ΓΑΛΗΝΟΥ Ε΄.

GALENI LIBRORVM

PARS QVINTA, QVORVM INDICEM SECVNDA PAGINA CONTINET.

AL DVS.

Ne quis alius impune, aut Venetiis, aut usquam locorum hos Galeni libros imprimat, & Clementis VII. Pont. Max. & Senatus Veneti decreto cautum est.

ANDREAS ASVLANVS IOANNI BAPTISTAE OPIZONI PATRITIO PAPIENSI, MEDICOQVE PRAESTANTISSIMO. S.

ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων· Liceat enim mihi te eisdé affari uerbis Vir excellentissime: quibus, opinor, Idomeneus apud Homerũ adhortatus est Nestorem, ut unum Machaoné in castra referret omni studio: qui à Paride sagitta petitus, in id discriminis uenerat, ut aut in acie caderet, aut captiuus abduceretur. Hominé enim medicum multis aliis esse præferendum. cum presertim & scite curare uulnera, & in tempore medicamenta afferre calleat. Quod summi uatis testimonium & si ad medicorũ transferri potest laudem: mihi uero etiam atq; etiam excellétem uirtutem tuam, medédiq; diuinã peritiã cogitãti, tanto hoc de te ante prædictũ uideri solet, ut hoc poetarũ principis elogio, quasi Palladis suffragio, medicæ artis peritia tua maxime cõmẽdaret. Nam cum ab ineunte ætate tua omnis te ars, & doctrina liberalis, & hæc ipsa præcipue medicinæ ratio delectarit: ad hoc tñ ipsum studiũ & natura ipsa uitæ dux optima te facile adduxit: & hæc medédi disciplina, si qué orõnis latinæ cultũ acciperet, qñ barbare à barbaris explicata scriptoribus erat, inuitauit. neq;.n. desperabas cũ cæteræ artes latine iam ornateq; loqui cæpissent: huic quoq; uni suũ cultũ & nostri sermonis accessurũ ornatũ. Nec uero te hæc ipsa animi præsagia, uti uideo, fefellere. Nã siue in nobis est Deus, quo sanè agitãte incalescimus: siue suopte ingenio homines ad præclara omnia & ardua inflammamur: sic planè contigisse uideo, ut doctissimorum hominum, & tua unius maxime opera, in pristinum nitorem & elegantiam medicina consurgat. Idq; sanè meritissimo. Quis enim dubitat ex omnibus hisce artibus & disciplinis quæ colantur à nobis, medicinam ipsam longe alias antecellere? aut quis nescit ex hac una maxima sanè commoda & adiumenta uitæ hominum allata? Nam & græcus ille uates deorum antiquissimam sanitatem uocat, & eam præ cæteris à Diis immortalibus petendã esse perpetuo admonet: & tantum semper dignitatis & splendoris optimis medicis est quæsitum, ut tanquã numina terrestria à mortalibus colerétur. Quare cum tibi in hac uehemẽter elaborandũ unã maxime duceres, occurrebat, ut opinor, illud quod te maxime permoueret: barbaros tãtum extare scriptores, qui rem sacratissimam & uitæ in primis necessariã attingerent. &, quod maiori tibi molestiæ foret: multa in hisce partim obscura, ꝓpter linguæ insolentiã, multa ét propter eorum inscitiã, qui in nostram uerterant linguã, falsò esse tradita: qua sanè re grauius aut pniciosius accidere nobis poterat nihil. Accedebat unde dolor hic tibi quotidie magis ingrauesceret: ꝙ græci scriptores longe clarissimi extarent, ut de latinis interim taceam, qui omnem hanc artem & præceptis illustrassent, & auxissent institutis: ut ad eorũ diligentiam, & orationis ornatum addi nihil posse uideretur. Quod & si Galeni quædã & Hippocratis in nostrã linguã uersa legerentur opa nõnulla: ea tñ istiusmodi erant, ut præstaret in Auicennæ, & istiusmodi farinæ scriptorum monimentis operam insumere: q̃ in hisce tam infeliciter, tanq; fœde ac barbare conuersis, bonum ociũ collocare. Primus igitur è nostris nostra memoria Leo-

nicenus auspicato & Galenum latine loqui docuit: & multa præter medicorum nostri temporis sententiam primus adinuenit: unde merito maxima illi laus, & gloria sit quæsita: quæ senescere nūquam debeat. eandem industriam æmulatus Laurētianus, & si non parem laudem adeptus, quippe cui & breuior ætas, & infestiora fuere numina, in eo tamen maxime commendandus, quod & quæ erāt optima uidit: nec ab hoc illum studio aut temporis inscitia, aut medicorum in illū flagrantissima odia abducere unquam potuere. Quid quod & Galli Britāniq; homines ad hanc palmam assequendam non frustra contendere? nam & Copus Gallorum Regis medicus Aeginetæ librum, & Galeni sex de locis affectis adeo eleganter & pure uertit, ut tu medio illū Latio natū, cum eius scripta legis, adiurare possis: & Thomas linacrus Aldi nostri cōtubernio ad aliquot annos usus, ipsam Galeni methodum, seu de morbis curandis libros aue tam felici latinitate donauit: ut in opere tā absoluto ne Momo quidē carpēdi uelut ansulā in calceo, quicquā relictum esse loci putē. Sed quo piaculo taceam ab Hermolao Barbaro Dioscoridē Romana ciuitate donatū? cum unū hoc opus satis meo iudicio esse possit, quod inuitare medicos omneis, uelut ad phidiæ Mineruā, in arce spectandā queat: cuius industriæ æmuli duo, & si non usquequaq; aspernandi, mihi tamē & doctis interdū uideri solent, cothurnos Herculis pueris inducere, aut sub Omphalæ persona lydiæ leoninas exuuias magis præferre uoluisse. Neq; uero non hisce uelut heroibus adiunxeris Antonium Beniuenium, qui libello de nonnullis morborum & sanationum admirabilibus euētis edito, multum ueræ laudis meo iudicio meretur: cuius immaturo obitu uestra hæc ars grauem sanè iacturā fecerit: apparet enim ex eo, tanquā ex ungue Leonem aiūt, quātum ille latinæ elegantiæ fuerit studiosus, quantumq; medicina lucis & splendoris eius opera cōsequi potuisset, si diutius uixisset. Quæ tu omnia cum tuo ingenio impulsus, tum doctissimorum hominū exemplis inuitatus accuratius æstimans, uidensq; ea fundamenta iam esse iacta, ut si substructiones accederent suæ, nulla cœli aut temporum iniuria timenda nobis posthac esset, magno sanè animo ad ea perficiēda, quæ doctissimi homines inchoassent, tāquam Venerē Apellis adgressus es. Qua in re, nec industriæ consilium, nec cōsilio industria defuit tua. postquā enim Romani maiestas imperii barbarorum armis prægrauātibus cōcidisset: Sarracenica uero res maxime floreret: quæ Arabia erūpēs supra octingentesimum abhinc annum & amplius Asiam & Africā, & quod horrescat referre animus, cum ipsa Europa Italiam, urbemq; Romam penè oppresserat: sic optimæ quæq; artes apud nostros à stirpe interciderant, ut nihil iam nisi Gotthicum & Sarracenicū altrix hæc gētiū, & Deorum penè dixerim parēs Italia (pro nefas) redderet. illæq; ipsæ artes cū Imperii amplitudine graui sanè iactura ad Arabes trāsferrentur: qui cū philosophiæ studio & maxime medicinæ flagrarent: ut quod uitæ mortaliū præcipue prodesset: ad eam assequendam omni ope contendere: ut nostri homines necessario medicinæ scientiam ab hisce authoribus expeterent: & cum ingenio solertiaq;, ut est eorum hoīum captus, excellerent: sic breui factum, ut & scriptorum copia, & præceptorum facultas apud hosce effloresceret. ex quibus principes inter eos habiti Albatenius & Serapio, quiq; Rasis ab his appellatus Almāsoris noīe clarior, illustriorq; hodie sit. Hic nanq; & suorum authorum præcepta, & græcorum, Galeniq; in primis tāquā Oeœta Rex Absyrti filii membra, in unum corpus redigens, omnem superiorum famam ferè obseruauit. ab his Auicenna septuaginta post annis regiæ stirpis, unus, cum ingenii præstantia maxime

excelleret, sic medicinæ uiam omnibus aperuit, ut hunc unum sequerētur omnes: præterea neminem. meliore enim iudicio usus singula ita descripsit, quæcunq; ad disciplinā hanc attineret, ut nihil eius monimētis aut distinctius, aut copiosius habeatur. Cæterum italica re non multo post reuiuiscente fregerunt authoritatem arabicæ huiusce linguæ primi illi, quos retuli, uiri doctissimi: tuq; unus hoc tēpore paribus auspiciis id agis, ut deterso omni squallore, medica res per te unum præcipue floreat: omnisq; illa barbaries Italiæ finibus expellatur: quod ut facilius & citius euenire posset, adhortari etiam atq; etiā tu nos sæpe solitus es: quin etiam interdum acerbius accusare, ut Hippocratem, & Galenum ex Aldi officina edendos curarem. Perpulisti igitur tu, uel ut dicam uerius, equum lydium in campum deduxisti, ut Galenum primum adgrederer. Et cū multa interim ꝑmolesta & grauia, ut euenire solet magna audentibus, occurrerēt: Hippocratis primū omnia quæ nō sine labore summo haberi potuere monimenta, emisimus: tum uero Galenū penè integrum ab inferis excitauimus: in quo restituendo tantum tibi laboris & uigiliarum impensum est, uti me sæpe desperatio cœpti subiret operis. Cæteꝝ cum sæpe audirem te inculcātem χαλεπὰ τὰ καλὰ, obduraui quidem magis desistendi pudore, q̃ perficiendi spe. Quare nulli neq; labori neq; impensis parcentes, uel tuo unius exemplo, quē pudebat non sequi in opere tam honesto & utili: damus tandem Galeni multo maximam partem scriptorum: quæ uir ille non minore industria, q̃ orationis elegantia & ubertate suis scripsit hominibus: atq; hunc quintum τόμον tibi dicamus uni meritissimo: siquidem tuus est Galenus: ét libra & ære q̄d aiunt, & mancupio: tibi. n. ille libertatē debet uni: tibi uitam, tibi dignitatē restitutā acceptū feret. Floreat igitur ille per te maxime. uiuat ille perpetuo uir, cuius opera multi hodie mortales diutissime & integerrime uiuūt: uindicet ille sese ab omni temporꝝ obliuione, & iniuria, qui suam omnem operam & studium in eo posuit, ut quod ad eius fieri posset, nulla nos morboꝝ iniuria & uis corrumperet. Sed quando tu unus uelut Imperator bellum hoc patrare tam difficile & arduum non poteras, & grati est animi fateri cui debeas: agent etiā gratias græci, latiniq; restituti Galeni Clementi, & Odoardo, & Roseo Britannis, qui te ueluti Centuriones acerrimi in uictoria hac consequēda plurimum adiuuere: sed nec Lupsetū in hoc munere contempseris, qui omnibus elaborauit neruis, ut quatenus fieri posset, laboranti tibi ueluti Atlanti, dum Axem humero torques, tanquam alter Hercules sucesserit: sed nec Georgius Agricola non paruam laudem est meritus, nam & ipse in emendando Galeno nihil sibi ad industriam & laborem reliqui fecit, ut honestissima tandem prouincia & optimo Imperatore, & strenuis maxime militibus dextro, quod aiunt, Hercule sit confecta. Bene uale Asulanorum tuorum memor, & Aetium, ac Paulum, reliquosq; medicos breui post expectato.

excellens, sermo latinus iam omnibus aperuit, usui necessarium [illegible] praesertim meliore cum iudicio, uti [illegible] quamque ad [illegible] hanc tuncet, ut nihil eius omnis [illegible] aurea [illegible] Italica [illegible] malo posteritatem [illegible] ex huius [illegible] quos [illegible] Bocchi [illegible] huic tempore patribus [illegible] docto [illegible] solus [illegible] Italiae fuit [illegible] quod [illegible] possit, a [illegible] Galenum ex Aldi officina [illegible] Reipublicae [illegible] de Galeno [illegible] in [illegible] omnia [illegible] Galeni [illegible] studio [illegible] in opere tam honesto [illegible] Galeni [illegible] habere [illegible] industria [illegible] hominibus [illegible] Galenus [illegible] libri [illegible] omni tempore [illegible] Sed quando [illegible] difficile [illegible] graeci latinique testes [illegible] Galeni Clementi, & Odoardo, & [illegible] Brittanis [illegible] suum Centurione [illegible] haec [illegible] in hoc munere [illegible] fieri posse, [illegible] Adamo, de [illegible] Hercules [illegible] Georgius Agricola [illegible] & ipse in emendando Galeno [illegible] optimo Imperatori [illegible] habes [illegible] Beneuale [illegible] tuorum memor, & Antium, ac Paulum [illegible] nostri [illegible]

CLEMENS PAPA ·VII·

DILECTI filii salutem & apostolicam beñ· Exponi nobis nuper fecistis uos ad imitationem quondam Aldi Manutii Pii, Romani, cuius impressoriæ artis successores estis: nouos quotidie libros, tam græcos, q̃ latinos eisdem met characteribus, quorum ipse Aldus primus inuentor & author fuit: cura & impensa uestra impressos in lucem edere, ac per eos publicæ utilitati non parum consulere: Nunc uero Galeni medici opera omnia græca imprimi curare: ex quibus propter eximiam frugem, & singularem doctrinam in illis contentam, medicinæ ars humano generi ualde necessaria, plurimum iuuari, atq; illustrari posset: ac in animo habere, diligentem operam adhibere, ut Hippocratis principis medicorum ac Pauli Eginitæ, necnõ Aëtii, & Oribasii insignium Græcorum medicorum opera nunq̃ hactenus impressa, q̃ emendatissime imprimãtur: desiderareq;, ne de laboribus uestris, quos ad communem hominum utilitatem suscipitis: alii speratos à uobis fructus auferant, per nos oportune prouideri· Nos ad officium nostrum pertinere putantes omnia procurare, quibus bonæ artes temporibus nostris maxime floreant: illarumq; fautores ad noua semper excogitanda, & studiosis publicanda iustis gratiarum prærogatiuis alliciantur, & inuitentur· Et propterea desiderio uestro, qui bono publico non sine magnis laboribus, & impensis studere non desistitis: ne ab aliquibus iusto, & honesto lucro defraudemini, annuere uolentes, Vniuersis & singulis cuiuscunq; dignitatis, gradus, & cõditionis existant: sub excõmunicationis latæ sentẽtiæ, nostris uero & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subditis, præterea etiam mille ducatorum pœna, pro una tertia parte Fabricæ Basilicæ Principis apostolorum de Vrbe, pro altera uobis, pro reliqua uero Iudicibus seu officialibus, qui præsentium executores fuerint, applicandorum: tenore præsentium committimus, & mãdamus, ne dicti Galeni & aliorum medicorum Græcorum opera per uos impressa uel imprimenda infra decem annos, postq̃ impressa fuerint, imprimere, seu imprimi facere, aut quoquomodo uẽdere, siue uendi facere præsumant· Mandantes in uirtute sanctæ obedientiæ auditori cameræ apostolicæ, & Vrbis nostræ gubernatori, necnon Senatori, ac omnibus & singulis aliis gubernatoribus, ac magistratibus & officialibus nostris quibuscunq;, ut à uobis, seu uestris agentibus in præmissis & circa ea requisiti, contra eos, qui dicta opera contra præsentium tenorem impresserint, seu imprimi fecerint, aut uendiderint, seu uendi fecerint, ad declarationem incursus dictæ pœnæ procedant, & pœnam ipsam pecuniariam à quibus exigẽda erit, irremissibiliter exigant, ac alia faciant, & exequantur in præmissis quomodolibet necessaria, uel oportuna: Inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis· Volumus autem præsentiũ literarum nostrarum transumptis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius Prælati ecclesiastici munitis, eandem prorsus fidem in iudicio, & extra adhiberi, quæ præsentibus originalibus adhiberetur, si exhibitæ forent uel ostensæ· Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, cæterisq; contrariis quibuscunq;· Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo piscatoris· Die· XXVII· Ianuarii· M·D·XXV· Pont· Nostri Anno Secundo·

Be· El· Rauenñ·

A tergo·

Dilectis filiis Andreæ de Torresanis de Asula, & hæredibus quondam Aldi Manutii Ro· in Ciuitate Venetiarum commorantibus·

Registrum primæ partis Galeni.

* Αα Ββ Γγ a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z &
A B C D E F G H I K L M N.

Omnes quaterniones, præter * f m q duerniones, p & y quinterniones &, ternionem, M, ſexternionem.

Registrum ſecundæ partis.

* aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ſſ tt uu xx yy zz a b c d e f g h i k l m n o.

Omnes quaterniones præter ll & h terniones, & zz quinternionem, & o & * duerniones.

Registrum tertiæ partis.

*** a b c d e f g h i k l m n. aaa bbb ccc ddd eee fff gg hhh iii kkk lll mmm nnn ooo ppp qqq rrr ſſſ ttt uuu xxx.

Omnes quaterniones, præter k ſexternionem, ccc & xxx quinterniones, n hhh iii kkk lll nnn ooo terniones, ***, & uuu duerniones.

Registrum quartæ partis.

* AAa BBb CCc DDd EEe FFf GGg HHh IIi KKk LLl MMm NNn OOo PPp. aaaa bbbb cccc dddd eeee ffff gggg hhhh iiii kkkk.
**. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

Omnes quaterniones præter. BBb dddd eeee kkkk. **. 7. ternos * CCc 8. duerniones.

Registrum huius quintæ partis.

* Ab Bb Cc Dd Ee Ff Cg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Q q Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz. Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Κκκ Λλλ Μμμ Ννν Οοο Πϖϖ Ρϱϱ Σςς Τττ Υυυ AAA.

Omnes quaterniones, præter Gg Nn Oo AAA terniones, Bb Yy Hhh Iii Υυυ quinterniones, & Ggg ſexternionem, & * duernionem.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ.

Ἔργῳ φανερὰ γέγονεν ἡ συμβολή σου κράτιστε βάσσε περὶ τῆς γραφῆς τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγονότων βιβλίων. ἐν γάρ τοι τῷ σανδαλαρίῳ καθ' ὃ δὴ πλεῖστα τῶν ἐν ῥώμῃ βιβλιοπωλείων ἐστὶν ἐθεασάμεθά τινας ἀμφισβητοῦντας, εἴτ' ἐμὸν εἴη τὸ πιπρασκόμενον αὐτὸ βιβλίον, εἴτ' ἄλλου τινός. ἐπεγέγραπτο μὲν γὰρ γαληνὸς ἰατρός. ὠνουμένου δέ τινος ὡς ἐμὸν, ὑπὸ τοῦ ξένου τῆς ἐπιγραφῆς, κινηθείς τις ἀνὴρ τῶν φιλολόγων, ἐβουλήθη γνῶναι τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ. καὶ δύο τοὺς πρώτους στίχους ἀναγνοὺς, εὐθέως ἀπέρριψε τὸ γράμμα. τοῦτο μόνον ἐπιφθεγξάμενος. ὡς οὐκ ἔστιν ἡ λέξις αὕτη γαληνοῦ. καὶ ψευδῶς ἐπιγέγραπται τουτὶ τὸ βιβλίον. ὁ μὲν οὖν τοῦτ' εἰπὼν ἐπεπαίδευτο τὴν πρώτην παιδείαν, ἣν οἱ παρ' ἕλλησι παῖδες ἐξ ἀρχῆς ἐπαιδεύοντο. παρά τε γραμματικοῖς καὶ ῥήτορσιν. οἱ πολλοὶ δὲ τῶν νῦν ἰατρικὴν ἢ φιλοσοφίαν μετιόντων, οὐδ' ἀναγνῶναι καλῶς δυνάμενοι, φοιτῶσι παρὰ τοὺς διδάξοντας τά τε μέγιστα καὶ κάλλιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις, τὰ θεωρήματα. ἃ φιλοσοφία τε καὶ ἰατρικὴ διδάσκουσιν. ἤρξατο μὲν οὖν ἡ τοιαύτη ῥᾳδιουργία πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἡνίκ' ἔτι μειράκιον ἦν ἐγώ. οὐ μὴν εἰς τοσοῦτόν γ' ἐπὶ ὅσον νῦν ηὔξηται, προεληλύθει τότε κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον. διά τε οὖν αὐτὸ τοῦτο, καὶ διότι πολυειδῶς ἐλωβήσαντο πολλοὶ τοῖς ἐμοῖς βιβλίοις, ἄλλοι κατ' ἄλλα τῶν ἐθνῶν ἀναγινώσκοντες ὡς ἴδια, μετὰ τοῦ τὰ μὲν, ἀφαιρεῖν. τὰ δὲ προστιθέναι. τὰ δὲ, ὑπαλλάττειν, ἄμεινον ἡγοῦμαι δηλῶσαι πρῶτον αὐτοῦ τὸ λελωβῆσθαι τὴν αἰτίαν. εἶτα περὶ τῶν ὄντως ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων, ἥτις ἡ καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἐστιν ἐπαγγελία. τοῦ μὲν δὴ πολλοὺς ἀναγινώσκειν ὡς ἴδια τὰ ἐμὰ τὴν αἰτίαν αὐτὸς οἶσθα κράτιστε βάσσε. φίλοις γὰρ ἢ μαθηταῖς ἐδίδοτο χωρὶς ἐπιγραφῆς. ὡς ἂν οὐδὲν πρὸς ἔκδοσιν. ἀλλ' αὐτοῖς ἐκείνοις γεγονότα. δεηθεῖσιν ὧν ἤκουσαν ἔχειν ὑπομνήματα. τινῶν μὲν οὖν ἀποθανόντων, οἱ μετ' ἐκείνους ἔχοντες ἀρεσθέντες αὐτοῖς, ἀνεγίνωσκον ὡς ἰδίους. παρὰ τῶν ἐχόντων κοινωνησάντων αὐτοῖς εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα πορευθέντες ὑποδιατρίψαντες ἄλλος ἄλλως αὐτὰ τὰς ἐπιδείξεις ἐποιοῦντο. φωραθέντων δ' ἁπάντων τῷ χρόνῳ, πολλοὶ τῶν αὖθις κτησαμένων ἐπέγραψαν τ' ἐμοῦ τοὔνομα. καὶ διαφωνοῦντα τοῖς παρ' ἄλλοις οὖσιν εὑρόντες, ἐκόμισαν πρός με παρακαλέσαντες ἐπανορθώσασθαι. γεγραμμένων οὖν ὡς ἔφην οὐ πρὸς ἔκδοσιν αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν δεηθέντων ἕξιν τε καὶ χρείαν. εἰκὸς δήπου, τὰ μὲν, ἐκτετάσθαι. τὰ δὲ, συνεστάλθαι κατὰ τὴν ἑρμηνείαν αὐτήν τε τῶν θεωρημάτων τὴν διδασκαλίαν. ἢ τελείαν ὑπάρχειν, ἢ ἐλλιπῆ. τὰ γοῦν τοῖς εἰρημένοις γεγραμμένα πρόδηλον δήπου. μήτε τὸ τέλειον τῆς διδασκαλίας ἔχειν, μήτε τὸ διηκριβωμένον. ὡς ἂν οὔτε δεομένων αὐτῶν οὔτε δυναμένων ἀκριβῶς μανθάνειν πάντα, πρὶν ἕξιν τινὰ σχεῖν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις. ὑποτυπώσεις γοῦν ἔγραψαν ἔνιοι τῶν πρὸ ἐμοῦ τὰ τοιαῦτα βιβλία, καθάπερ τινὲς, ὑπογραφάς. ἕτεροι δ' εἰσαγωγάς. ἢ συνόψεις. ἢ ὑφηγήσεις. ἐγὼ δ' ἁπλῶς δοὺς τοῖς μαθηταῖς οὐδὲν ἐπέγραψα. καὶ διὰ τοῦθ' ὕστερον εἰς πολλοὺς ἀφικομένων, ἄλλος ἄλλην ἐπιγραφὴν ἐποιήσατο. τὰ δ' οὖν εἰς ἐμὲ κομισθέντα πρός τινων ἐπανορθώσεως ἕνεκεν, ἠξίωσα τοῖς εἰσαγομένοις ἐπιγεγράφθαι. περὶ πρώτων οὖν τούτων ποιήσομαι τὸν λόγον.

Περὶ τῶν γεγονότων ὑπομνημάτων ἐν ῥώμῃ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιδημίαν.

Ἐπεὶ μὲν οὖν οὐδ' εἶχον ἁπάντων αὐτῶν ἀντίγραφα μειρακίοις ὑπαγορευθέντων ἀρχομένοις μανθάνειν. ἢ καί τισι φίλοις ἀξιώσασι δοθέντων. ὕστερον δ' ὁπότε τὸ δεύτερον ἧκον εἰς ῥώμην κομισθέντων ὡς εἴρηται πρός με διορθώσεως ἕνεκεν, ἐκτησάμην τε καὶ τὴν ἐπιγραφὴν εἰσαγομένοις. ὃ πρῶτον ἂν εἴη πάντων ἀναγνωστέον τοῖς μαθησομένοις τὴν ἰατρικὴν τέχνην. ἐν αὐτῷ γὰρ αἱ κατὰ γένος ἀλλήλων διαιρέσεις διαφέρουσαι διδάσκονται. κατὰ γένος δ' εἶπον, ἐπειδὴ καὶ διαφοραί τινες ἐν αὐταῖς εἰσὶ, καθ' ἃς ὕστερον οἱ εἰσαχθέντες ἐπιδιδάσκονται. τὰ δὲ τῶν τριῶν αἱρέσεων ὀνόματα σχεδὸν ἅπαντες ἤδη γινώσκουσιν. τὴν μέν τινα δογματικήν τε καὶ λογικὴν ὀνομάζεσθαι. τὴν δὲ δευτέραν ἐμπειρικήν. τὴν τρίτην δὲ μεθοδικήν. ὅσα τοίνυν ἐστὶν ἑκάστης ἴδια, ἢ καθ' ἃ διαφέρουσιν ἀλλήλων, ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ γέγραπται. τοῖς δ' εἰσαγομένοις ὑπηγορεύθη τό τε περὶ τῶν ὀστῶν. καὶ τὸ περὶ τῶν σφυγμῶν. ἐδόθη δὲ καὶ φίλῳ πλατωνικῷ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ταύτην εἰσαγωγικὰ δύο βιβλία. τὸ μὲν, ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν. τὸ δὲ νεύρων ἔχον ἀνατομήν. καί τινι ἑτέρῳ τῆς ἐμπειρικῆς ἀγωγῆς ὑποτύπωσις. ὧν οὐδὲν ἔχων ἐγὼ, παρὰ τῶν ἐχόντων ἔλαβον, ἡνίκα τὸ δεύτερον ἧκον εἰς ῥώμην. ἄλλων δέ τινων τότε γραφέντων φίλοις, ἔμεινεν ἀντίγραφα παρ' ἐμοὶ, δέον τὸ τελέως ἐξειργάσθαι. ὧν ἐστι καὶ τὰ περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων δύο. καὶ τὰ περὶ φωνῆς δ'. προσπεφωνηθέντα τινὶ τῶν ὑπατικῶν ἀνδρῶν, βοηθῷ τοὔνομα, κατὰ τὴν ἀριστοτέλους αἵρεσιν φιλοσοφοῦντι. τούτῳ καὶ τὰ περὶ τῆς ἀνατομῆς ἱπποκράτους. καὶ ἔτι ταῦτα περὶ τῆς ἐρασιστράτου προσπεφώνηται. φιλοτιμότερον γεγραμμένα διὰ μαρτιάλιον. οὗ δύο βιβλία διασώζεται τῶν ἀνατομικῶν, ἔτι καὶ νῦν ὄντα παρὰ πολλοῖς. ἃ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐδόκει μεγάλως. βάσκανος δὲ καὶ φιλόνεικος ἱκανῶς ἦν ὁ ἀνὴρ οὗτος καίτοι πλείω γεγονὼς ἐτῶν ο'. πυθόμενος οὖν εἰς ἀνατομικὸν πρόβλημα, τούς τε λόγους καὶ τὰ διδαχθέντα μοι δημοσίᾳ πρὸς ἁπάντων τῶν ἀκολουθησάντων ἐπῃνέσθαι μεγάλως, ἤρετό τινα τῶν ἐμῶν φίλων ἀπὸ ποίας εἴην αἱρέσεως. ἀκούσας δ' ὅτι δούλους ὀνομάζω,

τοὺς ἑαυτοὺς ἀναγορεύσαντας Ἱπποκρατείους. ἢ πραξαγορείους. ἢ ὅλως ἀπό τινος ἀνδρός. ἐκλέγοιμι δὲ τὰ παρ' ἑκάστοις καλά. δεύτερον ἕτερον. τίνα μάλιστα τῶν παλαιῶν ἐπαινοίημι.

θαυμάσιον δὲ τὸν ἐρασίστρατον ἀποφαίνεται τὰ ἄλλα τῆς τέχνης καὶ ταῦτα. δι' ἐκεῖνον οὖν ἔγραψα φιλοτιμότερον τὰ περὶ τῆς Ἱπποκράτους ἀνατομῆς ϛ'. βιβλία. καὶ τὰ περὶ τῆς ἐρασιστράτου γ'. καὶ λέγων γέ ποτε εἰς τὰ τῶν ἰατρῶν τῶν παλαιῶν βιβλία δημοσίᾳ προβληθέντος μοι τοῦ περὶ αἵματος ἀναγωγῆς ἐρασιστράτου καὶ γραφείου καταπαγέντος εἰς αὐτὸ κατὰ τὸ ἔθος. εἶτα διαχθέντος ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ βιβλίου καθὸ τὴν φλεβοτομίαν παραιτεῖται πλείω πρὸς αὐτὸν εἶπον. ὅπως λυπήσαιμι τὸν μαρτιάλιον, ἐρασιστράτειον εἶναι προσποιούμενον. ἐπεὶ δ' ἱκανῶς ὁ λόγος ηὐδοκίμησεν, ἐδεήθη μού τις φίλος ἀπεχθῶς ἔχων πρὸς αὐτὸν ὑπαγορεῦσαι τὰ ῥηθέντα τῷ πεμφθησομένῳ παρ' αὐτοῦ πρός
10 με. διὰ σημείων εἰς τάχος ἠσκημένῳ γράφειν ὅπως ἂν ἐξορμήσῃ τῆς πόλεως οἴκαδε, δύναιτο. λέγειν αὐτὰ πρὸς τὸν μαρτιάλιον ἐν ταῖς τῶν νοσούντων ἐπισκέψεσιν. ἔπειτ' οὐκ οἶδ' ὅπως ὅτε τὸ δεύτερον ἧκον εἰς ῥώμην ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων μετακληθείς. ὁ μὲν λαβὼν ἐτεθνήκει. τὸ βιβλίον δ' εἶχον οὐκ ὀλίγοι κατὰ τὴν ἐν τῷ τότε καιρῷ φιλοτιμίαν συγκείμενον. ἡνίκα ἔλεγχον δημοσίᾳ. καὶ γὰρ δὴ καὶ νέος ὢν ἔτι τοῦτ' ἔπραξα, τέταρτον ἔτος ἄγων καὶ τριακοστόν. ἐξ ἐκείνου δ' ὤμοσα μήτε διδάσκειν ἔτι δημοσίᾳ, μήτ' ἐπιδείκνυσθαι προσδεξαμένης με τῆς κατὰ τοὺς θεραπευομένους εὐτυχίας μείζονος εὐχῆς. εἰδὼς γὰρ τοὺς ἀντιτέχνους, ὅταν ἐπαινεῖταί τις ἰατρὸς ὡς φθονοῦσιν. αὐτὸν λογιατρὸν ἀποκαλοῦντες, ἀποῤῥάψαι τὴν βάσκανον γλῶτταν αὐτῶν ἐβουλήθην. οὔτ' ἐπὶ τῶν θεραπευομένων φθεγγόμενός τι περαιτέρω τῶν ἀναγκαίων. οὔτε διδάσκων ἐν πλήθει καθάπερ ἔμπροσθεν. οὔτ' ἐπιδεικνύμενος. ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων τῆς τέχνης μόνον, ἐνδεικνύμενος ἣν εἶχον ἕξιν ἐν τοῖς θεωρήμασιν αὐτοῖς. ἔτεσι δὲ τρισὶν ἄλλοις ἐν ῥώμῃ διατρίψας ἀρξαμένου τοῦ μεγάλου λοιμοῦ, παραχρῆμα τῆς πόλεως
20 ἐξῆλθον ἐπειγόμενος εἰς τὴν πατρίδα. μηδενὶ

ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ περὶ μὲν τῶν Ἱπποκράτους καὶ πλάτωνος δογμάτων ϛ'. βιβλία προτρεψαμένου με τοῦ βοηθοῦ. περὶ δὲ μορίων χρείας, ἓν τὸ πρῶτον. ἃ λαβὼν ὁ βοηθὸς ἐξῆλθε τῆς πόλεως. ἐμοῦ πρότερος ἄρξοντος τῆς παλαιστίνης συρίας. ἐν ᾗ καὶ ἀπέθανεν καὶ διὰ τοῦτο. μετὰ πολὺν χρόνον, ἑκατέραν τὴν πραγματείαν συνετέλεσα προσγινομένων μοι κωλυμάτων μετὰ τὴν εἰς οἶκον ἐπάνοδον. ὧν ἐφεξῆς μνημονεύσω.

Τίνα μοι μετὰ τὴν ἐκ ῥώμης ἐπάνοδον οἴκαδε παραγινόμενον βιβλία παρά τινων ἐδόθη τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων.

Ἐπανῆλθον μὲν οὖν ἐκ ῥώμης εἰς τὴν πατρίδα πεπληρωμένων μοι τῶν ἐκ γενετῆς ἐτῶν ζ'. καὶ λ'. τρία δέ μοι βιβλία παρά τινων ἐδόθη γεγραμμένα, πρὶν εἰς σμύρναν ἐκ περγάμου μεταβῆναι πέλοπός τε τοῦ ἰατροῦ καὶ ἀλβίνου τοῦ πλατωνικοῦ χάριν. ἦν δὲ τὸ μέν τι μήτρας ἀνατομὴ μικρὸν βιβλίδιον. τὸ δ' ἕτερον τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς
30 παθῶν διάγνωσις. μικρὸν καὶ αὐτό. τρίτον δ' ἀξιόλογον τῷ μεγέθει, τῆς ἰατρικῆς ἐμπειρίας. ἐδόθη δὲ τὸ μὲν α'. εἰρημένον μαίᾳ τινί. τὸ δὲ δεύτερον ὀφθαλμοὺς θεραπεύοντι νεανίσκῳ. τὸ δὲ τρίτον ἡνίκα πέλοψ μετὰ φιλίππου τοῦ ἐμπειρικοῦ διελέχθη δυοῖν ἡμέραιν. τοῦ μὲν πέλοπος ὡς μὴ δυναμένης τῆς ἰατρικῆς δι' ἐμπειρίας μόνης συστῆναι. τοῦ φιλίππου δ' ἐπιδεικνύντος, δύνασθαι. τοὺς οὖν ὑφ' ἑκατέρου λόγους ῥηθέντας εἰς τάξιν καταστήσας, ἔγραψά τι γυμνάσιον ἐμαυτῷ καὶ τούτου οὐκ οἶδα πῶς ἐξέπεσεν ἐμοῦ μηδὲν εἰδότος αὐτό. τρία δ' ἄλλα περὶ πνεύμονος καὶ θώρακος κινήσεως ἡνίκα ἐν σμύρνῃ διέτριβον ἔγραψα. συμφοιτητῇ χαρισάμενος μέλλοντι κατὰ τὴν ἀποδημίαν εἰς τὴν πατρίδα πορεύεσθαι. χάριν τοῦ μελετήσαντα κατ' αὐτὰ ποιήσασθαί τινα ἐπίδειξιν ἀνατομικήν. ἀποθανόντος οὖν ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ νεανίσκου, τὰ βιβλία παρὰ πᾶσιν ἦν. ὑπονοούμενα τῆς ἐμῆς ἕξεως εἶναι. καί τις ἠλέγχθη προοίμιόν τι τεθεικὼς αὐτοῖς. εἶτ' ἀναγινώσκων ὡς ἴδια. τούτων τῶν βιβλίων τῷ τρίτῳ κατὰ τὸ τέλος προσέγραψα τινὰ τῶν ὑπ' ἐμοῦ προσεξευρισκομένων ἐπαγγελίαν ἔχοντα. τὰ δ' ἐν τοῖς
40 τρισὶ γεγραμμένα πέλοπος ἦν τοῦ διδασκάλου δόγματα. παρ' ᾧ διατρίβων σμύρναν ἔγραψα. ταῦτα

καθιδρύσας ἐμαυτὸν ἐν τῇ πατρίδι μετὰ τὴν ἐκ ῥώμης ἐπάνοδον, εἰχόμην τῶν συνήθων. ἀφίκετο δ' εὐθέως ἐξ ἀκυληίας τὰ παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων γράμματα καλούντων με. προῄρηντο γὰρ αὐτοὶ χειμάσαντες ἐπὶ τοὺς γερμανοὺς ἐξελαύνειν. ἐπορεύθην μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης. ἐλπίζων δὲ τεύξεσθαι παραιτήσεως. ἤκουον γὰρ εἶναι τὸν ἕτερον αὐτῶν τὸν πρεσβύτερον, εὐγνώμονά τε καὶ μέτριον. ἥμερόν τε καὶ πρᾶον. ὃς ἐκαλεῖτο μὲν ἐξ ἀρχῆς βῆρος. ἐπεὶ δ' ἀντωνῖνος ὁ μετὰ τὸν ἀδριανὸν ἄρξας διάδοχον αὐτὸν ἔθετο τῆς ἀρχῆς. τὸν μὲν ἔμπροσθεν ὀνομαζόμενον λούκιον, κοινωνὸν ἐποιήσατο καλέσας βῆρον. ἑαυτὸν δὲ μετωνόμασεν ἀντωνῖνον. ἐπιβάντος οὖν μου τῆς ἀκυληίας, κατέσκηψεν ὁ λοιμὸς ὡς οὔπω πρότερον. ὥστε τοὺς μὲν αὐτοκράτορας αὐτίκα φεύγειν εἰς ῥώμην, ἅμα στρατιώταις ὀλίγοις. ἡμᾶς δὲ τοὺς πολλοὺς μόλις ἐν χρόνῳ πολλῷ διασωθῆναι, πλείστων ἀπολλυμένων.
50 οὐ μόνον διὰ τὸν λοιμόν, ἀλλὰ καὶ τὸ διὰ μέσου χειμῶνος εἶναι τὰ πραττόμενα. μεταστάντος δ' ἐξ ἀνθρώπων τοῦ λουκίου κατὰ τὴν ὁδόν, εἰς ῥώμην αὐτοῦ κομίσας τὸ σῶμα, τὴν ἀποθέωσιν ἀντωνῖνος ἐποιήσατο. καὶ μετὰ ταῦτα τῆς ἐπὶ τοὺς γερμανοὺς στρατείας εἴχετο, περὶ παντὸς ποιούμενος ἀπάγειν με. πεισθεὶς δ' ἀφεῖναι λέγοντος ἀκούσας τἀναντία κελεύειν τὸν πάτριον θεὸν ἀσκληπιόν. οὗ καὶ θεραπευτὴν ἀπέφαινον ἐμαυτόν. ἐξ ὅτου με θανατικὴν διάθεσιν ἀποστήματος ἔχοντα διέσωσε. προσκυνήσας τῷ θεῷ καὶ περιμένειν με τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ κελεύσας. ἤλπιζε γὰρ ἐν τάχει κατορθώσειν τὸν πόλεμον. αὐτὸς μὲν, ἐξῆλθε, καταλιπὼν δὲ τὸν υἱὸν κόμμοδον παιδίον ἔτι ὄντα κομιδῇ νέον. ἐνετείλατο τοῖς τρέφουσιν αὐτὸν πειρᾶσθαι μὲν ὑγιαῖνον φυλάττειν. εἰ δέ ποτε νοσήσειε, καλεῖν ἐπὶ τὴν θεραπείαν ἐμέ. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν χρόνον, συνελεξάμην τε καὶ εἰς ἕξιν ἤγαγον μόνιμον, ἅτε παρὰ τῶν διδασκάλων ἐμεμαθήκειν. ἅτ' αὐτὸς εὑρήκειν. ἔτι τε ζητῶν ἔνια περὶ τὴν εὕρεσιν αὐτῶν εἶχον ἔγραψα.

ἔγραψα. πολλὰ γυμνάζων ἐμαυτὸν ἐν πολλοῖς προβλήμασιν ἰατρικοῖς τε καὶ φιλοσόφοις· ὧν τὰ πλεῖστα διε-
φθάρη κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν. ἐν ᾗ τὸ τῆς εἰρήνης τέμενος. ἅμα καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἐκαύθη. καὶ χρο-
νίσαντός γε κατὰ τὴν ἀποδημίαν παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ ἀντωνίνου, σύμπας ἐκεῖνος ὁ χρόνος ἀξιολογωτά-
την τὴν ἄσκησίν μοι παρέσχεν. ὡς τήν τε περὶ χρείας μορίων πραγματείαν ἐν ἑπτὰ καὶ δέκα πληρῶσαι βι-
βλίοις προσθεῖναι τὰ λείποντα τῇ περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ πλάτωνος δογμάτων. ἔτι δὲ ζητῶν τινὰ τῶν ἀ-
νατομικῶν θεωρημάτων ἃ ἐδεδώκει τῷ βοηθῷ τὸ περὶ χρείας μορίων πρῶτον, ἐν τῷ δευτέρῳ δεδήλωται,
τοὺς κινοῦντας τὸ ἄρθρον ἑκάστου δακτύλου μῦς προσεξευρῆσθαί μοι, ἅπαντος ἀγνοηθέντος ἄχρι πολλοῦ καθά-
περ ἅπασι τοῖς πρὸ ἐμοῦ. ἀνεβαλόμην δ' ἐν ἐκείνῃ τῇ πραγματείᾳ, καὶ περὶ τῆς κινήσεως τῶν ἄνω βλεφά-
ρων ὅπως αὖθις ἐπιδείξας ἐν αὐτῇ τοῦτο μόνον, ὡς αἱ λεγόμεναι πρός τινων οὐκ εἰσὶν ἀληθεῖς. ὁπότε δ' ἐμαυτόν
10 τε ἔπεισα καὶ τοὺς ἄλλους οἷς ἔδειξα, καὶ ταύτην εὑρῆσθαί μοι. καὶ τἆλλα ὅσα κατὰ τὰς ἀνατομὰς ἢ κακῶς εἴ-
ρηται τοῖς ἔμπροσθεν, ἢ ὅλως παραλέλειπτο. τηνικαῦτα ἤδη καὶ τὰς ἀνατομικὰς ἐγχειρήσεις ἔγραψα. φθα-
σάντων δὲ τῶν περὶ χρείας μορίων εἰς πολλοὺς ἀφῖχθαι. σπουδαζομένων δὲ τοῖς ἰατροῖς σχεδὸν ἅπασιν ὅσοι τὴν πα-
λαιὰν ἰατρικὴν μεταχειρίζοντο. καὶ τῶν φιλοσόφων τοῖς ἀπ' ἀριστοτέλους. ἐπειδὴ κἀκείνῳ τοιαύτη τις ἐγέ-
γονε πραγματεία τῶν βασκάνων τινὲς ὑπὸ φθόνου τὴν πόλιν ἐπλήρωσαν εἰς μοχθηρὰς φήμας ὡς ἕνεκα τοῦ
δόξαι πάμπολυ τοὺς ἔμπροσθεν ὑπερβεβλῆσθαι. πολλὰ τῶν οὐδ' ὅλως φαινομένων ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς
γράψαιμι. μὴ γὰρ ἂν ἅπαντας αὐτὰ λαθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν ἐγέλων τε καὶ κατεφρόνουν αὐτῶν. ἀγανακτοῦν-
τες δ' οἱ φίλοι, παρεκάλουν με δημοσίᾳ δεῖξαι κατά τι τῶν μεγάλων ἀκουστηρίων τὴν ἀλήθειαν τῶν ὑπ' ἐμοῦ
γεγραμμένων ἀνατομικῶν θεωρημάτων ἐπεὶ δ' οὐκ ἐπειθόμην, ἤδη γὰρ οὕτως εἶχον ὡς μὴ πεφροντικέναι
τῆς δόξης, οἰηθέντες οἱ βάσκανοι ἔχειν ἐξελεγχθῆναι με φοβούμενον, οὐ καταφρονοῦντα τῆς φλυαρίας αὐτῶν
20 προσποιεῖσθαι μεγαλοφροσύνην, οὐδὲ τοῦ σκώπτειν ἀπείχοντο. καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς τὸ τῆς εἰρήνης τέμενος
ἀφικνούμενοι. καθότι καὶ πρὸ τοῦ καυθῆναι, πᾶσιν οὖν ἔθος ἀθροίζεσθαι τοῖς τὰς λογικὰς τέχνας μεταχειρι-
ζομένοις. ἀναγκασθεὶς οὖν ὑπὸ τῶν φίλων. καὶ δείξας δημοσίᾳ πολλαῖς ἡμέραις. ἐμαυτὸν μὲν οὐδὲν ἐψευ-
σμένον. ἠγνοηκότας δὲ πολλὰ τοὺς ἔμπροσθεν ἔγραψα παρακληθεὶς ὑπ' αὐτῶν ὑπομνήματα τῶν δειχθέντων τε
καὶ λεχθέντων. ἐπιγέγραπται δὲ ταῦτα, τῶν ἀγνοηθέντων τῷ λύκῳ κατὰ τὰς ἀνατομάς. διὰ τὴν δὲ τὴν αἰ-
τίαν ὁπότε προῆλθον ἐπιδείξων ἐμαυτὸν οὐδὲν ἐψευσμένον ἐν τοῖς ἀνατομικοῖς ὑπομνήμασιν, εἰς τὸ μέσον ἀνέ-
θηκα τὰ τῶν ἀνατομικῶν ἁπάντων βιβλία. τὴν ἐξουσίαν δοὺς ἑκάστῳ τῶν παρόντων ὃ βούλεται μόριον ἀ-
νατμηθῆναι προβάλλειν. ἐπαγγειλάμενος δείξειν ὅσα διεφώνησαν τοῖς ἔμπροσθεν ἀληθῶς ὑπ' ἐμοῦ γεγραμ-
μένα. προβληθέντος δὲ θώρακος, ἐμοῦ τε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων ποιουμένου, προχειριζομένου τε
τὰς βίβλους αὐτῶν ἠξίωσαν τινὲς τῶν ἀξιολόγων ἰατρῶν ἐν προεδρείᾳ καθεζόμενοι μὴ κατατρίβειν με τὸν
30 χρόνον. ἀλλ' ἐπειδὴ λύκος ὁ μακεδὼν κοΐντου μαθητὴς γεγονὼς, ἀνδρὸς ἀνατομικωτάτου τὰ μέχρι τῶν καθ'
ἑαυτὸν εὑρημένα πάντα ἔγραψεν. ἐάσαντα τοὺς ἄλλους, μόνα τὰ πρὸς ἐκείνους γεγραμμένα τοῖς ἐμοῖς ἀντε-
ξετάσαι. προϊέμενος οὖν αὐτῶν τὴν ἀξίωσιν, οὕτως ἐπὶ πάντων τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν προβαλλομένων ἐ-
ποίησα. πάντα δὲ ταῦτα διὰ τοῦτ' ἠναγκάσθην εἰπεῖν ὅπως ἴδωσιν οἱ μέλλοντες ἀναγνώσεσθαί τι τῶν ἐμῶν
κατὰ τίνα τὴν ἡλικίαν ἕκαστον ἔγραψα. καὶ κατὰ τίνα τὴν αἰτίαν. ἐκ τούτων γὰρ εἴσονται. τά τε ἐλλιπῶς γεγραμ-
μένα διορίζειν ἀπὸ τῶν τελέως ἐξειργασμένων. τά τε κατὰ τὸν πρὸς τοὺς ἀλαζονευομένους ἔλεγχον, ἀπὸ τῶν
διδασκαλικῶν. ἐπισημαινοῦμαι δὲ ταῦτα, καὶ διὰ τῶν ἑξῆς ἐάν που γίνηται χρεία. νυνὶ δὲ τὰ διασωζόμενα
τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφέντων δηλώσω τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν ἀνατομικῶν ποιησάμενος.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀνατομικὴν θεωρίαν.

Γ ρῶτον μὲν ἐν τούτοις ὅτι ποτὲ τῶν ὀστῶν τοῖς εἰσαγομένοις γεγραμμένον. μετὰ τοῦτο δὲ ἔστιν ἄλλα τοῖς εἰσαγομέ-
40 νοις βιβλία. τὸ μὲν ἕτερον αὐτῶν φλεβῶν τε καὶ ἀρτηριῶν ἀνατομὴν περιέχον. τὸ δὲ ἕτερον νεύρων. ἔστι δέ τι καὶ
ἄλλο μυῶν ἀνατομὴ ἐν συντόμῳ διδάσκων ἅπαντα ἀκριβῶς ὅσα κατὰ τὰς ἀνατομικὰς ἐγχειρήσεις γέγρα-
πται περὶ μυῶν. εἰ δέ τις βούλοιτο μετὰ τὴν τῶν ὀστῶν ἀνατομὴν ἐπὶ τὰς ἀνατομικὰς ἐγχειρήσεις εὐθέως ἔρ-
χεσθαι, δυνατόν ἐστιν αὐτῷ παρελθεῖν τὰς περὶ τῶν ἀγγείων τε καὶ νεύρων ἀνατομάς. ὥσπερ γε καὶ τὴν τῶν
μυῶν. ἅπαντα γὰρ τὰ τῆς ἀνατομῆς ἐν ταῖς ἐγχειρήσεσι γέγραπται. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐν αὐταῖς περὶ τῶν
κατὰ τὰς χεῖρας ἐστὶ μυῶν καὶ συνδέσμων. τὸ δὲ δεύτερον περὶ τῶν κατὰ τὰ σκέλη μυῶν. καὶ συνδέσμων.
τὸ δὲ τρίτον, περὶ τῶν ἐν τοῖς κώλοις νεύρων καὶ ἀγγείων. τὸ δὲ τέταρτον, περί τε τῶν τὰς γνάθους καὶ τὰ χεί-
λη κινούντων μυῶν, καὶ περὶ τὴν κάτω γένυν. ἔτι τε τῶν τὴν κεφαλὴν καὶ τράχηλον ὠμοπλάτ. τὸ δὲ πέμ-
πτον, περὶ τῶν τοῦ θώρακος μυῶν. καὶ τῶν κατ' ἐπιγαστρὶ καὶ τῶν ψοῶν. καὶ τῶν ῥάχεως. τὸ δὲ ἕκτον περὶ
τῆς τροφῆς ὀργάνων. ὅπερ ἐστὶν ἔντερα καὶ γαστὴρ. ἧπαρ τε καὶ σπλήν. καὶ νεφροὶ καὶ κύστις ὅσα τ' ἄλλα σὺν
50 τούτοις. τὸ δὲ ἕβδομον καὶ ὄγδοον, τῶν πνευματικῶν μορίων ἀνατομὴν περιέχει. τὸ μὲν ἕβδομον, τῶν κατὰ τὴν
καρδίαν καὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὰς ἀρτηρίας τεθνεῶτος. ἔτι τε καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ ζώου. τὸ δὲ ὄγδοον, τὸν καθ'
ὅλον τὸν θώρακα. τὸ δὲ ἔνατον, ἐγκεφάλου τε καὶ νωτιαίου ἀνατομὴν ἔχει. τὸ δὲ δέκατον ὀφθαλμῶν καὶ γλώττης καὶ
στομάχου. καὶ τῶν τούτοις συνεχῶν. τὸ δ' ἑνδέκατον, τῶν κατὰ τὸν λάρυγγα καὶ τὸ καλούμενον ὑοειδὲς ὀστοῦν. καὶ
τῶν συνεχῶν αὐτοῖς. ἔτι τῶν εἰς αὐτὰ παραγινομένων νεύρων. τὸ δὲ δωδέκατον, ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν. τὸ δὲ
τρισκαιδέκατον, τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου νεύρων. τὸ ιδ'. τῶν ἀπὸ νωτιαίου. τὸ δὲ ιε'. τῶν γεννητικῶν μορίων. τὰ μὲν
οὖν ἀναγκαῖα τῆς ἀνατομικῆς θεωρίας ταῦτ' ἐστιν. ἐπὶ δὲ τοῖς ἀναγκαίοις ἄλλα χρήσιμα καὶ ταυτὶ γέγραπται
τῶν μαρίνου βιβλίων ἀνατομικῶν εἴκοσιν ὄντων, ἐν τέτταρσιν ἡμετέροις ἐπιτομή. καθάπερ καὶ τοῦ λύκου πάν-
των ἐν δυοῖν. ὑπογράψω δ' αὐτῶν ἑκάστου τὰ κεφάλαια κατὰ τὴν πρώτην ἐπιτομήν. τῶν τε μαρίνου βιβλία

ἀνατομικῶν, ὅσα ἐξ αὐτοῦ τὰ πρῶτα περιέχεται. γράφει δ' ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῶν ἕξ, τὸ προοίμιον τῆς ὅλης
θεωρίας. εἶτα περὶ δέρματος. εἶθ' ἑξῆς περὶ τριχῶν. εἶτα περὶ ὀνύχων, καὶ σαρκῶν. καὶ πιμελῆς. καὶ στέατος.
ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, περὶ ἀδένων. καὶ ὑμένων. καὶ ὑμενωδῶν χιτώνων περιτοναίου τε καὶ ὑπεζωκότος καὶ δια-
φράγματος. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, περὶ τῶν λόγῳ θεωρητῶν ἀγγείων καὶ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν ἀνατομὴν καὶ εἰ κα-
τὰ φύσιν ἐν ἀρτηρίαις αἷμα περιέχηται. κατὰ δὲ τὸ τέταρτον, τίς ἐνέργεια ἀρτηρίας. καὶ τίς χρεία. καὶ πό-
θεν ἄρχονται. καὶ τἄλλα ζητούμενα περὶ αὐτῶν. εἶθ' ἑξῆς. περὶ οὐρητήρων. περὶ οὐρητικῶν πόρων. καὶ οὐ-
ράχου. καὶ σπερματικῶν ἀγγείων. καὶ χολωδῶν ἀγγείων καὶ πόρων καὶ ἀδένων. καὶ περὶ τοῦ ἀπὸ τῶν ἀδένων
ἀγγείου. καὶ περὶ βρόγχου. καὶ περὶ τῶν κατὰ τοὺς μαστοὺς ἀγγείων, ἐν οἷς τὸ γάλα. καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ σώματι
κεχυμένων καὶ ἀγγείοις περιεχομένων. καὶ τίνα ἐν τίσι περιέχεται τῶν ὑγρῶν. καὶ τῶν κεχυμένων. καὶ πε-
10 ρὶ τροφῆς. ἐν δὲ τῷ ε΄. περὶ τῶν κατὰ τὴν κεφαλὴν τῶν τ' ἄλλων καὶ τῶν ῥαφῶν. καὶ μέντοι καὶ τῶν
κατὰ τὸ πρόσωπον ῥαφῶν τε καὶ συμφύσεων. καὶ πάντων τῶν τῆς κεφαλῆς ὀστῶν. καὶ περὶ τῶν κατ' αὐτήν
τε καὶ τὸ πρόσωπον τρημάτων καὶ περὶ τῆς κάτω γνάθου. καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ῥημάτων. καὶ εἰ ἔστι σύμφυσις
ἑαυτῇ περί τε τῶν ὀδόντων καὶ τοῦ προσκειμένου τῇ κεφαλῇ τοῦ βρόγχου ὀστοῦ. καὶ τῶν συνεχῶν αὐτῷ τῶν κα-
τὰ τὰ παρίσθμια τεταμένων. ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ, περί τε ῥάχεως. γράφει. καὶ ἱεροῦ ὀστοῦ. καὶ ἰσχίου. καὶ πλευρῶν.
καὶ στέρνων καὶ ὠμοπλατῶν. καὶ ἀκρωμίων καὶ περὶ κλειδῶν. καὶ βραχίονος. καὶ πήχεος καὶ κερκίδος. ὀστῶν
τε τοῦ καρποῦ καὶ τῶν δακτύλων. καὶ περὶ μηροῦ καὶ τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ γόνατος χονδρωδῶν ὀστῶν. ἐν δὲ τῷ δευ-
τέρῳ τῶν ἡμετέρων ὑπομνημάτων, ἃ τῆς ἀνατομικῆς Μαρίνου θεωρίας ἐστὶν ἐπιτομή, ὁ ζ΄. καὶ η΄. καὶ θ΄.
καὶ ι΄. περιέχεται τῶν Μαρίνου βιβλίων. κεφάλαια δέ, κατὰ μὲν τὸ ζ΄. ἔτι περὶ τῆς τοῦ κρανίου κοινωνίας
πρός τε τὰς μήνιγγας καὶ τοὺς ἄλλους ὑμένας περί τε τῶν καθ' ὅλον τὸ πρόσωπον νεύρων. περί τε κροταφί-
20 των μυῶν καὶ μασητήρων. καὶ τῶν ἐπὶ τὰς γνάθους καὶ τὰ χείλη μυῶν ἀπὸ τῶν φατνίων καὶ τῶν κατὰ
τὰς γνάθους μυῶν. εἶτα τῶν ἔνδον τῆς κάτω γνάθου μυῶν. τῶν τε περὶ αὐτὴν [illegible]. καὶ τῶν μυκτήρων. καὶ
τῶν περι[illegible] ἐκφύσεις. καὶ τῶν κατὰ τὴν γλῶτταν. εἶτα περὶ γλωττίδος καὶ τῶν κατ' αὐτὴν μυῶν. ἔτι
τε περὶ τῶν κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν μυῶν. ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ τῶν τοῦ Μαρίνου βιβλίων. κεφάλ. ταῦτ' ἐστί. περὶ στό-
ματος. καὶ περὶ χειλῶν καὶ ὀδόντων. καὶ οὔλων. καὶ κίονος καὶ φαρυγέθρου ἐπιγλωττίδος τε καὶ παρισθμίων
καὶ ἀντιάδων. καὶ ῥινὸς καὶ μυκτήρων. ὤτων τε καὶ τραχήλου. καὶ τῶν κατ' αὐτὸν μυῶν. καὶ τοῦ ὑπὸ τὴν πλευ-
ρὰν μυὸς τοῦ ὑπὸ τὴν [illegible]. καὶ περὶ τραχήλου φύσεως. ἐν δὲ τῷ θ΄. περὶ μυῶν τῶν κατὰ τὰς φρένας καὶ
τὴν ῥάχιν κατὰ τὰ μεσοπλεύρια. καὶ τὸ ἐπιγάστριον. ἔτι τε περὶ τῶν τοῦ βραχίονος καὶ τῆς ὠμοπλάτης. πήχεος
τε καὶ χειρὸς ἄκρας. ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ, πήχεος καὶ τῶν περὶ αὐτὴν μυῶν καὶ σκελῶν καὶ τῶν κατ' αὐτὰ
μυῶν καὶ ἄρθρου τοῦ κατὰ γόνυ. ἡ δὲ τρίτη τῶν ἐπιτομῶν ἐν ια΄. τε καὶ ιβ΄. καὶ ιε΄. τῶν τοῦ Μαρίνου βι-
30 βλίων ἐστίν. ἔγραψε δὲ Μαρῖνος ἐν μὲν τῷ ια΄. ἃ μὲν κεφάλ. εἰ φέρεταί τι ἀπὸ νώτων ὑγρὸν εἰς πνεύμο-
να κατά τε τὰς εἰσπνοὰς καὶ τὰς ἐδωδὰς εἰς γαστέρα πνεύματα. δεύτερον δὲ περὶ στομάχου καὶ μετ' αὐτὸ πε-
ρὶ βρόγχου. καὶ περὶ πνεύμονος καὶ καρδίας. καὶ περικαρδίου θυμοῦ. κατὰ δὲ τὸ ιβ΄. τῆς ἑαυτοῦ πραγ-
ματείας ὁ Μαρῖνος ἔγραψε περὶ ἥπατος. καὶ τῆς ἐν αὐτῷ χολῆς. καὶ περὶ σπληνὸς καὶ κοιλίας. καὶ μεσεν-
τερίου. κατὰ δὲ τὸ ιγ΄. περὶ πρώτων ἐντέρων. εἶτα περὶ νεφρῶν καὶ οὐρητῆρος. καὶ κύστεως. καὶ οὐράχου.
καὶ πόρου τοῦ οὐρητικοῦ. καὶ μετὰ ταῦτα περὶ καυλῆς ἄρρενος. καὶ αἰδοίου τοῦ ἄρρενος. καὶ θηλείας καὶ πε-
ρὶ μήτρας. καὶ τῶν κυουμένων καὶ περὶ τῶν ὄρχεων. οὓς διδύμους ὀνομάζει. καὶ μετ' αὐτοὺς περὶ ἀδενοειδῶν.
ἐν δὲ τῷ ιδ΄. τὴν ἀνατομὴν τῶν ἄνω τοῦ ἥπατος ἁπασῶν φλεβῶν ἐποιήσατο. κατὰ δὲ τὸ ιε΄. περί τε
τῆς ἀπὸ καρδίας ἐπὶ ἧπαρ φερομένης φλεβός. καὶ τῶν κάτω τοῦ διαφράγματος ἁπασῶν. καὶ μετὰ ταῦ-
τα περὶ τῶν καθ' ὅλον τὸ ζῷον ἀρτηριῶν. ἡ δὲ τετάρτη τῶν ἐπιτομῶν κατὰ τὰ λοιπὰ τοῦ Μαρίνου ε΄. βι-
40 βλία. μετὰ τὸ ε΄. καὶ ι΄. ἄχρι τοῦ κ΄. περιέχων. γέγραπται δὲ ἐν τῷ ἑκκαιδεκάτῳ τὰ περὶ τοῦ ἐγκεφάλου
ζητούμενα καὶ φαινόμενα, οἷον εἰ σφυγμώδης ἐν αὐτῷ κίνησις. καὶ εἰ ἀναπνεῖ μὲν εἰς αὐτόν. εἶθ' ἑξῆς περὶ νωτιαίου
καὶ μηνίγγων. ἐν δὲ τῷ ιζ΄. περὶ κοιλότητος ἐγκεφάλου τὸν λόγον ἐποιήσατο. κατὰ δὲ τὸ η΄. καὶ ι΄. περὶ τῶν
κατὰ προαίρεσιν ἐνεργειῶν. καὶ περὶ τὰς κατὰ μέρος διαφορὰς τῶν νεύρων. καὶ πόθεν τινὰ ἐκπέφυκεν αὐ-
τῶν. ἐν δὲ τῷ θ΄. καὶ ι΄. περὶ [illegible] ἀπ' ἐγκεφάλου πεφυκότων νεύρων καὶ περὶ τῶν ῥύσεων. καὶ πόθεν ἄρχεται
τὸ αἰσθητήριον αὐτῆς. καὶ περὶ τῶν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς νεύρων. ἃ καλοῦσιν Ἡρόφιλός τε καὶ Εὔδημος πόρους εἶτα.

50

περὶ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων. ἕπεται δὲ τὸ περὶ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς τὸ τὰς αἰτίας τούτων διδάσκον ἓν βιβλίον. τὸ δὲ περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς τὰ περὶ τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτιῶν τρία. καὶ τούτοις τὰ περὶ τῶν πεπονθότων τόπων ϛ. τὸ περὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις καιρῶν ἐκ τῶν προηγουμένων τῆς θεραπευτικῆς πραγματείας ἐστί. καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν πυρετῶν διαφορᾶς. τό τε περὶ πλήθους καὶ τὸ περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων. ἔτι τε τὸ περὶ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτιῶν καὶ πρὸς τούτοις τὸ περὶ τῶν συνεκτικῶν. καὶ τὸ περὶ τρόμου, καὶ ῥίγους, καὶ παλμοῦ, καὶ σπασμοῦ. καὶ τὸ ἐπιγεγραμμένον τέχνη ἰατρική.

Τὰ θεραπευτικά.

Τεσσαρεσκαίδεκα, εἰσὶ μεθόδου θεραπευτικῆς. δύο τε τῶν πρὸς Γλαύκωνα θεραπευτικῶν καὶ τρία περὶ φλεβοτομίας. τὸ μὲν πρῶτον πρὸς Ἐρασίστρατον, τὸ δὲ δεύτερον, πρὸς τοὺς ἐν Ῥώμῃ Ἐρασιστρατείους. τρίτον δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῖς ἄλλο κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην συγκείμενον θεραπευτικόν. ἔστι δὲ καὶ τὸ περὶ μαρασμοῦ τῶν θεραπευτικῶν. ἐδόθη δέ τινι φίλων βιβλίδιον μικρόν. οὗ νῦν εἰς πολλοὺς ἐκπεσόντος, ἔλαβον τὸ ἀντίγραφον. ἔχον ἐπιγραφὴν ὑποθήκη παιδίων ἐπιλήπτων, τῆς θεραπευτικῆς πραγματείας. θείη δ᾽ ἄν τις καὶ τὸ περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεων τρία, καὶ τὸ περὶ τῆς λεπτυνούσης διαίτης. καὶ τὸ περὶ εὐχυμίας καὶ κακοχυμίας. οὐδὲν ἧττον τῶν προειρημένων τῆς θεραπευτικῆς πραγματείας εἴη ἂν καὶ τὰ περὶ τῶν Ἐρασιστράτου θεραπευτικῶν λογισμῶν, καὶ τῷ Γλαύκωνι τῷ φιλοσόφῳ δοθέντα δύο. τὸ δὲ περὶ τῆς Ἱπποκράτους διαίτης ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων ταχθείη μὲν ἂν καὶ μετὰ τούτων, ταχθείη δ᾽ ἂν καὶ μετὰ τῶν εἰς Ἱπποκράτους γεγονότα ὑπομνήματα. ἐν οἷς πάμπολλα περιέχεται θεραπευτικὰ θεωρήματα. καθάπερ γε καὶ διαπρογνωστικὰ καὶ προγνωστικά.

Τὰ τῆς προγνωστικῆς θεωρίας βιβλία.

Πρῶτα μέν ἐστι τρία περὶ κρισίμων ἡμερῶν. δεύτερα δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῖς τρία, περὶ κρίσεων. εἶτα ἡ περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματεία. καθ᾽ ἣν πρῶτα μέν ἐστι δ᾽. περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν. δεύτερα δ᾽ ἄλλα τοσαῦτα, περὶ τῆς διαγνώσεως. καὶ τρίτα πρὸς αὐτοῖς ἴσα τὸν ἀριθμὸν, περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς αἰτιῶν. καὶ τέταρτα περὶ τῆς δι᾽ αὐτῶν προγνώσεως. ἑκκαίδεκα τὰ πάντα. καὶ χωρὶς αὐτῶν ἔξωθεν τὸ περὶ χρείας σφυγμῶν τοῖς εἰσαγομένοις γεγραμμένον. ἐν ᾧ τινὲς ἐζήτησαν διὰ τί τοῦ πυρέττοντος ὁ ἴδιος οὐκ εἴρηται σφυγμός. οἷς ἀπεκρινάμεθα μεῖζον ἢ κατὰ τοὺς εἰσαγομένους εἶναι τὸ σκέμμα. μεγάλης ζητήσεως τετυχηκός. ἀλλά τό γε τοσοῦτον εἴρηται κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου τούτου. δύο δόξας γεγονέναι τοῖς ἰατροῖς. τὴν μὲν ἑτέραν τῶν ἡγουμένων αἰσθάνεσθαι καὶ τῆς συστολῆς τῶν ἀρτηριῶν. τὴν δὲ δευτέραν, τῶν ἀναίσθητον αὐτὴν εἶναι λεγόντων. ἠξιοῦμεν τε τὸν εἰσαγόμενον ἐπὶ τῆς ἑτέρου πρότερον γυμνάσασθαι. καθ᾽ ἣν ἀναίσθητος ἡ συστολὴ γίνεται. κατὰ ταύτην δὲ τὴν αἵρεσιν ἡμεῖς ἐπεπείσμεθα πυρετοῦ σημεῖον ἴδιον ἐν σφυγμοῖς οὐδὲν εἶναι. κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν ἣν ἐν τῇ μεγάλῃ πραγματείᾳ τῶν ἑκκαίδεκα βιβλίων ἔγραψα, λέλεκται τὸ σημεῖον. ἀλλ᾽ οἱ μὴ μαθόντες παρὰ διδασκάλοις, ἐθικότες δὲ κατὰ τὴν παροιμίαν τοῖς ἐκ βιβλίου κυβερνήταις τοιαῦτα ζητοῦσιν. ἐμοὶ δὲ καὶ κατ᾽ * εἴρηται. τὴν μὲν

τῶν εἰσαγομένων διδασκαλίαν, ἑτέραν εἶναι. τὴν δὲ τῶν ἐκ διδασκομένων ἅπαντα τελέως ἑτέραν. γέγονε
δ' οὖν μοι καὶ ἄλλο τι βιβλίον ἕν, ἐν ᾧ τὴν σύνοψιν ἐποιησάμην τῶν ἑκκαίδεκα βιβλίων. ἔξωθεν δὲ τούτων
ἁπάντων ἐστὶν, ὀκτὼ βιβλία τῆς ἀρχιγένους περὶ σφυγμῶν πραγματείας. ἐξήγησίν τε καὶ χρῆσιν ἔχοντα.
ἐκ τούτου τοῦ μέρους τῆς τέχνης αὖ τις θείη καὶ τὰ περὶ δυσπνοίας τρία.

Περὶ τῶν Ἱπποκρατείων ὑπομνημάτων.

Οὔτ' ἄλλο τι τῶν ὑπ' ἐμοῦ δοθέντων φίλοις ἤλπισα πολλοὺς ἕξειν, οὔτε τὰ τῶν Ἱπποκρατείων συγγράμματα
ἐξηγητικά. τὴν ἀρχὴν γὰρ αὐτὸν οὐδὲν γυμνάζων ἐγεγράφειν εἰς αὐτὰ ποθ' ὑπομνήματα, καθάπερ ἐποίησα τῆς
10 ἰατρικῆς θεωρίας ἁπάσης, καθ' ἕκαστον μέρος ἐμαυτῷ παρασκευάσας αἷς ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν ἰατρικὴν
τέχνην ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένα περιέχεται, διδασκαλίαν ἔχοντα σαφῆ τε ἅμα καὶ παντοίως ἐξειργασμέ-
νην. ἰδίᾳ μὲν γὰρ περὶ κρισίμων ἡμερῶν ἔγραψα κατὰ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην. ἰδίᾳ δὲ περὶ κρίσεων. ἰδίᾳ
δὲ περὶ δυσπνοίας. ἑκάστου τε τῶν ἄλλων. ὅλην τε τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον ὡσαύτως ἐν τέσσαρσι καὶ δέκα
βιβλίοις ἐποιησάμην ἅπαντα τὰ θεραπευτικὰ καὶ πρὸς αὐτοῖς ταύτην ἃ κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην. ἐξηγή-
σεις δὲ καθ' ἑκάστην αὐτοῦ λέξιν ἤδη πολλοῖς τῶν πρὸ ἐμοῦ γεγραμμένας οὐ φαύλως εἶναι. εἴ τι μοι μὴ καλῶς
ἐδόκουν εἰρηκέναι, περιττὸν ἡγούμην ἐλέγχειν. ἐνεδειξάμην δὲ τοῦτο, δι' ὧν πρώην ἔδωκα τοῖς παρακαλέσασι.
σπανιάκις ἐν αὐτοῖς εἰπὼν τι πρὸς τοὺς ἐξηγουμένους αὐτά. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐδ' εἶχον αὐτῶν ἐν Ῥώμῃ τὰ ὑπομνή-
ματα, πάντων ὧν ἐκεκτήμην βιβλίων ἐν Ἀσίᾳ μενόντων. εἴπου τοίνυν ἐμεμνήμην ὑπό τινος αὐτῶν πάνυ τι μοχθη-
ρῶς εἰρημένον, ὡς μεγάλως βλάπτεσθαι περὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα τοὺς πιστεύσαντας αὐτοῖς ἐπισημηνάμην
20 τοῦτο. τὰ δ' ἄλλα πάντα κατὰ τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην εἰπὼν ἄνευ τοῦ μνημονεῦσαι τῶν ἄλλως ἐξηγουμένων. καὶ
τά γε εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνήματα. καὶ τὸ περὶ ἀγμῶν. καὶ τὸ περὶ ἄρθρων. ἔτι τε τὸ προγνωστικόν. καὶ τὸ
περὶ διαίτης ὀξέων. τό τε περὶ ἑλκῶν. καὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων τό τε α'. τῶν ἐπιδημιῶν οὕτως ἐγρά-
φη. μετὰ ταῦτα δέ τινος ἀκούσας ἐξήγησιν ἀφορισμοῦ μοχθηρὰν, ἐπαινοῦντος ὅσα τοῦ λοιποῦ πᾶσιν ἔδωκα πρὸς
κοινὴν ἔκδοσιν ἀποβλέπων, οὐκ ἰδίαν ἕξιν ἐκείνων μόνων τῶν λαβόντων οὕτως συνέθηκα. ταῦτα δ' ἐστὶν ἐπιδη-
μιῶν μὲν τὰ εἰς τὸ δεύτερον καὶ τρίτον καὶ ἕκτον ὑπομνήματα γεγραμμένα. πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοῦ περὶ χυ-
μῶν, καὶ περὶ τροφῆς, καὶ προρρητικοῦ. περί τε φύσεως ἀνθρώπου καὶ τοῦ κατ' ἰητρεῖον. ὥσπερ καὶ τοῦ περὶ
τόπων ἀέρων ὑδάτων, ὃ ἐγὼ περὶ οἰκήσεων. καὶ ὑδάτων καὶ ὡρῶν καὶ χωρῶν ἐπιγεγράφθαι φημὶ δεῖν. ἔτι
δὲ τὰ μὲν εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ἑπτά. τὰ δ' εἰς τὰ περὶ ἀγμῶν γ'. τὰ δὲ εἰς τὰ περὶ ἄρθρων δ'. τὰ δ' εἰς τὸ προγνω-
στικὸν γ'. τὰ δ' εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, γ'. μὲν εἰς τὸ γνήσιον αὐτοῦ μέρος, δύο δ' εἰς τὰ προσκείμενα. τὸ δὲ περὶ
30 ἑλκῶν, καὶ τὸ περὶ ἐγκεφάλου τρωμάτων ἑκάτερον ἐξηγησάμην δι' ἑνὸς βιβλίου. τὸ δὲ α'. τῶν ἐπιδημιῶν.
ὥσπερ γε καὶ τὸ γ'. διὰ γ'. ἑκάτερον. τὸ δὲ δεύτερον, δι' ἕξ. δι' ὀκτὼ δὲ τὸ ἕκτον. εἰς δὲ τὸ περὶ χυμῶν ὑπομνήματα
μοι τρία γέγονεν. ὥσπερ γε καὶ εἰς τὸ προγνωστικὸν καὶ εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον. καὶ εἰς τὸ περὶ τόπων καὶ ἀέρων καὶ ὑ-
δάτων, ὑφ' ἣν ἐγὼ περὶ οἰκήσεων καὶ ὑδάτων καὶ ὡρῶν καὶ χωρῶν ἐπιγεγράφθαι δεῖν. εἰς δὲ τὸ περὶ τρο-
φῆς ὑπομνήματα μοι δ'. γέγονεν. εἰς δὲ τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου δύο. ὧν ἤδη γεγονότων, ἀκούσας ὑπό τινων δια-
βάλλεσθαι τὸ βιβλίον ὡς οὐ γνήσιον, ἔγραψα τρία. τὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντα τήνδε. ὅτι καὶ κατὰ τὰ ἄλλα
συγγράμματα τὴν αὐτὴν δόξαν ἔχων ὁ Ἱπποκράτης φαίνεται τὸ κατὰ τὸ φύσεως ἀνθρώπου. τῷ δ' Ἱπποκρά-
τει προσήκοντα ἐστὶ καὶ ταῦτα. περὶ τῆς καθ' Ἱπποκράτους διαίτης ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων. ὥσπερ γε καὶ
ἡ τῶν παρ' αὐτοῦ γλωττῶν ἐξήγησις. καὶ τὸ πρὸς Λύκον περὶ τοῦ ἀφορισμοῦ. οὗ ἡ ἀρχή. τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον
ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. ὥσπερ γε καὶ πρὸς Ἰουλιανὸν, τὸν μεθοδικὸν ὑπὲρ ὧν ἐνεκάλεσεν τοῖς Ἱπποκρατείοις
ἀφορισμοῖς. Ἱπποκράτης δὲ προσήκει καὶ ἄλλό τι βιβλίον σμικρόν. ἐν ᾧ δείκνυμι καὶ τὸν ἄριστον ἰατρὸν πάν-
40 τως εἶναι καὶ φιλόσοφον. ἐπιγράφεται δὲ τὸ βιβλίον καὶ διὰ συντομωτέρας ἐπιγραφῆς οὕτως.

Περὶ τῶν εἰς Ἐρασίστρατον διαφερόντων.

Εἰς μὲν τὸ πρῶτον τῶν περὶ πυρετῶν ὑπομνήματα γέγραπται γ'. τοῦ γ'. δὲ περὶ πυρετῶν τὰ πρῶτα τῆς
Ἐρασιστράτου θεραπευτικῆς πραγματείας ἐστὶν ὑπομνήματα. αὕτη δὲ ἡ θεραπευτικὴ πραγματεία, τὴν μὲν ἐπι-
γραφὴν ἔχει περὶ τῶν Ἐρασιστράτου θεραπευτικῶν λογισμῶν. γέγονε δὲ ἐν ὑπομνήμασιν ε'. ἔστι δὲ καὶ τὰ πε-
ρὶ Ἐρασιστράτου ἀνατομῆς γ'. βιβλία. καὶ περὶ φλεβοτομίας δύο. τό τε πρὸς Ἐρασίστρατον αὐτὸν γεγραμ-
μένον καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἐν Ῥώμῃ Ἐρασιστρατείους. προσήκει δὲ Ἐρασίστρατος κἀκεῖνο τὸ βιβλίον. ἐν ᾧ ζητοῦμεν εἰ κατὰ
50 φύσιν ἐν ἀρτηρίαις αἷμα περιέχεται. καθάπερ γε καὶ τὸ περὶ χρείας ἀναπνοῆς καὶ τὰ περὶ φυσικῶν δυνά-
μεων τρία ἃ περιέχει κρίσιν ἁπάντων ὧν ἔγραψεν Ἐρασίστρατος ἐν τοῖς καθόλου λόγοις ὑπὲρ τῶν φυσικῶν
ἐνεργειῶν.

Περὶ τῶν Ἀσκληπιάδου προσηκόντων.

Ὀκτὼ μὲν περὶ τῶν Ἀσκληπιάδου δογμάτων ἐπιγεγραμμένα. μικρὸν δὲ ἄλλο τὴν ἐπιγραφὴν ἔχον περὶ οὐ-
σίας τῆς ψυχῆς κατὰ Ἀσκληπιάδην.

Περὶ τῶν τοῖς ἐμπειρικοῖς ἰατροῖς διαφερόντων.

Τῆς Θεοδᾶ εἰσαγωγῆς ὑπομνήματα ε'. περὶ τῶν Μηνοδότου Σεβήρῳ ἕνδεκα. τῶν Σεραπίωνος πρὸς τὰς αἱρέ-
σεις δύο. ὑποτυπώσεις ἐμπειρικαί. περὶ τῆς ἰατρικῆς ἐμπειρίας. περὶ τῆς τῶν ἐμπειρικῶν διαφωνίας γ'.

πρὸς

πρὸς τὰ ἀντειρημένα τῆς διαφωνίας τῶν ἐμπειρικῶν, τοῦ τε θεοδᾶ κεφάλ. ὑπομνήματα γ΄. εἰς τὸ μηνο-
δότου σεβήρῳ προτρεπτικὸς ἣν ἰατρικὴν συνόψιν τῶν ἡρακλείδ. περὶ τῆς ἐμπειρικῆς αἱρέσεως ζ΄. περὶ
τῶν τοῖς μεθοδικοῖς διαφερόντων. μεθοδικῆς αἱρέσεως ϛ΄. πρὸς τὰ ὑπὸ ἰουλιανοῦ ἀντειρημένα τοῖς ἱππο-
κράτους ἀφορισμοῖς. Περὶ τῶν εἰς τὰς ἀποδείξεις χρησίμων βιβλίων.

Ἅπαντας ἀνθρώπους ὁρῶν ἐν οἷς ἀμφισβητοῦσιν ἑαυτούς τε ἀποδεικνύειν ἐπαγγελλομένους, ἐλέγχειν τε τοὺς πέ-
λας ἐπιχειροῦντας, οὐδὲν οὕτως ἐσπούδασα μαθεῖν ἁπάντων πρῶτον, ὡς τὴν ἀποδεικτικὴν θεωρίαν. ἠξίωσά
τε παρὰ τῶν φιλοσόφων. ἐκείνους γὰρ ἤκουον αὐτὴν διδάσκειν. εἰ μέν τι καὶ ἄλλο κατὰ τὸ λογικὸν μέρος τῆς
φιλοσοφίας διδάσκεται φυλάττειν εἰς αὖθις τὴν ὠδῖνα. τῆς περὶ τὰς ἀποδείξεις ἐπιθυμίας παῦσαι διδάξαντας.
ἥτις ἄρα μέθοδός ἐστιν, ἣν ὁ μαθὼν ἑτέρου τε λέγοντος λόγον ἀποδεικτικὸν ἀκριβῶς γνωρίσει. πότερον ὄντως
10 ἐστὶ τοιοῦτος, ἢ καθάπερ τι νόμισμα κίβδηλον, ἔοικε μὲν τῷ δοκίμῳ, μοχθηρὸς δὲ κατὰ ἀλήθειαν ἐστίν. αὐτός τε
δυνήσεται καθ' ἕκαστον τῶν ζητουμένων ὁδῷ τινὶ χρώμενος, ἐπὶ τὴν εὕρεσιν αὐτοῦ παραγενέσθαι. πᾶσιν οὖν τοῖς
κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐνδόξοις, στωϊκοῖς τε καὶ περιπατητικοῖς ἐμαυτὸν ἐγχειρήσας. πολλὰ μὲν ἔμαθον ἄλλα
τῶν λογικῶν θεωρημάτων, ἃ τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ σκοπούμενος, ἄχρηστα πρὸς τὰς ἀποδείξεις εὗρον. ὀλίγιστα
δὲ χρήσιμα μὲν αὐτοῖς ἐζητημένα, καὶ τοῦ προκειμένου σκοποῦ τυχεῖν ἐφιέμενα. διαπεφωνημένα δὲ καὶ ταῦτα
παρὰ τοῖς ἐκείνοις ἔνια δὲ καὶ ταῖς φυσικαῖς ἐννοίαις ἐναντία. καὶ νὴ τοὺς θεοὺς ὅσον ἐπὶ τοῖς διδασκάλοις εἰς τὴν
τῶν πυῤῥωνίων ἀπορίαν ἐνεπεπτώκειν ἂν καὶ αὐτός. εἰ μὴ καὶ τὰ κατὰ γεωμετρίαν ἀριθμητικήν τε καὶ λο-
γιστικὴν κατέχων ἐν αἷς ἐπὶ πλεῖστον ὑπὸ τῷ πατρὶ παιδευόμενος ἐξ ἀρχῆς προεληλύθειν. ἀπὸ πάππου τε καὶ
προπάππου διαδεδεγμένῳ τὴν θεωρίαν. ὁρῶν οὖν οὐ μόνον ἐναργῶς ἀληθῆ φαινόμενά μοι τὰ κατὰ τὰς ἐ-
κλείψεων προῤῥήσεις. ὡρολογίων τε καὶ κλεψυδρῶν κατασκευὰς, ὅσα τ' ἄλλα τὰ κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονίαν
20 ἐπινενόηται, βέλτιον ᾠήθην εἶναι τῷ τύπῳ τῷ γεωμετρικῷ ἀποδείξει χρῆσθαι. καὶ γὰρ καὶ αὐτοὺς τοὺς δια-
λεκτικωτάτους καὶ φιλοσόφους, οὐ μόνον ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ αὑτοῖς ηὕρισκον διαφερομένους. ἐπαινοῦντας
ὁμοίως ἅπαντας ὡσαύτως τὰς γεωμετρικὰς ἀποδείξεις. κατὰ ταῦτα τοίνυν ἔτι καὶ μᾶλλον ἔγνων δεῖν ἀπο-
στῆναι μὲν ὧν ἐκεῖνοι λέγουσιν. ἀκολουθῆσαι δὲ τῷ χαρακτῆρι τῶν γραμμικῶν ἀποδείξεων. ἀλλήλοις μὲν λέγω
διαφέρεσθαι τοὺς φιλοσόφους ἐν τῇ λογικῇ θεωρίᾳ τοὺς περιπατητικούς τε καὶ στωϊκοὺς καὶ πλατωνικούς. ἑαυ-
τοῖς δὲ πάλιν ἰδίᾳ τοὺς καθ' ἑκάστην αὐτῶν. μικρὰ μὲν δήπως ἐστὶν ἡ παρὰ τοῖς περιπατητικοῖς διαφωνία. μεγά-
λη δὲ παρὰ τοῖς στωϊκοῖς καὶ πλατωνικοῖς. ὅσοι τοίνυν ἐθέλουσι κατὰ τὰς γραμμικὰς ἀποδείξεις ἀσκηθῆ-
ναι, παιδευθῆναι μέν τι ἑαυτοὺς ἐν ἐκείναις συμβουλεύω. μετ' ἐκείνας δὲ, τὴν ἡμετέραν ἀναλέξασθαι περὶ τῆς ἀπο-
δείξεως πραγματείαν. ἣν ἐν πεντεκαίδεκα βιβλίοις ἐποιησάμην. ἔγραψα δὲ ἄλλα πολλὰ γυμνάζων ἐμαυτόν.
ὧν ἔνια μὲν ἀπώλετο κατὰ τὴν γενομένην πυρκαϊὰν. ἡνίκα τὸ τῆς εἰρήνης τέμενος ἐκαύθη. τινὰ δὲ φίλοις δεδο-
30 μένα διασωθέντα παρὰ πολλοῖς ἐστὶ νῦν. ὥσπερ καὶ τἄλλα τὰ ἡμέτερα. καὶ μέντοι καὶ τῶν ὑπομνημάτων
ὧν ἔγραψα. τὰ μὲν, ὑπ' ἐμοῦ δοθέντα φίλοις, τὰ δ' ὑπὸ τῶν οἰκετῶν κλεψάντων ἐκδοθέντα, παρ' ἄλλων ἔ-
λαβον ὕστερον. ἔστι δ' ἐν αὐτοῖς γ΄. μὲν εἰς τὸ περὶ ἑρμηνείας ἀριστοτέλους. τέτταρα δ' εἰς τὸ πρότερον τῶν πε-
ρὶ συλλογισμῶν. καθάπερ γε καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἴσα τὸν ἀριθμόν. ἐπιγράφουσι δ' αὐτὰ σχεδὸν ἅπαντες οἱ νῦν,
ἀναλυτικῶν προτέρων. ὥσπερ δὲ καὶ δευτέρων. τὰ δὲ περὶ τῆς ἀποδείξεως αὐτὸς ὁ ἀριστοτέλης, τῶν μὲν προ-
τέρων ὡς περὶ συλλογισμοῦ γεγραμμένων αὐτῷ μέμνηται. τῶν δὲ δευτέρων ὡς περὶ ἀποδείξεως. ὧν ἐστὶ καὶ
αὐτοῦ ὑπομνήματα διασωζόμενα τῶν ἐμῶν. εἰς μὲν τὸ πρότερον ϛ΄. εἰς δὲ τὸ δεύτερον ε΄. τούτων τῶν ὑπομνημά-
των ἁπάντων, οὐδὲν ὡς πρὸς ἔκδοσιν ἐγράφη. καθάπερ οὐδὲ τὰ ϛ΄. τὰ εἰς τοῦ θεοφράστου βιβλίον. ὃ περὶ κα-
ταφάσεως καὶ ἀποφάσεως ἔγραψα. τὰ δ' εἰς τὸ πρότερον λέξεως εὐδήμου πρότερον ἑτέροις ἀξιώσασιν ἐποίη-
σα. τοῦ δὲ τῶν δέκα κατηγοριῶν οὐκ ἐποιησάμην. οὔτ' ἐμαυτῷ τι τοιοῦτον ὑπόμνημα πρόσθεν οὔθ' ἑτέροις ἔδωκα
40 καὶ διὰ τοῦθ' ὕστερον ποτὲ τῶν ἑτέρων τινὶ δεηθέντι, ὑπομνήματα ἔχειν ὅσα κατὰ τὸ βιβλίον ἤκουσεν εἰς τὰς
τῶν ἐν αὐτῷ ζητουμένων λύσεις. κοινωνεῖν ἐκέλευσα τῶν ὑπομνημάτων ἐκείνοις μόνοις τοῖς ἀνεγνωκόσι παρὰ
διδασκάλου τὸ βιβλίον. ἢ πάντως γε προεισημένοις δι' ἑτέρων ἐξηγητικῶν. ὁποῖα τά τε ἀδράστου καὶ ἀσπασίου
ἐστίν. ἔτι δὲ παῖς ὢν ἡνίκα πρῶτον ὁ πατήρ μετὰ τὴν λογικὴν θεωρίαν. χρυσίππου τε καὶ τῶν ἐνδόξων στωϊκῶν δι-
δάξαντι παρέδωκεν, ἐποιησάμην ἐν αὐτῷ τῶν χρυσίππου συλλογιστικῶν βιβλίων ὑπομνήματα. καὶ ταῦθ' ὕστε-
ρον ἐφάνησαν ἔχοντες τινὲς. ἐν περγάμῳ μὲν καταληφθέντα μετὰ πολλῶν ὑπομνημάτων, ἃ μειράκιον ὢν ἐποιη-
σάμην. ἐκδοθέντα δὲ ὑπὸ οἰκέτου τισὶ τῶν αἰτησάντων. ἃ δ' ἐγὼ μετὰ τὴν περὶ τῆς ἀποδείξεως πραγματείαν
ἔγραψα πλατύτερον ἐξειργασμένα, τῶν ἐν ἐκείνοις συντόμως εἰρημένων, ταῦτ' ἐστί. Περὶ τῶν ἀναγκαίων εἰς
τὰς ἀποδείξεις ἕν. περὶ τῶν παραλειπομένων προτάσεων ἐν τῇ λέξει τῶν ἀποδείξεων, ἕν. περὶ τῶν ἰσοδυ-
ναμουσῶν προτάσεων ἕν. περὶ τῶν κατὰ διότι ἀποδείξεων ἕν. περὶ τοῦ τῶν συλλογισμῶν ἀριθμοῦ ἕν. πε-
50 ρὶ παραδείγματος δύο. περὶ ἐπαγωγῆς ἕν. περὶ εἰκόνος ἕν. περὶ ὁμοιότητος γ΄. περὶ ἐξ ὑποθέσεων ἀρ-
χῶν ἕν. περὶ κατὰ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος, καὶ τῶν συζυγούντων αὐτοῖς σημαινομένων ἢ μὴν κατὰ τὴν αὐτόμα-
τον φωνὴν ἕν. περὶ τοῦ δυνατοῦ. περὶ τῶν πολλαχῶς λεγομένων γ΄. περὶ τῶν ἐν ταῖς τέχναις κοινῶν καὶ ἰ-
δίων ἕν. περὶ τῶν ἑαυτοὺς περιτρεπόντων λόγων ἕν. περὶ τῶν ἐνδεχομένων προτάσεων ἕν. περὶ τῶν ἐν μιᾷ
τῶν προτάσεων καὶ συλλογισμῶν ἕν. Ὅπως χρὴ διακρίνειν τὴν πραγματικὴν ζήτησιν τῆς κατ' ὄνομα καὶ τὸ
σημαινόμενον ἕν. περὶ κλειτομάχου καὶ τὰς τῆς ἀποδείξεως αὐτοῦ λύσεις. περὶ τοῦ κοινοῦ λόγου β΄. περὶ τῆς
ἀρίστης διδασκαλίας. πρὸς φαβωρῖνον ὑπὲρ ἐπικτήτου πρὸς φαβωρῖνον ἕν. περὶ χρείας συλλογισμῶν. περὶ
χρείας εἰς τοὺς συλλογισμοὺς θεωρήματα α΄. καὶ β΄. περὶ τῆς ἀρίστης αἱρέσεως ἕν. περὶ ὀνομάτων ὀρθό-
τητος γ΄. περὶ τοῦ τῶν ὄντων ἕκαστον ἕν τε εἶναι καὶ πολλά. περὶ τοῦ ὅτι τοῖς ἀντικειμένοις ἐν καὶ ταυτὸν

ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖν ἀδύνατόν ἐστιν α΄. περὶ τῆς ἀποδεικτικῆς αἱρέσεως α΄. περὶ τῆς λογικῆς δευτέρας καὶ
θεωρίας α΄. Διάλογοι πρὸς φιλόσοφον ἰδίως τοῦ κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας. Πρὸς τοὺς ἐπηρεαστικοὺς ἀκούοντας
τῶν ὀνομάτων α΄. περὶ τῶν ἰδίων καὶ κοινῶν ἐν ταῖς τέχναις. περὶ τῆς τῶν τεχνῶν συστάσεως γ΄. περὶ τῶν
σημαινομένων ἐκ τῆς εἴδους καὶ γένους φωνῆς καὶ τῶν παρακειμένων αὐτοῖς. σύνοψις τῆς ἀποδεικτικῆς θεω-
ρίας α΄. περὶ τῆς κρίσεως τῶν διαφωνούντων ἐν τοῖς δόγμασι. Ὅτι τῆς πρώτης οὐσίας ἀχώριστος ἡ ποσότης
α΄. περὶ τοῦ πρό τινος. περὶ τοῦ δι᾽ ἀδυνάτου ἀποδείξεως α΄. περὶ τῶν ἕνεκα αὐτῶν γινομένων α΄. περὶ τῶν πολλαχῶς
λεγομένων β΄. περὶ τῆς κατ᾽ ὄνομα καὶ σημαινομένων ζητήσεως. περὶ τῶν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ἐζητημένων
ὅσα μοι δοκεῖ διὰ τῶν ὑπογεγραμμένων βιβλίων, ἀπεφηνάμην. περὶ τῶν ἰδίων ἑκάστῳ παθῶν καὶ ἁμαρτημάτων
τῆς διαγνώσεως β΄. περὶ ἠθῶν δ΄. πρὸς τὸ Φαβωρίνου κατὰ Σωκράτους. περὶ ἀλυπίας α΄. περὶ τοῦ κατὰ φι-
10 λοσοφίαν τέλους α΄. περὶ τῆς τῶν ἐπιδεικνυμένων τοὺς ἀκούοντας συνουσίας α΄. περὶ τῶν αἰσχυνομένων λάθρα
α΄. περὶ ἁμαρτημάτων καὶ κολάσεως ἰσότητος α΄. περὶ παραμυθίας α΄. περὶ τῆς ἐν αὐλῇ Μενάρχου διατρι-
βῆς πρὸς Βακχίδα καὶ Κῦρον α΄. περὶ τῆς ἐν τοῖς διαλόγοις συνουσίας α΄. πρὸς τοὺς ἀγοραίους ῥήτορας α΄.
περὶ ἡδονῆς καὶ πόνου, α΄. περὶ τῶν ἀκολούθων ἑκάστου τῶν βιβλίων, α΄. περὶ τῶν δημοσίᾳ ῥηθέντων.
πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν αἱρέσεων, α΄. περὶ ὁμονοίας α΄. περὶ αἰδοῦς, β΄. περὶ τῶν δημοσίᾳ ῥηθέντων κατὰ Κο-
λάκων β΄. περὶ τῆς διαβολῆς ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ ἰδίου βίου. Κρονίσκοι ζ΄. ἐν ἑνί. πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν αἱρέσεων.
τῶν ὑπὸ Περτίνακος δημοσίᾳ ῥηθέντων α΄. Μέχρι πόσου τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς τιμῆς καὶ δόξης φροντιστέον
ἐστιν. περὶ διαθηκῶν ποιήσεως. Τὰ πρὸς τὴν Πλάτωνος φιλοσοφίαν ἀνήκοντα. περὶ τῆς Πλάτωνος αἱρέ-
σεως α΄. περὶ τῶν ἐν τῷ Πλάτωνος Τιμαίῳ ἰατρικῶς εἰρημένων ὑπομνήματα δ΄. πρὸς τοὺς ἑτέρους ἢ Πλάτων
περὶ τῶν ἰδίων δόξαντας, γ΄. περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα λογικῆς θεωρίας. Πλατωνικῶν διαλόγων συνό-
20 ψεως η΄. περὶ τῶν ἐν Φιλήβῳ μεταβάσεων, α΄. περὶ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν καὶ δυνάμεων γ΄. Ὅτι ταῖς τοῦ
σώματος κράσεσιν αἱ τῆς ψυχῆς ἕπονται δυνάμεις, β΄. καὶ ἄλλο καθ᾽ ἑτέραν ἔκδοσιν. περὶ τῶν Ἱπποκράτους
καὶ Πλάτωνος δογμάτων. Τῶν πρὸς τὴν Ἀριστοτέλους φιλοσοφίαν ἡκόντων. Εἰς τὸ περὶ ἑρμηνείας ὑπο-
μνήματα γ΄. Προτέρων ἀναλυτικῶν τοῦ προτέρου περὶ ς΄. Τοῦ δευτέρου ὑπομνήματα ε΄. Εἰς τὰς ι΄. κατη-
γορίας ὑπομνήματα δ΄. Εἰς τὸ περὶ καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως Θεοφράστου ὑπομνήματα ς΄. Εἰς τὸ περὶ τοῦ πο-
σαχῶς τὰ ὑπομνήματα γ΄. Εἰς τὸ πρῶτον κινοῦν ἀκίνητον. Εἰς τὸ περὶ λέξεως Εὐδήμου ὑπομνήματα γ΄. πε-
ρὶ τῶν κατὰ τὸ διότι ἀποδείξεων α΄. περὶ τῶν ἐνδεχομένων προτάσεων καὶ συλλογισμῶν α΄. περὶ τῶν ἐκ
μικτῶν προτάσεων συλλογισμῶν, α΄. περὶ τῶν κατὰ τὴν λέξιν σοφισμάτων. τὰ πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν φιλο-
σόφων διαφέροντα. περὶ τῆς κατὰ Χρύσιππον λογικῆς θεωρίας γ΄. Τῆς Χρυσίππου συλλογιστικῆς πρώτης ὑ-
πομνήματα, γ΄. Δευτέρας α΄. περὶ τῆς λογικῆς δυνάμεως καὶ θεωρίας ζ΄. περὶ τῆς χρείας τῆς εἰς τοὺς συλ-
30 λογισμοὺς θεωρημάτων α΄. Ὅτι ἡ γεωμετρικὴ ἀναλυτικὴ ἀμείνων τῆς τῶν Στωϊκῶν α΄. περὶ τῆς χρείας τῆς εἰς τοὺς
συλλογισμοὺς θεωρημάτων, β΄. Τὰ πρὸς τὴν Ἐπικούρου φιλοσοφίαν ἀνήκοντα. περὶ τοῦ κατ᾽ Ἐπίκουρον εὐδαίμονος
καὶ μακαρίου βίου β΄. περὶ τοῦ κατ᾽ Ἐπίκουρον ἀμυδροῦ ἡδονῆς, β΄. Ὅτι τὰ ποιητικὰ τῆς ἡδονῆς ἐλλιπῶς Ἐπι-
κούρῳ λέλεκται, α΄. περὶ τῆς ἡδονικῆς αἱρέσεως. Εἰ ἡ φιλολογία χρήσιμος, εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν α΄.
περὶ τῶν πρὸς τοὺς σοφιστὰς α΄. Μητροδώρου ἐπιστολὴ πρὸς Κελσὸν Ἐπικούρειον. Ἐπιστολὴ Πουδεντιανοῦ Ἐπικού-
ρειου τὰ τοῖς γραμματικοῖς καὶ ῥήτορσι κοινά. Τῶν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς συγγραφεῦσιν ὀνομάτων μη΄. Τῶν παρ᾽
Εὐπόλιδι. πολιτικῶν ὀνομάτων γ΄. Τῶν παρὰ Ἀριστοφάνει πολιτικῶν ὀνομάτων ε΄. Τῶν παρὰ Κρατίνῳ πο-
λιτικῶν ὀνομάτων β΄. Τῶν ἰδίως κωμικῶν ὀνομάτων παραδείγματα α΄. Εἰ χρήσιμον ἀνάγνωσμα τοῖς παι-
δευομένοις ἡ παλαιὰ κωμῳδία. πρὸς τοὺς ἐπιτιμῶντας τοῖς σολοικίζουσι τῇ φωνῇ ς΄. Ἐν ἄλλοις ζ΄. Ἀττικῶν
παράσημος α΄. περὶ σαφηνείας καὶ ἀσαφείας. Εἰ δύναταί τις εἶναι κριτικὸς καὶ γραμματικὸς α΄.

40

Περὶ τῆς τάξεως τῶν ἰδίων βιβλίων.

Καλῶς μοι δοκεῖς ὦ Εὐγενιανὲ γενέσθαι τι βιβλίον ἠξιωκέναι τὴν τάξιν τῶν ὑπ᾽ ἐμοῦ γεγραμμένων ἐξηγούμενον.
οὔτε γὰρ εἷς αὐτῶν ἁπάντων ὁ σκοπὸς, οὔτε δύναμις, οὔτ᾽ ἐπαγγελία. τὰ μὲν γὰρ φίλων ὡς οἶσθα δεηθέντων ἐγρά-
φη, τῆς ἐκείνων μόνον ἕξεως στοχαζόμενα. τινὰ δὲ μειρακίοις εἰσαγομένοις ὑπηγορεύθη. σκοπὸν ἐπ᾽ οὐδετέρων ἔχον-
τος μου διαδοθῆναι τοῖς ἀνθρώποις αὐτὰ φυλαχθῆναί τε τῷ μεθ᾽ ἐμὲ χρόνῳ. διὰ τὸ θεάσασθαί με καὶ τῶν ἐν τοῖς
ἔμπροσθεν γεγραμμένων βιβλίων ὀλίγους πάνυ τῶν ἀνθρώπων αἰσθανομένους. θαυμάσει γοῦν ἄλλος ἄλλον
ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων. οὔτε τὰ ἑαυτῶν μεμαθηκότες, οὔτε ἐπιστήμην ἀσκήσαντες ἀποδεικτικήν. ἧ διακρίνειν
δυνήσονται τοὺς ψευδεῖς λόγους τῶν ἀληθῶν ἀλλ᾽ ἔνιοι μὲν ὅτι πατέρας ἔσχον, ἤτοι γ᾽ ἐμπειρικούς. ἢ δογμα-
τικούς. ἢ μεθοδικούς. ἔνιοι δὲ ὅτι διδασκάλους. ἄλλοι δ᾽ ὅτι φίλους. ἢ διότι κατὰ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐθαυμάσθη. τις
ἀπὸ τῆσδε τῆς αἱρέσεως. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν φιλοσοφίαν αἱρέσεων ἄλλοι κατ᾽ ἄλλην αἰτίαν. ἤτοι Πλατωνι-
50 κός. ἢ περιπατητικός. ἢ Στωϊκὸς ἢ Ἐπικούρειος ἐγένετο. νυνὶ δὲ ἀφ᾽ οὗ καὶ διαδοχαὶ αἱρέσεων εἰσὶν οὐκ ὀλίγοι κα-
τὰ τήνδε τὴν πρόφασιν. ἀναγορεύουσί τε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς αἱρέσεως ὅθεν ἀναφέρονται. μάλισθ᾽ ὅταν ἀπορῶσιν ἀ-
φορμῆς ἑτέρας βίου. ἐγὼ μὲν δή μοι πεπεικὸς ἐμαυτὸν, ὡς οὐδ᾽ ἂν ὑπὸ τῶν μουσῶν αὐτῶν γραφῇ τι βιβλίον,
ἐντιμότερον ἔσται τούτων τῶν τοῖς ἀμαθεστάτοις γεγραμμένων. οὐκ ὠρέχθην οὐδεπώποτε τῶν ἐμῶν ὑ-
πομνημάτων οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις εἶναι διαδοθέντα δ᾽ εἰς πολλοὺς αὐτῶν ἄκοντος ἐμοῦ, καθάπερ οἶσθα,
πρὸς τὸ διδόναι τι τοῦ λοιποῦ τοῖς φίλοις ὑπόμνημα λίαν ὀκνηρῶς ἔσχον. ἠναγκάσθην δὲ διὰ τοῦτο καὶ
βιβλίον τι γράψαι περὶ τῆς ἀρίστης αἱρέσεως. οὐ τοιοῦτον οἷον πολλοὶ τῶν ἔμπροσθεν ἔγραψαν ἰατρῶν τε καὶ
φιλοσόφων. ὀνομαστὶ τὴν ἑαυτῶν αἵρεσιν ἐπαινοῦντες. ἀλλὰ τὴν ὁδὸν αὐτὴν μόνην ἐνδεικνύμενος. ἧ τις ἂν χρώ-
μενος, ἀρίστην αἵρεσιν συστήσαιτο. ἢ κατ᾽ ἰατρικὴν ἢ φιλοσοφίαν. ἢ τινὰ ἄλλην τέχνην. εἴρηται δ᾽ ἐν αὐτῷ καὶ

διδάσκεται τὸ λεγόμενον ὀλίγον ἔμπροσθεν, ὡς ἀποδείξεως ἐπιστήμονα χρὴ γεγονέναι πρότερον ὅστις ἂν μέλλῃ
κριτὴς ὀρθὸς ἔσεσθαι τῶν αἱρέσεων. οὐκ ἀρκεῖ δ' οὐδὲ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ πάθους ἀπηλλάχθαι καθ' ὃ φιλοῦν-
τες, ἢ μισοῦντες τὰς αἱρέσεις. οὐχ ὡς οἱ πολλοὶ τυφλώττουσιν ἀμφ' αὐτάς. εἰ γὰρ μὴ τοῦτ' ἔχων ἐθελήσειεν ἤτοι
κατὰ μέθοδον ἐπιστημονικὴν, αὐτὸς ζητῆσαι τὸ ἀληθὲς, ἢ τὰ τοῖς ἄλλοις εἰρημένα κρῖναι, μόνος ἂν οὗτος ἐξεύροι
τὴν ἀρίστην αἵρεσιν. ἐπίστασαι δὲ καὶ σὺ τοὺς πολλοὺς τῶν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ὅταν ἐξελέγχωνται ὡς μηδὲ
ἀποδεικτικὴν μέθοδον ἠσκηκότας, ἐπ' ἐναντίας ὁδοὺς ἐκτρεπομένους καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν μηδ' εἶναι φάσκον-
τας ἀπόδειξιν. ἐνίους δ' οὐ μόνον ὑπάρχειν ἀπόδειξιν, ἀλλὰ καὶ γινώσκεσθαι φύσει πᾶσιν ὡς μηδὲν εἰς τοῦτο μή-
τε μαθήσεως δεῖσθαι τινὰ, μήτ' ἀσκήσεως. οἷς πῶς ἂν ἔτι διαλέγοιτό τις. εἰς τοσοῦτον ἐμπληξίας ἥκουσιν. ἀλλά τις
ἴσως αὐτῶν ἐρεῖ, καὶ γὰρ τολμηρότατοί πως εἰσὶ, περὶ ὧν οὐκ ἴσασιν ἀποφαίνεσθαι, τὴν τόλμαν ἐν ἐμοὶ μᾶλ-
10 λον εἶναι. ἵνα οὖν μήτ' αὐτὸς ἀκούω ταῦτα, μήτε πρὸς ἑτέρους ἀναγκάζωμαι λέγειν, ἐγνώκειν μηδὲν ἐκδιδόναι
βιβλίον. ἀλλὰ τῶν γε τοῖς φίλοις δοθέντων ἐκπεσόντα εἰς πολλοὺς ἔγραψα μὲν ἐξ ἀνάγκης δι' ἐκεῖνα καὶ τὸ
περὶ τῆς ἀρίστης αἱρέσεως. εἴρηται δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἡ τῆς γραφῆς αἰτία. ταῦτα τε οὖν ἤν τις ἀναγνῶναι ἐθέλοι
πρῶτα πάντων ὀρθῶς ποιήσει. καὶ εἰ πεισθεὶς αὐτοῖς ἀποδεικτικὸς γενέσθαι βουληθείη, πρὶν ἐπὶ τὴν μά-
θησίν τε καὶ κρίσιν ἥκειν ἁπάντων τῶν αἱρέσεων, ἔχει πραγματείαν τὴν ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένην τὴν περὶ
ἀποδείξεως. ἣν ἐὰν μὴ μόνον μάθῃ τὰς μεθόδους, ἀλλὰ καὶ γυμνάσηται κατ' αὐτὰς ἐπὶ πάσης ὕλης πραγμά-
των ἐξευρήσει τὴν ἀλήθειαν. ἐάν γ' ἐραστὴς ὑπάρχῃ καὶ μὴ κατὰ πάθος ἄλογον αἱρήσηταί τις, καθάπερ οἱ περὶ τὰς
διαφορὰς τῶν χρωμάτων ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις ἐσπουδακότες. ὁ δ' αὐτὸς οὗτος ἐπὶ τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις,
παραγενόμενος, ἐξευρήσει τἀληθῶς αὐτοῖς ἐγνωσμένα καὶ ψευδῶς ὑπειλημμένα. μία μὲν οὖν ἥδε τῶν ἡμε-
τέρων ὑπομνημάτων ἐστὶν ἀρχὴ τῆς ἀναγνώσεως, ἐκείνοις τῶν ἀνδρῶν, ὅσοι καὶ φύσει συνετοὶ καὶ ἀληθείας ἑ-
20 ταῖροι. χωρὶς δὲ ταύτης ἐάν τις ἡμῶν αὐτῶν ᾖ πεπειραμένος ἐπί τε τοῦ βίου παντὸς καὶ κατὰ τῆς τέχνης ἔρ-
γα, τάχα ἐπ' αὐτὸ τῶν τοσούτων ὥς τε πεπεῖσθαι περὶ μὲν τοῦ τρόπου τῆς ψυχῆς ὅτι χωρὶς ἔχθρας ἢ φιλονεικίας
ἢ φιλίας ἀλόγου πρὸς αἵρεσιν τινὰ πάντα πραττόμενα. ἐπὶ δὲ τῶν ἔργων τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ὅπως μαρτυ-
ρεῖ τῇ τῶν δογμάτων ἀληθείᾳ. καὶ χωρὶς τῆς ἀποδεικτικῆς θεωρίας. οὗτος ὠφελεῖσθαι δυνήσεται πρὸς τῶν
ἡμετέρων ὑπομνημάτων. οὐ κατ' ἐπιστήμην ἀκριβῆ τῶν πραγμάτων. τοῦτο γὰρ ὑπάρχειν μόνοις τοῖς ἀποδεικτι-
κοῖς. ἀλλὰ κατὰ δόξαν ὀρθήν. ὑπὲρ ἧς εἰκότως εἴρηται τοῖς παλαιοῖς. ὡς εἰς μὲν τὰς πράξεις, οὐδὲν ἐπιστήμης
ἀπολείπεται. τὸ μόνιμον δ' αὐτῇ καὶ βέβαιον οὐ πρόσεστιν. ἀναγνώσεται τοιγαροῦν οὗτος, ἅπαντα πρῶτα τοῖς
εἰσαγομένοις γεγραμμένα. τό τε περὶ τῶν αἱρέσεων ὃ δὴ καὶ κατὰ τήν δε τὴν λέξιν ἐπιγέγραπται περὶ αἱρέ-
σεως τοῖς εἰσαγομένοις. καὶ τὸ περὶ σφυγμῶν. ὃ δὴ καὶ αὐτὸ παραπλησίως ἐπιγέγραπται περὶ σφυγμῶν
τοῖς εἰσαγομένοις. καὶ τρίτον ὃ περὶ τῶν ὀστῶν τοῖς εἰσαγομένοις ἐπιγέγραπται. τῆς ἀνατομικῆς πραγμα-
30 τείας ὑπάρχον πρῶτον. ἣν δὴ καὶ πασῶν εἴ τις βούλοιτο διελθεῖν ἐπὶ τὴν τῶν ἀνατομικῶν ἐγχείρησιν ἡ-
κέτω πρὸ τῶν ἄλλων. αὕτη γὰρ διδάσκει τὰ φαινόμενα μόρια κατὰ τὰς ἀνατομάς. ὡς ἔχει μεγέθους τε καὶ
θέσεως καὶ διαπλάσεως. καὶ πλοκῆς, καὶ χροιᾶς. καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα κοινωνίας. ἐδεῖν τῇ τούτων θέᾳ κατὰ τὰς
ἀνατομὰς γυμνασάμενος, ἑξῆς αὐτῶν τὰς ἐνεργείας μαθήσεται. τὰς μὲν φυσικὰς, ἐν τρισὶν ὑπομνήμασι γε-
γραμμένας, ἃ περὶ φυσικῶν δυνάμεων ἐπιγέγραπται. τὰς ψυχικὰς δ' ὀνομαζομένας ἐν ἄλλοις πλείοσιν ὧν
προηγεῖται τό τε περὶ τῆς ἐπὶ τῶν τεθνεώτων ἀνατομῆς. καὶ σὺν ἐφεξῆς τῇ δε, τὰ τῆς ἐπὶ τῶν ζώντων. καὶ
δύο ἐπ' αὐτοῖς ἄλλα τὰ περὶ τῆς ἀνατομῆς διαφωνίας. ἐφεξῆς δὲ τούτοις ἐστὶ τρία μὲν περὶ θώρακος καὶ
πνεύμονος. δύο δὲ περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτιῶν. καὶ τούτων ἐφεξῆς περὶ φωνῆς. ἐκ ταυτοῦ δὲ γένους ἐστὶ, καὶ τὰ
περὶ μυῶν κινήσεως. καὶ τὸ περὶ τῶν ὀνομάτων ἐπιδέδεικτο. καὶ αὐτὰ δὲ τὰ περὶ τῆς ἀποδείξεως τῶν στοι-
χείων, οὐ πάντα εἴρηται κατὰ τὸ βιβλίον. ἀλλ' ὅσοις αὐτὸς Ἱπποκράτης ἐχρήσατο. πρὸς δὲ τὸ τελεώτατον τῆς
40 ἐπιστήμης τῶν τοῦ σώματος στοιχείων ἀναλέξαι προσήκει, τά τ' ἐν τῷ τρισκαιδεκάτῳ περὶ ἀποδείξεως εἰρημένα καὶ
τὰ τὸ κατὰ πέμπτον καὶ ἕκτον περὶ τῶν Ἀσκληπιάδου δογμάτων. ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τῆς τῶν καθαιρόντων
φαρμάκων δυνάμεως. εἴρηται μέν τι κἀν τῷ περὶ καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων. γέγραπται δὲ καὶ κατὰ μόνας
ἐν ἑτέρῳ βιβλίῳ. τῷ δὲ περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων, ἕπεται τὰ περὶ κράσεως ὑπομνήματα γʹ. καὶ τού-
τοις, ἡ περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεως πραγματεία. κἀκείνῃ πάλιν ἡ περὶ συνθέσεως φαρμάκων.
ἐν μὲν οὖν τοῖς πρώτοις ζῴοις. λέγονται μετὰ τῶν ἰδίων ἑκάστης γνωρισμάτων. ἐν δὲ τῷ περὶ τῆς τῶν φαρμάκων κράσεως
ὅλας ἐστίν. ἐάν τε οὖν μετὰ δύο βληθείη τις, ἐάν τε μετὰ τρία, τό τε περὶ τῆς ἀρίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος ἀναγνώ-
σεται καὶ τὸ περὶ τῆς εὐεξίας. καὶ τὸ περὶ τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας, ἐν τῇ προσηκούσῃ τάξει πράξει τοῦτο. μικρὰ δ' ἐστὶ
πάνυ τὰ τρία ταῦτα βιβλία, φίλοις ἀξιώσασιν ὑπαγορευθέντα κἄπειτ' ἐκδοθέντα πρὸς ἐκείνων. ἐπεί τοι καὶ
τοῦτ' ἡ δύναμις ἐν τῇ τῶν ὑγιεινῶν πραγματείᾳ περιέχεται. καθ' ἣν αἱ διαφοραὶ τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς.
50

τῶν ἐξηγήσεων. ὅσα τ' ὀρθῶς λέγεται. καὶ ὅσα μὴ προγεγυμνασμένῳ κατὰ τὰς ἡμετέρας πραγματείας·
ἕξεις δ' εἰς ὅλα τῶν Ἱπποκράτους καὶ τὰ ἡμέτερα. ἐπειδὴ ταῦτ' ἤδη γέγραπται, προσθεῖναι πειράσομαι τὰ
λοιπά. τοῦτο μὲν ἐὰν ζήσωμεν ἔσται. φθάσαντος δ' ἀποθανεῖν ἐμοῦ πρὶν ἐξηγήσασθαι τὰ καιριώτατα τῶν Ἱπ-
ποκράτους συγγραμμάτων, ἕξουσιν οἱ βουλόμενοι τὴν γνώμην αὐτοῦ. καὶ τὰς ἡμετέρας μὲν ὡς εἴρηται πρα-
γματα, ἅμα τοῖς ἤδη γεγονόσιν ὑπομνήμασι. καὶ τῶν ἐξηγησαμένων γε τὸν ἄνδρα τὸ τοῦ διδασκάλου Πέλο-
πος εἴπου τι καὶ τῶν Νουμισιανοῦ ἔχοιεν. ἔστι δ' ὀλίγα τὰ διασωζόμενα. καὶ πρὸς τούτοις, τά τε Σαβίνου καὶ Ῥού-
φου τοῦ Ἐφεσίου, Κόϊντος δὲ καὶ οἱ Κοΐντου μαθηταί, τὴν Ἱπποκράτους γνώμην οὐκ ἀκριβῶς ἐγνώκασι. διὸ καὶ
40 πολλαχόθι τὰς ἐξηγήσεις οὐκ ὀρθῶς ποιοῦνται. Λύκος δὲ ἐνίοτε καὶ προσεγκαλεῖ τῷ Ἱπποκράτει. καὶ φησὶ
ψεύδεσθαι τὸν ἄνδρα μὴ γινώσκων αὐτοῦ τὰ δόγματα. καίτοι τά γε τοῦ Λύκου βιβλία φανερῶς πάντα γέ-
γονεν. ὁ δ' ἡμέτερος διδάσκαλος Σάτυρος, τούτῳ γὰρ πρώτῳ συγγενόμενοι. μετὰ ταῦτ' ἠκούσαμεν Πέλοπος, οὐ
τὰς αὐτὰς ἐξηγήσεις ἐποιεῖτο τῷ Λύκῳ τῶν Ἱπποκρατείων βιβλίων. ὁμολογεῖται δὲ Σάτυρος ἀκριβέστατα
διασώζειν τὰ Κοΐντου δόγματα. μήτε προσθεὶς αὐτοῖς τι, μήτ' ἀφελών. Ἐφικιανὸς μὲν γάρ τι καὶ μετερρύθμι-
σεν ἐπὶ τὸ στωϊκώτερον. ἡμεῖς οὖν ἑτέρως μὲν ἔμπροσθεν ἀκηκοότες Σατύρου τὰς ἐξηγήσεις Κοΐντου. μετὰ
χρόνον δ' ὕστερον ἐντυχόντες τισὶ τῶν τοῦ Λύκου, κατέγνωμεν ἀμφοτέρων, ὡς οὐκ ἀκριβῶς ἐγνωκότων τὴν Ἱπ-
ποκράτους γνώμην. ἄμεινον γὰρ ἔγνωσαν οἱ περὶ Σαβῖνόν τε καὶ Ῥοῦφον. ὁ δ' ἐν ταῖς ἡμετέραις πραγματείαις
προγεγυμνασμένος, ἱκανὸς καὶ τὰ τούτων κρίνειν. καὶ φωράσαι τά τε καλῶς ὑπ' αὐτῶν εἰρημένα, καὶ εἴπου
50 τύχοιεν ἐσφαλμένοι. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν Ἱπποκράτους ἐξηγήσεων αὐτάρκως εἴρηται. μεταβῶμεν ἐπὶ
τὰ λοιπὰ τῶν ἡμετέρων ὑπομνήματα, ὅσα τῆς λογικῆς ἐστὶ πράγματα. ἔστι δ' ἐξ αὐτῶν. σοὶ μὲν ὦ Εὐγε-
νιανὲ καὶ ὅσοι ὅσοι τὴν ἰατρικὴν μόνην ἐσπουδάκατε περὶ τῆς ἀπόδ. αὐτάρκη. τοῖς δ' ἄλλοις ὅσοι φιλοσο-
φίᾳ σχολάζουσι, καὶ τἆλλα· πλὴν εἴ τις ἀμφοτέρας δύναται καλῶς μετέρχεσθαι τὰς θεωρίας ἰατρικῆς
τε καὶ φιλοσοφίας. εἶναι δὲ χρὴ τοῦτον ἀγχίνουν τε ἅμα καὶ μνήμονα. καὶ φιλόπονον. ἐπειδὴ πρὸς τούτοις εὐ-
τυχηκότα τοιαύτην εὐτυχίαν, οἵαν ἡμεῖς εὐτυχήσαμεν ὑπὸ πατρὶ παιδευθέντες, ἀριθμητικῆς τε καὶ λο-
γικῆς καὶ γραμματικῆς θεωρίας ἐπιστήμονας ἡμᾶς. ἐν τούτοις τε καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, ὅσα παιδείας μαθήμα-
τα θρέψας ἡνίκα πεντεκαιδέκατον ἔτος ἤγομεν, ἐπὶ τὴν διαλεκτικὴν θεωρίαν ἦγεν. ὡς μόνῃ φιλοσοφίᾳ προ-
σέξοντα τὸν νοῦν. εἶτ' ἐξ ὀνειράτων ἐναργῶν προτραπεὶς ἑπτακαιδέκατον ἔτος ἄγοντες, καὶ τὴν ἰατρικὴν ἐποίη-

σα μὲν ἀσκεῖν ἅμα τῇ φιλοσοφίᾳ· ἀλλὰ καὶ τοιαύτην ἐγὼ τὴν εὐτυχίαν εὐτυχήσας ἐκ μειρακίων τε καὶ θᾶττον
ἁπάντων τῶν ἄλλων, ὅτι περ ἂν ἐδιδασκόμην. εἰ μὴ τὸν ὅλον μου βίον εἰς τὴν τῶν ἰατρικῇ τε καὶ φιλοσοφίᾳ θεωρημά-
των ἄσκησιν καθέστηκεν, οὐδὲν ἂν ἔγνων μέγα. μηδὲ τοίνυν μηδὲ τοῦτο θαῦμα. διότι πολὺ πλῆθος ἀνθρώπων ἀσκούν-
των ἰατρικήν τε καὶ φιλοσοφίαν, ἐν οὐδετέρᾳ κατορθοῦσιν. ἢ γὰρ οὐκ ἔφυσαν καλῶς, ἢ οὐκ ἐπαιδεύθησαν ὡς προ-
σῆκεν. ἢ οὐ κατέμειναν ἐν ταῖς ἀσκήσεσιν. ἀλλ' ἐπὶ τὰς πολιτικὰς πράξεις ἀπετράποντο. ταῦτα μὲν οὖν μοι κα-
τὰ τὸ πάρεργον εἰρήσθω. καί τοι οὐκ ὄντα πάρεργα. Τὰ γοῦν τῆς φιλοσόφου θεωρίας ἡμέτερα βιβλία
μετὰ τὴν περὶ τῆς ἀποδείξεως πραγματείαν, ἀναγινώσκειν χρή. τίνες δ' αὐτῶν εἰσιν αἱ ὑποθέσεις, καὶ πόσαι,
καθ' ἑκάστην αὐτῶν γέγραπται. δι' ἐκείνου δὲ δειχθήσεται τοῦ γράμματος, ἐν ᾧ τὴν γραφὴν ποιήσομαι ἁπάν-
των τῶν ἐμῶν βιβλίων. ἐπεὶ δ' ἐπύθου μου καὶ περὶ τῆς πραγματείας ἐν ᾗ τὰ παρὰ τοῖς ἀττικοῖς γρα-
10 φεῦσιν ὀνόματα κατὰ τὴν τῶν πρώτων ἐν αὐτοῖς γραμμάτων ἠθροῖσθαι τάξιν ἅπερ ἀπεκρινάμην σοι βέλτιον
ἡγοῦμαι καὶ ταῦτα γράψαι σοι. πρόδηλον γὰρ ὅτι καὶ ἄλλοι πολλοὶ ζητοῦσιν, ἥ τις ποτ' ἐστὶν αὐτῶν ἡ ὑπόθεσις
οὐ γὰρ δὴ τοῦτο ἀξιοῦμεν ἡμεῖς ὅπερ ἔνιοι τῶν νῦν κελεύουσιν ἅπαντας ἀττικίζειν τῇ φωνῇ, κἂν ἰατροὶ τυγχά-
νουσιν ὄντες. ἢ φιλόσοφοι καὶ γεωμετρικοὶ καὶ μουσικοὶ καὶ νομικοί. κἂν μηδὲν τούτων. ἀλλ' ἁπλῶς ἤτοι πλου-
τοῦσι τινές. ἢ μόνον εὔποροι. τοὐναντίον γὰρ ἀπαξιῶ. μηδενὶ μέμφεσθαι τῶν σολοικιζόντων τῇ φωνῇ. μήδ' ἐπι-
τιμᾶν. ἄμεινον γάρ ἐστι τῇ φωνῇ μᾶλλον. ἢ τῷ βίῳ σολοικίζειν τε καὶ βαρβαρίζειν. ἔγραψα δέ μοι ποτὲ καὶ
πραγματεία πρὸς τοὺς ἐπιτιμῶντας τοῖς σολοικίζουσι τῇ φωνῇ, τοσούτου δέω παιδείας τι μόριον
ὑπολαμβάνειν τὸ ἀττικίζειν. ἀλλὰ διὰ τοὺς πολλοὺς ἰατροὺς καὶ φιλοσόφους ἐν οἷς αὐτοὶ νομοθετοῦ-
σι καινὰ σημαινόμενα τῶν ἑλληνικῶν ὀναμάτων. ἐν τούτοις ἑτέροις· διὰ τοῦ-
το καὶ τῶν ὀνομάτων τὴν ἐξήγησιν ἐποιησάμην ἐν ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα βιβλίοις.
20 ἀθροισαμένων ἀττικῶν συγγραφέων αὐτά. καθάπερ ἐκ τῶν κω-
μικῶν ἄλλα. γέγραπται μὲν οὖν ὡς ἔφην ἡ πραγματεία διὰ τὰ σημαι-
νόμενα. σὺν τούτῳ δ' εὐθέως ὑπάρχει τοῖς ἀναγνωσομένοις αὐτά,
καὶ ἡ τῶν ἀττικῶν ὀνομάτων γνῶσις. οὐδὲν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν
ἄξιον ἔχουσα μεγάλης σπουδῆς. ἀλλά γε διὰ τοὺς κακῶς
χρωμένους τοῖς ὀνόμασιν, ἄλλη μοι γέγραπται
πραγματεία περὶ τῆς ὀρθότητος αὐτῶν,
ἣν δὴ καὶ πρώτην ἁπασῶν
ἄμεινον ἀναγινώ-
σκειν.

σα τοῖς εἰσαγομένοις φίλτατε Τεῦθρα χρήσιμον ἐπίστασθαι περὶ σφυγμῶν, ἐνταῦθα λεχθήσεται. τὴν δ' ὅλην περὶ αὐτῶν τέχνην ἑτέρωθι γεγραμμένην ἔχεις. πᾶσαι μὲν οὖν αἱ ἀρτηρίαι τὸν αὐτὸν τρόπον σφύζουσιν ἀλλήλαις τε, καὶ τῇ καρδίᾳ, ὥστ' ἐκ μιᾶς αὐτῶν δύνασθαι περὶ πασῶν συλλογίζεσθαι, οὐ μὴν αἰσθέσθαι γε τῆς κινήσεως ὁμοίως ἁπασῶν, δυνατόν. ἀλλὰ τῶν μὲν ἐν τοῖς ἀσάρκοις μορίοις προφανεστέραν, τῶν δ' ἐν τοῖς σαρκώδεσιν ἀμυδροτέραν. ὅσαι δ' ὑπὸ παχείας σαρκὸς καλύπτονται, ἢ ὅσων ἔνδον εἰσίν, ἢ ἐπίπροσθεν αὐτῶν ἐστι ἄλλα σώματα, τούτων οὐκ ἂν αἴσθοιο τῆς κινήσεως, ἔν γε τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν τὸ ζῶον. ἐκτακέντος δὲ σφοδρῶς, ἥ τε κατὰ τὴν ῥάχιν ἀρτηρία πολλάκις τοῖς ἁπτομένοις τὸ ἐπιγάστριον τὴν κίνησιν διασημαίνει. καί τινες τῶν ἐν τοῖς κώλοις, * ἀφ' ὧν πρότερον οὖσαι. διαπαντὸς δ' αἵ τε κατὰ τοὺς κροτάφους, καὶ τῶν ποδῶν αἱ ἐπὶ τοῖς ταρσοῖς, καὶ τῶν χειρῶν αἱ κατὰ τοὺς καρποὺς ἐντὸς αἰσθητὴν ἔχουσι τὴν κίνησιν. τούτων δ' ἔλαττον μέν, οὐ μὴν ἀφανῶς οὐδ' αὗται σφύζουσιν, αἵ τε τῶν ὤτων ὄπισθεν ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ τῶν βραχιόνων ἐντός, καὶ ἤδη τινὲς ἄλλαι. αἱ μὴ πάνυ τῇ πολλῇ σαρκὶ καλύπτονται, ἀλλ' οὔτε ἑτοιμότερον, οὔτε εὐσχημονέστερον, οὔτε τῇ χρείᾳ συμφορώτερον, ἄλλης ἂν ἅπτοι, τὰς ἐν τοῖς καρποῖς παρείς. αὗται γὰρ ἐπιφανεῖς μάλιστα ὑπάρχουσι τῷ ἀσάρκῳ τοῦ χωρίου, καὶ οὐδὲν δι' αὐτὰς γυμνοῦν τοῦ σώματος ἀναγκαῖον. ὥσπερ δ' ἄλλας πολλάς, καὶ κατ' εὐθὺ τεταγμέναι εἰσίν. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο εἰς ἀκρίβειαν διαγνώσεως.

Περὶ ποσοῦ διαστολῆς.

Α πτομένῳ δέ σοι φανεῖται διαστελλομένη κατὰ πᾶσαν διάστασιν ἡ ἀρτηρία. τρεῖς δ' εἰσὶ διαστάσεις παντὸς τοῦ σώματος, εἰς μῆκος, βάθος, καὶ πλάτος. ἀλλ' ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν τὸ ζῶον συμμέτρως, πάνυ διαστελλομένην εὑρήσεις τὴν ἀρτηρίαν. ἐν δὲ τῷ παρὰ φύσιν ἔχειν, ἔστιν ὅπῃ τὸ μὲν ἐλλείπει, τὸ δ' ὑπερβάλλει, καθ' ἣν τιναοῦν διάστασιν. ἐν τούτῳ χρὴ μεμνημένον σε οἷος ἦν ὁ κατὰ φύσιν σφυγμός. καὶ εἰ μὲν τῷ πλάτει μείζων ὁ παρὰ φύσιν εὑρίσκοιτο, πλατὺν καλεῖν. εἰ δὲ τῷ μήκει, μακρόν. εἰ δὲ τῷ βάθει, ὑψηλόν. καὶ τοὺς ἐναντίους αὐτοῖς τοὺς ἐλάττους τοῦ κατὰ φύσιν ὀνομάζειν ἀνάλογον, στενόν, καὶ βραχύν, καὶ ταπεινόν. τῶν δὲ ἐν πάσαις ταῖς διαστάσεσιν ὁμοίως εἰς τὸ παρὰ φύσιν τρεπομένων, ὁ μὲν πάντῃ, μειωθεὶς μικρός. ὁ δὲ πάντῃ αὐξηθείς, μέγας ὀνομάζεται. αὗται μὲν αἱ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς ἐν σφυγμῷ διαφοραί.

Περὶ τοῦ ποιοῦ τῆς κινήσεως.

Τ ῶν δὲ τῆς κινήσεως ἰδίων ἥ τε ταχύτης ἐστί, καὶ ἡ βραδύτης, ἡ μὲν ἠπειγμένη τις οὖσα κίνησις, ἡ δὲ ἐκλελυμένη. κριτέον δὲ καὶ ταύτας τῷ κατὰ φύσιν παραβάλλοντας. ἐν δὲ τῷ ποιῷ τῆς προσβολῆς ἥ τε σφοδρότης, καὶ ἀμυδρότης συνίσταται, βιαίως μὲν ὠθουμένης τῆς ἁφῆς ἡ σφοδρότης, ἀρρώστως δὲ ἡ ἀμυδρότης. μαλακότης δὲ καὶ σκληρότης, αὐτοῦ τοῦ χιτῶνος τῆς ἀρτηρίας ποιότητές εἰσιν, ἡ μὲν μαλακότης ὅταν οἷον σαρκωδεστέρα, καὶ κατὰ τὴν προσβολὴν ἡ ἀρτηρία φαίνεται. ἡ δὲ σκληρότης, ὅταν οἷον ξηροτέρα τε καὶ βυρσωδεστέρα. συνδιαγινώσκεται μὲν οὖν εὐθὺς τῇ κινήσει τῆς ἀρτηρίας, καὶ ἡ τοιαύτη τῶν σφυγμῶν διαφορά. οὐκ ἔστι δὲ αὐτῆς ἰδία καθάπερ αἱ προειρημέναι τρεῖς. ἐκείνων γὰρ ἡ μὲν τοῦ τάχους, καὶ τῆς βραδύτητος κατὰ τὸ ποιὸν ἦν τῆς κινήσεως. ἡ δὲ τῆς σφοδρότητος καὶ τῆς ἀμυδρότητος κατὰ τὸ τῆς πληγῆς ποιόν. ἡ δὲ τοῦ μεγέθους, καὶ τῆς μικρότητος κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς. ἡ διαστολὴ δὲ οὐκ ἄνευ κινήσεως. τὸ δὲ μαλακὸν σῶμα, καὶ σκληρόν, οὐ προσδεῖται κινήσεως εἰς τὸ τοιοῦτον εἶναι. τέσσαρας οὖν ταύτας τὰς διαφορὰς τῶν σφυγμῶν κατὰ τὴν πληγὴν εὑρήσεις.

Περὶ τῆς περὶ τὸν χρόνον ἠρεμίας.

Γ έμπτην δὲ ἄλλην κατὰ τὸ τῶν πληγῶν διάλειμμα. καλεῖν γὰρ ἔθος οὕτω τοῖς ἰατροῖς τὸν μεταξὺ δύο πληγῶν χρόνον, ἐν ᾧ διαστέλλεται ἡ ἀρτηρία, καὶ συστέλλεται. καὶ προσήκειν ἡγοῦμαι τοῖς εἰσαγομένοις γυμνάσασθαι, πρῶτον μὲν ὡς ἐπ' ἀναισθήτου τῆς συστολῆς. καλείσθω μοι τὸ μέν τι πληγή, τὸ δὲ διάλειμμα. πληγὴ μὲν ἡ ἀπὸ τῆς ἀρτηρίας κινουμένης προσβολὴ τῇ ἁφῇ γιγνομένη. διάλειμμα δὲ ἡ μεταξὺ δύο πληγῶν ἡσυχία, καθ' ἣν ὁ πυκνὸς καὶ ἀραιός, καὶ μέσος ἀμφοῖν, ἐφ' ὥσπερ οἱ κατὰ φύσιν συνίστανται σφυγμοί. γνωριεῖς δὲ καὶ τούτους τῷ ποσῷ τοῦ χρόνου. πυκνὸς μὲν γάρ ἐστιν, ὅταν βραχὺς ὁ τῆς ἡσυχίας ᾖ χρόνος. ἀραιὸς δὲ ὅταν πολύς. ἡσυχίαν δὲ λέγειν, ἢ διάλειμμα πληγῶν, ἢ συστολήν, οὐ διοίσει.

Περὶ ὁμαλότητος, καὶ ἀνωμαλίας.

Ο μαλότης δὲ καὶ ἀνωμαλία γίνεται κατὰ πάσας τὰς εἰρημένας διαφοράς. ἡ γὰρ ἐφεξῆς ἰσότης τούτων, ὁμαλότης ἐστί. οἷον ὅταν τὸ μέγεθος τῶν ἐφεξῆς ἴσον ᾖ, λέγοιτ' ἂν ὁμαλὸς εἶναι κατὰ τὸ μέγεθος ὁ σφυγμός. καὶ εἰ τὸ τάχος ἴσον, ὁμαλὸς κατὰ τὸ τάχος. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ κατὰ σφοδρότητα, καὶ πυκνότητα, καὶ ἀμυδρότητα. ἡ δὲ ἀνωμαλία διαφθορὰ τῆς ἰσότητός ἐστι, καθ' ἣν ἂν τύχῃ διαφορὰν τῶν σφυγμῶν συνισταμένη. ἔσται γὰρ ὁ μέν τις κατὰ τὸ μέγεθος ἀνώμαλος, ὁ δέ τις κατὰ τὸ τάχος, ὁ δὲ κατὰ σφοδρότητα, καὶ ἀμυδρότητα, καὶ πυκνότητα, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως.

Περὶ τάξεως, καὶ ἀταξίας.

Ε στι δὲ ὅτε καὶ διά τινος τάξεως ἀριθμοῦ πληγῶν ὡρισμένου τοῖς ἴσοις σφυγμοῖς, εἷς ἄνισος παρεμπίπτει. καὶ τοῦτο γίνεται πολυειδῶς. καὶ γὰρ τρισὶν ἴσοις ὁ τέταρτος ἄνισος ἕπεται, καὶ τοῦτο ἐφεξῆς ἀεί, ἢ τέτρασιν ὁ πέμπτος. καὶ κατὰ πᾶν ἄλλο πλῆθος ὡσαύτως. καὶ γὰρ πέντε πολλάκις ἴσοις, ὁ ἕκτος ἄνισος ἕπεται. καὶ πάλιν. ϛʹ. ἴσοις ὁ. ζʹ οὐκ ἴσος. ἡ μὲν οὖν ἰσότης ἐν τοῖς τοιούτοις οὐκέτι σώζεται. καὶ διὰ τοῦτο ἀνώμαλος ὁ σφυγμὸς γίνεται, τάξις μέντοι τις σώζεται, καὶ διὰ τοῦτο τεταγμένος ἐστί. δι' ἴσου γὰρ ἀεὶ πλήθους τοῖς ἴσοις σφυγμοῖς εἷς ἄνισος παρεμπίπτων, τὴν ἰσότητα διαφθείρει. ἡ γοῦν κατὰ τὰς περιόδους ἀναλογία φυλάττει τινὰ τάξιν. ἂν δ' ὅλως μηδεμία σώζεται περίοδος, ἄτακτος ὁ τοιοῦτος καλεῖται.

Περὶ τῆς καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίας.

Γίνεται δὲ καὶ καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλία περί τε τὰ μέρη τῆς ἀρτηρίας διαφερόντως ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, θέσει τε καὶ κινήσει. καὶ παρὰ τὴν ἐν ἑκάστου σφυγμοῦ καθ' αὑτὸ κίνησιν. ἡ μὲν οὖν ἐν τῇ θέσει τῶν μορίων ἀνωμαλία συνίσταται παρὰ τὸ ἄνω, καὶ κάτω. καὶ πρόσω, καὶ ὀπίσω. καὶ δεξιά, καὶ ἀριστερὰ μετακεχωρηκέναι δοκεῖν τὴν ἀρτηρίαν. ἐν δὲ τῇ κινήσει θᾶττον, ἢ βραδύτερον, ἢ πρωϊαίτερον ἢ ὀψιαίτερον, ἢ σφοδρότερον, ἢ ἀμυδρότερον, ἢ ἐπὶ πλέονα χρόνον, ἢ ἐλάσσονα, ἢ ἀεί, ἢ οὐδ' ὅλως κινουμένων. καθ' ἕκαστον δὲ μέρος ἐν μὲν τῷ διακεκόφθαι σαφῶς, ἐξ ὧν ἐστι καὶ ὁ δορκαδίζων. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῷ παλινδρομεῖν, ἐξ ὧν ἐστι καὶ ὁ δίκροτος. ἐν δὲ τῷ τῆς κινήσεως οὐκ ἰσοταχεῖ, ὅταν ἀρχομένη μὲν ὠκυτέρα. τελευτῶσα δὲ βραδυτέρα. καὶ ἀνάπαλιν, ἀρχομένη μὲν βραδυτέρα. τελευτῶσα δὲ ὠκυτέρα, καὶ κατὰ σφοδρότητα, καὶ ἀμυδρότητα, καὶ μικρότητα, καὶ μέγεθος ὡσαύτως, οὐκ εἰς δύο μόνους χρόνους τῆς κινήσεως μεριζομένης, ἀλλὰ καὶ εἰς πλείονας, ἐφ' ὅσον ἂν αἰσθήσει διαγνωστόν. αὗται μὲν οὖν αἱ ἁπλαῖ, καὶ καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίαι.

Περὶ συνθέτου ἀνωμαλίας σφυγμῶν.

Σύνθετοι δὲ καθ' ὅσον ἂν δυνατὸν ἡ ἄλλη ἄλλῃ, καὶ μία μιᾷ, καὶ μία πλείοσι, καὶ πολλαὶ πολλαῖς μίγνυσθαι. καί τινες αὐτῶν ἰδίου τετυχήκασιν ὀνόματος. ὥσπερ καὶ ὁ σκωληκίζων, καὶ ὁ μυρμηκίζων, καὶ ὁ ἐκτικός. ὁ μὲν σκωληκίζων, ὅταν οἷον ἕρποντος τὴν ἀρτηρίαν σκώληκος ἔμφασις γίνεται κυματωδῶς ἐγειρομένου, καὶ μὴ καθ' ἕνα χρόνον ὅλης διαστελλομένης τῆς ἀρτηρίας. εἰ μὲν οὖν τὴν μικρότητι διαστολῆς τοῦτο γίγνοιτο, σκωληκίζων καλεῖται. εἰ δὲ τὴν μεγέθει κυματώδης ἁπλῶς. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἀμυδρός, καὶ πυκνός ἐστιν ὁ σκωληκίζων. ὁ δ' εἰς ἐσχάτην καταπεπτωκὼς ἀμυδρότητα, καὶ πυκνότητα, καὶ μικρότητα, μυρμηκίζων καλεῖται, ταχὺς μὲν εἶναι δοκῶν, οὐκ ὢν δὲ ταχύς. ἐκτικὸς δὲ ὥσπερ πυρετός, οὕτως καὶ σφυγμὸς καλεῖται, ὁ μηδεμίαν τροπὴν μεγάλην ποιούμενος, ἀλλ' ἀεὶ παραπλήσιος μένων, συμπλεκόμενός τε, καὶ μηδέ ποτε λυόμενος ὅλης τῆς ἕξεως τετραμμένης νοσωδῶς ἐν τοῖς τοιούτοις πυρετοῖς τε καὶ σφυγμοῖς. ταῦτα μοι ἀρκεῖν δοκεῖ περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαφορᾶς τοῖς εἰσαγομένοις εἰρῆσθαι. εἰ γάρ τις ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον αὐτὸ ἔρχεσθαι βούλοιτο, βιβλίον ὅλον ἔχει περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαφορᾶς ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένον. οὔκουν οὔτε περὶ πλήρους καὶ κενοῦ σφυγμοῦ νῦν λέγειν ἀναγκαῖον, οὔτε περὶ ῥυθμῶν, ἐν ἐκείνῳ γὰρ εἴρηται ἀκριβῶς περὶ αὐτῶν. καὶ ἔστιν ἀσαφέστερος ὁ λόγος τοῖς εἰσαγομένοις. ἀναλαβόντες οὖν ἐν κεφαλαίῳ τὰ προειρημένα, τῶν ἐφεξῆς ἐχώμεθα. μέγας τοίνυν ἐστὶ σφυγμός, ὁ κατὰ μῆκος, καὶ πλάτος, καὶ βάθος τῆς ἀρτηρίας ἐπὶ πολὺ διϊσταμένης γινόμενος. μακρὸς δὲ ὁ κατὰ μῆκος μόνον. πλατὺς ὁ κατὰ πλάτος. καὶ ὑψηλὸς ὁ κατὰ βάθος. σφοδρὸς δὲ σφυγμός ἐστιν ὁ πλήττων εὐρώστως τὴν ἁφήν. μαλακὸς δὲ ἐφ' οὗ ὁ χιτὼν τῆς ἀρτηρίας ἁπαλὸς ᾖ. καὶ ταχὺς μὲν ὁ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διαστελλομένης τῆς ἀρτηρίας γινόμενος. πυκνὸς δὲ ὁ δι' ὀλίγου. καὶ ὁμαλὸς μὲν ὁ ἐφεξῆς ἴσος. τεταγμένος δὲ ὁ κατὰ περίοδον ἴσος. ὁ δὲ κατὰ μίαν πληγὴν ἄνισος, ἀνώμαλος λέγεται κατὰ μίαν πληγήν. εἶεν δ' ἂν σαφεῖς καὶ οἱ ἐναντίοι αὐτῶν. μικρός, καὶ βραχύς, καὶ στενός, καὶ ταπεινός, καὶ ἀμυδρός, καὶ σκληρός, καὶ βραδύς, καὶ ἀραιός, καὶ ἀνώμαλος, καὶ ἄτακτος. οὐκ ἄδηλον δὲ καὶ ὅτι τῶν μὲν ἄλλων ἐναντίων ἐστὶν ἑκάστου μέσος. ὁμαλοῦ δὲ καὶ ἀνωμάλου μέσος οὐδείς ἐστιν, οὐδὲ τεταγμένου καὶ ἀτάκτου. καὶ ὅτι τῶν μὲν ἄλλων ἁπάντων, οἱ μέσοι, κατὰ φύσιν. ἐν τούτοις δὲ ὁ μὲν ὁμαλὸς κατὰ φύσιν μόνος. οἱ ἄλλοι οὐ κατὰ φύσιν, ὅ, τε ἀνώμαλος καὶ ἄτακτος.

Περὶ αἰτιῶν σφυγμοῦ.

Ἐπεὶ δὲ πολυειδῶς οἱ σφυγμοὶ τρέπεσθαι πεφύκασιν, οὐδὲν γὰρ εὕροις ὡς ἔπος εἰπεῖν αἴτιον, ὃ μὴ καὶ τούτους τρέπει, δοκεῖ μοι τετραχῆ αὐτῶν τοῖς τρόποις τὴν ἀνωτάτω διαφορὰν ποιησάμενον, οὕτως ὑπὲρ ἑκάστης ἴδια κατὰ μέρος εἰπεῖν. πρώτη μὲν οὖν ἡ κατὰ φύσιν αὐτῶν ἐστι τροπή. δευτέρα δὲ ἡ οὐ κατὰ φύσιν μέν, οὐ μὴν ἤδη παρὰ φύσιν. τρίτη δὲ ἡ παρὰ φύσιν. ἐπιγίνονται δ' αὗται πᾶσαι ταῖς φυσικαῖς διαφοραῖς. ἄλλων γὰρ ἄλλως αἱ ἀρτηρίαι φύσει κινοῦνται. καὶ χρὴ πρώτας ταύτας ἐπίστασθαι τὸν μέλλοντα γνωρίζειν ὑπό τινος αἰτίου, καὶ μέχρι πόσου τετράφθαι συμβέβηκε τὸν σφυγμόν. ἀλλὰ τὸν μὲν ἴδιον ἑκάστου ἀκριβῶς ἄν τις πειραθεὶς μάθοι. καὶ δεῖ πολλάκις ἧφθαι τῆς ἀρτηρίας, μάλιστα μὲν ὑγιαίνοντος ἀμέμπτως, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ πάσης σφοδρᾶς κινήσεως, ἤδη δὲ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις διαθέσεσιν. ἐπειδὴ δὲ παντὸς οὐκ ἐνδέχεται δι' ἐμπειρίας ἐληλυθέναι, πολλοὶ γὰρ ἤδη πολλάκις ἐδεήθησαν ἰατρῶν, οἷς ὑγιαίνοντες οὐκ ἐνέτυχον, ἄριστον δὴ κἀνταῦθα πλεῖον ἰδιώτου τὸν τεχνίτην ἔχειν. ἔχει δ' ἂν πλέον, ἐπίσημον ποιησάμενος τῶν τοῖς πολλοῖς ὁμοίως ὑπαρχόντων, ἔστι δέ τις ὡς τύπῳ φάναι κοινὴ φύσις ἀνδρῶν, καὶ ἄλλη γυναικῶν, καὶ ὅσοι θερμότεροι εἰσὶ κεκραμένοι, καὶ ὅσοι ψυχρότεροι. καὶ τούτων ἑκατέρων κοινὴ φύσις, καὶ τῶν ἰσχνῶν πάντων κοινή, καὶ τῶν παχέων ὡσαύτως κοινή. καὶ σπάνιον ἐν ἑκάστῃ τῶν προειρημένων κοινοτήτων τὸ μὴ τοῖς πολλοῖς ἐοικός. ὥστε καὶ τὸ ἁμαρτάνειν τοῦ ἀληθοῦς ἐστι σπάνιον, τῷ τὸ κοινὸν ἀκριβῶς ἐπισταμένῳ. ἄνδρες μὲν γυναικῶν ὡς ἐπίπαν μείζονα πολλῷ, καὶ σφοδρότερον ὡσαύτως πολλῷ, καὶ βραδύτερον ὀλίγῳ, καὶ ἀραιότερον ἱκανῶς ἔχουσι, τὸν σφυγμόν. οἱ δὲ φύσει θερμότεροι μείζονα μὲν καὶ ὠκύτερον καὶ πυκνότερον πολλῷ. σφοδρότερον δὲ οὐ πολλῷ. οἱ δ' ἰσχνότεροι φύσει μείζονα μὲν καὶ ἀραιότερον πολλῷ. σφοδρότερον δὲ οὐ πολλῷ. φύσει μὲν οὕτως διαφέρουσι. τρέπονται δὲ κατὰ μὲν τὰς ἡλικίας ὧδέ πως. ὁ μὲν τοῦ νεογνοῦ παιδίου πυκνότερος. ὁ δὲ τοῦ γέροντος ἀραιότερος. οἱ δ' ἐν τῷ μεταξὺ πάντες ἀνάλογον, ἐφ' ὅσον ἂν ἢ παιδίου, ἢ γέροντος ἐγγύτεροι τυγχάνουσιν ὄντες. ὡσαύτως ταχύ-

τατος

ταχύτατος μὲν ὁ τοῦ παιδίου, βραδύτατος δὲ ὁ τοῦ γέροντος. οἱ δὲ τῶν ἄλλων ἡλικιῶν μεταξύ. πολλῷ δὲ μείζων
ἡ κατὰ τὴν ἀραιότητα διαφορὰ γέροντος πρὸς παιδίον τῆς κατὰ τὸ τάχος. ἐν δὲ τῇ κατὰ μέγεθος, καὶ
σφοδρότητα διαφορᾷ, μέγιστος μὲν ἐν ἡλικίαις ὁ τῶν ἀκμαζόντων, μικρότατος δὲ ὁ τῶν γερόντων, μέσος δὲ
αὐτῶν βραχὺ μείζων ὁ τῶν παιδίων. καὶ σφοδρότατος μὲν ὁ τῶν ἀκμαζόντων, ἀμυδρότατος δὲ ὁ τῶν γερόν-
των, μέσος δὲ αὐτῶν ὁ τῶν παιδίων. οὕτως μὲν ἐν ταῖς ἡλικίαις οἱ σφυγμοί. κατὰ δὲ τὰς ὥρας τοῦ μὲν ἦρος
τὰ μέσα, μεγίστους, καὶ σφοδροτάτους ὡς ἐν ὥραις. τάχει δὲ, καὶ πυκνότητι συμμέτρους, ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ
φθινοπώρου τὰ μέσα. προϊὸν δὲ τὸ ἔαρ ἀφαιρεῖ τι τοῦ μεγέθους, καὶ τῆς σφοδρότητος, προστίθησι δὲ τῷ τάχει καὶ
τῇ πυκνότητι. καὶ τέλος ἡνίκα ἂν ἤδη λάβοι τὸ θέρος, ἀμυδροὶ, καὶ μικροὶ, καὶ ταχεῖς, καὶ πυκνοὶ γίνονται. τὸ δὲ
φθινόπωρον προϊὸν ἁπάντων ἀφαιρεῖ, μεγέθους σφοδρότητα, τάχους πυκνότητα. ὥστε καὶ τοῦ χειμῶνος
10 ἐπελθόντος, εἰς μικρότητα, καὶ ἀμυδρότητα, καὶ βραδύτητα, καὶ ἀραιότητα τετράφθαι. ἔοικε δὲ τὰ μὲν
πρῶτα τοῦ ἦρος τοῖς ὑστάτοις τοῦ φθινοπώρου τὰ δὲ ὕστατα τοῖς πρώτοις. καὶ τὰ μὲν πρῶτα τοῦ θέρους τοῖς
ὑστάτοις τοῦ θέρους, καὶ τὰ πρῶτα τοῦ χειμῶνος τοῖς ὑστάτοις τοῦ χειμῶνος. ὥστε ὅσα θέρους μέσου, καὶ μέ-
σου χειμῶνος ἴσον ἐφ' ἑκάτερα ἀφέστηκεν, ὁμοίως τρέπει. μέσον δὲ θέρους, τῇ μὲν ὡσαύτως ἔχει, τῇ δὲ
ἐναντίως ἔχει μέσῳ χειμῶνι. μικροὶ μὲν γὰρ καὶ ἀμυδροὶ καθ' ἑκάτερον. ὠκεῖς δὲ καὶ πυκνοὶ θέρους, καὶ βρα-
δεῖς, καὶ ἀραιοὶ χειμῶνος, οὐ μὴν οὕτω μικροὶ θέρους, ὡς χειμῶνος, ἀλλ' ἧττον θέρους, οὐδ' οὕτως ἀμυ-
δροὶ χειμῶνος ὡς θέρους, ἀλλ' ἧττον χειμῶνος. αὗται μὲν οὖν αἱ κατὰ τὰς ὥρας τῶν σφυγμῶν τρο-
παί. περὶ δὲ τὰς χώρας ὡσαύτως ταῖς ὥραις. ἐν μὲν ταῖς ἄγαν θερμαῖς, οἷοι μέσου θέρους. ἐν δὲ ταῖς ἄγαν
ψυχραῖς, οἷοι μέσου χειμῶνος. ἐν δὲ ταῖς εὐκράτοις, οἷοι μέσου τοῦ ἦρος ἀνάλογον δὲ κἀν ταῖς μεταξύ. καὶ τῶν
ἄλλων δὲ καταστάσεων τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος, αἱ μὲν θερμαὶ, ταῖς θερμαῖς ὥραις. αἱ δὲ ψυχραὶ, ταῖς
20 ψυχραῖς. αἱ δὲ μέσαι, ταῖς μέσαις τοῦ ἦρος ἐοίκασιν. ἐν δὲ τῷ κύειν οἱ σφυγμοὶ μείζονες, καὶ πυκνότεροι, καὶ
ὠκύτεροι γίνονται. τὰ δὲ ἄλλα κατὰ φύσιν φυλάττουσιν. εἶεν δ' ἂν ἔτι πρός τι καὶ ἄλλο, καὶ ὕπνοι κατὰ φύσιν.
τρέπουσι δὲ καὶ οὗτοι τοὺς σφυγμούς, ἀρχόμενοι μὲν μικροτέρους, καὶ βραδυτέρους, καὶ ἀραιοτέρους, καὶ ἀμυ-
δροτέρους ἀπεργαζόμενοι, προϊόντες δὲ βραδύτητα μὲν ἐπιτείνουσι, καὶ ἀραιότητα, καὶ μάλιστα κατὰ τρο-
φήν. μείζους δὲ γίνονται, καὶ σφοδρότεροι. χρονίσαντες δὲ πάλιν τρέπονται εἰς ἀμυδρότητα, καὶ μικρότητα.
φυλάττουσι δὲ βραδύτητα, καὶ ἀραιότητα. τῶν δὲ ἐξ ὕπνου μεταπεπτωκότων εἰς ἐγρήγορσιν, ἐν μὲν τῷ πα-
ραχρῆμα, μεγάλοι, καὶ σφοδροὶ, καὶ ταχεῖς, καὶ πυκνοὶ, καί τινα κλόνον ἔχοντες. μετ' ὀλίγον δὲ εἰς συμμε-
τρίαν ἔρχονται. αἱ δ' ἐπίκτητοι ἕξεις τοῦ σώματος ὁμοίως ταῖς φυσικαῖς τρέπουσι τοὺς σφυγμούς. ὁ
μὲν γὰρ ἰσχνὸς φύσει, γενόμενος εὔσαρκος, ἀνάλογον τῷ τοιούτῳ φύσει τὸν σφυγμὸν ἔχει. ὁ δὲ εὔσαρκος,
ἰσχνὸς γενόμενος, τοῖς ἰσχνοῖς φύσει παραπλήσιον ἔχει τὸν σφυγμόν. δῆλον δὲ ὅτι χωρὶς τοῦ τὴν
30 δύναμιν ὑπαλλάττεσθαι, τὴν κατ' ἰσχνότητα, καὶ εὐσαρκίαν διαφορὰν ἐξετάζειν χρή. καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων ὡσαύτως. ὥστε καθ' ἓν μόνον ὑπὲρ οὗ τὸν λόγον ἑκάστοτε ποιούμεθα τὴν τροπὴν γεγονέναι. ἅπερ
δ' ἐπὶ τῶν εὐσάρκων εἴρηται, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν παχέων εἰρῆσθαι δοκεῖν χρὴ, ἐπιτεταμένα μᾶλλον.

Καὶ αἱ κράσεις δὲ τοῦ σώματος αἱ ἐπίκτητοι, ταῖς φυσικαῖς κράσεσιν ἀνάλογον τρέπουσι τοὺς σφυγμούς.

Ἑξῆς δὲ καιρὸς ἂν εἴη λέγειν τὰς ἄλλας τροπὰς, τὰς ἐπὶ τοῖς οὐ φύσει γινομένας αἰτίοις. γυμνάσια
κατ' ἀρχὰς μὲν καὶ μέχρι τοῦ μετρίου, σφοδροτέρους τε καὶ μεγάλους καὶ ταχεῖς, καὶ πυκνοὺς τοὺς σφυγ-
μοὺς ἀπεργάζονται. πολλὰ δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τοῦ πονοῦντος, μικροὺς, καὶ ἀμυδροὺς, καὶ ταχεῖς,
καὶ πυκνοτάτους ἐσχάτως. ὑπερβαλλόντως δ' ἀμέτρους, ὥστε μόλις ἔτι κινεῖσθαι δύνασθαι, καὶ διὰ μακρῶν
ἀναπαύσεων, ἢ μηδόλως. ἀλλ' ἱκανῶς ἐκλύεσθαι, πάνυ μικροὺς, καὶ ἀμυδροὺς, καὶ βραδεῖς, καὶ ἀραιοὺς
ἐργάζεται τοὺς σφυγμούς. εἰ δὲ εἰς διάλυσιν τῆς δυνάμεως καταστρέφοι, τοὺς ἐκείνης ἰδίους. εἰρήσεται δὲ μι-
40 κρὸν ὕστερον, ὁποίους διαλυομένη δύναμις ἐργάζεται σφυγμούς. λουτρὰ δὲ θερμὰ μὲν, μεγάλους, καὶ
ταχεῖς, καὶ πυκνοὺς, καὶ σφοδροὺς, ἔστ' ἂν ᾖ σύμμετρα. τὰ δὲ ἄμετρα, μικροὺς, καὶ ἀμυδροὺς, ὠκεῖς
δ' ἔτι, καὶ πυκνούς. εἰ δ' ἐν τούτῳ μὴ παύσαιντο, μικροὺς, καὶ βραδεῖς, καὶ ἀραιοὺς, καὶ ἀμυδρούς. λου-
τρὰ δὲ ψυχρὰ παραχρῆμα μὲν μικροὺς, καὶ βραδεῖς, καὶ ἀραιοὺς, καὶ ἀραιοτέρους. εἰς ὕστερον δὲ οἷ' ἄν τι
καὶ τύχῃ ἐργασάμενα. πάντως γὰρ ἢ νάρκωσιν ἢ ῥῶσιν. ναρκώσαντα μὲν οὖν, καὶ καταψύξαντα μι-
κροὺς, καὶ ἀμυδροὺς, καὶ βραδεῖς, καὶ ἀραιούς. ἐκθερμήναντα δὲ καὶ ῥώσαντα μεγάλους μὲν καὶ σφο-
δροὺς, τάχει δὲ καὶ πυκνότητι συμμέτρους. σιτία πολλὰ μὲν ὥστε βαρῦναι τὴν δύναμιν, ἀνωμάλους
τε καὶ ἀτάκτους τοὺς σφυγμοὺς ἐργάζεται. ἀρχιγένης δὲ φησὶν ὠκυτέρους πλέον καὶ πυκνοτέρους. τὰ δὲ
σύμμετρα μεγάλους, καὶ σφοδροὺς, καὶ ταχεῖς, καὶ πυκνούς. τὰ δὲ ἐλάττονα ὥστε μὴ τρέφειν αὐτάρ-
κως, οὐχ ὁμοίως τοῖς συμμέτροις, ἀλλ' ἐλάττονά τε τὴν τροπὴν ἐργάζεται, καὶ μέχρι χρόνου βραχέος. οἶνος τὰ
50 μὲν ἄλλα παραπλησίως σιτίοις τρέπει τοὺς σφυγμούς. διαφέρει δὲ τῷ παραχρῆμα τὴν τροπὴν ἐργάζε-
σθαι, καὶ τῷ πρότερον παύεσθαι τὴν ἀπὸ οἴνου, τῆς ἀπὸ τῶν σιτίων, καὶ τῷ τὸ τάχος πλέον αὔξειν,
καὶ τὸ μέγεθος, ἤπερ τὴν σφοδρότητα, καὶ τὴν πυκνότητα. σχεδὸν γὰρ ὅσῳ σφοδροτέραν τε καὶ διαρ-
κεστέραν τὴν ἰσχὺν τοῦ σώματος ἡ σύμμετρος τροφὴ παρέχει, τοσούτῳ, τὸ μέγεθος ὁ οἶνος ἐξαίρει. ὕδωρ ἁπάν-
των τῶν προσφερομένων βραχυτάτην τροπὴν ἐργάζεται, πλὴν ἀνάλογον σιτίοις καὶ τοῦτο τρέπει. τὰ δὲ
ἄλλα πάντα, καθ' ὅσον ἂν ἢ τρέφειν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν δύνηται, κατὰ τοσοῦτον καὶ τὴν τῶν ἀρτηριῶν
κίνησιν μεταβάλλει. οὕτω μὲν ἐπὶ τοῖς οὐ φύσει καλουμένοις αἰτίοις οἱ σφυγμοὶ τρέπονται. τὰς δὲ ἐπὶ
τοῖς παρὰ φύσιν αἰτίοις τροπὰς ἐφεξῆς λέγωμεν, ὑπομνήσαντες πρότερον ὅσα τῇ τοῦ λόγου κοινω-
νίᾳ συνεγράφη τῶν παρὰ φύσιν. καταστάσεις οὖν ἀέρος, καὶ πλῆθος σιτίων, ὥστε βαρῦναι τὴν δύνα-

μιν, καὶ γυμνασίων καὶ λουτρῶν, καὶ ὕπνων ἀμετρίαι παρὰ φύσιν, αἱ γὰρ κατὰ ποσὸν ὑπερβολαὶ τῶν κατὰ φύσιν καὶ τῶν οὐ φύσει λεγομένων αἰτίων, εἰς τὸ παρὰ φύσιν μεθίστανται. τῶν δ' οὐ μόνον τῷ ποσῷ παρὰ φύσιν, ἀλλὰ καὶ τῷ γένει, τὸ μὲν πλῆθος ἄπειρον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπερίληπτον. ἡ δὲ τέχνη κἀν τούτοις σωίζεται καθ' ὅσον ἐνδέχεται γένεσί τε καὶ εἴδεσιν ὡρισμένοις μετροῦσα τὸ ἄπειρον. ἕκαστον γὰρ τῶν παρὰ φύσιν αἰτίων, οὐκ ἄν τις ἑτέρου τρόπου φαίη, τὸ μὲν τῷ λύειν τε καὶ σκεδαννύειν τὴν ζωτικὴν δύναμιν, τὸ δὲ τῷ θλίβειν τε καὶ βαρύνειν. λύεται μὲν οὖν ἡ δύναμις τροφῆς ἀπορίᾳ, καὶ νοσημάτων κακοηθείᾳ, καὶ ψυχικῶν παθῶν ἰσχύι, καὶ ἀλγημάτων σφοδρότησιν, ἢ μήκεσι, καὶ κενώσεσιν ἀμέτροις. βαρύνεται δὲ ὑπό τε πλήθους ὕλης, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς ὀργάνοις παθῶν, οἷον φλεγμονῶν, καὶ σκίρρων, καὶ ὄγκων, καὶ ἀποστάσεων, καὶ φθορῶν πολυειδῶν. ἡ μὲν οὖν λυομένη δύναμις μικρὸν, καὶ ἀμυδρὸν, καὶ πυκνὸν ἄγαν ἐργάζεται τὸν σφυγμὸν, ἡ δὲ θλιβομένη
10 τε καὶ οἷον βαρυνομένη, εἰς ἀνωμαλίαν τε καὶ ἀταξίαν φέρει τοὺς σφυγμοὺς, τήν τε ἄλλην ἅπασαν, καὶ τὴν κατὰ σφοδρότητα καὶ μέγεθος. αὗται γὰρ ἴδιαι μάλιστα θλιβομένης δυνάμεως ἀνωμαλίαι. καὶ τῆς μὲν μεγάλως βαρυνομένης ἐπὶ πλείοσι διαφοραῖς, τῆς δ' ἐπ' ὀλίγον ἐν ὀλίγαις, καὶ πλείονες μὲν οἱ μεγάλοι σφυγμοὶ τῶν σμικρῶν, καὶ οἱ σφοδροὶ τῶν ἀμυδρῶν ἐπὶ μικρᾷ τῇ βλάβῃ. τὸ δ' ἐναντίον ἐν τῇ μεγάλῃ. καὶ ἀπόλλυνται δέ τινες ὅλαι κινήσεις, καὶ παρεμπίπτουσιν ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν. ἀλλ' αἱ μὲν παρεμπίπτουσαι μικροτέραν τὴν βλάβην, αἱ δὲ ἀπολλύμεναι μείζονα δηλοῦσιν. αὗται μὲν αἱ κοιναὶ ῥοπαὶ πάσης λύσεώς τε καὶ θλίψεως, τὸ δὲ ἴδιον ἑκάστη προσλαμβάνει περὶ τὴν ποιήσασαν αἰτίαν. τῆς μὲν οὖν ὑπ' ἐνδείας λυομένης δυνάμεως ἡ ῥοπὴ τῶν σφυγμῶν κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ἀμυδρότητα, καὶ μικρότητα, καὶ τάχος, καὶ πυκνότητα γίγνεται. μεσούσης δὲ εἰς ἀμυδρότητα, καὶ μικρότητα, καὶ βραδυτῆτα, καὶ ἀραιότητα. τελευτώσης δὲ εἰς ἐσχάτην μικρότητα, καὶ ἀμυδρότητα, καὶ πυκνότητα, καὶ τάχους ψευδῆ φαντασίαν. οὗτός ἐστιν ὁ μυρμη-
20 κίζων καλούμενος. ὁ δὲ σκωληκίζων σφυγμὸς γίνεται μὲν καὶ αὐτὸς λυομένης ἤδη τῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον ἀντεχούσης ἔτι. καὶ διαφέρει τοῦ μυρμηκίζοντος, τῷ μηκέθ' ὁμοίως εἰς ἐσχάτην ἀμυδρότητα, καὶ μικρότητα συνεστάλθαι, καὶ φανερὸν ἔχειν τὴν κατὰ μίαν πληγὴν ἀνωμαλίαν, τὴν περὶ τὸ πρωϊαίτερον, ἢ ὀψιαίτερον τῶν μερῶν ἀρχομένων κινεῖσθαι γιγνομένην. ὅθεν ἧττον βραδὺς, ἢ μικρός ἐστιν. ἔσθ' ὅτε δὲ οὐδ' ὅλως βραδύς. διόπερ καὶ ἥκιστα μοχθηρός ἐστιν. αἱ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν ὀλεθρίων, καὶ ὀξέων πυρετῶν γιγνόμεναι συγκοπαὶ, τὸν σκωληκίζοντα σφυγμὸν οὐκ ἴσχουσι, ταῖς δὲ ἄλλαις λύσεσι τῆς δυνάμεως, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὲν οἱ σκωληκίζοντες ἕπονται, καὶ τούτων μάλιστα ταῖς χωρὶς πυρετῶν γινομέναις, ἢ μετὰ μικρῶν πάνυ. ταῦτ' ἄρα καρδιακαῖς μὲν συγκοπαῖς οἱ μυρμηκίζοντες, χολέραις δὲ καὶ ἰσχυροῖς ῥεύμασι κοιλίας, καὶ αἱμορραγίαις, καὶ γυναικείῳ ῥῷ καὶ πᾶσι τοῖς ὀξέως κενωτικοῖς πάθεσιν, ἐπὶ πλεῖστον μὲν οἱ σκωληκίζοντες. ἐν ἐσχάτοις δὲ οἱ μυρμηκίζοντες ἕπονται. ὅταν δὲ χωρὶς πυρετῶν ταῦτα συμπίπτῃ, τότε * μὴ καὶ μᾶλλον εὑρήσεις τὸν σκωλη-
30 κίζοντα σφυγμὸν σαφῆ τε ἅμα, καὶ μέχρι πλείστου παραμένοντα. τοιαῦται μὲν αἱ κοινότητες τῶν παρὰ φύσιν αἰτίων ῥοπαί. καὶ κατ' εἶδος δὲ αὐτὰς ἑξῆς ἐροῦμεν. Θυμοῦ μὲν ὑψηλός ἐστιν ὁ σφυγμὸς, καὶ μέγας, καὶ σφοδρὸς, καὶ ταχὺς, καὶ πυκνός. ἡδονῆς δὲ μέγας καὶ ἀραιὸς, τὰ μὴν σφοδρότητί γε διάφορος. λύπης δὲ σμικρὸς, καὶ βραδὺς, καὶ ἀμυδρὸς, καὶ ἀραιός. φόβου δὲ τοῦ μὲν ὑπογυίου, καὶ σφοδροῦ ταχὺς, καὶ κλονώδης, καὶ ἄτακτος, καὶ ἀνώμαλος. τοῦ δὲ ἤδη κεχρονισμένου, οἷος ὁ τῆς λύπης. ἅπασι δὲ τούτοις εἰς μακρὸν χρονίζουσιν, ἢ σφοδροῖς ἄγαν γινομένοις, οἷοι διαλυομένης δυνάμεως ἕπονται σφυγμοί. καὶ γὰρ καὶ λύει τὴν δύναμιν ἅπαντα ταῦτα, συντόμως μὲν ὅσα ἰσχυρὰ, χρονίως δὲ ὅσα ἐναντία. ἄλγημα δὲ τὸ φέρον τοὺς σφυγμοὺς, φέρει δὲ ἢ τὸ ἰσχυρὸν, ἢ τὸ ἐν μορίοις κυρίοις ὥσπερ καὶ ἡ φλεγμονὴ, μικρὸν μὲν ἔτι καὶ ἀρχόμενον μείζονα, καὶ σφοδρότερον καὶ ὠκύτερον, καὶ πυκνότερον τὸν σφυγμὸν ἐργάζεται. αὐξηθὲν δὲ καὶ ἰσχυρὸν πάνυ γινόμενον ὡς ἀδικεῖν ἤδη τὸν ζωτικὸν τόνον, μικρότερον καὶ ἀμυδρότερον, καὶ ταχὺν, καὶ πυκνόν. καὶ ὅσῳ ἂν ἐγχρονίζῃ
40 μᾶλλον, ἢ σφοδρότερον γίνεται, τῶν εἰρημένων ἕκαστον ἐπιτείνεται. τὸ δὲ ἤδη διαλῦον τὴν δύναμιν εἰς ἀμυδρότητα, καὶ μικρότητα, καὶ τάχους ψευδῆ φαντασίαν, καὶ ὑπερβάλλουσαν πυκνότητα τὴν ῥοπὴν ἐργάζεται.

Φλεγμονῆς σφυγμὸς ὁ μὲν κοινὸς ἁπάσης οἷον ἐμπρίων ἐστὶν, ὡς δοκεῖν τὸ μέν τι διεστάλθαι τῆς ἀρτηρίας, τὸ δὲ μὴ, σκληροτέρας δηλονότι φαινομένης αὐτῆς. ἔχει δέ τι καὶ κλονῶδες ὁ σφυγμὸς οὗτος. καὶ ταχὺς μέν ἐστι, καὶ πυκνὸς, οὐκ ἀεὶ δὲ μέγας. ὁ δὲ ἴδιος ἑκάστης ὁ μὲν τῆς ἀρχομένης μείζων τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ σφοδρότερος, καὶ ὠκύτερος, καὶ πυκνότερος. ὁ δὲ αὐξανομένης ἔτι ταῦτά τε προσαυξάνει πάντα, καὶ σαφῶς τε ἤδη σκληρότερός ἐστι, καὶ κλονωδέστερος. τῆς δὲ ἀκμαζούσης σαφέστερος μέν ἐστι, καὶ σκληρότερος, καὶ κλονωδέστερος, μικρότερος δὲ ἢ πρόσθεν, οὐ μὴν ἀμυδρότερός γε, πλὴν εἰ μὴ ὑπὲρ τὴν δύναμιν εἴη τὸ πάθος. ἀλλὰ καὶ πυκνότερος γίνεται καὶ ταχύς. εἰ δ' ἱκανῶς χρονίζει, καὶ ἤδη σκληρυνοῖτο σκιρρωδῶς, τοῖς εἰρημένοις ἰσχνότης σφυγμοῦ, καὶ σκληρότης προσγίνεται. ταῦτα ἐπὶ τῆς τῶν ἐν ὅλῳ τῷ ζώῳ σφυγμὸν
50 τρεπούσης φλεγμονῆς, ἢ διὰ τὸ μέγεθος, ἢ διὰ τὸ κύριον τοῦ μορίου ἐν ᾧ συνέστη. τῆς δὲ μὴ συγκινούσης τὸ πᾶν, ὅ γε ἐν τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ σφυγμὸς, οἷος εἴρηται. ἐπιτείνεται δὲ καὶ ἀνίεται τῶν εἰρημένων ἕκαστον, ἢ παρὰ τὸ ποσὸν τῆς φλεγμονῆς, ἢ παρὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ φλεγμαίνοντος ὀργάνου φύσιν. τὰ μὲν γὰρ νευρωδέστερα μόρια σκληροτέρους καὶ μᾶλλον ἐμπρίοντας, καὶ μικροτέρους τοὺς σφυγμοὺς ἐργάζεται. τὰ δὲ φλεβωδέστερα, καὶ ἀρτηριωδέστερα τοὺς ἐναντίους. αὐτῶν δὲ τούτων μείζων ὁ ἐν τοῖς ἀρτηριώδεσι. καὶ ῥᾳδίως ἀνώμαλος καὶ ἄτακτος γινόμενος. δῆλος οὖν ἤδη καὶ ὁ τῶν τὸ ἧπαρ φλεγμαινόντων σφυγμὸς, οἷος ἂν εἴη, καὶ ὁ τῶν τὸν σπλῆνα, καὶ ὁ τῶν τοὺς νεφροὺς, ἢ τὴν κύστιν, ἢ τὴν γαστέρα, ἢ τὸ κῶλον, καὶ πλευριτικῶν, καὶ περιπνευμονικῶν, καὶ πάντων ἁπλῶς εἰπεῖν, ὧν τῇ τοῦ μορίου φλεγμονῇ πυρετὸς ἕπεται. πλὴν ὅσα διὰ μὲν τῶν συμπτωμάτων φύσιν τῶν τε ἐξ ἀνάγκης ἑπομένων αὐταῖς, καὶ τῶν κατὰ τύχην συνδραμόντων, ὡς ἂν ἕκαστον φέρειν

δύναται,

δύναται, καὶ τὸν σφυγμὸν ἐπὶ τοσοῦτον ἀλλοιοῦσθαι συμβήσεται, μικτῆς ἐν αὐτῇ ῥοπῆς γινομένης, τῆς τε
κατὰ τὸν λόγον φλεγμονῆς, καὶ ἣν ἡ τοῦ τόπου φύσις, καὶ ἡ τοῦ παρόντος συμπτώματος ἐργάζεται. σπασθῆναι
μὲν γὰρ τοῖς τὰς φρένας φλεγμαίνουσιν ἕτοιμον. πνιγῆναι δὲ τοῖς τὸν πνεύμονα. συγκοπῆναι δὲ τοῖς τὸ στόμα τῆς
γαστρός. ἀτροφῆσαι δὲ τοῖς τὸ ἧπαρ. ἀπεπτῆσαι δὲ τοῖς τὴν γαστέρα. ἐπισχεθῆναι δὲ τὰ οὖρα, τοῖς τοὺς νεφρούς.
καὶ τὰ μὲν αἰσθητικώτερα μόρια διὰ τὰς ὀδύνας τρέπει τοὺς σφυγμούς. τὰ δὲ ἀναισθητότερα κατὰ τὴν διάθε-
σιν μόνον. ἐκ τούτων οὖν ἁπάντων πολυειδεῖς αἱ ἀλλοιώσεις γίνονται τῶν ἐπὶ ταῖς φλεγμοναῖς σφυγμῶν,
καὶ ὡς χρὴ διορίζειν αὐτάς, εἴρηται μὲν ἐν ἑτέροις τελέως, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν, εἰς ὅσον τοῖς εἰσαγομένοις
χρήσιμόν ἐστι. Τῶν μὲν οὖν πλευριτικῶν ταχὺς καὶ πυκνός, καὶ οὐ λίαν μέγας. δόξει δὲ εἶναι καὶ σφοδρός. ὁ δὲ
ἐστὶν οὐκ ἀμυδρὸς μέν, οὐ μὴν ἤδη καὶ σφοδρὸς ὅσον ἐπὶ τῷ πάθει. τούτου γὰρ ἐπὶ πάντων μεμνῆσθαι χρή, τοῦ
10 δεῖν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πραγμάτων, ὅσον ἐπ' ἐκείνῳ, τὴν ῥοπὴν ἐξετάζειν, διορίζοντας τὸ διά τι ἄλλο, καὶ μὴ δι' ἐκεῖ-
νο συμβεβηκός. ἐστὶ τοίνυν τῶν πλευριτικῶν σφυγμὸς νευρωδέστερόν πως, καὶ σκληροτέραν ἐργαζόμενος τὴν
ἀρτηρίαν, ὡς ἂν εἰς σφοδρότητα τρέπων ἅπαντας τοὺς ἀγυμνάστους, οὐ δυναμένους διακρίνειν σκληρὰν πλη-
γὴν, σφοδρᾶς. οὕτω δὲ καὶ ἄλλας πολλὰς διαφορὰς σφυγμῶν ἀδυνατοῦντες διακρίνειν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν,
τάχα ἂν μέμψονται τοῖς ἐνταῦθα γεγραμμένοις, ἐξ ὧν αὐτοὶ μὴ συνίασι τῶν ὀρθῶς λεγομένων καταγι-
γνώσκοντες. ἀλλ' οὐ χρὴ μηκύνειν ἐν τῷ νῦν λόγῳ περὶ αὐτῶν. γέγραπται γὰρ ἡμῖν ἰδίᾳ περὶ τῆς τῶν σφυγ-
μῶν διαγνώσεως. ἀσκεῖν οὖν παρακελεύομαι τόν τε λογισμὸν ἅμα, καὶ τὴν ἁφὴν ὥστ' ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων
γνωρίζειν δύνασθαι τοὺς σφυγμούς, οὐ λόγῳ διακρίνειν μόνον. ἀρχὴ δὲ τῆς ἐπὶ τῶν ἔργων τριβῆς, ἡ διὰ τοῦ
λόγου διδασκαλία. καὶ γάρ τοι καὶ τῆς πυκνότητος οὐκ ἔστι τὸ ποσὸν λόγῳ ἑρμηνεῦσαι. καί τοι μεγάλην
ἔχει διαφορὰν ἡ ὑπερβαίνουσα τὸ εἰθισμένον μέτρον τῆς πλευρίτιδος, ἢ ἐλλείπουσα. ταῖς μὲν γὰρ ὑπερβολαῖς εἰς
20 περιπνευμονίαν μεθισταμένης, ἢ συγκοπὴν ἀπειλούσης ἀνάγκη γίνεσθαι. ταῖς δὲ ἐνδείαις, εἰς καταφορὰν ἢ νεύρων
βλάβην τελευτᾶν. οὕτως δὲ καὶ τὸ τῆς ἀνωμαλίας εἶδος, τὸ μὲν ἔστιν ἐμπριστικόν. ἴδιον οὐχ ἥκιστα πλευρι-
κῶν ὑπάρχον, ἀνιέμενον μὲν μαλακῆς καὶ ῥᾳδίως πεφθησομένης. ἐπιτεινόμενον δὲ χαλεπῆς, καὶ δυσπέπτου
γνώρισμα πλευρίτιδος. αἱ δὲ τοιαῦται σὺν ἀσθενεῖ τῇ δυνάμει κινδυνώδεις ὀξέως. σὺν ἰσχυρᾷ δὲ ἢ χρονίως
ἐπέφθησαν, ἢ εἰς ἐμπύημα μετέπεσον, ἢ φθινώδης αὐτὰς μαρασμὸς διεδέξατο. τῆς μὲν οὖν πεττομένης, ὁ
σφυγμὸς πᾶσαν ἀποτίθεται κατὰ βραχὺ τὴν παρὰ φύσιν ῥοπήν. τῆς δὲ εἰς ἐμπύημα μεταπιπτούσης, οἱ τῶν
ἐμπυημάτων ἴδιοι γίνονται. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τοῖς φθινωδῶς μαρανθησομένοις οἱ ἐπὶ τῶν μαρασμῶν. ἔστι
δὲ τῶν ἐμπύων ὁ σφυγμός, ἄρτι μὲν ἀρχομένων οἷος ὁ τῆς ἀκμαζούσης φλεγμονῆς. αὕτη γὰρ καὶ αὐτῶν τῶν
ἐμπυημάτων ἐστὶν ἀρχή. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἀνώμαλος, καὶ ἄτακτος, ἑκτικὸς δὲ πᾶσιν. ἤδη δὲ τοῦ πύου παρακειμένου,
τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιος, ἀλλ' ὁ μαλακώτερος. ἐπὶ δὲ ταῖς ῥήξεσιν ἀμυδρότερος, καὶ πλατύτερος, καὶ βρα-
30 δύτερος, καὶ ἀραιότερος. ὁ δὲ τῶν μαραινομένων οὐ καθ' ἓν εἶδος τρέπεται σφυγμός. χρὴ δὲ ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται,
διαφοραῖς εὐδήλοις διορίσασθαι τὰς αὐτοῦ. οἱ μὲν δὴ ταῖς μὴ λυθείσαις φλεγμοναῖς κατὰ βραχὺ συναπομαραν-
θέντες, ἀμυδροὺς, καὶ θάττονας καὶ πυκνοὺς ἄγαν, καὶ μυούρους κατὰ μέγεθος ἐν μιᾷ πληγῇ τοὺς σφυγμοὺς
ἴσχουσιν. οὓς Ἀρχιγένης ἐπινενευκότας τε καὶ περινενευκότας καλεῖ, σαφῶς δηλοῦν βουλόμενος, τὸ κατὰ τὴν
διαστολὴν βραχὺ μετὰ τῆς τῶν ἑκατέρωθεν περάτων ἐστὶν ἐπινεύσεως. οὐ γὰρ ὡς ἀποκεκομμένων ἀθρόως,
ἀλλ' ὡς ἐπικεκαμμένων τῶν ἑκατέρωθεν μερῶν εἰς βραχὺ συνέσταλται, μύουρος ὢν τῷ μεγέθει καθ' ἑκάτερα
τὰ μέρη. τοῦτο μὲν οὖν οὐ τούτοις μόνοις, ἀλλὰ τοῖς καὶ πλείστοις τῶν ὁπωσοῦν μαραινομένων ὑπάρχει. τοῖς μὲν
οὖν διὰ φλεγμονὰς πᾶσιν, ἤδη δὲ καὶ τῶν ἄλλων τοῖς πολλοῖς, εἰ μή τι ἄρα καὶ ἐκεῖνοι διά τινας φλεγμονὰς
λανθανούσας μαραίνονται. καὶ εἴη ἂν οὗτος τῶν ἐπὶ φλεγμοναῖς μαραινομένων ἴδιος, οὐδενὶ τῶν ἄλλως μα-
ρανθέντων ὑπάρχων. ἑκτικὸς δὲ ἅπασι τοῖς μαραινομένοις σφυγμός ἐστι, καὶ τοῦτο αὐτοῖς κοινότατον. ἐν δευ-
40 τέρῳ δὲ ἡ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς ἀνωμαλία μυουρίζουσα. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς πλείστοις ὑπάρχει.
τρίτον δὲ τὸ τῆς πυκνότητος. ὑπάρχει γὰρ καὶ τοῦτο πᾶσι μὲν τοῖς ἐπὶ φλεγμοναῖς μαρανθεῖσιν ἀχώριστον.
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπὶ καρδιακαῖς διαθέσεσιν, ἢ στομαχικαῖς συγκοπαῖς ὀξέως κινδυνεύουσιν, εἶτ' ἀπὸ οἴνου πόσεως δια-
φυγοῦσι μὲν τὴν ὀξύτητα, μαρανθεῖσι δὲ τῷ χρόνῳ, εἰ μή τις ἄρα καὶ τούτοις φαίη τις ἐπὶ μικραῖς φλεγμοναῖς
ἀδήλοις ἡμῖν ἀπόλλυσθαι. καὶ γάρ τινες αὐτῶν τὸν ἐπινενευκότα σφυγμὸν ἔχουσι, εἰ μή τι ἄρα πάλιν τούτους
μὲν ἐπὶ φλεγμοναῖς, τοὺς δ' ἄλλους ἄνευ φλεγμονῆς μαραίνεσθαι φήσει τις. τοῦτο μὲν οὖν ἄπορον. ἔχουσι δὲ οὗτοι
σφυγμὸν ἑκτικόν, ἤτοι ἀμυδρὸν πυκνὸν ἄγαν. καί τινες αὐτῶν τὸν ἐπινενευκότα. δευτέρα μὲν δὴ αὕτη διαφορὰ
σφυγμοῖς τοῖς μαραινομένοις. ἄλλη δὲ τρίτη τῶν ἀραιὸν ἰσχόντων. ἀλλὰ καὶ τούτοις πάντως ὅ, τε προηγησά-
μενός τε πυρετὸς ἐπύκνωσεν αὐτόν, καὶ ἡ ἐσχάτη λύσις τῆς δυνάμεως ἱκανῶς πυκνοῖ. τὸ ἐν μέσῳ δὲ πάντων μὲν
πυρετοῦ ἀποψυχθέντων, μηδέπω δὲ ἀπολλυμένων αὐτῶν τὴν εἰς ἀραιότητα ῥοπὴν εἰργάσατο. τοῦτο δὲ τὸ εἶδος
50 τῶν μαρασμῶν πρεσβυτικῆς ἡλικίας ἴδιον. ἡνίκα ἂν μάλιστα τὰ κατὰ θώρακα, καὶ πνεύμονα πεπονθότος τι
τύχῃ. οὗτοι τὴν πυρεκτικὴν σκληρότητα τοῦ σφυγμοῦ φυλάττουσι κἂν ἀραιὸς ᾖ. παντελῶς δὲ ὀλίγοις τῶν
μαραινομένων εἰς ἄλλην ἀνωμαλίαν ὁ σφυγμὸς τρέπεται, πλὴν τῆς εἰρημένης κατὰ τὸ μέγεθος. ὁ δὲ τῶν
φθισικῶν ὀνομαζομένων σφυγμός, μικρὸς καὶ ἀμυδρός ἐστι, καὶ μαλακός, καὶ ταχὺς συμμέτρως καὶ
ἑκτικός. ὁ δὲ τῶν περιπνευμονικῶν μέγας ἐστί, καὶ κυματῶδές τι ἔχων, καὶ ἀμυδρός, καὶ μαλακός, ὁ-
μοίως τῷ τῶν ληθαργικῶν, πλὴν ὅσα πλεονάζει τῇ ἀνωμαλίᾳ, τῇ τε κατὰ μίαν πληγὴν καὶ τῇ συ-
στηματικῇ καλουμένῃ. κατὰ μὲν τὴν μίαν πληγήν, οἷον διακεκομμένος τε καὶ κυματιζόμενος, καὶ δίκρο-
τος ἔσθ' ὅτε γινόμενος. ἐν δὲ τῇ συστηματικῇ τάς τε ἄλλας διαφορὰς ἔχει, καὶ ποτὲ μὲν διαλείπει, ποτὲ
δὲ παρεμπίπτει. πυρεττόντων δ' ἁπάντων τῶν περιπνευμονικῶν ὀξέως, καί τι καὶ κωματῶδες ἐχόντων,

ὁπότερον ἂν αὐτῶν ἐπικρατῇ, κατ' ἐκεῖνο μάλιστα τὸ ποσὸν τῆς πυκνότητος εὑρίσκεται. πυρεκτικῆς μὲν
ὑπαρχούσης τῆς περιπνευμονίας, ἱκανῶς ὁ σφυγμὸς πυκνός ἐστι. κωματωδεστέρας δὲ, ἧττον πυκνός ἐστι. ὁ δὲ τῶν
ληθαργικῶν σφυγμὸς ὅμοιος ὢν τῷ τῶν περιπνευμονικῶν κατά τε μέγεθος, καὶ ἀμυδρότητα καὶ μαλακότητα, καὶ
βραδύτερος αὐτοῦ ἐστι καὶ ἀμυδρότερος, καὶ ἧττον ἀνώμαλος, καὶ διαλείπων μᾶλλον, ἢ παρεμπίπτων. γίνεται δὲ ἔσθ' ὅτε
καὶ δίκροτος. ἀεὶ μέντοι κωματώδης ἐστὶν ἔν γε ταῖς βαθείαις καταφοραῖς ἐφ' ὧν ταῦτα λέγεται. τῶν γὰρ συμ-
πεπληρωμένων ἅπασι τοῖς ἑαυτῶν γνωρίσμασι νοσημάτων τοὺς σφυγμοὺς διέξιμεν, ἵνα καὶ τῶν ἐλλειπόντων
κατά τι καὶ μηδέπω τελείων ἱκανῶς, γνωρίζειν δυνηθῶμεν τὸ μέγεθος ὅσον τε ἤδη ἔχουσι, καὶ ὅσον οἷόν τε ἐστὶ
προσγίνεσθαι αὐτοῖς. ἐπειδὴ δὲ πολλάκις μὲν ἀνωμαλίας ἐμνημονεύσαμεν, ὀλιγάκις δὲ ἀταξίας, εἰδέναι χρὴ
τοῦτο καθόλου, ταῖς ἀνωμαλίαις ὡς τὸ πολὺ τὴν ἀταξίαν ἑπομένην. σπανίως δέ ἐστιν εὑρεῖν ἀνώμαλον σφυγ-
10 μὸν τεταγμένον. αἱ μὲν οὖν μικρότεραι βλάβαι τοὺς ἀνωμάλους, καὶ τεταγμένους, αἱ δὲ μείζονες τοὺς ἀνωμά-
λους καὶ ἀτάκτους σφυγμοὺς ἐργάζονται. ὁ δὲ τῶν φρενιτικῶν σφυγμὸς μικρός ἐστι. σπανιώτατα δὲ ὤφθη
ποτὲ μέγας, καὶ τόνου μετρίως ἔχειν. καὶ σκληρὸς, καὶ νευρώδης ἐστὶ, καὶ πυκνὸς καὶ ἄγαν ταχύς. ἔχει δέ τι καὶ
κυματῶδες. ἐνίοτε δὲ καὶ ὑποτρέμειν σοι δόξειε. ποτὲ δὲ καὶ ἀποκεκόφθαι σπασμωδῶς. τὸ γὰρ τῶν πυρετῶν ἴδιον
ἐν τῷ τάχει σύμπτωμα, μάλιστα οὗτος ἐναργῶς ἐκτήσατο κατ' ἀμφότερα τῆς διαστολῆς τὰ πέρατα, καὶ μᾶλ-
λον τὸ ἔξω. ἔστι δὲ καὶ τὸ τῆς κατὰ τὴν θέσιν ἀνωμαλίας εἶδος εὑρεῖν ἐν αὐτοῖς σφοδρῶς γινόμενον ποτέ. ἀλλὰ
καὶ ὅλη σοι δόξει πολλάκις ἡ ἀρτηρία καταλιποῦσα τὸν ἑαυτῆς τόπον, ἄνω φέρεσθαι κλονωδῶς, ἀναβρασσομένη
μᾶλλον, οὐ σφυγματωδῶς διαστελλομένη. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ κάτω χωρεῖν κατασπωμένη μᾶλλον, ἢ συ-
στελλομένη. τὸ δὲ ἄγαν πυκνὸν αὐτῶν, ἐφεδρεύουσαν ἀπειλεῖ συγκοπήν. ἔστι δέ τι καὶ ἄλλο πάθος ὃ εἴτε μέσον
ληθάργου, καὶ φρενίτιδος χρὴ ὀνομάζειν ὡς οὐδετέρῳ ταυτὸν ὂν, εἴτε κοινὸν ἀμφοῖν, ὡς μικτὸν ἔκ τε τῶν φρενί-
20 τιδος εἰδῶν, ἔκ τε τῶν ληθάργου, αὖθις μὲν ἰδίᾳ σκεψόμεθα. περὶ δὲ τῶν σφυγμῶν αὐτοῦ νῦν ἐροῦμεν. καὶ ἵνα
μὴ ὥσπερ αἴνιγμά τι προβεβλημένον εἴη, τοῖς συνεδρεύουσιν αὐτῷ δηλώσω. τὰ μὲν πολλὰ μύουσι τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς, καὶ ὑπνώδεις εἰσὶ καὶ ῥέγχουσιν. αὖθις δ' ἐπὶ πλεῖστον ἀτενὲς ὁρῶντες διετέλεσαν ἀσκαρδαμυκτὶ πα-
ραπλησίως τοῖς κατόχοις. καὶ εἰ πυνθάνοιτό τις, καὶ εἰ διαλέγεσθαι βιάζοιτο, δυσχερεῖς ἀποκρίνεσθαι καὶ ἀργοί.
τὰ πολλὰ δὲ καὶ παραφόρως φθεγγόμενοι, καὶ οὐκ ὀρθῶς ἀποκρινόμενοι, καὶ ληροῦντες εἰκῇ. τοιοῦτον μέν ἐστι
τὸ πάθος, ὃ καὶ νῦν βούλομαι δηλοῦν τοῖς συνεδρεύουσι γνωσθὲν ἀπορίᾳ οἰκείου ὀνόματος. οἱ σφυγμοὶ δὲ
αὐτοῦ ταχεῖς, καὶ πυκνοὶ παραπλησίως τοῖς φρενιτικοῖς ἀλλ' ἧττον. οὕτω δὲ καὶ ἰσχύος ἧττον ἐκείνων ἔχουσι.
πλατεῖς δὲ καὶ βραχεῖς, καὶ τὴν κατὰ τὴν ἔξω κίνησιν ἀθρόως ἀποκεκομμένον οὐκ ἔχοντες, ἀλλ' ἑτέρῳ μὲν τρόπῳ κα-
θάπερ εἴσω σπεύδοντες ὑποφεύγουσιν, ἐπιταχύνοντες μὲν τὴν συστολὴν, ὑποκλέπτοντες δὲ τὴν διαστολήν. τὸ μὴν
ὁμοίως γε κατ' αὐτὴν τοῖς φρενιτικοῖς. τὸ γὰρ οἷον ἀποκεκομμένον οὐκ ἔχουσιν. οἱ δὲ τῶν κατόχων σφυγμοί, κα-
30 τόχους γὰρ καὶ κατεχομένους ἐκάλουν αὐτοὺς οἱ παλαιοί, κατοχὴν δὲ καὶ κατάληψιν οἱ νεώτεροι τὸ πάθος ὀνομά-
ζουσιν. ἐοίκασι μὲν τὰ ἄλλα τοῖς ληθαργικοῖς μεγέθους τε καὶ βραδυτῆτος καὶ ἀραιότητος, ὥσπερ καὶ ὅλον τὸ
πάθος τοῦ πάθους οὐ πόρρω τὴν ἰδέαν ἐστίν. οὐ μὴν ἀσθενὴς ὁ τῶν κατόχων σφυγμὸς, οὐδὲ μαλακός. ἀλλ' ἐν τούτοις
δὴ καὶ πάνυ διαφέρουσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ λύεσθαι μὲν καὶ διΐστασθαι τὴν ὅλην ἕξιν τοῖς ληθαργικοῖς, ἐ-
σφίγχθαι δὲ, καὶ συνέχεσθαι τοῖς κατόχοις. οὕτω δὲ καὶ ἀνωμαλίᾳ, καὶ ὁμαλότητι διαφέρουσιν ἀλλήλων. ὁ-
μαλὸς γὰρ ὁ τῶν κατόχων σφυγμός. ἀνώμαλος δὲ ὁ τῶν ληθαργικῶν. Ἀρχιγένης δέ φησι τὸν τῆς ἀρτηρίας τό-
πον ἰδίως ἐπ' αὐτῶν θερμότερον εὑρίσκεσθαι. καθάπερ τοῖς σπασθησομένοις μετὰ καταφορᾶς. Τῶν
σπωμένων αὐτὸ μὲν τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας συνῆχθαι δοκεῖ καὶ πανταχόθεν ἐσφηνῶσθαι, οὐχ ὡς τεθλιμμέ-
νον ὑπό τινος ἢ στενοχωρούμενον, οὐ μὴν οὐδ' ὅλως πεφρικὸς οἷον τὸ πυρεκτικὸν καὶ μάλιστα ὡς ἐν ἐπισημασίαις.
οὐδὲ ὡς διὰ σκληρότητα δυσεπέκτατον, οἷον τὸ ἐπὶ χρόνου μήκει. καὶ μάλιστα ἐπὶ ἁμαρτήμασί τισιν, ἢ σπλάγ-
40 χνων κακώσεσιν, ἀλλ' ὡς ἂν εἰ σῶμα νευρῶδες κοῖλον, οἷον ἔντερον, ἤ τι παραπλήσιον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν περά-
των τεταμένον. οὕτω δὲ καὶ ἡ κίνησις ἀνώμαλος ἄνω καὶ κάτω μεθισταμένης τῆς ἀρτηρίας ὥσπερ χορδῆς.
οὐδὲ γὰρ διαστολῆς ἢ συστολῆς ἔμφασίς ἐστιν. ἀλλὰ κλόνῳ μᾶλλον ἔοικεν, οἷον ἐκπηδώσης ἄνω, πάλιν δὲ εἴσω σπω-
μένης, καὶ ἔτι διακεκειμένως τῆς τότε παρούσης. ἀλλ' ἐνὶ χρόνῳ, πολλάκις τὸ μέν τι μέρος αὐτῆς ἄνω φέρεσθαι δοκεῖ,
καθάπερ ἐκθλιβόμενον. τὸ δὲ εἴσω φέρεσθαι, καθάπερ ὑπό τινος ἑλκόμενον. καὶ τὸ μὲν ταχέως κινεῖσθαι, τὸ δὲ
βραδέως. δοκεῖ δὲ καὶ σφοδρὸς εἶναι, καὶ μέγας ὁ τῶν σπωμένων σφυγμός. ὁ δὲ ἔστι μὲν οὔτε ἀμυδρὸς, οὔτε μικρὸς, οὐ
μὴν ἐφ' ὅσον φαντάζεται σφοδρὸς, ἢ μέγας. ἐξαπατᾷ γὰρ ἡ πληγὴ, διὰ μὲν τὴν τάσιν, εὔρωστος φαινομένη, διὰ
δὲ τὸν κλόνον ἐκπηδητική. ὅθεν καὶ ὑψηλότερος ἔσθ' ὅτε φαίνεται, καὶ οἷον ψόφον τινὰ βραχὺν ἀποτελεῖ πρὸς
τὴν ἁφήν. καὶ οὐκ ἂν τινα λάθοι τῶν ἠσκημένων ὁ σφυγμὸς οὗτος. οὐδὲν γὰρ ἔοικεν οὔτε τὴν ἐφ' ἑκάτερα τάσιν
οὔτε τὸ σπασμῶδες τῆς κινήσεως. μιγνυμένου δὲ αὐτοῦ τῷ τῆς καταφορᾶς, δυσφωρότατος ἡ κίνησις, καὶ
05 μόνῳ τῷ καθ' ἑαυτὸν ἑκάτερον γνωρίζειν ἀκριβῶς ἠσκημένῳ δυνατὸν καὶ τὴν μίξιν ἐπιγνῶναι.

Παραλύσεως σφυγμὸς μικρὸς καὶ ἀμυδρὸς, καὶ βραδύς. καὶ τισὶ μὲν αὐτῶν ἀραιός. τισὶ δὲ πυκνὸς μὲν,
ἀλλ' ἐπιδιαλείπων ἀτάκτως. ἐπιληπτικῶν δὲ ἀποπληκτικῶν οἱ σφυγμοὶ παραπλήσιοι. ὅσα οὖν περὶ τῶν
ἐπιληπτικῶν ῥηθήσεται, ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἀποπληκτικῶν εἰρῆσθαι δοκεῖν χρὴ, ἐπιτεταμένα μᾶλλον.
ἐν μὲν δὴ τῷ μετρίως ἐνοχλεῖσθαι, καὶ μηδέπω τῆς φύσεως ἱκανῶς ἰσχυρότερον εἶναι τὸ πάθος, οὐδεμίαν
εὔδηλον ἐστὶν εὑρεῖν τροπὴν ἐν μεγέθει, καὶ σφοδρότητι, καὶ τάχει καὶ πυκνότητι, καὶ σκληρότητι. μόνον
δ' ὥσπερ τεταμένη καθ' ἑκάτερον ἐστὶν ἡ ἀρτηρία τοῖς σπωμένοις εἰκότως. εἰ δ' ἰσχυρὸν εἴη τὸ πάθος ὡς βα-
ρύνειν τὴν δύναμιν, ἀνωμαλίαν τε τινὰ λαμβάνειν καὶ τάσιν ἰσχυρὰν καὶ μακρότερον γίνεται, καὶ ἀμυ-
δρότερον, καὶ ἀραιότερον. μεγάλως δὲ θλίψαν καὶ καταβαλὸν τὴν δύναμιν, ἀμυδροὺς, καὶ πυκνοὺς, καὶ
ταχεῖς ἐργάζεται. ὁ δὲ τῶν συναγχικῶν σφυγμὸς τάσιν μέν τινα παραπλησίαν ἔχει τῷ σπασμῷ. μέγας δέ
ἐστι καὶ

ἐστι καὶ κυματώδης, ὡς τῶν περιπνευμονικῶν. καὶ ὁπότερον ἂν ἐν αὐτῷ μεγάλως ἐπικρατῇ, κατ᾽ ἐκεῖνο χρὴ
προσδοκᾶν τὴν μετάπτωσιν. εἰ μὲν γὰρ τὸ περιπνευμονικὸν εἶδος ἐπικρατήσειεν εἰς περιπνευμονίαν. εἰ δὲ τὸ
σπασμῶδες, εἰς σπασμὸν ἢ συνάγχην τελήσει. ὅσοι δ᾽ ἂν ἐξ αὐτῶν ἰσχυρῶς πνίγονται, μικρὸς τούτοις καὶ ἀραιὸς
ὁ σφυγμὸς γίνεται. τελευτώντων δ᾽ ἤδη πυκνὸς, καὶ ἀνώμαλος. ὀρθοπνοίας, ὀξείας σφυγμὸς ἀνώμαλος
καὶ ἄτακτος ὑπεκλείπων. καὶ τῆς μὲν μέσης τῇ κακίᾳ πυκνὸς, τῆς δ᾽ ἐσχάτως βιαίας, βραδὺς καὶ ἐκλείπων. τῆς
δ᾽ ἀναιρούσης ἤδη πυκνὸς καὶ ἀμυδρός. ὑστερικῆς δὲ πνίξεως ἀποτεταμένος σπασμωδῶς καὶ ἀραιός. τῆς
δ᾽ ὀλεθρίας πυκνὸς καὶ ἄτακτος, καὶ ὑπεκλείπων. στόμαχος πεπονθὼς, οὕτως γὰρ καλείσθω καὶ ὑφ᾽ ἡμῶν
ἐν τῷ παρόντι τὸ στόμα τῆς κοιλίας διὰ τὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν, οὐ καθ᾽ ἓν εἶδος τρέπει τὸν σφυγμόν.
ἀλλ᾽ ὁ μὲν φλεγμαίνων μόνον, οἷαν ἐπὶ φλεγμονῆς νευρώδους σώματος εἴπομεν γίνεσθαι, τὴν τροπὴν τοιαύτην ἐρ-
10 γάζεται. ὁ δὲ θλιβόμενος ἢ δακνόμενος ἢ ἐκλύων, ἢ ἐμετικὸς, ἢ ναυτιώδης ἢ ἀνόρεκτος, ἢ ὀδυνώδης κατὰ τὸ
τοῦ συμπτώματος εἶδος. αἱ μὲν γὰρ δήξεις καὶ οἱ ἔμετοι, καὶ ναυτίαι καὶ οἱ λυγμοὶ, καὶ οἱ ἀλυσμοὶ, καὶ ἐκλύσεις,
ἰσχυρῶς πυκνοῦσι τὸν σφυγμὸν, σὺν τῷ μικρὸν καὶ ἀμυδρὸν ἐργάζεσθαι. καί τισι μετρίως θάττονα. θλίψις δὲ
μόνη χωρὶς τούτων τινὸς ἀραιὸν καὶ βραδὺν, καὶ μικρὸν, καὶ ἀμυδρόν. ἡ δὲ τοιαύτη θλίψις ἐπὶ τροφαῖς βα-
ρυνούσαις γίνεται, μηδεμίαν ἐχούσαις ἰσχυρὰν δύναμιν. ἀλλὰ τῷ ποσῷ μόνῳ διοχλούσαις καί τισιν ὑγροῖς
συῤῥυεῖσιν εἰς αὐτὸν ἀδήκτοις. εἰ δὲ καὶ ψύχοιτο πρὸς αὐτῇ, τότε δὴ καὶ μάλιστα τοιοῦτος ὁ σφυγμὸς ἔσται.
καὶ ὁ τῶν βουλιμιώντων δὲ τοιοῦτός ἐστιν. αἱ μὲν οὖν εἰς πυκνότητα τρέπουσαι διαθέσεις, ἅπασαι χρονίζουσαι,
ἢ καὶ σφοδρότεραι γινόμεναι, τὸν σκωληκίζοντα σφυγμὸν ἐργάζονται. αἱ δὲ εἰς ἀραιότητα πρὸς τῷ τὰς
εἰρημένας διαφορὰς ἐπιτείνειν, τοιοῦτόν τι σὺν αὐτοῖς εἶδος ἐν τῇ καθ᾽ ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίᾳ γεννῶσιν, ὡς εἰς
πολλὰ δοκεῖν τεθρύφθαι τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας, ὡς μηδὲν συνεχὲς δοκεῖν εἶναι, ἀλλ᾽ οἷον ψάμμου προσπεσούσης
20 αἴσθησιν γίνεσθαι τῇ ἁφῇ κατὰ τὴν διαστολήν. ὑδέρων ὁ σφυγμὸς τοῦ μὲν ἀσκίτου μακρὸς, καὶ πυκνὸς, καὶ ὑπό-
σκληρος σύν τινι τάσει. τοῦ δὲ τυμπανίτου, μακρότερος, οὐκ ἄῤῥωστος, θάττων, πυκνὸς, ὑπόσκληρος, σύν τινι τάσει.
τοῦ δὲ ἀνὰ σάρκα κυματώδης πλατύτερος καὶ μαλακός. ἐλεφαντιώντων σφυγμὸς μικρὸς, καὶ ἀῤῥωστος, καὶ βραδὺς
καὶ πυκνός. ἰκτεριώντων σφυγμὸς ἄνευ πυρετοῦ, μικρότερος, πυκνότερος, σκληρότερος οὐκ ἀμυδρὸς, οὐ τα-
χύς. τῶν δὲ ἐλλέβορον εἰληφότων, ὀλίγον μὲν πρὸ τῶν ἐμέτων, ἡνίκα ἂν θλίβωνται, πλατὺς, ἀραιὸς, ἀμυ-
δρότερος, καὶ βραδύτερος. ἐμούντων δὲ καὶ σπαραττομένων ἀνώμαλος, καὶ ἄτακτος. ἤδη δὲ καὶ βελτιό-
νων γινομένων, τεταγμένος μὲν, ἀλλὰ καὶ ἔτι ἀνώμαλος, ἧττον δὲ ἢ πρόσθεν. εὐθὺς δὲ τῶν κατὰ φύσιν ἐλθόντων,
ὁμαλὸς, καὶ μείζων τῶν πρόσθεν, καὶ σφοδρότερος. ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν συγκόπτονται, καὶ σπῶνται, καὶ λύ-
ζουσι, μικρὸς τούτοις, καὶ ἀμυδρὸς, καὶ ἄτακτος ὁ σφυγμὸς, καὶ θάττων, καὶ πυκνὸς ἄγαν. τοῖς δὲ πνιγομένοις
αὐτῶν, μικρὸς καὶ ἀμυδρὸς, καὶ ἄτακτος, καὶ ἀνώμαλος, οὐ μὴν πυκνὸς, οὐ δὲ ταχὺς, ἀλλ᾽ ἐπὶ βραδύων μᾶλλον.
30 ἐμφαίνει δέ τι καὶ κυματῶδες, καὶ πλατὺ, καί ποτε καὶ τάσιν τινὰ τῆς ἀρτηρίας βραχεῖαν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΣΦΥΓΜΩΝ

ΛΟΓΟΣ α'.

[Ε]ὐξαίμην μὲν ἂν καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι δύνασθαι τὰ πράγματα χωρὶς τῶν ἐπ' αὐτοῖς
ὀνομάτων, ἵνα μὴ πρὸς τῷ μακρὰν εἶναι τὴν τέχνην διὰ τὴν οἰκείαν θεωρίαν, ἐξ ἐπιμέτρου
γένοιθ' ἡμῖν ἡ περὶ τὴν λέξιν ἀσχολία. ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη διὰ τῶν ὀνομάτων δηλοῦν ἃ βουλό-
μεθα, τοῖς μὲν σοφισταῖς ἀφθονία, κἀνθάδε σοφισμάτων καὶ διατριβῆς ἀχρήστου, τοῖς
δὲ ἄλλοις ὅσοι πραγμάτων ἐπιστήμην, οὐκ ὀνομάτων ἐμπειρίαν ἐζηλώκαμεν ἄκουσι μὲν,
10 ἐξ ἀνάγκης δὲ ὅμως, προσγίνεται διὰ τὰς τῶν σοφιστῶν ἐπηρείας ἡ περὶ τὴν λέξιν
ἀσχολία. κάλλιστον μὲν γὰρ ἦν ὁπωσοῦν περὶ τῶν ὀνομάτων συνθεμένους, ἐπὶ τὴν
θεωρίαν σπεύδειν, ὡς ἐπὶ τοῦ προγραφέντος ἡμῖν περὶ σφυγμῶν τοῖς εἰσαγομένοις ἐποιησάμεθα. τῶν δὲ ἐν
ὀνόμασι μόνων δεινῶν, ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν ἔργων τῆς τέχνης ἀμαθεστάτων ἐνοχλούντων ἀεὶ, καὶ μηδὲ ἀναπνεῦσαι
χωρὶς ἐπηρείας ἐπιτρεπόντων, ἀναγκαία σχεδὸν ἤδη καὶ ἡ περὶ τὴν λέξιν ἀσχολία. τοὺς μὲν οὖν παλαιοὺς
ἁπλῶς ἐστιν εὑρεῖν χρωμένους τοῖς ὀνόμασιν, ἑνὸς μόνου φροντίζοντας ἀεὶ, τοῦ δηλῶσαι τὸ νοούμενον. οἱ δὲ νεώ-
τεροι μόνον οὐ καθ' ἑκάστην συλλαβὴν σοφίζονταί τε καὶ φιλονεικοῦσι, καὶ οὐδὲ παύονται περὶ τῶν ὀνομάτων
ἐρίζοντες οἱ ἀθέως, ἵν' ἐξ ἑνὸς μορίου τῆς προκειμένης πραγματείας τὸ πᾶν ἐπιγνῶμεν, ὁ μέν τις φησὶ τὸν
ἰσχυρῶς πλήττοντα σφυγμὸν, σφοδρὸν εἶναι. παρελθὼν δὲ ἕτερος, οὐ τοῦτον, ἀλλ' ὃς ἂν καὶ μέγας ᾖ καὶ πλήρης, καὶ
ταχὺς ἐκεῖνον εἶναί φησι τὸν σφοδρόν. ἄλλος δέ τις τὸν ἰσχυρὸν ἅμα καὶ ταχύν. καί τις μάλα σεμνῶς ἐπιτιμήσας
20 τούτοις τὸν μέγαν ἅμα καὶ ταχὺν, σφοδρὸν εἶναί φησιν. οὐκ ἀνασχόμενος δὲ τούτου πέμπτος τις ἄλλος ἔτι σεμνότερον
ἐπιπλήξας, τὸν πλήρη τε ἅμα καὶ ταχὺν, σφοδρὸν εἶναί φησι. καὶ ναὶ μὰ Δία γε ἕκτος τις ἄλλος ἐπ' αὐτοῖς
τὸν μέγαν ἅμα καὶ πλήρη, τοῦτον εἶναί φησι τὸν σφοδρόν. εἰ δὲ καὶ ἕβδομος τις καὶ ὄγδοος παρείη ἐν τούτοις, ὁ
μὲν μηδὲν διαφέρειν λέγων τοῦ πλήρους αὐτὸν, ὁ δὲ τῷ σκληρῷ τὸν αὐτὸν εἶναι, πηλίκην οἴει μάχην ἔσεσθαι;
ἢ δηλονότι τηλικαύτην, οἵαν πολλάκις ὁρῶμεν ἔν τε τῷ τῆς εἰρήνης τεμένει, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀρρώστων, ὥστε
τινὰς μηδὲ τὼ χεῖρε κατέχειν ἔτι. τοσοῦτον ἀποδέουσιν αἰσχροῦ ῥήματος ἀποσχέσθαι. καὶ τὰ μὲν τούτων τῶν νῦν ἡμῖν
ἐνοχλούντων ἧττον δεινὰ, καίπερ ὄντα δεινότατα. τὰ δὲ τῶν συγγράφειν ἐπιχειρησάντων, οὐκ ἀνασχετά. πρόχειρος
μὲν γὰρ ὁ τῆς ἀχρηστίας τοῦ ζητήματος ἔλεγχος. οἱ δὲ, οὐχ ὁρῶσιν αὐτὸν, ἀλλὰ πάντες ὧδέ πως γράφουσιν. ὁ τοιόσδε
σφυγμὸς, σφοδρός ἐστι. καὶ ὁ τοιόσδε, πλήρης ἐστὶ καὶ ὁ τοιόσδε πυκνός ἐστι, δέον ἀφελεῖν μὲν, τὸ ἐστὶ, προσθεῖναι δὲ
μάλιστα μὲν εἰ οἷόν τε, τὸ καλεῖται. τούτου δ' ἀποροῦντας, τὸ καλείσθω, καὶ οὕτως ἤδη διδάσκειν, οἷόν τι δηλοῦν πέ-
30 φυκεν ὁ σφυγμὸς ὁ τοιοῦτος ὃν ἐκάλεσαν, εἰ τύχοι, σφοδρόν. οὐ γὰρ δὴ τοῦ καλέσαι γε χάριν, οὐδὲ τοῦ θέσθαι
τοὔνομα κυρίως, τὴν περὶ τοὺς σφυγμοὺς τέχνην αὐτοὶ μετεχειρισάμεθα, ἢ ἑτέρους διδάσκειν ἐπιχειροῦμεν,
ἀλλ' ὅπως ἡμῖν γνωρίζοιτό τε τὰ παρόντα, καὶ προγινώσκοιτο τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι τοῖς ἀρρώστοις.
ταῦτα δὲ ἐκ τῶν πραγμάτων, οὐκ ἐκ τῶν ἐπ' αὐτοῖς ὀνομάτων εὑρίσκεται. καθόλου γὰρ πρὸς μὲν τὴν τῶν
ὀνομάτων ἐπιστήμην, οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελεῖ τὰ ὀνόματα, πρὸς δὲ τὴν διδασκαλίαν μόνον, ἣν καὶ κατὰ τὴν συνή-
θειαν περαίνεσθαι δυνατόν. εἴτε γὰρ μηδόλως τις ὀνόματα θέμενος τοῖς πράγμασι γνωρίζειν τε αὐτὰ ἱκανὸς
εἴη, καὶ ὅτι δηλοῦν πέφυκεν ἀκριβῶς ἐπίσταιτο, τῶν ὀνομαζόντων οὐδὲν ἂν ἧττον φαίνοιτο τούτου γ' ἕνεκα. εἴτε
διδάσκειν ἐπιχειρήσας ὀνόματα τίθεται τὰ δόξαντα αὐτῷ, καὶ οὕτως οὐδὲν ἂν ἔχοι μεῖον. ἐμοὶ μὲν οὖν οὐδ' εἰ
Δίωνα ἢ Θέωνά τις καλεῖν σφοδρὸν σφυγμὸν ἐθέλοι, μὴ σφάλλοιτο δ' ἐν τῷ διδάσκειν τίνες αἰτίαι γεννῶσιν
αὐτὸν, καὶ τίνος διαθέσεως ἐστὶ γνώρισμα, καὶ ἐς ὅτι τελευτήσει, οὐδὲν οὐδὲ οὗτος δοκεῖ σφαλήσεσθαι. τῷ μὲν
40 δὴ οὕτω μέλλοντι διδάσκειν ὁτιοῦν, ἀρκεῖ νομοθετεῖν ὀνόματα, ᾧ δ' ἐπὶ τοὺς παλαιοὺς ἀναπέμποιτο, τὸ ἐκείνων
ἔθος διδακτέον. οὐδὲν πάλιν οὐδ' ἐνταῦθα πολυπραγμονοῦντα πότερον κυρίως, ἢ ἀκύρως ὠνόμασαν, ἢ ὑπαλ-
λάττειν τολμῶντα, ἢ καταμεμφόμενον, οἷα δὴ δρῶσιν οἱ σοφισταί. περιττὰ γὰρ ταῦτα ἅπαντα καὶ ἔξω τῆς ἡμετέρας
τέχνης. οὐ γὰρ ὀνομάτων αὕτη γε ὀρθότητος ἐπιστήμη ἐστὶν, ἀλλὰ πραγμάτων, οὐδὲ τοὺς καλῶς μὴ ὀνομάζοντας εἰς
ἰατροὺς πέμπουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τοὺς ὑγείας δεομένους. οὔκουν οὐδὲ ὁ λόγος ὅδε πλεῖον τῶν εἰθισμένων ἡμῖν
τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς ὀνομάτων ἐπαγγέλλεται διδάξειν, ἀλλ' ἀγαπώη ἂν εἰ τούτου μετρίως τυγχάνοι. πρῶ-
τος μὲν οὖν ἁπάντων ὧν ἴσμεν Ἱπποκράτης, τό, τε ὄνομα τοῦ σφυγμοῦ γράφει καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τέχνην οὐκ
ἀγνοεῖν ἔοικεν. οὐ μὴν οὔτ' ἐπὶ πλέον ἐξειργάσατο τοῦτο τὸ μέρος τῆς τέχνης, οὔτ' ἐπὶ πάσης ἀρτηριῶν κινή-
σεως τοὔνομα φέρει. παραπλήσιον δέ τι φαίνεται ποιεῖν αὐτῷ καὶ ὁ Ἐρασίστρατος, ἀλλ' οὖν ταῦτα μὲν τοῖς ἰδίοις
περὶ τῶν ἀνδρῶν λόγοις εἰρήσεται, καθ' ὅσον τε μάλιστα τοὔνομα τίθενται, καὶ ὅπῃ διαφέρουσι πρὸς ἀλλή-
50 λους, ἢ ὁμολογοῦσιν. ὁ δὲ τὸ περὶ παλμῶν ἐπιγεγραμμένον Αἰγιμίου βιβλίον συνθεὶς, εἴτ' αὐτὸς ἦν ὁ
Ἠλεῖος Αἰγίμιος, εἴτ' ἄλλος τις, ἰδίως κέχρηται τῷ ὀνόματι, καὶ πολὺ παρὰ τὸ τῶν ἄλλων οὐκ ἰατρῶν
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἰδιωτῶν ἔθος ἅπασαν ἀρτηριῶν κίνησιν, παλμὸν ὀνομάζει. ἡ δὲ Πραξαγόρου τε καὶ Ἡ-
ροφίλου χρῆσις ἔτι καὶ εἰς τάδε κρατεῖ. σφυγμὸν γὰρ οὗτοι πᾶσαν ἀρτηριῶν κίνησιν τὴν αἰσθητὴν κα-
λοῦσιν. οὕτως δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς ἅπαντες εἰ καὶ τοῖς ὁρισμοῖς, διαφέρονται. λεχθήσεται δὲ τοῦτο ἑτέ-
ρωθι. ὥστε καὶ ἡμεῖς ἑπόμενοι τῇ κρατούσῃ συνηθείᾳ, σκοπῶμεν ἤδη, πόσαι μὲν αἱ πᾶσαι τῶν σφυ-
γμῶν διαφοραὶ, τί δ' ἑκάστης αὐτῶν τοὔνομα. καίτοι καὶ κατ' αὐτὴν τὴν εἰρημένην ῥῆσιν φιλονεικοῦ-
σιν οἱ μὲν ὧδέ πως ἀξιοῦντες προβάλλειν, πόσα γένη τῶν σφυγμῶν. οἱ δὲ οὐ γένη φασὶ χρῆναι καλεῖν,

ἀλλ' εἴδη.

ἀλλ' εἴδη. ποιότητας δ' ἄλλοι. καὶ διαφορὰς ἄλλοι. καὶ ὅτι ἂν ἑκάστῳ δόξῃ, τοῦ πράγματος θέμενος, ἐρίζει μακρὰ καὶ ἄπαντα, περὶ τῆς ὀρθότητος αὐτοῦ. καὶ ὡς περὶ γενῶν, οὕτω καὶ εἰδῶν καὶ διαφορῶν καὶ ποιοτήτων, οὐκ ἀναγκαίαν ἐπισάγουσι ζήτησιν, ἐπιλαθόμενοι τῆς χρείας τοῦ τοιούτου προβλήματος. ἧκον μὲν γὰρ ἐπ' αὐτὸ πάντες ὡς οἶμαι τοὺς σφυγμοὺς διαγνῶναι βουλόμενοι, πρόδηλον πεφύκασι. τυχεῖν δὲ οὐ προὔθεντο. καὶ χωρὶς τῆς περὶ γενῶν καὶ εἰδῶν ζητήσεως δυνάμενοι, πάντα μᾶλλον ἢ τοῦτο δρῶσιν. ἀλλ' ἡμεῖς κἀνταῦθα τὴν φλυαρίαν αὐτῶν φυγόντες, καὶ προβάλλειν ὅπως ἂν ἐθέλουσιν ἐπιτρέψαντες, ἐχώμεθα τοῦ χρησίμου, τοσοῦτον ἔτι προειπόντες, ὡς τοῖς βουλομένοις περὶ τῶν κατὰ τοὺς σφυγμοὺς ὅρων, ἢ καὶ περὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν τῆς ὀρθότητος ἐκμαθεῖν, ἐν τοῖς μετὰ τοῦτο τὸ πρῶτον βιβλίον, ἅπαντα γέγραπται. τουτὶ γὰρ αὐτὸ μόνον ἔχει τὸ χρήσιμον, οὐδενὸς τῶν σοφιστικῶν ζητημάτων ἐφαπτόμενον. ὥστ' εἰ καὶ τελέως τις ἐθέλοι παραλιπεῖν ἐκεῖνα, δύναιτ' ἄν. εἰς γὰρ τὰς ἄλλας πραγματείας, τήν τε περὶ διαγνώσεως τῶν σφυγμῶν, καὶ τὴν περὶ τῶν αἰτίων, καὶ ἔτι τὴν περὶ τῆς δι' αὐτῶν προγνώσεως, τοῦτο μόνον ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸ βιβλίον. ἐκεῖνα δὲ πρός τε τὰς τῶν σοφιστῶν ἐνοχλήσεις γέγραπται, καὶ πρὸς τὸ παρακολουθεῖν τοῖς τῶν ἄλλων συγγράμμασιν, εἰδότας καθ' ὅτου σημαινομένου φέρουσιν ἕκαστον τῶν ὀνομάτων. λέγω μὲν οὖν ἤδη πόσα μὲν τὰ πρῶτα γένη τῶν σφυγμῶν. ἐφεξῆς δὲ τὰς διαφορὰς αὐτῶν, ἀρχὴν τῷ λόγῳ τήνδε ποιησάμενοι.

Τῆς ἀρτηρίας σώματος οὔσης κοίλου καὶ μακροῦ καὶ περιφεροῦς, κινουμένης τε διὰ παντὸς διπλῆν κίνησιν ἐξ ἐναντίων συνθέτων μορίων, ἢ γὰρ εἰς ἑαυτὴν συνιζάνει πανταχόθεν, ἢ διαστέλλεται πανταχόσε, καὶ ταύτης τῆς διπλῆς κινήσεως ὀνομαζομένης σφυγμοῦ, διττὰς ἀναγκαῖον αὐτῇ συμπίπτειν ἠρεμίας ἐφ' ἑκατέρᾳ. ἑτέραν μὲν, ἐπὶ τῷ διασταλῆναι πρὸ τοῦ συστέλλεσθαι, δευτέραν δὲ ἐπὶ τῷ συσταλῆναι πρὸ τοῦ διαστέλλεσθαι. καὶ ταύτας τὰς δύο ἡσυχίας, ἥ τε τῶν γεγυμνασμένων ἀφὴ γνωρίζει, καὶ ὁ λόγος οὐδὲν ἧττον ἀποδείκνυσι. πρὶν γὰρ καταπαῦσαι τὴν προτέραν κίνησιν, οὐκ ἂν ὑπάρξαιτο τῆς ἐναντίας ἡ ἀρτηρία. ἀλλὰ μὴν τὸ καταπαῦσαι, στῆναί τε καὶ ἡσυχάσαι ἐστίν. ὥστε ἡσυχία μεταξύ ἐστι τῶν κινήσεων. ἀνάγκη οὖν πᾶσα τὸν μέν τινα χρόνον, αὐτῶν εἶναι τῶν κινήσεων ἴδιον ἑκατέρας, τὸν δέ τινα τῶν ἡσυχιῶν, καὶ τούτων πάλιν ἑκατέρας ἴδιον. ἐπεὶ δὲ καὶ τρεῖς διαστάσεις ἡ ἀρτηρία κέκτηται, καθάπερ πᾶν ἄλλο τι σῶμα, μῆκος, καὶ πλάτος, καὶ βάθος, ἀνάγκη πᾶσα καθ' ἑκάστην τῶν διαστάσεων γίγνεσθαί τινα ποσότητα τῆς διαστολῆς, καὶ τῆς συστολῆς, καὶ μὲν δὴ καὶ τόνου πως αὐτὴν ἔχειν ἀναγκαῖον, ὥστε ἢ μόγις καὶ ἀρρώστως, ἢ ἑτοίμως τε καὶ εὐρώστως ἐνεργεῖν. εἶναι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν χιτῶνα τῆς ἀρτηρίας, ἢ μαλακὸν ἢ σκληρόν. ἀλλὰ καὶ τὴν εὐρύτητα τὴν ἐντὸς, ἢ διακενόν πως, ἢ πλήρη. καὶ κατὰ ταῦτα πάντα ποτὲ μὲν ὁμαλότητα, ποτὲ δὲ ἀνωμαλίαν συνίστασθαι, καί τινα λόγον τοῦ χρόνου τῆς διαστολῆς πρὸς τὸν τῆς συστολῆς, καὶ παρὰ ταύτας μηδεμίαν ἄλλην δύνασθαι συστῆναι καθ' ἕνα σφυγμὸν διαφοράν. εἴτε γὰρ ἐξετάσαι χρὴ τὸν χρόνον τῶν κινήσεων, ἢ τῶν ἡσυχιῶν, εἴτε τῶν διαστάσεων, καθ' ὧν κινοῦνται τὸ ποσὸν, εἴτε τῆς ἐνεργείας τὸ ποιὸν, ἢ τοῦ χιτῶνος τῶν ἀρτηριῶν, ἢ τῆς κοιλότητος, ἢ τοῦ πῶς ἔχειν πρὸς ἄλληλα τὰ δυνάμενα παραβάλλεσθαι, δύναται δὲ δηλονότι τὰ ὁμογενῆ, πάντ' εἴρηται ταῦτα, καὶ οὐδὲν ἔτι λείπει τῷ λόγῳ κατ' οὐδένα τρόπον, ἀλλ' εἰσὶν αἱ πᾶσαι καθ' ἕνα σφυγμὸν συνιστάμεναι διαφοραὶ γενῶν αἱ νῦν εἰρημέναι. δύο δὲ ἄλλαι προσέρχονται συστήματι καὶ καλούμεναι, καθ' ἃς ἐπὶ πλειόνων σφυγμῶν ἀλλήλοις παραβαλλομένων, ὁμαλότητά τε καὶ ἀνωμαλίαν, καὶ τάξιν ἢ ἀταξίαν σκοποῦμεν.

Ἑκάστου δὲ τούτων τῶν γενῶν, αἱ κατ' εἶδος διαφοραὶ πλείους εἰσὶν, ἃς ἤδη δίειμι, ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτὴν τὴν κίνησιν, ἀρξάμενοι γένους. ἀνάγκη γὰρ ταύτην, ἢ σύμμετρόν τε καὶ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν, ἢ ὠκυτέραν πως ἢ βραδυτέραν γεγονέναι, ὡς εἶναι κατὰ τοῦτο τὸ γένος, τρεῖς τὰς πάσας διαφορὰς σφυγμῶν, ταχὺν μὲν τὸν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κινουμένης τῆς ἀρτηρίας γινόμενον, βραδὺν δὲ τὸν ἐν πολλῷ, σύμμετρον δὲ, τὸν ἐν συμμέτρῳ. αἱ δὲ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς διαφοραὶ σφυγμῶν, αἱ μὲν κατὰ μίαν νοούμεναι διάστασιν, ἐννέα τὸν ἀριθμὸν εἰσὶν καθ' ἑκάστην τῶν τριῶν διαστάσεων, τρεῖς, κατὰ μὲν τὸ μῆκος τῆς ἀρτηρίας, ὅστις σύμμετρος ἐν αὐτῷ, καὶ ὅστις ἂν ὑπερβάλλει τοῦδε, ἢ ἐλλείπει. καλεῖται δὲ, ὁ μὲν ὑπερβάλλων, μακρὸς, ὁ δὲ ἐλλείπων, βραχύς. κατὰ δὲ τὸ πλάτος, ὅ, τε σύμμετρος ἐν αὐτῷ, καὶ οἱ ἄμετροι δύο, πλατὺς μὲν ὁ ὑπὲρ τὸ σύμμετρον, ὁ δ' ἐναντίος αὐτῷ, στενός. κατὰ ταῦτα δὲ κἀν τῇ κατὰ βάθος διαστάσει τῆς ἀρτηρίας, ὁ μὲν ἔσται σύμμετρος. ὁ δὲ ὑψηλὸς ὁ δὲ ταπεινός. αὗται μὲν ἐννέα διαφοραὶ σφυγμῶν τῶν κατὰ μίαν διάστασιν νενοημένων, αἱ δὲ κατὰ τρεῖς ἅμα διαστάσεις διαφοραὶ σφυγμῶν, ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν εἰσίν. γνώσῃ δ' αὐτὰς σαφῶς ἐπὶ διαγράμματος, εἷς μὲν γὰρ ἔσται μακρὸς ἅμα καὶ πλατὺς καὶ ὑψηλὸς, καὶ γεγράφθω πρῶτος ἁπάντων. ἕτερος δὲ μακρὸς ἅμα καὶ πλατὺς καὶ κατὰ βάθος σύμμετρος, καὶ γεγράφθω δεύτερος. ἄλλος δὲ μακρὸς καὶ πλατὺς καὶ ταπεινὸς καὶ, γεγράφθω τρίτος. ἑξῆς δὲ τούτοις, οἱ λοιποὶ πάντες ὁμοίᾳ μεθόδῳ γνωρίζονται τῶν δύο μὲν τῶν πρώτων διαστάσεων τῶν αὐτῶν μενουσῶν, τρεῖς δὲ τῆς ἐσχάτης ὑπαλλαττομένης, οἷον οὕτως, ὁ μὲν τέταρτος μακρὸς καὶ σύμμετρος τῷ πλάτει καὶ ὑψηλός. ὁ δὲ πέμπτος, μακρὸς καὶ σύμμετρος τῷ πλάτει, καὶ σύμμετρος τῷ βάθει. ὁ δὲ ἕκτος, μακρὸς καὶ σύμμετρος τῷ πλάτει καὶ ταπεινὸς, εἶτ' ἄλλοι πάλιν τρεῖς ἐφεξῆς, τῆς μὲν πρώτης διαστάσεως, τὸ μακρὸν φυλαττούσης, τῆς δὲ δευτέρας τὸ στενὸν, τῆς δὲ τρίτης, ὑπαλλαττομένης τριχῶς. οὗτοι μὲν ἐννέα τῆς μιᾶς διαστάσεως τῆς κατὰ τὸ μῆκος μακρᾶς μενούσης, τῶν δὲ ἄλλων, δυοῖν παντοίως ὑπαλλαττομένων. ἕτεροι δὲ ἑξῆς ἐννέα, τῆς μὲν κατὰ τὸ μῆκος διαστάσεως συμμέτρου μενούσης. τῶν λοιπῶν δ' ὑπαλλαττομένων. καὶ αὖθις ἐννέα, τῆς μὲν κατὰ μῆκος διαστάσεως βραχείας μὲν οὔσης, τῶν δ' ἄλλων ὑπαλλαττομένων.

α	μακρός.	πλατύς.	ὑψηλός.	μέγας
β	μακρός.	πλατύς.	σύμμετρος.	
γ	μακρός.	πλατύς.	ταπεινός.	
δ	μακρός.	σύμμετρος.	ὑψηλός.	
ε	μακρός.	σύμμετρος.	σύμμετρος.	ἰσχνός.
ς	μακρός.	σύμμετρος.	ταπεινός.	ἰσχνός.
ζ	μακρός.	στενός.	ὑψηλός.	
η	μακρός.	στενός.	σύμμετρος.	ἰσχνός.
θ	μακρός.	στενός.	ταπεινός.	ἰσχνός.
ι	σύμμετρος.	πλατύς.	ὑψηλός.	ἀδρός.
ια	σύμμετρος.	πλατύς.	σύμμετρος.	
ιβ	σύμμετρος.	πλατύς.	ταπεινός.	
ιγ	σύμμετρος.	σύμμετρος.	ὑψηλός.	
ιδ	σύμμετρος.	σύμμετρος.	σύμμετρος.	μέσος.
ιε	σύμμετρος.	σύμμετρος.	ταπεινός.	
ις	σύμμετρος.	στενός.	ὑψηλός.	
ιζ	σύμμετρος.	στενός.	σύμμετρος.	
ιη	σύμμετρος.	στενός.	ταπεινός.	ἰσχνός
ιθ	βραχύς.	πλατύς.	ὑψηλός.	ἀδρός
κ	βραχύς.	πλατύς.	σύμμετρος.	ἀδρός
κα	βραχύς.	πλατύς.	ταπεινός.	
κβ	βραχύς.	σύμμετρος.	ὑψηλός.	ἀδρός.
κγ	βραχύς.	σύμμετρος.	σύμμετρος.	ἀδρός.
κδ	βραχύς.	σύμμετρος.	ταπεινός.	
κε	βραχύς.	στενός.	ὑψηλός.	
κς	βραχύς.	στενός.	σύμμετρος.	
κζ	βραχύς.	στενός.	ταπεινός.	μικρός.

Ὄντων δὴ τούτων ἑπτὰ καὶ εἴκοσι σφυγμῶν, τῶν κατὰ τὸ ποσὸν, ἐν ταῖς τρισὶν ἅμα διαστάσεσι συνισταμένων, δύο μὲν ἔχουσιν ἐξ αὐτῶν ὀνόματα, πρὸς ἁπάντων ὁμολογούμενα, ὅ, τε πρῶτος ἐν αὐτοῖς γεγραμμένος, καὶ ὁ ἔσχατος. ὁ μὲν γὰρ μέγας, ὁ δὲ μικρὸς καλεῖται. τὸ δ' ἄλλο πᾶν πλῆθος οὐκ ἔχει. οὐδὲ γὰρ οἱ ἰσχνοί τε καὶ οἱ ἀδροὶ λεγόμενοι σφυγμοὶ, ἕνα τινὰ τῶν ἐκ τοῦ διαγράμματος δηλοῦσι, ἀλλὰ κατὰ πολλῶν ἅμα γενικῶς κατηγοροῦνται. ἐφ' ὧν γὰρ αὖ ἡ κατὰ τὸ μῆκος διάστασις πλεονεκτεῖ πως τῶν λοιπῶν δυοῖν, τούτους πάντας ἰσχνοὺς καλοῦσιν. ἐφ' ὧν δ' αὖ αἱ λοιπαὶ δύο ταύτης, ἅπαντας αὖ πάλιν ἐκείνους ἀδρούς. ὥστε καὶ τὸν πέμπτον ἐν τῷ διαγράμματι, καὶ τὸν ἕκτον, ἔτι τε πρὸς αὐτοῖς τὸν ὄγδοον τε καὶ ἔνατον, καὶ ιη ἰσχνοὺς καλεῖσθαι. ἔμπαλιν δὲ τούτοις, ἀδρούς, τόν τε δέκατον ἐν τῷ διαγράμματι καὶ τὸν ἐννεακαιδέκατον, καὶ τὸν εἰκοστὸν καὶ προσέτι τὸν δεύτερον καὶ εἰκοστὸν, καὶ τὸν τρίτον καὶ εἰκοστόν. ὥστε γενικώτερα ταῦτ' ἐστὶ τὰ ὀνόματα καὶ πλειόνων κοινά. καλοῦσι δὲ ἤδη τοὺς αὐτοὺς τούτους σφυγμοὺς καὶ ἑτέρως, λεπτὸν μὲν, τὸν ἰσχνόν. παχὺν δὲ, τὸν ἀδρόν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦ συμμέτρου κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις, ὅσπερ μόνος ἐστὶν ὁ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἴδιον ἔστι μὲν ὄνομα. λόγῳ δὲ καὶ τοῦτον δηλοῦμεν, ἤτοι σύμμετρον εἶναι λέγοντες ἐν ταῖς τρισὶ διαστάσεσιν, ἢ μέσον μεγάλου τε καὶ μικροῦ, ἢ κατὰ φύσιν ἐν τῷ ποσῷ τῆς διαστολῆς, ἢ σύμμετρον ἐν τῷ ποσῷ τῆς διαστολῆς, ἢ ὅπως ἂν μάλιστα ἄλλως, σαφὲς ἐλπίσωμεν ἔσεσθαι τὸ λεγόμενον. διό μοι καὶ θαυμάζειν ἐπέρχεται τῶν ἐν ὀνόμασι μόνον δεινῶν, καί τι χρὴ καλέσαι τὸν τοιοῦτον σφυγμὸν ἀεὶ ζητούντων; εἰ μὴ κἂν διὰ τοῦτο τῆς ἔριδος παύσαιντο, πολλοὺς ὁρῶντες σφυγμοὺς, ὄνομα μὲν ἴδιον οὐκ ἔχοντας, οὐδὲν δ' ἐκ τούτου τὴν διδασκαλίαν βλάπτοντας, ὅταν γε λόγῳ δηλοῦσθαι δύνωνται. τὸ γὰρ αὖ σφυγμὸν ὀνομάζειν τινὰς βραχὺν καὶ στενὸν καὶ ταπεινὸν, ὅμοιον ἐστὶ τῷ λέγειν, ζῶον πεζὸν δίπουν. ὡς γὰρ ἐνταῦθα ὁ λόγος μὲν, τὸ ζῶον πεζὸν δίπουν, τὸ δὲ, ὄνομα τοῦ πράγματος, οὗ ὁ λόγος, ἄνθρωπος, οὕτω κἂν τοῖς σφυγμοῖς, ὄνομα μὲν, ὁ μέγας. λόγος δ' αὐτοῦ μακρὸς καὶ πλατὺς καὶ ὑψηλός. καὶ αὖθις ἑτέρου σφυγμοῦ, λόγος μὲν βραχὺς πλατὺς ταπεινὸς, ὄνομα δὲ οὐδέν

ἐστιν, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καὶ αὖθις ἐροῦμεν. νυνὶ δὲ μεταβάντες ἐπὶ τὸ τρίτον γένος τῶν σφυγμῶν τὸ κα-
τὰ τὸν τόνον, εἴπω μὲν καὶ τὰς τούτου διαφοράς. εἰσὶ δὲ τρεῖς, ὁ μέν τις εὔρωστος τῷ τόνῳ. καλεῖται δὲ σφοδρός. ὁ δέ
τις ἄρρωστος, ὃν ἀμυδρὸν ὀνομάζουσι. τοῦ μέσου δ᾽ αὐτῶν, οὐκ ἔστιν ἴδιον ὄνομα, ἀλλὰ καὶ τοῦτον τῷ λόγῳ δη-
λοῦμεν. Τὸ δὲ τέταρτον τῶν γενῶν τὸ κατὰ τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας συνιστάμενον, εἰς τρεῖς τέμνεται καὶ
αὐτὸ διαφοράς, καὶ καλεῖται, παρὰ μὲν τοῖς πλείστοις τῶν ἰατρῶν, καὶ μάλιστα τοῖς νεωτέροις, τῷ τοῦ πλή-
ρους ὀνόματι καὶ τῷ τοῦ κενοῦ. τὸ γὰρ μέσον ἀμφοῖν ἀνώνυμον κἀνταῦθα. παρ᾽ ἡμῖν δ᾽ οὐχ οὕτως. ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἕτε-
ρος αὐτῶν, σκληρὸς, ὁ δὲ ἕτερος μαλακὸς ὀνομάζεται, καὶ δηλοῦσιν ἀμφότεροι τῆς ἀρτηρίας τὴν σύστασιν.
εἰ δ᾽ ὀρθότερον οὕτως, ἢ ἐκείνως ὀνομάζειν, ὅτῳ καὶ τοῦτο μέλει, διὰ τῶν ἑξῆς μαθήσεται. νυνὶ δὲ τὸ προκεί-
μενον περαντέον. Ἄλλο γένος ἦν σφυγμῶν, ἐμφαῖνον ὥς φασι τὸ τῆς ἀρτηρίας ἔγχυμα, μακροῦ δεόμενον
10 ὡς ἐμοὶ δοκεῖ εἰς διάγνωσιν ἀκριβῆ λόγου. τὸ δ᾽ οὖν εἰς τε τὰ παρόντα χρηστὸν, καὶ τοῖς εἰσαγομένοις ἱκανὸν,
εἰρήσεται κἀνταῦθα, τρεῖς νοεῖσθαι τούτου τοῦ γένους διαφοράς, ὀνομάζεσθαι δὲ τὸν μέν τινα πλήρη, τὸν δὲ κε-
νόν. ὁ γὰρ μέσος ἀμφοῖν, οὐδὲν ἴδιον ὄνομα κέκτηται. πλήρης μὲν οὖν ἐστι σφυγμὸς, ὡς ὁ Ἀρχιγένης ὁρί-
ζεται, ὁ ναστοτέραν ἐπιδεικνὺς τὴν ἀρτηρίαν, καὶ τὴν ὑπόπτωσιν αὐτῆς διασεσαγμένην ἐγχύλως. κενὸς δὲ ὁ
πομφολυγώδη τὴν ἔγερσιν τῆς ἀρτηρίας ποιούμενος, ὥστε κατὰ τὸν ἐπιπιεσμὸν τῶν δακτύλων κενεμβά-
τησιν ὑποπίπτειν. ταῦτα μὲν οὖν τὰ πέντε γένη τῶν σφυγμῶν, κατὰ μίαν κίνησιν τῆς ἀρτηρίας συνίσταται,
καὶ ἡ καθ᾽ ἕκαστον ὁμαλότης αὐτῶν τε καὶ ἀνωμαλία, ἧς τὰς διαφορὰς ἐροῦμεν, ὅταν καὶ περὶ τῆς ἑτέρας
ἀνωμαλίας τῆς ἐν πλείοσι συνισταμένης σφυγμοῖς λέγωμεν. Αἱ δ᾽ ἄλλαι διαφοραὶ τῶν σφυγμῶν, τοῖς
μὲν μηδ᾽ ὅλως αἰσθάνεσθαι λέγουσι τῆς συστολῆς, ἔν τε τῷ χρόνῳ συνίστανται τῶν διαλειμμάτων, οὕτω γὰρ
ὀνομάζουσι τὸν μεταξὺ χρόνον τῶν αἰσθητῶν κινήσεων, καὶ πρός τι τῷ λόγῳ, τοῦ τε τῆς κινήσεως αὐτῆς χρό-
20 νου, καὶ τοῦ τῆς ἡσυχίας. καλοῦσι γὰρ καὶ οὕτως τὸ διάλειμμα. τοῖς δὲ καὶ τῆς συστολῆς αἰσθάνεσθαι λέ-
γουσι, καὶ δηλονότι τῶν μεταξὺ δυοῖν ἠρεμήσεων, ἃς ἡσυχίας τε καὶ ἠρεμίας καὶ ἀκινησίας καλοῦσι, ἕτεραι
τε συνίστανται καὶ πολλῷ πλείους γίνονται. δίκαιον οὖν ὑπὲρ ἑκατέρων ἰδίᾳ σαφέστερον εἰπεῖν. καὶ περὶ
προτέρου γε τῶν μόνης τῆς διαστολῆς αἰσθάνεσθαι φασκόντων, ἵν᾽ ἐν τοῖς ἑτοιμοτέροις γνωσθῆναι γυμνασά-
μενοι ῥᾷον ἑπώμεθα τοῖς χαλεπωτέροις. πληττομένης δὴ τῆς ἁφῆς κατὰ τὴν προσβολὴν τῆς ἀρτηρίας, τῶν
τε ἄλλων ὧν εἴπον ἔμπροσθεν αἰσθανόμεθα, καὶ χρόνου τοῦ παρεκτεινομένου τῇ κινήσει. δευτέρας δ᾽ αὖ κι-
νήσεως ὑπαρξαμένης, ἄλλος ἡμῖν χρόνος ἐφωράθη μεταξὺ τοῦ τε τῆς προτέρας κινήσεως τέλους, καὶ ἀρ-
χῆς τῆς δευτέρας, ὥστε εἶναι δύο χρόνων διάγνωσιν ἐν τῇ τοῦ σφυγμοῦ συμπληρώσει, προτέρου μὲν τοῦ τῆς
κινήσεως, ἣν καὶ πληγὴν καὶ διαστολὴν ὀνομάζουσι, δευτέρου δὲ τοῦ τῆς ἡσυχίας, ἣν καὶ διάλειμμα καὶ συστο-
λὴν καλοῦσιν. γίγνεσθαι δὲ κατὰ μὲν τὸ τοῦ προτέρου χρόνου ποσὸν, ἢ ταχὺν, ἢ βραδὺν, ἢ τὸν μέσον αὐτῶν
30 σφυγμόν. κατὰ δὲ τοῦ δευτέρου, πυκνὸν ἢ ἀραιὸν, ἢ τὸν μέσον αὐτῶν, ὡς εἶναι ταχὺν μὲν σφυγμὸν, τὸν ἐν
ὀλίγῳ χρόνῳ τῆς ἀρτηρίας διαστελλομένης γιγνόμενον. πυκνὸν δὲ τὸν δι᾽ ὀλίγου. καὶ βραδὺν μὲν τὸν ἐν πολλῷ
χρόνῳ τῆς ἀρτηρίας διαστελλομένης γινόμενον. ἀραιὸν δὲ, τὸν διὰ πολλοῦ. καὶ μέσον μὲν, ὠκέος καὶ βρα-
δέος τὸν ἐν συμμέτρῳ χρόνῳ τῆς ἀρτηρίας διαστελλομένης γιγνόμενον, μέσον δὲ πυκνοῦ καὶ ἀραιοῦ, τὸν διὰ
συμμέτρου χρόνου τῆς ἀρτηρίας διαστελλομένης ἀποτελούμενον. εἴτε δὲ διαστελλομένης, εἴτε διισταμένης
εἴποιμεν, εἴτε ἐξαιρομένης, εἴτε κινουμένης, οὐδὲν διαφέρειν ἡγοῦμαι. δῆλον οὖν ἤδη τίς τε ὁ πυκνὸς
σφυγμὸς κατ᾽ αὐτοὺς, καὶ ὅπῃ τοῦ ταχέος ἕτερος; ὅστις τε ὁ ἀραιὸς καὶ ὅπῃ βραδέος διαφέρει. παραβαλλομέ-
νου δὲ τοῦ τῆς πληγῆς χρόνου τῷ τῆς ἡσυχίας, ὁ ῥυθμὸς γεννᾶται, λόγος ὢν τοῦ χρόνου τῆς πληγῆς πρὸς τὸν
τῆς ἡσυχίας. εἴπομεν δὲ ὅτι μηδὲν κατὰ τοῦτο διαφέρει πληγὴν λέγειν, ἢ διαστολὴν, ἢ κίνησιν. καὶ ἡσυχίαν,
ἢ διάλειμμα, ἢ συστολήν. καὶ μὲν δὴ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ λόγου φάναι τοῦ χρόνου τῆς διαστολῆς πρὸς τὸν τῆς συστολῆς,
40 τὸν ῥυθμὸν εἶναι, τάξιν τινὲς ἔφασαν· ἕτεροι δὲ σχέσιν εἶναι δυοῖν χρόνοιν πρὸς ἀλλήλους, τοῦ τῆς πληγῆς πρὸς
τὸν τοῦ διαλείμματος. αὕτη μὲν ἡ κατὰ τοὺς προτέρους διδασκαλία. Μεταβῶμεν δ᾽ ἐπὶ τοὺς αἰσθάνεσθαι
φάσκοντας τῆς συστολῆς, βραδυτῆτα μὲν καὶ τάχος ὁμοίως ἐκείνοις ἐν τῷ τῆς διαστολῆς χρόνῳ τιθεμένους, ἤδη δὲ
καὶ ἐν τῷ τῆς συστολῆς, οὐ μὴν τήν γε πυκνότητα καὶ τὴν ἀραιότητα καὶ τὸν ῥυθμὸν ἔθ᾽ ὡσαύτως ἐκείνοις, ἀλλὰ τὴν
μὲν πυκνότητα καὶ τὴν ἀραιότητα κατὰ τὰς ἠρεμίας ἑκατέρας. τὸν ῥυθμὸν δὲ, κατὰ τὸν τῆς διαστολῆς χρόνον ἅμα
τῷ τῆς μετ᾽ αὐτὴν ἡσυχίας παραβαλλόμενον τῷ τῆς συστολῆς, ἅμα τῷ τῆς μετ᾽ αὐτὴν ἠρεμίας. ἔσθ᾽ ὅτε δὲ καὶ
τὸν τῆς διαστολῆς μόνης χρόνον τῷ τῆς συστολῆς μόνης παραβάλλοντες, οὕτω τὸν ῥυθμὸν γεννᾶσθαι λέγουσι. καὶ
οἱ περὶ τῆς πυκνότητος ἔνιοι μὲν αὐτῶν ὡς εἴρηται, τινὲς δὲ τοῖς πρόσθεν παραπλησίως, ἐν τῷ τῆς διαστολῆς
χρόνῳ, τὸ τάχος καὶ τὴν βραδυτῆτα γεννᾶσθαι φήσαντες, ἐν τῷ λοιπῷ παντὶ τῷ συγκειμένῳ ἔκ τε τῶν
δυοῖν ἡσυχιῶν, καὶ τῆς συστολῆς, τὴν πυκνότητα καὶ τὴν ἀραιότητα φασὶ συνίστασθαι. τινὲς δὲ καὶ τὸν ῥυθ-
50 μὸν ὁμοίως τοῖς πρόσθεν οὐκ ὤκνησαν ἐν τῷ λόγῳ τοῦ τῆς διαστολῆς χρόνου, πρὸς τὸν λοιπὸν ἅπαντα συνίστασθαι
φάσκειν. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐν τῷ πάσης αἰσθάνεσθαι τῆς διαστολῆς, ἢ τῆς συστολῆς ὁμολογοῦσιν ἀλλήλοις, ἀλλ᾽ εἰσὶ μὲν
οἱ πάσης ἑκατέρας, εἰσὶ δὲ οἱ μήτε τῶν πρώτων τῆς διαστολῆς, μήτε τῶν ἐσχάτων τῆς συστολῆς, εἶτα καὶ περὶ τῶν
ὀνομάτων ἐρίζουσιν ἀλλήλοις. ἵν᾽ οὖν ἡμεῖς μήτε τι τῶν πραγμάτων αὐτῶν παραλείπωμεν, μήτ᾽ ἐν τοῖς ἀχρή-
στοις ἐπὶ πλέον διατρίβωμεν, εἰπόντες τὸ ἀληθές τε ἅμα καὶ χρήσιμον, ἐπιτρέψωμεν ὀνόματα θέσθαι τοῖς
τοῦτ᾽ ἔργον πεποιημένοις. Τῶν δὲ ὄντως ἔργων τῆς τέχνης ἀμελοῦσιν, οὔτε τῆς διαστολῆς τῶν πρώτων,
οὔτε τῆς συστολῆς τῶν ἐσχάτων, δυνατὸν αἰσθάνεσθαι. πόσον δ᾽ ἑκατέρου ἐστὶν αἰσθητὸν, καὶ διὰ τί, δείκνυμεν ἐν
τοῖς περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαγνώσεως. ἔστι δὲ δηλονότι χρήσιμον ἰατρῷ, τὸ ὑπὸ τὴν αἴσθησιν ἐρχόμενον, ὥς
τε καὶ χρόνον διαστολῆς, ἢ συστολῆς τὸν αἰσθητὸν, ἀναγκαῖον γνωρίζειν αὐτῷ. τὴν μὲν οὖν ἠρεμίαν τὴν ἔσω

καλουμένην· τὴν ἐπὶ τῇ διαστολῇ πρὸ τῆς συστολῆς, ἀκριβῶς δυνατὸν, ἡλίκη τίς ἐστι γνῶναι διὰ τῆς ἁφῆς, τὴν
κάτω δὲ, οὐκ ἔτι ἀκριβῶς, διὰ τὸ προσλαμβάνειν ἑκατέρωθεν μόρια, κατὰ μὲν τὴν ἀρχὴν, τὸ τῆς συστολῆς πέ-
ρας, κατὰ δὲ τὴν τελευτὴν, τὰ πρῶτα τῆς διαστολῆς. μεμνῆσθαι δὲ χρὴ, τῶν χρόνων τούτων, τό, τε κατὰ
φύσιν ἑκάστου μέγεθος καὶ τὸν πρὸς ἀλλήλους λόγον. καὶ γνωρίζειν δύνασθαι πόσον ἐν τῷ νοσεῖν ἀλλοιοῦνται, καὶ
τί δηλοῦν ἑκάστη τροπὴ πέφυκεν, ὃ τῇ τε τῆς αἰτίας εὑρέσει καὶ τῇ μακρᾷ πείρᾳ λαμβάνεται, καὶ ἡμεῖς πε-
ρὶ αὐτῶν ἑτέρωθι λέγομεν. ἐν δὲ τῷ παρόντι τὰς διαφορὰς ἔτι προσθέντες τῶν δύο τούτων γενῶν τῶν νῦν
εἰρημένων, τοῦ τε κατὰ τὴν ἠρεμίαν, καὶ τοῦ κατὰ τὸν ῥυθμὸν, ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῦ λόγου μεταβαίνωμεν.
ἐν μὲν δὴ τῷ κατὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς ἀρτηρίας γένει, τρεῖς διαφορὰς συνίστανται σφυγμῶν, ἀραιὸς, πυκνὸς,
μέσος, ὧν καὶ τοὺς λόγους ὀλίγῳ πρόσθεν ἐμάθομεν. ἐν δὲ τῷ κατὰ τὸν ῥυθμὸν, οὐχ ἁπλῶς οὕτως ἐγχωρεῖ εἰπεῖν
10 τὰς συνισταμένας διαφορὰς, ἀλλὰ πρῶτον, ὅτι πᾶς σφυγμὸς ῥυθμὸν ἔχει, δηλωτέον, ἵνα μή τινα τὸ τῶν ἀρρύθ-
μων καλουμένων σφυγμῶν ἐξαπατῆσαν ὄνομα, ψευδῶς ὑπολαμβάνειν ποιήσῃ, παντὸς ἐστερῆσθαι ῥυθμοῦ
τοὺς τοιούτους σφυγμούς. ὡς γὰρ ἀτράχηλος ἄνθρωπος καὶ κιθαρῳδὸς ἄφωνος, οὕτω καὶ σφυγμὸς ἄρρυθμος καλεῖ-
ται, κάκωσιν τοῦ κατὰ φύσιν ῥυθμοῦ δηλούσης τῆς προσηγορίας, οὐ στέρησιν παντελῆ. καὶ ἔστιν ἐναντίος
τῷ ἀρρύθμῳ, οὐχ ὁ ἔνρυθμος, πᾶς γὰρ σφυγμὸς ἔν τινι ῥυθμῷ, ἀλλ' ὁ εὔρυθμος καλούμενος. ἀμφοτέρων δὴ τού-
των, ἀρρύθμου λέγω καὶ εὐρύθμου, κοινὸν γένος ἐστὶν, ὁ ἔνρυθμος σφυγμός. ὁ μὲν οὖν εὔρυθμος, εἷς μένει καὶ ἄτ-
μητος. τοῦ δὲ ἀρρύθμου, τρεῖς εἰσι διαφοραὶ, παράρυθμος, ἑτερόρυθμος, ἔκρυθμος. οἷος δ' ἐστὶν ἕκαστος, ἐπὶ παρα-
δείγματος μάθοις ἄν. ἑκάστῃ τῶν ἡλικιῶν ἔστι τις κατὰ φύσιν σφυγμός. τούτων οὖν ὁ μὲν σώζων τὸν ῥυθμὸν, εὔρυθ-
μος καλεῖται. ὁ δὲ διαφθείρων, ἄρρυθμος. καὶ τοῦ διαφθείροντος, ὁ μὲν τὸν τῆς πλησίον ἡλικίας ῥυθμὸν μετα-
λαμβάνων, παράρυθμος. ὁ δὲ τὸν τῆς ἑτέρας ἡστινοσοῦν, ἑτερόρυθμος. ὁ δὲ μηδεμιᾶς ὅλως ἡλικίας ἀποσώ-
20 ζων ῥυθμὸν, ἔκρυθμος ὀνομάζεται. οὕτω δὲ καὶ περὶ φύσεων καὶ ὡρῶν καὶ χωρῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων
χρὴ νοεῖν. ἑκάστου γὰρ αὐτῶν ἔστι τις οἰκεῖος ῥυθμὸς, οὗ διαφθειρομένου, τότ' ἄρρυθμον χρὴ νοεῖν, καὶ τὰς εἰρημένας
ἐν αὐτῷ διαφοράς. ἁπάντων δὲ τῶν ῥυθμῶν, οἱ μὲν ἐν ἴσῳ λόγῳ συνίστανται. οἱ δὲ ἐν ἀνίσῳ. ἐν ἴσῳ μὲν, ὅταν ὁ τῆς
διαστολῆς χρόνος ἴσος ὑπάρχῃ τῷ τῆς συστολῆς. ἐν ἀνίσῳ δὲ, ὅταν θάτερος αὐτῶν ὑπερέχῃ. γίνεται δὲ τοῦτο ποτὲ
μὲν, ἐν ῥηταῖς. ποτὲ δὲ, ἐν ἀρρήτοις ταῖς ὑπεροχαῖς. καὶ ἐν ῥηταῖς μὲν διχῶς, ἢ ὡς ἐν πολλαπλασίῳ λόγῳ,
ἢ ὡς ἀριθμοῦ πρὸς ἀριθμὸν, ὅπερ καὶ ἐπιμόριος ὀνομάζεται. πολλαπλάσιος μὲν οὖν λόγος ἐστὶν, ὁ διπλάσιος
ἢ τριπλάσιος ἢ τετραπλάσιος ἤ τις τῶν ἑξῆς. ὡς ἀριθμοῦ δὲ πρὸς ἀριθμὸν, ὅταν ἡλίκων ἡ διαστολὴ δυοῖν ἢ χρό-
νων, τηλικούτων ἡ συστολὴ, πέντε ἢ ἑπτὰ ἢ ἐννέα ἢ ἕνδεκα. ἐν ἀρρήτοις δὲ, τριχῶς μὲν καθόλου. ἢ γὰρ ὁ τῆς δια-
στολῆς χρόνος ἄρρητός ἐστιν, ἢ ὁ τῆς συστολῆς, ἢ ἀμφότεροι. κατὰ μέρος δὲ, τούτων ἕκαστος, ποτὲ μὲν ἐπ' ὀλίγον
παραυξημένους ἔχει τοὺς ἀρρήτους χρόνους, εἴ τε πλείους εἶεν, εἴθ' εἷς, ὁ πρῶτος. ποτὲ δὲ ἐπὶ πλέον, ποτὲ δὲ ἐπὶ
30 πλεῖστον. ὅτι δὲ πρῶτον χρόνον, οὐ πρὸς τὴν φύσιν αὐτὴν, ἀλλὰ πρὸς αἴσθησιν ἀκούειν χρὴ, πρόδηλον. οὕτω γὰρ
ἔχει καὶ παρὰ τοῖς μουσικοῖς. ταῦτ' ἀρκεῖ τήν γε πρώτην περὶ ῥυθμῶν. ὅσον γὰρ ἐκ τούτου τοῦ γένους τῶν σφυ-
γμῶν, τὸ δυνατόν τε καὶ χρήσιμον, ἢ ἀδύνατόν τε καὶ ἄχρηστον, ἔν τε τοῖς περὶ διαγνώσεως αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς
περὶ προγνώσεως εἰρήσεται. Ἀλλ' ἐπὶ τὰ λοιπὰ δύο γένη μεταβαίνωμεν ἤδη. τὸ μὲν ἕτερον ἐν ᾧ
τήν τε ὁμαλότητα καὶ τὴν ἀνωμαλίαν ἐπισκοπούμεθα. τὸ δ' ἕτερον ἐν ᾧ τάξιν τε καὶ ἀταξίαν. ὁμαλότης
μὲν οὖν καὶ ἀνωμαλία καθ' ἕνα τε σφυγμὸν, καὶ περὶ πλείονας γίνεται. τάξις δὲ καὶ ἀταξία περὶ πλείονας
μόνον. ἐπεὶ δὲ χαλεπὴ καὶ δυσθεώρητός ἐστιν ἡ καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλία, περὶ τῆς ἐν πλείοσι συνισταμένης
πρότερον εἴπωμεν, συναποδόντες αὐτῇ καὶ τὸν περὶ τάξεως καὶ ἀταξίας λόγον, ἐπειδὴ παράκειται καὶ
οἰκεῖος ἐστὶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τὴν καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίαν ἐπανελθόντες, ἁπάσας αὐτῆς εἰπεῖν πειρασό-
μεθα τὰς διαφοράς. ἡ τοίνυν ἐν πλείοσι σφυγμοῖς θεωρουμένη ὁμαλότης τε καὶ ἀνωμαλία, ἃς καὶ συστηματι-
40 κὰς καλοῦσιν, ἐν τῷ παραβάλλειν τὰς ἐν τῷ πρώτῳ σφυγμῷ διαφορὰς τὰς ἁπάσας, ταῖς ἐν τοῖς ἐφεξῆς νοεῖται.
εἰ μὲν γὰρ ἴσαι φυλάττοιντο κατὰ πάντα, ὁμαλὸς ἁπλῶς ὁ τοιοῦτος καλεῖται σφυγμός. εἰ δὲ ἄνισοι κατὰ πάντα,
ἀνώμαλος ἁπλῶς. εἰ δὲ κατά τινα μὲν, ἢ τινὰς ἴσαι, κατὰ τινὰ δὲ ἢ τινὰς ἄνισοι, καθ' ἃς μὲν ἴσαι, κατὰ ταύτας
ὁμαλὸς ὁ σφυγμὸς ῥηθήσεται, καθ' ἃς δ' ἄνισοι, κατ' ἐκείνας ἀνώμαλος, πολὺ διαφέροντος, ἢ ἁπλῶς ὁμαλὸν
καὶ ἀνώμαλον εἰπεῖν, ἢ καθ' ἓν ὁτιοῦν γένος. ὁ μὲν γὰρ ἁπλῶς ὁμαλὸς, οὔτε μέγεθος, οὔτε τάχος, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν
ἄνισον ἔχει. ὁ δὲ καθ' ἓν ὁτιοῦν, ἅμα τῇ ἐκείνου προσηγορίᾳ λέγεσθαι βούλεται κατὰ μέγεθος ὁμαλὸς, κατὰ τά-
χος, κατὰ σφοδρότητα, καθ' ἓν ὁτιοῦν ἄλλο. καὶ μέντοι καὶ ἀνώμαλος, ἤτοι κατὰ μέγεθος, ἢ τάχος, ἤ τι τῶν ἄλλων.
ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ κατὰ δύο τούτων, ἢ τρία, ἢ πλείω, ἢ καὶ πάνθ' ὁμοῦ πολλάκις, ὅταν ἁπλῶς ὁμαλὸς ἢ ἀνώμαλος
λέγεται τοιοῦτοι μὲν ὅ, τε ὁμαλὸς καὶ ἀνώμαλος. Ὁ δὲ τεταγμένος καὶ ἄτακτος, τμηθέντος τοῦ ἀνωμάλου εἴς τε
τὸ κατὰ περίοδον ἴσον, καὶ εἰς τὸ παντοίως ἄνισον, καθ' ἑκατέραν τῶν τμημάτων τὴν γένεσιν ἴσχουσι. κατὰ μὲν τὸ
50 τῶν περιόδων ἴσον ὁ τεταγμένος. κατὰ δ' αὐτὸ παντοίως ἄνισον, ὁ ἄτακτος. ὧδε γὰρ δὴ τὸ πᾶν αὖθις ἀναλαβόν-
τες εἴπωμεν ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἔτι διαφυγεῖν ἀσαφές. αἱ καθ' ἕνα σφυγμὸν ἅπασαι διαφοραὶ, ταῖς ἐν τοῖς ἑξῆς ἴσαι
καθ' ἕκαστον γένος ἔστωσαν. ὁμαλὸς ἁπλῶς ὁ τοιοῦτος λεχθήσεται σφυγμός. ἀλλὰ πᾶσαι πάσαις ἄνισοι τυγχανέ-
τωσαν οὖσαι. ἀνώμαλος ἁπλῶς ὁ τοιοῦτος. ἀλλά τις μὲν, ἢ τινὲς ἴσαι. τὶς δ' ἢ τινὲς ἄνισοι, κατά τινα μὲν ἢ τινὰς, ὁ
σφυγμὸς ὁμαλὸς ἔσται. κατά τινα δ' ἢ τινὰς ἀνώμαλος. ὁ μὲν οὖν ἁπλῶς ὁμαλὸς, ἢ ὁ κατά τινα διαφορὰν μί-
αν, ἢ καὶ πλείους, οὐ δέχεται τομήν. τὸν δ' ἁπλῶς ἀνώμαλον, ἢ κατά τινας ἰδέας, ἢ τινὰ τέμνοντες, τῷ κα-
τὰ περίοδον ἴσῳ τε καὶ ἀνίσῳ, τόν τεταγμένον τε καὶ ἄτακτον εὑρήσομεν, ἢ ἁπλῶς, ἢ κατά τινας δια-
φορὰς ἤ τινα. τὸ δὲ κατὰ περίοδον ἴσον, οἶμαι μὲν ἤδη σαφὲς ὑπάρχειν, ἀπὸ τῶν ἐφεξῆς ἴσων, διωρισμένον,
οὐ μὴν, ἀλλὰ ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἐλλείπειν τῷ λόγῳ, καὶ τοῦτο προκείσθω παραδείγματος ἕνεκα, προχειρισαμένοις

ἓν γένος σφυγμοῦ τὸ κατὰ τὸ μέγεθος, ἔστωσαν γὰρ ὁ μὲν πρῶτος σφυγμὸς καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος ἴσοι κατὰ
τὸ μέγεθος, ἄνισος δ' αὖ τοῖς ἐφεξῆς ἐπέστω ὁ τέταρτος, δῆλον ὡς ἀνώμαλος κατὰ μέγεθος ὁ τοιοῦτός ἐστι σφυγ-
μὸς, οὐ μὴν ἤδη πω δῆλον, εἰ καὶ ἄτακτος, ἀλλὰ χρὴ περιμένειν ἄλλους τέτταρας, ἵν' εἰ μὲν οἱ τρεῖς οἱ δεύτεροι, ἀλ-
λήλοις, καὶ τοῖς ἐκ τῆς προτέρας περιόδου γεννηθεῖσιν ἴσοι, καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ τέταρτος τῷ τετάρτῳ, τεταγμένος
ὁ τοιοῦτος λέγεται σφυγμὸς κατὰ τὸ μέγεθος, εἴ γε ὡσαύτως τὰς πρώτας δύο περιόδους, καὶ τὰς ἐφεξῆς
ἁπάσας ἴσας διαφυλάττει. εἰ δὲ μὴ πάντες οἱ ἐκ τῆς δευτέρας περιόδου, τοῖς ἐκ τῆς προτέρας ἴσοι, γίγνοιτο
τηνικαῦτα ἤδη, καὶ ὁ σφυγμὸς ἄτακτος λέγοιτο κατὰ μέγεθος. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τάχος καὶ πυκνότητα καὶ τὰς
ἄλλας διαφοράς. ἔσθ' ὅτε δὲ δύο μὲν ἢ τρεῖς περίοδοι σφυγμῶν, ἄνισοι κατὰ πᾶν ἀλλήλοις εἰσὶν, αἱ δ' ἐφεξῆς οὐκ
ἔτι, τὸν τοιοῦτον σφυγμὸν, ὅτι μὲν οὐ χρὴ καλεῖν τεταγμένον ἁπλῶς, ἄντικρυς δῆλον, οὐ μὴν οὐδ' ἁπλῶς
10 ἄτακτον, ἀλλ' ἐπισκοπεῖσθαι χρὴ καὶ διορίζεσθαι μή τις τῶν κατὰ περιόδους ἐστὶ τεταγμένων. ἔσθ' ὅτε γὰρ τρεῖς
ἢ τέτταρες περίοδοι ἀλλήλαις ἄνισοι γενόμεναι τὰς ἐφεξῆς ἴσας ἀνάλογον ἴσχουσιν. ὡς εἰ τύχοι τὴν μὲν τετάρτην
τῇ πρώτῃ, τὴν δὲ πέμπτην τῇ δευτέρᾳ, τὴν δ' ἕκτην τῇ τρίτῃ κατὰ πᾶν ἐξισοῦσθαι, τοῦτον τὸν σφυγμὸν
εἰώθαμεν τεταγμένον κατὰ περίοδον καλεῖν, μέσον ὄντα τῶν ἁπλῶς λεγομένων τεταγμένων τε καὶ
ἀτάκτων. τούτων μὲν γὰρ ἑκάτερος οὐδαμῇ τοῦ ἐναντίου μετέχει. οὔτ' οὖν ὁ τεταγμένος τῆς ἀταξίας, οὔθ' ὁ
ἄτακτος τῆς τάξεως. ὁ δὲ κατὰ περίοδον τεταγμένος ἐστὶ μὲν ᾗ τάξεως, ἔστι δὲ ᾗ ἀταξίας μετέχει, τάξεως
μὲν τῆς ἐν ἁπάσαις ταῖς περιόδοις, ἀταξίας δὲ τῆς καθ' ἑκάστην αὐτῶν. ὁ μὲν γὰρ ἁπλῶς τεταγμένος, ἴσας ἁπά-
σας ἔχει τὰς περιόδους. ὁ δὲ κατὰ περιόδους τεταγμένος, οὐχ ἁπάσας ἴσας, ἀλλὰ διά τινος ἀριθμοῦ. πάλιν
δὲ ὁ μὲν ἄτακτος, οὔτε πάσας ἐφεξῆς ἴσας ἔχει τὰς περιόδους, οὔτε διά τινος ἀριθμοῦ. ὁ δὲ κατὰ περίοδον τε-
ταγμένος, ἑκάτερον μὲν αὐτῶν οὐκ ἔχει, θάτερον δ' ἔχει. καὶ οὕτω μέσος τε ἀμφοῖν γίνεται τεταγμένου τε
20 καὶ ἀτάκτου. καὶ τὸ μὲν ἔχει κοινὸν ἑκατέρου, τὸ δ' οὔ. δύναιτο δ' ἄν τις καὶ ἁπλῶς τεταγμένους τοὺς τοιούτους
ἡγεῖσθαι σφυγμοὺς, εἰ τὰς κατὰ μέρος περιόδους, τὰς διά τινος ἀριθμοῦ ταῖς ἐφεξῆς ἴσας, εἰς μίαν ἁπάσας
μεγάλου συναριθμοίη περίοδον. ὅση δὲ καὶ οἵα ποικιλία καὶ πλοκὴ γένοιτ' ἂν τῶν περιόδων, ἐν διαφέ-
ρουσιν ἀριθμοῖς συνισταμένων, οὐ χαλεπὸν συνιδεῖν καὶ μάλιστα τοῖς γεγυμνασμένοις, τὰς ἐν τοῖς πυρετοῖς πε-
ριόδους ἐπιπλέκειν ἀλλήλαις. οὔκουν ἐνταῦθα πλέον ἡμᾶς δεήσει ἔτι τὰς διαφορὰς αὐτῶν ἐπεξιέναι, ἀλλ' ἐπὶ τὰς
κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν ἐλθόντας, εἰπεῖν προτέρας μὲν, τὰς συστηματικὰς, ἑξῆς δὲ τὰς καθ' ἕνα σφυγμόν.
αἱ μὲν τοίνυν συστηματικαὶ τῶν ἀνωμαλιῶν, ἐν ἀθροίσματι δ' αὗται πλειόνων, ὡς ἔφαμεν, σφυγμῶν συνίστανται,
πρώτην μὲν ἔχουσι διαφορὰν, καθ' ἣν ὅτε μὲν ὁμαλῶς, ὅτε δὲ ἀνωμάλως γίγνονται, καὶ οὐ χρὴ θαυμάζειν εἰ ὁμα-
λήν τινα καλοῦμεν ἀνωμαλίαν. ἔχει γὰρ οὕτως οὐκ ἐν σφυγμοῖς μόνον, ἀλλὰ κἂν τοῖς ἄλλοις σχεδὸν ἅπασιν,
ὅσα τρέπονται τὴν ἐξ ἀρχῆς φύσιν, εἴτε κατὰ μέγεθος, εἴτε κατὰ ποιότητα, ἢ ὁμαλὰς ποιεῖ τὰς αὐξήσεις,
30 ἢ ἀνωμάλους. καθόσον μὲν γὰρ τρέπει διαφθείροντα τὴν ἰσότητα, λέγοιτ' ἂν ἀνώμαλα, καθόσον δὲ τὸ ἴσον ἀεὶ
τῆς τροπῆς ἐπιλαμβάνει, λέγοιτ' ἂν ὁμαλῶς τρέπεσθαι. τὰ δὲ μήτε ἐν τῷ πρόσθεν μένοντα, μήτε τὸ ἴσον
ἀεὶ τῆς τροπῆς ἐπιλαμβάνοντα, τελέως ἀνώμαλα λέγεται. τοιοῦτον δή τι καὶ κατὰ τούσδε τοὺς σφυγμοὺς συμ-
βέβηκεν, ἤτοι κατὰ βραχὺ καὶ ὁμαλῶς ἐκλυομένης αὐτῶν τῆς ἰσότητος, ἢ ἀθρόως, καὶ κατὰ μεγάλα. γένοιτο
δ' ἂν ἐφ' ἑνὸς γένους, ὡς ἐνταῦθα παραδείγματος, ὁ λόγος σαφής. ἔστω τοίνυν ὁ μὲν δεύτερος σφυγμὸς, τοῦ πρώτου
βραχὺ μικρότερος, ὁ δὲ τρίτος τοῦ δευτέρου τοσούτῳ πάλιν, ἀλλὰ καὶ ὁ τέταρτος τοῦ τρίτου τῷ ἴσῳ, καὶ τοῦτ' ἄχρι
πλείστου ἐφεξῆς γινέσθω. τοὺς τοιούτους σφυγμοὺς μειουρίζοντάς τε καὶ μυούρους καλοῦσιν, ἀπὸ τῶν εἰς ὀξὺ τε-
λευτώντων σχημάτων, τοὔνομα μεταφέροντες. ὅσοι μὲν διὰ παντὸς αὐτῶν μειοῦνται, καὶ οὐδέποτε παύον-
ται τούτου τοῦ παθήματος, εἰς ἀκινησίαν παντελῆ τελευτῶσιν, καὶ καλοῦμεν αὐτοὺς ἐκλείποντας μυούρους.
ὅσοι δὲ παύονται, διττὴν ἔχουσι τὴν διαφοράν. τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν ἐν ᾗ περ πρῶτον ἐπαύσαντο μειούμενοι σμι-
40 κρότητι, ταύτην διὰ παντὸς φυλάττουσιν, τινὲς δ' αὐξάνονται πάλιν, οὓς μυούρους παλινδρομοῦντας κα-
λοῦσι. τούτων δ' αὐτῶν, οἱ μὲν εἰς ἴσον τῷ κατ' ἀρχὰς, ἐπανέρχονται μέγεθος, οἱ δ' εἰς ἔλαττον. καὶ τινὲς μὲν,
ἐν αἷς ἔμπροσθεν ἐμειώθησαν ὑπεροχαῖς, ἐν ταύταις αὖθις αὐξάνονται. τινὲς δ' ἐλάττοσιν ἢ μείζοσι προσθέ-
σεσι χρῶνται. τοιαῦται μέν τινες αἱ ὁμαλαὶ τῶν ἀνωμαλιῶν εἰσὶ διαφοραί. Τῶν δ' ἀνωμάλων
ἀνωμαλιῶν τινὲς μὲν οὐδεμίαν ὅλως φυλάττουσιν ἰσότητα, τινὲς δὲ μέχρι μὲν τριῶν ἢ τεττάρων ἢ πέντε σφυγ-
μῶν φυλάττουσι, διαφθείρουσι δ' ὕστερον. ἐν ἑκατέραις δ' αὐτῶν ἤτοι τάξις ἢ ἀταξία συνίσταται. τάξις μὲν εἰ πε-
ριόδους τινὰς ἴσας φυλάττοιεν. ἀταξία δὲ εἰ καὶ ταύτας διαφθείροιεν. ἐκλείπουσι δὲ κἀπὶ τούτων πολλά-
κις αἱ κινήσεις, ὥσπερ κἀπὶ τῶν ὁμαλῶς κινουμένων, ἀλλ' ἐκείνους μὲν μυούρους ἐκλείποντας ὀνομάζομεν, τού-
τους δὲ, ἀνωμάλους ἐκλείποντας. ἐν μὲν δὴ τῇ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ σμικρότητα ἀνωμαλίᾳ, πάνυ συνήθες τοῖς
ἰατροῖς ὄνομα, τὸ μύουρον. ἐν δὲ τῇ κατὰ σφοδρότητα καὶ ἀμυδρότητα καὶ τοῖς ἄλλοις γένεσιν, οὐκ ἔθ' ὁμοίως
50 ἐν ἔθει. ἡ μέντοι τῶν πραγμάτων ἀναλογία, καθ' ἕκαστον γένος ἡ αὐτή. ἤτοι γὰρ ὁμαλῶς διαφθείρουσι τὴν ἰσό-
τητα, ἢ ἀνωμάλως. καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐν μέρει διαφορὰς, τὰς αὐτὰς ἴσχουσιν ἀνωνύμους τὰς πλείστας αὐ-
τῶν. πλὴν γὰρ τοῦ παρεμπίπτοντός τε καὶ διαλείποντος, οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἐστὶν ἴδιον ὄνομα. τούτων δὲ, ὁ μὲν
παρεμπίπτων, ἐκ τῆς κατὰ πυκνότητα μόνης ἐστὶν ἀνωμαλίας. ὁ δὲ διαλείπων, ἔν τε τῇ κατὰ ἀραιότητα καὶ
μικρότητα συνίσταται, καθ' ἕτερον ἐν ἑκατέρᾳ τρόπον, ἐν μὲν τῇ κατὰ τὴν ἀραιότητα, τῷ τὴν ἡσυχίαν ἐνταῦθα
μήκιστον ἐκτετάσθαι, ἐν δὲ τῇ κατὰ σμικρότητα, τῷ τὴν διαστολὴν ἐπ' ἐλάχιστον διεστάλθαι. μᾶλλον δέ πως ἐνταῦθα
μὲν ταῖς σμικρότησι τῶν σφυγμῶν, οἱ ἐκλείποντες, ἐνταῦθα δὲ ταῖς ἀραιότησιν, οἱ διαλείποντες γίνονται. παρά-
κεινται δὲ τοῖς διαλείπουσι σφυγμοῖς, οἱ καλούμενοι παλινδρομοῦντες ἐκλείποντες, ὅταν δύο, ἢ καὶ τριῶν,
ἢ καὶ πλειόνων ἔτι σφυγμῶν χρόνον ἀκίνητος εἶναι δόξασα παντάπασιν ἡ ἀρτηρία, πάλιν ὑπάρξηται κινεῖσθαι.

ταύτῃ μὲν καὶ τὰ τῆς συστηματικῆς ἀνωμαλίας εἴδη. Ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη τῆς καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνω-
μαλίας εἰπεῖν τὰς διαφοράς. ἔστι δὲ κἀνταῦθα παραπλήσιος ὁ λόγος ἐφ' ἑκάστου τε τῶν γενῶν καὶ πάντων
ὁμοῦ. τὸν μὲν γὰρ ἁπλῶς ὁμαλὸν καλέσομεν. τὸν δὲ ἁπλῶς ἀνώμαλον. τὸν δὲ, καθ' ἓν ὁτιοῦν γένος, ἐν ᾧ δια-
φθείρεσθαι συμβαίνει τὴν ἰσότητα. λέγωμεν οὖν ἐπὶ τοῦ κατὰ τὴν κίνησιν γένους πρώτου τὰς διαφοράς: εἰ
γὰρ ἐπὶ τούτῳ γυμνασαίμεθα, ῥᾳδίως, ἤδη καὶ περὶ τῶν λοιπῶν συνείσομεν. τῆς οὖν κατὰ τὴν κίνησιν ἀνω-
μαλίας, δύο μὲν χρὴ τὰς πρώτας διαφορὰς τίθεσθαι, τὴν μὲν ἐν ἑνὶ μορίῳ τῆς ἀρτηρίας τὴν γένεσιν ἴσχουσαν.
ἐν πλείοσι δὲ τὴν ἑτέραν. ἑκατέρα δ' αὐτῶν αὖθις εἰς πλείους τέμνεσθαι πέφυκεν, ἃς δίκαιον ἂν εἴη πά-
σας εἰπεῖν, ἀρξαμένους ἀπὸ τῆς καθ' ἓν μόριον συνισταμένης, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν δηλονότι χρόνον. ἀμήχανον γὰρ
ἓν καὶ ταυτὸ μόριον, ἐν ἑνὶ καὶ ταυτῷ χρόνῳ, μὴ ὡσαύτως φαίνεσθαι κινούμενον, ἀλλ' ἐν διαφέρουσι καιροῖς ἡ
10 τοῦ ἑνὸς μορίου κίνησις, οὐχ ἡ αὐτὴ φαίνεται πολλάκις, ὅταν ἀρχομένη μὲν βραδυτέρα, τελευτῶσα δὲ, ὠκυ-
τέρα. καὶ ἀνάπαλιν, ἀρχομένη μὲν ὠκυτέρα, τελευτῶσα δὲ βραδυτέρα, πάνυ πολλῆς τοιαύτης ἀνωμαλίας,
καὶ πολλάκις ἐν τοῖς σφυγμοῖς, εὑρισκομένης, καὶ πολλὰ δηλοῦν πεφυκυίας, ὡς ἑτέρωθι λέγεται. λεκτέον
δὲ νῦν αὐτῆς, ἁπάσας τὰς κατὰ μέρος διαφοράς. εἰσὶ δὲ τρεῖς μὲν αἱ πρῶται. ποτὲ μὲν ἡσυχίας διακοπτού-
σης τὴν κίνησιν τοῦ μορίου, ποτὲ συνεχοῦς μὲν φαινομένης αὐτῆς, οὐ μὴν ἰσοταχοῦς. ποτὲ δὲ ἐπανερχομένης.
ἐν ἑκάστῃ δ' αὐτῶν κατὰ μέρος ἕτεραι. περὶ πρώτης οὖν εἴπωμεν τῆς πρῶτον ῥηθείσης, ἐν ᾗ διακόπτεσθαι
τὴν κίνησιν ὑπὸ τῆς ἠρεμίας συμβέβηκεν. εὑρίσκονται δὲ ἐν αὐτῇ διαφοραὶ σφυγμῶν ἐννέα, τρόπῳ τῷδε
συνιστάμεναι.

Τῆς προτέρας κινήσεως ὠκείας οὔσης, ἡ δευτέρα τὰς τρεῖς τετράφθω ῥοπὰς, ἢ ὠκεία ἢ βραδεία ἢ σύμμετρος γινο-
μένη. τρεῖς μὲν αὗται διαφοραὶ σφυγμῶν. αὖθις δ' ἄλλαι τρεῖς, τῆς προτέρας βραδείας μενούσης, ὑπαλ-
20 λαττομένης δὲ τῆς δευτέρας τριχῶς. καὶ αὖθις δ' ἄλλαι τρεῖς, τῆς προτέρας μενούσης συμμέτρου, τῆς δὲ δευ-
τέρας τριχῶς τρεπομένης. Τῶν δὲ μὴ διαλειπόντων κατὰ τὴν διαστολὴν, ἀνωμάλων σφυγμῶν
ἐν τῇ κινήσει, ἀλλ' ἑξῆς ἀεὶ, μίαν τὴν ἀνωμαλίαν ἐχόντων μηδαμοῦ σχιζομένην ἀκινησίᾳ, τινὲς μὲν ὠκέως ἀρ-
ξάμενοι κινήσεως, βραδύνουσι τελευτῶντες, ἄλλοι δ' ἔμπαλιν, ἄρχονται μὲν βραδεῖς, ταχύνονται δὲ ἀεὶ καὶ
μᾶλλον, ἑκατέροις δ' αὐτῶν ἢ ὁμαλῶς ἢ ἀνωμάλως, τὸ τοιοῦτο γίνεται. προείρηται γὰρ ὅπως ὁμαλή τις ἡ ἀνω-
μαλία γίγνεται. τῶν μὲν οὖν ὁμαλῶς ἐκλυόντων τὴν κίνησιν, ἢ ἐπιτεινόντων, οἱ μὲν, ἀπὸ τῆς ἐσχάτης βρα-
δυτῆτος, ἐπὶ τὴν σύμμετρον κίνησιν ἔρχονται. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς συμμέτρου κινήσεως ἐπὶ τὴν ἐσχάτην βραδυτῆ-
τα, καὶ τινὲς μὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου τάχους τῆς συμμέτρου κινήσεως ἐπὶ τὴν ἐσχάτην βραδυτῆτα. τινὲς δὲ ἀπὸ
ταύτης, ἐπὶ τὸ ἔσχατον τάχος. ἄλλοι δέ τινες ἐφ' ἑκάτερα τῆς συμμέτρου κινήσεως βραχὺ ἀποχωροῦσι διχῶς καὶ
οὗτοι, ποτὲ μὲν, ὠκύτεροι. ποτὲ δὲ βραδύτεροι γιγνόμενοι. ὡς εἶναι τὰς πάσας αὐτῶν ἓξ διαφορὰς, καίτοι
30 πλέονες ἐπινοεῖσθαι δύνανται. ἀλλ' ἡμεῖς τὰς φαινομένας εἴπωμεν. οὐ γὰρ εὕρομεν, οὔτ' ἀπὸ τῆς ἐσχάτης βρα-
δυτῆτος, εἰς ἔσχατον τάχος ἀφικνούμενον οὐδένα σφυγμὸν, τῶν ὁμαλὴν τὴν ἀνωμαλίαν ἐχόντων, οὔτ' ἔμπαλιν
ἀπὸ τῆς ταχίστης κινήσεως εἰς τὴν βραδυτάτην. ἀλλ' ἐν τοῖς ἀνώμαλον τὴν ῥοπὴν ποιουμένοις, σπανίως γίνεται
τοῦτο. οὐ γὰρ ἐπὶ τῇ τυχούσῃ διαθέσει τηλικαύτη μεταβολὴ γίνεσθαι πέφυκεν, ὥστε ἀρξαμένην βραδύτα-
τα κινεῖσθαι τὴν ἀρτηρίαν, τελευτῶσαν εἰς ἔσχατον ἀφικνεῖσθαι τάχος, ἢ τάχιστα κατὰ τὴν ἀρχὴν κινηθεῖσαν,
εἰς ἐσχάτην βραδυτῆτα μεταστρέψαι. καὶ ὅταν τοῦτο γίνηται, καὶ ἡ ῥοπὴ τηνικαῦτα ἐξ ἀνάγκης ἀνώμαλος
τε ἐστὶ καὶ ἀθρόα κατὰ μεγάλας μεταβολὰς, καὶ οὐ κατὰ βραχὺ γενομένη, καθάπερ ἐξαλλομένης τῆς ἀρτη-
ρίας, ὅταν ἐκ τῆς βραδυτῆτος εἰς τὸ τάχος μεταπίπτῃ. καὶ αὖθις οἷον εἰργομένης καὶ δεσμουμένης καὶ κατε-
χομένης ὑπό τινος, ὅταν ἐκ τοῦ ταχέως κινεῖσθαι, μεταπίπτῃ ποτὲ ἀθρόως εἰς βραδυτῆτα, τὴν ἐν μέσῳ συμ-
μετρίαν ὑπερβᾶσα. τινὲς μὲν οὖν αἱ διαθέσεις, καί τινες αὐτῶν αἱ αἰτίαι, καὶ εἰς ὅτι τελευτῶσιν οἱ τοιοῦτοι
40 σφυγμοὶ, τηνικαῦτα λεχθήσεται, ὅταν καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἢ τὰς αἰτίας, ἢ ὅτι δηλοῦν πεφύκασιν ἐπι-
σκεπτώμεθα. νυνὶ δὲ τὰς διαφορὰς μόνον ἐπέξιμεν. Εἰρηκότες οὖν ἱκανῶς, ὅτι τῶν ἀνωμάλων
καθ' ἓν μόριον σφυγμῶν, ὅταν ὁμαλὴν ποιῶνται τὴν ἀνωμαλίαν, ἓξ εἰσὶν αἱ πᾶσαι διαφοραὶ, καὶ ὡς οὐχ εὑρή-
καμεν οὐδένα τῶν τοιούτων, οὔτ' ἀπὸ τῆς βραδυτάτης κινήσεως εἰς τὴν ταχίστην, οὔτ' ἀπ' ἐκείνης εἰς τὴν βραδυ-
τάτην τελευτήσαντα, περὶ τῶν ἀνώμαλον τὴν ῥοπὴν ποιουμένων, ἤδη λέγωμεν, ἐν οἷς ποτὲ μὲν δύο, ποτὲ δὲ
τρεῖς σαφῶς φαίνονται διαφοραὶ τῆς κινήσεως. ἡ μὲν δὲ καὶ τετάρτη ποτὲ ἀμυδρῶς ἐφαντάσθη. τάχα δ' ἄν τις
ἐπὶ πλέον τριβόμενος καὶ προσεδρεύων τῷ πράγματι, καὶ ἀσκῶν τὴν ἀφὴν, καὶ τέτταρας γνωρίσαι σαφῶς
δυνηθείη. ἀλλὰ νῦν περὶ τῶν ἐναργῶς φανεισῶν πολλάκις καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς ἄριστα τὴν περὶ τοὺς σφυγμοὺς τέ-
χνην μεταχειρισαμένοις πολλάκις εὕρομεν, ὅταν ἤτοι δύο διαφορὰς αἰσθητὰς ἡ κίνησις τῆς ἀρτηρίας, ἢ τρεῖς
ποιῆται. δύο μὲν γὰρ οὐσῶν ἓξ ἔσται συμπλοκῶν σχήματα. τριῶν δὲ τέτταρα καὶ εἴκοσι. τί δήποτε δὲ τριῶν
50 ὄντων σφυγμῶν ἐν ἑκατέρᾳ τῶν διαφερουσῶν κινήσεων, ὠκέος τε καὶ βραδέος καὶ συμμέτρου, τὰς ἐκ τῆς συμ-
πλοκῆς αὐτῶν οὐκ ἐννέα φαμὲν, ἀλλ' ἓξ γίνεσθαι διαφορὰς, ὧδ' ἂν μάθοις, εἰ γνοίης ὅτι τὸν αὐτὸν σφυγμὸν
ἐφεξῆς δὶς ἀποτιθέμενος γίνεσθαι, μηδὲ μιᾶς ἡσυχίας μέσης αὐτῆς ὑπαρχούσης, ἕνα τὸν ὅλον ὁμαλὸν ἀπεργά-
σῃ, καὶ κατὰ τοῦτο τῶν ἐννέα συμπλοκῶν, τρεῖς ἀποχωροῦσιν, ἐν αἷς οὐκ ἔτ' ἀνώμαλος σφυγμὸς, ἀλλ' ὁμαλὸς γί-
νεται, ἤτοι ταχὺς, ἢ βραδὺς ἢ σύμμετρος, ὡς ἐπὶ τοῦ διαγράμματος ἐστὶ δῆλον. ὁ δεύτερος γὰρ ἐν αὐτῷ καὶ
ὁ τέταρτος, καὶ ὁ ἔνατος, ὁμαλοὶ γίνονται, ταχὺς μὲν ὁ δεύτερος. βραδὺς δὲ ὁ τέταρτος. σύμμετρος δὲ ὁ ἔν-
νατος. εἰ δέ τις καὶ αὐτῶν τούτων πρὸς ἀλλήλους ἐστὶ διαφορὰ, τοῦ ταχέος, πρὸς τὸν ταχὺν, ἢ τοῦ βραδέος,
πρὸς τὸν βραδὺν, τοῦτο νῦν παρείσθω. πλέονα γὰρ ἀσάφειαν παρέξει. ἀλλ' ὡς τῶν αὐτῶν καὶ ἴσων ἀλλήλοις
ὑπαρχόντων, ὁ παρὼν λόγος περαινέσθω.

α	ταχύς.	βραδύς.	β	ταχύς.	ταχύς.	γ	ταχύς.	σύμμετρος.
δ	βραδύς.	βραδύς.	ε	βραδύς.	ταχύς.	ς	βραδύς.	σύμμετρος.
ζ	σύμμετρος.	βραδύς.	η	σύμμετρος.	ταχύς.	θ	σύμμετρος.	σύμμετρος.

Οὕτω δὲ καὶ εἰ τρεῖς ὑποθέμενος διαφερούσας ἀλλήλων κινήσεις, καθ' ἑκάστην αὐτῶν τοὺς τρεῖς σφυγμοὺς ὑπαλλάττων συμπλέκοις, ἑπτὰ μὲν καὶ εἴκοσι ἔσται τὰ πάντα σχήματα. τρία δ' ἐξ αὐτῶν εἰς ὁμαλότητα μεταπεσεῖν ἀναγκαῖον. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ διαγράμματος.

α	ταχύς.	ταχύς.	βραδύς.
β	ταχύς.	ταχύς.	ταχύς.
γ	ταχύς.	ταχύς.	σύμμετρος.
δ	ταχύς.	βραδύς.	βραδύς.
ε	ταχύς.	βραδύς.	ταχύς.
ς	ταχύς.	βραδύς.	σύμμετρος.
ζ	ταχύς.	σύμμετρος.	βραδύς.
η	ταχύς.	σύμμετρος.	ταχύς.
θ	ταχύς.	σύμμετρος.	σύμμετρος.
ι	βραδύς.	ταχύς.	βραδύς.
ια	βραδύς.	ταχύς.	ταχύς.
ιβ	βραδύς.	ταχύς.	σύμμετρος.
ιγ	βραδύς.	βραδύς.	βραδύς.
ιδ	βραδύς.	βραδύς.	ταχύς.
ιε	βραδύς.	βραδύς.	σύμμετρος.
ις	βραδύς.	σύμμετρος.	βραδύς.
ιζ	βραδύς.	σύμμετρος.	ταχύς.
ιη	βραδύς.	σύμμετρος.	σύμμετρος.
ιθ	σύμμετρος.	ταχύς.	βραδύς.
κ	σύμμετρος.	ταχύς.	ταχύς.
κα	σύμμετρος.	ταχύς.	σύμμετρος.
κβ	σύμμετρος.	βραδύς.	βραδύς.
κγ	σύμμετρος	βραδύς.	ταχύς.
κδ	σύμμετρος.	βραδύς.	σύμμετρος.
κε	σύμμετρος.	σύμμετρος.	βραδύς.
κς	σύμμετρος.	σύμμετρος.	ταχύς.
κζ	σύμμετρος.	σύμμετρος.	σύμμετρος.

Ὁμαλῶν οὖν ἐν τούτοις τριῶν γενομένων, τοῦ δευτέρου κατὰ τὸ διάγραμμα, καὶ τοῦ τρισκαιδεκάτου καὶ ἑβδόμου καὶ εἰκοστοῦ, ταχὺς μὲν ὁ δεύτερος ἔσται. βραδὺς δὲ ὁ τρισκαιδέκατος. μέσος δὲ ὁ ὕστατος. ἤδη δὲ καὶ ἄλλοι δεκαδύο σφυγμοὶ μεταπίπτουσιν εἰς τὸ πρῶτον διάγραμμα. τῷ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ πρώτου διαγράμματος πρώτῳ, δύο ἂν νομισθεῖεν οἱ αὐτοί, τῶν ἐκ τοῦ δευτέρου πρῶτός τε καὶ τέταρτος, ὁ μὲν τάχους τὸ πλέον, ὁ δὲ βραδυτῆτος ἔχων. τῷ τρίτῳ δὲ, ὁ τρίτος καὶ ὁ ἔνατος, ὁ μὲν τάχους τὸ πλέον, ὁ δὲ συμμετρίας ἔχων. τῷ πέμπτῳ δὲ, ὅ, τε ἑνδέκατος καὶ ὁ τεσσαρεσκαιδέκατος, ὁ μὲν τάχους τὸ πλέον, ὁ δὲ βραδυτῆτος ἔχων. τῷ ἕκτῳ δὲ, ὅ, τε πεντακαιδέκατος καὶ ὁ ὀκτωκαιδέκατος, ὁ μὲν βραδυτῆτος τὸ πλέον, ὁ δὲ συμμετρίας κεκτημένος. τῷ ἑβδόμῳ δὲ, ὅ, τε εἰκοστὸς δεύτερος καὶ ὁ εἰκοστὸς πέμπτος, ὁ μὲν τῇ βραδύτητι πλεονεκτῶν, ὁ δὲ τῇ συμμετρίᾳ. λοιποὶ δὲ δύο τῶν ἐκ τοῦ δευτέρου διαγράμματος, οἱ αὐτοί εἰσι τῷ ἐκ τοῦ πρώτου διαγράμματος ὀγδόῳ, εἰκοστός τε καὶ εἰκοστὸς ἕκτος, ὁ μὲν τῷ τάχει πλεονεκτῶν, ὁ δὲ τῇ συμμετρίᾳ. καὶ γένοιτ' ἂν διαίρεσις ἐνταῦθα τῶν μὲν, εἰ δύο μόνον εἶεν ἐν τῇ διαστολῇ διάφοροι κινήσεις, εἰς τὸ πρότερον διάγραμμα τοὺς τοιούτους σφυγμοὺς ἅπαντας τιθέντων, τῶν δὲ τὰ μεγέθη προσλογιζομένων, καὶ οὕτως, ἴσων μὲν αὐτῶν ὄντων, εἰς τὸ πρότερον τιθέντων, θατέρου δὲ διπλασίονος, εἰς τὸ δεύτερον. ἐπεχείρησα δ' ἂν κρῖναι τὴν μάχην, εἴ τι μέγα κερδαίνειν ἤλπιζον. ἐπεὶ δ' ἀρκεῖ τοσοῦτο διορίζεσθαι, ὅτι ποτὲ μὲν τὴν ἑτέραν τῶν κινήσεων, κατὰ μείζονος ἐνδέχεται διαστάσεως, ποτὲ δὲ τὴν ἑτέραν, ἢ καὶ ἀμφοτέρας ἐξ ἴσου, τούτου τις μεμνημένος, ἵν' αὖθις μάθῃ τί δηλοῦν ἑκάστη πέφυκεν, εἰς ὁπότερον βούλεται τῶν διαγραμμάτων τιθέσθω τοὺς εἰρημένους σφυγμούς. ὅτι δὲ οἱ λοιποὶ δώδεκα, οἱ ἐκ τοῦ δευτέρου διαγράμματος, οἱ κατὰ πᾶν ἀνώμαλοι, κατ' οὐδὲν τοῖς ἐν τῷ προτέρῳ κοινωνοῦσιν, ἄντικρυς δῆλον, ἐφ' ὧν αὐτό γε τοῦτο προσγέγραπται τὸ τῆς ἀνωμαλίας, οὐχ ὡς τῶν ἄλλων τῶν δεκαδύο τῶν κοινωνούντων τῷ πρώτῳ διαγράμματι μὴ ὄντων ἀνωμάλων, εἰσὶ γάρ· ἀλλ' ὅτι κατὰ τὰς τρεῖς διαφορὰς τῶν κινήσεων οὗτοι τὴν ἀνωμαλίαν ἔχουσι σαφῆ, τῶν ἄλλων κατὰ τὰς δύο διαφορὰς ἐχόντων, καὶ εἰσὶν ἀπὸ τοῦ πρώτου

κατὰ τὴν τάξιν ἀριθμοῦντι, πέμπτος τε καὶ ἕκτος, καὶ ἕβδομος, καὶ ὄγδοος, καὶ δέκατος, καὶ δωδέκατος. καὶ
δέκα ἕκτος, καὶ δέκα ἕβδομος, καὶ ἐννέα καὶ δέκατος, καὶ κα, καὶ κγ καὶ κδ. Ἀρκεῖν μοι δοκεῖ
καὶ περὶ τούτων τὰ τοσαῦτα. ἐπὶ δὲ τὴν ἔτι λοιπὴν καὶ τρίτην διαφορὰν, τῶν καθ᾽ ἓν μόριον ἀνωμάλων σφυγμῶν,
ἐπάνιμεν αὖθις, οὓς Ἀρχιγένης μὲν, ὡς ἕνα γράφει καὶ καλεῖ δίκροτον. εἰσὶ δὲ πλείους. ὅσοι δέ τινες καὶ
καὶ οἷοι, μετ᾽ ὀλίγον ἐροῦμεν, ἐὰν πρότερον ἐπισκεψώμεθα, πότερον τῶν κατὰ μίαν διαστολὴν τῆς ἀρτηρίας
συνισταμένων ἐστὶν, ἢ δύο εἰσὶν ἐφεξῆς ἀλλήλων ἄνισοι σφυγμοί. τοῦτο δ᾽ οὐκ οἷόν τε κρῖναι καλῶς, εἰ μὴ πρότε-
ρον ἀκριβῶς μάθοιμεν, οἷός ἐστιν, ὁ σφυγμὸς οὗτος ὁ πρὸς Ἀρχιγένους δίκροτος κεκλημένος. ὅτι μὲν γὰρ
τῶν δὶς παιόντων τὴν ἁφὴν, ἄντικρυς δῆλον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ τοῖς διαλείπουσι κατὰ μίαν πληγὴν ὑπάρ-
χει, καὶ εἴ τις μόνῳ τῷ πλήττεσθαι προσέχων, δύο σφυγμοὺς τὸν δὶς παίοντα νομίζει, φανερῶς ἁμαρτάνει.
10 τοὺς γὰρ ἐν μιᾷ διαστολῇ διαλείποντας, οὐκ ἂν φαίη δύο σφυγμοὺς εἶναι, καίτοι δὶς πλήττουσιν. ἐναργῶς γὰρ
ἐπ᾽ αὐτῶν ἡ κίνησις ἀπόλλυσι τὸ συνεχὲς, ἀκινησίᾳ μέσῃ διακόπτεται. τὸ δὲ γένος τὸ τῶν δικρότων, οὐχ οὕτως,
ἀλλ᾽ ἐπειδὰν ἀποπληρώσῃ τὴν διαστολὴν ἅπασαν, εὐθὺς ἀποχωρεῖ πρὸς βραχὺ, καὶ αὖθις παίει τὸ δεύτερον, ὥς
τε τῶν μὲν διαλειπόντων ἡσυχίαν μέσην εἶναι τῶν πληγῶν. τοῦ δὲ δικρότου, συστολὴν ἢ σύνοδον, ἢ ὑπονόστη-
σιν, ἢ ὡς ἄν τις ἐθέλῃ καλεῖν. διὰ τοῦτο τινὲς δύο σφυγμοὺς εἶναι φασὶ, οὐχ ἕνα, τὸν δίκροτον. δρῶσι δὲ αὐτὸ μά-
λιστα, οἱ μὴ παρακολουθοῦντες τῇ συστολῇ τῆς ἀρτηρίας, ἀλλ᾽ ἐκ πληγῆς καὶ διαλείμματος τὸν σφυγμὸν συ-
νεστάναι φάσκοντες. οὗτοι γὰρ μετὰ τὴν προτέραν προσβολὴν τῆς ἀρτηρίας, ἀκινησίαν βραχεῖαν ἐροῦσι γί-
γνεσθαι, καὶ μετ᾽ αὐτὴν, ἑτέραν προσβολὴν, καὶ φήσουσιν ἀνώμαλον εἶναι τὸν τοιοῦτον σφυγμὸν κατὰ πυ-
κνότητα. τούτους γὰρ ἀνωμάλους κατὰ πυκνότητα νομίζουσιν, ὑφ᾽ ὧν ἄνισον τὸ μεταξὺ τῶν πληγῶν διάλειμ-
μα, καθάπερ καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἐροῦμεν, ἀλλὰ νῦν γε ὅτι καὶ κατὰ τοῦτο διοίσουσιν οἱ δίκροτοι σφυγμοὶ τῶν
20 ἐν μιᾷ διαστολῇ διαλειπόντων, πειραθῶμεν πρότερον ἀποδεῖξαι, συγχωρήσαντες αὐτοῖς τὴν ὑπόθεσιν,
καθ᾽ ἣν οὔ φασιν αἰσθητὴν εἶναι τὴν συστολήν. εἰ δὲ καὶ τοῦτο δοθείη, τό γοῦν ἐκ τῶν ἴσων διαστημάτων ἀνιοῦσαν φαίνεσθαι
τὴν ἀρτηρίαν, οὐκ ἄν τις ἀρνήσαιτο. τοῦτο δ᾽ ἐπὶ τῶν διαλειπόντων ἐναργῶς φαίνεται. κάτωθεν γάρ ποθεν
ἀρξαμένη τῆς κινήσεως ἡ ἀρτηρία, κἄπειτα παυσαμένη, τὴν ἀρχὴν αὖθις τῆς δευτέρας κινήσεως, ἵνα περ
ἐτελεύτησεν ἡ προτέρα ποιεῖται, τῶν δικρότων οὐχ οὕτως πληττόντων, ἀλλὰ φανερῶς ἐκ βάθους πλείονος,
καὶ κατὰ μείζονος διαστάσεως ἡ προτέρα κίνησις ἐνηνέχθαι φαίνεται, αὐτόθεν δήπουθεν ἐγγύθεν ἡ δευτέρα.
τούτου μὲν οὖν τοσοῦτον ὁμολογοῦντας ἔχομεν, ὡς οὐ ταυτόν ἐστι διαλείπειν ἐν μιᾷ διαστολῇ σφυγμὸν,
ἢ δὶς παίειν, ὡς ὁ δίκροτος. οὐ μὴν ἀναγκάσαι γε αὐτοὺς ἄκοντας οἷόν τε κατὰ μίαν πληγὴν ἀνωμάλους ὀνομά-
ζειν τοὺς δικρότους. ὁρῶσι δ᾽ ἀπομαχόμενοι δύο πληγῶν φανερῶς αἰσθάνεσθαι μήτε τὸ μέγεθος ἴσον μήτε τὸν χρό-
νον, ἀλλὰ μηδὲ τὸν τόνον. καὶ δι᾽ ὀλίγου φήσουσι χρόνου τὴν δευτέραν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ γίγνεσθαι, καὶ ἀνώμαλον μὲν
30 συγχωρήσουσιν εἶναι τὸν τοιοῦτον σφυγμὸν, οὐ μὴν τὸν κατὰ μίαν πληγὴν, ἀλλὰ ταῖς ἐν πυκνότητι καὶ σμικρότη-
τι καὶ τόνῳ τῆς ἀνωμαλίας διαφοραῖς αὐτὸν προσάψουσιν. τοῖς δὲ καὶ τῆς συστολῆς αἰσθανομένοις, φανε-
ρῶς ὁ δίκροτος ἐκπίπτει τῆς συστηματικῆς καλουμένης ἀνωμαλίας. ἔοικε γὰρ τὸ ἐπ᾽ αὐτοῦ γιγνόμενον ταῖς
τῆς σφύρας διπλαῖς πρὸς τὸν ἄκμονα πληγαῖς, τῆς μὲν προτέρας ἐκ πολλοῦ μὲν διαστήματος καταφερομέ-
νης, καὶ σφοδρῶς παιούσης. τῆς δευτέρας δὲ διὰ ἀναπαλλομένης τῆς σφύρας ἀπὸ τοῦ ἄκμονος οὐκ ἐπὶ πο-
λὺ, καὶ αὖθις αὐτῷ προσπιπτούσης ἀρρωστότερόν τε ἢ πρόσθεν, καὶ ἐξ ὀλίγης διαστάσεως. τοιοῦτον γάρ τοι καὶ
οἱ δίκροτοι τυγχάνουσιν ἔχοντες τὸ εἶδος, διὰ ὠθουμένης τῆς ἀρτηρίας εἰς τοὐπίσω κατὰ τὴν προσβολὴν, εἶ-
τ᾽ αὖθις ἐπανερχομένης. ὃ δ᾽ ἂν μάλιστα σαφέστατα τὴν τῶν δικρότων σφυγμῶν φύσιν ἐνδείξαιτο, καὶ χω-
ρίσειε τῆς συστηματικῆς ἀνωμαλίας, τὸ τῆς ἀποχωρήσεως ἐστὶν εἶδος. οὐδὲ γὰρ συστέλλεται τότε ἡ ἀρτηρία,
ἀλλά πως διὰ κλονουμένης καταφέρεται, καὶ τὴν καταφορὰν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ πέρατος τῆς πρώτης διαστο-
40 λῆς, οὐδὲ μία σαφὴς ἡσυχία διαιρεῖ, καθάπερ ἐπὶ τῆς συστολῆς φαίνεται. ἀλλ᾽ εὐθὺς ἅμα τῷ παύσασθαι τῆς
ἄνω φορᾶς, ἡ ἀποχώρησις γίνεται, πρὸς ὀλίγον κλονουμένης αὐτῆς, εἶτ᾽ αὖθις ἐμπιπτούσης, διό τι καὶ τοῖς πρὸς
βίαν ἑλχθεῖσι κλάδοις, εἶτ᾽ ἀφεθεῖσι γίγνεται. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι φέρονται μὲν ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς τόπον, οὐ μὴν εὐθὺς
ἐν αὐτῷ μένουσιν, ἀλλ᾽ αὖθις ἀναχωροῦσιν ἐπὶ ταυτὸ ὅθεν ἠνέχθησαν, καὶ οὐδὲ ἴσην γε διάστασιν ἐπιλαμβάνουσι
τῇ πρόσθεν, ἀλλ᾽ ἐλάττονα μικρῷ. καὶ πάλιν ἀπὸ ταύτης πέρατος, ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἀναφέρονται τόπον, καὶ
δεύτερόν γε ἀποχωροῦσιν αὖθις, καὶ ἐπανέρχονται πάλιν, καὶ τρίτον τε καὶ τέταρτον καὶ πολλάκις, ἕως ἂν
κατὰ βραχὺ μειοῦντες τὴν ἐπάνοδον, εἰς ἡσυχίαν παντελῆ τελευτήσωσι. τοιοῦτον τι καὶ τῆς ἀρτηρίας κινήσει
συμβέβηκεν ἐν τοῖς δικρότοις σφυγμοῖς. ὥστ᾽ ἔσω γε οὐ μόνον ἅπαξ ἐπανιοῦσαν, ἀλλὰ καὶ δεύτερον εἶδον πο-
τὲ, καὶ τὸ σύμπαν φάναι, κλονώδη πάντως δεῖ τὴν κίνησιν εἶναι τοῦ δικρότου σφυγμοῦ, ὥστε καὶ κατ᾽ αὐτὴν
τὴν προτέραν πληγὴν, οἷον ἐπαιρομένην, καὶ τὸν τόπον ὅλον ἀλλάττουσαν τὴν ἀρτηρίαν ἄνω φέρεσθαι μᾶλ-
50 λον, ἢ διαστελλομένην. τοιοῦτοι γάρ οἱ κλονώδεις. καὶ ὅταν γε σφοδρῶς αὐτοῖς τοῦτο τὸ πάθημα συμπίπτῃ,
καὶ τὰ μόρια τῆς ἀρτηρίας διαφέροντες κινοῦνται, τοῦ μὲν εἰ τύχοι πρώτου, τοῦ δὲ δευτέρου, τοῦ δὲ τρίτου, καὶ
πολλάκις τετάρτου, καὶ πέμπτου μέρους αὐτῆς, ἀναφερομένου τε καὶ αὖθις καταφερομένου. ὥστε ἐστὶν ὅτε
καθ᾽ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, τὰ μὲν ἀναφέρεσθαί σοι δόξει μόρια, τὰ δὲ καταφέρεσθαι. τοιαύτης οὖν οὔσης τῆς
τῶν δικρότων σφυγμῶν ἰδέας, αἱ διαφοραὶ γεννήσονται κατὰ πάντα τὰ προγεγραμμένα γένη, πληρότητος,
σκληρότητος, μεγέθους, σφοδρότητος, τάχους, τῶν ἐναντίων, ἐν αὐτῇ τε τῇ πρώτῃ κινήσει, καὶ τῇ κατὰ τὴν
ὑποχώρησιν ἐπανόδῳ. δύναται γὰρ μεγάλη καὶ οὐ μεγάλη, καὶ σφοδρὰ καὶ οὐ σφοδρὰ, καὶ ταχεῖα καὶ οὐ ταχεῖα, καὶ
ἄλλων τῶν ἕκαστον εἰδῶν ἑκατέρα γενέσθαι, καὶ ἤτοι ὁμαλὴ ἢ ἀνώμαλος, ὥστε τὰς τοιαύτας ἐπαλλάξεις πολλὰ ποιεῖν
εἴδη τῶν δικρότων σφυγμῶν. αὗται μὲν αἱ κατὰ μίαν διαστολὴν τῶν δικρότων σφυγμῶν τῆς ἐν ἑνὶ μορίῳ συνιστα-

μένης

γινομένης ἀνωμαλίας διαφοραί. μεταβαίνειν δ' ἤδη τὴν ἐν διαφέρουσι μορίοις, εἴπω μὲν ἤδη καὶ τὰς ἐκεί-
νης ἁπάσας διαφορὰς, πρώτας μὲν, δύο, καθ' ἃς ἢ συνεχής ἐστιν ἡ κίνησις, ἢ διαλείπουσα κατά τι, τὰς δ' ἄλλας
τὰς κατὰ μέρος ἐκ τῆς τούτων τομῆς συνισταμένας. ἡ μὲν γὰρ συνεχὴς ἤτοι ὁμαλής ἐστιν, ἢ ἀνώμαλος. ἐμάθο-
μεν γὰρ ὅπως ὁμαλὴς καὶ ἀνώμαλος ἀνωμαλία γίγνεται. τῆς μὲν οὖν ὁμαλοῦς, ἢ ἐκλύεσθαι τὸ τάχος, ἢ ἐπι-
τείνεσθαι, ἀναγκαῖον ἐξ ἀρχῆς, καθάπερ μικρῷ πρόσθεν ἐλέχθη. τῆς δ' ἀνωμάλου, πλείους εἰσὶν αἱ διαφοραὶ πα-
ρὰ τὸ μακρὸν, ἢ βραχὺ, ἢ σύμμετρον, κατὰ τὸ μῆκος εἶναι τὸν σφυγμόν. τοῖς μὲν γὰρ δύο δακτύλοις ὑπο-
πιπτούσης τῆς κινήσεως, ἓξ ἔσονται διαφοραί. τοῖς δὲ τρισὶ, τέσσαρες καὶ εἴκοσι. τοῖς δὲ τέσσαρσιν, ὀκτὼ καὶ
ἑβδομήκοντα. ὅπως μὲν οὖν ἐν τοῖς δύο δακτύλοις ἡ κίνησις ὑποπίπτει, τὰς διαφορὰς ἓξ ἀναγκαῖον γενέ-
σθαι, καὶ ἐν τοῖς τρισὶ, τέσσαρες καὶ εἴκοσι, τὰ προγεγραμμένα δύο διαγράμματα διδάσκει. πῶς δὲ καὶ ἐν
10 τοῖς τέσσαρσιν, ὀκτὼ καὶ ἑβδομήκοντα, μάθοις ἂν, εἰ πρότερον γνοίης ὅτι τεττάρων πραγμάτων ὡντινοῦν,
τρεῖς ἑκάστου διαφορὰς ἔχοντος, ἀνάγκη τὰς πάσας συζυγίας γενέσθαι μίαν καὶ ὀγδοήκοντα. τοῦτο δ' οὐ χα-
λεπὸν εὑρεῖν, ἐκ τοῦ γιγνώσκειν, ὅτι τῶν τρεῖς ἐχόντων διαφορὰς, ἑπτὰ καὶ εἴκοσι συζυγίαι γίνονται. προσελθόντος
γὰρ τοῦ τετάρτου, τρεῖς ἔχοντος διαφορὰς, εὔλογόν ἐστι μίαν καὶ ὀγδοήκοντα, γενέσθαι τὰς πάσας, ὧν εἰ ἀφέ-
λοιμεν τρεῖς τὰς ὁμαλοὺς ποιούσας τοὺς σφυγμοὺς, οἱ λοιποὶ δηλονότι, ὀκτὼ καὶ ἑβδομήκοντα γενήσονται.
κατὰ ταυτὰ δὲ τοῖς προγεγραμμένοις δύο διαγράμμασι δῆλον, ὡς καὶ τούτων τῶν εἴκοσι μὲν καὶ τεττάρων
τινὲς, τοῖς ἓξ τοῖς πρώτοις οἱ αὐτοὶ γενήσονται, τῶν δὲ ὀκτὼ καὶ ἑβδομήκοντα, τοῖς τέσσαρσι καὶ εἴκοσιν, ὅτι
τε καθάπερ ἐπ' ἐκείνων, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων αἱρέσεις δύο γενήσονται, τῶν μὲν οἰομένων, κοινωνεῖν ἀλλήλοις
τὰ διαγράμματα. τῶν δὲ, μή. λοιπὸν δ' ἂν εἴη τὰς διαλειπούσης τῆς κινήσεως γιγνομένης διαφορὰς ἐξαριθμή-
σαι. γενήσονται δὲ, τέτταρες μὲν, αἱ πρῶται, κατὰ μέρος δ' ἑκάστης αὐτῶν πλείους, αἱ μὲν τέσσαρες ὧδέ πως.
20 ἢ γὰρ ὁ πρῶτος καὶ τρίτος δάκτυλος αἰσθάνονται τῆς κινήσεως, οὐ μὴν ὁ δεύτερος καὶ ὁ τέταρτος, ἢ ὁ πρῶ-
τος καὶ τρίτος καὶ τέταρτος, οὐ μὴν ὁ δεύτερος, ἢ ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος καὶ τέταρτος οὐ μὴν ὁ τρίτος, ἢ ὁ
πρῶτος καὶ τέταρτος, οὐ μὴν οὔθ' ὁ δεύτερος, οὔθ' ὁ τρίτος. ὅταν μὲν οὖν ὁ πρῶτος καὶ τρίτος αἰσθάνονται
μόνοι, ἐννέα γίνονται διαφοραὶ σφυγμῶν καθ' ἕκαστον γένος. ὅταν δ' ὁ πρῶτος καὶ ὁ τρίτος καὶ τέταρτος,
ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν. ἴσαι δὲ τὸν ἀριθμὸν ταῖσδε, καὶ ὅταν ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος καὶ ὁ τέταρτος. ὅταν δ' ὁ πρῶ-
τος καὶ ὁ τέταρτος, ἐννέα. σαφὴς δὲ ὁ καθ' ἑκάστην ἀριθμὸς, ἐκ τῶν προγεγραμμένων μεθόδων. αὕτη καὶ ἡ τῆς
κατὰ τὰ διαφέροντα μόρια γινομένης ἀνωμαλίας τομή. γίνονται δὲ καὶ μίξεις ἀμφοτέρων τῶν πρώτων
διαφορῶν πρὸς ἀλλήλας πολυειδῶς, ὥστε μὴ μόνον ἐν διαφέρουσι μορίοις εἶναι τὴν ἀνωμαλίαν, ἀλλὰ καὶ καθ'
ἓν ὁτιοῦν. εἰ δή τις τῶν ἐκ θατέρου γένους διαφορῶν, τὰς ἐνδεχομένας μιγνύναι βούλοιτο ταῖς ἐκ θατέρου,
καὶ τοῦτο ποιῶν μὴ κάμνοι πρὶν ἁπάσας συμπλέξαι, γυμνάσαι τ' ἂν οὐκ ἀχρήστως. ἡγοῦμαι δὲ οὐδ' ἂν χα-
30 λεπῶς δράσαι τινὰ αὐτὸ, εἰ μὴ ἀργῶς τὰ μέχρι τοῦδε ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένα παρέδραμεν. οὕτως μὲν ἄν τις
ἁπάσας μάθοι τὰς κατὰ τὴν κίνησιν, ἐν μιᾷ διαστολῇ γιγνομένας ἀνωμαλίας. ἡ δὲ, κατὰ τὸ ποσὸν τῆς δια-
στολῆς ἀνωμαλία, περὶ μὲν τοῖς διαφέρουσι μορίοις τῆς ἀρτηρίας, καὶ φαίνεται γιγνομένη πολλάκις καὶ
νοηθῆναι ῥᾴστη, διαλείπουσά τε καὶ συνεχὴς, ὁμαλῶς τε καὶ οὐχ ὁμαλῶς, ἐξ οὗ γένους εἰσὶν οἵ τε μύουροι κα-
λούμενοι κατὰ μίαν διαστολὴν, οἵ τε πρός τινων ἐπινενευκότες τε καὶ περινενευκότες ὀνομασθέντες. ἐν ἑνὶ δὲ
μορίῳ τῆς ἀρτηρίας, οὐκ ἂν συσταίη κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἀνωμαλία καθ' ἕνα σφυγμόν. πρὶν γὰρ ἐπὶ τὸ τέλος
ἐξικέσθαι τὴν κίνησιν, οὐδέπω τὸ μέγεθος δῆλον, ἀλλὰ μόνον τοῦτο τὸ γένος τῶν σφυγμῶν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν,
τοῦ τέλους προσδεῖται. σφοδρότητα μὲν γὰρ καὶ τάχος καὶ σκληρότητα, καὶ τἀναντία τούτων καὶ τὰ μέ-
σα, δυνατόν ἐστι κινουμένης τῆς ἀρτηρίας γνωρίσαι, τὰς δὲ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ σμικρότητα διαφορὰς, οὐχ
οἷόν τε πρὸ τοῦ παύσασθαι κινουμένην. ἅμα μὲν γὰρ τῷ παύσασθαι, πηλίκος ἐστὶν ὁ σφυγμὸς, ἐγνώσθη. πρὸ
40 τούτου δ' ἔτι ἄδηλον ἦν μέχρι πόσου κινήσεται. πῶς οὖν οἷόν τε καθ' ἓν μόριον ἀνώμαλον ἐν τούτῳ γένει συστῆναι
σφυγμόν; ὃς γὰρ ἵν' ὁποῖός τις ἐστὶ γνωσθῇ, δεῖται συμπεπερασμένης τῆς κινήσεως, οὗτος πῶς ἂν γνωσθείη γι-
γνομένης ἔτι; ἡ δὲ κατὰ τὸν ζωτικὸν τόνον ἀνωμαλία, τὴν αὐτὴν ἐπιδέχεται τομὴν, τῇ κατὰ τὴν κίνησιν.
ἢ γὰρ περὶ τὸ αὐτὸ μόριον, ἢ ἐν διαφέρουσι συνίσταται, περὶ μὲν τὸ αὐτὸ, τριχῶς, ἢ διαλειπούσης τῆς κινή-
σεως, ἢ συνεχοῦς μενούσης, ἢ δικρότου γινομένης, περὶ δὲ τὰ διαφέροντα, διχῶς, ἢ συνεχοῦς μενούσης, ἢ δια-
κοπτομένης. ἴσαι δὲ καθ' ἕκαστον τούτων τῶν γενῶν αἱ κατὰ μέρος διαφοραὶ, ταῖς ἐπὶ τῆς κινήσεως εἰρημέναις.
καὶ μὲν δὴ καὶ μίγνυσθαι τὰς περὶ ἓν μόριον συνισταμένας ἀνωμαλίας ταῖς ἐν διαφέρουσι γιγνομέναις
ὡσαύτως, ἀναγκαῖον. ἡ δὲ κατὰ τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας ἀνωμαλία, καθ' ἣν μαλακὸς, ἢ σκληρὸς ὁ σφυγμὸς
γίνεται, καθ' ἓν μὲν οὐχ οἷόν τε μόριον γενέσθαι, κατὰ δὲ διαφέροντα φαίνεται συνισταμένη διττῶς, ὥσπερ ἥ τε
κατὰ τὴν κίνησιν, καὶ ἡ κατὰ τὸν τόνον, ἤτοι συνεχοῦς μενούσης τῆς κινήσεως, ἢ διακοπτομένης. ὥστε καὶ τὰς
50 διαφορὰς εἶναι τὰς αὐτὰς κατὰ τοῦτο τὸ γένος ταῖς ἐπ' ἐκείνων προειρημέναις. ἐν δὲ μόριον ἀρτηρίας, οὐχ
οἷόν τε κατὰ μὲν τὴν ἀρχὴν τῆς διαστολῆς μαλακὸν φαίνεσθαι, κατὰ δὲ τὴν τελευτὴν σκληρὸν, ἢ ἀνάπαλιν, ἀρ-
χομένης μὲν σκληρὸν, τελευτώσης δὲ, μαλακόν. ὥστε κατά γε τοῦτο διαφόρως ἔχει τούτῳ τῷ γένει τῶν σφυ-
γμῶν, τὼ κατὰ σκληρότητα καὶ μαλακότητα τὰ πρόσθεν δύο, τό, τε κατὰ τὴν κίνησιν, καὶ τὸ κατὰ τὸν τόνον.

τὸ δὲ κατὰ τὴν ἐγκεχυμένην οὐσίαν τῇ κοιλότητι τῆς ἀρτηρίας γιγνόμενον γένος σφυγμῶν, ἐν ᾧ καὶ ὁ
πλήρης καὶ ὁ κενὸς συνίσταται, τὰς αὐτὰς ἐπιδέχεται ζητήσεις τῷ προειρημένῳ, τῷ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς δια-
στολῆς. δόξει γὰρ κἀνταῦθα, περὶ μὲν τὰ διαφέροντα μόρια δύνασθαι συστῆναι καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλία, περὶ
δὲ τὸ αὐτὸ μὴ δύνασθαι. μακροῦ δὲ ὅλον τὸ γένος τοῦτο τῶν σφυγμῶν δεῖται λόγου, καὶ οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ.
ῥηθήσεται γὰρ ἐν τοῖς περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαγνώσεως. ἔτι δὲ πλείονος δεῖται λόγου, τὸ κατὰ τὸ τρίτον

σημαινόμενον τῆς πληρότητος, ὑπό τε ἄλλων τινῶν, καὶ τῶν περὶ τὸν Ἀρχιγένην λεγόμενον. ὥς τε καὶ αὐτὸ
εἰς αὖθις ἀναβεβλήσθω. τοσοῦτον δ᾽ ἔτι τοῖς εἰρημένοις προσθέντες, ἤδη τὰ ἑξῆς ἴωμεν, ὅτι κατὰ τὸν τῆς ἀρ-
τηρίας τόπον, ἐναργέστερον γνωριζομένης τῆς τοῦ πυρετοῦ θερμότητος διά τις ἐστὶν, ἢ εἰ κατ᾽ ἄλλο τι μόριον ἅπτοιο,
πιθανὸν ἔδοξεν εἶναι τισὶ καὶ τοιοῦτον γένος σφυγμῶν συναριθμῆσαι τοῖς ἄλλοις, δι᾽ οὗ τὴν ποιότητα τῆς
θερμότητος γνωρίζομεν, οὗ δηλονότι γένους, ὁμαλότης τε καὶ ἀνωμαλία συστήσονται κατὰ μίαν διαστολήν. καὶ
διαφοραὶ τῆς ἀνωμαλίας γενήσονται, πρώτη μὲν, ἥ τε ἐν διαφέρουσι μορίοις, καὶ ἡ ἐπὶ ἑνός τινος συνισταμένη. τούτων
δ᾽ αὖθις τεμνομένων κατὰ τὰς προγεγραμμένας μεθόδους, ἕτεραι πλείους κατὰ μέρος. ἄλλο γένος
ἀνωμαλίας τῆς καθ᾽ ἕνα σφυγμὸν, οὐδενὶ τῶν εἰρημένων ὑποπίπτον σφυγμῶν, τὸ παρὰ τὴν θέσιν τῆς ἀρ-
τηρίας. φαίνεται γὰρ ἔσθ᾽ ὅτε τὸ μέν τι μέρος αὐτῆς, εἰς τὰ δεξιὰ παρῆχθαι, τὸ δὲ εἰς τὰ ἀριστερά. καὶ τὸ μὲν
10 ὑψηλότερον εἶναι, τὸ δὲ ταπεινότερον, ἤτοι κατὰ δύο τόπους ἢ πλείονας, τοῦ τοιούτου πάθους συνισταμένου.
παράκειται δὲ τοῦτο κατὰ τὴν φαντασίαν τῇ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς ἀνωμαλίᾳ, καὶ ὡς χρὴ διορίζειν αὐτὸ
ἐν τοῖς περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαγνώσεως λέγεται. ἄλλο γένος ἀνωμαλίας τῆς καθ᾽ ἕνα σφυγμὸν τὸ
κυματῶδες καλούμενον, οὗ τὴν ἰδέαν δηλοῖ μὲν ἱκανῶς καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα, χεῖρον δ᾽ οὐδὲν ὑπὲρ σαφηνείας
εἰπεῖν τι καὶ ἡμᾶς. οὐχ ἅμα φαίνεται κατὰ τὴν τοιαύτην ἀνωμαλίαν, ἡ ἀρτηρία πᾶσα διαστελλομένη, ἀλλὰ τὸ
μέν τοι, πρῶτον αὐτῆς, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον, τὸ δὲ τέταρτον. καὶ οὐδὲ ταῦτα, ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ὥστε
τὴν ἔπαρσιν κυματώδη γενέσθαι, τοῦ δευτέρου κύματος ἀεὶ τὸ πρότερον ἐκδεχομένου. καὶ ὅτι διαφέρει τῆς
διακεκομμένης κινήσεως τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς ἀνωμαλίας, οὐ χαλεπὸν φωρᾶσαι. τὴν γὰρ τοῦ προτέρου μέρους
τῆς ἀρτηρίας διαστολὴν, ἡ τοῦ δευτέρου διαδέχεται, μηδενὸς ἀκινήτου μορίου μεταξὺ πίπτοντος, ἀλλ᾽ ἐγγὺς μὲν
ἀκινησίας ἔρχεται τῶν κυμάτων τὸ πέρας, οὐ μὴν παντελῆ γε φωράσαις ἂν ἡσυχίαν οὐδενὸς μορίου. τὰ γὰρ
20 συνάπτοντα τὰς κινήσεις εἰς ὕψος, οἷον κυματώδεις ἀναστάσεις, οὐκ ἔστιν ἀκίνητα παντελῶς, ἀλλὰ βραχεῖαν
γοῦν τινα διασώζει κίνησιν. διαφέρει δὲ τοῦ σκωληκίζοντος ὁ σφυγμὸς οὗτος, μεγέθει. τὸν γοῦν μέγιστον τῶν κυ-
ματωδῶν ἐπινοῶν ἀεὶ μειούμενον εἰς οὕτω ποτὲ μικρὸν ἀφίξει, ὥς τε ἀπορεῖν εἴτε κυματώδης, εἴτε σκωληκίζων
ἐστὶν ἤδη. οὐ γὰρ κατὰ τὸ ποιὸν ἐοίκασιν ἀλλήλων διαφέρειν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ποσόν. ἔστι δὲ τὸ μέν τοι κοινὸν ἀμφοτέροις
τε αὐτοῖς, καὶ τοῖς εἴδεσιν ἅπασιν αὐτῶν, τὸ δὲ ἴδιον ἑκατέρων. κοινὸν μὲν, ἀφ᾽ οὗ καὶ τοὔνομα ἑκατέροις, τῷ μὲν
κυματώδει, τὸ, οἷον κύματα ἐπανίστασθαι κατὰ τὴν ἀρτηρίαν, ἕτερον ἐφ᾽ ἑτέρῳ, τῷ δὲ σκωληκίζοντι, σκώλη-
κος ἐοικέναι πορείᾳ, καὶ αὐτοῦ τοῦ ζώου τούτου κυματωδῶς κινουμένου, καθάπερ καὶ Δημόκριτος λέγει που περὶ
τῶν τοιούτων διαλεγόμενος, τῶν ὅσα κυματοειδῶς, ἀνὰ τὴν πορείαν πλάζεται. καὶ δῆλον ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς
ἐπεγέρσεως, ἄνωθέν ἐστιν ἀεὶ καὶ τελευτᾷ πρὸς τὰ πέρατα τῆς ἀρτηρίας. τοῦτο μὲν οὖν τὸ κοινόν. διαφοραὶ δ᾽ αὐτῶν αἱ
κατ᾽ εἶδος, ὧδέ πως συνίστανται. τινὲς μὲν εἰς εὐθὺ τὸ κῦμα φερόμενον ἔχουσι. τινὲς δὲ καὶ εἰς τὸ πλάγιον ἐκ-
30 κλῖνον. καὶ τινὲς μὲν ἐν βραχείᾳ τῇ κατὰ τὸ μῆκος διαστάσει, τὸ ὕψος ἱκανόν. τινὲς δ᾽ ἔμπαλιν ἐν μακροτέρᾳ τῇ
διαστάσει, τὸ ὕψος ταπεινόν, καὶ οἱ μὲν πλατὺ, οἱ δὲ στενόν. καὶ οἱ μὲν ἰσοταχεῖς. οἱ δ᾽ οὔ. οὕτω δὲ καὶ τόνου, τῷ μὲν
μᾶλλον, τῷ δὲ ἧττον μέτεστι τῶν κυμάτων. ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ πάσας ἅμα τὰς εἰρημένας διαφορὰς, ἡ ἀνωμαλία
συνίσταται. ἀλλ᾽ οὐδὲ διὰ μίαν ἄλλην τῶν εἰρημένων ἀνωμαλιῶν, οὕτως ὀνομάζονται, οὐδ᾽ ἔστιν οὐδ᾽ ἑτέροις
αὐτῶν, οὔτε τοῖς κυματώδεσιν, οὔτε τοῖς σκωληκίζουσι τὸ εἶναι τοιούτοις δι᾽ ἄλλην τινὰ πλὴν τῆς κατὰ τὸ πο-
σὸν τῆς διαστολῆς. αὕτη γὰρ μόνη ἡ ἀνωμαλία, προσλαβοῦσα τὴν κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον τῶν μορίων
κίνησιν, τοὺς τοιούτους συνίστησι σφυγμοὺς, ὡς εἶναι σύνθετον τὴν γένεσιν αὐτῶν, ἔκ τε τῶν ἀνωμάλων, κατὰ
τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς ἐν διαφέρουσι μορίοις, καὶ τῶν μὴ ἅμα πάντα τὰ μόρια τῆς ἀρτηρίας ἐχόντων κινού-
μενα, οὐ μὴν εὕρηταί γέ πω καθ᾽ ἑαυτὴν ἡ τοιαύτη ἀνωμαλία, ὥς τε τὸ πρότερον μόριον τῆς ἀρτηρίας, πρό-
τερον φαίνεσθαι κινούμενον, ἀλλ᾽ ὅταν γίγνηται, πάντως τὶς αὐτῇ καὶ τῶν ἄλλων τῶν προειρημένων μί-
40 γνυται. τὸ γὰρ ὑπ᾽ Ἐρασιστράτου λεγόμενον, ὡς ἀεὶ τὸ πρότερον φαίνεται κινούμενον, οὐ τὸ τῆς αἰσθήσεως,
πάθος διδάσκει, πᾶν γὰρ τοὐναντίον, καὶ καταψεύδεται τοῦ φαινομένου, δόγματος δὲ ἕνεκα λέγεται, καθά-
περ καὶ ἄλλα πολλὰ, πολλοὶ τῶν δόγμασι συναγορευόντων, ἀναπλάσαντες ἔγραψαν ὡς φαινόμενα, μὴ
δ᾽ ὄναρ πώποτε πεφηνότα. ὥσπερ δὲ τὸν κυματώδη σφυγμὸν ὁ σκωληκίζων διαδέχεται μικρότερον γινό-
μενον, οὕτω τὸν σκωληκίζοντα ὁ μυρμηκίζων, ὅταν ἀπολλυμένων τῶν κινήσεων τῶν πολλῶν εἰς μίαν καὶ ταύ-
την παντελῶς μικρὰν τελευτήσῃ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδ᾽ ἀνώμαλος παντελῶς φαίνεται, καίτοι πιθανόν ἐστιν ἐκ
τοῦ γένους αὐτὸν εἶναι τῶν ἀνωμάλων, ἀλλὰ διὰ τὴν μικρότητα, λανθάνει ἡ ἀνωμαλία. κέκληται δ᾽ οὗτος ὁ
μυρμηκίζων, ἀπὸ τῆς πρὸς τὸ ζῶον τὸν μύρμηκα ὁμοιότητος, ὡς μέν τινες φασὶ κατὰ σμικρότητα, ὡς ἕτεροι δὲ,
διὰ τὸν τρόπον τῆς κινήσεως, ἵν᾽ ὁμοίως τῷ σκωληκίζοντι καὶ δορκαδίζοντι καὶ οὗτος ᾖ κεκλημένος. ἐκεῖνοί τε
γὰρ ὁμοιότητι κινήσεως τῆς πρὸς τὰ ζῶα ὧν τὴν ἐπωνυμίαν ἔχουσιν ἐκλήθησαν, οὗτός τε αὐτὸς ὁ μυρμηκί-
50 ζων οὕτως. τινές δὲ καὶ δι᾽ ἄμφω φασὶν αὐτὸν οὕτως ὀνομάζεσθαι, διά τε τὴν μικρότητα καὶ τῆς κινήσεως τὸ εἶ-
δος. ἡ μὲν δὲ, περὶ μὲν τούτων οὐ φιλοτιμητέον. οἷος δ᾽ ἐστὶν ὁ μυρμηκίζων λεκτέον. ἔστι δὲ μικρὸς ἄγαν, οὗ μι-
κρότερος ἄλλος οὐκ ἔστιν, ὡσαύτως δὲ καὶ ἀμυδρότατος πάντως καὶ πυκνότατος, οὐ μὴν ταχύς γε, ὡς τισὶ δο-
κεῖ. διελεχθήσεται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν διαγνώσεως. ἀλλὰ νῦν γε τὸ λεῖπον ἔτι προσθέντες, τῆς περὶ
τῶν κατὰ μίαν διαστολὴν ἀνωμάλων σφυγμῶν διαφορᾶς, ἤδη τοὺς ἄλλους μεταβῶμεν. εἰσὶ δὲ οἵ τε κλονώδεις
ἔτι καὶ οἱ σπασμώδεις, ἐοικότες μὲν ἀλλήλοις, τῷ μὴ φυλάττειν ἕνα τόπον τὴν ἀρτηρίαν, ἀλλ᾽ ἄνω τε καὶ κάτω
φέρεσθαι, τῆς κατὰ φύσιν θέσεως ἐξισταμένην, διαφέροντες δὲ καὶ κατὰ τοῦτο μὲν αὐτό, βραχὺ γὰρ τοῦ τοιούτου
παθήματος οἱ σπασμώδεις μετέχουσι, μέγα δὲ καὶ σαφὲς ἱκανῶς τοῖς κλονώδεσιν ὑπάρχει καὶ καθ᾽ ὅσον δὲ, οἱ
μὲν σπασμώδεις ἑκατέρωθεν ἐκ τῶν περάτων ἀνθέλκεσθαι, καὶ τείνεσθαι καὶ σπᾶσθαι φαίνονται, τοῖς κλονώδεσι δὲ

οὐδὲν τοιοῦτον ὑπάρχει. καὶ προσέτι μεγάλη μὲν πολλάκις ἡ διαστολὴ τοῖς κλονώδεσι, μικρὰ δ' ἀεὶ τοῖς σπασμώ-
δεσι. καὶ τῶν μορίων τῆς ἀρτηρίας, τὰ μὲν ἀναφέρεσθαι, τὰ δὲ καταφέρεσθαι καθ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χρό-
νον, ἐν τοῖς κλονώδεσι φαίνεται ἐναργῶς, τῶν σπασμωδῶν παντελῶς ὀλίγοις καὶ ἀμυδρῶς τοῦ τοιούτου
συμπίπτοντος. καθόλου δὲ φαίνεται χορδῆς τινὸς τεταμένης αἴσθησις ἐστὶν ἐπὶ τοῦ σπασμώδους σφυγμοῦ,
καθ' ὃ καὶ οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἔοικεν. ἐπὶ τῶν κλονωδῶν, οὐδὲν τοιοῦτον φαίνεται. μάλιστα γὰρ ἄν τις αὐτῶν τὴν
κίνησιν εἰκάσειε τοῖς ἀκοντίοις, ὅσα σφοδρῶς ἀφεθέντα, ταχέως φέρεται κραδαινόμενα. καλοῦσι γὰρ οὕτως
τὸν πυκνὸν αὐτῶν καὶ ἀνώμαλον σεισμόν, ὅπερ οὐχ ὑπάρχει τοῖς σπασμώδεσι. τούτοις δὲ πάντας τοὺς σφυγμοὺς
τοὺς ἔξω τῶν πέντε γενῶν τῶν πρώτων κατὰ μίαν διαστολὴν ἀνωμάλους γινομένους, δύο ταῦτα προσιόντα συνί-
στησι, τό, τε παρὰ τὴν θέσιν τῆς ἀρτηρίας εἶδος τῆς ἀνωμαλίας, καὶ τὸ πρωϊαίτερον, ἢ ὀψιαίτερον ἄρχεσθαι
10 τῆς κινήσεως τὰ μόρια, τὸν μὲν πρῶτον ἐν αὐτοῖς ῥηθέντα, τὸν παρὰ τὴν θέσιν τῶν μορίων ἀνώμαλον, αὐτὸ
τοῦτο μόνον. τοὺς δὲ ἄλλους, καὶ τοῦτο μὲν καὶ ἄλλαι δέ τινες ἀνωμαλιῶν προσιοῦσαι διαφοραὶ τῶν πρώτων πέντε
γενῶν. συνθετοὶ γὰρ αἵ τε νοήσεις καὶ αἱ γενέσεις αὐτῶν, τοῦ τε κυματώδους καὶ τοῦ σκωληκίζοντος, καὶ τοῦ
κλονώδους καὶ τοῦ σπασμώδους. ὁ δὲ μυρμηκίζων ὡς ἔφαμεν, ἀνώμαλος μέν ἐστιν, οὐ μὴν καὶ φαίνεταί γε. καὶ ὁ
δορκαδίζων δὲ κληθεὶς ὑπὸ Ἡροφίλου σφυγμός, ἔστι μὲν ἐκ τῶν κατὰ μίαν διαστολὴν ἀνωμάλων, σύνθετος
δὲ καὶ αὐτός ἐστιν, οὐδετέρας ἐφαπτόμενος τῶν προσιουσῶν τοῖς πρώτοις πέντε γένεσιν ἀνωμαλιῶν, ἀλλ' ὅταν
καθ' ἓν μόριον ὁτιοῦν διακόπτηται τὴν κίνησιν ἡ ἀρτηρία, τηνικαῦτα μάλιστα γινόμενος, οὐχ ἁπλῶς. οὐ γὰρ ὅλον
τοῦτο τὸ γένος δορκαδίζων ἐστὶ σφυγμός, ἀλλ' ὅταν ἡ μετὰ τὴν ἡσυχίαν δευτέρα κίνησις, ὠκυτέρα τε καὶ σφο-
δροτέρα τῆς προτέρας ᾖ. τῷ γὰρ τοιούτῳ μόνῳ τοῦτο ἐπίκειται τοὔνομα, κατὰ τὴν πρὸς τὰ ζῶα τὰς δορκά-
δας ὁμοιότητα. καὶ γὰρ ἐκεῖνα τοῦτον φαίνεται πηδῶντα τὸν τρόπον, διπλῆν τινὰ κίνησιν ποιούμενα. πρὸς
20 βραχὺ γὰρ ὑφώσαντα ἑαυτά, καί τινα ἐνδόκησιν, ὡς αὐτοῦ που τὴν κίνησιν καταπαύσαντα παραχρῆμα, δευ-
τέραν ἀδόκητον ὁρμὴν κινήσεως ποιεῖται, πολὺ τῆς πρόσθεν ὠκυτέραν, ὡς δὴ ἐπεμπηδῶντα ἑαυτοῖς. αὗται
αἱ πᾶσαι κατὰ μίαν διαστολὴν ἀνωμαλίαι. περὶ δὲ τῆς κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα καὶ ῥυθμόν, νῦν
ἐροῦμεν. οἴονται δὲ συστηματικὰς μόνον εἶναι τὰς τοιαύτας ἀνωμαλίας. οὕτω δὲ καλοῦσι τὰς ἐν πλείοσι σφυ-
γμοῖς συνισταμένας. εἴπωμεν δὲ πρότερον περὶ τῶν ἐν ἀθροίσματι γινομένων, εἶθ' οὕτως ἐπὶ τὰς καθ' ἕνα μεταβησώ-
μεθα, προχειρισάμενοι παραδείγματος ἕνεκα μίαν αἵρεσιν τῶν περὶ πυκνότητος γεγενημένων, ἥπερ δὴ καὶ σαφε-
στάτη ἐστί, περὶ τὰ διαλείμματα τῶν πληγῶν συνίστασθαι νομίζουσα τὸ γένος τοῦτο τῶν σφυγμῶν. ὅταν οὖν
ἑξῆς πάντα τὰ διαλείμματα ἴσα ᾖ κατὰ πάντας τοὺς σφυγμούς, ὁμαλὸν τοῦτον εἶναι φασί. εἰ δὲ τὰ μὲν μείζω,
τὰ δ' ἐλάττω, δηλονότι ἀνώμαλον, ἐν πυκνότητι καὶ ἀραιότητι. καὶ τὸν ῥυθμὸν δ' ὡσαύτως ἐν τῷ λόγῳ τοῦ χρό-
νου τῆς πληγῆς, πρὸς τὸν τοῦ διαλείμματος συνιστάμενον, ὅταν ἐφεξῆς ὁ αὐτὸς μένῃ, τότε εἶναι φασὶ ὁμαλόν.
30 εἰ δὲ μεταβάλλει τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον, ἀνώμαλον γίγνεσθαι, καθάπερ εἰ καὶ τῶν διαλειμμάτων, ἃ καὶ ἡσυχίας κα-
λοῦσι, μεταπέσῃ τὰ μεγέθη τὴν κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα γίγνεσθαι ἀνωμαλίαν. ταῦτα μὲν οὖν ὀρθῶς
λέγουσι, καὶ ἔστιν ἀπὸ τῆς εἰρημένης αἱρέσεως, ἐπὶ τὰς ἄλλας μετιόντα, γνωρίζειν ὁμαλότητά τε καὶ ἀνωμαλίαν
ἐν ἀμφοτέροις τοῖς γένεσι, τὴν ἐν πλείοσιν ὡς ἔφαμεν σφυγμοῖς συνισταμένην, ἣν καὶ συστηματικὴν καλοῦσιν.

Περὶ δὲ τῆς καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίας αὐτῶν ἣν ἅπαντες παραλελοίπασιν, οὐκ ἔθ' ὁμοίως σαφές, ἀλλ' ὑπὲρ
τοῦ μηδὲν λείπειν τῇ προκειμένῃ πραγματείᾳ, καὶ περὶ τούτων πειράσομαι, καθ' ὅσον δυνατὸν σαφῶς εἰπεῖν, ἀρχὴν τοῦ
λόγου τήνδε ποιησάμενος. τὰ μόρια τῆς ἀρτηρίας, ἤτοι πάνθ' ἅμα τῆς κινήσεως ἄρχεται, ἢ τὰ μὲν αὐτῶν πρωϊαί-
τερον, τὰ δὲ ὀψιαίτερον. εἰ μὲν οὖν πάνθ' ἅμα κινεῖσθαι ὑπάρξαιτο, εἶτα καὶ κινηθέντα μὴ ἐν ἴσοις χρόνοις
αὖθις τῆς δευτέρας διαστολῆς ἅμα πάλιν ἄρξαιτο, τῶν δύο γενῶν ἀνωμαλία καθ' ἕνα σφυγμὸν συστήσεται,
ὅτι μὲν ἐγένετο, γνωρισθεῖσα, τῆς δευτέρας διαστολῆς ἀρξαμένης, οὐ μὴν ἐν τῇ γε δευτέρᾳ τὴν ὕπαρξιν
40 ἔχουσα, ὥσπερ οὐδὲ ὁ ῥυθμὸς αὐτός, οὐδὲ τὸ κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα γένος. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα, καθ'
ἕνα μὲν σφυγμὸν γίγνεται, δεῖται δὲ πάντως εἰς τὸ γνωσθῆναι τοῦ δευτέρου. πρὶν γὰρ ἄρξασθαι τοῦτον, οὐχ
οἷόν τε τοῦ προτέρου τὸ πέρας γνωρίσαι. ἔτι δ' ἀγνώστου μένοντος τοῦ πέρατος, οὔτε τὴν πυκνότητα δυνατὸν,
ἢ τὴν ἀραιότητα, οὔτε τὸν ῥυθμὸν ἐπιγνῶναι. ὥστε καὶ περὶ τὴν τῆς ἀνωμαλίας γένεσιν, ἣν εἰρήκαμεν, οὐδὲν
θαυμαστὸν ἀναμένειν τῆς δευτέρας διαστολῆς τὴν ἀρχήν. οὐ μὴν τούτου γε ἕνεκα συστηματικὴν αὐτὴν χρὴ νο-
μίζειν. ἀμέλει πρὶν συμπερανθῆναι τὴν δευτέραν διαστολήν, εὐθὺς ἀρχομένης αὐτῆς γνωρίζεται, μηδὲν μήτε
τοῦ δευτέρου σφυγμοῦ δεηθέντων ἡμῶν, μήτε τοῦ τρίτου, μήτε τῶν ἑξῆς. οὕτως, ἐν τῷ πρώτῳ μόνῳ γίγνεται.
διὰ τοῦτ' οὖν ἔφαμεν, ὅταν ἅμα πάντων τῶν μορίων ἀρξαμένων κινεῖσθαι κατά τε τὴν προτέραν καὶ τὴν
δευτέραν διαστολήν, μὴ ἴσος αὐτοῖς ὁ τῆς κινήσεως γένηται χρόνος, τῶν δύο γενῶν ἀνωμαλίαν συνίστασθαι, τὴν
μέν, κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα, τῷ τῶν διαλειμμάτων ἀνίσῳ. τὴν δὲ κατὰ ῥυθμόν, τῷ λόγῳ τοῦ χρόνου
50 τῆς πληγῆς πρὸς τὸν τοῦ διαλείμματος. ὁ μὲν γὰρ τοῦ πρώτου πάντων παυσαμένου τῆς κινήσεως μορίου χρό-
νος, ἐλάχιστος ἔσται. μέγιστος δέ, ὁ τοῦ ὑστάτου. οἱ δ' ἐν τῷ μέσῳ, ἀνάλογον, ἐφ' ὅσον ἂν ἢ τοῦ πρώτου, ἢ τοῦ ἐσχάτου
ἀφεστηκότες ὦσιν. ἔμπαλιν δὲ τοῖς τῶν κινήσεων χρόνοις, οἱ τῶν ἡσυχιῶν, μείζους μὲν ἔσονται περὶ τὰ πρῶτα
παυσάμενα. ἐλάττους δὲ περὶ τὰ ὕστατα. ὥστε ὁ μὲν κατὰ τὸ πρῶτον παυσάμενον μόριον χρόνος τῆς κι-
νήσεως ἐλάχιστος ὤν, μεγίστῳ παραβάλλεται χρόνῳ, τῷ τῆς κατὰ τὸ αὐτὸ μόριον ἡσυχίας. ὁ δέ, κατὰ τὸ ὕστα-
τον μέγιστος ὢν ἁπάντων τῶν τῆς κινήσεως χρόνων, ἐλαχίστῳ, τῷ τῆς κατὰ τὸ αὐτὸ μόριον ἡσυχίας παραβάλλε-
ται, καὶ οὕτως ὁ ῥυθμὸς ὑπαλλάττεται καθ' ἑκάστην, εἰς ὅσον ὁ λόγος τοῦ τῆς κινήσεως χρόνου, πρὸς τὸν τῆς ἡσυ-
χίας, οὐχ ὁ αὐτὸς ἐν ἅπασι μένει. ἀλλὰ μέντοι τῆς προτέρας διαστολῆς ἅμα μὲν ἁπάντων τῶν μορίων τὴν ἀρχὴν
τῆς κινήσεως ποιησαμένης, οὐκ ἰσόχρονον δὲ πᾶσιν ἡ δευτέρα διαστολὴ μὴ ἅμα πάντων ποιήσηται τὴν ἀρχὴν

τῆς κινήσεως, ἀλλὰ προτέρου μὲν, τοῦ προτέρου παυσαμένου, καὶ τοσούτῳ γε προτέρου, ὅσῳ πρότερον ἐ-
παύσατο, δευτέρου δὲ τοῦ δευτέρου, καὶ οὕτως ἑξῆς, ἡ μὲν κατὰ τὸν ῥυθμὸν ἀνωμαλία γένοιτ' ἂν οὕτως, ἡ δὲ κα-
τὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα οὐκέτι. τὸ μὲν γὰρ τῆς ἡσυχίας ἴσον ἐν ἅπασι γινόμενον, οὐδὲ μίαν ἐργάσε-
ται κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα διαφοράν, οὐ μὴν ὅ γε λόγος ὁ αὐτὸς ἔσται τοῦ τῆς κινήσεως χρόνου πρὸς
τὸν τῆς ἡσυχίας, εἴ γε ὁ μὲν τῆς κινήσεως οὐκ ἴσος ἦν ἅπασιν, ὁ δὲ τῆς ἡσυχίας, ἴσος. ὥστ' οὐδὲ ὁ ῥυθμὸς ἅπασιν ὁ
αὐτός. εἰ δ' ἅμα πάντα τὰ μόρια τῆς ἀρτηρίας ἀρξάμενα κινεῖσθαι, μήθ' ἅμα πάλιν ἄρξαιτο τῆς δευτέρας
διαστολῆς, μήθ' ἅμα παύσαιτο τῆς προτέρας, ἀλλὰ μηδὲ τὸ τῆς ἡσυχίας ἴσον ἐν ἅπασι γένοιτο, διττὴν ἐν τῷ
τοιούτῳ διαφορὰν ἀνάγκη συστῆναι, τῆς μὲν κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα καθ' ἑτέραν τῶν διαφορῶν ἀνω-
μαλίας συνισταμένης, οὐ μὴν τῆς γε κατὰ τὸν ῥυθμὸν ἐξ ἀνάγκης. ἐνδέχεται γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ πάντων τῶν
10 μορίων τοὺς τῆς κινήσεως χρόνους, πρὸς τοὺς τῶν ἡσυχιῶν γίνεσθαι. καὶ εἰ τοῦτο συμβαίνει, καὶ ὁ ῥυθμὸς ὁμαλὸς
ἂν εἴη, μὴ σωζομένου δὲ τοῦ αὐτοῦ κατὰ πάντα τὰ μόρια λόγου, καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἐνδέχεται γίνεσθαι, δια-
φθαρείη ἂν οὕτω καὶ ὁ ῥυθμός. εἰ δ' αὖ πάλιν ἅμα πάντων ἀρξαμένων τῶν μορίων κινεῖσθαι, καὶ κινηθέντων
ἐν ἴσῳ χρόνῳ τῆς δευτέρας διαστολῆς, μὴ ἅμα πάντα τὰ μόρια τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ποιήσαιτο, ἀλλὰ τὰ μὲν,
πρωϊαίτερον αὐτῶν ἄρξαιτο, τὰ δὲ, ὀψιαίτερον, οὔτε ὁ ῥυθμὸς ἔτι ὁμαλὸς, οὔτε ἡ κατὰ πυκνότητα καὶ
ἀραιότητα διαφορά. ταύτην μὲν γὰρ ἀνώμαλον ποιεῖ τῶν ἡσυχιῶν τὸ ἄνισον. τὸν δὲ ῥυθμὸν, ἡ τῶν λόγων ἑτερό-
της, ἁπάντων μὲν τῶν μορίων ἐν ἴσῳ χρόνῳ κινηθέντων, οὐ μὴν καὶ ἡσυχασάντων ἐν ἴσῳ χρόνῳ. τοσαῦται μὲν,
ἀνωμαλίας αἱ διαφοραί, τῆς καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀμφοῖν τοῖν γενοῖν, ὅταν ἅμα πάντα τὰ μόρια τῆς ἀρτηρίας
ἄρξηται διαστέλλεσθαι. ὅταν δὲ τὸ μὲν, πρότερον αὐτῶν, τὸ δὲ δεύτερον ἄρξηται τοῦ διαστέλλεσθαι. παυσαμένων μὲν,
ἁπάντων ἅμα καὶ αὖθις τῆς δευτέρας διαστολῆς ἀρξαμένων ἅμα, κατὰ θάτερον γένος τὸ τοῦ ῥυθμοῦ μόνον, τὴν
20 ἀνωμαλίαν ἀνάγκη γίνεσθαι. τὰ μὲν γὰρ διαλείμματα τῶν κινήσεων, ἴσα πᾶσιν ἔσται τοῖς μορίοις. ὥστε οὐδεμία
κατά γε τοῦτο τὸ γένος ἀνωμαλία συστήσεται. ἴσῳ δὲ ὄντι τῷ χρόνῳ τῷ τῆς ἡσυχίας ἐν ἅπασι τοῖς μορίοις, ἀνί-
σους παραβαλλόμενος, ὁ τῆς καθ' ἕκαστον αὐτῶν κινήσεως, ἐν διαφέρουσι λόγοις τὸν ἑκάστου μορίου ῥυθμὸν ἀπο-
τελέσει. εἰ δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἄρξαιτο τῆς δευτέρας διαστολῆς ἡ ἀρτηρία, καθ' ὃν καὶ τῆς προτέρας, ὥστε
καθ' ἑκατέραν τῶν διαστολῶν ταυτὸ μόριον ἄρχεσθαι πρωϊαίτερον ἑτέρου τῷ ἴσῳ, καὶ τοῦτ' ἐν ἅπασι τοῖς μο-
ρίοις φυλάττοιτο, παυσαμένων αὐτῶν ἅμα τῆς προτέρας διαστολῆς, ἀνάγκη καθ' ἑκάτερον τῶν γενῶν γίνεσθαι
τὴν ἀνωμαλίαν. ὁ μὲν γὰρ πᾶς χρόνος ὁ συγκείμενος, ἔκ τε τῆς κινήσεως καὶ τοῦ διαλείμματος, ἴσος ἔσται πᾶσι
τοῖς μορίοις τῆς ἀρτηρίας. ἄνισοι δὲ οἱ τῶν κινήσεων λόγοι, πρὸς τοὺς τῶν ἡσυχιῶν, τῷ τὸν ὅλον χρόνον μὴ εἰς ἴσα
τέμνεσθαι. τῶν μὲν γὰρ πρότερον ἀρξαμένων μορίων κινεῖσθαι, ὁ μὲν τῆς κινήσεως χρόνος, μείζων ἔσται τοῦ τῶν ὕστε-
ρον ἀρξαμένων. ὁ δὲ τοῦ διαλείμματος, ἐλάττων. τῶν δ' ὕστερον ἀρξαμένων ἔμπαλιν, ὁ μὲν τῆς κινήσεως χρόνος
30 ἐλάττων, ὁ δὲ τῆς ἡσυχίας μείζων. ὥστε ἀνάγκη καὶ τὸν ῥυθμὸν ἄνισον εἶναι καθ' ἕκαστον τῶν μορίων. καὶ τὴν
κατὰ πυκνότητα δὲ καὶ ἀραιότητα συνίστασθαι περὶ αὐτοὺς ἀνωμαλίαν, ἀναγκαῖον, εἰς ὅσον οἱ τῶν διαλειμμά-
των χρόνοι διαφέρουσιν. εἰ δ' ὁμοίως τῆς δευτέρας διαστολῆς τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν μορίων κινήσεως ποιησαμένης,
ἣν περ ἡ προτέρα ἐπεποίητο, τουτέστιν ἵνα καθ' ἑκατέραν τὸ αὐτὸ μόριον ἄρχηται, τὸ μὲν, πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον
τῆς κινήσεως, ἡ τελευτὴ τῆς προτέρας διαστολῆς, μὴ ἴση πᾶσι γένοιτο, δύο ἔσονται διαφοραί. δύναται γὰρ
καὶ πολλῷ πρότερον παύσασθαι τὸ πρότερον τῆς κινήσεως ἀρξάμενον μόριον, δύναται δὲ καὶ ὕστερον. εἰ μὲν τὸ
ἐν ἴσῳ παύσαιτο τὸ πρότερον, ὅσῳ πρότερον ἤρξατο, κατ' ἄμφω τὰ γένη, γένοιτ' ἂν οὕτως ὁμαλὸς σφυγμός. εἰ
δὲ πολλῷ παύσαιτο πρότερον ἢ περ ἤρξατο, τὴν ἀνωμαλίαν οὕτω γεννήσει τῶν δύο γενῶν. παυσάμενον δ' ὕ-
στερον τὸ πρότερον ἀρξάμενον, πάντως ἐργάσεται τῶν δύο γενῶν τὴν ἀνωμαλίαν, ἄν τε πολλῷ τύχῃ παυσά-
μενον ὕστερον, ἄν τε ὀλίγῳ. εἰ δὲ μήτε τῆς προτέρας διαστολῆς ἡ ἀρχὴ πᾶσιν ἅμα τοῖς μορίοις γένοιτο, μήτε τῆς
40 δευτέρας, ἐνδέχεται ποτὲ μὲν τὸν ῥυθμὸν ὁμαλὸν γίνεσθαι, ἐνδέχεται δὲ καὶ τὸ τῆς πυκνότητος καὶ ἀραιότη-
τος γένος, εἰ μὲν οὕτω μερισθεῖεν οἱ τῶν κινήσεων χρόνοι, πρὸς τοὺς τῶν ἡσυχιῶν. ὥστε τὸν αὐτὸν ἐν ἅπασιν εἶναι
λόγον, ὁμαλοῦ τοῦ ῥυθμοῦ γιγνομένου. εἰ δ' οἱ τῶν ἡσυχιῶν χρόνοι μόνοι ἴσοι γεννηθεῖεν, ὁμαλότης ἐν θατέρῳ γένει.
ταῦτα μὲν οὖν σπάνια. τὰ δὲ τῶν ἀνωμαλιῶν, ἱκανῶς πολλά. καὶ γὰρ ἅμα πάντα δύναται τῆς κινήσεως
παύσασθαι τὰ μόρια καὶ οὐχ ἅμα. κἂν τῷ μὴ ἅμα παύσασθαι, τὰ μὲν, πρότερον. τὰ δ' ὕστερον. καὶ ἤτοι πολλῷ
πρότερον, ἢ πολλῷ ὕστερον. οἷαι δὲ καὶ ὅσαι γένοιντ' ἂν αἱ ἀνωμαλίαι κατὰ ταῦτα, τοῖς προειρημένοις ἂν εὑρίσκοις.
ὥστε οὐδὲν δεῖ μηκύνειν ἔτι. μόνον δὲ τοῦτο μνήσαντας, ὡς τὸ προτεθὲν ἀποδέδεικται, τὸ γίνεσθαι τινὰς καὶ καθ'
ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίας, ἔν τε τῷ κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα γένει, κἂν τῷ κατὰ τὸν ῥυθμὸν, ἐνταῦθα
που καταπαῦσαι καιρὸς ἤδη τὸν πρῶτον λόγον. ἃ γὰρ ἐπὶ μιᾶς αἱρέσεως τῆς μεριζούσης εἰς πληγὴν καὶ
διάλειμμα τὸν σφυγμὸν, ὡς ἐπὶ παραδείγματος εἰρήκαμεν, οὐδὲν χαλεπὸν καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας μεταφέρειν,
50 ὁμοίως ἡμῶν καὶ κατ' ἐκείνας ἁπάσας ἀποδεῖξαι δυναμένων ἐν τοῖς δύο γένεσι τούτοις, ὑπὲρ ὧν δὴ πέπαυμαι
λέγων τὰς καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίας συνισταμένας.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΣΦΥΓΜΩΝ ΛΟΓΟΣ. β'.

Υ' τὴν αὐτὴν χρείαν ἐπαγγέλλεται τόδε τὸ γράμμα τῷ πρόσθεν, ἀλλ' ὃν ἔχει λόγον ἐλλέβορος, ἢ σκαμμωνία πρὸς ἄρτον, ἢ κρέας, τοῦτο καὶ τὰ νῦν λεχθησόμενα πρὸς τὰ εἰρημένα. τρέφειν μὲν γὰρ ἐκεῖνα τὰς ὑγιαινούσας ἐδύνατο ψυχὰς, ἐκκαθαίρειν δὲ ταῦτα τὰς μοχθηρὰς δόξας, ὥσπερ τινὰ νοσήματα. συγκατασκευάζεσθαι δ' εἰκὸς τοῖς ἐλέγχοις τῶν διημαρτημένων πίστιν βεβαίαν τῶν ὀρθῶς εἰρημένων. ὥστ' εἴ τις τῷ παρόντι λόγῳ καὶ ταύτην προσθείη τὴν χρείαν, εὑρήσει τινὰ καὶ ὠφέλειαν ἑπομένην.

Περὶ τῆς χρήσεως τῶν ὀνομάτων.

Ἔστι δὴ πρῶτος μοι λόγος πρὸς τοὺς σοφιστὰς, ὁ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ὀνομάτων. ἡμεῖς γὰρ ἑπόμεθα τῇ τῶν ἑλλήνων συνηθείᾳ. καὶ γὰρ ἐτράφημεν ἐν αὐτῇ, πειρώμεθά τε διὰ τῶν σαφεστάτων ὀνομάτων, ἑρμηνεύειν ἀεὶ τὸ νοούμενον. οὐ μὴν ἐγκαλοῦμεν γε τοῖς ὀλιγωροῦσιν αὐτῆς, ἀλλ' εἰ καὶ καθ' ἑκάστην λέξιν ἐθέλει τις βαρβαριστὶ φθέγγεσθαι, μὴ λυμαινόμενος τῷ σαφεῖ τῆς ἑρμηνείας, οὐδὲν ἡμῖν μέλει. τούτου γὰρ ἕνεκα χρώμεθα τῇ πρὸς ἀλλήλους διαλέκτῳ, τοῦ νοῆσαι τὰ δηλούμενα, καὶ τοῦτο ἡγούμεθα κάλλιστα χρῆσθαι λόγῳ τὸν ἐναργέστατα δηλοῦν ἃ βούλεται δυνάμενον. ἡ μὲν ἡμετέρα προαίρεσις τοιαύτη, μέτριος, ὡς νομίζω, καὶ φιλάνθρωπος, οὐ μὴν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν οἱ σοφισταὶ, ἀλλ' ὥσπερ ἀλλήλοις ἐρίζουσι περὶ τῶν ὀνομάτων, ἀμελοῦντες αὐτῶν τῶν πραγμάτων, οὕτω καὶ ἡμῖν ἐπηρεάζουσιν ὑβρίζοντες ἀεὶ, καὶ καταγελῶντες, εἰ μὴ χρησαίμεθα τοῖς ἐκείνων ὀνόμασιν. εἰ μὲν οὖν ἅπαντες συνθέμενοι μίαν διάλεκτον, ὥσπερ νόμισμα κοινὸν ἀπὸ ψηφίσματος εἰσηγήσαντο, τάχ' ἂν ἐπειράθημεν ἐπιλαθέσθαι μὲν τῆς τῶν ἑλλήνων, ἐκμαθεῖν δὲ τὴν πρὸς ἐκείνων νομοθετεῖσαν. ἀλλ' οὐδ' εἰ τῶν βαρβάρων τινὰ μιᾷ διαλέκτῳ συνέθεντο χρήσασθαι, μαθεῖν ἂν οὐδὲ ταύτην ὠκνήσαμεν, ὑπὲρ τοῦ πάντ' αὐτοῖς χαρίσασθαι. ἐπεὶ δὲ οὐχ ἑλληνικὴν διάλεκτον εἰλικρινῶς οὐδεμίαν, οὐδὲ βάρβαρον ἁπλῶς, ἀλλά τινα μικτὴν ἐξ ἁπασῶν, οἷον καρύκην, ἤ τινα ποικιλωτέραν τε, καὶ ἀλλοκοτέραν καρύκης συντιθέασιν, ὡς ἂν ἕκαστος αὐτῶν βούληται, τὰ μὲν ἐκ φοινίκης τε καὶ συρίας, τὰ δ' ἐξ αἰγύπτου τε καὶ θρᾴκης, ἢ ποθὲν ἄλλοθεν συμφορήσας, εἶτα τοῖς τῶν ἑλλήνων ὀνόμασι μιγνὺς, οὐδὲ τούτοις γνησίοις, ἀλλὰ πολυειδῶς παρεφθαρμένοις, ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω μὰ τοὺς θεοὺς ὅ τι καὶ γένωμαι, μήτ' ἐκμανθάνειν τὰς τοιαύτας διαλέκτους δυνάμενος, μήτ' ἐκείνους πείθειν μίαν ἐκμανθάνειν τὴν τῶν ἑλλήνων, μήτ' ἐπειδὴ τούτων οὐδετέρου τυγχάνω, τοῦ γοῦν τρίτου τε καὶ λοιποῦ τυχεῖν παρ' αὐτῶν δυνάμενος, τοῦ συγχωρεῖν ἡμῖν ἐν ᾗ τεθράμμεθα φωνῇ, ταύτῃ χρήσασθαι. τὸ μὲν δὴ περὶ τὴν τῶν ὀνομάτων χρῆσιν κακὸν τηλικοῦτον. ἕτερον δὲ τὸ περὶ τοὺς ὁρισμοὺς μακρῷ τούτου χαλεπώτερον. ἔνιοι γὰρ αὐτῶν δοκοῦσί μοι μηδὲ λάχανον ἂν πρίασθαι χωρὶς ὅρου, καὶ ταῦτα μέντοι μηδ' ὄναρ διαλεκτικῆς ἡμμένοι, καὶ προτείνουσιν ὡς ἂν τοιοῦτοί τε κἂν τοιούτοις τεθραμμένοι, τῶν ὀνομάτων τι τούτων τῶν καλῶν τῶν ἐκ μέσης συρίας, ἢ κιλικίας, καὶ τοῦτο ὁρίζεσθαι κελεύουσιν, ὃ μηδ' ἴσως ἤκουσε τὴν ἀρχὴν ἄνθρωπος ἕλλην μηδὲ πώποτε. εἶθ' ὁ μὲν ὡς ἂν ξένον τι καὶ βάρβαρον ἀγνοεῖ. ὁ δ' ἤδη καταγελᾷ τε καὶ σκώπτει καὶ τωθάζει, καὶ παῖδα, καὶ μειράκιον ἀποκαλεῖ. πολλάκις δὲ τὸ μὲν προτεθὲν ὄνομα τῶν ἑλληνικῶν ἐστὶ, οὐ μὴν καθ' οὗ γε παρὰ τοῖς ἕλλησιν ἐπίκειται πράγματος, οὕτως αὐτὸ νοοῦσιν οἱ δαιμόνιοι σοφισταί. κἄπειτα κελεύουσιν ὁρίσασθαι. καί τις ἴσως ἕλλην ἀνὴρ ὁρίζεται κατὰ τὴν τῶν ἑλλήνων συνήθειαν. οἱ δὲ οὐ μόνον οὐ πείσονται, ἀνεκτὸν γὰρ ἂν ἦν, ἀλλὰ καὶ καταγελάσουσι, καὶ διαπαίζουσιν. οὗτος μὲν ὁ δεύτερος τρόπος τῶν περὶ τοὺς ὁρισμοὺς κακῶν. ὁ δὲ δὴ τρίτος ὁ μηκέτι κατὰ τοὔνομα, καὶ τὸ σημαινόμενον, ἀλλ' ἤδη καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον σφαλλόμενος, ὅταν ἐπιχειρῇ τις ἀνὴρ διαλεκτικὸς τοὺς ὅρους αὐτῶν, τοὺς μὲν ἐλλιπεῖς, τοὺς δὲ περιττοὺς, τοὺς δὲ ἀδιορίστους, τοὺς δὲ ἀσαφεῖς, τοὺς δὲ μακροὺς, τοὺς δὲ ψευδεῖς, τοὺς δ' ὅλως οὐδ' ὅρους δεικνύειν, ἐξαίφνης, ὥσπερ ἐνθουσιῶντες, πικροὶ τῆς διαλεκτικῆς ἀναφαίνονται κατήγοροι, καὶ τό τ' αὐτοῖς μάτην, καὶ πρὸς κακοῦ δοκεῖ τῷ τε βίῳ παντὶ, καὶ ταῖς τέχναις ἐπιτηδεύεσθαι. ὥστ' ἐγὼ μὲν πολλάκις νὴ τοὺς θεοὺς ἐξεπλάγην, εἰ παρακαλούντων μὲν ἡμῶν, μὴ πάντα δι' ὅρων πειρᾶσθαι μήτε διδάσκειν, μήτε μανθάνειν, οἱ δ' οὐ πείθονται. συγχωρησάντων δ' ὁρίσασθαι, κἄπειτα δεικνυόντων ἡλίκον σφάλλονται, τηνικαῦτα τοὺς ὅρους ἀχρήστους εἶναι φασί. καὶ ταῦτ' οὐ μιᾶς ἡμέρας, ἢ δυοῖν ἐν τῷ μέσῳ γινομένων, ἀλλ' ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο μεταπεσόντος ὀστράκου, ποτὲ μὲν ὅρον ἐρωτῶσι προβάλλοντες ὄνομα, ποτὲ δὲ ἀχρήστους εἶναι τοὺς ὅρους φασί. τὸ δὲ τέταρτον αὐτοῖς ἐν τοῖς τοιούτοις πλημμέλημα, μηδ' ὅτι πάντων οὐκ εἰσὶν ὅροι γινώσκειν, εἶθ' ὡς ἂν τοῦτο ἀγνοοῦντες ἐπιχειρεῖν ὁρίζεσθαι πάντα, καὶ πρὸς ἀλλήλους διαφέρεσθαι, καὶ κεκραγέναι μάτην ὑπὲρ πραγμάτων ὁρισθῆναι μὴ δυναμένων. τὸ δὲ δὴ πέμπτον καὶ θαυμασιώτατον αὐτῶν ἐν τοῖς ὁρισμοῖς ἁμάρτημα, πρὶν διελθεῖν τὴν ὁμωνυμίαν, ἐνίων τῶν πολλαχῶς λεγομένων, ὁρισμὸν ποιοῦνται, ὥσπερ οὐ τῶν πραγμάτων τοὺς ὅρους, ἀλλὰ τῶν ὀνομάτων ὄντας. ἐμὲ γοῦν ποτε τούτων τις τῶν ἐπιπολαζόντων σοφιστῶν ὀλίγου δεῖν ἀπέπνιξε. προβαλόντι γὰρ ἁπλῶς αὐτῷ, τί ἐστι πλήρης σφυγμὸς, ἐγὼ μὲν ὑπολαβὼν εἶπον τῶν πολλαχῶς λεγομένων εἶναι τοὔνομα, καὶ διὰ τοῦτο μηδ' ἔχειν ὅρον ἕνα, πρὶν διελέσθαι τὴν ὁμωνυμίαν. ὁ δ' ἔτι μου ταῦτα λέγοντος, οὐκ οἶδ' ἔφη τί ληρεῖς· ἀρκεῖ μοι μαθεῖν παρὰ σοῦ τί ἐστι πλήρης σφυγμός. τοὺς δ' ἐκ τῆς διαλεκτικῆς λήρους τοὺς ἐπιτρίψαντας τὴν ἰατρικὴν ἀπόλι-

τι. καὶ μὴν ἔφην οὐδὲν πώποτε ἤκουσας ἐμοῦ σπουδάζοντος οὐδὲν τῶν κατ᾽ ἰατρικὴν ὁρίζεσθαι. τοῦτο γάρ
τοι φησὶ τὸ δεινότατόν ἐστιν, ὅτι μηδ᾽ ὁρίζεσθαι τολμᾶτε, καὶ διαλεκτικῇ φλυαρίᾳ καταντλεῖν ἡμᾶς οὐκ
ὀκνεῖτε. ἀλλ᾽ εἰπὲ, φθέγξαι, λάλησον, ἀπόκριναι τίς πλήρης ἐστὶ σφυγμός; οὐ δυνατόν δ᾽ ἔφην ἐγὼ, πρὶν
διαστείλασθαι τὴν ὁμωνυμίαν. ὁ δ᾽ ἀνακραγὼς, ὁμωνυμίας πάλιν ἔφασκε καὶ λήρους μακροὺς ἀφῖχθαι,
τὰ τὴν ἰατρικὴν ἀνατρέψαντα, καὶ ἡμᾶς ἀπολέσαντα. οὐ μὴν οὖν ἡμᾶς εἶπον, ἀλλ᾽ ὑμᾶς ἀπώλεσε τοὺς ὁρί-
ζεσθαι πάντα βουλομένους. ἰδού φησι καὶ λοιδορεῖν ἡμᾶς ἐπιχειρεῖ. τί μᾶλλον ἔφην, ἢ ἐμὲ σύ. κἂν τούτῳ
διανίστατο τυπτήσων, ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἐπέσχον οἱ παρόντες, καὶ σοβαρῶς ἐπεγελάσας ἐκεχώριστο. τῶν δ᾽ ὑπο-
λοίπων ἤδη τις πρεσβύτης πώγωνά τε μέγιστον ἄχρι τῶν στέρνων καθεικὼς, καὶ τ᾽ ἄλλα πάνυ σκυθρωπὸς, τοῦτο γοῦν
νῷ τὸ σεμνὸν νενόμισται, παύσασθε ἔφη καὶ μὴ θορυβεῖτε ὦ παῖδες, ἀλλ᾽ ἐάσατε τὸν ἑταῖρον ἡμῖν ἀποσαφῆ-
10 σαι τί ποτε καὶ λέγει. κἀγὼ προσβλέψας αὐτῷ, τί γὰρ ἔφην πυνθάνου; τοῦτ᾽ αὐτὸ, εἶπεν, ὑπὲρ οὗ διελέγε-
σθε, τὸ περὶ τοῦ πλήρους σφυγμοῦ. βούλει οὖν εἶπον μὴ πάνυ σπεύδειν, ἵν᾽ ἕπωμαί σοι. βραδὺς γάρ εἰμι
φύσει, καὶ τοῖς ἐπειγομένοις οὐ ῥᾳδίως ἀκολουθῶ. ὡς οὐ σπεύσοντος ἔφη, διαλέγου. ἆρ᾽ οὖν ἔφην βραχύ μοι
συγχωρήσεις ἕνεκα παραδείγματος, ἔρεσθαι κοινῇ πάντας ὑμᾶς; ἔξεστι γὰρ ἀποκρίνασθαι τῷ βουλομένῳ.
συνεχώρει. κἀγὼ συγχωρήσαντος, ἐπυνθανόμην τί ἐστι γλῶττα, καὶ μετ᾽ ὀλίγον τις ἀποκρίνεται, ὄργανον ζώου
γευστικόν. ἕτερος δὲ διαλεκτικὸν εἶπε. καί τις τρίτος γευστικὸν ἅμα καὶ διαλεκτικόν. κἀγὼ πρὸς αὐτοὺς ἀποβλέ-
ψας, καὶ ἡ τοῦ ὑποδήματος ἔφην, καὶ ἡ τοῦ αὐλοῦ γλῶττα, ὄργανόν ἐστι ζώου γευστικὸν, ἢ διαλεκτικόν. ὡς δὲ
διεσιώπησαν ἐπὶ τούτῳ, καὶ ὁ σκυθρωπὸς γέρων, πολύ δή τι σκυθρωπότερος ἐγεγόνει, πάλιν αὐτὸν παρεκά-
λουν ἓν ἔτι παραπλήσιον ἔρεσθαι. ὁ δὲ πάνυ μὲν σεμνῶς καὶ μόγις, ὑπέσχετο δ᾽ ὅμως. κἀγὼ φοβηθεὶς μὴ με-
ταγνῷ βραδύναντος, σπουδῇ προὔβαλον, τί ποτ᾽ ἐστὶ κύων; ἀποκριναμένου δέ τινος ἐκ τῶν παρόντων, ζῷον τε-
20 τράπουν ὑλακτικὸν, καὶ ὁ θαλάττιος ἔφην κύων ζῷόν ἐστι τετράπουν ὑλακτικὸν, καὶ τὸ κατ᾽ οὐρανὸν ἄστρον, καὶ
τὸ κατὰ πρόσωπον πάθος; ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν γέρων ὥσπερ ὄνος ἔσειεν ἤδη τὰ ὦτα. καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ τοῖς πα-
ροῦσιν, ἐδόκουν μέν τι λέγειν, καὶ πάντες ἠξίουν ὧνπερ ἕνεκα ταῦτα ἐπηρώτησα, περαίνειν. ἐπειδὴ καὶ κα-
τ᾽ ἀρχὰς αὐτοὺς ὑπεσχόμην παραδείγματος ἕνεκα τὴν ἐξῆς ποιήσασθαι τὴν ἐρώτησιν. ὡς δὲ σιωπῶντας αὐτοὺς
καὶ ποθοῦντας ἀκούειν ἑώρων, οἶμαι νοεῖν ὑμᾶς ἔφην ἤδη, πηλίκον ἐστὶν ἁμάρτημα πρὶν διαστείλασθαι τὴν ὁμω-
νυμίαν ἐπιχειρεῖν ὁρίζεσθαι. οὐ γὰρ δὴ τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ τῶν πραγμάτων οἱ ὅροι εἰσίν. ὅταν οὖν ὑφ᾽ ἑνὸς
ὀνόματος πολλὰ δηλοῦται πράγματα, τοσούτους ἀνάγκη τοὺς ὅρους ὑπάρχειν, ὅσαπερ καὶ τὰ πράγ-
ματα. φέρε γὰρ ἐπὶ τῆς γλώττης ὄνομα μὲν ἕν, τρία δ᾽ ἐξ αὐτοῦ δηλοῦται, καὶ καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ἴδιος
ἐστὶν ὁρισμός. αὖθις δ᾽ εἰ τύχοι, δύο μὲν ὀνόματα καὶ πολλάκις γε τρία καθ᾽ ἑνὸς πράγματος, ὡς ἐπὶ τοῦ
ξίφος τε, καὶ ἄορ, καὶ φάσγανον. ὁ δ᾽ ὅρος, εἷς, οὐ τρεῖς, ὥσπερ τὰ ὀνόματα. ἴσον γὰρ ἀεὶ τὸ πλῆθος τῶν
30 ὅρων τῷ πλήθει τῶν πραγμάτων ἐστίν. ὥστ᾽ οὐδ᾽ ὅταν ἓν πρᾶγμα πολλοῖς ὀνόμασιν ᾖ κεκλημένον, ὅρους ἀξιώ-
σεις λέγεσθαι πολλοὺς, οὐθ᾽ ὅταν ἓν μὲν ὄνομα, πολλὰ δὲ τὰ δηλούμενα, τὸν ὅρον ἀξιώσεις ἕνα σοι ῥηθῆναι.
μετρήσεις γὰρ ἀεὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὅρων τῷ πλήθει τῶν πραγμάτων. εἰ μὲν δὴ τὸ πλῆρες ὄνομα καθ᾽ ἑνὸς ὑπο-
κειμένου λέγεται πράγματος, ἐνδέχεται προτεθέντος αὐτοῦ λέγειν ἤδη τὸν ὅρον. εἰ δ᾽ οἱ περὶ τὸν Ἀρχι-
γένη μάλιστα δὴ πάντων οὐκ εἴασαν ἓν ἐκ τοῦ πλήρους ὄνομα δηλοῦσθαι, τάξαντες τε πολυειδῶς τὸν τόπον,
καὶ πλῆθος ἐπεισκυκλήσαντες σημαινομένων, οὐχ ἡμῖν ἐγκαλεῖν χρὴ μὴ τολμῶσιν ὁρίζεσθαι, τοῖς δ᾽ ἀ-
παρξαμένοις, εἴπερ ἄρα, τῆς τοιαύτης ταραχῆς. εὑρίσκω γὰρ τοὺς νεωτέρους ἰατροὺς, τοὺς μὲν ὅταν ὁ τῆς
ἀρτηρίας χιτὼν ὅπως ἔχει συστάσεως μηνῦσαι θελήσωσι, τῷ τε τοῦ πλήρους ὀνόματι, καὶ τῷ τοῦ κενοῦ
κατὰ τοῦτο χρωμένους, τοὺς δ᾽ ὅταν τὴν ἐν τῇ κοιλότητι περιεχομένην οὐσίαν. καὶ ταύτης οἱ μὲν τὸ ποσὸν
διὰ τῶν ὀνομάτων δηλοῦσθαι νομίζουσιν. οἱ δὲ τὸ ποιὸν, οἱ δ᾽ ἀμφότερα. Ἀρχιγένει δ᾽ ὡς ἔοικεν οὐκ ἀρκεῖ μό-
40 νον ταῦτα, προσεπισάγει δ᾽ ἡμῖν καὶ τὸ τῆς τοῦ πνεύματος δυνάμεως σημαινόμενον. οὔκουν οὐδ᾽ ὅρον ἕνα
δυνατὸν ποιήσασθαι πλήρους σφυγμοῦ. ἀλλὰ τοῦ μὲν τὸ ποσὸν, ἢ τὸ ποιὸν, ἢ τὰ ἀμφότερα τῆς ἐγκεχυμέ-
νης οὐσίας δηλοῦντος, ἑτέρους ὁρισμοὺς ποιητέον. τοῦ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος, ἑτέρους. τοῦ δὲ τὸ ποιὸν
τοῦ χιτῶνος, ἄλλους. ταῦτ᾽ εἰπὼν, ἐγὼ μὲν ἐσιώπων. ἤνυστο γάρ μοι τὸ προτεθέν. οἱ δ᾽ ἠξίουν διελθεῖν αὐ-
τοῖς τὸν λόγον, ἐπειδὴ ἅπαξ ἠρξάμην. ἐκείνοις μὲν οὖν δεομένοις ἐχρησάμην. ἐν δὲ τῷ παρόντι πάντα
μὲν οὐ προσήκει λέγειν ἐκεῖνα, μέλλοντά γε τὸ πλεῖστον αὐτῶν, καὶ τὸ χρησιμώτατον ἐν τοῖς περὶ τῆς τῶν
σφυγμῶν διαγνώσεως ἐρεῖν. ὅσον δ᾽ εἰς τὰ προκείμενα χρηστὸν, εἰρήσεται, τὸ μηδ᾽ ὁρίζεσθαι πάντα ἀξιοῦν,
μήτε πολλὰ σημαινόμενα προειπόντα, τὸν ὁρισμὸν ἕνα ποιεῖν, ὅπερ ἐπὶ τοῦ πλήρους σφυγμοῦ διημαρ-
τηται τῷ Ἀρχιγένει. διὰ τοῦτο οὐδ᾽ αὐτὸς ὁ ὅρος αὐτοῦ σαφής ἐστι, οὐδ᾽ ἔχει συμβαλεῖν, εἴτε περὶ τοῦ σώμα-
τος τῆς ἀρτηρίας, εἴτε περὶ τῆς ἐν τῇ κοιλότητι περιεχομένης οὐσίας διαλέγεται. κινδυνεύει γὰρ ὀνό-
50 ματος ὁρισμὸν, οὐ πράγματος ποιῆσαι. πάντως γὰρ ἂν εἴπερ ἐτεθέατο τὰ πράγματα, πλείονας ἐποίησεν
ὅρους, ἀλλ᾽ ὅτι γε τοὔνομα μόνον σκοπεῖ, μαθεῖν ἔνεστι κἀξ ὧν εὐθὺς κατ᾽ ἀρχὰς τοῦ περὶ τῶν σφυγμῶν συγγράμματος
ὀκτὼ λέγει ποιότητας παρέπεσθαι τοῖς σφυγμοῖς, μέγεθος, σφοδρότητα, τάχος, πυκνότητα, πλη-
ρότητα, τάξιν, ἢ ἀταξίαν, ὁμαλότητα, ἢ ἀνωμαλίαν, ῥυθμόν. ἂν γὰρ τὸ τῆς πληρότητος ὄνομα κατὰ
πλειόνων λέγεται ποιοτήτων, οὐκ οἶδα πῶς ἔτι μένουσιν ὀκτώ. φέρε γ᾽ οὖν εἴ τις ἐπὶ ταῖς ἑπτὰ ταῖς
ἄλλαις προστιθεὶς, τήν τε κατὰ τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας, καὶ τὴν κατὰ τὸ καλούμενον ἔγχυμα, καὶ τὴν
κατ᾽ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, δέκα λέγει τὰς πάσας εἶναι ποιότητας τῶν σφυγμῶν, τί πρὸς τοῦτον ἐροῦμεν, ἢ
ἰδίᾳ εἴ τις εἰς δύο τέμνων τὴν ἐγκεχυμένην οὐσίαν, ἑτέραν μὲν ἐπὶ τῷ ποσῷ ταύτης, ἑτέραν δ᾽ ἐπὶ
τῷ ποιῷ τιθεῖται τὴν ποιότητα, οὕτως ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν ὁ Ἀρχιγένης ἔοικε καταμένειν μὴ διαιρῶν τὰ
σημαινόμενα.

σημαινόμενα. καὶ δίκαιον ἤδη τὸ τῆς παροιμίας εἰπεῖν, ἰδιωτικὸν μὲν, ἱκανῶς δ' ἐοικὸς τοῖς παροῦσιν. ὅταν
γάρ φησι τὸ ὕδωρ πνίγῃ, τί δεῖ ἐπιρροφήσομεν; εἰ γὰρ Ἀρχιγένης ἁμαρτάνει τοιαῦτα, πρὸς τίνα πορευθῶμεν. τίς
ἡμῖν ἐπανορθώσεται τὰ τούτων σφάλματα; καὶ γὰρ οὐδὲ ταῦτα μόνον, ἀλλ' εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἄλλα
πλείω φαίνεται σφαλλόμενος. αὐτίκα γέ τοι κατὰ τὰς ὀκτὼ τὰς πρώτας ποιότητας οὐδαμοῦ μνημονεύσας
σκληρότητος καὶ μαλακότητος, ἑξῆς ὑπὲρ αὐτῶν διαλέγεται. πρῶτον μὲν γὰρ περὶ μεγέθους, δεύτερον δὲ
περὶ σφοδρότητος, καὶ τρίτον περὶ πληρότητος, τέταρτον δὲ περὶ σκληρότητος διείλεκται. εἰ μὲν οὖν
σύνθετόν τινα ἐξ ἁπλῶν εἰργάζετο ποιοτήτων αὐτὴν, τάχ' ἄν τις ἀπελογήσατο ὑπὲρ αὐτοῦ, δεόντως μὲν ἐν
ἀρχῇ παραλελεῖφθαι φάσκων, ἡνίκα τῶν ἁπλῶν ἐμνημόνευσε μόνων, εὐλόγως δ' ἑξῆς ἐν τοῖς συνθέτοις
γεγράφθαι. νυνὶ δὲ περὶ τετάρτης αὐτῆς τὸν λόγον ἐποιήσατο, μέσην ὡς ἔνι μάλιστα τάξας ἁπασῶν τῶν
10 ἁπλῶν ποιοτήτων. ἐξηγούμενος δὲ τί ποτ' ἐστὶ, τὴν κατὰ σύστασιν, ἢ διάλυσιν τῆς ἀρτηρίας ἀντίληψιν εἶπεν,
ἐξ ὧν δηλονότι τῶν ἁπλῶν αὐτὴν εἶναι βούλεται. ταῦτα μὲν οὖν εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ἡμάρτηται τῷ Ἀρχι-
γένει, περὶ τὴν ἐξαρίθμησιν τῶν πρώτων ποιοτήτων, ἃς οὐδ' ἀποδεῖξαι, πῶς τοσαῦται τὸν ἀριθμόν εἰσιν,
ἠξίωσεν, ἀλλ' ἁπλῶς ὡδί πως ἔρριψε τὸν λόγον. ὀκτὼ λέγονται ποιότητες παρέπεσθαι τοῖς σφυγμοῖς αἱ διη-
χημέναι παρὰ γοῦν τοῖς καθαρείοις. ἔστω δέ τι μὲν ἐστὶ τὸ διηχημέναι, ἀκριβῶς συμβαλεῖν οὐ δύναμαι. οὐδὲ
γὰρ εὗρον τοὔνομα παρά τινι τῶν Ἑλλήνων. ὥστε οὐδὲ καθ' οὗ τέτακται πράγματος ὑπ' Ἀρχιγένους ἐπίσταμαι,
καὶ ταῦτα μηδὲ γράψαντος αὐτοῦ βιβλίον περὶ τῆς ἰδίας διαλέκτου. καθάπερ Χρύσιππος ὑπὲρ ὧν ἔθετο
κατὰ τὴν διαλεκτικὴν ὀνομάτων. μόνως γὰρ ἂν οὕτως συνίεμεν αὐτοῦ. ἐκ μέντοι τῆς ὅλης λέξεως ὑπονοή-
σειεν ἄν τις, κατὰ τοῦ παρὰ πᾶσι λεγομένου τε καὶ πεπιστευμένου τὸ διηχημέναι φέρειν αὐτήν. καίτοι γε
οὐδὲ τοῦτ' ἐστὶν ἁπλῶς ὑπονοῆσαι δυνατόν. οὐ γὰρ ἅπασιν, ἀλλὰ τοῖς καθαρείοις φησὶν, οὓς οὐδ' αὐτοὺς πάλιν ἐπί-
20 σταμαι, τίνες ποτ' εἰσί. καίτοι μαθεῖν γε ἐδεόμην, ἵνα σκέψωμαι πότερον πιστευτέον αὐτοῖς χωρὶς ἀποδείξεως
ἢ μή. παρὰ μὲν γὰρ Ἀριστοτέλους ἔνδοξα λήμματα ἤκουσα, τὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς σοφοῖς
δοκοῦντα. νυνὶ δὲ εἰ τοὺς καθαρείους ἀντὶ τῶν σοφῶν χρὴ νοεῖν, οὐκ οἶδα. κάλλιον δ' ἂν ἦν πολλῷ προσθεῖναι
τινὰ, εἰ καὶ μὴ βεβαίαν ἀπόδειξιν, παραμυθίαν γοῦν ἱκανὴν τῷ λόγῳ περὶ τῶν ὀκτὼ ποιοτήτων, ἵνα μή τις
εὐθὺς κατ' ἀρχὰς, ὡς εἰς Μωϋσοῦ καὶ Χριστοῦ διατριβὴν ἀφικόμενος, νόμων ἀναποδείκτων ἀκούῃ, καὶ ταῦτα ἐν
οἷς ἥκιστα χρή. μέλλων γὰρ ἐρεῖν ὑπὲρ ἁπάντων τῶν σφυγμῶν, ὡς ἄν τις ἐξ ὧν προύγραψεν, εἰκάσειεν ὁπόσοι
γ' εἰσὶν, οὐδεμιᾷ μεθόδῳ λογικῇ προβιβάζειν ἡμᾶς ἠξίωσεν, ἀλλ' ἐμπειρικὴν ἐποιήσατο διδασκαλίαν, ὀκτὼ τοῖς
καθαρείοις λέγων διηχεῖσθαι ποιότητας. τί δὲ, εἰ ῥᾳθυμότερον οἱ καθάρειοι παρέλιπόν τινας ἐξ αὐτῶν, τούτου
χάριν οὐδὲ πρὸς τὴν φύσιν αὐτὴν πλείους εἰσὶν, ἢ τὰ δοκοῦντα τοῖς καθαρείοις ἀπόχρη λέγειν ὡς ἀληθῆ;
καὶ ταῦτ' οὐκ εἰδότα τινές ποτ' εἰσὶν οἱ καθάρειοι, πότερον οἱ γράμματα μεμαθηκότες, ἢ οἱ τὰ πρῶτα μαθή-
30 ματα, ἢ οἱ συνετοὶ, ἢ οἱ φρόνιμοι, ἢ οἱ σοφοί. ἀλλὰ καὶ τὸ ποιότητας ὀνομάζειν τὰς πρώτας, καὶ γενικὰς τῶν
σφυγμῶν διαφορὰς, ὀλίγωρον. ἡ γοῦν κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα διαφορὰ, ποιότης οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ καὶ τὸ
τρίπηχυ ποιὸν ἐρεῖς. ἐγὼ μὲν γὰρ ᾤμην ποσόν. ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ, οὐκ ὀλίγον οἶδα γεγονότα
λόγον, πότερον ποσόν τι δηλοῦσιν, ἢ πρός τι. ἢ ὅπερ καὶ ἀληθὲς, πρός τι μὲν ἐν τῇ τοῦ ποσοῦ κατηγορίᾳ, οὐ
μὴν τῇ τοῦ ποιοῦ γένους οὐδαμῶς, ὥσπερ οὐδὲ ῥυθμὸν, οὐδ' ἀταξίαν, καὶ τάξιν, οὐδ' ὁμαλότητα, καὶ ἀνωμαλίαν.
φανερῶς γὰρ καὶ ταῦτα, τῶν πρός τι. τὸ δὲ καὶ κοινὸν γένος νομίζειν τὸ μὲν μέγεθος τοῦ μεγάλου τε καὶ μι-
κροῦ σφυγμοῦ, τήν τε σφοδρότητα τοῦ σφοδροῦ τε καὶ ἀμυδροῦ, τὸ δὲ τάχος τοῦ ταχέος τε καὶ βραδέος, τὴν
δὲ πυκνότητα, τοῦ πυκνοῦ τε, καὶ ἀραιοῦ, καὶ αὖθις ἐφεξῆς ἐν τοῖς κατωτέρω, πληρότητα μὲν πλήρους τε
καὶ κενοῦ, σκληρότητα δὲ σκληροῦ τε καὶ μαλακοῦ, πῶς οὐχὶ ταῦτα δεινῶς ἄτοπα; εἰ γὰρ ἐπεθύμει πάντως
ἑνὶ τὸ γένος ὅλον ὀνόματι κατηγορῆσαι, τί δή ποτ' ἐπὶ τάξεώς τε καὶ ἀταξίας, ὁμαλότητός τε, καὶ ἀνωμα-
40 λίας, οὐχ ὑπέμεινεν αὐτό; ἢ εἴπερ οὐκ ἐδεῖτο ἐπὶ τούτων κοινῆς κατηγορίας, τίς ἦν χρεία δεηθῆναι κατὰ τὰς
ἄλλας διαφοράς; ἢ εἰ κατὰ τὰς ἄλλας ἅπαξ ἐτόλμησεν ὑπερβῆναι τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθος, τί δή ποτε πυκνό-
τητα μὲν πυκνοῦ κατηγόρησε καὶ ἀραιοῦ σφυγμοῦ, ὁμαλότητα δ' οὐκ ἐτόλμησεν ὁμαλοῦ τε καὶ ἀνωμάλου
κατηγορῆσαι; ταῦτ' οὖν ὅπως ἀλλήλοις ὁμολογεῖ, βουλοίμην ἂν μαθεῖν. τὰ μὲν γὰρ ὡς αἰδούμενος τὴν τῶν
Ἑλλήνων συνήθειαν, τὰ δ' ὡς καταφρονῶν, καὶ ταράττων γράφει. ἐφ' ἑνὸς οὖν τοῦ πρώτου γένους παρείσ-
δυσιν ποιησάμενος, ἐνεδείξατο μὲν ὡς ἐπὶ πάντα τὰ ἄλλα τὸν αὐτὸν ἕξει λόγον, οὐ μὴν ἐνέμεινέ γε τῇ τόλ-
μῃ, δέον ἐξ ἀρχῆς, ἢ μὴ παρακόπτειν τῆς συνηθείας μηδὲν, ἢ τολμηρῶς καθ' ὅλης ἰέναι. τὸ γάρ τοι μέγεθος
τοῦ σφυγμοῦ γενικῶς φήσας λέγεσθαι, καὶ γὰρ τὸν μικρὸν ἔχειν ἴδιον μέγεθος, εἶτα καὶ τὴν σφοδρότη-
τα γενικῶς εἰπὼν, πῶς οὐ κατὰ τοῦ σφοδροῦ μόνου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἀμυδροῦ κατηγορεῖσθαι, περὶ τῆς
πληρότητος εὐθὺς ὀκλάζει γράφων ὡδί. τῷ πλήρει σφυγμῷ καὶ τῷ κενῷ ἐστί τι κοινὸν γένος. τοῦτ' ἐστὶν ὅτε
50 πληρότης καλεῖται. τὸ γὰρ ἔσθ' ὅτε προσέθηκεν ἐν τούτῳ τῷ γένει, μὴ προσθεὶς τοῖς ἔμπροσθεν, δεδιὼς ἐπιτιμωμένην
ἤδη τὴν τοῦ παλαιοῦ τῆς λέξεως ἔθους σύγχυσιν. ἐροῦντος γὰρ οἶμαι τινὸς πρὸς αὐτὸν τῶν παρ' Ἕλλησι τεθραμ-
μένων, ὦ ἄνθρωπε, τῷ κενῷ τίς ὑπάρχει πληρότης; τί ταῦτα παρανομεῖς, εἰς τὰς κοινὰς τῶν Ἑλλήνων φωνάς;
ἵνα μὴ τοῦτο γένηται προσέθηκεν, ἔσθ' ὅτε καλεῖται. καὶ δῆλον ὡς ἡμεῖς μὲν ἐρησόμεθα, πότε καὶ ποῦ, καὶ πρὸς
τίνων. τοῦτο γὰρ βούλεται τὸ ἔσθ' ὅτε. ὁ δ' οὐδὲν μὲν ἕξει τῶν Ἑλλήνων δεῖξαι βιβλίον, ἐξ οὗ τὴν χρῆσιν πιστώ-
σαιτο. μόνον δὲ ἴσως ἀρκέσει αὐτῷ λέγειν παρὰ τοῖς ναύταις, καὶ τοῖς ἐμπόροις, καὶ τοῖς καπήλοις, καὶ τοῖς
βαλανεῦσιν. ἀεὶ γὰρ ἐπὶ τούτους καταφεύγουσι μάρτυρας, ὅταν ὑπὲρ ὀνόματος ἡ ζήτησις ᾖ. τάχα τις ἐρεῖ
πρὸς ἡμᾶς. σὺ δ' ὦ τᾶν, οὕτως ἄρα τὴν τῶν Ἑλλήνων συνήθειαν ὑπερτετίμηκας, ὥστε μηδ' ἐπιτρέπειν μη-
δενὶ, μηδὲ τοὐλάχιστον αὐτῆς παρακόπτειν; οὐ μὲν οὖν φήσω μὰ τὸν Ἡρακλέα, καὶ πάντας θεούς. ἀλλ' εἰ καὶ

βέκος ἐθέλεις τὸν ἄρτον καλεῖν ὥσπερ οἱ Φρύγες, οὐδὲν ἡμῖν διαφέρει. μόνον δίδαξόν με πρῶτον σοῦ τὴν διά-
λεκτον, ἵν᾽ ἕπωμαι, καὶ μὴ λέγε, καλεῖται. πάντως γὰρ ἐρήσομαί σε, παρὰ τίσιν; οὐ γὰρ δή γε παρὰ τοῖς
ἕλλησιν. ἀλλὰ πῶς φασι καλείσθω. καὶ εἰ τοῦτο σοῦ λέξαντος ἔπι γρύζων εὑρεθείην, ἐμαυτῷ θανάτου τιμῶ-
μαι. νυνὶ δ᾽ ὑπὸ μὲν τινῶν καλεῖται λέγεις, καταψευδόμενος τῆς συνηθείας τῶν ἑλλήνων. ὑπὸ δὲ τίνων
οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ; ἔσθ᾽ ὅτε καθάπερ ἐπὶ τῆς πληρότητος. τί γὰρ φῄς τοῦτ᾽ ἔσθ᾽ ὅτε πληρότης κα-
λεῖται. ἀλλὰ περὶ μὲν δὴ τῆς πληρότητος, ὀκλάζων ἤδη ταῦτ᾽ ἔγραψεν. περὶ δὲ τῆς σκληρότητος, οὐδ᾽ ὀ-
κλάζων ἔτι. καταπεπτωκότος γὰρ ἤδη, καὶ νενικημένου τελέως ὁ τοιοῦτος λόγος. ἔστι δὲ μαλακότητος καὶ
σκληρότητος σφυγμοῦ κοινόν τι γένος, ὃ τάχ᾽ ἂν τριβείη, σκληρότης καλεῖται. καὶ οὐκ ἔτ᾽ ἐνταῦθα ἐτόλμη-
σε προσθεῖναι τοῦτ᾽ ἔσθ᾽ ὅτε σκληρότης καλεῖται. καίτοι οὐδὲν ἦν ἡ πληρότης τιμιωτέρα τῆς σκληρότητος,
10 ἵν᾽ ἐπ᾽ ἐκείνης τολμήσας, ἐνταῦθ᾽ αἰδεσθείη. ἀλλ᾽ ὅπερ ἔφην τοῖς κατὰ βραχὺ πίπτουσιν ἔοικεν. γενναιότερον δ᾽ ἦν
οἶμαι μὴ κατὰ μικρὸν, ἀλλ᾽ ἀθρόως πεσεῖν. καὶ μήθ᾽ ἡμῖν, μήτ᾽ αὑτῷ πράγματα παρέχειν. ὃ τάχ᾽ ἂν τριβείη,
φησὶ σκληρότης καλεῖται. ὑπὸ τίνων τάχ᾽ ἂν τριβείη. τῶν σῶν ἴσως κληρονόμων. ἡμεῖς μὲν γὰρ ὥσπερ νόμι-
σμα καθ᾽ ἑκάστην τῶν πόλεων ἴσμεν σύμβολον ὠνῆς, καὶ πράσεως, ὃ τοὺς παραχαράττοντας οἱ νομοθέται κο-
λάζουσιν, οὕτω καὶ διαλέκτων χαρακτῆρας ἴσμεν πολλοὺς, οὓς φυλάττειν ἀξιοῦμεν ἕκαστον τῶν ἑλομένων
ὁντινοῦν ἐξ αὐτῶν. ἡμεῖς μὲν οὖν συνηρήμεθα τὴν κοινὴν καλουμένην διάλεκτον, εἴτε μία τῶν ἀτθίδων ἐστὶ,
πολλὰς γὰρ εἴληφε μεταπτώσεις ἡ τῶν ἀθηναίων διάλεκτος, εἴτε καὶ ἄλλη τις ὅλως. δείκνυμι γὰρ ἑτέρωθι
τὴν ἡμετέραν περὶ τούτου γνώμην. καὶ ταύτην τὴν διάλεκτον πειρώμεθα διαφυλάττειν, καὶ μηδὲν εἰς αὐτὴν
παρανομεῖν, μηδὲ κίβδηλον ἐπεισάγειν φωνῆς νόμισμα, μηδὲ παραχαράττειν. σὺ δὲ εἰ μὲν ἐπιθυμεῖς κατ᾽ αὐτὴν
ἡμῖν διαλέγεσθαι, πρότερον ἐκμαθεῖν αὐτὴν πειράθητι. εἰ δ᾽ ἄλλῃ τινὶ χρᾷ, καὶ τοῦτο μήνυσον. εἰ μὲν γὰρ, τῶν
20 ἑλληνίδων ἐστὶ μία, πάντως που καὶ ταύτην γνωρίζομεν. καὶ γὰρ καὶ τὰ τῶν ἰώνων, καὶ τὰ τῶν αἰολέων, καὶ
τὰ τῶν δωριέων ἀνελεξάμεθα γράμματα. εἰ δ᾽ οὐδεμία τούτων, ἀλλά τις τῶν βαρβάρων, καὶ τοῦτ᾽ εἰπὲ, μό-
νον πειρῶ φυλάττειν αὐτὴν ἄκρατον ἥτις ἂν ᾖ. καὶ μή μοι τρία μὲν ἐκ κιλικίας φέρειν ὀνόματα, τέσσαρα δ᾽ ἐκ
συρίας, πέντε δ᾽ ἐκ γαλατίας, ἓξ δ᾽ ἀθήνηθεν. ἐγὼ γὰρ οὕτω πολλὰς ἐκμανθάνειν οὐ δύναμαι διαλέκτους,
ἵν᾽ ἀνδράσιν εἰς τοσοῦτον πολυγλώττοις ἕπωμαι. δίγλωττος γάρ τις ἐλέγετο πάλαι, καὶ θαῦμα τοῦτ᾽ ἦν ἄν-
θρωπος εἷς, ἀκριβῶν διαλέκτους δύο. σὺ δὲ ἡμᾶς ἀξιοῖς πολλὰς ἐκμαθεῖν, δέον αὐτὸν ἐκμανθάνειν μίαν. οὕτω
μὲν ἰδίαν, οὕτω δὲ κοινὴν ἅπασιν. οὕτω δ᾽ εὔγλωττον. οὕτω δ᾽ ἀνθρωπικήν. ὅπερ ἐὰν προσέχῃς τὸν νοῦν ταῖς φω-
ναῖς τῶν βαρβάρων διαλέκτων, εὕρῃς σαφῶς τὰς μὲν ταῖς τῶν συῶν, τὰς δὲ ταῖς τῶν βατράχων, ἢ κολοιῶν,
ἢ κοράκων ἐοικυίας, ἀσχημονούσας τε καὶ κατ᾽ αὐτὸ τὸ τῆς γλώττης τε καὶ τῶν χειλέων, καὶ παντὸς τοῦ στόματος
εἶδος. ἢ γὰρ ἔσωθεν ἐκ τῆς φάρυγγος τὰ πολλὰ φθέγγονται τοῖς ῥέγχουσι παραπλησίως, ἢ τὰ χείλη διαστρέ-
30 φουσι, καὶ συρίττουσιν. ἢ κατὰ πᾶσαν αὔξουσι τὴν φωνὴν, ἢ κατ᾽ οὐδεμίαν ὅλως, ἢ κεχήνασι μέγιστον καὶ τὴν γλῶτταν
προσείουσι, καὶ διανοίγειν οὐδαμῶς δύνανται τὸ στόμα, καὶ τὴν γλῶτταν ἀργὴν, καὶ δυσκίνητον, καὶ ὥσπερ
δεδεμένην ἔχουσιν. εἶτα σὺ παρεὶς τὴν ἡδίστην τε καὶ ἀνθρωπικωτάτην διάλεκτον, ᾗ τοσοῦτον κάλλος ὁρᾶται
καὶ χάρις ἐπανθεῖ, ἐκ τῶν πολλῶν ἀτόπων, καὶ δεινῶν ἀθροίζεις ὀνόματα. πολὺ ῥᾷον ἦν μίαν ἐκμαθεῖν τὴν καλλίστην,
ἢ μυρίας μοχθηράς. ἀλλ᾽ οὐ μόνον αὐτοὶ μανθάνειν ὀλιγωροῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἀναγκάζουσιν, ἐν ᾗ τεθράμμεθα
καὶ πεπαιδεύμεθα φωνῇ, ταύτην καταλιπόντας, ἐκμανθάνειν τὰς ἐκείνων. οὐ βούλει μαθεῖν ἄνθρωπε τὴν
τῶν ἑλλήνων διάλεκτον; ὡς ἐπιθυμεῖς βαρβάριζε. μόνον ὥσπερ ἐγὼ συγχωρῶ καθ᾽ ὃν αὐτὸς προῄρησαι τρό-
πον λαλεῖν, οὕτω καὶ μοὶ συγχώρησον ὡς ἔμαθον διαλέγεσθαι. πατὴρ ἦν ἐμοὶ ἀκριβῶν τὴν τῶν ἑλλήνων διά-
λεκτον. καὶ διδάσκαλος, καὶ παιδαγωγὸς ἕλλην. ἐν τούτοις ἐτράφην τοῖς ὀνόμασιν. οὐ γνωρίζω τὰ σά. μήτ᾽
ἐμπόρων μοι, μήτε καπήλων. μήτε τελωνῶν χρῆσιν ὀνομάτων ἔπαγε οὐχ ὡμίλησα τοιούτοις ἀνθρώποις. ἐν
40 ταῖς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν βίβλοις διετράφην. καὶ ταῦτα λέγω, μηδενὶ πώποτ᾽ εἰπὼν, μήθ᾽ ὅτι βαρβαρί-
ζεις ὦ οὗτος, μήθ᾽ ὅτι σολοικίζεις, μήθ᾽ ὅτι κακῶς καὶ οὐ κυρίως ὠνόμασας, ἀλλ᾽ ἐπιτρέπω πᾶσιν ὡς βούλονται
φθέγγεσθαι. κἂν ὁ κυβερνήτης εἴπῃ φέρε τὸν πούς, οὐδὲν ἐμοὶ διαφέρει. ταῦτα Φαβωρῖνος, καὶ Δίων, οὐκ ἐγὼ
μέμφομαι. συνιέναι μόνον βούλομαι τοῦ λεγομένου. ὅταν δέ ποτε καὶ κατ᾽ αὐτὸ τοῦτο ταράττωμαι, τότε
ἀναγκαίως πυνθάνομαι, τί δηλοῦν βούλεται τοὔνομα, καὶ μηνύσαντος ὃ βούλεται, σιωπῶ, μήτ᾽ ἐξελέγχων,
μήτε μεμφόμενος, εἰ παρὰ τὴν τῶν ἑλλήνων εἴρηται συνήθειαν. ἑνὸς γάρ μοι μόνου φροντὶς, τοῦ γνῶναι τὸν νοῦν
τοῦ λεγομένου. τοῖς δὲ ὡς ἔοικεν οὐκ ἀρκεῖ τὸ τοιοῦτον, ἀλλ᾽ ὅταν ἡμεῖς τοῖς τῶν ἑλλήνων ὀνόμασι χρησώμεθα, τό-
τ᾽ ἐκεῖνοι πρῶτον μέμφονται, τὰ μὲν ὡς διαλεκτικοὶ, τὰ δὲ ὡς φυσικοί τινες ἄνδρες, τὰ δ᾽ ὡς ῥήτορες, τὰ δ᾽ ὡς
γραμματικοί. πολυειδῶς γὰρ ἐπηρεάζουσιν. εἶθ᾽ ὅταν τις αὐτοῖς εἰς μακρότερον ἀναγκασθεὶς ἀφικέσθαι διά-
λογον ἐξελέγχῃ μηδὲν γινώσκοντας, ὧν ὡς γινώσκοντες ἐθρασύνοντο, παραχρῆμα σφῶν αὐτῶν ἐπιλανθα-
50 νόμενοι κατηγοροῦσι τῶν αὐτῶν τούτων, ὑπὲρ ὧν ἐξ ἀρχῆς, ὡς χρησίμων διελέγοντο. τίς γὰρ ἡμῖν οὐκ ἐπι-
τιμᾷ τῶν θρασέων τούτων, ἐπειδὰν εἴπωμεν τὰς διαφορὰς τούτων κατὰ τοὺς σφυγμοὺς γενῶν εἶναι τοσαύ-
τας, κακῶς φάσκων διαφορὰς ἡμᾶς εἰρηκέναι, καὶ πολὺ χεῖρον ἔτι γενῶν. φεύγοντες δὲ αὐτῶν ἡμεῖς τὴν ματαίαν
ἐπήρειαν, ἀλλ᾽ εἰ βούλει φαμὲν, ποιότητας αὐτὰς κάλεσον, ἢ ὅτι ἂν ᾖ σοι φίλον. οὐ γὰρ ὑπὲρ ὀνομάτων ὁ λό-
γος ἡμῖν, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων. πόσα γὰρ τὰ πρῶτα γένη τῶν σφυγμῶν χρηστὸν εἰδέναι, μή πως εὐθὺς ἐν
τῇ πρώτῃ διαιρέσει γένος ὅλον παραλίπωμεν. οἱ δὲ οὐκ ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν οὐδ᾽ αὐτὰ ταῦτα εἰπεῖν, ἀλλ᾽ εὐ-
θὺς ἐπιστομίζουσι πράγματος ὅλου λέγοντας, οὐκ ὀνόματος εἶναι τὴν ἄγνοιαν. εἶτα ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς λέγειν
πρὸς αὐτοὺς, ἃ μηδέποτ᾽ ἂν ἑκόντες εἴποιμεν. κἄπειτ᾽ ἐξελεγχόμενοι, πρῶτον μὲν ὅτι περὶ ὀνόματος, οὐ περὶ
πράγματος ἐστὶν ἡ ζήτησις. ἔπειθ᾽ ὅτι κακῶς αὐτοὶ κέχρηνται τοῖς ὀνόμασιν, οὐχ ἡμεῖς, ἀγανακτοῦσι δεινῶς, καὶ

ὥσπερ ἐξ

ὥσπερ ἐξ ὕπνου διεγερθέντες ἄχρηστον εἶναι λέγουσι τὴν ἐν τοῖς ὀνόμασι μικρολογίαν, ὥσπερ ἡμῶν ἐξ ἀρχῆς
ἄλλο τι λεγόντων, ἢ βουλομένων. ἢ οὐκ αὐτοὶ κατάρξαντες τῆς τοιαύτης ψυχρολογίας. ὀκτὼ λέγεις ποιότη-
τας ἄνθρωπε τῷ σφυγμῷ παρέπεσθαι. συγχωρήσωσι τῷ τῆς ποιότητος ὀνόματι καλῶς κεχρῆσθαι, μη-
δὲν περὶ τούτου φθεγξάμενος. ἐπιδείξω πῶς οὐκ εἰσὶν ὀκτώ. περὶ πράγματος αὕτη ἡ ζήτησις, εἰς ἣν ἐγὼ
προσκαλοῦμαι τοὺς γενναίους τούτους σοφιστάς. οἱ δ' ἵν' ἐκ ταύτης διαλύσεις ποιήσωνται, λέγοντος ἄν μου
μεταξὺ κατὰ τὸν λόγον, ὀνόματός τινος ἐπελάβοντο. εἶθ' ὅταν ἐξελεγχθῶσιν ὑπὲρ ἀμφοτέρων, τῶν τε πρα-
γμάτων ἅμα, καὶ τῶν ὀνομάτων, ἀγανακτοῦσι, δέον οἶμαι τῶν μὲν τῶν πραγμάτων τὴν μοχθηρὰν ἀποθέσθαι δόξαν, τοῖς
δ' ὀνόμασιν, ὥσπερ ἡμεῖς ἐκείνοις χρῆσθαι συγχωροῦμεν, οὕτω καὶ αὐτοὺς ἡμῖν ἐπιτρέπειν. ἀλλ' οὐκ ἐπιτρέπουσιν.
διὰ τοῦτο κἀγὼ βραχέα, περὶ τῆς φωνῆς αὐτῶν ἀναγκασθεὶς, εἶπον. καὶ νῦν ἔτι δέομαι παρέντας τὸ περὶ τῶν
10 ὀνομάτων ἐρίζειν, καὶ συγχωρήσαντας ἡμῖν κατὰ τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθος διαλέγεσθαι, μαθεῖν ὅτι κακῶς ὀκτὼ
ποιότητας λέγουσιν. οὐ γάρ ἐστιν ἅπαντα τὰ πρῶτα γένη τῶν σφυγμῶν ποιότητες, ὡς ἐδείξαμεν. ἀλλὰ πῶς
λέγειν χρὴ φασίν. ἐρωτῶσι δὲ ταῦτα, οὐχ ἵνα μάθωσιν, ἀλλ' ἵν' ἀρχὴν ἔχωσιν ἀμφισβητήσεως. σὺ τοίνυν ἀποκρι-
θήσῃ, διαφορὰς χρῆναι λέγειν τῶν πρώτων ἐν τοῖς σφυγμοῖς γενῶν, ἢ καὶ νὴ Δί' οὕτως, τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς δια-
φορῶν τὰ πρῶτα γένη. οἱ δ' ἐξ ἀνάγκης ποῖα πρῶτα γένη φήσουσι, καὶ τίνα. καὶ ποίας διαφοράς. σὺ δὲ καὶ πρὸς
ταῦθ' ὧδέ πως αὐτοῖς ἀπόκριναι, πρῶτον ἀκούσῃ εἰπόντος ὅτι γενῶν, καὶ τότε ἀκούσεις ὅτι πρώτων, καὶ μετὰ
τοῦτ' ὅτι διαφορῶν. ὅτι μὲν οὖν γενῶν, ἐντεῦθεν εἴσῃ. λέγεταί τις μέγας σφυγμός. καὶ ἐναντίος αὐτῷ μι-
κρός. καί τις ἀμφοῖν μέσος ὁ σύμμετρος αὐτῶν. καὶ νὴ Δία γε μακρός τις καλεῖται σφυγμός. καὶ βραχὺς καὶ πλατὺς, καὶ
στενὸς, καὶ ὑψηλὸς, καὶ ταπεινός. καὶ οἱ μέσοι τούτων ἁπάντων οἱ σύμμετροι. δοκεῖ σοι τούτων τῶν εἰρημένων σφυγμῶν
εἶναί τι κοινὸν γένος ὁποῖον. φήσουσι δηλαδὴ θρασυνόμενοι τῇ φωνῇ. σὺ δὲ μὴ ταραχθεὶς ἐν τούτῳ, λαβὼν ἀνά-
20 γνωθι τὸ τοῦ Ἀρχιγένους βιβλίον αὐτοῖς, πρῶτον μὲν τὸ ἐπίγραμμα τοῦ κεφαλαίου τοιοῦτον ἔχον. περὶ μεγέθους
σφυγμοῦ. εἶτα καὶ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου κατὰ λέξιν ὧδέ πως γεγραμμένην. τὸ μέγεθος τοῦ σφυγμοῦ
γενικῶς λέγεται. ἔχει γὰρ μέγεθος καὶ ὁ μικρὸς σφυγμὸς, καὶ ὁ μέγας. εἶτα μικρὸν ἐπειλίξας τὸ βιβλίον,
αὖθις ἐκ τοῦ περὶ σφοδρότητος ἀνάγνωθι ταύτην τὴν λέξιν. οὐκοῦν γένος μὲν ἡ σφοδρότης, εἴδη δ' αὐτῆς,
ὅ, τε σφοδρὸς σφυγμὸς καὶ ἀμυδρὸς, καὶ ὁ μέσος. εἶτα πάλιν ἐπειλίξας τὸ βιβλίον ὀλίγον, τὴν ἀρχὴν ἀνά-
γνωθι, τοῦ περὶ τῆς πληρότητος λόγου, τοιαύτην οὖσαν. τῷ πλήρει σφυγμῷ, καὶ τῷ κενῷ, ἔστι κοινὸν γένος. τοῦτ'
ἔσθ' ὅτε πληρότης καλεῖται. καὶ μικρὸν ἐπισχὼν τὸν λόγον, τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου φάθι πρὸς αὐτοὺς, ὡς
οὐδὲν ἡμεῖς καινὸν λέγομεν ἀλλ' ὅπερ εἴρηται καὶ Ἀρχιγένει. καθ' ἕκαστον γὰρ τῶν σφυγμῶν ἐστί τι κοινὸν πλειό-
νων διαφορῶν γένος, ὥσπερ ἐν τῷ παρόντι τρία ταυτὶ πρὸς Ἀρχιγένους εἴρηται, μέγεθος, σφοδρότης, πλη-
ρότης. εἶθ' ἑξῆς φάθι, τέταρτον αὐτὸν γράφειν γένος τὴν σκληρότητα. καὶ τὴν λέξιν ἀνάγνωθι τὸν δὲ τὸν τρό-
30 πον ἔχουσαν. ἔστι δὲ μαλακότητος καὶ σκληρότητος σφυγμοῦ κοινὸν γένος, ὃ τάχ' ἂν τριβείη καλεῖται σκληρό-
της. ἔτι δὲ σαφέστερον ἐν τῷ περὶ τάξεως, καὶ ἀταξίας, ὁμαλότητός τε καὶ ἀνωμαλίας λόγῳ, τὰ γένη
τούτων τῶν διαφορῶν, ἀκατονόμαστα λέγων εἶναι, τὸν δὲ τὸν τρόπον ἄρχεται. ὁ δὲ Ἡρόφιλος κατὰ γένος τὰς
ἄλλας διαφορὰς τῶν σφυγμῶν ἐκθέμενος οὕτως. μέγεθος, τάχος, σφοδρότης, ῥυθμός. ἀσυζύγως κατ' εἶδος,
τάξεως ἐμνήσθη καὶ ἀταξίας. ὁμαλότητός τε καὶ ἀνωμαλίας. ἐγκαλεῖται τοίνυν ὑπὸ τῶν μικραιτίων,
ὡς γένεσιν εἴδη ἀντιδιαστειλάμενος. ταῦτα μὲν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου. κατωτέρω δὲ, οὐκέτι τὸ, Ἡροφίλῳ
δοκοῦν ἐξηγούμενος, ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην γράφων, ἐν τῷ περὶ τάξεως καὶ ἀταξίας λόγῳ, τί φησι.
μᾶλλον οὖν ῥητέον, ὅτι τὸ γένος ἐστὶν ἀκατονόμαστον. τοῦτο δὲ δὴ τί βούλεται αὐτῷ. ὅτι μεγέθους μὲν καὶ μικρό-
τητος τὸ κοινὸν γένος ὠνόμασε μέγεθος. καὶ σφοδρότητος, καὶ ἀμυδρότητος, σφοδρότητα. καὶ πληρότητος καὶ
κενότητος, πληρότητα. καὶ σκληρότητος, καὶ μαλακότητος, σκληρότητα. καὶ τάχους, καὶ βραδυτῆτος, τά-
40 χος. καὶ πυκνότητος, καὶ ἀραιότητος, πυκνότητα. τάξεως δὲ καὶ ἀταξίας τὸ γένος ἐπινοεῖ μὲν, ὄνομα δὲ οὐδὲν ἔχει
κατ' ἀμφοῖν τοιοῦτον εἰπεῖν, οἷον κατὰ μεγέθους καὶ μικρότητος, τὸ μέγεθος. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐκεῖ τῷ μικρῷ
σφυγμῷ μέγεθος ὑπάρχειν ἔφησεν, οὕτω κἀνταῦθα τῷ ἀτάκτῳ, τάξιν τολμᾷ φάναι συμβεβηκέναι:
κατὰ ταὐτὰ δὲ οὐδὲ τῷ ἀνωμάλῳ, ὁμαλότητα. ὅθεν οὐδὲ τούτων τὸ γένος τὸ κοινὸν ὁμαλότης ὠνόμασται. καὶ
διὰ τοῦτο ἀκατονόμαστα φησὶ τούτων τῶν διαφορῶν εἶναι τὰ γένη. γένη μὲν δὴ κατὰ τὰς τῶν σφυγμῶν διαφορὰς οὐχ
ἡμεῖς μόνον, ἀλλὰ Ἀρχιγένης εἶναι φησί: καὶ Ἀγαθῖνος, καὶ πάντες σχεδὸν οἱ περὶ σφυγμῶν γράψαντες ὑπο-
μνήματα. τῇ τοίνυν αὐτῶν διαφερόμεθα, ὅτι κυριωτέροις ἡμεῖς χρώμεθα τοῖς ὀνόμασιν. εἰπόντος γὰρ Ἀρχιγέ-
νους κατὰ μέγεθος εἶναι τινὰ ποιότητα, καὶ αὖθις ἑτέραν κατὰ σφοδρότητα, καὶ τρίτην κατὰ πληρό-
τητα, καὶ τετάρτην κατὰ σκληρότητα, καί τινες ἐπὶ ταύταις κατὰ τάχος καὶ πυκνότητα, τὴν μὲν κατὰ μέγεθος
ἡμεῖς κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς ὠνομάσαμεν. οὐ γάρ ἐστι κοινὸν γένος μεγέθους καὶ μικρότητος, μέγεθος, οὐ
50 μᾶλλον ἢ λευκότητος, καὶ μελανότητος, λευκότης. ἀλλ' ὥσπερ τούτων γένος τι τὸ χρῶμα, ζητητέον τί ποτ' ἐστὶ τοῦ
μεγάλου καὶ μικροῦ γένος. ἢ γε τὸ ποσόν ἐστι, ἢ τὸ πρός τι ἢ σύνθετον ἅμα τῷ πρός τι καὶ τὸ ποσόν. ἴσμεν γε ὅτι κατὰ
πολλὰ γένη συνίσταται τὸ πρός τι. καὶ γε λευκότερον καὶ μελάντερον, ἐν τῷ γένει τοῦ χρώματος. ποιὸν δὲ τὸ χρῶ-
μα. καὶ ἀνωτέρω καὶ κατωτέρω πάλιν ἐν τῷ τοῦ ποῦ γένει. καὶ πρωϊαίτερον, καὶ ὀψιαίτερον ἐν τῷ τοῦ πότε,
καὶ κατ' ἄλλας πλείους γενικὰς κατηγορίας τὸ πρός τι συνίσταται. τί δὴ θαυμαστὸν, εἰ καὶ κατὰ τὴν τοῦ ποσοῦ
συνέστη. μάλιστα γὰρ ἂν ἐβουλήθημεν εἴπερ ἦν δυνατὸν ὡρισμένῳ μέτρῳ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς ὀνομάσαι. καθά-
περ ἐπὶ πολλῶν ποδιαῖόν τε καὶ πηχυαῖον, καὶ διπηχυαῖον καὶ τὰ τοιαῦτα καλοῦμεν. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν εὕρομεν τοιοῦ-
τον ἐκ τῶν ὄντων, ἐγγυτάτω προσήκομεν ὡρισμένων γιγνώσκοντες γὰρ οἶμαι τὸν ἁπλῶς, καὶ τὸν καθ' ἕκα-
στον ἡμῶν σύμμετρον σφυγμὸν, τοὺς ὑπερβάλλοντας ἢ ἐλλείποντας ὀνομάζειν σαφῶς πειρώμεθα, ποτὲ

μὲν οὑτωσὶ λέγοντες, ἢ κἂν μὴ λέγωμεν πρὸς ἀλλήλους, ἐν ἑαυτοῖς γοῦν αὐτοῖς νοοῦντες. οὗτος ὁ σφυγμὸς βραχὺ
τοῦ συμμέτρου μείζων ἐστὶν, αὖθις δὲ πάλιν οὗτος ὁ σφυγμὸς οὐκ ὀλίγῳ τοῦ συμμέτρου μείζων ἐστί. τὸ δ' αὐτὸ καὶ
οὕτως λέγομεν ἀξιολόγως τοῦ συμμέτρου μείζων, ἢ ἱκανῶς μείζων. ἢ πάλιν ἁπλῶς οὑτοσὶ μέγας ἐστὶν ὁ σφυγ-
μὸς, ἢ καὶ οὕτως. ὁ σφυγμὸς οὗτος ἱκανῶς μέγας ἐστί. ἢ καὶ νὴ Δία οὕτως. πάνυ μέγας ὁ σφυγμὸς οὗτός ἐστι. ἢ μᾶλ-
λον ἔτι προσαύξοντες τὴν νόησιν, πάνυ σφόδρα μέγαν εἶναι φαμὲν, ἢ καὶ νὴ Δία μέγιστον. ἅπασαι γὰρ αἱ δὲ αἱ λέ-
ξεις τὸν τοῦ συμμέτρου μείζονα δηλοῦσαι, τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐμφαίνουσιν, ὥστε τινὰ τὸ πρὸς τὴν χρείαν σύμ-
μετρον αὐταρκέστατον δηλοῦν, εἰ μόνον ἐπιστάμενος εἴη τὸ σύμμετρον. ἀρκεῖ γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ μείζονι τοῦ συμμέ-
τρου πέντε ποιησάμενον, ἢ καὶ νὴ Δία, ἓξ διαφορὰς, τὸν μὲν ὑπὲρ ἅπαντας ὄντα ἡμῖν, καὶ αὐτὸν ἐγνῶσθαι χρή. καθά-
περ τὸν σύμμετρον ὀνομάζειν μέγιστον. τὸν δ' ὥσπερ μέσον τοῦ μεγίστου καὶ τοῦ τε μέσου, μέγαν ἁπλῶς. μεταξὺ δὲ
10 τούτου τε κἀκείνου καθ' ἑκάτερον ἄλλους δύο τάξαι, τὸν μὲν ὀλίγῳ τοῦ συμμέτρου μείζονα, τὸν δ' ἀπολειπόμενον
ὀλίγῳ τοῦ μεγάλου, καὶ τὸν μὲν ὑπὲρ τὸν μέγαν, τὸν ἐγγυτάτω τοῦ μεγίστου. ταῦτα εἴρηταί μοι πρὸς ἔνδειξιν
τοῦ δηλωτικὸν ποσότητος εἶναι τόν τε μέγαν, καὶ τὸν μικρὸν, κἂν ὅτι μάλιστα δοκῶσι τῆς τοῦ πρός τινα κατηγο-
ρίας ἔχεσθαι. διὰ τοῦτο οὖν ἡμεῖς τοῦ σαφοῦς τῶν μανθανόντων πεφροντικότες, κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς
ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ὠνομάσθαι λέγομεν, ἅμα μὲν τὴν χρείαν αὐτῶν διδάσκοντες τῶν ὀνομάτων, ἅμα δὲ οὐ
ταράττοντες ὅταν τῷ μικρῷ τὸ μέγεθος ὑπάρχειν λέγωμεν. αὐτε γὰρ καὶ ἰδιώτης τις ἢ καὶ ἀγύμναστος τῶν
πρώτων μαθημάτων, πάνυ μᾶλλον ἢ τοῦτο προσίεται, ἀλλ' ἤ τι καὶ προμεμαθηκὼς, εὕρηκεν οἶμαι μυριάκις
παρὰ τοῖς Ἕλλησι γεγραμμένα, μέγεθος καὶ μικρότητα. καὶ συνείθισται τῷ μὲν μεγάλῳ μέγεθος ὑπάρχειν νοεῖν,
τῷ δὲ μικρῷ μικρότητα. καί τινα οἶδα ποτὲ ἐξηγούμενόν μοι τὸ τοῦ Ἀρχιγένους περὶ τῶν σφυγμῶν βι-
βλίον ὑπολαβόντα μηδαμῶς ὑπάρχειν, μέγεθος τῷ μικρῷ. εἰ γὰρ δὴ τούτῳ τίνι φησὶν ἡ μικρότης
20 ὑπάρξει, καὶ ἀμφότερα τῷ αὐτῷ. διασιωπήσαντος δέ μου, ποσότητα μὲν ἔφησεν, ἢ πηλικότητα, ἤ τι
τοιοῦτον ἄλλο δύνασθαι νοεῖν ὑπάρχειν τῷ μικρῷ, μέγεθος δὲ οὐδαμῶς. ταῦτ' ἐγὼ μήτε διαβάλλειν ἔχων,
ὡς οὐκ ὀρθῶς εἰρημένα, μήτε παρὰ καιρὸν ταράττειν βουλόμενος τοὺς πρῶτον μανθάνοντας ἐν τῷ διδά-
σκειν αὐτοὺς, ὅτι τῶν ὁμωνύμων τε καὶ διχῶς λεγομένων τὸ μέγεθός ἐστιν, ὀρθότερον ἐνόμισα λέγειν δεῖν, κα-
τὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς συνίστασθαι πολλὰς διαφορὰς σφυγμῶν. οὕτως γὰρ οἶδα τὴν μικρότητα ἐν ἔθει
τοῖς Ἕλλησιν οὖσαν, ὥς τι συμβεβηκὸς καὶ ἀχώριστον τῶν μικρῶν. ὥστε που Πλάτων, καὶ ἰδέας ἐποίει μεγέ-
θους τε καὶ μικρότητος, καὶ τῇ τούτων μεταλήψει τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν ἐγένετο τῷ λόγῳ. καὶ ταῦτα εἴ τις
πάντα παρελθὼν συγχωρήσειε μέγεθός τι καὶ τοῖς μικροῖς ὑπάρχειν σφυγμοῖς, κατὰ ἑτέραν τῶν κατὰ
τὴν ὁμωνυμίαν σημαινομένων τὸ σπανιώτερον. ἀλλὰ τοῖς γε μακροῖς καὶ βραχέσι καὶ πλατέσι, καὶ στενοῖς καὶ ταπει-
νοῖς, καὶ ὑψηλοῖς ἐκ ταὐτοῦ γένους οὖσι, τῷ τε μεγάλῳ, καὶ μικρῷ, πῶς ἂν ὑπάρχειν λέγοιτο μέγεθος. ὁ μὲν γὰρ
30 μακρὸς ὁ κατὰ μῆκός ἐστιν ἐπιπλέον ηὐξημένος τῷ κατὰ φύσιν. ὁ δὲ πλατὺς, ὁ κατὰ πλάτος, καὶ ὑψηλὸς ὁ
κατὰ βάθος. οὐδεὶς αὖ τῶν κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις νοούμενος τῆς ἀρτηρίας, ὧν οὐκ ἄνευ, μέγεθος συνίσταται.
τὸ γὰρ κατὰ μίαν διάστασιν ποσὸν, οὐ μέγεθος, ἀλλὰ μῆκός ἐστι, καὶ μακροὺς καὶ βραχεῖς κατὰ τοῦτο τινὰς λέγομεν,
οὐ μεγάλους, οὐδὲ μικρούς. οὐδὲ τὴν γραμμὴν οὕτω ποτὲ καλοῦμεν, ἀλλ' ἤτοι μακρὰν, ἤτοι βραχεῖαν. ὅσα δὲ τρι-
χῇ διέστηκε σώματα, ταῦτα μόνα μεγάλα τε καὶ μικρὰ λέγεται. αὐτὸς γοῦν ὁ Ἀρχιγένης μέγεθος εἶναί φησι
σφυγμοῦ, τὸν ὄγκον τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἀρτηριῶν. ὄγκος δὲ οὐχ ὑπάρχει γραμμῇ, ἀλλὰ μόνοις τοῖς τριχῶς
διεστῶσι. φανερῶς γοῦν καὶ κατ' ἐκεῖνον τοῦ κατὰ μέγεθος γένους ἐκπεπτώκασιν ἅπαντες οἱ κατὰ μίαν διά-
στασιν λεγόμενοι σφυγμοί. ἢ τοίνυν ἴδιον ἑξῆς ποιησάτω γένος, ὥσπερ τῷ μεγάλῳ τε καὶ μικρῷ τὸ μέγεθος, ἢ
μὴ ποιῶν, ζητησάτω μὴ μεγάλου μόνον καὶ μικροῦ κοινὸν γένος, ἀλλὰ καὶ μακροῦ καὶ βραχέος, καὶ πλατέος,
καὶ στενοῦ, καὶ ὑψηλοῦ, καὶ ταπεινοῦ. καὶ τῶν ἄλλων ἐν ἅπασιν αὐτοῖς συμμέτρων, ἀλλ' οὐδὲν ἕξει κατὰ πάντων κοι-
40 νῇ κατηγορεῖσθαι πλὴν τοῦ ποσοῦ. γίγνοιτο δ' ἂν οὕτω καὶ ἡ διδασκαλία πᾶσα σαφὴς, καὶ διηρθρωμένη. τίς γὰρ εἰς
τοσοῦτον σκαιός ἐστιν, ὡς μὴ συνιέναι τῶν οὑτωσὶ λεγομένων τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς τῶν ἀρτηριῶν, ὅταν μὲν τὸ
κατὰ μίαν διάστασιν ἡντινοῦν δηλῶσαι βουληθῶμεν, ὀνόμασι τοῖς δὲ χρώμεθα, τὸν μὲν ὑπερβάλλοντα τὸ κατὰ
φύσιν μῆκος, μακρὸν, τὸν δ' ἐλλείποντα, βραχὺν καλοῦμεν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν μὲν ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν πλάτος
πλατὺν, τὸν δὲ ἐναντίον αὐτῷ, στενόν. καὶ ὑψηλὸν αὖ καὶ ταπεινὸν ἀνάλογον τούτοις ἐν τῇ κατὰ βάθος διαστά-
σει. τὸ δὲ κατὰ τὰς τρεῖς ἅμα διαστάσεις ποσὸν, ὧδέ πως ὀνομάζομεν, τὸν μὲν ἐπιπλεῖον τοῦ κατὰ φύσιν ηὐξη-
μένον πάντη, μέγαν. τὸν δὲ πάντη μεμειωμένον, μικρόν. ὅς τις δ' ἂν φυλάττῃ πάντη τὸ κατὰ φύσιν μέτρον, σύμ-
μετρον τὸν τοιοῦτον καλοῦμεν. ὅταν δὲ μὴ φυλάττωσι τὴν ἀναλογίαν αἱ τρεῖς διαστάσεις, ἀλλά τις ἐξ αὐτῶν, ἢ
τινὲς ἐλλείπωσιν, ἢ πλεονεκτήσωσι, τέτταρες καὶ εἴκοσι διαφοραὶ σφυγμῶν γίγνονται, ἃς ἡμεῖς ἐπὶ διαγράμ-
ματος ἐκθέμεθα μετὰ τῶν προειρημένων τριῶν, ἵνα δείξωμεν ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν εἶναι τὰς πάσας τῶν κατὰ τὰς
50 τρεῖς ἅμα διαστάσεις συνισταμένων σφυγμῶν διαφοράς. τοῦτο γὰρ ἦν οἶμαι χρήσιμον τοῖς ἀρχομένοις μανθάνειν τὴν
κατὰ τοὺς σφυγμοὺς θεωρίαν, ἁπάντων γνῶναι τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καθ' ἕκαστον γένος, ὅπερ οἱ πρὸ ἡμῶν παρα-
λελοίπασιν. ἀλλὰ τοῖς μὲν ἄλλοις συγγνώμη, τί γὰρ ἄν τις τοῖς τελέως καταπεπτωκόσι προσπαλαίοι, τοῖς δὲ περὶ
τὸν Ἀρχιγένην πῶς οὐκ ἂν ἐγκαλέσαιμεν εἰκότως, οἷς δέον εἰς τὴν τῶν τοιούτων εὕρεσιν χρῆσθαι τῇ διαλεκτι-
κῇ, οἱ δ' ἐν οἷς οὐ χρὴ, παρεπιδείκνυνται κακῶς αὐτὴν, ταράττοντες μόνον τοὺς μανθάνοντας, διδάσκοντες δ' οὐ-
δέν. ἄμεινον γὰρ ἦν ἔχοντάς γε διαιρετικὴν, καὶ συνθετικὴν μέθοδον, ἐξευρίσκειν μὲν αὐτῇ τὸ πλῆθος ἁπάντων τῶν
ἐν τοῖς σφυγμοῖς διαφορῶν, μὴ μέντοι παρεπιδείκνυσθαί γε ὀψιμαθῶς, ἀλλὰ μὴ δὲ δηλοῦν αὐτὸ τοῖς εἰσα-
γομένοις, ὡς ἔστι τις μέθοδος καθ' ἣν συνέστη τὸ διάγραμμα. τοῖς μὲν γὰρ μὴ μεμαθηκόσι τὰ παιδικὰ μαθήματα,
μάτην ἐρεῖς. οἱ μεμαθηκότες δὲ καὶ πρὸ τοῦ σὲ μηνῦσαι, γνωρίζωσιν ἐκ τῶν ἔργων τὴν μέθοδον. τί δή ποτ' οὖν

οὐδεὶς αὐτῶν, οὐδὲ τῇ διαιρετικῇ φαίνεται κεχρημένος μεθόδῳ πρὸς τὴν ἐξαρίθμησιν τοῦ καθ᾽ ἕκαστον γένους πλή-
θους, οὔτε τῇ συνθετικῇ πρὸς τὴν τῶν πρώτων εὕρεσιν. καίτοι διαλεκτικοῖς μόνοις ταύταις ἐστὶ χρῆσθαι ταῖς
μεθόδοις, ποτὲ μὲν ἀπὸ τῶν ἀτόμων τε καὶ ἀπεράντων τὸ πλῆθος, ἐπὶ τὸ ἐν ἐκείνοις τὸ πρῶτον ἁπάντων γένος
ἀνιόντα διὰ τῶν ἐν μέσῳ γενικῶν τε καὶ εἰδικῶν διαφορῶν, ποτὲ δ᾽ ἀπ᾽ ἐκείνου πάλιν ἐπὶ τὸ ἄπειρον ἰόντα,
διὰ τῶν αὐτῶν τῶν ἐν μέσῳ. ἀλλὰ τούτων οὐδεὶς ἐτόλμησεν οὐδεμιᾷ μεθόδῳ πιστώσασθαι τὸν ἀριθμόν, ἢ τῶν πρώ-
των γενῶν, ἢ τῶν ἐκ τῆς τούτων τομῆς γινομένων διαφορῶν. ἀλλ᾽ ἡμεῖς γε πεποιήκαμεν αὐτό, καὶ ὡς ἂν ὁδῷ
βαδίζοντες εὕρομεν τῶν ἑπτὰ καὶ εἴκοσι σφυγμῶν, τῶν κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις λεγομένων, καὶ τῶν ἐννέα
τῶν κατὰ μίαν, ἓν κοινὸν γένος τὸ ποσὸν ἐν τῇ διαστολῇ τῆς ἀρτηρίας. εἰ δὲ καὶ τὴν συστολὴν ἔνεστιν ἁφῇ γνωρίζειν,
γένοιτ᾽ ἂν οἶμαι κἂν ταύτῃ τὸ ἴσον πλῆθος τῶν διαφορῶν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου ζητήσομεν ἐν τοῖς περὶ δια-
10 γνώσεως. Ἀρχιγένης δέ, τούτου γὰρ πρώτου δίκαιον μνημονεύειν, μετά γε τὸν Ἡρόφιλον ἐπιφωνήσαντα τὸν
» Ὁμήρειον ἔπος πέπνυται, τοὶ* δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν, οὐ μόνον ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ πολὺ πρότερον ἐν τοῖς
» πράγμασιν αὐτοῖς τεταράχθαι. καὶ διὰ τοῦτο παρὰ πόδας ἑαυτῷ τἀναντία λέγων οὐκ αἰσθάνεται. μάθοις δ᾽ ἂν ἐξ
» αὐτῆς τῆς λέξεως ἐχούσης ὧδε. εἰσὶ δέ τινες ἄλλοι σφυγμοὶ οὔτε μέσοι, οὔτε μεγάλοι, οὔτε μικροὶ κατὰ μέγεθος θεω-
» ρούμενοι, ἢ τάς γε τοῦ μεγέθους διαστάσεις. εἶθ᾽ ἑξῆς φησιν. ἔστι τις σφυγμὸς κατὰ μῆκος τῆς ἀρτηρίας διισταμένης
» ἐφ᾽ ἱκανόν, στενουμένης δὲ κατὰ τὸ πλάτος καὶ ταπεινότερον ἐγειρομένης. καλείσθω μακρός. ἕτερος δὲ πλατεί-
» ας μὲν τῆς διαστολῆς, ταπεινῆς δὲ κατὰ τὸ μῆκος βραχείας ἀποπιπτούσης. καλείσθω πλατύς. τρίτος ἱκα-
νῶς εἰς ὕψος ἐπαιρομένης, στενῆς δὲ καὶ βραχείας κατὰ μῆκος ὡσαύτως ὤν. ὑψηλὸς λεγέσθω. ἐν τούτοις προὔθε-
το μέν, εἰπεῖν τοὺς κατὰ μίαν διάστασιν λεγομένους, μὴ συνεπινοουμένων τῶν λοιπῶν δυοῖν. ἀπεπλανήθη δὲ καὶ πε-
ρὶ τῶν κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις νενοημένων γράφων. τὸν μὲν γὰρ πρῶτον αὐτῶν οὐ μακρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ
20 στενὸν καὶ ταπεινὸν πεποίηκεν, οὐ τῇ νοήσει μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς ὀνόμασι. τί γάρ φησι; κατὰ μῆκος μὲν
τῆς ἀρτηρίας διισταμένης ἐφ᾽ ἱκανόν, στενουμένης δὲ κατὰ πλάτος, καὶ ταπεινότερον ἐγειρομένης, τὸ μὲν
γὰρ στενουμένης κατὰ πλάτος, τὸν στενὸν σφυγμὸν δηλοῖ. τὸ δὲ καὶ ταπεινότερον ἐγειρομένης τὸν τα-
πεινόν. πάλιν δ᾽ αὖ τὸν δεύτερον, οὐ πλατὺν μόνον, ἀλλὰ καὶ ταπεινόν, καὶ βραχὺν ἐποίησεν, οὐ τῇ νοήσει
μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ λέξει. καὶ τὸν τρίτον δὲ κατὰ τὰ αὐτά, οὐχ ὑψηλὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ στενόν, καὶ βραχύν.
εἰσὶ δὲ οἱ τρεῖς οὗτοι, τῶν κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις ἅμα λεγομένων τῶν ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν, οὓς ἐπὶ τοῦ διαγράμμα-
τος ἐξεθέμεθα. γέγραπται δὲ ὁ μὲν πρῶτος ἐν τούτοις εἰρημένος, ἔνατος ἐν τῷ διαγράμματι, τόνδε τὸν τρό-
πον. μακρός. στενός. ταπεινός. ὁ δὲ δεύτερος ἐν τούτοις πρῶτος καὶ εἰκοστὸς ἐν τῷ διαγράμματι γέγραπται τὸν δὲ
τὸν τρόπον. βραχύς. πλατύς. ταπεινός. ὁ δὲ τρίτος ἐν αὐτοῖς πέμπτος καὶ εἰκοστός ἐστιν ἐν τῷ διαγράμματι. γέγρα-
πται δὲ οὕτως. βραχύς. στενός. ὑψηλός. ἢ τοίνυν τὴν ἀρχὴν τοῦ περὶ αὐτῶν ὑπαλλαξάτω λόγου, ἐν ᾧ φησι κα-
30 τὰ μέγεθος αὐτοὺς θεωρεῖσθαι, ἢ τάς γε τοῦ μεγέθους διαστάσεις ἁπλῶς γραψάτω κατὰ μέγεθος, ἢ προ-
σκειμένου τοῦ κατὰ τὰς τοῦ μεγέθους διαστάσεις, μηκέτι ἐκ τῶν κατὰ μέγεθος διαφορῶν αὐτοὺς ἡγείσθω. τί
γὰρ καὶ βούλεται, πότερα τῶν κατὰ τὰς τρεῖς ἅμα διαστάσεις νοουμένων ὑπάρχειν αὐτούς, ἢ τῶν κατὰ μίαν μό-
νην. ἑκατέρως γὰρ ἄπορον, εἰ μὲν τῶν κατὰ τὰς τρεῖς ἀκούοιμεν, ἁπάντων μὲν τῶν κατὰ μίαν διάστασιν πα-
ραλελειμμένων ἐννέα τὸν ἀριθμὸν ὄντων, ἄλλων δ᾽ ὀκτωκαίδεκα τῶν κατὰ τὰς τρεῖς ἅμα. ἐννέα γὰρ οὕτω φα-
νεῖται μόνων μνημονεύων, τριῶν μὲν τῶν πρώτων ῥηθέντων μεγάλου τε καὶ μικροῦ καὶ τοῦ μέσου αὐτῶν, τρι-
ῶν δὲ τῶν νῦν ῥηθέντων, καὶ τριῶν ἄλλων τῶν τούτοις ἐναντίων, ὧν ἑξῆς μνημονεύει, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι μά-
την προσκείσεται τῷ λόγῳ, τῷ κατὰ τὰς τοῦ μεγέθους διαστάσεις. ἤρκει γὰρ ἁπλῶς εἰπεῖν κατὰ μέγεθος. εἰ
δ᾽ αὖ πάλιν περὶ τῶν κατὰ μίαν διάστασιν νοουμένων οἰηθῶμεν αὐτὸν ταῦτα γράφειν, πρῶτον μὲν ἄτοπον
τὸ μεμνῆσθαι καὶ τῶν λοιπῶν δυοῖν καθ᾽ ἕκαστον. ἔπειτα δὲ οὐκ ὀκτωκαίδεκα μόνους, ἀλλὰ τέτταρας καὶ εἴκο-
40 σι φανεῖται παραλελοιπὼς τῶν ἐκ τοῦ διαγράμματος. καὶ τρίτον ὅτι μοχθηρῶς δόξει λέγειν κατὰ μέγεθος αὐ-
τοὺς θεωρεῖσθαι, δέον οὐ κατὰ μέγεθος, ἀλλὰ κατὰ τὰς διαστάσεις τοῦ μεγέθους εἰπεῖν, εἴ γε ὡς αὐτὸς εἴρηκεν
ὄγκος τίς ἐστι τὸ μέγεθος. οὐ μὴν τό γε μῆκος αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ μόνον, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ βάθος, ἢ τὸ πλάτος ὄγκος ἐστίν,
ἀλλ᾽ ὥσπερ καὶ ὀνομάζεται διάστασις. οὐ ταὐτὸν δὲ δήπουθεν ὄγκος τε καὶ ὄγκου διάστασις μία. ἑκατέρως μὲν
δὴ σφάλλεται πάντως ὁ τοῦ Ἀρχιγένους λόγος, διὰ τὸ συγκεχυμένως τε καὶ ἀδιαρθρώτως εἰρῆσθαι, καὶ οἷον
ἐπαμφοτερίζειν τῇ νοήσει. κατὰ τί δὲ μᾶλλον ἠθέλησεν εἰπεῖν, εἰ χρὴ μαντευσάμενον ἀποφήνασθαι καὶ τοῦτο
τολμήσω. δοκεῖ μοι τοὺς κατὰ μίαν διάστασιν νοουμένους ἐπιχειρῆσαι γράφειν. καὶ διὰ τῆς ἀρχῆς γε αὐτὸ τοῦτο ἐν-
δείξασθαι, ἢ τάς γε τοῦ μεγέθους διαστάσεις εἰπεῖν, σφαλῆναι δὲ περὶ τὴν ἑρμηνείαν. ὡς ἂν ἐν ὅλῳ τῷ γράμματι
συγκεχυμένος τε καὶ τεταραγμένος τὴν διάνοιαν. τὸ γὰρ ἀγνοεῖν ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν εἶναι τὰς κατὰ τρεῖς ἅμα δια-
» στάσεις νενοημένους, μέγιστον τεκμήριον τοῦ παχεῖ λόγῳ καὶ ἀδιαρθρώτῳ περὶ αὐτῶν ἀποφήνασθαι. ὅτι δὲ
50 ταύτης μὲν ἔχεται τῆς προαιρέσεως, ἁμαρτάνει δ᾽ αὐτῆς ἄκων, ἐκ τῶν ἐπιφερομένων ἐστὶ δῆλον. τί γάρ φη-
» σιν εὐθὺς ἐφεξῆς. συντρεχουσῶν γὰρ πολλάκις καὶ δυοῖν τινων διαστάσεων, ὥσθ᾽ ἅμα βραχύν, καὶ ταπεινὸν εἶναι,
ἢ βραχύν, καὶ στενόν, ἐπί τε τῆς ἑτέρας συζυγίας μακρὸν καὶ πλατύν, ἢ μακρὸν καὶ ὑψηλόν. δῆλος γὰρ ἐκ τού-
των ἐστὶ τοὺς προειρημένους κατὰ μίαν μόνην διάστασιν νοεῖσθαι βουλόμενος. τούτους γ᾽ οὖν κατὰ τὰς δύο μό-
νας γράφει, τὴν τρίτην ὅπως ἂν ἔχῃ παραλιπών. τί γάρ φησι συντρεχουσῶν πολλάκις καὶ δυοῖν τινων δια-
στάσεων, ὥσθ᾽ ἅμα βραχὺν καὶ ταπεινὸν εἶναι. δεῖ γὰρ ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ προεγνῶσθαι τίς ὁ βραχὺς ἁπλῶς,
καὶ τίς ὁ ταπεινὸς ἁπλῶς. ἢ οὐκ ἔσται σαφὴς ὁ βραχὺς ἅμα καὶ ταπεινός. ἀλλ᾽ οὐδὲ μακρὸς ἅμα καὶ πλα-
τύς, γένοιτ᾽ ἄν ποτε σαφής, μὴ προνοηθέντων ἰδίᾳ καὶ κατὰ μόνας ἑκατέρου. χρὴ γὰρ πρότερον μὲν νοῆσαι τὸν
μακρὸν ἰδίᾳ, μετὰ ταῦτα δ᾽ αὖ τὸν πλατὺν ἰδίᾳ καὶ τοῦτον. ἔπειτα συντιθέναι τὰς νοήσεις αὐτῶν εἰς ταὐτόν.

καὶ οὕτως λέγειν μακρὸν ἅμα, καὶ πλατύν, ὡς καὶ δηλονότι τεταραγμένος ἐναντία παρὰ πόδας αὐτῷ λέγει.
τὸν μὲν γὰρ μακρὸν οὐκ ἠρκέσθη κατὰ μῆκος φάναι τῆς ἀρτηρίας ἐπὶ πολὺ διισταμένης γίνεσθαι. καί τοι γ᾽ ἤρκει
τοῦτο μόνον, ἀλλὰ προσέθηκεν ἐκ περιττοῦ, στενουμένης δὲ κατὰ πλάτος, καὶ ταπεινοτέρου ἐγειρομένης. τὸν δὲ
πλατὺν πάλιν οὐδ᾽ αὐτὸν ἠρκέσθη φάναι πλατείας τῆς διαστάσεως γινομένης, ἀλλὰ προσέθηκε, ταπεινῆς
δὲ καὶ κατὰ μῆκος βραχείας. ἀλλ᾽ εἰ ταύτας με χρὴ τὰς ἐννοίας φυλάττειν ὦ Ἀρχίγενες, πῶς νοήσω τὸν αὐτὸν
ἅμα γινόμενον μακρὸν καὶ πλατύν, ὡς ἐφεξῆς γράφεις. ἀφεῖλες γὰρ αὐτὸς σύ, τῆς μὲν τοῦ μακροῦ νοήσεως τὴν
πλατύτητα, τῆς δὲ τοῦ πλατέος, τὴν ὡς ἄν τις εἴποι μακρότητα. ταῦτα οὖν ἐναργῶς ἀλλήλοις διαφέρεται, κα-
τὰ μὲν τὸν πρότερον λόγον, ἐξαιροῦντος αὐτοῦ τῆς κατὰ τὸν μακρὸν ἐννοίας τὴν πλατύτητα, κατὰ δὲ τὸν
δεύτερον φυλάττοντος. καὶ κατὰ τὸν πλατὺν καὶ ὑψηλὸν ὡσαύτως, ἐν μὲν τῷ προτέρῳ λόγῳ τῶν ὑπολοί-
10 πων καθ᾽ ἑκάτερον δυοῖν διαστάσεων, ὡσ* τὴν ποσότητα, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον φυλάττει. ταῦτα δὲ πάντα
σφάλματα πέπονθεν ἐν τῇ τῶν ὀνομάτων ἐξηγήσει, διὰ τὸ πολὺ πρότερον ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἐσφάλ-
θαι. φαίνεται γὰρ οὔτε τῇ διαιρετικῇ μεθόδῳ κεχρημένος, οὔτε τῇ συνθετικῇ κατ᾽ οὐδεμίαν τῶν διδασκα-
λιῶν. κινδυνεύω δ᾽ εἰπεῖν ὅτι τὸ τῶν πολλῶν καὶ περὶ λόγους ἀγυμνάστων πέπονθεν, ὥστε πολλάκις μὲν ἐπιχειρεῖν
τὸ τῆς φύσεως σύνθετον ἀναλύειν εἰς τὰ πρῶτά τε καὶ ἁπλᾶ, πολλάκις δὲ ἐπεὶ μηδὲν τούτων ἰδίᾳ τε καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ
δυνατὸν ὑπάρχειν, ἵστασθαί τε καὶ παλινδρομεῖν ἐπὶ τὸ σύνθετον. αὖθις δ᾽ αὖ πάλιν, ἐπειδὴ σύνθετον ἀδιάρ-
θρωτόν τε καὶ ἀδιόριστον ἔχει τὴν διδασκαλίαν, καὶ παντάπασιν ἰδιωτικήν τε καὶ ἄτεχνον μὴ διαιρεθὲν εἰς
τὰ πρῶτα, τοῦ διαιρεῖν ἀποστῆναι μὴ δύνασθαι, εἶτ᾽ ἐντεῦθεν πάλιν ἐπὶ τὸ σύνθετον ἀνακάμπτειν, ὡς ἂν ἀκριβῶς
τῇ νοήσει τῶν ἁπλῶν ἕκαστον ἀδυνατοῦντα διορίζεσθαι. καὶ τοῦτον τὸν δίαυλον κάμπτοντά τε καὶ κυλιν-
δούμενον ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄκρων διαπαντὸς ἐπαμφοτερίζειν τε ταῖς νοήσεσι, καὶ ταῖς εἰρημέναις ἐναντιολο-
20 γίαις ἐξ ἀνάγκης συνέχεσθαι. χρὴ δ᾽ οἶμαι τόν γε διαλεκτικὸν εἶναι προσποιούμενον ἕξιν ἱκανὴν ἔχειν, ὥστε τὸ
προχειρισθὲν ἅπαν ὅταν ᾖ σύνθετον ἀναλύειν εἰς τὰ πρῶτά τε καὶ ἁπλᾶ κατ᾽ ἐπίνοιαν, οὐχ ὡς ἴδια καὶ μόνα
ποθ᾽ ὑπάρξαντα, τοῦτο γὰρ ἀμήχανον, ἀλλ᾽ ὡς νοηθῆναι μόνα δυνάμενα, μὴ συνεπιβαλλόντων ἡμῶν ἐν τῷ νοεῖν
αὐτά, μηδεμιᾶς διαφορᾶς τῶν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένων. ὡς γὰρ σιμὸν αὐτὸν νοοῦμεν καὶ γρυπόν, οὔτ᾽ εἰ μέγας ἐστὶν
ὁ τοιοῦτος, οὔτε εἰ μικρός, οὔτε εἰ λευκός, οὔτ᾽ εἰ μέλας, οὔτ᾽ εἰ παχύς, οὔτ᾽ εἰ λεπτὸς δεόμενοι, οὕτως ὑψηλόν τινα
νοοῦμεν σφυγμόν, οὐδεόμενοι πῶς ἔχει μήκους, ἢ πλάτους εἰδέναι. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ οἱ φάσκοντες μηδένα μακρὸν ἁ-
πλῶς ἐπινοεῖν σφυγμόν, δεῖν γὰρ αὐτὸν ἐξ ἀνάγκης ἔχειν πως πλάτος τε καὶ βάθος, ἄγροικοι, καὶ ἀμαθεῖς εἰσὶ τῶν
πρώτων μαθημάτων, ἃ ἐχρῆν αὐτοὺς μεμαθηκότας, καὶ γεγυμνασμένους γε κατ᾽ αὐτὰ πρὸς ἡμᾶς ἥκειν οὕτως.
ἐκ γὰρ τοῦ μὴ δύνασθαι συστῆναι τὸν μακρὸν ἰδίᾳ, μηδ᾽ ἐννοηθῆναι δύνασθαι, φασὶν αὐτὸν ἰδίᾳ. μὴ τοίνυν μηδὲ σι-
μὸν αὐτόν, μηδὲ γρυπὸν ἰδίᾳ νοείτωσαν, ἂν μὴ μάθωσιν ἅπαντ᾽ αὐτοῦ τἄλλα, πότερον μέγας, ἢ μικρός ἐστιν, ἢ πα-
30 χύς, ἢ λεπτός, ἢ μέλας, ἢ λευκός, ἢ Ἕλλην, ἢ βάρβαρος, ἢ πονηρός, ἢ ἀγαθός, ἢ ὑγιαίνων, ἢ νοσῶν, ἢ νέος, ἢ
πρεσβύτης. πῶς δ᾽ οὐκ ἄτοπον, μακρὸν μέν τινα καὶ ὑψηλὸν καὶ πλατὺν ἅμα νοεῖν ὁμολογεῖν, καὶ καλεῖν
δι᾽ ἑνὸς ὀνόματος μέγαν, μακρὸν δὲ μὴ δύνασθαι φάσκειν νοεῖν ἰδίᾳ καὶ μόνον, ὥσπερ οὐ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἔχον-
τος καὶ τοῦ μεγάλου πρὸς τὸν ὅλον σφυγμόν, ἥνπερ ὁ μακρὸς πρὸς τὸν μέγαν. ὥστ᾽ εἰ μακρὸς ἰδίᾳ καὶ κατὰ μόνας
οὐδείς ἐστιν ἄνευ τοῦ πῶς ἔχειν βάθους τε καὶ πλάτους, οὕτως οὐδὲ μέγας σφυγμός ἐστί τις χωρὶς τοῦ ταχύς, ἢ βρα-
δὺς ἢ σφοδρὸς ἢ ἀμυδρὸς ὑπάρχειν, ἤ τινα τῶν ἄλλων ἔχειν διαφορῶν. ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἰ μιᾷ πασῶν τῶν διαφορῶν
νοήσαις κινουμένην τὴν ἀρτηρίαν, ἰδίᾳ δύναται ποτὲ γενέσθαι κινουμένη. τίς γὰρ εἶδεν ἀρτηρίαν ἔξω τοῦ σώ-
ματος ἔτι σφύζουσαν; ἀνάγκη τοίνυν αὐτὴν ἐν τῷ ὅλῳ σώματι οὖσαν ἐπικεῖσθαι μέν τινι νεύρῳ, καὶ τοῦτο
εἶναι ποιόν, καὶ ποσόν, ὑποκεῖσθαι δὲ φλεβί, καὶ ταύτην εἶναι καὶ ποιὰν καὶ ποσήν. περικεῖσθαι δ᾽ αὐτῇ σώμα-
τα πολλά. καὶ πάντα τις ἐντεῦθεν ἀρξάμενος δύναται λέγειν, ὧν χωρὶς οὐχ οἷόν τε εἶναι τὸν σφυγμόν. ἀλλ᾽ οἶ-
40 μαι νοῦν ἔχων αὐτός, ἐὰν ὑπακούσῃ τοῦ ταῦτα λέγοντος, ἐρήσεταί τινα τῶν παρόντων, ἆρά γε παίζων, ἢ μαι-
νόμενος τὰ τοιαῦτα ληρεῖ. πῶς γὰρ οὐ δωλύγιος ὄντως καὶ μακρὰ φλυαρία, τὰ χωρὶς ἑτέρων ὑπάρχειν μὴ
δυνάμενα, μηδ᾽ ἐπινοεῖσθαι χωρὶς ἐκείνων ὁμολογεῖν. ὅτι μὲν οὖν ἄνευ τοῦ πῶς ἔχειν βάθους, καὶ πλάτους οὐ δύναται
μακρὸς εἶναι σφυγμός, οὐδεὶς ἀντιλέγει. ἀλλ᾽ οὐ τοῦτο ἦν τὸ ζητούμενον, ἀλλ᾽ εἰ μηδὲ νοεῖσθαι χωρὶς ἐκείνων δύνα-
ται. τοῦτο γὰρ εἴ τις λέγοι, λέληθεν ἑαυτὸν ἁπάσας μὲν ἀνατρέπων τὰς τέχνας, ἅπασαν δὲ τὴν ἐν τῷ βίῳ
χρείαν τῶν ὀνομάτων. τίς γὰρ ἡμῶν ποτε τὴν θεραπευτικὴν τέχνην ἔμαθε πλευριτικοῦ Δίωνος, οὐδ᾽ εἷς. οὐ μὴν
οὐδ᾽ ἁπλῶς ἀνθρώπου πλευριτικοῦ, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ἰδικαῖς τε καὶ γενικαῖς ἐπινοίαις αἱ τέχναι συνίστανται, πρῶ-
τον μὲν κατ᾽ αὐτὸ τὸ πάθος ἰδίων διορισμῶν παραληφθέντων. ἤτοι γὰρ πρὸς κλεῖν τὴν ὀδύνην, ἢ εἰς ὑποχόν-
δριον ἐνσκήπτουσαν τελευτῶσαν, καὶ οὐδαμοῦ Δίωνος ἐνταῦθα ἢ Θέωνος συνεπινοεῖται. ἔπειτα δὲ τὰ προηγούμενα καὶ
τὰ συμπαρόντα. πληθωρικός ἐστιν ὁ πλευριτικὸς ἢ τοὐναντίον ἐνδεῶς ἔχων χυμῶν, εὔχυμος, ἢ κακόχυμος. καὶ
50 τούτων ἑκάτερον, ἆρά γε νῦν, ἢ πάλαι. καὶ εἰ πάλαι, πότερον ἐκ διαίτης ἢ φύσει. καὶ οὐδαμοῦ πάλιν
ἐνταῦθα Δίων ἢ Θέων, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὅταν περὶ κράσεως ᾖ τοῦ νοσοῦντος ὁ λόγος ἡμῖν, ἢ Δίωνος ἢ Θέωνος ἀνάγκη μνη-
μονεύειν, ἢ ὅλως ἐπινοεῖν, ἢ δεῖσθαί τι, γεωμετρία δ᾽ ὅπως ἀπόλλυται τί δεῖ καὶ λέγειν, ἐάν τις μήτε γραμ-
μὴν φῇ νοεῖν, μήτ᾽ ἐπιφάνειαν, ὅτι χωρὶς στερεοῦ σώματος ἀδύνατον ὑπάρχειν αὐτοῖς. τί δὲ τὰ κατὰ τὸν βίον
σύμπαντα, τὰ χωρὶς ἀλλήλων εἶναι μὴ δυνάμενα, πῶς οὐκ ἄν τις ἄτοπα εἴη μηδὲ νοεῖσθαι κατὰ μόνας συγχωρῶν.
ἀλλὰ τὴν μὲν τοιαύτην ἀγροικίαν οὐκ ἄν ποθ᾽ ὑπέμεινεν ὁ Ἀρχιγένης. φαίνεται γοῦν αὐτὸς τοὐναντίον ἀεὶ δρῶν
ἀναλύων ἕκαστον εἰς τὰ πρῶτά τε καὶ ἁπλᾶ. σφάλλεται δὲ τοῦ σκοποῦ καὶ διαμαρτάνει πολλάκις ἄκων,
ὑπ᾽ ἀγυμνασίας ἐμοὶ δοκεῖ. ἔνεστι γοῦν ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦ νῦν προκειμένου, σαφῶς ὃ λέγω τεκμήρασθαι. συντρεχουσῶν
γάρ φησι πολλάκις καὶ δυοῖν διαστάσεων, ὥσθ᾽ ἅμα βραχὺν καὶ ταπεινὸν εἶναι. ἡμεῖς δὲ τούτους κατὰ συνδρο-

νοουμένοις, τοῖς μὲν κατὰ μίαν, ὅτι τε τοὺς κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις νοουμένους ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ὄντας, οὐκ
ἦν διδάξαι πρὸ τοῦ μίαν ἑκάστην τῶν διαστάσεων ἰδίᾳ νοεῖν ἐθίσαι, ποτὲ μὲν αὐξανομένην, ποτὲ δὲ μειουμένην,
ποτὲ δὲ σύμμετρόν τε, κἂν τῷ κατὰ φύσιν διαμένουσαν, καὶ προσέτι δεῖ τὸ πολλὰ δύνασθαι διαγινώσκειν ἡμᾶς
ἀπὸ μιᾶς διαστάσεως. ὡς γὰρ ὁ μέγας σφυγμὸς ἴδιόν τι πέφυκε δηλοῦν, οὕτω καὶ ὁ ὑψηλὸς αὐτὸς καθ᾽ ἑαυ-
τὸν, οὐ συνεπινοουμένων αὐτῷ τῶν ἄλλων διαστάσεων. οἱ δὲ κατὰ δύο διαστάσεις, οὔτε πρὸς τὴν τῶν κατὰ τὰς τρεῖς
ἅμα νοουμένων ἔχουσί τι χρήσιμον, ἐκπεπτώκασί τε τῆς διαιρετικῆς μεθόδου, καὶ διὰ τοῦτο καὶ διδασκαλίας
ἀτέχνου μάτην κατατρίβοντες τὸν εἰσαγόμενον, ὥσπερ εἰ καὶ οὕτως τις ἐδίδασκε σφυγμὸν εἶναι, λέγων τὸν
μέν τινα μέγαν ἅμα καὶ ταχὺν, ἄλλον δὲ μέγαν ἅμα καὶ σφοδρὸν, καὶ ἄλλον ταχὺν καὶ σφοδρὸν, καὶ οὕτω
κατὰ συνδύο ποιῶν, ἐπεζεύγνυεν, ὅπερ οὐδ᾽ αὐτὸς ὁ Ἀρχιγένης ἐποίησεν. ὡς αὖ ἄτεχνόν τε καὶ ἀμέθοδον ἱκανῶς
10 καὶ ἄχρηστον. τότε γὰρ ἐξ ἁπασῶν τῶν διαφορῶν σύνθετον καὶ νοεῖν ἢ βουλόμεθα, καὶ ἡ τέχνη ζητεῖ γνῶναι,
πρὸς τὸ τὴν ὅλην εἰδέναι τοῦ προκειμένου πράγματος τὴν φύσιν, τότ᾽ εἰς τὰς ἁπλᾶς ἀναγόμενοι διαφοράς. ἄνευ
γὰρ τούτου, τὸ σύνθετον οὐχ οἷόν τε διηκριβωμένως ἐκμαθεῖν. τὸ δὲ μήτε τὴν ὅλην τοῦ πράγματος φύσιν εἰς
ἓν συλλαμβάνειν, μήτ᾽ ἐπὶ μιᾶς καὶ ἁπλῆς καταμένειν διαφορᾶς ἄτεχνόν τε καὶ ἀμέθοδον, καὶ ἄχρηστον. διὰ
τοῦθ᾽ ἡμεῖς πρῶτον μὲν τὴν ὅλην φύσιν τῶν σφυγμῶν ἀνελύσαμεν εἰς τὰς συντεθείσας αὐτὴν διαφορὰς, τὴν
μέν τινα κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς ὀνομάσαντες, τὴν δὲ κατὰ τὸ ποιὸν τῆς πληγῆς. ἄλλην δὲ κατὰ τὸ
τοῦ χιτῶνος ποιὸν, καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἑξῆς εἰρημένας. εἶτ᾽ ἐν αὐταῖς ταύταις πάλιν ἐζητήσαμεν ἁπλᾶς
νοήσεις, ἵν᾽ ὃν ἔχει λόγον ἡ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς διαφορὰ πρὸς τὴν ὅλην τοῦ σφυγμοῦ φύσιν τὴν ἐκ πάν-
των συγκειμένην, οὕτως ἡμῖν εὑρεθῇ τι παραπλησίως ἔχον ἄλλο πρὸς αὐτὴν ταύτην. ὡς γὰρ τοῦτο τὸ γένος
συμπληρωτικόν ἐστι τῆς ὅλης τοῦ σφυγμοῦ φύσεως, οὕτως αὐτὸ πάλιν τοῦτο τῶν διαστάσεων ἑκάστην συμπλη-
20 ροῖ. σὺν δύο δὲ διαστάσεις ἅμα νοεῖν, οὔθ᾽ ὡς πρὸς τὴν τοῦ ὅλου σφυγμοῦ συμπλήρωσιν ἀναγκαῖον, οὔθ᾽ ὡς
πρὸς μίαν τὴν κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς. διὰ τοῦτο περιττὸς ὁ περὶ αὐτῶν λόγος, καὶ καλῶς μὲν ὑφ᾽ ἡμῶν
ἑκόντων παρελείφθη. κακῶς δ᾽ ὁ Ἀρχιγένης οἶδ᾽ ἐσπάραξεν αὐτὸν καὶ μόνας ἓξ εἰπὼν συζυγίας, τὰς ἄλλας
μίαν οὔσας καὶ εἴκοσι παρέλιπεν. ἁπάσας γὰρ δεῖ τὰς διαφορὰς ἑκάστης τῶν διαστάσεων, ἁπάσαις ταῖς δια-
φοραῖς τῶν ἄλλων ζευχθῆναι. ὥστε γενέσθαι καθ᾽ ἑκάστην δυοῖν διαστάσεων σύζευξιν ἐννέα διαφορῶν. τὰς πάσας
δ᾽ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι. παραγράψω δὲ μίαν, ἐξ ἧς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἔνεστι μαθεῖν.

α	μακρὸς.	πλατὺς	β	μακρὸς	σύμμετρος.	γ	μακρὸς	στενός.
δ	πλατὺς	σύμμετρος.	ε	σύμμετρος	σύμμετρος.	ς	στενὸς.	σύμμετρος.
ζ	βραχὺς	πλατύς.	η	βραχὺς	σύμμετρος.	θ	βραχὺς	στενός.

30 ἐν τούτῳ μὲν οὖν τῷ διαγράμματι τὰς κατὰ τὸ μῆκος τρεῖς διαφορὰς, ταῖς κατὰ τὸ πλάτος τρισὶ συμπλέ-
ξαντες, ἐννέα συζυγίας ἐποιήσαμεν. ἕτερον δ᾽ αὖ διάγραμμα κατὰ τὸν αὐτὸν γένοιτο τρόπον ταῖς τοῦ μήκους τρι-
σὶ διαφοραῖς, τὰς τοῦ βάθους τρεῖς ἔχον ἐζευγμένας, καὶ ἄλλο τρίτον ἐν ᾧ ταῖς τοῦ βάθους τρισὶν, αἱ τοῦ πλάτους
τρεῖς συμπλακήσονται. καὶ πρόδηλον, ὡς καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ἐννέα γενήσονται συζυγίαι. ὥστ᾽ εἶναι τὰς πάσας
ἑπτὰ καὶ εἴκοσι. δῆλον οὖν ἤδη γέγονεν, ὡς καὶ τούτων τῶν κατὰ συνδύο νοουμένων παμπόλλους παρῆκεν ὁ Ἀρ-
χιγένης, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων. ἡμεῖς δὲ τούτους μὲν παρήκαμεν δι᾽ ἃς εἴπομεν αἰτίας. ἐγράψαμεν δὲ τάς τε κατὰ
μίαν διάστασιν νοουμένας ἐννέα τὸν ἀριθμὸν ὄντας, καὶ τοὺς κατὰ τὰς τρεῖς ἅμα τοὺς ἐν τῷ διαγράμματι τοὺς ἑπτὰ
καὶ εἴκοσιν. ἁπάντων δὲ τούτων κοινὸν γένος ἐποιήσαμεν, οὐ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς, δηλοῦμεν τε τῶν
κατὰ τοὺς σφυγμοὺς διαφορῶν, τὰς μὲν ὀνόματι, τὰς δὲ λόγοις. οὔτε γὰρ ἔχουσιν ὀνόματα πᾶσαι, καὶ νομοθετεῖν
καινὰ περιττὸν ἡγούμεθα, μηδέν γε δὴ χεῖρον τῶν λόγων δηλοῦν δυναμένων. ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκοῦσι μὴ πολὺ χεῖρον, ἀλ-
40 λὰ καὶ πολὺ βέλτιον τῶν ὀνομάτων διδάσκειν οἱ λόγοι. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τὰς πλείστας τῶν διαφορῶν τέμνουσιν εἰς ἄλ-
λας πλείους, καθάπερ εἰρήκαμεν ἐπὶ τοῦ μεγάλου σφυγμοῦ. τούτου γὰρ αὐτοῦ πάλιν ἓξ διαφοράς ἐστι καὶ νοῆσαι καὶ
λόγῳ διερμηνεῦσαι, τὸν μέν τινα μέγιστον ἐν αὐταῖς νοήσαντα, καὶ καλέσαντα τὸν πλεῖστον ἀπέχοντα τοῦ συμμέ-
τρου, τὸν δ᾽ ἁπλῶς μέγαν, τὸν μεταξὺ τοῦ μεγίστου καὶ τοῦ συμμέτρου. μεταξὺ δ᾽ ἑκατέρων ἄλλας θεῖναι δύο διαφορὰς
ἐγχωρεῖ, τὴν μὲν λόγῳ μείζονα τοῦ συμμέτρου, τὴν δ᾽ ἀπολειπομένην ὀλίγῳ τοῦ μεγίστου. τὸ δ᾽ οὕτως τέμνειν ὅτι μέν ἐστιν
εἰς τὰς προγνώσεις χρησιμώτατον, ἅπαντι δῆλον, ὅτῳ καὶ μικρὸν ἐμέλησε τῶν ἔργων τῆς τέχνης. καὶ γὰρ ἐπὶ θερ-
μοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ, καὶ ὑγροῦ καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν κατὰ τὴν τέχνην τὸ διαιρεῖν εἰς σμικρότατα δύνασθαι, καὶ
ταῖς κατ᾽ ὀλίγον ὑπεροχαῖς πειρᾶσθαι παρακολουθεῖν, ἀνδρός ἐστιν, ἄλλως τε συνετοῦ καὶ προσέτι γεγυμνασμένου
κατὰ τὰ ἔργα, καὶ περὶ παντὸς ποιουμένου τὸ στοχαστικὸν τῆς τέχνης εἰς στενὸν ὡς ἔνι μάλιστα συγκλείειν. οὐ μὴν ἔν γε
ταῖς ἀρχαῖς τῆς διδασκαλίας τμητέον οὕτως. τοῖς μὲν γὰρ ἀσυνέτοις τῶν μανθανόντων ταραχὴν οὐκ ὀλίγην πα-
50 ρέξει, τοῖς δὲ συνετοῖς ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπινοηθήσεται. διὰ τοῦτο οὐδὲ ἡμεῖς ἐμνημονεύσαμεν αὐτῶν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν
ὑπομνημάτων, ἀλλ᾽ οὐδὲ νῦν ἂν εἴπομεν, εἰ μὴ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν κατὰ τὸ ποσὸν ὀνομαζομένων τε καὶ νοουμένων σφυγ-
μῶν ἠβουλήθημεν ἐνδείξασθαι. καὶ γὰρ τῶν κατὰ μίαν διάστασιν νοουμένων τάς τε ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἐνδείας ἐξ ἀρχῆς
τέμνειν δυνατὸν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μεγάλου συνεδείξαμεν. ὁ γὰρ σύμμετρος μόνος ἐν ἑκάστῳ τῶν γενῶν εἷς ἐστι καὶ ἄτμητος.
οἱ δὲ ἄλλοι πλείστας τομὰς δέχεσθαι δύνανται, πρὸς μέν γε τὴν φύσιν αὐτῶν ἀπείρους, κατὰ γὰρ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐν
παντὶ γένει τῶν δεξαμένων τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ἔλλειψιν ἀπείρας ἀναγκαῖον εἶναι τὰς διαφορὰς, οὐ μὴν πρός γε τὴν αἴσθη-
σιν οὕτως ἔχει, ἀλλὰ παρὰ τὸ βέλτιον ἢ χεῖρον αὐτοὺς ἠσκῆσθαι, τινὲς μὲν καὶ τὰς παρὰ μικρὸν ἐνίοτε διαφορὰς γνωρί-
ζειν, τινὲς δὲ τὰς ἀξιολόγους μόνον. καὶ γὰρ καὶ τὰς τῆς φωνῆς ὑπεροχὰς ὁ μὲν μουσικὸς οὐκ ἄχρι τόνου, καὶ ἡμιτο-
νίου μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρι διέσεως ἱκανῶς διαγινώσκει, ὁ δ᾽ ἰδιώτης οὐδὲ δυοῖν τόνοιν ὑπεροχὴν ἀκούειν οἷός τε.

καὶ γοῦν καὶ ἡμεῖς τό γε νῦν ἐστὶ τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν ἐξηγησάμεθα. παρακολουθοῦμεν γὰρ ἐν τῇ τοῦ συμ-
μέτρου καθ' ἕκαστον γένος ὑπερβολῇ τε καὶ ἐνδείᾳ, διαφοραῖς σφυγμῶν ἕξ. ἀλλ' ἀρκεῖ τοῖς εἰσαγομένοις τὰ
μὲν πρῶτα μιᾶς* ἑτέρας αἰσθάνεσθαι, καὶ χωρίζειν αὐτὰς δύνασθαι τῆς συμμέτρου. χρόνῳ δ' ἂν οἶμαι τρι-
βομένοις αὐτοῖς περὶ τὸ πρᾶγμα, πρῶτον μὲν ἴσως διχῇ τέμνειν αὐτάς, εἶτα δὲ καὶ τριχῇ, καὶ τετραχῇ
περιέσται. ταῦτα πάντα μάλιστα μὲν ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι πολλῶν σφυγμῶν ἓν γένος κοινόν, εἴρηται. χρήσιμα
δ' ἐστὶ καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ γινώσκεσθαι, καὶ ἡμεῖς τοῖς ἤδη προήκουσιν ἐν τοῖς μαθήμασι τὰ τοιαῦτα λέγο-
μεν, ὥσπερ δὴ καὶ μόνων ἐστὶν ἀκούσματα. ὅτι μὲν οὖν ἐστί τι γένος σφυγμῶν τὸ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς
συνισταμένων, αὐτάρκως δέδεικται. ὅτι δὲ καὶ τῶν πρώτων ἐστὶ γενῶν, οἶδα γὰρ καὶ τοῦτ' ἐπαγγειλάμενος
δείξειν, ὧδ' ἂν μάλιστα μάθοις, εἰ πειραθείης καθ' ἕκαστον τῶν ἄλλων γενῶν τὴν αὐτὴν ποιήσασθαι γυμνασίαν,
10 ἣν ἐπὶ τούτου νῦν ἐποιησάμεθα. ποιήσεις δὲ μάλιστα οὕτως, εἰ καθ' ἕκαστον αὐτῶν προχειριζόμενος, ἐπισκοπεῖς
τι κοινὸν γένος αὐτῷ τε ἐνδέχεται συστῆναι, τούτου τε τοῦ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς, καὶ τοῦ νῦν αὐτῷ
προτεινομένου. φέρε γὰρ ἐπειδὴ ταχύς τις ἐστὶ καὶ βραδὺς καὶ σύμμετρος ἐν τῇ κινήσει τῆς ἀρτηρίας σφυγ-
μός, καὶ τούτων κοινὸν γένος ἐστὶ τὸ ποιὸν τῆς κινήσεως, ὡς κἀν τοῖς περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν ἐπιδείκνυται,
σκεπτέον ἡμῖν ἐστί, τί ποτε κοινὸν γένος εὑρεῖν δυνησόμεθα ποιοῦ τε καὶ ποσοῦ. μὴ δυνηθέντες γὰρ ἐν τοῖς
πρώτοις γένεσι τάξομεν τό, τε ποσὸν τῆς διαστολῆς καὶ τὸ ποιὸν τῆς κινήσεως. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὸ ποιὸν τοῦ σώμα-
τος τῆς ἀρτηρίας ἄλλο γένος ἦν σφυγμῶν, ἐν αὐτῷ γὰρ ὅ τε μαλακός, καὶ ὁ σκληρός, καὶ ὁ σύμμετρος κα-
τὰ τὴν σύστασιν τοῦ χιτῶνος τῆς ἀρτηρίας ἦσαν, ἐπισκεπτέον αὖ πάλιν τί καὶ τούτων ἐστὶ κοινὸν γένος, λέγω
δὲ τούτου τε τοῦ νῦν εἰρημένου καὶ τοῦ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς. ἂν δὲ μηδὲν φαίνηται, τῶν πρώτων ἂν
ἡμῖν καὶ αὐτὸ θετέον εἴη. ὅτι δ' ἐν τῷ περὶ τῶν τοιούτων σκέπτεσθαι, γεγυμνάσθαι χρὴ διαγινώσκειν τὰς κατηγο-
20 ρίας, ἡγοῦμαι πρόδηλον ὑπάρχειν, ἵν' ὅταν ὑπὸ μίαν μὲν ἄμφω ἄγηται κατηγορίαν τὰ ζητούμενα, μὴ
μέντοι κοινὸν γένος τι ἐπ' αὐτοῖς ᾖ, μὴ παρατηρώμεθα τὸ κοινὸν τῆς κατηγορίας, ὡς τούς γε πλείστους τῶν ὀψι-
μαθῶν τε καὶ ἀγυμνάστων ψευδοδιαλεκτικῶν, ἔνθα κατηγορία κοινή, καὶ γένος ἐνταῦθα κοινὸν εὑρήσεις νο-
μίζοντας, ὡς ἂν μὴ δυναμένους διαιρεῖσθαι τὴν ὁμωνυμίαν. οὕτω γοῦν ἔχει κἀπὶ τοῦ κατὰ τὴν κίνησιν
καὶ τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας ποιοῦ. κατηγορία μὲν ἡ τοῦ ποιοῦ κοινὴ κατ' ἀμφοῖν τοῖν γενοῖν, οὐ μὴν καὶ γένος
γέ τι κοινὸν ἐπ' ἀμφοῖν. ὁμωνύμως γὰρ οὐ συνωνύμως ἄμφω ποιὰ λέγεται. οὐ γὰρ ἓν ταὐτόν ἐστιν ἐν ἀμφοτέροις
τὸ ποιὸν καθάπερ ἐν λευκῷ, καὶ μέλανι, ἢ ἐν ψυχρῷ, καὶ θερμῷ, ἀλλὰ κινήσει μὲν τὸ ποιὸν ἴδιον, καὶ γένους
ἄλλου. τῷ δὲ σώματι τῆς ἀρτηρίας ἴδιον, καὶ γένους ἄλλου. οὐ γάρ ἐστιν ἐν ταὐτῷ γένει κίνησίς τε καὶ σύστα-
σις ἀρτηρίας σώματος. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τάχ' ἂν ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπὶ πλέον ῥηθείη, περὶ δὲ τοῦ κατὰ τὸ πο-
σὸν γένους τῶν σφυγμῶν ἤδη δῆλον ὅπως χρὴ σκοπεῖσθαι, πότερα τῶν πρώτων ἐστὶ γενῶν, ἢ τῶν δευτέρων.
30 τοῦ μὲν γὰρ κατά τε τὴν κίνησιν καὶ τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας φανερῶς ἕτερον ὑπάρχει. εἴ γε καὶ τὸ ποσὸν ἕτερον τοῦ
ποιοῦ. διὰ ταῦτα γε καὶ τοῦ κατὰ τὸν τόνον, ἐν ᾧ σφοδροί τέ τινες καὶ ἀμυδροὶ γίνονται σφυγμοί. καὶ γὰρ
οὗτοι κατὰ τὸ ποιὸν ἤτοι τῆς πληγῆς, ἢ τοῦ ζωτικοῦ τόνου συνίστανται. καὶ μὴν καὶ ῥυθμοῦ καὶ τοῦ κατὰ τά-
ξιν τε καὶ ἀταξίαν, ὁμαλότητά τε καὶ ἀνωμαλίαν. ὑπὸ γὰρ τὴν τοῦ πρός τι κατηγορίαν ἔρχεται ταῦτα
σύμπαντα. λοιπὸν δ' ἂν εἴη παραβάλλειν αὐτὸ τῷ κατὰ τὴν πυκνότητα καὶ ἀραιότητα γένει. φαίνεται γὰρ τοῦτο
κατὰ τὸ ποσὸν τοῦ χρόνου τῆς ἡσυχίας συνιστάμενον. ἀλλὰ κἀνταῦθα πάλιν ὑπὸ μὲν τὴν αὐτὴν κατηγο-
ρίαν ἀναχθήσεται. γένος δ' οὐ ταὐτὸν ἀμφοῖν γενήσεται. γένει γὰρ ὅλῳ διαφέρει τὸ ἐν διαστάσει σώματος ποσόν,
τοῦ κατὰ χρόνον ποσοῦ, καὶ δῆλον ὡς οὐδὲν ἀνωτέρω γένος ἐν σφυγμοῖς ἐστὶ τοῦ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς,
ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν εἰρημένων οὐδενός. ὅστις δὲ ἀκριβῶς τούτοις ἕπεσθαι βούλεται, γεγυμνάσθαι πρό-
τερον αὐτὸν χρὴ περὶ τὰς κατηγορίας. τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλόν, ὡς οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει. τά-
40 ξις γάρ ἐστιν ὥσπερ ἔργων ἐργασίας, οὕτω καὶ μαθημάτων διδασκαλίας, καὶ οὐδεὶς οὔτ' ἀναγινώσκειν διδάσκε-
ται πρὶν πάσας ἐκμαθεῖν τὰς συλλαβάς, οὔτε τὰς συλλαβὰς αὐτάς, πρὶν ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς φωνῆς, οὔτε
τὰ σύντονα παλαίσματα. πρὸ τῶν ἁπλῶν καὶ ῥᾳδίων, οὐδὲ ταῦτα, πρὶν τρίψασθαι καλῶς, οὐδὲ τοῦτο, πρὶν
ἀλείψασθαι γυμναστικῶς, ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἐστί, ἐν ἁπάσαις ταῖς
τέχναις. οὕτω δὴ κἀν τοῖς κατὰ τὴν διαλεκτικήν, οὐκ ἐνδέχεται τινὰ πρὶν ἐν τοῖς πρώτοις καὶ οἷον στοιχείοις γυ-
μνάσασθαι, ταῖς τῶν ἑξῆς ἀποδείξεσιν ἕπεσθαι. περὶ μὲν τούτων εἴς γε τὸ παρὸν ἱκανὰ καὶ ταῦτα. λοιπὸν δ' ἂν
εἴη περὶ τοῦ τῆς διαφορᾶς ὀνόματος εἰπεῖν, πρῶτον μέν, ὅτι μὴ καινοτομοῦμεν ἡμεῖς περὶ τοὔνομα, δείξομεν·
ἔπειτα δὲ καὶ οἷόν τι δηλοῖ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐξηγησόμεθα. τοῦ μὲν δὴ μὴ καινοτομεῖν, πρῶτος Ἀρχιγένης μάρ-
» τυς, ὧδέ πως γράφων κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ περὶ τάξεώς τε καὶ ἀταξίας, ὁμαλότητός τε καὶ ἀνωμα-
» λίας γένους. Ἡρόφιλος κατὰ γένος τὰς ἄλλας διαφορὰς τῶν σφυγμῶν ἐκθέμενος οὕτως. μέγεθος, τά-
50 χος, σφοδρότης, ῥυθμός, ἀσυζύγως κατ' εἶδος τάξεως ἐμνήσθη καὶ ἀταξίας, ὁμαλότητός τε καὶ ἀνωμα-
» λίας. ἐν ταύτῃ τῇ λέξει σαφῶς ὁ Ἀρχιγένης οὐ μόνον ὅτι διαφοραὶ περὶ τοὺς σφυγμούς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ ὡς αἱ
μέν τινες αὐτῶν κατὰ γένος, αἱ δὲ κατ' εἶδος ἐμνημόνευσεν. οὐ μόνον δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦτ' ἐποίησεν, ἐπι-
λάθετο δὲ ἐν τῷ μετὰ ταῦτα λόγῳ παντί. μυριάκις γὰρ μνημονεύει τοῦ τε τῆς διαφορᾶς ὀνόματος, τοῦ τε
τῶν γενῶν, καὶ εἰδῶν ὀρθότατα φρονῶν καὶ γινώσκων, ὅτι τῶν διαφορῶν αἱ μέν τινες εἰσὶ γενικαί, αἱ δὲ εἰδι-
καί, καὶ αὐτῶν γε τούτων αἱ μὲν γενικώτεραι, αἱ δὲ εἰδικώτεραι. ὀλίγας οὖν παραγράψομεν ῥήσεις αὐτοῦ
» εἰς ἀπόδειξιν τοῦ προκειμένου, πρῶτον μὲν ταύτην ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου περὶ τάξεως καὶ ἀταξίας. οἱ μέν γε
» τὴν ὁμαλότητα ἐπὶ τινῶν διαφορῶν ἤκουον μόνων. ἐγὼ δ' ἐπὶ πασῶν ἐφ' ὅσων καὶ τὴν τάξιν. εἶθ' ἑξῆς. ἀνω-
» μαλία μὲν ἀνισότης σφυγμῶν κατά τινα τῶν παρεπομένων αὐτῷ διαφορῶν. ἀταξία δὲ ἀσυστασία χρονική

» κατά τινα τῶν τοῦ σφυγμοῦ διαφορῶν. ἐν ταύτῃ μέν γε τῇ ῥήσει δὶς ἔγραψε τὸ τῆς διαφορᾶς ὄνομα. εἶτα
» μετ᾽ ὀλίγον. οὐδ᾽ εἰρήκασιν οὐδ᾽ ὑπὲρ τούτων, εἴγε δεῖ τὸν κατὰ πᾶσαν διαφορὰν ἴσον ὁμαλὸν λέγειν. αὖθις
» δ᾽ ἐφεξῆς. καὶ ὁ μὲν καθάπαξ τεταγμένος, οὗτος καθ᾽ ἡμᾶς ἔσται ἴσος, μεγέθει, σφοδρότητι, τάχει, ῥυθμῷ, καὶ
» εἴ τινι ἄλλῃ τοιαύτῃ διαφορᾷ φύσιν ἔχων θεωρεῖται κατὰ πάσας. πρός τι δὲ ὁ κατὰ μίαν τινὰ τούτων διαφο-
ρὰν ἐν φύσει θεωρούμενος, ἢ κατὰ δύο, ἢ κατὰ πλείονας. ἐν ταύτῃ γὰρ πάλιν τῇ ῥήσει δὶς ἐμνημόνευσε τοῦ
» τῆς διαφορᾶς ὀνόματος. συνάπτων δ᾽ αὐτῇ τὸν ἑξῆς λόγον, πρῶτον μὲν οὕτως ἐρεῖ. ἡ μὲν γὰρ καθάπαξ καὶ
» ἀπολελυμένη πασῶν τῶν διαφορῶν ἐστὶν ἰσότης. ποτὲ δὲ οὕτως. καὶ ἀνώμαλον μὲν σφυγμὸν τὸν καθάπαξ
» καὶ κατὰ μίαν διαφορὰν ἄνισον λεγόμενον. ποτὲ δ᾽ οὕτως. ἔσθ᾽ ὅτε δὲ τὰ μὲν ἄλλα διὰ τεσσάρων, ὡς εἶπον, ἀναλο-
» γεῖ. ἡ σφοδρότης δὲ ὡς ἂν ἀμφημερινὸς ἐστὶν ὁμαλὴς οὖσα καὶ ἴση ἐφεξῆς, ἢ ἄλλη τις τῶν λοιπῶν διαφορῶν,
ἢ ἄλλη. τούτοις δὲ συνάπτων τὸν ἑξῆς λόγον ἐρεῖ. ἀναλογούντων τῶν σφυγμῶν ὁμοῦ τε πάσαις ταῖς διαφοραῖς καὶ
τινὶ ἢ τισὶν. εἶτ᾽ ἐφεξῆς. ἔσθ᾽ ὅτε δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα τεταγμένα ἐστὶν, ἢ καὶ δι᾽ ὁμαλά. μία δέ τις διαφορὰ. οἷον τὸ μέ-
» γεθος, ἢ δύο, ἢ πλείους, ἄτακτοι τελέως εἰσίν. εἶτα ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου. νοεῖσθαι γὰρ δεῖ φησιν ἃ ἔφην
» περὶ τάχους καὶ βραδυτῆτος ἐπὶ πάσης ἄλλης διαφορᾶς σφυγμοῦ. τοσαῦτα μὲν ἐκ τούτου τοῦ λόγου πα-
» ραγεγράφθω. τί γὰρ ἄν τις πλειόνων μνημονεύοι. μεταβαίνωμεν δὲ αὖθις ἐφ᾽ ἕτερον ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν ἐξ
ἑνὸς τόπου μαρτυρίας λαμβάνειν. παραγράψωμεν οὖν ῥήσεις ἐκ τῶν ἑξῆς, καὶ πάλιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν.
» ἑξῆς μὲν οὖν ἐστὶ πρόγραμμα τοιοῦτον. τίς ἡ καθ᾽ ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλία. γράφει δ᾽ εὐθέως μετὰ τὴν ἀρ-
» χὴν τοῦ λόγου τόνδε τὸν τρόπον. εἰσὶ δ᾽ αὐτῆς πλείους διαφοραὶ, τῆς καθ᾽ ἕνα δηλονότι σφυγμὸν ἀνωμαλίας. εἶθ᾽
» ἑξῆς. τὰ πολλὰ δὲ ταύταις ταῖς διαφοραῖς, καὶ ταῖς κατὰ μέγεθος συντρέχουσιν ἀνωμαλίαις, καὶ πάλιν
» ἐφεξῆς. ἄλλη δ᾽ ἐστὶ διαφορὰ κατὰ μέγεθος ἀνωμάλου ἐνὸς σφυγμοῦ. ταῦτα μὲν καὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου λα-
βεῖν ἐστί. προσπαραγράψωμεν δ᾽ αὐτοῖς ἔτ᾽ ὀλίγα τῶν εὐθὺς κατ᾽ ἀρχὰς εἰρημένων τοῦ βιβλίου. μία μὲν οὖν
ῥῆσις ἐν τῷ περὶ σφοδρότητος σφυγμοῦ λόγῳ τοιαύτη τις. ἔστι δὲ κατὰ τὴν σφοδρότητα τοιαύτας καὶ ἄλ-
» λας ἐν τυγχάνειν διαφοράς. ἑτέραν δὲ ταύτην ἀμυδροῦ σφυγμοῦ διαφορὰν θείη τις ἄν. καὶ ἑξῆς ἄλλην. εἰδ᾽
» οὐκ ἔκλυτος μὲν ἀλλ᾽ οἷον παραπεποδισμένος, καὶ εἴσω ῥέπον τὸ βάρος ἔχουσα πεποδισμένη, καὶ δεδυκυῖα δια-
» φορὰ, κατὰ σφοδρότητα ἂν εἴη σφυγμοῦ. ἑξῆς δ᾽ ἐν τῷ περὶ πληρότητος λόγῳ, ποτὲ μὲν οὕτως γράφει,
» πλήθη τοσούτων διαφορῶν, ποτὲ δ᾽ οὕτως. ἡ διαφορὰ μόνον πρὸς τὸν διακενούμενον ψιλῶς θεωρείσθω. πά-
» λιν δ᾽ ἐν τῷ περὶ πυκνότητος καὶ τάχους ὡδί πως γράφει. ὀλίγοι δέ τινες, ἐμφαίνουσι σαινόμενοι διαφο-
ρὰς, καὶ κατὰ τὴν τελευτὴν τοῦ παντὸς λόγου. ταχυτῆτος μὲν δὴ καὶ πυκνότητος διαφοραὶ αὗται. πά-
λιν * δ᾽ ἐν τῷ τίς ὁ δι᾽ ἴσου, καὶ οὐ δι᾽ ἴσου σφυγμός. οὐκ ἔστι δὲ ἰδία τις διαφορὰ σφυγμοῦ αὕτη. ἀλλ᾽ ἐν εἴδει κεῖται ἢ
ῥυθμοῦ, ἢ τάξεως. ἅλις ἤδη γε διαφορᾶς, μή πως λάθωμεν εἰς ἐκφορὰν ἐκπεσόντες. εἰ γάρ τις βούλεται τὸ
περὶ σφυγμῶν βιβλίον ὅλον ἀναπνώσκειν τοῦ Ἀρχιγένους, ἄλλο βιβλίον ἐξ αὐτοῦ πληρῶσαι δυνήσεται τοῦ
τῆς διαφορᾶς ὀνόματος. νῦν μὲν γὰρ ἡμεῖς οὐδ᾽ ἐκ τοῦ πέμπτου μέρους ἐξελέξαμεν ταῦτα. καὶ πολλὰς πα-
ρεγράψαμεν ῥήσεις, οὐχ οὕτως ὑπὲρ τοῦ τῆς διαφορᾶς ὀνόματος σπουδάσαντες, ἀλλ᾽ ἵν᾽ ἐπιδείξωμεν τὸ ση-
μαινόμενον πολυειδὲς ὄν. καὶ γὰρ τὰ γένη πολλάκις διαφορὰς κέκληκε, τά τε πρῶτα, καὶ τὰ δεύτερα, καὶ
τὰ εἴδη τῶν γενῶν, οὐδὲν ἧττον. καὶ ὅσα δὲ μήτε γένη, μήτ᾽ εἴδη τέταχεν ὄντα. διαφορὰ δ᾽ αὐτὸ τοῦτο μόνον, καὶ
ταύτας διαφορὰς κέκληκεν, ἐν ᾧ καὶ ἡ παρακοὴ τῶν ψευδοδιαλεκτικῶν ἐστί. τοῦ γὰρ τῆς διαφορᾶς ὀνόμα-
τος παρά τε τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἅπασι, καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς φιλοσόφοις, κατὰ τῶν τεσσάρων τούτων ὧν εἴπο
μεν ἄρτι λεγομένου, κατὰ μὲν τῶν γενῶν, καὶ τῶν εἰδῶν κοινότερον, κατὰ δὲ τῶν μὲν ἐν ταῖς διαιρέσεσιν
εὑρισκομένων, ὄντων δὲ μήτ᾽ εἰδῶν μήτε γενῶν ἰδικώτερον, τοῦτο μόνον τὸ σημαινόμενον ἐμνημόνευσαν, τοῦ
κοινοῦ παντάπασιν ἐπιλαθόμενοι, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς ἀδραστείας νεμεσώμενοι ταῖς σφετέραις ἑαυτῶν οὐκ ἐμ-
μένουσι νομοθεσίαις. διὰ τοῦτ᾽ ἐγὼ νῦν οὐ παρὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὰ σημαινόμενα τῶν ὀνομάτων ἀναμιμνή-
σκω, ῥᾷστον ὄν μοι παρὰ πάντων λαβεῖν, ἀλλὰ παρ᾽ αὐτῶν τούτων τῶν ψευδοδιαλεκτικῶν. τοὺς γὰρ ἐπαγ-
γελλομένους μὲν ἐξηγεῖσθαι τὰς ἐννοίας τῶν ὀνομάτων, καὶ ταύτην ἀρχὴν τῆς διαλεκτικῆς θεωρίας τιθε-
μένους, οὐκ ἐξηγουμένους δὲ, ἀλλὰ νομοθετοῦντας μόνον, οὕτως ὀνομάζειν εἴωθα. καὶ γὰρ Ἀρχιγένης, οἶδ᾽ ὅτι
θᾶττον ἂν ὁτιοῦν παθεῖν εἵλετο, πρὶν ὁμολογῆσαι τὸ τῆς διαφορᾶς ὄνομα, καὶ κατὰ τῶν εἰδῶν λέγεσθαι. τά
τε γὰρ ἄλλα καὶ ἡ αἵρεσις αὐτῶν θᾶττον πόλιν, ἢ δόγμα φησὶ χρῆναι προδιδόναι, ἀλλ᾽ ἐὰν σιωπήσῃς νομοθε-
θετούντων καὶ μηδόλως ἀντείπῃς, εἶτ᾽ ἐπιστρέψῃς περί τινος διαλέγεσθαι, παραχρῆμα ταῖς ἑαυτῶν νομοθε-
σίαις ἐναντία φθέγγονται. πολὺ δὲ τοῦτ᾽ ἐστὶ παρὰ τῷ προπάππῳ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν Χρυσίππῳ. νομοθετεῖ
μὲν γὰρ ὀνόματα πλεῖον, ἢ Σόλων Ἀθηναίοις ἱστὰν τοῖς ἄξοσι νομίσματα. συγχεῖ δ᾽ αὐτὸς πρῶτος αὐτά. καὶ εἰ
ἐρέοιο τοὺς διαδόχους αὐτοῦ τῆς νομοθεσίας, τί δή ποτε οὐκ ἐμμένει τοῖς ἑαυτοῦ παραγγέλμασι, καταχρῆται
φασίν. ἔξεστιν οὖν ὦ βέλτιστοι καταχρῆσθαι, καὶ οὐχ ἁμαρτάνουσιν οἱ τοῦτο ποιοῦντες; ἔξεστι φασί. τί γὰρ ἄλ-
λο εἰπεῖν ἔχουσιν, ὅταν ἐν φρέατι τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, συσχεθῶσι. τί δή ποτ᾽ οὖν τοῖς ἄλλοις αὐτοῖς οὐκ ἐπιτρέ-
πουσιν; ἢ μόνῳ Χρυσίππῳ, καὶ τοῖς ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦτο δρᾶν ἔξεστι; διὰ τί πρὸς τῶν θεῶν; ὅτι δηλαδὴ γηγενὴς ἀττι-
κὸς ἦν τῶν ἀμφὶ Κόδρον τε καὶ Ἐρεχθέα. ἀλλ᾽ εἰ τῶν τοιούτων ὄντως ἦν, οὐκ ἂν παρεχάραττεν οἷον νόμισμά τι τὸ
τῆς παλαιᾶς φωνῆς ἔθος. νυνὶ δὲ τὸ δεινότατον, οὔτε γνησίως Ἀθήνησιν, οὔτε τραφεὶς, ἀλλὰ χθὲς καὶ πρώ-
ην ἥκων ἐκ Κιλικίας, πρὶν ἀκριβῶς αὐτὸν ἐκμαθεῖν ἡντινοῦν Ἑλλάδα φωνὴν, Ἀθηναίοις ὑπὲρ ὀνομάτων ἐπι-
χειρεῖ νομοθετεῖν. ἀκίττα τὰν σηρεῖναν μινούμενα. ἵνα κίτταν εἴπωμεν, μὴ κολοιὸν, μὴ δὲ κόρακα. μηδ᾽ ἄλλο
μηδὲν, ὧν οἰκειότερον ἦν εἰπεῖν τὸν οὕτω θρασύν. ὅσα μὲν οὖν Χρύσιππος εἰς τὴν τῶν Ἀθηναίων ἐξυβρίζει
διάλεκτον, τάχ᾽ ἄν ποτε καὶ αὖθις ἡμῖν διελθεῖν γένοιτο. τὰ δ᾽ Ἀρχιγένους ταυτὶ τὰ νῦν ἡμῖν προκείμενα

θαυμαστῶς ὁρᾶς ὁμολογεῖς, φοβηθέντες μὲν εἰπεῖν πρῶτα γένη καὶ πρώτας διαφοράς, καὶ γενικὰς διαφο-
ράς, καὶ γένη διαφορῶν, καίτοι τούτων ἁπάντων συνήθων μὲν τοῖς Ἕλλησιν ὄντων, ὑπὸ Ἡροφίλου δὲ καὶ τῶν
Ἡροφιλείων σχεδὸν ἁπάντων μυριάκις εἰρημένων, ἐξευρόντες δὲ τὸ τῆς ποιότητος ὄνομα κατὰ πάντων κοινόν.
καὶ μὴν τὸ μὲν τῆς διαφορᾶς ἐγχωρεῖ κατὰ πάντων λέγειν, καὶ τῶν ποιῶν, καὶ τῶν ποσῶν, καὶ τῶν πρός τι, καὶ
ὅλως ἁπαξαπάντων. παρὰ γὰρ τὸ διαφέρειν ἕτερον ἑτέρου τὸ τῆς διαφορᾶς ὄνομα γέγονέ τε καὶ νενόηται. διαφέρει
δ' ἀλλήλων τὰ μὲν εὐθὺς ἐν τοῖς πρώτοις γένεσι τῶν κατηγοριῶν, ὡς ἄνθρωπος, καὶ λευκόν, καὶ δίπηχυ, καὶ
δεξιόν. τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν οὐσία, τὸ δὲ ποιόν, τὸ δὲ ποσόν, τὸ δὲ πρός τι. τὰ δ' ἐν τοῖς ὑπ' αὐτά, καθάπερ τὸ λευ-
κόν, καὶ τὸ τρίγωνον. τοῦ μὲν γὰρ τὸ χρῶμα γένος, τοῦ δὲ τὸ σχῆμα. πέπτωκε δ' ἄμφω ταῦτα πάλιν ὑπὸ τὴν
τοῦ ποιοῦ κατηγορίαν. ὥστε τὸ λευκὸν τῷ τριγώνῳ κατὰ μὲν τὴν πρώτην κατηγορίαν ὡσαύτως ἐκτεθήσεται.
10 ποιὸν γὰρ ἑκάτερον. ἐν γένει δ' ἔσται διαφέροντι, τὸ μὲν τῶν χρωμάτων, τὸ δὲ τῶν σχημάτων. ἄλλα δ' αὖ κατ' εἶδος
διαφέρει, τῷ γένει μὴ διαφέροντα, καθάπερ τὸ λευκὸν καὶ τὸ ξανθόν. τῷ μὲν γὰρ γένει ταυτά, χρώματα γάρ,
εἰδικὴν δέ τινα ἔχει διαφοράν. εἴδη γὰρ χρώματος ὥσπερ τὸ μέλαν, καὶ τὸ ἐρυθρόν, καὶ τὸ κυανοῦν, οὕτω τὸ
λευκόν τε καὶ ξανθόν. ἄλλα δ' αὖ κατὰ τὸ ἄτομόν τε καὶ ἀριθμῷ ἕν, διαφέρει, καθάπερ καὶ τὸ λευκὸν ὃ δει-
χθῆναι δύναται, τοῦ δὲ τοῦ λευκοῦ τοῦ δειχθῆναι δυναμένου, διαφέρει μέν τινα διαφορὰν ἰδίαν, ὑπὸ δὲ ταὐτὸν
πέπτωκεν εἶδος τὸ λευκόν. ἀλλὰ καὶ γένος αὐτῶν ταὐτόν, τὸ χρῶμα, καὶ κοινὴ κατηγορία, τὸ ποιόν. οὕτως πᾶν
παντὸς ἕτερον ἑτέρου πάντως κατά τι διαφέρει. ἐπεὶ οὖν ἡ διαφορὰ παρὰ τὸ διαφέρειν εἴρηται καὶ νενόηται,
τὸ διαφέρειν δὲ κἂν τοῖς ἀτόμοις, κἂν τοῖς εἴδεσι, καὶ τοῖς ὑπ' ἄλληλα γένεσιν εὑρίσκεται, καὶ περὶ πάνθ' ἁπλῶς
τὰ ὁπωσοῦν ὄντα, ἀνάγκη καὶ τὴν διαφορὰν ἐν ἅπασιν ὑπάρχειν τοῖς οὖσιν, οὐ μὴν τήν γε ποιότητα. διὰ
τοῦτο Ἀρχιγένης μὲν κακῶς τὰ πρῶτα γένη τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς διαφορῶν, ποιότητας ὠνόμασεν, ἡμεῖς δὲ ὀρθῶς
20 καὶ ταῦτα καὶ τἄλλα πάντα διαφοράς, ὅθεν καὶ τοὐπίγραμμα τῷ λόγῳ παντὶ περὶ σφυγμῶν διαφο-
ρᾶς ἐποιησάμεθα. τί λοιπὸν ἔτι λείπει τῶν ἀναβληθέντων; οὐδέν, ἢ τὸ δεῖξαι τήν τε παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἰα-
τροῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι περὶ τοὔνομα τῆς διαφορᾶς συνήθειαν. ὁ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν λόγος παρ' Ἀρχιγέ-
νους αὐτοῦ τὰς πίστεις ἐποιήσατο, καὶ οὐδ' ἐξ ἁπάντων μέντοι τῶν βιβλίων αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδ' ἐκ τοῦ περὶ σφυγ-
μῶν ὅλου. ὡς εἴγε κἀπὶ τἄλλα τις ἔρχοιτο τοῦ Ἀρχιγένους συγγράμματα, καὶ πυρετῶν διαφορὰς εὑρή-
σει καλοῦντα τὸν ἄνδρα, καὶ παθῶν καὶ διαιτημάτων, τῶν μυριάκις χρώμενον καθ' ὧν εἴπομεν
πραγμάτων τῷ τῆς διαφορᾶς ὀνόματι. τὸ δὲ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων τε ἰατρῶν, καὶ ὅλως
Ἑλλήνων χρήσεις παραγράφειν, οὕτω μοι δοκεῖ μακρὸν ὑπάρχειν, ὥστε βίβλους
μεγίστας δύνασθαι πληρῶσαι. κάλλιστον οὖν αὐτῶν ἕκαστον ἐκλέγειν. εὐθὺς γὰρ
καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν Ἑλλήνων ὀνόμασιν ἐντεθήσεται, καὶ ἧττον ἡμῖν πράγματα
30 παρέξει πρὸς τὸν ἑξῆς λόγον. καὶ ἡμετέρας δὲ δύο πραγματείας
ὁ βουλόμενος ἔχει, τήν τε περὶ ἀττικῶν ὀνομάτων, καὶ τὴν τῶν
τῶν ἰατρικῶν. ἴσως δ' ἄν ποτε καὶ περὶ τῶν ἰωνικῶν
ποιήσαιμ' ἄν, ὥστε ἐξ ἐκείνων ὅσα τῶν λέξεώς τε
καὶ ὅλως ὀνομάτων ζητεῖται, μανθάνειν. νυνὶ δὲ τὸ
συνεχὲς τοῦ λόγου παραινέσθω, τῶν
μὲν ἐνταῦθα καταπαυσάντων
ἡμῶν, ἐν δέ τοι τοῖς ἑξῆς
ὅσα λείπει προ-
σθέντων.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΣΦΥΓΜΩΝ

ΛΟΓΟΣ. γ'.

Ο μὲν δὴ περὶ τῶν πραγμάτων ἡμᾶς διαφέρεσθαι, τῷ μὲν ἴσως ἀναγκαῖον εἶναι δόξει,
τῷ δ' εὔλογον, τῷ δέ τινι καὶ συγγνώμης ἄξιον. κατὰ μὲν γὰρ τὸν τραγικὸν ποιητὴν,
εἰ πᾶσι καλὸν ἔφυ σοφόν θ' ἅμα, οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις, νυνὶ δὲ οὐδὲ
δοκεῖ πᾶσι ταυτὸν, οὔτε καλὸν, οὔτε σοφὸν, οὔτε ἀληθὲς εἶναι, ἀναγκαῖον οἶμαι
διαφέρεσθαι. κατὰ δὲ τὸν φιλόσοφον τὸν εἰπόντα. ἢν γὰρ καὶ τὰ μέγιστα τύχῃ τε-
10 τελεσμένα, εἰπὼν αὐτὸς, ὅμως οὐκ οἶδε, δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. διὰ τὸ δοκεῖν
τοίνυν εὔλογον διαφέρεσθαι. κατὰ δὲ τοὺς ἡγουμένους εἶναι βεβαίως τε καὶ ἀραρό-
τως γνωστὸν, ἀλλὰ χαλεπὸν εὑρεθῆναι τοῖς πολλοῖς, συγγνωστὸς ὁ μὴ τυγχάνων αὐ-
τοῦ, τὸ δὲ καὶ περὶ τῶν ὀνομάτων διαφέρεσθαι, καὶ μὴ δὲ μετρίως τοῦτο, μή δ' ὡς ἔτυχε ποιεῖν, ἀλλὰ βί-
βλους ὅλας μεγίστας ἀναπιμπλάναι τῆς περὶ ταῦτα τερθρείας οὔτ' ἀναγκαῖον, οὔτ' εὔλογον, οὔτε συγγνώ-
μης ἄξιον, ἐμοὶ γοῦν εἶναι δοκεῖ. τοσαύτης γὰρ οὔσης τῆς ἐν τοῖς πράγμασιν ἀσαφείας, ὥς τε εἰ καὶ τε-
πλασίονα βίον ζήσαιμεν, οὗ νῦν ζῶμεν, οὐδὲ τότ' ἂν ἴσως ἁπάντων ἡμῖν ἀκριβῶς γνωσθέντων. καὶ διὰ
τοῦτ' εἰπόντος Ἱπποκράτους ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρά, πῶς οὐκ ἄτοπος ὁ περὶ τὰ μηδὲν προσήκον-
τα τρίβων τὸν χρόνον; ὥσπερ οὕτω πολλὴν ἔχων, ὥς τε καὶ τοῦτ' ἐκ περιττοῦ μανθάνειν, καὶ τἀναγκαῖα
κατὰ σχολὴν ζητεῖν. ἆρ' οὖν οὐ τοῦτο δρῶσιν οἱ τὰ τοιαῦτα γράφοντες, οἷάπερ καὶ ὁ Ἀρχιγένης ἐν τῷ περὶ
20 σφοδροῦ σφυγμοῦ λόγῳ. ἔστι δὲ ἡ ῥῆσις μακρὰ, καὶ πᾶσαν παραγράφειν ἐνταῦθα αὐτὴν, ἄτοπον, ἀλλ'
ὅμως ὁ βουλόμενος ἐκ τοῦ περὶ τῶν σφυγμῶν συγγράμματος ἀναγινωσκέτω. τέταρτον γάρ ἐστιν ἀπὸ τῆς
ἀρχῆς κεφάλαιον. ἄρχεται δ' αὐτοῦ τοῦτον τὸν τρόπον. τὴν σφοδρότητα τοῦ σφυγμοῦ οὐκ εἶναι ἁπλῶν
ποιοτήτων φησὶ Μάγνος. ὡς οὖν ἀνεγνωκότι σοι τοῦτον ἅπαντα τὸν λόγον τὸν περὶ τῆς σφοδρότητος, ἤδη πει-
ράσομαι λέγειν ἃ γινώσκω. θαυμάζω γὰρ οὐ τοῦτο μόνον ὅτι περὶ ὀνόματος ἐρίζει, τοῦτο μὲν γὰρ τὸ ἁμάρ-
τημα σχεδὸν ἤδη τοῖς πλείστοις οὐκ ἰατροῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ φιλοσόφοις συνήθες, ἀλλ' ὅτι μὴ δ' αὐτὸ τοῦτ' αἰ-
σθάνεται, ὅτι περὶ ὀνομάτων ἐρίζει, καὶ διὰ τοῦτο οἶμαι, νομίζων περὶ πράγματος διαλέγεσθαι, μακροὺς ἀπο-
τείνει λόγους. οἳ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀτόποις, ἔτι καὶ ἀσαφῶς κείμενοι, βίβλου τινὸς ἑτέρας ἐξηγουμένης
αὐτοὺς οὐ μικρᾶς δέονται, ἵν' ἀεὶ κατατρίβωμεν δηλαδὴ περὶ ὄνου σκιᾶς ἀμφισβητοῦντες, μὴ δὲ τοσοῦ-
τον ἄρα πρὸς τῆς διαλεκτικῆς ὠφεληθέντες, ὡς γνωρίζειν δύνασθαι, τίς μὲν ὑπὲρ ὀνόματός ἐστι, τίς δὲ
30 ὑπὲρ αὐτοῦ ζήτησις τοῦ πράγματος. ὄντος γάρ τινος σφυγμοῦ βιαίου κατὰ τὴν προσβολὴν, ὡς ὠθεῖν τε
καὶ ἀνατρέπειν τὴν ἁφὴν, τὸ μὲν ὅπως ἄν τις αὐτὸν ἀκριβῶς διαγινώσκοι ζητεῖν, καὶ προσέτι τὰς αἰτίας
ἀφ' ὧν γίνεται, καὶ τί δηλοῦν πέφυκεν ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς, περὶ πράγματός ἐστι σκοπεῖσθαι. τὸ δὲ τί κλη-
τέον αὐτὸν, ὑπὲρ ὀνόματος. ἵν' οὖν σαφῶς ἐπιγνῶμεν, ὅτι τὸ μὲν ὑπὲρ ὀνομάτων ἐστὶ τὸ μηδὲν ζητεῖν, τὸ
δ' ὑπὲρ αὐτῶν τῶν πραγμάτων σκοπεῖσθαι, τὰς τέχνας αὔξει, καλέσωμεν τὸν προειρημένον σφυγμὸν
Δίωνα. κἄπειτα λέγωμεν, ὅπως μὲν ἀκριβῶς διαγινώσκεται, τουτέστιν ὅτι θλιβόντων τὴν ἀρτηρίαν, οὐκ
ἐπιπολῆς ψαυόντων, ἔπειθ', ὅτι γίνεται τῇ ῥώμῃ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως, ὡς ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν αἰτίας
ἐνδείκνυμεν. εἶθ' ὅτι σημεῖον ἐστὶν ἐν νόσοις ἀγαθὸν, καὶ ἄλλα τέ τινα, καὶ κρίσεις οἵας πέφυκε δηλοῦν. εἰς
τέτταρα γάρ τοι μέρη νενεμημένης ἁπάσης τῆς περὶ τοὺς σφυγμοὺς θεωρίας, εἴς τε τὸ περὶ τῆς διαφορᾶς
αὐτῶν, καὶ τὸ περὶ διαγνώσεως, καὶ τὸ περὶ τῶν αἰτίων, καὶ τέταρτον τὸ περὶ τῆς δι' αὐτῶν προγνώσεως, οὐδὲν
40 αὐτῶν παραβλάπτεται, καλεσάντων ἡμῶν τὸν ἰσχυρῶς πλήττοντα σφυγμὸν Δίωνα. καὶ γὰρ ὅπῃ τῶν
ἄλλων διαφέρει μεμαθήκαμεν. ἄν τε Θέων, ἄν τε Δίων, ἄν τ' ἄλλό τι καλεῖται, καὶ ὅπως διαγνωσθήσεται,
καὶ ὑπὸ τίνος αἰτίας γίγνεται, καὶ τί δηλοῖ. φιλονεικείτω δὴ λοιπὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Μάγνον Ἀρχιγέ-
νης, τάχα μὲν παρανομοῦντα καὶ αὐτὸν εἰς τὸ τῶν ἑλλήνων ἔθος, τὸ, περὶ τὰς προσηγορίας, ὅμως δὲ
συνιέντα τό γε τοσοῦτον, ὡς τὸ πλεῖστον αὐτῷ τῆς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ἀμφισβητήσεως ὑπὲρ ὀνόματος
ἐστί. τί γὰρ δὴ καὶ φησὶν ὁ Μάγνος αὐτῇ λέξει. χρὴ τοίνυν καὶ μέγεθος ἀξιόλογον εἶναι τοῖς σφυγμοῖς καὶ
πληρότητα καὶ μετὰ τάχους προσπίπτειν τοῖς δακτύλοις, εἰ μέλλει τις κυριολογεῖν σφοδρὸν σφυγμὸν ὀνο-
μάζων. οἶδεν οὖν σαφῶς ὁ Μάγνος ὅτι μὴ περὶ πράγματος, ἀλλὰ τοῦ κυρίως ὀνομάζειν, ἢ μὴ κυρίως πρὸς
τοὺς ἄλλους ἰατροὺς ἀμφισβητεῖ. σαφέστατον δ' ἔτι ποιεῖ τοῦτο διὰ τῶν ἐφεξῆς. ἀξιοῖ. γὰρ τὸν Δημήτριον ᾧ ταῦ-
τα τὰ βιβλία τὰ περὶ τῶν ἐφευρημένων μετὰ τοὺς Θεμίσωνος χρόνους ἀνέθηκε, συνεπισκέψασθαι καὶ αὐ-
50 τὸν, ὡς ἂν φιλόσοφόν τε ὄντα, καὶ τί τὸ κύριον ὄνομα, καὶ τί τὸ μὴ τοιοῦτον, ἀκριβέστερον εἰδότα. λέγει δ' οὕ-
τως. οὐδὲν γὰρ χεῖρον κἂν ταῦτα παραγράψαι τὴν ῥῆσιν αὐτὴν τοῦ Μάγνου. πῶς οὖν τοῦτον καλῶς ἐν ταῖς
ἁπλαῖς διαφοραῖς κατέταξαν, σύ μοι διαίτησον. σοὶ γὰρ ἐπιβάλλει μᾶλλον τὰς κυριολογίας κρίνειν, καὶ ἀπὸ
τῶν ὀνομάτων τεκμήρασθαι τὴν ὑπόστασιν τῶν σημαινομένων. εἶθ' ἑξῆς μᾶλλον σαφέστερον ποιεῖ λέγων ὡδί·
ἐγὼ δ' οὐκ ἀλλάσσω τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην μέχρι τοῦ δεῦρο. φημὶ δὲ τὸ τῆς σφοδρότητος ὄνομα σημαίνειν οὐχ ἁπλῆν
διαφορὰν σφυγμῶν. σύμμετρον δὲ ἐκ μεγέθους, καὶ τάχους, καὶ πληρότητος. οὐκοῦν κἀνταῦθα περὶ
τοῦ τί σημαίνει τὸ ὄνομα τὸ τῆς σφοδρότητος, ἀμφισβητεῖν ὁμολογεῖ. καὶ ὅλως εἴ τις βούλεται τὸν πάντα
λόγον ἀναλέξασθαι, γέγραπται δὲ ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐφευρημένων μετὰ τοὺς Θεμίσωνος χρόνους, εὕροι αὐτὸν

αἰσθανόμενον, ὅτι περὶ ὀνόματος ἡ ζήτησίς ἐστι. τάχ' οὖν τινὶ θαυμάζειν ἔπεισι τῆς καινοτομίας τοῦ Μάγνου.
καὶ γὰρ ἔδει μετατιθέναι τὰ σημαινόμενα τῶν ὀνομάτων, εἴτε ὀρθῶς, εἴτε οὐκ ὀρθῶς οἱ πρόσθεν ἰατροὶ κα-
τεχρήσαντο αὐτοῖς. θεωρίαν μὲν γάρ τινα ἐφευρίσκειν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα διαφέρουσαν, ἀνεμέσητον οὐ
Μάγνῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ δυναμένῳ, κἂν τήμερόν τις ᾖ τοιοῦτος, κἂν μετὰ μυριάδας ἐτῶν παμ-
πόλλας γένηται. τὸ δ' ὑπὲρ ὀνομάτων ἐρίζειν οἷς τοσοῦτον περὶ ἡ σκέψις, οὐκ ὀρθόν. ἀλλ' εἴ τις ταῦτα
θαυμάζει τε καὶ μέμφεται, καλῶς μὲν ἴσως ποιεῖ, δοκεῖ δὲ ἀγνοεῖν τὴν προαίρεσιν τῶν ἀνδρῶν. ἀρέσκον-
ται γὰρ οὗτοι πάντες οἱ πνευματικοὶ καλούμενοι τοῖς ἀπὸ τῆς στοᾶς δόγμασιν. ὥστ' ἐπεὶ Χρύσιππος αὐτοὺς εἴ-
θισεν ἀμφισβητεῖν περὶ τῶν κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ὀνομάτων, οὐδ' αὐτοὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν
ταῦτα ποιεῖν ὀκνοῦσι. καὶ Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεὺς, ἔτι πρότερον ἐτόλμησε καινοτομεῖν τε καὶ ὑπερβαίνειν τὸ τῶν
10 Ἑλλήνων ἔθος ἐν τοῖς ὀνόμασιν. οὐκοῦν ἔτι θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰς τοσοῦτον ἐκπεπτωκέναι τῆς ἐν αὐτοῖς φιλο-
νεικίας τοὺς νεωτέρους ἰατρούς τε καὶ φιλοσόφους. ἀλλὰ τί θαυμάζειν αὐτῶν ἄξιον, εἰ μὴ δι' ὅτι περὶ ὀνόμα-
τος ἐρίζουσι συνιᾶσιν. ὥσπερ οὖν οὐδ' ὁ Ἀρχιγένης, καί τοι τἄλλα συνετὸς ὢν, οὐκ ἠξίωσεν αὐτὸ τοῦτ', ἐπι-
σημηνάμενος, ὅτι καινοτομεῖ περὶ τοὔνομα τῆς σφοδρότητος ὁ Μάγνος, οὕτω παρελθεῖν ἐπί τι τῶν χρησιμω-
τέρων, ἀλλ' ἄνω καὶ κάτω στρέφεται κατὰ τὸν τόπον, τά τ' ἄλλα διαμαρτάνων, καὶ ὅτι μηδ' αὐτὴν τὴν ῥῆσιν
ἑκάστοτε τοῦ Μάγνου παρατίθεται, ὅτι πολὺ σαφεστέραν οὖσαν ὧν αὐτὸς γράφει, μεταλαμβάνων. ἄλλο δ' ἔτι
μεῖζον ἁμάρτημα τῆς ἐν τοῖς ὀνόμασι μικρολογίας ἁμαρτάνουσι σχεδὸν ἅπαντες οἱ μεθ' Ἡρόφιλον περὶ τῶν
σφυγμῶν γεγραφότες. δέον γὰρ, ὡς ὀλίγῳ πρόσθεν ἡμεῖς διειλέμεθα, καὶ αὐτοὺς οὕτω διελομένους, ἰδίᾳ
μὲν περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν σφυγμῶν, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῆς διαγνώσεως αὐτῶν, ἰδίᾳ δ' ἔτι περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς
αἰτίων, κἄπειθ' ἑξῆς ἰδίᾳ περὶ τῆς δι' αὐτῶν προγνώσεως διδάσκειν; οὐκ οἶδ' ὅπως ἅπανθ' ὁμοῦ συγχέουσι
20 τε καὶ ταράττουσι; τὰ μὲν παραλιπόντες ὅλως, τῶν δ' ἐπὶ σμικρὸν κομιδῇ μνημονεύοντες, τὰ δ' ἀχρήστως
τε καὶ περιττῶς ἑρμηνεύοντες. τὰ δ' ἀλόγως εἰς ταὐτὸ συναγαγόντες, ὥσπερ ἓν ὄντα, καί τοι πάμπολυ
διαφέροντα. κατὰ γοῦν τοῦτον αὐτὸν λόγον τὸν περὶ τῆς σφοδρότητος ὁ Ἀρχιγένης, ὅταν μὲν γράφῃ
ὡς ἐκ τοῦ καθ' ἓν χωρισμοῦ φανερὰ γίγνεται καθ' αὑτὴν ἡ σφοδρότης οὖσα, ὁ τόνος ὡς εἶπον τῆς τῶν ἀρ-
τηριῶν κινήσεως, τὸ τῆς σφοδρότητος αἴτιον εἰπὼν, αὐτὴν οἴεται δεδηλωκέναι τὴν σφοδρότητα. εἰ γὰρ
δὴ τοῦτ' ἔστιν ὦ Ἀρχίγενες ἡ σφοδρότης, ἀπόκειται τὴν αἰτίαν ἡμῖν αὐτῆς. ἀλλ' οὐχ ἕξεις. ἢ πάλιν ταὐτὸν
ἀναγκασθείσῃ λέγειν τὸν τόνον. καὶ ἔσται σοι ὁ τόνος τῆς τῶν ἀρτηριῶν κινήσεως ἅμα μὲν αἰτία τῆς σφο-
δρότητος, ἅμα δὲ ἡ σφοδρότης αὐτή. πολλῷ τοίνυν ἄμεινον οἱ πρὸ Ἀρχιγένους περὶ σφυγμῶν γράψαν-
τες, οἱ μὲν τὸ ἀντιβατικὸν, οἱ δὲ τὸ βίαιον, οἱ δὲ τὸ ἰσχυρὸν, οἱ δὲ τὸ ἀνατρεπτικὸν τῆς προσβολῆς τῶν ἀρ-
τηριῶν, ἐκάλεσαν σφοδρότητα. καὶ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρχιγένης ἐπίσταται. τί γοῦν φησί. δοκεῖ δέ τισιν
30 ἐν τῇ τῆς ἁφῆς πληγῇ κεῖσθαι, καθὸ καὶ πληγὴν ἀπ' ἀρτηρίας φασὶν αὐτὴν τινές. εἶτ' οὐκ οἶδ' ὅπως
οἴεται διαβάλλειν αὐτῶν τὴν δόξαν, ὧδέ πως γράφων. φαίνεται δὲ καθ' ὅλην τὴν διαστολὴν τὸ στεγανὸν τῆς
ὁρμῆς, καθὸ καὶ ἐν προσπιέσει μὲν τοὺς δακτύλους, στερεωτέρα ὑποπίπτει ἡ πληγὴ, οὐ κατὰ τὸ πέρας
τῆς διαστολῆς, ἀλλὰ κατωτέρω τότε γινομένη. ἡ μὲν λέξις αὕτη. πάρεστι δὲ ἐπισκοπεῖσθαι ὡς οὐδὲν ἡ ἀντί-
λεψις περαίνει. τί γὰρ πρὸς ἔπος, εἰ καὶ πρὸ τοῦ πέρατος τῆς διαστολῆς, ἡ τῆς πληγῆς ποιότης δήλη γίγνε-
ται, τῷ μὴ οὐκ εἶναι πληγὴν ἀπ' ἀρτηρίας τὴν σφοδρότητα. εἰ μὲν γὰρ τοῦτ' ἔλεγον οἱ πρὸ Ἀρχιγέ-
νους, ὡς οὐκ ἔστιν ἡ σφοδρότης ἀντιβατικὴ πληγὴ κατὰ τὸ πέρας τῆς διαστολῆς γινομένη, καλῶς ἀντέλεγεν
αὐτὸς ὑπομιμνήσκων, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ πέρατος ἤδη φαίνεται τὸ βίαιον τῆς προσβολῆς, ἐπεὶ δ' ἁπλῶς ἔφασαν
ἀντιβατικὴν εἶναι πληγὴν τὴν σφοδρότητα, τὸ δεικνύειν ὅτι καὶ πρὸ τοῦ πέρατος τῆς διαστολῆς ἤδη φαίνεται
τοιαύτη, μάταιον. ἀλλ' ἔστω τοῦθ' ὥσπερ ὁ Ἀρχιγένης βούλεται. τόνος μέν τις ἡ σφοδρότης, τὸ δ' ἰσχυρὸν τῆς πλη-
40 γῆς οὐκ εἶναι σφοδρότης. ἐξετάσωμεν αὐτὸν τίς αἰτία σφοδρότητος σφυγμῶν. οὐ γὰρ δή που ταυ-
τόν ἐστι, σφοδρότης τε καὶ σφοδρότητος αἰτία. τὸ μὲν γὰρ φαίνεται, καὶ πᾶς ἰατρὸς ζητεῖ ἐπὶ νοσοῦντος.
ὅ γε μὴν παντάπασιν ἀγύμναστος, εὐθὺς γνωρίζει τὸν σφυγμὸν ἢ σφοδρὸν, ἢ ἀμυδρὸν εἶναι. οὐ μὴν ἥ γε αἰ-
τία φαίνεται. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ὑπὲρ αὐτῆς ὁμολόγηται. Ἡρόφιλος μὲν γάρ φησι ῥώμην τῆς κατὰ τὰς
ἀρτηρίας ζωτικῆς δυνάμεως αἰτίαν εἶναι σφοδροῦ σφυγμοῦ. Ἀθήναιος δὲ τοῦ ζωτικοῦ τόνου τὴν ἰσχύν. Ἀσκληπιά-
δης δὲ ἀμφοῖν καταγελάσεται. καὶ τόνους, καὶ δυνάμεις, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα κενὰ φάσκων ὑπάρχειν
ὀνόματα. τὴν δ' αἰτίαν τῆς σφοδρότητος εἰς πλῆθος καὶ λεπτότητα πνεύματος ἀνοίσει, καθάπερ οἶμαι καὶ
Ἐρασίστρατος. οὐδὲ γὰρ οὗτος τοῖς χιτῶσιν αὐτοῖς τῶν ἀρτηριῶν μεταδίδωσι τῆς τονικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ τῆς
καρδίας ἰσχυρῶς ἐκθλιβούσης τὸ πνεῦμα, τῇ τούτου διὰ τῶν ἀρτηριῶν φορᾷ τὸ ἀντιβατικὸν ἐν τῇ πληγῇ
φησὶ γίνεσθαι. καὶ τί δεῖ τούτων μνημονεύειν; ὁ γάρ τοι Μάγνος καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς πνευματικῆς αἱρέσεως εἶναι
50 προσποιούμενος, ἑτέρως τὸ ἰσχυρὸν τῆς πληγῆς γίνεσθαί φησι, ἢ ὡς Ἀρχιγένης. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης
διαφωνίας οὐ νῦν ὁ καιρός. ὑπομεμνήσθω δ' οὖν εἰς τὰ παρόντα τό γε τοσοῦτον, ὡς τὸ μὲν ἰσχυρὸν τῆς πλη-
γῆς ἐν τῷ τὴν ἁφὴν ὠθεῖν καὶ ἀντιβαίνειν, καὶ ἀνατρέπειν κείμενον ἅπασιν ὁμολόγηται. τὸ δ', ὑπὸ τίνος
αἰτίας γίγνεται, διαφωνεῖται. γελοῖον δ' ἐστὶν ἐν τῇ διαφωνίᾳ τοῦ τί ποτ' ἐστὶν ὁ δεῖνα ὁ σφυγμὸς, καὶ τοῦτο διδά-
σκειν, ἀλλ' ὑπὸ τίνος γίγνεται γράφειν. τὸ μὲν γὰρ τί ποτ' ἐστὶ φαίνεσθαι δεῖ, τὸ δ' ὑπό τινος γίγνεται λόγῳ
φωρᾶσθαι. δῆλον οὖν ὡς οὐδ' ὅπῃ διήνεγκεν ὁ σφοδρὸς σφυγμὸς τῆς αἰτίας, ὑφ' ἧς γίγνεται, διηρθρωμένως
ἐγίγνωσκεν ὁ Ἀρχιγένης. καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ τόνῳ τῆς κινήσεως τῶν ἀρτηριῶν τὴν σφοδρότητα τί-
θεται, δέον τοῦτο μὲν, αἴτιον εἰπεῖν σφοδρότητος, αὐτὴν δὲ κατὰ τὸ ποιὸν τῆς πληγῆς φάναι συνίστασθαι

βίαιον

βίαιόν τινα οὖσαν καὶ ἀντιβατικὴν προσβολήν. ὅτι δὲ συγκέχυται περὶ τὰ πράγματα καὶ διηρθρωμένον
οὐδὲν λέγει, δῆλον ἐξ ὧν ἐπιφέρει, προελόμενος ὁρίζεσθαι τοὺς σφυγμούς. τί γάρ φησι, σφοδρὸς μὲν
οὖν ἐστι σφυγμὸς ὁ μείζονα τόνον ἔχων τῆς κινήσεως, καὶ ῥοιζώδης ὤν. ἀμυδρὸς δὲ ὁ ἐκ λελυμένου τὸν τόνον
ἔχων, καὶ ἀσύστροφον τὴν πληγήν. οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπε, σφοδρὸς μὲν οὖν ἐστι σφυγμὸς ὁ μείζονα τὸν τόνον
ἔχων τῆς κινήσεως, ἀλλὰ προσέθηκε καὶ ῥοιζώδης ὤν. ὅ τί ποτ' αὐτῷ βούλεται μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἀκριβῶς
συνίημι. ποιητικὸν γὰρ τοὔνομά ἐστιν ὁ ῥοῖζος, οὐ πολιτικόν, οὔτε συνεχῶς λεγόμενον οὐδέν, οὐδὲ τί ποτε
σημαίνει, προδηλοῦν. ἀλλ' εἰ μέν τι χρὴ τοῖς γραμματικοῖς πιστεύειν ἐξηγουμένοις τὸ παρὰ τῷ ποιητῇ
» λεγόμενον ἐπὶ τοῦ κύκλωπος. πολλῷ δὲ ῥοίζῳ πρὸς ὄρος τρέπε πίονα μῆλα, τάχος κινήσεως ὁ ῥοῖζος δη-
λοῖ. οὐ μὴν ἐβούλετό γε τοῦτο ἀρχιγένης αὐτὸς ὁ πότ' ἀντέλεγε τῷ Μάγνῳ. πλὴν εἰ παραπλήσιόν τι τοῖς
10 ῥήτορσι ποιεῖ, κατηγορεῖ πολλάκις ὧν οὐκ ἔγνωκεν. ἀλλ' οὐκ ὤμην ἔγωγε τί ποτ' οὖν ἐστιν ὃ βούλεται δη-
λοῦν ὁ ῥοῖζος, εἰ μὴ τὸ τάχος. ἀλλ' ἆρά γε τὸ ἰσχυρὸν τῆς πληγῆς; ἀλλ' οὕτως πάλιν ἅμα δυοῖν ἔσται τὸν ὁρισμὸν
πεποιημένος, αἰτίου τε τοῦ ποιοῦντος καὶ τοῦ γιγνομένου πρὸς αὐτοῦ, καὶ μείζων ἡ ἀπορία. πότερον ἑκά-
τερον αὐτῶν βούλεται τὸν σφοδρὸν εἶναι σφυγμόν, τό, τε τοῦ τόνου μέγεθος, καὶ τὸ βίαιον τῆς πλη-
γῆς, ἢ τὸ συναμφότερον. αὖ τε γὰρ ἑκάτερον, αὖ τε συναμφότερον, οὐ καλῶς. ὅτι μὴ δυνατόν, ὡς ἐλέχθη,
τὴν αἰτίαν τῷ γιγνομένῳ πρὸς αὐτῆς ταὐτὸν εἶναι. καὶ γὰρ δὴ τὸ φάναι μείζονα τόνον ἔχειν τῆς κινήσεως
τὸν σφοδρὸν σφυγμόν, ἀσαφές. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐνταῦθα συνίημι τί λέγει, πότερον ὑπὸ μείζονος τόνου
γίγνεσθαι τὸν σφοδρὸν σφυγμόν, ἢ τὸν μείζονα τόνον σφοδρὸν εἶναι σφυγμόν. κατὰ μὲν γὰρ τὸ πρότερον
τῶν σημαινομένων, οὐ τί ποτ' ἐστὶν ὁ σφοδρὸς σφυγμός, ἀλλ' ὑπὸ τίνος γίνεται, δεδηλωμένον ἂν εἴη. κα-
τὰ δὲ τὸ δεύτερον, ἀδήλου τε καὶ ἀμφισβητουμένου κατὰ τὰς αἱρέσεις ἡ διδασκαλία. χρὴ δ' εἴπερ τι καὶ
20 ἄλλο, καὶ τὸν σφοδρὸν σφυγμὸν ἕν τι τῶν αἰσθητῶν εἶναι πραγμάτων. ἀλλ' ὁ τόνος οὐκ αἰσθητός, ἢ πάν-
τως ἂν ἅπασιν ὡμολόγητο. τινὲς μὲν γὰρ οὐδὲ συνιέναι φασὶν ὅλως τί ποτε σημαίνεται πρὸς τοῦ τόνου ὀνό-
ματος, καίτοι συνιέντες τε καὶ αἰσθανόμενοι σφοδροῦ σφυγμοῦ. τινὲς μὲν ὁμολογοῦσι τὸ λεγόμενον,
ὑπάρχειν δ' οὐ συγχωροῦσιν. οὕτως οὐ ταὐτόν ἐστι τόνος κινήσεως καὶ σφοδρὸς σφυγμός, εἴ γε τὸ μέν, αὐτῇ
αἰσθήσει φαίνεται, τὸ δὲ οὐ μόνον ἄδηλον ταῖς αἰσθήσεσιν, ἀλλὰ καὶ διαμφισβητούμενον καὶ ἀσαφὲς ὅ-
λως ἐστίν. ἆρ' οὖν ἡ μὲν τοῦ σφοδροῦ σφυγμοῦ διδασκαλία καὶ ἀσαφής, καὶ ψευδὴς κατὰ πάντα τὰ σημαι-
νόμενα, σαφεστέρα δὲ καὶ ἀληθεστέρα ἡ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ τοῦ ἀμυδροῦ; τάχα γὰρ ἐκ τῆς ἀντιθέσεως
συνιέναι τινὸς τῶν ἐν τῷ προτέρῳ λόγῳ δυνησόμεθα. τί δή φησιν. ἀμυδρὸς δὲ ὁ ἐκ λελυμένου τόνον ἔχων
καὶ ἀσύστροφον τὴν πληγήν. ἐνταῦθα δὴ φανερῶς τῷ μὲν μεγάλῳ τόνῳ τὸν ἐκ λελυμένου ἀντέθηκε, δέον
οὐ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν μικρὸν ἀντιθεῖναι. ἢ κακῶς ἐν τῷ σφοδρῷ τὸν μέγαν εἶπε, τῷ δὲ ῥοιζώδει τὸ ἀσύστρο-
30 φον τῆς πληγῆς. εἰ μὲν οὖν ἐνόουν τί ποτ' ἐστὶ τὸ ἀσύστροφον, ἴσως ἂν συνῆκα τοῦ ῥοιζώδους. νυνὶ δ' αὐτὸ
τοῦτο πάλιν ἀσαφέστερόν ἐστι πολλῷ τοῦ ῥοιζώδους. ὥστ' οὐδέτερον αὐτῶν ἐξηγητικὸν γίνεται θατέρου.
πότερον γὰρ τὸ βραδὺ νομίσομεν λέγειν αὐτὸν ἀσύστροφον, ἢ τὸ ἄρρωστον, ἢ τὸ μαλακόν, ἢ τὸ ἀνάτρεπτον,
ἢ τὸ διαλελυμένον, οὐκ ἔχω συμβαλεῖν. ἓν δὲ μόνον ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ πλέον μοι νομίζω γεγονέναι, τὸ καὶ
τὴν ποιότητα τῆς πληγῆς αὐτὸν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς σφοδρότητος παραλαμβάνειν. καίτοι κατ' ἀρχὰς
ὁ πότ' ἀντέλεγε τῷ μάγνῳ μόνον τόνον εἰπόντι τῆς τῶν ἀρτηριῶν κινήσεως. ἀλλὰ νῦν καὶ ἀσύστροφον ἔφη
τὴν πληγήν. καὶ μὴν ἀντεῖπεν ὀλίγῳ πρόσθεν τοῖς ἐν τῇ τῆς ἁφῆς πληγῇ κεῖσθαι νομίζουσιν αὐτόν. ἐμοὶ
μὲν δὴ καὶ ταῦτα πάντη τεταραγμένου, καὶ μηδὲν ἀκριβὲς ἔχοντος εἰπεῖν, εἶναι δοκεῖ. σοὶ δ' εἴπερ μὴ
ταῦτα, τὰ δ' οὖν ἐφεξῆς αὐτῶν οἶδ' ὅτι λῆρος εἶναι δόξει μακρός, ἄν γε μὴ σοφιστής τις ᾖς καὶ αὐτός,
ἀλλὰ τῶν τῆς ἰατρικῆς ἔργων ἐραστής. ἡ μὲν οὖν ῥῆσις αὕτη τοῦ ἀρχιγένους τὸν δὲ τὸν τρόπον ἔχει. ἔστι δὲ κα-
40 τὰ τὴν σφοδρότητα τοιαύταις καὶ ἄλλαις ἐντυγχάνειν διαφοραῖς, ἐκλελυμένη ἐμπίπτει ἡ πληγὴ καὶ
ἀβαρής, ὃν ἀμαυρὸν σφυγμὸν ἤδη τινὲς ἐκάλεσαν. ἄλλη δὲ βαρεῖα μὲν ἔκλυτος, ταύτην ἀμυδροῦ σφυγμοῦ
διαφορὰν θείη τις ἄν, ἡ δ' οὐκ ἔκλυτος μέν, ἀλλ' οἷον παραπεποδισμένη, καὶ εἴσω ῥέπον τὸ βάρος ἔχουσα.
πεπιεσμένη καὶ δεδυκυῖα διαφορά, κατὰ σφοδρότητα εἴη ἂν σφυγμοῦ, καὶ κατὰ τὸν σφοδρόν, ἡ μέν τις
πληγὴ εἴη ἂν ἐξερειστική, ὑγρότερον ἐξωθοῦσα τὴν ἁφήν, οἷα ἀπὸ τροφῆς μάλιστα νεαρᾶς ἐπιγίνεται. ἡ δὲ δύσ-
θραυστός ἐστι μᾶλλον οἷον διηγκωνισμένου τοῦ κινοῦντος. ἡ δ' ἐν πείσεσί τισι καὶ ἐπὶ τοῖς ἐν σαρκὶ πλεονασμοῖς
φαίνεται. ταῦτ' ὦ πρὸς θεῶν πότερον θαυμαστά τις, ἢ ληρήματα φήσει; τὸν γοῦν βίον βραχὺν ὡς πρὸς
τὸ τῆς τέχνης ὄντα μέγεθος, οὐ βραχὺν οὗτός γε. ἀλλὰ τὸ μηδὲν ποιεῖ, τοσοῦτον ὄχλον ἐπεισάγων αὐτῇ
ψευδοῦς θεωρίας. πόθεν γοῦν οὗτοι πάλιν ἥκουσιν ἡμῖν οἱ σφυγμοί, βαρὺς καὶ ἀβαρής. τί δ' οὐ καὶ ταύ-
την ἐν ἀρχῇ τὴν διαφορὰν ἐδήλωσεν, ἡνίκ' ὀκτὼ ποιότητας ἔλεγεν ὑπάρχειν τοῖς σφυγμοῖς. ὡς γὰρ μέ-
50 γεθος καὶ τάχος, καὶ σκληρότητα, καὶ τἄλλα. τί τὸ κωλῦον ἦν καὶ βαρύτητα προσγράψαι. πόθεν αὕτη
πάλιν ἡ καινὴ τραγῳδία. βαρὺς σφυγμὸς ἔστι τίς. πρὸς μουσῶν ὦ ἀρχίγενες, ἑρμήνευσον ἡμῖν εἴ γε μὴ μόνον
ὀνόματα γεγραφὼς ἔσῃ, πρᾶγμα δ' οὐδὲν εἰρηκώς. ἔστι τις σκληρὸς σφυγμός, ὡς οἱ μὴ ῥαψῳδοῦντες ἔγραψαν,
ἀντιβατικὸς κατὰ τὴν πληγήν. διάγνωσις δ' αὐτοῦ θλιβόντων τὴν ἀρτηρίαν, οὐκ ἐπιπολῆς ψαυόντων. αἰτία
δ' ἄλλη μὲν κατ' ἄλλον, ἄλλη δὲ κατὰ τοὺς πνευματικοὺς ὑμᾶς ἡ ῥώμη τοῦ τόνου. λέξον μοι καὶ περὶ τοῦ βα-
ρέος ὡσαύτως, τήν τε φύσιν αὐτοῦ, καὶ τὴν διάγνωσιν, καὶ τὴν αἰτίαν. ἢ γελοιότατος ἂν εἴης, τίς μὲν ἔστι
σφοδρὸς σφυγμός, καὶ ταχύς, καὶ μέγας, ἐξηγούμενός τε καὶ ὁριζόμενος, οὓς καὶ χωρὶς ὁρισμῶν
ἐνοήσαμεν ἄν, εἴ γε μὴ παντάπασιν ἀήθεις ἦμεν ἑλληνικῆς λέξεως; τίς δ' ἐστὶν ὁ σφυγμὸς ὁ βαρὺς οὗτος,

ὃν ἐπεισάγεις ἡμῖν καινὸν οὐκ ἐξηγούμενος, ἀλλ' ὑπολαμβάνων εἰ τοὔνομα μόνον γράψειας ἐξαρκέσειν τι
πλέον. τοῦτο δὲ οὐ λέγειν, ἀλλὰ λαλεῖν ἐστί. εἰ μὲν οὖν βούλει κατὰ τὸν κωμικὸν, λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώ-
τατος λέγειν, ἕτερος ἂν εἴη λόγος. εἰ δ' οὐ λαλεῖν, ἀλλὰ λέγειν, τί καὶ διδάσκειν ἐθέλεις, δήλωσον ἡμῖν,
τίνι τῶν αἰσθήσεων, καὶ πῶς διαγνωσόμεθα τὸν βαρὺν τοῦτον σφυγμόν. ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ λίθου βάρος, οὐδὲ
ξύλου δύναμαι διαγνῶναι, μὴ ταῖς χερσὶν ἀράμενος, ἢ ἀναθέμενος τοῖς ὤμοις, ἢ ἐξαρτησάμενος τοῦ
τραχήλου. πότερον οὖν καὶ τὴν ἀρτηρίαν τοῦ νοσοῦντος ἐν ταῖς χερσὶ βαστάζοντας ἡμᾶς, ἢ ἀναθεμένους
δεήσει διαγινώσκειν, οὕτως τὸ βάρος τῶν σφυγμῶν, ἢ τί κελεύεις ὦ ἀρχίγενες. πρὸς δὲ ταῦτα τῶν ἀπ'
αὐτοῦ τις γέρων σεμνὸς ἑξηκοντούτης, ὦ τάν, ὦ τέκνον ἔφη, ἐκλελυμένος καὶ νωχελὴς, καὶ βραδὺς, καὶ
μέλλων ὁ σφυγμὸς ἂν εἴη. πάλιν οὖν ἡμεῖς ἔφαμεν, ὦ πάτερ, ἐκλελυμένον τίνα λέγεις, ἆρά γε τὸν βρα-
10 δὺν, ἢ τὸν ἀραιόν. οὐ γὰρ συνίεμεν. ὀλίγον οὖν διασιωπήσας τὸν βραδὺν ἀπεκρίνατο. καὶ μὴν περί γε τοῦ
νωχελοῦς ἔφην, οὐκ ἂν ἐροίμην σε. δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τοῦτον βραδὺν εἶναι φήσεις. ἀλλὰ καὶ ὁ μέλλων ἔφην
οἶμαι βραδύς ἐστι. ἐκ τούτων συνεὶς ὁ γέρων ὡς ἐξ ἁπάντων τῶν τεττάρων ὀνομάτων ἓν ἐδείκνυτο δηλούμε-
νον πρᾶγμα, βραδύτης σφυγμοῦ, παράττεσθαί τε καὶ φιλονεικεῖν ὑπήρξατο. καὶ πρῶτον μὲν τὸν μέλλον-
τα πρὸς αὐτοῦ κληθέντα σφυγμὸν οὐ κατὰ τὸ βραδὺ τῆς κινήσεως. ἀλλὰ κατὰ τὸ τῆς ἡσυχίας ἔφασκε
μῆκος κεῖσθαι. τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ μέλλειν, ὀκνεῖν ἄρξασθαι. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὸν ἐκλελυμένον καὶ τὸν
νωχελῆ τὸν οἷον ἄρρωστον ἔλεγεν. ἐκλελύσθαι γὰρ καὶ ἀδυνατεῖν, καὶ ἀσθενεῖν, καὶ ἀρρωστεῖν ταυτὸν δηλοῦν.
ἐγὼ τοίνυν πρὸς αὐτὸν ὑπολαβὼν, οὐδὲν ἔφην πρᾶγμα. καὶ γὰρ εἰ δεύτερον καὶ τρίτον ἀνατίθεσθαι περὶ
τῶν αὐτῶν ἐθέλεις, συγχωρήσομέν σοι. ζητοῦμεν γὰρ ἐξευρεῖν τἀληθὲς, οὐκ ἀμφισβητοῦμεν φιλονει-
κοῦντες. ἔστωσαν δὴ ἔφην, ὁ μὲν μέλλων κατὰ τὸ τῆς ἡσυχίας μῆκος νενοημένος, ὁ δὲ ἐκλελυμένος, καὶ
20 νωχελὴς κατὰ τὴν ἀρρωστίαν. ἀναμνήσθητι τοίνυν ὡς βαρὺν ἔφησθα σφυγμὸν εἶναι τὸν ἐκλελυμένον,
καὶ νωχελῆ, καὶ βραδὺν, καὶ μέλλοντα. σαφέστερον δέ μου περὶ τῶν σημαινομένων ἀξιώσαντος μαθεῖν,
ἐν ἀρχῇ μὲν οὐδὲν πλέον ἅπαντος τοῦ βραδέος ἐφαίνετο δηλοῦν. νυνὶ δὲ τὸν μὲν ἐκλελυμένον, καὶ νωχελῆ, τὸν
οἷον ἄρρωστον ἔφαμεν εἶναι. τὸν μέλλοντα δὲ κατὰ τὸ μῆκος τῆς ἡσυχίας νενοῆσθαι. τὸν βραδὺν δὲ βραδὺν
καινὸν ἔτι μένειν. αὖθις οὖν ἀπόκειταί μοι τὸν ἀραιὸν, εἰ μὴ τὸν ἀμυδρὸν λέγοις. ἀλλὰ λέγω φησί. τί δὲ τὸν
ἡσυχάζοντα μέχρι πολλοῦ. ἆρ' οὐ καὶ τοῦτον ἀραιὸν ἐρεῖς; ὡμολόγει. περαίνοιτ' ἂν οὖν ἔφην ἐκ τῶν ὡμολογη-
μένων ὁ βαρὺς σφυγμὸς ἀμυδρός τις ἅμα καὶ βραδὺς εἶναι, καὶ ἀραιός. ἐσιώπησεν ἐπὶ τούτοις ὁ πρεσβύ-
της μάλα σεμνῶς. ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτ' ἔφην οὐκ ἂν εἴη ποιότης ἑτέρα τις, παρ' ἃς ἅπαντες λέγουσιν ἢ τοὺς βαρέας,
ἀλλ' ὄνομα κατὰ τριῶν ποιοτήτων συνόδου κείμενον. τὸν γὰρ ἀμυδρὸν ἅμα καὶ βραδὺν, καὶ ἀραιὸν βα-
ρὺν εἶναι φήσομεν. οὐκοῦν δ' ἔφη τί λέγεις, καὶ φιλονεικεῖς μάτην, καὶ τοῦτ' εἰπὼν ἀπηλλάττετο, προσβλέ-
30 ψας ἡμῖν ἐπιτιμητικόν τι καὶ καταγνωστικόν. ἀλλ' ἡμεῖς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπὶ νοσοῦντός τινος, αὐτοῦ τε
παρόντος ἐκείνου τοῦ γέροντος, καὶ ἄλλων πολλῶν εὐδοκίμων ἰατρῶν, καὶ πάντων παραττομένων ἐπὶ τοῖς
ὑπάρχουσι τῷ κάμνοντι συμπτώμασι, κοιλίαν ἐκταραχθήσεσθαι προειπόντες, εἶτ' ἐρωτώμενοι πρὸς αὐτῶν
ὁπόθεν αὐτὸ προειρήκαμεν, πόκον εἴπομεν εἰς γναφεῖον οὐδεὶς ἀποφέρει. δηλοῦντες αὐτοῖς, ὡς πολλοῦ δέουσι
τὰ τηλικαῦτα μανθάνειν, μηδὲ τὰ βραχύτατα γινώσκοντες. ὀλίγων δ' ὕστερον ἡμερῶν, ἐξ ἀριστεροῦ μυκτῆ-
ρος αἱμορραγίαν προειπόντες, εἶτ' αὖθις παρωτίδας ἐσομένας, εἶτα ἄλλο τι καὶ ἄλλο, τὸ μὲν προγνόντες,
τὸ δὲ θεραπεύσαντες, ὧν ἠδυνάτουν ἐκεῖνοι, δεομένοις αὐτοῖς εἰπεῖν ἐκ τίνος τὰς τοιαύτας θεωρίας προ-
λέγετε, καὶ πράττετε, διαπαντὸς ἐσιωπῶμεν, ἐκείνοις μὲν οὐδὲν ἀποκρινόμενοι, πρὸς δ' ὑμᾶς αὐτοὺς λέγον-
τες τὸ τοῦ κωμικοῦ, ὡς οὔτε στρεβλὸν ὀρθοῦται ξύλον, οὔτε γεράνδρυον μετατεθὲν μοσχεύεται. θᾶττον γὰρ
ἄν τις τοὺς ἀπὸ Μωσοῦ καὶ Χριστοῦ μεταδιδάξειεν, ἢ τοὺς ταῖς αἱρέσεσι προστετηκότας ἰατρούς τε καὶ φιλο-
40 σόφους. ὥστ' ἐγὼ τελευτῶν ἔγνων κερδαίνειν μακρὰν ἀδολεσχίαν περὶ μηδενὸς αὐτοῖς ὅλως διαλεγόμενος. καί μοι
τοῦτο πράττεται καὶ πραχθήσεται. καὶ τάδε τὰ γράμματα σαφῶς εἰδὼς ἀνωφελῆ πᾶσιν ὀλίγου δεῖν ἐσόμενα,
πλὴν ἑνὸς ἴσως τινὸς, ἢ δυοῖν, οἳ ἂν καὶ φύσει θαυμαστῇ, καὶ διδασκαλίᾳ καὶ μελέτῃ χρήσωνται, καὶ
πρὸ τούτων ἁπάντων ἔξω τῆς περὶ τὰς αἱρέσεις καταστῶσι μανίας, ὅμως γράφω, ἅμα μὲν παιδιὰν οὐκ
ἄμουσον παίζων, ἅμα δὲ εἰς τὸ τῆς λήθης γῆρας, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν ὑπομνήματα ἑαυτῷ παρασκευαζό-
μενος, ἅμα δὲ καί τισι τῶν ἑταίρων δεηθεῖσι χαριζόμενος. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς ἐπιπολαζούσης ἀμαθείας ἅμα καὶ
φιλονεικείας ἀρκεῖ καὶ ταῦτα. περὶ δὲ ὧν προὐθέμεθα λέγειν, ἐπανίωμεν αὖθις, ἐπιδεικνύντες τοῖς ἕπε-
σθαι δυναμένοις, ὡς ὁ βαρὺς σφυγμὸς ὄνομα μόνον ἐστὶ, πρᾶγμα δὲ οὐδὲ ἕν. εἰ γὰρ ὡς ὁ σοφώτατος τῶν
καθ' ἡμᾶς ἀρχιγενείων ἀναγκαζόμενος αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, μετελάμβανεν, ἀμυδρὸς ἔσται καὶ βραδὺς, καὶ
ἀραιός. εἰ δὲ τὸν τοιοῦτον σφυγμὸν ἐνδείκνυσθαι φασὶν ἐπὶ πλήθους βαρύνεσθαι τὴν φύσιν, καὶ διὰ
50 τοῦτο καλεῖσθαι δεῖν βαρὺν σφυγμὸν, ὥρα καλεῖν αὐτοὺς οὐ βαρὺν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὠμὸν αὐτὸν καὶ ψυχρόν.
ὃς οὐδὲν ἧττον πλήθους ὠμότητος χυμῶν, καὶ κατάψυξιν ἐνδείκνυσθαι δύναιτ' ἄν. οὕτω δ' οἶμαι καὶ χολώδη
τινὰ, καὶ φλεγματώδη σφυγμὸν ὀνομάζειν οὐκ ὀκνήσομεν ἂν ἅπαξ τῶν ποιούντων αὐτοὺς αἰτίων τὰς προσηγο-
ρίας αὐτοῖς τοῖς σφυγμοῖς ἐπιφέρειν ἐθίσωμεν. ὅπερ οὖν ἀεὶ λέγεται τὸ μὴ διωρίσθαι παρ' αὐτοῖς, ἰδίᾳ μὲν
τὴν τῆς διαφορᾶς σφυγμῶν πραγματείαν, ἰδίᾳ δὲ τὴν περὶ διαγνώσεως, ἰδίᾳ δὲ τὴν τῶν ἐν αὐτοῖς αἰτίων,
ἰδίᾳ δὲ τὴν περὶ προγνώσεως, εἰς τὰς τοιαύτας ἀδολεσχίας ἐμβάλλει. ὁ γοῦν ἀρχιγένης τοῦ πρώτου πάντων
γράφων τοῦ κατὰ τὸ μέγεθος γένους τῶν σφυγμῶν, οὔτε τῶν ποιούντων αὐτοὺς αἰτίων, οὔτε τῆς ἐξ αὐτῶν προ-
γνώσεως ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τὰς διαφορὰς τῶν κατὰ τὸ γένος τοῦτο συνισταμένων σφυγμῶν, καὶ τοὔνομα

ἑκάστης

ἑκάστης αὐτῶν ἐδίδαξε· βραχέα μέν που παρεμβάλλων αὐτοῖς τῆς διαγνώσεως. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο γι-
νώσκων, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἀποδειχθήσεται. δευτέρου δὲ τοῦ κατὰ τὴν σφοδρότητα γένους μνημονεύων τὰς τρεῖς
ὁμοῦ διδασκαλίας συνέχεεν, οὐ περὶ διαφορᾶς μόνον καὶ διαγνώσεως, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ποιούντων αὐ-
τὴν αἰτίων διαλεχθείς. κἀν τῷ περὶ πληρότητος ἔτι μᾶλλον ταραχθείς, ἑξῆς ἐν τῷ περὶ ῥυθμῶν, ὀλίγα μὲν
προσήψατο τῆς διαγνωστικῆς θεωρίας. τὰ πλεῖστα δὲ ἐν τῷ πρώτῳ κατέμεινεν. ἐν μόνῳ δὲ τῷ περὶ τάξεώς τε
καὶ ἀταξίας, ὁμαλότητός τε, καὶ ἀνωμαλίας τὸ πρῶτον μέρος τῆς περὶ τοὺς σφυγμοὺς θεωρίας ἠδυνή-
θη φυλάξαι καθαρόν, μήτε περὶ διαγνώσεως, καὶ προγνώσεως τῆς ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν αἰτίων
οὐδὲν εἰπὼν ἐνταυθοῖ. ἐν δὲ τῷ περὶ τοῦ βαρέος τε καὶ ἀβαροῦς ὡς αὐτὸς ὀνομάζει λόγῳ, πρὸς τοῖς ἄλλοις
ἔτι καὶ τοῦτο θαυμαστῶς οὕτως ἔγραψεν. ὃν ἀμαυρὸν σφυγμὸν ἤδη τινὲς ἐκάλεσαν. τίνες ὦ οὗτος ἐχρῆν
10 εἰπεῖν; ἐκ ποίας Σκυθίας ἥκοντες; ἵνα γνῶσιν ὡς οὐδὲν πλέον δηλοῖ τὸ ἀμαυρὸν ὄνομα, τοῦ ἀμυδροῦ. ἄμφω
γὰρ κατὰ τοῦ αὐτοῦ λέγουσιν οἱ Ἕλληνες. ἀλλὰ συνηθέστερον αὐτοῖς τὸ ἀμυδρόν. οὗτοι μὲν δὴ δύο σφυγμοὶ βα-
ρύς τε καὶ ἀβαρὴς, Ἀρχιγένεια δῶρα, μέχρι τοῦ λαληθῆναι προελθόντες, οὐδεμίαν ἔχουσι διάγνωσιν. οἱ
δ' ἐφεξῆς αὐτῶν ἔτ' ἀλλοκοτώτεροι σύγκεινται. τίς γάρ ἐστιν ἡ ἔσω ῥέπον τὸ βάρος ἔχουσα διαφορὰ σφυγμῶν,
ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα. καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ἠναγκάσθην ἐρωτᾶν τὸν ἀπ' αὐτοῦ, τί ποτ' εἴη τὸ αἴνιγμα. τῶν δ' αἰνιγμα-
τωδέστερόν τε καὶ ἀλλοκοτώτερόν τι αὐτοῦ τοῦ συγγράψαντος ἀποκειμένων, ἔγνων βεβαίως, ὡς εἰσὶν ἄρα
τινὲς ἄνθρωποι θαυμάζοντες ἃ μὴ νοοῦσι. καί μοι δοκεῖ τοῦτ' αὐτὸ κατανοήσας ὁ Ἀρχιγένης, ἑκὼν εἶναι πολ-
λαχόθι γράφειν ἀσαφῶς. ἐγὼ μὲν οὖν οὐδὲ χωρὶς τοῦ γελᾶν δύναμαι μνημονεῦσαί ποτε τοῦ ῥέποντος ἔσω
βάρους. δῆλον γὰρ ὡς ἕτερον τι βάρος ἔξω ῥέπον ἐστί. καὶ τοῦτο μὲν ὡς οἶμαι τῷ δέρματι τἀνθρώπου βαρύ.
τὸ δ' ἕτερον τοῖς ὀστοῖς ἐστί. πῶς γὰρ ἂν ἄλλως τὸ μὲν ἔξω, τὸ δ' εἴσω ῥέπειν λέγοιτο. τὸ δὲ παραπεποδισμένην,
20 καὶ πεπιεσμένην, καὶ δεδυκυῖαν ὀνομάζειν τινὰ διαφορὰν σφυγμοῦ, ἆρ' οὐ καὶ αὐτὰ τῶν ἐξηγησομένων δεῖ-
ται; τίς γάρ ἐστιν ἡ παραπεποδισμένη. καὶ γὰρ ἡ βραδυτέρα, ἢ χρὴ κινουμένη παραπεπόδισται. καὶ ἡ ἀραιο-
τέρα, ἢ προσήκει, καὶ ἡ διαλείπουσα, καὶ ἡ ἐκλείπουσα, καὶ ἡ ἀνώμαλος πᾶσα καὶ ἡ ἄτακτος, καὶ ἡ ἄ-
ρυθμος, ἀλλὰ καὶ ἡ μικροτέρα τοῦ δέοντος, καὶ ἡ ἀμυδροτέρα, πάντως δήπου καὶ αὗται τῶν παραπεπο-
δισμένων εἰσίν. ὅλως γὰρ τὸ παραπεποδίσθαι μᾶλλον αἰτίας ἐστὶν, ἢ διαφορᾶς σφυγμοῦ δηλωτικόν. ἡ δ' αὖ
πεπιεσμένη, καὶ αὕτη πότερον ἀμυδρά τις ἐστὶν, ἢ σμικρά. ἢ τί μέν τοι βούλεται κἀπὶ τῆς δεδυκυίας διαφέ-
ρειν. δόξειε γὰρ ἂν ἡ δεδυκυῖα μικρά τις ὑπάρχειν. ἀλλ' ἴσως μὲν ἡμεῖς σκαιοὶ παντάπασιν ἐσμέν. Ἀρχιγένης δὲ
μονονοὺ, αὐτὸς ὁ Ἑρμῆς, ἕνεκα συνέσεως. ἐχρῆν οὖν αὐτὸν ὡς θεὸν ἀνθρώπους διδάσκειν ἐπιχειροῦντα, μὴ
μόνον ὀνόματα γράφειν, ἀλλὰ καὶ διαγνώσεις, ὡς ἂν τι τῶν σαφεστέρων ἐποίησεν. ἀλλ' εἴπερ ὅλως ἐπεχεί-
ρησεν αἰσθητοῖς γνωρίσμασι διακρίνειν αὐτοὺς, οὐκ ἂν οὕτως μάταια λέγων ἐλάνθανεν, ὥσπερ οὖν καὶ ἡμῶν
30 ἑτέρους πλείονας ἄχρι λόγου συνθεῖναι δυναμένων. καὶ δὴ λόγῳ, πρῶτον μὲν τὸν ἀναπεπτόμενον σφυγ-
μόν. οὐ γὰρ δήπου δεδυκότα μὲν ἐκείνῳ λέγειν ἔξεστιν, ἀναπεπτόμενον δ' ἡμῖν, οὔ. καὶ νὴ δί' ἄλλον ἠχόμενον,
ἤδη δὲ καὶ γλίσχρον, καὶ κραῦρον ἐρῶ, καὶ μέλανα, καὶ λαμπρὸν, καὶ καθαρὸν, καὶ θολερὸν, καὶ λει-
ον, καὶ ἱλαρόν. καί που καὶ βλιτυριζόμενον ἐρῶ σφυγμὸν, καὶ σκινδαψιζόμενον εἰ χρὴ λέγειν ὀνόματα μό-
νον. ἀλλὰ καὶ τὸ βλίτυρι φασὶ, καὶ τὸ σκινδαψὸς ἄσημα παντελῶς ἐστί. τὰ δ' Ἀρχιγένους δῆλα. τί ληρεῖς
ἄνθρωπε ἑκών. καὶ γὰρ τὸ βλίτυρι κροῦμά τι δηλοῖ, καὶ τὸ σκινδαψὸς, οὐκ οἰκέτου μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀργά-
νου τινός ἐστιν ὄνομα. τί δὴ φύσει τοῦτο τις οἶμαι πρὸς τοὺς σφυγμούς. τί δὲ ἃ σὺ λέγεις ὀνόματα πρὸς αὐτοὺς
ἐστὶ, τά τε μικρῷ πρόσθεν εἰρημένα, καὶ ὁ ἀποκεκρημνισμένος, καὶ ὁ φύζων, καὶ ὁ ὑγροφανὴς, καὶ ὁ κα-
ρώδης, καὶ ὁ βομβῶν, καὶ ὁ ἐκτεθαμβημένος, καὶ ὁ ἀναληθὴς, καὶ ὁ ἀτενὴς, καὶ ὁ ἀδρανὴς, καὶ ὁ ἀπο-
πεπηγὼς, καὶ ὁ διαπεφυσημένος, καὶ ὁ διηγκωνισμένος, καὶ ὁ ἐγκαλυπτόμενος, καὶ ὁ ἐξώστης, καὶ ὁ ἐμ-
40 βριθὴς, καὶ ὁ ἐγκρέκων, καὶ ὁ νότυλος, καὶ ὁ κατανεναγμένος, καὶ ὁ διανεναγμένος, καὶ ὁ λαγαρίζων,
καὶ ὁ ὑποκλεπτόμενος, καὶ ὁ ῥακώδης, καὶ ὁ σεσοβημένος, καὶ ὁ σκυθρωπῶς ἀποχωρῶν. ὅ, τε τῆς ἀρ-
τηρίας ὀλκίμου περιπιπτούσης, ἄλλων τε τοιούτων ὀνομάτων πάμπολυ πλῆθος, ἅπερ ἰδίᾳ μὲν τι καὶ
καθ' αὑτὰ δηλοῖ. κοινὸν δὲ αὐτοῖς πρὸς τοὺς σφυγμοὺς οὐδέν ἐστιν. ὥσπερ οὐδὲ τὸ ὑγρότερον ἔξωθεν λέγεσθαι
τινὰ σφυγμόν. ἐνταῦθα γοῦν πάλιν ἀποπλανᾶται τῆς τῶν σφυγμῶν διδασκαλίας ὁ Ἀρχιγένης ὑγρότητος
μνημονεύων, εἰς μὲν τὰς προγνώσεις χρησίμου πράγματος, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς περὶ σφυγμῶν θεωρίας. μίξας οὖν
αὐτῇ τῇ ἐξερειστικῇ πρὸς αὐτοῦ κληθείσῃ πληγῇ μηδὲν διαφερούσῃ τοῦ σφοδροῦ σφυγμοῦ διαφοράν τινα προσ-
ποιεῖται ἑτέραν ταύτην διδάσκειν, οὖσαν οὐχ ἑτέραν, ἀλλὰ σφοδρὸν σφυγμὸν μεθ' ὑγρότητος. εἶτα ἐξα-
πατᾷ τὸν ἰδιώτην τῆς θεωρίας, ὡς μέγα τι προσγράψας, τὸ, οἷα ἀπὸ τροφῆς μάλιστα νεαρᾶς ἐγίνετο.
ἡ γὰρ ἐξερειστικὴ πληγὴν φησίν. αὐτὴ μὲν ὑγρότητος ὑγροτέρου ἀπὸ τροφῆς μάλιστα νεαρᾶς γίγνεται, τίς λόγος
50 καί φησιν ὦ Ἀρχίγενες ἀληθὲς τοῦτο λέγεις. ἀλλὰ ἀδιαρθρώτως τε καὶ συγκεχυμένως. καὶ διὰ τοῦτο ἀσα-
φῶς. ἐχρῆν γοῦν οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ τροφαῖς προσφάτοις σφοδρὸς γίνεται σφυγμὸς μεθ' ὑγρότητος. τοῦτον δ' οὐκ
ἔστι ἄλλον τινὰ παρὰ τὸν σφοδρὸν σφυγμὸν εἰπεῖν, ἀλλὰ σφοδρὸν σφυγμὸν, καὶ ἄλλο τι ὃ οὐκ ἔστι ὅλως
σφυγμὸς, πρὸς τῷ καὶ ἀκαίρως ἅπτεσθαι κοινῆς θεωρίας, τοῦ τε περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων τό-
που, καὶ τοῦ περὶ τῆς δι' αὐτῶν προγνώσεως. ἐν ἐκείνοις γὰρ ἄμεινον ἦν εἰπεῖν ἐπὶ τροφῇ ποῖός τις σφυγ-
μὸς γίνεται. καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὦ Ἀρχίγενες, οὐχ οὕτως ῥαθύμως, ὥσπερ σὺ νῦν, ἀλλὰ μετὰ τῶν οἰκείων
διορισμῶν. οὐ γὰρ ἁπλῶς ἐπὶ τροφῇ πάσῃ σφοδρὸς μεθ' ὑγρότητος γίνεται σφυγμός· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ
συμμέτρῳ μὲν κατὰ ποσὸν, ὑγρᾷ δὲ κατὰ τὸ ποιόν. οὔτε γὰρ ἡ πλείων τροφὴ σφοδρὸν τὸν σφυγμὸν, ἀλλ' ἀνώμα-
λον ἐξ ἀμυδρῶν καὶ σφοδρῶν καὶ μέσων. οὔτε ἡ ξηρὰ τὸν ὑγρὸν ἐργάζεται. ὥστε τῇ μὲν ὑγρότητι τῆς τροφῆς

ὑγροτέρου ποτὲ γινομένου τοῦ δέρματος. οὐ δὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο διαπαντὸς, ἀλλὰ δεῖται τινὸς διορισμοῦ. τῇ
συμμέτρῳ δ' αὖ κατὰ τὸ ποσὸν τροφῇ πάντως ἑπομένης σφοδρότητος ἄμεινον ἐστὶ, ὑγρότητος μὲν μηδόλως μνη-
μονεύειν, ἥ γε οὐδὲ τρέπει ποτὲ κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον τοὺς σφυγμούς. τροφῆς δὲ συμμέτρου μνημονεύσαντας
σφοδρὸν ὑπ' αὐτῆς λέγειν γίνεσθαι τὸν σφυγμόν. ἀλλὰ τοῦτο κἂν ἀληθὲς ᾖ, πρώτης μὲν τῆς τῶν ἐν σφυγ-
μοῖς αἰτίων ἐστὶ διδασκαλίας, ἐφεξῆς δὲ τῆς προγνωστικῆς. οὐ μὴν προύκειτο σοὶ περὶ τούτων λέγειν. εἰ
δ' ἀδιορίστως ἅμα καὶ οὐκ ἐν καιρῷ γράφειν συγχωρεῖται, μὴ μόνον ἐπὶ νέᾳ τροφῇ τὸν τοιοῦτον ἴσθι γινόμε-
νον σφυγμὸν, ἀλλὰ κἀν τοῖς βαλανείοις ποτὲ, κἀν τοῖς γυμνασίοις, καὶ τοῖς θυμοῖς. γίνεται γὰρ κἀν
τούτοις ἔθ' ἔτι. καὶ πῶς καὶ τίνι τρόπῳ γίνεται, εἰ μὲν μόνον εἰπόντες ἀρκεσθείημεν, οὐδὲν δή που πλέον ἐδι-
δάξαμεν, εἰ δὲ διοριζόμεθα τῆς προκειμένης ἀποστησόμεθα πραγματείας. μὴ τοίνυν παραφλυαρῶμεν.
10 ἀλλ' εἴ τινα ἔχεις ἡμᾶς διδάξαι διαφορὰν σφυγμῶν ἑτέραν ὧν ἴσμεν, δίδασκε. μὴ μόνον ὀνόματα λέγων,
ἀλλὰ καὶ τὸ σημαινόμενον αὐτῶν, καὶ τὴν διάγνωσιν ὅλου τοῦ πράγματος. ἐπεί τοι πάλιν ἵνα ταῦτά τις
παραλίπῃ, συνάπτεις αὐτοῖς ἑξῆς τὸν διηγκωνισμένον σφυγμὸν παραλιπὼν τὸν διεζωσμένον τε καὶ ἀποπε-
πλεγμένον, καὶ προβεβηκότα, καὶ ἀποβεβηκότα, καὶ λακτίζοντα. καὶ γονατίζοντα, καὶ γαστρίζον-
τα. τίς γὰρ ἡ νομοθεσία διηγκωνισμένον μέν τινα καλεῖν, τοὺς δ' ἄλλους παραλιπεῖν. ἀλλὰ διηγκωνισμένον
μέν φησι λέγομεν τὸν οἷόν τε θυμούμενον. οὐκοῦν πάλιν κακῶς παραλείπεις τὸν δὴ λυπούμενον, καὶ ὀρ-
γιζόμενον, καὶ μηνιῶντα. μὴ παῖζε φησὶ, τὸν γὰρ ἰσχυρὸν οὕτως καλοῦμεν. οὐ παίζω βέλτιστε. σὺ δ' ἐπι-
τρέπεις ἡμᾶς, ἐὸν ἰσχυρὸν εἰπεῖν, διηγκωνισμένον λέγειν. εἰ γὰρ ἰσχυρὸν εἰρήκεις, ἐπυθόμην ἄν σοι, τίς ποτέ ἐστιν
οὗτος ὁ ἰσχυρός; καὶ πῶς αὐτὸν διαγνωσόμεθα. τὸν μὲν γὰρ σφοδρὸν ὅταν ἐν τῷ θλίβειν ἡμᾶς τὴν ἀρτη-
ρίαν ἀντιβαίνῃ, καὶ τὸν ἐναντίον αὐτῷ τὸν ἀμυδρὸν, ὅταν ἀφανίζεται, θλιβόντων διαγινώσκομεν. τὸν
20 δ' ἰσχυρὸν, ἐὰν εἴπῃς καὶ τοῦτον ὅπως διαγνωσόμεθα, διδάξεις τι πλέον. εἰ δὲ μὴ, κἀνταῦθα ὄνομα μόνον οὐ
πρᾶγμα προσθήσεις, ὅταν βιαίως φησὶν ἀνατρέπῃ, καὶ ὠθῇ τὴν ἁφήν. ἀλλὰ καὶ ὁ σφοδρὸς ἀνέτρεπεν, ἀλλ' ἧττον φησὶ
τούτου βιαίως. οὐκοῦν ἐπιτεταγμένον σφοδρότητι λέγεις, τὸν ἰσχυρὸν δὴ τοῦτον, καὶ διηγκωνισμένον σφυγμόν;
ναὶ φησὶν οὕτω λέγομεν. ὥρα τοίνυν ἡμῖν καὶ τὸν ἐπιτεταγμένον τῷ τάχει, μὴ τάχιστον, ἀλλ' ἄλλο τι καλεῖν. καὶ τὸν
ἐπιτεταγμένον μεγέθει μὴ μέγιστον, ἀλλ' ἕτερόν τι, καὶ τοὺς ἄλλους ὡσαύτως. εἰ δ' ἐκείνοις ἀρκεῖ τάχιστον εἰπεῖν, καὶ
μέγιστον καὶ βραδύτατον καὶ ἀραιότατον καὶ πυκνότατον, ἀρκεῖ κἀνταῦθα σφοδρότατον εἰπεῖν. καὶ μὴ νομίζειν
παρακειμένης τινὸς τῇ σφοδρότητι μνημονεύειν ἑτέρας διαφορᾶς. αἱ γὰρ ἐν ἑκάστῳ τῶν γενῶν ἐπιτάσεις οὐκ
εἰσὶν ἔξω τοῦ γένους. οὔτε γὰρ τὸ λίαν λευκὸν, ἄλλο τι καὶ οὐ λευκόν ἐστι. οὔτε τὸ λίαν μέλαν, ἄλλο τι καὶ οὐ μέλαν.
οὐκοῦν οὐδὲ τὸ λίαν σφοδρὸν, ἄλλο τι καὶ οὐ σφοδρόν. ἅπαντ' οὖν τὰ τοιαῦτα λῆρος ἐστὶ μακρὸς, ἐξ ἀ-
νάγκης ἑπόμενα τῷ μὴ διηρθρῶσθαι καλῶς ἀπ' αὐτῶν, μήτε τὴν ἔννοιαν ἑκάστου τῶν σφυγμῶν, μήτε τὴν
30 οὐσίαν, μήτε τὴν διάγνωσιν, μήτε τὰς αἰτίας ὑφ' ὧν γίγνονται. χρὴ γὰρ ὡς ἤδη πολλάκις εἴρηταί μοι, τὸν
ἀληθείας ἐφιέμενον ἀπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἀρξάμενον, ὁπόσα τε ταῦτα ἐστὶ καὶ ὁποῖα διορίσασθαι.
κἄπειθ' ἑξῆς αὐτοῖς ὀνόματα θέσθαι. καὶ μετὰ ταῦτα περὶ τῆς διαγνώσεως εἰπεῖν. ἔτ' ἐπὶ τοῖσδε, τῆς
αἰτίας, εἶτα τῆς προγνώσεως, ὅπερ ἡμεῖς πεποιήκαμεν. ἐν μὲν τῇδε τῇ νῦν ἐνεστώσῃ πραγματείᾳ τὰς δια-
φορὰς ἁπάσας ἐπελθόντες τῶν σφυγμῶν, ἐν δὲ τῇ περὶ διαγνώσεως ὅπως χρὴ τοὺς δακτύλους ἐπιβάλλον-
τα καθ' ἑκάστην αὐτῶν ἀκριβῶς αἰσθάνεσθαι. καὶ μετὰ ταῦτα τὴν περὶ τῶν αἰτίων πραγματείαν συνθέν-
τες, εἶτα τὴν προγνωστικήν, ἀλλὰ νῦν γε, περὶ μὲν τῆς πρώτης ὁ λόγος ἡμῖν ἐστὶ, ἧς τὸ χρήσιμον αὐτὸ
πρὸς τὰ τῆς τέχνης ἔργα, ἐν τῷ τοῦ πρώτου βιβλίου δεδήλωται, κεφαλὴν ἐπιθῶμεν ἤδη τῷ περὶ σφο-
δρότητος λόγῳ. ἔστι δέ τις σφυγμὸς ὁ ἀνατρέπων τὴν ἁφήν. τουτέστι ἰσχυρῶς τε καὶ ἀντιβατικῶς πλήττων.
τοῦτον εἴτε σφοδρὸν εἴτ' εὔτονον, εἴθ' ὅτι βούλεται καλεῖν τις οὕτω θέμενος, ἴστω διαγνωσόμενον αὐτὸν, ἐρει-
40 δόντων ἐπὶ πλεῖον τοὺς δακτύλους, οὐκ ἐπιπολῆς ψαυόντων. αἰτία δ' αὐτοῦ ῥώμη τῆς τοὺς σφυγμοὺς ἐπιτε-
λούσης δυνάμεως. εἰ μὲν οὖν ἡμεῖς πρῶτοι τὴν ὅλην ἐξουσίαν εἴχομεν τῆς θέσεως τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν
ὀνομάτων, εὔτονον ἂν οὐ σφοδρὸν ἐκαλέσαμεν τὸν τοιοῦτον σφυγμόν. ἐπεὶ δ' ἔφθασεν ὑπὸ τῶν πλείστων ὀνο-
μάζεσθαι σφοδρὸς, οὐ μετατίθεμεν τοὔνομα. καί τοι γινώσκοντες παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὸ τῆς σφοδρότητος ὄνομα,
κατ' ἐνεργείας ἀεὶ λεγόμενον, ἰσχυρᾶς τε ἅμα καὶ ταχείας. παλαίσματά τε γὰρ ὀνομάζεται σφοδρὰ τὰ
μετὰ συντονίας τε ἅμα καὶ τάχους γινόμενα. καὶ ἄνθρωποι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅταν εὐτόνως τε ἅμα
καὶ ταχέως ἐνεργῶσι, σφοδροὶ προσαγορεύονται. καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν λεόντων γένος, ἅπαντες ὀνομά-
ζουσι σφοδρὸν, ὅτι καὶ τοῦτο μετὰ συντονίας τε ἅμα, καὶ τάχους ἐνεργοῦν ὁρῶσιν, ὥστ' εἴπερ ἦν ἐπ' ἐ-
μοὶ θέσθαι τοὔνομα, τὴν μὲν ἁπλῆν ποιότητα τῶν ἀντιβατικῶν τε καὶ ἀνατρεπτικῶν τῆς ἁφῆς τῶν
σφυγμῶν, ἰσχὺν ἂν ἢ ῥώμην ἢ εὐτονίαν, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ὠνόμασα. τὴν δ' ἐκ ταύτης ἅμα καὶ τά-
50 χους σύνθετον οὐκ ἐκάλεσα σφοδρότητα. νυνὶ δ' ἐπειδὴ τὸ τῆς σφοδρότητος ὄνομα δι' ἔθους ἐγένετο
τοῖς πλείστοις τῶν ἰατρῶν ἐπὶ μιᾶς τῶν πρώτων λέγεσθαι διαφορῶν, ἔγνων χρῆναι μὴ φεύγειν αὐτό.
καὶ διὰ τοῦτο τὸν μὲν εὐρωστότερον πλήττοντα σφυγμὸν ὠνόμασα σφοδρὸν, τὸν δ' ἀρρωστῶς ἀμυδρὸν, οὐδὲν
διαφέρον ἢ εὐρώστως ἢ ἰσχυρῶς, ἢ βιαίως, ἢ εὐτόνως εἰπεῖν. αἰτίαν δ' αὐτοῦ ῥώμην τῆς κινούσης τὰς ἀρ-
τηρίας δυνάμεως εἶναι φησὶ, διάγνωσιν δὲ τῶν δακτύλων εἰς βάθος ἐρειδομένων. ἐν γὰρ τῷ τοιούτῳ
τρόπῳ τῆς ἐπαφῆς, ὁ μὲν ἰσχυρὸς σφυγμὸς, ἰσχυρότερος φαίνεται, βιαιότερον ἀνθιστάμενος τοῖς θλί-
βουσι δακτύλοις. ὁ δ' ἀσθενὴς οὕτως ἐνίοτε καταπίπτει τε καὶ νικᾶται πρὸς αὐτῶν, ὡς ἄσφυκτον δοκεῖν
εἶναι τὸν ἄνθρωπον. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ταῖς ἐχομέναις πραγματείαις ἐροῦμεν. ὁ δὲ νῦν ἐνεστηκὼς λό-
γος ἤδη μοι πέρας ἐχέτω. βούλομαι γὰρ ἑξῆς ἐπὶ τὴν πολυθρύλητον ἀφικέσθαι πληρότητα, πολλὰ

πράγματα παρεσχηκυῖαν ἅπασι τοῖς ἰατροῖς τοῖς νεωτέροις, μέλλουσάν γε δή που καὶ ἡμῖν οὐκ ὀλίγα παρέ-
ξειν οὐκ ἐν τῇ δὲ τῇ νῦν ἐνεστώσῃ πραγματείᾳ μόνον, ἀνεκτὸν γὰρ ἂν ἦν, ἀλλὰ πολὺ δὴ μᾶλλον ἐν τῇ διαγνω-
στικῇ. τὴν μὲν γὰρ ἔννοιαν αὐτῆς ὁμολογοῦμεν ὑπάρχειν ἐναργῆ, διάγνωσιν δὲ οὐδὲ μίαν αἰσθητὴν εἶναι
φαμέν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς διαγνώσεως, αὖθις εἰρήσεται. περὶ δὲ τῆς ἐννοίας, ἐπειδὴ καὶ ταύτην ἔνιοι συγ-
χέουσιν, ἤδη λέγωμεν. ἀπὸ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων ἀρχομένοις ἤτοι τοῦ τῆς ἀρτηρίας σώματος, ἔσται τις
ποιότης ἡ πληρότης, ἢ τῆς ἐγκεχυμένης οὐσίας. ἀπὸ δὲ τῶν ὀνομάτων, ἐνθένδ' ἂν μάλιστα τις ὑπάρξαιτο,
πλῆρες φαμὲν εἶναι τὸ κεράμιον οἴνου, καὶ πλήρη τὸν θύλακα ἀλφίτων. οὕτω δὲ καὶ τὸ θέατρον, ἢ τὸ στάδιον,
ἢ τὸ βουλευτήριον ἀνθρώπων πλήρη λέγομεν ὑπάρχειν, ὥσπερ αὖ καὶ κενά. οὕτω δὲ καὶ τὴν γαστέρα, καὶ
τὸ στόμα ποτὲ μὲν φαμὲν πλήρη εἶναι, ποτὲ δὲ κενά. Πλῆρές τοι μέλιτος τὸ καλὸν στόμα Θύρσι γένοιτο, Πλῆρές
10 τοι ἰσχάδων, καὶ ἀπ' Αἰγίλω ἰσχάδα τρώγοις. καὶ ὅλως ἅπαν ἀγγεῖον ἐντὸς αὑτοῦ περιέχον εὐρυχωρίαν, ἤτοι
πλῆρες ἢ κενὸν εἶναι φαμέν, ἐπειδὰν μὲν ὑφ' ἑτέρου τινὸς σώματος, εἴθ' ἑνός, ἢ καὶ πλειόνων ἡ εὐρύτης αὐτοῦ
καταλαμβάνηται, πλῆρες. ἐπειδὰν δὲ μόνον ἀέρα περιέχῃ, κενόν. οὕτω μὲν ἅπαντες ἄνθρωποι κυρίως τε
καὶ πρώτως ὀνομάζουσι. μεταφέροντες δ' ἐντεῦθεν ἤδη τινὲς ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν τέχνας, οὐκέτι δηλονότι κυ-
ρίως οὐδὲ πρώτως, ἀλλὰ δευτέρως τε καὶ τροπικῶς, ὁ μὲν ἔριον ὀνόμασε πλῆρες, ὁ δὲ οἶνον, ὁ δ' ἄλλο τι, τῇ χρείᾳ
κείνων ἕκαστος τὸ πρᾶγμα. τὸ μὲν γὰρ διαρκῆ τε καὶ μόνιμον ἔχον αὐτήν, ὀνομάζουσι πλῆρες, ὥσπερ τὸν οἶνον
οἱ γευσάμενοι μέχρι πλείστου παραμενούσης αἰσθάνοντες τῆς ποιότητος, οὗ δ' ἂν ἐν τάχει παύηταί τε καὶ
ἀπολύηται ἡ ποιότης, ἡ δύναμις, ἡ χρεία, κενὸν ἐκεῖνον προσαγορεύουσι. οὕτως οὖν καὶ τοὺς λόγους ἐνίοτε
ψευδεῖς, ὀνομάζουσι κενούς, οὐ μήν γε ὅταν κενὸν εἶναι τινὰ λέγουσι νοῦν μεταφορᾷ χρῶνται τηνικαῦτα, κα-
θάπερ οὐδ' ὅταν τοὺς μὲν ἰσχνοὺς ἀνθρώπους κενὸν ἔχειν τὸ σῶμα σαρκῶν φάσκωσι, τοὺς δὲ παχεῖς πλῆρες.
20 ἀλλ' ἐν τούτοις φυλάττουσι τὴν ἀγγείου τε καὶ περιεχομένου νόησιν. ἐφ' ὧν ὡς ἐρρέθη κυρίως τε καὶ πρώτως
εἴθισται λέγεσθαι τὸ πλῆρές τε καὶ τὸ κενόν. ἕτερα δ' αὖ σώματα διάκενα λέγουσιν, οὐ κενά, καθάπερ
σπόγγον τε καὶ κίσσηριν. οὐδὲ γὰρ σῶμα νομίζουσιν εἶναι τὸν ἀέρα, χώραν δέ τινα καὶ τόπον κενὸν ἐπιτήδειον
ὑποδέχεσθαι σώματα. οὐ μὴν οἱ τῷ λόγῳ διασκεψάμενοί τι περὶ τοῦ ἀέρος ἰατροί τε καὶ φιλόσοφοι κενὸν εἶναι
παντάπασιν ὑπολαμβάνουσιν αὐτόν, ἀλλ' οἱ μέν τινες ὧν τῆς δόξης καὶ ἡμεῖς μετέχομεν, ἐν ὑπάρχειν σῶμα
συνεχὲς ἑαυτῷ πάντη, μηδαμόθεν κενοῦ παραπλοκὴν ἔχον. οἱ δέ τινες ἐν κενῷ πολλὰ σώματα τὰ μικρὰ τὰ
πρῶτα προσφερόμενα, προσκρούοντά τε καὶ ἀποπαλλόμενα, μὴ μέντοι περιπλεκόμενά τε καὶ συγ-
κρινόμενα. καὶ τοίνυν καὶ τὸν κενὸν σφυγμὸν οὕτω μὲν ἡμῖν ἀδύνατον ὀνομάζειν, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσι τὸ ὄν-
τως κενόν. οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἐν κόσμῳ τοιοῦτον, ἀλλ' οὐδὲ κατ' ἐπικράτειαν. οὐδενὸς γὰρ ὑπάρχοντος ὅλως ἐν κόσμῳ κε-
νοῦ, πῶς ἂν εἴη τι κατ' ἐπικράτειαν κενόν. ὑπόλοιπον δὴ κενὸν ἡμᾶς λέγειν σφυγμόν, ὥσπερ θύλακον, ἢ ἀσκόν,
30 ἢ τάλαρον, ἢ σάκκον, ἢ ὅλως ἀγγεῖον ὁτιοῦν. ἀλλ' εἴπερ οὕτω λέγοιτο διχῶς ἐπινοηθήσεται τοιοῦτος γινόμενος,
ἓν μὲν τρόπον, ὥσπερ ὁ πίθος ὅταν ἀέρα μόνον ἐν αὑτῷ ἔχων, ἕτερον δὲ καθάπερ ἀσκὸς ἢ θύλακος, ἤ τι τοιοῦτον
ἕτερον, οὐ δυνατόν ἐστι συμπίπτειν ἐπ' ἀλλήλους τοὺς χιτῶνας, ὥσπερ τὸν πεφυσημένον ἀσκὸν οἴνου μένειν ἀεὶ
κενόν, ἀέρος δὲ μεστόν. εἰ δὲ καὶ τοῦτον ἐκκενώσειας ὡς συμπεσεῖν πανταχόθεν ἀκριβῶς, τηνικαῦτα γίνεσθαι κε-
νόν. καὶ τοίνυν καὶ τὴν ἀρτηρίαν εἰ οὕτως ἐροῦμεν ὑπάρχειν κενὴν ὡς ἀέρα περιέχουσαν, ὥστε κἂν ἐπὶ πλεῖ-
στον ᾖ διαπεφυσημένη τε καὶ διεστῶσα κενὴν ὀνομάζεσθαι, ἢ οὐχ οὕτως. ἀλλ' ὥσπερ ἐλέγομεν ἐπὶ τῶν ἀσκῶν.
ἐπειδὰν καὶ τὸν ἀέρα τις ἐξ αὐτῶν ἐκκενώσῃ. κατὰ μὲν δὴ τὸ πρότερον τῶν σημαινομένων ὁ κενὸς σφυγμὸς
ἔσται τοιοῦτος, οἷόν περ Ἐρασίστρατος ἀεὶ βούλεται κατὰ φύσιν ὑπάρχειν αὐτόν. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον οὐδὲν διοί-
σει τοῦ μικροῦ. τὸ γὰρ δὴ τρίτον τῶν σημαινομένων, οὔτε Ἀρχιγένης, οὔτε Ἀγαθῖνος, οὔτε Μάγνης, οὔτ' Ἀθη-
ναῖος, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς τῶν πνευματικῶν ἰατρῶν ἀληθὲς ὁμολογήσει. λέγω δὲ ὅταν ὀλίγα μὲν σώματα
40 περιέχῃ ἐν αὐτῇ ἡ ἀρτηρία, πλείστην δὲ τὴν κενὴν χώραν. οὐ γὰρ εἶναι τοιαύτην οὐδεμίαν ἐν κόσμῳ νομί-
ζουσιν. ἀλλ' ἡνῶσθαι τὴν ὅλην οὐσίαν ἑαυτῇ. λοιπὸν οὖν ὡς ἔφαμεν ἤτοι τὸν μικρὸν σφυγμόν, ἢ τὸν ἀερώδη
κενὸν ὀνομάσομεν. οὕτω δὲ καὶ τοὺς ἐναντίους αὐτοῖς, πλήρεις. τόν τε μέγαν, καὶ τὸν οἷον ὑγροφανῆ. ἀλλὰ τού-
τους μὲν κατὰ τὴν ἐγκεχυμένην οὐσίαν. καθ' ἣν δὴ καὶ μάλιστ' ἄν τις ὀνομάσειε κυρίως, ἢ πλήρεις, ἢ κενὸν ἀγγεῖον.
ἑτέρως δὲ καθ' αὐτὸ τῆς ἀρτηρίας τὸ σῶμα. τουτέστι τοὺς χιτῶνας αὐτῆς. οὓς ἄμεινον ἡγοῦμαι σκληροὺς καὶ
μαλακούς, οὐ πλήρεις, ἢ κενοὺς ὀνομάζειν. οὐδὲν γὰρ ὁμοιομερὲς σῶμα κενὸν ἢ πλῆρες καλεῖται, πλὴν εἰ μὴ κατὰ
μεταφοράν. ἧς οὐ χρὴ προσάπτεσθαι κατὰ τὰς ἐπιστημονικὰς διδασκαλίας. ἀλλ' εἰ μὲν ἔχοιμεν ὀνόματα κύρια
τούτοις χρῆσθαι προσῆκεν. εἰ δὲ μή, λόγῳ μᾶλλον ἑρμηνεύειν ἕκαστον τῶν πραγμάτων οὐκ ἐκ μεταφορᾶς ὀνομάζειν,
ὅταν γε διδάσκειν τις βούληται καὶ μὴ περιλαλεῖν. ἐπεὶ τῷ γε μεμαθηκότι τὸ πρᾶγμα συντόμου δηλώ-
σεως ἕνεκεν ἐγχωρεῖ καὶ διὰ τῶν ἐκ μεταφορᾶς ὀνομάτων, καὶ διὰ τῶν ἐκ καταχρήσεως ἐνδείκνυσθαι τὸ λε-
50 γόμενον. ἡ πρώτη μέντοι διδασκαλία τῶν τεχνικῶν ἁπάντων πραγμάτων ὑπὲρ τοῦ σαφής τε εἶναι, καὶ διηρθρω-
μένη κυρίων ὀνομάτων δεῖται. τὸ τοίνυν σῶμα τῆς ἀρτηρίας τουτέστιν ὁ χιτὼν αὐτοῦ ἤτοι σκληρότερος ἐστὶ τοῦ
δέοντος, ἢ μαλακώτερος, ἢ δηλονότι σύμμετρός τε καὶ κατὰ φύσιν ἔχων. οὐ γὰρ δὴ κατ' αὐτό γε τοῦτο πάλιν,
ἢ ἀερώδη τινὰ φήσομεν περιέχεσθαι οὐσίαν, ἢ ὑγράν. ἓν γάρ ἐστι τὸ συνεχὲς ἑαυτῷ πανταχόθι. πλὴν εἴ που τρήμ-
ματά τινα πάνυ σμικρὰ κέκτηται. ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἢ ἀερώδη τινὰ περιέχειν οὐσίαν, ἢ ὑγράν, ἢ ἀτμώδη πάντως
ἀναγκαῖόν ἐστιν. ἢ συμπεπτωκέναι παντάπασιν, ἀλλὰ συμπεπτωκότα μὲν εἰς ἴσον τοῖς οὐδ' ὅλως ἔχουσι καθί-
σταται. περιέχοντα δὲ ὑγρόν, ἢ ἀτμόν, ἢ ἀέρα. μαλακώτερον ἐργάσεται τὸ τῆς ἀρτηρίας σῶμα. ὥστε ἐκ
περιόδου πάλιν εἰς τοῦθ' ἥκειν ἡμᾶς ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐλέγομεν. ὡς ἤτοι σκληρός ἐστιν ἢ μαλακὸς ὁ τῆς ἀρτηρίας
χιτών. ὁ γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ λόγος οὐκ ἄλλην τινὰ τρίτην ἐδήλωσε φύσιν. ἀλλὰ τῶν εἰρημένων δυοῖν. διαφέ-

ρούς τε γενέσεων αἰτίας. ἦν δὲ οὐ τοῦτο τὸ προκείμενον, οὐδὲ χρήσιμον ὅλως εἰς τὰ παρόντα. ὡς ἔγωγε καὶ πά-
σας εἰπεῖν ἕτοιμός εἰμι τὰς τῶν σκληρῶν τε καὶ μαλακῶν γενέσεις, εἰ μέλλοιμι τινὸς ἐντεῦθεν ἀπολαύειν
εἰς τὰ παρόντα χρηστοῦ. πειράσομαι δ' ὡς ἔνι μάλιστα διὰ βραχυτάτων αὐτὸ πρᾶξαι. πάντων τῶν σωμάτων
ἐκ γῆς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ πυρὸς συνεστώτων, ἐν οἷς μὲν ἂν ὑπάρχῃ πλεῖστον ἤτοι τὸ γεῶδες στοιχεῖον, ἢ
τὸ ὑδατῶδες ὑπὸ ψύξεως πεπηγός, ἀναγκαῖον εἶναι τὰ τοιαῦτα σκληρά. ἐν οἷς δ' ἂν ἢ τὸ πυρῶδες, ἢ τὸ ἀε-
ρῶδες, ἢ τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον ἀπαγὲς ἐπικρατεῖ, μαλακὰ ταῦτ' εἶναι πάντα. οὕτω δὲ καὶ εἰ ῥήματα τινὰ καὶ
πόρους ἔχοιεν, εἰ μὲν ἤτοι γεώδους οὐσίας, ἢ ὑδατώδους πεπηγυίας ἐπικρατούσης ἐν αὐτοῖς, ἀναγκαῖον εἰς
σκληρότητα τοῦ παντὸς σώματος συντελεῖν. εἰ δ' ἤτοι λεπτομεροῦς τινός, ἢ ὑγρᾶς ἀπαγοῦς, εἰς μαλακότητα.
τούτων οὕτως ἐχόντων, ἤδη δίκαιον ἔρεσθαι τὸν ἄνδρα. ἐπί τι μάλιστα φέρουσιν ὑποκείμενον πρᾶγμα τὸ
10 τῆς πληρότητος ὄνομα. πάντως γὰρ ἢ τὴν σκληρότητα καλοῦσι πληρότητα ἁπλῶς, ἢ τινὰ τῶν εἰρημένων
αὐτῆς διαφορῶν. αἱ διαφοραὶ δ' ἦσαν, ὅταν ἤτοι ξηρότης ἐπικρατῇ γεώδης, ἢ πῆξις ὑδατώδης. εἴτ' οὖν ἔχει
πόρους τινὰς τὸ ὑποκείμενον ἐν ἑαυτῷ, εἴτε μή. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν κενότητα, πότερον τὴν μαλακό-
τητα λέγουσιν, ἢ τινὰ τῶν διαφορῶν αὐτῆς. ἦσαν δ' οἶμαι καὶ αἱ ταύτης διαφοραὶ κατ' ἐπικράτειαν, ἤτοι
λεπτομεροῦς οὐσίας, ἢ ὑδατώδους ἀπαγοῦς. ἀλλ' οὐδεμίαν ἀποκρίνασθαι τούτων τολμῶσιν. ἔδει γὰρ ἂν
οὕτως δή που μήτε τῆς σκληρότητος ἕτερόν τι τὴν πληρότητα, μήτε τῆς μαλακότητα τὴν κενότητα τι-
θέμενοι. φεύγουσι δ' ἀπὸ τοῦ λόγου πάντα τρόπον, ἔνιοι μὲν αὐτῶν ἀναισχυντότερον. εἰσὶ δ' οἳ καὶ μετ' αἰδοῦς
τινός. ἡ δ' ἀπόδρασις ἡ γοῦν εὐσχήμων εἰς τὴν τοῦ πνεύματος καταφεύγει δύναμιν. ὡς γὰρ οἴνου φασὶ ποιότης
λέγεται πληρότης, οὕτω καὶ τοῦ πνεύματος ἐστί τις πληρότης. ἀλλ' ἐνταῦθα πάλιν ἡμῶν ἀξιούντων, οἴνου
τινὰ πληρότητα καλοῦσιν ἀποσαφεῖν αὐτούς, ἄρρητον εἶναι φασὶ τὸ πρᾶγμα. πῶς οὖν ὦ πρὸς Διὸς ἢ ὀνομά-
20 ζειν ἐπιχειρεῖτε τὸ ἄρρητον, ἢ διδάξειν ἡμᾶς ἐλπίζετε. εἰ γὰρ μήτε διδάξαι δύνασθε τὸ πρᾶγμα, μήτ' ἑρμη-
νεῦσαι λόγῳ, πῶς ἂν ἢ μάθοιμεν τι τῶν γραφομένων ὑφ' ὑμῶν, ἢ κρίναιμεν; καὶ μὴν ἰδοὺ φασὶν ἐπ' αὐτῶν
τῶν τοσούτων δείκνυμί σοι τὸν πλήρη σφυγμόν. καλῶς τοίνυν ποιήσεις ὦ οὗτος εἴπερ ἐστὶν ἄρρητος μὲν δεικτὸς
δέ, μηδὲν μὲν γράφων ὑπὲρ αὐτοῦ. δεικνὺς δὲ μόνον ἡμῖν τὸ πρᾶγμα. καὶ μὴν καὶ γράφεις ὡς ἑρμηνεῦσαι
δυνάμενος καὶ δεικνύειν ἀδυνατεῖς. οὐδὲ γὰρ συστῆναι δύναται κατὰ δεῖξιν οὐδεμία διδασκαλία χωρὶς
ἐξηγήσεως. ἐπιβάλλειν οὖν με κελεύεις τοὺς δακτύλους ὡς οἶμαι ἐπὶ τὴν ἀρτηρίαν, εἶτ' ἐρεῖς, ἰδοὺ πλήρης
ὁ σφυγμὸς ὁ τοιοῦτος ἐστὶν οὗ νῦν αἰσθάνῃ. τοῦτο δὲ εἰ μὲν ἁπλῆ τις ὑπῆρχε καὶ μία ποιότης τοῖς σφυγμοῖς,
ἀληθῶς ἂν ἐλέγετο. νυνὶ δ' ἐπειδὴ πολλαὶ μὲν αὗται καθ' ὑμᾶς εἰσίν. ἅπασαι δὲ ὑποπίπτουσιν ἀθρόως, οὐκ
ἔθ' οἷόν τε χωρὶς ἐξηγήσεως οὐδεμίαν αὐτῶν ἐκμαθεῖν. ἰδοὺ γοῦν ἅπτομαι τῆς ἀρτηρίας ὡς κελεύεις, ἀλλ' οὐκ
εἰδὼς ὅ, τί ποτε τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ πληρότητα καλεῖς, οὐδὲν μᾶλλον ἐπὶ τῇ δείξει σου συνίημι τοῦ
30 πράγματος, ἢ πρόσθεν, ὅτ' οὐκ ἐδείκνυες. ἔστω γὰρ ὁπότ' ἐπιβάλλω τοὺς δακτύλους τῷ σφυγμῷ διαίρεσθαι
μὲν ἐπὶ πλεῖστον αὐτὸν εἰς μῆκος τε καὶ κύκλον. εἰ δὲ καὶ θλίψαιμι, καὶ πιέσαιμι, βιαιότερον ἐμπίπτειν τῇ
ἁφῇ. φαίνεσθαι δὲ καὶ σκληρὸν καὶ ταχύν. εἶτά με τὴν βίαιον αὐτοῦ προσβολὴν ὑπονοῆσαι λέγεσθαι πλη-
ρότητα, πῶς οὐκ ἄτοπον τι συμβαίη κατὰ τὴν δεῖξιν. ὃν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐμάθομεν ὀνομάζειν σφοδρὸν
σφυγμόν, τοῦτον νῦν μεταδιδασκόμεθα πλήρη καλεῖν. ἢ τοίνυν ἕτερόν τι σύμπτωμα τῆς διαστελλομένης ἀρ-
τηρίας ἐστί, καθ' οὗ κελεύεις με τὸ τοῦ πλήρους ὄνομα φέρειν, ἢ εἴπερ παρὰ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο ἐστί, ὄνομα μὲν
ἐπισάγεις τοῖς σφυγμοῖς, πρᾶγμα δ' οὐδὲν διδάσκεις. εἰ δ' ἀρκεῖ σοι λέγειν ἄρρητον εἶναι τὸ πρᾶγμα, συγ-
χωρήσεις δή που καὶ μοὶ λέγειν ἄλλας ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις ὑφ' ἡμῶν ποιότητας ἐν τοῖς σφυγμοῖς ὑπάρχειν
κατὰ τὴν διαστολὴν τῆς ἀρτηρίας φαινομένας τρεῖς τὸν ἀριθμόν. οὐκ ὀρθῶς ὑφ' ἡμῶν παραλελειμμένας.
εἰ δ' ἐρωτήσαιτέ με τίνας ταύτας, ἀρρήτους εἶναι φήσω κυρίοις ὀνόμασιν. ἐκ μεταφορᾶς δ' εἰ βούλοισθε, διδάξειν
40 ὑφέξομαι. καθάπερ γὰρ φωνὴν τὴν μὲν λευκὴν εἶναι, τὴν δὲ μέλαιναν φαμέν, οὕτω καὶ τῶν σφυγμῶν τὸν μέν τινα
λευκὸν ὑπάρχειν ἐρῶ, τὸν δὲ μέλανα. καὶ ταύτην πρώτην εὐθέως τὴν ποιότητα παραλελεῖφθαι πρὸς ὑμῶν. ἑτέ-
ραν δὲ δευτέραν. καθ' ἣν ἤτοι γλυκύτης τις, ἢ πικρότης αὐτοῦ ὁρᾶται. χρῆναι δὲ καὶ τούτων τῶν ὀνομάτων ἀκούειν ἐκ
μεταφορᾶς. ἄρρητον γὰρ εἶναι τὸ πρᾶγμα. δειχθῆναι μέντοι δυνάμενον. ἰδοὺ γέ τοι δείκνυμί σοι τὸν σφυγμὸν τοῦτον
τὸν πικρόν, ἀλλὰ καὶ ἡ τρίτη ποιότης ἄρρητος μὲν ἐστί, δειχθῆναι μέντοι δυναμένη. καλῶ δ' αὐτὴν ὑπογραφῆς ἕνεκα
στρυφνότητα. καθάπερ γὰρ ἐν τῇ γεύσει τὸν στρυφνὸν χυμὸν διαγινώσκομεν, οὕτω καὶ τῇ ἁφῇ τὴν οἷον στρυφνὴν τῆς
ἀρτηρίας προσβολήν, τούτῳ τῷ τρόπῳ τις χρώμενος οὐ τρεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τριάκοντα φήσει παραλελεῖ-
φθαι διαφορὰς σφυγμῶν. καὶ πρὸ πάντων ἐκείνῳ μοι πρόσεχε τὸν νοῦν, ὅτι στρυφνὸς μὲν τις χυμὸς κυρίως
ὀνομάζεται. πλήρης δ' οἶνος οὐδεὶς κυρίως. ἀλλ' εἴ τις οὕτω προσαγορεύει, μεταφορᾷ χρῆται, κατ' ὃν ὀλίγον
ἔμπροσθεν ἐξηγησάμεθα τρόπον. ἀπὸ μὲν δὴ τῶν κυρίως ὀνομασμένων ἅπασιν ἀνθρώποις, ἐγχωρεῖ μεταφέ-
50 ρειν. οὐ μὴν ἀπὸ τῶν μετενηνεγμένων αὖθις ἑτέρας ποιεῖσθαι μεταφοράς. οὐδὲ γὰρ ποιηταῖς τοῦτό γε συγχω-
ρητέον ἐστί. μή τι γε τοῖς ἐπιστημονικόν τι καὶ τεχνικὸν ἐπαγγελλομένοις διδάξειν. ὥσθ' ὁ μὲν ἀπὸ τῶν χυμῶν ἐπὶ
τὴν ἁφὴν μεταφέρων τὸ στρυφνὸν ὄνομα συγγνωστὸς ἀπὸ τῶν χυμῶν κυρίως ἀρχόμενος. ὁ δ' ἀπὸ τοῦ κατὰ γεῦσιν
πλήρους ἐπὶ τὸ κατὰ τὴν ἁφὴν πλῆρες ἀξιῶν μεταβαίνειν, οὐδὲ κατὰ νόμον οὗτός γε ποιεῖται τὴν μετάβα-
σιν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ποιητῶν ἐξουσίας ἐπέκεινα πρόεισιν, ἀπὸ τῆς προτέρας μεταφορᾶς ἑτέραν ποιῶν δευτέραν
μεταφοράν. εἰ γὰρ ἅπαξ τοῦτο συγχωρηθείη, καὶ τρίτην ἀπὸ τῆς δευτέρας οἶμαι τολμήσει, καὶ τετάρ-
την ἀπὸ τῆς τρίτης, καὶ πέμπτην ἀπὸ τῆς τετάρτης ποιήσασθαι μεταφοράν. ὥστε εἰς ἐκφορὰν ὄντως ἐμβάλ-
λειν τοὺς ἐπιτριβομένους ὑπ' αὐτοῦ. καίτοι γε οὐδ' ἀπὸ τῶν κυρίων ὡς ἔτυχε μεταφέρειν ἔξεστιν οὐδὲ τοῖς ποιηταῖς.
ἀλλὰ κἂν Πίνδαρος ἢ τις εἴη τις ὠκεανοῦ τὰ πέταλα τὰς κρήνας λέγων, οὐκ ἐπαινεῖται. καὶ πολὺ μᾶλλον ἐπει-

δὰν ἀψευδῆ

καὶ ἀψευδῆ δὲ πρὸς ἄκμονι χαλκεύειν γλῶσσαν, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον εἴπῃ. ἀλλὰ γὰρ ὡς ἔοικεν, οὐδὲν οὕτω
πολυλογίας ἐστὶ ποιητικὸν, ὡς ἐπιτολμῶν ἀνὴρ, ὃς ἀγνοεῖ. διαφορὰς γενῶν ἑκάστου τῶν πραγμάτων ἐξευρεῖν,
ὅσαι τ' εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν, ὁποῖαι τὸ εἶδος, ἀνδρὸς ἔργον ἐστὶ θεωρίαν λογικὴν ἥκει βεβηκότος. ἐφεξῆς δ' ὀνόματα κα
τ' αὐτῶν θέσθαι, ῥητορικοῦ τινὸς, ἢ τ' ἀληθέστερον φάναι, διαλεκτικοῦ. ὅταν οὖν ἄνθρωποι μήτε λογικὴν θεω-
ρίαν ἥκει βεβηκότες, μήθ' ἑρμηνεύειν ἱκανοὶ, τολμῶσι ἅπτεσθαι πολὺ μειζόνων ἢ καθ' ἑαυτοὺς πραγμάτων αὐτοί τε
πολυλογοῦσι, καὶ τοὺς ἐξελέγχοντας ἀναγκάζουσι καὶ ὅτι μάλιστα βραχυλογίαν ἀσκοῦσιν, εἰς τὴν αὐτὴν ἐκεί-
νοις ἐμπίπτειν μακρολογίαν, ὅπερ οἶμαι κἀγὼ νῦν πάσχω. διὰ γάρ τοι τὸ πλῆθος ὧν ἡμαρτήκασιν ἐξίσταμαι
τῆς συνήθους ἐμαυτῷ βραχυλογίας. ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα καθ' ὅσον οἷόν τε, συντέμνειν πειράσομαι. γένοιτο δ' ἂν
τοῦτο τὰ καὶ καθόλου καὶ κοινὰ πάντων ἁμαρτήματα διελέγχοντός μου, τὰ δὲ κατὰ μέρος ἑκάστου παραλείποντος.
10 ἐστὶ δὲ κοινὰ, καὶ καθόλου ταυτὶ, πότερα ποιότητά τινα τοῦ τῆς ἀρτηρίας χιτῶνος ὁ πλήρης σημαίνει σφυγ-
μὸς, ἢ τῆς ἐγκεχυμένης οὐσίας τὸ ποσὸν, ἢ τὸ ποιὸν, ἢ τοῦ συμφύτου πνεύματος. ὡς καὶ τοῦτο τινὲς ἐτόλμησαν
εἰπεῖν, ἤτοι δύναμίν τινα, ἢ ποιότητα. τοῦ μὲν γὰρ σώματος αὐτοῦ τῆς ἀρτηρίας αἱ ποιότητες ὡς ὀλίγον ἔμ-
προσθεν ἐδείκνυμεν, οὐ πληρότης ἂν οὐδὲ κενότης. ἀλλὰ σκληρότης τε, καὶ μαλακότης ὀνομάζοιντο δικαιότε-
ρον. τῆς δ' ἐγκεχυμένης οὐσίας αὐτῆς τὸ ποσὸν, ὀρθῶς μὲν ἄν τις ὀνομάσειε πληρότητα καὶ κενότητα. διαφέ-
ρουσι δ' οὐδὲν αὗται μεγέθους τε καὶ σμικρότητος. εἰ δὲ μὴ τὸ ποσὸν, ἀλλὰ τὸ ποιὸν τῆς περιεχομένης ἐν αὐτοῖς
οὐσίας ὑπὸ τῶν ὀνομάτων φάσκοιεν δηλοῦσθαι, κυρίως μὲν οὐκ ἂν ὀνομάζοιεν. ὑπάρχουσαν μέντοι τινὰ ἐροῦσι διαφο-
ρὰν, οὐ μὴν αἰσθήσει γε διαγνωστὴν, ὡς ἐν τοῖς περὶ διαγνώσεως ἐπεδείξαμεν. ἡ δὲ τοῦ πνεύματος πληρότης τε καὶ κε-
νότης, ἔτι δὴ καὶ μᾶλλον ἀναίσθητος ἐστὶ αὐτὴ καθ' αὑτήν. εἰ δ' ὡς αἴτιον τις αὐτὴν ἐν δείξει λαμβάνοι, τῆς μὲν ῥώμης
αὐτοῦ τὸν σφοδρὸν σφυγμὸν θήσεται σημεῖον, τῆς δ' ἀρρωστίας τὸν ἀμυδρόν. εἴη δ' ἂν ὁ ταῦτα τιθέμενος ἐκ τῆς πνευ-
20 ματικῆς αἱρέσεως. ὥστε κἂν νῦν δῆλον ὡς οὐ κοινὴν ἔννοιαν, οὐδ' αἰσθήσεως πάθος εἰς διάγνωσιν ἥκον ἐρεῖ τις, ἀλλ' ἑ-
αυτοῦ δόγμα πρεσβεύσει. χρὴ δ' οὐδ' ἐν ταῖς τῆς ἐννοίας τοῦ πράγματος ἀποδόσεσιν, ἔτι ἐν ταῖς διαγνώσεσι περιέ-
χεσθαι δόγμα. κοινὰ γὰρ ἁπάντων ἐστίν. ἀλλ' ἐν μόναις ταῖς αἰτίαις λέγεσθαι. καθάπερ ἡμεῖς ποιήσομεν ἐν τοῖς περὶ τῶν
ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων ὑπομνήμασιν. ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ ἁπάσας διεξιόντες τὰς ἀλλοιούσας τοὺς σφυγμοὺς αἰτίας
ἀναγκασθησόμεθα δογμάτων ἐφάπτεσθαι. κατὰ μέντοι τὴν νῦν ἐνεστῶσαν, αὐτὸ τοὐναντίον οὐδενὸς χρὴ ψαύειν
τὸν λόγον, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον δόγματος. ἀρκεῖν οὖν οἶμαι ταῦτα καὶ περὶ πληρότητός τε καὶ κενότητος εἴς γε τὰ
παρόντα. λεχθήσεται γὰρ ἐπιπλέον ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τοῖς περὶ διαγνώσεως. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσα περὶ αὐτῶν ἐπιπλεῖ-
στον Ἀρχιγένης περιλαλεῖ, καὶ ταῦτ' ἐν τῷ κρίνειν αὐτοῦ τὸ περὶ τῶν σφυγμῶν βιβλίον εἴρηται. διεγνώκειν μὲν
γὰρ ἐγὼ τό τε κατ' ἀρχὰς ἀρκεσθῆναι ταῖς τέτρασι ταύταις πραγματείαις, ὑπὲρ ὧν ἤδη πολλάκις ἐμνημόνευ-
σα, πρώτης μὲν τῆς νῦν ἐνεστώσης. δευτέρας δὲ τῆς διαγνωστικῆς, καὶ τρίτης τῆς αἰτιολογικῆς. καὶ τετάρ-
30 της τῆς προγνωστικῆς. ἀλλ' ἕτεροι πολλοὶ βιαζόμενοί τε καὶ καταναγκάζοντες ὑπὲρ τοῦ περὶ σφυγμῶν
Ἀρχιγένους βιβλίου γράψαι με, καὶ δεικνύντες τινὰ μὲν ὀρθῶς αὐτῷ, τινὰ δὲ οὐκ ὀρθῶς εἴρηται, συντο-
μωτέραν εἰργάσαντο τὴν νῦν ἐνεστῶσαν ἡμῖν διέξοδον. ἀποχωρήσας γὰρ ἐν αὐτῇ τῶν κατὰ μέρος ἁπάντων, αὐτὰ
τὰ καθόλου δίειμι κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον. οὐχ ὥσπερ ἔν τε τῷ δευτέρῳ τῷ πρὸ τοῦδε. καὶ κατ' αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ
βιβλίον ἐν τῷ περὶ τῆς σφοδρότητος λόγῳ τὰς ῥήσεις παρέγραψα τοῦ Ἀρχιγένους ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι τὰ κα-
κῶς εἰρημένα. μεταβὰς οὖν ἤδη πρὸς τὸν περὶ τῆς σκληρότητός τε καὶ μαλακότητος λόγον ἐπιδεῖξαι πειρά-
σομαι κἀνταῦθα τὴν περὶ τὰ ὀνόματα πλημμέλειαν τῶν ἀνδρῶν. δι' ἣν ἀναγκαίως καὶ περὶ τὴν διάγνω-
σίν τε καὶ πρόγνωσιν ἐσφάλησαν. ἐν γὰρ κυρίως σημαινόντος ἑκατέρου τῶν ὀνομάτων, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκ μετα-
φορῶν οὗτοι μεταφορὰς ποιοῦσιν. τίς γοῦν οὐκ οἶδεν ὡς τὸν μὲν σίδηρον καὶ τὸν λίθον, καὶ τὸ ξύλον σκληρὰ σώ-
ματα εἶναι φαμέν. ἔλαιον δὲ καὶ μέλι, καὶ γάλα, καὶ ὕδωρ, μαλακά. κριτήριον γὰρ οἶμαι πάντες ἄνθρωποι
40 σκληροῦ καὶ μαλακοῦ σώματος ἔχομεν τὴν ἁφὴν, ταύτην οὖν ἐπιβάλλοντες τοῖς ἔξω ὑποκειμένοις, ὅσα μὲν
ἂν αὐτὴν εὑρίσκωμεν ὑποδεχόμενα, καὶ οἷον ἐγκαταβαινούσῃ πως ὑπείκοντα, μαλακὰ προσαγορεύο-
μεν. ὅσα δ' ἔμπαλιν, αὐτὸ τὸ ἡμέτερον δέρμα βιάζηταί τε καὶ ὠθεῖ. τὸ δ' ὑπεῖκον εἰς ἑαυτὸ δέχηται,
τὰ βιαζόμενα, σκληρὰ ταῦτα προσαγορεύομεν. εἰ μὲν γὰρ ἁπλῶς εἴκοι τε καὶ ἀναφέροιτο πρὸς τοῦ βια-
ζομένου, τὸ μὲν ἀναφερόμενον ἀσθενέστερον ἅπαντες ὀνομάζουσι. τὸ δ' ἀναφέρον, ἰσχυρότερον. οὕτω γὰρ καὶ ἄνεμος
ἰσχυρὸς οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀναφέρειν τε καὶ καταβάλλειν πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ δένδρα μέγιστα καὶ πλοῖα. καὶ ἡμεῖς
δ' αὐτοὶ καὶ χαλκὸν, καὶ σίδηρον, καὶ λίθους καὶ ξύλα, καὶ εἴ τι τούτων ἔτι ἢ σκληρότερον ἀναφέρομεν, ἐπει-
δὰν τοῖς ὄγκοις ᾖ μέτρια. καὶ ταύτῃ διήνεγκε τὸ ἰσχυρὸν τοῦ σκληροῦ. τὸ μὲν γὰρ ὡς εἴρηται νῦν ἤδη, τῆς ἀρ-
χαίας ἕδρας ἐξίστησί τε καὶ ἀναφέρει τὸ πλησιάζον. τὸ δὲ σκληρὸν μὲν, οὐ μὴν καὶ ἰσχυρὸν, οὐκ ἐξίστησι μὲν ἐγκατα-
βαίνει δὲ τῷ μαλακωτέρῳ, κοιλαῖνόν τε, καὶ βοθροῦν, καὶ πιλοῦν αὐτό. ταῦτά τοι καὶ ὁ Πλάτων ἔλεγε, σκλη-
50 ρὰ μὲν οἷς ἂν ἡμῶν ἡ σὰρξ ὑπείκοι. μαλακὰ δὲ, ὅσα ἂν τῇ σαρκί. πολὺ δ' ἀκριβέστερον ὁ Ἀριστοτέλης οὐ τὸ ὑπο-
κείμενον ὀνομάζων μαλακὸν, ἀλλὰ προστιθεὶς αὐτῷ, ποτὲ μὲν τὸ εἰς ἑαυτὸ, ποτὲ δὲ τὸ μὴ μεθιστάμενον. ἄν τε
γὰρ οὕτως εἴπωμεν. μαλακόν ἐστι τὸ ὑπεῖκον εἰς ἑαυτὸ, ἄν θ' οὕτω, μαλακόν ἐστι τὸ ὑπεῖκον, ἄνευ τοῦ μεθίστασθαι,
καλῶς ὁριούμεθα. καὶ μέντοι καὶ εἰ τὸ συναμφότερον ἅμα προσθέντες ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ γενέσεώς τε καὶ
φθορᾶς ὁ Ἀριστοτέλης ἐποίησε, μαλακὸν εἶναι φαίημεν τὸ ὑπεῖκον εἰς ἑαυτὸ καὶ μὴ μεθιστάμενον. ἔτι σαφέστερον
ὁριούμεθα διὰ δυοῖν οἰκείων συμπτωμάτων ἐνδειξάμενοι τὸ μαλακόν. εἰς ἑαυτό τε γὰρ ὑπείκει καὶ οὐ μεθίστα-
ται. ἑκάτερον δ' ἐστὶ αὐτῷ μόνῳ συμβεβηκός. ὡς τό γε ὑπείκειν κοινὸν ὑπάρχει σύμπτωμα μαλακοῦ τε καὶ ἀσθε-
νοῦς. τὸ δὲ εἰς ἑαυτὸ, μόνου τοῦ μαλακοῦ. καθάπερ τὸ μὴ εἰς ἑαυτὸ, μόνου τοῦ ἀσθενοῦς. καὶ μὲν δὴ καὶ ὥσπερ εἰς
τὸ περιέχον μεθίστασθαι τοῦ ἀσθενοῦς ἴδιον, οὕτω τὸ μὴ μεθίστασθαι μόνου τοῦ μαλακοῦ. τὸ μὲν οὖν ὑπεῖκον εἰς ἑαυ-

τὸ, καὶ μὴ μεθιστάμενον ἅπαντες Ἕλληνες ὀνομάζουσι μαλακόν. τὸ δ' οὕτως αὐτῷ διατιθὲν, σκληρόν. οὐδὲ ἔστιν ὥσ-
περ ἄλλων τινῶν ὀνομάτων πλείω τὰ σημαινόμενα κυρίως ὀνομάζοντι, καὶ μὴ τροπικῶς οὕτως, καὶ μαλα-
κοῦ, καὶ σκληροῦ. ἣ γὰρ ἂν αὐτὰ καὶ ὁ πάντων δεινότατος εἰς σημαινομένου διαίρεσιν εἶπεν Ἀριστοτέλης.
ὥσπερ ἀμέλει τούτων ἐφεξῆς ἐν ταυτῷ βιβλίῳ τῷ δευτέρῳ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς ὑπὲρ ὑγροῦ τε καὶ ξηροῦ
διαλεγόμενος, ἑκάτερον αὐτῶν ἐδίδαξε πλεοναχῶς λεγόμενον, ἀλλ' οὐ σκληρόν τε καὶ μαλακόν. οὐδ' ἐν ἐκείνῳ
τῷ συγγράμματι πολλῶν ὀνομάζεσθαι φησίν. ὥσπερ οὐδὲ ἐν ἄλλῳ τινί. καθάπερ οὐδὲ ὁ Πλάτων. ἀλλ' ἐν ἑκατέρου τῶν
ὀνομάτων ἄμφω τὼ ἄνδρε εὑρίσκετον σημαινόμενον. ὅταν γ' ὡς εἴρηται κυρίως τις ὀνομάζῃ καὶ μὴ τροπικῶς.
ἐπεὶ κατά γε τὰς μεταφορὰς ἀναρίθμητον ἔσται τι πλῆθος σημαινομένων οὐ τούτων μόνον τῶν ὀνομάτων, ἀλ-
λὰ καὶ τῶν ἄλλων σημαινομένων ἁπάντων. αὐτίκα γέ τοι Πλάτων αὐτὸς φησὶν ἐν Σοφιστῇ, σκληροὺς λέ-
10 γεις καὶ ἀντιτύπους ἀνθρώπους, οὐ κατὰ τοῦ σώματος δήπου φέρων ἑκάτερον τῶν ὀνομάτων. οὔτ' οὖν τὸ
σκληρόν. οὔτε τὸ ἀντίτυπον. ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ψυχῆς καὶ ταύτης μάλιστα τοῦ ἤθους τε καὶ τοῦ τρόπου. οὕτω
δὲ καὶ οἶνον ἔφη σκληρὸν τις ἐκ μεταφορᾶς ὀνομάζων, καὶ φωνὴν σκληράν. ἐπιτήδευμά τε καὶ βίον. ἔθος
τ' αὖ καὶ νόμον, ἄνεμόν τε καὶ ὕδωρ. ἤτοι τὸ ἀπηνὲς, ἢ τὸ δύσμικτον, ἢ τὸ δυσξύμβολον, ἢ τὸ ἀηδὲς, ἢ τὸ δυ-
σκατέργαστον, ἢ τὸ δυσκαταγώνιστον, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἐκ μεταφορᾶς ὀνομάζων. τὸ δὲ σκληρὸν σῶμα τὸ κυ-
ρίως τε καὶ πρώτως λεγόμενον ἀντίτυπόν τε ἐστὶ καὶ κατ' οὐδὲν εἴκει τῷ πλησιάζοντι. τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον,
ἄνθρωπον μὲν σκληρὸν λέγουσι τὸν μονότροπον καὶ δυσπειθῆ, καὶ πρὸς ἅπαν ἀντιτείνοντα. νόμον τε σκληρὸν
καὶ δικαστὴν, οἷς μηδὲν μέτεστι συγγνώμης. οἶνον μὲν τι σκληρὸν ὅταν ἰσχυρὸς ᾖ τῇ ποιότητι. καὶ πλήττῃ βιαί-
ως, ἤτοι τὴν κεφαλὴν, ἢ τὴν αἴσθησιν τὴν γευστικήν. ὕδωρ δ' αὖ σκληρὸν, τὸ δυσκατέργαστόν τε καὶ βραδύπορον, ὡς
ἐπὶ πλεῖστον ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις μένον, ἕκαστον τε τῶν ἄλλων ὅσα σκληρὰ λέγομεν οὐ κυρίως, οὐδὲ πρώτως.
20 ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός τε καὶ μεταφέροντες ἀπό τινος ὁμοιότητος οὕτως ὀνομάζομεν. ἐπειδὴ δὲ πολλὰ συμ-
βέβηκε τῷ σκληρῷ σώματι, καθ' ἕκαστον αὐτῶν αἱ μεταφοραὶ γίγνονται, οὐ μὴν τούτου γε ἕνεκεν ἐπιλαθέσθαι
προσήκει τοῦ πρώτου τε καὶ κυρίου τῶν σημαινομένων. ἁπλοῦν γάρ τοι τὸ σκληρόν ἐστι, καὶ ἡ σκληρότης ἁπλῆ
ποιότης. ὅταν οὖν ἐπὶ γεῦσιν ἢ ὄσφρησιν, ἢ ὄψιν, ἢ ἀκοὴν ὁ λέγων μεταφέρει τοὔνομα, τηνικαῦτα χρὴ τὸν ἀκούον-
τα τῆς πρὸς τὸ κύριον ὁμοιότητος ἀναμιμνήσκεσθαι. καὶ γὰρ καὶ ἡ κρίσις αὕτη τῶν μεταφορῶν ἐστιν εἴτε ὀρ-
θῶς εἴτε οὐκ ὀρθῶς εἰσὶν εἰρημέναι. τὰς μὲν γὰρ ἐναργῆ τὴν ὁμοιότητα καὶ πρόδηλον ἐχούσας ἐπαινοῦμεν.
ὅσαι δὲ ἀμυδραί τε εἰσὶ καὶ ἄδηλοι λέγομεν ἅπαντες. ἀλλ' οὔτ' ἄλλο τι τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς ἀγαθὸν ἑρμηνεί-
ας ἔγνωσται. διόπερ ἀσαφεῖς ἐσχάτως εἰσὶν, οὐθ' ὡς ἐν καιρῷ χρηστέον ἐστὶ ταῖς μεταφοραῖς. εἰ μὲν οὖν ἀσα-
φῆ μόνον ἦν αὐτῶν τὰ συγγράμματα τάχ' ἂν τις ἧττον ἐμέμψατο. νυνὶ δ' ἐπεὶ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν τῶν
πραγμάτων ὧν διδάσκειν ἐπιχειροῦσι, διαφθείρουσι ταῖς ἀκαίροις διαφοραῖς, δίκαιον ἤδη μέμψασθαι μει-
30 ζόνως αὐτοῖς. ὅταν δ' ἔτι πρὸς τούτῳ τις εἰς τοσοῦτον ἐμπληξίας ἥκῃ, ὥστε αὐτὰ τὰ πρῶτά τε καὶ κυριώ-
τατα τῶν ὀνομάτων ἐπιφέρων τοῖς οἰκείοις πράγμασιν ἐκ μεταφορῶν λαμβάνει τὰ σημαινόμενα, πῶς ἄν
τις ἀνάσχοιτο; φωνὴν μὲν γὰρ λευκὴν ἐκ μεταφορᾶς νοήσειεν ἄν τις, οὐ μὴν χρῶμά γε λευκὸν ἔθ' ὁμοίως ἐκ με-
ταφορᾶς ἀκούειν ἐγχωρεῖ. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο λέγεται κυρίως λευκὸν, οὐδ' ἄλλο τῶν κυρίως οὐδέν. οὕτω δὲ καὶ ἄν-
θρωπον μὲν στρυφνὸν ἐκ μεταφορᾶς. οἶνον δὲ στρυφνὸν οὐκέτ' ἐκ μεταφορᾶς, ἀλλὰ δηλονότι πρώτως τε καὶ κυρίως.
ὥσπερ οὖν εἴ τις τὸν Θηραῖον οἶνον ὀνομάσας στρυφνόν. εἶτ' ἐξελεγχόμενος ὡς ψευδῶς δοξάζει γλυκὺν ὄντα οἶνον, ᾧ
μηδὲ βραχὺ μέτεστι στρυφνότητος οὕτω προσαγορεύων, ἀπίθανος ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ κατ' ἐκεῖνο τὸ σημαινόμε-
νον φαίη εἰρῆσθαι οἱ, στρυφνὸν τὸν οἶνον. ὥσπερ καὶ ἀνθρώπους ἐνίοτε λέγομεν εἶναι στρυφνοὺς ἐν ἴσῳ τῷ ἀη-
δεῖς. οὕτω καὶ ὅστις ἁπλοῦν ὁτιοῦν σῶμα σκληρὸν εἰπὼν οὕτω κελεύσειεν ἀκούειν τῆς προσηγορίας ὡς οἶνος λέ-
γεται σκληρὸς, οὐκ ἄν μοι δόξειε σώφρων εἶναι. πασῶν γὰρ τῶν ἁπλῶν ποιοτήτων ἐχουσῶν ὀνόματα λῆρος
40 μακρός ἐστιν ἐκ μεταφορῶν αὐταῖς ἕτερα ἐπεισάγειν. κατὰ μὲν τὰς ὀσμὰς ὄντως οὐκ ἔστι ἁπασῶν τῶν ποιοτή-
των ὀνόματα. καὶ συγχωρήσειεν ἄν τις ἀλλοτρίοις χρήσασθαι μεταφέροντα. κατὰ μέντοι τὴν ἁφὴν ἅπαν-
τα ὠνόμασται. καθάπερ που καὶ τοῦτ' Ἀριστοτέλης ἐδίδαξεν ἁπάσας ἐκθέμενος ἐφεξῆς αὐτῶν τὰς προσηγορίας.
ἃς καὶ τῶ νῦν ἐρῶ. θερμότης, ψυχρότης, ξηρότητης, ὑγρότης, βαρύτης, κουφότης, σκληρότης, μαλακότης, γλι-
σχρότης, κραυρότης, τραχύτης, λειότης, παχύτης, λεπτότης. οὕτω μὲν οὖν αἱ ἁπλαῖ ποιότητες ἅπασαι ῥηταί.
κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν σώματα. καὶ γὰρ καὶ τούτων ἑπτὰ μὲν αἱ κατ' ἐναντίωσιν
εἰσὶ συζυγίαι. τεσσαρεσκαίδεκα δὲ τὰ ὀνόματα. πρώτη μὲν οὖν ἐναντίωσις θερμοῦ καὶ ψυχροῦ. δευτέρα δὲ ξηροῦ
καὶ ὑγροῦ, τρίτη δὲ βαρέος τε καὶ κούφου. τετάρτη σκληροῦ τε καὶ μαλακοῦ. πέμπτη γλίσχρου, καὶ κραύ-
ρου. ἕκτη τραχέος καὶ λείου. ἑβδόμη παχέος, καὶ λεπτοῦ. μὴ τοίνυν ὦ οὗτος ἔμπληκτα λήρει. μηδ' ὀνόμασιν
ἑλληνικοῖς τε καὶ κοινοῖς ἁπάντων οἴκοθεν ἐπίφερε καὶ παρὰ σαυτοῦ τὰ σημαινόμενα. ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα τῆς ἀρ-
50 τηρίας, ἢ σκληρὸν, ἢ μαλακὸν εἰπὲ πρώτως καὶ μάλιστα. τὸν δ' ὅπως ἔχει τοῦτον δεικνύντα σφυγμὸν, οὐ κυ-
ρίως μὲν, οὐδὲ πρώτως ἔτι. κατὰ συμβεβηκὸς δ' ἐξέσται σοι καλεῖν σκληρὸν, ἢ μαλακόν. εἴτε γὰρ ἡ κίνησις αὐ-
τὴ τῶν ἀρτηριῶν ὁ σφυγμός ἐστι, οὐκ ἄν τις εἴποι κυρίως ὀνομάζων σκληρὰν κίνησιν. εἴθ' ἡ ἀπ' αὐτῆς πληγὴ
κατὰ τὴν ἡμετέραν ἁφήν. εἴτε ἡ τῆς πληγῆς αἴσθησις, οὐδὲν οὐδὲ τούτων λέγεται κυρίως οὐδὲ πρώτως σκλη-
ρόν. ἀλλὰ παρονομάζεται δηλονότι τοῦ σκληροῦ σώματος ὁ σκληρὸς σφυγμός. ἐκεῖνο δὲ μόνον οὐκ ἄλλῳ τινὶ
παρονομάζοντες, οὔτε κατὰ συμβεβηκὸς οὔτε μεταφέροντες, ἢ καταχρώμενοι προσαγορεύομεν σκληρὸν,
ἀλλὰ κυρίως τε καὶ πρώτως. ὅταν οὖν τις σκληρὸν σφυγμὸν, ἢ κατὰ τὴν τοῦ πνεύματος λέγῃ ποιότητα φαί-
νεσθαι τοιοῦτον, ἢ καὶ κατὰ τὴν ἰδιότητα τῆς θερμότητος, ἢ κατὰ ἄλλο τι τῶν λαληθῆναι μὲν δυναμένων, δι-
δαχθῆναι δὲ ἀδυνάτων, οὐκ ἀνεξόμεθα τοῦ τὰ τοιαῦτα δηλονότι ληροῦντός τε καὶ περιλαλοῦντος. ὥσπερ
οὐδ' Ἀρχιγένους ἔν τε τῷ περὶ σφυγμῶν αὐτοῦ γράμματι, κἀν τῷ δευτέρῳ τῆς τοῦ πυρετοῦ σημειώσεως.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΣΦΥΓΜΩΝ

ΛΟΓΟΣ. Δ'.

Εἴρηται μοι καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν εὐθέως τοῦ δευτέρου γράμματος, ὅσον εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα χρήσιμον ἐν τῷ πρώτῳ πεπλήρωται βιβλίῳ, καὶ γὰρ ὁπόσον ἐστὶ τὸ πᾶν πλῆθος τῶν σφυγμῶν, ἐλέχθη. καὶ τὰς προσηγορίας, ὅσαι γε εἰσὶ προσηγορίαι, διήλθομεν. ἠξίωσά τε τὸν βουλόμενον ἤδη τὸ χρήσιμον εἰδέναι τῆς θεωρίας τὴν περὶ τῆς διαγνώσεως τῶν σφυγμῶν πραγματείαν, ἐφεξῆς τῇδε γεγραμμένην ἐν τέτταρσι βιβλίοις ἀναλεξάμενον. εἶτ᾿ ἐπ᾿ ἐκείνῃ τὴν περὶ τῶν αἰτίων ἐν τέτρασιν ἄλλοις. οὕτως ἤδη τὴν ἐξ αὐτῶν ἡμῖν γινομένην πρόγνωσιν ἀφικνεῖσθαι, γεγραμμένην καὶ αὐτὴν ἐν τέτρασιν ἄλλοις βιβλίοις. τὰ δὲ μετὰ τὸ πρῶτον ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ τῇ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν σφυγμῶν εἰρημένα. καθάπερ καὶ ταυτὶ τὰ νῦν γραφησόμενα διὰ τὴν περίεργον φλυαρίαν τῶν νεωτέρων ἰατρῶν εἴρηται. δεηθέντων τινῶν ἑτέρων, καίτοι γ᾿ ἀντιτείνοντος αὐτοῖς ἐμοῦ μέχρι πολλοῦ. βέλτιον γὰρ ἐνόμιζον εἶναι μηδόλως ἄχρηστα γράφειν, καὶ περιττὰ, μήθ᾿ ἑκόντα, μήτ᾿ ἄκοντα τοῖς φλυαροῦσιν ἀντιφλυαρεῖν. ἀλλὰ γὰρ ὄντως ἀφόρητόν ἐστιν ἐνίων τὸ θράσος ἀγνοούντων μὲν ὁπόσας ὠφελείας ἔχει τὰ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς, προχείρως δ᾿ ὁριζομένων οὐ τοὺς σφυγμοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ τἄλλα ξύμπαντα. καίτοι γε οὐδὲ μιᾶς χρείας οὔσης τῶν ὅρων ὅταν καὶ πρὸ ἐκείνων σαφῶς νοῆται τὰ πράγματα, καθάπερ ἤδη τῆς τοῦ σφυγμοῦ προσηγορίας, ἣν οὐ μόνον ἰατροὶ νοοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πάντες ἄνθρωποι. ὅταν γοῦν ἐκτείνοντες τὴν χεῖρα παρέχωσιν αὐτοῖς τὸν καρπὸν, ἅψασθαι κελεύοντες τοῦ σφυγμοῦ τὸν ἰατρὸν, ἆρ᾿ οὕτως οἰηθῆναι χρὴ λέγειν τοῦ σφυγμοῦ τὴν προσηγορίαν ὡς εἰ καὶ σκινδαψὸν εἶπον, ἢ πρᾶγμά τι σημαίνοντες ἐφθέγξαντο τὴν φωνὴν τήνδε; δοκεῖ μοι βέλτιον εἶναι φάναι νοοῦντας τι πρᾶγμα, κατ᾿ ἐκείνου τίθεσθαι τοὔνομα τοῦ σφυγμοῦ. πότερον οὖν οὕτω λέγουσι τὸν σφυγμὸν, ὡς τὸν ἱπποκένταυρον καὶ τὰς σειρῆνας, ἢ τὴν σκύλλαν, ἢ κατά τινος πράγματος ὑπάρχοντος ἤδη φέρουσι τοὔνομα; ἐμοὶ μὲν κἀνταῦθα βέλτιον εἶναι δοκεῖ φάναι, κατά τινος ὑπάρχοντος πράγματος ὑπ᾿ αὐτῶν λέγεσθαι τὸ τοῦ σφυγμοῦ ὄνομα. καὶ τοῦτ᾿ εἶναι τὸ πρᾶγμα, τὴν κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν, ἣν ὁρῶνται κινουμένην δι᾿ ὅλου τοῦ βίου πᾶσιν ἀνθρώποις ἐν ἅπαντι μορίῳ τοῦ σώματος, ἔνθα περ ἂν οὖσαι τύχωσι. καὶ μέντοι, καὶ κατὰ τὰ φλεγμαίνοντα μόρια σφυγμοῦ τινὸς αἰσθάνεσθαι φασί. καὶ κροτάφων σφυζόντων ἔν τε πυρετοῖς διαπύροις καὶ πλέονος ἀκράτου πόσει, καὶ κεφαλαλγίαις τισὶ, καὶ μάλιστα ταῖς ἐξ ἐγκαύσεως ἡλίου, καὶ ταῦτα ἀλλήλοις ἑρμηνεύοντες, οὐ δέονται μακρῶν λόγων, ὧν ἐπλήρωσαν οἱ νεώτεροι τῶν ἰατρῶν τὰ βιβλία, μετὰ τῶν θαυμαστῶν ἀντιλογιῶν ὧν πρὸς ἀλλήλους ποιοῦνται περί τε τοῦ κατ᾿ αὐτὸν τὸν σφυγμὸν ὅρου, καὶ τῶν ἐν μέρει διαφορῶν αὐτοῦ πασῶν. οἷον τοῦ σφοδροῦ, καὶ μεγάλου, καὶ πλήρους, ὁμαλοῦ τε καὶ τεταγμένου καὶ τῶν ἄλλων ὑπὲρ ὧν ἤδη πλέον εἴρηται δι᾿ ἐκείνων τῶν ὑπομνημάτων, ἐν οἷς ἐξηγοῦμαί τε ἅμα καὶ κρίνω τὸ περὶ σφυγμῶν Ἀρχιγένους βιβλίον, ἐπεὶ καὶ τοῦτον τὸν ἄνδρα σὺν τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς τοῖς νεωτέροις τὸ τῆς φιλαυτίας ἐπενείματο νόσημα. καινὴν γὰρ ἐγὼ τήνδε τὴν προσηγορίαν ἤδη τῷ καινῷ πράγματι τέθεικα. καίτοι γε οὐκ ἦν ἄξιος Ἀρχιγένης παθεῖν τοῦτο τὸ κακὸν, οὐκ ἀμελῶς ἐσχηκὼς ἀνὴρ περὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα. ἀλλ᾿ ὥσπερ ψώρας καὶ ὀφθαλμίας ἀπολαύουσιν ἔνιοι τῶν πλησιαζόντων ἄκοντες, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ οὗτος εἰς τὴν περὶ τῶν ὁρισμῶν φλυαρίαν ὑπεσύρη. καίτοι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀντιποιούμενος τῶν ἔργων τῆς τέχνης. ὅτι τοίνυν ὧν μάλιστα ἀγνοοῦσι, τοῦτ᾿ ἐφίενται, δείκνυμι διὰ συντόμων αὐτοῖς, ἀξιῶν ὃν βούλονται προβάλλειν ὄνομα. ἐπειδὰν τοῦτο πράξωσι κελεύων αὖθις ἀριθμὸν ἐπῶν εἰπεῖν, ἐν ὁπόσῳ βούλονται μέτρῳ ἐλθεῖν ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὸ προβληθὲν ὁρισμοῦ. τιτρώσκονται γὰρ ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπιδείξεως. καίτοι γε ἀναισθησίας ἤδη πλεῖστον ἥκοντες. ὡς γὰρ * ἐγχωρεῖ μὲν ὑπὲρ ἑκάστου τῶν ὀνομάτων ἐν ὅλον ποιεῖσθαι βιβλίον, ἔσται δὲ ἔπη πλείω τῶν χιλίων, ταῦτα περὶ πάντων ἡμῶν ὁμοίως διερχομένων, ἀλλὰ νῦν γε δεινὸν ἔοικε πείθεσθαι προβάλλειν ἀναγκαζόμενος ἐμαυτῷ τι τῶν κατὰ τοὺς σφυγμοὺς, εἰς ἐπίδειξιν αὐτῶν τῆς ματαίας φλυαρίας. ἔστω δὴ τοῦτ᾿ αὐτὸ τὸ πρῶτον καὶ σαφέστατον ὁ σφυγμός. εἰ γὰρ ἤδη τούτου δείξαιμι πόσην ἐποιήσατο ματαιολογίαν, οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλων ἔτ᾿ ἄδηλος ὁ λόγος μενεῖ. τὸν γοῦν σφυγμὸν κίνησιν ἀρτηριῶν ὡρίσαντο τινὲς, οἷς ἀντιλέγοντες ἔνιοι πρῶτον μὲν ἡμαρτῆσθαι τὸν ὅρον ἔφασαν. ἐπειδὴ παραλέλειπται τὸ καὶ τῆς καρδίας. ἐχρῆν γὰρ οὕτως ὁρίσασθαι σφυγμός ἐστιν ἀρτηριῶν καὶ καρδίας κίνησις, ἔνιοι δὲ οὐ καρδίας φασὶ δεῖν, ἀλλὰ τοῦ τῆς καρδίας ἀρτηριώδους μέρους προστιθέναι, ὡς γίνεσθαι τὸν ὅρον τοιοῦτον, σφυγμός ἐστι κίνησις ἀρτηριῶν καὶ τῆς κατὰ τὴν καρδίαν ἀρτηριώδους κοιλίας. ἢ νὴ δί᾿ οὕτως. σφυγμός ἐστι κίνησις ἀρτηριῶν, καὶ τῆς ἀρτηριώδους κοιλίας τῆς καρδίας. οἷς αὖθις ἕτεροι μεμφόμενοι κακῶς εἰρῆσθαι φασὶ τὸν σφυγμὸν κίνησιν ἁπλῶς. εἶναι γὰρ καὶ ἄλλας κινήσεις ἀρτηριῶν, καὶ καρδίας, οἷον τήνδε πεπτικὴν τοῦ περιεχομένου κατ᾿ αὐτὰς αἵματος. ἑλκτικήν τε τούτου καὶ προωθετικήν. ἀποκριτικήν τε τῶν περιττωμάτων. ἐχρῆν οὖν φασὶ προσκεῖσθαι τῷ ὅρῳ τὸ τῆς τῶν σφυγμῶν κινήσεως εἶδος, ἵν᾿ ἴδιος αὐτῶν ᾖ, καὶ μὴ πολλῶν κινήσεων κοινὸς, καὶ τοίνυν αὐτοὶ τὸν ὅρον ἐποιήσαντο τοιόνδε. σφυγμός ἐστιν ἀρτηριῶν καὶ καρδίας διαστολή τε καὶ συστολὴ, καὶ δηλονότι καὶ τούτου πάλιν αὐτοῦ τοῦ ὅρου τοσαῦται γεγόνασιν ἐπανορθώσεις, ὅσαι τοῦ πρόσθεν. ἐνίων μὲν αὐτῷ προστιθέντων, καὶ τὸ τῆς καρδίας, ἐνίων δ᾿ οὐχ ἁπλῶς καρδίας, ἀλλὰ τοῦ κατ᾿ αὐτὴν ἀρτηριώδους γένους, ἐνίων δὲ τῆς ἀρτηριώδους κοιλίας τῆς ἀριστερᾶς. εἰσὶ δ᾿ οἳ καὶ τοῦτο προσέθεσαν ὡς γίνεσθαι τοὺς ὅρους τοσούτους. σφυγμός ἐστιν ἀρτηριῶν καὶ καρδίας διαστολή τε καὶ συστολὴ, σφυγμός ἐστιν ἀρτηριῶν καὶ τοῦ τῆς καρδίας ἀρτηριώδους

μορίου διαστολή τε καὶ συστολή, σφυγμός ἐστιν ἀρτηριῶν, καὶ τῆς ἀρτηριώδους κοιλίας τῆς καρδίας διαστο-
λή τε καὶ συστολή. πολεμοῦσι δὲ τούτοις ἅπασιν ἕτερος χορὸς ἀνδρῶν, οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς μήνιγ-
γας σφύζειν λέγοντες. ἔνιοι δὲ καὶ τὸν ἐγκέφαλον. ἄλλοι δὲ ἀμφότερα. τινὲς δὲ πρώτως μὲν τὸν ἐγκέφαλον·
κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὰς μήνιγγας. ἄλλοι δὲ αὖ πάλιν οὔτε τὰς μήνιγγας, οὔτε τὸν ἐγκέφαλον ἡγοῦνται σφύ-
ζειν πρώτως. ἀλλὰ ταῖς μὲν ἀρτηρίαις ὑπάρχειν τοῦτο, κατὰ συμβεβηκὸς δ' ἐκείνοις. συνεξαίρεσθαι γὰρ αὐτὰ,
ταῖς ἐν αὐτοῖς ἀρτηρίαις φασὶ παμπόλλαις οὔσαις. εἰ μὲν οὖν συνεξαίρεται μόνον οὐδεμίαν αὐτὰ δύναμιν ἔχοντα
τῆς προειρημένης τοιαύτης κινήσεως, οὐδὲν ἔτι δεήσει προστιθέναι τοῖς προειρημένοις ὅροις. εἰ δ' ἔχει τινὰ δύναμιν
οἰκείαν ὁμοίαν ταῖς ἀρτηρίαις, ἀναγκαῖον ἔσται μνημονεύειν κατὰ τὸν ὅρον ἐγκεφάλου καὶ μηνίγγων. ὡς γενέσθαι
τὸν ὅλον ὁρισμὸν τοιόνδε, σφυγμός ἐστι διαστολὴ, καὶ συστολὴ καρδίας, καὶ ἀρτηριῶν ἐγκεφάλου τε καὶ μηνίγγων. εἰ δὲ τὸ
10 ἕτερον αὐτῶν μόνον ἔχει τὴν τοιαύτην δύναμιν, ἐκείνου μόνου μνημονεύσομεν, ἤτοι γ' οὕτω ποιοῦντες τὸν ὅρον. σφυγ-
μός ἐστι διαστολὴ καὶ συστολὴ καρδίας καὶ ἀρτηριῶν, καὶ μηνίγγων, ἢ οὕτω· σφυγμός ἐστι διαστολὴ καὶ συσ-
τολὴ καρδίας καὶ ἀρτηριῶν, καὶ ἐγκεφάλου. καὶ καθ' ἕκαστον γένος τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων ὅρων ὁμοία προσ-
θήκη γενήσεται. τινὲς μὲν γὰρ ὡς ἔφην ἠρκέσθησαν εἰπεῖν. σφυγμός ἐστι διαστολὴ καὶ συστολὴ καρδίας,
καὶ ἀρτηριῶν. ἔνιοι δὲ οὐχ ἁπλῶς οὕτως, ἀλλ' ἤτοι τῆς ἀρτηριώδους ἐν τῇ καρδίᾳ κοιλίας, ἢ τῆς ἀριστερᾶς,
ἢ τοῦ μορίου αὐτῆς τοῦ ἀρτηριώδους προσέθεσαν. ἑκάστου δὴ τούτων τῶν ὅρων, οἱ μὲν ἐγκέφαλον, οἱ δὲ μήνιγγας,
οἱ δ' ἀμφότερα προσθήσουσι. καὶ γενήσεται πλῆθος ὅρων οὐκ ὀλίγων. ἠμφισβήτηται δὲ οὐδὲν ἧττον αὐτοῖς καὶ
περὶ τῶν τῆς καρδίας κοιλιῶν. ἔνιοι γὰρ ἡγοῦνται μὴ σφύζειν τὴν δεξιάν. εἰσὶ δὲ οἳ σφύζειν μὲν, οὐ μὴν
πρώτως, οὐδὲ δι' αὑτήν, ἀλλὰ τῇ πνευματικῇ καλουμένῃ συγκινουμένην, ὥσθ' ὅσοι τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς
καρδίας, ἢ τῆς ἀρτηριώδους, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ὀνομάζοντες μνημονεύουσι διενεχθήσονται τοῖς κατὰ τὴν δεξιὰν
20 ἡγουμένοις σφύζειν. ἔτι δὲ μείζων ἄλλη διαφορὰ τοῖς ἰατροῖς ἐκ παλαιοῦ περὶ τῶν ἀρτηριῶν ἐγένετο. τινῶν
μὲν ἡγουμένων αὐτὰς ἐξ ἑαυτῶν σφύζειν, σύμφυτον ἐχούσας ὁμοίως τῇ καρδίᾳ τὴν τοιαύτην δύναμιν, ὧν
ἐστι καὶ ὁ Πραξαγόρας. ἐνίων δὲ σφύζειν μὲν αὐτὰς τοῦ χιτῶνος αὐτῶν διαστελλομένου τε καὶ συστελλομένου
καθάπερ ἡ καρδία, τὴν δύναμιν δὲ οὐκ ἐχουσῶν σύμφυτον ᾗ τοῦτο δρῶσιν, ἀλλὰ παρὰ καρδίας λαμβανουσῶν·
ἧς γνώμης ἔχεται καὶ Ἡρόφιλος. Ἐρασιστράτῳ δὲ οὐδέτερον ἀρέσκει. βούλεται γὰρ ἔμπαλιν τῇ καρδίᾳ τὰς
ἀρτηρίας σφύζειν. ἐκείνης μὲν ὅτι διαστέλλεται πληρουμένης τῇ πρὸς τὸ κενούμενον ἀκολουθίᾳ. τῶν δὲ ἀρτη-
ριῶν ὅτι πληροῦνται διαστελλομένων, πληροῦσθαι δὲ αὐτὰς τοῦ παρὰ καρδίας ἐπιπεμπομένου πνεύματος
φησίν. ἅμα μὲν οὖν ἀναγκαῖον ἐστιν ἀμφότερα γίνεσθαι τήν τε διαστολὴν, καὶ τὴν πλήρωσιν αὐτῶν, ἡγεῖσθαι δὲ τὸ ἕτερον
θατέρου λόγον αἰτίας ἔχον· ἐν μὲν τῇ καρδίᾳ τὴν διαστολὴν, ἐν δὲ ταῖς ἀρτηρίαις τὴν πλήρωσιν, ὥσπερ ὁρᾶ-
ται κἀπὶ τῶν ἐκτός. αἱ μὲν γὰρ τῶν χαλκέων φῦσαι, διότι διαστέλλονται διὰ τοῦτο πληροῦνται. οἱ σάκκοι,
30 δὲ καὶ οἱ θύλακοι, καὶ οἱ ἀσκοὶ, διότι πληροῦνται, διὰ τοῦτο διαστέλλονται. τὸν ὁρισμὸν οὖν ὑπὲρ ὅλην τὴν
οὐσίαν ἀκριβῶς τοῦ πράγματος μέλλει δηλώσειν, οὐδὲν αὐτῆς τῶν κυριωτάτων παραλείπειν προσήκει. τῆς δ' οὐσίας
ἀμφισβητουμένης ἀναγκαῖον ἔσται καθ' ἑκάστην αἵρεσιν, ἴδιον ὁρισμὸν γενέσθαι, ὥστε τοῖς Ἐρασιστρατείοις, οὕτως
ὁριστέον ἐστὶν, ἐνδείκνυσθαι τὸ ἴδιον ἐξ Ἐρασιστράτου δόγματος τῆς τῶν σφυγμῶν οὐσίας. τοῖς δ' Ἡροφιλείοις ὡς τὸ ἴδιον
Ἡροφίλῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὡσαύτως, οἰκεῖον ἑκάστοις ἐστὶν ὅρον ποιητέον τῷ σφετέρῳ δόγματι. τοῦτο δὲ εὐθέ-
ως αὐτὸ, οὐδεὶς σχεδὸν αὐτῶν ἐπίσταται. καὶ τούτου ἔτι μᾶλλον ἀναγκαῖον ἐγνῶσθαι δύο γένη τὰ πρῶτα τῶν ὁρισμῶν
εἶναι, τὸ μὲν ἕτερον ἐξηγούμενον σαφῶς τὴν τοῦ πράγματος ἔννοιαν, ἣν ἔχουσιν οἱ ὀνομάζοντες αὐτὸ, τὸ δ' ἕτερον
ὡς εἴρηται τὴν οὐσίαν διδάσκον. ἀρετὴ δ' ἑκατέρου τῶν ὅρων ἰδία. τοῦ μὲν τὴν ἔννοιαν ἑρμηνεύοντος ὁμολο-
γεῖσθαί τε πᾶσι τοῖς ὁμοφώνοις. καὶ μὴ προσάπτεσθαι τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος, τοῦ δὲ τὴν οὐσίαν διδάσκοντος,
ὁμολογεῖν μὲν τῷ κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἕτερον δὲ ὑπάρχειν αὐτοῦ. πρῶτον οὖν τοῦτό σοι γιγνέσθω γνώρισμα τῶν
40 εἰκῇ φλυαρούντων, ὅταν ἓν ἑνὸς τοῦ προκειμένου πράγματος ἀκούσῃς αὐτῶν λεγόντων ὅρον. ἐπί τινων μὲν γὰρ οὐ δύο
μόνον. ἀλλὰ καὶ τρεῖς καὶ τέτταρας, ἄμεινον ἐστὶ ποιεῖσθαι. πρῶτον μὲν τὸν ὁμολογούμενον ἅπασι τοῖς ὁμοφώνοις,
ὅς τις οὐδὲν ἀποφαίνεται περὶ τῆς τοῦ πράγματος οὐσίας, ἐπὶ ψιλῆς καταμένων τῆς ἐννοίας. ἕτερον δ' ἐπ' αὐτῷ
βραχὺ μέντοι τῆς ἐννοίας ἀποχωροῦντα. βραχὺ δέ τι καὶ τῆς οὐσίας ἐφαπτόμενον. καὶ τρίτον ἐπὶ τῷδε, πλέον
μὲν ἤδη τῆς ἐννοίας, πλέον δὲ καὶ τῆς οὐσίας ἑρμηνεύοντα, καὶ τέταρτον ἐπ' αὐτοῖς τὸν τὴν οὐσίαν ὅλην διδάσκον-
τα. τοῦτον μὲν οὖν δείκνυσθαι δεῖ, τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸν τρίτον ἔχοντα. τοῦτον δ' αὖ πάλιν, ἐπὶ τὸν δεύτερον,
κἀκεῖνον αὖθις ἐπὶ τὸν πρῶτον. αὐτὸν δὲ τὸν πρῶτον ἐξ αὐτοῦ πιστεύεσθαι, φαινομένων ἐναργῶς πραγμάτων
ἑρμηνείαν ἔχοντα. διὸ καὶ λόγον αὐτὸν ὀνοματώδη κέκληκεν ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς εἰ καὶ λόγον ὀνόματος ἑρμηνευ-
τικὸν εἰρήκει. τὸν δ' ἕτερον ὅρον, οὐσιώδη τινὲς ἐκάλεσαν, λόγον εἶναι φησὶν, τὸν τί εἶναι δηλοῦντα. τί μὲν γὰρ
ἐστιν ἑκάστῳ τῶν ὁριζομένων, τὸ ἦν εἶναι τοῦτον ἑρμηνεύειν φησί. τὰ συμβεβηκότα δὲ ἰδίως αὐτῷ συνδιέρχεσθαι τὸν
50 ἐννοηματικόν. ὑπολαμβάνει δὲ καὶ ἄλλον ὁρισμὸν εἶναι τὸν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος διδάσκοντα. καὶ τί με
δεῖ λέγειν μακρότερον ἔτι περὶ τηλικούτων πραγμάτων, ἃ δυοῖν ἐδεήθη βιβλίων τοῦ τρίτου, καὶ τετάρτου τῶν
ὑπομνημάτων ὧν ἐποιησάμην εἰς τὸ δεύτερον Ἀριστοτέλους τῶν δευτέρων ἀναλυτικῶν. ἐπ' αὐτοῦ δέ σοι τοῦ
σφυγμοῦ πειράσομαι δεῖξαι τούτων ἕκαστον. ὅσον οἷόν τέ μοι διὰ βραχυτάτων. ὅς τις δὲ οἷς εἶπον ὑπομνή-
μασι πρότερον ὡμίλησεν, οὗτος ῥᾷον ἀκολουθήσει τοῖς λεχθησομένοις. αἰσθανόμεθα κατ' ἔνια μόρια τοῦ δέρμα-
τος κινήσεώς τινος, οὐ μόνον ἐπιβάλλοντες αὐτῷ τὴν ἁφὴν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐνίοτε. καὶ ἤδη ἡ κίνησις ἐπὶ
πάντων φαίνεται τῶν ὑγιαινόντων ἐν πολλοῖς μέρεσι τοῦ σώματος. ὧν ἕν ἐστι καὶ τὸ κατὰ τὸν καρπὸν τῆς χειρός. ἐναρ-
γῶς μὲν οὖν ἀνιόντος τινὸς ἐκ βάθους ἐπὶ τὸ δέρμα καὶ πλήττοντος ἡμᾶς αἰσθανόμεθα. μετὰ δὲ τὴν πληγὴν ἐνίοτε
μὲν ἀποχωροῦντος αὐτοῦ σαφῶς. εἶθ' ἡσυχάζοντος, ἐνίοτε δ' εὐθέως ἀπ' ἀρχῆς ἡσυχάζοντος ἔμφασις γίγνεται. καὶ

μετὰ ταῦτα πάλιν αἰρομένου τε καὶ πλήττοντος, εἶτ' αὖθις ἀπιόντος τε καὶ ἡσυχάζοντος, καὶ τοῦτο διὰ παντὸς
ποιοῦντος ἀφ' ἧς ἂν ἡμέρας γεννηθῇ τις ἕως θανάτου τὴν τοιαύτην κίνησιν οἱ ἄνθρωποι πάντες ὀνομάζουσι σφυ-
γμόν. καὶ ὅς τις ἂν αὐτὴν διὰ ταχέος ἑρμηνεῦσαι δυνηθῇ, μάλιστα τὸν ἐννοηματικὸν ὅρον ὁ τοιοῦτος ἐργάζεται.
μήτε παραλιπὼν δηλονότι, μήτε προσθεὶς ἐκ περιττοῦ, παρὰ τὰ δῆλα ἅπερ ἄρτι ἔφην. εἰ δέ γέ τι προσθείη κἂν ᾖ
σμικρόν, εἰ μὲν ἄχρηστον εἴη τὸ προστιθέμενον ἀδολεσχήσει μάτην, εἰ δὲ χρήσιμον, ἀποχωρήσει κατ' ἐκεῖνο τῆς
ἐννοίας ἐπὶ τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος. ὥσπερ εἰ φαίη τὴν τῶν ἀρτηριῶν τοιάνδε κίνησιν εἶναι σφυγμόν. ὁ γὰρ
τοιοῦτος ὅρος, οὐ τὴν κίνησιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τίνων ἐστὶν ἑρμηνεύει. καίτοι τῶν ἰδιωτῶν. ὅτι μὲν ἔστι τις ἐν τῷ
σώματι τοιάδε κίνησις ἐναργῶς αἰσθανομένων. ἀγνοούντων δ' αὐτὸ τὸ κινούμενον σῶμα. εἰ δέ τις οὐ μόνον εἰδείη
τὴν ἀρτηρίαν γυμνώσας τοῦ δέρματος ἁπλῶς οὑτωσὶ κατὰ τὴν ἔξωθεν αὐτῆς περιγραφήν, ἀλλὰ καὶ τοὺς
10 χιτῶνας, ὁπόσοι τε εἰσὶ καὶ ὁποῖοι κατεσκέψατο, πορρωτέρω προυχώρησεν οὗτος, ἢ κατὰ τὴν ἔννοιαν. ἔτι
καὶ μᾶλλον ἐκείνου τοῦ πρόσθεν, ὃς ἔξωθεν αὐτὴν ἑώρα μόνον. εἰ δὲ δὴ καὶ τὴν δύναμιν εὕροι, καθ' ἣν αἱ ἀρτηρίαι
σφύζουσι, καὶ πότερον ἐξ ἑαυτῶν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως, ἢ παρὰ τῆς καρδίας, καὶ εἰ παρὰ ταύ-
της, ὅπως ἆρά γε πνευματικὴν ὕλην ἐπιπεμπούσης κατὰ τὴν ἐντὸς κοιλότητα τῶν ἀγγείων, ἢ δύναμίν τινα διὰ
τῶν χιτώνων αὐτῶν, ἔτι τε πρὸς τούτοις, ἥτις ποτέ ἐστιν ἡ χρεία τῆς κινήσεως αὐτῶν, οὗτος ἀκριβῶς εἴσεται τὴν
οὐσίαν ὅλην τῆς τῶν σφυγμῶν γενέσεως. οὐ μὴν ἅπαντά γε ταῦτα δυνατὸν ὅρῳ περιλαβεῖν. οὐ γὰρ βούλονται μακροὺς
εἰς τοσοῦτον γίνεσθαι τοὺς ὅρους οἱ χαίροντες αὐτοῖς. ὥστε οὐδ' ἔστι πᾶς ὅρος σφυγμῶν οὐσιώδης ἀκριβῶς, ἢ πάνυ
μακρὸς ἔσται. πρόσκειται δὲ τῷ λόγῳ τὸ ἀκριβῶς, ὅτι τῶν κατὰ τὴν οὐσίαν ἄλλος ἄλλο προσθέντες ἔνιοι τῶν
νεωτέρων ἰατρῶν οὐσιώδη νομίζουσιν ὅρον εἰρηκέναι τοῦ σφυγμοῦ, πρὸς τῷ κἀκεῖνο μέγιστον ἡμαρτηκέναι τὸ μό-
νον εἰρηκέναι τὸν ὁριζόμενον ὑπ' αὐτῶν οὐσιώδη, μὴ προειρημένου τοῦ κατὰ τὴν ἔννοιαν. ὃς ἐν τοῖς περὶ τούτων
20 λογισμοῖς ἡ μὲν ἐπιδέδεικται, κρείττων γινόμενος τοῦ κατὰ τὴν οὐσίαν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτ' αὐτὸ γινώσκοντες, εἰκό-
τως ἀποφαίνονται τὸ δόξαν ἀλόγως ἑαυτοῖς. ἀρξώμεθα οὖν αὖθις ἀπὸ τῶν ἐννοηματικῶν ὅρων, οὓς οὐδὲν ἔφαμεν
ἑρμηνεύειν πλέον, ὧν ἅπαντες ἄνθρωποι γινώσκουσιν. ἔοικε δ' οὐδεὶς εἰρῆσθαι τοιοῦτος. οὐδ' ὑπὸ τῶν ἐμπειρικῶν οἷς
ἔπρεπε μάλιστα πάντων ὅροις χρῆσθαι τοιούτοις, οὓς οἱ δεινοὶ περὶ τὰς προσηγορίας οὐδ' ὅρους ἀξιοῦσιν, ἀλλ' ὑπο-
γραφάς τε καὶ ὑποτυπώσεις ὀνομάζειν. ἐγένοντο δ' αὖ αἱ ὑπογραφαὶ τοιαίδε τινες. κίνησις ἀπροαίρετος ἔν-
τισι μορίοις ὑπάρχουσα τῶν ἐναίμων ζώων, ἡσυχίᾳ διακοπτομένη. καὶ μὲν δὴ καὶ εἰ φυσικὴν εἴποι τις τὴν
κίνησιν ἢ οὐχ ἑκουσίαν, ἢ οὐ καθ' ὁρμήν, οὐ διοίσει. εἰ δὲ καὶ ὅτι κατὰ τὰ σμικρὰ μόρια γίνεται τοῦ δέρματος,
ἢ ὅτι βραχυχρόνιος ἐν τῷ τῆς ὑπογραφῆς λόγῳ περιλάβοι, τελεώτερον ἀποδώσει τὴν ἔννοιαν. εἰ οὐδὲ καὶ
τὰς τῶν σοφιστῶν ἐπηρείας φυλάττοιτο, προσθήσει τῷ τῆς κινήσεως ὀνόματι τὸ αἰσθητήν. καίτοι γε αἱ τοιαῦται
προσθῆκαι δειλίας ἀλόγου μᾶλλον εἰσίν, ἢ ἀσφαλείας εὐλόγου σημεῖον. τὸ γὰρ τῆς κινήσεως ὄνομα πάντες ἄν-
30 θρωποι κατὰ τῆς ἐναργῶς φαινομένης αἰσθήσει λέγειν εἰώθασιν, ἐπεί τοι τὰς λόγῳ θεωρητὰς ἔστι τις λόγος
πιθανὸς ἐπιδεικνὺς ὑπάρχειν ἀεὶ τοῖς σώμασιν ἅπασιν, κἂν μὴ φαίνηται κινούμενα. καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ αἰσθητὸν
ὄνομα δύο σημαίνει, τό τε ὑποπῖπτον αἰσθήσει πρᾶγμα νῦν ἤδη, καθ' ὃν ἂν λέγοιτο χρόνον. ἕτερόν τε πρὸς
τούτῳ τὸ δυνάμενον αἰσθητὸν γενέσθαι κἂν νῦν ᾖ μηδέπω. καθὸ καὶ τὸν ἐν τῷ βυθῷ λίθον αἰσθητὸν εἶναι λέ-
γομεν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ διὰ τὸ τῆς φύσεως εἶναι δηλονότι τῶν αἰσθητῶν. ἡ τοίνυν αἰσθητὴ κίνησις ἔν τισι μέρεσι τοῦ σώ-
ματος ἕως ἂν ζῶμεν ἡ μὲν φαινομένη, σφυγμὸς ὀνομάζεται. διακόπτεται δὲ ὡς ἔφην ἡσυχίᾳ. τοῦτο γὰρ ἀσφα-
λὲς εἶναι νομίζουσι λέγειν μᾶλλον ἔνιοι τῶν ἰατρῶν, ἢ περ ἐκ διαστολῆς τε καὶ συστολῆς συγκεῖσθαι τὴν ὅλην κί-
νησιν. καίτοι γε οὕτως ἔχει τὸ φαινόμενον ἐναργῶς, εἰς ὕψος τε καὶ πλάτος καὶ μῆκος ἐκτεινομένης τῆς κινήσεως
ἐπὶ τῶν ἰσχνῶν τε καὶ μεγαλοσφύκτων. ἕτεροι δὲ τούτων ἀτολμότεροι τῶν ἰδίων παθῶν τῆς ἁφῆς αἴσθησιν αὐ-
τοῖς εἶναι φασί, δεδιότες ἀποφήνασθαι περί τινος τῶν ἐκτὸς ὡς ὑπαρχόντων ἐκ τῆς τῶν σκεπτικῶν καὶ ἀπορητι-
40 κῶν ὀνομαζομένων ἀγωγῆς, ἐπὶ τοῦτο γε ἠγμένοι. τούτοις μὲν οὖν ἀπολειπτέον ἡ μὲν ἔστιν. ἴσως γὰρ οὐδ' ὅτι φαί-
νηταί τις αὐτοῖς κίνησις ἀποφήνασθαι τολμήσουσιν, εἰ τὰ πάντα πείθοιντο τοῖς ἀπορητικοῖς. ἐκείνων γοῦν ἔνιοι
φασὶν οὐδὲ τὰ σφῶν αὐτῶν πάθη βεβαίως γινώσκειν, οὓς καλοῦσιν εἰκότως ἀγροικοπυρρωνείους. ἐπὶ δὲ τοὺς ὁμολο-
γοῦντας πεπεῖσθαι κίνησιν ὁρᾶν ἐναργῶς ὑπὸ τῷ δέρματι σώματός τινος εἰς μῆκος, καὶ πλάτος, καὶ βάθος ἐκτει-
νομένου μεταβάντες, ἐπειδὴ μετριώτεροι τῶν ἄλλων εἰσί, παρακαλέσωμεν αὐτοὺς διαιρεθέντος τοῦ δέρματος, ἢ κα-
τὰ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν, ἢ κατὰ τύχην ποτέ, σκέψασθαι τί ποτ' ἐστὶ τὸ φαινόμενον ὑπ' αὐτὸ κινεῖσθαι. δῆ-
λον γὰρ ὅτι παραπλήσιον ἀγγεῖον ὄψονται τῇ φλεβί, πλὴν ὅσῳ τὸν χιτῶνα διπλοῦν τε καὶ πολὺ ῥωμαλεώτερον
ἔχει, ὃ καλοῦμεν ἀρτηρίαν. ὄψονται δὲ ἐναργῶς καὶ τὸ πρόσθεν αὐτοῖς ἀμυδρῶς ὁρώμενον. ὡς κατὰ κύκλον
τοῦτο τὸ ἀγγεῖον διαστέλλεται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἥ τε καρδία γυμνωθεῖσα φανεῖται κινουμένη, καὶ ὁ ἐγ-
κέφαλος. ὥστε τολμῆσαι ποτε λέγειν αὐτοὺς τὴν ὁρωμένην κίνησιν ἐν τῇ τῶν σφυγμῶν γενέσει περὶ σώμα-
50 τα γίνεσθαι τὰ προειρημένα. πότερα δὲ πρώτως τε καὶ καθ' αὑτὸ ἡ δεξιὰ κοιλία τῆς καρδίας, ἢ συγκινου-
μένη τῇ ἀριστερᾷ κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκείνῃ ῥυθμὸν φαίνεται σφύζουσα, παραιτήσονται ζητεῖν ὁ κατὰ τὴν πρώ-
την μετάβασιν ἀπὸ τῆς ἰδιωτικῆς ἐννοίας ἐπὶ τὴν οὐσίαν προερχόμενος, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν ἐγκέφα-
λον φαινομένου σφυγμοῦ παραιτήσεσθαι ζητεῖν, εἴτε πρῶτος τε καὶ ἐξ ἑαυτοῦ τὴν ἐνέργειαν ἔχει ταύτην, εἴτε
συνεξαιρόμενος ταῖς κατ' αὐτὸν ἀρτηρίαις πολλαῖς καὶ μεγάλαις οὔσαις. ὁ δ' ἔτι μᾶλλον τοῦ δε τολμῶν ἀπο-
φήνασθαι περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν οὐσίας, καὶ τοῦτο προσθήσει. τέλεον δ' ἂν τις ὁρισμὸν ποιοῖτο τοῦ σφυγμοῦ
προσθεὶς τοῖς εἰρημένοις τὴν χρείαν τῆς γενέσεως αὐτῶν. ἣν ἡμεῖς ἐν τῷ περὶ χρείας σφυγμῶν ὑπομνήματι,
φυλακήν τε τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἔφαμεν εἶναι, γινώσκοντες, δηλονότι τοῦ τὸν τοιοῦτον ὅρον ποιουμένου κατὰ
τίνα τρόπον γίνεται τὸ φυλάττεσθαι τὴν συμμετρίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας. ἆρά γε τὸ ῥιπίζεσθαι κατὰ τὴν

κίνησιν, ἢ διὰ τὴν πρόσπτωσιν τοῦ ψύχοντος ἀέρος συναγομένης, ὡς μὴ διαφορεῖσθαι ῥᾳδίως, ἢ καθαιρομέ-
νης τὸ καπνῶδές τε καὶ λιγνυῶδες περίττωμα. χρεία δ᾽ ἐδείχθαι τῆς κατὰ τὰς ἀρτηρίας πνευματικῆς οὐσίας,
καὶ πρὸς τὴν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος γένεσιν, τῆς δ᾽ οὐσίας τῶν σφυγμῶν ἐστί, καὶ πότερον ὅταν αἱ ἀρτηρίαι δια-
στέλλωνται, τηνικαῦθ᾽ ἕλκεσθαι συμβαίνει τὰς ὕλας αὐτάς, ἢ ὅταν συστέλλωνται, καὶ πάλιν περὶ τοῦ ἐκκρίνεσθαί
τι τῶν ἀρτηριῶν, ὁ αὐτὸς λόγος, ἡμεῖς γὰρ ἐδείξαμεν ἕλκεσθαι μὲν διαστελλομένων, ἐκκρίνεσθαι δὲ συστελλο-
μένων. οἱ δ᾽ ἀπὸ τῆς πνευματικῆς καλουμένης αἱρέσεως, συστελλομένων μὲν ἕλκεσθαι νομίζουσι, διαστελλομένων
δ᾽ ἐκκρίνεσθαι. προσθήσει δ᾽ ἄλλος τούτοις ὁριζόμενος τὸν σφυγμὸν καὶ τὴν ποιητικὴν αἰτίαν αὐτοῦ. περὶ ἧς
αὐτῆς ἐζήτηται. πότερον ζωτική τίς ἐστιν, ἢ ψυχικὴ δύναμις, ἢ ὅλως οὐδὲ δύναμις, ὡς Ἀσκληπιάδης κατα-
σκευάζει. δῆλον οὖν ἐστὶν ὡς ὅτι οὐσιώδης ὀνομαζόμενος ὅρος, ὅσπερ ἐστὶ λόγος διδασκαλικὸς τῆς τοῦ πράγμα-
10 τος οὐσίας, τό τε γένος ἐρεῖ τοῦ σφυγμοῦ, καὶ τὰς διαφοράς, τήν τε χρείαν τῆς γενέσεως, καὶ τὴν ποιητικὴν αἰτίαν,
ἔτι τε πρὸς τούτοις ὑλικήν, ἢ ὀργανικήν, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλει. οἷον τὸ μὲν γένος ἤτοι κίνησιν, ἢ ἐνέρ-
γειαν, ἢ πάθος ἀρτηριῶν. τὰς δὲ διαφοράς, ὅτι κατὰ διαστολὴν καὶ συστολήν. καὶ ὅτι χωρὶς προαιρέσεως, τὴν
δὲ χρείαν ὅτι τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἕνεκεν, ἢ πνεύματος ζωτικοῦ γενέσεως, ἢ καὶ τὴν διὰ ψυχικοῦ. τὴν ποιητι-
κὴν δ᾽ αἰτίαν, ὅτι δύναμίς τίς ἐστι διαστέλλουσα τήν τε καρδίαν, καὶ τὰς ἀρτηρίας, ἤτοι ζωτική τις ἢ ψυχική, ἢ ἀμφό-
τερα. τὴν ὑλικὴν δὲ καὶ ὀργανικὴν τὴν κατασκευὴν τῶν ἀρτηριῶν εἰς ἣν εἶπον ἐνέργειαν ἐπιτηδείαν δεῖξαι.
καὶ γενήσεται δηλονότι καθ᾽ ἑκάστην αἵρεσιν λογικὴν ἴδιος ὅρος. ὁ μὲν γὰρ Ἐρασίστρατος ἐρεῖ τὸν σφυγμὸν
εἶναι κίνησιν ἀρτηριῶν κατὰ διαστολήν, καὶ συστολὴν ὑπὸ ζωτικῆς τε καὶ ψυχικῆς δυνάμεως γινομένην ἐπι-
πληρώσεως ἕνεκεν ἀρτηριῶν ἐχουσῶν ἐν αὐταῖς πνεῦμα ζωτικόν. ὁ δ᾽ Ἀσκληπιάδης, κίνησιν ἀρτηριῶν κατὰ
διαστολήν, καὶ συστολὴν πληρουμένων μὲν πνεύματος τῇ πρὸς τὸ λεπτομερὲς φορᾷ, κενουμένων δὲ τῇ κατα-
20 πτώσει τοῦ χιτῶνος αὐτῶν. ἡμεῖς δὲ φήσομεν ἐνέργειαν εἶναι τὸν σφυγμὸν ἰδίαν. πρώτως μὲν τῆς καρδίας, δευτέ-
ρως δὲ τῶν ἀρτηριῶν κατὰ διαστολήν, καὶ συστολὴν κινουμένων ὑπὸ ζωτικῆς δυνάμεως, ἕνεκα τοῦ φυλάτ-
τεσθαι μὲν τὴν συμμετρίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, γεννᾶσθαι δ᾽ ἐν ἐγκεφάλῳ πνεῦμα ψυχικόν. ἀνάλογον δὲ
τοῖς ὅροις τοῖσδε καὶ οἱ ἀπὸ τῶν ἄλλων αἱρέσεων ὁριοῦνται τὸν σφυγμόν. ἕκαστος δηλονότι κατὰ τὰς οἰκείας ὑποθέσεις.
ἐὰν μὲν οὖν τελέως ὁρίζωνται συμφωνήσουσιν ἀλλήλοις. ἐὰν δὲ ἐλλιπῶς, ἢ περιττῶς, ἢ κατά τι μοχθηρῶς, διενεχθή-
σονται. τούτου δέ σοι πίστις μεγίστη, τὸ τοὺς Ἡροφιλείους, οἵπερ δὴ καὶ πρῶτοι τὸν σφυγμὸν ἐπεχείρησαν ὁρίζεσθαι, δι-
ενεχθῆναι πρὸς ἀλλήλους, αὐτίκα παρεξάγοντας δὲ αὖθις καὶ τοὺς Ἐρασιστρατείους. ἤκμασε γὰρ ὁμοῦ ταῦτα πάν-
τα τὰ διδασκαλεῖα μετὰ τὸν Ἡροφίλου θάνατον, ἑτέρως πάλιν καὶ αὐτοὺς ποιεῖσθαι τὸν ὅρον τοῦ σφυγμοῦ, δια-
φωνοῦντας ἀλλήλοις τε, καὶ τοῖς Ἡροφιλείοις. αὐτοὶ μὲν γὰρ οἱ παλαιοὶ χωρὶς ὅρων ἐποιοῦντο τὰς διδασκαλίας.
ἐνδεικνύμενοι τὰ σημαινόμενα τῶν ὀνομάτων ὧν ἔλεγον αὐτῇ τῇ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ἰδέᾳ, καθ᾽ ἣν δηλονότι
30 καὶ τὰς παρ᾽ Ὁμήρῳ λέξεις ἅπασί τε τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς οἱ γραμματικοὶ σαφηνίζουσι. ὅ τι γὰρ ἐν τῇδε τῇ ἑρ-
μηνείᾳ μήπω σαφές, ἐξ ἑτέρας εὔδηλον γίνεται, καθάπερ ἐπὶ τοῦ πίσυρες. ἐν μὲν γὰρ τῷ, πίσυρες εὐρυαύχε-
νες ἵπποι, σαφὲς οὐδέπω τὸ σημαινόμενον ἐστί. ἐν μέντοι τῷ, ἔνθεν μὲν τέσσαρα βάλε ἕλοντο δέρματα δ᾽ ὀκτώ, καὶ
πίσυρας κυνέας, εὔδηλον ἐγένετο. τεττάρων γὰρ ὄντων τῶν καθοπλιζομένων ὥσπερ σαφῆ τέσσαρα λαβεῖν αὐ-
τοὺς φησίν, οὕτω καὶ περικεφαλαίας τέσσαρας. ὡσαύτως οὖν ὅταν ἀναγνῶμεν ἔν τινι τῶν παλαιῶν ἰατρῶν βι-
βλίῳ, σφύζειν τὸ φλεγμαῖνον μόριον, ἢ τὴν ἐπὶ φλεγμονῇ κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν σφυγμὸν ὀνομάζοντας
μόνην, ἐπὶ δὲ τοῦ κατὰ φύσιν ἔχοντος τοῦ σώματος, οὐδέποτε χρωμένους τῇ προσηγορίᾳ, λογιζόμεθα μὴ πᾶσαν ἀρ-
τηριῶν κίνησιν, ἀλλ᾽ ἤτοι τὴν μεγάλην καὶ σφοδράν, ἢ τὴν αἰσθητικὴν αὐτῷ τῷ κάμνοντι προσαγορεύεσθαι
σφυγμόν. οὕτω δὲ δοκεῖ τῇ προσηγορίᾳ τοῦ σφυγμοῦ κεχρῆσθαι, καὶ ὁ Ἐρασίστρατος. ὅταν δ᾽ αὖ πάλιν ἀναγνῶ-
μεν Αἰγιμίου τὸ περὶ παλμῶν βιβλίον, εὑρήσομεν ὃν νῦν ἡμεῖς καλοῦμεν σφυγμὸν ὑπ᾽ ἐκείνου παλμὸν ὀνο-
40 μαζόμενον. ἐναντίως δ᾽ αὐτῷ τὸν Ἡρόφιλον εὕροις ἂν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς περὶ σφυγμῶν πραγματείας διορίζον-
τα σφυγμὸν παλμοῦ. φαίνεται γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἅπασαν ἀρτηριῶν κίνησιν ἣν ὁρῶμεν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν ἕως τέ-
λους ὑπάρχουσαν ὀνομάζων σφυγμόν, ἐξ οὗ καὶ τὰς διαγνώσεις τῶν παρόντων καὶ τὰς προγνώσεις τῶν ἐσο-
μένων ποιούμεθα, μηδὲν τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν, ἢ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τὰς μήνιγγας δεόμενοι σφυγμοῦ. κυριω-
τάτη μὲν οὖν ἔννοια τοῦ σφυγμοῦ πᾶσι τοῖς νῦν ἰατροῖς ἐστὶν ἡ εἰρημένη. καὶ γὰρ δέονται ταύτης ὡς εἶπον ἄρτι.
τὸ δ᾽ ἐπὶ τῇδε, πᾶν ἤδη σοφιστικόν. ὅθεν οὐδὲ ὁρίζεσθαι προσήκει τὰ τοιαῦτα τῶν πραγμάτων. οὐδ᾽ αὖ τὸν
ἐμβάλλειν εἰς λόγους. καὶ παρ᾽ αὐτοῖς τοῖς διαλεκτικοῖς διαπεφωνημένους ἕξεώς τε μεγάλης δεομένους, ἵν᾽ ἀ-
κριβῶς τις αὐτοὺς κατορθώσῃ, πρὸς τῷ μηδ᾽ ἀναγκαῖον εἶναι δι᾽ ὅρων οὐσιωδῶν ποιεῖσθαι τὰς διδασκαλίας. οἱ
δ᾽ ἐννοηματικοὶ καλούμενοι τῶν ὅρων τοῖς μὲν ἤδη γινώσκουσι τὸ πρᾶγμα, περιττοί. τοῖς δ᾽ ἀγνοοῦσι, οὐκ
ἀναγκαῖοι, δυναμένης γε δὴ τῆς διδασκαλίας διὰ μακροτέρου λόγου γενέσθαι σαφεστέρας. εἰ μὲν γάρ
50 τις δύναται διὰ βραχέος θ᾽ ἅμα καὶ σαφοῦς λόγου περιλαβεῖν ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ δηλουμένου πράγμα-
τος ὑπὸ τῆς προσηγορίας, ἄριστος ἂν εἴη διδάσκαλος. οὐ μὴν ὅ γ᾽ ἀπολειπόμενος τῆς τοιαύτης. ἕξεως ἄχρη-
στος, ὥσπερ οὐδ᾽ ὁ μὴ καλῶς ἑρμηνεύων, ἄριστον μὲν γὰρ οὕτως σαφῶς ἑρμηνεύειν, ὡς οἱ περὶ Λυσίαν τε καὶ Δη-
μοσθένην ῥήτορες. οὐκ ἄχρηστοι δὲ εἰσὶ καὶ οἱ νῦν ἐν τοῖς δικαστηρίοις λέγοντες. οὐκοῦν κωλύω τοὺς δυναμένους τὰ
σημαινόμενα πράγματα πρὸς ἑκάστου τῶν ὀνομάτων ἐναργῶς τε ἅμα καὶ ταχέως ἑρμηνεύειν τοῖς ἀγνοοῦσιν. ὅς
γε καὶ αὐτὸς ἔργῳ φαίνομαι τοῦτο σπουδάζων. ἀλλ᾽ ὅτι περιττὸν ἐστὶ πράττειν οὕτως, ἐν οἷς ἤδη γινώσκουσι τὸ ἑρ-
μηνευθησόμενον ἅπαντες. οὐδ᾽ ὅλως τε χρὴ τοὺς οὐσιώδεις ὅρους λέγεσθαι τοῖς ἀρχομένοις ἥστινοσοῦν μαθήσεως.
ἀλλ᾽ ὅταν ἀπὸ τῆς ἐννοίας ἀρξάμενοι προσάγωμεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν τῆς οὐσίας γνῶσιν, εἴη ἂν ἤδη χρήσιμον
ἐν βραχεῖ λόγῳ περιλαβεῖν τὸ σύμπαν, ἕνεκα προχείρου μνήμης. ὅσοι τοίνυν ἰατροὶ καὶ φιλόσοφοι τοῖς ἀρχομέ-

νοις ὁτιοῦν μανθάνειν ἀπὸ τῶν οὐσιωδῶν ὅρων τὴν ἀρχὴν τῆς διδασκαλίας ποιοῦνται. κἂν ὅτι μάλιστα δυνα-
τοὶ λέγειν ὦσι, κἂν σαφῶς ἑρμηνεύσωσιν, ὅμως ἀσαφεῖς γίνονται, μὴ δυναμένων νοεῖν τῶν ἀκουόντων ἐν ὅροις
βραχέσι λεγόμενα πράγματα, μακρᾶς ἑρμηνείας εἰς νόησιν δεόμενα. προαποδειχθῆναι γὰρ χρὴ διὰ λόγων πολ-
λῶν τὴν οὐσίαν τοῦ ζητουμένου πράγματος, ἵνα γνωσθεῖσά τε καὶ πιστευθεῖσα νοηθῇ ποθ' ὕστερον ἐν βρα-
χείᾳ λέξει. ταῦτα οὖν εἰκότως μεμφόμενος ἀεὶ τοῖς ἐπιχειροῦσιν ἅπαντα δι' ὅρων διδάσκειν ἕνεκα πα-
ραδείγματος, ἐπὶ τὸν δὲ τὸν λόγον ἥκον, ἔργῳ πολλάκις ἐπιδειξάμενος, ὡς ὅτι περ ἂν προβάλλῃ τις ὄνομα,
βιβλίον ὅλον ποιεῖν ἐπιδείκνυμι ταῦτα πῶς ὁριστέον ἐστὶ τὸ δηλούμενον ὑπ' αὐτοῦ πρᾶγμα. λέγω μὲν οὖν αὖθις
ἀναλαβόντες περὶ τοῦ κατὰ τὸν σφυγμὸν ὅρου μνημονεύοντες ὀνομαστὶ τῶν δοξάντων αὐτὸν ὁρίσασθαι καλῶς.
ἤρξαντο μὲν οὖν ὡς ἔφην τῆς τοιαύτης περιεργίας, οἱ Ἡροφίλειοι. διεδέξαντο δ' αὐτοὺς ἔνιοι τῶν Ἐρασιστρα-
10 τείων. εἶθ' οἵ τε πνευματικοὶ καλούμενοι καί τινες τῶν μεθοδικῶν. εἰ μὲν οὖν ἁπάντων μνημονεύω, δυοῖν οὐχ ἑνὸς
ἔσται χρεία βιβλίων. βουλομένῳ δέ μοι τὴν οὐκ ἀναγκαίαν ταύτην πολυλογίαν ἐν ἑνὶ καταπαῦσαι γράμ-
ματι, τοσούτους αὐτάρκες ἐστὶ διελθεῖν ὅρους ἅμα τοῖς εἰποῦσιν ἀνδράσιν αὐτούς, ὅσους ἂν ὑποδέξασθαι δύναται
τὸ βιβλίον. ἐκ τούτων γὰρ ἔνεστι καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας κρίνειν. ὁ μὲν οὖν Ταραντῖνος Ἡρακλείδης ἐμ-
πειρικῷ πρέπουσαν ὑπογραφὴν ποιούμενος, τὸν σφυγμὸν εἶναί φησι κίνησιν ἀρτηριῶν καὶ καρδίας. ἴσμεν
δ' ὅτι τὴν ἀρχὴν οὐδ' ὁρίζεσθαι σπουδάζουσιν οἱ ἀπὸ τῆς ἐμπειρικῆς αἱρέσεως, ἀλλ' ὑποτυπώσεσί τε καὶ ὑπο-
γραφαῖς χρῶνται. καλοῦσι δ' οὕτως αὐτοὶ τοὺς λόγους, ὅσοι διὰ βραχέων ἑρμηνεύουσι τὴν ἔννοιαν τοῦ πράγμα-
τος, οὐ τὴν προσηγορίαν τοῦ πράγματος φθεγγόμενοι. ταύτην οὖν ἡγεῖται τοὺς ἀνθρώπους ἔχειν ἔννοιαν
τὴν τοῦ σφυγμοῦ προσηγορίαν, αὐτούς τε προτείνοντας ἐνίοτε τὴν χεῖρα καὶ τὸν σφυγμὸν ἀξιοῦντας ἅψασθαι
τὸν ἰατρόν. ὅταν δέ τινα λέγωμεν ἄσφυκτον ἐκ τῆς φωνῆς ταύτης ἡγούμεθα σημαίνεσθαι τὸν οὕτω διακεί-
20 μενον ἄνθρωπον, ὡς μηδεμίαν ὑποπίπτειν κίνησιν ἐν μηδενὶ μέρει τοῦ σώματος ἀρτηρίας μηδεμιᾶς. εἰ δ' ἔστι τις ἄλ-
λη κίνησις ἐν ταῖς ἀρτηρίαις αὐξανομέναις τε, καὶ τρεφομέναις, καὶ πληρουμέναις, καὶ κενουμέναις οὐδὲν αὐτῷ μέ-
λει, δι' ὅτι μηδ' ὑποπίπτει μηδεμιᾷ τῶν ἡμετέρων αἰσθήσεων τὸ γένος τοῦτο τῶν κινήσεων, ἀλλ' ἔστι λόγῳ θεωρητόν·
ᾧ λόγῳ καὶ τὰ φυτὰ πάντα φασὶν οἱ φυσιολογοῦντες ἀεὶ κινεῖσθαι, καὶ τό γε τούτου μεῖζον, ὅτι καὶ τἄλλα
πάντα μέχρι τῶν σκληροτάτων λίθων, καὶ γὰρ καὶ τούτων ἀπορρεῖ τι διαπαντός. ἔνιοι δὲ καὶ προσκρίνεσθαι
φασὶν αὐτοῖς ἐκ τοῦ περιέχοντος. τὴν μὲν οὖν τοιαύτην κίνησιν οὐ μόνον ἔτι ζῶντος, ἀλλὰ καὶ τεθνεῶτος ἤδη τοῦ ἀν-
θρώπου κατὰ τοὺς ταῦτα φυσιολογοῦντας ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, ὥστε οὐκ ὀρθῶς ἐροῦμεν ἀκινήτους ὑπάρχειν
τὰς ἀρτηρίας ἐπὶ τῶν τεθνεώτων, οὐδ' ἀσφύκτους ἐνίοις φαίνεσθαι τῶν ἔτι ζώντων. εἰ δὲ λέγοιντο πρὸς ἁπάν-
των οὕτως, εὔδηλον εἶναι κίνησιν, ἡμᾶς νοεῖν τε καὶ ὀνομάζειν, οὐ τὴν λόγῳ θεωρητήν, ἀλλ' ἥτις ἂν εἰς ἐναργῆ γνῶ-
σιν ἥκῃ διαθέσεως. ἐκ τοιούτων μὲν οὖν λογισμῶν, ὅ τε Ταραντῖνος Ἡρακλείδης, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐμπει-
30 ρικῶν ἑαυτοὺς πείσαντες ὑπεγράψαντο τὸν σφυγμὸν εἶναι κίνησιν ἀρτηριῶν καὶ καρδίας. ἐπειδὴ καὶ ταύτην
ἑώρων αἰσθητῶς κινουμένην ὡσαύτως ταῖς ἀρτηρίαις. ἀντεῖπον δ' αὐτοῖς ἔνιοι τῶν δογματικῶν οὐκ ἀξιοῦντες
αἰσθήσει μόνῃ κρίνεσθαι τὴν κίνησιν, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τῷ λόγῳ. τὸν γοῦν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας ἅπαν-
τας ὁμολογεῖσθαι μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις κινεῖσθαι. μὴ γὰρ ἂν ἀπ' ἀνατολῆς εἰς δύσιν ἀφικνεῖσθαι τοσαύτην
φορὰν ἄνευ κινήσεως, οὐ φαίνεσθαι δὲ κινουμένους. ἐχρῆν οὖν φασὶν εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, τοῦτο γοῦν προσκεῖσθαι
τῷ λόγῳ τῶν ἐμπειρικῶν, τὸ τὴν κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν καὶ τῆς καρδίας αἰσθητὴν εἶναι. καὶ λέγειν αὐτοὺς τὸν
σφυγμὸν εἶναι κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν καὶ καρδίας αἰσθητήν. ἔνιοι δ' ἀντιλέγοντες αὐτοῖς, κινήσεις αἰσθητὰς
φασὶ κατά τε τὴν καρδίαν τε καὶ τὰς ἀρτηρίας, οὐ τὰς σφυγμώδεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς παλμώδεις φαί-
νεσθαι. καὶ ταύτας οὖν ἐχρῆν περιλαμβάνεσθαι κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῶν σφυγμῶν. ἐάν θ' ἁπλῶς εἴπω-
σιν ἀρτηριῶν καὶ καρδίας εἶναι τὸν σφυγμὸν κίνησιν, ἐάν τε προσθῶσι τὴν αἰσθητήν. ἔνιοι δὲ καὶ σπασμῶν, καὶ τρό-
40 μου μνημονεύουσιν. ὡς καὶ τοιούτων τινῶν κινήσεων ἔστιν ὅτε γινομένων ἐν ἀρτηρίαις τε καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν
δηλονότι. καὶ διὰ τοῦτο ἀξιοῦσι προσκεῖσθαι τῷ ὅρῳ, τὸ φυσική. τοιοῦτον ὅλον αὐτὸν ἐργαζόμενοι. σφυγμός ἐστι
ἀρτηριῶν τε καὶ καρδίας κίνησις φυσική. τούτοις ἀντιλέγοντες οἱ συνηγορεύοντες τῷ τοῦ Ταραντίνου ὅρῳ φασί, μη-
δέποτ' ἐν ἀρτηρίαις ἢ καρδίᾳ τὰς τοιαύτας γίνεσθαι κινήσεις, μόνων τῶν νευρωδῶν σωμάτων οὔσας. ἀλλ' ὅτι μὲν ὅ τε
σπασμὸς, καὶ ὁ τρόμος ἐν νεύροις μόνοις γίνονται, κἀγὼ σύμφημι. παλμὸς δὲ προφανῶς ὁρᾶται καὶ περὶ τὸ δέρ-
μα συνιστάμενος. ἐναργῶς δὲ κἀν τοῖς σαρκώδεσι μορίοις, ἅπερ ἐστὶ μυῶν μέρη, καὶ κατά γε τοὺς φόβους, καὶ
τὰς ἀγωνίας ἐναργῶς ἡ καρδία φαίνεται παλλομένη. οὐ σμικρὰ δ' ἀντιλογία περὶ τῶν παθῶν τούτων γέ-
γονεν Ἡροφίλῳ πρὸς τὸν διδάσκαλον Πραξαγόραν, οὐκ ὀρθῶς ἀποφηνάμενον ἀρτηριῶν πάθος εἶναι καὶ παλμὸν,
καὶ τρόμον, καὶ σπασμὸν, οὐ γένει διαφέροντα τῆς σφυγμώδους ἐν αὐταῖς κινήσεως, ἀλλὰ μεγέθει. κατὰ φύσιν
μὲν γὰρ ἐχόντων αὐτῶν πάσης περιστάσεως γίνεσθαι τοὺς σφυγμούς, αὐξηθείσης δὲ τῆς κινήσεως αὐτῶν εἰς τὸ πα-
50 ρὰ φύσιν, πρῶτον μὲν σπασμὸν ἀποτελεῖσθαι, δεύτερον δ' ἐπ' αὐτῷ τρόμον, καὶ τρίτον τὸν παλμὸν ἀλλήλων
διαφέροντα μεγέθει πάντα ταῦτα τὰ πάθη. διὰ τοῦτ' οὖν Ἡρόφιλος εὐθέως ἐν ἀρχῇ τῆς περὶ σφυγμῶν πραγμα-
τείας ἀναφέρειν πειρᾶται τὴν τοῦ διδασκάλου δόξαν. ἀλλ' ὡς ἔθος Ἡροφίλῳ δι' ἑρμηνείας ἀσαφοῦς, ἣν ἐπὶ
τὸ σαφὲς οἱ ἀπ' αὐτοῦ μεταλαμβάνοντες ἔγραψαν, ἐν αἷς ἐποιήσαντο πραγματείαις περὶ τῆς Ἡροφίλου αἱρέ-
σεως. ὥστε εἰ μνημονεύω νῦν αὐτῆς Ἡροφίλου ῥήσεως, ἣν ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου περὶ σφυγμῶν ἔγραψεν, ἢ
τῶν εἰρημένων τοῖς ἀπ' αὐτοῦ, μέγεθος ἑνὸς βιβλίου γενήσεται περὶ μόνων τούτων ἐπιμελῶς διερχομένους·
ὅπου καὶ χωρὶς τοῦ μνημονεῦσαι τούτων ἓν ὅλον ἐμόν ἐστιν ὑπόμνημα περὶ τρόμου, καὶ παλμοῦ, καὶ σπασμοῦ,
καὶ ῥίγους. ἀρκεῖ δέ μοι κἀνταῦθα τὸ πλῆθος ἐνδεδειγμένῳ τῶν ἐπεισαχθησομένων λόγων εἰς τὸ προκείμενον
ζήτημα καταλιπεῖν αὐτό. τοσοῦτον μόνον εἰπόντι κατὰ φύσιν μὲν ἐχόντων ἡμῶν τὰς κατὰ τὴν καρδίαν τε καὶ

τὰς ἀρτηρίας κινήσεις διαστελλομένων τε κατὰ κύκλον αὐτῶν, καὶ αὖθις εἰς ἑαυτὰς συναγομένων γίνονται. πα-
ρὰ φύσιν δὲ ἐχόντων, κἂν παλμώδης ἢ κλονώδης, ἢ σπασμώδης, ἢ τρομώδης ἡ κίνησις φαίνοιτο τῶν ἀρτηριῶν, οὐδὲν
ἄτοπον ἐστὶ τὸν σφυγμὸν ὀνομάζεσθαι ποτὲ μὲν σπασμώδη, ποτὲ δὲ κλονώδη ποτὲ δὲ παλμώδη, ποτὲ δὲ τρομώδη καὶ τι-
νὲς καὶ καλεῖν ἔθος ἡμῖν ἐστὶ τινὰ κλονώδη σφυγμὸν οὐκ ὀλίγα φαινόμενον ἐναργῶς, οὗ τὴν φύσιν ἡρμήνευσα κατὰ
τὸ πρῶτον γράμμα τῆσδε τῆς πραγματείας, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ὀρθῶς ἄν τις προσθείη τῷ ὅρῳ τοῦ
σφυγμοῦ, τὸ φυσική. περὶ δὲ τῆς αἰσθητῆς ἐπειδὴ καὶ ταύτην ἔνιοι τὴν προσθήκην ἀξιοῦσι ποιεῖσθαι, τὸ πολλάκις
εἰρημένον ὑπ' Ἀριστοτέλους ἄξιον εἰπεῖν. ἐκεῖνος γὰρ ὁ ἀνὴρ αὐτάρκως ἐνίοτε διελθὼν, τί προστιθέναι φησὶ δεῖν
αὐτῷ διὰ τὰς σοφιστικὰς ἐνοχλήσεις ἔξωθεν ἄλλο, τὸ δοκοῦν ἑκάστοτε συμφέρειν τῷ λόγῳ. κἀγὼ τοὐπίπαν ὑπο-
γράφομαι τὸν σφυγμὸν ἀρτηριῶν καὶ καρδίας κίνησιν αἰσθητήν. καὶ μάλισθ' ὅτι καλοῦμεν ἀσφύκτους οἷς οὐκ
10 ἔστιν ἡ κίνησις αἰσθητή. καίτοι σωζομένης αὐτῆς πολλάκις, ὡς πρὸς τὴν οἰκείαν ὕπαρξιν. οὐ γὰρ ἂν ἔζησαν εἰ παν-
τάπασιν ἡ κίνησις ἀπώλετο τῆς καρδίας, καὶ τῶν ἀρτηριῶν. ὅ γε μὴν ἡροφίλειος Ἀλέξανδρος ὁ φιλαλήθης
ἐπικληθεὶς, διττὸν ἐποιήσατο διὰ τὰς τοιαύτας ἐπηρείας τὸν ὁρισμὸν τοῦ σφυγμοῦ, τὸν μὲν ἕτερον ἐκ αὐτοῦ τοῦ
πράγματος ἐκ οἰκείας φύσεως, ὃν ὡς ἐν ὑποκειμένοις ὀνομάζει. τὸν δὲ ἕτερον ὡς ἐν ἐπισκέψει. τὸν μὲν οὖν ὡς
ἐν ὑποκειμένοις σφυγμὸν εἶναι φησὶ καρδίας, καὶ ἀρτηριῶν συστολὴν, καὶ διάστασιν ἀπροαιρέτως οἷαί τε
φαίνεσθαι. τὸν δ' ὡς ἐν ἐπισκέψει, τὴν ἐκ τῆς τῶν ἀρτηριῶν διαπαντὸς ἀπροαιρέτου κινήσεως πρὸς τὴν ἁφὴν,
πληγὴν, καὶ τὸ μετὰ τὴν πληγὴν γινόμενον διάλειμμα. καὶ λέγει γέ τινας λογισμοὺς ἐπ' αὐτοῖς ὡς οἴεται πι-
θανοὺς ἐν τῷ ε. τῶν ἀρεσκόντων. ὥσπερ καὶ ὁ Ταραντῖνος Ἡρακλείδης ἐν οἷς ἀντιλέγει πρὸς τὸ περὶ σφυγ-
μῶν ἡροφίλου. ἀντιλογίαις δ' οὐχ ἥκιστα πρὸς τοὺς τοῦ φιλαλήθους ὅρους ἐχρήσαντο τοῖς μετ' αὐτὸν, ἔνιαι μὲν ἀπί-
θανοι πάνυ, καὶ προφανῶς ἐριστικαὶ, τινὲς δὲ ἧττόν τε καὶ μᾶλλον πιθαναὶ, πρὸς ἃς ἀπήντησαν τινὲς τῶν ἀπ'
20 αὐτοῦ, καὶ μακρός γε λόγος ἑκατέροις περαίνεται. διὰ κεφαλαίων δὲ κἀγὼ περὶ αὐτοῦ ἴσως ὀλίγον ὕστερον ὅλως ἐρῶ. πρό-
τερόν γε παραγράψας τοὺς τοῦ Δημοσθένους ὅρους, ὡσαύτως τῷ διδασκάλῳ φιλαλήθους ἐπικληθέντος. οὗ καὶ
τὰ τρία περὶ ὀφθαλμῶν ἐστὶ συγγράμματα, παρὰ πολλοῖς εὐδοκιμοῦντα. διαιρεῖται δ' οὖν καὶ οὗτος τὸν
σφυγμὸν ὁμοίως τῷ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ φησὶν εἶναι, τὸν μὲν κατὰ τὸ ὑποκείμενον καρδίας, καὶ ἀρτηριῶν διαστο-
λὴν ἢ συστολὴν φυσικὴν, φαίνεσθαι δυναμένην. τὸν δὲ ἐκ οὗ ποιούμεθα τὰς ἐπισκέψεις καρδίας, ἢ ἀρτηριῶν πρὸς
τὴν ἁφὴν πλῆξιν φυσικήν. καὶ τὸ μετὰ τὴν πληγὴν γινόμενον διάλειμμα. χρῆται δὲ κατὰ τοὺς ὅρους τῷ ἢ. συν-
δέσμῳ παραδιαζευκτικῷ. νομίζων τὸν καὶ συμπλεκτικὸν ὄντα τὸ μὲν συγκείμενον ἐξ ἀμφοῖν ὁρίζεσθαι μόνον,
ἰδίᾳ δ' ἑκάτερον οὐχ ὁρίζεσθαι μόνον ἰδίᾳ. δ' ἑκάτερον οὐχ ὁρίζεσθαι. βούλεται δ' αὐτὸς τὴν τῶν ἀρτηριῶν κί-
νησιν εἶναι σφυγμὸν αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν μόνον. εἶναι δὲ δηλονότι καὶ τὴν τῆς καρδίας αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν μόνην
καὶ ταύτην. εἶναι δὲ καὶ τὸ συναμφότερον σφυγμὸν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν διαστολὴν μόνην σφυγμὸν ὀνομάζεσθαι
30 καὶ τὴν συστολὴν καὶ τὸ συναμφότερον. ἐπειδὴ δ' οὕτως ὀνομάζεσθαι τὸν σφυγμὸν, ἐπειδὴ κατὰ τὴν διαστολὴν μέ-
γας τε καλεῖται καὶ μικρὸς καὶ σφοδρὸς, καὶ ἀμυδρὸς, καὶ ταχὺς, καὶ βραδύς. κατὰ δὲ τὴν συστολὴν ἀραιὸς καὶ
πυκνός. ὅταν μὲν οὖν κατὰ τὸ ὑποκείμενον τὰ μέρη λέγῃ τοῦ σφυγμοῦ, διαστολὴν ὀνομάζει καὶ συστολήν. ὅταν
δ' ὡς ἐν ἐπισκέψει, πληγὴν, καὶ διάλειμμα νομίζων ἀδιάγνωστον αἰσθήσει τὴν συστολὴν εἶναι. μεγάλη δὲ πάλιν ἐν-
ταῦθα γέγονεν ἀντιλογία τοῖς ἰατροῖς οὐ περὶ ὀνόματος μόνον ἔτι, καθάπερ ἔνιαι τῶν εἰρημένων, οὐ μὴν οὐδὲ
περὶ ὅρων γέ τε καὶ περιττὴ ταῖς πολλαῖς αὐτῶν ὁμοίως. ἀλλὰ τὸ μέγιστον αὐτὸ καὶ κυριώτατον ἐπισκεπτομένη
τῆς θεωρίας, καὶ κρῖναι ἀδεκάστως ἐγὼ, καθάπερ καὶ τἄλλα περὶ ὧν διεφώνησαν οἱ ἰατροὶ προελόμενος, οὕτως καὶ
τοῦτο παμπόλλοις ἔτεσιν ἀπορῶν διετέλεσα. χρόνῳ δ' ὕστερον οὐκ ὀλίγῳ τὴν τ' αἰτίαν τῆς διαφωνίας αὐτῶν
εὗρον, ἔν τε περὶ τούτου μόνου βιβλίον ἔγραψα τὸ πρῶτον περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαγνώσεως. ἐν ᾧ δείκνυται τινὲς
μὲν σφυγμοὶ τὴν συστολὴν αἰσθητὴν ἔχουσι. τινὲς δ' οὔ. φαίνεται δ' οὖν ὁ κατ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ἅπας λόγος ἐπεισα-
40 γόμενος τοῖς οἰομένοις αὐτὸν ἐκ πληγῆς τε καὶ διαλείμματος συγκεῖσθαι. τινὲς γὰρ καὶ χωρὶς τοῦ διελέσθαι τὸν ὡς
ἐν ὑποκειμένῳ τοῦ κατὰ τὰς ἐπισκέψεις ἁπλῶς, ἀπεφήναντο τὸν σφυγμὸν ἐκ πληγῆς καὶ διαλείμματος συγ-
κεῖσθαι. καίτοι κἂν ἐκ διαστολῆς τε καὶ συστολῆς λέγηται συγκεῖσθαι ζήτημά τι γίνεσθαι περὶ τῶν ἠρεμιῶν, ἥν τ' ἐπὶ τῇ
διαστολῇ πρὸ τῆς συστολῆς. καὶ ἣν ἐπὶ τῇ συστολῇ πρὸ τῆς διαστολῆς, ἥ τε καρδία καὶ αἱ ἀρτηρίαι ποιοῦνται. κἂν πα-
ραλίπωμεν δέ ποτε τὸ τῆς καρδίας ὄνομα μόνον τῶν ἀρτηριῶν μνημονεύσαντες, ὑπακούειν χρὴ κατ' ἐκείνης εἰρῆ-
σθαι τὰ αὐτά. καθάπερ κἂν ἐπὶ τῆς καρδίας εἴπωμεν τι παραλιπόντες τῆς ἀρτηρίας ἡγεῖσθαι χρὴ καὶ ἐπ' ἐ-
κείνων λελέχθαι τὸ αὐτό. τὴν δ' αὐτὴν ἀπορίαν ἔσχηκε καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ἠρεμία διττὴ τῶν ἀναπνευστικῶν
ὀργάνων. ἡσυχάζει γὰρ ὅ τε θώραξ καὶ ὁ πνεύμων ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τῆς εἴσω τε καὶ ἔξω φορᾶς τοῦ πνεύματος
καὶ κατά γε τὸν χρόνον τῶν ἡσυχιῶν τούτων ἀραιὰν, ἢ πυκνὴν ὀνομάζουσι τὴν ἀναπνοήν. ἥ γε μὴν διάγνωσις οὐχ ὁμοία
τούτων ἐστὶ τῶν ἡσυχιῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς. ἐναργῶς μὲν γὰρ ἀεὶ αἱ τῆς ἀναπνοῆς φαίνονται. τῶν δ' ἐν τοῖς σφυγμοῖς
50 ἠρεμιῶν, ἐνίοις μὲν ἔδοξεν οὐδ' ὅλως εἶναι διάγνωσιν, ἐνίοις δὲ τοῖς ἐκτὸς μόνοις. ἥνπερ δὴ αἰσθητὴν καὶ ἡμεῖς εἶναι
φαμέν. οὐ μὴν ἐπὶ πάντων γε τῶν σφυγμῶν. ὅτι μὲν οὖν ὥσπερ ἀναπνοὴ πυκνὴ καὶ ἀραιὰ τῶν ἐπικαίρων ἐστὶ
σημείων, οὕτω καὶ σφυγμὸς πυκνὸς, καὶ ἀραιὸς ἐν τῇ διὰ αὐτῶν προγνώσει μαθήσῃ. τὸ δὲ μέρη τὰς ἡσυχίας εἶναι τῆς
ὅλης ἀναπνοῆς τε καὶ τῶν σφυγμῶν, ἀμφισβητεῖται. καὶ γὰρ οἱ δοξάζοντες οὕτως, οὐ πρώτως ἀλλὰ κατὰ συμ-
βεβηκὸς εἶναι μέρη φασὶν ἐν ταῖς ἐνεργείαις ταύταις τὰς ἡσυχίας. ἐν μὲν γὰρ ταῖς εἰσπνοαῖς τε καὶ ἐκπνοαῖς ἐνεργεῖ
προφανῶς τὰ τῆς ἀναπνοῆς ὄργανα. κατὰ δὲ τοὺς σφυγμοὺς διαστελλομένης τε καὶ συστελλομένης τῆς καρδίας τὰς
μεταξὺ τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἡσυχίας παραπλήσιον τι πρᾶγμα εἶναι τῇ κατὰ τῶν τεθναιότων αὐτοῖς ὑπαρχούσῃ. ὥσπερ
καὶ οἱ λέγοντες ἐνέργειαν εἶναι ἀρτηριῶν τε καὶ καρδίας τὸν σφυγμὸν, ἢ κίνησιν ἀρτηριῶν τε καὶ καρδίας, ἢ διαστολὴν, καὶ
συστολὴν ἀρτηριῶν τε καὶ καρδίας, δόξουσι παραλιπεῖν τὰς ἡσυχίας, οὐ μικρὰν μοῖραν ἐχούσας εἰς πρόγνωσιν.

ὀργῶν

οἱ γοῦν ἀραιὸς, καὶ πυκνὸς σφυγμὸς κατὰ τοῦτο τὸ γένος εἰσὶ μετὰ τῆς ἐν αὐτοῖς ὁμαλότητός τε καὶ ἀνω-
μαλίας, ἀταξίας τε καὶ τάξεως, οὐ σμικρὰ δηλοῦντες ὥσπερ καὶ ὁ διαλείπων, καὶ ὁ παρεμπίπτων κατ᾽
αὐτὸ τὸ γένος τοῦτο συνιστάμενοι σημεῖον οὐ σμικρὸν, οὐδ᾽ αὐτοὶ τῶν ἐσομένων ὄντες. ἐὰν οὖν τις ἐθέλοι
τὸν σφυγμὸν ὁριζόμενος ἐπεισάγειν αὐτῷ τὸν περὶ τῶν ἡσυχιῶν λόγον, εἴτε μέρη τίθεσθαι χρὴ τῶν
σφυγμῶν αὐτὰς, εἴτε μὴ, καὶ εἰ μέρη πότερον πρῶτα καὶ κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῶν λόγον, ἢ κατὰ συμ-
βεβηκὸς, οὐκ ὀλίγον ἀναλώσει χρόνον. ἀλλ᾽ ἡμεῖς ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἄχρι τοῦ δεῖξαι τὴν καθ᾽ ἕκαστα
μακρολογίαν ἀφικόμενοι μετέβημεν ἐφ᾽ ἕτερόν τι καὶ νῦν οὕτω πράξομεν ἐπανελθόντες ἐπὶ τοὺς Ἀλε-
ξάνδρου καὶ Δημοσθένους ὅρους, οὓς ἐποιήσαντο τοῦ σφυγμοῦ. φαίνεται γὰρ εἰ καὶ μὴ τῇ λέξει, τῇ γε
δυνάμει ταυτὰ τῷ διδασκάλῳ βουλόμενος ὁ Δημοσθένης. ὁ μὲν γὰρ Ἀλέξανδρος ἀπροαίρετον ἔφη τὴν
10 τῶν σφυγμῶν ἐνέργειαν ὑπάρχειν. ὁ δὲ φυσικήν. καὶ ὁ μὲν οἵαν τε φαίνεσθαι, ὁ δὲ φαίνεσθαι δυναμένην.
οὕτως μὲν οὖν ἐν τῷ κατὰ τὸ ὑποκείμενον ὅρῳ τοῦ σφυγμοῦ φαίνεται τῷ διδασκάλῳ συμφερόμενος ὁ
Δημοσθένης. ὡσαύτως δὲ κἂν τῷ κατὰ τὰς ἐπισκέψεις, εὔδηλον γὰρ ὡς οὐδὲν διαφέρει πληγὴν, ἢ πλῆξιν
εἰπεῖν. ὥσπερ οὐδ᾽ ἀπροαίρετον ἢ φυσικήν. ὅτι δὲ μόνῳ, τῷ τὸν. ἢ. σύνδεσμον εἰς τὸν ὅρον παραλαβεῖν, ἀ-
πέσχε τοῦ διδασκάλου πρόσθεν εἴρηται. καὶ καθ᾽ ὅν τινα λογισμὸν οὕτως ἔπραξεν. ἑξῆς οὖν ἐπισκεψώμεθα
τοὺς ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἡροφιλείων εἰρημένους ὅρους. ὁ μὲν οὖν Βακχεῖος ἐν ταῖς ἄλλαις ἀκροάσεσι τὸν σφυ-
γμὸν εἶναι φησὶ συστολὴν, καὶ διαστολὴν ἅμα, ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀρτηρίαις γιγνομένην. πρὸς ὃν ὅρον ἐπη-
ρεαστικῶς μὲν ἀντεῖπον οἱ Ἐρασιστράτειοι, τὸ σφέτερον ἁμάρτημα κατηγορείας ἀρχὴν ποιησάμενοι. δοκεῖ γὰρ
αὐτοῖς ἡ μὲν καρδία πρώτη διαστέλλεσθαί τε καὶ συστέλλεσθαι τῶν ἀρτηριῶν ἁπασῶν. ἐπιπεμπομένου δὲ
τοῦ πνεύματος ἀπ᾽ αὐτῆς εἰς τὰς ἀρτηρίας κατὰ τὴν ἐπιπλήρωσιν αὐτῶν γίνεσθαι τὴν διαστολήν. πρῶ-
20 τον μὲν τῶν πλησίον αὐτῆς τῆς καρδίας, δεύτερον δὲ τῶν ἐφεξῆς ταύταις. εἶθ᾽ ἑξῆς τῶν ἐπὶ ταῖσδε. καὶ
οὕτω κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπὶ τὰς ἐσχάτας ἁπασῶν ἀρτηριῶν διικνεῖσθαι τὴν κίνησιν. οὐδεμίαν αὐτῶν τῶν
ἀρτηριῶν ἐχουσῶν δύναμιν, οὔτε ἰδίαν, οὔτε παρὰ καρδίας ἐπιπεμπομένην αὐταῖς, ᾗ χρώμεναι διαστέλ-
λουσί τε καὶ συστέλλουσιν ἑαυτὰς ὥσπερ ἡ καρδία. τοῖς δὲ περὶ τὸν Ἡρόφιλον ἀρέσκει τὰς ἀρτηρίας συνε-
χεῖς οὔσας τῇ καρδίᾳ διὰ τῶν χιτώνων ἐπιρρέουσαν ἔχειν τὴν παρ᾽ αὐτοῖς δύναμιν, ᾗ χρώμεναι παρα-
πλησίως αὐτῇ τῇ καρδίᾳ, διαστελλόμεναι μὲν ἕλκουσι πανταχόθεν, ὅθεν ἂν δύνωνται τὸ πλήρωσον αὐ-
τῶν τὴν διαστολὴν, συστελλόμεναι δὲ ἐκθλίβουσι. καὶ διὰ τοῦτο φαίνεσθαι καθ᾽ ἕνα χρόνον ἅμα πάσας αὐ-
τὰς διαστελλομένας τε καὶ συστελλομένας τὴν αὐτὴν προθεσμίαν τῇ καρδίᾳ τῶν κινήσεων ἀμφοτέρων
φυλαττούσας. Ἐρασιστράτῳ δὲ ἀκολουθεῖ μὲν οὐχ ἅμα φαίνεσθαι τήν τε καρδίαν καὶ τὰς ἀρτηρίας διαστελ-
λομένας τε καὶ συστελλομένας. ἔχει δ᾽ οὐχ οὕτως τὸ φαινόμενον, ὥστ᾽ οὐκ ὀρθῶς ἐνεκάλεσαν οἱ Ἐρασιστρά-
30 τειοι τῷ Βακχείῳ τὸ φαινόμενον εἰπόντι. βέλτιον δ᾽ ἀντεῖπον ὅσοι φασὶ μόνων τῶν κατὰ φύσιν σφυγμῶν
ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονέναι τὸν ὁρισμὸν, ἐν γὰρ τὸ παρὰ φύσιν ἔχειν τὸ ζῶον, ἐνίοτε φαίνεσθαι μὴ πάσας ἅμα δια-
στελλομένας τὰς ἀρτηρίας. Ἀριστόξενος δὲ ὁ Ἡροφίλειος οὐ τοῦτο μόνον ἐνεκάλεσεν, ἀλλὰ καὶ τὸ παραλελεῖ-
φθαι μὲν τὸ γένος τῶν σφυγμῶν κατὰ τὸν ὅρον, ἐκ διαιρέσεως δ᾽ αὐτοῦ λελέχθαι τὰ περὶ διαστολῆς, καὶ συ-
στολῆς, αὐτὸς γὰρ ἀξιοῖ τὸν σφυγμὸν λέγειν ἐνέργειαν ἀρτηριῶν, τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ πρῶτον γένος. εἶτ᾽ ἐπεὶ
καὶ ἄλλαι τινὲς ἐνέργειαι εἰσὶ τῶν ἀρτηριῶν αὐξανομένων τε καὶ τρεφομένων, προστίθησι τὸ ἰδίαν. ὡς εἶναι
τὸν ὅλον ὅρον τοιόνδε. σφυγμός ἐστιν ἐνέργεια καρδίας καὶ ἀρτηριῶν ἴδιος. ὅτι μὲν οὖν τὸ γένος τοῦ πράγμα-
τος οὗπερ ἂν ὁριζόμενοι τύχωμεν ἁπάντων πρῶτον λέγεσθαι χρὴ κατὰ τὸν ὅρον, ὀρθῶς εἶπεν ὁ Ἀριστό-
ξενος. ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶ τὸ μέν τι προσεχὲς αὐτοῦ γένος, οὕτω γὰρ ὀνομάζουσι τὸ διὰ μηδενὸς ἑτέρου μέσου. τὸ δ᾽ ἔτι
δι᾽ ἑνὸς ἢ δυοῖν μέσων, ἢ καὶ τὸ πάντων ἀνωτάτω, ζήτησις οὐ μικρὰ γέγονεν. πότερον χρὴ γένος λέγεσθαι πρῶ-
40 τον ἁπάντων κατὰ τὸν ὅρον. ἆρά γε τὸ ἀνωτάτω μεθ᾽ ὃ μηδέν ἐστιν ἔτι γενικώτερον, ἢ τὸ προσεχές. ἢ καί τι τῶν
μεταξὺ τούτων. ὅταν ἀμφοτέρων τῶν εἰρημένων ᾖ σαφέστερον. εἰκότως οὖν ἐνίοις ἤρεσε τὸ προσεχὲς γένος
τῶν σφυγμῶν κίνησιν εἰπεῖν. οὐσῶν δὲ κινήσεων πολλῶν, ἥ τε γὰρ φορὰ, καὶ ἡ ἀλλοίωσις, ἥ τε αὔξησίς τε
καὶ φθίσις. ἔτι τε πρὸς τούτοις γένεσίς τε καὶ φθορὰ, κινήσεις εἶναι δοκοῦσιν, ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν ἥν τινα
κίνησιν εἶναι βούλονται τὸν σφυγμόν. εἶπον γὰρ ἂν δηλονότι φοράν. εἶτα τῆς φορᾶς πολλὰς ἐχούσης διαφο-
ρὰς ἐχρῆν ἐφεξῆς εἰπεῖν ἥν τινα φορὰν εἶναι βούλονται τῶν τοὺς σφυγμοὺς ἀποτελούντων ὀργάνων. ἄνω-
θεν δέ τις ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ πρώτου γένους εἰ τοῖς διαλεκτικοῖς ἕπεσθαι βούλοιτο τὸν σφυγμὸν ἂν ὁρίσατο
καρδίας, καὶ ἀρτηριῶν ἐνέργειαν εἶναι κατὰ κίνησιν τὴν κατὰ φορὰν γινομένην ἐν τῷ διαστέλλεσθαι, καὶ
συστέλλεσθαι. τάχα δὲ ἀξιώσει τις τούτοις προσθεῖναι καὶ τὰς ἠρεμίας. ὥσπερ οὖν καὶ ἠξίωσαν ἔνιοι. τινὲς
δ᾽ ἀφαιροῦσιν ὡς κατὰ συμβεβηκὸς οὐ πρώτως αὐτῶν γινομένων, ἀλλὰ πρὸς μὲν Ἀριστόξενον ἱκανὰ καὶ ταῦ-
50 τα. διαλεκτικῶς μὲν ὁρίζεσθαι βουλόμενον, οὐ φυλάττοντα δὲ τοὺς διαλεκτικοὺς νόμους οὐδ᾽ αὐτόν. ἀξιοῦ-
σι γὰρ οἱ δεινοὶ περὶ τοὺς ὁρισμοὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου γένους ἀρξαμένους ἡμᾶς, εἶτα διὰ τῶν μεταξὺ προϊόν-
τας ποιεῖσθαι τὸν ὅλον ὅρον. ἔγραψα δ᾽ ἂν ἴσως τὸ παράδειγμα τοῦ τοιούτου τρόπου τῶν ὅρων, εἰ μὴ τὰ Πλά-
τωνος ἦν δύο βιβλία πᾶσι γνώριμα. καθ᾽ ἃ διδάσκει τε καὶ γυμνάζει, τῇ διαιρετικῇ μεθόδῳ χρωμένους
ποιεῖσθαι τοὺς ὁρισμούς. ἐπιγράφει δὲ τῷ βιβλίῳ τούτῳ, τῷ μὲν ἑτέρῳ σοφιστὴς, τὸ δ᾽ ἑτέρῳ πολιτικός. ἐπὶ
δὲ τὸν ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος εἰρημένον ὅρον ἔλθωμεν, ἀνδρὸς οὐδενὸς δευτέρου τῶν Ἡροφιλείων. οὗτος δὴ τὸν σφυγμὸν
φησὶν εἶναι τῶν ἀρτηριωδῶν μερῶν μικτὴν ἐνέργειαν ἐκ συστολῆς καὶ διαστάσεως, καθ᾽ ἣν ἐν ἅπασι τοῖς μέ-
ρεσι τὴν αὐτὴν ὑπάρχειν τάξιν ἠκολούθησεν, ἐάν τε ἐν τοῖς ἴσοις, ἐάν τε ἐν τοῖς ἀνίσοις ἐκείνη συν-

τελεῖται χρόνοις. καὶ οὕτως οὖν ἐνέργειαν μὲν εἰπὼν εἶναι μικτήν, οὐ μόνον τὸ γένος ἀπεφήνατο τῶν
σφυγμῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὡς οἴεται προσεχῆ διαφοράν. ὑπερβὰς μὲν ὅτι κατὰ κίνησιν ἡ ἐνέργεια γίγνοιτο
καὶ τῆς κινήσεως κατὰ φοράν. τῶν δὲ τῆς φορᾶς εἰδῶν ἢ διαφορῶν μνημονεύσας συστολῆς τε καὶ διαστολῆς.
εὔδηλον γὰρ ὅτι τὴν διάστασιν ἀντὶ τῆς διαστολῆς εἴρηκεν. οὐ κακῶς δ᾽ εἶπε μικτὴν εἶναι τὴν κίνησιν οὐχ
ἁπλῆν, οὐδὲ μονοειδῆ, σύνθετος γάρ ἐστιν ἐξ ἐναντίων μερῶν, ὡσαύτως τῇ κατὰ τὴν ἀναπνοήν. εὔδηλον δὲ
καὶ ὅτι τὸ ἕτερον μέρος μόνον τῆς συνθέτου ταύτης κινήσεως, οὐ βούλεται σφυγμὸν ὀνομάζειν. ἀλλὰ μέ-
ρος σφυγμοῦ. τὸ γὰρ οἴεσθαι διὰ τοῦτο καὶ τὴν διαστολὴν ὅλην ὀνομάζεσθαι σφυγμόν, ὅτι μέγας σφυγμὸς
λέγεται κατ᾽ αὐτήν, οὐκ ἐννενοηκότων ἐστὶν, ὡς ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς μέρεσι συμβεβηκότων ἐνίοτε τὴν ἐπωνυμίαν
ἴσχει τὸ σύμπαν. ἐν γοῦν τῷ σιμὸς ἄνθρωπος, καὶ γρυπὸς, καὶ γλαυκὸς, καὶ χαροπὸς, καὶ φαλακρὸς, ἑ-
10 τέροις τε παμπόλλοις ἀπὸ τῆς κατὰ τὰ μόρια διαθέσεως ἐπωνυμία τῷ ὅλῳ γίγνεται. τῶν δ᾽ ἄλλων σχε-
δὸν ἁπάντων ἡροφιλείων, ἢ ἀρτηριῶν, ἢ καρδίας, ἢ ἀμφοτέρων τούτων τὴν διαστολὴν, καὶ συστολὴν σφυγμὸν ὀνο-
μαζόντων οὗτος οὐ καρδίας καὶ ἀρτηριῶν, ἀλλὰ τῶν ἀρτηριωδῶν μερῶν ἔφη διὰ τὴν περὶ τῆς καρδίας ζήτησιν
ἣν ἔμπροσθεν εἶπον. ἐκπέφυκε γὰρ ἡ μεγίστη τῶν κατὰ τὸ ζῶον ἀρτηριῶν ἐκ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας αὐτῆς. αὐτὴ
δὲ τὸ σῶμα τῆς κοιλίας ταύτης, ὅτι μὲν ταυτόν ἐστι τῷ τῶν ἀρτηριῶν ὁμολογεῖται καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀρτηριώδη
καλοῦσιν αὐτήν, ὡς γὰρ νευρῶδές τι σῶμα λέγομεν ἕτερον ὂν νεύρου, οὕτω καὶ ἀρτηριώδη τὴν κοιλίαν ταύτην
ἐκάλεσαν. ἑτέραν προφανῶς ἔχουσαν οὐσίαν τῶν ἀρτηριῶν. οὐ συγχωρεῖται δ᾽ αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἀντι-
λεγόντων οὐδ᾽ ἀρτηριώδης ὀρθῶς ὀνομάζεσθαι. τὴν αὐτὴν γὰρ ἔχει φύσιν τῇ δεξιᾷ σαρκοειδεῖ τὴν οὐσίαν
οὔσῃ. διὸ κἀν τοῖς μυσὶν ἔνιοι τὴν καρδίαν ἐνηρίθμησαν. ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν ὅπως σφάλλονται δι᾽ ἑτέρων δέδει-
κται. λέγειν δ᾽ οὕτως ἐτόλμησαν διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς σωματικῆς οὐσίας αὐτῶν. ὁμοιότατον γάρ ἐστι τὸ
20 τῆς καρδίας σῶμα τῷ τῶν σκληρῶν μυῶν. καὶ μέντοι καὶ φαίνεται σαφῶς ἀμφοτέραις ταῖς κοιλίαις
σφύζουσα. καὶ καθ᾽ ὃν ἔγκειται καιρὸν ἔτι τῷ ζώῳ, καὶ μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν ἄχρι χρόνου τινός. ἀλλὰ καὶ
ὅτι τὸν κατὰ φύσιν μόνον ὥρισται σφυγμὸν ὁ ζήνων. καὶ κατὰ τοῦτο εἰκότως ἐγκέκληται. τὸ γὰρ ἐν ἅπα-
σι τοῖς μέρεσι τὴν αὐτὴν ὑπάρχειν τάξιν τῆς κινήσεως τῶν ἀρτηριῶν, ἐπὶ μὲν τῶν κατὰ φύσιν ἐχόν-
των, ἀληθές. ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ φύσιν, ἐνίοτε ψεῦδος. ἐγκαλεῖ δ᾽ ἀριστόξενος εἰκότως τῷ ζήνωνι. καθάπερ
καὶ ἄλλοις πολλοῖς τῆς περιττῆς προσθήκης ἐν τῷ φάναι, ἐάν τε ἐν τοῖς ἴσοις, ἐάν τε ἐν τοῖς ἀνίσοις ἐκεί-
νη συντελεῖται χρόνοις. κατὰ γὰρ τὴν κοινὴν καὶ γενικὴν ἔννοιαν τῶν σφυγμῶν μὴ περιέχεσθαι μήτε
τοῦτο, μήθ᾽ ὅλως ἄλλο τι τῶν κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ προκειμένου πράγματος εἰς τὸν ὁρισμόν. ὁ γοῦν εἰπὼν
τὸν ἄνθρωπον εἶναι ζῶον εἶτα προσθεὶς αὐτῷ διαφορὰν τὸ πεζόν. εἶθ᾽ ἑξῆς τὸ δίπουν, οὐκέτι δεῖται τὴν
ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀνθρώποις προσθεῖναι διαφοράς. ὡς γενέσθαι τὸν ὅρον τοιοῦτον. ἄνθρωπός ἐστι ζῶον πεζὸν
30 δίπουν. καθ᾽ ὃ τεχνῖται, καὶ ἄτεχνοι, καὶ σοφοὶ, καὶ ἀμαθεῖς γίνονται. μόνων μὲν γὰρ ἀνθρώπων ὄντως εἰσὶν
αἱ τοιαῦται διαφοραί. περιτταὶ δὲ ὡς πρὸς τὸν οἰκεῖον ὁρισμόν. ἀρκεῖ γὰρ ἤτοι ζῶον, πεζὸν, δίπουν εἰπεῖν,
ἢ ζῶον λογικὸν θνητόν. οὐ γὰρ τὸ προκείμενον εἰς τὸν ὁρισμὸν πρᾶγμα τέμνεσθαι χρὴ καθάπερ ἔφην. ἀλλὰ τὸ
γένος αὐτοῦ, καὶ μέχρι τοσούτου τέμνεσθαι, μέχρις ἂν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἀφικώμεθα πρᾶγμα. συμπλη-
ρωθείσης δ᾽ ἀκριβῶς αὐτοῦ τῆς ἐννοίας, καὶ τοῦ λόγου τὴν οὐσίαν αὐτάρκως δηλοῦντος, ἄχρηστος ἡ μετὰ
ταῦτα προσθήκη πᾶσα. καὶ μάλισθ᾽ ἡ κατὰ τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος ὁρίζεσθαι πράγματος γιγνο-
μένη. τὸ γὰρ κοινὸν ἁπάντων σφυγμῶν προσήκει δηλοῦσθαι κατὰ τὸν ὅρον. ὅπερ ἐστὶ καθ᾽ ὃ σφυγμοὶ
νοοῦνταί τε, καὶ λέγονται. οὐ καθὸ τοιοίδε τινὲς σφυγμοί. ὡς ἐάν γέ τινος ἐφάψηται διαφορᾶς ὁ κατὰ τὸν
ὅρον λόγος ὑποκάτω τοῦ προκειμένου πράγματος οὔσης, ἀφορμὴν παρέξει τοῖς ἐγκαλεῖν βουλομένοις
ὡς κακῶς τῶν ἄλλων παραλελειμμένων. ὡς γὰρ ὁ ζήνων προσέθηκεν, ἐάν τ᾽ ἐν τοῖς ἀνίσοις χρόνοις συντε-
40 λεῖται τὴν κατὰ χρόνον ἔν γε τοῖς σφυγμοῖς διαφορὰν ἐνδεικνύμενος, οὕτως ἄλλος προσθήσει τὴν κατὰ
μέγεθος, εἶτ᾽ ἄλλος τὴν κατὰ σφοδρότητα. καὶ ἄλλος μέν γε τὴν κατὰ πυκνότητα, τὴν κατ᾽ ἀριθμὸν δ᾽ ἄλλος.
ἁπάσας δὲ τὰς ὑπολοίπους διαφορὰς, ἄλλος τις καὶ ἄλλος. ταῦτα μὲν οὖν εἰκότως ἐμέμψαντο τῷ τοῦ ζή-
νωνος ὅρῳ πλεονασθέντι περιττῶς. εἶχον δ᾽ ἐγκαλεῖν εἴπερ ἐβούλοντο, καὶ τὰ παρὰ τοῖς διαλεκτικοῖς εἰρη-
μένα περὶ τῶν πλεοναζόντων ὅρων κατὰ τὴν λέξιν. ἐπιδεικνύουσι γὰρ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι. τὴν τῆς λέξεως
αὔξησιν, μείωσιν ἐργαζομένην τοῦ κατὰ τὸν ὁρισμὸν πράγματος, καθάπερ εἰ καὶ τὸν ἄνθρωπον τις εἴποι
πεζὸν ζῶον γεωμετροῦν. οἱ γὰρ μὴ γεωμετροῦντες οὐκ ἔσονται ἄνθρωποι. προδήλου γεγονυίας ἤδη καὶ τῆς
κατὰ τοῦτον τὸν ὅρον ἀντιλογίας αὐτῶν εἰς ὅσον ἐκτείνεσθαι δύναται, μεταβῶμεν ἀπὸ τοῦ ζήνωνος ἐπὶ
τὸν χρύσερμον, ὁριζόμενον οὑτωσὶ τὸν σφυγμόν. σφυγμός ἐστι διάστασις καὶ συστολὴ ἀρτηριῶν, πάντοθεν
τοῦ χιτῶνος ἐπανισταμένου, καὶ πάλιν εἰς ἑαυτὸν συμφέροντος ὑπὸ ψυχικῆς καὶ ζωτικῆς δυνάμεως πα-
50 ρεπομένη διὰ παντὸς ἐν τῷ ὑγιαίνειν καὶ νοσεῖν πρὸς αἴσθησιν ληπτή. φαίνεται δὲ καὶ οὗτος ὁ ἀνὴρ παραλελοιπὼς
μὲν τὴν καρδίαν, τὴν δὲ τοῦ χιτῶνος τῶν ἀρτηριῶν κατὰ κύκλον ἐπανίστασίν τε καὶ συνίζησιν ὀνομάζων σφυ-
γμὸν, ἅπερ οἱ πλεῖστοι συστολήν τε καὶ διαστολὴν ἐκάλεσαν. οἱ δ᾽ ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν ἡροφιλείων παρέλιπον, αὐ-
τὸς προσέθηκεν. ὑπὸ γὰρ ψυχικῆς, καὶ ζωτικῆς δυνάμεως ἔφη γίνεσθαι τὴν εἰρημένην τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν. ἐκ
περιττοῦ μὲν προστιθέμενον, εἰς τὸν ἐννοηματικὸν ὀνομαζόμενον ὅρον ἀποδιδοίη τις. οὐκ ἐκ περιττοῦ δὲ τοῖς ἀξιοῦσι
τοὺς ὅρους οὐσιώδεις λέγεσθαι. τῶν γὰρ ἐν γενέσει πραγμάτων ὁ περιέχων τὸ ποιοῦν αἴτιον ὅρος ἄριστος εἶναι δοκεῖ.
τῶν τοιούτων δ᾽ ἐστὶ καὶ ὁ σφυγμὸς ἐν τῷ γίνεσθαι τὴν ὕπαρξιν ἔχων. ὥσπερ καὶ πᾶσα κίνησις. εἰ δ᾽ ἀληθῶς
ἢ οὐκ ἀληθῶς ὑπὸ ψυχικῆς καὶ ζωτικῆς δυνάμεως ἔφη γίνεσθαι τὸν σφυγμόν. οὐ μικρὰ ζήτησις ἐκδέχε-

ται τὸν

ται τὸν λόγον. ἣν δ' ἐπὶ πάντ' ἐν πᾶσι λέγειν βουλόμενος ἐπεισάξω τῇ προκειμένῃ σκέψει. καίτοι γε οὐκ οὔ-
σης ἀνάγκης, οἱ γὰρ τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ἑρμηνεύοντες ὅροι κατὰ τὰ δόγματα τῶν ὁριζομένων γί-
γνονται, πρὸς ἃ τὴν μὲν ἀντιλογίαν ἰδίᾳ χρὴ ποιεῖσθαι. δι' αὐτὰ δὲ τὸν ὅρον ὡς οὐ νομίμως γεγονότα μὴ
συκοφαντεῖν. ἐν δὲ τῇ περὶ τῆς ἀληθείας σκέψει τῶν εἰρημένων, ἐν αὐτῇ περιέχεται καὶ ἡ τοιαύτη πᾶ-
σα μακρολογία. εἰ δ' ἐγκαλεῖν τις ἐθέλοι δι' ὅτι συνέχει εἰς ἕνα λόγον ἀμφοτέρους τοὺς ὅρους, τόν τε ἐννοηματι-
κὸν ὀνομαζόμενον, ὃς κατὰ τὴν κοινὴν ἔννοιαν προέρχεται, καὶ τὸν οὐσιώδη καλούμενον, ὃς τὴν οὐσίαν ἑρ-
μηνεύει τοῦ πράγματος, ὀρθῶς τ' ἐγκαλέσει, καὶ πολλοὺς τῶν εἰρημένων ὅρων ὑπευθύνους ἀποδείξει τῇ τοι-
αύτῃ κατηγορίᾳ. τὴν ἀρχὴν μὲν γ' ἁπάσης τῆς διδασκαλίας ἀπό τινος κατὰ τὴν ἔννοιαν ὁρισμοῦ γίγνε-
σθαι προσήκει. ἀπ' ἐκείνης δ' ἤτοι κατὰ βραχὺ μεταβαίνειν ἐπὶ τοὺς οὐσιώδεις, ἢ ἀθρόως ἐπὶ τὸν ἀκριβῶς
10 ἑρμηνεύοντα τὴν οὐσίαν τοῦ προκειμένου πράγματος. εἴρηται δέ μοι κατὰ τὴν ἀρχὴν εὐθέως τοῦδε τοῦ πράγ-
ματος, ὁποῖον μέν τινα τὸν ἀκριβῶς τὸν ἐννοηματικὸν ὅρον προσήκει εἶναι. ὁποίους δὲ τοὺς ἀποχωροῦντας
αὐτοῦ κατὰ βραχὺ διόπερ οὐδὲ χρονίζειν ἔτι κατὰ τόνδε τὸν λόγον ἀναγκαῖον. ὥσπερ γὰρ τοῦτο λέλεκται
πρόσθεν οὕτω καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅλων. ὅσα κατὰ τὸν ὅρον ὁ χρύσερμος εἶπεν, ὅ γε μὴν ἐρυθραῖος ἡρακλείδης
ἐνδοξότατος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γενόμενος οὐ πάνυ φαίνεται προσιέμενος τοῦ διδασκάλου τὸν ὅρον. συ-
στολὴ γὰρ ἔφη καὶ διαστολὴ ἀρτηριῶν καὶ καρδίας εἶναι τὸν σφυγμὸν ὑπὸ ζωτικῆς, καὶ ψυχικῆς δυνά-
μεως πλεῖστον δυναμενούσης ἀποτελουμένη. τὸ μὲν οὖν διαστολὴν ἀντὶ διαστάσεως εἰπεῖν, ἐμφωνῇ μόνον, οὐκ
ἐν πράγματι διαφωνοῦντος ἐστί. τὸ δ' ἀφελεῖν ἐξ αὐτοῦ τὸ παρεπόμενον διαπαντὸς ἐν τῷ ὑγιαίνειν, καὶ νο-
σεῖν ἐν πράγματι. παραλείπει γὰρ ὡς περιττὸν τοῦτο. καθάπερ γε καὶ τὸ πρὸς αἴσθησιν ληπτὴν εἶναι τὴν
εἰρημένην κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν καὶ τῆς καρδίας. καίτοι τὸ μὲν διαπαντὸς ἐν τῷ ὑγιαίνειν φαίνεσθαι
20 τὸν σφυγμόν, κατὰ τὴν ἔννοιαν ἐστὶν αὐτοῦ μάλιστα. καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὰς πλείστας τῶν νόσων. οὐ γὰρ
δὴ πάσας γε. τὸ δὲ πρὸς αἴσθησιν λεπτὴν εἶναι τὴν κίνησιν αὐτῶν, εἴρηταί μοι πρόσθεν, ὁποίου χρήζει
δι' ὁρισμοῦ κατὰ τὸν λόγον ἐκεῖνον, ἐν ᾧ περὶ τῶν ὑπ' ἀλεξάνδρου τε καὶ δημοσθένους εἰρημένων ὅρων ἐσκο-
πούμην. ἀφεῖλε δὲ καὶ τὸ πάντοθεν τοῦ χιτῶνος ἐπανισταμένου, καὶ πάλιν εἰς ἑαυτὸν συντρέχοντες, ὡς
ἐν τῷ διαστέλλεσθαί τε καὶ συστέλλεσθαι δεδηλωμένων αὐτῷ. τὴν δ' ὑπὸ ζωτικῆς καὶ ψυχικῆς δυνά-
μεως γίνεσθαι τὸν σφυγμὸν ὑπὸ χρυσέρμου λελεγμένῳ προσέθηκεν ὁ ἡρακλείδης, τὸ πλειστοδυναμοῦν-
τος. ἐπειδὴ καὶ ἄλλα τινὰ συντελεῖν εἰς τὴν τῶν σφυγμῶν γένεσιν, ὁ ἡρόφιλος αὐτός φησι, καὶ πάν-
τες οἱ ἀπ' αὐτοῦ, κληθέντες ἡροφίλειοι. μέμφεται γε μὴν ὁ ἀριστόξενος καὶ τούτῳ, καὶ ἀπολλωνίῳ τῷ μυῒ
προσθέντι καὶ αὐτῷ τὸ πλειστοδυναμοῦντος. οὐ γὰρ ἐχρῆν φησὶ τὸ κοινὸν ἁπάσης ἐνεργείας φυσικῆς ὡς
ἴδιον τῶν σφυγμῶν λέγεσθαι. μέμφεται δὲ καὶ τῷ πάντῃ τὸν χιτῶνα τῆς ἀρτηρίας κυκλοτερῶς δι-
30 ίστασθαι λελέχθαι κατὰ τὸν ὅρον. οὐ μόνον ᾗπερ ὁ ἡρακλείδης ὡς περιττῷ, ἀλλ' ὅτι καὶ τῶν παρὰ φύσιν
σφυγμῶν ἔνιοι τὴν διαστολὴν τῆς ἀρτηρίας οὐχ ὁμαλὴν ποιοῦνται καθάπερ ἑαυτῶν μέρος. ἐπηρεάζει δὲ
τῷδε προδήλως, εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ χρύσερμος ἐνεγεγράφει τῷ ὅρῳ τὸ ὁμαλῶς, εἰκότως ἂν ἤλεγχεν αὐτὸν
ἀναμιμνήσκων τῶν ἀνώμαλον ἐχόντων τὴν κίνησιν σφυγμῶν, ἐπεὶ δ' ἁπλῶς ἔφη πάντοθεν τοῦ χιτῶνος
ἐπανισταμένου, καὶ πάλιν εἰς ἑαυτὸν συντρέχοντος, οὐκέτ' εὐλόγως ἐγκαλεῖν. βέλτιον δ' ἦν εἴπερ ὅλως ἐφιλο-
τιμεῖτο διελέγχειν τὸν χρύσερμον, ἐπὶ τοὺς τοιούτους τῷ λόγῳ ἀφικέσθαι σφυγμούς, ἐν οἷς ὁ χιτὼν τῆς
ἀρτηρίας ὥσπερ χορδὴ φαίνεται τεταμένος. ἄνω μὲν καὶ κάτω τῆς ἀρτηρίας ὅλης φερομένης, οὐ μὴν
διαστελλομένης γε. τοῦτο γὰρ εἴρηταί τισιν εἰς μὲν ἐξήγησιν τοῦ τοιούτου σφυγμοῦ, χρησίμως. οὐ μὴν εἰς ἀ-
κριβῆ γε ἐπιστήμην. ἀδύνατον γάρ ἐστι, μὴ δ' ὅλως διαστέλλεσθαί τε καὶ συστέλλεσθαι τὰς ἀρτηρίας ἔτι
ζῶντος τοῦ ζώου. δυνατὸν δὲ μὴ φαίνεσθαι ταύτας παρούσας ἐναργῶς διά τε τὴν βραχύτητα τῆς διαστολῆς,
40 καὶ τὸν ἐζευγμένον κλόνον ταῖς τοιαύταις ἀρτηρίαις. ἐλέγομεν γ' οὖν τηνικαῦτα ταῖς τεταμέναις χορ-
δαῖς ὁμοίως φαίνεσθαι τὰς ἀρτηρίας, ἀνιούσας τε καὶ κατιούσας, οὐ μὴν διαστελλομένας τε, καὶ συστελ-
λομένας σαφῶς. ὥστε οὐδὲ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον εἰκότως ἄν τις ἐγκαλέσειεν ὡς ψευσαμένῳ τῷ χρυσέρμῳ
περὶ τῆς κατὰ κύκλον διαστολῆς τε, καὶ συστολῆς τῶν ἀρτηριῶν. οὐ περὶ τῆς αἰσθητῆς κινήσεως αὐτῶν
ποιησαμένῳ τὸν ὅρον, ἀλλὰ περὶ τῆς οὐσιώδους ὑπάρξεως τοῦ σφυγμοῦ. ἀλλὰ γὰρ εἴ τις βούλοιτο καὶ περὶ
τούτων, ἢ αὐτὸς γνῶναι τὰ λελεγμένα τοῖς ἀνδράσιν, ἢ μεταγράφειν εἰς ὑπομνήματα, τοῦ μὲν ἐρυθραίου
τὸ ἕβδομον ἀναγνώτω περὶ τῆς ἡροφίλου αἱρέσεως. τοῦ ἀπολλωνίου δὲ τὸ εἰκοστὸν ἔνατον. ἀριστοξένου δὲ τὸ τρι-
σκαιδέκατον. ἐμοὶ δ' ἀρκεῖ καθ' ἑκάστην ἀντιλογίαν ἐνδεικνυμένῳ τὰ κεφάλαια τῶν λόγων ἐφ' ἕτερόν τι με-
τέρχεσθαι. καὶ γὰρ καὶ οὕτω πράττοντι τὸ βιβλίον ὅλον ὑποπληροῦται. κάλλιον δὲ ἴσως μηδὲ τοῦτο παραλι-
πεῖν ὡς αὐτὸς ὁ ἀριστόξενος ἀλεξάνδρου τοῦ φιλαλήθους γεγονὼς μαθητὴς ἐλέγξας τε τοὺς τῶν πρεσβυτέ-
50 ρων ἑαυτοῦ πάντας ὅρους ὡς οἴεται. κάλλιστα δ' ἔχειν εἰπὼν τόνδε. σφυγμός ἐστι καρδίας, καὶ ἀρτηριῶν
ἐνέργεια ἴδιος. ὅμως αὐτὸς ἐφεξῆς οὐδὲν κωλύει φησὶ καὶ τοιοῦτον ὅρον ποιήσασθαι. σφυγμός ἐστι καρδίας
καὶ ἀρτηριῶν ἐνέργεια ἴδιος, μικτή, ἀπροαίρετος. ἐπαινεῖ δὲ τοῦτον τὸν ὅρον ὡς σαφέστερον τοῦ πρόσθεν. ἐκεί-
νῳ μαρτυρῶν τὴν σύντομόν τε καὶ τεχνικόν. οἴεται γὰρ ἀπροαιρέτους κινήσεις πολλάκις ὅμως ἔχειν τι
καὶ προαιρετικόν. ὅπερ εὔδηλον ἐστὶν ὁπόσας ἀντιλογίας ἔχει καὶ ζητήσεις. ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα πρὸς τοὺς
ἀμφοτέρων αἱρέσεων ἀμφισβητεῖται καὶ τούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἡροφιλείοις. αὐτῷ δὲ τῷ ἡροφίλῳ φαίνοιτ' ἂν
διαφερόμενος ἐν τῷ τὸν σφυγμὸν ἐνέργειαν μὲν εἶναι νομίζειν ἀρτηριῶν, καὶ καρδίας. μέρη δ' αὐτῷ
τίθεσθαι τὴν διαστολήν τε καὶ συστολήν. καί ποτε καὶ τὰς ἠρεμίας. ἐάν γ' ἀκριβῶς ἕπηται τοῖς ἡροφίλου δό-

γμασιν, ἡ συστολὴ μὲν ἐνέργεια τῶν ἀρτηριῶν ἐστι, ἡ διαστολὴ δὲ εἰς τὴν οἰκείαν τε καὶ φυσικὴν κατάστασιν τοῦ σώ-
ματος αὐτῶν ἐπάνοδος. βούλεται γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν τετευχότων ὁρᾶται διεστὼς ὁ χιτὼν τῆς ἀρτηρίας. οὕτω
καὶ ἐπὶ τῶν ζώντων, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ διεστάναι. τὸ ἐναντίον ἀσκληπιάδου δοξάζοντος, οἴεται γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ
τὴν καρδίαν καὶ τὰς ἀρτηρίας διαστέλλεσθαι πληρουμένας πνεύματος εἰσρέοντος αὐταῖς διὰ λεπτομέρειαν,
ἣν ἐν ἑαυτῷ ἔχουσιν, ὅταν δὲ πληρωθείσαις εἰς τὸ ἔμπροσθεν οὐκέτι ῥέῃ, καταπίπτειν αὖθις εἰς τὴν ἔμ-
προσθεν ὑπάρχουσαν ἑαυταῖς κατάστασιν φύσει τὸν χιτῶνα, καὶ τοῦτο ἐν παρέργῳ τὸ ζήτημα παρεισέρ-
χεσθαι δύναται τοῖς ἅπαντα μακρολογεῖν ἐθέλουσι σοφισταῖς. ὥσπερ δ' ἐνταῦθα πολλῶν λόγων ὑπόθεσιν
ἑαυτῷ τις ποιήσασθαι δύναται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐὰν τὰ γεγραμμένα φιλωνίδῃ τῷ σικελῷ κατὰ τῆς
ἰατρικῆς ὀκτωκαιδέκατον προχειρίζηταί τις. ὧν ἐπὶ βραχὺ καὶ ἀγαθῖνος ἐμνημόνευσε μεμφόμενος αὐτῷ.
10 πρῶτον μὲν ὡς μοχθηρῶς ἀποφηναμένῳ τὸν σφυγμὸν ἐν ἀρτηρίαις μόναις γίγνεσθαι. δεύτερον δὲ ὡς καὶ τὸν
βακχεῖον οὐκ ὀρθῶς ἑαυτῷ συνεπισπωμένῳ, τὴν πολυλογίαν αὐξήσει δηλονότι κἀκ τοῦ τοιούτου τρόπου τῶ
λόγῳ. πρῶτον μὲν γὰρ δεήσει τὰ ἐπιχειρήματα λέγειν οἷς πεισθεὶς ὁ φιλωνίδης ἀρτηριῶν μόνων τὸν σφυγμὸν
οἴεται εἶναι. δεύτερον δ' ἐξελέγχειν αὐτά. καὶ τρίτον ἐπιδεικνύναι τὸν βακχεῖον ἐν μὲν ταῖς ἀκροάσεσιν
οὕτως εἰρηκέναι τὸν σφυγμὸν εἶναι συστολὴν καὶ διαστολὴν ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀρτηρίαις γινομένην. ἐν δὲ τῇ τῶν
σφυγμῶν ἐπιτομῇ κατὰ λέξιν οὕτως γράφει. σφυγμὸς δὲ καὶ πᾶν πάθος σφυγμοῦ μόνος ἐν ἀρτηρίαις, καὶ
καρδίᾳ συμβαίνει. καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν. ὁ μὲν γὰρ σφυγμὸς καθάπερ ἐρρέθη διάστασίς τε ἐστὶ τῆς ἀρτηρίας, ἢ
τοῦ ἀρτηριώδους μέρους τῆς καρδίας. καὶ πρὸ πάντων ἐκείνου μέμνησο τοῦ μέχρι δεῦρο μόνων σχεδὸν τῶν ἡρο-
φιλείων ἡμᾶς τοὺς ὅρους προκεχειρίσθαι. πολλῶν καὶ τοῖς ἐρασιστρατείοις, καὶ τοῖς ἀσκληπιαδείοις γεγονό-
των. ὥσπερ γε καὶ τοῖς ἀπ' ἀθηναίου τοῦ ἀτταλέως, οὓς πνευματικοὺς ὀνομάζουσιν εἰ καὶ μὴ τοσούτων ὅρων,
20 ὅμως γοῦν οὐ τοσούτων εἰρημένων ὁ γοῦν ἀγαθῖνος οὐ σμικρὸν ἔμπροσθεν ἐμνημόνευσα, καίτοι τοῖς δι' ὅρων
ἐπιχειροῦσιν ἅπαντα διδάσκειν ἐπιτιμῶν, ὅμως καὶ αὐτὸς ἐν ἔγραψεν ὅλον βιβλίον τὸ πρῶτον περὶ σφυγ-
μῶν, ἐξηγούμενος ἕκαστον τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς ὀνομάτων ἅμα τοῖς οἰκείοις ὅροις τῶν πραγμάτων. ἀλλὰ περὶ
μὲν τῶν ἄλλων σιωπῶ. πρόκειται γ' ἐν τῷ δε τῷ γράμματι τοῦ κατὰ τὸν σφυγμὸν ὅρου μόνου μνημονεύειν. ἐπιδεδει-
χότος μου πολλάκις οὐδὲν ἧττον τοῦ δε καθ' ἑκάστην διαφορὰν σφυγμῶν, ὁμοίως δύνασθαι πληρωθῆναι βι-
βλίον. ἐάν τε τις ὁρίζηται τὸν μέγαν σφυγμὸν ἅμα τοῖς παρακειμένοις αὐτῷ κατὰ τὸ πηλίκον τῆς διαστολῆς
ἐάν τε τὸν μικρὸν ἅμα τοῖς κατὰ τοῦτο παρακειμένοις. οὕτω δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, καὶ νῦν ὡς ἔφην
ὑπὲρ αὐτοῦ μόνου τοῦ σφυγμοῦ πρόκειται διελθεῖν ἐπὶ κεφαλαίων. ὁ τοίνυν ἀγαθῖνος ἐπιτιμῶν τοῖς πάν-
τως ὁρίζεσθαι τὸν σφυγμὸν βουλομένοις ὅμως καὶ αὐτὸς εἰς μακρολογίαν οὐκ ἀναγκαίαν ἐνέπεσε μετὰ τοῦ καὶ
σφάλλεσθαι φανερῶς. οἰόμενος ὁ μαρνύμος λέγεσθαι τὸν σφυγμόν. ἄλλως μὲν γάρ φησι τὴν τῆς καρδίας
30 καὶ τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν λέγομεν σφυγμόν. ἄλλως δὲ τὴν ἐν ταῖς φλεγμοναῖς γινομένην αὐτῷ τῷ κάμνον-
τι συναίσθησιν, καὶ γὰρ καὶ ταύτην ὁμωνύμως φησὶ καλεῖσθαι σφυγμόν. ἀλλὰ καὶ τὴν διαστολὴν τῆς ἀρτη-
ρίας μόνην, καὶ ταύτην ὀνομάζεσθαι σφυγμόν. ἐπειδὰν ἤτοι μέγαν, ἢ σφοδρὸν εἶναι λέγωμεν αὐτὸν, οὐ γι-
νομένων τούτων ἐν τῇ συστολῇ. καὶ μέντοι καὶ τὸν ἀθήναιον φησὶν οἴεσθαι καὶ τὴν συστολὴν ὀνομάζεσθαι σφυγ-
μὸν, ᾧ σημαινομένῳ κελεύει τὸν ἡρόδοτον ἐπιστῆναι. τούτῳ γὰρ τῷ ἀνδρὶ προσεφώνησε τὸ βιβλίον ἑαυτοῦ
μὲν ὄντι μαθητῇ, πάνυ δ' ἐπιφανῶς ἰατρεύσαντι κατὰ τὴν τῶν ῥωμαίων πόλιν. ἀλλὰ τὸν συνθετὸν ἐκ πλειόνων
διαστολῶν ὀνομάζεσθαι φησὶ σφυγμόν. ἔτι τε πρὸς τούτοις οὐ μόνον τὸν ἐκ τῶν διαστολῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν συστο-
λῶν. ὅρα δὲ φησὶ μή τις καὶ ὁ κατὰ τὸν καρπὸν ἰδίως ὀνομάζεται σφυγμός. δοκεῖ δέ μοί φησι σφυγμὸς λέγεσθαι
καὶ ἡ τῶν ἐν προχείρῳ τεταγμένων ἀρτηριῶν κίνησις. ἐπὶ τούτοις ἅπασι καὶ τοῦ κατὰ τὰ ὑποχόνδρια γινομένου
παλμοῦ μνημονεύει ζητῶν, εἰ καὶ τοῦτον ἄμεινον ἐστὶν ὀνομάζειν σφυγμόν. γίνεσθαι μὲν γὰρ αὐτὸν ἐνίοις τῶν πα-
40 ρακοπτικῶν. εἶναι δὲ τῆς κατὰ τὴν ῥάχιν ἀρτηρίας τῆς παχείας. καὶ εἴπερ καὶ ταύτην φησὶ τὴν κίνησιν
ὀνομάζομεν οὐ σφυγμὸν ἀλλὰ παλμὸν, ἔσται τις ἀρτηριῶν κίνησις, οὐ σφυγμὸς, ἀλλὰ παλμὸς ὀνομαζομένη.
καθ' ὃ σημαινόμενον καὶ ὁ ἠλεῖος αἰγίμιος ἐπέγραψε τὸ περὶ παλμῶν βιβλίον, ἐν ᾧ περὶ τῶν σφυγμῶν
διαλέγεται. παρεισέρχεται δὲ κἀνταῦθα πάλιν λόγος ἕτερος τοῖς μακρολογεῖν ἐθέλουσι. σκοπουμένοις
εἰ γνήσιον ὄντως ἐστὶ αἰγιμίου τὸ βιβλίον. ἢ εἰ πρῶτος αἰγίμιος ἁπάντων ἔγραψε περὶ σφυγμῶν βιβλίον.
ἢ καί τις ἄλλος πρὸ αὐτοῦ. τοῦτο μὲν ὄντως περιττόν. οὐ περιττὸν δ' ἴσως δόξει εἶναι καίτοι περιττὸν ὂν ἐπι-
σκέψασθαι πότερον ἕν τι σημαίνεται πρὸς τοῦ σφυγμοῦ ὀνόματος, ἢ πολλὰ, φαίνεται γὰρ καὶ ὁ ἀρχιγένης ἠκο-
λουθηκέναι κατὰ τοῦτο τῷ διδασκάλῳ, πολλαχῶς οἰόμενος λέγεσθαι τὸν σφυγμόν. ἵνα δέ τις ἐπικρίνῃ τοὺς τοιού-
τους λόγους ἀναγκαῖον ἐστὶ αὐτὸν ἐν τῇ τῶν γενῶν εἰς εἴδη τε καὶ διαφορὰς τομῇ γεγυμνάσθαι. μόνως γὰρ οὕτως
τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ σημαινόμενα τῶν ὀνομάτων ἑκάστου δυνατὸν εὑρίσκειν ἐστί. πολλαχόθι γοῦν μοι δοκοῦσι καὶ οἱ
50 δόξαν ἐπὶ διαλεκτικῇ μεγάλην ἔχοντες ἡμαρτηκέναι, τοσαῦτα σημαινόμενα τῶν γενικῶν προσηγοριῶν
οἰηθέντες ὑπάρχειν. ὅσαιπερ εἰσὶν αἱ καθ' ἑκάστην αὐτῶν οἰκεῖαι διαφοραί. λέγω δὲ εἴ τις οἰηθείη τὴν ζῶον φωνὴν
οὐχ ἕν τι σημαίνειν. ἄλλως μὲν γὰρ λέγεσθαι ζῶον ἀθάνατον, ἄλλως δὲ θνητόν. καὶ λογικὸν μὲν ἄλλως. ἄλογον δὲ ἄλλως.
καὶ δὴ καὶ ἄγριόν τε καὶ ἥμερον. ἀγελαῖον τε καὶ μονότροπον. ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. ὥς τε ἐάν τις ἐπεξίῃ τῷ λόγῳ
τῷ δε. καὶ γυμνάζῃ τὸν μαθητὴν ἐπὶ παραδειγμάτων πλειόνων ἑτοίμως ὁρᾶν, τό τε κοινὸν ἐν πολλοῖς καὶ τὸ
καθ' ἕκαστον, ἴδιον οὐκ ὀλίγον τρίβεσθαι χρόνον. καὶ μὴν οὐχ οἷόν τε χωρὶς τοιαύτης διδασκαλίας ἐπιδεῖξαι τὴν
τοῦ σφυγμοῦ προσηγορίαν, ἕν τι σημαίνειν ὥσπερ τὴν τοῦ ζώου, κἂν ὅτι μάλιστα κατὰ τὴν ἑκατέρου τομὴν εὑρί-
σκωνται διαφοραὶ πολλαί. πρόδηλον οὖν ἤδη κἀνταῦθα τὸ μῆκος τῶν λόγων, καί τινος ἑνὸς ὅλου καὶ αὐτὸ δεόμενον
βιβλίου

βιβλίον τῷ βουλομένῳ διελθεῖν. ἀφ' ὧν ὁρμηθέντες οἱ ἄνδρες οἵδε νομίζουσι πολλαχῶς λέγεσθαι τὸν σφυγμόν.
ὅτι τε τὸ παρακρουόμενον αὐτοὺς ἐστίν. εἴρηται μὲν οὖν μοι περὶ τούτων ἐπ' ὀλίγον, κἀν τῷ πρώτῳ τῶν ἐξηγητι-
κῶν. ὧν εἰς τὸ περὶ σφυγμῶν ἀρχιγένους πεποίημαι, τὸν ἀριθμὸν ὄντων ὀκτώ. καὶ νῦν δὲ ἀρκέσει καθάπερ
ἐπὶ τῶν ἔμπροσθεν, ἐνδείξασθαι τὸ μῆκος τῶν ἐσομένων λόγων, ἐὰν ἅπαντα τις ἐπεξέρχηται τὰ τοιαῦτα.
φαίνεται δ' οὖν καὶ ὁ ἀγαθῖνος εἰ καί ὅτι μάλιστα τοῖς ἐπιχειροῦσιν ὁρίζεσθαι τὸν σφυγμὸν ἐπιτιμᾷ δι' αὐτῶν
τῶν λεγομένων ὑπ' αὐτοῦ, ποτὲ μὲν ἐνέργειαν ἀρτηριῶν τε καὶ καρδίας αὐτὸν εἶναι νομίζων, ποτὲ δὲ κίνησιν
ἀρτηριῶν τε καὶ καρδίας. ἔστι δ' ὅτε καὶ διαστολὴν καὶ συστολὴν ἀρτηριῶν καὶ καρδίας. οὐ μαχομένων ἀλλή-
λοις τῶν εἰρημένων λόγων. ἀλλὰ τοῦ μὲν ὡς ἂν εἴποι τις ὄντος γενικωτέρου, τῶν δ' εἰδικωτέρων. ὁ γοῦν ἀρχιγέ-
νης ἐξεργάσασθαι δοκῶν τὸν περὶ τῶν σφυγμῶν λόγον ἐν ἑνὶ μεγάλῳ βιβλίῳ κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ τόνδε τὸν ὅρον
10 ἔγραψε. σφυγμός ἐστι καρδίας καὶ ἀρτηριῶν διαστολή τε καὶ συστολὴ φυσική. προσθεὶς δηλονότι τὸ φυσικὴ
τῷ τοῦ ἀγαθίνου λόγῳ, δι' ἣν ἔμπροσθεν αἰτίαν εἶπον. ἐκ διαστολῆς τε καὶ συστολῆς ὡς μερῶν συγκεῖσθαι νομί-
ζουσι τὸν σφυγμὸν οἱ πνευματικοὶ πάντες, ἐνεργείας ἡγούμενοι τὰς κινήσεις ἀμφοτέρας εἶναι, τῶν περὶ
τὸν ἡρόφιλόν τε καὶ ἀσκληπιάδην οὐχ ὁμοίως δοκούντων φέρεσθαι. τὸν μὲν οὖν ἡρόφιλον περὶ διαστολῆς τε καὶ
συστολῆς ἀρτηριῶν ζήτησιν ἰδίαν ἔχειν μακροτέραν. ἐνίοτε μὲν γάρ τοι σοι δόξει, καὶ τὴν διαστολὴν, καὶ τὴν
συστολὴν ἐνέργειαν νομίζειν. ὡς τὸ πολὺ δὲ, μόνην τὴν συστολήν. ὁ δὲ ἀσκληπιάδης οὐδεμίαν ὑπολαμβάνων
δύναμιν ὑφ' ἧς ἥ τε καρδία καὶ αἱ ἀρτηρίαι κινοῦνται. ποικίλος ἐστὶ κατὰ τὴν λέξιν, ὥσπερ ἐν ταῖς ἄλλαις
ἁπάσαις ἐνεργείαις φυσικαῖς τε καὶ ψυχικαῖς. οὕτω κἂν τῇδε ποτὲ μὲν γάρ σοι δόξει μὴ ἐνεργείας αὐτὰς
τίθεσθαι. καίτοι γε ἀκόλουθον αὐτοῦ ταῖς ὑποθέσεσι τοῦτ' ἐστίν. ἐνίοτε δὲ ἐνεργείας αὐτὰς τίθεσθαι, ὡς κατα-
χρώμενος, ἢ τῷ ἔθει συγχωρῶν. οἱ δ' ἀπ' ἀθηναίου πάντες ὡς εἴρηται τὰς κινήσεις ἀμφοτέρας ἐνεργείας
20 ἡγοῦνται, τήν τε ἐν τῷ διαστέλλεσθαι γιγνομένην, καὶ τὴν ἐν τῷ συστέλλεσθαι. οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς ὑπολαμ-
βάνομεν οὐκ ἐπὶ μόνων τῶν ἀρτηριῶν τε τῆς καρδίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ θώρακος. καὶ ὅτι καὶ τοῦτον ἐνεργεῖν ἐδεί-
ξαμεν ἔν τε τῷ διαστέλλεσθαι, καὶ συστέλλεσθαι. δείξομαι δὲ ὡς ἐπὶ τοῦ θώρακος, οὕτω κἀπὶ τῶν ἀρτηριῶν
τὰς ἐπὶ τὴν μέσην κατάστασιν ἀπὸ τῶν ἄκρων φορὰς, ἐνίοτε μὲν ἐνεργείας χωρίς. ἐνίοτε δὲ σὺν ταύτῃ γι-
νομένας. ἐὰν οὖν καὶ τὰς περὶ τούτων ἀποδείξεις ἐπεισάγῃ τις τῷ λόγῳ καὶ κατὰ τοῦτ' αὐτὸν εἰς μῆκος προέξει
μακρότερον. ἐὰν δὲ καὶ τῆς τῶν ὀνομάτων ὑπαλλαγῆς ἣν ἐποιήσατο κατὰ τοὺς ὅρους, ἃς αὖθις προσέθεσαν αἰ-
τίας εὐλόγους διέρχεταί τις, εἶθ' ἑξῆς ὅπως ἐμέμψαντο τινὲς αὐτάς. εἶθ' ὅπως ἀπελογήσαντο περὶ τῶν εἰπόν-
των. ἕτερον μῆκος ἔτι κἀκ τοῦδε περιττὸν τῷ λόγῳ προστεθήσεται. μάγνος οὖν οὐ διαστολὴν καὶ συστολὴν, ἀλλὰ
καὶ διόγκωσιν, καὶ συνίζησιν αἰσθητὴν καρδίας καὶ τῶν ὁμοιοπαθούντων αὐτῇ τὸν σφυγμὸν εἶναι φησίν.
αὐτὸς δ' ὁ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ἡγεμὼν ἀθήναιος, τὸν σφυγμὸν ὁρίζεται κίνησιν κατὰ διαστολὴν φυσικὴν,
30 καὶ ἀπροαίρετον τοῦ ἐν ἀρτηρίαις καὶ καρδίᾳ σφυγμοῦ, ἐξ ἑαυτοῦ τε καὶ εἰς ἑαυτὸ κινουμένου, καὶ συγκινοῦν-
τος καρδίαν καὶ ἀρτηρίας. οὐ μόνον οὐσιώδη τὸν ὁρισμὸν ποιησάμενος ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ τῆς αἰτίας λογισμοῦ.
καθ' ὃν τρόπον ὁρίζεσθαι κελεύουσιν οἱ διαλεκτικοὶ τὰ ἐν τῷ γίγνεσθαι τὸ εἶναι κτώμενα. καὶ συντομώτερον δὲ
τὸν σφυγμὸν εἶναι φησὶ διάπνοιαν φανερὰν πρὸς αἴσθησιν λεπτὴν ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ καρδίας καὶ ἀρτηριῶν. ἔστι
δὲ καὶ ὅδε ὁ ὅρος ἀθηναίου. σφυγμός ἐστι διαστολὴ καὶ συστολὴ κατὰ διάπνοιαν καρδίας καὶ ἀρτηριῶν. ἔξεστι δὲ
τῷ βουλομένῳ καὶ τὸν περὶ τούτων τῶν ὅρων λόγον ἐκτείνειν ἐπὶ πλεῖστον, ἀνασκευάζοντί τε, καὶ κατασκευά-
ζοντι. καὶ ἄλλοι δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς αἱρέσεως ὅρους ἐποιήσαντο τοῦ σφυγμοῦ, βραχὺ παραλ-
λάττοντας ὡς εἶπον. ὥστ' οὐ χρὴ μνημονεύειν αὐτῶν, ἐπειγομένους καθ' ὅσον οἷόν τε διαδραμεῖν τὸν λόγον. ὡσαύ-
τως δὲ καὶ τοῖς ἀπ' ἀσκληπιάδου διαφωνία ἐγένετο πρὸς ἀλλήλους. τοῖς μὲν προστιθεῖσι τι τοῖς εἰρημένοις ὑπ' ἀ-
σκληπιάδου. τοῖς δ' ἀφαιροῦσι. τοῖς δ' ὑπαλλάττουσιν. αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ ἀσκληπιάδης τὸν μὲν σφυγμὸν εἶναι
40 συστολὴν, καὶ διαστολὴν καρδίας τε καὶ ἀρτηριῶν. οὐκ ὀλίγοι δὲ τῶν ἀπ' αὐτοῦ γινομένων προστιθέασιν. οὐχ ἅπαξ
ἀλλὰ πολλάκις γιγνομένην κατὰ μίαν εἰσπνοήν. ὡς εἶναι τὸν ὅλον ὅρον τοιόνδε. σφυγμός ἐστι διαστολὴ, καὶ συ-
στολὴ καρδίας τε καὶ ἀρτηριῶν, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις γινομένη κατὰ μίαν εἰσπνοήν. ἐξηπατήθησαν δὲ
ὑπὸ τοῦ γεγραφότος κατὰ τὸ περὶ τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῶν σφυγμῶν αὐτοῦ βιβλίου. οὕτως τὴν λέξιν ἐπι-
λαθόμενοι τῶν λόγων. ἐν ᾧ τοῦτ' ἔγραψε. πρόκειται γὰρ αὐτῷ δεῖξαι. τίνα μὲν ὁμοίως γίνεται κατά τε τὰς
ἀναπνοὰς, καὶ τοὺς σφυγμούς. τίνα δὲ ἑτέρως τε καὶ διαφερόντως. ἐν ᾧ τοίνυν ἐπιδείκνυσι τὰ διαφέροντα, καὶ
ἡ προκειμένη γέγραπται λέξις, εἰς διορισμὸν ἀναπνοῆς τε καὶ σφυγμῶν, ἔχουσα προκείμενον, οὐχ ἅπαξ,
ἀλλὰ καὶ πολλάκις γιγνομένη κατὰ μίαν εἰσπνοήν. ἔνιοι δὲ καὶ αὐτοῖς τούτοις προσέθεσαν τινὰ, καθάπερ καὶ
μοσχίων ὁ διορθωτὴς ἐπικληθείς. ἐπειδὴ τινὰ τῶν ὑπ' ἀσκληπιάδου λελεγμένων ἐπηνωρθοῦτο μὴ πάντη πειθόμενος
τἀνδρί. καθάπερ οὐδ' ὁ ἀλέξανδρος ἡροφίλῳ. τὶς οὖν ὁ τοῦ μοσχίωνος ὅρος εἰπόντες, ἀπαλλαττώμεθα ἤδη καὶ τῶν
50 ἀσκληπιάδου. σφυγμός ἐστι κίνησις ἰδίως καρδίας, καὶ ἀρτηριῶν, καὶ φλεβῶν, καὶ ἐγκεφάλου, καὶ τῆς περὶ
αὐτὸν μήνιγγος, κατὰ μίαν εἰσπνοὴν, οὐχ ἅπαξ δὲ, ἀλλὰ πολλάκις γιγνομένη. καί σοι καὶ τῆς ἐξηγήσεως ἑκά-
στου τῶν κατὰ τὸν ὅρον εἰρημένων οὐκ οἶμαι δεήσειν, εἰ μέμνησαι τῶν ἄχρι δεῦρο λελεγμένων. ἄξιον οὖν ἴσως ἐστὶ
καὶ τῶν περὶ τὸν ἐρασίστρατον μνημονεῦσαι διενεχθέντων. καὶ αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους οὐχ ἧττον, ἢ οἱ ἄλλοι. τὸ
γάρ τοι θαυμάσιον, τοῦτ' ἐστὶν, ὅτι μὴ μόνον οἱ ἀπὸ διαφερουσῶν αἱρέσεων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἐφ' ἑνὸς ἀνδρὸς
ἀναγομένων, οἱ πλεῖστοι διεφώνησαν. ἔνιοι δὲ καὶ δύο καὶ τρεῖς ὅρους ἔγραψαν. ὥσπερ ἀπολλώνιος ὁ ἀπὸ
στράτωνος, ἕνα μὲν τόνδε. σφυγμός ἐστι κατὰ τὴν ἐπιπλήρωσιν τοῦ ἀπὸ καρδίας πνεύματος ἐκπεμπομένου
περὶ τὴν ἀρτηρίαν διάστασις γινομένη. δεύτερον δὲ τόνδε. σφυγμός ἐστιν ἡ ἀπὸ τῆς ἀρτηρίας διάστασις, καὶ
συστολὴ ἀπὸ τῆς ἐν αὐταῖς παρακειμένης, καὶ ἀνάλογον δυνάμεως. τρίτον δ' ἄλλον. σφυγμός ἐστι διά-

στασις, καθ' ἣν πρὸς τὴν ἁφὴν ἡ ἀρτηρία προσπίπτει. οὗτος μὲν οὖν ὁ τρίτος ὅρος ὅτι τὴν αὐτὴν ἔχει δύνα-
μιν τῷ κατὰ τὸν ἐν ἐπισκέψει σφυγμὸν ὁρισμῷ πρόσθεν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀλέξανδρον εἰρημένων, παντὶ
δῆλον. ὁ δὲ πρῶτος ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένος οὐσιώδης ἐστὶ κατὰ τὴν Ἐρασιστράτου δόξαν συγκείμενος. ἐπει-
δὴ κατὰ τὰς ἀρτηρίας ὡς καὶ πρόσθεν ἔφην οἴεται διαστέλλεσθαι κατὰ τὴν ἐπιπλήρωσιν τοῦ παρὰ τῆς
καρδίας ἐπιπεμπομένου πνεύματος. ἀξιοῦσι γὰρ ἡμᾶς ἐπιπλήρωσιν, οὐ πλήρωσιν λέγειν. ἵνα μή τις ὑπονοήσῃ
πᾶν ἐκκενοῦσθαι τὸ πνεῦμα τῶν ἀρτηριῶν ἐν ταῖς συστολαῖς. ὁ δὲ δεύτερος ὅρος ἐφάπτεται καὶ τοῦ τῶν δυνά-
μεων λόγου, βέλτιον ὑπ' ἄλλων ἐρασιστρατείων συντεθείς. ὅσοι τὸν σφυγμὸν ἔφασαν εἶναι διαστολὴν, καὶ συστο-
λὴν ἀρτηριῶν τε καὶ καρδίας, ὑπὸ ζωτικῆς τε καὶ ψυχικῆς δυνάμεως ἐπιτελουμένην, αὐτὸς γὰρ ὁ Ἐρασί-
στρατος ἐν τοῖς περὶ πυρετῶν ἀπεφήνατο σαφῶς, οὐ μόνον ζωτικὴν δύναμιν εἶναι κατὰ τὴν καρδίαν, ἀλλὰ καὶ
10 ψυχικήν. ἐνίοις δ' αὐτῶν ἤρκεσε τὸν σφυγμὸν εἰπεῖν εἶναι κοινὴν ἐνέργειαν καρδίας τε καὶ ἀρτηριῶν. ἔνιοι δὲ
περιεργότεροι ἀντιδιαστολὴν ἀρτηριῶν πρὸς καρδίαν ἔφασαν εἶναι τὸν σφυγμόν. ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ διαστέλλεσθαι
συμβαίνει τὴν καρδίαν, ἐν τούτῳ συστέλλεσθαι τὰς ἀρτηρίας οἰόμενοι, καθ' ὃν δ' ἐκείνη συστέλλεται τὰς ἀρτη-
ρίας διαστέλλεσθαι. ὅ γε μὴν πρῶτος τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου ῥηθέντων, τὴν διαστολὴν μόνην σημαίνει σφυγμὸν
εἶναι. ἣν αὐτὸς ὠνόμασε διάστασιν, ὧδέ πως γράψας. σφυγμός ἐστι κατὰ τὴν ἐπιπλήρωσιν τοῦ ἀπὸ καρδίας
πνεύματος ἐκπεμπομένου περὶ τὴν ἀρτηρίαν διάστασις γιγνομένη. ὅ γε μὴν Ἐρασίστρατος ἔοικεν οὐ τὴν κατὰ
φύσιν ἐν ἀρτηρίαις κίνησιν ὀνομάζων σφυγμὸν, ἀλλὰ μόνην τὴν ἐπὶ φλεγμονῇ. δῆλον δὲ ἐκ τῶν ῥήσεων αὐτοῦ
τῶν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ πυρετῶν. ἐν αἷς κίνησιν μὲν ἀρτηριῶν ὀνομάζει τὸν κατὰ φύσιν ὑφ' ἡμῶν καλούμενον
σφυγμόν. ὃν δ' αὐτὸς ἐπὶ φλεγμονῇ τὴν μεταβολὴν ἔχειν φησὶ σφυγμὸν φαίνεται καλῶν. ὡς οὐ κατὰ πά-
σης κινήσεως ἀρτηριῶν ἐπιφέρειν ἡγούμενος χρῆναι τὴν τοῦ σφυγμοῦ προσηγορίαν. ἀλλ' ἐπ' ἐκείνης μόνης,
20 ἥ τις ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν φλεγμονὴν διαθέσεως. εὔδηλον οὖν ἤδη, τὸ πλῆθος τῶν
ἐσομένων λόγων, ἐάν τις ἐπεξέρχηται ταῦτα πάντα, καὶ μνημονεύῃ τῶν τε πρὸς ἀλλήλους εἰρημένων τοῖς
ἐρασιστρατείοις, καὶ τῶν πρὸς τοὺς ἄλλους. ὅσα τε πάλιν ἐκεῖνοι πρὸς αὐτοὺς ἀντεῖπον. ὁπότ' οὖν τὰ κεφάλαια μόνον
αὐτὰ λέγων ἐγὼ νῦν ἐπλήρωσα ὅλον βιβλίον, οὐδ' οὖν οὐδὲ πάντας ἐπελθὼν τοὺς εἰρημένους ὅρους, ἆρ' οὐ πρό-
δηλον ὡς τῷ πάντ' ἐπεξέρχεσθαι βουλομένῳ καὶ τρία καὶ τέτταρα πληρωθήσεται βιβλία; καὶ τοίνυν νό-
μιζε πεπληρῶσθαι τὰ τοιαῦτα. καὶ τι μειράκιον εἰς φλύαρον ἐμπεσὸν σοφιστὴν ἅπαντα λέγειν ἐσπουδακότα.
καὶ μηδὲν ὅλως παραλιπεῖν τῶν εἰρημένων τοῖς ἰατροῖς ἐν πολλῷ χρόνῳ φιλοπόνως ἐκμαθεῖν αὐτά. κἄπειτα
συντυχεῖν ἐπ' ἀρρώστου τινὸς ἑτέρῳ μειρακίῳ παρ' ἑτέρου διδασκάλου. πῶς τε χρὴ διαγιγνώσκειν ἕκαστον τῶν
σφυγμῶν. καὶ τί δηλοῦν πεφύκασι μεμαθηκότι. πότερόν σοι δοκεῖ χρήσιμόν τι πρὸς τὴν τέχνην εἰς πρόγνωσιν
ἐπὶ τοῦ νοσοῦντος εὑρίσκειν, ἢ πότερον εὐδοκιμήσειν παρ' αὐτῷ τε τῷ κάμνοντι, καὶ τοῖς παροῦσι. τὸ μὲν γὰρ ἕτερον
30 μειράκιον ὅπως ὁρίζεσθαι χρὴ τὸν σφυγμὸν διεξῆλθε λόγους μακρούς. εἴτε δ' ἀκινδύνως εἴτε κινδυνωδῶς ὁ κάμνων
ἔχει, καὶ πότερον εἰς χρόνου μῆκος αὐτῷ προελθεῖν, ἢ διὰ ταχέων κριθῆναι συμβήσεται παντάπασιν ἀγνοήσει. τὸ
δ' ἕτερον μειράκιον ἀκριβῶς μὲν ταῦτα προγνώσεταί τε καὶ προερεῖ τοῖς παροῦσιν, ἀγνοήσει δὲ πῶς ὁρίζεσθαι
χρὴ τὸν σφυγμόν. ἐκ παραβολῆς δ' οὕτως ἐναργῶς διαγνωσθήσεται ποῖον μέν τι τὸ ἄχρηστόν ἐστι τῆς διδασκαλίας
εἶδος. ὁποῖον δὲ τὸ χρήσιμον, ἀλλ' ὡς ἡ παροιμία φησὶ γλυκὺς πόλεμος ἀπείρῳ, οὕτω μοι δοκοῦσι καὶ οἱ πάνθ' ὁρί-
ζεσθαι προαιρούμενοι μηδ' ὅλως ἐγνωκέναι τὰς γεγενημένας ζητήσεις τοῖς διαλεκτικοῖς περὶ τοῦ πῶς ὁρίζε-
σθαι προσήκει. τὸ μὲν οὖν ἑρμηνεύειν λόγῳ τὸ δηλούμενον ἐκ τοῦ ῥηθέντος ὀνόματος ὅταν γε μὴ πάνυ τι τοῦ προ-
κειμένου πράγματος ἐναργῆ πάντες ἔχωσι τὴν νόησιν, οὐ μόνον χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι. ἀναγκαῖον
δὲ κἀπειδὰν ἤτοι γ' ἑκών τις ὑπὸ πανουργίας, ἢ ἄκων ὑπὸ ἠλιθιότητος ἐναλλάττῃ τὰ σημαινόμενα πρὸς
τῶν ὀνομάτων ἐπιφέρων αὐτὰ καθ' ἑτέρων πραγμάτων ἢ πάντες ἄνθρωποι. μηδ' ἑτέρου δὲ τούτων ὄντος, οὐδὲ
40 λόγῳ χρὴ δηλοῦσθαι τοῦ πράγματος τῆς ἰδίας προσηγορίας αὐτάρκως αὐτὸ σημαινούσης. τὸ δὲ ὁρίζεσθαι
πάντως ἐθέλειν ἅπαν πρᾶγμα σοφιστικῆς διδασκαλίας ἔργον ἐστί. καὶ ταῦτα ἔξεστι λέγειν ἐμοί. μάλιστα
πεῖραν ἱκανὴν ἐν αὐτοσχεδίοις προβλήμασι πεῖραν δεδωκότι. περὶ παντὸς γὰρ ἀεὶ τοῦ προβληθέντος εἰς ὁρι-
σμὸν, ἔδειξα δι' ὅλης ἡμέρας δύνασθαι τινὰ λέγειν. οὐκ οὖν ἀπορίᾳ λόγων εἰς ὅρους ἐπιτηδείων ἐγκαλῶ τοῖς
εὐποροῦσιν. ἀλλ' ἐπιδείξας ἐμαυτὸν ἁπάντων εὐπορώτατον εἰς τὴν τοιαύτην ἀδολεσχίαν, φλαῦρον ἡγησάμην εἶναι
τῶν μανθανόντων ἕνεκα τῆς ὠφελείας τὰς τέχνας, ἐπιδεῖξαι τὴν ἀλήθειαν. οὐχ ὥσπερ οἱ πολλοὶ τῶν ὁπουοῦν
ἐπισταμένων ἐπιχειροῦσιν αὐτὰ σεμνύνειν. ἀλλ' ἐκεῖνοι καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἡγούμενοι φαίνεσθαι σεμνοτέρους, ἀλλ' ἀεὶ
τῶν ἐγνωσμένων ἑαυτῷ διακρίνειν ἀπὸ τῶν ἀχρήστων τὰ χρήσιμα. πλὴν γὰρ ὀλίγων ἅπαντες οἱ διδάσκοντες
τὰς τέχνας ἐν τοῖς ἀχρήστοις πλεονάζουσιν, ὧν ἓν καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ νῦν ἐν ἅπαντι τῷ διηνυσμένῳ λόγῳ προεχειρι-
σάμην ἐπινενεμημένου τοῦ τῆς φιλονεικίας νοσήματος, οὐ μόνον τοὺς ἰατροὺς καὶ φιλοσόφους, ἀλλὰ καὶ ῥήτορας,
50 καὶ μουσικοὺς, καὶ γραμματικούς. ἅπασιν οὖν ἐὰν σωφρονῶσιν ἐφ' ἑνὸς παραδείγματος τοῦ κατὰ τὸν σφυγμὸν
ὠφέλιμον ἡγοῦμαι πεποιῆσθαι βοήθειαν. ἐὰν δ' αὖθις ποτὲ δόξῃ κατὰ πολλὴν σχολὴν ἅπαντα τὰ περὶ τῶν
ὅρων ἀμφισβητούμενα διελθεῖν τε καὶ κρῖναι, καὶ τοῦτ' ἀόκνως πράξω. τινὲς μὲν γὰρ αὐτοὺς ἀχρήστους εἶναι
φασὶ, τινὲς δὲ χρησίμους μὲν εἶναι λέγουσιν, ὅπως δ' ὁρίζεσθαι χρὴ διαφέρονται. καὶ νῦν δ' ἤδη δύο βιβλία
περὶ αὐτῶν ἐστί μοι γεγραμμένα, τῶν εἰς τὰ περὶ ἀποδείξεως Ἀριστοτέλους ὑπομνημάτων, τοῦ δευτέρου τὸ
τρίτον καὶ τέταρτον. ἐπιγράφεται δ' ὑπὸ τῶν πλείστων ἀναλυτικῶν δευτέρων ἡ τοιαύτη πραγματεία, καθά-
περ ἡ περὶ συλλογισμοῦ προτέρων ἀναλυτικῶν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΓΝΩΣΕΩΣ ΣΦΥΓΜΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ α'.

ῆς περὶ τοὺς σφυγμοὺς θεωρίας εἰς τέτταρα μέρη νενεμημένης, τὸ μὲν πρῶτον, ἐξαριθμεῖται τὰς κατ' εἴδη τε καὶ γένη διαφορὰς αὐτῶν, τὸ δὲ δεύτερον αὐτὸ δὴ τοῦτο ὃ νῦν ἐστὶν ἡμῖν προκείμενον, τὸ περὶ τῆς διαγνώσεως αὐτῶν. τὸ δὲ τρίτον τὰς αἰτίας τῆς γενέσεως ἑκάστου διδάσκει. τὸ δὲ τέταρτόν τε καὶ ἔσχατον ὅτι τι δηλοῦν πέφυκεν, ἰατροῖς μὲν ἁπάντων τὸ τιμιώτατον. ὥστε καὶ τἄλλα διὰ τοῦτο μεταχειρίζονται. φιλοσόφοις δ', ὅσοι τὴν περὶ φύσεως ἐπιστήμην ἐζήτησαν, οὐ παντελῶς ἄτιμον, ὅθεν εἰκότως τὸ μὲν πρῶτον ἁπάντων μόριον κοινὸν ἐξ ἴσου ἰατροῖς τε καὶ φιλοσόφοις. τὸ δὲ δεύτερόν τε καὶ τέταρτον, ἰατρῶν μᾶλλον ἴδιον. ὥσπερ τὸ τρίτον φιλοσόφων. ταῦτ' ἄρα τὸ μὲν τρίτον ἱκανῶς ἀμφοτέροις ἐσπούδασται. τοῖς μὲν αὐτὸ δὴ τὸ τιμιώτατον ὑπάρχον. τοῖς δ' ἕνεκα τοῦ τιμιωτάτου. τὸ δὲ τέταρτον ἧττον μὲν τούτου, μόνων ἰατρῶν ὑπὲρ αὐτοῦ γραψάντων, μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων. τὸ δὲ πρῶτον, ὑπὸ μὲν τῶν σοφιστῶν, ἀμετρότερον. ἰατροῖς δὲ ὅσοις τῶν ἔργων τῆς τέχνης πλείων φροντὶς, ἢ τοῦ ληρεῖν ἐν διατριβαῖς αὐταρκῶς ἐσπούδασται. λοιπὸν δὲ τὸ δεύτερον οὔτε φιλοσόφων τις ἔγραψεν. οὐ γὰρ δὴ τῷ τρίτῳ γε, ἀλλὰ τῷ τετάρτῳ χρήσιμον ἦν, οὔτε ἰατρῶν, πλὴν ἐπὶ βραχὺ παντελῶς οἱ περὶ τὸν Ἀρχιγένην. δεῖται δὲ λόγου μὲν, ἥκιστα σχεδὸν τοῦτο, χρόνου δ' ὅμως τῶν ἄλλων ἁπάντων μακροτέρου. πρὸς γὰρ τὸ χρῆναι τὴν ἁφὴν ἀσκῆσαι, ὥστε τὰς παρὰ μικρὸν ἀκριβῶς αἰσθάνεσθαι διαφορὰς, οὐδ' ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ἡ ἄσκησις αὐτῆς. τὴν μὲν γὰρ τῶν φαρμάκων τε καὶ ὀργάνων χρῆσιν, ἔτι τε τὰς ἀνατομὰς, καὶ τὴν περὶ τοὺς ἐπιδέσμους τε καὶ βρόχους ἐμπειρίαν, ὅσαι τἄλλαι χειρουργίαι τοῖς ἰατροῖς ἀναγκαῖαι, τάχ' ἄν τις καὶ χωρὶς τῶν ἔργων ἐκμάθοι. καὶ τά γε πολλὰ οὔτε δρῶμεν, μιμήματα τῶν ἀληθινῶν μηχανώμενοι, δι' ὧν εἰς μὲν τὸ τέλειον ἐλθεῖν, οὐχ οἷόν τε. πλεῖστον δ' οὖν προελθεῖν καὶ πλησίον τοῦ τέλους ἀφικέσθαι δυνατόν. ἐν δὲ τῇ περὶ τοὺς σφυγμοὺς τριβῇ, τί ἄν τις ἐξεύροι μίμημα, δορκαδίζοντος ἢ σκωληκίζοντος ἢ τινὸς τῶν ἄλλων τῶν σπανίως μὲν γινομένων, μέγα δέ τι δηλούντων; οὐδὲν, οὐδ' ἐπίσης. ἀλλὰ λόγῳ μὲν αὐτῶν τὴν φύσιν ἑρμηνεῦσαι, δυνατώτερος ἕτερος ἑτέρου. ὥστε δ' ἀσκῆσαι γνωρίζειν ἐντυχόντα ῥᾷστα καὶ ἀκριβέστατα, χωρὶς τῆς ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων τριβῆς, οὐδὲν ἂν εὕροι τοιοῦτο μηχάνημα τοῖς ἰατροῖς ἐπινοούμενον, οἷα περὶ τὰς ἄλλας χειρουργίας. διά τε οὖν τοῦτο, χρόνου δεῖται μακροῦ. καὶ προσέτι διὰ τὴν τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἀκρίβειαν. εἰ γὰρ οἱ πλαστικοὶ μὲν καὶ γραφικοὶ, τὴν ὄψιν, οἰνο[illegible]ικοὶ δὲ καὶ μαγειρικοὶ τὴν γεῦσιν, τὴν ὄσφρησιν δὲ οἱ περὶ τὴν τῶν μύρων σκευασίαν, καὶ τὴν ἀκοὴν οἱ μουσικοὶ, καίτοι τὴν ὕλην τῆς τέχνης ἄφθονον ἔχοντες, οὐχ ἡμέραις οὐδὲ μησὶν ἀλλ' ἔτεσι συχνοῖς εἰς ἀκρίβειαν ἀσκοῦσιν, πόσου χρὴ δοκεῖν δεῖσθαι χρόνου τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν τῆς ἁφῆς ἄσκησιν; ὃν καθ' ἕνα χρόνον πάμπολλα χρὴ γνωρίσαι παθήματα τῆς ἀρτηρίας, οὐχ ὡς οἱ πλαστικοὶ τὰ σχήματα μόνον, ἢ οἱ γραφικοὶ τὰς χρόας, ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸ ποσὸν τῆς διαστάσεως. εἶτα τήν τε ποιότητα καὶ τὸν χρόνον τῆς κινήσεως. κἄπειθ' οὕτω τὸν τόνον τῆς κινούσης αὐτὰ δυνάμεως. εἶτ' αὐτὸν τὸν χιτῶνα τῆς ἀρτηρίας ὅπως ἔχει. ταῦτα γὰρ πάνθ' ἅμα γνωρίζειν χρὴ διαστελλομένης αὐτῆς. καὶ μὴν δὴ καὶ τὴν τῆς θερμασίας ποιότητα, σαφέστερον ἡ διὰ τῆς κινήσεως προσβολὴ τῆς ἀρτηρίας γνωρίζει. καὶ εἰ ὁμαλῶς ἢ ἀνωμάλως ἅπαντα τὰ εἰρημένα γίνεται καθ' ἕν τι μόριον, καὶ κατὰ διαφέροντα. ταῦτα μὲν ἐν τῷ διαστέλλεσθαι χρὴ γνωρίσαι. παραπλήσια δ' αὐτοῖς ἐν τῷ συστέλλεσθαι, καὶ τὸν μεταξὺ χρόνον ἀμφοῖν ἠρεμεῖ διττὸν ὄντα, τὸν μὲν, ἐπὶ τῷ διαστῆναι πρὸ τοῦ συστέλλεσθαι, τὸν δ' ἐπὶ τῷ συσταλῆναι πρὸ τοῦ διαστέλλεσθαι, καὶ τὸν τούτων πρὸς ἀλλήλους λόγον, τοῦ τε τῆς κινήσεως χρόνου, πρὸς τὸν τῆς κινήσεως, καὶ τοῦ τῆς ἡσυχίας, πρὸς τὸν τῆς ἡσυχίας, καὶ συναμφοτέρου πρὸς συναμφότερον, ἃ σύμπαντα πρὸ τοῦ δεύτερον πλῆξαι τὴν ἀρτηρίαν, ἐγνῶσθαι χρὴ τοῦ πρώτου συμπληρουμένου σφυγμοῦ. τοῦ γὰρ δὴ δευτέρου ὑπαρχομένου, αὐτά τε πρῶτα χρὴ σκοπεῖσθαι περὶ ὧν ἐπὶ τοῦ πρώτου δεδήλωται, καὶ παραβάλλειν τὰ κατ' ἐκεῖνον ῥηθέντα τοῖς κατὰ τοῦτον, ἵν' ὁμαλότητα καὶ ἀνωμαλίαν αὐτῶν γνωρίσῃς, καὶ ἁπάσας τὰς διαφοράς. εἶτα καὶ τρεῖς καὶ τέτταρας, καὶ πέντε καὶ πολλοὺς ἑξῆς ἰδεῖν σφυγμούς. ἵνα σοι τάξις τε καὶ ἀταξία γνωσθῇ. ταῦτ' οὖν ἅπαντα πόσης οἴει δεῖσθαι τριβῆς; ἐμοὶ μὲν γὰρ εἰ χρὴ μὴ ψευσάμενον εἰπεῖν ἅπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου δεῖσθαι δοκεῖ πρός γε τὴν τελειοτάτην ἐπιστήμην. εἰς δὲ τοσαύτην ὅση καὶ ἡμῖν ἤδη ἐστὶν, οὐχ ἓξ μηνῶν μόνον ἐν ὅσοις οἱ σαφώτατοι μεθοδικοὶ τὴν ἰατρικὴν ὅλην ἐπαγγέλλονται διδάξειν, ἀλλ' ἐτῶν πάνυ πολλῶν. ἐγὼ μέν γε ἀφ' οὗ τὸ πρῶτον εἰς ἰατροὺς φοιτᾶν ἠρξάμην, παῖς ἔτι ὤν, θαυμαστήν τινα ἐπιθυμίαν ἔσχον τῆς περὶ τοὺς σφυγμοὺς τέχνης. εἶτ' ἐξ ἐκείνου μέχρι καὶ εἰς τόδε μελετῶν, οὐδέπω μοι δοκῶ πᾶσαν αὐτὴν ἐκμεμαθηκέναι. πολλοῖς μὲν γὰρ ἔτεσιν, οὐδ' εἰ σαφῶς ἐστι τῇ ἁφῇ διαγνῶναι τὴν συστολὴν τῆς ἀρτηρίας ἠπιστάμην. ἀλλ' ἦν δ' ἄπορον μοι πότερον οἱ περὶ τὸν Ἀρχιγένην καὶ Ἡρόφιλον, οἱ περὶ τὸν Ἀγάθινον, καὶ σχεδὸν ἅπαντας τοὺς ἐμπειρικοὺς ἀληθεύουσι. τοσοῦτον ἀπελιπόμην τοῦ πότερον ὅλης αὐτῆς αἰσθάνεσθαι δυνατόν ἐστιν, ἢ μορίου τινὸς, καὶ πόσου τούτου, σαφές τι γνώσκειν. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν τῆς διαστολῆς οὐδὲν ἧττον ἠπόρουν παραπλήσια. καίτοι ταῦτά γε τὰ πρῶτα καὶ οἷον στοιχεῖα τῆς ἐν τοῖς σφυγμοῖς τέχνης ἐστὶν, ὧν ἀγνοουμένων, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν οἷόν τ' ἦν γνῶναι βεβαίως. τοσοῦτον δὲ μόνον ἠπιστάμην αἰσθήσει διαγνώσκειν, ὅτι διαστέλλεται ἡ ἀρτηρία καὶ οὐκ ἀνέρχεται καὶ κατέρχεται καθάπερ οἱ ἐμπειρικοὶ καλούμενοι λέγουσιν ἐνδέχεσθαι καὶ τοῦτ' ἀληθὲς εἶναι. μὴ γὰρ διαστολῆς, ἀλλὰ πληγῆς μόνον αἰσθάνεσθαι τὴν ἁφήν. εἴτε δ' ἀνιόντος τινός. εἴτε διαστελλομένου, μηκέτι φαίνεσθαι, μόνον δὲ σχεδὸν τοῦτ' ἡμῖν ἐν πολλοῖς ἔτεσιν ἐγνώσθη. κἄπειτα τῶν ἐφεξῆς ἐν ἡ τοῦ σφοδροῦ σφυγμοῦ

διάγνωσις τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν οὐδέπω γνώριμον ἦν, ἀλλ' ἐν βαθείᾳ τινὶ κυλινδουμένοις ἀπορίᾳ συχνῶν ἐτῶν,
οὐ μὴν ἀφισταμένοις γε τῆς ζητήσεως, ἀλλ' ἀεὶ καὶ μᾶλλον λιπαρῶς ἐγκειμένοις ἐφαντάσθη ποτὲ συστολὴ σαφὴς
τῇ ἁφῇ. τοὐντεῦθεν ἀσκοῦσιν ἐπὶ πλέον, οὐ φάντασμα ἔτι ἀμυδρὸν, ἀλλ' ἐναργὴς ἡ διάγνωσις αὐτῆς, οὐδὲν
ἧττον τῆς διαστολῆς ἐγίνετο. ἐπὶ ταύτῃ δ' οὐδ' εἰπεῖν ἔτ' ἔχω τὸ τάχος τῆς τῶν ἄλλων διαγνώσεως. ἐπιῤῥεῖ γὰρ ἅπαν-
τα. καὶ σαφῶς λοιπὸν ἐφαίνετο καθάπερ ἐν σκότῳ λαμπροῦ φωτὸς ἀθρόως ἐκλάμψαντος. εἴ τις οὖν τοῦτον τὸν λό-
γον, ὡς ἀληθῆ λόγον καὶ μὴ μῦθον δέξαιτο, κερδανεῖ μεγάλα, μὴ προαπογινώσκων τῆς τῶν ζητουμένων εὑρέ-
σεως μηδὲ προαφιστάμενος κἂν ὅτι μάλιστα παμπόλλῳ χρόνῳ ζητῶν ἔτ' ἀγνοεῖ. λεληθυῖα γάρ τις ἐν αὐτῷ τῷ
ζητεῖν ἕξις ὑποτρέφεται κατὰ βραχὺ προϊοῦσα, πρὸ μὲν τοῦ τελειωθῆναι, μηδ' εἰ ἄρχεταί που δήλη τυγ-
χάνουσα, τελειωθεῖσα δ' ἀθρόως, ἐκφαίνεται πάντων τῶν προπονηθέντων τὸν καρπὸν ἀποδιδοῦσα διὰ τα-
10 χέων, καὶ εἰ ἀγροικότερον φάναι, σὺν αὐτοῖς τοῖς τόκοις. προσγενομένης δὲ τοῖς μεθ' ἡμᾶς ἀνθρώποις, οὐ
σμικρᾶς μοίρας τῆς ἐμῆς εἰς ταῦτα προθυμίας ἄχρι τοῦ καὶ λόγῳ πάντα τὰ τῆς αἰσθήσεως ἐπιχειρεῖν ἑρμη-
νεῦσαι πάθη, ἐν ἐλάττονι ἂν χρόνῳ καὶ ἀταλαιπωρότερον ἡ περὶ τοὺς σφυγμοὺς ἀσκοῖτο τέχνη. ἐγὼ γὰρ τά τ' ἄλλα
καὶ τὰς ὁδοὺς πειράσομαι ἐνδεῖξαι, δι' ὧν ἄν τις μάλιστα τοῦ σκοποῦ τυγχάνοι. μόνον εἴη τῆς ἀπλήστου περὶ
πλοῦτόν τε καὶ δόξαν σπουδῆς τῆς νῦν κατεχούσης χαλάσαι τοὺς ἀνθρώπους. καὶ οὐδὲν οὐδὲ τῆς δε τῆς πρα-
γματείας πλέον ἔστ' ἂν ἀπορεῖ τῶν σπουδαζόντων ἀλήθειαν. ἀπορήσει δὲ μέχρις ἂν ἡδονὴ μὲν κρατεῖ καὶ βα-
σιλεύῃ. τὸ καλὸν δ' ἀπεῤῥιμμένον τε καὶ ἄτιμον ᾖ. οὐ γὰρ τρυφώντων οὐδὲ ὁ λόγος, ἀλλ' ἱκανῶς συντεταμένων
τε καὶ προθύμων δεῖται. τοιοῦτοι δ' εἰσὶ παντελῶς ὀλίγοι τῶν νῦν. ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, εἷς, ἐμοὶ μύ-
ριοι. καὶ ἥδιον ἂν τοὺς λόγους πρὸς τοῦτον τὸν ἕνα ποιησαίμην, ἢ πρὸς τοὺς μυρίους τοὺς ἐνὸς, ἢ οὐδενὸς ἀξίους. οὐ
γὰρ δὴ πλήθει τὸ ἀληθὲς, ἀλλὰ φρονήσει κρίνεται. λέγομεν οὖν ἤδη πρὸς τοῦτον τὸν ἕνα τὸν τῆς ἀληθείας
20 ἐραστὴν, ὅστις ποτ' ἂν ἢ νῦν ᾖ τοιοῦτος, ἢ αὖθις γενήσεται, πρῶτον μὲν ὡς οὐδ' ἀδύνατόν ἐστι λόγῳ πολλὰ τῶν
τῆς αἰσθήσεως ἑρμηνεῦσαι παθῶν. ἔπειτα δ' ὅτι κἂν ἀδύνατον ᾖ, οὐ χρὴ τούτου γ' ἕνεκα τῆς ἡμετέρας σπου-
δῆς καταγινώσκειν. εἰ γὰρ καὶ μὴ κατὰ πᾶν ἀκριβῶς, ἀλλ' ἐγγυτέρω γε τοῦ μηδόλως ἀφίκοιτ' ἄν τις διὰ τοῦ λό-
γου πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν αὐτῶν. τίς γοῦν ἀκριβῶς τὴν ἰδέαν ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων διδάξαι λόγῳ δύναται;
οὐδ' εἷς δήπουθεν, ἀλλ' ὅμως καὶ τοὺς ἀποδιδράσκοντας οἰκέτας κηρύττουσιν ὁσημέραι κατὰ τὰ τῆς ἰδέας
γνωρίσματα. καί τινι καὶ τοῦτο μόνον ἤρκεσεν ἀκοῦσαι. Γυρὸς ἔην ὤμοισι μελάγχροος οὐλοκάρηνος, κἀγὼ μηδέ-
ποτε τοῦ γλυκέος Φαλερίνου, πρὶν εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικέσθαι γευσάμενος, ἡνίκα πρῶτον ἐνέτυχον οὐκ ἠγνόησα
δι' ὧν ἀνεγνώκειν αὐτοῦ γνωρισμάτων ἐξευρῶν. ἡμέτερος δέ τις ἑταῖρος τὸν ἐν τῇ Λυδίᾳ γινόμενον οἶνον γλυ-
κὺν τὸν καρύινον ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων καλούμενον, ἐγνώρισε ῥᾳδίως, τοσοῦτο μόνον παρ' ἡμῶν προακηκοὼς
ὡς ἔοικε τῷ τε γλυκεῖ τῷ Κρητικῷ καὶ τῷ σκυβελλίτῃ καλουμένῳ, κατά τε τὴν χρόαν καὶ γλυκύτητα καὶ
30 πάχος, στῦψιν δέ τινα θαυμαστὴν καὶ ἡδίστην παρ' ἐκείνους ἐπιφέρεται. τοιαῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς ἐρεῖν ἐπαγγελλό-
μεθα τῆς τῶν σφυγμῶν διαγνώσεως σημεῖα. καὶ προσέτι πῶς ἄν τις ἐπιβάλλοι τὴν χεῖρα καθ' ἕκαστον. ἐπί τινων
μὲν γὰρ χρὴ βιαίως ἐρείδειν. ἐπί τινων δὲ μαλακῶς ἅπτεσθαι καθάπερ ἐπὶ τοῦ σφοδροῦ τε καὶ ἀμυδροῦ, τὸν μὲν γὰρ
οὐκ ἂν γνωρίσαις εἰ μὴ θλίβοις τὴν ἀρτηρίαν, τὸν δ' οὐχ ὅπως ἂν γνοίης θλίβων, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἀκίνητος
εἶναι σοι δόξει τοῦτο δρῶντι. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσοι μεγάλοι θ' ἅμα καὶ ἀμυδροὶ σφυγμοὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν ληθαργι-
κῶν, καὶ τούτων τὸ μέγεθος, οὐκ ἂν γνοίης, εἰ μὴ πάνυ μαλακῶς ἅπτοιο. ὅτι δὲ καὶ τοὺς ὑψηλοὺς, τῶν ἀδρῶν καὶ
μεγάλων καὶ σκληρῶν καὶ σφοδρῶν ἱκανὸς ὁ λόγος διδάξαι διακρίνειν, εἰ μέγαν εἴποιμι σοὶ τοῦτον ὑπάρχειν, ὃς
ἂν εἰς τὰς τρεῖς διαστάσεις ἀνάλογον αὐξημένος ᾖ, εἰς μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος. ἀδρὸν δὲ τὸν εἰς τὰς δύο μόνας
πλάτος τε καὶ βάθος. ὑψηλὸν δὲ, τὸν εἰς μίαν μόνην τὴν ἄνω. καὶ τὸν μὲν σκληρὸν βίαιον ποιεῖσθαι τὴν πληγὴν, τῇ τοῦ
χιτῶνος τῆς ἀρτηρίας ξηρότητι. τὸν δὲ σφοδρὸν τῇ ῥώμῃ τοῦ ζωτικοῦ τόνου, οὐκ ἂν εἴποις, ὡς οὐκ ἀρκεῖ τινι συνε-
40 τῷ, καὶ μὴ ῥαθύμῳ, παντάπασιν ἀπὸ τούτων ὁρμωμένῳ, κτήσασθαι ποτὲ βεβαίαν ἐπιστήμην τῆς διαγνώσεως
αὐτῶν, εἰ μόνον περὶ τὰ πρῶτα καὶ οἱονεὶ στοιχεῖα τῆς τέχνης ἱκανῶς εἴη γεγυμνασμένος, ὑπὲρ ὧν καὶ ἡμεῖς πρῶτον
εἰπόντες, οὕτως ἐπὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν προσήκουσαν τάξιν μεταβησόμεθα. ἔστι δὲ τέτταρα ταῦτα. τὸ μὲν
πρῶτον ἁπάντων, ὅπερ ἔφαμεν ἐρίζοντας μᾶλλον ἢ ἀληθεύοντας λέγειν τοὺς ἐμπειρικοὺς, ὡς πληγῆς μόνης
αἰσθάνονται, διαστολὴν δ' ἀρτηρίας, οὐ γνωρίζουσι. καὶ διὰ τοῦτό τινες ἐξ αὐτῶν τὸν σφυγμὸν ὁρίζονται
μνήμην παθῶν ἁφῆς ἐκ κινήσεως ἀρτηριῶν. οὐ γὰρ ἐκ διαστολῆς ἀρτηριῶν, ἀλλ' ἐκ κινήσεως ἔφασαν. δι' οὐδὲν
ἄλλο, ἢ ὅτι τὰ τῆς διαστολῆς οὐχ ὁμολογοῦσιν αἰσθάνεσθαι. ἀλλὰ λόγῳ μὲν φασὶ ἴσως ἄν τις πιστώσαιτο αὐτὴν,
οὐ μὴν τῇ γ' ἁφῇ κατάδηλον γίγνεσθαι. τοὐναντίον δ' ἅπαν ἐχρῆν αὐτοὺς λέγειν, εἴπερ ὅλως φιλονεικεῖν ἐσπουδά-
κασιν. ὡς ἡ μὲν ἁφὴ διαστελλομένης αἰσθάνεται τῆς ἀρτηρίας, εἰ δὲ καὶ κατ' ἀλήθειαν διαστέλλεται τοῦτ' οὐκέτι
γινώσκειν ἀκριβῶς. τὸ δ' ὅτι μὴ φαίνεται φάσκειν καταψευδομένων ἐστὶ τῆς αἰσθήσεως. εἰ γάρ τις αὐτοὺς ἔροιτο,
50 ποῖός τις ὁ σπασμώδης σφυγμὸς φαίνεται, τί ἂν ἄλλο ἔχοιεν εἰπεῖν, ἢ ὅτι τεταμένης ἐφ' ἑκάτερα τῆς
ἀρτηρίας, οἷον χορδῆς προσβολή τις ὑπ' αὐτῆς γίνεται τῇ ἁφῇ μηδὲ φυλαττούσης ἀκριβῶς τὴν ἀρχαίαν
ἕδραν, ἀλλ' ἠρέμα πως ἄνω καὶ κάτω φερομένης. εἰ δὲ δὴ καὶ περὶ τοῦ κλονώδους ἐροίμεθα, καὶ τοῦτον ὁμολο-
γήσουσιν, εἴπερ ὅλως παρεφύλαξαν τὰ πάθη τῆς ἁφῆς, ἀπολιπούσης τῆς ἀρτηρίας τὴν ἰδίαν χώραν φαίνε-
σθαι γινόμενον. ἐναργῶς γὰρ ἄνω τε καὶ κάτω φερομένης αὐτῆς αἰσθανόμεθα κατὰ τοὺς τοιούτους σφυγμούς. καὶ
μὲν δὴ καὶ τὴν καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίαν τὴν παρὰ τὰ μὲν ὑψηλότερα φαίνεσθαι κείμενα τῆς ἀρτηρίας μόρια,
τὰ δὲ ταπεινότερα εἰ μὴ ὁμολογοῖεν γνωρίζειν, ἀμαθεῖς ἐξελεγχθήσονται τῆς ἐμπειρίας ἣν ἀεὶ πρεσβεύου-
σιν. οὐ γὰρ δὴ τῶν ἐκ λόγου δεικνυμένων ἐστὶ τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ φαίνεται μὲν σαφῶς τῇ ἁφῇ. τὴν δὲ αἰτίαν
αὐτοῦ ζητοῦντες οἱ δογματικοὶ κληθέντες ἰατροὶ διαφέρονται πρὸς ἀλλήλους, διενεχθέντες ἂν καὶ περὶ τοῦ

φαίνεσθαι,

φαίνεσθαι, εἰ μὴ πάνυ ἐναργὲς ἦν. ἀλλὰ καὶ κατὰ μέγεθος, ἀνώμαλός ποτε γίνεται σφυγμὸς ἐν τῇ μιᾷ δια-
στολῇ τῶν μὲν, ὑπερπλέον, τῶν δ᾽ ἐπ᾽ ἔλαττον αὐτοῦ μορίων διισταμένων, οὐκ ἂν γινόμενος, εἰ μὴ τὸ φαίνεσθαι
διαστελλομένην τὴν ἀρτηρίαν ἀληθὲς ἦν. μακρολογῶ δ᾽ ἴσως σοφώτερον αὐτοῖς, ἢ ἐναργέστερον διαλεγόμενος
συνίημι. ἀρκεῖ γὰρ εἰπεῖν ὡς μακρὸς ἢ βραχὺς καὶ ὑψηλὸς ἢ ταπεινὸς, καὶ πλατὺς ἢ στενὸς, καὶ μέγας ἢ μι-
κρὸς, καὶ ἀθρόος ἢ ἰσχνὸς, καὶ δηλονότι ὅτι οἱ μέσοι αὐτῶν οὐκ ἂν ἐγίνοντο σφυγμοὶ, μὴ κατὰ πᾶν μόριον φαι-
νομένης διαστέλλεσθαι τῆς ἀρτηρίας καθὸ δοξάζουσι μόνην κίνησιν γίνεσθαι, ἀλλὰ μόνον ἂν ἢ ὑψηλὸς ἢ ταπει-
νὸς ἢ ὁ μέσος αὐτῶν ἐγίγνετο, τῶν δ᾽ ἄλλων οὐδείς. οἷος οὖν ὁ σπασμώδης σφυγμός ἐστι σπανίως γιγνόμενος,
τοιούτους ἀξιοῦσιν ἀεὶ φαίνεσθαι πάντας, οἱ μὴ συγχωροῦντες αἰσθητὴν εἶναι τὴν διαστολήν. οὕτως γὰρ ἐπὶ τῶν
σπασμωδῶν, ἢ οὐδ᾽ ὅλως αἴσθησις γίγνεται τῆς διαστολῆς, ἢ ἐπὶ βραχὺ καὶ ἀμυδρῶς ὑπὸ χερσὶ τῆς ἀρτηρίας ἄνω τε καὶ
10 αὖθις κάτω φερομένης. τὸ δ᾽ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιγένους λεγόμενον ὅτι καὶ τῶν ἰσχνῶν ἀνθρώπων, αἱ ἐν τοῖς ἀσάρκοις μέ-
ρεσιν ἀρτηρίαι φαίνονται τῇ ὄψει διαστελλόμεναι καὶ συστελλόμεναι, πρὸς μὲν αἰδήμονας αὐτοὺς, ὀρθῶς λέγεται,
πρὸς δὲ τοὺς ὄντας αὐτοῖς δόξῃ, μηδὲ τῶν φαινομένων πεφροντικότας, οὐκ ὀρθῶς. ἢ γὰρ οὐδὲ τοῦτο φαίνεσθαι φή-
σουσι. τῶν αὐτῶν γάρ ἐστιν ἐκείνων καὶ τοῦτ᾽ ἀρνεῖσθαι. ἢ εἰ καὶ ὁμολογήσαιμεν ὄψει μὲν, φαίνεσθαι διαστελλομένην
ἐροῦσι τὴν ἀρτηρίαν. ἁφῇ δ᾽ οὐκ ἔτι. περὶ ταύτης δ᾽ ἐστὶν ἡ ζήτησις. ὅθεν ἡμεῖς οὐκ ἐπὶ τὴν ὄψιν τὸν λόγον ἄγο-
μεν, ἀλλ᾽ ἐξ αὐτῶν τῶν κατὰ τὴν ἁφὴν φαινομένων ὑπομιμνήσκοντες αὐτοὺς πειρώμεθα δυσωπεῖν. εἰ δὲ
χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, οὐ τοσοῦτον ἐκείνων ἕνεκεν, ὅσον τοῦ διορθωμένην ποιεῖσθαι τοῖς εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην εἰσα-
γομένοις τὴν διάγνωσιν τῶν αἰσθητῶν παθῶν ὑπεμνήσαμεν, τῶν τε φανερὰν ἐχόντων τὴν διαστολὴν τῆς ἀρ-
τηρίας σφυγμῶν. καὶ τῶν ἀφανῆ καθάπερ οἱ σπασμώδεις. ἔτι δὲ καὶ ὅπως τῶν κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστο-
λῆς συνισταμένων σφυγμῶν, μὴ συγκεχυμένην ποιῶνται τὴν ἐπίσκεψιν. ἀλλ᾽ ἀεὶ μεμνημένοι τῶν τριῶν δια-
20 στάσεων, ἔχωσι παραβάλλειν τὸν νῦν γινόμενον σφυγμὸν, τῷ πρόσθεν ὑπάρξαντι πότερον κατὰ τὰς τρεῖς
διαστάσεις, ὁ αὐτός ἐστιν, ἢ κατά τινας αὐτῶν ἢ τινά. τοὺς γὰρ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι σφυγμοὺς, οὓς κατὰ τὸ ποσὸν
τῆς διαστολῆς συνισταμένους, ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαφορᾶς ἐπὶ διαγράμματος ἐξεθέμεθα,
κατὰ τοῦτον ἄν τις μάλιστα γνωρίζοι τὸν τρόπον, εἰ μεμνημένος εἴη τῶν διαστάσεων ἑκάστης, ἰδίᾳ τὸ ποσόν. ὅτι δ᾽ αὐτῶν
τούτων τῶν εἰρημένων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν ἑξῆς μελλόντων λέγεσθαι, προηγεῖσθαι χρὴ ἐκεῖνο τὸ βι-
βλίον, καὶ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς τοῦ δὲ τοῦ λόγου προειρήκαμεν, ὥστ᾽ εἴ τις πρὶν ἐκεῖνα ἐκμαθεῖν ἐπὶ τάδε ἥκει τοῦ παν-
τὸς ἁμαρτάνων. τοῦτο μὲν δὴ καὶ ἡμῖν παρὰ πάντα τὸν λόγον ὑπαρχέτω. νυνὶ δὲ τὸ προκείμενον περαινέσθω,
τὸ σαφῶς ὑποπίπτειν τῇ ἁφῇ τὴν διαστολὴν τῆς ἀρτηρίας οὐ πληγὴν μόνην, ὡς οἱ πρὸς ἅπαντας φιλονει-
κοῦντες ἐμπειρικοὶ φασί. ὥστε πεισθέντες ἐμοὶ, τἀναντία τῆς ἔμπροσθεν λέγοντες, εἰ μή που σοφισταί τινες, καὶ
πιθανοὶ εἶναι δοκεῖν γλίχονται, τὴν μὲν διαστολὴν τῆς ἀρτηρίας φαίνεσθαι πρὸς γε τὴν ἁφὴν, οὐ μὴν εἴ γε καὶ
30 πρὸς τὴν φύσιν οὕτως ἔχει γινώσκειν. ἢ γὰρ ἂν οἰκειότερα ταῦτ᾽ εἴη τῇ αἱρέσει τῶν ἀνδρῶν, ἤ τι παθόντες
ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἅπασι λόγοις τὸ φαίνεσθαι τιθέντες, ἀποροῦσι τὸ πρὸς τὴν φύσιν, ἐνταυθοῖ δὲ οὐκέτι ποιή-
σουσιν αὐτό. καὶ μὴν εἰ τοῦτο δράσουσιν οὐκ ἐγχωρήσει λέγειν, ἴσως μὲν διαστέλλεται ἡ ἀρτηρία, οὐ μὴν καὶ φαί-
νεται, ἀλλ᾽ ἔμπαλιν, ἴσως μὲν οὐ διαστέλλεται, φαίνεται μέντοι. τοῦτο γὰρ ἀκόλουθόν ἐστι τοῖς τὸ φαινόμενον
μόνον καὶ μὴ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ δοξαζόμενον αὐτῶν τιθεῖσιν. εἴ γε τὸ φαινόμενον πάντῃ σθένει, οὗπερ ἂν ἔλθῃ
κατὰ τὸν Τίμωνα. τί ποτ᾽ οὖν νῦν πλαβὲν οὐ σθένει. καὶ μὴν ἐχρῆν γε εἴπερ πάντῃ σθένει. καὶ νῦν οὖν ἀρχὴν λα-
βόντες τὸ φαίνεσθαι διαστελλομένην τὴν ἀρτηρίαν ὅταν γε μὴ σπασμωδῶς κινῆται, μετὰ τοῦτ᾽ ἂν ἴσως διαφερό-
μεθα πρὸς ἀλλήλους, εἰ ἡμεῖς μὲν ἐκείνῳ πιστεύοιμεν, ἐκεῖνοι δ᾽ ἀπιστοῖεν. ἴσως δὲ κἀνταῦθα πάλιν αὐτοὺς ὑπο-
μνήσαντες τῶν σφετέρων λόγων, εἰς ὁμολογίαν κοινὴν παρακαλέσομεν. τί γὰρ δὴ καὶ βούλονται; μὴ ἄλλο τι ἢ
φαίνεσθαι μὲν ἕκαστον τῶν φαινομένων, ἀπιστεῖσθαι δὲ μάλιστα μὲν εἰ οἷον φαίνεται καὶ ἔστιν, ἔπειτα δ᾽ εἰ καὶ τὴν
40 ἀρχὴν ὅλως ἐστὶ λαβέτωσαν οὖν καὶ παρ᾽ ἡμῶν ὁμολογούμενον τοῦτο. πάντα γὰρ αὐτοῖς βούλομαι χαρί-
ζεσθαι. καὶ μήτ᾽ εἰ ἔστιν ὅλως ἥλιος, ἢ σελήνη, ἢ γῆ, μήτ᾽ εἰ θάλαττα μήτ᾽ εἰ ἐγρηγόραμεν, ἀλλ᾽ εἰ μηδὲ φρονοῦμεν ἢ ζῶμεν.
μηδ᾽ ὅλως μηδὲν ἁπάντων, ὡς ἔχει φύσει γινώσκειν ἡμᾶς. οὐκ οἶδ᾽ εἰ ταύτης ἔτι μείζονος ἀπορίας ἐπιθυμοῦσιν. ἐχέ-
τωσαν αὐτὴν παρ᾽ ἡμῶν ἑκόντων, μὴ καμνέτωσαν τῷ λόγῳ δεικνῦναι δαψιλῶς εὐωχείσθωσαν τῆς περὶ
φύσιν ἀγνοίας. μόνον ἡμῖν ἀποκρινάσθωσαν βραχύ τι. πότερον καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν πραγμάτων τὴν
κατὰ τὸν βίον ἀπορεῖν ἀξιοῦσιν καὶ μηθ᾽ ὅταν ἀνατέλλων ὁ ἥλιος ἐναργῶς φαίνεται πράττειν ἡμᾶς ἃ πράτ-
τομεν, ὡς ἐν ἡμέραις, ἀλλ᾽ ἡσυχάζειν ἐπὶ τοῦ σκίμποδος κατακειμένους, ἀποροῦντας εἴτε νύξ ἐστιν ἔτι, εἴθ᾽
ἡμέρα. μηθ᾽ ὅταν ἐν πλοίῳ καὶ πελάγει τυγχάνωμεν ὄντες, οὕτω καὶ πράττειν, ἀλλ᾽ ἀπιστοῦντας ἐκπη-
δᾶν τολμᾶν εἰς τὴν θάλατταν, ὡς ἴσως μὴ οὖσαν θάλατταν, ἴσως δ᾽ οὔ. μηθ᾽ ὅταν ἤδη καταγώμεθα. καὶ ἡ ναῦς ἐν
τῷ λιμένι πλησίον τῆς γῆς καταφέρηται. καὶ πάντας ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιόντας ὁρῶμεν, πιστεύειν ταῖς αἰσθήσεσι καὶ
50 μέχρι τῆς χρείας, ἀλλ᾽ ἔνδον, καθέζεσθαι σκεπτομένους καὶ ἀποροῦντας καὶ λέγοντας. ἴσως γε φαίνεται μὲν ἡμῖν γῆ.
οὐκ ἔστι δὲ γῆ. καὶ κατ᾽ αὐτοὺς ἐκείνους ἅπαντα τὰ τοιαῦτα μέχρι μὲν τῆς χρείας πιστά. πρὸς δὲ τὴν φύσιν ἀπο-
ρεῖται. καὶ ἡμεῖς δ᾽ αὐτοὶ τοῦτο δήπου βουλόμεθα. χρῆσθαι δ᾽ αὐτοῖς ὡς πιστοῖς. τὸ δ᾽ ἐπέκεινα τῆς χρήσεως πε-
ριττὸν εἶναί φαμεν. εἰ οὖν ὃ βουλόμεθα συγχωροῦσιν ἡμῖν. οὐκ οἶδα περί τινος ἔτι διαφερόμεθα. περὶ τοῦ πρὸς
τὴν φύσιν φασί. παῦσαι ἀεὶ. οὐδὲ φθεγξόμεθα πότε τοῦτο εἰ καὶ κελεύεις. ἀλλὰ σὺ καὶ εἰς ζητήσεις ἕτοιμος εἶ με
προσκαλέσασθαι. καὶ τοῦ λοιποῦ ποίει καθάπερ τοῖς ἄλλοις αὐτοῖς, οὕτω καὶ ἡμῖν εἰ βούλεσθε. τά τε τῶν πρά-
ξεων καὶ τὰ τῶν λόγων ἐπειδὴ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ὁρῶ περὶ πολλοῦ ποιουμένους, μηδὲν τῶν κατὰ τὸν βίον ὡμολογη-
μένων τοῖς αὐτοῖς ἅπασιν, ἀνατρέπειν. ὡς οὖν ἐκείνοις περαίνεται τὰ κατὰ τὰς πράξεις οὕτω καὶ ἡμῖν περαι-
νέσθω, μὴ πολυπραγμονοῦσιν περὶ τὸ φαινόμενον ἐναργῶς μηδέν. ἀλλ᾽ ἐκ προχείρου πιστεύουσί τε καὶ ἑπομένοις.

ὡς εἴ γέ τινος ἀπαγγέλλοντος ὑετοῦ γενομένου, τὸν ποταμὸν αὐξηθέντα τὴν γέφυραν ἀναστρέψαι, παρών τις
ὑμῶν κωλύει οὕτως ἁπλῶς, ὑετοῦ γενομένου λέγειν. ἀλλὰ τοῦ φαινομένου γεγονέναι, μηδὲ ποταμόν, ἀλλὰ
τὸν φαινόμενον καὶ δοκοῦντα, μηδ' αὐξηθέντα, ἀλλ' ηὐξῆσθαι δόξαντα, μηδὲ τὴν γέφυραν καταβαλεῖν. ἀλλὰ φαί-
νεσθαι καταβεβληκότα. πῶς οὐκ ἂν δόξειε μαίνεσθαι. τί ποτ' οὖν τοῖς ἄλλοις αὐτοῖς ἅπασιν ἑτέρως διαλεγόμενοι,
μόνοις ἡμῖν πράγματα παρέχετε, καίτοι ταῖς αὐταῖς αἰσθήσεσι χρωμένοις ἐπί τε τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν
κἀν τῷ λοιπῷ βίῳ. εἶτα τὸν μὲν ἀσκὸν εἰ οὕτως ἔτυχε καὶ τὴν κύστιν καὶ τὸν θύλακον καὶ τὰς τῶν χαλκέων φύ-
σας τί διαστέλλεσθαι λέγοντες ἢ συστέλλεσθαι, τὸ φαίνεσθαι παρελείψατε. τῇ δ' ἀρτηρίᾳ μόνῃ, τί ποθ' ὑμᾶς κα-
κὸν ἐργασαμένῃ πράγματα παρέξετε. καὶ τὴν ἀπιστίαν τῶν φαινομένων κατ' αὐτῆς κινήσετε. καὶ οὐχ ἁπλῶς
ἐρεῖτε, διέσταλται καὶ διαστέλλεται καὶ συνέσταλται καὶ συστέλλεται. ἀλλὰ φαίνεται διεσταλμένη. εἰ δὲ καὶ
10 ὄντως διαστέλλεται, οὐκ οἶδα. παύσασθε πρὸς τοῦ Διὸς ἤδη ποτὲ μηδὲν προσήκουσι λήροις ἐπιφορτίζεσθαι τὴν
τέχνην, οὐκ οὖσαν καθ' ἑαυτὴν μικράν. εἰ σχολὴν ἄγετε, καὶ τὸν βίον οὐκ ἀναστρέπειν, ἀλλ' ὠφελεῖν προῃ-
ρῆσθε, καὶ τὴν τέχνην οὐ κωλύειν, ἀλλ' αὔξειν ἐσπουδάσατε, τὴν φιλοτιμίαν ταύτην εἰς τὰ χρηστότερα τρέψα-
τε. πολλὰ τῆς ἰατρικῆς εὑρήσετε ζητήσεως οὐ σμικρᾶς δεόμενα. περὶ ταῦτα δεινοὶ γίγνεσθε. τὴν σχολὴν ἐν τού-
τοις ἐπιδείκνυσθε. τὴν δὲ τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἀπιστίαν ἤδη ποτὲ μισήσατε, πλέον οὐδὲν ἕξειν ἀπ' αὐτῆς μέλ-
λοντες, ἀναγκασθήσεσθε γὰρ ἑκόντες τε καὶ ἄκοντες, ὡς πιστοῖς χρῆσθαι τοῖς ἐναργέσιν, ἢ οὐδὲ φθέγξασθαι ὑμῖν
οὐδὲ τὸ βραχύτατον ἔσται. ὅταν οὖν ζητήσαντάς γε καὶ μὴ ζητήσαντας, ἡ αὐτὴ χρῆσις ἐκδέχηται, περιττὸν τὸ ζη-
τεῖν. εἰσὶ δ' ἕτεραι πολλαὶ τοῖς ἀνθρώποις. αἱ μὲν τῶν αἰσθήσεων ἀσκήσεις, αἱ δὲ καὶ τοῦ λογισμοῦ. περὶ ταύτας σπουδάσα-
τε. τὴν σχολὴν περὶ ταῦτα διαθέσθε. τοῖς δ' ἐναργέσι χωρὶς ζητήσεως, ὡς τοιούτοις οὖσιν οἷα φαίνεται πι-
στεύετε. συγχωρήσαντες οὖν μοι λέγειν τὴν ἀρτηρίαν εἰς μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος διαστέλλεσθαι, τὸ ἐπὶ τῷδε
20 διασκέψασθε, πότερον αἰσθήσεσθε δυνατόν ἐστι τῆς συστολῆς, ἢ οὔ. ἀλλ' ὑμεῖς ἵνα μηδὲ τοῦτο μηδ' ἄλλο ζητήσητε,
τὴν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἐναργῶν ἀπορίαν ἐκινήσατε, συχνὸν μέν τινα λόγων ἑσμὸν ἔχουσαν οὐ μὴν κατα-
βαλεῖν γε δυναμένην, οὐδ' ἀναστρέψαι τὴν χρείαν τῶν ἐναργῶν. ἡμεῖς οὖν ἔμπαλιν ὑμῖν πράξομεν. ἅπασι μὲν
τοῖς φαινομένοις ἐναργῶς χωρὶς ζητήσεως χρησόμεθά τε καὶ πιστεύσομεν, ὡς τοιούτοις οὖσιν οἷα καὶ φαίνεται.
τὰ δ' ἀμυδρότερον διασκεψόμεθα. τὰ μὲν τῷ λόγῳ, τὰ δὲ ταῖς αἰσθήσεσι, τὰ δ' ἀμφοτέροις ἐπιχειροῦντες ἑλεῖν
ἥτις μὲν οὖν ἡ ὁδὸς τῆς εὑρέσεως αὐτῶν, ἐπὶ πλέον ἑτέρωθι λέγομεν. ἐν δὲ τῷ παρόντι τὸ χρήσιμον εἰς τὰ προ-
κείμενα λεχθήσεται μόνον. Ἀγαθίνου τοίνυν λέγοντος, ἀναίσθητον εἶναι τὴν συστολὴν τῆς ἀρτηρίας. Ἡροφί-
λου δὲ διὰ παντὸς, ὡς ὑπὲρ αἰσθητῆς διαλεγομένου, χαλεπὸν οὕτως ἦν καὶ ἄπορον ἑτέρῳ πρὸ θατέρου πιστεῦ-
σαι. τοσαύτην μὲν ἀμφοτέρων σπουδὴν εἰσενηνεγμένων, εἴς τε τἄλλα τῆς ἰατρικῆς καὶ τὴν περὶ τῶν σφυγμοὺς
τέχνην αὐξῆσαι μακρῷ τε χρόνῳ τόν τε λογισμὸν καὶ τὴν αἴσθησιν ἱκανῶς γεγυμνασμένων ἐδόκει δή μοι
30 δίκαιον εἶναι πρῶτον μὲν ἀσκῆσαι τὴν ἁφὴν, τῆς παρὰ μικρὸν αἰσθάνεσθαι διαφορᾶς. ἵν' εἴπερ ἡμῖν αὐτοῖς πο-
τε καταφανὴς ἐναργῶς γένοιτο ἡ συστολὴ, μηκέτ' ἄλλου δεώμεθα μάρτυρος. δεύτερον δὲ, καὶ τὴν τῶν
πρεσβυτέρων ἱστορίαν ἀναλέξασθαι τῶν πλείστων μὲν γὰρ καὶ τῶν ἀξιοπίστων αἰσθητὴν λεγόντων μηδ' ἂν ὅτι μά-
λιστα πολλῷ χρόνῳ τριβομένοις ἡμῖν ἔτ' ἀναίσθητος φαίνηται, προαφίστασθαί τε καὶ ἀπογινώσκειν τῆς
εὑρέσεως. εἰ δὲ μὴ μηδεὶς ἄλλος, ἢ ὀλίγοι παντελῶς καὶ ἄπιστοι τοῦτο λέγοιεν. ἡμῖν τε περὶ αὐτὸ ἔχου-
σιν ἀδιάγνωστον φαίνεται. τηνικαῦτ' ἤδη καὶ ἀπογνώσκειν τῆς εὑρέσεως αὐτοῦ. καὶ ἀναίσθητον ὁμολογεῖν ὑπάρ-
χειν. εὑρίσκοντες οὖν τοὺς μὲν Ἡροφιλείους σχεδὸν ἅπαντας αἰσθητὴν εἶναι λέγοντας, τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἐρασίστρατον
χοροῦ, τοὺς μὲν ὁμολογοῦντας, τοὺς δ' ἀρνουμένους. καὶ τρίτους τοὺς ἀπ' Ἀθηναίου τοῦ Ἀτταλέως, ὧν εἷς ἦν καὶ
Ἀγαθῖνος, ὡσαύτως πρὸς ἀλλήλους διαφερομένους. ὅσον μὲν ἐπὶ τῇ τῶν πρεσβυτέρων ἱστορίᾳ, πλέον οὐδὲν
ἡμῖν ἐγνωσμένον ἐσόμενον. ἴσων σχεδὸν ἀριθμῷ τε καὶ ἀξιώματι τῶν ὁμολογούντων τοῖς ἀρνουμένοις ὑπαρχόντων.
40 ἐφ' ἡμῶν δ' αὐτῶν ἅμα τοῖς διδασκάλοις διεσκοπούμεθα μηδ' αὐτοῖς ὁμολογοῦσι σαφῆ διάγνωσιν ἐσχηκέναι
ποτὲ τῆς συστολῆς. ἐν τούτῳ δ' ὡς εἰκὸς καὶ λόγῳ τινὲς ἐκινοῦντο. καὶ πᾶσι μὲν αὐτοῖς ἐδόκει πιθανὸν εἶναι
μὴ δύνασθαι τῆς ἀποχωρούσης ἀρτηρίας αἰσθάνεσθαι τὴν ἁφήν. ἤτοι γὰρ τῆς κινήσεως αὐτῆς, ἢ τῆς ἅμ' αὐτῇ
πληγῆς αἴσθησιν ἡμῖν γίγνεσθαι κατὰ τὴν διαστολήν. ἀποχωρούσης δὲ καὶ συστελλομένης, οὔτε πληγῆς εἰς ἡμᾶς, οὔτε
κινήσεως αἰσθάνεσθαι. τῶν γὰρ ὁμιλούντων αὐτῇ καὶ προσιόντων καὶ ψαυόντων, οὐ τῶν ἀφισταμένων εἶναι διαγνω-
στικήν. ἐπεὶ οὕτως ἂν καὶ τῶν ἐκ μακροῦ διαστήματος εἰς ἐπίγνωσιν ἐλθεῖν, εἴπερ ἅπαξ αὐτῇ συγχωρηθείη, τῶν οὐχ
ἁπτομένων αἰσθάνεσθαι. ταῦτα καὶ τοιαῦτα λέγοντες, ἀνέπειθόν με ῥᾳδίως, ὡς ἂν καὶ αὐτὴν τὴν ἁφὴν μάρτυρα
ὧν ἔφασκον ἔχοντες. οὐ γὰρ ᾐσθανόμην τῆς συστελλομένης τῆς ἀρτηρίας, καὶ ὀλίγου δεῖν ἐπίστευον ὡς οὐκ αἰσθη-
τῆς αὐτῆς, εἰ μή μοι ποτὲ καθάπερ ἐκ παρατρίψεως πυκνῆς, πῦρ ἐξαφθὲν καὶ λάμψαν ἐναργῶς, ἔδειξε τὸ ἀλη-
θὲς, ὥστε μηκέτι ἑτέρων δεῖσθαι μαρτύρων καὶ κριτῶν, ἀλλ' αὐτὸν ἱκανὸν ἐμαυτῷ γενέσθαι δηλώσω δὲ τὸ σύμ-
50 παν, ἐντεῦθεν ἀρξάμενος, ὅθεν περ καὶ αὐτὸν ἐμὲ ὁ λόγος ἐποδήγησεν ἐπειδὴ τῶν ἁπτομένων σωμάτων, τὰ
μὲν, ἐπιπολῆς ἀλλήλων ἅπτεται ψαύοντα μόνον, ἕτερά τε βιάζεται καὶ ὠθεῖ καὶ ἀναστρέπει, κἀνταῦθα τὸ μὲν
ἰσχυρότερον τε καὶ σκληρότερον, οἷον ἐγκαταβαίνει τῷ ἀσθενεστέρῳ τε καὶ μαλακωτέρῳ, θάτερον δ' εἴκει τε καὶ
ἀναστρέπεται καὶ οἷον περισχίζεται τῷ βιαζομένῳ τὴν διάλυσιν αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων, οὐ τὸν αὐτὸν ἐνδέχεται γίγνεσθαι
τρόπον. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπιπολῆς ἁπτόμενα, καὶ ἀποχωρεῖν ἀθρόως. ὅσα δ' εἴκοντος τοῦ μαλακωτέρου, πρωσωτέρω ἰόντα
οἷον ἐγκαταβαίνειν ἑαυτῷ ταῦτα, οὐκ ἔτ' ἀθρόως ἀφίσταται. ἀλλ' ὅσον ἀπὸ τῆς πρώτης προσβολῆς ἐσωτέρω χωρεῖ-
ται, ἐβιάσατο. τοσοῦτον ἀποχωριζομένοις αὐτοῖς, αἰσθητὸν φυλάττεσθαι. χρόνος γάρ τις ἐν τῷ μεταξὺ γε-
νήσεται, τῆς τε πρώτης ὁρμῆς τοῦ ἀφίστασθαι, καὶ τῆς ἐσχάτης τελευτῆς, μεθ' ἣν οὐκέτ' ἀφίστασθαι, ἀλλ' ἐφε-
στάναι ἤδη λεχθήσεται. ἐν ᾧ χρόνῳ παντὶ κατὰ βραχὺ μὲν ἀποχωροῦντος τοῦ ἑτέρου. κατὰ βραχὺ δὲ τῆς

θατέρου θλίψεως ἐκλυομένης, ἑκατέρων ἡ κίνησις αἰσθητὴ γενήσεται. εἰ δὲ δὴ καὶ τοῦτο προσείη, ὥστε τὸ μὲν
κινούμενον κάτωθεν ἄνω φέρεσθαι, τὸ δ' ἁπτόμενον ἄνωθεν ἐπικεῖσθαι πρὸς τῷ τῆς θλίψεως ἀφαιρεῖσθαι τὸ
ἐπικείμενον. ἔτι καὶ οἷον καταπίπτειν αὐτῷ συμβήσεται. τοῦ προτέρου ἀντερείδοντός τε καὶ ὠθοῦντος ἄνω,
νῦν κάτω φερομένου.

Ταῦτα διά τε κύστεων καὶ ἀσκῶν καὶ φυσῶν καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων ὀργάνων ἔνεστι πεῖραν μαθεῖν, ὅτῳ μὴ πά-
νυ ἐναργὴς ἡ διὰ τοῦ λόγου ἔνδειξις. εὑρεθήσεται γὰρ ἐπὶ πάντων, ἔνθα μὲν ἀβίαστος ἡ τῶν ἁπτομένων ὁμιλία
καὶ ἡ ἀποχώρησις ἄνευ χρόνου γιγνομένη, θατέρου δ' ὑπάρχοντος ἰσχυροτέρου, εἰς ὅσον ἂν ὠθούμενον εἴη τὸ
ἀσθενέστερον, εἰς τοσοῦτο καὶ τὸ κινούμενον, ὅταν ἀφίστηται τοῦ βιαζομένου. εἰ δὲ δὴ καὶ κάτωθεν ἄνω τὸ θλῖ-
βον ἔρχοιτο, πολὺ δήπου ῥᾷόν τε καὶ θᾶττον. τηνικαῦτα τὸ ἀσθενέστερον ἀκολουθήσει τῷ ἰσχυροτέρῳ, σύμμαχον
10 τῆς ἀκολουθήσεως προσλαβὸν τὴν εἰς τὸ κάτω ῥοπήν. δυνήσει δὲ πληρώσας ἢ ἀσκὸν ἢ κύστιν, ἤ τι τοιοῦτον ἄλ-
λου τινὸς οὐσίας ἢ ἀέρος ἐπιπολῆς μὲν ψαύειν. αἴρων τε καὶ αὖθις προσφέρων τοὺς δακτύλους, ἔπειτα δ' ἤδη
καὶ ὠθεῖν τε καὶ βιάζεσθαι πρὸς τὸ κάτω, κἄπειτ' αὖθις πάλιν ἐναλλὰξ αἴρων τε καὶ προσφέρων. ὄψει γὰρ ἐναργῶς
τὴν μὲν ἑτέραν τῶν ἀποχωρήσεων, τὴν ἐπὶ τῇ ψαύσει χωρὶς αἰσθητοῦ χρόνου, τὴν δ' ἑτέραν τὴν ἐπὶ τῇ θλίψει
μετά τινος ἀεὶ χρόνου γιγνομένην. καὶ κατὰ μὲν τὴν προτέραν, ἀκίνητον ὄψει τὸ ἀγγεῖον. εἴτε προσάγοις εἴτ' ἀπά-
γοις τὸν δάκτυλον. ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ κινούμενον, οὐ προσβάλλοντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντος. ἀνάλογον δή μοι
τίθει. τῷ μὲν δακτύλῳ ἀρτηρίαν. τῷ δ' ἀγγείῳ, τὸ ἐφαπτόμενον αὐτῆς σῶμα. καὶ μένοντος δηλονότι τοῦ ἁπτομένου
καθ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον. ἡ ἀρτηρία κινουμένη προσίτω τε καὶ ἀποχωρείτω. γιγνέσθω δὲ ἡ μέν τις προσ-
βολὴ τῆς ἀρτηρίας τῷ ἔξωθεν ἁπτομένῳ σώματι, οἷον ψαῦσίς τε καὶ ἐπαφὴ, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀμυδρῶν ἔχει
σφυγμῶν. ἡ δέ τις οὐ ψαῦσις μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βάθος ὦσις ὡς ἐπὶ τῶν σφοδρῶν. ἀνάγκη τοίνυν ἐπὶ μὲν
20 τῆς προτέρας, ὅταν ἡ ἀρτηρία συστέλληται. τὸ μὲν ὅτι ἀπεχώρησε τοῦ ἔξωθεν ἁπτομένου δύνασθαι λέγειν. τὸ
δ' ὅτι νῦν ἀποχωρεῖ μὴ δύνασθαι. χρόνου γὰρ ἡ τοιαύτη χρῄζει διάγνωσις ἀθρόως δὲ καὶ χωρὶς αἰσθητοῦ χρόνου
τῶν ἐπιπολῆς ἁπτομένων σωμάτων αἱ ἀποστάσεις γίγνονται. κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν προσβολὴν τῆς ἀρτηρίας,
τὴν ἐπὶ τῶν σφοδρῶν σφυγμῶν. ὑφ' ἧς ἀπωθεῖσθαι τὴν ἁφὴν ἡμῶν συμβέβηκε. πρότερον μὲν τοῦ χωρίζε-
σθαι ἡ αἴσθησις, ἐφεξῆς δ' αὐτοῦ τοῦ κεχωρίσθαι ἡ διάγνωσις, οὐκέτι τῆς αἰσθήσεως τοῦτο γνωριζούσης. ἀλλὰ τῷ
παύεσθαι τὸ ταύτης πάθος, τοῦ νοῦ τότε ὡς χωριζόμενον, νῦν κεχωρίσθαι συλλογισαμένου, τοῦ δ' ἐπιπο-
λῆς ἁπτομένου, τὸ μὲν χωρίζεσθαι παντάπασιν ἀδιάγνωστον, τὸ κεχωρίσθαι δὲ καὶ τοῦτο συλλογισμῷ ληπτέον.

Ὅτι δ' οὐ προσιόντος ἢ ἀπιόντος ἢ θλίβοντος ἢ ἁπτομένου ἢ ἀπωθουμένου τὴν πρώτην αἴσθησιν ἔχομεν, ἀλλὰ τῶν
κατὰ τὸ ἡμέτερον σῶμα παθημάτων, οὐδ' αὐτὸ οἴομαι λανθάνειν. αἰσθανόμεθα μὲν γὰρ ἀναπιεζομένης ἡμῶν
τῆς σαρκὸς ἅμα τῷ περικειμένῳ δέρματι κατὰ τὴν προσβολὴν τῶν σφοδρῶν σφυγμῶν. συνεισέρχεται δὲ
30 αὐτῷ τοῦ κινουμένου τε καὶ βιαζομένου ἡ γνῶσις. καὶ μὲν δὴ καὶ ἀποχωρούσης τῆς ἀρτηρίας. ἡ μὲν αἴσθησις ἐστὶ
τῆς ἐν αὐτῷ τῷ ἡμετέρῳ σώματι κινήσεως. ἕπεται γὰρ τὸ εἴσω θλιβὲν, ἢ τοῦ δέρματος ἡμῶν, ἢ τῆς σαρκὸς μόριον
ἀφισταμένῃ τῇ ἀρτηρίᾳ, τὴν ἐξ ἀρχῆς χώραν, ὅθεν ἀπεώσθη, καταλαμβανόμενον, ἡ δὲ τοῦ χωρίζεσθαι γνῶσις συνεπι-
νοεῖται. πρῶτα γάρ ἐστιν αἰσθητὰ ἐν τοῖς ἡμετέροις σώμασι τὰ παθήματα, δεύτερα δὲ, τὰ τούτων ποιητικὰ ἐκτὸς
ὑποκείμενα. τὸ τοίνυν μετὰ τὴν θλῖψιν ἀποχωρούσης τῆς ἀρτηρίας, γιγνομένης ἡμῖν ἐν τοῖς ἁπτομένοις μορίοις κινή-
σεως αἰσθανόμενοι πρώτης ἐπὶ τῶν σφοδρῶν σφυγμῶν, κατὰ τοῦτο καὶ τὴν συστολὴν τῆς ἀρτηρίας ὑποπί-
πτειν αἰσθήσει φαμὲν, ὡς τῶν τοιούτων δηλονότι τὰ ἐν ἡμῖν πάθη, συγκεχωρημένων αἰσθητῶν καλεῖσθαι, τό,
τε τῆς θλίψεως ἄνισον, ἐνδείκνυται τὴν τοῦ θλίβοντος ἐπάνοδον. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὴν ῥώμην, οὐδὲ τὴν κίνησιν αὐ-
τοῦ δι' ἄλλου τινὸς ἐγνωρίσαμεν, ἢ διὰ τοῦ τῆς θλίψεως ἀνίσου. ἐπιβαλλόντων γὰρ ἡμῶν τοὺς δακτύλους τοῖς
σφοδροῖς σφυγμοῖς, ἡ μὲν πρώτη προσβολὴ, βραχὺ παντελῶς ὠθεῖ τὴν ἁφὴν, ἀπὸ ταύτης δ' ἀεὶ καὶ μᾶλ-
40 λον ἄχρι τῆς τελευτῆς, ἐπιτείνεται ἡ θλῖψις, ἥτις ἐνδείκνυται δηλονότι τήν τε κίνησιν καὶ τὴν ῥώμην τοῦ
ἀπωθουμένου. θαυμαστὸν γὰρ δὴ ὅπως οἱ ἀμυδροὶ σφυγμοὶ κἂν μέγιστοι τυγχάνωσιν ὄντες, οὐχ ὅπως μικροὶ παν-
τελῶς φαίνονται θλιβόντων, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἀφανίζονται. καί τις ἴσως ἀγνοῶν ὡς χρὴ τῶν τοιούτων
ἐπιπολῆς ψαύειν, ἄσφυκτον εἶναί φησι τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ὧν αὐτὸς κακῶς ἥψατο, ψευδῶς ἀποφηνάμενος. οἱ σφο-
δροὶ δ' ἅπαν τοὐναντίον ἐρειδόντων ἰσχυρῶς δέονται τῶν ἁπτομένων εἰς τὴν τῆς ῥώμης αὐτῶν διάγνωσιν. ἀπω-
θεῖσθαι γὰρ τηνικαῦτα σοὶ μᾶλλον δόξουσιν, ὅταν ἐπὶ πλεῖον αὐτοὺς βιάζῃ. καὶ γοῦν καὶ τὴν συστολὴν αἰσθη-
τὴν, οἱ σφοδροὶ μὲν ἅπαντες ἔχουσι, τῶν δ' ἀμυδρῶν οὐδείς. αὐτῶν δὲ τῶν σφοδρῶν ἄλλος ἄλλου μᾶλλον ἢ παρ' αὐτὸ
τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐν τῇ σφοδρότητι. ἢ διὰ μέγεθος καὶ μικρότητα. ἢ διὰ σκληρότητα καὶ μαλακότητα.
ἢ διὰ βραδύτητα καὶ τάχος. ὅστις γὰρ ἂν μέγιστός θ' ἅμα καὶ σφοδρότατος καὶ σκληρὸς καθ' ὅσον οἷόν τε μεγέ-
θει μιχθῆναι σκληρότητα, καὶ μὴ ταχὺς, σαφεστάτην οὗτος ἔχει τὴν συστολήν. οἱ δ' ἄλλοι πάντες, καθ' ὅσον ἂν
50 τούτων τινὸς ἔλαττον ἢ πλέον μετέχωσι, κατὰ τοσοῦτον ῥᾷον, ἢ χαλεπώτερον γνωσθήσονται. προσεθήκαμεν
δ' ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὸ μέγεθος μίξεως, τὸ καθ' ὅσον ἐνδέχεται, τοῦδε χάριν, ἵνα μή τις ὑπο-
νοήσῃ δύνασθαί ποτε γενέσθαι τὸν αὐτὸν ἅμα σφυγμὸν, ὥσπερ μέγιστόν τε καὶ σφοδρότατον, οὕτω καὶ
σκληρότατον. οὐ γὰρ οἷόν τε συνελθεῖν ὥσπερ σφοδρότητι τὸ μέγεθος, οὕτω καὶ σκληρότητι. μεγίστους μὲν
γὰρ καὶ σφοδροτάτους σφυγμοὺς πολλάκις ἂν εὕροις, σκληροτάτους δ' ἅμα καὶ μεγίστους τοὺς αὐτοὺς, οὐκ ἂν εὕροις.
οὐ μὴν οὐδὲ σκληροὺς ἅμα καὶ μεγίστους, ἀλλ' ὁ μέσος σκληροῦ καὶ μαλακοῦ σφυγμὸς, ὁ σύμμετρός τε κατὰ φύ-
σιν ἅμα τῷ μεγίστῳ πολλάκις εὑρίσκεται. καὶ μὲν δὴ καὶ σκληρόν θ' ἅμα καὶ σφοδρὸν τὸν αὐτὸν εὑρήσεις πολλάκις. καὶ
σκληρὸς θ' ἅμα καὶ σφοδρότατός ἐστιν ὅτε φαίνεται. σφοδρότατον τε καὶ σκληρότατον, οὐκέτ' ἂν εὕροις τὸν αὐτόν.
ὥσπερ οὐδὲ μέγιστόν τε ἅμα καὶ σφοδρότατον καὶ ταχύτατον. ἀλλ' οἱ μέγιστοι καὶ σφοδρότατοι, τοὐπίπαν μὲν καὶ

ταχεῖς εἰσιν. εἰ δὲ μή, ἀλλ' οὐδὲ βραδεῖς γε. εἰ μὲν οὖν ἐνεδέχετο τὸν αὐτὸν ἅμα γενέσθαι σφυγμὸν, σφοδρότατον
τε καὶ μέγιστον καὶ σκληρότατον καὶ βραδύτατον, ἡ πασῶν σαφεστάτη τῶν συστολῶν ἐπὶ τοῦ τοιούτου ἐφαί-
νετ' ἄν. ἐπεὶ δ' ἀδύνατος ἡ μίξις, ὁ σφοδρότατος ἔτι καὶ μέγιστος, καὶ μὴ μαλακὸς καὶ μὴ ταχὺς, ἐναργεστάτην
ἕξει τὴν συστολήν. σαφῆ δὲ, καὶ ὁ σφοδρότατός γε καὶ μέγας καὶ σκληρὸς, καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσοι σφοδροί θ' ἅμα
καὶ μεγάλοι καὶ σκληροὶ, καὶ τούτων ἧττον μὲν, ἢ τῶν πρόσθεν, ὅμως δ' ἔτι σαφὴς ἱκανῶς ἡ συστολή. τούτων δ' ἧττον,
ἀλλὰ καὶ αὕτη σαφὴς ἡ τοῦ σφοδροῦ καὶ μεγάλου καὶ μαλακοῦ. σαφὴς δ' ἔτι καὶ ἡ τοῦ σφοδροῦ τε ἅμα καὶ
συμμέτρου κατὰ μέγεθος καὶ σκληρότητα. τούτου δ' ἀσαφεστέραν ἔχει τὴν συστολὴν, οὐ μὴν ἀδιάγνωστον γ' ὁ
μέγας μὲν, σύμμετρος δ' ἐν ταῖς λοιπαῖς δύο διαφοραῖς. καὶ ὅστις δὲ κατὰ τὰς τρεῖς διαφορὰς συμμέτρως ἔχει,
δήλη καὶ ἡ τοῦδε συστολή. δυσγνωστος δ' ἥ τε τοῦ σφοδροῦ τε καὶ μικροῦ. πάντως δ' ὁ τοιοῦτος καὶ σκληρός ἐστι
10 καὶ ἡ τοῦ μικροῦ μὲν καὶ σκληροῦ, συμμέτρου δὲ κατὰ τὸν τόνον, ἔτι μᾶλλον ἀσαφής. εἰ δὲ μικρὸς καὶ μὴ σκλη-
ρὸς εἴη, καὶ σύμμετρος κατὰ τὸν τόνον, ἱκανῶς γεγυμνασμένης αἰσθήσεως ὁ τοιοῦτος δεῖται πρὸς τὴν γνῶσιν
ἔτι δὲ μᾶλλον εἰ μικρὸς, καὶ μαλακὸς ὢν, μετρίως ἔχει τοῦ τόνου. ἀμυδρὸς δὲ σφυγμὸς οὔτε μεγάλῳ μιγνύ-
μενος, οὔτε μικρῷ, δήλην ἔχει τὴν συστολήν. τῷ μὲν οὖν μεγίστῳ τὴν ἀρχὴν οὐδὲ μίγνυταί ποτε καθά-
περ οὐδὲ τῷ σκληροτάτῳ, μεγάλῳ δὲ μίγνυται μέν ποτε ἀλλὰ πάντως ὁ τοιοῦτος ἐσχάτως μαλακός ἐστιν.
εἰ δὲ τῷ σκληρῷ μιχθείη, μικρότατος ὁ τοιοῦτος ἐξ ἀνάγκης ἔσται. χρὴ τοίνυν τὸν βουλόμενον ἀσκῆσαι
τὴν ἁφὴν αἰσθάνεσθαι τῆς συστολῆς ἐναργῶς, αὐτό τε τοῦτο πρῶτον ἐπίστασθαι, τὸ παραλειφθὲν ὑπὸ
τῶν πρεσβυτέρων, ὡς οὔτε παντὸς σφυγμοῦ δυνατὸν αἰσθάνεσθαι τῆς συστολῆς, οὔθ' ὧν αἰσθάνεσθαι δυ-
νατὸν ὁμοίως ἐστὶν ἁπάντων σαφής· ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς διορισμοὺς μεμνῆσθαι τοὺς ὑφ' ἡμῶν ἄρτι γεγραμ-
μένους, ἵνα μήτ' ἐφ' ὧν ἀδύνατον αὐτῆς αἰσθέσθαι γλιχόμενος ἐξονείσκειν, εἶτ' ἀπορῶν ἀποστῇ τελευτῶν ἁπά-
20 σης ὡς ἀναισθήτου, μήτ' ἐφ' ὧν δυνατὸν μὲν αἰσθέσθαι μὴ σαφῶς δὲ πρώτοις αὐτοῖς ἐγχειρῶν, αὐτῶν τε τού-
των ἀπογνῷ τῆς εὑρέσεως, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ζήτησιν ἀποκνέοι παντάπασιν, ἀλλ' ἐφ' ὧν ἐναργεστάτην
συστολὴν φαίνεσθαι συμβέβηκεν, ἀπὸ τούτων ἄρξασθαι, τήν τε τῆς χειρὸς ἐπιβολὴν ὡς εἴρηται ποιούμενος καὶ
μεμνημένος ὧν εἴρηται σκοπῶν, ὡς χρὴ πάντως ἢ σφοδρὸν, ἢ οὐκ ἀμυδρόν γε τὸν σφυγμὸν εἶναι τὸν μέλλοντα
ποιήσειν αἰσθητὴν τοῖς ἁπτομένοις τὴν συστολήν. καὶ τοῦτο μὲν ἀχώριστον ὑπάρχειν αὐτῷ δεῖ, πρὸς δὲ τὴν σα-
φεστέραν διάγνωσιν, οὐ σμικρὰ συντελεῖν τὸ μέγεθος, εἶναι δέ τινα καὶ παρὰ τῆς σκληρότητος ὠφέλειαν καὶ τῆς
βραδύτητος· ὥστε μήτ' ἐν ἀμυδρῷ ποτε σφυγμῷ συστολὴν αἰσθητὴν δύνασθαι γενέσθαι, μήτ' ἀναίσθητον ἐν σφο-
δρῷ, μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐναργῆ παρά τ' αὐτὸν τὸν ζωτικὸν καλούμενον τόνον ἧττόν τε καὶ μᾶλλον ἐνταθέν-
τα καὶ παρὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς, καὶ παρὰ τὸ ποιὸν, τοῦ τε χιτῶνος τῆς ἀρτηρίας καὶ τῆς κινήσεως.
ἵν' οὖν ὁλόκληρον ἔχωσιν οἱ φιλομαθεῖς τὴν ὁδὸν τῆς ἀσκήσεως, μὴ τὸ καθόλου μόνον ἀρκεσθῶμεν αὐτῆς εἰρη-
30 κότες ἀπὸ τίνων ἄρχεται σφυγμῶν προσήκει γυμνάζειν τὴν ἁφὴν ἐν τῷ ζητεῖν τὴν συστολὴν, ἀλλὰ καὶ οἷστισιν
ὑπάρχουσιν οὗτοι νοσοῦσί τε καὶ ὑγιαίνουσιν ἐφεξῆς εἴπωμεν. εἰ γὰρ ἔτι τοῦτο μάθοιεν, ῥᾷον οἶμαι τοῦ προκει-
μένου τύχοιεν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ὑγιαινόντων ὅσοι σύμμετροί τε τὴν ἕξιν εἰσὶ καὶ τὴν φύσιν εὔκρατοι, καὶ τῆς ἡλικίας
ἐν ἀκμῇ, μάλιστα καὶ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους ἐν τῷ ἦρι καὶ γῆν ἐποικοῦσιν ἄκρατον, εὐρωστοῦσί τε καὶ λύπης καὶ δέους
καὶ πλησμονῆς καὶ κινήσεως ἐκτός εἰσιν, οὗτοι πάντες σφοδρὸν καὶ μέγαν ἔχουσι τὸν σφυγμόν. εἰ δὲ καὶ γυμνά-
σαιντο σύμμετρα καὶ λουτροῖς μετρίοις θαλφθεῖεν. ἢ οἶνον μὴ πολὺν πάνυ προσενηνεγμένοι τύχοιεν, ἢ θυμηθεῖντο
ἢ ἀνδρίζοιντο, οὐ μεγάλους ἔτι καὶ σφοδροὺς ἁπλῶς, ἀλλ' εἰς ἄκρον μεγίστους τε καὶ σφοδροτάτους ἕξουσι τοὺς σφυγ-
μούς. οἱ αὐτοὶ δὲ νοσοῦντες οὗτοι τὸν ἀκριβῆ τριταῖον ἢ καῦσον τὸν ἐπιεικῆ καὶ ἁπλοῦν ἤ τινα ἄλλον θερμὸν
ἰσχυρῶς, καὶ οἷον ζέοντα πυρετὸν καὶ τῶν ἐφημέρων τινὰ τῶν ἐπὶ βουβῶσι, καὶ ἐγκαύσεσι καὶ κόποις μετρίοις
συνισταμένων, μεγίστους καὶ τότ' ἕξουσιν καὶ σφοδροτάτους σφυγμούς. εἰ δέ τινα μὲν ὧν εἶπον παρείη αὐτοῖς, τινὰ
40 δὲ μὴ, σφοδροὺς μὲν καὶ μεγάλους ἔτι ἕξουσιν, ἀλλ' ἧττον, οἷον εἰ οὕτως ἔτυχεν, εἴ τινος ἀκμάζοντος καὶ ὑγιαί-
νοντος, οὐ μὴν συμμέτρου τὴν ἕξιν, ἀλλ' ἤτοι πίονος, ἢ ἰσχνοῦ, χωρίων οἰκοῦντας ψυχρὸν, ἅπτοιο τῶν σφυγμῶν·
σφοδροὺς μὲν εὑρήσεις αὐτοὺς καὶ μεγάλους. ἀλλ' οὐχ ὁμοίους τοῖς προειρημένοις. οὐ μὴν ἀλλὰ κἀπὶ τῶν τοιού-
των ἁπάντων, ἐφ' ὧν ὁ σφυγμὸς ἔτι μένει σφοδρὸς καὶ μέγας. εἰ καθ' ὃν εἴπομεν τρόπον, ἅπτοιο τῆς ἀρτηρίας
αἰσθητῆς τῆς συστολῆς, ἐναργεστάτης δ' ἐφ' ὧν εἴρηται μέγιστός τε καὶ σφοδρότατος. ὅτι μὲν οὖν εἰ σφοδρότατος
εἴη μᾶλλον ἐμπίπτει τῇ ἁφῇ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἔφοδος αὐτοῦ σαφεστέρα γίγνεται, πρόσθεν ἐλέχθη. ὅτι δὲ καὶ εἰ μέ-
γιστος, ὧδ' ἂν μάλιστα μάθοις, εἰ νοήσεις ὅτι τοσοῦτον ἐν ταῖς συστολαῖς ἡ ἀρτηρία κάτω πέφυκε φέρεσθαι, ὅσον
ἐν ταῖς διαστολαῖς ἄνω φέρεται. εἰ δὲ τοῦτο κατὰ μεγίστης διαστάσεως, ἑκατέραν ἀνάγκη φέρεσθαι τὴν κίνησιν. ἄνω
μὲν, ἐν τῷ διαστέλλεσθαι. κάτω δ' ἐν τῷ συστέλλεσθαι. ὥστε τὴν μὲν ἄνωθεν ἐπὶ πλεῖστον, τὴν δ' ἀφίστασθαι.
τοῦ δ' ἀφίστασθαι τὴν αἴσθησιν ἐλέγομεν, οὐ τοῦ ἀφεστάναι γίγνεσθαι. ἐφ' ὅσον οὖν αὐξηθῇ τὸ ἀφίστασθαι τῷ τε τῆς
50 διαστάσεως καὶ τῷ τοῦ χρόνου μεγέθει, καὶ ἡ διάγνωσις ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ σαφεστέρα γενήσεται. διὰ τοῦτο ἔφαμεν
εἶναι τὴν πρώτην ἄσκησιν τῆς ἁφῆς, οὐκ ἐπὶ τῶν σφοδροτάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ μεγίστων ἅμα ποιεῖσθαι σφυγ-
μῶν. καὶ μὴ δ' ὠκέως πάνυ κινουμένων. ἐλέχθη δ' ὅτι καὶ ἡ σκληρότης συντελεῖ τι, πρὸς τὴν τῆς συστολῆς διάγνω-
σιν. οὐ μὴν τὴν αἰτίαν εἴπομεν ἐκεῖ. νῦν δ' οὐδὲν κωλύει καὶ ταύτην ἤδη προσθεῖναι. τῷ γὰρ τῆς πληγῆς βιαίῳ μέ-
γα συμβάλλεται, καὶ ἡ τοῦ χιτῶνος τῆς ἀρτηρίας σκληρότης. εἴσῃ δ' αὐτὸ κἀπὶ τῶν ἐκτὸς σαφῶς, εἰ τῇ ἴσῃ
ῥώμῃ χρώμενος, ἢ λίθον σκληρότατον ἐπερείδοις ὁπωσοῦν. ἢ ξύλον ἤ τι τῶν μαλακῶν. ἀνάγκη γάρ οἶμαι πο-
λὺ θᾶττόν τε καὶ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ λίθου θλιφθῆναί τε καὶ ἀναρραπῆναι τὸ ἐπερεῖδον, ἢ πρὸς τοῦ ξύλου. τῷ δ' ἀνάλο-
γον ἔχειν ἀεὶ τῇ κατὰ τὸ διαστέλλεσθαι βίᾳ τὴν αἴσθησιν τοῦ συστέλλεσθαι, σαφέστεραι γενήσονται τῶν συστολῶν

αἱ διαγνώσεις, ὁπόσαι βιαιοτέραις ἕπονται διαστολαῖς. μέγας δὲ σφυγμὸς, οὔτε ῥᾳδίως μίγνυται τῷ σκληρῷ·
καὶ τὰς διαθέσεις ἐν αἷς εἰς ταὐτὸν ἥκουσιν ἔν τε τῇ περὶ τῶν κατὰ τοὺς σφυγμοὺς αἰτίων πραγματείᾳ, καὶ
τῇ περὶ τῆς δι' αὐτῶν προγνώσεως ἐροῦμεν. ἐν δὲ τῷ παρόντι τοσοῦτον ἀρκέσει τοῖς εἰσαγομένοις παραδείγ-
ματος ἕνεκα μαθεῖν, ὡς τοῖς ἰσχυροῖς μὲν, τὴν ζωτικὴν δύναμιν, ἣν καὶ ζωτικὸν τόνον ἔνιοι τῶν ἰατρῶν
καλοῦσι, πλημμελήσουσι δὲ κατὰ τὴν δίαιταν, ἄλλα τέ τινα, οὐχ ἥκιστα δὲ, καὶ περὶ τὰς τῶν οἴνων οὐκ ἐν και-
ρῷ πόσεις, οἱ τοιοῦτοι συμπίπτουσι σφυγμοί. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἐπὶ τούτων ὥσπερ κἀπὶ τῶν ἔμπροσθεν εἰρη-
μένων, ἡ συστολὴ τῆς ἀρτηρίας ἐναργής.

Ὅτι δὲ καὶ ἡ βραδύτης ἐφ' ὅσον αὔξει τὸν χρόνον τῆς ἀποχωρήσεως, ἐπὶ τοσοῦτον ἐναργεστέραν ἐνδείξεται
τὴν κίνησιν, οὐδ' αὐτὸ ἀδύνατον συλλογίσασθαι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὕτη συντελεῖ τι πρὸς τὴν διάγνωσιν. ὅτι
10 μὲν οὖν ὁ χρὴ σφυγμὸν, τὸν αἰσθητὴν μέλλοντα ποιήσειν τὴν συστολὴν, αὐτάρκως εἴρηται. Ποίῳ δέ τινι
τρόπῳ, τὴν ἐπιβολὴν τῆς χειρὸς προσήκει ποιεῖσθαι, μετὰ τοῦθ' ἡμῖν ζητητέον ἐστὶν, ἆρά γε διὰ παντὸς ἄνωθεν
τῆς ἀρτηρίας ἢ κάτωθεν. ἢ ποτὲ μὲν οὕτως, ποτὲ δ' ἐκείνως. καὶ πότερα θλίβοντας, ἢ ψαύοντας, ἢ ἐπιτι-
θέντας ἁπλῶς. ἢ ποτὲ μὲν οὕτως, ποτὲ δ' ἐκείνως, ὡς ἂν ἡ τοῦ σφυγμοῦ δέηται φύσις. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ περὶ τού-
των οὐδὲν διώρισται τοῖς πρὸ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ καὶ ταῦτα ζητήσαντες, ὅσα τῷ τε λογισμῷ καὶ τῇ πείρᾳ περὶ
αὐτῶν ἐξεύρωμεν, εἰς τὸ κοινὸν φέροντες καταθήσομεν, ἵν' εἰ μὲν αὐτάρκη φαίνοιτο, πᾶν ἤδη τὸ δέον ἔχοι
παρ' ἡμῶν ὁ λόγος. εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἐπὶ πλέοσί γε τοῖς χρηστοῖς εὑρημένοις, ἄλλος τις καὶ ἄλλος, ἔχοι ἐξευρίσκοι
τὸ λεῖπον. εἰ μὲν δὴ μετὰ τοῦ θλίβειν ἐπιβάλλοιμεν τὴν ἁφὴν, οὐδὲ μίαν εὑρίσκομεν αἰσθητὴν διαφορὰν ἐκ τοῦ κά-
τωθεν ἢ ἄνωθεν τῆς ἀρτηρίας ἐπιφέρειν τὴν χεῖρα. καὶ εἰ ψαύοντες δὲ μόνον, οἷον αἰωροῦντες τοὺς δακτύλους,
οὐδ' οὕτως οὐδὲ μιᾶς αἰσθανόμεθα διαφορᾶς. ὁ δὲ τρίτος τρόπος τῆς ἐπιβολῆς, ὁ μεταξὺ τοῦ θλίβειν τε καὶ ψαύειν
20 ἐπιπολῆς, οὐδὲ συσταθῆναι δύναται κάτωθεν ἁπτομένοις τῆς ἀρτηρίας. ἐκλῦσαι γὰρ ἁπασῶν τηνικαῦτα
χρὴ τὴν χεῖρα τῶν κατὰ προαίρεσιν κινήσεων, ὅτι παρετὸν ἐπιθέντα. τοῦτο δ' εἰ δρᾶσαι μὲν ὑπὸ τοῦ βάρους
καταφερομένης, τῆς κατὰ τὴν ἀρτηρίαν ἐπαφῆς ἀπορρυήσεται. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν τρόπον τῆς ἐπιβολῆς,
μόνον ἄνωθεν ἐστὶν ἅψασθαι, κάτωθεν δ' οὐδέποτε. γίνεται δ' ἐν αὐτῷ πολλάκις μὲν καὶ πάνυ σαφὴς ἡ συστολὴ,
πολλάκις δ' ἀμαυρὰ μὲν, οὐ μὴν ἄδηλός γε τοῖς ἠσκημένοις, ἐπὶ μὲν τῶν σφοδρῶν καὶ μεγάλων καὶ μὴ τα-
χέων ἐναργὴς, ἐπὶ δὲ τῶν συμμέτρων ἐν ἅπασι τοῖς εἰρημένοις γένεσιν, ἀμαυρά. τὸ δ' ὅτι θλιβόντων τοὺς σφο-
δροὺς καὶ μεγάλους καὶ μὴ ταχεῖς σφυγμοὺς, ἐναργεστάτη πασῶν ἔσται συστολὴ, πρόσθεν εἴρηται. τὰς δ' αἰ-
τίας τούτων, οὐ χαλεπὸν ἐξ ὧν ἐν ἐκείνοις εἶπον ἐξευρίσκειν. εἰς ὅσον γὰρ ὑπὸ τῆς ἀρτηρίας διαστελλομένης
ἀναφέρεσθαι συμβαίνει τὴν ἁφὴν, εἰς τοσοῦτον ἀποχωρούσης αὐτῆς, αἰσθητὴν ἀνάγκη γίνεσθαι τὴν συστολήν.
ἀναφέρεται δ' ἐν μὲν ταῖς θλίψεσιν, ἐπὶ πλέον γ' ἐν τοῖς προειρημένοις σφυγμοῖς, ἐν δὲ ταῖς ψαύσεσιν, εἰς ἴσον
30 τῷ μηδόλως. κατὰ δὲ τὰς μεταξὺ τούτων ἐπιβολὰς, ἃς οἷον παρειμένης τῆς χειρὸς ἔλεγον γίγνεσθαι, συμ-
μέτρως ἀναφέρεται. ὥστε καὶ τῆς συστολῆς μᾶλλον ἐπὶ ταῖς θλίψεσι, ἤπερ ἐν ταῖς ἁπλαῖς ἐπιβολαῖς αἰσθή-
σεται. καὶ οὐδὲν ἧττον κάτωθεν ἁπτομένων ἢ ἄνωθεν. ὁμοίως γὰρ ἀκολουθεῖ καθ' ἑκάτερον ἡ ἁφὴ συστελλομένῃ
τῇ ἀρτηρίᾳ. χρὴ δὲ καὶ αὐτὴν εἶναι τὴν ἁπτομένην χεῖρα μὴ μόνον εὐαίσθητον, ἀλλὰ καὶ μαλακήν. οὕτω γὰρ
ὑπάρξει ῥᾳδίως αὐτῇ. καὶ τῶν ἐλαχίστων αἰσθάνεσθαι κινήσεων. ὅτι μὲν οὖν ὥσπερ ὁρῶμέν τε καὶ ἀκούομεν
ἕτεροι ἑτέρων φύσει βέλτιόν τε καὶ χεῖρον, οὕτω καὶ διὰ τῆς ἁφῆς αἰσθανόμεθα, πρόδηλον οἶμαι παντὶ τοῦτό γε
ὑπάρχει. ὅτι δ' εἰ πρὸς τούτῳ καὶ μαλακή τις ἡ σύστασις εἴη τῆς ἐν τοῖς δακτύλοις σαρκώδους φύσεως, ἑτοιμό-
τερον τε καὶ μᾶλλον ἐν τῷ προσπίπτειν τὴν ἀρτηρίαν ἀναφερομένην, κατὰ μείζονος ἐν τῷ συστέλλεσθαι διαστά-
σεως ἐνεχθήσεται, οὐδ' αὐτὸ νομίζω τοῖς μεμνημένοις τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων, ἀσαφὲς εἶναι. οὐ μὴν οὐδ' ὅτι
κατὰ μείζονος φερομένη διαστάσεως. ἐναργέστερον αἰσθήσεται τῆς συστολῆς, οὐδὲ τοῦτ' ἄδηλον. ὥστ' ἄλογον
40 τὴν μαλακωτέραν χεῖρα τῆς σκληροτέρας τῶν ἄλλων ἐπίσης ἐχόντων, ἀκριβέστερον αἰσθάνεσθαι τῆς συστολῆς.
οὐκ οὖν κεφαλὴν γὰρ ἤδη ἐπιθέντες τῷ λόγῳ, μεταβαίνωμεν ἐφ' ἕτερον. Ζητήσεως οὔσης τοῖς ἰατροῖς,
περὶ τῆς κατὰ τὰς ἀρτηρίας συστολῆς, καὶ τῶν μὲν λεγόντων αἰσθητὴν, τῶν δ' ἀναίσθητον ὑπάρχειν αὐτὴν,
ἐδείξαμεν ἡμεῖς μήτε διαπαντὸς αἰσθητὴν εἶναι. καὶ πρῶτον μὲν τοὺς σφυγμοὺς εἴπομεν, ἀφ' ὧν ἐστὶν αἰσθητὴ,
δεύτερον δὲ τὰς διαθέσεις ἐν αἷς τοὺς τοιούτους ἐξευρήσομεν σφυγμοὺς, μετὰ ταῦτα δὲ, πῶς μὲν, ἅπτεσθαι
προσήκει τὸν βουλόμενον ἀκριβῶς αἰσθάνεσθαι τῆς συστολῆς, ὁποίαν δ' εἶναι χρὴ τὴν ἐπιβαλλομένην χεῖρα. τού-
των δ' οὕτως ἐχόντων, ἑξῆς ἂν εἴη σκοπεῖσθαι, πότερον ὅλης αἰσθανόμεθα τῆς τε διαστολῆς καὶ τῆς συστολῆς;
ἢ μόριον ἡμᾶς ἑκατέρας διαλανθάνει. καὶ εἰ διαλανθάνει; τί τοῦτο ἐστὶ καὶ πόσον; ἀρχὴν δὲ καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ
τὴν περὶ τῆς διαστολῆς κίνησιν ποιησόμεθα καὶ πρῶτον μὲν, ἀναμνήσομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὡς πολλάκις ἐπὶ
πολλῶν ἀρρώστων μικροὺς καὶ ἀμυδροὺς ἐχόντων τοὺς σφυγμοὺς, οἷοι μάλιστα τοῖς τε συγκοπτομένοις γίνονται,
50 καὶ σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἀποθνήσκουσι. τινὲς μὲν τῶν ἰατρῶν ἐπὶ βραχὺ τῆς κινήσεως αἰσθάνονται. τινὲς δ' οὐδό-
λως. δεύτερον δ' ὅτι καὶ ὁ αὐτὸς ἰατρὸς πολλάκις παρὰ τὸ προσεχόντως τε καὶ ἀκριβῶς, ἢ ῥαθύμως τε καὶ ἀμελῶς
ἅπτεσθαι. ποτὲ μὲν αἰσθάνεται τῆς κινήσεως, ποτὲ δ' οὔ. ὅταν οὖν τὴν αὐτὴν ἀρτηρίαν, ὁ μέν τις τῶν ἰα-
τρῶν ἄσφυκτον ὑπάρχειν, καθ' ὃ δέ τις σφύζειν ἔτι λέγει, καὶ πολλάκις ὁ αὐτὸς ἰατρὸς ἐν ἑνὶ καιρῷ παρὰ τὰς
διαφορὰς ἐπιβολὰς τῆς χειρὸς ἐν μέρει τἀναντία φήσι, δῆλον ὡς διαφεύγει μόριον τι τῆς κινήσεως τὴν ἁφήν.
ἴσως τις ἐρεῖ τὰ ἄριστα μὲν πεφυκότα, κάλλιστα δ' ἐπιβάλλοντα τὴν χεῖρα, τετριμμένον δ' ἀκριβῶς ἁπά-
σης αἰσθάνεσθαι τῆς διαστολῆς. καὶ πῶς τοῦτον εὑρήσομεν; τίς ἡμῖν ἐγγυήσεται φύσιν αὐτὸν εἰς τοσαύτην
ἀκρίβειαν αἰσθήσεως ἥκειν; ὡς μηδὲν αὐτὴν μηδὲ τοὐλάχιστον παρελθεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδ' ἐπὶ τῶν ἐκτὸς
τούτων σωμάτων, ὧν ἐστὶν αὐτῶν ἅψασθαι, μηδενὸς ἐπὶ πρόσθεν ὄντος ἑτέρου, δυναίμην ἂν ἀλλάζον εὑρίσασθαι.

βεβαίαν διάγνωσιν, οὐχ ὅπως ἐπὶ σώματος, οὗ πιμελὴ καὶ ὑμένες καὶ δέρμα πρόκειται παχύτερον αὐτοῦ πολ-
λάκις τοῦ τῆς ἀρτηρίας σώματος. εἰ δέ τις οὕτως ἐστὶ θρασὺς ὡς ἅπαντα διισχυρίζεσθαί τε καὶ φάναι τὴν πρώ-
την ὁρμὴν τῆς κινήσεως γνωρίζειν ἐν ταῖς διαστολαῖς τῆς ἀρτηρίας, ἡδέως ἂν αὐτοῦ πυθοίμην κατὰ ποίαν
ἐπιβολὴν τῆς χειρὸς αὐτὴν διαγιγνώσκειν, πότερον ἐπιπολῆς ψαύων, ἢ θλίβων, ἢ ἀβίαστος ἐπιβάλλων. ἴσως
μὲν οὖν ἐάν τις τῶν μεγάλων ᾖ σοφιστῶν, ὅσοι τὰ μὲν ἔργα τῆς τέχνης μέχρι τοσούτου τρίβοντές εἰσιν, ὥστε μηδ' εἰ
πυρέττει τὴν ἀρχὴν ὁ ἄνθρωπος εἰδέναι, τῷ λόγῳ δ' ὑπερφθέγγονται τὴν ἀλήθειαν· οὐδ' εἰ πλείους εἰσὶν ἐπιβολαὶ
τῆς χειρὸς, οὐδ' εἰ καθ' ἑκάστην αὐτῶν διαφοράν τινα λαβεῖν ἐστιν, ὁ τοιοῦτος ἐπίσταται. καὶ λῆρος αὐτῷ μακρὸς
εἶναι δόξει τὰ ἡμέτερα, καὶ οὐδ' ἀξιώσει τὴν ἀρχὴν ὑπακοῦσαι τῶν λόγων. ἀλλ' ἡμεῖς ὥσπερ καὶ τἄλλα
τὰ πρόσθεν, οὕτω καὶ ταῦτα πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας ὄρασιν, κἂν εἷς ᾖ, λέγωμεν. ὡς ἡ μὲν μέση τῶν ἐπιβολῶν ἡ
10 ἀβίαστος, τοσοῦτον αἰσθητὸν ἕξει τῆς κινήσεως, ἔν γε τοῖς οὐκ ἀμυδροῖς σφυγμοῖς, ὅσον καὶ ἡ ὄψις, ἐν γὰρ τοῖς
ἀμυδροῖς, καὶ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἔλαττον αἰσθήσεται. ἡ δευτέρα δὲ, καθ' ἣν θλίβομεν, ἐν μὲν τοῖς ἀμυδροῖς,
ἔτι καὶ μᾶλλον τῆς προτέρας, ἀφανῆ τὴν κίνησιν ἐργάσεται τῆς ἀρτηρίας. ἐν δὲ τοῖς σφοδροῖς, προτέρα
διαγνώσεται. ἡ δὲ τρίτη καθ' ἣν οἷον αἰωροῦμεν τὴν χεῖρα παντελῶς ὀλιγοχρονίου τῆς κινήσεως αἰσθήσεται. τούτου
δὲ καὶ τὰς ἀποδείξεις πειρασόμεθα εἰπεῖν ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐναργῶν λαμβάνοντες τὰς ἀρχάς. τί δ' ἂν ἐναργέ-
στερον εἴη τοῦ πάσας τὰς ἀρτηρίας, μήτ' ὄψει μήθ' ἁφῇ φαίνεσθαι κινουμένας; ἀλλὰ μόνας ὅσας τὸ δέρμα καλύ-
πτει, καὶ τοῦτο μὴ πάνυ παχύ. τὰς δ' ὑπὸ σαρκὸς κρυπτομένας, ἢ καί τινων ἄλλων σωμάτων, ἀφανῆ τὴν
κίνησιν ἔχειν, πλὴν εἴποτε τῶν ἐπικειμένων ἐκτακέντων ἰσχυρῶς, αἰσθητὴ γένοιτο. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν αἰσθη-
τὴν ἀεὶ τὴν κίνησιν ἐχουσῶν ἀρτηριῶν, ὅσα γυμνότερα μόρια, καὶ ὑπ' αὐτῷ τῷ δέρματι, σαφεστέραν ὄψει
τε καὶ ἁφῇ τὴν κίνησιν ἐνδείκνυται. καὶ ἡ μεγίστη τῶν ἀρτηριῶν ἡ κατὰ τὴν ῥάχιν ἀφανῆ πως ἔχουσα τὴν
20 κίνησιν, ἐκτακέντος τοῦ ζώου διασημαίνει κατὰ τὸ ἐπιγάστριον, ᾧ δῆλον, ὅτι τὰ μὲν κουφότερα σώματα
ῥᾳδίως συνεξαίρουσιν αἱ ἀρτηρίαι διαστελλόμεναι. τὰ δὲ βαρύτερα, δυσχερέστερον. ὅσα δ' ἱκανῶς βαρέα,
ταῦτ' οὐδ' ὅλως κινοῦσιν. ἔτι δ' ἂν μᾶλλον ὃ λέγω μάθοις σαφῶς. εἰ ἐν ταῖς ἐπιφανῆ τὴν κίνησιν ἐχούσαις ἀρ-
τηρίαις, ἔξωθεν ἐπιβάλλοις τι κατὰ τοῦ δέρματος ἕτερον σῶμα λεπτὸν, οἷον φύλλον, ἢ ὑμένα, ἢ ὀθόνιον, ἢ ῥάκος
ἤ τι τοιοῦτον ἄλλο. φανεῖται γάρ σοι κινούμενον αὐτῇ διαστελλομένῃ. δεύτερον δ' αὖθις ἴσον ἐπιβάλλοντι τῷ
προτέρῳ. πολλῷ νῦν ἧττον ἄμφω φανεῖται κινούμενα, καὶ εἰ τρίτον ἐπιβάλλοις, ἧττον ἔτι μακρῷ, καὶ εἰ τέ-
ταρτόν γε καὶ πέμπτον. ὥστε εἰ καὶ παντάπασιν ἀκίνητα εἶναί τοι δόξει τὰ ἐπικείμενα γεγονέναι. καὶ εἰ μὲν ἔτι
μᾶλλον σφοδρὸς ὁ σφυγμὸς εἴη, πλειόνων ἐπίθεσιν ἀνέξεται σωμάτων, εἰ δ' ἧττον, ἐλαττόνων, εἰ δὲ μηδ' ὅ-
λως εἴη σφοδρὸς, ἴσως ἂν οὐδὲ τὴν ἑνὸς ἀνάσχοιτο σώματος ἐπιβολήν. εἰ δὲ καὶ ἀμυδρὸν αὐτὸν ἐπινοήσαις γι-
νόμενον, οὐχ ὅπως τι τῶν ἔξωθεν ἐπικειμένων τῷ δέρματι, οὐ κινήσει σωμάτων, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ πολλάκις τὸ δέρ-
30 μα. καὶ γὰρ οὖν καὶ φαίνεται, τοῦθ' οὕτως γιγνόμενον, εἰς ὅσον γὰρ ἂν εὐρωστότερος ὁ τόνος ᾖ τῆς ἀρτηρίας,
εἰς τοσοῦτον ὄψει τὸ δέρμα κινούμενον. ἐκλυθέντος δ' ἱκανῶς τοῦ τόνου, παντάπασιν ἀκίνητον φαίνεται. ὡς οὖν
ἡ μὲν ἰσχυροτέρα κίνησις τῆς ἀρτηρίας, οὐ τὸ δέρμα μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν ἔξωθεν ἐπιτιθεμένων σωμά-
των ἠδύνατο συγκινεῖν, ἡ δ' ἀσθενεστέρα, τὸ δέρμα μόνον, ἡ δ' ἔτι μᾶλλον ταύτης ἀρρωστοτέρα οὐδὲ τὸ δέρμα.
τί θαυμαστὸν εἶναι ταύτης ἑτέραν πάλιν ἀσθενεστέραν, ἣ μηδὲ τοὺς ἐπικειμένους ὑμένας ταῖς ἀρτηρίαις, μηδὲ
τὴν πιμελὴν ἐξαίρειν δυνήσεται. τίς οὖν ἁφὴ τῆς τοιαύτης αἰσθήσεται κινήσεως; οὐδεμία δηλονότι. πρὸς
γὰρ ἂν τοῖς εἰρημένοις, οὐδὲ τοῦτ' ἐστὶν εἰπεῖν ὡς θλίψαι προσήκει, τὸ κατὰ τῆς ἀρτηρίας δέρμα πιέσαντα τοῖς
δακτύλοις, ἵν' ἀπαντήσωμεν ἐλλιπῶς ἀναφερομένῳ τῷ σφυγμῷ. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐχόντων αἰσθητὴν κίνησιν,
ἀμυδρῶν δὲ, θλιψάντων ἡμῶν τὸ δέρμα, παντελὴς ἀσφυξία γίνεται. τί ποτ' οὖν δεῖ πείθεσθαι; τὴν μηδὲ τὸ
δέρμα κινεῖν δυναμένην ἀρτηρίαν, εἰ προσέτι βαρύνοις μὲν αὐτὴν τοῖς δακτύλοις ἢ δηλονότι καὶ τὸ σωζόμενον
40 τῆς κινήσεως προσαπολέσθαι. τὸ δ' ὅλον ἀγνοεῖν μοι δοκοῦσι τὴν ἐκ τῆς ἀνατομῆς θέσιν τῶν ἀρτηριῶν οἱ δι-
στάζοντες, ὡς τὸ πρῶτον μέρος τῆς διαστολῆς αἰσθητόν ἐστιν. οὐδεμία γὰρ αὐτῶν τοῦ δέρματος ἅπτεται, ἀλλ' εἰ
καὶ τὰς πάνυ δοκούσας προφανεῖς εἶναι, καὶ πλησίον αὐτοῦ παραδείρας, ἑκατέρωθεν ἐθέλοις ἐπισκοπεῖ-
σθαι, πολὺ τοὐν μέσῳ φανεῖταί σοι, τοῦ τε δέρματος καὶ τοῦ χιτῶνος τῶν ἀρτηριῶν. καὶ γὰρ ἂν καὶ ἀτόπως
ἐπέπρακτο μόνον τοῦτο τῇ φύσει, καίτοι μηδὲν εἰκῇ δημιουργούσῃ, κατασκευάσαι μὲν ὄργανον πάντῃ διαστέλ-
λεσθαι δυνάμενον, χώραν δ' αὐτῷ μηδεμίαν παρασχεῖν ἐν ᾗ κινήσεται. ἀλλ' οὐκ ἔχει ταῦθ' οὕτως πολλοῦ γε
καὶ δεῖ. φαίνεται γὰρ ἐν ταῖς ἀνατομαῖς, εὐρυχωρία τις ἱκανὴ περὶ τὴν ἀρτηρίαν, εἰς ἣν ἐν ταῖς ἀμετρω-
τέραις σαρκώσεσιν ἡ σὰρξ ἀρχομένη κωλύει διαστέλλεσθαι τὸ ἀγγεῖον εἰς ὅσον ἀπέφυκει. καὶ διὰ τοῦτο, μικρός
ἐστιν ὁ τῶν παχέων σφυγμός. τὸ μὲν γὰρ μῆκος αὐτοῦ βραχύτερον γίνεται, καὶ τὸ πλάτος στενότερον, τῷ
πλήθει τῆς σαρκὸς θλιβόμενον. ἡ δ' εἰς ὕψος ἄνοδος κωλύεται τῇ τῶν ἐπικειμένων σωμάτων εὐτροφίᾳ βα-
50 ρυνθεῖσα. τῶν δ' ἰσχνῶν μὲν τὴν ἕξιν, τἄλλα δ' εὐρώστων, ἱκανὸν μὲν τό γε πλάτος καὶ τὸ μῆκος ὁ σφυγμὸς ἔχει. ἀξιό-
λογον δὲ καὶ τὴν εἰς ὕψος ἀνάβασιν. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐφ' ὧν χαλαρόν ἐστι τὸ δέρμα, κατάδηλον γίνεται τὸ τοῦ δια-
στήματος αὐτοῦ τε καὶ τοῦ τῆς ἀρτηρίας χιτῶνος. εἰ γὰρ οὕτως ἔχοντος σφοδρὸς ὁ σφυγμὸς, ἢ μὴ ἀμυδρός
γ' εἴη, δυνήσῃ τὸ κῶλον ὑπαλλάττων, καὶ ποτὲ μὲν, ὕπτιον ποτὲ δὲ πρηνὲς ποιούμενος τὰς διαφορὰς τῶν τῆς
ἀρτηρίας διαστάσεων, ἃς ἐγὼ νῦν εἶπον φράσαι σαφῶς, τῇ θλίψει. τῷ μὲν γὰρ πλάτει καὶ τῷ μήκει, τὸ πρηνὲς
σχῆμα πλεονεκτεῖν σοὶ φανεῖται. τῷ δ' ὕψει καὶ τῷ χρόνῳ τὸ ὕπτιον. αἴτιον δ' ἀμφοῖν τὸ χαλαρὸν τοῦ δέρματος, ἐν μὲν
τοῖς ὑπτίοις σχήμασι τῆς χειρὸς, ὡς ἂν ἄνωθεν ἐπικείμενον, καὶ καταπῖπτον ἐπὶ τὴν ἀρτηρίαν, ἐν δὲ τοῖς πρη-
νέσιν, ὡς ἂν κάτω ῥέπον ἐκκρεμαννύμενόν τε καὶ πλεῖστον ἀφιστάμενον. διὰ τοῦτο ἐν μὲν τοῖς ὑπτίοις σχήμασιν,
ἐν τῷ διΐστασθαι τὴν ἀρτηρίαν ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων ἐπὶ τὰ πλάγια περιρρέειν, διπλοῦταί τε καὶ οἷον ῥυτιδοῦται.

καὶ πλεῖστον ἀθροιζόμενον ἐνταῦθα, κωλύει κατὰ ταῦτα μάλιστα τὰ μόρια τὸ μέγεθος τοῦ σφυγμοῦ. ἐν δὲ τοῖς
πλαγίοις, οὐδαμοῦ βαροῦν, οὐδὲ διακωλῦον τὴν κίνησιν τῆς ἀρτηρίας, οὐδὲ τοῦ μεγέθους τοῦ κατὰ τὸν σφυγ-
μὸν ἀφαιρεῖται. πῶς οὖν οὐ καὶ κατὰ τὸ βάθος ἤδη πλέον ἐνταῦθα φαίνεται διαστελλόμενος ὁ σφυγμὸς ἢ
εἰ μὴ πλέον, ἀλλὰ τό γ' ἴσον τῇ κατὰ τὸ ὕψος; ὅτι τῇ τοῦ πλάτους τε καὶ τῇ τοῦ μήκους αὐξήσει, κατακρύ-
πτεται τὸ βάθος. καὶ ἄλλως, οὗπερ ἕνεκα πάντα ταῦτα λέγεται, χρόνῳ πλέονι φαινομένης, ὡς πρὸς τὴν
ὄψιν κινεῖσθαι τῆς ἐν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ κώλου τεταμένης τῆς ἀρτηρίας, συμφαντάζεται καὶ ἡ εἰς ὕψος
ἄνοδος μείζων γίνεσθαι. τὸ γὰρ ἐν χρόνῳ πλέονι φαινόμενον ἄνω φέρεσθαι, ῥᾳδίως ἀναπείθει τὴν ὄψιν,
ὡς κατὰ μείζονος διαστάσεως ἐνηνεγμένον. τὸ δὲ, φέρεται μὲν κατὰ τῆς ἴσης πρός γε τὴν ἀλήθειαν, ὅπως
ἂν ἔχει θέσεως ἡ ἀρτηρία, τῷ δὲ προτέραν εἰς τὸ δέρμα διαδίδοσθαι τὴν ἐν τοῖς ὑπτίοις σχήμασι κίνησιν, ὁ
10 χρόνος αὐξανόμενος ὡς πρὸς τὴν ὄψιν, ὁ τῆς διαστολῆς, τὴν τοῦ βάθους οὕτως συναύξει φαντασίαν. ταῦτα
τε οὖν τὰ φαινόμενα καὶ ἄλλα τινὰ παραπλήσια τὰ πρῶτα μόρια τῆς διαστολῆς ἐκφεύγειν ἐνδείκνυται
τὴν ὄψιν. ὅσον δέ ἐστι ταύτῃ τῇ κινήσει τὸ τῆς ὄψεως αἰσθητὸν, τοσοῦτον καὶ τῇ ἀβιάστῳ ἁφῇ κατά γε τοὺς σφο-
δροὺς σφυγμοὺς, ἤδη τῶν δὲ ἀμυδρῶν, ἔλαττον πολλάκις. φανερὸν μὲν γὰρ ὡς οὐκ ἐνδέχεται κατὰ τὸν
τοιοῦτον τρόπον τῆς ἐπαφῆς αἰσθέσθαι τῶν πρώτων τῆς διαστολῆς, ἀλλ' οὐδ' εἰ ψαύεις ἐπιπολῆς ἔτι αἰωρῶν τὴν
χεῖρα. λοιπὸν οὖν, εἴπερ ἄρα, ἐν ταῖς θλιβούσαις ἐπιβολαῖς τῆς χειρὸς, αἰσθέσθαι δυνατὸν τῶν πρώτων τῆς
διαστολῆς. ἀλλ' ὅτι γε μὴ κατὰ πάντας τοὺς σφυγμοὺς, ἀλλ' εἴπερ οἷόν τε, κατὰ μόνους τοὺς σφοδροὺς, ἀκρι-
βῶς δῆλον ἔτι μεμνημένοις τῶν εἰρημένων. τοῦτο μὲν δὴ ἡμῖν μέχρι τοσούτου προελήλυθε, τῷ μηκέτ' ἄλλην τι-
να ἐπιβολήν. μήτ' ἄλλον σφυγμὸν ὁμολογῆσαι, τὴν ἀρχὴν τῆς διαστολῆς αἰσθητὴν ἐγχωρεῖν ἐργάζεσθαι, πλὴν
τῆς μετὰ θλίψεως ἐν τοῖς σφοδροῖς γινομένης. ἐξῆς δ' ἴδωμεν εἰ τοῦτ' αὐτὸ τὸ ἐνδεχόμενον, ὄντως ἀληθές ἐστιν, ἢ
20 μόνον πιθανόν. ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ κἀν τούτοις διαφεύγειν, ἔτι τὰ πρῶτα τῆς διαστολῆς, οὐ μὴν ὁμοίως γ' ὥσ-
περ ἤδη τῶν ἄλλων σφυγμῶν, ἀλλὰ παντελῶς ἐλάχιστον εἶναι τὸ λανθάνον. μάθοις δ' ἂν ἐννοήσας ὡς ἀναγκαῖόν
ἐστι τὴν ἐκ τῆς ἀρτηρίας ἀρχομένην κίνησιν διαδοθῆναι, πρώτοις μὲν τοῖς περικειμένοις σώμασιν, εἶτα τῷ δέρ-
ματι παντὶ, καὶ τότ' ἤδη τοῖς ἡμετέροις δακτύλοις. οὔκουν ἐνδέχεται παντάπασιν ἄχρονον εἶναι τὴν οὕτω
γινομένην τῆς κινήσεως μετάληψιν. εἰ δὲ τοῦτ' ἀληθὲς εἴρηται, λανθάνειν ἀναγκαῖον ἐστὶ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως.
ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ πολὺ μακροτέρας αἰσθάνεσθαι τὴν ἁφὴν τῆς μετὰ τὸ συνιζῆσαι τὴν ἀρτηρίαν πρὸ τοῦ διαστέλλεσθαι
γινομένης ἡσυχίας, ἤπερ τῆς μετὰ τὸ διασταλῆναι πρὸ τοῦ συνιζάνειν, οὐκ ἀπιθάνως ἄν τις ὑπονοήσειεν, ἐκφεύγειν
τὴν ἡμᾶς μορίων τινῶν τῆς ἐντὸς κινήσεως, τοῦτο γίνεσθαι. δῆλον γὰρ ὡς εἴπερ ἄληπτον τὸ πρῶτον τῆς διαστο-
λῆς, εἴη ἂν καὶ τὸ τῆς συστολῆς ἔσχατον ἀδιάγνωστον. οὐ γὰρ ἄν ποτε πλείονος ἢ μείζονος αἴσθοιτο κινήσεως, κα-
τὰ τὴν συστολὴν ἡ ἁφή. εἴ γε ἀσμενιστέον ἐστὶ κἂν ταῖς ἴσης αἰσθέσθαι διαστολῆς. δηλοῦσι δὲ τοῦτο οἱ μηδ' ὅλως αὐ-
30 τὴν αἰσθητὴν εἶναι λέγοντες, οὐκ ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες, οὔτ' εὐκαταφρόνητοι κατὰ τὴν ἐν τῇ τέχνῃ τρι-
βήν. ἡμεῖς δ' ὅτι μὲν αἰσθητὴ, καὶ πότε, μάλιστα φθάνομεν, ἤδη δεδιδαχότες, συναπεδείξαμεν δὲ καὶ ὡς οὐκ ἐν-
δέχεται πλείονος αἰσθάνεσθαι κινήσεως τὴν ἁφὴν ἐν ταῖς συστολαῖς, ἤπερ ἐν ταῖς διαστολαῖς, πλὴν εἰ μετα-
βολή ποτε κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς, ἢ τῆς συστολῆς γίγνοιτο. τοῦτο δ' ἐν ταῖς συστηματικαῖς ἀνωμαλίαις συμ-
βαίνει. κείσθω τοίνυν καὶ διὰ τὸ τῆς ἐντὸς ἠρεμίας μέγεθος, ἐκφεύγειν τὴν αἴσθησιν ποτὲ τό τε τῆς συστολῆς πέ-
ρας, καὶ τὴν τῆς διαστολῆς ἀρχήν. καὶ ἡμῖν ἤδη καὶ τὸ ἕτερον τῶν ζητημάτων τὴν προσήκουσαν ἐχέτω τελευ-
τήν. ἐξῆς γὰρ ἦν τῷ περὶ τῆς διαστολῆς εἰ ἔστιν αἰσθητὴ πᾶσα, τὸ περὶ τῆς συστολῆς ὁμοίως ἐπισκέψασθαι.
φαινόμεθα δ' ἐξ ὧν περὶ τῆς διαστολῆς εἴπομεν ἤδη καὶ τὸν περὶ τῆς συστολῆς πεπληρωκέναι λόγον. εἰ γὰρ
οὐκ ἐνδέχεται πλείονος αἰσθέσθαι κινήσεως ἐν ταῖς συστολαῖς, ἀλλ' ἤτοι τῆς ἴσης τῇ κατὰ τὰς διαστολὰς, ἢ
ὅπερ ἀληθὲς, ἐλάττονος, πάσης δ' οὐκ αἰσθανόμεθα τῆς ἐν ταῖς διαστολαῖς, δῆλον ὡς οὐδὲ πάσης αἰσθανό-
40 μεθα τῆς ἐν ταῖς συστολαῖς. λοιπῶν δ' ὄντων δυοῖν προβλημάτων, τοῦ τε πόσον ἀναίσθητόν ἐστι τῆς δια-
στολῆς εἰπεῖν, καὶ τοῦ τῆς συστολῆς, ἐοίκαμεν καὶ περὶ τούτων ἐξ ὧν εἰρήκαμεν ἔχειν ἤδη τὸ καθόλου. τοσοῦτο
γὰρ ἀναίσθητον τῆς διαστολῆς ὁ λόγος ἀπέδειξεν, ὅσον ἐν τῷ μεταξὺ γίγνεται τῆς τε πρώτης ὁρμῆς τοῦ κι-
νεῖσθαι τὴν ἀρτηρίαν, καὶ τοῦ διαδοθῆναι τὴν πληγὴν ἄχρι τῆς ἡμετέρας ἁφῆς. κατ' εἴδη δὲ τέμνοντες αὐτὸ,
πλεῖστον μὲν ἐν τοῖς ἀμυδροῖς τε ἅμα καὶ μεγάλοις εὑρήσομεν, ὧν ἐπιπολῆς ψαύομεν, ἐλάχιστον δ' ἐν τοῖς σφο-
δροῖς οὓς θλίβοντες διαγινώσκομεν, μέσον δ' ἀμφοῖν ἐν ταῖς μέσαις ἐπιβολαῖς τῆς χειρὸς, κἂν ταύταις δὲ, πα-
ρὰ τὸ σφοδρὸν, ἢ οὐ σφοδρὸν εἶναι τὸν σφυγμὸν ἄνισον. ἐπειδή τοι ἴσον αἰσθανόμεθα τῆς συστολῆς, ὅσονπερ
καὶ τῆς διαστολῆς ἢ βραχεῖ τινι μεῖον. εἴη ἂν καὶ τὸ τῆς συστολῆς ἀναίσθητον, ἤτοι τοσοῦτον ὅσον καὶ τὸ τῆς δια-
στολῆς. ἢ βραχεῖ τινι πλέον. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ζητήματα καὶ οἱονεὶ στοιχεῖα τοῦ λόγου. Τὰ περὶ τῶν
κυριωτάτων μερῶν τοῦ σφυγμοῦ, σχεδὸν ἤδη τέλος ἔχει. τὰ γὰρ ὑπόλοιπα δύο κατά τι συμβεβηκὸς μᾶλ-
50 λον, οὐ κυρίως, οὐδὲ πρώτως ἐστὶ μόρια τοῦ σφυγμοῦ, ἥ τ' ἐντὸς καὶ ἡ ἐκτὸς ἡσυχία τῆς ἀρτηρίας. ἐπεὶ δὲ καὶ διὰ τούτων
προγινώσκεταί τινα, περὶ τῆς διαγνώσεως αὐτῶν, ἀναγκαῖον εἰπεῖν, τὴν μὲν οὖν ἐκτὸς ἡσυχίαν ἁπλῶς ἐπιβάλλων
τὴν χεῖρα, μάλιστ' ἂν γνωρίσαις πηλίκη τίς ἐστιν. ἢ εἰ καὶ θλίβειν ἐθέλοις ἐν τοῖς σφοδροῖς δηλονότι σφυγμοῖς
εἰς τοσοῦτον βιαζόμενος, εἰς ὅσον οὐδὲν κωλύσαι τῆς κινήσεως. τὴν δ' ἐντὸς εἰ θλίβοις εἰς ὅσον ἡ παροῦσα σφοδρό-
της ἐγχωρεῖ μάλιστ' ἂν οὕτως διαγνοίης. καὶ τὴν μὲν ἐκτὸς ἠρεμίαν ὅλην ἀκριβῶς διαγνώσει δεόντως ἁπτόμε-
νος. τὴν δ' ἐντὸς ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται σὺν τοῖς ἀναισθήτοις μορίοις ἑκατέρας τῶν κινήσεων, τοῦ τε τῆς συ-
στολῆς πέρατος καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ διαστέλλεσθαι. τὰς δ' αἰτίας τούτων, οὐ χαλεπὸν μὲν οὐδ' αὐτῷ τινὶ τῶν ἐν-
τυγχανόντων ἐξευρίσκειν, εἰ μὴ μάτην τῶν ἔμπροσθεν ἤκουσεν. εἰρήσονται δὲ καὶ πρὸς ἡμῶν οὐδὲν ἧττον διὰ

βραχιόνων. ἐπεὶ τοίνυν οὐκ ἐνδέχεται γνῶναι εἰ τοιαύτην τινὰ τὴν ἐκτὸς ἠρεμίαν ὁ σφυγμὸς ποιεῖται, μὴ συγχωρήσαντας κινηθῆναι τὴν ἀρτηρίαν, εἰς ὅσον οἷόν τε, κωλύομεν δ' ὅταν ἀμετρότερον ἐπιθλίβωμεν, δῆλον ὡς οὐκ ἄν ποτε σαφῶς αἰσθοίμεθα τοῦ ποσοῦ τῆς ἐκτὸς ἠρεμίας, εἰ θλίβοιμεν ἐπὶ τὴν παροῦσαν σφοδρότητα. ἀλλ' ἴσως τις ἐρεῖ, τὸ μὲν τῆς διαστολῆς μέγεθος θλιβόντων κολούεσθαι, τὴν δὲ κίνησιν ἐμφαίνεσθαι μέχρι παντὸς, ἀπωθεῖσθαι γὰρ ὑπὸ τῆς ἀρτηρίας ἀνιούσης τὴν ἁφὴν, καὶ τότε παύεσθαι πρῶτον ὠθουμένην τε καὶ κινουμένην ὑπ' αὐτῆς ὅταν κἀκείνη παύσηται. ὅτι δ' ὅτι ψεῦδός ἐστιν ἐν τῷ καθόλου, καὶ διορισμοῦ δεῖται, γνωσόμεθα ῥᾳδίως ἂν τῶν ἔμπροσθεν ἀναμνησθῶμεν, ἡνίκ' ἐλέγομεν, ὡς κινουμένην τὴν ἀρτηρίαν, ἐνίοτε συμβαίνει μὴ συγκινεῖν ἑαυτῇ τὰ ἐπικείμενα, νικηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βάρους αὐτῶν, οὐκ οὖν οὐδ' ὁπόταν πιέζωμεν, ἀνάγκη ἐστὶν ἄχρι τοσούτου χρόνου προϊέναι τὴν κίνησιν αὐτῆς αἰσθητὴν ἐν ἅπασι τοῖς σφυγμοῖς, εἰς ὅσον ἄθλιπτός τε καὶ ἀβίαστος οὖσα προῄει. ὥστε κινουμένης κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον τῆς ἀρτηρίας, ἡσυχάζειν πολλάκις ἤδη δόξουσιν οἱ σφυγμοὶ καὶ τοσούτῳ θᾶττον ἄρχεσθαι τῆς ἠρεμίας, ὅσῳ τῆς αἰσθητῆς κινήσεως ἠκολούθησαν. ἐπεὶ δ' ὅσον ὠθεῖ τὴν ἁφὴν ὁ σφυγμὸς ἐκ τοῦ διαστέλλεσθαι τὴν ἀρτηρίαν, τοσοῦτον καὶ τῷ συστέλλεσθαι γίγνεται τὸ αἰσθητὸν, ἀνάγκη πᾶσα μηδὲ τῶν πρώτων μορίων τῆς συστολῆς αἰσθάνεσθαι, ἀναισθήτων γενομένων τῶν ἐσχάτων τῆς διαστολῆς. πῶς οὖν δυνατὸν ἀκριβῶς διαγνῶναι τὴν ἐκτὸς ἠρεμίαν, τὸν οὕτως ἁπτόμενον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται, μετρεῖν τε δεῖ τὸ ποσὸν τῆς θλίψεως πρὸς τὴν ῥώμην τῆς ἀρτηρίας, εἰς τοσοῦτον θλίβοντας εἰς ὅσον μηδὲν τῶν ἐσχάτων τῆς κινήσεως μορίων ἀναίσθητον ἔσται. δῆλον οὖν ὡς οὐκ ἐνδέχεται θλίβειν ἐν ἅπασιν, ἀλλ' ἐν τοῖς σφοδροῖς μόνοις, οὐδ' ἐν τούτοις εἰς τοσοῦτον, ὡς νικῆσαι τῷ βιαίῳ τῆς ἐπιβολῆς τὴν ῥώμην τῆς ἀρτηρίας. Ἀσφαλέστατον οὖν ὅταν τὴν ἐκτὸς ἡσυχίαν διαγινώσκειν ἐθέλῃς ἀβιάστως ἐπιβάλλειν τὴν ἁφήν. τὴν δ' ἐντὸς ἐκ τῶν ἐναντίων, εἰ μὴ βιάζοιο καὶ θλίβοις οὐκ ἂν γνωρίσαις. ἀκολουθῆσαι γὰρ δεῖ τὴν ἁφὴν μέχρι παντὸς συστελλομένῃ τῇ ἀρτηρίᾳ. θλίβειν δ' ἐν τοῖς σφοδροῖς μόνοις ἐγχωρεῖ. δῆλον οὖν ὡς καὶ ἐν τούτοις μόνοις διαγνωρίσει τὴν ἐντὸς ἡσυχίαν. οὐ μὴν οὐδ' ἐν τούτοις ἀκριβῶς. ἀλλὰ πολλάκις μὲν συχνῷ μείζονος ἤπερ ὄντως ἐστί. πολλάκις δ' ὀλίγῳ μὲν, ὅμως δ' οὖν ἔτι μείζονος αὐτῆς ἐπαισθήσει. προσέρχονται γὰρ ἐξ ἀνάγκης δύο χρόνοι τῶν ἀναισθήτων μορίων ἑκατέρας τῶν κινήσεων. ὁ μὲν, ἐπὶ πέρατι τῆς συστολῆς. ὁ δ' ἐν ἀρχῇ τῆς διαστολῆς, ὧν ἄλλοτ' ἄλλο μῆκος ἐχόντων ὡς ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν, οὔτ' ἴσον ἀεὶ τὸ πλεῖστον ἔσται τῷ χρόνῳ τῆς ἐντὸς ἡσυχίας. οὔτ' ἀκριβὴς ποθ' ἡ διάγνωσις.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΓΝΩΣΕΩΣ ΣΦΥΓΜΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ. β′.

Πῶς μὲν οὖν χρὴ τὰ μέρη τοῦ σφυγμοῦ διαγινώσκειν, ἐν τῷ πρὸ τοῦδε λόγῳ δεδή-
λωται. ὡς ἄν τις καὶ τὰ τοῖς μέρεσιν αὐτοῖς ὑπάρχοντα γνωρίζειν ἱκανὸς εἴη, νῦν
ἐροῦμεν, ἀπὸ τοῦ τῆς διαστολῆς ἀρξάμενοι λόγου. καὶ γὰρ κυριώτατον τοῦτο
τῶν τοῦ σφυγμοῦ μερῶν, καὶ πλείστην μὲν ἔχον τὴν ποικιλίαν τῆς διαγνώσεως,
πλείστην δὲ, τῆς δι᾽ ἑαυτοῦ προγνώσεως τὴν χρείαν. ὄντων δὲ πλειόνων τῶν ὑπαρ-
χόντων ταῖς διαστολαῖς, κυριώτατον ἁπάντων καὶ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας τῶν σφυ-
γμῶν μάλιστα λόγον, ἡ κίνησίς ἐστιν. ἁπάσῃ δὲ κινήσει χρόνος τέ τις ἐν ᾧ γίνεται συμ-
βέβηκε, καὶ τάχος ἢ βραδύτης, ἢ ὁμαλότης ἢ ἀνωμαλία καὶ πρὸς τούτοις ἔτι
διάστημα καθ᾽ οὗ φέρεται.

Περὶ τούτων οὖν πρῶτον λεγέσθω. καὶ γὰρ οὐδὲ δοκεῖ τοῖς πλείστοις τῶν ἰατρῶν ἑτέρα μὲν, ἡ τοῦ χρόνου
τῆς κινήσεως εἶναι διάγνωσις, ἑτέρα δ᾽ ἡ τοῦ τάχους τε καὶ τῆς βραδύτητος. εἰ γὰρ γνωσθείη πόσος τίς ἐστιν
ὁ χρόνος, εὐθὺς καὶ πότερα ὠκέως ἢ βραδέως ἢ συμμέτρως κεκίνηται, δῆλον ὑπάρχειν φασίν. ἐμοὶ δ᾽ ἑτέ-
ρα μὲν, ἡ τοῦ χρόνου φαίνεται διάγνωσις, ἄλλη δὲ κατὰ βραδύτητα καὶ τάχος. οὐ γὰρ εἰ βραχύτερος ὁ τῆς
κινήσεως εἴη χρόνος, ἤδη καὶ τὸν σφυγμὸν ὠκύτερον εἶναι φημί. τὴν δ᾽ ἀπάτην τοῖς οὕτως ὑπολαμβάνου-
σιν ἐκ τοῦ κατὰ τὸν ταχὺν καὶ βραδὺν σφυγμὸν ὅρου νομίζω γεγονέναι, ὃς ἐὰν μὲν τοῦθ᾽ ὃ νοοῦσιν οὗτοι δηλοῖ,
μοχθηρός ἐστιν, εἰ δ᾽ ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν, ὁ μὲν ὅρος ὀρθὸς, οὗτοι δ᾽ οὐ συνιᾶσιν αὐτοῦ. λέγει μὲν γὰρ ὁ ὅρος. τα-
χὺν εἶναι σφυγμὸν τὸν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὴν κίνησιν περιγράφοντα. καὶ βραδὺν τὸν ἐν πολλῷ. τοῦ δ᾽ ὀλίγου
καὶ τοῦ πολλοῦ πρός τι λεγομένων, οὗτοι μὲν οἴονται τοὺς τῶν σφυγμῶν χρόνους ἀλλήλοις παραβάλλε-
σθαι. τὸ δ᾽ ἀληθὲς οὐχ οὕτως ἔχει. πολλάκις γὰρ ἡ τοῦ μακρότερον τὸν χρόνον ἔχοντος σφυγμοῦ κίνησις,
ὠκυτέρα τῆς τὸν βραχύτερον ἐχούσης ἐστί. καὶ τοῦτ᾽ εἰ μή τις ἀκριβῶς διαγνοίη, πολλὰ καὶ μεγάλα τῶν ἐκ τῆς
διὰ σφυγμῶν προγνώσεως εὑρισκομένων ἀγνοήσει. τοῖς μὲν οὖν ἡμῶν πεπειραμένοις ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν
ἀρρώστων καὶ τόπους πεπονθότας πολλάκις εἰρηκότων, πρὶν γυμνῶσαι τὰ μέρη, καὶ τῶν ἐσομένων
τε καὶ προγεγονότων αἰτίων καὶ συμπτωμάτων ἕκαστον, οἶδ᾽ ὅτι τῶν νῦν λεχθησομένων, οὐδὲν ἄπιστον
εἶναι δόξει. τὴν γὰρ ἀκριβεστάτην ἁπασῶν πίστεων ἐσχήκασιν οὗτοι, διὰ τῆς τῶν προρρηθέντων ἀληθείας. τοῖς
δ᾽ ἄλλοις ἄπιστος, τήν γε πρώτην ὁ λόγος φαίνεται καὶ θρασὺς, εἰ τοσούτους τε καὶ τοιούτους ἰατροὺς σφάλλε-
σθαι λέγοιμεν, ἐν ταῖς τοῦ τάχους τε καὶ τῆς βραδύτητος διαγνώσεσιν. εἰ δ᾽ ἀνάσχοιτό τις καὶ προσοίσει τῶν
νῦν λεγομένων ἐπακοῦσαι λόγων, οἶδ᾽ ὅτι κἂν μὴ τελέως αὐτὸν πείσω πιστεύειν, ἀλλ᾽ ἀποστήσω γε τοῦ παντάπασιν
ἀπιστεῖν τοῖς λεγομένοις. οὐ γὰρ ἔστι τε μεταπεῖσαι ῥᾳδίως περὶ τῶν ἐκ μακροῦ χρόνου παμπόλλοις ὡμο-
λογημένων, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν οὕτω παμπόλλης τε καὶ ἀκριβοῦς δέηται θεωρίας. καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ δέ, τις
αὐτῶν παρακολουθήσειεν, ἀλλ᾽ ἵνα καὶ τῇ πείρᾳ γε κείνῃ, παμπόλλης γε δεῖται κατὰ τὴν ἁφὴν τρι-
βῆς. ὁ γοῦν μυρμηκίζων καλούμενος σφυγμὸς, ἀκριβοῦς αἰσθήσεως δεόμενος εἰς διάγνωσιν, ὡς ἂν εἰς
ἐσχάτην ἀμυδρότητά τε καὶ μικρότητα καταπεπτωκὼς τὴν ἀρχὴν, ὅλως ἐστὶ λανθάνειν τοὺς ἀγυμνάστους
τὴν ἁφήν. ὥστε πολλάκις ἀσφύκτους εἶναι λέγουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐφ᾽ ὧν ὁ τοιοῦτος εὑρίσκεται σφυγμός.
εἰ τοίνυν τοῖς ταχὺν εἰποῦσιν αὐτὸν ἀντιλέγοιμι, καὶ πόθεν ἐσφάλη δεικνύοιμι, τίς ἂν μοι κριτὴς γέ-
νοιτο. τοὺς γὰρ εἰ μὴ δ᾽ εἰ τὴν ἀρχὴν ὁ σφυγμὸς οὗτος ὑπάρχει τῷ νοσοῦντι διαγνῶναι δυναμένους, πῶς
ἂν ὁποῖός τίς ἐστι διδάξαιμι. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ λέγειν ὀκνῶ περὶ τῆς τοιαύτης θεωρίας. ἀρκεῖ γὰρ ἐνταῦθα
τῶν ἔργων δεικνύναι τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς. ἐπεὶ δ᾽ ὅπερ ἐλέχθη κατ᾽ ἀρχὰς οὐ πρὸς τοὺς πολλοὺς ταῦτα
τὰ γράμματα σύγκειται, ἀλλὰ εἴ τινα τῶν μυρίων ἄξιον ἀναμένει, δι᾽ ἐκεῖνον γραπτέον τοὺς λόγους,
οἳ μυριάκις πρότερον ὡς ἀδύνατοί τε καὶ ἀλαζόνες προπηλακισθήσονται, πρὶν εἰς τὸ ἄξιον ἀφικέσθαι.
δέομαι γὰρ ἐγὼ νῦν ἀκροατοῦ τοιούτου τινὸς οἷος ἦν Ἀρχιγένης, ἵν᾽ εἴπω πρὸς αὐτὸν οὑτωσί. τί δὴ πότ᾽ ὦ
γενναιότατε ταῦτα γράφεις ἐν τῷ περὶ σφυγμῶν σου γράμματι περὶ τοῦ μυρμηκίζοντος σφυγμοῦ δια-
λεγόμενος ὧδέ πως κατὰ λέξιν. σύνθετος δέ μοι δοκεῖ εἶναι ἐκ μικρότητος, ἀμυδρότητος, πυκνότητος. ἀ-
ναγκαίως δὲ καὶ ταχύτητος. οὐ γὰρ οἶδα τί σοι βούλεται τὸ πάντων ἔσχατον εἰρημένον. ὥς τε τά γε
πρὸ τούτου συνίημί τε καὶ ἀποδέχομαι παντὸς μᾶλλον ἀληθῆ τε ὄντα καὶ σοὶ πρέποντα. τὸ δ᾽ ἀναγκαίως
ἐξ εὐχῆς ταχύτητα τῷ μυρμηκίζοντι, πῶς εἴρηται ζητῶ. πλέον γάρ ἐστι τοῦ ψιλῶς ῥηθέντος ἄν, χωρὶς
τοῦ προσκεῖσθαι τὸ ἀναγκαίως. καὶ ἦν μὲν ἂν καὶ τοῦτο ψεῦδος. ἀλλ᾽ ἄνευ προσθήκης εἰρημένον ἐν μόνῃ τῇ
τῆς ἁφῆς ἁμαρτίᾳ, ἐφαίνετ᾽ ἂν ἔχειν τὴν ἀπάτην. τὸ δ᾽ ἀναγκαίως προσκείμενον λογικήν τιν᾽ ὑπόληψιν
ἐμφαίνει. τίς οὖν ἐστιν αὕτη μαθεῖν ἐδεόμεν. ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ μίαν ἀνάγκην ὁρῶ, δι᾽ ἣν ἄρρωστόν τε καὶ
πυκνὴν καὶ μικρὰν κίνησιν, εὐθὺς καὶ ταχεῖαν εἶναι νομίζω. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ὁ μύρμηξ ᾧ παρώνυ-
μος ὁ σφυγμὸς, τῶν ὠκέως κινουμένων ἐστὶν, ἀλλὰ βραχείας μὲν αὐτοῦ καὶ ἀμυδρὰς καὶ πυκνὰς τὰς
κινήσεις ὁρῶμεν, ὠκείας δὲ οὐδαμῶς. τίνι γὰρ τούτων ἐξ ἀνάγκης ὠκύτης ἕπεται; πότερον τῇ ἀ-
μυδρότητι; ἀλλὰ θαυμάζοιμ᾽ ἄν, εἴ τις τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπίσης ἐχόντων διὰ τὴν ἀρρωστίαν τῆς δυνά-

μέως ὠκέως κινήσεται. τοὐναντίον γὰρ ἅπαν, ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ὡσαύτως ἔχουσιν, ἡ ῥώμη τῆς δυνάμεως
προσιοῦσα, ταχεῖαν τὴν κίνησιν ἐργάζεται, ὡς κἀν τοῖς περὶ σφυγμῶν αἰτίοις ἀποδείκνυμεν. ἀλλ' οὐδ' ἡ
πυκνότης αἰτία τοῦ τάχους. τίς γὰρ ἀνάγκη τὸν πυκνῶς Ἀθήνηθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ πορευόμενον, εὐθὺς
καὶ τρέχειν, ἄλλαι μὲν γὰρ αἰτίαι, τοῦ πυκνῶς τι πράττειν, ἄλλαι δὲ τοῦ ταχέως. ἀλλ' ἴσως διὰ τὴν μι-
κρότητα φησὶν ἐξ ἀνάγκης εἶναι τὸν μυρμηκίζοντα σφυγμὸν, ταχύν. τί γὰρ ἄλλο τις ὑπονοήσει; εὔλο-
γον μὲν οὖν τό γε τοιοῦτον. εἰ δὲ καὶ ἀληθὲς ἤδη σκοπῶμεν. ἀναγκαῖον μὲν γὰρ δεῖ τὴν ἀρτηρίαν κατὰ
βραχυτάτης διαστάσεως φερομένην ἐλάττονα χρόνον ἀναλοῦν, ἤπερ ὅτε κατὰ μεγίστης ἐφέρετο. οὐ μὴν
εἴ τις ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ περιγράφεται κίνησις, ἀναγκαῖον δεῖ ταύτην ὠκεῖαν εἶναι. τὴν οὖν ἐν πολλῷ χρό-
νῳ γινομένην ὠκεῖαν εἶναι λέγεις; ἴσως ἄν τις ἐπανέροιτο. ἐγὼ δ' οὐ ταύτην φημί. καθόλου γὰρ οὐκ ἀ-
10 ξιῶ τοῦ χρόνου τὸ ποσὸν ἐπισκοπεῖσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς διαστάσεως. ὅταν οὖν ἐθέλῃς πύθεσθαί μου
τὴν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γινομένην κίνησιν, ὁποίαν τινὰ εἶναι φημὶ, πρόσθες εὐθέως τὸ ποσὸν τῆς διαστά-
σεως, ἵν' ἀποκρίνω καί σοι. εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἐγὼ προσθήσω καὶ διωρισμένως ἐρῶ, τὰς ἐν ἐλάττονι χρόνῳ γινομέ-
νας κινήσεις, οὐκ ἐξ ἀνάγκης εἶναι τῶν ἐν πλείονι συντελουμένων ὠκυτέρας. ἀλλ' εἰ μὲν ὁ αὐτὸς ὑπάρ-
χει λόγος τῷ τε χρόνῳ πρὸς τὸν χρόνον, καὶ τῇ διαστάσει πρὸς τὴν διάστασιν, ἰσοδρομοῦσιν. εἰ δ' ἤτοι τοῦ
χρόνου πρὸς τὸν χρόνον, ἢ τῆς διαστάσεως πρὸς τὴν διάστασιν ὁ λόγος μείζω γένοιτο, τὴν μὲν ὠκυτέραν,
οὕτως, τὴν δὲ βραδυτέραν ἔσεσθαι φημὶ κίνησιν. ἐμοὶ μὲν εἴρηται τὸ πᾶν. σὺ δ' εἰ μὲν ἐνόησας ἔχοι τάχ' ἂν
ἤδη τὴν προσήκουσαν ὁ λόγος τελευτήν. εἰ δ' οὐκ ἐνόησας, ἐξηγήσομαι σοὶ διὰ μακροτέρων τὸ ταχέως εἰρη-
μένον. ὅσαι μὲν ἐν ἴσοις χρόνοις ἴσα μήκη διέρχονται, κινήσεις ταύτας ἰσοχρόνους τε καὶ ἰσοδρόμους
ὀνομάζομεν· ὅσαι δ' ἐν ἴσῳ μὲν χρόνῳ, μείζονα δ' ἀνύουσι διαστήματα, ταύτας ὠκυτέρας. ὁμοίως δὲ καὶ ὅσαι
20 διάστημα μὲν ἴσον, ἐλάττονι δὲ χρόνῳ. παραδείγματος δ' ἕνεκα δύο τινὲς ἄνθρωποι σταδίους πεντήκοντα διερ-
χέσθωσαν ὥρᾳ μιᾷ, ἰσοδρόμους ἂν εἴποις τοὺς τοιούτους. εἰ δ' ὁ μὲν ἑκατὸν ὥρᾳ μιᾷ διανύσειεν, ὁ δ' ἕτερος
τριάκοντα, δῆλον ὡς θᾶττον ἂν εἴη κινούμενος ὁ πρότερος ὁ τὴν μείζονα διάστασιν ἐν ἴσῳ χρόνῳ διελ-
θών. εἰ δὲ τοὺς πεντήκοντα σταδίους, ὁ μὲν, ὥρᾳ μιᾷ, ὁ δὲ τρισὶν, εἰ οὕτως ἔτυχεν διέλθοι, δῆλον ὡς ὁ
πρότερος, ὠκύτερος, εἴ γε τὸ ἴσον διάστημα θᾶττον ἤνυσεν. ἐν μὲν δὴ τούτοις, οὐδὲν ἀσαφές. ἴσως δ' ἐν τοῖς
ἐφεξῆς ἄν γε μὴ προσέχωσι τὸν νοῦν. προσέχουσι δὲ, κἀκεῖνα παραπλησίως τούτοις ἔσται σαφῆ. ποιήσω-
μεν γὰρ δυοῖν τινων κινήσεων, τὴν μὲν ἐν ὥρᾳ μιᾷ, πεντήκοντα. τὴν δ' ἐν τρισὶν, ἑκατὸν πεντήκοντα
διανύουσαν σταδίους. ἆρ' οὖν καὶ ταύτας ἂν εἴποιμεν ἰσοδρόμους; πάνυ μὲν οὖν, εἰ γὰρ ἡ τοὺς πεντήκοντα
κινηθεῖσα σταδίους ἐν ὥρᾳ μιᾷ, ταῖς τρισὶν ἔτυχε κινουμένη, πάντως ἄν που καὶ αὐτὴ πρὸς τοὺς πεν-
τήκοντα, τοὺς ἑκατὸν ἐκινήθη. καὶ εἰ τούτου ἐν τρισὶν ὥραις κινουμένη. μιᾷ μόνον ὥρᾳ κινηθεῖσα ἔτυ-
30 χε, πάντως ἂν καὶ ἥδε, τοὺς πεντήκοντα μόνους ἐκινήθη. ὥστ' εἶεν ἂν ἰσόδρομοι αἱ ἐν ἴσοις χρόνοις ἴσα δια-
στήματα περαίνουσαι. προσέχειν οὖν δεῖ τοῖς τε τῶν διαστάσεων μήκεσι, καὶ τοῖς τῶν χρόνων, ἵν' εἰ μὲν ὃν
ἔχει λόγον ἡ διάστασις πρὸς τὴν διάστασιν, τὸν αὐτὸν ὁ χρόνος ἔχοι πρὸς τὸν χρόνον, ἰσοδρόμους εἶναι λέ-
γωμεν τὰς κινήσεις. εἰ δ' ἤτοι μεῖζον ἔχοι τὸ διάστημα πρὸς τὸ διάστημα. ἤπερ ὁ χρόνος πρὸς τὸν χρόνον. ἤπερ
ἡ διάστασις πρὸς τὴν διάστασιν, μηκέτι ἰσοδρόμους αὐτὰς εἶναι νομίζωμεν. ἔστω γὰρ ἡ μὲν διάστασις τῆς
διαστάσεως, τετραπλάσιος. ὁ δὲ χρόνος τοῦ χρόνου διπλάσιος. δῆλον ὡς μείζονα λόγον ἡ διάστασις ἕξει πρὸς
τὴν διάστασιν, ἤπερ χρόνος πρὸς τὸν χρόνον. καὶ οὕτως γένοιτ' ἂν ἡ ἑτέρα τῶν κινήσεων ὠκυτέρα. φέρε
γὰρ εἶναι τῆς μὲν, τὴν διάστασιν τετρακοσίων πηχῶν. τῆς δὲ ἑκατόν. τὸν δὲ χρόνον τῆς προτέρας μὲν, δυοῖν.
τῆς δ' ἑτέρας μιᾶς ὥρας. εἰ τοίνυν ἡ μὲν ἑτέρα τῶν κινήσεων ἐν δυοῖν ὥραις τετρακοσίους διῆλθε πήχεις.
ἡ δ' ἑτέρα ἐν μιᾷ τοὺς ἑκατὸν, δῆλον ὡς ἐὰν μὲν τὴν προτέραν τοὺς ἑκατὸν μόνους κινουμένην νοήσωμεν,
40 ἐν ὥρας ἡμίσει μέρει κινηθήσεται. καὶ οὕτως ὠκυτέρα τῆς δευτέρας γενήσεται, τὴν ἴσην διάστασιν ἐν
ἐλάττονι χρόνῳ κινηθεῖσα. ἐὰν δὲ τὴν δευτέραν, τοὺς τετρακοσίους νοήσωμεν κινουμένην, τεττάρων ὡρῶν
αὕτη δεήσει, καὶ οὕτως ἔσται βραδυτέρα τῆς προτέρας, εἴ γε τὸ ἴσον διάστημα πλείονι χρόνῳ κινήσεται.
φανερὸν οὖν ὡς ὅταν ἡ διάστασις τῇ διαστάσει παραβαλλομένη μείζονα λόγον ἔχει, τῷ χρόνῳ τοῦ χρόνου πα-
ραμετρουμένου, τὴν τοιαύτην κίνησιν ὠκυτέραν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. εἰ δ' ἔμπαλιν ἡ τῆς προτέρας κινήσεως
διάστασις, πρὸς τὴν τῆς δευτέρας ἐλάττονα λόγον ἔχειν, ἤπερ ὁ χρόνος πρὸς τὸν χρόνον, ἀναγκαῖον ἂν εἴη
τὴν προτέραν εἶναι βραδυτέραν. εἰρήσεται δὲ καὶ αὐτοῦ τούτου παράδειγμα. νόησον γάρ μοι τῆς προ-
τέρας κινήσεως τὸ μὲν διάστημα, τοῦ τῆς δευτέρας διαστήματος εἶναι διπλάσιον, τὸν δὲ χρόνον τοῦ χρό-
νου, τετραπλάσιον, ὥστ' εἰ τύχοι τὴν μὲν προτέραν τέτταρας πήχεις, τέτταρσιν ὥραις κινεῖσθαι. τὴν λοι-
πὴν δὲ, δύο πήχεις ὥρᾳ μιᾷ, δῆλον. ὡς ἐὰν τὴν προτέραν τοὺς δύο μόνους πήχεις νοήσωμεν κινου-
50 μένην, δυοῖν ὥραιν κινήσετ' ἂν, καὶ οὕτως ἔσται τῆς δευτέρας τῆς τοὺς αὐτοὺς δύο πήχεις ὥρᾳ μιᾷ κι-
νουμένης, βραδυτέρα. ἂν δ' ἡ δευτέρα τοὺς τέτταρας πήχεις κινηθῇ, δυοῖν ὥραιν κινηθήσεται. καὶ οὕ-
τως ἔσται τῆς τοὺς τέτταρας τέτταρσι κινουμένης, ὠκυτέρα. τὸ γὰρ ἴσον διάστημα, θᾶττον ἀνύσει. τού-
του τοίνυν ὑποκειμένου δύο τινὰς ἐννοήσαμεν ἤδη σφυγμοὺς ἀνίσους τῆς εἰς ὕψος ἀνόδου. ταύτης γὰρ μά-
λιστα τῆς διαστάσεως εἰς τὸν λόγον δεόμεθα, καὶ ποιήσωμεν εἰ βούλει παραδείγματος ἕνεκα. τὸ μὲν βά-
θος, τοῦ βάθους δεκαπλάσιον. τὸν δὲ χρόνον τοῦ χρόνου διπλάσιον. ἆρ' οὖν φανερῶς ἡμῖν εἴ τι μεμνή-
μεθα τῶν προειρημένων. ὁ σφυγμὸς ὁ δεκαπλάσιον ἔχων τὸ ὕψος, ὠκύτερος ἔσται πολὺ θατέρου. εἰ γὰρ

τὴν αὐτὴν

τὴν αὐτὴν κίνησιν διαφυλάττων ὁ ταπεινὸς, δεκάκις αὐξηθείη κατὰ τὴν τοῦ βάθους διάστασιν, ὁμοίως μὲν
ὑψηλὸς γενήσεται θατέρῳ, χρόνῳ δὲ πολλῷ πλέονι, ἢ κατ᾽ ἐκεῖνον. εὑρέθη τοίνυν ταπεινός τις σφυ-
γμὸς βραχυχρόνιος, ὑψηλοῦ πολυχρονίου βραδύτερος. καὶ τοῦτ᾽ ἦν τὸ λεγόμενον ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἑτέρα μὲν
ἡ τοῦ χρόνου τῆς κινήσεως, ἑτέρα δ᾽ ἡ τοῦ χρόνου τοῦ τάχους ἐστὶ διάγνωσις. ἀλλ᾽ ἴσως μέχρι μὲν λόγου ἐπι-
νοεῖται ταῦτα. ταῖς δ᾽ ἀληθείαις οὐ φαίνεται. καὶ μὴν εἰ παραβάλλοις ἀκμάζοντος ὑγιαίνοντος σφυγμὸν,
παιδὸς σφυγμῷ μυρμηκίζοντι, δεκαπλασίαν τὴν εἰς ὕψος εὑρήσεις αὔξησιν. εἰ δέ γε τὸν αὐτὸν τοῦτον ἀκμάζοντα
διαθερμήνας μετρίως, ἢ λουτροῖς, ἢ τρίψεσιν, ἢ γυμνασίοις εἰς θυμόν τινα καὶ ἀγανάκτησιν ἐμβάλλοις οὐ δεκα-
πλάσιον, ἀλλὰ πεντεκαιδεκαπλάσιον εὑρήσεις αὐτοῦ τὸ ὕψος τῆς κατὰ τὸν ἐν τῷ παιδὶ μυρμηκίζοντα σφυ-
γμὸν ταπεινῆς διαστάσεως.

10 Ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἐν τῷ παιδὶ μυρμηκίζων ὑπὸ τῆς ἡλικίας ἐπιβοηθεῖται, πρὸς τὸ μὴ παντελῶς βραδὺς εἶναι.
τὸν δ᾽ ἐν τῷ γέροντι μυρμηκίζοντα, τίς ἂν εἰδὼς ἅπτεσθαι σφυγμοῦ, ταχὺν εἶναι λέγοι οὐ μᾶλλον, ἢ τὸν
σκωληκίζοντα. τούτου μέν γε βραδύτερος οὐκ οἶδ᾽ εἴ τις ἄλλος ἐναργῶς φαίνεται σφυγμός. ὁ μὲν γὰρ
μυρμηκίζων διὰ βραχύτητα, τὴν ἐναργῆ διάγνωσιν ἐκπέφευγε. ὁ δὲ σκωληκίζων, οὐδ᾽ ἀσαφῶς ἐστι βρα-
δὺς, ἀλλ᾽ εἴπερ τις ἄλλος ἱκανῶς σαφής. τί δή ποτ᾽ οὖν καὶ τοῦτον ἐν τοῖς ταχέσιν οἱ πλεῖστοι καταρι-
θμοῦνται, εἰ μή τι πρὸς τὸν μυρμηκίζοντα διασώζειν ὁμολογίαν βουληθέντες, ὡς ὑπὸ ἀναισθήτων ἑαυ-
τῶν ἀποφαίνονται. μεταπιπτόντων γὰρ εἰς ἀλλήλους τῶν σφυγμῶν τούτων ῥᾳδίως, καὶ τῆς μὲν τοῦ σκω-
ληκίζοντος ῥᾳδίως ἐσχάτης καταπτώσεως τὸν μυρμηκίζοντα γεννώσης, τῆς δὲ τοῦ μυρμηκίζοντος πρώτης αὐ-
ξήσεως τὸν σκωληκίζοντα, φανερῶς ἄτοπον αὐτοῖς ἐδόκει, ταχὺν μὲν εἰπεῖν τὸν ἕτερον αὐτῶν, βρα-
δὺν δὲ, τὸν ἕτερον. ἐπεὶ τοίνυν ἐτύγχανον οὐκ ὀρθῶς ταχὺν εἰρηκότες τὸν μυρμηκίζοντα, διὰ τοῦτ᾽ ἐξ ἀ-
20 κολουθίας ὑπέμειναν, οὕτως ψευδῶς τε καὶ φανερῶς ἐναργεῖ μαχόμενον ὁμολογῆσαι, τὸ, καὶ τὸν σκω-
ληκίζοντα ταχὺν εἶναι, καίτοι σκώληκος εἰκάζουσιν αὐτὸν πορείᾳ, καθάπερ τὸν μυρμηκίζοντα μύρμη-
κος, ὅρα πῶς ὠκέων ζώων. εἶθ᾽ ἅμα μὲν οὕτως εἰκάζουσιν. ἅμα δὲ ταχεῖς εἶναι φασὶν οὐκ αἰσθανόμενοι τῆς
πρὸς ἑαυτοὺς μάχης. ἐπεὶ δ᾽ ἅπαξ εἰς τηλικαῦτ᾽ ἐνέπεσον ἁμαρτήματα, καὶ τοὺς ἐπὶ ταῖς στομαχικαῖς δια-
θέσεσι, σφυγμοὺς ἅπαντας ταχεῖς εἶναι λέγουσιν, οὐδ᾽ αὐτοὺς ἅπαντας ὄντας ταχεῖς, καὶ ἄλλους μυ-
ρίους, οὓς ἑτέρωθι μᾶλλον εἰπεῖν οἰκειότερόν ἐστιν. ἅπαντα δ᾽ αὐτοῖς ἠκολούθησε τὰ τοιαῦτα σφάλμα-
τα, διὰ τὸ τῆς ἐννοίας τοῦ τάχους ἀδιάρθρωτόν τε καὶ πάντη συγκεχυμένον. μόνῃ γὰρ τῇ βραχύτητι τοῦ
χρόνου κρίνοντες τὸν ταχὺν σφυγμόν. μὴ προσδιορίζοντες δὲ πῶς ἔχει μεγέθους, ἀφ᾽ ὧν ψευδῶς ἐδόξα-
σαν, ἀπὸ τούτων ἐν τῇ διαγνώσει σφάλλονται. ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἐπεδείξαμεν οἶμαι σαφῶς ἕτερον μὲν εἶναι
τὸν ὀλιγοχρόνιον, ὡς ἄν τις οὕτω καλέσειε σφυγμόν. ἕτερον δὲ, τὸν ταχύν. ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων
30 αὐτοῖς. ἕτερον μὲν, τὸν πολυχρόνιον. ἕτερον δὲ τὸν βραδύν. ἴσως οὖν οἴει τὸ πᾶν ἤδη πεπληρῶσθαι τοῦ
λόγου, καὶ γινώσκειν σαφῶς ὅτι ταχὺς σφυγμὸς βραδέος διενήνοχεν. ἐγὼ δ᾽ ηὐξάμην μὲν ἀποχωρῆσαι
τῷ σκέμματι τοσοῦτον λόγον. οὐ μήν γ᾽ οὕτως ἔχει τἀληθές. ἀλλ᾽ ἔστι τὰ νῦν εἰρημένα προοίμιόν τι τῆς
τοῦ ταχέος τε καὶ βραδέος σφυγμοῦ διαγνώσεως. ἐν ἅπαντι γὰρ τούτῳ τῷ προειρημένῳ λόγῳ παρα-
βάλλοντες ἀλλήλαις δύο κινήσεις, τὴν μὲν βραδυτέραν, τὴν δὲ ὠκυτέραν ἀπεδείξαμεν, οὐ μὴν περί γε
βραδείας καὶ ταχείας εἴπομέν τι. πάμπολυ δ᾽ ὅσον διενήνοχεν, ἢ βραδυτέραν λέγειν κίνησιν, ἢ βραδεῖαν.
καὶ αὖθις ὠκυτέραν ἢ ὠκεῖαν, αὐτίκα τὸν μὲν εἰπόντα βραδυτέραν εἶναι τήνδε τὴν κίνησιν, ἐπανερω-
τῶμεν ἧς τινὸς φησὶν αὐτὴν εἶναι βραδυτέραν. ἀεὶ γὰρ ἑτέρας ἡ βραδυτέρα λέγεται βραδυτέρα. τὸν
δ᾽ εἰπόντα βραδεῖαν εἶναι τήνδε τινὰ κίνησιν, οὐκέτ᾽ ἐπανερωτῶμεν ἧς τινος, ἢ γελοῖοι δόξομεν εἶναι. καὶ
σφυγμὸν δ᾽ εἰ φαίημεν εἶναι βραδύτερον, ἢ θάττονα πάντως τις ἡμᾶς ἐρήσεται, τίνος βραδύτερον λέ-
40 γομεν, ἢ τίνος θάττονα. βραδὺν δ᾽ εἰπόντων, ἢ ταχὺν, οὐκέτ᾽ οὐδεὶς ἐπανερωτᾷ τίνος. ἆρ᾽ οὖν ὁ μὲν τα-
χὺς καὶ βραδὺς τῶν ἁπλῶς λεγομένων εἰσίν, ὁ δὲ θάττων τε καὶ βραδύτερος τῶν πρὸς ἕτερον. ἴσως μέν τις
ἐκ προχείρου θήσει τοῦθ᾽ ὡς ἀληθὲς, ἐμοὶ δ᾽ οὐχ οὕτως ἔχειν δοκεῖ, ἀλλὰ παμπόλλης δεῖται σκέψεως, τά τ᾽
ἄλλα καὶ ὅτι κοινὴ πλειόνων πραγμάτων ἐστὶν ἡ τοιαύτη θεωρία. οὐ γὰρ δὴ περὶ ταχέος τε καὶ βραδέος,
ἢ θάττονος καὶ βραδυτέρου διορίσασθαι χρὴ, περὶ μεγάλου δὲ καὶ μικροῦ, καὶ μείζονος καὶ μικροτέρου,
καὶ τῶν ἄλλων τῶν οὕτω λεγομένων παραλιπεῖν, ἀλλ᾽ ἐπισκέψασθαι. πότερα ταὐτόν ἐστι μείζονα φάναι
καὶ μέγαν σφυγμὸν, καὶ μικρότερον αὖ καὶ μικρὸν, ἢ διαφέροντα πράγματα ὑπόκειται τούτοις τοῖς
ὀνόμασι. καὶ τὸν μὲν μείζονα νοοῦμεν ἀεὶ τοῦ μικροτέρου μείζονα, καὶ τὸν μικρότερον τοῦ μείζονος μικρότερον. τὸν δὲ
μέγαν δ᾽ οὐδενὸς μέγαν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς, ὥσπερ οὐδὲ τὸν μικρὸν, οὐδενὸς μικρὸν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς. τὰ δ᾽ αὐτὰ, καὶ περὶ
βραχυτέρου καὶ βραχέος καὶ, μακροτέρου καὶ μακροῦ, καὶ πλατυτέρου καὶ πλατέος, καὶ στενωτέρου καὶ στε-
50 νοῦ, καὶ νὴ Δία μαλακωτέρου καὶ μαλακοῦ, καὶ σκληροτέρου καὶ σκληροῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων οὕτω λεγο-
μένων, ἄξιον διορίσασθαι. σχεδὸν γὰρ εἰς ὅλην τὴν ἰατρικὴν, καὶ τὰς ἄλλας δὲ τέχνας ἁπάσας ἐκτείνεται τὸ
σκέμμα. καὶ γὰρ θερμότερον λέγομεν καὶ θερμόν. καὶ ψυχρότερον καὶ ψυχρὸν, καὶ ξηρότερον καὶ ξηρὸν, καὶ
ὑγρότερον καὶ ὑγρόν. καὶ τό γ᾽ ἐπὶ πᾶσι τούτοις πλέον γε καὶ πολύ. καὶ πάλιν ἔλαττον γε καὶ ὀλίγον. ἐφ᾽
ἑνὸς οὖν τινὸς τὸν λόγον, ὡς ἐπὶ παραδείγματος βασανίσαντες, εἰ μὴ τύχοιμεν εὑρόντες τι πλέον, οὕτως ἤδη
κἀπὶ τἆλλα πάντα μεταφέρειν πειρασόμεθα τὴν μέθοδον, εἰ δ᾽ ἀπορήσωμεν, αὐτὴν γοῦν τὴν ἀπορίαν,
ἐπὶ πάντα μετοίσομεν, καὶ δυοῖν θάτερον, ἢ χρησιμωτάτην εἰς πολλὰ μέθοδον ἐξευρήσομεν, ἢ τὴν

οἴησιν τοῦ δοκεῖν γιγνώσκειν, ἃ μὴ γινώσκομεν, ἀφαιρησόμεθα. φέρε δὴ πρῶτον ἐγχειρείσθω γὰρ ἡμῖν εἰς τὴν
σκέψιν τό τε μέγα καὶ τὸ μικρὸν, ὅπῃ διαφέρει τοῦ μείζονός τε καὶ μικροτέρου. καὶ πρῶτον μὲν ἁπάντων,
τῶν κατὰ τὸν βίον λεγομένων, ἐν οἷς περ εἰθίσμεθά τε καὶ τεθράμμεθα, τί νοοῦμεν τὸ μέγα καί τι τὸ
μικρὸν, ἀναμνήσωμεν αὐτούς. ἆρά γε περὶ τὸ μεῖζόν τε καὶ μικρόν. ἢ μεῖζον μὲν, οὐκ ἀνεχόμεθα
τοῦ λέγοντος ἁπλῶς, εἰ μὴ προσθείη, τὸ τίνος λέγει μεῖζον, μέγα δ᾽ ἁπλῶς αὐτοί τε λέγομεν καὶ τῶν
ἄλλων ἀκούομεν ἄνευ προσθήκης. ἆρ᾽ οὖν τῶν καθ᾽ ἑαυτὰ λεγομένων ἐστὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. ἀλλ᾽ εἰ
τοῦτο, πάντως δήπουθεν, ἢ οὐσίας ἐστὶ δηλωτικὰ, ἢ ποιότητος, ἢ τινὸς τῶν κατὰ τὰς ἄλλας κατηγο-
ρίας λεγομένων, οὐσίας μὲν οὖν οὐκ ἔστι δηλωτικὰ, καθάπερ Σωκράτης, ἢ Πλάτων, ἢ ἵππος, ἢ ἄνθρω-
πος. οὐ μὴν οὐδὲ ποιοῦ τινὸς, οὔτ᾽ οὖν σχήματος, οὐδὲ χρώματος, οὔτε θέσεως, οὔτε διαπλάσεως, οὐδ᾽ ὅλως
10 οὐδενὸς τῶν οὕτω λεγομένων. ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ, ποῦ δηλοῦν πέφυκεν, ἢ τὸ ποτέ. οὐ μὴν οὐδὲ τὸ κεῖσθαι, ἢ ἔχειν, ἢ
ποιεῖν, ἢ πάσχειν, ἀλλ᾽ ἐν μόνοις αὐτὰ δεῖ ζητεῖν τοῖς κατὰ τὸ ποσὸν, ἢ πρός τι λεγομένοις. ἐὰν οὖν ὥσπερ
ὀλίγῳ πρόσθεν ἐφαίνετο, μὴ δοκῇ τῆς τοῦ πρός τι κατηγορίας, ἔχεσθαι, κατὰ τὴν τοῦ ποσοῦ ζητητέον
αὐτὰ, καὶ μὴν ἀπορώτατόν ἐστιν ὁρίσαι πηλίκον χρὴ νοεῖν ἑκάτερον αὐτῶν, ἆρά γε τὸ μὲν σταδιαῖον, μέγα.
τὸ δὲ πηχυαῖον, μικρόν. καὶ μὴν τὸ μὲν ὄρος μικρὸν λέγομεν, κἂν σταδιαῖον ᾖ, τὸν δὲ μύρμηκα μέγαν, πάμ-
πολυ δηλονότι πήχεος ἀπολειπόμενον. ἀλλ᾽ ἴσως φησί τις, ὅπερ τῶν ἡμετέρων ἑταίρων ἤρεσεν τινὶ, πο-
σὸν μέν τι δηλοῦσθαι πρὸς αὐτῶν, οὐ τὴν ἀφωρισμένην γε τοῦτο, καθάπερ τὸ ποδιαῖον, ἀλλ᾽ ὡς ἐκεῖνος ἔλε-
γεν, ἐν πλάτει τε καὶ ἀορίστως. ἆρ᾽ οὖν ἔχομεν ὅροις περιλαβεῖν τὸ πλάτος αὐτῶν, ὥσπερ τῶν ἄλλων τῶν
οὕτως λεγομένων οἷον χώρου, καὶ πόλεως, καὶ ὄρους, καὶ στρατεύματος, καὶ λίμνης. ἑκάστου γὰρ τούτων, μετὰ
ποσότητος ἀορίστου λέγεται. δυνατὸν μὲν εἰπεῖν, ὡς οὔτε τοὺς τρεῖς, ἢ τέτταρας χορευτὰς ἤδη νοοῦμεν χο-
20 ρὸν, οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς μυρίους ἔτι, καθάπερ οὐδὲ πόλιν, οὔτε τὴν ἐκ τριῶν οἰκιῶν συγκειμένην, οὔτε τὴν εἰς
χιλίους σταδίους ἐκτεταμένην, οὐδ᾽ ὄρος οὐ τὸ πηχυαῖον μόνον, ἀλλά τι μεῖζον, οὐδ᾽ αὖ πάλιν τὸ μέχρι τῆς
σελήνης ἀνατεταμένον, οὔτε λίμνην συστατικὴν ὕδατος ἀμφορέων τριῶν, οὐ μὴν οὐδ᾽ ὥστε τὴν γῆν ὅλην ἐπι-
κλύζειν. ἑκάστου γὰρ τούτων, εἰ καὶ μὴ δυνατὸν ἀκριβῶς ἀφορίσαι τὸ ποσὸν, ἀλλ᾽ ἐξευρεῖν γε δυνατὸν, πολλὰ
σώματα παντελῶς ἐκπεπτωκότα τῆς νοήσεως αὐτῶν ἐφ᾽ ἑκάτερον, τὰ μὲν, τῷ μηδέπω, τὰ δὲ, τῷ μηκέτ᾽
εἶναι τηλικαῦτα.

Τίνες οὖν ὅροι τῷ μεγάλῳ τε καὶ μικρῷ καθάπερ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν. ἀλλ᾽ εἰς τοσοῦ-
τον ἐπὶ πλάτος ἡ νόησις ἐκτέταται τοῦ μεγάλου, ὥστε καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου παντὸς εἰπεῖν εἴ τι μεῖζον δύναι-
τό τις νοῆσαι, καὶ τοῦτο δέξεται τὴν τοῦ μεγάλου κατηγορίαν. ἀλλὰ καὶ μύρμηξ καὶ κώνωψ καὶ κέγχρος,
καὶ εἴ τι τούτου μικρότερον εἴη ζῶον, ἢ σπέρμα, δέχεται τὴν τοῦ μεγάλου κατηγορίαν. οὐ γὰρ μύρμηξ
30 μόνον, ἀλλὰ κέγχρος τις καὶ κώνωψ μέγας λέγεται. δῆλον οὖν τό γε τοσοῦτον ὡς ἕκαστον τοῖς ὁμογενέσι
παραβαλλόμενον, ἢ μικρὸν, ἢ μέγα λέγομεν, ἁπλῶς δ᾽ οὐδέν. καὶ ταύτῃ διήνεγκε τὸ μεῖζον τοῦ μεγά-
λου. τὸ μὲν μεῖζον παντὸς τοῦ μικροτέρου δύναται μεῖζον λέγεσθαι. τὸ μέγα δ᾽ οὐ παντὸς, οὗ τινος μεῖζον,
ἀλλὰ τὸ μόνον τῶν ὁμογενῶν. οὕτω δὲ καὶ περὶ μικροτέρου καὶ μικροῦ χρὴ διορίζεσθαι, καὶ περὶ τα-
χέως καὶ θάττονος, καὶ βραδέος καὶ βραδυτέρου. τὸν αὐτὸν τρόπον, εἴ γε καὶ ἵππος βραδὺς λέγεταί τις.
καὶ μύρμηξ ταχύς. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ὠνομασμένον εὑρήσεις. ἔν τε τοῖς τῶν σφυγμῶν γέ-
νεσιν ἅπασιν καὶ κατὰ τὴν ὅλην ἰατρικὴν, ἤδη δὲ καὶ κατὰ τὸν σύμπαντα βίον τῶν ἀνθρώπων καὶ
σκληρὸν καὶ σκληρότερον, καὶ μαλακὸν καὶ μαλακώτερον, καὶ πυκνὸν καὶ πυκνότερον, καὶ τἆλλα πάν-
τα παραπλήσια. τὰ μὲν, πρὸς ἕτερον, ὅτι δή ποτε παραβάλλεται. τὰ δὲ πρὸς μόνον τὰ κατὰ τὸ ἐν
αὐτοῖς γένος. ἆρ᾽ οὖν ἤδη τὸ πᾶν ἔχομεν, ἢ καὶ τούτῳ τις τῷ λόγῳ λείπει διορισμός. οὐ γὰρ ἅπασι τοῖς ἐκ τ᾽ αὐ-
40 τοῦ γένους τὸ μέγα παραβάλλοντες, οὕτως ὀνομάζομεν. οὐ γὰρ ἂν Ἀχιλλεὺς θ᾽ ἅμα καὶ Αἴας ἐλέγοντο με-
γάλοι. καὶ Πολυδάμας καὶ Μίλων. εἴ γε τοῦ μὲν Αἴαντος ὁ Ἀχιλλεὺς, τοῦ δὲ Μίλωνος Πολυδάμας ἦν μεί-
ζων. ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τῷ μέσῳ τε καὶ μετρίῳ, καὶ συμμέτρῳ προσαγορευομένῳ, καθ᾽ ἕκαστον γένος. ὥσπερ
κανόνι καὶ κριτηρίῳ τἆλλα παραβάλλοντες. ὅσα μὲν ὑπὲρ αὐτὸ, μεγάλα πάντ᾽ εἶναι λέγομεν. ὅσα
δ᾽ ἐναντία, σμικρά. καὶ τοῦτ᾽ ἔστιν μὲν κἂν τῷ βίῳ παντὶ, μάλιστα δ᾽ οὖν ἐν ταῖς τέχναις. περὶ γὰρ τὴν
τοῦ συμμέτρου θήραν ἔχουσιν ἅπασαι. καὶ τοῦτ᾽ ἐκπορίζειν σπεύδουσαι ταῖς οὐσίαις περὶ ἃς καταγίγνον-
ται καὶ πολὺ σιτίον ἐδηδοκέναι τόν δέ τινά φασιν οἱ ἰατροὶ, ὅταν ὑπὲρ τὴν τοῦ τρεφομένου σώματος ᾖ φύσιν, καὶ
ὀλίγον αὖθις ὅταν ἀπολείπηται τῆς συμμετρίας τοῦ τρεφομένου. οὕτω γοῦν ἀθλητῇ δύο μνᾶς κρεῶν ὀλί-
γον εἶναι λέγοντες τῷ νοσοῦντι πολλάκις ἀπαγορεύομεν. χυλοῦ πτισάνης ἐκροφῆσαι λεκάνιον ὡς πλέον ὂν τοῦ
συμμέτρου. καὶ μέγαν οὖν σφυγμὸν καὶ μικρὸν ἐροῦμεν, τὸν ἐξιστάμενον τῆς συμμετρίας, καὶ τούτους μὲν,
50 πολλοὺς ἑκατέρους, ἕνα δὲ τὸν σύμμετρον, ὃν χρὴ θηρᾶσαί τε καὶ τῇ μνήμῃ παραθεμένους ἐπάγειν τοῖς ἄλλοις
ἅπασιν, οἷον μέτρον τι δίκαιον ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς φύσεως ὡρισμένον. ὅπως οὖν αὐτὸν ἐξεύρωμεν, ἤδη σκοπῶμεν.
ἐπὶ τούτῳ γὰρ ὁ πᾶς σπεύδει λόγος, καὶ τούτου χάριν εἴρηται τὰ πρόσθεν ἅπαντα. εὕροιμεν δ᾽ αὐτὸν
εἴπερ δυναίμεθα μεθόδῳ. χρήσιμον γὰρ τοῦτο, πρὸς τὸ κατὰ πάντων τῶν συμμέτρων ἕνα λόγον ἔχειν,
καὶ μὴ ζητεῖν αὖθις, ὅπως μὲν εὑρίσκειν χρὴ τὸν κατὰ τὴν κίνησιν σύμμετρον, ὅπως δὲ τὸν κατὰ τὴν
ἡσυχίαν, ἢ τὸν τόνον, ἢ τὸ τῆς ἀρτηρίας σῶμα. καὶ πρῶτον μὲν τοῦτ᾽ εἴδωμεν εἰ χρὴ καθ᾽ ἕκαστον γένος,
σφυγμὸν ἕνα ζητεῖν τὸν σύμμετρον, ἢ πλείους. ἄλλον μὲν, ὡς ἐν ἡλικίᾳ σύμμετρον, ἄλλον δ᾽ ὡς ἐν ἕξε-
σι σωμάτων

σι σωμάτων, ἄλλον δ᾽ ὡς ἐν κράσεσιν, ἄλλον δ᾽ ὡς ἐν ὥραις, ἢ χώραις, ἢ καταστάσεσιν, ἢ ἐπιτηδεύμασιν, ἢ
ψυχικαῖς διαθέσεσιν. ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις, τοὺς μὲν μεγάλους, τοὺς δὲ μικρούς, τοὺς δὲ συμμέτρους λέ-
γομεν εἶναι σφυγμούς, καὶ τοὺς μὲν ταχεῖς, τοὺς δὲ βραδεῖς, τοὺς δὲ συμμέτρους, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας
διαφορὰς ὡσαύτως. καὶ τάχ᾽ ἄν τινι δόξειε τοῦτ᾽ εὐλογώτερον εἶναι, καὶ τῇ χρείᾳ μᾶλλον ὁμολογοῦν, τὸ, καθ᾽
ἕκαστον γένος σφυγμῶν, ἓν ποιεῖν τὸν σύμμετρον. ἐπισκεψώμεθα οὖν ἀκριβέστερον αὐτὸ, καὶ προχειρισά-
μενοι γένος ἓν σφυγμῶν ὡς ἐν παραδείγματι, τὸ τῶν μεγάλων τε καὶ μικρῶν, ὑπὲρ ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν
ἐλέγομεν, τὸν μέσον αὐτῶν καὶ τὸν σύμμετρον ἐξευρεῖν πειραθῶμεν. ἰδίᾳ μὲν, ἐν ἡλικίαις, ἰδίᾳ δ᾽ ἐν ὥραις τε
καὶ χώραις καὶ φύσεσι καὶ κράσεσι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς τοιούτοις. ἀρκέσει γὰρ εἰ τοῦθ᾽ εὕροιμεν εἰς τὴν
χρείαν, εἴ γε πρόκειται μὲν ἡμῖν τὸν οἰκεῖον ἑκάστου τῶν εἰρημένων σφυγμῶν εἰδέναι, καὶ τὰς εἰς τὸ πα-
10 ρὰ φύσιν ἐκτροπὰς αὐτοῦ διαγνώσκειν. ἡ δὲ νῦν εἰρημένη διδασκαλία φαίνεται τοῦθ᾽ ἡμῖν ἐκπορίζουσα.
σκεψώμεθ᾽ οὖν ἀκριβῶς εἰ δυνατὸν ἐξευρεῖν αὐτό. φαίνεται γὰρ ἐμοὶ μὲν χαλεπώτατον, ἴσως δὲ καὶ ἀ-
δύνατον. ἡ χαλεπότης δ᾽, ἐν τῷ μηδὲν τῶν εἰρημένων ἰδίᾳ καὶ καθ᾽ αὑτὸ λαβεῖν δύνασθαι. πότε γὰρ ἰδίᾳ
καὶ καθ᾽ αὑτήν ἐστιν ἰδεῖν τὴν ἐν ταῖς ὥραις διαφορὰν τῶν σφυγμῶν αὐτοῦ σώματος, ὃ καὶ μὴ κράσεως πῶς
ἔχει καὶ ἕξεως, καὶ ἡλικίας καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰρημένων. ὥστ᾽ οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν ἦρι μὲν τηλικοῦτος
σφυγμὸς οἰκεῖος, θέρει δ᾽ ὁ τηλικοῦτος. ἐρωτηθεὶς γὰρ ἐν τίνι καὶ λέγεις σώματι, πότερον ἐν θερμοτέρῳ
τὴν κρᾶσιν, ἢ ψυχροτέρῳ καὶ ἰσχνῷ, ἢ παχεῖ. καὶ ἀκμάζοντος, ἢ γέροντος. ἢ ψυχρῷ χωρίῳ, ἢ θερμῷ. καὶ
ἀνδρὸς, ἢ γυναικός. καὶ κατὰ τὰς ἄλλας διαφορὰς ὡσαύτως. ὥστε φαίνεται δεῖν κατὰ τὴν ὅλην τῶν
ὑποκειμένων σωμάτων φύσιν ἐπισκοπεῖσθαι, τὸν οἰκεῖόν τε καὶ οὐκ οἰκεῖον σφυγμόν. ἵνα εἰδῶμεν εἰ
οὕτως ἔτυχεν ὅτι Δίωνι μὲν ὁ σφυγμὸς τηλικοῦτος ἐστὶ φύσει, Θέωνι δὲ τηλικοῦτος, ἀλλὰ καὶ τοῦτ᾽ ἄτοπον,
20 οὐ μόνον τῷ χρῆναι καθ᾽ ἕκαστον ἄνθρωπον, ἰδίαν ἡμᾶς ἔχειν μνήμην τε τῶν οἰκείων σφυγμῶν, καὶ μὴ δύνασθαι
περὶ μηδενὸς διαγνῶναι μηδὲν, ᾧ πρότερον οὐκ ἐντυγχάνομεν, ἀλλὰ καὶ τῷ μηδ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Δίωνος, εἰ
τύχοι, τὸν ἀκριβῶς τὸν οἰκεῖον σφυγμὸν ἐν ἑκάστῳ γένει δυνατὸν ἰδίᾳ καὶ χωρὶς τῆς τῶν ἔξωθεν πραγμά-
των περιστάσεως λαβεῖν. πότε γὰρ καὶ λήψει, πότερα τοῦ ἐν χειμῶνι Δίωνος, ἢ τοῦ κατὰ τὸ θέρος. καὶ
πότερα τοῦ ἐν Ῥώμῃ, ἢ τοῦ ἐν Λιβύῃ, καὶ τοῦ ἰσχνοτέρου γεγονότος, ἢ τοῦ παχυτέρου. καὶ ἀργότερον, ἢ ἐπιπο-
νώτερον διηγημένου. καὶ ἐνδεέστερον, ἢ δαψιλέστερον διῃτημένου. καὶ οἶνον, ἢ ὕδωρ πεπωκότος, ἢ διψῶντος. οὐ γάρ ἐστιν
ἔξω τούτων, καὶ ἄλλων μυρίων περιστάσεων, ἰδίᾳ ποτὲ καὶ τ᾽ αὐτὸ λαβεῖν τὸ Δίωνος σῶμα. μένει τοίνυν
καὶ νῦν ἔτι ἡ ἐξ ἀρχῆς ἀπορία. τὸν γὰρ τῇ ὅλῃ φύσει τοῦ ὑποκειμένου σώματος, οἰκεῖον σφυγμὸν, ὃν δὴ καὶ
σύμμετρον ἐκαλοῦμεν, ἐν ἴσῳ τὸ μέτριον εὑρεῖν ἀδυνατοῦμεν. ἄμεινον οὖν ἴσως μὴ ταύτῃ μετιέναι τὴν περὶ
τοῦ σφυγμοῦ διάγνωσιν, ἀλλ᾽ ὡς τοῖς εἰσαγομένοις ἐγράψαμεν, ἐφ᾽ ἑκάστου τῶν εἰρημένων αἰτίων τὴν ῥοπὴν
30 ἐκμαθεῖν. ἔστι γάρ τιν᾽ εὑρεῖν τοῦ τοιούτου μεθόδου, ἣν καὶ νῦν παραγράψαντες πρότερον, ἐφεξῆς ἐπισκε-
ψώμεθα, πότερ᾽ αὐτάρκης ἐστὶν εἰς ἅπαν, ἢ καὶ αὐτὴ κατά τι, ἐλλιπής. εἴη δ᾽ ἂν ἡ μέθοδος, τοιάδε, προχειρι-
σαμένων ἡμῶν, ἕνεκα παραδείγματος, ἕν τι τῶν τρέπειν τοὺς σφυγμοὺς πεφυκότων αἰτίων, τὸ γυμνάσιον.
προτεθέντος γὰρ σκοπεῖσθαι τίνα τρόπον τῶν σφυγμῶν ἐργάσεται γυμνάσιον τὴν ῥοπὴν, λαβών τιν᾽ οὖν
ἄνθρωπον, ἁπάσας αὐτοῦ τὰς διαφορὰς τῶν σφυγμῶν ἐπίσκεψαι πρότερον, εἶτα γυμνάσας αὖθις, ἐπί-
σκεψαι, τίς μὲν αὐτῶν ἐξετάθη, τίς δ᾽ ἐξελύθη, καὶ μέχρι πόσου, καὶ οὕτως ἐξευρήσεις ὁ πόσον πέφυκε γυ-
μνάσιον, τρέπειν τοὺς σφυγμούς. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ λουτρῶν, καὶ πομάτων, καὶ ἐδεσμάτων, καὶ τῶν
ἄλλων ἁπάντων, ἐκ τῆς καθ᾽ ἕκαστον ἀνθρώπου πείρας, ἕτοιμον εὑρεῖν τὰς ῥοπάς. οὕτω μὲν ἡ πεῖρα ῥᾴστη. τὰ
δὲ τῶν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ πείρᾳ λογισμῶν οὐκέτι ῥᾴδια. κίνδυνος γὰρ ὥσπερ ἐν πάσῃ πείρᾳ σφαλῆναι παρὰ
τὸ ἀδιόριστον, οὕτω κἀνταῦθα. Διχῶς δὲ τοῦτ᾽ αὐτὸ ἀδιόριστον γίνεται. τὸ μὲν, τῷ μὴ τεμεῖν τὸ κοινὸν εἰς τὰς
40 ἐν αὐτῷ πάσας διαφοράς, τὸ δὲ, τῷ μὴ σκέψασθαι τοῖς τρέπουσιν αἰτίοις τίνα μὲν προηγουμένως, ἢ πρώτως ἢ
ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλοι, τίνα δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἠκολούθησε. τὸ μὲν δὴ μὴ τέμνειν τὸ κοινὸν εἰς τὰς ἐν
αὐτῷ πάσας διαφορὰς, τοιόνδε. δεῖται γὰρ ὁ λόγος, ἵν᾽ ᾖ σαφὴς, παραδείγματος. εἴ τις ἀποφαίνοιτο τῶν
γυμνασαμένων, τοὺς σφυγμοὺς τοιούσδε γίνεσθαι, μὴ διορισάμενος, μήθ᾽ ὅτῳ τινὶ λέγῃ τῷ γυμνασαμένῳ, μήτε
πῶς γυμνασαμένῳ, μήτε πότε, μήθ᾽ ὁπόσα, παρὰ τὸ μὴ τεμεῖν τὸ κοινὸν εἰς τὰς διαφορὰς ἐσφάλη. τίνι γὰρ
καὶ λέγω τῷ γυμνασαμένῳ, πῶς ἡλικίας ἔχοντι, πῶς δ᾽ ἰσχύος ἢ ἀσθενείας, πῶς δὲ χυμῶν, πῶς δ᾽ ἕξεως,
πῶς δὲ κράσεως, πῶς δὲ τῆς τῶν μορίων τοῦ σώματος συμπηγίας, πῶς δὲ τοῦ πρὸς τὸ γυμνάσιον ἔθους. εἰς το-
σαῦτα γὰρ διαιρεῖται τὸ, τινί. τὸ δὲ πῶς ἐγυμνάσατο, πάλιν εἰς ἄλλας τέμνεται διαφοράς. ἆρά γε συντό-
μως, ἢ οὔ. καὶ ὀξέως, ἢ οὔ. καὶ ὁμαλῶς, ἢ οὔ. καθ᾽ ἕκαστον γὰρ τούτων, οὐχ ὡσαύτως τραπήσεται. ὁμοίως δὲ καὶ
περὶ τὸ ποτὲ διαφέρουσαν ἀνάγκη γίνεσθαι τὴν ῥοπήν. οὐ γάρ ἐστι ταυτὸν ἐδηδοκότα γυμνάζειν, ἢ νῆστιν. καὶ
50 λυπούμενον, ἢ χαίροντα. καὶ πρόθυμον, ἢ ῥάθυμον. καὶ ἐρριγωκότα, ἢ διατεθερμασμένον, καὶ πλέονα τοῦ
δέοντος, ἢ ἐλάττονα, ἢ σύμμετρα κεκοιμημένον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ποσὸν τῶν γυμνασίων ἡ ῥοπὴ διάφορος γενήσεται. οὐ
γὰρ ὡσαύτως τὰ σύμμετρα τοῖς πλείοσιν ἢ ἐλάττοσιν ὑπαλλάξει τοὺς σφυγμούς. Τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, ἢ
πρώτως γίνεσθαι τὴν ῥοπὴν, ὧδε χρὴ διορίζεσθαι, μήπη ἄρα περιττωμάτων μὲν ἦν μεστὸς, ἀρξαμένῳ δ᾽ αὐτῷ
γυμνάζεσθαι, ῥυέντων εἰς τὴν γαστέρα πλειόνων χυμῶν μοχθηρῶν, ἢ δάκνεσθαι τὸ στόμα συνέβη τῆς γαστρὸς
τῇ κακίᾳ τῶν χυμῶν, ἢ βαρυνθῆναι τῷ πλήθει, ἢ ἀνατρέπεσθαί τε καὶ ναυτιᾶν, καὶ διὰ ταῦτα τὸν ἄν-
θρωπον, ἢ ἀναλύειν ἢ ἐκλύεσθαι, ἢ καταψύχεσθαι ἢ πνίγεσθαι. τούτων γὰρ ἕκαστον ἀλλοιώσει τοὺς σφυ-
γμοὺς, καί τις ἴσως οἰήσεται κατὰ τὸν τοῦ γυμνασίου λόγον αὐτοὺς τετράφθαι. καὶ γὰρ εἰ πληθωρικὸς ὢν

καὶ τοῖς κατὰ θώρακα, καὶ πνεύμονα νοσωδεστέρως, ἀρξάμενος ὠκέως γυμνάζεσθαι, δύσπνους γένοιτο,
τραπήσονται μὲν οἱ σφυγμοὶ κατὰ τὸν τῆς δυσπνοίας λόγον, ἴσως δ' οἰήσεται κατὰ τὰ γυμνάσια. πῶς
οὖν χρὴ διορίζεσθαι πρὸς τὸ μηδὲν ἐν τῇ πείρᾳ σφάλλεσθαι, εἴρηται μὲν ἑτέρωθι μακρότερον, εἰρήσε-
ται δὲ κἀνταῦθα διὰ βραχέων. πάσας τὰς εἰρημένας διαφοράς, εἰς τρεῖς ταύτας ἀναγαγεῖν χρὴ τὰς κα-
θόλου, τὸ μὲν ὑποκείμενον σῶμα παραλαμβάνοντας εἰς τὴν πεῖραν, ὑγιαῖνόν τε καὶ κατὰ μηδεμίαν
τῶν ἔξωθεν ῥοπὴν δυναστευόμενον, τὸ προσαγόμενον δ' αὐτῷ γυμνάσιον σύμμετρον τῇ ποσότητι φυλάττον-
τας, ἐν δὲ τῇ ῥοπῇ σκοπουμένους, μή τι κατὰ συμβεβηκὸς ἀπήντησεν. καὶ οὐ κατά τ' αὐτὴν τοῦ γυμνασίου
τὴν φύσιν. ἂν γὰρ εἰς ταῦτα τὰ τρία βλέπῃς, ῥᾳδίως ἐξευρήσεις, πῶς καὶ μέχρι πόσου τρέπει τὸ προσιὸν
αἴτιον. καὶ οὕτως ἔξεσταί σοι καθ' ἕκαστον εἶδος αἰτίου, τῇ πείρᾳ τὴν ῥοπὴν ἐκμαθόντι, χρῆσθαι πρὸς τὰς ἐν
10 ταῖς νόσοις διαγνώσεις, ῥᾳδίως εὑρίσκοντι, πόσον μὲν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν αἰτίων ἐτράπησαν οἱ σφυγμοί, πόσον
δ' ἀπὸ τοῦ νοσήματος. ὥστ' οὐκέτι σοι δεήσει προγιγνώσκειν ποῖος ὁ φύσει σύμμετρος, ἀλλὰ τὸν ἑκάστῳ τῶν
ὑποκειμένων οἰκεῖον ἐθισάμενος, εἰς ὅσον οὕτως ὑπό τε τῶν ἄλλων αἰτίων καὶ αὐτοῦ τοῦ νοσήματος ἐτράπη,
γνωρίζειν δυνήσῃ. καὶ μὴν εἰ μὴ πρὸς ταῦτα δεόμεθα τῆς τοῦ συμμέτρου γνώσεως, ἐκ περιττοῦ ζητήσομεν
αὐτόν. πῶς οὖν ἐροῦμέν τινα μέγαν ἢ ταχύν, πρὶν τὸν σύμμετρον ἐξευρεῖν. ἔτι γὰρ ἔοικε τὸ ἐξ ἀρχῆς φυ-
λάττεσθαι ζήτημα. τί δὲ καὶ δεόμεθα τοῦ μέγαν ἢ ταχὺν λέγειν. ἀρκέσει γὰρ ἡμῖν τῶν τρόπων μόνων μνημο-
νεύειν, ὧδέ πως λέγουσι. γυμνάσια σύμμετρα τοὺς σφυγμούς, εἰς μέγεθος, καὶ τάχος, καὶ σφοδρότητα, καὶ
πυκνότητα τρέπει. καὶ τοῦτο φήσομεν. καὶ τοὺς ἄλλους βουλομένους δηλοῦν ἐν γυμνασίοις φάσκειν μεγά-
λους καὶ ταχεῖς, καὶ σφοδρούς, καὶ πυκνοὺς γίγνεσθαι τοὺς σφυγμούς. ἀλλ' ἡμεῖς πρῶτον μέν, οὐχ ἁπλῶς
ἐροῦμεν ἐν γυμνασίοις, ἀλλ' ἐν τοῖς συμμέτροις προσθήσομεν. τὰ γὰρ πλείω τῆς φύσεως τοῦ γυμναζομένου
20 σώματος, εἰς ἕτερον εἶδος ῥοπῆς μεθίστησι τοὺς σφυγμούς. ἔπειτα δ' οὐδ' ἁπλῶς οὕτως μεγάλους καὶ ταχεῖς
ἐροῦμεν, ἀλλὰ καὶ μείζονας, καὶ θάττονας, καὶ σφοδροτέρους, καὶ πυκνοτέρους, καὶ τἄλλα πάντα φήσομεν
οὕτως χρῆναι λέγειν. οἷον ὅτι κατὰ μὲν τὰς ἡλικίας, μέγιστοι μέν, οἱ τῶν ἀκμαζόντων, μικρότατοι δ' οἱ τῶν γε-
ρόντων. οἱ δὲ τῶν παρακμαζόντων, μείζους μέν, τῶν ἐν τοῖς γέρουσιν. ἐλάττους δέ, τῶν ἐν τοῖς ἀκμάζουσιν. καὶ
κατὰ τὰς ὥρας ὡσαύτως. καὶ κατ' ἄλλα πάντα, τὴν αὐτὴν ποιησόμεθα. διδασκαλίαν ἐν ἑκάστῳ τῶν γε-
νῶν τοὺς σφυγμοὺς ἀλλήλοις παραβάλλοντες, οὐχ ἁπλῶς περὶ αὐτῶν ἀποφαινόμενοι. τῷ μὲν οὖν ἐμ-
πειρικῷ τάχα ἂν ἀρκέσειεν ἡ τοιαύτη διδασκαλία. καὶ μετ' ὀλίγον ἀκριβέστερον περὶ αὐτῆς ἐπισκεψό-
μεθα. τῷ δὴ τὰς πρώτας καὶ συνεκτικὰς ὀνομαζομένας αἰτίας, ἑκάστου τῶν σφυγμῶν ἐξευρεῖν βουλο-
μένῳ, καὶ ζῶν λόγῳ τε καὶ μεθόδῳ τὴν τέχνην ἀσκοῦντι, τὸ σύμμετρον ἑκάστῳ τῶν γενῶν ἀναγκαῖον ἐπίστα-
σθαι. φέρε γὰρ ζητεῖσθαι διὰ τί μικρὸς ὁ τοῦ παιδίου σφυγμὸς εἶτα ἀπορεῖν ἡμᾶς αἰτίας εὐλόγους. καὶ γὰρ
30 ἀπορήσωμεν, ἂν φθάνωμεν ἀκριβῶς ἐζητηκότες τὰς τῶν μεγάλων τε καὶ μικρῶν σφυγμῶν τῆς γενέ-
σεως αἰτίας. οὐ γὰρ εὑρήσομεν ἐπὶ τῶν παίδων, τὰς τοὺς μικροὺς γεννώσας. καὶ μὴν εἰ καὶ καθ' ἓν ὁτιοῦν
ὁ τῆς αἰτίας λογισμὸς σφάλλοιτο, κἂν τοῖς ἄλλοις ἐν οἷς εὐπορεῖν δοκεῖν, δικαίως ὑποπτευθήσεται. πάντῃ
γὰρ ὁμολογεῖν αὐτόν, εἴπερ ἀληθής ἐστιν ἑαυτῷ προσήκει. διὰ ταῦτ' οὖν ἀναγκαῖον ἐπίστασθαι τὸν σύμμε-
τρον. ἴσως γὰρ καὶ ὁ τοῦ παιδὸς ὑπὲρ τὸν σύμμετρόν ἐστιν. Ἡρόφιλος γοῦν ποτὲ μὲν εὐμεγέθη τὸν σφυγμὸν
τοῦτον ὀνομάζει. τί δή ποτ' οὖν φησίν τις, ὁ Ἀρχιγένης μικρὸν αὐτὸν εἶναι φησίν, ἴσως ἂν εἴποι μέ σοι τὴν αἰτίαν
τῆς διαφωνίας, ἂν πρότερον γνῷς, ὅτι τὸ προκείμενον ἀποδέδεικται, τό, δεῖν εἰς τὴν περὶ τῶν ἐν σφυ-
γμοῖς αἰτίων θεωρίαν, ἐπίστασθαι τὸν σύμμετρον ἀνδρὶ λογικῷ τ' εἶναι βουλομένῳ, καὶ ζῶν τῷ τῆς αἰτίας
λογισμῷ πάντ' ἐπίστασθαι προῃρημένῳ. καὶ τοῦτο μὲν ἴσως ἧττον, (ἐρεῖ γάρ τις μὴ βούλεσθαι λογικὸς εἶναι)
τὸ δ' ὀλίγῳ πρόσθεν ἀναβληθέν, ὡς ἄξιον σκέψεως, ἤδη θεασώμεθα, τό, μηδένα τῶν ἐμπειρικῶν δύνασθαι
40 τὴν τήρησιν ἀκριβῆ καὶ διηρθρωμένην ποιήσασθαι, πρὶν τὸν ἁπλῶς σύμμετρον ἐξευρεῖν. ἐπειδὴ γ' αὐτῷ πρόκειται
μὴ μόνον εἰ τρέπει τοὺς σφυγμοὺς εἰς τάχος, ἢ μέγεθος, ἤ τι τῶν ἄλλων, ἡ παροῦσα περίστασις, ἀλλὰ καὶ μέ-
χρι πόσου τρέπει γιγνώσκειν. ἡ γὰρ ὅλη χρεία, τῆς διὰ τῶν σφυγμῶν προγνώσεως, ἐν τούτῳ μάλιστα περιέ-
χεται. τὸ δ' ἄχρι πόσου τρέπειν διαγιγνώσκειν, ἀμήχανον, ἀγνοοῦντα τὸ κατὰ φύσιν. ἀνάγκη προεπίστασθαι
τὸ κατὰ φύσιν ἑκάστου τῶν νοσούντων, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν τῆς παρούσης ῥοπῆς διαγνώσεσθαι. οὐ μὴν ἅπασί γε τοῖς
νοσοῦσιν ὑγιαίνουσιν ἐνέτυχεν, ἵν' ἐκ τῆς πείρας μάθοι, εἶτα μεμνημένος παραβάλλοι τοῖς νοσοῦσι τὴν φύσιν. πῶς
οὖν ἔτι δυνήσεται δι' ἐμπειρίας ἔχειν τὸ προκείμενον; ἢ πάλιν κἀνταῦθα κατὰ κοινότητάς τινας, ἡ τή-
ρησις ἔσται, πῶς καὶ τίνα τρόπον; οὐ γὰρ ἔθ' ὁμοίως ἐνταυθοῖ δυνατὸν ὡς ἐπὶ τῶν ἔξωθεν αἰτίων, τὰ μὲν
ἄλλα φυλάττειν ἄτρεπτα, μόνον δ' ὑπαλλάττειν καθ' ὃ τὴν τήρησιν ἐποιούμεθα. καὶ γὰρ καὶ χρώματα, καὶ σχή-
ματα, καὶ ὀσμαί, καὶ μήκη, καὶ πλάτη, καὶ βάθη σωμάτων, καὶ λεπτότητες καὶ πάχη, καὶ ἡ κατὰ γένη τε καὶ ἡλικίας
50 καὶ χώρας, καὶ ὥρας, καὶ τὴν παροῦσαν κατάστασιν διαφορά, πᾶσιν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις. ὥστ'
ἐπειδὴ χωρὶς μὲν τούτων, οὐκ ἂν εὕροις οὐδένα, τὴν τήρησιν τὴν ἐν αὐτοῖς χαλεπὸν ἀγαγεῖν ὑπὸ τῶν ὀλίγων
πρόσθεν εἰρημένων. ἐπὶ τῶν ἔξωθεν αἰτίων τρεπτέον, ἑτέρας τινὸς ἡμῖν δεήσει μεθόδου. ὅτι δὲ χαλεπὸν ἐπὶ
τούτου τὴν τήρησιν ποιήσασθαι, μάθοις ἂν εἰ μὴ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἐθέλοις ἐξευρίσκειν
ἀνθρώπους δύο καθ' ἕν τι μόνον ἑκάστοτε διαφέροντας, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὡσαύτως ἔχοντας. οὐ γὰρ
εὑρήσεις ῥᾳδίως, πρὸς τῷ, καὶ παμπόλλας γίνεσθαι τὰς τῶν ἐπαλλάξεων συζυγίας, καὶ μακροῦ μὲν χρόνου
δεῖσθαι πρὸς τὴν τήρησιν, ἀμηχάνου δέ τινος καὶ θαυμαστῆς μνήμης. τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ τὰ μηδὲν εἰς τὴν ῥο-
πὴν τῶν σφυγμῶν διαφέροντα παραφυλάττει ἀναγκαῖον ἐστὶ μέχρι πλείστου τοῖς ἐμπειρικοῖς, ἵν' αὐτό γε

τοῦ, ὅτι μηδὲν διαφέρει βεβαίως ἐπιγνῶσαι. καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶ τὸ μάλιστα τὴν ἄλογόν τε καὶ ἀμέθοδον κίνησιν, εἰς ἀ-
πέραντόν τι χρόνου μῆκος ἐκτείνων. καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἀεὶ φαμέν. ὥσπερ οὖν καὶ δι᾽ ἑτέρων ἐπέδειξα, τηρήσει μό-
νῃ συστήσασθαι τὴν τέχνην ἄνευ λογισμοῦ τῶν ἀδυνάτων ὑπάρχειν. κἂν εἰ συγχωρηθείη γε ταῦτα πάντα. τὸ
γοῦν ποσὸν τῆς καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ῥοπῆς, ἀμνημόνευτον γενήσεται, πρὸς μηδὲν μέτρον ὡρισμένον, ἀναφέρειν ἡμῶν,
τάς θ᾽ ὑπερβολὰς, καὶ τὰς ἐνδείας δυναμένων. πῶς γὰρ ἄν τις μνημονεύσειεν ἅπαντα ταῦτα συμπλέξας
ἀλλήλοις τὰ τοῖς σώμασιν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχοντα, μετὰ τοῦ καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ποσοῦ. πάντως γὰρ ἡ συμπλοκὴ τοιάδε
τις ἔσται. τῷ λευκῷ μὲν, ἐπὶ τοσοῦτον. εὐρυστέρνῳ δὲ, ἐπὶ τοσοῦτον. ὁμοίως δὲ παχεῖ μέχρι τοσοῦδε. καὶ πλά-
τους καὶ βάθους τοῦ κατὰ τὸ σῶμα μέχρι τοσοῦδε προσήκοντι. ἄρρενι ὄντι καὶ παιδὶ, καὶ ἐν ὥρᾳ θερινῇ, καὶ ἐν
χωρίῳ φύσει ψυχρῷ, καὶ ἐν καταστάσει ξηρᾷ, τοιόσδε τις ὁ σφυγμός ἐστι. τοιαύτας γάρ τινας συμπλοκὰς ἀ-
10 περάτους τὸ πλῆθος, ὑπὸ μηδενὸς ἀνθρώπων μήτε τηρηθῆναι, μήτε μνημονευθῆναι δυναμένας, ἀλλ᾽ ἄχρι
λόγου μόνον ἐν ταῖς τῶν σοφιστῶν διατριβαῖς τὸ δυνατὸν ἐχούσας; ἐπ᾽ αὐτῶν δὲ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἀδυνά-
τους ἐξελεγχομένας, ἀναγκαῖον ἔσται συμπλέκειν. εἰ δὲ δὴ καὶ τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἅπασι τοῖς εἰρημένοις,
αἱ τοιαῦται συζεύξεις μέλλοιεν ἀλλήλων διαφέρειν, ὥσπερ οὖν διαφέρουσιν, εἰς ὅσην ἀμηχανίαν ἄξουσι τὸν
τηρητικὸν, οἶμαι πρόδηλον ὑπάρχειν. ἄμεινον οὖν ἴσως μὴ διατρίβειν ἔτι, μηδ᾽ ἐγχρονίζειν, ἐνδεικνυμένους τὸ
χαλεπὸν, καὶ ἀπέραντον τῆς ἐμπειρικῆς τηρήσεως, ἀλλ᾽ αὐτὸν δεῖξαι μέθοδον τινὰ λογικὴν, ᾗ χρώμενοι τὸ
παρὰ τῆς ἐμπειρίας χρηστὸν, ἑτοίμως ληψόμεθα. τίς δ᾽ ἂν εἴη μέθοδος; ἢ τοιάδε; μάλιστα τὴν ἀρίστην τοῦ σώ-
ματος ἡμῶν ἐξευρόντας κατασκευὴν, πρῶτα μὲν, ἐπισκέψασθαι χρὴ, ποῖοι τινὲς οἱ κατ᾽ αὐτὴν εἰσὶ σφυγμοὶ,
καὶ τοῦθ᾽ οὐχ ἁπλῶς, οὐδ᾽ ὡς ἔτυχε ποιητέον, ἀλλ᾽ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει λαβόντας τὸν ἄνθρωπον, ἐν ᾗ διὰ τὴν
οἰκείαν κίνησιν οἱ σφυγμοὶ φυλάττουσιν ὑπὸ μηδενὸς τῶν ἔξωθεν αἰτίων τετραμμένοι. γένοιτο δ᾽ ἂν τοῦτο, μήτ᾽
20 ἀργίᾳ μακρᾷ κατισχημένου, μήθ᾽ ὑπόγυον γεγυμνασμένου, ἀλλὰ μηδ᾽ ἐν ἀσιτίᾳ μακρᾷ γεγονότος, ἢ ἀρτίως ἐδη-
δοκότος. εἶναι δὲ χρὴ καὶ τὸ περιέχον εὔκρατον δηλονότι, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔξω τῶν ψυχικῶν παθημάτων, ἐν
γαλήνῃ καθαρᾷ τὴν ψυχὴν ἔχοντα. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς μοχθηρὰς τοῦ σώματος κατασκευὰς εὑρόντα, πρῶ-
τα μὲν ἐξαριθμήσασθαι τὰς διαφορὰς αὐτῶν, ἔπειτα καὶ τάς τε ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἐνδείας τὰς ἐν αὐταῖς
κατιδόντα τῇ συμμέτρῳ τε καὶ ἀρίστῃ παραβάλλειν. καὶ λογίσασθαι μὲν πρῶτον ὅσον εἰκὸς διαλλάττειν, τοὺς
ἐν ταῖς τοιαύταις φύσεσι σφυγμοὺς, τῶν ἐν τῇ ἀρίστῃ. ἔπειτα καὶ δι᾽ αὐτῆς τῆς πείρας βασανίσαι τὸν λό-
γον, εἰ ὁμολογεῖ τοῖς ἐναργέσι, καὶ τοῦτο πολλάκις ποιήσαντα, καὶ δι᾽ ἀσκήσεως μακρᾶς τόν τε λογισμὸν καὶ
τὴν ἁφὴν γυμνάσαντα, τότε νομίζειν ἤδη βεβαίως ἐπίστασθαι τόν τε σύμμετρον ἐν ἅπασι τοῖς γένεσι τῶν
σφυγμῶν, καὶ τοὺς ὁπωσοῦν ὑπερβάλλοντας τοῦδε, ἢ ἐλλείποντας. ἐμοὶ μὲν εἴρηται τὸ πᾶν. ὅστις δὲ ἢ τὴν φύσιν
τοῦ σώματος ἡμῶν, ἢ τὰς μοχθηρὰς οὐκ οἶδεν, ἢ λόγῳ μὲν αὐτὰς ἐπεσκέψατο, διαγινώσκειν δ᾽ ἐντυγχάνων, οὐκ
30 ἐμελέτησεν, οὐδὲν ἂν ἔχοι πλέον ἐκ τοῦ παρόντος λόγου. δικαίως οὖν ἐστὶν ἐκεῖνα πρότερον ἐκμαθὼν, οὕτως
ἐπὶ τάδε ἥκειν. καὶ γὰρ, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐν αὐταῖς εὑρήσει διαφωνίαν τοῖς τε παλαιοῖς ἰατροῖς πρὸς ἀλλή-
λους. τοῖς τε νεωτέροις, οὐ πρὸς ἀλλήλους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς παλαιούς. οὔτε γοῦν τίς ἡ ἀρίστη φύσις ὁμο-
λογεῖται πᾶσιν, οὔτε τῶν μοχθηρῶν ὁ ἀριθμὸς εὕρηταί πως καὶ τὰ σημεῖα, δι᾽ ὧν τις ἢ τὰς ἀρίστας, ἢ τὰς μο-
χθηρὰς γνωρίζοι, παντάπασιν ὀλίγοι τῶν ἰατρῶν ἔγραψαν. εἰ δὲ καὶ ταῦτα πάντα τοῖς ἔμπροσθεν ὡμολόγη-
τό τε καὶ δεόντως εὕρητο, διαγινώσκειν γοῦν ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν ἔργων τὰς φύσεις ἐχρῆν πρότερον ἀσκήσαντας, καὶ
οὕτως ἐπιχειρεῖν τῇ περὶ τοὺς σφυγμοὺς τέχνῃ. τάχα τινὲς ἀχθεσθήσονται τῷ πλήθει τῆς ἐπεισαγομένης θεω-
ρίας, ἀλλ᾽ ἡμεῖς γ᾽ οὐκ ἀχθεσθησόμεθα προπηλακιζομένου τοῦ πράγματος. οὐδὲ γὰρ ἠλπίσαμεν ποτὲ πάντας
ἀρέσκειν, ἢ ὠφελήσειν αὐτό. πάνυ δὲ τοῦτο σαφῶς καὶ ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, πλὴν ἑνὸς τοῦ τῆς ἀληθείας ἐρα-
στοῦ, τοῖς ἄλλοις ἅπασι λῆρον εἶναι μακρὸν δόξαι τοὺς τοιούτους λόγους, ἐπὶ τὴν διέξοδον αὐτῶν ἐτραπόμεθα,
40 τὸν ἕνα τῶν πολλῶν προτιμήσαντες. εἰ δὲ δὴ καὶ ἡμᾶς τις αὐτοὺς ἐθεάσατο περὶ τοῖς νοσοῦσι τά τε προγε-
γονότα καὶ μέλλοντα προλέγοντας, οἶμαι καὶ τοῦτον εἰ μὴ παντάπασιν εἴη κηφὴν, ἐρασθήσεσθαι τῆς θεω-
ρίας, εἰ καὶ μακροτέρα φαίνοιτο, χρήσιμον οὕτω καὶ καλὸν τέλος ἐπαγγελλομένης.

Μαθὼν οὖν τις πρότερον ὡς χρὴ τὴν ἀρίστην τοῦ σώματος ἡμῶν γνωρίζειν φύσιν, ἑτέρωθι δ᾽ αὐτῆς εἴρηται τὰ
γνωρίσματα, τὸν ἐν ταύτῃ σφυγμὸν μέσον ἁπασῶν τῶν ἄλλων ἴστω, καὶ οἷόν τι μέτρον καὶ κανόνα τοῦτον ἐν ἁ-
πάσαις ταῖς περὶ σφυγμῶν πραγματείαις, τὸν σύμμετρόν τε καὶ μέτριον ὑφ᾽ ἡμῶν μεμνῆσθαι λεγόμενον,
ᾧ παραβάλλοντες τοὺς ἄλλους ἅπαντας ταχεῖς καὶ βραδεῖς, καὶ μεγάλους καὶ μικροὺς εἶναι φαμέν. ὁ δ᾽ ἐν
τῇ συμμέτρῳ τε καὶ κατὰ πᾶν ἀρίστῃ φύσει, τοῦτον οὐδὲ καλεῖσθαι δίκαιον, οὔτε μέγαν, οὔτε μικρὸν, οὔτε τα-
χὺν, οὔτε βραδὺν, ἀλλ᾽ οὐδὲ σκληρὸν, ἢ μαλακὸν, ἤ τι τῶν ἄλλων, τῶν τὰς ἀμετρίας δηλούντων ὀνομάτων.
ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν τῷ περὶ κράσεων λόγῳ τὴν ἀρίστην ἁπασῶν κρᾶσιν, οὔτε θερμὴν ἔφαμεν, οὔτε ψυχρὰν, οὔτε ξη-
50 ρὰν, οὔθ᾽ ὑγρὰν, οὔτε μαλακὴν. οὔτε σκληρὰν ὑπάρχειν (ἁπάσας γὰρ ταύτας ὑπερβολαῖς τέ τισι καὶ ἐλλεί-
ψεσι, τῆς τε μιᾶς ἐκείνης τῆς εὐκράτου τε καὶ συμμέτρου συνίστασθαι. οὕτω καὶ νῦν, οὔτε μέγαν, οὔτε μι-
κρὸν, οὔτε ταχὺν, οὔτε βραδὺν, οὔτ᾽ ἄλλ᾽ οὐδὲν ὅσα τῆς μετριότητος ἐξίσταται τὸν ἐν τῇ καλλίστῃ φύσει σφυ-
γμὸν, οὔτε προσαγορεύομεν, οὔτε νομίζομεν. οὐδὲ γοῦν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ τὸν τοιοῦτον εὑρίσκομεν σφυ-
γμὸν, οὐδενὶ τῶν τὰς ἀμετρίας δηλούντων ὀνομάτων προσαγορεύομεν. οὔτε γὰρ παχὺν, οὔτ᾽ ἰσχνὸν, οὔτε θερ-
μὸν, οὔτε ψυχρὸν, ἢ ὑγρὸν, ἢ ξηρόν, οὔτ᾽ ἄλλ᾽ οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλ᾽ εὔκρατόν τε καὶ σύμμετρον ἅπασι τοῖς μορίοις τοῦ
σώματος ὀνομάζομεν. ἐν τούτῳ τοίνυν, ὅταν γε μάθῃς αὐτὸν διαγινώσκειν, ἁπάσας τὰς διαφορὰς τῶν σφυ-
γμῶν ἐπισκεψάμενος, μέμνησό τε καὶ ἐκείνων πρὸς αὐτὰς τοὺς ἄλλους ἅπαντας σφυγμοὺς, ἢ σκληροὺς οὕτως ἢ
μαλακοὺς, ἢ ἀραιοὺς, ἢ πυκνοὺς, ἤ τι τῶν ἄλλων ἀνάλογον καλεῖ. ὁπότ᾽ οὖν ἤδη ἔχει τὸ πᾶν δοκοῦμεν, οὐ χεῖρον

ἂν εἴη κινῆσαι τινὰ ἀπορίαν ἀναγκαίαν, ἵνα δόξαντες μηδὲν εὑρέσθαι μηδέπω, προσθῆναι τινὰ τῷ λόγῳ πειραθῶμεν διορισμὸν, ὃς ἡμᾶς πείσει τε ἅμα καὶ διδάξει, πρῶτον μὲν ὡς ἤδη τὸ πᾶν ἔχομεν, ἐφεξῆς δὲ τὴν τελεωτάτην τῶν προκειμένων ἐνδείξεται διάγνωσιν. λεκτέον οὖν ἤδη τῆς ἀπορίας, καὶ ῥητέον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται πάσας τὰς ἐν τῷ σώματι πεφυκυίας ἀρτηρίας, οὔτ᾽ ἴσας ἀλλήλαις ὑπάρχειν, οὔτ᾽ εἰς ἴσον διαστέλλεσθαι, πῶς γὰρ ἐνδέχεται τὴν ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἀρτηρίαν ταῖς κατὰ τὸν τράχηλον, ἢ τὰς μασχάλας τε καὶ τοὺς βουβῶνας, ἢ αὐτὴν ἴσην ὑπάρχειν, ἢ τὴν διαστολὴν αὐτῆς ταῖς ἐκείνων διαστολαῖς. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον, οὐδὲ ταῖς κατὰ τοὺς ἀγκῶνάς τε καὶ τὰς ἰγνύας, καὶ μᾶλλον ἔτι ταῖς κατὰ τοὺς καρπούς τε καὶ τοὺς ταρσοὺς καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον ἔτι ταῖς κατὰ τοὺς κροτάφους τε καὶ τοὺς δακτύλους· οὔκουν ἐνδέχεται κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς ἕνα σφυγμὸν εἶναι τὸν σύμμετρον, οὐδ᾽ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρίσταις φύσεσιν, ἀλλὰ τὸ μὲν τῇ ἐν κινήσει τε καὶ τῷ τόνῳ καὶ τοῖς ἄλλοις γένεσιν, ἕνα τυγχάνειν εἰκὸς ὑπάρχοντα κατὰ πάσας τὰς ἀρτηρίας. οὐ γὰρ οἷόν τε κατὰ φύσιν ἔχοντος τἀνθρώπου, καὶ μάλιστα τοῦ τὴν ἀρίστην κεκτημένου κατασκευὴν, τὰς μέν τινας τῶν ἀρτηριῶν θᾶττον, τὰς δέ τινας βραδύτερον, ἢ τὰς μὲν, σφοδρότερον, τὰς δ᾽ ἀμυδρότερον, ἢ τὰς μὲν σκληρότερον, τὰς δὲ μαλακώτερον, ἢ τὰς μὲν πυκνότερον τὰς δ᾽ ἀραιότερον σφύζειν, ἀλλὰ παραπλησίως ἀλλήλαις τε καὶ τῇ καρδίᾳ πάσας ἀναγκαῖον κινεῖσθαι, τῷ δ᾽ ὄγκῳ καθάπερ τὰ σώματα αὐτῶν διήνεγκεν, οὕτω καὶ τὰς διαστολὰς εἰκὸς εἶναι διαφερούσας. ἴσως οὖν τις ἡγήσεται πρόχειρον εἶναι τῆς ἀπορίας τὴν λύσιν. οὐδὲν γὰρ κωλύει, ἤτοι τῶν κατὰ τοὺς καρποὺς μόνων ἀρτηριῶν ἁπτομένους ἀεὶ, πηλίκος μὲν ἐν ταῖς ἀρίσταις φύσεσιν ὁ ἐν αὐταῖς ἐστὶ σφυγμὸς, ἐπίστασθαι, πηλίκος δὲ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις ἕκαστος, ὁ τούτῳ παραβαλλόμενος. εἰ καὶ νὴ δί᾽ εἴ τις ἐθέλοι, καὶ τῶν κατὰ τοὺς ταρσοὺς, ἤ τι μόριον ἄλλο τοῦ σώματος μεμνῆσθαι χρὴ τοῦ ποσοῦ τῆς διαστολῆς, ἐπί γε τῆς ἀρίστης φύσεως, ἵν᾽ ἔχῃ μετρεῖν τούτοις, τοὺς ἐν τοῖς αὐτοῖς μορίοις ἐν ταῖς ἄλλαις φύσεσι γιγνομένους σφυγμοὺς, οὐδὲν ἄτοπον, οὔτε χαλεπὸν, οὔτε δύσγνωστον ἐστί. ἀλλ᾽ ὁ ταῦτα λέγων, οὐκ οἶδεν ἐν τοῖς περὶ τῆς ἀρίστης τοῦ σώματος κατασκευῆς ἀποδεδειγμένοις, ὡς ἔν τε μεγάλοις καὶ μικροῖς σώμασιν, ὁμοίως συνίστασθαι πέφυκεν ἡ τοιαύτη φύσις. εἰ γὰρ τοῦτ᾽ ἐγίνωσκεν, οὐκ ἔτ᾽ ἂν οὐδὲ τῶν ἀρτηριῶν αὐτῶν τῶν καθ᾽ ἕκαστον μόριον, οὔτε τῶν καθ᾽ αὐτὰς διαστολῶν, τὸν ἴσον ἐνόμιζεν ὄγκον ἐν ἁπάσαις εἶναι ταῖς ἀρίσταις φύσεσιν, ἀλλ᾽ ἐξαλλάττεσθαι κατά τε τὰ μεγέθη τῶν σωμάτων, καὶ τὰς μικρότητας, ὥστε μένειν τὸ ἐξ ἀρχῆς ἄπορον, οὐ δυναμένων ἡμῶν ἕνα σύμμετρον ἐξευρεῖν κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς. ἆρ᾽ οὖν ἄξιον ἐπειδὴ τελέως ἠπορήκαμεν, ἁπάντων θαυμάσαι τῶν ἰατρῶν, μεγάλους μὲν ἀεὶ καὶ μικροὺς ὡς ἔτυχεν ὀνομαζόντων σφυγμοὺς, πηλίκος δέ τις ὁ σύμμετρος, ᾧ παραβάλλοντες αὐτοὺς εὑρήσομεν, οὐ διδασκόντων. ἐοίκασι γὰρ οὐδ᾽ εἰς ἔννοιάν τινα διηρθρωμένην ἀφῖχθαι τοῦ τοιούτου σφυγμοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῷ πρός τι κατηγορεῖν μέγα, ἢ μικρὸν, ἐν ἴσῳ τῷ μείζονά τε καὶ μικρότερον. ἐγὼ γοῦν καὶ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἀρίστων ἰατρῶν, ὅταν ἁψάμενοι τινὸς μέγαν ἢ μικρὸν εἴπωσι τὸν σφυγμὸν, εἴωθα πολλάκις πυνθάνεσθαι, τίνος αὐτὸν μείζονα λέγουσιν, ἢ τίνος μικρότερον. οἱ δὲ τοῦ κατὰ φύσιν, φασί. αὖθις δ᾽ αὖ ἐρωτήσαντος ἐμοῦ, τοῦ τίνος κατὰ φύσιν, οὐχ ὅπως ἀξίαν ζητήσεως εἶναι νομίζουσι τὴν ἐρώτησιν, ἀλλὰ καὶ θαυμάζουσιν, εἰ τινὸς ἄλλου νομίζοιμι λέγειν, πλὴν αὐτοῦ τοῦ νοσοῦντος, οὗπερ ἂν ἐν τῷ παρόντι τυγχάνωσιν ἁπτόμενοι. ἐπεὶ τοῦτό γε καὶ τοὺς παῖδας ἤδη γινώσκειν φασὶ, ὡς ἄλλος ἄλλου, μείζονά τε καὶ μικρότερον ἐν αὐτῷ τῷ ὑγιαίνειν ἔχει σφυγμόν. ἆρ᾽ οὖν οὗτοι μὲν, οὕτως. οἱ δὲ τούτων βελτίους, οἱ τὰ περὶ σφυγμῶν ἡμῖν συγγράμματα καταλιπόντες ἑτέρως ὑπολαμβάνουσιν, ἢ κἀκεῖνο παραπλησίως. οἵ γε δὴ λέγουσιν. ἦρος μὲν καὶ φθινοπώρου τὰ μέσα, μεγίστους ἐργάζεσθαι τοὺς σφυγμοὺς, χειμῶνος δὲ καὶ θέρους ἐλαχίστους, οἱ δὲ μεταξὺ τῶν εἰρημένων καιροὶ, μέσους μεγάλων τε καὶ μικρῶν. οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ οὗτοι δοκοῦσί μοι λέγειν ἁπλῶς ἢ μεγάλους ἢ μέσους, ἀλλ᾽ ἐν τῷ πρός τι. διὰ τοῦτο γοῦν καὶ προστιθέασιν αὐτῶν τινὲς ἐν τῷ λόγῳ, τὸ, ὡς ἐν ὥραις, ὧδέ πως γράφοντες. ἦρος μὲν καὶ φθινοπώρου τὰ μέσα μεγίστους ὡς ἐν ὥραις ἐργάζεται τοὺς σφυγμούς. οἱ δ᾽ αὐτοὶ καὶ ταῖς ἡλικίαις οὐχ ἁπλῶς γράφουσιν, ὥσπερ ἕτεροι μεγάλους μὲν εἶναι τοὺς τῶν ἀκμαζόντων, μικροὺς δὲ τοὺς τῶν παίδων καὶ τῶν γερόντων, ἀλλὰ κἀνταῦθα προσγράφουσιν, ὡς ἐν ἡλικίαις. ὥσθ᾽ οὕτως λέγουσιν μεγάλους καὶ μικροὺς, ὡς εἰ καὶ μείζονας ἔλεγον καὶ μικροτέρους, ἀλλήλοις παραβάλλοντες δηλονότι αὐτοὺς, οὐκ ἐνὶ τῷ συμμέτρῳ. ὅτι δ᾽ ἀλλήλοις, δῆλον οἶμαι κἀξ αὐτῆς ὑπάρχειν τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως, ὑπὲρ ὧν διαλέγονται. οὐ γὰρ δὴ πάντων γε τῶν ἀνθρώπων, ὡσαύτως οἱ σφυγμοὶ μέγιστοι τυγχάνουσιν ὄντες ἐν τοῖς μέσοις τοῦ ἦρος, ἀλλ᾽ ἑκάστου κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν. καὶ τοῦτο μέντοι καὶ αὐτὸ, παχεῖ λογισμῷ παντάπασιν ἀδιάρθρωτον καὶ συγκεχυμένον. λῆρος γὰρ οὐ σμικρὸς εἴ τις οἴοιτο τῷ χολώδει τε καὶ θερμῷ τε καὶ διακαεῖ τὴν φύσιν, ἢ τὸ ἐναντίον αὐτοῦ, τῷ φλεγματώδει τε καὶ ψυχρῷ, μεγίστους ἐν ἦρι μέσῳ γίγνεσθαι τοὺς σφυγμούς. ἐν μὲν γὰρ ταῖς διατριβαῖς, καὶ μέχρι λόγου, τάχ᾽ ἂν ἴσως δόξειε γίγνεσθαι, πειρωμένους δ᾽ οὐκ ἂν εὑρεθείη. τοὺς μὲν γὰρ θερμοτέρους καὶ ξηροτέρους τὴν κρᾶσιν οὐκ ἀναμένοντας ὄψει τὰ μέσα τοῦ ἦρος, ἀλλὰ πολὺ πρότερον τοὺς σφυγμοὺς μεγίστους σφῶν αὐτῶν ἴσχοντας, τοὺς δ᾽ ἐναντίους αὐτοῖς τοὺς ὑγροτέρους τε καὶ ψυχροτέρους ἐπέκεινα πολὺ τῶν μέσων τοῦ ἦρος, ἤδη τοῦ θέρους ἀρχομένου. μόνους δὲ τοὺς τὴν ἀρίστην κατασκευὴν τοῦ σώματος ἔχοντας ἐν τοῖς μέσοις τοῦ ἦρος ἔστιν εὑρεῖν μεγίστους σφῶν αὐτῶν τοὺς σφυγμοὺς ἴσχοντας. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὰς ἡλικίας ἔχει. καὶ γὰρ τούτων, αἱ μὲν εὔκρατοι τοῖς μέσοις τοῦ ἦρος. αἱ δὲ δύσκρατοι πρότερον ἢ ὕστερον, μεγίστους ἔχουσι τοὺς σφυγμούς. ἀλλ᾽ οὐδεὶς τῶν ἰατρῶν οὐδὲν ἡμῖν τούτων διωρίσατο, ἀλλ᾽ ὡς ἂν πάντων ἀνθρώπων ὁμοίως διατιθεμένων ἐν ἑκατέραις τῶν ὡρῶν, οὕτως ἀποκρίνονται. καίτοι τά γ᾽ Ἱπποκράτους οὐκ οἶμαι τινὰ λανθάνειν, ὅσα τε καὶ οἷα περὶ τῶν ὡρῶν εἴρηται παρ᾽ αὐτῷ, σαφῶς ἐνδεικνυμένῳ, μήτε φύσεις μήθ᾽ ἡλικίας ἁπάσας πρὸς τῶν αὐτῶν ὡρῶν ὡσαύτως διατίθεσθαι. τοὺς μὲν γὰρ, ὁ χειμὼν, ἰσχυροτέρους καὶ ὑγιεινοτέρους, καὶ κατὰ πάντα βελτίους

τοὺς δὲ τὸ

τοὺς δὲ τὸ θέρος ἐργάζεται. πῶς οὖν ἐνδέχεται τὸ ὠφελούμενον τῷ βλαπτομένῳ τὴν αὐτὴν ἔχειν ῥοπὴν τῶν
σφυγμῶν. πῶς δ᾽ οὐκ αἰδοῦνται γράφοντες ἡ μὲν ἁπλῶς οὕτως, καὶ ἀδιορίστως, ἦρος τὰ μέσα μεγίστους ἐργά-
ζεται τοὺς σφυγμούς. εἰ γὰρ μὴ προσθείη τισὶ μεγίστους, οὐδὲν ἐμάθομεν. πῶς δ᾽ ὅταν εἴπωσιν θέρους καὶ χει-
μῶνος μικροὺς γίγνεσθαι τοὺς σφυγμούς, οὐδ᾽ ἄχρι τοῦ, ποτέρα τῶν ὡρῶν τοὺς σφυγμοὺς μικροτέρους ἐργάζε-
ται, τολμῶσι προσπαραγράφειν. οὐ γὰρ δήπου μικράν γε φήσουσιν εἶναι τὴν διαμαρτίαν, εἴ τις τὸ θέρος τοῦ χει-
μῶνος οἴοιτο μικροτέρους ἐργάζεσθαι τοὺς σφυγμούς, τὸ δ᾽ εἰ τύχοι μείζονας ἐργάζοιτο, ἢ εἰ τὸν χειμῶνα τοῦ
θέρους, ἔμπαλιν ἔχοντος τἀληθοῦς. ὅτι γὰρ ἄν τις εἴπη τῶν τριῶν τούτων, εἴτε τὸ θέρος τοῦ χειμῶνος, εἴτε τὸν χει-
μῶνα τοῦ θέρους ἢ ἐπίσης ἐν ἀμφοτέροις εἶναι τοὺς σφυγμούς, οὐκ ἀληθεύσει, μὴ προσθεὶς τό, τίσιν. εἰ δὲ προσθείη τε
καὶ διορίσαιτο, κατά τε τὰς φύσεις τῶν σωμάτων, καὶ τὰς ἡλικίας, ἕκαστον τῶν τριῶν ἀληθὲς γενήσεται,
10 καθάπερ ἡ μὲν ἐν τοῖς ἰδίοις περὶ τούτων λόγοις διορίζεται. ἀλλ᾽ οὔτ᾽ αὐτὸν ἕκαστος, οὔτ᾽ ἀλλήλους ἐξελέγξαι
περὶ τούτων ἠδυνήθησαν, ὡς πολλὰ μὲν ψευδῆ. πολλὰ δ᾽ ἀδιόριστα λέγουσιν, οὐδὲ διὰ μίαν ἄλλην αἰτίαν τὸ
τοιοῦτο παθόντες, ἢ ὅτι τοῦ συμμέτρου καθ᾽ ἕκαστον γένος σφυγμοῦ παντάπασιν ἀμαθῶς εἶχον. ἢ διά τι, καίτοι
περὶ πάντων οὕτω πικρῶς ἀλλήλοις ἐρίζοντες, περὶ τούτων οὐδὲ ζητοῦσιν ὅλως, ἀλλὰ ταλαιπώρως παραφέ-
ρουσιν; δι᾽ οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὅτι πεφυρμένον τε καὶ ἀδιάρθρωτον ὑπὲρ αὐτῶν ἔχοντες τὸν νοῦν, ἑνί γε τῷ πρώτῳ
σφαλέντι πάντες ἠκολουθήκεσαν. εἶτα περὶ τῶν ἀξιολόγων οὐδὲ μίαν εἰς αὐτὰ τὰ τῆς τέχνης ἔργα, βλάβην
ἢ ὠφέλειαν εἰσφερομένων, πικρῶς ἐριζόντων, οὐκ ἀλλήλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἡροφίλῳ. καὶ ταῦτα μέχρι τῆς
ἔριδος ὑπὲρ ἀδήλων πραγμάτων συνισταμένης, καὶ πολλῶν καὶ μακρῶν λόγων. ἵν᾽ ἀποδειχθῇ, δεομένης
περὶ τῶν οὕτως ἐναργῶν, ὡς καὶ διὰ μόνης τῆς αἰσθήσεως ἔνεστι λαβεῖν, οὔτ᾽ αὐτοὶ διωρισμένως γράφουσιν, οὔτε
τοὺς σφαλέντας ἐλέγχουσιν, οὐδ᾽ εἴ τις τῶν παλαιῶν ἕτερόν τι παρὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἔγραψε, μνημονεύουσιν,
20 ἀλλὰ μικρὸν μὲν τὸν τοῦ παιδὸς εἰρήκασι σφυγμόν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν τοῦ γέροντος μικρόν, ὁποτέροις δ᾽ αὐτῶν
μικρότερος, οὐκέτι γράφουσι, καίτοι σαφῶς Ἡροφίλου τοῖς γε μὴ παρέργως ἐντυγχάνουσιν αὐτοῦ τοῖς
βιβλίοις ὑπὲρ ἀμφοτέρων γεγραφότος. ἢ καὶ γελοῖον ἴσως ποιῶ, τὰ τοιαῦτα διορίζεσθαι βουλόμενος αὐ-
τοῖς, οἷς οὐδὲ τὰ πρῶτα καὶ ἁπλούστατα καλῶς εἴρηται; μικρὸν γοῦν λέγουσι τὸν τοῦ παιδὸς σφυγμόν,
Ἡροφίλου μηδὲ πώποτε μικρὸν εἰρηκότος, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἱκανὸν τῷ μεγέθει, ποτὲ δέ, ἀξιόλογον, ἢ πῶς οὕτως
ὀνομάζοντος. εἶτα τίς μὲν ἡ κινοῦσα τὰς ἀρτηρίας αἰτία ζητοῦσι, καὶ τῶν εἰς τοῦτ᾽ Ἡροφίλῳ γεγραμμένων, οὐδὲν
παραλείπουσι, τῶν δ᾽ εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης διαφερόντων θεωρημάτων, οὔτ᾽ εἰ καλῶς, οὔτ᾽ εἰ μὴ καλῶς ἔγραψεν Ἡρό-
φιλος, οὐδενὸς ἔτι μέμνηται, ὦ πρὸς τῶν θεῶν, οὐ πολὺ μέντοι βέλτιον ἦν μὴ περὶ τοῦ τέτταρας ὑφ᾽ Ἡρο-
φίλου λέγεσθαι τὰς διοικούσας τὰ ζῷα δυνάμεις ζητεῖν, μηδὲ πικρῶς ἐρίζειν τε καὶ ἀντιλέγειν αὐτῷ, περί γε
τούτων, ἀλλ᾽ εἴπερ ἐβούλοντο καταβάλλειν τε καὶ διεξελέγξαι αὐτὸν εἰκῇ ληροῦντα, τῶν τοιούτων αὐτοῦ μνη-
30 μονεύειν, ἃ φανερῶς τοῖς ἐναργέσι μάχεται, καὶ ταῦτα μαρτύρων ἀριθμὸν οὐκ ὀλίγον ἀθροῖσαι κατ᾽ αὐτοῦ
δυνάμενοι; τούς τε γὰρ μετ᾽ Ἡρόφιλον τὰ περὶ σφυγμῶν πραγματευσαμένους, καὶ σχεδὸν τοὺς νῦν ἅπαντας
ἕξουσι μαρτυροῦντας, ὡς ὁ τῶν παίδων σφυγμὸς μικρότερός ἐστι τοῦ τῶν γερόντων, καὶ πολλῷ γέ τις μικρό-
τερος. ὥστε τις ἐμοὶ πρώην ἔφασκε καταγελῶν ὅλου τοῦ ἐρωτήματος, οὐδὲ ζητήσεως ἄξιον εἶναι τὸ πρᾶγμα.
πολὺ γὰρ μικροτέρους ὑπάρχειν τοὺς τῶν παίδων, καὶ διὰ τοῦτο καλῶς μηδὲ γεγράφθαι τι περὶ αὐτῶν. τοιού-
τους οὖν μυρίους ἔχοντες μάρτυρας, καὶ τἄλλα φιλονεικοῦντες ἀεὶ πρὸς Ἡρόφιλον, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως τὰ τοιαῦτα
παραλελοίπασι τὴν ἀρχήν, οὐδ᾽ εἰ γέγραφεν αὐτὰ γιγνώσκουσιν. οὐδέ τι αὐτῶν τῆς ἰατρικῆς, αὐτοῖς πάνυ φροντίς
ἐστιν, ἀλλὰ μόνον ἐκείνων τῶν δογμάτων, ἃ τὰς ἐν ταῖς διατριβαῖς φιλονεικίας αὐξῆσαι δύναται. ταῦτ᾽ οὖν ἐκλέ-
γουσι μόνον τῶν Ἡροφίλου βιβλίων τὰ κεφάλαια, τὰ δ᾽ ἄλλα παντάπασιν ὑπερβαίνουσι, καὶ διὰ τοῦτ᾽ οὐδόλως ἴσασι
τί γέγραφεν Ἡρόφιλος, εἰς μὲν τὰ τῆς τέχνης ἔργα μεγάλως διαφέρον, ἐναντίον δ᾽ οἷς οὗτοι λέγουσι. διὰ τοῦτο
40 γοῦν καὶ περὶ τῶν ῥυθμῶν, ὅσα μὲν ἐχρῆν αὐτοὺς ἔτι παῖδας ὄντας ἐν τοῖς τῆς μουσικῆς διδασκαλείοις ἐκ-
μαθεῖν, ταῦτ᾽ οὐδόλως εἰς τὰ τῆς ἰατρικῆς συγγράμματα φέρουσι, τὸ τῶν ὀψιμαθῶν πάθημα πάσχοντες,
οὐδὲ σκοπῆσαι δυνάμενοι καὶ ἐν ἑτέρας ἢ τέχνης. πῶς δ᾽ ἀπὸ ῥυθμοῦ δεῖ σημειοῦσθαι, οὐκέτ᾽ οὐδεὶς ἔγραψεν αὐτῶν
ἀλλ᾽ Ἡρόφιλός γε τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ἰὼν αὐτοῖς, παραλείπει μὲν ἃ παρὰ τοῖς μουσικοῖς ἐχρῆν μεμαθηκέναι τὸν
ἀξίως τῆς τέχνης πεπαιδευμένον, ὡς ἐπισταμένοις δ᾽ αὐτοῖς διαλέγεται, τὸ χρήσιμον εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐξ αὐτῶν
λαμβάνων. οἱ δ᾽ ὅταν τὴν θαυμαστὴν ταύτην, ὡς αὐτοὶ καλοῦσιν, τεχνολογίαν τὴν περὶ τῶν ῥυθμῶν διεξέλθω-
σιν, οὐκέτ᾽ αὐτοῖς μέλει δεῖξαι πῶς ἄν τις ἱκανῶς προγνῶναι τι δι᾽ αὐτῶν, ἢ σημειώσασθαι γένοιτο. ταῦτ᾽ ἄρα
καὶ τὸν παίδων σφυγμὸν μικρὸν λέγουσιν, Ἡροφίλου τἀναντία γράφοντος, οὐδὲ μέχρι τοσούτου διασκέ-
ψασθαι σπουδάσαντες, ὡς ἐννοῆσαι δυνηθῆναι ποία τις παρὰ τοῖς ἄλλοις μεγάλη καὶ μικρὰ διαστολὴ λέγε-
ται, καὶ γὰρ ἐπὶ κύστεων, καὶ φυσῶν χαλκευτικῶν καὶ ἀσκῶν καὶ γαστέρων καὶ μητρῶν καὶ παντὸς ἁπλῶς
50 τοῦ κοιλότητά τινα κεκτημένου, μεγάλας τε καὶ μικρὰς εἰώθαμεν διαστολὰς ὀνομάζειν. καὶ πολλάκις γε μι-
κρὸν μὲν τὸν ὄγκον εἶναι φαμὲν τῆς γαστρός, μέγαν δ᾽ εἰ τύχοι τὸν τῆς κύστεως. καὶ μικρὸν μὲν τὸν τοῦ ἀσκοῦ, μέ-
γαν δὲ τὸν τῆς γαστρός. εἴποιμεν δ᾽ ἄν ποτε καὶ τὴν κύστιν, εἰς ὄγκον τε μέγαν καὶ διαστολὴν ἀφῖχθαι μεγίστην, τὸν
δ᾽ ἀσκὸν καὶ τὸν σάκκον, εἴκοσι πολλάκις ἑαυτῶν ἐντὸς τοιαύτας κύστεις δέξασθαι δυναμένους, μηδέπω τὴν με-
γίστην ἔχειν διαστολήν. λογιζόμεθα γάρ οἶμαι πρὸς τὴν ἑκάστου τῶν σωμάτων κοιλότητα, τὴν διάστασιν αὐ-
τοῦ χρῆναι παραβάλλειν, οὐχ ἁπλῶς ἀποφαίνεσθαι κατὰ πάντων ἑνὶ μέτρῳ χρωμένους. ἔστι γάρ τι τὸ μέ-
τρον ἐν ἑκάστῳ, καθ᾽ ὃ μήτε τείνεσθαι τοὺς τὰς κοιλότητας ἑαυτῶν ἐντὸς ἔχοντας χιτῶνας, μήτε χαλαροὺς εἶναι
συμβέβηκεν. ὅταν οὖν ἤτοι τάσις ἐν αὐτοῖς ἢ κοιλότης ἐμφαίνηται, τότε μεγάλους καὶ μικροὺς λέγομεν
ὑπάρχειν τὰς διαστολάς, ἡνίκα δὲ μήτε αἰσθητὴν κοιλότητα δυνατὸν ἔτι θεάσασθαι, μήτ᾽ ἤδη ποιοῦσιν οἱ χι-

τῶνες ὑπὸ τῆς διαστολῆς τεινόμενοι, μετρίαν τέ τινα, καὶ σύμμετρον, καὶ κατὰ φύσιν τῷ σώματι τὴν τοιαύτην διά-
στασιν εἶναι φαμέν. τί δὴ οὖν χαλεπὸν ἐκ τούτων ὁρμηθέντας, ἐννοῆσαι περὶ τῆς ἀρτηρίας, ὡς καὶ ταύτην
σῶμα κοῖλον ὑπάρχουσαν, ἀναγκαίους ὅρους ἔχειν τῆς ἐφ' ἑκάτερα κινήσεως, καὶ μήτ' εἰς ἄμετρον διΐστασθαι
(ῥαγῆναι γὰρ ἂν) μήτ' εἰς ἐλάχιστον συστέλλεσθαι, κωλύειν γὰρ τὴν τῶν χιτώνων φύσιν σκληρὰν καὶ δυσσύμ-
πτωτον ὑπάρχουσαν.

Ἔ
στιν οὖν τις αὐτάρκης διαστολὴ τῆς ἀρτηρίας, ὡς μήτε διατείνειν, μήτ' ἀπολιπεῖν τι χαλαρὸν αὐτῆς μέρος, ἣν
σύμμετρόν τε εἶναι φήσομεν καὶ κατὰ φύσιν. εἰ δὲ μή, καθ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν αὖθις ἀναγκασθησόμεθα λέγειν με-
γάλους τε καὶ μικροὺς, καὶ συμμέτρους ὑπάρχειν σφυγμοὺς, καίτοι δεινὸν ἐν ἀρίστῃ φύσει, τὸ μὴ πάντας εἶναι
συμμέτρους, πολὺ δὲ δεινότερον τὸν αὐτὸν σφυγμὸν, μέγαν θ' ἅμα καὶ μικρὸν, καὶ σύμμετρον γίνεσθαι, τοῖς μὲν
10 μικροτέροις παραβαλλόμενον, μέγαν, τοῖς δὲ μείζοσι, μικρὸν, ἀμφοτέροις δ' ὁμοῦ, σύμμετρον δέον. ὅταν μὲν γὰρ
μικροτέρῳ παραβάλληται, μείζονα καλεῖν αὐτὸν, ὅταν δὲ τῷ μείζονι, μικρότερον. ἀμφοῖν δὲ, μέσον. οὕτως
γὰρ ἡμῖν ἔξεστι καλεῖν τοὺς ἐν ταῖς ἀρίσταις φύσεσι σφυγμοὺς, ἀλλήλων μὲν, μείζονάς τε καὶ μικροτέρους, συμ-
μέτρους δ' ἅπαντας, εἴπερ τι τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων μνημονεύοιμεν, ὁπόταν πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ὑποκει-
μένου σώματος ἀποβλέπειν ἐφάσκομεν δεῖν, ὅταν τὸ σύμμετρόν τε καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν ἐξευρεῖν ᾖ προ-
κείμενον, ὅταν δ' ἁπλῶς ἀλλήλοις παραβάλλωμεν τοὺς ὄγκους τῶν σωμάτων, μεῖζον μὲν καὶ ἔλαττον καὶ μέσον
ἀμφοῖν ὀνομάζειν, μέγαν δὲ καὶ μικρὸν καὶ σύμμετρον μηδέπω. τὸ μὲν γὰρ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος ἐστὶν ὑπερέχον, τὸ
δὲ μέγα τοῦ ὁμογενοῦς συμμέτρου, μεῖζον. ὥστ' ἄμφω μὲν ἐν τῷ πρός τι λέγεσθαι. ἀλλὰ τὸ μὲν μεῖζον, πρὸς ἅπαν-
τα τοῖς μικροτέροις παραβαλλόμενα. τὸ δὲ μέγα πρὸς ἓν μόνον τὸ ὁμογενὲς μέτριον. εἰ γὰρ ἐκείνου μεῖζον εἴη,
μέγα καλεῖται. ἀντίστροφα δὲ τούτοις, ἐπί τε μικροτέρου καὶ μικροῦ χρὴ νοεῖν. σύμμετρον δὲ καὶ μέτριον εἶναι
20 λεκτέον, τὸ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἔχον, ὥσπερ ἀσύμμετρόν τε καὶ ἄμετρον τὸ παρὰ τὴν φύσιν. Ἐπεὶ τοίνυν
ἐστὶ σῶμα κοῖλον ἡ ἀρτηρία τὴν διάστασιν αὐτῆς ἀνάγκη ποτὲ μὲν οἰκείως τε καὶ συμμέτρως τῆς τε χρείας, ἧς ἕνε-
κα πρὸς τῆς φύσεως ἐγένετο τοιαύτη, καὶ πρὸς ἔτι τῶν χιτώνων τῶν αὐτῆς, ποτὲ δ' ἀμέτρως ἐπιτελεῖσθαι.
δείκνυται δ' ἐν ἑτέροις, ὡς ἐν ταῖς ἀρίσταις φύσεσιν εἰς τοσοῦτον διαστέλλεσθαι πέφυκεν, εἰς ὅσον τήν τε χρείαν ἱκα-
νῶς πληρῶσαι, καὶ μηδὲν τῶν χιτώνων λυπῆσαι. τὸν οὖν βουλόμενον ἐν κανόνι προσέχειν ἐν ταῖς τῶν μεγάλων τε
καὶ μικρῶν σφυγμῶν διαγνώσεσι, τὴν ἀρίστην φύσιν ἐξευρόντα, καὶ γνόντα μιᾶς ἀρτηρίας ἥστινος οὖν
ἐν αὐτῇ τόν τε τοῦ σώματος ὄγκον, τόν τε τῆς διαστολῆς, μεμνῆσθαι χρὴ καὶ συλλογίζεσθαι, μέχρι πόσου, τὴν μείζο-
να ταύτης ἀρτηρίαν, εἰκὸς ἔχειν μείζονα καὶ τὴν διαστολὴν ἐν ταῖς ἀρίσταις φύσεσιν. εἶτ' εἰ μὲν εὑρίσκοιτο τη-
λικαύτην ἡλίκην ἔσεσθαι ἐστοχάζοιτο, σύμμετρον οὕτω καλεῖν τὸν σφυγμόν. εἰ δ' ἤτοι μείζονα ταύτης, ἢ ἐλάττονα,
μέγαν ἢ μικρόν. εἴσεται δὲ τὸ τῆς ἀρτηρίας μέγεθος ἐπὶ τῆς ἀρίστης φύσεως, ἤτοι διὰ τῆς ἀνατομῆς, ἤτοι κα-
30 τὰ περίπτωσιν, εἴτε κατ' ἐπιτήδευσιν πγνωσμένης, ἢ συλλογισάμενος, ἐκ τῶν ἐν τοῖς περὶ τῆς ἀρίστης κατασκευῆς
εἰρημένων. καίτοι κἂν εἰ μὴ γνώσῃ πηλίκη τίς ἐστιν ἡ ἀρτηρία τῆς τὴν ἀρίστην φύσιν ἐχούσης, ἀλλὰ τόν γε σφυγ-
μὸν αὐτῶν μεμνημένος, εἶτ' αὖθις ἐντυχὼν ἑτέρῳ τινὶ, καὶ δυνάμενος συλλογίσασθαι, πότερον εἰκὸς μείζονα
τούτου, ἢ μικρότερον ἐκείνου τὰς ἀρτηρίας ἔχειν, οὕτως ἤδη παραβάλλειν τε τῷ κατὰ τὴν διαστολὴν ὄγκῳ
δυνήσεται, καὶ στοχάζεσθαι, πότερα σύμμετρος, ἢ μέγας, ἢ μικρὸς ὁ σφυγμός ἐστιν. εἰ μὲν γὰρ ὅσῳ φαίνεται
μείζονας τὰς ἀρτηρίας ἔχειν ὁ παραβαλλόμενος αὐτὸς, τοσούτῳ καὶ τὴν διαστολὴν αὐτῶν ἔχοι μείζονα, σύμ-
μετρον ἐροῦμεν τὸν σφυγμόν. εἰ δ' ἤτοι πλέονι τὸ τῆς ἀρτηρίας μέγεθος, ἤπερ τὸ τῆς διαστολῆς ὑπερβάλ-
λειν δόξειεν, ἢ ἔλαττον εἴη, μέγαν οὕτως, ἢ μικρὸν καλέσομεν, εἰ μὲν τὸ τῆς ἀρτηρίας σῶμα φαίνοιτο μεῖζον, ἤπερ
τὸ τῶν σφυγμῶν, μικρὸν, εἰ δὲ τὸ μὲν τῆς ἀρτηρίας ἔλαττον, τὸ δὲ τῶν σφυγμῶν μεῖζον, μέγαν. οὕτω δὲ καὶ κατὰ
λοιπὰ γένη τῶν σφυγμῶν, τό τε κατὰ τὴν κίνησιν αὐτὴν, ἐν ᾧ τάχος τε καὶ βραδυτῆτα διαγνώσκομεν, καὶ
40 τὸ κατὰ τὴν ἠρεμίαν ἐν ᾧ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα, καὶ τὸ κατὰ τὸν τόνον, ἐν ᾧ σφοδρότητα καὶ ἀμυδρό-
τητα, καὶ προσέτι τὸ κατὰ τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας, ἐν ᾧ σκληρότητα καὶ μαλακότητα. ἐν ἅπασι γὰρ τού-
τοις, τόν τε σύμμετρον ἐπὶ τῆς ἀρίστης φύσεως ἐξευρήσομεν, τούς τε ἀμέτρους, ἢ δι' ὑπερβολὴν, ἢ δι' ἔλλειψιν, οὐκ
ἀλλήλοις, ἀλλὰ τῷ συμμέτρῳ παρεξετάσομεν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΓΝΩΣΕΩΣ ΣΦΥΓΜΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ. γ'.

Τί μὲν ἡ τοῦ συμμέτρου καθ' ἕκαστον γένος σφυγμοῦ νόησίς τε καὶ διάγνωσις ἡγεῖται τῆς τῶν ἀμέτρων, καὶ ὡς ἐν τοῖς ἄριστα κατεσκευασμένοις σώμασιν αἱ ἀρτηρίαι πᾶσαι σύμμετρα σφύζουσιν, ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ διήλθομεν. εἰς τίνα δὲ χρὴ σκοπούμενον γνωρίσματα, καὶ ὅντινα χρὴ τρόπον ἐπιβάλλοντα τοῖς σφυγμοῖς τοὺς δακτύλους ἀσκεῖν τὴν ἁφὴν διαγνωστικὴν ἐξ ἑτοίμου γίγνεσθαι, τῆς τε συμμετρίας αὐτῶν, καὶ τῆς ἀμετρίας ἐφεξῆς ἐροῦμεν, ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν κίνησιν ἀρξάμενοι γένους. Ὅτι μὲν οὖν τὸ πόσον τοῦ χρόνου μόνον οὐχ ἱκανὸν γνώρισμα συμμέτρου τε καὶ ἀσυμμέτρου κινήσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς διαστάσεις καθ' ἃς ἠνέχθη τὸ κινούμενον ἐπιβλέπειν χρή, διὰ τῶν ἔμπροσθεν αὐταρκῶς ἐπεδείξαμεν, ἔνθα καὶ τοὺς ἐξηγουμένους καλῶς τὸν ὅρον τοῦ ταχέως σφυγμοῦ διηλέγξαμεν, οὐ μὴν αὐτοί γ' εἴπομεν ὅπως ἀκούειν χρὴ βέλτιον, ἀλλὰ νῦν ἐροῦμεν, οὔτε γὰρ μακροῦ δεησόμεθα λόγου, φθάσαντες ὅσα πρὸς τὴν νόησιν αὐτοῦ συντελεῖ διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἐξηγήσασθαι, καὶ ἄλλως χρήσιμος ἡμῖν ὁ λόγος ἔσται πρὸς τὰ παρόντα. τοῦ τοίνυν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ περιγράφοντος ἡμῖν τὴν κίνησιν σφυγμοῦ ταχέος λεγομένου, καὶ βραδέος αὐτοῦ ἐν πολλῷ, πρὶν μὲν διορισθῆναι τὰ σημαινόμενα τῶν ὀνομάτων εἰκότως ἐσφάλλοντό τινες, οἰόμενοι ταὐτὸν ἔκ τε τοῦ πολλοῦ καὶ τοῦ πλείονος, ὀλίγου τ' αὖ πάλιν καὶ ὀλιγωτέρου δηλοῦσθαι. δειξάντων δ' ἡμῶν, τὰ μὲν πρὸς ὁτιοῦν τὸ τυχὸν ἑκάστοτε λεγόμενα, τὰ δὲ πρὸς τὸ σύμμετρον ὁμογενὲς μόνον, οὐκέτι χαλεπὸν, οὐδὲ νῦν εἶναι, πῶς ἐν ὀλίγῳ μὲν χρόνῳ τὴν τοῦ ταχέος σφυγμοῦ κίνησιν περιγράφεσθαι λέγομεν, ἐν πολλῷ δὲ, τὴν τοῦ βραδέος. εἰ γὰρ φθάνοιμεν γιγνώσκοντες ἤδη πόσῳ χρόνῳ πόσην ἤνυσε διάστασιν ὁ σύμμετρος σφυγμὸς, εἶθ' ἑτέρου τὸν ἴσον ἔχοντος χρόνον, ἐλάττονα τὴν διάστασιν εὕροιμεν, ἐν πολλῷ χρόνῳ τὸν τοιοῦτον ἐροῦμεν κεκινῆσθαι. θαυμαζέτω δὲ μηδεὶς, εἰ δυοῖν κινήσεων τὸ ποσὸν τοῦ χρόνου ταὐτὸν ἐχουσῶν, τὴν ἑτέραν μόνην ἐν πολλῷ χρόνῳ γεγονέναι φαμὲν, οὐ μὴν ἀμφοτέρας ὁμοίως. καὶ γὰρ δυοῖν ἅμα παίδων πεμφθέντων εἰς διαφέροντας τόπους, εἶτ' ἐπανελθόντων ἅμα, τὸν μὲν ἕτερον ἐπῃνέσαμεν, ὡς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὴν ὁδὸν ἀνύσαντα. τὸν δ' ἕτερον ἐψέξαμεν ὡς ἐν πολλῷ. πρὸς γὰρ τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος ἀποβλέποντες, ὀλίγον, ἢ πολὺν τὸν χρόνον εἶναι φαμὲν, οὐχ ἁπλῶς. κατὰ ταῦτα μὲν δὴ καὶ σφυγμὸν ἐροῦμεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γιγνόμενον ταχὺν εἶναι, καὶ βραδὺν ἐν πολλῷ, καὶ τοὺς ὅρους τοὺς εἰρημένους ἀποδεξάμεθα, καθ' ὃν εἰρήκαμεν τρόπον ἐξηγούμενοι. εἰ δέ τῳ βίαιος ὁ τοιοῦτος εἶναι δοκεῖ τρόπος, ἀναμνησθεὶς, ὅτι κατὰ θάτερον σημαινόμενον ἀκουσθείσης τῆς λέξεως, ἀπεδείχθησαν ψευδεῖς οἱ ὁρισμοί, πειράσθω ποιεῖν ἑτέρους ὅρους. οὐ γὰρ πῶς ἂν ὁρίσαιτο νῦν ἡμῖν πρόκειται σκοπεῖν, ἀλλὰ τὰς ἐννοίας τῶν πραγμάτων ἀκριβῶς διορθῶσαι μή πῃ σφαλέντες ἐν ταύταις, καὶ περὶ τὴν διάγνωσιν αὐτῶν τῶν σφυγμῶν σφάλλωμεν, ὅπερ οὖν ἀναγκαῖον ἦν εἰς τὴν διάγνωσιν ὑφ' ἡμῶν εἰρημένον. εἰ δέ τις βούλοιτο μαθεῖν ἐπ' αὐτῷ συντιθέναι τινὰς ὁρισμοὺς, οὐκ ἄχαρι μὲν ἴσως γυμνάσιον γυμνάσαιτ' ἂν, οὐ μὴν τοῖς γε προκειμένοις ἀναγκαῖον. ὅθεν οὐδ' ἡμεῖς περὶ τοῦ πῶς ὁρίζεσθαι χρὴ τοὺς τοιούτους σφυγμοὺς ἐροῦμεν. οὔτε γὰρ ἀναγκαῖον ὅλως, οὔτ' εἴ τῳ καὶ ἀναγκαῖον φαίνοιτο, τῆς προειρημένης πραγματείας οἰκεῖον, ἀλλ' ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν, ἱκανῶς εἴρηται περὶ αὐτῶν. τῆς δ' ἐννοίας μόνης ἀξιώσαντες εἰς τὰ προκείμενα μνημονεύειν, ἤδη τὸ συνεχὲς τοῦ λόγου μεταβῶμεν. Ἤδη γὰρ ὅπερ ἡμεῖς εὕρομεν ἐν αὐτοῖς, εἰπεῖν καιρὸς, εἰς τὴν διάγνωσιν αὐτοῦ συντελοῦν μέγα, μᾶλλον δ' εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, τὸ πᾶν ἤδη ῥηθήσεται. ἀξιοῦμεν γὰρ οὔτε τοῦ χρόνου καὶ τῆς διαστάσεως τὸ ποσὸν σκοπεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τὰς ἐν αὐτοῖς ἀναλογίας, ὑπὲρ ὧν ἐν τῷ πρὸ τοῦδε βιβλίῳ διεληλύθαμεν, ἡνίκα τὸν θάττονα καὶ τὸν βραδύτερον ἐδιδάσκομεν σφυγμόν. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀναγκαίως εἴρηται πρὸς τὸ τῆς πλάνης ἀπάγειν τοὺς τῷ ποσῷ τοῦ χρόνου μόνου διακρίνοντας αὐτοὺς, εἰς δὲ τὴν διάγνωσιν χαλεπὰ καὶ μακρὰ καὶ δυσσυλλόγιστα, καὶ δύσκριτα, καὶ σχεδὸν ἀδύνατα ἐμοίγ' ὄντα ἐφάνη. τὸ μὲν γὰρ τάχος τε καὶ τὴν βραδυτῆτα κατὰ τὴν πρώτην ὁρμὴν τῆς ἀρτηρίας γνωρίζομεν, τὸν δὲ λόγον τοῦ χρόνου πρὸς τὸν χρόνον, καὶ τῆς διαστάσεως πρὸς τὴν διάστασιν, ἵν' ἐξεύροιμεν, παμπόλλου δεόμεθα χρόνου. ὡς οὐδ' ἀναμένομεν, αὐτὰ λογίζεσθαι πρὸς τὴν ἤδη τῶν ἀρρώστων διάγνωσιν, ἀλλ' ὥσπερ εἰ καὶ παριόντα τινὰ θεασάμενοι τύχοιμεν, αὐτὸς ὁ ῥοῖζος τῆς ὁρμῆς ἱκανὸς τὸ τάχος ἐνδείξασθαι, οὕτως ἔχει κἀπὶ τῆς ἀρτηρίας. ἢ γὰρ ἠπειγμένην, ἢ ἐκλελυμένην ἔστιν εὑρεῖν τὴν κίνησιν αὐτῆς. ἕκαστον γὰρ τῶν κινουμένων σωμάτων ἐκ τῶν τόπων ἐν οἷς ἑκάστοτε γίγνεται διαγιγνώσκομεν ὅπως κινεῖται. ὅταν μὲν γὰρ ἐγχρονίζῃ τοῖς τόποις βραδεῖαν εἶναι τὴν κίνησιν φαμέν. ὅταν δ' ἀπαλλάττηται ῥᾳδίως, ὠκεῖαν. οἶδα δὲ φυσικὴν ἐκδεχομένην ζήτησιν τὸν λόγον, εἰ τὸ κινούμενον σῶμα καὶ μένει κατά τι. δείκνυται μὲν οὖν καὶ αὐτὸ τοῦτο παντὸς μᾶλλον ἀληθὲς ἐν τοῖς περὶ τῆς κινήσεως. ἀλλὰ νῦν φυλαξώμεθα τηλικούτοις ἡμᾶς αὐτοὺς προσαρτᾶν ζητήμασιν, ὅπερ δὲ φαντάζεται μόνον ἡ αἴσθησις εἰς τὴν διάγνωσιν τῶν ταχέων τε καὶ βραδέων σφυγμῶν, τοῦτ' ἀρκεῖ λεχθῆναι, τὸ, τὴν μὲν ἀπολιποῦσαν φαίνεσθαι τοὺς τόπους ἐν οἷς ἑκάστοτε γίγνεται ῥᾳδίως, τὴν δ' ἐπὶ πλέον ἐν αὐτοῖς μένουσαν. καὶ καλεῖσθαι τὴν μὲν, ὠκεῖαν οὕτως, τὴν δὲ, βραδεῖαν, κατὰ τὰς ἐκ τῶν τόπων μεταβάσεις, τῆς αἰσθήσεως τὴν διάγνωσιν ποιουμένης, οὐ κατὰ τὸν τῆς ὅλης κινήσεως χρόνον, οὐδ' ἰδίᾳ καὶ μόνον οὐδ' ὅσα τῷ ποσῷ παραβάλλεται. καὶ κατὰ τοῦτ' ἡμῖν, ἑτοίμη τοῦ τάχους τε καὶ τῆς βραδυτῆτος ἡ διάγνωσις γίγνεται, οὐκ ἂν γινομένη, εἴπερ ἀνεμένομεν, ποσότητα χρόνων τε καὶ διαστάσεων, λαβόντες τὰς ἐν αὐτοῖς ἀναλογίας σκοπεῖσθαι, ἀλλ' οὐκ ἀναμένομεν δηλονότι. κατὰ γὰρ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς ὄψεως ἀρρήτῳ τινὶ χρόνου βραχύτητι προσχρησάμενοι, τὴν μονὴν τοῦ κινουμένου σώματος ἐγνωρίσαμεν, ἐφ' ἧς συνελογισάμεθα τὴν μετάβασιν. ὅσα γοῦν πόρρωθεν ὁρῶ-

μεν, δῆλον ὅτι ταῦτα μέχρι πλείονος ἡμῖν μάλιστα φαντάζεται, κἂν ὅτι τάχιστα κινῆται, ὡς καὶ δῆλον ὅτι συλ-
λογισμῷ τὴν κίνησιν, οὐκ αἰσθήσει γνωρίζομεν. Ὅταν μὲν γὰρ ἕκαστον τῶν πρώτων αἰσθητῶν μορίων τοῦ
κινουμένου σώματος, ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητῷ τόπῳ, τὸν πρῶτον αἰσθητὸν χρόνον ὑπομένῃ, τηνικαῦτα κινη-
τὸν εἶναι δοκεῖ τὸ βλεπόμενον. Ὅταν δὲ τὸ πρῶτον αἰσθητὸν μόριον, ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητῷ τόπῳ, τοῦ πρώ-
του αἰσθητοῦ χρόνου, βραχύτερον ὑπομένῃ χρόνον, τηνικαῦτα κινεῖσθαι δοκεῖ. ἕκαστον μὲν γὰρ τῶν εἰρημέ-
νων εἰς ἄπειρον τέμνεσθαι δύναται, πρός γε τὴν φύσιν, αἰσθήσει δὲ μετρούμενα, πρῶτα τινὰ καὶ ἄτμητα
κέκτηται μόρια, ὡς καὶ δῆλον, ὅτι συλλογισμῷ μὲν ἅπασα κίνησις, οὐκ αἰσθήσει διαγινώσκεται. ᾧ δὲ παρακεῖσθαι
μὲν αἰσθήσει τὸν συλλογισμόν, ταχίστην δ' εἶναι τοῦ νοῦ τὴν μετάβασιν, οὐ συλλογισμῷ πολλάκις, ἀλλ' αἰσθήσει δια-
γινώσκεσθαι δοκεῖ. ὧν γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ πρὸς αἴσθησιν χρόνῳ, τὸ πρῶτον αἰσθητὸν μόριον, ἐν τῷ πρώτῳ πρὸς
10 αἴσθησιν τόπῳ μένει, τούτων μόνων τὰς κινήσεις ἐναργῶς ὁμολογοῦμεν, οὐκ αἰσθήσεσιν, ἀλλὰ συλλογισμῷ λαμ-
βάνειν, ὥσπερ τήν τε τοῦ γνώμονος σκιᾶς καὶ σελήνης καὶ ἡλίου, καὶ τῶν ἄστρων ἁπάντων, ὅσα τ' ἄλλα πλεῖστον ἡμῶν
ἀφέστηκεν. ὧν δ' ὡς ἐρρέθη, βραχύτερος ὁ χρόνος τοῦ πρώτου πρὸς αἴσθησιν, ἄχρονος ἥ τε μονὴ καὶ ἡ ἐξάλλαξις
τῶν τόπων δοκεῖ, πᾶν γὰρ ὅτι ἂν ἐλάττονι τοῦ πρώτου πρὸς αἴσθησιν ἄχρονος γίγνεται, τοῦτ' ἄχρονον εἶναι φαν-
τάζεται. ταῦτα μὲν οὖν ἰδίᾳ κάλλιον φιλοσοφεῖσθαι τῷ προῃρημένῳ, τά τε νῦν προκείμενα καλῶς ἐκ-
μανθάνειν, ἄλλα τε πολλὰ τῆς ἰατρικῆς. ἡμῖν δ' ἀρκέσει καὶ τὰ τοσαῦτα πρὸς ἔνδειξιν τοῦ μὴ χρόνων καὶ δια-
στημάτων ἐπισκοπεῖσθαι τὸ ποσόν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ποιὸν τῆς κινήσεως, ὅπερ ἐστὶ μὲν δύσρητον, ἐξ ὧν δ' εἴπομεν ὁρμώ-
μενος, εἴ γε μὴ παντάπασιν ἀδύνατός τε καὶ ἀταλαίπωρος εἴης, οὐ χαλεπῶς τεύξῃ τἀληθοῦς, εἰς δύναμιν
αὐτήν. ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰς τοὺς ἀνωμάλους κατὰ τάχος καὶ βραδύτητα σφυγμοὺς διαγινώσκειν μελετήσας, εὕροις
ἂν ὡς ἐν τῷ ποιῷ κινήσεως, ἡ γνῶσις αὐτοῖς. μιᾶς γοῦν διαστολῆς πολλάκις, ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς κινήσεως ἐναρ-
20 γῶς ὠκυτέρα φαίνεται, τὸ δ' ἑξῆς βραδύτερον, αὖθις δὲ τὸ πέρας ὠκύτερον, οὐ ποσότητάς τινας, ἢ χρόνων,
ἢ δυνάμεων, ἢ διαστάσεων ἀριθμούντων ἡμῶν, ἀλλ' αὐτὸ μόνον τὸ ποιὸν τῆς κινήσεως σκοπουμένων. οὔκουν
οὐδ' ἐπιπολῆς ψαυστέον, ὁπόταν τὸ γένος τοῦτο τῶν σφυγμῶν ἐπισκοποίμεθα. τοῦ γοῦν ἔξω πέρατος τῆς κινή-
σεως οὕτως ἂν αἰσθανοίμεθα μόνου, οὐ πάσης αὐτῆς. ἐκ δὲ τούτων οὐκ ἄδηλον ἤδη, τό, τοὺς τοιούτους σφυγμοὺς
δεῖν εἶναι πάντως, μήτε μικρούς, μήτ' ἀμυδρούς. οὐ γὰρ οἷόν τε τριχῇ τέμνειν τὴν κίνησιν, οὔτε ἐν ταῖς μικραῖς
διαστάσεσιν, οὔτ' ἐν ταῖς ἀρρώστοις δυνάμεσι. κωλύει γὰρ ἐνταῦθα μὲν τῶν προτέρων ἡ σμικρότης, οὐχ ὑπομένου-
σα τομὴν εἰς αἰσθητὰ μόρια, ἐνταῦθα δὲ τῶν δευτέρων, ἡ ἀρρωστία τῆς φύσεως ὀκλάζουσα πρὸς τὴν θλῖψιν. διὰ
τοῦτο γοῦν οὐδ' ἐνταῦθα τῶν ληθαργικῶν σφυγμῶν ἐστι φράσαι τινὰ ἀνωμαλίαν, ἴσως οὖσαν, ὅτι δεῖται μὲν πάν-
τως θλίψεως εἰς τὴν διάγνωσιν, οὐχ ὑπομένει δ' αὐτὴν ὑπ' ἀρρωστίας. συνεχὲς οὖν ἱκανῶς καὶ τετριμμένον
ἅμα, περὶ τὰς διαγνώσεις εἶναι χρή, τὸν μέλλοντα τὴν προσήκουσαν ἑκάστου τῶν σφυγμῶν ἐξευρήσειν ἐπαφήν,
30 εἰ γὰρ ὁ μὲν μέγιστος θ' ἅμα καὶ σφοδρότατος ἰσχυρᾶς ἀνέχεται θλίψεως, τῶν δ' ἄλλων ἕκαστος εἰς ὅσον ἄν, ἤτοι
σφοδρότητος ἢ μεγέθους ἐνδεῶς ἔχει, εἰς τοσοῦτον ἐλάττονος. πρῶτον μὲν ἀκριβῶς χρὴ πόσον ἀπολείπονται
τοῦ μεγίστου θ' ἅμα καὶ σφοδροτάτου διαγινώσκειν, δεύτερον δὲ συλλογίζεσθαι πόσον ἀρκεῖ τῆς θλίψεως ἐπιθεῖναι
τοῖς οὕτως ἔχουσιν. ἑκατέρως γὰρ ἁμαρτάνειν ἀναγκαῖον, εἴθ' ὑπερβάλλοιμεν τῆς ἀναλογίας, εἴτ' ἐλλείποιμεν.
ἐφ' ὧν μὲν γὰρ ἂν ἔλαττον ἤδη θλίψωμεν, ἐκφεύξεταί τι τῆς ἐντὸς ἡμᾶς κινήσεως, ἐφ' ὧν δ' ἂν πλέον, τῆς
ἐκτός. ὥστε πρῶτον μὲν ἀνώμαλόν ποτε τὴν κίνησιν οὖσαν, οὐ γνωριοῦμεν. ἔπειτα δὲ καὶ ψευδῶς ὑπὲρ ὅλης
ἀποφαινούμεθα πολλάκις, ἀφ' ὧν ἐν τοῖς μέρεσι κακῶς διέγνωμεν. εἰ γὰρ ἤτοι τὸ πρότερον αὐτῆς μόριον ὠκύ-
τερον, ἢ τὸ δεύτερον ὑπάρχει, γνώσκοιτο δ' ἡμῖν αὐτῶν θάτερον μόνον, ἀνάγκη πρῶτον μὲν ὡς ἀνώμαλός ἐστιν
ἡ σύμπασα κίνησις ἀγνοεῖν, ἔπειτα δ' ἤτοι ταχεῖαν, ἢ βραδεῖαν αὐτὴν εἶναι νομίζειν, οὐδ' ἑτέραν ἁπλῶς
ὑπάρχουσαν, ἧς γὰρ κινήσεως τὸ μὲν πρότερον ἦν μόριον, ὠκύ, τὸ δὲ δεύτερον βραδύ, ταύτην οὐκ ἄν τις, οὔτ' ὠ-
40 κεῖαν ἁπλῶς, οὔτε βραδεῖαν ἐνδίκως καλέσειεν. οὐκοῦν κεφαλὴν γὰρ ἐπιθέντας τῷ λόγῳ, χρὴ μεταβαίνειν
ἐφ' ἕτερα. τὸν σύμμετρον κατὰ τὴν κίνησιν σφυγμὸν ἐνταῦθα τῆς ἀρίστης κατασκευῆς ἐξετάσαι προσήκει, οὐ κατὰ
διαστάσεως καὶ χρόνων ποσότητα ἀλλὰ κατ' αὐτὸ τὸ ποιὸν ὡς εἴπομεν, ὅπως ἀπαλλάττηται τῶν τόπων ἐφά-
σκομεν δεῖν σκοπεῖσθαι καὶ τούτου μνημονεύοντας, ὃς μὲν ἂν θᾶττον ἀπαλλαττόμενος φαίνηται, ταχύν. ὃς δ' ἂν
βραδύτερος, βραδὺν ὀνομάσαι. ἐμφαίνεσθαι δὲ τοῦτο, κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς ἁφῆς, πρὶν κατὰ
πάσης τῆς διαστάσεως ἐνεχθῆναι τὴν ἀρτηρίαν, ὥστ' εἴπερ ὁμαλὸς ὁ σφυγμὸς εἴη, οὐ περιμείναντας τὴν ὅλην
διαστολήν, ἐκ τοῦ μέρους αὐτῆς, περὶ πάσης ἔχει τεκμαίρεσθαι. ἀνωμάλου δ' ὄντος ἁπάσῃ τε χρῆναι παρακο-
λουθεῖν ἐλέγομεν, ἐπιβαλεῖν τε τὴν ἁφὴν διαφερόντως, ὡς ἂν ἔχει μεγέθους τε καὶ σφοδρότητος ὁ σφυγμός.
περὶ μὲν δὴ τοῦ κατὰ τὴν κίνησιν γένους, ἱκανὰ καὶ ταῦτα πρός γε τὸ παρόν. αὖθις γὰρ ἡμῖν, ἐν ταῖς περὶ τῶν
σφυγμῶν διαγνώσεσιν, ἀναγκαῖον αὐτῆς ἔσται μνημονεῦσαι. Περὶ δὲ τοῦ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς
50 ἐφεξῆς λέγωμεν. τριῶν δὴ διαστάσεων οὐσῶν τοῦ σώματος τῆς ἀρτηρίας, μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους, οὐδὲ
μιᾶς οἷόν τε πάσης αἰσθέσθαι, τῆς μὲν κατὰ τὸ μῆκος, ἄντικρυς δῆλον. μέχρι μὲν γοῦν ἐσχάτου πέρατος, ἑκατέρωθεν
ἡ ἀρτηρία σφύζει. βραχεῖ δ' αὐτῆς μέρει τὴν ἁφὴν ὑποβάλλομεν, ὅσον ἂν ὑποκύπτῃ τὸν ὄγκον τοῦ προ-
κειμένου σώματος. αὐτὸ δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ποιοῦν ἢ μακρὸν ἢ βραχὺν εἶναι τὸν σφυγμόν, τὸ μὴ πάσης ἅψασθαι δύ-
νασθαι τῆς ἀρτηρίας κατὰ τὸ μῆκος, ἀλλ' εἶναί τι πάλιν κἀνταῦθα καθ' ἑκάστην φύσιν σώματος ἐπιφανὲς ὑπὸ
τῷ δέρματι. τῇ δ' ἀρίστῃ φύσει δηλονότι τὸ σύμμετρον, οὗ τὸ μὲν πλέον, μακρόν, τὸ δ' ἔλαττον, βραχὺν ποιεῖ
τὸν σφυγμόν, οὐκ ἀριθμῷ δακτύλων ὁρισθῆναι δυνάμενον, ὥσπερ τινές, εἰ μὲν τοῖς τέτταρσιν ὑποπίπτοι, μα-
κρὸν εἶναι λέγουσιν. εἰ δὲ τοῖς τρισίν, μέσον. εἰ δὲ τοῖς δύο, βραχύν. οὐ γάρ ἐστιν ἐν μέτρον σώματος ἀρίστης φύσεως,
ἀλλὰ καθ' ἑκάστην οὐ χαλεπῶς ἐξευρήσεις τὸ ποσόν, ἀπὸ μιᾶς ὁρμηθείς, εἰ μόνον συλλογίσασθαι δυνατὸς εἴης,

τὸ ἀνάλογον. ἐκείνῃ δὲ πάλιν τοὺς ἄλλους παραβάλλων αὖθις, τοὺς ἴσους κατὰ τὸ τοῦ παντὸς τοῦ σώματος μῆκος,
οὕτως ἐρεῖς, ἢ μακροὺς, ἢ βραχεῖς ἔχειν τοὺς σφυγμούς· ὡσαύτως δὲ, ἢ πλατεῖς, ἢ στενοὺς, ἢ ὑψηλοὺς, ἢ ταπεινούς,
καὶ κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις, ἅμα μεγάλους, ἢ μικροὺς, πανταχοῦ γὰρ ἐπὶ τὸ σύμμετρον ἀναφέρων, τοὺς ἄλ-
λους κρινεῖς. ὅτι δὲ καθ' ἕκαστον μὲν τῶν ἄλλων ἐν τοῖς σφυγμοῖς γενῶν, εἷς ὁ σύμμετρος, ἐν μόνῳ δὲ τῷ κατὰ
τὸ ποιὸν, οὐχ ἁπλῶς εἷς, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον μόριον σώματος ἴδιος, ἔμπροσθεν εἴρηται. νῦν δ' οὐ περὶ τούτου πρόκειται λέ-
γειν, ἀλλ' εἰρημένον ὑπομνήσαντας ἐπ' αὐτὸ τὸ προκείμενον ἐπανελθεῖν ἤδη προσήκει, πρόκειται δ' οἶμαι
λέγειν, ὡς οὐδὲ μιᾶς διαστάσεως ἀκριβῶς οἷόν τε τὸ ποσὸν αἰσθήσει διαγνῶναι. ἡ δὲ αἰτία τὸ μέν τοι κοινὸν ἐν
ἁπάσαις ἔχει, τὸ δ' ἴδιον ἐν ἑκάστῃ. πρότερον δ' ἐρήσεται τὸ κοινόν. ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲ μία μέν ἐστι τῶν ἀρτηριῶν
γυμνὴ, περίκειται δὲ πάσαις αὐταῖς, πολλαχόθι μὲν ἐλάττω τε καὶ λεπτότερα σώματα, πολλαχόθι δὲ πλείω
10 τε καὶ παχύτερα παντί που δῆλον, ὡς οὐκ ἴσον ἁπάσαις τὸ αἰσθητὸν ἔσται τῆς κινήσεως, ἀλλὰ ταῖς μὲν πλέον,
ὅσαις ἐλάττονά τε καὶ λεπτότερον, ταῖς δ' ἔλαττον, ὅσαις πλείονά τε καὶ παχύτερα περίκειται σώματα.
τὸ μὲν δὴ κοινὸν, τοῦτο. τὸ δ' ἴδιον, ἑκάστης τῶν διαστάσεων, τῆς μὲν κατὰ τὸ μῆκος, παμπόλλην εἶναι διαφορὰν,
τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὑπάρχοντος πρὸς τὸ φαινόμενον, τῆς δὲ κατὰ τὸ πλάτος ὀλίγην, ἐλαχίστην δὲ τῆς κατὰ τὸ
βάθος, ἐν μὲν γε τῷ μήκει δύο καὶ τρεῖς πήχεις πολλάκις ἐπεχούσης, ὅλης τῆς ἀρτηρίας τρισὶν, ἢ τέτταρσι μόνοις
δακτύλοις ἡ κίνησις φαίνεται τῆς ἀρτηρίας, τοῦ λοιποῦ παντὸς, διὰ τὸ πλῆθος τῶν προκειμένων σωμάτων
ἐγκαλυπτομένου. κατὰ δὲ τὸ πλάτος, ὅταν ὑπὸ τῶν ἑκατέρωθεν ἐν αὐτῇ περικειμένων πολλῶν ἢ παχέων
ὑπαρχόντων, μήτ' αὐτῷ τῷ σώματι τῆς ἀρτηρίας δυνατὸν ᾖ τὴν ἁφὴν ἐπιβάλλειν, μήτε διὰ τὸ πάχος αὐτῶν
ἢ τὸ πλῆθος, εἰς τοὐκτὸς ἡ κίνησις διικνεῖται, πολλαχόθι μὲν ἀπώλεια παντελὴς γίγνεται, πολλαχόθι δ' εἰς
ἐλάχιστον ἡ κίνησις στενοῦται, ὅλη δ' οὐδαμοῦ φαίνεται, διὰ τὸ μηδὲ τὴν ἀρτηρίαν εἶναί που γυμνήν. οὐ μὴν οὐδὲ
20 τὸ βάθος ἀκριβῶς ἐστί που γυμνὸν, ἵνα κατὰ τοῦτο γοῦν ἡ κίνησις αὐτῆς ἅπασα σαφὴς φαίνηται ἀλλ' εἰ καὶ
μηδὲν ἄλλο, δέρμα γοῦν αὐτῷ περίκειται, δι' οὗ τὸν σφυγμὸν αἰσθανόμεθα, πάντως που καὶ αὐτὸ κατα-
κρύπτον. Ὁπότ' οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα, πειρατέον ἐνδείξασθαι τὸν τρόπον τῆς ἀρίστης διαγνώσεως ἐν
ἑκάστῃ διαστάσει, καὶ περὶ πρώτης γε λεγέσθω τῆς κατὰ τὸ μῆκος. Ὅτι μὲν δὴ καὶ ταύτην ἀρίστην ἡγητέον, ἥτις
ἂν πλείστης αἰσθάνεται κινήσεως, ἄντικρυς δῆλον· ὡς γὰρ εἰ καὶ πάσης αἰσθέσθαι δυνατὸν ἦν, τοῦτ' ἂν ἦν ἄριστον,
οὕτως ἐπειδὴ τοῦτ' ἀδύνατον, ὅταν μηδὲν τῶν ἐνδεχομένων αὐτῆς γνωσθῆναι μορίων διαφεύγῃ, τὴν ἁφὴν ἀρίστην
νομιστέον. ὅπως δ' ἄν τις αὐτὴν ποιήσαιτο, πειρατέον εἰπεῖν ὑπομνήσαντας πρότερον, ὡς ἐν τρισὶ τούτοις αἱ
τῶν αἰσθητικῶν γνώσεων ἅπασαι συνίστανται διαφοραὶ, φύσει τε καὶ ἀσκήσει καὶ τρόπῳ τῆς ἐπιβολῆς. ὃς μὲν γὰρ
ἂν εὐαισθητότατον φύσει τε τὸ αἰσθητήριον ἔχῃ γεγυμνασμένον ἱκανῶς, καὶ καθ' ὃν χρὴ τρόπον ἐπιβάλλῃ τοῖς
αἰσθητοῖς, οὗτος ἄριστος ἂν εἴη γνώμων τῶν ἐν τοῖς ὑποκειμένων. ὃς δ' ἂν κατά τι τούτων ἀπολίπηται, καθ' ὅσον
30 ἂν ἀπολίπηται, κατὰ τοσοῦτο χείρων εἰς ἀκριβῆ διάγνωσιν. εἰρήσεται δ' οὖν τῷ πεφυκότι μὲν ἄριστα, γεγυ-
μνασμένῳ δὲ, μὴ ῥαθύμως, ὅπως ἂν ἐπιβάλλων τὴν ἁφὴν ἀκριβῶς αἰσθάνοιτο τῆς κατὰ τὴν ἀρτηρίαν κι-
νήσεως εἰς δύναμιν ἀνθρωπίνην. καὶ ἐπειδὴ περὶ πρώτης τῆς κατὰ τὸ μῆκος διαστάσεως προυθέμεθα λέγειν
τὸν εἰς ταύτην ἐπιτηδειότατον τρόπον τῆς ἐπαφῆς ἐροῦμεν, ἄθλιπτος μὲν οὖν πάντως ἔστω, πολλαχόθι δὲ καὶ
ψαύων ἐπιπολῆς καὶ διαιωρῶν τὴν χεῖρα. χρηστὸς δ' ὁ τοιοῦτος μάλιστα τρόπος, ἐν τοῖς μικροῖς ἅμα, καὶ ἀρρώ-
στοις σφυγμοῖς. θλιψάντων γὰρ τούτους κατά τι, πολὺ τῆς κινήσεως ἀπόλλυται, πολλάκις δὲ, καὶ σύμπασα. πα-
ρά τε γὰρ τὸ ποσὸν τῆς θλίψεως, καὶ προσέτι τὸ ποιὸν τοῦ κατὰ τὴν ἀρτηρίαν τόνου, ποτὲ μὲν πολὺ ἀπολείπεται
τῆς κινήσεως, ποτὲ δ' ἔλαττον, ἔστιν δ' ὅτε καὶ πᾶσα, καὶ διὰ ταῦτα ἀσφαλέστατόν ἐστιν εἰς τὴν τοῦ μήκους διάγνω-
σιν, ἀθλίπτως ἐπιβάλλειν τὴν ἁφήν. καὶ γὰρ οἱ σφοδροὶ σφυγμοὶ φέρουσι μὲν ἀλύπως τὴν μετρίαν θλίψιν, ἀλ-
λ' οὐδὲν ἧττον οὗτοι βλάψονται ψαυόντων ἀθλίπτως. Ὅταν οὖν ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς ἐπαφῆς χρηστότατος μὲν ᾖ τοῖς
40 ἀμυδροῖς σφυγμοῖς, ἀβλαβὴς δὲ καὶ τοῖς σφοδροῖς, οὐκ ἄν τις ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ προέλοιτο. χρὴ δὲ καὶ τοῦτο προσ-
διορίσασθαι φαινόμενον ἐναργῶς, ὡς ἐν ταῖς κατὰ διαφέροντα μόρια τοῦ μήκους τῆς ἀρτηρίας θλίψεσιν, οὐχ
ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἡ κίνησις φαίνεται βλαπτομένη, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἀνώτερον μορίοις μεῖζον ἡ βλάβη,
βραχεῖα δ' ἐν τοῖς κατώτερον, καὶ λανθάνουσα γε πολλάκις ἐν τοῖς σφοδροῖς σφυγμοῖς, οὐ μὴν ἔν γε τοῖς
ἀμυδροῖς. ἐν γε τούτοις εἰ τὸ κατώτερον μόριον θλίψωμεν, εὔδηλος ἡ περὶ τῶν ἀνωτέρων γίνεται βλά-
βη. τὰ δ' ἀνώτερα καὶ κατώτερα πῶς ἐνταῦθα χρὴ νοεῖν, οὐκ ἄδηλον. Ὅτι τὰ πορρωτέρω μὲν μέρη τῆς
καρδίας, κατωτέρω, τὰ δ' ἐγγυτέρω καλούμενα ἀνωτέρω. τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν κώλων καὶ πάνυ συνήθες·
ἐπὶ δὲ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ μορίων καὶ κατὰ τὸν τράχηλον, οὐκέθ' ὁμοίως. κοινὸν δ' οὖν, ἐφ' ἁπάντων ὡς εἴρηται,
τὸ τὰ τῆς καρδίας ἐγγυτέρω θλιβόμενα, μεγάλην τὴν βλάβην ἐργάζεσθαι τοῖς ἐφεξῆς, τὰ δ' ἀποτέρω
πολλάκις μὲν, οὐδ' ὅλως αἰσθητὴν, ὅταν ἱκανῶς ᾖ σφοδρὸς ὁ σφυγμὸς, ἔστι δ' ὅτε καὶ φαινομένην, ἐν τοῖς οὐ
50 σφοδροῖς. Περὶ μὲν οὖν τῆς κατὰ τὸ μῆκος διαστάσεως ἀρκέσει καὶ ταῦτα, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν
δυοῖν ἤδη λέγωμεν, ἃς οὐχ οὕτως εἶναι δύο χρὴ νομίζειν, ὡς ἐπὶ τῶν τετραπλεύρων καὶ κυβικῶν σωμάτων ἔστιν
ἰδεῖν, ἰδίᾳ μὲν τὸ πλάτος, ἰδίᾳ δὲ τὸ βάθος ἀφωρισμένον, ἀλλ' ὥσπερ ἐν κύκλῳ καὶ σφαίρᾳ συγκέχυται πάν-
τα, καὶ μία τις ἡ γραμμῆς ἢ ἐπιφανείας περιφέρεια φαίνεται, τὸν αὐτὸν τρόπον ἡγητέον ἔχειν καὶ ἐπὶ τῆς
ἀρτηρίας, φαίνεται γὰρ ἐν ταῖς ἀνατομαῖς πολλαχόθι μὲν, κυλινδροειδὴς πολλαχόθι δὲ κωνοειδὴς τὸ σχῆ-
μα. πῶς οὖν ἐπῆλθε τοῖς ἰατροῖς ἰδίᾳ μὲν περὶ πλάτους, ἰδίᾳ δὲ, περὶ βάθους ἀρτηρίας διαλέγεσθαι δέον,
ὥσπερ ἔστι καὶ φαίνεται κατὰ τὰς διαιρέσεις, τὸ μέν τοι μῆκος αὐτῆς, τὸ δέ τι κύκλον ὀνομάζειν. ἀμέλει καὶ
ὀνομάζουσιν οὕτω πολλοὶ πολλάκις, οὐ μὴν διὰ παντός γε δυνατὸν, οὔτε τούτοις, οὔτ' ἄλλῳ τινὶ περὶ τῶν ἐναργῶς
φαινομένων διηγουμένων, μῆκος καὶ κύκλον ὀνομάζειν μόνον, ἀλλ' ἀναγκασθήσονται πολλάκις εἰπεῖν τινα

διαστολὴν αὐτῆς, ὑψηλὴν μὲν, στενὴν δέ. καὶ αὖθις ἑτέραν, ταπεινὴν μὲν, πλατεῖαν δέ, καὶ γὰρ φαίνεται ταῦ-
θ' οὕτως ἐναργῶς, ὡς ἀμφισβητῆσαι μηδένα, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα φαινόμενα διαφερούσας ἐννοίας πλάτους
τε καὶ βάθους ἠναγκάσθημεν ἔχειν ἐπὶ τῶν ἀρτηριῶν. ὥσπερ δὲ τὰς τοιαύτας διαφορὰς αἰσθήσει διέγνω-
μεν, οὕτω πολλάκις ὁμολογοῦμεν ἀκριβῶς κυκλοτερῆ τὴν κίνησιν ἡμῖν φαίνεσθαι. καὶ νῦν ἐροῦμεν ὑπὲρ
ἑκατέρων τῶν διαφορῶν κοινῇ, πῶς ἄν τις ἄριστα τὴν ἐπιβολὴν ποιούμενος τῶν δακτύλων, διαγινώσκειν αὐ-
τὰς δύναιτο. καὶ γὰρ οὐ μικρά τις ἀτοπία δόξειεν ἂν ἐν τῇ διαγνώσει ταύτῃ περιέχεσθαι, κατὰ μηδεμίαν ἐπι-
βολὴν, ἁπάσης τῆς διαστάσεως ἡμῶν αἰσθάνεσθαι δυναμένων, μήθ' ὅταν ἐπιπολῆς ψαύωμεν (ἡ γὰρ τοιαύτη μόνον
τὴν ἐσχάτην τῆς κινήσεως αἰσθανομένη, τὸ πρὸ τοῦ, πᾶν ἀγνοήσει) μήθ' ὅταν ἱκανῶς θλίβωμεν (πρὸς γὰρ
τῷ, κατὰ τοὺς σφοδροὺς σφυγμοὺς μόνους ἐγχωρεῖν τοῦτο δρᾶν, ἔμπαλιν ἡ τοιαύτη τῇ πρότερον, τῶν ὑστέρων
10 τῆς διαστάσεως ἀναίσθητος ἔσται, τῶν πρώτων μόνον αἰσθανομένη). κατὰ ταῦτα δ' ἱκανὸν εἰ μέσῃ τινὶ τῶν εἰρη-
μένων ἐπιβολῶν ἑτέρᾳ χρησαίμεθα, τά τε πρῶτα καὶ τὰ τελευταῖα τοῦ διαστήματος ἀγνοήσομεν. ὅτι δ' ἀλη-
θές ἐστιν ὃ λέγω, πειραθεὶς ὁ βουλόμενος γνώσεται. θλίψας γὰρ τοὺς σφοδροὺς σφυγμοὺς (τούτους γὰρ μό-
νους ἐγχωρεῖ θλίβειν) οὐκ εἴσεται πηλίκοι τινές εἰσιν. ἀπόλλυται μὲν γάρ τι καὶ αὐτῆς τῆς κινήσεως, ἐν ταῖς
πλείσταις τῶν θλίψεων ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται. τὸ διάστημα δ' οὐκέτι μικρὸν, ἀλλ' ὀλίγου δεῖν ὅλον διαφθεί-
ρεται. ψαύσας δ' αὖ πάλιν ἐπιπολῆς, οὐχ ἕξει μαντεύσασθαι κατὰ πηλίκου διαστήματος ἡ κίνησις ἠνέχθη. ἡ
μὲν οὖν ἀπορία τοιαύτη. λύσις δ' αὐτῆς, τὸ μὴ ζητεῖν πάντως αἰσθήσει διαγνῶναι τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς, ἀλ-
λ' εἰ καὶ συλλογισμῷ τινὰ δυνάμεθα μηδὲν ἡγεῖσθαι βεβλάφθαι. πρόκειται γὰρ ἡμῖν οὐκ αἰσθήσει πάντως
γνῶναι τὰ συμβεβηκότα τοῖς σφυγμοῖς, ἀλλ' ἁπλῶς γνῶναι. πᾶσα μὲν οὖν ἡ τοιαύτη γνῶσις, αἰσθή-
σεως δεῖται, οὐ μὴν μόνης γε ταύτης, οὐδ' ὡς ἀεὶ τὸ πᾶν εὑρίσκειν δυναμένης, ἀλλ' ἱκανὸν πολλάκις, ἕν τι τῶν
20 αἰσθητῶν παθημάτων, γνώρισμα ποιήσασθαι τῆς τοῦ πράγματος ὅλης οὐσίας. ἔχει γοῦν οὕτως κἀπὶ τῶν νῦν προκει-
μένων. εἰ γὰρ ἐπιπολῆς ψαύοις, ἀναγκαῖον ἤτοι κατὰ πλείονα μόρια προσπιπτούσης αἰσθάνεσθαι τῆς ἀρτηρίας,
ἢ κατ' ἐλάττονα, μεθ' ἣν διάγνωσιν, συλλογισμὸς αἰσθήσει παρακείμενος, ἡμᾶς εἰσέρχεται, μεγάλην μὲν εἶναι δια-
στολὴν, τὴν κατὰ τὰ πολλὰ μόρια κινοῦσαν τὴν ἁφὴν, μικρὰν δὲ, τὴν κατ' ὀλίγα. φέρε γὰρ εἶναι κυκλοτερῆ
τὴν πρόσπτωσιν αὐτῆς ἄρ' οὐ πρόδηλον εἰ μὲν ἀξιόλογος εἴη τὸ μέγεθος ἡ τοῦ κύκλου περιφέρεια, καὶ τὴν ὅλην
εἶναι διαστολὴν τῆς ἀρτηρίας ἁδρὰν. εἰ δ' ἡ περιφέρεια μικρὰ, καὶ τὴν διαστολὴν ὅλην ἰσχνὴν εἶναι, οὔτε γὰρ τὴν
ἰσχνὴν διαστολὴν μεγάλοις ὁρίζεσθαι κύκλοις δυνατὸν, οὔτε τὴν ἁδρὰν μικροῖς. ἀλλ' ἀνάγκη ἀνάλογον ἔχειν τῷ
ποσῷ τῆς διαστολῆς, τὸ ποσὸν τοῦ περιγράφοντος αὐτὴν κύκλου, κατὰ ταῦτα δὲ κἂν εἰ μὴ κύκλος ἀκριβὴς
εἴη τὸ πέρας τῆς διαστολῆς, ἀλλ' οἷον κολοβὸς κατὰ μέρος, ὅπερ ἐν τοῖς ὑψηλοῖς καὶ στενοῖς, ἢ ταπεινοῖς, καὶ πλα-
τέσιν εὑρίσκεται σφυγμοῖς, ὁ συλλογισμὸς ὁ τοῦ ποσοῦ τῆς διαστολῆς ὁμοίως ἂν γίγνοιτο. τά τε γὰρ τῆς δια-
30 στολῆς, τά τε τῆς εἰς ὕψος ἀνόδου πέρατα, τμήματα κύκλου πάντως ἔσται, καὶ ταῦτ' ἤτοι μείζονα ἢ μείονα
καθ' ἑκατέρωθεν, ἤτοι κοιλότερα τῆς περιφερείας ταύτης, ἢ κυρτότερα φαινόμενα πάντως, ἤτοι μακροτέ-
ραν, ἢ βραχυτέραν ἀποφαίνει τῆς ἀκριβῶς κυκλοτεροῦς, τὴν νῦν φαινομένην γραμμὴν, καὶ οὕτως τότ' ἄνισον
τῆς εἰς πλάτος τε καὶ βάθος διαστάσεως, τό τε διαστολῆς ὅλης τὸ ποσὸν ἀναλογιούμεθα. φέρε γὰρ φαί-
νεσθαι κυρτοτέρας μὲν καὶ περιφερεστέρας τὰς ἐν τοῖς πλαγίοις τῆς ἀρτηρίας προσπτώσεις, κοιλο-
τέραν δέ πως καὶ ταπεινοτέραν τὴν κατὰ βάθος, ὥστε μὴ δὲ κύκλου περιφέρειαν ἔτι δοκεῖν ὑπάρχειν, ἀλλ' οἷον
εὐθεῖαν γραμμὴν εἶναι, δῆλον, ὡς ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς πλατὺς ἔσται καὶ ταπεινός. ἡ μὲν γὰρ εἰς τὸ πλά-
τος κίνησις ἐπὶ πλέον ἐκταθεῖσα πλατὺν εἰκότως ἐργάζοιτ' ἄν, ἡ δ' εἰς ὕψος κωλυθεῖσα ταπεινόν. ἔμπαλιν
δὲ, εἰ τὰ μὲν ἐν τοῖς πλαγίοις μόρια τῆς κινήσεως ἀπολίποιτο πολὺ τοῦ μέσου, τὸ μέσον δ' αὐτὸ κυρτὸν ἱκανῶς φαί-
νοιτο, δῆλον ὡς ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς ὑψηλὸς μὲν ἔσται. στενὸς δὲ, παντάπασι δὲ στενῆς τῆς κατὰ τὸ πλάτος αὐτοῦ
40 προσβολῆς γενομένης, ὡς μὴ δοκεῖν μεμειῶσθαι μόνον τὴν ἐν τοῖς πλαγίοις κίνησιν, ἀλλ' ὅλην τελέως ἀπολω-
λέναι, χαλεπὸν γνῶναι, μᾶλλον δ' ἀδύνατον, ὅσον γ' ἐπὶ τούτοις, ὁποῖός τίς ἐστιν ὁ σφυγμός. εἰ μὴ γὰρ διορι-
σμούς τινας παραλάβοιμεν, οὐκ εἰσόμεθα πότερον ὑψηλὸς, ἢ ταπεινὸς, ἢ σύμμετρός ἐστι κατὰ τὸ βάθος. ἅπαντα
γὰρ εἶναι δύναται καὶ γὰρ εἰ ταπεινὸς ἅμα καὶ στενὸς εἴη, τοιοῦτος φανήσεται, καὶ εἰ ὑψηλὸς ἅμα καὶ στενὸς εἴη, τοιοῦτος φανήσεται,
καὶ εἰ σύμμετρος κατὰ βάθος ἅμα καὶ στενός. τὸ μὲν γὰρ εἶναι στενῷ τῷ τοιούτῳ σφυγμῷ, πάντως ὑπάρχει διὰ τὴν εἰς τὸ
πλάτος κίνησιν κεκωλυμένην. ἡ δ' ἀπορία περὶ τοῦ βάθους ἐστὶν, ὃ κἂν ἐκ πολλοῦ διαστήματος, κἂν ἐξ ὀλίγου, καὶ
ἐκ συμμέτρου τὴν κίνησιν ἀρξαμένην ἔχει, τὴν αὐτὴν τοῖς ἐπιπολῆς ἁπτομένοις φαντασίαν ἐργάσεται. στενῆς γὰρ
αἰσθήσονται τῆς κινήσεως. πῶς οὖν διορισθήσεται, πολλαχῇ μὲν καὶ τοῖς τῆς ἁφῆς παθήμασιν, διὰ παντὸς
δὲ τῷ λογισμῷ. λεκτέα δὲ πρότερα τὰ τῆς ἁφῆς, ἐφ' ὧν ἐγχωρεῖ διὰ ταύτης τι λαβεῖν σαφές. ἐγχωρεῖ δ' ἐπὶ
τῶν σφοδρῶν σφυγμῶν, ὑπὲρ ὧν εἴρηται πολλάκις, ὅτι μόνοι θλιβόντων τὴν ἀρτηρίαν οὐκ ἀπόλλυνται. ῥᾷ-
50 στον οὖν ἐπί γε τῶν τοιούτων γνωρίσαι τὸ βάθος τοῦ σφυγμοῦ. θλίψαντι γάρ σοι τάχα μὲν καὶ διὰ τῆς τῆς
ἁφῆς, ἐὰν ᾖ γεγυμνασμένη τε καὶ ἁπαλὴ, καὶ ἀκριβῶς αἰσθανομένη φύσιν, γενήσεταί τι διάγνωσις τοῦ δια-
στήματος τῆς κινήσεως. εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ὅ γε χρόνος ὁ τῆς κινήσεως ἐνδείξεται τὸ ποσὸν τῆς διαστάσεως. εἰ γὰρ οἷός τ' εἴης
διακρίνειν, ἰδίᾳ μὲν τὸ ποιὸν τῆς κινήσεως, ἐν ᾧ τὴν κατὰ τάχος τε καὶ βραδυτῆτα διαφορὰν εὑρίσκομεν, ἰδίᾳ
δὲ, τὴν κατὰ τὸν χρόνον ἐν ᾧ βραχυχρονίους κινήσεις διαγινώσκομεν, οὐκ ἄν σε λανθάνει κατὰ τὴν ἐπίθλι-
ψιν αὐτῶν οὐδέτερον. εἰ δ' ἄμφω λάβοις, οὐ χαλεπῶς συλλογιῇ περὶ τῆς διαστάσεως. φέρε γὰρ εἶναι ταχεῖαν μὲν,
τὴν κίνησιν. πολυχρόνιον δὲ, παντί που δῆλον, ὡς κατὰ μεγίστης αὐτῇ διαστάσεως ἐνήνεκται. πάλιν οὖν ἔστω βρα-
δεῖά τε καὶ βραχυχρόνιος, εἴη ἂν οἶμαι καὶ ἥδε κατὰ ἐλαχίστης διαστάσεως ἐνηνεγμένη. σφοδροῦ μὲν ὄντος τοῦ
σφυγμοῦ κατὰ τόνδε τὸν τρόπον διαγινώσκειν τοῦ βάθους τὸ ποσὸν, ἀμυδροῦ δ' ὄντος, ἡ μὲν αἴσθησις ὠφελεῖν

ἡμᾶς οὐδὲν ἔτι δύναται, θλιβόντων γὰρ ἀπόλλυται παντελῶς ἡ κίνησις ἐν τοῖς τοιούτοις σφυγμοῖς, τῷ λόγῳ
δὲ τηνικαῦτα, τὸ πᾶν ἐξιχνευτέον. εἰρήσεται δὲ περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων, ὡς οὐ πᾶσαι πάσαις
διαφοραῖς μίγνυσθαι δύνανται, καὶ διορισθήσεται. τίνες δ' εἰσὶ καὶ ὁπότε, καὶ ὅπως, ὥστ' ἐκ τῶν ἄλλων τῶν φαινο-
μένων ἐναργῶς, ἐνδεῖξαι τι καὶ περὶ τῶν οὐ φαινομένων, ἐν ἐκείνοις διδαχθήσεται. καὶ διότι στενὸς θ' ἅμα καὶ ἀμυ-
δρὸς σφυγμὸς ὑψηλὸς οὐκ ἄν ποτε γένοιτο. περὶ μὲν δὴ τούτων ἀρκέσει καὶ τὰ τοσαῦτα. Περὶ δὲ τῶν
ῥυθμῶν ἐφεξῆς ἐροῦμεν εἰς ταύτην τὴν τάξιν τῆς διδασκαλίας ἀγόμενοι, κατὰ τὴν οἰκειότητα τῆς διαγνώ-
σεως, ἐπεί τοι κατά γε τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τὰ καθ' ἓν μόριον σφυγμοῦ, καὶ μάλιστα τὴν διαστολὴν
συνιστάμενα γένη, πρότερον ἐχρῆν ἐπελθεῖν, ὡς ἐν τοῖς περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν ἐποιησάμεθα. ἀλλ' ἐπεὶ τὰ
μὲν ἐν ἑνὶ μορίῳ συνιστάμενα γένη, τὰ τῶν εἰρημένων ὑπόλοιπα, κοινῆς δεῖται διδασκαλίας, τὸ δὲ τῶν ῥυθ-
10 μῶν τοῖς προειρημένοις δύο γένεσιν ἔζευκται κατὰ τὴν διάγνωσιν, ὡς αὐτὸς περὶ αὐτῶν λόγος ἐνδείξεται, διὰ
τοῦτ' ἐφεξῆς ἐροῦμεν περὶ ῥυθμῶν, τὸν περὶ σκληρότητος καὶ σφοδρότητος λόγον, εἰς τὸ μετὰ τοῦτο βι-
βλίον ἀναβαλλόμενοι. ὥσθ' ἕκαστον τῶν ὑπομνημάτων τελείαν ἔχειν τῶν παρακειμένων ἀλλήλοις κατὰ τὴν διά-
γνωσιν τῶν γενῶν τὴν διδασκαλίαν. ἐπεὶ τοίνυν ὁ ῥυθμὸς ἐν τῷ παραβάλλειν τὸν χρόνον τῆς διαστολῆς τῷ χρό-
νῳ τῆς συστολῆς γίνεται, χρὴ δηλονότι διαγνωστικοὺς ἡμᾶς ὑπάρχειν, ἰδίᾳ πρότερον ἑκατέρου τοῦ χρόνου. τοῦτο
δ' οὐ πάνυ τι ῥᾴδιον. εἰ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ λεχθέντων ἀναμνησθείημεν, ἡνίκ' ἐζητοῦμεν πότερα πά-
σης αἰσθέσθαι δυνατόν ἐστι τῆς διαστολῆς καὶ τῆς συστολῆς, ἢ διαφεύγει τι τῆς κινήσεως ἡμᾶς ἑκατέρας, εἰσόμεθα ὅπως
χαλεπόν ἐστι, μᾶλλον δ' ἀδύνατον, ἅπαντος τοῦ κατὰ ταύτας χρόνου τὴν διάγνωσιν ποιήσασθαι, δέδεικται γὰρ
ἐκεῖ τά γε πρῶτα τῆς διαστολῆς, τά τε τελευταῖα τῆς συστολῆς ἄγνωστα. καθ' ὅσον δ' αὖ τι τῆς κινήσεως διαλαν-
θάνει, κατὰ τοσοῦτον οἶμαι καὶ τοῦ χρόνου διαφεύξεται. πρῶτον δ' αὐτὸ τοῦτο πάλιν, ἀναμνηστέον τε, καὶ διοριστέον.
20 ὥστ' αὐτὸ ἦν τότ' ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ ζητηθὲν καὶ τὸ νῦν ὀλίγον ἔμπροσθεν. ἐκεῖ μὲν γὰρ, ἐζητεῖτο περὶ διαστολῆς
ἁπλῶς, ἐνταυθοῖ δὲ, περὶ τοῦ κατὰ τὸ ἐν αὐτῇ ποσὸν χρόνου. ἐν μὲν οὖν τῷ ζητεῖν ἁπλῶς εἰ πάσης αἰσθάνεσθαι
δυνατόν ἐστι τῆς διαστολῆς. ὅταν αὖ διαφεύγῃ τῆς κινήσεως τὴν ἁφὴν, τοῦτ' αὖ ἀδιάγνωστον εἶναι φήσομεν. ἐν
δὲ τῇ διαγνώσει τοῦ κατ' αὐτὴν ποσοῦ, πηλίκον ἐστὶ τὸ διάστημα, καθ' οὗ κεκίνηται, σκοπούμεθα. καὶ δέδεικται
μικρῷ πρόσθεν, ὡς εἰ μόνου τοῦ πέρατος τῆς διαστολῆς ἀκριβῆ τὴν διάγνωσιν ἔχοιμεν, συλλογισμὸς ἡμῖν, πα-
ρακείμενος αἰσθήσει, τὴν ἔνδειξιν τοῦ κατ' αὐτὴν ποσοῦ ποιήσεται. δυνατὸν οὖν ἐστι μηδενὸς ἄλλου μορίου τῆς
κινήσεως, πλὴν τοῦ ἔξω πέρατος αἰσθανομένους. ὅση μέν τίς ἐστι κατὰ τὸν χρόνον, ἀγνοεῖν, καθ' ὅσον δ' ἐνήνεκ-
ται διαστήματος διαγιγνώσκειν. τούτων οὖν τὸ μὲν ἕτερον ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τὴν ζήτησιν ἔχει. τὸ δ' ἕτερον οὐ
πρὸ πολλοῦ πεπαύμεθα διεξιόντες. ἀναμνησθῶμεν οὖν πάλιν ὡς ἐν τοῖς σφοδροῖς σφυγμοῖς, εἰ θλίψαιμεν
συμμέτρως τὴν ἀρτηρίαν, τὰ μὲν πρῶτα τῆς κινήσεως γνωριοῦμεν, ἀγνοήσομεν δὲ τὸ ποσὸν τοῦ διαστήματος. ἔτι
30 δὲ καὶ τοῦτο προσαναμνησθῶμεν, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ κατ' ἀρχὰς εὐθὺς ἐδείχθη, μήτ' αὐτὴν τὴν ποσότητα χρό-
νου κινήσεως ἐξετάζειν, καὶ τάχος ἢ βραδύτητα διαγιγνώσκειν. τοῦτο γὰρ ἡμῖν εἰς τὰ παρόντα δεῖ πάντων, ἵν' ἀ-
κριβῶς καὶ διηρθρωμένως εἰδῶμεν, εἰ διενήνοχεν ἡ τοῦ διαστήματος, καθ' οὗ τὴν κίνησιν ἐνηνέχθαι συμβέβηκεν διά-
γνωσις, τῆς τοῦ χρόνου, καὶ ὡς ἑκατέρων, ἑτέρα τίς ἐστιν, ἡ τάχους ἢ βραδύτητος σκοπουμένη. τρεῖς εἰσιν· ἡ μὲν πρώτη
λεχθεῖσα τοῦ διαστήματος τὸ ποσόν. ἡ δὲ δευτέρα τοῦ χρόνου τῆς κινήσεως τὸ ποσόν. ἡ δὲ τρίτη τὸ ποιὸν τῆς κινήσεως. εἰς
δὲ τὴν περὶ τῶν ῥυθμῶν διάγνωσιν, οὔτε τῆς πρώτης, οὔτε τῆς τρίτης, ἀλλ' αὐτῆς τῆς δευτέρας μόνης δεόμεθα. τοιαύτην
τοιγαροῦν εἶναι χρὴ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἁφῆς, οἵα μάλιστ' ἅπασαν ἀκριβῶς θεωρήσειε τὴν κίνησιν τῆς ἀρτηρίας.
ὡς ὅσα κατὰ τὸ πρῶτον βιβλίον εἴρηται, ζητούντων ἡμῶν, εἰ πάσης αἰσθέσθαι δυνατόν ἐστι τῆς κινήσεως
ἀναμνησθῆναι προσήκει γνόντας, ἓν καὶ ταυτὸν ἐκεῖνό τε καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ πρόβλημα, τῇ γε δυνάμει. προβάλ-
λεσθαι δὲ τῇ λέξει διαφερόντως. εἰ δὴ ταῦτα πάντα περινοήσαιμεν, εἰσόμεθα τὸ χαλεπὸν τῆς προκειμένης
40 διαγνώσεως. Ἔστω γάρ τινα σφυγμὸν εἶναι μέγαν μὲν, ἀλλ' ἀμυδρόν. οὐκοῦν οἷόν τε τούτου φωρᾶσθαι τῆς
διαστάσεως ἁπάσης τὴν κίνησιν, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἔξω πέρατος. ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς συστολῆς, εἴπερ ἄρα, τὴν ἀρχὴν
μόνην καὶ τὴν ἀποχώρησιν, ἄλλο δ' οὐδέν. ἐπιπολῆς οὖν ψαύειν τῶν τοιούτων χρὴ σφυγμῶν ὡς πολλάκις εἴρηται.
τῇ δὲ τοιαύτῃ τῆς ἁφῆς ἐπιβολῇ τοῦ μὲν διαστήματος τῆς διαστολῆς τὸ ποσὸν, οἷόν τε διαγνῶναι, τοῦ δὲ χρόνου τῆς
κινήσεως ἀδύνατον. ἐπὶ δὲ τῆς συστολῆς οὐ μόνον τοῦ χρόνου τῆς κινήσεως ἀδύνατον ἐξευρεῖν τὸ ποσὸν, ἀλλὰ καὶ τοῦ
διαστήματος αὐτοῦ. τελέως γὰρ αὐτῆς ἀναισθήτου γινομένης, ἀνάγκη πάντων ὁμοῦ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῇ τὴν
ἀπώλειαν γίγνεσθαι. ὥστ' οὐ μόνον τὸ ποσὸν τοῦ διαστήματός τε καὶ τοῦ χρόνου τῆς κινήσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ποιὸν
ἐν ᾧ τάχους τε καὶ βραδύτητος διάγνωσις ἡμῖν ἐγίγνετο, παντάπασιν ἡμῖν ἀναίσθητον ἔσται. πῶς γὰρ ἂν ἔτι
καὶ δύναιτο διαγιγνώσκεσθαι τὸ ποσὸν τῆς κινήσεως, ὅπου μηδ' ὅλως αἴσθησις γίνεται κινήσεως. ὑπάρχειν γὰρ
δεῖ πρότερον τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος τῆς ποιότητος. ταύτης τοίνυν παντάπασιν ἐκφυγούσης τὴν αἴσθη-
50 σιν οὐχ οἷόν τε τὴν ποιότητα διαγιγνώσκεσθαι. πῶς οὖν ἐν τοῖς τοιούτοις σφυγμοῖς οἷόν τε διαγνῶναι τὸν ῥυθ-
μὸν, ἐν οἷς ἄρδην μὲν ἀπόλωλεν ἡ συστολὴ, τῆς διαστολῆς δὲ, μόνον τὸ ἐκτὸς ἀποσώζεται πέρας. ἀλλ' οὐδ' ἐπ'
ἄλλου τινὸς τῶν ἀμυδρῶν οἷόν τε τῆς συστολῆς αἰσθέσθαι. μόνων τοίνυν τῶν οὐκ ἀμυδρῶν γνωρίζοντες τὴν κί-
νησιν, ἔν τε τῷ διαστέλλεσθαι καὶ συστέλλεσθαι τὴν ἀρτηρίαν, μόνων τούτων καὶ τὸν ῥυθμὸν διαγνωσόμεθα, συμ-
μέτρως οὕτω δηλονότι τὴν ἐπιβολὴν τῶν δακτύλων ποιούμενοι, καθὰ πρόσθεν εἴπομεν, ὡς μηδὲν τῆς ἐκτὸς κι-
νήσεως κωλύουσαι. μᾶλλον γὰρ ἤδη θλίψαντες τὴν ἀρτηρίαν μᾶλλον ἢ δεῖ, παύσασθαι τὴν κίνησιν αὐτῆς ἀναγ-
κάσομεν, εἰ μή τις κἂν τούτοις ἀδιάγνωστος ὁ ῥυθμὸς, εἴ γε διὰ παντὸς ἡμᾶς τά τε πρῶτα τῆς διαστολῆς καὶ τὰ
τελευταῖα τῆς συστολῆς ἐκφεύγει, εἰ μή τι παντελῶς βραχέως ὄντως τῶν διαφευγόντων, οὐδὲν ὁ ῥυθμὸς μέγα
βεβλάψεται. τάχα γὰρ αὖτις εἴποι καὶ τοῦτο διορισμοῦ μέντοι δεῖ τῷ λόγῳ. κατὰ μὲν γὰρ τοὺς σφοδροτάτους

σφυγμοὺς, ἀληθὲς ἂν εἴη τὸ λεγόμενον, κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους οὐκέτ' ἀληθὲς, καὶ μάλισθ' ὅσοι σφοδρότητος
ὀλίγον μετέχουσιν. ἱκανὸν γὰρ ἦν ἐπὶ τούτων τὸ διαφεῦγον τὴν αἴσθησιν, καὶ βλάπτειν ἤδη τὸν ῥυθμὸν δυνά-
μενον. ἐκ τῶν εἰρημένων οὖν ἁπάντων σαφὲς ἤδη γέγονεν ὡς ἐν τοῖς σφοδροτάτοις μόνοις σφυγμοῖς ἡ διά-
γνωσις ἐστὶ τῶν ῥυθμῶν. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἢ καὶ παντάπασιν ἀδιάγνωστος ὡς ἐπὶ τῶν ἀμυδρῶν, ἢ
πόρρω τῆς ἀκριβοῦς ὡς ἐπὶ τῶν ἧττον μὲν σφοδρῶν, οὐδέπω δὲ ἀμυδρῶν. ἡ μὲν οὖν ἀπορία, τοιαύτη. πει-
ρατέον δ' αὐτὴν ἰᾶσθαι καθ' ὅσον οἷόν τε. πρῶτον μὲν οὖν, οὐκ ἐπὶ τῶν ἀμυδρῶν τε σφυγμῶν, οὐ μὴν ἱκα-
νῶς γε σφοδρῶν, ὁμοίας τῆς βλάβης, ἔν τε ταῖς διαστολαῖς καὶ ταῖς συστολαῖς γινομένης, ἔνεστι πως ἐν-
τεῦθεν παραμυθήσασθαι τὴν ἀπορίαν. ὃν γὰρ ἔχει λόγον ὁ πᾶς τῆς διαστολῆς χρόνος πρὸς τὸν πάντα τῆς
συστολῆς, τὸν αὐτὸν ἔχει λόγον καὶ τὰ διαφεύγοντ' αὐτῶν τὴν αἴσθησιν μόρια, πρὸς ἄλληλα, δηλονότι, καὶ τὰ
10 σωζόμενα, τὸν αὐτὸν ἕξει πρὸς ἄλληλα λόγον. ὥστ' εἰς τὴν ἀπ' αὐτῶν πρόγνωσιν οὐ μέγα βεβλαψόμεθα, διπλασίου
γὰρ ὄντος, εἰ τύχοι, τοῦ παντὸς τῆς συστολῆς χρόνου, τῷ παντὶ τῆς διαστολῆς παραβαλλομένου, διπλασίου
δ' ὁμοίως ὄντος καὶ σωζομένου παραμετρουμένου, τὴν ἀπὸ τῶν ῥυθμῶν πρόγνωσιν, ὁμοίαν ἕξομεν ἐκ τῶν αἰσθη-
τῶν μορίων τῆς κινήσεως, ἣν ἂν καὶ πάσης αὐτῆς σωζομένης ἔχομεν. ἐπὶ μέντοι τῶν ἀμυδρῶν τὴν ἀπο-
ρίαν οὐκ ἔθ' ὁμοίως ἔστι τε παραμυθήσασθαι. καὶ γὰρ ἢν οἱ τὸν χρόνον τῆς διαστολῆς τῷ λοιπῷ παντὶ παραβάλ-
λοντες, εὑρίσκειν εὐπορίαν ζητῶσιν, ἢ ἄδηλός ἐστι. πειρατέον δὲ πρότερον εἰπεῖν αὐτὴν σαφῶς, εἶθ' οὕτως ὅπῃ
μεμψόμεθα λεκτέον. ὄντων τοίνυν τεττάρων μορίων τοῦ σφυγμοῦ, διαστολῆς τε καὶ συστολῆς καὶ δυοῖν ἠρε-
μιῶν. ἑτέρας μὲν ἐπὶ τῇ διαστολῇ πρὸ τῆς συστολῆς, ἑτέρας δ' ἐπὶ τῇ συστολῇ πρὸ τῆς διαστολῆς, ὅσοι μὲν
ἀδιάγνωστον αἰσθήσει τὴν συστολὴν εἶναι φασὶν, ἰδίᾳ μὲν τὸν τῆς διαστολῆς χρόνον τιθέασιν, ὃν δὴ κινήσεως καλοῦ-
σιν, ἰδίᾳ δὲ τῶν ὑπολοίπων δυοῖν μορίων, καὶ ἠρεμίαν τε καὶ συστολὴν ὀνομάζουσιν, καὶ τὸν τούτων τῶν δυοῖν
20 χρόνον πρὸς ἀλλήλους λόγον, ῥυθμὸν εἶναι φασίν. ὅσοι δὲ τῆς συστολῆς αἰσθάνεσθαι φασὶν, οἱ μέν τινες αὐτῶν,
τὸν τῆς διαστολῆς μόνον χρόνον τῷ τῆς συστολῆς παραβάλλοντες, τὸν ῥυθμὸν γίγνεσθαι φασὶν, οἱ δέ τινες προσνέ-
μουσιν ἑκατέρᾳ τῶν κινήσεων τὸν χρόνον τῆς μετ' αὐτὴν ἡσυχίας. τριῶν οὖν τούτων δοξῶν οὐσῶν περὶ τῶν ἐν
τοῖς σφυγμοῖς ῥυθμῶν, οἱ μὲν ἀπὸ τῆς δευτέρας ὁμολογήσουσι μηδὲν εἰπεῖν ἔχειν πρὸς τὰς εἰρημένας ἀπορίας.
οἱ δ' ἀπὸ τῆς πρώτης τε καὶ τρίτης ἴσως ἂν εὐπορεῖν δόξαιεν, οἱ μὲν, ὅτι τὸν τῆς φαινομένης κινήσεως χρόνον
ἅπαντι τῷ λοιπῷ τῷ τῆς ἡσυχίας ὑπ' αὐτῶν καλουμένης παραβάλλουσιν, οἱ δ' ὅτι τὸν τῆς φαινομένης κι-
νήσεως χρόνον ἅμα τῷ χρόνῳ τῆς μετ' αὐτὴν ἡσυχίας πρὸς τὸν λοιπὸν, τὴν ἀρχὴν τῆς συστολῆς, ὅρον τῆς τῶν
προτέρων δυοῖν χρόνοιν συνθέσεως ποιούμενοι. ἄξιον δ' ἑκατέρων θαυμάσαι, τῶν μὲν πρώτων, εἰ τὰ περὶ τῆς
συστολῆς εἰρημένα μέμνηνται μόνα, τῶν ἐπὶ τῆς διαστολῆς ῥηθέντων ἐπιλαθόμενοι. ἐν γὰρ τοῖς ἀμυδροῖς σφυγμοῖς, τὸ
μὴ ποσὸν τοῦ διαστήματος, ἐν ταῖς διαστολαῖς, συλλογισμῷ γνωστὸν ἐδείκνυμεν ὑπάρχειν. τὸν δὲ χρόνον τῆς κινήσεως
30 ἀδιάγνωστον ὑπάρχειν, μόνων τῶν ἐκτὸς αὐτῆς περάτων εἰς αἴσθησιν ἡκόντων. οὐκ οἶδ' οὖν ὅπως λέγουσιν παραβάλ-
λειν τὸν χρόνον τῆς διαστολῆς τῷ λοιπῷ παντὶ, καὶ γὰρ τοῦ ταύτης χρόνου τὸ αἰσθητὸν, ὀλίγον παντάπασιν,
εἰ μή τι τοῦτ' αὐτὸ μόνον ἐθέλουσι παραβάλλειν τῷ λοιπῷ παντί. καὶ γένοιτ' ἂν οὕτως ὁ ῥυθμὸς αὐτοῖς λόγος
τοῦ φαινομένου χρόνου τῆς κατὰ τὴν διαστολὴν κινήσεως πρὸς τὸν λοιπὸν ἅπαντα. τοῦτο δ' εἰ λέγουσι, δυνατὸν
μέν τοι λέγουσιν, οὐ μὴν καὶ χρήσιμόν γε. μηδενὸς ἐκ τοῦ τοιούτου ῥυθμοῦ προγνωσθῆναι δυναμένου, καθ' ὃν ὁ χρό-
νος τοῦ φαινομένου μορίου τῆς διαστολῆς τῷ λοιπῷ παντὶ παραβάλλεται, τῷ συγκειμένῳ ἔκ τε τοῦ τῆς ἐκτὸς
ἠρεμίας καὶ τοῦ τῆς συστολῆς, καὶ τρίτου τοῦ τῆς ἐντὸς ἠρεμίας, καὶ τετάρτου τοῦ μὴ φαινομένου μέρους τῆς δια-
στολῆς. πρὸς δὲ τὸ μηδὲν χρήσιμον ἐκ τῆς τοιαύτης διδασκαλίας δύνασθαι λαβεῖν ἔτι καὶ τὴν ἔννοιαν οὗτοι τοῦ
ῥυθμοῦ ἔχουσιν. ὡς εἰ καὶ μουσικός τις εἶναι προσποιούμενος, οὐ τοῦ τῆς ἄρσεως χρόνου πρὸς τὸν τῆς θέσεως λό-
γον ἔφασκεν ὑπάρχειν τὸν ῥυθμὸν, ἀλλὰ τοῦ φαινομένου μορίου τῆς ἄρσεως πρὸς τὸν λοιπὸν πάντα. παραπλή-
40 σια δ' αὐτοῖς καὶ οἱ ἀπὸ τῆς τρίτης αἱρέσεως ἁμαρτάνουσι, μόνῳ τῷ προσνέμειν τὸν χρόνον τῆς ἐκτὸς ἠρεμίας
τῷ τῆς διαστολῆς, βέλτιον ἐκείνων φρονοῦντες, καθ' ὅσον δ' ἐπελάθοντο καὶ αὐτοὶ, τὸν* τῆς συστολῆς χρόνον ἀδιάγνω-
στον ὑπάρχειν αἰσθήσει κατὰ τοὺς ἀμυδροὺς σφυγμοὺς, ὁμοίως σφαλλόμενοι. τρίτον δ' αὖ πάλιν ἐξαίρετον οὗτοι
προσυποτίθενται τῷ καὶ τῆς συστολῆς τὴν πρώτην ὁρμὴν αἰσθητὴν εἶναι διὰ παντὸς, οὔσης οὐδὲ ταύτης ἐπὶ
τῶν ἀμυδρῶν σφυγμῶν αἰσθητῆς. κατὰ ταῦτ' οὖν ἅπαντα τὰς ἐν ταῖς αἱρέσεσι πολλὰς ἀπορίας ἀνάγκη συμ-
πίπτειν, ἐν ταῖς τῶν ῥυθμῶν διαγνώσεσι. καὶ διὰ τοῦτ' οἶμαι μηδ' ἐπιχειρῆσαι τι γράψαι τοὺς μεθ' Ἡρόφιλον
εἰς τὴν ἀπ' αὐτῶν πρόγνωσιν. αὐτὸς δὲ ὁ Ἡρόφιλος πολλαχόθι μὲν ῥυθμῶν εἰς τὰς προγνώσεις μνημονεύει.
χαλεπὸν μὴν ἐξευρεῖν τίποτε καὶ λέγει τὸν ῥυθμὸν, ἆρά γε τὸν λόγον τοῦ τῆς διαστολῆς μόνου χρόνου πρὸς
τὸν τῆς συστολῆς μόνης, ἢ καὶ αὐτὸν τῆς ἑπομένης ἑκατέρᾳ τῶν κινήσεων ἠρεμίας προσνέμει. καὶ διὰ τοῦτο
δὲ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κληθεῖσιν Ἡροφιλείοις ὁμολογεῖται τί ποθ' οἱ περὶ αὐτοῦ φρονεῖ δεόντως. οὔτε γὰρ αἱ λέξεις αὐτοῦ θάτε-
50 ρον ἐνδείκνυνται σαφῶς, οὔθ' ἡ τῶν πραγμάτων φύσις ἱκανὴ πιστώσασθαι. εἰ μὲν οὖν τὴν ἑτέραν τῶν δοξῶν
φυλάττωμεν ἑπόμενοι τοῖς μουσικοῖς, τοὺς τῶν ἡσυχιῶν χρόνους προσθήσομεν τοῖς τῶν προηγουμένων κι-
νήσεων. εἰ δὲ τὴν εἰς τὰς προγνώσεις χρείαν τὴν κίνησιν τῇ κινήσει παραβάλλοντες, ἰδίᾳ τὸν τῶν ἡσυχιῶν χρό-
νον ἐπισκεψόμεθα. Ὅταν οὖν δυοῖν θάτερον ἢ τὴν ἔννοιαν τῆς προσηγορίας ἀναγκαῖον ἢ διαφθεί-
ρειν, ἢ τὴν χρείαν ἀνατρέπειν, ἐν ἀπορίᾳ δυσμεταχειρίστῳ καθιστάμεθα. χρὴ δ' ὅμως ἐπειδὴ τὸ ἕτερον αὐτῶν ἑλέ-
σθαι προσήκει, προτιμῆσαι τὸ χρήσιμον εἰς τὰς προγνώσεις καταφρονήσαντα τοῦ παρὰ τοῖς μουσικοῖς ὀνόματος.
τί γὰρ καὶ βλαβησόμεθα, προγιγνώσκοντες μὲν ἐκ τοῦ λόγου τὸν κατὰ τὰς κινήσεις χρόνον, ὄνομα δ' ἴδιον
αὐτῷ μηδὲν ἔχοντες. οὐ γὰρ ἐν οἷς ἀποροῦμεν ὀνομάτων, ἀλλ' ἐν οἷς προγιγνώσκειν ἀδυνατοῦμεν ἡ τέχνη βλάπτεται.
κείσθω τοίνυν διὰ τὴν χρείαν ἐν τῷ λόγῳ τοῦ χρόνου τῶν κινήσεων τὸν ῥυθμὸν συνίστασθαι, ζητησόντων ἡμῶν

ἰδίᾳ

ἴδια ποτὲ τὸ δοκοῦν Ἡροφίλῳ. ἀλλὰ κἂν τοῦτο θῶμεν, ἔοικεν ἔτι μένειν ἡ χρεία, μήτε παντὸς τοῦ τῆς διαστολῆς χρόνου δυναμένου γνωσθῆναι, πλὴν ἐν τοῖς σφοδροτάτοις σφυγμοῖς, μήτε τῆς συστολῆς τὴν ἀρχὴν τῶν πάντων αἴσθησιν ἐχούσης. πῶς οὖν Ἡρόφιλος πρῶτός τινα πρὸς αἴσθησιν ὑποτίθεται χρόνον, ᾧ τοὺς ἄλλους μετρῶν, ἢ δυοῖν, ἢ καὶ τριῶν, ἢ καὶ πλειόνων εἶναι φάσκει. ἤτοι τελέων τε καὶ ὡς αὐτοὶ καλοῦσιν ἀπαραύξων ἢ καὶ ἀπηυξημένων ἐπ' ὀλίγον, ἢ ἐπὶ πλεῖον, ἢ ἐπὶ πλεῖστον. ὡς γὰρ ἐπὶ πάντων ἀκριβῶς τῶν σφυγμῶν διαγινώσκων τοὺς χρόνους, εἴτε τῶν κινήσεων μόνων, εἴτε καὶ τῶν μετ' αὐτὰς ἡσυχιῶν, οὐδὲν διαφέρει πρός γε τὴν παροῦσαν χρείαν ἔοικε ταῦτα γράφειν. εἰ μή τι οὐκ ἐπὶ πάντων, ἀλλ' ἐφ' ὧν δυνατὸν ἐπὶ τούτων μόνον ἡγητέον αὐτὸν τὰ τοιαῦτα γράφειν. τοῦτο μὲν οὖν τάχ' ἂν ἰδίᾳ ποθ' ὕστερον ἐπισκεψόμεθα. νυνὶ δ' οὐ γὰρ πρόκειται τὸ δοκοῦν Ἡροφίλῳ ζητεῖν. ἀλλὰ τἀληθές τε ἅμα καὶ χρήσιμον ἐξευρεῖν, τοῦτο πειρατέον ἐνδείξασθαι σαφῶς, ὡς ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων ἡμῖν πειρωμένοις εὑρέθη. ἔχει δὲ ὧδε. τὸ ποιὸν τῆς κινήσεως κατὰ τὴν διαστολὴν τῷ ποιῷ τῆς κατὰ τὴν συστολὴν κινήσεως παραβάλλοντες, ἐννέα μὲν τὰς πρώτας εὑρίσκομεν διαφορὰς τὰς ἐν τῷ διαγράμματι δηλουμένας. ἐν ἑκάστῃ δ' αὐτῶν, ἄλλας πολλάς, ἀρρήτους μὲν λόγῳ, τῷ δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων διαγινωσκομένας. ὅτι δέ τι δηλοῦν ἑκάστη διαφορὰ πέφυκεν, ἐν τοῖς περὶ προγνώσεως ἐροῦμεν. ἀλλ' οὖν γε πρῶτον ὑπογράψομεν τὸ διάγραμμα. σαφὲς ἑτοίμως γενησόμενον τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν γεγυμνασμένοις. ἐφεξῆς δὲ μηνύσομεν. ὅπως πάλιν ἑκάστῃ διαφοραὶ πολλαὶ συνίστανται τῷ ποσῷ. διαφέρουσαι κἂν ὁμογενεῖς ὦσι. διαστολαί. συστολαί. ταχεῖα, ταχεῖα, ταχεῖα, σύμμετρος. ταχεῖα, βραδεῖα, σύμμετρος, ταχεῖα. σύμμετρος, σύμμετρος. σύμμετρος, βραδεῖα. βραδεῖα, ταχεῖα. βραδεῖα, σύμμετρος. βραδεῖα, βραδεῖα. τῆς τοίνυν πρώτης ἐν τῷ διαγράμματι γεγραμμένης διαφορᾶς, ἑκατέρας τῆς κινήσεως ταχεῖαν ἐχούσης, ἐνδέχεται μὲν τὴν ἐν διαστολῇ κίνησιν ἐσχάτως ἠπεῖχθαι, τὴν δ' ἐν τῇ συστολῇ βραχεῖ τινὶ τῆς συμμέτρου τε καὶ μέσης ὑπερέχειν. ἢ ἔμπαλιν, βραχεῖ μὲν ὑπερέχειν τὴν ἐν τῇ διαστολῇ. παμπόλλῳ δὲ τὴν ἐν τῇ συστολῇ, ἢ ἀμφοτέρας ὀλίγῳ, ἢ ἀμφοτέρας παμπόλλῳ. ἢ τὴν μὲν ὀλίγῳ, τὴν δὲ πλέονι μέν. ἢ κατ' ὀλίγον ἐλάττονι. ἢ κατὰ πολύ, ἢ ὅπως οὖν ἑτέρως. ἡ γὰρ ποικίλη σαφής. καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ἢ ὡς οὐ φαίνεται τοῦτο γιγνόμενον, ἢ ὡς δηλοῦν οὐδὲν πέφυκε. καὶ γὰρ καὶ γίνεται καὶ δηλοῖ μέγιστα καὶ ἡμῖν ἀπὸ τῆς τοιαύτης διαγνώσεως, ἤρκε προγινώσκειν, οὐ δεομένοις τῶν πρώτων χρόνων ὁλοκλήρων τε καὶ παρηυξημένων. ὅτι δ' ἡ τοιαύτη διάγνωσις, οὐ δεῖται πάσης τῆς κινήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ μέρους αὐτῆς τοῦ τυχόντος δύναται γίγνεσθαι πρόδηλον παντί. πλὴν εἰ ἀνώμαλος ποτ' εἴη. τηνικαῦτα γὰρ οὐκέθ' ὅμοιον τὸ μόριον τῷ ὅλῳ. κατὰ μέντοι τοὺς ἐσχάτως ἀμυδροὺς σφυγμούς, οὐδὲ τῇ τοιαύτῃ χρῆσθαι δυνατόν. οὐ γάρ ἐστιν ἐπ' ἐκείνων, οὐδὲ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς συστολῆς γνωρίσαι. μή τί γε δὴ μόριον αὐτῆς ἀξιόλογον.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΓΝΩΣΕΩΣ ΣΦΥΓΜΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ. δ'.

ὅ

σα μὲν ὑπάρχει τοῖς σφυγμοῖς κατὰ τὸν ἴδιον τῆς οὐσίας αὐτῶν λόγον, ἔμπροσθεν εἴρηται πάντως. περὶ δὲ τῶν ἄλλων ὅσα μήτ' ἄνευ τῆς κινήσεως τῶν ἀρτηριῶν διαγνωσθῆναι δύναται, μήτ' ἔστιν αὐτῆς ἴδια, νῦν ἐροῦμεν. ἔστι δή τις ἐν τῷ διαστέλλεσθαι τὴν ἀρτηρίαν ἁπτομένοις ἡμῖν, οἷον πληγὴ γιγνομένη κατὰ τὴν ἁφήν, ἣν ὅταν μὲν βιαίως ᾖ, κυρίως σοι δόξουσι πληγὴν καλεῖν, οὐ μὴν οὕτως κἂν ἀβίαστος ᾖ. περὶ ταύτης δὴ τῆς ὄντως πληγῆς, ἣν βίαιον προσβολὴν εἶναι φαμέν, σκεπτέον ἀκριβῶς. ἕπεσθαι γὰρ οὐκ ὀλίγοις εἴδεσι σφυγμῶν δοκεῖ, σκληρῷ καὶ σφοδρῷ, καὶ μεγάλῳ, καὶ ταχεῖ, καὶ ὑψηλῷ, καὶ σπασμώδει, καὶ κλονώδει. ἵν' οὖν τις μὴ ἐξαπατηθεὶς τῷ κοινῷ συμπτώματι, περὶ τὴν διάγνωσιν αὐτῶν σφαλῇ, σκεπτέον ὑπὲρ ἁπάντων ἐπιμελῶς. εἰ μὲν γὰρ ἄλλοις γνωρίσμασι διακρίνειν αὐτοὺς δυνατόν ἐστι, ἐκεῖνα μαθόντες ἔχοιμεν ἂν ἤδη τὸ πᾶν. εἰ δ' ἀδύνατον, ἀποχρήσει γοῦν τὸ γινώσκειν, ὡς κοινὸν τοῦτο πλειόνων ἐστὶ σφυγμῶν. ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως ἀρίστη, τὸ μαθεῖν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν πολλοῖς οὕτω σφυγμοῖς ἓν κοινὸν ἕπεσθαι δοκεῖ πάθημα, τὸ βίαιον τῆς πληγῆς. ὧδ' οὖν. ἐπειδὴ χρὴ μὲν ἀπωθῆναι τὴν ἁφὴν ὑπὸ τοῦ σφυγμοῦ, μέλλουσάν γε αἰσθήσεσθαι τῆς προσβολῆς αὐτοῦ, ὠθεῖται δ' οὐχ ὁμοίως διὰ παντός, ἀλλὰ ποτὲ μὲν μᾶλλον, ποτὲ δ' ἧττον, ποτὲ δὲ ὥς τε ψαύειν μόνον, ὅσαι κινήσεις αὐτὴν ὠθοῦσι καὶ ἀνατρέπουσιν ἐπὶ πολύ, βίαιον αὗται φαντασίαν ἐργάζονται τῆς πληγῆς. ἐπὶ πολὺ δ' ὠθεῖν δύνανται κινήσεις, ἥ τε τῆς σκληρότητος τῆς ἀρτηρίας, οἷον θλῶσα τὴν ἁφήν, καὶ ἡ τῇ ῥώμῃ τῆς κινούσης αὐτὰ δυνάμεως, οἷον ἀνατρέπουσα. καὶ ἡ τῷ μεγέθει τῆς διαστολῆς ἐπὶ πλεῖστον ἐξικνουμένη. καὶ ἡ τῷ τάχει τῆς φορᾶς ὠθοῦσα συντόμως. καὶ ἡ διὰ τὸ ὕψος οἷον ἐγκαταβαίνουσα. καὶ ἡ διὰ τὸ τετάσθαι δυσκίνητος. καὶ ἡ διὰ τὸν κλόνον ἅμα τάσεώς τε καὶ σκληρότητος, καὶ ταχείας προσβολῆς ἔμφασιν ἔχουσα. ταῦτ' ἄρα παμπόλλοις ἐστὶν ἐντυχεῖν ὁσημέραι τῶν ἰατρῶν ἅπαντας τοὺς εἰρημένους σφυγμοὺς σφοδροὺς εἶναι λέγουσιν. εἰ μὲν οὖν ᾐσθάνοντο τῆς ἐν αὐτοῖς διαφορᾶς, τοῦ καλεῖν ὅπως ἠβούλοντο κοινῇ πάντας, οὐδὲν ἂν ἐφροντίσαμεν. ἐπεὶ δ' ὥσπερ ὄνομα κοινὸν ἐπιφέρουσιν, οὕτω καὶ τὴν φύσιν ἁπάντων μίαν εἶναι νομίζουσι, πειρατέον αὐτοῖς ἐνδείξασθαι τὴν ἀπάτην, ἀπὸ τῶν προφανεστάτων ἀρξαμένους, οἷον εὐθέως ἀπὸ τοῦ ταχέως. πρόχειρον γὰρ ἐντεῦθεν τὸ σφάλμα, τῷ γε δυναμένῳ συνιδεῖν τὸ τάχος τῆς προσβολῆς, οὐ ταὐτὸν ὂν τῷ βιαίῳ τῆς πληγῆς. τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ μέχρι πλείονος ὁ ταχὺς ὠθεῖν οὐ δύναται τὴν ἁφήν, ἂν μὴ καὶ μέγας ᾖ, δῆλον, ὅτι μὴ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἔχει τοῦτο σύμπτωμα. τὸ

γὰρ ὅταν ᾖ ταχὺς μόνον οὐ διὰ τὸ μέγεθος ὑπάρχων. τῇ δὲ τοῦ μεγέθους παρουσίᾳ προσγινόμενον αὐτῷ, πῶς ἄν τις ἴδιον εἶναι λέγοι. ὁ γοῦν ταχὺς ἅμα καὶ μικρὸς οὐκ ὠθεῖ μέχρι πολλοῦ τὴν ἁφήν, ἀλλά τοι τὸ μέχρι τοῦ πολλοῦ, μεγέθους ἐστὶν οἰκειότερον, ἢ καὶ τούτου κατὰ συμβεβηκός. ἂν γὰρ ἀναμνησθῶμεν ὅσα περὶ τῆς τοῦ μεγέθους διαγνώσεως εἰρήκαμεν, οὐ τῷ μέχρι πλείονος ἔσω χωρεῖν, ἀλλὰ τῷ κατὰ πολλὰ μόρια, μήκους θ' ἅμα καὶ πλάτους καὶ βάθους ἅπτεσθαι τῆς ἁφῆς ἐγνωρίζετο. τὴν γὰρ κατὰ κύκλον τοῦ σφυγμοῦ περιφέρειαν, ἱκανὴν τὸ μέγεθος οὖσαν αἰσθήσει διαγνόντες, ἐπ' αὐτῇ λοιπὸν ἤδη συνελογισάμεθα τὴν ἐκ πολλοῦ βάθους ἄνοδον, οὐκ ἀκολουθησάσης παντὶ τῷ διαστήματι τῆς ἁφῆς, ἀλλὰ τῆς ἐκτὸς τελευτῆς μόνης αἰσθομένης. εἰ γοῦν ἀπὸ τῆς πρώτης ὁρμῆς τοῦ διαστέλλεσθαι τὴν ἀρτηρίαν τῆς κινήσεως ἐθελήσωμεν αἰσθάνεσθαι, πολὺ τοῦ μεγέθους ὡς καὶ πρόσθεν ἐρρέθη κωλύσομεν. ὥσθ' ἡμῖν μηδὲ μέγαν ἔτι φαίνεσθαι τὸν σφυγμόν, ἀλλὰ
10 καὶ αὐτὸ τοῦτ' οὐκ ἐν ἅπασιν οἷόν τε ποιεῖν τοῖς μεγάλοις, ἀλλ' ὅσοι πρὸς τὸ μέγεθος, σφοδρότητος μετέχουσι. τοῖς γὰρ μεγάλοις μόνον, οὐ μὴν καὶ σφοδροῖς, οὐδ' ἀπαντῆσαι δυνατὸν ἀνιοῦσιν, οὐδὲ θλῖψαι τὴν ἀρτηρίαν. ἀπόλλυνται γὰρ εὐθὺς ὅλοι. δῆλον οὖν ὡς οὐδ' ὁ μέγας διαγινώσκεται τῷ πλεῖστον ἔσω τὴν ἁφὴν ὠθεῖν, ἀλλὰ τῷ κατὰ πολλὰ μόρια τοῦ τε μήκους καὶ τοῦ κύκλου τῆς ἀρτηρίας προσπίπτειν. ἆρ' οὖν ὁ ὑψηλὸς ἐπὶ πλεῖστον ἔσω βιάζεται. καὶ μὴν ὥσπερ ὁ μέγας ἐν ταῖς τρισὶ διαστάσεσι, τοῦτον οὕτως ἐν μιᾷ κέκτηται. εἴπερ οὖν μηδ' ἐκεῖνος, οὐδὲ οὗτος. ἀλλὰ μὴν ὁ μέγας ἐδείχθη χωρὶς τοῦ καὶ σφοδρὸς εἶναι, μὴ δυνάμενος ἐπὶ πλεῖον ὠθεῖν τὴν ἁφήν. οὐκ οὖν οὐδὲ ὁ ὑψηλός. εἰ δὲ τῷ μεγάλῳ μὲν ὑπάρχει πολλάκις ἀμυδρότης, τῷ δ' ὑψηλῷ μέν, μὴ μεγάλῳ δέ, τὰ πολλὰ μὲν ἡ σφοδρότης, ἀμυδρότης δὲ οὐδέ ποτε, τοῦθ' ἕτερος λόγος. ἕξει μὲν γὰρ ὡς εἶπον, μέχρι πλείονος, ὠθεῖν ὁ ὑψηλός, οὐ μὴν κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, ἀλλ' ὅτι πάντως σφοδρός, ἢ οὐκ ἀμυδρός γε ἐστί. ἅπαντες μὲν οὖν οἱ εἰρημένοι σφυγμοὶ φαίνονται σφοδρότητος δεόμενοι, πρὸς τῷ μέχρι πολλοῦ τὴν ἁφὴν ὠθεῖν. καὶ διὰ τοῦτο
20 ὅσοις μὲν αὐτῶν διὰ παντὸς σύνεστι σφοδρότης ἀεὶ βιαίως πλήττουσιν. ὅσοις δ' οὐκ ἀεὶ μέν, ὡς τὸ πολὺ δέ, καὶ οὗτοι τὰ πολλὰ βίαιοι φαινόμενοι, τοῖς ἀμελέστερον τὰ τοιαῦτ' ἐπισκοποῦσιν ἐπιστεύθησαν ἀεὶ τοιοῦτοί τινες ὑπάρχειν. ἄλλοι δ' αὖ σφυγμοὶ διὰ τὴν ἀχώριστον αὐτῶν σκληρότητα, βιαίως πλήττουσιν, ὥσπερ ὅ τε κλονώδης, καὶ ὁ σπασμώδης. οὐδὲ γὰρ οὗτοι δι' ἄλλο τι βίαιον ἔχουσι τὴν πληγήν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀχώριστον αὐτῶν σκληρότητα καὶ δύο ταῦτ' ἔοικεν εἶναι μόνα σφυγμῶν εἴδη βιαίως πλήττοντα, τό τε τῶν σφοδρῶν καὶ τῶν σκληρῶν. εἰσὶ δ' οἳ κἀν τούτοις δεῖσθαι σφοδρότητος ἔφασαν πρὸς τὴν σκληρότητα. μὴ γὰρ δύνασθαι μόνην βίαιον ποιήσασθαι πληγήν. ὥσπερ οὐδ' εἰ λίθον ἀτρέμα προσάγοις. δεῖ γὰρ δὴ καὶ τούτῳ τόνου τινὸς εἰ μέλλοι πλήττειν ἰσχυρῶς. ἀλλὰ τούτους μὲν ἔρεσθαι δίκαιον τί ποτε καὶ βούλονται, πότερον οὐδὲν ὅλως εἶναι σῶμα σκληρόν, ἀλλὰ τοῦτο τοὔνομα τὸ σκληρὸν μάτην ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων εἰρῆσθαι κατ' οὐδενὸς ὑποκειμένου πράγματος, ἢ πρᾶγμα μὲν εἶναί τι καθ' οὗ λέγεται, διάγνωσιν δ' αὐτοῦ μηδὲ μίαν ὑπάρχειν αἰσθήσει, ἢ δι' ἄλλης τινὸς
30 αἰσθήσεως, οὐ διὰ τῆς ἁφῆς γνωρίζεσθαι. πάντα γὰρ ἄτοπα, τό τε μηδὲν εἶναι σῶμα σκληρόν, τό τε λόγῳ μᾶλλον ἢ αἰσθήσει διαγινώσκεσθαι, τό τ' αἰσθήσει μέν, ἄλλῃ δέ τινι μᾶλλον, ἢ ἁφῇ. καὶ μὴν εἰ συγχωρηθείη γέ τι σκληρὸν εἶναι, καὶ διὰ τῆς ἁφῆς γνωρίζεσθαι, τί λοιπὸν ἢ περὶ ὀνόματος ἐρίζοντες εὑρεθήσονται, φάσκοντες ἄνευ τόνου μὴ δύνασθαι βίαιον ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι τὴν πληγήν. εἰ γὰρ καὶ μὴ βίαιον ἐθέλοιεν καλεῖν, ἀλλ' οἷον θλῶσάν γε πάντως, ἢ ἀπωθουμένην, ἢ ἀνατρέπουσάν εἰπεῖν ἀναγκασθήσονται. τὸ μέν γε τοῦ τόνου διαμφισβητεῖται. τὴν ἀρχὴν γὰρ ὅστις ποτ' ἐστὶν ὁ τόνος ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν οὐχ ὁμολόγηται, πρὸς τῶν εἰς ἐλάχιστα ἢ εἰς ἄτομα, ἢ εἰς ἄναρμα τὴν ὅλην οὐσίαν καταθραυόντων. μόνοις γὰρ ὁμολογεῖται τοῖς ἡνῶσθαι φάσκουσιν αὐτήν. ὥστ' οὐδ' αἰσθήσει διαγνωστὸς ὁ τόνος, ἀλλ' εἴπερ ἄρα, διὰ σημείου τινός, ἢ σημείων, ἤτοι κατ' ἔνδειξιν, ἢ κατ' ἀπόδειξιν πιστός. σκληρὸν δὲ καὶ μαλακὸν σῶμα πάντες ἄνθρωποι διαγινώσκομεν αἰσθήσει. καὶ δίκαιον οὐ περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ζητεῖν, ἀλλὰ περὶ τῆς διαγνώσεως, μᾶλλον δ' οὐδὲ περὶ ταύτης, ἀλλὰ περὶ τοῦ πῶς
40 ἄν τις ἑρμηνεύσειεν ἑτέρῳ τὸ γινόμενον ἑαυτῷ πάθημα κατὰ τὴν ἁφὴν ἐν τῇ προσβολῇ τῶν σκληρῶν σωμάτων, ὅπῃ τε διαφέρει τοῦτο τῶν σφοδρῶν. ἀλλ' ἐπεὶ τοῖς ἔμπροσθεν παραλέλειπται, πειρασώμεθα ἡμεῖς αὐτὸ ποιῆσαι, ἀρχὴν τῷ λόγῳ τὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμολογούμενα θέμενοι. ἐπεὶ τοίνυν σφοδρά τινα καλοῦμεν οὐ ζῷα μόνον, ὥσπερ λέοντάς τε καὶ ταύρους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀψύχων ἔνια, καθάπερ τά τε τῶν ποταμῶν κατάντη ῥεύματα, καὶ ἀνέμους τοὺς μεγάλους, ἕτερα δὲ σκληρὰ καθάπερ χαλκόν, καὶ σίδηρον, καὶ λίθους, ἀναμνησθῆναι χρὴ τί δή ποτ' ἐστὶν, ἀφ' ἑκατέρων αὐτῶν, ὅταν ὁμιλῶσιν ἡμῖν διάφορα ἐπιγινόμενα τοῖς σώμασι παθήματα. τό τε γὰρ βίαιον τῆς προσβολῆς κοινὸν ἀμφοῖν, τῶν τε σφοδρῶν ἀνέμων, καὶ τῶν σκληρῶν σωμάτων. πλεονεκτεῖ δ' οἶμαι, κατὰ μὲν τοὺς ἀνέμους τε καὶ τὰ τῶν ποταμῶν ῥεύματα, τὸ ἀνατρέπεσθαι πρὸς αὐτῶν. κατὰ δὲ τοὺς λίθους καὶ τὰ ξύλα τὸ θλίβεσθαί τε καὶ θλᾶσθαι, ὑπὸ μὲν γοῦν τῶν προτέρων εἰ καὶ πάνυ προθυμηθείημεν, ἐναντίοι βαδίζειν πρὸς αὐτὰ πάντως ἰσχόμεθά τε καὶ ἀνατρεπόμεθα, καὶ εἰς τοὐπίσω βιαίως
50 ὠθούμεθα, χωρὶς τοῦ θλίβεσθαι τε καὶ θλᾶσθαι καὶ πιέζεσθαι τὰ μόρια τοῦ σώματος. ὑπὸ δὲ τῶν δευτέρων αὐτὸ τὸ θλίβεσθαί τε καὶ θλᾶσθαι πλεονεκτεῖ. μάλιστα δ' ἂν αὐτὸ μάθῃς, εἴ τινι τῶν τοῦ σώματος μορίων ἐπιθείης λίθον μὴ πάνυ βαρύν, ἀλλ' ὥστε βουληθέντας, ἀπορρίψαι ῥᾳδίως. γνώσῃ γὰρ ὅπως ἐπικείμενος μὲν βαρύνει καὶ θλίβει καὶ θλᾷ, καὶ οἷον ἐγκαταβαίνει τῷ δέρματι. ἀπολιπὼν δὲ καταλείπει τι ἐπὶ τὸ μόριον ἴχνος καὶ γνώρισμα τῆς θλίψεως. ἢ γοῦν κοιλότερον ἑαυτοῦ, καὶ μέχρι πολλοῦ διασῶζον τὴν ἕδραν τὸ μόριον ἀπέφηνεν, ἢ πρὸς τούτῳ καὶ πελιδνόν. οὐ μὴν ἄνεμός γε κἂν ἰσχυρότατος ὢν τύχῃ, κἂν ἀνατρέψῃ τινά, κἂν καταβάλῃ· πλεῖπου καὶ κοῖλον ἀπεργάζεται τὸ σῶμα. μαλακὸς γὰρ ὢν καὶ ῥᾳδίως περισχίζεταί τε καὶ περιρρεῖ. διὰ τοῦτο μέγιστον μὲν πλοῖα ῥᾳδίως ὠθεῖ καὶ καταβάλλει πολλάκις, οὐ μὴν κοιλότερόν γέ τι τῶν ξύλων τῶν ἐν αὐτοῖς εἰργάσατο, καθάπερ ὁ λίθος, ἢν ἢ σίδηρος αὐτοῖς προσπίπτῃ. ταῦτα γὰρ θλάσαι μὲν καὶ συντρῖψαι δύναται.

ἀπώσασθαι

ἀπώσασθαι δὲ καὶ ἀνατρέψαι τοῖς ἀνέμοις παραπλησίως οὐ δύναται. μή ποτ' οὖν οἷς μὲν ἂν ὑπείκουσαν ἔχω-
μεν τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν, ταῦτα μὲν σκληρὰ καλοῦμεν. ἃ δ' ἂν αὐτῇ ὑπείκοι τῇ σαρκί, καθάπερ τὸ ὕδωρ μα-
λακὰ κέκληται. καὶ τοῦτ' ἄρ' ἦν τὸ πρὸς τοῦ Πλάτωνος λεγόμενον. σκληρὰ μὲν ὅσοις ἂν ἡμῶν ἡ σὰρξ ὑπείκοι.
μαλακὰ δ' ὅσα ἂν τῇ σαρκί. φέρε γὰρ ἡμῶν τὴν ἁφὴν ἐμπίπτειν ὑγρῷ τινι, παντί που δῆλον, ὡς ἐγκατα-
βήσεται μὲν αὐτά. τὸ δ' ὑγρὸν εἴξει τε καὶ ὑποδέξεται. σκληρῷ δ' εἴ τινι προσπέσοι, δῆλον ὡς αὐτὴ μᾶλλον
εἴξει τε καὶ κοίλη γενήσεται. ἵν' οὖν ἤδη συμπεράνωμεν τὸν λόγον, ἐννοήσωμεν τὴν ἡμετέραν χεῖρα ποτὲ μὲν
ὕδατος ὀξεῖ ῥεύματι, ἢ ἀνέμῳ σφοδρῷ ἐξ ἐναντίας ἀπαντῶσαν, ποτὲ δὲ λίθῳ τινί, διὰ τῆς ἑτέρας χειρὸς
ἀτρέμα προσαγομένῳ, ἆρ' οὐ πρόδηλον ὡς ἀπὸ μὲν τῶν προτέρων ἀνατραπήσεται μὲν μὴ θλιφθεῖσα. τὸν δὲ λίθον
αὐτὴ μὲν ἀνατρέψει, θλιφθήσεται δ' ὑπ' αὐτοῦ. τὸ μὲν γὰρ σκληρὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ κωλύειν οὐχ ἱκανὸν ἡμᾶς
10 ἰέναι πρόσω, ἀλλ' ἤτοι διὰ βάρος, ἢ διὰ τὴν ἔξωθεν αὐτῷ προσιοῦσαν κίνησιν ἴσχειν ποτὲ δύναται. τὸ δὲ σφο-
δρὸν κατ' αὐτὸ τοῦτο ἴσχειν τε καὶ κωλύειν καὶ ἀπωθεῖσθαι καὶ ἀνατρέπειν νενόηται. δῆλον οὖν ὡς ἑτέρα μὲν
αἴσθησις ἡμῖν ἐν τῇ τῶν σφοδρῶν, ἑτέρα δ' ἐν τῇ τῶν σκληρῶν ὁμιλίᾳ γίγνεται. τὰ μὲν γὰρ θλίβει μόνον τὴν
σάρκα. τὰ δ' ἴσχει που πρόσω. πολλάκις δ' εἰς ταυτὸν ἀμφοτέρων συνιόντων, ὡς εἶναι τὸ προσπίπτον ἅμα μὲν
σκληρόν, ἅμα δὲ σφοδρῶς κινούμενον, ἀνάγκη καὶ τὴν αἴσθησιν ἡμῖν τὴν ἀπ' αὐτῶν διπλῆν γίνεσθαι, τὴν
μὲν ὡς θλίβοντος, τὴν δ' ὡς ἀνατρέψαντος. καὶ εἴπερ ταῦθ' οὕτως ἔχει, καθάπερ οὖν ἔχει, τὴν τοῦ σκληροῦ σφυ-
γμοῦ διάγνωσιν ἐν τῷ θλίβεσθαι θετέον τὴν ἁφήν, ὥστ' εἶναι τὸ μὲν τῆς πληγῆς βίαιον κοινὸν ἀμφοτέροις, τὸ
δ' ἴδιον ἑκατέρου. τὸ μὲν θλίβειν τοῦ σκληροῦ. τὸ δ' ἀνατρέπειν τοῦ σφοδροῦ. τὰ μὲν δὴ πάθη τῆς ἁφῆς ταῦτα,
καὶ τὰ συνήθη τοῖς Ἕλλησιν ἐπ' αὐτοῖς ὀνόματα. δύναιτο δ' ἄν τις καὶ δι' ἑτέρων ὀνομάτων ταῦτα τὰ πρά-
γματα δηλοῦν, ὥσπερ ἀμέλει ῥᾳδίως αὐτὸ ποιοῦσιν οἱ τὸ συνεχὲς τῆς ὅλης οὐσίας διακόπτοντες τῷ κενῷ.
20 τοῦτ' ἔστιν ἅπαντες ὅσοι σώματα αὐτὰ σμικρὰ καὶ ἀδιαίρετα καὶ ἄτμητα καὶ ἄναρμα. ποτὲ μὲν συγκρινόμενα.
ποτὲ δὲ διακρινόμενα, τάς τε γενέσεις καὶ τὰς φθορὰς ἐργάζεσθαι φασίν, οὗτοι γὰρ ὡς ἂν οὐδένα τόνον εἰδό-
τες ζωτικόν, ὅταν ἀθρόα καὶ πολλὰ καὶ ταχέως φέρηται ταυτὶ τὰ σμικρὰ σώματα, τότε τὴν ἀπ' αὐτῶν
πληγὴν σφοδρὰν φήσουσι γίνεσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀνέμων τε καὶ τῶν εἰς τὸ κάταντες φερομένων συμ-
πίπτει ῥευμάτων. τὸ δὲ ἀθρόα καὶ πολλὰ καὶ πυκνὰ λέγειν, ταυτὸν εἶναι φήσουσι τῷ βραχὺ παρεσπάρθαι κενόν.
τοῦτο δὲ τῷ πεπληρῶσθαι στερεᾶς οὐσίας τὴν εὐρυχωρίαν τῆς ἀρτηρίας ταυτὸν ὑπάρχειν. τὴν γὰρ δὴ κένωσιν
αὐτῆς, ὥσπερ καὶ αὐτὸ τοὔνομα δηλοῖ παρὰ τὸ κενὸν ὠνομάσθαι. τοῦτο γὰρ ἐν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς συγκρίμασι παρεμπλέ-
κεσθαι. τῷ δ' ἧττον ἢ πλέον εἶναι ποτὲ μὲν σκληρά, ποτὲ δὲ μαλακὰ γίνεσθαι τὰ σώματα. καὶ νῦν μὲν πλήρεις
αὐτῶν τὰς ἐντὸς κοιλίας, αὖθις δ' εἰ τύχῃ, κενάς. τὸν μὲν οὖν χιτῶνα τῆς ἀρτηρίας σκληρὸν ἢ μαλακὸν φή-
σουσι γίνεσθαι διὰ τὸ ποσὸν τοῦ παραπεπλεγμένου τῷ συγκρίματι κενοῦ. τὴν δ' ἐντὸς εὐρύτητα πλήρη καὶ διά-
30 κενον, διὰ τὸ ποσὸν πάλιν κἀνταῦθα τῆς παρεσπαρμένης αὐτῇ κενότητος. μέγαν δέ τινα εἶναι φήσουσι σφυ-
γμόν, οὐ μήν τοι γ' ἀντιβατικὸν ἔχειν κατὰ τὴν προσβολήν, ὅταν πολὺ μὲν τὸ κατὰ τὴν κοιλότητα τῆς ἀρτη-
ρίας κενόν. ὀλίγα δὲ τὰ πρῶτα σώματα. μέγαν δ' ἅμα καὶ ἀνατρεπτικόν, ὅταν ὀλίγον μὲν τὸ κενόν, πολλὰ δὲ τὰ
σώματα. δῆλον οὖν ἤδη γέγονεν. ὡς οὐδὲν κατ' ἐκείνους διοίσει λέγειν πλήρη σφυγμὸν σφοδροῦ. καὶ γὰρ καὶ τὸ
τῆς ἁφῆς πάθος, ἓν ὑπάρχειν, καὶ τοῦ σφυγμοῦ τὴν φύσιν μίαν εἶναι. κενοῦ γὰρ ὀλίγου ταῖς εὐρυχωρίαις τῶν
ἀρτηριῶν παρακειμένου. διὰ μὲν τὸ πλῆθος τῶν ὄγκων πλήρη λέγεσθαι τὸν σφυγμόν. διὰ δὲ τὸ τῆς πληγῆς
ἰσχυρὸν σφοδρόν. ὥστε τῶν ὀνομάτων τὸ μὲν ἕτερον αὐτῆς τῆς οὐσίας δηλωτικὸν εἶναι τοῦ σφυγμοῦ. τὸ δ' ἕτερον τοῦ
ποιοῦ τῆς προσβολῆς. οὐκ οὖν εἶναι σφυγμόν, ἄλλον μὲν πλήρη, σφοδρὸν δ' ἄλλον. δυοῖν δὲ ὀνόμασιν ἓν πρᾶγμα
δηλοῦσθαι κατὰ διαφόρους ἐννοίας. ἀλλ' ἡμεῖς γε ὅσοι ζωτικόν τινα τόνον εἶναι φαμέν, διττὴν μὲν ἐξ ἀνάγκης ὁμο-
λογήσομεν ὑπάρχειν τὴν φύσιν τῶν σφυγμῶν, εἰ δὲ καὶ τὴν διάγνωσιν ἐπιμελέστερον τούτων ἐπισκεψάμεθα. χαλεπὴ γὰρ
40 ἡ σκέψις μάλιστα γίνεται, τῷ μηδένα τῶν ἔμπροσθεν ἀξιόλογον μηδὲν γράψαι περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν,
ἀλλὰ τοὺς μὲν τελέως παραλιπεῖν, τοὺς δέ, ἐπὶ μικρὸν κομιδῇ προσάψασθαι. Ἡρόφιλος μὲν οὖν ὡς ἂν τὰ τῆς
αἰσθήσεως πάθη γράφων, οὐδαμῇ πληρότητος ἐμνημόνευσεν ἧς οὐδέ πώ ποτε ᾔσθετο. οἱ δ' ἀπ' αὐτοῦ μὲν κλη-
θέντες Ἡροφίλειοι, πάντα μᾶλλον ὄντες, ἢ τοῦτο λέγεσθαι βούλονται, σοφισταὶ καὶ πολύλογοι γενόμενοι σχε-
δὸν ἅπαντες, οὔτ' ἄλλο τι τῶν Ἡροφιλείων θεωρημάτων ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς τέχνης προυθυμήθησαν
ἀσκῆσαι, καὶ πρὸς ἄλλοις πολλοῖς οἷς ἐλυμήναντο τὴν τέχνην. ἔτι τε καὶ τὸν πλήρη σφυγμὸν ἡμῖν ἐπεισήγαγον
ταῖς διαγνώσεσιν, ἵνα δηλαδὴ μικρᾶς οὔσης τῆς τέχνης ἔχωμεν ἡμεῖς νῦν ὃ πράττωμεν. οὔτε δὲ παρελθεῖν οἷόν τε
σφυγμὸν ὑπ' ἀνδρῶν οὕτως ἐνδόξων πεπιστευμένον, οὔθ' ὃν οὐδέ πω ποτὲ εὕρομεν ἐπὶ τῶν ἔργων, διαγνῶναι προ-
χείρως ἡμῖν θετέον, ἀλλοτρίαις ἀκολουθήσασιν ἀποφάσεσιν, ἀλλ' ἀνάγκη δεῖξαι πρῶτον μὲν ὅτι μέχρι τῆς
ἐννοίας ὁ σφυγμὸς οὗτος πρόεισιν, ἔπειτα ὡς οὐδ' Ἡρόφιλος αὐτὸν αἰσθήσει διεγίνωσκεν, εἰ μὲν οὖν μὴ συγκεχύ-
50 κεσαν αὐτοὶ τὸ σημαινόμενον τοῦ ὀνόματος, ἤδη εἶχον τι κἀγὼ λέγειν, ὧν ἐπαγγέλλομαι. ἐπειδὴ πολυειδῶς
ἐτάραξαν αὐτὸ πρὸς ἀλλήλους τε καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος, οὐχ ὁμολογοῦντες ἀναγκαῖον ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ σημαι-
νομένου πρότερον ἡμᾶς διασκέψασθαι, μὴ λάθωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὡς κόρακες, ἢ κολοιοὶ φωνὰς μόνας προφε-
ρόμενοι, τὰ δὲ πράγματα καθ' ὧν αὗται λέγονται παντάπασιν ἀγνοοῦντες. ὄντων οὖν πολλῶν τῶν γραψάντων
τοὔνομα τοῦ πλήρους σφυγμοῦ, τοὺς μὲν ἄλλους παραλείψειν μοι δοκῶ, πλὴν εἴπου κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ
λόγου μνημονεῦσαι με διὰ βραχέων. ἀποχρήσει δέ μοι τὰ πρὸς Ἀρχιγένους τε καὶ Ἀγαθίνου γεγραμμένα
προχειρισαμένῳ διασκέψασθαι. λέγει δὲ ὁ μὲν Ἀρχιγένης ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν δὲ τὸν τρόπον. ἔστι δὲ πλήρης σφυγμὸς
ὁ ναστοτέραν ἐπιδεικνὺς τὴν ἀρτηρίαν, καὶ τὴν ὑπόπτωσιν αὐτοῦ διασεσαγμένην ἐγχύλως. κενὸς δὲ ὁ πομφολυγώδη
τὴν ἔγερσιν τῆς ἀρτηρίας ποιούμενος, ὥστε κατὰ τὸν ἐπιπιεσμὸν τῶν δακτύλων κενεμβάτησιν ὑποπίπτειν.

» ἐν τούτῳ τε δὴ τῷ λόγῳ πρῶτον τί δηλοῖ τὸ ναστότερον οὐ πάνυ σαφῶς οἶδα, διὰ τὸ μηδὲ συνῆθες εἶναι τοῖς
Ἕλλησιν ὄνομα, κατὰ τοῦ τοιούτου πράγματος λέγεσθαι. ἄρτον μὲν γάρ τινα ναστὸν ἐκάλουν, οὐ μὴν ἄλλο γέ τι
σῶμα πρὸς αὐτῶν οὕτως ὠνομασμένον ἐπίσταμαι. αὐτὸς δὲ ὁ Ἀρχιγένης, δικαιότατον γὰρ τὴν ἐν τοῖς ὀνόμασιν
αὐτοῦ συνήθειαν παρ᾽ αὐτοῦ μανθάνειν, δοκεῖ μοι τὸ ναστὸν ἀντὶ τοῦ πλήρους ὀνομάζειν. ἐν γοῦν τῷ περὶ σφο-
δρότητος σφυγμοῦ λόγῳ, διηγούμενος τὰ ὑπὸ Μάγνου εἰρημένα, κατὰ λέξιν οὕτως γράφει. ὅλως γάρ
» φησὶν ἡ σφοδρὰ πληγὴ οὐ γίνεται, εἰ μὴ ναστοῦ ὄντος τοῦ προσπίπτοντος, μεγάλου καὶ ταχέως ἐπιφερομένου.
» ἐφεξῆς μετ᾽ ὀλίγον οὕτως ἄρα φησί. καὶ σφοδρότης σφυγμοῦ, ἐκ τάχους, μεγέθους, σφοδρότητος, πληρότητος
ἐστὶ σύνθετος. τὸ γὰρ ἀνωτέρω ναστὸν τοῦτο νῦν πλῆρες ἐκάλεσεν, ὡς οὐδὲν διαφέρον ἢ οὕτως ἢ ἐκείνως εἰπεῖν.
ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ μοι δοκεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον χρῆσθαι τῇ τοῦ ναστοῦ προσηγορίᾳ. μεταλάβωμεν οὖν ἤδη
10 τὸ ναστότερον εἰς τὸ πληρέστερον, ἵνα καὶ γνῶμεν τί ποτ᾽ ἐστὶν ὃ λέγει. ἔστι δὲ ἡ λέξις τοιάδε. ἔστι δὲ πλήρης μὲν σφυ-
γμὸς ὁ πληρεστέραν ἐπιδεικνὺς τὴν ἀρτηρίαν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν δι᾽ ἑαυτοῦ δηλούμενον, οὐδὲν ἡμᾶς διδάξει πλέον.
ἄρ᾽ οὖν ἄμεινον ὑπερβάντας ὅλον τὸ ναστότερον, σκέψασθαι τὸ ἐπιφερόμενον ἐν τῷ λόγῳ τε τὴν ὑπόπτωσιν αὐτοῦ
διασεσαγμένην ἐγχύλως. τοιοῦτον γάρ τι δηλοῦν ἔοικεν ἡ λέξις, ὡς τοῦ πλήρους σφυγμοῦ κατὰ τὴν προσβο-
λὴν δεικνυμένου διασεσαγμένην ἐγχύλως τὴν ἀρτηρίαν. αὐτὸ δὲ πάλιν τὸ διασεσαγμένην, πότερα ταυτόν ἐστι τῷ
μεμεστωμένην, ἢ ἄλλο τι δηλοῖ, σαφῶς οὐκ ἔχω συμβαλεῖν. καὶ γάρ τοι καὶ ἀντιτιθεὶς ἐφεξῆς τῷ τοῦ πλήρους καὶ
τοῦ ναστοτέρου, τὸν ὁρισμὸν τοῦ κενοῦ, οὔτε τῷ ναστοτέραν τὸ ἐναντίον ἔλαβεν, οὔτε τὸ διασεσαγμένην, δέον οἶμαι
λαβεῖν, εἴπερ ἐναντίον πρᾶγμα ὡρίζετο οὐδὲν ἔλαβεν. ἀλλὰ τί φησι. κενὸς δὲ ὁ πομφολυγώδη τὴν ἔγερσιν τῆς
ἀρτηρίας ποιούμενος. τοῦτο γὰρ τὸ πομφολυγῶδες οὔτε τῷ ναστοτέραν, οὔτε τῷ διασεσαγμένην ἐναντίον ἐστίν.
» ἀλλ᾽ εἴπερ ἄρα μόνῳ τῷ ἐγχύλῳ, ἵνα τὸ μὲν ἔγχυλον, διὰ ὑγρότερόν πως εἴη. τὸ δὲ πομφολυγῶδες ἀερωδέστερον.
20 πάλιν δὲ τῷ τοῦ κενοῦ λόγῳ πρόσκειται. ὥς τε κατὰ τὸν ἐπιπιεσμὸν τῶν δακτύλων κενεμβάτησιν ὑποπί-
» πτειν, τινὶ τῶν ἐκ τοῦ πλήρους ἐναντίον ἐστὶν, οὐκ ἂν εὕροις τῷ μὲν γὰρ τῆς κενεμβατήσεως ὀνόματι τὸ τῆς ἀντιβάσεως
» μάλιστ᾽ ἀντιθείη. παραλέλειπται δ᾽ ὅλον τοῦτ᾽ ἐν τῷ πλήρους λόγῳ, καίτοι γ᾽ ἠδύνατο κατὰ τὸν αὐτὸν εἰρῆσθαι
τρόπον, ὥς τε κατὰ τὸν ἐπιπιεσμὸν τῶν δακτύλων ἀντίβασιν ὑποπίπτειν, ἀλλ᾽ οὐκ εἴρηται. εἰ μή τι ἄρα περὶ
τὸ ναστοτέραν ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἀρτηρίαν τοῦτ᾽ ἐστίν. ἵν᾽ ἐν ἑκατέρῳ τῷ λόγῳ μή ποτ᾽ ἐστὶν ὁ πλήρης σφυγμὸς ἡ δη-
λούμενον. ἀλλὰ πῶς διαγνώσκεται, καὶ εἰ τοῦτο τάχ᾽ ἂν ἀκολουθεῖν ἤδη δυναίμην. εἰ γὰρ τῶν ἡμετέρων κατὰ
τὴν ἀφὴν παθημάτων ἐξήγησίς ἐστιν ὁ λόγος, οὐδαμοῦ τῆς τοῦ πράγματος αὐτοῦ φύσεως ἁπτόμενος, ἀναμνη-
σθῆναι δύναμαι πάντων ὧν κατὰ τὴν διαστολὴν τῆς ἀρτηρίας ἡ ἀφὴ πάσχει. τάχ᾽ ἂν εὑρήσωμεν οὕτως τί
ποτε βούλεται δηλοῦν ὁ Ἀρχιγένης. ἃ δὲ πάσχει ταῦτ᾽ ἐστίν. αἰσθάνεται προσπίπτοντος αὐτῇ κινουμένου σώμα-
τος ἐν χρόνῳ τινὶ, καὶ τοῦτο ποτὲ μὲν κατὰ πολλὰ μόρια προσπίπτειν ἑαυτῇ φαντάζεται, ποτὲ δ᾽ οὔ. καὶ θλίβειν
30 τε καὶ αὖθις μὴ θλίβειν. καὶ ἡμῶν θλιβόντων ἀντιβαίνειν, ἢ νικᾶσθαι. ταῦτ᾽ ἐστὶ τὰ πρῶτα καὶ οἷον στοιχεῖα τοῦ
παντὸς περὶ τῶν σφυγμῶν λόγου πάθη τῆς ἀφῆς. τὰ γὰρ ἄλλα πάντα, τὰ μὲν ἐκ τούτων σύγκειται, τὰ δ᾽ ἐν
τῷ πρός τι νενόηται, ἤτοι καὶ τὰ μόρια τῶν εἰρημένων ἀλλήλοις παραβαλλόμενα, ἢ ὅλων πρὸς ὅλα. κατά τι-
νος οὖν λέγεται τούτων τὸ τοῦ πλήρους ὄνομα; πότερον κατὰ τῆς κινήσεως αὐτῆς; ἀλλ᾽ ἐν ἐκείνῃ τάχος ἦν καὶ
βραδύτης. καὶ τῶν ῥυθμῶν αἱ γενέσεις. ἀλλ᾽ ὅταν κατὰ πολλὰ μόρια τῆς διαστολῆς αἰσθάνεται ἡ ἀφή; ἀλλ᾽ ἐν
ταὐτῷ μακροὶ καὶ πλατεῖς καὶ ὑψηλοὶ καὶ μεγάλοι γίνονται σφυγμοί. ἀλλ᾽ ὅταν κατ᾽ ὀλίγα, οἱ ἐναντίοι δη-
λονότι, τῶν εἰρημένων. ἀλλ᾽ ὅταν θλίβηται, σκληρός. ἀλλ᾽ ὅταν ἀνατρέπηται, σφοδρός. τί γὰρ δὴ περὶ τῶν ἐναν-
τίων αὐτοῖς ἢ μέσων μακρολογεῖν; πότ᾽ οὖν πλήρης γενήσεται; ἢ τί πάσχει πάθος ἡ ἀφή; πότερον, ὅταν θερ-
μασίας πλείονος ἢ δριμυτέρας αἰσθάνηται; ἀλλ᾽ οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν κατὰ τοὺς σφυγμοὺς διαφορῶν ἡ τοιαύτη
διάγνωσις. ἀλλ᾽ ὅταν ὑγρότητος ἢ ξηρότητος; ἀλλ᾽ οὐδὲ ταῦτα τῆς τῶν σφυγμῶν διαφορᾶς ἐστι τὰ παθήμα-
40 τα. καὶ γὰρ καὶ χωρὶς τῶν σφυγμῶν ἔνεστιν αὐτὰ διαγινώσκειν, ἐπιβάλλοντα τὴν χεῖρα τῷ σώματι τοῦ νο-
σοῦντος. μή τι οὖν τὸ τῆς ἀντιβάσεως εἶδος, ἕτερον μὲν ἐν τοῖς σφοδροῖς, ἕτερον δὲ ἐν τοῖς πλήρεσιν ὀνομά-
ζουσι. τάχα γὰρ καὶ ὁ Ἀγαθῖνος τοιοῦτόν τι βούλεται. ἀλλ᾽ εἰ τοῦτο, ἐχρῆν ἀποσαφῆσαι τοῦτ᾽ αὐτὸ ἡμῖν, καὶ
μὴ σφιγγὸς προβάλλειν αἰνίγματα. ἢ βούλονται, μὴ μόνον περὶ τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ζητεῖν οὕτω χαλε-
πῶν ὄντων, ἀλλ᾽ ἔτι ἐπιμέτρου τί ποτε λέγουσι σκοπεῖν, καὶ πολλαπλάσιόν γε χρόνον εἰς τοῦτ᾽ ἀναλίσκειν, ἢ εἰς
αὐτὴν τῶν πραγμάτων τὴν εὕρεσιν; ἴδωμεν οὖν ἤδη καὶ τὴν τοῦ Ἀγαθίνου ῥῆσιν καὶ ζητήσωμεν εἰ τὸ
τῆς ἀντιβάσεως εἶδος ἕτερον μὲν ἐν τοῖς σφοδροῖς, ἕτερον δὲ ἐν τοῖς πλήρεσιν εἶναι βούλεται. γράφει
οὖν καὶ αὐτὸς ὧδε. παρακολουθεῖ γὰρ ἐν ταῖς ἐπισκέψεσι πληρότητος, καὶ κενότητος, σφυγμοῦ, τοῦ μὲν πλή-
» ρους τεταμένον, καὶ διεξειστικὸν δι᾽ ὅλου τὸ πνεῦμα περιστάντος, τοῦ δὲ κενοῦ διαρρέον, καὶ ταῖς ἀντιβάσεσιν
» ἐναφανιζόμενον, ὡς ῥήξει τινὸς ὕδατίνης πομφόλυγος ἐοικέναι. τούτῳ μὲν τό γε τοσοῦτον ἤδη χάριν ἴσμεν,
50 ὅτι γε μὴ σφιγγὸς αἰνίγματα προβάλλει, καθάπερ Ἀρχιγένης τε καὶ πολλοὶ τῶν ἄλλων. εἰ μὲν γὰρ ὀρθῶς
» ἢ μὴ λέγειν κατὰ σχολὴν ἔνεστι σκοπεῖσθαι. τὸ δ᾽ οὖν λεγόμενον αὐτὸ σαφές ἐστιν ἤδη. βούλεται γὰρ τεταμένον,
καὶ διεξειστικὸν δι᾽ ὅλου τὸ πνεῦμα κατὰ τοὺς πλήρεις ἐμφαίνεσθαι σφυγμούς. ἄῤῥωστον δὲ καὶ κατὰ τοὔμπαλιν ῥᾳδίως
καὶ μηδεμίαν ἔχον ἀντίβασιν ἐν τοῖς κενοῖς. εἴτε δὲ τὸ σύμφυτον πνεῦμα καὶ ζωτικὸν τὸ διὰ τῶν σωμάτων, ὡς
αὐτοὶ βούλονται τεταμένον, εἴτε τὸ ἀερῶδές τε καὶ ὑλικὸν, τὸ ἐν ταῖς εὐρυχωρίαις, οὐ πάνυ μὲν ἡ λέξις ἀπο-
σαφεῖ. τῇ δ᾽ ὅλῃ τῶν ἀνδρῶν γνώμῃ τεκμαίροιτ᾽ ἄν τις τὸ ζωτικὸν αὐτὸν λέγειν. ἀλλ᾽ εἴτε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, τό γε
τοσοῦτον παρακλητέον, αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀπ᾽ αὐτοῦ μηδέπω δόγματα τοῖς τῆς αἰσθήσεως ἀναμιγνῦναι πάθεσιν,
ἀλλ᾽ ὡς ἐμπειρικὸν, οὐ γὰρ ἀτιμάζει τὴν ἐμπειρίαν, διαλεχθῆναι πρότερον ἡμῖν ὑπὲρ αὐτῶν τῶν λεγομένων κατὰ
τὴν ἀφὴν, εἶτ᾽ αὖθις, ὅπως ἔτι αὐτῶν χρὴ διὰ τοῦ λόγου μεταβαίνειν ἐπὶ τὰ δόγματα, διδάξαι. τίνα τοίνυν τὰ
τῆς αἰσθήσεως

τῆς αἰσθήσεως πάθη κατ' αὐτὸν εἰ μεταθείημεν τὸ τοῦ συνώνυμον ὄνομα καὶ πληγὴν εἴποιμεν. ἔσται γὰρ ὁ λόγος
τοιοῦτος. ὁ πλήρης σφυγμὸς τεταμένην καὶ ἐξερειστικὴν δι' ὅλου τὴν πληγὴν παρίστησιν. ὁ δὲ κενὸς διαρρέου-
σαν, καὶ ταῖς ἀντιβάσεσιν ἐναφανιζομένην, ὡς ῥήξει τινὸς ὑδατίνης πομφόλυγος ἐοικέναι. τούτων δὲ οὕτως κα-
λῶς μετειλημμένων μικρὸν ἐπελίξαντες αὐτοῦ τὸ βιβλίον, θεασώμεθα τί λέγει περὶ σφοδροῦ καὶ ἀμυ-
» δροῦ σφυγμοῦ. ἔχει δὲ ἡ λέξις οὕτως. διότι μὲν οὖν σφοδρὸς ἐστὶν ὁ σφυγμὸς βιαίως κρούειν τὴν ἁφὴν, καὶ
» κατὰ τὴν προσάλσιν ἰσχυρῶς αὐτὴν ἀναφέρων. δῆλόν τ' ἐστὶν αὐτόθι καὶ συμφωνεῖται τοῖς πλείστοις,
» εἶτ' ἐπιφέρων φησί. τῶν ἐναντίων ἐπινενοημένων δηλονότι περὶ τὸν ἀμυδρὸν σφυγμόν. ἀμενηνῶς γὰρ ἐκλύ-
» τως πρόσεισι τῇ ἁφῇ. ταῦθ' ὀρθῶς ὁ Ἀγαθῖνος, ἀλλ' οὐ μὴν διαφέρει τῶν περὶ τοῦ πλήρους τε καὶ κενοῦ. τὸ μὲν
γὰρ ἐξερειστικὴν δι' ὅλου τὴν πληγὴν εἶναι, ταυτὸν ἐστὶ τῷ βιαίως τε κρούειν τὴν ἁφὴν καὶ ἰσχυρῶς ἀναφέρειν,
10 εἴρηται δ' αὐτῶν τὸ μὲν, ἐπὶ τοῦ πλήρους. τὸ δὲ, ἐπὶ τοῦ σφοδροῦ. τὸ δ' αὖ ταῖς ἀντιβάσεσιν ἀφανίζεσθαι,
ταυτὸν ἐστὶ τῷ ἀμενηνῶς καὶ ἐκλύτως ἐναφανίζεσθαι τῇ ἁφῇ. εἴρηται δὲ καὶ τούτων τὸ μὲν πρότερον, ἐπὶ τοῦ
κενοῦ. τὸ δὲ δεύτερον ἐπὶ τοῦ ἀμυδροῦ. ἀλλ' οὖν ὁ μὲν Ἀγαθῖνος οὕτως ἐξηγήσατο τὰ τῆς ἁφῆς πάθη, κατά γε
» τοὺς σφοδροὺς σφυγμοὺς καὶ τοὺς ἀμυδρούς, ὁ δ' Ἀρχιγένης ἑτέρως, οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνος ὧδε γράφει. ὡς ἐκ τοῦ
» καθ' ἕνα χωρισμοῦ, γίνεται καθ' ἑαυτὴν τίς οὖσα ἡ σφοδρότης, ὁ τόνος ὡς εἶπον τῆς τῶν ἀρτηριῶν κινήσεως.
» εἶθ' ἑξῆς. φαίνεται δὲ καθ' ὅλην τὴν διαστολὴν τὸ πελανὸν τῆς ὁρμῆς, καθὸ καὶ εἰ προσπιέσαιμεν τοὺς δακτύ-
» λους, στερεωτέρα ὑποπίπτει ἡ πληγή. ταῦτα μὲν οὕτω φανερὰ τὰ περὶ τῶν τῆς ἁφῆς παθῶν, ἐν οἷς οὐκ ἕξομεν
ἴδιον πάθος εἰπεῖν τῆς πληρότητος, εἰ μή τι ἄρα καθάπερ τινὲς τῶν νῦν ἔλεγον ὅταν ἐπὶ πλεῖστον ὁ σφυγμὸς
ἐξαιρόμενος, ἀντιβατικὸς εἴη. ταῦτα δὲ δύο ἐστὶν εἴδη σφυγμῶν, οὐχ ἕν. τὸ γὰρ ἐπὶ πλεῖστον ἐξαίρεσθαι, κατὰ μὲν
τὰς τρεῖς διαστάσεις γινόμενον, μέγαν ποιεῖ τὸν σφυγμόν. κατὰ δὲ μίαν μόνην, ἢ μακρὸν, ἢ πλατὺν, ἢ ὑψηλόν. τὸ
20 δ' ἀντιβατικὸν εἶναι πάλιν ταυτόν ἐστι τῷ σφοδρῷ. εἰ δέ τις τὸν μέγαν ἅμα καὶ σφοδρὸν ἐν ἑνὶ καλεῖν ὀνόματι,
τῷ τοῦ πλήρους βούλεται, καλείτω. περὶ γὰρ ὀνόματος οὐ διαφερόμεθα. γιγνωσκέτω δ' οὐδεμίαν εἰσάγων
ἔξωθεν παρὰ τὰς εἰρημένας διαφορὰς κατὰ νοῦν, δύο δὲ καὶ τρεῖς ἐξ αὐτῶν λαμβάνων ἰδίοις ὀνόμασι προσαγο-
ρεύειν εἰ βούλοιτο, φθόνος οὐδεὶς. ἀλλ' ἡμῖν οὐ περὶ ὀνομάτων ἡ ζήτησις, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων, ἐν οἷς εἴ τι
πλέον ἔχοι τις λέγειν ἡδέως μαθησόμεθα. τὸ μὲν γὰρ ἐπινοεῖσθαι τινὰ διαφορὰν σφυγμῶν, κατὰ τὸ τῆς ἀρ-
τηρίας ἔγχυμα, καλοῦσι γὰρ οὕτως τὸ περιεχόμενον ὑγρὸν ἐν αὐτῇ, κἀγὼ σύμφημι, καὶ δύναμαι νοῆσαι
ποτὲ μὲν παχύτερον, ποτὲ δὲ λεπτότερον αὐτό. καὶ αὖθις γλισχρότερον ἢ ὑδατῶδες, ἢ πλέον ἢ ἔλαττον. ἢ
ἀερωδέστερον. ἢ ὅπως οὖν ἄλλως ἔχον. καὶ γὰρ πνεῦμα μόνον ἐν αὐταῖς περιεχόμενον νοῶ, καὶ τοῦτο ποτὲ μὲν
καθαρὸν καὶ αἰθερῶδες, ποτὲ δ' ἀχλυῶδές τε καὶ ὁμιχλῶδες. ἀλλ' οὐ τοῦτο νῦν πρόκειται τῶν ἐνδεχομένων
ἔννοιαν λαβεῖν, ἀλλὰ περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ζητεῖν. τὸ μὲν γὰρ ἐπινοεῖν τἀναντία δυνατόν. τὸ δ' ὑπάρχειν
30 ἅμα ἀδύνατον. αὐτίκα γέ τοι καὶ περιέχειν νοοῦμεν τὰς ἀρτηρίας αἷμα καὶ μὴ περιέχειν. ἢ οὐκ ἂν ἐζητοῦμεν
ὑπὲρ οὗ μηδ' ὅλως ἐνενοοῦμεν. ἀλλ' οὐ ταύτης ἐστὶν ἐν οἷς ζητοῦμεν τὸ προκείμενον εἰς ἔννοιαν ἐλθεῖν αὐτῶν, ἀλλ'
ἀποδεῖξαι τὴν ὕπαρξιν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς οὐκ ἂν ἐπινοήσειεν ἐν ταῖς ἀρτηρίαις αἷμα περιεχόμενον, ἀλλ' εἰ
κατ' ἀλήθειαν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν περιέχεται ζητοῦμεν. καὶ πολλὰ περὶ αὐτοῦ λέγοντας, οἶδα τοὺς περὶ τὸν
Ἀρχιγένην, καίτοι γ' εἴπερ αἰσθήσει διαγνωστὸν ἦν, μάτην πολλὰ ληροῦσιν, ἐνὸν εἰπεῖν ἄντικρυς ψεύδεσθαι τὸν
Ἐρασίστρατον, ἃ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐμάθομεν, ταῦτα μεταπείθειν ἡμᾶς λόγῳ πειρώμενον. ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησεν
εἰπεῖν αἰσθάνεσθαι τὴν ἁφὴν τῆς ἐν ταῖς ἀρτηρίαις ὑγρότητος. ὡς ἐβουλόμην ἄν μοι τοῦτο παντὸς μᾶλλον
ὑπάρχειν, ἵνα μὴ πράγματα ἔχοιμι λόγῳ ζητῶν ἐξευρεῖν τὸ ἀληθές. τί ποτ' οὖν ἐστὶν ὃ βούλεται λέγειν οὐ
» συνίημι. πλήρης ἐστὶν ὁ σφυγμὸς ὁ τὴν ὑπόπτωσιν τῆς ἀρτηρίας διασεσαγμένην ἐγχύλως ἐμφαίνων. πότερον
ὡς αὐτῆς τῆς ἁφῆς τοῦτο γνωρίσαι δυναμένης, ἢ ταύτης μὲν παρεχούσης ὃ δὴ πάσχει, τοῦ πάθους δὲ ἀφορμὴν
40 συλλογισμοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς τῶν ἀρτηριῶν διαθέσεως, παρασχεῖν δυναμένου. ἀλλ' εἰ τοῦτο λέγουσιν ὡς ἔστιν
ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἁφὴν παθῶν συλλογίσασθαί τι περὶ τῶν κατὰ τὰς ἀρτηρίας διαθέσεων, οὐκ ἀντιλέγω. καὶ
γὰρ Πραξαγόρας αὐτὸ ποιεῖ καὶ Ἡρόφιλος καὶ πάντες ὀλίγου δεῖν. οἱ μὲν μᾶλλον. οἱ δὲ ἧττον. καὶ οἱ μὲν χεῖρον. οἱ δὲ
βέλτιον. τὸ μέν γε τοῦ Πραξαγόρου καὶ θαυμαστὸν ἴσως σοὶ φανεῖται. μὴ δὲ γὰρ περιέχεσθαι λέγων ἐν ἀρτηρίαις τοὺς
χυμούς, ὅμως ἐκ τῶν σφυγμῶν, ἰδέας τινὰς αὐτῶν ἀναλογίζεσθαι πειρᾶται. ἀλλ' οὐδαμῶς πάθος αἰσθήσεως
ἐπεισάγει κοινόν. αἴνιγμα γὰρ ἂν οὕτως τὸν λόγον ποιήσειεν, ἵνα τις ἀναγινώσκων, εἶτα μὴ νοῶν οἴηταί τι βύθιον
ἐγκεκρύφθαι τῷ λόγῳ καὶ θαυμαστόν. εἶτα κατατρίβηται, δηλαδὴ ζητῶν μὲν διὰ παντός, εὑρίσκων δ' οὐδέν.
πῶς γὰρ ἂν εὕροιτο μηδ' ὅλως φαινόμενον. ἄνθρωπε μὴ μόνον εἰ βούλει χυμῶν ἰδέας διαγίνωσκε ταῖς τῶν σφυ-
γμῶν διαφοραῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἤθη καθάπερ Ἱπποκράτης ἐπιχειρεῖ, μόνον μοι φύλαττε τὰ τῆς
αἰσθήσεως πάθη, καὶ μὴθ' ἃ μηδ' ὅλως πάσχει καταψεύδεσθαι τόλμα, καὶ μὴτ' ἐξ ἑνὸς παθήματος ἄλλο-
50 τ' ἀλλοῖον σφυγμὸν γνωρίζειν ἐπαγγέλλου. ἔστι τις σφυγμὸς πολὺ τὸ ἀντιβατικὸν ἔχων. ὥστ' εἰ καὶ θλίβοις
τὴν ἀρτηρίαν μὴ κινηθῆναι πρὸς τῆς χειρός, ἐν ἅπασι τοῦτον φύλαττε καλῶν ὅτι βούλει. τὸ δὲ νῦν μὲν αὐτὸν σφο-
δρὸν, νῦν δὲ πλήρη καλεῖν, αὖθις δὲ ἴσως ἄλλο τι, καὶ τῷ πλήθει τῶν ὀνομάτων οἴεσθαι πολλὰ ποιεῖν
πράγματα, δεινῶς ἄτοπος. ἔχω κἀγὼ γνωρίσματα διὰ σφυγμῶν καὶ χυμῶν ἰδέας καὶ παθῶν ψυ-
χῆς, ἀλλ' ἀφ' ὧν εἶπον ἔμπροσθεν αἰσθητῶν παθῶν ἅπαντα διαγινώσκειν πειρῶμαι, μηδαμοῦ μήτ' ἀπο-
κεκρημνισμένον σφυγμὸν λέγων, μήτε βαρὺν μήτε κοῦφον, μήτε ὑγροφανῆ, μήτε πνευματώδη μήτε
διηγκωνισμένον, μήτε διατενῆ, μήτε μογιλὸν, ἢ στεγνὸν, ἢ κατανενυγμένον, ἢ περιλελασμένον, ἢ ῥοπα-
λώδη, μήτ' ἄλλο μηδέν, ὧν οὗτοι λογικαῖς ἐπινοίαις ἀναπλάττουσιν, οὐκ αἰσθητοῖς πάθεσι διαγινώσκου-
σιν. ὥστ' εἰ δὴ καὶ τὰ τῆς ἀκοῆς μόνης αἰσθητὰ μεταφέρει, ἐπὶ τὴν ἁφήν. οὐδὲν γάρ ἐστιν ἄλλο, τὸ τρίζοντας

λέγειν καὶ ψοφοῦντας καὶ βομβοῦντας σφυγμούς. ἢ περὶ τῆς ἁφῆς ὡς ἀκοῆς διαλέγεσθαι, εἶθ' οἵ τις ἀπιστεῖσθαι πιοῦσι δηλαδὴ καὶ αὐτὰ τἀληθῆ. καί τις τῶν νῦν ἀνὴρ οὐχ ὁ φαυλότατος, περὶ λάλησιν ἔφησεν εἶναι τὴν τῶν σφυγμῶν θεωρίαν, ὀρθότατα λέγων, τῷ πολλὰς μὲν φωνὰς φθέγγεσθαι, μηδὲν δὲ χρηστὸν διδάσκειν. ἀλλ' εἰ μὴ κἀν ταῖς διαλέξεσιν, ἐν γοῦν τοῖς συγγράμμασιν ἐχρῆν αὐλέσθαι παθεῖν ὅ, περὶ ὁ κωμικὸς ἔφη· λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν. εἶτα γράφει μοι πλήρη σφυγμὸν, μὴ δ' ἄχρι τοσούτου σαφῶς ἐξειπεῖν δυνάμενος ὃ φαντάζῃ. πότερα τοῦ χιτῶνος τῆς ἀρτηρίας ποιότητα δηλοῖς ἢ τὸ ποσὸν τῆς ἐγκεχυμένης οὐσίας αὐταῖς, ἢ τὸ ποιόν. ἢ τοῦ πνεύματος. ἢ καὶ τῆς θερμασίας δύναμίν τινα, ἢ ποιότητα. πάντα γὰρ ταῦτα δοκεῖς μοι λέγειν ἀδιαιρέτως τε καὶ συγκεχυμένως. ἢ τί σοι βούλεται πληρότητος οἴνου μνημονεύειν, ὡς ἐν

» παραδείγματι. τί δ' ἐν τῷ περὶ πληρότητος λόγῳ ποτὲ μὲν λέγεις αὐτοῖς ὀνόμασιν οὕτως. ὥς τε καὶ εἴ τις

10 τὸν πλήρη μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν θεωρεῖν βούλοιτο. καὶ μετ' ὀλίγον. τάχα δὲ τὸ ἐν δυνάμει καρ-

» δῶδες ἴσως τινὲς τὸ οὕτω τὸν πλήρη σφυγμὸν χαρακτηρίζει. ὀνόματα ὄντα τῆς διοικασίας τοῦ πνεύματος.

» καὶ ὃν τρόπον διαγευσάμενοι οἴνου τὸν πλήρη διαγινώσκουσιν οἱ οἰνογεῦσται, οὕτω καὶ οἱ σφυγμῶν ἔμπειροι τὸν

» πλήρη κατὰ τὸ καρδιῶδες τῆς δυνάμεως, κἂν μεσόκενος ᾖ, διαθεωροῦσιν. ἐν τούτοις μὲν οὖν ἤδη τὴν δύναμιν ἀναφέρων τὸν πλήρη σφυγμὸν δοκεῖ μοι νοεῖν. ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς περὶ τῆς πληρότητος λόγοις πάνθ' ὁμοῦ

» συγχεῖ καὶ ταράττει. μάθοι δ' ἄν τις ἐξ αὐτῆς τῆς λέξεως ἐχούσης οὕτως. ὃν τρόπον δὲ καὶ ἐρίων ἡ σύστασις

» αὐτόθεν ἐστὶ ληπτὴ, καθ' ἣν κενὰ καὶ πλήρη λέγεται, καὶ οἴνου ποιότης, οὐ προσάπτουσα, ἀλλ' αὐτόθι παρακει-

» μένη, τῇ γλώττῃ διαγινώσκεται. καθ' ἣν τοὺς πλήρεις καὶ κενοὺς οἴνους διαχωρίζομεν. καὶ τοῦ σώματος δ' αὐτοῦ

» τε κενοῦ καὶ πλήρους ἀντιλαμβανόμεθα. ἔν τε τῷ κατὰ φύσιν τι ἔχειν ἄλλον ἄλλῳ. ἔν τε ταῖς παρὰ φύσιν δια-

» θέσεσιν καὶ ἤδη φλεγμοναῖς. οἰδήματος. ἐμφυσήματος. οὕτω καὶ τὰς ἀγυμνάστους σάρκας τῶν γεγυμνασμένων

20 διακρίνομεν. ἐν ταύτῃ πάλιν τῇ ῥήσει τὰ μὲν περὶ τοῦ οἴνου λεγόμενα τῇ κατὰ τὴν δύναμιν πληρότητι δόξειεν ἂν ὁμολογεῖν. τὰ δὲ περὶ φλεγμονῆς καὶ οἰδήματος τῇ κατὰ τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας αὐτό. τὸ δὲ τῶν ἐρίων παράδειγμα, ἐγὼ μὲν οὐδ' ἐννοῶ τὴν ἀρχήν. οὐ δὲ γὰρ ἤκουσα τινὸς λέγοντος πλῆρες καὶ κενὸν ἔριον, ἵν' ἔρωμαι πῶς λέγει. καίτοι τὰ περὶ φλεγμονῆς καὶ οἰδήματος οὐδ' αὐτὰ πρός τινος ἤκουσα λεγόμενα, πλὴν Ἀρχιγένους. ἀλλ' ἐν τούτοις ἤδη νοῆσαι δύναμαι τί βούλεται δηλοῦν αὐτῷ τὸ πλῆρες ὄνομα. τὸ γὰρ ἐναντίον τῷ χαύνῳ πλῆρες καλεῖται. κενὰ δέ τινα καὶ πλήρη σώματα, καὶ τὰ τῶν ἀνδραποδοκαπήλων καὶ τῶν παιδοτριβῶν ἤκουσα λεγόντων, ἀλλ' οὐκ ἀνάλογον οἰδήμασι καὶ φλεγμοναῖς, ἀλλ' ὥσπερ καὶ κυριώτατα καὶ συνηθέστατα λέγεται παραπλησίως τοῖς ἀγγείοις τοῖς πλήρεσί τε καὶ κενοῖς ὠνόμαζον, καὶ ἀπολαμβάνοντές γε τοῦ δέρματος ἐπειρῶντο, διαγινώσκοντες εἰ χαλαρὸν ἢ ἐσφιγμένον εἴη, καὶ οὕτως ἐκ μὲν τοῦ χαλαροῦ τὸ κενὸν, ἐκ δὲ τοῦ περιτεταμένου, τὸ πλῆρες ἐτεκμαίροντο. καὶ πολλάκις γε τὸν ἰσχνότερον τοῦ ἁδροτέρου,

30 πληρέστερον ἐκάλουν, ἀπὸ τῆς τοιαύτης διαγνώσεως. ταῦτα ἀναγκαζόμεθα ληρεῖν, διὰ τὸ τοὺς πρώτους τὰ μηδὲν ὡς ἔπος ληρήσαντες. ὥσπερ γὰρ ὀνομάτων ἐξήγησιν γράφων ὁ Ἀρχιγένης, οὐ πράγματα διδάσκειν ἐπιχειρῶν, συνεφόρησεν εἰς ταυτὸ πολλὰ παραδείγματά τε καὶ ὀνόματα, μήτε πάντα καθ' ἑνὸς πράγματος ἁρμόττειν δυνάμενα, μήτε συνήθως τοῖς Ἕλλησιν ὠνομασμένα, παρά τισι γὰρ Ἑλλήνων ἢ οἶνον ἢ ἔρια πλήρη καὶ κενὰ δυνατὸν εὑρεῖν γεγραμμένα. δεῖ τοίνυν ἡμᾶς ἐπί τε τοὺς τῶν οἴνων καπήλους καὶ τὰς γυναῖκας ἰέναι, καὶ πυνθάνεσθαι τί βούλονται δηλοῦν, καὶ ποῦ τοῦτο χρήσιμον. εἰ νῦν γὰρ εἴπερ ὅλως ἐπεθύμει χρήσασθαι τῷ τοῦ πλήρους ὀνόματι, μηνύσαντα τὸ πρᾶγμα σαφῶς καθ' οὗ τοὔνομα ἐπέφερε, μηδὲν ἔτι παραδειγμάτων δεηθῆναι. ἀλλὰ περὶ τῆς κατὰ τοὔνομα χρήσεως, κἀν τῷ β΄. τῷ τῆς περὶ τῶν σφυγμῶν διαφορᾶς αὐτάρκως εἴρηται καὶ νῦν ἐμνήσθημεν αὐτοῦ χάριν τοῦ δεῖξαι τὸ τεταραγμένον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ἀρχιγένους. οὐ γὰρ ἐχρῆν περιπλέκειν μακρὰ, καὶ λαλεῖν ἅπερ ἅπαντα, δι' ὀλίγων ἐπῶν δυναμένης τῆς διδασκαλίας ῥᾳδίως περαίνεσθαι

40 τὸν δὲ τὸν τρόπον. εἰρήσεται γὰρ ὑφ' ἡμῶν διὰ βραχέων σαφῶς, ἃ διὰ πολλῶν ἐκεῖνος ἀσαφῶς ἔγραψεν.

ἔστι τι γένος σφυγμῶν αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας ὡς ἔχει συστάσεως ἐνδεικνύμενον. ἕτερον δὲ τῆς ἐν αὐτῇ περιεχομένης οὐσίας ποιότητα. καὶ τρίτον τοῦ συμφύτου πνεύματος αὐτῆς τὴν δύναμιν γνωρίζον. ὄνομα δὲ τοῖς τρισὶ τούτοις γένεσι, πληρότης. ταῦτα γράψας καὶ σαφῶς ἂν ἔγραψε καὶ ταχέως. καὶ οὐκ ἂν νῦν ἡμᾶς ἐπέτριβε, ζητοῦντας πρότερον μὲν τί λέγει, δεύτερον δὲ εἰ καλῶς λέγει, ἀλλ' ἄντικρυς ἂν ὃ λέγει γνόντες, ἤδη τὸ ζητεῖν εἰ καλῶς λέγει μετεβαίνομεν, ὧδέ πως πάλιν καὶ αὐτοὶ τὸν λόγον ποιούμενοι. τούτων τῶν τριῶν γενῶν ὦ Ἀρχίγενες, τὸ μὲν πρῶτον ἔστι τε καὶ διαγινώσκεται τὸ κατὰ τὴν σύστασιν τῆς ἀρτηρίας, οὐ μὴν πληρότης γε πρὸς τῶν Ἑλλήνων ὀνομάζεται, καθάπερ ἐδείξαμεν ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαφορᾶς. ἐν ἐκείνοις γὰρ περὶ ὀνομάτων ἦν ἡμῖν ὁ λόγος. ἐνταυθοῖ δὲ, οὐ γὰρ ἔτι περὶ ὀνομάτων, ἀλλὰ περὶ διαγνώσεως αὐτῶν τῶν σφυγμῶν σκοπούμεθα, σὺ μὲν ὡς ἐθέλεις αὐτὸ κάλει. συγχωρήσεις δ' ἡ-

50 μῖν τοῖς τῶν Ἑλλήνων ὀνόμασι χρῆσθαι, σκληρόν τέ τινα σφυγμὸν ὀνομάζουσι, καὶ μαλακὸν ἕτερον ἐναντίον αὐτῷ, καί τινα τρίτον ἀμφοῖν μεταξὺ τὸν σύμμετρόν τε καὶ κατὰ φύσιν ἐν τῇ συστάσει τοῦ τῆς ἀρτηρίας σώματος. τοῦτον οὖν ὃν σὺ μὲν πλήρη καλεῖς, ἐγὼ δὲ σκληρὸν, τίσιν αἰσθητοῖς παθήμασι τῆς ἁφῆς γνωριοῦμεν; ὅτι μὲν γὰρ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἤτοι πεπιλημένον εἶναι τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας ἢ χαῦνον, οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ. ἀλλ' οὐ τοῦτο νῦν ἐστι τὸ προκείμενον, ἀλλὰ πῶς αὐτὸ διαγνωσόμεθα. τοῦτ' οὖν ἡμᾶς δίδαξον σαφῶς, μὴ περιπλέκων. ἀλλ' οὐ ποιεῖς. οὐ μὴν ἡμεῖς γε σοὶ μεμφόμεθα τούτου χάριν, οὐδ' ὅτι σαφῶς ἐξηγησάμεθα τὸ πάθημα τῆς ἁφῆς, ἕτερον μὲν ἤδη τοῖς σφοδροῖς, ἕτερον δὲ ἤδη τούτοις τοῖς σφυγμοῖς γιγνόμενον, ἀγαλλόμεθα. δι' ὑμᾶς γὰρ τοὺς πρεσβυτέρους τοὺς περὶ τούτων ἐπιμελῶς ζητήσαντας, ἐξεύρηταί τι καὶ πρὸς ἡμῶν χρηστὸν, οὐκ ἂν ἄλλως εὑρεθὲν, εἰ μὴ πρὸς ὑμῶν τῶν προπονησάντων ἐν αὐτοῖς καὶ προηγησαμένων ἐγυμνάσθημεν. τοῦτο μὲν δὴ καταλελείφθω.

τῷ θλιπτικῷ

τῷ θλιπτικῷ τῆς ἁφῆς παθήματι, διαγινωσκόμενόν τε καὶ διακρινόμενον τοῦ σφοδροῦ. τὸ γὰρ ἀνατρεπτικόν
τε καὶ ἀντιβατικὸν ἀπεδώκαμεν ἐκείνῳ. ζητήσωμεν δ' ἑξῆς ἐκείνῳ τὰ λοιπὰ δύο γένη τῆς πληρότητος. καὶ
πρότερόν γε τὸ κατ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα νοούμενον, ὥς φασι. τί δή ποτ' ἐστὶν, οὐδ' αὐτοὶ μὲν οἶδ' ὅτι συνοῦσι, καθάπερ
καὶ τοῦτ' ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαφορᾶς ἐδείξαμεν. ἀλλ' ἐπειδὴ νῦν συντέμνειν βούλομαι τὸν
λόγον ἐν ἐκείνοις διὰ μακροτέρων εἰρημένον, ἤτοι τὸ τῆς θερμασίας πυρῶδες, ἢ τὸν τόνον αὐτοῦ λέγετε. ταῦτα
γὰρ ἐκ τῶν ἐξηγήσεων ὑμῶν ὥσπερ Λοξίου χρησμῶν ἐξευρεῖν ἠδυνήθημεν. νῦν οὖν ἤδη καιρὸς διδάσκειν αὐτῶν
τὰ γνωρίσματα. τοῦ μὲν δὴ τόνου μεμαθήκαμέν τε καὶ χαίρειν ἴσμεν. ἀντιβαίνει μὲν τῶν θλιβόντων ὥς φασι καὶ
ἀνατρέπει τὴν ἁφήν. τοῦ δὲ τῆς θερμασίας τοῦ πυρώδους τούτου, μόνου δεόμεθα μαθεῖν, ἔστ' ἄν γε τὴν ἁφὴν
αἰσθανομένην ἔχωμεν. οὐ γὰρ ἀγνοήσομεν οἶμαι ψαύσαντες οὐδὲ μίαν ἐν θερμότητι διαφοράν. ἐκεῖνο δὲ
10 θαυμάζομεν ὑμῶν, εἰ τὰ τοιαῦτα ἐν ταῖς τῶν σφυγμῶν διαφοραῖς, ἀλλ' οὐκ ἐν ταῖς τῶν πυρετῶν καταριθμεῖσθε. ἀλλ' ἔα, τό γε νῦν, περὶ τούτου μηδὲν διαφερώμεθα. τοῦ δὲ λοιποῦ γένους τῆς πληρότητος ἤδη σκεψώμεθα τὴν διάγνωσιν. οὐδὲ γὰρ ἐν τούτῳ διὰ τῆς ἁφῆς οὐδὲν ἔχω συμβαλεῖν, οὔτ' εἰ πνεῦμα μόνον ἐν ταῖς
ἀρτηρίαις, οὔτ' εἰ καὶ χυμοὶ περιέχονταί τινες. ἀλλ' οὐδὲ δύναμαι ὡς καὶ πρόσθεν ἔφην. ἐπειδὰν πρὸς Ἐρασίστρατον ἢ Πραξαγόραν ἀντιλέγητε, περὶ τοῦ τὴν ἀρτηρίαν αἷμα περιέχειν, τὴν αἴσθησιν ἐπικαλεῖσθαι
μάρτυρα. πάντως ἂν αὐτὸ ἐποιήσατε εἴπερ ἐναργὲς ἦν. ἀλλ' οὐδ' αὐτῶν ἐκείνων οὐδεὶς ἐπὶ τὴν αἴσθησιν
μάρτυρα κατέφυγεν, ὡς εἶεν αἱ ἀρτηρίαι χυμῶν μὲν καθαραὶ, πνεύματος δ' ὄργανα μόνου δεόντως. ἁφὴ γὰρ
οὔτ' εἰ πνεῦμα περιέχεται μόνον ὑπὸ τῶν ἀρτηριῶν, οὔτ' εἰ καὶ χυμοί τινες ἐνδείξασθαι δύναται. καταλιπόντες οὖν ἤδη τὴν ματαίαν αὐτῶν φλυαρίαν, αὐτοὶ κατὰ μόνας εἴπωμεν, ὡς οὐκ ἔστιν ἅμα οὐδὲν τῶν
αἰσθήσεων διαγνῶναι τὸ περιεχόμενον ἐν ταῖς ἀρτηρίαις αἷμα πόσον εἴθ' ὁποῖόν τί ἐστι. πρῶτον μὲν γὰρ ἀνα-
20 μνήσομεν ἡμᾶς αὐτοὺς, ὡς οὐδὲ κατὰ τοὺς ὑδέρους ὑγρὸν, ἢ πνεῦμα περιεχόμενον ἐν τοῖς κατὰ γαστέρα χωρίοις
ἁφῇ διαγνῶναι δυνάμεθα, μὴ βοθρουμένου γε πιεζόντων τοῦ δέρματος. ὥσπερ ὧν οὐδὲ φαίνεται βοθρούμενον
πολλάκις, ἔν τε τοῖς ἀσκίταις τοῖς ἀκριβέσι, καὶ τοῖς τυμπανίαις καλουμένοις ὑδέροις. ἀλλ' ἀναγκαζόμεθα
πρὸς τὴν ἀκριβῆ διάγνωσιν πρῶτον μὲν κρούειν τὸ ἐπιγάστριον. ἵνα γνῶμεν εἰ οἷον τύμπανον ἐπηχεῖ. δεύτερον
δὲ καὶ μετασχηματίζειν καὶ μεταβάλλειν ἐπὶ τὰς πλευρὰς τὸν ἄνθρωπον, ὑπὲρ τοῦ κλύδωνος αἰσθέσθαι τι-
νός. καὶ ἡμῖν ὁ μὲν τυμπανώδης ψόφος, πνεύματος σημεῖον ἐστίν. ὁ δὲ κλύδων, ὑγρότητος. τῇ δ' ἁφῇ μόνῃ κατὰ
τὴν ἐπιβολὴν, τὸ τεταμένον ἐπιγάστριον οὐκέτι διαγνῶναι, πότερον ὑπ' ἀέρος, ἢ ὕδατος τοῦτο πέπονθε. καίτοι
συντέτηκεν ἐπὶ τούτων τό τε δέρμα, καὶ πᾶν ἔτι σαρκῶδες ἐπὶ τῷ περιτοναίῳ. καὶ πολύδερμον ἦν, διά τε
τὴν λεπτότητα τῶν περικειμένων, καὶ τὸ πλῆθος τε περιεχομένης οὐσίας, τεκμαίρεσθαι διά τε ἁφῆς,
εἴθ' ὑγρὸν, εἴ τε πνεῦμα τὸ περιεχόμενον ἐστὶ, ἀλλ' ὅμως οὐδ' ἐπὶ τούτων ἀσφαλὲς ἁφῇ μόνῃ πιστεύειν. πῶς οὖν
30 ἐπὶ τῆς ἀρτηρίας, οὕτω μὲν παχὺν ἐχούσης χιτῶνα, ὡς ὑπερδιπλάσιον εἶναι τοῦ περιτοναίου, δέρματος δ' ἱκα-
νῶς παχέος ἐπικειμένου πολλάκις, οὐ γὰρ δὴ πάντας γε τοὺς νοσοῦντας φθινώδεις ἐπισκοπούμεθα καὶ
τρίτου προσιόντος τοῦ τῆς κινήσεως, οὐ μικρὰν οὐδ' αὐτοῦ δύναμιν εἰς τὸ συγχεῖν μὲν τὴν διάγνωσιν ἔχοντος, εἰσό-
μεθά τι δι' τῆς ἁφῆς ἀκριβές. καί τοι πρὸς τὸ συγχυθῆναι περὶ τὸ ὑποκείμενον, ἀρκεῖ τὸ διὰ παντὸς ἐν κινή-
σει τὴν ἀρτηρίαν εἶναι. πόθεν οὖν γνῶναι δυνατὸν ἢ ποσότητα τοῦ περιεχομένου χυμοῦ κατὰ τὰς ἀρτηρίας;
ἢ ποιότητα; τῷ μὲν γὰρ μεγέθει τοῦ σφυγμοῦ τὸ πλῆθος τῆς περιεχομένης οὐσίας γνωρίζομεν, ἀλλ' οὐ πάν-
τως ὑγρὸν εἶναι χυμὸν αὐτὴν ἐντεῦθεν διαγινώσκομεν, τῇ δὲ σκληρότητι, τὴν σύστασιν τοῦ τῆς ἀρτηρίας σώ-
ματος. τὸ δ' ἀντιβατικὸν πληγῆς, οὐ πάχους οὐσίας σημεῖον, ἀλλὰ τῆς ῥώμης τοῦ ζωτικοῦ τόνου. καὶ γὰρ ἂν καὶ
γελοῖον εἴη παχείας οὕτως ταῖς κοιλότησι τῶν ἀρτηριῶν ὑπολαμβάνειν ὑγρότητα περιέχεσθαι ποτὲ, ὡς
θλιβόντων ἀντιβαίνειν. εἰ γὰρ καὶ βόρβορος εἴη ῥᾳδίως εἴξει θλιβόντων, εἰ μή τε λίθους καὶ ψάμμον ἐν ταῖς
40 ἀρτηρίαις περιέχεσθαι νομίζουσιν. οὕτως γὰρ μόνως τὸ πάχος τῆς οὐσίας ἀντιβήσεται θλίβουσιν, ἄλλως δὲ
οὐδαμῶς. ἐβουλόμην δ' ἂν ἀσκὸν πληρώσας ὑγρᾶς οὐσίας, τοῖς οὕτως ἀκριβῶς ἐπαγγελλομένοις τὴν ἁφὴν,
ὡς τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν ὑποφθέγγεσθαι, παρασχεῖν, εἰς διάγνωσιν ὁποία τίς ἐστιν ἡ περιεχομένη κατ' αὐτὸν
οὐσία. μόνον γὰρ οὐκ ἂν διακρίναιεν ὕδωρ λεπτὸν οἴνου παχέος. ἀλλ' οὐδ' εἰ τῶν ἀσκῶν, ὁ μὲν εἴη πίττης ὑγρᾶς
πλέως, ὁ δὲ ἀέρος, οὐδ' οὕτως διαγνώσονται. μόνοι γὰρ οἱ κλύδωνές τε καὶ ψόφοι δυνατοὶ διακρίνειν εἰσὶν,
ὁποῖόν τι τὸ περιεχόμενον ἐστί. ἡ δὲ διὰ τῆς ἁφῆς αἴσθησιν ὁμοία κατὰ πᾶν. οὐ μὴν οὐδ' οἱ κλύδωνες τὰς ποιότη-
τας τῶν ὑγρῶν οἷοί τε δηλοῦν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μόνον τὸ κοινὸν, ὅτι ὑγρὸν τὸ περιεχόμενον, καὶ οὐ πνεῦμα. καί-
τοι πῶς ἄν τις πιστεύσειε, τοῖς οὐδ' ἑνὸς χιτῶνος τοῦ κατὰ τὸν ἀσκὸν μὴ δυναμένοις διαγνῶναι τοῦ περιεχομένου
τὴν ποιότητα, δυνατοῖς εἶναι διά τε δέρματος, οὐχ ἧττον, ἢ κατ' ἀσκὸν παχέος, καὶ ὑμένων τοὐλάχιστον δυοῖν.
καὶ χιτώνων ὑπ' ἀνάγκης δυοῖν, τὴν ἐντὸς τῆς ἀρτηρίας διαγνῶναι ποιότητα. ταῦτ' οὖν αὐτοὶ μὲν λεγέτωσαν.
50 Ἡροφίλου δὲ μὴ καταψευδέσθωσαν, μηδὲ δυσωπείτωσαν ὀνόματι σεμνῷ τοὺς ἀμαθεῖς τῶν Ἡροφίλου γραμμά-
των, μηδ' ἐκ τούτου τὴν πίστιν τῷ λόγῳ πορίζέσθωσαν. αἰσχρὸν γὰρ ἐπὶ μαρτύρων ἀγωνίζεσθαι, καθάπερ ἐν
δικαστηρίῳ. εἰ λέγειν ἔχεις εἰς ἀπόδειξιν, ἡδέως ἀκουσόμεθά σου. τὸ δ' Ἡρόφιλόν τε καὶ Ἡροφιλείους καλεῖν μάρ-
τυρας, ἀποδιδράσκοντός ἐστι τὸν ὑπὲρ εὐθείας ἀγῶνα, καὶ λόγον καὶ διαδύσεις τε καὶ μηχανὰς ἐξευρίσκοντος
ἐλέγχου φόβῳ. δῆλον ὡς ἕνεκα τοῦ μὴ περὶ πράγματος ἔτι ζητεῖν, ἀλλ' ἱστορίας οἱ κατεψευσμένοι μάρτυ-
ρες ἐπεισάγονται. λέγει τοῦτ' Ἡρόφιλος. οὐ μὲν οὖν. ἀλλὰ οὐδὲ φθέγγη. δεῖξον πῶς ψεύδομαι. δεῖξον πῶς λέ-
γει. κἄπειτα λέξεις, εἰ οὕτως ἔτυχεν. ἀμφίβολος προβάλλεται. καὶ πόλεμος ἀμφ' αὐτῇ συνίσταται.
τί ποθ' ἡ λέξις λέγει. καὶ τί ποτε βούλεται. καὶ κατὰ ῥητὸν ἤδη καὶ διάνοιαν ἐπιχειρήματα ἐκ ζητήσεως κα-
λινδεῖται. καὶ κατ' ἀμφιβολίαν ἕτερα. καὶ κατὰ συλλογισμοὺς νὴ Δία. ἀλλὰ καὶ πᾶσαν οὕτω μεταφέρουσιν τὴν

ῥητορικὴν ὥσπερ ὑπόθεσιν μελετῶντες, οὐ τὸ προκείμενον περαίνοντες. τί γὰρ οὐκ εἴρηται τοῖς νεωτέροις ἰα-
τροῖς εἰς τὸ πρόβλημα, τοῖς μὲν κατασκευάζουσιν ἐπίστασθαι τὸν Ἡρόφιλον, καὶ ταύτην τοῦ σφυγμοῦ τὴν δια-
φοράν· τοῖς δ' ὡς οὐκ οἶδεν ἐγχειροῦσι δεικνύειν. ἀταλαίπωροι μὲν οὖν ἑκάτεροι καὶ ἐλεεῖσθαι δίκαιοι, τῆς μὲν
ἀμαθείας οἱ πρότεροι, τῆς φιλονεικίας δ' οἱ δεύτεροι. ἀταλαίπωροι δὲ καὶ ἡμεῖς, οἷς γε οὐκ ἀρκεῖ τὴν ἰδίαν
ἀσκεῖν θεωρίαν τῆς τέχνης, ἀλλὰ τί μὲν Ἡρόφιλος εἶπεν, τί δ' Ἡρακλείδης τε καὶ Χρύσερμος, καὶ Ἡγήτωρ οὐκ
ὀρθῶς ἐξηγήσαντο, τί δ' αὖ εἶπεν Ἀπολλώνιός τε καὶ Βακχεῖος καὶ Ἀριστόξενος εἰδέναι βουλόμεθα. καὶ εἰ μὴ
βουλόμεθα δὲ πάντως ἀναγκαζόμεθα. καὶ διττῶν ἀπολαύομεν κακῶν. ὅτι τε φλυαροῦμεν οὐδὲν δέον, ὅτι
τε μὴ βουλόμενοι τοῦτο δρῶμεν ὥσπερ ἐκεῖνοι. νῦν γοῦν ἐμὲ δεῖ δυοῖν θάτερον ἢ δοκεῖν Ἀρχιγένει τε καὶ
Ἡροφίλῳ καὶ μυρίοις ἄλλοις τἀναντία λέγειν, ἢ δεικνύειν, ὅτι καθ' Ἡρόφιλον, οὐδείς ἐστι πλήρης σφυγμός. εἰ
10 μὲν οὖν ὡς ἔργον αὐτὸ προυχειρισάμην. ἦν γὰρ ὁμοίως ἐκείνοις ἄξιος μέμψεως ἐπὶ τῇ ματαίᾳ σπουδῇ. νυνὶ δὲ
κατ' αὐτὴν τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν ἐξελέγξας αὐτῶν τὴν δόξαν, τοὺς μὲν πρὸς αὐτὰ τὰ ἔργα τῆς τέχνης
σπεύδοντας, ἀπολύσω πρὸς ἐκεῖνα, συντετελεσμένης ἡμῖν ἤδη τῆς προκειμένης ζητήσεως. ὅσοι δὲ καὶ ἱστο-
ρίαν ἐκμανθάνειν παλαιὰν ἐθέλουσι καὶ χρόνον εἰς τοῦτ' ἔχουσιν, ἅπαντα προσθήσω, δεικνὺς ὅτι μηδαμοῦ
χρῆται πρὸς μηδὲν Ἡρόφιλος τῷ πλήρει σφυγμῷ. πρῶτον δ' ἀπ' αὐτῆς ἄρξομαι τῆς λέξεως ἧς ἐκεῖνοι προ-
βάλλουσιν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τῶν Ἡροφίλου περὶ σφυγμῶν γεγραμμένης. ἣν καὶ μόνην ἀνεγνωκέναι μοι
δοκοῦσιν. ἔχει δὲ οὕτως. καθόλου μὲν οὖν δοκεῖ διαφέρειν σφυγμὸς σφυγμοῦ, πλήθει, μεγέθει, τάχει. σφο-
δρότητι, ῥυθμῷ. ταύτην δὲ προβάλλοντες ἐρωτῶσι τί ποτ' ἐστὶ τὸ πλῆθος, ὥσπερ εἰ μὴ γιγνώσκομεν ὁποῖόν τι
δηλοῖ τῷ πλήθει τῆς πληρότητος ἐξ ἀνάγκης ὑπ' αὐτοῦ δηλουμένης. ἐγὼ τοίνυν, ὡς νομίζω, χαριέντως
ἀποκρίνομαι. τὸ γὰρ πλήθει πυκνότητος φημὶ δηλοῦν. αὖθις δ' αὖ ἑτέροις ἀποκριναίμην τὸ, πλήθει σφο-
20 δρότητα δηλοῦν, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ πληρότητα φήσαιμ' ἄν, ἵνα γνῶσιν ὅση τοῖς φλυαρεῖν βουλομένοις
ἐστὶν ἐξουσία. διὰ τί γὰρ πληρότητι μᾶλλον οὐ πυκνότητι δηλώσει τὸ πλῆθος. ἢ ὅτι τὴν πρώτην συλλαβὴν
ἔν τε τῇ πληρότητι καὶ πλήθει διὰ τῶν αὐτῶν στοιχείων λέγομεν, ἀλλ' εἰ τοῦτο καὶ ἡ πληγή, καὶ τὸ πλησίον
καὶ ἡ πλησμονή, καὶ τὸ πλῆκτρον, καὶ μυρία ἕτερα τὴν πρώτην συλλαβὴν ἐκ τῶν αὐτῶν ἔχει στοιχείων
συγκειμένην. ἀλλὰ πόρρω φασὶν ἐστὶ τὰ τούτων σημαινόμενα τοῦ κατὰ τὸ πλῆθος. τί δ' οὐ καὶ τὸ τῆς πληρότη-
τος σημαινόμενον πάμπολυ τοῦ κατὰ τὸ πλῆθος διενήνοχεν; ἀλλ' εὔλογον φασὶν ἐστὶ καὶ τὴν κατὰ πληρότη-
τα διαφορὰν ὑπάρχουσαν ἐν τοῖς σφυγμοῖς, εἰρῆσθαί τε καὶ νῦν καὶ γινώσκεσθαι πρὸς Ἡροφίλου, τί δ' οὐκ
εὔλογον καὶ τὴν σκληρότητα γινώσκεσθαι καὶ λέγεσθαι. καὶ γὰρ καὶ αὗται διαφοραί τε εἰσὶν σφυ-
γμῶν, καὶ πάντως αὐτὰς ἐγίνωσκεν Ἡρόφιλος. πόθεν οὖν τὴν κατὰ πληρότητα λέγει, κάλλιον
ἦν οἶμαι μακρῷ πρότερον ἀναγνῶναι πάντ' αὐτοῦ τὰ περὶ σφυγμῶν συγγράμματα. καὶ γάρ μοι καὶ
30 νόμος οὗτος ἐξηγήσεως, ἕκαστον τῶν ἀνδρῶν ἐξ ἑαυτοῦ σαφηνίζεσθαι, καὶ μὴ κεναῖς ὑπονοίαις καὶ φάσεσιν
ἀναποδείκτοις ἀποληρεῖν, ὅτι τις βούλεται. ποῦ τοίνυν εὗρες ἀλλαχόθεν τὸ τοῦ πλήρους ὄνομα παρ' Ἡροφίλῳ.
τὸ μὲν γὰρ τοῦ πυκνοῦ μυριάκις. ὅταν οὖν ἡ μὲν κατὰ πληρότητα διαφορά, μήτ' εἰς διάγνωσιν ἥκει, καθότι
δέδεικται, μήθ' Ἡρόφιλος αὐτῆς ἑτέρωθεν μνημονεύῃ, ἡ δὲ κατὰ πυκνότητα καὶ πρὸς ἁπάντων ὡμολόγη-
ται, καὶ μυριάκις αὐτὴν Ἡρόφιλος εὑρίσκεται γράφων, εὐλογώτερον ἂν εἴη πυκνότητα νομίζειν εἰρῆσθαι
μᾶλλον ἢ πληρότητα, καὶ οὐ τοῦτο φημὶ νῦν ὡς τῷ πλήθει γέγραφεν Ἡρόφιλος, ἀντὶ τοῦ πυκνότητα,
γελοῖος γὰρ ἂν εἴην ὁμοίως ἐκείνοις ἐξηγητὴς εἰ τοῦτο λέγοιμι, ἀλλὰ ὅτι ῥᾷον ἐστὶν καὶ πυκνότητα καὶ σκληρό-
τητα καὶ πάντα μᾶλλον ἢ τὴν πληρότητα δεῖξαι δηλούμενα. ἐγὼ δὲ τί μὲν δηλοῖ τὸ πλήθει παρ' Ἡροφίλῳ,
δι' ἑτέρων οἶμαι σαφῶς ἐξηγήσασθαι, νῦν δὲ ὅτι οὐ δηλοῖ πληρότητι. πῶς οὖν ἀποδείκνυμεν αὐτό; πρῶ-
τον μὲν ἐπιφέρων εὐθὺς φησὶν ὡδί. γράψω γὰρ τὴν ῥῆσιν ὅλην, ἵνα μᾶλλον θαυμάσῃς τὴν ἄνοιαν τῶν ἀνθρώπων,
40 πληρότητι τὸ πλήθει νομιζόντων λέγεσθαι. καθόλου μὲν οὖν δοκεῖ διαφέρειν σφυγμὸς σφυγμοῦ πλήθει, μεγέ-
θει, τάχει. σφοδρότητι, ῥυθμῷ. ἐκ τοῦ κατὰ ταῦτα διαφέρειν φανερὸς γίνεται ἐνίοτε. ὅτε οἰκεῖος. καὶ οὐκ οἰκεῖος.
φαίνεται δὲ διαφέρειν καὶ ἐπιγινώσκεσθαι. καθόλου μὲν ἕτερος ἑτέρου σφυγμὸς ὡς εἴρηται ῥυθμῷ, μεγέθει,
τάχει, σφοδρότητι, εἰ δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ῥυθμῷ φαίνεται διαφέρειν ἕτερος ἑτέρου, σφυγμὸς σφυγμοῦ, τάχει,
μεγέθει, σφοδρότητι. τίνα βούλει πιστότερον Ἡροφίλου λαβεῖν μάρτυρα τῆς Ἡροφίλου γνώμης. φαίνεται φη-
σὶν ἕτερος ἑτέρου διαφέρειν σφυγμός, ὥσπερ εἴρηται, ῥυθμῷ, μεγέθει, τάχει, σφοδρότητι. πῶς οὖν εἴπερ
ὅλως διαφοράν τινα σφυγμῶν τὸ πλήθει δηλοῖ, παρέλιπεν αὐτὴν νῦν, ἐπαναλαμβάνων τὸν λόγον οὐχ
ἁπλῶς οὐδ' ἀργῶς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ προσθεῖναι, ὡς εἴρηται. πῶς δὲ τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ ῥυθμῷ σφυγμοὺς φησὶ τάχει,
καὶ μεγέθει καὶ σφοδρότητι διαφέρειν. πῶς δ' ἐφεξῆς τὰς καθ' ἡλικίαν διαφορὰς ἐκτιθέμενος, ταῖς μὲν
ἄλλαις διορίζει τοὺς σφυγμούς, παρέλιπε δὲ τὴν πληρότητα. καὶ κατὰ τὰ πάθη δὲ καὶ τὰς ὥρας καὶ τὰ
50 ἐπιτηδεύματα καὶ τἆλλα πάντα διορίζων τοὺς σφυγμούς, τῶν μὲν ἄλλων πασῶν ἀεὶ μνημονεύει διαφορῶν,
τῆς πληρότητος δ' οὐδαμοῦ. καὶ τὸ μεῖζον, αὐτὴν ταύτην τὴν λέξιν σχεδὸν καθ' ἕκαστον αὐτῶν προσγράφων,
οὐδαμοῦ τὸ πλήθει προσέθηκεν, ἀλλ' ἐν τῷ. α. βιβλίῳ μόνον οὐκ ἐν τοῖς ἅπασι λόγοις, οὐκ ἂν παραλιπὼν
εἴπερ ὄνομα διαφορᾶς ἦν σφυγμῶν. ταῦθ' ὥσπερ ἐπιτομὴ τῶν εἰρημένων ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τῆς καθ' Ἡρόφιλον
ἐν τοῖς σφυγμοῖς διαφορᾶς ἔστω λελεγμένα. δι' ἐκείνων γὰρ ἐπὶ πλέον ἐξηγησάμεθα τὴν Ἡροφίλου τῶν κα-
τὰ σφυγμοὺς ὀνομάτων συνήθειαν. ἤδη τοιγαροῦν καταπαύσω τὸν περὶ τῆς διαγνώσεως τῶν σφυγμῶν λόγον.
ὅσα γὰρ ἢ περὶ τῆς διαστρόφου θέσεως τῶν ἀρτηριῶν. ἢ περί τινος ἄλλου τῶν κατὰ μέρος εἰς τόνδε τὸν λό-
γον ἀνεβαλλόμην, ταῦτ' ἐν ταῖς ἐχομέναις δυοῖν πραγματείαις εἰρήσεται τῇ τε περὶ τῶν ἐν σφυγμοῖς αἰτίων,
κἂν τῇ δι' αὐτῶν προγνώσει. τεττάρων ἑκατέρα βιβλίων ἐσομένη.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΣΦΥΓΜΟΙΣ ΑΙΤΙΩΝ ΛΟΓΟΣ. α.

ῶν τοὺς σφυγμοὺς τρεπόντων αἰτίων, τὰ μὲν τῆς γενέσεως αὐτῶν ἐστιν αἴτια, τὰ δὲ, τῆς
ἀλλοιώσεως μόνον. τῆς γενέσεως μὲν ἥτε χρεία, δι᾽ ἣν γίνονται, καὶ ἡ δύναμις ὑφ᾽ ἧς, καὶ τὰ
ὄργανα δι᾽ ὧν διατείνονται. τῆς δ᾽ ἀλλοιώσεως τὰ λοιπὰ πάντα, τά τε προηγούμενα καλού-
μενα, καὶ τὰ τούτων ἔτι τὰ προκαταρχτικά. τρίτον γε δὴ τὸ γένος τῶν αἰτίων, οὐκ ἐν σφυγ-
μοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἐν μὲν τὸ πρῶτόν τε καὶ κυριώτατον, ὃ δὴ καὶ
10 συνεκτικὸν καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ συνέχειν αὐτῶν τὴν οὐσίαν ὠνομασμένον, ὅπερ ὡς ἔμ-
προσθεν ἐρρέθη γενέσεως αἴτιον. τὰ δ᾽ ἄλλα δύο γένη τοῦ μὲν γίνεσθαι τοὺς σφυγμοὺς ἀναί-
τια. τοῦ δὲ γεγενημένους τρέπειν, αἴτια πάχος γοῦν χυμῶν, ἢ πλῆθος, ἢ γλισχρότης, ἢ δρι-
μύτης ποιεῖν μὲν οὐ δύνανται σφυγμοὺς, ἀλλοιοῦν δὲ δύνανται. οὕτω δὲ καὶ ψυχρὸν λουτρὸν ἢ θερμὸν, καὶ
χειμὼν καὶ θέρος, καὶ ὅλως κρύος, καὶ θάλπος, ἀλλοιώσεως μὲν σφυγμῶν αἴτια, γεννήσεως δ᾽ οὐκ ἔστι. ταυτὶ
μὲν οὖν τὰ νῦν εἰρημένα προκαταρκτικὰ λέγεται. τὰ δ᾽ ἔτι τούτων ἔμπροσθεν τὰ κατὰ τοὺς χυμοὺς, προη-
γούμενα. καθόλου γὰρ εἰπεῖν ὅσα μὲν ἔξωθεν ὄντα τοῦ σώματος, ἀλλοιοῖ τι τῶν κατ᾽ αὐτὸ, προκαταρκτικὰ λέγεται,
τὰ δ᾽ ἐστὶ τούτων ἔμπροσθεν προηγούμενά γε δὴ τῶν ἐν τῷ σώματι διαθέσεων. αὗται δὲ αἱ διαθέσεις ὅταν τὰ
συνεκτικὰ τρέπωσι, προηγούμεναι γίνονται αὐτῶν αἰτίαι. φέρε γὰρ ὑπὸ τοῦ προσπεσόντος ἔξωθεν ψυχροῦ πυκνω-
θῆναι μὲν τὸ δέρμα, διὰ δὲ τὴν τούτου πύκνωσιν ἐπισχεθῆναι τὴν κατὰ φύσιν διαπνοὴν, ἐπισχεθεῖσαν δ᾽ ἀθροισθῆ-
20 ναι, κἄπειτ᾽ οὕτως ἐξάψαι πυρετὸν, ἐφ᾽ ᾧ τὴν χρείαν τῶν σφυγμῶν ἀλλοιωθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς σφυγμοὺς,
ἐνταῦθα προκαταρκτικὸν μὲν αἴτιον τὸ προσπεσὸν ἔξωθεν ψυχρὸν. τὰ δ᾽ ἄλλα πάντα τὰ μέχρι τῆς χρείας
τῶν σφυγμῶν προηγούμενα. διὰ μέσων οὖν τῶν προηγουμένων, τὸ προκαταρκτικὸν αἴτιον ἀλλοιῶσαν, τὴν
χρείαν τῶν σφυγμῶν ἓν οὖσαν τῶν συνεκτικῶν αἰτίων, ἔτρεψεν οὕτω, καὶ αὐτοὺς τοὺς σφυγμούς. οὐ γὰρ ἐνδέ-
χεται τραπῆναι μέν τινα συνεκτικὴν αἰτίαν, ἄτρεπτον δὲ μένειν τὸ πρὸς αὐτῆς ἀποτελούμενον πρὶν δ᾽ ἐπί τι
τῶν συνεκτικῶν διαδοθῆναι τὴν ἀλλοίωσιν, ἀδύνατον τραπῆναι τοὺς σφυγμούς. διὸ καὶ κυριώτατα καὶ μά-
λιστα καὶ πρῶτα ταῦτ᾽ αἴτια τῶν σφυγμῶν. τὰ δ᾽ ἄλλα πάντα διὰ ταῦτα. τῷ γὰρ τὴν ἔξωθεν γεγενημένην
ἀλλοίωσιν, εἰς τὰ συνεκτικὰ διαδίδοσθαι, σφυγμῶν αἴτια λέγεται, κατά γε τὴν ἰδίαν τε οὐσίαν καὶ φύσιν,
οὐδαμῶς τρέπειν αὐτοὺς δυνάμενα. χρὴ τοίνυν ὅστις βούλεται τὴν περὶ τοὺς σφυγμοὺς τέχνην ἱκανὸς γενέ-
σθαι, γυμνάσασθαι πολυειδῶς ἐν ἅπασι τοῖς γένεσι τῶν αἰτίων, ὡς οἷός γ᾽ οὕτινος οὖν αὐτῷ προτεθέντος, ἔχειν
30 εἰπεῖν τὴν γινομένην ἐν τοῖς σφυγμοῖς ἀλλοίωσιν. ἀρχὴ δὲ τῆς γυμνασίας ἀρίστη, τὰς συνεκτικὰς αἰτίας ἐπι-
σκέπτεσθαι, καθότι γεννᾶν ἑκάστη πέφυκε σφυγμόν. ᾧ γὰρ λόγῳ τῆς γενέσεως αὐτῶν ἐξηγοῦνται, τούτῳ καὶ
τῆς ἀλλοιώσεως. αἱ γὰρ κατὰ τὸ πόσον τε καὶ ποιὸν ἐν ταῖς αἰτίαις διαφοραὶ, τὰς κατὰ τὸ ποσόν τε καὶ ποιὸν
ἐν τοῖς σφυγμοῖς ἐργάζονται διαφοράς. φαίνεται δὴ διὰ παντὸς ἡ καρδία μετὰ πασῶν τῶν ἀρτηριῶν τὴν
σφυγμικὴν καλουμένην κίνησιν, ἕως ἂν περιῇ τὸ ζῶον κινουμένην, ἀποθανόντος δ᾽ οὔτε τῶν ἀρτηριῶν οὐδὲ μίαν,
οὔτ᾽ αὖ τὴν τὴν καρδίαν ἐστὶν ἰδεῖν ἔτι σφύζουσαν, ᾧ δῆλον, ὡς ὑπό τις αἰτία πως ὑφ᾽ ἧς ἐκινοῦντο. τίς δ᾽ αὕτη,
χαλεπὸν εὑρεῖν. ὁ μὲν γὰρ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, ὁ δὲ τὸν τόνον, ὁ δὲ τὴν ἰδιότητα τῆς κράσεως, ὁ δὲ τὴν ὅλην
κατασκευὴν τῶν σωμάτων, ὁ δὲ τὸ πνεῦμα μόνον, ὁ δὲ τινὰ τούτων, ὁ δὲ καὶ πάντ᾽ ἅμα φησί. ἤδη δέ τινες ἀσώματον
εἰσηγήσαντο δύναμιν, οἰκείοις ὀργάνοις τοῖς κινήσεως τοῖς εἰρημένοις χρωμένην, ἤτοι πᾶσιν, ἢ τισὶν, ἢ τινί. ταύτην οὖν
τὴν αἰτίαν τὴν δημιουργοῦσαν τοὺς σφυγμοὺς, ἥτις ἂν ᾖ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ἀγνοοῦμεν, ἀπὸ τοῦ δύνασθαι σφυγμοὺς
40 ἐργάζεσθαι, δύναμιν αὐτὴν ἐκαλέσαμεν, ὥσπερ οἶμαι καὶ πᾶσαν ἑτέραν δύναμιν ἀπὸ τοῦ δύνασθαι ποιεῖν ὅπερ ἂν
δύναται, καλεῖν εἰθίσμεθα. τινὸς γὰρ ἡ δύναμίς ἐστι, καὶ τὴν νόησιν αὐτοῦ ἐν τῷ πρός τι κεκτήμεθα, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως αὐ-
τὴν ὀνομάζομεν, ὅταν τὴν οὐσίαν ἀγνοοῦμεν. Ὅταν δὲ ῥώμην ἢ ἀρετὴν δυνάμεως λέγομεν, ἢ αὖ πάλιν ἀρρωστίαν τε
καὶ κακίαν, ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἀκούειν χρὴ τούτων τῶν ὀνομάτων. ἡ γὰρ δραστική τε καὶ ποιητικὴ καὶ δη-
μιουργικὴ τῆς ἐνεργείας αἰτία, ποτὲ μὲν βέλτιον ὡς πρὸς ταύτην, ποτὲ δὲ χεῖρον διάκειται. καὶ διὰ τοῦτο
νῦν ἄμεινον, αὖθις δ᾽ εἰ τύχοι χεῖρον, ἡ ἐνέργεια συντελεῖται. τὸ μὲν οὖν βέλτιον ὡς πρὸς τοὔργον ἔχειν τὴν
δύναμιν, ἀρετή τε καὶ ῥώμη. τὸ δὲ χεῖρον, ἀρρωστία τε καὶ κακία. περὶ μὲν δὴ τῆς τοὺς σφυγμοὺς ἐργαζομένης
δυνάμεως, ἀρκεῖ καὶ ταῦτα διαγινώσκειν εἴς γε τὰ παρόντα. περὶ δὲ τῆς χρείας αὐτῶν ἀναμνησθῆναι χρὴ τῶν
ἐν ἑτέροις ἀποδεδειγμένων. Ὅτι φυλακῆς ἕνεκα τῆς καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα θερμασίας γεγόνασιν, ἐμψύχοντές τε
ταύτην καὶ εἴ τι λιγνυῶδες ἐκ τῆς τῶν χυμῶν συγκαύσεως ὑποτρέφοιτο, τοῦτ᾽ εὐθέως ἀποκρίνοντες. εἴρηται δ᾽ ἐν
50 ἐκείνοις, ὡς καὶ τῇ γενέσει τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος συντελοῦσι περὶ τῶν κατὰ τὰ ὄργανα αἰτίας λοιπὴ δὲ καὶ τρίτη
σφυγμῶν γενέσεως αἰτία συνεκτικὴ, τὸ σῶμα τῶν ἀρτηριῶν ἐστιν αὐτό. πᾶσα γὰρ δύναμις ἐνεργοῦσα τινὸς ἕνεκεν,
ὀργάνων ἐπιτηδείων δεῖται πρὸς τοὔργον. ὃ δ᾽ ἐπιτήδειον ὄργανον πρὸς τὰ παρόντα, τὸ στεγανὸν μὲν τοῖς χιτῶσι,
κοῖλον δ᾽ ἔνδοθεν, ὅπερ τὸ τῶν ἀρτηριῶν ἐστιν. ὡς οὖν οἱ κατὰ τὰς πόλεις οὗτοι δημιουργοὶ, σκυτοτόμοι τε καὶ χαλ-
κεῖς καὶ γραφεῖς, δι᾽ ὀργάνων τινῶν ἐπιτελοῦσι τὸ σφέτερον ἔργον, οὕτως ἡ τοὺς σφυγμοὺς ἐργαζομένη δύναμις,
δι᾽ ὀργάνων τῶν ἀρτηριῶν, τὸ ἑαυτῆς ἔργον, τὴν φυλακὴν τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀποτελεῖ, τοσόνδε μόνον τῶν ἄλλων δια-
φέρουσα δημιουργῶν, ὅτι τοῖς ὀργάνοις ἐνδέδεται, καὶ δι᾽ ὅλων αὐτῶν ἅπασα διελήλυθεν, οὐκ ἔξωθεν, ἅπτε-
ται καθάπερ ἐκεῖνοι. καὶ τοίνυν ἐπειδὰν μὲν τὴν ψύχουσαν αἰτίαν ἕλκῃ, διαστέλλεται τὸ σῶμα τῶν ἀρτη-
ριῶν, ἐπειδὰν δὲ τὸ αἰθαλῶδες ἐκκρίνῃ, συστέλλεται, πλεονεκτεῖ δὲ ποτὲ μὲν ἡ τοῦ διαστέλλεσθαι, ποτὲ δὲ ἡ τοῦ

συστέλλεσθαι χρεία, πάντως δ' ἕπεται θατέρῳ μέρει τῆς κινήσεως τὸ λιπόν. κατὰ ταύτας δὲ τὰς αἰτίας, τῶν σφυγ-
μῶν γινομένων, ἀνάγκη πάσας τὰς ῥοπὰς αὐτῶν ἕπεσθαι ταῖς τῶν αἰτίων ἀλλοιώσεσιν, ὥστε τὰς πρώτας μὲν καὶ
γενικωτάτας τοσαύτας εἶναι διαφορὰς σφυγμῶν, ὅσαιπερ καὶ τῶν αἰτίων. τῆς μὲν δὴ δυνάμεως αἱ διαφοραί,
ῥώμη τε καὶ ἀρρωστία ἐστί. τῆς δ' ἐμφύτου θερμασίας, ἐκπύρωσίς τε καὶ κατάψυξις. τοῦ δὲ τῶν ἀρτηριῶν χιτῶνος,
σκληρότης τε καὶ μαλακότης, καὶ πρὸ τούτων ἁπάντων, αἱ καθ' ἕκαστον γένος τῶν εἰρημένων συμμετρίαι. ἀλλ'
αἱ μὲν συμμετρίαι τοὺς κατὰ φύσιν ἐργάζονται σφυγμούς, τοὺς μέσους τῶν ὑπερβαλλόντων, αἱ δ' ἀμετρίαι τοὺς
παρὰ φύσιν. αἱ μὲν ἄλλαι σαφεῖς. ἡ δὲ κατὰ τὴν ἀρρωστίαν τῆς δυνάμεως, ἔχει τι ζητήσεως ἄξιον, ὃ προϊὼν ὁ λόγος
διασκέψαιτο. ῥώμη μὲν οὖν δυνάμεως, σφοδρὸν ἐξ ἀνάγκης ἐργάζεται τὸν σφυγμόν, ἀρρωστία δ' ἀμυδρόν.
καὶ σκληρότης μὲν ὀργάνων, σκληρόν, μαλακότης δὲ μαλακόν. οὐ μὴν ἤδη γε ταῖς αὐξήσεσιν, ἢ ταῖς μειώσεσι τῆς
10 κατὰ φύσιν θερμασίας, ἓν εἶδος σφυγμῶν ἐξ ἀνάγκης ἕπεται ταὐτὸν ἀεί. οὔτε γὰρ ὁ ταχύς, ὥς τισιν ἔδοξεν,
οὔθ' ὁ μέγας, οὔθ' ὁ πυκνός, ἐκπυρουμένης ἀεὶ γίνονται τῆς φύσεως, οὔθ' ὁ βραδύς, ἢ μικρός, ἢ ἀραιός, σβεννυμένης.
ἀλλ' οἱ περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντες, ὁμοίως ἁμαρτάνουσιν Ἀρχιγένει, πρὸς Μάγνον διαφερομένῳ, περὶ τάχους
σφυγμοῦ, ὡς οὐχ ὑπὸ ῥώμης μᾶλλον, ἢ ἀρρωστίας γίνεται δυνάμεως. οὐδέτερα μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται.
μᾶλλον μὲν ἐστὶν οἰκεῖον, τάχος μέν, ῥώμη τε δυνάμεως καὶ πλήθει θερμασίας καὶ προσέτι μαλακότητι τῶν ὀργά-
νων, βραδυτὴς δὲ τοῖς ἐναντίοις. ὡσαύτως δέ, καὶ μέγεθος μὲν ἰσχυρᾷ δυνάμει, καὶ πλήθει θερμασίας, καὶ μαλακοῖς
ὀργάνοις ἐστὶν οἰκεῖον. μικρότης δὲ τοῖς ἐναντίοις. ὡσαύτως δὲ καὶ πυκνότης οὐδενὶ μὲν τῶν εἰρημένων ἐξ ἀνάγκης ἕπεται.
μᾶλλον μὴν ἐστὶν οἰκεία δυνάμεως ἀρρωστίᾳ, πλήθει δὲ θερμασίας, ὀργάνων δὲ σκληρότητι, καὶ ἀραιότης δὲ κατὰ
ταῦτα τοῖς ἐναντίοις οἰκεία μᾶλλον, οὐ μὴν ἐξ ἅπαντος ἑπομένης. πειράσομαι δ' ἀποδεῖξαι τῶν εἰρημένων ἕκαστον ἀνα-
λαβὼν τὸν λόγον ἐπ' ἀρχήν. πλείονος θερμασίας ἠθροισμένης ἐν τῷ σώματι, μείζονος μὲν χρῄζειν ἀνάγκη τὸ ζῷον
20 τῆς ἀναπνοῆς, μειζόνων δὲ καὶ τῶν σφυγμῶν, ᾧ δὲ λόγῳ μειζόνων, τούτῳ καὶ θαττόνων τε καὶ πυκνοτέρων. ὡς γὰρ
οἱ διψῶντες οὐ πολὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ ταχέως, καὶ πυκνῶς προσφέρονται τὸ πόμα, οὕτως καὶ οἱ τῆς ἐμψυχούσης
οὐσίας δεόμενοι, πολλήν θ' ἅμα ταύτην, καὶ ταχέως, καὶ πυκνῶς ἐπισπῶνται, κατὰ τοῦτο δὴ οὖν ἔφαμεν οἰκείους
εἶναι σφυγμοὺς πλήθει θερμασίας, τόν τε μέγαν καὶ τὸν ταχὺν καὶ τὸν πυκνόν, οὐ μὴν δ' ἐξ ἀνάγκης γ' ἑπομένους
αὐτῇ. χρῄζει γὰρ ἵνα τοιοῦτοι γενηθῶσι, δυνάμεως μὲν ἐρρωμένης, ὀργάνων δὲ μαλακῶν. εἰ γὰρ ἀσθενὴς ἡ δύνα-
μις, ἢ σκληρὸν ἢ τὸ ὄργανον, οὔτε μεγάλους, αὐτούς, οὔτε ταχεῖς ἐνδέχεται γενέσθαι, τοῦ μὲν γὰρ ὀργάνου διὰ
σκληρότητα δυσπειθοῦς γινομένου τῇ κινούσῃ δυνάμει, τῆς δυνάμεως δ' αὐτῆς δι' ἀρρωστίαν ἀδυνατούσης ἐξαίρειν
τὰς ἀρτηρίας εἰς ὅσον προσήκει. χρὴ τοίνυν συνεργεῖν ἀλλήλοις τὰ τρία γένη τῶν αἰτίων, ἵν' ὁ σφυγμὸς ταχύς,
ἢ μέγας ἀποτελεσθῇ, τὴν μὲν χρείαν τῆς γενέσεως αὐτῶν ἐπείγουσαν, τὴν δὲ δύναμιν εὐεκτοῦσαν, τῶν δ' ἀρτηριῶν
τοὺς χιτῶνας μαλακούς, ἢ πάντως γε μὴ σκληροὺς ὄντας. ὡς γὰρ καὶ ὠθεῖν ὠκέως, ἢ μέγα προβαίνειν, οὔθ' οἱ πάνυ
30 γέροντες, οὔθ' οἱ μικροὶ παῖδες δύνανται, κἂν ἔτι μάλιστα χρῄζωσιν ἠπειγμένης κινήσεως, οὕτως οὐδ' ἡ ἄρρω-
στος δύναμις οὔτε ταχέως, οὔτ' εἰς μέγα τὰς ἀρτηρίας ἐξαίρειν δύναται, κἂν δέηται. ὥσπερ δὲ πάλιν ἡ μὲν
μαλακὴ κύστις ἑτοίμως εἰς πολὺ διαστέλλεται, ἡ σκληρὰ δὲ οὐδ' εἰ πάνυ σφόδρα βιάζοιο, οὕτω καὶ τῶν ἀρτηριῶν ὁ
χιτών, ὁ μὲν μαλακὸς ῥᾳδίως ἔτι πλέον ἐξαίρεται, κἂν ἄρρωστος ἡ δύναμις ᾖ, ὁ δὲ σκληρὸς ἀντιπίπτει τε καὶ ἀν-
τιβαίνει τῇ κινούσῃ δυνάμει, κἂν σφοδρότατα περὶ αὐτὸν ἐνεργοῦσα τύχῃ. μέθοδος δὲ καὶ κατὰ τούτων ἁπάν-
των μία, τῆς ἐξεταζομένης αἰτίας μόνης ὑπαλλαττομένης, τῶν δ' ἄλλων ἐν ταὐτῷ μενουσῶν, τὴν διάγνωσιν ποιεῖ-
σθαι τῆς ἀλλοιώσεως τῶν σφυγμῶν. εἰ γὰρ ἅμα πολλῶν ὑπηλλαγμένων ἐπισκέπτοιο, πρῶτον μὲν ἄδηλον ἡ διὰ
τὸ πασῶν ὁμοῦ ζωιουσῶν ἀθρόον κεφάλαιον ἡ ῥοπὴ γέγονεν, ἢ διά τινα, μίαν ἐξ αὐτῶν. ἔπειτα δ' εἰ καὶ συγ-
χωρηθείη διὰ μίαν, ἥτις ἐστὶν αὕτη μία, ἐξ αὐτῶν οὐδέπω δῆλον. ἂν γοῦν αὐξηθῇ μὲν ἡ θερμασία μόνη, φυλάτ-
τοιντο δὲ ἥ τε δύναμις, καὶ οἱ χιτῶνες τῶν ἀρτηριῶν ἄτρεπτοι, μείζους τε καὶ θάττους ἐξ ἀνάγκης οἱ σφυγμοὶ γε-
40 νήσονται, καὶ συναυξηθήσονται γε τῷ πλήθει τῆς θερμασίας, ἄχρι περ ἂν ἤδη τὴν μεγίστην ἀφίξωνται δια-
στολήν. τάχιστοι δὲ οὐδὲ νῦν οὐδέποτε φανοῦνται πρὶν τὴν θερμασίαν ὑπὲρ τὴν μεγίστην αὐξηθῆναι διαστολήν. τότε
δ' ὑπὲρ τὴν μεγίστην αὔξεται διαστολήν, ὅταν ἐνδεῶς ὑπ' αὐτῆς ἀναψύχηται. τὸ τοίνυν λεῖπον ἐπανισοῦται τηνι-
καῦτα, τῷ τάχει τῆς κινήσεως. καὶ οὕτως οἱ σφυγμοὶ τάχιστοι γίνονται. ἀρκεῖ δ' οὐδὲ ταῦτα τῇ μεγάλως ἐκ-
πυρωθείσῃ, ἀλλ' ὃν ἡσύχαζε πρότερον χρόνον μεταξὺ τῶν κινήσεων, ἤδη καὶ τοῦτον συντέμνει. πολλάκις δ' οὕ-
τως βραχὺν ἀπέφηνεν, ὡς συνεχεῖς ἀλλήλαις δοκεῖν εἶναι τὰς κινήσεις, μηδαμῇ χωριζομένας ἡσυχίᾳ. τοῦτο δ' ὅ-
ταν ἐσχάτως ἐκκαυθῇ, γίνεται. τριῶν γὰρ ὄντων τρόπων ἐπικουρίας ἐν ἁπάσαις ὑπερβολαῖς, πᾶσιν ὁμοῦ χρῆται.
καὶ γὰρ πλείστης ἀπολαύει τῆς ἐμψυχούσης αὐτὴν οὐσίας, καὶ τάχιστα καὶ συνεχέστατα. τούτων δὲ τὸ μὲν πρῶτον
μεγίστους ποιεῖ τοὺς σφυγμούς, τὸ δὲ δεύτερον ταχίστους, τὸ δὲ τρίτον πυκνοτάτους. οὔτε γὰρ ὅταν ἱκανῶς ἀναψύχηται
τῷ μεγέθει τῆς διαστολῆς, κατεπείγει τὸ τάχος, οὔθ' ὅταν αὐτάρκως ὑπ' ἀμφοῖν ὠφελῆται, τὴν πυκνότητα.
50 θατέρου δ' αὐτῶν ἀεὶ τὸ λεῖπον ἐπανισοῖ θατέρῳ, τὸ μὲν μεγέθους τῷ τάχει, τοῦ δὲ τάχους τῇ πυκνότητι. καθό-
λου γὰρ φάναι, πυκνότητος σφυγμῶν αἰτία μία, τὸ τῆς προτέρας ἐνεργείας ἐνδεές. γίνεται δὲ τοῦτο καὶ δι' ἄλ-
λας μὲν αἰτίας, ἃς ἐξῆς ἐροῦμεν. ἀτὰρ οὖν καὶ διὰ πλῆθος θερμασίας, ὡς νῦν ἀποδέδεικται. καὶ σχεδὸν ἤδη πέρας
ἔχει τὸ προκείμενον. ἐδείχθη γὰρ ὡς οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται πλήθει θερμασίας, μέγας καὶ ταχὺς καὶ πυκνὸς σφυγ-
μὸς οὐδείς, οἰκεῖοι δ' εἰσὶν αὐτῇ. μάλιστα μὲν ὁ μέγας καὶ ταχύς, ἤδη δέ ποτε καὶ ὁ πυκνὸς κατά τι συμβεβηκός.
εἴη δ' ἂν οἶμαι δῆλον ἤδη καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐνδείαις τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἑπομένων σφυγμῶν. καὶ γὰρ
καὶ τούτοις ἐξ ἀνάγκης μὲν οὐδεὶς ἕπεται. οἰκεῖοι δ' εἰσίν, μάλιστα μέν, ὅ τε μικρὸς καὶ βραδύς, ἤδη δὲ καὶ ὁ
ἀραιός. ὥσπερ γοῦν οὔτε πολλῆς, οὔτε ταχείας τῆς ἐμψύξεως ἡ φθίνουσα κατεψύχθαι δεῖται φύσις, οὕτως οὐδὲ
δι' ὀλίγου. ταὐτὸν δ' ἐστὶ τὸ μὲν δι' ὀλίγου, τῷ πυκνῷ. τὸ δὲ διὰ μακροῦ, τῷ ἀραιῷ. ἔστι δὲ καὶ περὶ τούτων αὐ-

ταρκῶς εἴρηται, τὸ ἀναβληθὲν ὀλίγῳ πρότερον, ἐφ' ὅσον εἰς τὰ παρόντα χρήσιμόν ἐστι, διασκεψάμενοι, τὸ
συνεχὲς τοῦ λόγου περαίνομεν. τοῦ μὲν γὰρ μεγάλου τε καὶ μικροῦ σφυγμοῦ, μέσος τις ἐστὶν ὁ κατὰ φύσιν τε
καὶ σύμμετρος, ᾧ παραβάλλοντές τε καὶ παραμετροῦντες τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὅσοι μὲν ἂν μείζους ὦσιν αὐτοῦ,
τούτους μὲν μεγάλους ὀνομάζομεν· τοὺς δ' ἐλάττους, μικρούς. κατὰ ταυτὸ δὲ καὶ τοῦ ταχέως τε καὶ βραδέως
ὁ μέσος τε καὶ σύμμετρος, ὁ κατὰ φύσιν ἔχων ἐστίν. καὶ τοῦ πυκνοῦ δὲ καὶ τοῦ ἀραιοῦ, καὶ προσέτι σκληροῦ καὶ
μαλακοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οἱ μέσοι κατὰ φύσιν. οὐ μὴν ὁ ἀμυδροῦ τε καὶ σφοδροῦ μέσος ὁ κατὰ φύσιν εἶναι
δοκεῖ. ἐρρωμένης γὰρ ἔργον δυνάμεως ὁ σφοδρὸς σφυγμὸς, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ ἀμυδρὸς, ἀρρώστου. τὸ δ' ἐρρῶσθαι
ταύτην, οὐ παρὰ φύσιν δήπουθεν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἀρετή τε καὶ κατὰ φύσιν, ἡ δ' ἀρρωστία τῆς δυνάμεως, κακία
τε καὶ παρὰ φύσιν. ὅσον δ' ἐν τῷ μεταξὺ ῥώμης τε καὶ ἀρρωστίας ὁδοῦ ἐστιν ἀφ' θατέρου πρὸς θάτερον ἐν μεθο-
10 ρίῳ που τεταγμένον ἀμφοῖν, τοσοῦτον μὲν βέλτιον ἀρρωστίας, ὅσον χεῖρον εὐρωστίας. τοσοῦτο δ' αὖ πάλιν, εὐ-
ρωστίας χεῖρον, ὅσῳ βέλτιον ἀρρωστίας. οὐκοῦν ἐνταῦθα φασὶ χρῆναι τὸ κατὰ φύσιν ζητεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ ἄκρῳ τε
καὶ εὐρώστῳ, τούτου δ' ἔγγονον ὑπάρχειν τὸν σφοδρὸν σφυγμόν. εἰσὶ δ' οἳ τοῦτο μὲν ἀληθὲς εἶναι συγχωροῦσιν, ἀμφισβη-
τοῦσι δὲ πρὸς τὸ καθόλου, καὶ φάσκουσι, τὸν κατὰ φύσιν σφυγμὸν τὸν ἐν τούτῳ τῷ γένει, γίνεσθαι καὶ αὐτὸν
ἀπὸ τῆς ἄκρας τε καὶ ἀρίστης ἕξεως, ὥσπερ οὖν κἀν τοῖς ἄλλοις ἅπασι γένεσιν, οὐ μὴν ἄκρον γε καὶ ἔσχατον
ὑπάρχειν, ἀλλ' εἶναί τινα τῶν οὐ κατὰ φύσιν, ἕτερον τούτου σφοδρότερον. ἴδιον γάρ τι συμβεβηκέναι τούτῳ τῷ
γένει τῶν σφυγμῶν παρὰ τἄλλα πάντα φασί. διὸ καὶ τὴν ἀπορίαν τε καὶ τὰ σφάλματα τοῖς μὴ δυναμένοις
αὐτῷ συνιδεῖν ἀπηντηκέναι. γίνεσθαι μὲν γὰρ εὐρωστούσης τῆς δυνάμεως τὸν σφοδρὸν σφυγμὸν, εἶναι μέντοι τι καὶ
τούτου μέτρον τῆς σφοδρότητος, οὗ προσωτέρω χωρῶν ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν. ἐν γοῦν τοῖς θυμοῖς φασὶ,
καὶ πολλάκις ἐν τοῖς γυμνασίοις, καὶ ταῖς οἰνοποσίαις εὑρίσκεσθαι σφοδρότερον τοῦ κατὰ φύσιν κινουμένας
20 τὰς ἀρτηρίας. ὁμολογεῖσθαι δὲ πρὸς ἁπάντων, τὸν ὡς ἀκριβῶς κατὰ φύσιν ἔχοντα σφυγμὸν ἐνθάδε ζώων θεω-
ρητέον, ἐν ἠρεμίᾳ καθεστηκότος ἁπασῶν τῶν μεγάλων τε καὶ ἰσχυρῶν ἀλλοιώσεων. ἰσχυρὰ δὲ ἀλλοίωσις ἡ ἐκ θυμοῦ,
καὶ γυμνασίου, καὶ οἴνου. οὐκ οὖν τοῦτον εἶναι τὸν κατὰ φύσιν, ἀλλ' ὃς ἂν ἐρρωμένης τε ἅμα τῆς φύσεως καὶ πρὸς
μηδενὸς τῶν ἔξωθεν αἰτίων βιαίων ταραττομένης γίνηται. οὕτως δὲ πῶς μὲν εἶναι μέσον. πῶς δὲ οὐκ εἶναι τὸν κατὰ φύ-
σιν ἐν τούτῳ τῷ γένει σφυγμόν. καθόσον μὲν γὰρ αὐτοῦ εἰσί τινες ἕτεροι σφοδρότεροι σφυγμοὶ, καὶ ἡ διὰ ἕτεροι γ' ἧττον
σφοδροὶ, κατὰ τοσοῦτον μὲν εἶναι μέσον, καθόσον δὲ τριῶν οὐσῶν διαφορῶν ἐν τούτῳ τῷ γένει, σφοδρότητός τε καὶ
ἀμυδρότητος καὶ τῆς ἀμφοῖν μεσότητος, οὐκ ἐκ τῆς μεσότητός ἐστιν, ἀλλὰ ἐκ μιᾶς τῶν ἀκροτάτων, κατὰ το-
σοῦτον οὐκέτι εἶναι μέσον. ὅλον οὖν τὸ λοιπὸν εἶναι περὶ αὐτοῦ, καλῶς ἂν ἅμα καὶ ἀληθῶς ῥηθῆναι, τὸν
κατὰ φύσιν ἐν τούτῳ τῷ γένει σφυγμὸν, μέσον ἐν θατέρῳ τῶν ἄκρων εὑρίσκεσθαι διαφορῶν. εἰσὶ δ' οἳ καὶ
πρὸς τοῦτ' ἀντιλέγουσιν, οὐ γίνεσθαι σφοδροὺς ἐν τοῖς εἰρημένοις καιροῖς τοὺς σφυγμοὺς, ἀλλὰ φαίνεσθαι
30 φάσκοντες, ἐξαπατᾶσθαι δὲ τοὺς ἀμελέστερον ἁπτομένους ἀπὸ τοῦ προσγινομένου τάχους αὐτοῖς, καὶ
μεγέθους, ἔστι δ' ὅτε καὶ ὕψους, ὥσπερ ἐν τοῖς θυμοῖς. δῆλον δὲ, ὡς τῆς τοιαύτης διαφωνίας ἡ κρίσις, εἰς τὴν
διάγνωσιν ἀναφέρεται. τίς οὖν ἡ ἀληθὴς διάγνωσις, χρὴ γὰρ ἀποφήνασθαι τὸ φαινόμενον ἡμῖν. ἐνθάδε μὲν ταῖς τῶν
οἴνων πόσεσιν, ταῖς γοῦν μετρίαις, οἱ σφυγμοὶ σαφῶς ὥσπερ μείζους καὶ θάττους, οὕτω καὶ σφοδρότεροι
γίνονται. ἐνθάδε μέντοι τοῖς θυμοῖς τε καὶ τοῖς μετρίοις γυμνασίοις, οὐκ ἔθ' ὁμοίως σαφῶς, ἀλλ' εἰ ἄρα καὶ προσ-
γίνεταί τι σφοδρότητος αὐτοῖς, ὀλίγον τοῦτο, καὶ δυσδιάγνωστόν ἐστιν. ὅπως δ' ἂν ἔχοι τὸ ἀληθὲς, οὐδὲν
κωλυόμεθα περαίνειν τὸ προκείμενον αὐτὸ τοῦτο μόνον ζητοῦντες, εἰ μέγεθος καὶ τάχος σφυγμῶν οἰκεῖα
δυνάμεως ἐρρωμένης, ὅπερ εἶναι φαίνεται, τοῖς μὴ παρέργως σκεπτομένοις, ἐξ αὐτῆς τῶν πραγμάτων
τῆς φύσεως. ὡμολογημένου γὰρ τοῦ διαστέλλεσθαι τὰς ἀρτηρίας ὑπὸ δυνάμεως, εὔλογον ἐνθάδε πλέον
ἐξαίρειν μὲν αὐτὰς τὴν ἰσχυρὰν ἐπ' ὀλίγον δὲ τὴν ἀσθενῆ, καὶ θᾶττον μὲν τὴν ἰσχυρὰν, βραδυτέραν δὲ
40 τὴν ἀσθενῆ, ὥσπερ οὖν ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἔχει βαδιζόντων τε καὶ θεόντων, καὶ ἐρεσσόντων καὶ σκαπτόντων,
καὶ ὁτιοῦν ἄλλο δρώντων. ὁ γὰρ ἰσχυρότερος ἐν τούτοις, οὐ μείζονα μόνον, ἀλλὰ καὶ θάττονα τὴν ἐνέργειαν
ἐπιδείκνυται, τῶν γ' ἄλλων ὡσαύτως ἀμφοτέροις ἐχόντων. εἰ γὰρ ὁ μὲν ἀσθενέστερος ἐπείγοιτο πρὸς τῆς χρείας εἰς
τὴν ἐνέργειαν, ὁ δ' ἰσχυρότερος ἤτοι μηδὲν αὐτῆς ὅλως, ἢ ὡς ἐλαχίστης δέοιτο θάττονα, οὕτως ὁ ἀσθενέστερος ἐνερ-
γήσειεν. ἀλλ' οὐ χρὴ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον παραβάλλειν, ἀλλ' ὡς καὶ πρόσθεν ἐρρέθη, τῶν μὲν ἄλλων ἁπάν-
των ὁμοίως ἀμφοῖν ὑπαρχόντων, καθ' ἓν δ' ὁτιοῦν μόνον ὅπερ ἂν ἑκάστοτε τύχῃ ζητούμενον, τῆς ὑπαλλαγῆς
γενομένης, οἷον εἰ καὶ λῃστῶν ἐπιόντων, φεύγειν δεήσειεν, οὐκ ἴσα δήπουθεν διαβαίνοντες. οὐδ' ἐν ὁμοίῳ τῷ τάχει
δραμεῖται νεανίσκος ἰσχυρὸς καὶ γέρων ἀσθενής. εἰ μέντοι παραβάλλοις κίνησιν γέροντος, ἔφοδον λῃστῶν δεδιότος, νεα-
νίσκου κινήσει ῥαθύμως ἐν ἄστει βαδίζοντος, ὠκυτέρα τε καὶ μείζων οὕτως ἡ τοῦ γέροντος φανεῖταί σοι, οὐχ ὅτι δύναται
θᾶττον κινεῖσθαι τοῦ νέου, καὶ μᾶλλον τὰ κῶλα μεταφέρειν, ἀλλ' ὅτι διὰ τῆς κινήσεως ἠπειγμένης, διὰ τὸν φόβον
50 ὑφ' οὗ κατηναγκαζόμενος, ἁπάσῃ χρῆται πρὸς τοὔργον τῇ δυνάμει. τῷ νεανίσκῳ δὲ τὰ μὲν τῆς δυνάμεως ῥω-
μαλεωτέρῳ, ἀλλ' οὐδὲν αὐτῆς δεῖται πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ὡς εἴ γε δεηθείη παραπλησίως τῷ γέροντι, τοσούτῳ
θᾶττόν τε καὶ μᾶλλον ἐνεργήσει, ὅσῳ καὶ τὰ τῆς δυνάμεως αὐτῷ βελτίω. ἄξιοι οὖν ἐνταῦθα μέμψασθαι
καὶ Ἀρχιγένει. καὶ Μάγνῳ καὶ πολύ γε μειζόνως τῷ Ἀρχιγένει. ὁ μὲν γὰρ, εἰ καὶ μὴ πᾶν τἀληθὲς, ἀλ-
λὰ μέρος τι καλῶς κατεῖδεν. ὁ δ' Ἀρχιγένης, δέον τὸ λεῖπον προσθεῖναι, καὶ τὸ καλῶς εὑρημένον ἀνατρέπειν
πειρᾶται, γράφων ὧδε. δίκαιον γὰρ αὐτὴν παραθέσθαι τὴν λέξιν. ἐνθάδε μὲν οὖν τῶν ἀρτιγενῶν μικρὸς παντε-
λῶς ὁ σφυγμός ἐστι καὶ οὐ σφοδρὸς, καὶ πυκνὸς ἄγαν καὶ ταχύς. Μάγνος δὲ οὐκ εἶναι ταχὺν αὐτὸν
φησὶ, δι' ὅλου συστῆσαι βουλόμενος, τὸ μὴ οἰκεῖον ἀσθενείᾳ τὸν ταχὺν σφυγμὸν εἶναι ἀλλὰ τὸν πυκνόν. ἔστι γὰρ
καὶ τὰ τηλικαῦτα ἀσθενῆ. καὶ μικρὸν ὁ Ἀρχιγένης προσελθὼν, ἐμοὶ μὲν, οὐ κατὰ τὴν ἰσχύν φησι τὸ τάχος

» δοκεῖ κεῖσθαι, ὅταν εὕρω ἐπὶ χολερικῶν καὶ ἐπὶ καρδιακῶν συνηρημένην τὴν κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν.
» ἡ μὲν οὖν λέξις ἡ τοῦ Ἀρχιγένους τοιάδε, πιθανὴ πάνυ, καὶ παρακρούσασθαι ῥᾳδίως δυναμένη τὸν ἀκρο-
ατὴν, ὥσπερ ἐξ ὧν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἐπιδιδόασι λημμάτων συλλογιζομένη, πάντες γὰρ ὀλίγου δεῖν ὁμολο-
γοῦσι, τὸν ἐπὶ τῶν χολερικῶν τε καὶ καρδιακῶν σφυγμὸν ταχὺν ὑπάρχειν. ὑφ' ἡμῶν δ' ἱκανῶς ἐν τῷ πρώ-
τῳ περὶ τῆς διαγνώσεως τῶν σφυγμῶν εἴρηται περὶ τάχους τε καὶ βραδύτητος, ἕτερον μὲν δεικνύντων
τὸν ταχὺν, ἕτερον δὲ τὸν ὀλιγοχρόνιον σφυγμόν. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῆς βραδύτητος, ἕτερον μὲν τὸν βρα-
δὺν, ἕτερον δὲ τὸν πολυχρόνιον, οὔκουν ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν ἐνταῦθα λέγειν προσήκεν, ἀλλὰ τοῦ συμπε-
ράσματος μόνου μνημονεύσαντες, ὡς ἐν τοῖς προειρημένοις πάθεσιν οἱ σφυγμοὶ, βραχυχρόνιοι μέν εἰσιν οὐ-
μὴν καὶ ταχεῖς, οὕτως ἐπὶ τὸ προκείμενον, ἐπανιέναι. περανθήσεται γὰρ οὐδὲν ἔτι τῷ Ἀρχιγένει, μὴ
10 συγχωρηθέντων τῶν ἐν τοῖς χολερικοῖς καὶ καρδιακοῖς πάθεσι σφυγμῶν ταχέων ὑπάρχειν. καίτοι κἂν εἰ τοῦτο
συνεχωρεῖτο, σημεῖον μὲν ἀσφαλὲς οὐκ ἐγίνετο ῥώμης δυνάμεως τὸ τάχος, οἰκεῖον δ' αὐτῆς ὑπάρχειν οὐκ ἐκω-
λύετο, διωρισμένου γε ἤδη σαφῶς πρὸς ἡμῶν, ὡς τινὲς μὲν ἐξ ἀνάγκης ἕπονται σφυγμοὶ ταῖς συνεκτι-
καῖς αἰτίαις, τινὲς δ' οἰκεῖοι μέν εἰσιν αὐταῖς, οὐ μὴν ἀναγκαίως ἀκολουθοῦσι. ὧν μὲν γὰρ σφυγμῶν μιᾶς
αἰτίας ἡ γένεσις χρῄζει, ταύτῃ διὰ παντὸς ἀκολουθήσουσιν οὗτοι. καὶ σημεῖα γὰρ ἀκριβῆ ἔσονται τῆς αἰ-
τίας, ὡς σφοδρὸς μὲν τῆς ἐρρωμένης δυνάμεως, ὁ δ' ἀμυδρὸς τῆς ἀρρώστου. ὧν δ' εἰ μὴ πλείους συνέλθοιεν αἰ-
τίαι, οὐχ οἷόν τε τὴν γένεσιν συστῆναι, τούτους οἰκείους μὲν εἶναι ταῖς αἰτίαις ἐροῦμεν, οὐ μὴν καὶ δηλοῦντι-
να ἐξ ἀνάγκης αὐτῶν μίαν. ὡσαύτως δ' εἰ καὶ πρὸς μιᾶς αἰτίας γίγνοιτο ποτὲ σφυγμὸς, ἀλλὰ μὴ τῆς
αὐτῆς διὰ παντὸς, οἰκεῖος μὲν ἔσται πάσαις ταῖς ποιούσαις αἰτίαις, οὐ μὴν δηλώσει γε βεβαίως αὐτῶν οὐδὲ
μίαν. οὐδὲ γὰρ εἰ τάχος σφυγμῶν, ἐξ ἀνάγκης καὶ ῥώμη δυνάμεως, ἀλλ' ἔστι μὲν, ὅτε πλείων ἡ χρεία τῆς γενέσεως
20 τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος, ἔστι δ' ὅτε πλεονεξία θερμασίας, ἢ ὀργάνων μαλακότης, ἤ τινα τούτων ἢ πάνθ' ἅμα. κατὰ
ταῦτα δὲ καὶ εἰ μέγεθος σφυγμῶν, ἤτοι ῥώμη δυνάμεως, ἢ δαπάνη πλείων ψυχικοῦ πνεύματος, ἢ πλεονε-
ξία τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ θερμασίας, ἢ ὀργάνων μαλακότης, ἤ τινα τούτων, ἢ καὶ πάντα. Μάγνος μὲν οὖν φήσας οἰκεῖον
μὲν εἶναι δυνάμεως ἐρρωμένης τὸ τάχος, οὐδὲν ἁμαρτάνει. γίνεται γάρ ποτε καὶ διὰ ταύτην ὠκύτερος ὁ σφυγμός. Ἀρχι-
γένης δ' ἁμαρτάνων, ἀντιλέγει. πρῶτον μὲν ὅτι καταψεύδεται τοῦ φαινομένου, τοὺς ὀλιγοχρονίους σφυγμοὺς
πάντας ταχεῖς εἶναι νομίζων, ἔπειτα δ' ὅτι κἂν ταχεῖς ὦσιν, οἴεται περαίνεσθαι τὸ μηδαμῶς οἰκείους αὐ-
τοὺς ὑπάρχειν ἐρρωμένης δυνάμεως, φανερῶς ψεῦδος ὄν. οὐδὲ γὰρ ὡς οὐδέποτε γίνονται σφυγμοὶ ταχεῖς
δι' εὐρωστίαν δυνάμεως, ἀλλ' ὡς οὐ διὰ παντὸς ὑπ' ἐκείνης μόνης, περαίνοιτ' ἂν, εἰ καὶ τοὺς προειρημένους σφυγ-
μοὺς ταχεῖς εἶναι συγχωρήσωμεν, εἰ δ' οὐκ οἰκείους μόνης ἐρρωμένης δυνάμεως τοὺς ταχεῖς σφυγμοὺς ὁ Μά-
γνος ἐνόμιζεν, ἀλλ' ὡς καὶ σημείοις ἐχρῆτο διὰ παντὸς, ἐσφάλετο. οὐ γὰρ εἰ τάχος σφυγμῶν ἤδη καὶ ῥώμη
30 δυνάμεως, ἀλλ' ὡς εἴρηται πρόσθεν ἤτοι τῆς χρείας ἐπειγούσης, ἢ τῶν ὀργάνων μαλακωτέρων γινομένων, θᾶτ-
τον αἱ ἀρτηρίαι κινοῦνται. ποτὲ οὖν ἕπεται ῥώμῃ δυνάμεως τὸ τάχος καὶ ποτὲ πλήθει θερμασίας, ἢ δα-
πάνῃ ψυχικοῦ πνεύματος, ἢ ὀργάνων μαλακότητι. βέλτιον οὖν εὑρόντες τὸν Ἀρχιγένην προσθεῖναι τῷ τοῦ
Μάγνου λόγῳ. τέλειος γὰρ ἂν οὕτως ἐγένετο καὶ διαρκὴς εἰς ἁπάσας τὰς διαγνώσεις. ἐπεὶ τοίνυν ἐκεῖνος αὐ-
τὸ παρέλιπε καίτοι πρόσθεν ὑφ' Ἡροφίλου κεκινημένον, ἡμεῖς ὡς καλῶς, ὅτε Μάγνος ἔγραψε καὶ ἔτι
μᾶλλον ὁ Ἡρόφιλος, τὸ λεῖπον προσθέντες, τελείαν τὴν διδασκαλίαν τῆς διαγνώσεως τῶν τὸ τάχος ἐργα-
ζομένων αἰτίων ποιησόμεθα. πρότερον δ' ὑπομνῆσαι χρὴ τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν εἰ-
ρημένων, ἵνα τοῖς σημαινομένοις τῶν ὀνομάτων ἑπόμενοι, μηδὲν παρακούωμεν ἐν τῷ λόγῳ. ταχεῖς γὰρ
δὴ λέγομεν εἶναι τοὺς σφυγμοὺς, ὡσαύτως δὲ καὶ βραδεῖς, οὐ τοῖς νοσοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑγιαινόν-
των, ἔστιν οἷς καὶ φύσει γε τοῦτο αὐτοῖς ὑπάρχειν φαμέν, ὥσπερ οὖν ἑτέροις οἳ ἂν ἄριστα τῆς κατασκευῆς
40 τοῦ σώματος ἔχωσιν, οὔτε βραδεῖς, οὔτ' ὠκεῖς, ἀλλὰ συμμέτρους ὑπάρχειν φύσει τοὺς σφυγμούς. τοῖς
δ' αὐτοῖς τούτοις οὐδὲ μεγάλους, οὐδὲ μικροὺς, ἀλλὰ τοὺς μέσους ἀμφοῖν τοὺς συμμέτρους, οὐδὲ πυκνοὺς ἢ
ἀραιοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τούτῳ γένει συμμέτρους. ἐπὶ τούτου τοίνυν πρότερον τοῦ τὴν ἀρίστην κατασκευὴν
ἔχοντος, ὁ λόγος προΐτω. καὶ γὰρ δὴ οἷον κανών τις καὶ μέτρον ὁ τοιοῦτος ἁπάντων ἐστὶ τῶν ἄλλων αὐτῶν. μεγά-
λους γὰρ καὶ μικροὺς καὶ ταχεῖς καὶ βραδεῖς καὶ τοὺς ἀνάλογον τούτοις ὠνομασμένους καθ' ἕκαστον γένος
σφυγμοὺς, τοὺς τὰς ὑπερβολὰς δηλοῦντας, οὐ πρὸς ἄλλον τινὰ, ἢ τοῦτον ἀναφέροντες ὀνομάζομεν. ὁ δὴ
τοιοῦτος αὐτὸς εἰ θερμότερος ἑαυτοῦ γένοιτο, καὶ μηδὲν ἄλλο μᾶλλον ἀλλοιωθείη, τὴν μὲν σφοδρότητα τῶν σφυγμῶν
οὐκ ἂν ὑπαλλάξειεν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ κατὰ σκληρότητα ἢ μαλακότητα γένος, εἰς μέγεθος μέντοι καὶ τάχος
ὑπαλλάξει πάντως, ἔστι δ' ὅτε καὶ εἰς πυκνότητα παρὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ηὐξῆσθαι τὴν θερμασίαν.
ὀλίγῳ μὲν γάρ τινι θερμότερος ἑαυτοῦ γενόμενος, ἐναργῶς μὲν ἕξει μείζους τοὺς σφυγμοὺς, οὐ μὴν καὶ θάτ-
50 τους ἐναργῶς. εἰ δ' ἐπὶ πλέον αὐτῷ τὰ τῆς θερμασίας αὐξηθείη, συναυξηθήσεται μὲν αὐτῷ καὶ τὸ τῶν
σφυγμῶν μέγεθος ἀνάλογον, ἐπίδηλον δ' ἔσται καὶ τὸ τάχος. ἐπὶ πλεῖστον δ' αὐξηθείσης τῆς θερμασίας,
μέγιστοι μὲν οἱ σφυγμοὶ γενήσονται, τάχιστοι δὲ οὐδέπω, ἀλλ' ὡς καὶ πρόσθεν ἐρρέθη τότε πρῶτον, ὅταν ὑπὲρ
τὴν μεγίστην αὐξηθῇ διαστολήν. τηνικαῦτα δ' ἤδη καὶ ἡ πυκνότης ἐναργῶς διαγινώσκεται. τοὺς δὲ περὶ τού-
των τῶν φαινομένων λογισμοὺς, τοὺς μὲν ἤδη φθάνομεν εἰρηκέναι, τοὺς δ' οὐ χαλεπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀνευρί-
σκειν. εἰ μέντοι ψυχρότερος ἑαυτοῦ ὁ τοιοῦτος αὐτὸς γένοιτο, πρώτη μὲν ἡ ἀραιότης, ἐναργῶς φαίνεται, δευ-
τέρα δ' ἡ βραδύτης, τρίτη δ' ἡ μικρότης καί τινι τάχ' ἂν δόξειε μάχεσθαι τὰ φαινόμενα καὶ ἀλλήλοις καὶ
ταῖς ὑποτεθείσαις αἰτίαις. χρὴ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῆς θερμασίας, πρῶτον μὲν τὸ μέγεθος, δεύτερον δὲ τὸ τάχος,
τρίτη δ' ἡ πυκνότης ἦν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψύξεως, πρώτην μὲν γίνεσθαι τὴν μικρότητα, δευτέραν δὲ τὴν

βραδυτῆτα, τίτινα δὲ τὴν ἀραιότητα τίς οὖν ἡ λύσις τῆς ἀπορίας; ὅτι τῆς δυνάμεως ἐῤῥωμένης, κἂν τὰ
τῆς χρείας ἐλάττω βραχεῖ γένηται, τὴν μὲν πρώτην ἐνέργειαν οὔτε μικρὰν, οὔτε βραδεῖαν ἀναγκαῖον γενέσθαι,
τὴν δευτέραν μέντοι, μετὰ πλείονα χρόνον, εἰ τὰ τῆς χρείας ἐπείγει, εὔλογον ὑπάρξεσθαι. ὡς γὰρ καὶ
ὅτ' ἤπειγεν ἐκκαρδίζετε καὶ ἀνίστη τὴν δύναμιν ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν, οὕτως οὖν ὅτ' οὐκ ἐπείγει, μέχρι πλείο-
νος ἡσυχάζειν ἐπιτρέπει. ἂν μέντοι πλείων ἡ ψύξις γένηται, καὶ διὰ τοῦτο τὰ τῆς χρείας ἱκανῶς ἐκλυ-
θῇ, συνεκλυθήσεται μὲν οὕτως καὶ τὸ τάχος τῆς κινήσεως. μικροτέρα δ' εὐθὺς ἔσται καὶ ἡ διαστολή. ἐπὶ
πλεῖστον δὲ προϊούσης τῆς ψύξεως, ἀραιοτάτους μὲν, οὐ μὴν καὶ βραδυτάτους τε καὶ μικροτάτους
ἀνάγκη γενέσθαι τοὺς σφυγμοὺς, ἀλλ' ἀρκεῖ βραδυτέρους ἀεὶ καὶ μικροτέρους τῶν κατὰ φύσιν γίνεσθαι.
τελέως γὰρ βραδεῖς, ἢ μικροὶ τῆς δυνάμεως ἐῤῥωμένης οὐκ ἄν ποτε γένοιντο, κἂν τὰ τῆς χρείας ἱκανῶς ἐκ-
10 λυθῇ. ταῦτα δὲ φαίνεται κἀπὶ τῶν ἄλλων ἐνεργειῶν ὡσαύτως ἔχοντα. αὐτίκα γοῦν ἐπὶ τῆς βαδίσεως, αὐ-
ξηθείσης μὲν τῆς χρείας, τουτέστιν εἰ δεήσειε καθ' ἑκάστην ἡμέραν πολλοὺς διανύειν σταδίους, καὶ θᾶττον καὶ μεῖζον προ-
βαίνομεν, καὶ τὰς ἐν ταῖς καταγωγαῖς διατριβὰς ὀλιγοχρονίους ποιούμεθα. μειωθείσης δ' εἰς τὸ τοσοῦτον, ὡς,
εἰ τύχοι, πεντεκαίδεκα μόνους ἀνύειν δεῖ ἑκάστης ἡμέρας σταδίους, ἐν μὲν ταῖς καταγωγαῖς ἐπὶ πλεῖστον δια-
τρίβομεν, οὐ μὴν εἰς ἔσχατον βραδυτῆτος τε καὶ μικρότητος ἐκλύομεν τὴν ἐνέργειαν. ὡσαύτως δ' ἔχει κἀπὶ
τῆς ἀναπνοῆς. ἀλλὰ περὶ μὲν ταύτης ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας αὐτάρκως εἴρηται. περὶ δὲ τῶν σφυγμῶν
αὖθις ἀναλαβόντες εἴπωμεν, ὡς ἐπειδὰν μὲν, ἢ διὰ θερμασίαν μόνην, ἢ διὰ ψύξιν ἀλλοιῶνται, μηδενὸς τῶν ἄλ-
λων αἰτίων τῶν συνεκτικῶν ἀρχαίας φύσεως ἐξισταμένων, ἀνάγκη τὴν ἀλλοίωσιν αὐτῶν οἵαν εἰρήκαμεν γενέσθαι.
ἡνίκα δὲ μὴ μόνον τὰ τῆς χρείας, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ὑπαλλάττηται, τέσσαρες μὲν οὕτως ἅπα-
σαι συζυγίαι διάφοροι γίνονται. καθ' ἑκάστην δ' αὐτῶν ὧδέ πως αἱ ἀρτηρίαι φαίνονται κινούμεναι, κατὰ μὲν
20 τὴν ἀῤῥωστοτέραν ἅμα καὶ θερμὴν, εἰ μὲν ἐπιπλέον ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν αἰτίων δυναστεύοιτο, ἤτε δύναμις
ἱκανῶς ἄῤῥωστος εἴη, καὶ τὸ θερμὸν πυρῶδες μικροὶ καὶ βραδεῖς οἱ σφυγμοὶ καὶ πυκνότατοι γίνονται. μετρίας δ' οὔ-
σης τῆς βλάβης, πυκνοὶ μὲν ὁμοίως, σύμμετροι δὲ κατὰ τὴν διάστασιν καὶ τὴν κίνησιν. τί δήποτε πυκνοὶ μὲν ὁ-
μοίως μικροὶ δ' οὐκ ἔθ' ὁμοίως, οὔτε βραδεῖς; ὅτι τῆς ἐσχάτης πυκνότητος οὐδὲν ἔστι πυκνότερον, ἵν' ὁμοίως ἔχουσιν
ἀμφότεροι εἰ δέ γε καὶ ταύτης δυνατὸν ἦν ἑτέραν γενέσθαι πυκνοτέραν, ἔσχον ἂν πάντως αὐτὴν οἱ ἀσθενέστατοι, ὅσον
ἐπί γε τῷ μηδέπω τὴν χρείαν πληροῦν. διὰ τί δ' ἐπὶ ταῖς μετρίαις βλάβαις, τῆς τε δυνάμεως ἅμα καὶ τῆς θερ-
μασίας οἱ σφυγμοὶ πυκνοὶ μὲν γίνονται, μικροὶ δ' οὐκ ἔτι, οὐδὲ βραδεῖς, ἀλλὰ σύμμετροι; ἢ ὅτι τῆς δυνά-
μεως ἀῤῥωστούσης μὲν, οὐ μὴν εἰς τοὔσχατον συντετριμμένης, σύμμετρος διαστολὴ καὶ κίνησις γένοιτ' ἄν ποτε, καθά-
περ καὶ τῶν ἀσθενεστέρων μὲν ἀνδρῶν ἐπειγομένων δὲ πρὸς τῆς χρείας, ἡ σύμμετρος βάδισις. ὃ γὰρ τοῖς ἰσχυροῖς
ἄνευ μεγάλης ἀνάγκης, τοῦτο τοῖς ἀσθενεστέροις ἀναγκαζομένοις γίνεται. τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις, καὶ τὸ συνε-
30 χῶς ἐνεργεῖν, ὁπόταν ὑπὸ τῆς χρείας ἐπείγωνταί τε καὶ οἷον βιάζωνται, συμβαίνει. ἀλλ' οὗτοι μὲν εἰ καὶ
μόγις, ἀλλ' οὖν πληροῦσί γε τὴν χρείαν. οἱ δ' ἐσχάτως ἀσθενεῖς, κἂν ὅτι μάλιστα προθυμηθῶσιν ὅσον πλεῖστον δύναν-
ται προσθεῖναι μεγέθους τε καὶ τάχους καὶ πυκνότητος ταῖς ἐνεργείαις, οὐδ' οὕτως ἐκπληροῦσι τὴν χρείαν.
ὅτι δ' ἀμυδρὸν ἅπαντες ἔχουσιν οἱ ἀσθενεῖς τῇ δυνάμει τὸν σφυγμὸν ἔμπροσθεν εἴρηται, καὶ εἰς τοσοῦτόν
γ' ἀμυδρὸν, εἰς ὅσον καὶ τὰ τῆς δυνάμεως πεπόνθασι. περὶ μὲν δὴ τῆς διὰ πλῆθος θερμασίας καὶ ἀῤῥωστίας
δυνάμεως κακοσφυξίας, ἱκανὰ καὶ ταῦτα. μεταβῶμεν δ' ἐπὶ τὴν ἑτέραν συζυγίαν τὴν ἐξ ἀῤῥωστίας τε καὶ
καταψύξεως συγκειμένην. ἐφ' ἧς ἀμυδρὸς μὲν εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον ἂν καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ἔχῃ κακῶς, ὁ σφυγ-
μὸς γίνεται μικρὸς δὲ καὶ βραδὺς, ὥσπερ καὶ οἱ ἐπὶ τῆς προτέρας συζυγίας, οὐ μὴν ὁμοίως γ' ἐκείνοις εἰς
ἐσχάτην ἀφικνεῖται πυκνότητα. πλὴν εἴποθ' ἡ δύναμις ἐσχάτως εἴη κεκμηκυῖα, δῆλον ὡς σμικρότατος ἐπὶ
τῶν τοιούτων ὁ σφυγμὸς ἔσται, καὶ διαλείπων τε καὶ ἐκλείπων τὰ πολλά. μετρίως μέντοι τῆς δυνάμεως
40 ἀῤῥωστούσης, ἰσχυρᾶς δὲ τῆς καταψύξεως οὔσης, οὐδ' ὅλως ὁ σφυγμὸς γίνεται πυκνὸς, ὡς ἂν πληρουμένης τῆς
χρείας, αὐτάρκως καὶ πρὸς τῆς τοιαύτης δυνάμεως. Τρίτη δὲ συζυγία σφυγμῶν ἀλλοιώσεως,
αὐξανομένης ὁμοῦ θερμασίας τε καὶ δυνάμεως, ἐν ᾗ σφοδρότατοι μὲν καὶ μέγιστοι, ταχεῖς δ' οὐκ ἔθ' ὁμοίως οἱ
σφυγμοὶ γίνονται. πυκνότατοι δὲ τὰ πολλὰ μὲν οὐκ ἐναργῶς, ἔστιν ὅτε μέντοι καὶ σαφῶς ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν εἰσί. καὶ
γίνεται τοῦτο, ὅταν ἐπὶ πλεῖστον αὐξηθῇ τὰ τῆς θερμασίας. τηνικαῦτα γὰρ καίτοι μέγιστος ὁ σφυγμὸς γινόμενος καὶ
ταχὺς ὅμως οὐχ ὑπηρετεῖ τῇ χρείᾳ, διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας. ἡ δὲ λοιπὴ καὶ τετάρτη συζυγία τῆς κατὰ
τοῦτο τὸ γένος τῶν σφυγμῶν ἀλλοιώσεως, ὅταν εἰς ταυτὸν ἀφίκηται, ῥώμη τε δυνάμεως καὶ θερμασίας ἔν-
δεια. γίνονται δ' οὗτοι σύμμετροι μὲν τῷ μεγέθει, βραδύτεροι μέντοι καὶ ἱκανῶς ἀραιοί. καὶ μάλιστα ὅταν ἐπὶ
πλέον ἡ ψύξις κρατῇ. βραχείας γὰρ οὔσης τηνικαῦτα τῆς τῶν σφυγμῶν χρείας, καὶ πάσης πληρουμένης ῥᾳδίως
50 τῷ μεγέθει τῆς διαστολῆς, εὐλόγως ἐπὶ πλεῖστον ἡσυχάζουσιν αἱ ἀρτηρίαι. ὡς γὰρ ὅτ' ἤπειγεν ἡ χρεία συνεχὴς ἡ
κίνησις αὐτῶν ἦν, οὕτω νῦν ὅτ' ἐκλύεται, διὰ μακροῦ γίνεται. τὸ μέντοι τῆς διαστάσεως αὐτῶν ποσὸν οὐ
κωλύεται σαφῶς, οὐδ' ἐναργῶς, διὰ τὴν εὐρωστίαν τῆς δυνάμεως, οὐ μὴν οὐδὲ ἡ βραδυτὴς ἐπὶ πολὺ κρατεῖ, διὰ
τὴν αὐτὴν αἰτίαν. ἐῤῥωμένη γὰρ ἡ δύναμις σώζεται τὰ κατὰ φύσιν τῆς κινήσεως μέτρα, κἂν ἡ χρεία μὴ
καλῇ. μεγάλως μὲν γὰρ δεῖ τὴν χρείαν ἐκλυθῆναι τῆς ψύξεως ἰσχυρῶς κρατούσης, ἵν' ὁ σφυγμὸς ἐναργῶς
γένηται μικρότερος. ὡς τὰ πολλὰ δὲ τὴν κατὰ φύσιν σώζει ποσότητα τῆς διαστάσεως, ἢ ὀλίγῳ γέ
τινι καὶ οὐ πάνυ σαφεῖ γίνεται μικρότερος ἐπὶ πλέον μέντοι βραδύτερος, ἢ μικρότερος ἐν ταῖς κατα-
ψύξεσι φαίνεται, παραπλησίως τοῖς βαδίζουσιν, ὅταν μὴ δέωνται τῆς κινήσεως ἠπειγμένης. ἧττον γὰρ
οὗτοι τοῦ μεγέθους τῆς βαδίσεως ἀφαιροῦσιν ἢ τοῦ τάχους. καὶ εἰ δεήσειε δέ ποτε θᾶττον αὐτοὺς βαδίσαι, τῷ
μεγέθει πλέον, ἢ τῷ τάχει προστιθέασι. προσέχειν ἐνταῦθα χρὴ τὸν νοῦν ἀκριβῶς τῷ λεγομένῳ, μή τι πα-

ῥακούσωμεν αὐτοῦ, καὶ δόξαιμεν ἐπὶ πάσῃ διαθέσει τὴν κατὰ μέγεθός τε καὶ μικρότητα ῥοπὴν πλείονα
γίνεσθαι τῆς κατὰ τάχος καὶ βραδύτητα. πλείων μὲν γὰρ οὐ γίνεται διὰ παντὸς, ἔστι μέντοι μέν τοι,
καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρότερα. τὴν γὰρ ἀπὸ τοῦ συμμέτρου μετάστασιν εἰς μέγεθος καὶ μικρότητα ῥᾷον ἐστὶν ἰδεῖν
γινομένην τῆς εἰς τὸ τάχος καὶ βραδύτητα, προελθούσης μέντοι τῆς ῥοπῆς εἰς ἀξιόλογον μέγεθος, ἐὰν ἔτι συμ-
βαίνῃ τὴν θερμασίαν αὐξάνεσθαι, τὸ τάχος τηνικαῦτα ἐπιδίδωσιν ἀθρόως. καὶ τοῦτ᾽ εὐλόγως συμβαίνει
καθάπερ καὶ πρόσθεν εἴπομεν. εἰς γὰρ τὸ πληρῶσαι τὴν χρείαν, ἀρκεῖ τῇ καρδίᾳ τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς
αὐξάνειν, οὐδὲν δεομένῃ καὶ τὸ τάχος ἀνάλογον αὐτῷ συναυξάνειν. ὅταν δ᾽ ἤδη τὸ μέγεθος μὲν ἀξιόλογον
ᾖ, ἔτι δὲ καὶ τὰ τῆς χρείας ἐπείγῃ, τότε καὶ τῷ τάχει τὸ λεῖπον πᾶν προστίθησιν. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτ᾽ ἀρκοίη, συ-
νεχεῖς ποιεῖται τὰς κινήσεις, ὅπερ ἐστὶ ταυτὸν τῷ πυκνούς. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἱκανὰ καὶ ταῦτα. μεταβάν-
10 τες δ᾽ αὖθις ἐπὶ τὰς τῶν ὀργάνων διαφορὰς ἐπισκεψώμεθα, πρῶτον μὲν τοὺς οἰκείους ἑκατέρας αὐτῶν
σφυγμούς, ἔπειτα δ᾽ ἤδη καὶ τὰς μετὰ τῶν ἄλλων αἰτίων ὑπαλλάξεις, ὥσπερ ὀλίγῳ πρόσθεν ἐποιήσα-
μεν. ὅτι μὲν οὖν ἐπειδὰν σκληρότερον καὶ μαλακώτερον ἑαυτοῦ γένηται τὸ τῆς ἀρτηρίας σῶμα,
καὶ τοὺς σφυγμοὺς αὐτοὺς, ἢ σκληροὺς, ἢ μαλακοὺς ἀπεργάζεται, πρότερον εἴρηται, καὶ οὐ δεῖται μακρο-
τέρων λογισμῶν τὸ τοιοῦτον, ὑπὸ πάντων τῶν ἰατρῶν μαρτυρούμενον, ὡς κατὰ τὴν τοῦ πλήττοντος φύσιν
καὶ ἡ τῆς πληγῆς ἀποτελεῖται ποιότης. ὅτι δὲ καὶ μέγεθος μὲν ταῖς μαλακότησι τῶν ὀργάνων, μικρό-
της δὲ ταῖς σκληρότησιν οἰκεῖα, λέλεκται μέντοι καὶ περὶ τούτων ἔμπροσθεν, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν διὰ τὴν
ἀκολουθίαν τοῦ λόγου. τὸ μὲν μαλακὸν ὄργανον, ἑτοίμως ἐκτεινόμενον πάντῃ ῥᾳδίως διαστέλλεται. τὸ δὲ σκλη-
ρὸν οὐκ ἄνευ μεγάλης βίας. ἕπεται δὲ τῷ μὲν ἑτοίμῳ τῆς διαστολῆς, τὸ μέγεθος. τῷ δ᾽ ἀντιβατικῷ τε καὶ
δυσπαθεῖ, σμικρότης. ὡσαύτως δὲ καὶ τάχος μὲν τῷ προτέρῳ, βραδύτης δὲ τῷ δευτέρῳ γένοιτ᾽, οὐ μὴν κατὰ τὴν
20 αὐτὴν ἀναλογίαν μεγέθει τε καὶ μικρότητι. θάττων μὲν γὰρ ὀλίγῳ, παμπόλλῳ δὲ ὁ μείζων, ὁ ἐπὶ μαλακότητι
τῶν ὀργάνων σφυγμὸς, τοῦ διὰ σκληρότητα. τὸ γὰρ ὑμενῶδες τοῦ σώματος τῆς ἀρτηρίας κἂν σκληρότερον
ποτὲ γένοιτο, πρὸς μὲν τὸ τάχος τῆς κινήσεως ἕτοιμόν τε καὶ εὐπειθὲς, εἰς δὲ τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς ἁπάν-
των ἀφυέστατον, εἴ γε χρὴ ῥᾳδίως ἐκτείνεσθαι πάντῃ, τὸ μεγίστην διαστολὴν ποιησάμενον. τοιοῦτον δ᾽ ἐστὶ τὸ μα-
λακόν. καὶ ὅταν ἐπὶ πλεῖστον ἐκστῇ τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ εἰς μαλακότητα, ἢ εἰς σκληρότητα τὸ τῶν ἀρτηριῶν
σῶμα, βραδύτερος ὁ μαλακὸς σφυγμὸς τοῦ σκληροῦ γίνεται. τὸ μὲν ἐν βραχεῖ τοῦ κατὰ φύσιν μαλακώτερον σῶμα,
τοῦ βραχεῖ σκληροτέρου, διότι πρὸς τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς εὐπειθέστερον ἐστὶ, διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸ τάχος τῆς
κινήσεως. τὸ δ᾽ ἐπὶ πλεῖστον ἐκλυθὲν εἰς μαλακότητα καὶ διὰ καταῤῥέον τε καὶ καταπῖπτον εἰς ἑαυτὸ διὰ ὑπερβο-
λὴν ὑγρότητος, οὔτ᾽ εἰς τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς ὁμοίως ἕτοιμον οὔτ᾽ εἰς τὸ τάχος τῆς κινήσεως, καὶ κατὰ τοῦτ᾽ ἀπο-
λείπεται τῷ τάχει τοῦ σκληροῦ, μεγέθει δὲ καὶ νῦν ἔτι πλεονεκτεῖ, οὐ τοῦ σκληροῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ κατὰ
30 φύσιν. αἱ μέν τοι τοιαῦται διαθέσεις, ἐν αἷς εἰς ἄμετρον ὑπερβολὴν ἥκουσιν αἱ ἀρτηρίαι, σκληρότητος, ἢ μα-
λακότητος, οὐκ ἄνευ καὶ τῆς τῶν ἄλλων συνεκτικῶν αἰτίων γίνονται μεταβολῆς. οὔτε γὰρ τὴν δύναμιν εὔρω-
στον ἔτι μένειν οἷόν τε, οὔτε τὴν θερμασίαν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ὅροις. ὅθεν αὐτῆς μόνης ἤτοι μαλακότητος ἢ σκλη-
ρότητος ἄνευ τῶν ἄλλων αἰτίων, τοὺς οἰκείους σφυγμοὺς ἀποφαινώμεθα μείζους μὲν καὶ θάττους ἐπὶ ταῖς
μαλακότησιν ἐροῦμεν, ἐλάττους δὲ καὶ βραδυτέρους ἐπὶ ταῖς σκληρότησι γίνεσθαι. καὶ ἐπὶ πλέον γε μείζους
ἢ ὠκυτέρους δι᾽ ἣν εἴπομεν ἔμπροσθεν αἰτίαν. πυκνότητι δὲ καὶ ἀραιότητι τοσοῦτον ἀλλήλων τε καὶ τοῦ συμμέ-
τρου παραλλάττειν, ὅσον ἐκ τοῦ μεγέθους, ἢ τῆς μικρότητος, ἢ τοῦ τάχους, ἢ τῆς βραδύτητος, ἐξίστανται τοῦ
κατὰ φύσιν. ἐῤῥέθη δὲ καὶ πρόσθεν ὡς ἔστιν αἰτία μία καθόλου πυκνότητος ἐνεργειῶν ἁπασῶν, ὅταν ἐλλιπέ-
στερον τῆς χρείας ἑκάστης συντελῆται, τῶν μὲν οὖν σκληρῶν ὀργάνων ἡ διαστολὴ σκληροτέρα, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐλλι-
πεστέρα τῆς χρείας ἡ ἐνέργεια. τῶν δὲ μαλακῶν τοὐναντίον, ἀξιόλογος μὲν ἡ διαστολὴ, πληροῦται δ᾽ ἱκανῶς ἡ
40 χρεία. εὐλόγως οὖν τοῖς μὲν σκληροῖς σφυγμοῖς, αἱ πυκνότητες. τοῖς δὲ μαλακοῖς αἱ ἀραιότητες ἕπονται.
εἰ δὲ συνδράμοι ποτὲ τῇ μὲν σκληρότητι ψύξις. τῇ δὲ μαλακότητι θερμασία, γένοιντ᾽ ἂν οὕτως οἱ σκληροὶ σφυγ-
μοὶ, τῶν μαλακῶν ἀραιότεροι. κατὰ συμπλοκὴν δέ τιν᾽ ἤδη τῶν ἐν τοῖς συνεκτικοῖς αἰτίοις διαφορῶν ἡ τοιαύτη
τῶν σφυγμῶν ἀλλοίωσις γίνεται. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν αὐτὴν τοῦ λόγου πρώτης ἐμνημονεύσαμεν τῆς
κατὰ σκληρότητα καὶ ψύξιν συζυγίας, τὸ πᾶν ἤδη περὶ αὐτῆς λεγέσθω. σκληρότερον τὸ σῶμα τῶν ἀρτηριῶν
γενόμενον ἅμα τῇ ψύξει τῆς ἐμφύτου θερμασίας, τοὺς σφυγμοὺς ποιήσει μικροτέρους τε καὶ βραδυτέρους
τῶν κατὰ φύσιν. εἰ μὲν ἡ σκληρότης κρατεῖ μικροτέρους πλέον ἢ βραδυτέρους. εἰ δ᾽ ἡ ψύξις, ἔμπαλιν βρα-
δυτέρους πλέον, ἢ μικροτέρους, οὕτω δὲ καὶ πυκνοτέρους μὲν, εἰ ἡ σκληρότης πλεονεκτεῖ τῆς ψύ-
ξεως, ἀραιοτέρους δὲ εἰ ἡ ψύξις κρατοίη. εἰ δ᾽ ἴση καθ᾽ ἑκάτερον αὐτῶν ἡ εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπὴ γένοιτο, τοσού-
τῳ μικροτέρους, ὅσῳ καὶ βραδυτέρους. ἀραιότητι δὲ, ἢ πυκνότητι τῶν κατὰ φύσιν οὐδὲν ἀλλοιότεροι. ὅσον
50 γὰρ ἡ χρεία τῆς γενέσεως αὐτῶν ἀφεῖλε διὰ τὴν ψύξιν, τοσοῦτον καὶ τοῦ ποσοῦ τῆς διαστολῆς καὶ τοῦ χρόνου
τῆς κινήσεως, συγκαθεῖλεν. οὔκουν δεῖται συνεχέστερον κινεῖν τὰς ἀρτηρίας ἡ φύσις, ὥσπερ ἐν τοῖς πλείστοις τῶν
μικρῶν σφυγμῶν, ἐφ᾽ ὧν ἐλλιπεστέρα τῆς χρείας ἡ διαστολή. εἰ μέντοι ἡ σκληρότης μὲν ἱκανὴ, ὀλίγη δ᾽ εἴη
παντελῶς ἡ ψύξις, αὖθις δὲ τοῦτ᾽ ἔσται τηνικαῦτα τὸ προειρημένον, τὸ, τῆς χρείας ἐλάττονα γινομένην τὴν διαστο-
λὴν, συνεχῆ τὰς κινήσεις ἐργάσασθαι, ὥσπερ οὖν εἰ καὶ τοὔμπαλιν γένοιτο, πάμπολυ μὲν ἡ ψύξις, ἐλάττον
δ᾽ ἐλαχίστῳ τοῦ κατὰ φύσιν ἡ σκληρότης. ἀνάγκη ἐν τότε τοὺς σφυγμοὺς ἀραιοτέρους ἐπὶ πλέον ἢ μικροτέ-
ρους γενέσθαι, ὅτι καὶ τὰ τῆς χρείας ἐπὶ πλέον ἠλάττωται τοῦ ποσοῦ τῆς διαστολῆς. τοιαύτη μέν τοι ἡ πρώτη
συζυγία τῶν αἰτίων. δευτέρα δ᾽ ἦν ἐφ᾽ ἧς ἐκράτει μαλακότης ἅμα θερμότητι. τρεῖς δ᾽ ἀνάγκη κἀνταῦθα γενέσθαι
τὰς πρώτας διαφοράς. ποτὲ μὲν ὁμοίως εἴς τε μαλακότητα καὶ θερμότητα τῆς ῥοπῆς γινομένης. ποτὲ δ᾽ ἤτοι

τῆς μαλακότητος, ἢ τῆς θερμότητος κρατούσης. εἰ μὲν οὖν ὅσον ἡ μαλακότης τοῦ κατὰ φύσιν ἐξίστατο, μεγάλους
ἀνάγκη καὶ ταχεῖς γίνεσθαι τοὺς σφυγμούς, πυκνοὺς δ' οὐκ εὐθέως, ἀλλ' ὅταν ἡ χρεία τῆς γενέσεως αὐτῶν
ὑπὲρ τὸ μέγεθος ᾖ τῆς διαστολῆς. εἰ δ' ἡ μαλακότης κρατεῖ, πλεονεκτήσει καὶ τὸ μέγεθος τοῦ τάχους, εἰ δ' ἡ θερ-
μότης κρατεῖ, οὐκ ἔθ' ἁπλῶς ἀφορίσασθαι δυνατὸν, ἀλλὰ χρὴ διορίσασθαι. παμπόλλης μὲν γὰρ οὔσης, τῆς
θερμασίας, ὡς μὴ πληροῦσθαι τὴν χρείαν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας, πλέον ὠκυτέρους ἢ μεγάλους ἀνάγκη γίνεσθαι
τοὺς σφυγμούς, εὐθὺς δὲ δηλονότι καὶ πυκνούς. ὅταν δ' ἱκανῶς ἀπολαύει τῆς χρείας ἡ φύσις, εἰς ὅσον μεγά-
λους, εἰς τοσοῦτον καὶ ταχεῖς. τρίτη δ' ἂν εἴη συζυγία τῶν κατὰ ταῦτα τὰ γένη τὸν σφυγμὸν ἀλλοιούντων
αἰτίων, ὅτ' εἰς ταὐτὸν ἥκει σκληρότης θερμότητι. μεγάλης μὲν οὖν τῆς καθ' ἑκάτερον εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτρο-
πῆς γινομένης, οἱ σφυγμοὶ τάχιστοι μὲν ἔσονται καὶ πυκνότατοι, μικρότατοι δ' οὐκ ἔτι, πλὴν εἰ καὶ τὰ τῆς
10 δυνάμεως ἔχει κακῶς, ὅπερ οὐχ ὑπόκειται νῦν, ἀλλ' ἥττους μὲν τῶν κατὰ φύσιν, οὐ μὴν εἰς ἔσχατόν γε μικρό-
τητος ἥκοντες. εἰ μέντοι τὰ τῆς θερμασίας ἄμετρον ἔχει, τὸ δ' ὄργανον μὴ πάνυ σκληρὸν, ἀλλ' ὀλίγῳ δέ τινι τοῦ
συμμέτρου παραλλάττον, οὐχ ὅπως ἐλάττων τοῦ κατὰ φύσιν ἡ διαστολὴ τῶν ἀρτηριῶν, ἀλλὰ καὶ μείζων γέ-
νοιτ' ἄν. οἰκείων γὰρ ὄντων σφυγμῶν, τῇ μὲν σκληρότητι τῶν ὀργάνων τοῦ μικροῦ, τῇ δ' ἀμετρίᾳ τῆς θερ-
μασίας τοῦ μεγάλου, κατὰ λόγον ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν ὁ σφυγμὸς μέγας γίνεται, συνεξομοιούμενος τῷ
κρατοῦντι. ὥσπερ ὅταν ἡ σκληρότης κρατῇ, μικρός. ταχὺς μέντοι πάντως ὁπότερον ἂν τῶν αἰτίων πλεο-
νεκτῇ, καὶ πολὺ μᾶλλον ὅταν ἡ θερμασία. τηνικαῦτα δὲ καὶ ἡ πυκνότης ἐπιφανεστέρα. λοιπὴ δ' ἂν εἴη συζυγία
κατὰ τὰ νῦν προκείμενα γένη τῶν σφυγμῶν, ὅταν εἰς ταὐτὸν ἀφίκηται μαλακότητι ψύξις. ὄντος δὲ κἀν-
ταῦθα τοῦ μὲν μεγάλου σφυγμοῦ ταῖς μαλακότησιν οἰκείου, τοῦ δὲ μικροῦ ταῖς ψύξεσιν, ὁπότερον ἂν αὐτῶν
πλέον ἐξίστηται τῆς φύσεως, ἐκείνῳ συνεξομοιοῦσθαι τοὺς σφυγμοὺς ἀναγκαῖον. ὥστε μεγάλοι μὲν, τῆς μα-
20 λακότητος τῶν ὀργάνων κρατούσης, μικροὶ δ' ἐν ταῖς ψύξεσιν ἔσονται. σύμμετροι δ' ὅταν ὅσον εἰς μέγεθος ὑπὸ
τῆς μαλακότητος αὔξωνται, τοσοῦτον καθαιρῶνται πρὸς τῆς ψύξεως εἰς μικρότητα. καθόλου γὰρ εἰπεῖν
οὐκ ἐπὶ τῶν νῦν προκειμένων μόνων αἰτίων, ἀλλὰ κἀπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν παρὰ φύσιν, οἱ σύμμετροι γίνονται
σφυγμοὶ, τῶν εἰς τἀναντία τρεπόντων αὐτοὺς ἑκατέρων ὁμοίως δυναμένων καὶ δόξαν γε ψευδῆ τοῦ κατὰ φύ-
σιν διακεῖσθαι τοὺς οὕτω νοσοῦντας, οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἴσχουσιν, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τοῖς διὰ τῆς προ-
γνώσεως ἐπὶ πλέον εἰρήσεται. τὸ δὲ νῦν εἶναι, τοῦτ' ἀρκεῖ μόνον ἐνδεδηλωμένον, ὅσον τῆς προκειμένης πραγ-
ματείας ἴδιον, ὡς πάντες μὲν οἱ κατὰ φύσιν σφυγμοὶ μέσοι τῶν ὑπερβολῶν εἰσὶ καὶ σύμμετροι, οὐ μὴν ἅπαν-
τές γε οἱ σύμμετροι κατὰ φύσιν, ἀραιοὶ μέντοι καὶ βραδεῖς οἱ τοιοῦτοι σφυγμοὶ πάντες εἰσὶ, καὶ μᾶλλον ὅταν
ἡ ψύξις κρατῇ. ἐπειδὴ καὶ περὶ τούτων εἴρηται τὰ εἰκότα, ἐπαλλάξομεν ἑξῆς τὰς ἀπὸ τῶν ὀργάνων διαφο-
ρὰς, ταῖς ἀπὸ τῆς δυνάμεως, ἐκεῖνο πλέον ἀναμνήσαντες, ὡς ὅσα πλεονεξίᾳ θερμασίας ἕπεται πάθη σφυγ-
30 μῶν, τοσαῦται καὶ χρεῖαι γενέσεως ψυχικοῦ πνεύματος. ὀργάνων οὖν σκληρότης ἅμα μὲν ἀσθενείᾳ δυνά-
μεως, μικροὺς καὶ βραδεῖς καὶ πυκνοὺς ἀποτελεῖ τοὺς σφυγμούς. ἅμα δὲ ῥώμῃ, μικροὺς μὲν καὶ πυκνοὺς,
οὐ μὴν καὶ βραδεῖς, ἀλλ' ἔστιν ὅτε πολὺ τοῦ κατὰ φύσιν ὠκυτέρους. ὅσον γὰρ διὰ τὴν σκληρότητα τῶν ὀρ-
γάνων ἐλλιπὲς τῷ συμμέτρῳ τῆς διαστολῆς, τοσοῦτ' ἀναπληροῦται πρὸς τοῦ τάχους τε καὶ τῆς πυκνότητος.
εἰ δέ γε μαλακὸν μὲν εἴη τὸ ὄργανον, ἐρρωμένη δ' ἡ δύναμις, μείζονες μὲν ἐπιφανῶς οἱ σφυγμοὶ γίνονται, ὀλί-
γῳ δέ τινι βραδύτεροι καὶ ἀραιότεροι. εἰ δ' ἀρρωστία δυνάμεως συνέλθοι μαλακότητι τῶν ὀργάνων, ἴσης μὲν
ἀμφοτέρων καὶ μετρίας ἅμα τῆς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπῆς γενομένης, σύμμετροί τε καὶ πάνυ τοῖς κατὰ
φύσιν ὡσαύτως ἔχοντες οἱ σφυγμοὶ φαίνονται, πλὴν ὅσα μαλακότητι διαλλάττουσιν. ἀμέτρου δ' ἱκανῶς, μι-
κροὶ καὶ βραδεῖς, καὶ πυκνοὶ γίνονται. ὡσαύτως δ' εἰ καὶ τὰ τῆς ἀρρωστίας κρατοίη πολλῷ. καὶ γὰρ οὖν καὶ
τότε μικροὶ καὶ βραδεῖς. καὶ πυκνοὶ γίνονται. τῆς μέντοι μαλακότητος κρατούσης, ἐγγύς τι τῶν κατὰ φύσιν
40 οἱ σφυγμοὶ φαίνονται. βραχὺ γὰρ ἀπολειπομένη τοῦ κατὰ φύσιν ἡ δύναμις οὐ κωλύεται διαφυλάττειν, οὔτε
τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς, οὔτε τὸ ποιὸν τῆς κινήσεως, ὥσπερ ὅταν ὀργάνων συμπέσῃ σκληρότητι. τηνικαῦτα
μὲν γὰρ κωλύεται ἡ διαστολή. πυκνοῦνται δ' ἐξ ἀνάγκης εἰς τοσοῦτον οἱ σφυγμοὶ, εἰς ὅσον ἐλλιπὴς ἑκάστη γίνεται
τῶν ἐνεργειῶν. ὅταν δ' ἡ μὲν δύναμις ἐπ' ὀλίγον ἀσθενῇ, μαλακοὶ δ' οἱ χιτῶνες ὦσιν οἱ τῶν ἀρτηριῶν, οὔτε
βραδυτέρας γενομένης τῆς κινήσεως, οὔτε μικροτέρας τῆς διαστολῆς, καὶ διὰ τοῦθ' ἱκανῶς τῆς χρείας πλη-
ρουμένης, οὐδ' εἰς πυκνότητα τις γίνεται μεταβολὴ τῶν σφυγμῶν. λοιπὸν δ' ἂν εἴη πάσας ὁμοῦ συμπλέξαι
τὰς τῶν συνεκτικῶν αἰτίων διαφοράς. γίνονται δὲ τὸν ἀριθμὸν ὀκτώ. δύο μὲν ὅταν ἐκλυθείσης ἅμα τῆς τε δυ-
νάμεως καὶ τῆς χρείας, ποτὲ μὲν μαλακώτερον αὐτοῦ γένηται τὸ ὄργανον, ποτὲ δὲ σκληρότερον. δύο δ' ἄλλαι,
τῆς μὲν δυνάμεως ἐκλυθείσης, τῆς δὲ χρείας ἐπιταθείσης, τῶν δ' ὀργάνων ἢ μαλακῶν ἢ σκληρῶν γενομένων. καὶ
ἄλλαι δύο τῆς μὲν δυνάμεως ἐρρωμένης, τῆς χρείας δὲ ἐκλελυμένης ἅμα τῇ τῶν ὀργάνων ὑπαλλαττομένῃ δια-
50 φορᾷ. δύο δὲ λοιπαὶ τῆς μὲν δυνάμεως ἐρρωμένης, τῆς δὲ χρείας ἐπιτεταμένης, ἅμα τῇ προειρημένῃ τῶν ὀρ-
γάνων διαφορᾷ. ἐκλυθείσης μὲν οὖν τῆς δυνάμεως ἅμα καὶ τῇ χρείᾳ, εἰς μικρότητα μὲν καὶ βραδύτητα πάν-
τως οἱ σφυγμοὶ τρέπονται καθ' ἑκατέραν τῶν ὀργάνων τὴν διαφοράν. πυκνοῦνται δ' οὐκ ἔτ' ἐξ ἀνάγκης, ὥσπερ οὐδ'
ἀραιοῦνται, ἀλλὰ τούτων ἑκάτερον αὐτοῖς ἐν μέρει προσγίνεται, παρά τε τὴν τῶν ὀργάνων διαφορὰν, καὶ
τὸ ποσὸν τῆς βλάβης καθ' ἑκάστην τῶν συνεκτικῶν αἰτίων. ὀλίγης μὲν γὰρ οὔσης τῆς ἐν τῇ δυνάμει βλάβης, καὶ
τῶν ὀργάνων μὴ πάνυ σκληρῶν ὑπαρχόντων, οὐδὲ μία γίνεται κατὰ πυκνότητα σφυγμῶν ἀλλοίωσις. ἐρρέθη
γὰρ καὶ πρόσθεν, ὅτι μὴ τοὺς σφυγμοὺς μόνους, ἀλλὰ καὶ πάσας ἁπλῶς τὰς ἐνεργείας πυκνοῦσθαι συμβαίνει,
διὰ τὸ καθ' ἑκάστην αὐτῶν ἐλλιπές. τὸ δ' ἐλλιπὲς, ὡς τῇ χρείᾳ, μετρεῖται, καὶ τοῦτ' εἴρηται πρόσθεν. ὅταν οὖν ἐκλυθῇ μὲν
αὕτη, βραχεῖα δ' ἡ τῆς δυνάμεως ἡ βλάβη, τηνικαῦτα μὲν οὐκ ἂν ἐλλιπὴς ἡ ἐνέργεια γένοιτο, πλὴν εἰ διορ-

γάνων ἄμετρον σκληρότητα. ἐὰν τοίνυν μεγάλως μὲν ἡ δύναμις βλαβῇ, μετρίως δ' ἡ χρεία ἐκλυθῇ, σκληρὰ δ' ἱκα-
νῶς ἀποτελεσθῇ τὰ ὄργανα, μικροτέρους ἀνάγκη γίνεσθαι τοὺς σφυγμοὺς τῆς χρείας, καὶ διὰ τοῦτ' ἐλλιπῆ τὴν
ἐνέργειαν. εἰς ὅσον δ' ἐλλιπεστέραν, εἰς τοσοῦτον καὶ πυκνοτέραν. ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν μικρότητά τε καὶ βραδύτητα
τῶν τοιούτων σφυγμῶν οὐχ ὡσαύτως ἔχειν διὰ παντὸς οἷόν τε. περὶ γὰρ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον, ἤτοι τὴν δύναμιν, ἢ τὴν
χρείαν βεβλάφθαι, ἀνάγκη καὶ αὐτοὺς τοὺς σφυγμοὺς, ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς μικρότητά τε καὶ βραδύτητα
μεταβάλλεσθαι. μικρότεροι μὲν γὰρ καὶ διὰ τὴν ἀρρωστίαν τῆς δυνάμεως γίνονται, καὶ διὰ τὴν χρείαν ἐκλε-
λυμένην, καὶ διὰ τὴν τῶν ὀργάνων σκληρότητα, ἀλλ' ἧττόν τε καὶ μᾶλλον πάσχουσι τοῦτο, παρὰ τὸ ποσὸν τῆς
ἀλλοιώσεως ἑκάστου τῶν αἰτίων, ἢ κατὰ μόνας, ἢ κατὰ σὺν δύο, ἢ πάντων ὁμοῦ, βεβλαμμένων. κατὰ μόνας μὲν, ὅταν
μικρότατος ὁ σφυγμὸς γένηται, ἤτοι τῶν ὀργάνων σκληροτάτων ἀποτελεσθέντων, ἢ τῆς δυνάμεως ἀρρωστούσης
10 ἐσχάτως. ἀρκεῖ γὰρ καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν ὁποτερονοῦν, ὡς εἴρηται, βλαβὲν, μικρότερον ἐργάσασθαι τὸν σφυγ-
μόν. κατὰ σὺν δύο δὲ, ὥσπερ ὅταν ἐσχάτως μὲν γίνηται μικρὸς, οὐκ εἰς ἔσχατον δὲ βλάβης ἥκῃ τι τῶν εἰρημέ-
νων αἰτίων, ἀλλ' ἑκάτερον αὐτῶν τοσοῦτον ἀπολείπεται τῆς ἄκρας βλάβης, ὥστε τὸν ἐξ ἀμφοῖν ἀποτελού-
μενον σφυγμὸν, ὁμοίως ἠλλοιῶσθαι τῷ διὰ θάτερον ἐσχάτως βεβλαμμένῳ. οὕτω δὲ καὶ εἰ τὰ τρία γένη
τῶν αἰτίων εἰς ἑνὸς σφυγμοῦ γένεσιν συνδράμοι, ποιήσειεν ἄν ποτε τηλικαύτην ἀλλοίωσιν, ὅση καὶ δι' ἓν ἐξ
αὐτῶν ἄκρως βεβλαμμένον ἐγένετο. καὶ χρὴ τούτου μεμνῆσθαι παρὰ πάντα τὸν λόγον, ὅπως μή τις ἐξα-
πατηθεὶς τὴν ἐξ ἁπάντων τῶν αἰτίων ἐσχάτως βεβλαμμένων γινομένην ἀλλοίωσιν, ἐξ ἀνάγκης ἡγεῖται μείζο-
να τῆς ἐξ ἑνὸς ὑπάρχειν. ἀρκεῖ γὰρ, ὡς εἴρηται, δι' ἓν ὁτιοῦν αἴτιον ἀκριβῶς βεβλαμμένον, εἰς ἐσχάτην
ἀλλοίωσιν ἀφικνεῖσθαι τοὺς σφυγμούς. ἡ γοῦν τῆς δυνάμεως εἰς τοὔσχατον κατάπτωσις μικροτάτους ἐρ-
γάζεται τοὺς σφυγμοὺς, κἂν μαλακοὶ μὲν οἱ χιτῶνες τῶν ὀργάνων ὑπάρχωσιν, ἐπειδὴ δὲ ἡ χρεία, ὥστε καὶ
20 τούτου πάλιν ἐν τῷ καθόλου μεμνῆσθαι χρήσιμον, ὡς πολλάκις μὲν εἰς τὴν τῶν ἐσχάτων σφυγμῶν γένεσιν πλειό-
νων αἰτίων δεῖ, πολλάκις δ' ἓν ἀπόχρη. μέγιστος μὲν οὖν ἂν γένοιτο δι' εὐρωστίαν ἄκραν δυνάμεως, εἰ μὴ καὶ τἆλ-
λα συντελεῖ. μικρότατος δ' ἄν ποτε γένοιτο δι' ἀρρωστίαν, καὶ τό γε τούτου θαυμασιώτερον, τῶν λοιπῶν
αἰτίων πολλάκις τὸν ἐναντιώτατον σφυγμὸν οἰκεῖον ἐχόντων, καὶ καθ' ἓν ἐξ αὐτῶν τὸ κρατοῦν ἡ ῥοπὴ γίνεται.
κρατεῖ δ' ἄλλοτε ἄλλο, νῦν μὲν εἰ τύχῃ, δυνάμεως ἀρρωστία, δι' ἣν μικρότατος ὁ σφυγμὸς ἐγένετο. αὖθις
δ' ὀργάνων σκληρότης, καὶ αὖθις πάλιν χρείας κατάλυσις. ὥσπερ γὰρ ἀρρωστούσης ἐσχάτως τῆς δυνά-
μεως, οὐκ ἂν οὔθ' ἡ μαλακότης τῶν ὀργάνων, οὔθ' ἡ τῆς χρείας ἔπειξις αὐξήσει τὸ μέγεθος, οὕτω καὶ κατα-
σκληρωθέντων τῶν ὀργάνων, οὐδὲν οὔθ' ἡ δύναμις ἐρρωμένη συντελέσει πρὸς τὸ μέγεθος, οὔθ' ἡ τῆς χρείας
ἔπειξις. ὥσπερ δὲ δι' ἓν αἴτιον ἐσχάτως βεβλαμμένον ἐσχάτη σφυγμῶν ἀλλοίωσις γίνεται πολλάκις, οὕτως
ἔστιν ὅτε πάντων ἅμα τῶν αἰτίων εἰς ἑνὸς σφυγμοῦ γένεσιν συντελούντων, οὐδέπω τὴν ἐσχάτην ἀλλοίωσιν ἔσχη-
30 κεν ὁ πρὸς αὐτῶν ἀποτελούμενος. εἰ γὰρ ἅμα μὲν ἄρρωστος ἡ δύναμις, ἅμα δὲ ἡ σκληρότης μὲν τῶν ὀργάνων,
ἔκλυσις δὲ τῆς χρείας, οὐδ' οὕτως ἀναγκαῖον μικρότατον γενέσθαι τὸν σφυγμὸν, καίτοι πάντων τῶν εἰρη-
μένων αἰτίων μικρὸν γεννᾶν πεφυκότων. ἀλλ' ἐὰν μήτε ἓν ὁτιοῦν ἐξ αὐτῶν ἔσχατον ἥκῃ βλάβης, μήτε τὸ ἐξ
ἁπάντων ἀθροιζόμενον κεφάλαιον ἴσον ᾖ τῇ καθ' ἓν μεγίστῃ κακώσει, τὸν σφυγμὸν οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι μι-
κρότατον. ὅπερ οὖν ἔφην, οὐδὲν οὕτω σκοπεῖν χρὴ κατὰ τὰς ἀλλοιώσεις τῶν σφυγμῶν, ὡς τὸ ποσὸν τῆς
βλάβης τῶν αἰτίων. ἀλλὰ τοῦτο μὲν κἀν τοῖς περὶ τῆς δι' αὐτῶν προγνώσεως ἐροῦμεν, ἐν δὲ τῷ παρόντι λόγῳ
μεταβῶμεν ἐπὶ τὴν τρίτην τε καὶ τετάρτην συζυγίαν τῶν ὀκτὼ τῶν προειρημένων, ἐνταῦθά που καταλιπόντες ἤδη τὸν
περὶ τῶν πρώτων δυοῖν λόγον. εἰ γάρ τι καὶ παρεῖται κατὰ ταύτας, ῥᾳδίως ἐκ τῶν προειρημένων ἂν εὑ-
ρεθήσεται. ὅταν οὖν ἀρρωστῇ μὲν ἡ δύναμις, ἐπείγῃ δ' ἡ χρεία, σκληρὸν δ' ᾖ τὸ ὄργανον, μάλιστα μὲν εἰς πυ-
κνότητα, δεύτερον δ' εἰς μικρότητα, τρίτον δ' εἰς βραδύτητα τὴν ῥοπὴν τῶν σφυγμῶν εὑρήσεις γινομένην.
40 οὐ μὴν γ' ἐξ ἀνάγκης οὔτε διὰ παντὸς, οὔτε καθ' ἕκαστον αὐτῶν ὁτιοῦν, οὔθ' ἅμα συμπίπτει πάντα. μεγάλης μὲν
γὰρ οὔσης καθ' ἕκαστον τῶν αἰτίων τῆς βλάβης, μικρότατοι καὶ πυκνότατοι, καὶ βραδεῖς οἱ σφυγμοὶ γίνονται.
βραδεῖς μὲν, ὅτι καὶ ἡ δύναμις ἀσθενής. μικρότατοι δὲ, διά τε ταύτην, καὶ διὰ τὴν τῶν ὀργάνων σκληρότη-
τα. ὅτι δὲ τοιοῦτοι, διὰ τοῦτο καὶ πυκνότατοι, καὶ πολὺ μᾶλλον, ὡσὰν τῆς χρείας ἐπειγούσης. καὶ τοίνυν
καὶ χωρὶς ταύτης, ἀρρωστία δυνάμεως ὀργάνων σκληρότητι συνελθοῦσα, ἱκανὴ μικροτάτους τε καὶ πυκνο-
τάτους ἐργάσασθαι τοὺς σφυγμοὺς, ἐξ ἐπιμέτρου δὲ τούτοις τὸ ἀπὸ τῆς χρείας βίαιον προσιὸν, εἰς ὄλεθρον μὲν
οὐ μικρὰ συντελεῖ, πυκνοτέρους δ' οὐκ ἂν ἔτι τοὺς σφυγμοὺς ἐργάσαιτο. καὶ γὰρ καὶ χωρὶς ταύτης ἦσαν ἤδη
πυκνότατοι. εἰ μέντοι βραχεῖα μὲν ἥ τε τῶν ὀργάνων εἴη βλάβη, καὶ ἡ τῆς δυνάμεως, πολλὴ δ' ἡ χρεία τῆς
γενέσεως αὐτῶν, οὔτε μικρότεροι τῶν κατὰ φύσιν οὗτοί γε, οὔτε βραδύτεροι γένοιτ' ἂν, ἀλλ' ἔστιν ὅτε θάττους
μὲν σαφῶς, μείζους δὲ κἂν μὴ σαφῶς, ἀλλ' ἴσοι γε ἐναργῶς τοῖς κατὰ φύσιν. ἐπειγούσης γὰρ ἱκανῶς τῆς χρείας
50 κἂν ἀρρωστοτέρα τοῦ κατὰ φύσιν ἡ δύναμις ᾖ, κινεῖται ταχέως. πολὺ δ' ἂν μᾶλλον ηὔξησε τὸ μέγεθος τοῦ τά-
χους, εἰ μὴ πρὸς τῆς σκληρότητος ἐκωλύετο. νυνὶ δὲ διὰ τοῦτ' ἐπιδηλότερον γίνεται τὸ τάχος τοῦ μεγέθους, ὅτι τὸ
μὲν, οὐδὲν ἐμποδίζει βραχεῖ σκληρότερον ἑαυτοῦ γινόμενον τὸ ὄργανον. τῷ μεγέθει δ' ἐναντιοῦται μάλιστα ἁ-
πάντων. πυκνοὶ δ' ἐπὶ τῶν τοιούτων οἱ σφυγμοὶ γίνονται τῷ πληροῦσθαι τὴν χρείαν. εἰ δέ γε βραχεῖα, καὶ ταύ-
της ἡ εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπὴ γένοιτο, παντελῶς ὀλίγη τε καὶ δυσδιάγνωστος ἔσται καὶ ἡ πυκνότης. πληροῦν-
ται γὰρ αὐτάρκως τηνικαῦτα τῷ τάχει τε καὶ τῷ μεγέθει, καὶ καθόλου φάναι, χρὴ παραβάλλειν ἐπὶ τῆς
τοιαύτης συζυγίας, τῷ ποσῷ τῆς χρείας, τὴν ὑπὸ τῆς δυνάμεως διὰ τῶν ὀργάνων ἀποτελουμένην ἐνέρ-
γειαν. ὅσον γὰρ ἀπολείπεται τῆς χρείας ἡ ἐνέργεια, τοσοῦτον ἐπιδίδωσιν εἰς πυκνότητα. μικρότεροι δ' αὖ
πάλιν εἰς τοσοῦτον καὶ βραδύτεροι γίνονται τοῖς οὕτω διακειμένοις, εἰς ὅσον ἂν ἤτοι τὰ τῆς δυνάμεως, ἢ τὰ τῶν

ὀργάνων ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τρίτης ἐπαλλάξεως τῶν αἰτίων ἱκανὰ καὶ ταῦτα.
περὶ δὲ τῆς τετάρτης συζυγίας ἤδη λεκτέον. ἐφ' ἧς ἄῤῥωστος μὲν ἡ δύναμις, ηὔξηται δ' ἡ χρεία σὺν τῇ τῶν
ὀργάνων μαλακότητι. δῆλον οὖν κἀπὶ ταύτης, ὡς εἰ μὲν ἡ κατὰ τὴν χρείαν αὔξησις παμπόλλη γένοιτο, βρα-
χὺ δ' ἀπολείποιτο τοῦ κατὰ φύσιν ἥ τε δύναμις καὶ τὰ ὄργανα, πολὺ μᾶλλον εἰς μέγεθος ἤπερ εἰς τὸ τάχος
ἐκδιδώσουσιν οἱ σφυγμοί. κατὰ μὲν γὰρ τὴν πρὸ ταύτης εἰρημένην συμπλοκὴν ἡ σκληρότης τῶν ὀργάνων
ἀντέπραττε τῷ μεγέθει τῆς διαστολῆς. κατὰ δὲ τὴν νῦν προκειμένην, οὐχ ὅπως ἀντιπράττει πρὸς τὴν διαστολὴν
ἡ μαλακότης αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ συνεργεῖ πάντων μάλιστα. μείζων οὖν ἐναργῶς ἔσται τοῦ κατὰ φύσιν ὁ σφυ-
γμός, οὐ μὴν ὁμοίως γε καὶ θάττων ἐναργῶς. ἔσται δὲ καὶ πυκνότερος ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς τοῦ κατὰ φύσιν. οὐ
μὴν ὡσαύτως, οὐδ' οὕτως τῷ κατὰ τὴν τρίτην συζυγίαν, ὅτι νῦν ἡ χρεία μᾶλλον ἢ κατ' ἐκείνην πληροῦται.
10 εἰ δὲ τὰ μὲν ἀπὸ τῆς χρείας τε καὶ τῆς δυνάμεως ὀλίγῳ τινὶ παραλλάττοιτο τοῦ κατὰ φύσιν, ἡ δ' εἰς μαλακό-
τητα ῥοπὴ τῶν ὀργάνων εἴη συχνή, πλησίον τῶν κατὰ φύσιν ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι οἱ σφυγμοὶ γενή-
σονται, καὶ τῷ ποσῷ τῆς διαστολῆς, καὶ τῷ ποιῷ τῆς κινήσεως, καὶ τῷ χρόνῳ τῆς ἡσυχίας, ἐν δὲ μόνῳ τῷ
μαλακῷ τῆς προσβολῆς, ὅπερ ἴδιον ἀχώριστον αὐτῶν, διαλλάξουσι τῶν κατὰ φύσιν. εἰ δὲ τὰ τοῦ μὲν ἀπὸ τῆς
χρείας τε καὶ τῶν ὀργάνων μὴ μεγάλην ἔχοι τὴν ἐκτροπήν, ἡ δύναμις δ' ἰσχυρῶς κάμνοι, μικροὶ μὲν ἱκα-
νῶς καὶ πυκνοί. μετρίως δ' ἂν εἶεν οἱ τοιοῦτοι βραδεῖς. ἀρκεῖ καὶ περὶ ταύτης τῆς συμπλοκῆς τοσαῦτα.
μεταβαίνωμεν δ' ἐπὶ τὰς ἑξῆς δύο, κοινὸν μὲν ἐχούσας τήν τε ῥώμην τῆς δυνάμεως, καὶ τὴν χρείαν τῆς γενέ-
σεως τῶν σφυγμῶν ἐκλελυμένην, διαφερούσας δ' ἐν τοῖς ὀργάνοις, ἡ μὲν δὴ ἑτέρα αὐτῶν ἐφ' ἧς σκληρὸν μὲν
τὸ ὄργανον, εὐρωστία δ' ἐστὶ δυνάμεως, ἐλάττων δ' ἡ χρεία, μικροτέρους μὲν πάντως ἐργάζεται τοὺς σφυ-
γμούς. οὐ μὴν οὔτε βραδυτέρους, οὔτε πυκνοτάτους ἐξ ἀνάγκης. ἀλλ' εἰ μὲν ἱκανῶς ἐκλυθείη τι τῆς χρείας με-
20 τρίως τῶν ὀργάνων ἐσκληρυσμένων, οὐ μικρότεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ βραδύτεροι σαφῶς καὶ ἀραιότεροι
γενήσονται. εἰ δὲ πλείων ἡ τῶν ὀργάνων εἴη κάκωσις ἤπερ ἡ τῆς χρείας, μικρὸς ἱκανῶς ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς
γίνεται καὶ διὰ τοῦτο πυκνός. διὰ δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἧττον βραδὺς τῷ κατὰ τὴν προτέραν διάθεσιν. εἰ γὰρ
μηδ' ἡ χρεία πληροῦται καὶ ἡ δύναμις εὔρωστος ἐστὶν, οὐκ ἂν ἀξιολόγως γένοιτο βραδύς. οὐ πληροῦται δ' ἡ
χρεία διὰ τὴν μικρότητα διαστολῆς. αὕτη δ' εἵπετο τῇ σκληρότητι τῶν ὀργάνων. μαλακῶν δ' εἴπερ ἦν, οὐκ ἂν
ἐλάττων σαφῶς τοῦ κατὰ φύσιν ὁ σφυγμὸς ἦν, πλὴν εἰ μὴ μεγάλως ἠλάττωτο τὰ τῆς χρείας. καὶ πάντως ἂν
εἰς τοσοῦτον ἀραιότερος ἐφαίνετο, εἰς ὅσον ἂν καὶ τὰ τῆς χρείας καθῄρητο. καὶ μέν τοι καὶ βραδύς, σαφῶς
μὲν, ἐπὶ ταῖς ἀξιολόγοις τῆς χρείας ὑπαλλαγαῖς, οὐ σαφῶς δ' ἐπὶ ταῖς ἐλάττοσι. ἀλλ' ἤδη καὶ περὶ τούτων
τῶν συμπλέξεων αὐτάρκως διειλεγμένοι, τῶν ὑπολοίπων δυοῖν μνημονεύσωμεν, ἐφ' ὧν αὐξηθείσης μὲν τῆς χρείας
ῥωσθείσης δὲ τῆς δυνάμεως οἱ χιτῶνες τῶν ἀρτηριῶν, ποτὲ μὲν μαλακοί. ποτὲ δὲ σκληροὶ γίνονται. μαλακῶν μὲν δὴ
30 ὄντων αὐτῶν, πάντως μὲν οἱ σφυγμοὶ μεγάλοι τε καὶ ταχεῖς γενήσονται. πυκνοὶ δ' οὐκ ἐξ ἅπαντος, ἀλλ' ὅ-
ταν ἐξαίσιος ἡ τῆς χρείας αὔξησις ᾖ. τηνικαῦτα γὰρ οὔτε τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς, οὔτε τὸ τάχος τῆς κι-
νήσεως ἱκανὰ πληροῦν τὴν χρείαν. ὀλίγης δ' οὔσης τῆς ὑπερβολῆς ἀποχρώντως ὑπηρετεῖ καὶ τὸ μέγεθος
μόνον. εἰ μέν τοι σκληροὶ γενηθεῖεν οἱ τῶν ἀρτηριῶν χιτῶνες πολυειδῶς ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν οἱ
σφυγμοὶ τρέπονται. βραχείας μὲν γὰρ οὔσης τῆς σκληρότητος, ἀξιολόγου δὲ τῆς κατὰ τὴν χρείαν ὑπαλ-
λαγῆς, καὶ μείζους καὶ θάττους καὶ πυκνοτέρους τῶν κατὰ φύσιν ἔσονται. ἴσης δὲ καθ' ἑκάτερον τῶν
αἰτίων τῆς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπῆς γινομένης, καὶ μηδὲ πάνυ τι μηδ' ἑτέρας ἰσχυρᾶς, ἴσοι μὲν τοῖς
κατὰ φύσιν, ὠκύτεροι τε καὶ πυκνότεροι γίνονται. εἰ δ' ἰσχυρὰ βλάβη καὶ τῆς χρείας καὶ τῶν ὀργάνων γέ-
νοιτο, τῶν μὲν σκληρωθέντων ἐπὶ μᾶλλον, τῆς δ' ἐπειγούσης ἀμετρότερον, θάττους μὲν ἂν ἔτι καὶ νῦν εἶεν
τῶν κατὰ φύσιν, μικρότεροι δὲ καὶ πυκνότεροι. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τούτων εἴρηται τὰ εἰκότα, λοιπὸν ἂν
40 εἴη προχειρισάμενον ἕνα τινὰ σφυγμὸν, ἐπ' αὐτοῦ διδάξαι τὸ χρήσιμον τῆς αὐτοῦ γυμνασίας. ἔστω δὴ ὁ τα-
χύς, ὃν οἰκεῖον ῥώμης τε καὶ δυνάμεως ἐλέγομεν ὑπάρχειν, καὶ χρείας ἐπειγούσης καὶ ὀργάνων μαλακότη-
τος. πῶς οὖν οὕτως εὑρεθεὶς ἐφ' ἑνὸς ἀῤῥώστου διορισθήσεται, τηνίκα μὲν ὑφ' ἑνὸς τῶν εἰρημένων αἰτίων, τη-
νίκα δ' ὑπὸ δυοῖν, ἢ καὶ πάντων γίνεται, τὸν δὲ τρόπον. ἐπειδὴ τῆς μὲν ἰσχυρᾶς δυνάμεως ὁ σφοδρὸς ἀ-
χώριστος ἐστὶ, τῶν δὲ μαλακῶν ὀργάνων ὁ μαλακὸς, ὅταν μὲν χωρὶς ἀμφοτέρων τούτων τὸ τάχος, ἐκ τῆς
χρείας ἐπειγούσης μόνης γίνεται. ὅταν δὲ μετὰ θατέρου, πάντως μὲν καὶ ἐπ' ἐκείνου τοῦτο γνώρισμα
παρέχοντος, ἐξ ἀνάγκης δὲ καὶ διὰ τὴν τῆς χρείας αὔξησιν. ἐδείχθη γὰρ ἔμπροσθεν, ὡς οὐχ οἷόν τε γίνεσθαι
ταχεῖς σφυγμοὺς, ὥσπερ οὐδὲ μεγάλους ἄνευ τοῦ τὴν χρείαν καλεῖν. ὁπόσον μὲν οὖν τι μετέβαλλεν εἰς
ῥώμην ἢ εἰς ἀῤῥωστίαν ἡ δύναμις, ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς σφυγμῶν ἔνεστι διαγινώσκειν. οὕτω δὲ καὶ περὶ τῶν ὀρ-
γάνων τῆς ποιότητος. καὶ γὰρ καὶ ταύτης ἐνδεικτικοὺς ἔχομεν σφυγμούς. ὁπόσον δὲ ἡ χρεία τῆς γενέσεως
50 αὐτῶν, τεκμαίρεσθαι χρὴ συλλογιζόμενον ἐκ τῆς κατὰ τὸ μέγεθός τε καὶ τὴν πυκνότητα καὶ τὸ τάχος με-
ταβολῆς. εἰ γὰρ καὶ μέγιστος καὶ πυκνότατος ἅμα αὐτὸς εἴη καὶ τάχιστος, ἐσχάτως ἐπείγεται τῆς χρείας.
εἰ δ' ἁπλῶς μέγας τε καὶ θάττων βραχεῖ, μὴ μέν τοι μέγιστος τε καὶ πυκνὸς, οὐκ ἂν εἴη μεγάλη τῆς χρείας
ἡ μεταβολή, πρὸς τῷ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων γνωρισμάτων χωρὶς τῶν σφυγμῶν δύνασθαι προγινώσκε-
σθαι τὰ τῆς χρείας πῶς ἔχει. εἴτε γὰρ θερμασίας εἴη πλῆθος, εἴτε δαπάνη τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος.
οὐ χαλεπὸν διορίσασθαι. ἡ μὲν γὰρ θερμασία τὴν ἁφὴν οὐκ ἂν λάθοι, τὰ πολλὰ δὲ καὶ τῷ τῆς δυσπνοίας
ἤδη σαφέστατα γνωρίζεται καὶ δίψει, καὶ τῇ ἔνδον αἰσθήσει τοῦ κάμνοντος. ἡ δὲ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος
ἀνάλωσις, ἔν τε τοῖς γυμναζομένοις καὶ διαφορουμένοις, καὶ τοῖς ἔσω ῥεύμασι γίνεται, ὧν οὐδὲν λάθοι τὸν
ἰατρόν. οὐ δὲ χρὴ νῦν ἡμᾶς ἐπὶ πλέον ὑπὲρ αὐτῶν λέγειν, οὐ γὰρ τῆς ἄρτι προκειμένης πραγματείας,

ὅτι μὴ πάρεργον, ἀλλὰ τῆς προγνωστικῆς ἐστὶν ὁ τοιοῦτος λόγος. ἐμνημονεύσαμεν δ᾽ αὐτοῦ νῦν, ἐνδείξασθαι τοῖς περὶ τὸν Ἀρχιγένην βουλόμενοι, πρὸς τοῖς περὶ τῆς γενέσεως τοῦ τάχους σφυγμοῦ κακῶς αὐτοῖς εἰρημένοις, ὡς οὐ χαλεπόν ἐστιν ἐξευρίσκειν ἑκάστοτε τὴν ποιήσασαν αἰτίαν. ἔσται δὲ καὶ διὰ τῶν ἐξῆς ἔτι σαφέστερον ταυτὸ τοῦτο, περὶ τῶν ὑπολοίπων σφυγμῶν τῆς γενέσεως, ἐὰν διέλθωμεν πρότερον, οἷον τῶν τε ἀτάκτων καὶ ἀρρύθμων καὶ ἀνωμάλων καλουμένων. καὶ μάλιστα εἰ καὶ κατὰ μίαν διαστολὴν τῆς ἀρτηρίας εἶεν τοιοῦτοι.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΣΦΥΓΜΟΙΣ ΑΙΤΙΩΝ ΛΟΓΟΣ. β'.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ σφοδροῦ σφυγμοῦ καὶ τοῦ σκληροῦ καὶ τοῦ μεγάλου, καὶ πρός τι ταχέος τε καὶ πυκνοῦ καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς, διὰ τοῦ πρώτου δεδήλωται λόγου, τίς θ᾽ ἡ γένεσις ἑκάστου καὶ πόσων αἰτίων δεῖται, καὶ πῶς ἀλλήλοις συμπλεκόντων, καὶ τίνες μὲν ἐξ ἀνάγκης αὐτῶν ἕπονται ταῖς γεννώσαις αἰτίαις, τίνες δ᾽ οἰκεῖοι μὲν εἰσὶν αὐταῖς, οὐ μὴν ἀναγκαίαν τε τὴν ἀκολουθίαν ἔχουσιν. ἐξῆς δ᾽ ἂν εἴη περὶ τῶν ὑπολοίπων σφυγμῶν τῆς γενέσεως διελθεῖν, καὶ πρῶτόν γε τῶν ἀνωμάλων. ἐπεὶ δὲ τούτων, οἱ μὲν ἐν μιᾷ κινήσει τῆς ἀρτηρίας τὴν ἰσότητα διαφθείρουσιν. οἱ δ᾽ ἐν πλείοσιν, ἥνπερ δὴ καὶ συστηματικὴν ἀνωμαλίαν ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζειν. καὶ ἔστιν αὕτη πολὺ σαφεστέρα τῆς καθ᾽ ἕνα μόνον σφυγμὸν γινομένης, κάλλιον ἂν εἴη περὶ προτέρας ταύτης ποιήσασθαι τὸν λόγον. ἕπονται δὴ πάντες οἱ τοιοῦτοι σφυγμοί, καθόλου μὲν φάναι, ταῖς τε τῆς καρδίας ἀνωμάλοις δυσκρασίαις, καὶ κακώσεσιν ὀργάνων, ἢ δυνάμεων. ἢ γὰρ ἐμφράξεσιν, ἢ θλίψεσιν, ἢ σκληρότησιν, ἢ πλήθεσιν ἁλίσκονται. πλήθους οὖν ἀκουομένου, τοῦ πρὸς τὴν δύναμιν μετρουμένου, οὐ μὴν ἀρκεῖ γε τοῦτο μόνον γιγνώσκειν ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλὰ χρὴ τά τε κατὰ μέρος ἅπαντα διελέσθαι καὶ τὴν οἰκείαν ἀπόδειξιν ἑκάστῳ προσθεῖναι. τριῶν οὖν ὄντων συνεκτικῶν αἰτίων γενέσεως σφυγμῶν, ὀργάνου καὶ δυνάμεως καὶ χρείας, διὰ μὲν τὴν τῆς χρείας ἀλλοίωσιν, οὐχ οἷόν τε γενέσθαι τὴν ἐν τοῖς σφυγμοῖς ἀνωμαλίαν συστηματικὴν ἐναργῆ. οὐδὲ γὰρ ἐξαίφνης, οὐδ᾽ ἀθρόως εἰς τοσοῦτόν ποτε μεταβάλλειν ἐγχωρεῖ τὴν χρείαν, ὥστε, εἰ τύχοι, τὸν σφυγμὸν τὸν πρότερον μὲν γενέσθαι μέγαν, ἢ ταχύν, ἢ πυκνότερον, τὸν δὲ δεύτερον μικρόν, ἢ βραδύν, ἢ ἀραιόν. εἴτε γὰρ αὔξησις εἴη τῆς κατὰ φύσιν θερμότητος, εἴτε μείωσις, εἴτε πλείων, εἴτε ἐλάττων, δαπάνη τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος, οὐδὲν τούτων ἀθρόαν οὕτως ἴσχει μεταβολήν, ὡς τοὺς σφυγμοὺς ἀνίσους ἐργασθῆναι. μάθοις δ᾽ ἂν ἀκριβῶς ἐκ τῶν γινομένων παροξυσμῶν ἐν ἅπασι τοῖς ἐπιεικέσι πυρετοῖς, οἷον τοῖς τ᾽ ἐπὶ βουβῶσι καὶ τριταίοις τοῖς ἀκριβέσι, καὶ τοῖς δι᾽ ἔγκαυσιν, ἢ ψύξιν, ἢ ὁτιοῦν ἄλλο τοιοῦτον. ἅπας γὰρ ὁ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἕως τῆς ἀκμῆς χρόνος, ἀνάλογον τῇ κατὰ θερμασίαν αὐξήσει, καὶ τοὺς σφυγμοὺς εἰς μέγεθος, καὶ τάχος, καὶ πυκνότητα τρέπων, οὐδέποτε τὸν δεύτερον σφυγμὸν τοῦ προτέρου σαφῶς ἐνδείκνυται διαφέροντα. ἀλλ᾽ εἰ μὲν χρόνον τινὰ συχνὸν διαλείποις, καὶ μείζων ἐναργῶς καὶ θάττων καὶ πυκνότερος φαίνεται. παραυτίκα δ᾽ οὐδὲ ἀλλοιότερος, πλὴν εἰ συνέλθοι ποτὲ τῶν προειρημένων τι, ἢ πλῆθος, λέγω τὸ πρὸς τὴν δύναμιν νοούμενον, ἢ σφήνωσις, ἢ θλίψις, ἢ σκληρότης ὀργάνων, ἢ τῆς καρδίας αὐτῆς δυσκρασία τις ἀνώμαλος. ἅπερ οὐκέτ᾽ ἐπιεικοῦς νοσήματος. καὶ γάρ τοι καὶ αὐτοῖς τοῖς ὑγιαίνουσιν, ὅταν ἤτοι λουσάμενοι τύχωσιν, ἢ γυμνασάμενοι, δαπανωμένου μὲν τοῦ πνεύματος, αὐξανομένης δὲ τῆς θερμασίας, μείζους καὶ θάττους καὶ πυκνότεροι τῶν κατὰ φύσιν οἱ σφυγμοὶ φαίνονται. σαφῆ δὲ οὐδέποτε ὁ δεύτερος τοῦ προτέρου τὴν διάγνωσιν ἴσχει. ὅστις δ᾽ ἀνωμάλους καὶ τοὺς τοιούτους εἶναι λέγει σφυγμούς, κἂν μὴ φαίνωνται, τῆς μὲν ἐν τοῖς ὀνόμασι συνηθείας ὑπερορᾷ, σοφώτερον δ᾽ οὐδὲν διδάσκει. οὐδὲ γὰρ οὓς ἂν ὁ λόγος ἐξεύρῃ κατά τινα συλλογισμὸν ἀνίσους, τούτους ἀνωμάλους εἰώθαμεν καλεῖν, ἀλλ᾽ οὓς ἂν ἐναργῶς αἰσθήσει διαγινώσκομεν ὄντας τοιούτους. καλείτω δ᾽ οὖν εἰ βούλοιτό τις καὶ τούτους ἀνωμάλους, ἀλλ᾽ ἐκεῖνό γ᾽ ἴστω, ὡς οὐδὲ μία τῶν αἰσθητῶν ἀνωμαλιῶν διὰ τὴν τῆς χρείας ἀλλοίωσιν γίνεται. ταῦτα μὲν οὖν ἤρκει καὶ τοσαῦτ᾽ εἰς ἔνδειξιν, τοῦ, μηδέποτε τὴν συστηματικὴν καλουμένην ἀνωμαλίαν ἀλλοιώσει χρείας ἕπεσθαι. προσκείσθω δ᾽ ἔτι, τὸ, κατὰ τοὺς θυμοὺς ἐνίοτε φαινόμενον, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι τῆς ἐμφύτου θερμασίας οἷον ζέσις τις εἶναι δοκοῦσιν. ἀνώμαλοι τοίνυν καὶ τούτοις οἱ σφυγμοὶ γίνονταί ποτε, κατὰ μὲν τὸν ἴδιον αὐτῶν λόγον οὐδαμῶς, ἦσαν γὰρ ἂν ἀεὶ τοιοῦτοι, φόβου δέ τινος συνδραμόντος αὐτοῖς. εὐλόγως δὴ τηνικαῦτα ποικίλοι τε καὶ ἀνώμαλοι φαίνονται, ὡς ἂν οὐ μόνον ὑπὸ διαφερόντων αἰτίων, ἀλλὰ καὶ τῇ φύσει ἐναντίων ἀλλοιούμενοι. διὰ μὲν γὰρ τὴν τῆς ἀντιτιμωρήσεως ὄρεξιν, ὑψηλοὶ καὶ μεγάλοι καὶ ταχεῖς καὶ σφοδροί, διὰ δὲ τὴν τοῦ τι παθεῖν μᾶλλον ἢ δρᾶσαι προσδοκίαν, μικροὶ καὶ ταπεινοὶ καὶ ἀμυδροὶ καὶ βραδεῖς γίνονται. ἐναλλὰξ οὖν ἀλλήλοις ἑκάτεροι φαίνονται κατὰ τὴν τοῦ κρατοῦντος αἰτίου φύσιν ὑπαλλαττόμενοι. κρατεῖ δὲ ποτὲ μὲν ὁ θυμὸς μᾶλλον, ποτὲ δὲ τὸ δέος. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ φόβος, ὁ γοῦν ἰσχυρὸς ἀνωμάλους ἐργάζεται τοὺς σφυγμούς, κακώσει δυνάμεως, ἢ ἀλλοιώσει χρείας. πῶς οὖν ἡ δύναμις κακουμένη τοὺς σφυγμοὺς ἀνωμάλους ἐργάζεται; τοῦτο γὰρ ἐφεξῆς ἐστιν εἰπεῖν. τῷ μὴ πάντη τῶν ὀργάνων κρατεῖν, ὡς ὅταν γε κρατῇ, πάντας ὁμοίους τε καὶ ἴσους ἀποτελεῖ. εἰ δέ που σφάλλει περὶ τὴν ἐνέργειαν, οἷον ὀκλάσασα, διαφθείρει ταύτῃ τὴν ἰσότητα. χρὴ δὲ προσέχειν ἀκριβῶς τῷ λεγομένῳ τὸν νοῦν, ἵνα μή τις οἰηθῇ πάσῃ κακώσει δυνάμεως

σει δυνάμεως

σει δυνάμεως ἐξ ἀνάγκης ἕπεσθαι τὴν συστηματικὴν ἀνωμαλίαν. οὐ γὰρ οὕτως ἔχει. ἀλλ' ὅταν μὲν κατὰ τὸν
ἑαυτῆς λόγον ἐῤῥωσθῇ, σπανίως ποτὲ τοὺς σφυγμοὺς ἀνωμάλους ἀποτελεῖ. ὅταν δ' αὐτὴ μὲν ἰσχυρὰ καθ' ἑαυτὴν
ᾖ, βαρύνηται δ' ὑπὸ πλήθους, ἢ δυσπειθῆ παντάπασιν ἔχει τὰ ὄργανα, τηνικαῦτα τὴν εἰρημένην ἀνω-
μαλίαν ἐργάζεται. μαθεῖν δ' ἔνεστιν ὃ βούλομαι σαφέστερον διὰ παραδείγματος. ἀναμνησθῶμεν γὰρ δυοῖν
ἀνθρώπων βαδιζόντων ἀτρέμα. ἔστω δὲ ὁ μὲν ἕτερος ἰσχυρότατός τε ἅμα καὶ νεώτατος, ἀλλὰ βασταζέτω μέγιστον
φορτίον. ὁ δ' ἕτερος μηδὲν ὅλως βασταζέτω, πάνυ δ' ἀσθενὴς ἔστω διὰ νόσον, ἢ γῆρας. οὔτ' αὖ μέγα προβαίνοντες,
οὔτε ταχέως οὗτοι, καὶ ταύτῃ μηδὲν ἀλλήλων διαφέροντες εἰς τὴν ἐνέργειαν ἐκείνους διοίσουσιν, ἢ τὰ πολλὰ
μὲν ὡσαύτως ὁ ἀσθενὴς βαδιεῖται, διαφερόντως δὲ καὶ ἀνωμάλως, καὶ ἄλλοτ' ἀλλοίως ὁ ἰσχυρός. ὁ μὲν γὰρ οὐδ' εἰ
προθυμηθείη, δυνατός ἐστιν, ἢ μεγάλην ἢ ταχεῖαν ποτὲ τὴν ἐνέργειαν ποιήσασθαι, ὁ δ' ἰσχυρὸς τὰ πολλὰ μὲν καὶ
10 αὐτὸς ὁμοίως, ἔστι δ' ὅτε πλέονι προθυμίᾳ χρησάμενος, καὶ θᾶττον καὶ μᾶλλον ἐνήργησε πρὸς χρόνον ὀλίγον.
εἶτ' αὖθις ὑπὸ τοῦ φορτίου νικηθεὶς εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς βραδυτῆτά τε καὶ μικρότητα τῆς ἐνεργείας ὑπηνέχθη-
ται. τὸν δὴ τρόπον συμπίπτει καὶ τῇ διὰ τῶν ἀρτηριῶν ἐνεργείᾳ. καταπεπτωκυίας μὲν γὰρ εἰς ἱκανὴν ἀσθένειαν
τῆς δυνάμεως, ἀμυδροὶ καὶ μικροὶ καὶ βραδεῖς οἱ σφυγμοὶ γίνονται. εἰ δ' ἐῤῥωμένη μὲν εἴη κατὰ τὸν ἑαυτῆς
λόγον, ὑπὸ δέ τινος πλήθους βαρύνοιτο, ποικίλους οὕτω καὶ ἀνωμάλους ἀποτελεῖ, τοὺς πλείστους μὲν ἀμυδροὺς
καὶ βραδεῖς καὶ μικρούς, ὅταν ἰσχυρῶς βαρυνθῇ, τοὺς πλείστους δ' αὖ πάλιν σφοδροὺς καὶ ταχεῖς καὶ μεγά-
λους, ὅταν ἐπ' ὀλίγον. ὁπόταν δὲ μήτ' ἰσχυρὰ πάνυ, μήτ' ἄγαν ἐπιεικὴς ἡ κάκωσις γένηται, ἐγγύς τι τῷ πλήθει
τοὺς ἐναντίους ὡς μήτε πλείους ἔχειν εἰπεῖν μήτ' ἐλάσσους, ἢ τοὺς σφοδροὺς τῶν ἀμυδρῶν, ἢ τοὺς μεγάλους τῶν
μικρῶν, ἢ τοὺς ταχεῖς τῶν βραδέων. οὕτω μὲν αἱ τῆς δυνάμεως βλάβαι τοὺς σφυγμοὺς ἀνωμάλους ἐργάζονται.
αἱ δὲ τῶν ὀργάνων τόνδε τὸν τρόπον. ὅταν αἱ περικείμεναι χῶραι τῆς ἀρτηρίας ἕνεκα τοῦ διαστελλομένας
20 αὐτὰς ἐκδέχεσθαι, καταληφθῶσιν ὑπό τινος ἑτέρου σώματος, ἀνάγκη στενοχωρουμένας ἐν τούτῳ τὰς ἀρτη-
ρίας ἀδυνατεῖν αὐτάρκως διαστέλλεσθαι. τὸ καθ' ἑκάστην οὖν ἐνέργειαν ἐλλιπές, ἀθρόον ἐνίοτε κεφάλαιον
ἀξιόλογον ἀποτελεῖ, ὥστε πολὺ τῆς χρείας ἀπολείπεσθαι τὴν ἐνέργειαν. τότε δ' ἤδη καὶ ἡ δύναμις ἀναγκάζε-
ται βιαίως τε καὶ σφοδρῶς ἐνεργεῖν, ἀποσείσασθαι καὶ διώσασθαι σπεύδουσα τὰ περικείμενα τοῖς ὀργά-
νοις αὐτῆς, καὶ κωλύοντα τὰς κινήσεις. κἂν τούτῳ μείζονά τε τῶν ἔμπροσθεν, ἀνάγκη καὶ σφοδρότερον καὶ
ὠκύτερον γενέσθαι τὸν σφυγμόν. πυκνότερος δ' αὖ οὐ νῦν πρῶτον ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐγίνετο. δέδεικται γὰρ
ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ ταῖς ἐλλιπεστέραις τῆς χρείας ἐνεργείαις, ἐξ ἀνάγκης ἑπομένη πυκνότης σφυγμῶν.
εἰ μὲν οὖν τὴν ἴσην ὁρμὴν ἡ δύναμις ἐπὶ τούτων ἐφύλαττεν ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐφεξῆς διαστολαῖς, ὁμοίως ἂν ἀεὶ
μεγάλοι καὶ σφοδροὶ καὶ ταχεῖς ἐγίνοντο. νυνὶ δ' οὐ γὰρ φυλάττει, ἀλλὰ πάλιν ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς φέρεται κί-
νησιν, ἐν τούτῳ πολυειδής τε καὶ συνεχὴς ἡ ἀνωμαλία γίνεται. τοῦ δέ, μὴ φυλάττειν αἴτιον ἐστί, τὸ μηδὲν ἀνύουσαν
30 αὐτὴν μέγα, κάμνειν ματαίως. εἰ μὲν οὖν ὑγρότης εἴη τις περικεχυμένη ταῖς ἀρτηρίαις, ταῖς σφοδραῖς καὶ
βιαίαις κινήσεσιν ὠθουμένη, μεταῤῥεῖν ἄλλοτ' εἰς ἄλλους ἀναγκάζεται τόπους, ἕως ἂν ἤτοι κατά τινα πόρον ἐκ-
χυθεῖσα, τὸν ἐξοχετεῦσαι δυνάμενον αὐτήν, ἐκπέσῃ τοῦ σώματος, ἢ καὶ λεπτυνθεῖσα τῷ χρόνῳ, ἢ καὶ τελέως
εἰς ἀτμοὺς λυθεῖσα διαπνευσθείη. κἂν τούτῳ τέως ἀνάγκη ποικίλην τε καὶ συνεχῆ γίνεσθαι τὴν διαστολήν, μήτ'
ἴσον τὸ πλῆθος ἐν παντὶ τῷ μεταξὺ χρόνῳ τῶν ὑγρῶν φυλαττομένων, μήτε τὰς αὐτὰς στενοχωρούντων ἀρ-
τηρίας, ἀλλ' ἐξ ἀκυρωτέρων πολλάκις μορίων εἰς τὰ κυριώτερα, κἀκ τούτων αὖθις εἰς ἀκυρώτερα μεθισταμέ-
νων. εἰ δ' ἤτοι φλεγμονή τις, ἢ ἀπόστασις, ἢ σκίῤῥος εἴη τὸ πάθημα τῶν περικειμένων ταῖς ἀρτηρίαις σωμά-
των, ὑφ' οὗ θλίβονταί τε καὶ στενοχωροῦνται, διὰ μακροτέρων οὕτως ἀνάγκη χρόνων τοῖς ἴσοις σφυγμοῖς πα-
ρεμπίπτειν τοὺς ἀνίσους. ἀεὶ γὰρ τὰ αὐτὰ μόρια τῶν αὐτῶν ἀρτηριῶν θλίβεται πρὸς τῶν αὐτῶν, ἢ ἴσων τοῖς
μεγέθεσιν, ἢ καὶ παραπλησίων ὄγκων. γίνεται δέ ποτε καὶ διὰ πλῆθος αἵματος ἤτοι ταῖς φλεψὶν ἢ ταῖς ἀρ-
40 τηρίαις αὐτῶν ἐγκεχυμένον ἀνωμαλία σφυγμῶν. ἀλλ' αὕτη γε ταῖς φλεβοτομίαις τάχιστα καθίσταται. τὸ
μὲν γὰρ ἐν ταῖς φλεψὶ πλῆθος, ὡς ἂν παρακειμέναις ἑαυταῖς τῶν ἀρτηριῶν θλῖβόν τε καὶ στενοχωροῦν αὐτὰς
ὁμοίως τῷ παρὰ φύσιν ὄγκῳ, κενωθὲν ταῖς φλεβοτομίαις, αὐτίκα μὲν συγκαθεῖλε τὸν ὄγκον τῶν φλεβῶν.
εὐθὺς δὲ καὶ ταῖς ἀρτηρίαις χώραν εὐπετῆ πρὸς τὴν κίνησιν παρέσχεν, ἐφ' ᾗ τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν ἀκώλυτον
λαβοῦσαι, καὶ τὴν ὁμαλότητα τῶν σφυγμῶν ἅμ' αὐτῇ τὴν κατὰ φύσιν ἀνεκτήσαντο. τὸ δ' ἐν ταῖς ἀρτηρίαις αὐ-
ταῖς αἷμα τούτῳ μὲν ὅπως ἐνίσταται ταῖς ὁδοῖς τοῦ πνεύματος οὐδὲ λόγου δεῖται. καὶ μάλιστα ἢν καὶ παχύ
πως, ἢ γλίσχρον, ἢ κἂν τοῖς ἐσχάτοις αὐτῶν πέρασιν ἐσφηνωμένον εἴη. τηνικαῦτα γὰρ οὔθ' ἕλκειν, οὔτ' ἐκπέμπειν
τὸ πνεῦμα δυνάμεναι, πολυειδῆ θ' ἅμα καὶ χαλεπωτάτην ἐργάζονται τὴν ἀνωμαλίαν, καὶ μάλισθ' ὅταν ἤτοι
τῆς καρδίας αὐτῆς ἐγγύς, ἢ καὶ πόῤῥω μέν, ἀλλ' ἐν κυρίοις μέρεσιν ἡ σφήνωσις τῶν ἐμφραττόντων χυμῶν γί-
νεται. καθόλου τοίνυν εἰπεῖν, ἢ θλιβομένων ἰσχυρῶς τῶν ἀρτηριῶν, ἢ ἐμφραττομένων ἀνωμαλία τις γίνεται
50 περὶ τοὺς σφυγμούς, κἂν μηδὲν ἡ δύναμις πέπονθεν. εἰ μέντοι καὶ ἡ δύναμις ἔχει φαύλως, ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ
τῶν ὀργάνων διαθέσει, παντί που δῆλον, ὡς πολυειδεστέραν ἀνάγκη γενέσθαι τὴν ἀνωμαλίαν, ὥσπερ γε καὶ εἰ
κατὰ τὴν καρδίαν αὐτὴν ἀνώμαλος ὑπάρχει δυσκρασία, περὶ ἧς ἅπαντα τὸν λόγον ἀκριβώσομεν ἐν τῇ
προγνωστικῇ πραγματείᾳ. εἰ δὲ τὰ μὲν τῶν ὀργάνων ἔχει καλῶς, ἡ δύναμις δ' ἀσθενὴς εἴη μεγάλως, ἡ προειρη-
μένη μὲν οὐκ ἂν εἴη. ἡ μέντοι μείουρος ὀνομαζομένη, γένοιτ' ἂν ἀνωμαλία. κατὰ γὰρ τὴν ἐπιβολὴν τῶν δα-
κτύλων ἡ δύναμις νικωμένη, μικροτέρους ἀεὶ καὶ ἀμυδροτέρους ἐργάζεται τοὺς σφυγμούς. ἀποδείξεως
δ' οὐκέτι δεῖ τῷ λόγῳ. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς περὶ διαγνώσεως αὐτάρκως. ἀλλ' ὃ χρὴ προσθῆναι χρή-
σιμον εἰς τὰ παρόντα, τοῦτο προσκείσεται. Τὴν ἀσθένειαν τῆς τοὺς σφυγμοὺς ἐργαζομένης δυνά-
μεως οὐκ ἴσην ἐν πάσαις ταῖς διαθέσεσιν ὑπάρχειν ἀναγκαῖον. ἀλλὰ πάμπολυ δήτοι τὸ μᾶλλόν τε καὶ

ἧττον ὑπάρχειν. ἡ μὲν δὴ πρώτη καὶ βραχεῖα, μικροτέρους μὲν καὶ ἀμυδροτέρους, οὐ μὴν γε μυούρους ἐργάζε-
ται τοὺς σφυγμούς. ἡ δ' ἐπὶ ταύτῃ τοσούτῳ μείζων, ὡς ἤδη καὶ τοὺς ἐπιβαλλομένους δακτύλους ἄχθος εἶναι
τῇ δυνάμει, τῶν μειούρων ἐστὶ σφυγμῶν ἀποτελεστική. διττῆς δ' οὔσης ἐν αὐτοῖς τούτοις διαφορᾶς, οἱ μὲν γὰρ
αὐτῶν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς κίνησιν ἐπανέρχονται, καὶ καλοῦσιν αὐτοὺς μειούρους παλινδρομοῦντας, οἱ δ' αὐτόθι
που καταστρέφουσιν, ἴστεον ὡς οἱ μὲν πρότεροι μικροτέραν ἐνδείκνυνται τὴν ἀσθένειαν. ἀντιμάχεται γάρ πως ἡ
δύναμις ἔτι, καὶ οἷον ἀθροίζουσα καὶ συστρέφουσα πολλάκις ἑαυτὴν, αὔξει μὲν τὸ μέγεθος οὕτω, τῶν σφυγμῶν,
αὔξει δὲ καὶ τὸν τόνον. οἱ μέντοι καταμένοντες ἐν ἐσχάτῃ μικρότητι, καὶ μηκέτ' ἐπανερχόμενοι, μειζόνως ἢ κατὰ
τούτους ἐμφαίνουσι λελύσθαι τὴν δύναμιν, ὥσπερ εἰ καὶ τελέως ἐκλείποι μὲν, ἐσχάτην τινὰ τὴν ἀῤῥωστίαν ἐν-
δείξονται. ὅτι μέντοι τούτων ἁπάντων ἡ διάγνωσις ἐπικειμένων τῶν δακτύλων ταῖς ἀρτηρίαις, καὶ μηδό-
10 λως αἰρομένων γίνεται, παντί που πρόδηλον. εἰ γὰρ αἴροντες αὐτοὺς, εἶτα μετ' ὀλίγον ἐπιφέροντες εὑρίσκομεν
καθ' ἑκάστην ἐπιβολὴν ἐκλελοιπυῖαν τὴν κίνησιν, ἀσφυξίαν τε τοῦτο καλοῦμεν παντελῆ καὶ οὐκ ἐκλείποντα
σφυγμόν. πολὺ δ' οἶμαι διαφέρειν ἀσφυξίαν ἐκλείποντος σφυγμοῦ. ἡ μὲν γὰρ οἷον στέρησίς ἐστιν ἁπάσης τῆς
ἐνεργείας, πρός γε τὴν αἴσθησιν, ὁ δ' ἐξ ἡμισείας ἀπώλεια. ὁπόταν οὖν ἐπιβάλλοντι μέν σοι τοὺς δακτύλους
ἡ κίνησις ἐμφαίνηται, φυλάττοντι ἐπικειμένους, ἐκλυθεῖσα, κατὰ βραχὺ παύσηται παντάπασι, τοὺς μὲν σφυ-
γμοὺς τοὺς τοιούτους ἐκλείποντας ὀνομάζειν. τὴν διάθεσιν δ' ἡγεῖσθαι μέσην τῆς τε τῶν μειούρων σφυγμῶν καὶ
τῆς παντελοῦς ἀσφυξίας. ἔσω δὲ τῶν μειούρων χαλεπωτέραν, τοσούτῳ τῆς ἀσφυξίας ἐπιεικεστέραν. τρεῖς μὲν
οὖν αὗται διαθέσεις τῷ ποσῷ τῆς βλάβης διαφέρουσαι. τετάρτη δ' ἡ τῶν παλινδρομούντων μειούρων, ἡ
πασῶν ἐπιεικεστάτη. πέμπτη δ' ἔτι προσκείσθω ταύταις, ἡ τῶν διαλειπόντων, προηγουμένη δηλονότι τῆς τῶν
ἐκλειπόντων. ὃ γὰρ ἐφ' ἑνὸς, ἢ δυοῖν, ἢ ὅλως ἀριθμοῦ τινὸς σφυγμῶν ἦν, τοῦθ' ἡ τῶν ἐκλειπόντων ἐπὶ πάντων
20 ἐργάζεται. πρόδηλοι δὲ καὶ αὐτῶν τῶν διαλειπόντων αἱ διαφοραί. μείζονες μὲν γὰρ αἱ βλάβαι τῆς δυνά-
μεως, ὅταν πλείονες. ἐλάττονες δ' ὅταν ὀλιγώτεραι κινήσεις ἐκλείπωσιν. ἡ δὲ τῶν παρεμπιπτόντων καλου-
μένων σφυγμῶν διάγνωσις, ἐναντία τῇ τῶν διαλειπόντων ἐστὶν, εἰσὶ δ' αὖ δηλονότι καὶ οὗτοι τῶν ἀνωμάλων ἐν
ἀθροίσματι, καὶ γίνονται τῆς δυνάμεως ἐῤῥωμένης μὲν, ἀλλ' ὑπὸ πλήθους χυμῶν, ἢ ἐμφράξεως ὀργάνων
ἐνοχλουμένης. ὡς οὖν ἵνα διώσηται τὰ λυποῦντα μείζονας πολλάκις καὶ σφοδροτέρους καὶ ὠκυτέρους τοὺς
ἐργάζεται σφυγμοὺς, οὕτω καὶ πλείονας, ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι μάλιστα, καὶ ὑψηλοὶ γίνονται σφυγμοί.
καὶ διὰ τοῦτο κριτικῆς ἐκκρίσεως εἰσὶ σημεῖα. οὐ μόνον δὲ δι' ἀῤῥωστίαν δυνάμεως, ὁ διαλείπων γίνεται σφυγμός.
ἀλλὰ καὶ δι' ἔμφραξιν ὀργάνων ἰσχυρὰν, ἢ θλίψιν τινὰ καὶ στενοχωρίαν, ὅταν μηδ' ὅλως εἰς ἑαυτὰς ἕλξαι τι
δυνηθῶσιν αἱ ἀρτηρίαι. περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ἀθροίσματι τῶν σφυγμῶν ἀνωμαλίας, ἱκανὰ καὶ ταῦτα. περὶ
δὲ τῆς καθ' ἕνα λεκτέον ἐφεξῆς. εἰσὶ δὲ ταύτης πάμπολλαι μὲν αἱ κατὰ μέρος διαφοραί. πειρατέον δ' ἡμῖν εἰς τὰς
30 καθόλου πάσας ἀναγαγεῖν, ὧν σαφῶν γινομένων, κἂν εἴ τι τῶν κατὰ μέρος ὑπολείποιτο, ῥᾳδίως ἐκ τῶν
προειρημένων εὑρήσεται καὶ τὰ λοιπά. καὶ ἡ γ' ἀρχὴ τοῦ λόγου ἡ αὐτὴ γινέσθω, ἥπερ κἀν τῷ περὶ διαφο-
ρᾶς αὐτῶν. ἠρξάμεθα δ' ἐν ἐκείνῳ διαιρούμενοι τῆς κινήσεως αὐτῆς πρῶτον τὴν ἀνωμαλίαν, ἢ διακοπτο-
μένης, ἢ συνεχοῦς μενούσης, ἢ ἐπανερχομένης. καὶ τοίνυν ἐννέα διαφορὰς ἐδιδάξαμεν γινομένας, ὁπόταν
διαστελλομένης τῆς ἀρτηρίας ἡσυχία τις ἐν τῷ μέσῳ γινομένη, τὴν ὅλην διαστολὴν εἰς τρεῖς τέμνῃ χρόνους. ἑξῆς
οὖν ὑπὲρ ἑκάστης αὐτῶν ἐνταῦθα σκεψώμεθα τὰς αἰτίας ζητοῦντες. καὶ πρῶτόν γε τῆς πρώτης ἐν αὐταῖς
ῥηθείσης ὅταν ὠκέως ἀρξαμένη τῆς κινήσεως ἡ ἀρτηρία, κἄπειτα μικρὸν ἡσυχάσασα τὸ λεῖπον τῇ διαστολῇ,
μετὰ ταῦτα προσθῇ, βραδέως κινηθεῖσα. γίνεται γὰρ τοῦτο τῆς μὲν χρείας ἐπειγούσης, τῆς δυνάμεως δὲ ὑπη-
ρετούσης μὲν ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ, κωλυομένης δ' ἤτοι δι' ὀργάνων βλάβην, ἢ πλῆθος ἀξιόλογον. ἐπεὶ εἴ γε μὴ διεκό-
πτετο ποτὲ τῆς ἡσυχίας ἡ διαστολὴ, πάντως ἂν ἦν μεγάλη. τοιαύτη δ' οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς τοῦ καὶ τὴν χρείαν
40 καλεῖν καὶ τὴν δύναμιν ὑπηρετεῖν. ὅτι δὲ οὐκ ἐνδέχεται μικρὰν διαστολὴν ἡσυχίᾳ μεσολαβεῖσθαι, μάθοις ἂν,
ἐννοήσας, ὡς οὐδεὶς τῶν μικρῶν σφυγμῶν εἰς δύο αἰσθητὰ μόρια τμηθῆναι δύναται. οὗτος δέ γε ὑπὲρ οὗ νῦν
ὁ λόγος, εἰς δύο τέτμηται σαφεῖς σφυγμοὺς, τόν τε πρὸ τῆς ἡσυχίας τὸν ταχὺν, καὶ τὸν ἐπὶ ταύτῃ τὸν
βραδύν. εἰ μὲν δὴ καὶ ἑκάτερος αὐτῶν ἀξιόλογον ἔχοι μέγεθος, οὗτος ἂν ὅλος εἴη τῶν μεγίστων. εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οὐ
μικρός γε πάντως ἐστὶ, κἂν ἐκ μικρῶν δυοῖν συνθῆται. δηλοῖ δὲ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως, καὶ τὸ τῆς προ-
τέρας κινήσεως τάχος, ὥσπερ γε καὶ τὸ τῆς χρείας ἐπεῖγον, ἡ μετὰ τὴν ἡσυχίαν κίνησις ἐνδείκνυται. οὐ γὰρ
ἄνευ τούτου, συνεπλήρωσεν ἄν ποτε τὴν ἐξ ἀρχῆς ὁρμὴν ἡ δύναμις, ἀλλ' ἔνθα πρῶτον ἐπεσχέθη κινουμένη,
κατέπαυσεν ἂν ἐνταῦθα τὴν διαστολὴν, μικρὸν ἕνα τοῦτον ἐργασαμένη σφυγμὸν, ὥσπερ οὖν καὶ φαίνεται μυ-
ριάκις ἐν ταῖς συστηματικαῖς ἀνωμαλίαις μικρὸς γινόμενος ὁ σφυγμὸς, ἐν τῷ μὴ δύνασθαι κινεῖσθαι τὴν
δύναμιν, ἀλλὰ τῷ κωλύεσθαι. πολλάκις οὖν τὸν ἐφεξῆς αὐτῷ μέγιστον εἰργάσατο, συστρέψασα καθάπερ ἂν
50 εἴποι τις ἑαυτὴν, καὶ οἷον ἀθροίσασα καὶ ἀνακτησαμένη, καὶ παντὶ τῷ τόνῳ βιαίως χρησαμένη. ἐνὸν οὖν αὐτῇ
καὶ νῦν ἐργάσασθαί τι τοιοῦτον, οὐκ ἐργασαμένη, τὴν χρείαν ἐπείγειν ἐνεδείξατο. πόθεν οὖν ὅτι πλῆθος ἄμετρον,
ἢ θλίψις ὀργάνων, ἢ ἔμφραξις ἐμποδίζουσι τὴν κίνησιν, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ τήν τε δύναμιν ἐῤῥῶσθαι καὶ τὴν
χρείαν ἐπείγειν. οὐ γὰρ ἂν ἔτι λοιπὸν οὐδὲν εἴη τῆς βλάβης αἴτιον ἔξω τῶν εἰρημένων, ἔπειτα δὲ κἀξ αὐτῆς τῆς
φύσεως αὐτῶν. εἴτε γὰρ πλῆθος εἴη τὸ βαρῦνον, οὐκ ἀδύνατον ἐν τῷ μέσῳ τῆς διαστολῆς στῆναι τὴν δύναμιν καὶ
οἷον ἀναπαυσαμένην οὕτως τὸ λεῖπον προσθεῖναι, εἴτ' ἔμφραξις τῶν ὀργάνων ἰσχυρὰ, ἢ θλίψις τις βίαιος, ἴσχεσθαι
τὴν κίνησιν εἰς τοσοῦτον εὔλογον, εἰς ὅσον ἀποῤῥεῖ τοῦ πληρώσοντος πνεύματος τὴν χώραν τῆς διαστολῆς. ἀλλ' ἐπεὶ
τὸ τελέως ἴσχεσθαι, τοῦ τελέως ἀποκεκλεῖσθαι τὰς ὁδοὺς τοῦ πνεύματος ἐνδεικτικόν ἐστιν. διὰ τοῦτο καὶ τὴν θλίψιν καὶ
τὴν ἔμφραξιν ἰσχυρὰν εἶναι φαμέν. τοῦτο μὲν δὴ κοινὸν ἁπασῶν τῶν ἐφ' ἡσυχίας τεμνομένων διαστολῶν. ἴδια δὲ

ἑκάστης αὐτῶν τὰ νῦν λεχθησόμενα. τῆς μὲν πρώτης ἱκανῶς βαρύνεσθαι τὴν δύναμιν ὑπὸ τοῦ πλήθους
ὅταν γε διὰ πλῆθος ὁ σφυγμὸς γίνηται τοιοῦτος. ἡ γὰρ ὑστέρα κίνησις ἡ μετὰ τὴν ἡσυχίαν οὐκ ἂν ἄλλως ἐγένετο
βραδεῖα τῆς προτέρας οὔσης ὠκείας, εἰ μὴ ἐνενίκει τότε καὶ ἰσχυρῶς ἐβεβάρητο πρὸς τοῦ πλήθους ἡ δύνα-
μις. ἔμπαλιν δ' ἐπὶ τῆς δευτέρας ἔχει διαφορᾶς ἐφ' ἧς ἀμφότερα τὰ μέρη τῆς κινήσεώς ἐστι ταχέα. φαίνεται
γὰρ ἀναφέρουσα καὶ διασώζουσα τὸν τόνον ἡ δύναμις καὶ διαμαχομένη τῷ πλήθει. μέση δ' ἀμφοῖν ἐστὶ δη-
λονότι διάθεσις ἐφ' ἧς καὶ ἡ κίνησις ἡ δευτέρα μέση ταχείας τε καὶ βραδείας ὑπάρχει ἐστὶ σύμμετρος. αὗται μὲν
οὖν τρεῖς διαφοραὶ τῶν ἡσυχιαζομένων διαστολῶν. ἕτεραι δὲ τρεῖς ὅταν τῆς προτέρας κινήσεως βραδείας
γινομένης, ἡ δευτέρα τὰς τρεῖς τρέπηται ῥοπὰς ἤτοι βραδεῖα, ἢ ὠκεῖα, ἢ σύμμετρος γινομένη. καὶ δηλονότι καὶ
ταύταις χειρίστη μὲν ἐφ' ἧς αἱ κινήσεις ἄμφω βραδεῖαι. πολὺ δ' ἐπιεικεστέρα ταύτης ἐφ' ἧς ἡ δευτέρα ταχεῖα.
μέση δ' ἀμφοῖν ἐφ' ἧς ἡ σύμμετρος. οὕτω δὲ κἂν ἡ τῆς πρώτης κινήσεως συμμέτρου γινομένης, ἡ δευτέρα τὰς
τρεῖς τρέποιτο ῥοπάς. ἐπιεικεστέραν μὲν ἐνδείξεται διάθεσιν ἡ ὠκεῖα κίνησις. ὀλεθριωτέραν δ' ἡ βραδεῖα. μέσην
δ' ἡ σύμμετρος. πασῶν δὲ τῶν ἐννέα διαφορῶν. ὑφ' ἧς τινος ἂν αἰτίας γίνωνται, χειρίστη μὲν ἡ ἀμφοτέρας ἔχου-
σα τὰς κινήσεις βραδείας. ἐπιεικεστάτη δ' ἡ ἀμφοτέρας ταχείας. μέση δ' ἐφ' ἧς ἀμφότερα σύμμετρα. καὶ ἄλλαι δὲ
μεταξὺ τῆς τε μέσης καὶ τῶν ἄκρων ἑκατέρας, ἀνάλογον. ἀλλὰ καὶ χρόνος οὗτος ὁ τῆς ἡσυχίας, ὅσῳ περ ἂν
πλείων γίγνηται καθ' ἑκάστην τῶν εἰρημένων ἐννέα διαφορῶν, τοσούτῳ χαλεπώτερον. ἔμπαλιν δὲ τῶν κινήσεων
ὁ χρόνος αὐξανόμενος ἐπιεικεστέραν ἐμφαίνει τὴν διάθεσιν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τῶν διαστολῶν ἀμφοτέρων μέγεθος
ἄριστον. ὥσπερ οὖν ἡ μικρότης χείριστον. οὕτω δὲ καὶ ἡ μὲν σφοδρότης ἄριστον, ἡ δ' ἀμυδρότης, χείριστον. εἰ δ' ἅ-
παντα ἅμα συνέλθοι τὰ εἰρημένα κακὰ περὶ ἕνα σφυγμὸν, οὗτος ἂν ὁ χείριστος εἴη αὐτῶν. ὥσπερ εἰ καὶ πάντα τὰ
ἐπιεικέστατα, ὁ βέλτιστος. ὁ μὲν γὰρ, εἴτε πλῆθος εἴη τὸ βαρῦνον τὴν δύναμιν, νενικῆσθαι αὐτὴν ἀξιολόγως,
εἴτ' ἔμφραξίς τις ἐν ταῖς ἀρτηρίαις, ἐν κυρίαις μὲν ταύταις, καὶ οὐ πόῤῥω τῆς ἀρχῆς, μεγάλην δὲ καὶ αὐτὴν τὴν
ἔμφραξιν ἐπιδείκνυται, εἴτε θλῖψις τις καὶ στενοχωρία, πᾶσαν ὀλίγου δεῖν κατειλῆφθαι δηλοῖ τὴν χώραν τῶν
ἀρτηριῶν. ὁ δ' ἐπιεικέστατος ἐν αὐτοῖς ἐφ' οὗ δηλονότι καὶ αἱ κινήσεις ἀμφότεραι ταχεῖαί τε καὶ μεγάλαι καὶ
σφοδραὶ, καὶ ὁ χρόνος ὁ τῆς ἡσυχίας βραχὺς, τὴν μὲν δύναμιν κρατεῖν τοῦ πλήθους ἐνδείξεται, τὰς δ' ἐμφρά-
ξεις τε καὶ θλίψεις τῶν ἀρτηριῶν, ἢ μικρὰς, ἢ οὐκ ἐν κυρίαις, ἢ πόῤῥω τῆς ἀρχῆς. ταῦτα μὲν οὖν τῆς καλουμένης
ἰδίως προγνωστικῆς θεωρίας ἔχεται τῇ κοινωνίᾳ τοῦ λόγου συναναγραφέντα.

Μεταβάντες δ' ἤδη σκεψώ-
μεθα περὶ τῶν συνεχῆ μὲν τὴν κίνησιν ὅλης αὐτῆς τῆς διαστολῆς ἐχόντων σφυγμῶν, οὐ μὴν ἰσοταχῆ τε πᾶσαν.
εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων ἱκανῶς ἐν τῷ περὶ διαφορᾶς τῶν σφυγμῶν, ὁπόσαι μὲν αἱ πᾶσαι τούτου τοῦ γένους
διαφοραὶ γίνονται, πόσοι δὲ καὶ οἱ καθ' ἑκάστην αὐτῶν σφυγμοί. ὥστε οὐδὲ τούτων τὸν ἀριθμὸν ἔτι χρὴ νῦν
ἐπεξιέναι, ἀλλ' ἐπὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ἰτέον, ὡς δή τε καὶ ταύτας ἐν τῷ καθόλου διεξιόντας, ὑπὲρ τοῦ βρα-
χύτερον γίνεσθαι τὸν ἅπαντα λόγον. ὅσοι μὲν δὴ αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἄχρι τοῦ τέλους εἰς τάχος διαδιδόασιν,
ἧττον βαρύνεσθαι τὴν δύναμιν ἐμφαίνουσιν, ὅσοι δ' ἔμπαλιν, μᾶλλον, οὐ μὴν λυομένης γε τῆς δυνάμεως οὐδεὶς
τούτων γίνεται. μεγάλοι γὰρ ἅπαντές εἰσι, καὶ μάλισθ' ὅσον εἰς διαστήματα τρία καὶ χρόνους τρεῖς, ἢ τέτταρας
αἰσθητοὺς ἐγχωρεῖν δή τε τὴν κίνησιν. ἴδιον δὲ τῶν ἀθρόαν εἰς τἀναντία ποιουμένων τὴν μεταβολὴν, τὸ μὴ τῆς
δυνάμεως μόνης βαρυνομένης. ἀλλὰ καὶ ἔμφραξιν ἢ θλῖψιν ὀργάνων γίνεσθαι, λέγω δ' εἰς τἀναντία ποιεῖσθαι με-
ταβολὴν ἀθρόως, εἰ κινούμενοι ταχέως ἐξαιφνίδιον ἐγένοντο βραδεῖς, ἢ ἔμπαλιν ἐκ βραδείας τῆς πρόσθεν
κινήσεως, ὠκεῖς. γίγνονται γὰρ οὗτοι δι' ἐμφράξεις μέν τινας καὶ στενοχωρίας, ἀλλ' ἧττον χαλεπὰς τῶν διαλει-
πόντων, καὶ τῆς δυνάμεως δ' αὐτῆς ὑπὸ πλήθους βαρυνομένης, ἀλλ' ἧττον ἢ ἐν τοῖς διαλείπουσιν. οὐ γὰρ ἴσον
δήπου τὸ κακόν ἐστιν, ἢ ὑπαλλαγῆναι τὴν κίνησιν, ἢ κωλυθῆναι. οἱ γὰρ κατὰ μέρος μέντοι τούτου τοῦ γένους τῆς ἀνω-
μαλίας σφυγμοὶ, τῇ ποτ' ἀλλήλων διαφέρουσι, καὶ τίνες μὲν εἰσὶν αὐτῶν ὀλεθριώτεροι τίνες δὲ καὶ αὐτοὶ καὶ
ἐπιεικέστεροι, ῥᾴδιον μὲν καὶ αὐτὸν τινὰ τῶν ἐντυγχανόντων ἐξευρεῖν. κἀξ ὧν ἐπὶ τῶν διαλειπόντων εἰρήκαμεν
ὡρμημένοι. εἰρήσονται μέντοι καὶ πρὸς ἡμῶν ἐν τοῖς περὶ τῆς διὰ σφυγμῶν προγνώσεως. ὁ γὰρ τοι παρὼν
λόγος, οὐδὲν αὐτῶν ἔτι δεῖται, ὡς κατὰ τὸ κοινὸν τοῦ γένους, κοινὰς καὶ τὰς τῆς γενέσεως ἐχόντων αἰτίας, ἃς
δὴ νῦν πέπαυμαι λέγων. ἀλλ' ἐπὶ τὸ λοιπὸν ἔτι γένος τῆς καθ' ἓν μόριον τῆς ἀνωμαλίας, οὓς δικρότους ὀνο-
μάζομεν σφυγμοὺς ἤδη μετιτέον. ἐλέγομεν δ' αὐτοὺς ἐξ ἀνάγκης εἶναι κλονώδεις. οὔκουν δή τε τὰς αἰτίας
αὐτῶν ἐξευρεῖν ἀκριβῶς, πρὶν τὰς τοῦ κλονώδους ἐπιμελῶς διασκέψασθαι. γίνεται τοίνυν οὗτος ὅταν ἡ μὲν
δύναμις εὔρωστος ᾖ, τὸ δ' ὄργανον σκληρὸν, ἐπείγῃ δ' ἡ χρεία. εἰ γὰρ ἕν τι τούτων ἐκλείπει, κλονώδης οὐκ ἂν γέ-
νοιτο. τὸ γάρ τοι συνέχον αὐτοῦ τὴν γένεσιν, ἐστὶ βίαιος διαστολὴ σκληρᾶς ἀρτηρίας. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως κραδαί-
νοιτό τε καὶ διασείοιτο πάντη, μὴ οὐκ ἀμφοτέρων τούτων συνελθόντων. εἴτε γὰρ ἡ ἀρτηρία μόνη σκληρυνθείη,
μὴ μέντοι βιάζοιτο διαστέλλειν αὐτὴν ἡ δύναμις ἐπὶ πλεῖστον, οὐκ ἂν οὐδεὶς δήπου γένοιτο κλόνος, ἀλλ' αὐτὸ
δὴ τοῦτο μόνον ὁ καλούμενος σκληρὸς σφυγμὸς, εἰ δ' ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἡ δύναμις ἐθέλει διαστέλλειν τὰς ἀρτη-
ρίας, αἱ δ' ἕποιντο μαλακότητι συμμέτρῳ, μέγας μὲν ἂν οὕτως, ἀλλ' οὔτι γε κλονώδης, οὐθ' ὅλως σκληρὸς ἔσται.
εἴπερ οὖν μέλλει κλονώδης ἔσεσθαι, δῆλον ὡς διαστέλλειν αὐτὰς ἡ δύναμις ἐπὶ πλεῖστον ἢ πεφύκασι βιάζε-
ται. ἀλλ' οὐκ ἂν εἰ μὴ πρὸς τῆς χρείας ἐπειγούσης ἠναγκάζετο, βιαίως ἄν ποθ' ὥρμησεν ἐνεργεῖν ἡ δύναμις.
ὥστ' εὐλόγως ἐῤῥῶσθαι μὲν ἔφαμεν χρῆναι τὴν δύναμιν, ἐσκληρῶσθαι δὲ τὰς ἀρτηρίας, ἐπείγειν δὲ τὴν
χρείαν. αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν ἔπειξιν ὑπό τινος ποτὲ αἰτίας γίγνεται λεκτέον. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο χρὴ παρα-
λιπεῖν. ἔστι δὲ μία μὲν, ὡς ἂν οὕτω τις εἴποι, προσεχὴς αἰτία. πολλαὶ δ' αὐτῆς δημιουργοί. τίς οὖν ἡ μία,
καὶ τίνες αἱ πολλαί; ἡ μία μὲν ὅταν ἀπλήρωτος ἡ χρεία μένῃ πρὸς τῆς ἐνεργείας. αἱ πολλαὶ δὲ ταύ-
της ποιητικαὶ, καθόλου μὲν φάναι δυνάμεως ἀῤῥωστία, καὶ ὀργάνων δυσπάθεια καὶ τῆς χρείας αὔξησις.

ἀλλ' ἐπὶ τοῦ νῦν προκειμένου γένους τῶν σφυγμῶν ἀφελεῖν χρὴ τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως. ἐδείχθη γὰρ
ἐῤῥῶσθαι. λοιπὸν οὖν ἤτοι τῆς χρείας αὐξανομένης, ἢ τῶν ὀργάνων ἀπειθούντων, ἢ καὶ ἀμφοῖν ἅμα συνελ-
θόντων ἐλάττων ἡ διαστολὴ τῆς χρείας ἐν τοῖς κλονώδεσιν ἔσται σφυγμοῖς. ἀλλ' ἡ μὲν χρεία τῇ πλεονεξίᾳ τῆς
θερμότητος, ἢ τῇ δαπάνῃ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος αὐξάνεται. δυσπαθῆ δὲ γίνεται τὰ ὄργανα, δι' ἐμφράξεις,
ἢ θλίψεις, ἢ σκληρότητας. αὗται δὲ αἱ σκληρότητες, ἢ φλεγμαινόντων, ἢ σκιῤῥουμένων, ἢ σκληρυνομένων, ἢ
ξηραινομένων, ἢ ψυχομένων τεινομένων γίνονται τῶν ὀργάνων. καὶ οὕτως ἤδη πάσας εὑρίσκομεν τὰς αἰτίας τῶν κλο-
νωδῶν τῆς γενέσεως. ἡ γάρ τοι δύσκρατος ἀνωμαλία περιοῦσα μὲν, αὐξήσει τὸν κλόνον, οὐ μὴν αἰτία γε αὐτῶν ἐστι
τῆς γενέσεως. ἀλλὰ ἡ κατὰ διαφέροντα μόρια τῆς ἀρτηρίας ἀνωμαλία τῶν σφυγμῶν, ταῖς τοιαύταις ἕ-
πεται προσεχῶς δυσκρασίαις. ἔνθα μὲν γὰρ ὑγρότερον θ' ἅμα καὶ θερμότερον ἢ τὸ μόριον τῆς ἀρτηρίας, ἐν-
10 ταῦθα καὶ μείζονος καὶ θάττονος τοῦ σφυγμοῦ γινομένου, ἔνθα δ' αὖ ἤτοι ψυχρότερον, ἢ ξηρότερον, ἐνταῦθ' ἐλάττο-
νός τε καὶ βραδυτέρου. καὶ δὴ καὶ προσεξορμᾶται μὲν εἰς τὴν κίνησιν τὸ πρότερον εἰρημένον, ὕστερον δ' ἄρχε-
ται, τὸ δεύτερον. ὥς τε κατὰ τοῦτο μὲν, καὶ τοὺς κλονώδεις συναυξήσει, προσεχὲς δ' αἴτιον γενήσεται τῆς κα-
τὰ διαφέροντα μόρια τῶν ἀρτηριῶν ἀνωμάλου κινήσεως. ὁ τοίνυν δίκροτος καλούμενος σφυγμὸς, ἤδη γάρ
ποτε καὶ περὶ τούτου λέγομεν, ὧδέ πως γίνεται. ὅταν τοῦ μέρους τῆς ἀρτηρίας ᾧ τὴν ἁφὴν ἐπιβάλλομεν,
σκληρότερα καὶ ψυχρότερα, καὶ διὰ τοῦτο δυσκινητότερα, τὰ ἑκατέρωθεν ὧν οὐκ ἁπτόμεθα γένηται, κἄπει-
τα προεξορμῆσαν αὐτῶν εἰς τὴν διαστολὴν τὸ μέσον, ἀντισπάσῃ πάλιν ἔσω, καὶ αὖθις συνεξαίρει, δὶς ἀνάγκη
πλήττεσθαι τὴν ἁφήν. ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος σφυγμὸς, δίκροτός τι μόνον, οὐ μέντοι καὶ κλονώδης σαφῶς.
ἕτερος δέ τις ἅμα καὶ κλονώδης ἱκανῶς ἐστι, καὶ δίκροτος γίνεται κατὰ τοιόνδε τινὰ τρόπον. ὅταν κλονωδῶς
ἀναφερομένης τῆς ἀρτηρίας, ὅσον μὲν ὑπὸ τῷ δέρματι μόνῳ γυμνὸν ἑτοίμως διαφέρηται, τὰ δ' ἑκατέρω-
20 θεν τοῦ δὲ βαρύνηται διὰ πάχος ἢ πλῆθος τῶν ἐπικειμένων σωμάτων, ὡς μηδὲ τὴν κίνησιν αὐτῶν ὑποπί-
πτειν τοῖς ἁπτομένοις, ἀνάγκη τηνικαῦτα τοῦ φανεροῦ μέρους ἤδη παντὸς ἀνηνεγμένου, τὰ μὴ φαινόμενα τὰ
ἑκατέρωθεν ἔτ' ἀναφέρεσθαι. καὶ οὕτω φθάνον καταφέρεσθαι τὸ μέσον, αὖθις συνεξαίρεσθαι τοῖς ἑκατέρωθεν.
ὡς ἐπανέρχεσθαί τε καὶ προσπίπτειν ἐκ δευτέρου τοῖς ἔξωθεν ἁπτομένοις. εὔδηλον οὖν ὅτι δίκροτος ὁ τοιοῦτος
ἔσται, ταύτῃ πλεονεκτῶν τοῦ κλονώδους μόνον, ὅτι κατὰ μεγάλα μόρια τῆς ἀρτηρίας, τὴν ἀνωμαλίαν τῆς
κινήσεως ἐκτήσατο. τοῦ μὲν γὰρ ὑποπίπτοντος τοῖς δακτύλοις ἅπαντος ὁμοίως κινουμένου. πλὴν ὅσα κλο-
νεῖται. τῶν δ' ἑκατέρωθεν αὐτοῦ διαφερόντων, ὁ δίκροτος γίνεται, τῷ κλονώδει δὲ μόνῳ οὐδὲν πλέον ὑπάρχοι τοῦ
κραδαίνεσθαι καὶ διασείεσθαι κατὰ μικρὸν ἅπαντα τὰ μόρια, τὴν δὲ ἐν οὕτω μεγάλοις μέρεσι διαφορὰν τῆς κινή-
σεως ὥσπερ ὁ δίκροτος οὐκ ἔχει. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὡς ὁ δίκροτος, ἔσθ' ὅτε μὲν ἐπὶ δυσκρασίᾳ γίνεται
μεγάλῃ, καὶ σκληρότητι βραχείᾳ τῆς οὕτω κινουμένης ἀρτηρίας, ἔσθ' ὅτε δ' ἐπὶ σκληρότητι μεγάλῃ μετά τινος
30 δυσκρασίας, ἢ πάχους ἢ πλήθους χυμῶν τε καὶ σαρκῶν. ὁ μέντοι δορκαδίζων καλούμενος, κοινὸν μὲν ἔχει πρὸς
τὸν δίκροτον, τὸ δὶς πλήττειν, οὐ κοινὴν δὲ τὴν αἰτίαν. οὔτε γὰρ τῆς σκληρότητος τῶν ὀργάνων, οὔτε τῆς δυσκρα-
σίας ἐξ ἀνάγκης ἐφάπτεται, ἀλλ' ὅταν ἡ δύναμις ὅσον μὲν ἐφ' ἑαυτῇ σώζει τὸν κατὰ φύσιν τόνον, ἴσχηται δὲ τῆς
κινήσεως, ἤτοι διὰ πλῆθος ἄμετρον, ἢ δι' ἔμφραξιν, ἢ θλίψιν τῶν ὀργάνων, ἡσυχία τηνικαῦτα διακόπτῃ τὴν διαστο-
λήν. δεόντως ἄρα τὸ δεύτερον μέρος αὐτῆς τὸ μετὰ τὴν ἡσυχίαν εὐρωστότερον φαίνεται τοῦ πρὸ τῆς ἡσυχίας.
ἀθροίσασα γὰρ ὡς ἂν εἴποι τις ἑαυτὴν καὶ συλλέξασα, καὶ ῥώσασα καὶ ἀνακτησαμένη ἡ τέως νενικημένη δύνα-
μις, ἐπιτίθεται σφοδρότερον, ἐκνικῆσαί τε καὶ διώσασθαι τὰ λυποῦντα σπεύδουσα. καὶ δὴ καὶ δρᾷ τοῦτο
πολλάκις. ἢν δέ ποτε καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ὁρμὴν νικηθῇ, χείρων μὲν ἂν οὕτως εἴη τοῦ δορκαδίζοντος ὁ τοιοῦτος
σφυγμὸς, ἀνώνυμος δέ ἐστι. καί τοι τινὲς ἅπαντας τούτους, ὧν τὸ συνεχὲς τῆς διαστολῆς ἡσυχία διακόπτει, δορ-
καδίζοντας καλοῦσιν. ἡμῖν δὲ, ὀνομάτων γὰρ οὐδὲν μέλει, πλὴν ὅσα τοῦ σαφοῦς τῆς διδασκαλίας ἕνεκα, δεδηλω-
40 μένου τοῦ πράγματος ἤδη σαφῶς, ἐφ' ἕτερον εἶδος ἀνωμάλων σφυγμῶν ἰτέον ἐστὶν, οὓς καλοῦσι κυματώδεις
ποτὲ καὶ σκωληκίζοντας. ἐδείχθη γὰρ οὖν καὶ περὶ τούτων, ὅτι τῷ ποσῷ μόνῳ διαφέρουσιν ἓν εἶδος ἄμφω κε-
κτημένοι. καὶ εἰσὶ δηλονότι τῶν κατὰ διαφέροντα μόρια τῆς ἀρτηρίας ἐν μιᾷ διαστολῇ τὴν ἀνωμαλίαν
ἐχόντων. αἰτίαι δ' αὐτῶν τῆς γενέσεως, ἀῤῥωστία τῆς δυνάμεως, ἢ πλῆθος χυμῶν, ἢ μαλακότης ὀργάνων ἑκά-
τη, ὅταν μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς διικνούμενος εἰς τὰς κατὰ μέρος ἀρτηρίας ὁ τόνος, ἰσοσθενῶς ὅλον ἐξαίρειν
ἀδυνατῇ τὸ ἀγγεῖον, ἐν τούτῳ τὰ μὲν ἐγγυτέρω τῆς ἀρχῆς πρότερον ἄρχεται τῆς κινήσεως, τὰ πορρωτέρω δ' ὕστε-
ρον. εἰ μὲν οὖν ὁμαλῶς τὸ τοιοῦτον γίγνοιτο δι' ὅλων τῶν ἀρτηριῶν, ἀεὶ τὸ πρότερον αὐτοῦ μόριον, πρότερον
φανεῖται κινούμενον, ὡς εἰ καὶ ῥέοντός τινος ἀκωλύτως δι' αὐτῶν, ἤτοι πνεύματος, ἢ ὑγροῦ, τοὺς σφυγμοὺς ἐπι-
τελεῖσθαι συνέβαινε. καὶ τοῦτ' Ἐρασίστρατος μὲν ἀεὶ γίνεσθαι φησὶ καταψευδόμενος τοῦ φαινομένου. τῶν δ' ἄλλων
οὐδεὶς μὴ ὅτι ἰατρῶν, ἀλλὰ μηδὲ τῶν φιλοσόφων, ἢ ἰδιωτῶν. ἅπασι γὰρ ἐναργῶς φαίνεται ἅπαντα τὰ μόρια
50 τῶν ἀρτηριῶν ἐν ταὐτῷ χρόνῳ διαστελλόμενα. σπανίως δὲ καὶ οὐδὲ κατὰ φύσιν ἔτι τὸ τὰ μὲν ἐγγυτέρω τῆς
καρδίας πρότερον φαίνεσθαι κινούμενα. τὰ δ' ἀποτέρω, δεύτερα. οὐ μὴν ἤδη γέ πως κυματώδης, ἢ σκωληκί-
ζων ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς, ἀλλ' ὅταν αὐτῷ προσγένηται τὸ διὰ τῶν ἀρτηριῶν ῥεῖν φανταζόμενον, ἴσχε-
σθαί πη καὶ μένειν καὶ ἡσυχάζειν δοκεῖν, εἶτ' αὖθις ῥεῖν καὶ πάλιν ἴσχεσθαι, καὶ τοῦτο γίγνεσθαι δι' ὅλης τῆς
ἀρτηρίας, ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς ἤτοι κυματώδης ἢ σκωληκίζων ἐστί. περιγραφομένων γὰρ ἀεὶ τῶν κα-
τὰ μέρος κινήσεων ἡσυχίας, τὴν τῶν κυμάτων διαδοχὴν, ἢ σκώληκος διέρποντος φαντασίαν γίνεσθαι
συμβαίνει. εἰ μὲν ἐπὶ ὑπὸ πλήθους βαρύνοιτο, τοῦτ' ἴσχει καὶ διακόπτει καὶ διασχίζει τὸν τόνον ἔνθα ἂν
ᾖ πλεῖστον ἠθροισμένον, καὶ οὕτω πολλαὶ διαστολαὶ γίνονται δίκην κυμάτων, ἀλλήλας ἐκδεχόμεναι, καθ' ὅτι
ἂν ὁ τόνος σχισθῇ, τῆς ἀκινησίας ἐνταῦθα περιγραφούσης τὸ κῦμα. εἰ δὲ καὶ χωρὶς ὑγρότητος ἡ δύναμις αὐτὴ

μόνη

μόνη κάμνοι, πᾶσαν μὲν ἀθρόως ἀδυνατοῦσα διαστέλλειν τὴν ἀρτηρίαν, κατὰ μόρια δὲ ἐργαζομένη τοῦτο,
γένοιτ' ἂν καὶ οὕτως οἷον κυμάτων τινῶν περιγραφαὶ πολλαὶ διαδεχομένων ἀλλήλας τῶν διαστολῶν, τό γε
τὴν διαφορὰν τούτων τε τῶν σφυγμῶν καὶ τῶν διὰ πλῆθος πνιγομένων, μέγεθός ἐστι. καὶ διὰ τοῦτο σκωληκί-
ζοντες μὲν οὗτοι διὰ τὴν μικρότητα, κυματώδεις δ' ἐκεῖνοι διὰ τὸ μέγεθος ὠνομάσθησαν. αἰτία δὲ τοῖς μὲν, ἡ
τῆς δυνάμεως ἀῤῥωστία· τοῖς δ' ἡ περὶ τῆς ὑγρότητος πλεονεξία. καὶ μὴν καὶ διὰ μαλακότητα τῶν ὀργά-
νων ἐσχάτην γίνονται οἱ τοιοῦτοι σφυγμοὶ, παραπλησίου τοῦ συμβαίνοντος τῷ κατὰ τὰς μαλακὰς καὶ νεαρὰς
ῥάβδους, ὡς αἰρομένων ἐξ ἄκρου, τὰ μέν τινα τῶν μερῶν, καὶ μάλιστα τὰ πλησίον τῆς λαβῆς συνεξαίρεται·
τὰ δέ τινα λυγιζομένων αὐτῶν ἔτι μένει ταπεινὰ, κἂν τῷ κάτω, οὐ μὴν ἔν γε ταῖς σκληραῖς καὶ ξηραῖς
ῥάβδοις φαίνεταί τι τοιοῦτον, ἀλλ' ὁμοτόνως ἅπασα καθ' ὅτι ἂν αὐτῆς λαβόμενος ἐξαίρειν ἐθέλοις,
10 συνεξαίρεται. τοιοῦτον δέ τι συμπέπτωκε καὶ ταῖς ἀρτηρίαις, ὅταν ὑγρότητι πολλῇ διάβροχοι γενη-
θῶσιν, οὐκ ἔτι γὰρ δέχονται τὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τόνον ὁμοίως ἅπασι τοῖς μορίοις. ἀλλ' οἷον λυγιζόμεναι καὶ κλώ-
μεναι πολλαχόθεν διακόπτουσι, κἂν τούτῳ τὰ πολλὰ μὲν κυματώδης, ἔστι δ' ὅτε καὶ σκωληκίζων ὁ σφυ-
γμὸς ἔσται. ἣν μὲν γὰρ ἐῤῥωμένη τῇ δυνάμει κυματώδης, μεγάλα γὰρ ἐξαίρειν οὕτω δύναται μέρη τῶν ἀρ-
τηριῶν, ἣν ἀῤῥωστοτέρα δὲ σκωληκίζων, ἐκ μικροῦ δηλονότι διαστήματος τηνικαῦτα νικωμένου τοῦ τόνου.
ἀλλ' εὐθὺς ἀνάγκη τοῦτον ἀνώμαλόν τε ἄλλους καὶ προσέτι καὶ διαλείποντα γενέσθαι. καθάπερ καὶ περὶ τῶν
ὑδεριώντων ἔχει. ἐφ' ὧν ἔτι μὲν ἀντεχόντες τοῦ τόνου, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς περὶ αὐτῶν λόγοις ἐφεξῆς εἰρήσε-
ται, πλατὺς καὶ κυματώδης ἐστὶ, νικωμένου δὲ, πολυειδῶς ἀνώμαλος γίνεται. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ περὶ τούτων
αὐτάρκως εἴρηται, τῶν μυούρων ἐφεξῆς μνημονεύσω μὲν, ἀσθενείᾳ τῆς τοὺς σφυγμοὺς ἐργαζομένης δυνάμεως
ἑπομένων. ὅταν γὰρ ὁ ἀπὸ τῆς καρδίας ἐπὶ τὰς κατὰ μέρος ἀρτηρίας διήκων τόνος, ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς
20 πορρωτέρω μέρεσιν ἐκλύεται, μικροτέρας οὕτω καὶ ἀμυδροτέρας ἀναγκαῖον γίνεσθαι τὰς ἐν αὐτοῖς κινή-
σεις. πῶς οὖν ἐν τοῖς ἐγγυτέρω μέρεσι τῆς ἀρχῆς εὑρηκέναι τινὲς φασὶν ἐνίοτε τὰς ἐλάττους κινήσεις; οὐκέτι γὰρ
οἷόν τε λέγειν ἐπὶ τούτων, ὡς ὁ παρὰ τῆς ἀρχῆς τόνος, ἐν τοῖς ἐγγυτέρω μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς πορρωτέρω διαλύεται.
ἐμοὶ μὲν δοκοῦσιν ἢ διὰ τὴν τῆς θέσεως τῶν ἀρτηριῶν ἀνωμαλίαν οὕτως φαντασθῆναι, ἢ εἰ καὶ ὄντως ἀληθεύου-
σιν, εἰς δυσκρασίας ἀνωμαλίαν ἀναφέρειν χρὴ τῶν τοιούτων σφυγμῶν ἁπάντων τὴν γένεσιν, ἵν' ἡ παρὰ τῆς
ἀρχῆς εἰς τὰς ἀρτηρίας ἐκτεταμένη δύναμις, τοῖς μὲν εὐκράτοις αὐτῶν μορίοις εὐλόγως βέλτιον ᾖ χρω-
μένη, τοῖς δυσκράτοις δὲ χεῖρον. ἀπὸ γὰρ ἴσου τε καὶ ταυτοῦ τόνου, τὸ μὲν ὑγρότητί τε καὶ θερμότητι με-
τρίως κεκραμένον ὄργανον, ἑτοιμότερόν τε καὶ μᾶλλον κινεῖται. τὸ δ' αὐχμῶδες, ἢ ὑγρὸν ὑπερβαλλόντως, ἢ
ψυχρὸν, ἀργότερόν τε καὶ ἧττον. ἆρ' οὖν καὶ τοὺς οἷον ἐπινενευκότας τε καὶ περινενευκότας σφυγμοὺς
ὡσαύτως φυσιολογήσομεν. ἢ δύνανται μὲν ἴσως ποτὲ καὶ οὕτως γενέσθαι, πολλὰ μὲν ἐναργῶς ἐφάνησαν. ἐμοὶ
30 γοῦν δι' ἑτέρας γινόμενοι προφάσεις. ὅταν μὲν γὰρ ἡ δύναμις ἄῤῥωστος ᾖ, σύντηξις δὲ τῶν περικειμένων
ταῖς ἀρτηρίαις σωμάτων. καθ' ὅτ' ἂν αὐτῶν μάλιστ' ἐκτετηκὸς, καὶ διὰ τοῦτο κουφότερον ὄν, ἡ κίνησις ἀνακύψαι
δυνηθῇ, κατὰ τοῦτο μάλιστα καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς ἐμφαίνεσθαι. παραβαλλομένη γὰρ ἡ ἐν τούτῳ διαστολὴ
ταῖς ἑκατέρωθεν μικροτέραις οὔσαις, μύουρον κατ' ἄμφω τὰ μέρη τὴν κίνησιν ἀποφαίνει. τοῦτο δ' ἐν ταῖς ἰσχυ-
ροτάταις δυνάμεσιν οὐκ ἐνδέχεται γενέσθαι, χρὴ γὰρ ἀκίνητον αὐτὴν εἶναι, καὶ μὴ φέρειν τὸ βάρος τῶν ἐπι-
κειμένων σωμάτων, ἵν' αἰσθητὴν ποιήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἐν τῷ γυμνοτέρῳ μορίῳ διαστάσεως παρὰ τὰς ἐν τοῖς
βεβαρημένοις. πῶς οὖν ἡ παρὰ τὴν θέσιν τῆς ἀρτηρίας ἀνωμαλία γίνεται τῶν σφυγμῶν; τοῦτο γὰρ ἔτ' ἐνδεῖν
ἔοικε τῷ λόγῳ πῶς δ' ἄλλως, ἢ ὥσπερ Ἱπποκράτης εἶπε καθόλου περὶ πάσης ἡμᾶς διδάσκων διαστροφῆς. καὶ
γὰρ καὶ αἱ τῆς μήτρας ὡσαύτως, καὶ αἱ τῆς ῥάχεως, καὶ τῶν μυῶν γίνονται τεινομένων εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη τῶν
σωμάτων, εἰς ἅπερ καὶ διαστρέφεται. τῷ δ' εἶναι πολλὰς τὰς τεινούσας αἰτίας, δυσθεώρατον τὸ καθόλου τοῖς
40 πλείστοις τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν ἐγένετο. καὶ γὰρ φλεγμοναὶ καὶ σκίῤῥοι καὶ ἀποστήματα καί τινων ἀπέπτων
φυμάτων γένεσις. καὶ ὅλως ἅπαντες οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι τείνειν πρὸς ἑαυτοὺς δύνανται τὰ συνεχῆ, ἤδη δὲ καὶ
σκληρότης αὐχμώδης καὶ ψύξις ἄμετρος, ὅμοιόν τι πήξει δρῶσα, καὶ σπασμώδης σύντασις, ὧν ἄλλοτ' ἄλλο
διαστρέφει τὰς ἀρτηρίας. μάλιστα δὲ τὴν ἀνώμαλον δυσκρασίαν ἡγητέον διαστρέφειν. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ περὶ τούτων
εἴρηται τὰ εἰκότα προσθεῖναι χρὴ τὸν περὶ τοῦ σπασμώδους σφυγμοῦ λόγον, ᾧ τὸ μὲν ὄνομα πρέπον, ἀπό τε
τῆς ἰδέας αὐτῆς καὶ τοῦ παθήματος ὃ δηλοῦν πέφυκε. τείνεσθαι μὲν γὰρ ἐπ' ἄμφω τὰ πέρατα δόξεις τὴν
ἀρτηρίαν, καὶ μικρὸν ὕστερον σπασμὸς τὸν ἄνθρωπον καταλαμβάνει. τί οὖν δὴ τὸ ἄπορον ἐνταῦθα, καὶ τίνος
ἕνεκα προβέβληται. εἰ μὲν ἡ καρδία καθάπερ ἀρτηριῶν, οὕτω καὶ νεύρων ἐστὶν ἀρχὴ, οὔτ' ἄπορον οὐδὲν καὶ μάτην
προβέβληται. εἰ δ' ἄλλη μὲν ἀρχὴ νεύρων, ἄλλη δ' ἀρτηριῶν, καὶ ταῖς μὲν σφυγμὸς ἐνέργεια, τοῖς δ' αἴσθησίς
τε καὶ κίνησις ἑκούσιος, ὥσπερ οὐκ ἔστι τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῖς, οὐδὲ μία μετουσία, οὕτως οὐδὲ τῶν παθημάτων ἔσται
50 τις κοινωνία. ἢ κακῶς τοῦτο καὶ ψευδόμενοι λέγουσιν, ὅσοι γε δοκοῦσιν οὐκ εἶναι σφίσιν ἐπιμιξίαν. ὁ γάρ τοι πατὴρ
τοῦ δόγματος ὁ θεῖος ἐκεῖνος Ἱπποκράτης, σύῤῥοια μία φησὶ, σύμπνοια μία, πάντα πᾶσι συμπαθέα, φύσις κοινή.
ἢ γὰρ ἂν εἰ μὴ τοῦτ' ἦν, δυό ἦσαν οὕτω ζῶα καὶ οὐκ ἓν ἕκαστος ἡμῶν. νυνὶ δὲ καρδία μὲν ἀρτηρίας ἐγκεφάλῳ ἐκ-
πέμπει δεσμὸν τῆς κοινωνίας, νεῦρα δ' ἐγκέφαλος καρδίᾳ, κἂν εἰ μὴ μεγάλα, τὸ γοῦν ἐκ τοῦ λόγου πρόσταγμα
διαστέλλειν δυνάμενα, οὕτω δὲ καὶ ταῖς κατὰ μέρος ἀρτηρίαις αἱ παρὰ τῶν νεύρων ἶνες εἰς κοινωνίαν ἔχονται,
δι' ὧν οὐκ ἔργων μόνων ἀλλὰ καὶ παθημάτων ἀλλήλοις μεταδιδόασι. καὶ οὐδὲν ἔτι θαυμάσιον, εἰ τοῦ νευρώδους γέ-
νους ἅπαντος ἑνουμένου ταῖς ἀρτηρίαις, ἡ κοινωνία τοῦ παθήματος ἐμφαίνεται, τῶν τε κατὰ μέρος ἀποφύ-
σεων ἀλλήλαις ἐπιμιγνυμένων. ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ καὶ τὰ περὶ σπασμώδους εἴρηται σφυγμοῦ, τὸ λοιπὸν ἔτι προ-
θετέον ἡμῖν ἐστιν, εἰς τὴν περὶ τῶν ἀνωμάλων ἁπάντων φυσιολογίαν. λείπεται δ' ὡς οἶμαι πῶς ὑψηλὸς, καὶ

ταπεινοὶ, καὶ πλατεῖς, καὶ στενοὶ, καὶ μακροὶ, καὶ βραχεῖς γίνονται σφυγμοί. πλεῖστοι γὰρ δὴ οὗτοι, καὶ μάλι-
στα ποικίλλουσι τὰς ἀνωμαλίας πάσας τάς τε καθ' ἕνα σφυγμὸν καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον τὰς ἐν ἀθροίσματι. συμ-
βαίνει δή τι τοιοῦτον, ἐν τῷ διαστέλλεσθαι τὰς ἀρτηρίας, ἐπί τε τῶν ὑγιαινόντων ἁπάντων καὶ τοῖς πλείστοις
τῶν νοσούντων τῆς ἄνω περιφερείας αὐτῆς μᾶλλον αἰσθανόμεθα κινουμένης, ἢ τῶν ἐν τοῖς πλαγίοις μερῶν.
ἡ μὲν γὰρ ἐγγυτέρω τῆς ἁφῆς ἡμῶν ἐστὶ, καὶ δι' ἐλαττόνων ὁμιλεῖ σωμάτων, τὰ δ' ἑκατέρωθεν αὐτῆς αὐτά τε
πλέον ἄπεστι, καὶ πλείω περιβέβληται τὰ διὰ μέσου σώματα. καὶ τοίνυν αὐτὸς ὁ κατὰ φύσιν σφυγμὸς, ἂν
ἀκριβῶς ἐξετάζῃ τις ὑψηλότερος ἐστὶν, ἀπολειπομένης μὲν ἀεὶ τῆς εἰς τὸ πλάτος ἐν αὐτῷ κινήσεως, πλεο-
νεκτούσης δὲ τῆς εἰς ὕψος, ἀλλ' ἐπεὶ μέτρον οὗτος ἡμῖν καὶ κανὼν ἁπάντων τῶν ἄλλων, οὔθ' ὑψηλὸν, οὔτε στενὸν ὀνο-
μάζομεν αὐτὸν, ἀλλ' ὥσπερ οὖν πρέπει καὶ δίκαιον ἐστὶν, σύμμετρόν τε καὶ μέσον ἁπασῶν τῶν ὑπερβολῶν.
10 εἰθισμένοι δὲ τούτῳ καὶ συντεθραμμένοι, καὶ πολλάκις εὑρίσκοντες αὐτὸν οὐκ ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων μόνων,
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν νοσούντων, ῥᾳδίως γνωρίζομεν τοὺς ἀπολειπομένους, ἢ ὑπερβάλλοντας αὐτὸν, καθ' ἥν τινα
οὖν τῶν διαστάσεων. καὶ γάρ τοι καὶ ὁ μακρὸς καὶ ὁ βραχὺς, ὡς πρὸς τοῦτον λέγονται, καὶ εἴ τις μὴ εἴθισται τῷ
δὲ, οὐκ ὅπως ὑψηλοῦ καὶ ταπεινοῦ καὶ πλατέος καὶ στενοῦ γένοιτ' ἂν ἀκριβὴς γνώμων, ἀλλ' οὐδὲ μακροῦ καὶ
βραχέος. ὡς οὖν ἄνθρωπόν τινα πάντῃ σύμμετρον εἶναι φαμὲν, οὐ τῇ προχείρῳ κατὰ τὴν αἴσθησιν ἰσότητι, τὸ
μῆκος τῷ πλάτει καὶ βάθει παραβάλλοντες, ἀλλὰ τῇ κατὰ δύναμιν, οὐδεὶς γὰρ οὕτως εὑρεθείη βραχὺς ὡς
ἀπολείπεσθαι τὸ μῆκος τοῦ πλάτους. οὕτω καὶ σφυγμὸν σύμμετρον ὀνομάζομεν, τὴν κατὰ φύσιν ἀναλογίαν τε
καὶ συμμετρίαν, κανόνα τῆς ἰσότητος, αὐτὴν αἴσθησιν ποιούμενοι, πάντως δὲ ἐν αὐτῷ τὸ μὲν μῆκος ὑπερέχει
τοῦ βάθους, τοῦτο δ' αὖ τοῦ πλάτους. αὐτὴν μὲν γὰρ εἰ νοήσαιμεν καθ' αὑτὴν τὴν ἀρτηρίαν γυμνὴν ἁπάντων τῶν
περικειμένων σωμάτων, ἴσον ἔσται τὸ πλάτος τῷ βάθει. μᾶλλον δ' οὐδ' εἰπεῖν ἕξομεν ἐπί γε τῆς τοιαύτης, τουτὶ
20 μὲν εἶναι τὸ πλάτος, τουτὶ δὲ τὸ βάθος, ἀλλ' ὥσπερ ὅμοιον ἑαυτῷ πάντῃ τὸ σῶμα κυκλοτερὲς ἀκριβῶς ὑπάρχει,
οὕτω καὶ τῶν διαστημάτων, οὐδὲ μία διαφορά. τεθείσης μέντοι κατά τινος ἑτέρου σώματος αὐτῆς, κάτω μὲν ἂν
ἤδη λέγοιτο καθ' ὧν στηρίζεται μορίων, ἄνω δὲ τὸ κατ' ἀντικρύ. τὸ δ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν διαστημάτων κάτωθεν μὲν
ἄνω, ἰοῦσιν ὕψος. ἄνωθεν δὲ κάτω, βάθος. ἔνθα δ' ὕψος καὶ πλάτος, ἐνταῦθα θάτερον τῶν διαστημάτων βάθος
καὶ πλάτος. εἰ δὲ μὴ μόνον στηρίζοιτο κατά τινος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πλαγίων αὐτῆς, καὶ προσέτι τῶν ἄνω περιλαμ-
βάνοι τινὰ σώματα, παντί που δῆλον, ὡς τὰ δι' ἐλαττόνων σκεπασμάτων ἡμῖν ὁμιλοῦντα μόρια, σαφεστέραν
ἐνδείξεται τὴν κίνησιν, ἤπερ τὰ διὰ πλειόνων. ἀλλὰ μὴν ὧν γε ἐστὶν ἀρτηριῶν ἡ θέσις ὑπὸ τῷ δέρματι, τοιαῦται
δ' εἰσὶν ὧν ἐφαπτόμεθα, τοὺς σφυγμοὺς διαγινώσκοντες, τούτων τὸ μὲν ἄνω διὰ μόνου τοῦ δέρματος ἡμῖν ὁμιλεῖ,
τὰ δ' ἑκατέρωθεν εἰς ὅσον ἀποχωρεῖ πρὸς τὸ πλάγιον, εἰς τοσοῦτο διὰ μακροτέρου τε τοῦ διαστήματος, πλειόνων τε
τῶν ἐν τῷ μέσῳ σωμάτων. καὶ διὰ ταύτην τὴν ἀνάγκην ὑψηλότερος μὲν ἀεὶ πᾶς σφυγμὸς ἐστὶν ὁ κατὰ φύσιν, εἰ πα-
30 ραβάλλοις ἀλλήλοις τὰ διαστήματα. λέγεται δὲ σύμμετρος καὶ κανὼν τῶν ἄλλων ὁμοίως τῷ Πολυκλείτου κανόνι.
ὡς γὰρ ἐκείνῳ παραβάλλοντες τοὺς ἄλλους ἀνδριάντας, ἀδροὺς, ἢ ἰσχνοὺς, ἢ πλατεῖς, ἢ στενοὺς, ἤ τι τῶν ἄλλων
ἀμετριῶν ὄνομα προσαγορεύομεν, οὕτω καὶ τοὺς σφυγμοὺς τῷ κατὰ φύσιν ἀντεξετάζοντες, ὑψηλοὺς, ἢ τα-
πεινοὺς, ἢ πλατεῖς, ἢ στενοὺς, ἢ μακροὺς, ἢ βραχεῖς, ἢ ἀδροὺς, ἢ ἰσχνοὺς, ἢ μεγάλους, ἢ μικροὺς ὀνομάζομεν. τίνες οὖν
αἰτίαι τῆς γενέσεως αὐτῶν. τοῦτο γὰρ εἰπεῖν προὔκειτο. πρόχειρον μὲν ἦν ἤτοι δυσκρασίαν ἀνώμαλον αἰτιᾶσθαι τῶν
ὀργάνων, ἢ διαστροφὴν ἐν τῇ θέσει. δέδεικται γὰρ ὅπως ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν αἱ κινήσεις ἀνώμαλοι φαί-
νονται. ἀλλ' ἔγωγε τοὺς μὲν ὑψηλοὺς ἔν τε τοῖς θυμοῖς καὶ πρὸ τῶν κρίσεων εὑρίσκω γινομένους, τοὺς δὲ πλατεῖς
τοὐπίπαν ἐπὶ ταῖς κριτικαῖς ἐκκρίσεσιν. οὐκ ἔτι δὲ δύναμαι δυσκρασίαν ὀργάνων ἢ διαστροφὴν θέσεως αἰ-
τιάσασθαι μόνας, γένοιτο γὰρ ἄν ποτε καὶ διά τι τούτων, ἀλλ' αἱ πλεῖσται διαθέσεις ἐφ' ὧν οἱ τοιοῦτοι φαίνονται
σφυγμοὶ τῶν εἰρημένων αἰτίων ἐκτὸς εἰσίν. οὔτε γὰρ ἀνωμαλία κράσεως, ἤγουν εἰς τοσοῦτο τὴν φύσιν ὑπαλλάττουσα
40 τῶν ὀργάνων, ὡς ἀνωμάλους ἐργάσασθαι τοὺς σφυγμοὺς, οὔθ' ἡ τῆς θέσεως ἐξαλλαγὴ δύναιτ' ἂν συστῆναι ποτὲ χω-
ρὶς μεγάλης βλάβης, ἢ χρόνου μακροῦ, ὧν οὐδὲν οὔτε τοῖς θυμουμένοις, οὔτε τοῖς ἤδη κεκριμένοις, οὔτε τοῖς ὅσον
οὐδέπω κριθησομένοις ὑπάρχει. ἀλλ' ἔστι τὸ γινόμενον ἐπ' αὐτῶν, τοιοῦτο. μείζονα τὸν σφυγμὸν ἐργάζεται τοῖς
θυμουμένοις τε καὶ κριθησομένοις. οὐ μὴν ὅσον γε μείζων τι γίγνεται, τοσοῦτον καὶ φαίνεται. τῇ μὲν γὰρ εἰς
ὕψος κινήσει τε καὶ διαστολῇ τῆς ἀρτηρίας ὅσον προσέρχεται φαίνεται πᾶν, τῇ δ' εἰς τὸ πλάγιον, τὸ πλεῖστον
ἀφανίζεται, κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι λόγον, καθ' ὃν καὶ τοῖς ἄνευ περιστάσεως τινὸς ὑγιαίνουσιν, ἀεὶ πλεονεκτεῖν
ἐδείκνυτο ἡ εἰς ὕψος κίνησις. μεμνημένοι τοιγαροῦν τῆς τότε καταστάσεως τῶν σφυγμῶν οὓς συμμέτρους ὀνο-
μάζομεν, εἶτα νῦν εὑρίσκοντες ἱκανὸν μὲν εἰς ὕψος, οὐχ ἱκανὸν δ' εἰς πλάτος, ἀλλ' ἤτοι παντάπασιν ὀλίγον, ἢ
οὐδὲν ὅλως ἐπιδεδωκυῖαν τὴν κίνησιν, εὐλόγως ὑψηλοὺς ὀνομάζομεν τοὺς τοιούτους σφυγμούς. εἰ μέντοι καὶ τῷ
πλάτει σαφές τι προσεγένετο, μεγάλους ἅμα καὶ ὑψηλοὺς καλοῦντες, εἰ δ' οὐδὲν ὅλως αἰσθητὸν ὑψηλοὺς μόνον. εἰ
50 δ' εἰς ἄμφω μὲν ηὐξήθησαν ὕψος τε καὶ πλάτος, οὐκ ἀξιόλογος δ' ἡ τοῦ ὕψους εἴη παρὰ τὸ πλάτος ὑπεροχὴ,
μεγάλους μόνον τοὺς τοιούτους ὀνομάζομεν. ὅταν γὰρ ἐν ταὐτῷ λόγῳ τὸ προσαυξόμενον ὕψος ὑπερέχει τοῦ πλά-
τους, ᾧ κἂν τῷ κατὰ φύσιν ὑπερέχῃ, τὴν αὐτὴν ἰδέαν τῷ συμμέτρῳ κληθέντι διασώζειν ἀνάγκη τὸν νῦν γινόμε-
νον. οὐκ οὖν ὑψηλὸς, ὥσπερ οὐδ' ἐκεῖνος, ἀλλὰ μείζων μόνον αὐτοῦ φαίνεται. τῶν γὰρ ταυτὸν εἶδος διασωζόν-
των, οὐκ ἐνδέχεται τὸν μὲν σύμμετρον, τὸν δ' ὑψηλὸν καλεῖν. ἀλλ' εἴπερ πάντῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ὁ
ἕτερος ηὐξήθη, μείζονα μόνον. καὶ γὰρ οὖν καὶ περὶ τοῦ μήκους ὡσαύτως ἔχει. κατὰ μὲν γὰρ τὴν αὐτὴν ἀναλο-
γίαν καὶ τοῦτο συναυξανόμενον τῷ βάθει τε καὶ τῷ πλάτει, τὸν ὅλον σφυγμὸν, ὡς ἤδη λέλεκται μείζο-
να φαίνεσθαι ποιεῖ. οὐκ οὖν ἴσων ἁπλῶς δεῖ τῶν ἐπαυξανομένων ἐν τοῖς τρισὶ διαστήμασι κινήσεων, ἀλλ'
ἀναλόγως ἴσων, ἵν' ὁ σφυγμὸς μείζων γένηται. τοῖς οὖν εἰθισμένοις τῇ τοῦ κατὰ φύσιν ἀναλογίᾳ ῥᾳδίως

τὸ πλεῖον, ὅσον ἔξω τοῦ λόγου, γνωρίζεται. καὶ τοιαῦται μέν τινες εἰσὶν αἱ γενέσεις τῶν προκειμένων
σφυγμῶν. ἑξῆς δ' ἂν εἴη τὰς αἰτίας εἰπεῖν, δι' ἃς ἢ σώζεσθαι τὴν φυσικὴν ἀναλογίαν ἐπ' αὐτῶν, ἢ δια-
φθείρεσθαι πέφυκε. σώζεται μὲν οὖν ὅταν μήτε μία μεγάλη τῆς κατὰ φύσιν εἰς πολυσαρκίαν, ἢ λεπτό-
τητα τῆς ἕξεως γένηται μεταβολὴ, ἀλλὰ μηδὲ ξηρότης ἄμετρος, ἢ ὑγρότης, ἢ τις ἀνάγκη μεγάλης ἐσχάτης
διαστολῆς. φθείρεται δὲ καὶ συγχεῖται διά τι τούτων παρὸν, οἷον αὐτίκα, τὰ μὲν ἄλλα πάντα καλῶς ἐχέ-
τω, μεγάλη δ' οὕτως ἡ δύναμις ἐπειγέσθω ποιήσασθαι διαστολὴν, ὡς μὴ χωρεῖσθαι τὸν ὄγκον αὐτῆς ὑπὸ
τῶν περιεχουσῶν τὰς ἀρτηρίας χωρῶν. ἀνάγκη γὰρ ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει τὸν σφυγμὸν ὑψηλὸν φανῆ-
ναι, κἂν μηδὲν τῶν ἄλλων ἔχῃς μέμψασθαι. ἄχρι γὰρ ἂν εἰς τοσοῦτον αἴρηται μέγεθος ἡ διαστολὴ τῆς ἀρτηρίας,
ὡς μὴ δύνασθαι στενοχωρεῖσθαι μηδαμοῦ, τὴν κατὰ φύσιν ἐν τοῖς τρισὶ κατασκήματι ἀναλογίαν ἀποσώζει. στε-
10 νοχωρηθεῖσα δὲ κατὰ τοσοῦτον τῆς κατ' ἐκείνην τὴν διάστασιν ἀφεῖλεν, ὅσον ἔτυχε κωλυθεῖσα τοῦ πρόσω. διὰ
τοῦτο τοῖς θυμουμένοις, κἂν ἄμεμπτον ἔχωσι τὴν ἕξιν, ὁ σφυγμὸς ὑψηλὸς γίνεται. τὸ γὰρ τῆς διαστολῆς ἐσχά-
τως ἄμετρον, οὐδ' ἡ τοιαύτη πέφυκεν ἕξις ἀλύπως ἀνέχεσθαι, ἀλλ' ἤδη θλίβεταί πως ἔνθεν τε κἀκ τῶν πλα-
γίων ἡ ἀρτηρία. μόνον οὖν ὅσον γυμνὸν αὐτῆς ὑπὸ τῷ δέρματι, τὴν θερμὴν ἅπασαν ἐκδέχεται. ὅταν
δ' ἐν τοῖς ἄλλοις μὲν ἅπασιν ἡ διαστολὴ κωλυθῇ, τὸ δ' ἄνω μόνον αὐτῆς ἀπαραπόδιστον φυλαχθῇ, πλεονεκτεῖν
ἀνάγκη τῶν ἄλλων, τὴν κατ' ἐκεῖνο κίνησιν. ὅπερ ἦν οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὑψηλὸς σφυγμός. ἐπεὶ δὲ τοῖς θ' ὑγιαίνουσιν
ἅπασι καὶ τῶν νοσούντων τοῖς πλείστοις ταῖς μεγίσταις διαστολαῖς τῶν ὑπὸ πολὺ τῆς ἀρτηριῶν ὧν ἁπτόμεθα,
τὰ μὲν ἄλλα πάντα μόρια θλίβεταί τε καὶ στενοχωρεῖται, καὶ κωλύει τὰς καθ' αὐτὰ κινήσεις, τὰ δ' εἰς ὕψος
ἀνέχοντα μόρια πᾶσαν ἐλευθέραν τε καὶ ἀπαραπόδιστον ἐπιδέχεται τὴν διαστολὴν, διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἰατροῖς
20 τετήρηταί τε καὶ γέγραπται τῶν θυμουμένων σφυγμὸς ὑψηλός. ἢ γὰρ οὐκ εἶδον τὸ ἐναντίον, ἢ ἀμελῶς εἶδον,
ἢ τοῦτον οἰκεῖον ἐνόμιζον ἑκάστου τῶν παθῶν σφυγμὸν, ὃν καὶ συνεδρεύοντα αὐτοῖς ἑώρων πλειστάκις. εἰσὶ
δ' οἳ καὶ σιωπῶσιν ἑκόντες τὸ ἐναντίον, ὅταν ἀγνοῶσι τῆς αἰτίας, ἀλλὰ τούτου μὲν ἕνεκα κἂν μέμψαιτό τις
αὐτοῖς, τῶν ἄλλων ἁπάντων συγγνώμην μείνας. μυρία γὰρ οὕτως ἄξια γινώσκεσθαι, σιωπηθήσεται. χρὴ
δὲ τὸν ἀληθείας ἐραστὴν ἅπαν ἀκριβῶς τὸ φανὲν ἐκδιηγεῖσθαι κἂν ἀπορῇ τῆς αἰτίας. τί δὴ οὖν τὸ φαινόμε-
νον ἐστι; πολλοῖς τῶν ἰσχνῶν καὶ οὐ πάνυ τὴν δύναμιν ἐρρωμένων οἱ σφυγμοὶ θυμουμένοις, μεγάλοι μὲν, οὐκέτι
δὲ καὶ ὑψηλοὶ φαίνονται. τίς γοῦν καὶ ἡ τοῦδε αἰτία; οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πόρρω που τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑποκειμένων
ἔοικεν ὑπάρχειν, εἴ γε δὴ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως τηλικαύτην ἐλέγομεν εἶναι δεῖν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς σφυγ-
μοῖς, ὡς δύνασθαι μὲν ἐργάσασθαι μεγίστην διαστολὴν, μὴ χωρεῖσθαι δὲ ὑπὸ τῶν περιεχουσῶν τὰς ἀρτηρίας
χωρῶν. εἰ γὰρ τοῦτο, παντί που δῆλον ὡς ἐν ταῖς προειρημέναις διαθέσεσιν, οὐκ ἐγχωρεῖ γίνεσθαι τὸν σφυ-
γμὸν ὑψηλὸν, μήτε τῆς δυνάμεως ἐρρωσθείσης καὶ τῶν περὶ τὰς ἀρτηρίας χωρῶν εὐρυτάτων διὰ τὴν ἐκ-
30 τηξιν γεγενημένων. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο θαυμαστὸν ἢ κατὰ τὴν προσδοκίαν εὕρηται, δηλοῖ οἶμαι σὺν αὐτῷ καὶ
τὸ τῶν πλατέων γένεσθαι σφυγμῶν. ὁπόταν γὰρ ἀπολείπηταί πως ἡ δύναμις τῆς κατὰ φύσιν ἐρρωσίας,
εὐρύτης δ' ἀξιόλογος ᾖ χωρῶν, προσγένηται δέ τι βάρος ἐκ τῶν ἄνωθεν μορίων ταῖς ἀρτηρίαις, πλατύτε-
ρος ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς φαίνεται τῷ συμμέτρῳ παραβαλλόμενος. τὸ δὲ βάρος τοῦτο τὸ προσγινόμενον, πολ-
λάκις μὲν ἡ τοῦ δέρματός ἐστιν αὐτοῦ ῥυσσότης, ὥσπερ ἐπὶ τῶν γερόντων ἔχει, καὶ τῶν ἰσχνῶν μὲν, οὐ μὴν τῶν
κατεξηραμένων γε τὴν ἕξιν, ἐξ οὗ γένους εἰσὶν οἱ κεκμηκότες προσφάτως. πολλάκις δὲ δι' ὑγρότατα καὶ μά-
λιστα ὅταν αὐτὰ τὰ σώματα τῶν ἀρτηριῶν γεγένηται διάβροχα, καθάπερ ἐν τοῖς ὑδέροις. καταρρεῖ γὰρ αὐ-
τῶν τὰ ἐπ' ἄκρου τοῦ ὕψους τεταγμένα μόρια, καὶ φέρεται κάτω, τὰ μὲν εἰς αὐτὴν τῶν ἀρτηριῶν τὴν κοι-
λότητα, τὰ δ' εἰς τὰ πλάγια. τοσοῦτον οὖν ἀνάγκη τῆς εἰς ὕψος ἀνόδου κωλύεσθαι τοὺς σφυγμοὺς, ὅσον ὑπερ-
ρύη κάτω τὸ νῶτον τῆς ἀρτηρίας. καὶ δὴ καὶ πλεονεκτεῖν διχόθεν ἀναγκαῖον ἤδη τὸ πλάτος, ἔκ τε τῶν εἰς
40 τὰ πλάγια παρεκρεόντων τῆς ἀρτηρίας μερῶν θλιβόντων τε καὶ διὰ τοῦτο πλατυνόντων τὰ κάτω, κἀξ ὧν
αὐτὸ τὸ ὕψος ἔφθανε κεκολοῦσθαι. ἤρκει δ' οἶμαι καὶ θάτερον αὐτῶν τὸν σφυγμὸν ἀποφῆναι πλατὺν ἢ μειω-
θὲν τὸ ὕψος, ἢ αὐξηθὲν τὸ πλάτος. ἐπεὶ δ' ἄμφω συνέπεσε, διὰ τοῦτ' ἐναργὴς καὶ ἀξιόλογος ἐν ταῖς τοιαύ-
ταις διαθέσεσιν ἡ πλατύτης ἐμφαίνεται. πῶς οὖν ὁ μακρὸς καλούμενος γίνεται σφυγμὸς, εὑρίσκεται γάρ
ποτε τοῖς μὲν τέτταρσι δακτύλοις ἡ κίνησις ὑποπίπτουσα, στενὴ μέντοι καὶ ἀμαυρὰ εἰς τοσοῦτον ὡς χορδῆς
ἔμφασιν εἶναι λεπτῆς, ἢ καὶ τοῦτο χαλεπὸν, οὐδὲν ἐξευρεῖν ἐξ αὐτῶν ὧν εἴπομεν ὁρμωμένους. εἴτε γὰρ οἷον
ἰσχνῆς τινὸς χορδῆς, εἴτε οἷον θριχὸς ἡ προσβολὴ φαίνοιτο, σκληρότης ἐξ αὐτοῦ τούτου μεγάλη τις ἐμφαίνε-
ται τοῦ χιτῶνος τῶν ἀρτηριῶν. ἀλλ' οὐ μόνη. οὕτω μὲν γὰρ ἂν σκληρὸς ἁπλῶς ἦν ὁ σφυγμός. ἐπεὶ δὲ καὶ στενὸς
καὶ ταπεινός ἐστιν, ἀναγκαῖον ἀρρωστοτέραν εἶναι τὴν δύναμιν, ἢ ὥστε διαστέλλειν βιαίως δυσπαθὲς ὑπὸ
σκληρότητος ὄργανον. τί δ' οὖν εἰ τοῦτ' ἐστὶν ἀληθὲς, οὐχὶ καὶ βραχὺς εὐθέως ὁ τοιοῦτος γίνεται σφυγμός; ἢ καὶ
50 τούτου τὴν αἰτίαν εὑρήσομεν, ἀναμνήσαντες τὰς διαθέσεις ἐφ' ὧν οἱ τοιοῦτοι γίνονται σφυγμοί. τίνες οὖν αἱ δια-
θέσεις; ἡ μὲν ἕξις τοῦ σώματος λεπτὴ, περιτεταμένον δὲ καὶ ξηρότερόν πως τὸ δέρμα. εἴπερ οὖν τὸ χαλαρὸν
ἅμα καὶ παχὺ κατακρύπτει πολὺ τῆς κινήσεως, τὸ λεπτὸν καὶ τεταμένον ἀκριβῶς ἅπαν διασώζει. καὶ δῆ-
λον ἤδη γέγονεν, ὡς χρὴ συνελθεῖν λεπτότητα μὲν ὅλης τῆς ἕξεως, ξηρότητα δὲ τοῦ δέρματος, σκληρότητα δὲ
τῶν ὀργάνων, ἀρρωστίαν δὲ τῆς δυνάμεως, ἀλλ' οὐκ ἐσχάτην. ἄσφυκτος γὰρ ἂν οὕτως ἦν ὁ αὐτὸς, οὐ μακρόσφυκτος. οὐδ' ὅλως
γὰρ εἰς αἴσθησιν τὴν ἐξαίρει κίνησιν, ἡ παντελῶς ἐκλελυμένη δύναμις, μὴ ὅτι τὸ σκληρὸν ἀγγεῖον, ἀλλ' οὐδὲ τὸ μαλα-
κόν. ὁ μὲν οὖν οὕτως μακρὸς σφυγμὸς κατὰ ἐξοχήν τινα προσαγορεύεται, λεπτὸς δ' αὐτῷ καὶ ἰσχνὸς, ὄνομα, τό γε
ἴδιον. ὁ δ' ἁπλῶς καὶ κυρίως μακρὸς, ᾧ μὴ συνεπινοεῖται τῶν ἑτέρων δυοῖν διαστάσεων τὸ ποσὸν, ἤτοι διὰ λεπτό-
τητα τοῦ σώματος, ἢ δι' οἰκεῖον μέγεθος ἀποτελεῖται τοιοῦτος. ὁ δὲ δὴ βραχὺς, ὅταν καθ' ἓν ὁτιοῦν μόριον μικρὸν,

ἡ ἀρτηρία μόνῳ τῷ δέρματι σκέπηται. τὸ δ' ἑκατέρωθεν ἐκείνου πᾶν αὖθις, ἀθρόως εἰς τὸ βάθος, δύηται. τό γε
γὰρ ἀνάγκη ἐπιπολῆς μόριον αὐτῆς τὸ ὑπὸ τῷ δέρματι, σαφῆ τὴν κίνησιν ἅπασαν ἐνδείκνυσθαι, τὰ δ' ἐν
τῷ βάθει, πολλῶν ἐπίπροσθεν ὄντων σωμάτων κατακρύπτεσθαι. τοῦτο δὲ φύσει μὲν πολλοῖς ὑπάρχει, κατὰ
διαθέσεις μέντοι νοσώδεις ὀλίγοις, ὅταν ἐν τῇ διαθέσει διαστροφή τις τῆς ἀρτηρίας γίνηται, καὶ μικρὸν
μὲν ἐπιφανὲς αὐτῆς ᾖ μόριον, τὰ δ' ἄλλα πάντα πρὸς τὸ βάθος ἔσω κατασπασθῇ. ἔστι δὲ καὶ ὁ τοιοῦτος σφυγ-
μὸς τῶν κατ' ἐξοχὴν λεγομένων βραχέων, ἐπεὶ τό γ' ἴδιον ὄνομα καὶ τοῦδε παχὺς καὶ ἀδρός. ὁ δ' ἁπλῶς βρα-
χὺς, ἢ πολυσαρκίας ἢ μικρότητος ἔγγονος ὑπάρχει. εἴρηται μοι σχεδὸν ὑπὲρ ἁπάντων ἤδη τῶν ἀνωμαλίαν
ἐργαζομένων αἰτίων, εἰ γάρ τι καὶ παραλέλειπται μικρὸν, οὐδὲν ἂν εἴη χαλεπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀνευρίσκειν.

Περὶ δὲ τῶν ἀτάκτων τε καὶ τεταγμένων ἤδη ῥητέον. ἐπεὶ τοίνυν ἀνώμαλοι πάντες εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι σφυγ-
10 μοὶ, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς περὶ διαφορᾶς αὐτῶν δεδήλωται, διαλλάττουσι δὲ, τῷ τοὺς μὲν ἐν περιόδοις τισὶ
διασώζειν τὴν ἰσότητα, τοὺς δὲ πάντη συγχεῖν, ἓν κοινὸν κατὰ πάντων αὐτῶν ἐν βραχεῖ τόδε χρὴ δια-
γινώσκειν. ὡς τῆς αἰτίας ἥτις ἂν ἑκάστοτε τὴν ἀνωμαλίαν ἐργάζηται, ἐστηριγμένης μὲν ἐν τοῖς τεταγμένοις,
ἀστηρίκτου δ' ἐν τοῖς ἀτάκτοις οὔσης. καὶ μέντοι καὶ τῆς φύσεως εἴπερ τι ἄλλο καὶ ἡ τάξις οἰκεῖον, ὥσπερ οὖν
καὶ ἡ ὁμαλότης. ἐὰν μὲν οὖν θάτερον αὐτῶν συγχυθῇ, μικροτέραν ἐνδείκνυται τὴν βλάβην, ἐὰν δ' ἄμφω,
μείζονα, συγχεῖται δ' ἄμφω μὲν ἐν τοῖς ἀτάκτοις. θάτερον δ' ἐν τοῖς τεταγμένοις μὲν, ἀνωμάλοις δὲ δηλονότι.

Τὰ δ' ἐν ταῖς τῶν ῥυθμῶν ἐξαλλαγαῖς αἴτια, ταῦτα γὰρ ὑπόλοιπα διελθεῖν, οὐ χαλεπῶς ἂν οὐδ' αὐτά τις
εὑρίσκοι τῶν δ' ἐξ ἀρχῆς ἐχόμενος, εἴπερ γὰρ ὀρθῶς ἡμῖν ἀποδέδεικται, κατὰ μὲν τὰς διαστολὰς τῶν ἀρτη-
ριῶν ἕλκεσθαί τις ἀερώδης οὐσία, κατὰ δὲ τὰς συστολὰς ἐκκρίνεσθαι τὸ περιττῶδες, καὶ οἷον καπνῶδες τῆς
ἐκ τῶν χυμῶν συγκαύσεως, ἀναγκαῖον ἔσται, τῆς μὲν τοῦ διαστέλλεσθαι χρείας ἐπειγούσης, μείζω τε καὶ θάτ-
20 τω γίνεσθαι τὴν διαστολὴν, τῆς δὲ τοῦ συστέλλεσθαι τὴν συστολήν. ταῦτ' ἄρα καὶ τῶν ἡλικιῶν ἐν αἷς μὲν πλείστη
δαπάνη χυμῶν, αὗται δ' εἰσὶν αἱ μέχρι τῆς ἀκμῆς, ἐν ταύταις μὲν ὀλίγον ἀπολείπεται ἡ διαστολὴ τῆς συστο-
λῆς. ἐν αἷς δ' ἐλαχίστη, τοῦτο δ' ἐν ταῖς πρεσβυτικαῖς γίνεται, παρὰ πολὺ πλείων ἐν ταύταις ὁ τῆς συστολῆς ἐστὶ
χρόνος τοῦ τῆς διαστολῆς. εἰ γάρ τοι καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοὴ, τῆς συστολῆς τῶν ἀρτηριῶν ἔργον ἐστίν. ἐν μὲν
γὰρ ταῖς διαστολαῖς ἕλκουσιν εἰς ἑαυτὰς, ὥσπερ οὖν διὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων σωμάτων, οὕτω καὶ διὰ τῶν εἰς τὸ
δέρμα περαιουμένων. οὔκουν ἐκκρίνεταί τι τηνικαῦτ' ἐκ τοῦ σώματος, ἀλλ' εἴσω μᾶλλον πάντως ἕλκεται. ἐν δ'
αὖ ταῖς συστολαῖς ἔμπαλιν. ἐκκρίνεται μὲν, ἕλκεται δ' οὐδέν. ὅτι δ' ἐν αἷς ἡλικίαις οὐκ εἰς τὸ τρέφεσθαι
μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ αὔξεσθαι κατεργάζεται τοὺς χυμοὺς ἡ φύσις, ἐν ταύταις ἀνάγκη καὶ τὰ περιττώ-
ματα πλείω γίνεσθαι. πρόδηλον ἐστίν. ἀνάλογον γὰρ ἀεὶ τῷ ποσῷ τῶν κατεργαζομένων χυμῶν, τὸ
ποσόν ἐστι τοῦ περιττώματος. ἔνθα οὖν ἡ πλείστη κατεργασία, πλεῖστον ἐνταῦθα καὶ τὸ πε-
30 ρίττωμα. ἔνθα δ' ἂν πλεῖστον περίττωμα συνεχῶς τε ἅμα τούτῳ καὶ πολλῆς δεῖται τῆς
ἐκκρίσεως. ὥσπερ οἶμαι καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα τε καὶ τὴν κύστιν ἔχει πε-
ριττώμασιν, ἀλλὰ τὰς μὲν τούτων ἐκκρίσεις ταῖς αἰσθήσεσι διαγινώσκο-
μεν, τὰς δὲ τῶν ἐν ταῖς ἀρτηρίαις ὁ λόγος ἐξευρίσκει. καὶ οὐκ οἶδ' εἴ
τις, ἕως καὶ διὰ τῆς ἐκτὸς ἐπιφανείας ὁμολογήσει κενοῦ-
σθαι τὰς ἀρτηρίας, ἢ οὐ καθ' ὃν εἴπομεν τρό-
πον. ἀποδέδεικται δ' εἰς ὅσον ἐχρῆν ὑπὲρ
αὐτῶν ἐν τῷ περὶ χρείας σφυγ-
μῶν. εἰς δὲ τὸν παρόντα
λόγον ἀρκεῖ καὶ τὰ νῦν
40 εἰρημένα.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΙΤΙΩΝ ΣΦΥΓΜΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ γ'.

Τὰς μὲν ἀπὸ τῶν πρώτων τε καὶ κυριωτάτων αἰτίων ἀλλοιώσεις τῶν σφυγμῶν, ὁ πρόσθεν λόγος αὐτάρκως ἐξηγήσατο. τὰς δ' ἀπὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσαι μὴ δι' ἑαυτῶν ἄντικρυς, ἀλλὰ τῷ τὰ πρῶτα τρέπειν αἴτια σφυγμῶν λέγεται, νῦν ἐπέξειμι. ἐπεὶ δὲ τούτων τὰ μὲν, ἐστὶ παρὰ φύσιν, τὰ δὲ, κατὰ φύσιν, τὰ δ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτων ἃ δὴ καὶ οὐ φύσει καλοῦσι. εὔλογον ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ἄρξασθαι, καὶ τάξιν γε τὴν αὐτὴν ἐνθεῖναι τῷ λόγῳ, ἥν περ κἀν τῷ τοῖς εἰσαγομένοις γεγραμμένῳ πεποιήμεθα, τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ γένοιτ' ἂν ἐξήγησίς θ' ἅμα τῶν ὀρθῶς ἐν αὐτῷ λεγομένων, ἔνδειξίς τε τῶν εὐλόγως παραλελειμμένων. παραλέλειπται μὲν δὲ τὰ μὲν ὅλως, τὰ δ' ἐν τῷ μὴ διωρίσασθαι. πᾶν γὰρ ὅσον ἔμελλεν ἀσαφὲς ἔσεσθαι τοῖς ἀρχομένοις τῆς θεωρίας, ἐδόκει χρῆναι παραλιπεῖν. παραλέλειπται δ' οὐχ ἥκιστα καὶ ὁ τῆς αἰτίας λογισμός. ἄμεινον γὰρ ἦν, τοῖς εἰσαγομένοις ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων γυμνάσασθαι πρότερον ἐμπειρικῶς, ἔπειθ' ὕστερον ἅπασαν ἐκδιδαχθῆναι τῷ λόγῳ τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος, ὡς τοίνυν γεγυμνασμένοις αὐτοῖς καὶ μανθάνειν τοὺς τελεωτέρους λόγους δυναμένοις, ἥδε ἡ πραγματεία σύγκειται, διὰ μὲν τῶν προτέρων δυοῖν ὑπομνημάτων, εἰς ὅσον αὐταρκὲς, περὶ τῶν συνεκτικῶν ὀνομαζομένων αἰτίων διαλεχθεῖσα, διὰ δ' αὖ τῶν λοιπῶν δυοῖν, τούτου τε καὶ μετ' αὐτὸν, περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐκδιδάξουσα. ἀρκτέον δὲ ἤδη τοῦ λόγου προχειριζομένους ἑκάστην ῥῆσιν τῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ γεγραμμένων. ἔπειτ' ἐξηγουμένους. εἴη δ' ἂν ἡ πρώτη, τῶν εἰς τὸν παρόντα λόγον ἐπιτηδείων, ἥδε. ἄνδρες μὲν οὖν γυναικῶν ὡς ἐπίπαν μείζονα πολλῷ, καὶ σφοδρότερον ὡσαύτως πολλῷ, καὶ βραδύτερον ὀλίγῳ, καὶ ἀραιότερον ἱκανῶς τὸν σφυγμὸν ἔχουσιν.

Ἡ μὲν λέξις αὕτη. καὶ διότι πρῶτος οὗτος ὁ λόγος ἐπιτηδειότερος ἦν λέγεσθαι, δι' ἐκείνου τοῦ γράμματος δεδήλωται, ὡς οὐ γὰρ ἔθος ἡμῖν περὶ τῶν αὐτῶν γράφειν πολλάκις, ἐπὶ τὰς αἰτίας ἰτέον ἤδη, καὶ δεικτέον τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως τοῦ πράγματος, δι' ἣν οὕτω μὲν ἀνδράσιν, οὕτω δὲ γυναιξὶν ἔχει τὰ κατὰ τοὺς σφυγμούς. ὧδ' οὖν. ἐπειδὴ θερμότερον ἐστὶ καὶ ξηρότερον τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος, ὡς καὶ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἔμπροσθεν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων εἴρηται, καὶ ἡμῖν δὲ δι' ἑτέρων ἀποδέδεικται, τήν τε χρείαν αὐξηκέναι ἤδη τῆς τῶν σφυγμῶν γενέσεως, καὶ τὴν τῶν ὀργάνων κατασκευὴν ἑτέρως ἔχειν αὐτοῖς. εἰ δὲ τοῦτο καὶ αὐτοὺς τοὺς σφυγμούς. ἐδείχθη γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις, ὡς πλήθει θερμασίας οἰκεῖος ἐστὶν ὁ μέγας σφυγμός. εἴπερ οὖν θερμότερον τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος, εὐθὺς ἂν καὶ μείζους ἔχει τοὺς σφυγμούς. καὶ εἰ πολλῷ θερμότερον, πολλῷ μείζους. ἀλλὰ μὴν καὶ θερμότερον, καὶ πολλῷ θερμότερόν ἐστιν, ὥστε καὶ μείζους καὶ πολλῷ μείζους ἕξει τοὺς σφυγμούς. ἀλλ' ὅτι μὲν θερμότερον, ἔκ τε τῶν περὶ κράσεως ἡμῖν ἤδη γεγραμμένων, καὶ τῶν ἔτι πρότερον τοῖς παλαιοῖς εἰρημένων, αὐτάρκως ἀποδέδεικται. ὅτι δὲ καὶ πολλῷ, τοῦτ' οὐκέτι οὔτε ἡμεῖς, οὔτε ἄλλος τις ἀπέδειξε. νῦν οὖν ἀποδεικνύσθω, ἢ οὐδέπω πιστὸς ὁ σύμπας λόγος, πρῶτον μὲν ἀναμνησθῆναι χρὴ τοῦ προκειμένου τῇ λέξει. καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἀναγνῶναι καθ' ἕκαστον ὄνομα προσέχοντα τὸν νοῦν. τί γάρ φησιν; ἄνδρες μὲν οὖν γυναικῶν ὡς ἐπίπαν μείζονα πολλῷ τὸν σφυγμὸν ἔχουσι. τί δὴ τοῦτ' ἐστὶ, τὸ ἐπίπαν ἐπιμελῶς χρὴ διασκέψασθαι. οὐ γὰρ δὴ μάτην γε πρόσκειται, ἀλλ' ἔστιν ἐν αὐτῷ τὸ πᾶν κῦρος τοῦ λόγου. τῷ γὰρ μήτε ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς ὡσαύτως ἅπαντας ἡμᾶς κεκρᾶσθαι, μήτ' ἐπιτηδεύμασι, μήτε διαίταις ὁμοίαις κεχρῆσθαι, τὸ καθόλου τῆς ἀποφάσεως διαφθείρεται, δυναμένης ποτὲ γυναικὸς εὑρεθῆναι, μὴ ὅτι πολλῷ μικρότερον, ἀλλὰ μὴ δὲ μικρὸν ὅλως, μὴ δ' ἴσον, ἀλλὰ καὶ σαφῶς μείζονα τινῶν ἀνδρῶν ἐχούσης τὸν σφυγμόν. ἄνδρα γάρ μοι νόει φλεγματικώτερον φύσει, ψυχρὰ δ' ἂν ἥδε κρᾶσις εἴη καὶ ὑγρὰ, παραβαλλομένη γυναικὶ χολωδεστέρᾳ φύσει, τουτέστι θερμοτέρᾳ τε καὶ ξηροτέρᾳ. ἀρκείτω δὲ μὴ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὁ μὲν, τὸν πόντον. ἡ δὲ, τὴν αἴγυπτον ἐποικείτω, καὶ σκιατροφείσθω μὲν καὶ ἀργείτω καὶ διατεθρύφθω κατὰ τὴν δίαιταν ὁ ἀνὴρ, θυραυλείτω δ' ἡ γυνὴ, καὶ γυμναζέσθω πολλὰ, καὶ μετρίως διαιτάσθω. μείζων ὁ τῆς τοιαύτης γυναικὸς, ἢ ὁ τοῦ ἀνδρὸς ἔσται σφυγμός. ἀλλ' ἐὰν ἐν τῇ φύσει διαιτώμενον ἑκάτερον φυλάξῃς, καὶ τὴν οἰκείαν κρᾶσιν ἐξ ἀρχῆς κεκραμένον, ἔν τε χωρίῳ καὶ ταὐτῷ χρώμενον, οὐ μείζων μόνον, ἀλλὰ καὶ πολὺ μείζων, ὁ τοῦ τοιούτου ἀνδρὸς σφυγμὸς γένοιτ' ἄν. ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ φυσικῇ κράσει μείζων ἁπλῶς, οὐ μὴν πολλῷ μείζων γένοιτ' ἄν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἀπὸ τῶν οἰκείων ἐπιτηδευμάτων ἑκατέρῳ προσέρχεται διάφορον, ἡ μὲν γὰρ ἀταλαίπωρον, ὁ δὲ, ἐν πόνοις πλείοσι διαιτᾶται, πολύ δή τι θερμότερος ὁ ἀνὴρ οὕτω γίνεται, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς σφυγμοὺς πολλῷ μείζους ἴσχει τῆς γυναικός. πρόσκειται δὲ, τὸ ἐπίπαν, ἐν τῇ ῥήσει τοῖς εὐφυεστέροις τῶν εἰσαγομένων οἷον κέντρον τι διεγεῖρόν τε καὶ παρορμοῦν ἐπὶ τὴν ἔρευναν ἁπάσης τοῦ πράγματος τῆς φύσεως. εὐθύς τε καὶ περὶ τῆς κατὰ φύσιν ἐν ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ διαφορᾶς. ἐννοήσουσί τε καὶ πάντ' ἐπιβλέψουσι, τὸ, κατὰ πάντα ζῶα γένος ἄῤῥεν ὡς ἰσχυρότερον ἐστὶ τοῦ θήλεος. καὶ ὡς τῷ μὲν θήλει τὸ κύειν τε καὶ θηλάζειν, καὶ ὅλως ἐκτρέφειν τὰ γεννηθέντα κατὰ φύσιν, τῷ δ' ἄῤῥενι, τό, τε τροφὰς ἐκπορίζειν αὐτοῖς καὶ ὑπερμαχεῖν ἐπιβουλευομένοις, ἐξ ὧν εἴσονται τὴν μὲν ὡς ἄῤῥενος ἀεὶ πρὸς θῆλυ διαφορὰν, μείζονας ἁπλῶς τοὺς σφυγμοὺς ἐργαζομένην, τὴν δ' ὡς ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα πολλῷ μείζονας. οὕτω δὲ καὶ σφοδροτέρους μὲν ἁπλῶς ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει τοὺς τῶν ἀῤῥένων σφυγμούς, πολὺ μέντοι σφοδροτέρους τοὺς τῶν ἀνδρῶν παρὰ τὰς γυναῖκας, ὅτι τοῖς μὲν αὐξάνεσθαι τὸν φυσικὸν τόνον ἐν τοῖς πόνοις ἀνάγκη, ταῖς δ' ἀργούσαις, ἐκλύεσθαι. εἰ δὲ καὶ μηδὲν τούτων αὐτός τις ἐξεύροι σαφῶς, ἀλλ' εἰς ὑπόνοιάν γε αὐτῶν ἀφίκοιτ' ἂν ζητῶν, ἢ τοὔσχατόν γε

οἷ δή τινος ὧν ἐπιθυμεῖ μὲν εὑρεῖν, οὐδέπω δ' εὕρηκεν, ἤδη τὸν διδάξαι δυνάμενον ἀφικόμενος. τάχιστά τε ἂν
οὕτω μάθοι, καὶ μάλιστα μνημονεύσειεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως, ἡ δὲ ῥώμη τῆς δυνάμεως ἣ τοῖς ἄρρεσιν ὑπάρ-
χει, δοίη ἄν τι καὶ αὐτὴ τοῖς σφυγμοῖς μεγέθους. ὡς οὐ μόνον διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας, ἀλλὰ καὶ διὰ
τὴν ῥώμην, οἱ τῶν ἀρρένων σφυγμοὶ μείζους γίνονται. δέδεικται γὰρ οὖν καὶ τοῦτ' ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ, τὸ,
ταῖς εὐρώστοις δυνάμεσι τοὺς μεγάλους σφυγμοὺς οἰκείους ὑπάρχειν. ἆρ' οὖν ταύτῃ μόνον ἄνδρες γυναι-
κῶν εἰς σφυγμῶν αἰτίας διαλάττουσιν, ἢ καὶ τὸ περὶ τῆς ἕξεως τοῦ σώματος τοῖς ἑκατέροις πάμπολυ προσέρ-
χεται. τοῖς μὲν γὰρ ὅλον σῶμα εὔπνουν τε καὶ καθαρὸν, καὶ ἀπέριττον, καὶ ἀθλιπτον. ταῖς δὲ τἀναντία, στε-
ναὶ μὲν αἱ μεταξὺ τῶν ἀγγείων χῶραι, πιμελῆς αὐτῆς καὶ σαρκὸς μαλακῆς, καὶ τινων φλεγματωδῶν περιτ-
τωμάτων καταλαμβανόντων, πυκνόν τε τε καὶ δύσπνουν τὸ σῶμα καὶ τινες συστάσεις πολλαχόθι τοῦ σώματος
10 ἀργῶν καὶ παχέων καὶ ἀπέπτων ὑγρῶν, ὑφ' ὧν ἁπάντων θλίβεσθαί τε καὶ στενοχωρεῖσθαι τὰς ἀρτηρίας αὐτῶν
ἀναγκαῖον, ὥσας καὶ φύσει πολὺ τοῖς ὄγκοις ἐλάττους. ὥς τε πάντῃ πάντοθεν εἰς μικρότητα σφυγμῶν αὐτοῖς
παρεσκευάσθαι τὴν ἕξιν. ἐν δὲ μόνον εἰς τὸ μέγεθος ἐπιτήδειον ἔχουσαι τὴν μαλακότητα τῶν ὀργάνων, οὐδὲν οὐδ'
ἀπὸ ταύτης ὀνίνανται. πρῶτον μὲν ὅτι πλείω τε καὶ ἰσχυρότερα τὰ τῆς μικρότητος αἴτια γίνεται. δεύτερον δ' ὅτι
πολλὴ μὲν ἡ παρ' ἐκείνοις διαφορὰ τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὰς γυναῖκας. ἐλαχίστη δ' ἡ διὰ τὴν μαλακότητα τῶν ὀρ-
γάνων. οὐ γὰρ οὕτω ξηρότερον λέγεται τὸ τῶν ἀνδρῶν σῶμα, τοῖς τῶν γυναικῶν παραβαλλόμενον, ὡς ἂν εἰ
τύχοι λίθος τις εἴη πηλοῦ ξηρότερος, οὐδ' ἂν εὕροις ἐν αὐτοῖς τοῖς χιτῶσι τῶν ἀρτηριῶν πολλὴν τὴν
ὑπεροχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἀνδρῶν ὄργανον, οὕτως ἔχει κατασκευῆς ὡς εὐπειθὲς εἶναι πρὸς τὴν ἐνέρ-
γειαν. εἰ δὲ καὶ μεγάλη τις ἦν ὑπεροχὴ, καὶ πολλῷ τὸ τῆς γυναικὸς ὄργανον ὑπῆρχε μαλακώτερον, αὐτὸ δὴ
τοῦτο μικροτέρους ἂν εἰργάσατο τοὺς σφυγμούς. ἔνθα μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι τὸ βαρῦνον, ἢ θλῖβον, ἢ στενοχω-
20 ροῦν. ἐνταῦθα τὸ μαλακώτερον ὄργανον. ἐπιτηδειότερον εἰς μέγεθος διαστολῆς. ἔνθα δ', ὡς ἔμπροσθεν ἐπὶ
τῆς γυναικείας ἕξεως ἐρρέθη, τὰ θλίβοντα καὶ βαρύνοντα καὶ στενοχωροῦντα πολλὰ, ἐνταῦθα τὸ μαλα-
κώτερον ὄργανον ἀφυέστερον εἰς τὴν διαστολὴν, ὡς ἂν ἔχον ὑπὸ πάντων τῶν λυπούντων νικώμενον. ὅτι μέντοι ταῦ-
τα πάντα περὶ τῶν ἄριστα μὲν κατεσκευασμένων σωμάτων, οἰκείως δὲ ταῖς κατασκευαῖς διαιτωμένων λέ-
γεται, δῆλον μὲν, κἀξ ὧν ἤδη προειρήκαμεν. ὁ μέντοι σύμπας καὶ τέλειος ὑπὲρ αὐτῶν λόγος ὁ μετὰ ἀπο-
δείξεως περαινόμενος, ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαγνώσεως γέγραπται. ὅς τε κἀκείνην τὴν
πραγματείαν ἀναγνωστέον ἐστὶ τοῖς ὀρθῶς μέλλουσι μετιέναι τὰ περὶ τοὺς σφυγμούς. καὶ μέντοι καὶ περὶ τοῦ
ταχέως σφυγμοῦ διὰ τοῦ τρίτου τῶν ὑπομνημάτων ἐκείνων ἀποδέδεικται, πηλίκον ἁμαρτάνουσιν οἱ πλεῖ-
στοι τῶν ἰατρῶν εἰς τὴν διάγνωσιν αὐτῶν, τὸν βραχύχρονον, εὐθὺς καὶ ταχὺν εἶναι νομίζοντες. ἀμέλει καὶ τὸν τῆς
γυναικὸς σφυγμὸν, ἕνεκα γάρ τοι τῶν νῦν προκειμένων, ἐμνημόνευσα τῶν ἐν ἐκείνοις ἀποδεδειγμένων, ἱκα-
30 νῶς ταχὺν εἶναι νομίζουσιν. ὁ δ' ἐστὶ μὲν θάττων, οὐ μὴν ἀξιολόγῳ γέ τινι καὶ μεγάλῃ διαφορᾷ τοῦ τῶν ἀρρέ-
νων ὑπερέχει. τὸ μὲν οὖν ἀληθὲς τοῦτο, καὶ γέγραπται καλῶς τοῖς εἰσαγομένοις, βραχεῖ βραδύτερος ὁ
τῶν ἀνδρῶν εἶναι σφυγμὸς τοῦ τῶν γυναικῶν. οὐ μὴν ἥ γ' αἰτία πρόσκειται, καθάπερ οὐδ' ἄλλῳ τινὶ τῶν ἐκεῖ
γεγραμμένων. ἀλλὰ νῦν εἰρήσεται. ὅσον μὲν ἤδη τῷ καὶ τὴν δύναμιν ἀρρωστοτέραν εἶναι καὶ τὴν θερμασίαν
ἐλάττονα τὴν τῶν γυναικῶν, ἐχρῆν καὶ τὸν σφυγμὸν εἶναι βραδύτερον, ἀμφοτέροις γοῦν τοῖς εἰρημένοις αἰτίοις
οἰκεῖος ὁ τοιοῦτος ἐδείχθη, ἀλλ' ἐπεὶ πολλῷ μικρότερός ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ τῆς χρείας οὐχ ἱκανῶς πλη-
ροῦται προσθήσειν ὅσον δύναται τῷ τάχει. τοῦτο γὰρ ὁ πρῶτος λόγος ἔδειξεν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, καὶ ὅστις
οὐ μέμνηται τῶν ἐν ἐκείνῳ γεγραμμένων, μάτην καὶ τούτοις ἐντυγχάνει. εἰ μὲν οὖν τὸ προσιὸν τοῦ τάχους το-
σοῦτον ἦν, ὡς αὐτάρκως ἅπασαν τὴν χρείαν πληροῦν, οὐδὲν ἂν ἔδει πυκνότητος. ἐπεὶ δὲ πολλῷ μὲν ἀπολεί-
πεται τῆς χρείας ἡ ἐνέργεια διὰ τὴν μικρότητα τῆς διαστολῆς, βραχὺ δ' ἐπωφελεῖται διὰ τὸ τάχος, ἀναγ-
40 καῖον ἤδη πυκνὸν ἀξιολόγως γενέσθαι τὸν σφυγμὸν, καὶ γὰρ καὶ τοῦτο διὰ τοῦ πρώτου δέδεικται λόγου. γυ-
ναῖκες μὲν οὖν ἀνδρῶν, οὕτω διαφέρουσι τοῖς σφυγμοῖς, τὸ δ' ἄρρεν βρέφος τοῦ θήλεος ἀνάλογον μὲν, οὐ μὴν
πάντῃ γε ὡσαύτως, ἀλλ' ὡς ἔμπροσθεν εἴπομεν. ἁπλῶς γὰρ μείζονα καὶ σφοδρότερον καὶ ἀραιότερον, οὐκέ-
τι δὲ καὶ πολλῷ τὸν σφυγμὸν ἔχει τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος. περὶ μὲν δὴ τούτων ἀρκεῖ καὶ ταῦτα. μεταβῶμεν
δ' ἤδη τὴν ἑξῆς ῥῆσιν περὶ τῆς κατὰ τὴν κρᾶσιν διαφορᾶς διδάσκουσαν. Οἱ δὲ φύσει θερμοὶ, μείζονα μὲν
» καὶ ὠκύτερον καὶ πυκνότερον πολλῷ. σφοδρότερον δὲ οὐ πολλῷ. Καὶ οὗτος ὁ λόγος ἐν ἑαυτῷ περιέ-
» χει ζήτημα μέγιστον, ὃ μή δ' ἐπιβάλλειν τις δύναται τὴν διάνοιαν τῶν εἰσαγομένων, εἰ μὴ πάνυ συνετὸς ὑπάρ-
χει. τῶν γὰρ φύσει θερμῶν, τοὺς κατὰ ὑγροὺς εἶναι λέγουσι, τοὺς δὲ ξηρούς, ἐχρῆν οὖν οὐχ ἁπλῶς εἰρῆσθαι
τῶν φύσει θερμῶν τοὺς σφυγμοὺς, ἀλλὰ πρότερον μὲν τῶν μεθ' ὑγρότητος. δεύτερον δὲ τῶν μετὰ ξηρότητος. οὐ
γὰρ δὴ πάντες οἱ θερμοὶ φύσει τοὺς αὐτοὺς ἔχουσι σφυγμοὺς, ἀλλὰ καὶ τέτταρες τινὲς εἰσὶν, εὔκρατοι μὲν, ὅσον
50 ἐφ' ὑγρότητι καὶ ξηρότητι, δύσκρατοι δ' ὅσον ἤδη θερμότητι. καὶ ὡς οὐκ ὀρθῶς αὐτοὺς παρεῖδον, ὅσοι πρὸ
ἡμῶν διείλοντο τὰς κράσεις, ἀποδέδεικται διὰ τῶν γραφέντων ἡμῖν περὶ κράσεων ὑπομνημάτων, τούτους
δὴ καλεῖν ἔθος ἐστὶ θερμοὺς, τοὺς τῶν τεττάρων δυνάμεων, μίαν μόνην ταύτην ὑπὲρ τὰς ἄλλας ἔχοντας.
οὗτοι τοίνυν εἰς ὅσον θερμότεροι τῶν εὐκράτων εἰσὶν, εἰς τοσοῦτον καὶ μείζονας καὶ ὠκυτέρους καὶ πυκνοτέρους
ἔχουσι τοὺς σφυγμοὺς, καὶ ἡ αἰτία πρόδηλος τοῖς μεμνημένοις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ γεγραμμένων. ἀλ-
λὰ διὰ τί σφοδροτέρους οὐ πολλῷ τοὺς τοιούτους εἴπομεν σφυγμούς; καίτοι γ' ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῆσδε τῆς
πραγματείας ἀποροῦντες, εἰ δύναται γενέσθαι σφοδρότερος ὁ σφυγμὸς, ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν δύναμιν εἰς
ῥώμην ὠφεληθῆναι. ὅτι τοῖς εἰσαγομένοις οἱ τοιοῦτοι πάντες σφυγμοὶ σφοδρότεροι φαίνονται. παράκειται
γάρ πως ὁ ταχὺς ἅμα καὶ μέγας σφυγμὸς, κατά γε τὴν ἀδιάρθρωτον φαντασίαν τῷ σφοδρῷ ὥστε καὶ τινες

καὶ αὐτῶν τὰ συγγράμματα καταλελοιπότων ἡμῖν ἰατρῶν, οὐδ᾽ ἄλλον τινὰ σφοδρὸν ἔφασαν εἶναι σφυγ-
μὸν, ἢ τὸν ἐκ μεγέθους τε καὶ τάχους σύνθετον, οὔκουν ἐχρῆν τοῖς εἰσαγομένοις κινεῖν τηλικαῦτα ζητήματα.
συμφθείρει γὰρ αὐτοῖς ἐνταῦθα πολλῶν τὸ ἀδιόριστόν τε καὶ συγκεχυμένον μᾶλλον τοῦ διηρθρωμένου, ὅταν γε βα-
θείας τοῦτο δέηται θεωρίας, καὶ λόγων μακρῶν, καὶ χρόνου πολλοῦ, ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῆς δὲ τῆς
πραγματείας, αὐτάρκως περὶ τούτου διειλεγμένοι, μέλλοντες δὲ κἀν τοῖς ἑξῆς, ὅταν ὁ περὶ τῶν ῥυθμῶν
ἀφίκηται λόγος, αὖθις ἐρεῖν τι, κατὰ μὲν τὸ παρὸν ἐνταῦθοῖ καταπαύσομεν τὴν ἐξήγησιν. ἐφεξῆς δ᾽ ἤδη
λέξιν προχειριούμεθα. Οἱ δ᾽ ἰσχνότεροι μείζονα μὲν καὶ ἀραιότερον πολλῷ, σφοδρότερον δ᾽ ὀλίγῳ.
πάλιν ἐνταῦθα τοὺς ἰσχνοτέρους ἀκουστέον ἄνευ τινὸς ἄλλης διαθέσεως. εἰ γὰρ ἤτοι τῆς κράσεως ὑπαλλαγείσης,
ἢ τῆς δυνάμεως, ἢ διά τι πάθος ἰσχνότερος γένοιτο, σύνθετος ἡ ῥοπὴ τῶν σφυγμῶν ἔσται, καὶ οὐκ ἔτι διὰ
10 μόνην τὴν ἰσχνότητα. ἰσχνότης οὖν αὐτὴ μόνη κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον, εὐρυτέρας μὲν τὰς χώρας τῶν ἀρ-
τηριῶν ἐργαζομένη, κουφότερα δὲ τὰ ἐπικείμενα σώματα, μέγεθος ἱκανὸν προσδίδωσι τοῖς σφυγμοῖς, ἔνθα
δ᾽ ἂν ἴσης τῆς χρείας μενούσης αὐξάνεται τὸ μέγεθος, ἀραιοτέρους ἐνταῦθα ἀναγκαῖον γίνεσθαι τοὺς σφυγ-
μοὺς, εἰς τοσοῦτον εἰς ὅσον καὶ μείζονας. μείζους δ᾽ ἦσαν πολλῷ. γένοιτ᾽ ἂν οὖν οὕτω καὶ ἀραιότεροι πολλῷ.
σφοδρότεροι δὲ τοσοῦτον φανοῦνται, ὅσῳ διὰ λεπτοτέρων ὁμιλοῦσι τοῖς ἁπτομένοις σωμάτων. οὔκουν τῷ προσ-
κτᾶσθαι τινὰ τόνον, ἀλλὰ τῷ μᾶλλον ὃν ἔχουσιν ἐνδείκνυσθαι, τοιοῦτοι φαίνονται. περὶ δὲ τάχους καὶ βρα-
δυτῆτος, οὐδὲν ὑπὲρ αὐτῶν εἴρηται, οὐδὲν γὰρ οὐδέτερον τούτων ἐκ τῆς ἰσχνότητος προσλαμβάνουσιν, ἀλλ᾽ ὡ-
» σαύτως ἔχουσι τοῖς βραχυτέρους, ὅταν καὶ ῥώμης καὶ χρείας αὐτοῖς ὡσαύτως ἔχωσιν. ἑξῆς δὲ περὶ τῶν ἡλικιῶν
» ὧδέ πως γέγραπται. Τρέπονται δὲ κατὰ μὲν τὰς ἡλικίας ὧδέ πως. ὁ μὲν τοῦ νεογενοῦς παιδίου πυκ-
» νότατος. ὁ δὲ τοῦ γέροντος ἀραιότατος. οἱ δ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ πάντες, ἀνάλογον. ἐφ᾽ ὅσον ἂν ἢ παιδίου ἢ γέροντος
20 ἐγγύτεροι τυγχάνουσιν ὄντες. ὡσαύτως δὲ τάχιστος μὲν ὁ τοῦ παιδός. βραδύτερος δ᾽ ὁ τοῦ γέροντος. οἱ δὲ τῶν
» ἄλλων ἡλικιῶν ἐν τῷ μεταξύ. πολλῷ δὲ μείζων ἡ κατὰ τὴν ἀραιότητα διαφορὰ γέροντος πρὸς παιδίον, τῆς κα-
» τὰ τάχος. ἐν δὲ τῇ κατὰ σφοδρότητα καὶ μέγεθος διαφορᾷ, μέγιστος μὲν ὡς ἐν ἡλικίαις ὁ τῶν ἀκμαζόντων.
» μικρότατος δὲ ὁ τῶν γερόντων. μέσος δὲ βραχεῖ μείζων ὁ τῶν παιδίων. καὶ σφοδρότατος μὲν, ὁ τῶν ἀκμα-
ζόντων. ἀμυδρότατος δὲ ὁ τῶν γερόντων. μέσος δ᾽ αὐτῶν ὁ τῶν παιδίων. Ὅτι πυκνότης καὶ ἀραιότης
σφυγμῶν κατὰ διπλοῦν νοεῖται τρόπον, ἑτέρως μὲν ὑπὸ τῶν καὶ τῆς συστολῆς αἰσθάνεσθαι λεγόντων, ἑτέ-
ρως δ᾽ οἷς ἀναίσθητος αὕτη, σαφέστερον μὲν ἐν τοῖς περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν σφυγμῶν εἴρηται λόγοις οὐ μὴν
ἀλλὰ, καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ βιβλίῳ τῷ τοῖς εἰσαγομένοις γεγραμμένῳ δεδήλωται, καὶ ἠξιοῦμεν γε αὐ-
τοὺς ὡς ἐπ᾽ ἀναισθήτῳ πρότερον γυμνάσασθαι τῆς συστολῆς. ἔστι μὲν οὖν ἀκριβέστερόν τε ἅμα καὶ μακρῷ χρησι-
μώτερον, ἐν τῷ τῶν ἠρεμιῶν ποσῷ συνίστασθαι νομίζειν τοῦτο τὸ γένος τῶν σφυγμῶν, οὕτω γὰρ ἡμῖν καὶ τὰ
30 κατὰ τοὺς ῥυθμοὺς εἰς ἀκριβῆ διάγνωσιν ἀφίξεται. ἀλλ᾽ ἐπεὶ τοὔμπαλιν αἱ διαθέσεις αἱ πυκνὸν, ἢ ἀραιὸν ἐρ-
γαζόμεναι, τὸν σφυγμὸν ἑκατέραις αὐτῶν ταῖς αἱρέσεσι τοιοῦτον φαίνεσθαι ποιοῦσιν, εἴη ἂν καὶ ὁ τῆς αἰτίας λογι-
σμὸς κοινὸς ἀμφοῖν. ἀλλ᾽ ἄμεινον αὐτὸν ἐνταῦθα τὸ ἀληθέστερον ἀνάγοντας, κατ᾽ ἐκεῖνο προϊέναι τῷ λόγῳ, τῆς γε
νῦν δὴ προκειμένης ἡμῖν πραγματείας μηκέτι τῶν εἰσαγομένων στοχαζομένης, ἀλλ᾽ ἅπαν τὸ ἀληθὲς ἐκ δι-
δασκούσης. οἱ τοίνυν παῖδες ἔχοντες μὲν καὶ τὸ θερμὸν οὐκ ὀλίγον, οὐδὲ τῆς ἐμψυχούσης αὐτὸ χρῄζουσιν οὐσίας ὀλίγης.
καὶ διὰ τοῦτο μεγάλων δέονται τῶν σφυγμῶν, ἔχοντες δὲ καὶ τὴν τῶν χυμῶν δαπάνην πλείστην, ὡς ἂν οὐκ εἰς
θρέψιν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς αὔξησιν ὑπηρετοῦσαν, ἐν ταῖς κατεργασίαις αὐτῶν ἀναγκαίως ἀθροίζουσιν ἐν ὅλῳ τῷ
σώματι πλῆθος ἀτμωδῶν τε καὶ ὡς ἂν εἴποι τις λιγνυωδῶν περιττωμάτων, ὥστε καὶ διὰ ταῦτα τῆς συστολῆς
τῶν ἀρτηριῶν δέονται μεγίστης, καὶ μὴν καὶ τὴν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος οὐσίαν τρέφεσθαι μόνον, ὡς τοῖς τελεί-
οις, ἀλλὰ καὶ συναυξάνεσθαι τοῖς ὀργάνοις ἀναγκαῖον. ὥστε καὶ διὰ ταύτην μειζόνων δεήσονται τῶν δια-
40 στολῶν. καὶ σχεδὸν εἰς ἴσον ἥκει τοῖς βρέφεσιν ἡ τοῦ συστέλλεσθαι τὰς ἀρτηρίας χρεία τῇ τοῦ διαστέλλεσθαι. πλεῖ-
στα μὲν γὰρ τὰ περιττώματα, καὶ διὰ τοῦτο μεγίστης δεόμενα τῆς συστολῆς. τὸ θερμὸν δ᾽ εἰ καὶ μὴ πλεῖστον ἁπλῶς
ἀλλά τοι καὶ διὰ τὴν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος αὔξησιν, εἰς ἴσον ἥκει τῇ τοῦ πλείστου χρείᾳ θερμοῦ τῆς διαστο-
λῆς αὐτοῖς. ὅσον γὰρ τῶν νεανίσκων ἀπολείπεται τοῦ πλεονάζοντος ἐν ἐπικτήτῳ θερμότητι, τοῦτο ἐκ τῆς
διὰ τὸ πνεῦμα χρείας προσέρχεται. μεγίστων οὖν ἅμα καὶ ταχίστων οἱ παῖδες ἀμφοτέρων χρῄζουσι τῶν κινήσεων
καὶ διὰ τὸ ἐλλιπὲς τῆς χρείας ἐστὶν ἐπ᾽ αὐτῶν ἡ ἐνέργεια. καὶ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα ταχεῖς εἰσιν καὶ μεγάλοι,
ἀλλ᾽ οὐδέπω τῆς χρείας ἀξίως. ἀναγκαῖον οὖν ἐν τούτῳ πυκνὰς γίνεσθαι τὰς κινήσεις. ἐνταῦθα δὲ τῶν γερόντων ἐναν-
τία πάντα, τὸ μὲν θερμὸν ὀλίγον. ἀνάλογον δὲ τούτῳ, καὶ ἡ τῶν οἷον αἰθαλωδῶν περιττωμάτων γένεσις. καὶ
ἡ τοῦ πνεύματος τοῦ ψυχικοῦ θρέψις, ὥστε ἐναντίους αὐτοὺς εὔλογον εἶναι. καὶ τοὺς σφυγμοὺς μικροὺς, καὶ βραδεῖς, καὶ
ἀραιούς. ἀναμνησθῆναι δ᾽ ἐνταῦθα χρὴ τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν εἰρημένων, ἵν᾽ ἴδωμεν
50 ἐκ τίνος ἀπατώμενοι πολλοὶ τῶν ἰατρῶν, μικροὺς ὑπέλαβον εἶναι τοὺς τῶν παιδίων σφυγμοὺς, καίτοι μεγάλοι
μὲν εἰσὶν, εἰ τοῖς ὄγκοις τῶν ἀρτηριῶν αὐτοὺς παραβάλλοις μικροὶ δὲ, εἰ κατὰ τὴν πρόχειρον ἐξετάζοις φαν-
τασίαν, τουτέστιν εἰ τὸ ποσὸν τῆς διαστάσεως μόνον ἐν αὐτοῖς σκοποῖο, τοῖς τῶν ἀκμαζόντων παραβάλλων. οὐ
μὴν μεγίστους γ᾽ ἔχουσιν οἱ παῖδες τοὺς σφυγμοὺς, οὐδ᾽ εἰ πρὸς τοὺς ὄγκους τῶν ἀρτηριῶν ἐξετάζοις αὐτούς. τὸ γὰρ
μήτε τὴν δύναμιν ἥκειν εἰς ἄκρον ῥώμης αὐτοῖς καὶ τὸ στενοχωρεῖσθαί τε καὶ θλίβεσθαι τοὺς χιτῶνας τῶν ἀρτη-
ριῶν ἔτι μαλακοὺς ὄντας, ἀφαιρεῖται πολὺ τῆς μεγίστης διαστολῆς. ὅμως μὴν ἔτι τηλικοῦτος ἐστὶν αὐτοῖς ὁ
σφυγμὸς, ὡς ὑπὲρ τὸν μέσον ὑπάρχειν. τῷ τάχει δ᾽ ὡσαύτως ἔχει κατά τε τὴν διαστολὴν καὶ συστολὴν, ὅτι
καὶ ἡ χρεία τῶν κινήσεων ἀμφοτέρων ἴση, οὐχ ὥσπερ ἐνταῦθα τῶν γερόντων, εἰς ὅσον γὰρ ἡ τοῦ συστέλλεσθαι
χρεία λείπεται τῆς τοῦ διαστέλλεσθαι, εἰς τοσοῦτον καὶ ἡ συστολὴ τῆς διαστολῆς ἐστὶ βραδυτέρα, λείπεται δ᾽ αὖ

λόγως τοῖς πρεσβύταις, ὅτι βραχὺ παντελῶς, ἢ οὐδὲν ἐκ τῆς τῶν χυμῶν συγκαύσεως γίνεται περίττωμα
διὰ τὴν ἀρρωστίαν τοῦ θερμοῦ. καὶ ὅτι μήτε ἀξιολόγως τρέφονται, μήτε ὅλως αὔξονται. ἡ μέντοι τοῦ δια-
στέλλεσθαι χρεία, καὶ εἰ μὴ μεγάλη, μέτριος γοῦν ἔτι μένει τοῖς πρεσβύταις. ῥιπίζεσθαι μὲν γὰρ δεῖται τὸ ἔμ-
φυτον θερμὸν, καὶ τρέφεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ψυχικόν. πολὺ δὲ πλείων ἡ εἰς ἀραιότητα ῥοπὴ τῶν γερόντων
τῆς εἰς βραδυτῆτα, διὰ τὸ τὴν χρείαν τῶν σφυγμῶν οὐ μόνον καὶ πληροῦσθαι τελέως ὑπὸ τῆς ἐνεργεί-
ας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ἐκλελύσθαι παντελῶς. μακροτάτην οὖν εὔλογον ἐν τούτῳ γίνεσθαι τὴν
ἡσυχίαν. ὥσπερ γε καὶ ὅτ' οὐκ ἐκπληροῦτο μετὰ τοῦ μεγάλως ηὐξῆσθαι, συνεχεῖς ἠνάγκαζεν εἶναι τὰς κινήσεις.
ὅτι γὰρ ἐπὶ τῶν βρεφῶν οὐκ ηὔξηται μόνον εἰς ἔσχατον ἡ χρεία τῆς γενέσεως τῶν σφυγμῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς
μεγίστης διαστολῆς, ἣ μόνη τάχ' ἂν ἐπλήρωσε τὴν χρείαν, οὐκ ὀλίγον ἀφῄρηται, πρότερον εἴρηται, τοσοῦτον εἶναι τὸ
10 ἀφαιρούμενον εἰπόντων ἡμῶν, ὅσον ἥ τε δύναμις ἀπολείπεται τῆς ἄκρας ῥώμης καὶ βαρύνεται καὶ στενοχωρεῖται τὰ
ὄργανα μαλακὰ δι' ὑγρότητα τοῖς τηλικούτοις ὄντα. καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτ' ἔμπροσθεν εἴπομεν, ὡς αἱ μαλα-
κότητες τῶν ὀργάνων, αἱ μὲν χωρὶς τοῦ θλίβεσθαι καὶ βαρύνεσθαι καὶ στενοχωρεῖσθαι, μεγέθεσι σφυγμῶν συν-
τελοῦσιν, αἱ δὲ σὺν τούτοις μικρότητες, καὶ μάλισθ' ὅταν ἡ δύναμις ἐνδεέστερον ἔχῃ τόνου. εἰς ὅσον δὲ μετα-
πέπτωκεν ὁ τῶν γερόντων σφυγμὸς ἐκ τῆς τῶν παιδίων πυκνότητος εἰς ἀραιότητα, σχεδὸν εἰς τοσοῦτο καὶ ἡ
τῆς συστολῆς κίνησις ἐκ τοῦ τάχους εἰς τὴν βραδυτῆτα, καὶ ἡ αἰτία πρόδηλος. εἴ γε δὲ τελέως ἐκλελύσθαι
τὴν χρείαν τῆς συστολῆς ἐν ταῖς τοιαύταις ἡλικίαις ὀρθῶς ἐλέγομεν, οὐ μὴν εἴ γε τῆς διαστολῆς χρεία τελέως
ἀπόλωλεν, ὡς καὶ τοῦτ' ἐδείξαμεν. ὅθεν ἧττον ἐστὶν ἡ ἐν ταύτῃ κίνησις βραδεῖα τῆς ἐν τῇ συστολῇ. ταύτης δ' ἦν
» διαγνωστικὸς ὁ εἰσαγόμενος μόνης. ὡς εὐλόγως ἐρρήθη πλείων ἡ κατὰ τὴν ἀραιότητα διαφορὰ γέροντος πρὸς
» παιδίον τῆς κατὰ βραδυτῆτα. ἀλλὰ νῦν γε τὸ λεῖπον πᾶν ἤδη προσδιώρισται, περί γε αὐτῆς ταύτης τῆς διαφο-
20 ρᾶς, καὶ προσέτι τῆς κατὰ τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις ῥυθμοὺς μεταβολῆς, ὑπὲρ ὧν ἀσαφέστερον ἦν νομίσαντες, ἢ κατὰ
τοὺς εἰσαγομένους τὸν λόγον, οὐδὲν εἰρήκειμεν. ὡς γὰρ περὶ τῆς πυκνότητος, οὕτω καὶ περὶ τῶν ῥυθμῶν διτταὶ γε-
γόνασιν αἱρέσεις, τῶν μὲν δὴ μηδόλως αἰσθάνεσθαι λεγόντων τῆς συστολῆς, τὸν τῆς διαστολῆς χρόνον τῷ λοιπῷ
παντὶ παραβαλλόντων, ὃς οὐκ ἐκ τῆς συστολῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν δυοῖν ἠρεμιῶν σύγκειται. τῶν δὲ καὶ
ταύτης αἰσθάνεσθαι φασκόντων ἐν τοῖς τῶν κινήσεων χρόνοις τοὺς ῥυθμοὺς συνιστάντων. ὅσῳ δὲ ἀκριβεστέρα ἥδε ἡ
αἵρεσις, καὶ εἰς τὰς προγνώσεις χρησιμωτέρα, δῆλον ἔσται πολὺ μᾶλλον ἐν τῇ μελλούσῃ γράφεσθαι πραγμα-
τείᾳ, οὐκ ἄδηλον δ' οὐδὲ νῦν ἐστιν, εἰ μὴ παρέργως τις ἤκουσε τῶν εἰρημένων. ἐκ τῶν αὐτῶν δὲ, καὶ τὰς ἐν ταῖς
ἡλικίαις διαφορὰς τῶν ῥυθμῶν, παρ' ἥν τινα γίγνονται τὴν αἰτίαν, ἐξευρίσκειν οὐδὲν ἔτι χαλεπόν. ἐπειδὴ
γὰρ πλείστη μὲν ἑκατέρας τῶν κινήσεων τῆς ἀρτηρίας χρεία τοῖς βρέφεσιν, ἐλαχίστη δὲ τοῖς γέρουσιν, ὁ δ' ἐν
τῷ μεταξὺ χρόνος πᾶς τῶν ἡλικιῶν ἐκλύει μὲν ἀμφοτέρας τὰς χρείας, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῆς συστολῆς, εὐλό-
γως ὅσῳ περ ἂν ἀποχωρῶσι τῶν βρεφῶν ὡς ἐπὶ τοὺς γέροντας, ἀμφοτέρας μὲν ἕξουσιν ἀεὶ τὰς κινήσεις βρα-
30 δυτέρας, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῆς συστολῆς. ἐκ τούτων δὲ αἱ κατὰ τὰς ἡλικίας γίνονται τῶν ῥυθμῶν διαφοραὶ,
περὶ ὧν ἐπὶ πλέον ἐροῦμεν ἐν τοῖς περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν προγνώσεως ὑπομνήμασιν. ἀλλὰ καὶ διότι σφο-
δρότατος μὲν ὁ τῶν ἀκμαζόντων, ἀμυδρότερος δ' ὁ τῶν γερόντων, εὔδηλον. ἰσχυροτάτη μὲν γὰρ ἡ δύναμις ἐν τοῖς
ἀκμάζουσιν, ἀσθενεστάτη δ' ἐν τοῖς γέρουσιν. οὕτω δὲ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡλικίαις, ὡς ἂν ἰσχύος ἔχωσιν ἢ ἀσθενείας οἱ
» σφυγμοὶ διοίσουσιν ἀμυδρότητί τε καὶ σφοδρότητι. Κατὰ δὲ τὰς ὥρας ἦρος μὲν τὰ μέσα, μεγίστους
» καὶ σφοδροτάτους, ὡς ἐν ὥραις, ταχεῖς δὲ καὶ πυκνοτάτους συμμέτρως, ὡσαύτως δὲ καὶ φθινοπώρου τὰ μέσα, προϊὸν
» δὲ τὸ μὲν ἔαρ ἀφαιρεῖ τι μεγέθους καὶ σφοδρότητος, προστίθησι δὲ τῷ τάχει καὶ τῇ πυκνότητι. καὶ τέλος
» ἡνίκα ἂν ἐπιλάβοι τὸ θέρος ἀμυδροὶ καὶ μικροὶ καὶ ταχεῖς καὶ πυκνοὶ γίνονται. τὸ δὲ φθινόπωρον προϊὸν ἁπάν-
» των ἀφαιρεῖ, μεγέθους, σφοδρότητος, τάχους, πυκνότητος. ὥστε τοῦ χειμῶνος ἐπελθόντος εἰς μικρότητα καὶ
40 ἀμυδρότητα καὶ βραδυτῆτα καὶ ἀραιότητα τετράφθαι. ἔοικε δὲ τὰ μὲν πρῶτα τοῦ ἦρος, τοῖς ὑστάτοις τοῦ
» φθινοπώρου. τὰ δ' ὕστατα τοῖς πρώτοις, καὶ τὰ μὲν πρῶτα τοῦ θέρους τοῖς ὑστάτοις τοῦ θέρους. τὰ δὲ τοῦ χει-
» μῶνος πρῶτα, τοῖς ὑστάτοις τοῦ χειμῶνος. ὡς ὅσα θέρους μέσου καὶ μέσου χειμῶνος ἴσον ἐφ' ἑκάτερον ἀφέστη-
» κεν, ὁμοίως τρέπειν. μέσον δὲ θέρος ἐστὶν, ἡ μὲν ὡσαύτως. ἡ δ' ἐναντίως ἔχει μέσῳ χειμῶνος. μικροὶ μὲν γὰρ καὶ
» ἀμυδροὶ καθ' ἑκάτερον· ὠκεῖς δὲ καὶ πυκνοὶ θέρους, καὶ βραδεῖς καὶ ἀραιοὶ χειμῶνος. οὐ μὴν οὕτως μικροὶ θέρους
» ὡς χειμῶνος. ἀλλ' ἧττον θέρους. οὐδ' οὕτως ἀμυδροὶ χειμῶνος ὡς θέρους. ἀλλ' ἧττον χειμῶνος. Καὶ τὰ κα-
» τὰ τὰς ὥρας εἰς τρεῖς ταύτας αἰτίας ἀνάγεται, τὴν χρείαν, τὴν δύναμιν, τὰ ὄργανα. παρὰ γὰρ τὸ διαφερόντως
ἔχειν ἕκαστον τούτων ἐν αὐτοῖς, καὶ αἱ τῶν σφυγμῶν ἀλλοιώσεις γίνονται, τοῦ μὲν οὖν ἦρος ἐν τοῖς μέσοις, εὐκρα-
τοτάτη κατάστασις ἐστὶ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος, ὅθεν καὶ τὰ σώματα ὑγιεινά. τούτου γὰρ ἀεὶ χρὴ μεμνῆσθαι
μάλιστα ἐφ' ὧν αὐτὸς ζῶν διάκειται, καὶ ταῖς δυνάμεσιν εὐρωστότατα καὶ ταῖς θερμασίαις εὐκρατότατα, καὶ
50 τοῖς ὀργάνοις ὄντα συμμετρότατα. ὡς ἂν μήθ' ὑγρότητι περιττῇ τεγγόμενα, μήθ' ὑπὸ ξηρότητος αὐχμοῦντα, μήθ'
οἷον πεφρικότα τε καὶ πεπηγότα τῷ κρύει, μήτ' οἷον ἐκλελυμένα τε καὶ παρειμένα τῷ θάλπει. ταῦτ' ἄρα καὶ οἱ σφυγ-
μοὶ μέγιστοί τε καὶ σφοδρότατοι γίνονται τοῖς ἄριστα κατεσκευασμένοις δηλονότι σώμασιν. Ὅτι γὰρ ἐπὶ
τῶν τοιούτων αἱ κατὰ τὰς ἡλικίας, καὶ ὥρας, καὶ χώρας, καὶ τὰ ἄλλα τὰ παραπλήσια, τροπαὶ τῶν σφυγ-
μῶν ἐγράφησαν τοῖς ἰατροῖς αὐτάρκως, ἐν ἄλλοις τε καὶ τῷ δευτέρῳ τε περὶ σφυγμῶν διαγνώσεως ἐπιδέδεικται.
ἀλλὰ καὶ ὅτι τοῖς οὕτως ἔχουσιν οἱ σφυγμοὶ μεγάλοι καὶ σφοδροὶ γενήσονται, διὰ τοῦ πρώτου δεδήλωται λόγου.
οὗτοι γὰρ οἰκεῖοι δυνάμεως ἐρρωμένης καὶ χρείας συμμέτρου, καὶ ὀργάνων κατὰ φύσιν ἐχόντων, ὡς εἴ γε τὰ τῆς
χρείας ἦν ἀμετρότερα, οὐ μεγάλοι μόνον καὶ σφοδροί. ἀλλὰ καὶ ταχεῖς ἂν ἐγίνοντο. καὶ εἰ ἐπὶ πλέον ἄμετρα ὡς μὴ
πληροῦσθαι πρὸς τῆς ἐνεργείας αὐτὴν, εὐθὺς ἄν τις καὶ εἰς πυκνότητα μεταβολὴ προσεγίγνετο. ἀλλ' ἐπεὶ τὰ

τῆς χρείας ἔχει συμμέτρως, οὔτ' εἰς τάχος, οὔτ' εἰς πυκνότητα γίνεταί τις ῥοπή. πρόσκειται δὲ τῷ λόγῳ τὸ, ὡς
ἐν ὥραις δεόντως. οὐ γὰρ ἁπλῶς μέγιστοι καὶ σφοδρότατοι τηνικαῦτα γίνονται, πολλῷ γὰρ αὐτῶν ἐν ταῖς
φύσεσιν ἕτεροι σφοδρότεροί τε καὶ μείζους εὑρίσκονται, ἀλλ' ὡς ταῖς ἄλλαις ὥραις παραβαλλόμενοι οἱ σφυγ-
μοὶ, τοιοῦτοι γίνονται μεσοῦντος τοῦ ἦρος. θέρους μὲν γὰρ ἐπιτείνεταί μὲν τὰ τῆς χρείας, ἐκλύεται δὲ τὰ
τῆς δυνάμεως. ὥστε διὰ μὲν ταύτην ἀφαιροῦσί τι τῆς εἰρημένης σφοδρότητος ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ μεγέθους, ἀλ
λ' ἔλαττον. ἡ γὰρ τῆς χρείας ἔπειξις προστίθησί τι. διὰ ταύτην δὲ τι καὶ τῷ τάχει καὶ τῇ πυκνότητι πρόσεισιν
ἀξιόλογον. χειμῶνος δ' αὖ πάλιν τἀναντία, ἢ τοῦ θέρους ἐστὶν, ἰσχυροτέρα μὲν ἡ δύναμις, πλὴν οὐκ εἰς τοσοῦ-
τον εἰς ὅσον ἦρος, ἐκλέλυται δὲ καὶ ἡ χρεία τῆς τῶν σφυγμῶν γενέσεως. ὅθεν ἀμυδροὶ μὲν μᾶλλον ἢ τοῦ ἦρος,
σφοδροὶ δὲ μᾶλλον ἢ τοῦ θέρους, οἱ ἐν τῷ χειμῶνι σφυγμοὶ, μέσοι πως ὄντες ἀμφοτέρων τῶν ὡρῶν, ὅτι καὶ ἡ
10 δύναμις ἐν τῷ μέσῳ, ἱκανῶς μέντοι μικροὶ, διὰ τὸ καὶ τὴν δύναμιν ἀπολείπεσθαί τι τῆς ἄκρας εὐρωστίας
καὶ τὴν χρείαν ἀξιολόγως ἐκλελύσθαι. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν ταύτην ἔκλυσιν, καὶ βραδεῖς, καὶ ἀραιοί. μεμνῆσθαι
δὲ χρὴ πάλιν κἀνταῦθα τῶν ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένων, ἃ δι' ἑτέρων ἐξηγησάμεθα. χρεία γὰρ αὐ-
τῶν ἐστιν ἐπί τε τῶν κατὰ κατὰ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς ὥρας, καὶ τὰς χώρας, καὶ τὰς καταστάσεις, καὶ πάν-
τα τὰ τοιαῦτα μεταβολῶν, ἵνα μή τις ἐναντίον με λέγειν αὐτῷ νομίσῃ. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος ἁπλῶς εἶπε,
τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ θερμὸν, ἀλλὰ τὸ ἔμφυτον προσέθηκεν, ὡς ἂν ἕτερον εἰδὼς θερμὸν ἐπίκτητον,
ᾧ πλεονεκτοῦσιν οἱ ἀκμάζοντες, εὔκρατον μὲν γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἄκρατον δὲ καὶ οἷον πυρῶδες ἤδη τὸ ἐπί-
κτητον. οὕτω δὲ καὶ αἱ κοιλίαι φησὶ χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει. οὐχ ἁπλῶς οὖν οὐδὲ αὗται θερ-
μόταται ἀλλὰ τῷ ἐμφύτῳ θερμῷ. ἐν δὲ τῷ θέρει τούτου μὲν ἥκιστα μετέχουσι, κρατεῖ δ' ἐν αὐταῖς τὸ ἐπίκτη-
τόν τε καὶ αὐχμῶδες θερμὸν, ὃ συντήκει μᾶλλον, ἢ τρέφει τὸ σῶμα, καὶ τὰς ἐνεργείας μηκέτι κρείττους, ἀλλ' οὐδ'
20 ὁμοίας ἐργάζεται ταῖς ὑπὸ τοῦ συμμέτρου γινομέναις. ταῦτ' οὖν μεμνημένοις τοῖς ἀναγινώσκουσιν, οὔτ' ἐν τοῖς
παροῦσι λόγοις, οὔτ' ἐν τοῖς ἔπειτα δόξει τις εἶναι πρὸς Ἱπποκράτην διαφωνία. ἑξῆς δὲ περὶ τῶν χωρῶν τε
καὶ καταστάσεων γέγραπται τοῖς εἰσαγομένοις. καὶ ἔστιν ὁ λόγος σαφὴς ἐκ τῶν ἤδη προειρημένων, καὶ τὴν
» αἰτίαν ἔχων γνωριμωτάτην. ὥστε αὐτὴν μόνην παραγράψω τὴν ῥῆσιν. ἔστι δὲ ἥδε. Παρὰ δὲ τὰς χώρας
» ὡσαύτως ταῖς ὥραις, ἐν μὲν ταῖς ἄγαν θερμαῖς οἷον μέσου θέρους. ἐν δὲ ταῖς ἄγαν ψυχραῖς οἷοι χειμῶνος. ἐν δὲ
» ταῖς εὐκράτοις οἷον ἦρος. ἀνάλογον δὲ καὶ ταῖς μεταξύ. καὶ τῶν ἄλλων δὲ καταστάσεων τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέ-
» ρος, αἱ μὲν, θερμαὶ, ταῖς θερμαῖς ὥραις, αἱ δὲ ψυχραὶ, ταῖς ψυχραῖς. αἱ δὲ μέσαι, ταῖς μέσαις τοῦ ἦρος ἐοίκα-
» σιν. Ἐν δὲ τῷ κύειν οἱ σφυγμοὶ μείζονες καὶ πυκνότεροι καὶ ὠκύτεροι γίνονται. τὰ δ' ἄλλα φυλάττουσιν.

Ἐπὶ τῶν κυουσῶν οὐδὲν παρήλλακται τῶν πρόσθεν ἢ τὰ τῆς χρείας. ἥτις δ' αὖ ἤδη ἢ πάντως ἐπιτείνεταί τε
καὶ προσαύξεται, μηκέτι τῆς γυναικὸς ἑαυτῇ μόνον ἀναπνεῖν τε καὶ σφύζειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ κυουμένου δεομέ-
30 νης. ὡς εὐλόγως ὠκύτεροι μὲν, καὶ μείζονες ἔσονται, καὶ πυκνότεροι. οὐ μὴν σφοδρότεροί γε ἢ ἀμυδρότεροι,
ἢ σκληρότεροι ἢ μαλακώτεροι, κατ' αὐτόν γε τὸν τοῦ κύειν λόγον. οὐδὲ γὰρ ὅσον ἐπὶ τούτῳ τὰ τῆς δυνάμεως, ἢ
» τῶν ὀργάνων ταῖς κυούσαις ὑπαλλάττεται. Εἰσὶ δ' αὖ, ὥσπερ τι ἄλλο, καὶ ὕπνοι κατὰ φύσιν. τρέπουσι δὲ
» καὶ οὗτοι τοὺς σφυγμοὺς, ἀρχόμενοι μὲν μικροτέρους καὶ ἀμυδροτέρους καὶ βραδυτέρους καὶ ἀραιοτέρους ἐργαζό-
» μενοι, προϊόντες δὲ βραδυτῆτα ἐπιτείνουσι καὶ ἀραιότητα καὶ μάλιστα μετὰ τροφήν. μείζους δὲ γίνονται
καὶ σφοδρότεροι. χρονίσαντες δὲ πάλιν τρέπονται εἰς ἀμυδρότητα, φυλάττουσι δὲ βραδυτῆτα καὶ ἀραιό-
τητα. Τίς μὲν ἡ αἰτία δι' ἣν ἐν τοῖς ὕπνοις αἱ πέψεις ἀμείνους, οὐ τῶν κατὰ γαστέρα μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν
κατὰ τὰς φλέβας τε καὶ ἀρτηρίας, καὶ πᾶσαν τοῦ ζώου τὴν ἕξιν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ διελθεῖν. οὐδὲ γὰρ
ὡμολόγηται πᾶσι τοῖς ἰατροῖς περὶ τῆς αἰτίας, ἥτις δ' ἂν ᾖ, ταύτην δ' οὖν ἤδη καθόλου περὶ αὐτοῖς ἀποφαι-
νόμεθα, ὡς ἡ δύναμις ἡ τὰς πέψεις ἐργαζομένη, εἴσω μᾶλλον ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὸ βάθος ἐπιστρέφει κατὰ τοὺς
40 ὕπνους. διά γε οὖν τὴν εἴσω κίνησιν, καὶ ὅτι περὶ τὴν ὕλην ἐνεργεῖ, τὸ μὲν πρῶτον οἷον ἀρρωστοτέρα καὶ βε-
βαρημένη γίνεται μικρὸν δὲ ὕστερον ἀπολαύουσα τῆς τροφῆς, ἣν κατεργάζεται, ῥώννυταί τε αὕτη καὶ τὸ θε-
ρμὸν αὐξάνει τὸ ἐν τῷ ζώῳ, ὥσπερ γε καὶ οἱ τὰ ψυχρὰ σιτία προσενεγκάμενοι, παραχρῆμα μὲν ψυχροτέρων ἑαυ-
τῶν αἰσθάνονται, καὶ πολλοί γε αὐτῶν, καὶ φρίττουσι καὶ ῥιγοῦσι φανερῶς, μικρὸν δὲ ὕστερον θερμότε-
ροι γίνονται. εἰ μὲν δὴ τὸ ἔμφυτον θερμόν ἐστι τὸ πέττον τὰς τροφὰς, καὶ τούτου κρατοῦσαι κινήσεις, ὡς Ἱππο-
κράτης ὑπελάμβανεν, αἱ μὲν ἔξω τὴν ἐγρήγορσιν, αἱ δὲ εἴσω τὸν ὕπνον ἐργάζονται, ῥᾷστ' ἂν ἡμῖν φυσιολογεῖτο τὰ κα-
τὰ τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις τῶν σφυγμῶν ἀλλοιώσεις, εἰ δ' ἄλλη τὶς δύναμις ἐστιν, ταύτης δημιουργὸς, ἀλλὰ τῷ γε
δεδιδάχθαι συμπάσχειν ἀλλήλοις ἁπάσας τὰς διοικούσας τὸ ζῶον δυνάμεις, οὐδὲν θαυμαστὸν, οὐδὲ τὴν φυσι-
κὴν ταύτην δύναμιν συνδιατίθεσθαι πως ἐκείνῃ. ἀλλ' εἰ τοῦθ' ἅπαξ συγχωρηθείη, τὸ, ῥώννυσθαι καὶ αὖθις
χείρω γίνεσθαι τὴν τοὺς σφυγμοὺς ἐργαζομένην δύναμιν, εὔπορος ὁ τῆς αἰτίας λογισμός. ἐν μὲν γοῦν ταῖς ἀρχαῖς
50 τῶν ὕπνων βαρυνομένης τε καὶ χεῖρον γινομένης αὐτῆς, μικροτέρους καὶ ἀμυδροτέρους εὔλογον γίνεσθαι τοὺς
σφυγμοὺς μετ' ὀλίγον μέντοι ῥωσθείσης, τἀναντία μείζονάς τε καὶ σφοδροτέρους. τί δή ποτ' οὖν καὶ βραδύτεροι
καὶ ἀραιότεροι γίνονται. Ἐρασίστρατος μὲν φησι διὰ τὴν ἠρεμίαν τῶν κατὰ προαίρεσιν κινήσεων, ἣν καὶ τοῦτο πέττειν κα-
λῶς, οὐκ αὐτοὺς τοὺς ὕπνους αἰτιᾶται. Ἱπποκράτης δὲ καὶ ὅσοι τὸ θερμὸν εἴσω συννεύειν ἐν τοῖς ὕπνοις φασὶ,
σχεδὸν δ' εἰσὶν ἁπάντων ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων οἱ δοκιμώτατοι, ταῖς τούτου μειώσεσί τε καὶ αὐξήσεσι καὶ δια-
φερούσαις κινήσεσιν, ἀνοίσουσι τὰς αἰτίας ἔλαττον μὲν γὰρ ἑαυτοῦ γίνεσθαι καὶ οἷον καταπνίγεσθαι φήσουσιν, ἐμ-
πεσὸν ἀθρόως εἰς τὸ πλῆθος, τῆς ἔνδον ὕλης, ὥσπερ γε καὶ τὸ πῦρ, ὅταν εἰς τι πλῆθος ξύλων σεσωρευμένων ἐμ-
πέσῃ. ὥσπερ δὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ πῦρ, ὅταν ἐγκρατὲς τῆς ὕλης γένηται, ῥώννυταί τε καὶ εἰς μέγεθος αἴρεται, οὕτω καὶ
τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὅταν ἀπολαύσῃ τῆς τροφῆς, κατεργασάμενον τοὺς χυμοὺς οἷς ἐνέπεσεν, ἑαυτοῦ τε πλέον ἤδη

καὶ ῥωμαλεώτερος γίνεται. ἀλλ' οὐδέπω βραδυτῆτος οὐδ' ἀραιότητος αἰτίας εἰρήκαμεν. ἄλλως δ' ἔχει τὸ ἀλη-
θὲς, εἴ μοι γνωστῷ κεῖται. ἐπειδὴ τοῖς κοιμωμένοις ἡ μὲν ἔξω κίνησις τοῦ θερμοῦ μεμείωται, κρατεῖ δ' ἡ ἔσω, τὴν
μὲν συστολὴν εὔλογον γίνεσθαι θάττονα, τὴν δὲ διαστολὴν βραδυτέραν. ἀτὰρ οὖν καὶ φαίνεται γινόμενον ὧδε, καὶ
ὅσοι μὴ παρακολουθοῦσι τῇ συστολῇ τῶν ἀρτηριῶν, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς διαστολῆς τὰς διαγνώσεις ποιοῦνται, βρα-
δὺν ἁπλῶς ἀποφαίνονται τῶν κοιμωμένων τὸν σφυγμόν. ὁ δ' ἔστιν οὐ βραδὺς ἁπλῶς, ἀλλὰ κατὰ θάτερον μέ-
ρος τῶν κινήσεων βραδὺς, ὅλος δὲ οὐδὲ μᾶλλον βραδὺς, ἢ ταχύς. οὐ γὰρ ἡ μὲν διαστολὴ βραδεῖα, ταχεῖα δ' ἡ
συστολὴ, τούτων οὐδέτερον ἁπλῶς χρὴ καλεῖν, οὔτε ταχὺν, οὔτε βραδὺν, ἀλλὰ διορίζομένους τοῖς μορίοις, ὥσ-
περ καὶ Ἱπποκράτης ἤδη τῆς ἀναπνοῆς ἐποίει. καὶ μὲν δὴ καὶ μικρὸς κατὰ θάτερόν ἐστι τῶν ἑαυτοῦ μορίων
τοῖς κοιμωμένοις ὁ σφυγμός. ἐπὶ πλεῖστον μὲν γὰρ καὶ συστέλλεται, διαστέλλεται δ' οὐκ ἐπὶ πλεῖστον, ἀλλ' ὅσον
10 ἀνάγκη τὴν ἐναντίαν ἀποδοῦναι κίνησιν τῇ συστολῇ. κινεῖται μὲν οὖν κατ' ἴσον διαστήματος ἡ ἀρτηρία διὰ παν-
τὸς ἔν τε τῷ συστέλλεσθαι καὶ τῷ διαστέλλεσθαι, πλὴν εἰ μὴ μεταβάλλοι ποτὲ ἐξαίφνης τὸν ῥυθμὸν, ἀλλὰ τοῖς
ὅροις ὅθεν τε ἄρχεται, καὶ οἷς τελευτᾷ διαλλάττει, πλεονεκτούσης μὲν γὰρ τῆς ἔσω κινήσεως, εἰς ἐσχάτην δ' ἐρ-
χομένης σύμπτωσιν, ἐντεῦθέν τε πάλιν ἀρχομένης τῆς ἔξω, τὴν διαστολὴν οὐκέτ' ἐπὶ πλεῖστον ποιεῖται.
κρατούσης δ' αὖ πάλιν τῆς ἐκτὸς κινήσεως, ἀσθενοῦς δ' οὔσης τῆς ἐναντίας, οὐκ ἔτι μὲν ἀπὸ τῆς ἐσχάτης ἄρχε-
ται συμπτώσεως ἐν τῷ διαστέλλεσθαι, τελευτᾷ δ' εἰς ἔσχατον μέγεθος. ἐντεῦθεν δὲ πάλιν ὑπαρξαμένης τῆς ἔσω
κινήσεως, τὴν τελευτὴν τῆς συστολῆς, ὅθεν περ ἤρξατο διαστέλλεσθαι ποιεῖται. καὶ οὕτως οἷον δίαυλόν τινα τῶν
κινήσεων ἀεὶ ποιουμένη, ποτὲ μὲν ἔσω μᾶλλον, ποτὲ δὲ ἔξω φέρεται. τοῖς οὖν μόνοις αἰσθανομένοις τῆς δια-
στολῆς, ἀναγκαῖον ἐν τοῖς ὕπνοις τὸν σφυγμὸν φαίνεσθαι καὶ μικρὸν καὶ βραδύν. ἀναγκαῖον δὲ τοῖς αὐτοῖς τούτοις
ὡς ἂν καὶ ἀγυμναστοτέροις οὖσι περὶ τὰς διαγνώσεις. ὀλίγον μέν τοι φαίνεσθαι τῆς κατὰ τὴν διαστολὴν κινήσεως.
20 λανθάνειν δὲ τὸ πλεῖστον. ἐπεὶ γὰρ τῆς οὕτως κινουμένης ἀρτηρίας, οὐδ' οἱ σφόδρα γεγυμνασμένοι τοῖς ἔσω
πέρασι τῶν κινήσεων ἀκολουθοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς συστολῆς καὶ αὐτοὺς ἡ τελευτὴ λανθάνει, καὶ τῆς διαστολῆς ἡ
ἀρχή. ὥστε τούς γε ἀγυμνάστους ἀμήχανον ὅσον εἰκὸς ἐκφεύγειν τῆς κινήσεως, τὴν μὲν συστολὴν σχεδὸν ἅπα-
σαν. μέρος δ' οὐκ ἐλάχιστον οὐδὲ τῆς διαστολῆς. ὅσον δ' ἂν ἐκφύγῃ τῆς κινήσεως ἀναίσθητον τοῖς ἁπτομένοις γενό-
μενον, οὕτω τῷ χρόνῳ τῆς ἡσυχίας προσγενόμενον, ἀραιὸν ποιεῖ φαίνεσθαι τὸν σφυγμὸν, ἐπεὶ πρός γε τὴν
ἀλήθειαν αὐτὴν οὐδαμῶς ἀραιότερος ὁ τῶν κοιμωμένων ἐστὶ σφυγμὸς, ὥσπερ οὐδ' ἡ ἀναπνοή. ἀλλὰ σαφῶς μὲν
κἀπὶ ταύτης ἡ ἐκπνοὴ πλεονεκτεῖ μετ' ἐκφυσήσεως γινομένη, τῆς δ' ἡσυχίας ὁ χρόνος οὐδὲν προσαυξάνεται.
εἴρηταί μοι σχεδὸν ἤδη τὸ σύμπαν ὕπνων πέρι. σαφηνείας δ' ἕνεκα προσκείσθω τὸ ὑπόλοιπον. ὁ σφυγμὸς ὁ
τῶν κοιμωμένων κατὰ μὲν τὴν ἐκτὸς ἠρεμίαν, ὅμοιός ἐστι τοῖς τῶν ἐγρηγορότων. κατὰ δὲ τὴν εἴσω, ἱκανὸν
φαίνεται διαλλάττειν. οὐκέτ' ἀκολουθούσης ἡμῶν τῆς αἰσθήσεως τοῖς ἔσω πέρασι τῶν κινήσεων. ἀλλὰ καὶ μι-
30 κρότερός ἐστι καὶ ἀμυδρότερος ἢ ὁ τῶν ἐγρηγορότων, καὶ μάλιστα κατ' ἀρχὰς εὐθύς, ὕστερον γὰρ αὐτῷ προσέρ-
χεταί τι μεγέθους τε καὶ σφοδρότητος. ἀλλὰ καὶ βραδὺς μὲν ἐν ταῖς διαστολαῖς, ταχὺς δὲ ἐν ταῖς συστολαῖς
ἐστί. καὶ ὅλως εἴσω μᾶλλον κινεῖται. ὥστε καὶ σφοδρὸν αὐτὸν ἐν ταῖς συστολαῖς εἰπὼν, οὐκ ἂν ἁμάρτοις. καὶ γὰρ
οὖν καὶ τὸ περίττωμα τῆς τῶν χυμῶν ἐργασίας τὸ οἷον αἰθαλῶδες ἐκκρίνειν ἐφίεται σφοδρότερον ἡ ἀρτηρία
κατὰ τοὺς ὕπνους, ὡς ἂν καὶ πλέον τότε γινόμενον. ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τὰ τῆς ἔσω κινήσεως πλεονεκτεῖ. ὅταν
μέν τοι καταπαύσηται μὲν ἡ ἐργασία τῶν χυμῶν, μένῃ δ' ὑπνώττων ὁ αὐτὸς, ἄμετρος ἂν δήπουθεν ὁ τοιοῦ-
τος ὕπνος εἴη, μικρότεραι δ' αἱ κινήσεις ἑκάτεραι, καὶ βραδεῖαι, καὶ ἄρρωστοι καὶ ἀραιαὶ γίνονται κατὰ λό-
γον. ὕπνος γὰρ ὡς καὶ τῶν ποιητῶν ἐστιν ἀκοῦσαι λεγόντων, ἀδελφός ἐστι θανάτου. καὶ ἐν αὐτῷ κοινὸν ὑπάρχει μόνον
πρὸς τοὺς ζῶντας, ἡ περὶ τὴν τροφὴν ἐργασία, τὰ δ' ἄλλα πάντα τοῖς ἀποθνήσκουσιν ὅμοια, μὴ βλέπειν, μὴ
ἀκούειν, μὴ φρονεῖν, μὴ νοεῖν, ἀναίσθητον, ἀκίνητον, ἀλόγιστον, ἐρρίφθαι, ἂν τοῦτο τοίνυν, ὃ κοινὸν ἔτι μόνον
40 ἔχει πρὸς τοὺς ζῶντας ἀπόληται, τί ἄλλο ἢ ὀρθῶς ἐπὶ θάνατον ὁδὸς ἂν λέγοιτο. καὶ γὰρ οὖν καὶ ὅτι πρώτη μὲν ἐστὶ
καὶ κατὰ φύσιν ἡ ἔξω τε καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ κίνησις τοῦ θερμοῦ, δευτέρα δ' ἡ εἴσω τε καὶ εἰς ἑαυτὸ, διὰ τὴν τροφὴν γινο-
μένη, πολλάκις ἤδη φθάνομεν εἰρηκέναι. ὅταν οὖν μήτε περὶ τὴν τροφὴν ἔτι πραγματεύηται μηδὲν, μήτε τῆς
τῆς ἔξω οἰκείας ἀναμιμνήσκηται κινήσεως, ἀλλ' ἀργὸν ἑκατέρωθεν ᾖ. θανάτῳ δηλονότι πελάσει καὶ λύεται
μὲν ὁ τόνος αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀμυδρὸς ὁ σφυγμὸς γίνεται. καταλύεται δ' ἡ κίνησις, καὶ διὰ τοῦτο μικρὸς καὶ
βραδὺς καὶ ἀραιός. κἂν ἐπὶ πλέον γε προσέλθοι μικρότητός τε καὶ βραδυτῆτος καὶ ἀραιότητος, ἐγγὺς ἂν ἥκοι τοῦ
μηδόλως κινεῖσθαι. τοῦτο δ' ἦν ὁ θάνατος. οὕτω μὲν ἔχει πάντα τὰ κατὰ τοὺς ὕπνους. εἰ δ' Ἀρχιγένης μὲν πρὸς
τοῖς εἰρημένοις καὶ πληρεστάτους φησὶ φαίνεσθαι τοὺς σφυγμοὺς, Ἀπολλωνίδης δὲ κενοτάτους, οὔ μοι δοκεῖ μηκύ-
νειν ἔτι δεῖν ἡμᾶς περί γε τῶν τοιούτων ἱκανῶς ἀποδεδειχότας ἐν ταῖς ἔμπροσθεν πραγματείαις, ὡς μάτην
τοῦτο τὸ γένος τῶν σφυγμῶν οἱ μεθ' Ἡρόφιλον ἐπεισήγαγον, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν ἐν πράγ-
50 ματι μηδόλως διαγινωσκομένῳ τἀναντία λέγειν Ἀρχιγένει τε καὶ Ἀπολλωνίδῃ. οὐ γὰρ αἰσθήσεως κοινῆς τὸ πάθος,
» ἀλλὰ φαντασμάτων ἰδίων ἑκάτερος ἔγραψεν. Τῶν δ' ἐξ ὕπνου μεταπεπτωκότων εἰς ἐγρήγορσιν, ἐν μὲν
» τῷ παραχρῆμα, μεγάλοι, καὶ σφοδροὶ, καὶ ταχεῖς, καὶ πυκνοὶ, καί τινα κλόνον ἔχοντες, μετ' ὀλίγον δ' εἰς σύμμε-
» τρίαν ἔρχονται. Οὐχ ὡσαύτως εἰς ὕπνον ἐξ ἐγρηγόρσεως, κἀξ ὕπνου πάλιν εἰς ἐγρήγορσιν μεταπίπτο-
» μεν, ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ βραχὺ πάντως. τὸ δ' ἀθρόως ὡς τὸ πολὺ γίνεται. καὶ γὰρ ἐνύπνια ταραχώδη, καὶ φωνή-
σας τις καὶ ψοφήσας, καὶ ἀψάμενος τοῦ κοιμωμένου, ταχεῖάν τε κἀξαίφνης εἰργάσατο τὴν μετάπτωσιν. τοιγάρ-
τοι καὶ οἱ προγεγραμμένοι σφυγμοὶ τοῖς μὲν οὕτως μεταπίπτουσιν ἐναργέστατα φαίνονται. οὐ μὴν οὐδ' ἐπὶ
τῶν ἄλλων, ἐφ' ὅσον αὐτῇ τῇ πρὸς τοὐκτὸς κινήσει τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἡ ἐγρήγορσις ἐγένετο, λανθάνει τοὺς
γεγυμνασμένους. ὁ μὲν γὰρ ὕπνος γίνεται τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἤτοι διὰ κάματόν τινα, καὶ ξηρότητα πλείονα,

πρὸς

τὴν τροφὴν ἐπεστραφείσης, ἢ δι' ἀμετρίαν ὑγρότητος ἀδυνατούσης ἐκτὸς ἀποτείνεσθαι. ἔστι δ' ὁ μὲν πρότερος ὑγιεινός
τε καὶ κατὰ φύσιν. ὁ δὲ δεύτερος ῥηθεὶς, οἷος ὁ ἐν κώμασί τε καὶ ληθάργοις, ᾧ πάλιν ἀντίκειται ἡ ἐν φρενίτισί τε καὶ
ταῖς παρὰ φύσιν ἀγρυπνίαις ἁπάσαις ἐγρήγορσις, ὑπὸ ξηρανθείσης τε τῆς ἐμφύτου θερμασίας τηνικαῦτα, καὶ
οἷον ἐκπυρωθείσης, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐκτὸς ἀμέτρως κινουμένης. ἀλλὰ τὰς μὲν παρὰ φύσιν διαθέσεις, ἃς οὐδ' ἐγρηγόρσεις,
οὐδ' ὕπνους, ἀλλ' ἀγρυπνίας καὶ κῶμα κάλλιον ὀνομάζειν ἐστὶν, ἐατέον ἔν γε τῷ παρόντι, τῶν δ' ὕπνων τῶν κατὰ
φύσιν, ὥσπερ οὖν καὶ τῶν ἐγρηγόρσεων ἡ γένεσις, οἵα πρόσθεν εἴρηται, δεομένου μὲν ἅμα καὶ ἀποροῦντος ὑγρό-
τητος δαψιλοῦς τοῦ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ζώοις θερμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο συνιόντος εἰς τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν γαστέρα τῶν
ὕπνων γινομένων, αὐτάρκως δ' ἀπολαύσαντος ταύτης, ὡς ἤδη τὴν κατὰ φύσιν ἔχειν ποιότητα, τῆς ἐγρηγόρ-
σεως ἀποτελουμένης, ἐν ᾧ δὴ καιρῷ τὰς μεταπτώσεις γινομένας ἀναγκαῖον ἐστὶν ἔχειν τι βίαιον. ἐν γὰρ τῇ κατερ-
10 γασίᾳ τῆς τροφῆς ὑγρότητος ἀτμώδους πολλῆς ὑποφερομένης κατά τε τὸ θερμὸν αὐτὸ, καὶ τοὺς πόρους, καὶ
πάντα τὰ μεταξὺ σώματα μέχρι τῆς ἐκτὸς ἐπιφανείας, οὐκέτ' εὐπετὴς ὁμοίως ἡ ἐπὶ τὰ ἐκτὸς κίνησίς ἐστι
τῷ θερμῷ. δεῖται τοίνυν ἵνα ταύτην ἀποσείσηταί τε καὶ διώσηται καὶ τοὺς πόρους ἐκκαθάρῃ καὶ πάντῃ πόριμον
ἑαυτῷ τὸ σῶμα παράσχῃ, σφοδρῶν καὶ βιαίων τῶν πρώτων κινήσεων. ὅταν δὲ εὔπνουν ἤδη τοῦτο καὶ καθαρὸν ἔχῃ, τῆς
κατὰ φύσιν ἀναμιμνήσκεται συμμετρίας. διὰ ταῦτα τοίνυν ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα τοῖς ἀπεγερθεῖσιν ἐκ τῶν
ὕπνων οἱ σφυγμοὶ μεγάλοι καὶ σφοδροὶ καὶ ταχεῖς γίνονται, καὶ προσέτι βραχύ τι κλόνου προσλαβόντες διὰ τὸ
βίαιον τῆς κινήσεως. ὀλίγον δ' ὕστερον εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἐπανέρχονται συμμετρίαν. ἑξῆς δὲ τούτων περὶ τῶν
ἐπικτήτων ἕξεων τοῦ σώματος γέγραπται τοῖς εἰσαγομένοις, ἕξεις μὲν αὐτὰς ὀνομασάντων ἡμῶν, ὥσπερ
καὶ Ἱπποκράτης ἐν τῷ περὶ τῶν ἄρθρων εἰπὼν, διαφέρει μέντοι τι καὶ ἕξις σώματος. σφυγμοὺς δ' ἐφ' ἑκατέρας
αὐτῶν γραψάντων ἡμῶν τοὺς ἐναργῶς φαινομένους, ὧν τὰς αἰτίας οὐ χαλεπὸν ἂν εἴη νῦν προσθεῖναι τοῖς εἰρη-
20 μένοις ἑπομένου. ἃ γὰρ ἐπὶ τῶν φυσικῶν διαφορῶν τοῦ σώματος, ταῦτα κἀπὶ τῶν ἐπικτήτων ῥηθήσεται. ὡς οὐ χρὴ
» μηκύνειν, ἀλλὰ μόνον αὐτὴν γράψαι τὴν ἐκεῖθεν ῥῆσιν ὑπομνήσεως ἕνεκεν τῶν πραγμάτων ἔχουσαν ὧδε. Αἱ
» δ' ἐπίκτητοι ἕξεις τοῦ σώματος ὁμοίως ταῖς φυσικαῖς τρέπουσι τοὺς σφυγμούς. ὁ μὲν γὰρ ἰσχνὸς φύσει γενό-
» μενος εὔσαρκος, ἀνάλογον τῷ τοιούτῳ φύσει τὸν σφυγμὸν ἴσχει. ὁ δ' εὔσαρκος ἰσχνὸς γινόμενος, τοῖς ἰσχνοῖς φύσει
» παραπλήσιον. δῆλον δ' ὅτι χωρὶς τοῦ τὴν δύναμιν ὑπαλλάττεσθαι, τὴν κατ' ἰσχνότητα, καὶ εὐσαρκίαν διαφορὰν
» ἐξετάζειν χρή. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ἁπάντων ὡσαύτως. ὥστε καθ' ἓν μόνον ὑπὲρ οὗ τὸν λόγον ἑκάστοτε ποιού-
» μεθα τὴν τροπὴν γεγονέναι. ἅπερ δ' ἐπὶ τῶν εὐσάρκων εἴρηται, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν παχέων εἰρῆσθαι χρὴ δοκεῖν
» ἐπιτεταμένα μᾶλλον. οὕτω μὲν ἐν ἐκείνοις περὶ τῶν ἕξεων τοῦ σώματος διώρισται. πρόσκειται δὲ καὶ περὶ
τῶν κράσεων ὡσαύτως. καὶ μόνον ἀρέσκει κἀπὶ τούτων παραγράψαι τὴν ῥῆσιν ὑπομνήσεως ἕνεκα τὸν δὲ τὸν
τρόπον ἔχουσαν. Καὶ αἱ κράσεις δὲ τοῦ σώματος αἱ ἐπίκτητοι ταῖς φυσικαῖς κράσεσιν ἀνάλογον τρέπουσι τοὺς
30 σφυγμούς. Καὶ δηλονότι κἀνταῦθα, καθὰ καὶ περὶ τῶν ὡρῶν εἴπομεν, ὡς αἱ μὲν θερμαὶ ταῖς θερμαῖς, αἱ
δὲ ψυχραὶ ταῖς ψυχραῖς ἐοικότας ἐργάζονται σφυγμούς. ἡ γὰρ καθ' ὑγρότητα καὶ ξηρότητα διαφορὰ τῶν κρά-
σεων ἐν ταῖς ἕξεσι τοῦ σώματος περιέχεται. ταῖς μὲν γὰρ ξηραῖς αἱ ἰσχνότητες, ταῖς δ' ὑγραῖς αἱ παχύτητες
οἰκεῖαι. δέδεικται δὲ ταῦτα ἐν τοῖς περὶ κράσεων, ὥσπερ γε καὶ ὅτι σκληρότης μὲν τοῦ σώματος ταῖς ξηραῖς κρά-
» σεσιν, μαλακότης δὲ ταῖς ὑγραῖς ἕπεται. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ σφυγμὸς ταῖς μὲν, σκληρός. ταῖς δὲ, μαλακός. Ἑξῆς
» δ' ἂν εἴη λέγειν τὰς ἄλλας τροπὰς τὰς ἐπὶ τοῖς οὐ φύσει γινομέναις αἰτίοις. γυμνάσια κατ' ἀρχὰς μὲν καὶ μέχρι
» τοῦ μετρίου σφοδροὺς, καὶ μεγάλους, καὶ ταχεῖς, καὶ πυκνοὺς τοὺς σφυγμοὺς ἐργάζεται. πολλὰ δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμιν
» τοῦ πονοῦντος, μικροὺς, καὶ ἀμυδροὺς, καὶ ταχεῖς, καὶ πυκνοὺς ἐσχάτως. ὑπερβαλλόντως δ' ἄμετρα, καὶ ὥστε μόγις ἔτι
» κινεῖσθαι δύνασθαι, καὶ διὰ μακρῶν ἀναπαύσεων, ἢ μηδόλως, ἀλλ' ἱκανῶς ἐκλελύσθαι, πάνυ μικροὺς, καὶ ἀμυδροὺς,
» καὶ βραδεῖς, καὶ ἀραιούς. εἰ δὲ εἰς διάλυσιν τῆς δυνάμεως καταστρέφοι, τοὺς ἐκείνης ἰδίους. εἰρήσεται δὲ μικρὸν
40 ὕστερον ὁποίους διαλυομένη δύναμις ἐργάσεται σφυγμούς. Αὕτη μὲν ἡ ῥῆσις ἡ ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ γεγραμ-
μένη. προσκείσεται δὲ νῦν καὶ ἡ αἰτία. ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἡ μὲν δύναμις ἅπαντι χρῆται τῷ τόνῳ, καὶ διὰ τοῦτο
οἱ σφυγμοὶ σφοδροὶ γίνονται. τὰ δὲ τῆς χρείας αὐξάνεται, καὶ διὰ τοῦτο μεγάλοι καὶ ταχεῖς. καὶ ἐπειδὴ διχῶς
αὐξάνεται τῇ τε τοῦ πνεύματος δαπάνῃ, καὶ τῇ τῆς θερμασίας αὐξήσει, διὰ τοῦτο καὶ πυκνοὶ γίνονται μὴ πλη-
ρουμένης αὐτάρκως τῆς χρείας πρὸς τοῦ μεγέθους τε καὶ τοῦ τάχους αὐτῶν. τὰ δ' ὑπὲρ τὴν δύναμιν τοῦ
γυμναζομένου, μικροὺς μὲν καὶ ἀμυδροὺς, διὰ τὴν ταύτης ἀῤῥωστίαν, πυκνοὺς μὲν ἔτι διὰ τὴν τῆς χρείας ἐπεί-
ξιν, οὐ μὴν ταχίστους διὰ τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἀντὶ τούτων πυκνοτάτους, καὶ παρ' ὅσον ἡ ἐνέργεια
πάμπολυ τῆς χρείας ἀπολείπεται. ὅταν δ' ἐπὶ τοσοῦτον τις ἀναγκάζηται πονεῖν, ὥστε μὴ μόνον ὑπὲρ τὴν
δύναμιν εἶναι τοὺς πόνους, ἀλλὰ καὶ συνεχῶν τῶν μεταξὺ διαναπαύσεων δεῖσθαι, καταψύχεται μὲν ἐν τῷ
τοιούτῳ τὸ σύμπαν σῶμα. οἱ σφυγμοὶ δὲ διὰ τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως, ἀμυδροὶ καὶ μικροί. διὰ δὲ τὴν
50 ψύξιν, οὔτ' ὠκεῖς, οὔτε πυκνοί. πρόδηλος γὰρ ὁ λογισμὸς τῷ μεμνημένῳ τῶν πρώτων. Λουτρὰ θερμὰ
» μὲν, μεγάλους καὶ ταχεῖς καὶ πυκνοὺς καὶ σφοδροὺς, ἔστ' ἂν ᾖ σύμμετρα. τὰ δ' ἄμετρα μικρούς τε καὶ ἀμυδροὺς,
» ὠκεῖς δ' ἔτι καὶ πυκνούς. εἰ δ' ἐν τούτῳ μὴ παύσαιντο, μικροὺς καὶ ἀμυδροὺς καὶ βραδεῖς καὶ ἀραιούς.

Ἐν τοῖς βαλανείοις ὅταν γε κατὰ καιρὸν παραλαμβάνηται, πάντως τις ὠφέλεια γίνεται τῷ σώματι.
ἤτοι γὰρ κεκμηκότες, ἢ τεθερμασμένοι, ἢ ἐψυγμένοι, ἢ ἐξηρασμένοι, ἢ ἄσης τινὸς, ἢ ἀνωμάλου κράσεως αἰ-
σθανόμενοι, ἢ κενώσεως χρῄζοντες, εἰς ταῦτα παραγινόμεθα. ἀλλ' ἐν τοῖς εἰρημένοις ἅπασι καιροῖς, εἰς
εὐκρασίαν μὲν ἐπανέρχεται τὸ σῶμα, βελτίων δ' ἡ δύναμις γίνεται, πρόσκαιρος δέ τις αὐξάνεται θερμα-
σία. καί τι διαφορεῖται πνεύματος ἅμα τοῖς ἱδρῶσι. ὥστ' εὐλόγως τά γε σύμμετρα λουτρὰ τὰ θερμὰ, τοι-
αύτην τροπὴν ἐργάζεται σφυγμῶν, οἵαν ἀπεδείξαμεν γίνεσθαι τῆς τε δυνάμεως ὠφελουμένης καὶ τῆς
χρείας αὐξανομένης. τὰ δ' ἄμετρα πρόδηλον, ὡς τὴν μὲν δύναμιν ἐκλύει, τὴν χρείαν δ' ἀμέτρως ἐπαύ-

ξει, καὶ διὰ τοῦτο πυκνοτάτους ἐργάζεται, τάχει δ' ὁμοίως τοῖς πρόσθεν, ὅταν γε μὴ εἰς ἔσχατον ἥκῃ κατα-
πτώσεως ἡ δύναμις. οὕτω γὰρ ἂν οἱ μυρμηκίζοντες καλούμενοι γένοιντο. εἰ δ' ἀμέτροις βαλανείοις χρησάμενοι
παύσαιντο καὶ μηκέτι λούοιντο, δῆλον ὅτι καὶ ἡ ἕξις κατέψυκται, καὶ ἡ δύναμις καταλέλυται. ὥστε καὶ ἡ ῥοπὴ τῶν
σφυγμῶν τοιαύτη γένοιτ' ἄν, οἵαν ἐδείξαμεν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ, δυνάμεως ἀρρωστίᾳ καὶ χρείας ἀκολουθεῖν ἐκλύ-
σει. τοῦτο γὰρ ἐν τῷ παρόντι μόνον ἀρκέσει τὸ δυνηθῆναι, πῶς ἐξ ἑκάστου τῶν προηγουμένων τε καὶ προκαταρ-
χόντων αἰτίων εἰς τὰ πρῶτα καὶ κυριώτατα καὶ συνεκτικὰ κληθέντα διικνεῖται ἡ ῥοπή. τὸ δ' ὅπως ἐπ' ἐκείνοις
» ἀνάγκη τοὺς σφυγμοὺς ἀλλοιωθῆναι, διὰ τοῦ πρώτου δεδήλωται λόγου. Ψυχρὰ δὲ λουτρὰ παραχρῆμα μὲν, μι-
» κροὺς καὶ ἀμυδροτέρους καὶ βραδεῖς καὶ ἀραιούς, εἰς ὕστερον δὲ, ὅτι ἂν τι καὶ τύχῃ ἐργασάμενα. πάντως γὰρ ἢ ναρκώ-
» σει ἢ ῥώσει. ναρκώσαντα μὲν οὖν καὶ καταψύξαντα, μικροὺς καὶ ἀμυδροὺς καὶ βραδεῖς καὶ ἀραιούς. ἐκθερμήναντα
10 δὲ καὶ ῥώσαντα, μεγάλους μὲν καὶ σφοδρούς, τάχει δὲ καὶ πυκνότητι συμμέτρους. Τὰ ψυχρὰ λουτρὰ παραυτίκα
μὲν ἐμψύχει πάντως, εἰς ὕστερον δὲ ἤτοι ῥώννυσιν, ἢ καταλύει τὴν δύναμιν μετὰ καταψύξεως. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ
ναρκοῦν. ὥστε καὶ αἱ ῥοπαὶ τῶν σφυγμῶν ἀνάλογον ταῖς εἰρημέναις αἰτίαις. ὅπερ δ' οὐκ ἔστι τῇ ἦν προσδοκηθεῖσαν
τοῖς εἰσαγομένοις, νῦν εἰρήσεται. ἡ ἔσω κίνησις τῶν ἀρτηριῶν ἐπὶ ταῖς ψυχρολουσίαις πλεονεκτεῖ τῆς ἔξω, ὡς
ἂν καὶ τοῦ θερμοῦ ταύτῃ μᾶλλον ἐν τῷ παραυτίκα κινουμένου. καὶ εἰ δυνατὸν ἦν ἔσωθεν ἅψασθαι τῶν ἀρτηριῶν,
πάντα τὰ τέως ἐν ταῖς διαστολαῖς φαινόμενα, νῦν ἀνεφάνη κατὰ τὰς συστολάς, τὸ μέγεθος, τὸ τάχος, ἡ σφο-
δρότης. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἀμήχανον, ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς διαστολαῖς φαινομένων τοὺς σφυγμοὺς ὅλους οὕτως ὀνομάζομεν,
μικροὺς μὲν, ὅτι πολὺ μείων ἡ ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς διαστολὴ τῆς ἔμπροσθεν. οὕτω δὲ καὶ βραδεῖς ὅτι καὶ ἡ κίνησις
ἐκλέλυται σαφῶς, ἀλλὰ καὶ ἀραιοὺς, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, ἐφ' ὧν ἡ ἔσω πλεονεκτεῖ κίνησις, ἐφαίνοντο τοιοῦτοι τοῖς
τῆς συστολῆς οὐκ αἰσθανομένοις, καὶ ἡ αἰτία πρόσθεν εἴρηται. ἀμυδροὺς δὲ οὐχ ἁπλῶς εἴπομεν, ἀλλ' ἀμυδροτέρους ἐγρά-
20 ψαμεν, ἐνδεικνύμενοι διὰ τῆς λέξεως τὴν βραχύτητα τῆς εἰς τοῦτο μεταβολῆς. Σιτία πολλὰ μὲν ὥστε βα-
» ρῦναι τὴν δύναμιν, ἀνωμάλους τε καὶ ἀτάκτους τοὺς σφυγμοὺς ἐργάζεται. Ἀρχιγένης δὲ φησὶν ὠκυτέρους πλέον ἢ
» πυκνοτέρους. τὰ δὲ σύμμετρα, μεγάλους καὶ ταχεῖς καὶ πυκνοὺς καὶ σφοδρούς. τὰ δ' ἐλάττω ἢ ὥστε φέρειν αὐτάρ-
» κως οὐχ ὁμοίως τοῖς συμμέτροις. ἀλλ' ἐλάττονά τε τὴν ῥοπὴν ἐργάζεται καὶ μέχρι χρόνου βραχέος. Καθ' ἕκαστον
κεφάλαιον τῶν ἐν τῷδε τῷ γράμματι προβαλλομένων, ἐνὸν ἡμῖν πρῶτον μὲν τὰ τοῖς ἄλλοις ὑπὲρ αὐτῶν δόξαν-
τα λέγειν, ἔπειθ' ὡς οὐκ ὀρθῶς ὑπέλαβον ἀντιλέγειν, οὐ ποιοῦμεν οὕτως, ἀλλ' εὐθὺς ἐπ' αὐτὸ τὸ δόκιμόν τε καὶ
ἀληθὲς ἐρχόμεθα, τὸ μέγεθος τῆς πραγματείας, ὡς ἔνι μάλιστα, ἐπιτέμνειν σπεύδοντες. ὅπου γὰρ καὶ νῦν αὕτη
καθ' ἑαυτὴν ἐστι μακρά, τί χρὴ νομίζειν εἰ καὶ τὰς τῶν ἔμπροσθεν δόξας προσέλαβεν, μετὰ τῆς δεούσης ἀντιλογίας;
ἆρ' οὐκ εἰς ἀπέραντόν τι μῆκος ἐκταθήσεται; ὅτῳ μέντοι καὶ σχολῆς τῆς πρὸς τὰ μαθήματα καιρὸς, καὶ προθυ-
μία τὰς δόξας τῶν ἰατρῶν ἁπάσας ἀναλέγεσθαι, τούτῳ σαφῶς οἶδα τήνδε τὴν πραγματείαν ἐπὶ βάσανόν τινα
30 ἐσομένην εἰ τὸ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐξευρεῖν, ὅπη μὲν ἀληθεύουσιν, ὅπη δὲ καὶ σφάλλονται. καὶ μέντοι καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἑτέ-
ρωθι γέγραπται πολλὰ τοῖς οὕτω προῃρημένοις συντελέσοντα. περὶ γοῦν τοῦ νῦν προκειμένου σκέμματος,
ἐν οἷς ὑπὲρ τῆς Ἐρασιστράτου περὶ τοὺς σφυγμοὺς τέχνης ἐσκοπούμεθα, σαφῶς οἶμαι διελέγχθαι τὸ μοχθηρὸν τῆς
δόξης. ἀλλὰ καὶ ὅσα διαφερόμεθα πρὸς τοὺς ἄριστα δοκοῦντας ἐγνωκέναι τὰ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς, καὶ ταῦτά μοι
δοκεῖ συνετὸς ἀνὴρ ἐκ τῶν ἐνθάδε γεγραμμένων ὁρμώμενος, οὐ χαλεπῶς διαιτήσειν. εὑρήσει γοῦν αὐτῶν τὰ πλεῖ-
στα, τὰ μὲν ἐν τῇ λέξει μόνῃ, τὰ δ' ἐν τῷ τῶν διορισμῶν ἀκριβεῖ συνιστάμενα, καθάπερ καὶ ταυτὶ τὰ νῦν προκείμενα.
γράφοντος γὰρ Ἀρχιγένους οὕτω περὶ τῆς βαρυνούσης τὴν δύναμιν τροφῆς. ἡ δὲ τῷ θλίβειν ἀμυδροτέρους καὶ μι-
κροτέρους, ταχυτέρους τε πλέον ἢ πυκνοτέρους. ἡμεῖς οὐχ οὕτως ἀλλὰ πῶς ἐγράψαμεν. σιτία πολλὰ μὲν ὥστε
βαρῦναι τὴν δύναμιν, ἀνωμάλους τε καὶ ἀτάκτους τοὺς σφυγμοὺς ἐργάζεται. καὶ ὅτῳ μέλει τῶν ἔργων τῆς τέχνης,
οὐκ ἐπὶ τῶν σιτίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν διαθέσεων, ἐν αἷς ἡ δύναμις βαρύνεται, τοὺς σφυγμοὺς
40 ἀνωμάλους εὑρήσει. καὶ τοῦτ' ἔστιν αὐτὸ τὸ διορίζον τὴν ἄρρωστον δύναμιν τῆς βαρυνομένης. εὐθὺς δ' αὐτῷ
συνεμφαίνεται καὶ τὸ ποσὸν τῆς βλάβης. εἰ μὲν γὰρ ἐν πολλοῖς τοῖς μεγάλοις καὶ σφοδροῖς ὀλίγοι τινὲς εὑρίσκοιντο
μικροὶ καὶ ἀμυδροὶ, βραχεῖα ἡ βλάβη τῆς δυνάμεως. εἰ δ' ἔμπαλιν, ὀλίγοι μὲν οἱ μεγάλοι καὶ σφοδροὶ, πολλοὶ δ' οἱ
μικροὶ καὶ ἀμυδροὶ γίνοιντο, μεγάλως ἐπὶ τῶν τοιούτων διαθέσεων ἡ δύναμις κάμνει βαρυνομένη. μικροὶ δὲ καὶ
ἀμυδροὶ σφυγμοὶ διαπαντὸς γίνονται, μηδενὸς αὐτοῖς τῶν ἐναντίων παρεμπίπτοντος, οὐκ ἐν ταῖς βαρυνομέναις,
ἀλλ' ἐν ταῖς διαλυομέναις δυνάμεσιν. ἐὰν δὲ κατὰ μὲν τὴν ἰδίαν οὐσίαν εὐρωστῶσι, βαρύνωνται δ' ὑπὸ τοῦ καὶ θλί-
βοντος, πάντως παρεμπίπτουσι οἱ σφοδροὶ καὶ ἀμυδροὶ σφυγμοὶ, κἂν ἐν ἐσχάτῳ βλάβης ὑπάρχωσιν. ὀλιγώρως
οὖν ὁ Ἀρχιγένης ἀμυδροτέρους τε καὶ μικροτέρους γράφει γίνεσθαι, τοὺς ἐπὶ ταῖς βαρυνομέναις ὑπὸ τῶν σιτίων δυ-
νάμεσι σφυγμούς. καταλυομένης γὰρ οὗτοι καὶ οὐ θλιβομένης δυνάμεως εἰσὶ γνωρίσματα. ὥσπερ δ' ἐν ταῖς κατὰ
μέγεθός τε καὶ σφοδρότητα διαφοραῖς ἀνώμαλοι τυγχάνουσιν ὄντες, οὕτω κἂν ταῖς κατὰ πυκνότητα καὶ τάχος.
50 οὐκ οὖν οὐδὲ τοῦτ' ἔχω συμβαλεῖν, ὅπως ἔγραψεν ὁ Ἀρχιγένης, θάττονας αὐτοὺς πλέον, ἢ πυκνοτέρους ὑπάρχειν, εἰ
μὴ ἄρα τοῦτο βούλεται δηλοῦν, ὡς ἀνωμάλων ὄντων αὐτῶν, ὅμως πλείους εἰσὶν οἱ ταχεῖς τῶν βραδέων, ἢ οἱ πυκνοὶ τῶν
ἀραιῶν. καίτοι οὐδὲ τοῦτ' ἀληθές ἐστιν ἁπλῶς οὕτω, καὶ ἀδιορίστως λεγόμενον. ἀλλ' αἱ μὲν ἐλάττους βλάβαι ταχεῖς
μᾶλλον ἢ πυκνούς, αἱ δὲ μείζους ἔμπαλιν ἐπὶ πλέον πυκνοὺς ἢ ταχεῖς ἀπεργάζονται τοὺς σφυγμούς. ἡ δ' αἰτία
πρόδηλος ἐκ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ δεδειγμένων. ἔστι τάχος μὲν οἰκεῖον εὐρώστου δυνάμεως, πυκνότης δ' ἀρρώ-
στου. καὶ τῶν ἄλλων δὲ τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων, ὁ τῆς αἰτίας λογισμὸς πρόδηλος, εἴ τις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ γε-
» γραμμένων εἴη μεμνημένος. Οἶνος τὰ μὲν ἄλλα παραπλησίως σιτίοις τρέπει τοὺς σφυγμούς. διαφέρει δὲ, τῷ τε
» παραχρῆμα τὴν ῥοπὴν ἐργάζεσθαι, καὶ τῷ πρότερον παύεσθαι τὴν ἀπ' οἴνου τῆς ἀπὸ σιτίων. καὶ τῷ, οὐ τάχος πλέον
» αὔξειν καὶ οὐ μέγεθος, ἤπερ τὴν σφοδρότητα καὶ πυκνότητα. σχεδὸν γὰρ ὅσῳ σφοδροτέραν τε καὶ διαρκεστέραν ἰσχὺν
» ἡ σύμμετρος τροφὴ παρέχει, τοσούτῳ καὶ τὸ μέγεθος ὁ οἶνος ἐξαίρει. Καὶ οὗτος ὁ λόγος αὐτὸς αὑτὸν ἐξηγεῖται, τὰ

πρὸς ἁπάντων εἰρημένα τῶν ἰατρῶν ὑπὸ οἴνου δυνάμεως ἀναμιμνήσκων ἡμᾶς. ἔστι γὰρ ἡ ἀπ' αὐτοῦ πρόσθεσις ταχεῖα, διότι καὶ ὑγρὸς καὶ θερμός. ὅσοι δὲ ταχείας φασὶν προσθέσεως δέονται, ὑγρὸν εἶναι χρή. ὅταν οὖν καὶ πολὺ γένηται πρὸς τῆς θερμότητος ἡ ὑγρότης, ἔτι δὴ καὶ μᾶλλον. ἀλλὰ καὶ τῶν ἀθρόως καὶ ταχέως τρεφόντων, ταχεῖα καὶ ἡ διαχώρησις γίνεται. διὰ τοῦτ' οὖν ὥσπερ ταχεῖα, οὕτω καὶ βραχυχρόνιος ἡ ἀπὸ τοῦ οἴνου προσθήκη τοῖς σώμασιν. εὐδιάπνευστος γάρ. ὅτι δὲ διὰ μὲν τὸ τρέφειν ὁμοίως τοῖς σιτίοις ἀλλοιώσει τοὺς σφυγμούς, διὰ δὲ τὸ θερμαίνειν μᾶλλον ἢ ἐκεῖνα, μέγεθός τε καὶ τάχος ἐπιφανέστερον αὐτοῖς προσθήσει, τοῖς μεμνημένοις τῶν ἐν τοῖς πρώτοις ὑπομνήμασι λελεγμένων, ἄντικρυς δῆλον. τῶν δ' ἑξῆς λεγομένων διὰ τῆς εἰσαγωγῆς οὐδενὸς ἄδηλος ἡ αἰτία τῷ μεμνημένῳ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ γεγραμμένων. ὑπερβάντες οὖν αὐτῶν τὰ πολλά, μόνων τῶν ἀσαφεστέρας ἐχόντων αἰτίας μνημονεύσωμεν, ὧν ἓν καὶ τόδε ἐστί. τί δή ποτε χολέραις μὲν καὶ ῥεύμασιν ἰσχυροῖς κοιλίας, καὶ τῷ καλουμένῳ γυναικείῳ ῥῷ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐκ τοῦ κενοῦν τὸ σῶμα καταλύουσι τὴν δύναμιν, οἱ σκωληκίζοντες ἕπονται σφυγμοί, ταῖς δ' ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ καταλυομέναις δυνάμεσιν οἱ μυρμηκίζοντες ἕπονται, ἢ ὅτι βραδὺν εἶναι δεῖ καὶ ἀραιὸν τὸν σφυγμὸν πάντως, ἵν' ᾖ σκωληκίζων. οὔτε γὰρ οἷόν τε τὸ πρότερον τῆς ἀρτηρίας μόριον πρότερον φαίνεσθαι κινούμενον, οὔθ' ὅλως περιγραφάς τινας γίνεσθαι πολλὰς ἐν μιᾷ διαστολῇ, μὴ οὐ βραδείας τε ἅμα καὶ ἀραιᾶς οὔσης τῆς κινήσεως, ἐν δὲ τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς, ἐξ ἀνάγκης γὰρ οἱ κακοήθεις ὀξεῖς, οὐκ ἀνέχεται τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας, οὔτε βραδὺν ἐσχάτως, οὔθ' ὅλως ἀραιὸν γίνεσθαι τὸν σφυγμόν. ἀλλὰ βραδὺς μέν ἐστιν, ἢ πάντως γε οὐ ταχὺς ὁ ἐν ταῖς καταλυομέναις δυνάμεσι, κἂν τινες ἁμαρτάνωσι περὶ τὴν διάγνωσιν αὐτοῦ. οὐ μὴν ἐσχάτως γε βραδύς, ἀραιὸς δὲ οὐδόλως, ἀλλ' ἀεὶ πυκνός, καὶ ὅταν τὰ τῆς θερμασίας ἐπείγῃ πάνυ σφόδρα πυκνός. καιρὸς οὖν εἶναι μοι δοκεῖ καὶ τουτονὶ τὸν τρίτον λόγον ἐνταυθοῖ καταπαύσειν. ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ τὰ λείποντα προσθήσομεν, ἀπὸ τῶν ψυχικῶν παθῶν ἀρξάμενοι.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΙΤΙΩΝ ΣΦΥΓΜΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ Δʹ.

Τῶν ἀλλοιούντων τοὺς σφυγμοὺς αἰτίων, ὅσα μὲν δι' ἑαυτὰ τὴν τροπὴν ἐργάζεται συνέχοντα τὴν γένεσιν αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο συνεκτικὰ κεκλημένα, διὰ τῶν προτέρων δυοῖν ὑπομνημάτων ἐγράψαμεν. ὅσα δὲ ἐκείνων προηγεῖται, τὰ μὲν ἐν αὐτοῖς τῶν ζώων τοῖς σώμασιν ὑπάρχοντα, τὰ δ' ἔξωθεν προσπίπτοντα, ταῦτα ἐν τοῖς ἑξῆς ἐν δυοὶ προθέμενοι διελθεῖν, ἐπειδὴ καὶ διὰ τοῦ τοῖς εἰσαγομένοις γεγραμμένου περὶ τῶν σφυγμῶν ἐφθάσαμεν εἰρηκέναι περὶ αὐτῶν ἐν κεφαλαίοις τε καὶ χωρὶς ἀποδείξεως, ἄμεινον ἐκρίναμεν εἶναι καὶ νῦν αὐτῶν μνημονεύοντες αὐτοῖς ὀνόμασιν, ἅμα μὲν ἐπιδείξειν ἀκριβέστερον, ἅμα δὲ καὶ τὰς αἰτίας ἀποδοῦναι. διὰ μὲν οὖν τοῦ τρίτου γράμματος, τὸν περὶ τῶν ἡλικιῶν τε καὶ χωρῶν καὶ ὡρῶν καὶ φύσεων, καὶ προσέτι τῶν καλουμένων ἐπιτηδευμάτων ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων ἐποιησάμεθα λόγον, ἐν δὲ τούτῳ τῷ τετάρτῳ τε καὶ ὑστάτῳ τῆς προκειμένης πραγματείας ὄντι, περὶ τῶν παρὰ φύσιν αἰτίων ὁ λόγος ἡμῖν ἔσται, τὴν ἀρχὴν μὲν ἀπὸ τῶν ψυχικῶν παθῶν ποιησαμένοις, ἐφεξῆς δὲ καὶ περὶ τῶν σωματικῶν διελθοῦσι. προσγράψομεν δὲ καὶ νῦν ἐνταῦθα καθ' ἕκαστον κεφάλαιον τὰς ῥήσεις ἐκ τοῦ τοῖς εἰσαγομένοις γεγραμμένου βιβλίου. Θυμοῦ μέν, ὑψηλός ἐστιν ὁ σφυγμός, καὶ μέγας καὶ σφοδρός, καὶ ταχύς, καὶ πυκνός. Καὶ τὰ περὶ τοῦ θυμοῦ λεγόμενα, δῆλα τῷ μεμνημένῳ τῶν ἔμπροσθεν. ὑπὲρ οὗ δὲ οὐδέπω πρότερον ἀπεφηνάμεθα νῦν ἀναγκαῖον ἤδη προσθεῖναι. πότερον φαίνεται μόνον σφοδρότερος ὁ τῶν θυμουμένων σφυγμός, ἢ ὄντως τοιοῦτος γίνεται. καταλείπομεν γὰρ αὐτό, καίτοι διελθόντες ὑπὲρ πλέον ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ, σχεδὸν ἄκριτον. οὐ δὲ εἰ οὕτως αὖ τις ἐπείθετό τε, λεγόντων ἡμῶν ὅτι μὴ φαίνεται μόνον, ἀλλὰ καὶ γίνεται σφοδρότερος, ὡς νῦν πεισθήσεται, προακηκοὼς ἐν τῷ μεταξὺ λόγῳ πολλὰ συντελοῦντα πρὸς τὴν πίστιν, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τῶν ἀνωμαλιῶν εἰρημένα. φαίνεται γὰρ ἐναργῶς ἐναλλὰξ ἐν ταύταις ὁ σφυγμὸς ἀμυδρὸς καὶ σφοδρὸς γινόμενος, οὐ δήπου τῆς δυνάμεως οὕτω ταχέως εἰς ἀρρωστίαν τε καὶ ῥώμην μεταπιπτούσης, ἀλλὰ διαμαχομένης μὲν τοῖς λυποῦσιν αἰτίοις, οὐκ ἀεὶ δ' αὐτῶν κρατούσης. ἐναργέστατα δ' οὖν ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν κρίσεων οἱ σφυγμοὶ γίνονται σφοδροί, ἐπεγειρούσης τηνικαῦθ' ἑαυτὴν τῆς δυνάμεως ὑπὲρ τοῦ διώσασθαι τὰ λυποῦντα. φαίνεται δὲ τοῦτο κἀπὶ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως γινόμενον, οὐ μόνης τῆς ζωτικῆς. ἐκλελυμένοι γοῦν τινες ἐσχάτως, ἢ διὰ γῆρας, ἢ διὰ νόσον, ἢ διά τινα προηγησάμενον κάματον. εἶτ' ἐξαίφνης θεασάμενοι λῃστῶν ἔφοδον, ἢ πολεμίων, ἢ θηρίου τινός, ἔδραμον ὠκέως ἀποφεύγοντες τὸ δεινόν, οὐδὲν ἧττον τῶν ἰσχυρῶν. οὕτω δὲ καὶ διὰ σεισμόν τινες ἐκπηδήσαντες τῶν οἰκιῶν, ἢ δι' ἐμπρησμόν, ὠκύτατα διαθέουσιν, ἔμπροσθεν μόλις ὑπὸ τῆς ἀρρωστίας προβαίνοντες, ἐν ἅπασιν οὖν τοῖς τοιούτοις δῆλόν ἐστιν ὡς αἱ διοικοῦσαι τὸ ζῶον δυνάμεις ἀνάγκης τινὸς καταλαβούσης, σφοδρότερον ἐνεργοῦσιν. καὶ οὐ χρὴ θαυμάζειν οὐ δεῖ ἐν τοῖς θυμοῖς τοῦτο γίνεται. καὶ γὰρ φαίνεται καὶ λόγον ἔχειν, ὥσπερ οὖν καὶ γυμναζομένων. καὶ ὁπωσοῦν ἀνδριζομένων, οὐκ εἰς μέγεθος μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς σφοδρότητα τοὺς σφυγμοὺς ἰδεῖν ἐστι τρεπομένους. Ἡδονῆς δὲ μέγας καὶ ἀραιὸς καὶ βραδύς, οὐ μὴν σφοδρότητί γε διαφέρων.

Διαχεῖται μὲν τὸ θερμὸν τοῖς ἡδομένοις εἰς ἅπαν τὸ σῶμα, καὶ ἡ ἐκτὸς αὐτοῦ κρατεῖ κίνησις, ὥσπερ τοῖς λυπουμένοις, ἡ ἐντός. εὐλόγως οὖν μείζων μὲν αὐτῶν ὁ σφυγμὸς γίνεται, σφοδρότερος δ' οὐκέτι, οὔτε εἰ ἐπίτηδες τις προσγίνεται διὰ τὸ πάθος, οὔτ' ἰσχυροτέρας ἐνεργείας χρεία. δῆλον δ' ὡς ὑπὲρ τῆς κατὰ τὸν ἴδιον λόγον τῆς συμμέτρου ἀλλοιούσης τοὺς σφυγμοὺς ἡδονῆς εἴρηται ταῦτα. πολλάκις γὰρ κατὰ συμβεβηκός, καὶ οἱ ἐναντίοι γίνονται σφυγμοὶ τῆς ἡδονῆς ἀμέτρου γινομένης. καὶ διὰ τοῦτο καταλυούσης τὴν δύναμιν. ἀλλά τοί γε οἱ ἐπὶ καταλύσεως δυνάμεως γίνονται σφυγμοί. προείρηται γὰρ ὡς τὰ σφοδρότερα τῶν παθῶν, καθ' ἑαυτὰ τὴν ὅλην τῶν σφυγμῶν ἀλλοίωσιν ἐργάζεται. Λύπης δὲ μικρός, καὶ ἀμυδρός, καὶ βραδύς, καὶ ἀραιός. Καὶ ἡ λύπη μὲν

» τῆς καταψύξεως γίνεται, καὶ τῆς ἔσω τοῦ θερμοῦ κινήσεως εὐλόγως οὖν ἐπ' αὐτῆς οἱ ἐναντίοι σφυγμοὶ τοῖς προει-
» ρημένοις ἕπεσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀποτελοῦνται. Φόβου δὲ, τοῦ μὲν ὑπογύου καὶ σφοδροῦ, ταχὺς καὶ ἄτακτος, καὶ
» ἀνώμαλος. τοῦ δὲ ἤδη κεχρονισμένου, οἷος ὁ τῆς λύπης. Ο φόβος ἐν μὲν τῷ παραυτίκα πολλοῖς ταραχὴν τῆς
διανοίας ἐργαζόμενος, εὐλόγως εἰς ἀνωμαλίαν φέρει τοὺς σφυγμούς. εἴρηται γὰρ ἔμπροσθεν ὑπὲρ τούτου, ἐν δὲ τῷ
χρόνῳ, τοῖς τῆς λύπης ἐξομοιοῦνται, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἄλλό τι λύπης γίνεται χρονίζων φόβος. ἅπασι δὲ τούτοις χρονί-
ζουσιν, ἢ σφοδροῖς ἄγαν γινομένοις οἷοι διαλυομένης τῆς δυνάμεως ἔσονται σφυγμοί. καὶ γὰρ καὶ λύει τὴν δύναμιν
ἅπαντα ταῦτα, συντόμως μὲν ὅσα ἰσχυρὰ, χρονίως δὲ τἀναντία. τοῦτο δὲ καὶ μικρῷ πρόσθεν ἐκ τῶν ἐπὶ ταῖς
ἡδοναῖς λεχθέντων ἐδηλοῦτο. καὶ νῦν προσγέγραπται, διά τε τὸ κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἐφεξῆς ἐκείνων εἰρῆσθαι, καὶ
διὰ τὸ περὶ τῶν ὁμοίων ἁπάντων ἀποφήνασθαι καθόλου προσήκειν. ἐξηγήσεως δὲ περιττοτέρας οὐ δεῖται τὰ λεγόμενα.
10 ἀλλ' ἐπὶ τὰ συνεχῆ μεταβαίνωμεν ἤδη. Ἄλγημα δὲ τὸ τρέπον τοὺς σφυγμούς. τρέπει δὲ τὸ ἰσχυρὸν, ἢ ἐν κυρίοις
μορίοις, ὡς καὶ ἡ φλεγμονή. μικρὸν μὲν ὂν ἔτι καὶ ἀρχόμενον, μείζονα καὶ σφοδρότερον καὶ ὠκύτερον καὶ πυκνότερον
τὸν σφυγμὸν ἐργάζεται, αὐξηθὲν δὲ καὶ ἰσχυρὸν πάνυ γινόμενον, ὡς ἀδικεῖν ἤδη τὸν ζωτικὸν τόνον, μικρότερον καὶ
ἀμυδρότερον καὶ ταχὺν καὶ πυκνόν. καὶ ὅσῳ ἂν ἐγχρονίζῃ μᾶλλον, ἢ σφοδρότερον γίνεται, τῶν εἰρημένων ἕκαστον ἐπι-
τείνει. τὸ δὲ ἤδη διαλῦον τὴν δύναμιν, καὶ εἰς ἀμυδρότητα καὶ μικρότητα, καὶ τάχους ψευδῆ φαντασίαν, καὶ ὑπερ-
βάλλουσαν πυκνότητα τὴν τροπὴν ἐργάζεται. Ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν λυπούντων, οὕτω καὶ τῶν ἀλ-
γημάτων ἡ δύναμις ἐπεγείρειν πέφυκεν ἑαυτὴν καὶ διαμάχεσθαι, καὶ διωθεῖσθαι πᾶν τὸ ἐνοχλοῦν, ὅθεν εὐλόγως
εἰς μέγεθος καὶ τάχος καὶ σφοδρότητα τρέπει τοὺς σφυγμούς. εἰ μέντοι μηδὲν ἀνύσει, ἐν τῷδε δῆλον, ὡς ἐκ πε-
ριττοῦ καμάτου αὐτῇ καὶ κατάλυσις τοῦ τόνου γίνεται, καὶ οὕτως εἰς ἀμυδρότητα μεταπίπτουσιν αἱ κινήσεις, ἡττη-
θείσης πρὸς τῶν λυπούντων τῆς δυνάμεως. διότι δὲ τάχους ψευδῆ φαντασίαν ἔπομεν, ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τῆς δια-
20 γνώσεως εἴρηται. καὶ μέντοι καὶ διότι τοῖς μικροῖς σχεδὸν ἅπασι σφυγμοῖς ἔζευκται πυκνότης, ἐν τῷ πρώτῳ
» λόγῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων ἀποδέδεικται. Φλεγμονῆς σφυγμὸς, ὁ μὲν κοινὸς ἁπάσης, οἷον ἐμπρίων ἐστὶν, ὡς
» δοκεῖν τὸ μέντοι διεστάλθαι τῆς ἀρτηρίας, τὸ δὲ, μὴ, σκληροτέρας δηλονότι φαινομένης αὐτῆς. ἔχει δέ τι καὶ
κλονῶδες ὁ σφυγμὸς οὗτος, καὶ ταχὺς μέν ἐστι καὶ πυκνὸς, οὐκ ἀεὶ δὲ μέγας. ὁ δὲ ἴδιος ἑκάστης, ὁ μὲν, τῆς ἀρχομένης,
μείζων τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ σφοδρότερος καὶ ὠκύτερος καὶ πυκνότερος. ὁ δ' αὐξανομένης ἔτι, ταῦτα γε προσάξει
πάντα, καὶ σαφῶς ἤδη σκληρότερος ἐστὶ καὶ κλονωδέστερος. μικρότερος δὲ ἢ πρόσθεν. οὐ μὴν ἀμυδρότερος γε, πλὴν
εἰ μὴ ὑπὲρ τὴν δύναμιν εἴη τὸ πάθος, ἀλλὰ καὶ πυκνότατος γίνεται καὶ ταχύς. εἰ δ' ἱκανῶς χρονίζοι, καὶ ἤδη σκλη-
ρύνοιτο σκιρρωδῶς, τοῖς εἰρημένοις ἰσχνότης σφυγμοῦ καὶ σκληρότης γίνεται. ταῦτ' ἐπὶ τῆς τὸν ἐν ὅλῳ τῷ
ζώῳ σφυγμὸν τρεπούσης φλεγμονῆς, ἢ διὰ τὸ μέγεθος, ἢ διὰ τὸ κύριον τοῦ μορίου ἐν ᾧ συνέστη. τῆς δὲ μὴ συγκι-
νούσης τὸ πᾶν ὅ γ' ἐν τῷ φλεγμαίνοντι μέρει σφυγμὸς οἷος εἴρηται. ἐπιτείνεται δὲ καὶ ἀνίεται τῶν εἰρημένων
30 ἕκαστον, ἢ παρὰ τὸ ποσὸν τῆς φλεγμονῆς, ἢ παρὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ φλεγμαίνοντος ὀργάνου φύσιν. τὰ μὲν γὰρ
νευρωδέστερα μέρη σκληροτέρους, καὶ μᾶλλον ἐμπρίοντας, καὶ μικροτέρους τοὺς σφυγμοὺς ἐργάζεται. τὰ δὲ φλε-
βωδέστερα, καὶ ἀρτηριωδέστερα, τοὺς ἐναντίους. αὐτῶν δὲ τούτων μείζων ὁ ἐν τοῖς ἀρτηριώδεσιν, καὶ ῥᾳδίως ἀνώμα-
λος, καὶ ἄτακτος γινόμενος. δῆλον οὖν ἤδη καὶ ὁ τῶν τὸ ἧπαρ φλεγμαινόντων σφυγμὸς, οἷος ἂν εἴη, καὶ ὁ τῶν τὸν
σπλῆνα, καὶ ὁ τῶν τοὺς νεφροὺς, ἢ τὴν κύστιν, ἢ τὸ κῶλον, ἢ τὴν γαστέρα, καὶ πλευριτικῶν, καὶ περιπνευμονικῶν, καὶ
πάντων ἁπλῶς εἰπεῖν, ὧν τῇ τοῦ μέρους φλεγμονῇ πυρετὸς ἕπεται. πλὴν, ὅσα διὰ τὴν τῶν συμπτωμάτων φύσιν
τῶν τε ἐξ ἀνάγκης ἑπομένων αὐτοῖς, καὶ τῶν κατὰ τύχην συνδραμόντων, ὡς ἂν ἕκαστον τρέπειν δύναται, καὶ τὸν σφυ-
γμὸν ἐπὶ τοσοῦτον ἀλλοιοῦσθαι συμβήσεται, μικτῆς τροπῆς ἐν αὐτῷ γινομένης τῆς τε κατὰ τὸν λόγον τῆς
φλεγμονῆς, καὶ ἣν ἡ τοῦ τόπου φύσις, ἢ τοῦ παρόντος συμπτώματος ἐργάζεται. παθῆναι μὲν γὰρ τοῖς τὰς φλέβας
φλεγμαίνουσιν, ἕτοιμον. πνιγῆναι δὲ τοῖς τὸν πνεύμονα. συγκοπῆναι δὲ τοῖς τὸ στόμα τῆς γαστρός. ἀτροφῆσαι δὲ
40 τοῖς τὸ ἧπαρ. ἀπεπτῆσαι δὲ τοῖς τὴν κοιλίαν, ἐπισχεθῆναι δὲ τὰ οὖρα τοῖς τοὺς νεφρούς. καὶ τὰ μὲν αἰσθητικώτερα
μέρη καὶ διὰ τὰς ὀδύνας τρέπει τοὺς σφυγμοὺς, τὰ δὲ ἀναισθητότερα, κατὰ τὴν διάθεσιν μόνην. ἐκ τούτων οὖν
ἁπάντων πολυειδεῖς αἱ ἀλλοιώσεις γίνονται τῶν ἐπὶ ταῖς φλεγμοναῖς σφυγμῶν. καὶ ὡς χρὴ διορίζειν αὐτὰς, εἴρηται
μὲν ἐν ἑτέροις τελέως. εἴρηται δὲ καὶ νῦν εἰς ὅσον τοῖς εἰσαγομένοις χρήσιμον. Καὶ ἡ μὲν ῥῆσις ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς αὕτη,
σαφῶς ἐκδιδάσκουσα τὴν ὑπὸ τῶν φλεγμονῶν γινομένην ἀλλοίωσιν ἐν τοῖς σφυγμοῖς. ὅπως δὲ τὰ πρῶτα καὶ
συνέχοντα τὴν γένεσιν αὐτῶν αἴτια διατιθέμενα πρὸς τῆς φλεγμονῆς, τὴν εἰρημένην τροπὴν ἐργάζεται, λέγειν ἂν εἴη,
τὴν ἀρχὴν ἐνθένδε ποιησαμένους. παντὶ τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ δύο ταῦτ' ἐξ ἀνάγκης συμβέβηκε, θερμότε-
ρον τοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν, καὶ τετάσθαι. ταῦτ' οὖν ἄμφω παντὶ τῷ σώματι μεταδίδωσιν, ὅταν ἤτοι κύριον
ὑπάρχῃ τὸ μέρος, ἢ μεγάλην ἱκανῶς ἔχῃ τὴν φλεγμονήν. ἀλλ' ἡ μὲν καθ' ὅλον τὸ ζῷον πλεονεξία τῆς θερμασίας,
πυρετός ἐστι. καὶ δῆλον ὡς τὴν χρείαν οὗτος ἀλλοιώσει τῶν σφυγμῶν. ἡ δ' ἐκ τοῦ φλεγμαίνοντος τάσις διαδίδοται
50 καὶ εἰς τὰς ἀρτηρίας. διὰ ταύτην μὲν δὴ σκληρότερος ὁ σφυγμὸς ἔσται, καὶ μᾶλλον γε σκληρότερος ἐπὶ τοῖς
νευρώδεσι μορίοις, ὅτι καὶ τείνεται ταῦτα τῶν ἄλλων μᾶλλον ἐν ταῖς φλεγμοναῖς, ὡς ἂν ἤδη φύσει τεταμένα, καὶ
συντείνειν ἑαυτοῖς τὰ συνεχῆ μᾶλλον πέφυκεν, ὡς ἂν ἰσχυρότερα. ἡ δὲ τῆς θερμασίας πλεονεξία ταχὺν ἐνεδεί-
κνυτο καὶ μείζονα κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ἐργαζομένη τὸν σφυγμόν. ἐπειδὰν δὲ ἐλλείπῃ τι τῇ χρείᾳ, τηνικαῦτα ἤδη
καὶ πυκνόν. εὐλόγως οὖν σκληρότερος ἅπασι τοῖς ἐπὶ φλεγμονῇ πυρέττουσιν ὁ σφυγμὸς γίνεται, καὶ προσέτι γε, διὰ
τὴν δυσκρασίαν τὴν ἐν ταῖς ἀρτηρίαις, ἀνώμαλος κατὰ μίαν προσβολὴν, καὶ δῆλον ὡς ἀμφοῖν συνελθόντων, τὸ
εἰρημένον ὑπό τινων εἶδος ἔσται τῷ σφυγμῷ, τὸ οἷον ἐμπρίον τὴν ἁφήν. οὕτω γὰρ ἀνάγκη φαντασιοῦσθαι τὸν ἁπτόμενον
ὀργάνου σκληροῦ τὴν προσβολὴν ἀνώμαλον ἔχοντος. ἔσται δ' ὡς εἴρηται καὶ θᾶττον ἐπιφανῶς, καὶ εἰ μὴ ἀντιβαίνοι γε ἡ
σκληρότης, καὶ μείζων σαφῶς. εἰ δ' ἀντιβαίνοι κατά τι, τοσούτῳ προσλήψεται κλονώδους κινήσεως, ὅσῳ ἀφῃρέθη τοῦ
μεγέθους. ὅτι δ' ἐν τούτῳ καὶ πυκνότερος ἔσται τοσοῦτον ὅσον οὐχ ἱκανῶς ἐπλήρωσε τὴν χρείαν ἡ διαστολὴ, καὶ τοῦτο,

τῷ μεμνημένῳ

τῷ μεμνημένῳ τῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀποδεδειγμένων, πρόδηλον. ὥσπερ γε καὶ ὅτι τοῖς ἴσοις μεγέθεσι τῆς φλε-
γμονῶν οὐκ ἴση τῶν σφυγμῶν ἀλλοίωσις ἕπεται, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς φλεβώδεσιν μέρεσιν αἱ φλεγμοναὶ, μείζους
ἐργάζονται σφυγμοὺς, ἐν δὲ τοῖς νευρώδεσιν ἐλάττους, ὥσπερ καὶ σκληροτέρους τε καὶ μᾶλλον ἐμπρίοντας. οὐδὲ γὰρ
τούτων ἀσαφὲς οὐδὲν, εἰ μνημονεύοιμεν ὅτι μειζόνως τείνεσθαι τὰς ἀρτηρίας ἀναγκαῖον, ὑπὸ τῶν νευρωδῶν μορίων
φλεγμαινόντων. τὰ δ' ἀρτηριώδη μόρια, δῆλον ὡς καὶ ταῦτα τό τε πλῆθος τῆς ἐν ταῖς ἀρτηρίαις θερμασίας ὡς
ἂν θερμοτέραις οὔσαις ἐπὶ μᾶλλον παραυξήσει, καὶ διὰ τοῦτο μεγίστους ἀναγκάζει γίνεσθαι τοὺς σφυγμούς. καὶ εἴ τις
ἀνωμαλία συνίσταιτο, καθ' ὅντιναοῦν λόγον, ἐπιφανέστερον αὐτὴν ἀποδείξει. δύο γὰρ ἔτι μεμνήμεθα τὰς πρώ-
τας αἰτίας ἐδείκνυμεν ἀνωμαλίας σφυγμῶν, ἀρρωστίαν τε τῆς κινούσης δυνάμεως τὰς ἀρτηρίας διὰ
πλῆθος βαρυνομένης, καὶ προσέτι τῶν ὀργάνων αὐτῶν τὰς διαθέσεις, ἐμφράξεις δή τινας, καὶ σφηνώσεις, καὶ τάσεις,
10 καὶ θλίψεις. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, ἀνωμάλους ἐπὶ τοῖς ἀρτηριώδεσι μορίοις φλεγμαίνουσι τοὺς σφυγμοὺς ἀποτε-
λεῖσθαι, τῆς τε δυνάμεως τῆς ἐργαζομένης αὐτοὺς, ῥᾷστον ἐν τοῖς τοιούτοις καμνούσης, αὐτῶν τε τῶν ὀργάνων κα-
κῶς διακειμένων. τὰ δ' ἄλλα τὰ εἰρημένα διὰ τοῦ τοῖς εἰσαγομένοις γεγραμμένου βιβλίου, ταῖς ἐπὶ φλε-
γμοναῖς ῥοπαῖς τῶν σφυγμῶν ὑπάρχειν, οὐδὲ μιᾶς ἐξηγήσεως δεῖσθαι νομίζω. μεταβαίνειν οὖν ἤδη καιρὸς
» ἐπί τινα τῶν ἑξῆς ῥήσεων. Τῶν μὲν πλευριτικῶν ταχὺς, καὶ πυκνὸς, καὶ οὐ λίαν μέγας. δόξειε δ' ἂν καὶ σφο-
» δρός. ὁ δ' ἐστὶν, οὐκ ἀμυδρὸς μὲν, οὐ μὴν ἤδη καὶ σφοδρὸς, ὅσον ἐπὶ τῷ πάθει. τοῦτο γάρ ἐπὶ πάντων μεμνῆσθαι
» χρὴ, τὸ, δεῖν ἐφ' ἑκάστου τῶν πραγμάτων, ὅσον ἐπ' ἐκείνῳ τὴν ῥοπὴν ἐξετάζειν, διορίζοντα τὸ διά τι ἄλλο, καὶ μὴ
» δι' ἐκεῖνο συμβεβηκός. ὁ τοίνυν τῶν πλευριτικῶν σφυγμὸς, νευρωδεστέραν πως καὶ σκληροτέραν ἐργαζόμενος
» τὴν ἀρτηρίαν ὡς ἂν εἰς σφοδρότητα ῥέπων, ἀπατᾷ τοὺς ἀγυμνάστους οὐ δυναμένους διακρῖναι σκληρὰν πλη-
» γὴν σφοδρᾶς. οὕτω δὲ καὶ ἄλλας διαφορὰς σφυγμῶν ἀδυνατοῦντες διακρίνειν οἱ πολλοὶ, τάχ' ἂν ἴσως μέμψαιν-
20 το τοῖς ἐνταῦθα γεγραμμένοις, ἐξ ὧν αὐτοὶ μὴ συνιᾶσι τῶν ὀρθῶς λεγόντων καταγινώσκοντες. ἀλλ' οὐ χρὴ
» μηκύνειν ἐν τῷ νῦν λόγῳ περὶ αὐτῶν. γέγραπται γὰρ ἡμῖν ἰδίᾳ περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν διαγνώσεως. ἀσκεῖν οὖν
» παρακελεύομαι τόν τε λογισμὸν ἅμα καὶ τὴν ἁφὴν, ὥστε ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων γνωρίζειν δύνασθαι τὴν ἁφὴν
» τοὺς σφυγμοὺς, οὐ λόγῳ διακρίνειν μόνον. ἀρχὴ δὲ τῆς ἐπὶ τῶν ἔργων τριβῆς, ἡ διὰ τῶν λόγων διδασκα-
» λία. καὶ γάρ τοι καὶ τῆς πυκνότητος τὸ ποσὸν οὐχ οἷόν τε ἑρμηνεῦσαι, καίτοι μεγάλην ἔχει διαφορὰν ἢ
» ὑπερβαίνουσα τὸ εἰθισμένον μέτρον πλευρίτιδος, ἢ ἐλλείπουσα. τὰς μὲν γὰρ ὑπερβολὰς εἰς περιπνευμονίαν
» μεθισταμένης, ἢ συγκοπὴν ἀπειλούσης ἀνάγκη γίνεσθαι. τὰς δ' ἐνδείας εἰς καταφορὰν, ἢ νεύρων τελευτᾶν βλά-
» βην. οὕτω δὲ καὶ τὸ τῆς ἀνωμαλίας εἶδος τὸ ἐμπρηστικὸν ἴδιον οὐχ ἥκιστα πλευρίτιδος ὑπάρχον, ἀνιέμενον μὲν,
» μαλακῆς καὶ οὐχ ἥκιστα πεφθησομένης, ἐπιτεινόμενον δὲ χαλεπῆς καὶ δυσπέπτου γνώρισμα πλευρίτιδος. αἱ
» τοιαῦται ζῶν ἀσθενεῖ τῇ δυνάμει κινδυνώδεις, ζῶν ἰσχυρᾷ δὲ, ἢ χρονίως ἐπέφθησαν, ἢ εἰς ἐμπύημα μετέπεσον,
30 ἢ φθινώδης αὐταῖς μαρασμὸς διεδέξατο. τῆς μὲν οὖν πεττομένης ὁ σφυγμὸς πᾶσαν ἀποτίθεται κατὰ βρα-
» χὺ τὴν παρὰ φύσιν ῥοπήν. τῆς δ' εἰς ἐμπύημα μεταβαλλούσης, οἱ τῶν ἐμπυημάτων ἴδιοι γίνονται. κατὰ ταυτὰ
» δὲ καὶ τοῖς φθινωδῶς μαρανθησομένοις, οἱ τῶν μαρασμῶν. Αὕτη μὲν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ἡ ῥῆσις, αὐτὰ τὰ
φαινόμενα συμπίπτειν τοῖς πλευριτικοῖς ἐκδιδάσκουσα, οὐ μὴν τὰς αἰτίας ἔτι διηγουμένη. νῦν οὖν λεγέ-
σθωσαν. ἡ πλευρῖτις τοῦ ὑπεζωκότος τὰς πλευρὰς ὑμένος ἐστὶ φλεγμονὴ, καὶ διὰ τοῦτο πυρέττουσι μὲν ὀξέως, ὡς
ἂν πλησίον κειμένης τῆς καρδίας, ὅτι δ' οὕτω πυρέττουσι, ταχὺς αὐτοῖς ὁ σφυγμός. ὅτι δὲ καὶ νευρῶδες τὸ πε-
πονθὸς μόριον, ἐπιφανῶς σκληρός. ἐπεὶ δὲ τοῦτο, διὰ τοῦτο καὶ μικρότερος ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ πυρετοῦ. δεόντως
οὖν καὶ πυκνὸς ἀποτελεῖται, τῆς μὲν θερμασίας δεομένης μεγέθους σφυγμῶν, τῆς σκληρότητος δ' οὐχ ὑπα-
κουούσης. ἐδείχθη δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. ὅσον ἂν ἐλλείπῃ τῇ χρείᾳ τῷ μεγέθει τοῦ σφυγμοῦ, τοῦτ' ἐκ τῆς πυκνότητος
ἀναπληρούμενον. ἄνισον δ' ἐπ' αὐτῶν ἡ πυκνότης, ὅτι καὶ τῶν ἐργαζομένων τὴν φλεγμονὴν χυμῶν. οὐχ ἓν
40 εἶδος. εἰ μὲν οὖν χολωδέστεροι τύχοιεν ὄντες, ὅ, τε πυρετὸς ὀξύτερος ἂν γένοιτο, καὶ τις ἀκολουθήσει βλάβη τῆς
δυνάμεως. εἰ δὲ φλεγματωδέστεροι, πραότερος μὲν ὁ πυρετὸς, ἑτοιμότερος δ' εἰς καταφοράν. ἀεὶ μὲν γὰρ ἐπὶ
πλευρίτισι καὶ περιπνευμονίαις, ἡ κεφαλὴ κακοῦται, τῶν ἐν ταῖς φλεγμοναῖς σηπομένων χυμῶν ἐκδεχομένη
τὴν λιγνύν. ἀλλ' ὅταν μὲν ὁ σηπόμενος χυμὸς ᾖ χολώδης, ἀτμίζων δριμὺ, καθάπερ αἰθάλην τινὰ, δάκνει τοῦτο
καὶ διαβιβρώσκει καὶ ἐρεθίζει τὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, καὶ οὕτως εἰς παραφροσύνην ἄγει. φλεγματώδης
δ' ὑπάρχων οὐ καπνῷ δριμεῖ παραπλήσιον, ἀλλ' ἀχλύϊ τινὶ παχείᾳ καὶ θολερᾷ καθάπερ τι νέφος ἐπὶ τὴν
κεφαλὴν ἀναπέμπων. ὑγραίνει τε τούτῳ καὶ βαρύνει τὸν ἐγκέφαλον, ἀναγκάζει τε καταφέρεσθαι καὶ καρώδη γί-
νεσθαι τὸν ἄνθρωπον. εὐλόγως οὖν ἡ μὲν εἰς πλείονα πυκνότητα ῥοπὴ τῶν σφυγμῶν, ἢ περιπνευμονίαν, ἢ συγκο-
πὴν ἐπιφέρει, περιπνευμονίαν μὲν ἐπιλαμβανούσης ἀεὶ καὶ βλαπτούσης τὰ συνεχῆ τῆς ἐν τῇ πλευρᾷ φλεγμονῆς,
ὡς ἂν ὑπὸ θερμοῦ καὶ ζέοντος, καὶ ῥᾳδίως κινουμένου χυμοῦ γεγενημένης. συγκοπὴν δ' αὖ, κακώσει τῆς δυνάμεως,
50 ἤτοι δὲ νεύρων βλάβην ἢ καταφορὰν, ὅταν ἐκ τῶν φλεγματωδῶν χυμῶν ἀτμιζόντων ὁ ἐγκέφαλος πλη-
ρωθῇ. καὶ γὰρ αὖ καὶ οὗτος, εἰ μὴ ἀπώσασθαι δυνηθείη τὸ βλάπτον εἰς τὰς ἀποφύσεις, ἡ τῶν νεύρων ἀκολουθεῖ κάκωσις.
εἰ δ' ἀδυνατήσειεν, ἡ καταφορά. τοῖς μὲν οὖν τοιούτοις χυμοῖς ἀραιότεροι, τοῖς δ' ἐναντίοις τοῖς χολώδεσιν, πυ-
κνότεροι τοῦ συνήθους μέτρου τῆς πλευρίτιδος οἱ σφυγμοὶ συμπίπτουσιν. τὸ δὲ δὴ μέσον ἀμφοῖν ἐστιν ἀραιότητός τε
καὶ πυκνότητος ἐν πλευρίτιδι μέτρον, ὅταν αἱματικὸς ὁ τὸ πάθος ἐργαζόμενος ὑπάρχῃ χυμός. οὕτω δὲ καὶ τὸ
τῆς σκληρότητος ὑπάρχον μέσον, ἐπί γε τῷ τοιούτῳ χυμῷ καὶ τῇ μέσῃ κατὰ τὸ μέγεθος γίνεται φλεγ-
μονῇ. ἐπιτείνεται δ' ἤτοι διὰ μέγεθος ὑπερβάλλον φλεγμονῆς, ἢ χολώδεις χυμούς. ὥσπερ γε καὶ καθαιρεῖ-
ται διὰ τἀναντία. δῆλον δὲ ὡς καὶ τοῖς σκληροῖς σφυγμοῖς ἐναργέστερον ἀκολουθήσει τὸ ἐμπρηστικὸν εἶδος τῆς
προσβολῆς. Ἔστι δὲ τῶν ἐμπύων ὁ σφυγμὸς, ἄρτι μὲν ἀρχομένων οἷος ὁ τῆς ἀκμαζούσης φλεγμονῆς.
αὕτη γὰρ καὶ αὐτῶν τῶν ἐμπυημάτων ἐστὶν ἀρχή. ἔσθ' ὅτε καὶ ἀνώμαλος καὶ ἄτακτος. ἑκτικὸς δὲ πᾶσιν, ἤδη δὲ τοῦ

τοῦ παρακειμένου, τἄλλα μὲν παραπλήσια, ἀλλ' ὁμαλώτεροι, ἐν δὲ ταῖς ῥήξεσιν ἀμυδρότεροι, πλατύτεροι,
βραδύτεροι, ἀραιότεροι. τὴν ἐν τῇ μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμονος εὐρυχωρίᾳ πλῆθός τι πύου περιεχόμενον
ἔχοντας ἔνιοι μὲν ἐμπύους, οἱ δ' ἐμπυικοὺς ὀνομάζουσι. γίνονται δὲ οὗτοι διὰ μέγεθος τῆς ἐν ταῖς πλευραῖς φλε-
γμονῆς εἰς πῦον μεταβαλλούσης. ἔστι δ' ὅτε καὶ περιπνευμονίαις ἀκολουθοῦσι. ἤδη δὲ καὶ πάντας οἷς φάγχνον
τι φλεγμῆναν ἐξεπύησεν, ἐμπύους ὀνομάζουσιν. ὁ τοίνυν προγεγραμμένος τῶν ἐμπύων λόγος, ἐκ τῆς εἰσα-
γωγῆς μάλιστα μὲν ἐπὶ τῶν πρώτων εἰρημένων, ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἀληθής. εἰς πῦον γάρ τοι μετα-
βαλλούσης τῆς φλεγμονῆς, ἀναγκαῖον ἀνωμαλίαν γέ τινα καὶ ἀταξίαν ἐν τοῖς σφυγμοῖς γενέσθαι, διά τε τὴν τῶν
ὀργάνων κάκωσιν, καὶ τὴν τῆς δυνάμεως ἀσθένειαν. ἐξ ἐπιμέτρου δὲ προσέρχεται ἡ διὰ διαμάχη τῆς φύσεως πρὸς τὸ
σύμπτωμα. τὸ γὰρ ἐκ τῆς σήψεως ὑγρὸν ὡς ἂν ἄλλοτ' ἀλλαχόσε μεταρρέον ἀτάκτως, ἅμα μὲν ἐμποδών ἵσταται ταῖς
10 διεξόδοις τοῦ πνεύματος, ἅμα δ' ἐπαγείρει τὴν φύσιν ἀπώσασθαι τὰ λυποῦντα, κἂν τούτῳ μεγάλοι τε καὶ σφο-
δροὶ καὶ ὑψηλοὶ καὶ ταχεῖς οἱ σφυγμοὶ γίνονται. μικρὸν ὕστερον δὲ ἤτοι καμνούσης ἐν τῇ διαμάχῃ τῆς δυνάμεως,
ἢ κατά τι μόριον ἐμφράξεως ἰσχυροτέρας γινομένης, εἰς τἀναντία μεταπίπτουσι, μέχρις ἂν ἡ ζωτικὴ δύναμις
ἑαυτὴν ἐπιγείρασα πρὸς τὸ διωθεῖσθαι ῥάπτηται τὰ λυποῦντα, κἂν τούτῳ πάλιν ὑψηλότεροι καὶ σφοδρότεροι
τῶν ἔμπροσθεν οἱ σφυγμοὶ ἀποτελοῦνται. συνεχοῦς οὖν τῆς τοιαύτης μεταβολῆς γινομένης, ἀνωμαλία τέ τις ἐξ
ἀνάγκης ἐν αὐτοῖς συνίσταται καὶ ἀταξία, καὶ ταῦτα παραμένει διηνεκῶς, ἄχρις ἂν ἡ ῥῆξις γένηται. διὰ τοῦτο καὶ
ἐκτικὸς αὐτῶν ὁ σφυγμὸς εἴρηται. δηλωτικὸν γάρ ἐστι τοῦτο τὸ ὄνομα παρὰ τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς τοῦ διὰ παντὸς
μένειν αὐτὸν ὅμοιον, καὶ μὴ κατὰ περιόδους τινὰς καταβολάς γέ τινας ποιεῖσθαι, καὶ αὖθις διαλείμματα, καθάπερ
ἐν τοῖς ἄλλοις πυρετοῖς. παραμένειν γὰρ ὁ προειρημένος σάλος ἐν τῇ κινήσει τῶν ἀρτηριῶν, ἄχρις ἂν ἡ ῥῆξις
γένηται. ῥαγέντος μέντοι τοῦ διαπυΐσκοντος μορίου, δῆλον ὡς τἀναντία πάντα γενήσεται. καὶ χρὴ μεμνῆσθαι
20 τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ περί τε πλατέος εἰρημένων καὶ ὑψηλοῦ σφυγμοῦ, καὶ μὴ περὶ πάντων ἐθέλειν ἀκούειν πολ-
λάκις. ἐπὶ γὰρ ταῖς ῥήξεσι τῶν ἐμπυημάτων, ἥ τε τάσις ἤδη τῶν ἀγγείων παύεται, καὶ ἡ δύναμις ἐν τῇ δια-
μάχῃ κέκμηκε, καὶ ἰσχνὸς ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀνάγκης γέγονεν. ὧν συνελθόντων, ὁ πλατὺς ἐγένετο σφυγμός. αὔξει
δ' αὐτοῦ μάλιστα τὴν ὡς πρὸς τὴν αἴσθησιν φαντασίαν ἡ πρὶν ῥαγῆναι, ἡ τῶν ἀρτηριῶν εἰς ὕψος ἄνοδος. ἐκείνης
γὰρ ἔτι μεμνημένοι, καὶ παραμετροῦντες αὐτῇ τὰ νῦν φαινόμενα, πλατὺν ἱκανῶς ἀποτελεῖσθαι τὸν σφυγμὸν
ὑπολαμβάνομεν.   Ἑξῆς ἐστιν ὁ περὶ τῶν μαραινομένων λόγος, ἐφ' οὗ καὶ αὐτοῦ προγράψαντες ὅσα πρὸς τὴν τῶν
αἰτίας εὕρεσιν ἐστὶ χρήσιμα, μετὰ ταῦθ' ὑπογράψομεν τὴν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ῥῆσιν. ὠνόμασται δὲ τὸ πάθος ἀπὸ τῶν
φλογῶν τῶν μαραινομένων. ἐνδείᾳ δ' αὗται τροφῆς ἀποσβέννυνται. ὅταν οὖν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἡ σύμφυτος
τοῖς ζώοις θερμασία μαραίνηται, τοὺς σφυγμοὺς ἀναγκαῖον ἀμυδροὺς ὑπάρχειν, ὡς ἂν ἐξ ἀνάγκης ἀρρώστου τοῖς
οὕτως ἔχουσι τῆς δυνάμεως ἀποτελουμένης. διὰ δὲ ταὐτὸ τοῦτο καὶ μικροὶ γίνονται. καὶ μὴν καὶ τάχους ἔχειν τι φαί-
30 νονται, τῷ καὶ τοῦτ' ἀχώριστον εἶναι τῶν πυρεττόντων. ἐπεὶ καὶ πυρέττουσι μέν, ἄρρωστοι δ' εἰσὶ τὴν δύναμιν, καὶ διὰ
τοῦτο καὶ τὸν σφυγμὸν ἔχουσι μικρόν, ἀναγκαῖον αὐτοῖς ἐστι καὶ πυκνὸν ἔχειν. ἐδείχθη γὰρ καὶ τοῦτ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν
λόγοις. ἀρρωστίᾳ δὲ δυνάμεως ἐδείκνυτο καὶ ὁ περινενευκὼς ἔσεσθαι σφυγμός, μείουρος ὢν καθ' ἑκάτερα τὰ μέρη.
δῆλον δ' ὡς καὶ διὰ παντὸς ὅμοιον ἑαυτῷ τὸν σφυγμὸν ἔχουσιν οἱ τοιοῦτοι, τῆς διαθέσεως οὐκ ἐκ τῶν ὑγρῶν, ἢ τοῦ
πνεύματος ὡρμημένης. ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς στερεοῖς ὑπαρχούσης. ὅλη γὰρ ἐπὶ τούτων ἡ ἕξις τοῦ σώματος, οἷον ἄνθραξ
τις γέγονε. καὶ διὰ τοῦτο ἐκτικοὺς οἱ νεώτεροι τῶν ἰατρῶν ὀνομάζουσι τοὺς τοιούτους σφυγμούς, ἐφ' ὧν δ' ἤδη τελείως
ἀποσβέννυται τὸ θερμόν. ἐπὶ γερόντων δὲ μάλιστα τοῦτο συμπίπτει. καὶ ἀραιότερος ὁ σφυγμὸς γίνεται. καλεῖ δὲ τὸν
τοιοῦτον μαρασμὸν ὁ Φίλιππος ἐκ νόσου γῆρας. καὶ συμπίπτει μάλιστα μὲν τοῖς παρηβῶσιν, ἐνίοτε καὶ τοῖς ἔτι
ἀκμάζουσι. καὶ καλῶς ὑπὲρ αὐτῶν γέγραπται τῷ Φιλίππῳ. ὅτι τούτων ἡ διάθεσις οὐ τοῖς ἀκριβῶς διαπύροις
ἄνθραξιν ἔοικεν, ἀλλὰ τοῖς οὕτω σβεννυμένοις ὡς εἰς τέφραν ἤδη μεταβάλλειν. ἀρκεῖ ταῦτα τῷ γε νοῦν ἔχοντι
40 πρὸς τὸ παρακολουθῆσαι τοῖς ἑξῆς. ὑπογράψομεν οὖν ἤδη τὴν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς λέξιν.   ὁ δὲ τῶν μαραι-
νομένων οὐ καθ' ἓν εἶδος σφυγμὸς τρέπεται. χρὴ γοῦν καθόσον ἐνδέχεται διαφοραῖς εὐδήλοις διορίσασθαι περὶ
αὐτῶν. οἱ μὲν δὴ ταῖς μὴ λυθείσαις φλεγμοναῖς κατὰ βραχὺ συναπομαρανθέντες, ἀμυδροὺς καὶ θάττονας καὶ
πυκνοὺς ἄγαν, καὶ μυούρους κατὰ μέγεθος ἐν μιᾷ πληγῇ τοὺς σφυγμοὺς ἴσχουσιν, οὓς Ἀρχιγένης ἐπινενευκότας
τε καὶ περινενευκότας καλεῖ, σαφῶς δηλοῦν βουλόμενος, τὸ κατὰ τὴν διαστολὴν βραχὺ μετὰ τῆς τῶν ἑκατέ-
ρωθεν περάτων οἷον ἐπινεύσεως. οὐ γὰρ ὡς ἀποκεκομμένων ἀθρόως. ἀλλ' ὡς ἐπικεκαμμένων τῶν ἑκατέρωθεν
μερῶν, εἰς βραχὺ συνίσταται, μύουρος ὢν τῷ μεγέθει καὶ καθ' ἑκάτερα τὰ μέρη. τοῦτο μὲν οὖν οὐ τούτοις μόνοις, ἀλλὰ
καὶ τοῖς πλείστοις τῶν ὁπωσοῦν μαραινομένων ὑπάρχει, τοῖς μὲν διὰ φλεγμονὰς πᾶσιν, ἤδη δὲ καὶ τῶν ἄλλων
πολλοῖς, εἰ μή τι ἄρα κἀκεῖνοι, διά τινας φλεγμονὰς λανθανούσας μαραίνονται. καὶ εἴη ἂν οὗτος τῶν ἐπὶ φλεγμο-
ναῖς μαραινομένων ἴδιος, οὐδενὶ τῶν ἄλλως μαρανθέντων ὑπάρχων, ἐκτικὸς δὲ πᾶσι τοῖς μαραινομένοις ὁ σφυ-
50 γμός ἐστι, καὶ τοῦτ' αὐτοῖς κοινότερον. ἐν δευτέρῳ δ' ἡ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς ἀνωμαλία μυουρίζουσα. καὶ γὰρ
καὶ τοῦτο τοῖς πλείστοις ὑπάρχει. τρίτον δὲ τὸ τῆς πυκνότητος. ὑπάρχει γὰρ καὶ τοῦτο πᾶσι μὲν τοῖς ἐπὶ φλεγμοναῖς
μαρανθεῖσιν ἀχώριστον, ἅπασί τε τοῖς ἐπὶ καρδιακαῖς ἢ στομαχικαῖς συγκοπαῖς ὀξέως κινδυνεύσασιν. εἶτα ὑπὸ
οἴνου πόσεως διαφυγοῦσι μὲν τὴν ὀξύτητα, μαρανθεῖσι δὲ τῷ χρόνῳ. εἰ μή τι ἄρα καὶ τούτους φήσειέ τις ἐπὶ
μικραῖς φλεγμοναῖς ἀδήλοις ἢ μὴν ἀπόλλυσθαι. καὶ γάρ τινες αὐτῶν οὖν ἐπινενευκότα σφυγμὸν ἔχουσιν, εἰ μή τι ἄρα
πάλιν, τούτους μὲν ἐπὶ φλεγμονῇ, τοὺς δ' ἄλλους χωρὶς φλεγμονῆς μαραίνεσθαι φασί. τοῦτο μὲν δὴ ἄπορον. ἔχου-
σι δ' οὖν οὗτοι σφυγμὸν ἐκτικόν, ἀμυδρόν, πυκνὸν ἄγαν, καί τινες αὐτὸν ἐπινενευκότα καλοῦσι. δευτέρα μὲν αὕτη
διαφορὰ σφυγμῶν τοῖς μαραινομένοις. ἄλλη δὲ τρίτη τὸν ἀραιὸν ἰσχόντων, ἀλλὰ καὶ τούτοις πάντως ὅ, τε
προηγησάμενος πυρετὸς ἐπύκνωσεν αὐτούς, τῆς τε δυνάμεως ἡ ἐσχάτη λύσις ἱκανῶς πυκνοῖ. τοῦ μέσῳ δὲ
τούτων πυρετῶν ἀποψυχθέντων, μηδέπω δὲ ἀπολλυμένων αὐτῶν, τὴν εἰς ἀραιότητα ῥοπὴν εἰργάσατο. τοῦτο

τὸ εἶδος

τὸ εἶδος τοῦ μαρασμοῦ πρεσβυτικῆς ἡλικίας ἴδιον ἡνίκ᾽ ἂν μάλιστα τῶν κατὰ πνεύμονα καὶ θώρακα πεπονθός
τι τύχοι, οὗτοι τὴν πυρεκτικὴν σκληρότητα τοῦ σφυγμοῦ φυλάττουσι κἂν ἀραιὸς ᾖ. παντελῶς δ᾽ ὀλίγοις
τῶν μαραινομένων εἰς ἄλλην ἀνωμαλίαν ὁ σφυγμὸς τρέπεται, πλὴν τῆς εἰρημένης κατὰ τὸ μέγεθος.

Ἑξῆς περὶ τῶν φθισικῶν ὀνομαζομένων ὁ λόγος ἐστί. μικρὸν μὲν καὶ ἀμυδρὸν ἐχόντων τὸν σφυγμὸν ἀῤῥωστίᾳ
τῆς δυνάμεως, οὐ μὴν ἱκανῶς γε ταχὺν, ὥσπερ οἱ πολλοὶ τῶν πυρεττόντων, ὅτι μηδὲ πάνυ καὶ πυρέττουσι πυρετόν.
ἑκτικὸν δὲ καὶ οὗτοι τὸν σφυγμὸν ἔχουσιν, ὅτι καὶ τὸν πυρετόν. ἀπὸ γοῦν τοῦ κατειληφότος τὴν ὅλην ἕξιν τοῦ
σώματος αὐτῶν πυρετοῦ ὁ σφυγμὸς οὕτως ὀνομάζεται. ἑξῆς δὲ τούτων ἐν τῷ τοῖς εἰσαγομένοις γεγραμμένῳ
βιβλίῳ περὶ τῶν περιπνευμονικῶν ὁ λόγος ἐστί. προγράψαι δὴ κἀνταῦθα τὴν ῥῆσιν ἄμεινον εἶναί μοι δοκεῖ
» τοιαύτην ὑπάρχουσαν. Ἡ δὲ τῶν περιπνευμονικῶν μέγας ἐστὶ, καὶ ἀμυδρὸς, καὶ μαλακὸς, ὁμοίως τῷ τῶν
ληθαργικῶν, πλὴν ὅσα πλεονάζει τῇ ἀνωμαλίᾳ τῇ τε κατὰ μίαν πληγὴν, καὶ τῇ συστηματικῇ καλουμένῃ.
» κατὰ μὲν τὴν μίαν πληγὴν ἐστὶ διακεκομμένος τε καὶ κυματιζόμενος, καὶ δίκροτος ἔσθ᾽ ὅτε γινόμενος, ἐν δὲ τῇ
» συστηματικῇ τάς τε ἄλλας διαφορὰς ἔχει. καὶ ποτὲ μὲν διαλείπει. ποτὲ δὲ παρεμπίπτει. Ἡ μὲν ῥῆσις αὕτη,
τὰ συμπίπτοντα τοῖς περιπνευμονικοῖς ἀκριβῶς ἐκδιδάσκουσα. τὰς δ᾽ αἰτίας αὐτῶν οὐ χαλεπὸν ἐξευρίσκειν
τῷ μεμνημένῳ τῶν ἐν τοῖς πρώτοις ὑπομνήμασιν ἀποδεδειγμένων. οὐδὲν γὰρ θαυμάσιον, οὔτε μέγαν εἶναι τὸν
σφυγμὸν αὐτῶν, οὔτε ἀμυδρὸν, οὔτ᾽ ἀνώμαλον ἐπὶ φλεγμοναῖς τοῦ πνεύμονος, οὕτω μὲν χαύνου καὶ μαλακοῦ
σπλάγχνου, καὶ μεστοῦ κενῶν χωρίων μυρίων, οὕτω δὲ πλησίον τῆς καρδίας κειμένου. διότι μὲν γὰρ χαῦνον καὶ
μαλακὸν καὶ πολύκενον, ὑπὸ φλεγματικωτέρου τε καὶ παχυτέρου τὴν σύστασιν αἵματος εἰς φλεγμονὴν ἄγε-
ται, τοῦ λεπτοῦ καὶ χολώδους, ὡς τὰ πολλὰ, διαῤῥέοντός τε καὶ σφηνωθῆναι μηδαμῶς κατὰ τὸ σπλάγχνον
δυναμένου. τὸ δὲ τοιοῦτον ῥεῦμα λέγω δὲ τὸ φλεγματικὸν, διαβρέχει μὲν τὸν χιτῶνα τῶν ἀρτηριῶν, διαλύει δὲ τὸν
τόνον τῆς ἐν αὐτοῖς δυνάμεως, καὶ οὕτω μεγάλους τε ἅμα καὶ ἀμυδροὺς ἀποτελεῖ τοὺς σφυγμούς. ὅτι δὲ καὶ τῆς
καρδίας ἐγγὺς τὸ σπλάγχνον, ἡ ἀνωμαλία πολυειδὴς γίνεται. θλίψεσι γὰρ ἀρτηριῶν καὶ σφηνώσεσι, καὶ ὅλως
πληθωρικαῖς διαθέσεσιν ἐδείξαμεν ἕπεσθαι τὴν ἀνωμαλίαν, καὶ μᾶλλον, ἐπειδὰν ἐγγὺς ὦσι τῆς καρδίας. ὅτι
δ᾽ ἐν ταῖς περιπνευμονίαις θλίβονται, καὶ βαρύνονται, καὶ σφηνοῦνται, καὶ ἀῤῥωστοῦσιν αἱ ἀρτηρίαι τοῦ
πνεύμονος, οὐ δεῖ λόγου. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ δίκροτος ἐπ᾽ αὐτῶν σφυγμὸς σπανίως γίνεται, καίτοι τῆς γ᾽ ἄλλης
ἀνωμαλίας πολλῆς συμπιπτούσης, ὅτι δεῖ τοὐπίπαν τῷ δικρότῳ προσεῖναί τι σκληρότητος ἀξίου. ταύτην
δ᾽ ἐκ φλεγματικοῦ ῥεύματος οὐχ οἷόν τε κτήσασθαι. τοῦ γὰρ χολωδεστέρου, τὸ συνάγειν καὶ ξηραίνειν καὶ τείνειν καὶ
σκληρύνειν ἔργον. ἐπεὶ τοίνυν σπανίως τοῦτο ὀχλεῖ τῷ πνεύμονι, δῆλον ὡς καὶ ἡ σκληρότης σπανίως ἔσται. εἰ
δὲ τοῦτο, καὶ ὁ δίκροτος σφυγμός. ὅτι δὲ παρὰ τὸ τῆς βλάβης μέγεθος, ἤτοι διαλείποντες, ἢ παρεμπίπτοντες
ἔσονται σφυγμοὶ, καὶ τοῦτ᾽ ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ δεδήλωται. καὶ ὅστις οὐ μέμνηται ἐκείνων, μάτην καὶ ταῦτα
ἀναλέγεται. μεμνημένῳ δὲ περιττοτέρας ἐξηγήσεως οὐχ ἡγοῦμαι δεῖν ἔτι. καὶ γὰρ τὰ τούτοις ἐφεξῆς εἰρημένα
διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ὑπὲρ τῶν περιπνευμονικῶν, οὐκ ἔχει τὰς αἰτίας ἀσαφεῖς τῷ μεμνημένῳ τῶν πρώτων.
ἀλλ᾽ ἀπόχρη κἀνταῦθα τὴν ῥῆσιν αὐτὴν παραγράψαι μόνον. πυρεττόντων δὲ ἁπάντων τῶν περιπνευμονικῶν
ὀξέως, καί τι καὶ κωματῶδες ἐχόντων, ὁπότερον ἂν αὐτῶν ἐπικρατῇ, κατ᾽ ἐκεῖνο μάλιστα τὸ ποσὸν τῆς πυκνό-
τητος εὑρίσκεται. πυρετωδεστέρας μὲν γὰρ ὑπαρχούσης τῆς περιπνευμονίας, ἱκανῶς πυκνὸς ὁ σφυγμός,
» κωματωδεστέρας δὲ ἧττον πυκνός. Ὁ δὲ τῶν ληθαργικῶν σφυγμὸς ὅμοιος ὢν τῷ τῶν περιπνευμονικῶν
» κατὰ μέγεθος καὶ ἀσθένειαν καὶ μαλακότητος, βραδύτερός ἐστιν αὐτοῦ καὶ ἀραιότερος. καὶ ἧττον ἀνώμαλος,
» διαλείπων μᾶλλον ἢ παρεμπίπτων. γίνεται δ᾽ ἔστιν ὅτε καὶ δίκροτος. ἀεὶ μέντοι κυματώδης ἐστὶν ἔν γε ταῖς βα-
» θείαις καταφοραῖς ἐφ᾽ ὧν ταῦτα λέγεται τῶν γε συμπληρουμένων ἅπασι τοῖς ἑαυτῶν γνωρίσμασι νοσημά-
» των τοὺς σφυγμοὺς διέξιμεν ἵνα καὶ τῶν ἐλλειπόντων κατά τι καὶ μηδέπω τελέων ἱκανῶς γνωρίζειν δυνη-
θῶμεν τὸ μέγεθος. ὅσον τε ἤδη ἔχουσι, καὶ ὅσον οἷόν τε προσγενέσθαι αὐτοῖς. Ὅτι καὶ ὁ λήθαργος
ἐπὶ φλεγματώδει γίνεται χυμῷ, δέδεικται καὶ τοῦτ᾽ ἐν τοῖς ἰδίοις ὑπὲρ τῶν νοσημάτων λόγοις. ὥστε καὶ εὐλό-
γως ὁ σφυγμὸς ὁμοιότατός ἐστι τῷ τῶν περιπνευμονικῶν, βραδύτερος εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον ἀποκεχώρηκε
τῆς καρδίας οὐκ ὀλίγον ὁ ἐγκέφαλος. ὁ γὰρ δὴ πνεύμων τῇ γειτνιάσει τῇ πρὸς ἐκείνην, εὐλόγως ὠκυ-
τέρους τε καὶ πυκνοτέρους ἀπεργάζεται τοὺς σφυγμοὺς, ἐπειδὰν θερμότερος ᾖ. ὅτι δὲ καὶ ἀνωμάλους
μᾶλλον εὔλογον γίνεσθαι διὰ τὴν γειτνίασιν, οὐδὲ τοῦτο ἄδηλον τοῖς μεμνημένοις τῶν πρώτων. διὰ τοῦτο δὲ καὶ
διαλείπων ἐστὶν, ἢ παρεμπίπτων μᾶλλον ὁ τῶν ληθαργικῶν σφυγμὸς ἐπὶ πλέον γὰρ ψυχρότερον, καὶ ὡς ἂν
εἴποι τις νεκρωδέστερον τοῦ τῆς περιπνευμονίας ἐστὶ, τὸ τοῦ ληθαργικοῦ νόσημα. ψυχρᾶς δ᾽ ἦν οἰκεῖα διαθέσεως καὶ
δυνάμεως ἐπὶ πλέον ἀπεψυγμένης ὁ διαλείπων σφυγμός. Ὁ δὲ τῶν φρενιτικῶν σφυγμὸς μικρός ἐστι.
σπανιώτατα δ᾽ ὤφθη ποτὲ μέγας. καὶ τόνου μετρίως ἔχει καὶ σκληρὸς καὶ νευρώδης ἐστὶ, καὶ πυκνὸς ἄγαν καὶ
ταχύς. ἔχει δέ τι καὶ κυματῶδες. ἐνίοτε δὲ καὶ ὑποτρέμειν σοι δόξει. ποτὲ δὲ καὶ ἀποκεκόφθαι σπασμωδῶς. τὸ
γὰρ τῶν πυρετῶν ἴδιον ἐν τῷ τάχει σύμπτωμα μάλιστα οὗτος ἐναργῶς ἐκτήσατο κατ᾽ ἀμφότερα τῆς διαστο-
λῆς τὰ πέρατα, καὶ μᾶλλον τὸ ἔξω. ἔστι δὲ καὶ τὸ τῆς κατὰ τὴν θέσιν ἀνωμαλίας εἶδος εὑρεῖν ἐν αὐτῷ σφο-
δρὸν γινόμενον ποτέ. ἀλλὰ καὶ ὅλη σοι δόξει πολλάκις ἡ ἀρτηρία καταλιποῦσα τὸν ἑαυτῆς τόπον ἄνω φέ-
ρεσθαι, κλονωδῶς ἀναβραττομένη μᾶλλον, ἢ σφυγμωδῶς διαστελλομένη. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ κάτω
χωρεῖν κατασπωμένη μᾶλλον, ἢ συσπωμένη. τὸ δ᾽ ἄγαν αὐτοῦ πυκνὸν ἐφεδρεύουσαν ἀπειλεῖ συγκοπήν. Οὐ
δ᾽ ἐνταῦθα χαλεπὸν οὐδὲν ἐξευρεῖν τὰς τῶν εἰρημένων αἰτίας, τῷ γιγνώσκοντι μὲν, ὡς ἐπὶ χολώδει χυμῷ
φρενῖτις γίνεται, καθάπερ ἐπὶ φλεγματώδει λήθαργος, εἰδότι δὲ, ὅτι καὶ κατὰ μὲν αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον ὁ
λήθαργος μᾶλλον ἔχει τὴν γένεσιν, ἡ φρενῖτις δὲ κατά τε τὴν λεπτὴν μάλιστα μήνιγγα, καὶ τὸ διάφραγμα.

τούτων γάρ τις μεμνημένος, καὶ ὅτι μικροὶ, καὶ ὅτι σκληροὶ κατὰ λόγον οἱ σφυγμοὶ γίνονται, μαθεῖν οὐ δεῖ-
ται. καὶ μὴν εἰ θερμὸν μὲν τὸ πάθος, μικροὶ δ' οἱ σφυγμοὶ, πάντως δή που καὶ πυκνοί. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς
ἔμπροσθεν ὡς τὸ τῆς προτέρας διαστολῆς ἐλλιπὲς, εἰς πυκνότητα φέρει τοὺς σφυγμούς. ὥσπερ δ' ὁ περιπνευ-
μονικὸς σπανίως πάνυ δίκροτος γίνεται, διότι σκληρότητος ἥκιστα μετέχει, οὕτως ὁ φρενιτικὸς κυματώδης σπα-
νιώτατα γίνεται, διότι καὶ αὐτὸς ἥκιστα μετέχει μαλακότητος. τὸ δ' ὑποτρέμειν ὅτι δυνάμεώς ἐστιν ἀρρωστού-
σης γνώρισμα, δέδεικται δι' ἑτέρων. ὅταν οὖν ἡ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις δύναμις ἐπὶ πλεῖον διαστέλλειν αὐτὰς ἐγ-
χειρῇ, δεῖται γὰρ τούτου διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας, ἔπειτα μὴ δύνηται διὰ τὴν σκληρότητα τοῦ χι-
τῶνος, ὑποτρέμειν πως ὁ σφυγμὸς δοκεῖ, καὶ δῆλον, ὡς τηνικαῦτα μάλιστα γίνεται τὸ τοιοῦτον, ἐπειδὰν ἢ
συγκοπήσεσθαι μέλλωσιν, ὥσπερ ἐπειδὰν σπασθήσεσθαι, σπασμώδης ἐστὶ καὶ ἡ τῶν σφυγμῶν κίνησις. τὸ δ' ἀποκεκόφθαι
10 σπασμωδῶς τὴν κίνησιν καὶ μὴ κατὰ βραχὺ παύεσθαι, διὰ παντὸς ὑπάρχει τοῖς φρενιτικοῖς, ὡς ἂν καὶ τῆς
θερμότητος ἐπικρατούσης, καὶ τῶν ὀργάνων σκληρῶν ὑπαρχόντων. ἐγειρομένης γὰρ ἔτι τῆς δυνάμεως δια-
στέλλειν τὰς ἀρτηρίας, ἡ τῶν χιτώνων ἀντιβαίνει σκληρότης, κἀντεῦθεν, τὸ βίαιον καὶ τὸ διὰ σπασμωδῶς ἀπο-
κεκομμένον. οὕτω δὲ καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ διαστέλλεσθαι τὰς ἀρτηρίας, ἐξαιφνίδιός τέ τις καὶ ἀθρόα, ὥσπερ ἐκ-
θορνυμέναις γίνεται μᾶλλον, οὐ κατὰ βραχὺ διαστελλομέναις. οὕτω δὲ καὶ τοῖς ἐπὶ φλεγμονῇ πυρέττουσιν
ἅπασι, τοῖς μὲν, μᾶλλον, τοῖς δ' ἧττον, φαίνεται τὸ τοιοῦτο συμβαῖνον, οὐκ ἐν τῷ πέρατι μόνον τῆς κινήσεως,
ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν εὐθύς. αἰτία δὲ κοινὴ τούτων ἁπάντων, ἡ τῆς χρείας τῶν σφυγμῶν αὔξησις, ἅμα τῇ τοῦ
χιτῶνος σκληρότητι. ὅταν γὰρ ἐπείγῃ μὲν ἡ χρεία, καὶ διὰ τοῦθ' ἡ δύναμις ὡς ἐπὶ μεγάλην τε καὶ ταχεῖαν
ἐξορμᾷ διαστολὴν, ἀντιβαίνει δ' ἡ τῶν ὀργάνων σκληρότης, ἀνάγκη τὴν προειρημένην ἰδέαν ταῖς κινήσεσι
συμπίπτειν. ἀλλὰ καὶ ὅτι διὰ τὴν αὐτὴν ταύτην ξηρότητά τε καὶ σκληρότητα καὶ τάσιν τῶν ἀρτηριῶν, ἀνώ-
20 μαλος ὁ σφυγμὸς φαίνεται κατὰ τὴν θέσιν, οὐδὲν θαυμαστὸν ἐννοεῖν, τοῖς μεμνημένοις τῶν ἔμπροσθεν, ὥσπερ
οὐδ' ὅτι τὸ λίαν πυκνὸν, ἐφεδρεύουσαν ἀπειλεῖ συγκοπήν. ἀρρώστου γὰρ δυνάμεως ἡ πυκνότης ἔκγονος ἐδείκνυ-
το. ἐφεξῆς ὁ λόγος ἐστὶ περὶ τοῦ μικτοῦ δοκοῦντος εἶναι πάθους ἔκ τε φρενίτιδος καὶ ληθάργου, καὶ διὰ τοῦτο
καὶ τοὺς σφυγμοὺς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἑκατέρου τῶν παθῶν ἔχοντος ἰδέας. ἥτις μὲν δὴ τοῦ δὲ τοῦ πάθους ἐστὶν ἡ
φύσις, ἐν ἑτέροις δεδήλωται. διότι δ' εὔλογον αὐτῶν καὶ τοὺς σφυγμοὺς ἔχειν μικτοὺς, ὡς ἂν καὶ αὐτῷ μικτῷ
τὴν φύσιν ὑπάρχοντι, θαυμάσιον οὐδέν. ὥς τέ τις τοῦτο γινώσκων οὐδὲν ἔτι δεῖται λόγου πλείονος. ἀλλ' ἀρκεῖ
» μοι κἀνταῦθα παραγράψαι τὴν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ῥῆσιν ὧδέ πως ἔχουσαν. ἔστι δέ τι καὶ ἄλλο πάθος ὅ εἴτε
» μέσον αὐτὸ ληθάργου καὶ φρενίτιδος χρὴ νομίζειν, ὡς οὐδ' ἑτέρῳ ταυτὸν ὂν, εἴτε κοινὸν ἀμφοῖν, ὡς μικτὸν ἔκ τε
» τῶν τῆς φρενίτιδος εἰδῶν, ἔκ τε τῶν τοῦ ληθάργου, τοῦτο μὲν ἰδίᾳ σκεψόμεθα, περὶ δὲ τῶν σφυγμῶν νῦν αὐτοῦ
» ἐροῦμεν. καὶ ἵνα μὴ ὥσπερ αἰνίγματι προσβεβλημένον ᾖ, τοῖς συνεδρεύουσιν αὐτὸ δηλώσω. τὰ μὲν πολ-
30 λὰ μύουσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ὑπνώδεις εἰσὶ καὶ ῥέγχουσιν, αὖθις δ' αὖ ἐπὶ πλεῖστον ἀτενὲς ὁρῶντες διετέ-
» λεσαν ἀσκαρδαμυκτὶ, παραπλησίως τοῖς κατόχοις. καὶ εἰ πυνθάνοιό τι καὶ εἰ διαλέγεσθαι βιάζοιο, δυσχε-
» ρεῖς ἀποκρίνασθαι καὶ ἀργοί. τὰ πολλὰ δὲ παραφόρως φθεγγόμενοι, καὶ οὐκ ὀρθῶς ἀποκρινόμενοι, καὶ λη-
» ροῦντες εἰκῇ. τοιοῦτον μέν ἐστι τὸ πάθος, ὃ νῦν βούλομαι δηλοῦν τοῖς συνεδρεύουσι γνωρισθὲν, ἀπορίᾳ οἰκείου
» ὀνόματος. οἱ σφυγμοὶ δ' αὐτοῦ ταχεῖς μὲν καὶ πυκνοὶ παραπλησίως τοῖς φρενιτικοῖς, ἀλλ' ἧττον. οὕτω δὲ καὶ
» ἰσχύος ἧττον ἐκείνων ἔχουσιν. πλατεῖς δὲ καὶ βραχεῖς. καὶ τὴν κατὰ τὴν ἔξω κίνησιν ἀθρόως ἀποκεκομμένην οὐκ
» ἔχοντες, ἀλλ' ἑτέρῳ μὲν τρόπῳ, καθάπερ εἴσω περιδύοντες, ὑποφθάνουσιν ἐπιταχύνοντες τὴν συστολὴν, καὶ
» διὰ ὑποκλέπτοντες τὴν διαστολὴν, οὐ μὴν ὅμοιοί γε κατ' αὐτὴν τῷ τῶν φρενιτικῶν. τὸ γὰρ διὰ ἀποκεκομμένον οὐκ
» ἔχουσιν. οἱ δὲ τῶν κατόχων σφυγμοὶ, κατόχους γὰρ αὐτοὺς καὶ κατεχομένους ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ, κα-
» τοχὴν δὲ καὶ κατάληψιν οἱ νεώτεροι τὸ πάθος ὀνομάζουσιν, ἐοίκασι μὲν τὰ ἄλλα τοῖς ληθαργικοῖς μεγέθους
40 τε χάριν καὶ βραδυτῆτος καὶ ἀραιότητος, ὥσπερ καὶ ὅλον τὸ πάθος τοῦ πάθους οὐ πόρρω τὴν ἰδέαν
» ἐστὶν, οὐ μὴν ἀσθενὴς ὁ τῶν κατόχων σφυγμὸς, οὐδὲ μαλακὸς, ἀλλ' ἐν τούτοις δὴ καὶ πάνυ διαφέρει, ὥς
» τε κἂν τῷ λύεσθαι μὲν καὶ οἰδίσκεσθαι τὴν ὅλην ἕξιν τοῖς ληθαργικοῖς, ἐσφίχθαι δὲ καὶ συνέχεσθαι
» τοῖς κατόχοις. οὕτω δὲ καὶ ἀνωμαλίᾳ καὶ ὁμαλότητι διαφέρουσιν ἀλλήλων. ὁμαλὸς γὰρ ὁ τῶν κατόχων σφυγ-
» μὸς, ἀνώμαλος δὲ ὁ τῶν ληθαργικῶν. Ἀρχιγένης δὲ φησὶ τὸν τῆς ἀρτηρίας τόπον ἰδίως ἐπ' αὐτῶν θερμότε-
» ρον εὑρίσκεσθαι, καθάπερ τοῖς σπασθησομένοις μετὰ καταφορᾶς. Σύμπαντα σχεδὸν τἄλλα ταὐτὰ τοῖς
κατόχοις ἐστὶ πρὸς τοὺς ληθαργικούς. πλὴν τοῦ οἰδίσκεσθαί τε καὶ διὰ νεκροῦσθαι τὴν ἕξιν, ὅθεν καὶ οἱ σφυγ-
μοὶ τήν τε ἀμυδρότητα καὶ τὴν μαλακότητα, παραλάττουσαν ἴσχουσι, τὴν μὲν ὅτι μήπω τῆς δυσκρασίας ὅλην
τὴν ἕξιν διαδεδυκυίας, ἡ δύναμις ἔρρωτος ἐστὶ. τὴν μαλακότητα δὲ οὐδ' αὐτὴν ἔχουσιν, ὅτι μηδὲ τὸν χιτῶνα
τῆς ἀρτηρίας ἤδη μαλακόν. ὁ δὲ τῆς ἀρτηρίας τόπος οὐκ ἀεὶ μὲν ἐναργῶς, ἐμοὶ γοῦν ἐφάνη θερμότερος, ὡς
50 τὰ πολλὰ μέντοι σαφῶς εὑρίσκεται θερμότερος. αἴτιον δὲ κἀν τούτῳ τῷ πάθει κἀν τοῖς ἄλλοις ἐν οἷς ταυτὸν
εὑρίσκεται σύμπτωμα, τὸ, τὴν ψύξιν τῆς ἕξεως οὐχ ὁμοίως ἧφθαι τῶν ἀρτηριῶν. πολλὰ γὰρ τοιαῦτα συμ-
πίπτει ταῖς ἀνωμάλοις δυσκρασίαις. φαίνεται τοίνυν θερμότερος ὁ τῶν ἀρτηριῶν τόπος τῶν πέριξ, ἐνίοτε
» μὲν αὐτῷ τῷ θερμαίνεσθαι μᾶλλον, ἐνίοτε δὲ τῷ τῶν περικειμένων ἧττον ἐψύχθαι. Τῶν δὲ σπωμένων,
» αὐτὸ μὲν τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας συνῆχθαι δοκεῖ, καὶ πανταχόθεν ἐστενῶσθαι, οὐχ ὡς τεθλιμμένον ὑπό τινος, ἢ
» στενοχωρούμενον, οὐ μὴν οὐδ' ὡς πεφρικὼς οἷον τὸ πυρεκτικὸν, καὶ μάλισθ' ὡς ἐν ἐπισημασίαις, οὐδ' ὡς διὰ σκληρό-
» τητα δυσπερίτακτον, οἷον τὸ ἐπὶ χρόνου μήκεσι, καὶ μάλιστα τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἢ σπλάγχνων κακώσεσιν, ἀλλ' ὥ-
» σπερεὶ σῶμα νευρῶδες κοῖλον, οἷον ἔντερον, ἤ τι παραπλήσιον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν περάτων τεταμένον. οὕτω δὲ καὶ
» ἡ κίνησις ἀνώμαλος, ἄνω καὶ κάτω μεθισταμένης τῆς ἀρτηρίας ὥσπερ χορδῆς. οὐδὲ γὰρ διαστολῆς, ἢ συστολῆς.

» ἔμφασίς ἐστιν· ἀλλὰ κλονουμένῳ μᾶλλον ἔοικεν, ὅταν ἐκπηδώσης ἄνω, καὶ αὖθις εἴσω φερομένης. καὶ οὐδὲ διακεκριμένως
» ἐνίοτε παρούσης, ἀλλ' ἐν χρόνῳ πολλάκις τὸ μέν τι μέρος αὐτῆς ἄνω φέρεσθαι δοκεῖ, καθάπερ ἐκτοξευόμενον,
» τὸ δὲ ἔσω φέρεσθαι, καθάπερ ὑπό τινος ἑλκόμενον. καὶ τὸ μὲν ταχέως κινεῖσθαι. τὸ δέ, βραδέως. δοκεῖ δὲ καὶ σφο-
» δρὸς εἶναι καὶ μέγας ὁ τῶν σπωμένων σφυγμός. ὁ δ' ἐστὶ μὲν οὔτε ἄρρωστος, οὔτε μικρός, οὐ μὴν ἐφ' ὅσον φαν-
» τάζεται σφοδρὸς ἢ μέγας. ἐξαπατᾷ γὰρ ἡ πληγή, διὰ μὲν τὴν τάσιν εὔρωστος φαινομένη, διὰ δὲ τὸν κλόνον,
» ἐκπηδητική. ὅθεν καὶ ὑψηλότερος ἔσθ' ὅτε φαίνεται, καὶ οἷον ψόφον τινὰ βραχὺν ἀποτελεῖ πρὸς τὴν ἁφὴν καὶ
» οὐκ ἂν τινα λάθοι τῶν ἠσκημένων ὁ σφυγμὸς οὗτος. οὐδενὶ γὰρ ἔοικεν, οὔτε κατὰ τὴν ἐφ' ἑκάτερα τάσιν, οὔτε τὸ
» σπασμῶδες τῆς κινήσεως. μιγνυμένου δ' αὐτοῦ τῷ τῆς καταφορᾶς, δυσφωρότατος ἡ κίνησις, καὶ μόνῳ τῷ καθ'
» ἑαυτὸν ἑκάτερον γνωρίζειν ἀκριβῶς ἠσκημένῳ, δυνατὸν καὶ τὴν μίξιν ἐπιγνῶναι. Ἡ μὲν ῥῆσις ἡ ἐκ τῆς
10 εἰσαγωγῆς αὕτη. πρόδηλος δὲ τῶν εἰρημένων ἡ αἰτία, τῷ μεμνημένῳ διότι συμπάσχουσιν ἀλλήλαις αἱ ἀρχαί.
» Παραλύσεως σφυγμός, μικρὸς καὶ ἀμυδρὸς καὶ βραδύς ἐστι. καί τισι μὲν αὐτῶν καὶ ἀραιός· τισὶ δὲ καὶ πυκνὸς
» μέν. ἀλλ' ὑποδιαλείπων ἀτάκτως. Μικρὸς μὲν καὶ βραδύς ἐστιν ὁ τῶν παραλελυμένων σφυγμός, ὅτι ψυ-
χρὸν τὸ πάθος. ἀμυδρὸς δέ, ὅτι καὶ ἡ δύναμις ἀρρωστοτέρα. μείζονος δὲ τῆς ἐν αὐτῷ γενομένης καταλύσεως, πυκ-
νὸς ἅμα καὶ ἀνώμαλος καὶ ὑπολείπων ἀτάκτως. εἴρηται δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἡ αἰτία κατὰ τὸ δεύτερον τῶν δὲ
» τῶν ὑπομνημάτων. Ἐπιλήπτων δὲ καὶ ἀποπλήκτων οἱ σφυγμοὶ παραπλήσιοι. ὅσα οὖν περὶ τῶν ἐπι-
» λήπτων εἰρήσεται, τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν ἀποπλήκτων εἰρῆσθαι χρὴ δοκεῖν ἐπιτεταμένα μᾶλλον. ἐν μὲν δὴ
» τῷ μετρίως ἐνοχλεῖσθαι, καὶ μηδέπω τῆς φύσεως ἱκανῶς ἰσχυρότερον εἶναι τὸ πάθος, οὐδὲν μέγα εὔδηλόν ἐστιν
» εὑρεῖν ῥοπὴν ἐν μεγέθει, καὶ σφοδρότητι, καὶ τάχει, καὶ πυκνότητι καὶ σκληρότητι. μόνον δὲ ὥσπερ τετα-
» μένη καθ' ἑκάτερόν ἐστιν ἡ ἀρτηρία, τοῖς σπωμένοις εἰκότως. εἰ δ' ἰσχυρὸν εἴη τὸ πάθος, ὡς βαρύνειν τὴν δύναμιν,
20 ἀνωμαλίαν τέ τινα λαμβάνει καὶ τάσιν ἰσχυράν, καὶ μικρότερος, καὶ ἀμυδρότερος γίνεται, καὶ ἀραιός, καὶ βραδύς,
» μεγάλως δὲ θλίψαν, καὶ καταβαλὸν τὴν δύναμιν, ἀμυδρούς, καὶ μικρούς, καὶ ταχεῖς ἐργάζεται. Ἡ μὲν
» ῥῆσις αὕτη τοσούτῳ δὲ οὐ δεῖ νεωτέρας ἐξηγήσεως τοῖς δὲ τοῖς σφυγμοῖς εἰς εὕρεσιν αἰτίας, ὥστε καὶ μαρ-
» τυρεῖ σαφῶς τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων εἰρημένοις. Ὁ τῶν συναγχικῶν
» σφυγμός, τάσιν μέν τινα παραπλησίαν ἔχει τῷ σπασμώδει, μέγας δ' ἐστὶ καὶ κυματώδης, ὡς ὁ τῶν περιπνευμο-
» νικῶν, καὶ ὁπότερον ἂν ἐν αὐτῷ μεγάλως ἐπικρατῇ, κατ' ἐκεῖνο χρὴ προσδοκᾶν τὴν μετάπτωσιν. εἰ μὲν γὰρ τὸ
» περιπνευμονικὸν εἶδος ἐπικρατήσειεν εἰς περιπνευμονίαν. εἰ δ' αὖ τὸ σπασμῶδες. εἰς σπασμὸν ἡ συνάγχη τε-
» λευτήσει. ὅσοι δ' ἂν ἐξ αὐτῶν ἰσχυρῶς πνίγωνται, μικρὸς τούτοις καὶ ἀραιὸς ὁ σφυγμὸς γίνεται. τελευτώντων
» δὲ ἤδη πυκνὸς καὶ ἀνώμαλος. Πάσῃ μὲν φλεγμονῇ τὴν ἀρχὴν εἰς συμπάθειαν ἀγούσῃ, κοινὸν σύμπτωμα τεί-
νειν τὸν σφυγμόν. ἀλλὰ μᾶλλον ἐνίοτε δρῶσιν, αἵ τε τῶν νευρωδῶν σωμάτων, καὶ ὅσα πλησίον εἰσὶ τῆς ἀρχῆς. ταῦ-
30 τά τοι καὶ ὁ τῶν συναγχικῶν σφυγμός, οὐκ ἀεὶ ἴσου μὲν τάσεως, ἀλλ' ἤτοι πλέον ἢ ἧττον αὐτῆς μετέχει. γί-
νεται γὰρ ἐνίοτε διά τε τὸν ἐπιρρέοντα χυμόν, ἢ χολωδέστερον, ἢ φλεγματικώτερον ὑπάρχοντα, καὶ διὰ
τὴν τῶν ὀργάνων αὐτῶν τῶν ἐν τῷ τραχήλῳ διαφοράν. τὰ μὲν γὰρ νευρωδέστερά τε καὶ συντονώτερα, τείνει
μᾶλλον τὸν σφυγμόν. ὅσα δὲ σαρκώδη τε καὶ χαῦνα, κυματωδέστερον ἀπεργάζεται ταῦτα. τὰ δ' ἄλλα τῆς
λέξεως, δῆλα πλὴν τοῦ κατὰ τὸ τέλος εἰρημένου, τοῦ μικρὸν μὲν καὶ ἀραιὸν γίνεσθαι τοῖς πνιγομένοις ἐξ
αὐτῶν τὸν σφυγμὸν ἐπὶ τελευτῇ δὲ πυκνὸν καὶ ἀνώμαλον. ἔχει γὰρ οὕτως. ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς τοῦ πνί-
γεσθαι μικρότεραι καὶ ἀραιότεραι τῶν ἀρτηριῶν αἱ διαστολαὶ γίνονται, τῆς τε δυνάμεως ἀρρωστούσης ἤδη
καὶ τῆς χρείας μειουμένης. ἐφεξῆς δ' ὅταν ἤδη πλησίον ὦσι θανάτου, πειρᾶται μὲν ἡ δύναμις ἐπισπάσασθαι συ-
νεχέστερον, ὡς ἂν καὶ τῆς οὐσίας ἤδη τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἐλλειπούσης· ἀρρωστοῦσα δὲ μικρὰς μὲν ἐξ ἀνάγκης ἐρ-
γάζεται τὰς διαστολάς. ὅτι δὲ μικράς, διὰ τοῦτο καὶ πυκνάς, εἴρηται γὰρ ὑπὲρ τούτου ἔμπροσθεν, εἶτ' ἐξαί-
40 φνης ὥσπερ εἰ πεδηθεῖσα, πολλάκις μὲν ἔστη, πολλάκις δ' ἐμέλλησε στῆναι. τούτων δὲ τὸ μὲν ἕτερον διαλείποντα,
τὸ δ' ἕτερον ἀραιὸν ἐργάζεται τὸν σφυγμόν. ἄμφω δ' ἀνώμαλον, ἐν τῇ κατὰ ἐνίοτε τὸ γένος διαφορᾷ. Ὁ ὀρ-
» θοπνοίας ὀξείας σφυγμός, ἀνώμαλος, ἄτακτος, ὑπεκλείπων, καὶ τῆς μὲν μέσης τῇ κακίᾳ πυκνός, τῆς δ' ἐσχάτως
» βιαίας βραδύς, καὶ ἐκλείπων. τῆς δ' ἀναιρούσης ἤδη, πυκνὸς καὶ ἀμυδρός. Τοῦ χρονίου νοσήματος, ὃ δὴ προ-
σαγορεύουσιν ὀρθόπνοιαν, ὀξεῖς εἰσιν οἱ παροξυσμοί, καθάπερ καὶ τῆς ἐπιληψίας. ἔν τε οὖν τούτοις, οὐχ ἥκιστα δὲ
κἂν ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ὀρθοπνοίαις ταῖς ὁπωσοῦν ἐξαιφνίδιον γινομέναις οἱ σφυγμοὶ πάντως μὲν ἀνώ-
μαλοί τε καὶ ἄτακτοι καὶ ὑπεκλείποντες γίνονται διὰ τὰς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἰρημένας αἰτίας. ἤδη δὲ παρὰ
τὰς διαφορὰς τῆς κακίας, ἢ πυκνοὶ μᾶλλον ἢ ἀραιοί. ταχεῖς μὲν γὰρ οὐδέποτε διὰ τὴν ἀρρωστίαν τῆς δυνάμεως.
ἐν μὲν δὴ τῇ μέσως μοχθηρᾷ, πυκνὸς μᾶλλον, ἅμα τῷ καὶ ἀνώμαλος εἶναι δηλονότι, καὶ ὑπεκλείπων. ἐν ἀρχῇ γὰρ τοῦ
λόγου ταῦθ' ὡς ἀχώριστα προείρηται. διότι δὲ πυκνὸς γίνεται, τῆς χρείας μὲν ἐπειγούσης, τῆς δυνάμεως δ' ἀρρω-
50 στούσης, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. καὶ μὲν δὴ καὶ ἤδη νεκρουμένης τῆς δυνάμεως, βραδὺς ἅμα καὶ ἐκλείπων. ἄμφω
γὰρ ταῦθ' ὑπάρχει τῇ μηκέτι κινεῖσθαι δυναμένῃ. κατ' αὐτὸ δὲ τὸ ἀποθνήσκειν ἤδη, βιαιοτάτης μὲν τῆς τοῦ
πνεύματος ἐπιζητήσεως τῇ φύσει γινομένης, ἀρρωστούσης δὲ δηλονότι τῆς δυνάμεως, ἐπὶ τὸ κινεῖσθαι μὲν ἔρ-
χεται τῆς χρείας καταναγκαζούσης, οὐ δυναμένης δ' εἰς τοσοῦτον ἐξαίρειν τὴν ἀρτηρίαν, εἰς ὅσον ἡ χρεία
ποθεῖ, πυκνοὺς ἐξ ἀνάγκης ἐργάζεται τοὺς σφυγμούς, καὶ τότε ἐπ' ὀλίγον τινὰ χρόνον ἅπαν ὅσον εἶχε δυνάμεως
» ἐπιδειξαμένη τελέως εὐθὺς ἀποσβέννυται. Ὑστερικῆς πνίξεως ἀποτεταμένος ἐστὶ σπασμωδῶς καὶ ἀραιός.
» τῆς δ' ὀλεθρίας πυκνός, ἄτακτος καὶ ὑπεκλείπων. Οὐδ' ἐπὶ ταύτης ἄπορος ἡ αἰτία τῷ μεμνημένῳ τῶν
πρόσθεν. διὰ μὲν γὰρ τὸ πεπονθὸς ὄργανον νευρῶδες ὑπάρχειν, εὐλόγως ἀποτείνεται σπασμωδῶς ὁ σφυγμός,
ὅτι δὲ τὸ πάθος ψυχρόν, ἡ ἀραιότης συνεδρεύει. καταλυομένης δ' εἰς ἔσχατον ἤδη τῆς δυνάμεως, εὐλόγως

πυκνοῦται τε καὶ ἀνώμαλος ἅμα καὶ ὑποκλέπτων γίνεται. προείρηται γὰρ ἤδη καὶ περὶ τούτων ὡς ὅταν ἐπεί-
» γῃ μὲν ἡ χρεία, κακῶς δ' ἡ δύναμις ἔχῃ, τοιοῦτον ἀνάγκη γίνεσθαι τὸν σφυγμόν. Στόμαχος πεπονθώς,
» οὕτω γὰρ καλείσθω καὶ ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ παρόντι τὸ στόμα τῆς κοιλίας διὰ τὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν, οὐ καθ' ἓν
» εἶδος φέρει τὸν σφυγμόν. ἀλλ' ὁ μὲν, φλεγμαίνων μόνον, οἷον τῷ φλεγμονῇ νευρώδους σώματος ἕπομεν γίνεσθαι, τὴν
» τροπὴν τοιαύτην ἐργάζεται. ὁ δὲ, θλιβόμενος, ἢ δακνόμενος, ἢ ἀλύων, ἢ λύζων, ἢ ἐμετικὸς, ἢ ναυτιώδης, ἢ
» ἀνόρεκτος, ἢ ὀδυνώμενος, κατὰ τὸ τοῦ συμπτώματος εἶδος. αἱ μὲν γὰρ δήξεις καὶ οἱ ἔμετοι, καὶ αἱ ναυτίαι, καὶ
» οἱ λυγμοὶ καὶ ὁ ἀλυσμὸς, ἰσχυρῶς πυκνοῦσι, σὺν τῷ μικρὸν καὶ ἀμυδρὸν ἐργάζεσθαι, καί τισι μετρίως θάτ-
» τονα. θλίψις δὲ μόνη χωρὶς τούτων τινὸς. καὶ ἀραιὸν καὶ βραδὺν καὶ μικρὸν καὶ ἀμυδρόν. ἡ δὲ τοιαύτη
» θλίψις. ἐπί τε τροφαῖς βαρυνούσαις γίνεται, μηδὲ μίαν ἐχούσαις ἰσχυρὰν δύναμιν, ἀλλ' αὐτῷ μόνῳ τῷ πο-
10 σῷ διοχλούσαις, καί τισιν ὑγροῖς συρρυεῖσιν εἰς αὐτὸν ἀδήκτοις. εἰ δὲ καὶ ψύχοιτο πρὸς αὐτῶν, τότε δὴ καὶ μά-
» λιστα τοιοῦτος ὁ σφυγμὸς ἔσται. καὶ ὁ τῶν βουλιμιώντων τοιοῦτός ἐστιν. αἱ μὲν οὖν εἰς πυκνότητα φέρου-
» σαι διαθέσεις ἅπασαι χρονίζουσαι, ἢ σφοδρότεραι γινόμεναι, τὸν σκωληκίζοντα σφυγμὸν ἐργάζονται. αἱ
» δ' εἰς ἀραιότητα πρὸς τῷ τὰς εἰρημένας διαφορὰς ἀποτείνειν, τοιοῦτόν τι σὺν αὐταῖς εἶδος ἐν τῇ καθ' ἕνα σφυ-
» γμὸν ἀνωμαλίᾳ γεννῶσιν, ὡς εἰς πολλὰ δοκεῖν τεθρύφθαι τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας, ὡς μὴ καὶ συνεχὲς εἶναι, καὶ
» οἷον ψάμμου προσπιπτούσης αἴσθησις γίνεται τῇ ἁφῇ κατὰ τὴν διαστολήν. Ἡ μὲν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ῥῆσις
αὕτη. τὰς δ' αἰτίας τῶν εἰρημένων. ὅσαι μὲν πάνυ σαφεῖς εἰσὶ τοῖς μεμνημένοις τῶν ἔμπροσθεν, οὐ δέομαι λέ-
γειν. ὅσαι δ' ἀσαφέστεραι ῥηθήσονται. δυνάμεως γὰρ ἀρρωστούσης, τῆς μὲν κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ὑπὸ δυσκρασίας
δηλονότι, τῆς δὲ, διά τι τῶν ἔξωθεν, ἤτοι βαρυνομένης, ἢ ἐρεθιζομένης κακοήθως, ἐπὶ μὲν ταῖς βαρυνομέναις, μι-
κρὸς καὶ βραδὺς καὶ ἀραιὸς ὁ σφυγμὸς γίνεται, μικρὸς μὲν ὡς ἂν τῆς δυνάμεως κεκακωμένης, βραδὺς δὲ διά τε τοῦτο καὶ
20 τῆς χρείας λελυμένης. ψυχραὶ γὰρ αἱ βραδύνουσαι τὴν δύναμιν εἰσὶ διαθέσεις, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀραιὸς, ἐδείχθη γὰρ
ἐκλυομένης τῆς χρείας τοιοῦτος γινόμενος. ἐπὶ δὲ ταῖς ἐρεθιζούσαις μόνον καὶ λυπούσαις τὴν δύναμιν διαθέσεσι,
μικρὸς μὲν κἀπὶ ταύταις καὶ ἀμυδρὸς. διὰ τὴν κάκωσιν τῆς δυνάμεως, πυκνὸς δὲ διότι καὶ ἀμυδρὸς, ἔστι δ' ὅτε καὶ
βραχεῖ θάττων. ὥσπερ γὰρ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ πολλάκις ἀσθενέστεροι γινόμενοι, κἄπειτα διά τινα χρείαν ἐπειχθέντες, ἐπὶ
πλεῖστον μὲν διαβαίνειν τοῖς σκέλεσιν ἀδυνατοῦμεν, εἰς ὅσον δ' οἷοί τε ἐσμὲν ἀναγκάζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς θᾶττόν τε
καὶ πυκνότερον προσβαίνειν, οὕτω καὶ ἡ τὰς ἀρτηρίας κινοῦσα δύναμις, ὅταν ἐπείγηται μὲν ὑπὸ τῆς
χρείας εἰς τὰς κινήσεις, ἀσθενὴς δ' ᾖ, μεγάλας μὲν οὐχ οἵα τέ ἐστι ποιεῖσθαι τὰς διαστολὰς, ἐπ' ὀλίγον δέ πως ὠκυ-
τέρας. πυκνὰς μὲν εἰς τοσοῦτον εἰς ὅσον ἐνδεέστεραι τῆς χρείας αἱ διαστολαὶ γίνονται. κατὰ λόγον οὖν ταῖς μὲν εἰς
πυκνότητα φερούσαις στομαχικαῖς διαθέσεσι τὸν σφυγμὸν ἐπιτεινομέναις, ὁ σκωληκίζων καλούμενος ἐπι-
γίνεται, καταλυομένης γὰρ ἦν οὗτος οἰκείως δυνάμεως, ταῖς δ' εἰς ἀραιότητα οἷον διατεθρυμμένος, ἀνωμάλου δυ-
30 σκρασίας αὐτῶν τῶν ὀργάνων ἔγγονος ὑπάρχων. Ὑδέρων σφυγμοὶ, τοῦ μὲν ἀσκίτου, μικρὸς καὶ πυκνό-
» τερος, καὶ ὑπόσκληρος σύν τινι τάσει. τοῦ δὲ τυμπανίου, μακρότερος, οὐκ ἄρρωστος, θάττων, πυκνὸς, ὑπόσκλη-
» ρος σύν τινι τάσει. τοῦ δὲ κατὰ σάρκα κυματώδης, πλατύτερος, μαλακός. Ὁ ἀσκίτης ὕδερος, ἐν τοῖς κατὰ
τὴν γαστέρα χωρίοις ἀθροίζων ὑδατώδους ὑγροῦ πλῆθος οὐκ ὀλίγον εἰς συμπάθειαν ἄγει τὰς μεγάλας ἀρτη-
ρίας, ὡς τείνειν τε ἅμα, καὶ βαρύνειν, καὶ καταψύχειν. τείνειν μὲν, ἅμα τοῖς ἄλλοις τοῖς τῇδε, βαρύνειν
δὲ, διὰ τὸ βάρος. ψύχειν δὲ, διὰ τὴν ψυχρὰν τὴν ὑγρότητα. διὰ μὲν δὴ τὴν τάσιν, εὐλόγως τὸν σφυγμὸν ποιεῖ
ὑπόσκληρον σύν τινι τάσει. διὰ δὲ τήν τε τῆς δυνάμεως κάκωσιν καὶ τὴν κατάψυξιν, μικρότερον. εἰς ὅσον δὲ
μικρότερον τοῦ δέοντος, εἰς τοσοῦτον καὶ πυκνότερον, καὶ μᾶλλον ὅταν σὺν πυρετῷ. ὁ δὲ τυμπανίας ὕδερος ἧττον
μὲν βαρύνει τάς τε μεγάλας ἀρτηρίας, καὶ ὅλως τὴν δύναμιν, οὐχ ἧττον δὲ τείνει. διὰ τοῦτο οὖν ὑπόσκληρος μὲν
σύν τινι τάσει, καθάπερ ἐν τοῖς ἀσκίταις ὁ σφυγμὸς γίνεται, θάττων δ' ἐκείνων ἀτρέμα, καὶ ἧττον ἄρρωστος, πυκ-
40 νὸς δὲ κατὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας ἐκείνῳ. μακρότερος δὲ διὰ τὴν κουφότητα τῶν ἐπικειμένων ταῖς ἀρτηρίαις
σωμάτων. ἐδείχθη γὰρ ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ βραχὺς μὲν ὁ σφυγμὸς γινόμενος, ἐπειδὰν τῷ βάρει τε καὶ πλήθει τῶν
ἐπικειμένων τε καὶ περικειμένων αὐτῶν σωμάτων θλίβωνται, μακρὸς δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων αἰτίων, ὧν ἐστι κεφά-
λαιον ἡ κουφότης τῶν ἐπικειμένων, ἣ κἀν τοῖς τυμπανίαις γίγνεται. πνεύματος γὰρ ἀτμώδους πιμπλᾶσιν ὅλον
τὸ σῶμα. λοιπὸς δ' ὁ κατὰ σάρκα τε καὶ ἀνὰ σάρκα προσαγορευόμενος ὑγρότητι πολλῇ διαβρέχων ὅλην τὴν
ἕξιν, ὡς τοὺς χιτῶνας τῶν ἀρτηριῶν ἐργάζεται μαλακοὺς, οὕτω καὶ τοὺς σφυγμοὺς μαλακούς τε καὶ κυματώ-
» δεις, καὶ πλατυτέρους ἀποφαίνεται. Ἐλεφαντιώντων σφυγμὸς, μικρὸς. ἀμυδρὸς. βραδὺς. πυκνός.
Ὁ τῶν ἐλεφαντιώντων σφυγμὸς οὐκ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἐπειδὰν ἐπὶ πλεῖστον ἥκωσι κακώσεως, ὡς ἄρρωστον αὐτοῖς
εἶναι τὴν δύναμιν, μικρὸς καὶ ἀραιὸς καὶ βραδὺς, καὶ πυκνὸς ἀποτελεῖται. ἐδείχθησαν γὰρ οἵδε, δυνάμεως ἅμα ψύξει
» κεκακωμένης οἰκεῖοι. Ἰκτέρων ἄνευ πυρετοῦ μικρότερος. σκληρότερος, πυκνότερον, οὐκ ἀμυδρὸς, οὐ ταχύς. ὁ τῆς
50 ξανθῆς χολῆς χυμὸς ἔχει τι φύσει ξηραντικὸν ὥσπερ ἅλμη καὶ θάλαττα καὶ διὰ τοῦτ' οὖν καὶ τὸν χιτῶνα τῶν ἀρ-
τηριῶν, σκληρότερόν τε καὶ ξηρότερον ἐργαζόμενος, ἅμα αὐτῷ καὶ τὸν σφυγμὸν ἀποφαίνει σκληρότερον. εὐθὺς
δὲ καὶ μικρότερον, ἀδυνατούντων δηλονότι τελέως διαστέλλεσθαι τῶν σκληρῶν ὀργάνων ὡς εὐλόγως εἰς ὅσον τοῦ
προσήκοντος γίνεται μικρότερος, εἰς τοσοῦτον καὶ πυκνότερος. οὐ μὴν ἀμυδρός γε. οὐ γὰρ ἄρρωστος ἡ δύναμις. οὐ μὴν
» οὐδὲ ταχὺς, ὅτι χωρὶς πυρετῶν, ὡς τοῖς γε μετὰ πυρετῶν, καὶ ταχὺς, διὰ τὴν τῆς χρείας ἔπειξιν. Τῶν
» δ' ἐλλέβορον εἰληφότων ὀλίγον μὲν πρὸ τῶν ἐμέτων ἵνα καὶ θλίβωνται, πλατὺς, ἀραιὸς, ἀμυδρότερος, βρα-
» δύτερος. ἐμούντων δὲ καὶ σπαραττομένων ἀνώμαλος καὶ ἄτακτος. ἤδη δὲ βελτιόνων γινομένων τεταγμένος μὲν
» ἀλλ' ἔτι ἀνώμαλος. ἧττον δὲ ἢ πρόσθεν. ἐγγὺς δὲ τοῦ κατὰ φύσιν ἐλθόντων ὁμαλὸς καὶ μείζων τοῦ πρόσθεν καὶ σφο-
» δρότερος. ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν συγκόπτονται, καὶ σπῶνται καὶ λύζουσι, μικρὸς τούτοις, καὶ ἀμυδρὸς, καὶ ἄτακ-

» κτὸς, καὶ βαθὺς ὢν, καὶ πυκνὸς ἄγαν. τοῖς δὲ πνιγομένοις αὐτῶν, μικρὸς, καὶ ἀμυδρὸς, καὶ ἄτακτος, καὶ ἀνώμαλος,
» οὐ μὴν πυκνὸς, οὐδὲ ταχύς. ἀλλ' ἔτι βραδύων μᾶλλον, ἐμφαίνει δέ τι καὶ κυματῶδες, καὶ πλατὺ, καὶ ποτὲ τάσιν
» τινὰ τῆς ἀρτηρίας βραχεῖαν. οὐδ' ἐπὶ τῶν ἐλεύθερον εἰληφότων ἀλόγως οἱ σφυγμοὶ, θλιβομένων ἔτι, βραδύτεροι καὶ ἀραιότεροι καὶ ἀμυδρότεροι γίνονται. πάσης γὰρ θλίψεως ἦσαν οὗτοι κοινοί. τὸ δ' ἴδιον αὐτῶν ἐστὶν ἡ πλατύτης, ἣν ἐκ τοῦ τὸ περίττωμα πᾶν εἴσω μετὰ τῆς θερμασίας ἕλκεσθαι συμβαίνει γίνεσθαι. τῆς μὲν γὰρ πρὸς τὰ πέρατα κινουμένης δυνάμεως, οἰκεῖος σφυγμὸς ὁ ὑψηλὸς, τῆς δ' ἐκλαζούσης τε καὶ ἀντισπωμένης ἐπὶ τὸ ἐντὸς, ὁ ταπεινός. οὗτος οὖν ἐστιν ὁ καὶ τὴν τοῦ πλάτους ἀποτελῶν φαντασίαν, τὰ δ' ἄλλα τὰ συμπίπτοντα αὐτοῖς εὔδηλα τοῖς μεμνημένοις τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΓΝΩΣΕΩΣ ΣΦΥΓΜΩΝ ΛΟΓΟΣ. α.

Ὅτι μὲν οὐ τῶν μελλόντων ἡ πρόγνωσις ἐστὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν παρόντων τε καὶ τῶν προγεγονότων, ἀρκεῖ τὸ πάλαι πρὸς Ἱπποκράτους δεδηλωμένον. ἐγὼ γὰρ οὐ τί δύναται πρόγνωσις ἐρῶν ἔρχομαι νῦν, ὅτι μὴ πάρεργον, ἀλλὰ τοῖς εἰδόσιν ὃ δύναται περὶ τῆς διὰ τῶν σφυγμῶν προγνώσεως, ἃ γινώσκω φράσω. διττῆς δὲ οὔσης τῆς κατ' αὐτοὺς διδασκαλίας, ὥσπερ καὶ τῆς τῶν βοηθημάτων, ἑτέρας μὲν τῆς κατὰ τὰς οἰκείας αὐτῶν δυνάμεις, ἑτέρας δὲ τῆς κατὰ τὸ πάθημα, βέλτιον ἡγοῦμαι κατ' ἀμφοτέρας γυμνάζεσθαι, ὥστε καὶ πάθους ὅτινος οὖν προχειρισθέντος, ἑτοιμότατα δύνασθαι τοὺς σφυγμοὺς αὐτῶν διελθεῖν. ἑκάστη τ' αὖ πάλιν ἰδίᾳ ῥηθέντος σφυγμοῦ τῶν παθῶν ἁπάντων ἀναμιμνήσκω διὰ ταχέων ὅσοις συμπίπτειν εἴωθεν. εἰ γάρ τις ἐν ἀμφοτέροις ἱκανῶς γυμνασάμενος, ἀσκήσειεν ἑαυτὸν ἕκαστον τῶν σφυγμῶν ἀκριβῶς διαγινώσκειν, οὗτος ἂν οἶμαι τελέως ἂν εἴη τὰ κατ' αὐτοὺς ἐκμεμαθηκώς. ὥστε καὶ εἴ τις εἰς δέον ὁμιλεῖ τοῖς δὲ τοῖς γράμμασιν, ἀναλέξασθαι χρὴ πρότερον αὐτὸν, ἣν ἐγράψαμεν ὑπὲρ τῆς τῶν σφυγμῶν διαγνώσεως πραγματείαν. ἐκείνης δὲ ἔτι πρότερον τὴν ὑπὲρ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν, ἔνθα πόσοι τε εἰσὶν οἱ σύμπαντες, ποῖός τε τίς ἕκαστος, ᾧ τέ τινι προσαγορευόμενος ὀνόματι διήλθομεν. ἔστι δὲ καὶ τρίτη τις ἑτέρα πραγματεία περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων, ὧν ἁπασῶν εἰς τὰ παρόντα δεῖ. τῆς μὲν γὰρ πρώτης χωρὶς, οὐδὲν νοῆσαι τῶν λεγομένων οὐδὲν οἷόν τε μὴ προγινώσκοντα τῶν ὀνομάτων ἕκαστον ἐφ' ὅτου πράγματος λέγεται, τῆς δὲ δευτέρας ἀγνοουμένης, οἴχεται σχεδὸν αὐτῇ τὸ χρήσιμον ἅπαν ἐκ τῆς νῦν προκεχειρισμένης θεωρίας. εἰ γὰρ ἐγὼ μὲν γράφοιμι τὸν ταχὺν, ἢ τὸν μέγαν, ἢ τὸν σφοδρὸν, ἢ τινα τῶν ἄλλων σφυγμῶν ἐνδείκνυσθαι τόδε τι προγεγονὸς, ἢ παρὸν, ἢ γενησόμενον, ὁ δὲ ἀναγινώσκων ἀγνοεῖ διαγινώσκειν ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτοὺς, οὔτε κρῖναι δυνήσεται τῶν λεγομένων τὴν ἀλήθειαν, οὔτε προγνῶναι ποτ' ἐξ αὐτῶν οὐδέν. ἡ δὲ τρίτη πραγματεία τὰς ἀλλοιούσας τοὺς σφυγμοὺς αἰτίας ἐκδιδάσκουσα, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τοῖς νῦν λεχθησομένοις ἐστὶν ἀναγκαία, καὶ πρὸς μνήμην καὶ πρὸς ἀνάμνησιν. εἰσόμεθα δὲ καὶ τοῦτο αὐτὸ σαφέστερον ἑνὸς ὁτουοῦν σφυγμοῦ προχειρισθέντος, οἷον εἰ τύχοι τοῦ μεγάλου. διαιρησόμεθα γὰρ ἐν αὐτῷ πρῶτον μὲν τὴν ὁμωνυμίαν, ἐπειδὴ διχῶς ὁ μέγας λέγεται σφυγμός. εἶθ' ἑξῆς καθ' ἑκάτερον τῶν σημαινομένων ἐπισκεψόμεθα τί δηλοῦν πέφυκεν ἐνεστὸς, ἢ προγεγονὸς, ἢ μέλλον. τὰ μὲν δὴ σημαινόμενα δύο, τοιαῦτα ἐστί. μέγας λέγεται σφυγμὸς, ὁ μὲν, ὡς πρὸς τὴν συμμετρίαν τε καὶ κατὰ φύσιν, ὁ δὲ, ὡς πρός τινα οὖν τὸν ἐπιτυχόντα. τὰ δὲ ἐξ ἑκατέρου προγινωσκόμενα, τὰ μέν τινα κοινὰ τῶν σφυγμῶν ἀμφοτέρων ἐστὶ, τὰ δὲ ἴδια καθ' ἑκάτερον ἑξῆς οὖν ἅπαντα διέλθωμεν, οἱ ἀπὸ τῶν κοινῶν ἀρξάμενοι. ῥᾴστη δ' αὐτῶν ἡ εὕρεσις, εἴ τις εἴη μεμνημένος ὧν ἐν τῇ περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων πραγματείᾳ διήλθομεν, ἐπιδεικνύντες, ὡς οὐχ ἓν τὸ γένος ἐστὶ τῶν ἀλλοιούντων αὐτοὺς αἰτίων, ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς ἂν οὕτως τις εἴποι, συνεκτικὸν τῆς γενέσεως, ὅπερ δὴ καὶ κατὰ φύσιν ἐστίν. ἕτερον δ' ἐναντίον. τῶν δὲ τῶν περὶ φύσιν αἰτίων. ἐφ' ᾧ τρίτον ἄλλο τῶν οὐ φύσει. ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴν αὐτῶν ὕπαρξίν τε καὶ φύσιν. ἄλλο δὲ τέταρτον ὡς πρὸς τὴν φαινομένην, ὃ μάλιστα νῦν ἀναγκαῖον ἐστὶν ἀκριβῶς ἐξηγήσασθαι τῆς προγνωστικῆς πραγματείας ἰδιαίτατον ὑπάρχον. ἐκ γοῦν τοῦ φαίνεσθαι τοιὸν, ἢ τοιὸν ἕκαστον τῶν σφυγμῶν, ἡ ἀρχὴ τῆς προγνώσεως ἡμῖν ἐστιν. οὐκ ἀεὶ δὲ φαίνεται τοιοῦτος οἷος καὶ ὄντως ἐστίν. καὶ λέλεκται μὲν ἤδη καὶ περὶ τούτου κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βιβλίου. κἀν τῷ τρίτῳ δ' ἐπ' ὀλίγον, ἔνθα καὶ περὶ τῶν ἰσχνῶν διελεγόμεθα, λεχθήσεται δὲ καὶ νῦν ὀλίγον ὕστερον, ἐπειδὰν πρότερον ὑπὲρ τῶν ἀλλοιούντων αὐτοὺς αἰτίων διέλθωμεν. ἐδείχθη δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων, ὡς οὐχ οἷόν ἐστιν ἀλλοιωθῆναι σφυγμὸν οὐδένα χωρὶς τοῦ τὴν ἐργαζομένην αὐτοὺς δύναμιν, ἢ τὸν χιτῶνα τῆς ἀρτηρίας, ἢ τὴν χρείαν δι' ἣν γίνεται, μεταβολήν τινα καὶ ἀλλοίωσιν ἔχειν. οὕτως οὖν κἀπὶ τῆς νῦν προκειμένης ῥοπῆς τῆς εἰς τὸ μέγεθος τῶν σφυγμῶν ἐπισκεψόμεθα τί ποτ' ἐστὶ τῶν εἰρημένων ἢ τίνα, τὰ τὴν μεταβολὴν εἰληφότα, πότερον ἡ δύναμις ἐρρωμενεστέρα γινομένη. μεμαθήκαμεν γὰρ ὡς ὅσον ἐφ' αὐτῇ τὸν σφυγμὸν ἐργάζεται μείζονα, ἢ ταύτης ὁμοίας διαμενούσης, ὁ χιτὼν τῆς ἀρτηρίας ἐμαλάχθη. καὶ γὰρ καὶ τοῦτ' ἐμάθομεν, ὡς ὁ μαλακώτερος χιτὼν εἰς μέγεθος ἐξαίρει τὸν σφυγμὸν, ἢ διὰ τὴν τῆς χρείας αὔξησιν ἡ τοιαύτη γέγονεν ἀλλοίωσις. εἰ μὲν οὖν ἡ δύναμις ἐρρώσθη, σφοδρότερος ἂν ἦν πάντως. ὑπόκειται δέ γε μείζων μόνον γενόμενος. εἰ δὲ ὁ χιτὼν τῆς ἀρτηρίας μόνη ἐμαλλάχθη, μαλακώτερος ἂν ἐξ ἀνάγκης ἐγένετο. εἴπερ οὖν μηδέτερον φαίνεται, δῆλον ὡς οὔθ' ἡ δύναμις. οὔθ' ὁ χιτὼν τῆς ἀρτηρίας ὑπήλλακται. λοιπὸν οὖν ἀναγκαῖον ἐξηλ-

λάχθαι κατά τι καὶ μεταβεβλῆσθαι τὴν χρείαν τῆς τῶν σφυγμῶν γενέσεως. ἐδείχθη δὲ αὐτῶν ἡ χρεία διτ-
τή, πρώτη μὲν καὶ μεγίστη, φυλακὴ τῆς ἐμφύτου θερμότητος, δευτέρα δὲ γένεσις πνεύματος ψυχικοῦ. κα-
λῶ δὲ οὕτω νῦν, ᾧ χρῆται πρὸς τὰς κατὰ προαίρεσιν ἐνεργείας ἡ ψυχή. τούτων ἄρα τι πάντως ὑπήλλακται
παρὰ τὰ πρόσθεν, ὁπότ' εἰς μέγεθος ὁ σφυγμὸς μεταβέβληται. ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι βραχείας μὲν γινομένης
τῆς διὰ τὴν χρείαν ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν ἀλλοιώσεως, τὸ μέγεθος τῶν σφυγμῶν μόνον ἐπιφανὲς ἔσται, τὸ δὲ τά-
χος οὐδέπω, πλέονος δέ, τὸ μέγεθος ἐπὶ μᾶλλον αὐξηθήσεται, καὶ τὸ τάχος ἐναργῶς φανεῖται, παραυ-
ξανομένης δ' ἔτι, καὶ τὸ μέγεθος μὲν καὶ τὸ τάχος ἐπιταθήσεται προσέτι δὲ καὶ πυκνότης, ὡς ἐκ τῆς περὶ
τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων πραγματείας εὔδηλον ἐστίν. εἰ τοίνυν κατὰ τὸ μέγεθος μὲν ὁ σφυγμὸς ἠλ-
λοιῶσθαι φαίνεται, τοῦτο γὰρ ὑπόκειται νῦν, ἀναγκαῖον ἐπὶ βραχὺ τὴν χρείαν ὑπηλλάχθαι. εἰ δὲ μὴ γέγο-
10 νε μείζων ὁ σφυγμός, ἀλλὰ φαίνεται μείζων, ἰσχνότερον ἑαυτοῦ τὸ σῶμα τἀνθρώπου δι' ἥν τινα οὖν αἰτίαν ἀπε-
τελέσθη. τοῦτ' οὖν προεπιστάμενός τις, ἐπὶ τὰς διαγνώσεις ἡκέτω, πρῶτον μὲν τὰς τῶν ἁπλῶς ὑγιαινόντων
σωμάτων. εἶθ' ἑξῆς ἐπὶ τὰς μετά τινος ἐπικτήτου κινήσεως, εἶτα ἤδη καὶ ἐπὶ τὰς τῶν νοσούντων ἁπλῶς. καὶ
τελευταῖον ἐπὶ τὰς μετά τινος ἔξωθεν ἀλλοιώσεως. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἁπλῶς ὑγιαίνουσι σώμασιν, ὁ μέγας σφυ-
γμὸς ἐνδείξεται τήν τε κρᾶσιν τἀνθρώπου καὶ τὴν ἕξιν τοῦ σώματος. ἐν δὲ τοῖς μετ' ἐπικτήτου διαθέσεως, ἐκεί-
νην τὴν κίνησιν ἐπικρατεῖν ἧς οἰκεῖος ὁ μέγας ἐστὶ σφυγμός. εἴρηται δὲ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἁπασῶν κινήσεων, ἐν τῇ περὶ
τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων πραγματείᾳ. οὕτω δὲ κἂν τοῖς νοσοῦσι, τοῖς μὲν ἁπλῶς, ὁ μέγας σφυγμὸς ἐνδείξεται
θερμὴν τῆς νόσου τὴν διάθεσιν. τοῖς δὲ μετὰ προσφάτου τινὸς ἔξωθεν ἀλλοιώσεως, ἐκείνην τὴν κίνησιν ἐπικρατεῖν,
ἧς αὖ οἰκεῖος ὁ μέγας εὑρίσκεται σφυγμός, οἷον αὐτίκα τῶν ὑγιαινόντων ὅσοι τὸν σφυγμὸν ἔχουσι μέγαν, ὡς πρὸς
τὸν σύμμετρον δηλονότι παραβαλλόμενον, ἀναμνησθῆναι χρὴ πρῶτον μὲν αὐτὸ δὴ τοῦτο, τίς ἐστιν ὁ σύμμετρος
20 ἐν τούτῳ τῷ γένει, καὶ κατὰ τίνα φύσιν σώματος, ἐπιδέδεικται δ' ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς τῶν σφυγμῶν διαγνώ-
σεως ἐν ταῖς ἀρίσταις κατασκευαῖς τοῦ σώματος ὁ σύμμετρος ὑπάρχων σφυγμός, οὐδ' ἐπὶ τούτων διαπαντός,
ἀλλ' ὅταν ἁπάσης ἐπικτήτου ποιότητος καὶ κινήσεως ἀπηλλαγμένον ᾖ τὸ σῶμα τῶν ἐκ τοῦ γυμνασίου τινός,
ἢ τροφῆς, ἢ πόματος, ἢ λουτρῶν, ἢ φαρμάκων, ἢ πάθους ψυχικοῦ γινομένων, ἀναμνησθέντα δή σε τοῦ συμμέτρου
σφυγμοῦ, καὶ τὸν νῦν εὑρόντα, μέγαν ὡς πρὸς ἐκεῖνον ἐννοεῖν προσήκει, διὰ τίνας αἰτίας εἰς μέγεθος ἐπιδέδω-
κεν. ἤτοι γὰρ διὰ τὴν ἰσχνότητα τοῦ σώματος, ἢ διὰ τὴν θερμότητα τῆς κράσεως, ἢ διὰ τὴν ἐπίκτητον κίνησιν,
ἀλλ' αἱ μὲν ἐπίκτητοι κινήσεις, αὐτίκα καθίστανται, παραμένουσι δ' ἔτι διὰ τὴν ἰσχνότητα καὶ τὴν κρᾶσιν.
αὐτῷ τε οὖν τούτῳ διορίζεσθαι χρὴ καὶ οἷς ὀλίγον ὕστερον ἐρῶ, μικρόν τι προειπὼν ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἑξῆς
ἅπασαν διδασκαλίαν. ἔστι δ' ὃ προειπεῖν βούλομαι, τοιόνδε. ἀκριβεστάτη διάγνωσις ἁπασῶν τῶν κατὰ τὸ
σῶμα γινομένων ἀλλοιώσεων ἐπ' ἐκείνων ἡμῖν ἐστι τῶν σωμάτων, ὧν ἐπιστάμεθα τὴν φύσιν. εἰς ὅσον γὰρ ἐξίσταται
30 τῆς φύσεως ἐπί γε τοῖς παρὰ φύσιν αἰτίοις, καὶ προσέτι τοῖς οὐ φύσει λεγομένοις, οὐκ ἔνεστιν ἄλλως ἐξευρεῖν
ἀκριβῶς. οὐ μὴν ἀεί γε ταύτην γνώσομεν, οὔκουν οὐδ' ἀκριβῆ διάγνωσιν ἐπὶ πάντων ἕξομεν, ἀλλ' ἀεὶ τοσοῦτον
ἀπολειπομένην τῆς ἀκριβείας, εἰς ὅσον καὶ τῆς τοῦ κατὰ φύσιν γνώσεως. ὑποκείσθω δὴ πρῶτον ἐν τῷ προ-
κειμένῳ λόγῳ τὴν διάγνωσιν γίνεσθαι τῆς τἀνθρώπου φύσεως, καὶ τοῦτ' αὐτῷ μόνον ἐξαίρετον ὑπαρχέτω, μείζων ὁ
σφυγμὸς ἔστω τοῦ συμμέτρου χωρὶς ἁπάσης ἀλλοιώσεως ἐπικτήτου. τὸν γὰρ τοιοῦτον αὐτὸν ἀναγκαῖον ἐστι, τοῦ τὴν
ἀρίστην ἔχοντος κατασκευήν, ἤτοι θερμότερον, ἢ ἰσχνότερον ὑπάρχειν, εἴ τι μεμνήμεθα τῶν προγεγραμμέ-
νων ἡμῖν δυοῖν πραγματειῶν, τῆς τε περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν, καὶ τῆς περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς αἰτίων. ὑπομνή-
σθω δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ὡς ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις λόγοις ὡς ἐν οἷς παραδιαζευκτικῷ χρώμεθα συνδέσμῳ, τὰ
πάντα ἅμα τὰ κατὰ μέρος ἐγχωρεῖ συνελθεῖν, εἴτε δύο, καθάπερ νῦν, ἥ τε θερμότης καὶ ἡ ἰσχνότης, εἴτε καὶ
πλείω φαίνοιτο τὰ τὴν ἀλλοίωσιν ἐργαζόμενα. ὁ μὲν δὴ μέγας σφυγμὸς ὁ ἁπλῶς λεγόμενος, ὅσπερ ἐδείκνυτο
40 πρὸς τὸν ἁπλῶς σύμμετρον παραβαλλόμενος, ἤτοι τὴν κρᾶσιν, ἢ τὴν παροῦσαν ἕξιν δηλώσει τοῦ σώματος. ὁ δ'
ὡς πρὸς τὸν ἑκάστου κατὰ φύσιν μέγας ἐν ἐκείνῳ τῷ σώματι, δηλώσει καὶ αὐτός, ἤτοι θερμότητά τινα προσ-
γινομένην τῇ κατὰ φύσιν ἢ ἰσχνότητα. τὰς δὲ ἀπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ῥοπὰς τῶν σφυγμῶν κατὰ τάδε διορί-
ζειν. ἡ μὲν ἐκ βαλανείων τε καὶ δρόμων, καὶ τρίψεων, καὶ τῶν ἄλλων κινήσεων γινομένη, βραχυχρόνιός τε
ἐστὶ καὶ οὕτω ταχέως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπανέρχεται κατάστασιν, ὥστ' ἔνεστί σοι τῶν σφυγμῶν ἁψαμένῳ, κἄπει-
τα βραχὺ διαλειπόντι, καὶ πάλιν ἐφαψαμένῳ σαφέστατα διαγνῶναι τὴν μεταβολήν. ἡ δευτέρα γὰρ ἁφὴ τῆς
προτέρας διαλλάττουσα φαίνεται, κἂν βραχύτατόν τις χρόνον διαλείπῃ. τὸ δὲ ἀπ' οἴνου καὶ τροφῆς μέγεθος τῶν
σφυγμῶν, ἄχρι μὲν πλείστου παραμένει, διορίζεται δὲ τῇ συνούσῃ σφοδρότητι, σφοδρὸς γὰρ οὐχ ἧττον, ἢ με-
γας τούτοις ὁ σφυγμὸς γίνεται, νυνὶ δὲ ὑπόκειται μείζων μόνον γεγενημένος. οὔκουν ὑπὸ τούτων ἠλλοίωται. καὶ
μέν γε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ μετὰ σφοδρότητος γίνεται, καὶ οὐδ' αὖ ἄλλως λάθοι τόν γε συνετὸν εἰς τοὺς ὀφθαλ-
50 μοὺς καὶ τὸ σύμπαν πρόσωπον ἀποβλέποντα. κατέχειν μέντοι καὶ κρύπτειν βουλομένῳ τὸν θυμὸν ἀνώμαλος
ὁ σφυγμὸς γίνεται, καὶ μᾶλλον ἀνώμαλος ἐστὶν τοῖς ἀγωνιῶσί τε καὶ αἰδουμένοις. ἡ δ' ὑπὸ τῶν ἡμιπέ-
πτων ἐν τῷ σώματι χυμῶν πεπτομένων τε καὶ τρεφόντων τὴν φύσιν εἰς μέγεθος ἐπίδοσις, ὁμοίως τοῖς εἰλη-
φόσι τροφὴν συναυξάνει καὶ τὴν σφοδρότητα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον εἴ τις ἐν ἡλίῳ τε καὶ παρὰ πυρὶ θαλ-
φθείη. πρὸς τῷ μὴ παραμένειν ἄχρι πολλοῦ τὴν ἀλλοίωσιν, ἔτι καὶ ὁ χρὼς αὐχμηρὸς αὐτοῖς, καὶ οὐχ ὑγρὸς
ὡς ὑπὸ βαλανείων ἔσται. οὗτοι μὲν οὖν ἐξ ὑπεναντίου πως διάκεινται τοῖς λελουμένοις, ὅσον μὲν μαλακότητι καὶ ὑγρό-
τητι τοῦ δέρματος. μέσοι δ' ἀμφοῖν ἐν τῇ καθ' ὑγρότητά τε καὶ ξηρότητα μεταβολῇ τοῦ δέρματος εἰσὶν οἱ τριψά-
μενοί τε καὶ γεγυμνασμένοι. καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ θερμότης αὕτη πλείων μέν ἐστι περὶ τὰ στέρνα τοῖς γεγυμνα-
σμένοις τε καὶ θυμουμένοις, ἐλάττων δὲ τοῖς λελουμένοις, καὶ μᾶλλον ἄχρι τῶν ἄκρων ὁμαλῶς ἐκτεταμένη

μεθ' ὑγρότητός τε ἅμα καὶ μαλακότητος. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ ὁ αὐτὸς ἠλείψατο μεταξύ τινι θερμαίνοντι
φαρμάκῳ. δακνώδης δέ τις αἴσθησις ἀπὸ τῆς θερμότητος ἀπτομένῳ σοι γίνεται, καὶ τάχ' ἂν οὐδ' ἄλλως λάθοι
τὸ ἐμπεπλασμένον αὐτοῦ τῷ δέρματι λίπος ἐκ τοῦ φαρμάκου. αἱ μὲν δὴ τεχνικαὶ διαγνώσεις αὗται τῶν εἰς
μέγεθος τρεπόντων αἰτίων τοὺς σφυγμοὺς ἐπί τε ὑγιαινόντων καὶ νοσούντων ἐστίν. αἱ δὲ ἔξωθεν αἱ μὲν ἐξ ἀνακρί-
σεως, ὡς ὅτε γε μὴ ἐν ἐχθροῖς τισιν, ἢ ἐνεδρεύουσι, ἢ κακοήθως ἀποπειρωμένοις αὖθις ποιεῖτε τὰς ἐπισκέψεις.
αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ μὴ κεχωρῆσθαι τοῦ κάμνοντος αὐτὸν τὸν ἰατρὸν, ἅσπερ δὴ καὶ ἀρίστας φαμὲν τῶν διαγνώσεων, ὡς
ὅσαι γε μή τε διηπαντὸς παρόντος τοῖς νοσοῦσιν τοῦ θεραπεύοντος γίνονται, μήτ' ἀληθῆ βουλομένους ἀπαγ-
γέλλειν, αὗται χαλεπώτεραι τε εἰσὶ, καὶ συνετοῦ πάνυ δέονται τοῦ ἰατροῦ. ἐμοὶ γοῦν συνέβη τῶν ἄλλων ἁπάν-
των ἀφωρισμένων αἷς πρόσθεν εἴρηκα διαγνώσεσιν, ὑπολείπεσθαι ζητῆσαι, εἴτε φάρμακον θερμαῖνον ὁ κά-
10 μνων προσηνέγκατο μεταξὺ μὴ παρόντων ἡμῶν, εἴτε καὶ τῷ τῆς ἐπισημασίας λόγῳ μέγεθος ὁ σφυγμὸς
προσέλαβεν. ἐν μὲν δὴ τοῖς τοιούτοις καιροῖς ἀναγκαῖον ἐστὶ πανταχόθεν ἐπιτεχνᾶσθαί τε καὶ στοχάζεσθαι τἀ-
ληθοῦς. πρῶτος μὲν οὖν σκοπὸς ἐν τοῖς τοιούτοις ὁ παροξυντικὸς ἐστὶ χρόνος. ἐφεξῆς δὲ τὸ κάμνοντος τὸ ἔθος
τε καὶ τὸ ἦθος. εἰ μὲν γὰρ ἄλλῳ τινὶ χρόνῳ, καὶ μὴ τῷ παροξυντικῷ μέγεθος ὁ σφυγμὸς προσεκτήσατο, πι-
θανὸν ἀπὸ τοῦ θερμαίνοντος φαρμάκου μᾶλλον, οὐ λόγῳ παροξυσμοῦ γεγενῆσθαι τὴν ἀλλοίωσιν. εἰ δ' ἐν τῷ
παροξυντικῷ, πιθανώτερον ἐπισημασίας λόγῳ. διορισθήσεται δὲ ἀκριβῶς εἰ βραχὺ διαλείποντες αὖθις ἁψό-
μεθα. τὴν μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ φαρμάκου θερμότητα, δι' ἣν ὁ σφυγμὸς ἐπιδέδωκεν ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐκλύεσθαι συμ-
βαίνει τοῦ χρόνου προϊόντος. ἐπιτείνεσθαι δὲ τὴν ἐκ τοῦ παροξυσμοῦ. αὕτη μὲν οὖν ἡ διάγνωσις ἐκ τῶν ἰδίων
τῆς τέχνης ἐστίν. ἡ δ' ἀπὸ τοῦ ἔθους τε καὶ ἤθους τῶν καμνόντων ἐξ ἐπιμέτρου προσέρχεται. τινὲς μὲν γὰρ ἀήθεις
τ' εἰσὶ καὶ φοβεροὶ πρὸς τὰς τῶν φαρμάκων πόσεις, ἔνιοι δὲ συνήθεις τε καὶ χωρὶς φαρμάκων ζῆν οὐχ ὑπο-
20 μένοντες. καὶ τοίνυν ἡ πρόγνωσις τοῦ προσενηνέχθαι τι φάρμακον θερμαῖνον, ἐπὶ μὲν τῶν ὑπόπτων πρὸς αὐτὰ,
παντάπασιν ἀμυδρὰ καὶ βραχεῖα, μεγάλη δὲ ἐπὶ τῶν εἰθισμένων. ἤδη δὲ καὶ τὸ ἦθος αὐτὸ τοῦ κάμνοντος εἰς
τὴν τοιαύτην πρόγνωσιν οὐκ ὀλίγα συντελεῖ. τινὲς μὲν γὰρ ἐνεδρευτικοί τ' εἰσὶ καὶ καταβλητικοὶ τοῦ πέλας
ἐξελέγχειν ἅπαντας ὡς μηδὲν βέβαιον ἐπισταμένους ἔργον πεποιημένοι. τινὲς δὲ ἁπλοῖ τε καὶ χρηστοὶ καὶ
πάντα φανερῶς διαπραττόμενοι, καὶ μηδὲν ἀποστελλόμενοι, μηδὲ κρύπτοντες. ἐπὶ μὲν δὴ τούτων, οὐδὲν ὑπο-
νοεῖν χρὴ πεπρᾶχθαι λαθραίως. ἐπὶ δὲ τῶν ἐνεδρευόντων ὑποπτεύειν προσήκει πάντα, καὶ περισκέπτεσθαι
καὶ διερευνᾶσθαι, τά τε κατὰ τὸν ἴδιον λόγον τῆς τέχνης ὑποπίπτοντα ταῖς διαγνώσεσι, καὶ τὰ παρὰ τῶν
ἔξωθεν προσερχόμενα. καθάπερ ἐγώ ποτ' ἠναγκάσθην ἐπί τινος ἀνδρὸς πλουσίου ποιῆσαι, φιλοφαρμάκου τε
καὶ προσφερομένου συνεχέστατα φάρμακα. ἦν δὲ καὶ τὸ ἦθος, οἷος ἥδεσθαι μάλιστα τοῖς τῶν πέλας ἐλέγ-
χοις, ὡς μηδὲν ἀκριβὲς ἐπισταμένων. εὑρὼν οὖν αὐτοῦ τοὺς σφυγμοὺς εἰς μέγεθος ἐπιδεδωκότας, εἶτα τῶν ἄλ-
30 λων ἁπάντων αἰτίων τῶν εἰρημένων ἀφορίσας, ὑπολοίπου δὲ ἔτι μένοντος διορισμοῦ, πότερον ὑπὸ φαρ-
μάκου θερμαίνοντος, ἢ λόγῳ παροξυσμοῦ πυρετικοῦ δὲ τοιοῦτον γέγονεν, καὶ γάρ πως καὶ ὁ καιρὸς αὐτὸς ἦν,
ὁ τῆς εἰσβολῆς τοῦ πυρετοῦ, δεῖξαί μοι τὴν γλῶτταν ἐκέλευσα, καὶ κεχρωσμένην ὑπὸ φαρμάκου θεασάμε-
νος αὖθις ἡψάμην αὐτοῦ τῶν σφυγμῶν οὐδὲ μίαν ὑποψίαν ἐνδούς. ἐν τούτῳ δὲ καὶ, ὅτι πιεῖν φαρμά-
κου βουλόμενον αὐτὸν ἐν τῇ προτέρᾳ διεκωλύσαμεν, ἀνεμνήσθην. εἶπον οὖν εὐθέως πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὅτι πεπωκὼς
εἴη φάρμακον. ὁ δὲ συνεὶς ὡς ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν γλῶτταν χρώματος ἐτεκμηράμην, αὖθις ποτὲ ποιήσας σφαι-
ρία μικρὰ τοῦ φαρμάκου κατέπιεν, ὡς μὴ χρωσθῆναι τὴν γλῶτταν. ἀλλ' ἐγὼ καὶ τοῦτ' ἐξεῦρον αὐτοῦ τὸ σόφισμα.
θεασάμενος γὰρ τὴν γλῶτταν, εἶτ' αὖθις ἁψάμενος τοῦ σφυγμοῦ, καὶ τἄλλα διορισάμενος, ἃ μικρὸν ἔμπροσθεν
εἴρηται, μᾶλλόν πως ἐπὶ τὸ φάρμακον ἐφερόμην τὴν γνώμην. καὶ πάλιν διαλιπὼν καὶ πάλιν ἁψάμενος,
40 ἠπιστάμην δὲ τὸ φιλόνεικον τἀνδρὸς ἐπόπτασά τε τὸ γεγονὸς, ἀποτολμήσας τε πρὸς αὐτὸν ἔφην. ἀλλὰ μέντοι
σύ μοι δοκεῖς εἰληφέναι φάρμακον. τοῦ δ' ἀρνουμένου κατὰ τὸ καρτερώτατον καὶ μάρτυρας τοὺς παραμέ-
νοντας οἰκέτας ἐπικαλουμένου, κατέχων αὐτοῦ τὴν χεῖρα καὶ τῶν σφυγμῶν ἐφαπτόμενος. ἆρ' οὖν ἔφην,
δύναιο μοὶ καὶ ὀμόσαι τινὰ ὅρκον, ὃν ἂν ἐγώ σε κελεύσω. ὁ δ' οὐδ' ἐπὶ μικρὸν ἀπεκρίνατο πρὸς τοῦτο, καὶ τὴν
τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν ἀνώμαλον ἴσχων ὡς ἐπ' ἀγωνίᾳ. καὶ μὴν ἔφην ἀκριβῶς ἔλαβες τοῦ φαρμάκου, καὶ μὴ
ὄμνυε. πρὸς μὲν δὴ τοὺς οὕτως ἀβελτέρους καὶ αὐτὸν εὐμήχανον εἶναι χρή. τὰ πολλὰ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἀντιπράτ-
τουσιν οἱ ἰδιῶται τοῖς ἰατροῖς εἰς τὴν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν διωρισμένων, ἀλλὰ καὶ συμπράττουσιν αὐτόματοι διηγού-
μενοι πάντα, καὶ ἡ μὲν περὶ μὲν τῆς εἰς μέγεθος ἐπιδόσεως τῶν σφυγμῶν αὐτάρκως εἴρηται. τά γε πρῶτα.
μετιέναι δὲ ἤδη καιρὸς ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῦ λόγου. ἐπειδὴ δ' οὐ καθ' ἕνα τρόπον ὁ μέγας λέγεται σφυγμὸς, ἀλλ' ὁ μὲν ὡς
πρὸς τὸν σύμμετρον, ὁ δ' ὡς πρὸς ὁτιοῦν τῶν ἐπιτυχόντα, διττὸς δ' ἐστὶν οὗτος ὁ ἐπιτυχὼν, ὁ μὲν ἐλάττων ἢ κατὰ τὸν σύμ-
50 μετρον, ὁ δὲ μείζων, ἐφεξῆς ἂν εἴη διελθεῖν περὶ τῆς εἰς μέγεθος ἐπιδόσεως ηὐξῆσθαι τὴν θερμότητα μόνην,
καθ' ὃν δηλονότι χρόνον, οὔθ' ἡ δύναμις, οὔτε τὰ ὄργανα πέπονθε. ἀκίνητος δ' ἐστὶν ὁ κάμνων. ἴδιον δὲ τῆς μὲν
ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν ἐκτροπῆς, τὸ μόνον τὸ μέγεθος αὐξηθῆναι. τῶν δ' ἄλλων ἑνὸς ὄντος, καὶ τὸ τάχος. ἔστιν ὅτε
δὲ καὶ τὴν πυκνότητα. φέρε γὰρ, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ὃν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἀπελίπομεν αὐτὸν εἰς μέγεθος ἐπιδε-
δωκότα τοὺς σφυγμοὺς εὑρεῖν ἡμᾶς, ἐπὶ πλέον ἔτι τὴν αὔξησιν αὐτῶν ἐσχηκότα, τούτῳ καὶ τὴν θερμασίαν
μὲν ἀναγκαῖον ἐπιτετάσθαι. κοινὸν γὰρ τοῦτο ἦν τῶν εἰς μέγεθος ἐπιδόσεων ἁπασῶν, ἴδιον δὲ ἐπὶ τῷ κοινῷ, τὸ, καὶ τὸ
τάχος ἐξηλλάχθαι, καὶ ἔτι πλέον γε ἡ εἰς τὸ μέγεθος ἐπίδοσις γίγνοιτο τῶν σφυγμῶν. οὐ τὸ τάχος μόνον, ἀλ-
λ' ἤδη καὶ τὴν πυκνότητα. δέδεικται γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων ἐπὶ βραχὺ μὲν αὐξα-
νομένης τῆς θερμότητος, εἰς μέγεθος μὲν ἐναργῶς ἐπιδιδοὺς ὁ σφυγμὸς, εἰς τάχος δ' οὐκ ἐναργῶς, ἐπι-

πλέον δ' αὐξηθείσης καὶ τῷ μεγέθει μὲν ἔτι προσλαμβάνων· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ τάχος ἐναργῶς ἐπιδιδοὺς καὶ
τι πυκνότητος προσκτώμενος, ὥσπερ γε καὶ εἰ ἐπὶ πλεῖστον αὐξάνοιτο, καὶ ἡ χρεία τῆς τῶν σφυγμῶν γενέσεως
ὑπὲρ τὴν μεγίστην εἴη διαστολήν, εἰς μέγεθος μὲν οὐκ ἐπιδιδοὺς, ὅτι εἰς ἔσχατον ηὔξητο, τῷ τάχει δ' ὅσον ἐγχω-
ρεῖ προστιθεὶς ἅμα τῇ πυκνότητι, κἀπειδὰν μηδὲ τὸ τάχος ἔτ' ἐπιτείνεσθαι δύνηται, τὴν πυκνότητα κατε-
πείγων. Ὑποκείσθω δὴ πάλιν ἕτερος ἄῤῥωστος οὐδὲν μὲν οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὰ ὄργανα βεβλαμμέ-
νος, ἐλάττονα δὲ τοῦ κατὰ φύσιν ἔχων τὸν σφυγμὸν, εἶτα καὶ τῷ τοιούτῳ μείζων γιγνέσθω χωρὶς τῆς ἔξωθεν κι-
νήσεως, ἀληθὲς μὲν εἰπεῖν ὅτι καὶ τῷδε πλείων ἡ θερμότης ἐγένετο τῆς ἔμπροσθεν, καὶ κατά γε τοῦτο καὶ
νῦν ἀπόφασιν ἕξει τὴν διὰ ἤδη προειρημένην. τὸ δ' ἴδιον αὐτῆς ἔσται, τὸ μὴ ἐκ μικροτέρου μόνον τοῦ σφυγμοῦ γε-
γονέναι τὴν εἰς τὸ μέγεθος ἐπίδοσιν, ἀδύνατον γὰρ ἄνευ τοῦ καὶ βραδύτερον καὶ ἀραιότερον γενέσθαι, μικρό-
10 τερον ἀπεργασθῆναι ποτὲ τοῦ κατὰ φύσιν αὐτὸν, ἀλλὰ μηδὲ μείζονα μόνον οἷόν τε γενέσθαι χωρὶς τοῦ θάττονά
τε καὶ πυκνότερον, ὅτι γὰρ ἡ τοιαύτη διάθεσις ἐν ᾗ μικρότερος ὁ σφυγμὸς τοῦ κατὰ φύσιν ἐγένετο σὺν ἀραιό-
τητί τε καὶ βραδύτητι συνίσταται, τοῖς μεμνημένοις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων εὔδη-
λον ἐστί, μεταβάντες οὖν περὶ τῆς εἰς μικρότητα ῥοπῆς τῶν σφυγμῶν ἐπισκεψώμεθα. τρεῖς μὲν δὴ καὶ
ταύτης εἰσὶν ἅπασαι διαφοραί. ἤτοι γὰρ ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν τε καὶ συμμέτρου προσαγορευομένου, ἢ ἐκ τοῦ μεί-
ζονος, ἢ κατὰ τοῦτον, ἢ ἐκ τοῦ μικροτέρου τὰς εἰς μικρότητα συμβαίνει γίνεσθαι διαφοράς. καλεῖται δὲ ὁ
μὲν μείζων τοῦ συμμέτρου μέγας ἁπλῶς, ὁ δ' ἐλάττων, μικρός. ἀρξώμεθα οὖν πάλιν κἀνταῦθα ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐν
αὐτοῖς. εἶθ' ἑξῆς ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἴδια μεταβῶμεν. εὐθὺς γὰρ ἐν τῷ τὸ κοινὸν ἐπισκέπτεσθαι, καὶ ἡ τῆς τῶν
ἰδίων εὑρέσεως ὁδὸς ἐγκαλύπτεται. ὑποκείσθω δή τις σφυγμὸς ἐπί τινος ἄνευ μικρότερος μὲν τοῦ πρόσθεν,
ἑτέραν δὲ μηδεμίαν ἐσχηκὼς μεταβολὴν κατ' ἄλλο γένος μηδὲν, καὶ ζητείσθω, τίς γ' ἔμπροσθεν ἡ διάθεσις αὐτῷ,
20 καὶ τίς νῦν ἐστιν. ἡ δὲ τῆς ζητήσεως ὁδὸς ἥδε. Μικρότερος ἑαυτοῦ γίνεται σφυγμὸς, ἤτοι τῆς δυνάμεως
ἀσθενεστέρας ἀποτελεσθείσης, ἢ τῶν ὀργάνων σκληροτέρων, ἢ τῆς χρείας ἐκλυθείσης. ἀλλ' οὔθ' ἡ δύναμις ἀσθε-
νεστέρα γέγονε νῦν, ἢ πάντως ἂν ἀμυδρότης συνῆν τῇ μικρότητι, οὔτε τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας σκληρότερον. οὕτω
γὰρ οὐ μόνον μικρότερος, ἀλλὰ καὶ σκληρότερος ἦν ὁ σφυγμὸς, ἀπολείπεται οὖν ἡ χρεία μόνον ἠλλοιῶσθαι.
καὶ εἴπερ ἀκίνητος ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ τέως ἐγένετο κατὰ τὸ ποσὸν τῆς ψύξεως, τὸ ποσὸν τῆς μεταβολῆς γεγενῆ-
σθαι. καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς ἐκ τοῦ μείζονος ἢ κατὰ φύσιν σφυγμοῦ τὴν τοιαύτην γεγονέναι ῥοπὴν, εὔδηλον ἐστὶ
τοῖς μεμνημένοις ἐν τῷ πρώτῳ τῶν δεδειγμένων περὶ τῶν ἐν σφυγμοῖς αἰτίων. εἴτε γὰρ ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς
μικρότητα ῥοπὴ διὰ ψύξιν εὐθὺς καὶ ἀραιότερον αὐτὸν ἐργάζεται καὶ βραδύτερον, εἴτε ἐκ τοῦ μεγάλου
ὑπὲρ τὸ σύμμετρον ηὐξημένου, καθαίρεσις τοῦ συμμέτρου, εὐθὺς καὶ τοῦ τάχους τι καὶ τῆς πυκνότητος προσλαμ-
βάνει, διὰ τὸ τὸν ἐπιπλέον ηὐξημένον ὑπὲρ τὸν κατὰ φύσιν ἐν τοῖς τρισὶ γένεσι μεταβάλλειν. ὁ τοίνυν τοῦ με-
30 γέθους μόνον ἀφῃρηκὼς, τὰ ἄλλα δὲ φυλάττων ἄτρεπτα σφυγμὸς, ὁ βραχεῖ μείζων ἐστὶ τοῦ κατὰ φύσιν. οὗτος γὰρ
μόνος ἐπὶ βραχείᾳ θερμότητος αὐξήσει συνίσταται. τῶν δ' ἄλλων τῶν εἰς μέγεθος ἀλλοιουμένων οὐδεὶς ἄνευ τοῦ
καὶ τάχος προσλαβεῖν, ἢ πυκνότητα τοιοῦτος ἀποτελεῖται. ὥστε οὐδὲ καθαιρέσει τις ἄλλος πλὴν τοῦδε μόνον
τὸ μέγεθος. ὁ γὰρ εἰς τοῦτο μόνον αὐξηθεὶς ἐπὶ θερμότητι, μειώσει τοῦτο μόνον ἐπὶ ψύξει. ὁ δὲ γε εἰς τοσοῦτον
ἀλλοιωθεὶς ὑπὸ θερμότητος, ὡς μὴ τὸ μέγεθος μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ τάχος ὑπαλλάξαι καὶ τὴν πυκνότητα, τὴν
εἰς τοὔμπαλιν ὁδὸν ἕξει διὰ τῶν αὐτῶν κατὰ γένος ἀλλοιώσεων ὥστε οὐ μόνον μικρότερος, ἀλλὰ καὶ βραδύ-
τερος καὶ ἀραιότερος ἔσται τοῦ πρόσθεν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἐκ τοῦ συμμέτρου πρὸς τὸν ἐλάττονα ῥοπὴ, καὶ ἡ ἐκ τού-
του πάλιν ἐπὶ τὸν ἔτι μικρότερον ἀλλοίωσις εὐθέως καὶ ἀραιότερον ἑαυτοῦ καὶ βραδύτερον ἐργάζεται τὸν
σφυγμὸν. συμμετρίας γάρ τινα διαστολῆς σφυγμὸς κέκτηται κατὰ φύσιν ἐχόντων, ἣν ἀπόλλυσι μὲν ἐξ ἀνάγ-
κης, ἄν τε θερμότερον, ἄν τε ψυχρότερον ἑαυτοῦ γένηται τὸ σῶμα. οὐ μὴν ὅ γε τῆς ἀπωλείας τρόπος ὁ αὐτός. ἐν
40 μὲν γὰρ τῷ θερμαίνεσθαι τὸ μέγεθος ἐναργῶς πρῶτον, εἶτα τὸ τάχος, εἶθ' ἡ πυκνότης αὐτῷ προσγίνεται. ψυ-
χομένων δ' ἔμπαλιν ἀραιότης μὲν ἐναργὴς πρώτη, δευτέρα τε βραδύτης, μικρότης ἐσχάτη. λέλεκται
δ' ὑπὲρ αὐτῶν ἱκανῶς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐν σφυγμοῖς αἰτίων. οὐκ οὖν ἔτι χρὴ μηκύνειν περί γε τούτων ἀλ-
λ' ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῦ λόγου μεταβάντας ἑξῆς τοῖς εἰρημένοις διορίζεσθαι τὰς τὴν ψύξιν ἐργασαμένας αἰτί-
ας, τοσαύτας κατὰ γένος οὔσας ὅσαι περ αἱ θερμαίνουσαι. καὶ γὰρ ἀὴρ ψυχρὸς ἔξωθεν προσπεσὼν ὥσπερ οὖν
καὶ ὕδωρ ψυχρὸν, ἢ λουτρὸν, ἢ φάρμακον ἐπαλειφθὲν τῷ σώματι ψύχει, ἢ καὶ μακρά τις ἡσυχία καὶ οἷον φωλεία, ψυ-
χρότερον ἐργάζεται τὸ σῶμα καὶ τῶν εἴσω μεταλαμβανομένων, ὅ τ' ἂν ἀποπνεόμενος ἀὴρ ψυχρὸς ὢν, καὶ τρο-
φὴ φλεγματώδης, καὶ φάρμακον τι φύσει ψυχρὸν, ὕδατός τε ψυχροῦ χρῆσις ἄμετρος, ἔκ τε τῶν παθῶν τῆς ψυ-
χῆς, ὁ πολυχρόνιος φόβος, ἔκ τε τῶν ἐν τῷ σώματι περιεχομένων χυμῶν, ὅσοι ψυχροὶ τὴν κρᾶσιν ἡσυχάζοντες πρό-
τερον, ἐκινήθησαν νῦν, ἢ ὅλως ἰσχνότεροί πως ἐγένοντο τῶν θερμῶν. διορίζεσθαι δ' αὐτὰ κατὰ μέρος ἀνάλο-
50 γον τοῖς εἰρημένοις ἐπὶ τῶν θερμαινόντων αἰτίων. δὶς γὰρ ὑπὲρ τῶν ὁμοίων λέγειν οὐκ ἀναγκαῖον. ἡ μὲν δὴ κα-
τὰ μέγεθός τε καὶ μικρότητα ῥοπὴ τῶν σφυγμῶν, ὑπὸ τοιούτων τε καὶ τοσούτων αἰτίων ἀποτελεῖται, πρὸς
γοῦν τὴν φύσιν αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἐπεὶ πρός γε τὴν ἡμετέραν διάγνωσιν ἔτ' ἐνδεῖ, πολλάκις γὰρ ἡ μὲν ἀρτη-
ρία διαστέλλεται μέγιστον ὅσον ὑπ' αὐτῇ, ἀποκρύπτεται δ' ἢ κωλύεται τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς διὰ τὸ πλῆθος, ἢ
τὸ πάχος, ἢ τὴν σκληρότητα τῶν περικειμένων, ἢ προκειμένων σωμάτων. αὕτη μὲν γὰρ ἡ οὐσία τῶν μεγάλων τε καὶ μι-
κρῶν σφυγμῶν κατὰ τὸν κύκλον τῆς ἀρτηρίας συνίσταται, τοῦ μήκους ἴσου φυλαττομένου διὰ παντός. οὐ μὴν γε
φαίνεταί γ' ἴσον. ἀλλ' ἀποκρύπτεταί τι μέρος αὐτοῦ καὶ λέλεκται μὲν οὖν ἤδη περὶ τούτου κἀν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐν σφυ-
γμοῖς αἰτίων. εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν ὅσον εἰς τὰ παρόντα χρηστὸν ἀναμνήσεως ἕνεκεν. Τὰς ἀρτηρίας τὸ μὲν
ὕψος ἀναλόγως ἀεὶ τῷ πλάτει διαστέλλεται. κατακρύπτεται δὲ, ἢ κολούεται πολλάκις ὑπὸ τῶν περικειμέ-

νων τε καὶ προσκειμένων σωμάτων, ἤτοι σύμπασα ἡ κίνησις, ἢ μοῖρά γέ τις αὐτῆς. καὶ ἔστι τὸ κωλυόμενον, ἤτοι
κατὰ τὸ βάθος μᾶλλον, ἢ κατὰ τὸ πλάτος, ἢ κατὰ τὸ συναμφότερον ὡσαύτως φαίνεται. ὅταν μὲν οὖν ἀδιά-
γνωστος ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν ἁφὴν ἡ κίνησις ᾖ, καθ᾽ ὅλον μὲν τὸ ζῶον συμβάντος τούτου, ὡς μηδαμόθι μη-
δὲ μίαν ἀρτηρίαν φαίνεσθαι κινουμένην, ἀσφυξία τὸ πάθημα προσαγορεύεται, κατὰ μὲν τὴν ἀλήθειαν οὐδέ-
ποτε ἐν ζῶντι σώματι γινομένη, κινεῖται γὰρ ἡ καρδία διαπαντὸς ἅμα ταῖς ἀρτηρίαις ἁπάσαις, ὡς μέντοι
πρὸς τὴν ἡμετέραν ἁφὴν ἔξωθεν ἐπιβαλλομένην πολλάκις εὑρισκομένη. πρόκεινται γὰρ δὴ τούτων ἀρτη-
ριῶν σωμάτων, πάντως μὲν ὑμένες τέ τινες καὶ δέρμα, πολλαχόθεν δὲ καὶ πιμελὴ καὶ σὰρξ, ὑφ᾽ ὧν οὐ μόνον
ἀποκρύπτεσθαι τὸν σφυγμὸν, ἀλλὰ καὶ κωλύεσθαι συμβαίνει. τελέως μὲν οὖν ἀποκρυπτομένης τῆς κινήσεως,
εἰ μὲν ἐν ἅπασι τοῖς μέρεσι τῶν ἀρτηριῶν ἁπασῶν τοῦτο συμβαίνει, τὸ πάθος ἀσφυξίαν ὀνομάζουσιν, εἰ δὲ κα-
10 τὰ μέν τινα μέρη φαίνοιτο κινούμενα. τὰ δὲ μὴ κατὰ τὸ μῆκος ἐν τούτῳ διαφορὰς ἴσχουσιν οἱ σφυγμοί. καὶ δὴ καὶ
καλοῦνται μακροὶ μὲν, οἷς ἂν τὸ τῆς αἰσθητῆς κινήσεως μῆκος ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν, βραχεῖς δὲ οἷς ἂν ἔλαττον τοῦ
κατὰ φύσιν. οἷς δ᾽ ἴσον τῷ κατὰ φύσιν σύμμετροι. τοσοῦτον δ᾽ ἀεὶ φαίνεται τῆς κινήσεως τῶν ἀρτηριῶν, ὅσον ἐπιτρέπει
τὰ προβεβλημένα σώματα. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς μὲν παχέσι βραχεῖς οἱ σφυγμοί. τοῖς δ᾽ ἰσχνοῖς μακροί. καθάπερ καὶ
τοῖς εὐσάρκοις τε καὶ συμμέτροις σύμμετροι φαίνονται. καὶ αὐτοῖς μέντοι τῆς φαινομένης κινήσεως οὐκ ἀεὶ ὁμοίως
κωλύεται τῷ βάθει τὸ πλάτος. ἀλλ᾽ ἐπειδὰν μὲν αἱ κατὰ τὰ πλάγια χῶραι τῶν ἀρτηριῶν ἤτοι πιμελῆς, ἢ σαρκὸς, ἢ
ἀτμῶν, ἢ ὑγρῶν ὦσι πλήρεις, τὸ δ᾽ ἐπικείμενον ἄνωθεν δέρμα καὶ μηδὲν αὐτὰς βαρύνοι, τοῦ πλάτους ἡ κίνησις ἀμαυ-
ροῦται μόνον. καὶ μᾶλλον εἰ σφοδρὸς ὁ σφυγμὸς εἴη καὶ μέγας, ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ. ἐπειδὰν καθαραὶ μὲν αἱ πα-
ρακείμεναι χῶραι, ῥυσὸν δ᾽ ᾖ τὸ ἐπικείμενον αὐταῖς δέρμα, τοῦ βάθους ἡ κίνησις ἐν τῷ τοιούτῳ σώματι πλέον
ἀφανίζεται, καὶ μᾶλλον εἰ μή τι σφοδρὸς εἴη ὁ σφυγμὸς, καὶ μέγας ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ. Ὅταν οὖν εὕρῃς
20 μακρότερον τοῦ κατὰ φύσιν σφυγμὸν, εἰ μὲν καὶ τὸ πλάτος αὐτοῦ, καὶ τὸ βάθος εἴη συνηυξημένον ἐπισκέπτου
πότερον ὁ ἄνθρωπος ἰσχνότερος ἑαυτοῦ γέγονεν, ἢ θερμότερος, ἀφωρισμένης τῆς ἐπικτήτου κινήσεως. εἰ μὲν γὰρ
ἰσχνότερος εἴη γεγενημένος, εἰ μὲν ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ᾽ ὅσον καὶ ὁ σφυγμὸς μείζων, ἓν τοῦτο μόνον ἠλλοίωσεν αὐ-
τὸν, εἰ δ᾽ ἐπ᾽ ἔλαττον, οὐ μόνον τοῦτ᾽ ἐστὶν αἴτιον, ἀλλὰ καὶ θερμότης. εἰ δ᾽ ἐν αὐτῷ μένοι τὰ τῆς τοῦ σώματος χύ-
σεως, ἡ θερμότης ηὔξηται μόνη. εἰ δὲ καὶ παχύτερος εἴη γεγονὼς διπλάσιον ηὐξῆσθαι λογίζου τὴν θερμότη-
τα. τὸ δ᾽ ὑπὸ τίνος αἰτίας ηὔξηται διορίζεσθαι τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις. Εἰ μέντοι μακρότερος ὁ σφυγμὸς
εἴη γεγονὼς, καὶ πλατύτερος, μὴ μέντοι κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν εἰς ὕψος ηὐξημένος, ἀλλὰ διαμένων σύμ-
μετρος, ἐπὶ τοῖς προειρημένοις διορισμοῖς ἔτι καὶ τοῦτ᾽ ἐξαίρετον ὑπάρχειν ἀναγκαῖον αὐτῷ, ῥυσότερον γε-
γονέναι τὸ κατὰ τῆς ἀρτηρίας ἄνωθεν ἐπικείμενον δέρμα. καὶ εἰ καταστρέψεις τὸ κῶλον, ὥστε ὅπερ ἄνωθεν
30 ἦν αὐτοῦ πρότερον, εἶναι νῦν κάτωθεν, οὐδὲν οὕτως ἐκκεκολοῦσθαι φανεῖται τὸ βάθος. οὗτοι μὲν οὖν οἱ δύο
σφυγμοὶ πρῶτοι πάντων εἰσὶ γεγραμμένοι κατὰ τὸ διάγραμμα τῶν ἑπτὰ καὶ εἴκοσι σφυγμῶν ἐν τῷ προ-
τέρῳ περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν, ὃ περὶ τῶν κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς ἐν ταῖς τρισὶν ἅμα διαστάσεσι συνιστα-
μένων ἐποιησάμεθα. Ἑξῆς δὲ αὐτῶν γέγραπται τρίτος ὁ κατὰ τὸ μῆκός τε καὶ τὸ πλάτος ὑπερβάλ-
λων τὸν κατὰ φύσιν, ἐν δὲ τῇ κατὰ βάθος διαστάσει ταπεινὸς, ὃς καὶ σπανιάκις εὑρίσκεται. μεγάλως γὰρ ὑπὸ
τῶν ὑποκειμένων σωμάτων βαρυνομένης γίνεται τῆς ἀρτηρίας, ὅπερ οὐκ ἄν ποτε συμβαίη χωρὶς τοῦ καὶ
τὴν δύναμιν ἀσθενεστέραν γενέσθαι, καὶ τὸν χιτῶνα τῆς ἀρτηρίας ἐσχάτως μαλακὸν, ὧν τὸ μὲν ἀτονώτερον τοῦ
κατὰ φύσιν, τὸ δὲ μαλακὸν ἱκανῶς ἐργάζεται τὸν σφυγμόν. ὥστε μετὰ μὲν τούτων γένοιτ᾽ ἄν ποτε μακρὸς
ἅμα καὶ πλατὺς καὶ ταπεινὸς, ἄλλως δ᾽ οὐκ ἂν γένοιτο. καὶ μὲν δὴ καὶ ὁπότε φαίνεται τοιοῦτος, οὐδὲ τότε
πολὺ τοῦ κατὰ φύσιν, οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ ταπεινότερον, οὔτε ἐπὶ τὸ πλατύτερον ἐξίσταται, οὐ γὰρ ἐγχωρεῖ κατὰ μὲν τὸ
40 βάθος ἐσχάτως βαρύνεσθαι τὴν ἀρτηρίαν, κατὰ δὲ τὸ πλάτος οὐδ᾽ ὅλως ὥσπερ γε οὐδ᾽ ἐπιπλεῖστον μὲν ὕψος
αἴρεσθαι. πανταπάσι δ᾽ ἐστενῶσθαι. πλέον μὲν γὰρ ἐπιδίδωσιν ὕψος ὡς τὰ πολλὰ, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ᾖ σφο-
δρὸς ὁ σφυγμὸς, οὐ μὴν εἰς τοσοῦτόν γε ὡς τὸν αὐτὸν ὑψηλότατόν τε ἅμα καὶ στενώτατον ὑπάρχειν. εἰ μέντοι πε-
ριστραφείη καὶ τοῦ τοιούτου σφυγμοῦ τὸ κῶλον, ὡς τὰ τέως ὑπερκείμενα μέρη, νῦν ὑποκείμενα γενέσθαι, καὶ ἡ κα-
τὰ τὸ βάθος αὐτῶν διάστασις ἐπίδοσιν ἕξει, καὶ οὐκέτι φαίνεται ταπεινός. ἀλλ᾽ ὥσπερ μακρὸς καὶ πλατὺς,
οὕτω καὶ ὑψηλὸς ὅπερ ἐστὶ μέγας. ὁ γὰρ κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις αὐξηθεὶς μέγας λέγεται. διοριστέον οὖν ἐπ᾽ αὐ-
τῷ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ τὰ τῶν πρώτων ἁπάντων εἰρημένα. προσεπισκεπτέον δὲ καὶ εἰ τοῦ πλάτους ἀφαι-
ρεῖ τι περιστρεφομένου τοῦ κώλου. γίνεται γὰρ καὶ τοῦτ᾽ ἐνίοτε καὶ δηλοῖ πόσον ὑπὲρ τὴν τοῦ βάθους ἀναλο-
γίαν ἔμπροσθεν ἐπλατύνετο τὸ ἀγγεῖον. Ὁ δ᾽ ἐπὶ τοῖσδε τέταρτος ὁ μακρὸς ἅμα καὶ ὑψηλὸς καὶ σύμμε-
τρος κατὰ τὸ πλάτος, ὅσον μὲν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ πλατύς ἐστιν, ὥσπερ καὶ ὑψηλός. ἀλλὰ ὑπὲρ τοῦ στενοχωρεῖσθαι κα-
50 τὰ τὰ πλάγια, κεκολοῦσθαι τὴν εἰς τοῦτο κίνησιν. ὅλως γὰρ ἐπειδὰν ἤτοι τὸ πλάτος ὑπὲρ τὴν τοῦ βάθους ἀνα-
λογίαν, ἢ τὸ βάθος ὑπὲρ τὴν τοῦ πλάτους ᾖ, παραποδίζεται τὸ ἕτερον αὐτῶν, ἤτοι διὰ πλῆθος, ἢ πάχος, ἢ
σκληρότητα τῶν προκειμένων σωμάτων, ἃ μεταξὺ τῆς ἀρτηρίας ἐστὶ καὶ τῆς ἐπιβαλλομένης ἁφῆς. καὶ γὰρ
καὶ ἡ ῥυσότης, πλείονα τὰ ἐπικείμενα σώματα ποιεῖ, κατὰ τὰς ῥυτίδας ἐνδιπλοῦσα τὸ δέρμα. ὥστε καὶ
ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς ἢ ὄντως μέγας ὑπάρχων ἐμποδίζεται κατὰ τὸ πλάτος, ἢ φαίνεσθαι μέγας δυνάμενος
ἐπὶ λεπτότητος τοῦ σώματος, ὅμως οὐ φαίνεται, διότι κατὰ μίαν τῶν διαστάσεων ἐστενοχώρηται. Ὁ δὲ
πέμπτος ἐν τῷ διαγράμματι γεγραμμένος, ὁ μακρότερος μὲν τοῦ κατὰ φύσιν, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ταῖς δύο
διαστάσεσι σύμμετρος, ἰσχνότερον μὲν δηλοῖ ἑαυτοῦ τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι, τὸν σφυγμὸν δὲ ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ μι-
κρότερον τοῦ κατὰ φύσιν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ μακρὸς σφυγμὸς, ἢ διὰ μέγεθος οἰκεῖον, ἢ διὰ λεπτότητα φαίνεται
τοιοῦτος, οὐ μὴν νῦν γε διὰ μέγεθος ἐγένετο μακρός, ἦν γὰρ ἂν οὕτω καὶ ὑψηλὸς ἅμα καὶ πλατὺς, ἢ πάντως γε τὸ

ἕτερον αὐτῇ, ἀπολείπεται διὰ λεπτότητα μακρὸς γεγονέναι. ἀλλ' ἐπεὶ τοῖς ἰσχνοτέροις τοῦ κατὰ φύσιν οἱ σφυγμοὶ μείζους φαίνονται, δῆλον ὡς στενώτερός τε καὶ ταπεινότερος ὁ σφυγμός ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. εἰ δὲ ταῦτα καὶ μικρότερος ἐστὶν ἐφ' ἑαυτῷ. Ὁ δ' ἐφεξῆς τῷ δὲ γεγραμμένος ἕκτος ὁ μακρὸς καὶ ταπεινὸς καὶ σύμμετρος κατὰ τὸ πλάτος, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας ἥττων τοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, διὰ λεπτότητα φαίνεται μακρός. ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτῷ κοινὸν πρὸς τὸν πέμπτον. ἴδιον δ' ἐξαίρετον κεκολοῦσθαι τὸ βάθος, δι' ἣν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον αἰτίαν. Ἕβδομος δ' ἦν ἐν τῷ διαγράμματι σφυγμὸς μακρὸς ἅμα καὶ στενὸς καὶ ὑψηλός, ὃς ἐφαίνετ' ἂν ὁμοίως τῷ παντὶ πρώτῳ μέγας, εἰ μὴ τὸ πλάτος ἐστενοχωρεῖτο. τὰ δὲ ἄλλα καὶ περὶ τοῦδε παραπλησίως τῷ πρώτῳ πάντη δεῖ διορίζεσθαι. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσα κατὰ τὸν πρῶτον εἴρηται, καὶ ταῦτ' ἐνταῦθα προστιθέναι, τό, μήτε πολλάκις φαίνεσθαι τὸν τοιοῦτον σφυγμόν, μήθ' ὅταν φαίνηται, πλεῖστον ὅσον ὑπερβάλλειν μὲν τοῦ συμμέτρου κατὰ τὸ ὕψος. ἀπολείπεσθαι δὲ κατὰ τὸ πλάτος.

Ὁ δ' ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένος ὄγδοος ὁ μακρὸς ἅμα καὶ στενὸς καὶ σύμμετρος κατὰ τὸ βάθος, ὅτι μὲν μικρός ἐστι κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν, εὔδηλον ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ πέμπτου προειρημένων. ἰσχνοῦ δὲ τοῦ σώματος γινομένου φαίνεται μακρότερος. τὸ δὲ ἴδιον ἐξαίρετον αὐτῷ παρὰ τὸν πέμπτον ἡ τοῦ πλάτους στενότης ἐστενοχωρῆσθαι κατὰ τοῦτο δηλοῦσα τὴν ἀρτηρίαν. Ὁ δὲ ἔνατος σφυγμὸς ὁ μακρὸς καὶ στενὸς καὶ ταπεινός, ἔτι δὴ καὶ μᾶλλον ἐνδείκνυται μικρὸς μὲν ὢν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, φαινόμενος δὲ μακρὸς δι' ἔκτηξιν τοῦ σώματος. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δέ, αὐτῷ σύνεστιν ἀμυδρότης καὶ σκληρότης. εἰ δὲ μήτε σκληρὸς ᾖ, μήτ' ἄγαν ἀμυδρός, ἐπὶ καταψύξει τοιοῦτος ἀποτελεῖται. οὗτοι μὲν οὖν ἅπαντες οἱ εἰρημένοι νῦν ἐννέα σφυγμοὶ μακρότερον ἔχουσι τὸ μῆκος τοῦ κατὰ φύσιν, ἐξαλλάττονται δὲ κατὰ τὰς λοιπὰς δύο διαστάσεις. οἱ δ' ἐφεξῆς ἐννέα σύμμετροι κατὰ τὸ μῆκος ὄντες ὑπαλλάττονται κατά τε τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος. Ὁ μὲν οὖν δέκατος ὑψηλὸς ἅμα καὶ πλατὺς φαινόμενος, ἐφ' ἑνὸς μὲν αὐτοῦ τῷ συμμέτρῳ παραβαλλόμενος ἀδύνατος συστῆναι, πλὴν εἴποτε κατὰ τὸ σπάνιον ἡ θέσις ὅλη τῆς ἀρτηρίας ἐξαλλάττοιτο. πρὸς δὲ τὸν ἁπλῶς σύμμετρον εἰ παραβάλλοιτο, καὶ γενέσθαι δυνατός ἐστι. καὶ αἰτία τῆς γενέσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν τῆς διαπλάσεως ἰδιότητα. σύμπτωμα γάρ ἐστιν ἀρτηρίας ἑκατέρωθεν μὲν ὑπὸ βαθείᾳ σαρκὶ κρυπτομένης, κατὰ δέ τι μέσον ὀλίγον ἐγκειμένης προπετοῦς.

Ὁ δ' ἑνδέκατος τοῦ προγεγραμμένου παραλλάττων ἐν μόνῳ τῷ βάθος ἴσον ἔχειν τῷ κατὰ φύσιν, ἐκ περιττοῦ προσερχομένην ἔχει τὴν τοῦτο ταπεινοῦσαν αἰτίαν. τὰ δ' ἄλλα τῷ δεκάτῳ ταὐτά. Ὁ δὲ δωδέκατος ὁ πλατὺς καὶ ταπεινὸς ἐπὶ συμμέτρῳ μήκει, περιεστραφέντος τοῦ κώλου γίνεται. ἤτοι γὰρ φανεῖται πάντη σύμμετρος, ἢ μέγας. εἰ μὲν οὖν πάντη σύμμετρος φαίνοιτο, δηλώσει τὸ μὲν ὕψος ἔμπροσθεν ἐπ' ὀλίγον τεθλίφθαι. τὸ δὲ πλάτος ἐκτετάσθαι διὰ μαλακότητα τῆς ἀρτηρίας. εἰ δὲ μέγας ἐπὶ πλεῖστον τεθλίφθαι τὸ ὕψος. Ὁ δὲ ιγ ὑψηλὸς ἅμα καὶ σύμμετρος ἐν ταῖς λοιπαῖς δύο διαστάσεσιν ὅμοια μὲν τῷ δεκάτῳ κατά τε τὴν φυσικὴν διάπλασιν ἀποτελεῖται. καὶ προσέτι τὴν τῆς κατὰ φύσιν θέσεως ἀλλοίωσιν. ἐκ περιττοῦ δ' αὐτῷ πρόσεστι παρ' ἐκεῖνον ἡ στενοχωρία τοῦ πλάτους. Ὁ δὲ ιδ. ὁ κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις σύμμετρος ὅτι μὲν τῷ κατὰ φύσιν ὁ αὐτὸς φαίνεται, πρόδηλον. εἰ δὲ καὶ ὄντως ἐστὶν ἴσος τῷ κατὰ φύσιν ἐκ τῆς τοῦ σώματος σχέσεως διορίζεται. εἰ μὲν γὰρ ἰσχνότερος εἴη τοῦ κατὰ φύσιν, οὗτος ἂν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ μικρότερος ὢν ὁ σφυγμός, ἴσος φαίνοιτο τῷ συμμέτρῳ. εἰ δὲ παχύτερον εἴη τὸ σῶμα τοῦ κατὰ φύσιν, ὁ σφυγμὸς ὅσον μὲν ἐφ' ἑαυτῷ μέγας ἐστί, φαίνεται δὲ σύμμετρος ὑπὸ πολυσαρκίας κωλυόμενος. εἰ δὲ μήτ' εἰς ἰσχνότητα, μήτ' εἰς παχύτητα παραλλάττοι τὸ σῶμα, σύμμετρον ἐν τῷ τοιῷδε τὸν σφυγμὸν ἀναγκαῖον οὐ φαίνεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ εἶναι καὶ δέδεικταί γε ἡμῖν ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ σφυγμῶν διαγνώσεως, ὅτι πρὸς τοῦτον οἱ ἄλλοι πάντες παραβαλλόμενοι, μεγάλοι καὶ μικροί, καὶ μακροί, καὶ βραχεῖς, καὶ πλατεῖς, καὶ στενοί, καὶ ὑψηλοί, καὶ ταπεινοὶ λέγονται. Ὁ δὲ πεντεκαιδέκατος ὁ ταπεινὸς μὲν κατὰ τὸ βάθος, σύμμετρος δὲ ταῖς λοιπαῖς δύο διαστάσεσιν ὁ αὐτός ἐστι τῷ προγεγραμμένῳ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ κατὰ πάντα πλὴν ὅσα τὸ βάθος αὐτοῦ τέθλιπται. ὥσθ' ὅσα ἐπ' ἐκείνου προείρηται, ταῦτα καὶ ἐπὶ τούτου χρὴ δοκεῖν εἰρῆσθαι. μεμνῆσθαι δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων προσήκει, τὸ δέ, κατὰ στρεφομένου τοῦ κώλου μηκέτι φαίνεσθαι ταπεινόν. Ὁ δὲ ἑκκαιδέκατος ὁ σύμμετρος μὲν ἐν τῷ μήκει στενὸς δὲ καὶ ὑψηλὸς ἤτοι κατὰ τὴν τῆς διαπλάσεως ἰδιότητα γίνεται φύσει τοιοῦτος, ἢ κατὰ τὸ πλάτος ἐπὶ τῇ κατὰ τὰ πλάγια θλίψει τῶν ἀρτηριῶν. Ὁ δὲ ιζ σύμμετρος μὲν κατὰ τὸ μῆκος τε καὶ τὸ βάθος, ἐν δὲ τῇ λοιπῇ διαστάσει στενός, ὅτι μὲν ἐστενοχωρεῖται κατὰ τὰ πλάγια πρόδηλον ἐκ τῆς τοῦ βάθους συμμετρίας. τὰ δ' ἄλλα πάντα καὶ ἐπὶ τούτου τοῖς κατὰ τὸν ιδ. τε καὶ πεντεκαιδέκατον ὡσαύτως ἔχει. Ὁ δὲ ιη. ὁ σύμμετρος μὲν κατὰ τὸ μῆκος, στενὸς δὲ καὶ ταπεινὸς κατὰ μὲν τὴν οἰκείαν οὐσίαν, μικρός ἐστι. φαίνεται δὲ τῷ μήκει σύμμετρος ἐπ' ἰσχνότητα. συλλήβδην καὶ εἰπεῖν, ὅταν ὑπὲρ τὴν τοῦ βάθους τε καὶ τοῦ πλάτους ἀναλογίαν ἐκταθῇ τὸ μῆκος, ἰσχνότητα τοῦ σώματος ἐνδείκνυται, οὐ μὴν ὅταν γε μειωθῇ παρὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ βάθους εὐσαρκίαν σημαίνει. ἀλλ' ἤτοι φυσικήν τινα διάπλασιν, ἢ θέσιν τῆς ἀρτηρίας ἀνώμαλον. Ὁ δὲ ιθ. ὁ βραχὺς καὶ πλατὺς καὶ ὑψηλός, ἤτοι φύσει φαίνεται τοιοῦτος ἐπὶ διαπλάσεως ἰδιότητα, ἢ κατὰ τὸ πάθος ἐν τῇ θέσει διαστρεφομένης τῆς ἀρτηρίας. Καὶ εἰκοστὸς δὲ κατὰ μὲν τὰς ἄλλας δύο διαστάσεις αὐτὰς τῷ ιθ. φαινόμενος. ἐν δὲ τῷ βάθει σύμμετρος. ἐξαίρετον ὡς ἐπ' ἐκείνου προείρηται τὸ κεκολοῦσθαι τὸ ὕψος ἔχει. Ὁ δὲ κα ὁ βραχὺς καὶ πλατὺς καὶ ταπεινὸς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς αἰτίοις ἔτι κἀκεῖνα προσλήψεται τὰ πλατὺν ἅμα καὶ ταπεινὸν ἀπεργαζόμενα τὸν σφυγμόν. Ὡσαύτως δὲ ὁ κβ ὁ βραχὺς ἅμα καὶ ὑψηλὸς καὶ σύμμετρος κατὰ τὸ πλάτος ἐπὶ ταῖς αὐταῖς αἰτίαις προσλήψεται τὰ ποιοῦντα σύμμετρον ἐν τῷ πλάτει καὶ ὑψηλὸν σφυγμόν. Ὥσπερ γε καὶ ὁ κγ. ὁ βραχὺς μὲν κατὰ τὸ μῆκος. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς δυσὶ διαστάσεσι σύμμετρος. ἐν ταῖς αὐταῖς αἰτίαις ἀναχθήσεται.

σεται. ὁ δὲ κ.δ. ἐξαίρετον οὖν ταῖς αὐταῖς αἰτίαις προσλήψεται τὴν ταπεινοῦσαν τὸ ὕψος αἰτίαν. ὅπως δὲ καὶ οἱ
ἐφεξῆς δύο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς τὰς προειρημένας αἰτίας ἀναχθήσονται, μεμνημένων ἡμῶν ὡς ἐν οἷς σφυ-
γμοῖς ἀπολείπεται τὸ μῆκος τῆς κατὰ τὸ βάθος καὶ κατὰ τὸ πλάτος ἀναλογίας, ἐν τούτοις, ἤτοι φυσικῇ διαπλάσει
τὴν αἰτίαν ἀνατιθέναι προσῆκεν, ἢ διαστρόφῳ θέσει τῆς ἀρτηρίας. εἴρηται δὲ κἀπειδὰν ὑπερέχῃ τὸ μῆκος
τῆς κατὰ τὸ πλάτος, ἢ τὸ βάθος ἀναλογίας, ἤτοι κεκολοῦσθαι τὸ ἕτερον αὐτῶν μόνον ὑπὸ στενοχωρίας, ἢ καὶ τὸ
ἕτερον ηὐξῆσθαι. καὶ ὡς τὸ μὲν κεκολοῦσθαι πολλάκις συμπίπτει, τὸ δὲ ηὐξῆσθαι σπανιάκις, ἐπὶ μὲν τοῦ πλάτους,
ὅταν βαρύνηται τὸ ὕψος ἐπὶ μαλακῷ τῷ χιτῶνι τῆς ἀρτηρίας. εὐθὺς δὲ καὶ ὡς οὐδὲ σφοδρὸς ὁ τοιοῦτος ἐστὶ
σφυγμός. ἐπὶ δὲ τοῦ βάθους, ὅταν στενοχωρῆται μετὰ τὸ πλάτος, ὁ σφυγμὸς δὲ ἢ σφοδρός τε ἅμα καὶ μέγας, ὅσον
ἐφ' ἑαυτῷ. λοιπὸς δὲ ἐπὶ πᾶσιν ὁ κζ. ἐστὶν ὁ βραχὺς καὶ στενὸς καὶ ταπεινός, ὡς πρόσθεν δὴ καὶ μικρὸς ἐστὶν ἤτοι φαινό-
10 μενος τοιοῦτος, ἢ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ὑπάρχων. ἃ γὰρ ἐπὶ τοῦ πρώτου πάντων διώρισται τοῦ μεγάλου, ταῦτα
κἀπὶ τούτου διορίζεσθαι χρή. κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἐχούσης τοῦ σώματος τῆς ἕξεως ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς οὐ μό-
νον φαίνεται μικρός, ἀλλὰ καὶ ὄντως ἐστί. παχυτέρας δὲ γινομένης, εἰ μὲν ὅσον πρόσθεν ἑαυτοῦ παχύτερος ὁ ἄνθρω-
πος ἐγένετο, τοσούτῳ καὶ ὁ σφυγμὸς μικρότερος, εἴη ἂν οὕτω γε σύμμετρος μὲν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, διὰ δὲ παχύτητα
τοῦ σώματος ἐλάττων τοῦ κατὰ φύσιν φαινόμενος. εἰ δὲ πλέονι παχύτερος ἢ πρόσθεν ὁ σφυγμὸς μικρότερος, μείζων
ἂν εἴη τοῦ κατὰ φύσιν ὁ τοιοῦτος σφυγμός, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. εἰ δ' ἐλάττονι παχύτερος, ἤπερ ὁ σφυγμὸς μικρότε-
ρος, ἐλάττων ἂν εἴη τοῦ κατὰ φύσιν ὁ τοιοῦτος, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. λεπτοτέρου μέντοι τοῦ σώματος ὄντος, ἤπερ ὁ σφυ-
γμὸς φαίνοιτο μικρός, ἔσται μὲν καὶ οὕτως τῇ φύσει μικρός, ἀλλ' ἔλαττον φαίνεται μικρός, ἢ ὄντως ἐστίν. ἡ γὰρ ἰσχνό-
της τοῦ σώματος εἰς ὅσον ἐξέστη τοῦ κατὰ φύσιν, εἰς τοσοῦτον μεγέθους αὐτῷ προσδίδωσι φαντασίαν. ἃ δ' ἐπὶ τοῦ μικροῦ
τε καὶ μεγάλου σφυγμοῦ διώρισται, ταῦτα κἀπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων διορίζεσθαι χρή, γινώσκοντας ὡς κἀκείνων ἕκα-
20 στος, ἤτοι μικρός, ἢ μέγας, ἢ σύμμετρος ἐστὶν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. καὶ τρεῖς οὗτοι σφυγμοὶ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς εἰσίν,
ὡς πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ τοῦ πράγματος. φαίνονται δ' ἑπτὰ καὶ κ. διὰ πάχος, ἢ λεπτότητα τοῦ σώματος, ἢ ῥικνοτέρου
τοῦ δέρματος, ἢ στενοχωρίαν ἀνώμαλον τῶν περὶ ταῖς ἀρτηρίαις χωρίων, ἢ διαπλάσεως ἰδιότητα. χρὴ τοίνυν ἕκαστον
ὅστις μὴ μέχρι λόγου ψιλοῦ μετέρχεται, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων ἀσκεῖν προαιρεῖται, μεμνημένον ἁπάντων, ὧν νῦν δὴ πέ-
παυμαι λόγων, ἐπειδὰν ἐπισκέπτηται τίνα τῶν κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς συνισταμένων σφυγμῶν, πρῶτον μὲν
ἐπισκοπεῖσθαι τίς ἐστι τῶν ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν, εἶθ' ἑξῆς αὐτῶν χωρίζειν τὰς διὰ τὰ παρακείμενα σώματα γινομένας
ἀλλοιώσεις, ἐξευρεῖν, εἴτε σύμμετρος ἐστίν, εἴτε μέγας, εἴτε μικρός, εἶθ' ἑξῆς τὰς διαθέσεις ὑφ' ὧν τοιοῦτος ἐγένετο.
διδάσκουσι γὰρ αὗται τά τε προγεγονότα καὶ τὰ μέλλοντα, ἐπὶ εὐθέως οὖν τοῦ μικροῦ καὶ στενοῦ καὶ ταπεινοῦ. παραδεί-
γματος γὰρ ἕνεκα τὸν λόγον οὖν τούτου διδάξομεν. ὅτι μέν ἐστιν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ μικρός, εὔδηλον ἐκ τοῦ τὴν μὲν κατὰ
κύκλον αὐτοῦ μεμειῶσθαι διάστασιν, ηὐξῆσθαι δὲ τὴν κατὰ μῆκος. εἰ γὰρ ὑπὸ δυοῖν αἰτίων ὁ κύκλος τῆς διαστολῆς ἐλάτ-
30 των φαίνεται διά τε πολυσαρκίαν, καὶ ὅτι μικρότερος ὄντως ὁ σφυγμὸς ἐγένετο. νυνὶ δὲ οὐκ ἐστὶ πολυσαρκία. πάν-
τως γὰρ ἂν μόνον οὐδὲν ηὔξητο τοῦ μήκους, ἀλλὰ καὶ μεμείωτο. δῆλον ὡς κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν ὁ σφυγμὸς μικρὸς ἐγέ-
νετο. ὁπότ' οὖν κεχώρισται τὸ παρὰ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν ἐπιγινόμενον αὐτῷ φάντασμα τοῦ μήκους ἐκ τῶν μικρῶν ὑπάρ-
χοντι κατὰ τὴν ἰδίαν οὐσίαν, ἑξῆς ἐπισκεψώμεθα διά τινα ποτ' αἰτίαν ἐγένετο μικρός. μέγιστον δ' εἰς τοσοῦτον
συντελεῖ τὸ διαγινώσκειν δύνασθαι τὸ ποσὸν τῆς τε μικρότητος καὶ τοῦ μήκους. ἤτοι γὰρ ὀλίγῳ τινὶ τοῦ κατὰ φύσιν ἐγέ-
νετο μικρότερος, ἢ πολλῷ, ἢ ὡς ἂν εἴποι τις μετρίῳ. καὶ δὴ καὶ κατὰ τὸ μῆκος, ἢ ὀλίγον, ἢ μέτριον, ἢ πολὺ τοῦ κα-
τὰ φύσιν ὑπερβάλλει. ἔστω δὴ τὸ ἕτερον οὖν πλεῖστον μὲν εἰς μῆκος ἐκτεταμένος. οὖν πλεῖστον δὲ καὶ μικρότητος ἥκων,
τουτέστι στενὸς καὶ ταπεινός, ὁ τοιοῦτος σφυγμός ἐστι μὲν τῇ φύσει πολὺ μικρότερος ἢ φαίνηται. ὑπάρχει δ' αὐτῷ
τὸ μὲν φαίνεσθαι τοιοῦτος δι' ὑπερβάλλουσαν ἰσχνότητα, τὸ δὲ τῇ φύσει μικρότερον διὰ τὰς μικροτέρας γεννώσας
αἰτίας, ψύξιν, ἀτονίαν, ἰσχνότητα. τίς οὖν ἐκ τούτων ἐστίν, ἢ τίνες ποιήσασαι τὸν νῦν φαινόμενον σφυγμόν, μακρὸν καὶ
40 στενὸν καὶ ταπεινόν, λέλεκται μὲν ἤδη καὶ πρόσθεν, ὡς ἀχώριστον ἐστὶ σημεῖον τῆς μὲν σκληρότητος τῶν ἀρτηριῶν ὁ σκλη-
ρὸς σφυγμός, τῆς δὲ ἀρρώστου δυνάμεως ὁ ἀμυδρός, ὃς πρόσθεν δὴ καὶ ἄτονός τε καὶ ἄρρωστος ὀνομάζεται, καθάπερ γε καὶ ὁ
ἐναντίος αὐτῷ, σφοδρός, καὶ εὔτονος, καὶ εὔρωστος. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου σφυγμοῦ κἀκεῖνο χρὴ γινώσκειν, ὡς ἐξ
ἀνάγκης ἐστὶν ἀμυδρός. οὐδέποτε γὰρ ἐσχάτως μικρὸς γίνεται σφυγμὸς εὐρωστούσης δυνάμεως. ἡ μέντοι σκληρότης
οὐκ ἐξ ἀνάγκης σύνεστι. περὶ δὲ τῆς ψύξεως οὐχ ἁπλῶς εἰπεῖν ἐγχωρεῖ, ἀλλὰ χρὴ πρῶτον μὲν γινώσκειν, ὡς ἕτερον
μέν ἐστι τὸ ἐψύχθαι τὴν καρδίαν ἅμα ταῖς ἀρτηρίαις, ἕτερον δὲ τὸ ψύχεσθαι. καὶ ὡς τὸ μὲν ἐψύχθαι κεκακῶσθαι τὴν
δύναμιν ἐστί. τὸ δὲ ψύχεσθαι τὴν χρείαν ἠλλοιῶσθαι. πάνυ δ' ἀκριβῶς χρὴ προσέχειν τῷ λεγομένῳ τὸν νοῦν εὖ εἰδό-
τας ὡς οὐ μόνον εἰς τὰς διὰ τῶν σφυγμῶν προγνώσεις, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας σχεδὸν ἁπάσας, οὐδέν ἐστιν αὐτοῦ χρησι-
μώτερον. εἴρηται δ' ἅπας ὁ λόγος οὗτος ἐκ τοῦ γινώσκειν τὴν οὐσίαν τῆς δυνάμεως, ὑπὲρ ἧς ἐν μὲν τῇ περὶ τῶν
ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων πραγματείᾳ, διὰ τὸ μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι παρελίπομεν εἰπεῖν. ἐνταυθοῖ δέ, πρὸς
50 γὰρ ἐπιστήμην ἀκριβῆ τῶν λεχθησομένων ἡ γνῶσις αὕτη συντελεῖ, καιρὸς εἶναι μοι δοκεῖ διελθεῖν, οὔτ' ἐν-
ταῦθα μετὰ τῶν οἰκείων ἀποδείξεων, ἑτέρωθεν γὰρ εἴρηται μακρότερον, ἀλλ' ὅσον ἐν κεφαλαίῳ ῥηθὲν εἰς τὰ
ἐνεστῶτα νῦν χρηστόν. ἡ οὐσία τῆς δυνάμεως ἑκάστου τῶν μορίων ἐν τῇ καθ' ἕκαστον αὐτῶν εὐκρασίᾳ τέτακται. τότε
γὰρ ἐπιτελεῖ τὸ ἴδιον ἔργον εὐρώστως, ὅταν εὐκρατότατον ᾖ. καὶ μέντοι καὶ κακῶς ἐργάζεται, δύσκρατον γινό-
μενον καὶ εἰς τοσοῦτόν γε κακῶς, εἰς ὅσον δύσκρατον. οὕτως οὖν καὶ αὐτὸ τὸ τῆς καρδίας σῶμα ψυχθὲν μέν, ἢ
θερμανθέν, ἢ ὑγρανθέν, ἢ ξηρανθὲν ἀμέτρως εἰς ὅσον δύσκρατον ἐγένετο, καὶ τοὺς σφυγμοὺς εἰς τοσοῦτον ἀμυ-
δροὺς ἀποτελεῖ. δῆλον μὲν ἐστὶν αὐτῷ βεβλάφθαι τὴν δύναμιν. τὸ δὲ ὁμιλεῖν ἤτοι τῷ περιεχομένῳ κατὰ
τὰς κοιλίας ἑαυτῆς αἵματι, καὶ πνεύμονι θερμοτέρῳ πολὺ τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ τὸ κατὰ τὸ περικάρδιον σκέ-
πασμα, ἢ τὸ πνεῦμα καὶ αὐτῷ τῷ περικαρδίῳ, καὶ τῷ πνεύμονι, τὴν χρείαν ἐστὶ μόνον ὑπηλλάχθαι, χωρὶς
τοῦ βεβλάφθαι τὴν δύναμιν. ὡσαύτως δὲ κἂν τῷ κατεψύχθαι τε καὶ ψύχεσθαι, κατὰ μὲν αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς

καρδίας ἐπικρατοῦντος ἐν τῇ κράσει τοῦ ψυχροῦ στοιχείου, βλάβη τῆς δυνάμεως. κατὰ δὲ τὸν περὶ καρδίαν χι-
τῶνα καὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὰ κατὰ τὰς κοιλίας αὐτῆς αἷμα καὶ πνεῦμα, τῆς χρείας ἔκλυσις. αἱ δ' ὑγρότητες, καὶ
ξηρότητες αἱ μὲν κατ' αὐτὸ τῆς καρδίας τὸ σῶμα, βλάβαι τῆς δυνάμεώς εἰσιν. αἱ δὲ κατά τι τῶν ὁμιλούντων, οὐκ
ἐξαλλάττουσι τὴν χρείαν. αἱ μὲν γὰρ εὐκρασίαι τε καὶ δυσκρασίαι κατὰ τὰ τέτταρα γίνονται στοιχεῖα. αἱ δὲ τῆς χρείας
ἐπιτάσεις τε καὶ ἀνέσεις ἐν τῷ θερμῷ καὶ ψυχρῷ μόνοις. ὅταν οὖν εἰς ἔσχατον ἐκλύσεως ἥκῃ τὰ τῆς χρείας ἐψυγμέ-
νων ἰσχυρῶς τῶν ὁμιλούντων τῇ καρδίᾳ σωμάτων, ἀνάγκη πᾶσα, καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς καρδίας ἴσχειν δυ-
σκράτως, ὅπερ ἐστὶν οὐδὲν ἄλλο τοῦ τὴν δύναμιν ἀρρωστοτέραν γίνεσθαι. καὶ διὰ τοῦτ' ἔλεγον ἀδύνατον εἶναι περὶ
τῆς ψύξεως ἁπλῶς εἰπεῖν. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ μόνῃ καταπτώσει δυνάμεως, ἢ ὀργάνων σκληρότητι μόνῃ γίνεται
ποτὲ μικρότερος ὁ σφυγμὸς, οὕτω καὶ διὰ κατάψυξιν μόνην, ὡς εἴρηται νῦν, οὐ τῆς καταψύξεως ἀκουομένης
10 ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν χρείαν ἐκλύσεως, οὐ γὰρ ἐνδέχεται ποτὲ τὴν καρδίαν εἰς τὸ καταψύχεσθαι μὲν σφοδρῶς
ἀφῖχθαι, μὴ καταψύχεσθαι δὲ καὶ αὐτήν, ἐναργέστατα δ' ἂν ὃ λέγω μάθοις, εἰ πειραθείης ποτὲ τῶν ἐν ὁδοιπορίαις
ἀποθνησκόντων ἐπὶ κρύει καρτερῷ. πάντες μὲν γὰρ εὐθέως ἅμα τῷ ψυχρὸν ἐκπνεῖν τὸν ἀέρα, καὶ τὸν σφυγμὸν
ἴσχουσι μικρότερον. οὐ μὴν μικρότατόν γε οὐδεὶς αὐτῶν ἴσχει, πρὶν εἰς ἔσχατόν γε ἀφικέσθαι καταψύξεως,
ἡνίκ' οὐ μόνον ἡ χρεία τέτραπται τῆς τῶν σφυγμῶν γενέσεως, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρχεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἡ δυνά-
μις ἀρρωστεῖ, μηκέτι φυλαττομένης ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς φυσικῆς εὐκρασίας, καὶ ἀθρόως γε τοῦτ' αὐτοῖς εἴωθεν ὡς
τὸ πολὺ συμβαίνειν. οὐ κατὰ βραχὺ καθάπερ ἐν ἄλλαις διαθέσεσιν, ὧν ἐστὶ μία καὶ ἡ νῦν ἡμῖν προκειμένη,
καθ' ἣν ἅμα τε μικρὸς ὁ σφυγμὸς φαίνεται καὶ στενὸς καὶ ταπεινὸς ἐν νοσήμασι χρονίοις. οἱ γὰρ οὕτω διακείμενοι,
τὸν μὲν κίνδυνον οὐχ ἧττον ἐφεδρεύοντα τῶν ἐν ὁδοιπορίαις ἔχουσιν, οὐ μὴν ἐξαίφνης γε μικρὸς αὐτοῖς ὁ σφυ-
γμὸς, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ γίνεται μαραινομένοις. ἐν γὰρ καὶ τοῦτ' εἶδος ἐστὶ μαρασμοῦ, τὸ πρὸς τοῦ Φιλίππου καλ-
20 λούμενον γῆρας ἐκ νόσου. ὡς ὅ γε περιφρυγὴς μαρασμὸς οὐ διὰ ψύξιν, ἀλλὰ δι' ἀρρωστίαν μόνην δυνάμεως ἀσθενεῖς
καὶ μικροὺς ἀποτελεῖ τοὺς σφυγμούς. διορίζεται δὲ τοῦ προτέρου τῷ τε τάχει τῆς κινήσεως καὶ τῇ πυκνότητι καὶ
τῇ σκληρότητι καὶ τῷ πυρώδει τῆς θερμότητος. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων οὐ τοῦ νῦν ἐνεστῶτος λόγου διελθεῖν. ἐπὶ δὲ
τὸ προκείμενον ἐπάνειμι. ὁ μικρὸς καὶ στενὸς καὶ ταπεινὸς σφυγμὸς ὁ ἐπὶ πλεῖον ἐξεστηκὼς τοῦ κατὰ φύσιν
ἐν ταῖς τρισὶ διαστάσεσιν, ἐπειδὰν μὲν ἄνευ σκληρότητος φαίνηται τοιοῦτος, ὑπό τινων γίνεται καὶ πόσων αἰτίων,
αὐτάρκως διήρηται. ἐπειδὰν δὲ μετὰ σκληρότητος, εὐθὺς μὲν καὶ ταύτῃ σύνεστιν ἤτοι γ' ὁ ἀμυδρὸς σφυγμὸς, ἢ
ὁ μέσος ἀμυδροῦ καὶ σφοδροῦ, ὁ μήτ' ἀνατρέπων τὴν ἁφὴν, μήτ' ἀνατρεπόμενος ὑπ' αὐτῆς, μεμνημένων γε ἡμῶν,
ὡς καθ' ἕτερον τρόπον οὐδείς ἐστι μέσος ἀμυδροῦ καὶ σφοδροῦ. δηλοῦται δ' ἐπικρατεῖν ἐν τῷ σώματι διάθεσις, ἡ
σκληρὰν ἀποτελοῦσα τὴν ἀρτηρίαν. αὕτη δ' ἐστὶν ἤτοι ξηρότης, ἢ πῆξις ὑπὸ ψύξεως, ἢ τάσις, ξηρότης μὲν ἐν
τοῖς καυσωδεστάτοις πυρετοῖς, ὅταν κακοήθως χρονίσωσιν, καὶ μάλιστα τῷ περιφρυγεῖ μαρασμῷ, καὶ τισιν εἴδεσι
30 μελαγχολικῶν τε καὶ τεταρταίων πυρετῶν, πῆξις δ' ἐκ ψύξεως ἐπί τε ψυχροῦ πόσεσιν ἀκαίροις, ἢ ἀμέτροις,
ἢ λουτροῖς ὁμοίοις, ἐπί τε ταῖς ψυχραῖς ὀπώραις ἀκαίροις, ἢ ἀμέτροις, ἢ ὅλως ὅσα τὸ ψυχρὸν φλέγμα γεν-
νᾶν πέφυκεν ἱκανῶς, ὅπερ ὑαλώδη χυμὸν ὁ Πραξαγόρας ὀνομάζειν εἴωθεν. τάσις δὲ κατά γε τὰς σπασμώδεις
διαθέσεις, καὶ τὰς μεγάλας φλεγμονάς. ἐν δὲ τοῖς σκίρροις καὶ πῆξις καὶ τάσις γίνεται τῶν ἀρτηριῶν. συμβαίνει
δὲ τὸ τοιοῦτον ἐφ' ἥπατι μάλιστα καὶ σπληνί. ἐπὶ τούτοις γὰρ τοῖς σπλάγχνοις οἱ σφυγμοὶ σαφέστατα καὶ
συνεχέστατα σκληροὶ φαίνονται μάλιστα μὲν σκιρρουμένοις, ἤδη δὲ κἂν ταῖς μεγάλαις φλεγμοναῖς. ἀλλὰ τὰ
μὲν τοιαῦτα πάθη καὶ διὰ τῆς ἁφῆς ἐστι γνωρίσαι, καὶ δι' οὔρων, καὶ διαχωρημάτων, καὶ τοῦ χρώματος ὅλου τε τοῦ σώ-
ματος, καὶ τῆς γλώττης. ἤδη δὲ καὶ διὰ τῆς ἰδέας τῶν πυρετῶν. ὅσαι δ' ἄλλαι διαθέσεις τὸν σφυγμὸν σκληρὸν
ἀποτελοῦσιν, αἱ μὲν ἐξ ἁμαρτημάτων προσφάτων ἐξαιφνίδιον ἴσχουσι τὴν γένεσιν. αἱ δ' ἄλλαι πᾶσαι κατὰ
βραχύ. τὰ δ' ἁμαρτήματα τὰ τὰς τοιαύτας ἐργαζόμενα διαθέσεις οἴνου πόσις ἄκαιρός ἐστι, καὶ ψυχροῦ. πολλάκις
40 δὲ καὶ ὀπῶραι ψύχουσαι, καὶ ψυχρὸν λουτρόν. διαγνώσῃ δὲ τὴν μὲν ἀπ' οἴνου βλάβην, ὅταν ἐξαιφνίδιον ὁ σφυγμὸς
μὴ μόνον ἢ σκληρὸς, ἀλλὰ καὶ μείζων καὶ θάττων γίνεται καὶ σφοδρότερος. τὰς δὲ ἄλλας κοινῇ μὲν ἁπάσας οἴνου
διακρινεῖς, τῷ μήτε μέγεθος αὐταῖς προσγίνεσθαι, μήτε σφοδρότητα, μήτε τάχος. ἰδίᾳ δ' ἑκάστην, ἐστὶν ὅτε μὲν
ἐπιφανεστέρως, ἐστὶν ὅτε δὲ ἀμαυροτέρως τε καὶ στοχαστικωτέρως, ἐπιφανεστέρως μὲν ὅταν καὶ σύμπτωμά τι συμπαρέ-
πηται τῶν ὀπώραις ἕπεσθαι πεφυκότων, λέγω δὲ ἐμφύσωσιν γαστρὸς, ἢ δῆξιν διαφθειρόντων, ἢ θλίψιν τινὰ κα-
τὰ τὸν στόμαχον, ἢ παραφροσύνην ὡς ἐπὶ ταῖς οἰνώδεσιν ὀπώραις, ἢ ἔμετον, ἢ διαχώρησιν ὑγροτέραν τε καὶ
πλείονα. ταῦτα μέν γε οὐδὲ διὰ σημείων, ἀλλ' ἄντικρυς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῶν ἐδηδεσμένων ἐνδείκνυται. ὅταν
δὲ μήτε τούτων τι παρῇ, μήτε τῶν ἀπ' οἴνου σημείων, ὕδωρ ψυχρὸν ἐστι τὸ τὴν βλάβην ἐργασάμενον, ἤτοι πο-
θὲν, ἢ οὐ προσηκόντως ἐν αὐτῷ λουσαμένοις. εἰς δὲ τὴν ἀσφαλεστέραν ἐπὶ τούτων ἁπάντων ἀπόφασιν, οἱ
τῶν φοβουμένων τε καὶ ἀγωνιώντων σφυγμοὶ μέγιστον γνώρισμα. καὶ ἐν τοῖς εἰρημένοις ἔμπροσθεν ὕστερον
50 ἐπάγεις ἀεὶ τοῦτο ὅτι ἡ τάκτησιν ὁ νόσος βεβαιοτέραν τε καὶ θαυμασιωτέραν ἐργάζεται τὴν πρόρρησιν. ὥστ' ἐνίοτε
τοὺς ἀκούοντας ἀπιστεῖν καὶ νομίζειν οὐκ ἐκ τῶν σφυγμῶν εἰρῆσθαί τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἐξαγγείλαντός τινος
τῶν εἰδότων τὸ πλημμεληθὲν τῷ κάμνοντι. χρὴ δὲ προαψάμενον ἀκριβῶς τῶν σφυγμῶν, εἶτα ὃ φανεῖ
ἀπὸ τῶν σημείων ἀποφηνάμενον, ἅπτεσθαι πάλιν ἐπισκοπούμενον εἰ τετάρακταί πως ὁ κάμνων. εἰ μὲν
γὰρ ὅλως μὴ ταραχθείη, σκόπει μή τινα τῶν προειρημένων γνωρισμάτων, ἢ παρέλιπες, ἢ ὀρθῶς οὐκ ἐπεσκέ-
ψω. εἰ δὲ ταραχθείη καὶ σοὶ δόξειεν ἀγωνιᾶν, ἢ φοβεῖσθαι, μὴ παραχρῆμα πίστευε τῷ σημείῳ, πολλάκις γὰρ
οὐκ ἀπὸ τοῦ συνειδέναι τοιοῦτόν τι πεποιηκόσιν ἑαυτοῖς οἱ κάμνοντες ἀγωνιῶσιν. ἀλλὰ φύσει πως ὄντες
εὐπτόητοι. τούτοις μὲν οὖν ὀλίγον ὕστερον ὁ σφυγμὸς καθίσταται. τοῖς δὲ ὄντως ἐργασαμένοις εἰς ὅσον ἂν
ἐμφαίνηταί τι περὶ αὐτοῦ, εἰς τοσοῦτον καὶ ὁ τοῦ φόβου σφυγμὸς ἴδιος ὑπάρχει. πάντα δὲ τὰ εἰρημένα νῦν
ἁμαρτήματα τῶν καμνόντων, ἤτοι τὰς φλεγμονὰς, ἢ τοὺς σκίρρους, ἢ τὰς ξηρότητας, ἢ τὰς διὰ τὴν ψύξιν

πήξεις

πήξεις τῶν σπλάγχνων ἐπιτείνονται, τὴν ἀλλοίωσιν, οἵαν εἰρήκαμεν ἐργάζεται. κατὰ δὲ τὴν τῶν νεύρων ἀρχὴν,
εἴ τι τούτων ἀποτελεσθείη, τὴν σπασμώδη διάθεσιν ἐργάζεται. καλῶς δ' οὕτως ἐκείνης τὰς διαθέσεις ὅσαις ἐξ
ἀνάγκης πρὸ τοῦ θανάτου σπασμῶδές τι γίνεται σύμπτωμα. καὶ ἀποθνήσκουσί γε οἱ τοιοῦτοι πάντες ἔτι θερμοὶ,
ἔμπαλιν τοῖς συγκοπτομένοις. οὗτοι μὲν γὰρ ἱκανῶς ὄντες ἤδη ψυχροὶ ζῶσιν ἔτι. οἷς δ' ἡ σπασμώδης διάθεσις
ἐστὶν ἐν τῇ τῶν νεύρων ἀρχῇ, νεκροὶ κείμενοι παντάπασιν, ἐπὶ πλεῖστον διαμένουσι θερμοί. εἰσὶ μὲν τῶν τοιούτων
ἁπάντων οἱ σφυγμοὶ τῷ γεγυμνασμένῳ τὴν ἁφὴν εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ προσβολῇ τήν τε τάσιν ἐνδεικνύμενοι
καὶ τὴν διὰ σπασμώδη κίνησιν ἐμφαίνοντες. εἰ δέ τισι τῶν τὸν προειρημένον ἐχόντων σφυγμὸν, αἱ διαχωρήσεις γένον-
ται πολλαὶ, συμβαίνει δὲ τοῦτο μάλιστα κατὰ τοὺς σκίρρους τοῦ ἥπατος, οὐκ ἔτι τούτοις ὁ σφυγμὸς μακρός ἐστιν,
ἀλλ' ἤτοι τῷ κατὰ φύσιν ἐν τῷ μήκει παραπλήσιος, ἢ καὶ βραχύτερος ἔτι. καὶ μὴν καὶ τοῦτο περὶ ἁπάντων τῶν σκλη-
10 ρῶν τε ἅμα καὶ μικρῶν σφυγμῶν ἐπίστασθαι καλὸν, ὡς κλονώδεις γίνονται τάχιστα, καὶ ὡς ὅσοι γ' οὐκ εἰσὶ κλονώ-
δεις, ἤτοι δι' ἀρρωστίαν τῆς ζωτικῆς δυνάμεως, ἢ δι' ἔκλυσιν τῆς χρείας, ἢ δι' ἄμφω συνελθόντα, τὴν τοιαύτην
κίνησιν οὐ προσλαμβάνουσιν, ὡς ὅταν γε καὶ ἡ χρεία δέηται μεγάλης διαστολῆς, καὶ ὁ τόνος ὁ ζωτικὸς ἐργάζεσθαι
δύνηται, μόνον δ' ἀντιλέγει τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας, ὑπὸ σκληρότητος ἀδυνατοῦν εἰς μεγάλην ἐξαίρεσθαι δια-
στολὴν, ὁ κλόνος ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει γίνεται. ἄλλως δὲ ἀμήχανον γενέσθαι κλονώδη κίνησιν ἀρτηρίας. ὥστε
καὶ ὁ προκείμενος σφυγμὸς ἄκλονος μὲν φαινόμενος, ἢ ἀρρωστίαν ἐσχάτην τῆς δυνάμεως, ἢ τῆς χρείας μεγίστην
ἔκλυσιν ἐνδείκνυται. κλονώδης δὲ γενόμενος, εὐθὺς μὲν καὶ τόνου τι προσειληφυῖαν δηλοῖ τὴν δύναμιν. εὐθὺς δὲ
καὶ τὴν χρείαν τῆς τῶν σφυγμῶν γενέσεως οὐκ εἰς ἔσχατον ἐκλελύσθαι. καὶ μὲν δὴ καὶ μικρότητος οὐκ ἐπὶ πλεῖστον
ἥκει, ὥσπερ ὁ προκείμενος σφυγμὸς ἥκειν ἐλέγετο. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰ καὶ χωρὶς κλόνου μακρότερος
μὲν εἴη τοῦ κατὰ φύσιν ὁ σφυγμὸς, στενότερος δὲ καὶ ταπεινότερος, οὐ μὴν ἐπὶ πλεῖστόν γε καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἀποκε-
20 χωρηκὼς τοῦ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον, ἐπισκέπτεσθαι προσήκει, πότερα σκληρὸς ὢν οὐκ ἔτι κλονώδης, ἢ ὅλως
οὐ μετέχει σκληρότητος. εἰ μὲν γὰρ σκληρὸς ὢν ἄκλονος εἴη, ψύξιν ἢ ἀρρωστίαν δυνάμεως, ἢ τὸ συναμφότερον
ἐνδείκνυται. διορίζεσθαι δ' ἐκ τῶν παρεπομένων. ὅπου μὲν γὰρ ἐπὶ καταψύξει μόνῃ τοιοῦτος ὁ σφυγμὸς ἐστὶν, εὐθὺς
καὶ βραδύτης αὐτῷ καὶ ἀραιότης συνυπάρχει. ὅπου δ' ἐπ' ἀσθενείᾳ δυνάμεως ἡ ἀμυδρότης ἀχώριστος. ἀλλ' εἰ μὲν τὰ
τῆς χρείας ἀρρεπῆ διαφυλάττετο, τοσούτῳ τοῦ κατὰ φύσιν ὁ σφυγμὸς ἔσται θάττων τε καὶ πυκνότερος, ὅσον ἡ
μικρότης ἐξετράπετο τοῦ συμμέτρου. εἰ δ' ὅσῳ περ ἡ δύναμις ἀρρωστοτέρα, τοσούτῳ καὶ ἡ τῆς χρείας ἔκλυσις,
ὅμοιος τῷ κατὰ φύσιν ὁ σφυγμὸς φανεῖται κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαφορὰς, καὶ οὔτε θάττων, οὔτε βραδύτερος,
οὔτε πυκνότερος, οὔτε ἀραιότερος. εἰ δὲ θάτερον ὑπερέχει, κατὰ τὴν τῆς ὑπεροχῆς ἀναλογίαν, ὡς ἔμπροσθεν
εἴρηται. εἰ δὲ ἅμα τε σκληρὸς εἴη καὶ κλονώδης, τὰς μὲν αὐτὰς ἐνδείξεται διαθέσεις, ὑφ' ὧν ἔμπροσθεν ἐλέγομεν
ἀποτελεῖσθαι τὸν σκληρὸν σφυγμὸν, οὐ μὴν οὔτε ἄτονον, ὡς ἐπ' ἐκείνων τὴν δύναμιν, οὔτε ἐκλελύσθαι τὴν χρείαν.
30 εἰς ὅσον δὲ ἑκάτερον αὐτῶν βεβλαμμένον, ἐπὶ μὲν τῆς δυνάμεως ἡ κατὰ σφοδρότητά τε καὶ ἀμυδρότητα δηλώ-
σει διαφορὰ, σὺν τῷ ποσῷ τοῦ κλόνου. ἐπὶ δὲ τῆς χρείας ἡ κατὰ τάχος τε καὶ πυκνότητα κἀνταῦθα σὺν τῷ ποσῷ
τοῦ κλόνου. τὰ δ' ἄλλα ἐκ τῶν προειρημένων συντεκμαίρεσθαι. ὡσαύτως δὲ κἂν μήτ' ὀλίγῳ, μήτε πολλῷ τοῦ
κατὰ φύσιν ἐξίστηται κατὰ τὰς τρεῖς διαφορὰς, ἀλλὰ μετρίως πως καὶ μέσως, ἐκ τῶν εἰρημένων διαιρεῖσθαι. πολλάκις
δ' ἐπὶ τῶν τοιούτων σφυγμῶν. λέγω δὲ τῶν ὀλίγῳ τινὶ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς μῆκός τε καὶ στενότητα καὶ ταπεινότητα
τὴν μεταβολὴν ἐσχηκότων οὐ μόνον οὐδέν τι φαίνεται σκληρότητος, ἀλλὰ καὶ μαλακότης αὐτοῖς σύνεστιν
ἐπιφανής. καὶ γίνεται μὲν καὶ τῇδε διὰ τὰς αὐτὰς κατὰ γένος αἰτίας. ἐξαλλάττεται δὲ τῷ ποσῷ καθ' ἑκάστην. εἴτε
γὰρ διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀσθένειαν ἐλάττων ὁ σφυγμὸς ἀποτελοῖτο τοῦ συμμέτρου, μείζων ἡ βλάβη δηλοῦται
τῆς δυνάμεως, εἴτε διὰ τὴν τῆς χρείας ἔκλυσιν, ἐπὶ πλέον ἥκειν καὶ ταύτην κακώσεως. εἰς ὅσον γὰρ ἡ μαλακότης τοῦ
χιτῶνος ἑτοιμοτέρα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς ἐστὶν, εἰς τοσοῦτο τὴν μικρὸν ἐργαζομένην τὸν σφυγμὸν αἰτίαν
40 ἐπιτετάσθαι δηλώσει. τῆς μὲν οὖν κατὰ τὴν δύναμιν ἀρρωστίας τὸ ποσὸν αὐτάρκως ἐδηλώθη διὰ τοῦ ποσοῦ τῆς ἀμυ-
δρότητος. ἐξ ἐπιμέτρου δ' ἂν εἴη καὶ τὸ νῦν εἰρημένον. ἡ δὲ τῆς χρείας ἔκλυσις εἰς ὅσον ἥκει κακώσεως, ἐκ μόνων τῶν
εἰρημένων σημείων εὑρίσκεται. περὶ ὧν εἰρήσεταί τι καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς, ὅταν ἐπιπλέκωμεν ἀλλήλοις τὰ γένη τῶν σφυ-
γμῶν. νυνὶ γὰρ οὐ τοῦτ' ἦν ἡμῖν τὸ προκείμενον, ἀλλὰ περὶ τοῦ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς ἐγχειρήσαντες λέγειν,
ἠναγκάσθημεν ἐφάψασθαι καὶ τῶν ἄλλων. αὖθις οὖν ἐπὶ τὸ προτεθὲν ἐξ ἀρχῆς ἐπανέλθωμεν, ἐπὶ τὰ λοιπὰ γένη
μεταβαίνοντες. οὐδὲν γὰρ οἶμαι δεῖν ἔτι τοὺς ἄλλους ὁμοίως ἐπανέρχεσθαι σφυγμοὺς ἐκ τοῦ διαγράμματος. ἀλλὰ κατὰ
τὴν αὐτὴν μέθοδον ἣν νῦν περὶ τῶν μακρῶν καὶ στενῶν καὶ ταπεινῶν πεποιήμεθα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου διορίζεσθαι, πρῶτον
μὲν ἀποχωρίζοντες ὅσα διὰ τὴν τοῦ σώματος φύσιν ἐξαλλάττονται κατὰ μῆκος, ἢ πλάτος, ἢ βάθος, ὡς μὴ μεγάλοι
μόνον ἢ μικροὶ φαίνεσθαι. δεύτερον δὲ τὰς αἰτίας ἐπισκεπτομένους, δι' ἃς ἤτοι μείζονες τῶν κατὰ φύσιν, ἢ μικρότε-
ροι γίνονται. περὶ μὲν δὴ τοῦ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς γένους τῶν σφυγμῶν αὐτάρκως εἴρηται πρός γε τὰ
50 παρόντα. περὶ δὲ τῆς εἰς τάχος τε καὶ βραδυτῆτα μεταβολῆς αὐτῶν, ὅπερ ἰδιαίτατον ἐστὶ γένος αὐτῆς τῆς κι-
νήσεως τῶν ἀρτηριῶν, ἐξῆς ἂν εἴη ῥητέον. ἀρκτέον δὲ κἀνταῦθα πάλιν ἀπὸ τοῦ διαστείλασθαι τὴν ὁμωνυ-
μίαν. λέγεται δὴ ταχὺς σφυγμὸς ὁ μὲν ὡς πρὸς τὸν σύμμετρον, ὁ δὲ ὡς πρὸς ὁντιναοῦν τὸν ἧττον ἔχοντα. καὶ
μὲν δὴ καὶ αὐτὸς ὁ σύμμετρος. ὁ μὲν ἁπλῶς ἐστὶν ὁ κατὰ τὴν ἀρίστην δηλονότι φύσιν, ὁ δὲ καθ' ἕκαστον ἄνθρω-
πον ἀμέμπτως ὑγιαίνοντα. κρίνεται δ' οὗτος ἐν τῇ πρὸς τὸν ἁπλῶς σύμμετρον παραβολῇ, καὶ διδά-
σκει τὴν κρᾶσιν ὁποία τίς ἐστιν. ὁ μὲν οὖν θάττων θερμοτέραν, ὁ δὲ βραδύτερος ψυχροτέραν ἐνδείκνυ-
ται τὴν κρᾶσιν, οὐ μὴν εὑρεῖν γ' ἀκριβῶς ἐστὶ μόνην εἰς τάχος καὶ βραδυτῆτα μεταβολὴν, οὔτ' ἐν τοῖς
κατὰ φύσιν, οὔτ' ἐν τοῖς οὐ κατὰ φύσιν ἔχουσι σώμασιν. ὁ γὰρ θερμότερος τῆς ἁπλῶς συμμέτρου
κράσεως εἰ θάττονα φαίνοιτο τὸν σφυγμὸν ἔχων, ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν ἔχει μείζονα, ὅ, τε τοῦ κατὰ φύσιν
ἑαυτῶν σφυγμοῦ κατά τινα καιρὸν ἔχων θάττονα, καὶ μείζονα πάντως ἔχει. οὐ μὴν πυκνότερός γε οὐδέ-

τερος αὐτῶν ἐξ ἀνάγκης. ἐν γὰρ τῷ παραύξεσθαι τὴν θερμασίαν ἔτι πλέον ἡ πυκνότης αὐτοῖς προσγίνεται.
τῷ τάχει τοίνυν ἐνίοτε μὲν καὶ τὸ μέγεθος, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἡ πυκνότης σύνεστι, ὥσπερ αὖ πάλιν ἐνίοτε πυκνότης
μόνον, ὅταν ἀπολιπόντες τινὰ τὴν ἐνδεχομένην ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ μεγίστην διαστολὴν ἔχοντα, μετὰ ταῦτ' ἐπα-
νελθόντες εὕρωμεν ἴσον μὲν τὸ μέγεθος, ἐπιτεταμένον δὲ τὸ τάχος. ἐξ ἀνάγκης γὰρ τῷ τοιούτῳ καὶ ἡ πυκνότης
συνεπιτέταται. εἰ δὲ ἐκλελυμένην τὴν χρείαν τῶν σφυγμῶν ἔχοντά τινα καταλιπόντες, ἐπανελθόντες
εὕροιμεν εἰς τάχος ἐπιδεδωκότα τὸν σφυγμόν, οὐδὲ τότε μόνον εἰς τάχος ἐπιδέδωκεν, ἀλλὰ καὶ πυκνότητα μὲν
πάντως ἐγχωρεῖ καὶ εἰς μέγεθος. ἐπειδή περ ἡ τῆς χρείας ἔκλυσις εἰς ἀραιότητα μὲν ἐνεργέστερον, ἐφεξῆς δὲ εἰς βρα-
δυτῆτα, καὶ τρίτον εἰς μικρότητα τρέπει τὸν σφυγμόν. οὕτω δὲ καὶ αἱ εἰς βραδυτῆτα μεταβολαὶ τῶν σφυγμῶν,
αἱ μὲν ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, εὐθὺς καὶ εἰς ἀραιότητα τρέπονται. πολλάκις δὲ καὶ εἰς μικρότητα, ὅταν ἐπὶ πλέον ἡ χρεία
10 μεμείωται. αἱ δ' ἐκ τῶν οὐ κατὰ φύσιν καταστάσεων, αἱ μὲν ἔτι παρηυξημένῃ τῇ χρείᾳ, πολλάκις μὲν μετὰ τῆς
εἰς μικρότητα τροπῆς, ἔστι δ' ὅτε μετὰ τῆς ἀραιότητος, καὶ ποτὲ μετὰ τῆς εἰς ἀμφότερα. αἱ δ' ἤδη μεμειωμένῃ τῇ
χρείᾳ μεταβολαὶ τῶν σφυγμῶν εἰς βραδυτῆτα μετὰ ἀραιότητός τε καὶ μικρότητος γίνονται. αὗται μὲν αἱ πρῶται
τε καὶ ἁπλούσταται τροπαὶ τῶν σφυγμῶν, εἰς τάχος καὶ βραδυτῆτα, καὶ τούτων αἰτίαι προειρημέναι τε καὶ κα-
τάρχουσαι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εὑρισκόμεναι, ταῖς ἤδη μεγέθους τε καὶ μικρότητα εἰρημέναις. αἱ δ' ἤδη
μικταί τε καὶ σύνθετοι τροπαὶ μετὰ σφοδρότητός τε καὶ ἀμυδρότητος, ἢ σκληρότητος, ἢ μαλακότητος συνί-
στανται. περὶ ὧν καὶ αὐτῶν ἐπισκέπτεσθαί τε καὶ διορίζεσθαι προσήκει κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον, ἣν ἐν τῷ περὶ τοῦ μακροῦ καὶ
στενοῦ καὶ ταπεινοῦ λόγῳ διήλθομεν, ἕνεκα τοῦ γνῶναι διά τινα τὴν αἰτίαν εἰς τάχος ἢ βραδυτῆτα τὴν ἀλλοίω-
σιν ὁ σφυγμὸς ἐποιήσατο. δυνατὸν μὲν γάρ ἐστιν, ὡς εἴρηται, διὰ τὴν χρείαν ἐπιταθεῖσαν, εἰς τάχος ἐπιδοῦναι τὸν
σφυγμόν. οὐκ ἀδύνατον δὲ καὶ διὰ τὴν μαλακότητα τῆς ἀρτηρίας, καὶ τὴν ἰσχὺν τῆς δυνάμεως. ἀλλ' ὅταν μὲν
20 ἄτρεπτος ᾖ, κατὰ μαλακότητα, καὶ σκληρότητα, καὶ σφοδρότητα, καὶ ἀμυδρότητα, διὰ τὴν χρείαν μόνην ἡ ἀλ-
λοίωσις, ὅταν δὲ καὶ μετὰ τούτων τινὸς ἐπισκέπτεσθαί τε καὶ διορίζεσθαι προσήκει τὸ ἐπικρατοῦν αἴτιον, ὡς ἔμ-
προσθεν ἐδείκνυμεν, οἷον εὐθέως μετὰ τοῦ θᾶττον εἶναι μαλακότερος φαίνοιτο, προσήκει σκοπεῖσθαι, πότερον τοσούτῳ
θᾶττον, ὅσῳ μαλακώτερος, ἢ πλέονι. εἰ μὲν γὰρ ὅσῳ περ μαλακώτερος τοσούτῳ καὶ θᾶττον ἤδη τῇ μα-
λακότητι μόνῃ τὴν ἀλλοίωσιν ἔχει. εἰ δὲ πλέονι θᾶττον, ἢ μαλακότερος, οὐκ ἤδη τῇ μαλακότητι μόνον, ἀλλὰ
καὶ διὰ τὴν χρείαν ἐπιταθεῖσαν. εἰ δ' αὖ πλέονι μαλακότερος, ἤπερ θᾶττον, ὅσῳ πλέονι μαλακότερος,
τοῦτ' ἐκ τῆς κατὰ μόνην τὴν χρείαν ἐκλύσεως ἀφῃρέθη. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰ μετὰ τοῦ θᾶττον γίνεσθαι
καὶ σφοδρότερος γένοιτο, σκεπτέον εἰ τοσούτῳ θᾶττον ὅσῳ σφοδρότερος. οὕτω μὲν γὰρ ἂν ἡ ῥώμη μόνη τῆς
δυνάμεως τοῦ τάχους αἰτία εἴη. εἰ δ' ἐλάττονι σφοδρότερος, ἤπερ θᾶττον, ὅσῳ θᾶττον, τοῦτ' ἐκ τῆς χρείας αὐξη-
θείσης προσῆλθεν. εἰ δὲ πλέονι σφοδρότερος, ἤπερ θᾶττον, οὐχ ἡ ῥώμη τῆς δυνάμεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ψύξις τις
30 ἠλλοίωσε τοὺς σφυγμούς. εἰ δὲ θᾶττόν τε ἅμα καὶ μαλακώτερος καὶ σφοδρότερος φαίνοιτο, ἱκανῶς γεγυμνασμένου
δεῖται γνωσομένου πότερον τοσούτῳ θᾶττον ἐστὶ τοῦ κατὰ φύσιν, ὅσον ἐξ ἀμφοῖν τῶν αἰτίων ἐγένετο τῆς τε μαλα-
κότητος καὶ τῆς εὐτονίας, ἢ οὐ τοσούτῳ. εἰ μὲν γὰρ τοσούτῳ δι' ἐκεῖνα μόνα τὴν ἀλλοίωσιν ἔχει, εἰ δὲ πλέονι, καὶ διὰ
τὴν τῆς χρείας ἐπίτασιν, εἰ δ' ἐλάττονι, καὶ διὰ τὴν τῆς χρείας ἔκλυσιν. οὕτως δὲ κἀπὶ τῆς εἰς βραδυτῆτα τρο-
πῆς τῶν σφυγμῶν ἐπισκεπτέον, εἴτε διὰ τὴν χρείαν μόνην ἐκλυθεῖσαν, εἴτε δι' ἀρρωστίαν τῆς δυνάμεως, εἴτε διὰ
σκληρότητα τῶν ὀργάνων, ἡ ἀλλοίωσις ἐγένετο. διὰ μὲν οὖν τὴν χρείαν μόνην εὔλογον ἠλλοιῶσθαι τὸν σφυγμόν,
ὅταν μήτε σκληρότερος εὑρίσκηται, μήτ' ἀτονώτερος. διὰ δὲ τὴν ἀρρωστίαν τῆς δυνάμεως, ὅταν ὅσῳ περ ἀμυδρό-
τερος, τοσούτῳ καὶ βραδύτερος. οὕτω δὲ καὶ διὰ τὴν σκληρότητα τῶν ὀργάνων, ἐπειδὰν ὅσῳ σκληρότερος τοσού-
τῳ καὶ βραδύτερος. εἰ μέντοι φαίνοιτο πλέονι τοῦ συμμέτρου βραδύτερος, ἐλάττονι δ' ἀμυδρότερος ἐξ ἀτονίας
τε καὶ καταψύξεως ἐγένετο τοιοῦτος. καὶ τό γε δυναστεῦον ἐν αὐτῷ τῶν αἰτίων εὑρήσεις ἐκ τῆς πρὸς τὸν κατὰ
40 φύσιν τε καὶ σύμμετρον παραβολῆς. εἰ μὲν γὰρ ἡ ἀμυδρότης ἀριθμοῖς εἰ τύχοι πέντε τοῦ κατὰ φύσιν ἐξίστασθαι
φαίνοιτο, πέντε καὶ δέκα ἀριθμοῖς ἡ βραδύτης, ἐπικρατεῖν ἐν τῇ τοῦ τοιούτου σφυγμοῦ γενέσει, τὸ ψυχρὸν αἴτιον,
οὐ τὴν ἀτονίαν τῆς δυνάμεως αἰτίαν ὑποληπτέον. εἰ δὲ πεντεκαίδεκα μὲν ἀριθμοῖς ἡ βραδύτης φαίνοιτο, δέκα
δ' ἀριθμοῖς ἡ ἀμυδρότης, ἡ ἀτονία πλέον ἐν τῇ τοῦ σφυγμοῦ γενέσει δύναται τῆς ψυχρότητος. εἰ δ' ἐλάττονι μὲν εἴη
βραδύτερος, ἀμυδρότερος δὲ πλέονι, διά τε τὴν ἀτονίαν τῆς δυνάμεως καὶ προσέτι θερμότητα τοιοῦτος ἐγένετο.
καὶ τό γε μέγεθος ἑκατέρου τῶν αἰτίων ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἀναλογίαν ὑπεροχῆς εὑρήσεις, μεμνημένων ἡμῶν, ὡς ἅπαντα
ταῦτα λέγεται τῆς ἐπικτήτου κινήσεως ἀφωρισμένης. ὡσαύτως δὲ κἀπειδὰν εἰς βραδυτῆτα τῆς τροπῆς γινομέ-
νης εὑρίσκηταί τις σκληρότης, ἐπισκεπτέον, εἴθ' ὑπὸ μόνης τῆς σκληρότητος ἡ ἀλλοίωσις, εἴθ' ὑπ' ἀμφοῖν ἐγένετο.
εἰ μὲν γὰρ ὅσῳ περ ὁ σφυγμὸς βραδύτερος ἐγένετο, τοσούτῳ καὶ σκληρότερος φαίνοιτο, διὰ τὴν σκληρότητα
μόνην ἡ ἀλλοίωσις. εἰ δὲ πλέονι βραδύτερος, ἤπερ σκληρότερος, οὐ διὰ τὴν σκληρότητα μόνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν
50 ψύξιν. εὑρήσεις δὲ κἀνταῦθα τὸ ἰσχυρότερον αἴτιον, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται. εἰ δὲ πλέονι μὲν εἴη σκληρό-
τερος, ἐλάττονι δὲ βραδύτερος, οὐ διὰ τὴν σκληρότητα μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θερμότητα, τοιοῦτος ἐγένετο.
γνώσῃ δὲ κἀνταῦθα τὸ μέγεθος ἑκατέρου τῶν αἰτίων ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἀναλογίαν ὑπεροχῆς. εἰ δὲ βραδύτερός τε
ἅμα καὶ σκληρότερος καὶ ἀμυδρότερος εἴη, γεγυμνασμένης κἀνταῦθα χρεία τοῦ γνωσομένου, πότερον τοσούτῳ βρα-
δύτερός ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν, ὅσον ἐξ ἀμφοῖν τῶν αἰτίων ἐγένετο τῆς ἀτονίας τε καὶ σκληρότητος, ἢ οὐ τοσούτῳ. εἰ
μὲν γὰρ τοσούτῳ, δι' ἐκεῖνα μόνα τὴν ἀλλοίωσιν ἔχων, εἰ δὲ πλέονι καὶ διὰ τὴν τῆς χρείας ἔκλυσιν. εἰ δ' ἐλάττονι καὶ
διὰ τὴν τῆς χρείας ἐπίτασιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τούτων αὐτάρκως εἴρηται. πρός γε τὰ παρόντα, βραχύ τι
τὸν λόγον ἐπισχόντες, ἐνταῦθα πρὶν ἐπ' ἄλλο τι μεταβῆναι γένος, εἴπωμεν τινα πρός τε τὰ προειρη-
μένα καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα λεχθήσεσθαι χρήσιμα. τεττάρων γὰρ οὐσῶν γενικῶν διαφορῶν ἐν τῷ διαστέλλεσθαι
τὴν ἀρτηρίαν, πρώτης μὲν οἰκειοτάτης τοῖς σφυγμοῖς τῆς κατὰ τὸ ποιὸν τῆς κινήσεως, δευτέρας δὲ τῆς

κατὰ τὸ

κατὰ τὸ ποσὸν τῆς διαστολῆς, ἡμεῖς καὶ νῦν κατὰ τὸ πρῶτον περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν σφυγμῶν, οὐ τῆς κυριωτέρας προ-
ρας ἐμνημονεύσαμεν, ὅτι χαλεπωτέραν ἔχει τὴν διάγνωσιν, ἀλλὰ τῆς τοῖς εἰσαγομένοις διαγνωσθῆναι σαφεστέρας,
καὶ διὰ τοῦτο καὶ δηλῶσαί τι χρησιμωτέρας. ὑπάρχει δ' αὐτῇ καὶ τοῦτ' ἴδιον ἐξαίρετον, ὅπερ οὐδὲ μιᾷ τῶν
ἄλλων, τὸ, φαίνεσθαι μὲν ἑπτὰ καὶ εἴκοσι διαφορὰς σφυγμῶν ἐν αὐτῇ, κατ' ἀλήθειαν δ' εἶναι τρεῖς. ἐν γὰρ τοῖς
ἄλλοις ἅπασι γένεσιν, ὅσαι περ εἰσὶν αἱ διαφοραὶ φύσει, τοσαῦται καὶ φαίνονται. λοιπὰ δὲ ἄλλα δύο γένη σφυγμῶν
ἐστι κατὰ τὴν διαστολὴν, τὸ μὲν ἕτερον ἐνδεικτικὸν τῆς δυνάμεως, τὸ δὲ ἕτερον τοῦ χιτῶνος τῆς ἀρτηρίας. ἔσχατον τε, καὶ
ὡς ἂν φαίη τις, οὐκ οἰκεῖον, οὐδὲ συγγενὲς, ἀλλ' ἐπίκτητον γένος σφυγμῶν. ὑπάρχει δὲ τοῖς μὲν δύο τούτοις γένεσιν ἀεὶ
τὴν αἰτίαν, ὑφ' ἧς γίνεται, σαφῶς ἐνδείκνυσθαι. τοῖς δ' ἄλλοις δύο τοῖς προειρημένοις οὐκ ἀεί. καὶ γὰρ καὶ συμ-
βέβηκε τοῖς μὲν δύο τοῖς ὑστέροις γένεσιν, ὑπὸ μιᾶς αἰτίας ἑκάτερον δημιουργεῖσθαι. τοῖς πρώτοις δὲ δύο
10 πρὸς ἁπασῶν τῶν αἰτιῶν, ἃς τρεῖς εἶναι πολλάκις ἐδείξαμεν. ὅθεν καὶ χαλεπώτερος ὑπὲρ τῶν πρώτων
δύο γενῶν ὁ λόγος ἐστὶν, καὶ διορισμῶν χρῄζων πλειόνων εἰς τὴν τῆς αἰτίας εὕρεσιν. ὑπὲρ δὲ τῶν ὑπολοίπων
δυοῖν, τό, τε γένος τῆς αἰτίας ἐν καθ' ἑκάτερον, ἥ τε τοῦ ποσοῦ διάγνωσις ἀφωρισμένη. Σφοδρὸς μὲν γὰρ ὁ
σφυγμὸς ὑπὸ ῥώμης ἀεὶ γίνεται δυνάμεως, καὶ ὅσῳ γε σφοδρότερος, τοσούτῳ καὶ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως
ἐπιτετάσθαι δηλοῖ. ἀμυδρὸς δὲ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως, καὶ ὅσῳ γ' ἂν ἀμυδρότερος ᾖ, τοσούτῳ καὶ
τὴν δύναμιν ἀσθενεστέραν ὑπάρχειν ἐνδείκνυται. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ὁ μὲν σκληρὸς σφυγμὸς, ὑπὸ σκληροῦ
χιτῶνος τῆς ἀρτηρίας ἀποτελεῖται. ὁ δὲ μαλακὸς ὑπὸ τοῦ μαλακοῦ. καὶ δὴ τὸ ποσὸν τῆς κατὰ τὸν σφυγμὸν
σκληρότητος τε καὶ μαλακότητος, ἐνδεικτικὸν ἐστὶ τοῦ ποσοῦ τῆς κατὰ τὴν ἀρτηρίαν σκληρότητος καὶ μα-
λακότητος. ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ σκληροῦ καὶ μαλακοῦ μέσος, ὅσπερ καὶ σύμμετρος ὀνομάζεται, πρῶτος τ' ἐστὶν αὐτῶν
τῇ φύσει καὶ μόνος κατὰ φύσιν. ἀμυδροῦ δὲ καὶ σφοδροῦ κατὰ τοῦτον μὲν τὸν λόγον, οὐδείς ἐστι μέσος. ὁ μὲν γὰρ
20 ἀμυδρὸς ἀῤῥωστούσης τε καὶ παρὰ φύσιν ἐχούσης τῆς δυνάμεώς ἐστιν ἔγγονος, ὁ δὲ σφοδρὸς εὐρωστούσης τε καὶ
κατὰ φύσιν διακειμένης. καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, ὡς κἀν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, εἴη ἄν τις μέσος ἀμυδροῦ καὶ
σφοδροῦ. ὁ δὲ τρόπος ὁ κατὰ τὴν διάγνωσιν ἐστὶ τῆς ἐπιβαλλομένης ἁφῆς, ἡνίκα μὲν ἀνατρέπεται πρὸς τοῦ σφυ-
γμοῦ, σφοδρὸν ἡμῶν αὐτὸν ὀνομαζόντων, ἡνίκα δ' ἀνατρέπῃ τὸν σφυγμὸν, ἀμυδρὸν, ἡνίκα δὲ οὐδέτερον, ἐν τῷ
μέσῳ τούτων τῶν λεγομένων ἀμυδροῦ τε καὶ σφοδροῦ παρὰ φύσιν ὄντα καὶ αὐτὸν, ὥσπερ καὶ τὸν ἀμυδρόν. αἱ
δ' ἀλλοιώσεις τῶν σφυγμῶν, αἱ μὲν εἰς ἀμυδρότητα καὶ σφοδρότητα, καὶ μόναι γίνονται πολλάκις, καὶ
ὑφ' ἑνὸς αἰτίου. ὅταν γὰρ τοῦ χιτῶνος τῆς ἀρτηρίας ἅμα τῇ χρείᾳ κατὰ φύσιν ἔχοντος, ἐπὶ βραχύ πως ἀλλοιω-
θῇ τὰ τοῦ τόνου τῆς δυνάμεως, ἀμυδρότερος μὲν, ἢ σφοδρότερος ἐν τούτῳ τοῦ πρόσθεν ὁ σφυγμὸς γίνεται. τῶν
δὲ ἄλλων γενῶν, οὐδὲν αὐτῷ συμμεταβάλλοι. οὕτως μὲν δὴ μόναι γίγνονται καὶ ὑφ' ἑνὸς αἰτίου. καθ' ἕτερον δ' αὖ
τρόπον ὑπὸ μιᾶς μὲν αἰτίας, οὐ μόναι δὲ, τῆς μὲν οὖν δυνάμεως ἐπὶ πλέον ἐκλυθείσης, ἢ ἐπιταθείσης, εἰ καὶ
30 τῶν ἄλλων αἰτίων τῶν συνεκτικῶν μηδέποτε ἀλλοιωθείη, τὴν μὲν τροπὴν τῶν σφυγμῶν ὑφ' ἑνὸς αἰτίου γίνε-
σθαι συμβήσεται. γένος δ' οὐχ ἓν ἀλλοιωθῆναι μόνον. ἥ τε γὰρ ἐπὶ πλέον ἀῤῥωστοτέρα δύναμις, οὐ μόνον ἀμυ-
δρὸν, ἀλλὰ καὶ μικρὸν ἐργάζεται τὸν σφυγμόν. καὶ διότι μικρὸν, διὰ τοῦτο καὶ πυκνόν. ἥ τ' ἐπὶ πλεῖστον
ῥωσθεῖσα, σὺν τῷ σφοδρότατον, εὐθέως καὶ μείζονα τὸν σφυγμὸν ἀποτελεῖ, καὶ εἰ μηδὲν ὑπαλλάττοιτο ἡ
χρεία, καὶ ἀραιότερον. ἡ δ' εἰς σκληρότητα τε καὶ μαλακότητα μεταβολὴ τῶν σφυγμῶν, εἰ μὲν ὑφ' ἑνὸς
αἰτίου γίνοιτο, πάντως καὶ τῶν ἄλλων τι συμμεταβάλλοι γενῶν. εἰ δὲ μόνη συνίσταται, τῶν πλειόνων
αἰτίων συνελθόντων ἀποτελεῖται. ἅμα δὲ μόνη τε καὶ ὑφ' ἑνὸς αἰτίου κατ' οὐδένα τρόπον γίνεται, πλὴν εἰ παν-
τελῶς ἐλάχιστον ἐκτραπῇ τοῦ κατὰ φύσιν, ὥς τε βραχυτάτῳ μέν τινι γενέσθαι σκληρότερον τὸν σφυγμόν.
ἴσον μέντοι κατὰ τὸ μέγεθος. οὕτω γὰρ οὐδὲ τὸ τάχος, οὐδ' ἡ πυκνότης ὑπαλλαχθήσεται. σαφεστέρας δὲ καὶ
μείζονος τῆς σκληρότητος γινομένης, ἀνάγκη καὶ τὸν σφυγμὸν γενέσθαι μικρότερον, καὶ τοσοῦτόν γε πυκνό-
40 τερον, ὅσον μικρότερον. εἰ δ' ἅμα τε σκληρότερος ὁ χιτὼν τῆς ἀρτηρίας γένοιτο καὶ ἡ θερμότης αὐξηθείη,
σκληρότερος μὲν ἂν ὁ σφυγμὸς τοσοῦτον εἴη τοῦ κατὰ φύσιν, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ χιτὼν τῆς ἀρτηρίας, ἐν μέντοι τῷ
μεγέθει τῷ κατὰ φύσιν ἴσος, εἴπερ ὅσον τὸ θερμὸν ἐγένετο τοῦ συμμέτρου, τοσοῦτο καὶ ὁ χιτὼν τῆς ἀρτηρίας
σκληρότερος τοῦ κατὰ φύσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τούτων εἴρηται τὰ μέτρια πρός τε τὴν ἐνεστῶσαν ὑπόθεσιν,
ἑξῆς ἂν εἴη τὰς προηγουμένας καὶ προκαταρχούσας αἰτίας τῶν προειρημένων δύο γενῶν διελθεῖν. αἱ μὲν οὖν
αὐξάνουσαι τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως αἰτίαι προηγούμεναι, αἱ μὲν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι, χυμοί τε τινές εἰσιν
ἡμίπεπτοι τε καὶ ἄπεπτοι, πεττόμενοι νῦν, ἥ τ' ἐπὶ τὴν κρίσιν ὁρμὴ τῆς φύσεως, εἰ μὴ ἄρα καὶ ἡ δὲ κατὰ τὸν αὐ-
τὸν εἴρηται τρόπον. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις θυμός. αἱ δ' ἔξωθεν οἶνος τε, καὶ τροφαὶ, καὶ γυμνάσια μέτρια,
καὶ προσέτι τὰ τὴν δυσκρασίαν ἐπανορθούμενα τοῦ σώματος αὐτοῦ τῆς τε καρδίας καὶ τῶν ἀρτηριῶν,
εἴτουν ἐδέσματα, εἴτε πόματα. εἴτε καὶ φάρμακα εἴη. καταλύουσι δὲ τὴν δύναμιν, ἀσιτίαι τε καὶ ἀγρυπνίαι,
50 καὶ φροντίδες, καὶ λῦπαι, καὶ κενώσεις ἄμετροι διὰ γαστρὸς, ἢ οὔρων, ἢ ἐμέτων, ἢ μήτρας, ἢ τινος αἱμοῤῥα-
γίας, καὶ αἱ σφοδραὶ τῶν ὀδυνῶν, ἢ μετά τινος ἰδιότητος γινόμεναι, καθάπερ ἡ καὶ στομαχικὴ καλου-
μένη διάθεσις, ἐφ' ᾗ συγκόπτονται, ἔτι τε πρὸς τούτοις ἅπανθ' ὅσα δυσκρασίαν ἐργάζεται κατὰ τὴν καρ-
δίαν, ἢ τὰς ἀρτηρίας εἴτουν ἐν τῷ σώματι περιεχόμενα, τὰ μὲν ἐν ὑγροῖς, τὰ δ' ἐν τοῖς στερεοῖς, εἴτε καὶ τού-
των ἔξωθεν προσαγόμενα, καὶ ταῦτα σύμπαντα καταλύει τὴν δύναμιν, ἀμέτρως ὑγραίνοντα καὶ ξη-
ραίνοντα, καὶ θερμαίνοντα, καὶ ψύχοντα, καὶ διαφοροῦντα. ὅσαι δὲ αἰτίαι προηγούμεναί τε καὶ προκα-
τάρχουσαι τὸν σφυγμὸν ἐργάζονται σκληρότερον, εἴρηνται πρόσθεν ἐν τῷ περὶ τοῦ μακροῦ τε ἅμα καὶ στενοῦ καὶ
ταπεινοῦ λόγῳ. ὥστ' οὐδὲν ἔτι δεῖ νῦν αὐτὰς ἐπέρχεσθαι. μόνας δὲ τὰς τοῦ μαλακοῦ προσθέντας, ἐνταυθοῖ
που καταπαύειν ἤδη τὸν λόγον. μαλακὴν οὖν ἐργάζονται τὴν ἀρτηρίαν, αἵ θ' ὑγραὶ τροφαὶ, καὶ τὰ πλείω λου-

θρα, καὶ ὕπνοι πολλοὶ, καὶ ἡ ἁβροτέρα δίαιτα, καὶ ἡ θυμηδία. ταῦτα μὲν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν. ἐν δὲ τῷ
παρὰ φύσιν ἐν κώμασι, καὶ ληθάργοις, καὶ ὑδέροις, ὅσα τ' ἄλλα τὸν χιτῶνα τῶν ἀρτηριῶν ὑγρότητι πολ-
λῇ καὶ μάλιστα φλεγματώδει διαβρέχει, περὶ ὧν ἐπὶ πλέον εἰρήσεται διὰ τῶν ἑξῆς, ὁπόταν ὑπὲρ τῶν πα-
θῶν ὁ λόγος ᾖ. νῦν δ' ἤδη καιρὸς ἐστὶ καταπαύειν τὸν ἐνεστῶτα λόγον εἰς ἓν ἀθροίζοντα κεφάλαιον, ὅσον ἐξ αὐτοῦ
χρήσιμον. ἔστι δὲ τὸ δὲ, τὴν ἐνεστῶσαν διάθεσιν ἑκάστου τῶν συνεκτικῶν αἰτίων, οἱ σφυγμοὶ πρώτην ἐνδείκνυνται.
γνωσθείσης δὲ ταύτης αἵ τε προηγησάμεναι καὶ αἱ προκαταρξάσαι τῆς πρώτης αὐτῶν αἰτίαι λαμβάνον-
ται. κἀν τούτῳ τῶν προγεγονότων ἡ πρόγνωσις. ἡ δὲ τῶν μελλόντων πρόγνωσις, ἐκ τῶν ἑπομένων ταῖς δια-
θέσεσι λαμβάνεται. καθ' ὃν δὲ μάλιστα τρόπον ἕκαστον τῶν εἰρημένων γίγνοιτο ἂν, ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα λόγοις διαι-
ρήσομαι, πρότερόν γε κατὰ τὸ δεύτερον τῶν δὲ τῶν ὑπομνημάτων, ὅσον ὑπόλοιπόν ἐστι νῦν ἡμῖν προτεθέν-
10 των διελθεῖν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΓΝΩΣΕΩΣ ΣΦΥΓΜΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΝ β'.

π

Περὶ μὲν δὴ τῶν πρώτων τε καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, στοιχειωδεστάτων σφυγμῶν, ὧν ἐν τῇ δια-
στολῇ τῆς ἀρτηρίας ἡ διάγνωσις, ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ διῄρηται. περὶ δὲ τῶν ὑπολοί-
πων, ἑξῆς ἂν εἴη ῥητέον ἀπὸ τῆς συστολῆς ἀρξαμένοις. ἔστι μὲν οὖν κἀν ταύτῃ τὰ τέσσα-
ρα γένη τῶν σφυγμῶν, ὅσαπερ καὶ τῆς διαστολῆς. καὶ γὰρ ὠκυτέρα καὶ βραδυτέρα
20 καὶ μείζων καὶ λείων. καὶ σφοδροτέρα καὶ ἀμυδροτέρα κατά γε τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ
πράγματος, ἡ ἐν τῇ συστολῇ κίνησις γίνεται ὥσπερ γε καὶ τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας, ἤτοι
σκληρὸν, ἢ μαλακὸν ἀποτελεῖσθαι, οὐ μὴν διαγνῶναί γε δυνατόν ἐστι τῶν εἰρημένων
γενῶν οὐδὲν, ὅτι μὴ βραδυτῆτα μόνην καὶ τάχος. οὐδὲ ταῦτ' ἐπὶ πάντων, ἀλλ' ἐν ἐκείνοις τοῖς σφυγμοῖς, ἐν οἷς
αἰσθητὴ διάγνωσις ἐστὶ τῆς συστολῆς. ὡς ἐν τῷ πρώτῳ περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν ἐπιδέδεικται. καὶ μὲν δὴ
κἀν τῷ περὶ χρείας σφυγμῶν ἐδέδεικτο τῆς ἀρτηρίας ἐνέργειά τις εἶναι καὶ ἡ συστολὴ τῆς διαστολῆς, οὐδὲν
ἧττον. ἀμφότεραι γὰρ διαφυλάττουσι τὴν συμμετρίαν τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως. ἡ μὲν γὰρ διαστολὴ καθάπερ
εἰσπνοή τις ἐμψύχουσά τε τὸ ὑπερβάλλον τῆς φλογώσεως. καὶ τῷ ῥιπίζειν ἀνάπτουσα τὸ σβεννύμενον. ἡ δὲ
συστολὴ, τὸ λιγνυῶδες ἀποχέουσα δίκην ἐκπνοῆς. δηλώσει τοίνυν οὖν τὸ μὲν τάχος τῆς συστολῆς ἀξιόλογόν τι
πλῆθος αἰθαλωδῶν περιττωμάτων ἀθροίζεσθαί τε ἅμα καὶ ἐκκρίνεσθαι, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἐν ᾧ περ ἂν
30 εὑρίσκηται. ἡ δὲ βραδύτης τοὐναντίον, οὔτε ἀθροίζεσθαι πολὺ τὸ τοιοῦτο περίττωμα, καὶ διὰ τοῦτο μὴ δὲ κενώ-
σεως δεῖσθαι. πάμπολυ μὲν γὰρ ἀθροίζεται κατὰ τὰς σήψεις τῶν χυμῶν, ἐφ' αἷς ἀνάγκη πυρετὸν ἀνάπτεσθαι.
παντάπασι δ' ὀλίγον ὅταν εὔχυμον ᾖ τὸ σῶμα. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας διαθέσεις ὁπόσαι μεταξὺ τούτων εἰσὶν,
ἀνάλογον ἑκάστης τῶν διαθέσεων, ἐπὶ μὲν ταῖς ἐδωδαῖς τε καὶ τοῖς ὕπνοις πλέον, ἐγρηγορούντων δὲ καὶ ἀσιτούν-
των, ἔλαττον. οὕτως δὲ καὶ κατ' αὐτὴν τῶν ἐδεσμάτων τὴν φύσιν ἐπὶ μὲν τοῖς κακοχύμοις πλέον. ἐπὶ δὲ τοῖς
εὐχύμοις ἔλαττον. ἀνάλογον δὲ καὶ κατὰ τοὺς πυρετοὺς, ἐν μὲν ταῖς ἐπισημασίαις, πλέον, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις καιροῖς
ἧττον. καὶ πλέον μὲν ἐπὶ τοῖς παχέσι καὶ γλισχροῖς χυμοῖς, οἷοί περ οἱ φλεγματώδεις εἰσὶ, καὶ οὓς ὀνομάζουσιν
ὠμοὺς, ἧττον δὲ ἐπὶ τοῖς πικροχόλοις τε καὶ μελαγχολικοῖς. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτων ἐφ' αἵματι, καὶ γὰρ καὶ
τοῦτο σήπεται κατὰ τὰς φλεγμονὰς ἐφ' αἷς πυρέττουσι, τάς τε ἄλλας, καὶ ὧν ἡ φλόγωσις εἰς τοσοῦτον ἄμετρος,
ὡς κατακαίειν τε τὸ δέρμα καὶ πάθος ἐργάζεσθαι τὸ προσαγορευόμενον ἄνθρακα. τῆς αὐτῆς δέ πως εἰσὶ
40 φύσεως καὶ οἱ μετὰ ἀναβρώσεως ἕρπητες, οὓς ἐσθιομένους Ἱπποκράτης ὠνόμαζεν, ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις
οἱ χυμοὶ σήπονται. καθ' ἕτερον δ' αὖ τρόπον οἱ ἐν ταῖς τραχείαις ἀρτηρίαις χυμοὶ σηπόμενοι, μεταδιδόασι
γὰρ τοῦ σφετέρου κακοῦ τῷ πνεύμονι, καὶ σήπεται καὶ τοῦτο τὸ σπλάγχνον ἐν τῷ χρόνῳ. ἀθροίζονται μὲν οὖν ἐν
ταῖς τραχείαις ἀρτηρίαις, ἤτοι διὰ τὸν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κατάῤῥουν, ἢ ἐκ πλευρίτιδος, ἢ περιπνευμονίας,
ἢ τοῦ πνευμονώδους πάθους, ἢ συνάγχης, ἢ ἐξ ἐμπυήματος μεταληφθέντος. τὴν δ' ἀρχὴν τοῦ σήπεσθαι λαμβάνουσι,
διὰ τὸ μὴ καλῶς ἀναπτύεσθαι. δέον γὰρ ἐν τάχει κενοῦσθαι, διά τε τὴν σφετέραν μοχθηρίαν, καὶ τὴν ἐν τῷ χωρίῳ
θερμότητα, πολλάκις δὲ καὶ ῥῆξις ἀγγείου κατὰ τὸν πνεύμονα γενομένη, προχεῖ τι τοῦ αἵματος εἰς τὰς τραχείας
ἀρτηρίας, ὃ δὴ σηπόμενον ἐν τῷ χρόνῳ φθόην ἐργάζεται. θᾶττον δ' εἰς τοῦτ' ἔρχεται, τὸ κατὰ διάβρωσιν τῶν ἀγγείων
ἐκχυθὲν, ἐν ἁπάσαις δὴ ταύταις, αἷς κατέλεξα διαθέσεσιν, ὅσαι τ' ἄλλαι σηπεδόνα τινὰ χυμῶν ἔχουσιν, ἡ ἔσω κί-
νησις αὐξάνεται τῶν ἀρτηριῶν καὶ κατὰ τὸ ποσὸν μὲν ὡς ἐπὶ πλέον αὐτὰς συστέλλεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο γε οὐκ αἰ-
50 σθήσει διαγνοίης ἀκριβῶς. ἡ γοῦν εἰς τάχος ἐπίδοσις, ἐναργής τ' ἐστὶ καὶ διαγνῶναι ῥᾳδία τῷ τετριμμένῳ
περὶ τοὔργον. ὃν οὐδ' ἄρξασθαι τριβῆς οἷόν τε πρὶν τὰ περὶ διαγνώσεως ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένα μα-
θεῖν, ὧν οὐδὲν οὐδεὶς τῶν ἔμπροσθεν ἰατρῶν ἐδίδαξεν ἡμᾶς. ἀλλ' ἔνιοι μὲν ἄχρι λόγου πιθανοῦ προέρχον-
ται, τεχνολογίας δή τινας ἐρεσχελείας ὑπὲρ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς ῥυθμῶν γράφοντες. ἔνιοι δὲ περιλάλη-
σίν τε τὴν τοιαύτην θεωρίαν ἀποκαλοῦσι, καὶ τελέως αὐτῆς ἀφίστανται. τὸ δ' ἀληθὲς, οὐδ' ἕτεροι κατεῖδον,
ὡς εἰς τάχος τε καὶ βραδυτῆτα χρὴ βλέπειν τῆς διαστολῆς καὶ τῆς συστολῆς, ἑκατέρας πολλὰ σημαίνειν δυ-
ναμένης. ὥσπερ γε ἤδη νῦν εἴρηται ἡμῖν διὰ κεφαλαίων. ἐν τε τοῖς ἑξῆς ἐπὶ πλέον εἰρήσεται κατὰ τὸν περὶ
τῶν νοσημάτων λόγον. ἐν δὲ τῷ παρόντι μετιτέον ἐστὶν, ἐπὶ τὸν περὶ πυκνότητός τε καὶ ἀραιότητος λόγον.
διττῆς δ' οὔσης ἑκατέρας, ὅτι καὶ τὰς ἠρεμίας τῆς ἀρτηρίας δύο εἶναι συμβέβηκε. τὴν μὲν ἐπὶ τῷ διαστα-

λεῖναι πρὸ τοῦ συστέλλεσθαι· τὴν δὲ, ἐπὶ τῷ συσταλῆναι πρὸ τοῦ διαστέλλεσθαι. τὸ μέντοι κοινὸν ἀμφοτέραις ὑπάρχειν. τὸ δ' ἴδιον ἑκατέρᾳ. κοινὸν μὲν ὅτι βραχύνονταί τε κατὰ διττὴν αἰτίαν ἤτοι τῆς προηγουμένης κινήσεως μηκυνθείσης, ἢ τῆς ἑπομένης πρωϊαίτερον ἀρξαμένης. μηκύνονταί τε πάλιν. ἤτοι τῆς προηγουμένης κινήσεως βραχυνθείσης. ἢ τῆς ἑπομένης ὀψιζούσης. ἴδιον δ' ἑκατέρας ὃ σημαίνειν πεφύκασιν. δῆλον δ' ὡς ἐκεῖνο σημαίνουσιν. ὅπερ ἂν ἐκ τοῦ μεμηκῦνθαι τὴν ἑτέραν κίνησιν, ἢ πρωϊαίτερον ἄρχεσθαι τὴν ἑτέραν ὑπάρχει δηλούμενον, ἢ πάλιν ἐκ τοῦ βραχεῖαν μὲν γεγονέναι τὴν ἑτέραν. βραδύνειν δὲ τὴν λοιπὴν, ἐπειδὴ γὰρ ἡ μὲν καθαρὰ θερμότης καὶ ἥκιστα περιττωματικὴ τὴν διαστολὴν ἐργάζεται μείζονά τε ἅμα καὶ ὠκυτέραν, ἡ δὲ τεθολωμένη, σηπεδονώδεσι περιττώμασι τὴν διαστολὴν, ὅταν δ' ἐπὶ τῷ πρωϊαίτερον μὲν ἐπὶ τῷ μεγέθει τῆς διαστολῆς ὁ σφυγμὸς γίνηται πυκνότερος, ηὐξῆσθαι δηλώσει θερμότητα πολλὴν ἐν τῷ σώματι καθαρὰν, ὅταν δ' ἐπὶ τῷ πρωϊαίτερον ἄρχεσθαι τὴν συστολὴν, ἀκαθάρτου τε καὶ περιττωματικῆς θερμασίας ἐνδείξεται πλῆθος. ὡσαύτως δὲ κἂν ἀραιότερος ὁ σφυγμὸς γίνηται κατὰ τὴν ἐκτὸς ἠρεμίαν. εἰ μὲν ἐπὶ ταχύτητι τῆς διαστολῆς, ἐψῦχθαι τὴν ἐν τῷ ζώῳ θερμότητα δηλώσει. εἰ δὲ διὰ τὸ βραδύνειν τὴν συστολὴν, ἐλάττω γεγονέναι τὰ καπνώδη περιττώματα, κατὰ δὲ τὴν ἐντὸς ἠρεμίαν ἔμπαλιν, εἰ μὲν ἐπὶ τῷ μηκυνθῆναι τὴν συστολὴν ὁ σφυγμὸς πυκνωθείη. πλῆθος ὑποτρέφεσθαι καπνωδῶν περιττωμάτων, εἰ δὲ διὰ τὸ πρωϊαίτερον ἄρχεσθαι τὴν διαστολὴν, ηὐξῆσθαι τὴν θερμότητα, πάλιν δ' αὖ κατὰ τὴν ἠρεμίαν ταύτην ἀραιούμενος ὁ σφυγμὸς, εἰ μὲν διὰ τὸ μεμειῶσθαι τὴν συστολὴν, ἠλαττῶσθαι τὰ περιττώματα δηλώσει, εἰ δὲ διὰ τὸ βραδύνειν τὴν διαστολὴν μεμειῶσθαι τὴν θερμότητα, συνελθόντων δὲ ἀμφοῖν ἅμα τοῦ τε μεμηκῦνθαι τὴν προτέραν κίνησιν, καὶ τοῦ πρωϊαίτερον ἄρχεσθαι τὴν δευτέραν, εἴτε κατὰ τὴν ἐκτὸς ἠρεμίαν, εἴτε κατὰ τὴν ἐντὸς τοῦτο συμβαίνειν, σύνθετον ἐνδείξεται διάθεσιν ἐξ ἐκείνων ὧν ἑκάτερον ἐδήλου κατὰ μόνας. ὁμοίως δὲ κἂν ἀραιὸς ὁ σφυγμὸς γίνηται. καθ' ὁποτέραν οὖν τῶν ἠρεμιῶν ἀμφοῖν ἅμα συνελθόντων τοῦ τε συνῃρῆσθαι τὴν προτέραν κίνησιν, καὶ τοῦ μετὰ πλέον ἄρχεσθαι τὴν ἑτέραν, ἡ διάθεσις ἔσται καὶ οὕτω διττή τε καὶ σύνθετος, ἐξ ἑκατέρας τῶν ἤδη προδεδηλωμένων. ὑπομεμειωμένης μὲν ὁποτέρας οὖν τῶν κινήσεων, ἀναβεβλημένης δὲ καὶ μετὰ πλέον ἀρχομένης τῆς ἑτέρας, οὐ μὴν ἥ γε διάγνωσις εἰς ἴσαν ἐνάργειαν ἥκει καθ' ἑκατέρας τὰς ἡσυχίας, ἡ μὲν γὰρ ἐκτὸς, ἐναργῶς αἰσθητὴ, τὴν δ' ἐντὸς οὐχ ὅπως ἐναργῶς, ἀλλ' οὐδ' ἀμυδρῶς ἔνεστιν αἰσθήσει διαγνῶναι. στοχασμῷ δ' ἂν μόνῳ τις αὐτὴν ἐξεύροι. συλλογισάμενος ἐκ τῆς καθ' ἑκατέραν τὴν κίνησιν ὁρμῆς, καὶ μᾶλλον ἐπ' ἐκείνων τῶν σφυγμῶν, ἐν οἷς ἐναργῶς ἐστιν, αἰσθήσει διαγνῶναι τὴν συστολὴν, εἴρηται μοι καὶ περὶ τούτου τοῦ γένους τῶν σφυγμῶν, ὅσον ἱκανὸν τὰ παρόντα. ἑξῆς δ' ἐστὶν ἐπεί γε τῇ τάξει τοῦ λόγου περὶ ῥυθμῶν διελθεῖν, ὑπὲρ ὧν ἡροφίλῳ μὲν ἐπὶ πλέον εἴρηται, τήρησίν τινα καὶ ἐμπειρίαν ἱστοροῦντι μᾶλλον, ἢ λογικὴν μέθοδον ἐκδιδάσκοντι, τοὺς γὰρ καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ὡς τὸ πολὺ φαινομένους ῥυθμοὺς τῶν σφυγμῶν ἔγραψε, πρώτων μὲν οὖν δι' ἐφ' ὧν τινων φύσεων ἐτήρησεν αὐτοὺς οὐδὲν ἡμῖν εἰπεῖν. εἶτ' ἐξ αὐτῶν ὧν διδάσκει δηλῶν. ὅτι συγκέχυταί τε καὶ ἀδιάρθρωτός ἐστι περὶ τὴν τῆς συστολῆς τε καὶ τῶν ἠρεμιῶν διάγνωσιν. εἴπερ γὰρ ἡγεῖταί ποτε δύνασθαι γενέσθαι συστολὴν ἐπὶ τῶν γεγηρακότων, ἄχρι τῶν δέκα πρώτων χρόνων ἐκτεταμένην, οὐ δῆλός ἐστι τῆς ὅπως συστολῆς ἀμαθήτως ἔχων, αὕτη γὰρ ἐνίοτε μὲν ὀλιγοχρονιωτέρα τῆς διαστολῆς ἐστιν. ἐνίοτε δ' ἰσόχρονός ἐστιν. ὅτε δὲ ὡς ἐκεῖνος γράφει, πολυχρονιωτέρα μὲν, οὐ μὴν ὡς οἴεται πενταπλασίων. ἀλλὰ βραχεῖ τινι μείζων, ὅσα δ' ἄλλα μοχθηρὰ καὶ ἀδιάρθρωτα καὶ ἀδύνατα πρὸς τὰς προγνώσεις ἔχει τὰ περὶ ῥυθμῶν ὑφ' ἡροφίλου λεγόμενα. τὰ μὲν ἐκ τοῦ τρίτου περὶ τῆς διαγνώσεως τῶν σφυγμῶν ἔνεστι μαθεῖν. τὰ δ' ἐξ ὧν ἰδίᾳ γράφομεν ὑπὲρ τῆς ἡροφίλου περὶ τοὺς σφυγμοὺς τέχνης. νῦν δὲ οὔτε γὰρ ἱστορικὴν οὔτ' ἀντιλογικὴν ποιοῦμαι πραγματείαν, ἀλλὰ τῶν ἡμῖν ἐγνωσμένων διδασκαλικὴν, ἐπὶ τὸν περὶ τῶν ἀνωμάλων σφυγμῶν ἤδη μεταβήσομαι λόγον. Διττὸν δ' αὐτῶν ἐστι τὸ γένος. ἔνιοι μὲν ἐν μιᾷ πληγῇ τὴν ἀνωμαλίαν λαμβάνοντες. ἄλλοι δ' ἐν ἀθροίσματι. καὶ καλεῖν ἔθος ἐστὶ τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς, συστηματικὴν τὴν τοιαύτην ἀνωμαλίαν, ὅτι οἶμαι καὶ τὸ ἄθροισμα σύστημα προσαγορεύουσιν. ἰστέον οὖν ὑπὲρ τῶν ἀνωμάλων σφυγμῶν, κοινῇ μὲν τοῦτο κατὰ πάντων, ὅπερ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων ἐπιδέδεικται, δι' ἐμφράξεις αὐτοὺς ἢ θλίψεις ὀργάνων, ἢ πλῆθος τὸ πρὸς τὴν δύναμιν νοσούμενον, ἢ τὴν τῆς καρδίας ἀνώμαλον δυσκρασίαν συνίστασθαι. χαλεπωτέραν δ' εἶναι τὴν καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίαν, τῆς ἐν ἀθροίσματι. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ μηδόλως κινεῖσθαι τὴν ἀρτηρίαν, ὅπερ ὀνομάζεται διαλείπειν, ἄν τε καθ' ἕνα σφυγμὸν, ἄν τε κατὰ σύστημα γίνηται, χαλεπόν ἐστιν, ὡς οὐδὲν ἁπάντων τῶν εἰδῶν ἐπίστασθαι χρὴ ἄλλο τῶν ἀνωμάλων γινομένων, ἰδίᾳ δὲ καθ' ἑκάτερον γένος ὑπὲρ ἁπάντων τῶν εἰδῶν ἐπίστασθαι χρὴ, ἀπὸ τῆς ἐν ἀθροίσματι τῶν σφυγμῶν ἀνωμαλίας ἀρξαμένους. γυμνάσωμεν τὸν λόγον, καὶ πρῶτον ἐν τῇ κατὰ σύστημα, ἐπειδὴ σαφεστέρα τῆς καθ' ἕνα τετύχηκεν οὖσα. τοὺς μὲν δὴ διαλείποντας σφυγμοὺς, ἤτοι διὰ τὸ βαρύνεσθαι πρὸς τοῦ πλήθους ἡ δύναμις ἐργάζεται. κωλυομένη κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν ἐπὶ τὴν κίνησιν ἐξορμᾶν διὰ πάχος, ἢ πλῆθος χυμῶν ἐμφράττον, ἤτοι τὰ στόματα τῶν πλησίον τῆς καρδίας ἀρτηριῶν, δι' ὧν ἕλκει τε καὶ αὖθις ἐκπέμπει τὰς ὕλας, ἢ καὶ μέχρι τινὸς ἀπὸ τῶν στομάτων ὅλην τῶν ἀγγείων τὴν εὐρύτητα, πολλάκις δ' ἔξωθεν αὐταῖς περιχυθὲν τὸ τοιοῦτον πλῆθος, οἷον δεσμὸς γίνεται. τὸ μὲν πού τι βαρῦνον αὐτὰς οἷον φορτίον, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰς χώρας, εἰς ἃς διαστέλλονται καταλαμβάνον. ἐνίοτε δὲ καὶ φλεγμονή τις, ἢ σκίρρος, ἢ τις ἕτερος ὄγκος τοιοῦτος ἐν τοῖς περιέχουσι τὰς ἀρτηρίας σώμασι συνιστάμενος, ἐμποδὼν ἵσταται ταῖς διαστολαῖς αὐτῶν. εἰ δὲ καὶ κατὰ τοὺς χιτῶνας αὐτῶν τῶν ἀρτηριῶν τοιοῦτόν τι συσταίη μείζων ὁ κίνδυνος. εἰ δὲ καὶ κατὰ τὸ τῆς καρδίας αὐτῆς σῶμα, τοῦτο μὲν ἤδη κακὸν ἔσχατον. ἐξαιφνίδιον γὰρ οἱ τοιοῦτοι συγκόπτονται, οὐ μὴν ἥ γε δυσκρασία τῆς καρδίας ὁμοίως ὀλέθριος. ἀλλ' ἐπιεικεστέρα μακρῷ φλεγμονῆς. ἕπεται δ' αὐτῇ δυνάμεως ἀῤῥωστία. καὶ ὅ γε ἀμυδρὸς σφυγμὸς, οὐκ ἄλλου τινὸς

ἐστιν, ἡ τῆς τοιαύτης διαθέσεως γνώρισμα. συμμέτρως μὲν γὰρ ἔχουσα κράσεως, ἡ καρδία τὸν σφοδρὸν σφυ-
γμὸν ἀπεργάζεται. μοχθηρῶς δὲ, τὸν ἀμυδρὸν, τὸ δ' ἧττόν τε καὶ μᾶλλον, ἑκατέρῳ, διά τε τὴν τῆς εὐκρασίας
ἐπίτασίν τε καὶ ἄνεσιν. ἐνδέχεται γὰρ πλάτος ἔχειν. καὶ διὰ τὴν τῆς δυσκρασίας οὐδὲν ἧττον ὑπάρχειν τοῖς
σφυγμοῖς. ἀλλὰ μόνη μὲν ἡ δυσκρασία μικρὸν καὶ ἀμυδρὸν ἀποτελεῖ τὸν σφυγμὸν, οὐ μὴν ἤδη γέ πω καὶ ἀνώ-
μαλον, εἰ μὴ παραβαλλομένη τοῖς χυμοῖς ἡ δύναμις. ὅσοι τε κατ' αὐτὴν τὴν καρδίαν εἰσὶ, καὶ ὅσοι κατὰ
τὰς πλησίον αὐτῆς ἀρτηρίας τε καὶ φλέβας ἐλάττων αὐτῶν φαίνοιτο κατὰ τὴν ἰσχὺν, ὅπερ οὐδὲν ἄλλ' ἐστὶν,
ἢ τὸ πρὸς τὴν δύναμιν πλῆθος, ἐν γὰρ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν ἀνωμαλία τις ἐξ ἀνάγκης συνυπάρξει
τοῖς μικροῖς καὶ ἀμυδροῖς σφυγμοῖς. ἔνθα δ' ἀρρωστεῖ μόνον ἡ τῆς καρδίας δύναμις, οὐ μὴν βαρύνεταί γε
πρὸς τῶν χυμῶν. ἐνταῦθα μικροὶ καὶ ἀμυδροὶ πάντες εἰσὶν οἱ σφυγμοί. διὰ τὴν ἀτονίαν τῆς δυνάμεως δ' οὐ-
10 δεμία σύνεστιν αὐτοῖς εἰ μή ποτε ἄρα καὶ αὐτὸ τῆς καρδίας τὸ σῶμα, δυσκρασίαν ἀνώμαλον ἐπιδέξεται περὶ
ἧς ὀλίγον ὕστερον εἰρήσεται. νυνὶ δ' ἐπὶ τοὺς διαλείποντας ἐπάνειμι παρακειμένους μὲν τοῖς ἀραιοτέροις.
διοριζομένους δ' αὐτῶν τῷ ῥυθμὸν ὅλον ἀπολωλεκέναι σφυγμοῦ κατὰ τοὺς διαλείποντας. εἰ δὲ μὴ μόνον ἑνὸς
σφυγμοῦ χρόνον ἡσυχάσειεν. ἀλλὰ καὶ πλείονα, σαφέστερον τ' ἂν ὁ τοιοῦτος διαλείπων φαίνοιτο καὶ κινδυνωδέ-
στερος εἰς τοσοῦτον ἔσται τοῦ πρόσθεν, εἰς ὅσον ἂν ἐπὶ πλέον ἡσυχάζει. ὥστε, οὐκ οἶδα, εἴ τινα σωθῆναι δυνατὸν
ἐστὶ δυοῖν σφυγμοῖν χρόνον ἡσυχαζούσης τῆς ἀρτηρίας, ἑνὸς δὲ σφυγμοῦ χρόνον, ἢ καὶ βραχεῖ πλέονι πολλά-
κις ἐθεασάμεθα διαλειπούσης τῆς κινήσεως τῶν ἀρτηριῶν, ἀναρρωσθέντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ μάλισθ' ὅταν ἄγῃ
πρεσβυτικὴν ἡλικίαν, καί τοι τάχ' ἂν δόξειεν ἄλογον εἶναι τὸ τοιοῦτον. εἰ γὰρ καὶ ἄλλως ἀσθενής ἐστιν ὁ γέ-
ρων. καὶ κάμνουσιν αἱ δυνάμεις αὐτῷ καὶ πρὸ τοῦ νοσεῖν, τί ποτε χρὴ προσδοκᾷν ἀποβήσεσθαι τῷ διὰ τὴν ἡλικίαν
καμάτῳ προσγινομένου τοῦ διὰ τὴν νόσον. ἀλλ' ὡς ἔοικεν οὐ ταύτῃ χαλεπόν ἐστιν. ἀλλ' ἐκείνῃ μᾶλλον ἐπιεικές. ὅτι
20 τὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις ὑπὸ μικρῶν πολλάκις αἰτίων ἐπηρεάζεσθαι συμβαίνει, τὰς δ' ἰσχυρὰς ὑπὸ τῶν με-
γίστων μόνον νικᾶσθαι. ταῦτά τοι καὶ ὅσοι ταῖς ἕξεσιν ἰσχυροὶ, καὶ χρόνῳ παμπόλλῳ διετέλεσαν ἄνοσοι. κιν-
δυνεύουσι νοσήσαντες. οἱ δ' ἀσθενεῖς καὶ συνεχῶς ὑπὸ παντὸς αἰτίου βλαπτόμενοι, ῥᾷστα διασώζονται, ὅτι
δηλαδὴ τούτων μὲν, οὐδεὶς ἀναμένει μέγεθος αἰτίου, φθάνων ὑπὸ παντὸς ἐπηρεάζεσθαι, καὶ τοῦ σμικρο-
τάτου, τῶν δ' ἰσχυρῶν ἡ ῥώμη, πρὸς ἅπαν ἀπομάχεται τὸ μικρὸν κακὸν, ὥστε θ' ὑπὸ μόνων νικᾶσθαι τῶν μεγάλων.
γέροντες μὲν οὖν διὰ τοῦτο τοὺς διαλείποντας σφυγμοὺς ἧττον ὀλεθρίους ἔχουσι τῶν ἀκμαζόντων. οἱ δὲ δὴ παῖ-
δες ἑξῆς, ὅτι τήν τε πεπτικὴν δύναμιν ἰσχυρότατοι, καὶ τὸ σῶμα μαλακώτατοί τε καὶ ῥᾳδίως διαπνεόμενοι.
ἐκπέπτουσί τε οὖν καὶ διαφοροῦσι. τάς τε ἀνωμάλους δυσκρασίας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ πάχος τῶν χυ-
μῶν. συμβαίνει δὴ καὶ τούτοις ἧττον κινδυνεύειν τῶν ἀκμαζόντων, ἐν τοῖς διαλείπουσι σφυγμοῖς διὰ διττὴν
αἰτίαν, ὅτι τε τὴν σφυγμικὴν δύναμιν, ἀσθενεστέραν ἔχουσι τῆς τῶν ἀκμαζόντων, ὥσθ' ὑπὸ βραχυτέρων αἰ-
30 τίων ἑτοιμότερον νικᾶσθαι, καθάπερ οἱ γέροντες, καὶ ὅτι τὴν πεπτικὴν ἰσχυροτέραν ὡς ῥᾷον ἐπανορθοῦ-
σθαι τὰ λυποῦντα, πρόσεστι δὲ καὶ τὸ τῆς διαπνοῆς ἕτοιμον, οὐ μικρὸν ἀγαθὸν εἰς ἐπανόρθωσιν νοσημάτων. ὡς
καὶ πρὸς ἱπποκράτους ἐλέγετο, εἰ μὲν οὖν ἀρέσκοιτό τις τοῖς εἰρημένοις λογισμοῖς, ἔνεστι αὐτοῖς χρῆσθαι, εἰ
δ' οὐκ ἀρέσκοιτο τὸ γοῦν ἐκ τῆς πείρας φαινόμενον, ἴστω τοιοῦτον ὑπάρχειν οἷον εἴρηται. μάλιστα μὲν οὖν οἱ
ἀκμάζοντες. ἧττον δ' αὐτῶν οἱ παῖδες. ἥκιστα δ' οἱ γέροντες ἐν τοῖς διαλείπουσι κινδυνεύουσιν. οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν
ὀλεθριωτάτην εἶναι τῶν ἀνωμαλιῶν τὴν διαλειπτικήν. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι πλημμελεῖς πως εἰσὶ κινήσεις, ἡ
δὲ κατὰ τὸ διαλείπειν ἐν στερήσει κινήσεως γίνεται. καθ' ὃν γὰρ χρόνον ὁ σφυγμὸς διαλείπει, κατὰ τοῦτον οὐδ' ὅ-
λως ἡ ἀρτηρία κινεῖται. καὶ σχεδὸν εἰς ὅσον ἀλλήλων διαφέρουσιν ὑγεία καὶ θάνατος καὶ νόσος, εἰς τοσοῦτον καὶ
ἡ κατὰ φύσιν κίνησις, ἀκινησίας τε καὶ μοχθηρᾶς κινήσεως. ἡ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν κίνησις, οἷόν περ ὑγεία.
ἡ δὲ μοχθηρὰ κίνησις, οἷόν περ ἡ νόσος. ἡ δ' ἀκινησία, θανάτῳ προσέοικεν. οἷς μέντοι δοκεῖ κατὰ τὰς ἐνερ-
40 γείας αὐτὰς γίνεσθαι τό θ' ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν, οὐ κατὰ τὰς τοῦ σώματος διαθέσεις, ἀφ' ὧν ἐνεργοῦμεν
τούτοις οὐχ οἷόν περ ὑγεία τις ἡ κατὰ φύσιν κίνησις τῶν ἀρτηριῶν, ἀλλ' ἄντικρυς ὑγεία λεχθήσεται. κατὰ
ταῦτα γοῦν καὶ ἡ πλημμελὴς κίνησις οὐχ οἷόν περ νόσος, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο νόσος, ἡ δ' ἀκινησία, νέκρωσίς τις,
εἰ μὲν ἐπὶ πλέον γένοιτο παντελὴς, εἰ δ' ἄχρι τοῦ δοκεῖν ἑνὸς σφυγμοῦ χρόνοιν δυοῖν ἡσυχάζειν, οἷόν περ κάρος,
ἢ ἀποπληξία τις, ἢ παράλυσις τῶν καθ' ὁρμὴν ἐνεργειῶν. διὰ γὰρ ταῦτα περὶ ἑτέραν ἀρχὴν ἐστὶ τὴν ἐν ἐγκε-
φάλῳ, τοιοῦτό τι καὶ ἡ τῶν σφυγμῶν ἡσυχία περὶ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ὥσπερ ἐπ' ἐκείνης ὀρθῶς εἴρηται λύειν ἀπο-
πληξίαν, ἰσχυρὴν μὲν, ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ, οὐ ῥᾴδιον, οὕτω κἀνταῦθα καλῶς εἰρήσεται, λύειν ἀκινησίαν σφυ-
γμῶν μακροχρόνιον μὲν, ἀδύνατον, βραχυχρόνιον δὲ, οὐ ῥᾴδιον. μακροχρόνιος μὲν οὖν ἐστιν ἡ δυοῖν σφυγμοῖν
χρόνον ὑπερβαίνουσα, βραχυχρόνιος δὲ ἡ τοῖν δυοῖν ἐντός, ἡ δὲ περὶ τῶν ἑνὸς σφυγμοῦ χρόνων ἡσυχία,
μετριωτάτη τῶν διαλήψεων ἐστὶ καὶ πολλοὶ διεσώθησαν ἐκ ταύτης γέροντές τε καὶ παῖδες, ἀκμάζων δ' οὐ-
50 δεὶς οὐδὲ ἐκ ταύτης, ἀλλ' ὑπ' ἀγνοίας ἔνιοι τὴν μακρὰν ἀραιότητα διάληψιν εἶναι νομίζοντες, ἡγοῦνται
σεσῶσθαί τινας ἀκμάζοντας ἐκ τῆς τοιαύτης κακοσφυξίας. ἔστι μὲν οὖν καὶ ἥδε χαλεπὴ, καὶ μάλιστα τοῖς
ἀκμάζουσιν, οὐ μὴν ὀλέθριος πάντως. ἐπὶ μέντοι τῶν παίδων τε καὶ τῶν γερόντων, ἔτι δὴ καὶ μᾶλλον ἐπι-
εικής. ὅ γε μὴν θάνατος ἐξαίφνης ἐπὶ τοῖς διαλείπουσι γίνεται σφυγμοῖς ἀνάλογον ἀποπληξίᾳ, σβέννυ-
ται γὰρ ἐν ἀμφοτέροις ἡ ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότης ἀναπνοῆς στερηθεῖσα. ἀραιότης μὲν οὖν διαλείποντος σφυ-
γμοῦ διώρισται τῷ μήκει τοῦ χρόνου. προσδιορισθήσεται δ' ἐνίοτε, καὶ τῷ τὴν μὲν ἀραιότητα καὶ μεθ' ὁμαλότη-
τος ποτὲ συνίστασθαι πάντων τῶν πληγῶν. τὸν διαλείποντα δὲ σφυγμὸν, ἐξ ἀνάγκης ἀνώμαλον γίνεσθαι. ἐνίοτε
μὲν γὰρ διὰ τριῶν, ἐνίοτε δὲ διὰ τεττάρων, ἔστι δ' ὅτε διὰ πέντε πληγῶν, ἢ καὶ πλειόνων εὑρίσκεται δια-
λείπων τε καὶ ἡσυχάζων ἕνα χρόνον ἢ καὶ πλείονα κινήσεως, συμμεταβάλλεται δ' εὐθὺς αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων

πληγῶν,

τι γνῶν, εἰς ἀνωμαλίαν φερόμενον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτο ταῖς ἐκτεταμέναις ἐπὶ πλείονα χρόνον ἀραιότη-
σιν ἀχώριστον ὑπάρχει, τὸ βραδυτέραν τοῦ προσήκοντος ἀποτελεῖσθαι τὴν κίνησιν. ἐνίοτε μὲν εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον
περ καὶ ἡ ἀραιότης. ἐνίοτε δ' ἐπὶ πλέον, ἢ ἔλαττον, ὡς ἂν ἡ τὴν τοιαύτην κακοσφυξίαν ἐργαζομένη διάθεσις
ἔχῃ. κατάψυξις δ' ἐστὶν ἰσχυρὰ τῶν τοιούτων σφυγμῶν αἰτία τῆς γενέσεως, ἤτοι κατὰ τὸ σῶμα τῆς καρδίας, ἢ
κατὰ τὸ πνεῦμά τε καὶ αἷμα τὸ ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτῆς, ἢ κατά τι τῶν ὁμιλούντων μορίων. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὸ σῶ-
μα τῆς καρδίας αὐτὸ κατάψυξις μεγάλη, εἰς τοσοῦτο καὶ τοὺς σφυγμοὺς ἀμυδροὺς ἐργάζεται, καὶ βρα-
δεῖς, καὶ μικρούς, εἰς ὅσον ἂν καὶ αὕτη δυναστεύῃ. ἡ δ' ἀπό τινος τῶν ἄλλων ὡρμημένη, τὴν ἀραιότητα πλέον ἢ
τὰ ἄλλα τὰ εἰρημένα γένη τοῦ κατὰ φύσιν ἐξίστησιν. ὥστ' ἔνιοι τινες ἐξ αὐτῶν, οὐ πολὺ τῶν κατὰ φύσιν
ἐλάττους τε καὶ βραδυτέρους καὶ ἀμυδροτέρους ἔχοντες τοὺς σφυγμοὺς ὅμως ἀπόλλυνται διὰ ταχέων. ὁ δὲ
10 θάνατος ἄφυκτος ἑκατέροις μέν ἐστιν, ὅταν αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς καρδίας δέξηται τὴν κατάψυξιν, ἐξαιφνίδιος δὲ γίνε-
ται, καὶ κατὰ τὴν ἑτέραν διαφορὰν καὶ ἀποθνήσκουσιν. οἱ μὲν πρότεροι κοιμώμενοι μᾶλλον ὡς μηκέτ' ἐξανα-
στῆναι, οἱ δὲ δεύτεροι, καὶ οὕτως μέν, ἀλλὰ καὶ διαλεγόμενοι τινὲς ἐξ αὐτῶν ὡς δοκεῖν τοῖς ἰδιώταις μηδὲν ἔχειν ἄτο-
πον, ἐξαίφνης οἷον περ λειποθυμήσαντες, ἀπέθανον. οἱ μὲν, ἐφιδρώσαντες, οἱ δὲ καὶ χωρὶς τούτου καὶ κατα-
λαμβάνει τὸ σύμπτωμα τοῦτο. καὶ ἡ διάθεσις αὕτη καὶ τῶν ἐν νόσοις μέν τινας, ὅταν ἀπύρετοι γένωνται παραλό-
γως, καὶ τῶν ὑγιαινόντων δέ τινες ἐν πρεσβυτικῇ μάλιστα τῇ ἡλικίᾳ. ἀραιότης μὲν οὖν σφυγμῶν, εἰς τοσοῦτον ὀλέ-
θριος. καὶ μὴν δὴ καὶ οἱ διαλείποντες ἔτι καὶ μᾶλλον εἴ γε καὶ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐπιτεινομένης τῆς ἀραιότητος, καὶ
ἡ λύσις, ἐπάνοδος εἰς τὴν ἀρχαίαν συμμετρίαν ἐστὶ δι' ἀραιότητος. οὐδεὶς γὰρ τῶν σωθέντων ἤδη διαλείπουσι
σφυγμοῖς ἑτέρως ἐσώθη. ἀλλὰ καθ' ὃν εἴρηται τρόπον ἅπαντες, ἀραιότητος μὲν πρῶτον ἱκανῶς ἐκτεταμένης
διαδεξαμένης τὸν διαλείποντα σφυγμόν. ἐπ' αὐτῇ δ' ἀεὶ καὶ μᾶλλον ὀλιγοχρονιωτέρας γινομένης τῆς ἡσυχίας
20 ἄχρι τοῦ τὴν κατὰ φύσιν ἀπολαβεῖν συμμετρίαν. ἐναντίοι δ' εἰσὶ τοῖς εἰρημένοις σφυγμοῖς ἕτεροι δύο, τῷ μὲν ἀραιῷ,
πυκνός, τῷ διαλείποντι δ' ὁ παρεμπίπτων, οὓς ὁ Ἀρχιγένης ἔοικεν οἴεσθαι χαλεπωτέρους εἶναι τῶν προειρημένων.
ἐξαπατώμενος ὑπὸ τῶν πυκνῶν. ὅτι καὶ προηγοῦνται καὶ συνεδρεύουσι συγκοπαῖς. ἤδη δὲ τῶν παρεμπι-
πτόντων ἔτι περιπνευμονικοῖς ἐνίοτε προσπίπτουσιν ὀλεθρίως ἔχουσι. καὶ πυρετοῖς ἐστὶν ὅτε καθ' οὓς ἔμφραξις,
ἢ θλίψις ἐστὶν ἀρτηριῶν κυρίων. οὐ μὴν εἴς γε τὴν γένεσιν ἀποβλέψαντι τῶν τοιούτων σφυγμῶν ἀληθὴς ἡ δόξα
φαίνεται τοῦ Ἀρχιγένους. ὁ μὲν γὰρ παρεμπίπτων, ἐν ἀνωμάλῳ γίνεται πυκνότητι, διὰ τὸ πολλάκις ἐνδεέ-
στερον τῆς χρείας ἐνηνοχέναι τὴν καρδίαν. αὐτὸ δὲ τοῦτο πάλιν, ἤτοι βαρυνομένης γίνεται τῆς καρδίας
ὑπὸ πλήθους, ἢ τῶν ὀργάνων ἐμπεφραγμένων, ἢ στενοχωρουμένων. ἅπερ οἶμαι καὶ τῶν διαλειπόντων ἦν αἴτια,
διαλλάττουσιν οὖν ἀλλήλοις τὸ τοὺς μὲν παρεμπίπτοντας ἀπομαχομένην τε καὶ διαγωνιζομένην τοῖς ἐνοχλοῦ-
σιν αἰτίοις ἔχειν τὴν δύναμιν, τοὺς δὲ διαλείποντας ὀκνοῦσαν τοῦτο πράττειν. ἀμέλει πολλάκις οἱ παρεμπίπτον-
30 τες σφυγμοί, κρίσιν ἤνεγκαν. εἰ γὰρ καί ἐστιν ὥσπερ κατ' ἄπειρον τῆς εἰς ἀγῶνα παρασκευαζομένης τῆς φύ-
σεως. εἰ δὲ ἐκ τῶν τοιούτων κρίσεων ἀπόλλυνταί τινες οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸ χαλεπωτέραν εἶναι τὴν τῶν παρεμ-
πιπτόντων διάθεσιν, τῆς τῶν διαλειπόντων, πολὺ πλείους γ' ἐκ τῶν διαλειπόντων ἀπόλλυνται, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ ἐκ τῶν ἱκανῶς ἀραιῶν. ἤπερ ἐκ τῶν πυκνῶν ἢ γοῦν περικαεῖς ἅπαντες πυρετοὶ πυκνὸν ἔχουσι τὸν σφυ-
γμόν, ἔνιοι τινὲς αὐτῶν ὄντες ἀκίνδυνοι, οἱ δ' ἐν ταῖς συγκοπαῖς πυκνοὶ διὰ τὴν ἀμυδρότητα, κινδυνώδεις
εἰσίν, ἀχώριστον οὖσαν ἁπασῶν συγκοπῶν, καὶ χρὴ οἶμαι τοὺς ἀμυδροτάτους σφυγμούς, εἴπερ τινὰς καὶ ἄλλους
κινδυνώδεις νομίζειν, οἷοί περ οἱ τῶν συγκοπτομένων εἰσίν, ὅλως δ' ἐπισκέψασθαι καλῶς ἔχει, περὶ τῶν ἐν ἅπασι
τοῖς τῶν σφυγμῶν γένεσιν ἀκροτήτων. ὅτι μὲν γὰρ ὀλέθριοι καὶ πρὸς Ἀρχιγένους ὡμολόγηται, ποία δ' ὀλεθριωτά-
τη πασῶν ἐστίν, οὔτ' ἐκεῖνος, οὔτ' ἄλλος τις ἀκριβῶς ἐπεσκέψατο, καίτοι δῆλον ὡς ὅση περ ἂν ἀκρότης σφυγμῶν
φαίνηται τῶν ἄλλων ὀλεθριωτάτη, καὶ τὸ κατ' ἐκείνην γένος ὀλεθριώτατον, εἰκότως νομισθήσεται τῶν ἄλλων γε-
40 νῶν. οὕτω γὰρ καὶ εἰ παραβάλλοντες ἓν ἑνί. τὸ κατὰ θάτερον αὐτῶν ἄκρον εὑρίσκομεν ὀλεθριώτερον. ὃ κἂν ἀλόγως οὐδὲ
τὸ γένος ὅλον τοῦ γένους ὀλεθριώτερον εἴπομεν, ἡ μὲν οὖν ἄκρα πυκνότης, οὐδὲν ἧττον τῶν συγκοπτομένων ὑπάρχει
τοῖς περικαῶς πυρέττουσιν. οὐκ ἐξ ἅπαντος ὀλεθρίως διακειμένοις, ἡ δ' ἀραιότης οὐκ ἔστιν. ὅτε ἀκινδύνως ὑπάρχει. κα-
θάπερ οὐδ' ἡ ἀμυδρότης, οὐδ' ἡ σμικρότης, αἱ μὲν γε τρεῖς αὗται διαφοραὶ τῶν σφυγμῶν εἰς ἄκρον ἥκουσαι, κινδυνώδεις
εἰσὶ διαπαντός. οὐ μὴν τό γε μέγεθος ὥσπερ οὐδ' ἡ σφοδρότης, ἀλλ' αὕτη μὲν μόνη πασῶν ἀκροτήτων, οὐχ ὅπως
κινδυνώδης ἀλλὰ καὶ μέγιστον ἀγαθὸν ἄν περ τις αὐτὴν ἐπίστηται διαγινώσκειν. τὸ δ' ἔσχατον μέγεθος, ἐπειδὰν
μὲν ἅμα νοσώδει μαλακότητι ζωίσηται, κινδυνῶδες, ἐπειδὰν δὲ μετά τινος ὑγιεινῆς τοῦ χιτῶνος συστάσεως
οὐδὲν ἄτοπον ἔχει. μυριάκις γὰρ ἐν τοῖς πυρετοῖς ἀκινδύνοις μέν, θερμοῖς δὲ καὶ περικαέσιν, ὁ σφυγμὸς γίνεται
μέγιστος, ὅταν ἡ δύναμις εὐρωστῇ. οὐκοῦν οὐδ' ἐκ τῆς τῶν ἀκροτήτων παραβολῆς, οὔτε τὸ τῶν πυκνῶν σφυγμῶν
γένος ὀλεθριώτερον ἂν ἐπιδείξειέ τις τῶν ἀραιῶν. οὔτε τὸ τῶν παρεμπιπτόντων τοῦ τῶν διαλειπόντων. ἐπεὶ δὲ ὁ
50 λόγος ἐσπούδασε μὲν ἤδη τὴν περὶ τούτων ἀπόδειξιν μόνων, ἐν παρέργῳ δὲ καὶ περί τινων ἄλλων ἐσκέψατο γενῶν,
οὐδὲν ἂν εἴη χεῖρον ἔργον τὸ πάρεργον ποιησαμένη, τῇ μνήμῃ παραθέσθαι τὰ διδαχθέντα περὶ μεγάλου τε
καὶ μικροῦ καὶ σφοδροῦ καὶ ἀμυδροῦ σφυγμοῦ. κάλλιον δ' εἰ καὶ τὴν λοιπὴν διαφορὰν αὐταῖς προσθείη-
μεν τὴν κατὰ βραδύτητα καὶ τάχος. φαίνεται γὰρ κἀνταῦθα τὸ τῶν ταχέων γένος, ἀκινδυνώτερον ὑπάρ-
χειν τῶν βραδέων. εἴ γε δὴ καὶ ἡ ἄκρα ταχύτης τῆς ἄκρας βραδύτητος. ἡ μὲν γὰρ ἄκρα βραδύτης ὥσπερ γε καὶ
ἡ ἀραιότης, σβεννυμένης ἀποτελοῦνται τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἡ δ' εἰς τὸ τάχος αὔξησις διά τε τὴν χρείαν
ἐπείγουσαν γίνεται καὶ πάντως ὑπὸ δυνάμεως ἐρρωμένης, Ἀρχιγένης δέ, κἂν τούτῳ σφάλλεται τὸν μυρ-
μηκίζοντα σφυγμὸν ὑπολαμβάνων ταχὺν ὑπάρχειν. οὔτε γὰρ ταχὺς ὅλως ὁ τοιοῦτος ἐστὶ σφυγμός, οὔτ' εἰς
ἄκρον ἥκει πυκνότητος. ὅτι δ' ἤδη ἐπιεικεῖς αἱ κατὰ πυκνότητα καὶ μέγεθος καὶ τάχος ἀκρότητες, ἔνεστί σοι κἀνθάδε

κατὰ μαθεῖν, ὥσπερ λεξάμενος ὑγιαίνοντα νεανίσκον, ὀξύτατα κέλευσον σκαμεῖν. καὶ τὰς τρεῖς εὐθέως εὑρήσεις γι-
νομένας ἀκρότητας. οὐδὲν οὔτ' ἔχοντος, οὔθ' ἕξοντος κακὸν αὐτοῦ. ὁ δὲ σκληρότατος σφυγμὸς, εὔλογον γὰρ καὶ
περὶ ταύτης ἀφωρίσασθαι τι τῆς διαφορᾶς, ὅπως μηδὲν ἐλλείπῃ τῷ λόγῳ, παραπλησίως ἐστὶ τῷ μαλακω-
τάτῳ κινδυνώδης. ὁ μὲν γάρ ἐστιν ἤτοι διὰ σκίρρον, ἢ φλεγμονὴν τοῦ σπλάγχνου μεγάλην, ἢ πῆξιν ἐκ
ψύξεως, ἢ ξηρότητα τὴν ἐκ καυσωδεστάτου πυρετοῦ γινομένην, ἢ σπασμὸν ἰσχυρόν. ὁ δὲ διά τε κῶμα βαθὺ καὶ τοὺς
λευκοφλεγματίας ὕδερους, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν ἄμετρον ὑγρότητα τῆς ἕξεως τοιοῦτος ἀποτελεῖται. ἀναλα-
βόντες οὖν αὖθις ἐν κεφαλαίοις τὰ λεχθέντα, τελευτὴν ἐπιθῶμεν ἤδη τῷ λόγῳ. πάντες οἱ σφυγμοὶ τοῦ κατὰ φύ-
σιν ἐπὶ πολὺ συμμετρίας ἀποχωροῦντες οὐκ ἀγαθοί, ἀλλ' ὁ μὲν ἀμυδρότατός τε καὶ βραδύτατος καὶ ἀραιότατος,
ἁπάντων χείριστος. ἑξῆς δ' αὐτῶν ὁ μικρότατος καὶ μαλακώτατος καὶ σκληρότατος. εἶθ' ὁ πυκνότατος. οὐ μὴν ὁ τά-
10 χιστός γε, οὐδ' ὁ μέγιστος, ἀλλὰ μετρίως οὗτοι κινδυνώδεις. μόνος οὖν ἐκ τῶν ἄκρων ἄριστος ἁπάντων ὁ σφοδρότατος.
Ἀρχιγένης δὲ περὶ τούτων ἑτέρως ἀπεφήνατο, μήτ' ἀπόδειξιν τινὰ τῷ λόγῳ προσθεὶς. οὐδὲ γὰρ εἶχε, μήτε τὴν ἐμπει-
ρίαν ὁμολογοῦσαν ἔχων. ἀλλὰ παραλογισθεὶς ὑφ' ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον. ὅστις οὖν ἐθέλει τῶν ἔργων τῆς τέ-
χνης ἔχεσθαι φιλοπόνως, ἐξεταζέτω τὰ νῦν ὑφ' ἡμῶν εἰρημένα διὰ τῆς κατὰ μέρος ἐμπειρίας. ἀλλὰ τοῦτο μὲν
οἶδ' ὅτι πράξουσιν οἱ τἀληθείας σπουδάζοντες, ἐπειδὴ καὶ περὶ τούτων αὐτάρκως εἴρηται, καιρὸς ἂν εἴη λέγειν ἤδη τι καὶ
περὶ τῆς καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίας. Ἔστι δὲ κἀν ταύτῃ χαλεπωτάτη πασῶν ἡ διαλείπουσα. γίνεται δ' αὕτη
διακοπτούσης ἡσυχίας τὴν διαστολήν, ἰδέαι δὲ πλείους αὐτῆς ἅπασαι μὲν χαλεπαί, διαφέρουσι δ' ἀλλήλων,
τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον, ὅταν μὲν γὰρ ἡ δευτέρα κίνησις σφοδροτέρα γίνεται τῆς προτέρας, ἐπιεικέστερον. ὅταν δ' ἀμυ-
δροτέρα χαλεπώτερον. οὕτω δὲ καὶ ἡ μὲν βραδυτέρα χαλεπώτερον σημεῖον, ἡ δὲ θάττων, ἐπιεικέστερον. γί-
νονται γὰρ οἱ τοιοῦτοι σφυγμοὶ διαγωνιζομένης τὸ ἅμα καὶ ἐμποδιζομένης τῆς φύσεως ὑπὸ τῶν νοσωδῶν αἰτίων,
20 ὅταν μὲν οὖν ἀποσείσασθαί πως αὐτὰ δυνηθεῖσα, καὶ οἷον ἐκ δεσμοῦ τινὸς ἀπολυθεῖσα, τὴν μετὰ τὴν ἡσυχίαν
κίνησιν ἀμείνονα ποιήσηται τῆς ἔμπροσθεν, ἐπιεικέστερον ἐστιν, ὁπόταν δὲ χείρονα, χαλεπώτερον. βελτίων δὲ κί-
νησις ἡ σφοδρὰ καὶ ταχεῖα, τῆς ἀμυδρᾶς καὶ βραδείας, ἡ μέντοι κατὰ μέγεθός τε καὶ σμικρότητα διαφορὰ
τῆς προτέρας κινήσεως πρὸς τὴν δευτέραν, οὐδὲ μίαν ἀξιόλογον ὑπεροχὴν ἔχει. ἐνδέχεται γὰρ ὁμοίως καὶ
ἴσης οὔσης τῆς διαθέσεως, ποτὲ μὲν τὸ πρὸ τῆς ἡσυχίας μέρος τῆς κινήσεως μεῖζον, ποτὲ δὲ τὸ μετὰ τὴν ἡσυ-
χίαν, ἔστιν ὅτε δ' ἄμφω γενέσθαι παραπλήσια, κατὰ μέντοι σκληρότητά τε, καὶ μαλακότητα διαφορὰ τῶν δύο
προσβολῶν τῆς ἀρτηρίας, οὐκ ἄν ποτε γένοιτο διὰ τὸ χρόνου πλέονος ἀεὶ δεῖσθαι τὴν τοιαύτην μεταβολήν, ἐπεί
γε κἀν ταῖς συστηματικαῖς ἀνωμαλίαις σπάνιον ἐστὶ κατὰ μίαν ἐπίσκεψιν ἀνωμάλῳ κατὰ σκληρότητά τε
καὶ μαλακότητα περιτυχεῖν σφυγμῷ. κλονωδεστέρα μέντοι πολλάκις ἡ δευτέρα προσβολὴ φαίνεται τῆς
προτέρας, ἔν τε τῇ καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίᾳ, κἀν τῇ συστηματικῇ. καὶ διὰ τοῦτ' ἂν ἴσως ἐξαπατήσειε τοὺς ἀναι-
30 σθητοτέρους, ὡς σκληροτέρους. σύμπτωμα δ' ἐστὶν ὁ κλόνος ἀρτηρίας σκληρᾶς, ἐπὶ πλέον ἀναγκαζομένης βιαίως
διαστέλλεσθαι. γίνεται δ' οὐ σκληροτέρα τηνικαῦτα κατά γε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀναγκαζομένη βιαί-
ως διαστέλλεσθαι, τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα πάσχει, καὶ ἔστιν ἡ κλονώδης προσβολή, χείρων τῆς ὁμαλοῦς, ὅταν μὴ
διά τινα πρόσφατον αἰτίαν ὁ χιτὼν τῆς ἀρτηρίας ἐσκληρωμένος ᾖ, χειρίστη δὲ ἧς ὁ τῆς ἡσυχίας χρόνος ἐπὶ
μήκιστος. ἡ μὲν διαλείπουσα καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλία χαλεπωτάτη πασῶν ἐστὶν ἀνωμαλιῶν γίνεται
μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν αὐτῶν κατὰ γένος αἰτιῶν ὑφ' ὧνπερ καὶ ἡ συστηματική, πολὺ δὲ χείρων αὐτῆς ἐστὶν, ἐκείνη μὲν γε,
εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, τὰς γοῦν ἁπλᾶς κινήσεις ἀπαρεμποδίστους ἐᾷ συντελεῖσθαι. αὕτη δὲ, οὐ ταύτας ἐᾷ γίγνεσθαι
κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἐμποδὼν ἵσταται, καὶ στερίσκει τῆς κινήσεως τὰς ἀρτηρίας, οὐ διὰ τριῶν, ἢ τεττάρων, ἢ διά τινων
ἔτι πλειόνων σφυγμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸν πρῶτον εὐθὺς αὐτῶν. ἅπερ οὖν ἐπ' ἐκείνης εἴρηται, ταῦτα πάντα καὶ ἐπὶ
ταύτης, εἰρῆσθαι χρὴ δοκεῖν ηὐξημένα. κἀν τούτῳ μόνῳ παραλλάττοντα, τὸ τὸν θάνατον ὑπόγυον ἀπειλεῖν, ἐκ
40 τούτου τοῦ γένους τῶν σφυγμῶν ἐστὶ, καὶ ὁ δορκαδίζων, ἐξηγήμεθα δ' αὐτοῦ τὴν ἰδέαν, ὥσπερ οὖν καὶ τῶν ἄλ-
λων ἁπάντων. ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν. ἕτερον δὲ ἐστὶ γένος σφυγμῶν ἀνωμάλων κατὰ μίαν διαστο-
λήν. κοινὸν μὲν ἐχόντων, τὸ δὶς παίειν, οὐ κοινὴν δὲ τὴν αἰτίαν, ἀλλ' ὡς καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐν σφυγμοῖς
αἰτιῶν εἴρηται, τρεῖς εἰσὶν αἱ πρῶται τῆς γενέσεως αὐτῶν αἰτίαι, περὶ μὲν δὴ τοῖν δυοῖν, εἴρηται καὶ δι' ἐκείνου τοῦ
γράμματος, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν, ἀναμνήσεως ἕνεκα περὶ τῆς τρίτης αἰτίας, εἴρηται μὲν ἤδη καὶ περὶ ταύ-
της τό γε τοσοῦτον, ὡς ἀνώμαλος ἐστὶ δυσκρασία τοῦ σώματος αὐτοῦ τῆς καρδίας, ἀνεβαλλόμεθα δὲ τὸν σύμπαν-
τα λόγον ὑπὲρ αὐτῆς ἐνταῦθα ποιήσασθαι, καὶ τοίνυν ἥκει καιρὸς αὐτῷ καὶ λεγέσθω, διὰ δὲ τὴν κοινωνίαν
τοῦ λόγου, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ἀνωμάλους σφυγμούς, ὅσοι ταῖς τοῦ σώματος αὐτοῦ τῆς καρδίας ἀνω-
μάλοις ἀκολουθοῦσι δυσκρασίαις, ἐν τῷδε τῷ λόγῳ δίειμι, ἀρξάμενος κἀνταῦθα πάλιν ἀπὸ τῶν σαφε-
στέρων ἀνωμαλιῶν, ἃς ὀνομάζουσι συστηματικάς. τὸ σῶμα τῆς καρδίας, ἐν ἑαυτῷ τινὰ δύναμιν ἔχει διασταλτι-
50 κήν τε καὶ συσταλτικήν, οὐ μάτην, οὐδ' ὡς ἔτυχεν, οὔτε δοθεῖσαν ὑπὸ τῆς φύσεως, οὔτ' ἐνεργοῦσαν ἀλλ' ὡς ἐν ἑτέροις
ἐπιδέδεικται, τοῦ φυλάττειν ἕνεκα τὴν ἔμφυτον θερμότητα. κατὰ μὲν οὖν τὰς συστολὰς, ἀποχεῖ τὸ λιγνυῶδες περίτ-
τωμα. κατὰ δὲ τὰς διαστολὰς, ἐπισπᾶται τὸ ἀναψύχον αὐτήν. ὅταν μὲν οὖν ὁμαλῶς θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ κα-
θαρὸν, ἢ τεθολωμένον ᾖ πάντ' αὐτοῦ τὰ μόρια πρὸς τὴν ἐνέργειαν ὡσαύτως ἐξορμᾷ. ὅταν δ' ἤτοι τὰ μὲν θερ-
μότερα, τὰ δὲ ψυχρότερα τύχῃ τῶν μορίων αὐτοῦ, καὶ τὰ μὲν ἀκριβῶς καθαρὰ, τὰ δὲ τεθολωμένα τῷ
πλήθει τῶν περιττωμάτων, οὐ τὴν αὐτὴν ὁρμὴν ἴσχει πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἅπαντα, ἀλλὰ τὰ μὲν αὐτῶν φθά-
νει, τὰ δὲ μέλλει. κἀν τούτῳ τοῖς πλείοσί τε καὶ ἰσχυροτέροις ἐξορμήσασι πρὸς τοὔργον ἕπεται, τἄτ' ὀλιγώτερα
καὶ ἀσθενέστερα. οὐ γὰρ δὴ διασπασθῆναί τε καὶ χωρισθῆναι δυνατὸν αὐτοῖς ἀπ' ἀλλήλων, ἑνὸς ὀργάνου μέρεσιν οὖσιν,
ὥσπερ δὲ τὰ πλείω τε καὶ σφοδρότερον ἐνεργεῖν ἐπειγόμενα σύμπασαν ἐξορμᾷ τὴν καρδίαν, οὕτω πάλιν, ὅταν.

ἐλάττω μὲν ᾖ τὰ πρὸς τὴν κίνησιν ἐπειγόμενα, πλείω δὲ τὰ μένοντα, σύμπασαν ἐν ἡσυχίᾳ κατέχειν πλείοσι.
καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς κινήσεως ποιὸν ἐκ τῶν κρατησάντων ἐν αὐτῇ μορίων ὅλῳ τῷ σπλάγχνῳ γίνεται. εἰ μὲν γὰρ
τὰ θερμότερα τῆς κινήσεως ἐξηγεῖται, πρωϊαίτερόν τε ἅμα καὶ θᾶττον καὶ μείζων ἡ διαστολὴ γίνεται, τῶν ψυ-
χρῶν δ' ἡγουμένων, ὀψιαίτερόν τε καὶ βραδυτέρα καὶ μικροτέρα. πολλάκις μὲν οὖν τῷ πλήθει τῶν μορίων ἡ τῆς
κινήσεως ἡγεμονία συνέπεται. πολλάκις δὲ, τῷ μεγέθει τῆς χρείας. ὅσα γὰρ ἱκανῶς δεῖται τινὸς, ἑτοιμότερον
τε καὶ σφοδρότερον ἐπὶ τοὔργον ἐξορμᾷ, κἂν ἴσα τῷ πλήθει ὑπάρχῃ τοῖς μὴ δεομένοις. ὅταν μὲν οὖν πολὺ πλείω
τὰ ἕτερα τῶν ἑτέρων ᾖ, κατ' ἐκεῖνα διαπαντὸς κινεῖται καὶ ἐνεργεῖ τὸ σπλάγχνον. Ὅταν δὲ ἤτοι βραχεῖ τινὶ
τὰ ἕτερα τῶν ἑτέρων, ἢ πλείω, ἢ ἀκριβῶς ἴσα, διαπαντὸς μὲν οὐκ ἐνδέχεται κρατεῖν τὰ ἕτερα, νικῶντα δὲ ἐν
μέρει τε καὶ νικώμενα, ποικίλας τε καὶ ἀνωμάλους ἐργάζεται τὰς ὅλου τοῦ σπλάγχνου κινήσεις, ἔστω γὰρ, εἰ τύχοι,
10 πλείω μὲν, οὐ μὴν πολλῷ γέ τινι τὰ ψυχρὰ μόρια τῶν θερμῶν ἀνάγκη τὴν πρώτην ἐνέργειαν ἐλάττονά τε καὶ βρα-
δυτέραν γίνεσθαι, καὶ μὴν δὴ καὶ τὴν ἡσυχίαν ἐν τούτοις κρατοῦσι μακροτέραν. ἢ εἴπερ ἐκράτει τὰ θερμά. καὶ
τοίνυν καὶ ἡ δευτέρα τῆς καρδίας ἐνέργεια τῶν ψυχρῶν κρατούντων γινέσθω. καὶ μετ' αὐτὴν αὖθις ἡσυχία, καὶ τρί-
τη γε καὶ τετάρτη πρὸς ταύτας ἐνέργειά τε καὶ ἡσυχία κατὰ τὰ ψυχρὰ νικῶντα συντελείσθω, ἆρ' οὐ
πρόδηλον ὡς τὰ θερμότερα μόρια τὰ μειζόνως τε ἅμα καὶ θάττονος, καὶ πυκνοτέρας δεόμενα τῆς κι-
νήσεως ἐνδεῶς ἀπολαύσει τῆς ἑαυτῶν χρείας; ὥστε ἐν τούτῳ θερμότερα γενήσεται, καί τι καὶ τοῖς
ὁμιλοῦσι μεταδώσει θερμότητος. οὔκουν ἔτι φυλαχθήσεται τῆς καρδίας ἡ ἐξ ἀρχῆς διάθεσις, εἴπερ
καὶ πλείω γενήσεται τὰ θερμότερα μόρια, καὶ μᾶλλον ἢ πρόσθεν θερμά. τούτου τοίνυν ἀεὶ συμβαί-
νοντος, ἔσται ποτὲ χρόνος ἐν ᾧ καὶ αὐτὰ κρατήσει τῶν ἐναντίων, ὥστε καὶ πρωϊαίτερον ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν
ἐξορμῆσαι. διὰ τὴν τῆς χρείας ἔπειξιν, αὐτήν τε τὴν κίνησιν ποιήσασθαι θάττονά τε καὶ μείζονα τῶν ἔμπρο-
20 σθεν ἁπασῶν κινήσεων, ὧν ἡγεῖτο τὰ ψυχρά. συμβήσεται γὰρ οὖν ἐν τούτῳ. τὰ μὲν κρατοῦντα συμ-
μέτρως ἀπολαύειν ἐμψύξεως. ὅσα δ' ἦν ψυχρότερα, πλέον ἤδη καταψύχεσθαι. καὶ οὕτως μεταπεσεῖν αὖθις
ἐν τῷ χρόνῳ τὴν διάθεσιν ὅλης τῆς καρδίας, ὡς κρατῆσαι τὰ ψυχρότερα, τῶν μὲν γὰρ θερμοτέρων ἱκα-
νῶς ἀπολαυόντων ἐμψύξεως, τῶν δὲ ψυχροτέρων αὐτῶν τὸ πλέον, ἢ δεῖ, ψυχομένων, καὶ τὰ πλησιά-
ζοντα συγκαταψυχόντων, ἀναγκαῖον οὕτω γενέσθαι πλείονα τὰ ψυχρότερα. πάλιν δ' αὖ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ
τὴν κίνησιν ὅλης τῆς καρδίας, ἀναγκαῖον ἔσται κατὰ τὴν τοιούτων χρείαν τυπωθῆναι. καὶ γενέσθαι τὰς διαστο-
λὰς αὐτῆς ἀραιὰς καὶ βραδείας καὶ μικρὰς, οἷαί περ ὑπέκειντο γίνεσθαι κατ' ἀρχὰς ἅπερ οὖν ὀλίγον ἔμπρο-
σθεν εἴρηται περὶ τῆς μεταπτώσεως αὐτῶν, ταῦτα γοῦν λεγέσθω καὶ νῦν, ὡσαύτως, καὶ ὅσα περὶ τῆς εἰς τὴν ἐξ ἀρ-
χῆς κατάστασιν ἐπανόδου λέλεκται πρόσθεν, ἀναμνησθήτω νῦν, οὕτω γ' οἶμαί σε πεισθήσεσθαι περὶ τῆς τῶν σφυγμῶν
συνεχοῦς μεταπτώσεως. ἄχρι περ ἂν ἡ εἰρημένη δυσκρασία κατὰ τὴν καρδίαν παραμένῃ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν
30 λόγον ἐπειδὰν ἐν τῷ πλήθει τῶν λιγνυωδῶν περιττωμάτων, ἀνώμαλος ἡ δυσκρασία κατὰ τὸ σπλάγχνον. εἰς
τὴν συστηματικὴν ἀνωμαλίαν, καὶ ἡ τῶν σφυγμῶν κίνησις ἀχθήσεται, οὐδὲν δὲ δή που θαυμαστὸν, οὐδὲ τὴν καθ' ἕνα σφυ-
γμὸν ἀνωμαλίαν ἐπὶ ταῖς τῆς καρδίας δυσκρασίαις γίνεσθαι. τὰ μὲν γὰρ τοῖς θερμοτέροις αὐτῆς μέρεσι κα-
τευθὺ τῶν ἀρτηριῶν μόρια θερμότερά τε γενήσεται τῶν ἄλλων καὶ διαστήσεται μεῖζον, καὶ κινήσεται θᾶτ-
τον, τὰ δὲ τοῖς ψυχροτέροις αὐτά τε ἔσται ψυχρότερα. καὶ βραδύτερον κινήσεται καὶ διαστήσεται μεῖον.
ὅταν δ' ὅλον ἀγγεῖον ποτὲ κατευθὺ γένηται τοῖς θερμοτέροις μέρεσι τῆς καρδίας, θᾶττόν τε κινήσεται, καὶ
μεῖζον διαστήσεται τούτων τῶν τοῖς ψυχροτέροις κατευθὺ τεταγμένων, καὶ χωρὶς δὲ τῆς καρδίας, οἰκεῖαι
τινες γινόμεναι ταῖς ἀρτηρίαις δυσκρασίαι, τάς τε εἰρημένας ἀνωμαλίας ἀποτελοῦσι, τὰς καθὰ μέγεθος καὶ
καὶ μικρότητα, καὶ τάχος, καὶ βραδυτῆτα, καὶ ἀραιότητα, καὶ πυκνότητα. καὶ εἰ πολὺ τοῦ κατὰ τὴν φύσιν
ἐκτρέποιντο, καὶ τὰς κατὰ σφοδρότητά τε καὶ ἀμυδρότητα. καὶ μὴν δὴ καὶ κατὰ αὐτήν γε τὴν καρδίαν, καὶ
40 προσέτι τὰς ἀρτηρίας ἁπάσας ἐκ τῆς κατὰ τὸ σπλάγχνον ἀνωμάλου δυσκρασίας ἐν μιᾷ διαστολῇ πλείους
γενήσονται διαφοραὶ τῶν κινήσεων, τῶν μὲν, εἰς τάχος αὐτὴν ἐξορμώντων, ἐνίων δ' ἐπεχόντων τε καὶ βραδύνειν
ἀναγκαζόντων, ὥστε ποτὲ καὶ στῆναι μεταξὺ κατὰ τὴν ἄνοδον, οἷόν τι συμβαίνει. καὶ τοῖς ἐν ὁδοιπορίαις, ἢ καὶ
ἄλλως ὁπωσοῦν ἕλκουσιν ἑτέρους βραδύνοντας, ἀντισπώμενοι γὰρ ὑπ' αὐτῶν ἀτάκτως ἐκκόπτονταί τε καὶ
διακόπτονται τὴν ὁρμὴν, ὡς μήτε διαπαντὸς ὁμοίαν ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν, ἴσχεσθαί τε πολλάκις. εἰ δὲ καὶ ἀντι-
πράττοντάς τε καὶ ἀντισπῶντας ἕλκοιεν, οὐ μόνον ἴσχονται τῆς κινήσεως ὡς ἤτοι βραδύτερον, ἢ μηδόλως ἐνίοτε
βαδίζειν, ἀλλὰ καὶ ἀνθελκυσθῆναι ποτὲ εἰς τοὐπίσω. ταῦτ' οὖν ἅπαντα συμβαίνει, τῇ τε καρδίᾳ, καὶ ταῖς ἀρ-
τηρίαις, ἐν ταῖς ἀνωμάλοις δυσκρασίαις, καὶ ὅ γε δορκαδίζων σφυγμὸς ἐκ τοῦ γένους μὲν ἐστὶ τῶν ἐν ἡσυχίᾳ δια-
λαμβανομένων, ἐπιγίνεται δ' ἐνίοτε τοιούτοις πάθεσι καρδίας, ὥσπερ γε καὶ ὁ δίκροτος ἐκ τοῦ γένους μὲν
ἐστὶ τῶν ἀνθελκομένων ἔσω, συνεδρεύει δὲ καὶ αὐτὸς ἔστιν ὅτε ταῖς ἀνωμάλοις τῆς καρδίας δυσκρασίαις, καὶ μάλιστα
50 γε ὅταν ἀξιόλογον ᾖ κατ' αὐτὴν τὸ πλῆθος τῶν αἰθαλωδῶν περιττωμάτων ἐν πολλοῖς τῶν μορίων αὐτῆς.
ἂν γὰρ ἅμα συμβῇ, τὰ μὲν ἁπλῶς εἶναι πάνυ θερμὰ, τὰ δὲ καταπνίγεσθαι καπνώδει λιγνύϊ πρὸς τὰς ἐναν-
τίας ἐξορμήσει κινήσεις, ὡς διαστέλλεσθαι μὲν ἐπιχειρεῖν τὰ ἕτερα, συστέλλεσθαι δὲ θάτερα. καὶ οὕτως ἤτοι
διαστελλομένης τῆς ἀρτηρίας ἐνεργησάντων τῶν συστελλόντων, διαδέξεταί ποτε τὴν διαστολὴν, ἡ συστολὴ
καὶ χωρὶς τῆς ἐκτὸς ἠρεμίας, ἢ συστελλομένης ἐνεργησάντων τῶν διαστελλόντων, ἑκάτερον δὲ αὐτῶν ἔσται κατὰ
πλείονας τρόπους, ἤτοι γὰρ ἐκνικήσει τελείως ἡ δευτέρα κίνησις τὴν προτέραν, ἢ ἐπ' ὀλίγον μὲν ἀντισπάσει,
νικήσασα δὲ ἡ προτέρα πληρώσει τὸ προκείμενον ἑαυτῇ μέτρον, ὥστε γίνεσθαι τρεῖς τὰς πάσας διαφορὰς σφυ-
γμῶν, ἔν τε τῷ διαστέλλεσθαι, κἂν τῷ συστέλλεσθαι. πρώτην μὲν ἐπειδὰν ἐν τῷ διαστέλλεσθαι, πρὶν πλη-
ρῶσαι τὸ μέτρον ἡ συστολὴ διαδέξεται, δευτέραν δ' ὅταν ἀκριβῶς πληρωθείσης ἐκδέξηται τῆς ἐκτὸς ἠρεμίας

ἀποπαλλομένης· τὴν δευτέραν δ' ὅταν ἔτι γινομένην τὴν διαστολὴν ἀντισπάσῃ μὲν ἡ ἐναντία κίνησις ἀσθενεστέρα δὲ
γινομένη, συγχωρήσει τὸ λεῖπον ἐκπληρῶσαι. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν συστολὴν ἡ διαστολὴ, ποτὲ μὲν ἤδη γε
γινομένην ἐκδέχεται μὴ συγχωρήσασα εἶναι ποτὲ δὲ καὶ πρὸ τοῦ πληρωθῆναι κολούσασά τε καὶ νικήσασα
διεδέξατο. ποτὲ δ' ἀντισπάσασα μὲν ἐπὶ ὀλίγον, ἐνικήθη δέ. τοιαῦται κινήσεις ἀρτηριῶν γίνονται ποτὲ καὶ χω-
ρὶς τοῦ τὴν καρδίαν πεπονθέναι, ἤτοι διὰ δυσκρασίαν ἀνώμαλον ἐν αὐταῖς συστᾶσαν, ἢ δι' ἀρρωστίαν τῆς δυνά-
μεως, ἢ διὰ σκληρότητα τοῦ χιτῶνος, περὶ ὧν εἴρηται μὲν ἤδη τι κἀν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτιῶν,
εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν ἐν κεφαλαίοις, ἐκεῖνο πρότερον ἐπισημηναμένων ἡμῶν, ὡς τὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν καρδίαν
ἀνωμάλου δυσκρασίας λόγον, ὃν νῦν δηλώσομεν. εἰς τὴν δὲ τὴν πραγματείαν ἀνεβαλλόμεθα διά τε τὸ ζη-
τεῖν ἔτι καὶ βασανίζειν αὐτὸν ἐμπειρίᾳ μακρᾷ, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα τὰ εἰρημένα τε καὶ λεχθησόμενα.
10 καὶ διότι κατ' ἐκείνην τὴν πραγματείαν, οὐδέπω περὶ δυνάμεως οὐσίας οὐδὲν εἰρήκαμεν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο
τὸ δόγμα πρὶν ἐν ἅπασι τοῖς κατὰ μέρος ὁμολογούμενον ἐξευρεῖν, ἐτολμήσαμεν ἀποφήνασθαι. νῦν δ' ἐπειδὴ
πεπείσμεθά τε τὴν οὐσίαν τῶν δυνάμεων οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὴν ποιὰν εἶναι κρᾶσιν, ἅπαντά τε τὰ κατὰ τὰς δια-
γνώσεις τε καὶ προρρήσεις καὶ θεραπείας ἐπὶ τούτῳ τῷ δόγματι συμφωνοῦνθ' εὑρίσκομεν, εὐλόγως οἶμαι
καὶ τοὺς ἑπομένους ταῖς ἀνωμάλοις δυσκρασίαις τῆς καρδίας σφυγμοὺς ἐνταῦθα δηλώσομεν, εἰσὶ δ' ὡς ἐλέγο-
μεν ἔνιοι τινὲς ἐξ αὐτῶν καὶ χωρὶς ἐκείνης συνιστάμενοι. δίκροτος οὖν τίς ἐστι σφυγμὸς κλονώδης, ὃν δὴ καὶ
μόνον, ᾤμην τό γε κατ' ἀρχὰς ἐστι πλήττοντα δὶς, ἐξαπατώμενος ὑφ' ὧν ἔλεγεν Ἀρχιγένης εἰκάζων αὐτὸν ταῖς
τῆς σφύρας διπλαῖς πρὸς τὸν ἄκμονα πληγαῖς, ἀποπάλλεσθαι γάρ τι σκληρὸν ἀφ' ἑτέρου σκληροῦ κατὰ
τὰς τοιαύτας πληγὰς ὑποθέμενος, ἐξ ὧν ἐσφάλην περὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ πράγματος, ἐκ τούτων καὶ περὶ
τὴν διάγνωσιν ἐσφαλόμην. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ χρόνῳ προσεδρεύων ἀεὶ, καὶ λιπαρῶς ἐγκείμενος τῇ διαγνώσει τῆς
20 συστολῆς, ἐναργῶς ᾐσθόμην ἀρτηρίας ποτὲ μαλακῆς καὶ ἀκλόνου συσταλείσης ἐπὶ βραχὺ, κἄπειτ' αὖθις ἐκ-
πληρωθείσης τὴν διαστολὴν, ἐκ τούτου τάς τε διαθέσεις, ἐφ' αἷς οἱ τοιοῦτοι γίνονται σφυγμοὶ παρεφύλαξα, καὶ
χρόνῳ ποτὲ μακρῷ, σὺν πολλῇ τῇ σκέψει, βεβαίως ἠδυνήθην ἀποφήνασθαι ταῦθ' ἅπερ νῦν διεξέρχομαι,
φαίνεται δέ μοι καὶ ὁ Ἀρχιγένης ἐπιμελῶς μὲν παραπεφυλακέναι τοὺς δὶς παίοντας σφυγμούς. οὔτε δ' ἑρμη-
νεύειν αὐτοὺς ὀρθῶς, οὔτε τὰς διαθέσεις, αἷς ἕπονται διαγνώσκειν, ἢ οὐκ ἂν ἁπλῶς οὕτως, οὔτε ταῖς τῆς σφύ-
ρας διπλαῖς πρὸς τὸν ἄκμονα πληγαῖς εἴκασεν αὐτοὺς, οὔτε παρέλιπεν εἰπεῖν, ὅστις ὁ τρόπος ἐστὶ τῆς γενέ-
σεως αὐτῶν. ἀλλ' ἡ μέν γε καὶ τοῦτο εὑρέθη μετὰ χρόνον πολύν. ὥσπερ καὶ ἄλλα πάμπολλα τῆς θεωρίας. καὶ
εἰ μόνον ἐθελήσαι τινα φιλοπονίαν τε καὶ σπουδὴν εἰσενέγκασθαι περὶ τοὔργον, οἵαν ἡμεῖς εἰσενηνέγμεθα. χω-
ρὶς γὰρ ταύτης οὔτε γνῶναι δυνήσεται τὴν ἐν αὐτοῖς ἀλήθειαν, οὔτ' αὐτὸς ὠφεληθῆναί τι. τρεῖς οὖν εὑρήκα-
μεν ἄχρι δεῦρο καὶ διαθέσεις, καὶ γενέσεις τῶν δὶς παιόντων σφυγμῶν. μίαν μὲν τὴν τῶν κλονωδῶν, κατὰ
30 τοῦτο μόνον αὐτῶν ἀποκεχωρηκυῖαν. ὅτι βραχέος γινομένου κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σφυγμοῦ τῶν ἑκατέρωθεν μερῶν τῆς ἀρ-
τηρίας, ἀφανὴς ὁ κλόνος ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο δίκροτος, οὐ κλονώδης φαίνεται. δευτέραν δὲ, καθ' ἣν ὁ μὲν σφυγμὸς
ἄκλονός ἐστιν, ἡ δ' ἀρτηρία σκληρὰ, καὶ ἡ δύναμις ἀσθενὴς εἰς τοσοῦτον, ὡς βαρύνεσθαι μὲν ὑπὸ τῶν ἐπικειμέ-
νων σωμάτων. ὅμως δὲ κατά τι μέρος ἐν τῷ δέρματι τεταγμένον ἀκωλύτως ἀναφέρεσθαι, τούτου γὰρ μόνου
τοῖς ἁπτομένοις εἰς αἴσθησιν ἥκοντος, ἔσται ποτὲ δίκροτος ὁ σφυγμὸς, ὅταν ἐξορμήσαν αὐτὸ διὰ τὴν τῶν ἐπι-
κειμένων κουφότητα πάλιν ἀντισπάσῃ κατέχοντά τε καὶ μὴ συνεπόμενα τὰ ἑκατέρωθεν μόρια, τὰ πρὸς τῶν
ἐπικειμένων σωμάτων βαρυνόμενα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ μήτ' αἰσθητὴν ὅλως ποιούμενα τὴν κίνησιν, μήθ' ἣν ποιεῖται τὴν
αὐτὴν τῷ φαινομένῳ μέρει τῆς ἀρτηρίας, ἀλλὰ μεμελλημένην τε καὶ βραδύνουσαν. ἐν τούτῳ γὰρ ἀντι-
σπᾶσθαι συμβαίνει πρὸς αὐτῶν τὸ φθάνον ἐξορμῆσαι σκληρᾶς οὔσης τῆς ἀρτηρίας, ἄλλως γὰρ οὐκ ἐγχωρεῖ γε-
νέσθαι τὴν ἀντίσπασιν ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν, οὗτοι μὲν οὖν οἱ δύο σφυγμοὶ δίκροτοί τ' εἰσὶ καὶ σκλη-
40 ροὶ, ὁ δὲ τρίτος ὁ ἐπὶ δυσκρασίᾳ γινόμενος, οὔτε δίκροτος, ἀλλὰ δὶς πλήττων μόνον, οὔτ' ἐξ ἀνάγκης σκληρός. εἰ δὲ
καὶ τοῦτόν τις ὀνομάζειν ἐθέλει δίκροτον, οὐδὲν διαφέρει, μεμνήσθω δὲ μόνον, ὡς οὐκ ἔστιν ὅμοιος τοῖς ἀποπαλλο-
μένοις σώμασιν ἀπὸ σκληρῶν σκληροῖς. ἀλλ' ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται διαμαχομένων ἀλλήλαις γίγνεται τῶν
δύο δυνάμεων, τῆς τε διαστελλομένης καὶ τῆς συστελλούσης τὴν καρδίαν. ἐν τίσι δὲ νοσήμασι, καὶ κατὰ ποίας
αἰτίας τε καὶ διαθέσεις εἰς ἀνώμαλον ἀφικνεῖται δυσκρασίαν ἡ καρδία, νῦν μὲν οὐκ ἐπείγει λέγειν, ἐν δὲ τοῖς
ἑξῆς ὑπομνήμασιν εἰρήσεται. κατὰ δὲ τὸ παρὸν, ἀρκέσει τό γε τοσοῦτον, ὡς ἐπὶ ταῖς ἀνωμάλοις δυσκρασίαις
τῆς καρδίας ὅσαι γε κατ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ σπλάγχνου συνίστανται, γίγνεται μὲν καὶ ὁ δὶς παίων σφυ-
γμὸς, γίγνεται δὲ καὶ ὁ τὴν ἐκτὸς ἠρεμίαν ἀπολλύς. ἔτι τε πρὸς τούτοις καὶ ὁ κολουόμενος τὴν διαστολήν. ἐδεί-
χθη δ' ὅτι καὶ οἱ διακοπτόμενοι τὴν κίνησιν ἡσυχίᾳ καὶ αὐτοὶ γίγνονται πάντες, ἐπὶ ταῖς ἀνωμάλοις τῆς καρ-
δίας δυσκρασίαις. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὅσοι χωρὶς τοῦ διακόπτεσθαι τὴν διαστολὴν, ἀνώμαλοι φαίνονται κατὰ βρα-
50 δυτῆτά τε καὶ τάχος, εὔδηλον ὅτι καὶ οὗτοι πρὸς ταῖς ἄλλαις αἰτίαις, ὑφ' ὧν ἐδείχθησαν γίγνεσθαι, καὶ αὐ-
τὴν ταύτην ἕξουσιν, περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνέστηκε τὴν ἀνώμαλον τῆς καρδίας δυσκρασίαν, ὅταν ἐπὶ τοσοῦτον ἀλ-
λήλοις διαμάχηται τὰ θερμὰ μόρια τοῖς ψυχροῖς, ὡς ποτὲ μὲν ἀναγκάζεσθαι βραδύνειν τὰ θερμά. πρὸς τῶν ψυ-
χρῶν κατεχόμενα. ποτὲ δὲ θᾶττον κινεῖσθαι τὰ ψυχρὰ, πρὸς τῶν θερμῶν ἐφελκόμενα. ἕτερον ἐπὶ τοῖς εἰρημέ-
νοις γένος ἐστὶν ἀνωμαλίας, τῆς καθ' ἕνα σφυγμὸν οὐκ ὀλιγάκις φαινόμενον, οὐδ' ἐπ' ὀλίγων παθῶν. ἀλλ' ὥσπερ τι καὶ
ἄλλο πολλάκις τε καὶ ἐπὶ πολλῶν. εὑρίσκεται δὲ ἐν αὐτῷ τὸ ἐγγύτερον τῆς ἀρχῆς μέρος τῆς ἀρτηρίας, πρό-
τερον κινούμενον. καὶ ὅ γε κυματώδης τε καὶ ὁ σκωληκίζων σφυγμὸς, ἐκ τούτου τοῦ γένους εἰσὶν, ἐπὶ μαλακῇ μὲν
ἀρτηρίᾳ, δυνάμει δ' οὐκ εὐρώστῳ, συνιστάμενοι. ὁ μὲν οὖν σκωληκίζων, οὐ μόνον οὐκ εὔρωστον, ἀλλὰ καὶ καταλε-
λυμένην ἐνδείκνυται τὴν δύναμιν. ὁ δὲ κυματώδης ἐστὶν ὅτε μὲν αὐτὸ δὴ τοῦτο μόνον οὐκ εὔρωστον, οὐ μὴν

ἤδη γέ πω καταλελυμένη. ἔστι δ' ὅτε καὶ τόνου μετρίου μετέχουσαν. ἡνίκα μάλιστα κρίσιμον ἱδρῶτα προδη-
λοῖ, εὑρίσκεται μὲν γὰρ ἐν ὑγροῖς τε καὶ φλεγματικοῖς νοσήμασιν, ὅταν αὐτὰ τὰ στερεὰ σώματα μαλακὰ
γένηται τῷ πλήθει τῆς ὑγρότητος τεγχθέντα. συμβαίνει δὲ μάλιστα τοῦτο κατὰ τὰ ληθαργικὰ πάθη καὶ
τοὺς ἀμφημερινοὺς πυρετοὺς καὶ προσέτι τοὺς ἑλώδεις τε καὶ τυφώδεις ὀνομαζομένους, καὶ δὴ καὶ βραδύτητα
καὶ ἀραιότητα καὶ μέγεθος ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ὁ σφυγμὸς προσλαμβάνει, εἰ δὲ καὶ ὕψος, ἢ σφοδρότη-
τά ποτε προσκτήσαιτο, κρίσιμον ἱδρῶτα δηλώσει. μᾶλλον δ' ἐλπίζειν ἔσεσθαι τοῦτο, πλεόνων τῶν σφοδρῶν τε
καὶ ὑψηλῶν φαινομένων, ἤπερ τῶν ἐναντίων. εἰ δ' ὁμαλῶς τοιοῦτοι φαίνοιντο, χρηστὸν ἅμα καὶ διὰ ταχέων ἔσε-
σθαι τὸν ἱδρῶτα σημαίνουσι, καὶ μᾶλλον, εἰ καὶ τὰ τῆς πέψεως τοῦ νοσήματος ὑπάρχει γνωρίσματα. πρόδη-
λον δὲ δήπουθεν, ὡς οὔτε φλεγμονή τις, οὔτε σκίρρος, οὔτε πῆξις ἐκ ψύξεως, οὔτε ξηρότης ἄμετρος, οὔτε σπασ-
10 μώδης διάθεσις ὑπάρχει κατὰ τὸ σῶμα τἀνθρώπου κυματώδους ὄντος τοῦ σφυγμοῦ, διότι μήτε σκληρύνεσθαι
δυνατόν ἐστι μήτε τετάσθαι τὴν ἀρτηρίαν ἐν τῷ τοιούτῳ σφυγμῷ. χρὴ γὰρ ὡς ἀρτίως εἴρηται, μαλακὴν
ἀκριβῶς ὑπάρχειν αὐτήν, ἵν' ὅταν ὁ διεγείρων τε καὶ διαστέλλων τόνος ὀκλάσῃ κατά τι, κατ' ἐκεῖνο καὶ αὕτη κα-
ταπίπτουσα τὴν τῶν κυμάτων ἐργάζηται περιγραφήν. ἡ σκληρὰ δέ, καὶ ἡ τεταμένη κἂν ἐνδῷ κατά τι τῆς διαστελ-
λούσης αὐτὴν δυνάμεως ἀρρωστούσης, ἀλλά τοι καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ μόριον αὐτοῖς συνεξαίρεται τοῖς ἑκατέρωθεν, ὅθεν
οὐδ' εἰ φανείη ποτὲ κατὰ τὴν σκληρὰν ἀρτηρίαν ὁ σφυγμὸς τοιοῦτος ὡς τὸ πρότερον ἀεὶ μέρος αὐτῆς διαστέλ-
λεσθαι πρότερον, οὐδὲ τότε κυματώδης ἢ σκωληκίζων γενήσεται. ἀλλὰ μᾶλλον ἀνωμαλίαν ἔχων τὴν κα-
τὰ τὸ πρότερόν γε καὶ ὕστερον μέρος τῆς ἀρτηρίας τοῦ χιτῶνος κινουμένης γινομένην. οἱ κυματώδεις δὲ καὶ
οἱ σκωληκίζοντες, καὶ τοῦτο μὲν ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν κυμάτων περιγραφὴν ἐξ ἐπιμέτρου προσλαμβά-
νουσιν, εὑρίσκονται δ' ἐν τοῖς ὑγροῖς ὡς εἴρηται πάθεσιν, ὅταν μήτε σκίρρος ᾖ περὶ σπλάγχνόν τι, μήτε φλεγ-
20 μονή. ἐπεί τοι κἂν τοῖς ὑδέροις καὶ μάλιστα τοῖς ἀνὰ σάρκα τε καὶ λευκοφλεγματίας ὀνομαζομένοις. τοιοῦτος ἂν
ἐφαίνετο διαπαντὸς ὁ σφυγμός, εἰ μὴ διὰ τὸ σκιρροῦσθαί τινα σπλάγχνα συνέβαινον οἱ ὕδεροι τὰ πολλά. *τοῖς
γὰρ ἐξ αἱμορροΐδος ἐπισχέσεως, ἢ καταμηνίων ἐποχῆς ἐθεασάμεθα πολλάκις ἀκριβεῖς κυματώδεις τε καὶ
σκωληκίζοντας ἑπομένους σφυγμούς, ἐπειδὴ πολλάκις ἐν τοῖς τοιούτοις ὑδέροις οὐδὲν τῶν σπλάγχνων σκιρ-
ροῦται. οὐκοῦν, ἀναληπτέον γὰρ αὖθις ἐπὶ κεφαλαίων τὸν λόγον, ὁ κυματώδης σφυγμὸς ὑγρᾶς ἐστι καὶ μαλα-
κῆς ἀρτηρίας ἔγγονος, ἅμα δυνάμει καμνούσῃ μετρίως. ὁ δὲ σκωληκίζων, ἀρτηρίας μὲν μαλακῆς, ἀρρώστου δ' ἱκα-
νῶς δυνάμεως. διὰ τοῦτο γοῦν καὶ χωρὶς πυρετῶν ὡς τὰ πολλὰ φαίνεται γινόμενος ἐπὶ κενώσεσι λαύροις αἱ-
μορραγίαις τε καὶ διαρροίαις καὶ χολέραις, καὶ καθάρσεσιν ἰσχυραῖς ἐμέτοις τε σφοδροῖς. καὶ οὔροις παμ-
πόλλοις. καὶ καταμηνίων ἀμέτροις καταρρήξεσιν, οὕτως δὲ καὶ ταῖς διὰ αἱμορροΐδων κενώσεσι. καὶ ταῖς ἐκ
μήτρας αἱμορραγίαις, ἔτι τε τῷ καλουμένῳ ῥῷ γυναικείῳ καὶ μοχθηροῖς ἱδρῶσιν ὁ τοιοῦτος ἐπιγίνεται σφυ-
30 γμὸς οὐδὲν ἧττον δὲ καὶ τοῖς ὑγρότητι πολλῇ διασαπεῖσι τὸν πνεύμονα, καθ' ὃν ἤδη χρόνον ἂν ἡ δύναμις αὐτῶν
κάμνῃ, εἰ μέντοι τι φλεγμονῶδες ἐπιγίνηται τῇ τοιαύτῃ διαθέσει, σκληρότητα προσλαμβάνοντες οὐκ ἔτι
φαίνονται σκωληκίζοντες. διὰ τοῦτο γοῦν οὐδὲ τοῖς ἑκτικοῖς ὀνομαζομένοις πυρετοῖς ὧν εἰσὶ καὶ οἱ μαρασμώδεις
ἅπαντες, καὶ οἱ ἐπὶ ταῖς φθόαις οὐ γίνονται σκωληκίζοντες οἱ σφυγμοί, γενόμενοι πάντως ἄν, ὅσον ἐπὶ τῷ κά-
μνειν τὴν δύναμιν. ἀλλ' ἡ συνοῦσα τοῖς πάθεσι ξηρότης σκληρὰς ἀποτελεῖ τὰς ἀρτηρίας. ἡ μέντοι τοῦ γένους
τούτου τῶν σφυγμῶν ἀνωμαλία συμπίπτει πάντως αὐτοῖς, ὅταν ἱκανῶς κάμνουσι τὴν δύναμιν, ἐφ' ἧς ἑπόμενον
ἐν τῷ προτέρῳ μορίῳ τῆς ἀρτηρίας τὴν κίνησιν φαίνεσθαι πρότερον, ὅπερ Ἐρασίστρατος μὲν ἀεὶ βούλεται γί-
νεσθαι. φαίνεται δ' οὐχὶ ὧδε συμβαῖνον, ἀλλ' ὡς δὴ νῦν λέλεκται, ἑξῆς τοῖς εἰρημένοις σφυγμοῖς εἰσίν, οἱ προ-
σαγορευόμενοι μύουροι. διττὸν δὲ τὸ γένος αὐτῶν ἐστι. τὸ μὲν ἕτερον ἐν μιᾷ διαστολῇ τῆς ἀρτηρίας, τὸ δ' ἕτερον ἐν
ἀθροίσματι. τὸ μὲν οὖν ἐν μιᾷ διαστολῇ γινόμενον ἀσθένειαν ἐνδείκνυται δυνάμεως ἅμα σώματος ἰσχνότητι. χρὴ
40 δ' ἐπιβάλλοντα τοὺς δακτύλους, ἅπτεσθαι τῆς ἀρτηρίας, εἶθ' ὅταν ἐν τούτῳ φαίνηται κατὰ μὲν τὰ πρῶτα
μέρη τῆς ἀρτηρίας, μείζων ὁ σφυγμὸς ἢ σφοδρότερος, ἢ συναμφότερον, ἐν δὲ τοῖς ὑποκάτω, μικρότε-
ρος ἢ ἀμυδρότερος ἢ ἄμφω, τὸν μὲν πρῶτον τῶν ἐπιβεβλημένων δακτύλων ἐπαίρειν καὶ σκοπεῖσθαι,
πότερον ὁμοίας τῇ πρὶν ἀρθῆναι τοῦτον αἰσθάνονται κινήσεως οἱ ἐφεξῆς, ἢ σφοδροτέρας τε καὶ μείζονος.
ἀμυδροτέρας μὲν γὰρ ἢ μικροτέρας ἀδύνατον αἰσθάνεσθαι τοῦ πρώτου δακτύλου μετεωρισθέντος. εἰ μὲν οὖν ὁμοί-
ας ἔτι κινήσεως οἱ μετὰ τὸν ἐπαρθέντα δάκτυλον αἰσθάνονται, κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ἡ ἀρτηρία μυούρως
διεστέλλετο, καὶ εἴη ἂν τοῦτο σημεῖον ἀτόνου δυνάμεως, ἣν ἀπὸ τῆς καρδίας ἐπιρρεῖν αὐταῖς ἐπεδείξαμεν. ἐν μὲν γὰρ
τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν ἄχρι τοῦ πέρατος, ἁπασῶν τῶν ἀρτηριῶν ὁ διαστέλλων αὐτὰς τόνος ὁμοίως διικνεῖται. κα-
τὰ δὲ τοὺς μυουρίζοντας, ἐκλύεται κατὰ βραχὺ τοσοῦτον ἑαυτοῦ γινόμενος ἀσθενέστερος, ὅσον ἀποχωρεῖ τῆς ἀρ-
χῆς. εἰ δ' ἐπάραντός σου τὸν πρῶτον δάκτυλον, μετ' αὐτὸν ἰσχυροτέρας τε καὶ μείζονος ἢ πρόσθεν αἰσθάνοιο τῆς
50 κινήσεως, ἐνδείκνυται μὲν δήπου καὶ νῦν ἀρρωστίαν τῆς κατὰ τὴν ἀρτηρίαν δυνάμεως. ἀλλ' ἐλάττονα τῆς προει-
ρημένης. ἐν ἐκείνῃ μὲν γὰρ ἡ δύναμις ἐξελύετο τῆς ἀρχῆς ἀποχωροῦσα, νυνὶ δὲ διαμένει μὲν ἴση κατά γε τὸν ἑαυ-
τῆς λόγον, ἡ δ' ἀρτηρία βαρυνομένη πρὸς τῆς τῶν δακτύλων ἐπιβολῆς, ἀσθενέστερον κινεῖται. ἧττον δ' ἐστὶ τοῦ-
το κινδυνῶδες. οὐ γὰρ αὐτῆς καρδίας τοσοῦτον, ὅσον τῆς ἀρτηρίας ἧς ἁπτόμεθα τὴν διάθεσιν ἐνδείκνυται.
τὸ δ' ἕτερον αὐτὴν μᾶλλον ἀρρωστεῖν ἐνδείκνυται τὴν καρδίαν, μὴ δυναμένην ὁμοίως ὡς πρόσθεν ἐκτείνειν ἀφ' ἑαυ-
τῆς ἄχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ ζώου μορίων τὴν ἐνέργειαν. πολυειδῶς οὖν ἐπιβάλλειν ἐν τοῖς τοιούτοις σφυγμοῖς χρὴ
τοὺς δακτύλους ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν ἀκριβῶς ἁπασῶν τῶν ἀρτηριῶν τὴν διάθεσιν. ἡ μὲν γὰρ πιέζουσα τὴν
ἀρτηρίαν ἐπιβολὴ τῶν δακτύλων ἀσφυξία εἶναι δόξει κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέσεις, ἡ δ' ἐπιπολῆς ψαύουσα,
μυούρου φαντασίαν ἕξει τοῦ σφυγμοῦ, καὶ ἤτοι μόνοις δυοῖν δακτύλοις ἢ τρισὶν ἢ καὶ τοῖς τέτταρσιν ὑποπίπτοντος,

ἔσται δὲ τὸ παρά τε τὴν ἰσχνότητα τοῦ ζώου καὶ τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως, εἰς ὅσον μὲν ἡ ἰσχνότερον ἐστιν, εἰς το-
σοῦτον πλεῖον ἡ ἀρτηρία σημαίνει. εἰς ὅσον δ᾽ ἧττον ἰσχνὸν, εἰς τοσοῦτον ἔλαττον. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν δύναμιν, εἰς
ὅσον μὲν εὐρωστοτέρα πλέον. ἔλαττον δ᾽ εἰς ὅσον ἀσθενεστέρα. κατὰ δὲ τὴν τοιαύτην ἐπιβολὴν ὁπόταν ἀρθέντος
τοῦ πρώτου δακτύλου μηκέτι παραπλήσιος ὁ σφυγμὸς διαμένῃ κατὰ τὸν δεύτερον, ἀλλὰ μείζων τε φαίνηται
καὶ ἰσχυρότερος· ὁ μὲν ἀπὸ τῆς καρδίας τόνος ὁμαλῶς γὰρ ἄχρι πέρατος ἐπιῤῥεῖ, βαρυνθεῖσα δ᾽ ἡ ἀρτηρία κα-
τὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ πρώτου δακτύλου, χεῖρον ἐν τῷ μετ᾽ αὐτὸν διαστέλλεται. καὶ διὰ τοῦτο τοῦ βαρύνοντος ἀρ-
θέντος, ἄμεινον. εἰ δ᾽ ὅμοιος ὁ σφυγμὸς φαίνοιτο κατὰ τὸν δεύτερον δάκτυλον τῷ φαινομένῳ, πρὶν ἀρθῆναι
τὸν πρῶτον, τὸ μύουρον τῆς κινήσεως ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρτηρίαις ἐστὶν, οὐκ ἐν τῇ πρὸς τὴν ἁφὴν διαγνώσει καὶ
γίγνεται διὰ τὸ τῆς ἀπὸ καρδίας αὐταῖς ἐπιῤῥεούσης δυνάμεως ἐκλυομένης κατὰ βραχύ. εἰ δὲ κρείττων μὲν
10 ἡ κίνησις φαίνοιτο τῆς ἀρτηρίας ἀρθέντος τοῦ πρώτου δακτύλου, μὴ μέντοι γε ἀκριβῶς ἴση τῇ κατὰ τὸν πρῶτον
ἀμφοτέρας ἐνδείκνυται τὰς διαθέσεις ὑπάρχειν ἅμα. καὶ ὡς τὰ πολλά γε, οὕτω συμπίπτειν εἴωθεν ἐν ἁπά-
σαις ταῖς τοιαύταις ἀνωμαλίαις. ἐπιβλέπειν οὖν χρὴ μετὰ τοῦτο πολλοὺς ἐφεξῆς σφυγμοὺς, καὶ παρα-
βάλλειν ἀκριβῶς ἀλλήλαις τὰς κινήσεις. ἐνίοτε μὲν γὰρ οἷαπερ ἡ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τοιαῦται γί-
νονται πᾶσαι. πολλάκις δὲ εὐθὺ τὸ μικρότεραί τε καὶ ἀμυδρότεραι ἴασιν. ἐφ᾽ ὧν δηλονότι καὶ ἡ δύναμις ἐστὶν
ἀσθενεστέρα. εἰ δὲ καὶ τελέως ἐκλείποιεν, ἔτι δὴ καὶ μᾶλλον ἐνδείξονται τὴν ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως. ἐν τούτῳ
δὲ χρὴ πάντας ἄραντας τοὺς δακτύλους, εἶτ᾽ ὀλίγον τινὰ διαλειπόντας χρόνον αὖθις ἐπιβάλλειν· εὑρεθήσονται
γὰρ τὰ πολλὰ κατὰ τὴν δευτέραν ἐπιβολὴν αἱ ἀρτηρίαι σφύζουσαι, ὡς εἴ γε ποτὲ παντελὴς ἀσφυξία
φαίνοιτο καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἐπιβολὴν, ἴστεον ἐν ἐκείνῳ γ᾽ αὐτῷ τῷ χρόνῳ πεποιῆσθαι τὴν προτέραν ἐπαφὴν
ἐν ᾧ συνέβαινε ταῖς ἀρτηρίαις εἰς ἀσφυξίαν ἀφικνουμέναις, ὀλίγον ἔτι τῆς κινήσεως ἀποσώζειν, ἀλλὰ τοῦτο
20 μὲν ὡς ἔφην σπάνιον. ὡς τὰ πολλὰ δὲ διαλείποντες, εἶτ᾽ αὖθις ἁπτόμενοι σφυζούσας εὑρίσκομεν ὧν καὶ
δῆλοι ὡς οὐ φέρουσαι τῶν δακτύλων τὴν ἐπιβολὴν, εἰς ἐσχάτην ἀμυδρότητα κινήσεως ἀφικνοῦνται, καὶ
τοῦτ᾽ ἦν αἴτιον ἄρα τὸ διαλανθάνειν ἡμᾶς τὸν σφυγμὸν, ὡς αὖ καὶ αὐτῆς τῆς ἀσφυξίας κατὰ διττὸν τρό-
πον γινομένης. ἢ τῷ μὴ σφύζειν ὅλως τὰς ἀρτηρίας ὅπερ ἂν εἴη κακὸν ἔσχατον, ἢ τῷ σφύζειν μὲν, ἀλλ᾽ οὕτως μὲν ἀμυ-
δρόν τε καὶ μικρὸν, ὡς ἐκφεύγειν τὴν αἴσθησιν. ἔστι μὲν δὴ καὶ ἡ τοιαύτη διάθεσις εἰ χωρὶς λειποθυμίας τινὸς
προσφάτου γίνοιτο, χαλεπωτάτη. πολὺ δὲ ἔτι χείρων ἡ ἑτέρα, καθ᾽ ἣν ὄντως οὐ σφύζουσι, μᾶλλον δ᾽ οὐ πολὺ
χείρονα χρὴ λέγειν ἐκείνην, ἀλλ᾽ ὀλεθριωτάτην τε καὶ χειρίστην ὡς ἂν ἤδη νενεκρωμένων τῶν ἀρτηριῶν. εἰ μέν-
τοι πλείονι χρόνῳ τῶν δακτύλων ἐπικειμένων ἀβιάστως τε καὶ ὡς ψαύειν μόνον ἐπανέρχοιτο πάλιν ἡ κίνησις,
ἧττον ὀλέθριος ἡ τοιαύτη διάθεσις. ἐπανέρχεται δὲ ποτὲ μὲν εἰς ἀσφυξίαν ἐσχάτην ἀφικνουμένη. ποτὲ δ᾽ εἰς μι-
κροσφυξίαν τε καὶ ἀμυδρότητα καὶ, τούτους καὶ καλοῦνται παλινδρομοῦντες μὲν ἀμφότεροι, δια-
30 φέρουσι δὲ τῷ τοὺς μὲν μυούρους εἶναι παλινδρομοῦντας, τοὺς δ᾽ ἐκλείποντας παλινδρομοῦντας. ἄμεινον δ᾽ ἐν
ταῖς τοιαύταις ἐπισκέψεσιν οὕτω σχηματίζειν τὸ μόριον. ὅπως περ ἂν ἁπτόμενοι τύχωμεν ὡς ὑπὲρ κάτω τῆς ἀρ-
τηρίας εἶναι τὴν ἡμετέραν ἁφὴν, οὕτω γὰρ ἥκιστα πρός τι τῶν δακτύλων θλίβοιτο καὶ αὐτοῦ τοῦ προβεβλη-
μένου δέρματος, ἔνεστι δ᾽ ἔργῳ μαθεῖν ἑκάστῳ τῶν βουληθέντων ὁπόσον εἰς διάγνωσιν ἀφανοῦς κινήσεως ἡ τοιαύτη
τῶν δακτύλων ἐπιβολὴ συντελεῖ. πολλάκις γοῦν ἡμεῖς ἄνωθεν μὲν ἐπιβεβληκότες τοὺς δακτύλους κατὰ τὰς
ἀρτηρίας οὐδὲ μιᾶς αἰσθανόμεθα κινήσεως. ἐν δὲ τῷ καταστρέψαι τὸ κῶλον, εὐθέως ᾐσθόμεθα, χείριστοι δὲ
πάντων εἰσὶν, οἱ αὖ εἰς ἀκινησίαν τελευτήσαντες αὖθις μηκέτι ἐπανέρχονται τοῦ κώλου περιστραφέντος. ἧττον
δὲ τούτων οἱ ἂν ἐν τῷ περιστραφῆναι φαίνονται κινούμενοι. τούτων δ᾽ ἔθ᾽ ἧττον οἱ μύουροι μὲν γινόμενοι. μὴ μέν-
τοι γ᾽ εἰς ἀκινησίαν παντελῆ τελευτῶντες· καὶ τούτων ἔθ᾽ ἧττον οἱ ἐπανερχόμενοι μύουροι. καὶ μᾶλλον ἐπειδὰν
ὑποπίπτωσιν ἅμα πλείοσι δακτύλοις. ᾧ καὶ αὐτῷ μάλιστα προσέχειν ἀξιῶ. καὶ σκοπεῖσθαι τὸ ποσὸν τῆς ἰσχνό-
40 τητος τοῦ σώματος ἀκριβῶς. εἰ μὲν γὰρ ἐσχάτως ἰσχνοῦ τοῦ σώματος ὄντος ἡ τῶν ἀρτηριῶν κίνησις ὑποπίπτει
πλείοσι δακτύλοις οὐ διὰ ῥώμην δυνάμεως, ἀλλὰ δι᾽ ἔκτηξιν τοῦ σώματος οὕτω συμβαίνει. μετρίως δ᾽ ὄντος ἰσχνοῦ,
τρισὶν ἢ τέτταρσιν ὑποπίπτειν δακτύλοις τὴν κίνησιν τῆς ἀρτηρίας, οὐ μικρὸν ἀγαθὸν ὡς ἐν τοιούτοις. ἐμφαί-
νεται γὰρ ἀποσώζειν τι τόνου κατὰ τὴν ἐνέργειαν, ὁ δ᾽ ἀριθμὸς τῶν δακτύλων ὅσοις ὑποπίπτειν ἡ κίνησις
μέλλει καθ᾽ ἑκάστην τῶν ἀρτηριῶν ἴδιός ἐστιν. οὐ γὰρ ἁπασῶν ἴσον ἐξέχει τε καὶ διασυμβαίνει κατὰ τὸ δέρμα. κάλ-
λιον δ᾽ εἰς τοῦτο τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ κάμνοντος ἔχειν ἐμπείρως, τοῖς μὲν ἡ φύσει μικρότερος ὁ σφυγμός ἐστι,
τοῖς δὲ, βραχύτερος. ἑκάστῳ δὲ τοῦ ποσοῦ τὸ μέτρον. ὡς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἐστίν. ἀγνοοῦντες οὖν τὸ κατὰ τὴν φύ-
σιν ἴδιον αὐτοῦ τοῦ κάμνοντος. ἀπὸ τῶν κοινοτέρων διαφορῶν στοχαζόμεθα τῶν κατά τε τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος
καὶ τὴν ἕξιν ἐν μὲν τῇ κράσει μάλιστα τὴν κατὰ τὸ θερμόν τε καὶ, ψυχρὸν ἐπισκοπούμενοι διαφορὰν, ἐν δὲ ταῖς
ἕξεσι, τὴν κατὰ λεπτότητά τε καὶ πολυσαρκίαν. ἐνίοτε μὲν οὖν ἅμα καὶ συμπίπτουσιν αἱ δύο ἀνωμαλίαι τῶν
50 σφυγμῶν. ἥ τε κατὰ μίαν κίνησιν, ἥ τε ἐν ἀθροίσματι. πολλάκις δὲ ἡ μὲν κατὰ μίαν οὐκ ἔστιν, ἡ δ᾽ ἐν ἀθροίσματι
σαφῶς εὑρίσκεται. καὶ τοῦ μὴ φαίνεσθαι τὸ τὴν κατὰ μίαν αἴτιον διττόν. ἤτοι τῆς διαθέσεως ἡ σμικρότης
ἐστὶ τῶν σφυγμῶν αὐτῶν ἡ βραχύτης. αὕτη γὰρ ἡ διάθεσις ἡ τοὺς ἐν ἀθροίσματι μυούρους ἐργαζομένη μὴ πά-
νυ τις ἢ χαλεπή. κατὰ τὴν μίαν διαστολὴν ὁμαλός ἐστιν. ἐν πλείοσι δὲ τὴν μυουρίζουσαν ἀνωμαλίαν λαμβάνει.
αὕτη μεγάλη μὲν ἡ διάθεσις ὑπάρχει. βραχὺς δ᾽ ὁ κατὰ τὸ μῆκος ὁ σφυγμὸς, ὡς ἑνὶ μόνῳ ὑποπίπτειν δακτύ-
λῳ. κἂν ὅτι μάλιστα κατ᾽ ἀλήθειάν τε καὶ ὄντως ἢ μύουρος, οὐχ ἕξει τὴν ἀνωμαλίαν αἰσθητὴν, πλείοσι γὰρ ὑπο-
πίπτειν χρὴ δακτύλοις τὴν καθ᾽ ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίαν μυουρίζουσαν. ἐξ οὖν τῶν εἰρημένων εὔδηλον ὡς ἄμ-
φω μὲν τὰ γένη τῶν μυούρων σφυγμῶν ἀσθένειαν ἐνδείκνυται δυνάμεως. ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ μίαν διαστολὴν
συνενδείκνυται λεπτότητα τοῦ κάμνοντος σώματος, τὸ δ᾽ ἐν ἀθροίσματι δύναιτ᾽ ἄν ποτε καὶ χωρὶς ἰσχνότητος

γενέσθαι. δέδεικται δὲ καὶ ὡς ἄν τις ἐξευρίσκοι τὸ ποσὸν τῆς βλάβης ἐν ἑκατέρῳ τῷ γένει. τὰ μὲν τῶν μυουριζόντων
σφυγμῶν ἱκανὰ καὶ ταῦτα. γεγράφασι δέ τινες ὡς ἀνεστραμμένον εὑρίσκοντες ποτ' εἶδος σφυγμοῦ τοῖς εἰρημέ-
νοις· ἐπὶ γοῦν τῆς κατὰ τὸν καρπὸν ἀρτηρίας, ἧς δὴ καὶ συνηθέστατον ἅπτεσθαι, πέφυκε φασὶν ἑαυτοῖς
εὑρύτερον τὸν ἐν τῷ κάτω πέρατι σφυγμόν. μύουρον μὲν ὄντα δηλονότι καὶ τοῦτον, ἀλλὰ τὸ λεπτότερον αὐ-
τοῦ μέρος, οὐ κάτω τετραμμένον ὡς ἐπὶ τοὺς δακτύλους, ἀλλ' ἄνω τε καὶ πρὸς τὰ κατ' ἀγκῶνα χωρία ἔχοντα.
ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι τοὺς ἄνδρας, ἐφ' ὧν εὑρηκέναι φασὶ τοὺς τοιούτους σφυγμούς, οὐ προσκαιρόν τινα τὴν αἰτίαν, ἀλλ' ἐπὶ
φυσικῇ διαπλάσει τῶν κατὰ τὸν καρπὸν ἐσχηκέναι μορίων, σπανίως μὲν γὰρ εὑρίσκεται δ' οὖν ποτε τοιαύτη διά-
πλασις. ὡς τὸ μὲν πρὸς τῷ καρπῷ μέρος τῆς ἀρτηρίας ὑπ' αὐτῷ τῷ δέρματι τετάχθαι, τὸ δ' ἄνω πᾶν αὐ-
τῆς τῷ μὲν ἀνωτέρω κεκαλύφθαι πλείονι σαρκί, τῷ δὲ κατωτέρω τε καὶ κατ' αὐτὸν τὸν καρπὸν, ἀθρόον εἰς τὸ
10 βάθος ἐνδύεσθαι. τοῖς τοιούτοις οὖν αὐτοῖς οὐ νοσοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑγιαίνουσιν, ὁ σφυγμὸς φαίνεται μύουρος,
ἄνω μὲν ὡς πρὸς τὸν πῆχυν ἔχων τὸ στενότερον· ἐν δὲ τοῖς κάτω τε καὶ πρὸς τὸν καρπὸν ὡς εὐρύτερον. εὔδη-
λοι δὲ εἰσὶν οἱ γράψαντες ὑπὲρ τῶν τοιούτων σφυγμῶν ὡς νοσωδῶν οὐ προσεσχηκότες τῷ πράγματι τὴν διά-
νοιαν ἀκριβῶς, ἔκ τε τῶν ἄλλων ὧν γράφουσι, καὶ ἐκ τοῦ μηδ' ὅ τι σημαίνουσι προσγράψαι τῷ λόγῳ. πρόδηλον γὰρ
ὡς οὐδὲν εὗρον ἐξαίρετον ὑπ' αὐτῶν σημαινόμενον ἐπὶ φυσικῇ διαπλάσει τοιούτων γινομένων, οὐ νοσώδει δια-
θέσει. διὸ καὶ πολλάκις εἴρηταί μοι πρὸς τὰς διαγνώσεις τῶν σφυγμῶν οὐδὲν οὕτως εἶναι χρήσιμον ὡς τὸ γι-
νώσκειν ὁποῖός τίς ἐστιν ἑκάστῳ φύσει σφυγμός, καὶ γὰρ οὖν καὶ ἄλλαι τινὲς ἀρτηρίαι ταῖς εἰρημέναις ἔμ-
παλιν ἔχουσιν ὡς ἐν μὲν τοῖς ἄνω μέρεσιν ὑπὸ τῷ δέρματι μόνῳ τετάχθαι γυμνῷ, κατωτέρω δ' ἐρχόμεναι,
πρὸς τὸν καρπὸν, εἰς τὸ βάθος καταδύεσθαι καὶ διὰ τοῦτο καὶ τούτων ὁ σφυγμὸς φαίνεται μύουρος. ἑτέρων
δέ γε φύσει περινενευκώς τε καὶ ἐπινενευκὼς, ἑκατέρωσε πλέον, ἢ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν. οὐ νοσήματος ἤ τι-
20 νὸς ὅλως αἰτίας παρὰ φύσιν, ἀλλὰ φυσικῆς διαπλάσεως ἐργασαμένης αὐτὸν, ἅπερ εἰ μὴ γινώσκομεν, ὁποῖ'
εἴη φύσει, μέγιστα σφαλησόμεθα. γίνεται μὲν γὰρ ὡς εἴρηται μύουρος ὁ σφυγμὸς ἔν τισι παρὰ φύσιν αἰτίοις,
εὑρίσκεται μέντοι τισί. καὶ κατὰ τὴν τῆς διαπλάσεως ἰδιότητα, καθάπερ καὶ ὁ ἐπινενευκώς τε καὶ περι-
νενευκὼς ὀνομαζόμενός ἐστιν, ὅ γε μὴν οὖν οὕτω τῆς ἀρτηρίας κατασκευασθείσης. ὡς τὸ μέσον αὐτῆς μόνον ὑπὸ τῷ
δέρματι τετάχθαι ψιλῷ, τὰ δ' ἑκατέρωθεν ἀθροώτερον ἐγκαταβαίνειν τῷ βάθει. γίνεται δὲ καὶ δι' ἀρρωστίαν δυ-
νάμεως ἀδυνατούσης ἐπαίρειν τὰ βαρύνοντα, καὶ ὅταν γε τὸ τοιοῦτον πάθος ἰσχυρότερον αὐτῇ γένηται καμ-
πήν τινα φαίνεται κατὰ τὸ ὕψος ἔχειν ὁ σφυγμὸς, οὐ κύκλου περιφέρειαν, ἥν τινα καμπὴν οὐ κακῶς ὁ Ἀρχι-
γένης ὀνομάζει γωνίωσιν. οὐκέτι γὰρ ὡς κύκλου περιφέρειαν τὸ ὕψος τῆς ἀρτηρίας, ἀλλ' ὡς τριγώνου κορυφὴ κινεῖ
τὴν ἁφὴν, ἔτι δὲ μᾶλλον αὐτῇ γίνεται τοῦτο, φριττούσῃ τε καὶ πηγνυμένῃ διὰ ψύξιν, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως σκλη-
ρυνθείσῃ, καὶ διὰ τοῦθ' εὑρεῖν αὐτὸν ἔστι πλειστάκις ἐν ταῖς μετὰ ψύξεως ἐμβαλλούσαις ἰσχυραῖς τῶν σημασιῶν. οὐ γὰρ
30 δὴ ἐν ἁπάσαις γε, ἢ μόναις ὡς ἔνιοι νομίζουσιν. αἱ γὰρ ἥ τε σκληρότης τῶν ἀρτηριῶν ἔχει τὰ δυσκαμπῆ. ἥ τε δύ-
ναμις ἀσθενὴς οὖσα βαρύνεται καθ' ἑκάτερα. τὴν μὲν οἷον κύκλου περιφέρειαν ἀπόλλυσιν. ὁμοιοῦται δὲ τρι-
γώνου κορυφῇ· μὴ δυναμένης τῆς ἀρτηρίας διὰ σκληρότητα κατὰ βραχὺ κάμπτεσθαί τε καὶ πρὸς τὸ βάθος
ἐπινεύειν ἑκατέρωθεν. ἀλλὰ κλωμένης μᾶλλον, ἢ καμπτομένης διὰ τὴν σκληρότητα. ταῦτ' οὖν αὐτῇ τὰ πα-
θήματα πολλάκις μὲν ἐν ταῖς ψυχούσαις ἱκανῶς ἐπισημασίαις γίνεται. συμπίπτει μὴν ἐνίοτε καὶ χωρὶς εἰσ-
βολῆς παροξυσμῶν. ὥσπερ αὖ πάλιν ἐν ταῖς ἀπεριψύκτοις ἐπισημασίαις. οὐδ' ὅλως γίνεται τοιοῦτος ὁ σφυ-
γμὸς, ἄμεινον δ' ἴσως ἐστὶ μηδὲ χρονίζειν ἔτι κατὰ τὸν τόπον, ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα μέλλοντας ἐπὶ πλέον ὑπὲρ
αὐτῶν διεξέρχεσθαι. ἔστι δὲ ἐκ αὐτοῦ τοῖς εἰρημένοις γένους, καὶ ὁ τρομώδης σφυγμὸς, οὐ πάνυ τι φαινόμενος
ἐναργῶς, ἐπειδὴ δὲ καθάπερ ἐπιδέδεικται διὰ τοῦ δευτέρου τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτίων ἀσθενείᾳ δυνάμεως ἕπε-
ται τρόμος, ἀναγκαῖον οὖν ἐστι διὰ τοῦτο καὶ τὸν τρομώδη σφυγμὸν ἀμυδρόν τε ἅμα καὶ μικρὸν εἶναι. ἐν δὲ τῷ
40 τοιούτῳ λανθάνουσιν αἱ τρομώδεις κινήσεις ἀξιολόγου διαστολῆς εἰς τὸ γνωσθῆναι δεόμεναι. φαντάζεται δὲ ἐνίο-
τε τοῖς ἀγυμνάστοις ὁ τρομώδης σφυγμὸς, ὡς κλονώδης. καὶ διὰ τοῦτ' οἴονται πολλάκις ἑωρακέναι τοιοῦτον. ἀλ-
λ' οὐ δεῖ μακρότερον ὑπὲρ αὐτῶν διεξέρχεσθαι κατὰ τὸν ἐνεστῶτα λόγον. εἴρηται γὰρ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐν
τοῖς συμπτώμασιν αἰτίων εἰς ὅσον ἀλλήλων διαφέρουσι τρόμος καὶ κλόνος, ἐξ ὧν ὁρμώμενος αὖ τις ὁποῖός γέ τις
ὁ κλονώδης ἐστὶ σφυγμὸς, ἀκριβῶς εἴσεται. καὶ ὡς ὀλιγάκις ὁ τρομώδης ὁρᾶται κατ' ἐκείνους μόνους τοὺς καιροὺς, ἐν οἷς
οὔθ' ἡ δύναμις ἐσχάτως ἀσθενής ἐστιν, ὅ τε χιτὼν τῆς ἀρτηρίας μαλακὸς, ἥ τε τοῦ σώματος ἕξις ἰσχνὴ, συμβήσεται
γὰρ οὕτως, μήτε πάνυ μικροὺς εἶναι τοὺς σφυγμοὺς, ἀλλ' ἐγγύς τι τῶν κατὰ φύσιν, μήτε ἐσχάτως ἀμυδροὺς,
ἀλλ' ὥστε φέρειν ἀλύπως ἐπιβολὴν δακτύλων ὧν ἐξ ἀνάγκης εἰς διάγνωσιν δεῖται. καὶ εἴ ποτε ἄρα φανείη τρο-
μώδης σφυγμὸς ἐνδείξεται, τήν τε δύναμιν ἀσθενῆ, καὶ τὸν χιτῶνα τῆς ἀρτηρίας μαλακόν. καὶ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν
ἰσχνὴν, περὶ μὲν οὖν ἀνωμαλίας τε καὶ τῶν ἐργαζομένων αὐτὴν αἰτίων ἱκανὰ καὶ ταῦτα, καὶ γὰρ εἴ τι
50 παραλέλειπται ῥᾷστον εὑρίσκεσθαι τῷ ταῦτά τε τὰ νῦν εἰρημένα μὴ κατὰ τὸ πάρεργον ἐκμαθόντι, καὶ ὅσα
κατὰ τὸ δεύτερον εἴρηται τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων, ὑπόλοιπον δ' ἐστὶ περὶ τάξεως καὶ ἀταξίας διελ-
θεῖν, δοκεῖ μὲν δὴ πᾶσα τάξις ἀταξίας ὁμογενοῦς ἀμείνων εἶναι, πρόσκειται δ' ὁμογενῶς τῷ λόγῳ διὰ τὸ
δύνασθαί ποτε τὴν ἐξ ἑτέρου γένους ἀταξίαν αἱρετωτέραν ὑπάρχειν ἑτερογενοῦς τάξεως, οἷον εἰ οὕτως ἔτυ-
χεν ὁ κατὰ μέγεθος, ἢ τάχος, ἄτακτος. ἥττων ἐστὶ χαλεπὸς τοῦ διαλείποντος ἐν τάξει τινὶ, οὕτω δὲ καὶ ὁ μεμη-
κυσμένος ἀραιὸς, εἰ καὶ φυλάττοι τάξιν τινὰ, χείρων ἐστὶ τοῦ κατὰ σφοδρότητα καὶ μέγεθος καὶ τάχος ἀνωμάλου.
ἀλλ' ἥ γε ὁμογενὴς τάξις ἐπιεικεστέρα τῆς ἀταξίας εἶναι δοκεῖ, διὰ τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν εἴπερ τι ἄλλο καὶ τὴν
τάξιν οἰκείαν ὑπάρχειν, οὐ μὴν ἁπλῶς γε οὕτως ῥητέος ὁ λόγος, ἀλλὰ μετὰ τοιοῦδε διορισμοῦ, ἡ μὲν τά-
ξις ἐστηριγμένον πως εἶναι δοκεῖ δηλοῦν τὸ αἴτιον, ἡ δ' ἀταξία μεταρρέον τε καὶ μὴ μένον ἐφ' ἑνὸς, ἢ μεγέθους, ἢ

ἐσόμενον, ἢ χωρίου. τὸ δὲ τοιοῦτον αἴτιον, οὐκ ὀλεθριώτερον, ἀλλὰ σφαλερώτερον εἶναι χρὴ νομίζειν. ἐνδέχεται
γὰρ αὐτὸ μεταρρέειν, ἔστιν ὅτε μὲν εἰς ἀκυρώτερον, ἔστιν ὅτε δ' εἰς κυριώτερον ἀφικέσθαι χωρίον. ὥστε ἤτοι θά-
νατον ἐξαπιναῖον, ἢ σωτηρίαν ἐνεγκεῖν. τὸ μέντοι τῆς τάξεως οὐκ ἀδόκητον, ἀλλ' ὡρισμένην ἔχει τὴν ἔκβασιν. ἡ
μὲν γὰρ ἐπὶ χαλεπῆς ἀνωμαλίας τάξις, ὥσπερ εἰ οὕτως ἔτυχε τῆς διαλειπτικῆς, ὄλεθρος βεβαίως ἐστίν.
ἡ δ' ἐπὶ μετρίας ὥσπερ ἐπὶ τῆς κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα βεβαίως ἐπιεικής, ἡ δ' ἀταξία καὶ τὴν ἐπιει-
κῆ χαλεπὴν ἐργάσασθαι δύναται μεταρρυείσης εἰς κυριώτερον χωρίον τῆς τὴν ἀνωμαλίαν ἐργαζομένης αἰτίας
καὶ μέντοι καὶ τὴν χαλεπὴν ἐπιεικῆ μετελθούσης καὶ νῦν τῆς αἰτίας ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰς ἀκυρώτερα. οὐ-
δὲν οὖν ἀσφαλές, οὐδὲ βέβαιον ἐπὶ τῆς ἀταξίας ἐστίν, οὔτε τοιοῦτον δὴ ἐπὶ τῆς τάξεως, οὔτε ἀγαθόν, οὔτε κα-
κόν. ἂν μέντοι μετὰ σφοδρότητος σφυγμοῦ γίγνεσθαι τις ἀταξία, εἴτ' οὖν ὁμαλοῦ, εἴτε καὶ ἀνωμάλου τῆς σφο-
10 δρότητος οὔσης, παρόντων καὶ τῶν τῆς πέψεως σημείων, ἐλπίζειν χρὴ κρίσιν ἔσεσθαί τινα καὶ μᾶλλον εἰ καὶ
τὰ ἄλλα σημεῖα κρίσεως γένοιτο. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν αἱ ἀταξίαι τῶν τάξεων, καθ' ὅσον ἐπὶ τοῖς
ἄλλοις ἅπασι τοῖς αὐτοῖς ἑτοιμότερον ἐπὶ κρίσιν ἡ φύσις ἐξορμᾷ κατὰ τὰς ἀρτηρίας.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΓΝΩΣΕΩΣ ΣΦΥΓΜΩΝ ΛΟΓΟΣ. γ'.

Τίς μὲν ἑκάστου σφυγμοῦ δύναμις ἐστὶν ἔμπροσθεν εἴρηται. περὶ δὲ τῶν οἰκείων τοῖς
πάθεσιν, ἐν τῷ λεχθήσεται πάθος μὲν οὖν ὀνομάζω νῦν ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν, οἰκείους
20 δ' ἑκάστῳ λέγω σφυγμούς, ὅσοι τε διαπαντὸς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, καὶ ὅσοι πλειστάκις.
ἐπεὶ δὲ τῶν παρὰ φύσιν ἁπάντων ὡς ἐν ἑτέροις ἐπιδέδεικται, τὰ μὲν εἰσὶ διαθέσεις τι-
νὲς ὑφ' ὧν πρώτως ἐνέργεια βλάπτεται, τὰ δὲ τούτων αἴτια, τὰ δὲ συμπτώματα. πε-
ρὶ πρώτων τῶν διαθέσεων ῥητέον. ἐπεὶ δὲ καὶ τούτων ἐδείχθησαν αἱ μέν τινες ἴδιαι
τῶν ὁμοιομερῶν σωμάτων. αἱ δὲ τῶν ὀργανικῶν, ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ὁμοιομερέσιν ὑπαρ-
χουσῶν ἀρκτέον. εἰσὶ δὲ ὀκτὼ τὸν ἀριθμόν. ἅπασαι μὲν κατὰ δυσκρασίαν γινόμεναι,
διαφέρουσαι δὲ τῷ τὰς μὲν ἁπλᾶς εἶναι, τὰς δὲ συνθέτους. ἁπλαῖ μὲν οὖν εἰσὶ δυσκρασίαι θερμότης τε καὶ
ξηρότης, ὑγρότης καὶ ψυχρότης. σύνθετοι δὲ ψυχρότης ἅμα ξηρότητι, καὶ θερμότης ἅμα ξηρότητι, καὶ ψυ-
χρότης ἅμα ὑγρότητι, καὶ θερμότης ἅμα ὑγρότητι. δέδεικται γὰρ οὖν ἡμῖν καὶ περὶ τῆς δυσκρασίας, ἐν τοῖς
περὶ τῶν κράσεων ὑπομνήμασι. καὶ διώρισται πῶς μὲν ἐνίοτε τὸν ὑγιαίνοντα θερμὸν καὶ ὑγρὸν εἶναι φαμέν,
30 ὅπως δὲ τὸ νόσημα τὸ δι' ἀμετρίαν ὑγρότητός τε καὶ θερμότητος ἐνέργειαν τινα βλάπτον. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις
ἀναμνηστέον ἐστὶν ὡς οὐκ ἄν ποτε σφυγμὸς ἀλλοιωθείη διὰ δυσκρασίαν χωρὶς τοῦ τὰς ἀρτηρίας τι παθεῖν, ἢ τὴν
καρδίαν. καὶ ὡς ἐνδέχεται ποτὲ τὰς μὲν ἀρτηρίας τι πεπονθέναι. τὴν καρδίαν δὲ ὑπάρχειν ἀπαθῆ τῆς
μέντοι καρδίας πασχούσης, οὐκ ἐνδέχεται τὰς ἀρτηρίας ἀπαθεῖς διαμένειν, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἀπολαύειν τι τῆς
δυσκρασίας αὐτὰς ἔλαττον, ἢ μεῖζον. εἰ μὲν οὖν κατὰ ψυχρότητά τε καὶ θερμότητα δυσκρασία τῆς καρδίας
ἑτοίμως εἰς ἁπάσας διαδίδοται τὰς ἀρτηρίας. ἡ δὲ καθ' ὑγρότητά τε καὶ ξηρότητα χαλεπώτερον. ἀρκτέον
οὖν ἀπὸ τῆς κατὰ θερμότητα, καὶ διοριστέον ἐν αὐτῇ τόδε πρῶτον, ὡς ἐνδέχεται καθ' ὃν ἂν τοῦτο γίνεται καιρόν,
ἤτοι κατὰ φύσιν ἔχειν τὰς ἀρτηρίας, ἢ πεπονθέναι τι καὶ αὐτάς, καὶ ἤτοι πάσας, ἢ τινάς. αἱ μὲν δὴ κατὰ φύσιν
ἔχουσαι τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ δυσκρασίαν, ὁμοίως διαδέξονται. τῶν δὲ παρὰ φύσιν διακειμένων ἡ διάθεσις ἔσται μική-
τη. τὸ μὲν φυλάττουσα τῆς ἰδίας καταστάσεως. τὸ δέ τι τῆς καρδίας λαμβάνουσα. πρῶτον οὖν ὑποκεί-
40 σθωσαν ἀπαθεῖς εἶναι τό γε κατ' ἀρχὰς αἱ ἀρτηρίαι θερμοτέρας γινομένης τῆς καρδίας. εἶθ' ἑξῆς σκεπτού-
μεθα τίνες ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχουσι σφυγμοὶ τῇ τοιαύτῃ διαθέσει, καὶ τίνες ὡς τὸ πολύ. πάλιν οὖν ἀναμνη-
σθέντες ὡς ἔν τε τῷ πρὸ τούτου λόγῳ διειλόμεθα, κἀν τῇ περὶ τῶν ἐν σφυγμοῖς αἰτίων πραγματείᾳ τοὺς οἰκεί-
ους θερμότητος πλεονεκτούσης σφυγμοὺς ἐπέλθωμεν, ἵν' ἐξ αὐτῶν ἐπισκεψώμεθα. τίνες μὲν ἀχώριστοι τῆς
προκειμένης διαθέσεώς εἰσι. τίνες δ' ὡς τὸ πολὺ συμπίπτουσι. εἰσὶν οὖν οἰκεῖοι σφυγμοὶ πλήθει θερμότητος
ὅ τε μέγας, καὶ ὁ ταχύς, καὶ ὁ πυκνός, ἀλλ' ὁ μέγας μὲν οὐ θερμότητος μόνης ἐπικρατούσης, ἀλλὰ καὶ ὀργάνων δεῖται μα-
λακῶν, καὶ δυνάμεως εὐρώστου, ὥστ' οὐκ ἂν ἀχώριστος εἴη τῆς κατὰ θερμότητα δυσκρασίας, οὕτως δὲ καὶ ὁ ταχὺς
ἐρρωμένης δεῖται δυνάμεως, καὶ ὀργάνων ἑτοίμως διαστελλομένων, ὥστ' οὐδ' οὗτος ἀχώριστος. ὁ δέ γε πυκνὸς εἰ
μὲν αὐτάρκως ὑπὸ τοῦ μεγέθους τε καὶ τάχους ἡ χρεία πληρωθείη, τὴν ἀρχὴν οὐδ' ἂν συσταίη δέδεικται γὰρ
50 καὶ τοῦτο. μὴ πληρουμένης δὲ γένοιτ' ἄν. ὥστ' οὐδ' οὗτος ἀχώριστος, οὐ μὴν οὐδ' ἐκ τῶν οἰκείων εἴη ἄν τις ἀχώριστος. ἐκ δὲ
τῶν οἰκείων μέν, οὐκ ἀχωρίστων δὲ κρατήσει, ποτὲ μὲν ὁ μείζων, ποτὲ δὲ ὁ θάττων, ποτὲ δὲ ὁ πυκνότερος. εἰ μὲν γὰρ ἡ θερμότης
αὐξηθείη μόνη, κατὰ φύσιν δ' ἔχοιεν ἥ τε δύναμις καὶ τὰ ὄργανα βραχείας μὲν τῆς ἐκ ῥοπῆς γινομένης, εἰς μέγε-
θος μόνον ἐπιδώσουσιν οἱ σφυγμοί. πλέονος δὲ καὶ εἰς τάχος. ἀξιολόγου δὲ καὶ εἰς πυκνότητα, προσέχειν δ' ἐν τούτῳ
δεῖ τὸν νοῦν ἀκριβῶς τῷ μᾶλλον τε καὶ ἧττον ἑκάστῳ γένει σφυγμῶν. εἰ μὲν γὰρ ὡς τὸ μέγεθος ἐξαλλάττοιτο πλέον,
ἤπερ τὸ τάχος καὶ τὴν πυκνότητα, μὴ πάνυ πολλὴν ἡγοῦ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητα, εἰ δ' εἰς τὰ τρία παραπλη-
σίως, εὐθὺς μὲν δήπου καὶ μεγάλως ἐξαλλαχθήσονται. εὐθὺς δὲ καὶ πολλὴν ἐνδείξονται τὴν θερμότητα. εἰ δ' ἐ-
πὶ πλέον αὐξηθείη τὸ τάχος τοῦ μεγέθους, ἔτι δὴ καὶ μᾶλλον. εἰ δὲ καὶ ἡ πυκνότης, ἔτι μᾶλλον. εἰ δ' ἅμα μέγιστός
τε καὶ τάχιστος ὁ αὐτὸς εἴη σφυγμὸς καὶ πυκνότατος, εἰς ἄκρον ηὐξῆσθαι δηλώσει τὴν θερμότητα. εἰ δὲ τάχι-
στος μὲν εἴη καὶ πυκνότατος, μὴ μέντοι καὶ μέγιστος ἄλλως μὲν οὐκ ἂν δύναιτο συμβῆναι τοῦτο, χωρὶς τοῦ τὴν

δύναμιν

δύναμιν ἀρρωστοτέραν ἢ τὴν ἀρτηρίαν γενέσθαι σκληροτέραν, ἀδιόριστον δὲ τοῖς ἀχωρίστοις ἑκάτερον σφυγμοῖς,
ἥ γε μὴν ἔνδειξις κἀνταῦθα τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητος ἡ αὐτή, καὶ μὴν καὶ ὅταν ἡ πυκνότης ἐπὶ πλεῖ-
στον προήκῃ, μὴ συναυξάνηται δ' εἰς ἴσον αὐτῇ τὸ τάχος καὶ τὸ μέγεθος, ἀνάγκη καὶ τότε θερμότητα μὲν εἶναι
πολλὴν, ἤτοι δ' ἀρρωστίαν δυνάμεως, ἢ ὀργάνων σκληρότητα, (τὴν ἀρρωστίαν μὲν οὖν ἀμυδρὸς ὁ σφυγμὸς ἔσται,
(τὴν σκληρότητι δὲ, σκληρὸς ἅμα καὶ κλονώδης. εἰ δὲ καὶ χωρὶς κλόνου σκληρὸς εἴη πυκνὸς ὢν ἐσχάτως, ἀσθενῆ
τὴν δύναμιν ἅμα τῷ πλήθει τῆς θερμότητος ἐνδείξεται. πάντως οὖν ὁ τοιοῦτος ἔσται καὶ ἀμυδρὸς, καὶ κίν-
δυνον ἐπάξει συγκοπῆς. ἀναμνησθῆναι δὲ χρὴ κἀνταῦθα τίνα τρόπον ἐγχωρεῖ θερμότητα μὲν ὑπάρχειν ἐν τῇ
καρδίᾳ παμπόλλην, ἐρρῶσθαι δὲ τὴν δύναμιν. εἰ γὰρ ἡ μὲν ῥώμη ταῖς εὐκρασίαις, ἡ δ' ἀρρωστία ταῖς δυσκρασίαις ἕπεται
δυσκρασία καταλήψεται τὴν καρδίαν, ἅμα τῇ πλεοναζούσῃ θερμότητι. ὥστ' ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ δύναμις ἀρρωστήσει
10 πῶς οὖν ὅταν ὁ σφυγμὸς ἅμα μέγιστός τε ᾖ καὶ τάχιστος καὶ πυκνὸς καὶ σφοδρὸς, οὐ μόνον θερμότητα παμπόλ-
λην ὑπάρχειν ἐν τῇ καρδίᾳ φαμὲν, ἀλλὰ καὶ δυνάμεως εὐρωστίαν. ὅτι διώρισται πολλάκις ἐν ἑτέροις ἡμῖν κἀν ταῖς τῶν
πυρετῶν διαγνώσεσι τὸ τεθερμαίνεσθαι τοῦ θερμαίνεσθαι διαφέρειν ὅταν μὲν γὰρ θερμαίνηται τὸ σῶμα τῆς καρδίας ὑπὸ τῆς
περιεχομένης ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτῆς οὐσίας, ἐγχωρεῖ τὴν δύναμιν ἐρρῶσθαι. καὶ δι' αὐτό γε τοῦτο πλεῖστον μὲν καὶ
τάχιστον καὶ πυκνότατον εἰσπνέουσιν οἱ τοιοῦτοι. μέγιστον δὲ καὶ τάχιστον καὶ πυκνότατον σφύζουσιν, ἀπομα-
χομένης ἔτι τῆς καρδίας πρὸς τὴν θερμαίνουσαν οὐσίαν καὶ ψύχουσαν ἑτέραν ἔξωθεν ἐπισπωμένην ἀντίρροπον τῇ
θερμότητι. ὅταν δὲ ποτὲ νικηθεῖσα τύχῃ καὶ συνεκθερμανθεῖσα τῇ κατὰ τὰς κοιλίας οὐσίᾳ τεθέρμανται μὲν
ἤδη τηνικαῦτα καὶ οὐκέτι μόνον θερμαίνεται. τῇ δυσκρασίᾳ δὲ αὐτῆς ἕπεται δυνάμεως ἀσθένεια, καὶ ἢν ἐπι-
πλέον θερμανθῇ. καὶ δι' ὅλης αὐτῆς τὸ πυρετῶδες δέξηται θερμὸν, τὸν καλούμενον ἑκτικὸν ἐπιφέρει πυρετὸν,
ἐνίοτε δ' ἔμπαλιν ἢ ὡς νῦν εἴρηται συμβαίνει. ψυχροτέρας μὲν τῆς κατὰ φύσιν ἐν ταῖς κοιλίαις τῆς καρδίας οὐσίας
20 περιεχομένης. τοῦ σώματος καὶ αὐτῆς ἐπὶ πλέον τεθερμασμένου. καὶ γίνεται τοῦτο. τοῖς ἠθροικόσι μὲν ὠμοὺς καὶ
ψυχροὺς καὶ φλεγματώδεις χυμούς. ἤτοι δὲ σφοδρότατα θυμωθεῖσιν, ἢ ἀγρυπνήσασιν ἀμέτρως μετὰ φροντίδος
ἰσχυρᾶς, ἢ διά λοιμώδη τινα εἰσπνοὴν, ἁπτομένου τοῦ σώματος αὐτοῦ τῆς καρδίας, ἢ τινὸς ὅλως δηλητηρίου ποιό-
τητος. ἰδιότητα καθ' ὁντινοῦν τρόπον ἐπὶ τὴν καρδίαν ἀφικομένης, ταυτὶ μὲν οὖν ἀνεμνήσθην. πρὸς τὸ μὴ θαυ-
μάζειν τινὰ πῶς ἐγχωρεῖ θερμότητος ἐπικρατούσης ἀκμάζειν τῆς καρδίας τὸν τόνον, ἐπανέλθωμεν οὖν αὖθις
ἐφ' ἃ λέγοντες ἀπελίπομεν. ἡ γάρ τοι θερμότης ἡ ἐν τῇ καρδίᾳ τρέπει μὲν ὡς εἴρηται τοὺς σφυγμούς. ἀλλ' ἐπεὶ διτ-
τὴ κατ' εἶδός ἐστιν, ἡ μὲν ἑτέρα καὶ σηπεδόνος χυμῶν ἔγγονος. ἧς ἡ ποιότης δριμεῖά τε ἐστὶ καὶ καπνώδης. ἡ δὲ ἑτέρα
μεθ' ὑγρότητος ἡδείας αὐτῷ μόνῳ τῷ ποσῷ τοῦ κατὰ φύσιν ἀποκεχωρισμένη. μόνιμος μὲν οὖν καὶ δύσλυτος, ἡ
πρότερον ῥηθεῖσα, ὀλιγοχρόνιος δὲ ἡ ἑτέρα. λουτροῖς καὶ γυμνασίοις καὶ τροφῇ θερμαινούσῃ καὶ οἴνου πόσει, καὶ τῶν
τῆς ψυχῆς παθῶν αἰδοῖ καὶ θυμῷ συνεπομένη. εἰσὶ δ' ἐκ τούτου τοῦ γένους τῆς θερμασίας εἰσὶ τινὲς πυρετοὶ, καθά-
30 περ οἱ ἐπὶ κόποις, ἢ ἐγκαύσεσιν, ἢ ψύξεσιν, ἢ ἐπὶ βουβῶσιν, ἢ θυμοῖς, τῶν ἀμφισβητουμένων οὖσι, καὶ λέλεκται μὲν
ἐπὶ πλέον ὑπὲρ αὐτῶν, ἐν τῇ περὶ τῶν πυρετῶν πραγματείᾳ. λελέχθω δὲ καὶ νῦν εἰς τοσοῦτον, ὡς ἡ μὲν ἑτερο-
γενὴς τῆς κατὰ φύσιν θερμότης ὀλιγοχρόνιον μὲν ἔχει τὴν ἐκτὸς ἠρεμίαν, ταχεῖαν δὲ τὴν συστολὴν ἐπὶ πλέον ἢ
κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς διαστολῆς. ἡ δὲ τῷ ποσῷ μόνῳ διαλλάττουσα, μείζονά τε ἅμα καὶ θάττονα τὴν διαστολὴν
ἤπερ τὴν συστολήν. ἡ μὲν γὰρ τοιαύτη θερμότης, μόνης ἐμψύξεως δεῖται, ἣν ἐδείξαμεν ἐν τῷ διαστέλλεσθαι
γινομένην, ἡ καπνώδης δὲ καὶ ταύτης μὲν ἐπὶ πλέον, ἀλλὰ ἐπὶ πλεῖστον τῆς ἀποχύσεως τοῦ περιττοῦ, ὅπερ ἔργον ἦν
τῆς συστολῆς ὥστε ἡ μὲν τοιαύτη καὶ τὴν διαστολὴν ὠκυτέραν ἐπὶ πλέον ἐργάσεται. καὶ τὴν συστολὴν ἐπὶ πλεῖστον.
ἡ δ' οὐ τοιαύτη τὴν συστολὴν μὲν οὐδ' ὅλως ἀλλοιώσει, τὴν διαστολὴν δ' εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον ἀνέβη τὰ μέτρα τῆς
κατὰ φύσιν εὐκρασίας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ πλέον ἐξῆς ἐροῦμεν, ἐν τοῖς περὶ τῶν πυρετῶν λογισμοῖς, ἐν δὲ τῷ πα-
ρόντι τὸν περὶ τῶν ἀρτηριῶν λόγον διέλθωμεν. ὅταν ἐναντίως ἔχουσι τῇ καρδίᾳ. λέγω δὲ ὅταν ἐκείνη μὲν ᾖ θερ-
40 μοτέρα τῆς κατὰ φύσιν. αἱ δὲ ἀρτηρίαι ψυχρότεραι ἤτοι χυμῶν τινῶν ψυχρῶν ἐν αὐταῖς περιεχομένων, οὐδέπω
διασηπομένων, ἢ καὶ τινὸς ἑτέρας ψύξεως ἐπικρατούσης. ἀνάγκη δὲ ταύτας τηνικαῦτα, τὸ μὲν ἐψῦχθαι κατὰ τὴν
οἰκείαν ἔχειν διάθεσιν. ἐπικτᾶσθαι δ' ἔτι παρὰ τῆς καρδίας τὸ θερμαίνεσθαι. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὴν κινοῦσαν αὐτὰς δύνα-
μιν ἐξ ἐκείνης ἐπίρρυτον ἔχουσιν. καὶ τόνος εἷς ἐστιν ὁ διαστέλλων τε καὶ συστέλλων ἅμα τῇ καρδίᾳ τὰς ἀρτηρίας.
ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸ μέν τι ταὐτὸν ὑπάρχειν, τῇ δὲ τῆς καρδίας κινήσει, καὶ τῇ τῶν κατὰ μέρος ἀρτηριῶν ἁπασῶν. τὸ
δέ τι διαλλάττον. αἱ μὲν δὴ πρῶται τῶν κινήσεων ἀρχαὶ, κατὰ τὴν αὐτὴν ἔσονται χρόνον. ὅταν γε δέχωνται τὴν
παρ' αὐτῆς δύναμιν ἀμέμπτως, οὔτε δὲ τὸ μέγεθος, οὔτε τὸ τάχος, οὔθ' ἡ σφοδρότης ὁμοίως ἀμφοτέραις ὑπάρ-
ξει, ἀλλ' ἡ καρδία τηνικαῦτα καὶ μείζονα καὶ θάττονα καὶ σφοδρότερον ἕξει τὸν σφυγμὸν ἁπασῶν τῶν κατὰ μέρος
ἀρτηριῶν. ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ τῆς κινήσεως αὐταῖς ἐκ τῆς καρδίας ἐστίν. ὁ δὲ τρόπος, ἑκάστῃ τῆς οἰκείας κινήσεως,
ὡς ἂν καὶ τύχῃ τῇ καρδίᾳ συνδιατεθεῖσα, συνδιατίθεται μὲν ἡ μὲν ὡσαύτως ἔχουσα τῇ κράσει. καθ' ὃν ἂν ἡ καρ-
50 δία τρόπον ἐνεργῇ. ἡ δ' ἐναντίως. εἰς ὅσον ἂν καὶ τύχῃ δεξαμένη τὴν ἐξ αὐτῆς ἀλλοίωσιν. ἐνδέχεται τοι γοῦν
ἐνίοτε. τὴν ψυχρὰν ἀρτηρίαν ὑπὸ τῆς καρδίας θερμαινομένην, οὔτε μικρὸν ἐργάσασθαι τὸν σφυγμὸν οἷόσπερ
ὁ τῆς ψυχρᾶς ἐστὶ, οὔτε μέγαν, οἷόσπερ ὁ τῆς θερμῆς, ἀλλὰ τὸν ἀμφοῖν μέσον ὥσπερ δὴ καὶ σύμμετρος καὶ κα-
τὰ φύσιν ἐστὶν οὕτω δὲ καὶ τῷ τάχει σύμμετρος ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν ὁ σφυγμὸς ἔσται. καὶ τῇ σφο-
δρότητι μέτριος, ἐναργῶς δὲ διαγνώσῃ τὸ λεγόμενον, εἰ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἅπτοιο τῇ μὲν ἑτέρᾳ χειρὶ τῆς
καρδίας, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τῶν ἀρτηριῶν τινός. αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν κινήσεων ἅμα σοι φανοῦνται γίνεσθαι. διαλ-
λάξουσι δὲ μεγέθει καὶ τάχει, καὶ σφοδρότητι τηνικαῦτα. ἐνίοτε δὲ συμβαίνει καὶ τὸ μὴ δέχεσθαι καθ' ἕνα
χρόνον ἁπάσας τὰς ἀρτηρίας τὴν ἐκ τῆς καρδίας ἐπιρρέουσαν δύναμιν τοῦ σπλάγχνου, ἀλλὰ τὰς μὲν ἐγ-
γυτέρω τοῦ σπλάγχνου προτέρας. ὑστέρας δὲ τὰς πορρωτέρω, γίνεται δὲ μάλιστα τὸ τοιοῦτον ἐπειδὰν εἰς ἕνα
χρόνον συνέλθοι τάς τε ἀρτηρίας εἶναι ψυχροτέρας, ἄτονόν τε τὴν καρδίαν. ἐὰν δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἀρτηρι-

ὧν τὰ πορρωτέρω τῆς ἀρχῆς μόρια μᾶλλον ἢ ψυχρά. καθάπερ ἐν ἐπισημασίαις τέ τισι καὶ τοῖς λιπαρίαις
συμβαίνει πυρετοῖς. οὐ μόνον ὑπάρξεται πρωϊαίτερον ἀλλὰ καὶ τὴν κίνησιν αὐτὴν θάττονά τε καὶ μείζονα
ποιήσεται, τὰ τῆς καρδίας ἐγγυτέρω, καὶ μετὰ δὴ καὶ ὁ τόνος ἐν ταῖς τοιαύταις περιστάσεσιν ἀσθενὴς μὲν ἐν ἁπά-
σαις φαίνεται, μᾶλλον δ' ἐν ταῖς πορρωτέραις, ὥστ' εἰκότως εἶναι τὸν σφυγμὸν ἐν αὐταῖς ἀμυδρότερον τοῦ κατὰ
φύσιν τῶν ὑποκειμένων. συμβαίνει δέ ποτε καὶ κατὰ τὴν καρδίαν ἡ τοιαύτη τῶν κράσεων ὑπεναντίωσις,
ἐνίοτε μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ σπλάγχνου ψυχρότερον ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν. ἡ περιεχομένη δὲ ἐν ταῖς κοι-
λίαις οὐσία θερμοτέρα, ἐνίοτε δ' ἔμπαλιν, ἡ μὲν οὐσία ψυχροτέρα. θερμοτέρα δ' ἡ καρδία. καὶ γίνονται καὶ τότε
τῆς καρδίας οἱ σφυγμοὶ τοῖς κατὰ φύσιν ὅμοιοι. μέση γάρ πως ἐν αὐτῇ κατάστασις ἀποτελεῖται, ἐκ δυοῖν ἐναν-
τιοτήτων συγκειμένη. καὶ σφάλλουσί γε, καὶ τοὺς ἀρίστους ἰατροὺς αἱ τοιαῦται διαθέσεις. ὥσπερ καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ
10 μεγάλου λοιμοῦ συνέπεσαν. ἔνιοι μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕως πλείστου, τινὲς δὲ καὶ δι' ὅλου τοῦ νοσήματος ἦσαν
εὔσφυκτοι βραχύ τι τῶν κατὰ φύσιν ἐξηλλαγμένους ἔχοντες τοὺς σφυγμούς. ἀλλ' οὗτοι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀπόλ-
λοιντο. καὶ διαγινώσκομεν αὐτοὺς εὐθέως ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις ὅτι τε λοιμώττουσι, καὶ ὅτι χεῖριστα διάκειν-
ται, τῷ τε τῆς θερμασίας δριμεῖ, καὶ αὐτῷ τῷ τῆς θερμασίας εἴδει καὶ αὖ τῷ βραχύ τι τοῦ κατὰ φύσιν
ἐξηλλαγμένους ὄντας αὐτοῖς τοὺς σφυγμοὺς ἀεὶ διαμένειν τοιούτους. ἐν εἴδει γὰρ μάλιστα τῶν ἑκτικῶν ὀνο-
μαζομένων πυρετῶν οἱ τοιοῦτοι σφυγμοὶ σώζονται. καὶ ὅσοι γε τῶν καμνόντων οὐκ ἔφασκον πυρέττειν. ἐν ἕξει
τούτοις ἀκριβῶς ἦν ὁ πυρετὸς αὐτοῦ τῆς καρδίας κατειληφὼς τὸ σῶμα. δύο γὰρ δὴ ταῦτα γνωρίσματα
τῶν ἑκτικῶν πυρετῶν ἐστὶν ἴδια. τότε διαπαντὸς ὁμοίους ἑαυτοῖς ὑπάρχειν αὐτούς, οὔτε εἰς βολὴν παροξυσμοῦ
τινός, οὔτ' ἀνάβασιν, οὔτ' ἀκμήν, οὔτε παρακμὴν οὐδὲ μίαν ἔχοντας. τότε μὴ γινώσκειν ὅτι πυρέττειν τὸν
κάμνοντα. γίνονται δ' οἱ τοιοῦτοι τῶν σφυγμῶν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης μὲν μείζονες τῶν κατὰ φύσιν, ἐνίοτε δ' οὐδὲ
20 πυκνότεροι, θάττονες μέντοι πάντως καὶ ὀρθῶς ἄρα τοῦτο τοῖς πλείστοις τε καὶ ἀρίστοις τῶν ἰατρῶν ἐπιστεύθη τῶν πυ-
ρεττόντων τοὺς σφυγμοὺς ἀχώριστον ἔχειν τὸ τάχος, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καὶ αὖθις, ὅπερ δὲ λέγοντες ἀπελί-
πομεν, ἐπειδὰν ὑπὸ σηπεδονώδους ποιότητος ὁ εἰσπνεόμενος ἀὴρ μιανθῇ καὶ ἅψηται τοῦ σώματος τῆς καρδίας
ἡ σηπεδών, οἱ τοιοῦτοι γίγνονται σφυγμοὶ καὶ οὐδὲν ἔτι θαυμαστὸν οὐδ' ὅτι τοὺς σφυγμοὺς ἔχουσιν ὁποίους εἰρήκαμεν
οἱ οὕτω λοιμώττοντες. οὐδ' ὅτι λοιμώδη τὴν ἀναπνοήν, οὐδ' ὅτι τεθνήξονται πάντως, τί γὰρ ἂν ἄκος εὑρεθείη τῆς ἐν
τῇ καρδίᾳ σηπεδόνος ὡς ὅσον γε τὸ σηπεδονῶδες τοῦτο θερμὸν εἰς τοὺς ἐν ταῖς κοιλότησι τῆς καρδίας ἐφάπτε-
το χυμοὺς μᾶλλον, ἤπερ εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ σπλάγχνου πολλοὶ τούτων ἐσώθησαν. ἡ διάγνωσις δ' αὐτῶν τῶν λοι-
μωττόντων εἰ πρῶτον μὲν αἰσθάνονται πυρέττοντες. ἔπειτα δὲ εἰ μὴ διαπαντὸς ὡσαύτως πυρέττοιεν. ἔτι δὲ
πρὸς τούτοις εἰ μὴ διάτονον ἔχοιεν τὸν σφυγμόν. οἱ γὰρ ἐπὶ δυσκρασίᾳ τοῦ σώματος αὐτοῦ τῆς καρδίας
ἅπαντες ἄτονοι. αἱ μὲν δὴ κατὰ θερμότητα δυσκρασίαι τῆς καρδίας ὁποίους τινὰς ἐργάζονται τοὺς σφυ-
30 γμοὺς αὐτάρκως λέλεκται. αἱ δὲ κατὰ ψυχρότητα πάντως μὲν δήπου τοὺς ἐναντίους ἀποτελοῦσι, τοὺς μι-
κροὺς καὶ βραδεῖς καὶ ἀραιούς. ἤτοι δ' ἀνάλογον εἰς τὰς τρεῖς διαφορὰς ἀλλοιοῦσιν, ἢ τὰς μέν τινας ἐξ αὐ-
τῶν, ἢ τινὰς μᾶλλον ἢ ἧττον. ἑτέρας δέ τινας, ἢ ἑτέραν, ἧττον ἢ μᾶλλον, ἀλλὰ χρὴ κἀνταῦθα κατὰ τὸν
αὐτὸν τρόπον ἐπίστασθαι τὴν ἐλλείπουσαν, ἢ καὶ πλεονάζουσαν ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται. πρῶτον μὲν ὑπαλ-
λάξει τὴν πυκνότητα, δεύτερον δὲ, τὸ τάχος. ἑξῆς δὲ, τὸ μέγεθος. ἀπαθοῦς γε τῆς δυνάμεως οὔσης, ὡς εἴ γε
καὶ ἤδη ὅτι πάθοι, γνωρισθήσεται μὲν ἀπὸ τῆς ἰδίας τε καὶ ἀχωρίστου ποιότητος τῶν σφυγμῶν ἣν ἀμυ-
δρότητα καλοῦμεν, ἢ εἰς μικρότητά τε καὶ βραδύτητα μᾶλλον ἤπερ εἰς ἀραιότητα τὴν ἀλλοίωσιν ἐρ-
γάζεται τῶν σφυγμῶν. ὡς ὅταν γε ἐπὶ πλεῖστον ἡ δύναμις κάμνει, κἂν ψύξις συνῇ, μικροὶ μὲν ἐσχά-
τως οἱ σφυγμοὶ γίνονται, βραδεῖς δ' οὐκ ἐσχάτως, ἀλλ' ἔστιν ὅτε τοῖς κατὰ φύσιν ὅμοιοι πυκνότητα δ' οὐ μό-
νον ἀποτίθενται τὴν πρόσθεν, ἀλλὰ καὶ προσαυξάνουσι. ἐπειδὰν μέντοι τὰ τῆς δυνάμεως ἐπ' ὀλίγον ἀῤ-
40 ῥωστῇ, τὰ δὲ τῆς ψύξεως ἐπὶ πλεῖστον κρατῇ, μακροτάτη μὲν ἡ εἰς ἀραιότητα ῥοπὴ γίνεται τῶν σφυ-
γμῶν, βραχυτάτη δ' ἡ εἰς μικρότητα, μέση δ' ἀμφοῖν ἡ εἰς βραδύτητα. τὴν αὐτὴν δὲ δηλονότι καὶ αἱ ἀρ-
τηρίαι πᾶσαι κινηθήσονται κίνησιν, ἂν τῇ κράσει κατὰ φύσιν ἔχωσιν, ἂν δὲ τῆς καρδίας ψυχροτέρας γε-
γενημένης, αὗται θερμότεραι τοῦ κατὰ φύσιν ὦσιν, ἀλλοιώσουσι τὸν τῆς καρδίας σφυγμὸν εἰς τοσοῦ-
τον, εἰς ὅσον ἂν ἐκστῶσι τοῦ κατὰ φύσιν ὥστε ποτὲ καὶ ἀκριβῶς ὅμοιος ἔσται τὸ κατὰ φύσιν ὁ κατὰ τὰς
ἀρτηρίας. ὅσον γε ἐπὶ μεγέθει καὶ τάχει τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν ἐλάττονός τε καὶ βραδυτέρου γινομένου.
εὔδηλον δ' ὡς αἱ τοιαῦται διαθέσεις ἄνευ πυρετῶν εἰσὶν αὐτῆς τῆς καρδίας μόνης ψυχθείσης, ἀπὸ χυμῶν ψυ-
χρῶν τε ἅμα καὶ γλίσχρων καὶ παχέων. σπανίως μὲν οὖν ἐστιν ἡ τοιαύτη διάθεσις, ἀλλὰ γιγνομένη ποτὲ καὶ μά-
λιστα ὅταν ἐν πνεύμονι τοιοῦτοι περιέχωνται χυμοί. συμβαίνει δ' ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διαθέσει σφυ-
γμοῖς εὐθὺς καὶ ἀνωμάλοις εἶναι. διὰ τὰς ἐμφράξεις, ἃς οἱ προειρημένοι χυμοὶ κατὰ τὰ στόματα τῶν ἐκφυομένων τῆς καρ-
50 δίας ἀρτηριῶν ποιοῦσιν. εἰ μέντοι συμβαίη ποτὲ καὶ τὰς ἀρτηρίας ὁμοίως τῇ καρδίᾳ ψυχροτέρας γενέσθαι τοῦ
κατὰ φύσιν, αὐξήσουσι τὴν ἀτονίαν τῆς κινήσεως αὐτῆς ἐν ταυτῷ φυλάττουσαι γένει. ὥστε τῆς καρδίας βραδύ-
τερον μὲν καὶ μικρότερον καὶ ἀραιότερον τοῦ κατὰ φύσιν σφυζούσης. αὐτὰς ἔτι δὴ καὶ μᾶλλον ἐκείνης καὶ βραδύτερον καὶ
μικρότερον καὶ ἀραιότερον σφύζειν. εὐθὺς δὲ δήπου καὶ ἀμυδρότερον. συμβαίνει δέ ποτε ψυχροτέραν τε ἅμα τοῦ κα-
τὰ φύσιν εἶναι τὴν καρδίαν καὶ πλήρη περιττωμάτων δακνωδῶν ἐν ᾧ καιρῷ τὴν μὲν διαστολὴν μικροτέραν
τε ἅμα καὶ βραδυτέραν γίγνεσθαι συμβαίνει, τὴν δὲ συστολὴν ὠκυτέραν, ἐφαίνετο δ' αὖ καὶ μέχρι πλείονος ἔσω
χωρεῖν ἡ ἀρτηρία εἰ μέχρι παντὸς αἰσθητὴν εἶχε τὴν κίνησιν. νυνὶ δὲ τοῦτο μὲν ἀδιάγνωστον αἰσθήσει. τὸ δὲ τὸν
τῆς ἐντὸς ἡσυχίας χρόνον ἐπιμηκέστερον τοῦ κατὰ φύσιν γίγνεσθαι, πρόδηλον καὶ ἀπτομένοις ἐστί, σύν-
θετος δ' ὁ χρόνος οὗτος ἅπας ἐκ τριῶν ἐδείκνυτο χρόνων, πρώτου μὲν τῶν ἐσχάτων τῆς συστολῆς,
δευτέρου δὲ τῆς ἐντὸς ἠρεμίας, καὶ τρίτου τῶν πρώτων τῆς διαστολῆς οὗτος μὲν ὁ χρόνος ἱκανῶς

ἐκταθήσεται

ἐκταθήσεται κατὰ τὴν εἰρημένην διάθεσιν, ὁ δὲ τῆς ἐκτὸς ἡσυχίας, ἤτοι βραχύτερος ἔσται τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ
παραπλήσιος. ἐπειγομένης γὰρ ἀεὶ τῆς τοὺς σφυγμοὺς ἐργαζομένης δυνάμεως ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα καὶ
προσδεούσης ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν ἐκείνην δι᾽ ἧς ὑπάρχει τοῦτο πράττειν αὐτῇ, τὴν πρὸ τῆς ἐνεργείας ἡσυχίαν ὀλι-
γοχρονιωτέραν γίνεσθαι συμβαίνει. καθάπερ καὶ τὴν πρὸ τῆς ἑτέρας ἐνεργείας, λέγω δὲ τῆς διαστολῆς, μακρο-
τέραν τῷ ψυχροτέραν ἔχειν τὴν καρδίαν ἐκλελυμένως ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν ἰέναι, διὰ μίαν ἔτι μόνην χρείαν τὴν
τῆς ῥιπίσεως, ἀπολωλεκυῖαν ἤδη τὴν ἑτέραν τὴν μείζονα τὴν τῆς ἐμψύξεως. ἡ μὲν γὰρ ὑπόλοιπος ἡ τρίτη κατ᾽ ἐκεί-
νας μόνας τὰς διαθέσεις, ἐπεγείρει τὴν καρδίαν εἰς τὴν ἐνέργειαν, ὅταν ἤτοι κίνησιν τινὰ κινῆται τὸ ζῷον ἀξιό-
λογον, ἢ κένωσις πολλὴ ἐμπίπτῃ τῶν ἀρτηριῶν ἐπὶ πλέον ἀνεστομωμένων μὲν τὰ ἐκτός, ἔν γε τοῖς βαλανείοις,
καὶ εἰ δή τινες ἄλλοι καθ᾽ ἡντιναοῦν αἰτίαν ἱδρῶτες ἐκχέονται πολλοί. εἰς δὲ τὰ ἔσω ἔν τε ταῖς καθάρσεσι καὶ τῶν
10 παθῶν ἐν χολέραις τε καὶ δυσεντερίαις, καὶ ὑγραῖς διεξόδοις τῶν ἐντέρων. ἐπειδὰν μέντοι συμβῇ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα
τῆς καρδίας ἐν ἑαυτῷ τινὰ δυσκρασίαν ἀνώμαλον ἔχειν, ἀναγκαῖον ἔσται καὶ τοὺς σφυγμοὺς αὐτῆς τε τῆς καρ-
δίας καὶ τῶν ἐν τῷ ζῴῳ πασῶν ἀρτηριῶν εἰς ἀνωμαλίαν ἐκτραπῆναι πολυειδῆ. καὶ γὰρ καὶ ἡ συστηματικὴ καλουμένη
καὶ ἡ καθ᾽ ἕνα σφυγμόν, ἁπάντων ἔσται τῶν γενῶν εἰς μέγεθος καὶ μικρότητα, καὶ τάχος καὶ βραδύτητα. καὶ
ἀμυδρότητα, καὶ πυκνότητα, καὶ ἀραιότητα, συνεχοῦς τῆς μεταπτώσεως γινομένης. εἰς μέντοι σκληρότητα
καὶ μαλακότητα μεταβολὴ συνεχὴς οὐκ ἄν ποτε γένοιτο. δέδεικται γὰρ ὑπὲρ τούτου πολλάκις, ἄκλονος μέντοι
ποτὲ καὶ κλονώδης ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι συνεχῶς ἀλλήλους διαδέχονται, συνελθούσης τῇ δυσκρασίᾳ
τῆς καρδίας τῆς σκληρότητος ἢ τάσεως ἀρτηριῶν. ἐδείκνυτο γὰρ εἴ τι μεμνήμεθα, κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέ-
σεις ὅταν ἐπὶ πλέον ὁρμήσῃ διαστεῖλαι τὰς ἀρτηρίας ἡ καρδία, κλόνος ἐμπίπτων τῇ κινήσει. τούτου δὲ συμβαί-
νοντος ἕτοιμον δικρότῳ γενέσθαι τῷ σφυγμῷ. καὶ γίνεται δύσκολον ἐν ταύτῃ τῇ διαστάσει τὴν διάθεσιν ἀκριβῶς
20 ἐξευρεῖν, ὡς ἂν τῆς εἰρημένης ἀνωμαλίας οὐκ ἐπὶ δυσκρασίᾳ μόνῃ καρδίας, ἀλλὰ καὶ κακώσει τῶν ὀργάνων, καὶ
πλήθει συνισταμένης. ἐπειδὴ γὰρ αἱ τοιαῦται τῶν ἀνωμαλιῶν ἐπ᾽ ἐμφράξεσι γίνονται τῶν κατὰ τὴν
καρδίαν στομάτων, ἕπονται δὲ ταῖς ἀνωμάλοις αὐτῆς δυσκρασίαις, οὐκ ἔστι διαγνῶναι ῥᾳδίως τὴν διάθεσιν. ὁ μὲν
οὖν δὴ πλήττων σφυγμός, ἴδιον ἐστὶ σύμπτωμα τῆς κατὰ τὸ σῶμα τοῦ σπλάγχνου δυσκρασίας, ὡς ἐν τῷ πρὸ
τούτου δέδεικται λόγῳ, διαφέρων τοῦ δικρότου μαλακότητι. σκληρότητος δὲ προσγινομένης ἀπόλλυται καὶ
ἡ παρὰ τοῦδε διάγνωσις, εἰς γὰρ τὸν δίκροτον μεταπίπτει κοινὸν ὄντα πλειόνων διαθέσεων. ὁ μέντοι κλονώδης
δίκροτος ἐδείκνυτο τὴν γένεσιν ἴσχων, ἐπειδὰν ὁ κλονώδης ἁπλῶς σφυγμὸς βραχὺς τῷ μήκει γενήσεται. ὁ δὲ ἄκλο-
νος δίκροτος, ὁμοίως μὲν τῷ κλονώδει σκληρὸς ὤν, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτοῦ βραδυτῆτα καὶ τὸ βάρος τῶν ἐπικειμένων
σωμάτων ἀποτελούμενος τοιοῦτος, ὥσθ᾽ ἑκάτερος μὲν αὐτῶν ἀκολουθήσει πλείοσιν αἰτίοις. διοίσουσι δ᾽ ἀλλήλων
τῷ πλήθει τῶν ἐργαζομένων αὐτοὺς δυνάμεων καὶ προφάσεων. παμπόλλοις μὲν γὰρ ὁ κλονώδης δίκροτος, ἐλάττο-
30 σι δὲ ὁ ἄκλονος ἕπεται. χρὴ δ᾽ ἀναμνησθῆναι πρῶτον μὲν ὅσοις αἰτίοις ὁ κλονώδης ἁπλῶς ἀκολουθεῖ. πάσας γὰρ
εἴρηνται πρόσθεν, ἑξῆς δὲ τὴν οἷον συνεκτικὴν αἰτίαν αὐτοῦ, γίνεται γὰρ ἐπειδὰν ἐπὶ πλέον ἀναγκάζηται διαστέλλεσθαι,
σκληρὸν ἢ τεταμένον ἀρτηρίας σῶμα, τρίτον ἐπὶ τούτοις, ὅτι προσελθούσης τῷδε, δυνάμεως ἀρρωστίας ἢ
φυσικῆς διαπλάσεως, ὁ κλονώδης δίκροτος ἐδείκνυτο γίγνεσθαι. καὶ πρὸς τούτοις ὁ δίκροτος ἄκλονος ἐγίνετο διὰ
σκληρότητα μὲν ἀρτηρίας, βραχύτητα δὲ τοῦ σφυγμοῦ, βάρος δὲ τῶν ἐπικειμένων ἄνωθεν ἑκατέρωθεν τῆς
αἰσθητῆς κινήσεως. ἐν γὰρ ταῖς τοιαύταις καταστάσεσιν, ὅταν ὑπὸ τῶν ἑκατέρωθεν μερῶν ἀντισπασθῇ τὸ μέσον
ἀναφερόμενον ἔτι, κἄπειτ᾽ αὖθις αὐτοῖς συνέρχηται, δίκροτος ὁ σφυγμὸς γίγνεται. αὗται μὲν οὖν αὐτῶν εἰσιν
οἷον συνεκτικαί τινες αἰτίαι, προηγούμεναι δ᾽ ἑκάστου πολλάκις. καὶ χρὴ κἀκείνας προχείρους ἔχειν τῇ μνήμῃ, τὸν
μέλλοντά τι τῶν προηγησαμένων ἐξευρήσειν. ὁ μὲν δὶς παίων σφυγμὸς ἀνωμάλοις τε ἕπεται δυσκρασίαις αὐτοῦ
τοῦ σώματος τῆς καρδίας, ἠσκημένης δὲ ἀκριβῶς ἁφῆς δεῖται διαγινώσκειν τὴν συστολήν, ὡς εἴ τις ἀνάσκητός ἐστι
40 τῆς τοιαύτης διαγνώσεως, οὐδὲν ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς αὐτῷ διαφέρειν δόξει, τοῦ κατὰ τὴν ἄνοδον ἱσταμένου τε καὶ
ἡσυχάζοντος ὀλίγον. διαγνωσθήσεται δὲ βραχύ τι μετὰ χρόνου εὐτονίας, ὡς ὅ γε παντάπασιν ἄτονος, ἀδιάγνωστον ἔχει
τὴν συστολήν. ὑπάρχει δ᾽ ὡς τὰ πολλὰ τόνος ἅπασι τοῖς δὶς παίουσι σφυγμοῖς. οὐ γὰρ ἂν εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀνήεσαν
εἰ μὴ μετεῖχον εὐτονίας τινός, ἢ πολὺ μαλακωτέρους ἀναγκαῖον αὐτοὺς γενέσθαι τοῦ κατὰ φύσιν. ἵν᾽ ἀμυδροί τε
ἅμα καὶ μικροὶ φαίνονται. καὶ γίγνονται μὲν καὶ οὗτοι κατὰ τὰς ληθαργώδεις διαθέσεις, ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι διακρῖναι τη-
νικαῦτα τὸν ἡσυχάζοντα βραχὺ τοῦ δὶς παίοντος, ὥστε οὐδὲ τὰς διαθέσεις οἷόν τε διακρῖναι κατά γε τούτους.
δι᾽ ἄλλου μέντοι γνωρίσματος ἐγχωρεῖ. ἴδιον δ᾽ ἐστὶ τοῦτο τὸ γνώρισμα τοῦ κεκρᾶσθαι κακῶς τὸ τῆς καρδίας σῶμα
καὶ οὐδέν γε χεῖρόν ἐστιν ὡς πυρετόν τινα καὶ σφυγμὸν ἑκτικόν, οὕτω καὶ ἀνωμαλίαν ἡμᾶς ὀνομάζειν ἑκτικήν, ἕνεκα
συντόμου διδασκαλίας. ὅστις δ᾽ οὐ χαίρει τῷ ὀνόματι, μόνιμον αὐτὴν καλείτω. μόνιμος δ᾽ ἐστὶν ὅταν ἑξῆς ἴση
διαφυλάττεται. ἂν δὲ δὴ καὶ τἄλλα σύμπαντα γνωρίσματα τὸν πυρετὸν ἑκτικὸν εἶναι σημαίνει, πολὺ μᾶλλον
50 οἶμαι βεβαίως διαγνώσει κατὰ τὸ τοῦ σπλάγχνου σῶμα τὴν ἀνώμαλον εἶναι δυσκρασίαν. εἴρηται δ᾽ ὑπὲρ
αὐτῶν ἐν ταῖς διαφοραῖς τῶν πυρετῶν, ἐπιβλέπειν δὲ δή που σε χρὴ καὶ τἄλλα σύμπαντα, τά τε παρόντα
καὶ τὰ προηγησάμενα, καὶ τὰ προκαταρξάντα, περιπνευμονίας μὲν γὰρ ἢ ἐμπυήματος ἢ πλευρίτιδος, ἢ φθόης.
ἢ τινὸς ὅλως ἀποστήματος αὐτόθι γεγονότος ἢ ἄσθματος, ἢ καταρροϊκοῦ νοσήματος. ἢ αἵματος πτύσεως, ἢ πνευ-
μονώδους τινός, ἢ συλλήβδην εἰπεῖν ἐφ᾽ οὗ πλῆθος ἢ πάχος, ἢ γλισχρότης χυμῶν, ἐν τῷ πνεύμονι περιέχεται,
προσέχειν ἀκριβῶς χρὴ μή τι δι᾽ ἔμφραξιν ἀρτηριῶν ὁ σφυγμὸς ἀνώμαλος γίνεται, μηδενὸς δὲ τούτου παρόντος
τὰ κατὰ τὸ σπλάγχνον αὐτὸ διασκέπτεσθαι, καὶ πολὺ δὲ μᾶλλον ὅταν ὁ πρόσθεν βίος ὃν ὁ κάμνων ἐβίου, μήτε
παχεῖς ἠθροῖσθαι κατὰ τὸ σῶμα μήτε γλίσχρους ἐμφαίνῃ χυμούς, ὑφ᾽ ὧν ἤτοι περιχυθέντων ἔξωθεν, ἢ φραξάντων τὰ
στόματα τῶν ἀρτηριῶν, ἡ ἀνωμαλία συνίσταται. δέδεικται γὰρ ὡς ἤτοι τούτων τινός, ἢ φλεγμονῆς, ἢ ἁπλῶς ὄγκου
παρὰ φύσιν αὐτόθι συνιστάντος, ἢ πλήθους βαρύνοντος τὴν δύναμιν ἀνωμαλίαι συμπίπτουσι τοῖς σφυγμοῖς. ἐὰν

γίνου μήτε δι' ὧν τὰ τοιαῦτα πάθη γνωρίζεται παρεῖ. ἡ μὴ δὲ ἑκτική τε καὶ μόνιμος ἀνωμαλοκρασία, ἢ δυσκρα-
σίαν ἡγητέον ἀνώμαλον ἐν τῷ σώματι τῆς καρδίας εἶναι. οὔσης δὲ καὶ αὐτῆς ταύτης διττῆς, ἑτέρας μὲν ἐν τοῖς
ὑγροῖς οἰκείοις αὐτῆς, ἑτέρας δὲ ἐν τοῖς στερεοῖς, ἡ μὲν ἐκ τῶν ὑγρῶν ὁρμωμένη, μετὰ παλμοῦ γίνεται τῆς ὅλης
καρδίας. ἡ δὲ ἐκ τῶν στερεῶν ἄνευ παλμοῦ. ὅστις δ' ἐπιστημονικῶς ἐκμαθεῖν βούλεται τὰ νῦν λεγόμενα, τὸν περὶ
τῶν ἑκτικῶν πυρετῶν ἀναλεξάσθω λόγον ἀκριβῶς. ἔκ τε τῆς περὶ τῶν πυρετῶν πραγματείας κἀκ τοῦ περὶ, τοῦ
μαρασμοῦ γράμματος. ἡ μὲν δὴ τῆς καρδίας ἀνώμαλος δυσκρασία, διαγινώσκεταί τε καὶ χωρίζεται τῶν παρα-
κειμένων διαθέσεων ἐξ ὧν εἴρηκα σημείων. ἡ δ' ἄλλη πᾶσα δυσκρασία κατὰ τὸ σπλάγχνον, ὅταν ἑτέρας μὲν
ἔχῃ τὸ σῶμα αὐτὸ κράσεως, ἑτέρας δὲ τὸ κατὰ τὰς κοιλίας αὐτῆς αἷμα καὶ πνεῦμα, τοὺς ἀνωμάλους σφυγμοὺς
οὐδέποτε ἐργάζεται, ἀλλ' ὡς εἴρηται πρόσθεν ἐκ τῆς τῶν διαθέσεων ἐπιμιξίας, εἰς μέσην τινὰ κατάστασιν οἱ σφυγμοὶ
παραγίνονται. εἰσὶ δ' αἱ μίξεις τῶν διαθέσεων, ἔστιν ὅτε μὲν ἀκριβῶς ἀλλήλαις ἐναντίαι, ἔστιν ὅτε δ' οὐκ ἀκριβῶς.
10 λέγω δ' ἀκριβῶς μὲν ἐναντίας ἀλλήλαις διαθέσεις κατὰ τὴν κρᾶσιν, ὅταν ὅσῳ θερμοτέρα τοῦ κατὰ φύσιν ἡ
ἑτέρα, τοσούτῳ συμβῇ τὴν ἑτέραν εἶναι ψυχροτέραν. οὐκ ἀκριβῶς δὲ ὅταν ἡ ἑτέρα τῆς ἑτέρας ἐξίσταται
πλέον. ἐγχωρεῖ δέ ποτε ὁμογενῶν οὐσῶν ἀμφοτέρων, ἐν τῷ πόσῳ γίγνεσθαι τὴν διαφορὰν ἤτοι τῆς καρδίας
αὐτῆς ἐπὶ πλέον οὔσης θερμοτέρας τῶν κατὰ τὰς κοιλίας ὑλῶν, ἢ τούτων μὲν ἐπὶ πλέον ἐξεστηκυιῶν τοῦ κατὰ
φύσιν, ἔλαττον δὲ τῆς καρδίας, οὕτω δὲ καὶ ψυχρότερον ἤτοι τὸ σῶμα τῆς καρδίας, ἢ τὰς ὕλας ἐγχωρεῖ γενέ-
σθαι. διάγνωσις δὲ τῶν εἰρημένων ἐπιπλοκῶν οὐχ ὁμοίως ἁπασῶν ἐναργής. ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τὰς οὐκ ἐναργεῖς,
ἐξ ἄλλων ἐστὶ ποιήσασθαι συλλογιστικῶς, ἡ μὲν οὖν πρώτη ῥηθεῖσα μίξις ἐν ᾗ τὸ μὲν σῶμα τῆς καρδίας θερμό-
τερον ἐστὶ τοῦ κατὰ φύσιν, αἱ δ' ὕλαι ψυχρότεραι, τρεῖς ἔχει τὰς διαφοράς. ἢ γὰρ τοσούτῳ θερμότερον ἐστὶν
ὅσῳ περ ἐκεῖναι ψυχρότεραι, ἢ πλέονι τούτου θερμότερον, ἢ περ ἐκεῖναι ψυχρότεραι, ἢ ἔλαττον θερμότεραι, ἤ-
περ ἐκεῖναι ψυχρότεραι. κατὰ μὲν οὖν τὴν πρώτην διαφορὰν ὁ σφυγμὸς ὅμοιος ἀκριβῶς φαίνεται τῷ κατὰ
20 φύσιν, ἔν τε μεγέθει καὶ τάχει καὶ πυκνότητι. παραλλάττει δὲ τοσοῦτον εἰς ἀτονίαν, ὅσον ἐξέστη τὸ σπλάγχνον ἐκ
τῆς κατὰ φύσιν εὐκρασίας. ἐμοὶ δ' ἐφάνη πολλάκις ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι, καὶ τῷ τάχει προσεληλυθέναι
τι σαφές, οὐ μὴν ἀεί γε φαίνεται τοῦτ' ἐναργῶς, καί μοι δοκεῖ κἀκ τούτου, τις ἂν ἑτέρου μείζονος εὐπορῆσαι γνωρί-
σματος, εἰς ὅσον γὰρ ἐξέστηκε τὸ σῶμα τῆς καρδίας αὐτὸ τῆς κατὰ φύσιν εὐκρασίας, ἐκ τοῦ τάχους ἔνεστι τεκμή-
ρασθαι. πρὸς γοῦν τὴν κίνησιν ἑτοιμότερον ἐστὶν ἀεὶ τὸ θερμότερον σῶμα τῶν ἄλλων ἴσων ὑπαρχόντων. ἐπειδὰν
μὲν οὖν αὐτὸ τῆς καρδίας τὸ σῶμα κατὰ φύσιν ἔχον, ἤτοι πρὸς τῶν ἐν ταῖς κοιλίαις ὑλῶν, ἢ καὶ τῇ τοῦ πνεύ-
ματος ὁμιλίᾳ φλεγμαίνοντος ἢ, καὶ ἔκ τινος ἄλλου τῶν πλησιαζόντων μορίων θερμαινόμενον ἀναψύξεως ἕνε-
κεν εἰς μέγεθος καὶ τάχος καὶ πυκνότητα τοὺς σφυγμοὺς ἀλλοιώσῃ, τηνικαῦτα πρώτη μὲν ἡ εἰς τὸ μέγεθος ἐκ-
τροπή, δευτέρα δ' ἡ εἰς τὸ τάχος, ἐφεξῆς δὲ ἡ εἰς πυκνότητα γίνεται. ἐπειδὰν δὲ θερμότερον γένηται τῶν ψαυόν-
των αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἐχόντων, εἰς τὸ τάχος μὲν πρῶτον ἡ κίνησις ἐπιδίδωσιν. εἰς μέγεθος δὲ δεύτερον. ὥσθ' ὅταν
30 εὕρωμεν εἰς τὸ τάχος μὲν ἐναργῶς ἐπιδεδωκότα τὸν σφυγμόν, εἰς μέγεθος δὲ καὶ πυκνότητα μηδὲ μίαν ἀλλοίωσιν
ἐσχηκότα πολλὴν ἐν τῷ τοιούτῳ σώματι λογιούμεθα τήν τε εἰς θερμότητα τῇ καρδίᾳ γεγονέναι μεταβολήν, καὶ τὴν
εἰς ψυχρότητα τῶν ψαυόντων αὐτῆς. εὐθὺς δὲ δήπου καὶ ἡ ἀμυδρότης τῶν σφυγμῶν ἐναργὴς καὶ ἀξιόλογος
ἐν τοῖς τοιούτοις φαίνεται σώμασι. εἰ δὲ μὴ τὸ τάχος ἐναργὲς εἴη, μήθ' ἡ ἀμυδρότης, ὀλίγην ἔλπιζε προσγεγονέ-
ναι τῷ σώματι τοῦ σπλάγχνου θερμασίαν. οἱ τοιοῦτοι πυρετοὶ τοὺς πολλοὺς τῶν ἰατρῶν ἐξαπατῶσιν, ἅτε καὶ τῶν κα-
μνόντων αὐτῶν ἀπυρέτους εἶναι λεγόντων. οὐ γὰρ αἰσθάνονται τοῦ πυρετοῦ διά τε τὴν μικρότητα καὶ τὴν τοῦ σπλάγχνου
θερμασίαν καὶ ὅτι τοῦ σπλάγχνου τὸ σῶμα κατείληφεν. εἴρηται γὰρ ὑπὲρ τούτου πολλάκις ὅλως μὲν οὖν οὐδὲ
γίνεται μέγας πυρετὸς οὐδεὶς τῶν ἑκτικῶν. ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον ὅταν ὀλίγη τις εἴη κατὰ τὸ σπλάγχνον ἡ θερμό-
της. ὅσον γοῦν ἀπὸ τῆς καρδίας ἐπιρρεῖ τῷ παντὶ σώματι θερμασίας τοῦτο μόνον αἴσθησιν αὐτοῖς ἀνωμαλίας ἀσώδους
40 φέρει. δι' ἣν καὶ λουτρῶν ἐπιθυμοῦσιν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἀσώδεις τε καὶ ἀνώμαλοι, διὰ κόπον, ἢ ἔγκαυσιν, ἢ ἀλου-
σίαν. ἢ ἀγυμνασίαν. καὶ χαίρουσί γε οἱ πλεῖστοι τῷ λουτρῷ καὶ βελτίους γίγνεσθαι φασίν, ἅτε γὰρ αἰσθανόμενοι μὲν
ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος τὴν ἀνωμαλίαν, οὐδὲν δὲ ἀξιόλογον εἴς τε τὸ παραυτίκα βλαπτόμενοι, χάριν τοῦ λου-
τροῦ γινώσκουσιν. ἴσως δὲ οὐδὲ βλάπτονται τινὲς αὐτῶν ὅλως, ἀλλ' οὐ τοῦ νῦν ἐνεστῶτος καιροῦ τὰ τοιαῦτα σκο-
πεῖσθαι. διοριούμεθα γὰρ ὑπὲρ ἁπάντων τούτων ἐν ταῖς τῶν πυρετῶν θεραπείαις. εἴ γε ἰδίᾳ δόξειε γράφειν
αὐτάς, εἴτ' ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασιν, εἰς δὲ τὴν ἐνεστῶσαν ὑπόθεσιν ἡ διάγνωσις μόνη προ-
χειριζέσθω. καὶ τί καὶ δόξει τισὶν ἴσως ἄπορόν τε καὶ ἄγνωστον ὑπάρχειν. ὅταν γε μήτε διαφορά τις σφυγμῶν
ἐξαλλάττηται τοῦ κατὰ φύσιν. ὅ τε κάμνων αὐτὸς ἀναίσθητος μὲν εἶναι λέγει τοῦ πυρετοῦ. τὴν ἀνωμαλίαν δ' ἣν
ἐμέμφετο μόνην ἐκ τῶν βαλανείων ἐκθεραπεύηται. ἵνα δ' ἀπορώτερον ἔτι ποιήσω τὸν λόγον. οὐδ' ἐκ τῶν οὔρων ἔνεστι
ἀκριβοῦς διάγνωσιν ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν ἀεὶ λαμβάνειν, ἀλλ' ἔστιν ἀμφίβολα καὶ ταῦτα τοῖς πλείστοις
50 αὐτῶν. καὶ χροιᾷ καὶ συστάσει τοῖς κατὰ φύσιν ἐοικότα. μυρίοι τοίνυν κατὰ τὴν πολυχρόνιον λοιμὸν ὤφθησαν
ἡμῖν, ἐφ' ὧν ἦν θεάσασθαι τοὺς ἰατροὺς ἰδιώταις ὁμοίους. ἐνίους δὲ καὶ πολὺ χείρους ἰδιώτου συνετοῦ, καὶ πολλούς
γ' οὖν τῶν ἰδιωτῶν εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, τὴν γοῦν ἔκπνοιαν τῶν καμόντων ἔστιν εἰδέναι ἐπισκοπουμένους. καὶ εἰ δυ-
σώδεις φαίνοιτο τὰ χείρω προσδοκῶντας. ἐκείνοις μὲν οὖν ἐκ πείρας εὕρηται κατὰ τοὺς λοιμώδεις πυρετοὺς τὸ
τοιοῦτον γνώρισμα. σοὶ δ' οὐκ τῆς πείρας μόνον, ἀλλὰ κἀκ τοῦ λόγου φαινέσθω. συνεπισκοπούσθω δὲ δήπου
καὶ τὰ κατὰ τὸ στόμα μόρια, καὶ εἰ βραχύ τι τῆς λοιμώδους ἐμφαίνοιτο χρόας αὐτοῖς, ἀποφαίνονται λοι-
μώττειν τοὺς οὕτως ἔχοντας. ἰατρῷ δὲ γ' οἶμαι μᾶλλον ἰδιώτου φαίνεσθαι καὶ ταῦτα, τοῖς μὲν γὰρ ἐρυσιπε-
λατώδης. τοῖς δ' ὅμοια τοῖς ἐσθιομένοις ἕρπησιν ἡ χρόα φανεῖται, διεσπαρμένη κατὰ πλείονα μόρια τῆς κατ'
ἀρχὰς ὡς οἶμαι. καὶ εἰ ἐπιβάλοι τῷ θώρακι τὴν χεῖρα πεπειραμένος ἰατρὸς ἐν διαγνώσει πυρετώδους θερμασίας,
οὐδὲ αὐτὸν λαθεῖν ἕξει τὴν διάθεσιν. ἐπισκεπτέον δ' οὐχ ἥκιστα καὶ τὰ οὖρα. καὶ γὰρ ἀνατεταραγμένα τισὶν

αὐτῶν φαίνεται καὶ ὑδατωδέστερα, καὶ λεπτότερα πολὺ τῶν κατὰ φύσιν ἐνίοις. ταῦτα μὲν οὖν ἀναμφισβή-
τα. καθάπερ καὶ ὅσα τοῖς κατὰ φύσιν ἐοίκασιν ἀκριβῶς, κατά τε χρόαν καὶ κατὰ πάχος ἀναμφισβήτητα καὶ
ταῦτα πρὸς τὴν δευτέραν ἐλπίδα, κἂν εἰ ἐναιώρημά γε ποιήσαιτο χρηστόν. ἔτι καὶ μᾶλλον ἀναμφισβήτητα, τήν γε
ὑπόστασιν ἔχοντα λευκὴν καὶ λείαν καὶ ὁμαλήν, τοῖς δ' ἐναιωρήμασι μάλιστα προσεκτέον τὸν νοῦν. ἐνίοτε γὰρ αὐτῶν ὑπο-
πελιδνά πως ὄντα λανθάνει. καθάπερ ἄλλα πλατείαις ἀράχναις ἐοικότα, δίκην ἐρίων ἐπιβεβλημένων ἀλλή-
λοις. εἰ μὲν οὖν τι τοιοῦτον εὑρίσκοις, ἢ ὅλως μηδὲν ἐμφερόμενον ἐναιώρημα τοῖς οὔροις ἐν τῇ χείρονι μερίδι ταῦτα
πάντα τίθεσο, τῶν δ' ἐναντίων φανέντων ὁποῖα διῆλθον ἀρτίως, ἀδύνατον ἐστὶν ἐν κακῇ διαθέσει τὸν ἄνθρω-
πον εἶναι. ἔκ τε οὖν τούτων διορίζεσθαι. πότερον ἀνωμαλία τίς ἐστι περὶ αὐτόν, ἢ λοιμώδους εἰσβολὴ νοσήματος ὀλε-
θρίου πυρετὸν ἑκτικὸν ἔχοντος. ἐπί τε τοῖς μετὰ τὸ λουτρόν, ἀπόσιτοί τε γάρ εἰσι καὶ διψῶσι πλέον ἢ προσῆκεν,
10 ἐπιθυμοῦσι ψυχροῦ, προσεπιθεωρεῖν δ' ἀκριβῶς αὐτῶν προσήκει καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, ἐν γὰρ τῷ λούεσθαι μάλιστα γίνον-
ται κατάδηλοι θερμοὶ καὶ φλογώδεις ἀποτελούμενοι, ἔνιοι δ' ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι διαμένουσιν, οὓς δὴ σαφῶς
γνωριοῦμεν ὅτι λοιμώττουσι, ἀλλὰ λοιμοῦ μὲν ὁποῖος ἡμῖν ἐγένετο καὶ ἔστιν ἔτι, μηδὲ ποτ' εἴη πειραθῆναι τοῖς
ἀνθρώποις. εἰδέναι μέντοι χρὴ καὶ ἄλλως γινομένους ἄνευ λοιμοῦ τοὺς αὐτοὺς τούτους πυρετούς, ὥσπερ καὶ γέγρα-
πται περὶ αὐτῶν, ἅπασι τοῖς ἀξιολόγοις ἰατροῖς καὶ καλοῦσί γε λοιμώδεις αὐτούς, ὑπὲρ ὧν τῆς ἰδέας ἁπάσης
ἐν ταῖς τῶν πυρετῶν διαφοραῖς ἐπὶ πλέον εἴρηται. νυνὶ μὲν γὰρ οὐχ ὡς ἄν τις κάλλιστα διαγινώσκοι πυρετοὺς
ὁ λόγος, ἀλλ' ὡς ἂν ἐκ σφυγμοῦ κάλλιστα, καὶ ἴσως καὶ πλείω τοῦ δέοντος εἴρηται περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ
τῆς καρδίας ἀναπτομένων πυρετῶν, αὖθις οὖν ἄγωμεν ἐπὶ τοὺς σφυγμοὺς τὸν λόγον, ὅσον ὑπόλοιπόν ἐστι
τῶν ἑκτικῶν πυρετῶν ἐξηγούμενοι, γίνονται μὲν γὰρ ὡς εἴρηται καὶ τῶν λοιμωδῶν οὐκ ὀλίγοι κατ' ἀρχὰς εὐθέως
ἑκτικοὶ διαφέροντες ἁπάντων τῶν ἄλλων πυρετῶν, οἱ ἐν ἰσχυρᾷ σηπεδόνι. γίνονται δὲ καὶ διὰ λύπην ἐνίοτε καὶ θυμὸν ἐξ
20 ἀρχῆς ἔνιοι τῶν ἑκτικῶν, ἄλλως δ' οὐκ εἶδον γιγνόμενον οὐδένα πυρετὸν ἑκτικὸν εὐθέως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἐπεὶ
προήκοντι τῷ χρόνῳ πολλοῖς τῶν ἄλλων ἐπιγίνονται. καὶ διορίζει σαφῶς αὐτούς, ἥ τε μόνιμος ἰσότης εἰ καί τινι
τῶν ἄλλων ἐπιπλέκοιντο καθάπερ ἐδείξαμεν, ὅσα τ' ἄλλα κατὰ τὴν περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν πυρετῶν εἴρηται
πραγματείαν. ἡ δ' ἀπὸ τῶν σφυγμῶν διάγνωσις ὡς ὀλίγον πρόσθεν εἶπον. ἐν ἀρχῇ μὲν ἔτι καὶ περὶ τὰς πρώ-
τας ἡμέρας δύσγνωστός ἐστιν. ὁπόταν κοινὴν ἔχουσιν ἔτι τοῖς ἐφημέροις τὴν ἰδέαν, μετὰ δὲ τὴν τρίτην ἤδη σαφέ-
στεροι γίνονται καὶ τῇ διὰ τῶν σφυγμῶν διαγνώσει. καὶ γὰρ θάττους οὗτοί γε σαφῶς ἔχουσι τοὺς σφυγμοὺς τῶν
κατὰ φύσιν, εἰ καὶ ἄλλα μηδὲν διαφέροιεν. ἥ τε θερμασία κατὰ τὸν θώρακα καὶ σαφῶς ἐστι πυρετώδης αὐτοῖς.
ἀμυδρότεροί τε τοσοῦτον οἱ σφυγμοὶ τῶν κατὰ φύσιν εἰσίν, εἰς ὅσον ἡ θερμασία παραύξεται, ταῦτα μὲν οὖν
ἱκανὰ περὶ τῶν πυρετῶν ἐν οἷς ἡ καρδία γέγονε θερμοτέρα τοσοῦτον τοῦ κατὰ φύσιν, ὅσον αἱ κατ' αὐτὴν ὗλαι ψυ-
χρότεραι. προσκείσθω δ' ἀσφαλείας ἕνεκα ταῖς ὕλαις ἐκεῖνα τὰ σώματα σύμπαντα τὰ ψαύοντα τῆς καρδίας,
30 εἴη δ' ἂν ταῦτα τῶν μὲν σπλάγχνων, ὁ πνεύμων. ὑμένων δὲ ὅ τε περικάρδιος ὀνομαζόμενος, ὅσοι τε τῶν δια-
φραττόντων τὸν θώρακα τῆς καρδίας ἐγγύς, ὁμιλεῖ δὲ δή που τῷ σπλάγχνῳ τούτῳ καὶ ὁ περιεχόμενος ἀὴρ
ὑπὸ τοῦ περικαρδίου σκεπάσματος ὥσπερ γε καὶ ἀρτηρίαι καὶ αἱ φλέβες, ὧν ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτῆς φαίνεται
μέγιστα στόματα. ταυτὶ γὰρ ἅπαντα ταῖς ὕλαις ἀνάλογον ἀλλοιοῖ τῆς καρδίας τὸν σφυγμόν, καὶ καλείσθω συν-
τόμου διδασκαλίας ἕνεκεν, ἅπαντα τὰ κατειλεγμένα ψαύοντα τῆς καρδίας. ἑξῆς οὖν λέγω μὲν ὑπὲρ ἐκεί-
νων τῶν πυρετῶν ἐν οἷς ἡ μὲν καρδία θερμοτέρα πλείονι μέτρῳ. τὰ ψαύοντα δ' αὐτῆς ἐλάττονι μέτρῳ ψυχρό-
τερα. γενήσονται γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν οἱ σφυγμοὶ θάττους τε ἅμα καὶ μείζους, καὶ πυκνότεροι, καὶ
ἀμυδρότεροι τῶν κατὰ φύσιν. ἀλλὰ πλείονι μέν, εἰς ἀμυδρότητα καὶ τάχος. ἐλάττονι δέ, εἰς πυκνότητά τε καὶ μέ-
γεθος τῶν κατὰ φύσιν ἐξιστάμενοι. μόνιμος δὲ καὶ ἡ τούτων γένεσις, ὥσπερ καὶ ἡ τῶν ἄλλων ἑκτικῶν. εἰ δὲ τὸ μὲν
σπλάγχνον ἔλαττον ἐξίσταιτο τοῦ κατὰ φύσιν εἰς θερμότητα, τὰ δὲ ψαύοντα αὐτοῦ πλέον εἰς ψυχρότητα μι-
40 κρότεροι μὲν ἐπὶ τῶν τοιούτων οἱ σφυγμοὶ καὶ ἀραιότεροι γενήσονται, τῷ τάχει δ' ἤτοι παραπλήσιοι τοῖς κα-
τὰ φύσιν ἔσται βραδύτεροι, παραπλήσιοι μὲν ὅταν μὴ πολὺ πλέον ἐπὶ τὸ ψυχρότερον ἐξίστηται τὰ ψαύοντα. βρα-
δύτεροι δέ, ὅταν πολὺ πλέον ἀποκεχωρήκει ταῦτα τοῦ κατὰ φύσιν ἐπὶ τὸ ψυχρόν, ἤπερ ἡ καρδία πρὸς τὸ
θερμόν, ἡ δ' ἀμυδρότης κἀνταῦθα κατὰ τὸ ποσὸν τῆς θερμότητος. εἰ δὲ τὸ μὲν σῶμα τῆς καρδίας αὐτὸ, ψυχρό-
τερον εἴη τοῦ κατὰ φύσιν. αἱ δ' ὗλαι καὶ ἄλλα τὰ ψαύοντα αὐτῆς θερμότερα, γενήσονται μὲν δή που κἀνταῦθα
τρεῖς αἱ πᾶσαι διαφοραί. φανήσονται δ' οἱ σφυγμοί, καθ' ἑκάστην ἀνάλογον ταῖς προειρημέναις. ἔστω γὰρ πρῶτον
ἐπὶ τοσοῦτον ἐψῦχθαι τὴν καρδίαν, ἐφ' ὅσον τεθέρμανται τὰ ψαύοντα. βραδύτερος ὁ τοιοῦτος ἔσται σφυγμὸς τοῦ
κατὰ φύσιν, ὅταν ἀξιόλογος ἡ ἀλλοίωσις ᾖ ἀνάλογον δ' αὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἀμυδρότητος ὑπάρχει. τῷ μεγέθει δέ, οὐ
δὲ ἓν ἐξαλλαχθήσεται τοῦ κατὰ φύσιν. ὥσπερ οὐδὲ τῇ πυκνότητι σαφές, οὐδὲ ἀξιόλογον οὐδέν. ἐν μέντοι ταῖς τοῦ
κατὰ φύσιν βραχείαις ἐκτροπαῖς ἐφ' ἑκάτερα δυσφωρατότερα ἡ διάκρισις ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται, καὶ μάλιστα
50 γίνεται δύσγνωστος ἐν οἷς σώμασι τὸ κατὰ φύσιν οὐ προεπιστάμεθα, γινωσκομένου δὲ τούτου, δυνατόν ἐστι καὶ τὴν
βραχεῖαν ἐπιγνῶναι μεταβολήν, ὅταν ἠσκημένος ᾖ τις, ἐν διαγνώσει σφυγμῶν, ὥσπερ δ' ὀλίγον ἔμπροσθεν,
ἡνίκα τοῦ σπλάγχνου θερμοτέρου γινομένου, τῶν ψαυόντων δ' αὐτοῦ ψυχροτέρων, ἐσκοπούμεθα τοὺς σφυγμοὺς
ἑκτικὸν ἐλέγομεν εἶναι τὸν πυρετόν, οὕτως νῦν εἰ μὲν τὸ σπλάγχνον εἴη ψυχρότερον ἅπαντος τοῦ κατὰ φύσιν
ὅρου, τὰ δὲ ψαύοντα θερμότερα, πυρέξει μὲν ὁ ἄνθρωπος ἀλλ' οὐ τὸν ἑκτικὸν ὀνομαζόμενον πυρετόν, ἀλλ' ἤτοι τὸν
ἐφήμερον, ἢ τὸν ἐπὶ σήψει χυμῶν. ἴδια δ' ἑκάτερα τὰ γνωρίσματα τοῦ μὲν ἐφημέρου πυρετοῦ μιχθέντος ψυ-
χροτέρῳ σώματι καρδίας ὅταν ἴσως ἑκατέρως ἐξεστήκῃ τοῦ κατὰ φύσιν ὁ σφυγμός, οὐδὲν μὲν τῷ μεγέθει παραλ-
λάττει τοῦ κατὰ φύσιν, ὥσπερ οὐδὲ πυκνότητι σαφὲς οὐδέν, οὐδὲ τάχει πρὶν ἀξιόλογον ἑκατέραν γενέσθαι
τὴν ἐκτροπήν, ἀμυδρότερον δ' εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον καὶ τὸ σπλάγχνον ψυχρότερον ἔσται, τοῦ δ' ἐπὶ σήψει χυ-
μῶν, ἴσον μὲν ἀεὶ καὶ τούτου τὸ μέγεθος. οὐχ ὅσον δὲ τῶν κατὰ φύσιν, οὐδὲ τῶν ἄλλων γενῶν, ἀλλ' ἐπειδὰν

μὲν ὀλίγον ἐξέστηκε τοῦ κατὰ φύσιν, οὐδὲν ὅτι καὶ ἀξιόλογον. πλέον δ' ἐκστάντων ἀμφοτέρων, θᾶττον ὁ σφυγμὸς
γίνεται κατὰ τὴν συστολὴν, ὥσπερ ὁ πρότερος ἐν τῇ διαστολῇ. καὶ μὲν δὴ καὶ πυκνότερος ἀμφοτέρως κατὰ τὴν ἐκτὸς
ἠρεμίαν, ἀμυδρότερος δὲ φαίνεται τοσοῦτον, ὅσον ἡ καρδία κατέψυκται. ἔστω δὴ πάλιν ἐπὶ πλέον ἐψύχθαι
τὴν καρδίαν, ἢ τεθέρμανται τὰ ψαύοντα καὶ εἶναι τὸν πυρετὸν ἐφήμερον, οἱ σφυγμοὶ μὲν τούτων σαφῶς ἀμυ-
δροὶ γενήσονται καὶ μικρότεροι. βραδεῖς δ' οὐχ ὁμοίως σαφῶς, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ πλέον ἐψύχθη τὸ σῶμα τῆς καρ-
δίας τῶν ψαυόντων ἑαυτοῦ, καὶ μὲν δὴ καὶ ἀραιοὶ καὶ μικροὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἔσονται. ἔστω δὲ πάλιν ἐπὶ σήψει
χυμῶν ὁ πυρετὸς, ὁ σφυγμὸς τούτων ἀμυδρὸς ἔσται ὡσαύτως τῷ προειρημένῳ. μικρότερος δ' ἔτι κἀκείνου
κατά γε τὴν διαστολὴν καὶ βραδύτερος. ἡ μέντοι συστολὴ θᾶττον αὐτοῦ γενήσεται τῆς κατὰ φύσιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν
ἐκείνοις ἔσται τοῖς καιροῖς τοῦ παροξυσμοῦ τὸ τοιοῦτον, ἐν οἷς τε ἐστὶν ἀρχὴ καὶ ἐπίδοσις. ἐπεὶ κατά γε τὰς ἀκμὰς
10 ἧττον. ἔτι δ' ἧττον ἐν ταῖς παρακμαῖς. ὑποκείσθω δὴ τὸ τρίτον εἶδος τῆς ἐπαλλάξεως, ὅπερ ἐστὶν ἔλαττον εἰς
ψυχρότητα μεθεστηκέναι τὴν καρδίαν, ἤπερ εἰς θερμότητα τὰ ψαύοντα αὐτῆς. καὶ εἶναι τὸν πυρετὸν ἐφήμερον.
οἱ σφυγμοὶ τῷ τοιούτῳ σώματι τοσούτῳ μὲν ἀμυδρότεροι τοῦ κατὰ φύσιν, ὅσῳ περ καὶ τὸ σῶμα τῆς καρδίας
δυσκρατότερον ἔσονται μείζονές τε καὶ θάττονες τῶν κατὰ φύσιν καὶ πλέον γε μείζονες, ὅσῳ περ ἢ θάττονες. ἔσον-
ται δὲ καὶ πυκνότεροι, ταῦτα σύμπαντα λέλεκται μήτ' εἰς σκληρότητα, μήτ' εἰς μαλακότητα τῶν σφυγμῶν
ἐπιδήλως ἠλλοιωμένων, ὡς εἴ γε καὶ κατὰ τοῦθ' ὑπαλλαχθεῖεν. ἡ μὲν ἐπὶ τὸ μαλακὸν αὐτῶν ἐκτροπὴ τὸ μέγεθος
μὲν πάντως αὐξήσει καὶ τὴν ἀραιότητα. προσθήσει δ' ἐνίοτε καὶ βραδυτῆτα. εἰ δ' ἐπὶ τὸ σκληρὸν τἀναντία
μικρότητά τε καὶ πυκνότητα, καίτοι καὶ τάχος ἐνίοτε προσθήσει, ἔστω μὲν δή μοι πάσας ἤδη δοκῶ τῶν πυρετῶν
εἰρηκέναι τὰς ἐκ σφυγμῶν διαφοράς. εἴ γε δὴ τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἐπὶ πλεονεξίᾳ τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ θερμασίας
ὀρθῶς ἐθέμεθα. καὶ σὺν τοῖς πυρετοῖς τε καὶ ἄλλων οὐκ ὀλίγων ἐμνημόνευσα διαθέσεων ἐναντίων τοῖς πυρετοῖς
20 ἐφ' ὧν ἡ τῆς καρδίας διάθεσις ψύξις ἐστίν. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν μικτῶν διαθέσεων εἶπον, ὧν ἡ μίξις ἐξ ἐναντίων ἐπι-
πλεκομένων ἀλλήλοις γίγνεται. καὶ ἦν ἤδη μοι καιρὸς ἐφ' ἕτερον τινὰ προϊέναι λόγον. ἐπεὶ δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς
παμπόλλην διαφωνίαν ἐμπεπτώκασιν οἱ περὶ πυρετῶν πραγματευσάμενοι. δι' ἐκείνους ἀναλαβεῖν ἐπὶ κε-
φαλαίων ἔγνωκα τὰ προειρημένα κατὰ τόδε τὸ γράμμα ἐν ᾧ περὶ τῆς τῶν πυρετῶν ἐκ σφυγμῶν διαγνώ-
σεως, καὶ εἴ γε χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν δι' Ἀρχιγένους μάλιστα τοῦτο ποιεῖν διέγνωκα, πάντων γὰρ ἐπιμελέστατος ἐν
τῇ περὶ τῶν πυρετῶν πραγματείᾳ δόξας γεγονέναι, κινδυνεύειν μηδὲν ἡμᾶς διδάσκειν ὁμοίως Ἐρασιστράτῳ.
διττὸς γὰρ οὖν τῶν μηδὲν διδασκόντων ὁ τρόπος, ἐνίων μὲν εἰς ἰδιότητα καταφευγόντων ἀρρήτων, ἐνίων δὲ λε-
γόντων μὲν ὀνόματα, μήτε δ' ἃ σημαίνειν φυλαττόντων, μήθ' ἃ βούλονται σημαίνειν ἑρμηνευόντων, ὁ γάρ τοι
σκληρὸς σφυγμὸς ὃν ἀχώριστον εἶναι βούλεται τῶν πυρεττόντων ὁ Ἀρχιγένης, ὄνομα μόνον ἐστὶν, οὐδὲν πρᾶγμα
σημαίνων ἐπιστημονικῶς τε καὶ βεβαίως νοηθῆναι δυνάμενον, εἴρηται δ' ἐπὶ πλέον ὑπὲρ τοῦ τοιούτου σφυγμοῦ
30 κατά τε τὴν περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν πραγματείαν. ἔτι τε καὶ τὴν διαγνωστικὴν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ δι' ὧν ἐξηγού-
μεθά τε ἅμα καὶ κρίνομεν, ὅσα κατά γε τὸ περὶ τῶν σφυγμῶν βιβλίον ὁ Ἀρχιγένης ἔγραψεν, ἀναγκαῖον
δ' ἐστὶν ὡς ἔοικεν εἰπεῖν τι καὶ νῦν ἐπὶ κεφαλαίων ὑπὲρ αὐτοῦ. ὥσπερ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἕκαστον ἴδιον δηλοῖ
πρᾶγμα παρὰ τοῖς ἕλλησι πᾶσιν. οὕτω καὶ κατὰ τῶν ὑποπιπτόντων ταῖς αἰσθήσεσιν, ἔθεντο προσηγορίας τινάς,
ἰδίᾳ μὲν ὅσαι δηλοῦσι τὰς ἀκουστὰς διαφορὰς, ἰδίᾳ δ' ὅσαι τὰς ὁρατὰς, ἢ ὀσφρητὰς, ἢ γευστὰς, ἢ ἁπτάς. οὔτ' οὖν
ἐπ' ἄλλην φέρουσιν αἴσθησιν τό τε λευκὸν καὶ μέλαν καὶ ξανθὸν καὶ πυῤῥὸν ὠχρόν τε καὶ φαιὸν, καὶ κυανοῦν, ὅσα
τ' ἄλλα χρωμάτων ἐστὶν ὀνόματα πλὴν τῶν ὁρατῶν, οὔτ' αὖ πάλιν ἔστ' ἄλλα τὸ αὐστηρὸν καὶ γλυκὺ καὶ πικρὸν καὶ
στρυφνὸν καὶ στῦφον ἁλυκόν τε καὶ ἁλμυρὸν ὅτι μὴ τῶν γευστῶν. οὐ μὴν οὐδ' ἔστ' ἄλλων τινῶν θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ξηρὸν
καὶ ὑγρὸν, καὶ μαλακὸν καὶ σκληρόν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἁπτῶν ἅπαντες. εἰ δέ τις ἐπ' ἄλλο μεταφέρει τῶν εἰρημένων ὁτιοῦν.
ὁ μὲν τρόπος τῆς τοιαύτης χρήσεως ὀνομάζεται μεταφορά. γίνεται δὲ δή που ταῖς ἄλλαις ὡσαύτως μεταφοραῖς
40 καθ' ὁμοιότητα τινὰ καὶ ἀναλογίαν, καθ' οἵαν ὁμοιότητα, καὶ πόδες ἵνα εἴρηνται καὶ κόρυφαι καὶ λαγόνες ὄρους, ὥσπερ
ἐπὶ τῶν ζώων τὰ κατωτάτω μὲν οἱ πόδες, ἡ κορυφὴ δὲ τὰ ἀνωτάτω πάντων ἐστίν. οὕτως ἐπὶ τῶν ὀρῶν συγχω-
ροῦμεν τοῖς ποιηταῖς τὰ μὲν ἀνωτάτω, κορυφὰς ὀνομάζειν, τὰ κατωτάτω δὲ πόδας. ἐὰν οὖν τις ἐπὶ ζώου
ποιούμενος τὸν λόγον, εἶτα πόδας εἰπὼν, ἢ λαγόνας ἀξιώσει μήτε τῶν ποδῶν ἀκούειν ὡς ἅπαντες ἀκούουσιν,
μήτε τῶν λαγόνων ὡς σύνηθες, ἀλλ' οὕτως δεῖν φάσκει λαγόνων ἀκούειν, ὡς ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Βριλησσοῦ Καλλί-
μαχος εἴρηκε, Βριλησσοῦ λαγόνες εἰσὶ νόμοι, ὃν ἐκτήσαντο. γελοιότατος ἂν εἴη. διττῇ τε καὶ παλινδρομούσῃ χρώ-
μενος ἀπὸ τῶν οὐ κυρίων ἐπὶ τὰ κύρια τῇ μεταφορᾷ, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὅστις ἐπὶ ἤθους, ἢ οἴνου λε-
γομένου τοῦ σκληροῦ κατὰ μεταφορὰν, ὑπὲρ τῶν ἁπτῶν σωμάτων ποιούμενος τὸν λόγον, οὐχ ὡς σύνηθες ἅπασιν
οὕτως ἄξιον τῆς προσηγορίας ἀκούειν, ἀλλ' ὡς οἶνος λέγεται σκληρὸς, ἢ ἄνθρωπος, τὸ ἦθος σκληρόν. ὅμοιον περ
ἐκείνῳ τοῦτο τῷ περὶ πραγμάτων ὁρατῶν διαλεγόμενον. εἶτα λευκὸν μὲν εἰπόντων μὴ συγχωρεῖν ἀκούειν οὕτως,
50 ὡς εἴθισται πᾶσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ πυρετοὺς τινὰς λευκοὺς αὐτὸς ὁ Ἀρχιγένης εἴρηκεν, οὕτως ἀκούειν χρῆναι καὶ τὸ
χρῶμα τὸ λευκὸν, ὥσπερ οὖν ὁ τοιοῦτος οὐκ ἂν δόξειε σωφρονεῖν. εἰ τὸ κυρίως ἐπὶ χρώματος λεγόμενον ὄνο-
μα μετάγειν ἐπ' αὐτὸ, κατὰ διττὴν μεταφορὰν, ἀπὸ τῶν οὐ κυρίως ἀξιώσειεν, οὕτως οἶμαι καὶ ὅστις ἐπὶ
σώματος ἁπλοῦ τὸν λόγον ποιούμενος ἐκ μεταφορᾶς κελεύσει τὸ σκληρὸν ὄνομα ἀκούειν, συμβαίνει γὰρ
ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν λόγοις μηδὲν μανθάνειν τοὺς ἀκούοντας ὅταν εἴργωνται τε τοῦ κυρίως λεγομένου,
μηδὲν τ' ἄλλο νοῆσαι δύνανται. τί γὰρ ἄλλο τις νοήσειε χρῶμα τὸ λευκὸν ἀκούσας ὄνομα τοῦ τε συνήθους εἰργό-
μενος, ἀκούειν τε κελευόμενος ἐκ τῆς τῶν λευκῶν πυρετῶν μεταφορᾶς. οὕτως οὖν καὶ ὁ σκληρὸς σφυ-
γμὸς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιγένους εἰσαγόμενος ἐφ' ἁπτοῦ πράγματος. εἰ μὴ τὸ κύριον σημαίνει τοῦτο δὴ τὸ συνήθως
ἅπασι λεγόμενον. ἀλλ' ὡς ἐκεῖνος ἐκ μεταφορᾶς τῆς τῶν οἴνων βούλεται παντάπασιν ἀσαφής τε καὶ ἄγνω-
στος γίγνεται. καὶ τοιοῦτος, οἷος εἰ καὶ σκινδαψὸς ἐλέγετο, πρὸς τῷ καὶ δύνασθαι πᾶν ὁτιοῦν ἄλλο κατὰ τοῦ τῶν

πυρετῶν ἰδίου σφυγμοῦ φέρειν ὄνομα. καὶ δοκεῖν τι λέγειν ὡς πρὸς ἀνθρώπους μὲν ἀγυμνάστους ἐν διαιρέσεσι
σημαινομένων, εὐγνώμονας δὲ καὶ πεπιστευκότας. ὅτι γέρων ἄνθρωπος ἐν τοσαύτῃ γεγονὼς δόξῃ καὶ πολλὴν τέ-
χνην ὠφεληκὼς, οὐκ ἂν ἑκὼν εἶναι ποτὲ τοιαύτην ἀσάφειαν ἐμηχανήσατο. κατὰ τὸν λόγον ὡς ὀνόματα προσφέ-
ρεσθαι μηδὲν σημαίνοντα. φέρε γὰρ εἴ τις εἴπῃ τὸν τοῦ πυρέσσοντος σφυγμὸν εἶναι πικρὸν, ἀξιώσειέ τε οὕτως
ἀκούειν τοῦ πικροῦ ὀνόματος ὡς ἐπὶ τῶν γευστῶν ἐνίοτε λέγομεν, ἆρ' ἕξομέν τι νοῆσαι σαφὲς οὐ μᾶλλον, ἢ στρυφνὸν, ἢ
αὐστηρὸν, ἢ ὀξὺ ἀκοῦσαι μὲν εἶναι τὸν σφυγμὸν, ἐν ἅπασι μὲν γὰρ αὐτοῖς, ἀηδές τι καὶ παρὰ φύσιν ἐμφαίνεται,
τί δὲ τοῦτ' ἐστὶν οὐ δηλοῦται, καίτοι κατὰ μὲν τὰς τοιαύτας μεταφορὰς ἀπὸ τῶν κυρίων, ἐφ' ἕτερον οὐ κύριον ἡ
μετάθεσις γίνεται συγκεχωρημένον ἅπασι καὶ εἰθισμένον πρᾶγμα, κατὰ δὲ τὸ τοῦ σκληροῦ σφυγμοῦ σημαινό-
μενον, ὅπερ ὁ Ἀρχιγένης ἐνομοθέτησεν, οὔτε συγκεχωρημένον, οὔτε εἰθισμένον, οὔτε ὅλως γεγονὸς, ἢ γενέσθαι
10 δυνάμενον. ἀκοῦσαι χρὴ σημαινόμενον ἀπὸ τῶν μεταφορικῶν ἐπὶ τὸ κύριον ἐπανερχομένους. διόπερ ὀνό-
ματος μὲν ἐστὶν ἀκοῦσαι, πρᾶγμα δὲ οὐ διανοῆσαι, ἀλλ' οὐκέτι δεῖ περί γε τούτου μηκύνειν, ἐν ἄλλοις ἐπὶ πλέον
ὑπὲρ αὐτοῦ διειλεγμένους, ἀναλαβόντας δὲ τὰ προειρημένα διὰ κεφαλαίων ὑπὲρ ἁπάντων τῶν πυρετῶν ἐπελ-
θεῖν. ὅτι μὲν δὴ τρία ἐστὶ τὰ πάντα αὐτῶν γένη δέδεικται δι' ἑτέρων, ὁποία δέ τις ἑκάστου διάγνωσις ἐκ σφυγμῶν,
ἐν τῷδε ῥητέον. οἱ μὲν ἐφήμεροι πάντες εἰς μέγεθος, καὶ τάχος, καὶ πυκνότητα τρέπουσι τοὺς σφυγμοὺς, ὅσον
ἐφ' ἑαυτοῖς. εἰ γὰρ ἐπιμιγνύοιτό τις ἄλλη διάθεσις, ἀνάγκη μικτὴν γενέσθαι τὴν ῥοπὴν, ἐξ ἐκείνης τε καὶ τῆς
κατὰ τὸν λόγον τοῦ πυρετοῦ συνισταμένης, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑκτικοὶ τῶν πυρετῶν, εἰς τὰς αὐτὰς διαφορὰς ἀλ-
λοιοῦσι τοὺς σφυγμοὺς, ὅσον γ' ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ πλέον γ' ἐπὶ τούτοις ἐξαλλάττεται τὸ τάχος. οἱ δὲ ἐπὶ σήψει χυ-
μῶν, ἐν μὲν ταῖς ἀκμαῖς ἀμφοτέρας ἔχουσι τὰς κινήσεις ταχείας τήν τε τῆς διαστολῆς καὶ τὴν τῆς συστολῆς,
ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς πυκνότητας ἀμφοτέρας ὁμοίως ἀλλοιοῦσι τήν τε κατὰ τὴν ἐκτὸς ἡσυχίαν γινομένην, καὶ
20 τὴν κατὰ τὴν ἐντός. ἐν δὲ ταῖς εἰσβολαῖς οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιτείνουσι τῆς συστολῆς τὸ τάχος. ἐν δὲ ταῖς
ἀναβάσεσι, καὶ τοῦτο μὲν, καὶ τὴν ἐκτὸς ἡσυχίαν δ' ἐπὶ πλεῖστον συνεργοῦσιν, ὡς πυκνότατον φαίνεσθαι κατ' αὐτὴν
τὸν σφυγμὸν, οὗτοι μόνοι πυρετῶν εἰσὶν ἴδιοι σφυγμοὶ κατὰ τὸν ἑαυτῶν λόγον. οἱ δ' ἄλλοι πάντες οἱ τοῖς πυ-
ρέσσουσι συμπίπτοντες ἄλλῃ τινὶ διαθέσει μᾶλλον, ἢ τῇ τῶν πυρετῶν ἕπονται. δύο δ' ἐστὶ γένη κἀκείνων τῶν δια-
θέσεων, ἤτοι τῆς δυνάμεως, ἢ τῶν ὀργάνων ἡ κάκωσις. ἐδείχθη γὰρ ὡς εἰς τρία χρὴ βλέποντας ταῦτα ἐξευρί-
σκειν τὰς ἐλαττούσας αἰτίας τὸν σφυγμὸν, ὄργανόν τε καὶ χρείαν καὶ δύναμιν. ἐπιδέδεικται γὰρ καὶ ὅσα καθ' ἕκα-
στον αὐτῶν γένος ἐξιστάμενον τοῦ κατὰ φύσιν ἀναγκαῖον ἐστὶ συμπίπτειν τοῖς σφυγμοῖς. οὔκουν ἔτι θαυμαστὸν εἰ
διαφέρονταί τε πρὸς ἀλλήλους οἱ σοφοὶ ἰατροὶ περὶ τῶν ἰδίων τοῦ πυρετοῦ σφυγμῶν, ἁμαρτάνουσί τε πάντες,
ἅτε μήτε τὰ γένη τῶν πυρετῶν διελόμενοι, τάς τε διὰ τὴν δύναμιν, ἢ τὴν τῶν ὀργάνων κάκωσιν ἀλλοιώσεις
τῶν σφυγμῶν αὐτῶν τῶν πυρετῶν ἰδίας εἶναι νομίζοντες. αὐτίκα παροξυσμῶν εἰσβαλόντων. οἱ
30 μὲν τοὺς πυκνούς τε καὶ μικροὺς, οἱ δὲ πρὸς τούτοις καὶ τοὺς ἀμυδροὺς, ἔνιοι δὲ καὶ τοὺς ἀνωμάλους, εἰσὶ δ' οἳ
καὶ τοὺς βραδεῖς, ὥσπερ ἄλλοι τοὺς ταχεῖς ἔθεντο γνωρίσματα, καίτοι γ' ἔνιοι τῶν πυρετῶν ἀθλίπτους
ὡς αὐτοὶ καλοῦσι ποιοῦνται τὰς εἰσβολὰς, ἐφ' ὧν εἰς μέγεθός τε καὶ τάχος ἡ πρώτη ῥοπὴ γίνεται τῶν
σφυγμῶν, εἶτ' ὀλίγον ὕστερον αὐξανομένοις τοῖς δὲ καὶ ἡ πυκνότης ἐπιγίνεται. τῶν δ' ἄλλων σφυγμῶν τῶν
εἰρημένων οὐδεὶς αὐτοῖς, οὔτ' ἀρχομένων τῶν παροξυσμῶν, οὔτε αὐξανομένων, οὔτε ἀκμαζόντων ἐπιφαίνε-
ται. ἀλλὰ τούτοις μὲν, οὔτε ῥῖγος, οὔτε φρίκη, τις οὐδ' ἀνωμαλία σαφὴς, ἀλλ' οὐδὲ ψύξις ἄκρων, ἢ τῆς ἐκτὸς ἐπι-
φανείας, οὐδὲ δῆξις, ἢ βάρος, ἢ θλίψις στομάχου συνεισβάλλει. τοῖς πλείστοις δ' ἤτοι ἕν τι τῶν εἰρημένων, ἢ καὶ
πλείω συνεδρεύει, καί τισιν αὐτῶν ὀλίγον ὕστερον ἔμετος ἐναργῶς ἐνδεικνύμενος ὡς ἐκ τοῦ συῤῥεῖν εἰς τὴν γαστέ-
ρα μοχθηροὺς χυμοὺς, οἱ μὲν ἐδήχθησαν αὐτῶν, οἱ δὲ ἐθλίφθησαν, οἱ δ' ἀσώδεις ἐγένοντο. προφανέστατα γὰρ ἐπὶ
τῶν πλείστων ἀρχῶν ἀποχωρεῖ μὲν ἁπάσης τῆς ἐκτὸς ἐπιφανείας τὸ αἷμα. συῤῥεῖ δ' εἰς τὰ σπλάγχνα κἀκ τούτου,
40 θλίψεις τε καὶ σφηνώσεις, ἐμφράξεις τε καὶ διατάσεις ἀρτηριῶν γίνονται κυρίων, ἐφ' αἷς οἱ ἀνώμαλοι σφυγμοὶ
ταῖς εἰσβολαῖς τῶν τοιούτων παροξυσμῶν συνεδρεύουσιν, ὥσπερ αὖ πάλιν οἱ ἀμυδροὶ διὰ τὴν τοῦ στομάχου τε
καὶ τῆς δυνάμεως κάκωσιν, οὕτως δὲ καὶ οἱ μικροὶ διά τε τὴν ἀῤῥωστίαν γίνονται τῆς δυνάμεως, καὶ διὰ τὴν ψύξιν.
ὥσπερ γε καὶ οἱ βραδεῖς ἐπὶ ταῖς ἰσχυραῖς ψύξεσιν, ἀλλὰ τούτων γε οὐδεὶς ὁμοίως τῇ διαστολῇ τὴν συστολὴν
ἐποιήσατο βραδεῖαν, ἀλλ' ἔστιν ἀχώριστόν τε καὶ ἰδιώτατον εἰσβολαῖς πυρετοῦ ἐπὶ σήψει χυμῶν, ἡ συστολὴ τῆς
ἀρτηρίας ὠκυτέρα γινομένη, καὶ ὅς τις ἤσκηται γνώσκειν συστολὴν, ἀχώριστον ἀρχῆς παροξυσμοῦ τοῦθ' ἕξει
τὸ σημεῖον, ὅταν ὡς εἴρηται πολλάκις ὁ σφυγμὸς ἔχῃ τινὰ τόνον, ἐδείχθη γὰρ ἐπὶ τῶν ἀμυδρῶν ἀδιάγνωστος ἡ
συστολὴ, τοῦτ' οὖν ἀσκητέον ἐν τοῖς μάλιστα τὸν ἀκριβῶς βουλόμενον ἀρχὴν γνωρίζειν παροξυσμοῦ, ὅπως δ' ἄν
τις ὑπάρξοιτο τῆς ἀσκήσεως, ἐν τῷ πρώτῳ περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν ἐπὶ πλεῖστον εἴρηται. τοῦτο τὸ σημεῖον ἀψευδέ-
στατόν ἐστι, καὶ χρὴ θαῤῥεῖν αὐτῷ μάλιστα, κατὰ τὰς διαγνώσεις ἐναργῶς φανέντι, ἐγὼ γοῦν ἐπὶ πολλῶν πολλάκις,
50 ὧν οὐδέπω ποτὲ πρόσθεν ἡψάμην τῶν σφυγμῶν, οὔθ' ὑγιαινόντων οὔτε νοσούντων τούτῳ τῷ σημείῳ μόνῳ πιστεύσας.
ἥμαρτον οὐδέποτε, ταῖς μὲν γὰρ ἄλλαις ἁπάσαις, εἴτ' οὖν ψύξις εἴη ὅλου τοῦ σώματος, εἴτε καὶ τοῦ στόματος
τῆς γαστρὸς, ὃ καταχρώμενοι στόμαχον ὀνομάζομεν, εἴτ' εἰς τὸ βάθος ῥοπαὶ τοῦ αἵματος, ἤτοι διὰ λύπην, ἢ φό-
βον, ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν γιγνόμεναι, παραπλήσιός ἐστιν ἡ βραδύτης τοῦ σφυγμοῦ, διαστελλομένης τε καὶ
συστελλομένης τῆς ἀρτηρίας, εὐθὺς δ' αὐτῇ σύνεστι καὶ ἡ ἀραιότης κατ' ἄμφω τὰς ἡσυχίας. μόναις δὲ ταῖς
πυρετικαῖς εἰσβολαῖς, κἂν ἡ διαστολή ποτε γένηται βραδυτέρα τῆς ἔμπροσθεν, ἀλλ' ἥ γε συστολὴ τάχος
προσκτᾶται, συναιρεῖ δ' ἔτι καὶ τῆς ἐκτὸς ἡσυχίας, ὡς πυκνότερον ἐνταῦθα γίνεσθαι τὸν σφυγμὸν,
οὐ μὴν κατά γε τὴν ἐντὸς, ἀλλ' ἤτοι τῷ πρόσθεν ὁμοίως, ἢ βραχεῖ τινι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀραιότερος
φαίνεται, παραβάλλειν δὲ δηλονότι χρὴ τὴν ἔμπροσθεν ἡσυχίαν ὡς πρὸς τὴν ἁφὴν τῇ νῦν φαινομένῃ, μεμνη-

μένον μὲν ὅτι σύνθετός ἐστιν ἔκ τε τοῦ πέρατος τῆς συστολῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς διαστολῆς, καὶ τῆς μεταξὺ τού-
των ἠρεμίας, ἐκλογιζόμενον δ᾽ ὅσον ἑκατέρωθεν αὐτῇ προσῆλθεν ἐκ τοῦ μὴ φαινομένου μορίου τῶν κινή-
σεων, αὐτὸ δὲ δὴ τοῦτο πάλιν ἐκλογίζεσθαι τῷ τόνῳ παραμετροῦντα, εἰ μὲν γὰρ ὡσαύτως ἔχει τόνου νῦν τε
καὶ πρόσθεν ὁ σφυγμὸς, εἰς ὅσον ἂν ὁ χρόνος τῆς αἰσθητῆς ἡσυχίας γένηται μακρότερος, εἰς τοσοῦτο καὶ τὴν
ὄντως ἡσυχίαν ἡγεῖσθαι μεμηκύνθαι. εἰ δ᾽ ἀμυδρότερος ἢ πρόσθεν γένοιτο, λογίζεσθαί τι καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἀποκε-
κρύφθαι τῶν κινήσεων, ὅπερ ὑφαιρεῖν χρὴ τῆς αἰσθητῆς ἡσυχίας, εἰς τὴν τῆς ὄντως εὕρεσιν, εἰ γὰρ ὀλί-
γῳ μέν τινι τοῦ πρόσθεν ὁ σφυγμὸς ἀτονώτερος γένηται, πολλῷ δὲ ἀραιότερος, ἡγητέον ἐκτετάσθαι τὴν ὄντως
ἡσυχίαν. εἰ δ᾽ ἀτονώτερος μὲν πολλῷ, βραχεῖ δ᾽ ἀραιότερος, ὡς πρὸς τὴν αἰσθητὴν διάγνωσιν, οὐκέτι καὶ τὴν
ὄντως ἡσυχίαν τὴν ἔνδον ἡγητέον ἐκτετάσθαι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰ τοῦ σφυγμοῦ βραχεῖαν ἀτονίαν
10 προσλαβόντος ἀξιολόγως τινὶ φαίνοιτο τὰ τῆς πυκνότητος ἐπιτετάσθαι, συνηρῆσθαι λογιστέον τὴν ὄντως
ἡσυχίαν. ἐφ᾽ ὧν μὲν οὖν ἀμυδρότερος ὁ σφυγμὸς ἐγένετο κατὰ τὸν τῆς διαγνώσεως καιρὸν, ὡς εἴρηται, λο-
γιστέον. ἐφ᾽ ὧν δ᾽ ὡσαύτως ἔχει τόνου, σαφεστάτη διάγνωσις ἐπὶ τούτων ἐστὶ καὶ τῆς ἔνδον ἡσυχίας, ὡς λέλεκται
σκοπουμένοις. ὅταν οὖν ποθ᾽ ὁ σφυγμὸς ἀρρεπὴς μὲν ὢν τἄλλα, θάττων γένηται κατὰ τὴν συστολὴν, ἀρχῆς
παροξυσμοῦ σημεῖον ἀχώριστον τίθεσο. γίγνεται δ᾽ εὐθὺς τοιοῦτος σφυγμὸς καὶ πυκνότερος κατὰ τὴν ἐκτὸς
ἡσυχίαν, ἐπειγομένης τῆς φύσεως ἀποτρίψασθαι τὸ καπνῶδες περίττωμα, διὸ θᾶττον συνεστέλλετο. κατὰ μὲν
οὖν τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς γενέσεως αὐτοῦ τῷ τάχει τῆς συστολῆς μόνον ὁ σφυγμὸς παραλλάττων φαίνεται
τοῦ πρόσθεν. ὀλίγῳ δ᾽ ὕστερον καὶ πυκνοῦσθαι κατὰ τὴν ἐκτὸς ἠρεμίαν, πρωϊαίτερον ἀρχομένης συστέλλεσθαι
τῆς ἀρτηρίας. τοῖς δ᾽ ἐφημέροις πυρετοῖς, οὐχ ὑπάρχει τοῦτο, διὰ τὸ χωρὶς σήψεως γίγνεσθαι χυμῶν. οὐ
μὴν οὐδὲ τοῖς ἑκτικοῖς, ὅτι μηδὲ ἄρχονται ποτὲ, πλὴν εἰ συνέλθοι κατὰ τύχην ἑτέρα τις διάθεσις αὐτοῖς,
20 ὥστ᾽ ἐφ᾽ ὧν ζητεῖται μάλιστα πυρετῶν ἡ ἀρχὴ τῶν παροξυσμῶν, ἔχειν ἡμᾶς δεῖ διαρκὲς τὸ σημεῖον. εἰ δὲ κατὰ τὴν
πρώτην ἡμέραν, ἄρτι μεταπίπτοντος ἐξ ὑγείας εἰς νόσον ἀνθρώπου τινὸς ἁπτοίμεθα τῶν σφυγμῶν, εὐθὺς καὶ τὸ
γένος ἡμῖν ἐνδείξεται τοῦ πυρετοῦ τὸ σημεῖον τοῦτο. συνεισβάλλον γὰρ τῷ παροξυσμῷ τῶν ἐπὶ σήψει τινὶ χυμοῦ τὸν
πυρετὸν εἶναι φησίν. ἐλέγχθησαν δ᾽ ἐν ταῖς τῶν πυρετῶν διαφοραῖς ἐκ τ᾽ αὐτοῦ γένους ὄντες τῷδε, καὶ οἱ ἐπὶ ταῖς φλε-
γμοναῖς. ἀλλὰ διοριστέον αὐτοὺς τῶν ἐπὶ σήψει χυμῶν μόνῃ τῇ σκληρότητι. σκληρὰ γὰρ ἡ προσβολὴ τῶν ἐπὶ
φλεγμοναῖς. εἰ μὲν οὖν διαγινώσκειν δύναιο τὴν ἐπὶ τάσει τῆς ἀρτηρίας σκληρὰν προσβολὴν τῆς ἐπὶ ψύξει
τε καὶ σκληρότητι, φέρε ἑξῆς ἐκ τούτου προγνώσεις αἰτίων προγεγονότων, ποτὸν ψυχρὸν, οἶνον ἀκρατέστερον, φλε-
γμονήν, ἣν οὐ μόνον ἔμπροσθεν τοῦ παροξυσμοῦ γεγονὸς αἴτιον, ἀλλὰ καὶ παραμένον ἐροῦμεν. τὴν δὲ τοῦ ψυχροῦ
τε καὶ τοῦ πλέονος ἀκράτου πόσιν, αὐτὴν μὲν προγεγονέναι, τὴν δ᾽ ἀπ᾽ αὐτῆς διάθεσιν ἔτι φυλάττεσθαι. σκλη-
ρύνονται μὲν οὖν ἐπὶ ταῖς βλαψάσαις ψυχροποσίαις οἱ χιτῶνες τῶν ἀρτηριῶν. ἐξήρανται δὲ ἐπὶ ταῖς τοῦ
30 πλείονος οἴνου πόσεσιν. εἰ δὲ καὶ τῆς τῶν νεύρων ἀρχῆς ὁ οἶνος ἅψαιτο, καὶ τείνονται παραπλήσιον τοῖς προ-
δηλοῦσι τὸν σπασμόν. ἐπὶ δὲ ταῖς φλεγμοναῖς ἄνευ τῆς τοῦ χιτῶνος οἰκείας σκληρότητος τείνονται, καὶ κα-
λεῖται μὲν καί τοι σκληρὸς ὁ σφυγμὸς διὰ τὸ τῆς πληγῆς βίαιον, οὐ μὴν ἐσκλήρυνταί γε κατὰ τὸν ἑαυ-
τῆς λόγον ἡ ἀρτηρία. καθάπερ ὅταν ἤτοι ξηρανθῇ πως, ἢ ψυχθῇ βίαιον, ἢ οἷον σκιρρώδη τινὰ δέξηται διάθεσιν,
ταυτὶ μὲν οὕτω διωρίσθω. τοῦ δ᾽ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν μηδόλως ἔχοντος τὸ λελεγμένον γνώρισμα, τῶν
μὲν ἐπὶ σήψει χυμῶν ἀφοριστέον ἐστὶν, ἤτοι δ᾽ ἐφημέρους νομιστέον, ἢ ἑκτικούς. σπανιώτατα μὲν οὖν εὐθὺς ἐξ ἀρ-
χῆς συνίσταται πυρετὸς ἑκτικός. οὐ μὴν ἀδύνατός γε οὐδ᾽ ἡ τοιαύτη γένεσις αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὤφθησάν ποτε ἡμῖν καὶ
οἱ τοιοῦτοι. τὰ μὲν οὖν ἄλλα πάντ᾽ αὐτῶν γνωρίσματα δι᾽ ἑτέρας εἴρηται πραγματείας, ἐν ᾗ περὶ τῆς τῶν
πυρετῶν διαφορᾶς ἐσκοπούμεθα. τὰ δ᾽ ἀπὸ τῶν σφυγμῶν εἰρήσεται νῦν, οὔθ᾽ ὁ μέγας, οὔθ᾽ ὁ σφοδρὸς σφυ-
γμὸς ἅμα τοῖς ἑκτικοῖς ποτε συνεισβάλλουσι πυρετοῖς, ἀλλ᾽ ὅτι περ ἂν ὑπάρχῃ τούτων αὐτοῖς, οὐκ εἰσὶν ἑκτικοί.
40 εἰ δὲ καὶ πάνθ᾽ ἅμα παρείη, προφανῶς εἰσιν ἐφήμεροι. τῆς γε συστολῆς αὐτῶν ὡς εἴρηται μὴ ταχυνούσης, ἴδιον
γὰρ ἐκείνης τὸ τάχος ἐπὶ σήψει χυμῶν, ὧν τὰς κατὰ μέρος ἁπάσας διαφορὰς, ἐν τῇ προειρημένῃ πραγμα-
τείᾳ διῆλθον. εἰσὶ δ᾽ ὡς ἐπὶ κεφαλαίων φάναι, πάντες μὲν οἱ κατὰ περιόδους παροξυνόμενοι, πάντες δ᾽ οἱ
συνεχεῖς ὅταν ὑπὲρ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐκταθῶσιν. ἐκ τ᾽ αὐτοῦ δὲ αὐτοῖς εἰσι γένους, καὶ οἱ ταῖς φλεγμοναῖς
ἐπιγινόμενοι. κατὰ μὲν οὖν τὰς παρακμὰς, ἐκλύεται τὸ τάχος τῆς συστολῆς, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν εἰς ἀπυρεξίαν
ἢ ἐγγὺς αὐτῆς ἀφίκονται, κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τῶν παροξυσμῶν γεννᾶται τυφομένων τρόπον τινὰ τῶν χυ-
μῶν, ἐπιτείνεται δὲ κατὰ τὰς ἀναβάσεις, ἐγγὺς δ᾽ ἤδη τῆς ἀκμῆς, ἐξημμένων τε τῶν χυμῶν καὶ ζεόντων ἀθρόαν
μὲν αὔξησιν τὸ τάχος τῆς συστολῆς λαμβάνει, διαμένει δὲ ἴσον ἑαυτῷ τὸ τάχος τῆς συστολῆς. ὅταν δ᾽ ἀκμάσῃ τε-
λέως ὁ πυρετὸς εἰς ἄκρον μὲν ἥκει τοῦ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν παροξυσμὸν τάχους ἡ διαστολὴ, μειοῦται δὲ τὸ τάχος τῆς
συστολῆς. οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν καὶ μάλισθ᾽ ὅσοι τὴν συστολὴν ἀδιάγνωστον αἰσθήσει φασὶν ὑπάρχειν,
50 οὐδεὶς οὐδ᾽ ἐγγὺς ἥκουσι τοῦ λελεγμένου σημείου, τῶν τε ἐπὶ σήψει χυμῶν ἁπάντων πυρετῶν τῆς τε καθ᾽ ἕ-
καστον αὐτῶν παροξυσμὸν ἀρχῆς. ὀλίγιστοι δέ τινες ἀμυδρὰν εἰκόνα τοῦ πράγματος ἐοίκασιν ἑωρακέναι. γρά-
φουσι γοῦν ἀδιορίστως τε καὶ ἀσαφῶς εἰς τοσοῦτον, ὡς μηδ᾽ εἰκάσαι μηδένα τί ποτε βούλονται δηλοῦν. ἐξ αὐτῶν
ἐστὶ καὶ ὁ Ἀρχιγένης, ὡς ἔνεστι γνῶναι τῷ βουληθέντι τό τε περὶ σφυγμῶν αὐτοῦ βιβλίον ἀναγνῶναι καὶ τὰ περὶ τῆς
τῶν πυρετῶν σημειώσεως. ἢ τὴν γ᾽ ἐπιτομὴν αὐτῶν. ἐπεσκεψάμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς ἅμα ταῖς τῶν ἀσαφῶν ἐξηγήσεσιν ἐν
ὑπομνήμασιν ὀκτὼ τὴν περὶ τῶν σφυγμῶν αὐτοῦ πραγματείαν. ἄριστα δέ μοι δοκοῦσιν ἀφωρίσθαι τι-
νὲς, εἰ προσθείη μὲν αὐτῷ τῷ λόγῳ διορισμόν τινα, τὴν ἐφ᾽ ἑκάτερα μεταβολὴν τῶν σφυγμῶν ἀρχῆς πα-
ροξυσμοῦ σημεῖον ὑπάρχειν. ὃν δέ φημι χρῆναι προσθεῖναι διορισμόν, ἐστίν, εἰ χωρὶς ἑτέρας προφάσεως ἡ
ἀλλοίωσις γένοιτο. προφάσεις δ᾽ εἶναι μὲν ἔξωθεν εἰσίν. οὐ μόνοις τοῖς ἰατροῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰδιώταις γνώρι-

μοι, τροφῶν

μοὶ, τροφῶν καὶ ποτῶν προσφορὰ, καὶ κίνησις ἡτισοῦν, καὶ πάθος ψυχικὸν ὀργισθέντων, ἢ φοβηθέντων, ἢ
ἀγωνιασάντων, ἢ ὁπωσοῦν ἑτέρως ταραχθέντων. ἐν αἷς δ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος ὁρμωμέναις περὶ ὧν ὀλίγον
ἔμπροσθεν εἶπον. ἡνίκα φρίκης τε καὶ ῥίγους καὶ καταψύξεως, ἔτι τε τῶν εἰς τὴν γαστέρα συῤῥεόντων ἐμνη-
μόνευσα. μηδενὸς γὰρ τοιούτου περὶ τὸν κάμνοντα συμβαίνοντος ἡ ἐξαιφνίδιος ἐφ' ὁτιοῦν μεταβολὴ παροξυ-
σμὸν ἀγγέλλει, θάττονος μὲν καὶ μείζονος γινομένου τοῦ σφυγμοῦ, θερμασίας ἐπιφερομένης τῇ τῶν ἀρτη-
ριῶν ἀρχῇ, βραδυτέρου δ' ἢ μικροτέρου, ψύξεως. οὕτω δὲ καὶ ἡ μὲν πυκνότης ὁμολογήσει τῇ πλεονεξίᾳ
τῆς θερμασίας, ἡ δ' ἀραιότης τῇ ψύξει, καὶ ἡ ἀμυδρότης δὲ, καίτοι δι' ἄλλο τι σύμπτωμα γινομένη ταῖς τῶν
παροξυσμῶν εἰσβολαῖς ἐστιν οἰκεία, συῤῥεόντων ὑγρῶν μοχθηρῶν εἰς τὴν γαστέρα τηνικαῦτα, καὶ τῇ τοῦ σώ-
ματος αὐτῶν βλάβῃ κακούντων τὴν δύναμιν. ἡ δὲ ἀνωμαλία τῶν σφυγμῶν ἡ πολλοῖς τῶν παροξυσμῶν
10 συνεισβάλλουσα θλιβομένων, ἢ ἐμφραττομένων ὑπό γε τῶν ἀρτηριῶν, ἢ πλήθους τοῦ πρὸς τὴν δύναμιν ἐστὶ
γνώρισμα λόγῳ. καὶ τούτων τοῦ παροξυσμοῦ γίγνεσθαι δυναμένων, ὅσαι μὲν οὖν μεταβολαὶ σφυγμῶν,
ἤτοι τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ θερμασίας αὐξανομένης, ἢ συῤῥεόντων ἔσω τῶν χυμῶν ἀποτελοῦνται, φανερῶς ἂν
αὗται δόξαιεν ἐνδείκνυσθαι παροξυσμὸν ἀρχόμενον. ὅταν γ' ὡς εἴρηται τῶν ἄλλων ἀφαιρεθῶσι προφάσεων.
ὅσαι δὲ ψύξεως, οὐκ ἔτ' ἐξ ἀνάγκης αὗται δείξουσι πυρετὸν εἰσβάλλοντα σημαίνειν, ἀλλ' ἐὰν κἀνταῦθα τὰς
ἄλλας προφάσεις ἀφαιρεσώμεθα ἁπάσας, ἕξομεν καὶ τὴν ψύξιν ἀγγέλλουσαν, ὅσον οὐδέπω πυρετὸν ἀναφθή-
σεσθαι. πνίγεται γὰρ κατ' αὐτὴν τῆς συῤῥεούσης ὕλης εἰς τὸ βάθος ἱκανῶς ψυχρᾶς ὑπαρχούσης, ὡς κιν-
δυνεύειν σβεσθῆναι τὴν ἀρχὴν, οἷόν τι κἀκτὸς συμβαίνει πολλάκις, ὅταν ὕλην ἅμα τε πολλὴν καὶ δύσκαυστον
ἐπιβάλλωμεν ἀθρόως ὀλίγῳ πυρί. κινδυνεύει μὲν γὰρ αὐτίκα σβεσθῆναι, μὴ σβεσθὲν δ' ἀλλ' ἀντισχὸν, ὑπο-
τύφειν τε τὴν ὕλην ὀλίγον ὕστερον ἄρξεται καί τινα θερμασίαν γεννᾷ, τὰ μὲν πρῶτα καπνώδη, προϊόντος δὲ
20 τοῦ χρόνου καὶ φλογώδη, μέχρι περ ἀκριβῶς κρατῆσαν τῆς ὕλης καθαρὰν ἐργάζεται τὴν φλόγα. τῆς γὰρ
τοιαύτης φλογὸς, οὐ καπνὸς ἐστὶ τὸ ἀποῤῥέον, ἀλλ' αἰθαλός τε καὶ λιγνύς ἐστιν, ἄμφω γὰρ ὀνομάζεται τὸ κα-
τοπτηθὲν τῆς ὕλης ἀνωφερὲς περίττωμα, καθάπερ γε τὸ κατωφερὲς, τέφρα τε καὶ σποδιὰ καλεῖται, ἀνά-
λογον δή μοι νόει κἀπὶ τῶν πυρετῶν. ὅταν ἐν ἀρχῇ παροξυσμοῦ πλῆθος ὕλης ψυχρᾶς ἐπὶ τὴν καρδίαν ἀφί-
κηται, τὰ μὲν πρῶτα κίνδυνον γίνεσθαι θανάτου, καὶ προδηλώσει τὸν κίνδυνον τοῦτον ἡ ἐπὶ πλεῖστον εἰς ἀραιό-
τητά τε, καὶ βραδυτῆτα, καὶ μικρότητα ῥοπὴ τῶν σφυγμῶν. ἂν γὰρ ἐπιγένηται τούτοις ἀμυδρότης
ἀξιόλογος, αὐτίκα τεθνήξονται. μὴ γενομένης μέντοι τῆς ἀμυδρότητος, ἀναμάχεται τὴν ἧτταν ταύτης ἡ φύ-
σις, ἐπεγείρεται τὴν κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν. ἐπὶ τὸ μεῖζον τε καὶ θᾶττον καὶ πυκνότερον, ὥς τε τὰς κινή-
σεις ἀμφοτέρας μὲν γίνεσθαι θάττονας, ἀλλ' ἐπὶ φανερώτερον τὴν τῆς συστολῆς, καὶ παραυξάνεσθαί γε διὰ
ταχέων αὐτὴν αἰσθητῶς, ἄχρις ἂν ὁ παροξυσμὸς αὐξάνηται, τῷ χρόνῳ δ' ὅταν ἐγκρατὲς τῆς ὕλης γένηται
30 τὸ θερμὸν, ἢ οἷον φλὸξ ἀνάπτεσθαι καὶ τοῦτ' ἔστιν ἡ ἀκμὴ τῶν παροξυσμῶν, τὸ μὲν αἰθαλῶδες περίττωμα
διά τε τῆς ἐκπνοῆς, καὶ τῆς τῶν ἀρτηριῶν συστολῆς ἀποχεούσης τῆς φύσεως, τὸ δ' οἷον τεφρῶδες διὰ πά-
χος μὲν οὐ δυναμένης ἐκκρίνειν ὁμοίως, αἰσθητοῖς δέ τισιν ἐξοχετευούσης πόροις. ἔστι δὲ τοῦτο κατὰ μὲν τὰ
φλεγμαίνοντα μόρια τὸ πῦον. ἐν δὲ τοῖς ἀγγείοις αὐτοῖς, ὅπερ ἐν τοῖς οὔροις ὑφίσταται. περὶ μὲν δὴ τού-
των ἐν ταῖς περὶ τῶν πυρετῶν πραγματείαις, ἐπὶ πλεῖστον εἴρηται. τοὺς σφυγμοὺς δ' ὡς ἔφαμεν ἀναγκαῖον
ἐστὶ τὰς εἰρημένας ῥοπὰς ἐν ἑκάστῳ τε καιρῷ τοῦ σύμπαντος ἔχειν παροξυσμοῦ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν
ὡς ἐλέγομεν, οὐ κακῶς ἀποφαίνεσθαι τινὰς ἀπαιτεῖν μεταβολὴν αὐτῶν ἐφ' ἑκάτερα, πρὸς δὲ τὸ φυλάττειν
ἀκριβῶς τὰς εἰρημένας διαγνώσεις ἀσκητέον ἐστὶ διακρίνειν ἁπάσας τὰς ἀπὸ τῶν ἄλλων προφάσεων ἀλλοιώ-
σεις τῶν σφυγμῶν, εἰς ἃς καίτοι φυλαττόμενος ὁ ἀρχιγένης ἐμπίπτει πολλάκις, ὥς τε μακρολογεῖν τε ἅμα
καὶ ταράττειν τὴν διδασκαλίαν τοῖς ἰδίοις, καὶ ἀχωρίστοις ἑκάστου τῶν καιρῶν γνωρίσμασι, τὰ συνακολου-
40 θοῦντα πολλάκις ὁμοτίμως γράφων, καίτοι γ' ἐν ἐλαχίστῳ κεῖται μεθόδῳ ληφθέντα. τὴν μὲν γὰρ καθα-
ρὰν θερμότητα τῆς διαστολῆς ἡ κίνησις ἐνδείκνυται. τὴν δὲ οἷον καπνώδη τῆς συστολῆς. αἱ δ' ἄλλαι τῶν σφυ-
γμῶν ἀλλοιώσεις, ἤτοι διὰ τὴν τῆς δυνάμεως, ἢ τὴν τῶν ὀργάνων γίνονται μεταβολὴν, ἑκατέρου δὲ τούτων
ἐπί τισιν ἑτέροις αἰτίοις προηγουμένοις, ὧν τὰ πλεῖστα πάλιν ἐφ' ἑτέροις προκατάρξασιν, ὀνομαζέσθω γὰρ
ἕνεκα σαφοῦς διδασκαλίας, ὅσα μὲν ἐκ τοῦ σώματος ὁρμᾶται τῶν ἀλλοιούντων αἰτίων, ἤτοι τὴν δύναμιν, ἢ
τὰ ὄργανα προηγούμενα. τούτων δ' αὐτῶν ὅσα πάλιν ἔξωθεν ὄντα τοῦ σώματος αἴτια τῆς ἀλλοιώσεως ἐγένε-
το προκατάρχοντα, λέλεκται δ' ἡμῖν ἡ περὶ ταῦτα μέθοδος ἅπασα δι' ἑτέρας πραγματείας, ἣν περὶ
τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων ἐπιγράφομεν, οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν ἐστιν, εἰ ταῦτά τις ἅπαντα τῇ μνήμῃ πρό-
χειρα ποιησάμενος ἀσκήσας τε διαγινώσκειν ἑτοίμως ἅπαντας τοὺς σφυγμοὺς ἐπιστημονικῶς, ἐνίοτε τὰ προ-
γεγονότα τῶν αἰτίων ἐπὶ τῶν καμνόντων ἐξευρήσει. οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος ἐνταυθοῖ τελευτάτω. περὶ δὲ τῆς
50 καθ' ὑγρότητά τε καὶ ξηρότητα δυσκρασίας, αὐτῆς τε τῆς καρδίας καὶ προσέτι τῶν ἀρτηριῶν, ἑκάστης τε
κατὰ μόνας, ἁπασῶν τε κοινῶς, ἐφεξῆς δίειμι. εἴρηται μὲν οὖν τινὰ καὶ περὶ τούτων ἔμπροσθεν. ἀλλ' ἡ τοῦ λόγου
τάξις ἰδίαν αὐτῶν ἀπαιτοῦσα διδασκαλίαν, ὡς οὐδενὸς εἰρημένου περανθήσεται, ποτὲ μὲν οὖν ἡ καρδία ξηροτέρα
γενομένη τοῦ κατὰ φύσιν, ἁπάσας ἑαυτῇ συναλλοιώσῃ τὰς ἀρτηρίας, ἐνίοτε δὲ καθ' ἕν τι τοῦ ζώου μόριον, ἢ καὶ
πλείω συμβήσεται τοῦτο ταῖς ἀρτηρίαις. ἔστι δὲ ὅτε τὴν ἐναντίαν μὲν ἕξουσι διάθεσιν. ὅσον ἐφ' ἑαυταῖς αἱ ἀρτηρίαι
τῇ καρδίᾳ. δέξονται δὲ καὶ τὴν παρ' ἐκείνης, ὥς τε συστῆναι μέσην τινὰ διάθεσιν αὐτοῖς ἐν ὑγρότητί τε καὶ ξηρότητι
ὥσπερ ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς κατὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα δυσκρασίας ἐλέγομεν. αἴτια δὲ προηγούμενα τὰ μὲν
τὰς ἀρτηρίας ἀποφαίνοντα ξηροτέρας. ὕδατα θειώδη καὶ στυπτηριώδη, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ὅσα ξηραίνειν πέ-
φυκε, οὐχ ὕδατα μόνον, ἀλλὰ καὶ φάρμακα πολυχρονίως ὁμιλήσαντα μορίῳ τινὶ τοῦ σώματος, ἐν ᾧ περ ἂν ἡ τοι-

ἡ αὐτὴ δυσκρασία κατὰ τὰς ἀρτηρίας γενομένη, τὸν σφυγμὸν αὐτὸν ἐργάσεται σκληρότερον, οὐχ ἥκιστα δὲ
κἀν ταῖς πλείσταις τῶν ἀτροφιῶν, αἵ τ' ἀρτηρίαι τῶν ἀτροφούντων μορίων γίνονται ξηρότεραι, καὶ τὸν
σφυγμὸν ἀποφαίνουσι σκληρότερον. ἡ αὐτὴ δὲ τῇ καρδίᾳ τὴν κατὰ ξηρότητα δυσκρασίαν ἀποτελεῖ.
καὶ ἡ δίαιτα μὲν ἡ πολυχρόνιος ἐπὶ τὸ ξηρότερον ἀχθεῖσα, καὶ μέντοι καὶ τῶν φαρμάκων τῶν ξηραινόντων
ἐδωδαί τε καὶ πόσεις, ἐν οἷς ἐστι καὶ ὁ ἄκρατος οἶνος, ἔνδειά τε τροφῆς, ἢ κατὰ ἄλλην τινὰ αἰτίαν, ἢ διὰ πάν-
δημον λιμόν, ἐνίοτε δὲ καὶ ποτὸν ὡς ἐν ἀπλοίαις μακραῖς. ἔτι δὲ πόνων ἀμετρία καὶ γῆρας καὶ φροντὶς καὶ
λύπη καὶ ἀγρυπνία πολυχρόνιος, οἵ θ' ἑκτικοὶ πυρετοὶ καὶ μάλισθ' ὁ μαρασμώδης, ταῦτα οὖν πάντα τὰ
εἰρημένα καὶ κατὰ μόνας γενόμενα καὶ σὺν δύο καὶ τρία καὶ πλείονα συνιόντα, ξηροτέραν μὲν ἐργάζεται
τὴν καρδίαν. σκληρότερον δὲ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τοσοῦτον τὸν σφυγμὸν εἰς ὅσον ἂν ἡ ξηρότης αὐξηθῇ. ὑγρᾶς
20 δὲ δυσκρασίας αἴτια, τά τε τοῖς μορίοις ἐγγινόμενα πολυχρόνια τῶν οἰδημάτων, καὶ αἱ λευκοφλεγματίαι
τῶν ὑδέρων. οἳ καὶ τὴν καρδίαν ἀλλοιοῦσι, καὶ μέντοι καὶ τὰ τῶν κυρίων σπλάγχνων οἰδήματα πάντα ταῦ-
τα τὰς μὲν ἀρτηρίας ὑγρὰς ὥσπερ καὶ τὴν καρδίαν. τοὺς σφυγμοὺς δὲ ἐργάζεται μαλακούς. αἴτια δὲ μα-
λακότητος σφυγμῶν ἐστὶ μετρίας τε καὶ οὐχ ἱκανῶς ἐκδήλου καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐδωδαὶ πλείους ὑγραινόν-
των ἐδεσμάτων, ἀργία τε πολλή, καὶ ὕπνοι μακροί, καὶ τὰ μετὰ τροφὴν λουτρά. τοῖς μὲν οὖν σκληροῖς σφυ-
γμοῖς ἐδείκνυτο πρόσθεν ἑπομένη ἡ μικρότης ὥσπερ τοῖς μαλακοῖς τὸ μέγεθος, αὐτοῖς δὲ τούτοις πάλιν
ἑπόμενα, τάχος τε καὶ βραδύτης, ἔτι τε πυκνότης καὶ ἀραιότης, ἐδείχθησαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων
αἰτίων αἱ συζυγίαι. λέγω δ' αἴτια νῦν, τὰ πρῶτά τε καὶ δὴ συνεκτικὰ τῆς τῶν σφυγμῶν γενέ-
σεως τήν χρείαν τε καὶ τὴν δύναμιν. ὥστε οὐδὲν ἔτι λείπει τῶν τῇ καρδίᾳ συμβαινόντων
ἐπὶ δυσκρασίας. οὐ μὴν οὐδ' ὄγκοι τινὲς ἐν αὐτοῖς γίνονται τοὺς σφυγμοὺς ἀλλοι-
20 οῦντες εἰς σκληρότητα καθάπερ ἐφ' ἑτέρων σπλάγχνων αἵ φλεγμοναί τε καὶ
οἱ σκίρροι. φθάνει γὰρ ἀπόλλυσθαι τὸ ζῶον συγκοπὲν ἐπὶ τῇ τῶν
τοιούτων ὄγκων γενέσει. πάντ' οὖν εἴρηται τὰ κατὰ τὴν καρ-
δίαν ὅσα τοὺς σφυγμοὺς ἀλλοιοῖ. ὥστε καί μοι καιρὸς ἤκει κα-
ταπαύειν μὲν ἤδη τὸν ἐνεστῶτα λόγον, ἐν τῷ δὲ με-
ταβάντι δ' ἐπὶ τὸν τέταρτον, ἁπάντων τῶν
ἄλλων μορίων τοῦ σώματος ἐξηγήσα-
σθαι τὰς διαθέσεις, ὅσαι τε κατὰ
δυσκρασίαν τινὰ γίνονται, καὶ
ὅσαι δι' ὄγκους παρὰ
30 φύσιν, ὁποῖός τέ τις
ἑκάστῃ σφυγμὸς
ἕπεται.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'.

τέταρτος ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος ἐστὶ τῆς διὰ σφυγμῶν προγνώσεως. ἐν μὲν τοῖς πρώτοις δύο καθ' ἕκαστον σφυγμὸν προβληθέντα τὰς γεννώσας αὐτὸν ἐπισκεψαμένοις διαθέσεις, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ καθ' ἑκάστην διάθεσιν τοὺς οἰκείους σφυγμοὺς ἐξευροῦσιν ἠρξάμεθα δ' ἀπὸ τῶν τῇ καρδίᾳ συμβαινόντων, ἐν οἷς εἰσὶ καὶ πυρετοὶ πάντες, ὡς ἐν τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιδέδεικται λόγοις, ὥσπερ οὖν ὑπόλοιπον ἔτι τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι μορίοις τοῦ ζώου διαθέσεις, αἷς ἡ καρδία συμπάσχουσα τοὺς σφυγμοὺς ἀλλοιοῖ, διέλθωμεν ἁπάσας ἑξῆς, ὥσπερ καὶ τἄλλα πρόσθεν εἰς μέθοδον ἄγοντες. ἐν μὲν δὴ τοῦτο μόνον ἁπασῶν αὐτῶν κοινὸν ἐπίστασθαι χρή, τὸ μηδέποτε δύνασθαι τοὺς ἐν ὅλῳ τῷ ζώῳ σφυγμοὺς εἰς κοινὴν ἀλλοίωσιν ἀχθῆναι, πρὶν τὴν καρδίαν συμπαθεῖν τῷ πρωτέρῳ πεπονθότι μορίῳ, κατὰ μέρη δέ τινα τοῦ σώματος, ἀλλοιωθῆναι τινὰς ἀρτηριῶν κινήσεις δύνασθαι, καὶ χωρὶς τοῦ πρὸς τὴν καρδίαν ἐξικνεῖσθαι τὴν βλάβην. ἐπὶ δὲ τούτῳ μνημονευομένῳ πρώτας μὲν ἐπέλθωμεν ὅσαι τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἐγγίνονται διαθέσεις, εἶθ' ἑξῆς, ὅσαι τοῖς τροφικοῖς ὀνομαζομένοις, εἶτ' αὖθις, ὅσαι τοῖς κατὰ κεφαλήν. καὶ τελευταίας, ὅσαι τοῖς κατὰ κῶλα, καὶ τὰ προφανῆ τοῦ ζώου μέρη. κἄπειθ' ὅσαι τοῖς γεννητικοῖς. τὰ μὲν οὖν ἀναπνευστικὰ μόρια τοῦ ζώου δύο ἐστὶ μόνα, πνεύμων, καὶ θώραξ. τὰ δὲ τῆς τροφῆς ὄργανα πολὺ πλείω δυοῖν, ἧπαρ, καὶ γαστήρ, ἔντερά τε καὶ σπλήν. οἱ νεφροί, καὶ αἱ κύστεις ἀμφότεραι, τάχιστα δ' ἅμα καὶ μεγίστην ἁπάντων ἐπιφέρει τῇ καρδίᾳ τὴν βλάβην ὁ πνεύμων. καὶ γὰρ τῇ θέσει πάντων ἐγγύτατα καὶ τοῖς ἀγγείοις αὐτῇ συγγενέστατος ὑπάρχει, καὶ σύρρους μεγίστοις στόμασιν εἰς ἀμφοτέρας τὰς κοιλίας ἐστίν, εἰ γοῦν ἑαυτοῦ γένοιτο ποτὲ θερμότερος αὐτίκα καὶ τὴν καρδίαν θερμαίνει. κἂν ᾖ ψυχρότερος, οὐδὲ τοῦτ' ἀναβάλλεται. τὰς δὲ καθ' ὑγρότητά τε καὶ ξηρότητα δυσκρασίας, οὐχ ὁμοίως μὲν ταῖς εἰρημέναις. θᾶττον δ' οὖν καὶ ταύτας ἁπάντων τῶν ἄλλων ὀργάνων ἐπιπέμπει τῇ καρδίᾳ. καὶ τὰ πληθωρικὰ δ' ἐν αὐτῷ νοσήματα, καὶ μάλιστα ὅταν ἐρυσίπελας, ἢ φλεγμονὴ καταλάβῃ τὸ σπλάγχνον, αὐτίκα τῆς καρδίας ἀλλοιοῖ τὰς ἐνεργείας. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅσα διὰ φλεγματικὸν ῥεῦμα συνίσταται παθήματα, κατ' αὐτὸν εἰς συμπάθειαν ἐπισπᾶται τὴν καρδίαν. ἀλλ' ἀπὸ τῶν δυσκρασιῶν ἀρκτέον ὅσαι ἄνευ ῥεύματος γίνονται, καὶ πρώτην γε αὐτῶν προχειριστέον ἐστὶ τὴν κατὰ θερμότητα, τῷ τοίνυν πνεύμονι θερμανθέντι, νοσωδῶς ἡ καρδία συνθερμανθεῖσα, τοὺς ἐπὶ τῇ χρείᾳ τῶν σφυγμῶν αὐξηθείσῃ γινομένους ἐργάζεται σφυγμούς, ἐν δ' ἐν πλέονι χρόνῳ τοῦτο συμβαίνει κίνδυνος αὐτῇ τὸν ἑκτικὸν ἀναδέξασθαι πυρετόν, οὗ τὰ γνωρίσματα πρόσθεν εἴρηται. ἡ μὲν δὴ τῶν σφυγμῶν ἀλλοίωσις ἡ αὐτὴ γενήσεται τῆς καρδίας μόνης αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν δυσκράτως ἐχούσης, ἐπί τε τῇ πρὸς τὸν πνεύμονα συμπαθείᾳ. καὶ μέχρι καὶ ἡ τῆς ἀναπνοῆς ἰδέα τὴν αὐτὴν ἕξει κατάστασιν, εἴθ' ἡ καρδία μόνη τὴν πυρετώδη πάθοι δυσκρασίαν, εἴτε τῷ πνεύμονι συμπάσχοι, πλέονος δ' αἰσθήσεται καύματος ἐν ἅπαντι τῷ κύτει τοῦ θώρακος, ὁ διὰ τὸν πνεύμονα πάσχων, ἐκπνεύσει τε θερμὸν ἱκανῶς, ὡς καὶ διψήσει θατέρου μᾶλλον, καὶ θερμοτέραν ἕξει τήν τε φάρυγγα καὶ τὴν γλῶτταν, ὡς τὰ πολλὰ δὲ καὶ ξηροτέραν. εἰ δ' ἐπὶ πλέον ἥκει τὸ κακόν, χρωσθήσεται χρώματι μέλανι τὴν γλῶτταν, καὶ τραχεῖαν ἐσχάτως ἕξει. ψυχθέντος δὲ τοῦ πνεύμονος ἡ καρδία συμπάσχουσα κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς ἐκείνην ἄξει τοὺς σφυγμοὺς τὴν ἀλλοίωσιν, ἣν ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν ἐκλυομένης τῆς χρείας συνίστασθαι, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ψύξιν ἑκτικὴν ἀναδεξαμένη τοὺς ἐπὶ ταύτῃ κρατούσῃ λελεγμένους γίγνεσθαι σφυγμοὺς ἀπεργάσεται, τὰ μὲν οὖν ἄλλα κοινὰ τοῖς τε τὴν καρδίαν μόνην ἐψυγμένοις ἐστί, καὶ τοῖς τὸν πνεύμονα, συμπάσχει γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ. πρόσεστι δ' ἐξαίρετον οἷς ὁ πνεύμων ἔψυκται πρῶτος αἴσθησις ψυχρᾶς τῆς ἀναπνοῆς. εἰ δὲ καὶ κατὰ ξηρότητα δύσκρατος ὁ πνεύμων γένοιτο. κατ' ἀρχὰς μὲν οὐδέν τι σαφὲς ἀλλοιώσει τοὺς σφυγμούς. ἐν τῷ χρόνῳ δ' ἄν ποτε σκληροτέρους ἐργάσεται, τῆς καρδίας συμπαθούσης αὐτῷ. τούτοις ἡ φάρυγξ ἑτοίμως ξηραίνεται, καίτοι γ' οὐ διψῶσιν. ἡ δὲ καθ' ὑγρότητα δυσκρασία πλαδαρὰν μὲν καὶ ἄδιψον ἐργάζεται τὴν φάρυγγα, τῷ χρόνῳ δ' ἀλλοιοῖ τοὺς σφυγμοὺς εἰς μαλακότητα. τοιαῦται μὲν αἱ ἁπλαῖ δυσκρασίαι τοῦ πνεύμονος. αἱ σύνθετοι δ' ἐκ τούτων γνωριζέσθωσαν. ἔμοι γὰρ ἤδη καιρὸς ἐπὶ θάτερον ἰέναι γένος, ὃ ῥευμάτων ἐπίγονον ἔφην ὑπάρχειν. ἔστι δ' ἐν αὐτῷ κοινὸν μὲν ἁπάντων ἀνωμαλία τῶν σφυγμῶν, ἔμφραξίς τε γὰρ ἑτοίμως, καὶ στένωσις, καὶ θλίψις τῶν κυριωτάτων ἀρτηριῶν, ἐπὶ τοῖς τοιούτοις γίνεται ῥεύμασιν, οὐχ ἧττον δὲ τούτων καὶ τὸ πρὸς τὴν δύναμιν πλῆθος, ὡς ἂν ἐγγὺς οὕτω κειμένης τῆς καρδίας τῷ πνεύμονι, καὶ διὰ μεγάλων στομάτων ἐχούσης τὴν σύρροιαν. ἡ μὲν οὖν ἀνωμαλία κοινὴ πάντων ῥευμάτων, ὅσα κατασκήπτει τῷ πνεύμονι τοῦ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐν αὐτῇ παρά τε τὴν σύστασιν καὶ τὸ ποσὸν τοῦ χυμοῦ γιγνομένου. ἐλάττων μὲν γὰρ ἐπί τε τοῖς λεπτοῖς καὶ ὀλίγοις, ἀξιολογωτέρα δὲ ἐπί τε τοῖς παχέσι καὶ γλίσχροις, καὶ πολλοῖς ἀποτελεῖται ῥεύμασι, καὶ γὰρ ἐμφράττει ταῦτα καὶ θλίβει καὶ βαρύνει μᾶλλον. αἱ δ' εἰς τὰς ἄλλας διαφορὰς τῶν σφυγμῶν ἀλλοιώσεις, ἐπὶ μὲν τοῖς θερμοτέροις ῥεύμασιν, οἵας ἐπὶ πλήθει θερμασίας. ἐπὶ δὲ τοῖς ψυχροτέροις, οἵας ἐπ' ἐνδείᾳ πρόσθεν ἔφαμεν συνίστασθαι. σκληρότεροι δὲ γίνονται τῶν κατὰ φύσιν ἐπί τε ταῖς ξηραῖς δυσκρασίαις, καὶ τοῖς φλεγμονώδεσιν, ἢ σκιρρώδεσιν ὄγκοις τοῦ πνεύμονος. ὥσπερ γε καὶ μαλακώτεροι διὰ τὰς οἰδηματώδεις διαθέσεις. οὐ μὴν οὐδὲ τὸ τῆς ἀναπνοῆς εἶδος ὅμοιον, ἐπί τε ταῖς δυσκρασίαις ἐστί, καὶ τοῖς ῥεύμασιν, αἱ μὲν γὰρ ψυχραὶ δυσκρασίαι, μικράν, καὶ βραδεῖαν, καὶ ἀραιὰν ἐργάζονται τὴν ἀναπνοήν, ὥσπερ καὶ τοὺς σφυγμούς. τὰ μὲν δὴ ῥεύματα τὰ ψυχρὰ τοὺς μὲν σφυγμοὺς ὁμοίως ἀλλοιοῖ, τὴν

δ' ἀναπνοὴν, οὔτε μικρὰν, οὔτε βραδεῖαν, οὔτε ἀραιὰν ἐργάζεται. διὰ δὲ τὴν στενοχωρίαν ὀλίγου τοῦ πνεύματος ἐμπί-
πτοντος τῷ πνεύμονι καὶ διὰ τοῦτο τῆς φύσεως ἐκλιπῶς ἀπολαβούσης αὐτοῦ, συμβαίνει τὴν δευτέραν ἐνέργειαν
αὐτίκα τε καὶ ταχεῖαν ἅμα καὶ μεγάλην ἀποτελεῖσθαι, καὶ μόναις ταύταις τῶν διαθέσεων ὡς καὶ τῇ περὶ αὐτῶν ἐδείχθη
πραγματείᾳ, συμβέβηκεν ὑπεναντίως ἔχειν τῇ διαστολῇ τοῦ θώρακος τὸ ποσὸν τῆς εἰσπνοῆς. μέγιστον μὲν γὰρ ὁ
θώραξ διαστέλλεται, ἐλάχιστον δ' οὐκ εἰσπνεῖται, καθάπερ ὅτ' ἂν ἐμφρακτος ὁ πνεύμων ὑπάρχει. ἡ μὲν οὖν ἰδέα τῆς
ἀναπνοῆς ὁμοία τοῖς ῥεύμασιν ἅπασιν ὑπάρχει, τὸ πνίγεσθαι δ' οὐχ ὁμοίως ἅπασιν, ἀλλὰ τοῖς θερμοῖς ἅπασι
μᾶλλον ἕπεται, ἐπειδὴ πλείονος τῆς εἰσπνοῆς ἡ φύσις δεῖται τηνικαῦτα. διὰ δὲ τὰς δυσκρασίας μόνας
οὐδεὶς ἕπεται κίνδυνος πνίξεως. καὶ τοῖς σφυγμοῖς δ' αὐτοῖς γίνεταί τις ἑτέρα διαφορὰ παρὰ τὰς ἔμ-
προσθεν εἰρημένας, ἐν τῷ τὸ ῥεῦμα ποτὲ μὲν εἰς αὐτὰς μόνας ἐμπίπτειν τὰς τραχείας ἀρτηρίας, ποτὲ δ' εἰς
10 τὰς λείας τε, καὶ τὰς φλέβας, ἢ καὶ τὰς μεταξὺ χώρας αὐτῶν ἁπάσας μεταλαμβάνειν. ἐπὶ μὲν γὰρ
ταῖς τραχείαις ἀρτηρίαις μόναις πληρωθείσαις οὐδὲ μία κατὰ σκληρότητα γίνεται μεταβολὴ τοῖς σφυ-
γμοῖς, ἐπὶ δὲ ταῖς λείαις, αἱ καθόλου τὸ ζῶον ἀρτηρίαι τεινόμεναι σκληρότερον ἐργάζονται τὸν σφυγμὸν, τὰ
δ' οἰδήματα τοσοῦτον ἐνδεῖ τοῦ σκληρύνειν αὐτὸν, ὥστε καὶ μαλακώτερον ἀποτελεῖν, διαβρέχοντα μετὰ ἐν τῷ χρόνῳ
τοὺς χιτῶνας τῶν ἀρτηριῶν, τάσιν δ' οὐδεμίαν ἐργαζόμενα, καθάπερ ἐπὶ τῶν φλεγμονωδῶν τε καὶ σκιρρω-
δῶν ὄγκων ἔχει. μὴ τοίνυν ὀνόματα ζήτει ἀκούειν ἔτι περὶ πνευμονικῶν ἢ ἀσθμάτων ἢ πνευμονωδῶν παθῶν,
μεμαθηκὼς τὰς διαθέσεις τοῦ πνεύμονος. ὅτι γὰρ ἡ διὰ τῶν ὀνομάτων διδασκαλία πρώτην μὲν ἔχει τὴν
περὶ τὸ σημαινόμενον ἀμφισβήτησιν, δευτέραν δὲ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νοσημάτων ἄγνοιαν ἐν πολλαῖς πολ-
λάκις ἐπιδέδεικται πραγματείαις. ἀλλ' ἐπὶ τὰ τοῦ θώρακος ἴδια καιρὸς ἤδη νοσήματα κατὰ τὴν αὐτὴν μέ-
θοδον. αἱ μὲν δὴ δυσκρασίαι τὰς αὐτὰς ἀλλοιώσεις ἐργάζονται ταῖς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ πνεύμονος εἰρημέ-
20 ναις. οἱ δ' ὄγκοι κατά τε τὴν ποσότητα καὶ τὴν ἰδέαν ἑκάστου τῶν ἐργασαμένων αὐτῶν χυμῶν. διαλλάξουσι δὲ
τῷ θᾶττον μὲν καὶ μᾶλλον τῷ πνεύμονι συμπάσχειν τὴν καρδίαν, ἧττον δὲ καὶ βραδύτερον τῷ θώρακι. διαλά-
ξουσι δὲ καὶ τῷ ποτὲ μὲν, νῦν εἶναι τὸ πάσχον μέρος τοῦ θώρακος. ποτὲ δὲ τὸν ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς χιτῶνα.
πλείων γὰρ ἡ τάσις ἐπὶ τοῖς σκληροῖς καὶ πυκνοῖς μέρεσιν εἰς ὄγκον ἀρθεῖσιν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ πλευριτικοὶ τῶν
περιπνευμονικῶν ἀεὶ σκληρότερον ἔχουσι τὸν σφυγμόν. ὁμαλὸς δὲ τοὐπίπαν ἐπὶ τοῖς κατὰ τὰς πλευρὰς ὄγκοις
ὁ σφυγμὸς οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τοῖς κατὰ τὸν πνεύμονα παντοίως ἀνώμαλος, οὔτε γὰρ διὰ μεγάλων ἀγγείων, οὔτ' ἐγγὺς
τῆς καρδίας ἡ κοινωνία τῷ θώρακι πρὸς αὐτήν ἐστι, περὶ δὲ τῆς κατὰ τὴν δύσπνοιαν ἰδέας, οὐδὲν ἐν τῷδε τῷ
λόγῳ δέομαι λέγειν ὥσπερ ἐπὶ πνεύμονος ἐδεήθην διακεῖναι. ποτὲ μὲν ἡ καρδία πρώτη πάσχει, ποτὲ δὲ ὁ
πνεύμων. ἑτοίμη γὰρ ἡ διάγνωσις ἐπὶ τῷ θώρακι πάσχοντι. ἢ παντὸς δὲ νοσοῦντος ἀλλοιοῦνται σφυγμοὶ, κατὰ
μὲν τὰς δυσκρασίας ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, κατὰ δὲ τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους, ἀνάλογον μέν πως καὶ τούτοις.
30 ἀλλ' ἧττον ἐπὶ ταῖς φλεγμοναῖς γίνονται σκληροὶ τῶν ἐπὶ θώρακι τοσοῦτον, ὅσον τῶν ἐπὶ πνεύμονι μᾶλλον
οὐδέποτε δ' οὔτ' ἐπὶ θώρακος οὔτ' ἐφ' ἥπατος ὄγκῳ, μαλακὸς ὁ σφυγμὸς γίνεται, διότι μηδ' ἐπιγίνεται
ποτὲ τοῖς ὀργάνοις τούτοις οἴδημα φλεγματικόν. ὁ μὲν γὰρ θώραξ πυκνότερος, ἢ ὥστε δέξασθαι τοιοῦτον
ῥεῦμα. τὸ δ' ἧπαρ οὐ πυκνότερον μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ συμφύτῳ δυνάμει ῥᾳδίως ἀλλοιοῖ τὸ φλέγμα. συμπάσχει
δ' ἑτοιμότερον ἡ καρδία τῷ ἥπατι, καίτοι πορρώτερος τοῦ θώρακος κειμένῳ, διὰ τὴν τῆς κοίλης φλεβὸς κοι-
νωνίαν. συμπάσχει δὲ καὶ τῷ διαφράγματι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἁπάντων τοῦ θώρακος μερῶν, ὅτι παρ' αὐτῆς
τῆς κοίλης αἱ φλέβες τούτῳ. τάσιν δ' οὐδὲν οὕτω μόριον ἄλλο ταῖς ἀρτηρίαις ἐργάζεται, καὶ μάλιστα ὅταν
αὐτὸ τὸ νευρῶδες αὐτοῦ πάθοι. εἰ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ περιττωμάτων διατείνοιτο χωρὶς πυρετῶν,
ὀδύνη τε καὶ δύσπνοια τό γε κατ' ἀρχὰς ἐπιγίνεται· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου πυρέττουσι σηπομένων τῶν περιττω-
μάτων. εἰ δ' ἐκ ῥεύματος εἰς αὐτὸ κατασκήψαντος, εἶναι μὲν χρὴ τοῦτο πάντως ἤτοι χολῆς ξανθῆς, ἢ αἵματος
40 θερμοῦ καὶ λεπτοῦ, παχὺ γὰρ αἷμα καὶ φλέγμα γλίσχρον, οὐκ ἄν ποτε δέξαιτο διὰ πυκνότητα. παραφρονί-
ζουσι δ' ἐξ ἀνάγκης, ἕξουσί τε τὸν σφυγμὸν ἱκανῶς σκληρὸν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ μικρόν. ὅτι δ' ἄμφω γε ταῦτα
καὶ ἡ θερμασία πολλὴ, διὰ τοῦτο καὶ πυκνότατος, ὁ δ' ἄνευ πυρετοῦ σφυγμὸς ἐπὶ διαφράγματι δυσπραγοῦντι,
σκληρὸς μὲν γίνεται καὶ μικρὸς, οὐ μὴν πυκνός τε ἐπιπλέον. ὅλως ἤτοι βραχύ τι παντάπασιν· ἢ οὐδ' ὅλως εἰς
τοιαύτην ἀφικνεῖται μεταβολὴν, ἀνάλογον δὲ τοῖς ἐπὶ τῷ νευρώδει τοῦ διαφράγματος, ἕπεται πάντα ταῖς
μεγάλαις πλευρίτισιν. ὅτι καὶ ὁ ὑπεζωκὼς τὰς πλευρὰς χιτὼν πλείστων τε νεύρων μετέχει, καὶ συνῆπται
ταῖς φρεσὶ, καὶ τοῖς τὸν θώρακα διαπλάττουσιν ὑμέσι, δι' ὧν κατὰ συνέχειαν ἐγγὺς τῆς καρδίας ἀφικνεῖται.
καὶ μέγιστον δὴ τοῦτ' ἐστὶ γνώρισμα πλευρίτιδος ὀλεθρίας, εἰ σκληρὸς ἱκανῶς ὁ σφυγμὸς γένοιτο. καὶ διὰ τοῦτο
καὶ μικρὸς, καὶ δι' ἄμφω τε ταῦτα καὶ τὴν θερμότητα, πυκνότατος, οὐδεὶς ἐσώθη πλευριτικὸς ἐπὶ τοιού-
τῳ σφυγμῷ. παραπαίουσι δ' ἧττον οὗτοι τῶν τὸ διάφραγμα φλεγμαινόντων. ἐγγυτέρα γὰρ ἐστὶ τῆς ἀρ-
50 χῆς ἡ τῶν τοῦ διαφράγματος νεύρων ἔκφυσις. ἀλλ' οὐ χρὴ μηκύνειν ἐν ταῖς ἄλλαις διαγνώσεσι περὶ σφυ-
γμῶν προστιθεμένους λέγειν. ἐν γὰρ τοῖς τῶν πεπονθότων τόπων ὑπομνήμασιν, ἐπιπλέον ὑπὲρ τῶν
τοιούτων διήρηται. γαστὴρ δὲ κακοπραγοῦσα κατὰ δυσκρασίαν μὲν ἀνάλογον· τοῖς προειρημένοις ἀλλοιώσει
τοὺς σφυγμούς. διὸ ὄγκον δέ τινα κατὰ μὲν τὸν πυθμένα συμβάντα, τοῖς ἄλλοις ἀνάλογον. εἰ δ' ἐν τῷ στόματι γένοιτο,
σκληρότερος ὁ σφυγμὸς ἔσται διὰ τὸ πλῆθος τῶν νεύρων. οὐ μὴν οὕτω γε σκληρὸς ὡς ἐπὶ διαφράγματι. παμ-
πόλλῳ γὰρ ἀπολείπεται τοῦδε, καίτοι γ' οὐκ ἀπολειπομένου τοῦ μορίου τῷ μεγέθει τῶν νεύρων, ἀλλὰ διὰ τὸ ταῦ-
τα τὰ νεῦρα τὸ περιττὸν τῆς αἰσθήσεως ἔχει. μαλακὰ γὰρ ἐστὶ καὶ μεγάλα καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐκπέφυκε τῆς ἀρ-
χῆς. διὰ δὲ τὸ τῆς τοῦ σώματος οὐσίας σαρκοειδὲς, ἀπολείπεται σκληρότητι τοῦ θ' ὑπεζωκότος καὶ τῶν φρενῶν.
σύντονα γὰρ ἐκεῖνα τὰ μόρια καὶ σκληρὰ καὶ πυκνά. διὸ καὶ τείνεται μᾶλλον εἰς ὄγκον αἰρόμενα. καὶ τὰ

νεῦρα δ' αὐτῶν

νεῦρα δ' αὐτῶν ὁμοίως αὐτοῖς τοῖς ὀργάνοις σκληρὰ καὶ σύντονα. τὰ δὲ τῆς γαστρὸς ὡς εἴρηται μαλακά. ταῦτά
τοι σκληρότατοι μὲν ἐνταῦθα διαφράγματι καὶ ὑπεζωκότι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ μικροὶ γίνονται σφυγμοί. καὶ εἰ
θερμασία τις τοῖς αὐτοῖς συνείη καθάπερ ἐν φλεγμοναῖς τε καὶ πυρετοῖς, εὐθὺς καὶ πυκνότατοι. κατὰ δὲ τὸ τῆς γα-
στρὸς σῶμα, σκληρὸς μὲν οὐδέποθ' οὕτως ὁ σφυγμὸς, ὅτι μήτ' αὐτὰ τὰ νεῦρα, μήτε τὸ μόριον σύντονον. μι-
κροὶ μέντοι καὶ πυκνοὶ πολλάκις ἐνταῦθα τῷ περιττῷ τῆς αἰσθήσεως, ὅτι τάχιστα καμνούσης τε καὶ καταλυο-
μένης τῆς δυνάμεως. ἐμάθομεν γὰρ ὁποίους ἄλγημα καὶ μάλιστα τὸ τῆς δυνάμεως ἁπτόμενον, ἐργάζεται τοὺς
σφυγμοὺς, ὥσπερ δ' ἐπὶ τοῖς ἀλγήμασι τοῖς κατὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἡ δύναμις τάχιστα κάμνει, κατὰ τὸν
αὐτὸν λόγον οὐκ ἀνέχεται πλήθους οὐδ' ἐπ' ὀλίγον, ἀλλὰ βαρύνεταί τε καὶ κάμνει, καὶ τοὺς σφυγμοὺς ἀνωμάλους
ἐργάζεται. λέλεκται δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁποῖοι σφυγμοὶ γίνονται βαρυνομένης δυνάμεως ὑπὸ πλήθους
10 ὕλης, ὥσπερ γε καὶ οἷοί τινες ἀρρωστούσης. ἀμφοτέρας οὖν τὰς βλάβας τῆς δυνάμεως ἑπομένας ἔχον τὸ
στόμα τῆς γαστρὸς, εὐλόγως ἐργάζεται τοὺς σφυγμοὺς, ἐνίοτε μὲν, ἀμυδροὺς καὶ μικροὺς, καὶ πυκνοὺς, ἐνίο-
τε δὲ ἀνωμάλους, ἔν τε τοῖς εἰρημένοις τρισὶ γένεσι, καὶ προσέτι τῷ κατὰ τάχος τε καὶ βραδύτητα. καὶ τοί-
νυν οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν οὐδὲ ἐνταῦθα τῶν ὑπολοίπων ὀργάνων τῆς τροφῆς ἐξευρίσκειν τὰς τροπὰς τῶν σφυγμῶν
εἰς τὰ προειρημένα σύμπαντα, καθάπερ εἰς στοιχεῖα βλέποντας, ὡς μηδὲν αὐτῶν ἄσκοπον παραλιπεῖν. ὅσα
μὲν γὰρ ἐγγυτέρω τε τῆς καρδίας ἐστὶ, καὶ διὰ μεγάλων ἀγγείων κοινωνεῖ, θᾶττόν τε καὶ μᾶλλον αὐτὴν εἰς
συμπάθειαν ἄξει. ὅσα δ' ἀποτέρω τε καὶ διὰ μικρῶν, ἧττόν τε καὶ βραδύτερον. οὕτως δὲ καὶ ὅσα μέν ἐστι
σκληρὰ καὶ σύντονα καὶ νεύρων πλεῖστον μετέχει σκληρῶν, ἑτοίμως ταῦτα τοὺς σφυγμοὺς ἐργάζεται σκλη-
ροὺς, ὅσα δὲ ἐναντία, μαλακούς. ὅσα δ' αἰσθητικὰ βλάπτει τὴν δύναμιν, ἑκατέραν τὴν βλάβην. ὥστε οὐδὲν χαλε-
πὸν ἐστὶν εὑρεῖν αὐτόν τινα καθ' αὑτὸν ἕκαστον τῶν μορίων, ὁποῖόν τινα τὸν σφυγμὸν ἐργάζεται καθ' ἕκαστον πάθος.
20 οἷον αὐτίκα, κύστις καὶ μήτρα τῇ θέσει μὲν, οὐδὲν ἀλλήλων διαφέρουσι. σκληροτέρα δ' ἐστὶ καὶ νευρωδεστέρα ἡ
κύστις. ὥστε καὶ τοὺς σφυγμοὺς φλεγμαίνουσα μᾶλλον τῆς μήτρας ἐργάζεται σκληρούς. ἀλλοιώσει δὲ θᾶττόν τε καὶ
μᾶλλον αὐτοὺς εἰς μέγεθός τε καὶ μικρότητα καὶ τὰς ἄλλας διαφορὰς ἡ μήτρα. μείζους τε γὰρ ἀρτηρίας ἔχει
καὶ φλέβας καὶ πολὺ πρότερον ἀποφυομένας τῶν κατὰ ῥάχιν ἀγγείων τῶν μεγάλων, ἤπερ αἱ ἐς τὴν κύστιν ἥκουσαι.
τὰ δὲ τῆς ὀδύνης ἀμφοτέροις τοῖς ὀργάνοις ὅσον μὲν ἐνταῦθα τῷ νεύρῳ ἐστὶν ἴσου μετέχειν, ὡσαύτως, ὅσον δ' ἐνταῦθα
τῷ πυκνότερον καὶ σκληρότερον εἶναι τὸ τῆς κυστέως σῶμα, μείζους ἐν τούτῳ. τὰ γὰρ ἐν πυκνοτέροις σώμασιν
ἐμφραττόμενά τε καὶ σφηνούμενα τῶν ὑγρῶν ὀδυνηρότερα τῶν ἐν ἀραιοτέροις τε ἐστὶ καὶ μαλακοῖς, ὡς ἂν
βιαιοτέραν ποιούμενα τὴν τάσιν, ἣ τὸ τῆς ὀδύνης εἴπερ τὸ μέγεθος, οὕτως μὲν οὖν χρὴ μεθόδῳ ζητεῖν ἁπάσας
τῶν μορίων τὰς διαφορὰς. ἀλλ' ἐγὼ γυμνασίας ἕνεκα καὶ τὰς τῶν ἄλλων εἴποιμι τῶν ἐκτὸς βουβώνων τε καὶ
μασχάλων, ἐπειδὴ καὶ τούτοις ἐστὶ μὲν παρὰ τὰ πρόσθεν εἰρημένα σύμπαντα διάφορον, ὥσπερ καὶ πρὸς ἄλ-
30 ληλα κατὰ μέρος. ἔστι δέ τι καὶ κοινὸν ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς προειρημένοις. τὸ μὲν δὴ πόρρω τῆς καρδίας εἶναι.
κοινὸν ἀμφοῖν ἐστι καὶ μᾶλλον τοῖς κάτω. διαφέρει δ' ἀλλήλων ταῖς οὐσίαις τε καὶ ταῖς ἐνεργείαις, ὥσπερ γε
κοινόν τι πρὸς ἄλληλα, καὶ τὰ πρόσθεν εἰρημένα σύμπαντα, κέκτηται κατὰ τὰς προειρημένας ἁπάσας δια-
φοράς. ἔστι γάρ τοι καὶ τούτων αὐτῶν, τὰ μὲν σκληρότερά τε καὶ πυκνότερα. τὰ δ' ἀραιότερά τε καὶ μαλακώτερα. καὶ
τὰ μὲν, πλειόνων τε καὶ μειζόνων. τὰ δ' ἐλαττόνων τε καὶ μικροτέρων ἀγγείων τε καὶ νεύρων μετέσχηκε. καὶ τὰ μὲν αἰ-
σθητικώτερα τετύχηκεν ὄντα. τὰ δ' ἀναισθητικώτερα. τὴν δ' ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῶν διαφορὰν οὐδεὶς ἀγνοεῖ,
καὶ μάλιστα τῶν ἄνω μασχάλων. σκέλη μὲν γὰρ καὶ χεῖρες ἐνεργειῶν ἕνεκα προαιρετικῶν ἐγένοντο. παραπλησίων ἀλλή-
λαις κατὰ γένος. ὀφθαλμοὶ δὲ καὶ ὦτα καὶ γλῶττα, μήνιγγές τε καὶ αὐτὸς ὁ ἐγκέφαλος, ὅσα τε κατὰ τὸν τράχηλον
ἐστὶ μόρια, πολὺ δή τι ταῖς ἐνεργείαις διαφέρει τῶν κατὰ τὰ κῶλα μορίων. ἕπεσθαι τοίνυν εἰκὸς ἑκάστῳ συ-
μπτωμάτων οἰκείαν ἰδέαν, οὐχ ὁμοίως ἀλλοιοῦσαν τοὺς σφυγμούς. οἷον αὐτίκα, καὶ τί γ' ἐν αὐτῷ κειμένων ἐγκε-
40 φάλου τε καὶ μηνίγγων ἅπασι τοῖς κατὰ τὴν κεφαλήν. ἐπὶ μὲν ταῖς τούτων φλεγμοναῖς ἐξ ἀνάγκης πυρέττουσί
τε καὶ παραφρονοῦσιν. ἐνταῦθα δὲ ταῖς τῶν ἄλλων οὐκ ἐξ ἀνάγκης. αἱ γοῦν τῶν κροταφιτῶν μυῶν φλεγμοναὶ
καὶ πυρετοὺς καὶ παραφροσύνας καὶ σπασμοὺς καὶ καρούς ἐπιφέρουσι πολλάκις. ὁπόταν μεγάλαι γεννηθῶ-
σιν οὐδ' ἐξ ἅπαντος οὔθ' ὅταν μικραὶ τύχωσιν οὖσαι τὰ τοιαῦτα συμπτώματα φέρουσιν ὁ δ' ἐγκέφαλος αὐτὸς
ὁπόταν εἰς δυσκρασίαν ἐμπέσῃ νοσώδη, τὸ τῆς δυσκρασίας οἰκεῖον ἐξ ἀνάγκης ἐπιφέρει σύμπτωμα, κατὰ μὲν
τὰς ἀμέτρους θερμασίας, εἰ μὲν αὐταὶ μόναι καθ' αὑτὰς ποτὲ γένοιντο παραφροσύνην. εἰ δὲ μετὰ ξηρότητος ἅμα
ταῖς ἀγρυπνίαις. οἰκεῖον γὰρ ξηρότητι τὸ σύμπτωμα τοῦτο καθάπερ γε καὶ ὑγρότητι βαθὺς ὕπνος, ἢ κῶμα.
τῆς ψύξεως δ' αὐτοῦ σύμπτωμα ἐστὶν ἀχώριστον ἡ καλουμένη μώρωσις. εἰ δὲ σὺν ὑγρότητι γένοιτο βαθεῖα τοῖς τοιού-
τοις ἕπεται καταφορά. πολλῷ δὲ τοῦ κατὰ φύσιν ὑγροτέρα τε καὶ θερμοτέρα ἀποτελεσθεῖσα, τὴν σὺν ἀγρυ-
πνίᾳ τε καὶ παραφροσύνῃ φέρει διαφοράν. εἴρηται δὲ αὐτῆς ἡ ἰδέα πᾶσα καθ' ἕτερον γράμμα τὸ περὶ τοῦ παρ'
50 Ἱπποκράτους κώματος, ἰσχυρὰ δὲ ψύξις ἐγκεφάλου μετὰ ξηρότητος γινομένη, ἀκινησίαν μὲν ἐπάγει τοῦ σώμα-
τος σύμπαντος. οὐ μὴν κωματώδεις εἰσὶν ἀλλ' ἀνεῳγόσι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀσκαρδαμυκτὶ βλέπουσιν. οἱ σφυγμοὶ δ' ὧν
ἕνεκεν εἴρηται ταῦτα, θερμοῦ μὲν ἱκανῶς ἐγκεφάλου χωρὶς ξηρότητος, ἐν μὲν τῇ συστάσει τῆς ἀρτηρίας, σύμ-
μετροι τε καὶ τοῖς κατὰ φύσιν ὅμοιοι, μεγέθει δ' ὑπερβάλλοντες καὶ τάχει καὶ πυκνότητι τοσοῦτον, ὅσον ἂν
ἡ νοσώδης θερμότης ὑπὲρ τὴν κατὰ φύσιν ᾖ. εἰ δὲ μὴ μόνον εἴη θερμότερος, ἀλλὰ καὶ ξηρότερος νοσωδῶς, εὐ-
θὺς μὲν δήπου καὶ ἡ διεζωκυῖα μῆνιγξ αὐτὴ ἡ λεπτὴ παραπλησίως διακείσεται. σὺν αὐτῇ δὲ καὶ τὰ νεῦρα
σύμπαντα, καὶ ἐκεῖνα καὶ αἱ ἀρτηρίαι σκληρότερον ἔχουσι τὸν σφυγμὸν, ὅτι τε τείνουσι τὸν χιτῶνα καὶ ξηραί-
νονται. δέδεικται γὰρ ἑτέρωθι περὶ τῆς τῶν ἀρχῶν συμπαθείας. εἰ δ' ἐκ χολώδους χυμοῦ πλεονεξίας εἰς θερμὴν
καὶ ξηρὰν ἀχθείη διάθεσιν ὁ ἐγκέφαλος, ἔτι δὴ καὶ μᾶλλον ἡ τάσις ἐγγίνεται ταῖς ἀρτηρίαις. οὕτω δὲ καὶ

ἢ τοῦ αἵματος θερμοῦ καὶ οἷον ζέοντος; ἡ μὲν ξηρότης ἥττων, μείζων δ' ἡ τάσις αὐταῖς ταῖς μήνιγξιν ὑπάρ-
χει, καὶ τοῖς νεύροις, καὶ ταῖς ἀρτηρίαις. ὁ μέντοι χολώδης χυμός, ὁ ξανθὸς ὠχρὸς οὗ νῦν μεμνήμεθα λεπτομε-
ρὴς ὑπάρχων οὐχ ὁμοίως σφηνοῦται κατὰ τὰ μαλακὰ σώματα, ὥστε οὐδ' εἰς ὄγκον αἴρειν αὐτὰ δύναται. τὸ δ' αἷμα
τὸ θερμὸν ἐμφράττεταί τε καὶ σφηνοῦται μᾶλλον. ὥστε καὶ τὸν ὄγκον ἐργάζεται μείζω καὶ τὴν τάσιν ἰσχυρο-
τέραν. καὶ τοίνυν προσέχειν ἀκριβῶς χρὴ τῇ τῆς ἀρτηρίας συστάσει, πότερον ὑπὸ ξηρότητος, ἢ τάσεως ὁ χι-
τὼν φαίνεται σκληρός. εἶτ' εἰ μὲν ἐπὶ ξηρότητι φαίνοιτο, δυοῖν θάτερον ἡγεῖσθαι κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ὑπάρ-
χειν, ἢ δυσκρασίαν θερμὴν καὶ ξηράν, ἢ χολῆς πλεονεξίαν. εἰ δ' ἐπὶ τάσει, φλεγμονώδη διάθεσιν, εἰ δ' ἐπ' ἀμ-
φοῖν ἡγεῖσθαι χρὴ καὶ αὐτὴν τὴν διάθεσιν εἶναι συνθετὸν ἐξ αἱματώδους τε καὶ πικροχόλου χυμοῦ. πα-
ραφρονοῦσι μὲν οὖν ἅπαντες οἱ τοιοῦτοι διηνεκῆ παραφροσύνην, διαλλάττουσι δ' ἀλλήλων τῷ τοὺς μὲν ἐπὶ
10 δυσκρασίᾳ μόνῃ μετρίως τε πάσχειν τό τε ἀρρωστεῖν ἁπάσαις ταῖς προαιρετικαῖς ἐνεργείαις. τοὺς δ' ἐπὶ χολώ-
δει χυμῷ μήτ' ἀρρωστεῖν ὀξίζεσθαί τε κατὰ τὰς παραφροσύνας ἰσχυρῶς. ὅσοι δ' ἐπὶ μελαίνῃ χολῇ ζεούσῃ διὰ
σηπεδόνα τοιοῦτόν τι πάσχουσι, ῥᾳδίως ὀξίζονται, σκληροὶ δὲ καὶ τούτων εἰσὶν οἱ σφυγμοὶ δι' ἀμφοτέρας τὰς αἰτί-
ας ξηρότητά τε καὶ τάσιν. εὐθὺς δὲ δήπου καὶ μικροὶ διὰ τὴν σκληρότητα καὶ θάττους τῶν κατὰ φύσιν, ὅτι
πυρέττουσι, καὶ πυκνοὶ διὰ τὸ μὴ πληροῦσθαι τὴν χρείαν. αἱ δ' ὑγραὶ δυσκρασίαι αἱ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον μα-
λακοὺς ἐν τῷ χρόνῳ τοὺς σφυγμοὺς ἀποτελοῦσι καὶ κωματώδη τὸν αὐτόν. εἰ δὲ πυρετώδης αὐταῖς συνείη θερ-
μότης, λήθαργος μὲν ὀνομάζεται τὸ νόσημα, γίνεται δ' ὁ σφυγμὸς οὐ μαλακὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ μέγας. εἰ δ' ἐπὶ
σηπομένῳ φλέγματι κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἡ τοιαύτη γίνεται διάθεσις. εἴη μὲν ἂν καὶ οὕτως τὸ νόσημα λήθαρ-
γος, ἕξει δ' ὁ σφυγμὸς ἔμφασιν τινὰ τεινομένης τῆς ἀρτηρίας καίτοι μαλακῆς ὑπαρχούσης. μεγάλοι δ' εἰς το-
σοῦτον ἐν τοῖς τοιούτοις νοσήμασι πᾶσιν εἰσίν, εἰς ὅσον ἂν ἡ θερμότης αὐξηθῇ. τὸ δὲ τάχος ἤτοι παντάπασιν
20 ἐλάχιστον, ἢ οὐδόλως ἐπιτείνεται τούτοις, ὡσαύτως δὲ καὶ πυκνότης. ἅπαντα δὲ συναύξεσθαι ταῦτα τῷ
πλήθει τῆς θερμασίας. ἐπιμίκτου μέντοι τῆς διαθέσεως ἐκ χολῆς καὶ φλέγματος γινομένης, οὔτ' ἄγρυπνοι
τὸ σύμπαν ὑπάρχουσιν, οὔτ' ἐν βαθεῖ κώματι. καταφερόμενοι δὲ παραπαίουσιν ἐπαίρειν ἀδυνατοῦντες τὰ
βλέφαρα. καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, οἱ τοιοῦτοι κωματώδεις εἰσὶ καὶ ἄγρυπνοι. καὶ τοίνυν καὶ οἱ σφυγμοὶ τούτοις
ἐν μέσῳ τὴν ἰδέαν ὑπάρχουσι τῶν ἐπὶ πεπλεγμένων ἀλλήλαις διαθέσεων. ψύξεως δὲ νοσώδους ἐν ἐγκεφάλῳ γι-
νομένης, ὅταν εἰς συμπάθειαν ἀφίκηται ἡ καρδία, μικρότεροι καὶ βραδύτεροι καὶ ἀραιότεροι τῶν κατὰ φύ-
σιν οἱ σφυγμοὶ γενήσονται. καὶ εἰ μὲν ὕλης ἄνευ μόνῃ τῇ δυσκρασίᾳ τοῦ ἐγκεφάλου, χωρὶς ἁπάσης τάσεως. εἰ δὲ
σὺν ὕλῃ, μελαγχολικῆς μὲν αὐτῆς ὑπαρχούσης, τείνεσθαί τε συμβήσεται τὰς ἀρτηρίας, καὶ διὰ τοῦτο σκληρότε-
ρον φαίνεσθαι τὸν σφυγμόν. φλεγματικῆς δὲ οὐχ ἁπλῶς. ἀλλ' εἰ μὲν παχὺ γλίσχρον εἴη τὸ φλέγμα ταθήσονται
σκιρρώδεις τ' ὄγκους ὁ τοιοῦτος ἐργάζεται χυμός. εἰ δ' ὑγρὸν καὶ πνευματῶδες, ὑφ' οὗ μάλιστα τὸ καλούμενον
30 οἴδημα γίνεται, χωρὶς τοῦ τείνεσθαι μαλακὸς ὁ σφυγμὸς ἔσται. εἰ δ' ἐπίμικτον εἴη τὸ φλέγμα τῶν προειρημένων ἀμ-
φοτέρων μετέχον εἰδῶν. ἅμα τε μαλακὸς καὶ σὺν τάσει τινί. πρόδηλον δ' ὡς ὁπότε μαλακὸς ὁ σφυγμὸς γίνεται
καὶ μείζων ἀποτελεσθήσεται τοῦ πρόσθεν. ὁποία δέ τις ἡ τῶν ἄλλων συμπτωμάτων αὐτοῖς ἰδέα γενήσεται, στοχά-
ζεσθαι τινὶ καὶ αὐτῷ δυνατὸν ἐκ τῶν προειρημένων ὁρμωμένῳ. ἐμοὶ δ' ἐπὶ πλέον ἐνθάδε μηκύνειν οὐκ ἀναγ-
καῖον ἐν τῇ τῶν πεπονθότων τόπων πραγματείᾳ τὰ τοιαῦτα πάντ' ἐπὶ πλεῖστον ἐξειργασμένῳ, νυνὶ γὰρ οὐχ
ἅπασαν, ἀλλὰ τὴν ἐκ σφυγμοῦ μόνου διάγνωσιν ἐπισκέψασθαι προὐθέμην. ὥστε ἐκ περιουσίας τε καὶ κατὰ
τὸ πάρεργον εἴρηται τινὰ τῶν ἄλλων συμπτωμάτων, οὐκ ἐν ἔργῳ. καταπαύσας οὖν ἤδη τὸν ἐνεστῶτα λόγον,
ἐφ' ἕτερόν τι τῶν εἰς τὰ παρόντα χρηστῶν μέτειμι. μακροτέρας μὲν τῆς ἐπισκέψεως ἐν τῇ τῶν πεπονθότων τό-
πων πραγματείᾳ τετυχηκὼς ἀναγκαῖον δὲ καὶ νῦν διελθεῖν. ἡ λεπτὴ μῆνιγξ ἡ διεζωκυῖα τὸν ἐγκέφαλον. οὐ
μὴ δοκεῖ δύνασθαι μόνη ποτὲ παθεῖν τῶν εἰρημένων νοσημάτων οὐδέν, ἐγκεφάλου χωρίς. ὥσπερ οὐδ' ἐγκέφαλος
40 ἄνευ τῆς μήνιγγος. ἀλλ' εἴ γε δυσκρασία χωρὶς ῥεύματος, εἴ γε καὶ ῥεῦμα κατασκήψειεν εἰς ὁπότερον αὐτῶν
εὐθὺς ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω. μεταδίδοσθαι τοῦ πάθους εἰς τὸ λοιπόν, ἡ μέντοι σκληρὰ μῆνιγξ διά τ' ἄλλα
καὶ μόνη πάσχειν ἐπὶ πλεῖστον ἀφεστῶσα τοῦ ἐγκεφάλου. καὶ εἴπερ ἡ ἐξ αὐτῆς διάθεσις ἀξιόλογος γι-
νομένη τήν τε καρδίαν εἰς συμπάθειαν ἐπισπάσαιτο καὶ τὰς ἀρτηρίας ἀνάλογον ταῖς κατὰ τὸν ἐγκέ-
φαλον διαθέσεσιν ὁ σφυγμὸς ἀλλοιωθήσεται, τῶν μὲν θερμῶν ἐν αὐτῇ διαθέσεων τὴν χρείαν αὐξανουσῶν,
τῶν δὲ ψυχρῶν ἐκλυουσῶν τε ἅμα ταύτην καὶ σκληροτέρας ἀτρέμα τὰς ἀρτηρίας ἐργαζομένων. καὶ μά-
λισθ' ὅσαι τῆς καρδίας εἰσὶν ἀνωτέρω. καὶ τῶν μὲν ξηρῶν, σύντονόν τε καὶ σκληρὸν ἐργαζομένων τὸν
σφυγμόν. τῶν δ' ὑγρῶν μαλακόν, οὐ μὴν εἰς τοσοῦτόν γε μαλακὸν καὶ σκληρόν, εἰς ὅσον ὁ ἐγκέ-
φαλος, ἀλλ' ἐπὶ πλεῖον μὲν σκληρόν, ἐπ' ἔλαττον δὲ μαλακόν. ὅσα μὲν γὰρ φύσει σκληρὰ σώματα
σκληρυνούσας ἐδέξατο διαθέσεις. εἰς μεγίστην ἀφικνεῖται σκληρότητα. καθάπερ γε καὶ τὰ φύσει μαλακὰ
50 τὰς ὑγραινούσας τε καὶ χεούσας δεξάμενα τελείως ἔκλυτά γε γίνεται καὶ μαλακά. ὅσα δ' ἤτοι σκλη-
ρὰ τὰς ὑγραινούσας ἐδέξατο διαθέσεις, ἢ μαλακὰ τὰς σκληρυνούσας, οὐκέτ' εἰς ἄκραν ἀφικνεῖται τὴν ἐναν-
τίαν αὐτοῖς κατάστασιν. οὕτως οὖν οὔτ' ἐπὶ μηνίγγων οἰδήματι γένοιτ' ἄν ποτε ὁ σφυγμὸς εἰς τοσοῦτον μαλα-
κός, εἰς ὅσον ἐπ' ἐγκεφάλου τε καὶ πνεύμονος. οὔτ' ἐπ' ἐγκεφάλῳ τε καὶ πνεύμονι φλεγμήνασιν. οὕτω σκληρὸς ὡς
ἐπὶ μήνιγξιν, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐπὶ μήνιγξι σκληροῖς, ὅμοιος ὁ ἐπὶ διαφράγματι καὶ ὑπεζωκότι, τοῖς δὲ ἐπὶ ἐγκε-
φάλῳ τε καὶ πνεύμονι μαλακοὺς καὶ ὁμοίως. οὐδεὶς. ἐγγυτέρω δὲ τῶν ἄλλων ὁ ἐφ' ἥπατι καὶ σπληνὶ κατὰ τὰς οἰδη-
ματώδεις διαθέσεις. ὡς σκιρρωθέντα γε καὶ ταῦτα τὰ σπλάγχνα, σκληροὺς ἱκανῶς ἀποτελεῖ τοὺς σφυ-
γμούς, ἧττον δὲ τῶν σκίρρων ἐν ταῖς φλεγμοναῖς. ἐγκέφαλος δὲ καὶ πνεύμων, ἴσως οὐδ' ἐδέξαντο ποτὲ διάθε-
σιν σκιρρώδη, σκληροῖς γὰρ καὶ πυκνοῖς σώμασιν, οὐκ ἀραιοῖς καὶ μαλακοῖς ἡ τοιαύτη διάθεσις οἰκεία, κοινὰ δ' ἐπὶ

πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἐφίστασθαι, κἂν εἰ μὴ λελεγμένα καθ' ἕκαστον τύχοι, τότε τὰς ψυχρὰς διαθέσεις, ὅταν ὑπερ-
βαλλόντως γεννηθῶσι, τοιαύτας σκληροὺς ἐργάζεσθαι τοὺς σφυγμούς, ἄλλως δ' οὐχί. καὶ τὸ τὰς ἀρτηρίας ὅσαι
πλησίον, ἀλλοιοῦσθαι μᾶλλον εἰς μαλακότητά τε καὶ σκληρότητα. τὰς δ' ἤτοι πόρρω τῶν πεπονθότων, ἢ διὰ μέσης
τῆς καρδίας, ἧττον. τοῦτ' οὖν ἐνθυμησάμενός τις οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα κατὰ πρόσωπον, ἢ τὸν τράχηλον, ἢ τὰ
κῶλα νοσήματα γίνεται, διδασκαλίας ἑτέρας δεήσεται. εἰ μὲν γὰρ πυκνὸν καὶ σκληρὸν εἴη τὸ πεπονθὸς μόριον, σκλη-
ροὺς ἐργάσεται τοὺς σφυγμούς, εἴτε φλεγμαῖνον, εἴτε σκιρρούμενον, εἴθ' ὑπερβαλλόντως ψυχόμενον εἰς συμ-
πάθειαν ἄγει τὰς ἀρτηρίας. εἰ δὲ σαρκῶδες, εἰ μὲν ἤτοι φλεγμαίνοι, ἢ σκιρρωθείη. σκληρούς, ἀλλ' ἧττον τῶν προει-
ρημένων, εἰ δ' οἰδήσειε, μαλακοὺς συμπαθήσουσι δὲ τοῖς μὲν ἀρτηριώδεσι θᾶττον. αἵ τ' ἐγγὺς ἀρτηρίαι πᾶσαι καὶ ἡ
καρδία. τοῖς δὲ φλεβώδεσιν ἐφεξῆς τούτων. ἥκιστα δὲ τοῖς νευρώδεσιν ἐν χρόνῳ τε γὰρ ταῦτα καὶ μεγάλως πάσχοντα
10 τὴν κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν ἀλλοιοῖ, οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, οὐδὲ διότι τοῖς κατὰ ἐπιγάστριόν τε καὶ θώρακα μυσὶ φλε-
γμήνασι πυρετοὶ μὲν ἑτοίμως ἕπονται. καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ σφυγμοὶ μεγάλοι γίγνονται καὶ ταχεῖς καὶ πυκνοί,
σκληρὸς δ' ἐπ' αὐτῶν ἱκανῶς ὁ σφυγμός, ἢ σπασμώδης οὐδέποτε γίγνεται. τῶν δ' ἐν πήχει καὶ κνήμῃ μυῶν φλεγ-
μηνάντων καὶ μάλιστα καθ' ὃ μέρος αὐτῶν ἐκπεφύκασιν οἱ τένοντες, ἑτοίμως μὲν ἁλῶναι καὶ σπασμῷ ῥᾷστα δ' οἱ
σφυγμοὶ τείνονται τε καὶ σκληρύνονται. σαρκώδεις μὲν γὰρ οἱ περὶ τὸν θώρακά τε καὶ γαστέρα. νευρώδεις δ' ἱκανῶς
οἵ τ' ἐν χερσὶ καὶ ποσί. ἔτι δὲ μᾶλλον εἰ τένων φλεγμήνειε τῶν κατὰ χεῖρας ἄκρας ἢ πόδας, ἑτοίμως μὲν ὁ σφυ-
γμὸς αὐτοῖς γίνεται σκληρός. ἑτοίμως δὲ σπῶνται. γίνονται δ' ἱκανῶς σκληροὶ σφυγμοὶ καὶ δι' ἥπατος
ἢ σπληνὸς σκίρρον. ἀλλ' ἐπὶ τοῖς οὕτω σκληροῖς ἀδεὲς σπασθῆναι, σπληνὶ μὲν οὖν μεγάλως σκιρρωθέν-
τι πολλάκις ἐθεασάμεθα μηδόλως ἐπιγινόμενον ὕδερον. ἥπατι δ' ἐξ ἀνάγκης ἕπεται, καὶ γίνεται τηνι-
καῦθ' ὁ σφυγμός, θαυμαστὸν, ὅπως ἀμφοτέρων τῶν διαθέσεων ἔχων τὰ σημεῖα, τὸν μὲν χιτῶνα τῶν ἀρτηριῶν αὐ-
20 τὸν ὑγρότερόν τε καὶ μαλακώτερον, ἐνδεικνύμενον δὲ σαφῶς τὴν ἐπὶ τῷ σκίρρῳ τάσιν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ
σκληρότερον. αὐτὸς δὲ καθ' ἑαυτὸν ὕδερος ἄνευ σπλάγχνων φλεγμονῆς, οὐδεμίαν ἐργάζεται περὶ τὸν σφυ-
γμὸν τάσιν. συνίστανται δ' οἱ τοιοῦτοι, διὰ αἱμορροΐδος ἄμετρον κένωσιν, ἢ ἐπίσχεσιν ἀήθη. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρό-
πον αἱ τῶν καταμηνίων ἐπισχέσεις τε καὶ ἄμετροι κενώσεις, ὑδέρους ἐπιφέρουσιν, ὅσα δὲ κατὰ μήτρας πάσχου-
σι γυναῖκες, εἴρηται πρόσθεν, ὅπως ἀλλοιοῖ τοὺς σφυγμοὺς ἡνίκα παραβάλλομεν αὐτὴν κύσει. λοιπὸν οὖν
ἔτι περὶ τῶν κατὰ τοὺς ὄρχεις μνημονεῦσαι προσήκει. ταυτὶ γὰρ τὰ μόρια καίτοι γ' οὖν ἐκτὸς ὄντα βουβώνων
αὐτίκα πυρετοὺς ἐπιφέρει, φλεγμήναντα διὰ τὴν τῶν ἀγγείων γειτνίασιν. ἄνωθεν γὰρ ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς νε-
φροὺς χωρίων καταφέρεται φλὲψ καὶ ἀρτηρία, διὰ τῶν τοῦ περιτοναίου φυμάτων ἐπὶ τοὺς ὄρχεις ἀξιόλογα
τὸ μέγεθος ἀγγεῖα. καὶ ὁ ἐρυθροειδὴς δὲ χιτὼν ἐπ' αὐτῶν τοῦ περιτοναίου πέφυκεν, ὥστ' εὐλόγως ἐπὶ τούτῳ μὲν φλεγ-
μήναντι σκληρὸς ὁ σφυγμὸς γίνεται. καὶ διὰ τοῦτο καὶ μικρότερος, ἐπ' ὄρχεσι δ' οὐχ ὁμοίως σκληρὸς καὶ μέγας
30 διὰ τὸν πυρετόν. ὅσα μὲν γὰρ ἀρτηριώδη τέ ἐστι καὶ φλεβώδη μόρια πυρετοὺς ἐγείρει μᾶλλον. ὅσα δὲ νευρώδη
ἢ οὐδόλως ἢ μικρούς. τετάνων δ' ἐστὶ καὶ σπασμῶν γεννητικά. τὰ μὲν οὖν προτεθέντα πάντα ἤδη τέλος ἔχει. τὰς
γὰρ ἐν ἑκάστῳ μορίῳ διαθέσεις ἁπάσας ὑπελθόντες ἐδηλώσαμεν, ὁποῖόν τινα ἑκάστη τρόπῃ ἐργάζεται σφυγμόν.
ὅπερ δ' ἀναγκαιότατόν ἐστιν εἰς ὀλίγα κεφάλαια τὴν σύνοψιν αὐτῶν ἀναγαγεῖν πειραθῶμεν. ἡ μὲν δὴ τῶν ἐνεστώτων
διάγνωσις, οὐδὲν ἄλλ' ἐστὶν ἢ διαθέσεων εὕρεσις. ἡ δὲ τῶν προγεγονότων, οὐδὲν αὖ πάλιν ἄλλο τῶν τὰς διαθέσεις ἐρ-
γαζομένων αἰτίων. εἰ τοίνυν ἅπασαι μὲν αἱ διαθέσεις ἐν τῇ δε τῇ πραγματείᾳ δι' ᾕρηνται, ἅπαντα δ' εἴρηται
τὰ ποιητικὰ μὲν, ἐν ἑτέραις πραγματείαις, τὰ δ' ἐν τῇ προηγουμένῃ τῆσδε, τῇ περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων,
λείποιτ' ἂν οὐδὲν ἔτι τῶν εἰς πρόγνωσιν ἀναγκαίων. ἤτοι τῶν προγεγονότων ἢ τῶν παρόντων. ὅτι δὲ καὶ ἡ τῶν
μελλόντων πρόγνωσις ἐκ τῶν ἐνεστώτων γίνεται, πολλάκις μὲν ἤδη καὶ διὰ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων ἐνεδειξάμεθα,
καὶ νῦν δ' ἀναγκαῖον ἅπαντα διελθεῖν ἐπὶ κεφαλαίων τὸν λόγον, ἀρχὴν αὐτῶν τήνδε ποιησαμένους τῆς περὶ
40 τοῦ μέλλοντος ἀποβήσεσθαι διαγνώσεως. ἓν μὲν καὶ πρῶτόν ἐστιν εἰς ὅτι τελευτήσει τὸ νόσημα. πότερον εἰς ὄλεθρον
ἢ εἰς σωτηρίαν. ἕτερον δ' ἐπ' αὐτῷ δεύτερον ἐν τίνι μάλιστα τοῦτ' ἔσται χρόνῳ. καὶ τρίτον δ' ἐπὶ τούτοις, τίς ὁ τρόπος
ἔσοιτο τοῦ τε θανάτου καὶ τῆς σωτηρίας. ἁπάντων δὲ τούτων ἡ πρόγνωσις ἐκ τῶν διαθέσεων ἐστι. ἐξ αὐτῶν
γὰρ ὡς ἐδείξαμεν ἥ τε τοῦ νοσήματος ἰδέα καὶ ἡ τῆς δυνάμεως ἀρρωστία τε καὶ ῥώμη διαγιγνώσκεται. τούτων δ' ἀλ-
λήλοις παραβαλλομένων τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι, προγινώσκεται. τοῦ μὲν γὰρ νοσήματος ἡ γνῶσις, ἐκ τόπου
τοῦ πεπονθότος ἐστὶ, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ διαθέσεως. τῆς δὲ δυνάμεως ἐκ τῆς εὐκρασίας τε καὶ δυσκρασίας τῶν
στερεῶν σωμάτων. εἰ γοῦν καὶ ἀσθένειαι γίνονται τινὲς διὰ τὸ πνεῦμα τὸ ψυχικὸν, ὀλιγοχρόνιοί τ' εἰσὶ, καὶ συμπτω-
ματικοί, ἀλλήλοις δὲ τούτων παραβαλλομένων, εἰ μὲν οἵα τε ἐστὶ τὴν ἀκμὴν τοῦ νοσήματος ἐνεγκεῖν ἡ δύναμις,
ἀνάγκη σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον, ἔξωθέν γε μηδενὸς ἁμαρτηθέντος. εἰ δ' οὐχ οἵα τε, πάντως τεθνήξεσθαι. τοῦ χρόνου
δ' ἡ πρόγνωσις ἐν ᾧ τῶν εἰρημένων ἑκάτερον ἔσοιτο, διὰ τῶνδε γινώσκεται, σωθήσονται μὲν οἱ μέλλοντες σώ-
50 ζεσθαι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἐν ᾧπερ ἂν ἡ φύσις ἐπικρατήσῃ τελεώτατα τῆς νοσώδους διαθέσεως τεθνήξεται δὲ
καθ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἐν ᾧ περ τὸ νόσημα τῆς δυνάμεως εἰς τοσοῦτον ἔσται κρεῖττον ὡς ἐνέργειαν τινὰ τῶν πρὸς
τὸ ζῆν ἀναγκαίων ἀπολέσθαι. καὶ μὴν δὴ καὶ ὁ τρόπος, ὅ τε τοῦ θανάτου, καὶ ὁ τῆς σωτηρίας ἐκ τῶν αὐτῶν προ-
γνωσθήσεται. τῶν γὰρ ἀπολλυμένων ἐνεργειῶν ἀναγκαίων εἰς τὸ ζῆν, ἔνιαι μὲν πνῖξιν ἐπιφέρουσιν. ἔνιαι δὲ
τῆς ζωτικῆς δυνάμεως κατάπτωσιν. ἔνιαι δ' ἀνάλογον τῆς ζωτικῆς κατάπτωσίν τε καὶ οἷον πνῖξιν. αἱ μὲν οὖν
τῆς ζωτικῆς δυνάμεως ἐπιφέρουσι πνῖξιν, ἐκ τῶν τοῦ θώρακός τε καὶ πνεύμονος, ἔτι τε τραχείας ἀρτηρίας καὶ
λάρυγγος καὶ φάρυγγος ὁρμώμεναι διαθέσεων. ἔνιαι δὲ καὶ κατ' αὐτὴν εὐθέως συνίστανται τὴν καρδίαν αἱ δὲ
τὴν κατάπτωσιν, ἔκ τε τῶν στομαχικῶν ὀνομαζομένων διαθέσεων ἐφ' αἷς συγκόπτονται. καὶ προσέτι τῶν
καθ' ἧπαρ χρονίων, ἐφ' αἷς ἀτροφοῦσι, καὶ ἀλγημάτων χρονίων. ἢ σφοδρῶν. ἔτι τε τῶν ἐκτικῶν ἁπάντων συ-

ρῶν. συνελόντι δὲ φάναι, τοῦ τῆς καρδίας σώματος αἱ μεγάλαι δυσκρασίαι, καθ' ἕν αὐτινα τρόπον, ἢ αὐταὶ
καθ' ἑαυτὰς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἢ δι' ἕτερα σπλάγχνα πάθωσι, καταπτῶσιν ἐπάγουσι τῆς ζωτικῆς δυνάμεως. οὕτω
δὲ καὶ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως· αἱ μὲν ἀρρωστίαι ταῖς ἐγκεφάλου μεγάλαις ἕπονται δυσκρασίαις, αἱ δ' οἷον πνί-
ξεις, ταῖς τε πληρώσεσι τῶν κοιλιῶν αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐμφράξεσι τῶν εἰς αὐτὰς ἡκόντων πόρων. ὥσθ' ὅστις
ἀκριβῶς διαγινώσκει μέτρον τε δυνάμεως, καὶ τόπον πεπονθότα, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ διάθεσιν, οὗτός ἐστιν ὁ
προγνωστικώτατος τῶν ἐσομένων. ὅπως μὲν οὖν χρὴ διαγινώσκειν τὰ πεπονθότα μόρια, δι' ἑτέρας δεδήλω-
ται πραγματείας. ὅπως δὲ καὶ τὰς διαθέσεις αὐτῶν, ἐν ἐκείνῃ τε συνεπιδέδεικται, κἀν τοῖς περὶ κρίσεων
οὐχ ἥκιστα καὶ μέντοι κἀν τῇδε τῇ πραγματείᾳ. λέλεκται δὲ καὶ περὶ τῶν δυνάμεων ἐν πολλοῖς πολλάκις,
ὥστ' ἔκ τε τῶν ἐνεργειῶν αὐταῖς ἡ διάγνωσις, ἔκ τε τῆς τῶν ἐνεργούντων δυσκρασίας. περὶ μὲν δὴ τῶν
10 ἄλλων δυνάμεων ἐν ἑτέρῳ δίωρισται, περὶ δὲ τῆς τοὺς σφυγμοὺς ἐργαζομένης, ἣν δὴ καὶ ζωτικὴν ὀνομάζο-
μεν, εἴρηται μὲν καὶ ἐν τούτοις οὐκ ὀλίγα, λεχθήσεται δὲ καὶ νῦν. ἐπειδὴ μὲν ἅπαντες ἀμυδροὶ τυγχάνωσιν
ὄντες οἱ σφυγμοὶ κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον, ἡ δύναμις ἀρρωστεῖ, καθ' ὅλον μὲν τὸ σῶμα τούτου γινομένου τοῦ
τῆς καρδίας σώματος ἔχοντος δυσκράτως, καθ' ἕν δέ τι μόριον, ἐκείνου μόνου τοῦ μορίου. ἐπειδὰν δὲ κατὰ τὰς
αὐτὰς ἀρτηρίας, ἐνίοτε μὲν ἀμυδρὸς ὁ σφυγμὸς, ἐνίοτε δ' ἦ σφοδρὸς, οὐ κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ἡ δύναμις
ἀσθενής ἐστιν, ἀλλ' ὑπὸ πλήθους βαρύνεται. μόνην δὲ οὐδέποτ' εὗρον, οὔτ' ἐν ὅλῳ τῷ σώματι τὴν τοιαύτην
ἀνωμαλίαν, οὔτε καθ' ἕν τι μόριον, ἀλλὰ καὶ τἄλλα τρία γένη συμμεταβάλλοντά τε καὶ ἀνώμαλα γινόμενα.
λέγω δὲ τρία γένη τό τε κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα, καὶ τὸ κατὰ τάχος καὶ βραδύτητα, καὶ τὸ κατὰ πυ-
κνότητα καὶ ἀραιότητα, καὶ γὰρ μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ μέσοι, καὶ ταχεῖς καὶ βραδεῖς καὶ μέσοι, καὶ πυ-
κνοὶ καὶ ἀραιοὶ καὶ μέσοι. καθάπερ γε καὶ ἀμυδροὶ καὶ σφοδροὶ καὶ μέσοι. ταῖς ὑπὸ πλήθους χυμῶν βα-
20 ρυνομέναις γίνονται δυνάμεσιν. εἰ μὲν οὖν οἱ σφυγμοὶ οἱ σφοδροὶ καὶ μεγάλοι πλείους τῶν ἐναντίων ὑπάρχοιεν, ἧττον ἡ
δύναμις ὑπὸ τοῦ πλήθους κέκμηκεν. εἰ δ' οἱ μικροὶ καὶ ἀμυδροὶ, μᾶλλον. οὕτω δὲ καὶ τῶν κατὰ μίαν πλη-
γὴν ἀνωμάλων, ὅσοι τε διακοπτομένης ἡσυχίᾳ τῆς κινήσεως, ὅσοι τε συνεχοῦς μενούσης ἐλέχθησαν γίνεσθαι.
πάντες οὗτοι τὰ τέλη τῶν κινήσεων εὐρωστότερά τε καὶ θάττονα ποιούμενοι, ῥωμαλεωτέραν ἐνδείκνυνται τὴν
δύναμιν ὑπάρχειν, ἁπάντων τῶν ἀμυδροτέραν τε καὶ βραδυτέραν ποιουμένων. ἐλέχθη δ' αὐτάρκως καὶ περὶ
τῶν ἐν τοῖς μυούροις διαφορῶν. ὅταν οὖν ποτε ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ καταστάσει σφυγμῶν ὑψηλὸς ὁ σφυγμὸς φανῇ. δῆ-
λον μὲν ὅτι μέγας ἱκανῶς ὁ τοιοῦτός ἐστιν, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, δηλώσει δὲ τὴν φύσιν ἐπικρατεῖν ἤδη τοῦ
πλήθους. ἀμυδρὸς μὲν οὖν σφυγμὸς ὑψηλὸς οὐδέποτε γίνεται, μᾶλλον μέντοι καὶ ἧττον ὁ σφοδρὸς, ὅσῳπερ ἂν
ὑψηλότερός τε ἅμα καὶ σφοδρότερος ἀποτελεσθῇ, τήν τε ῥώμην ἐνδείκνυται τῆς δυνάμεως, ἀκώλυτόν τε τὴν
κίνησιν. εὐθὺς δὲ τῇ τοιαύτῃ μεταπτώσει συμμεταβάλλειν ἀναγκαῖόν ἐστι ἔμπροσθεν ἀνωμαλίαν καὶ πρῶτον μὲν
30 τοὺς μεγάλους καὶ ὑψηλοὺς σφυγμοὺς πολὺ πλείους γίνεσθαι τῶν ἐναντίων. ἔπειτα δὲ καὶ πάντας ἑξῆς ὁμα-
λοὺς, ἐξ ἀνάγκης οὗτοι δι' ἐκκρίσεων κριθήσονται. καὶ οὐ μόνον τοῖς ὑψηλοῖς τε καὶ σφοδροῖς σφυγμοῖς, ἀλ-
λὰ καὶ τοῖς μεγάλοις ὁμοῦ καὶ σφοδροῖς ἕπεται τοῦτο. βεβαιότερον δὲ καὶ ἀδιαψευστότερον, ὅταν ὑψηλοὶ γε-
νηθῶσιν. ἐπισκέπτεσθαι δὲ τηνικαῦτα τὴν κίνησιν τῆς διαστολῆς, ἀεὶ μὲν γὰρ ἀποτιθεμένην εὑρήσει αὐτὴν τὸ πρό-
σθεν τάχος, ἧττον δὲ καὶ μᾶλλον παύουσαν τοῦτο. διορισμὸς οὖν ἐντεῦθεν σοι τῆς κρίσεως ἤθους ὑπάρξει. βελ-
τίων γὰρ ἡ κρίσις ἀκολουθεῖν εἴωθε τοῦ κατὰ τὴν συστολὴν τάχους ἐπὶ πλέον ἐκλυθέντος. εἰ δὲ καὶ τἄλλα τῆς
πέψεως ὑπάρχει γνωρίσματα. γέγραπται δ' ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ἅπαντα. τὴν ἀρίστην κρίσιν ἡ τοιαύτη προ-
δηλοῖ κατάστασις. εἰ δὲ τὸ τάχος τῆς συστολῆς ἐπ' ὀλίγον ἐκλυθῇ. ἢ καὶ μή πω φαίνοιτο πεπέφθαι τὸ νόσημα. γε-
νήσεται μὲν ἡ μετ' ἐκκρίσεως κρίσις. οὐ μὴν ἀγαθή γε πάντως ἀλλ' ἔχουσα τι τῶν κακῶν κρίσεων, ἢ ἕν, ἢ δύο, ἢ καὶ πάν-
θ' ἅμα συνόντα. χωρὶς μέντοι τοῦ προηγεῖσθαι τὴν προειρημένην ἀνωμαλίαν ὁ σφυγμὸς μέγας τε καὶ σφοδρὸς γινό-
40 μενος, οὐκ ἀεὶ σημαίνει τὴν ἔκκρισιν. ὁ δ' ὑψηλὸς ἀεὶ μὲν, ἀλλὰ χωρὶς οὐ προγεγονέναι τὴν ἀνωμαλίαν εἰ συ-
σταίη, μετρίας ἐκκρίσεις ἔσεσθαι σημαίνει, παμπόλλας δ' ὅταν ἐπὶ ταῖς πολλαῖς τὸ πρὸς τὴν δύναμιν πλῆθος ἐνδει-
κνυμέναις ἀνωμαλίαις γενηθῇ. θαυμαστὸν οὖν ἴσως δόξει τὸ τῶν ἀρίστων ἐκκρίσεων ὑψηλόν τε ἅμα καὶ σύμμετρον τῷ τάχει
κατὰ τὴν συστολὴν προηγεῖσθαι σφυγμὸν, ἑπομένων γε τῶν ἐκκρίσεων. οὐκ ἐν ταῖς διαστολαῖς τῶν ἀρτηριῶν ἡνίκα
ἕλκουσιν εἰς ἑαυτὰς, ἀλλ' ἐν ταῖς συστολαῖς, ἡνίκ' ἐκκρίνουσι. καί μοι δοκεῖ τοῦτο μάλιστα καὶ τοὺς περὶ τὸν Ἀρχι-
γένη πεῖσαι. κατὰ μὲν τὰς συστολὰς ἕλκειν τι τὰς ἀρτηρίας εἰς ἑαυτὰς, κατὰ δὲ τὰς διαστολὰς ἐκκρί-
νειν. ἀλλ' ὅτι μὲν ἀδύνατον τοῦτο, δέδεικται διὰ τὸ περὶ χρείας σφυγμῶν. ἥτις δ' ἐστὶν ἡ αἰτία δι' ἣν ὁ ὑψηλός
τε ἅμα καὶ ὁ ταχὺς ἐν τῇ συστολῇ σφυγμὸς ἀγγέλλει κριτικὰς ἐκκρίσεις, ἐν τῷδε λελεχθήσεται. οὐχ ἡ αὐτὴ
δύναμίς ἐστιν ἥ τε ζωτικὴ προσαγορευομένη καὶ ἡ θρεπτική τε καὶ ἡ φυσική, τῆς μὲν γὰρ ἔργον ἐστὶ τοῦτο μόνον
ἡ τοῦ σφυγμοῦ γένεσις. ἡ φυσικὴ δὲ τό τ' οἰκεῖον εἰς τὴν θρέψιν ἕλκειν, καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον ἀποκρίνειν. σὺν τῷ καὶ
50 κατέχειν δηλονότι ἀλλοιοῦν τὸ οἰκεῖον. εἰ γὰρ τὸ τρέφεσθαι τὰ σώματα, τούτων ἁπάντων δεῖται, καθάπερ γε καὶ εἰς τὸ
φυλάττεσθαι τὴν συμμετρίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας τοῦ διαστέλλεσθαί τε καὶ συστέλλεσθαι τὰς ἀρτηρίας
καὶ τὴν καρδίαν. ἥν τινα δύναμιν, οὔτ' ἐν τοῖς φυτοῖς ἐστιν εὑρεῖν, οὔτ' ἐν τοῖς ζώοις ὅσα ψυχρά. καθάπερ τά τ' ὄστρεα
καὶ ὅσα προσπέφυκε πέτραις ἢ τισὶν ἄλλοις στερεοῖς σώμασιν. ὅσα δὲ θερμὰ τῶν ζώων ἐστὶ καὶ μάλιστα τὰ ἔναιμα, φανε-
ρωτάτην τε καὶ σφοδροτάτην ἔχει τὴν τοιαύτην δύναμιν. αὕτη μὲν οὖν ἐν ταῖς συστολαῖς τῶν σφυγμῶν
ἀποχεῖ τὸ λιγνυῶδες περίττωμα μόνον, ὅσον ἂν ἐμποδὼν ἵστηται τῇ συμμετρίᾳ τῆς ἐμφύτου θερμασίας,
ὥσπερ γε καὶ κατὰ τὰς διαστολὰς ἐπισπᾶται τὸ ἀναψῦχον αὐτήν. ἡ δὲ ἑτέρα δύναμις ἡ θρεπτικὴ τό τ' οἰκεῖον
εἰς τὴν θρέψιν ἕλκει. καὶ τὸ ἄχρηστον ἐκκρίνει. διάφοροι μὲν οὖν αἱ ἀρχαὶ τῶν δυνάμεών εἰσιν, ὡς καὶ τοῦτ' ἐν τοῖς
περὶ τῶν Ἱπποκράτους τε καὶ Πλάτωνος ἐπιδέδεικται δογμάτων. συμμίγνυνται δ' ἀλλήλαις ἐν τοῖς κατὰ

μένος ὀργάνοις. αἱ γοῦν ἀρτηρίαι καθόσον φέρονται, τῇ θρεπτικῇ διοικοῦνται δυνάμει, καὶ ταύτης ἔργον
ἐστὶν ἔκκρισις τῶν περιττωμάτων τῆς τροφῆς. ὥσπερ τῆς ἑτέρας ζωτικῆς ἡ τῶν καπνωδῶν περιττωμάτων
ἔκκρισις. ὅταν μὲν οὖν ταῦτα πλεονάζῃ, μεγίστην τε ἅμα καὶ ταχεῖαν αἱ ἀρτηρίαι ποιοῦνται τὴν συστολήν,
καὶ εἴπερ ἦν ἐς αὐτὰς ἔσω καθεῖναι τὸν δάκτυλον ἐπὶ τὴν τῶν σφυγμῶν διάγνωσιν ἥκειν, ᾐσθόμεθα ἂν
αὐτῶν ἀκριβῶς ἐπὶ πλεῖστον εἴσω φερομένων. ἐπεὶ δ' ἀδύνατον τοῦτο, τῷ τάχει μὲν πρώτως καὶ μάλιστα
προσέχειν τὸν νοῦν χρή. ἐξῆς δὲ καὶ τῷ ποσῷ τῆς συστολῆς, εἴ τις ἱκανῶς εἴη διαγινώσκειν αὐτὴν γεγυμνασμένος. ἐπει-
δὰν δὲ ταῦτα μὲν τὰ περιττώματα μηκέτι ᾖ, πεφθῶσι δ' οἱ πρότερον σηπόμενοι χυμοί, τῇ ἑτέρᾳ δυνάμει τῇ
φυσικῇ τὰ περιττώματα τῶν πεφθέντων ἐκκρίνεται. διαπεφοίτηκε δ' αὕτη διὰ παντὸς μορίου τοῦ ζώου, καὶ
διὰ τῶν σαρκῶν καὶ διὰ τῶν νεύρων καὶ διὰ τῶν συνδέσμων καὶ διὰ τῶν ὀστῶν. οὐ διὰ μόνων τῶν ἀρτηριῶν
10 τε καὶ φλεβῶν διατέταται. αὕτη τοίνυν ἐστὶν ἡ δύναμις ἡ καὶ τὰς κρίσεις ἐργαζομένη, καὶ καθόσον ταύ-
της μετέχουσιν αἱ ἀρτηρίαι, τὸ περιττὸν ἀποτρίβονται. διὰ δὲ τὴν ἑτέραν δύναμιν τὴν σφυγμικήν, ἧς μόναι
μετέχουσιν, ἀποκρίνουσιν ἐν ταῖς συστολαῖς τὸ καπνῶδες περίττωμα, καθάπερ ἐν ταῖς διαστολαῖς ἕλκουσι τὸ
ἀνάψυχον αὐταῖς. ἡ χρεία δ' οὐκ ἴση διὰ παντὸς ἑκατέρων ἐστίν. ἀλλ' ἡ τοῦ πλεονάζοντος, ἐστὶν ὅτε κρατεῖ. καὶ τοίνυν
καὶ τυποῖ καθ' ἑαυτὴν τὸν σφυγμὸν εἰ καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ὡσαύτως ἔχοι. τοῦ μέντοι καπνώδους περιτ-
τώματος κρατοῦντος, ἐπὶ πλεῖστον μὲν συστέλλεται, διαστέλλεται δ' οὐκ ἐπὶ πλεῖστον ἡ καρδία μετὰ τῶν
ἀρτηριῶν. ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον ὅσον αὐτάρκες εἰς ἀνάψυξιν ἀπὸ τῆς ἐσχάτης συστολῆς αὐταῖς ὑπάρχει. εἰ
δὲ τὸ μὲν καπνῶδες θερμὸν ὀλίγον εἴη, πλεῖστον δὲ τὸ ἀπέριττόν τε καὶ καθαρόν, καὶ οἷον φλογῶδες, ἐπὶ πλεῖστον
μὲν ἐξαίρονται διαστελλόμεναι, συστέλλονται δὲ τοσοῦτον μόνον, ὅσον ἱκανὸν εἰς τὴν τῆς ἑτέρας χρείας ἐκπλή-
ρωσιν, ὥστε ἀεὶ μὲν ἴση κατὰ τὸ μέγεθος ἐστὶν ἡ διαστολὴ τῇ συστολῇ, πλὴν εἰ κατά τινα τύχην ἐπιβαλλόντων ἡμῶν
20 τοὺς δακτύλους ἐξαίφνης ἡ μεταβολὴ γένοιτο. διαφέρει δὲ ἐν τῷ ποτὲ μὲν τὴν ἔξω κίνησιν ἐπικρατεῖν, ποτὲ δὲ
τὴν ἔσω, καὶ σημαίνει καθάπερ εἴρηται καπνώδη μέν τινα κατὰ τὰς ἀρτηρίας εἶναι θερμασίαν ἡ εἴσω
κίνησις κρατοῦσα, πυρώδη δὲ καὶ καθαράν, ἡ ἔξω. διὰ ταύτην μὲν δὴ τὴν αἰτίαν ὁ ὑψηλὸς σφυγμὸς ἐκκρίσεως ἐστὶ
δηλωτικός. ἐπὶ πεπεμμένοις ἤδη τοῖς τὸν πυρετὸν ἐργαζομένοις πινόμενος χυμοῖς. ἀεὶ δ' ἔκκρισις ἅπασα κα-
τὰ λόγον φύσεως ἀποτελουμένη πέψεσιν ἕπεται. καὶ γὰρ κατὰ τὴν γαστέρα τότ' ἀποκρίνουσαν φαίνεται τὸ πε-
ριττὸν ἡ φύσις, ὅταν πέψῃ. τὰς δὲ ἄλλας ἁπάσας ἐκκρίσεις, ὅσαι πρὶν πεφθῆναι τὴν τροφὴν γίνονται, ποτὲ
μὲν τῷ δάκνεσθαι πρὸς τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων, ποτὲ δὲ τῷ βαρύνεσθαι, πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς πέψεως ἀναγ-
κάζεται ποιεῖσθαι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ καθ' ὅλον τὸ σῶμα δύναμις, ἐπειδὰν ἱκανῶς πέψῃ τὸν οἰκεῖον
ἑκάστου μορίου χυμόν, ἀποκρίνει τηνικαῦτα τὸ περιττόν, ὅταν γε ὡς εἴρηται μηδὲν αὐτὴν ἐρεθίζῃ πρὸ τοῦ και-
ροῦ. τὸ πλῆθος δὲ τῆς ἐκκρίσεως, ἔκ τε τῶν τὰ πληθωρικὰ προεγνωσμένα σημεῖα, καὶ ἐκ τῆς παρούσης φλογώ-
30 δους θερμασίας προγνώσεται. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν ταύτην θερμασίαν οἱ σφυγμοὶ μεγάλοι φαίνονται, καὶ ὑψη-
λοί. χείριστοι τοιγαροῦν τῶν ἐκκρίσεων εἰσίν, ἐφ' ὧν ὁ σφυγμός, οὔτε μέγας ἐστί, καὶ ταχὺς ἐν τῇ συστολῇ φαίνεται.
εἰ δὲ δὴ καὶ μέχρι πλείονος εἴσω χωροίη, τὸ καπνῶδες οὕτως μάλιστα σημαίνει περίττωμα κρατεῖν. καὶ διὰ τοῦτ'
ἄπεπτον ὑπάρχειν τὴν νόσον. εἰ δ' ἐν τούτῳ καὶ ἄτονος ὁ σφυγμὸς εἴη, κίνδυνος συγκοπῆναι. φλεγματωδεστέ-
ρου δὲ τοῦ νοσήματος ὑπάρχοντος, ὅταν ἐπὶ τοῖς ἀνωμάλοις σφυγμοῖς, ἡ μετάπτωσις εἰς πλείους τοὺς σφο-
δροὺς καὶ μεγάλους ἀποτελεσθῇ, δι' ἀποστάσεως ἡ κρίσις. καὶ μᾶλλον ὅταν ἤδη χρονίζῃ. καὶ μᾶλ-
λον, ὅταν ἔτι κατὰ χειμῶνα, καὶ ψυχρὰν ἡλικίαν, καὶ φύσιν, καὶ χώραν. εἰς ὅ,τι δὲ μάλι-
στα τοῦ σώματος ὁρμήσει μόριον ἡ ἀπόστασις ἐκ τῶν σφυγμῶν οὐκ ἔνεστι προγινώσκειν.
ἀλλ' ὡς κἀν τοῖς περὶ κρίσεων εἴρηται, σκέπτεσθαι χρὴ τὰς ῥοπὰς τῆς φύσεως,
ἃς κἀν τοῖς περὶ κρίσεων λογισμοῖς, τὸν τρόπον τῆς κινήσεως ἔφαμεν ἐν-
40 δείκνυσθαι, ὅταν γὰρ ὁ σφυγμὸς ἐκκριτικὸς ἀκριβῶς ᾖ, συνόντων
μὲν αὐτῷ τῶν αἱμορραγικῶν καλουμένων σημείων, ἐκ ῥι-
νῶν αἱμορραγήσουσιν. ἀπόντων δὲ αὐτῶν, ἐξ ἄλλου τι-
νὸς χωρίου διασκέπτεσθαι τὴν ἔκκρισιν. εἴρη-
ται δὲ περὶ τούτων ἁπάντων αὐ-
τάρκως ἐν τοῖς τῶν κρί-
σεων ὑπομνήμασιν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΧΡΕΙΑΣ ΣΦΥΓΜΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

ίς ἡ χρεία τῶν σφυγμῶν; ἆρ' γε ἥπερ καὶ τῆς ἀναπνοῆς, ὡς οὐδὲν ἅπασιν ἰατροῖς τε
καὶ φιλοσόφοις ἔδοξεν, ἤ τις ἑτέρα παρὰ ταύτην; οὐ γὰρ ἀβασανίστως πιστέον αὐ-
τοῖς, ἐναντιοῦσθαι δοκούντων, ἄλλων τε τινῶν οὐκ ὀλίγων φαινομένων, καὶ τοῦ νῦν
εἰρῆσθαι μέλλοντος οὐχ ἥκιστα. στερηθέντες μὲν γοῦν τῆς ἀναπνοῆς, εὐθέως ἀποθνήσκο-
μεν, ἄσφυκτα δ' ἀπεργάσῃ πολλὰ τῶν μορίων, ἄνευ μεγάλης βλάβης. εἰ γοῦν ἐθε-
λήσαις, ἢ τὰς διὰ τῶν βουβώνων ἐπὶ τὰ σκέλη καθηκούσας ἀρτηρίας, ἢ τὰς διὰ
10 τῶν μασχάλων εἰς τὰς χεῖρας βρόχῳ διαλαβεῖν, ἀσφύκτους μὲν εὐθέως ἐργάσῃ τὰς
ἐν τοῖς κώλοις ἁπάσας, οὐ μὴν παραλύσεις ταῦτα τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως, ὥσπερ
οὐδὲ τῆς αἰσθήσεως. εἰ δ' ἐν τῷ χρόνῳ ναρκώδη τε καὶ ψυχρὰ καὶ ὠχρὰ καὶ ἄτροφα γίνεται, τάχ' ἂν τοῦτο, κατὰ
συμπάθειαν μᾶλλον, ἢ τὴν τῶν σφυγμῶν ἀπώλειαν συμβαίνει. εἰ δὲ τὰ νεῦρα βρόχοις διαλάβοις, ἀκίνητά τε παν-
τελῶς καὶ ἀναίσθητα παραχρῆμα ποιήσεις τὰ μόρια. ἐχρῆν οὖν καὶ τὰς ἀρτηρίας ὁμοίως τοῖς νεύροις κα-
κωθείσας, εἰς ἅπερ ἔμπροσθεν ὠφέλουν ἕκαστον τῶν μορίων, εἰς ταῦτα καὶ βλάπτειν εὐθέως. τὸ δὲ δὴ πάντων ἀτο-
πώτατον, εἰ τὰς κατὰ τὸν τράχηλον ἀρτηρίας βρόχοις διαλάβοις, οὐδὲν σαφὲς βλάψοις τὸ ζῶον, καίτοι συνά-
πτουσιν αὗται καρδίαν ἐγκεφάλῳ τὸ κυριώτατον τῶν ζωτικῶν ὀργάνων, τῷ κυριωτάτῳ τῶν ψυχικῶν. εἴπερ οὖν
τῶν οὕτως ἐπικαίρων ἀρτηριῶν ἡ βλάβη μηδὲν σαφὲς ἀδικεῖ τὸ ζῶον, σχολῇ γ' ἂν τῶν ἄλλων τις ἀδικήσειεν.
εἰ δ' οὐδὲν βλάπτουσι παθοῦσαι, παντί που δῆλον, ὡς οὐδ' ὠφελοῦσιν, οὐδ' ἂν ἐρρωμέναι τύχωσιν. πῶς οὖν ἐκ
20 σφυγμῶν τὸ μέγιστον προγινώσκομεν; οὐχ ὡς ἐξ αἰτίων πολὺ δυναμένων φήσει τις, ἀλλ' ὡς σημείων ἐπικαίρων
ὡς εἰ καὶ γρυπουμένοις τοῖς ὄνυξι καὶ μελαινομένοις τεκμαίροιτό τις περὶ θανάτου. ὅτι γοῦν τοῖς χρησίμοις
εἰς τὴν ζωὴν ἕπεταί τι κατ' ἀνάγκην, ὁ μὲν κίνδυνος ἐπὶ τῇ τοῦ χρησίμου βλάβῃ, τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον
σημεῖον γίνεται τοῦ κινδύνου. κύριον μὲν οὖν σπλάγχνον ἡ καρδία. ἐκπεφύκασι δ' ἀπ' αὐτῆς αἱ ἀρτηρίαι, καὶ
κινοῦνται τὸν αὐτὸν ἐκείνῃ τρόπον. ὥστε καὶ βλάπτονται τὸν αὐτόν, καὶ ταύτῃ μέγα δηλοῦν πεφύκασιν. ἐδεί-
χθη δὲ οὐ ταὐτὸν ὂν τὸ δηλοῦν μεγάλα τῷ δύνασθαι μεγάλα. πόθεν οὖν ἐπῆλθεν ἅπασιν ἰατροῖς τε καὶ φιλο-
σόφοις, εἰς τὴν αὐτὴν χρείαν ἀναγαγεῖν τήν τε ἀναπνοὴν καὶ τοὺς σφυγμούς; τῆς μὲν, οὕτως εἰς μέγα διαφέρειν
ἡμῖν φαινομένης. τῶν δ' ὡς ἔοικεν, ἢ παντάπασιν εἰς οὐδέν, ἢ παντελῶς μικρόν. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκοῦσιν ὥσπερ
οὖν καὶ γράφουσιν οἱ πλείους αὐτῶν, ἐκ τοῦ τρέπεσθαι παραπλησίους τροπὰς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς αἰτίοις ἀμφό-
τερα, κοινὴν εἶναι καὶ τὴν χρείαν αὐτῶν ὑπονοῆσαι. τῶν τε γὰρ γυμναζομένων, καὶ λουομένων, καὶ τῶν
30 ὁπωσοῦν ἄλλως θερμαινομένων, οὐ τὴν ἀναπνοὴν μόνον ὠκυτέραν τε καὶ πυκνοτέραν καὶ μείζονα γινομένην
ἔστιν ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς σφυγμοὺς ὡσαύτως τρεπομένους. τῶν τ' ἀρρωστούντων, καὶ τῶν ὁπωσοῦν ἄλλως ψυχο-
μένων. οὐ τὴν ἀναπνοὴν μόνην ἀραιοτέραν τε καὶ βραδυτέραν καὶ μικροτέραν ἀλλὰ καὶ τοὺς σφυγμούς. καὶ
ἐν τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς πλεῖστον μὲν καὶ τάχιστον καὶ πυκνότατον ἀναπνέουσι. μεγίστους δ' ἔχουσι καὶ ταχίστους
καὶ πυκνοτάτους τοὺς σφυγμούς. εἰ δ' ἐπὶ ταῖς ἀσυμμέτροις τροφαῖς, οἱ μὲν σφυγμοὶ μείζονες, αἱ δ' ἀναπνοαὶ
γίνονται μικρότεραι, οὐδὲ τοῦτο ἀπόρημα τῷ λόγῳ. μικρότερον μὲν γὰρ ἀναπνέουσιν, ἢ σφύζουσι, στενοχωρίᾳ τῶν
φρενῶν. ἀλλ' ὅσῳ μικρότερον, τοσοῦτο πυκνότερον, ἰώμενοι τὴν μικρότητα τῆς ἀναπνοῆς, τῷ συνεχεῖ τῆς ἐνερ-
γείας. ὅσον γὰρ ἐνδεέστερον ἀπέλαυσεν ἡ φύσις ἀθρόως, οὐ δυνηθέντος ἐπὶ πλεῖστον διαστῆναι τοῦ θώρακος, τοῦτ' ἐπα-
νορθοῦται τῇ πυκνότητι. καὶ διὰ τοῦτο ἴσον δύναται τὸ μικρότερόν τε ἅμα καὶ πυκνότερον πνεῦμα, τῷ μεί-
40 ζονί τε ἅμα καὶ ἀραιοτέρῳ. λέγομεν δὲ νῦν ἀραιότερον σφυγμὸν, τὸν ἐπὶ τροφαῖς, οὐ πρὸς τὸν πρὸ τῆς τροφῆς,
ἐκείνου μὲν γὰρ πυκνότερός ἐστιν, ἀλλὰ τῇ τῆς ἀναπνοῆς ἰδέᾳ παραβάλλοντες. εἰ τοίνυν τρέπεται μὲν ὡσαύτως τοῖς
τοῖς αὐτοῖς αἰτίοις ἡ ἀναπνοὴ τοῖς σφυγμοῖς, βλάπτεται δ' οὐχ ὡσαύτως ἀφαιρουμένη, καὶ γὰρ τοῦτ' ἔμπρο-
σθεν ἐδείχθη, περαίνοιτ' ἂν οὐδὲν ἧττον ὁμοίως ἀλλήλοις τὰ ἀντικείμενα, τό, τε τῆς αὐτῆς ἕνεκα χρείας ἄμφω
γεγονέναι, καὶ τὸ, μὴ τῆς αὐτῆς. ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται, χρὴ γὰρ θάτερον αὐτῶν ἀληθὲς ὑπάρχειν, οὐκ ἄμφω,
ζητητέον οὖν ὅπῃ τῶν λόγων ὁ ἕτερος παραλογίζεται, κανόνα τῆς κρίσεως ποιησαμένοις ἡμῖν, τὴν
χρείαν τῆς ἀναπνοῆς, ἣν ἐδείξαμεν ἐν τοῖς περὶ αὐτῆς λόγοις, διττὴν οὖσαν, ὡς ἐδόκει καὶ Ἱπποκράτει. τὴν μὲν
γὰρ ἑτέραν τὴν μείζω, φυλακὴν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, τὴν δὲ ἑτέραν τὴν ἐλάττονα, θρέψιν τοῦ ψυχικοῦ πνεύ-
ματος. ἀλλ' εἰς ἄμφω ταῦτα, παρὰ τῆς διὰ τῶν ῥινῶν εἰσπνοῆς, ὠφελεῖσθαι τὸν ἐγκέφαλον ἐλέγομεν. ὥστ' οὐδὲν
θαυμαστὸν ὀλίγης αὐτῷ παρὰ καρδίας χορηγουμένης τῆς ἐπικουρίας, ὀλίγην εἶναι καὶ τὴν βλάβην τῶν καρω-
50 τίδων λεγομένων ἀρτηριῶν βρόχοις διαληφθεισῶν. ἀλλ' ἴσως τις φήσει μηδ' ἐλαχίστην φαίνεται. δι' ὅλης γὰρ
ἡμέρας τὸ ζῶον, ὡς ἐπειράθημεν πολλάκις, ἀβλαβὲς διαμένει. καὶ ὀρθῶς γε φήσει. καὶ δὴ τοῦθ' ἡμεῖς ἀποροῦν-
τες, ἐπενοήσαμεν τοιούτου τινὸς ἀποπειραθῆναι φαινομένου. πρότερον δ' ἐρῶ τὸν λογισμὸν, ὅθεν εἰς τοῦθ' ἥκο-
μεν. ἐπεὶ γὰρ ἐν ἑτέροις ἡμῖν ἀποδέδεικται, τὰς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον κοιλίας πνεύματος εἶναι ψυχικοῦ
μεστὰς, τροφῆς χρήζοντος συνεχοῦς. ἀποδέδεικται δὲ, καὶ ὡς δαπανᾶται τοῦτο ἐν ταῖς καθ' ὁρμὴν κινήσεσιν, ἄμεινον
ἐδόκει τρέχειν ἀναγκάζειν τὸ ζῶον, ὧ τὰς ἀρτηρίας βρόχοις διελάβομεν. ἐπεὶ δὲ μέχρι μὲν πολλοῦ καλῶς ἔτρεχε,
μέχρι παντὸς δ' οὐκ ἠδύνατο, ζητεῖν ἐδόκει χρῆναι πάλιν αὐτὸ, τὸ μέχρι πολλοῦ διαρκεῖν, ἀλλ' εὐθέως ἐκλύεσθαι
δαπανωμένου τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τούτου τὸ δικτυοειδὲς πλέγμα πρὸς τῶν ἀμφὶ τὸν Ἡρόφι-
λον, κληθὲν, ἐδόκει τὴν αἰτίαν ἔχειν. ἐκεῖ γοῦν αἱ ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀνιοῦσαι καρωτίδες ἀρτηρίαι, πρὶν διελ-

θεῖν τὴν σκληρὰν μήνιγγα, σχίζονται πολυειδῶς ὑπ' αὐτὴν περιπλεκόμεναι κατὰ πολλοὺς στίχους, ὥσπερ εἰ νήσοις ἀλ-
λήλοις ἐπικείμενα δίκτυα πλείω, καὶ χώραν παμπόλλην, ἣν καλοῦσιν ἐγκεφάλου βάσιν, καταλαμβάνουσιν. ἐν δ'
αὐταῖς εὐθὺς μὲν διεκπεσεῖν τὰς μήνιγγας, ἐμφύεσθαι δὲ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, οὐ πάνυ ἐξ ἀρχῆς ἵενται. τὸ τοίνυν
θαυμαστὸν πλέγμα πρὸς τῆς μηδὲν εἰκῆ ποιούσης φύσεως ἐν οὕτως ἀσφαλεῖ χώρᾳ ταχθῆναι, μεγάλης τινὸς ἐδό-
κει χρείας ἐνδεικτικὸν ὑπάρχειν. ἀλλ' ἐπεὶ δὴ τὴν τῶν ἐντέρων ἕλικα, καὶ τὴν εἰς τοὺς ὄρχεις ἐμφυομένων ἀγγείων ἀκρι-
βοῦς τε πέψεως ἕνεκα τῶν περιεχομένων ὑλῶν, καὶ προσέτι δαψιλοῦς παρασκευῆς ταῖς ἐξῆς ἐνεργείαις ἑωρῶμεν γε-
γενημένην, εὔλογον ἐδόκει κἀνταῦθα τοιοῦτόν τι μεμηχανῆσθαι τὴν φύσιν, ἅμα τε κατεργαζομένην πολλῷ χρόνῳ
τὴν ἐν ταῖς ἀρτηρίαις ὕλην, αἷμα θερμὸν καὶ λεπτὸν καὶ ἀτμῶδες ὑπάρχουσαν ἅμα τε κατασκευάζουσαν τροφὴν
δαψιλῆ τῷ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ψυχικῷ πνεύματι. καὶ διὰ τοῦτο κἂν στερηθῇ τῆς πρὸς τὴν καρδίαν συνεχείας ὁ
10 ἐγκέφαλος, ἐξαρκεῖν αὐτῷ τὸ δικτυοειδὲς πλέγμα μέχρι πολλοῦ, καὶ μάλισθ' ὅταν ἀτρεμῇ τὸ ζῷον, ὡς ἂν μηδα-
πανωμένου τηνικαῦτα τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος εἰς τὴν καθ' ὁρμὴν ἐνέργειαν. τὸ μὲν δὴ χαλεπώτατόν τε καὶ ἀπο-
ρώτατον δοκοῦν τὸ κατὰ τὰς καρωτίδας ἀρτηρίας, οὐδὲν ἔχειν ἄπορον ἐπιφαίνεται. παραπλησίως δ' αὐτῷ καὶ τὸ
κατὰ τὰς ἄλλας ἁπάσας, ὧν ἑκάστης βρόχῳ διαληφθείσης, οὐδὲν ἐν τῷ παραυτίκα βλάπτεται τὸ μόριον. ἐχρῆν
γὰρ οἶμαι κἀνταῦθα σκοπεῖν, ὡς οὐκ ἴσον ἐστὶν, ἢ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν τῆς ἐμφύτου θερμασίας παθεῖν, ἤ τι τῶν
ὑπ' αὐτῆς θερμαινομένων. τὴν μὲν γὰρ, ἀεὶ χρὴ θερμὴν ἱκανῶς ὑπάρχειν. καὶ γὰρ ἑαυτὴν καὶ τἄλλα
κινεῖ τε ἅμα σφυγματωδῶς καὶ θερμαίνει. τοῖς δὲ, ἀπόχρη βραχείας εὐπορεῖν θερμασίας εἰς τὸ διασώζεσθαι.
καὶ τὴν μὲν, εἰ στερήσαις τῆς ἐμφύτου θερμασίας, αὐτήν τε ψύξεις, καὶ τἄλλα πάντα, ὅσα πρότερον ὑπ' αὐτῆς
ἐθερμαίνετο. τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν στερῆσαι τελέως δυνήσει τῆς θερμασίας, κἂν βρόχοις διαλάβοις τὰς ἀρτη-
ρίας, διά τε γὰρ τῶν χιτώνων ἐπιρρυήσεταί τι, καὶ γὰρ σύμπνουν ἐστὶ καὶ σύρρουν ἑαυτῷ πᾶν τὸ σῶμα κατὰ
20 τὸν ἱπποκράτους λόγον. ὥς τε κἂν μὴ διὰ τῶν ἀρτηριῶν, ἀλλά γε διὰ τῶν ἄλλων καὶ μάλιστα διὰ φλεβῶν τῷ
συνεχεῖ τῆς μεταλήψεως, εἰς πᾶν μόριον ἐνεχθήσεταί τι τῆς θερμασίας. ἅπαντα οὖν τὰ τοιαῦτα
τοῖς φαινομένοις ὁμολογεῖ, καὶ θαυμαστὸν οὐκ ἔτι δόξει τὴν ἀρχὴν τῆς θερμασίας μᾶλλον τῶν ἄλλων βλά-
πτεσθαι στερηθείσης τῆς ἀναπνοῆς. καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἰατρικαῖς σικύαις, ἡ μὲν φλὸξ ἀπόλλυται παραχρῆμα, μένει
δ' ἄχρι πλείονος ἡ θερμασία περί τε τὸν ἐντὸς ἀέρα, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ σῶμα οὐ ῥαφεῖσα. οὕτω δὲ κἂν τοῖς οἴκοις τοῖς
ὑπὸ πυρὸς θερμανθεῖσιν, ἡ θερμασία φαίνεται διαμένουσα, τοῦ πυρὸς ἐσβεσμένου πολλάκις. οὐχ ὅμοιον οὖν
ἐστὶ τὸ κατὰ φύσιν τῇ τε καρδίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις μορίοις. τὴν μὲν γὰρ ζεῖν ἀεὶ χρή. τοῖς δ' ἀρκεῖ τὸ μὴ παντάπα-
σιν κατεψῦχθαι. μάθοις δ' ἂν ἐναργῶς τὸ λεγόμενον, εἰ γυμνώσαις καρδίαν ζῴου, αὐτὸ διελὼν, τὸ σκέπασμα
ὃ καλοῦσι περικάρδιον χιτῶνα. χωρὶς τοῦ τὸν ἄλλον θώρακα συντρῆσαι. τάχιστα γὰρ ἀποθνήσκει τὸ ζῷον, εἰ κατα-
ψύξεις τὴν καρδίαν. εἰ μέντοι θερμὴν φυλάττοις, οὐδὲν πάσχει. ψύξεις μὲν οὖν αὐτὴν ἐν ἀέρι τὴν χειρουργίαν ψυχρῷ
30 ποιούμενος, καὶ ψυχρὸν καταρραίνων ὕδωρ. φυλάξεις δὲ ὡς πλεῖστον θερμὴν, διὰ τῶν ἐναντίων, ἀλλ' εἰ κατε-
ψυγμένης ἤδη, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ζῴου τεθνεῶτος, ἐθέλοις παραχρῆμα ῥήξας ὁποτέραν οὖν τῶν κοιλιῶν, καὶ
μᾶλλον τὴν ἀριστερὰν, καθεῖναι δάκτυλον εἰς αὐτὴν, αἰσθήσῃ πολλῆς τῆς θερμασίας. καὶ πολύ γε πλέονος, ἢ
ἐν τοῖς ἄλλοις μορίοις τοῖς κατὰ φύσιν διακειμένοις, τὸ γὰρ ἴσον μόριον τῆς θερμασίας ἐλάχιστον μὲν τῇ καρδίᾳ,
πάμπολυ δὲ τοῖς ἄλλοις ἐστί. καὶ τοίνυν ὅταν μὴ φυλάττηται τοῦτο, τὸ μὲν ἐκ τῆς καρδίας, οἷον φλὸξ διαφο-
ρεῖται. τὸ δ' ἐν τοῖς ἄλλοις, ἄχρι πολλοῦ παραμένει. φυλακὴ δὲ ἦν ἐκείνῃ μὲν, ἡ ἀναπνοὴ μόνη, τοῖς δ' ἄλλοις,
διττή. σφυγμὸς μὲν, οἷον προαναπνοή. τό τε ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπιρρέον ἐξ ἐπιμέτρου. κατὰ δύο τοίνυν αἰτίας ἕκα-
στον τῶν μορίων πλεονεκτεῖ τῆς καρδίας, εἰς τὸ μὴ ταχέως βλάπτεσθαι θερμασίας ἐνδείᾳ. καὶ γὰρ ὅτι πλείστης
μὲν ἐκείνη χρῄζει, τὰ δ' ἄλλα, βραχείας. καὶ ὅτι τῇ μὲν, οὐδαμόθεν ἐπιρρεῖ, τοῖς δὲ ἀπ' ἐκείνης, ἡ μὲν ἑτοίμως
ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν, τὰ δὲ, οὔ. περὶ δὲ τοῦ μὴ δι' ἀρτηριῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν φλεβῶν, καὶ τῶν
40 ἄλλων ἁπάντων ἐπιρρεῖν ἐκ τῆς καρδίας τοῖς μορίοις τὴν θερμασίαν, ἐπεὶ διὰ βραχέος εἴρηται πρόσθεν, αὖ-
θις ἡμῖν ἀναληπτέον τε καὶ ἀποδεικτέον εἰποῦσι πρότερον τὰ φαινόμενα, δι' ὧν ἄν τις αὐτὸ συλλογίσαιτο. πολλοὺς
οὖν ἤδη πολλάκις μονομάχους, μονάρχους τε, καὶ στρατιώτας, καὶ κυνηγέτας οὕτω τρωθῆναι συνέβη φλέ-
βας καὶ ἀρτηρίας, ὥστε ἀναγκασθῆναι τοὺς ἰατροὺς βρόχῳ διαλαβεῖν αὐτάς. καὶ οὗτοι πάντες οὐ μετὰ πο-
λὺν χρόνον ψυχροτέρων αἰσθάνονται τῶν μορίων, πρωϊαίτερον μὲν εἰ τὰς φλέβας καὶ τὰς ἀρτηρίας βρό-
χῳ διαλάβοις, ὀψιαίτερον δὲ, εἰ τὰς ἀρτηρίας μόνον. ἥκιστα δὲ εἰ μόνας τὰς φλέβας. ἐξ ὧν δῆλον, ἥκειν μέν τι
κἀκ τῶν φλεβῶν εἰς τὰ μόρια θερμασίαν, ἀλλ' ἐλάττονα μακρῷ τῆς διὰ τῶν ἀρτηριῶν. εἰ δὲ, χωρὶς τραύ-
ματος ἐθελήσαις μόριόν τι τοῦ σώματος λαβὼν ἰσχυρῶς καταδῆσαι, παραχρῆμα πελιδνόν τε καὶ ψυχρὸν αὐτὸ
γινόμενον θεάσῃ. δῆλον ὡς στερηθὲν τῆς ἄνωθεν ἐπιρρεούσης διὰ πάντων τῶν μορίων αὐτοῦ θερμασίας. ὁπότ' οὖν
καὶ τοῦτο δέδεικται καὶ φαίνεται μηδὲν ἐναντιούμενον τὸ μὴ μίαν εἶναι τὴν χρείαν τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῶν σφυ-
50 γμῶν ἕτοιμον ἤδη συλλογίσασθαι, φυλακῆς ἕνεκα τῆς καθ' ἕκαστον μόριον θερμασίας γεγονέναι τοὺς σφυγμοὺς
ὥσπερ, τὴν ἐκ τῆς ἀναπνοῆς τῇ καρδίᾳ μόνῃ, τοῦτ' ἐξ ἐκείνων τῷ καθ' ὅλον τὸ ζῷον ὑπάρχει θερμῷ. εἶναι δὲ
καὶ τὸ τῆς θρέψεως τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος, κοινὸν μὲν ἀμφοῖν, ἀλλ' ἰδιαίτατον τῶν ἀρτηριῶν. εἴγε δὴ
μεμνήμεθα τῶν ὀλίγον πρόσθεν εἰρημένων περὶ τοῦ δικτυοειδοῦς πλέγματος, ἐπεὶ τοίνυν ἐν τῷ περὶ χρείας
ἀναπνοῆς ἐδείκνυτο, διὰ μὲν τῆς εἰσπνοῆς ἐμψυχόμενον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, διὰ δὲ τῆς ἀναπνοῆς, οἷον καθαιρό-
μενον, ἐκκρινομένου τοῦ καπνώδους περιττώματος, ἄμφω δὲ ταῦτ' εἰς τὴν φυλακὴν αὐτοῦ συντελεῖν, δῆλον ὡς
κἀπὶ τῶν σφυγμῶν ὁρῶμεν μὲν ταῖς διαστολαῖς, ἕλκεσθαί τινα οὐσίαν ἀερώδη, κατὰ δὲ τὰς συστολὰς,
ἐκκρίνεσθαι τὸ ἐκ τῆς τῶν χυμῶν συγκαύσεως καθ' ὅλον τὸ ζῷον γινόμενον οἷον καπνῶδες περίττωμα. καίτοι
γινώσκω τοὺς περὶ τὸν Ἀρχιγένην, καί τινας ἔτι πρότερον ἐν μὲν ταῖς συστολαῖς, πληροῦσθαι τὰς ἀρτηρίας

οἰομένους, ἐν δὲ ταῖς διαστολαῖς κενοῦσθαι. πρὸς γὰρ τὴν ἕλξιν ἐπιτηδειοτάτην εἶναι νομίζουσι τὴν συστολήν,
τεκμαιρόμενοι μάλιστα τῷ τε στόματι καὶ ταῖς ῥισὶν, κατὰ μὲν τὰς εἰσπνοὰς, ὡς ἐκεῖνοί φασι, συστελλομέναις, κα-
τὰ δὲ τὰς ἐκπνοὰς, διαστελλομέναις. ὅπερ ἐπὶ τῶν ἐρρωστούντων μὲν τὴν δύναμιν ὁρᾶται γινομένων. οὐδ' οὖν οὐδ'
ἐπὶ τούτων, κἂν ἄλλο τι μόριον ᾖ ἐν τοῖς ἐσχάτοις καὶ χονδρώδεσι τῶν ῥινῶν, ὁρᾶται δέ ποτε καὶ τῶν δραμόν-
των ὠκέως, ἢ ἄλλως πως συντόνως γυμναζομένων. οὐ μὴν ἐπ' ἄλλου γε οὐδενὸς οὔθ' ὑγιαίνοντος, οὔτε νοσοῦν-
τος. χρὴ δὲ τὴν φυσικὴν κατάστασιν, ἥτις ἂν ᾖ, τοῖς ἀπαραποδίστως τε καὶ ἀκριβῶς ὑγιαίνουσι μᾶλλον, ἤπερ τοῖς
ἄλλοις φαίνεσθαι. ἀλλ' ἔστω γίνεσθαι πᾶσιν ὁμοίως καὶ φαινέσθωσαν αἵ τε ῥῖνες καὶ τὰ χείλη συστέλλεσθαι τοῖς
εἰσπνέουσι, τίς ἡ ἐκ τούτου πίστις τῷ ζητουμένῳ; οὐ γὰρ δὴ ἀνάλογον φήσουσιν ἔχειν ταῖς ἀρτηρίαις τὰ χείλη,
καὶ τὰς ῥῖνας. ἀλλὰ τούτοις μὲν ἀνάλογον, τὰ πέρατα τῶν ἀρτηριῶν, αὐταῖς δὲ ταῖς ἀρτηρίαις αἱ ἀρχαὶ τού-
10 των ἐπὶ τὴν καρδίαν οἷον ὁδοὶ τοῦ πνεύμονός εἰσιν. εἰ μὲν οὖν ἐκείνας ἔχουσι δεῖξαι συστελλομένας ἐν ταῖς εἰσ-
πνοαῖς, εἴη ἄν τι πλέον αὐτοῖς τοῦ παραδείγματος. εἰ δὲ πρὸς τὸ μηδὲν ὠφελεῖσθαι, ἔτι καὶ καθ' ἑαυτῶν αὐτὸ
ἐφέλκονται, ὁρώντων ἂν ἡμῶν, ὥσπερ ἡ φάρυγξ καὶ ὁ πνεύμων καὶ σύμπας ὁ θώραξ ἐν ταῖς εἰσπνοαῖς δια-
στέλλεται, καὶ τὰς ἀρτηρίας οὕτω χρῆναι διΐστασθαι, καθ' ὃν ἕλκουσι καιρὸν, οὐ καθ' ὃν ἐκπέμπουσι τὸ πνεῦμα.
ἀλλὰ καὶ ἡ μετὰ τὴν συστολὴν αὐτῶν ἡσυχία πολλῷ μακροτέρα γινομένη τῆς μετὰ τὴν διαστολὴν, ὥσπερ καὶ
ἡ πρὸ τῆς εἰσπνοῆς μετ' αὐτὴν ἐνδείκνυταί τινα καὶ κατὰ τοῦτο ἀναλογίαν εἶναι τοῖς σφυγμοῖς πρὸς τὴν
ἀναπνοὴν, δι' ἣν γοῦν τι ἡ εἰσπνοὴ τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις, τοιοῦτον ἡ διαστολὴ ταῖς ἀρτηρίαις. καὶ ὅπερ οὖν
τι ἐκείνοις ἡ ἐκπνοὴ, τοιοῦτον ταῖς ἀρτηρίαις ἡ συστολή. ταύτης δὲ τῆς διπλῆς καὶ συνθέτου τῶν ἀρτηριῶν
κινήσεως, ἣν δὴ καὶ σφυγμὸν ὀνομάζομεν, ἐξηγεῖται μὲν ἡ καρδία, καθάπερ καὶ ἡμῖν ἐν ἑτέροις, καὶ μυρίοις ἄλ-
λοις πρὸς ἡμῶν ἀποδέδεικται. οὐ μὴν καθ' ὃν ἐρασίστρατος ὑπελάμβανε τρόπον, ἀλλ' ὡς ἡρόφιλός τε καὶ ἱππο-
20 κράτης. καὶ σχεδὸν οἱ δοκιμώτατοι πάντες τῶν παλαιῶν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων. ἡ γὰρ ἐν τῷ σώματι τῆς
καρδίας δύναμις, ὑφ' ἧς διαστέλλεται καὶ συστέλλεται, διὰ τῶν χιτώνων ἐπιρρέουσα ταῖς ἀρτηρίαις ἁπάσαις,
οὕτως αὐτὰς διαστέλλει τε καὶ συστέλλει, καθάπερ καὶ αὐτὴν τὴν καρδίαν. ὡς οὖν ἐκείνη διαστελλομένη μὲν εἰς ἑαυ-
τὴν ἕλκει τὰ πλησιάζοντα τοῖς στόμασιν αὐτῆς, συστελλομένη δὲ, ἐκθλίβει. οὕτω καὶ αἱ ἀρτηρίαι διαστελλόμεναι
μὲν ἕλκουσι πανταχόθεν, συστελλόμεναι δ' ἐκθλίβουσι πανταχόσε. τί δὴ τοῦτ' ἐστὶ πανταχόθεν καὶ πανταχόσε,
σαφέστερον ἔτι διαιρέσωμεν, πάμπολλοι πόροι ταῖς ἀρτηρίαις οἱ μὲν ἐν αὐτοῖς τοῖς χιτῶσιν οἷον ὀπαί τινες, ἄλ-
λοι δὲ δίκην στομάτων εἰς ἔντερα καὶ γαστέρα καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἐκτὸς δέρμα περαίνονται. ἀλλὰ καὶ συνεχεῖς ἀλ-
λήλαις τε καὶ τῇ καρδίᾳ κατὰ μεγίστους εἰσὶ πόρους κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρτηρίας. μᾶλλον δὲ εὐρυχωρίας ἁπά-
σας ταῖς γε φλεψὶν οὔπω κατὰ μεγάλας, ἀλλ' ἐκφεύγουσι μὲν τὰς αἰσθήσεις αἱ συναστομώσεις αὐτῶν, ὥστε κἂν
ἀπιστοίης δικαίως ὡς οὐκ οὔσαις, πιστεύσῃς ἂν διὰ τὰ ἄλλα τὰ περὶ τῶν παλαιῶν εἰρημένα, καὶ οὐχ ἥκιστα διὰ
30 τόδε τὸ φαινόμενον. εἰ γάρ τις λαβὼν ζῷον ὁτιοῦν τούτων δὴ τῶν μεγάλας τε καὶ σαφεῖς τὰς φλέβας τε καὶ
τὰς ἀρτηρίας ἐχόντων, οἷον βοῦν, ἢ σῦν, ἢ ὄνον, ἢ ἵππον, ἢ πρόβατον, ἢ ἄρκτον, ἢ πίθηκον, ἢ πάρδαλιν, ἢ αὐτὸν
αὐτὸν, ἤ τι τῶν ἄλλων τῶν παραπλησίων, κατὰ μεγάλας καὶ πολλὰς ἀρτηρίας τρώσειεν, ἐκκενώσει δι' αὐ-
τὰς ἅπαν τοῦ ζῴου τὸ αἷμα, τούτου πολλάκις τοῦ φαινομένου ἡμεῖς πεῖραν ἐποιησάμεθα. καὶ διαπαν-
τὸς εὑρίσκοντες ἐκκενουμένας τὰς φλέβας ἅμα ταῖς ἀρτηρίαις, ἀληθὲς τὸ τῶν συναστομώσεων, ἐκ τού-
των ἐπείσθημεν δόγμα. διὰ γοῦν τούτων τῶν ἀναστομώσεων, ἐκ τῶν φλεβῶν ἕλκουσι μὲν ἐν ταῖς διαστολαῖς ἀρ-
τηρίαι, ἐκθλίβουσι δὲ εἰς αὐτὰς ἐν ταῖς συστολαῖς, ὥσπερ διὰ τῶν εἰς τὸ δέρμα περαινομένων στομάτων, ἐκκρί-
νουσι μὲν ἔξω πᾶν ὅσον ἀτμῶδές τε καὶ καπνῶδες περίττωμα. μεταλαμβάνουσι δὲ εἰς ἑαυτὰς ἐκ τοῦ περιέχον-
τος ἡμᾶς ἀέρος οὐκ ὀλίγην μοῖραν. καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ πρὸς ἱπποκράτους λεγόμενον ὡς ἔκπνουν καὶ εἴσπνουν ἐστὶν
ὅλον τὸ σῶμα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔκ τε τῆς γαστρὸς καὶ τῶν ἐντέρων, ἕλκουσί τε καὶ αὖθις ἐκκρίνουσιν, οὕτω
40 δὲ καὶ ἐκ τῶν περιεχουσῶν αὐτὰς χωρῶν διὰ τῶν οἷον ὀπῶν τῶν καθ' ὅλους τοὺς χιτῶνας αὐτῶν, ἐν μέρει μὲν
ἕλκουσιν, ἐν μέρει δ' ἐκκρίνουσι. παρὰ δὲ τῆς καρδίας λαμβάνουσι μὲν πλεῖον, διδόασι δ' ἔλαττον. αὐτίκα δὲ, αἱ τῶν
ὑμένων ἐπιφύσεις, περὶ ὧν αὐτάρκως ἐρασιστράτου διειλεγμένου, περιττὸν ἡμᾶς νῦν γράφειν. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν
ἔοικεν ὑπολαμβάνειν μηδὲν ὅλως εἰς τὴν καρδίαν ἐκ τῶν ἀρτηριῶν μεταλαμβάνεσθαι, πλήν γε διὰ τῆς ἐν πνεύ-
μονι. τὸ δὲ, οὐχ οὕτως ἔχει. τάχα μὲν γὰρ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς φύσεως νόμον διοικουμένου τοῦ ζῴου μεταλαμ-
βάνεται τι μικρὸν, οὐχ οὕτως γάρ μοι δοκοῦσιν ἀκριβῶς ἀποφράττειν τὸ στόμα τῆς μεγάλης ἀρτηρίας οἱ ὑμένες,
ὡς μηδὲν ὅλως αὐτῆς εἰς τὴν καρδίαν παλινδρομεῖν. εἰ δὲ μὴ, ἀλλά τοι γε βιαίας τινὸς περιστάσεως καταλα-
βούσης τὸ ζῷον ἀναγκαῖον οὕτως γίνεσθαι. πάντως δὲ μᾶλλον ἀληθὲς εἶναι μοι δοκεῖ. τοῦτο δὲ καὶ δι' ἑτέρων ἡμῖν
γραμμάτων ἀποδέδεικται, καὶ οὐ μεγάλη τις αὐτοῦ χρεία πρὸς τὸν ἐνεστῶτα λόγον. εἰ μὲν γάρ τι καὶ τῇ καρ-
δίᾳ μεταδιδόασιν αἱ ἀρτηρίαι, πανταχόθεν ἂν οὕτως ἕλκοιεν τε καὶ αὖθις ἀντιπέμποιεν. εἰ δὲ μὴ πανταχόθεν
50 μὲν ἕλξουσιν, ἐπιπέμψουσι δὲ καὶ πλὴν εἰς τὴν καρδίαν πανταχόσε καί μοι δοκεῖ πολλῷ βέλτιον εἶναι
τοῦτο τὸ δόγμα τῶν ἐρασιστρατείων ὑποθέσεων, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ σύμπνουν, οὐδὲ σύρρουν εἶναι τὸ σῶμα δυνατὸν ἑαυτῷ
τῶν ἀρτηριῶν ἑλκουσῶν μὲν πανταχόθεν, μὴ ἐκπεμπουσῶν δὲ πανταχόσε. καὶ μὴν δὴ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν χρη-
στὴν, ὡς δ' ἂν μᾶλλον εἰς ἅπαν ἐκταθείη τὸ ζῷον. οὕτω γὰρ ἅπαν μόνον ἀναψύχεσθαί τε καὶ καθαίρεσθαι δυνήσεται,
ταῖς τῶν ἀρτηριῶν διαφόροις κινήσεσιν ἐπιστατούμενον. ὡς δ' ἐρασίστρατος ὑπελάμβανεν, ὀχετῶν ἀψύχων ἔργον
οὐκ ὀργάνων ζωτικῶν αἱ ἀρτηρίαι τοῖς ζῴοις ὑπηρετοῦσιν. ἡμεῖς δὲ καὶ δι' ἑτέρου τινὸς ὅλου βιβλίου πολυειδῶς ἀπε-
δείξαμεν, αἷμα κἀν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν τὸ ζῷον ἐν αὐταῖς ἀρτηρίαις περιέχεσθαι, εἰ δὲ τοῦτο, παντί που δῆ-
λον, ὡς οὐχ ὅτι πληροῦνται τοῦ παρὰ τῆς καρδίας ἐπιπεμπομένου πνεύματος, ὡς ἐρασίστρατος ἐνόμιζε,
διὰ τοῦτο διαστέλλονται μᾶλλον, ἢ ὅτι διαστέλλονται, διὰ τοῦτο πληροῦνται. κενῶν μὲν γὰρ αἵματος οὐσῶν, ἐνδέ-

χρεῖτ' ἂν ἴσως ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὸ ἀπὸ τῆς καρδίας ἐπιρρυὲν, ἐξικνεῖσθαι μέχρι τῶν περάτων. αἷμα δὲ εἴπερ ἔχοιεν
οὐδαμῶς ἐγχωρεῖ τὸ τάχος τῆς κινήσεως ὁμολογεῖν τῷ παρὰ τῆς καρδίας πληρουμένας αὐτὰς διαστέλλε-
σθαι, οὐ γὰρ ὅτι πληροῦνται, διὰ τοῦτο διαστέλλονται. ἀλλ' ὅτι διαστέλλονται, διὰ τοῦτο πληροῦνται. τοῦτο μὲν δὴ
πολλάκις τε καὶ πανταχοῦ καὶ ἡμῖν, καὶ πολλοῖς τῶν ἔμπροσθεν ἀποδέδεικται, τὸ, τὰς ἀρτηρίας ἐνεργεῖν
αὐτὰς, ὡς καὶ ἡ καρδία, συστελλομένας τε καὶ διαστελλομένας ἐν μέρει, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνῃ δύναμιν, ἣν ἐκ τῆς
καρδίας ὁρμωμένην διὰ τῶν χιτώνων αὐτῶν ἐλέγομεν πέμπεσθαι. κάλλιον δ' εἶναι μοι δοκοῦσι ποιεῖν οἱ ζητοῦν-
τες, ἆρά γε τὴν διαστολὴν, ἢ τὴν συστολὴν, ἢ ἀμφοτέρας, ἐνέργειαν χρὴ νομίζειν τῶν ἀρτηριῶν. ὥσπερ οἶμαι
καὶ περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς μερῶν εὐλόγως ἐζητήθη πότερον τὴν ἐκπνοὴν, ἢ τὴν εἰσπνοὴν, ἢ ἀμφοτέρας ἐνερ-
γείας ὑποληπτέον ὑπάρχειν. ἀλλὰ περὶ μὲν ἐκείνων ἐν ἑτέροις εἴρηται τὰ εἰκότα. περὶ δὲ τῆς τῶν σφυγμῶν
10 κινήσεως νῦν ζητητέον, εἰ μὲν οὖν ὥσπερ εἴρηται τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ἕνεκα γεγόνασιν ἀναπνοή τε καὶ σφυγμὸς,
καὶ πρὸς τῶν αὐτῶν ἐδημιουργοῦντο δυνάμεων. ῥᾴδιον ἂν εἴη τῇ πρὸς ἐκείνην ὁμοιότητί τι καὶ περὶ τῶν σφυγμῶν
τι τεκμήρασθαι, ἐπεὶ δὲ τῶν μὲν σφυγμῶν ἡ ζωτικὴ δύναμις, ἡ ἀπὸ τῆς καρδίας ὁρμωμένη, δημιουργὸς, τῆς δ' ἀνα-
πνοῆς, ὡς ἐδείξαμεν, ἡ ἀπ' ἐγκεφάλου ψυχικὴ, οὐδὲν ἂν ἡμῖν ἐκ τῶν περὶ ἐκείνης εὑρημένων εὐπορεῖν τῆς πρὸς
τὰ παρόντα χαλεπωτέρας δήπου τῆς εὑρέσεως, καὶ διότι μετὰ τὸν θάνατον, οὐχ ὥσπερ τὰς φλέβας ἔστιν ἰδεῖν
εἰς ἑαυτὰς συμπιπτούσας, οὕτω καὶ τὰς ἀρτηρίας. αἱ μὲν γὰρ ὅταν κενωθῶσι τοῦ αἵματος, εἰς ἑαυτὰς συνιζά-
νουσι τελέως. ὥστε τῶν ἄνωθεν αὐτῶν χιτώνων ἐπιπίπτειν τοῖς κάτωθεν. αἱ δ' ἀρτηρίαι μέχρι παντὸς διεστη-
κυῖαι φαίνονται διὰ τὸν ἕτερον δηλονότι τῶν ἐν αὐταῖς χιτώνων τὸν σκληρὸν, καίτοι τινὲς καὶ αὐτὸ τοῦτο, μετὰ
τὸν θάνατον γίνεσθαι φασὶ πηγνυμένων ὑπὸ τῆς ψύξεως αὐτῶν, καὶ οὐ φύσει τοιούτων οὐσῶν. ἕτεροι δὲ εἰς θερ-
μὸν ὕδωρ ἐμβαλόντες, εἶτ' ἔτι διεστώσας ὁρῶντες, οὕτω πείθονται διακεῖσθαι καὶ πρὸ τοῦ θανάτου. ἐπανελθεῖν
20 γὰρ εἰς τὴν ἀρχαίαν φύσιν ἀπελθούσης τῆς ψύξεως. εἰ δὴ ταύτῃ τινὶ νεωτερισ τὸ παντοίως ὂν ἄπορον, τοῦ ζητουμένου
ὄντος, οἷς τεκμαιρόμεθα ἀμφοτέρας τὰς κινήσεις τῶν ἀρτηριῶν ἐνεργείας εἶναι νομίζω, καὶ δὴ φράσω. τὴν μὲν
διαστολὴν, ὅτι τῆς δυνάμεως ἐρρωμένης, μεγάλην γίνεσθαι. ἐχρῆν δὲ, εἴπερ ὥς τινες οἴονται, τὸ μὲν συστέλλεσθαι,
τῶν ἀρτηριῶν ἐνέργεια, τὸ δὲ διαστέλλεσθαι εἰς τὴν κατὰ φύσιν τῶν χιτώνων διάστασιν ἐπάνοδος αὐτόματος, πρῶ-
τον μὲν ἴσον ἀεὶ τὸν ὄγκον ὑπάρχειν τῶν διαστολῶν, ἔπειτα μηδὲν μᾶλλον ἐρρωμένης, ἢ ἀρρώστου δυνάμεως εἶναι ἔρ-
γον τὸ μέγεθος. οὐδέτερον δ' οὕτως ἔχει καὶ πρόσεστιν ἕτερον τεκμήριον οὐ μικρὸν εἰς ταυτὸν συντελοῦν. μέγιστοι καὶ
ὑψηλότατοι σφυγμοὶ τοῖς κάλλιστα κριθησομένοις γίνονται. καίτοι τότ' οὐκ ἄν τις οὐδὲ μαινόμενος εἴπῃ τὴν δύ-
ναμιν ἀρρωστεῖν. εἰ γὰρ τὸ καλῶς κριθῆναι γίνεται ἐνδείᾳ δυνάμεως, τὸ κακῶς δι' εὐρωστίαν δηλονότι γενήσεται.
εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ ἀποθανεῖν αὐτὸ ῥώμης ἔργον εἶναι φήσομεν. τί οὖν ἂν εἴη γελοιότερον; ἀλλὰ καὶ τὸ σφοδρὸν
τῆς πληγῆς ἐν τῷ διαστέλλεσθαι, τοῖς μὲν μᾶλλον, τοῖς δὲ ἧττον ὑπάρχειν, τῶν σφυγμῶν ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν ἐνερ-
30 γείας ἐνδείκνυται. εἰ δὲ τὸ φαῦλον τῆς ἐνεργείας ἦν ἡ διαστολὴ, καθάπερ ἡ ἐκπνοὴ, οὔτ' ἂν τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον
ἦν ἐν αὐτῇ καθ' ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς, οὔθ' ὅλως ὁ τόνος τε καὶ ἡ σφοδρότης τῆς προσβολῆς. ἡ μὲν οὖν διαστολὴ διὰ
ταῦτά τε καὶ ἄλλα παραπλήσια τούτοις, ἐκ τοῦ τῶν ἐνεργειῶν εἶναι μοι φαίνεται γένους, καὶ σώζοιτ' ἂν ἔτι
καὶ κατὰ τοῦτο ἡ πρὸς τὴν ἀναπνοὴν τῶν σφυγμῶν ὁμοιότης. ἐφεξῆς ἂν εἴη σκεπτέον εἰ ὥσπερ ἡ ἐκπνοὴ ἄνεσίς
ἐστι, καὶ οἷον ἀνάπαυσις τῆς ἐνεργείας τοῦ θώρακος. ἐκφύσησις δὲ ἐνέργεια, καὶ διὰ τοῦτο τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἔχει.
τῆς ἐκπνοῆς οὐκ ἐχούσης, οὕτω καὶ ἡ συστολὴ μὲν ἐν τοῖς σφυγμοῖς, ἔκλυσις τῆς ἐνεργείας ἐστὶ τῶν ἀρτηριῶν.
ἕτερον δέ τι ταύτῃ παρακείμενον ἀνάλογον ταῖς ἐκφυσήσεσιν, ἡ ἐνέργεια. καί μοι δοκεῖ καὶ τοῦτο, παντὸς μᾶλλον
ἀληθὲς εἶναι. τεκμαίρομαι δὲ ἔκ τε τῶν κοινῇ περὶ πασῶν ἡμῖν τῶν ζωτικῶν δυνάμεων ἑτέρωθι δεδειγμέ-
νων, κἀκ τῆς πρὸς αὐτὴν τὴν ἀναπνοὴν ἀναλογίας. ἐν μέντοι γε τοῖς περὶ τῶν δυνάμεων λογισμοῖς ἑκάστῳ τῶν
ὀργάνων ἐμφαίνει ἐναντίως ἔχειν ἐμφύτους δυνάμεις, ἡ δ' αὖ τῆς ἀναπνοῆς ὁμοιότης ζητεῖ τὴν ἐνέργειαν ἐν
40 ταῖς ἀρτηρίαις ἀνάλογον ταῖς ἐμφυσήσεσι καὶ γὰρ ἀτοπώτατον ἂν εἴη, μᾶλλον δ' ἀδύνατον. ὑπάρχειν μέν τινα χρεί-
αν τῇ φύσει τῆς συστολῆς τῶν ἀρτηριῶν, μηδεμίαν δ' αὐταῖς δοθῆναι σύμφυτον δύναμιν δημιουργὸν τῆς τοιαύ-
της κινήσεως. εὐλογώτερον οὖν μακρῷ, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας ἐδείκνυμεν, ὁπόταν μὲν ἡ ἐκ τῆς τῶν
χυμῶν συγκαύσεως ἀθροιζομένη λιγνυώδης ἀναθυμίασις ἀξιόλογος ᾖ, τηνικαῦτα μὲν ἐκφυσήσεως ἡμῶν ἐφίε-
σθαι. ὁπόταν δ' ἤτοι διὰ τὴν εὐχυμίαν, ἢ τὴν τοῦ θερμοῦ μετριότητα μηδὲν τοιοῦτον ὑποτρέφηται περίττωμα,
μόνης τῆς ἐκπνοῆς κἀν ταῖς ἀρτηρίαις, τὴν μὲν ἀνάλογον ταῖς ἐκφυσήσεσι συστολὴν. ἐν ταῖς πλεονεξίαις τοῦ
τοιούτου περιττώματος γίνεσθαι. τὰς δ' ἄλλας ὅταν ἀτμῷ μᾶλλον ἢ καπνῷ παραπλησίαν ἢ τὸ καιόμενον ὑπ'
αὐτῶν. ἐναργῶς δὲ μαρτύρια πάμπολλα τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς φαινομένων. οἷον εὐθέως τὰ κατὰ τοὺς ὕπνους τῶν
τῶν ἐδηδοκότων δαψιλῶς. ἐν τούτοις γ' ἐκλύεται μὲν ἡ διαστολὴ μικροτέρα τε ἅμα καὶ βραδυτέρα γινομένη, ἐπι-
τείνεται δὲ κατ' ἄμφω ἡ συστολὴ, καὶ γὰρ ὠκυτέρα, ἢ πρόσθεν, καὶ ἐπὶ πλέον εἴσω κατιοῦσα φαίνεται. ἔοικε γὰρ
50 ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τοὺς ὕπνους εὐλόγως θ' ἅμα καὶ ἀνάλογον ταῖς ἐκπνοαῖς. ἔσω γὰρ μᾶλλον, ἢ ἔξω κινουμέ-
νης τῆς ἐμφύτου θερμασίας, καὶ διὰ τοῦτο πολλῆς ἀθροιζομένης κατά τε τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν γαστέρα κατεργα-
ζομένης τούς τε χυμοὺς καὶ τὰ σιτία, πλεῖον ἀνάγκη καὶ τὸ περίττωμα γινόμενον δεῖσθαι τῆς φυσικῆς κενώσεως.
καὶ διὰ τοῦτο ἐν μὲν ταῖς ἀναπνοαῖς, ἡ ἐκπνοὴ θάττων τε καὶ μείζων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετ' ἐκφυσήσεως τοῖς κά-
μνουσι κοιμωμένοις. καὶ μάλισθ' ὅταν ἐδηδοκότες ὦσιν ἱκανά. κατὰ δὲ τοὺς σφυγμοὺς ἡ συστολὴ τὸν αὐτὸν διατί-
θεται τρόπον. οὕτω τοι καὶ τοῖς παισὶν ἄμφω πλεονεκτεῖ. πλείστη γὰρ καὶ ἡ τῶν χυμῶν ἐργασία τοῖς τοιούτοις
διὰ τὴν αὔξησιν. ἔμπαλιν δὲ ἡ τῶν γερόντων ἡλικία, βραχυτάτην τε καὶ μικροτάτην ἔχουσα φαίνεται τὴν συστο-
λὴν, ὡς ἀνύδραν, καὶ περὶ τὰς πέψεις ἀσθενοῦσαν, καὶ τοὺς χυμοὺς ἥκιστα κατεργαζομένην ὡς μὴ ἀναγκαίαν,
ἀνάλογον δὲ τούτοις καὶ τὰς ὥρας τε καὶ χώρας, καὶ πάσας ἁπλῶς τοῦ περιέχοντος ἡμῶν ἀέρος τὰς μετα-

βολὰς, εἰς κρύος τε καὶ θάλπος ἀλλοιοῦσθαι* φασὶ, τοὺς σφυγμοὺς, οὕτω δὲ καὶ τῶν ψυχικῶν παθῶν καὶ τῶν ἐπι-
τηδευμάτων τε καὶ νοσημάτων ἕκαστον, ἤτοι τὴν ἔξω κίνησιν αὐξάνει τῶν ἀρτηριῶν, ἢ τὴν εἴσω. καίτοι γ' ἐχρῆν εἰ
διὰ παντὸς ἀνάπαυσίς τις ἦν ἡ διαστολὴ, πρῶτον μηδαμῶς μήτ' ὠκυτέραν ἑαυτῆς μήτε βραδυτέραν ταύτην
γίνεσθαι. δεύτερον δὲ καὶ τῆς κινήσεως ὅρον, ὃν διὰ παντὸς ὑπάρχειν ἐκ τῆς φυσικῆς κατασκευῆς αἱ
ἀρτηρίαι κέκτηνται. τὸ δὲ καὶ τοῦτο προσωτέρω κινεῖν αὐτὰς, ἐνδεικτικὸν εἶναι τῆς τότε γινομένης ἐνεργείας. ἀλ-
λ' οὐκ ἐνεργοῦσα φασὶν ἡ ἀρτηρία θᾶττόν τε καὶ μέχρι πλέονος, εἴσω προσάγεται, ἀλλὰ διὰ τῶν χιτώνων μα-
λακότητα. πεφύκασι γὰρ οἱ τοιοῦτοι τῆς διαστολῆς ἀφεθέντες, εὐθὺ πλεῖόν τε καὶ θᾶττον τῶν σκληρῶν εἰς ἑαυ-
τοὺς συνιζάνειν. ἀλλὰ τοῦτο φήσομεν ὦ γενναῖοι τῇ μὲν κατὰ τὰς ἡλικίας ἐξαλλαγῇ τὸν ῥυθμὸν ἴσον ὁμολογεῖ.
καίτοι δείξομεν ὀλίγον ὕστερον ὅπως διαφθείρεται, παμπόλλαις τ' ἄλλαις διαθέσεσιν ἐναργῶς διαφαίνει καθ' ἃς
10 ἐξαιφνίδιος ἡ ἀλλοίωσις γίνεται τῶν ῥυθμῶν, οὐδὲν μέγα τῶν χιτώνων ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ μεταβάλλειν ἐς
μαλακότητά τε καὶ σκληρότητα δυναμένων. ἐξαπατᾶται δὲ οὐχ ἥκιστα ἡμᾶς καὶ τὸ καλῶς ὑπὸ τῶν πα-
λαιῶν ἰατρῶν εἰρημένον, οὐ συνιέντας αὐτὸ προσηκόντως. ἑτοιμότεροι γοῦν εἰσί τε πρὸς τὰς κινήσεις οἱ μαλακοὶ χι-
τῶνες, ὅταν ἐνεργῶσι τι δι' αὐτῶν αἱ δυνάμεις. εὐπειθέστεροι γάρ οὕτως αὐταῖς εἰσὶ καὶ ὡς ἂν εἴποι τις εὐαγω-
γότεροι πρὸς ὅτι ἂν ἐθέλωσιν. ὅταν δ' ὑπ' ἐκείνων κινηθέντες αὖθις ἔλθωσιν ἐαθῶσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν κατά-
στασιν ἐπανιέναι, τότ' οἱ σκληροὶ θᾶττον ἐπανέρχονται τῶν μαλακωτέρων. ὥσπερ καὶ τῶν φυτῶν τὰ σκλη-
ρότερα τῶν μαλακωτέρων, χαλεπώτερον μὲν ὑπείκει τοῖς βιαζομένοις, καὶ μόλις ἕπεται τοῖς ἕλκουσιν. ἀφε-
θέντα δ' αὖθις εὐκολώτερον εἰς τὴν ἔμπροσθεν ἐπανέρχεται κατάστασιν. ἀλλὰ καὶ λόγον ἔχον ἐστὶ τοῦτο πρὸ
τοῦ φαίνεσθαι* γινομένου οὕτως, ἑκάστῳ γὰρ τῶν σωμάτων ἐστί τις ἴδιος λόγος συστάσεως ἄλυπός τε καὶ ὡς Ἱπποκρά-
της ἔλεγεν, ἀκύματος, ἐν τῷ μέσῳ δηλονότι τῶν ἀμέτρων αὐτοῦ κινήσεων καθεστηκυίας. καὶ ταύτης οὐκ ἄνευ κα-
20 μάτου τινὸς ἐξίσταται. καὶ μείζων δὲ κάματος καὶ αὐτῷ τῷ κινουμένῳ σώματι καὶ τῇ κινούσῃ δυνάμει τότε μᾶλ-
λον εἶναι, ὅταν σκληρόν τε καὶ ξηρὸν ὑπάρχει. τὸ γὰρ οὕτω συνεστηκὸς ἰσχυροτέραν ἔχει τὴν ἕξιν τοῦ μαλακωτέρου
τε καὶ ὑγροτέρου. ὅσῳ δ' ἂν ἕκαστον τῶν ὁτιοῦν πάσχειν μελλόντων ἰσχυρότερον ᾖ, τοσούτῳ τῷ διατιθέντι δυ-
σκινητότερον γίνεται. εἴπερ οὖν πάσχει μὲν τὸ κινούμενον ὑπὸ τοῦ κινοῦντος, ἐνεργεῖ δὲ καὶ δρᾷ περὶ αὐτὸ τὸ
κινοῦν, εὔλογον ἦν ὅσον δυσπαθέστερον ἐστὶ τὸ σκληρότερον, εἰς τοσοῦτον, καὶ δυσκινητότερον αὐτὸ γενέσθαι, καὶ
διὰ τοῦτο εἴτε σφυγμὸν ὁτιοῦν, εἴτε τῶν ὀργανικῶν τι τοῦ ζώου μορίων ὑπὸ δυνάμεώς τινος κινοῖτο, τὸ μὲν σκληρὸν,
ὡς ἂν δυσπαθέστερόν τε καὶ δυσκινητότερον, ἧττον ἀκολουθεῖ, ῥᾷον δὲ τὸ μαλακώτερον. τοῦ μαλακωτέρου δὲ τὸ
σκληρὸν θᾶττον εἰς τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ἐπανέρχεται, ὡς ἂν ἰσχυροτέρᾳ συνεχόμενον ἕξει. φαίνεται γὰρ ἐν
τοῖς φυτοῖς ὅσα μὲν ἁπαλὰ καὶ νέα λυγιζόμενά τε καὶ βραδύνοντα κατὰ τὰς εἰς τὴν φύσιν ἐπανόδους, ὅσα
δ' ἤδη τελέα καὶ σκληρὰ μετὰ πλείονος τοῦ τόνου, καὶ θᾶττον τῆς κινήσεως ἐπανερχόμενα. πρὸς τὸ τοίνυν, ὡς
30 ἔφην, καταβάλλειν αὐτῶν τὸν λόγον τὰς ἐξαίφνης γινομένας μεταβολὰς τῶν ῥυθμῶν, οὐδ' ἄλλως ἔοικεν
ὁμολογεῖν τοῖς φαινομένοις ἡ ὑπόθεσις, δειχθέντος τοῦ μὲν μαλακωτέρου σώματος καὶ ἀσθενεστέρου, ῥᾷον
μὲν ἑπομένου τῷ κινοῦντι, βραδύτερον δ' εἰς τὴν φύσιν ἐπανερχομένου, τοῦ δὲ σκληροτέρου διὰ συντονίαν
μόγις μὲν νικωμένου, καὶ διὰ τοῦτο βραδύτερον ἑπομένου. θᾶττον τε ὅταν ἀφεθῇ, πρὸς τὴν οἰκείαν
ἐπειγομένου φύσιν. συνελόντι δὲ φάναι καὶ ταῖς μαλακαῖς ἀρτηρίαις ἄμφω συμβέβηκε πάσχειν
ἐν μέρει, καὶ ταῖς σκληραῖς. εἴρηται μοι τὸ πᾶν ἤδη περὶ χρείας σφυγμῶν, καὶ ὅτι φυ-
σικῆς ἕνεκα τῆς καθ' ὅλον τὸ ζῶον θερμασίας. καὶ ὅτι κατὰ μὲν τὰς διαστολὰς διαψύ-
χεται τοῦτο, κατὰ δὲ τὰς συστολὰς, καθαίρεται. καὶ ὡς αἱ κινήσεις αἵδε, ταῖς
ἀναπνευστικαῖς ἐοίκασι πάντη, καὶ ὡς καὶ τῷ ψυχικῷ πνεύματι χρήσιμοι,
καὶ ὡς καθ' ἓν μόνον ἀναπνοὴ καὶ σφυγμὸς διαφέρουσι, τῷ τὴν μὲν
40 ὑπὸ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως, τὸν δ' ὑπὸ τῆς ζωτικῆς γίνε-
σθαι. τὰ δ' ἄλλα πάντα καὶ χρείας ἕνεκα καὶ τρόπου
κινήσεως, ὁμοίως ἔχουσιν, εἴρηταί τε καὶ δέδεικται.
ῥᾷστον δὴ ταῦτ' ἐπιμελῶς ἀναλεξαμένῳ
διακρίνειν δύνασθαι τά τε καλῶς
ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένα. καὶ
τὰ μή. ῥᾴδιον δὲ τῷ τοιούτῳ
καὶ ὅσα κατὰ μέρος
ὑπὲρ ἀμφοτέ-
ρων ζητεῖται
50 τῶν ἐνερ-
γειῶν, ἐξευρίσκειν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΧΡΕΙΑΣ ἈΝΑΠΝΟΗΣ

Ις ἡ τῆς ἀναπνοῆς χρεία; ὅτι γὰρ οὐχ ἡ τυχοῦσα, φανερὸν ἐκ τοῦ μηδὲ βραχύτατον
ἡμᾶς χρόνον ἀρκεῖν δύνασθαι ἀπολλυμένης αὐτῆς. ᾧ καὶ δῆλον, ὅτι πρὸς οὐδεμίαν τῶν
κατὰ μέρος ἐνεργειῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν διαφέρει. ὥσπερ γὰρ ὅσα γέγονε
πρὸς τὸ βαδίζειν, τούτων στερηθέντες εἰς τὸ βαδίζειν βλαπτόμεθα, καὶ ὅσα πρὸς τὸ
βλέπειν χρήσιμα, τούτων στερηθέντες οὐ βλέπομεν, οὕτως ὅσα πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα,
τούτων στερηθέντες ἀποθνήσκομεν. τί ποτ' οὖν τηλικοῦτόν ἐστι, τὸ παρὰ τῆς ἀναπνοῆς
ἡμῖν χρηστόν; ἆρά γε τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἐστι γένεσις, ὡς Ἀσκληπιάδης φησίν; ἢ γένεσις μὲν
10 οὐχί, ῥῶσις δέ τις, ὡς τῷ Νικάρχου Πραξαγόρᾳ; ἢ τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀνάψυξις
τις, ὡς Φιλιστίων τε καὶ Διοκλῆς ἔλεγον; ἢ καὶ θρέψις καὶ ἔμψυξις ὡς Ἱπποκράτης; ἢ
τούτων μὲν οὐδέν, ἀναπληρώσεως δὲ ἕνεκεν ἀρτηριῶν ἀναπνέομεν, ὡς Ἐρασίστρατος οἴεται; σχεδὸν γὰρ τοσαῦται γεγό-
νασιν αἱρέσεις περὶ χρείας ἀναπνοῆς, εἰ καί τινες τῶν εἰρημένων δοκοῖεν μὴ διαφέρειν, ὥσπερ ἥ τε τῶν λεγόντων ῥώννυ-
σθαι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ὑπὸ τῆς ἀναπνοῆς, καὶ ἡ τῶν ῥιπίζεσθαι. διαφέρουσι γὰρ οὐδὲν αὗται τῆς λεγούσης ἐμ-
ψύχεσθαι, πλὴν οὐ τὴν λέξιν χρή, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν σκοπεῖν, ἥτις ἐν ἁπάσαις ἐστὶ μία. τὴν γὰρ ψύξιν οὐχ αὐτὴν δή-
που δι' αὐτήν, ὥσπερ οὐδὲ τὴν ῥίπισιν, ἢ τὴν ῥῶσιν, ἀλλ' ὅτι φυλάττουσι τὴν ἔμφυτον θερμότητα, διὰ τοῦτον εἶναί φασι
χρησίμους. καὶ εἰ τοῦτό ἐστι τὸ κοινὸν ταῖς τρισὶ δόξαις, ἡ φυλακὴ τῆς ἐμφύτου θερμασίας, χαλεπὸς ὁ περὶ πασῶν
αὐτῶν γίνεται λόγος καὶ δυσδιαίρετος, ὅτι ψυχῆς οὐσίαν οὐκ ἴσμεν. εἴπερ οὖν ἐνέργεια μὲν ψυχῆς ἡ ζωή, μεγάλα
δ' αὐτὴ φαίνεται πρὸς τῆς ἀναπνοῆς ὠφελεῖσθαι, μέχρι πόσου τὸν τρόπον τῆς ὠφελείας ἀγνοεῖν εἰκός ἐστιν ἡμᾶς; μέχρις
20 ἂν οἶμαι τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἀγνοῶμεν. ἀλλ' ὅμως τολμητέον τε καὶ ζητητέον τὸ ἀληθές. εἰ γὰρ καὶ μὴ τύχοιμεν
αὐτοῦ πάντως δήπου πλησιέστερον, ἢ νῦν ἐσμέν, ἀφιξόμεθα, καὶ πρῶτόν γε δύο κεφάλαια πασῶν τῶν εἰρημένων
αἱρέσεων ποιησάμενοι, πότερον αὐτῶν ἀληθέστερόν ἐστιν, εὑρεῖν πειραθῶμεν. ἐοίκασι γὰρ αἱ μέν, εἰς τὴν οὐσίαν ἀποβλέ-
πειν τοῦ εἰσπνεομένου ἀέρος, αἱ δέ, εἰς τὴν ποιότητα. τὸ μὲν οὖν γεννᾶσθαι λέγειν τὴν ψυχήν, καὶ τὸ τρέφεσθαι, καὶ τὸ τὰς
ἀρτηρίας ἀναπληροῦσθαι, τὴν οὐσίαν ἐστὶ μόνην αἰτιωμένων. τὸ δὲ ῥιπίζεσθαι καὶ ῥώννυσθαι καὶ ψύχεσθαι, τὴν ποιότητα.
καθ' ὃν οἶμαι λόγον καὶ σιτίον, ὁ μὲν ὡς γλυκὺ προσφερόμενος, ἢ αὐστηρόν, ἢ θερμόν, ἢ ψυχρόν, τὴν ποιότητα μό-
νην. ὁ δ' ὡς τρέφον, εἰς τὴν οὐσίαν ἀποβλέπων αἱρεῖται. τοῦτ' οὖν πρῶτον διοισόμεθα, πότερον αὐτῆς τῆς οὐσίας χρήζο-
μεν τοῦ κατὰ τὴν εἰσπνοὴν ἑλκομένου ἀέρος, ἢ τῆς ποιότητος, ἢ ἀμφοτέρων. ἐπεὶ τοίνυν εἰσπνεύσαντες μὲν τῆς μὲν οὐσίας
εὐποροῦμεν, πνιγόμεθα δὲ οὐδὲν ἧττον, ἢ εἰ μηδόλως εἰσεπνεύσαμεν, ἐμφαίνεσθαι δοκεῖ τὸ μὴ δεῖσθαι τῆς οὐσίας. ἀλ-
λὰ πρὸς τοῦτο ὁ Ἐρασίστρατός φησιν, ὅτι μηδ' ἕλκειν δύναται τὸν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἀέρα κατὰ τὴν τῆς ἀναπνοῆς ἐπίσχεσιν
30 ἡ καρδία. φυλάττεσθαι γὰρ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων τὸν ἴσον ὄγκον τῆς διαστάσεως ἐν ταῖς τοιαύταις κα-
ταστάσεσιν. εἴπερ οὖν εἵλκυσέ τι μέρος ἀέρος ἡ καρδία, κενὸς ἂν ὁ τοῦ κατηληφθέντος ἐγίνετο τόπος. τοῦτο δὲ ἐ-
γένετο ἀδύνατον. ἵν' οὖν μὴ γένηται ἀδύνατον, οὐδὲ μεταλήψεσθαί φησι τὴν ἀρχήν. δεῖ γὰρ ἵνα τι μεταληφθῇ
μὴ μόνον εἶναι τὸ ἕλξον, ἀλλὰ καὶ τὸ μεταδοῦν, οὐ μεταδίδωσι δὲ ὁ θώραξ τὸν ἴσον ὄγκον τῆς διαστάσεως φυλάτ-
των, οὐδ' οὖν οὐδ' ἡ καρδία δύναται μεταλαμβάνειν. ἀλλ' ἐπιχειρεῖ μέν, ὡς ἔμπροσθεν, ἀνύει δ' οὐδέν. κἀντεῦθεν
τὸ πνίγεσθαι. ἐπεὶ τοίνυν ἵν' ἑλκύσῃ τι τοῦ ἀέρος ἡ καρδία, συγχωρεῖν χρὴ τὸν θώρακα, συγχωρεῖ δ' ἡνίκα μετα-
βάλλῃ τὴν διάστασιν, μεταβάλλει δ' εἰσπνεόντων, ἢ ἐκπνεόντων τηνικαῦτα ἡ καρδία μεταλήψεται. ταυτὶ μὲν ὁ
Ἐρασίστρατος. οἱ δ' ἀντιλέγοντες αὐτῷ, πρῶτα μέν, οὐδ' ἀπέδειξαν που μηδ' ὅλως παρεσπάρθαι τοῖς σώμασί
που κενόν, ἀλλ' ὅτι μὴ ἀθρόον ὑπομιμνήσκουσιν. ἔπειτα δὲ εἰ καὶ τοῦτο συγχωρηθείη, τὸ μηδ' ὅλως ἐν τῷ κόσμῳ μη-
δαμοῦ παρεσπάρθαι κενόν, ἀλλά τοι γε οὐκ ἀδύνατον εἶναι φασὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν χεομένην τε καὶ πάντη τεινομέ-
40 νην, μείζονα τοῦ πρόσθεν τόπον ἐπιλαμβάνειν, καὶ δή τοι ὅτι τοῖς ἐναργέσιν ὁ λόγος αὐτοῦ μάχεται. βλέπομεν μὲν γὰρ
ὡς ἕλκει κατὰ τὰς ἐπισχέσεις τῆς ἀναπνοῆς ἡ καρδία, τὸν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἀέρα. τοῦτο δ' ἕπεται τῷ διαστέλλε-
σθαι τὴν καρδίαν. οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται κατ' αὐτὸν διαστέλλεσθαι μέν, μηδὲν δ' ἕλκειν. κενὸς γὰρ ἂν οὕτω γένοιτο τό-
πος. εἰ δ' οὐ διαστέλλεται, δῆλον ὡς οὐδὲ κινεῖται. ἀλλὰ μὴν φαίνεται κινουμένη, τοὐναντίον ἄρα τοῦ πρώ-
του περαίνεται τὸ τὴν καρδίαν ἕλκειν ἐν ταῖς ἐπισχέσεσι τῆς ἀναπνοῆς τὸν ἀέρα. πρὸς δὲ ταῦθ' οἱ Ἐρασιστρά-
τειοι πάλιν ἀμφισβητοῦσι, περί τε χύσεως καὶ συστολῆς, τὰ ἐναντία σκευάζειν πειρώμενοι. καὶ περὶ τῆς κενοῦ
παραπλοκῆς. καὶ ὡς ἡ μὲν καρδία, παρὰ μὲν τοῦ πνεύμονος, οὐδὲν ἕλκει τηνικαῦτα. παρὰ μέντοι τῆς μεγάλης
ἀρτηρίας, ἢ πρόσθεν ἐχορήγει. τινὲς δέ, οὐδὲ διαστέλλεσθαι, ἢ συστέλλεσθαι λέγουσιν αὐτήν, ἀλλ' οἷον κραδαίνεσθαι. τὰ μὲν
γὰρ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀσκληπιάδην εἰρημένα, κάλλιον εἶναι μοι δοκεῖ παραλιπεῖν, ἄτοπά τε φανερῶς ὄντα, καὶ τῶν
προσηκόντων ἐλέγχων ὑπὸ Ἀσκληπιάδου τετυχηκότα. διττὴν οὖν ἀνάγκη πρός γε τούτους γενέσθαι τὴν ἀντιλογίαν.
50 πρὸς μὲν τοὺς παρὰ τῆς ἀρτηρίας ἕλκεσθαι τὸν ἀέρα λέγοντας, ἀντιλέγοντας τὴν διὰ τῶν ὑμένων ἐπίφυσιν κωλύου-
σαν, ὡς αὐτὸς ὁ Ἐρασίστρατος εἴρηκε. πρὸς δὲ τοὺς κραδαίνεσθαι μόνον, ὅτι παρὰ τὸ φαινόμενον λέγουσι. φαίνεται
γὰρ ἐν μέρει διαστελλομένη τε καὶ συστελλομένη. κοινὴ δ' αὖ πρὸς ἀμφοτέρους, τὴν πασῶν τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν ὁμοίως
γινομένην, κατά τε τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν ἐπίσχεσιν. ἡ μὲν οὖν τῆς χύσεως οὐσίας ζήτησις, εἰς τὸ ἀπέραντον μῆκος λό-
γου ἑκατέροις ἐκπίπτει. πρὸς δὲ τὸ μὴ δύνασθαι παρὰ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας ἑλκύσαι τι τὴν καρδίαν, διὰ
τὴν τῶν ὑμένων ἐπίφυσιν, ἀπολογούμενοι φασὶ περὶ τῆς κατὰ φύσιν οἰκονομίας ταῦτα εἰρηκέναι τὸν Ἐ-
ρασίστρατον, οὐ περὶ τῆς βιαίου καὶ παρὰ φύσιν. ἐπειδὴ γὰρ ἀναγκαῖόν ἐστι διαστελλομένην ἑλκύσαι τὴν καρδίαν,
ὅταν μὲν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἕλκειν ἔχῃ, παρὰ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας μὴ λαμβάνεσθαι, κωλυόντων τῶν ὑμέ-
νων. ὅταν δ' ἀπορῇ τῆς ἐκ τοῦ πνεύμονος χορηγίας, τηνικαῦτα ἐκ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας ἀντισπᾶν βια-
ζομένην τοὺς ὑμένας. περὶ δὲ τῆς τῶν ἀρτηριῶν κινήσεως ὁμοίως ἔν τε ταῖς ἀναπνοαῖς καὶ ταῖς ἐπισχέσεσι

γιγνομένης, οὔ φασι χρῆναι θαυμάζειν οἱ ἐρασιστράτειοι. τοσοῦτον γὰρ μόνον παραλλάττειν αὐτὴν τῆς ἐν τῷ
κατὰ φύσιν διοικήσεως, ὅτι μὴ παρὰ τοῦ πνεύμονος, ἀλλὰ παρὰ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας ἡ καρδία τὴν ὁ-
λκὴν τοῦ πνεύματος ποιησαμένη, πάλιν εἰς ἐκείνην πέμπει, καὶ δι᾽ αὐτό γε φασὶ πνίγεσθαι τὸ ζῶον, ὅτι
τῆς παρὰ τοῦ πνεύμονος ἐστέρηται χορηγίας. τὰ μὲν δὴ πρὸς ἑκατέρων ἀντιλεγόμενα, τοιαῦτα τετύχηκεν ὄν-
τα. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, τὸ μήπω μὲν εἰρημένον, νῦν δὲ ἰδίᾳ καὶ χωρὶς τῶν ἄλλων ἐρησόμενον, ὅτι μηδὲ κεῖ περαί-
νειν ἐναργέστατον μόνον. ἐν μὲν γὰρ δὴ ταῖς ἐπισχέσεσι τῆς ἀναπνοῆς, τί τὸ κωλῦον ἐστὶν, ἕλκειν μὲν τὴν καρδίαν ἐκ τοῦ πνεύ-
μονος ἀέρα, συστέλλεσθαι δὲ τὸν θώρακα, πεφυκότα γε τοῦτο πάσχειν. εἰ μὲν γὰρ μήτε διαστῆναι, μήτε συνιζῆσαι δυνάμενον
ὄργανον ἦν, ἴσως ἄν τινα νοῦν εἶχε τὸ πρὸς Ἐρασιστράτου λεγόμενον. ἐπειδὴ δὲ κατ᾽ αὐτὸν ἐκεῖνον συστέλλεσθαι δύναται,
τί κωλύει καὶ νῦν εἰς τοσοῦτον συνιζάνειν καὶ νῦν αὐτὸν, εἰς ὅσον ἀπὸ τῆς καρδίας ἐκκενοῦται; τά τε γὰρ ἄλλα καὶ διὰ
10 μυῶν ἀπὸ τῆς τοῦ ζώου προαιρέσεως κινεῖσθαί φησιν ὁ Ἐρασίστρατος τὸν θώρακα, κἂν ὁπουοῦν χαλεπὸν θλίψαι, παν-
ταχόθεν αὐτὸν τοῖς μυσὶ, μετὰ τοῦ κωλῦσαι τὴν ἄνωθεν κένωσιν, ὅπερ ἐν ταῖς καλουμέναις τοῦ πνεύματος κατα-
λήψεσι, κἂν ταῖς ἀποπατήσεσι γίνεται. πανταχόθεν γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις ἐνεργείαις, θλίβομέν τε τὸν θώρακα καὶ
συστέλλομεν, βιαίως κλείσαντες τὸν ἄνω πόρον τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ὡς μηδὲν δι᾽ αὐτῆς κενοῦσθαι, ὡς εἴγε μὴ μό-
νον θλίψαιμεν, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἀνοίξαιμεν, λάβρος ἐκτὸς ὁ ἀὴρ μετά τινος φέρεται ψόφου, καὶ καλεῖται τὸ τοιοῦτον
ἐκφύσησίς τις ἐκ τῆς ἀψόφου μόνον ἐκπνοῆς διαφέρουσα πλήθει καὶ τάχει κενώσεως. ἵνα γὰρ ὁ εἰσπνευσθεὶς
ἀὴρ, ἀθρόως αὖθις ἀντεκπνευσθῇ, τάσεως πολλῆς πανταχόθεν ἐδεήθη τῷ θώρακι. τὸ μὲν δὴ τῆς τάσεως, κοινὸν
ἀμφοῖν ἐνεργείαις. τὸ δὲ ἠνεῶχθαι τὸν ἄνω πόρον, ἴδιον τῆς ἐκφυσήσεως. οὐδὲν μὲν οὖν χαλεπὸν, οὐδ᾽ ὅταν ἐπέχωμεν τὴν
ἀναπνοὴν, θλίβειν πανταχόθεν τὸν θώρακα, κλείσαντας τὸν ἄνω πόρον. οὕτως γὰρ οὐχ ὅπως ἀντιπράττειν, ἀλλὰ
καὶ συνεργεῖν ἑλκούσῃ τῇ καρδίᾳ δυνήσεται καὶ φανερῶς ἐξελήλεγκται ψεῦδος ὂν, τὸ πρὸς Ἐρασιστράτου λεγόμε-
20 νον, ὡς οὐχ οἷόν τε ἐστὶ τὴν καρδίαν μεταλαβεῖν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἀέρα, κατὰ τὰς ἐπισχέσεις τῆς ἀναπνοῆς. ἔστι γὰρ ἑκά-
στῳ τὴν πεῖραν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ λαβεῖν μυριάκις εἰσπνεύσαντα πλεῖστον θλίβειν πανταχόθεν τὸν θώρακα, καὶ μηδὲν
ἀντεκπνέοντα. φανήσεται γὰρ σφύζουσα μὲν ἐν τούτῳ ἡ καρδία, πνιγόμενος δ᾽ ὁ ἄνθρωπος, καὶ τοσοῦτόν γε μᾶλλον
καὶ θᾶττον πνιγόμενος, ὅσον πλεῖον εἰσπνεύσειεν, ὅπερ καὶ αὐτὸ μετρίως ἐνδείκνυται μὴ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τῆς ποιότητος
τοῦ πνεύματος δεῖσθαι τὴν καρδίαν. εἰ μὲν γὰρ ἡ καρδία τῆς οὐσίας ἐδεῖτο, μειζόνως ἂν ἐκ τῆς ἀπορίας αὐτῆς, ἤπερ ἐκ
τῆς αὐτῆς πορείας αἱ φλέβες συνέπιπτον. οὐ μὴν φαίνεταί γε τοῦτο γιγνόμενον, ἀλλ᾽ ὅταν εὐπορῇ πλείστου πνεύ-
ματος, ἀναγκάζεται τηνικαῦτα μάλιστα. τρίτον ἐπὶ τούτοις, οὐ τὸ τυχὸν γνώρισμα, τὸ τὴν ἴασιν τοῖς οὕτω πνιγομένοις,
ἐκπνοὴν εἶναι. χρὴ δὲ μᾶλλον εἰσπνοὴν εἶναι, εἴπερ δι᾽ ἔνδειαν οὐσίας ἀέρος ἐπνιγόμεθα. τρία δὴ ταῦτα φανερῶς καταβάλ-
λει τὸν Ἐρασιστράτου λόγον, ἓν μὲν δὴ καὶ πρῶτον, τὸ δύνασθαι τὴν καρδίαν ἕλκειν ἀέρα κατὰ τὰς τῆς ἀναπνοῆς ἐ-
πισχέσεις. οὐδὲν γὰρ ἐφάνη πρὸς τοῦτο ἀντιπράττων ὁ θώραξ. ἕτερον δὲ δεύτερον, τὸ τηνικαῦτα πνίγεσθαι μᾶλλον,
30 ἡνίκα εἰσπνεύσομεν πλέον. καὶ τρίτον, τὸ μηδὲ πάνυ σφόδρα θλίβομεν τὸν θώρακα πανταχόθεν ἐν ταῖς ἐπι-
σχέσεσι τῆς ἀναπνοῆς ἐκπανᾶσθαι τὸν ἀέρα πρὸς τὴν καρδίαν, ἀλλ᾽ ὀρέγεσθαι τὸ ζῶον ἐκπνεῦσαι, καὶ τοῦτ᾽ εἶναι τὸ τῆς
πνίξεως ἄκος. ἐκ τούτων μὲν δὴ φανερῶς περαίνεται, τὸ μὴ ἔνδειαν οὐσίας ἀέρος, ἀλλὰ δι᾽ ἄλλο τι πνίγεσθαι τὰ ζῶα.
πρὸς δὲ τὰς ὑπολοίπους τῶν εἰρημένων ἀμφισβητήσεων αὖθις μεταβάντες, ἐπισκεψώμεθα πρότερον εἰ λέγουσιν
ἀληθέστερα, καὶ πρώτην γε πάλιν ἐξ αὐτῶν μεταχειρισόμεθα τὴν περὶ τῆς κινήσεως τῶν ἀρτηριῶν. οἱ γάρ τοι τοῖς Ἐρα-
σιστρατείοις ἀμφισβητοῦντες, ἀλλοιοῦσθαι, φασὶ χρῆναι τὴν κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν παρὰ τὸν τῆς ἐπισχέσεως καιρὸν,
εἴτε κραδαίνεσθαι τὴν καρδίαν μόνον, εἴτε καὶ καταστέλλεσθαι ὑποθῆται. κραδαινομένης μὲν γὰρ παντάπασιν ἀκινή-
τους χρὴ γίνεσθαι, μηδὲν λαμβανούσας παρ᾽ αὐτῆς. διαστελλομένης δὲ καὶ συστελλομένης, διπλοῦν φαίνεσθαι δεῖ τὸν
σφυγμόν. ἐν μὲν γὰρ δὴ τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν τὸ ζῶον, συστελλομένη μὲν, τὸ πνεῦμα ταῖς ἀρτηρίαις ἔπεμπεν, αἱ δὲ
πληρούμεναι, διεστέλλοντο. διαστελλομένη δὲ ἤδη εἷλκεν ἐκ τοῦ πνεύμονος. αἱ δὲ τηνικαῦτα κενούμεναι, συστέλλονται.
40 κατὰ δὲ τὸν ἐπισχέσεως καιρὸν ἐπειδὴ διαστελλομένη παρὰ τῶν ἀρτηριῶν ἕλκει, παντί που δῆλον, ὅτι παλινδρομήσει
δι᾽ αὐτῶν πρότερον ἐκ τῆς καρδίας ἐνηνεγμένον πνεῦμα. καὶ οὕτως εἰ μὲν ἴσον εἴη τῷ πρόσθεν, ἴσην καὶ ποιήσεται τὴν διαστο-
λὴν ἀρτηριῶν. εἰ δὲ μεῖον, ἐλάττονα πάντως ἢ πρόσθεν ποιήσεται διαστολὴν, καὶ αὐτὴν δηλονότι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖ-
νον ποιήσεται, καθ᾽ ὃν συνεστέλλετο πρότερον, τοῦτο δὲ οὐδὲν ἐστὶν ἄλλο, ἢ διπλασιασθῆναι τὰς κινήσεις τῶν ἀρτηριῶν, οὐ
μὴν φαίνεται οὕτως γινόμενον, ὥστε δῆλον ὅτι ψευδεῖς αἱ ὑποθέσεις εἰσίν. ἔτι δὲ καὶ τοῦτο ἐπανερωτητέον. εἰ μηδὲν ἐκ τῶν ἀρτη-
ριῶν κενοῦται παρὰ τὸν τῆς ἐπισχέσεως καιρὸν. ἔμπροσθεν μὲν γὰρ ἡνίκα ἔπνει κατὰ φύσιν τὸ ζῶον, αὐτὸς ὁ Ἐρασίστρατος
οἴεται πᾶν ἐκκενοῦσθαι τὸ παρὰ τῆς καρδίας ἐκπεμπόμενον αὐταῖς. δῆλον ὡς ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐκενοῦτο, ἢ πῶς
ἄλλως ἐκενοῦτο. νυνὶ δὲ τί ποτε φήσουσιν ἄρα διεξέρχεσθαι μὲν οὕτως ὠκέως αὐτὸν διὰ τῶν ἀρτηριῶν ὥσπερ καὶ
πρόσθεν, οὐ μὴν ἐκκενοῦσθαι τὸ βραχύτατον αὐτοῦ. καὶ πῶς ἐνδέχεται ἀλλὰ κενοῦσθαι μὲν, οὐ μὴν δ᾽ ἕλκεσθαι αὖθις ἐκ τοῦ
περιέχοντος, ὅταν ἡ καρδία παρὰ τῶν ἀρτηριῶν ἀνέλκῃ διαστελλομένη, οὐδὲ τοῦτο εἰπεῖν ἐγχωρεῖ. καὶ μὴν εἴπερ ὅ-
50 λως ἐστὶν ἀδύνατον ἐν τῷ διαστέλλεσθαι τὴν καρδίαν, ἕλκεσθαί τι παρὰ τῶν ἀρτηριῶν ἔξωθεν, ἐκ τοῦ περιττοῦ θώραξ καὶ
πνεύμων ἐγένετο. οὐδὲν γὰρ τοῦτο ἐστὶν εἰπεῖν ὡς ἔλαττον ἂν εἷλκεν ἐκ τῶν ἀρτηριῶν, ἢ τοῦ πνεύμονος. ὅπου τῶν ὑμέ-
νων ἐπικειμένων, ἕλκειν οὐδὲν ἧττον, δύναται. δηλοῦνται δὲ ταῦτ᾽ ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν σφυγμῶν, παντί που
δῆλον ὡς πολὺ μᾶλλον ἕλκειν ἂν, εἰ μὴ δὲ πεφύκεισαν ὑμένες ἐν τῷ στόματι τῆς μεγάλης ἀρτηρίας. τὸ δ᾽ ὅλον
εἰ μήθ᾽ ἡ καρδία, μήτε τις τῶν κατὰ μέρος ἀρτηριῶν, ἀπορεῖ πνεύματος ἐν ταῖς τῆς ἀναπνοῆς ἐπισχέσε-
σιν, ὡς δηλοῦσιν αὐτῶν αἱ διαστολαὶ, τὸν ἴσον ὄγκον τὸν πρόσθεν διασώζουσαι. τὸ πνίγεσθαι δ᾽ ἐνδέχεται σαφῶς
δῆλον ὡς οὐχὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ ἀέρος ἔνδεια πνίγει τὰ ζῶα. δήλη μὲν ἤδη καὶ ἡ Ἀσκληπιάδου ἐξεληλε-
γμένη δόξα, μετὰ τῆς Ἐρασιστράτου. δήλη τε καὶ ἡ Πραξαγόρου καὶ Φιλοτίμου, καὶ εἴ τις ἕτερος ἕνεκα θρέψεως
μόνης τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἀναπνεῖν ἡμᾶς φησί. πρόσκειται δ᾽ ἐν τῷ λόγῳ τὸ, μόνης εὐλόγως. οὐδὲ γὰρ ὡς ἐνδέ-

γενέσθαι φέρεσθαι τὸ ψυχικὸν πνεῦμα πρὸς τῆς ἀναπνοῆς ἀπέδειξεν ὁ λόγος. ἀλλ᾽ ὡς τὸ πνίγεσθαι τοῖς ζώοις ἐπεχομένης τῆς ἀναπνοῆς οὐ διὰ τὴν ἀφορμίαν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος γίνεται. πάρεστι γὰρ αὐτοῖς διαφυλάξαι ἐν τῷ πνεύμονι τὸ πνεῦμα. καὶ ἄλλως χρόνου μακροτέρου δεῖται τὸ δι᾽ ἔνδειαν τοῦ φέροντος πνεύματος ἀπόλλυσθαι μέλλον. Ἀσκληπιάδης δὲ οὐδὲ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ δι᾽ ἑτέρων ἡμῖν εἰρημένα, πρὸς τὸν περὶ ψυχῆς αὐτοῦ λόγον μάχεται. δείκνυται γὰρ ἐν ἐκείνοις ὡς ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία, κἂν μὴ μία ᾖ, διὰ παντὸς τοῦ βίου μέχρι χρόνου συχνοῦ διαμένει. κατὰ δὲ τὸν Ἀσκληπιάδην, οὐδ᾽ ἀριθμῆσαι δυνατὸν ὅσας ἔχει. κἂν μὲν γὰρ ὀλίγον πρόσθεν οὖσα νῦν οἴχεται τελέως. ἄλλη δ᾽ ἐστὶν ἡ νῦν οὖσα, μικρὸν δ᾽ ὕστερον, οἰχήσεται μὲν αὕτη. γενήσεται δ᾽ ἑτέρα. ὡς ἔστιν ἀδύνατον καὶ ἄτοπον δι᾽ ἐκείνων ἀποδέδεικται. εἴτ᾽ οὖν, ἤτοι τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ ἀέρος, ἢ τινος οὖν ἐνδείᾳ ποιότητος ἀποθνήσκει τὰ ζῶα, πνιγόμενα. δέδεικται θάτερον ἀδύνατον. ἀπολείπεται θάτερον ἐνδείᾳ ποιότητός τινος, ἐν ταῖς ἐπισχέσεσι τῆς ἀναπνοῆς ἀποπνίγεσθαι τὰ ζῶα. τί γοῦν ἐστιν αὐτὴ σκεπτέον. ἐπεὶ τοίνυν ὅταν ἐν τοῖς κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὸν θώρακα τόποις ἀθροισθῇ θερμασία πλείων τῆς κατὰ φύσιν ὡς ἐν τοῖς καυσώδεσι πᾶσι συμπίπτει νοσήμασιν, εὐθὺς καὶ πλέον τοῦ συνήθους ἀναπνεῖν ὀρεγόμεθα. δόξειεν ἂν ἐμψύξεως ἕνεκα ἡ ἀναπνοὴ γίνεσθαι. ἀλλὰ πάλιν ἐν κατεψυγμένων τῶν αὐτῶν τούτων ὀργάνων, ὡς ἔν τε τοῖς βουλίμοις καλουμένοις κἀπειδάν τις ἰσχυρῷ ὁμιλήσῃ κρύει, μὴ ὅτι ψύχει τὴν ἡμῶν θερμασίαν, ἀλλὰ καὶ θερμαίνειν δι᾽ ὀλίγου δεῖ ἅπασαν ἐψυγμένην, ὅμως εἰσπνέειν ὀρεγόμεθα. δόξει ἐναντιοῦσθαι τὴν ἀναπνοὴν ἐμψύξεως ἕνεκα γίνεσθαι. καὶ οἱ τινὲς ἀντιλαμβανόμενοι, δεῖσθαι ἀεί φασιν ἐμψύξεως τὴν ἐν τοῖς ζώοις θερμασίαν. ἀλλ᾽ ὅταν μὲν αὐξηθῇ, πλείονος, ἐλάττονος δ᾽, ὅταν ἀρρωστοτέρα γένηται. καὶ τὰς τοιαύτας διαθέσεις, οὐ γὰρ οὕτως ἐναντιοῦσθαι τῷ δόγματί φασιν, ἀλλὰ καὶ μαρτυρεῖν οἴονται. χαλεπὸν τοίνυν αὖ τὸ τοιοῦτο πρότερον γίνεται καὶ δυσδιαίτητον, ὅταν ἀπὸ τῶν αὐτῶν φαινομένων ὑπεναντίας ἐνδείξεις ἔχων ται. μεταστῆναι γὰρ οὐδετέρας οἴονται. τοῖς μὲν, ὡς ἔμψυξις ἐστὶν ἡ χρεία τῆς ἀναπνοῆς, ἢ θερμαινομένων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἔλαττον ἀναπνέομεν. τοῖς δ᾽ οὐδὲ μικρὸς ὅσον ἐπὶ τούτοις, ἐμψύχεσθαι δεόμεθα. λέγοντος γοῦν φασιν Ἱπποκράτους ἐν προγνωστικῷ ψυχρὸν δ᾽ ἐκπνεόμενον ἔκ τε τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος, ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται. τὴν τοιαύτην τις ἐννοησάτω διάθεσιν, οἵα τίς ποτε ἐστίν. εὑρήσει γὰρ οἶμαι κατεψυγμένων ἱκανῶς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων γινομένην αὐτήν. ἐχρῆν οὖν φασὶ μηδόλως ἀναπνεῖν τοὺς οὕτω διακειμένους, ὥσπερ αὖ τῆς ἐμψύξεως δεομένους οὐκ ἔχοντας. ὡς γὰρ εἰ μηδὲν ὅλως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐγένετό τι τὸ δεόμενον ἐμψύξεως, οὐκ ἂν ἦν οὐδεμία χρεία τῆς ἀναπνοῆς. οὕτως εἰ πρόσθεν ἦν, οἴχεται δὲ νῦν, οὐ δεησόμεθα. πρὸς δὴ ταῦτά φασιν ἡ διὰ τῆς ἀναπνοῆς κίνησιν ἐξάπτει ῥιπίζουσα. τὸ δὲ ὅτι μὴ ταυτόν ἐστι τῷ πρόσθεν, οὐ μικροῦ μοι δοκεῖ δεῖσθαι λόγου. πρόσθεν μὲν γὰρ ἔλεγον ἐμψύχεσθαι, νῦν δὲ ἐξάπτεσθαι. ἐναντίον δὲ δήπου τὸ ἐμψύχεσθαι τῷ ἐξάπτεσθαι. τὸ μὲν γὰρ σβέννυσι, τὸ δὲ, ἐξάπτει τὴν θερμότητα. καὶ τὸ μὲν, ἵνα μὴ καυθῇ τὸ δεχόμενον αὐτὴν σῶμα. τὸ δὲ, ἵνα μὴ καταψυχθῇ, γίνεται, πλὴν εἰ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάπτειν λέγοιεν. οὕτως δ᾽ οὐ τὴν χρείαν τῆς ἀναπνοῆς ἀλλὰ τὴν ποιητικὴν αἰτίαν εἰρήκεν. ἔστι γοῦν ἄμεινον, ἐπὶ τὸ κοινὸν τῶν τοιούτων αἱρέσεων μεταβάντας, ἐκεῖνο πρότερον διασκέψασθαι. κινδυνεύουσι γὰρ ἅπαντες, ὅσοι περὶ τῆς ἐμφύτου θερμασίας παρῄκασί τι, τὴν μὲν σωτηρίαν αὐτῆς ὀνειρώττειν, οὐ δύνασθαι δὲ ἀκριβῶς καὶ διηρθρωμένως ἐξηγήσασθαι τὸ σφέτερον νόημα καὶ διὰ τοῦτο οἶμαι, οἱ μὲν, ἔμψυξιν, οἱ δὲ, ῥίπισιν, οἱ δὲ, ῥῶσιν γράφουσι. μάλιστα δὲ αὐτοὺς οἶμαι προτρέπειν τὰ περὶ τὰς φλόγας φαινόμενα, ταύτας γὰρ ἐναργῶς ὁρῶμεν οὕτως ταχέως ἀπολλυμένας, ὅταν ἀποστερηθῶσιν ἀέρος, ὥσπερ τὰ ζῶα, καθάπερ δηλοῦσιν αἵ τε ἰατρικαὶ σικύαι, καὶ πάνθ᾽ ὅσα στενὰ καὶ κοῖλα περιτιθέμενα, τῆς διαπνοῆς αὐτὰ εἴρξαντα, ῥᾳδίως κατασβεννύουσιν. ἂν τοίνυν εὑρεθῇ τί ποτε φλογὸς ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι παρούσαις, σβέννυται. τάχα ἂν εὑρεθείη τί ποτέ ἐστιν ὃ παρὰ τῆς ἀναπνοῆς ἀπολαύει χρηστὸν ἡ ἐν τοῖς ζώοις θερμασία. πρὸς δὴ τὴν εὕρεσιν αὐτοῦ, πάντας ἐπέλθωμεν τοὺς τρόπους καθ᾽ οὓς αἱ φλόγες ὁρῶνται σβεννύμεναί τε καὶ αὐξανόμεναι, οὐ γὰρ μόνον εἰ περιθείη τις τίτανον αὐταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς βαλανείοις τε καὶ τοῖς ἡλίοις τοῖς διακαέσι, καὶ τοῖς ψύχεσι τοῖς ὑπερβάλλουσι, καὶ σφοδρῶς ῥιπιζόμεναι, καὶ πλήθεσιν ὕλης ἐπ᾽ αὐτῶν σωρευθείσης, καὶ τοὐναντίον ἐνδείᾳ τροφῆς ὁρῶνται σβεννύμεναι. ῥωννύμεναι δὲ καὶ αὐξανόμεναι, πρός τε τοῦ μετρίου ψυχροῦ, κἂν εἰ μετρίως ῥιπίσῃς, καὶ τροφῆς εὐπορῶσι συμμέτρου. ἐπὶ τοίνυν τούτοις, ἔτι κἀκεῖνο προσκείσθω, τὸ φαίνεσθαι πάσας τὰς φλόγας διττὴν κίνησιν κινουμένας, ἑτέραν μὲν ἀπὸ τῆς ὕλης, ὅθεν ἐξάπτονται, μάλιστα μὲν ἄνω φερομένας ἤδη, καὶ πάντῃ σκιδναμένας. ἑτέραν δὲ, ἐναντίαν ταύτῃ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἑαυτῶν, καὶ οἷον ῥίζας, συστελλομένας τε καὶ συνιζούσας. καὶ γὰρ εἰ λαμπάδος μεγίστης τὸ ἄνω πέρας ἐξάψοις, ἐπὶ τὸ κάτω ταχέως ἀφίξεται τὸ πῦρ. κἂν εἰ τὴν λυχνιαίαν φλόγα σβέσας, τῷ πέρατι τῆς ἄνω φερομένης, αἰθαλώδους λιγνύος προσενέγκαις ἕτερον πῦρ, εἶτ᾽ αὖ καιομένην ὄψει τοῦ λύχνου τὴν θρυαλλίδα, οὐδενὸς τῶν τοιούτων γίνεσθαι δυναμένου, εἰ μόνον τὸ πῦρ εἶχε τὴν εἰς τὰ ἄνω κίνησιν. ἐπὶ δὴ τούτοις ἅπασι τοῖς φαινομένοις, τῷ λόγῳ σκεψόμεθα, πρῶτον μὲν τὸ πάντων ὕστατον ῥηθὲν, τὸ διττὸν τῆς κινήσεως, ὑπὸ τινος ἀνάγκης γίνεται. μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. ἐπεὶ τοίνυν ἅπασα φλὸξ, ὠκυτάτην ἔχει τὴν διαφθοράν, ἀεὶ γὰρ εἰς τὸ περιέχον σκίδναται, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον αὐτῇ καὶ τὴν γένεσιν ταχίστην ὑπάρχειν, ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἐλάχιστον διήρκεσεν. ἀλλ᾽ ἔστιν ἑκάστῃ φλογὶ γένεσις ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης ἐξάπτεσθαι. εἰκότως ἄρα κίνησιν οὐ τὴν ἔξω μόνον τῆς ἰδίας ἀρχῆς ἀλλὰ καὶ τὴν ἐναντίαν αὐτῇ, τὴν εἴσω σύμφυτον ἔχει. καὶ τοίνυν καὶ φθείρεσθαι πᾶσαν φλόγα ἀναγκαῖον ἐστὶ, τῆς ὕλης στερηθεῖσαν, ἢ τῆς κινήσεως τῆς ἑτέρας. καθόλου γὰρ εἰπεῖν, ὡς πολλάκις ἐν ἑτέροις δέδεικται τῶν δεχομένων ἀλλήλας κινήσεων μὲν ἐναντίων, τὴν ἑτέραν χρὴ εἰς τὴν ἑτέραν οὐ δια[illegible]ζεσθαι. ταῦτ᾽ ἄρα συμμέτρως ψυχροῦ τοῦ περιέχοντος ἀέρος δεῖται πᾶσα φλόξ. ὁ μὲν γὰρ ὑπερβαλλόντως ἔκθερμος, τὴν ἔξω κίνησιν αὐτῆς ἀμέτρως ἐργαζόμενος. ὁ δὲ ψυχρὸς, τὴν ἔσωθεν σβέννυσι. ἀμφότεροι τοίνυν ῥιπιζόμενοι ἀσυμμέτρως ἀναστέλλουσι τὴν φλόγα πρὸς τὴν ὕλην ὥσπερ καὶ τὸ ψυχρόν. τὸ δὲ ὑπερβαλλόντως κινεῖσθαι, σκεδάννυσιν ὥσπερ καὶ τὸ θερμόν. τῶν δὲ τὴν ἔξω κίνησιν ἄμετρον ἐργαζομένων, ἐστὶ καὶ σικύα, καὶ πᾶν ὅτι περ ἂν τῶν ὑπὸ τῆς ἐντὸς φλογὸς ἀέρα διακεκαυμένων, εἴρξῃ τι πρὸς τὴν ἔξω τοῦ πυρὸς τῶν ψυχρῶν ὁμιλίαν ἰέναι. πάσῃ συμμετρία σωτηρία τῆς φλογὸς

ἐστιν. οὕτως οὖν οὐκ ἀπεικὸς ἔχειν καὶ ἐπὶ τῆς ἐν τοῖς ζώοις θερμασίας. εἰς ὕλην μὲν, ὅθεν ἀνάπτεται τὸ αἷμα·
σύμφυτον δὲ ἔχουσαν κινήσεως ἀρχὴν ἐφ' ἑκάτερα τῆς ἑτέρας στερηθεῖς, καὶ τῆς λοιπῆς ἐξ ἀνάγκης στερίσκεται.
καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸ, ἐάν τε ἀναπνοῆς εἴρξεις, ἐάν θ' αἵματος, εὐθέως διαφθείρεται. καὶ γὰρ καὶ τὴν τοῦ λύχνου φλόγα
ἅμα ἀφαιρήσεις καταπνίξας, ἢ παντάπασιν ἐλαίῳ στερήσας. ἀνάλογον οὖν τίθεσο τῇ μὲν θρυαλλίδι τὴν καρ-
δίαν· τῷ δὲ ἐλαίῳ, τὸ αἱματῶδες· τῷ δὲ ὀργάνῳ, τὸν πνεύμονα. πρόκειται γὰρ δή τι ἔξωθεν τῇ καρδίᾳ
δίκην σικύας. ἀλλὰ παρ' ὃν μὲν ἀναπνεῖ τὸ ζῷον χρόνον, εἰκάσαις ἂν αὐτὸ οἶμαι τετρημένῃ σικύᾳ· κατὰ δὲ
τὸν τῆς ἐπισχέσεως καιρὸν, ἀτρήτῳ τε καὶ πάντῃ πανταχόθεν στεγούσῃ. ὡς οὖν ἡ μὲν τετρημένη σικύα σβεννύειν οὐ δύ-
ναται τὴν εἴσω φλόγα διὰ τοῦ τρήματος ἀναπνέουσαν, ἡ δὲ τοὐναντίον παραχρῆμα σβέννυσι καταπνίγουσα, τὸν
αὐτὸν ὁ πνεύμων τρόπον, ὁ μὲν στεγανὸς οἷος ὁ κατὰ τὰς ἐπισχέσεις, σβέννυσι. ὁ τετρημένος δὲ, οἷος ὁ κατὰ τὰς
10 ἀναπνοὰς, διασώζει τὴν ἔμφυτον θερμότητα. ἐγὼ δὲ καὶ κάμινον ἰδὼν σβεννυμένην ὑπὸ τοῦ μὴ διαπνεῖσθαι,
κἄπειτα αὖθις παρανοιχθεῖσαν, πολὺ μὲν αἰθαλῶδες ἐκπνεύσασαν, πολὺ δ' ἔξωθεν εἰσπνεύσασαν τὸν ἀέρα κα-
θαρὸν, ἐπ' ἀμφοτέροις ἀναλάμψαι, οὐ μικρὰν τῆς ἐκπνοῆς εὐλογησάμην εἶναι τὴν χρείαν εἰς τὸ κενοῦν τὴν οἷον
λιγνὺν τοῦ αἵματος. αἴθαλος γὰρ καὶ καπνὸς καὶ λιγνὺς, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον περίττωμα τῆς καιομένης ὕλης,
οὐδὲν ἧττον ὕδατος, ἀποσβέννυσθαι πέφυκε τὸ πῦρ. διὰ πάντων οὖν τούτων ἐστὶν ἀποδέξασθαι τῶν λεγόντων, τῆς
ἐμφύτου θερμασίας ἕνεκεν, ἀναπνεῖν τὰ ζῷα. καὶ γὰρ τὸ ῥιπίζεσθαι, συμμέτρως, χρήσιμον. καὶ τὸ μετρίως
ψύχεσθαι. ἄμφω τε ταῦτα φαίνεται ῥωννύντα τὴν εἴσω θερμασίαν, κίνησίν τε ἀναγκαίαν ἔχειν κάτω τὸ καπνῶδες
ὡσανεὶ εἴποι τις ἐκκενοῦν τῆς τοῦ αἵματος συγκαύσεως. ταῦτ' ἐπιστημονικὴν μὲν οὐκ ἔχει τὴν πίστιν, οὐδ' ἀναγκαίαν
τὴν ἀπόδειξιν, οἵαν ἐν τοῖς ἄλλοις ἀεὶ μεταχειρίζεσθαι πειρώμεθα, οὐ μὴν ἐστέρηται τοῦ πιθανοῦ. τὸ γὰρ τάχος
τῆς ἀπωλείας τοῦ ζῴου, τοιαύτην ἐπιζητεῖ τὴν αἰτίαν τῆς φθορᾶς, ἣν οἱ θρέψεως ἕνεκα ψυχῆς ἀναπνεῖν ἡ-
20 μᾶς λέγοντες, αἰτιῶνται χρόνου μακροτέρου δεῖν, γενέσεως δὲ τῆς ψυχῆς Ἀσκληπιάδης φησὶν, ὁμολογουμένης
μὲν τῷ τάχει, μαχομένης δὲ ἄλλοις μυρίοις καὶ τοῖς κατ' ἀρχὰς εἰρημένοις ἐν τῷδε τῷ λόγῳ κοινῇ πρὸς ἁπάσας
τὰς αἱρέσεις, ὅσαι δι' ἔνδειαν ἀέρος, ἀπόλλυσθαι τὰ ζῷα νομίζουσι στερηθέντα τῆς ἀναπνοῆς. εἰ τοίνυν τὸ τάχος
τῆς ἀπωλείας τοῦ ζῴου, διὰ μὲν ἀτροφίαν τῆς ψυχῆς οὐσίας οὐκ ἐγχωρεῖ γίγνεσθαι, διὰ δὲ τὴν γένεσιν, ἐγχωρεῖ
μὲν, ἀλλ' ἐπὶ ψευδέσι ταῖς ὑποθέσεσιν. ἡ δὲ τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀπώλεια, μηδὲν ἔχει τῶν φαινομένων ἐναν-
τιούμενον, εὐλογώτερον ἐκείνου προσίεσθαι. πᾶσαν τοίνυν αὐτὴν ἀναλαβόντες, βασανίσωμεν, ἐπεὶ τῶν ἄλλων
ἀληθεστέρα φαίνεται. οὐκοῦν ἔκ τε τοῦ ῥιπίζεσθαι τὴν ἀρχὴν τῆς ἐμφύτου θερμασίας κἀκ τοῦ συμμέτρως ἐμ-
ψύχεσθαι, κἀκ τοῦ τὸ οἷον καπνῶδες αὐτῆς ἅπαν ἀπορρεῖν, ἐν οἷς ἠθροίζεται, κεφάλαιον ἡ σωτηρία τῆς κατὰ
φύσιν θερμασίας. εἰς ταύτας οὖν τὰς ἀρχὰς ἴδωμεν εἰ δυνατὸν ἀναγαγεῖν τὰ κατὰ μέρος ἅπαντα, καὶ πρό-
τερον προχειρισθήτω, τὸ κατὰ τὰ βαλανεῖα συμβαῖνον, ἐν οἷς ἐπὶ πλέον διατρίψαντες, ἐκλυόμεθα, τελευτῶν-
30 τες δὲ καὶ ἀποθνήσκομεν. εἰ γὰρ διότι θερμὸν ἀναπνέομεν, ἐχρῆν φασὶ καὶ τοῦ ὑπὲρ λέβητος ὕδατος θερ-
μοῦ συστάντος, εἶτα ἀναπνέοντας τὸν ἀναφερόμενον ἀτμὸν, ὁμοίως ἀδικεῖσθαι. οὐ μὴν φαίνεσθαι ἀδικουμένους,
ᾧ δῆλον ὅτι μὴ διὰ τὴν ἀναπνεομένην θερμασίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξ ὅλου τοῦ σώματος κένωσιν τοῦ πνεύματος, ἐν
τοῖς βαλανείοις ἐκλυόμεθα. πῶς οὖν καὶ ταύτην τὴν ἀμφισβήτησιν διαλύσομεν; ἦν, τὸ μὲν συνημμένον, ἀληθὲς
εἶναι φήσομεν, ὅτι δεῖ πνίγεσθαι τοὺς τὸν ἐκ λέβητος ἀτμὸν εἰσπνέοντας, εἴπερ ὅλως ἐμψύξεως ἕνεκεν, ἀναπνέο-
μεν. οὐ μὴν τήν γε πρόσληψιν αὐτοῦ. ἀλλὰ μὴν οὐ πνίγονται. πνίγονται τε οὐδὲν ἧττον ἐν τοῖς βαλανείοις, οἵ τε ἐκ λεβή-
των ἀτμὸν ἀναπνέοντες. εἰ δὲ καὶ μὴ πνιγόμεθα, θαυμαστὸν οὐδὲν ἂν ἦν ἴσως. ἡ γὰρ καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοὴ κατὰ
τὰ βαλανεῖα, τῇ διὰ τοῦ στόματος ὁμοίως βέβλαπται. οὐκ ἔστι δὲ ταὐτὸν τὸ κατὰ τὸ στόμα μόνον ἀναπνεῖν τινα
κακῶς, τῷ κατὰ τοῦτο, καὶ καθ' ὅλον τὸ σῶμα. μεγίστη δ' ἀπόδειξις ἐπὶ πολλῶν ἀρρώστων γίγνεται, δι' ὅλης μὲν
ἡμέρας ἱδρούντων κρισίμως, πολλῷ μᾶλλον ἐν τοῖς βαλανείοις, οὐ μὴν ἐκλυομένων ὁμοίως ἐκείνοις, οὐδὲ πνι-
40 γομένων ὅλως, ἔστ' ἂν ἀναπνέωσι τὸν ἔξωθεν ἀέρα τὸν ψυχρόν. εἰ δὲ καὶ συνείρξας αὐτοὺς ἱματίοις τι θερμὸν ἀ-
ναπνεῖν ἀναγκάσαις, ἀποπνίξαις αὐτίκα, τοὺς μέντοι κατεψυγμένους καὶ ῥιγοῦντας οὕτως συνείρξας, οὐχ ὅπως
οὐκ ἀποπνίξει, ἀλλ' οὐδ' ἀδικήσεις οὐδὲν, ἄχρις ἂν ἐκθερμανθέντες τύχωσι. τηνικαῦτα δ' οὐκέθ' ὑπομένουσιν ὡς μὴ
συνήθες. διὰ ὧν ἁπάντων δῆλον, ὡς οὐ διὰ τὸ κενούμενον ἐξ ὅλου τοῦ σώματος ἐν τοῖς βαλανείοις πνεῦμα, κατα-
λυόμεθά τε καὶ τελευτῶμεν τὸν βίον, ἀλλὰ διὰ τὴν θερμασίαν. θαυμάσαι δέ ἐστιν οὐ τῶν ἄλλων τοσοῦτον Ἐρα-
σίστρατον, τῶν τοιούτων φαινομένων κατατολμῶντα καταψεύσασθαι, ὃν οὐκ εἰκὸς ἄπειρον εἶναι τῆς διὰ τοῦ
πίθου πυρίας τῶν ὑδερικῶν, εὐδοκιμησάσης οὐχ ἥκιστα τῶν ἄλλων παλαιῶν παρὰ Χρυσίππῳ τῷ Κνιδίῳ. κενοῦν-
ται γὰρ οὗτοι τὸ πᾶν σῶμα πολὺ θᾶττόν τε καὶ μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς βαλανείοις. οὐ μὴν πνίγονται δὲ διὰ τὸ ψυχρὸν
εἰσπνεῖν ἀέρα. τούτου δ' αὖθις αὐτοὺς στερήσειεν, ἀποθνήσκουσιν ἐν τάχει. πῶς οὖν φασιν ἔν τε τοῖς βαθυνομένοις βα-
ράθροις καὶ τοῖς νεωστὶ κεχρισμένοις οἴκοις τιτάνῳ, καὶ πρὸς τῆς τῶν ἐσβεσμένων ἀνθράκων ὀσμῆς πνιγόμεθα; κατὰ
50 μὲν τὸν Ἐρασίστρατον, ὅτι λεπτὸς ὢν ἐν ταῖς τοιαύταις καταστάσεσιν ὁ ἀὴρ, οὐ στέγεται πρὸς τῶν ἀρτηριῶν, ἀλλ' ἐκ-
κενοῦται ῥᾳδίως, καὶ ἐνδείᾳ πνεύματος ἀπόλλυται τὸ ζῷον. ἡμεῖς δὲ φαμὲν, ὅτι οὐδὲν δεῖ ἐπιτέλεσιν ὡς Ἐρασιστράτου δεί-
ξαντος, ἢ λεπτὸν ἐν τοῖς τοιούτοις τὸν ἀέρα γιγνόμενον, ἢ μὴ στεγόμενον, τοῖς ζῴων σώμασιν. ἢ μὴ τῆς ἀληθοῦς αἰτίας
ἑτέρας οὔσης, ἢ χαλεπῆς ὑπαρχούσης εὑρεθῆναι. μακρότερα μὲν οὖν ἀναγκαζόμεθα λέγειν, πρὸς τὰ εἰρημένα χρὴ
δὲ ὅσον οἷόν τε πειρᾶσθαι τεμεῖν αὐτὰ συντομώτερον. εἰ δ' οὐδὲν ἔχω φάναι τὰς πολλὰς ἀντιλογίας περικόψας τοῦ
φαίνεσθαι τὰς κινήσεις τῶν ἀρτηριῶν ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι μηδὲν ἀπολειπομένας μεγέθει τε καὶ χρόνῳ τῶν
ἔμπροσθεν. ὡς ἂν πλήρεις οὔσας δηλονότι τοῦ δι' αὐτῶν φερομένου πνεύματος. ἐχρῆν δ' αὐτὰς μὴ ὅτι θᾶττον ἢ
μικρότερον φαίνεσθαι σφυζομένας, ἀλλ' ἀσφύκτους γίνεσθαι παντάπασιν, ὡς ἐστερημένας τελέως τοῦ πλη-
ροῦντος αὐτῶν τὰς κοιλίας ἀέρος. ἀλλ' εἰ τὴν Ἐρασιστράτου φασὶ διαβάλλεις αἰτίαν, ἑτέραν εἰπέ. λέξω δὲ ἐὰν
πρότερον ὑμεῖς εἴποιτέ μοι διὰ ποίαν αἰτίαν θαλάττιοι ζωγρεῖς νάρκης ἁψάμενοι, ναρκῶσι. εἰ δὲ οὐ-

δὲν λέγειν

δὴ λέγειν ἔχετε, ἀλλ' ὅμως ἡμῖν εἰπεῖν συγχωρήσετε, τὴν δύναμιν εἶναι τοῦ ζώου ναρκωτικὴν τῶν
ἀψαμένων, οὕτως ἰσχυράν, ὥστε καὶ διὰ τοῦ πεπηγότος αὐτοῦ τριόδοντος, εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁλιέων
ῥᾳδίως ἀνατρέχειν τὸ πάθος. οὐκοῦν συγχωρήσετε εἶναί τινας ἰχθύων ποιότητας καὶ δυνάμεις, ὧν αἱ μὲν, νάρ-
κην, αἱ δὲ, κάρον, αἱ δὲ ψύξιν, αἱ δὲ, σῆψιν, αἱ δὲ, ἄλλο τι φέρουσι κακόν. ἀέρος δὲ, οὐδὲ μίαν συγχω-
ρήσετε εἶναι τοιαύτην δύναμιν. ἀλλ' οὐκ ἔχομεν φασὶν ἐναργῶς δεῖξαι, τίς ἡ ποιότης αὕτη, καὶ τίς
ἡ δύναμις αὕτη. τί οὖν τοῦτο πρὸς τὰ παρόντα; διὰ γὰρ τῶν ἀδήλων, οὔτε ἀνατρέπεσθαί τι δίκαιον,
οὔτε κατασκευάζεσθαι. μεταβαίνομεν οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἤδη τὸ κατασκευάζειν ἐναργῶς. ὁποτέραν
οὖν τῶν αἱρέσεων ἀνατρέπειν δυνάμεθα. τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης ἀνατρέποντα τὴν Ερασιστράτειον δόξαν,
εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ἡμῖν ἐῤῥήθη. τὰ δὲ τὴν ἡμετέραν κατασκευάζοντα, τοιαῦτα μὲν οὖν ὡς οὐχ εὕρομεν
10 ὡς ἐξ ἀνάγκης παραίνειν. ἁπάντων μέντοι τῶν ἄλλων πιθανώτατον, πρὸς τὸ μηδὲ ἀνατρέπεσθαι πρὸς
τινος τῶν φαινομένων ταύτην τὴν δόξαν. ὥστε τὴν μὲν Ερασιστράτου περὶ χρείας ἀναπνοῆς ὑπόληψιν,
ἤδη καταλιπεῖν δίκαιον, ἐπειδὴ κἀν τοῖς περὶ σφυγμῶν λόγοις, ἐξελέγχεται πολυειδῶς σφαλλομένη.
αὐτοὺς δὲ διὰ βραχέων ἐπιδραμεῖν τῶν ἄλλων φαινομένων τὰς αἰτίας εἰς τὴν προκειμένην ἀναφέροντας ὑ-
πόθεσιν. ὥσπερ κατά γε τὴν γυμνασίαν μεῖζόν τε καὶ πυκνότερον ἡμᾶς ἀναπνεῖν, οὐ γὰρ ἀπεικὸς οὐδὲ τοῦτο
γίνεσθαι διὰ τὴν ἐν τοῖς σφοδρῶς κινουμένοις αὐξανομένην θερμασίαν, ὅτι γὰρ οὐδ' ἐνταῦθα διὰ τὴν τῶν
ἀρτηριῶν ἀναπλήρωσιν, ἐναργές ἐστιν, ἐκ τοῦ γίνεσθαι μὲν ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς πολλάκις σφοδρῶς, οὐ μὴν
ἀλλοιοῦσθαι τὴν ἀναπνοὴν, πρὶν ἱκανῶς θερμανθῆναι. ἐκθερμανθέντων δὲ, κἂν ἐπαυσάμεθα κινούμενοι
μέχρι πολλοῦ διασωζόμενοι ὁρᾶσθαι τὴν αὐτὴν ἰδέαν τῆς ἀναπνοῆς. ἀλλὰ κἀν τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς,
20 ὁμοίως ἀναπνεῖν ὀρεγόμεθα, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. ὅπου γ' ἂν ᾖ μέγιστον τὸ τῆς χρείας δεόμενον, ἐνταῦ-
θα οὐκ ἀπεικὸς ἱκανῶς αὐξάνεσθαι καὶ τὴν χρείαν αὐτήν. ἡ μὲν γὰρ μείζων φλὸξ, μείζονος ἀέρος. ἡ δὲ ἐλάττων,
ἐλάττονος δεῖται, πᾶσα δ' οὖν δεῖται δι' ἣν ἔμπροσθεν εἴπομεν ἀνάγκην. οὐκοῦν ἔτι θαυμαστὸν εἰ κατεψυγμένα τὰ
περὶ τὴν καρδίαν καὶ τὸν πνεύμονα τὸν ἔξωθεν ἀέρα ποθοῦσί τε καὶ δέονται διὰ τῆς εἰσπνοῆς ἐπισπᾶσθαι. ἐπι-
σπῶνται μὲν γὰρ, ἀλλ' ὀλίγον καὶ διὰ καιροῦ πολλοῦ. μεγάλως γὰρ καὶ πυκνῶς οὐκ ἐγχωρεῖ ῥιπίζειν τὴν βρα-
χεῖαν θερμασίαν. διατί τοίνυν οἱ μὲν παῖδες, πλεῖόν τε καὶ πυκνότερον, οἱ δὲ ἀκμάζοντες, ἔλαττόν τε
καὶ ἀραιότερον ἀναπνέουσιν; ἢ ὅτι τὰ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἕπεται δ' ἐξ ἀνάγκης
πλήθει θερμασίας, μέγεθός τε καὶ πυκνότης ἀναπνοῆς. εἰ δὲ καὶ τρέφεται τὸ ψυχικὸν πνεῦμα πρὸς
τῆς ἀναπνοῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἀναπνέουσι πλεῖστόν τε καὶ πυκνότατον οἱ παῖδες. ἔτι καὶ τροφῆς πλείο-
νος ὡς ἂν αὐξανόμενοι δέονται. εἰ δὲ τὸ λιγνυῶδες ἀποχεῖται πλεῖστον ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς, καὶ διὰ τοῦ-
το ἀναπνέουσι, πλεῖστόν τε καὶ πυκνότατον. ἔνθα γὰρ ἡ τῆς τροφῆς ἐργασία πλείων, ἐκεῖ καὶ τὸ περίτ-
30 τωμα πλέον. εἰ δ' οἱ νεανίσκοι θερμότεροι τῶν παίδων εἶναι δοκοῦσιν, οὗτοι τὴν μὲν προειρη-
μένην αἰτίαν οὐ προσοίσονται. περὶ μέντοι τῶν γερόντων, οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ τὸ μὴ οὐκ εἶναι
πολὺ ψυχροτέρους αὐτοὺς τῶν παίδων καὶ νεανίσκων. ὁμολογεῖ δὲ τῇ ψύξει καὶ ἡ τῆς ἀναπνοῆς ἰδέα,
μικροτέρα τε ἅμα καὶ ἀραιοτέρα γιγνομένη. παραπλησία δὲ ταῖς ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν φαινομέναις ἐν
ὥραις καὶ χώραις καὶ φύσεσι συμβέβηκε. καὶ ὁμολογεῖ γὰρ ἀεὶ τοῖς μὲν θερμοῖς, ἡ μείζων τε καὶ πυκνο-
τέρα. τοῖς δὲ ψυχροῖς, ἡ ἐλάττων τε καὶ ἀραιοτέρα. μικρόν τε καὶ πυκνὸν ἀναπνέουσιν, οἵ τε ἐδηδοκότες καὶ
οἱ πεπωκότες, στενοχωρίᾳ τοῦ διαφράγματος. οὕτω δὲ καὶ αἱ κύουσαι, κἀν τοῖς ὕδεροις τε καὶ ταῖς φλε-
γμοναῖς τοῦ ἥπατος, καὶ τῆς γαστρὸς, καὶ τοῦ σπληνὸς, ὁμοίως ἀναπνέουσι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. ἀλλὰ
περὶ μὲν τῆς οἰκείας τούτων ἀναπνοῆς, ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας εἴρηται. νῦν δὲ ἀρκεῖ καὶ ταῦτα αὖθις
ἐνδείξειν, τὸ, πάνθ' ὁμολογεῖν τὰ φαινόμενα τῷ προειρημένῳ δόγματι περὶ χρείας ἀναπνοῆς. ἴδωμεν δ'
40 ἐφεξῆς εἰ δύναται τρέφεσθαι τὸ ψυχικὸν πνεῦμα πρὸς τῆς ἀναπνοῆς. εἴπωμεν δὲ πρότερον πῶς καλοῦ-
μέν τι ψυχικὸν πνεῦμα, ἀγνοεῖν ὁμολογοῦντες οὐσίαν ψυχῆς. ἐπεὶ τοίνυν αἱ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον κοιλίαι
τοῦ πνεύματος, ἐπειδὰν τρωθῇ, εὐθὺς ἀκινήτους τε καὶ ἀναισθήτους ἡμᾶς ἐργάζονται, χρὴ τοῦτο τὸ πνεῦμα
πάντως, ἤτοι τὴν οὐσίαν αὐτὴν εἶναι τῆς ψυχῆς, ἢ τὸ πρῶτόν γε αὐτῆς ὄργανον. εἴρηται δὲ ἑτέρωθι
περὶ αὐτῶν διὰ πλειόνων ἀκριβέστερον, ἐν οἷς καὶ τοῦτ' εὐθὺς εἴρηται, ὡς ἀναγκαῖόν ἐστι τοῦτο τὸ πνεῦ-
μα τρέφεσθαι. πόθεν οὖν φασὶν ἄλλοθεν ἕξει τὴν τροφὴν, εἰ μὴ παρὰ τοῦ διὰ τῆς εἰσπνοῆς ἑλκομένου; καί-
τοι κἀκ τῆς τοῦ αἵματος ἀναθυμιάσεως, οὐκ ἀπεικὸς αὐτὸ τρέφεσθαι, καθάπερ καὶ πολλοῖς τῶν ἐλλογίμων
ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ἔδοξεν. ἀλλ' οὐδ' ἐκ τῆς εἰσπνοῆς ὁμοίως οἱ περὶ τὸν Ερασίστρατον τοῖς περὶ τὸν
Ἱπποκράτην τρέφεσθαι φασὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα. τοῖς μὲν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας διὰ τῶν ἀρτηριῶν ἐπὶ τὰς μή-
νιγγας. τοῖς δὲ εὐθὺς διὰ τῶν ῥινῶν εἰς τὰς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον κοιλίας ἔρχεσθαι τὸ πνεῦμα δοκεῖ. τὴν
50 μὲν Ερασιστράτου περὶ τούτων δόξαν, κἀνταῦθα καταλίπωμεν, ἐξελεγχομένην πολυειδῶς περὶ τῶν ἐν σφυ-
γμοῖς αἰτιῶν. ἐπὶ δὲ τὴν ἀληθῆ μεταβάντες, τὴν καὶ ταῖς ἀρτηρίαις αἷμα μεταδιδοῦσαν, ἐπισκεψώμεθα
τοῦτο τὸ φαινόμενον, οὗ πολλάκις ἐπειράθημεν. ἐν γὰρ τῷ βρόχοις διαλαμβάνεσθαι τὰς κατὰ τὸν τρά-
χηλον ἀρτηρίας, οὐδὲν πάσχει τὸ ζῶον, οὔτ' εὐθὺς, οὔθ' ὕστερον, ὡς ἡμεῖς ἐνίοτε πειρώμενοι ἐν βρόχοις αὐτὰς
διελαμβάνομεν. ὅλην δὲ ἡμέραν τὸ ζῶον εἰσπνέον τε καὶ ἐκπνέον καὶ κινούμενον ἀκωλύτως ἰδόντες,
νυκτὸς ἤδη βαθείας ἐσφάξαμεν. οὐκέθ' ἡγούμενοι τὴν ἐπὶ πλέον πεῖραν πίστιν ὑπάρχειν. δύνασθαι γὰρ
ἐν τοσούτῳ χρόνῳ διὰ τοὺς περικειμένους βρόχους συμπαθῆναί τι τῶν κυριωτάτων μορίων. ἐθαυμά-
ζομεν οὖν, τὰς ἐκ τῶν κυριωτάτων τῶν ζωτικῶν ὀργάνων τῆς τῆς καρδίας, εἰς τὰ κυριώτατα τῶν ψυ-
χικῶν τὸν ἐγκέφαλον τεταμένας ἀρτηρίας, οὕτως ἄλυπον τῷ παντὶ βίῳ, τὴν βλάβην ἐχούσας

εὑρίσκοντες. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, κἀν τῷ περὶ χρείας σφυγμῶν ἐπιπλέον ζητήσομεν· ὅπερ δ'
ἐξ αὐτῶν ἐστιν εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον, οὐ χεῖρον ἐμνημόνευσα τῶν καρωτίδων ἀρτηριῶν τοῦτ' αὖθις
λεγέσθω, τοῦ μὴ πάνυ τι δεῖσθαι, τοῦ παρὰ τῆς καρδίας πνεύματος τὸν ἐγκέφαλον. ἀπολείπεται γοῦν
ἤτοι τὴν ἀναθυμίασιν αὐτῷ τὴν ἐκ τοῦ αἵματος ἱκανὴν ὑπάρχειν, ἢ τὴν διὰ τῶν ῥινῶν εἰσπνοήν. ἀλλ' οὐδὲ τὴν
ἀναθυμίασιν εἰκὸς γίνεσθαι δαψιλῆ βρόχῳ διαληφθεισῶν τῶν ἀρτηριῶν. δείκνυται δὲ τοῦτο ἐν τῷ περὶ χρεί-
ας σφυγμῶν. ἀναγκαῖον οὖν ἐκ τῆς διὰ τῶν ῥινῶν ἐστιν ὡς τὴν πλείστην εἶναι τροφὴν τῷ ψυχικῷ πνεύματι. τουτ-
έστι τὸ παρ' Ἱπποκράτει λεγόμενον. ἀρχὴ τροφῆς πνεύματος στόμα, ῥῖνες, βρόγχος, πνεύμων, καὶ ἡ ἄλλη ἀνα-
πνοή. ἐξ ἁπάντων γὰρ τούτων φέρεται μηδαμῆ παραποδιζόμενον. εἰ δὲ καὶ παρεμποδίζοιτο κατ' ἕν ὁτιοῦν αὐ-
τῶν, ἀλλ' ἔτι διά γε τῶν λοιπῶν ὑπηρετεῖται. μαθεῖν δὲ ἐναργῶς ἐστιν ἐξ οὗ μέλλομεν εἰπεῖν φαινομένου, περὶ τῆς
10 οἰκείας πνεύμονος εἰς τὰς καθόλου ἀρτηρίας μεταλήψεως τοῦ πνεύματος. ὡς ἤτοι βραχὺ ἔτι παντελῶς, ἢ οὐ
δι' ὅλως γίγνεται. περιτιθέντες γὰρ παιδὸς τῷ στόματι καὶ ταῖς ῥισὶ μεγάλην κύστιν βοείαν, ἤ τι τοι-
οῦτον ἕτερον ἀγγεῖον ὡς μηδαμῆ παραπνεῖσθαι μηδὲν τῆς ἀναπνοῆς δι' ὅλης ἡμέρας. εἰ μὲν ἀκωλύτως
πνέομεν ταυτόν. ἐξ οὗ δῆλον ὡς ἤτοι μικρὸν παντελῶς, ἢ οὐδ' ὅλως αἱ κατὰ τὸ ζῶον ἀρτηρίαι,
ἕλκουσι τῶν ἔξωθεν ποιοτήτων ἀνάγκην, καὶ μάλιστα τῆς θερμότητος. τὸ μὲν γὰρ ψυχρότερον, οὐχ
ὁμοίως εὔπορον ἅπαντι. χρὴ δ' ἑτοίμως ἰέναι διὰ πάντων τῶν ὀργάνων τὸ τῆς ψυχῆς πνεῦμα. τὸ δ' αὖ
θερμότερον ἅπαντι μὲν, πόριμον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν κατακαίεται, καὶ συντήκει τὸ σῶμα. τελευ-
ταῖον δὲ καὶ αὐτὸ συναπόλυται καὶ ἀποσβέννυται. καὶ ἐν μὲν ταῖς ἀποπληξίαις, ψυχρότερον. ἐν δὲ
τοῖς πυρετοῖς, θερμότερον τοῦ μέτρου γινόμενον. ἐν μὲν ταῖς ἀποπληξίαις, ἴσχεται τοῦ πάντη ῥᾳ-
δίως εἰσιέναι, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἀκινησίαν τελευτᾷ τὸ πάθος. ἐν δὲ τοῖς πυρετοῖς, εὔπορον μέν τοι πάν-
20 τη. κατακαίειν δὴ καθάπερ πῦρ ἀλλὰ μήτε τρέφειν μήτε αὐξάνειν τὰ σώματα δύναται. μὴ
τοίνυν εἶναι μικρὰν νομίζωμεν τὴν χρείαν τοῖς ζώοις τῆς συμμέτρου θερμασίας. ἀλλ' ἐν τοῖς ἀνα-
γκαιοτάτοις, μάλιστα μὲν οὖν τῷ πνεύματι τῷ ψυχικῷ, καὶ τοῖς κυριωτάτοις ὀργάνοις, ἤδη δὲ καὶ κα-
θ' ὅλον τὸ σῶμα. εἰκότως ἄρα τὴν ἀρχὴν τῆς φυσικῆς θερμασίας, τὴν καρδίαν εἰς τοσοῦτον ἀναπνοῆς χρῄζουσαν
ἔχομεν, εἰς ὅσον περ καὶ συμμέτρου θερμασίας αὐτοὶ χρῄζομεν. ἐλέχθη γὰρ ἀδύνατος ἡ σωτηρία τῆς
θερμασίας χωρὶς τῆς ἀναπνοῆς. ἐκπνοῦν μὲν δὴ καὶ εἰσπνοῦν ἐστι ὅλον τὸ σῶμα κατὰ τὸν Ἱπποκράτους λό-
γον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμῶν ἑτέρωθι δέδεικται. σύμμετρος δὲ ἀναπνοὴ, τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασι μορίοις ἡ διὰ τῶν
ἀρτηριῶν ἐστιν. ἐγκεφάλου δὲ καὶ καρδίας, δύο ἐξαίρετα πρόσκειται τῆς ἀναπνοῆς ὄργανα. τῷ μὲν, ῥῖνες. τῷ
δὲ, πνεύμων. ὅπως δὲ ὁ πνεύμων κινοῖτο, θώρακος ἐδεήθη. καὶ δι' αὐτὸ, ὡς μὲν τῇ καρδίᾳ συνημ-
μένος ὁ πνεύμων, τὸ πρῶτόν ἐστι πνευστικὸν ὄργανον. ὡς δὲ τοῦ θώρακος κινούμενον, τὸ δεύτερον. εἰ δὲ τῆς
30 τοῦ αἵματος ἀναθυμιάσεως εἰς θρέψιν χρῄζει τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, πιθανὸν γὰρ καὶ τοῦτο, μεγίστην ἂν ἔχοι καὶ
ταύτην τῆς συμμέτρου θερμασίας τὴν χρείαν τὰ ζῶα. τὸ μὲν γὰρ ψυχρὸν αἷμα, πῶς ἂν εἰς ἀτμοὺς λύ-
οιτο. ἀμέτρως δὲ θερμὸν, εὐσκέδαστον μὲν εἰς ἀτμοὺς, ἀλλ' εἰς θολεροὺς τούτους, καὶ καπνώδεις. οὐ μὴν
τοιούτῳ γε εἶναι πρέπει τῷ ψυχικῷ πνεύματι, ἀλλ' εἴπερ τῷ ἄλλῳ, καθαρωτάτῳ τε καὶ χρηστοτά-
τῳ. ταῦτ' ἄρα τὸ μελαγχολικὸν αἷμα καὶ τὸ πικρόχολον εἰς ἀτμοὺς μοχθηροὺς λυόμενον, τὸ μὲν, εἰς με-
λαγχολίαν, τὸ δὲ, εἰς φρενῖτιν ἄγει. διὰ τοῦτο δὲ κἀν τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς ἑτοίμως παραφρο-
νοῦσιν. εἰ γὰρ χρηστὸν ἦ τηνικαῦτα τὸ αἷμα, διὰ γοῦν τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας, ἀτμίζει καπνωδῶς. εἴη δ'
ἂν καὶ τοῦτο τῆς κατὰ φύσιν θερμασίας, ὄφελος οὐ σμικρὸν, ἀτμίζειν σύμμετρόν τε καὶ καθα-
ρὸν καὶ χρηστόν. οὐ μὴν οὐδὲ ταῖς οἰκείαις κατασκευαῖς δεῖσθαι ὅτῳ τῶν μορίων ὑπόθοιτό τις, οὐδὲ
οὕτως εἰς τὴν φυλακὴν τῆς κατασκευῆς ὠφέλοι μικρὸν ἡ σύμμετρος θερμασία. ξηρὸν μὲν γὰρ ἀμέτρως
40 ἢ ὑγρὸν, οὐκ ἐν ἀθρόῳ χρόνῳ γίγνοιτο τῶν μορίων οὐδέν. ψυχρὸν δ' ἐσχάτως ἢ θερμὸν δύναιτ' ἂν ἐμφανῶς
γενέσθαι. καὶ μὴν ἰδία ἑκάστου τῶν μορίων οὐσία, ψυχροῦ καὶ θερμοῦ, καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ ποιάτις
κρᾶσίς ἐστιν. ὥστε καὶ διαφθείρεσθαι ταύτην ὑπ' οὐδενὸς οὕτω ταχέως εἰκὸς, ὡς ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν θερμα-
σίαν ἀμετρίας. εἰ δὲ καὶ τοῦτο, καὶ τὴν ἐνέργειαν ὑπ' οὐδενὸς ἑτοιμότερον ἐγχωρεῖ βλαβῆναι. τῶν μὲν
οὖν ἄλλων ὀργάνων αἱ βλάβαι τῶν ἐνεργειῶν, μικραί. τῶν δ' εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν διαφερόντων, μεγάλαι. τῶν δ' οὐ μόνον εἰς
ζωὴν αὐτὴν διαφερόντων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τἄλλα λόγον ἀρχῆς ἐχόντων, μέγισται. τοιαῦται δ' ἐστὶν ἐγκέφαλος καὶ καρδία
ὥσθ' ἡ τούτων τῆς κατασκευῆς βλάβη, παραχρῆμα βλάψει τὴν ζωήν. ἀλλ' οὐδὲν ὑπαλλάττειν αὐτὴν οἷόν τέ ἐστιν
ἑτοιμότερον ἀμέτρου θερμασίας. ὥστε ἄμφω δέδεικται διὰ τοῦ λόγου. τὸ δὲ χρήσιμον τῆς συμμέτρου θερμα-
σίας καὶ τὸ ἐν τῇ ἀναπνοῇ ἐς αὐτὴν, ἀναγκαῖον οὖν ἤδη μὴ πιθανὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀληθὲς εὑρηκέ-
ναι, ἑτοίμως μὲν ἀποφαίνεσθαι, καὶ χρείαν εἶναι τῆς ἀναπνοῆς λέγομεν ἐμφύτου θερμασίας ἀναπνοήν.
50 ἔνεστι δ' εἰ καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἀγνοοῦμεν, ἀλλ' ἐκ διαιρέσεως οὐδὲν ἧττον λογίσασθαι λήμμα-
τα τῶν ἀποδείξεων τοῖς ἐναργῶς γνωσκομένοις χρησαμένους, ὧν καὶ τοῦτό ἐστι τὸ περιεχόμενον ἐν ταῖς
κατὰ τὸν ἐγκέφαλον κοιλίαις πνεῦμα, δυοῖν θάτερον ἀναγκαῖον εἶναι, ἤτοι τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς, ἢ τὸ
πρῶτον αὐτῆς ὄργανον, ἀλλ' εἰ πρῶτον ὁ ἐγκέφαλος ἐν ἑαυτῷ τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἔχει; ἀναγκαῖόν
ἐστι καὶ ταύτην ἔμφυτον εἶναι θερμασίαν. ἢ τὸ πνεῦμα. ἢ τὸ σύμπαν αὐτῆς τῆς κατασκευῆς εἶδος.
ἢ παρ' αὐτὴν εἴ τις δύναμις ἀσώματος. ἀλλ' ἀναγκαῖον τοῦτο πρῶτον, εἰς τὰς κινήσεις ὄργανον ἕν τι τῶν
εἰρημένων ἔχειν, αὐτὴν μὲν ἀπαθῆ παντελῶς ὑπάρχουσαν. ἐν δὲ τοῖς θανάτοις τῶν πρώτων αὐτῶν ὀρ-
γάνων παρόντων λυομένην. ὥστε ἐξ ἀνάγκης ἤτοι τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐγκεφάλου βλαπτομένης, ἢ ὁ-
μοῦ τοῦ κατὰ αὐτὸν πνεύματος, ἢ τῆς θερμασίας μόνης, ὁ θάνατός ἐστι τοῖς ζώοις. ἀλλ' οὔτε τὴν κατα-

σκευὴν

σκευὴν ἐν τάχει βλαβῆναι δυνατὸν ἑτέρως, ἀλλ' ἢ διὰ τὴν τῆς θερμασίας ἀμετρίαν ὡς ἐδείξαμεν,
οὔτ' αὐτὴν πολὺ μᾶλλον τὴν θερμασίαν, ἀλλ' οὐδὲ ἓν λοιπὸν ἔτι καὶ τρίτον, ἔχειν τὸ πνεῦμα δύναται, πρόφα
σιν ἑτέρας φθορᾶς ἐξαιφνιδίου, παρὰ τὰς ἔμπροσθεν εἰρημένας, τήν τε τῆς οὐσίας ὅλης αὐτῶν κένωσιν, καὶ
τὴν τῆς θερμασίας ἀμετρίαν. ἀλλ' ἐν ταῖς τῆς ἀναπνοῆς ἐπισχέσεσιν, οὐκ ἔχομεν αἰτίας εὑρέσθαι τὴν κένωσιν
ὅλης τῆς οὐσίας ὡς ἐπὶ τῶν εἰς τὰς κοιλίας τρώσεων, ἀπολείπεται ὅτι θερμασίας συμμετρίᾳ ἀ-
ποθνήσκομεν. αὕτη μὲν οὖν ἡ μεγίστη χρεία τῆς ἀναπνοῆς. δευτέρα δὲ θρέψις τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος. γί-
νεται δὲ ἡ μὲν προτέρα, δι' ἀμφοτέρων τῆς ἀναπνοῆς τῶν μερῶν, εἰσπνοῆς τε καὶ ἐκπνοῆς. τῆς μὲν οὖν,
ἀναψυχούσης τε καὶ ῥιπιζούσης. τῆς δὲ, τὸ αἰθαλῶδες ἀποχεούσης. ἡ δευτέρα δὲ διὰ τῆς εἰσπνοῆς μό-
νης. ἐπεὶ μὲν οὖν εἰς τὴν καρδίαν ἕλκεταί τις ἀέρος μοῖρα κατὰ τὰς διαστολὰς αὐτῆς, ἀναπληροῦσα τὴν
10 γινομένην κένωσιν, τὸ μέγεθος αὐτό γε τῆς διαστάσεως ἱκανὸν ἐνδείξασθαι. ὅτι δὲ καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον εἰ-
σπνεῖται δι' ἑτέρας ἐπιδέδεικται πραγματείας, ἐν ἣ περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων διαλε
γόμεθα. διότι δὲ τῆς καρδίας εἰς ἑαυτὴν τι παρὰ τοῦ πνεύμονος ἑλκούσης ἀέρος ἐπιπεμπούσης τε ταῖς
πλησίον ἀρτηρίαις, ὅμως γε ὁ ἐκπνεόμενος οὐδὲν ἐλάττων φαίνεται τοῦ κατὰ τὴν εἰσπνοὴν
ἑλχθέντος, εἰρήσεται μὲν καὶ δι' ἑτέρων ἐπὶ πλέον. ἀποχρήσει δὲ καὶ νῦν εἰπεῖν τοῦτο
μόνον, ὡς ἀτμός τις ἐκπνεῖταί τε τοὐπίπαν, ἴσος τῷ πλήθει τῆς μεταληφθείσης
μοίρας τοῦ πνεύματος, ἔς τε τὴν καρδίαν καὶ τὰς ἀρτηρίας. αἳ τινές
εἰσι καὶ διαθέσεις τοῦ σώματος, ἐν αἷς ἤτοι βραχεῖ πλείων ὁ ἀτμὸς
τοῦ μεταληφθέντος ἀέρος. ἢ ἐλάττων. ἢ ἴσος ἐν τοῖς περὶ
δυσπνοίας εἰρήσεται. ἀρκεῖν μέν μοι δοκεῖ ταῦτα περὶ
20 χρείας ἀναπνοῆς. ὅσα δὲ ὑπὲρ αὐτῆς τισιν εἴρη-
ται μοχθηρῶς, ῥᾷστα φωραθῆναι δύναται.
μὴ παρέργως ἕκαστον τῶν ἐνταυ-
θοῖ γεγραμμένων ἐκ-
λεξαμένοις.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑ-
ΠΝΟΗΣ ΑΙΤΙΩΝ.

Α τῆς ἀναπνοῆς αἴτια ὁ προκείμενος ἀποδεῖξαι λόγος ἐπαγγέλλεται. οὔτε γὰρ βεβαιώσασθαι τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀναπνοῆς, οὔτε παραποδιζομένην ἢ καὶ τέλεον εἰργομένην, ἐπανορθώσασθαι δυνατὸν, τὰς αἰτίας αὐτῆς ἀγνοοῦντα. ὁ γάρ τι τῶν ποιούντων φωράσας πρὸς ἀλήθειαν, οὗτος εἰδήσει μόνης καὶ τῆς βλάβης τὴν διαφορὰν, καὶ τῆς ἰάσεως τὸν τρόπον. ὄντων δὲ τριῶν κατὰ γένος ὡς τύπῳ φάναι τῶν αἰτίων τῆς ἀναπνοῆς, δυνάμεως προαιρετικῆς, ὀργάνων τῶν ὑπηρετουμένων τῇ προαιρέσει, καὶ πρὸς τούτοις, τῆς χρείας, δι' ἣν καὶ τῶν προκειμένων αἰτίων δεόμεθα, ἡ μὲν χρεία τὸ κυριώτατόν ἐστι τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων, τηροῦσα μὲν τὴν συμμετρίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας. τρέφουσα δὲ τὴν οὐσίαν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος. ἡ προαίρεσις δὲ διατάττει, καὶ οἷον ῥυθμίζει τὰς ἀναπνευστικὰς ἐνεργείας. τό γε μὴν τῶν ὀργάνων εἶδος πολυειδές καὶ πολύτροπόν τι καθέστηκε. τὰ μὲν γὰρ τῇ παρακομιδῇ τοῦ πνεύματος ἀνάκειται. τὰ δ' ὑποδέχεται τὸν ἀέρα. τὰ δὲ τούτων ἐστὶ κινητικὰ τῶν κινούντων. ἀρχὴ μὲν οὖν διὰ τοῦ στόματος καὶ τῶν ῥινῶν ἑλκόμενος ἀὴρ, ὕλη τυγχάνων τῆς κατὰ τὴν ἀναπνοὴν χρείας, διχῇ μεριζόμενος, θατέρῳ μὲν τῷ μείονι διὰ τῶν ῥινῶν εἰς τὸν ἐγκέφαλον φερόμενος, θατέρῳ δὲ τῷ πλείονι διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας εἰς τὸν πνεύμονα κομιζόμενος. αὕτη γε μὴν ἡ ἀρτηρία ὄργανον οὖσα φωνῆς, ὁδός ἐστιν ἀναπνοῆς. ὁ δὲ πνεύμων, οἷα βαθὺς γαστὴρ ὑπόκειται τῷ πνεύματι. τούτου δὲ τὰς διαστολάς τε καὶ συστολὰς, θώραξ οἰακίζει, μυσὶ κινούμενος, ὀστοῖς τε διαρθρούμενος. καὶ μὴν καὶ τὸ διάφραγμα, καὶ γὰρ δὴ καὶ αὐτὸ πρῶτον ὄργανον ἀναπνοῆς, κυκλοτερὲς δέ ἐστι καὶ νευρῶδες μὲν περὶ τὸ κέντρον ἑαυτοῦ, σαρκῶδες δὲ τὰ πέριξ. οὕτω δὲ καὶ οἱ κατὰ τὰς πλευρὰς μύες, οἱ μὲν ἐν ταῖς μέσαις χώραις αὐτοῦ, δύο καὶ εἴκοσι τυγχάνουσιν. καὶ δύο μὲν οἱ τῶν πρώτων πλευρῶν. ἰσάριθμοι δὲ τούτων οἱ τῶν ἐσχάτων δύο. καὶ πρὸς τούτοις οἱ καθήκοντες ἐκ τοῦ τραχήλου τρεῖς. εἶθ' οἱ παρατεταμένοι τοῖς ῥαχίταις ἑπτά. σὺν αὐτοῖς δὲ οἱ κατ' ἐπιγάστριον ὀκτώ. τοσοῦτοι μὲν οἱ ὑπηρετοῦντες μύες τῇ ἀναπνοῇ. ἐνέργεια δ' ἡ καθ' ἕκαστον τούτων, τῶν μὲν, τῶν φρενῶν ἀβίαστον ἐργάζεσθαι τὴν ἀναπνοήν. τῶν δὲ κατὰ τὰς πλευρὰς, διαστέλλειν τε καὶ συστέλλειν ἀμειβόντως τὸν θώρακα. διπλῶν δὲ ὄντων αὐτῶν, οἱ μὲν ἐκτὸς, τὴν ἐκπνοήν. οἱ δ' ἐντὸς, τὴν εἰσπνοὴν ἀποτελοῦσιν. καὶ τῶν μὲν πρώτων δυοῖν, ἐνέργεια μέν ἐστι διαστέλλειν μόνον τὸ ἄνω τοῦ θώρακος μέρος. τῶν δ' ἐσχάτων συστέλλειν μόνον τὸ κάτω μέρος. οἱ δ' ἐκ τῶν τραχήλων καθήκοντες ἀνασπῶσί τε ἅμα καὶ διαστέλλουσι τὰ τοῦ θώρακος ὑψηλὰ μόρια. τῶν δὲ ὀρθίων τῶν κατὰ τὸν τράχηλον. οἱ μὲν πρὸς τὰς κλεῖς ἀνατεινόμενοι, προστέλλουσι τὰ ταύτῃ πέρατα τῶν χόνδρων, ὥσπερ καὶ οἱ παρατεταμένοι ταῖς ἐσχάταις ῥίζαις τῶν πλευρῶν. οἱ δὲ κατ' ἐπιγάστριον, ἔσω τῶν φρενῶν ὄντες, τῇ τοῦ θώρακος βοηθοῦσι συστολῇ. διττῶν τοίνυν οὐσῶν κατὰ γένος τῶν ἀναπνοῶν, ἀβιάστου τε καὶ βιαίας, εἶθ' ἑκατέρας αὐτῶν ἐχούσης οἰκεῖα μόρια β'. τήν τε εἰσπνοὴν καὶ τὴν ἐκπνοὴν τέτταρα τὰ σύμπαντα μόρια γίγνεται τῆς ἀναπνοῆς. καθ' ἕκαστον δὲ τῶν τεττάρων, ἰδία τις φύσις ὀργάνων ἐστὶ, ἀβιάστου μὲν εἰσπνοῆς τὸ διάφραγμα, βιαίας δὲ ἥ τε κατὰ τὰ σιμὰ τῶν ὠμοπλατῶν, ἥ τ' ἐντὸς τῶν μεσοπλευρίων μοῖρα. ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς ἐκπνοῆς, ἀβιάστου μὲν, οἱ κατ' ἐπιγάστριον μύες. βιαίας δὲ, τῶν μεσοπλευρίων ἡ ἐκτὸς μοῖρα. τὰ μὲν δὴ κατὰ τοὺς μῦς ὧδ' ἔχει. τῶν δὲ νεύρων τὰ μὲν εἰς τὸ διάφραγμα καθήκοντα ἐκ τῆς μεταξὺ τετάρτης τε καὶ πέμπτης τῶν ἐν τῷ τραχήλῳ σπονδύλων διαρθρώσεως ὁρμηθέντα, δύο ὄντα, εἰς αὐτὸ τὸ νευρῶδες αὐτοῦ μέρος καταφύεται. τὰ δ' εἰς τοὺς μεσοπλευρίους μῦς, ἐκ τῆς ῥάχεως διασπειρόμενα, εἰς τὸ στέρνον φέρονται, οὔτ' οὖν ὀρθὰ κατὰ τοῦ ζώου μῆκος ἐκτεινόμενα, οὔτ' ἐγκάρσια ὁμοίως τοῖς μυσὶν, ἀλλὰ λοξὰ φερόμενα, κεφαλὴν μὲν ἔχοντα τὸν ταύτῃ σπόνδυλον, τελευτὴν δὲ τὸ στέρνον. καὶ μὴν καὶ τὰ εἰς τοὺς ἄλλους μῦς τοὺς τῆς ἀναπνοῆς δημιουργοὺς φερόμενα, σχεδὸν ἅπαντα ἐκ τοῦ ῥαχίτου μυελοῦ βεβλάστηκε. τοιούτων οὖν καὶ τοσούτων ὑπαρχόντων τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων, εὔδηλον τῷ γε μὴν παντάπασιν ἀνοήτῳ, τίνι διενήνοχεν ἕκαστον αὐτῶν. ἡ μὲν γὰρ προαίρεσις ἔοικε τῷ κινοῦντι τὰς ἡνίας καὶ τοὺς ἵππους ἀναβάτῃ. ταῖς δ' ἡνίαις, τὰ νεῦρα ἐοίκασι, καθάπερ καὶ ἵπποις οἱ μύες. οὕτω δὴ καὶ ἡ χρεία τὸ ἔσχατον ὀρεκτὸν καθέστηκε καὶ τῆς ἀναπνοῆς, ὥσπερ ἡ νίκη, τῆς ἡνιοχικῆς.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΥΣΠΝΟΙΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟΝ α΄.

ὅ

τι μὲν ἡ δύσπνοια βλάβη τίς τῆς ἀναπνοῆς ἐστιν, ὥσπερ ἡ δυσαισθησία τῆς αἰσθήσεως, καὶ ἡ δυσκινησία τῆς κινήσεως, ἱκανὸν ἐνδείξασθαι τοὔνομα. πόσαι δὲ τῆς βλάβης διαφοραὶ, καὶ διὰ τίνας αἰτίας γιγνόμεναι, καὶ πῶς ἑκάστην αὐτῶν χρὴ διαγνώσκειν, οὐκ ἐκ τῆς προσηγορίας διδαχθῆναι δυνατόν ἐστιν, ἀλλ' ἡ φύσις αὐτὴ τῆς ἀναπνοῆς ἐνδείξεται. ταῦτά τοι καὶ διεσπούδασται τοῖς πα-
10 λαιοῖς ἰατροῖς ἅπασιν ἡ τοῦ κατὰ φύσιν ἐπίγνωσις, ἄλλων τε πολλῶν ἕνεκα, καὶ τῆς ἐν τοῖς παρὰ φύσιν ἐνδείξεως οὐχ ἥκιστα. ἐπειδὴ γὰρ ἓν μέν τοι τὸ κατὰ φύσιν, καὶ οἷον κανὼν, καὶ μέτρον, καὶ ὅμοιον ἑαυτῷ, ποικίλον δὲ καὶ ἀνόμοιον καὶ πολυειδὲς τοῖς σφάλμασι τὸ παρὰ φύσιν, ὡς κινδυνεύειν ἄπειρον μὲν τῷ πλήθει, τῇ τέχνῃ δὲ ἀπερίληπτον ὑπάρχειν, ἀδύνατον ἔδοξε περιλαβεῖν ὅροις τισὶ τὴν ἀπειρίαν αὐτοῦ χωρὶς τῆς τοῦ κατὰ φύσιν γνώσεως. ἐπειδὴ γὰρ ἕν ἐστι τοῦτο, καὶ χρηστὸν τῷ ζώῳ, δῆλον ὡς καὶ σύμμετρον. εἰ δὲ τοῦτο σύμμετρον, ἄμετρον ἂν εἴη τὸ παρὰ φύσιν. εἰ δὲ ἄμετρον, διττὸν μὲν τῷ γένει πάντως. ἢ γὰρ ἐλλείπει τι τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ ὑπερβάλλει. τοσαύτας δὲ ἐν αὐτῷ διαφορὰς ἕξει τὰς κατὰ μέρος, ὅσας περ ἂν οἷόν τε ᾖ δέξασθαι τὸ πρᾶγμα κατὰ τάς θ' ὑπερβολὰς τοῦ μετρίου, καὶ τὰς ἐλλείψεις. δέχεται δὲ τὸ μὲν
20 ἁπλοῦν διττάς. τὸ δ' ἐκ πλειόνων σύνθετον, διπλασίας τὸν ἀριθμὸν τῶν συνθέντων αὐτό. εἰ μὲν οὖν ἕν τι καὶ ἁπλοῦν ἐστιν ἡ ἀναπνοή, διττὰς μὲν ἕξει τὰς ἀμετρίας, διττὰς δὲ τῷ γένει τὰς δυσπνοίας. εἰ δ' οὐχ ἕν, τὰς διαφορὰς ἕξει διπλασίας τὸν ἀριθμὸν τῶν συνθέντων αὐτό. εἰ μὲν οὖν αὕτη σαφής τε ἅμα καὶ σύντομός ἐστιν ἡ διδασκαλία, μακρὰ δικαίως ἡ παρὰ ταῦτα. καὶ τοίνυν ἐπειδὴ δύο μέν ἐστι τὰ πρῶτα καὶ κυριώτατα μόρια τῆς ὅλης ἀναπνοῆς, εἰσπνοή τε καὶ ἐκπνοὴ, δύο δ' ἄλλα κατὰ συμβεβηκὸς, αἱ μεταξὺ τούτων ἡσυχίαι, ἐν τέτταρσιν ἂν οὕτω τοῖς πᾶσι, ἡ περὶ δυσπνοίας γίνεται σκέψις. ὥστε πάντως δεήσει τινὶ τῶν εἰρημένων, ἢ τισὶν, ἢ καὶ πᾶσιν ἅμα, πλημμελεῖσθαί τε καὶ διαφθείρεσθαι τῆς κατὰ φύσιν ἰδέας, εἰς δυσπνοίας γένεσιν. ὀνομάζειν δὲ σαφοῦς ἕνεκα διδασκαλίας οὐδὲν ἂν εἴη χεῖρον, ἁπλῆν μὲν δύσπνοιαν, ἥτις ἂν ἓν μόριον ἑκάστοτε τῆς ὅλης ἀναπνοῆς καταλαμβάνει. σύνθετον δὲ τὴν ἐν πλείοσι συνισταμένην. ἀλλ' ἐπεὶ δεύτερόν ἐστιν ἀεὶ τὸ σύνθετον τῶν ἁπλῶν, κατὰ λόγον ἂν εἴη, πρότερον περὶ φύσει προτέρων, ποιήσασθαι τὸν λόγον, ὥστε καὶ ἀπὸ τῶν ἁπλῶν δυσπνοιῶν ἄρξασθαι. ἐπειδὰν δὲ ταύτας αὐτάρκως διέλθωμεν, μετὰ ταῦτα ἐπαλλάττοντες
30 τάς τε κινήσεις καὶ τὰς ἡσυχίας κατ' ἀλλήλας τε καὶ καθ' ἑαυτὰς, οὕτω τὰς συνθέτους ἐξευρήσομεν. τίνες οὖν εἰσὶν αἱ κατὰ φύσιν αἰτίαι τῆς ἔσω τε καὶ ἔξω φορᾶς τοῦ πνεύματος, καὶ τίνος ἑκατέρας τῶν ἡσυχιῶν; ταυτὶ γὰρ ἦν τὰ πάντα μόρια τῆς ἀναπνοῆς. ἐπειδὴ δύο μὲν ἐξ ὧν εἴπομεν μορίων κινήσεις εἰσὶν, ἡ ἔξω καὶ ἔσω φορὰ τοῦ πνεύματος, δύο δὲ διορίζουσαι ταύτας ἠρεμίαι, γένεσις δὲ ταῖς μὲν κινήσεσι σύνθετος, ταῖς δ' ἠρεμίαις ἁπλῆ, δῆλον ὡς τῶν μὲν, πλείους ἀμετρίαι, τῶν δ' ἡσυχιῶν, διτταὶ γενήσονται. αὗται μὲν γὰρ οὖσαι ἁπλαῖ, τοῦ χρόνου τῷ ποσῷ τὰς διαφορὰς ἴσχουσι μόνῳ. αἱ κινήσεις, δ' οὐ ταύτῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ποσῷ τοῦ διαστήματος καθ' οὗ φέρονται διοίσουσιν. ὥστ' ἔσονται διτταὶ μὲν ἀμετρίαι αὐτῶν, καθὰ καὶ τῶν ἡσυχιῶν, ἑκάτεραι τοῦ χρόνου τῷ ποσῷ διαιρούμεναι, καθ' ἃς ἤτοι ταχεῖαι, ἢ βραδεῖαι λεχθήσονται. διτταὶ δ' ἄλλαι τῷ ποσῷ τῆς διαστολῆς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων διαφέρουσαι, καθ' ἃς ἤτοι μεγάλας ἢ μικρὰς αὐτὰς ὀνομάζουσιν. ἐπεὶ γὰρ ἀχώριστα πάσης ἐστὶ τῆς κατὰ τόπον κινήσεως, ὅ, τε χρόνος ἐν ᾧ κινεῖται τὸ κινούμενον, καὶ τὸ
40 διάστημα καθ' οὗ φέρεται, διὰ μὲν τὸν χρόνον, ταχέως μὲν καὶ βραδέως φέρομεν τὴν κίνησιν, διὰ δὲ τὸ διάστημα πολὺ καὶ ὀλίγον. ἀλλὰ τήν γε διαστολὴν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, οὐκ ὀλίγην καὶ πολλὴν, ἀλλὰ μικρὰν καὶ μεγάλην ὀνομάζειν ἔθος, ὥσπερ γε καὶ τὴν συστολήν, ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν κινήσεων. ὥσπερ δὲ κινήσεως ἴδια τάχος καὶ βραδύτης, οὕτως καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν διαλειμμάτων, ἀραιότης καὶ πυκνότης. πυκνὰς γοῦν τὰς ἀμπέλους, ἢ τὰς ἐλαίας, ἢ ὁτιοῦν ἄλλο τοιοῦτον φυτεύεσθαι λέγομεν, ὅταν τὸ βραχύτατον διάστημα αὐτῶν δηλῶσαι βουληθῶμεν. οὕτως δὲ καὶ ἀραιὰς, ὅτι πολὺ τὸ ἐν μέσῳ τῶν πεφυτευμένων σωμάτων ᾖ, καὶ καθόλου φαμὲν, πάντα τὰ ἐκ πλειόνων διωρισμένων συγκείμενα, τούτοις χρῆται τοῖς ὀνόμασιν. ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ ἀναπνοὴ σύνθετός ἐστιν ἐξ ἐναντίων κινήσεων, ἡσυχίαις διωρισμένων. πυκνὴν αὐτὴν ἐργάσεται τὸ βραχὺ τῶν ἡσυχιῶν. ἀραιὰν δὲ τὸ μακρόν. αὗται μὲν οὖν πᾶσαι δυσπνοίας ἁπλαῖ διαφοραί. καὶ ταῦτ' αὐτῶν τὰ ὀνόματα, τοῖς τε ἄλλοις παλαιοῖς συνήθη, καὶ Ἱπποκράτῃ. εἰ δέ τις ἑτέρως ὀνομάζειν ἐθέλῃ, κα-
50 θάπερ ἤδη τινὲς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν, οὐδὲν ἡμῖν διαφέρει. πλὴν ἴσως γε οὗτος, μήτε τοῖς Ἱπποκράτει συνήθεσι, μήτε τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς, μήθ' ὅλως τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ὀνόμασι χρησάμενος, ἀλλ' εἰ καὶ τούτων καταφρονοίη, μήτε κυρίως, μήτε σαφῶς ἑρμηνεύων. εἰ μὴ γὰρ ἓν ὄνομα κατ' ἀμφοῖν φέρει τῆς τε κινήσεως καὶ τῆς ἡσυχίας ἤτοι τὸ τάχος μόνον ἢ τὴν πυκνότητα, καὶ αὖθις αὖ τῶν ἐναντίων, ἢ τὴν βραδύτητα μόνον, ἢ τὴν ἀραιότητα, τοῖς ἑτέροις μηδόλως χρώμενος, ἀσαφείας αὐτίκρυς ὁ τοιοῦτος ἐπιθυμεῖ. πολὺ γὰρ οἶμαι σαφέστερον ἐν ἑκατέρῳ τῶν πραγμάτων ὄνομα θέμενον ἴδιον, ἐκεῖνο καλεῖν διαπαντὸς, εἰδότα γε ὡς τὰ κοινὰ τῶν ὀνομάτων οὐδὲν μᾶλλόν γε τὸ ἕτερον τούτων δηλοῦντα, συγχεῖ καὶ ταράττει τὸν ἀκροατὴν, ὡς μὴ γνῶναι τί ποτ' ἐστὶ τὸ λεγόμενον, πρὶν διαστείλασθαι τὴν ὁμωνυμίαν. εἰ δὲ ἓν μὲν ἑκατέρῳ τῶν πραγμάτων ἐπιφέρει τις ὄνομα, μὴ ὡς ἡμεῖς μέν τοι διείλομεν, ἀλλ' ὑπεναντίως, τάχος μὲν καὶ βραδύτητα, κατὰ τῶν ἡσυχιῶν, ἀραιότη-

τα δὲ καὶ πυκνότητα, κατὰ τῶν κινήσεων οὐκ οἶδ᾽ ὅτι βούλοιτ᾽ αὐτῷ, τοῖς ἀκύροις τε καὶ ἀήθεσιν ὀνόμασι περὶ
τῶν κυρίων τε καὶ δι᾽ ἔθους χρῆσθαι. ὅτι γὰρ καὶ οἱ νῦν ἅπαντες ἄνθρωποι καὶ οἱ παλαιοὶ βραδυτῆτα καὶ τά-
χος οὐδενὸς ἄλλου κατηγοροῦσι, πλὴν τῶν κινουμένων, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. τί ποτ᾽ οὖν σοφὸν ἐπειργασμένον ἐστὶ τῷ
μετατιθέντι τὴν τῶν ὀνομάτων χρῆσιν εἰς τοσοῦτον, ὡς τὰς ἡσυχίας τῆς τῶν κινήσεων προσαγορεύειν ὀνό-
μασιν; τί δὲ σοφὸν εἰ τὰ τῶν διαλειμμάτων ὀνόματα ταῖς ἐνεργείαις ἐπιφέρει; ὡς γὰρ καὶ τὰς ἀμπέλους πυ-
κνὰς καὶ τὰς ἐλαίας, ὅταν ὀλίγον ἔχωσι τὸ μεταξὺ διάστημα λέγομεν· ἀραιὰς δὲ ὀνομάζοντες, εἰ πλέον εἴη,
οὕτω τὰς τῶν ζώων ἐνεργείας, τὰς μὲν δι᾽ ὀλίγου χρόνου γινομένας πυκνάς· ἀραιὰς δὲ τὰς διὰ πολλοῦ κα-
λοῦμεν. εἰ δέ τις ὡς ἔφην οὐχ οὕτως, ἀλλ᾽ ἑτέρως ὀνομάζειν ἐθέλει, μήθ᾽ Ἱπποκράτει, μήτε τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς,
μήθ᾽ ὅλως τοῖς Ἕλλησιν ἑπόμενος, ἀλλὰ μηδὲ τοῦ σαφοῦς τῆς ἑρμηνείας φροντίζων, ἐκείνῳ μὲν ἐπιτρεπτέον νι-
10 κᾶν, νίκην καδμείαν. τοῖς δ᾽ ἄλλοις, ὅσοι τῶν μὲν ὀνομάτων εἰς τοσοῦτον φροντίζουσιν, ὅσον αὐτῶν εἰς διδασκα-
λίαν χρηστόν, ἅπασα δ᾽ αὐτοῖς ἡ σπουδή, τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν ἐξευρεῖν ἀλήθειαν, ἤδη διαλεξώμεθα, περὶ ὧν
ἐξ ἀρχῆς γράφειν προὐθέμεθα. τῆς ἀναπνοῆς, τῷ μὲν γένει κινήσεως οὔσης, συγκειμένης δὲ ἐκ δυοῖν μορίων,
ἐναντίων ἀλλήλοις, ὧν τὸ μὲν εἰσπνοήν, τὸ δὲ, ἐκπνοὴν ὀνομάζομεν, ἀλλὰ καὶ δύο ἄλλα, κατά τι συμβεβηκὸς
ἐχούσης οὐχ ὅμοια, τὰς καλουμένας ἠρεμίας τε καὶ ἡσυχίας, αἱ βλάβαι γίνονται, περὶ μὲν τὰς κινήσεις
εἰς τάχος καὶ βραδυτῆτα, καὶ μέγεθος καὶ σμικρότητα· περὶ δὲ τὰς ἡσυχίας, εἰς ἀραιότητα καὶ πυκνότη-
τα. καὶ παρὰ ταύτας, οὐκ ἂν εὕροις ἑτέραν ἄλλην δυσπνοίας διαφοράν. ἡ γὰρ τῆς διαιρέσεως μέθοδος οὕτως
οὐ δείκνυται. λοιπὸν δ᾽ ἂν εἴη τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐξευρόντας, ἐπὶ τὰς συνθέτους αὖθις τρέπεσθαι. τίς
οὖν αἰτία ταχείας ἀναπνοῆς καὶ βραδείας, καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ κἀνταῦθα μεθόδῳ χρῆ-
ναι ζητεῖν αὐτάς, οὐχ ἁπλῶς ἀποφαίνεσθαι. τίς οὖν ἡ μέθοδος; ἐπειδὴ πρὸς τὴν αὐτῶν ἕκαστον ἢ χεῖρον ἢ βέλ-
20 τιον γίνεται πρὸς ὅπερ ὅλως γίγνεσθαι πέφυκεν, ἐὰν εἰδῶμεν ὑπό τινων αἰτίων ἀναπνοὴ γίγνεται, γνωσό-
μεθα δηλονότι καὶ τὰς τῆς δυσπνοίας αἰτίας. τίνες οὖν αἰτίαι τῆς ἀναπνοῆς, ἔχεις μὲν αὐτὰς ἑτέρωθι μετ᾽
ἀποδείξεως γεγραμμένας. νῦν δ᾽ ἀρκεῖ τῶν κεφαλαίων ἀναμνησθῆναι μόνον. ἡ μὲν δύναμις ἡ ψυχικὴ κινεῖ
τὸν θώρακα, τῷ δὲ, ὁ πνεύμων συγκινεῖται. ταῖς τούτου δ᾽ ἕπεται κινήσεσι, διαστελλομένου μὲν εἰσπνοή, συστελ-
λομένου δὲ, ἐκπνοή. δέδεικται δ᾽ ἐν ἐκείνοις καὶ ὡς ἡ χρεία τῆς ἀναπνοῆς, ἡ μεγίστη μὲν καὶ κυριωτάτη, φυλα-
κὴ τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἐστίν, ἤδη δὲ καὶ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος θρέψις. οὕτω δὲ τούτων ἐχόντων, ἐπειδὰν
μὲν ἡ δύναμίς τε καὶ ἡ χρεία καὶ τῶν ὀργάνων ἕκαστον εὐπραγῇ, νόμῳ φύσεως ἀναπνεῖ τὸ ζῶον. ἐπειδὰν δέ τι
πάθοι, κατ᾽ ἐκεῖνο καὶ τὴν ἀναπνοὴν ἀναγκαῖον ἐμποδίζεσθαι. καὶ τοίνυν ὥσπερ ἐν ταῖς περὶ τῶν σφυγμῶν
πραγματείαις, διττὴν ἐποιούμεθα διδασκαλίαν, ἢ καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ζητοῦντες τὰς αἰτίας, ἢ καθ᾽ ἕκαστον ἐκεί-
νων τὰς ἀλλοιώσεις, οὕτω κἀνταῦθα χρὴ καθ᾽ ἑκάτερον γυμνάσασθαι. ὥστε καὶ τῆς αἰτίας προβληθείσης,
30 εὐθὺς ἔχειν εἰπεῖν καὶ τὴν ἑπομένην δύσπνοιαν, καὶ τῆς δυσπνοίας ῥηθείσης, ἀναμιμνήσκεσθαι ῥᾳδίως, τῆς ποιού-
σης αἰτίας. ἀρκτέον οὖν ἡμῖν κἀνταῦθα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπὸ τῶν ἁπλῶν δυσπνοιῶν, ὡς ἐν ἐκείνοις ἀπὸ
τῶν σφυγμῶν, καὶ ζητητέον τίνες αἰτίαι ταχεῖαν εἰσπνοὴν ἐργάζονται. ταχὺν μὲν γὰρ σφυγμὸν ἀπεδείξα-
μεν, ἐπειγούσης μὲν τῆς χρείας, ἐρρωμένης δὲ τῆς δυνάμεως, εὐπειθῶν δ᾽ ὄντων γίγνεσθαι τῶν ὀργάνων. ἐοί-
καμεν δὲ κἀνταῦθα τὰς αὐτὰς εὑρεῖν αἰτίας, εἴ γε μὴ κακῶς ἐν τῷ περὶ χρείας σφυγμῶν ἐδείξαμεν τὴν
αὐτὴν ὠφέλειαν, παρὰ μὲν τῆς ἀναπνοῆς, τῷ κατὰ τὴν καρδίαν θερμῷ, παρὰ δὲ τῶν σφυγμῶν, τῷ καθ᾽ ὅλον
γίγνεσθαι τὸ ζῶον. ἐν ἐκείνῳ δ᾽ αὐτῷ λόγῳ τῷ περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων, αὐτάρκως εἴρηται, καὶ πε-
ρὶ τῆς Ἀρχιγένους πρὸς Μάγνον ἀντιλογίας, ὡς οὐχ ὑπὸ ῥώμης δυνάμεως ὁ ταχὺς γίνεται σφυγμός, ἀλλὰ
μᾶλλον ὑπὸ ἀρρωστίας. καὶ οὐ χρὴ δὶς περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν, ἑνὸς καὶ ταὐτοῦ τρόπου τῆς ἀποδείξεως ἐσο-
μένου. καὶ εἴπερ οὕτω περὶ δυσπνοίας, ὡς περὶ σφυγμῶν, οἱ νεώτεροι τῶν ἰατρῶν ἐπραγματεύσαντο, καὶ
40 μὴ τελέως αὐτῆς ὠλιγώρησαν, οἰκειότερον ἂν ἦν ἐνταῦθα ζητεῖσθαι τὸν περὶ τῆς ταχείας κινήσεως λόγον,
ὡς ἂν καὶ σαφεστέρας τῆσδε τῆς πραγματείας οὔσης, καὶ διὰ τοῦτο προτέρως ὀφειλούσης διδάσκεσθαι, ἀλλ᾽
οὐκ οἶδ᾽ ὅπως περὶ μὲν αὐτῆς τῆς ἀναπνοῆς ἐπὶ πλεῖστον ἐζήτησαν, οὔτε χρείαν ἧς ἕνεκα γίγνεται παραλι-
πόντες ἄσκεπτον, οὔτε δύναμιν ὑφ᾽ ἧς δημιουργεῖται. ἐπολυπραγμονήσαντο δὲ καὶ περὶ τῶν ὀργάνων αὐτῶν
ἐπιμελῶς, πόσα τε καὶ τίνα, καὶ ὅπως εἴη κινούμενα, περὶ δὲ τῆς δυσπνοίας, ὥσπερ οὐκ ἀναγκαιότερον ὄντα τὸν λό-
γον, ἢ οὐ ποικιλώτερον, ἢ οὐ χαλεπώτερον εὑρεθῆναι, παντάπασιν ἀργῶς παρέδραμον. οἱ μὲν μηδ᾽ ὅλως, μη-
δὲ τοὐλάχιστον ὑπὲρ αὐτῆς εἰπόντες. οἱ δὲ ἐπὶ βραχὺ κομιδῇ προσαψάμενοι, καίτοι γράψαντος Ἱπποκρά-
τους ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐπιδημιῶν, ὥσπερ τινὰ μύωπα, τὰς διαφορὰς τῶν δυσπνοιῶν, ὑφ᾽ οὗ νυττομένους αὐ-
τοὺς ἐχρῆν ἐξεγερθῆναι ποτὲ τοῦ βαθέος ὕπνου, καὶ ζητῆσαι τίς ἐφ᾽ ἑκάστης αὐτῆς ὁ πεπονθὼς τόπος ἐστίν, καὶ
τίς ὁ τρόπος τῆς διαθέσεως, καὶ τίς ἡ αἰτία, καὶ εἰ παραλέλειπται ταῦτα τελέως ὑφ᾽ Ἱπποκράτους, ἤ τινα μὲν
50 εἴρηται πρὸς αὐτοῦ, τινὰ δ᾽ οὔ, καὶ ποῦ τῶν συγγραμμάτων, καὶ πῶς, ἆρά γε τελέως καὶ σαφῶς, ἢ ἐλλιπῶς τε
καὶ οἱονεὶ σπερματικῶς. οὐδὲν γὰρ τούτων ἐζήτησεν οὐδείς, οὔτ᾽ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀξίως, τῶν θ᾽ Ἱπποκρα-
τείους ἑαυτοὺς ὀνομαζόντων, ἐξηγητικά τε γραφόντων ὑπομνήματα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, τὸν περὶ
τῆς δυσπνοίας οὐδεὶς τελέως ἐπεξῆλθε λόγον, ἀλλ᾽ ἡμεῖς τά τε καθ᾽ ἕκαστα εἰρημένα τῶν βιβλίων εἰς ταὐτὸν
ἀθροίσωμεν ἅπαντα, καὶ δείξωμεν, ὡς κἀν τούτοις, ὁ ἀνὴρ πολὺ δή τι ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἐστίν. οὐ μὴν ἤδη γε
τοῦτο ποιητέον. οὐ γάρ μοι πρόκειται μόνον ἐξηγήσασθαι τὴν Ἱπποκράτους γνώμην, ἀλλὰ καὶ τὰς οἰκείας
ἀποδείξεις τῶν δογμάτων προσθεῖναι, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας ἀκρίβειαν παρασχεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσιν.
εἰς δὲ τοῦτο πολὺ κάλλιόν ἐστι μὴ προκαταλαμβάνειν τὸν καιρὸν τῇ δόξῃ τοῦ παλαιοῦ. καὶ τοίνυν ὅδε μὲν ὁ πρό-
τερός μοι λόγος διδασκαλία μὲν ἀποδείξεως ἐστὶ τῶν ἀληθῶν· ὁ δ᾽ ἑξῆς δεύτερος ἐξήγησις, ὧν Ἱπποκράτης

ἐγίγνωσκε περὶ δυσπνοίας. αὖθις οὖν ἀναλάβωμεν ὅθεν λέγοντες ἀπελείπομεν, ὡς ἡ περὶ τάχους κινήσεως ζήτησις ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν ἡμῖν ἅπασι περαίνεται, διὰ τὸ σπουδασθῆναι μὲν ἐκείνην τὴν πραγματείαν τοῖς πλείστοις τῶν νεωτέρων ἰατρῶν, ἀμεληθῆναι δὲ τὴν νῦν προκειμένην σχεδὸν ἅπασι, καίτοι σαφεστέραν τε μακρῷ, καὶ οὐχ ἧττον ἐκείνης χρησίμην ὑπάρχουσαν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς, ταύτην τὴν αἰτίαν εἴποιμι ἄν, ἐπὶ προήκοντι τῷ λόγῳ. νυνὶ δὲ τὸ συνεχὲς περαντέον, ὡς ἅπασιν ἡ ταχεῖα κίνησις, διά τε τὴν ἐπείγουσαν χρείαν γίνεται, καὶ προσέτι τὴν δύναμιν ὑπηρετεῖν αὐτῇ δυναμένην, ὅπερ ἐστὶν ἐρρωμένην, καὶ τῶν ὀργάνων οὐδενὸς ἀντιπράττοντος, ὧν τὰς ἀποδείξεις ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν ἐλέγομεν εἰρῆσθαι. εἴρηται δ' ἐν ἐκείνοις καὶ ὡς ἐνδέχεταί ποτε τῆς χρείας ἱκανῶς ἐπειγούσης, κἂν ἡ δύναμις ἀρρωστοτέρα μετρίως ᾖ, τὴν κίνησιν γίνεσθαι ταχεῖαν. εἰ δ' ἐπὶ πλέον ἀσθενείας ἥκοι, μηκέτ' ἐγχωρεῖν γίνεσθαι ταχέως, ἀλλὰ τηνικαῦτα πυκνὴν μᾶλλον, ἀντὶ ταχείας γίνεσθαι τὴν ἐνέργειαν. ἁπάσης γὰρ πυκνότητος ἐνεργειῶν μίαν ὑπάρχειν αἰτίαν, τὸ τῆς προτέρας ἐνεργείας ἐνδεές. ἀναγκάζονται γὰρ ἐπειγούσης ἐκείνης, μηκέθ' ἡσυχάζειν ἐπὶ πλέον. ἅπαντα δὲ ταῦτα δι' ἐκείνων μὲν ἀποδέδεικται. κοινὸς δ' αὐτῶν ὁ λόγος ἐστὶ καὶ πρὸς τὴν ἀναπνοήν, πρῶτον μὲν ὅτι περὶ κινήσεως ἁπάσης ἐν τῷ καθόλου λέλεκται. ἔπειτα καὶ ἡ ἀναπνοὴ ὀλίγου δεῖν ἅπασα, τῇ τῶν σφυγμῶν ἀναλογίᾳ ἀνάλογον ἔχει. σύνθετος γάρ ἐστιν ἐξ ἐναντίων κινήσεων ἠρεμίαις διειργομένων, καὶ χρείας ἕνεκα τῆς αὐτῆς γίνεται. καὶ τῶν μορίων δ' αὐτῆς ἡ μὲν εἰσπνοὴ παραπλήσιος οὖσα τῇ διαστολῇ τῶν σφυγμῶν, ἀναψύχει τὴν ἔμφυτον θερμασίαν· ἡ δ' ἐκπνοή, καθάπερ ἡ συστολὴ τῶν σφυγμῶν ἐκκρίνει τὸ καπνῶδες τῆς συγκαύσεως. ἀλλὰ καὶ τό, τῇ θρέψει τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἀμφοτέρας τὰς ἐνεργείας συντελεῖν, καὶ τό, τῶν ἠρεμιῶν, τὴν μὲν ἐπὶ τῇ διαστολῇ, βραχυτέραν ὑπάρχειν, τὴν δ' ἐπὶ συστολῇ μακροτέραν, ἀμφοτέρων κοινά. τάχος μὲν οὖν ταῖς ἀναπνευστικαῖς κινήσεσιν ὅπως προσγίνεται, καὶ δὴ λέλεκται. περὶ τοῦ μεγέθους δὲ ἑξῆς διιέναι χρὴ τοίνυν κἀν τούτῳ καλεῖν μὲν τὴν χρείαν εἰς τοὔργον, ὑπηρετεῖν δ' αὐτῇ τὴν δύναμιν ἐρρωμένην, ἑτοιμότητα δὲ ὑπάρχειν τοῖς ὀργάνοις. τῆς αὐτῆς γάρ τοι συνόδου τῶν αἰτίων δεῖται, μέγεθος ἀναπνοῆς, ἧσπερ καὶ τάχος. τά γε μὴν ἐναντία τούτων βραδύτης τε καὶ μικρότης, οὐ πάντη γε δεῖται τῶν ἐναντίων ἁπάντων ὁμοῦ, ἀλλ' ἓν μὲν ἐξ αὐτῶν χρῆναι παρεῖναι πάντως, πλείω δὲ οὐκ ἀναγκαῖον. ἄν τε γὰρ ἡ χρεία μεγάλως ἐκλυθῇ συνεκλύεται καὶ τὸ τάχος κινήσεως, καὶ τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς, κἂν ὅτι μάλιστα ῥώμης ἔχῃ καλῶς ἡ δύναμις. ἀργὴν γὰρ ἕξει ταύτην, ἐς ἂν μὴ δεήσηται τὸ ζῶον ἐνεργούσης αὐτῆς. ἄν τε μεγάλη μὲν ἡ χρεία, ἐκλύηται δέ πως ὁ τόνος τῆς δυνάμεως, ἄν τε ταῦτα μὲν ὑπάρχῃ, βλάβη δέ τις συμβῇ τοῖς ὀργάνοις, οἵαν ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν διήλθομεν. ὅτι γὰρ ἂν εἴη τούτων κωλυθήσεται τὸ τάχος καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀναπνοῆς. κατὰ μὲν δὴ ταῦτα πάντως ἐοίκασιν οἱ σφυγμοὶ ταῖς ἀναπνοαῖς. ὥστε εἰ καὶ τὰς αἰτίας πρῶτα προχειριζόμενοι, τὰς ἀκολουθούσας αὐταῖς ἀλλοιώσεις τῆς ἀναπνοῆς ἐπισκοποίμεθα, παραπλησίως εὑρήσομεν, οἷον εἰ καὶ τῆς θερμασίας αὐξηθείσης, τῶν ἄλλων αἰτίων τῆς ἀναπνοῆς ἀτρέπτων μενόντων, ὁποῖόν τι τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος ἔσται ζητοῦμεν. εὑρήσομεν γὰρ ὡς κἀν τῷ πρώτῳ δέδεικται τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων, ὅτι βραχὺ μὲν αὐξηθείσης αὐτῆς, μείζων μὲν σαφῶς, οὐ μὴν καὶ θάττων, ἐπὶ πλεῖστον δέ, καὶ μεγίστη καὶ ταχεῖα, καὶ ἤδη πυκνὴ γίγνοιτ' ἂν ἡ εἰσπνοή. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ εἰ μειωθείη τὸ κατὰ φύσιν θερμόν, τῶν ἄλλων αἰτίων ἀτρέπτων μενόντων, ὅτι μικραὶ οὕτω, καὶ βραδεῖαι, καὶ ἀραιαὶ ἀνάγκη γίνεσθαι τὴν εἰσπνοήν, ἀλλ' ὀλίγῳ μέν τινι τῆς κατὰ φύσιν μικροτέραν, πολὺ δὲ βραδυτέραν. πάμπολυ δ' ἀραιοτέραν. ἐρρωμένης γὰρ τῆς δυνάμεως οὔσης οὐκ ἐνδέχεται πολλῷ μικροτέραν γίνεσθαι τὴν διαστολήν. ἀλλ' εἴπερ ἐκλυθείη τὰ τῆς χρείας ἱκανῶς, ἐπὶ πλεῖστον ἡσυχάζειν εἰκός, οὐ μὴν οὐδὲ κινεῖσθαι διὰ ταῦτα παντάπασι βραδέως, ἐρρωμένης τῆς δυνάμεως, ἃ δὲ ἐπὶ τῆς θερμασίας αὐξανομένης. ταῦτα κἀπὶ τῆς τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἐπειγούσης θρέψεως εἴδη δυσπνοιῶν ἔσται, δηλονότι τῶν περὶ τὴν εἰσπνοὴν συνισταμένων. ὥσπερ γε καὶ ἡ ἀμετρία τῆς λιγνυώδους τῶν χυμῶν συγκαύσεως, τὰς αὐτὰς τῆς ἐκπνοῆς δυσπνοίας ἐργάσεται, ταῖς ἐπὶ τῆς εἰσπνοῆς εἰρημέναις. ταχεῖαι μὲν γὰρ ἔσονται καὶ μεγάλαι καὶ πυκναί, πολλοῦ τοιούτου περιττώματος ἠθροισμένου. βραδεῖαι δὲ καὶ μικραὶ καὶ ἀραιαὶ κατὰ τὰς ἐναντίας διαθέσεις. ἆρ' οὖν ὁ μὲν λόγος οὕτως ἀξιοῖ, μάχεται δ' ἔτι τῶν ἐναργῶς φαινομένων; ἐγὼ μὲν ὁμολογοῦντα ταῦτα πάντα κατά τε τὰς ἡλικίας καὶ τὰς χώρας, καὶ ὅλως τὰς καταστάσεις ἁπάσας τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος, εὑρίσκω. μαρτυρεῖ δ' οὐχ ἥκιστα καὶ τὰ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἅπασιν, καὶ τὰ ἐν τοῖς νοσήμασιν. ἔνθα μὲν γὰρ τὸ θερμὸν πλεονεκτεῖ, ταχείας καὶ μεγάλας καὶ πυκνάς ἐστιν ἰδεῖν γιγνομένας εἰσπνοάς. ἔνθα δ' αὖ τὸ ψυχρὸν τὰς ἐναντίας βραδεῖς τε καὶ μικρὰς καὶ ἀραιάς. καὶ μὴν ὅτοις μὲν κενοῦται τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦτο τάχα δεῖται τῆς ἀναθρέψεως, οὐ μόνον μέγα ἀλλὰ καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν εἰσπνέουσιν. οἷς δ' οὐδὲν κενοῦται, τὸ ἐναντίον τούτοις εἶδος τῆς εἰσπνοῆς. εἰ δ' ἄμφω συνδράμοι, καὶ θερμασίας αὔξησις, καὶ πνεύματος ἀνάλωσις, οὗτοι τὴν μεγίστην ἁπασῶν καὶ ταχίστην καὶ πυκνοτάτην εἰσπνοὴν ἴσχουσι. καὶ μάλιστ' εἰ σφοδρῶς ἑκάτερα αὐξηθείη. ὥσπερ γε καὶ μειωθέντων ἀμφοῖν ἰσχυρῶς, μικρόταται καὶ βραδύταται καὶ ἀραιόταται γίνονται εἰσπνοαί. καὶ μὴν δὴ καὶ τὸ τῶν ἐκπνοῶν εἶδος, εἰ μὲν ἀθροισθείη πολλὰ καπνώδη περιττώματα, μέγιστόν τε καὶ τάχιστον καὶ πυκνότατον. εἰ δ' ὀλίγιστα παντελῶς εἴη, μικρότατόν τε καὶ βραδύτατον καὶ ἀραιότατον. ἡλικιῶν μέν γε, τὰς μὲν ἐν αὐξήσει πάσας, καὶ μέγα καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν εἰσπνεούσας ὁρῶμεν. τὰς δ' ἐν παρακμῇ, τοὐναντίον, ἀραιὸν μὲν καὶ μικρὸν καὶ βραδύ. ὅτι ταῖς μὲν, θερμὸν πλέον. ταῖς δ' ἔλαττον. καὶ ταῖς μὲν συναύξεσθαι τῷ σώματι τὴν οὐσίαν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἀνάγκη. ταῖς δὲ συμμαραίνεσθαι. δι' ἀμφοτέρας οὖν τὰς αἰτίας, πολλοὶ παραλλάττουσιν ἐν ταῖς τῆς εἰσπνοῆς ἰδέαις οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων. δι' ἄλλας δ' αὖ δύο αἰτίας ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς. ἐπεὶ γὰρ ταῖς αὐξανούσαις ἡλικίαις, διά τε τὴν τῆς ἐμφύτου θερμασίας ῥώμην, καὶ δι' αὐτὴν τὴν αὔξησιν, πάμπολύ τι

πλῆθος ἀναλίσκεται χυμῶν, ταῖς δὲ παρακμαστικαῖς, ὅσον εἰς αὐτὸ τὸ ζῆν μόνον, ὡς μήτε αὐξανομέναις
ἔτι καὶ ἀποψυχομέναις ἤδη κατὰ λόγον ταῖς μὲν, ταχεῖα καὶ μεγάλη καὶ πυκνὴ, ταῖς δὲ, ἐναντίως διακει-
μέναις κατὰ πᾶν ἡ ἐκπνοὴ φαίνεται. τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην ἰδέαν, καὶ οἱ σφυγμοὶ κατὰ τὰς τῶν ἡλικιῶν δια-
φορὰς ἔχοντες εὑρίσκονται, καθάπερ καὶ τοῦτ' ἐν τρίτῳ τῶν ἐν αὐτοῖς αἰτίων δεδήλωται. ὡς δ' ἐν ταῖς ἡλικί-
αις, οὕτω κἂν ταῖς ὥραις, καὶ ταῖς χώραις καὶ πάσαις ταῖς τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος καταστάσεσιν, οἵ τε
σφυγμοὶ ταῖς ἀναπνοαῖς, αἵ τ' ἀναπνοαὶ τοῖς σφυγμοῖς ἀνάλογον ἔχουσιν, ἐν μὲν ταῖς θερμαῖς, εἰς μέγεθος
καὶ τάχος καὶ πυκνότητα φερόμεναι, κατὰ δὲ τὰς ψυχρὰς, εἰς τἀναντία. καὶ εἴρηται περὶ τούτων ἁπάν-
των ἐν ἐκείνοις, ὥσπερ γε καὶ περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων. ἐν μὲν γὰρ τῷ τρέχειν, καὶ παλαίειν, καὶ ὅπως οὖν ἄλ-
λως ἀνδρίζεσθαι, μέγα καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν ἀναπνέομεν. ἡσυχάζοντες δὲ, μικρὸν καὶ βραδὺ καὶ ἀραιὸν,
10 ὅτι ταῖς μὲν συντόνοις κινήσεσιν αὐξάνεται μὲν τὸ θερμὸν, δαπανᾶται δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ψυχικόν. ἠρεμούντων
δὲ καὶ ἀκινήτων μενόντων, τὸ μὲν θερμὸν, μαραίνεται. πνεῦμα δ' οὐδ' ὅλως, ἢ παντελῶς ὀλίγον ἀναλίσκεται.
καὶ τοίνυν καὶ τῶν λουτρῶν, τὰ μὲν θερμὰ, ταχεῖαν τε καὶ μεγάλην, καὶ πυκνὴν ἐργάζεται τὴν ἀναπνοήν.
τὰ δὲ ψυχρὰ, τὴν ἐναντίαν. ἐν τοῖς ὕπνοις δὲ, καὶ πάνυ δεῖ προσέχειν τὸν νοῦν τῷ γινομένῳ. πλεονεκτεῖ γὰρ καὶ
κατὰ μέγεθος καὶ τάχος κινήσεως ἡ ἐκπνοὴ τῆς εἰσπνοῆς, ὅτε τῶν σιτίων τε καὶ χυμῶν ἁπάντων αἱ κατεργα-
σίαι καὶ αἱ πέψεις μάλιστα γίνονται. πλεῖστον οὖν εἰκὸς ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ καπνῶδες ἀθροίζεσθαι περίττωμα.
Καὶ τῶν νοσημάτων δὲ, καὶ γὰρ καὶ περὶ τούτων ἤδη λεκτέον, ἐν μὲν τοῖς πυρετώδεσιν ἅπασι, καὶ μάλιστα,
ὅσοις περί τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἢ τὴν καρδίαν ἤθροισταί τι πολὺ πλῆθος θερμότητος, ἡ ἀναπνοὴ πᾶ-
σα μεγάλη καὶ ταχεῖα καὶ πυκνὴ φαίνεται γιγνομένη. ἐν οἷς δὲ ἀπέψυκται τὸ θερμὸν, ἡ ἐναντία. ὥς τε καὶ
τισὶν ἤδη τελέως ἔδοξεν ἀπολωλέναι, καὶ ἣν ὁ Ποντικὸς Ἡρακλείδης ἄπνουν ἔγραψεν, ἥδε ἐστίν. τὸ ἀνάλογον γὰρ
20 ἔχειν ἔοικεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀναπνοή τε καὶ σφυγμὸς, οὕτω κἀν τῷδε. παντελῶς γὰρ οὐδέτερον
αὐτῶν ἀπόλλυσθαι δυνατὸν, ἐς ἂν περιῇ τὸ ζῶον, ἀπολωλέναι μέντοι δόξαι διὰ σμικρότητα, θαυμαστὸν οὐ-
δέν. οὐ δὲ γὰρ τούτοις γε δὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς ἐσχάτως μικροῖς, τὸ διαφεύγειν τὰς αἰσθή-
σεις κοινόν. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν ὡσαύτως ὑπαρχόντων ἀναπνοαῖς τε καὶ σφυγμοῖς, αὐτάρκως εἴρηται,
ζητήσωμεν ἤδη καὶ ὅσον ἐν αὐτοῖς οὐχ ὡσαύτως ἔχει. τὸ γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν δυνάμεων ἑτερότητος ἐν ἑκάστῳ τῶν ἐν-
εργειῶν ἴδιον, εἰκός ἐστι πολλαχῶς καὶ τὰς ἰδέας αὐτῶν διαφερούσας ἐργάσασθαι. τοῦτ' οὖν χρὴ σκοπῆσαι καὶ
ζητῆσαι καὶ ἀνευρίσκειν μεθόδῳ. δοκῶ δή μοι καθορᾶν εὐθὺς ἀπ' αὐτῆς τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων μεγίστην
τινὰ διαφορὰν ἁπάντων τῶν ψυχικῶν ἔργων πρὸς τὰ ζωτικά. τῶν μὲν γὰρ ἡ προαίρεσις ἐξουσίαν ἔχει τῆς γε-
νέσεως, καὶ δύναται ποτὲ κἂν ἡ χρεία καλῇ, καὶ ἡ δύναμις εὐεκτῇ, κἂν τῶν ὀργάνων ἕκαστον ἐπιτήδειον ᾖ πρὸς
τὴν ἐνέργειαν, ὅμως ἴσχειν τε καὶ κωλύειν αὐτὰ τῆς κινήσεως. ὅπου δ' ἴσχειν, μέγα οὕτως, ἤπου γε, καὶ τὸ
30 βραδέως κινεῖν ἢ ταχέως, καὶ ἐπὶ πλέον ἢ ἐπ' ἔλαττον ἐξαίρειν, καὶ διὰ πλείονος ἢ ἐλάττονος χρόνου, ῥᾷστον αὐ-
τῷ. τοῖς ζωτικοῖς δ' ἔργοις οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ὅταν ἡ χρεία καλῇ, τῆς γε δυνάμεως ἐρρωμένης, καὶ τῶν ὀργά-
νων ἐπιτηδείων ὑπαρχόντων εἰς τὰς κινήσεις, οὔτε βραδεῖαν, οὔτε μικρὰν γενέσθαι οἷόν τε τὴν ἐνέργειαν.
ἐπεὶ γοῦν τῶν κατὰ φλεγμαίνοντα μόρια σφυγμῶν, ἐνεργέστατα φαίνεται διὰ τὴν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀρτη-
ριῶν κίνησιν, ὀδύνη μὲν σφοδρὰ προσγινομένη, διὰ τὸ μὴ ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν κίνησιν ἐλάττονα ποιῆσαι τῷ
μεγέθει, ἢ βραδυτέραν τῷ τάχει. καίτοι γε εἴπερ ἦν ἐφ' ἡμῖν ἐλάττονά τε καὶ βραδυτέραν αὐτὴν ἐργάσα-
σθαι, οὐδὲν ἂν προὐργιαίτερον ἐποιησάμεθα, μέλλοντές γε ἐκ τούτου παρηγορήσειν τὴν ὀδύνην. παντὶ μὲν γὰρ
τῷ φλεγμαίνοντι, τελέας ἡσυχίας δεῖ. κινουμένων γὰρ καὶ τριβομένων πρὸς ἄλληλα τῶν ἐν αὐτοῖς μο-
ρίων, θλίβεταί τε καὶ ῥευματίζεται καὶ παντοίως ὀδυνᾶται. εἰ δ' ἄρα ποτὲ καὶ διὰ τὴν τῆς χρείας ἔπειξιν
ἀναγκάζοιτο, τὴν μικροτέραν τε καὶ βραδυτέραν κίνησιν ῥᾷον φέρει τῆς μείζονός τε καὶ ὠκυτέρας. οὕτω καὶ
40 τὸ σκέλος, ὅταν φλεγμαίνῃ τι μόριον ἐν αὐτῷ, μάλιστα μὲν ἀναπαύεσθαι ποθεῖ. εἰ δ' ἀναγκαζοίμεθα κινεῖν αὐτὸ
χρείας τινὸς ἐπειγούσης, ἔλαττόν τε καὶ βραδύτερον βαδίζομεν. ἀλλ' οὐχ οἷόν τε τοῦτ' ἐπὶ τῶν ἀρτηριῶν ἐρ-
γάσασθαι. οὐ γὰρ ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν ἡ κίνησις αὐτῶν, οὔθ' ὥστε καταπαύειν γιγνομένην, οὔθ' ὥστε βραδυτέραν ἐξ
ὠκυτέρας, ἢ ἐκ μείζονος, ἐλάττω ποιεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη στέργειν τῇ παρούσῃ, κἂν ὠκεῖα, κἂν μεγάλη, κἂν ὅπως οὖν
ᾖ βίαια. διὰ τοῦτο ἐν τοῖς φλεγμαίνουσι μορίοις τῶν ἀρτηριῶν κινουμένων, ὀδυνώμεθα μὲν, ἀλλ' οὔτε ἀμυδρο-
τέραν, οὔτε ἐλάττω τὴν κίνησιν, οὔτε βραδυτέραν ἐργάσασθαι δυνάμεθα, καίτοι τῶν γε κατὰ τὴν προαίρε-
σιν ἐνεργειῶν, ἢ παντελῶς ἀναπαύοντες τὸ σκέλος, ἢ μικρὰν κομιδῇ καὶ βραδεῖαν ποιοῦντες. ὅταν δὲ λέγω-
μεν μικρὰν καὶ μεγάλην κίνησιν, ὅτι μὴ κυρίως, ἀλλ' ἀπὸ τῶν διαστημάτων φαμὲν, καθ' ὧν τὸ κινούμενον φέρε-
ται, παντίπου δῆλον. οὐκ οὖν ἐπειδὴ καὶ ὁ θώραξ ἕν τι τῶν τοῦ ζώου μορίων, ἐστὶν ὄργανον ἀναπνοῆς, ὡς ἡ μὲν
ἀρτηρία σφυγμῶν, τὸ δὲ σκέλος βαδίσεως, εἰ μέν ἐστι τῶν ζωτικῶν ἔργων ἡ ἀναπνοὴ, ταῖς ἀρτηρίαις ἀνάλο-
50 γον, εἰ δὲ τῶν ψυχικῶν τοῖς σκέλεσιν ὁμοίως κινηθήσεται, ἀλλὰ μὴν τῶν ψυχικῶν, ὡς ἐν ἄλλοις ἀποδέδεικται, δῆ-
λον ἄρα ὡς τοῖς σκέλεσιν ὁμοίως κινηθήσεται. εἰ τοίνυν φλεγμαίνων εἴη, ἀναγκάζοιτό τε κινεῖσθαι, βραδύτε-
ρόν τε καὶ πολὺ ἧττον τοῦ δέοντος διαστήσεται. ἀλλ' εἰ τοῦτο ποιήσει, ἐνδεῶς ἀναπνεύσει. εἰ δὲ καὶ δεύτερον ἔτι καὶ
τρίτον, ταὐτὸ τοῦτ' ἐργάσεται, τὸ καθ' ἑκάστην ἐνδεὲς, εἰς ἀξιόλογον ποτὲ κεφάλαιον γενόμενον, ἐγγὺς ἄξει τοῦ πνί-
γεσθαι τὸ ζῶον. ἵν' οὖν μὴ γένηται τοῦτο, πυκνοτέρας ποιεῖται τὰς ἐνεργείας, μηκέτι ἡσυχάζων τοσοῦτον, ὅ-
σον ὁπότ' ἂν εἶχε κατὰ φύσιν, ὅμοιόν τι ποιῶν τοῖς διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν αὐτάρκη φορὰν εἰσάπαξ προσε-
νέγκασθαι, συνεχῶς ὀλίγον φερομένοις. ἀλλ' ἐν τούτῳ ἀναγκαῖον τὴν ὅλην ἀναπνοὴν γενέσθαι μικρὰν καὶ
βραδεῖαν καὶ πυκνὴν, καὶ πλέονί γε μικροτέραν τοῦ προσήκοντος, ἢ βραδυτέραν. οὐχ οὕτως γὰρ ἰσχυρὸς ὁ πό-
νος τῷ θώρακι διὰ τὸ τάχος τῆς κινήσεως, ὡς διὰ τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς. τὸ μὲν γὰρ τάχος, εἰ καὶ κατ' αὐτὴν

τὴν ἐνέργειαν ὀδυνηρὸν, ἀλλὰ τῷ γε βραχυχρόνιον ἐργάζεσθαι τὴν ὅλην κίνησιν, ἧττον λυπεῖ τὸν θώρακα. σύν-
τομος γὰρ ἐφ' ὃ σπεύδει παραγίνεται. σπεύδει δὲ δήπουθεν εἰς τὴν ἡσυχίαν, καὶ ταύτης ὅτι τάχιστα γλί-
χεται τυχεῖν, ὡς ἂν μόνης αὐτῷ τὴν ἐκ φλεγμονῆς ὀδύνην παραμυθουμένης. τὸ δὲ μέγεθος τῆς διαστολῆς,
πάντως χαλεπὸν, αὐτῷ τε τῷ βιαίῳ τῆς κινήσεως, καὶ τῷ θλίβειν τε ἅμα καὶ τείνειν τὰ φλεγμαίνοντα, καὶ
παντοίως ὀδυνᾷν τὸν θώρακα. ταῦτ' ἄρα καὶ πλέον ἀφαιρεῖ τοῦ μεγέθους, ἢ τοῦ τάχους. καὶ ὅταν γε τοῦτ' αὐ-
τὸ μόνον ᾖ τὸ πάθημα, πόνος τις τῶν κατὰ τὸν θώρακα μορίων, μὴ μέντοι τάγε τῆς χρείας ἐπείγῃ, μενούσης
δηλονότι τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ θερμασίας ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ὅροις, ἀραιοτέρα ἡ κίνησις τοῦ θώρακος βραχυτέρα γίνε-
ται. πυρώσεως δέ τινος ἐν αὐτῇ γινομένης, τὸ μὲν τάχος οὐκ ἐκλύεται, δι' ἃς ἔμπροσθεν εἴπομεν αἰτίας, καὶ
ἀφαιρεῖται δὲ κἀνταῦθα τὸ μέγεθος ἱκανῶς, ἀλλ' αὐτ' αὐτοῦ πυκνότης γίνεται, διὰ τὴν τῆς χρείας ἔπει-
10 ξιν. ὥστε κἀκ τῶν εἰρημένων ἤδη πρόδηλον ὑπάρχει, ὡς αὐτὴ μὲν καθ' ἑαυτὴν ὀδύνη περί τι τῶν ἀναπνευστι-
κῶν ὀργάνων γινομένη, μικρὸν καὶ βραδὺ, καὶ πυκνὸν ἐργάσεται τὸ πνεῦμα. μετὰ φλογώσεως δὲ, μικρὸν μὲν
ἔτι καὶ νῦν ὁμοίως, ἀλλὰ πυκνότερόν γε τοῦ διὰ μόνην τὴν ὀδύνην, καὶ ἤδη κατά τι ταχύτερον. ἡ δὲ διὰ μόνην
τὴν πύρωσιν γιγνομένη δύσπνοια, πρόσθεν ἐδείχθη μέγα καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν ἐργαζομένη τὸ πνεῦμα. ὥστε
σαφὴς ἐστὶ καὶ εὐδιόριστος τῶν ἁπλῶν ἑκατέρα, καὶ ἡ ἐξ ἀμφοῖν σύνθετος. ἡ μὲν γὰρ ἐπὶ μόνῳ τῷ πλήθει
τῆς θερμασίας, εἰ καὶ πυκνὸν ἐργάζεται τὸ πνεῦμα παραπλησίως τῇ διὰ μόνην τὴν ὀδύνην, ἀλλὰ τῷ μεγέ-
θει καὶ τῷ τάχει, σαφῶς διορίζεται. ἡ δ' ἐξ ἀμφοῖν τῶν αἰτίων συνελθόντων, τῆς μὲν διὰ τὴν φλόγωσιν, μό-
νῃ τῇ μικρότητι διαφέρει, τῆς δὲ διὰ τὴν ὀδύνην, μεγέθει καὶ τάχει. καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ διὰ τὴν κατάψυξίν γε
τῆς κατὰ φύσιν θερμασίας δύσπνοια σαφέσι τισὶ γνωρίσμασιν ἁπασῶν τούτων διορίζεται. μικρὸν γὰρ αὕ-
τη γε ὡς ἐδείκνυτο καὶ βραδὺ καὶ ἀραιὸν ἐργάζεται τὸ πνεῦμα. τῶν δ' ἄλλων οὐδεμιᾷ συμβέβηκεν ἅμα βρα-
20 δύτης καὶ ἀραιότης. ἀλλ' ὅσον μὲν ἐπὶ ταῖς ἐνδείαις τε καὶ πλεονεξίαις τῆς θερμασίας, ἡ τῆς ἀναπνοῆς ἰδέα
τοῦ κατὰ φύσιν ἐξίσταται ῥυθμοῦ, ταῦτα καὶ τοῖς σφυγμοῖς ὡσαύτως ἔχει. τὰ δ' ἐπὶ ταῖς ὀδυνηραῖς τῶν ὀρ-
γάνων διαθέσεσιν, οὐκέθ' ὡσαύτως, ἀλλ' ὅπη παραλλάττει σαφῶς οἶμαι δέδεικται. αἱ λοιπαὶ μέντοι διαθέ-
σεις τῶν ὀργάνων ὅσαι χωρὶς ἀλγήματος ἐπ' ἐμφράξεσιν, ἢ σκιῤῥώσεσιν, ἢ θλίψεσιν, ἢ ὅλως στενοχωρίαις τισὶ
γίνονται, παραπλησίως ἐργάζονται τὰς ἀλλοιώσεις ἑκατέραις ταῖς ἐνεργείαις ψυχικαῖς τε καὶ ζωτικαῖς.
μικρὸν γὰρ ἐπ' αὐτοῖς καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα. μικρὸν μὲν, ὅτι διὰ τὴν στενοχωρίαν τῶν ὑπο-
δεχομένων, ἔλαττον τοῦ δέοντος ἕλκεται. πυκνὸν δὲ, ὅτι τὰ τῆς χρείας οὐ πληροῦται. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν ταύ-
την αἰτίαν καὶ ταχύ. δέδεικται δὲ ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν ὑπομνήμασιν, ὅτι τὸ μέγεθος τῆς διαστολῆς, ὅταν
μὲν ἱκανῶς πληροῖ τὴν χρείαν, οὐδὲν δεῖται τάχους, ὅταν δ' ἀπολείπηται κατά τι, τηνικαῦτα ἤδη καὶ εἰς τά-
χος ἡ ῥοπὴ γίνεται τῆς δυνάμεως ἐῤῥωμένης. καὶ ὅταν μηδὲ τοῦθ' ἱκανὸν ᾖ, τότε καὶ εἰς πυκνότητα. διὰ ταῦ-
30 τα μὲν δὴ μικρὸν καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα. κατὰ δὲ τοὺς σφυγμοὺς καὶ τὰς ἀναπνοὰς ἐν ταῖς
προειρημέναις διαθέσεσιν, εὑρέθη δ' ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν, ὅτι καὶ ἀνώμαλον, καὶ τοῦτ' ἐστὶ μάλιστα τὸ ἴδιον αὐ-
τῶν γνώρισμα, καὶ ὁ τῆς αἰτίας λογισμὸς, ἐν ἐκείνοις εἴρηται, καὶ ὅτι γε κατὰ μὲν αὐτὰ τὰ τὰς ἐμφράξεις ἔ-
χοντα μόρια, καὶ ὅσα τούτοις κοινωνεῖ, τὰ τῆς ἀνωμαλίας μάλιστα εὔδηλα, καὶ ἡ μικρότης τῶν σφυγμῶν,
ἢ διὰ παντὸς, ἢ ὡς τὸ πολὺ συνεδρεύει. κατὰ δὲ τἄλλα, τὸ μέγεθος μᾶλλον. εἰ δὲ πλησίον τῆς ἀρχῆς εἴη τὸ πά-
θημα κοινὸν οὕτω γίνεται πάσαις ταῖς ἀρτηρίαις. ταῦτα μὲν οὖν ἐν ἐκείνοις εἴρηταί τε, καὶ δέδεικται. τὰ δὲ τῶν ἀνα-
πνευστικῶν ὀργάνων ἴδια νῦν ἐπέξιμεν, ὡς μηδὲν ἐλλείπειν τῷ λόγῳ. ὅταν οὖν ἤτοι φυμάτων ἀπέπτων ἐν αὐ-
τοῖς συστάντων, ἢ γλίσχρων καὶ παχέων χυμῶν καταλαβόντων τὰς ὁδοὺς τοῦ πνεύματος, ἢ τινὸς ὄγκου
σκιῤῥώδους ἐν αὐτοῖς ὑποτραφέντος, ἢ τῶν ὁμιλούντων αὐτοῖς σωμάτων ὅτου δὴ, καθ' ὅντινοῦν τρόπον εἰς
ὄγκον ἀμετρότερον ἀρθέντος, ἔλαττον τοῦ δέοντος εἰσπνέηται διὰ στενοχωρίαν τὸ πνεῦμα, προσγίνεται δ' ἐξ
40 ἀνάγκης αὐτῷ, διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας τάχος καὶ πυκνότης. ἰδέαι δέ τινες ἐν τῷ γένει τῆς δυσπνοί-
ας ταύτης πλείους συνίστανται, ἄλλων ἄλλοτε μορίων στενοχωρουμένων ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις.
οἱ μὲν γὰρ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ ἧπαρ, ἤδη δὲ καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸ κῶλον, καὶ τὰ τούτοις συνάπτοντα
συνιστάμενοι παρὰ φύσιν ὄγκοι, στενοχωρίᾳ τοῦ διαφράγματος μικρὸν καὶ ταχὺ καὶ πυκνὸν ἐργάζονται
τὸ πνεῦμα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ τοῖς ὑδερικοῖς καὶ ταῖς κυούσαις, καὶ τοῖς ὑπερεμπεπλησμέ-
νοις, καὶ τοῖς προγάστορσι, τοιοῦτον γίνεται τὸ τῆς ἀναπνοῆς εἶδος. ἐν δὲ ταῖς καλουμέναις ὀρθοπνοίαις γλί-
σχρων καὶ παχέων ὑγρῶν, ἐν ταῖς κατὰ τὸν πνεύμονα τραχείαις ἀρτηρίαις ἀθροιζομένων, οὕτω δὲ, καὶ εἰ σκιῤ-
ῥωθείη τι κατ' αὐτὸν, ἢ φῦμα γένοιτο θλίβον καὶ στενοχωροῦν τὸ τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν γένος, αἳ ταύτῃ γ' ὑπο-
δέχονται τὸν εἰσπνεόμενον ἀέρα, μικρὸν καὶ πυκνὸν καὶ ταχὺ, ἔσται τὸ πνεῦμα. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, εἰ κἂν
τῷ θώρακι τοιοῦτον συσταίη φῦμα, οἷς δὴ πολλάκις κυφοῦνται καὶ λορδοῦνται, καὶ σκολιοῦνται τὰ κατὰ
50 τὴν ῥάχιν, μικρὸν καὶ πυκνὸν καὶ ταχὺ τὸ πνεῦμα γενήσεται, καταλαμβάνοντος δηλονότι τοῦ παρὰ φύσιν
ὄγκου τὴν χώραν τοῦ πνεύμονος, εἰς ἣν διαστελλόμενον ἐξετείνετο. πολλάκις δὲ καὶ αὐτὸν ὅλον τὸν θώρακα στε-
νότερον αἱ τοιαῦται διαθέσεις ἀπέφηναν, ἢ κυουμέναις εὐθέως συμπεσοῦσαι, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα ὕστερον ἀπαν-
τήσασαι. διαφέρει δ' οὐδὲν πρός γε τὸ στενοχωρούμενον τὸν πνεύμονα μὴ δύνασθαι τὸν ἱκανὸν ἕλκειν ἀέρα, ἢ στενὸν
ὅλον γενέσθαι τὸν θώρακα, καθ' ἥντινα οὖν διάθεσιν, ἢ τὴν μεταξὺ χώραν ἀχρεῖον καταληφθεῖσαν ὑπό τινων
παρὰ φύσιν ἐν αὐτῷ συστάντων σωμάτων, ἢ καὶ σκιῤῥωθέντος αὐτοῦ, ἢ φραχθέντος, ἢ ἀνοιδήσαντος ὡς ἐν τοῖς
καλουμένοις πνευμονώδεσί τε καὶ περιπνευμονικοῖς γίνεται πάθεσιν. ἐν γὰρ ἐπὶ πάντων ἐστὶ τούτων τὸ συνε-
κτικὸν αἴτιον, τοῦ μικρὰν γίνεσθαι τὴν εἰσπνοὴν, ἡ στενοχωρία τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν. διότι δ' αὐτὴ μικρὰ,
διὰ τοῦτο ὡς πολλάκις εἴρηται, προσέρχεται πυκνότης καὶ τάχος. ἀλλ' ὅταν μὲν κατ' αὐτὸν τὸν πνεύμονα τὸ πά-

θῆμα συμπέσῃ, καίτοι διαστέλλειν δυναμένου μέχρι πλείστου τοῦ θώρακος, μικρὸν ὅμως εἰσπνέουσιν. οὕτω δὲ καὶ
ὅταν αἱ μεταξὺ τῶν ὀργάνων χῶραι καταληφθῶσιν. ὅταν δ' ὅλος ὁ θώραξ ἤτοι κυουμένων, ἢ καὶ ἄλλως, μι-
κρὸς καὶ στενὸς γίνηται, δῆλον ὡς καὶ τὴν διαστολὴν ἀνάλογον ἑαυτῷ μικρὰν ἐργαζόμενος, αἰτία τῷ πνεύμο-
νι, τῆς περὶ τὴν εἰσπνοὴν ταχυτῆτος καθίσταται. οὕτως δὲ καὶ ὅταν αἱ φρένες ὑπό του θλίβονται κατ' αὐ-
τὸ τὸ κάτω πέρας ἰδίᾳ τοῦ θώρακος, ὡς ἐν τοῖς ἀνωδύνοις παθήμασι. τούτου γὰρ χρὴ μεμνῆσθαι μάλιστ', ὅτι
ποτὲ μὲν ἡ τοῦ θώρακος μόνου διάθεσις, ποτὲ δὲ ἡ τοῦ πνεύμονος, ποτὲ δὲ ἡ τῆς μεταξὺ χώρας ἀμφοῖν, εἰς μικρό-
τητα, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τάχος, καὶ εἰς πυκνότητα, τὴν ῥοπὴν τῆς ἀναπνοῆς ἐργάζεται, τῆς γε δυνάμεως ἐρ-
ρωμένης. καὶ γὰρ καὶ τούτου χρὴ μεμνῆσθαι πολλάκις ἤδη καὶ πρόσθεν εἰρημένου, μὴ τοίνυν ἔτι τῶν πλευ-
ριτικῶν, ἢ τῶν ἀποστάσεις τινὰς, ἢ ὅλως ὄγκους ὀδυνηροὺς ἐχόντων κατὰ τὸν θώρακα μνημονεύσωμεν, ἐν τῷδε
10 τῷ λόγῳ. περὶ δὲ τῶν ἀνωδύνων παθημάτων, ὅσα τῷ θλίβειν τὸν πνεύμονα, καὶ στενοχωρεῖν τὰς ἐν αὐτῷ
τραχείας ἀρτηρίας, μικροτέραν ἐργάζεται τὴν εἰσπνοὴν, ὁ προειρημένος ἅπας ἐπεραίνετο λόγος. ἀλλ' ἐκεῖ-
να μὲν τοῖς πρὸ τούτων γεγραμμένοις πάθεσιν τοῦ θώρακος προσνείμωμεν ἐφ' ὧν ἐλέγομεν διὰ τὴν ὀδύνην
ἧττον διϊστάμενοι τὸν θώρακα, μικρὸν ἐργάζεσθαι τὸ πνεῦμα. τὴν δὲ τῶν ἐμπύων καλουμένων διάθεσιν, κἂν ὅτι
μάλιστα πολλάκις ἐκ πλευρίτιδος ἡ γένεσις αὐτοῦ συμπίπτει, τούτοις τοῖς νῦν εἰρημένοις συγκαταριθμήσο-
μεν, ὅσα χωρὶς ἀλγήματος στενοχωρίαν ἐργαζόμενα κατὰ τὸν πνεύμονα, μικρὰν ἀποφαίνει τὴν ἀναπνοήν. τὸ
γάρ τοι περιεχόμενον ἐν αὐτῷ πῦον κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέσεις, αἴτιον γίγνεται τῆς περὶ τὴν διάστασιν
μικρότητος. ὡς οὖν μηκέτ' αὐτὸς κατὰ φύσιν διαστελλόμενος, οὐδὲ τὴν ὁλκὴν ἴσην ποιεῖται τοῦ πνεύματος. τί
ποτ' οὖν ταῦτα χωρὶς ἀλγήματος πάθη τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, τοῦτο γὰρ ἔτι λείπει τῷ παρόντι λό-
γῳ διενεχθήσεται τοῖς μετ' ἀλγήματος, εἴ γε καὶ μικρὸν ὡσαύτως ἀμφοτέροις καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα;
20 ἐν τῷ τάχει τῆς κινήσεως. ἐν γοῦν τοῖς μετ' ὀδύνης, ὀλίγον μὲν ἀναπνέουσι καὶ πυκνὸν, οὐ μὴν ταχέως, ὅταν γε
χωρὶς πυρετοῦ τὸ τοιοῦτον συμπίπτῃ πάθημα, μετὰ μέντοι πυρετοῦ κἂν ἐν τῇ μικρότητι καὶ τῷ τάχει πα-
ραπλήσιον ἀναπνέουσιν, ἀλλὰ τῇ γε πυκνότητι διορίζονται. οὐ μετρίως γὰρ αὐτοῖς πυκνοῦται τὸ πνεῦμα.
τοῦτο δ' οὐχ ὑπάρχει τοῖς διὰ στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν δυσπνοοῦσιν. ἀλλ' εἰ καὶ πυκνότερον αὐτοῖς γί-
γνοιτο τὸ πνεῦμα, μετρίως τοῦτο πάσχει, καὶ πολὺ κατωτέρω τῆς ἄκρας πυκνότητος. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκπνοὴ
τοῖς πυρέττουσι μείζων τε ἅμα καὶ θερμοτέρα, ὅπερ οὐχ ὑπάρχει τοῖς διὰ στενοχωρίαν μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐκπνέου-
σιν. ὅπως δὲ χρὴ διαγνώσκειν ἀκριβῶς μικρότητά τε καὶ μέγεθος ἑκατέρων τῶν μορίων τῆς ὅλης ἀναπνοῆς,
ὀλίγον ὕστερον εἰρήσεται, τελεσάντων πρότερον ἡμῶν ἅπαντα τὸν περὶ τῶν ὀργάνων λόγον. ὅτι μὲν γὰρ δια-
φέρουσιν αἱ χωρὶς ὀδύνης αὐτῶν δύσπνοιαι, τῶν μετ' ὀδύνης, καὶ δὴ λέλεκται. πότερον δὲ ὡς περ ἁπλῶς ἀπε-
φηνάμεθα, τὴν στενοχωρίαν δεῖν εἰς τὸν πνεύμονα διήκειν, καὶ τούτου τὰς τραχείας μάλιστα ἀρτηρίας, ἵνα δυ-
30 σπνοήσῃ τὸ ζῶον, οὕτω καὶ τὴν ὀδύνην ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις χρῆναι γίγνεσθαι, καὶ μάλιστά γε τῷ θώρα-
κι, λεκτέον, ὁ γὰρ πνεύμων ὀλίγου δεῖν ἀναίσθητος, ἤ τινα ἑτέραν ἡμῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων δυσπνοιῶν ζητητέον
ἀπόφανσιν. οὐδὲ γάρ, οἶμαι, δόξειεν, ὅ γε τοῖς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἀλγήμασι μόνοις τὸ τοιοῦτον εἶδος
ἕπεσθαι τῆς δυσπνοίας λέγων, ἐγνωκέναι καλῶς ὑπὲρ αὐτῶν τὸ σύμπαν, οὐδὲ μεμνῆσθαι τῶν ἔμπροσθεν λο-
γισμῶν, ἐν οἷς οὐ διὰ τὸ πάθημα, διὰ δὲ τὴν τῆς ἐνεργείας δύναμιν ψυχικὴν οὖσαν, ἐδείκνυτο μικρὸν καὶ πυ-
κνὸν γινόμενον τὸ πνεῦμα. τὸ μέντοι ταῖς στενοχωρίαις τοῦ πνεύμονος εἶδος τῆς δυσπνοίας ἑπόμενον, οὐδὲν προσδεῖ-
ται τῆς δυνάμεως εἰς τὴν γένεσιν. ὅθεν ἐπὶ μὲν τούτου καλῶς ἀπεφηνάμεθα καθ' ὅλου τοῦ πράγματος τὸν
λόγον ποιησάμενοι. περὶ δὲ τῶν ὀδυνηρῶν παθῶν οὐχ ἁπλῶς ἐχρῆν λέγειν, ὅταν γ' ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς συ-
νίσταται μορίοις. οὐ γοῦν δι' αὐτὴν τῶν μορίων τὴν φύσιν ἰδίως, ἀλλ' ὅτι ψυχικὴ δύναμις ἐπιτροπεύει αὐτῶν τῆς
κινήσεως, εἰς μικρότητα τὴν ἀναπνοὴν τρέπεσθαι συνέβαινεν, ὑπὲρ τοῦ μὴ μειζόνως ὀδυνᾶσθαι τὸ ζῶον, ἔλατ-
40 τον τοῦ προσήκοντος διϊστάσης αὐτῆς τὸν θώρακα. αὕτη δ' ἡ τοῦ μὴ μειζόνως ὀδυνᾶσθαι πρόνοια, καὶ τοῖς ἄλ-
λοις δήπου ἅπασιν ὑπάρχει μορίοις, ὅσα κινουμένοις τοῖς ἀναπνευστικοῖς συγκινεῖται, στομάχῳ, καὶ γαστρὶ, καὶ ἥπατι
καὶ σπληνὶ, καὶ περιτοναίῳ, καὶ τῷ κώλῳ τε, καὶ τῶν λεπτῶν ἐντέρων τοῖς ἄνω, καὶ τοῖς καθ' ὑποχόνδρι-
ον μυσί. ταῦτα γὰρ ταῖς τοῦ θώρακος κινήσεσι, καὶ μάλιστ' ἐὰν μείζους ὦσι συγκινεῖται. πρόδηλον οὖν ὅτι μει-
ζόνως μὲν ἐπὶ ταῖς μεγάλαις τοῦ θώρακος ὀδυνῶνται κινήσεσιν, ἔλαττον δὲ ἐπὶ ταῖς μικραῖς. καὶ διὰ τοῦτο μι-
κρὸν καὶ πυκνὸν οὐ τοῖς πλευριτικοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὸν στόμαχον, ἢ τὴν γαστέρα διακειμένοις ὀδυνωδῶς
ἔσται τὸ πνεῦμα, ἧττον μὲν, ὅτι καὶ τὰ τῆς αἰσθήσεως ἐλάττω, παραπλησίως μέντοι δυσπνοοῦσιν, ὅσοι τὸ ἧπαρ
ἢ τὸν σπλῆνα ἢ τῶν ἑτέρων τι τῶν προειρημένων ὀδυνῶνται. ἅπαντα γοῦν τὰ τοιαῦτα τὰ μὲν ἐξηρτημένα,
τὰ δὲ συμπεφυκότα τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις, συνέπεται κινουμένοις αὐτοῖς, καὶ διὰ τοῦτ' ἀναπνεόντων
ἄχθεται. καὶ οὕτως οὐχ ὡς ἔμπροσθεν ἐπὶ τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων, ἀλλ' ἐπὶ πάντων τῶν ἁπλῶς κινουμέ-
50 νων ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς, ὁ λόγος ἡμῖν γιγνέσθω, καὶ τολμήσωμεν ἀποφήνασθαι καθόλου, τὸ μικρὸν καὶ πυ-
κνὸν πνεῦμα, σημεῖον ὑπάρχειν ὀδύνης ἁπάντων τῶν τοῦ ζώου μορίων, ὅσα κινεῖται κατὰ τὰς ἀναπνοάς. ἆρ' οὖν
ταύτῃ μόνον ἀνομοίως ἔχουσιν οἱ σφυγμοὶ ταῖς ἀναπνοαῖς, ἢ καὶ κατ' αὐτὴν ἰδίᾳ τὴν ἀπὸ τῆς δυνάμεως αἰ-
τίαν, αὐτοῦ τοῦ συμπεπλέχθαι τοῖς ὀργάνοις, ἔνεστιν εὑρεῖν τινὰ διαφοράν; αἱ μὲν γὰρ φυσικαὶ δυνάμεις πᾶσαι
διαπαντὸς σχολάζουσι τοῖς ἀναγκαίοις σφίσιν ἔργοις, καὶ οὐδέποτε ῥᾳθυμοῦσιν, οὐδ' ἀμελοῦσιν. ὅσα δὲ ὑπὸ
τὴν τῆς προαιρέσεως ἐξουσίαν ἔρχεται, ταῦτα πολλάκις, ἀσχολουμένης αὐτῆς περὶ πράξεις ἑτέρας, ἀμελέ-
στερον ἀποτελεῖται. βαδίζοντες γοῦν ἐνίοτε συντόνως ἐπί τινα πρᾶξιν, εἶτα μεταξὺ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐννοήσαν-
τές τι, κἄπειτα ἐπισκοπούμενοι τοῦτο καὶ φροντίζοντες ἀμφ' αὐτοῦ, πολὺ τῆς κατὰ τὸν περίπατον συντονί-
ας ἐκλύομεν, οὐ μὴν ἵσταμέν γε, οὐδὲ γινώσκομεν αὐτὸ τοῦτο, μέχρι περ ἂν τῷ φροντίσματι προσέχωμεν τὸν

νοῦν, ὁπόταν δὲ παυσώμεθα, καὶ περὶ μηδὲν ἔτι τὴν διάνοιαν ἔχωμεν, ἀλλ' ἢ περὶ τὸ βαδίζειν μόνον, τότε ὥσπερ
ἐξ ὕπνου τινὸς ἐπεγερθέντες, ἐγνωρίσαμέν τε τὸ καταδεέστερον τῆς παρούσης ἐνεργείας, ὡς πρὸς τὴν ἐξαρ-
χῆς ὁρμὴν, αὖθίς τε πρὸς τοὔργον ἐπηγείραμεν ἡμᾶς, οὕτως καὶ οἱ παραπαίοντες, ὡς ἂν οἶμαι τὸν νοῦν ἐν τοῖς
φαντάσμασιν ἔχοντες, καθάπερ τισὶ φροντίσμασιν, ἀμελοῦσι τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν, καὶ οὔτε οὐροῦσιν, εἰ μὴ
ὑπομνήσειέ τις, οὔτ' ἀποπατοῦσιν, οὔτε πιεῖν, οὔτε φαγεῖν αἰτοῦσιν, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν τῶν τοιούτων. εἰ δὲ τύχοιεν
αἰτήσαντές ποτε, μεταξὺ προσενεχθέντες ἐπελάθοντο, καὶ αὖθις τῶν ὑπομνημάτων δέονται. παμπόλ-
λους γοῦν ἴσμεν αἰτήσαντας ἀμίδα, δοθείσης δὲ, μηκέτ' οὐροῦντας, ἀλλ' ἀργῶς ἐν ταῖν χεροῖν κατέχοντας. ἑτέρους
δὲ διχνασάντας μὲν ὡς ἀποπατήσοντες, ἐπεὶ δ' ἐκάθισαν ἐπιλαθομένους τελέως, καὶ μηδὲν ἐνεργοῦντας, ἄ-
χρις αὐτοὺς οἱ παρόντες ἀναμνήσωσιν. ὥσπερ δὲ διὰ πολλοῦ χρόνου ποιοῦσι τὰς ἐνεργείας οὗτοι πάντες, οὕτω
10 καὶ μεγάλας. ἀθρόως γοῦν οὐροῦσι πάμπολυ, καὶ πίνουσιν εἰς ἅπαξ ὑπὲρ τὸ σύμμετρον, ἕκαστόν τε τῶν ἄλλων
ὡσαύτως δρῶσιν, καὶ οὐδὲν οἶμαι θαυμαστόν. ὃ γὰρ ἐχρῆν πολλάκις ἐν τοῖς προσήκουσι χρόνοις δρᾶν, ἀθρό-
ως ἐπειξάσης τῆς χρείας, ἀναγκάζονται πληροῦν, καὶ μάλισθ' ὅταν ἀναγκαῖον ᾖ πρὸς τὴν ζωήν. ἧττον μὲν
γάρ τις πιὼν τοῦ δέοντος, οὐχ ἡμέραις μόνον, ἀλλὰ καὶ μησὶν ὅλοις ἱκανὸς ἐξαρκεῖν, ἧττον δ' ἀναπνέων, οὐδ' εἰς
ἐλάχιστον μόριον τῆς ἡμέρας ἐξίκοιτ' ἄν. ὅθεν εἰ καὶ πλεῖον εἰς ἅπαξ οἱ παραπαίοντες πίνουσιν, ἀλλὰ τῷ γε
διὰ πολλοῦ χρόνου προσφέρεσθαι, τὸ σύμπαν αὐτοῖς πόμα πολὺ τοῦ συμμέτρου ἀπολείπεται. ἡ δὲ τῆς ἀνα-
πνοῆς χρεία μὴ πληρουμένη, τῷ τὸν κίνδυνον ὑπόγυον ἅμα καὶ καιρὸν ἔχειν, ἐπεγείρει τε πρὸς τὴν ἐνέργει-
αν, καὶ οὐκ ἐᾷ ῥαθυμεῖν, οὐδὲ εἰς πάνυ μικρὸν, ἀπολαμβάνει δὲ εὐθὺς ἅπαν, ὅσον ἐκ τοῦ τῆς ἠρεμίας ἀπεστέ-
ρηται χρόνου, καὶ οὕτως οὐκ ἀραιὸν μόνον ἀλλὰ καὶ μέγα γίνεται, καὶ τοσοῦτόν γε μεῖζον τοῦ προσήκοντος,
20 ὅσῳ καὶ ἀραιότερον, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ποτοῦ γίνεται. πολλῷ μὲν γὰρ ἀραιότερον, ὀλίγῳ δὲ πλέον πίνουσιν.
ὅθεν Ἱπποκράτης βραχυπότας αὐτοὺς ἐκάλεσεν. ὁ μὲν δὴ λόγος οὗτος ἀποδεικνύει, τῶν παραπαιόντων,
εἰς ἀραιότητα καὶ μέγεθος τρέπεσθαι τὴν ἀναπνοήν. μαρτυρεῖ δ' οὐχ ἥκιστα καὶ ἡ αὐτοψία, τοῖς γε βου-
λομένοις ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς τέχνης ἐξετάζειν τὴν θεωρίαν. ὅσοι δὲ ἐν ταῖς μετὰ τῶν νέων διατρι-
βαῖς, ἐφ' ὑψηλῶν θρόνων ὑψηλοὶ καὶ περίβλεπτοι καθεζόμενοι, τῶν μὲν ἔργων τῆς τέχνης ἠμελήκασιν, ὅτι δ' ἂν
ἐπὶ γλῶτταν ἔλθῃ τοῦτο ληροῦσιν, τούτοις οὐδὲν μᾶλλον πιστὰ τὰ μαρτυρούμενα πρὸς τῶν ἐναργῶς φαι-
νομένων, ἢ τοῖς μηδὲ τὴν ἀρχὴν οὐδ' εἰ φαίνεται τὸ δέ τι γινώσκουσιν. ἀλλά τις ἐμοί ποτε τῶν τοιούτων σο-
φιστῶν ἠμφισβήτησεν, περὶ τοῦ γίνεσθαι μέγα καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα τοῖς παραπαίουσιν. ὑπετίθετο μὲν γὰρ
ἐπὶ τῶν ζωτικῶν ἔργων εἶναι τὴν ἀναπνοήν, οὐχ ὡμολόγει δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν τὸ φαινόμενον,
ὅθεν ὁμόσε χωρεῖν αὐτῷ δεῖν ἔγνωκε. τὴν ἀρχὴν γὰρ ἔφη μὴ φαίνεσθαι τὸ τοιοῦτον εἶδος ἀναπνοῆς ἐν πα-
ραφροσύναις. ἃ γὰρ οὐδὲ πώποτε ἐπεχείρησαν ἐπ' αὐτῶν τῶν νοσούντων οἱ σοφισταὶ παραφυλάξαι, περὶ
30 τούτων ὡς μυριάκις ἑωρακότες ἀναιδῶς διατείνονται, καὶ μακρὰν ἔχειν ἐμπειρίαν οὐκ ὀκνοῦσιν ἐπαγγέλλε-
σθαι, τῶν μηδ' ὄναρ αὐτοῖς ἑωραμένων. ἀλλ' ὅσοι γε παραφυλάττουσι τὰ φαινόμενα, καὶ τὰ συμπίπτοντα
τοῖς νοσοῦσιν, οὕτω γράφουσιν ὥσπερ καὶ Ἱπποκράτης, ἑωράκασι γὰρ οἶμαι πολλοὺς ἀρρώστους ὁμοίους οἷς
ἐκεῖνος ἔγραψεν, μαρτυροῦντας τῷ προειρημένῳ λόγῳ. καὶ παρεθέμην ἂν ἤδη τοὺς ἐν ταῖς ἐπιδημίαις ὑπ'
αὐτοῦ γεγραμμένους, εἰ μή μοι προὔκειτο τὸν ἑξῆς μοι λόγον ἅπαντα τὸν δεύτερον εἰς τὴν τούτων ἐξή-
γησιν, ὡς καὶ πρόσθεν εἶπον, ἀναβάλλεσθαι, τουτονὶ δὲ μόνον αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ἅμα ταῖς οἰκείαις ἀποδείξε-
σι συμπεραίνεσθαι. καὶ τοίνυν ὁ μὲν τῶν παραπαιόντων λόγος ἐνταυθοῖ τελευτάτω. πῶς δ' ἄν τις διαγι-
νώσκοι κάλλιστα μεγάλην τε καὶ μικρὰν ἀναπνοήν, οἶδα γὰρ καὶ τοῦτ' ἀναβαλλόμενος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἤδη
λεγέσθω. πρόχειρον μὲν γὰρ ἦν, οὐδὲν διαφέρειν, ἢ τῷ μεγέθει τῆς διαστάσεως τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἢ
τῷ πλήθει τῆς εἰσπνεομένης οὐσίας, διαγινώσκεσθαι τὴν μεγάλην εἰσπνοήν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ λέγουσι
40 τινὲς, ἀνάλογον ἀεὶ δεῖν ἔχειν ἡγούμενοι τῷ ποσῷ τῆς διαστολῆς τῶν ὀργάνων, τὸ ποσὸν τῆς εἰσπνοῆς. οὐ μὴν ἔν
γε τῷ καθόλου τὸ τοιοῦτον ἀληθές ἐστιν, ἀλλὰ δεῖταί τινος διορισμοῦ. ἐχόντων γὰρ κατὰ φύσιν τῶν ὀργάνων,
ἀνάλογος ἀεὶ ταῖς διαστολαῖς αὐτῶν ἡ ποσότης τοῦ πνεύματος, οὐ μὴν ὅταν γε καὶ παρὰ φύσιν ᾖ διακείμενα,
ἀλλ' ἐνδέχεται ποτὲ διΐστασθαι μὲν ἐπὶ πλεῖστον τὸν θώρακα, βραχὺ δ' εἰσπνεῖσθαι τὸν ἔξωθεν ἀέρα. πολλαὶ
γὰρ εἰσὶ διαθέσεις, ἔτι μεμνήμεθα τῶν προειρημένων, ὑφ' ὧν ὁ πνεύμων στενοχωρούμενος, ἀδυνατεῖ τὸν ἱκα-
νὸν ἀέρα δέχεσθαι. οὔκουν ἀνάλογον πάντων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ταῖς διαθέσεσιν, ἀλλὰ μόνον τῶν τρα-
χειῶν ἀρτηριῶν αἱ εἰσπνοαὶ γίγνονται. ἀλλὰ τούτων οὐδὲ μιᾷ τῶν αἰσθήσεων οἷόν τε διαγνῶναι τὴν διαστολήν.
οὐκ οὖν οὐδὲ προσέχειν χρὴ τὸν νοῦν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις, ὁπόταν τὸ ποσὸν τῆς εἰσπνοῆς διαγνῶναι βουλό-
μεθα. ἀρκεῖ γὰρ μόνον αὐτὸν ἐπισκοπεῖσθαι τὸν ἀέρα, πόσος μὲν εἰσπνέεται, πόσος δ' αὖ ἐκπνέεται. οὐδὲ γὰρ
τοῖς τῆς γαστρὸς ὄγκοις τεκμαιρόμεθά τι περὶ πλήθους ἐδεσμάτων, ἀλλ' ἀρκεῖ κἀνταῦθα τὸ ποσὸν μόνον ἐπι-
50 σκοπεῖσθαι τῶν ἐσθιομένων. ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς, ποτὲ μὲν ἀργοῦσι παντελῶς ἅπαντες οἱ μύες, ἐπιτρέ-
ποντες τῷ θώρακι καταπίπτοντι τὴν οἰκείαν ἀπολαμβάνειν κατάστασιν, ποτὲ δ' ἐνεργοῦντες ἐπὶ πλέον αὐ-
τὸν συστέλλουσιν, ἀπεδείχθη γὰρ ἡμῖν πολλάκις περὶ τούτων, αἱ μὲν χωρὶς τῆς τούτων συνεργίας συστολαὶ τοῦ
θώρακος, οὐκ ἄν ποτε μεγάλην ἐκπνοὴν ἐργάσαιντο, αἱ δὲ μετὰ ταύτης, αἵπερ δὴ καὶ ἐκφυσήσεις εἰσὶ, ὡς καὶ
τοῦτ' ἐδείχθη, δημιουργοὶ τοῦ μεγέθους εἰσίν. ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ τούτων γυμνοῦντας τὸν ἄνθρωπον ὁρᾶν ἀξιῶ τὴν
τάσιν τῶν μυῶν, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ μετ' ἐκφυσήσεως εἶδος τῆς ἐκπνοῆς γνώρισμα τίθεσθαι μέγιστον, ἐπειγούσης
γοῦν τῆς χρείας ἀθρόον ἐκπνεῖν ἀναγκαζόμεθα, ὥσπερ καὶ ὅταν ἡ τῆς εἰσπνοῆς ἐπείγῃ χρεία, πολὺν καὶ ἀ-
θρόον ἕλκομεν τὸν ἔξωθεν ἀέρα. Ἐπειδὴ καὶ περὶ τούτων αὐτάρκως διήλθομεν τὰ κεφάλαια, τῶν ἀπ'
ἀρχῆς εἰρημένων ἀναλαβόντες, ἐπὶ τὰ λείποντα τρεπώμεθα. κεφάλαια δ' ἦν ὡς οἶμαι ταῦτα, τὰς ἁπλᾶς

δυσπνοίας ἐξευρόντας, συνάψαι τοῖς συνεκτικοῖς αἰτίας τῆς ἀναπνοῆς, καὶ δεῖξαι ἑκάστην αὐτῶν, τὴν ποιοῦ-
σαν αἰτίαν, αὖθις δὲ καθ' ἑκάστην τῶν αἰτιῶν τὴν ἀκολουθοῦσαν δύσπνοιαν, ἐν ᾧ δὴ καὶ συνθέτων ἤδη καθ' ἡ-
μᾶς μνημονεῦσαι δυσπνοιῶν. ἀλλὰ πῆ μὲν ὁμολογοῦσι τὰ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς ταῖς ἀναπνοαῖς, πῆ δὲ καὶ δια-
φέρεται, καὶ τοῦτ' ἦν οὐ μικρὸν ὧν δηλώσομεν κεφάλαιον. ἐπεὶ δ' ἅπαντα ταῦτα πεπέρανται, τὰς συνθέτους
ἐξῆς σκοπώμεθα δυσπνοίας. αὗται γὰρ ἔτι λείπουσιν εἴς γε τὸ πρότερον ὧν προὐθέμεθα ἐπιμνημάτων.
εὑρημένων δὲ τῶν ἁπλῶν, οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν, οὐδὲ ταύτας εὑρεῖν, ἐξ ἐκείνων συντεθείσας. μεγάλης γάρ τινος
οὔσης εἰσπνοῆς, ὡσαύτως δὲ καὶ ταχείας, καὶ τῶν ἐναντίων αὐταῖς μικρᾶς καὶ βραδείας, ἀνάγκη τέτταρας
γίγνεσθαι τὰς ἁπάσας δυσπνοίας συνθέτους περὶ τὴν εἰσπνοήν, τήν τε μεγάλην ἅμα καὶ βραδεῖαν, καὶ με-
γάλην καὶ ταχεῖαν, καὶ μικρὰν καὶ ταχεῖαν, καὶ τετάρτην, μικρὰν καὶ βραδεῖαν. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν
10 ἐκπνοήν, τὰς αὐτὰς τέτταρας συζυγίας ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, διττὰς μὲν τὰς μεγάλας, διττὰς δὲ τὰς μι-
κράς, τάχει καὶ βραδυτῆτι διαιρουμένας. ἐν μέντοι ταῖς ἠρεμίαις οὐκ ἐνδέχεται σύνθετον ἰδέαν γενέσθαι
δυσπνοίας. οὐδὲ γὰρ δύο ἀντιθέσεις αὐταῖς ὑπῆρχεν, ὥσπερ ταῖς κινήσεσιν, ἀλλὰ μία μόνη, κατὰ πυκνότητα
καὶ ἀραιότητα συνισταμένη. καὶ μὲν δὴ καὶ αὐτῶν τῶν κινήσεων, ἀλλήλαις παραβαλλομένων, τῆς εἰσπνοῆς
λέγω πρὸς τὴν ἐκπνοήν, ὥσπερ ἐν τοῖς σφυγμοῖς τῆς διαστολῆς πρὸς τὴν συστολήν, ἰδέαι τινὲς ἔσονται ῥυθμῶν
τῆς ὅλης ἀναπνοῆς. ἐνδέχεται γὰρ εἰσπνοὴν μὲν γενέσθαι μεγάλην, ἐκπνοὴν δὲ μικράν. ἢ ἔμπαλιν εἰσπνοὴν
μὲν μικράν, ἐκπνοὴν δὲ μεγάλην, ἢ ἀμφοτέρας σμικράς, ἢ ἀμφοτέρας μεγάλας. οὕτω δὲ καὶ ταχείας, ἢ
βραδείας ἀμφοτέρας. ἢ τὴν μὲν ταχεῖαν, τὴν δὲ βραδεῖαν. καὶ μὲν δὴ καὶ ἀνώμαλός τις ἐστὶν ἀναπνοή, κα-
θάπερ καὶ σφυγμός, ἥ τ' ἐν ἀθροίσματι καὶ κατὰ μίαν κίνησιν. ὡσαύτως δὲ καὶ τεταγμένη καὶ ἄτακτος ἀνα-
πνοὴ γίγνοιτ' ἄν, ὥσπερ καὶ σφυγμός, ὅσαι τε διαφοραὶ τῶν ἀνωμάλων σφυγμῶν, τῶν τε κατὰ μίαν κίνη-
20 σιν, καὶ τῶν ἐν πλείοσι συνισταμένων, τοσαῦται, καὶ τῶν ἀναπνοῶν. ἀλλ' ὅπερ ἔφην ἐν ἀρχῇ εὐθὺς τοῦ λό-
γου, παντάπασιν ὀλιγώρως ὑπὲρ ἀναπνοῆς ἐπραγματεύσαντο πάντες, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς περὶ ταύτην ῥα-
θυμίας αὐτῶν, εἴποιμι ἂν ἤδη προϊόντι τῷ λόγῳ. νυνὶ δὲ τὸ προκείμενον ἡμῖν περαντέον, ἀπὸ τῆς κατὰ
μίαν κίνησιν ἀνωμαλίας ἀρξαμένοις, ὅτι καὶ κατὰ φύσιν δόξειεν ἂν ἥδε μεταξὺ τετάχθαι τῶν ἀκριβῶς ἁ-
πλῶν, καὶ τῶν ὁμολογουμένως συνθέτων. ἠμφισβήτει γοῦν ποτέ τις ὑπὲρ αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς, ὡς οὐ συνθέ-
του, οὐκ ἂν ἄλλως τοῦτο παθών, εἰ μὴ πλησίον ἦν τῶν ἁπλῶν. ἀλλ' ὅτι μὲν σύνθετος ἐστὶν ἐνθένδε δῆλον, εἴ τις
ἀρχόμενος μὲν εἰσπνεῖν ταχέως ἐπισπᾶται τὸν ἀέρα, τελευτῶν δὲ βραδέως, ἢ ἔμπαλιν ἐκ βραδείας τῆς ἀρ-
χῆς, εἰς ταχὺ μεθίσταται τὸ τέλος, οὐκ ἂν οὔτε ταχεῖαν, οὔτε βραδεῖαν ἁπλῶς ταύτην φαίημεν εἶναι τὴν
εἰσπνοήν, ἀλλὰ σύνθετον δηλονότι, τὸ μέντοι μόριον ἑαυτῆς ἔχουσαν ὠκύ, τὸ δέ τι βραδύ. κατὰ ταὐτὸν δὲ
καὶ τὴν ἐκπνοὴν εἰ παντοίως ἀλλοιοῖτο, μεταπιπτούσης τῆς κινήσεως, ἢ ἐκ βραδυτῆτος εἰς τάχος, ἢ ἔμπαλιν
30 ἐκ τάχους εἰς βραδυτῆτα, συγκεῖσθαι φήσομεν, ἐξ ἐναντίως ἐχόντων πρὸς ἄλληλα τῶν μορίων, καὶ διὰ τοῦτο
μηδ' ἁπλῆν ἀλλὰ σύνθετον ὑπάρχειν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅταν ἡσυχία τις σχίζῃ τε καὶ διακόπτῃ τὴν ἑτέραν τῶν
κινήσεων, ἤτοι τὴν εἰσπνοήν, ἢ τὴν ἐκπνοήν, σύνθετον καὶ τότε φήσομεν εἶναι τὴν διῃρημένην, ἥ τις ἂν ᾖ.
ὦπται δέ ποτε σπανίως οὐδ' ἑτέρου μόνου, ἀλλ' ἀμφοτέρων τὰ μόρια τῆς ὅλης ἀναπνοῆς κατὰ τὸν αὐτὸν ἄνθρω-
που οὕτως ἔχοντα, καὶ γίγνεσθαι μάλιστα τὸ τοιοῦτον, ὅταν ὑγρῶν πλῆθος ἠθροισμένον ἐν ταῖς τραχείαις ἀρ-
τηρίαις, ἀποπνίγῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκ πλευρίτιδος ὀλεθρίας, ἢ περιπνευμονίας μὴ ἐκκαθαρθείσης, ἢ ἐμπυήμα-
τος αὐτόθι συστάντος, ὥς τε κατὰ τοῦτο τὰς ἀναπνοὰς ὁμολογεῖν τοῖς σφυγμοῖς. ἐδείκνυτο γὰρ εἶναι καὶ ἐπ'
ἐκείνων, ἐμφράξεσιν ὀργάνων καὶ θλίψεσι, καὶ ὅλως στενοχωρίαις ἡ ἀνωμαλία γιγνομένη. καὶ τοίνυν ὅσα πε-
ρὶ τῶν ἄλλων ἀρτηριῶν, τῶν καθ' ὅλον τὸ ζῶον ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῶν ἐν σφυγμοῖς αἰτίων εἴρηται, μαθὼν
τις, εὐπορώτερος ἂν εἴη περὶ τῶν ἐν πνεύμονι τραχειῶν καλουμένων, λέγειν τὰ παραπλήσια. τὰς μὲν γάρ, ἵν'
40 ἀνώμαλος ὁ σφυγμὸς γίγνηται, στενοχωρεῖσθαι χρή, τὰς τραχείας δὲ ἀρτηρίας, ἵν' ἡ ἀναπνοή. ἐρρέθη δ' ἐν ἐκεί-
νοις, ὅτι καὶ δι' ἀρρωστίαν δυνάμεως ἀνωμαλότης σφυγμῶν γένοιτ' ἄν, ὅταν ἀδυνατῇ τελέως διαστέλλειν εἰς
ἅπαξ τὰς ἀρτηρίας. ἵστανται γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ διαναπαύονται, καθάπερ οἱ πρεσβῦται κατὰ τὰς ὁ-
δοιπορίας. Γένοιτο δ' ἂν ὅποτε καὶ κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ἀνωμαλία τις, ἥ τε κατὰ μίαν μόνην ἐνέργειαν, καὶ
ἡ συστηματικὴ καλουμένη δι' ἀσθένειάν τινα, τῆς δημιουργούσης αὐτὴν δυνάμεως. οὔσης δὲ ταύτης μὲν ψυχι-
κῆς, ζωτικῆς δὲ τοὺς σφυγμοὺς ἐργαζομένης, γένοιτ' ἄν τις ἤδη τὰς προγνώσεις ἐξ αὐτῶν διαφορά, τῶν μὲν
σφυγμῶν, ἀνάλογον ἀεὶ τῇ καθ' ἑαυτοὺς βλάβῃ, τὴν τῆς δυνάμεως ἀρρωστίαν ἐνδεικνυμένων, τῶν δ' ἀναπνο-
ῶν, οὐκέθ' ὡσαύτως, εἰ μὴ προσδιορίσαιτό τις τοῦ κάμνοντος τὴν προαίρεσιν. εἰ γὰρ ἐκ κοσμίου καὶ τὴν ἀπόκρισιν
τὴν θρασεῖαν, κακὸν εἶναι φησὶν ὁ Ἱπποκράτης, οὐ μέντοι ἤδη τῶν θρασέων φύσει, μὴ ὅτι τὴν τοιαύτην ἀπό-
κρισιν, ἀλλὰ μηδ' αὐτὴν τὴν παραφροσύνην μέγα τι δηλοῦν νόμιζε. οὕτως δ' ἔχει καὶ ἤδη τῆς ἀναπνοῆς. οἱ μὲν
50 γὰρ ἀταλαίπωροι καὶ μαλακοὶ καθ' ἅπαν ἔργον ἀνωμάλως ἀναπνεύσουσι, κἂν μηδὲν αὐτοὺς μέγα βιάζοιτο. ὅ-
σοι δὲ φιλόπονοι καὶ γενναῖοι τὴν γνώμην, οὐκ ἄν ποτε πρὶν εἰς ἐσχάτην ἀρρωστίαν ἀφικέσθαι τὴν δύναμιν, ἀ-
νωμάλως ἀναπνεύσειαν. ἤδη δὲ τῆς κατὰ τοὺς σφυγμοὺς ἀνωμαλίας, ἡ αὐτὴ πρόγνωσις τῆς διαθέσεως, ἔν τε
τοῖς βελτίοσι τὴν γνώμην, καὶ τοῖς χείροσι. καθόλου γὰρ εἰπεῖν, ὅλως ὅπου μηδὲν συντελεῖ πρὸς τὴν ἐνέργει-
αν ἡ προαίρεσις, ἐνταῦθα τὸ δηλούμενον ἴσον ἅπασιν. ἐν οἷς δ' ἤτοι τὸ πᾶν ἢ τὸ πλεῖστον, ἤδη τούτοις προσεπι-
σκοπεῖσθαι χρὴ τὸ ἦθος τοῦ κάμνοντος. ὥσπερ δὲ ἡ τῶν δημιουργουσῶν τὰς ἐνεργείας δυνάμεων, διαφορά, κα-
τά τε τοὺς σφυγμοὺς καὶ τὰς ἀναπνοάς, διαφέρους ἐργάζεται τὰς προγνώσεις, οὕτω καὶ παρ' αὐτὴν τὴν τῶν
ὀργάνων φύσιν, ἔσται τις ἐνδείξεως ἑτερότης, οἱ μὲν γοῦν σφυγμοί, διὰ τῶν λείων ἀρτηριῶν, ἀναπνοαὶ δέ, οὐ
διὰ μόνων γίγνονται τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν, ἀλλ' οὐχ ἧττον αὐτῶν, εἰ μὴ ἄρα καὶ μᾶλλον διὰ τοῦ μυώδους γέ-

νος. ἐκεῖνο γάρ ἐστιν ὃ πρῶτον ἡ ψυχικὴ κινεῖ δύναμις εἰς γένεσιν ἀναπνοῆς. ὑπὸ δὲ τούτου ὁ θώραξ ὅλως κινηθεὶς, αὐτὸς πάλιν τὸν πνεύμονα συγκινεῖ καθ' ὃν ἐν τοῖς περὶ αὐτῶν ἐδείξαμεν λογισμοῖς, τρόπον. τοῦ πνεύμονος δ' εἰσὶ μέρος αἱ τραχεῖαι ἀρτηρίαι, εἰς ἃς πρώτας ὁ ἀναπνεόμενος ἀὴρ ἔρχεται. ὥσπερ οὖν τὰ τούτων παθήματα τὴν ἀναπνοὴν ἐνίοτε ἀνώμαλον ἐργάζεται πολλάκις, οὕτω καὶ τὰ τῶν μυῶν, αἱ μὲν ὅτι χῶραι τοῦ πνεύματος εἰσὶν, οἱ μύες δ' ὅτι τὸ πρῶτον ὄργανον τῆς κινήσεως. ἀλλ' οὐ ταὐτὸ πάθος ἐν ἑκατέρῳ τῷ γένει τῶν ὀργάνων ἀνώμαλον ἐργάζεται τὴν ἀναπνοὴν, ὅτι μηδὲ τὰ τῆς χρείας αὐτῶν ὅμοια. εἴπερ οὖν ἕκαστον τῶν ὀργάνων, εἰς ἅπερ ὑγιαῖνον ὠφελεῖ τὴν ἐνέργειαν, εἰς ταῦτα καὶ νοσῆσαν βλάπτει, τῶν μὲν τραχειῶν ἀρτηριῶν ἡ βλάβη, στενοχωρία τίς ἐστι, τῶν δὲ μυῶν, πλημμελὴς καὶ ἄτακτος κίνησις, τῶν μὲν γὰρ ὡς χωρίων τοῦ πνεύματος, τῶν δ' ὡς ὀργάνων κινήσεως ἡ βλάβη. τὴν μὲν οὖν ἐν ταῖς τραχείαις στενοχωρίας, τὴν παρὰ φύσιν ὄγκος ἢ πιεσμός, τῶν δ' ἐν τοῖς μυσὶ πλημμελῶν κινή-
10 σεων τὰς προφάσεις νῦν ἐροῦμεν. ἔστιν οὖν ἴδια παθήματα μυῶν, σπασμοὶ καὶ παλμοὶ καὶ τρόμοι, ὡς δι' ἑτέρων ἀποδέδεικται. ἀλλὰ καὶ ὅτι πλημμελεῖς κινήσεις εἰσὶν, οὐ δεῖται λόγου. καὶ εἴπερ ἄμφω ταῦθ' ὑπάρχει τοῖς παθήμασιν, ὥστε καὶ πλημμελέσι κινήσεσιν εἶναι, καὶ μυῶν, αὐτὰ δὲ ταῦτ' εἴη τὰ ζητούμενα, ἤδη πέρας ἂν ἡμῖν ἔχει καὶ ὅδε ὁ λόγος. ἔσται γὰρ ποτ' ἀνώμαλος ἡ ἀναπνοὴ, καὶ διά τι τούτων. ὡς γὰρ καὶ ἡ βάδισις ἀνώμαλος γίνεται, τῶν ἐν τοῖς σκέλεσι μυῶν ἤτοι τρεμόντων ἢ παλλομένων, ἢ σπωμένων, οὕτω καὶ ἀναπνοὴ γίνετ' ἄν ποτε ἀνώμαλος, διὰ τοὺς κινοῦντας τὸν θώρακα μῦς, ὡς εἴρηται, βεβλαμμένους. ὥστε καὶ πασῶν τῶν ἀνωμαλιῶν, τῶν τε κατὰ μίαν ἐνέργειαν, καὶ τῶν κατὰ πολλὰς ἑξῆς συνισταμένων, ἤτοι στενοχωρία τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν, ἢ τῶν τοῦ θώρακος μυῶν πλημμελὴς κίνησις, ἢ ἀρρωστία τῆς δημιουργούσης αὐτὸν δυνάμεως, αἴτιον γίνεται. γέγραπται δ' ὡς ἔφην ἐπὶ πλεῖστον ὑπὲρ ἁπασῶν ἀνωμαλιῶν, ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐν σφυγμοῖς αἰτίων. καὶ διὰ τοῦτο μὲν ὅσα κοινὰ πρὸς ἐκεῖνον τὸν λόγον, ἅπαν-
20 τα παραλείπομεν, ὑπομιμνήσκοντες αὐτῶν μόνον, ὅσα δὲ ἴδια τῆς ἀναπνοῆς, ἐπέξιμεν ἐν τῷδε τῷ γράμματι. τὰ μὲν οὖν τῆς χρείας, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται, κοινὰ καὶ τὰ τῶν ἀρτηριῶν δὲ τῶν τραχειῶν, ταῖς λείαις ἀνάλογον. ἴδιον δὲ ἐξαίρετον ταῖς ἀναπνοαῖς παρὰ τοὺς σφυγμοὺς, τὸ τῶν μυῶν ὑπάρχει γένος. αἱ δημιουργοὶ δ' αὐτῶν δυνάμεις, ἔστι μὲν ᾗ ἀνάλογος. ἔστι δ' ᾗ, καὶ οὐχ οὕτως ἔχουσιν. ᾗ μὲν γὰρ αἰτίαι δραστικαί εἰσι, ταύτῃ μὲν ἀνάλογον ἔχουσιν, ᾗ δὲ τῆς ἀναπνευστικῆς δυνάμεως, ἡ προαίρεσις ἐπιτροπεύει, τῆς ζωτικῆς δὲ οὐδεὶς ἀνώτερος κύριος, ἀλλ' ἐλεύθερος τελέως ἐστὶν, ταύτῃ διαφέρουσιν. καὶ τοίνυν περιττόν τι εἰς ἀνωμαλίας γένεσιν, ἔχει ἡ ἀναπνοὴ πρὸς τοὺς σφυγμοὺς, ὃ μηδὲ τοῦτο παραλείπωμεν, ἔστι δὲ διττὸν, τὸ μὲν ἀπ' αὐτῆς τῆς ψυχικῆς δυνάμεως μόνης ὁρμώμενον, τὸ δ' ἀπὸ τῆς πρὸς τὰς ὀδύνας συμπλοκῆς. ὀλίγον μὲν καὶ δυσγνώριστον τὸ ἀπὸ τῆς δυνάμεως μόνον, πλεῖον δὲ καὶ σαφέστερον καὶ ποικιλώτερον, τὸ διὰ τὰς ὀδύνας. ἐν γὰρ ταῖς παραφροσύναις, ἐπικρατεῖ μὲν ἡ ἀραιότης καὶ τὸ μέγεθος, ἐμφαίνεται δέ τις ἀνωμαλία καὶ ἀταξία, κατά τε πλείους ἀναπνοὰς, καὶ κατὰ μίαν ἐνίοτε μόνην, ὡς ἂν οἶμαι καὶ τῶν φαντασμάτων ποτὲ μὲν μᾶλλον, ποτὲ δ' ἧττον ἐξιστάντων τὸν κατὰ φύσιν λογισμόν. ἐν δὲ ταῖς τοιαύταις φαν-
30 τασίαις, εὔλογον καὶ τὴν ἀναπνοὴν μεταβάλλεσθαί τι καὶ ποικίλλεσθαι, πρὸς τὴν τῆς ἀνωμαλίας τε καὶ ἀταξίας γένεσιν, καὶ τὸ παρὰ τῆς χρείας ποσόν. ἕως μὲν γὰρ ὀλίγον αὐτῆς ἑκάστου τῶν ἐνεργειῶν ἀπολείπεται, μικρὰ τοῦ κατὰ φύσιν ἡ ἐναλλαγή. ἐπειδὰν δὲ τὸ κατὰ φύσιν ἔλλειμμά τι ἱκανῶς πολὺ γένηται, τότ' ἀναγκαῖον ἤδη, τῶν μὲν ἡσυχιῶν τὸ ποσόν. τῶν δὲ κινήσεων, οὐ τὸ ποσὸν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τὸ ποιὸν ἀλλοιοῦσθαι, κἀν τούτῳ τὴν ὅλην ἀναπνοὴν ἀνώμαλόν τε καὶ ἄτακτον γίνεσθαι. ταὐτὸν δὲ τοῦτο καὶ ταῖς ὀδύναις συμπίπτειν ἀναγκαῖον. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπ' ἐκείνων ἡ χρεία πληροῦται, καθ' ἑκάστην ἐνέργειαν. οὔτε γὰρ ταχέως οὔτε πυκνῶς, οὔτ' ἐπὶ πλεῖστον δύναται διαστέλλειν τὸν θώρακα. πάντα γὰρ ταῦτ' αὐτοῖς ἀνιαρὰ, μάλιστα μὲν τὸ μέγεθος, δεύτερον δὲ τὸ τάχος, ἤδη δὲ καὶ πυκνότης. ἀλυπότερον γὰρ τοῖς ἀλγοῦσι, τὸ διὰ πλείονος χρόνου κινεῖσθαι, τὸ δ' ἐλάττονος. διὰ τοῦτ' οὖν τοῦ μὲν μεγέθους, ἀφαιροῦσι πάμπολυ, τάχους δ' ἐλάχιστα, πυκνότητος δὲ, ἀφαιροῦσι μὲν οὐδὲν, ἀλλά τι καὶ προστιθέασι, τὴν ἐκ τῶν κατὰ φύσιν τῆς σμικρότητος ἔνδειαν ἐπανορθούμενοι. οὐ μέντοι γε τοσοῦτον ἐστὶ τὸ προστιθέμενον, ὡς ἀνα-
40 πληροῦσθαι τὸ λεῖπον ἅπαν. ὅσον οὖν ἀπλήρωτον τῆς χρείας ἀπολείπεται, τοῦτ' ἐν πολλαῖς ἐφεξῆς ἐνεργείαις ἀθροιζόμενον, ὅταν ἐγγὺς ἤδη τοῦ πνίγεσθαι τὸ ζῶον ἀφίκηται, τότε καὶ τὴν προαίρεσιν ἀναγκάζει μέχρι γοῦν χρόνου τινὸς, μείζονά τε ποιήσασθαι τὴν ἀναπνοὴν, καὶ θάττονα πολὺ, καὶ τῆς ἔμπροσθεν πυκνοτέραν, ἀλλ' ἐν ταῖς ταύτης ἐνεργείαις τῆς μὲν χρείας πληρουμένης, ἀγριαινομένου δὲ τοῖς ἀλγήμασι τοῦ ζώου, πάλιν ἡ προαίρεσις ἀφαιρεῖ καὶ τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ τάχους καὶ τῆς πυκνότητος, ἄλλοτε ἄλλου πλέον, ὡς ἂν ἀπορουμένη τε καὶ μήτε στῆσαι τὴν ἐνέργειαν δυναμένη, φόβῳ πνίξεως, μήθ' εὑρίσκουσά τινα τῆς ὀδύνης ἴασιν. ἄλλοτε γοῦν ἐπ' ἄλλο μετέρχεται, τὸ μὲν, ὡς τὴν χρείαν πληρῶσον, τὸ δ' ὡς τὴν ὀδύνην παραμυθησόμενον. ἁπάντων δὲ, τῶν μὲν τὴν χρείαν πληρούντων, παροξυνόντων τὰς ὀδύνας, τῶν δὲ ταύτας πραϋνόντων, αὐξανόντων τὴν χρείαν, οὐδενὸς δ' ἀμφοτέρων ἰάματος εὑρισκομένου κοινοῦ, πολυειδῶς ἐπὶ πάντα μετέρχεται δι' ἀπορίαν ἀεὶ δυσαρεστουμένη τῷ παρόντι. κἀντεῦθεν τό τ' ἀνώμαλον ἑκάστῃ τε κατὰ μόνας, καὶ ἁπάσαις ἑξῆς ταῖς ἀναπνοαῖς, καὶ τὸ πολυειδῶς
50 ἄτακτον ὑπάρχειν. ἐν γὰρ τῇ τῆς ἰσότητος διαφθορᾷ, ἥ τε ἀνωμαλιῶν ἁπασῶν καὶ τῶν ἀταξιῶν ἡ γένεσις, ἐδείχθη τε καὶ τοῦτο, ἐν τοῖς περὶ διαφορᾶς σφυγμῶν, ὡς ἡ μὲν καὶ ἐφεξῆς ἰσότης, ὁμαλότης ἐστίν. ἡ δὲ κατὰ περιόδους τάξις, καὶ ὡς τῆς μὲν ἐφεξῆς ἰσότητος διαφθειρομένης ἡ ἀνωμαλία, τῆς δὲ κατὰ περιόδους, ἡ ἀταξία γίνεται. ἀλλ' ὅμως, πολλῆς μὲν ἀνωμαλίας, πολλῆς δὲ ἀταξίας ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι συμπιπτούσης, ἐπικρατεῖ τὸ κατὰ μικρότητα καὶ πυκνότητα γένος τῆς δυσπνοίας. εἰ δὲ καὶ μέγα ποτ' ἀναπνεύσειαν εἰς ἅπαξ, οἷα ἀποπειρώμενοι τῆς τοιαύτης ἀναπνοῆς, ἀφίστανται παραχρῆμα διὰ τὴν ὀδύνην. καὶ χρόνῳ γε παμπόλλῳ, μικρὸν πάνυ ἀναπνέουσιν, ἄχρι περ ἂν ὑπὸ τῆς χρείας ἐπειγούσης ἀναγκασθέντες, ἑτέραν αὖθις πεῖραν [illegible] μεγάλης ἀναπνοῆς. τὸ συνεχὲς οὖν τῆς ἀνωμαλίας καὶ ἀτάκτου μεταβολῆς αὐτοῖς ἐν τάχει καὶ βραδύτητι, καὶ ταῖς τῆς πυκνότητος ἐξαλλαγαῖς, μάλιστα συνίσταται, μὴ δέποτε μὲν ἁπλῶς ἀραιᾶς γιγνομένης τῆς ἀναπνοῆς, διὰ τὴν τῆς χρείας ἔπει-

ξιν, ἧττον μέντοι καὶ μᾶλλον πυκνῆς, κἂν τούτῳ τὴν ἀνωμαλίαν κτωμένης. ὥστε περὶ πυκνὸν μὲν ἀεὶ τοῖς οὕτω
διακειμένοις τὸ πνεῦμα, μέγα δὲ σπανίως, βραδὺ δ' οὐδὲν μᾶλλον ἢ ταχὺ, διὰ τὴν εἰς ἑκάτερον αὐτῶν ἐξ ἴσου ῥοπὴν
μεταπίπτουσαν. ὀρθῶς οὖν ἔμπροσθεν ἐρρέθη πᾶσι τοῖς ὀργάνοις ὀδυνωμένοις, ὅσα κινεῖται κατὰ τὰς ἀναπνοάς,
μικρὸν καὶ πυκνὸν ἕπεσθαι τὸ πνεῦμα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἐν ταῖς παραφροσύναις, μέγα τε γίγνεσθαι
καὶ ἀραιὸν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα καὶ ταύταις ἀνωμαλία τις ἕπεται. πλεονεκτεῖ γὰρ ἐν αὐταῖς, ἥ τε ἀραιότης
καὶ τὸ μέγεθος. μᾶλλον μὲν γὰρ καὶ ἧττον ἀραιὸν, καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον μέγα, τοῖς παραφρονοῦσι γίγνεται τὸ
πνεῦμα. μικρὸν δὲ καὶ πυκνὸν οὐδέποτε. τοσαῦτα ἀρκεῖν μοι δοκεῖ περὶ τῶν ἀνωμαλιῶν εἰδέναι, τῶν τε κα-
τὰ μίαν ἐνέργειαν, καὶ τῶν ἐν πλείοσι συνισταμένων. καὶ γὰρ καὶ περὶ τούτων εἴρηται τὰ εἰκότα τῇ κοινω-
νίᾳ τοῦ λόγου. καὶ μέντοι σαφῶς μὲν αὗται σύνθετοι, παμπόλλων ἐνεργειῶν εἰς γνῶσίν τε καὶ διάγνωσιν
10 δεόμεναι. αἱ δὲ κατὰ μίαν, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται, τάχ' ἂν τῷ δόξειαν ὑπάρχειν ἁπλαῖ. οὐ μόνον δὲ περὶ τῶν συστη-
ματικῶν ἀνωμαλιῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἀταξιῶν ἐν τούτῳ δεδηλώκαμεν. ἐν εἴδει γάρ τινι τῶν ἀνωμαλιῶν εἰσὶν, ὡς κἀν
τοῖς περὶ σφυγμῶν ἐδείχθη. ἐπὶ τὰς ὑπολοίπους οὖν αὖθις ἐπανέλθωμεν δυσπνοίας συνθέτους, καὶ
πρώτας γε αὐτῶν προχειρισώμεθα, τὰς κατὰ μίαν ἐνέργειαν ἡντιναοῦν συνισταμένας. ἡ μὲν δὴ μεγάλη τε
καὶ ἅμα καὶ ταχεῖα εἰσπνοὴ, τῆς μὲν χρείας ἐπειγούσης γίνεται, τῶν δ' ὀργάνων εὐπειθῶν ὑπαρχόντων, τῆς δυ-
νάμεως δὲ, ἤτοι τὴν ἰδίαν εὐρωστίαν εὐρωστούσης, ἢ μικρὸν μεταβεβλημένης. ἀποδείξεως δὲ οὐ δεῖ τῷ λόγῳ, πρὸς
τοὺς μεμνημένους τῶν ἔμπροσθεν. ἡ δ' αὖ μεγάλη μὲν, βραδεῖα δὲ, μόνοις τοῖς παραπαίουσι γίνεται. καὶ τούτοις,
οὐκ ἀεί. καὶ πρόδηλος τῆς αἰτίας ὁ λογισμὸς κἀνταῦθα, ἐκ τῶν προειρημένων, ὥσπερ καὶ ὅταν μικρὸν
εἰσπνέουσι καὶ βραδέως, οἷς ἱκανῶς ἔψυκται τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἡ δὲ δὴ λοιπὴ καὶ τετάρτη συζυγία μικρό-
της ἐστὶν ἅμα τῷ τάχει, καὶ γίνεται διὰ παντὸς μὲν, ἐπ' οὐδεμιᾷ διαθέσει ἁπλῇ. καθάπερ οὐδὲ ἡ μεγάλη τε ἅμα
20 καὶ βραδεῖα ἐστιν, ἔθ' ὅτε τοῖς παραπαίουσι συμπίπτειν ἔφαμεν. ἕπεται μέντοι κἂν εἰ μὴ διηνεκῶς, ἀλλ' ὡς τὸ
πολύ γε συνελθόντων εἰς ταυτὸν, ἀλγήματός τε καὶ χρείας αὐξήσεως. μικρὸν μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἀλγήμασιν ὑπ'
ἀνάγκης ἀναπνέουσιν, ἀπληρώτου δὲ τῆς χρείας μενούσης, διά τε τὴν αὐτὴν ταύτην μικρότητα, καὶ ὅτι
πλεονεκτεῖν ὑπέκειτο καθ' ἑαυτὴν, οὐκ ἀρκεῖ πυκνωθῆναι μόνον τὰς ἐνεργείας, ἀλλ' ἀναγκάζονται πολ-
λάκις ἐπεσπασμένως εἰσπνεῖν. ἀνάλογον δὲ τοῖς εἰρημένοις, κἀπὶ τῶν κατὰ τὰς ἐκπνοὰς συζυγιῶν, τὰς δια-
θέσεις ὑπ' εὑρίσκειν χρή. καὶ γὰρ οὖν κἀπὶ τούτων ἤτοι τὴν δύναμιν, ἢ τῶν ὀργάνων τι πεπονθὸς εὑρήσομεν, ἢ
τῆς θερμασίας τὸ μέτρον ὑπηλλαγμένον. ἃ γὰρ δὴ αἰθαλώδη τε καὶ λιγνυώδη καὶ καπνώδη περιττώματα
καλοῦμεν, ἐν τῷ τῆς θερμασίας γένει, γεώδη εἰσὶ ταῦτα πάντα, καὶ δὴ ἡ μὴ πέψις τῷ συμφύτῳ θερμῷ, κα-
θάπερ καπνὸς τῷ πυρί. φαίνεται γὰρ ἐναργῶς ἐπὶ τούτου, δριμέα πάντα καὶ θερμὰ τὰ καπνώδη τῆς ὕλης
περιττώματα, ἐνδεικνύμενα δεδέχθαι μὲν εἰς ἑαυτὰ τὴν τοῦ πυρὸς δύναμιν, οὐ μὴν πάντα γε ὑπ' αὐτοῦ κεκρα-
30 τῆσθαι. φλὸξ γὰρ ἂν οὕτως ἐγεγόνει, καὶ οὐκέτι καπνός. ὥστε εἴ τις θερμασίας καπνώδους ἐν τοῖς σώμασι τῶν
ζώων πλεονεκτούσης, τὴν ἐκπνοὴν λέγει, μεγάλην τε ἅμα γίνεσθαι καὶ ταχεῖαν οὐκ ἂν ἁμάρτοι. δῆλον δ' ὅτι
καὶ τὴν δύναμιν ἐρρῶσθαι χρὴ τηνικαῦτα, καὶ τῶν ὀργάνων μηδὲν πεπονθέναι. κατὰ ταυτὰ δὲ καὶ τὴν με-
γάλην τε ἅμα καὶ βραδεῖαν ἐνίοις τῶν παραφρονούντων, ὥσπερ εἶχε κἀπὶ τῆς εἰσπνοῆς. οὕτω δὲ καὶ τὴν μικρὰν ἅμα
καὶ βραδεῖαν, οἷς μηδὲν συνήθροισται καπνῶδες περίττωμα. καὶ τὴν μικρὰν καὶ ταχεῖαν οἷς ἤθροισται. καὶ ὀδυνᾶται τῶν μο-
ρίων, ὅσα δηλονότι κινεῖται κατὰ τὰς ἀναπνοάς. ἀεὶ γὰρ χρὴ τούτων μεμνῆσθαι, κἂν τῇ λέξει ποτὲ παραλειφθῇ.
αὗται μὲν οὖν αἱ τέτταρες συζυγίαι τῶν δυσπνοιῶν, καθ' ἑκάτερον ἰδίᾳ τῆς ὅλης ἀναπνοῆς μόριον συνίστα-
ται. ἕτεραι δὲ κατὰ τὸν δὴ ῥυθμὸν αὐτῆς, οὐ καθ' ἑκάτερον. ὅταν δὲ παραβάλλωμεν εἰσπνοὴν ἐκπνοῇ, καθά-
περ ἐν τοῖς σφυγμοῖς διαστολὴν συστολῇ, ῥυθμὸν τὸ τοιοῦτον ὀνομάζομεν. δῆλον δ' ὅτι τὴν αὐτὴν θεωρίαν ὁ τό-
πος ἐκδέξεται, τῇ περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς ῥυθμῶν ὑφ' Ἡροφίλου γεγραμμένῃ. εἴρηται μὲν οὖν ἡμῖν περὶ
40 αὐτῶν ὅσα χρὴ, κἀν ταῖς περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείαις. εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν ὅσον οἷόν τε διὰ βραχυ-
τάτων, οἷς χρὴ προσέχοντα τὸν νοῦν δὴ σκοποῖς τισὶν, ὑπ' εὑρίσκειν τὰς αἰτίας ῥαδίως τῆς ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς
ἀρρυθμίας. τὰ γὰρ ἄρτι καθ' ἑκάτερον τῆς ὅλης ἀναπνοῆς μόριον, τήν τε εἰσπνοὴν λέγω καὶ τὴν ἐκπνοὴν, ἅ-
περ ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ φθάνομεν εἰρηκότες, αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἀξιῶ σκοπεῖσθαι κατὰ τὰς ἀρρυθμίας
αὐτῶν δή, οὐδὲν γὰρ χεῖρον ἐφ' ἑνός τινος, ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐπιδεῖξαι τὸ λεγόμενον, βραδυτέρα μὲν ἔστω
καὶ μικροτέρα τοῦ κατὰ φύσιν εἰσπνοὴ, θάττων δὲ καὶ μείζων ἡ ἐκπνοὴ, μεμειῶσθαι φήσομεν τοῖς οὕτω δια-
κειμένοις τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν, ηὐξῆσθαι δὲ τὸ καπνῶδες. ἐφ' ἑτέρας δ' αὖθις ἔμπαλιν ἀρρυθμίας ἐχούσης,
ὡς τὴν μὲν εἰσπνοὴν εἶναι μεγάλην καὶ ταχεῖαν, τὴν δ' ἐκπνοὴν μικρὰν, καὶ βραδεῖαν, ηὐξῆσθαι μὲν τὸ κατὰ φύσιν
θερμὸν, μηδὲν δ' εἶναι καπνῶδες περίττωμα, διττὸν γὰρ ἀεὶ χρὴ νοεῖν τῷ γένει τὸ θερμὸν, τὸ μὲν οἰκεῖον καὶ σύμφυ-
τον σώματι, τὸ δ' ἐπίκτητόν τε καὶ νόθον. δῆλον οὖν ὡς οὐδὲν ἡ τοιαύτη σύζευξις ὑπαλλάττει τῶν ἑκατέρᾳ κα-
50 τὰ μόνας ὑπαρχόντων. εἴ γ' οὖν ἡ εἰσπνοὴ μικρὰ καὶ βραδεῖα τύχῃ γινομένη, κατάψυξιν δηλοῖ τῆς κατὰ φύσιν θερ-
μασίας, ὅπως ἂν ἔχῃ ἡ ἐκπνοή. εἰ δὲ ἡ ἐκπνοὴ κατὰ ταυτὸ ἦ διακειμένη, ἐνδείξεται ταυτόν. καὶ γὰρ εἰ μεγάλη
ποτὲ καὶ ταχεῖα γένοιτο πλεονεκτοῦσα, δηλώσει καὶ παρὰ φύσιν θερμασίαν ὅπως ἂν ἔχῃ τὰ τῆς εἰσπνοῆς.
ὅθεν οὐδὲν πλέον εἰς τὰς προγνώσεις ἡ τοιαύτη συμπλοκὴ διδάσκει, τῶν ἤδη κατὰ μόνας ὑπὲρ ἑκατέρας αὐτῶν
ἐγνωσμένων. μόναις γοῦν προσεκτέον ἡμῖν τὸν νοῦν ἐκείναις τῶν συνθέτων δυσπνοιῶν, ἐν αἷς, αἱ μὲν ἁπλαῖ, κοιναὶ
πλειόνων εἰσὶ διαθέσεων, καὶ διὰ τοῦτο σαφὲς οὐδὲν ἐνδείκνυνται, συνεζευγμέναι δ' ἑτέραις τισὶν εἰς διάγνωσιν ἥκου-
σιν ἀσφαλῆ. τὸ γὰρ μέγεθος τῆς ἀναπνοῆς, αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ, δύσπνοιά τίς ἐστιν ἁπλῆ. γνώρισμα δ' οὐδενὸς ὑπάρχει
βέβαιον, εἴ γε καὶ τῆς χρείας ἐπειγούσης γίνεται, καὶ τῆς διανοίας βεβλαμμένης. ἀλλ' εἰ μὲν ἅμα πυκνότητι συσταίη, τῆς
χρείας ἔπειξιν. εἰ δὲ σὺν ἀραιότητι, παραφροσύνην ἐνδείκνυται. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ σμικρότης, αὐτὴ μὲν καθ' ἑαυ-

τὴν ἢ

τὴν ἢ ὀδυνᾶσθαί τι μόριον, ἢ τὴν χρείαν ἐκλύεσθαι δηλοῖ. ὥστ' οὐδὲν, οὐδ' αὐτὴ σαφὲς ἐνδείκνυται, συνθέτως δὲ γινομένη, μετὰ μὲν πυκνότητος ἄλγημα, σὺν ἀραιότητι δὲ τῆς χρείας ἔκλυσιν δηλοῖ. κἂν εἰ τὴν πυκνότητα, δι' αὐτὴν μόνην, ἢ τὴν ἀραιότητα προχειρήσαιο, καὶ τούτων αὖ εὕροις οὐδετέραν οὐδὲν σαφὲς δηλοῦσαν ἄνευ τοῦ διορισθῆναι, συμπλακεῖσαν ἑτέρῳ τινὶ δυσπνοίας εἴδει. πυκνὴ γὰρ ἅμα καὶ μεγάλη, τῆς δυνάμεως αὔξησιν ἐνδείκνυται. πυκνὴ δὲ ἅμα καὶ μικρά, τινὸς τῶν ταῖς ἀναπνοαῖς συγκινουμένων ὀργάνων ἄλγημα. καὶ ἡ ἀραιὰ δὲ, παραφροσύναις ἑπομένη καὶ καταψύξεσιν, εἰ μὲν μετὰ μεγέθους εἴη τὸ πρότερον τῶν εἰρημένων, εἰ δὲ μετὰ σμικρότητος, τὸ δεύτερον ἐνδείκνυται. καὶ διὰ τοῦτο πασῶν τῶν συνθέτων δυσπνοιῶν αἱ τοιαῦται συζυγίαι χρησιμώταται, καὶ σαφῶς καὶ βεβαίως, μίαν ἑκάστην διάθεσιν ἐνδεικνύμεναι, πυκνότης μὲν ἅμα μικρότητος, πόνον. εἰ δὲ σὺν μεγέθει γίνηται, τῆς χρείας αὔξησιν. ἀραιότης δὲ, μετὰ μὲν μεγέθους παραφροσύνην,
10 μετὰ δὲ σμικρότητα τῆς χρείας ἔκλυσιν. γίγνονται δὲ τέτταρες αὗται συζυγίαι, τῶν ἐν ταῖς ἐνεργείαις κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα διαφορῶν, ταῖς τῶν ἠρεμιῶν διαφοραῖς μιγνυμένων. δύο γὰρ ἀντιθέσεις ἀλλήλαις ἐπαλλαττόμεναι, τέτταρας ποιοῦσι τὰς συζεύξεις. ὥστε κἀνταῦθα δῆλον ἤδη γέγονεν, ὡς οὔτε πλείους, οὔτ' ἐλάττους ἐνδέχεται τὰς ἐκ τῶν ἀντιθέσεων τούτων συμπλοκὰς γενέσθαι. ἀλλ' ἐνθάδε μὲν ταῖς ἠρεμίαις, ἀντίθεσις μία μόνη συμβέβηκεν, ἡ κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα, ταῖς δ' ἐνεργείαις, οὐχ ἡ κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τάχος καὶ βραδυτῆτα. τέτταρες δὲ δηλονότι καὶ κατὰ τὰς τούτων ἐπαλλάξεις, γενήσονται αἱ συζυγίαι. πρώτη μὲν πυκνὴ καὶ ταχεῖα, δευτέρα πυκνὴ ἅμα καὶ βραδεῖα, τρίτη ἀραιὰ ἅμα καὶ ταχεῖα, καὶ τετάρτη βραδεῖά τε ἅμα καὶ ἀραιά. γνωρίζουσι δ' οὐδὲν ἁπλῶς ἐξ ἀνάγκης ὡς αἱ πρότεραι τέτταρες, ἀλλ' ὧδε χρὴ διορίζεσθαι, πολλῆς μὲν εἰς πυκνότητα μεταπτώσεως γινομένης, ὀλίγης δὲ τῆς εἰς τάχος, ὀδύνης τε ἅμα καὶ χρείας ἐστὶν αὔξησις. εἰ δ' ἔμπαλιν εἰς τάχος μὲν πλέον, εἰς πυκνότητα
20 δὲ, ἔλαττον ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν, τὴν χρείαν μόνην ἐπιτετάσθαι δηλώσει. συνεδρεύει δὲ τῇ μὲν τοιαύτῃ δυσπνοίᾳ πάντως καὶ μέγεθος. τῇ δὲ ἑτέρᾳ τῇ πρὸ αὐτῆς εἰρημένῃ σμικρότης. ὥστ' οὐδὲν δεησόμεθα τάχους μνημονεύειν. εἰ γοῦν ἡ ἀδιόριστος μὲν κατὰ τάχος καὶ πυκνότητα συζυγία, μηδὲν ἡμῖν δηλοῖ σαφὲς, εἰς διορισμὸν δ' ἐλθοῦσα, τοῦ μὲν τάχους πλεονεκτοῦντος, εὐθὺς καὶ μετὰ μεγέθους γίγνεται, τῆς δὲ πυκνότητος κρατούσης, ἐξ ἀνάγκης ἑπομένην ἔχει τὴν μικρότητα, πυκνὴ μὲν ἅμα καὶ μεγάλη κατὰ τὸν ἕτερον ἔσται διορισμὸν, πυκνὴ δ' ἅμα καὶ μικρὰ κατὰ τὸν ἕτερον. οὕτω δὲ καὶ πυκνὴ καὶ βραδεῖα συζυγία διαιρεθήσεται. πλεονεκτούσης μὲν γὰρ τῆς πυκνότητος, ἄλγημα μόνον ἐνδείξεται. τοσοῦτον δὲ ἐξισταμένη τοῦ κατὰ φύσιν, ὅσον καὶ κατὰ βραδυτῆτα, συνθέτου διαθέσεως ἔσται γνώρισμα. καὶ γὰρ τὴν δύναμιν μεμειῶσθαι δηλώσει, καὶ ὀδυνᾶσθαί τι μόριον. οὕτω δὲ κἂν εἰ πλεονεκτεῖ τῆς πυκνότητος ἡ βραδυτὴς, ἔσται γνώρισμα διαθέσεως τῆς ἤδη λελεγμένης, ἀλλ' ἔλαττον μὲν ὀδυνᾶσθαι δηλώσει τοὺς οὕτως ἔχοντας, μειζόνως δὲ τὴν δύναμιν μεμειῶσθαι. οὐκοῦν οὐδὲ ταύτης εἰς
30 τὰς προγνώσεις δεόμεθά τι τῆς συζυγίας. ἐν μὲν γὰρ ταῖς πρώταις ῥηθείσαις τέτταρσιν, ἃς χρησιμωτάτας ἐλέγομεν ὑπάρχειν, ἔχομεν γνωρίσματα καὶ πόνου, καὶ χρείας μειώσεως μεγάλα. καὶ ἡ τρίτη δὲ ῥηθεῖσα συζυγία ἡ ἀραιά τε ἅμα καὶ ταχεῖα, δηλώσει μὲν οὐδὲν ἐξ ἀνάγκης, συνεδρεύει δ' ἤτοι παραφροσύναις τισὶν, ἢ καὶ σὺν αὐταῖς, ταῖς τῆς χρείας αὐξήσεσιν. εἴρηται δὲ καὶ πρόσθεν ὡς τῶν παραπαιόντων, ἀραιὰ μὲν πάντως ἐστὶν ἡ ἀναπνοὴ καὶ μεγάλη. ταχεῖα δὲ οὐ πάντως, ὥσπερ οὐδὲ βραδεῖα. γίγνεται γὰρ ἑκάτερον αὐτῶν, ἀτάκτως τε καὶ ἀνωμάλως. ὅταν μέντοι συνέλθῃ καὶ ἡ τῆς χρείας αὔξησις, ἀναγκάζονται τηνικαῦτα καὶ πολὺ μεῖζον ἀναπνεῖν, ἢ εἰ παρέπαιον μόνον, καὶ ἤδη τε καὶ θᾶττον, ὥστε καὶ ταύτης τῆς συζυγίας, οὐδὲν εἰς τὰς προγνώσεις δεόμεθα, τὰ δι' αὐτῆς δηλούμενα, μετὰ τοῦ διορισμοῦ φθάνοντες ἔχειν ἐν ταῖς πρώταις συζυγίαις τέτταρσι. λοιπὴ δ' ἦν ἡ τετάρτη τῶν κατὰ τοῦτο γένος συνθέτων δυσπνοιῶν, ἡ βραδεῖά τε ἅμα καὶ ἀραιά, ἥτις καὶ αὐτὴ παραφροσύναις τέ τισι συνεδρεύει καὶ χρείας μειώσεσιν, οὐκοῦν οὐδὲ ταύτης οὐδέτι προσδεόμεθα. καὶ
40 γὰρ παραφροσύνην καὶ χρείαν μειουμένην ἐγνωρίζομεν ἐκ τῶν πρώτων τεττάρων συζυγιῶν. οὐ μόνον ἐκ τοῦ δεῖξαι τὴν κατὰ τάχος τε καὶ βραδυτῆτα διαφορὰν, οὐκ ἀναγκαίαν εἰς τὰς προγνώσεις, οὔτ' εἰ μόνην, οὔτ' εἰ συμπλέκοις ταῖς ἄλλαις, τὸ χρήσιμον ἐκείνων γίγνεται εὔδηλον, ἀλλὰ κἀξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ πράγματος φαίνεται. ἐπεὶ γὰρ τρία τὰ πρῶτα γένη τῶν αἰτίων ἐστὶ τῆς ἀναπνοῆς, ἡ χρεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ τὰ ὄργανα, δῆλον ὡς εἰ εὕρωμεν ἐκ τίνων καὶ πόσων δυσπνοιῶν, τὰς ἐν αὐτοῖς διαθέσεις γνωριοῦμεν, αὗται μὲν ἡμῖν χρησιμώταται πρὸς τὰς προγνώσεις ἔσονται, τὰς δ' ἄλλας ἁπάσας, ἐκ περιουσίας ἐπισκεψόμεθα. ἀλλ' εὑρέθησαν, αὔξησιν μὲν τῆς χρείας, ἡ μεγάλη καὶ πυκνή. μείωσιν δὲ, ἡ ἐναντία ἡ μικρὰ καὶ ἀραιὰ δηλοῦσαι, παραφροσύνης τε ἴδιος, ἡ μεγάλη τε καὶ ἀραιά. πόνου δ' ἡ μικρὰ καὶ πυκνή. προσῆσαν δ' ἔξωθεν οἱ ἀνώμαλοι, ποτὲ μὲν τοῦ μυώδους γένους τὰς διαθέσεις, ποτὲ δὲ καὶ τῶν βρογχίων ἀρτηριῶν τὰς στενοχωρίας δηλοῦσαι. δυνάμεως δ' ἀρρωστούσης, πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης οὐδὲν εὑρίσκεται γνώρισμα δυσπνοίας, ἑτέρως μὲν τῶν ἀταλαιπώρων,
50 ἑτέρως δὲ τῶν καρτερικῶν τυπούντων τὴν ἀναπνοήν. εἰ δ' ἄρα καί τοι εἴη ἀνώμαλόν τε καὶ ἄτακτον, ἀφανές ἐστι καὶ τὰς ἀνωμαλίας τε καὶ τὰς ἀταξίας αὐτὰς, αἳ κατὰ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα καὶ μικρότητα καὶ μέγεθος ἀνισότητες γίνονται, πρὸς τῷ καὶ δι' ἄλλων μορίων, ἀρρωστίαν δυνάμεως ψυχικῆς γνωρίζεσθαι, μηδέν τι ἡμῶν ἀναπνοῆς δεομένων, ὧν τὰ μὲν ἐπικαιρότατα καὶ πλεῖστα διὰ τοῦ προγνωστικοῦ γράμματος ἐδίδαξεν Ἱπποκράτης. εἰ δέ τι καὶ παραλέλειπται, ῥᾷστον ἐκ τῶν εἰρημένων εὑρίσκειν. εἰ δέ τις αὐτῆς τῆς ἀναπνευστικῆς δυνάμεως ἀρρωστούσης, καὶ κοινῶς ἁπάσης τῆς ψυχικῆς, ἐθέλοι γ' ἔχειν ἴδια γνωρίσματα καὶ μάλιστα τῆς ἐμψυ-[illegible]μένης, τήν τε τῶν πτερυγίων τῆς ῥινὸς κίνησιν ἕξει, καὶ τὴν ἁπάντων τῶν κατ' ὠμοπλάτας μυῶν ἐνέργειαν, καὶ τὴν ἀθρόαν κατάπτωσιν τοῦ θώρακος. ὁπόταν γὰρ οὗτος [illegible] τοῦ προσήκοντος κινῆται, κατὰ μὲν τὰς εἰσπνοὰς [illegible] τῇ τοῦ πνεύματος ῥύμῃ τὰ τῆς ῥινὸς πτερύγια, συνεπισπώμενα

πως καὶ αὐτὰ τὸν ἔξωθεν ἀέρα, καθ᾽ ὃν τρόπον καὶ διὰ τοῦ στόματος ἕλκειν τι προαιρούμενοι, τὰ χείλη συ-
νάγομεν. κατὰ δ᾽ αὖ τὰς ἐκπνοάς, ἀθρόα καταπτῶσις γίνεται τοῦ θώρακος, οὐ κατὰ βραχὺ σύμπτωσις. εἴρη-
ται δ᾽ ἤδη πλέον ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως, ὅπῃ τε διαφέρει καταπτῶσις μυείου, καθέσεώς τε καὶ χαλά-
σεως, ὅτι τὸ μὲν ἀρρωστούσης δυνάμεως γίγνεται, τὸ δ᾽ ἐρρωμένης. συμβαίνει δ᾽ ἔτι κατὰ τὰς ἐκπνοὰς τοῖς
ἀσθενέσι κατὰ τὴν ἀναπνευστικὴν δύναμιν, τοιόνδε. τὴν τάσιν ἣν ἐκέκτητο τέως κατὰ τὰς εἰσπνοάς, ὁ θώ-
ραξ ἅμα τῷ διαφράγματι, πᾶσαν ἀθρόως ἀποτίθεται, καθάπερ νεκρούμενος ἐξαίφνης. ἐρρέθη δ᾽ ἐν τοῖς πε-
ρὶ τῆς ἀναπνοῆς ὑπομνήμασιν, ὡς μόνον ἐκλύουσιν αἱ φρένες τὴν τάσιν ἐκπνεόντων. ἀλλ᾽ οὐ ταυτὸν ἐκλύεσθαι
κατὰ βραχύ, καὶ ἀθρόως ἀποθέσθαι πᾶσαν. ὀλίγοι δέ τι συνεργάζονται ταῖς τοιαύταις ἐκπνοαῖς, οἱ κα-
τὰ τὰ μεσοπλεύρια μύες, ὧν ἐνεργούντων τὰς ἐκφυσήσεις, ἐδείξαμεν γίνεσθαι. τοιοῦτον μὲν δή τι, καὶ διὰ
10 ταύτας τὰς αἰτίας, τὸ τῆς ἀναπνοῆς εἶδος τοῖς ἀρρωστοῦσι τὴν δύναμιν. ὃ δέ μοι δοκεῖ λείπειν ἔτι πρὸς τὸ
συμπληρῶσαι τελέως τὸν πρῶτον λόγον, ἤδη λελέξεται. διττῆς οὔσης ἠρεμίας ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς, πρὸ τῆς εἰσπνοῆς
μὲν μιᾶς, ἑτέρας δὲ πρὸ τῆς ἐκπνοῆς, ὁποτέρα ἂν τῶν κινήσεων βλάπτηται, καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς ἠρεμίαν
ἐξίστησι τοῦ κατὰ φύσιν. διττῆς μὲν οὖν οὔσης ἐν ταῖς κινήσεσι βλάβης, διττῆς δὲ καὶ ταῖς ἠρεμίαις, αἱ μὲν
ἐλλείψεις τῆς χρείας, ἀεὶ πολυχρονίους ἐπιτελοῦσι τὰς ἡσυχίας, αἱ δὲ πλεονεξίαι, βραχυχρονίους. ὥσθ᾽ ὅταν
εἴπω μὲν πυκνὴν καὶ μεγάλην γίγνεσθαι τὴν ἀναπνοὴν ὑπὸ πλήθους θερμασίας ἐφ᾽ ἑκατέρα τῶν κινή-
σεων ἀληθὴς ὁ λόγος. αἱ μὲν γὰρ τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ πλεονεξίαι, τὴν εἰσπνοὴν μεγάλην ἐργαζόμεναι,
βραχυχρόνιον εὐθέως καὶ τὴν προηγουμένην αὐτῆς ἠρεμίαν ἀποφαίνουσιν. αἱ δὲ τοῦ παρὰ φύσιν τε καὶ κα-
πνώδεις, ὥσπερ τὴν ἐκπνοὴν μεγάλην, οὕτω καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς ἡσυχίαν ὀλιγοχρόνιον ἐργάζονται. ὥστε
μέγα μὲν γίνεται καὶ πυκνὸν τὸ πνεῦμα πάντως, ὁπόταν τῆς θερμασίας πλεονεκτῇ γένος. οὐ μὴν οὔτε τὸ
20 αὐτὸ μόριον τῆς ἀναπνοῆς εἰς μέγεθος, οὔτε τὴν αὐτὴν ἠρεμίαν εἰς πυκνότητα μεταβάλλει. οὕτω δὲ καὶ εἰ
καθαιρεθείη τὰ τῆς χρείας, τοῦ θερμοῦ μειωθέντος, ἐὰν μὲν τῷ συμφύτῳ θερμῷ βλαβέντι μικρᾶς τῆς
εἰσπνοῆς γενομένης ἠρεμία μακρὰ προηγεῖται. τοῦ παρὰ φύσιν δ᾽ ἀπολλυμένου, μικρὰ μὲν ἡ ἐκπνοή, μακρὰ
δ᾽ ἡ πρὸ αὐτῆς ἡσυχία γίγνεται. πολλάκις δέ, τὸ μὲν παρὰ φύσιν θερμὸν ηὐξήθη, τὸ δὲ κατὰ φύσιν ἐμειώθη.
καὶ οὕτως ἡ μὲν πρὸ τῆς ἐκπνοῆς ἡσυχία, πολυχρόνιος γίνεται. βραχυχρόνιος δ᾽ ἑτέρα. ὁποτέραν γὰρ ἂν τῶν
κινήσεων ἡ χρεία κατεπείγῃ, τὴν προειρημένην ἡσυχίαν οὐκ ἀνέχεται χρονίζειν. Εἴρηται μὲν οὖν ἤδη πε-
ρὶ αὐτῶν ὅσον εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον. εἰ δέ τις ἀπορεῖ περὶ τῆς ἐν ταῖς θερμασίαις διαφορᾶς, οὐ καιρὸς νῦν
ἂν εἴη διδάσκειν αὐτόν, ἀλλ᾽ εἰς τὰ περὶ τῆς ἐμαυτοῦ θερμασίας ἀναπέμπειν ὑπομνήματα. νομίζω γὰρ
αὐτὸν εἰ μὴ παντάπασιν ἐριστικὸς εἴη, πασῶν τῶν ἀπορειῶν εὑρήσειν ἐν ἐκείνοις ἰάματα. τί οὖν λοιπόν ἐστι;
προσθεῖναι μὲν οὐδέν, ὅτι μὴ καὶ πρόσθεν εἴρηται, τῶν εἰρημένων δ᾽ ὑπομνῆσαι, πρὸς τὸ ῥᾳδίως ἀκολου-
30 θεῖν τοῖς ἑξῆς εἰρησομένοις, ἐν ὀλίγῳ τὴν ἅπασαν αὐτῶν σύνοψιν ἔχοντας. ἔστι δὲ ἡ σύνοψις ἀπ᾽ αὐ-
τῆς τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος ὁρμωμένη. χρὴ γὰρ τάς τε τῆς δυνάμεως καὶ τὰς τῶν ὀργά-
νων, καὶ τὰς τῆς χρείας διαθέσεις γνωρίζειν. ἐδείξαμεν δέ, πόσαι μὲν ἑκάστου τῶν εἰρημέ-
νων διαθέσεις, τίνες δ᾽ αὐτῶν αἱ γνωριστικαὶ δύσπνοιαι, καὶ ὡς ἀναγκαῖαι μὲν αἱ
τέτταρες συζυγίαι, καὶ πρὸς ταύταις ἡ ἀνωμαλία, πέμπτη. τὰ δ᾽ ἄλλα πάντα
τὰ ταῖς ἀναπνοαῖς συμπίπτοντα, τά τε ἁπλᾶ καὶ τὰ σύνθετα, τίσιν
αἰτίαις ἕπεται, ἀναγκαῖον ἀσκεῖν, οὐ προσήκει δὲ ἐξ ἀνάγκης, τὸ
δέ τι δηλοῦν νομίζειν, ἀλλ᾽ ὥστ᾽ ἐξεπιμέτρου μέν τι ἔχειν πα-
ρὰ τούτων εἰς πρόγνωσιν, ἐπιμελεστάτην δὲ καὶ
βεβαίαν τὴν μόνην, ἤδη τὴν ταῖς πολλά-
40 κις εἰρημέναις τέτταρσι συζυγίαις,
καὶ ἔτι τὴν κατὰ τὴν ἀνω-
μαλίαν διαφορὰν
τῆς δυσπνοί-
ας.

ΒΙΒΛΙΟΝ. βʹ.

Δε μὲν ὁ λόγος ἐξήγησίς ἐστι τῶν Ἱπποκράτους περὶ δυσπνοίας εἰρημένων· εἴρηται δὲ πολλὰ πολλαχοῦ, τὰ μὲν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, τὰ δὲ κἀν τοῖς ὑπομνήμασι. τὰ πλεῖστα γάρ τοι τῶν ἐπιδημιῶν, εἰ μὴ ἄρα καὶ πάντα δικαίως ἄν τις ὑπομνήματα νομίζοι. ἔστι μὲν οὖν ἡ ἐξήγησις, ὥς πού τις τῶν παλαιῶν εἶπεν, ἀσαφοῦς ἑρμηνείας ἐξάπλωσις. ἡμεῖς δ' οὐ τοῦτο μόνον ἐοίκαμεν δράσειν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀληθῶς ἔχειν πάντα τὰ περὶ δυσπνοίας ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένα, μαρτυρήσειν. οὐ μὴν ἀποδείξειν οὐδὲν αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ γράμματι, ἀλλ' εἰς τὸ προηγούμενον τούτου βιβλίον ἀναπέμψειν, ἐν ᾧ χωρὶς ἀποδείξεως οὐδὲν εἴρηται. καὶ ἵνα γε μὴ δυσωποῖτό τις ὑπὸ τῆς Ἱπποκράτους δόξης, καὶ θᾶττον ἤδη τοῖς λεγομένοις πιστεύοι πρὶν ὑπὸ τῶν ἀποδείξεων ἀναγκασθῆναι, τὸν πρῶτον λόγον, ἰδίᾳ τε καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐγράψαμεν. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἐτελειώθη μετὰ τῶν προσηκόντων συλλογισμῶν, ἐν τῷδε τῷ γράμματι τὸν εὑρετήν τε καὶ οἷον πατέρα τῶν δογμάτων τιμήσωμεν. αὕτη γὰρ καὶ δικαία τέ ἐστιν ἅμα καὶ πρέπουσα τοῖς ὁτιοῦν ἀγαθὸν ἐξευροῦσι τιμή, μή τε κατακεκρύφθαι τὰ εὑρέματα αὐτῶν, μή τ' ἀγνοεῖσθαι τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' αὐτά τε φαίνεσθαι, τήν θ' εὑροῦσαν αὐτὰ μέθοδον γιγνώσκεσθαι. οὕτως γὰρ αὐτοῖς καὶ τὸ θαυμάζεσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν ὑπάρξει. πρῶτον οὖν, ὅπερ ἀεὶ διαφυλάττειν ἀξιοῦμεν, οἷς ἂν ἀλήθεια σπουδάζηται, τὸ μηδὲν ἀποκρύπτεσθαι τῶν ἐναργῶς φαινομένων, μηδ' ἂν ὅτι μάλιστα τὸν τῆς αἰτίας λογισμὸν ἀπορώτατον ἔχῃ, τοῦτ' ἐπαινεῖν Ἱπποκράτην ἄξιον, ἔν τε τοῖς ἄλλοις ἅπασι, καὶ τοῖς περὶ δυσπνοίας λόγοις οὐχ ἥκιστα. τὸ γὰρ ἀραιὸν καὶ μέγα πνεῦμα, μυρίοις μὲν τῶν παραφρονούντων ὁσημέραι φαίνεται συμπίπτειν. ὅσοι δ' οὐ δύνανται τῶν σοφιστῶν εἰπεῖν αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, οὗτοι δ' εἰσὶν, ὡς ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν, οἱ τὴν ἀναπνοὴν ἀπροαίρετόν τε καὶ φυσικὸν ἔργον ὑπειληφότες, οὐδὲ γίγνεσθαί φασιν, οὐδέποτε τοιοῦτον εἶδος δυσπνοίας, ἐξ ὧν περὶ τῆς αἰτίας ἀποροῦσιν, ἐκ τούτων τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ἀναιρεῖν τολμῶντες, δέον οὐ ταύτην, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν μοχθηρὰν ὑπόληψιν ἀνατρέψαντας, αὐτὰ τὰ συμπίπτοντα τοῖς νοσοῦσι παραφυλάττειν, ὡς Ἱπποκράτης ἐποίει. τουτοῒ γάρ φησιν, πνεῦμα διατέλεος, ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ ἀραιὸν καὶ μέγα, τουτοΐ, Φιλίσκῳ δηλονότι, τῷ πρώτῳ γεγραμμένῳ, μετὰ τὰς τρεῖς καταστάσεις, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν. ἆρ' οὖν τούτῳ μόνῳ τὸ πνεῦμα, μέγα καὶ ἀραιὸν, ἢ καὶ ἄλλοις τισὶν Ἱπποκράτης ἐθεάσατο γιγνόμενον, οὐ τούτῳ μόνον; ἀλλὰ καὶ ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ τῷ μετὰ ταῦτα γεγραμμένῳ Σιληνῷ τοὔνομα. διελθὼν γὰρ καὶ περὶ τούτου, πάνθ' ὅσα συνέπεσεν αὐτῷ νοσοῦντι, κατ' αὐτὴν τοῦ λόγου τὴν τελευτὴν ταῦτα γράφει. ἐξ ἀρχῆς τούτῳ καὶ διατέλεος, πνεῦμα ἀραιὸν μέγα. αὖθις δ' ἐν τοῖς ἑξῆς ἀρρώστοις τὴν Δρομάδεω φησὶ γυναῖκα τεκοῦσαν, καὶ τῶν ἄλλων γινομένων πάντων κατὰ λόγον, δευτεραίην ἐοῦσαν, ῥῖγος ἔλαβεν. εἶτα μικρὸν προελθὼν φησί. πνεῦμα ἀραιὸν μέγα. τοῦτο μὲν οὖν εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἔγραψεν οὕτως. αὖθις δὲ περὶ τῆς ϛʹ. διαλεγόμενος ὡδὶ γράφει. ἕκτῃ πρωῒ ἐπερρίγωσε. ταχὺ διεθερμάνθη. ἵδρωσεν δι' ὅλου ἄκρεα ψυχρά. παρέκρουσε. πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα. ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἑκκαίδεκα τοὺς πάντας ἀρρώστους Ἱπποκράτης γράψας, τετράκις φαίνεται μνημονεύων, ἀραιοῦ καὶ μεγάλου πνεύματος. οἱ γενναῖοι δ' ἡμῖν οὗτοι σοφισταὶ, τὴν ἀρχὴν οὐδ' ἑωρακέναι φασὶν οὐδένα, μέγα καὶ ἀραιὸν ἀναπνέοντα, ἢ ἀλλ' ἴσως μὲν τοῦτο αὐτοῖς πιστευτέον. οὐ γὰρ ἑωράκασιν οὔτε ταύτης, οὔτ' ἄλλης δυσπνοίας διαφορὰν οὐδεμίαν, ὅτι μηδὲ τοὺς ἀρρωστοῦντας αὐτοὶ ὁρῶσιν, ἀλλ' ἔνδον καθέζονται, μοχθηρὰ σοφίσματα συντιθέντες. ἆρ' οὖν ἔτι καὶ τῶν ἄλλων ἀρρώστων μνημονευτέον ἡμῖν ἐστιν, οὓς ἐν τοῖς ἄλλοις βιβλίοις τῶν ἐπιδημιῶν ἔγραψεν, μέγα καὶ ἀραιὸν ἀναπνέοντας, ἢ πρὸς μὲν τὴν τοῦ νῦν προκειμένου πίστιν ἀρκεῖ μὲν ταῦτα; φαίνεται γὰρ ὁ ὑπὸ πάντων ἰατρῶν Ἱπποκράτης ὡμολογημένος εἰς τὴν τῶν συμβαινόντων τοῖς νοσοῦσι τήρησιν ἐπιμελέστατος γεγονέναι, πολλοὺς ἑωρακὼς οὕτως ἀναπνέοντας. ἐν δὲ τῷ μετὰ ταῦτα λόγῳ καὶ ἄλλων τινῶν ἀρρώστων ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐστι μνημονεῦσαι μέγα καὶ ἀραιὸν ἀναπνευσάντων, οὓς ἐν τοῖς ἑξῆς βιβλίοις ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλ' οὐκ εἰς πίστιν ἔσται τοῦ νῦν προκειμένου, τοῦτο μὲν γὰρ ἤδη δῆλον, ἀλλ' εἰς ἑτέρων τινῶν ἐν τῷ κατ' αὐτοὺς λόγῳ περιεχομένων ζητημάτων ἐξήγησιν. ἐν παρέργῳ δὲ καὶ ἡ πίστις, τοῦ, πολλοὺς οὕτως ἀναπνεῖν, αὐξηθήσεται. τίνος οὖν διαθέσεως ἡ τοιαύτη δύσπνοια γνωριστική; οὐδὲ μιᾶς ἄλλης, ὅτι μὴ παραφροσύνης. διὰ τίνα τὴν αἰτίαν, ἐν μὲν τῷ προτέρῳ λόγῳ σαφῶς δέδεικται, ὑπομνήσεως δ' ἕνεκα, καὶ νῦν εἰρήσεται διὰ βραχέων. τῷ γὰρ ὄντι παραφροσύνης ἴδιον σύμπτωμα μεγάλην τε καὶ ἀραιὰν, ὅπερ ἐστὶ διὰ πολλοῦ τοῦ χρόνου, τὴν ἀναπνοὴν ποιεῖσθαι. τί γὰρ ἔδει πλέον εἰσπνεῖν, μὴ δεόμενον πλέονος; ἢ τί διὰ πολλοῦ χρόνου, παρὸν δι' ἐλάττονος, ὅτι δ' οὐ δέονται πλέονος ἀέρος, οἱ μέγα τε καὶ ἀραιὸν εἰσπνέοντες, ἡ ἀραιότης κατηγορεῖ. πάντως γὰρ ἂν ἠπείγοντο συνεχέστερον εἰσπνεῖν, εἴπερ ἐδέοντο πλέονος, τὸ δ' ἡσυχάζειν εἰς μακρὸν, σημεῖόν ἐστι τοῦ μὴ δεῖσθαι πολλοῦ, ἀλλ' ἔοικεν ἄμφω ταῦτα οἷον ἐπιλανθανομένου, τῆς ἐνεργείας εἶναι παθήματα. τὸ γὰρ ἄμετρον μὲν ποιήσασθαι τὴν ὁλκὴν τοῦ πνεύματος, ἄμετρον δὲ τὴν ἡσυχίαν, οὔθ' ὅπη καταπαῦσαι χρὴ τὴν ἐνέργειαν εἰδότος ἐστὶ, οὔθ' ὅτε πάλιν ἄρξασθαι, ἀλλ' ἐν ἀμφοτέροις τὸ μέτρον ὑπερβαίνοντος, ἀγνοίᾳ τοῦ προσήκοντος. ὡς οὖν ἀμέλει πολλάκις αἰτήσαντες, ἵν' οὐρήσουσιν οἱ παραφρονοῦντες, ἐπελάθοντο ἐν τῷ μεταξὺ, εἶτ' οὐκ ἂν οὐρήσαιεν, εἰ μὴ

ὑπομνήσει τις, ὅπως ἐπειδὴ καὶ τὸ ἀναπνεῖν ψυχικόν ἐστιν ἔργον, βέβλαπται δ' αὐτοῖς ὁ λογισμὸς, ἐπιλησμονέστεροι περί τε τὰς ἐνεργείας αὐτὰς, καὶ περὶ τὰ διαλείμματα αὐτῶν γίγνονται. ἀμφότερα οὖν ἐν πολλῷ χρόνῳ ποιοῦντες, καὶ τὰς ἐνεργείας, καὶ τὰς ἡσυχίας, μέγεθος οὕτω καὶ ἀραιότητα περὶ τὴν ὅλην ἀναπνοὴν ἐργάζονται. ἆρ' οὖν ἡμεῖς μὲν οὕτω φαμὲν, Ἱπποκράτης δ' ἄλλως ἐγίγνωσκεν, ἢ κἀκεῖνος ἐν προγνωστικῷ, τόνδε τὸν τρόπον ἔγραψεν; Μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην σημαίνει. ὃ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἀραιὸν ὠνόμασε, τοῦτ' ἐν τῷ προγνωστικῷ, διὰ πολλοῦ κέκληκε, εἰς λόγον μεταβαλὼν τοὔνομα. καὶ γὰρ οὖν κἀπὶ τῶν ἀρρώστων ἐκείνων, οἷς μέγα καὶ ἀραιὸν φησὶ γίγνεσθαι τὸ πνεῦμα, πρὸς τοῖς ἄλλοις συμπτώμασι καὶ παραφροσύνην γράφει. ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου πάντων τοῦ Φιλίσκου, τόνδε τὸν τρόπον. νύκτα δύσφορος, οὐκ ἐκοιμήθη, πάντα παρέκρουσε. οὕτως μὲν ἐν τῇ τῆς τρίτης ἡμέρας διηγήσει. ἐν δὲ τῇ τῆς πέμπτης πάλιν. ὕπνοι σμικροί. λόγοι, λῆρος. Ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου τῶν ἀρρώστων ᾧ Σιληνὸς ἦν ὄνομα, ἐν μὲν τῇ τῆς δευτέρας ἡμέρας διηγήσει, σμικρὰ παρέκρουσε φησὶν, ἐν δὲ τῇ τῆς τρίτης. λόγοι πολλοὶ, γέλως, ᾠδὴ, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο. εἶτ' ἐπιφέρων ἐρεῖ, διὰ τῶν αὐτῶν. Φιλίσκος μὲν δὴ καὶ Σιληνὸς ὅτι παρεφρόνησαν, οὕτω ἐμνημόνευσεν. ἐπὶ δὲ τῆς Δρομεάδου γυναικὸς, ἧς γε καὶ ταύτην ἀραιὸν καὶ μέγα ἀναπνεῦσαι φησὶ, τόνδε τὸν τρόπον ἔγραψε. περὶ μέσης ἡμέρας, πολλὰ παρέκρουσε. καὶ πάλιν ταχὺ σμικρὰ κατενόει. οὕτως μὲν οὖν ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν ἡμερῶν. εἶτα ἐπιφέρει. νυκτὸς ἐπεκοιμήθη, παρέκρουσε. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ τὰ διὰ τῆς ἕκτης ἡμέρας γενόμενα, γράφων ὧδέ πως φησί. ἄκρεα ψυχρὰ, παρέκρουσεν. οὕτω μὲν οὖν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἔνθα μεγάλου καὶ ἀραιοῦ πνεύματος, ἐνταῦθα καὶ παραφροσύνης μνημονεύει. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ διὰ τῶν ἑξῆς βιβλίων ἡμᾶς ἀναμιμνήσκει, μηδαμοῦ μεγάλου καὶ ἀραιοῦ πνεύματος μνημονεύων, ὅπου μὴ μεγάλης παραφροσύνης. ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τῶν νοσούντων ἐθεάσατο πολλάκις Ἱπποκράτης τὴν τοιαύτην δύσπνοιαν ἐπὶ παραφροσύνῃ γινομένην, καὶ ὅτι καθόλου περὶ αὐτοῦ ἀπεφήνατο διὰ τοῦ προγνωστικοῦ, καὶ ταῦτα μὲν ἱκανῶς ἔχειν ἡγοῦμαι. βεβαιωθήσεται δ' οὐδὲν ἧττον ἔτι καὶ διὰ τῶν ἑξῆς εἰρησομένων. καὶ γάρ τοι καὶ δίκαιον ἦν, μὴ πάνυ πολλὰ λέγεσθαι περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν τοῖς περὶ φύσεως ἀναπνοῆς λογισμοῖς σφαλέντας. εἶθ' ὑπὸ φιλονεικίας ἀναισχυντοῦντας, ἠναγκάσθημεν καὶ ἡμεῖς πλείω τοῦ προσήκοντος εἰπεῖν, εἴπως αὐτοὺς δυνηθείημεν, κἂν νῦν γοῦν, μετάξαι πρὸς τὸ βέλτιον. ἔστι δ' ὡς ἔοικεν οὐδεμία βαφὴ δευσοποιὸς οὕτως, ὡς τὸ τῶν ἀνθρώπων λογισμοῦ πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος. οὐ γὰρ ἐστὶ μεταπεῖσαι τοὺς ἐν αὐτοῖς τραφέντας, ὡς ἂν μήτ' ἐν ταῖς ἀποδεικτικαῖς μεθόδοις γεγυμνασμένους, μήθ' ὅλως πεπεισμένους τι κριτήριον ἀληθῶν καὶ ψευδῶν, ἀλλὰ μηδ' εἶναι βουλομένους τό γε πλεῖστον αὐτῶν, καὶ ταύτην μισοῦντας τὴν σοφίαν. τῶν δὴ τοιούτων ποτέ τις ἄρρωστον ἡμῖν ἐπιδείξας, παραφρονοῦντα μὲν, ἀλλὰ μήτε μέγα, μήτ' ἀραιὸν ἀναπνέοντα καταγελῶν, μᾶλλον δὲ καγχάζων ἀναισχύντως, καὶ διαπαίζων Ἱπποκράτους, καὶ ἡμᾶς, ἀπηλλάττετο, μηδὲ λόγου μεταδοὺς ἡμῖν, μηδ' ἀνασχόμενος μηδὲν ἐπακοῦσαι, καίτοι διδάξειν ἐπαγγελλομένοις, ὡς οὐ μάχεται τὸ φαινόμενον, οὔτε τοῖς πρὸς ἡμῶν λεγομένοις, οὔτε τοῖς Ἱπποκράτει γεγραμμένοις. ὁ μὲν γὰρ τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα παραφροσύνης εἶναι φησὶ γνώρισμα, οὐ μὴν εἴ τις παραφρονεῖ, πάντως τοῦτον ἀραιὸν ἀναπνεῖν καὶ μέγα, τά, τε πρὸς ἡμῶν λεγόμενα, ταὐτὸ τοῦτ' ἐπαγγέλλεται, μηδὲν παραχαραττόντων ἡμῶν, μηδὲ μεταποιούντων ὧν ἐκεῖνος ἔγραψεν, ἀλλὰ τὰς ἐξηγήσεις, καὶ τὰς ἀποδείξεις μόνας προστιθέντες. εἰ δέ σοι νῦν ἔφην, ὦ οὗτος ἐξεύρηται, τὸ, πᾶσι τοῖς παραφρονοῦσιν, ἀραιὸν καὶ μέγα γίγνεσθαι τὸ πνεῦμα, σαφῶς ἐνδείκνυσαι μηδὲν τῶν Ἱπποκράτους ἀνεγνωκὼς, καίτοι προσποιεῖς γε, καταγιγνώσκειν αὐτῶν, ὡς ἀνεγνωκὼς δήπου πρότερον. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἀπηλλάγει πρὶν μαθεῖν τι χρηστόν. σὺ δ' ὅτοις δὲ τοῖς γράμμασιν ὁμιλῶν, εἴπερ ὄντως ἀληθείας ἐρᾷς, ἐπάκουσον Ἱπποκράτους ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἐπ' ἀρρώστου τινὸς ὄνομα Πυθίωνος ὧδε γράφοντος ἐν τῇ τῆς ζ'. ἡμέρας διηγήσει. νυκτὸς ταραχὴ πολλή. παρέλεγεν. οὐδὲν ἐκοιμήθη. εἶθ' ἑξῆς ἐπὶ τῆς η'. ἡμέρας, ὧδε. ὀψὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη, παρέκρουσε. καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τῆς ἐνάτης. περὶ δὲ ἡλίου δυσμὰς ἐδυσφόρει παρέλεγεν, ὡς οὖν ταῦτα ἐπήκουσας, οὕτω πάλιν ἐπάκουσον, οἷόν τι τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος ἐγένετο τούτῳ τῷ Πυθίωνι. γνώσει γὰρ ὅτι μήτε μέγα, μήτ' ἀραιὸν ἀνέπνει, καίτοι παραφρονῶν. ἐμνημόνευσεν οὖν τῆς γενομένης αὐτῷ δυσπνοίας ὁ Ἱπποκράτης, δὶς τὸ σύμπαν ἐν ὅλῃ τῇ διηγήσει. κατά τε τὴν δευτέραν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν ὀγδόην. ἀλλ' ἐγὼ τὸ κατὰ η'. παραθήσομαι πρότερον, ἐν ᾗ καὶ παραπαῖσαι φησὶ καὶ δυσπνοῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ὧδε γράφων. ὀγδόῃ, πρωῒ μὲν ἐκοιμήθη σμικρόν. ἄφνω δὲ ψύξις. ἀφωνίη λεπτὸν πνεῦμα, καὶ μινυθῶδες. ὀψὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη. παρέκρουσεν. ἑξῆς οὖν ἐνταῦθα γέγραφεν ἀλλήλων, ὅτι λεπτὸν αὐτῷ καὶ μινυθῶδες ἦν τὸ πνεῦμα, καὶ ὅτι παρέκρουσεν ἐν μιᾷ καὶ αὐτῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τῇ ὀγδόῃ. ἆρ' ὦ πρὸς Διὸς οὐκ ἤδη σαφές ἐστιν, ὡς οὐκ ἐπὶ πάσης παραφροσύνης Ἱπποκράτης, ἀραιὸν καὶ μέγα φησὶ γίγνεσθαι τὸ πνεῦμα; εἰ μή τι νομίζεις ὦ οὗτος οὐδὲν διαφέρειν τοῦ μεγάλου τὸ μινυθῶδες. εἰ γὰρ τοῦτο, δῆλον, ὡς οὐδὲ τὸ μινύθειν, οἷόν τι ἐστὶν οἶσθα, καὶ νομίζεις ταὐτὸν εἶναι τῷ αὐξάνειν αὐτό. μὴ τοίνυν παρ' ἡμῶν τά γε τοιαῦτα μάνθανε, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς τὰ πρῶτα γράμματα διδάσκοντας ἴθι. ἀλλ' ὥσπερ ταῦτα οὐκ ἔμαθεν ὁ τὸ μινύθειν ἀγνοῶν, οὕτως οὐδὲ τὰ Ἱπποκράτους ἀνέγνω συγγράμματα. πάντως γὰρ ἂν ἐν αὐτοῖς μυριάκις εὗρε, καὶ τὸ μινύθειν, καὶ τὸ μινυθῆναι, καὶ τὴν μινύθησιν, κατὰ πάντας σχεδὸν ἀριθμοὺς, καὶ γένη, καὶ πτώσεις ἐγκεκλιμένα πανταχοῦ, τοὐναντίον αὐξήσει τε καὶ τῷ αὐξάνειν δηλοῦντα. ὥς τε καὶ τὸ μινυθῶδες εἴη ἂν τὸ ἐναντίον τῷ ηὐξημένῳ. εἴπερ οὖν τὸ ηὐξημένον μέγα, τὸ μινυθῶδες μικρόν ἐστιν. οὕτως οὖν καὶ ὁπόταν τὴν δευτέραν ἡμέραν διηγεῖτο τοῦ Πυθίωνος βραχύπνοον αὐτὸν ὠνόμασε. ἡ γάρ τοι βραχύπνοια, καὶ τὴν

ἐνέργειαν

ἐνέργειαν αὐτὴν βραχεῖαν γίγνεσθαι δηλοῖ, καὶ τὴν ἡσυχίαν. ὥσπερ ἡ μακρόπνοια, κατὰ τοὐναντίον, ἄμφω
μεμηκῦνθαι. καίτοι κἂν εἰ θάτερον αὐτῶν ἐδηλοῦτο, τό γε, μὴ πᾶσι γίγνεσθαι τοῖς παραπαίουσι μέγα τε
καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα, καὶ οὕτως ἂν ὡμολόγητο. τὸ μὲν γὰρ ἀραιὸν καὶ μέγα, κατ' ἄμφω μακρόν ἐστι, καὶ κατὰ
τὴν ἐνέργειαν, καὶ κατὰ τὴν ἡσυχίαν. ἡ βραχύπνοια δὲ πάντως κατὰ τὸ ἕτερόν γε αὐτῶν βραχεῖα, ὥσπερ
καὶ τὸ λεπτὸν καὶ τὸ μινυθῶδες πνεῦμα, βραχὺ πάντως ἐστίν. Ἱπποκράτης οὖν αὐτὸς οἶδε σαφῶς οὐκ ἐξ ἀ-
νάγκης ὑπάρχειν ἅπασι τοῖς παραπαίουσι τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα, οὐ μὴν μάχεταί γε τοῦτο τῇ περὶ
τῆς τοιαύτης δυσπνοίας ἀποφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἀραιὸν καὶ μέγα, παραφροσύνης ἴδιον, καὶ διὰ τοῦτ' ἐξ
ἀνάγκης αὐτὴν δηλώσει. οὐ μὴν εἰ παραφρονεῖ τις μέγα καὶ ἀραιὸν ἐξ ἀνάγκης ἀναπνεῖ, οὐ γὰρ ἀχώριστον, ἀλλὰ
ἴδιον ἔφαμεν εἶναι παραφροσύνης τὸ ἀραιὸν καὶ μέγα πνεῦμα, καθάπερ τὸ γεωμετρεῖν, τὸ τεκταίνεσθαι, τὸ φι-
10 λοσοφεῖν, τὸ ῥητορεύειν, καὶ ἄλλα μυρία, ὧν ἕκαστον οὐδενὶ μὲν ὑπάρχει τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μὴ ἀνθρώπῳ μόνῳ,
καὶ διὰ τοῦτο ἴδιον αὐτοῦ λέγεται, οὐ μὴν ἀχώριστόν γέ τι, καθάπερ τὸ λογικόν. οὐ γὰρ πᾶν ἴδιον εὐθὺς καὶ
ἀχώριστον. ὥσπερ δὲ ταῦθ' ἡμᾶς ἡ λοιδορουμένη πρὸς αὐτῶν ἐδίδαξεν διαλεκτική, οὕτως καὶ ὅτι τὸ τοιοῦ-
τον ἀξίωμα, εἰ μέγα καὶ ἀραιὸν ἀναπνεῖ παραφρονεῖ, οὔ τι ταυτόν ἐστι τῷ, εἰ παραφρονεῖ, μέγα καὶ ἀραιὸν ἀνα-
πνεῖ, οὔτ' ἀναγκαῖον αὐτὰ συναληθεύεσθαι. οὐ γὰρ ἀντιστρέφει πρὸς ἄλληλα ταῦτα, ἀλλὰ μόνον ἀναστρέφει.
ὡς οὖν οὐδεὶς ὀλύμπια νικῆσαι δύναται, μὴ πολλῷ πρότερον γυμνασάμενος, οὕτως οὐδὲ τῆς ἐν τοῖς λόγοις ἀ-
ληθείας ἐπιβαίνοντος γενέσθαι, μὴ μαθὼν τὰ κἂν τούτοις παλαίσματα. καὶ εἴπερ οὐδὲ πεσεῖν εὐσχημόνως ἴσα-
σιν οἱ παντάπασιν ἀμαθεῖς παλαισμάτων, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε κατὰ τῆς γῆς ὕπτιοι κείμενοι κρατοῦσι καὶ ἄγχουσι, καὶ
οὐ μεθίεσι τὸν καταβάλλοντα, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον οἱ ἀμαθεῖς τῆς ἐν τοῖς λόγοις τέχνης, αἰσχρῶς πεπτω-
20 κότες πολλάκις αἴσχιστον πτῶμα, τοσοῦτα δέουσιν αἰδεῖσθαι, ὥστε καὶ νενικηκέναι νομίζουσιν, ὥσπερ καὶ ὁ
τὸν παραφρονοῦντα δεικνύων μικρὸν ἀναπνέοντα, κἄπειτα νομίζων ἐξεληλέγχθαι διὰ τούτου τοῦ φαινο-
μένου τὴν Ἱπποκράτους ἀπόφασιν, οὗτος γοῦν αἴσχιστον πτῶμα πεσὼν, ᾤετο καταβεβληκέναι. πῶς γὰρ
οὐκ αἴσχιστα, ἅμα μὲν εὑρεθῆναι μηδὲν τῶν Ἱπποκράτους ἀνεγνωκότα, καὶ διὰ τοῦτο οἴεσθαι κενῶς εἰρῆσθαι,
τὰ πάλιν πρὸς ἐκείνου γεγραμμένα, ἅμα δὲ μηδὲ συνιέναι τῶν λεγομένων, ἀλλὰ παρακούειν τε, καὶ ταυ-
τὸν εἶναι νομίζειν, τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα παραφροσύνης εἶναι γνώρισμα, τῷ πάντως ἕπεσθαι πα-
ραφροσύνῃ τὴν εἰρημένην δύσπνοιαν. εἶτα τί θαυμαστόν ἐστιν, ἐν τοῖς τῶν ἰχθύων λοπισμοῖς τυφλώττειν τοὺς
μηδὲ τὰ οὕτως σμικρὰ γινώσκοντας; ἀλλ' ἤρτηται δηλονότι τὰ σμικρὰ ταῦτα, ἐξ ἑτέρων σμικρῶν μὲν, καὶ
αὐτῶν, ὀλιγωρηθέντων δ' αὐτοῖς. τὸ γὰρ ἀγνοῆσαι τὰς δυνάμεις ἐπιτροπεύει τὴν ἀναπνευστικὴν ἐνέργειαν, ἀρ-
χὴ τῶν τοιούτων σφαλμάτων ἠγνοήθη δ' ἐκεῖνο, διότι προηγνοήθη, πόθεν χρὴ πορίζεσθαι ταῖς ἀποδείξεσι
τὰς προτάσεις. τοῦτο γάρ τοι τοῦ παλαίσματος, οἱ μὲν ἀγύμναστοι γενηθέντες, οἱ δὲ τελέως ἀμαθεῖς, τὰ τηλι-
30 καῦτα πίπτουσι πτώματα. καὶ ἡ μὲν ἐν ἑτέροις ἀποδέδεικται, καὶ μάλιστ' ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ μυῶν κινήσε-
ως, ὅτι τοῖς ἀπροαίρετον εἰποῦσιν ἔργον εἶναι τὴν ἀναπνοὴν, ἐκ τοῦ μὴ δυνηθῆναι παρὰ τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ πρά-
γματος πορίσασθαι τὰς εἰς τὴν ἀπόδειξιν προτάσεις, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις ὡς συμβεβηκὸς ἀκολουθῆσαι, σφα-
λῆναι συνέπεσεν. ἀλλὰ καὶ Ἱπποκράτης γε ὁ τὴν φύσιν μὲν αὐτὴν ὁρῶν τῶν πραγμάτων, ὑπερορῶν δὲ τῶν
ἄλλων ὡς συμβεβηκότων, ἐν μὲν τῷ καθόλου βεβαίως ἀπεφήνατο διὰ τοῦ προγνωστικοῦ. μέγα δὲ ἀναπνεόμε-
νον, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνει. κατὰ μέρος δὲ διὰ τῶν ἐν τοῖς νοσήμασι φαινομένων
ἐβασάνισε τὸν λόγον ἑκάστοις εἰς ἀκρίβειαν βασάνοις, ἃς οἶμαι θαυμάσειεν εἴ τις ἐθελήσειε προσέχειν τὸν
νοῦν τοῖς λεγομένοις. μαθήσεται γὰρ ὅτι παραφροσύναις μὲν ἁπάσαις, ἕπεται μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα κα-
τὰ τὸν ἴδιον αὐτῶν λόγον, οὐ μήν γε τοῖς παραφρονοῦσιν ἅπασιν, ἀλλὰ μόνοις ἐκείνοις, ὅσοι μὴ δι' ἄλλην τινὰ διά-
θεσιν μείζονα τῆς παραφροσύνης ἑτέρως ἠλλοιωμένην ἔχουσι τὴν ἀναπνοήν. συγχωρησάτω δέ μοι πρότερον
40 μιᾶς ἀρρώστου γυναικὸς προσθεῖναι διήγησιν ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν γεγραμμένης, εἰς ἀπόδειξίν τε ἅ-
μα τῶν ἤδη προειρημένων, εὕρεσίν τε τῶν νυνὶ προκειμένων. ἄρχεται μὲν οὖν τοῦ περὶ αὐτῆς λόγου, τὸν δὲ
» τὸν τρόπον. ἐν Θάσῳ Δεάλκους γυναῖκα ἣ κατέκειτο ἐπὶ τοῦ λείου, πυρετὸς φρικώδης ὀξὺς ἐκ λύπης ἔλαβεν.
» ἐξ ἀρχῆς δὲ περιεστέλλετο. καὶ διατελέως ἀεὶ σιγῶσα ἐψηλάφα. ἔτιλλεν. ἔγλυφεν. ἐτριχολόγει. δάκρυα, καὶ
» πάλιν γέλως, οὐκ ἐκοιμᾶτο, ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμός. οὐδὲν δὲ ἢν μὴ σμικρὸν ὑπομιμνησκόντων, ἔπινεν. οὖ-
» ρα σμικρὰ λεπτά. οὐκ ἔχοντα ὑπόστασιν. πυρετοὶ πρὸς χεῖρας λεπτοί. ἀκρέων ψύξις. ἐνάτῃ πολλὰ παρέ-
» λεγε καὶ πάλιν ἱδρύνθη σιγῶσα. Οὐκοῦν ὅτι μὲν ἐξ ἀρχῆς τε καὶ διατέλους αὕτη παρεφρόνει, μεμαθή-
καμεν. οὐ δὲ γὰρ ἕν τι παραφροσύνης εἶδος αὐτῇ συνέπεσεν, οὐδὲ τὸ τυχὸν, ἀλλὰ πολλά τε καὶ ἰσχυρὰ, τὰ μὲν
σιωπώσῃ, τὰ δὲ φθεγγομένῃ, καὶ τὰ μὲν μετὰ δακρύων, τὰ δέ γε μετὰ γέλωτος. ἀκούσωμεν δ' ἑξῆς, καὶ
» τοῦ Ἱπποκράτους, οἷόν τι δυσπνοίας εἶδος αὐτῇ γενέσθαι φησί. γράφει δὲ ὧδε. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ. πνεῦμα
50 ἀραιὸν μέγα διὰ χρόνου καὶ πάλιν βραχύπνοος. Ἐνταῦθα μέν γε σαφῶς πάλιν κατ' ἀντίθεσιν ἡ βραχύ-
πνοος εἴρηται τῇ μέγα καὶ ἀραιὸν ἐχούσῃ πνεῦμα, καὶ οὐδεὶς ἂν ἔτι, οὐδ' εἰ παντάπασιν εἴη σκαιότατος,
ἀπορήσειεν, ὅτι μὴ πᾶσι τοῖς παραφρονοῦσιν ὁ Ἱπποκράτης ἀραιὰν καὶ μεγάλην γίγνεσθαί φησι τὴν ἀνα-
πνοήν. ἐπεὶ γοῦν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γυναικὸς τῶν δυσπνοιῶν ἑκατέρων ἐφεξῆς μέμνηται. καὶ μικρὸν
» ἔτι προσελθὼν, ὧδέ πως γράφει. Εἰκοστῇ λόγοι πολλοί. καὶ πάλιν ἱδρύνθη, ἄφωνος, βραχύπνοος. εἶ-
» τα εἰπὼν, μιῇ, καὶ εἰκοστῇ ἀπέθανεν, ἐπὶ τέλει τοῦ παντὸς λόγου, τάδε προσέγραψεν. ταύτῃ διὰ
» τέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα. ἀναισθήτως πάντων εἶχεν. ἀεὶ περιεστέλλετο. Δῆλος οὖν ἐστιν ὁ Ἱπποκρά-
της, ἐξ ὧν ἁπάντων παρεθέμεθα, ποτὲ μὲν τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα τοῖς παραφρονοῦσι γινόμενον
εἰδὼς, ποτὲ δὲ τὸ ἐναντίον αὐτοῦ, ποτὲ δ' ἀμφότερα κατὰ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον ἐν μέρει συμπίπτοντα. καὶ

σοι νομίζω δείξειν, εἰ προσέχεις τὸν νοῦν, καὶ μὴ παρέργως ἀκούεις τῶν λεγομένων, ἐν αὐτοῖς οἷς ἔ-
γραφεν ἀρρώστοις, ἐνδεικνυμένην αὐτοῦ ἑκάστης τῶν προειρημένων διαφορῶν τὴν αἰτίαν. ἄρξομαι δ'
ἀπὸ τῆς ὑστάτης ἡμῖν παραγραφείσης ἀρρωστίας τῆς Δεάλκους γυναικός, ἐφ' ἧς ἅπαντα συμπληρώ-
σας τὸν λόγον, εἶθ' ὥσπερ εἴωθεν ἀναλαμβάνων ἐν ὀλίγῳ τὰ συνέχοντα κεφάλαια, ταυτὶ γράφει. ταύτῃ
διατέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα. ἀναισθήτως πάντων εἶχεν. ἐν γὰρ τῷ πάντων καὶ ἡ τῆς ἀναπνοῆς χρεία, ἧς καὶ
αὐτῆς ὠλιγώρει μέχρι πλείονος, ὅτι μηδὲν ᾐσθάνετο. κἂν τούτῳ μακρᾶς ἡσυχίας ἀποτελουμένης, ἀραιὸν ἐγί-
νετο τὸ πνεῦμα, τό τε πρῶτον ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν ἐξορμώσης τῆς προαιρέσεως, ἡνίκα πλησίον ὀλέθρου καὶ πνί-
ξεως ἀφικνεῖται. ὥσπερ δὲ οὐκ ἔπινεν αὐτάρκως ἡ ἄνθρωπος αὕτη, μικρὰ γάρ φησιν ἀπομιμνησκομένη ἔπι-
νεν, οὕτως οὐδ' ἀνέπνει πρὶν ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ πνίγεσθαι βίας ἀναμνησθῆναι, πολὺ σφοδρότερον νυττούσης
10 τε καὶ κεντριζούσης, καὶ πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἐπεγειρούσης, τῶν πίνειν ἀπομιμνησκόντων, ἀρξαμένη δ' ἀνα-
πνεῖν, ἀνεκαλεῖτο μηδὲν ἧττον πᾶν τὸ πρόσθεν λεῖμμα τῷ μεγέθει τῆς ἐνεργείας, ὁμοίως τοῖς ἐν ταῖς λύπαις καὶ
τῷ κλαίειν στενάζουσιν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὑπὸ διττῆς αἰτίας τοῦτο πάσχουσιν, ὅτι τε περὶ τὸ φροντιζόμενον ἐφ'
ᾧ λυποῦνται καταγίγνονται, καὶ διὰ τοῦτο ἀραιότερόν τε καὶ μικρότερον ἀναπνεύσαντες ἐπὶ πολλαῖς ἐνερ-
γείαις ἐφεξῆς, ἔπειτα βιασθέντες ὑπὸ τοῦ λείποντος, ἅπαν εἰσάπαξ ἠναγκάσθησαν αὐτὸ πληρῶσαι. καὶ προσ-
έτι, διότι κατὰ τὰς λύπας ἔσω κινεῖται, τό, τε πνεῦμα, καὶ τὸ θερμὸν, ἐπὶ δὲ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι
λεληθότως τε καὶ κατὰ βραχὺ πολλὰ κατὰ τοῦ βάθους ἀθροιζομένη θερμότης ὁπότε πρῶτον ἀνιάσῃ τὸν ἄν-
θρωπον, ἀνάγκη μεῖζον ἀναπνεῦσαι. ἐν δὲ ταῖς κατὰ τοὺς παραφρονοῦντας διαθέσεσιν, ἡ μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης
αἰτίας, ἀνάγκη παραπλησίως. ἡ δ' ἀπὸ τῆς δευτέρας, οὐκέθ' ὑπάρχει. οὐ γὰρ δὴ ἔσω δὴ μᾶλλον, ἢ ἔξω κινεῖ-
ται τούτοις τὸ θερμὸν, εἰ μή τι ἄλλο κατὰ τύχην προσγένηται σύμπτωμα. διαφέρουσι δὲ, καὶ τῷ πυρέττειν οἱ
20 παραπαίοντες τῶν ἄλλως λυπουμένων. καὶ τοίνυν καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης εὑρίσκεται χρώμενος ἐπ' αὐ-
τῶν, τῷ τῆς ἀνακλήσεως ὀνόματι, καθάπερ ἄλλοτε, καὶ περὶ Φιλίσκου λέγων, τούτῳ τὸ πνεῦμα διατέλεος,
ὥσπερ ἀνακαλεομένῳ. τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ διὰ χρόνου; καὶ δὴ τοῦτ' ἐξηγήσασθαι δίκαιον. εἴτε γὰρ ἐλλείποι τὸ, πολ-
λοῦ, ταὐτὸν δύνασθαι, τὸ, διὰ χρόνου, τῷ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρημένῳ. μέγα δ' ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολ-
λοῦ χρόνου, παραφροσύνην σημαίνει. ἀλλ' εἰ τοῦτο, δὶς ἂν ἐφεξῆς εἴη ταὐτὸ λεγόμενον, ἐπί τε τῆς Δεάλκους γυ-
ναικὸς, καὶ τοῦ, ἐν Μελιβοίῃ νεανίσκου. γράφει οὖν ἐπ' ἀμφοῖν ὡσαύτως. πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου, εἴτε,
τὸ, πολλοῦ προστεθείη, γένοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον τοιοῦτον. πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου πολλοῦ, καὶ δὶς ἂν εἴη
λεγόμενον τὸ ἀραιόν. οὐκ οὖν ἐλλείπειν ἡγητέον, τὸ, πολλοῦ, ἢ οὐχ οὕτως ἐλλείπειν ὡς καὶ νῦν εἴπομεν, ἀλλ' ἑτέ-
ρως τε καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, ἵνα ᾖ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον. πνεῦμα μέγα, καὶ ἀραιὸν, οὐ συνεχῶς οὐδ' ἐφεξῆς,
ἀλλὰ διὰ χρόνου πλείονος. εἰ μὲν γὰρ συνεχῶς, καὶ κατὰ τὸ ἑξῆς ἁπάσας τὰς ἀναπνοὰς συμπέσοι γίνεσθαι
30 μεγάλας τε καὶ ἀραιὰς, μὴ προστιθέναι ταῖς τοιαύταις αὐτῶν τὸ διὰ χρόνου, ἀλλ' ἁπλῶς γράφειν, πνεῦ-
μα μέγα καὶ ἀραιόν. εἰ δ' αἱ μὲν πλείους τῶν ἀναπνοῶν μὴ γίγνοιντο μεγάλαι, καὶ ἀραιαὶ, παρεμπίπτοιεν δὲ
τινὲς ὀλίγαι τοιαῦται, τότ' οὐκ ἔθ' ἁπλῶς αὐτὸ ἀραιὸν καὶ μέγα λέγειν, ἀλλὰ τὸ διὰ χρόνου προστιθέναι. ἢ
καὶ τούτῳ μάχεται τὸ ἐπὶ τῆς Δεάλκους γυναικὸς εἰρημένον ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ παντὸς λόγου. ταῦτα γὰρ
φησί. πνεῦμα διὰ τέλεος ἀραιὸν καὶ μέγα. καί τι ἀνώτερον εἶπεν ἐπὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἡμέρας, πνεῦ-
μα ἀραιὸν, καὶ μέγα διὰ χρόνου. σαφῶς γὰρ ὅπερ νῦν διὰ χρόνου, τοῦτ' ἐν τοῖς ἑξῆς διατέλεος εἴρηκεν. τί οὖν
ἐστι τὸ διὰ τέλεος; τὸ μέχρι τέλους δηλονότι διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος γινομένου. ἀλλὰ τούτῳ δόξειεν ἂν μάχε-
σθαι, τὸ ἐπὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης εἰρημένον. πνεῦμα ἀραιὸν καὶ μέγα διὰ χρόνου καὶ πάλιν βραχύπνοος.
πῶς γὰρ εἰ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου μέγα καὶ ἀραιὸν ἦν τὸ πνεῦμα, τὸ, καὶ πάλιν βραχύπνοος προσγέγραπται.
εἴπερ γὰρ ὅλως ἐγίνετό τις χρόνος, ὅταν βραχύπνους, οὐ διαπαντὸς ἦν μακρόπνους. καὶ μὴν ὅτι γε διὰ παν-
40 τὸς ἤθελεν αὐτὴν γίνεσθαι μακρόπνουν, εἰ καὶ μὴ διὰ ταύτης τῆς λέξεως, τῆς ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ,
ἀλλ' ἐπί γε τῆς τελευτῆς, ἡνίκ' ἔφη διατέλεος, ἐναργῶς δηλοῦται, καὶ πᾶσιν ὁμολογηθήσεται τοῖς ἠθισμένοις
ἀκούειν τῆς Ἱπποκράτους λέξεως. οὐ γὰρ ἅπαξ οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ πάνυ πολλάκις εὑρίσκεται παρ' αὐτῷ τὸ διὰ
τέλεος, οὐδ' ἐφ' ἑνὸς ἄλλου ταττόμενον, ἢ ὅταν τὸ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου δηλῶσαι βουληθῇ. ὥστε τοῦτ' ἀπορεῖν
μένει πάντως, εἴτε αὐτὸ τὸ διὰ τέλεος, τὸ διὰ χρόνου δηλοῦν ὑπολαμβάνοιμεν, εἴθ' ἕτερόν τι. μή τι τοίνυν οὐδ'
ἄπορον ἐστιν, ἀλλ' ἐπηρεάζομεν ἡμᾶς αὐτοὺς μάτην. οὐ γὰρ διακόπτει, τὸ σπανίως παρεμπίπτον, ἐν οὐδενὶ τῶν
οὕτως λεγομένων τὴν ἐν τῷ καθόλου γινομένην ἀπόφανσιν, ὥσπερ εἰ καὶ οὕτως ἐλέγομεν, ταύτῃ τῇ γυ-
ναικὶ, διὰ παντὸς μὲν τοῦ χρόνου μέγα καὶ ἀραιὸν ἦν τὸ πνεῦμα, παρενέπιπτε δέ ποτε κατὰ τὸ σπάνιον ἡ βρα-
χύπνοια. καὶ ὅτι γε αὐτῷ τῷ Ἱπποκράτει συνηθές ἐστι τὸ τοιοῦτον, ἔκ τε τῶν ἄλλων ἐστὶν ἐπιδεῖξαι βιβλίων,
καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ τρίτου τῶν ἐπιδημιῶν, ἐν ᾧ καὶ ἥδε ἡ ἄρρωστος γέγραπται. τὴν γοῦν λοιμώδη κατάστασιν ἐκδιη-
50 γούμενος ὧδέ πως ἤρξατο. ἔτος νότιον ἔπομβρον ἄπνοια διατέλεος. καί τι βραχὺ προελθών φησιν. ἐτησίαι σμι-
κρὰ διεσπασμένα ἔπνευσεν. ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτ' ἄπνουν εἶπε τὸ ἔτος, ὅτι μήτ' ἄλλοι τινὲς ἄνεμοι, μήθ' οἱ ἐτή-
σιοι καλούμενοι συνεχῶς τε καὶ ἀξιολόγως ἔπνευσαν, ἀλλὰ μικρά τε καὶ διεσπασμένως. Ἀπολλώνιόν τε
τὸν ἐν Ἀβδήροις τεσσαρεσκαιδέκατον, ἀπὸ ταύτης τῆς καταστάσεως γράφων, ὁπότε περὶ πασῶν τῶν αὐτοῦ
διελέχθη τῶν κατὰ τὴν νόσον ἡμερῶν, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ παντὸς λόγου προσέθηκε. παράληρος διατέ-
λεος. καί τοι μικρὸν ἄνω περὶ αὐτοῦ γράψας αὐτοῖς ὀνόμασιν. περὶ δὲ τετάρτης καὶ εἰκοστῆς, διὰ παρηγο-
ρίης. τὰ μὲν ἄλλα ἐπὶ τῶν αὐτῶν. σμικρὰ δὲ κατενόησεν. ἀλλ' οὐχ ἱκανόν γε ἦν, τὸ σμικρὰ κατανοῆσαι, τὴν πε-
ρὶ παντὸς τοῦ νοσοῦντος ἀπόφανσιν ἀνατρέψαι, καὶ διὰ τοῦτ' ὀρθῶς εἶπε παράληρος διὰ τέλεος, τουτέστιν
ἕως τέλους, ὅπερ ταὐτὸν δύναται τῷ, διαπαντὸς τοῦ νοσήματος. οὐκοῦν ἤδη γὰρ ἐπιθεῖναι χρὴ κεφα-

λὴν τῷ

λῳ τῷ λόγῳ, τῷ ὅτι διὰ χρόνου τῷ διὰ τέλεος οὐ ταυτόν ἐστι. καὶ ἐπειδὴ τοῦτο δέδεικται τὴν αἰτίαν ἐφεξῆς
εἴπωμεν, δι᾽ ἣν τισὶ μὲν τῶν παραφρονούντων ἀραιὸν καὶ μέγα διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος γίγνεται τὸ πνεῦμα. τι-
σὶ δὲ οὐδέποτε. καὶ τισὶ μὲν ἐν τῷ πλείονι τοῦ χρόνου, παρεμπίπτοντος ὀλιγάκις, ἢ τοῦ διαφέροντος ἁπλῶς, ἢ καὶ
τοῦ ἐναντίου. τισὶ δ᾽ ἔμπαλιν, ὀλιγάκις μὲν τὸ μέγα καὶ ἀραιόν, πολλάκις δ᾽ ἤτοι τὸ ἐναντίον, ἢ τὸ διαφέρον ὁπω-
σοῦν. τισὶ δὲ ἐπίσης ἑκάτερον. ἀναμνησθῶμεν πάλιν κἀνταῦθα τῶν ἀποδεδειγμένων ἐν τῷ προτέρῳ λόγῳ,
περὶ τῶν ἁπλῶν διαθέσεων. ἄλγημα μὲν γὰρ μόνον ἔν τινι τῶν κινουμένων κατὰ τὰς ἀναπνοὰς μορίων γιγνό-
μενον, μικρὰν καὶ πυκνὴν ἐργαζόμενον ἐδείκνυτο τὴν ὅλην ἀναπνοήν. παραφροσύνη δὲ μόνη, τὴν ἐναντίαν
αὐτοῦ τὴν ἀραιὰν καὶ μεγάλην. αὔξησις δὲ τοῦ θερμοῦ, τὴν μεγάλην καὶ πυκνήν. ἡ δ᾽ ἐναντία αὐτῷ ψύξις, τὴν
μικρὰν καὶ ἀραιάν. εἰ μὲν οὖν ὑπὸ παραφροσύνης μόνον ὁ τῆς ἀναπνοῆς κόσμος συγχέοιτο, μέγα
10 καὶ ἀραιὸν ἔσται τὸ πνεῦμα διὰ παντός. εἰ δ᾽ ὑπὸ πόνου μόνον, σμικρὸν καὶ πυκνόν. εἰ δ᾽ ἄμφω συνέλθῃ, κρατοῦν-
τος μὲν τοῦ πόνου σφοδρῶς, ἀφανὴς παντάπασιν ἡ ἐκ τῆς παραφροσύνης ἀλλοίωσις, μετρίου δ᾽ ὄντος, ἤτοι
πλεῖον μὲν ἐκ τοῦ πόνου, ἔλαττον δ᾽ ἐκ τῆς παραφροσύνης, τὴν ἀναπνοὴν ἀλλοιοῦσθαι συμβήσεται. ἢ
ἔμπαλιν, ἢ ἐπ᾽ ἀμφοῖν ἐπίσης. ἀφανίσαι μὲν γάρ, οὐ πάνυ τι τελέως ἡ παραφροσύνη δύναται τὴν ἐκ τοῦ
πόνου ἀλλοίωσιν, πλὴν εἰ αὐτὴ μὲν εἴη μεγάλη καὶ σφοδρά τις ἄγαν, ὁ δὲ πόνος μικρὸς καὶ ἀμυδρός. ὁ μέν-
τοι πόνος ἐκνικᾷ τελέως, ὅταν ἰσχυρὸς ᾖ, τὴν ἐκ τῆς παραφροσύνης δύσπνοιαν, ὡς μηδ᾽ ὅλως ἐμφαίνεσθαι. οὕ-
τω δ᾽ εἰ καὶ πρός τινα τῶν ἑτέρων διαθέσεων ἡ παραφροσύνη συμπλέκηται, τὴν ἰδέαν τῆς ἀναπνοῆς, ἄλλοτ᾽ ἄλ-
λην ἐργάσεται, παρὰ τὸ κρατεῖν, ἢ κρατεῖσθαι, ἢ ἰσοσθενῶς ἔχειν, ἢ νῦν μέν, εἰ τύχοι κρατεῖν, αὖθις δ᾽ ἐν ἑτέ-
ρῳ καιρῷ τοῦ νοσήματος κρατεῖσθαι. δείξωμεν οὖν ὅτι καὶ κατὰ τὰ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία τοῦτ᾽ αὐτὸ διδάσκει,
διὰ τῶν ἐν αὐτοῖς γεγραμμένων ἀρρώστων. ἐναργῶς δὲ καὶ σαφῶς δειχθήσεται, προειπόντων ἡμῶν ὀλίγον τι
20 περὶ τῆς προαιρέσεως τοῦ Ἱπποκράτους. δοκοῦσι γὰρ οἱ παλαιοὶ πάντα τὰ τοῖς νοσοῦσι συμβαίνοντα γρά-
φειν αὐτόν, ὥσπερ καὶ τὸν Θουκυδίδην. ἔχει δ᾽ οὐχ οὕτως, ἀλλ᾽ αὐτὸ δὴ τοῦτο, τὸ ἐναντιώτατον, ὑπάρχει τοῖς Ἱπ-
ποκράτους γράμμασι πρὸς τὰ Θουκυδίδου. ὁ μὲν γὰρ πάντα γράφει, τὰ καὶ τοῖς ἰδιώταις γνώριμα, μηδὲν
ὅλως αὐτῶν παραλιπὼν ὁ Θουκυδίδης, ὁ δ᾽ Ἱπποκράτης ὀλίγα μὲν τούτων, ὅσα πρὸς τὴν ἄλλην διάθεσιν καθ᾽
ἣν ἐκινδύνευσεν ὁ κάμνων διαφέρει, πάμπολλα δ᾽ ἄλλα τοῖς ἰδιώταις μὲν παρεωραμένα, τεχνικὴν δὲ πάνυ καὶ
ἀκριβῆ, τὴν διάγνωσιν παρεχόμενα, καὶ δυνάμενα, πολλάκις καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀρίστους ἰατροὺς λαθεῖν. οὗτος δ᾽ ὢν
ταχὺς ἐν τῷ ἑρμηνεύειν, καὶ μηδὲν ὅτι μὴ καὶ μεγάλως ὀνήσει γράφειν ἀξιῶν, δόξει σοι πάλιν ἐξεστάναι τῶν οἰ-
κείων φρενῶν, ὅταν τὰ μηδ᾽ ὅλως γινόμενα τῷ νοσοῦντι γράφει, τοῦτ᾽ αὐτὸ προσδηλῶν, ὅτι μὴ ἐγίνετο. ὁ γὰρ
καὶ τῶν γινομένων τὰ πλεῖστα παραλείπων, οὐκ ἂν δόξειε τοῖς μὴ γινομένοις διατρίβων παραπαίειν, ἀλλ᾽ εἰ ἐ-
νοεῖς ὅτι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, κἀκεῖνα παραλείπει, καὶ ταῦτα γράφει, τότ᾽ οἶμαί σε θαυμάσειν αὐτόν. οὐ δὲ
30 γὰρ τὸ τυχόν, οὐδ᾽ εἰς τὸν τυχόντα δυνάμενον ἰατρὸν ἐλθεῖν ἐκεῖνος ἔγραψεν. ἀποδέδεικται δὲ καὶ περὶ τούτων
ἡμῖν, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ κἀν τοῖς περὶ τῆς Ἱπποκράτους ἀνατομῆς, οὐχ ἥκιστα δὲ κἀν τοῖς περὶ τοῦ παρὰ
τοῦ Θουκυδίδου λοιμοῦ. τούτων τοίνυν μεμνημένος, οὐ χαλεπῶς αἰσθήσῃ τῶν λεγομένων. μέλλω γὰρ δείξειν, εἰ
καὶ τὸ παράδοξον εἶναι δόξει, πολλοὺς μὲν τῶν ἐν ἐπιδημίαις γεγραμμένων δυσπνοήσαντας, μηδὲν δ᾽ ὑπὲρ
τῆς δυσπνοίας αὐτῶν εἰπεῖν τὸν Ἱπποκράτην, διότι σαφὴς ἦ, καὶ πρόδηλος ἅπασιν ἰατροῖς. εἰ γὰρ ἤτοι τὸ στέρνον,
ἢ τὰς πλευράς, ἢ τὰ περὶ τὰς κλεῖς καὶ τὴν φάρυγγα συνέβαινέ τῳ φλεγμαίνειν, καὶ διὰ τοῦτο μικρὸν καὶ
πυκνὸν ἐξ ἀνάγκης ἀναπνεῖν, ὡς ἐν τῷ πρόσθεν ἐπεδείκνυτο λόγῳ, γράφειν οὐκ ἂν ἠξίωσεν Ἱπποκράτης, οὔτε τὸ
τῆς δυσπνοίας εἶδος, οὔτε τὴν ἀρχὴν ὅτι δύσπνους ἐγένετο. πολὺ γάρ ἐστι τὸ τοιοῦτον τῆς δυσπνοίας εἶδος, ἑκάστης
σχεδὸν ἡμέρας ὁρώμενον, ἐπί τε περιπνευμονικῶν, καὶ πλευριτικῶν, καὶ συναγχικῶν, καὶ πάντων ἁπλῶς
οἷς τι κατὰ τὸν θώρακα καὶ τὸν πνεύμονα φλεγμαίνει. καὶ ταῖς ἥπατος δὲ φλεγμοναῖς, καὶ μάλιστα ταῖς κα-
40 τὰ τὰ κυρτά, καὶ ταῖς τοῦ σπληνός, καὶ ταῖς κατὰ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ταῖς τοῦ περιτοναίου, τὸ τοιοῦ-
τον εἶδος ἕπεται τῆς δυσπνοίας. ἀλλὰ καὶ οἷς ἡ γαστὴρ φλεγμαίνει, καὶ μᾶλλον εἰ τὸ στόμα τε καὶ ὁ στόμαχος αὐτῆς,
καὶ οἷς τῶν ὑμένων τις, ἢ τῶν μυῶν τῶν καθ᾽ ὑποχόνδριον, ἢ αἱ φρένες αὐταί, τούτοις ἅπασι μικρὸν καὶ πυκνὸν
γίνεται τὸ πνεῦμα. πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν νῆστιν τε καὶ τοῦ κώ-
λου τὰ ἄνω, μειζόνως φλεγμήναντα, δυσπνοεῖν οὕτως ἠνάγκασε τὸν ἄνθρωπον, φλεγμονῆς νῦν ἀκουομένης, τοῦ
σκληροῦ καὶ θερμοῦ καὶ ὀδυνῶντος ὄγκου, καθάπερ τῷ Ἐρασιστράτῳ καλεῖν ἔθος ἐστί, καὶ τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς
πᾶσιν, ἐπεὶ ὅτι γε τὴν φλόγωσιν οὕτως ὀνόμαζον οἱ παλαιοί, σχεδὸν οὐδεὶς ἀγνοεῖ. δέδεικται δ᾽ ἐν τῷ πρὸ τούτῳ
λόγῳ, καὶ διότι τοῖς ὑδερικοῖς, καὶ τοῖς ὑπερεμπεπλησμένοις, ἢ πόματος ἢ σιτίων, καὶ ταῖς κυούσαις, καὶ τοῖς
προγάστορσι μικρὸν καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα, καὶ καθόλου φάναι, πᾶσιν ὅσοις στενοχωρεῖταί τι τῶν ἀνα-
πνευστικῶν ὀργάνων. οὕτω γὰρ καὶ τοῖς ἀσθματικοῖς καὶ τοῖς πνευμονώδεσι καὶ τοῖς ἐμπύοις, καὶ οἷς ἡ ῥάχις
50 διέστραπται μεγάλως, καὶ οἷς ἀπέπτων φυμάτων σύστασις, ἢ ἐν θώρακι, ἢ ἐν πνεύμονι, καὶ ὅλως ἅπασιν οἷς σκίρ-
ρος, ἢ ἄλλος τις ὄγκος ἀξιόλογος ὅτου δὴ τῶν προειρημένων μορίων ἐστὶν ἁπάντων, μικρὸν καὶ πυκνὸν ἀναπνεῖν
ἀνάγκη. οὔτ᾽ οὖν οὗτοι δύνανται λαθεῖν οὐδὲ τὸν ἐπιτυχόντα τῶν ἰατρῶν, οὔτε αἱ διαθέσεις αὐτῶν αἷς ἐξ ἀνάγκης
ἕπεται δύσπνοια. καὶ γὰρ αἱ διαθέσεις σαφεῖς, καὶ τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος ἐναργές ἐστι, καὶ πολλοῖς μονονουχὶ
καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν γιγνόμενον. ἀλλ᾽ ὅτι μηδὲν τῶν οὕτως σαφῶν Ἱπποκράτης γράφει, πολλάκις ἀποδέδεικται.
Θουκυδίδης μὲν γὰρ τὰ συμβάντα τοῖς νοσοῦσιν, ὡς ἰδιώτης, ἰδιώταις ἔγραψεν. Ἱπποκράτης δέ, ὡς τεχνίτης,
τεχνίταις. εἴπωμεν οὖν ἤδη καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς δυσπνοήσαντας ἀρρώστους, ἐφ᾽ ὧν οὐκ ἠξίωσεν οὐχ ὅπως τὸ τῆς δυ-
σπνοίας εἶδος, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ αὐτὸ τοῦτο μόνον ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅτι ἐδυσπνόησαν. ἐπεὶ δ᾽ ἑπτὰ μέν ἐστιν ἅπαντα τὰ τῶν ἐπι-
δημιῶν βιβλία, τούτων δὲ τὸ μὲν ἕβδομον σαφῶς νόθον εἶναι πᾶσι δοκεῖ, καὶ νεώτερον, καὶ διεσκευασμένον,

τὸ δὲ πέμπτον, οὐ τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους, τοῦ Ἡρακλείδου υἱέος, ἀλλὰ τοῦ νεωτέρου τοῦ Δράκοντος, τὸ δὲ δεύτε-
ρον καὶ τὸ τέταρτον καὶ τὸ ἕκτον, ἔστι μὲν οἷς τοῦ Ἱπποκράτους υἱέος, ἔστι δὲ οἷς καὶ αὐτοῦ Ἱπποκράτους ἔδοξεν, οὐ
μὴν συγγράμματά γε οὐδ᾽ ὥς τε διαδοθῆναι τοῖς Ἕλλησι μέλλοντα, ἀλλ᾽ ὑπομνήματα μᾶλλον εἶναι, τισὶ δὲ οἵ
περ καὶ ἀκριβέστερα μοι δοκοῦσι καταμαθεῖν τῶν βιβλίων τὴν δύναμιν, ὑπὸ μὲν τοῦ Θεσσαλοῦ γεγράφθαι
δοκεῖ τὰ ε΄. δύο δ᾽ εἶναι τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους, καὶ ἐπιγεγράφθαι γέ που διὰ τοῦτο, τὰ ἐκ τοῦ μικροῦ
πινακιδίου, δηλονότι τοῦ Θεσσαλοῦ πάντα ὅσα περ ὁ πατὴρ αὐτοῦ γεγραφὼς ἔτυχεν, ἀθροῖσαι σπουδάσαντος
ἐς ταυτὸν, ὡς μηδὲν ἀπόλλοιτο, μόνα δὲ καὶ λοιπὰ τῶν ζ΄. τούτων βιβλίων, Ἱπποκράτους εἶναι τοῦ μεγάλου
σχεδὸν ἅπασιν ὡμολόγηται, τό τε πρῶτον καὶ τὸ τρίτον, εὔλογον ἔδοξέ μοι, πρῶτον μὲν τοὺς ἐν τούτοις τοῖς βι-
βλίοις γεγραμμένους ἀρρώστους προχειρίσασθαι, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις τῶν ἐπιδημιῶν εὐθὺς
10 αὐτοῖς συνάπτοντα, κατὰ τὴν τῶν λόγων οἰκειότητα, καὶ ὅσα διὰ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων αὐτῷ περὶ δυ-
" σπνοίας εἴρηται. καὶ δὴ καὶ πρώτου πάντων μνημονεύσωμεν Ἀναξίωνος ὅν τινα ὥς φησιν αὐτὸς. πυρετὸς ὀξὺς
" ἔλαβεν. πλευροῦ δεξιοῦ ὀδύνη ξυνεχὴς, ἔβησσε ξηρά. οὐδ᾽ ἔπτυε τὰς πρώτας ἡμέρας. καὶ πρῶτόν γε αὐτὸ τοῦτο
δείξωμεν, τί δήποτε καίτοι βραχυλόγος ὢν ὁ Ἱπποκράτης, ἐνὸν εἰπεῖν αὐτὸ δι᾽ ἑνὸς ὀνόματος, ὅτι πλευριτικὸς
ἦν ὁ Ἀναξίων, ὅπως εἰπὼν τὰ συμπτώματα τὰ κατὰ τοῦτο τὸ νόσημα, δι᾽ ἐκείνων μᾶλλον ἠξίωσε τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ
ποιήσασθαι διήγησιν. οὔτε γὰρ ἔθος αὐτῷ τὸ τοιοῦτον, ἀλλ᾽ αὐτὸ τοὐναντίον ἐστὶν, εἰς ἓν ὄνομα καὶ κεφάλαιον, ἀ-
νάγειν ἀεὶ τὰ κατὰ μέρος, οὔτε μὴν κατὰ τὸ τυχὸν, ἐνδέχεται νῦν οὕτω γράφειν, τὸν μηδ᾽ ἓν εἰκῇ γράφοντα.
τίς οὖν ἡ αἰτία; τῶν νοσημάτων ἑκάστῳ συμπτώματα, τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει, τὰ δ᾽ ὡς τὸ πολύ. αὐτῶν δὲ τῶν
ἐξ ἀνάγκης ὑπαρχόντων πλείους εἰσὶ διαφοραὶ, τινὲς μὲν πλειστάκις ὁρώμεναι, καὶ διὰ τοῦτ᾽ οἰκεῖαι τῇ φύσει τοῦ
νοσήματος εἶναι πεπιστευμέναι, τινὲς δὲ σπανίως πάνυ, καὶ διά τι συμπεσὸν ἰδίως ἐξαίρετον. ὁ τοίνυν Ἱπποκρά-
20 της, ὅταν μὲν αἱ συνήθεις ἰδέαι, τῶν συμπτωμάτων ὦσιν, ἀρκεῖται τηνικαῦτα μόνῳ τῷ καθόλου τοῦ νοσήματος ὀ-
νόματι, ὅταν δέ τι ἐμπίπτῃ τῶν σπανίων, μετὰ τὴν καθόλου τε καὶ κοινὴν ἅπαντος τοῦ νοσήματος προσηγορίαν
εὐθὺς ἐκεῖνο διορίζεται. εἰ δὲ πλείους ποτὲ θεάσαιτο παθημάτων ἰδέας, ὑπὲρ τὴν κοινὴν καὶ συνήθη φύ-
σιν, δεομένην ἑκάστην οἰκείου διορισμοῦ, τηνικαῦτα ὑπερβαίνει μὲν τὸ καθόλου, διηγεῖται δ᾽ εὐθὺς ἕκαστον τῶν
κατὰ μέρος, ὡς ἂν ἐκ τούτων κἀκείνου δηλουμένου. πλευριτικοῖς γοῦν ἐξ ἀνάγκης μὲν συμπίπτει, τό, τε τῆς πλευρᾶς
ἄλγημα, καὶ μετὰ τοῦ πυρετοῦ, καὶ ἡ δύσπνοια καὶ ἡ βήξ. οὐκ ἐνδέχεται γὰρ πλευριτικὸν, εἶναι μὲν, μὴ οὐ πάν-
τα δὲ ταῦθ᾽ ὑπάρχειν αὐτῷ. τὸ δὲ ἀνάγεσθαι τι τῶν ἀπὸ τῆς φλεγμονῆς ἅμα ταῖς βηξὶν, οὐκ ἀναγκαῖον μὲν, ὡς
τὸ πολὺ μέντοι συμβαίνει. οὕτω δὲ καὶ ἡ τῶν ἀναγομένων ἰδέα ὑπέρυθρος, ἢ ὑπόξανθος, ἢ ἀφρώδης ἐστίν. ὥσπερ δ᾽ ἐν
τοῖς εἰρημένοις, τὸ μέν ἐστι συνῆθες, τὸ δὲ ξένον, οὕτω καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐξ ἀνάγκης συμπίπτουσι, τινὲς μὲν ἰδέαι
πλειστάκις, τινὲς δὲ σπανίως ὁρῶνται. καὶ τοίνυν ὁ Ἱπποκράτης, ἐπὶ τοῦ προκειμένου νῦν ἀρρώστου τοῦ Ἀναξίω-
30 νος, ἐπειδὴ τὰ κατὰ μέρος παθήματα, διορισμοῦ ἐδεῖτο, τῆς σπανιωτέρας ἰδέας ὄντα, διοριζομένων δ᾽ αὐ-
τῶν ἤδη γνωρισθησομένην σαφῶς τὴν πλευριτικὴν συνδρομὴν, περιττὸν ἡγήσατο γράφειν ὃ πάντως ἔμελ-
λεν καὶ χωρὶς τοῦ συγγραφῆναι νοηθήσεσθαι. πυρετὸς, γάρ φησιν, ὀξὺς ἔλαβε. καὶ πλευροῦ δεξιοῦ ὀδύνη συ-
νεχής. καὶ ἔβησσε ξηρά, δηλονότι βηχία. οὐκ οὖν οὐ μόνον ὅτι πυρετὸς, ἀλλὰ καὶ ὁποῖός τις ἔμαθες, ὀξὺς γάρ
φησιν, οὐδ᾽ ὅτι πλευρᾶς πόνος, ἀλλὰ καὶ ὁποῖος, ὅτι συνεχής. οὐδ᾽ ὅτι βῆχες μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁποῖαι
καί τινες, ὅτι ξηραὶ καὶ ἄπτυστοι. ἐν ταυτῷ δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ, καὶ ὅτι πλευριτικὸς ἦν οὗτος ὁ ἄνθρω-
πος, ἔμαθες. οὐδενὶ γὰρ τῶν πάντων νοσημάτων, ἢ τῶν εἰρημένων παθῶν ὑπάρχει σύνοδος, ὅτι μὴ πλευρίτιδι. δι᾽
ἑνὸς οὖν λόγου, καὶ ὅτι πλευρίτιδι, διεπάλαιεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁποίᾳ τινὶ ταύτῃ, δεδήλωται. ἐπεὶ δ᾽ ἐξ ἀ-
νάγκης ἕπεται πλευρίτισιν ἡ δύσπνοια, παρέλειψε γράφειν, ὅτι καὶ δύσπνους ἦν. εἰ μὲν γὰρ καὶ περὶ ταύτης τι
ξένον εἶχεν εἰπεῖν καὶ σπάνιον, οὐκ ἂν ἐσιώπησεν, ἐπεὶ δ᾽ ὡς ἔοικεν, ἐφύλαττε τὴν εἰθισμένην ἰδέαν, εὐλόγως πα-
40 ρέλιπεν. ὥσπερ δὲ ταῦτα παρῆκεν, οὕτως ἄλλα παρέγραψεν, ἃ μήτε ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει πλευρίτισι, μήθ᾽ ὡς
" πολὺ, μήτ᾽ ἐκ τῶν εἰρημένων νοηθῆναι δύναται. τὸ τί δέ φησι; διψώδης, ἄγρυπνος, οὖρα δὲ εὔχροα, πολλὰ, λεπτά.
" εἶτα ἐπιφέρων, ἕκτῃ παράληρος, πρὸς δὲ τὰ θερμάσματα οὐδὲν ἐνεδίδου. τούτων οὐδὲν οὔτ᾽ ἀναγκαίως ὑπάρ-
χει πλευρίτισιν, οὔθ᾽ ὡς τὸ πολύ. εἰ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀκούσῃς αὐτοῦ διηγουμένου, σαφέστερον ἐπι-
γνώσῃ τὴν προαίρεσιν τἀνδρός. ἔχει δ᾽ οὕτως ἑβδόμῃ ἐπίπονος, ὅτε γὰρ πυρετὸς ἐπέτεινεν, οἵ τε πόνοι οὐ ξυνεδίδο-
σαν, αἵ τε βῆχες ἠνώχλεον, δύσπνοός τε ἦν, ἐνταῦθα δυσπνοίας ἐμνημόνευσεν ὁπότε τοῦ κακῶς διακεῖσθαι τὸν
ἄνθρωπον ἐποιεῖτο συλλογισμὸν, ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ αὐτὴν καταλέγων, τοῖς ἐξ ἀρχῆς μὲν αὐτῷ συμπεσοῦσι, μήτε
δὲ πεπαυμένοις, μήτε ἐνδεδωκόσι. τοὺς μὲν γὰρ πυρετοὺς, καὶ προσεπιτεῖναι φησί. τὰ δὲ λοιπὰ τρία, τέτταρα ἢ
εὑρέθη τὰ συμπληροῦντα τὴν πλευριτικὴν συνδρομὴν, ἐπὶ τῶν αὐτῶν διαμεῖναι φησὶ τοὺς πόνους, τὰς βῆ-
χας, τὰς δυσπνοίας, ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ νοσήματος συλλογιζόμενος ἐπιπόνως ἔχειν τὸν ἄνθρωπον. εἰ γὰρ
50 τῶν συμπληρωτικῶν αὐτῷ παθημάτων, τεττάρων ὄντων, τὰ τρία μὲν ὡσαύτως ἔχοντα διέμεινε, τὸ τέταρτον
δὲ χεῖρον ἐγένετο, παντὶ δῆλον, ὅτι κακῶς ὁ ἄνθρωπος εἶχεν. ὁρᾷς οὖν ἐναργῶς, ὅτι διὰ τὸ χρήζειν εἰς πρόγνω-
σιν τῆς τοῦ νοσήματος καταστάσεως, ἐμνημόνευσε τῆς δυσπνοίας, οὐκ ἂν ἄλλως μνημονεύσας αὐτῆς. καὶ διὰ τοῦτο
πρῶτον τῶν ἄλλων τοῦτον προχειρισάμην τὸν ἄρρωστον, ἵνα δείξω, ὑπὲρ ἧς μηδὲν εἶπεν κατ᾽ ἀρχὰς δυσπνοίας,
ὅτι μηδ᾽ ἔχρηζεν ὅλως αὐτοῦ, ὡς οὐ κακῶς μνημονεύει νῦν. εἰ γὰρ προσέχεις τῇ λέξει τὸν νοῦν, εὑρήσεις αὐτὴν,
τοῦτ᾽ ἐνδεικνυμένην. ἑβδόμῃ φησὶν ἐπίπονος. ὅτε, γὰρ πυρετὸς ἐπέτεινε φησὶν, οἵ τε πόνοι οὐ ξυνεδίδοσαν, αἵ τε βῆ-
χες ἠνώχλεον, δύσπνοός τε ἦν. ἐνταῦθα μὲν γοῦν ὡς ἔφην, ἓν μὲν, ἐπιτετάσθαι δηλοῖ, τὰ δ᾽ ἄλλα μένειν ἐπὶ
τῶν αὐτῶν. ὃ γὰρ ἐδήλωσεν, οὐ ξυνεδίδοσαν, εἰπὼν, τοῦτ᾽ ἐπὶ τῶν λοιπῶν, τῶν βηχῶν καὶ τῆς δυσπνοίας, ἀπὸ
κοινοῦ χρὴ νοεῖν, συνηθεστάτης οὔσης τῆς τοιαύτης ἑρμηνείας, οὐχ Ἱπποκράτει μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πα-

λαμβάνεις σχεδὸν ἅπασι. ὡς γὰρ οἱ πόνοι οὐδὲν ξυνεδίδωσαν, οὕτω καὶ αἱ βῆχες ἐνώχλεον, ὡσαύτως δηλονότι, μη-
δὲν ἐνδιδοῦσαι. δύσπνοός τε ἦν, ὡσαύτως δηλονότι, μηδὲν τῆς δυσπνοίας ἐνδιδούσης. ἐνδείκνυται δὲ καὶ αὐτὸ τὸ,
ἦν, ταυτὸν, τῷ ὡς πρώην. οὐ γὰρ δύσπνοος ἐγένετο εἶπε, καίτοι δυνάμενος εἰπεῖν, μᾶλλον δὲ παντὸς ἂν εἰρηκὼς,
εἰ κατὰ τὴν ἑβδόμην προσγεγόνει τοῦτο τὸ πάθημα, πρότερον οὐκ ὄν. ἀλλ' οὔτε προσεγίνετο δηλονότι. πάν-
τως γὰρ ἐχρῆν ἐξ ἀρχῆς αὐτὸ συστῆναι τοῖς ἄλλοις, Ἱπποκράτης τε δεόντως ἐδήλωξεν, ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς διηγή-
σεως παραλιπὼν αὐτὸ, μετὰ ταῦτα δὲ μνημονεύσας, ἐπ' ἄλλων μέντοι παμπόλλων ἀρρώστων, ὡς πρὶν ἐν ἀρχῇ
παρέλιπεν, οὕτως οὐδ' ἐπὶ προήκοντι τῷ λόγῳ, φαίνεται μνημονεύων δυσπνοίας. ἅπαντας δ' αὐτοὺς ἑξῆς
παραγράψω, τούς τ' ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ὡς ἔφην, καὶ τοὺς ἐν τῷ τρίτῳ γεγραμμένους, πρότερον
γε προσθεὶς τὰ λείποντα τῆς εἰς τὸν προγεγραμμένον ἄρρωστον ἐξηγήσεως. ὡς πρὶν οὖν ὅτι δύσπνους ἦν, ἐξ αὐ-
10 τοῦ τοῦ νοσήματος τῆς φύσεως ἂν ἔγνωμεν, εἰ καὶ μὴ πρὸς Ἱπποκράτους εἴρηται μετὰ ταῦτα, οὕτω καὶ ὅτι τὸ τῆς
δυσπνοίας ἦν εἶδος αὐτῷ μικρὸν καὶ πυκνὸν, οὐκ ἄδηλόν ἐστι, κἂν Ἱπποκράτης μὴ γράφῃ. ὡς γὰρ ὅτι δυσπνοοῦ-
σιν οἱ πλευριτικοὶ, φαίνεται, οὕτω καὶ ὅτι μικρὸν καὶ πυκνὸν ἀναπνέουσιν. εἴπομεν δὲ ἔμπροσθεν, ὡς οὐδὲν τῶν
καὶ τοῖς ἄλλοις σαφῶς γιγνωσκομένων Ἱπποκράτης γράφει. καί τοι καὶ παρεφρόνησεν οὗτος ὁ ἄνθρωπος. λέ-
γει γοῦν οὕτω περὶ αὐτοῦ, ἕκτη παρέληρος, ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐχ ὡς σύμπτωμα φύσει παρακοπτικὸν, ἀλλ' ὡς ἐπι-
γιγνόμενον πάθημα, πλευρίτισιν ἰσχυραῖς, οὐκ ἔμελλε δήπουθεν ἐκνικήσειν τὴν ἀπὸ τοῦ πόνου ῥοπὴν, οὐδὲ καθ'
αὑτὸ τυπώσειν τὴν τῆς δυσπνοίας ἰδέαν. ὁ δ' ἐν τῇ πλευρᾷ πόνος ἰσχυρὸς ὢν, καθ' ἑαυτὸν πάντως ἔμελλεν ἀλλοιώ-
σειν τὴν ἀναπνοήν. εἰ δέ γε καθ' ὑπόθεσιν ὁ μὲν πόνος ἦν ἀμυδρὸς, σφοδρὰ δὲ ἡ παραφροσύνη, πάντως ἂν, ἢ τε-
λέως ἐνίκησεν ἡ παραφροσύνη τὸν πόνον, ἢ ὡς τὸ πολύ. καὶ οὕτως ἂν ἤτοι διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος ἀνέπνεεν ὁ τοιοῦ-
τος ἄρρωστος μέγα καὶ ἀραιὸν, ἢ πλεῖστα μὲν οὕτως, σπανιάκις δὲ σμικρὸν, καὶ πυκνόν. καὶ τοῦτο πάντως ὁ Ἱπποκρά-
20 της προσεσημήνατο, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ἐν Μελιβοίῃ νεανίσκου. τούτῳ γὰρ ἦν μέν τις καὶ καθ' ὑποχόνδριον ἔντασις
» ὑπολάπαρος. ἀλλὰ καὶ παρεφρόνησε μεγάλως. γράφει γοῦν ἐπὶ μὲν τῆς ἐντάσεως οὕτως, ὑποχονδρίου ἔντα-
» σις ὑπολάπαρος παραμήκης ἐξ ἀμφοτέρων, περὶ δὲ τῆς παραφροσύνης οὕτως, ἐν μὲν τῇ δεκάτῃ τῶν ἡμερῶν
» παρέκρουσεν ἀτρεμέως. ἐπὶ δὲ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης πολλὰ παρέλεγεν. ἐπὶ δὲ τῆς εἰκοστῆς, ἐξεμάνη, φη-
σὶν, ἦν μὲν οὖν καὶ μόνον αὐτῷ τοὔνομα τὸ, ἐξεμάνη, μέγεθος παραφροσύνης ἱκανὸν ἐνδείξασθαι. ἀλλὰ καὶ τὸ,
κόσμιον εἶναι καὶ σιωπηλὸν, τὸν νεανίσκον, αὐξητικόν ἐστιν οὐ σμικρὸν τοῦ μεγέθους αὐτῆς, εἴγε δὴ κἂν τῷ προῤ-
ῥητικῷ, καὶ τὰς ἀποκρίσεις τὰς θρασείας, μήτοι γε τὰς παραφροσύνας αὐτὰς, κακὰς φησὶν εἶναι τοῖς κο-
σμίοις. οὐ γὰρ δὴ οὐδ' ἄλλου τινὸς ἕνεκεν ἐν τῇ τῆς δεκάτης ἡμέρας διηγήσει προσέγραψεν τὰ περὶ τοῦ ἤθους
τοῦ νεανίσκου. ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν, ἐπειδὴ γέγραπται, παρέκρουσεν ἀτρεμέως, ἁπλῶς τινὰ εἶναι καὶ τὴν τυ-
χοῦσαν παραφροσύνην, διὰ τοῦτο ἐπιφέρει, ἦν δὲ κόσμιος καὶ σιγῶν, ἐξ ὧν πάντων μὲν δὴ τούτων, τὸ σφοδρὸν
30 τῆς παραφροσύνης ἐνεδείξατο. τὴν δὲ καθ' ὑποχόνδριον ἔντασιν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, τάχ' ἄν τις δόξειεν
μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐργάσασθαι τὸ πνεῦμα. δι' αὐτῶν γὰρ ὧν περὶ αὐτῆς ἔγραψεν, ἐνεδείξατο νενικημένην εὐλό-
γως ὑπὸ τῆς παραφροσύνης. οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν. ἦν δὲ καθ' ὑποχόνδριον ἔντασις. ἀλλὰ προσέθηκεν. ὑπολάπα-
ρος, δηλῶν ὡς οὐκ ἦν σὺν ὄγκῳ μεγάλῳ. λαπαρὸν γὰρ, τὸ κενόν. ἐκ δὲ τοῦ, παραμήκης, τοὐναντίον ἐμφαίνει, ὃ
πολλάκις αὐτὸς λέγει, τῷ ἀνεσπασμένῳ ὑποχονδρίῳ. ὅταν μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν φρενῶν τείνηται, τότε μὲν ἀνα-
σπᾶταί τε καὶ κατακρύπτεται πᾶν, ἑλκόμενον εἰς τὸν θώρακα. ὅταν δ' ὑπό τινος τῶν κάτω, παραμήκης τη-
νικαῦθ' ἡ τάσις φαίνεται. οὐδὲν γάρ ἐστιν ἐπίπροσθεν τὸ κατακρύψον αὐτὴν, ὡς πρὶν ἐπὶ τοῦ θώρακος, αἵ τε νόθοι
πλευραὶ, καὶ τὸ στέρνον. οὐ μόνον οὖν ἐκ τούτων δῆλον, ὡς σμικρὰ παντάπασιν ἡ κατὰ τὸ ὑποχόνδριον ἦν διά-
θεσις εἰς δυσπνοίας γένεσιν, ἀλλὰ κἀξ αὐτοῦ, τοῦ, προσγράψαι τὸν Ἱπποκράτην περὶ τῆς ὀδύνης αὐτοῦ μηδέν. οὐ
γὰρ ἂν ἐσιώπησεν εἴπερ ἦν ὀδυνηρὸν, ἔθος ὂν αὐτῷ μηδὲν τῶν τοιούτων ἀργῶς παρέρχεσθαι. εἴπερ οὖν ταῦτα
40 μὲν ἦν πάντως σμικρὰ, οὔτε γὰρ ὄγκος τις ἐν αὐτῷ μέγας, οὔτε πόνος, οὔτε τὰς φρένας ἔθλιβεν, ἀλλὰ κατὰ
τῆς γαστρὸς ὅλον ἐξετέτατο, τῇ παραφροσύνῃ δ' οὐδὲν ἐνέδει πρὸς τὸ μεγίστην εἶναι καὶ χαλεπωτάτην, κατὰ
λόγον ἐνικήθη τελέως ὑπ' αὐτῆς, ἡ κατὰ τὸ ὑποχόνδριον διάθεσις, ὥστε γίνεσθαι δι' ὅλου τοῦ νοσήματος τὴν ἀ-
ναπνοὴν, ἀραιὰν καὶ μεγάλην. διὰ τοῦτ' οὖν καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἀμφοτέρων ὁμοῦ μνημονεύει, τοῦ τε τῆς δυσπνοίας
» εἴδους, καὶ τῆς κατὰ τὸ ὑποχόνδριον διαθέσεως, ἔχει δ' ἡ λέξις ὧδε. πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου. ὑποχονδρίου
» ἔντασις ὑπολάπαρος, ἵνα μή τις ἀργῶς παρέλθῃ τὸν λόγον, ἀλλ' ἑξῆς ἀλλήλων ἀναγνοὺς δύο διαθέσεις, ἐναν-
τίον εἶδος δυσπνοίας ἐργάζεσθαι πεφυκυίας, ἐπισκέπτηται τὴν αἰτίαν, τοῦ κρατῆσαι μὲν τελέως τὴν παρα-
φροσύνην, νικηθῆναι δὲ τὴν καθ' ὑποχόνδριον ἔντασιν. ἀλλ' ἡμεῖς γε καὶ τὴν αἰτίαν εἰρήκαμεν, καὶ τὴν γνώμην
τἀνδρὸς ἐξηγησάμεθα, καὶ χρὴ μεταβάντας ἤδη, τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ προτεθέντος λόγου διελθεῖν. ὅταν μὲν
γὰρ ἡ παραφροσύνη τελέως νικήσει τὴν ἐναντίαν διάθεσιν, αὐτὴ μόνη κατὰ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, ἀλλοιοῖ τὴν
50 ἀναπνοὴν, ὡς ἐπὶ τοῦ προγεγραμμένου γέγραπται νεανίσκου, τοῦ κατὰ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν ὑστάτου γε-
γραμμένου. ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι τοῦ πόνου τελέως κρατοῦντος, οὐδὲν παρεμφαίνεται τῆς κατὰ τὴν παραφροσύ-
νην δυσπνοίας, ἐπ' Ἀναξίωνος ἐδείξαμεν, ὃς ἐν τῷ τρίτῳ καὶ αὐτὸς γέγραπται τῶν ἐπιδημιῶν, ὄγδοος ἀπὸ
τῆς λοιμώδους καταστάσεως. ἐπὶ δ' αὖ τῆς Δεάλκους γυναικὸς, ἧς καὶ πρόσθεν ἐμνημονεύσαμεν, ὀγδόης μὲν
ἀπὸ τούτου, πεντεκαιδεκάτης δὲ μετὰ τὴν λοιμώδη κατάστασιν γεγραμμένης, ὡς τὰ πολλὰ μὲν ἡ παραφροσύνη
κρατεῖ, σπανιάκις δὲ καὶ κρατεῖται. ἀλλὰ τὰς μὲν ῥήσεις ὀλίγον ἔμπροσθεν, ἡνίκ' ἐξηγούμην οἷόν τι δηλοῖ τὸ
διὰ χρόνου παρέγραψα. νυνὶ δὲ καὶ τὰς διαθέσεις αὐτὰς τὰς μαχομένας ἐρῶ, ἑπόμενος κἀνταῦθα ταῖς ὑφ'
Ἱπποκράτους εἰρημέναις λέξεσιν. ἐπώδυνος μὲν οὖν διάθεσις οὐδεμία ταύτῃ τῇ ἀνθρώπῳ συμβῆναι φαίνεται,
κατάψυξις δὲ ἐπεκράτησε μαραινομένης τῆς ἐμφύτου θερμασίας. ἐκ γὰρ τοῦ γεγράφθαι περὶ αὐτῆς, πυρετοὶ

πρὸς χεῖρας λεπτοὶ, ἀκρέων ψύξις, τοῦτο δηλοῦται, κἀκ τοῦ περιστέλλεσθαι δι' ὅλου τοῦ νοσήματος, εἰπὼν γὰρ,
ἐξ ἀρχῆς δὲ περιεστέλλετο, μετὰ ταῦτα, ἐπὶ τέλει τῆς ὅλης διηγήσεως, ἀεὶ περιεστέλλετο φησιν. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ
λύπης ἄρξασθαι, τούτοις ὁμολογεῖ. τί γάρ φησι; πυρετὸς φρικώδης ἐκ λύπης ἔλαβε, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ φρικώ-
δης πυρετὸς, κατὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐγένετο. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ τὰ πινόμενα διεξέρχεσθαι τὴν γαστέρα, μηδ' ἐπὶ
βραχὺ συνιστάμενα, μέγιστον τεκμήριον τοῦ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ἀποσβέννυσθαι. καὶ τὸ, δέρμα δὲ τὸ καρφα-
λέον, τὸ ἀπεξηρασμένον ἐστί. συναπόλλυται δὲ ταῖς τοιαύταις ξηρότησι, τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἀλλὰ μὴν ὅτι γε
ταῦτ' ἐπ' αὐτῆς ἐγένετο, δηλοῦσιν αἱ λέξεις αὗται, ἑπτακαιδεκάτη, γάρ φησι, βρεχθισμοὶ ἀπὸ κοιλίης ταρα-
χώδεες. ἔπειτα δι' αὐτὰ τὰ ποτὰ διήει. οὐδὲ συνίστατο, ἀναισθήτως εἶχε πάντων. δέρματος περίτασις καρφαλέα
διὰ τέλεος. οὕτω δι' ὅλου τοῦ νοσήματος ἐπεκράτησε τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα. παρενέπιπτε δέ ποτε καὶ τὸ βραχὺ
10 τὸ ταῖς καταψύξεσιν ἑπόμενον. ἀναμνήσω δὲ καὶ νῦν τῶν ῥήσεων ὡς ἔμπροσθεν ἤδη παρέγραψα, τεσσαρεσκαι-
δεκάτῃ πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου. καὶ πάλιν βραχύπνοος. εἰκοστῇ λόγοι πολλοί. πάλιν ἱδρώθη, ἄφωνος,
βραχύπνοος. μιῇ καὶ εἰκοστῇ ἀπέθανε. ταύτῃ διὰ τέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα. ἐνταῦθα μὲν οὖν ἡ παραφροσύ-
νη τῆς καταψύξεως ἐπεκράτει, καὶ διὰ τοῦτο σπανίως μὲν βραχύπνους, δι' ὅλου δὲ τοῦ νοσήματος, μακρόπνους
ἐτηρήθη. ἔμπαλιν δὲ ἐπὶ τοῦ Πυθίωνος, οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνημονεύσαμεν, βραχύπνοια μὲν ἦν δι' ὅλου τοῦ νοσήματος,
ὀλιγάκις δέ ποτε συνέβαινεν ἡ μακρόπνοια κατὰ λόγον. δύο γὰρ ἀντέκειντο τῇ παραφροσύνῃ διαθέσεις, βραχυ-
πνοίας αἰτίαι, πόνος καὶ κατάψυξις, ἄμφω μὲν μικρὰν πεφυκότα ποιεῖν τὴν ἀναπνοήν, ἀλλ' ὁ μὲν πόνος, μετὰ
πυκνότητος, ἡ δὲ κατάψυξις, μετὰ ἀραιότητος. ὅτι μὲν οὖν παρεφρόνησε, γέγραπται πολλάκις αὐτοῖς ὀνόμα-
σιν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους. ὥστε τοῦτο μὲν, οὐκ ἂν τινα λάθοι, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ πόνου τοῦ κατὰ τὴν κοιλίαν, καὶ
γὰρ καὶ τοῦτο σαφῶς ὧδε γέγραπται, κατὰ δὲ κοιλίην, βάρος μετὰ πόνου. ὅτι δὲ κατέψυκτο, καὶ ἡ ἔμφυτος
20 θερμασία ἐμαραίνετο, δῆλον ἐκ τῶνδε, δευτέρῃ περὶ μέσον ἡμέρης ψύξις ἀκρέων. τὰ δὲ περὶ χεῖρας καὶ κεφα-
λὴν μᾶλλον, εἶτ' ἐξῆς, ἐν τῇ τῆς τρίτης ἡμέρας διηγήσει, ὀψὲ δὲ περὶ ἡλίου δυσμὰς ὑπεψύχθη μικρὰ, ἐπὶ δέ γε
τῆς τετάρτης ἡμέρας, οὐ μόνον ὅτι ψύξις, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀνεθερμάνθη μετὰ χρόνον, προσγέγραπται. σαφέστερον
δὲ περὶ τῆς ὀγδόης ἡμέρας διηγούμενος, πρωὶ μὲν ἐκοιμήθη, φησι, μικρὰ ταχὺ δὲ ψύξις. ὀψὲ δὲ πάλιν ἀνε-
θερμάνθη, αὖθις δ' ἐπὶ τῆς ἐνάτης ἡμέρας, πολλὴ, φησιν. ἐκ τῶνδε μὲν οὖν δῆλον ὅτι καὶ ψύξις ἦν, οὐ μόνον
πόνος, καὶ παραφροσύνη τῷ Πυθίωνι. ὅτι δὲ ἐπεκράτει μὲν ἡ βραχύπνοια, ἦν δέ τις καὶ μακρόπνοια, γνώσῃ σα-
φῶς, ἐν τῇ τῆς δευτέρας ἡμέρας διηγήσει. γέγραπται γὰρ ὧδε, βραχύπνοος ἐπὶ χρόνον πολλὴν, τοῦτο γὰρ τὸ
ἐπὶ χρόνον πολὺν ἐνδεικτικόν ἐστι, τοῦ γε μὴ μόνην εἶναι τὴν βραχύπνοιαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλεονεκτεῖν αὐτὴν τῆς
μακροπνοίας. γέγραπται δὲ καὶ οὕτως ὁ Πυθίων ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, τρίτος μετὰ τὴν λοιμώδη κα-
τάστασιν. ὥστ' ἔνεστιν ἑκάστῳ καθ' ἑαυτὸν ἐπὶ πλέον ἐνδιατρίβειν ταῖς τοῦ παλαιοῦ ῥήσεσιν, ἵνα μὴ πάσας αὐτὰς
30 ἡμεῖς παραγράφοντες, μακρὸν ποιῶμεν τὸν λόγον. ἀλλὰ καὶ ὅτι μηδεμίαν λέξιν ἐναντίαν τοῖς ὑφ' ἡμῶν λεγο-
μένοις ἑκόντες εἶναι παραλείπομεν, εἴ τις ἐπ' αὐτὰ τὰ βιβλία παραγένηται, μάλιστ' ἂν πεισθείη. καὶ διὰ τοῦτο
μηνύομεν ἡμεῖς, ἐν τίνι τε τῶν βιβλίων ὁ ἄρρωστος, ὑπὲρ οὗ ποτ' ἂν ἑκάστοτε διαλεγόμενοι τύχωμεν, γέγραπται,
καὶ πόστος ἐστὶν, ἢ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἢ ἀπὸ τῆς καταστάσεως ἀριθμούμενος, πρὸς τὸ μὴ καταμέλλειν διὰ ταῦτά τινα
καὶ περὶ τὴν ἀνεύρεσιν ὀκνοῦντα, ἢ ἀβασανίστως ἡμῖν πιστεύειν, ὅπερ οὐ βουλόμεθα. ἢ ὑποπτεύειν, ὥς τι καὶ πα-
ραγράφοντας ἡμᾶς, ὃ δὴ πολλοὶ τῶν ἐξηγησαμένων ἐποίησαν, ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν διὰ τοῦτο σιγῶσι τὰ βιβλία, καὶ
κατακρύπτουσιν ἑκόντες, ἐξ ὧν ἂν ἑκάστοτε παραγράφωσι τὰς λέξεις, ἡμεῖς δὲ οὐκ αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν τό-
πον αὐτῶν καὶ τὰ κεφάλαια μηνύομεν ὑπὲρ τοῦ ῥᾷον εὑρίσκειν τὰ βουλόμενα. ἴσμεν γὰρ ὅτι βεβαιοτέραν
πίστιν ὧν λέγομεν ἕξουσιν οἱ πᾶν ἀναγνόντες τοῦ βιβλίου τὸ χωρίον, ἐξ οὗ τὴν ῥῆσιν παραγράφομεν. τῶν μὲν
δὴ προειρημένων ἀρρώστων ἠνάγκασεν ἡμᾶς ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου μνημονεῦσαι, βουληθέντας δηλῶσαι καθ'
40 ὅν τινα τρόπον. ἐνίοτε μὲν ἡ παραφροσύνη μόνη τὴν δύσπνοιαν ἐργάζεται, νικῶσα τὴν ἐναντίαν διάθεσιν. ἐνίοτε δὲ
νικηθεῖσα τελέως, ὀξύτης ἄλλως γίνεται. καὶ ποτὲ μὲν ὡς τὸ πολὺ κρατεῖ, σπανίως ἐμπιπτούσης τῆς διαφερούσης
δυσπνοίας. ποτὲ δὲ κρατεῖται, κατὰ τὸ σπάνιον αὐτή που παρεμφαινομένη. καὶ ἤδη δῆλον ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐλέ-
γομεν, ὡς ᾧ μὲν τὸ μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα, πάντως καὶ παραφροσύνη, ᾧ δὲ παραφροσύνη, οὐ πάντως τούτῳ
μέγα καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα. ὅπερ δέ τι λείπει τῶν προτεθέντων, προσθῶμεν τῷ λόγῳ πάντας ἐπελθόντες τοὺς ἔν
τε τῷ πρώτῳ καὶ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἀρρώστους γεγραμμένους, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ πάντων ἐσχά-
του τὴν τάξιν τῷ λόγῳ τὴν αὐτὴν ἐντιθέντες, ἥπερ δὴ καὶ τῆς γραφῆς ἐστὶν αὐτῷ. ὁ μὲν δὴ πρῶτος ἁπάντων
Φιλίσκος, ὅτι μὲν καὶ παρεφρόνησε, καὶ μέγα, καὶ ἀραιὸν ἔσχε τὸ πνεῦμα διὰ τῶν ἔμπροσθεν λόγων ἐδείξαμεν,
αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους παραθέμενοι τὴν ῥῆσιν. ὅτι δὲ οὐδὲ ἦν τις πόνος αὐτῷ κατ' οὐδὲν μορίων, ὧν παρόντων
ἐλέγομεν μικρὰν καὶ πυκνὴν γίνεσθαι τὴν ἀναπνοὴν, νυνὶ δείξομεν, αὐτῆς κἀνταῦθα τῆς τοῦ παλαιοῦ λέ-
50 ξεως ὑπομνήσαντες ἐχούσης, ὧδε. σπλὴν ἐπήρθη περιφερεῖ κυρτώματι, οὔκουν τ' ἄλλως ὀδυνηρὸν τὸ σπλάγ-
χνον ὁ σπλὴν, οὔτε θλίβει τὰς φρένας, ὁμοίως ἥπατι, καὶ γαστρὶ, πλὴν εἰ μὴ μέγιστόν ποτε ὄγκον ἔχει κα-
τὰ τὴν κεφαλὴν, ὅπερ οὐκ ἦν τῷ Φιλίσκῳ, καὶ διὰ τοῦτ' οὐχ ἱκανὸς ἐγένετο νικῆσαι, τὴν ἐκ τῆς παραφροσύνης δύ-
σπνοιαν ὁ σπλὴν, μήτ' ἐπώδυνος ὢν, μήτε θλίβων τὰς φρένας. ὁ δ' ἐφεξῆς τούτῳ γεγραμμένος Σιληνὸς, οὗ καὶ
αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις, μετὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον, ἐμνημονεύσαμεν, ὅτι μὲν ἀραιὸν καὶ μέγα καὶ αὐτὸς ἔσχε τὸ
πνεῦμα, καὶ ὅτι παρεφρόνησεν ἐν ἐκείνοις ἐδείξαμεν. ὅτι δὲ οὐδεμία διάθεσις ἦν αὐτῷ, νικῆσαι δυναμένη παρα-
φροσύνην ἐν τῷδε δειχθήσεται. ἡ γάρ τοι τῆς τρίτης τοῦ νοσήματος ἡμέρας διήγησις ἔχει καὶ τοῦτο γεγραμμέ-
νον. ὑποχονδρίου ξύντασις ἐξ ἀμφοτέρων παραμήκης πρὸς ὀμφαλὸν ὑπολάπαρος, οὐκ οὖν καὶ πρὸς ὀμφαλὸν
ἀπεχώρει ἡ σύντασις, καὶ οὔτ' ὀδύνη τις, οὔτ' ὄγκος ἀξιόλογος. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς τελευτῆς εἰρημένον, ὑποχον-

χονδρίου παλμὸς, οὐχ ἱκανὸν, οὐδ᾽ αὐτὸ τὴν ἐκ τῆς παραφροσύνης ἀλλοιῶσαι δύσπνοιαν. ἐρρέθη γὰρ ἤδη μυριάκις, ἤτοι πόνον δεῖν εἶναι περί τι τῶν κατὰ τὰς ἀναπνοὰς κινουμένων μορίων, ἢ στενοχωρεῖσθαι τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἵνα μικρὸν καὶ πυκνὸν γένηται τὸ πνεῦμα. οὐκ οὖν οὔτ᾽ οὗτος ὁ Σιληνὸς, ὥσπερ οὐδ᾽ ὁ πρότερος ὁ Φιλίσκος εἶχε τινὰ διάθεσιν ἑτέραν, ἀλλοιοῦν δυναμένην τὴν ἀναπνοὴν, ὅτι μὴ παραφροσύνην, οὔτε γὰρ πόνος, οὔτε θλίψις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἀλλ᾽ οὐδὲ κατάψυξίς τις ἦν, οἵαν ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐδείξαμεν Πυθίωνί τε καὶ τῇ Δεάλκους γυναικὶ γενομένην. τοὺς μέν τοι τρεῖς τοὺς ἑξῆς τούτων γεγραμμένους, Ἡροφῶντα, καὶ τὴν Φιλίνου γυναῖκα, καὶ τὴν Ἐπικράτους, εὕροις ἂν ἀκριβῶς ἀναλεγόμενος τὰς ὑπὲρ αὐτῶν διηγήσεις, ἐλάττονα τὴν παραφροσύνην ἔχοντας, ἢ ὥστε κατὰ ταύτην ἀλλοιωθῆναι ἀναπνοήν. ἀλλ᾽ Ἡροφῶντι μὲν, ὅτε, σπλὴν ἐπήρθη, καὶ ὑποχονδρίου, φησὶ, ξύντασις, οὐκέτι προσθεὶς, ὑπολάπαρος, ἢ δὲ, παραμήκης, οὐδὲ, πρὸς ὀμφαλὸν, ὥστε τούτῳ τὰ κατὰ τὰς φρένας ἐφλέγμηνεν, ἅπερ ἐδείχθησαν ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων, τὸ πρῶτόν τε καὶ κυριώτατον αὐτῆς ὄργανον. ἡ δὲ τοῦ Φιλίνου γυνὴ ἤλγει φησὶ καρδίην καὶ ὑποχόνδριον δεξιόν. ἡ δέ γε τοῦ Ἐπικράτους, οὐ τὴν καρδίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ, πλευροῦ, φησὶν, ἀριστεροῦ βάρος μετ᾽ ὀδύνης εἶχε. διὰ τοῦτ᾽ οὖν, οὐδὲ προσγέγραφεν οὐδενὶ τούτων πνεῦμα μικρὸν καὶ πυκνὸν, ἀλλ᾽ ὅλως ἐσιώπησεν, ἔθος ἔχων, ὡς καὶ πρόσθεν ἐδείξαμεν, τὰ σαφῶς ἅπασι γινωσκόμενα παραλείπειν. σαφεστάτη δὲ καὶ πᾶσι γνώριμος ἦν, ὡς καὶ τοῦτ᾽ ἐδείξαμεν, ἡ κατὰ μικρότητα καὶ πυκνότητα δύσπνοια, ἣν ἐδυσπνόουν ἐξ ἀνάγκης οἱ προγεγραμμένοι τρεῖς ἄρρωστοι. καὶ μέν τοι καὶ ὁ μετ᾽ αὐτοὺς γεγραμμένος Κλεανακτίδης, ἐξ ἀνάγκης μὲν καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἐδυσπνόει διὰ τὴν ὀδύνην τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐπὶ τούτου γέγραπταί τι περὶ δυσπνοίας, ὡς ἂν καὶ χωρὶς τοῦ γράφειν νοηθῆναι δυναμένης. οὐ μὴν παρεφρόνησέ γε οὗτος ὁ Κλεανακτίδης. ὁ δέ γε μετ᾽ αὐτὸν γεγραμμένος Μέτων, οὔτ᾽ ὀδυνῆσαι δυναμένην διάθεσιν, οὔτε στενοχωρῆσαι τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἔχων, ἀλλ᾽ οὐδὲ παραφροσύνης ὑπόθεσιν οὐδεμίαν νοσώδη. παράδοξον δέ τι, καὶ οὐκ εἰθισμένον ἅπαντι, συνέπεσεν αὐτῷ. τῇ γὰρ ε᾽. τῶν ἡμερῶν αἱμορραγήσας τε καὶ ἱδρώσας, ἐκρίθη τελέως. ἡμορράγει δ᾽ ἔτι καὶ μετὰ κρίσιν ἄγρυπνος ὢν, ἀλλὰ καὶ, παρέλεγε, φησί. καίτοι πρὶν κριθῆναι μηδ᾽ ὅλως παραφρονήσας. διὰ τοῦτ᾽ οὖν καὶ ἡμεῖς ἔφαμεν αὐτῷ μηδεμίαν γενέσθαι νοσώδη διάθεσιν παραφροσύνης. ἀλλ᾽ οὕτως παρέλεγεν, ὡς τοῖς μεθύουσι συμβαίνει, πληρώσει τῆς κεφαλῆς. δι᾽ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τὸ, παρέλεγεν, ὄνομα γέγραπται πρὸς Ἱπποκράτους, ἐνδεικνυμένου τὴν πρὸς μέθην ὁμοιότητα γενομένην αὐτῷ, ἐκ τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν πληρώσεως. ἧκε γὰρ ἐπ᾽ αὐτὴν, ὡς ἐκ τῶν συμβαινόντων ἔστι τεκμήρασθαι, πλῆθος οὐκ ὀλίγον αἵματος, ἐφ᾽ ᾧ δὴ καὶ τὸ σύμπαν ἐκείνῳ νόσημα, δεξαμένης τῆς κεφαλῆς ἅπασαν αὐτοῦ τὴν διάθεσιν. ἀλλὰ τοιούτου τοῦ αἵματος οὐκ ὀλίγον μὲν εὐθὺς ἐν τῇ ε᾽. τῶν ἡμερῶν λάβρως ἐξεκένωσεν ἱδρῶτι, πολὺ δέ τι πλέον τοῦ κενωθέντος ὑπέμεινεν ἐν τῇ κεφαλῇ, βαρῦνόν τε αὐτὴν, καὶ παραλέγειν τὸν ἄνθρωπον ἀναγκάζον, ὅθεν Ἱπποκράτης λουτροῖς ἐχρήσατο κατὰ κεφαλῆς εἰπὼν, ἡμορράγει πολλάκις μετὰ κρίσιν, ὥστ᾽ ἐπί γε τούτου οὐ μόνον οὐκ ἔγραψεν οὐδένα τρόπον δυσπνοίας, ἀλλ᾽ οὐδὲ εἰ γένηται τὴν ἀρχὴν δύσπνοος. οὐ γὰρ τοῖς παραλέγουσιν ὁπωσοῦν, ἢ τοῖς μεθύουσιν, ἀλλὰ τοῖς παραφρονοῦσι μόνοις μέγα γίνεται καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα. καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐν τῷ προγνωστικῷ φησί. μέγα δ᾽ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνει, ἀλλ᾽ ὅ γε μετ᾽ αὐτὸν ἄρρωστος, Ἐρασῖνος, ἐξ ἀνάγκης μὲν ἐδυσπνόει, παραλέλειπται δ᾽ ἡ δύσπνοια διὰ τὴν πολλάκις εἰρημένην αἰτίαν. ὅλως γὰρ οὐδαμοῦ φαίνεται προειπὼν οὐδεμίαν διάθεσιν ὀδυνηρὰν ἢ θλίβουσάν τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. εἶθ᾽ ἑξῆς ταῦτα παραγράφων τὴν ἑπομένην δύσπνοιαν, ἀλλὰ πανταχοῦ παραλειπὼν ὡς ἅπασι γνώριμον. ὅτι δ᾽ ἦν τοιαύτη διάθεσις τῷ Ἐρασίνῳ σαφὲς ἐποίησεν εἰπὼν, ὑποχόνδρια μετέωρα. σύντασις μετ᾽ ὀδύνης, μέγεθος γάρ τι φλεγμονῆς ἐμφαίνεται. διὸ καίτοι παραφρονήσας ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἐδυσπνόησε τὴν τῆς παραφροσύνης ἰδίαν δύσπνοιαν, ἢ πάντως ἂν καὶ ταύτης ἐμνημόνευσεν Ἱπποκράτης. ὥσπερ γε τὴν ἐπὶ ταῖς ὀδύναις, τὴν μικρὰν καὶ πυκνὴν ἀεὶ παραλείπων. οὐδὲ εὑρίσκεται, διότι σαφής ἐστιν, οὕτω τὴν ἐπὶ ταῖς παραφροσύναις εἰδὼς ἀμφισβητουμένην, οὐδαμοῦ παρέλιπεν, οὐδὲ παρῆλθεν ἄγραφον. τὰ γὰρ Ἐπικράτους τοῦ μετ᾽ αὐτὸν ἑξῆς γεγραμμένου σαφῆ τὴν αἰτίαν ἔχει. δευτεραίου γὰρ ἀποθανόντος αὐτοῦ παραδοξοτάτως, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς διηγήσεως ἔνεστι μαθεῖν, εἰκότως παρέλιπεν εἰπεῖν τι περὶ δυσπνοίας ὁ Ἱπποκράτης, ἢ οὐ παραφυλάξας τὴν γενομένην δύσπνοιαν, ἢ οὐκ ἀξιώσας μνημονεύειν. ἔστι γὰρ ἑκάτερον αὐτῶν εὔλογον, τὸ μὲν μὴ παραφυλάξαι, διά τε τὸ τάχος τοῦ θανάτου, καὶ τὸ τῶν συμπτωμάτων ἐκπληκτικόν. οὐ γὰρ δὴ μικρόν γε θαῦμα περιερχόμενον ἄνθρωπον, καὶ τὰ συνήθη πράττοντα, κἄπειτα τὸν μέγαν ἐν τῷ ποδὶ δάκτυλον ἀλγήσαντα σφοδρῶς, τῇ πρώτῃ μὲν ἡμέρᾳ μικρὸν ὑποθερμανθῆναι, τῇ δ᾽ ἑξῆς ἀποθανεῖν, οὔτ᾽ οὖν διατριβῆς ἐν τῷ μεταξὺ γενομένης, ἀλλ᾽ ἐν τάχει μὲν ἀποθανόντος τἀνθρώπου, παραφρονήσαντος δ᾽ οὐχ ἁπλῶς ἀλλ᾽ ἐκμανέντος ὥς φησιν, οὐχ οἷόν τε ἦν παραφυλάττειν, ὅπως ἀνέπνει. τοῖς μὲν γὰρ ἐκμανεῖσιν, οὐδ᾽ ἐγγὺς ἐλθεῖν ὑπομένομεν, ἀλλ᾽ ἐξιστάμεθα παντὶ τρόπῳ δεδιότες, μή τι κακὸν ἡμῖν προστρίψωνται. ἢ οὖν οὐ παρεφύλαξεν, ὡς εἴπομεν, ἢ οὐκ ἠξίωσε μνημονεῦσαι τοῦ τῆς δυσπνοίας εἴδους, διὰ τὸ παράδοξον τῆς ὅλης συνδρομῆς, ᾗ μόνῃ προσέχειν τὸν νοῦν ἡμᾶς ἄξιον, καὶ μὴ περιέλκεσθαι πρὸς τὰ δι᾽ ἄλλων ἀρρώστων εὑρεθῆναι δυνάμενα. ἑξῆς δὲ γράφει τὸν Κλαζομένιον, ὡς ἤλγει φησὶ κεφαλὴν καὶ τράχηλον, καὶ ὀσφὺν ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐχ ἱκανὰ μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐργάσασθαι τὸ πνεῦμα, πλὴν εἴπερ ἄρα ὁ τράχηλος, ἔστι δὲ καὶ ὅτι τοῦτο προϊόντος τοῦ λόγου δειχθήσεται. τὸ δὲ ὑποχόνδριον τὸ μετ᾽ ὄγκου ἐπηρμένον, ἱκανόν. ὥστ᾽ εἰ καὶ παρεφρόνησεν οὗτος, οὐκ ἐδυσπνόησε τὴν οἰκείαν τῇ παραφροσύνῃ δύσπνοιαν, κρατησάντων τῶν εἰρημένων ἐπωδύνων παθημάτων. ἡ μέν τοι μετ᾽ αὐτὸν, Δρομεάδεω γυνὴ, ἣν καὶ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς τοῦδε τοῦ λόγου παρεθέμην, οὐ μόνον παρεφρόνησεν, ἀλλὰ καὶ μέγα καὶ ἀραιὸν ἔσχε τὸ πνεῦμα, μηδενὸς μήτε περὶ θώρακα, μήτε καθ᾽ ὑποχόνδριον γενομένου παθήματος, ὃ μικρὰν καὶ πυκνὴν ἐπεφύκει τὴν ἀναπνοὴν ἐργάσασθαι. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἀκριβῶς πάνυ

τα τὰ καταλαβόντα τὸν ἄνθρωπον γράφων, περὶ δὲ ὑποχόνδριον, ἔφησεν, ἀσώδης. ἀλύουσα, μοχθηρῶν δηλονότι χυμῶν αὐτόθι δακνόντων τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, οὐ μὴν φλεγμονῆς δὲ οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης, οὐδ' ἄλλου παθήματος οὐδενὸς ὑφ' οὗ μικρὸν καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα. καὶ μὴν δὴ καὶ βραχὺ προελθὼν κατὰ τὴν διήγησιν ὁ Ἱπποκράτης. εἶτα γράψας, ὑποχονδρίου πόνος, τὸ, ἀσώδης, προσέθηκεν. εἶθ' ἑξῆς πάλιν, ἀσώδης, διψώδης, οὔτ' οὖν τῶν καθ' ὑποχόνδριον ἢ θώρακά τι σημείων, ἱκανὸν ἦν κρατῆσαι τῆς παραφροσύνης, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐσβέννυτο, καθάπερ ἐδείξαμεν ἑτέροις οὕτω συμβαῖνον, ὥστ' εὐλόγως μηδεμιᾶς διαθέσεως τῶν αὐτόθι τεταγμένων τῇ παραφροσύνῃ, τὴν αἰσθητικὴν ἀλλοιῶσαι δυνηθείσης, μέγα ταύτῃ καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ προσγέγραπται τὸ, αὐτίκα, ἀνεσπασμένον, τοῦτο ἐπισημειώσασθαί με χρὴ νῦν, ἵνα μή τις ὑπολάβοι μέλλειν ἡμᾶς αὐτὸ ῥᾳθύμως παρέρχεσθαι. ἐξηγεῖσθαι δὲ οὐ νῦν καιρὸς, ἀλλ' ἐν τῷ μετὰ ταῦτα λόγῳ σὺν τοῖς ἄλλοις ὁμοίως εἰρημένοις ἐξετασθήσεται. ἐν δέ γε τῷ παρόντι τοὺς ὑπολοίπους ἔτι τρεῖς ἀρρώστους προχειρισόμεθα, παραφρονήσαντας μὲν καὶ αὐτοὺς, οὐ μὴν δυσπνοήσαντάς γε τὴν ἰδίαν τῆς παραφροσύνης δύσπνοιαν. διὰ τοῦτ' ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου γέγραπται, ὑποχονδρίου δεξιοῦ πόνος φλεγμονὴ ὑπολάπαρος ἐκ τοῦ ἔσω μέρεος, τοῦ πρὸς τὰς φρένας δηλονότι. ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου, κατὰ τὸ ὑποχόνδριον ἔπαρμα σὺν ὀδύνῃ, καὶ μετ' ὀλίγον ὑποχονδρίου πόνος, καὶ αὖθις ἑξῆς, περὶ δὲ κληῖδα ἀριστερὰν πόνος παρέμενεν. ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου τῶν ἀρρώστων, γυνὴ δὲ ἦν αὕτη ὥσπερ καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς, κεφαλῆς φησὶ, καὶ τραχήλου καὶ στήθεος πόνος ἰσχυρὸς, καὶ μετ' ὀλίγον, οἱ πόνοι παρέμενον. οὗτοι μὲν δὴ οἱ τεσσαρεσκαίδεκα ἄρρωστοι, ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐπιδημιῶν εἰσὶν, ἐφεξῆς οὕτως ὑφ' Ἱπποκράτους, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς αὐτῶν ἐμνημονεύσαμεν, γεγραμμένοι. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, δώδεκα μέν εἰσιν οἱ πρὸ τῆς λοιμώδους καταστάσεως, ἑξκαίδεκα δὲ οἱ μετ' αὐτὴν, ὁμολογοῦντες ἅπαντες οἷς ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα. καὶ οἶδα σαφῶς, ὅτι παραλιπὼν μὲν αὐτοὺς, καὶ τοῖς βουλομένοις ἐπισκέπτεσθαι τὴν ἐν ἅπασιν ὁμολογίαν ἐπιτρέψας ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀναλέγεσθαι τὰς ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ γεγραμμένας διηγήσεις. οὐ διὰ τὸ φυλάττεσθαι μακρολογεῖν δόξω τοῦτο δρᾶν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰς ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεις ἐν ὅλῳ τῷ λόγῳ διασώζειν. εἰ δὲ πάντας ἑξῆς ἐπίοιμι, φλυαρός τις εἶναι δόξω, καὶ ληρώδης, ἃ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἱκανὸς ἦν ἐξετάζειν, αὐτὸς ταῦτα μάτην παραγράφων. οὐ μὴν δὲ ἀλλ' ἐπεὶ πάντως με χρὴ θάτερον ὑπομεῖναι τοῖν ἀτόποιν, ἤτοι τὴν ὑπόνοιαν τῆς μοχθηρίας τῶν δογμάτων, ἢ τὴν μακρολογίαν, εὑρίσκω δὲ τῆς μὲν μακρολογίας, παραμυθίας τινὰς, τῆς δ' ὑποψίας, οὐδεμίαν, εὐλογώτερον περὶ πάντων εἰπεῖν. τίνες οὖν αἱ τῆς μακρολογίας παραμυθίαι; πρώτη μὲν ἡ διὰ ταχέων ἐπιδραμεῖν τῷ λόγῳ τοὺς ἀρρώστους, μηκέθ' ὁμοίως ἐγχρονίζοντα καθ' ἕκαστον, ἀλλ' ἢ μόνον ὑπομιμνήσκοντα. δευτέρα δὲ, τοὺς μὴ δὲ τῶν οὕτω βραχέων ὑπακοὴν ἀνεχομένους ὑπερβαίνειν αὐτὰ παρακαλέσαι, μὴ δὲ γεγράφθαι νομίζοντας. ὡς γὰρ ἐν ἑστιάσει λαμπρᾷ, πολλῶν παρασκευασθέντων, ἄλλος ἄλλο προαιρεῖται, τὸ μὲν ὡς ἡδὺ, τὸ δ' ὡς ὠφελῆσον, οὕτω χρὴ καὶ τῶν λόγων τὴν μὲν παρασκευὴν εἶναι δαψιλῆ, τὴν δ' αἵρεσιν ἐπὶ τοῖς χρωμένοις. ὁ μὲν δὴ πρῶτος ἁπάντων ἄρρωστος, ᾧ Πυθίων ὄνομα, δῆλος ἐστὶν ἐξ αὐτῆς τῆς διηγήσεως, οὐδεμίαν ὑπόθεσιν ἔχων δυσπνοίας. ὁ δὲ δεύτερος, Ἑρμοκράτης, ἤρξατο, φησὶν, ἀλγεῖν κεφαλὴν, ὀσφὺν, ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος, οὐ μὴν ὅτι κάτω καὶ πρὸς ὀμφαλὸν ἔρρεπεν ἡ τάσις, ἢ ὅτι, προμήκης ἦν, ἔτι προσέγραψεν, ᾧ δῆλον, ὅτι πρὸς τῶν φρενῶν φλεγμαινουσῶν ἀνεσπᾶτο τὸ ὑποχόνδριον. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπολάπαρον ἐφαίνετο, ὡς ἂν μηδεμίαν οἰκείαν ἔχον φλεγμονὴν, οὗτος οὖν εἰ καὶ παρέπαισεν, ἀλλ' ὑφ' ἑτέρου γε μείζονος ἐνίκατο ἡ παραφροσύνη. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου, καὶ τετάρτου καὶ πέμπτου, καὶ ἕκτου. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ τρίτου, ὑποχονδρίου δεξιοῦ ξύντασις ὑπολάπαρος, γέγραπται. ἐπὶ δὲ τοῦ τετάρτου, ὑποχονδρίου δεξιὸν συνετάθη, ἔρρεπεν εἰς τὰ ἔσω. ἐπὶ δὲ τοῦ πέμπτου, τράχηλον ἐπωδύνως εἶχεν. ἐπὶ δὲ τοῦ ἕκτου τῶν ἀρρώστων, γυνὴ δὲ ἦν αὕτη προειπὼν ὁ Ἱπποκράτης, αὕτη ἀρχομένη τοῦ νοσήματος, ἤλγει φάρυγγα, καὶ διὰ τέλεος ἔρευθος εἶχε. γαργαρεὼν ἀνεσπασμένος. ῥεύματα πολλὰ, λεπτὰ, σμικρὰ, δριμέα. ἔβησσε, πέπονα δ' οὐδὲν ἀνῆγε. μετ' ὀλίγον ἐρεῖ, ἦν δέ τι καὶ ξυγγενικὸν φθινῶδες. ὥστε δήλη κἀπὶ ταύτης ἡ ἐπικρατοῦσα διάθεσις ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις συστᾶσα. τὴν μέντοι μετὰ ταύτην ἄρρωστον διηγούμενος, ἄρχεται τὸν δὲ τὸν τρόπον. ἡ κυναγχικὴ ἡ παρὰ τὰ Βίτωνος προελθὼν δέ φησι. πνεῦμα μετέωρον. ὃ καὶ αὐτὸ προϊόντος ἐξηγησόμεθα τοῦ λόγου. νυνὶ δὲ τὸ προκείμενον περαντέον. ἐπὶ μὲν τοῦ ὀγδόου ἀρρώστου γέγραπται. ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος ἐξ ἀμφοτέρων. ἐπὶ δὲ τοῦ ἐννάτου, πόνοι περὶ ὑποχόνδριον, ἀλλ' αὕτη γε οὐ παρεφρόνησε. τὰς δ' ἑξῆς δύο γυναῖκας, ἐξ ἀποφθορᾶς μέν φησιν ἔχειν κακῶς. αἱ διαθέσεις δ' αὐτῶν ἃς διηγεῖται, τὸ μὲν καθόλου ἀποφαίνει φλεγμοναὶ τῶν ὑστερῶν εἰσὶ, κατὰ μέρος δὲ, ὅσα ταύταις ἕπεται παθήματα. μίαν δ' ἔτι τὴν λοιπὴν, καρδίαν ἀλγῆσαι, φησὶ, μὴ προσθεὶς, ἀσώδης, ἀλλὰ καὶ ἱδρῶσαι ψυχρὸν, καὶ δι' ὅλου τοῦ νοσήματος, φρικώδη γενέσθαι, καὶ καταψυχομένην μεγάλως, καὶ μόγις ἀναθερμαινομένην, ἢ οὐδ' ὅλως, ὥστε δῆλον ὅτι καὶ αὐτὴ βραχύπνους μὲν ἦν πάντως κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαθέσεις, τήν τε τῆς ὀδύνης καὶ τὴν τῆς καταψύξεως, οὐ μὴν ἠξίωσέ γε οὐδ' ἐπὶ ταύτης εἰπεῖν περὶ δυσπνοίας ὁ Ἱπποκράτης, ὡς πάνυ σαφοῦς. ἑξῆς δ' ἐστὶν ἡ λοιμώδης κατάστασις μεθ' ἣν πάλιν, πρῶτον μὲν ἄρρωστον γράφει τὸν Πάριον, ἐφ' ᾧ κατὰ τὴν τελευτὴν τοῦ λόγου, ἔνθα τὰ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διηνεκῶς παραμείναντα γράφει, πρόσκειται καὶ τοῦτο, μετὰ πόνου ἄγρυπνος. δεύτερον δὲ τὸν ἐν Θάσῳ, περὶ οὗ φησὶ, βῆχες δὲ συνεχέες ὑγραὶ πολλαί. τρίτος δ' ἐστὶ Πυθίων ὃν ἐξηγήσασθαι φθάνομεν. καὶ τέταρτος ὁ φρενιτικός. καὶ πέμπτος ὁ ἀρξάμενος ἐξαίφνης τὸν δεξιὸν μηρὸν ἀλγεῖν. τοῦ ῥεύματος δ' εἰς τὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἐπανελθόντος, εὐθὺς μὲν παραφρονήσας, εὐθὺς δὲ καὶ ἀποθανὼν, ὁμοίως τῷ κατὰ τὸ πρῶτον τῶν ἐπιδημιῶν, ἀρξαμένῳ μὲν ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν μέγαν δάκτυλον ποδὸς, δευτεραίῳ δὲ ἀποθανόντι. ὥστε οὐδ' ἐπὶ τούτοις περὶ δυσπνοίας ὅλως οὐδὲν ἔγραψε, δι' ἃς ἐπ' ἐκείνου φθάνομεν αἰτίας εἰρηκέναι. ὁ δ' ἕκτος οὔτε παρεφρόνησεν, οὔτ' ἄλλην τινὰ ἔσχε διάθεσιν δυσπνοίας ποιητικήν. ὁ δ' ἕβδο-

μος ἄῤῥωστος ἡ παρθένος ἐστὶν, ἡ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ αἵματος ἐνοχληθεῖσα τὴν κεφαλὴν οὕτως, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ὁ πέμπτος γεγραμμένος αἱμοῤῥαγήσας ἐκ ῥινῶν. ὥστ᾽ ὅσα φθάνομεν εἰρηκότες ὑπὲρ ἐκείνου, ταῦτα κᾀνταῦθα μεταφερέσθω. ὁ δ᾽ ὄγδοος ἄῤῥωστος, Ἀναξίων ἐστὶν, ὃν διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἐξηγησάμεθα. ὁ δ᾽ ἔνατος, τῇ τε παρθένῳ καὶ τῷ αἱμοῤῥαγήσαντι ἐκείνῳ τῷ ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐπιδημιῶν παραπλήσιον ἔχει τῆς ὅλης νόσου τὴν ὑπόθεσιν. ὁ δὲ δέκατος, ὅσπερ ἐστὶν ὁ ἐν Ἀβδήροις Νικόδημος, παρέπαυσε μὲν ἅπαξ, ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν ἡμερῶν. εἶτα εἰκοσταῖος κριθεὶς ἱδρῶτι, καὶ δόξας ἀπύρετος γενέσθαι, αὖθις ἀνεπύρεξε. καὶ αὖθις μικρὰ παρέκρουσε, γράφει δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ καὶ τάδε, οἱ δὲ παροξυσμοὶ καὶ οἱ πόνοι τούτῳ διατελέος, τίνων πόνοι; τάχ᾽ ἄν τις ἔροιτο, καρδιαλγικὸν μὲν εὐθὺς κατ᾽ ἀρχὰς ἔφησεν αὐτὸν γενέσθαι. μικρὸν δὲ προσελθὼν, πόνοι παντὸς, ἔγραψε. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ἡ παραφροσύνη μικρὰ καὶ ὀλιγοχρόνιος γενομένη, τὴν ἀπάθειαν οὐκ ἐδήλωσε. εἶθ᾽ ἑξῆς ἐστὶ τὸ γύναιον τὸ ἐκ τοῦ λύπης ἀρξάμενον, ἐφ᾽ ᾧ γράφει, πόνοι μεγάλοι συνεχεῖς, ἀλλὰ καὶ σπασμοὶ πολλοὶ, φησί. γράφει δ᾽ ἐν ἀφορισμοῖς περὶ σπασμῶν ὧδε, ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακὸν, σπασμὸν γὰρ σημαίνει. καὶ τοίνυν καὶ τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος τῇ γυναικὶ ταύτῃ, τὸ μέν τι κατὰ τὰς ὀδύνας, τὸ δέ τι κατὰ τοὺς σπασμοὺς ἐγένετο. διὰ τοῦτ᾽ οὖν καίτοι παραφρονήσασα, μέγα καὶ ἀραιὸν οὐκ ἔσχεν, διανικηθὲν ὑφ᾽ ἑτέρων δυοῖν ἰσχυροτέρων διαθέσεων. μετὰ ταῦτα δὲ ἡ ἐν Λαρίσῃ παρθένος, ἡ δωδεκάτη μετὰ τὴν λοιμώδη κατάστασιν γεγραμμένη, διὰ πλῆθος αἵματος νοσήσασα, καὶ κριθεῖσα τῇ τε διὰ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίᾳ, καὶ ἱδρῶτι καὶ γυναικείοις, τότε πρῶτον ἐπιφανεῖσιν, οὐδεμίαν ἔσχε κατασκευὴν δυσπνοίας οὐδεμιᾶς. τῷ δὲ μετὰ ταῦτα Ἀπολλωνίῳ τῷ ἐν Ἀβδήροις. ὑποχονδρίου δεξιοῦ, φησὶν, ἔπαρμα σὺν ὀδύνῃ, ἀλλὰ καὶ ὅτι διὰ παντὸς ἦν μεγαλόσπλαγχνος καὶ συνήθης αὐτῷ περὶ τὸ ὑποχόνδριον ὑπῆρχεν ὀδύνη, καὶ τοῦτ᾽ ἐν ἀρχῇ γέγραπται τῆς διηγήσεως. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν εἰ καὶ παρεφρόνησε, μὴ δυσπνοῆσαι κατὰ τὸ τῆς παραφροσύνης εἶδος αὐτὸν, οὕτως μεγάλην διάθεσιν ὀδυνηρὰν ἐν ὑποχονδρίῳ κεκτημένον. ἑξῆς δὲ τούτου ἡ ἐν Κυζίκῳ τὰς διδύμους θυγατέρας τεκοῦσα ἐστὶν, ὑπὲρ ἧς ὡδί πως ἔγραψε, κεφαλῆς καὶ τραχήλου βάρος μετ᾽ ὀδύνης, ὥστε καὶ ἡ δύσπνοια κατὰ τοῦτο. λοιποὶ δ᾽ ἐπὶ ταύτης δύο εἰσὶν ἄῤῥωστοι κατὰ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν. ἡ Δεάλκους γυνὴ, καὶ ὁ ἐν Μελιβοίῃ νεανίσκος ἀμφότεροι παραφρονήσαντές τε, καὶ μέγα καὶ ἀραιὸν ἔχοντες τὸ πνεῦμα, περὶ ὧν ἔμπροσθεν αὐτάρκως διειλέχθη. ἀλλ᾽ ἐπεὶ καὶ τοῦθ᾽ ἡμῖν τὸ βιβλίον ἱκανὸν ἤδη μέγεθος ἔχει, περὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων ὅσα περὶ δυσπνοίας εἴρηται τῷ παλαιῷ διὰ τοῦ μετὰ ταῦτα σκεψώμεθα.

ΒΙΒΛΙΟΝ. γ'.

Τὸν περὶ τῆς δυσπνοίας λόγον εἰς δύο διδασκαλίας τεμόντες, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῶν ὑπομνημάτων, ὅσα χρὴ γινώσκειν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν ἰατρὸν ἅμα ταῖς οἰκείαις ἀποδείξεσιν ἐδηλώσαμεν, ἐν δὲ τῷ πρὸ τούτου δευτέρῳ καὶ αὐτῷ δὲ τούτῳ τῷ τρίτῳ τῶν Ἱπποκράτους περὶ δυσπνοίας εἰρημένων ἐν ἅπασι τοῖς συγγράμμασιν ἐξήγησιν ποιούμεθα, ὥς τε τοὺς μὲν αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς τέχνης μόνον ἐφιεμένους, μηδὲν δ' ὡς αὐτοί φασιν, πολυπραγμονεῖν ἀξιοῦντας ὑπὲρ τῶν τοῖς παλαιοῖς εἰρημένων, ἔχειν ἅπαν ἱκανῶς, ὃ σπουδάζουσιν, ἐκ τοῦ πρώτου λόγου, τοὺς δὲ καὶ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην ἐπιμαθεῖν ὀρεγομένους τε ἅμα καὶ δυναμένους, ἐκ τῶν δὲ τῶν γραμμάτων ἀναλέγεσθαι. τὸ μὲν οὖν ὀρέγεσθαι γνῶναι τὰ τοῖς ἀρίστοις εἰρημένα, κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν φύσει φιλοκάλων, τὸ δὲ καὶ δυνηθῆναι μαθεῖν αὐτὰ, μακροτέρου χρόνου δεόμενον, οὐκέθ' ὁμοίως πᾶσιν ὑπάρχει. πολλοὶ γὰρ ὑπὸ πολλῆς περιστάσεως πραγμάτων ἀποστεροῦνται τῆς περὶ τὰ κάλλιστα σχολῆς. ταῦτ' ἄρα καὶ ἡμεῖς ἰδίᾳ μὲν καὶ τὸ κατεπεῖγον εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα διήλθομεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων. ἰδίᾳ δ' ἑξῆς τὴν Ἱπποκράτους γνώμην ἐξηγούμεθα διὰ τῶν ὑπολοίπων δυοῖν γραμμάτων, ὧν τὸ μὲν, δεύτερόν ἐστι. τὸ δὲ, τρίτον, γινόμενον κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τάξιν. καὶ χρὴ τὸν μέλλοντα τοῖς ἐν αὐτῷ λεγομένοις ἀκολουθήσειν, ὡμιληκέναι τῷ δευτέρῳ πρότερον ἐπιμελῶς, ἐν ᾧ πρῶτον μὲν τὴν ὅλην γνώμην ἐδείξαμεν τοῦ Ἱπποκράτους, ὅτι μηδὲν τῶν ἐπιτυχόντων, μηδ' ὧν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἴσασι γράφειν ἀξιοῖ. δεύτερον δὲ καὶ κατὰ μέρος ἅπαντας ἐπήλθομεν, τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ τε καὶ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἀρρώστους, ἐπιδεικνύντες ἐπὶ πολλῶν μὲν, ὅτι εἰ καὶ δυσπνοεῖν ἀναγκαῖον ἦν τοῖς κάμνουσιν, ὅμως οὐκ ἔγραψε, καθάπερ οὐδ' ἄλλα πολλὰ τῶν ἐξ ἀνάγκης τοῖς γεγραμμένοις ἑπομένων. ἃ γάρ ἐστι καὶ χωρὶς τοῦ παρ' ἐκείνου μαθεῖν, ἐξ ὧν εἶπεν ὁρμώμενον αὐτόν τινα ἐξευρεῖν, ταῦτ' οὐκ ᾤετο χρῆναι γράφειν, ἐπὶ πολλῶν δὲ καὶ τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος αὐταῖς παραγράφει ταῖς τῶν νοσούντων διηγήσεσιν, ἐπειδὰν ἤτοι μὴ κατ' ἀνάγκην ἕπηται τοῖς νοσοῦσιν, ἢ μὴ πρόχειρον ᾖ γνωσθῆναι τοῖς ἀναλεγομένοις αὐτοῦ τὰ γράμματα. τούτων οὖν ἐχόμενοι καὶ νῦν τῶν σκοπῶν, ἐπειδὴ τὸ πρῶτόν τε καὶ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἐξηγησάμεθα, πάλιν ἀπὸ τοῦ δευτέρου τὴν ἀρχὴν ποιησόμεθα, συνάπτοντες αὐτῷ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Ἱπποκράτους συγγραμμάτων. ὥσπερ δὲ τὸ πρῶτον καὶ τὸ τρίτον, οὐ μόνον ὑφ' Ἱπποκράτους συγκεῖσθαι δοκεῖ τοῖς ἄριστα περὶ τούτων ἐγνωκόσιν, ἀλλὰ καὶ τῇ τῆς θεωρίας οἰκειότητι συνῆφθαι πρὸς ἄλληλα, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ἔχειν, καὶ τὰ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ τὸ δ'. καὶ τὸ ἕκτον. ὁμολογεῖται γὰρ οὖν ἤδη καὶ ταῦτα συνθεῖναι Θεσσαλὸν τὸν Ἱπποκράτους υἱὸν, τὰ μὲν αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἐν διφθέραις τισὶν, ἢ δέλτοις εὑρόντα ὑπομνήματα, προσθέντα δέ τινα καὶ αὐτὸν οὐκ ὀλίγα. τό γε μὴν πέμπτον τε καὶ ἕβδομον τῶν ἐπιδημιῶν, οὐκ αὖ τίς μοι δοκεῖ τῆς Ἱπποκράτους γνώμης οἰκείας ἀξιῶσαι. κατ' ἐμὴν δὲ γνώμην, οὐδὲ τὸ τέταρτον, εἰ καί τισιν ἔδοξε καὶ τοῦθ' ὑπὸ Θεσσαλοῦ συντεθῆναι. τὸ δὲ προγνωστικὸν καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς, καὶ τὸ περὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ ἀέρων ἔτι τε τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, ὃ τινὲς ἐπιγράφουσι, πρὸς τὰς κνιδίας γνώμας, οὐκ ἄλλως Ἱπποκράτους αὐτοῦ πεπίστευται γράμματα εἶναι. τούτων τε οὖν τῶν βιβλίων ἔνθ' ἂν ἡ χρεία καλῇ μνημονεύσομεν, ὅσα τ' ἄλλα τὰ μὲν εἰς αὐτὸν Ἱπποκράτην, τὰ δὲ εἰς Εὐρυφῶντα καὶ Θεσσαλὸν καὶ Πόλυβον ἀναφέρουσιν. ἀρκτέον οὖν ἤδη τῆς ἐξηγήσεως ἀπὸ τῆς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν γεγραμμένης ῥήσεως ἐχούσης ὧδε. πνεῦμα σμικρὸν, πυκνόν. μέγα, ἀραιόν. σμικρὸν, ἀραιόν. ἔξω μέγα, εἴσω μικρὸν, τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ, κατεπεῖγον. διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσι. θερμὸν ψυχρόν. ἡ δ' αὐτὴ ῥῆσις ἡ δὲ ἐν τῷ ἕκτῳ γέγραπται τελεώτερον. ἐπὶ γὰρ ταῖς τρισὶ ταῖς συζυγίαις αὐτῆς δυσπνοίας ἡ τετάρτη πρόσκειται, παραλελειμμένη σαφῶς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν, οὐχ ὑπὸ τοῦ γράψαντος ἐμοὶ δοκεῖν αὐτοῦ, δῆλος γάρ ἐστιν οὐκ ἐξ ἐμπειρίας τινὸς καὶ μνήμης ἀθροίζων τὸ πλῆθος τῶν δυσπνοιῶν, ἀλλ' ἐκ λογικῆς διαιρέσεως. οὐκ οὖν ἔμελλε παραλείψειν τινὰ δύσπνοιαν. ἀλλά τις τῶν παλαιῶν βιβλιογράφων ἥμαρτεν. ἐπεὶ δ' οὕτως ἔχον, ἔφθασεν ἐκδοθῆναι τὸ βιβλίον, ἐφυλάχθη τε εἰκότως μέχρι δεῦρο, τοῦτ' αὐτὸ τὸ σφάλμα, τινῶν μὲν ὀλιγώρως ὁμιλούντων τοῖς τῶν παλαιῶν βιβλίοις, ὡς μήτ' εἰ λείπει τι, μήτ' εἰ δι' ἑτέρου γράμματος εἴρηται, γνωρίζειν, ἐνίων δὲ γνωριζόντων μὲν, ἀλλὰ προσθεῖναι τὸ λεῖπον οὐ τολμώντων. οὐ γὰρ δὴ ὁμοίως τοῖς νῦν οἱ πρόσθεν εὐχερεῖς ἦσαν, οὐδ' ἕτοιμοι παραγράφειν παλαιὰν λέξιν, ὡσαύτως γεγραμμένην ἐν ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις, ἀλλ' ἐπισημήνασθαι μόνον αὐτοῖς ἱκανὸν ἦν, ὡς ἐνταῦθα μὲν, ἐλλιπῶς, ἐν τῷ ἕκτῳ δὲ τῶν ἐπιδημιῶν τελέως ἡ διαίρεσις γέγραπται τῶν δυσπνοιῶν, ἥ τε κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα καὶ πυκνότητα καὶ ἀραιότητα. δύο γὰρ οὖν δὴ ταύτας ἀντιθέσεις ὁ Ἱπποκράτης, τήν τε κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα καὶ τὴν ἀραιότητα καὶ πυκνότητα, δῆλός ἐστιν ἐπιπλέκων ἀλλήλαις, καὶ ποιῶν συζυγίας δυσπνοίας δ'. μίαν μὲν ἐν ᾗ μικροτέρα τε ἅμα καὶ πυκνοτέρα τῆς κατὰ φύσιν, ἡ ἀναπνοὴ γίγνεται. ἑτέραν δ' ὅταν, μείζων τε ἅμα καὶ ἀραιοτέρα, καὶ πρὸς ταύταις ἄλλην τρίτην ἐν ᾗ μικροτέρα τε καὶ ἀραιοτέρα, καὶ πρὸς ταύταις τετάρτην, ἣν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν παραλελεῖφθαι φαμὲν, ἐν ᾗ μείζων τε ἅμα καὶ πυκνοτέρα γίγνεται. δέδεικται γάρ μοι πολλάκις, εἰ καὶ ἄρα χωρὶς τοῦ δειχθῆναι πρόδηλον ὑπάρχει πᾶσιν, ὡς δύο ἀντιθέσεις ἀλλήλαις ἐπιπλεκόμεναι, τέσσαρας ἀπεργάζονται συζυγίας. οὐ μόνον δὲ κατ' αὐτὸ διενήνοχεν, ἡ ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ῥῆσις τῆς ἐν τῷ δευτέρῳ, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅσον ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ὁπότε παραβάλλοι ὁ τῆς

εἰσπνοῆς μέγεθος, τῷ ἐκ τῆς ἐκπνοῆς, ἡ ἑτέρα συζυγία παραλέλειπται παντάπασιν ἐν τῷ δευτέρῳ, ἐνδεικνυμέ-
νου κἀνταῦθα σαφῶς τοῦ γραφέως, ἤτοι ῥᾳθυμίαν ἐσχάτην, ἢ ῥᾳδιουργίαν. εἰ μὲν γὰρ ὅλας ὑπερέβαινε λέξεις, ἐ-
σχάτως ἦν ῥᾴθυμος. εἰ δὲ τὰς ὁμοίας ἀλλήλαις, ἀγνοῶν ὅπῃ διαφέρουσιν, ἓν καὶ ταὐτὸν ἀμφοτέρας δηλοῦν
ἐνόμιζεν, εἶτ' ἐξῄρει τὴν ἑτέραν, εἰς ἄκρον ἀφῖκτο περιεργείας, ἐπανορθωτὴν αὐτὸν τῶν Ἱπποκράτους συγγρα-
μμάτων, οὐχ ὑπηρέτην, ἀποφαίνων. τοῦτο μὲν δὴ χρήσιμόν ἐστι μεμνῆσθαι πρὸς πολλὰς τῶν ἀσαφῶν ῥήσε-
ων, ἐν αἷς ἤτοι παραλελεῖφθαί τι πιθανόν ἐστιν, ἢ παραγεγράφθαι. οὐδὲν γὰρ κωλύει κατ' ἐκείνας, ἤτοι
τὸ λεῖπον προστιθέντας, ἢ τὸ ἡμαρτημένον ἐπανορθοῦντας, ἀπεργάζεσθαι τέλεόν τε καὶ ἀληθῆ τὸν λόγον. ὥσ-
περ γὰρ τὸ μεταγράφειν τὰς παλαιὰς ῥήσεις προπετές, οὕτως καὶ φυλάττοντας ὡς γέγραπται, βραχείαις
τισὶν ἢ προσθέσεσιν, ἢ ὑπαλλάξεσιν, διαλύεσθαι τὰς ἀπορίας, ἀγαθῶν ἐξηγητῶν ἐστιν ἔργον. ἀλλὰ περὶ τούτων
10 μὲν οἶμαι καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἐπιδείξειν ὀλίγον ὕστερον ἅπερ χρὴ δρᾶν. οὐ γὰρ ἁπλῶς, οὐδ' ὡς ἔτυχεν, αὐτὸ ποιοῦν-
τες, ἀλλὰ μετὰ τοῦ δεικνύναι, τήν τε τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν, ἔτι τε πρότερον αὐτὴν τοῦ παλαιοῦ τὴν γνώμην
οὕτως ἔχουσαν, ὁμολογεῖν τε ἀμφοτέρας, κατὰ τὴν λέξιν μετακοσμηθεῖσαν. ἐπὶ δὲ τὸ προκείμενον ἤδη χω-
ρήσαντες, καὶ παραθέμενοι τὴν τελεωτέραν λέξιν, τὴν ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἴδωμεν ὁποῖός τις ὁ νοῦς
αὐτῆς ἐστιν. ὅτι μὲν γὰρ ἐκ διαιρέσεως λογικῆς εὑρίσκειν ἐπιχειρεῖ τὰς διαφορὰς ἁπάσας τῶν δυσπνοιῶν, τοῦτο
μὲν καὶ τοῖς ἐξηγησαμένοις αὐτοῦ τὰ βιβλία δοκεῖ, καὶ πάντῃ ῥᾴδιον εἶναι νομίζω συμβαλεῖν. εἰ δ' ὀρθῶς διαι-
ρεῖται, καὶ εἰ μηδὲν παραλείπει δυσπνοίας εἶδος, οὐκ ἔτι τοῦτο ῥᾴδιον ἅπασιν ἐξευρεῖν, ἀλλὰ καὶ τῆς διαιρετικῆς
μεθόδου χρεὼν ἔμπειρον εἶναι τὸν περὶ τούτων κρινοῦντα, καὶ τῶν Ἱπποκράτους δογμάτων οὐκ ἀμελέτητον.
ἡ μὲν δὴ μέθοδος ἀποβλέπειν φησὶ χρῆναι πρὸς τὸ διαιρούμενον, ὁποῖον τὴν φύσιν ἐστίν. εἰ μὲν γὰρ ἁπλοῦν εἴη,
20 τὰ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας αὐτοῦ λόγον ὑπάρχοντα, πόσα τ' ἐστὶ καὶ τίνα καὶ ὁποῖα σκοπεῖσθαι, κἀκ τούτων
διαιρεῖσθαι, συνθέτου δ' ὄντος ἑκάτερον μὲν, ἢ ἕκαστον τῶν μερῶν, ὡς εἴρηται, διαιρεῖν, τὸ δ' ὅλον ἐκ τοῦ τρόπου
τῆς συνθέσεως. ἡ δ' Ἱπποκράτους γνώμη περὶ τῆς συνθέσεως, ἥτις ποτ' ἐστίν, εἴρηται μὲν ἡμῖν ἐν ἑτέροις ἐπὶ
πλεῖστον. εἴρηται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. ὥστ' οὐδὲν κωλύει πρὸς τούτους τοὺς σκοποὺς ἀποβλέποντας, ἐπισκέ-
» ψασθαι τὴν τῶν ἐπιδημιῶν ῥῆσιν, ὧδέ πως ἔχουσαν. πνεύματα μικρὰ πυκνά. μεγάλα ἀραιά. μικρὰ ἀραιά. μεγά-
» λα πυκνά. ἔξω μέγα εἴσω μικρὸν, εἴσω μέγα ἔξω μικρὸν, τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον, διπλῆ ἔσω ἐπανά-
κλησις, οἷον ἐπεισπνέουσι θερμὸν, ψυχρόν. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἡ τετάρτη μόνη κατὰ τὸ πυκνὸν καὶ μέγα συζυγία πα-
ραλέλειπται κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐφεξῆς δυοῖν, ἐν οἷς παραβάλλει τὴν ἐκπνοὴν
τῇ εἰσπνοῇ, καὶ τούτων ἡ δευτέρα, γέγραπται μὲν ἐν τῇ νυνὶ προχειρήσει, παραλέλειπται δ' ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν
ἐπιδημιῶν, πρόχειρον συνιδεῖν. οὐκέτι γὰρ ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ πρόσκειται, τὸ, εἴσω μέγα, ἔξω μικρὸν, ἀλλὰ πε-
ρὶ θατέρου μόνου εἴδους τῆς δυσπνοίας δηλοῦται, καθ' ὃ μέγα μὲν ἐκπνεῖται πνεῦμα, μικρὸν δὲ εἰσπνεῖται.
30 πολλαχόθεν μὲν οὖν εὑρίσκειν ἐστὶ καὶ προσγεγραμμένον τοῦτο τὸ λεῖπον, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείστοις καὶ ἀξιοπιστο-
τάτοις τῶν ἀντιγράφων παραλέλειπται, καὶ οὐδὲν τοῦτό γε πρὸς τὸ παρὸν διαφέρει. πρόσκειται γὰρ ἡμῖν τὴν
τελεωτέραν ῥῆσιν ἐπισκοπεῖσθαι, τὴν νῦν γεγραμμένην. ὅτι μὲν οὖν ἐκ τῆς ἔσω τε καὶ ἔξω φορᾶς τοῦ πνεύ-
ματος, ἡ τῆς ὅλης ἀναπνοῆς ἐνέργεια σύνθετος ὑπάρχει, καὶ ὅτι τὸ μὲν ἕτερον αὐτῆς τῶν μερῶν εἰσπνοὴ, τὸ δ' ἕτερον
ἐκπνοὴ προσαγορεύεται, λέλεκται μὲν καὶ διὰ τοῦ πρώτου γράμματος εὐθὺς κατ' ἀρχὰς, ἀλλὰ κἂν εἰ μὴ πρὸς
ἡμῶν εἴρηται, σχεδὸν οὐδεὶς ἀγνοεῖ. ὅτι δ' οὐδενὸς ἄλλου τῶν πάντων ἢ κινήσεως ἴδια, τάχος τ' ἐστὶ καὶ βραδύτης,
εἴρηται μὲν ἤδη καὶ τοῦτ' ἔμπροσθεν, ἀλλὰ καὶ νῦν εἰς ἀνάμνησιν ἡκέτω. μέγεθος μέντοι καὶ σμικρότης, ὥσπερ
οὐκ ἴδια κινήσεως, οὕτως ἀχώριστα πάντως, τοῦ κατὰ διαστήματος φερομένου. καὶ διὰ τοῦτο καθ' ἑκάτερον τῶν
μερῶν τῆς ἀναπνοῆς, ἀντιθέσεις διαφορῶν διτταὶ γενήσονται, μία μὲν ἡ κατὰ τάχος καὶ βραδυτῆτα.
δευτέρα δὲ, ἡ κατὰ μέγεθος καὶ μικρότητα. τῆς δ' ὅλης ἀναπνοῆς, ὅτι ἑτέρα ἀντίθεσίς τίς ἐστι κατὰ πυ-
40 κνότητά τε καὶ ἀραιότητα συνισταμένη, καὶ τοῦτ' ἔμπροσθεν εἴρηται. καὶ ὡς ἥδε ἀντίθεσις, οὐχ ὡς κινήσεως
τῆς ἀναπνοῆς, ἀλλ' ὡς συνθέτου πράγματος ἐκ διαστάσεων ἐστὶ συγκειμένης. ὥστ' ἐν τρισὶ τούτοις γένεσιν, ἀ-
νάγκη πάσας εἶναι τὰς τῆς ἀναπνοῆς διαφορὰς, ἐν τάχει μὲν καὶ βραδυτῆτι, διότι κινήσεως ἁπάσης,
ἴδιά τε καὶ ἀχώριστα ταῦτ' ἐστίν. ἐν μεγέθει δὲ καὶ μικρότητι, διότι κατὰ διαστήματος ἡ τῶν ἀναπνευστικῶν
ὀργάνων κίνησις. πυκνότης δὲ καὶ ἀραιότης τὸ τρίτον τῶν εἰρημένων γενῶν, οὐδ' ἑτέρου μὲν ἐστὶ τῶν οἰκείων τε
καὶ πρώτων μερῶν τῆς ἀναπνοῆς, οὔτ' ἴδιον, οὔτ' ἀχώριστον, ὅλης δὲ μέρος γίγνεται κατά τι συμβεβηκὸς, ἐπειδὴ σύν-
θετον πρᾶγμα ἐστὶν, ἐκ δυοῖν ἐναντίων κινήσεων ἡσυχίᾳ διειργομένων. αὗται μὲν οὖν αἱ πρῶται διαφοραὶ τῆς
ὅλης ἀναπνοῆς. τῷ δ' ἔτι ποιεῖν τι καὶ πάσχειν πεφυκὸς τὴν ἀναπνοὴν, εἴη ἄν τι καὶ ἄλλο γένος ἐν αὐτῷ διαφορῶν
ἑκατέρου τῶν μορίων ὁμαλῶς, ἢ ἀνωμάλως ἐπιτελουμένου. καὶ μὴν καὶ ἄλλο πάλιν ὅλης αὐτῆς ὡς συνθέτου,
παραβαλλομένων ἀλλήλοις τῶν μορίων. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἰστέον τὰς μὲν πρώτας γεγραμμένας ἐν τῇ
50 προκειμένῃ ῥήσει δυσπνοιῶν διαφορὰς τέτταρας, ὅλης ἀναπνοῆς ὑπάρχειν. οὐδετέρου γὰρ τῶν μερῶν ἐστὶ πυκ-
νότης καὶ ἀραιότης, εἴγε δὴ μεμνήμεθα τῶν εὐθὺς κατ' ἀρχὰς τοῦ πρώτου τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων εἰρημένων,
οὕτως δὲ καὶ τὰς ἐφεξῆς αὐτῶν τὰς δύο, καὶ γὰρ ἐν ταύταις παραβάλλεται τὰ δύο μόρια τῆς ὅλης ἀναπνοῆς. καὶ
διὰ τοῦθ' οὕτως γέγραπται, ἔξω μέγα, εἴσω μικρὸν, εἴσω μέγα, ἔξω μικρὸν, δηλονότι πνεῦμα. τὰς δ' ἐφεξῆς δύο
διαφορὰς, ἐν αἷς λέγεται, τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον, τῶν μερῶν τῆς ἀναπνοῆς θατέρου, νομιστέον ἰδίας
ὑπάρχειν, ἃ δὴ κατὰ τὴν οὐσίαν εἶναι μάλιστα τῆς οὐσίας ἔφαμεν. ἐκτεῖνον μὲν γὰρ τὸ βραδὺ, κατεπεῖγον δὲ, τὸ
ταχύ. βραδύτης δὲ, καὶ ταχύτης ἁπάσης κινήσεως ἀχώριστα. τὸ δ' ἐφεξῆς λεγόμενον, τὸ, διπλῆ ἔσω ἐπανάκλη-
σις οἷον ἐπεισπνέουσιν, ἔστι μὲν εἰσπνοῆς ἀνωμάλου δηλωτικὸν, ἐπιζητεῖ δὲ τὴν αὐτὴν ἀντίθεσιν ἐπὶ τῆς ἐκπνοῆς,
ἣν ἐγὼ πέπεισμαι παραλελεῖφθαι πρὸς τῶν μεταγραφόντων μᾶλλον, ἢ πρὸς Ἱπποκράτους αὐτοῦ, εἴγε δὴ φαί-

νεται μεμνημένος ἐν ἑτέροις συγγράμμασι καὶ τοῦ τοιούτου τῆς δυσπνοίας εἴδους, ὡς ἐπιδείξω σαφῶς ἐν τοῖς
ἐφεξῆς. εἰ δὲ τῷ δοκεῖ πρὸς Ἱπποκράτους αὐτὸ παραλελεῖφθαι, οὗτος αἱρεῖται τὰ χείρω πρὸ τῶν βελτιόνων.
τὸ μὲν γὰρ μηδ᾽ ὅλως ἀνωμαλίας μνημονεῦσαι κατὰ μηδ᾽ ἕτερον τῶν τῆς ἀναπνοῆς μερῶν, ἀλλὰ τελέως ἐπιλα-
θέσθαι τε καὶ παραλιπεῖν, ἦν μὲν οὐδὲ τοῦτο κατὰ τὴν Ἱπποκράτους ἐπιμέλειαν. ἀλλ᾽ ἔγωγ᾽ ἂν εἰ καὶ τὸ ἴσως
γεγραμμένον ἐπὶ τῆς εἰσπνοῆς οὐδ᾽ ὅλως ἐγέγραπτο, τοῦ γραφέως ἁμάρτημα ὑπάρχειν αὐτὸ μᾶλλον,
ἢ Ἱπποκράτους εἰπεῖν ἐτόλμησα. λόγον δ᾽ ἂν οὖν ἔχει οὕτω τινά, τοῖς τὰ χείρω νοοῦσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ τῆς εἰσπνοῆς
εἶδος ἐμήνυσε σαφῶς οὕτως, ὡς μὴ μόνον εἰπεῖν, διπλῆν εἴσω γίνεσθαι τοῦ πνεύματος τὴν ἐπανάκλησιν, ἀλλὰ
καὶ τὸ οἷον ἐπεισπνέουσι προσθεῖναι, πῶς ἄν τις ἔθ᾽ ὑπολάβοι τῆς ἐκπνοῆς αὐτὸν ἐπιλαθέσθαι; περὶ μὲν οὖν τού-
των καὶ αὖθις. ἐφεξῆς δὲ πρόσκειταί τις ἀντίθεσις ἄλλη δυσπνοιῶν ἐπὶ τελευτῇ τοῦ λόγου παντός, ὧδέ πως γε-
10 γραμμένη, θερμὸν. ψυχρὸν, ἵνα δηλονότι κἀνταῦθα προσυπακούωμεν τὸ πνεῦμα. καθάπερ γὰρ μέγα καὶ μικρὸν
καὶ πυκνὸν καὶ ἀραιὸν, οὕτω καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἐκπνεῖται τὸ πνεῦμα. καίτοι κἀνταῦθα παρακούοντές τινες,
ἐξ ὧν αὐτοὶ μὴ συνίασιν, ἐπανορθοῦντες, καὶ μεταγράφειν τὴν λέξιν τολμῶσιν, οὐ ψυχρὸν καὶ θερμὸν, ὡς νῦν
εἴρηται γράφοντες, ἀλλὰ συνάπτοντες αὐτὰ τῷ προειρημένῳ, καὶ οὕτως ἀναγινώσκοντες, οἷον ἐπεισπνέουσι θερ-
μῷ ψυχρόν. οὗτοι μὲν οὖν πρὸς τὸ μηδένα νοῦν ἔχουσαν ἐργάζεσθαι τὴν λέξιν, ὅτι μηδ᾽ ἀνεγνώκασιν τὰ τοῦ πα-
λαιοῦ βιβλία, κατάδηλοι γίνονται. πάντως γὰρ ἂν ἐμέμνηντο τῶν ἐν ἑτέροις ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγραμμένων, πε-
ρί τε θερμῆς καὶ ψυχρᾶς ἐκπνοῆς, ἅ τινα λόγον εἶχεν, ἢ ἐν ἐκείνοις αὐτὸν γράφειν, ἢ ἐνταῦθα παραλιπεῖν,
οὐκ ἂν εἰπεῖν ἔχοιεν. εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἐνόμιζεν ἐκ τῶν δυσπνοιῶν εἶναι τὴν θερμὴν καὶ ψυχρὰν ἐκπνοὴν, οὐ κα-
λῶς ἐν ἑτέροις, ὡς δυσπνοιῶν ἐμνημόνευσεν. εἰ δ᾽ ὀρθῶς ἐν ἐκείνοις ἔπραξεν, οὐκ ὀρθῶς νῦν παρέλιπεν. ἀλλ᾽ οὐχ
ὧδ᾽ ἔχει ταῦτα. καὶ γὰρ ἐνταῦθα τε καλῶς ἐν τῇ διαιρέσει τῶν δυσπνοιῶν περιέχονται, καὶ τί ποτ᾽ οὖν
20 δηλοῦν πεφύκασιν ὀρθῶς ἐν ἑτέροις εἴρηται, καταλιπόντες οὖν ἤδη τοὺς οὕτως παρακούοντας τοῦ παλαιοῦ, καὶ
παντὸς μᾶλλον, ἢ τῆς γνώμης αὐτοῦ συνιέντας, αὐτοὶ καθ᾽ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπισκεψώμεθα, τί δή ποτε κατὰ τὸ
» προγνωστικὸν γράμμα περὶ δυσπνοίας ὧδέ πως γράφει, πνεῦμα πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν
» ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι. μέγα δὲ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην σημαί-
» νει. ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος, ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται. φαίνεται γὰρ ἐν τού-
τῳ τῷ βιβλίῳ τριῶν τούτων μόνων δυσπνοιῶν μνημονεύων, καίτοι γ᾽, εἰ μὲν τοσαῦται μόνον εἰσὶν, τί δή ποτε
πολὺ πλείους ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν αὐτὰς ἔγραψε; εἰ δὲ οὕτως εἰσὶ πολλαὶ, τί δή ποτε ὀλιγίστων ἐμνημόνευ-
σεν ἐν τῷ προγνωστικῷ; ἢ τὸν μὲν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐπίσταται, ἐνόμιζε χρηστὸν ὁποῖον δέ τι δηλοῦν ἑκάστη πέφυκεν, οὐκ
ἔτι χρηστὸν, ἢ μόναις ταῖς εἰρημέναις δηλοῦν ὑπάρχει τι, ταῖς δ᾽ ἄλλαις οὐδὲν, ἀλλ᾽ ἐνδέχεταί ποτ᾽ ἀναπνεῖν μὲν παρὰ
φύσιν, οὐδεμίαν δ᾽ εἶναι διάθεσιν ἐν τῷ ζώῳ παρὰ φύσιν. ἢ τοσοῦτον δεῖ τοῦτ᾽ ἀληθὲς ὑπάρχειν, ὥστ᾽ ἀνάγκη πᾶ-
30 σαν, τὴν παρὰ φύσιν ἐν τῷ ζώῳ διάθεσιν αὐτὴν, γίνεσθαι τῆς δυσπνοίας αἰτίαν. εἴπερ οὖν λόγον αἰτίας ἡ διά-
θεσις ἔχει πρὸς τὴν δύσπνοιαν, εἴη ἂν οὕτω, καὶ χρόνῳ, καὶ τάξει, καὶ δυνάμει πρότερον. πῶς οὖν φαίνεται πα-
ραλιπὼν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ, τοσοῦτον ἀριθμὸν δυσπνοιῶν; ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἐβουλόμην καὶ πα-
ραβάλλειν τοὺς ἐξηγητὰς ἀλλήλοις, καὶ ζητεῖν, καὶ λύειν. ἔχει δ᾽ οὐχ ὧδε. τῶν μὲν γὰρ ἐξηγουμένων, τί ἄν τις καὶ μνη-
μονεύοι; τῶν δ᾽ ἔμπροσθεν, ὧν γε καὶ πρὸς ἡμᾶς ὑπομνήματα διασώζεται, πολλοὺς μὲν καὶ μακροὺς λήρους καταγε-
γραμμένους εὑρεῖν ἔστι, τὰ δ᾽ οὕτως ἐπίκαιρα παραλέλειπται τελέως. ἀλλ᾽ ἡμεῖς γε ζητῶμεν αὐτὰ, κἂν μηδεμίαν
ὁδὸν εἰς τὴν εὕρεσιν ὑπ᾽ ἐκείνων ἔχωμεν παραδεδομένην. εἴρηται μὲν δὴ κἂν τοῖς περὶ τῆς ἀρίστης αἱρέσεως, κἂν
τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασιν, ὅπως χρὴ τὰ τοιαῦτα πάντα καὶ ζητεῖν καὶ ἀνευρίσκειν. ἀλλὰ
κἂν τῷ πρώτῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων διττὴν ὁδὸν ἔδειξα τῆς τῶν τοιούτων εὑρέσεως, ἑτέραν μὲν, ἐκ τῶν ἐν τῇ δυ-
σπνοίᾳ διαφορῶν ὁρμωμένην. ἑτέραν δ᾽ ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις διαθέσεων, ἣν καὶ ῥᾴω τε καὶ σα-
40 φεστέραν ὑπάρχειν ἔλεγον. καὶ ὅς τις ἐκείνοις ἐπιμελῶς ἐνέτυχε τοῖς γράμμασιν, οὐ δεήσεται λόγων πολλῶν εἰς
τὴν τῶν παρόντων λύσιν. εἰ δ᾽ ἤτοι ῥαθύμως ἐκείνοις ὡμίλησεν, ἢ ἄλλως ἐστὶ δυσμαθὴς, ὁ μὲν ῥάθυμος αὖθις ἀ-
ναλεξάμενος αὐτὰ, πάλιν ἐπὶ ταῦθ᾽ ἡκέτω. ὁ σκαιὸς δ᾽ ἄλλο τι πραττέτω, γινώσκων ὡς οὐκ οἶδε τε μεγάλου γνώ-
μην ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν φύσις μικρὰ, ὁποῖος ἦν ὁ Ἱπποκράτης. ἃ γοῦν οὐδεὶς ἔμπροσθεν οὔτε προὔβαλλεν, οὔτ᾽
ἠπόρησεν, οὔτ᾽ ἐζήτησεν, οὔθ᾽ εὗρεν, ἐγὼ καὶ προβαλῶ καὶ ἀπορήσω, καὶ ὅπως χρὴ ζητεῖν ἐρῶ, καὶ σὺν θεοῖς εὑ-
ρίσκειν ἐλπίζω. τὸ μὲν δὴ πρόβλημα, καὶ μικρῷ πρόσθεν εἴρηταί μοι, τί δή ποτε τοσαῦτα δυσπνοιῶν εἴδη, πα-
ρέλιπεν ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ, τὸ δ᾽ ἀπόρημα νῦν ἐρήσεται τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ γεγραμμένων
ἀναμνήσαντι πρότερον. ἁπάσας γὰρ τῶν δυσπνοιῶν τὰς διαφορὰς ἐν ἐκείνοις τοῖς λόγοις εἰς πέντε τὰ πάν-
τα γένη διαθέσεών τε καὶ δυσπνοιῶν ἀνήγαγεν. ὥστ᾽ ἀπορώτερον ἔτι τὸ πρόβλημα καθίσταται, τῆς μόνης, ἔθ᾽ ὑ-
πολειπομένης ἐλπίδος, ἀνῃρημένης. ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις ἅπασιν, ἐν οἷς ὅτου δή ποτε τῶν ὄντων διαφοραὶ
50 πλείους μὲν ὑφ᾽ ἑτέρου τινὸς ἢ ἀνδρὸς, ἢ γράμματος, ἥττους δ᾽ ὑφ᾽ ἑτέρου λέγονται, μία μόνη τῆς συμφωνίας
ἐλπὶς, εἴ τις ἐπιδεῖξαι δύναιτο, τὸν μὲν ἐν τοῖς πρώτοις μέρεσι τῆς διαιρέσεως μεμενηκότα, τὸν δὲ καὶ κα-
τατέμνοντα. ταύτης τοίνυν ἡμῖν ἀφῃρημένης τῆς ἐλπίδος, ἐδείχθη γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ μήτε τῶν δια-
θέσεων, μήτε τῶν δυσπνοιῶν εἰς ἀριθμὸν ἐλάττονα δύνασθαι ἀναχθῆναι τὰ γένη, τίς ἂν ἔτι μηχανὴ τῆς λύ-
σεως τῶν νῦν ζητουμένων εὑρεθείη; τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ πρὸς τῷ παραλελεῖφθαι τινὰ τῶν πρώτων γε-
νῶν, ἔτι καὶ τὸ διεσπάσθαι τε καὶ κακῶς ἀντιδιῃρῆσθαι πρὸς ἄλληλα, καὶ ἀσαφῶς ἑρμηνεῦσθαι μέμψαι-
τ᾽ ἄν τις ἐν τῷ προγνωστικῷ, καίτοι γ᾽ εἴπερ τῷ καὶ ἄλλῳ, τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων ὑπάρχει τι σαφὲς, καὶ
μὴν ἀσαφές τε ἅμα καὶ ἀδιόριστόν ἐστι τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς εἰρημένον τῆς λέξεως, πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν
ἐὸν, πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι, εἰ μὲν γὰρ μὴ διττὸν ἦν τὸ πυκνὸν
πνεῦμα,

πνεῦμα, θάτερον μὲν μετὰ μεγέθους, θάτερον δὲ μετὰ σμικρότητος, ἢ εἰ μὴ διαφόρου διαθέσεως ἑκάτερον αὐτῶν
ἔκγονον ὑπῆρχεν, εὐλόγως ἂν ὁ Ἱπποκράτης ἢ ἄτμητον αὐτὸ κατέλιπεν, ἢ τῆς δηλουμένης καθ' ἑκάτερον, τὴν δια-
φορὰν οὐκ ἐμήνυσεν. ἐπεὶ δ' αὐτός τε σαφῶς ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις, ἕτερον μὲν τὸ πυκνὸν ἅμα καὶ
σμικρὸν, ἕτερον δὲ τὸ πυκνὸν καὶ μέγα γινώσκει, καὶ ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν ἐκ τῶν πρώτων εἶναι διαφορῶν αὐτὰ, κα-
κῶς ἄτμητον ἐάσας τὸ πυκνὸν, ἁπλῶς οὕτως εἰπὼν ἠρκέσθη, πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν, πόνον σημαίνει, ἢ φλε-
γμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι. ἓν μὲν δὴ τοῦτ' ἄπορον. ἐφεξῆς δὲ τῆς τρίτης διαφορᾶς μνημονεύ-
σας ὧδε, μέγα δὲ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην σημαίνει, καὶ ταύτην εἰπὼν μόνην
σαφῶς τῶν πρώτων διαφορῶν, οὐδ' ὁτιοῦν τῆς παρακειμένης αὐτῇ, τῆς ἀραιόν τε καὶ μικρὸν ἀποδεικνυούσης
τὸ πνεῦμα δυσπνοίας ἐμνημόνευσε. καίτοι γε ὥσπερ τὸ πυκνὸν πνεῦμα διττὸν ἦν, μεγέθει καὶ σμικρότητι διαι-
10 ρούμενον, οὕτω καὶ τὸ ἀραιὸν διττὸν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, μεγέθει καὶ σμικρότητι διαιρούμενον. θατέρου δὲ μόνου κα-
τὰ τὸ προγνωστικὸν ἐμνημόνευσεν εἰπὼν, μέγα δὲ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνει,
ἕτερον δὲ τὸ ἀραιὸν ἅμα καὶ σμικρὸν, παραλελεῖφθαι φαίνεται, ὥστ' ἐκ τῶν τεσσάρων συζυγιῶν, ἃς ἐν τῇ ἐπιδη-
μίᾳ ἔγραψε, τὰς μὲν δύο τὰς πρώτας ἀδιορίστως τε καὶ ἀσαφῶς καὶ συγκεχυμένως εἰρῆσθαι, μόνην δ' ὡς ἔφα-
μεν τὴν τρίτην αὐτήν τε, καὶ τὸ δηλούμενον ὑπ' αὐτῆς ἄμφω γεγράφθαι σαφῶς. οὐ μόνον δ' ἐν τούτοις ἀσαφής τε
ἅμα καὶ ἀδιόριστος, καὶ παραλιπὼν τὰ πλείω δόξειεν ὑπάρχειν ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν ἐπιφέρων φησὶ, ψυχρὸν δ'
ἐκπνεόμενον ἔκ τε τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται, τί δή ποτε, εἰ τὰς κατὰ τὸ θερμόν τε καὶ
ψυχρὸν διαφορὰς ἐπελθεῖν ἐγνώκει, τῆς ψυχρᾶς ἐμνημόνευσε μόνης; ἔτι τε τί δή ποτε μὲν τῶν ἄλλων δύο, τήν τε ἀ-
διορίστως ὀνομάζει πυκνὸν πνεῦμα, καὶ τὴν διοριζόμενος, ἀραιὸν καὶ μέγα, τὰς διαθέσεις αὐτὰς μόνας παρέγρα-
ψεν, οὐ μὴν εἰς ὅ τι τελευτήσουσιν ἐμήνυσε, πόνον μὲν καὶ φλεγμονὴν ὑπὸ τῆς πυκνῆς, παραφροσύνην δ' ὑπὸ
20 τῆς ἀραιᾶς τε ἅμα καὶ μεγάλης δυσπνοίας δηλοῦσθαι φάμενος. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τὸ ψυχρὸν διαφορᾶς, εἰς ὅ τι μὲν τελευ-
τήσει λέγει. φησὶ γὰρ, ὀλέθριον εἶναι κάρτα, τὸ τοιοῦτον πνεῦμα. τὴν διάθεσιν δ' ἀφ' ἧς οὕτω δυσπνοοῦσιν ἀσαφεστέραν
οὖσαν, οὐκέτι λέγει, βέλτιον ὂν ἐπὶ πασῶν τῶν δυσπνοιῶν καὶ τὰς διαθέσεις αὐτὰς εἰπεῖν, αἵτινες ποθ' ὑπάρχου-
σιν, καὶ τὸν τρόπον αὐτῶν προσγράψαι, διορίζοντα τὰς ἐπιεικεῖς ἀπὸ τῶν κακοήθων. οὐ τοίνυν οὕτως ἐποίησεν, ἀλλ'
ἐπὶ μὲν τῶν προτέρων δυσπνοιῶν τὰς διαθέσεις, ἐπὶ δὲ τῆς ἐσχάτης, τὸν τρόπον μόνον ἐδήλωσεν. ὃ δὴ πάντων ἀ-
φυκτότατόν ἐστι τῶν ἐγκλημάτων, τὸ, μηδὲν ὅλως εἰρῆσθαι περὶ τῆς ἀνωμάλου δυσπνοίας, ἤδη δὴ καὶ αὐτὸ προσκεί-
σθω τῷ λόγῳ. τὸ μὲν γὰρ, ἐκτεῖνον καὶ κατεπεῖγον τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ, ἔξω μέγα, καὶ εἴσω μικρὸν, οὐκ εἴρηται μὲν οὐδ' αὐτὰ,
διὰ τοῦ προγνωστικοῦ γράμματος, ἐξ ὧν δ' ἡμεῖς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ διήλθομεν, ἐν ταῖς τέσσαρσι τῶν δυσπνοιῶν
συζυγίαις εὑρίσκεται περιεχόμενα. τὴν δέ γε πέμπτην ἀνώμαλον, ἧς τὸ μὲν ἥμισυ μέρος, ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ἔγρα-
ψε, διπλῆν εἴσω, φάμενος, ἐπανάκλησιν, ἐν δὲ τῷ προγνωστικῷ τελέως παρέλιπεν, οὐκ ἔστιν ὑπ' οὐδεμιᾶς τῶν τετ-
30 τάρων συζυγιῶν κατ' οὐδένα τρόπον εὑρεῖν περιεχομένην. αἱ μὲν οὖν ἀπορίαι τοσαῦταί τε καὶ τοιαῦται, χρὴ δὲ
τοὐντεῦθεν, μὴ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀντιλεγόντων Ἱπποκράτους παραπλησίως καὶ ἡμᾶς, τὰς μὲν ἀπορίας εὐπόρως
ἐξευρίσκειν, ἐν δὲ ταῖς λύσεσιν αὐτῶν ἀπορεῖν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὁδόν τινα τῆς εὐπορίας εὑρεῖν, ἐφεξῆς δ' ἀποδείξει
πιστώσασθαι τὰ δι' αὐτῆς εὑρεθέντα. τίς οὖν ὁδὸς τῆς εὐπορίας; χρὴ γὰρ ἐντεῦθεν ἄρξασθαι, μία μὲν, ἡ κοινὴ πάντων
τῶν παλαιῶν συνήθης βραχυλογία. δευτέρα δὲ ἡ Ἱπποκράτους αὐτοῦ μεγαλοφροσύνη. δέδεικται γὰρ ἡμῖν
δεινὸς πολλάκις ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅσα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς ἐστι γνώριμα παρατρέχων, ὡς ὑπὸ μηδενὸς τῶν
γνησίως ἀσκούντων τὴν τέχνην, ἀγνοηθῆναι δυνάμενα, τὰ δὲ τοῖς τοιούτοις ἀγνοούμενα, πάντ' ἐπιμελῶς
τε ἅμα καὶ σαφῶς ἐξηγούμενος. εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἔθος αὐτῷ, τί θαυμαστὸν ἀμφισβητουμένην τε καὶ ἀσαφῆ τοῖς
πολλοῖς δυσπνοίας διαφορὰν, τὴν κατὰ μέγεθός τε καὶ ἀραιότητα, διά τε τῶν ἄλλων συγγραμμάτων ἐπιδεῖ-
ξαι πειραθῆναι, παραφροσύνης ἰδίαν οὖσαν, ἔν τε τῷ προγνωστικῷ σαφοῦς ἀξιῶσαι διδασκαλίας. τὰς δὲ τῆς
40 πυκνότητος, ὡς ἂν μηδὲ ταύτας ἀγνοηθῆναι τοῖς ἰατροῖς δυναμένας, ἐν κεφαλαίῳ περιλαβόντα, διὰ ταχέων
δηλῶσαι. ἔν τε γὰρ πλευρίτισι καὶ περιπνευμονίαις, καὶ συνάγχαις καὶ ὀρθοπνοίαις, πυκνὸν καὶ μικρὸν γίνεται
τὸ πνεῦμα. καὶ, εἰ μὴ πλευρῖτις δ' εἴη, μόνη δ' ὀδύνη κατὰ τὰς πλευρὰς ὑπάρχει, πυκνὸν καὶ μικρὸν ἔσται τὸ
πνεῦμα, καθάπερ εἰ καὶ περὶ τὸ στόμα τῆς κοιλίας, ἢ τὸν στόμαχον, ἢ τοῦ σπληνὸς τὴν κεφαλὴν, ἢ τοῦ ἥπατος
τὰ κυρτὰ, καὶ γὰρ οὖν κἀνταῦθα πόνου τινὸς ὑπάρχοντος, ἀνάγκη μικρὸν καὶ πυκνὸν γενέσθαι τὸ πνεῦμα.
καὶ πολύ γε μᾶλλον εἰ περὶ τὸ διάφραγμα γένοιτο, καὶ τὸ συνάπτον αὐτὸ τῷ περιτοναίῳ, καὶ τοὺς μῦς τοὺς πα-
ρακειμένους αὐτόθι. καίτοι κἂν εἰ μὴ τῇδε μόνον, ἀλλὰ καὶ κατωτέρω μειζόνως πεπονθὸς τὸ περιτόναιον, αἰ-
σθάνεταί τε τῆς βλάβης αὐτοῦ τὸ διάφραγμα, καὶ οὕτω μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐργάζεται τὸ πνεῦμα. καὶ τῆς γα-
στρὸς αὐτῆς αἱ μείζους διαθέσεις, αἱ σὺν ὀδύνῃ τε καὶ ὄγκῳ, καὶ τοῦ σπληνὸς τὰ κάτω, καὶ τοῦ ἥπατος, οὐδὲν ἧτ-
τον καὶ αὗται πυκνὸν καὶ μικρὸν ἐργάζονται τὸ πνεῦμα. καὶ ὅλως, εἴτ' ὄγκος τις εἴη θλίβων τε καὶ στενοχωρῶν
50 ὁτιοῦν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, εἴτ' ὀδύνη περί τι μόριον, οὕτω πλησιάζον τοῖς ἀναπνευστικοῖς, ὡς κινουμέ-
νοις αὐτοῖς συγκινεῖσθαι, πυκνὸν καὶ μικρὸν ἔσται τὸ πνεῦμα. τὰς δ' ἄλλας αἰτίας τούτων ἐν τῷ πρώτῳ γράμμα-
τι διήλθομεν, ὥσπερ γε καὶ ὅτι θερμασίας πολλῆς ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἠθροισμένης πυκνὸν καὶ μέ-
γα γενήσεται τὸ πνεῦμα. φαίνεται δὲ καὶ τοῦτο σχεδὸν ἁπάσης ἡμέρας, ἐπὶ τῶν διακαῶν πάντων πυρετῶν,
ὥστ' οὐδ' αὐτὸ διαλάθοι τινά. καὶ μέντοι καὶ ὡς τὴν παρὰ φύσιν φλόγωσιν, οὐχ Ἱπποκράτης μόνον, ἀλλὰ καὶ
οἱ ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες οἱ πρὸ Ἐρασιστράτου φλεγμονὴν ὠνόμαζον, οὐχ ἡμῖν μόνοις, ἀλλὰ καὶ σύμπασιν, ὡς
εἰπεῖν, τοῖς Ἱπποκράτους ἐξηγηταῖς ἀποδέδεικται. τούτων οὖν ὑποκειμένων, οὐδὲν ἔτι θαυμαστὸν ἐν
κεφαλαίῳ τὰς εἰρημένας ἀμφοτέρας διαφορὰς δηλῶσαι τὸν Ἱπποκράτην, πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν, εἰπόντα,
πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισιν, ὡς ἂν καὶ ἡμῶν νοῆσαι δυναμένων. ὅτι τὸ

μὲν μετὰ μικρότητος, πόνον σημαίνει. τὸ δὲ μετὰ μεγέθους, φλεγμονήν, ὅπερ ἐστὶ φλόγωσιν δηλοῖ. προσθεῖτα
δ' εὐλόγως, ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισιν, ἤτοι τοῖς ἀναπνευστικοῖς, ὡς ἂν τῶν κάτω τοῦ διαφράγματος ἀ-
μέτρων θερμασιῶν, εἰς μέγεθός τε καὶ πυκνότητα τὴν ἀναπνοὴν ἐξαίρειν μὴ δυναμένων. ἡ μὲν οὖν ὁδὸς τῆς εὑρέσεως
τῶν ζητουμένων κατά γε τὰς πρώτας διαφορὰς ἥδε, προσθεῖναι δ' ἀνάγκη τινὰ καὶ ἀπόδειξιν τῷ λόγῳ. νυνὶ μὲν
γάρ, ὡς οὐκ ἀδύνατόν ἐστι, ταύτῃ τῇ γνώμῃ κεχρῆσθαι τὸν Ἱπποκράτην, δεδήλωται· δειχθήσεται δ' ἐφεξῆς ὅτι
πάντως οὕτως ἔχει. τί δή ποτε γάρ, ἐν μὲν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις ἀμφοτέροις, ἔν τε τῷ δευτέρῳ καὶ τῷ ἕκτῳ
πρώτας ἁπασῶν δύο ταύτας εὑρίσκεται διαφορὰς δυσπνοίας διαιρούμενος· προτέραν μὲν τὸ μικρὸν καὶ πυκνὸν
πνεῦμα, δευτέραν δὲ τὸ πυκνὸν καὶ μέγα, κατὰ δὲ τὸ προκείμενον, ἀγνοεῖν αὐτὰς νομίζεται, πρὸς τῷ καὶ μετὰ
ταῦτ' εὐθὺς ἐν τῷ προγνωστικῷ γράφειν, ἀραιὸν καὶ μέγα. ἀραιὸν μὲν οὖν καὶ μέγα πνεῦμα γινώσκει, πυκνὸν δὲ
10 καὶ μικρὸν ἀγνοεῖ, κἂν φαίη τις τῶν τὰ χείρω σπουδαζόντων, ὡς αὐτὸ μὲν τί ποτ' ἐστὶ πυκνὸν καὶ μικρὸν πνεῦμα
γινώσκειν ἠδύνατο, τίς δ' ἐστὶν ἡ ἀπεργαζομένη διάθεσις αὐτό, μὴ γινώσκειν ἠδύνατο. ἀλλ' ὅταν εἴποι, τὸ πυκνὸν
πνεῦμα πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοις, δῆλος ἐστὶ καὶ τὰς διαθέσεις γράφων,
καὶ οὐδετέραν παραλιπών, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἐδήλωσεν, ἣν κἂν τοῖς δύο τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις ἐ-
ποιήσατο. δῆλος οὖν ἐστι, τῷ μὲν πυκνῷ καὶ σμικρῷ τὸν πόνον, τῷ δὲ πυκνῷ καὶ μεγάλῳ, τὴν φλόγωσιν συνά-
πτων. οὐδὲ γὰρ τοῦτ' ἐστὶν εἰπεῖν, ὡς ἐν μὲν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν δύο ἐμνημόνευσε μικροῦ καὶ πυκνοῦ, καὶ μεγά-
λου καὶ πυκνοῦ πνεύματος, ἑτέρωθι δ' οὐδαμόθι. καὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις πολλάκις, κἂν τῷ περὶ διαίτης ὀξέ-
ων, ὃ ἐπιγράφουσι περὶ πτισάνης, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ συγγράμματος, οὐ μόνον διαῤῥήδην ὀνομάζει τὸ τῆς δυσπνοί-
ας ταύτης εἶδος, ἀλλὰ καὶ τὴν διάθεσιν ἐφ' ᾗ γίγνεται, καὶ τὸν τρόπον αὐτῆς καθ' ὃν βλάπτειν πέφυκε, καί τοι
τῶν ὑπὸ φιλονεικίας πολλὰ παρακοπτόντων, ὡς οὐ γνήσια τοῦ Ἱπποκράτους βιβλία οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἀ-
20 φελέσθαι τὸν ἄνδρα, τουτὶ τὸ σύγγραμμα. τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τέλει, τὰ μετὰ τὴν τοῦ λουτροῦ χρῆσιν ἀφαιροῦσι πολλοί,
τὰ δὲ ἕως τοῦ δέ, φυλάττουσιν ἅπαντες. ἂν οὖν μὴ μόνον ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ δείξωμεν, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων πολλῶν
ὁμοίως εὑρεθῇ, τάς τε διαφορὰς τοῦ πυκνοῦ πνεύματος γινώσκων καὶ τὰς διαθέσεις, ἐνδεῖν τι δόξει πρὸς τὴν ἀπό-
δειξιν; εἰ δὲ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ προγνωστικὸν εὑρεθείη κατωτέρω, μήτε τὰς διαφορὰς ἀγνοῶν καὶ τὰς διαθέσεις ἐπιστά-
μενος, οὐκ ἂν ἔτι μᾶλλον πιστεύσαις ἀποδεδεῖχθαι τὸ προκείμενον; καὶ μὴν ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει καὶ μηδὲν ψευδόμε-
θα πάρεστι σκοπεῖν ἐξ αὐτῶν τῶν ῥήσεων. ἄρξομαι δ' ἀπὸ τοῦ περὶ διαίτης ὀξέων. ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ κατ' ἀρχὰς εὐ-
θὺς περὶ τῶν κατὰ πνεύμονα καὶ θώρακα νοσημάτων τὸν λόγον ποιούμενος, ὧδέ πως φησί, ὅσοισι γὰρ σῖτος αὐτίκα ἐγ-
κατακέκλεισται, ἢν μή τις ὑποκενώσας, τὸ ῥόφημα δοίη, τὴν ὀδύνην ἐνεοῦσαν προσπαροξυνέειεν ἄν, καὶ μὴ ἐνεοῦ-
σαν, εὐθὺς ἐμποιήσειεν ἄν. καὶ πνεῦμα πυκνότερον γένοιτ' ἄν. κακὸν δὲ τοῦτο. ξυραντικόν τε πνεύμονος, καὶ κοπώδεες ὑ-
ποχονδρίων καὶ ἤτρου καὶ φρενῶν. ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ πρῶτον μέν, ὅτι καὶ διὰ πόνον τὸ πυκνὸν γίνεται πνεῦμα δεδή-
30 λωκεν, ἡμῖν οἶμαι καταλιπὼν ἐπινοεῖν τὸν τρόπον τῆς γενέσεως, ὃν ἐν τῷ πρώτῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων σα-
φῶς μοι δοκῶ διεληλυθέναι. καθ' ὃν γὰρ τρόπον ὀδυνώμενοι τὰ σκέλη, μέγα προβαίνειν οὐ δυνάμεθα, κατὰ τὸν αὐ-
τὸν τρόπον, ὅταν πονῇ τι τῶν κινουμένων ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς ὀργάνων μικρὸν ἀναπνεῖν ἀναγκαζόμεθα, καὶ θᾶττον παύ-
σασθαι γλιχόμεθα. ἐπεὶ γὰρ συμπαρεκτείνεται τῷ μήκει τοῦ χρόνου τῆς ἀναπνοῆς ὁ πόνος, ὁ θᾶττον ἀναπαύων τὴν κίνησιν τῶν
ἀναπνευστικῶν, θᾶττον ὀδυνώμενος παύσεται. ἀλλ' ὅσον πρωϊαίτερον τοῦ δέοντος ἐπαύσατο, τοσοῦτον τὸ ζῷον ἐλλι-
πέστερον ἀπήλαυσε τῆς εἰσπνοῆς. ὥσπερ οὖν εἴ τις ἐλάττω τῆς χρείας σιτία προσφέροιτο, ταχέως οὗτος ἑτέρων δεή-
σεται σιτίων, οὕτως εἴ τις εἰσπνεύσειεν ἔλαττον τῆς χρείας, θᾶττον οὗτος εἰσπνοῆς προσδεήσεται, κἂν τῷδε συμβή-
σεται πυκνοῦσθαι τὸ πνεῦμα. ὃν γοῦν ἡσύχαζε χρόνον ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἐνεργειῶν, ἀναπαυόμενα τὰ τῆς ἀναπνοῆς ὄρ-
γανα, τοῦτον νῦν αὐτοῖς οὐκ ἐπιτρέπει ἡσυχάζειν τὸ ζῷον. ἅτε γὰρ ἐλλιπῶς ἀναπνέον ἑκάστην ἀναπνοήν, ἀεὶ καὶ μᾶλ-
λον ἐγγυτέρω πελάζει πνίξεως. δέει δὲ αὐτοῦ τοῦδε τοῦ παθήματος, ἀναπνεῦσαι θᾶττον ἐπείγεται, καὶ κινεῖ τὰ τῆς
40 ἀναπνοῆς ὄργανα πρωϊαίτερον τοῦ δέοντος, οὐκ ἐπιτρέπον αὐτοῖς ἡσυχάζειν ἐς ὅσον ἡσύχαζεν ὅτ' εἶχε κατὰ φύσιν.
ὅταν οὖν διὰ τὴν ὀδύνην ὁ Ἱπποκράτης πυκνότερον τὸ πνεῦμα γίνεσθαι λέγῃ, φαίνεται δὲ διὰ μέσης τῆς μικρότη-
τος ἡ πυκνότης γενέσθαι, παντί που δῆλον, ὡς καὶ τὴν σμικρότητα γινώσκει. τίς γὰρ ἂν τὸ τρίτον ἀπὸ τοῦ πρώτου δύ-
ναιτο γνῶναι, τὸ μέσον ἀγνοῶν; καὶ μάλισθ' ὅταν αὐτό, τῷ τρίτῳ τῆς γενέσεως αἴτιον ὑπάρχῃ. καὶ μέν γε καὶ προ-
ελθὼν ὀλίγον, αὐτοῖς τοῖς ἰδίοις ῥήμασιν ἄντικρυς αἰτιᾶται τὴν μικρότητα τῆς πυκνότητος, γράφων ὧδε, καὶ γὰρ
αὐτὸ τὸ πτύελον ἐνεχόμενον, κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα εἴσω φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως ἔξω φέρεσθαι. τὴν ἑτέραν ἐν-
ταῦθα πάλιν αἰτίαν διδάσκει τῆς τοῦ πυκνοῦ πνεύματος γενέσεως, ὠνόμαζε δ' αὐτὴν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις στενο-
χωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. ὅπερ οὖν ἐπὶ τοῦ πόνου παρέλιπον ἡμῖν ἐπινοῆσαι, τοῦτ' ἐνταῦθα αὐτὸς ἐξηγή-
σατο. τί δ' ἐστὶ τοῦτο; πολλοῦ φησὶ τοῦ πτυέλου περιεχομένου κατὰ τὰς ἀρτηρίας, τοῦ πνεύμονος δηλονότι, καὶ τὴν
χώραν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ φθάνοντος κατειληφέναι, κωλύεται κατὰ τὴν τῆς εἰσπνοῆς ἐνέργειαν εἴσω παραγίνεσθαι
50 τὸ πνεῦμα. ἆρ' οὖν ἕτερόν τι τῆς μικρᾶς εἰσπνοῆς, ἐστὶ τὸ νῦν λεγόμενον; οὐ μήν, εἴγε τῷ πλήθει τῆς εἰσπνεομένης οὐσίας
παραμετρεῖν χρή, τὸ μέγεθος τῆς ἀναπνοῆς, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ δέδεικται λόγῳ. ἀλλὰ εἰ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἀναγκά-
ζεσθαι ταχέως ἔξω φέρεσθαι τὸ πνεῦμα φησί, ἢ διὰ τὴν μικρότητα τῆς εἰσπνοῆς; οὐκ ἔστιν οὐδὲ τοῦτ' εἰπεῖν, ἐχούσης
οὕτω τῆς λέξεως. καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πτύελον ἐνεχόμενον, κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα εἴσω φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως
φέρεσθαι ἔξω. διότι γὰρ ἐστερήθη τῆς εἴσω φορᾶς, ἡσυχάζειν οὐκ ἐπιτρέπει τὸ ζῷον, πνιγῆναι κινδυνεῦον,
κἂν τῷδε πυκνὸν γίνεται. τὸ γοῦν ἐπὶ τὴν ἐκπνοὴν ἰέναι ταχέως ἀπὸ τῆς εἰσπνοῆς, οὐδὲν ἕτερον ἐστὶ τοῦ πυκνῶς
ἀναπνεῖν. οὐ γὰρ δὴ τάς γε συλλαβὰς τῶν ὀνομάτων αὐτὰς ἐθέλειν ἀκούειν προσήκει, τῶν λόγων ὅλων σαφῶς
λεγομένων, οὐδ' ἄλλο μέν τι νομίζειν εἶναι, τὸ ταχέως ἐπὶ τὴν ἐκπνοὴν ὁρμᾶν, τοῦ πυκνῶς ἀναπνεῖν, ἄλλο δέ τι, τό,
κωλύεσθαι τὴν εἰσπνοὴν αὐτάρκως γίγνεσθαι, τοῦ μικρὰν εἶναι τὴν ἀναπνοήν. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν αὐτὸς ὁ Ἱπ-

πποκράτης ἐξηγήσατο σαφῶς, ὅπως ἐπὶ τῷ πτυέλῳ κατεχομένῳ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα, διὰ μέσης τὰς μικρότη-
τος, ὑπὲρ δὲ τῆς ὀδύνης παρέλιπεν, ὡς ἂν οἶμαι πολλαχοῦ μὲν αὐτὸς εἰρηκώς, κωλύεσθαι τὰς ἐνεργείας τῶν
ὀργάνων ὑπὸ τοῦ πόνου, δυναμένων δὲ καὶ ἡμῶν, κἂν εἰ μὴ παρ' ἐκείνου προσηκούσαμεν, ἐκ τῶν ἐναργῶς φαινομέ-
νων εὑρεῖν αὐτό. πρὸς τῷ τοίνυν ἄμφω ταῦθ' ἡμᾶς ἐν τῷδε τῷ λόγῳ διδάξαι σαφῶς, ὡς καὶ πόνος καὶ στενοχω-
ρία μικρὰν ἐργαζόμενα τὴν ἀναπνοήν, εὐθὺς καὶ πυκνὴν δείκνυσιν, ἔτι καὶ τοῦτ' ἐκδιδάσκει, τό, μὴ ταῦτ' εἶναι
μόνον πυκνοῦ πνεύματος αἴτια, πρῶτον μὲν γὰρ ἐν τῷ φάναι, εἴρηται δ' οὕτως ὑπὲρ τῆς ὀδύνης, αὐτὸ δῆλον ποιεῖ-
πυκνὸν ἤδη διὰ τὴν ἑτέραν αἰτίαν ὑπάρχον τὸ πνεῦμα, πυκνότερον γίγνεσθαι λέγων διὰ τὸν πόνον, ὡς ἂν οἶμαι,
κἂν ταῦθ' ἡμῶν λογίσασθαι δυναμένων, τὴν πυρεκτικὴν θερμασίαν πάντως αὐτὸ πυκνὸν ἀπεργάσασθαι. δεύ-
τερον δ' ἐν τῷ λέγειν, ὅτι, ὑπὸ τοῦ πυκνοῦ καὶ πολλοῦ πνεύματος, ὡς ἤδη εἴρηται, γλισχραινόμενον τὸ πτύελον
10 ἄπεπτον, κωλύει τὴν ἐπάνοδον γίνεσθαι, τοῦ μὲν γὰρ πυκνοῦ πνεύματος, ὁ πόνος αἴτιον. τοῦ πολλοῦ δέ, οὐχ οὗτος, ἀλ-
λ' ἡ πυρεκτικὴ θερμασία. πάνυ δὲ κἀνταῦθα σαφῶς, οὐ μεγάλου πνεύματος εἶπεν, ἀλλά, πολλοῦ, τὸ μὲν γὰρ μέγα
τῷ καθ' ἑκάστην ἀναπνοὴν ποσῷ κρίνεται, τὸ δὲ πολὺ δυνατόν ἐστιν ἐκ μικρῶν ἐνίοτε πολλῶν, ἀθροίζεσθαι. καὶ
φαίνεταί γε σαφῶς τοῦτο γιγνόμενον ἐπὶ τῶν πλευριτικῶν, μέγα μὲν εἰσάπαξ ἀναπνεῖν μὴ δυναμένων διὰ τὸν
πόνον, καίτοι γε δέονται πλέονος ἀέρος διὰ τὸν πυρετόν, τῇ συνεχείᾳ δὲ τῆς ἐνεργείας, ἴσον ταῖς μεγάλαις ἀνα-
πνοαῖς τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος ἀθροιζόντων. ὃ γὰρ ὀλίγαι μεγάλαι, τοῦτο πολλαὶ σμικραὶ δύνανται. κατὰ
δὲ ταὐτά, καὶ ἐπὶ τῶν περιπνευμονικῶν, πολλοῦ μὲν τοῦ πνεύματος ἡ χρεία, διὰ δὲ τὴν στενοχωρίαν ὀλίγον εἰσ-
πνεῖται. κἀνταῦθ' οὖν ἡ πυκνότης πολλὰς ἐργαζομένη τὰς μικρὰς ἀναπνοάς, εἰς ἴσον ἄγει ταῖς ὀλίγαις τε καὶ
μεγάλαις, ἆρ' οὖν ἔτι δεησόμεθα τὰς συλλαβὰς εὑρίσκειν τῶν ὀνομάτων, ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ γεγραμμένας ἐ-
φεξῆς οὕτω, μικρᾶς τε καὶ μεγάλης ἀναπνοῆς, οὐκ ἀρκούμενοι τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς οὕτω σαφῶς δεδηλω-
20 μένοις. καὶ μὴν οὐ τοῦτ' ἦν τὸ ζητούμενον, εἰ τοὔνομα γινώσκει τὸ τῆς μικρᾶς καὶ μεγάλης ἀναπνοῆς Ἱπποκράτης.
εὑρίσκεται γὰρ ἔν τε τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις γεγραμμένον, κἀν τῷ προγνωστικῷ πάλιν ἐν οἷς ἔλεγε, μέ-
» γα δὲ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνει. ἀλλ' εἰ διττὸν οἶδε τὸ πυκνὸν πνεῦμα, καὶ
τὸ μὲν αὐτῶν ὑπὸ πόνου γίγνεσθαί φησι, τὸ δὲ ὑπὸ θερμασίας πολλῆς ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἀθροιζο-
μένης. ὅπου τοίνυν ἐπιδέδεικται ταῦτα, περιττὸν ἔτι ποθεῖν ἀκούειν τὰς τῶν ὀνομάτων συλλαβάς, ἐπεὶ καὶ
κατ' αὐτὸν τοῦτον, τὸν ἐν τῷ προγνωστικῷ λόγον, ὃν ὑπὲρ τῆς παραφροσύνης ἔγραψεν, ἐξέσται τινὶ λέγειν οὐκ ἀ-
ραιὸν μὲν καὶ μέγα, τὸ δηλοῦν αὐτήν, εἰρῆσθαι πνεῦμα, καὶ τὴν λέξιν προτείνεσθαι τόνδε τὸν τρόπον ἔχουσαν, μέ-
γα δὲ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παραφροσύνην σημαίνειν, ὥσπερ οὐ ταὐτὸν μόνον, ἢ ἀραιὸν εἰπεῖν,
ἢ διὰ πολλοῦ χρόνου, ἢ νῦν ἡμῶν ὀνόματα θηρευόντων, καὶ οὐ τὰ πράγματα ζητούντων. ἀλλ' ἐπειδή τινες εἰς το-
σοῦτον ἥκουσι σκαιότητος, ὡς καὶ τῶν ὀνομάτων ἀκούειν ἐθέλειν αὐτῶν, ἀναμνήσω μὲν καὶ αὐτούς, ἐξ αὐτοῦ τοῦ περὶ
30 διαίτης ὀξέων βιβλίου, δυοῖν τινων ῥήσεων ὧδέ πως ἐχουσῶν, πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ πυκνὸν ἢ μέ-
» γα, ἐνταῦθα μὲν ἔχεις, εἴπερ ἐπιθυμεῖς, τοὔνομα τὸ μέγα. τὸ δ' αὖ μικρόν, ἐπειδὰν φησὶ, καὶ πνεῦμα σμικρὸν καὶ
» ἀντίπτασις τοῦ πνεύματος πυκνὴ καὶ βιαίη παραγίνηται, κατὰ δ' αὖ τὸ προγνωστικὸν αὐτό, δυσπετέως φέρειν,
» τὴν νοῦσον φησί, καὶ πνεῦμα μέγα καὶ πυκνόν, ἢ, τοῦτο μὲν οὖν ἄντικρυς αὐτοῖς τοῖς ὀνόμασιν ἔγραψε, μέγα καὶ πυκνόν,
τὸ δ' αὖ μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐν τῷ περὶ συνάγχης λόγῳ, πλεῖστόν τε πόνον παρέχουσιν, καὶ ὀρθόπνοιαν, εἰπών.
ὅτι γὰρ ἐν ταῖς ὀρθοπνοίαις μικρὸν καὶ πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα διὰ τὴν στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργά-
νων, οὐκ οἶδ' εἴ τις ἀγνοεῖ. καί τοι κἂν εἰ τὰ τοιαῦτα παρ' Ἱπποκράτους αὐτοῦ μαθεῖν ἐθέλοιμεν, ἐν μὲν τῷ
περὶ διαίτης ὀξέων, ἐν αἷς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔγραψα λέξεσιν, ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὅπως γίγνεται μικρὸν καὶ πυκνὸν
πνεῦμα, κατὰ τὴν τῶν πτυέλων ἐπίσχεσιν. ἐν δὲ τῷ περὶ ἄρθρων εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, τοῦ περὶ τῆς ῥάχεως αὐτοῦ τὰς ὑπὸ
τῶν ὄκων ἢ νοσημάτων γιγνομένας κυφώσεις ἐν τοῖς ἀνωτέρω τῶν φρενῶν χωρίοις διηγούμενος, ὧδέ πως φη-
40 σίν. ὅλην γάρ οἶμαι κάλλιον εἶναι δοκεῖ παραγράψαι τὴν ῥῆσιν. οἷσι μὲν ἄνω τῶν φρενῶν τὸ κυφόν, τουτέοισι
» μὲν αἱ πλευραί, οὐκ ἐθέλουσιν εἰς τὸ εὐρὺ αὔξεσθαι, ἀλλ' ἐς τοὔμπροσθε. τό, τε στῆθος ὀξὺ γίγνεται, ἀλλ' οὐ πλα-
» τύ. αὐτοί τε δύσπνοοι γίγνονται, καὶ κερχνώδεες. ἧσσον γὰρ ἰθυωρίην ἔχουσιν αἱ κοιλίαι τὸ πνεῦμα δεχόμε-
» ναι καὶ προπέμπουσαι. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀναγκάζονται κατὰ τὸν μέγα σπόνδυλον λορδὸν τὸν αὐχένα ἔχειν, ὡς μὴ
» προπετὴς ἦ αὐτέοισιν ἡ κεφαλή. στενοχωρίην οὖν πολλὴν τῇ φάρυγγι παρέχουσι. καὶ τοῦτο συμβάλλεται ἐς
» τὸ εἴσω ῥέπειν. καὶ γὰρ αὐτοῖσιν ὀρθοῖσι φύσει, δύσπνοιαν παρέχει τοῦτο τὸ ὀστέον, ἢν ἔσω ῥέπῃ, ἔς τ' ἂν ἀναπιεσθῇ.
» διὰ οὖν τὸ τοιοῦτον πρῆγμα ἐξεχέβρογχοι οἱ τοιοῦτοι τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον φαίνονται ἢ ὑγιέες. φυματίαι τε
» ὡς ἐπὶ πολὺ τὸν πνεύμονα εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι, σκληρῶν φυμάτων καὶ ἀπέπτων. καὶ γὰρ ἡ πρόφασις τοῦ κυφώματος
» καὶ ἡ ξύντασις τοῖσι πλείστοισι διὰ τοιαύτας συστροφὰς γίγνεται. οἷσιν ἂν κοινωνήσωσιν οἱ ξύντονοι. ἐν τούτῳ τῷ
λόγῳ παντὶ τὴν μὲν κύφωσιν ἐπὶ τοῖς ἐν πνεύμονι φύμασιν ἀπέπτοις τε καὶ σκληροῖς γίγνεσθαι λέγει, τὴν δὲ
δύσπνοιαν ἐπὶ τῇ στενοχωρίᾳ. κερχνώδη δὲ κέκληκε τὴν τοιαύτην διαφορὰν αὐτοῦ. ἐν δέ γε τῷ περὶ διαίτης ὀ-
50 ξέων, ἡνίκα τῶν εἰς μικρότητά τε καὶ πυκνότητα τὴν ἀναπνοὴν τρεπομένων ἐμέμνητο, καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο
τὸ τῆς ὀρθοπνοίας ὄνομα προσέθηκε, καὶ ῥέγχειν αὐτοὺς ἔφησεν. ὥστε κἀπειδὰν ἐν προγνωστικῷ περὶ συ-
νάγχης διηγούμενος, εἴπῃ, πλεῖστόν τε πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθόπνοιαν, οὐκ ἄλλο τι δυσπνοίας εἶδος ἢ τὸ
σμικροῦ καὶ πυκνοῦ πνεύματος, οὕτως ὀνομάζει. πάντες γὰρ οἱ διὰ στενοχωρίαν αὐτάρκως εἰσπνεῖν μὴ δυ-
νάμενοι, πνίγεσθαι κινδυνεύουσιν, ἢν κατακλίνωνται. καὶ διὰ τοῦτ' ὀρθὸν ἔχειν δέονται τόν τε θώρακα σύμπαν-
τα καὶ τὸν τράχηλον, ὡς ἂν οὐ σμικρᾶς αὐτοῖς βοηθείας ἐκ τοῦ τοιούτου σχήματος προσερχομένης. εὐρύτερά τε
γὰρ ἅμα, καὶ μακρότερα σύμπαντα τὰ τῆς ἀναπνοῆς ὄργανα γίνεται, τοῦτο μὲν ἐξευθυνόμενα πρὸς
τῶν ὀρθίων σχημάτων, τοῦτο δ' ἧττον εἰς ἑαυτὰ καταπίπτειν κωλυόμενα. δῆλος δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκρά-

» τῆς οὕτω πνεούσης ὑπὸ αὐτοῦ, ὡς ἡμεῖς νῦν λέγομεν, ἐξ ὧν φησιν ἐν τοῖς περὶ ἀέρων, αἵ τε δύσπνοοι γί-
» νονται καὶ κερχνώδεες. ἧσσον γὰρ ἰθυωρείην ἔχουσιν αἱ κοιλίαι αἱ τὸ πνεῦμα δεχόμεναι καὶ προπέμπουσαι,
πᾶσιν οὖν τοῖς διὰ στενοχωρίαν δυσπνοοῦσιν, καὶ μικρὸν γίνεται τὸ πνεῦμα, καὶ δύο ἐξ ἀνάγκης ἕπεται συμπτώ-
ματα τό, τε κερχνῶδες εἶδος τῆς ἀναπνοῆς, ὃ δὴ καὶ ῥέγχειν ὀνομάζεται, καὶ τὸ μικρὸν πρόσθεν εἰρημένον, ἡ ὀρ-
θόπνοια. καὶ δὴ ὥσπερ ἐξεπίτηδες διατέμνων αὐτὰ, τὸ μὲν ἕτερον ἐν προγνωστικῷ γράφει τὰς ὀλεθρίους
συνάγχας προσθεὶς λέγων, τὸ δὲ δεύτερον ἐν τῷ περὶ ἀέρων, ἐν μὲν τῷ προγνωστικῷ τὴν ὀρθόπνοιαν, ἐν δὲ τῷ
περὶ ἀέρων τὸ κερχνῶδες. ἄμφω δὲ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐς ταυτὸν ἤγαγεν, οὕτως γράψας ὁ ἱπποκρά-
» της, οἱ δ' ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίας τε, καὶ τοῦ ῥέγχεος ἀποπνιγέντες, ὃ γὰρ ἐν τῷ περὶ ἀέρων κέρχνον, τοῦτ' ἐν
ταῦθα ῥέγχος ὠνόμασε. χρῆται δὲ καὶ ἀλλαχόθεν τῶν συγγραμμάτων ἀμφοτέροις τοῖς ὀνόμασιν, ὡς ταυτὸ δυ-
10 ναμένοις δηλοῦν. ἐπειδὰν οὖν οὕτως ἐμμελῶς αὐτὸς ἐν τῷ περὶ διαίτης, περὶ πάσης γενέσεως πυκνοῦ πνεύ-
ματος διεξῆλθε, θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ μόνον τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τοῦ παντὸς λόγου γέγραφεν ἐν τῷ προγνωστικῷ.
ὅτι δ' ἐμμελῶς διῆλθεν πάντα περὶ πυκνοῦ πνεύματος λόγον, οὐδὲν ἔτι δέομαι πλεῖον λέγειν, ἀλλ' ἀναμνή-
σας τοῦτο μόνον, ὡς ἤτοι διὰ πόνον, ἢ στενοχωρίαν, ἢ πλῆθος θερμασίας πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα, τὴν ὅλην ῥῆ-
» σιν ἐφεξῆς παραγράψω τόνδε τὸν τρόπον ἔχουσαν, ὁκόσοισι γὰρ σιτία αὐτίκα ἐγκατακέκλεισται, ἢν μή τις ὑποκε-
» νώσας τὸ ῥόφημα δοίη, τὴν ὀδύνην ἐνεοῦσαν προσπαροξύνειεν ἂν, καὶ μὴ ἐνεοῦσαν εὐθὺς ἐμποιήσειεν ἂν καὶ πυ-
» κνότερον γένοιτ' ἂν, κακὸν δὲ τοῦτο. ξηραντικὸν γὰρ πνεύμονος, καὶ κοπῶδες ὑποχονδρίου, καὶ ἤτρου, καὶ φρενῶν.
» ἢν δέ τι τῆς ὀδύνης τοῦ πλευροῦ ξυνεχέος ἐούσης, καὶ πρὸς τὰ θερμάσματα μὴ χαλώσης, καὶ τοῦ πτυέλου μὴ
» ἀνιέντος, ἀλλὰ καὶ καταγλισχραινομένου ἀσαπέως, ἢν μὴ λύσῃ τις τὴν ὀδύνην, ἢ κοιλίην μαλθάξας, ἢ φλέ-
» βα τεμὼν, ὁπότερον ἂν τουτέων σημαίνῃ. τὰς δὲ πτισάνας ἢν οὕτως ἔχουσι διδῷ, ταχέες οἱ θάνατοι τῶν τοιου-
20 τέων γίνονται. διὰ ταύτας οὖν τὰς προφάσιας, καὶ ἑτέρας τοιαύτας, ἔτι μᾶλλον οἱ ὅλῃσι χρεώμενοι πτισά-
» νῃσιν, ἑβδομαῖοι καὶ ὀλιγημερώτεροι θνήσκουσιν, οἱ μέν τι καὶ τὴν γνώμην βλαβέντες, οἱ δ' ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης
» τε καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες, μάλα δὲ τοὺς τοιούτους οἱ ἀρχαῖοι βλητοὺς ὠνόμαζον εἶναι, διὰ τόδε μάλιστα, οὐχ
» ἥκιστα δὲ ὅτι ἀποθανόντων, ἡ πλευρὴ πελιὴ εὑρίσκεται ἴκελόν τι πληγῇ. αἴτιον δὲ τούτου ἐστὶν ὅτι πρὶν λυθῆναι
» τὴν ὀδύνην θνήσκουσι. ταχέως γὰρ πνευματίαι γίνονται. ὑπὸ δὲ τοῦ πυκνοῦ καὶ πολλοῦ πνεύματος ὡς ἤδη εἴρη-
» ται γλισχραινόμενον τὸ πτύελον ἀπέπτως, κωλύει τὴν ἐπάνοδον γίγνεσθαι. ἀλλὰ τὴν ῥέγξιν ποιέει ἰσχόμενον ἐν
» τοῖσι βρόγχοισι τοῦ πνεύμονος. ὁκόταν ἐς τοῦτο ἔλθῃ, θανατῶδες, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ ἐστι. καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πτύελον ἐνε-
» χόμενον, κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα ἔσω φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως ἔξω φέρεσθαι καὶ οὕτως ἐς τὸ κακὸν ἀλλή-
» λοισι ξυντιμωρέεσι. τό, τε γὰρ πτύελον ἐνεχόμενον, πυκνὸν τὸ πνεῦμα ποιέει, τό, τε πνεῦμα πυκνὸν ἐὸν, ἐπιγλι-
» σχραίνει τὸ πτύελον, καὶ κωλύει ἀπολισθαίνειν. εἴ τις ταύτῃ τῇ ῥήσει τὸν νοῦν ἐμμελῶς προσχοίη, καὶ πολλάκις
30 αὐτὴν ἀναλέξαιτο, τοῦτον ἐλπίζω ῥᾳδίως πεισθήσεσθαι τοῖς εἰρημένοις. ὅτι γὰρ οὐ μεγάλης ἐδεῖτο σοφίας ἡ τοῦ
πυκνοῦ πνεύματος εἰς τὰς ἐν αὐτῷ διαφορὰς τομὴ, καὶ ὅτι τελέως αὐτὴν ἔφθασεν ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ γεγρα-
φέναι, διὰ τοῦτο ἐν τῷ προγνωστικῷ ταχέως πάνυ περιέσχηκε, ὡς πρὸς εἰδότας ἤδη τὸ σύμπαν, οἷον ἐπιτομήν
τινα τοῦ λόγου ποιησάμενος, τρεῖς μὲν οὖν ἡμῖν ἤδη συζυγίαι δυσπνοιῶν ἐξεύρηνται. λείπεται δὲ ἡ τετάρτη, ἐν
ᾗ σμικρὸν καὶ ἀραιὸν τὸ πνεῦμα. τί δή ποτ' οὖν αὐτὴν παραλιπὼν, τὴν ψυχρὰν ἐκπνοὴν ἔγραψε; ἢ ὅτι οὐκ
ἄλλη μέν τίς ἐστιν, ἡ μικρά τε ἅμα καὶ ἀραιὰ, ἄλλη δὲ ἡ ψυχρά. δῆλον δὲ τοῦτο. τὴν γὰρ ἐναντίαν αὐτῇ, τὴν μεγά-
λην τε ἅμα καὶ πυκνὴν, ἀμέτρου θερμασίας ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἠθροισμένης ἔκγονον ὑπάρχειν ἐδεί-
κνυμεν. ἐξ ἀνάγκης οὖν ἡ μικρὰ καὶ ἀραιὰ, τούτων αὐτῶν τῶν ὀργάνων κατεψυγμένων ἔσται. καὶ δύο μὲν ἀπορήματα
λελυμένα, τῷ μή τε τὴν τετάρτην συζυγίαν τῆς δυσπνοίας τὴν μικρὰν καὶ ἀραιὰν παραλελεῖφθαι, μή τε τὴν
θερμήν. ἐκείνην γὰρ ἐν θατέρῳ μέρει τοῦ πυκνοῦ πνεύματος, τοῦ κατ' ἀρχὰς εἰρημένου περιειλημμένην ἕξομεν.
40 ἡ αὐτὴ γάρ ἐστι τῇ πυκνῇ καὶ μεγάλῃ. τὴν ἀραιὰν δ' αὖ καὶ μικρὰν, ἐν τῇ ψυχρᾷ. καὶ γὰρ ἡ δὲ τῆς ψυχρᾶς
οὐδὲν διαφέρει. τί δή ποτ' οὖν οὐκ ἀραιὰν καὶ μικρὰν, ἀλλὰ ψυχρὰν αὐτὴν ἔγραψεν; ὅτι πρῶτον μὲν, ἀπὸ τοῦ
προχειροτέρου συμπτώματος ἠβουλήθη αὐτὴν δηλῶσαι. δεύτερον δὲ, ἐνδείξασθαι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὀλεθρίαν
αὐτὴν λέγει. καὶ τρίτον, ὅτι τάχιστα οὕτω νοήσειν ἡμᾶς ὑπενόησεν, αὐτήν τε ταύτην μηδὲν διαφέρειν τῆς ἀραιᾶς
καὶ μικρᾶς, τήν τ' ἐναντίαν αὐτῇ τὴν θερμὴν, τῆς πυκνῆς καὶ μεγάλης. τὸ γὰρ ψυχρὸν πνεῦμα, πάντως ἀραιόν τ'
ἐστὶ καὶ μικρὸν, ὡς κἀν τῷ δευτέρῳ δεδήλωται λόγῳ, τὸ δὲ πυκνὸν καὶ μέγα, τὸ τῆς φλογώσεως τῶν ἀναπνευστι-
κῶν ὀργάνων ἐνδεικτικὸν, οὐδ' ἂν ὀρθῶς τις λέγοι, εἰ μὴ καὶ θερμὸν ἐκπνέοιτο. καὶ μὲν δὴ κἀν τῷ προσθεῖναι τῷ
ψυχρῷ πνεύματι μόνῳ, ὡς ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίγνεται, δηλοῖ σαφῶς ἣν ἔχει γνώμην περὶ τῶν ἔμπροσθεν
εἰρημένων τριῶν δυσπνοιῶν. εἴπερ γάρ τινα κἀκείνων ὀλεθρίαν ἡγεῖτο, πάντως ἄν που προσέγραψεν. ἆρ' οὖν
ἀκινδύνους αὐτὰς ὑπελάμβανεν ὑπάρχειν; οὐδαμῶς, ἀλλ' οὐκ ὀλεθρίας μὲν, οὐκ ἀκινδύνους δὲ ἔτι. τὸ μὲν γὰρ
50 κατεψῦχθαι τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις, ἄντικρυς ὀλέθριον, ἐν τούτοις γε τῆς καρδίας τεταγμένης, ἣν ἀρχὴν καὶ
πηγὴν ἐπιστάμεθα τῆς ἐμφύτου θερμασίας. τὸ δ' ἤτοι φλόγωσιν εἶναι πολλὴν ἐν αὐτοῖς, ἢ ὀδύνην, ἢ παραφρο-
σύνην, οὐ πάντως ὀλέθριον. ἥ τε γὰρ τοιαύτη θερμασία πολλοῖς τῶν ὀξέων συνεδρεύει πυρετῶν, ἥ τ' ὀδύνη πό-
σοις καὶ τισὶ νοσήμασιν ὑπάρχει προείρηται. καὶ μέντοι καὶ ἡ παραφροσύνη τῶν οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὀλεθρίων ἐστί.
» ὅτι δ' οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν γινώσκει σαφῶς, ἐνεδείξατο διὰ τῆς ἐπιφερομένης λέξεως εἰπὼν, εὔπνοιαν δὲ
» χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν ἐς σωτηρίην ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, ὁκόσα ξὺν πυρε-
» τοῖσιν ἐστὶ, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. εἰ γὰρ δὴ μεγάλην δύναμιν ἐς σωτηρίαν ἔχειν ἐνό-
μιζε τὴν εὔπνοιαν, οὐκ ἀκινδύνους ἀεὶ δηλονότι τὰς δυσπνοίας ὑπελάμβανεν. ὥστε αἱ μὲν ἄλλαι δύσπνοιαι τοῦτ'
αὐτὸ μόνον, οὐκ ἀκίνδυνοί τινές εἰσιν, ἡ δ' ὑστάτη πασῶν εἰρημένη, πρὸς τὸ κινδυνώδης τ' εἶναι, καὶ ὀλέθριος, οὐκ ἐς

μακρὰν

μακρὰν τεθνήξεσθαι τὸν ἄνθρωπον ὑπαγορεύει. διὰ τοῦτ' οὖν οὐχ ἁπλῶς, ὀλέθριον, εἶναι αὐτὴν ἔφη, ἀλλὰ καὶ τὸ, κάρτα, προσέφερεν. καὶ οὐδὲ τούτῳ πάλιν ἀρκεσθεὶς, ἐπήνεγκε, τὸ, ἤδη, ὥσπερ ὑπόγυον τὸν θάνατον, μόνης ταύτης τῆς δυσπνοίας ὑπαγορευούσης. οὕτως γὰρ ὀλέθριός ἐστιν ὥστε μοι δοκεῖ ὅτι οὐδ' ἂν ἔγραψέ τι περὶ αὐτῆς ὁ Ἱπποκράτης, εἰ μὴ τὸν τρόπον ὅλον ὑπεξῄει, εἰπὼν περὶ τῶν δυσπνοιῶν. ἅπαντες ἀποθνήσκουσιν ἤδη γίγνεται, ταῦτ' οὐδεμίαν ἔχει μεγάλην ἐν προγνώσει ἀξίαν. ἀγαθῶν δ' ἰατρῶν ἔργον, οὐ τὰ τοῖς ἰδιώταις ἤδη φαινόμενα προγινώσκειν, ἀλλ' ὅσα τε τούτους λανθάνει, καὶ μηδὲν φαῦλον ἔχειν δοκοῦντος τοῦ κάμνοντος φαίνεται. ἀλλὰ διὰ τὸ τὰ πάντ' ἐφεξῆς ἐθελῆσαι γράψαι τὰ τῆς δυσπνοίας εἴδη, δοκεῖ μοι καὶ ταύτης ἐπιμνησθῆναι. καὶ προσέτι, διὰ τὴν τῆς μεγάλης τε καὶ πυκνῆς ἀντίθεσιν. ταυτὶ μὲν οὖν ἐνταῦθα τελευτάτω. διάτι δ' οὐδὲν ἔγραψεν ἐν τῷ προγνωστικῷ περὶ τῆς ἀνωμάλου δυσπνοίας, καίτοι γινώσκων αὐτὴν οὐκ ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν μόνον, ἀλλὰ κἂν τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ, καὶ προσέτι κἂν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς, καὶ ἀλλαχόθεν πολλαχόθι τῶν συγγραμμάτων. ἐν μὲν γὰρ τῷ δευτέρῳ καὶ τῷ ἕκτῳ κατὰ τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν ἐμνημόνευσεν εἰπὼν, διπλῆ ἔσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσι, καὶ προσέτι κατὰ μὲν τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν, ἐν τῷ διηγεῖσθαι τὰ τῇ Λυκίῃ συμβάντα, πνεῦμα δὲ διπλασιάζετο, προσέγραψε. τοῦτο γὰρ οὐδὲν διαφέρει τοῦ, διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσιν, ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ, ἣν πνεῦμα ἐγκαταλείπηται, φησί. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ταυτόν ἐστι τῷ κατὰ τὸ περὶ διαίτης εἰρημένῳ, πνεῦμα προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ, ὡς γὰρ εἰσπνέοντές τινες οὐχ ἅπαξ τοῦτο δρῶσιν, ἀλλ' ἡσυχῇ διακόπτουσι τὴν ἐνέργειαν, ἀνομοίως τοῖς κλαυθμυριζομένοις παιδίοις, οὕτω καὶ ἐκπνέοντες. ἀλλὰ κἂν τοῖς μετὰ τὸν περὶ τῶν λουτρῶν λόγον, πνευμάτων προτάσεις εἴρηκε, τὴν διακεκομμένην ἐνέργειαν ἐνδεικνύμενος. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπὶ Φιλίσκου τὸν δὲ τὸν τρόπον ἔφη, τούτῳ πνεῦμα διατέλεος, ὥσπερ ἀνακαλεομένῳ. ὁμοίως γὰρ τῷ, διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις, εἴρηται καὶ ταῦτα, τῷ ἀνακαλουμένῳ, πάλιν δ' ἐπὶ τῆς Δρομεάδου γυναικὸς, πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, αὐτίκα ἀνασπασμένῳ, ἔφη. καὶ γὰρ καὶ τοῦθ' ὡσαύτως εἴρηται. ἐν δὲ τοῖς ἀφορισμοῖς, καί τι ποτὲ σημαίνει τὸ τοιοῦτον πνεῦμα ἐκδιδάσκει γράφων ὧδε, ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον κακόν. σπασμὸν γὰρ σημαίνει κατὰ λόγον οὖν κἂν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν, τὴν Δρομεάδεω γυναῖκα σπασθεῖσαν ἀποθανεῖν φησί, ἐφ' ἧς προειρήκει, πνεῦμα ἀραιὸν μέγα, αὐτίκα ἀνεσπασμένον, ἔνθα δὴ καὶ θαυμάσαι μάλιστά ἐστιν, ὅπως ἑκατέρα τῶν δυσπνοιῶν τὴν οἰκείαν αὐτῇ ἐδήλωσε διάθεσιν. οὐ γὰρ ἐσπάσθη μόνον ἥδε ἡ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ παρέπαισεν, ὡς αὖ μὴ μόνον τὴν ἰδίαν τῶν σπασμῶν ἐσχηκέναι δύσπνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῆς παραφροσύνης, ὥστ' ὅτι μὲν ἐγίγνωσκεν τὴν ἀνώμαλον ταύτην δύσπνοιαν ὁ Ἱπποκράτης, ἀποδέδεικται σαφῶς. ὅτι δὲ κἂν προγνωστικῷ παρέλιπεν εὐλόγως, ὥσπερ καὶ τὰ πολλὰ τῶν προγνωστικῶν γνωρισμάτων, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον αὐτῷ, πρότερον ἀναμνήσαντας διὰ κεφαλαίων, ὡς οὔτε περὶ τῶν κατὰ τὰς ἡλικίας, ἢ χώρας, ἢ ὥρας, ἢ τὰς ἐπιδημίους καταστάσεις ἐν τῷ προγνωστικῷ γέγραφέ τι, καίτοι βιβλίου μὲν ὅλου τοῦ περὶ ἀέρων, τόπων, καὶ ὑδάτων ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένου, κατὰ δὲ τοὺς ἀφορισμοὺς, ἐν ἐπιτομῇ πάντων τούτων εἰρημένων. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν οὔρων τῆς διαγνώσεως, ὅσα τοῖς ἀφορισμοῖς ἐνέγραψε, ταῦτα κἂν τῷ προγνωστικῷ διῆλθεν, οὐδὲ δὴ τῶν ἀμφὶ τὰς γυναῖκας, ὅσα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἔγραψεν, εἰς τὸ προγνωστικὸν μετέθηκε. καίτοι καὶ ταῦτα, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἐν ἀφορισμοῖς εἰρημένων, ἐκ τοῦ προγνωστικοῦ μέρους τῆς ἰατρικῆς ἐστὶν, ὡς αὐτὸς ἐνδείκνυται διὰ τῶν αὐτοῦ ῥημάτων. ἔν τε γὰρ τῷ, λέγειν, ἢν δὲ βόρειος ἢ βῆχες φάρυγγες. κοιλίαι ξηραί. δυσουρίαι, φρικώδεες. ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὅταν οὗτος δυναστεύῃ τοιαύτας προσδέχεσθαι ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσιν, ἐν δὲ τῷ φάσκειν, ὅταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι, δῆλός ἐστιν ἐπισημαινόμενος ὡς τοῦ προγνωστικοῦ μέρους τῆς τέχνης ἐστὶ τὰ τοιαῦτα. τὸ γὰρ προσδέχεσθαι καὶ προσδοκᾶν καὶ ἐλπίζειν, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα ῥήματα προγνώσεως ἴδια, καὶ μὲν δὴ κἂν τῷ φάσκειν, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δ' ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας καὶ ὀφθαλμίας καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, σαφῶς ἐνδείκνυται ταὐτὸ τοῦτο, καὶ πολύ γε μᾶλλον, ὅταν ὡδί πως γράφῃ περὶ τῶν οὔρων. οἷσιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, οὐκ ὀλίγα ἀπυρέτοισιν, πλῆθος ἐλθὸν ἐκ τούτων λεπτὸν ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται, ἐν οἷσιν αὖ ἐξ ἀρχῆς διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει. καὶ πάλιν, οἷσιν οὖρα ἀνατεταραγμένα οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται. καὶ πάλιν, οἷσιν ἑβδομαῖα κρίνονται, ἐπινέφελον ἴσχει τῇ τετάρτῃ τὸ οὖρον ἐρυθρὸν, καὶ τἆλλα κατὰ λόγον. Ὁμοίως δὲ τούτοις, καὶ τῆς κύστεως καὶ τῶν νεφρῶν τὰς διαθέσεις δηλοῦντα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς γέγραπται, παραλέλειπται δὲ ἐν τῷ προγνωστικῷ, καὶ ἄλλα πάμπολλα καθάπερ καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν νοσημάτων. ὁκόσοισιν ἀρχομένων, χολὴ μέλαινα, ἢ ἄνω ἢ κάτω ὑπέλθοι, θανάσιμον. δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον, οἷσιν πυρετοῖσιν αἱμορραγεῖ, πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τοῖσιν ἀναλήψεσι τοῖσι τοιουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται. Τοιαῦτα τε πάμπολλα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἐστὶν εὑρεῖν γεγραμμένα τοῦ προγνωστικοῦ μέρους τέχνης, τί δή ποτ' οὖν οὐδὲν τούτων ἐν τῷ προγνωστικῷ γράμματι διῆλθεν; ὅτι περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων ἐν ἐκείνῳ προὔθετο διδάσκειν, ὡς ἀρχόμενός τε ἅμα καὶ συντελέσας τὸ βιβλίον, αὐτὸς ἑρμηνεύσειν, ἐν ἀρχῇ μὲν εἰπών. σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε, ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν. ἐπὶ δὲ τῆς τελευτῆς προσγράψας ὡδὶ, ταῦτα δὲ λέγω περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων, καὶ ὅσα ἐκ τούτων γίγνεται. Τίνα δ' ἐστὶν ἐκ τούτων γιγνόμενα, πάλιν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ διέρχεται. οἱ δὲ ὕδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων πάντες κακοὶ, τοῦτο δὲ πάλιν, εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν, κάρτα μεγάλην δύναμιν ἐς σωτηρίαν ἔχειν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, ὁκόσα ξὺν πυρετοῖσι, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. Κἀνταῦθα τῶν ἐκ μεταπτώσεως ὀξέων μνημονεύει, καθάπερ κἂν τοῖς περὶ κρισίμων ἀπεδείξαμεν. ἐπεσημήνατο δὲ καὶ

ἄλλοθεν πολλαχόθεν τοῦ συγγράμματος, ὡς ἤτοι περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων, ἢ περὶ τῶν πνομένων ἐκ τού-
» των ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ, καθάπερ κἀν τοῖσδε, οἱ δὲ ἱδρῶτες ἄριστοι μέν εἰσιν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, οἳ
ἂν ἐν ἡμέρῃσι κρισίμοισι γίνονται. Καίτοι τί δεῖ πολλὰ λέγειν; αὐτὸς γάρ, ὡς ἑκὼν παραλείπει πολλὰ τῶν προ-
» γνωστικῶν σημείων ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ σαφῶς ἐνδείκνυται, ποτὲ μὲν ὧδέ πως λέγων. μὴ διὰ πάντα ταῦτα δεῖ,
» ἤν τι αὐτέη ἡ κύστις νόσημα ἔχουσα τῶν οὔρων τι ἀποδιδοῖ τοιουτέων. οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σημεῖον, ἀλλ' αὐτῆς καθ' ἑαυ-
» τήν. Οὐ μὴν προστίθησί γε τὰ γνωρίσματα κατὰ τὸ προγνωστικόν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς γράφει, αὖθις δ'
» αὖ λέγει. χρὴ δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν νοσημάτων τῶν ἐπιδημεόντων ταχέως ἐνθυμέεσθαι, καὶ μὴ λανθάνειν
» τῆς ὥρης τὴν κατάστασιν. Οὐ μὴν οὐδὲ περὶ τούτου τι διδάσκων ἡμᾶς ἐν προγνωστικῷ. προὔθετο γάρ, ὡς ἔφην,
τὰ τῶν ὀξέων νοσημάτων ἴδια διελθεῖν μόνα. τὰ δέ γε τῶν χρονίων, ἴδια σύμπαντα παραλιπεῖν. ὥστ' εὐλόγως
10 καὶ τὴν ἀνώμαλον δύσπνοιαν, διὰ ἑτέρου γένους ὑπάρχουσαν νοσήματος, ἐνταῦθα παρέλιπεν. εἰ γὰρ δὴ σπωμέ-
νων γίγνεται τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἔνι μὲν ἂν καὶ τοῖς χρονίοις νοσήμασι συνεδρεύειν τὸ πάθημα, καὶ ταύ-
τῃ γε, μηδὲν δὴ τῶν ὀξέων ἢ χρονίων ἴδιον, εἶναι δ' ἂν καὶ χωρὶς πυρετοῦ γιγνόμενον. οἵ γε καὶ οἱ σπασμοί. πρό-
κειται δ' αὐτῷ κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑπὲρ τῶν ἰδίως ὀξέων ὀνομαζομένων ποιήσασθαι τὸν λόγον. ἔστι δὲ ταῦ-
τα τὰ σὺν πυρετοῖς γιγνόμενα συνεχέσι τοὐπίπαν, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐδήλωσεν ὧδέ πως
» γράψας, ἔστι δὲ ἄρα ταῦτα ὀξέα, ὁποῖα ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι πλευρῖτιν, καὶ περιπνευμονίαν καὶ φρενῖτιν
» καὶ καῦσον, καὶ τἄλλα ὅσα τούτων ἐχόμενα ὧν οἱ πυρετοὶ τοὐπίπαν ξυνεχέες, οὐκοῦν οἱ σπασμοὶ τούτου τοῦ
γένους εἰσὶ τῶν νοσημάτων, ὅθεν οὐδὲ τὴν ἰδίαν αὐτῶν δύσπνοιαν ἅμα τούτοις διῆλθε, καθάπερ οὐδὲ περὶ τῶν οὔ-
ρων, ἢ τῶν διαχωρημάτων, ἢ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσα κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἔγραψε, διότι τῶν ὀξέων νοση-
μάτων οὐκ ἦν ἴδια, διότι δ' οὐδὲν οὐδὲ περὶ τῶν τοιούτων δυσπνοιῶν ἐδίδαξεν ἐν τῷ προγνωστικῷ, ἐν αἷς ἤτοι μό-
20 νον τὸ εἰσπνεόμενον, ἢ μόνον τὸ ἐκπνεόμενον ἐστὶ μέγα, περιττὸν ἡγοῦμαι νῦν ἐπεξιέναι. δείξας γε σαφῶς, ἐν
τῷ πρώτῳ τῶν δὲ τῶν ὑπομνημάτων, ὡς εἰς πέντε ταύτας τὰς δυσπνοίας, ὑπὲρ ὧν νῦν πέπαυμαι λέγων, αὐ-
τάρκεις ἀνάγειν τὰς ἄλλας διαφοράς. οὐδὲ γὰρ ἢ ταχείας, ἢ βραδείας ἀναπνοῆς ἐμνημόνευσεν ἐν προγνωστι-
κῷ κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον, ἐδείξαμεν ὡς πάσας τὰς ἄλλας διαφορὰς ἐν ταῖς προειρημέναις περιέχεσθαι
συμβέβηκε. ὡς θ' ἑκάτερον αὐτῶν ὀρθῶς ὁ Ἱπποκράτης φαίνεται ποιήσας, ἐν μὲν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν τὴν εἰς ἁπάσας
τὰς κατὰ μέρος δυσπνοίας διαίρεσιν τιθέμενος, ἐν δὲ τῷ προγνωστικῷ καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς, τὸ πρὸς τὴν χρείαν ἐπεί-
γον, ὁπότ' οὖν ταῦθ' ἡμῖν ἱκανῶς ἀποδέδεικται. λείποιτ' ἂν ἔτι τὰς ὑπολοίπους διὰ ἁπάντων αὐτοῦ τῶν συγγραμμάτων
ἐξηγήσασθαι ῥήσεις, ἀρξαμένους αὖθις ἀπὸ τοῦ δευτέρου τε καὶ ἕκτου τῶν ἐπιδημιῶν. ἐν ἀμφοτέροις γὰρ τούτοις
τοῖς βιβλίοις ἐφεξῆς τῇ πρώτῃ πασῶν εἰρημένῃ ῥήσει τῇ διδασκούσῃ τὰς διαφορὰς ἁπάσης τῆς δυσπνοίας
» ὧδέ πως γέγραπται. ἰητήριον συνεχέων χασμέων μακρόπνοιος, ἐν τοῖσιν ἀπότοισι, καὶ μόγις πίνουσιν, βραχύπνοια.
30 ἐνταῦθ' εἴτε τὸν ἄνθρωπον μακρόπνουν, εἴτε τὴν δύσπνοιαν αὐτὴν οὕτως ὠνόμασεν, ὅτι τὸ διὰ μακροῦ χρόνου π-
νεόμενον, τουτέστι τὸ ἀραιὸν πνεῦμα, καὶ προσέτι τὸ πολύ, δηλοῦται διὰ τῆς προσηγορίας ταύτης, ἐν τῷ δευτέ-
ρῳ δέδεικται λόγῳ. καθάπερ γε καὶ ὡς τὸ δι' ὀλίγου, τουτέστι τὸ πυκνόν, καὶ προσέτι τὸ μικρόν, ἐκ τοῦ βρα-
χύπνους, ἰητήριον οὖν, ἤτοι σημεῖον ἢ αἴτιον, ἑκάτερον γὰρ ἐστὶ δείξασθαι, τῶν συνεχῶν χασμῶν, τὸ μέγα καὶ
ἀραιὸν γίγνεσθαι τὸ πνεῦμα, σημεῖον μέν, ὡς εἰς τἀναντία τῆς διαθέσεως μεθισταμένης, αἴτιον δέ, ὅτι ἐναντίων ἐναν-
τία τὰ ἰάματα. χασμῶνται γὰρ καὶ σκορδινῶνται συνεχῶς ἀτμώδους τινὸς καὶ παχέος πνεύματος ἐν τῷ
μυώδει γένει κατειλημμένου, καθότι δέδεικται δι' ἑτέρων. εὐθὺς δ' οἷς τοῦτο συμβέβηκε, καὶ συνεχῶς ἐκπνέου-
σιν, ὡς ἂν ἐκκαθαιρομένου τε καὶ κενουμένου τοῦ τοιούτου πνεύματος ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς. εἰ δέ τις μηκέτι συνε-
χῶς, ἀλλ' ἤδη διὰ μακροῦ χρόνου τὰς ἐκπνοὰς ποιεῖται, δῆλον ὡς αἱ προϋπάρχουσαι διαθέσεις αὐτῷ πέπαυ-
ται, καὶ σημεῖον οὕτως ἰητήριον, ἡ μακρόπνοια τῆς χάσμης ἔσται. καὶ μὴν δὴ καὶ ὡς αἰτίαν ἰωμένην τὴν μακρό-
40 πνοιαν τὰς χάσμας τὰς συνεχεῖς, ἀκούειν ἐγχωρεῖ. δοκεῖ μοι δὲ καὶ αὐτὸ μηκέτι δεῖσθαι μακροῦ λόγου. τὸ γὰρ
ἕως πλείστου τὴν ἀναπνοὴν ἐπέχειν, ὅπερ ὀνομάζεται κατάληψις πνεύματος, ᾧ λόγῳ τοὺς λυγμοὺς ἰᾶται,
τούτῳ καὶ τὰς χάσμας ἰάσεται. καὶ γὰρ οὖν καὶ ποιοῦσιν αὐτὸ τοῖς γυμνασίοις αὐτοῦ σύμπαντες οἱ ἀθληταί,
ὠθήσασθαι τῇ βίᾳ σπεύδοντες, ἅπαν ὅσον ἐν τοῖς κατὰ δέρμα λεπτοῖς πόροις, ἢ ὑγρῶν ἢ ἀτμῶν ἴσχεται. διὰ
ταῦτα μὲν οὖν ἡ μακρόπνοια τῶν συνεχῶν χασμῶν σημεῖόν ἐστιν, ἢ αἴτιον ἰατρικόν. ἐν δ' αὖ, οἷσιν ἀπότοισι καὶ μό-
γις πίνουσιν, ἡ βραχύπνοια, τοῦτο δ' οὐκέτι σαφῶς, ἀλλ' ἤδη συμβολικώτερον εἴρηται. πότερον γὰρ τοὺς φρενιτι-
κοὺς ἡγητέον ὑπ' αὐτοῦ δηλοῦσθαι νῦν, ὅτι καὶ δι' ἄλλων εἶπεν, οἱ φρενιτικοὶ βραχυπόται, ψόφου καταπτό-
μενοι τρομώδεες, μᾶλλον ἢ οἷς κατέψυκται τὰ περὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὴν καρδίαν, ὡς ἀναπνεῖν τε ἅμα
διὰ μακροῦ, καὶ ψυχρὸν ἐκπνεῖν. εἰσαγομένη γὰρ διὰ ἀμφοῖν ἡ βραχύπνοια, σημεῖον ἰητήριον. ἐπὶ δὲ τῶν κα-
τεψυγμένων, οὐ σημεῖον μόνον, ἀλλὰ καὶ αἴτιον. ὡς γὰρ ἡ κατάληψις τοῦ πνεύματος ἐκκενοῦν ἠδύνατο τὰ πε-
50 ριττά, καὶ διὰ τοῦτο ταύτην αὐτὴν τῶν λυζόντων τε καὶ χασμωμένων πολλά, καὶ σκορδινωμένων, καὶ συντό-
νως γεγυμνασμένων παραλαμβάνομεν, οὕτως ἡ συνεχὴς ἀναπνοή, ῥιπίσαι τε ἅμα καὶ ἐκθερμαίνειν τὰ κατε-
ψυγμένα δυνήσεται. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον, κἀν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν συνεβούλευσεν ἐπιτη-
δεύειν, ὀξυθυμίης ἐμποιέειν, καὶ χροιῆς ἀναλήψιος εἵνεκα, καὶ ἐκχυμώσιος. ὡς καὶ τῆς ὀξυθυμίας ἐπε-
γείρειν τὴν ἔμφυτον θερμασίαν δυναμένης. ἀλλ' ὅτι γε πυκνοτέραν ἐργάζεται πάντως ἡ ὀξυθυμία τὴν ἀνα-
πνοήν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. παραληψόμεθα οὖν αὐτὴν ἐπὶ τῶν κατεψυγμένων τε καὶ ἀχροούντων καὶ ἰσχνῶν,
ἐκ διαλειμμάτων τέ τινων, καὶ προσηκόντων καιρῶν, οὐ γὰρ δὴ συνεχῶς γε οὕτως, ὡς ἄγαν βλάψαι τὴν
δύναμιν, ἀλλ' ὥσπερ τὰ γυμνάσια τὰ ῥωννύντα τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, οὐκ ἄμετρα ποιεῖσθαι κελεύομεν,
ἀλλ' ἐν καιρῷ τε καὶ μέτρῳ παραλαμβάνομεν, οὕτω καὶ τὴν βραχύπνοιαν, εἴτε κατὰ μόνας, εἴτε καὶ μετὰ

τῆς ὀξύτητος μιᾶς ἐπιτηδεύομεν, οὐκ αὐτὴν καιροῦ καὶ μέτρου παραληψόμεθα. προσέχειν δ' ἐνταῦθα χρὴ τῷ λό-
γῳ, καὶ μὴ νομίζειν τὴν αὐτὴν εἶναι διάθεσιν τῇ νῦν ὑφ' ἡμῶν δηλουμένῃ, τὴν κατὰ τὸ προγνωστικὸν, ἐφ' ἧς
» ἔλεγε, ψυχρὸν δ' ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίγνεται, ἐπεὶ γὰρ τῶν ἐν ὀξέ-
σι νοσήμασι περὶ ὧν ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ ποιεῖται τὸν λόγον, ἡ τοιαύτη δύσπνοια, θάνατον δηλοῖ. τοῖς δ' ἄλλοις
νοσήμασιν, ὅσα χωρὶς πυρετοῦ, ψυχρότης τὴν ὅλην ἕξιν τοῦ ζώου καταλαμβάνει, συμπίπτει μὲν οὐδὲ τούτοις
ἀκινδύνως, οὐ μὴν ἐξ ἅπαντός γε ὀλεθρίως. ἐκ τούτων δ' ἐστὶ καὶ ἡ καλουμένη ὑστερικὴ πνὶξ, καὶ ὅλως αἱ ἄπνοιαι
πᾶσαι, γυναιξὶ μὲν συνεχῶς, καὶ μάλιστα ταῖς στειρευούσαις συμπίπτουσαι, σπανίως δέ ποτε καὶ ἀνδράσι. ἐπεὶ
γὰρ τῶν τοιούτων ἁπασῶν διαθέσεων ὑπὸ πλήθους ὕλης ψυχρᾶς, ἡ ἔμφυτος θερμασία βαρύνεται, δίκην
φλογὸς ὑπὸ πολλῶν ὑγρῶν ξύλων καταπνιγομένης. ὥστε καὶ ἀνάψαι ποτὲ δυνατὸν ταύτην κρατήσαντα
10 τῆς ὕλης, ἐφ' ὧν μέντοι διαπνευθείσης τῆς ὕλης ἐξ ἀνάγκης αὐτὴ συναποσβέννυται, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς
ὀξέσι νοσήμασιν οὕτως ἐκπνεόντων, οὐδεμία σωτηρίας ἐλπὶς ὑπολείπεται. τούτων τε οὖν μεμνῆσθαι χρὴ, καὶ
ὡς ἐν ταῖς ἀπνοίαις ἀπολωλέναι μὲν τελέως ἅπασαν τὴν ἀναπνοὴν, οὐδ' ὑπονοῆσαι δυνατὸν, οὐδ' οὕτως
ἔχον φαίνεται τοῖς ἐπιμελῶς κατασκεπτομένοις τὸ συμβαῖνον. ἐλάχιστον δ' αὐτοῖς ἅμα καὶ διὰ μακροτά-
του χρόνου γίνεται τὸ πνεῦμα, καὶ ταύτῃ λανθάνει τοὺς πολλούς. ἀλλ' εἰ προσέχοι τις ἐπιμελῶς τὸν νοῦν, ἢ καὶ
προσθείη τινὰ τῶν δακτύλων πρὸ τῆς τοῦ κάμνοντος ῥινὸς, αἰσθήσεται τῆς ἀναπνοῆς. εἰ δὲ καὶ τρίχα κατα-
κρεμάσει πρὸ αὐτῆς, ἢ ἔριον λεπτὸν, ἀκριβῶς διεξεσμένον, ὄψεται καὶ ταῦτα σειόμενα. κατὰ μὲν δὴ τὰς
τοιαύτας διαθέσεις βραχύπνοια, τουτέστιν ἡ διὰ βραχέος χρόνου κίνησις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἥνπερ δὴ
καὶ πυκνὸν πνεῦμα καλοῦμεν, αἴτιόν τε ἅμα καὶ σημεῖον ἰητήειον ὑπάρχει. κατὰ δὲ ταὐτὸ, τῶν συνεχῶν χασμῶν,
20 οὐ μόνον ἡ διὰ μακροῦ, τουτέστιν ἡ ἀραιὰ σημεῖόν τε ἅμα καὶ αἴτιον ἐστὶν ἰητήειον, ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη. καλεῖται
γὰρ καὶ ἥδε κατὰ δεύτερον λόγον μακρόπνοια. πρώτως μὲν γὰρ ἡ διὰ μακροῦ χρόνου γινομένη, τουτέστιν ἡ ἀ-
ραιὰ τοῦτο κέκτηται τοὔνομα, δευτέρως δὲ καὶ ἡ μεγάλη. περὶ μὲν δὴ τούτων ὧδε ἔχει, παραθώμεθα δὲ δὴ καὶ
τἄλλα σύμπαντα, τὰ περὶ τῆς δυσπνοίας αὐτῷ γεγραμμένα, κατὰ μὲν δὴ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν,
ἐπὶ μὲν τῆς Ἀντιγένους προειπὼν, ὡς ἀσθμώδης ἐγένετο πρὸ τόκου, μετὰ ταῦτ' ἐπιφέρει, ἔπειθ' ἅμα τόκῳ πῦ-
ον ἀνήμεσεν. ὥσθ' ὁμολογεῖ καὶ τοῦτο τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἀποδεδειγμένοις. ἀσθμαίνουσι μὲν γὰρ οἱ πυκνὸν ἀνα-
πνέοντες, ἅμα καὶ τὸν θώρακα μέχρι πολλοῦ διαστέλλοντες. γίγνεται δὲ τοῦτο ποτὲ μὲν ἐν διαθέσεσι πολλῆς εἰ-
σπνοῆς δεομέναις, ἀμέλει καὶ τοῖς δραμοῦσιν, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ὀξέως γυμνασαμένοις τὸ τοιοῦτον συμπίπτει,
καὶ πᾶσι τοῖς περικαέσι πυρετοῖς. γίγνεται δ' ὡς ἐδείχθη, κἀπειδὰν ἔμφραξις, ἢ θλῖψις, ἢ στενοχωρία τις ἐν
τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ὑπάρχει. τοιοῦτον δέ τι φαίνεται συμβῆναι καὶ τῇ τοῦ Ἀντιγένους, ὡς ἐδήλωσε
τὸ πῦον. ταύτης μὲν δὴ πρώτης ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν δυσπνοίας μέμνηται. μετὰ δὲ ταύτην, τῆς συμ-
30 βάσης τῇ Λυκίνῃ, περὶ ἧς, ὡς καὶ πρόσθεν ἔλεγεν, ἔγραψε, πνεῦμα ἐδιπλασιάζετο. οὐ μὴν μέγα κατὰ λόγον.
ἐπεπόνθει γὰρ αὐτῆς τὸ νευρῶδες γένος τῶν ὀργάνων. ὥστε καὶ τῶν οὔρων ἐπίσχεσιν παντελῆ γενέσθαι. διὰ
τοῦτο μὲν δὴ, τὸ διπλασιαζόμενον ἐγίνετο πνεῦμα, διατί δὲ οὐ μέγα; ἢ διότι κατέψυκτο; προεστάλτο [?] γοῦν φησὶ
τούτῳ δ' ἐδείχθη χρώμενος τῷ ὀνόματι κατὰ τῶν ἀποψυχομένων τὴν ἔμφυτον θερμασίαν. ἐφεξῆς δὲ καὶ περὶ
» τῶν γινομένων ποτὲ κυναγχικῶν διαλεγόμενος, ὧδι γράφει, πνεῦμα δὲ τούτοισιν οὐ πάνυ μετέωρον, ὡς δη-
λονότι μετεώρου τὰ πολλὰ τοῖς κυναγχικοῖς γιγνομένου τοῦ πνεύματος, οὕτως δὲ καλεῖν ἔθος αὐτῷ τὸ μικρὸν
πνεῦμα, καὶ ὡς δόξειέ τινι, αὐτόθι που μέχρι τῆς φάρυγγος εἰσιὸν, οὐκ εἰς τὸ βάθος τοῦ θώρακος καταφερόμενον.
ὅτι δὲ τοιοῦτον ἀνάγκη ὑπάρχειν τὸ πνεῦμα τοῖς ὁπουοῦν ὀδυνωμένοις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἔμπροσθεν
εἴρηται. τίς οὖν ἡ αἰτία δι' ἣν τοῖς κυναγχικοῖς οὐ πάνυ τὸ πνεῦμα μετέωρον; ἢ διότι μηδὲ τὸ τῆς κυνάγχης
» εἶδος αὐτοῖς εἰθισμένως ἐγένετο. πρῶτον μὲν γὰρ ἐρεῖ φάρυγξ οὐ φλεγμαίνουσα, κειμένη δὲ. εἶθ' οὕτω φησὶν,
40 οὐ πνιγόμενοι οἱ πλεῖστοι, εἰ μὴ κατὰ πίνειν προθυμοῖντο, καὶ ὅλως ἡ διήγησις ἅπασα τῆς τότε γενομένης κυ-
νάγχης, ἀπαθῆ μὲν ἐδείκνυτο μένειν τὴν φάρυγγα, τὰ δ' ἐπιγειτνιῶντα ταύτῃ μόρια τὰ συνεχῆ τοῖς σπον-
δύλοις τοῦ τραχήλου παθεῖν. καὶ γὰρ ἔσω καὶ μεταστῆναι φησὶ καὶ αὐτοὺς τοὺς σπονδύλους, τοὺς μὲν εἴσω μόνον,
τοὺς δὲ καὶ εἰς τὰ πλάγια. μήτ' οὖν ἄλλου τινὸς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων πεπονθότος, ἀλλὰ μηδὲ τῆς φάρυγ-
γος αὐτῆς κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, ὅτι μὴ τῇ κοινωνίᾳ τῆς θέσεως συναπολαυούσης τῶν παθημάτων, δεόντως
οὐ πάνυ μετέωρον ἦν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα. μὴ δ' ὅλως μὲν γὰρ ἐνοχλουμένης τῆς φάρυγγος, οὐδ' ἂν μετέωρον ἦν μη-
δαμῶς. ἐπεὶ δ' ἐκ τοῦ συμπάσχειν τοῖς παρακειμένοις ἠνωχλεῖτο, τὴν μέσην τῶν εἰρημένων κατάστασιν ἐκτή-
σατο μετρίως πυκνωθέν. ἐφεξῆς δὲ τῆς δὲ τῆς καταστάσεως ἑτέρας μνημονεύει, γενομένης ἐν Περίνθῳ τόν
» δὲ τὸν τρόπον, ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως, ἐς Πέρινθον περὶ ἡλίου τροπὰς ὀλίγον τὰς θερινὰς ἤλθομεν. ἔπει-
τα διηγεῖται τὴν ὅλην τῶν νοσημάτων ἰδέαν, ἀπὸ καύσου μὲν ἀρξαμένην, ἐμετώδη δὲ γενομένην, καὶ μέχρι
50 πλείστου χρονίσασαν. ἀλλὰ καὶ ὡς χωρὶς ἐμέτων οἱ καῦσοι τούτοις ἐγίγνοντο, καὶ ὡς ἡ γαστὴρ αὐτοῖς διεχώρει
πολλὰ, καὶ τοῦτο προσέθηκεν. ὥστ' ἐκ τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, εὔδηλον εἶναι, τῆς καταστάσεως τὴν
ὑπόθεσιν ἐν φλέγμασι διασηπομένοις γεγενημένην, ἀπαθῶν μὲν τῶν ἀναπνευστικῶν μενόντων, καὶ τοῦ στό-
ματος τῆς κοιλίας, ἐκ δὲ τῶν κατωτέρω μερῶν αὖθις ὁρμωμένου τοῦ καύσου. εἰκότως οὖν αὐτοῖς, οὐθ' ὥσπερ
οἷς ἐν πνεύμονί τε καὶ καρδίᾳ πλῆθος ἤθροιστο θερμασίας πυρώδους, ἐγένετο μέγα τὸ πνεῦμα, μικρόν τ' οὐκ
ἦν παντάπασιν, ὡς μήτ' ὀδυνωμένοις, μήτε κατεψυγμένοις. εἴπερ οὖν τὸ μετέωρον οὐδὲν τοῦ μικροῦ διαφέ-
ρον δηλοῖ, κατὰ λόγον αὐτοῖς φησὶ τὰ πνεύματα μετέωρα γίγνεσθαι, οὐ μὴν πάνυ γε. μετὰ δὲ ταύτην τὴν
κατάστασιν, οὐδεμιᾶς ἐν τοῖς ἐφεξῆς δυσπνοίας ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης, ἄχρι τῆς ῥήσεως ἐκείνης ἣν
» πρώτην παρεθέμην ἁπάντων ἐν ἀρχῇ τοῦδε τοῦ γράμματος, ἧς ἄρχεται τόνδε τὸν τρόπον. πνεύματα, πυ-

καὶ σμικρὰ, μεγάλα ἀραιά. ταύτην δὲ σύμπασαν ἐξηγήσασθαι φθάνω. τῆς οὖν ἐφεξῆς αὐτῷ γεγραμμένης
δυσπνοίας ἐστὶ ἀρρώστου τινὸς οὐ τὸ ὄνομα. κόπτ. εἴη ἂν ἤδη μνημονεύειν καιρὸς, ἔχει δ' ἡ τοῦ παλαιοῦ λέξις ὧδε.
» πνεῦμα δὲ ὑπόπυκνον, ὑποχόνδρια ἤλγει, καὶ ἀναπνέων καὶ στρεφόμενος. Φαίνεται δὴ καὶ οὗτος ὁ ἄρρω-
στος μαρτυρῶν τοῖς πολλάκις ὑφ' ἡμῶν προειρημένοις. ἐπεὶ γὰρ τὰ ὑποχόνδρια τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργά-
νοις συνῆπται, διὰ τοῦτο ὀδυνωμένων αὐτῶν ὑπόπυκνον ἦν τὸ πνεῦμα. ταυτὶ μὲν οὖν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐ-
πιδημιῶν εἴδη δυσπνοίας ἔγραψε. ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ πρῶτον μὲν μέμνηται τῆς Νικοστράτου γυναικὸς, τῆς
ἐν Κρανῶνι, μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐχούσης τὸ πνεῦμα. δεύτερον δὲ, τῆς Ἀντιγένους, ἀσθματώδους οὐχ ὑπόγυιον τὸ
γινομένης, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς οὔσης, ὥς τε καὶ βήττειν ἀεί. περὶ μὲν δὴ ταύτης οὐδ' ἐν ἂν εἴη ζήτημα. περὶ δὲ τῆς
ἐν Κρανῶνι, τῆς Νικοστράτου γυναικὸς, διὰ τοῦτο μοι δοκεῖ προσθεῖναι τὸ, μικρὸν καὶ πυκνὸν πνεῦμα, διότι οὐ
10 παρεφρόνησεν. εἴρηται γὰρ ἤδη πολλάκις, ὡς τοὐναντίον, τὸ ἀραιὸν καὶ μέγα πνεῦμα παραφροσύνης ἐστὶν ἴδιον.
ὥς τε ἄξιον ζητῆσαι διατί, τουτὶ μὲν οὐκ ἐγένετο, τὸ δ' ἐναντίον αὐτῷ, τὸ, τῶν ἀλγημάτων ἴδιον, τὸ μικρὸν καὶ
πυκνόν. οὐδὲ γὰρ προσέθηκεν ἐν τῇ διηγήσει τῆς ἀρρωστίας γενέσθαι τινὰ ὀδύνην οὐδενὸς τῶν μορίων, ἀλλ' οὐδ'
ὄγκον ἐπίσημον οὔτε καθ' ὑποχόνδριον, οὔτε κατὰ θώρακα. τί δὴ οὖν ἐστὶ τὸ γινόμενον; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ διττή τις
ἰδέα νοσήματος συστῆναι περὶ τὸ γύναιον ἀπὸ διττῆς ἀρχῆς. ἐν μὲν γὰρ τῷ παραφρονῆσαι, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ
τὸ στόμα, καὶ τὴν ῥῖνα παρασπασθῆναι, δῆλον ὡς ἐν τῇ κεφαλῇ τις ὑπόθεσις αὐτῇ νοσήματος ὑπῆρχεν. ἐκ δὲ τοῦ
τὸν σῖτον τὰ ἔγκατα κλεισθῆναι μέχρι δεκάτης ἡμέρας, καὶ τοῖς οὔροις ὀροβοειδῆ γενέσθαι τὴν ὑπόστασιν, οὐ μι-
κρὰν ἐν ἥπατι νομίζω γενέσθαι φλεγμονὴν, ἐφ' ἧς τὴν ἄνωθεν διάθεσιν νικηθεῖσαν οὐ δυνηθῆναι καθ' ἑαυ-
τὴν τυπῶσαι τὴν ἀναπνοήν. εἴρηται γὰρ οὖν καὶ πρόσθεν ἤδη πολλάκις ὡς κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν διάθεσιν,
ἡ τῆς δυσπνοίας ἰδέα σχηματίζεται. δηλοῖ δ' οὐχ ἥκιστα, τῆς παραφροσύνης τὸ βραχὺ, καὶ ἡ λέξις αὐτὴ τοῦ πα-
20 λαιοῦ, παραλέγειν, γοῦν αὐτὴν εἶπεν. εἴωθεν δὲ τῷ τοιούτῳ ῥήματι χρῆσθαι, μικρὰν ἐνδείξασθαι βλάβην βου-
λόμενος ὡς καὶ τοῦτ' ἀποδέδεικται πολλάκις. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν ἐστὶ βραχὺ μὲν, αὐτῆς παραφροσύνης,
ἰσχυρῶς δὲ φλεγμανθείσης κατὰ τὸ ἧπαρ, οὐ τὴν τῆς παραφροσύνης, ἀλλὰ τὴν τῆς φλεγμονῆς οἰκείαν ἀπαν-
τῆσαι δύσπνοιαν, οὕτω μὲν δὴ καὶ περὶ τούτων ἔχει, τί δ' ὅταν εἴπῃ, πνευματώδη τινὰ γενέσθαι χρὴ δέχεσθαι,
πότερον ὃν ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων πνευματίαν ἐκάλεσεν, ἢ τὸν πεπνευματωμένον τὴν γαστέρα. τί δὲ ἐστὶν ὁ πνευμα-
τίας ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων αὐτὸς ἐξηγήσατο σαφέστατα προειπὼν γοῦν ὡς, ταχέως πνευματίαι γίνονται,
συνάπτων εὐθὺς ἐπιφέρει, ἀπὸ δὲ πολλοῦ καὶ πυκνοῦ πνεύματος, τοῦτο μὲν δὴ καὶ κατ' ἀρχὰς εὐθὺς ἐξηγησά-
μην ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ. τὸ δ' ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπισκεπτέον, αὐτὴν ὑπογράψαντας τὴν ῥῆ-
» σιν ἔχουσαν ὧδε, ὁ ἐκ τῶν μετάλλων ὑποχόνδριον δεξιὸν ἐντεταμένον, σπλὴν μέγας. κοιλίη ἐντεταμένη,
ὑπόσκληρος, πνευματώδης, ἄχροος. ἐγχωρεῖ γὰρ ἑκάτερον, καὶ δύσπνουν αὐτὸν γεγονέναι, διά τε τὰς ἐν τοῖς ὑ-
30 ποχονδρίοις διαθέσεις, καὶ πνευματοῦσθαι τὴν γαστέρα. πολὺ δέ τι μᾶλλον ἀσαφὴς ὁ ἐφεξῆς ἄρρωστος, ἔχων ὧδε.
» ὁ Τιμαίνεως εἶχέ τι πνεύματος, ὡς ὀχλῶδες εἶναι. καὶ γὰρ καὶ τούτῳ πάνυ τις ἦν ἥπατος κακοπραγία, δι' ἣν ἐν-
χώρει δυσπνοεῖν αὐτὸν, καὶ πνευματοῦσθαι τὴν γαστέρα. τὸ γὰρ ὀχλῶδες χρῶμα κακοπραγοῦντος ἥπατος γνώ-
ρισμα. τὸ δ' ἐφεξῆς λεγόμενον ὧδε; ὁ τῆς Λεχρῦς ἀνὴρ, ὁ παρὰ Σιτοδόκα, ἰκτεριώδης, πρὸς ὃν ἑβδομαῖον ἐ-
σῆλθον, ὀγδόη ἀπώλετο, οὔτε οὐρέων, οὔτε διαχωρέων. ὑποχόνδρια μεγάλα καὶ σκληρὰ, καὶ πνεῦμα πυκνόν.
οὐ δὲ ζήτημ' ἔχει τι. σκληρῶν γὰρ οὐ μετρίως, καὶ μεγάλων τῶν ὑποχονδρίων γενομένων, εὐλόγως πυκνὸν
εἶναι αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἀσαφὲς δὲ τελέως ἐστὶ τὸ τούτου συνεχὲς ἐστὶ τῆς Λεχρῦς εἰρημένον ὧδε. διέροντος δὲ
τοῦ πυρετοῦ, πνεῦμα οὐκ ἐλύθη. τί γὰρ εἶδος εἶχε δυσπνοίας, οὔτ' αὐτὸς ἐδήλωσε σαφῶς, οὔτε τι σύμπτωμα
ἄλλο τοιοῦτον ἔγραψεν, ἐξ οὗ τεκμαίροιτ' ἄν τις τὴν γενομένην αὐτῇ διάθεσιν. καὶ μέντοι καὶ μετὰ ταύτην
οὐκ ὀλίγον προελθὼν ἄρχεται διηγεῖσθαι τὸν δὲ τὸν τρόπον, ὁ Τιμαίνεω, πνευματώδης. δύναται μὲν γὰρ δύ-
40 σπνους ἀκούεσθαι, δύναται δὲ, καὶ ὥσπερ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξηγησαμένων οἴονται λέγεσθαι, ἐμπεπνευματω-
μένα τὰ ὑποχόνδρια. βέλτιον δὲ δοκεῖ μοι, καὶ ἴσως ἀναγκαῖον, τὴν ἐπεπνευματωμένην τὰ ὑποχόνδρια λέ-
γεσθαι μᾶλλον περ, ἢ δύσπνουν. ὀλίγον οὖν ἐν τῇ διηγήσει προελθὼν, καί τινι εὐπνοωτέρη, φησὶ, ὡς ἂν ἤδη
προειρηκὼς ὑπὲρ αὐτῆς δύσπνουν εἶναι. ὅτι δὲ πνευματώδεις, οἷς πυκνόν ἐστι τὸ πνεῦμα, προσαγορεύειν εἴω-
θεν, εἴρηται μὲν κἀν τοῖς πρόσθεν, ἀλλὰ καὶ νῦν δῆλον. ἐστὶ τὸ χεῖρον γὰρ αὖθις ἐπέφαπτο τὰ τῆς δὲ τῆς ἀνθρώ-
που συμπτώματα, καὶ κατὰ τὴν ἑξκαιδεκάτην ἡμέραν ἀποθανεῖν αὐτήν φησι, πυκνὴν ἔχουσαν τὸ πνεῦμα.
καὶ ὁ μετὰ ταύτην δὲ γεγραμμένος ἄρρωστος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνέπνευσε πυκνὸν ἐστὶ τῇ τῶν ὑποχονδρίων δια-
» θέσει, δῆλον ἡ ῥῆσις αὐτὴ ποιήσει, τὸν δὲ τὸν τρόπον ἔχουσα. ὁποία ἦν τῆς γυναικὸς, τῆς τοῦ Ἀποιμάντου ἀδελ-
» φῆς. ὑποχόνδρια μεγάλα καὶ σπλήν. πνεῦμα. διαχώρησις πικρόχολος. ὥσπερ γὰρ πνευματώδεις, ἐνίοτε κα-
λεῖ τοὺς πυκνὸν ἀναπνέοντας, οὕτω ποτὲ καὶ ἁπλῶς γράφει πνεῦμα. θαυμαστὸν δ' οὐδὲν εἰ μεγάλων ὄντων ὑπο-
50 χονδρίων ἐγίνετο πυκνὸν τὸ πνεῦμα. καὶ γὰρ αὖ καὶ προελθὼν ἐπ' αὐτῆς πάλιν ἐρεῖ, τὰ ὑποχόνδρια δὲ
» ἐντεταμένα ἦν. καὶ δὴ καὶ ἦν τι βηχίον ξηρὸν ἡσυχῇ. καθόλου γὰρ, ὡς ἔφαμεν, ἐπειδὰν ἢ ὄγκος, ἢ ὀδύνη
τις ἐν τοῖς καθ' ὑποχόνδρια συστῇ, μικρὸν καὶ πυκνὸν ἐξ ἀνάγκης ἀναπνέουσιν, ὥστ' οὐδὲν θαυμαστὸν, οἳ δ' ἐπει-
δὰν ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα προειπὼν, ὑποχόνδριον ὑπολάπαρον, προσθῇ, πνευματῶδες δὲ οὐ κάρτα, εἰ γὰρ δὴ
τὸ μὲν λαπαρὸν κενὸν, τὸ δὲ ὑπολάπαρον, ὑπόκενον, ἐστὶ τοσοῦτον δυσπνοήσουσιν, ἐφ' ὅσον αὐτοῖς ἔχει κακῶς
τὰ καθ' ὑποχόνδριον. μετρίως οὖν αὐτῶν πεπονθότων, μετρίως δυσπνοήσουσιν, ὥσπερ πάλιν ἐν τοῖς κατω-
» τέρω τοῦ βιβλίου ὧδέ πως γράφει, τῇ οἰκέτιδι ἣν νεώνητον ἐοῦσαν κατεῖδον, ἢ τὸ σκλήρυσμα ἐν τοῖσι δεξιοῖ-
» σιν ἐὸν μέγα, οὐ κάρτα ὀδυνῶδες, εὐλόγως ἐπάγει. καὶ οὐ πάνυ δύσπνοος. εἴπερ γὰρ τὸ σκλήρυσμα μὴ κάρτα
ὀδυνῶδες ἦν, οὐ δὲ πάνυ δύσπνουν εἶναι τὴν ἄνθρωπον εἰκὸς ἦν. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν τελευτὴν ἤδη τοῦ βι-

βλίου περὶ τοῦ πρεσβυτέρου διηγούμενος, εἶτα προειπὼν, παρῆν ἔχειν κοσμίως. ἐπήνεγκεν, οὐ πάνυ δύσπνο-
ος. ἀεὶ γὰρ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐργαζομένης τὴν δύσπνοιαν αἰτίας, καὶ τὸ τῆς δυσπνοίας γίνεται μέγεθος.
ἀλλὰ καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν ἐπιδημιῶν γέγραπται, ὁμολογοῦντα τοῖς περὶ δυσπνοίας ὑφ᾽ ἡ-
μῶν ἀποδεδειγμένοις. ἐν δ᾽ αὖ τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐστὶ μὲν ἄῤῥωστος γέγραπται τόνδε τὸν τρόπον, ἐν λα-
ρίσσῃ ἱπποσθένης, περιπνευμονικὴ ἐδόκει τοῖς ἰητροῖσι συνέχεσθαι. ἦν δὲ οὐδαμῶς. ἀρχὴν δὲ παλαιῶν, ἔπε-
σεν ἐν σκληρῷ χωρίῳ ὕπτιος. καὶ ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ ἐλούσατο ψυχρῷ. καὶ ἔμεινε. καὶ ἔδοξε βαρύτερος γε-
νέσθαι. τῇ δ᾽ ὑστεραίῃ ἐπύρεσσε, καὶ βὴξ εἶχε ξηροτέρη. καὶ τὸ πνεῦμα πυκνόν. εἶτα μικρὸν προελθὼν, ὁπότε δ᾽
ἐβήσσει, φησὶν, ὀδυνᾶται τὰ στήθεα καὶ τὰ νῶτα, οὐδὲν οὕτω θαυμαστὸν οὕτω διακειμένων τῶν κατὰ θώρακα,
πυκνὸν γενέσθαι τὸ πνεῦμα. τὸ δ᾽ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου προσκείμενον, οὐδὲ ῥέγχος εἶχεν, εἰς ἀπόδειξιν μὲν
εἴρηται τοῦ μὴ γενέσθαι περιπνευμονικὸν τὸν ἄνθρωπον. ὁμολογεῖ δὲ καὶ αὐτὸ τοῖς κατ᾽ ἀρχὴν εὐθὺς ἐν τῷδε
τῷ λόγῳ πρὸς ἡμῶν εἰρημένοις, ὁπότ᾽ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐξηγούμεθα τὴν λέξιν ταύτην. οἱ δ᾽ ἀπὸ τῆς
ὀρθοπνοίας τε καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες. ἐννατός τε καὶ τεσσαρακοστὸς ἄῤῥωστος ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν ἐπιδη-
μιῶν γέγραπται, πυκνὸν ἔχων καὶ αὐτὸς τὸ πνεῦμα. παραγράψω δὲ κἀνταῦθα τὴν ῥῆσιν αὐτὴν, ὧδέ πως
ἔχουσαν, παιδίον ὑπὸ ὀρέος ἐπλήγη τὴν γαστέρα καὶ τὸ ἧπαρ, ἀπέθανε τεταρταῖον, τὸ πνεῦμα πυκνὸν
εἶχε. καὶ οὐκ ἀπενόει. καὶ πυρετὸς εἶχεν. οὐκ ἄδηλον ἐπὶ τούτου, τὸ περιτόναιον καὶ τὸ διάφραγμα συμφλεγμῆ-
ναι γαστρὶ καὶ ἥπατι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ παραφρονῆσαι τὸ παιδίον. ἀλλ᾽ οὐ κατὰ τὴν παραφροσύνην ἐδυσπνό-
ει. ἡ γὰρ μείζων διάθεσις ἡ καθ᾽ ὑποχόνδριον, καθ᾽ ἑαυτὴν ἐτύπωσε τὴν ἰδέαν τῆς ἀναπνοῆς, ἡ δ᾽ ἥττων ἡττή-
θη. ἐν δὲ τῷ εʹ ταῦτα, πάλιν δὲ μεταβάντες ἐπὶ τὸ ἕκτον, οὗ καὶ πρόσθεν ἤδη τὴν κοινὴν πρὸς τὸ δεύτερον
ἐξηγησάμεθα ῥῆσιν, ἐπὶ τὰς ὑπολοίπους ἔλθωμεν. εἰσὶ δὲ ὀλίγου δεῖν ἅπασαι σαφεῖς ἤδη διὰ τὰ προειρη-
μένα. τὸ γὰρ πνεῦμα μόνον ἁπλῶς οὕτω γράφων, ἐν ταῖς τῶν νοσημάτων ἐλλείχειν συνδρομαῖς, ἀντὶ τῆς δυ-
σπνοίας, ἀφ᾽ ἧς πυκνὸν γίνεται τὸ πνεῦμα. τὸ δ᾽ αὐτὸ τοῦτ᾽, ἐπὶ πλεῖον πυκνούμενον, ἔθος αὐτῷ ἆσθμα καλεῖν.
ὥ τε κατὰ τὸ ἕκτον τῶν ἐπιδημιῶν ἐπειδὰν εἴπῃ, πνεῦμα ἐγκαταλείπηται, τὴν μετὰ πυκνότητος ἀκουστέ-
ον δύσπνοιαν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐν κρανῶνι γυναικὸς, ἐφ᾽ ἧς οὕτω γράφει, σπλὴν φύσει μέγας. πυρε-
τὸς καυσώδης, ἐξέρυθρος. πνεῦμα, τὴν προειρημένην δύσπνοιαν ἀκουστέον, ἐφ᾽ ἧς πυκνοῦται τὸ πνεῦμα, ὡς καὶ
ἐπὶ τῆς ἀγίσιος κόρης. ὅτι δὲ διαφέρει τὸ πυκνὸν πνεῦμα τοῦ ἄσθματος, ἐδήλωσε σαφῶς. ἔχει δὲ ἡ ῥῆσις ὧδε.
ἡ ἀγίσιος, κόρη μὲν ἐοῦσα, πυκνοπνεύματος ἦν. γυνὴ δὲ γενομένη, ἐκ τόκου οὐ πάλαι ἐπίπονος ἐοῦσα, ἐπὶ πο-
λέως ἦρεν ἄχθος μέγα, καὶ αὐτίκα ψοφῆσαι μὲν ἐδόκει κατὰ τὸ στῆθος. τῇ δ᾽ ὑστεραίῃ ἆσθμα τε εἶχε, καὶ ἤλγει
ἰσχίον τὸ δεξιόν. εἶτ᾽ ἐφεξῆς ἔπτυσεν ἀφρώδες, φησὶν ἀρχομένη δ᾽ ἦν αὐθήμερα. καὶ δῆλος ἐστὶν ἐξ ὅλης τῆς συν-
δρομῆς, ὡς φύματος ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις, παλαιοῦ καὶ δυσπέπτου ῥαγέντος, ἔπτυσε ταῦτα. καὶ ὡς
διὰ ταῦτα τὰ φύματα πυκνοπνεύματος ἦν. ἐν δ᾽ αὖ τοῖς κατωτέρω τοῦ βιβλίου, κατὰ μὲν τὴν κατάστα-
σιν, ἧς ὑπῆρξατο τόνδε τὸν τρόπον. βῆχες ἤρξαντο περὶ ἡλίου τροπὰς τὰς χειμερινάς. ὅσοι δὲ καὶ πνεῦμα συμμε-
τεωρίζετο, φησὶ καὶ ὅτι μετέωρον ἐστὶ πνεῦμα, τὸ μικρὸν καὶ πυκνὸν, δεδηλώκαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. ἀμέλει καὶ
συνάγχας γενέσθαι κατ᾽ ἐκείνην τὴν κατάστασιν ἔφη. μοχθηροὶ γοῦν, οἱ τὸ μετέωρον ἀντὶ τοῦ μεγάλου νομίζοντες
εἰρῆσθαι, διότι μετεωρίζει τὸν θώρακα, διαίρων ἐπὶ πλεῖστον. ὀλίγον δὲ προελθὼν, πνευματίας ὀνομάζει τινὰς,
καὶ εἴρηται καὶ περὶ τοῦδε πρόσθεν, ὡς ἤτοι τοὺς ἐμπεπνευματωμένους, ἢ τοὺς ἀσθματώδεις, οὕτως καλεῖ. τὸ δ᾽
ἐν τοῖς ἐφεξῆς λεγόμενον, ἄσημον πνεῦμα, σμικρόν ἐστι, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἀφανὲς, ὃ καὶ ταῖς καλουμέναις ἀπνοί-
αις καὶ ταῖς ὑστερικαῖς πνιξὶ, συνεδρεύει. τοιοῦτον δέ τι βούλεται δηλοῦν ἐξ αὐτῆς τῆς λέξεως ἐχούσης ὧδε.
καὶ τὰ πνεύματα τοῖσι φθινώδεσι τὰ ἄσημα, κακά. καὶ τοῖσιν ἀτόκοισι. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἀπὸ τῆς αὐτῆς
καταστάσεως. αἱ γὰρ δὴ ἄτοκοι γυναῖκες, αὗται δὲ τοὐπίπαν εἰσὶν αἱ μὴ καθαιρόμεναι καλῶς, ἁλί-
σκονται μάλιστα ταῖς ἀπνοίαις, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὅσαι χηρεύουσιν ἐπὶ πλεῖστον. ὡς θ᾽ ὅσα μὴ διάση-
μα σαφῶς πνεύματα, μηδ᾽ ἐστὶν ἡμῖν κατάδηλα, ταῦτ᾽ ἄσημα κέκληκεν. ἐκ τούτων ὁρμώ-
μενος αὖθις εὑρήσει, καὶ χωρὶς ἐμοῦ τἄλλα πάντα τὰ περὶ δυσπνοίας εἰρημένα,
κατά τε τὰ γνήσια, καὶ τὰ νόθα τῶν βιβλίων, καίτοι σχεδὸν ἡμεῖς πάντα διήλ-
θομεν ἐν τῷδε τῷ λόγῳ τὰ γνήσια. ἀλλ᾽ ἐπεὶ καὶ τὰ Θεσσαλοῦ τοῦ υἱέος
αὐτοῦ, καὶ τὰ Πολύβου τοῦ γαμβροῦ, τῆς Ἱπποκράτους ἐστὶ τέχνης,
οὐ πόῤῥω δ᾽ αὐτῶν οὐδ᾽ ὅσα δοκεῖ μὲν, Εὐρυφῶντος εἶναι,
φέρεται δ᾽ ἐν τοῖς Ἱπποκράτους, ἐάν μοι σχολὴ γένη-
ταί ποτε πλείων, ἄλλο τέταρτον προσθήσω βι-
βλίον, ἐξηγούμενον ἃ κατὰ τὰ λοιπὰ
τῶν ἐπιγεγραμμένων Ἱπποκράτους
εἴρηται περὶ δυσπνοίας. νυνὶ δ᾽
ἑτέρων κατεπειγόν-
των, ἐκεῖ ἐπ᾽ ἐκεῖνα
μεταβήσο-
μαι.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ α.

Πρῶτον μὲν εἰπεῖν χρὴ τί ποτε νόσημα καλοῦμεν, ἵν᾽ ᾖ δῆλον ὑπὲρ οὗ σπουδάζει τὸ γράμμα. δεύτερον δ᾽ ἐπὶ τούτῳ, πόσα τὰ σύμπαντά ἐστιν ἁπλᾶ τε καὶ πρῶτα νοσήματα, καὶ οἱονεὶ στοιχεῖα τῶν ἄλλων. ἐφεξῆς δὲ τρίτον ὁπόσα τὰ ἐκ τούτων συντιθέμενα γίνεται. ληπτέον δὴ κἀνταῦθα ὁμολογουμένην ἀρχὴν, ὡς ἅπαντες ἄνθρωποι τὰς μὲν ἐνεργείας τῶν τοῦ σώματος μορίων, ἐπειδὰν εἰς τὰς κατὰ τὸν βίον πράξεις ὑπηρετούσας ἀμέμπτως ἔχωσιν, ὑγιαίνειν εἰσὶ πεπεισμένοι, βλαβείσης δ᾽ ἡστινοσοῦν ἐξ αὐτῶν νοσεῖν ἐκείνῳ τῷ μέρει νομίζουσιν. εἰ δὲ τοῦθ᾽ οὕτως ἔχει, τὴν ὑγείαν ἐν δυοῖν τούτοιν ζητητέον, ἢ ἐν ταῖς κατὰ φύσιν ἐνεργείαις, ἢ ἐν ταῖς κατασκευαῖς τῶν ὀργάνων, ὑφ᾽ ὧν ἐνεργοῦμεν. ὥς τε καὶ ἡ νόσος, ἢ ἐνεργείας ἐστὶν, ἢ κατασκευῆς βλάβη. ἀλλ᾽ ἐπεὶ καὶ κοιμώμενοι, καὶ ἄλλως ἐν σκότῳ, καὶ ἡσυχίᾳ διάγοντες, ἢ κατακείμενοι πολλάκις, οὔτε τι μέρος κινοῦμεν, οὔθ᾽ ὅλως αἰσθανόμεθα τῶν ἔξωθεν οὐδενὸς, οὐδὲν μὴν ἧττον ὑγιαίνομεν κἀν τούτῳ, δῆλον ὡς οὐ τὸ ἐνεργεῖν ἐστι τὸ ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τὸ δύνασθαι. δυνάμεθα δὲ ἐνεργεῖν ἐκ τῆς κατὰ φύσιν κατασκευῆς, ἐν ταύτῃ ἄρα τὸ ὑγιαίνειν ἐστίν. ἕξει δὴ λόγον αἰτίας, ἡ κατασκευὴ πρὸς τὴν ἐνέργειαν. ὥστ᾽ εἴτε τὴν κατὰ φύσιν ἁπάντων τῶν μορίων κατασκευὴν ὑγείαν ὀνομάζειν ἐθέλοις, εἴτε τὴν τῶν ἐνεργειῶν αἰτίαν, εἰς ταὐτὸν ἄμφω τὼ λόγω συμβαίνουσιν. ἀλλ᾽ εἴπερ ἡ ὑγεία τοῦτ᾽ ἔστι, δῆλον ὡς ἡ νόσος τὸ ἐναντίον, ἤτοι κατασκευή τις παρὰ φύσιν, ἢ βλάβης ἐνεργείας αἰτία. δῆλον δὲ ὡς εἰ καὶ διάθεσιν εἴποις παρὰ φύσιν, ὀνόματι τε χρήσῃ παλαιῷ, καὶ δηλώσεις ταὐτό. κατὰ πόσους δὴ τρόπους ἐξιστάμενα τὰ σώματα τοῦ κατὰ φύσιν, ἐμποδίζεται περὶ τὰς ἐνεργείας εἴπερ εὕροιμεν, οὕτως ἂν ἤδη τὸν ἀριθμὸν ἁπάντων τῶν ἁπλῶν νοσημάτων εὑρηκότες εἴημεν. ἀρχὴ δὲ κἀνταῦθα ὁμολογουμένη, σύμμετρον μὲν εἶναι τὸ κατὰ φύσιν οὐκ ἐν ζώῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν φυτῷ, καὶ σώματι, καὶ ὀργάνῳ παντί. τὸ δὲ αὖ, παρὰ φύσιν, ἄμετρον. εἴη ἂν οὖν ἡ μὲν ὑγεία συμμετρία τις. ἡ δὲ νόσος ἀμετρία. τίνων οὖν ἡ νόσος ἀμετρία σκεπτέον ἐφεξῆς, ἢ δηλονότι ὧνπερ ὑγεία συμμετρία, τούτων ἡ νόσος ἀμετρία. εἰ μὲν οὖν ἐν πόρων συμμετρίᾳ τὸ ὑγιαίνειν ἐστὶν, ἐν πόρων ἀμετρίᾳ γενήσεται, καὶ τὸ νοσεῖν. εἰ δ᾽ ἐν εὐκρασίᾳ θερμοῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ, καὶ ὑγροῦ τὸ ὑγιαίνειν ἐστὶν, ἐν τῇ τούτων δυσκρασίᾳ, καὶ τὸ νοσεῖν ἐξ ἀνάγκης συμβήσεται. κατὰ ταὐτὰ δὲ κἂν ἐν ἄλλῳ τινὶ γένει τὸ ὑγιαίνειν ὑπάρχῃ, δῆλον ὡς καὶ τὸ νοσεῖν ἐν τῷ κατ᾽ ἐκεῖνο τὸ γένος ἀμέτρῳ συστήσεται. πάλιν γὰρ δὴ τὸ αὐτὸ τοῦτ᾽ ἐπὶ σκεψώμεθα λογικώτερον, ἁπλοῦν εἴ τι σῶμα, καὶ ἀκριβῶς ἐστιν ἓν, οὐκ ἄν ποτε δέξαιτο τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον, οὐδ᾽ ἂν εἴη τι κατ᾽ ἐκεῖνο τὸ γένος ἕτερον ἑτέρου βέλτιόν τε, καὶ χεῖρον. εἰ δ᾽ ἐκ πλειόνων συγκέοιτο, πολλοὶ μὲν ἂν οὕτω γε τρόποι τῆς συνθέσεως ἐν αὐτῷ γίνοιντο βελτίους τε καὶ χείρους. εἴη δ᾽ ἂν οὕτω, καὶ αὐτὰ τὰ συντιθέμενα κρείττω τε καὶ φαυλότερα. τὸ δ᾽ ἄριστα συγκείμενον ἁπάντων, ἄριστον ἂν εἴη τῶν ὁμογενῶν. ἆρ᾽ οὖν ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασι τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐστὶν, ὡς τὸ μὲν ἄκρως εὐεκτικὸν εἰπεῖν, τὸ δ᾽ ἁπλῶς εὐεκτικὸν, οὐ μὴν ἄκρως καὶ ἄλλο τι μὲν ὑγιεινὸν, οὐ μὴν εὐεκτοῦν, ἕτερον δ᾽ ἔτι δυσαρεστούμενον. ἄλλο δὲ ἤδη νοσοῦν. καὶ τούτου τὸ μὲν ἐπιεικῶς, τὸ δὲ ὀλεθρίως, καὶ τὸ μὲν μετρίως, τὸ δὲ σφοδρῶς. ἢ πάντες ὁμοίως διακείμεθα νοσοῦντές τε καὶ ὑγιαίνοντες οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. οὐκοῦν ἕν ἐστι τὸ τῶν ζώων σῶμα, καθάπερ ἡ ἄτομος ἡ ἐπικούρειος, ἢ τῶν ἀνάρμων τι τῶν Ἀσκληπιάδου. σύνθετον ἄρα πάντως. ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἐξ ἀτόμων, ἢ ἀνάρμων, ἢ ὅλως ἐξ ἀπαθῶν τινῶν σύγκειται, τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐν τῷ ποιῷ τῆς συνθέσεως ἕξει, δίκην οἰκίας ἐξ ἀπαθῶν μὲν λίθων συγκειμένης, οὐ μὴν ἐν τῇ θέσει γε πάντῃ κατορθουμένης. εἰ δὲ εἶεν οἷοί τε πάσχειν τι καὶ οἱ λίθοι, πολυειδέστερον ἂν οὕτως γε τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ὑπάρχει κατὰ τὴν οἰκίαν. εἰ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀλλοιοῦσθαί τε καὶ πάσχειν πέφυκεν, οὐ μόνον ἂν ἐν τῇ συνθέσει τε καὶ ἐν διαπλάσει τῶν μορίων, ἀλλὰ καὶ δι᾽ ὅλων ἑαυτῶν τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐπιδέχοιτ᾽ ἄν. καὶ δὴ καὶ νοσήσει δηλονότι δι᾽ ὅλων ἑαυτῶν εἴδη τοσαῦτα νοσημάτων ἁπλᾶ τε καὶ πρῶτα, καὶ οἷον στοιχεῖα τῶν ἄλλων, ὅσαπερ ἂν ᾖ τὰ συντιθέντα. τοῦτο δὲ τὸ δι᾽ ὅλων οὐκ ἐν τοῖς ἀπαθέσιν ἐστὶ στοιχείοις. οὐ γὰρ ἐνδέχεται παθεῖν τι τὴν ἄτομον αὐτὴν, ἀλλ᾽ ἐν τῇ συνθέσει τε καὶ διαπλάσει τὸ πάθημα. σύνθεσις δὲ καὶ διάπλασις ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ὑπάρχει τριττή. πρώτη μὲν ἡ τῶν ὁμοιομερῶν ὀνομαζομένων, ἀρτηριῶν, καὶ φλεβῶν, καὶ νεύρων, καὶ ὀστῶν, καὶ χόνδρων, καὶ συνδέσμων, ὑμένων τε, καὶ σαρκῶν. δευτέρα δὲ ἡ τῶν ὀργανικῶν, ἐγκεφάλου τε καὶ καρδίας, καὶ πνεύμονος, καὶ ἥπατος, καὶ κοιλίας, καὶ σπληνὸς, καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ νεφρῶν. τρίτη δὲ ἡ τοῦ σύμπαντος σώματος. ἕκαστον γὰρ τῶν ὀργανικῶν τούτων μορίων ἔκ τινων ἑτέρων ἁπλῶν, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησιν, σύγκειται, κἀκείνων ἕκαστον ἐκ τῶν πρώτων στοιχείων. σαρκὸς οὖν αὐτῆς ᾗ σὰρξ ἐν τῇ συνθέσει μόνῃ τῶν πρώτων στοιχείων ἡ διαφορὰ, ᾗ μέντοι μόριον ὀργάνου παρά τε τὴν διάπλασιν, καὶ τὸ μέγεθος. καὶ γὰρ οὖν, καὶ αὐτῶν τῶν ὀργάνων ἐν τούτοις αἱ διαφοραί. πόσα τοίνυν ἐστὶ, καὶ τίνα κατὰ τὴν πρώτην ὑπόθεσιν τὰ σύμπαντα νοσήματα τῶν ὁμοιομερῶν σωμάτων διελθόντες, ἑξῆς ἐπὶ τὴν ἑτέραν μεταβησόμεθα τὴν ἀλλοιοῦσθαί τε καὶ τρέπεσθαι τὴν οὐσίαν ὅλην δι᾽ ὅλης ἑαυτῆς ὑποτιθεμένην. ἔστι δὲ δύο τὰ πρῶτα πάθη, τὸ μὲν εὐρύτης τις πόρων, τὸ δὲ στέγνωσις. ἀπαθῶν γὰρ ὑποκειμένων τῶν πρώτων στοιχείων, ἐν τῇ συνθέσει μόνῃ τὰ παθήματα. συνθέσεως δὲ πάσης αἱ προειρημέναι διαφοραί. ὥστ᾽ ἀναγκαῖον ἐρρῶσθαι μὲν ἕκαστον τῶν ὁμοιομερῶν, ὁπότ᾽ ἂν ἡ συμμετρία τῶν πόρων αὐτοῦ φυλάττηται. διαφθειρομένης δὲ ταύτης

ἐξίστασθαι τῆς κατὰ φύσιν. ἀλλ' ἐπειδὴ συμμετρίας ἁπάσης ἡ διαφορὰ διττή, τὸ μὲν γὰρ ὑπερβολή, τὸ δ' ἔλλει-
ψις, δῆλον ὡς καὶ τὰ πρῶτα νοσήματα τῶν ἁπλῶν σωμάτων ἔσται διττά. τὸ μὲν εὐρύτης τις πόρων, τὸ δὲ στέ-
γνωσις. καὶ ὀστοῦν δή, καὶ σάρξ, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν ἁπλῶν σωμάτων πρὸς τὴν αἴσθησιν. εἰ μὲν στεγνότερον, ἢ μα-
νότερον εἴη τοῦ συμμέτρου, κακῶς διακεῖσθαι φήσομεν. εἰ δ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὑπερβολῆς ἑκατέρας, ὡς ἂν μά-
λιστα συμφέρει ταῖς χρείαις αὐτῶν, ἄκρως ὑγιαίνειν ἐροῦμεν τηνικαῦτα. τὰς δέ, ἐφ' ἑκάτερα τῆς ἀκρι-
βοῦς συμμετρίας, βραχείας ἐκτροπάς, οὐδέπω μὲν εἶναι νόσους, ἕως ἂν μηδέπω βλάβην αἰσθητὴν ἐνερ-
γείας τινὸς ἀπεργάζονται. πολὺ δ' ἐν ταύταις ὑπάρχει τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον, ὡς ἂν ἱκανὸν ἐχούσης διά-
στημα τῆς νοσώδους ἀμετρίας παρὰ τὴν ἀκριβῶς ὑγιεινὴν συμμετρίαν. ἐν τούτῳ δὴ παντὶ τῷ πλάτει τὰς τῶν
ὑγιαινόντων συνίστασθαι διαφοράς. ἐν δὲ τῷ μετ' αὐτὸ τῷ τῆς αἰσθητῆς ἀμετρίας, τὰς νόσους, ἄχρις ἂν ἐπ'
10 ἐκείνην ἀφίκωνται τὴν ἀμετρίαν, ἥτις ἤδη φθορὰν ἐργάζεται τοῦ μορίου. οὐ γὰρ δὴ μέχρι γε παντὸς στεγνοῦ-
σθαί τε, καὶ μανοῦσθαι τὰ τῶν ζῴων σώματα πέφυκεν. ἀλλ' ἔστι τις κἀνταῦθα ὅρος, οὗ περαιτέρω προελθεῖν
αὐτοῖς, ἄνευ διαλύσεώς τε καὶ φθορᾶς, ἀδύνατον. ἡ μὲν δὴ τῶν ἀπαθῶν στοιχείων ὑπόθεσις ὧδε ἔχει. τῶν δὲ
πάσχειν ὑποτιθεμένων αὐτά, καὶ μέντοι καὶ δρᾶν εἰς ἄλληλα, καὶ κεράννυσθαι δι' ὅλων, ὅσαπερ ἂν
ὑπόθηταί τις εἶναι τὰ πρῶτα στοιχεῖα, τοσαῦτα ἐξ ἀνάγκης εὑρεῖ, καὶ τὰ πρῶτα νοσήματα. φέρε δ' εἶναι
τὰ πρῶτα στοιχεῖα τέτταρα, τὸ θερμόν, καὶ τὸ ψυχρόν, καὶ τὸ ξηρόν, καὶ τὸ ὑγρόν, ἐκ τούτων δὲ κεραννυ-
μένων ἀλλήλοις συμμέτρως μέν, ὑγιαίνειν τὸ ζῷον, ἀμέτρως δέ, νοσεῖν. ἔσται δὴ καὶ τὰ πρῶτα νοσήματα τέττα-
ρα, τὸ θ' ὑπὲρ τὴν κατὰ φύσιν συμμετρίαν πρῶτον θερμόν, καὶ δεύτερον τὸ ψυχρόν, καὶ τρίτον τὸ ὑγρόν,
καὶ τέταρτον τὸ ξηρόν. αὗται μὲν καὶ αἱ κατὰ τὴν δευτέραν ὑπόθεσιν νόσοι τῶν ὁμοιομερῶν ὀνομαζομένων
σωμάτων, ἃ δὴ καὶ τελέως ἁπλᾶ φαίνεται. τὰ δὲ τῶν συνθέτων ἐν ἡμῖν ὀργάνων νοσήματα, κοινὰ τῶν ὑπο-
20 θέσεων ἑκατέρων ἐστίν. ἐπέλθω μὲν οὖν καὶ ταῦτα διὰ βραχέων, αὐτὸ τοῦτο πρῶτον ἐνδεικνύντες, ὅπως
ἐστὶ κοινά. δεομένου δὴ παντὸς τοῦ πρὸς αἴσθησιν συνθέτου σώματος, ὃ δὴ καὶ ἀνομοιομερὲς ὀνομάζουσιν, εἰ μέλ-
λοι καλῶς ἐνεργήσειν, οὔτ' ἐξ οἵων ἔτυχε συγκεῖσθαι μορίων τῶν ἁπλῶν, οὔτ' ἐξ ἀριθμοῦ τινος, ἢ μεγέθους οὐ προ-
σήκοντος, οὔθ' ὃν ἔτυχε τρόπον συνθέσεως ὑπάρχειν, ἐν τέσσαρσι τούτοις γένεσι τὰ τῶν ὀργάνων ἁπάντων
ἔσται νοσήματα. διαφοραὶ δὲ καθ' ἕκαστον γένος, αἵδε, κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ῥηθέν, ὅταν ἡ προσήκουσα μορφὴ τοῦ
μορίου διαφθείρηται, ἢ σχῆμα μὴ δέον, ἢ κοιλότητα λαβόντος, ἢ πόρον, ἤ τι τούτων ἀπολέσαντος, ὧν εἶναι
δέον. ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ἡ τραχύτης αὐτοῦ, καὶ ἡ λειότης, οὐ προσηκόντως ὑπαλλαττόμεναι, ἐν δὲ τῷ
δευτέρῳ γένει τῷ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἁπλῶν, καὶ πρώτων μορίων, διττὴ νοσημάτων ἔσται διαφορά, ἢ ἐλλεί-
ποντος τινὸς ὧν εἶναι δέον, ἢ πλεονάζοντος, ὧν οὐκ εἶναι δέον. καὶ μὲν δὴ κἀν τῷ τρίτῳ γένει τῷ κατὰ τὸ
μέγεθος, ὁμοίως διττὴ διαφορά. μεῖζον γὰρ εἴ τι γένοιτο, δέον ἔλαττον ὑπάρχειν, ἢ αὖθις ἔλαττον ἀποτελε-
30 σθείη, μεῖζον εἶναι δεόμενον, οὐκ ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸ σύμπαν ὄργανον. ἐν δὲ δὴ τῷ λοιπῷ γένει τῶν νοσημάτων τῶν
κατὰ τὴν σύνθεσιν, ἤτοι τῆς κατὰ φύσιν ἐξαλλαττομένης θέσεως, ἢ τῆς πρὸς ἄλληλα τῶν μορίων κοινωνί-
ας, αἱ διαφοραὶ συστήσονται. ὥσπερ δ' ἐκ τῶν ἁπλῶν σωμάτων ἕκαστον τῶν πρώτων ὀργάνων, ἢ κατορθοῦται
συντιθέμενον, ἢ διαμαρτάνεται, καὶ ἐκ τούτων αὐτῶν τό θ' ὑγιαίνειν ὑπάρχει, καὶ τὸ νοσεῖν, οὕτω πάλιν ἐξ
αὐτῶν τούτων τῶν ὀργάνων τῶν πρώτων, τὰ δεύτερα συνίσταται. μῦς μὲν γάρ, καὶ φλέψ, καὶ ἀρτηρία τῶν
πρώτων ὀργάνων, δάκτυλος δὲ τῶν δευτέρων, καὶ τούτου μᾶλλον ἔτι πούς, καὶ ποδὸς τὸ σκέλος. καθόλου γὰρ
ὅσα μὲν ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν συνελθόντων ἐγένετο μιᾶς ἐνεργείας ἕνεκεν, ἐν τοῖς πρώτοις ὀργάνοις ἀριθμη-
θήσεται. τὰ δ' ἐκ τούτων πάλιν συντιθέμενα, κἂν ὅτι μάλιστα μίαν ἐργάζεται τοῦ παντὸς ὀργάνου τὴν
ἐνέργειαν, ἐν τοῖς δευτέροις τετάξεται. τὰ δὲ αὐτὰ ταῦτα, καὶ τούτων τῶν ὀργάνων ἔσται νοσήματα τοῖς ἤδη
τῶν πρώτων εἰρημένοις. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ὀργάνων τῆς διαφορᾶς ἐν ἑτέρῳ διῄρηται λόγῳ. τίνα μὲν ἀκριβῶς
40 ἐστὶ τὰ πρῶτα, τίνα δ' ἔστ' αὐτοῖς δεύτερά τε, καὶ τρίτα, καὶ τέταρτα τίθεσθαι προσήκει. ἔνια γὰρ ἐπαμ-
φοτερίζει τοῖς γνωρίσμασιν, ὡς καὶ πρῶτα δοκεῖν εἶναι, καὶ δεύτερα. δεῖται δὲ οὐδὲ ὅ γε παρὼν λόγος τῆς
τοιαύτης ἀκριβολογίας. εἰς ἓν δὲ τοῦτ' ἀποβλέπειν ἀξιῶ, εἴθ' ἁπλοῦν ἐστὶν ὡς πρὸς τὴν αἴσθησιν, εἴτε σύνθετον τὸ
μόριον. τοῦ μὲν γὰρ ἁπλοῦ τὰ πρῶτα ῥηθέντα νοσήματα τῇ διαφορᾷ τῶν φυσικῶν στοιχείων εἰσὶ διωρισμένα.
τοῦ συνθέτου δὲ τὰ δεύτερα, κοινὰ τῶν ὑποθέσεων ἑκατέρων ὑπάρχοντα. γένος δ' οὐδέν ἐστι νοσήματος, οὔτε ἐν τοῖς ἁ-
πλοῖς σώμασιν, οὔτ' ἐν τοῖς συνθέτοις ἴδιον ἑκατέρων. ἡ γὰρ τῆς διαιρέσεως μέθοδος ἐνδείκνυται τὸ ἀδύνατον, ἀλλ'
ἓν ἔτι ἐστὶ κοινὸν ἁπάντων τῶν σωμάτων, καὶ τῶν συνθέτων, εἴτουν τῶν πρώτων ὀργάνων, εἴτε καὶ τῶν δευτέρων, καὶ τῶν
τρίτων ὑπάρχει τὸ νῦν λεχθησόμενον. μέθοδος δὲ καὶ τούτου τῆς εὑρέσεως τὸ κοινῇ πᾶσιν τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχον
μορίοις. εἰ γὰρ ὑπάρχει τι κοινὸν αὐτοῖς ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν, ὡς ἐνέργειαν, ἢ χρείαν τινὰ τῷ ζῴῳ παρεχόμε-
νον, πάντως δήπου καὶ διαφθειρομένου τούτου, κοινὸν αὐτοῖς τι καὶ νόσημα συστήσεται. τί δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ πᾶσιν ὑπάρχον
50 κοινόν, ἕνωσις τῶν ἰδίων μορίων, ἧς ἕκαστον μεταλαβὸν ἓν εἶναι λέγεται, καὶ μίαν ἐνέργειαν, ἢ χρείαν ἀποτελεῖν. εἰ δὲ καὶ ἥδε
λύοιτο κατά τι, νόσος καὶ τοῦτ' ἐστὶ τοῦ μέρους. οἷον δέ τι καθ' ἕκαστον τῶν μορίων ἡ νόσος ἥδε κέκτηται τοὔνομα, μικρὸν ὕστε-
ρον ἐροῦμεν, ὅταν καὶ τὰς τῶν εἰρημένων γενῶν διαφορὰς εἰς τὰ κατὰ μέρος εἴδη διελώμεθα. καὶ δὴ ποιῶμεν ἤδη τοῦτο,
πάλιν ἀπὸ τῆς προτέρας ὑποθέσεως ἀρξάμενοι. δύο μὲν ἐν ταύτῃ τῶν ὁμοιομερῶν σωμάτων ὑπῆρχε νοσήματα ἐν πό-
ρων ἀμετρίᾳ συνιστάμενα, τὸ μὲν εὐρύτης τις αὐτῶν οὖσα, τὸ δὲ στέγνωσις. ἑκατέρου δὲ τούτων ἡ διαφορὰ διττή, στεγνώσεως
μὲν οὖν συνίζησίς τε τοῦ σώματος, εἰς ἑαυτὸ πανταχόθεν, καὶ αὐτῶν τῶν πόρων ἔμφραξις. εὐρύτητος δέ, τοῦ μὲν σώματος εἰς πᾶν
μέρος ἔκτασις. αὐτῶν δὲ τῶν πόρων οἷον ἀναπέτεια τις οὖσα ἐκπτώσει τῶν στοιχείων, ἃ δὴ καὶ κυρίως σώματα προσαγο-
ρεύεσθαί φασιν ἁπλᾶ τε καὶ πρῶτα ὑπάρχοντα. τὰ δ' ἐκ τούτων συντιθέμενα, συγκρίματα καλοῦσιν. τῆς δὲ δευτέ-
ρας ὑποθέσεως ἡ διαφορὰ τῶν νοσημάτων, διττὴ τυγχάνει, ποτὲ μὲν ταῖς ποιότησι μόναις ἀλλοιουμένων τῶν ὁμοιομερῶν
σωμάτων,

σωμάτων, ἔστιν ὅτε δὲ ῥυείσης τινὸς εἰς οὐσίας αὐτὰ τὰς εἰρημένας ἐχούσης ποιότητας. ὁ μὲν δὴ δεύτερος τρόπος ὄγκον περὶ τοῖς σώμασιν ἐργαζόμενος, ὑπ᾽ οὐδενὸς ἀγνοεῖται τῶν ἰατρῶν. ἐρυσιπέλατα γὰρ, καὶ φλεγμοναὶ, καὶ οἰδήματα, καὶ φύματα, καὶ φύγεθλα, καὶ χοιράδες, ἐλεφαντιάσεις τε, καὶ ψῶραι, καὶ λέπραι, καὶ ἄλφοι, καὶ σκίρροι τούτου τοῦ γένους εἰσὶν, οὐδένα λαθεῖν δυνάμενα. τὰ δ᾽ ἐν τῇ τῶν ποιοτήτων αὐτῶν μόνῃ δυσκρασίᾳ συνιστάμενα νοσήματα δυσφωρατώτερα, πλὴν, εἰ μὴ μεγάλη ποθ᾽ ἡ τοῦ μέρους εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπὴ γένοιτο. τηνικαῦτα γὰρ ἅπασιν ἤδη γνωρίζεται ῥᾳδίως, ἐπὶ μὲν ὅλου τοῦ σώματος ὀνομαζομένη πυρετὸς, ἐπειδὰν τὸ θερμὸν κρατῇ, καὶ κατὰ τὰ μόρια δ᾽ ἐναργῶς ἐνίοτε φαινομένη. καὶ γὰρ καὶ σκέλη τοῖς πλείω περιπατήσασιν ἀήθως, καὶ χεῖρες εἴ τις ταύταις πονήσειεν ἐπὶ πλέον, ἢ ἐρέσσων, ἢ σκάπτων, ἤ τι τοιοῦτον διαπραττόμενος, ἐναργῶς φαίνονται θερμότεραι, καὶ αὐτοῖς τοῖς κάμνουσι, καὶ τοῖς ἔξωθεν ἁπτομένοις
10 αὐτῶν. ἐὰν μέντοι τις ὄγκος μέγας προσγένηται τοῖς μορίοις ἐπιρρυείσης τινὸς οὐσίας αὐτοῖς θερμῆς, ἐκ τῆς δευτέρας ἔσται διαφορᾶς τῶν νοσημάτων. ἐκ δὲ τῆς πρώτης ταῦτά τε πάντα τὰ νῦν εἰρημένα, καὶ ἡ καθ᾽ ἓν ὁτιοῦν μέρος, ἢ τὸ σῶμα τοῦ ζώου σύμπαν ἐξ ἐγκαύσεως ἡλίου, ἢ παρὰ πυρὶ θάλψεως ἀπολειπομένη συνίσταται διάθεσις. οἷαι καὶ αἱ τυφωειδεῖς, καὶ πυρετώδεις ὀνομαζόμεναι. τοῦ δὲ ἐναντίου τῷ θερμῷ νοσήματος τοῦ ψυχροῦ, περὶ μὲν τοῖς ἄκροις ἐναργῶς ἡ διάθεσις συνίσταται πολλάκις οὕτως, ὥς τε καὶ ἀποπεσεῖν αὐτὰ νεκρωθέντα. περὶ δὲ τῷ σύμπαντι σώματι, διά τις ὁδοιπορήσασιν ἐν κρύει καρτερῷ γίνεται. πολλοὶ γὰρ τούτων οἱ μὲν ἐν αὐταῖς ταῖς ὁδοῖς ἀπέθανον. οἱ δὲ, εἰς πανδοχεῖον πρὶν, ἢ οἴκαδε παραγενέσθαι φθάσαντες, ἡμιθνῆτές τε καὶ κατεψυγμένοι φαίνονται. γίγνεται δὲ καὶ τοῖς ἐπιληπτικοῖς, καὶ τοῖς βρομώδεσι, καὶ σπασμώδεσιν, ἡ τοιαύτη πολλάκις διάθεσις. καὶ τῶν ὑπὸ κρύους ἐν ὁδοῖς ἀποθανόντων, οἱ μὲν, ἐμπροσθοτόνοις. οἱ δὲ ὀπισθοτόνοις. οἱ δὲ τετάνοις. οἱ δὲ ταῖς καλουμέναις πήξεσιν ἑάλωσαν. οἱ δὲ ἀποπλη-
20 ξίᾳ τι παραπλήσιον ἔπαθον. ἐν δὴ τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ἐν οἷς ἐπιγίνεταί τι σύμπτωμα, περιέλκει τὴν διάνοιαν τῶν πολλῶν ἐφ᾽ αὐτό. ὥστε μὲν σύμπτωμα νόσημα νομίζεσθαι. τὸ νόσημα δ᾽ αὐτὸ, τὴν αἰτίαν τοῦ συμπτώματος. ὅσοις μέντοι τῶν ἐνεργειῶν αἱ βλάβαι νοσήματα νομίζονται, κατὰ λόγον οὗτοι, καὶ τοὺς σπασμοὺς, καὶ τὰς ἀναισθησίας, καὶ τὰς νάρκας, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα νοσήματα καλοῦσιν, ἀλλ᾽ ἡμῖν ἐν ἀρχῇ διήρηται περὶ τῶν ὀνομάτων, ὥστε γνωρίζειν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων, οὐκ ἐν τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς εἶναι τὴν διαφωνίαν, ἀλλὰ ἐν τοῖς ὀνόμασιν. ἐκείνους μέντοι μέμψαιτ᾽ ἄν τις μόνους, ὅσοι μὴ διαφυλάττουσιν ἐν ἅπασι τὴν σφετέραν ὑπόθεσιν, ἀλλ᾽ οἴονται σοφόν τι πράττειν, καίτοιγε πλημμελοῦντες. ἔστι γὰρ αὐτῶν ἀκοῦσαι διοριζομένων ἐνίοτε, καὶ φασκόντων, εἰ μὲν ἐπὶ φλεγμονῇ γίγνοιτο σπασμὸς, ἐπιγέννημά τε, καὶ σύμπτωμα εἶναι τῆς φλεγμονῆς αὐτόν. εἰ δ᾽ ἐπὶ δυσκρασίᾳ μόνῃ, νόσημα. ταὐτὸ δὴ τοῦτο, καὶ περὶ πυρετοῦ ποιοῦσιν, ἐπειδὰν μὲν ἐπιγίγνηταί τινος μορίου αἰσθητῇ διαθέσει, σύμπτωμα νομίζοντες. εἰ δ᾽ ἄλλως, νό-
30 σημά τε καὶ πάθος προσαγορεύοντες. τούτοις μὲν οὖν μεμπτέον, οὐκ ἀναμένοντας τὸν ἔξωθεν ἔλεγχον, ἀλλ᾽ αὐτοὺς ἑαυτοῖς περιπίπτοντας, ὅσοι δ᾽ ἤτοι τὰς βλάβας τῶν ἐνεργειῶν ὑποθέμενοι προσαγορεύειν νοσήματα διὰ παντὸς οὕτω ποιοῦσιν, ἢ καὶ τι τοιοῦτον ἄλλο παρορῶσιν, ἐν ὀνόμασιν ἐσφάλθαι χρὴ νομίζειν αὐτοὺς, οὐδὲν δὲ εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα πλημμελεῖν. εἴρηται δ᾽ ἐπὶ πλέον ὑπὲρ ἁπάντων τῶν ἰατρικῶν ὀνομάτων ἑτέρωθι, καὶ ὅστις ὀρθῶς αὐτοῖς βούλεται χρῆσθαι, τὴν πραγματείαν ἐκείνην ἀναλεγέσθω. νυνὶ δὲ, περὶ γὰρ αὐτῶν τῶν πραγμάτων πρόκειται σκοπεῖσθαι, τῇ προειρημένῃ συνθήκῃ τῶν ὀνομάτων ἑπόμενοι, τῶν ἐφεξῆς ἐχώμεθα. περὶ μὲν δὴ τῶν χωρὶς ὕλης ἐπιρρύτου θερμῶν, καὶ ψυχρῶν διαθέσεων εἴρηται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον τά θ᾽ ὑγρὰ, καὶ τὰ ξηρὰ νοσήματα γενήσεται τῆς ὅλης φύσεως ἀλλοιουμένης τῶν σωμάτων, οὐκ ἔξωθεν οὐσίαν τινὰ εἰς ἑαυτὰ δεχομένων. αἱ μὲν οὖν μικραὶ παραλλαγαὶ δυσφώρατοι. τὰς μεγάλας δ᾽ ἔστιν ἐναργῶς ἰδεῖν, ἐπὶ τῶν νεκρουμένων μάλιστα μορίων. ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν
40 οἷον τεταριχευμένα φαίνεται καὶ πάνυ ξηρὰ, καὶ ταῦτα μὲν σπανιώτερον. ἔνια δὲ οὕτω βρυώδη τε καὶ πλαδαρὰ, καὶ θεωμένοις φαίνεται, καὶ ἁπτομένοις ὥστ᾽ εἰ καὶ μόρια αὐτῶν ἐθέλοις μεταχειρίσασθαι, διαρρεῖ παραχρῆμα, καὶ τῶν δακτύλων ἐκπίπτει καθάπερ ὕδωρ. οὕτω καὶ τῶν ὀστῶν τῶν σαπρῶν, τὰ μὲν, οἷον ψάμμος φαίνεται τοῖς ὑπὸ χρόνου διεφθαρμένοις ξύλοις ἐοικότα. τὰ δὲ, οἷον βρυώδη, ὧν ἡ τῆς δυσκρασίας ἀμετρία δι᾽ ὑγρότητά γε ἢ ξηρότητα γινομένη, τὸ σύμπαν ὅσον οὖν ἐνέκρωσεν. αἱ δ᾽ ἄλλαι πᾶσαι δυσκρασίαι τῶν μορίων αἱ βραχεῖαι λανθάνουσαι τοὺς πολλοὺς, ἀτονίαι πρὸς αὐτῶν ὀνομάζονται. φλεγμονῆς μὲν γὰρ, ἢ ἕλκους, ἤ τινος ἄλλου τοιούτου κατὰ τὴν κοιλίαν ὑπάρχοντος, οὐδεμίαν ἑτέραν ἐπιζητοῦσι τοῦ μὴ πέττειν αἰτίαν, εἰ δὲ μηδὲν εἴη τῶν τοιούτων, ἀτονίαν εἶναί φασι τῆς κοιλίας, ὥσπερ ἕτερόν τι λέγοντες αὐτοῦ τοῦ φανερῶς γιγνομένου, τοῦ μὴ πέττεσθαι καλῶς τὰ σιτία. τί γὰρ ἄλλο τὴν ἀτονίαν αὐτοὺς λέγειν ἄν τις ὑπολάβοι, πλὴν τῆς κατὰ τὴν ἐνέργειαν ἀρρωστίας. ἀλλ᾽ οὐ τοῦτ᾽ ἔστι τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ τίς ἡ ταύτης τῆς ἀτονίας αἰτία,
50 διὰ τί γὰρ ἀρρωστεῖ περὶ τὸ ἴδιον ἔργον ἡ γαστὴρ, μήτε φλεγμαίνουσα, μήτε σκιρρουμένη, μήθ᾽ ἡλκωμένη, μήτ᾽ ἄλλο μηδὲν ἔχουσα τοιοῦτον, οὐ γὰρ δή γε χωρὶς αἰτίας τινὸς ἐστέρηται τοῦ πέττειν καλῶς. πάντως οὖν ἢ πόρων ἀμετρίαν, ἢ δυσκρασίαν αἰτιατέον, ᾧ καὶ δῆλον, ὡς οὐδὲν τῶν πρώτων νοσημάτων ὅσα τῶν ὁμοιομερῶν ἐστιν αὐτῶν ἴδια, λογικῶς θεραπεῦσαι δυνήσονται, χωρὶς τοῦ περὶ τῶν πρώτων τι ἐπισκέψασθαι στοιχείων, ἀλλὰ πρὸς μὲν τούτους ἐν ἑτέροις εἴρηται τὰ εἰκότα. τὸ δέ γε νῦν εἶναι, χρὴ γινώσκειν, ὡς καὶ γαστρὸς ἀτονίαν, καὶ φλεβὸς, καὶ ἀρτηρίας, καὶ μυὸς, καὶ παντὸς ἁπλῶς ὀργάνου ζωτικοῦ τε, καὶ ψυχικοῦ, ἢ διά τινα πόρων ἀμετρίαν, ἢ δυσκρασίαν ἀναγκαῖον ὁμολογεῖν γίγνεσθαι. πῶς δὲ χρὴ τὰς τοιαύτας αὐτῶν διαθέσεις γνωρίζειν, οὐ τοῦ νῦν ἐνεστῶτος ἐστὶ λόγου. πρόκειται γὰρ οὐ διαγνώσεις εἰπεῖν, ἀλλ᾽ αὐτὰ τὰ πρῶτα καταριθμήσασθαι νοσήματα. καί μοι δοκεῖ τὰ μὲν τῶν ὁμοιομερῶν εἰρῆσθαι πάντα. λέγειν δ᾽ ἑπόμενον ἂν εἴη τὰ τῶν ὀργανικῶν. ἐν τούτοις οὖν ὅτι μὲν ἔνι πάντως ἐστὶ μόρια ἐν

αἴτιον τῆς ἐνεργείας, τὰ δ' ἄλλα πάντα χρείαν τινὰ τούτῳ παρέξοντα γέγονεν, ἑτέρωθι δέδεικται. βλαβή-
σεται δὲ ἡ ἐνέργεια τοῦ παντὸς ὀργάνου, μάλιστα μὲν καὶ πρώτως αὐτοῦ τοῦ τῆς ἐνεργείας αἰτίου σώματος νοσή-
σαντος. ἤδη δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων αἱ μείζους διαθέσεις ἐμποδίζουσι τὴν ἐνέργειαν. ὅσαι μὲν οὖν οὐ καθ'
ἑαυτάς, ἀλλὰ τῷ βλάπτειν τι τὸ πρῶτον αὐτῆς ὄργανον ἐμποδίζουσιν, αἰτίαι νοσημάτων εἰσίν, οὐκ αὐταὶ νοσή-
ματα εἰσίν. χωρὶς δὲ τοῦ βλάπτειν τι τὸ πρῶτον τῆς ἐνεργείας μόριον, εἰ τὴν ἐνέργειαν ἐμποδίζειν δύναιντο,
νοσήματα ἤδη τὰς τοιαύτας διαθέσεις κλητέον. ἔσονται δὲ ὡς ἐλέγομεν, ἤτοι τῆς κατὰ φύσιν ὑπηλλαγμένης
διαπλάσεως, ἢ μὴ σωζομένου τοῦ δέοντος ἀριθμοῦ τῶν μορίων, ἢ τὸ μὴ προσῆκον ἑκάστου φυλαττόντων μέγεθος,
ἢ ὡς οὐ χρὴ συγκειμένων αὐτῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἀπεδείχθη μηδὲν τούτων εἰκῇ γεγονέναι πρὸς τῆς φύσεως, ἀλλὰ
πάνθ' ἕνεκα τοῦ βέλτιον, ἢ ἀσφαλέστερον ἐνεργεῖν τὸ σύμπαν ὄργανον, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὰς βλάβας αὐτῶν,
10 ὅσαι μὲν, ἤτοι κωλύουσιν ὅλως ἐνεργεῖν, ἢ ἐμποδίζουσιν, αὐτὰ νοσήματα νομίζεσθαι. τὰς δ' εἰς τὴν βλάβην
τοῦ πρώτου τῆς ἐνεργείας μορίου διαφερούσας, αἰτίας νοσημάτων, ὡς ἀρτίως εἴρηται προσαγορεύεσθαι. διὰ
τοῦτ' οὖν οἵ τε βλαισοί, καὶ ῥαιβοί, καὶ οἱ λείας ἔχοντες τὰς βάσεις, χεῖρον ἐνεργοῦσι τοῖς σκέλεσιν, ἁμαρτίᾳ
τοῦ προσήκοντος σχήματος. οὕτω δὲ καὶ ὅσοι κατάγματα σχόντες οὐκ ὀρθῶς διεπλάσθησαν, οὐδ' αὐτοὶ καλῶς ἐνερ-
γοῦσι τῷ κώλῳ. κακῶς δὲ καὶ ὅσοι διὰ μέγεθος ἀρθρίτιδος ἐξεσκάφησαν, ἢ τῶν ὀφρύων περιθραυσθεισῶν
τῶν κατὰ τὰς διαρθρώσεις ἑτοίμως ὑπερβαίνειν καὶ ἐκπίπτειν ἔχον τὸ ἄρθρον, ἢ πώρου κατ' αὐτὸ πλείονος
ἐμφραχθέντος, ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι, δυσκίνητον ἀπὸ στενοχωρίας τὴν ὅλην ἔχον διάρθρωσιν. αὗ-
ται μὲν οὖν ἐπίκτητοι κακίαι σχημάτων. σύμφυτοι δὲ κυουμένων ἔτι κατὰ τὴν πρώτην διάπλασιν ἐμποδισθέ-
σαι ἐν ἅπαντι μορίῳ τοῦ σώματος γίγνονται, νοσώδεις ἐκείνῳ τῷ μορίῳ τὸν βίον ἐργαζόμεναι. χρὴ γὰρ καὶ τὸ τῆς
καρδίας σχῆμα, καὶ τὸ τοῦ πνεύμονος, καὶ τὸ τῆς γαστρὸς, ἐγκεφάλου τε, καὶ γλώσσης, καὶ σπληνὸς, καὶ νε-
20 φρῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων φυλάττεσθαι. γενομένης γάρ τινος βλάβης ἀμφ' αὐτὰ, χεῖρον ἀνάγκη, καὶ τὸ
οἰκεῖον ἔργον ἀποτελεῖσθαι τοῦ σύμπαντος ὀργάνου. καὶ μὴν καὶ τὸ τῶν κοιλοτήτων ἁπασῶν τῶν κατὰ τὰ
μόρια μέγεθός τε, καὶ πλῆθος, εἰ μὴ φυλάττοιτο, βλάπτοιτο ἂν ἐξ ἀνάγκης. καὶ διὰ ταῦθ' ἡ ἐνέργεια. πολλὰ δὲ
τὰ τοιαῦτα νοσήματα, τὰ μὲν συμφύσει τινὶ, τὰ δὲ ἐμφράξει γλίσχρων ὑγρῶν, καὶ παχέων συνιστάμενα, τὰ
δ' αὖ αὐξανομένων τῶν σωμάτων, ἢ στενοχωρουμένων ὑπό τινος τῶν περικειμένων ἐμπιπτόντος αὐτοῖς, καὶ θλί-
βοντος. ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτῶν τῶν τοὺς τοιούτους πόρους ἐχόντων σωμάτων ἡ οὐσία σκιρρουμένη τε, καὶ φλε-
γμαίνουσα, καὶ σφακελίζουσα, καὶ διαπυισκομένη, καὶ οἰδισκομένη, καὶ ἄλλως ὁποσονοῦν ἐπίκτητον μέγεθος προ-
σλαμβάνουσα, κἄπειτα τὸν ὄγκον εἰς τὰς ἐντὸς ἀποχέουσα κοιλότητας, ἐμφράττει τοὺς πόρους ἑτέρους ὄντας
τούτους ἐκείνων τῶν πόρων, ὧν οἱ τῆς προτέρας αἱρέσεως ἡγέμονες ὑπετίθεντο κατὰ τὴν τῶν πρώτων καὶ
ἀπαθῶν στοιχείων σύνοδον γίνεσθαι. τοὺς γὰρ τῶν ἐντέρων, καὶ φλεβῶν, καὶ ἀρτηριῶν, καὶ πάντων τῶν τοι-
30 ούτων ὀργάνων πόρους, τούτους δὴ τούς μεγάλους τε, καὶ σαφεῖς ἅπαντες ἐναργῶς ὁρῶμεν. εἰ δὲ καὶ διαλαν-
θάνοι ποτὲ τὴν αἴσθησιν ὑπὸ σμικρότητος ὁ τοιοῦτος πόρος, οὐδ' οὗτος ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶν ἐκείνοις τοῖς
πόροις, οὓς ἡ προτέρα τῶν αἱρέσεων ὑπετίθετο. κατὰ δὴ τὰς τοιαύτας ἁπάσας διαθέσεις, ἐν αἷς τῶν σωμά-
των αὐτῶν εἰς ὄγκον τινὰ ἀρθέντων ἀποκλείεσθαί τε, καὶ στενοχωρεῖσθαι τοὺς πόρους συμβαίνει, ποτὲ μὲν
ἓν ἔσται νόσημα μόνον, ἡ ἔμφραξις, ἡ τὴν ἐνέργειαν βλάπτουσα, ποτὲ δὲ καὶ τοῦτο μὲν, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν σω-
μάτων διάθεσις, ἡ τὴν ἔμφραξιν ἐργασαμένη. μηδὲ μίαν οὖν ἔχοντος ἰδίαν ἐνέργειαν τοῦ τὸν ὄγκον κεκτη-
μένου σώματος, ἓν μὲν τὸ νόσημα ἔσται, τὸ κατὰ τὴν ἔμφραξιν, αἰτία δὲ αὐτοῦ, καὶ οὐκέτι νόσημα ἐστιν, ἡ τοῦ
τὸν ὄγκον ἔχοντος σώματος διάθεσις. εἰ μὲν γὰρ ὁ χιτὼν τῆς ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος ἐτύχει, φλεβὸς, ἐπὶ
τὸν τρίτον παθῶν ἐστενώθη τὸν πόρον, ἐξ οὗ μεταλαμβάνει τὸ αἷμα, τὰ ἐν τοῖς κυρτοῖς τοῦ ἥπατος ἀγγεῖα, δύο
ἂν οὕτως ἦν νοσήματα τό τε τῆς φλεβὸς αὐτῆς, ὃ πέπονθε, καὶ ἡ κατὰ τὸν πόρον ἔμφραξις. ἐμποδίζει γοῦν
40 ἡ μὲν τῆς φλεβὸς διάθεσις, αἵματος χρηστοῦ γένεσιν. ἡ δὲ ἔμφραξις, ἀνάδοσιν. ἐνέργεια δ' ἑκατέρα τούτων ἀναγ-
καία τῷ ζώῳ. δῆλον γὰρ ὡς αἱ διαθέσεις αἱ βλάπτουσαι τὰς ἐνεργείας πρώτως αὗται λέγοιντ' ἂν εἶναι
νοσήματα τῆς μέντοι φλεβὸς αὐτῆς μηδὲν πεπονθυίας, εἰ διὰ γλίσχρους τινὰς, ἢ παχεῖς χυμοὺς σφηνωθέντας ἐν
τοῖς πόροις, ἡ ἀνάδοσις βλάπτοιτο, μόνον ἂν τοῦτ' εἴη νόσημα κατὰ τὸ σπλάγχνον, ἡ ἔμφραξις. οὕτως δὲ καὶ
κατὰ τὸ ἔντερον, εἰ μὲν ἔμφραξις εἴη μόνον, ἓν ἔσται καὶ τὸ νόσημα. φλεγμαίνοντος δὲ αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἀποκλείον-
τος τὴν ἐντὸς εὐρυχωρίαν, καὶ κωλύοντος ἰέναι κάτω τὰ περιττώματα, δύο ἂν εἴη καὶ τὰ νοσήματα. πολλάκις μὲν
γὰρ ὑπὸ νοσήματος γίγνεται νόσημα. καθάπερ ἐπί τε τῶν προειρημένων ἔχει, κἀπειδὰν ἐπὶ φλεγμοναῖς,
ἢ ἐρυσιπέλασιν, ἢ ἕρπησιν, ἢ ἄνθραξιν, ἢ τινὶ τοιούτῳ γένηται πυρετός. ἐνίοτε δὲ τὸ μὲν ἀποτελούμενον, ἐνερ-
γείας ἐστὶ βλάβη, καὶ χρὴ καλεῖν αὐτὸ πάθημά τε, καὶ σύμπτωμα. τὸ δ' αἴτιον αὐτοῦ δηλονότι νόσημα. καθά-
περ ἡ μὲν ἔμφραξις, τοῦ μηκέτι ἀναδίδοσθαι τὴν τροφήν. ἡ κατάψυξις δὲ, τῆς δυσαισθησίας αἴτιον ὑπάρχει,
50 νόσημα οὖσα συμπτώματος. ὅταν δ' αὐτὴ μὲν ἡ διάθεσις ἐνέργειαν βλάπτῃ πρώτως, τὸ δ' αἴτιον αὐτῆς μὴ βλά-
πτῃ, τὴν μὲν διάθεσιν, νόσημα. τὸ δ' ἐργαζόμενον αὐτὴν αἰτίαν ὀνομάζειν χρὴ νοσήματος, ὥσπερ ἐπί τε τῶν
γλίσχρων ἔχει χυμῶν, καὶ τῆς ἐμφράξεως. αὐτὴ μὲν γὰρ ἡ ἔμφραξις, τὸ νόσημα ἐστὶν, οἱ χυμοὶ δὲ αἴτιοι τοῦ
νοσήματος. ἅπαντ' οὖν ὅσα περὶ τὰς κοιλότητας γίγνεται νοσήματα, ποτὲ μὲν ἐμφραττομένων, ποτὲ δὲ
ἀμέτρως εὐρυνομένων, ὑπὸ τὸ τῆς διαπλάσεως τοῦ μέρους ἀναχθήσεται γένος. ἐμποδίζεται γάρ πως ἐν τού-
τοις ἅπασιν, ἡ φυσικὴ διάπλασις. ἀλλὰ μὲν δὴ καὶ λειότης καὶ τραχύτης, οὐδ' αὗται ματαίως ὑπὸ τῆς φύ-
σεως ἐγένοντο διαπλαττούσης τὰ μόρια. συστήσεται γοῦν κἂν ταῦτα νοσήματα κατὰ πάντα τὰ μόρια, τοῦ μὲν
φύσει λείου, τραχυνθέντος, τοῦ δ' αὖ τραχέος, λείου γενομένου. φανερώτατα δ' αὐτῶν τοῖς ἰατροῖς ἐστὶ τά
τ' ἐν τοῖς ὀστοῖς γινόμενα τραχυνομένοις τε, καὶ λειαινομένοις. αἵ τε τῆς φάρυγγος τραχύτητες ἐργαζό-

μεναι

μέναι βῆχας. χρὴ δὲ κἀνταῦθα γινώσκειν ὡς ἐνίοτε τὸ σχῆμα τοῦ μορίου βλαβὲν, ἐπήνεγκεν ἅμα ἑαυτῷ τινὰ πό-
ρον. οἷόν τι κἀπὶ τῆς ῥινὸς φαίνεται γιγνόμενον, ἐπειδὰν ὑπὸ πληγῆς βιαίου ποτὲ σιμωθεῖσα στεγνωθῇ
τὸν ἐν αὐτῇ πόρον εἰς τοσοῦτον, ὡς ἔτι μηδ' ὅλως, ἢ μόγις, ἀναπνεῖν δι' αὐτοῦ. δῆλον οὖν ὡς ἐν ταῖς τοιαύταις δια-
θέσεσιν, ἡ μὲν στενοχωρία τοῦ πόρου, τὸ νόσημά ἐστι. πρῶτος γὰρ αὕτη τὴν τῆς ἀναπνοῆς ἐνέργειαν ἐμποδίζει.
προηγουμένη δ' αὐτῆς αἰτία τῆς ῥινὸς ἡ σιμότης, βλάβη τοῦ κατὰ φύσιν ἐν αὐτῇ σχήματος ὑπάρχουσα. κατὰ
μὲν δὴ τὸ τῆς διαπλάσεως γένος ἐξισταμένων τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τοσοῦτον ὡς ἐνέργειαν ἤδη βλάπτειν, αἱ προει-
ρημέναι διαφοραὶ τῶν νοσημάτων γενήσονται. κατὰ δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἁπλῶν μορίων, ἐξ ὧν ἕκαστον τῶν ὀργάνων
συνίσταται, διτταὶ μὲν αἱ πρῶται διαφοραὶ τῶν νοσημάτων γενήσονται. ἢ ἐλλείποντός τινος μέρους, ἢ πλεονάζον-
τος. ἐν ἑκατέρᾳ δ' αὐτῶν ἕτεραι. τῶν μὲν γὰρ πλεοναζόντων, τὰ μὲν ἐκ τοῦ γένους τῶν ἐστι κατὰ φύσιν, ὡς εἰ καὶ τῷ
10 γένοιτο ἕκτος δάκτυλος, ἢ ἐν ὀφθαλμῷ πτερύγιον, ἢ ἐν ῥινὶ βλάστημα σαρκὸς, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ πόρον ὁπωσοῦν
τοιοῦτον ἕτερον. ἔσται δὴ καὶ τούτων αὐτῶν τὰ μὲν νοσήματα, καθάπερ τὸ πτερύγιον, ἐμποδίζει γὰρ ὅταν ἱκα-
νῶς αὐξηθῇ τὴν ὄψιν ἐπισκοτοῦν τῇ κόρῃ. τὰ δ' αἴτια τῶν νοσημάτων, ὡς τὰ βλαστήματα, τοὺς πόρους ἐμφράτ-
τοντα. πρῶτον γὰρ νόσημα, ἡ ἔμφραξις ἐστὶν, ὅτι καὶ πρώτως βλάπτει τὴν ἐνέργειαν. ἔνια δ' ὅλῳ τῷ γένει πα-
ρὰ φύσιν ἐστὶν, ὡς ἕλμινθές τε καὶ ἀσκαρίδες, καὶ ὁ ἐν τῇ κύστει λίθος, καὶ τὸ χαλάζιον ἐν ὀφθαλμῷ, καὶ τὸ ὑπόχυ-
μα, καὶ τὸ πύον, ἀκροχορδόνες τε καὶ μελικηρίδες, καὶ ἀθερώματα, καὶ στεατώματα, καὶ ἀλφοὶ, καὶ λέπραι, καὶ λεῦκαι
καὶ πῶροι, καὶ τὰ ἐν τοῖς ἀποστήμασιν εὑρισκόμενα ἅπαντα. ὅτι δὲ καὶ τούτων ὅσα μὲν ἐνέργειαν ἐμποδίζει πρώτως
νοσήματα ἐστὶ μὲν, ὥσπερ τὸ ὑπόχυμα. τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα, νοσημάτων αἴτια πρόδηλον παντί. τῶν δ' ἐλλειπόν-
των μορίων τὰ μὲν ὅλα τελέως ἀπόλωλε. τὰ δὲ, οἷον ἐξ ἡμισείας ἀποκέκοπταί τε καὶ κεκολόβωται. κατὰ μὲν
δὴ τὴν πρώτην γένεσιν, ὡς πάμπολλα γίγνεται τοιαῦτα, πρόδηλον παντί. μετὰ δὲ τὴν ἀποκύησιν, ἐξαι-
20 ρεῖται μὲν ὅλα πολλάκις ὀστᾶ, κατά τε τοὺς δακτύλους καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὰς πλευ-
ράς. ἀφαιρεῖται δὲ καὶ δάκτυλος ἐνίοτε, καὶ ποὺς, καὶ ἄκρα χεὶρ, καὶ κνήμη, καὶ πῆχυς. ἐξαιροῦνται δὲ
καὶ φλέβες κιρσώδεις, καὶ ἀδένες σκιρρωθέντες, καὶ ὀδόντες φθαρέντες. καὶ μὲν δὴ, καὶ γαργαρεὼν ἀφαι-
ρεῖται, καὶ ἐπίπλοον, καὶ πόσθη, καὶ αὐτοῦ τι τοῦ αἰδοίου, καὶ πολλάκις γε καὶ σύμπαν αἰδοῖον. ὥσπερ γε
καὶ οἱ ὄρχεις. ἐνδακὼν δέ τις ἔναγχος ἐπὶ σπασμῷ μεγάλῳ τοῦ παντὸς σώματος, ἀπέκοψέ γε τῆς γλώττης τὸ
πρόσθεν. εἶτ' ἐσώθη μὲν ἐκ τοῦ σπασμοῦ, διαλέγεσθαι δὲ, ὁμοίως οὐκ ἠδύνατο. τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ τὰ κολο-
βώματα καλούμενα χειλῶν καὶ ῥινῶν καὶ ὤτων. καὶ ὅσα ἑτέρων σαρκωδῶν μορίων, ἢ ἀποσαπέντα σφο-
δρῶς, ἢ διασαπέντα, τελέως ἐξετμήθη. καὶ κατὰ πάσας γε τὰς τοιαύτας περιστάσεις, καὶ ὁ κατὰ φύσιν ἀρι-
θμὸς οὐ συμπεπλήρωται τῶν μορίων, ἢ ἑνὸς, ἢ δυοῖν, ἢ καὶ πολλῶν λειπόντων, καὶ ἤτοι τελέως ἀπολωλότων,
ἢ ἐκ μέρους ἀφῃρημένων. ὅσα μὲν δὴ τῶν τοιούτων ἐνεργείας ἐμποδίζει κατὰ τὸν ἑαυτῶν λόγον, ἐν τῷ τῶν νο-
30 σημάτων γένει τάξεται. τὰ δ' ἤτοι καταψύχοντά τι μόριον ἕτερον ἐνεργείας ἀπεργαστικὸν, ἢ ὠφελοῦν ἐλλιπῶς
ἐπάρδοντα, νοσημάτων αἴτια. τινὰ δὲ ἄμφω συλλαβόντα ἔχει, καὶ τὴν ὡς αἰτίου χώραν, καὶ τὴν ὡς νοσήματος,
οἷον καὶ γαργαρεὼν ὁπόταν ἕως βάσεως ἐκτμηθεὶς, καὶ τὴν φωνὴν παραβλάπτει, καὶ ψύχει τὰ κατὰ τὸν πνεύ-
μονά τε καὶ τὸν θώρακα. ἐπειδὴ γὰρ ἔμαθες ἐν τοῖς τῶν ἐνεργειῶν τε καὶ χρειῶν λογισμοῖς, ὡς ἁπάντων τῶν
τοῦ ζώου μορίων, τὰ μὲν εἰς ἐνέργειάν τινα συντελεῖ τῷ παντὶ ζώῳ χρησίμην, τὰ δ' αὐτὰ μὲν, οὐδὲν ἐνεργοῖ,
χρείαν δέ τινα τοῖς ἐνεργοῦσι παρέχεται, δῆλον ὡς καὶ τὰς βλάβας αὐτῶν, τὰς μὲν εἰς ἐνέργειαν ἄντικρυς
διαφερούσας, νοσήματα ἐρεῖς πρώτως τῶν τοῦ ζώου μορίων. τὰς δὲ εἰς χρείαν τινὰ νοσημάτων αἰτίας. ὡς θ' ὅ-
σα μόρια διττὰς ἐνεργείας, ἢ διττὰς χρείας ἀποτελεῖ, κατὰ μίαν ἐνίοτε βλάβην, διττὸν ἕξει λόγον, ἢ νο-
σήματος, ἢ αἰτίας. εἰ δέ τι μόριον ἅμα ἄμφω ποιεῖ χρείαν καὶ ἐνέργειαν, ὥσπερ ἐνίοις εἶναι δοκεῖ, καὶ ὁ γαργα-
ρεὼν, ἡ τούτου τοῦ μέρους ἀπώλεια, καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἔσται νόσημα, καθ' ἕτερον δὲ νοσήματος αἰτία. δῆ-
40 λον δὲ, ὡς τῷ λοιπῷ τῷ μένοντι καὶ σωζομένῳ τὸ νόσημά ἐστιν, οὐκ αὐτῷ τῷ μηκέτι ὄντι. τῆς γὰρ τοῦ στόμα-
τος εὐρυχωρίας κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος οὗ νῦν ἐστι τὸ πάθος, μόριον εἶναι φήσεις, τὸν κίονά τε καὶ γαργαρεῶνα
προσαγορευόμενον. ὅταν οὖν οὗτος ἀπόληται λείπει τῷ χωρίῳ. καὶ οὕτω τὸ ὅλον ἐν νοσήματί γίγνεται,
μένοντος τοῦ κατ' ἀρχὰς ὁμολογηθέντος, τοῦ, πᾶσαν ἐνέργειαν ὑπὸ νοσήματος βλάπτεσθαι. ἢ τοίνυν ὡς οὐκ
ἔστι μία τις ἐνέργεια τοῦ ζώου ἡ φωνὴ, καὶ ἡ εἰσπνοή. καὶ ἡ ἐκπνοὴ δεικτέον ἐστὶν, ἢ εἴπερ τοῦθ' οὕτως ἔχει, δῆ-
λον ὡς ἡ τοῦ κίονος ἀπώλεια, νόσον ἀπεργάζεται τῷ οὐρανίσκῳ. κατὰ δὲ τὰ αὐτὰ ταῦτα, καὶ ἡ τοῦ ὀδόν-
τος ἀπώλεια, νόσημά ἐστι τοῦ στόματος, εἰ μὲν τῶν πρὸς τὴν μάσησιν ἐπιτηδείων εἴη τὸ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, τῆς
μασήσεως βλάπτοντος, εἰ δὲ τῶν τομέων ὀνομαζομένων, εἴς τε τὰς ἐδωδὰς καὶ τὰς διαλέξεις ἐμποδίζοντος.
οὕτω δὲ καὶ εἰ τῆς γλώττης ἀποτμηθείη τὸ ἥμισυ, τῷ λειπομένῳ μέρει παρὰ φύσιν ἐστὶ τὸ κεκολοβῶσθαι. κα-
τὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τῷ ἐπιπλόῳ, καὶ τῷ αἰδοίῳ καὶ πᾶσι τοῖς οὕτω παθοῦσι. καὶ εἰ μὴ νόσημά τις αὐτὸ κα-
50 λεῖν, ἀλλὰ πάθος, ἢ πάθημα βούλοιτο περὶ ὀνόματος, οὐ περὶ πράγματος ἀμφισβητήσει. δῆλον δὲ ὡς
καὶ τῇ μὲν γλώττῃ, καὶ τῷ ἐπιπλόῳ, καὶ τῷ αἰδοίῳ, καὶ ὅλως ἅπασι τοῖς τοιούτοις κολοβωμένοις ὀρ-
γάνοις, ἔστι τις μείωσις τοῦ μεγέθους ἐν ἅπασι τοῖς εἰρημένοις νοσήμασιν. αὐτῷ δὲ τῷ ζώῳ μείωσις μὲν
οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἔσται σαφὴς, ὡς φαίνεσθαι κολοβόν. ἀριθμὸς δέ τις ἀφαιρεθήσεται μορίων, εἴγε δὴ καὶ ἀρ-
τηρίαι, καὶ φλέβες, καὶ νεῦρα, καὶ δέρμα ἐνίοτε, καὶ πιμελὴ, καὶ ὑμένες, καὶ σὰρξ ἀφαιρεῖται κατὰ
τὰς τοιαύτας διαθέσεις. ἐπεὶ μέντοι τοῦ γαργαρεῶνος, καὶ τῶν κιρσωδῶν ἀγγείων ἐκτμηθέντων, καὶ
αὐτῶν τῶν ὀργάνων ἀφαιρεῖταί τις ἀριθμὸς μορίων· καὶ δὴ καὶ τετάξεται τὰ μὲν τοιαῦτα πάντα
ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν μορίων ὑπαλλαττομένων. ὅσων δὲ ὀργάνων ἀφαιρεῖται μὲν, οὐκ ἐξαιρεῖται δὲ τὰ μέρη,
ταῦτα ἐν ἀμφοτέροις οἷον τετάξεται τοῖς γένεσι. καὶ γὰρ ἀριθμὸς ἐνδεῖ τῷ ζώῳ μορίων ἁπλῶν, καὶ μέ-

γένος ὀργάνου συνθέτου. κεκολόβωται γὰρ τὸ ὅλον. καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς ἀμφοῖν τοῖν γενοῖν τοῦ τε κατ' ἀριθμὸν καὶ τοῦ κατὰ μέγεθος, ἀνωτέρω τάττειν ἑτέραν ἐγχειρεῖ κατηγορίαν τὴν τοῦ ποσοῦ παντί που δῆλον. εἴγε δὴ τοῦ ποσοῦ τὸ μὲν διωρισμένον ἐστὶν, ὃ δὴ καὶ πόσον ἰδικῶς ὀνομάζεται, τὸ δὲ, συνεχὲς, ὃ δὴ καὶ πηλίκον προσαγορεύεται. ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι σαφέστερον ἔδοξέ μοι διαιρεῖν αὐτὰ οὕτως, κατὰ μὲν τὸν ἀριθμὸν τάξαντι τὴν ἑτέραν διαφορὰν τοῦ ποσοῦ, κατὰ δὲ τὸ μέγεθος, τὴν ἑτέραν. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ κατὰ τοῦτο τὸ γένος εἴρηται νοσήματα, περὶ τῶν κατὰ τὸ μέγεθος, ἢ τὸ πηλίκον τῶν μορίων, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλει διέλθωμεν. ἔστι δὲ οὐ ταὐτὸν τοῦτο τῷ προειρημένῳ. μένοντος γὰρ τοῦ κατὰ φύσιν σχήματος τῷ μορίῳ, διαφθειρομένου δὲ τοῦ μεγέθους, ὅταν ἐνέργειά τις βλάπτηται, διὰ τοῦτο νόσημα ἔσται τοῦ μορίου τὸ συμβεβηκός, οἷον εἰ τῷ τηλικαύτη γένοιτο ἡ γλῶττα κατὰ τὴν πρώτην εὐθὺς διάπλασιν, ὡς ἤτοι μηδεμίαν ἔχειν ἀναστροφὴν ἐν τῷ στόματι διὰ τὸ μέγεθος, ἢ διὰ σμικρότητα μὴ ψαύειν ἁπάντων αὐτοῦ τῶν μερῶν. ἐπὶ δὲ τῶν ἤδη τετελειωμένων αἱ μὲν παρὰ φύσιν ἐπαυξήσεις τῶν μορίων οὐ πάνυ τι φαίνονται συνεχῶς γιγνόμεναι, μειοῦνται μέντοι πολλάκις, καὶ καλεῖται τὸ νόσημα, πρὸς μὲν ἐνίων ἀτροφία, πρὸς ἄλλων δὲ φθίσις τοῦ μέρους. αἱ δὲ ἐπαυξήσεις τῶν μορίων ἔν τε τοῖς ὑπερσαρκοῦσιν ἕλκεσι γίγνονται, κἀν τῷ καλουμένῳ πριαπισμῷ. Νικομάχῳ δὲ τῷ Σμυρναίῳ πᾶν ἀμέτρως ηὐξήθη τὸ σῶμα, καὶ οὐδὲ κινεῖν ἔτι δυνατὸς ἦν ἑαυτόν. ἀλλὰ τοῦτον μὲν ὁ Ἀσκληπιὸς ἰάσατο. γλῶσσαν δέ τινος ἐπὶ πλεῖστον αὐξηθεῖσαν ἐθεασάμεθα χωρὶς ἁπάσης ὀδύνης, ὥς τε μήτ' οἴδημα δοκεῖν εἶναι, μήτε σκίρρον, μήτε φλεγμονήν. οὔτε γ' ἐκοιλαίνετο πιεζόντων, οὔτ' ἀναίσθητος ἦν, οὔτ' ὠδυνᾶτο. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μόνον αὔξησίς τις ἄμετρος ὑπῆρχεν, οὐδὲν τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ μορίου βεβλαμμένης. οὕτω δὲ καὶ ὄρχεις καὶ μαστοὶ τοῖς μὲν ἀμφότεροι. τοῖς δὲ ἀμέτρως ὁ ἕτερος ηὐξήθη. καὶ ἡ καλουμένη δὲ χοιρὰς τούτου τοῦ γένους ἐστὶ, δυσχρηστίας οὐ μικρὰς ἐν ταῖς ἐνεργείαις ὅταν ἀμέτρως αὐξηθῇ παρεχομένη. καὶ μὲν δὴ καὶ αἱ τῶν κανθῶν ἀμετρίαι, τούτου τοῦ γένους εἰσίν. ὀνομάζεται δὲ καὶ ἡ μὲν ἐπὶ πλέον αὔξησις ἐγκανθίς. ἡ μείωσις δὲ ῥοιάς. τοιαῦται μὲν δή τινες καὶ τούτου τοῦ γένους τῶν νοσημάτων αἱ διαφοραί. τῆς δὲ συνθέσεως τῆς κατὰ φύσιν ὑπαλλαττομένης γίνεται νοσήματα. παρὰ μὲν τὴν θέσιν ἐν ταῖς ἐξαρθρήσεσί τε καὶ παραρθρήσεσι κἀν ταῖς ἐντεροκήλαις τε καὶ ἐπιπλοκήλαις ὀνομαζομέναις. παρὰ δὲ τὴν πρὸς τὰ παρακείμενα μόρια μὴ κατὰ φύσιν ὁμιλίαν, σύνδεσμός τις χαλασθεὶς, ἢ συνταθεὶς, ἢ ἀπορραγεὶς ἐμποδίζει τὴν ἐν ἐκείνῳ τῷ μορίῳ κίνησιν τῆς διαρθρώσεως, ἐν τούτῳ τῷ γένει καὶ οἱ τῆς γλώττης εἰσὶν ἄμετροι δεσμοί, καὶ οἱ τῶν αἰδοίων ἐφ' οἷς ἡ μὲν εἰς τὸ διαλέγεσθαί τε, καὶ μασσᾶσθαι ἱκανῶς ἐμποδίζεται, τὸ δὲ αἰδοῖον ἐν τῷ κατασπείρειν εἰς τὸ θῆλυ πόρρω καὶ κατὰ εὐθὺ προπέμπειν ἀδυνατεῖ τὸ σπέρμα, διεστραμμένου τοῦ πόρου. καὶ μὲν δὴ καὶ αἱ συμφύσεις αἱ παρὰ φύσιν, ἢ χειλῶν ἑλκωθέντων, ἢ βλεφάρων, ἢ δακτύλων, ἢ ἕδρας, ἢ τινὸς ἑτέρου τοιούτου, ταύτης εἰσὶ τῆς διαφορᾶς. τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ τὰ τοῦ παρὰ τὴν σύνθεσιν τῶν μορίων γένους ἴδια τῶν νοσημάτων. λοιπὸν δὲ ἐστὶ καὶ πέμπτον γένος νοσήματος ἡ τῆς ἑνώσεως λύσις, εἴτ' οὖν ἐν ἑνί τινι τῶν ἁπλῶν γένοιτο μορίων τῶν ὁμοιομερῶν ὀνομαζομένων, εἴτε καὶ τοῖς συνθέτοις, ὅθεν καὶ μικρῷ πρόσθεν ἐν τοῖς κοινοῖς ἑκατέρων τῶν μορίων νοσήμασιν ἐμνημονεύσαμεν αὐτῆς, ὅπου γὰρ διασπᾶται σύνδεσμος, ἢ ἀρτηρία, κοινὸν τὸ πάθημα ἐστὶ, καὶ τοῦ παντὸς ὀργάνου, καὶ αὐτοῦ τοῦ διασπασθέντος μορίου. λέλυται γὰρ ἑκάτερον τῆς συνεχείας, τὸ μὲν ὅλον, μηκέτι συναπτομένων αὐτοῦ, μηδ' ἑνουμένων τῶν μορίων, αὐτὸ δὲ τὸ διασπασθὲν, οὐκέτι μένον ἓν, ἀλλὰ δύο γενόμενον. εἰ μέντοι μὴ διασπασθείη τελέως, ἀλλ' ἐκ μέρους τινὸς, οὐκέτι τοῦτο τοῦ παντὸς ὀργάνου τὸ νόσημα ἐστὶ, πλὴν εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς ὅτι μόριον αὐτοῦ πέπονθεν, ἀλλ' αὐτοῦ μόνου τοῦ πεπονθότος ἴδιον ἐξαίρετον. ὀνομάζεται δὲ κατὰ μὲν ὀστοῦν ἡ τῆς συνεχείας λύσις κάταγμα. κατὰ δὲ τὰ σαρκώδη πάντα, κοινῶς ἕλκος. τὸ δὲ ῥῆγμα καὶ τὸ σπάσμα, τοῦ μὲν αὐτοῦ γένους ἐστὶ, συνίσταται τὸ δὲ μὲν ἐν σαρκώδει, τὸ δὲ ἐν νευρώδει μορίῳ, τῶν ἐν αὐτοῖς ἰνῶν διασπασθεισῶν ὑπὸ βιαίας τινὸς θλάσεως, ἢ ἐξαιφνιδίου τε καὶ ἀθρόας τάσεως. τὰ δὲ ἀποσπάσματα καλούμενα, μόνων τῶν ὀργανικῶν ἐστὶ μορίων ἴδια παθήματα. αὗται μὲν αἱ σύμπασαι διαφοραὶ τῶν ἁπλῶν νοσημάτων. ἐπὶ δὲ τὰς συνθέτους ἤδη μετιέναι καιρὸς, ἀπὸ τῶν ὁμοιομερῶν αὖθις ἀρξαμένους σωμάτων. ἔσται δὴ κατὰ μὲν τὴν προτέραν ὑπόθεσιν ἐξ εὐρύτητός τε καὶ στεγνώσεως πόρων, νόσημά τι σύνθετον οὐχ ἑκάστου τῶν κατὰ μέρος πόρων ἀμφότερα πάσχοντος, ἀλλὰ ἐναλλὰξ τῶν μὲν στεγνωμένων, τῶν δ' εὐρυνομένων σωμάτων. ὡς μηδὲν μᾶλλον εὐρύτητα πόρων, ἢ στέγνωσιν ἔχειν αἰτιᾶσθαι κατὰ τὸ σύμπαν ὁμοιομερὲς σῶμα, μηδ' εἶναί τι λαβεῖν αἰσθητὸν αὐτοῦ μέρος, ᾧ θάτερον ὑπάρχει μόνον, ἀλλ' αἰεὶ τὸ λαμβανόμενον ἅπαν ἀπ' ἀμφοτέρων συνέχεσθαι. κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ὑπόθεσιν ἐπὶ μὲν ταῖς ποιότησι μόναις ἐξισταμέναις τοῦ κατὰ φύσιν ἐν ἑκάστῳ τῶν ὁμοιομερῶν σωμάτων ἔσται σύνθετα νοσήματα τέτταρα, θερμὸν ἅμα καὶ ξηρὸν, καὶ θερμὸν ἅμα καὶ ὑγρὸν, καὶ ψυχρὸν ἅμα καὶ ξηρὸν, καὶ ψυχρὸν ἅμα καὶ ὑγρόν. οὐσίας δέ τινος ἐπιρρυείσης αὐτοῖς ὁμοίως ἕτερα τέτταρα τὰς αὐτὰς τῶν ποιοτήτων ἔχοντα συζυγίας. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ τῆς συνεχείας διαίρεσις οὐκ ἐν τοῖς συνθέτοις μόνον ὀργάνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς ἐγγίνεται σώμασιν ἐπιπλακήσεταί ποτε, καὶ ἤδη τοῖς τε νῦν εἰρημένοις συνθέτοις νοσήμασι κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὑποθέσεις, καὶ τοῖς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ παντὸς λόγου, γεγραμμένοις τοῖς ἁπλοῖς. οὐ γὰρ ἀδύνατον ἡλκῶσθαί τε ἅμα καὶ ξηρότερον εἶναι τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ ὑγρότερον, ἢ ψυχρότερον ἢ θερμότερον, ἢ τὸ μόριον, οὐδ' ἡλκῶσθαι μὲν ἅμα καὶ ὑγρότερον ὑπάρχειν, οὐχὶ δὲ καὶ θερμότερον εἶναι. τὰ γοῦν ἡλκωμένα τε ἅμα καὶ φλεγμαίνοντα μόρια τριχῇ τοῦ κατὰ φύσιν ἐξίσταται, διὰ μὲν τὴν ἕλκωσιν ἀπολλῦντα τὴν ἕνωσιν τῶν οἰκείων μορίων. ὅτι δὲ φλεγμαίνει θερμότερά τε καὶ ὑγρότερα τοῦ κατὰ φύσιν ἀποτελούμενα. τὸν γοῦν δὴ ὄγκον ἐν αὐτοῖς, ὅταν μὲν ἐπὶ τοσοῦτον αἴρηται μέγεθος ὡς βλάπτειν τι δι' αὐτὸ τοῦτο τὴν ἐνέργειαν, ἤδη νόσημα νομιστέον. ἄλλως δὲ σύμπτωμά τε καὶ πάθημα μόνον, ὥσπερ καὶ τὴν ὀδύνην. ἅπαντ' οὖν τὰ φλεγμαίνοντά τε ἅμα καὶ ἡλκωμένα σώματα τριχῇ μὲν ἐξ ἀνάγκης, τετραχῇ

δ' ἔστιν

δ' ἔστιν ὅτε νοσεῖ, φλεγμονὴν ὀνομαζόντων ἡμῶν δηλονότι νῦν, οὐ τὴν διὰ φλόγωσιν τῶν μορίων, ὥσπερ ἦν ἔθος
τοῖς παλαιοῖς, ἀλλὰ τὸν ἐρυθρόν τε καὶ ἀντίτυπον καὶ ὀδυνηρὸν ὄγκον. οὕτω δὲ καὶ τοῖς ἐρυσιπέλασι συμπίπτει,
πρὸς ἕλκη. τοῖς μὲν γὰρ ἄνθραξιν ἀδύνατον ἄλλως συστῆναι. μέσα δὲ τούτων ἐστὶ τὴν φύσιν ἕρπητές τε καὶ καρκῖνοι,
τὰ πολλὰ μὲν ἅμα τοῖς ἕλκεσιν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ χωρὶς ἐκείνων συνιστάμενα. σύνθετα γοῦν ἐστὶ τὰ τοιαῦτα πάντα νο-
σήματα, κἂν χωρὶς ἕλκους γίγνηται, καθ' ἕνα μὲν τρόπον, ὅτι πάντα περιττῆς ὑγρότητος, ἤτοι θερμῆς, ἢ ψυχρᾶς ἐστὶν
ἔγγονα, χολῆς μὲν ξανθῆς ἐρυσίπελας, μελαίνης δὲ, καρκῖνος, αἵματος δὲ φλεγμονὴ, καὶ φλέγματος οἴδημα. καθ' ἕτε-
ρον δὲ, διότι τῶν εἰρημένων χυμῶν εἰ καὶ κατὰ τὴν ἰδέαν ὑγροὶ σύμπαντές εἰσιν, ἀλλὰ τήν γε δύναμιν οὐχ ὑγροί. ὁ μὲν
γὰρ τῆς μελαίνης χολῆς, ξηρὸς καὶ ψυχρός. ὁ δὲ τῆς ξανθῆς ξηρὸς καὶ θερμός. ὁ δὲ τοῦ φλέγματος ὑγρὸς καὶ
ψυχρός. ὑγρὸν δὲ καὶ θερμὸν τὸ αἷμα. κατὰ δ' αὖ τρίτον τρόπον, ὅτι πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται καὶ σπα-
10 νιον αὐτῶν ἐστὶν εὑρεῖν ἕκαστον αὐτῶν εἰλικρινές. ἀναμέμικται γὰρ ὡς τὰ πολλὰ, ταῖς μὲν φλεγμοναῖς, ἢ ἐρυσιπελατώ-
δες, ἢ οἰδηματῶδες, ἢ σκιρρῶδές τι. τοῖς δ' ἐρυσιπέλασιν, ἢ φλεγμονῶδες, ἢ οἰδηματῶδες, ἢ σκιρρῶδες, καὶ τῶν
ἄλλων ὁμοίως ἑκάστῳ. σύνθετα τοίνυν γίγνεται πολυειδῶς ἅπαντα τοιαῦτα νοσήματα, καὶ ῥηθήσεται περὶ
αὐτῶν ἐπὶ πλέον ἔν τε τῷ περὶ τῶν νοσερῶν αἰτίων γράμματι, καὶ ἐν τῷ μετ' αὐτὸ, τῷ τῶν νοσωδῶν συμ-
πτωμάτων, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι διὰ τῆς θεραπευτικῆς πραγματείας, ἧς περ ἕνεκα σύμπαντα πάντα γράφε-
ται. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ τὸν τρόπον αὐτῶν τῆς ἐπιπλοκῆς εἴπομεν, ἐπὶ τὰ τῶν ὀργάνων ἤδη μετέλθωμεν νοσή-
ματα, δεικνύντες ὅπως καὶ ταῦτα γίγνεται σύνθετα. πρῶτον δ' ἀναμνῆσαι χρὴ τῶν κατ' ἀρχὰς ῥηθέντων, ὡς
ἐστὶν ἕτερα μὲν τῶν πρώτων σωμάτων τῶν ὁμοιομερῶν, ἕτερα δὲ τῶν ὀργανικῶν τε καὶ συνθέτων τὰ νοσήμα-
τα, φλεγμονὴ μὲν τῶν πρώτων, ἐξάρθρημα δὲ τῶν ὀργανικῶν. ὅταν οὖν ἐξαρθρήσῃ τε ἅμα καὶ φλεγμήνῃ τι κῶ-
λον, αὐτοῦ μὲν πρώτως ἐστὶ τοῦ σύμπαντος ὀργάνου νόσος ἡ ἐξάρθρησις. ἡ φλεγμονὴ δὲ οὐ πρώτως, οὐδ' ἰδίως,
20 ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. ἐπειδὴ γὰρ ἑνὸς ἑκάστου τῶν μορίων αὐτοῦ νόσημα ἐστὶν ἡ φλεγμονὴ, κατὰ συμβεβηκὸς
ἂν εἴη καὶ τοῦ σύμπαντος ὀργάνου τὸ νόσημα. καὶ μὲν δὴ καὶ ὀφθαλμία φλεγμονὴ μὲν ἐστὶ τοῦ ἐπιπεφυκότος
ὑμένος τῷ κερατοειδεῖ, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ὀφθαλμοῦ νόσημα. συμβαίνει δέ ποτε τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος
ἕλκος ἔχοντος βαθὺ, κἄπειτα διαβρωθέντος ὅλου, προπεσεῖν μέν τι τοῦ μετ' αὐτὸν τοῦ ῥαγοειδοῦς ὀνομαζομέ-
νου, παρασπασθῆναι δὲ καὶ τὴν κόρην, καὶ τούτων ἕκαστον τῶν τριῶν, ὀφθαλμοῦ πάθημα νομίζεται, καί-
τοι τὸ μὲν ἑλκωθῆναί τε καὶ διαβρωθῆναι, τοῦ κερατοειδοῦς ἦν μόνου. τὸ δὲ προπεσεῖν, τοῦ ῥαγοειδοῦς. τὸ δὲ παρα-
σπασθῆναι, τῆς κόρης. ἀλλ' ὡς εἴρηται τὰ τῶν ὁμοιομερῶν σωμάτων νοσήματα, τοῦ σύμπαντος ὀργάνου κατὰ
συμβεβηκός ἐστι. καὶ τοίνυν ἐπειδ' ἂν μὲν ἕν ὁτιοῦν ἐξ αὐτῶν νοσῇ σύνθετον νόσημα, τοῦ σύμπαντος ὀργάνου
καὶ τοῦτο ἔσται νόσημα κατὰ συμβεβηκὸς, ἐπειδὰν δὲ πλείω μὲν, ἀλλ' ἕκαστον ἐν ἰδίῳ κατέχηται νοσήματι, σύνθε-
τον ἂν εἴη οὕτως τὸ νόσημα τοῦ σύμπαντος ὀργάνου. ἔστω γὰρ εἰ τύχοι κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν, οὐ γὰρ ἀδύνατος ἡ
30 ὑπόθεσις, ἅμα μὲν πτερύγιον, ἅμα δὲ ὀφθαλμία, καὶ διάβρωσις τοῦ κερατοειδοῦς, καὶ πρόπτωσις τοῦ ῥαγοει-
δοῦς, καὶ τις ἀρχὴ γενέσεως ὑποχύματος. ὅτι μὲν οὐχ ἓν, οὐδ' ἁπλοῦν ἐστὶ τὸ νόσημα, πρόδηλον παντί. κα-
λέσει δὲ μὲν τις αὐτὸ σύνθετον ὀφθαλμοῦ νόσον. ὁ δέ τις οὐ μίαν σύνθετον, ἀλλὰ πολλὰ νοσήματα ἐρεῖ κατὰ
τὸν ὀφθαλμὸν ὑπάρχειν ἐν διαφόροις αὐτοῦ μέρεσι συνεστῶτα. διαφέρει δ' οὐδὲν ὡς πρὸς τὴν τῆς θεραπευ-
τικῆς ἐνδείξεως ποικιλίαν, ἧς περ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα σύμπαντα ζητοῦμεν, εἴθ' ἓν εἴη σύνθετον, εἴτε πολλὰ
κεχωρισμένης ἰάσεως δεόμενα. ἐκτεθήσεται δὲ δηλονότι περὶ αὐτῶν ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθό-
δου γράμμασιν. εἰς δὲ τὸν νῦν ἐνεστῶτα λόγον ἀπόχρη τό γε τοσοῦτον ἐνδείξασθαι καὶ δηλῶσαι, τὸ, πιθανῶς
ἂν ἑκατέρους δοξάζειν, τούς τε πολλὰ νοσήματα κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν ὑπάρχειν ὑπολαμβάνοντας, τούς τε
καθάπερ ἓν τὸ πάσχον ὄργανον, οὕτω καὶ τὸ νόσημα ἓν εἶναι νομίζοντας. σύνθετον δὲ, ὅταν ὡς εἴρηται πλείονα μό-
ρια πεπόνθῃ κατ' αὐτό. ὥσπερ οὖν τῶν ἁπλῶν νοσημάτων τὸ μὲν, αὐτοῦ πρώτως ἦν νόσημα τοῦ σύμπαντος
40 ὀργάνου, καθάπερ τὸ ὑπόχυμα, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, ὡς ἡ τοῦ κερατοειδοῦς ἕλκωσις, οὕτω καὶ τῶν συνθέτων
νοσημάτων ἴδια μὲν, ἔσται τοῦ σύμπαντος ὀργάνου τὰ πολλοῖς αὐτοῦ μορίοις ἅμα διοχλοῦντα, κατὰ συμβεβη-
κὸς δὲ, τὰ καθ' ἕν τι μόριον ἐν αὐτῷ συνιστάμενα νοσήματα σύνθετα. καθάπερ ἡ ὀφθαλμία φλεγμονὴ τοῦ
ἐπιπεφυκότος ὑμένος ὑπάρχουσα. σύνθετον γὰρ ἐδείκνυτο πάθος ἡ φλεγμονή. προσγινομένου δὲ ἕλκους
κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον ὑμένα, πολὺ μὲν ἂν οὕτω γε μᾶλλον ἐν συνθέτῳ νοσήματι τὸ μόριον εἴη. λέγοιτο δ' ἂν οὐδὲν ἧττον
καὶ αὐτὸς ὁ σύμπας ὀφθαλμὸς ὑπὸ συνθέτου νοσήματος ἔχεσθαι. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα κατὰ συμβεβηκὸς ὅλων
τῶν ὀργάνων ἐστὶ νοσήματα σύνθετα. τὰ δ' ἐκ τοῦ πολλὰ μόρια πεπονθέναι καθ' ἕνα χρόνον αὐτῶν τῶν ὀργάνων
ἐστὶ πρώτως νοσήματα σύνθετα, καὶ μᾶλλον εἰ καὶ τῶν κατὰ μέρος ἕκαστον τῶν ἁπλῶν μὴ κατά τι συμβεβη-
κὸς, ἀλλὰ πρώτως εἴη τοῦ σύμπαντος ὀργάνου νόσημα, καθάπερ ἐν ὀφθαλμῷ πτερύγιον, ὑπόχυμα, ῥοιάς. ἕκαστον
γὰρ τούτων ἴδιον ἐστὶν ὀφθαλμοῦ νόσημα, καὶ πάνθ' ἅμα γιγνόμενα, σύνθετον ὀφθαλμοῦ νόσον ἰδίαν ἐργάζε-
50 ται. τοιαύτῃ τις ἂν χρώμενος μεθόδῳ, πάντα ἐξευρήσει τὰ σύνθετα νοσήματα τῶν ὅλων ὀργάνων. ἐμοὶ δὲ
ἐπεξέρχεσθαί τε καὶ συντιθέναι πάντα περιττὸν ἐδόκει. μεμαθηκώς τις γὰρ τά θ' ἁπλᾶ νοσήματα πάν-
τα, καὶ τὸν τρόπον αὐτῶν τῆς συνθέσεως ἱκανὸς ἂν εἴη γυμνάζειν ἑαυτὸν ἐν τοῖς κατὰ μέρος. ὡς τό γ' ἀνα-
γνῶναι μόνον ἐφεξῆς ὅσα γέγραπται κατὰ τόδε τὸ βιβλίον, οὐδὲν ὄφελος, εἰ μὴ μέλλει τις ἐν αὐτοῖς ἐπι-
πλεῖστον γυμνάζεσθαι.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΝΟΣΗΜΑΣΙΝ ΑΙΤΙΩΝ. ΒΙΒΛΙΟΝ. β'.

Ὅσα μὲν οὖν ἐστι, καὶ τίνα τὰ σύμπαντα νοσήματα κατ' εἴδη τε καὶ γένη διῃρημένοις,
ἁπλᾶ τε καὶ σύνθετα, δι' ἑτέρου δεδήλωται γράμματος. ἑξῆς δ' ἂν εἴη τὰς αἰτίας
αὐτῶν ἑκάστου διελθεῖν, ἀπὸ τῶν ἁπλῶν τε καὶ ὁμοιομερῶν ὀνομαζομένων τοῦ ζώ-
ου μορίων ἀρξαμένους. εἶτ' αὖθις, ἐπὶ τὰ σύνθετά τε καὶ ὀργανικὰ μεταβάν-
τας. ἐπεὶ τοίνυν ἐλέχθη κατὰ μὲν τοὺς ἡνῶσθαί τε καὶ ἀλλοιοῦσθαι τὴν ὑπο-
βεβλημένην οὐσίαν γενέσει καὶ φθορᾷ δοξάζοντας, ἅπασα νόσος ὁμοιομεροῦς τε
καὶ ἁπλοῦ πρὸς αἴσθησιν σώματος, ἤτοι δυσκρασία τις ὑπάρχουσα, ἢ τῆς συνεχείας
αὐτοῦ τῶν μορίων διαίρεσις. κατὰ δὲ τοὺς μήθ' ἡνῶσθαι καὶ κενόν τι παραπεπλέχθαι
πάσῃ σώματος συγκρίσει νομίζοντας, ἀμετρία τε πόρων οὖσα, καὶ λύσις τῆς αἰσθητῆς ἑνώσεως. ἀρξώμεθα καὶ
νῦν ἐπισκοπεῖσθαι τὰς αἰτίας ἑκάστου τῶν νοσημάτων τῆς προτέρας ὑποθέσεως, ἣν δὴ καὶ ἀληθῆ πεπείσμε-
θα ὑπάρχειν. ἦν δ', οἶμαι, τέτταρα μὲν ἁπλᾶ, τέτταρα δὲ σύνθετα. ποτὲ μὲν τοῦ θερμοῦ μόνου τὴν αὔξησιν ἄμε-
τρον, ἢ τοῦ ψυχροῦ λαβόντος, ἢ τινὸς τῶν τῆς ἑτέρας ἀντιθέσεως, τῆς κατὰ τὸ ξηρόν τε καὶ ὑγρόν. ἔστιν ὅτε δὲ
καὶ κατὰ συζυγίαν τινὰ αὐξηθέντων αὐτῶν, ὡς εἶναι θερμὸν ἅμα καὶ ξηρόν, ἢ ψυχρὸν καὶ ξηρόν, ἢ θερμὸν καὶ
ὑγρόν, ἢ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν τὸ νόσημα. τίνες οὖν ἑκάστου εἰρημένων νοσημάτων αἰτίαι τῆς γενέσεως, ἤδη σκοπώμεθα,
ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ κατὰ θερμασίαν ἄμετρον δυσκράτου νοσήματος ποιησάμενοι. φαίνεται δὴ κἀπὶ τῶν ἄλλων ἁπάν-
των σωμάτων, ὁπόσα θερμότερα γίγνεται σφῶν αὐτῶν, ἢ ἐκ κινήσεως τινὸς αὐξανομένου τοῦ θερμοῦ, ἢ ἐκ ση-
πεδόνος, ἢ διὰ ὁμιλίας ἑτέρου θερμοτέρου σώματος, ἢ ἐκ στεγνώσεως, ἢ διὰ ἐπιτηδείου τροφῆς. ἐκ μὲν κινήσεως
ἐπί τε τῶν γυμναζομένων ὁποσοῦν, καὶ τῶν παρατριβομένων ἀλλήλοις λίθων, ἢ ξύλων, καὶ τῆς ῥιπιζο-
μένης φλογός. ἐκ σήψεως δὲ τῶν τε ἄλλων ἁπάντων, καὶ μάλιστα σπερμάτων, ἢ κόπρου. ἐγὼ γοῦν οἶδα καὶ ἀνα-
φθέντα ποτὲ περιστερῶν ἀποπατήματα διασαπέντα. καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς ἐκ τῆς τῶν θερμοτέρων ὁμιλίας
θερμαίνεται τὰ πλησιάζοντα, πρόδηλον παντί, βαλανείων ἀναμνησθέντι, καὶ ἡλίου θερινοῦ, καὶ φλογὸς
ἁπάσης. οὕτω δὲ καὶ εἰ πῦρ ἀνάψαις χειμῶνος ἐν οἴκῳ μεγάλῳ, στεγνώσας μὲν αὐτοῦ τὰς διαπνοάς, ἀθροίσαις
ἂν ἔνδον τὸ θερμόν, ἐάσας δὲ ἀνεῷχθαι πανταχόθεν, οὐδὲν ἕξει πλέον. ἀτὰρ οὖν καὶ τὰ βαλανεῖα, καὶ αἱ
κάμινοι τὸν αὐτὸν τοῦτον τρόπον ἀθροίζουσι τὸ θερμὸν ἑαυτῶν ἔνδον, ὥστε δῆλον ὡς καὶ στέγνωσις ποτὲ θερμασί-
ας πλείονος αἰτία. δῆλον δὲ καὶ τὸ ἀπὸ τῆς ὕλης, ὡς κάλαμοι μὲν οἱ ξηροὶ ῥᾳδίως ἐξαίρουσιν ἐπὶ μέγιστον τὴν
φλόγα, ξύλα δέ γε χλωρά, καὶ μάλιστα ἢν πλείω σωρεύσῃς ἐπ' αὐτήν, ἄχρι μὲν πολλοῦ βαρύνει τε καὶ οἷον κα-
ταπνίγει τὴν φλόγα, τελευτῶντα δὲ αὐξάνει. πῶς οὖν ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι τούτων ἕκαστον ἀποτελεῖται. γυ-
μνασθεὶς μέν τις ἀμετρότερον, ἐκοπώθη. τοῦτο δ' ἐστι, θερμασίαν ἔχειν ἄμετρον ἐν τοῖς ἄρθροις τε καὶ τοῖς μυσὶ
πλείονα τοῦ κατὰ φύσιν. ταῦτα γὰρ ἦν καὶ τὰ πρώτως κινούμενα. καὶ εἰ μὲν ἐνταῦθα καταμείνειεν ἡ θέρμη,
καὶ φθάσειεν λυθῆναι, πρὶν ἐπινεμηθῆναι σύμπαν τοῦ ζώου τὸ σῶμα, κόπος ἂν οὕτω γε μόνον εἴη τὸ γεγονός.
εἰ δὲ εἰς ἅπαν ἐκταθείη τὸ σῶμα, πυρετὸς ὀνομάζεται τὸ νόσημα, τοῦ παντὸς ζώου θερμότης τις ἄμετρος οὖσα.
οὕτω δὲ καὶ ὁ θυμὸς ζέσις τις ὢν τοῦ περὶ τὴν καρδίαν θερμοῦ, διὰ κίνησιν ἄμετρον, ὅλον ἐπινειμάμενος ἐνίοτε
τὸ σῶμα πυρετὸν ἀνῆψε. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσα σήπεται κατὰ τοῦ ζώου σῶμα, τινὰ μὲν ἐν αὐτοῖς τοῖς μορίοις, ἐν
οἷς σήπεται, θερμασίαν ἄμετρον ἐργάζεται, καθάπερ ἐρυσιπέλατά τε καὶ ἕρπητες, καὶ ἄνθρακες, καὶ φλε-
γμοναί, καὶ φύγεθλα. τὰ δ' ὅλον τὸ σῶμα συνεκθερμήναντα, πυρετὸν ἤγειρε. καὶ γὰρ οὖν καὶ τὸ τρίτον αἴτιον
ἀμέτρου θερμότητος, ἔκ τε τούτων ἤδη πρόδηλον, ὅπως ἐπιγίγνεται τοῖς ζώοις, κἀκ τῶν καλουμένων ἐγκαύ-
σεων. ἐπί τε γὰρ τοῖς βουβῶσι, καὶ ταῖς φλεγμοναῖς, καὶ τοῖς ἐρυσιπέλασι, καὶ πᾶσι τοῖς οὕτω θερμοῖς νοσή-
μασιν, ἀεὶ τὸ ψαῦόν τε καὶ συνεχὲς μόριον, αὐτὸ μὲν πρῶτον ἀπολαύει τῆς θερμασίας, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ πλη-
σιάζοντι μεταδίδωσι, κἀκεῖνο αὖθις τῷ μεθ' ἑαυτό, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀφικο-
μένης τῆς δυσκρασίας, ὅλον ἐν τάχει τὸ σῶμα μεταλαμβάνει τοῦ τῆς ἀρχῆς παθήματος. αἱ δ' ἐν τοῖς ἡλιουμέ-
νοις χωρίοις διατριβαὶ πολυχρόνιοι, τῶν μὲν γυμνῶν ὅλον ἐκθερμαίνουσιν ἀμέτρως ἐνίοτε τὸ δέρμα, τῶν δ' ἠμ-
φιεσμένων, μόνην τὴν κεφαλήν. καὶ τοῦτ' ἐστιν ἡ ἔγκαυσις. εἰ δ' ἅπαν ἐπινεμηθείη τὸ σῶμα, πυρετὸς ἂν οὕτω γένοιτο.
τὸ δὲ τέταρτον γένος τῆς αἰτίας τῆς ἀναπτούσης ἀμέτρως τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ἐπί τε ταῖς ψύξεσι καὶ στύψεσιν
ὁρᾶται γιγνόμενον. ῥιγώσας γάρ τις ἀμέτρως καὶ νηξάμενος ἐν ὕδατι στυπτηριώδει, ἢ τινος τοιαύτης ἑτέρας με-
τέχοντι δυνάμεως, ἐστέγνωσέ τε καὶ ἐπύκνωσε τὸ δέρμα, καὶ τὰς διαπνοὰς ἔνδον καθεῖρξεν. αἱ δ' εἰ τύχοιεν οὖ-
σαι καπνώδεις ἀθροισθεῖσαι, πυρετὸν ἐγέννησαν. τὸ δὲ δὴ πέμπτον εἶδος τῆς ἀναπτομένης ἀμέτρως θερμότητος
ἐδεσμάτων εἰσὶ ποιότητες δριμεῖαι καὶ θερμαί, σκορόδων τε καὶ πράσων καὶ κρομμύων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦ-
τα. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ τούτων χρῆσις ἀμετροτέρα γιγνομένη πυρετὸν ἤγειρεν ἐνίοτε. καὶ μὲν δὴ καὶ πομάτων
θερμῶν, οἷον οἴνου τε παλαιοῦ καὶ δριμέος προσενεχθέντος πλείονος ἀσθενεῖ σώματι, καὶ φαρμάκων δριμέων
ἀλεξιτηρίων τε καὶ δηλητηρίων, ἐπύρεξαν ἄνθρωποι. τί οὖν δή φασιν οὐ διὰ παντὸς ἐφ' ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων αἰτί-
ων, ἀνάπτεται πυρετός. ὅτι καὶ τὸ ποσὸν τῆς δρώσης αἰτίας ἄνισόν ἐστι, καὶ ἡ συστᾶσα διάθεσις ὑπ' αὐτῆς ἐν τῷ
σώματι, παμπόλλην ἐν τῷ μᾶλλον τε καὶ ἧττον ἔχει τὴν διαφοράν, αὐτό τε τὸ σύμπαν τοῦ ζώου σῶμα, πάμπολυ
διενήνοχεν ἕτερον ἑτέρου πρὸς τὸ ῥᾳδίως, ἢ μόγις ἐξίστασθαι τοῦ κατὰ φύσιν. ὡς οὖν οὐκ ἀπορεῖς διὰ τί πᾶσα
κίνησις οὐκ ἐργάζεται κόπον, ἀλλ' ἐναργὲς ἔστι σοι τό γε τοσοῦτον, ὡς εἰ μὴ πλείων εἴη καὶ ἰσχυροτέρα τῆς τῶν ἄρ-
θρων τε καὶ μυῶν φύσεως, οὐκ ἄν ποτε κοπώσειεν αὐτά, κατὰ τὸν αὐτὸν ἔχρην σε τρόπον ἐννοεῖν, ὡς οὐδ' ἡ κοπώ-

δης αὕτη

δης αὕτη διάθεσις εἰ μὴ μέγεθός τε καὶ χρόνον ἀξιόλογον σχοίη, οὐκ ἂν τὸ πᾶν ἑαυτῇ σῶμα συγκακῶσαι δυνή-
σεται, ἡ κίνησις μὲν ὀλίγη κόπον οὐχ οἵα τέ ἐστιν ἐργάζεσθαι, μικρὸς δὲ κόπος, ἀνάψει πάντως πυρετόν, ἡ κίνη-
σις μὲν ἐν τῷ πρός τι τὸ δρᾶν ἕξει, κόπος δ' οὐχ ἕξει. καὶ μὴν ὅτι γε τὰ μὲν τῶν ἀθλητῶν σώματα πολυχρονί-
ων τε ἅμα καὶ σφοδροτάτων ἀνέχεται κινήσεων, ἄνευ τοῦ κοπωθῆναι, τὰ δ' ἡμῶν τῶν ἰδιωτῶν εἰ πλείω βρα-
χὺ παρὰ τὰ καθεστῶτα πονήσαι μὲν εὐθὺς ἀγανακτεῖ, πάντες ἤδη σχεδόν γε καὶ οἱ σκαιότατοι γινώσκουσιν. οὔκουν
θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ κοπωθείς τις οὐ δι' ὅλως ἐπύρεξεν ἢ εἰ μικρὸς ὁ κόπος, ἢ ὀλιγοχρόνιος, ἢ τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος ἥτ-
των ἐγένετο. ἢ τὸ μὲν γυμνάσιον εἰ βραχυχρόνιον εἴη, καὶ μὴ σφοδρὸν, καὶ τῆς τοῦ γυμναζομένου φύσεως ἀσθε-
νέστερον, οὐκ ἄν ποτε κόπον ἐργάσηται. κόπος δ' ἀνάψει πυρετὸν, κἂν βραχὺς, κἂν ὀλιγοχρόνιος ᾖ. κἂν τῆς τοῦ
πάσχοντος σώματος ἰσχύος ἀσθενέστερος. ἀλλὰ τοῦτό γε κἀπὶ τοῦ πάντων δραστικωτάτου πυρὸς ἰδεῖν ἐστιν, ὡς ὅτε τοὺς
10 κατεψυγμένους ἐκθερμαίνει χωρὶς χρόνου καὶ ῥώμης. ἥκοντες γὰρ ἐκ κρύους ἐνίοτε διὰ μεγίστης φλογὸς τὰς χεῖ-
ρας διαφέρομεν ἀλύπως. οὔτε μὴν πᾶσαν ὕλην ἑτοίμως ἐξάπτει. κάλαμοι μὲν γὰρ οἱ ξηροὶ κατὰ τὴν πρώ-
την εὐθὺς ὁμιλίαν ἀνάπτονται. ξύλα δ' ὑγρὰ καὶ χλωρὰ χρόνου τε δεῖται μακροῦ, καὶ φλογὸς ἰσχυρᾶς, ἵν' ἐξα-
φθῇ. πῶς οὖν ἐπὶ τοῦ πυρὸς οὐδὲν τούτων θαυμάζων, ἐπὶ τοῦ κόπου θαυμάζεις, εἰ καὶ μεγέθους δεῖται καὶ χρό-
νου, καὶ τοῦ σώματος ἐπιτηδείως ἔχοντος ἐξάπτεσθαι; ἄμεινον δ' ἦν σε μὴ τοῦτο θαυμάζειν, ἀλλ' ἐπισκέψασθαι
ποῖον ζώου σῶμα ῥᾳδίως ἐκθερμαίνεσθαι πέφυκε, καὶ ποῖον δυσχερῶς. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐφεξῆς ἀκούσῃ. ἐν δέ γε
τῷ παρόντι μηδὲν εἶναί σοι φαινέσθω θαυμαστὸν, εἰ καὶ χρόνου δεῖται καὶ μεγέθους τὸ μέλλον ποιήσειν ὁπω-
σοῦν, καὶ προσέτι τοῦ πλησιάζοντος ἐπιτηδείου παθεῖν. οὐδὲ γὰρ τὸ πῦρ οἷόν τ' ἐστὶ χωρὶς τούτων καίειν, οὐδὲ τὸ ξί-
φος τέμνειν, οὐδ' ἄλλο τι τῶν δραστικωτάτων οὐδὲν, οὔτ' εἰς ἰσχυρότερον ἑαυτοῦ δρᾶν πέφυκεν, οὐδ' ἄνευ χρόνου
τινὸς ἀξιολόγου. τῆς μὲν οὖν λυχνιαίας φλογὸς, οὐκ ἂν ἀθρόως οὐδὲ τοὔλαιον καταχέῃς, μήτοι γε δὴ τὸ ὕδωρ, καὶ
20 τῷ ξίφει τέμνειν, οὐκ ἂν οὐδὲ τὸν λίθον ἐπιχειρήσειας, μὴ ὅτι γε τὸν ἀδάμαντα. κόπον δὲ, καὶ θάλψιν, καὶ ψῦ-
ξιν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα πυρετὸν ἀξιώσεις ἀνάπτειν ἀεὶ, κἂν μικρὸν, κἂν ὀλιγοχρόνιον, κἂν ἀνεπιτήδειον ἔχῃ
τὸ σύμπαν σῶμα πρὸς τὸ θερμαίνεσθαι, ἢ οὔ. τὸ μὲν γὰρ ἤδη θερμὸν ἑτοιμότερον ὑπερθερμανθῆναι, καθά-
περ οὖν καὶ τὸ ψυχρὸν ὑπερψυχθῆναι. τὸ δ' ἐναντίως ἔχον, ἀνεπιτήδειον. οὕτω μὲν οὖν ἀναίσθητός τε καὶ ἀ-
μαθὴς ἡ τῶν τοιαῦτα ζητούντων ἀπορία. τοὺς δὲ μηδὲν ἀποροῦντας, ἀλλ' ἀποφαινομένους ἑτοίμως τε, καὶ προ-
πετῶς ὑπὸ μηδενὸς τῶν εἰρημένων μηδέποτε γίγνεσθαι πυρετὸν, ἢ τῆς ἀναισθησίας ἐλεεῖσθαι προσήκεν, ἢ τῆς
φιλονεικίας μισεῖσθαι. λέλυται γοῦν καὶ τὰ τούτων σοφίσματα, δι' ἑτέρου γράμματος, ὑπὲρ τῶν προκα-
ταρκτικῶν αἰτίων ἰδίᾳ γεγραμμένου. καὶ νῦν οὐκ ἀντιλέγειν τοῖς ἡμαρτημένοις καιρὸς. ἀλλὰ τἀληθῆ δι-
δάσκειν πρόκειται. πάλιν οὖν ἐπανελθόντες ἐχώμεθα τῶν προκειμένων. ἦν δὲ οἶμαι προκείμενον, ἑκάστου
τῶν ἁπλῶν νοσημάτων εἰπεῖν τὰς προηγουμένας αἰτίας, ἄχρι καὶ τῶν προκαταρκτικῶν. οὐδὲν γὰρ χεῖρον
30 τοῖς οὕτω διεσφαλμένοις τὰς προσηγορίας, τοῦ σαφοῦς ἕνεκα ἀκολουθῆσαι. τὰς μὲν δὴ κατ' αὐτὸ τὸ ζῶον εἴ-
τ' οὖν διαθέσεις εἴτε καὶ κινήσεις παρὰ φύσιν αἰτίας ὀνομάζουσι προηγουμένας νοσημάτων, τὰ δ' ἔξωθεν
προσπίπτοντα καὶ ἀλλοιοῦντα καὶ μεταβάλλοντα μεγάλως τὸ σῶμα, προκατάρχοντά τε καὶ προκαταρκτι-
κὰ καλοῦσιν αἴτια. τοῦ μὲν δὴ θερμοῦ νοσήματος ἐν τῷ καθόλου τὰς αἰτίας εἴπομεν. ἐπὶ δὲ τὸ ψυχρὸν ἤδη μετα-
βῶμεν. εἰσὶ δὲ καὶ αἱ τοῦδε πλείους τὸν ἀριθμὸν αἰτίαι, οἷον ὁμιλίαι τῶν ψυχόντων, καὶ τῶν ἐσθιομένων καὶ
πινομένων τό, τε ποσὸν τὸ ποιὸν, καὶ στέγνωσίς τε καὶ μάνωσις. κἀπὶ τούτοις ἀργία τε καὶ κίνησις ἄμετρος. αὗται
γοῦν δὴ καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ σβεννύουσιν αἱ προφάσεις. ἄνθρακι μὲν γὰρ σμικρῷ χιόνα πολλὴν, ἢ κρύσταλλον ἐπι-
θεὶς, ἢ ὕδωρ ψυχρὸν ἐπιχέας, σβέσεις παραχρῆμα. κἂν εἰ τὸ περιέχον εἴη ἄκρως ψυχρὸν, οἷον μάλιστα περὶ τ'
ἴσχον τοῦ χειμῶνος, οὐ μόνον λύχνον ὑπαίθριον ὄψει σβεννύμενον εὐθὺς, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο ὀλίγον πῦρ. οὕτω
μὲν ὑπὸ τῆς τῶν ἄγαν ψυχρῶν ὁμιλίας νικᾶται τὸ πῦρ. ὑπὸ δὲ τῆς τὸ τρέφειν αὐτὸ φύσιν ἐχόντων ὑπερβο-
40 λῆς, ἢ ἐνδείας, ἢ μὴ προσηκούσης ποιότητος ὡδί πως βλάπτεται. ξύλα μὲν ἀθρόα καὶ πολλὰ σωρεύσας ἐπὶ
σμικρᾶς φλογὸς, ἀποπνίξεις αὐτὴν ὑπερβολῇ ποσότητος ἀμέτρου. μὴ παρέχων δὲ ὅλως, ἢ παντάπασιν ὀλί-
γα, μαραινομένην ὄψει δι' ἔνδειαν, ἢ ὀλιγότητα τροφῆς. οὕτω δέ που καὶ τὴν λυχνιαίαν φλόγα θεώμεθα μειου-
μένην τε καὶ κινδυνεύουσαν σβεσθῆναι, ταῖς ἀμετρίαις τῆς οἰκείας τροφῆς. εἴτε γὰρ μὴ παρέχῃς αὐτῇ τοὔ-
λαιον δαψιλὲς, εἴ τε ἀθρόως καταχέοις πάμπολυ λυπήσεις ἑκατέρως. εἰ δὲ καὶ παρέχεις μὲν ἄφθονον αὐτῇ τὴν
ὕλην, ἀλλ' ἤτοι μὴ δι' ὅλως καίεσθαι πεφυκυῖαν, ἢ σὺν πολλῷ καμάτῳ, καὶ αὐτὴν εὐθέως ἐλάττονα ποιήσεις τὴν
φλόγα, καθάπερ εἰ καὶ τοὔλαιον ἀναμίξας ὕδατι καταχέεις τοῦ πυρός. καὶ μὴν δὴ καὶ στεγνώσας τὸ περιέχον τὴν
φλόγα, καὶ μανώσας ἀμέτρως, ὄψει καὶ οὕτως ἐλάττονά τε γιγνομένην ἐν τάχει καὶ κινδυνεύουσαν σβεσθῆναι. στε-
γνοῦται μὲν οὖν εἰ σικύαν ἰατρικὴν, ἢ πνιγέα περιθείης, ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον. οὕτω δὲ καὶ τῶν καμίνων εἰ τὰς ὀ-
πὰς ἐμφράξαις. εἰ δ' ἐν ἡλίῳ πολλῷ καὶ θερινῷ καὶ προσηλίῳ χωρίῳ καταθείης, ἢ μείζονα παραθείης ἑτέραν φλό-
50 γα, θεάσῃ καὶ τότε τὴν ἐλάττω μαραινομένην, ἐκ τοῦ μανοῦσθαί τε καὶ διαφορεῖσθαι σφοδρῶς ὑπὸ τῆς ἔξωθεν
φλογὸς ἰσχυροτέρας ὑπαρχούσης. ὅτι δὲ καὶ ῥιπίζων αὐτὴν, ὅπερ ἐστὶ κινῶν αὐξήσεις μὲν εἰ μεμετρημένως αὐτὸ
ποιήσεις, ἀμέτρως δὲ ῥιπίσας διαλύσεις τε καὶ σκεδάσεις, οὐδὲ τοῦτο ἄδηλον. οὕτω γοῦν καὶ οἱ ἄνεμοι κατὰ τὸ μέ-
γεθος ἀεὶ τῆς φλογὸς ἐθέλουσιν ὑπάρχειν εἴ τι μέλλοιεν ὀνήσειν αὐτήν. οἱ δὲ μείζους ἢ κατ' ἐκείνην, σκεδαννύου-
σιν, οὐ ῥιπίζουσιν. κἂν τῷδε δῆλον ὡς δεῖται μὲν, τῆς ἐπικτήτου κινήσεως ἡ φλὸξ πρὸς αὔξησιν. οὐ μὴν ἀμέτρου
γε ταύτης. ἀρρωστεῖ μὲν γὰρ οὐ δι' ὅλως ῥιπιζομένη, σκεδάννυται δὲ καὶ διαφορεῖται πρὸς τῆς ἔξωθεν κινήσεως
ἀμέτρως ἐπιπιπτούσης. κατὰ μὲν δὴ τὸ πρῶτον εἶδος τῆς αἰτίας, ὑπὸ παντὸς τοῦ προσπίπτοντος ἔξωθεν ψυ-
χροῦ. τοῦ μὲν, κατὰ τὴν θίξιν μόνην, τοῦ δὲ κατὰ τὴν δύναμιν, ἔσται τι νόσημα ψυχρόν. οὕτως ἐν ὕδατι ψυχρῷ
νηξάμενός τις ἐβλάβη, καὶ κακῶς λουσάμενος, καὶ διὰ κρύους ὁδοιπορήσας. ἐνίους δὲ καὶ ἀποθανόντας οἶδα πρὶν

δηλαδὴ παραγενέσθαι. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον, ἢ ἀπόπληκτος, ἢ ἐπίληπτος, ἢ κίνησιν, ἢ αἴσθησιν βεβλαμμένος, ἢ
πως ἄλλως κατεψυγμένος ἐξ οἰνοφλυγίας τις ἐγένετο. καί τοί γε αὔξει τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ὁ σύμμετρος
οἶνος, ὡς ἂν οἰκειοτάτη τροφή. καὶ μὴν δὴ καὶ ἡ τῶν χρηστοτάτων τε καὶ τροφιμωτάτων τῷ ζώῳ σιτίων ἄμετρος
προσφορὰ, νοσημάτων ψυχρῶν αἰτία γίγνεται. ὅσα δὲ ψυχρότερα φύσει τῶν ἐσθιομένων ἢ πινομένων,
καὶ ταῦτα ψυχρῶν νοσημάτων αἰτία. τῶν τοιούτων δέ ἐστι καὶ μήκων καὶ μανδραγόρα καὶ ὑοσκύαμος καὶ
κώνειον, ἃ δὴ καὶ κτείνει τῷ σφοδρῷ τῆς ψύξεως. ἡ δέ γε στέγνωσις ἡ ἐσχάτη, τρίτον γὰρ δὴ τοῦτο νοσημάτων
ψυχρῶν αἴτιον ἐτιθέμεθα, κάρους τε καὶ κώματα καὶ ἀποπληξίας ἐργάζεται, καὶ τοῦτ' ἐστι τὸ πρὸς Ἱππο-
κράτους λεγόμενον, ὡς τῶν ἐξαίφνης ἀφώνων γίνεσθαι, φλεβῶν ἀπολήψιες τὸ σῶμα λυπέουσιν. ὀνομάζει μὲν
γὰρ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς τὰ δύο γένη τῶν ἐναίμων ἀγγείων, φλέβας, οὐχ ὥσπερ οἱ νεώτεροι τὸ ἕτε-
10 ρον μόνον, τὸ μὴ σφύζον. ἐπειδὰν δὲ ἀποληφθῶσιν αἱ κατὰ τὸ ζῶον ἀρτηρίαι, τουτέστιν οὕτω πληρωθῶσιν αἵμα-
τος, ὡς μηδεμίαν ἔτι κενὴν ἀπολείπεσθαι χώραν ἐν αὐταῖς, εἰς ἣν ἐν τῷ διαστέλλεσθαι τὸν ἔξωθεν ἀέρα ἐπι-
σπᾶν δυνήσονται, καταπνίγεται μὲν ἐν τῷδε καὶ σβέννυται τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἀκίνητοι δὲ καὶ ἀναίσθητοι διὰ
ταχέων οἱ οὕτω παθόντες ὅλῳ τῷ σώματι γίγνονται. δέδεικται γὰρ οὖν καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐν μὲν τῷ περὶ χρείας
σφυγμῶν ὡς ὑπὲρ τοῦ φυλάττεσθαι σύμμετρον ἐν ἅπασι τοῖς μέρεσι τοῦ ζώου τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν, αἱ ἀρ-
τηρίαι σφύζουσιν. ἐν δὲ τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς, ὅτι καὶ ἥδε, τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητα φυλάττει σύμ-
μετρον. ὥσπερ οὖν εἰ τὰς ἐκτὸς ταύτας φλόγας ἀποστερήσαις τῆς πρὸς τὸ περιέχον κοινωνίας, ἢ πνιγέα περιθεὶς
αὐταῖς, ἢ σικύαν, ἢ τι τοιοῦτον ἄλλο, διαφθερεῖς παραχρῆμα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰ καὶ τὴν ἐν τοῖς ζώοις
θερμότητα καθείρξαις τε καὶ κατακλείσαις, ὡς μηδαμῇ κοινωνεῖν τῷ πέριξ ἀέρι, διαφθερεῖς ἐν τάχει. ἡ μὲν
οὖν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμασία διὰ τοῦ τῆς φάρυγγος πόρου κοινωνεῖ τῷ περιέχοντι, καὶ εἰ τοῦτον στεγνώσαις, κα-
20 ταπνίξεις τε αὐτὴν αὐτίκα, καὶ διαφθερεῖς τὸ ζῶον. ἡ δ' ἐν ταῖς καθ' ὅλον τὸν ὄγκον τοῦ σώματος ἀρτηρίαις
θερμασία διά τε τῆς καρδίας αὐτῆς, καθὸ κοινωνεῖ τῇ φάρυγγι, καὶ διὰ παντὸς τοῦ δέρματος ἐς τὸ περιέχον
ἀναπνεῖ, ῥιπιζομένη μὲν ἐν ταῖς διαστολαῖς, ἀποχέουσα δὲ τὸ αἰθαλῶδες ἐν ταῖς συστολαῖς, ὑφ' ὧν ἀμφοτέρων
ἡ κατὰ φύσιν αὐτῆς συμμετρία διασώζεται. καὶ δὴ καὶ στεγνωθεισῶν τῶν ἀρτηριῶν ἤτοι καθάπερ ὀλίγον
ἔμπροσθεν ἔφαμεν ὑπὸ πλήθους αἵματος, ἢ τινῶν ἐμφραγμάτων ἐν τοῖς στόμασιν αὐτῶν γινομένων, ὡς
μηδαμῇ διαπνεῖσθαι, σβεσθῆναι μὲν ἀνάγκη τὸ θερμὸν, νεκρωθῆναι δὲ τὸ διατεθὲν οὕτω σῶμα. μετρίας μέν-
τοι τῆς στεγνώσεως γινομένης, οὐκέτι ἐξ ἀνάγκης συστήσεται πάθημα τοιοῦτον περὶ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν. ἀλλ' εἰ μὲν
οὖν αἰθαλῶδές τι καὶ καπνῶδες εἴη, τηνικαῦτα τὸ κατὰ τὸ τοῦ ζώου σῶμα περίττωμα γενόμενον. ἕτερον
ἔσται πάθημα τῆς ἐμφύτου θερμασίας. εἰ δ' ἀτμῶδες ἢ μόνον ἡδύ τε καὶ χρηστὸν, ἕτερον. ἑκάτερον δ' αὐτῶν διττὸν,
ὧδέ πως διαφέρον. ὅταν γὰρ αἷμα χρηστὸν ἀκριβῶς ᾖ κατὰ τὸ σῶμα, μηδενὶ περιττώματι μοχθηρῷ τεθολω-
30 μένον, ἀτμὸς ἐξ αὐτοῦ θερμαινομένου χρηστὸς ἐγείρεται, μηδὲν ἐπιφερόμενος ἅμ' ἑαυτῷ πυρῶδες ἢ δριμύ. τὸ
μὲν δὴ τοιοῦτον σῶμα μετρίως στεγνωθὲν, ἢ πληθωρικὸν ἐν τάχει γένοιτ' ἂν, ἢ θερμότερον τοῦ κατὰ φύσιν, ἀ-
ταλαιπώρως μὲν διαιτωμένοις πληθωρικὸν, ἔνδον μενόντων ὧν ἐχρῆν πονουμένων ἐκκενοῦσθαι. διαπονοῦσι
δὲ θερμότερον, ὡς ἂν ἐκ μὲν τῆς κινήσεως αὐξανομένης τῆς ἐμφύτου θερμασίας, μὴ διαπνεομένης δὲ τῷ πε-
πυκνῶσθαι τὸ σῶμα. κατὰ δὲ τὸ καπνῶδες ὑποτρέφον περίττωμα σῶμα στεγνωθὲν, ἤτοι πυρετὸς ἐξαφθήσε-
ται, κατακλεισθείσης ἔνδον τῆς λιγνυώδους ἀναθυμιάσεως, ἢ καταπνιγήσεταί τε καὶ σβεσθήσεται τὸ ἔμφυτον θερ-
μόν. ἑκατέρων δ' αὐτῶν ἀκολουθήσει τῷ τε πλήθει τοῦ περιττώματος, καὶ τῷ ποσῷ τῆς στεγνώσεως. εἰ μὲν γὰρ τὸ
καπνῶδες περίττωμα τὸ δεόμενον τῆς κενώσεως, εἴη πάμπολυ, καὶ ἡ στέγνωσις σφοδρὰ, κίνδυνος ἀποσβε-
σθῆναι καταπνιγεῖσαν ὑπὸ τοῦ περιττώματος τὴν ἔμφυτον θερμασίαν. εἰ δ' ὀλίγον τε εἴη τὸ περίττωμα,
καὶ ἡ στέγνωσις βραχεῖα, πυρετὸς ἀναφθήσεται. δῆλον οὖν ὡς καὶ τὰς φυσικὰς ἐπίστασθαι χρὴ, καὶ τὰς
40 ἐπικτήτους διαθέσεις τοῦ σώματος, ἐν αἷς εἴτοι λιγνυῶδες, ἢ καπνῶδες, ἢ ἀτμῶδές ἐστι τὸ διαπνεόμενον. ἀλλὰ
ταῦτα μὲν ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου λεχθήσεται πραγματείᾳ. νυνὶ δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανίω-
μεν. ὥσπερ γὰρ ἡ στέγνωσις ψύξεως αἰτία πολλάκις γίγνεται, καθ' ὃν εἴρηται τρόπον, οὕτω καὶ ἡ μάνωσις, ὅταν
ἐπιπλέον ἢ προσῆκε διαφορήσῃ τε, καὶ σκεδάσῃ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ψυχρότερον ἀπεργάζεται τὸ σῶμα. γί-
γνεται δὲ ταῦτα καὶ καθ' ὅλον μὲν τὸ ζῶον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καθ' ἕκαστον μόριον ὡσαύτως, ἤτοι στεγνούμε-
νον, ἢ μανούμενον. εἰ γὰρ ἣν περ ὅλον ἔχει τὸ σῶμα διάθεσιν ἐπὶ ταῖς ἐμφράξεσί τε καὶ πληρώσεσι τῶν ἀρτη-
ριῶν ταύτην σχοίη τὸ μόριον, ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ μόνων πεπονθυιῶν ἀρτηριῶν, ἀνάγκη δή που καὶ νοσῆσαι πα-
ραπλησίως αὐτῷ. καὶ μὴν δὴ καὶ τὰ προσπίπτοντα ἔξωθεν αὐτῷ φάρμακά τε καὶ ὕδατα φαρμακώδη καὶ
ψυχρὰ, καὶ αὐτὸ τὸ περιέχον ἤτοι στέγνωσιν, ἢ μάνωσιν ἄμετρον ἀπεργάζεσθαι δυνήσεται τῷ μορίῳ. καί τινες βί-
αιοι δεσμοὶ ποτὲ μὲν αὐτῷ τῷ μέρει, ποτὲ δὲ τοῖς ὑπερκειμένοις περιτιθέμενοι, νεκρώσουσί τε καὶ καταψύ-
50 ξουσιν αὐτὸ, τῆς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ζώου κοινωνίας στερήσαντες, ἐξ ἧς αὐτῷ καὶ ἡ σύμφυτος ἐπέρρει θερμασία, καὶ
ἡ κινοῦσα τὰς ἀρτηρίας δύναμις ἐχορηγεῖτο. περὶ μὲν δὴ τῶν θερμῶν τε καὶ ψυχρῶν νοσημάτων αὐτάρκως
εἴρηται. περὶ δὲ τῶν ξηρῶν ἐφεξῆς λεγέσθω. εἰ δέ τις διαπνέοι μὲν πλείω, τρέφοιτο δὲ ἐλάττω, καὶ ταῦτα ξη-
ρότερα τὴν δύναμιν, εἰς ξηρὸν ῥᾳδίως ὑπαχθήσεται νόσημα. καὶ μάλιστα εἰ φροντίσειεν, ἢ ἀγρυπνήσειε πλείω. καὶ
μὴν καὶ αἱ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος καταστάσεις αἱ ξηραὶ, ξηραίνουσι δηλονότι καὶ αὐτὰ τὰ τῶν ζώων σώματα,
καὶ νήξεις ἐν ὕδατι νιτρώδει τε καὶ θειώδει καὶ στυπτηριώδει καὶ ἀσφαλτώδει, καὶ τινος ἑτέρου τοιαύτης ποιότη-
τος μετέχοντι. καὶ μέν γε καὶ ὅσα τῶν φαρμάκων ξηρὰ τὴν δύναμιν ἐστὶν, εἴτ' ἔσωθεν εἴτ' ἔξωθεν προσφέ-
ροιτο, ξηραίνει καὶ ταῦτα. εἴρηται δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιπλέον ἐν τοῖς περὶ φαρμάκων. αὗται μὲν καὶ αἱ
τῶν ξηρῶν νοσημάτων αἰτίαι. τῶν δ' ὑγρῶν αἱ ἐναντίαι σύμπασαι, ἐδεσμάτων μὲν ὑγροτέρων τὴν δύναμιν

ἀφθονία, καὶ πλείω τὰ πόματα καὶ σύμπασα ἡ ἁβροτέρα δίαιτα, καὶ ἡ θυμηδία, καὶ λουτρὰ γλυκέων ὑδάτων
πολλὰ, καὶ μᾶλλον μετὰ τροφήν. οὕτω δὲ καὶ ἀργὸς ὁ σύμπας βίος, καὶ ἄπονος, ὄμβροι τε πολλοὶ, καὶ ἡ πᾶσα κα-
τάστασις ὑγρὰ, καὶ φάρμακα ταυτὸ τοῦτο δρᾶν δυνάμενα. πρόδηλον δ' ὅτι καὶ τὰ τῶν συνθέτων νοσημάτων
αἴτια, σύνθετα πάντως ἐστίν. εἰ γὰρ ἅμα θερμὰ καὶ ξηρὰ συνέλθοι ποτὲ αἴτια, θερμὸν καὶ ξηρὸν ἀνάγκη γενέσθαι
τὸ νόσημα. καὶ εἰ θερμὰ καὶ ὑγρὰ, θερμὸν καὶ ὑγρόν. οὕτω δὲ κἀπὶ τῶν λοιπῶν δυοῖν συζυγιῶν ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς,
καὶ ξηρᾶς καὶ ψυχρᾶς. ὅπερ δ' ἀναγκαῖον ἐστὶν ἐν τῷ λόγῳ προσθεῖναί τε καὶ διορίσασθαι, τοῦτο ἤδη λεγέσθω, τὸ πολ-
λάκις μὲν ἀπὸ πάντων τῶν αἰτίων ὁμοειδῶν ἀλλήλοις ὄντων, ἀλλοιοῦσθαι τὸ σῶμα, πολλάκις δὲ ἐναντίων ταῖς
δυνάμεσιν ὑπαρχόντων, ποτὲ μὲν, τὰ πλείω κρατεῖν ἐξ αὐτῶν, ἢ τὰ πολυχρονιώτερα, ποτὲ δὲ τὰ ἰσχυρότερα, πο-
τὲ δὲ τὴν ἀπ' ἀμφοτέρων βλάβην ὁμοίως ἀναδέχεσθαι τὸ σῶμα. καί τι δόξειεν ἂν εἶναι τοῦτό γε, ἀδύνατον ἅμα
10 θερμότερόν τε καὶ ψυχρότερον ἀποτελεῖσθαι τοῦ κατὰ φύσιν, ἓν καὶ ταυτὸν σῶμα, καὶ ὑγρότερον αὖ καὶ ξηρότερον,
ἀλλὰ καὶ γίνεται τοῦτο. καὶ δεόντως ἀνώμαλος ὀνομάζεται δυσκρασία, καὶ ἡ μὲν ἰδία περὶ αὐτῆς ἐν ἑτέρῳ γράμματι
λέλεκται τὰ εἰκότα. καὶ οὐ χρὴ νῦν ἔτι μηκύνειν περὶ αὐτῶν. ἀλλ' ἐπὶ τὰ λοιπὰ γένη τῶν νοσημάτων ἰτέον ἤ-
δη, τὰς αἰτίας αὐτῶν σκεψομένους. ἀναμνησθῆναι δὲ πάλιν κἀνταῦθα προσήκει τῶν εἰρημένων ἐν τῷ περὶ
τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς, ὡς ἐνίοτε μὲν αὐταῖς μόναις ταῖς τέτταρσι ποιότησιν ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν
ἔχειν τὰ σώματα, μηδεμιᾶς ἔξωθεν αὐτοῖς ἐπιῤῥυείσης ἑτέρας οὐσίας. ἐνίοτε δὲ ἐμπίπλαται ῥεύματος ὑ-
γροῦ μὲν πάντως τὴν ἰδέαν, οὐχ ὑγροῦ δὲ τὴν δύναμιν. εἴρηται μὲν οὖν κἀν τοῖς παλαιοῖς ἰατροῖς τε καὶ φιλο-
σόφοις περὶ τῆς τῶν τοιούτων ὑγρῶν δυνάμεως. ἀποδέδεικται δὲ καὶ ὑμῖν ἐν ἄλλοις τέ τισι, καὶ ἐν τοῖς περὶ φαρ-
μάκων ὑπομνήμασιν. ὅσον δ' ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον, εἰρήσεται καὶ νῦν, ὡς ἡ καὶ ξανθὴ χολὴ θερμὴ καὶ ξη-
ρὰ τὴν δύναμιν ἐστίν. ἡ δὲ μέλαινα, ξηρὰ καὶ ψυχρά. ὑγρὸν δὲ καὶ θερμὸν τὸ αἷμα. καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν τὸ φλέγμα, καὶ ὡς
20 ἐνίοτε μὲν εἰλικρινὴς ἐπιῤῥεῖ τούτων ἕκαστος τῶν χυμῶν, ἐνίοτε δ' ἀλλήλοις ἐπιμίγνυνται. καὶ ὡς αἱ τῶν οἰδούντων τε
καὶ σκιῤῥουμένων καὶ φλεγμαινόντων μορίων διαθέσεις, ἐντεῦθεν τὸ πλεῖστον ποικίλλονται. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἄνθρακες καὶ
καρκῖνοι καὶ ἕρπητες, ἐρυσιπέλατά τε καὶ γάγγραιναι καὶ φύγεθλα καὶ φαγέδαιναι καὶ σατυριάσεις ἐκ τούτου τοῦ γένους
εἰσί. καὶ μὴν καὶ ἀλφοὶ καὶ ἀθερώματα καὶ ἀχῶρες, καὶ μελικηρίδες, καὶ γάγγλια, καὶ στεατώματα, ῥευμάτων εἰσὶν ἔγγονα
νοσήματα. διαφέρει δ' ἀλλήλων ταῦτα, καὶ τἄλλα σύμπαντα τὰ προειρημένα, τῷ τὰ μὲν ἐκ φλέγματος γίγνε-
σθαι μόνου. τὰ δ' ἐξ αἵματος. τὰ δὲ ἐκ τῆς ξανθῆς χολῆς. τὰ δὲ ἐκ τῆς μελαίνης. τὰ δὲ ἐξ ἄλλου τινὸς χυμοῦ οὐ
τελέως παρὰ φύσιν. ἀλλὰ καὶ οὗτος ὅστις ἂν ᾖ, πάντως ἔκ τινος τῶν προειρημένων ἐστὶ γενῶν. οὐ γὰρ ἐνδέχεται
μὴ οὐχὶ θερμὸν εἶναι καὶ ξηρὸν αὐτὸν, ἢ θερμὸν καὶ ὑγρὸν, ἢ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, ἢ ψυχρὸν καὶ ὑγρόν. ἀλλ' ὅσον ἐπὶ πλεῖ-
στον ἥκει πάχους καὶ ψύξεως, ἐκπίπτει μὲν τοῦ κατὰ φύσιν φλέγματος τῆς ἰδέας. ἕτερος δὲ εἶναι δοκεῖ χυμὸς
ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν. οὐ μὴν οὕτως γε ἔχει τἀληθές. ἐστὶν ἂν γὰρ ὑγρὸς ἢ καὶ ψυχρὸς τὴν δύναμιν, ἐν τῷ τοῦ
30 φλέγματος γένει περιέχεται. κατὰ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὅστις ἂν ᾖ ξηρὸς καὶ θερμὸς, ὁμογενής ἐστι τῇ ξανθῇ χο-
λῇ. λέλεκται δὲ καὶ περὶ τούτων ἐπὶ πλέον ἑτέρωθι. καὶ νῦν οὐ χρὴ μηκύνειν ὑπὲρ αὐτῶν. εἰρήσεται γὰρ
οὖν καὶ αὖθις ἐπὶ πλέον ὑπὲρ ἁπάντων τούτων ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασιν. ὃ δ' ἐστὶν οἰ-
κεῖον τῆς ἐνεστώσης διεξόδου πάλιν ἐπανίωμεν. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα νοσήματα τῆς φύσεως ἀποτιθε-
μένης ἑκάστοτε τὸ περιττὸν εἰς ἀκυρώτερα μόρια γίγνεται. τοῦτο μὲν δὴ καὶ ἄλλοις ἔμπροσθεν εἴρηται πολλοῖς.
ὅστις δὲ ὁ τρόπος ἐστὶ τῆς ἀποθέσεως, οὐκ ἔτ' εἴρηται, λογισμὸν γάρ τινα καὶ νοῦν τῇ φύσει δώσομεν, ἐὰν ἁπλῶς
οὕτως αὐτὴν ἀποτίθεσθαι φῶμεν ἐκ τῶν κυρίων μορίων εἰς ἄκυρα, πᾶν ὅτι οὖν ὑπάρχον μὴ χρηστόν. ἀλλ' ὅτι μὲν ἐν
τοῖς νοσήμασι αἱ ἀγαθαὶ κρίσεις ἀπό τινος τοιαύτης γίγνονται δυνάμεως ἐναργῶς φαίνεται. τίς δὲ ὁ τρόπος
ἐστὶ αὐταῖς τῆς γενέσεως οὐκ ἀκριβῶς οἱ πρὸ ἡμῶν ἐξηγήσαντο, διότι μηδὲ τὰς φυσικὰς δυνάμεις, ὑπὲρ ὧν ἡ-
μεῖς ἐν ἑτέροις ὑπομνήμασι διήλθομεν ἀκριβῶς ἠδυνήθησαν ἀποδεῖξαι πόσαι τέ εἰσι, καὶ τίνες ὁποῖόν τε τί
40 ἐστι τὸ ἑκάστου αὐτῶν ἔργον. ἀλλὰ νῦν γε χαλεπὸν οὐδὲν ἐστι περὶ τούτων ἁπάντων διελθεῖν, ὑποθέσεσιν εἰς αὐ-
τὰ χρησαμένους τοῖς δι' ἐκείνων ἀποδεδειγμένοις. οὐσῶν δὲ τεττάρων δυνάμεων ὧν ἅπαν μετέχει μόριον καὶ ζώου
καὶ φυτοῦ, καὶ τῆς μὲν, ἑλκούσης τὸ οἰκεῖον, τῆς δὲ κατεχούσης, τῆς δὲ ἀλλοιούσης, τῆς δὲ ἀποκρινούσης τὸ περιττὸν, ὄντως δὲ τοῦ
περιττοῦ διττοῦ κατὰ γένος, ἢ γὰρ τῷ ποσῷ περιττόν ἐστιν, ἢ τῷ ποιῷ, καὶ τοίνυν καὶ τῶν τοῦ σώματος μορίων οὐκ
ἴσην ἁπάντων ἐχόντων τὴν ῥώμην, ἀλλὰ τῶν κυριωτέρων εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τῆς φύσεως ῥωμαλεωτέρων
ἀποτελεσθέντων, εὔλογον ἐν τοῖς ἀκαθάρτοις τε καὶ περιττωματικοῖς σώμασιν ἐπιῤῥεῖν τι τοῖς ἀκυρωτέροις
μορίοις. ἅτε γὰρ ἐξ ἁπάντων τῶν ἰσχυροτέρων μορίων ἐλαυνόμενον τὸ περίττωμα, καὶ μηδαμόθι στῆναι δυνά-
μενον, εἰς τὸ πάντων ἀσθενέστατον ἀφικνεῖται μόριον. ἄλλο δ' ἄλλο τοιοῦτόν ἐστιν, ἢ εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ συμπήξει
τοῦ ζώου πλημμεληθὲν, ἢ ἐξ ὑστέρου βλαβὲν, ἢ καὶ φύσει δεόμενον εἶναι τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ τὸ δέρμα. τοῦτο
γὰρ ἅτε μηδεμιᾶς ἐνεργείας ἕνεκεν, ἀλλὰ χρείας μόνης γεγενημένον, ἀσθενέστερον εἶναι προσήκει τῶν ἐνεργούν-
50 των. ἔστι γὰρ οἷον σκέπασμά τι, καὶ περίβλημα τοῦ ζώου σύμφυτον. οὔτ' οὖν πέψιν, οὔτε ἀνάδοσιν τροφῆς, οὔτ' ἐξ-
αιμάτωσιν, οὔτε σφυγμὸν, οὔτε ἀναπνοὴν, οὔτε κίνησιν καθ' ὁρμὴν, οὐθ' ὅλως ἐνέργειάν τινα τῷ ζώῳ παρεχόμενον.
ἅμα δὲ καὶ πάντων ἔξωθεν κείμενον, εὐλόγως ἐνδέχεται τὰ τοῦ σώματος ὅλου περιττώματα. πολλὰ μὲν γὰρ εὐ-
θὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ φύσις ἐτεχνήσατο τῶν περιττωμάτων καθάρσεως ἕνεκεν ὄργανα. καὶ πρός γε τὴν ὑγείαν, ἀρκεῖ μόνα
ταῦτα, ἐπειδ' ἂν μή τι τῆς ἐκ τοῦ περιέχοντος ἐγγίνεται βλάβη τῷ ζώῳ, μήτ' ἐκ πλημμελοῦς διαίτης πε-
ριττωματικὸν ἀμέτρως ὅλον ἀπεργασθῇ τὸ σῶμα. τοιούτου δὲ τινὸς συμβάντος ἁμαρτήματος, οὐκ ἔτ' αὐτάρκη
μόνα τὰ φυσικὰ τῶν ὀργάνων ἀποκαθαίρειν τὸ πλῆθος τοῦ περιττώματος. κἀν τούτῳ κατασκήπτει ῥεύματα τοῖς
ἀσθενεστέροις μορίοις, ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων ἐλαυνόμενα. συμβαίνει δέ ποτε καὶ στεγνωθέντων τῶν ἐκκαθαιρόντων
αὐτὰ πόρων, ἑτέροις ἐπιῤῥυῆναι χωρίοις. αὗται μὲν αἱ ἀρχαὶ τῆς γενέσεως ἁπάντων εἰσὶ τῶν προειρημένων νο-

σημάτων. αὐξάνεται δ' ἐν αὐτοῖς ἤδη τοῖς μέλεσι τὸ κακὸν, ὡς ἂν σφηνουμένων τε καὶ διασηπομένων τῶν πε-
ριττωμάτων, καὶ οὕτως αὐτῶν τε χειρόνων γινομένων, τὸν ἐπιρρέοντα χυμὸν ἐξ ὑστέρου, κἂν χρηστὸς ᾖ, συν-
διαφθειρόντων. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ καὶ τὰ τῶν ὁμοιομερῶν σωμάτων ἴδια νοσήματα διήλθομεν, ἑξῆς ἂν εἴη λέ-
γειν τὰ τῶν ὀργανικῶν, ἀπὸ τοῦ πρώτου κατ' αὐτὰ τοῦ παρὰ τὴν διάπλασιν ὑπαρξαμένου γένους. γίγνεται
δὲ τοῦτο ποτὲ μὲν τοῦ κατὰ φύσιν σχήματος ὑπαλλαττομένου, ποτὲ δὲ λειότητός τινος ἢ τραχύτητος, ἢ πόρου δια-
φθειρομένου. τῆς μὲν δὴ τοῦ κατὰ φύσιν σχήματος ἐξαλλαγῆς αἰτίαι, πρώτη μὲν ἡ κατὰ γαστρὸς ἔτι κυουμένων
αὐτῶν διάπλασις μοχθηρὰ, πλήθους ὕλης ἢ ποιότητος οὐκ ἐπιτηδείου ταῖς φυσικαῖς τοῦ σπέρματος κινήσε-
σιν ἐμποδὼν γιγνομένης. δευτέρα δὲ, ἥ τε κατὰ τὴν ἀποκύησιν αὐτὴν, κἂν τὸ σπαργανοῦσθαι πλημμελέα. μά-
λακὰ γὰρ ἔτι καὶ ὀλίγου δεῖν ῥυτὰ τὰ τῶν νεογνῶν παιδίων ὑπάρχοντα σώματα, ῥᾳδίως ἐκστρέφεται, δεχομέ-
10 νων τε τῶν μαιῶν αὐτὰ κατὰ τὴν ἀποκύησιν οὐκ ὀρθῶς, ἐνειλιττουσῶν τε τοῖς σπαργάνοις, ἔστιν ὅτε μὲν δεόν-
τως, εἶτ' αὖθις τῶν τροφῶν αἰρουμένων τε καὶ ἀποτιθεμένων οὐ κατὰ τρόπον, ἔν τε τῷ γάλα παρέχειν, καὶ ἐν
τῷ λούειν, καὶ σπαργανοῦν. ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις εἰ μή τις ἐπιτηδείως μεταχειρίζοιτο, ῥᾳδίως ἐκστρέφε-
ται καὶ διαστρέφεται τὸ κατὰ φύσιν ἑκάστου τῶν μελῶν σχῆμα. καὶ μὴν δὴ κἂν τῇ μετὰ ταῦτα ἀνατροφῇ συμπέ-
σῃ, τὰ μὲν, ἀπὸ πλησμονῆς ἀμέτρου, τὰ δ' ἀπὸ κινήσεως πλημμελοῦς, ἢ πρωιαίτερον τοῦ δέοντος ἵστασθαί
τε καὶ βαδίζειν ἐπιτρέψαντος αὐτοῖς, ἢ σφοδρότερον κινεῖσθαι, πολλὰ τῶν μελῶν διαστρέφεσθαι συμβαίνει, τῶν μὲν
πλησμονῶν, τὰς φυσικὰς ἐνεργείας ἐμποδιζουσῶν, τῶν δ' ἀκαίρων, ἢ σφοδρῶν κινήσεων, λυγιζουσῶν τε
καὶ περικλωσῶν ἐφ' ἃ μὴ χρὴ τὰ κῶλα. τὰ μὲν γὰρ σκέλη κἀξ αὐτοῦ τοῦ βάρους τῶν ὑπερκειμένων σωμάτων,
ἢ πρὸς τοὐκτὸς, ἢ πρὸς τὸ ἐντὸς διαστρέφεται κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς κνήμης ῥοπήν. οἷς μὲν γὰρ ὀρθότερα
τοῦ δέοντος ἐστὶ φύσει, βλαισοῦται μᾶλλον. οἷς δὲ κοιλότερα, ῥαιβοῦται. καλῶ δὲ βλαισὸν μὲν, τὸ ἐπὶ τὰ ἐκ-
20 τὸς ῥέπον. ῥαιβὸν δὲ τὸ ἐπὶ τἀναντία. καὶ κατὰ τὸν θώρακα δὲ μέλη διαστρέφεται πολλάκις ὑπὸ τῶν σφιγγου-
σῶν τροφῶν αὐτὰ κακῶς ἔξωθεν ἐν τῇ πρώτῃ ἀνατροφῇ. καὶ μάλιστα παρ' ἡμῖν ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ἰδεῖν συνε-
χῶς γιγνόμενον ἐπὶ τῶν παρθένων, αὐξάνεσθαι γὰρ αὐτῶν αἱ τροφαὶ βουλόμεναι τὰ κατ' ἰσχία τε καὶ λαγό-
νας ὡς πολλῷ μείζω γίγνοιτο τῶν κατὰ τὸν θώρακα, ταινίαις τισὶν ὅλον ἐν κύκλῳ περιλαμβάνουσιν ἰσχυρῶς σφίγ-
γουσαι τὰ κατ' ὠμοπλάτας τε καὶ θώρακα μόρια σύμπαντα, κἂν τούτῳ πολλάκις ἀνίσου γιγνομένης τῆς
τάσεως, ἢ προπετὲς εἰς τοὔμπροσθεν ἀπέφηναν τὸ στῆθος, ἢ τὰ ἀντικείμενα τὰ κατὰ ῥάχιν κυρτά. συμβαίνει
δὲ ἐνίοτε καὶ ὥσπερ διακεκλασμένον καὶ παρεγμένον εἰς τὰ πλάγια γίγνεσθαι τὸ μετάφρενον, ὡς τὴν μὲν
ἑτέραν ὠμοπλάτην αὐχμηρά τε, καὶ μικρὰν προσεσταλμένην ἱκανῶς φαίνεσθαι, τὴν δ' ἑτέραν ἐξέχουσάν τε,
καὶ προπετῆ, καὶ πάντη μείζονα. αὗται σύμπασαι κακίαι σχημάτων ἐν θώρακι συνίστανται. πλημμελείᾳ καὶ
ἀμαθίᾳ τῶν τροφῶν, ἀγνοουσῶν ἰσορρόπως ἐπιδεῖν. οὕτω δὲ καὶ οἱ ἰατροὶ πολλάκις οὐκ ὀρθῶς ἐπιδοῦντές τε καὶ
30 διαπλάττοντες τὰ κατεαγότα κῶλα διέστρεψαν. ὥσπερ αὖ πάλιν οὐδὲν ἐξαμαρτάνοντος τοῦ θεραπεύοντος,
αὐτὸς ὁ κάμνων πρὶν ἀκριβῶς κρατυνθῆναι τὸν πῶρον ἐπιχειρήσας χρῆσθαι τῷ κώλῳ, τῆς διαστροφῆς ἑαυ-
τῷ γίνεται δημιουργὸς, ἀλλὰ καὶ θλασθέντα μόρια καθάπερ ῥὶς, ἢ καὶ περιθραυσθέντα καθάπερ οἱ ἄμβωνες
τῶν κοτυλῶν. ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τῶν ὀστῶν ἐκκοπέντων, ἢ σαρκὸς πλείονος, εἶτ' οὐ κατ' ἴσον αὐξηθείσης, ἀπόλ-
λυσι τὸ κατὰ φύσιν σχῆμα. ἕτερος δὲ τρόπος βλάβης σχημάτων, ὁ διὰ πλησμονὴν ἄμετρον, ἢ ἔνδειαν, ὥσπερ
τοῖς ὑπερπαχυνθεῖσιν, ἢ συντακεῖσιν ἄγαν, ἤτοι καθ' ἕν τι μόριον, ἢ καὶ σύμπαντι τῷ σώματι. καὶ γὰρ οὖν καὶ ὁ
ἐλέφας ὀνομαζόμενος καὶ ἡ φθόη φανερῶς ἐξαλλάττουσι τὴν μορφήν. σιμοῦται μὲν γὰρ ἡ ῥὶς, καὶ τὰ χεί-
λη παχέα, καὶ ἀπεξυσμένα τὰ ὦτα φαίνεται, καὶ τὸ σύμπαν ὅμοιοι τοῖς σατύροις οἱ ἐλεφαντιῶντες γίγνον-
ται, ῥὶς δ' ὀξεῖα, καὶ κρόταφοι συμπεπτωκότες, καὶ ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, καὶ τὰ κατ' ὠμοπλάτας τε καὶ βρα-
χίονας οἱονεὶ πτέρυγες ἔξωθεν αἰωρούμεναι τοῖς φθίνουσι φαίνονται. καὶ διαφθείρεται μὲν ἐν τούτοις ἅπα-
40 σιν κατὰ πρῶτον λόγον τὸ κατὰ φύσιν σχῆμα. κατὰ δ' αὖ συμβεβηκὸς, ἐν μὲν τοῖς παραλελυμένοις, ἢ σπω-
μένοις, ἢ φλεγμαίνουσιν, ἢ σκιρρουμένοις, ἢ νεῦρα διῃρημένοις, ἢ τένοντας, ἢ ἀπὸ σκληρῶν οὐλῶν διειλημμένοις.
ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις, ἑτερόρροπον γίγνεται τὸ μόριον, ἄλλο τε κατ' ἄλλην αἰτίαν. ἐν μὲν τοῖς κατὰ θά-
τερα παραλελυμένοις ὑπὸ τῶν ἐνεργούντων μυῶν ἑλκομένων. οὕτω δὲ κἂν τοῖς ἑτερορρόποις σπασμοῖς
ὑπὸ τῶν σπωμένων. καὶ φλεγμοναὶ δὲ καὶ σκίρροι, καὶ οὐλαὶ σκληραὶ, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα παθήμα-
τα, τείνοντα πρὸς ἑαυτὰ τὸ συνεχὲς, οὕτω διαστρέφει τὸ μόριον. ἐν δ' αὐτοῖς διατετμημένοις νεύροις, καὶ τέν-
σιν, ὥσπερ ἐν τοῖς παραλελυμένοις, ἡ τῶν ἀντιτεταγμένων τε, καὶ κατὰ φύσιν ἐχόντων ἐνέργεια, πρὸς ἑ-
αυτὴν ἐπισπᾶται τὸ μόριον. ὥστε τὰς πολλὰς ταύτας αἰτίας ἑνὶ τρόπῳ συμπάσας ὑπάγεσθαι τῇ διαστροφῇ
σῃ τὸ μόριον ἑτερορρόπῳ τάσει. καὶ περὶ μὲν τῆς τῶν παρὰ φύσιν σχημάτων διαφορᾶς, ἱκανὰ καὶ ταῦτα. τὰς
δ' ἐντὸς τῶν μορίων κοιλότητας, ἢ τοὺς πόρους αὐτῶν, ἤτοι διαφθείρεσθαι τελέως, ἢ βλάπτεσθαι συμβαίνει, κα-
50 τὰ τάσδε τὰς αἰτίας, σύμφυσιν, στενοχωρίαν, ἔμφραξιν, θλίψιν, συνίζησιν, ἀναστόμωσιν. ἐνίοτε μὲν γὰρ ἑλκω-
θείσης τῆς ἔνδον ἐπιφανείας ἐν αὐτῇ τῇ κοιλότητι, κἄπειτα συμφυέντων ἀλλήλοις τῶν ἡλκωμένων, ἡ διαφθο-
ρὰ γίγνεται τῆς κατὰ φύσιν διαπλάσεως. ἐνίοτε δὲ ἤτοι σαρκὸς ἐπιτραφείσης, ἢ ἄλλου τινὸς παρὰ φύσιν βλα-
στήματος, ἢ καὶ σκίρρου συστάντος, ἢ φλεγμονῆς, ἢ ἀποστήματος ἐν αὐτοῖς τῶν ὀργάνων τοῖς σώμασι. κἄπειτα τοῦ
παρὰ φύσιν ὄγκου τὴν ἐντὸς κοιλότητα καταλαβόντος, ἡ στενοχωρία γίγνεται. καὶ μὴν δὴ καὶ ἡ τῶν γλίσχρων
τε, καὶ παχέων ὑγρῶν, καὶ τινῶν πόρων ἢ θρόμβων, ἔμφραξις εἰς τὴν αὐτὴν ἄγει τὰς κοιλότητας διάθεσιν.
οὕτω δὲ κἂν ἔτι τῶν ἔξωθεν ἐμπιπτόντων θλίβοις σφοδρῶς, ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐντὸς κοιλότητα συνωθεῖσθαι τὰ
περιέχοντα αὐτὴν σώματα. κἂν εἰ συνιζάνοι δὲ εἰς ἑαυτὰ τὰ σώματα, καθάπερ ὑπὸ τῶν στυφόντων πάχει
συναγόμενα, καὶ ὑπὸ τῶν ψυχόντων πιλούμενα, καὶ πρὸς τῶν ξηραινόντων αὐαινόμενα, στεγνώσει δηλονότι
κἂν τούτῳ, μάλιστα μὲν τοὺς πόρους, ἤδη δὲ καὶ αὐτὰς τὰς κοιλίας. τὰ μέν γε στόματα τῶν πόρων οὐ στεγνοῦται

μόνον, ἀλλὰ καὶ παντελῶς τυφλοῦνται πολλάκις ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν. ἀτὰρ οὖν καὶ ἡ τῆς καθε-
κτικῆς ὀνομαζομένης δυνάμεως ἄμετρος κίνησις, ἐσχάτως συνάγουσα, καὶ σφίγγουσα τὰ στόματα τῶν πόρων,
αἰτία καὶ αὕτη ποτὲ γίγνεται στεγνώσεως, ὥσπερ γε καὶ τῆς μανώσεως ἐνίοτε μὲν, ἡ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως
ἄμετρος κίνησις, αἰτία γίγνεται. πολλάκις δὲ καὶ ἡ τῆς καθεκτικῆς ἀῤῥωστία. καί τι φάρμακον, ἢ ὕδωρ αὐστη-
ρόν τι, ἢ πλῆθός τι ἄμετρον αὐτοῖς τοῖς ὀργάνοις ἐγγινόμενον, ἢ ἡ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς κρᾶσις, εἰς ὑγρό-
τητά τε καὶ ἄμετρον θερμότητα μεθισταμένη. αὗται μὲν δὴ καὶ αἱ τῶν κατά τε τὰς κοιλίας, καὶ τοὺς πό-
ρους διαθέσεων αἰτίαι. καὶ δῆλον, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων ἤδη πρόδηλον, ὁποίας τινὰς εἶναι βούλονται τὰς αἰ-
τίας τῶν ἐν τοῖς ὁμοιομερέσι σώμασι νοσημάτων, ὅσοι συγκεῖσθαι νομίζουσιν ἐξ ὄγκων, καὶ πόρων αὐτά. ἐμοὶ δὲ
περιττὸν ἐδόκει μνημονεύειν καὶ τούτων ἰδίᾳ, ψευδοῦς ὅλης τῆς ὑποθέσεως αὐτῶν οὔσης, ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκεί-
10 μενον ἐπανέλθωμεν, εἴπωμέν τε τῶν ὑπολοίπων νοσημάτων τὰς αἰτίας, ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν διάπλασιν αὖ-
θις ὑπαρξάμενοι γένους. ὑπελείπετο δὲ ἐν αὐτῷ ἡ τῶν νοσημάτων γένεσις, ἤτοι τραχυνομένων παρὰ φύσιν, ἢ
λεαινομένων τῶν ὀργάνων. τραχύνεται δὴ, τὰ πρότερον λεῖα. καὶ λεῖα γίγνεται, τὰ πρότερον τραχέα. τὰ
μὲν, ὑπὸ δριμύτητος χυμῶν, ἢ φαρμάκων ῥυπτόντων. τὰ δ' ὑπὸ λιπαρᾶς ὑγρότητος, ἢ γλίσχρου χυμοῦ τεγγό-
μενα. καὶ μάλιστα ἐν ὀστοῖς ἐναργῶς φαίνεται ταῦτα γινόμενα, ποτὲ μὲν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰατρῶν οὐ δεόντως ἰωμένων, ἔστιν
ὅτε δὲ κἀξ αὐτῆς τῆς ἐν τοῖς ζώοις ὑγρῶν ὁρμᾶται τῆς φύσεως. ὀφθαλμοῖς δὲ καὶ φάρυγγι τραχύτητες, οὐκ ἐκ
τούτων μόνων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀτμῶν δριμέων, ἢ κονιορτοῦ καὶ καπνοῦ προσγίνονται. καθάπερ οἶμαι καὶ στομά-
χῳ, καὶ γαστρὶ, καὶ ἐντέροις ἔκ τε τῶν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι γεννωμένων περιττωμάτων, κἀκ τῆς τῶν ἐσθιομέ-
νων τε, καὶ πινομένων ποιότητος, ἐν οἷς ἐστιν καὶ τὰ δηλητήρια. πρόδηλον δ' ὡς ἕκαστον τῶν τραχυνόντων αἰτί-
ων σφοδρότερον γενόμενον, ἕλκωσιν μέν τινα, ἢ διάβρωσιν ἐν τοῖς σαρκώδεσι μορίοις, ἐν τοῖς ὀστοῖς δὲ τερηδόνας
20 ἀπεργάζεται. αὗται μὲν οὖν αἱ τοῦ πρώτου γένους τῶν νοσημάτων, τοῦ παρὰ τὴν διάπλασιν αἰτίαι. τοῦ δευτέρου
δ' αὐτοῦ παρὰ τὸν ἀριθμὸν, εἰ μὲν ἀπόλλοιτό τι τῶν κατὰ φύσιν, ἤτοι τομή τις, ἢ καῦσις, ἢ σῆψις, ἢ ψύξις ἰσχυ-
ρὰ προηγεῖται. τὰ μὲν οὖν τῆς ψύξεως αἴτια προείρηται. σήπεται δὲ τὰ μὲν ὑπὸ τῶν σήπειν πεφυκότων φαρ-
μάκων, ἢ τῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς ζώοις γενομένων περιττωμάτων. τὰ δ' ὑπὸ τοῦ μὴ διαπνεῖσθαι. προείρηται δὲ καὶ
τὰ τοῦ μὴ διαπνεῖσθαι προηγούμενα. εἰ δὲ τῶν οὐκ ὄντων τι κατὰ φύσιν ἐπιγίγνοιτο, νόσος μὲν καὶ τοῦτ' ἐστὶ
παρὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μορίων. ἀλλ' εἰ μὲν τῆς κατὰ φύσιν ἰδέας ἔχοιτο τὸ ἐπιγιγνόμενον, ὕλης χρηστῆς πλῆ-
θος, αἴτιον. εἰ δὲ τῆς παρὰ φύσιν, εἴη ἂν καὶ ἡ τῆς ὕλης ποιότης παρὰ φύσιν. ἔῤῥωται δ' ἐν ἀμφοῖν ἡ δύναμις,
ἢ οὐκ ἂν οὔτε διέπλαττε τὸ χρηστὸν, οὔτ' ἀπέτρεπε τὸ μοχθηρόν. διαπλάττει μὲν οὖν ἐν ταῖς κυήσεσιν ἐπειδὰν
ἑξαδάκτυλον, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἀπεργάσηται. κἀν τοῖς ἤδη τελείοις, ἐπειδὰν ἐπιτρέφει σάρκας ἰσχυρὰς
τοῖς ἡλκωμένοις μορίοις, ἢ πτερύγιον τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀποτίθεται δὲ τὸ περιττὸν, ἐν γαγγλίοις τε καὶ μελι-
30 κηρίσι, καὶ στεατώμασι, καὶ ἀθερώμασι, καὶ τοῖς τοιούτοις ἅπασι. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ μέγεθος τῶν μορίων αὐξά-
νεται μὲν ὑπό τε πλήθους ὕλης χρηστῆς, καὶ δυνάμεως ἐῤῥωμένης. μειοῦται δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων. κἀπει-
δὰν ἤτοι τομή τις, ἢ καῦσις, ἢ σῆψις, ἢ νέκρωσις ἐκ καταψύξεως ἀμέτρου, διαφθείρῃ τινὸς ὀργάνου μόριον, ὡς
εἶναι τὸ λειπόμενον αὐτοῦ κολοβόν. τὰ δ' ἐν τῷ τῆς συνθέσεως γένει νοσήματα τινὰ μὲν ἐξαιφνιδίους τε καὶ
σφοδρὰς ἔχει προηγουμένας κινήσεις. τινὰ δὲ δι' ἀμετρίαν τῆς ἐν τοῖς ἄρθροις ὑγρότητος γίγνεται, τεγγούσης
μὲν τοὺς συνδέσμους καὶ χαλώσης, ὀλισθηρὰν δὲ τῇ γλισχρότητι τὴν ὅλην διάρθρωσιν ἐργαζομένης. ἐνίοις δὲ
τῶν ἀμφὶ τὰς κοτύλας ὀφρύων περιθραυσθεισῶν, ἑτοίμη ταῖς κεφαλαῖς τῶν κώλων, ἡ παράλλαξις γίγνε-
ται. τισὶ δ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὕπτιαί τε καὶ προπετεῖς εἰσὶ καὶ παντάπασιν ἐπιπολῆς αἱ κοτύλαι. ταυτὶ μὲν
οὖν ἅπαντα τῶν ἐξαρθρημάτων αἴτια. κατὰ δὲ τὰς ἐντεροκήλας τε καὶ τὰς ἐπιπλοκήλας ὀνομαζο-
μένας εὐρύνεσθαι μὲν τοὐπίπαν ἐστὶν ὅτε δὲ καὶ ῥήγνυσθαι συμβαίνει τὸν ἀπὸ τοῦ περιτοναίου καθήκον-
40 τα πόρον ἐπὶ τοὺς ὄρχεις, εἶθ' οὕτως εἰς αὐτὸν τὸν πόρον, ἢ εἰς τὸν ἐλυτροειδῆ χιτῶνα κατολισθαίνειν, ἤτοι τὸ ἐ-
πίπλοον, ἢ καί τι τῶν ἐντέρων. ἐξίσταται δὲ τῆς οἰκείας θέσεως ἔντερα, κἀπειδὰν τοῦ περιτοναίου διαιρε-
θέντος προπέσῃ. καὶ πνεύμονος δὲ λοβὸς ἐπὶ ταῖς τοῦ θώρακος τρώσεσι, ἐκπίπτει πολλάκις. καὶ ὁ ῥαγοει-
δὴς χιτὼν ἐπὶ πλεῖστον χαλᾶται, διαβρωθέντος τοῦ κερατοειδοῦς. εἰ δὲ καὶ τῶν σπλάγχνων ὑποπτύσσε-
ταί τις ἐνίοτε λοβὸς ἐπὶ σφοδραῖς καταπτώσεσιν, ἢ θλίψεσιν, εἴη ἂν καὶ τοῦτο τὸ νόσημα τῆς τε θέσεως
ἅμα καὶ τοῦ σχήματος ὑπάλλαξις ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις αἰτίαις γιγνόμενον. ἡ δὲ πρὸς τὰ παρακείμενα μόρια
κοινωνία διαφθείρεται, συμφυέντων τινῶν ἀλλήλοις οὐ δεόντως, ἢ τινὸς ἀρτήματος, ἢ δεσμοῦ χαλασθέντος,
ἢ συνταθέντος, ἢ ἀποῤῥαγέντος, ἐκ τίνων δ' ἕκαστον τούτων γίγνεται προφάσεων, εὔδηλον. οἷος δ' ἔτι γένους
νοσήματος κοινοῦ πάντων τῶν μορίων, εἴτ' οὖν ὁμοιομερῆ τε καὶ ἁπλᾶ τελέως, εἴ τε καὶ σύνθετα εἴη, τὰς
αἰτίας τῆς γενέσεως εἰπεῖν χρή. καλεῖν μὲν οὖν εἴωθα τὸ γένος τοῦτο σύμπαν, ἑνώσεως λύσιν, ἢ διαφθο-
50 ρὰν ἑνώσεως, ἢ συνεχείας λύσιν, ἢ ὅπως ἂν ἄλλως ἐλπίσω τὸν λόγον σαφῆ ἔσεσθαι τοῖς ἀκούουσιν. οὐδὲν
γὰρ ὄνομα κατ' αὐτοῦ κείμενον ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν παρελάβομεν, ὥσπερ ἐπί τινων εἰδῶν αὐτοῦ, κάταγ-
μα μὲν καὶ τερηδόνα τῆς ἐν ὀστῷ συνεχείας διαιρουμένης. ἕλκος δὲ καὶ ῥῆγμα, τῆς ἐν σαρκί. κατὰ μέν γε
τὰ τῆς κεφαλῆς ὀστᾶ καὶ πλείω τὰ ὀνόματα. τὸ μὲν γὰρ οἷόνπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ὀστοῖς κάταγμα ῥωγμή
τε καὶ ῥῆξις, προσαγορεύεται. τὸ δ' ὑπό τινος ὀξέως ἐμπεσόντος αὐτοῖς, καὶ διακόψαντος, ἐγκοπή τε, καὶ
διακοπὴ, καὶ ἕδρα. τὸ δὲ τῆς τερηδόνος ὄνομα, πλεονάζειν δοκεῖ τῷ ε. στοιχείῳ. παρὰ γὰρ τὸ τρῆμα συγκεῖσθαι
πεπίστευται, καθάπερ τρηδών τις οὖσα, καὶ γίνεται μὲν ὑπὸ δριμέων χυμῶν διαβιβρωσκόντων. ὑπὸ ταὐ-
τοῦ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἑτέρῳ γένει νοσήματος. ὅσον γοῦν τραχύτης μᾶλλον, ἢ τερηδὼν ὀνομάζεται. μείζονος δὲ
τοῦ τρήματος γενομένου, καὶ οἷον ὀπῆς τινὸς ἤδη φαινομένης τερηδὼν ὀνομάζεται. καὶ μὴν καὶ τὸ θλάσμα

τούτου τοῦ γένους ἐστὶν, ἐν μὲν τοῖς σαρκώδεσιν ὡς τὰ πολλὰ μορίοις γιγνόμενον, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τοῖς τῆς κεφαλῆς ὀστοῖς, ἐπὶ παίδων μάλιστα. δεῖ μὲν γὰρ εἴκειν εἰς ἑαυτὸ πάντως τὸ θλασθησόμενον, δεῖ δὲ αὐτὸ τοῦτο μαλακὸν εἶναι, καὶ μὴ τελέως σκληρόν. ὥστε τῶν σαρκωδῶν ἔσται μορίων, καὶ τῶν ἁπαλῶν ὀστῶν ὑπό τινος ἐμπεσόντος ἔξωθεν αὐτοῖς βιαίως ἰσχυροῦ τε καὶ σκληροῦ σώματος. ὅταν οὖν τῆς ἔξωθεν ἐπιφανείας τοῦ παθόντος οὕτω μορίου συνεχοῦς ἔτι φυλαττομένης ἐν τῷ βάθει γεννηθῶσι πολλαὶ, καὶ σμικραὶ διαιρέσεις, θλάσμα τε καὶ θλάσις ὀνομάζεται τὸ νόσημα. κοιλότητος δέ τινος ἐμφαινομένης, ἣν τὸ πλῆξαν ἐναπειργάσατο τῷ θλασθέντι, καλεῖται τὸ πάθος ἔνθλασις. ἀνάγκη μὲν οὖν ἅπασα κατ' αὐτὴν τὴν πληγὴν εἰς ἑαυτὸ συνωθεῖσθαι, καὶ κοῖλον γίγνεσθαι τὸ θλώμενον. ἢ οὐκ ἂν ἐνθλασθείη, διασώζεσθαι δὲ τὴν κοιλότητα τοῦ θλῶντος ἀπελθόντος, οὐκ ἔτ' ἀναγκαῖον. ἐπανέρχεται γοῦν ὡς τὸ πολὺ τὰ μαλακὰ σύμπαντα, χωρισθέντος τοῦ πλήξαντος, εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν. εἰ δὲ μὴ μόνον εἴσω χωρήσειε τὸ τῆς κεφαλῆς ὀστοῦν, ἀλλὰ καὶ ῥῆξις τις αὐτῷ προσγένοιτο κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, σύνθετον ἤδη τὸ τοιοῦτον, καὶ οὐδὲν ὄνομα κατ' αὐτοῦ κείμενον ἔχομεν εἰπεῖν παλαιόν. ἀλλὰ χρὴ λόγῳ δηλοῦν αὐτὸ μᾶλλον, ἤπερ ὀνόμασιν ἐσχάτως χρῆσθαι βαρβάροις, οἷα πολλὰ τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς ἐξεύρηται. συνεχείας δ' ἐστὶ λύσις, καὶ τὸ ῥῆγμα, καὶ τὸ σπάσμα. τὸ μὲν ἐν σαρκώδει μορίῳ, τὸ δ' ἐν νευρώδει συνιστάμενον. αἰτία δὲ καὶ τούτων τῆς γενέσεως, ἐξαιφνίδιος τις, ἢ ἀνώμαλος, καὶ σφοδρὰ κίνησις, καὶ μάλισθ' ὅταν ἄτεγκτά τε, καὶ ἀνώμαλα, καὶ ἀθέρμαντα, καὶ ἀμάλακτα πρὸς τὰς κινήσεις ἄγηται τὰ σώματα. διασπᾶται γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι πολλὰ τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων. συνελόντι δὲ φάναι, πάντα τὰ τοῦ τοιούτου γένους τῶν νοσημάτων αἴτια, τὰ μὲν ἔξωθεν ὁρμᾶται. τὰ δὲ, ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος. ἔξωθεν μὲν, ὅσα τιτρώσκειν, ἢ θλᾶν πέφυκεν. ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ σώματος, ἄμετροί τε, καὶ ἄτακτοι κινήσεις τοῦ ζώου, καί τινες ὑγρῶν μοχθηρίαι διαβιβρώσκειν πεφυκυῖαι. τοιαῦται μὲν τινὲς αἰτίαι, καὶ αἱ τοῦ κοινοῦ νοσήματος ἁπάντων τῶν μορίων, τῶν θ' ἁπλῶν, καὶ πρώτων, ἃ δὴ καὶ ὁμοιομερῆ καλεῖται, καὶ τῶν ἐξ ἐκείνων συντιθεμένων, ἃ δὴ ὀργανά τε καὶ ὀργανικὰ προσαγορεύεται. τὰς δὲ τῶν συνθέτων νοσημάτων αἰτίας οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν ἐξευρίσκειν ἐκ τῶν εἰρημένων συντιθέντας. ὥστ' ἐπειδὴ τοῦτο βουληθεὶς ἕκαστος, ἑαυτῷ δυνατός ἐστιν ἐκπορίζεσθαι, καιρὸς ἂν εἴη μοι καὶ τοῦτον ἤδη τὸν λόγον ἐνταυθοῖ καταπαύσαντι, περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς ἐφεξῆς διελθεῖν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΑΣ. ΒΙΒΛΙΟΝ. γ'.

Ἵνα μὲν ἐστὶ καὶ πόσα τὰ σύμπαντα νοσήματα, κατ' εἴδη τε, καὶ γένη διαιρουμένοις ἁπλᾶ τε, καὶ σύνθετα, ὁπόσαι τε καθ' ἕκαστον αὐτῶν αἰτίαι τῆς γενέσεως, ἐν ἑτέροις ὑπομνήμασι γέγραπται. λοιπὸν δ' ἂν εἴη περὶ τῶν συμπτωμάτων διελθεῖν, ἵν' ᾖ τέλειος ὁ περὶ πασῶν τῶν παρὰ φύσιν διαθέσεων λόγος. ἅπασα γὰρ οὖν δὴ διάθεσις σώματος ἐξισταμένη τοῦ κατὰ φύσιν, ἤτοι νόσημά ἐστιν, ἢ αἰτία νοσήματος, ἢ σύμπτωμα νοσήματος. ὅπερ ἔνιοι τῶν ἰατρῶν, ἐπιγέννημα καλοῦσιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ πάνυ τι σύνηθές ἐστι τοῖς ἕλλησι τοὔνομα, σύμπτωμα δὲ καὶ πάθημα, καὶ πάθος ὀνομάζουσι συνήθως ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. σημαίνεται μὲν οὖν οὐ πάντη ταὐτὸν ἐκ τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' ὡς ἐγὼ νῦν διαιρήσω περὶ πάντων ἑξῆς τῶν παρακειμένων ἀλλήλοις κατὰ τὸν δεξιὸν τρόπον ἐπεξιών. ἡ μὲν δὴ νόσος εἴρηται, κατασκευή τις οὖσα παρὰ φύσιν, ὑφ' ἧς ἐνέργεια βλάπτεται πρώτως. δῆλον δὲ ὡς εἰ καὶ διάθεσίν τινα εἴποι μὲν παρὰ φύσιν. ὑφ' ἧς ἐνέργεια βλάπτεται, ταὐτὸν ἐροῦμεν. ἕκαστον γὰρ τῶν ὄντων, διάκειταί πως αἰεὶ, ἢ ὑγιεινὸν, ἢ αὖ τε νοσῶδες, ἢ τὸ μηδέτερον ὑπάρχῃ. παρὰ δὲ τὸ διακεῖσθαί πως, τὸ τῆς διαθέσεως ὄνομα γέγονεν, εἰς ταύτην ἡγμένον τὴν χρῆσιν οὐχ ὑπὸ τῶν φιλοσόφων μόνων τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἑλλήνων. ἡ μὲν οὖν διάθεσις, κοινὸν ἁπάντων, ὑγιαινόντων, νοσούντων, καὶ οὐδετέρως ἐχόντων. καὶ γὰρ καὶ μέλους, καὶ ἁρμονίας, καὶ λόγου, καὶ λέξεως, διάθεσις εἴρηται παρὰ τοῖς ἕλλησιν. ἡ νόσος δὲ, τὸ ἐναντίον τῇ ὑγείᾳ. διαφέρει δ' ἀμφοῖν τὸ πάθος τε καὶ πάθημα προσαγορευόμενον, ὥσπερ δὴ καὶ Πλάτων αὐτὸ διοριζόμενος ἔλεγε. πᾶν γὰρ ὅτι περ ἂν πάσχῃ τις πάθος προσρητέον. ὅθεν οἶμαι καὶ τὰς τῶν αἰσθήσεων ἀλλοιώσεις, παθήματα προσαγορεύει, κατὰ μὲν τὴν ὄψιν, τὰς ἀπὸ λευκοῦ, καὶ μέλανος, καὶ ξανθοῦ, καὶ τῶν ἄλλων χρωμάτων. κατὰ δὲ τὴν ἁφὴν, τὰς ἀπὸ θερμοῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ, καὶ ὑγροῦ, καὶ σκληροῦ, καὶ μαλακοῦ, καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων. οὕτω δὲ καὶ καθ' ἑκάστην τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. ὀνομάζει δὲ καὶ τὴν ἡδονὴν πάθημα. καὶ ὅλως ἅπασαν κίνησιν ἥντινα οὖν, τὴν ὑφ' ἑτέρου γινομένην ἐν ἑτέρῳ. ἡ μὲν γὰρ τοῦ ποιοῦντος κίνησις ἐνέργεια, πάθημα δὲ καὶ πάθος, ἡ τοῦ διατιθεμένου πως ὑπ' αὐτοῦ. καὶ γὰρ καθόλου τὸ διατίθεσθαί πως ταὐτὸν τῷ πάσχειν ἐστί. καὶ διήνεγκε τῆς διαθέσεως τὸ πάθημα, κινήσει. παυσαμένου γὰρ τοῦ ἀλλοιοῦντος, ἡ περὶ τὸ παθὸν ἀλλοίωσις ὑπομένουσα, διάθεσις ἐστὶ τοῦ παθόντος. ὥστε ἐν αὐτῷ μὲν τῷ τρέπεσθαι, καὶ μεταβάλλεσθαι, καὶ ἀλλιοῦσθαι, καὶ κινεῖσθαι, τὸ πάθος ἔχει τὴν γένεσιν. ἐν δὲ τῷ μένοντι, καὶ σωζομένῳ περὶ τὸ ὑποκείμενον σῶμα, τὴν διάθεσιν. ἤδη δὲ καὶ αὐτὴν τὴν μένουσαν διάθεσιν, οἱ ἕλληνες ὀνομάζουσι πάθος. ὥσπερ καὶ τὸ πεποιηκὸς, οὐκ ἔτι δὲ τὸ ποιοῦν, αἴτιον. καίτοιγε οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς αἴτιον, οὔθ' ἡ μένουσα διάθεσις, ἁπλῶς ἐστὶ πάθος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ κατά γε τὸν

ἀκριβῆ λόγον, γεγονὸς μὲν πάθος ἐστὶν ὂν δὲ οὐκέτι. ὅτι δ᾽ οὕτως συνήθες ὀνομάζειν τοῖς Ἕλλησιν ἐν τῇ τῶν
ἰατρικῶν ὀνομάτων πραγματείᾳ δέδεικται. καὶ χρὴ μεμνημένους, ὅπερ ἀεὶ λέγεται πρὸς ἡμῶν, περὶ μὲν
τῶν ὀνομάτων, ὅτι τάχιστα συντίθεσθαι πρὸς ἀλλήλους, ἐπὶ δὲ τὰ πράγματα σπεύδειν αὐτά, καὶ διατρίβειν
τι, καὶ χρονίζειν ἐν ἐκείνοις. ἀλλ᾽ οἱ πλεῖστοι τῶν πεπαιδεῦσθαι φασκόντων ἔμπαλιν δρῶσιν, ἅπαντα κατα-
τρίψαντες τὸν ἑαυτῶν βίον, εἰς τὴν περὶ τῶν ὀνομάτων ἔριν, ὡς μηδέποτε δυνηθῆναι, τοῦ τέλους τῆς τέχνης
ἐφικέσθαι. τί δὴ οὖν χρὴ ποιεῖν τὸν ἀληθείας ἐραστήν; ἐπιδεικνύναι τὰ παραπλήσια ταῖς ἀλλήλων φύσεσι
πράγματα, καὶ διὰ τῶν παρορώμενα. κἄπειτα τίθεσθαι κατὰ τούτων τὰ ὀνόματα, μάλιστα μὲν εἰ οἷός τε
εἴη τὰ συνηθέστατα τοῖς Ἕλλησιν. εἰ δ᾽ ἀγνοοίη ταῦτα, ποιεῖν ἴδια. πρὸ πάντων δὲ καθ᾽ ἑκάστου πράγματος ἓν ὄνο
μα, ἵνα μήτε παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν ἀσάφειά τις γένηται, ἢ σοφίσματα συνίστηται κατὰ τὸν λόγον, μήτε
10 παραλείπηταί τι πρᾶγμα. τὸ δ᾽ εἴτ᾽ ὀρθῶς, εἴτε οὐκ ὀρθῶς, εἴτε κυρίως, εἴτ᾽ ἀκύρως κεῖται τοὔνομα, κατὰ
πολλὴν ἐπισκέπτεσθαι σχολήν, ὅταν ἤδη τὰ πράγματα μεμαθηκότες ὑπάρχωμεν. ἐν γὰρ τῇ τούτων γνώ
σει τὸ κατορθοῦν ἐστιν, οὐκ ἐν τοῖς ὀνόμασιν. ἡμεῖς μὲν οὖν ὡς ἔφην, τά συνήθη τε τοῖς Ἕλλησιν ὀνόματα τιθέ-
μεθα, καὶ τὰ παρακείμενα ἀλλήλοις πράγματα διορίζομεθα. τοῖς δ᾽ ἄλλοις, ὀνομάζειν μέν, ὡς ἂν ἐθέλω-
σι συγχωροῦμεν. ὁτιοῦν δὲ πρᾶγμα παραλιπεῖν, οὐ συγχωροῦμεν. ἐν αὐτοῖς γοῦν τούτοις τοῖς νῦν προ-
κειμένοις ἡμῖν, ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐν τῷ τρέπεσθαι, καὶ μεταβάλλεσθαι τὸ σῶμα, καὶ ὁπωσοῦν ἀλλοιοῦσθαι γινόμε
νον, ἕτερόν ἐστι τοῦ γεγονότος ἤδη καὶ μένοντος, αὐτοῦ δὲ τοῦ γεγονότος, τὸ μὲν ἐνεργείας τῆς κατὰ φύσιν ἐστὶ
ποιητικόν, τὸ δὲ βλαπτικόν. τὸ μὲν ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι κεκτημένον, ἐνέργειαν, ἢ πάθος ὀνομάσομεν. τὸ
δ᾽ ἐν τῷ διαμένειν ἐπί τινα χρόνον, ὑγείαν, ἢ νόσον. ἐνεργείας δὲ διορίζεσθαι πάθος, ὡς ποιοῦν ποιουμένου, καὶ
νόσου ὑγείας ὡς τὸ μέν, παρὰ φύσιν ὄν, τὸ δέ, κατὰ φύσιν. αὖθις οὖν αὐτῶν εἰπόντες ὅλους τοὺς λόγους, ἐχώμεθα
20 τῶν ἐφεξῆς. ὑγεία μὲν οὖν ἐστὶ διάθεσις κατὰ φύσιν ἐνεργείας ποιητική. διαφέρει δ᾽ οὐδέν, ὡς ἔφαμεν, εἴτε κατα
σκευήν, ἢ διάθεσιν εἴποιμεν, εἴτε ποιητικὴν ἐνεργείας, εἴτ᾽ αἰτίαν ἐνεργείας. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ τὸ κατὰ φύσιν
ἀφέλοιμεν, οὐδὲν διοίσει. συνσημαίνεται γὰρ ἐν τῷ λοιπῷ λόγῳ. οὕτω δὲ καὶ νόσος, ἡ παρὰ φύσιν κατασκευὴ
τοῦ σώματος, καὶ αἰτία τοῦ βεβλάφθαι τὴν ἐνέργειαν. ἢ συντομώτερον οὕτω. νόσος ἐστὶ διάθεσις παρὰ φύσιν,
ἐνεργείας ἐμποδιστική. πάθος δ᾽ ἐστίν, ἡ περὶ τὴν ὕλην ἀπὸ τοῦ δρῶντος κίνησις. αὕτη δὲ ἡ τοῦ δρῶντος κί-
νησις, ἐνέργεια. τὸ δ᾽ ἐκ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως εἰσφερόμενόν τινα τῷ γινομένῳ μοῖραν τῆς γενέσεως, αἴτιον αὐ-
τοῦ λέγεται. πλείω δ᾽ ἐστὶ ταῦτα κατὰ γένος. ἥ τε γὰρ ὕλη καὶ ἡ χρεία. καὶ ὁ σκοπός, καὶ τὸ ὄργανον. καὶ τὸ ὅ-
θεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. ἕκαστον γὰρ τούτων, εἰσφέρεταί τινα τῷ γινομένῳ συντέλειαν. τὰ δ᾽ οὐδὲν μὲν εἰσφε
ρόμενα, μὴ χωριζόμενα δὲ τῶν εἰσφερομένων, τὸν, ὧν οὐκ ἄνευ, λόγον ἐπέχει. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐνδέχε
ταί τινα στοῖχον, αἰτίων γίνεσθαι πολλάκις, ἀλλήλας διαδεχομένων, ὡς εἰ καὶ ψηφίδων ἐφεξῆς ἀλλήλαις κει-
30 μένων πλειόνων, κινήσειέ τις τὴν πρώτην, αὕτη δὲ τὴν δευτέραν, κἀκείνη τὴν τρίτην, καὶ οὕτω κατὰ τὸ ἑξῆς
ἑκάστη τὴν μεθ᾽ ἑαυτήν. ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις ἅπασιν, εἰ μή τις διορίζοιτο τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς ποιεῖν λεγομέ-
νου, τὸ καθ᾽ ἑαυτό, πάμπολλά τε καὶ ἀτοπώτατα συμπεσεῖται τοῖς λόγοις ἁμαρτήματα. σημαίνει δὲ ταυ-
τὸ τὸ μὲν καθ᾽ ἑαυτό, τῷ πρώτως, κἂν εἴ τινες τῶν ἀττικιζόντων φυλάττοιντο τοὔνομα, τὸ δὲ κατὰ συμ-
βεβηκός, τῷ δευτέρως. ὁ μὲν οὖν τὸν δάκτυλον προσενεγκὼν τῇ πρώτῃ ψηφῖδι, πρώτως μὲν ταύτην ἐκί-
νησε, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ καὶ δευτέρως, τὴν ἐφεξῆς αὐτῇ, καὶ οὕτως ἤδη καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας. οὕτως δὲ
καὶ ἡ πρώτη καθ᾽ ἑαυτὴν μὲν τὴν δευτέραν, κατὰ συμβεβηκὸς δέ, τὴν τρίτην, καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐφεξῆς.
καὶ ἡ δευτέρα δέ, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, πρώτως μὲν τὴν τρίτην, δευτέρως δέ, τὴν τετάρτην, καὶ τὴν πέμπτην
καὶ τὰς ἐφεξῆς. εἰ δὲ ἀκριβέστερον ἔτι διαιρεῖσθαι βούλοιο, πρὸς γὰρ τὴν τῶν πραγμάτων ἀκρίβειαν, οὕτω
χρησιμώτερον, ἑκάστη τῶν ψηφίδων, πρώτως μὲν κινεῖ τὴν ἐφεξῆς. δευτέρως δὲ τὴν μετ᾽ ἐκείνην. καὶ τρίτως
40 τὴν ἔτι μετ᾽ ἐκείνην. καὶ τετάρτως τὴν ἐφεξῆς αὐτῇ. τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ διωρισμένων, ἐπειδὴ τὸ νόση-
μα διάθεσίς τίς ἐστι παρὰ φύσιν, τὴν ἐνέργειαν βλάπτουσα, τῆς νόσου δ᾽ αὐτῆς ἐνδέχεταί τινα προηγεῖσθαι
διάθεσιν ἑτέραν, παρὰ φύσιν μὲν καὶ ταύτην, οὐ μὴν κατά γε τὸν ἑαυτῆς λόγον βλάπτουσα τὴν ἐνέργειαν,
ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ νοσήματος, τὴν τοιαύτην διάθεσιν οὐ νόσημα καλέσομεν, ἀλλ᾽ αἰτίαν προηγουμένην νοσήμα
τος, ἀκριβῶς τε τὸν νοῦν ἐνταῦθα προσέξομεν τοῖς κἀκείνην τὴν διάθεσιν αἰτίαν εἶναι φάσκουσι, τοῦ βλά
πτεσθαι τὴν ἐνέργειαν. οὐδὲ γὰρ καθ᾽ ἑαυτήν, οὐδὲ πρώτως, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός τε καὶ δευτέρως, ἐμποδί-
ζεσθαί τε καὶ βλάπτεσθαι δι᾽ αὐτὴν ἐροῦμεν τὴν ἐνέργειαν. ὑπὸ δὲ τοῦ νοσήματος αὐτοῦ πρώτως τε καὶ κα-
τὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον ὅθεν κἂν τῷ λέγειν διάθεσιν σώματος, ἐμποδιστικὴν ἐνεργείας εἶναι τὸ νόσημα, τοῖς μὲν
εὐθὺς ὑπακούουσιν, ὅτι πρώτως τε καὶ καθ᾽ ἑαυτήν, αὐτάρκης ὁ λόγος. ὅσοι δ᾽ αὖ ἤτοι σκαιότερον, ἢ ἐριστικώ-
τερον ἀκούωσι, προσθετέον αὐτοῖς καὶ τὸ πρώτως, ἵν᾽ ᾖ τοιοῦτος ὁ λόγος. νόσημά ἐστι διάθεσις σώματος, ἐνεργείας
50 τινὸς ἐμποδιστικὴ πρώτως. ὅσαι τοίνυν αὐτῆς προηγοῦνται διαθέσεις, οὔπω νοσήματα. κἂν εἰ συμπίπτοιεν δέ
τινες αὐταῖς ἕτεραι διαθέσεις οἷα σκιαί τινες παρακολουθοῦσαι, καὶ ταύτας οὐ νοσήματα καλέσομεν, ἀλλὰ συμ
πτώματα. καὶ ἡμῖν οὕτως τὸ πᾶν ὅτι περ ἂν ᾖ παρὰ φύσιν ἐν τῷ σώματι, νόσημα εὐθὺς ἔσται κλητέον, ἀλλὰ τὸ
πρώτως μὲν βλάπτον τὴν ἐνέργειαν νόσημα. τὸ δὲ τούτου προηγούμενον, αἴτιον μὲν νοσήματος, οὔπω δὲ νόσημα.
εἰ δ᾽ ἕποιτό τις ἄλλη τῷ νοσήματι περὶ τὸ σῶμα διάθεσις, αὕτη σύμπτωμα ὀνομασθήσεται. καὶ μὴν καὶ ἡ τῆς ἐνερ
γείας αὐτῆς βλάβη, σύμπτωμά ἐστι τοῦ ζώου. πᾶν γὰρ ὅτι περ ἂν παρὰ φύσιν συμβαίνει τῷ ζώῳ, σύμπτωμά
ἐστι. παρὰ μὲν δὴ τοῖς Ἕλλησιν ἡ τῶν ὀνομάτων χρῆσις, οὕτως ἔχει. μετατιθέναι δ᾽ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ, μενόν
των ὥσπερ εἴρηται τῶν πραγμάτων. διὸ εὐθὺς εἰ μὴ βούλοιτο σύμπτωμα καλεῖν, ἀλλ᾽ ἐπιγέννημα. σύμπτωμα
μὲν γὰρ εἶναι πᾶν ὅ, περ ἂν συμβεβήκῃ τῷ ζώῳ παρὰ φύσιν. ἐπιγέννημα δέ, οὐ πᾶν, ἀλλὰ τὸ μόνοις τοῖς

νοσήμασιν ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον. ἀλλ᾽ ἡμεῖς γ᾽ ὡς ἔφην, ἅπασαν μὲν ἀλλοίωσιν γινομένην ἔτι, πάθος εἶναι.
ἅπαντα δὲ τὰ παρὰ φύσιν ὑπάρχοντα τοῖς σώμασιν, ὀνομάσομεν συμπτώματα. καὶ συμβήσεται ταὐτὸν
ἐνίοτε πρᾶγμα, καὶ πάθος ὀνομάζεσθαι, καὶ σύμπτωμα, τῶν σημαινομένων ἑκατέρων ὑπαρχόντων αὐ-
τῷ, κατ᾽ ἄλλον καὶ ἄλλον λόγον. οἷον αὐτίκα τὸ τρέμειν, πάθος ἐστὶν, ὅτι καὶ ἀλλοιοῦσθαι, καὶ κινεῖσθαι μὴ κατὰ τὴν
οἰκείαν ἐνέργειαν συμβαίνει. καὶ πάθημά τι καὶ πάθος ὁ τρόμος, ὅτι καὶ ἀλλοίωσις ἡ τοιαύτη κίνησις. ἀλλὰ
καὶ σύμπτωμα. παρὰ φύσιν γὰρ ἡ κίνησις. εἰ δέ γε ἀλλοίωσις ἡ μόνον ὥσπερ ἐν τῷ βλέπειν τε καὶ ἀκούειν, καὶ
ὀσφραίνεσθαι, καὶ γεύεσθαι, καὶ ἅπτεσθαι γίνοιτο, πάθος αὖ ὀνομαζέσθω μόνον, οὐκέτι δὲ σύμπτωμα. τὸ γάρ
τοι τοῦ συμπτώματος ἴδιον, αὐτὸ τοῦτ᾽ ἐστὶ, τὸ παρὰ φύσιν. ὅθεν κἂν ταῖς διαφοραῖς ἁπάσαις, τοῦ κατὰ φύσιν
ἐξαλλαττομέναις, συνίσταται. καὶ γὰρ σχημάτων τῶν κατὰ φύσιν, καὶ χρωμάτων, καὶ μεγεθῶν, ἐνεργημάτων τε καὶ
10 παθημάτων διαφθειρομένων γίνεται. καὶ οὗτος ἐστὶν ἰδιαίτατος αὐτοῦ λόγος, ἐξάλλαξις τοῦ κατὰ φύσιν. τί δὲ, οὐχὶ καὶ
ἡ νόσος ἐξάλλαξις τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ οὐχ ἁπλῶς ἐξάλλαξις, ἀλλ᾽ ἐξάλλαξίς τις. ἁπλῶς δὲ ἐξάλλαξις, τὸ σύμ-
πτωμα. τοῦ γὰρ ἐν ταῖς διαθέσεσι κατὰ φύσιν, ἐξαλλαττομένου, καὶ βλάπτοντος τὴν ἐνέργειαν, ἡ νόσος γίνεται. καὶ
δυοῖν τούτοιν ἐξ ἀνάγκης ἐδεῖτο, πρὸς τὸ, νόσος ὑπάρχειν, ἐν γένει μὲν εἶναι τῆς διαθέσεως, βλάπτειν δὲ
ἐνέργειαν, ὧν οὐδέτερον ἀνάγκη παρεῖναι τῷ συμπτώματι. καὶ γὰρ εἰ μὴ διάθεσις εἴη. καὶ εἰ μὴ βλάπτει γέ τι-
να ἐνέργειαν, ἀλλὰ αὐτῷ γε μόνῳ τῷ παρὰ φύσιν, ἱκανῶς ὁρισθήσεται. νοσήματος μὲν δὴ ταύτῃ διήνεγκε.
παθήματος δὲ, τῷ τὸ μὲν ἐν κινήσει πάντως εἶναι τὸ πάθημα, καὶ κατὰ φύσιν ἐνίοτε. τὸ σύμπτωμα δὲ οὐκ ἐν
κινήσει μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ἕξιν τινὰ, καὶ πάντως παρὰ φύσιν. ἔσται δὴ πάθος μὲν, ἡ περὶ τὴν ὕλην ἀλλοίω-
σις ἢ κίνησις ἔτι γινομένη. ἡ δ᾽ ὑπομένουσα, διάθεσις, σύμπτωμα δὲ, πᾶν ὅτιπερ ἂν συμπίπτῃ τῷ ζώῳ παρὰ
φύσιν. ὥστε καὶ ἡ νόσος, ὑπὸ τὴν τοῦ γενικοῦ συμπτώματος ἀναχθήσεται προσηγορίαν. ἔστι γάρ πως καὶ αὐ-
20 τὴ σύμπτωμα. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ προηγούμενα τῶν νόσων αἴτια τὰ κατ᾽ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ζώου συνιστάμενα
τῇ τοῦ γενικοῦ συμπτώματος ὑποπέπτωκεν ἐννοίᾳ. περὶ μὲν οὖν τούτων ἤδη λέλεκται. περὶ δὲ τῶν ἰδι-
κῶν συμπτωμάτων ἐν τῷδε τῷ γράμματι πρόκειται διελθεῖν. ἔστι δὲ καὶ τούτων τριττὴ διαφορά. τὰ μὲν γὰρ
διαθέσεις εἰσὶν αὐτοῦ τοῦ σώματος ἡμῶν. τὰ δὲ ἐνεργειῶν βλάβαι. τὰ δὲ, ἀμφοτέραις ἑπόμενα, κατά τε τὴν
ἀμετρίαν τῶν ἐκκρινομένων, καὶ ἐπεχομένων. καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ τῷ ζώῳ συνισταμένους ψόφους, καὶ προσέτι τὰς
ἄλλας ἁπάσας αἰσθητὰς διαφοράς. βλάβη δ᾽ ἀκουέσθω νῦν, καὶ ἡ στέρησις. οὐ γὰρ ἡ δυσκινησία μόνον, οὐδὲ, ἡ δυ-
σαισθησία, βλάβαι τινες τῶν ἐνεργειῶν εἰσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκινησία τε καὶ ἡ ἀναισθησία. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρό-
πον, οὐδ᾽ ἡ δυσπεψία μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπεψία. ταυτὶ μὲν οὖν τὰ γένη τῶν συμπτωμάτων, ἐν οἷς χρὴ σκοπεῖ-
σθαι τὰς κατὰ μέρος διαφοράς. ἑξῆς δ᾽ αὖ εἴη προσῆκον ἕκαστον διελθεῖν τῷ λόγῳ, πρότερόν γε ἀναμνήσαντας,
ὃ καὶ τῷ περὶ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς εἴπομεν, ὡς ὅσοι τὴν ὑγείαν, οὐ διάθεσιν σώματος, ἀφ᾽ ἧς ἐνερ-
30 γοῦμεν, ἀλλὰ αὐτὰς ἐνόμισαν εἶναι τὰς ἐνεργείας, ἣν ἡμεῖς νῦν ὑπὲρ τῆς τῶν ἐνεργειῶν βλάβης διδα-
σκαλίαν ἐν τοῖς συμπτώμασι διέξιμεν, ταύτην αὐτοὶ τῶν νοσημάτων ποιήσονται, καὶ διενεχθήσονται δηλονό-
τι περὶ τῶν ὀνομάτων ἡμῖν μόνον, εἰ μηδὲν ἐν αὐτοῖς σφάλλοιντο τοῖς πράγμασιν. ἔστι δὲ ὡς πολλάκις εἴρηται
τῶν τοιούτων ἁπασῶν διδασκαλιῶν τὰ σφάλματα, παραλειπομένης τινὸς διαφορᾶς. ἐὰν οὖν ἁπάσας αὐ-
τὰς διεξιόντες, μὴ συμπτωμάτων, ἀλλὰ νοσημάτων εἶναι φάσκωσιν, ἐν ὀνόματι μόνῳ, καὶ οὐκ ἐν πράγματι
διαφωνήσουσιν ἡμῖν. λεκτέον οὖν ἤδη τὰς διαφορὰς ἐπ᾽ ἀρχὴν ἀναγαγόντας τὸν λόγον. ἐπειδὴ τὸ σύμπτωμα
προσαγορεύεται γενικῶς μὲν, ἅπαν ὅτιπερ ἂν συμβεβήκει τῷ ζώῳ παρὰ φύσιν, ὡς καὶ τὰ νοσήματα, καὶ
τὰς αἰτίας αὐτῶν, τὰς ἐν τῷ σώματι συνισταμένας, οὐ γὰρ δὴ τάς γε προκαταρκτικὰς ἔτι συμπτώματα,
καθ᾽ ἑτέραν δέ τινα καὶ οἷον ἰδικωτέραν ἔννοιαν, ἀφαιρεθέντων τῶν τε νοσημάτων, καὶ τῶν αἰτίων, τὰ λοιπὰ
πάντα τὰ παρὰ φύσιν ὀνομάζεται συμπτώματα. καὶ νῦν ἡμῖν ὑπὲρ τούτων πρόκειται λέγειν. ἀναμνη-
40 σθέντας οὖν πρῶτον χρὴ, τὸ τριττὸν τῆς φύσεως αὐτῶν, οὕτω τέμνειν ἐφεξῆς ἅπαντα, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς
βλάβης τῶν ἐνεργειῶν ποιησαμένους. τμητέον δὴ ταύτην εἰς δύο τὰ πρῶτα γένη, διότι καὶ τῶν ἐνεργειῶν
αὐτῶν δύο εἰσὶν αἱ πρῶται διαφοραί. αἱ μὲν γὰρ ψυχῆς. αἱ δὲ, φύσεώς εἰσι. καὶ καλοῦνται διὰ τοῦτο, ψυχικαὶ
μὲν αἱ πρότεραι. φυσικαὶ δὲ αἱ δεύτεραι. αὖθις οὖν τὰς ψυχικὰς προτέρας τέμνοντες, εἴς τε τὰς αἰσθητι-
κὰς, καὶ τὰς κινητικὰς, καὶ τρίτας τὰς ἡγεμονικάς. οὐδὲν γὰρ χεῖρον, οὕτως αὐτὰς ὀνομάσαι διδασκαλίας σα-
φοῦς ἕνεκα. καὶ πάλιν ἑκάστην τῶν εἰρημένων διαιροῦμεν εἰς τὰς ἐν αὐτῇ διαφοράς. ἡ μὲν οὖν αἰσθητικὴ τῆς ψυχῆς
ἐνέργεια, πέντε τὰς πάσας ἔχει διαφορὰς ὁρατὰς, καὶ ὀσφρητὰς, καὶ γευστὰς, καὶ ἀκουστὰς καὶ ἁπτάς. ἡ δὲ κινητικὴ,
τὸ μὲν προσεχὲς ὄργανον, ἓν ἔχει, καὶ τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς κινήσεως ἕνα. δέδεικται οὕτως ἐν τοῖς τῶν μυῶν κινή-
σεως. ποικίλλεται δὲ ἐν τοῖς κατὰ μέρος ὀργάνοις, ὡς φαίνεσθαι πολυειδής. ἡ λοιπὴ δὲ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς ἡ κατ᾽
αὐτὸ τὸ ἡγεμονικὸν, εἴς τε τὸ φανταστικὸν, καὶ διανοητικὸν, καὶ μνημονευτικὸν διαιρεῖται. καὶ τοίνυν αἱ βλάβαι τῶν
50 αἰσθητικῶν ἐνεργειῶν, κοιναὶ μὲν ἁπασῶν, ἀναισθησίαι τινές εἰσιν, ἢ δυσαισθησίαι. καλῶ δὲ δυσαισθησίας μὲν ἁπά-
σας τὰς μοχθηρὰς αἰσθήσεις. κατὰ μέρος δὲ ἑκάστης. ἐν ὀφθαλμοῖς μὲν, τυφλότητές τε καὶ ἀμβλυωπίαι, καὶ παρορά-
σεις τινὲς, ἐν ὠσὶ δὲ, κωφότητές τε καὶ βαρυηκοΐαι, καὶ παρακούσεις τινές. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν γλῶτταν, καὶ
τὰς ῥῖνας, καὶ τὴν ἁφήν. εἰ καὶ μηδὲν ἴδιον ὄνομα κέκτηνται, ταῖς εἰρημέναις ἀνάλογον ἔχουσιν. ἢ γὰρ οὐδ᾽
ὅλως αἰσθήσονται τῶν οἰκείων αἰσθητῶν, ἢ κακῶς. καὶ τὸ κακῶς τοῦτο, διττὸν ἔσται, θάτερον μὲν ἀμυδρῶς,
θάτερον δὲ, παρατετραμμένως. ἴδιον δὲ ἐξαίρετον, ἡ κατὰ τὴν ἁφὴν ἐνέργεια, παρὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις κέ-
κτηται σύμπτωμα, τὴν ὀδύνην, ἐγγινομένην μὲν καὶ ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν οἰκείων αἰσθη-
τῶν. αὐτῇ δέ γε ταύτης, οὐκ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι δια-
θέσεων. καὶ πολλάκις γε οὕτως ἰσχυρῶς, ὥστ᾽ ἀποκτεῖναι τινὰς σφᾶς αὐτοὺς, ὑπὸ τοῦ πόνου βιασθέντας. ἐγγί-

νεται

γεται μὲν οὖν καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὀδυνηρόν τι πάθος ἀπὸ φωτὸς λαμπροῦ, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀπὸ μεγάλου
τινὸς, ἢ τραχέος ψόφου. καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰς γεύσεις, καὶ τὰς ὀσμὰς ἕτερα τοιαῦτα παθήματα συνίσταται
λυπηρὰ, πρὸς τὴν ἰδίαν αἰσθητὴν ἑκάστης τῶν αἰσθήσεων ὀδυνηρῶς διατιθεμένης. μέγισται δὲ ὀδύναι συμπίπτου-
σι τῇ τῆς ἁφῆς αἰσθήσει. καὶ γὰρ ὅσα διὰ φλεγμονὴν ὤτων, ἤ τινα ἄλλην ἐν αὐτοῖς διάθεσιν ἀλγοῦμεν ἰσχυρῶς,
οὐ τῆς ἀκουστικῆς ἐστιν, ἀλλὰ τῆς ἁπτικῆς αἰσθήσεως ἴδια. κοινὴ γὰρ αὕτη πάντων αἰσθανομένων ὀργάνων. αἱ δ'
ἄλλαι τέτταρες ἑκάστου κατὰ μόνας. οὕτω δὲ κἂν τοῖς ὀφθαλμοῖς πολλάκις ὀδύναι γίγνονται σφοδραὶ, τῆς
ἐν αὐτοῖς ἁπτικῆς αἰσθήσεως ἀνιωμένης. ὥσπερ δὲ καὶ κατὰ τοὺς ὀδόντας ἐστὶ καὶ τὸ κῶλον ἀλγήματα. καὶ μὲν
δὴ, καὶ τὸ κνησιᾶν ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶ τῶν συμπτωμάτων. μὴ τοίνυν ἔτι ζήτει καθ' ἕκαστον μόριον ἴδιον ὄνομα τοῦ
του, οἷον κεφαλαλγίας τε, καὶ καρδιαλγίας. καὶ ὠταλγείας. τὸ γὰρ εὑρήσεις κείμενον. ἀλλ' ἀρκεῖ λόγῳ πάνθ' ἑρμηνεύειν

10 τὰ τοιαῦτα, κύστεως ἀλγήματα λέγοντα, ἀτὰρ καὶ νεφρῶν, καὶ σπληνὸς, καὶ γονάτων, καὶ ποδὸς καὶ τῶν ἄλλων ὡσαύ-
τως. τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ τοσαῦτα τῶν αἰσθητικῶν ἐνεργειῶν τὰ συμπτώματα, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι δύο ἐξαί-
ρετα, τὸ μὲν, ἀγρυπνία, τὸ δὲ, κῶμα, κατ' αὐτὸ τὸ πρῶτον αἰσθητικὸν, ὃ δὴ καὶ κοινὸν ἁπασῶν ἐστὶ τῶν αἰσθή-
σεων συνιστάμενα, Τῶν δ' αὖ κινητικῶν ἐνεργειῶν, ἀκινησία μὲν, καὶ δυσκινησία τὰ πρῶτα συμπτώματα.
δυσκινησίας δὲ, τὸ μὲν, ἀμυδρὰ καὶ ἄρρωστος κίνησις. τὸ δὲ, μοχθηρά. καὶ τῆς μοχθηρᾶς. ἡ μὲν τρομώδης ἡ δὲ, σπα-
σμώδης. ἡ δὲ, παλμώδης. ἡ δὲ κλονώδης. ἔνια δὲ τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων, ἐπειδὰν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι γέ-
νηται, διαφόρου τυγχάνει προσηγορίας. ὡς ἐμπροσθότονός τε, καὶ ὀπισθότονος, καὶ τέτανος. εἰ δὲ μὴ μόνον σπασμὸς
εἴη τοῦ παντὸς σώματος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν ἐπίσχεσις, ἐπιληψία τὸ τοιοῦτον προσαγορεύεται.
καθάπερ γε καὶ ἀποπληξία, ἡ παντὸς τοῦ σώματος παράλυσις, ἅμα ταῖς ἡγεμονικαῖς ἐνεργείαις. αὗται μὲν
αἱ τῶν κινητικῶν ἐνεργειῶν βλάβαι. εἰ δέ τις ἴδιον ἐξαίρετον ὄνομα κέκτηται, οὐ χρὴ τούτου χάριν ἐξαπατηθέντας

20 οἰηθῆναι παραλελεῖφθαί τι σύμπτωμα, καθάπερ οὐδὲ τὴν ἄπνοιάν τε καὶ δύσπνοιαν, ἢ τὴν ἰσχνοφωνίαν τε καὶ δυσου-
ρίαν, ἢ τὴν ἀφωνίαν τε καὶ δυσφωνίαν. ἀλλὰ χρὴ τὰ τοιαῦτα πάντα αὐτὸν τὸν ἰατρὸν ἐξευρίσκειν, καθ' ἑκάστην
ἐνέργειαν ψυχικήν. ὥσπερ γε καὶ τὰς καθ' ἕκαστον αὐτῶν διαφορὰς, οἷον εἰ τύχοι τῆς δυσπνοίας ἐνὸς οὔσης συμ-
πτώματος ἔργου ψυχικοῦ, τῆς ἀναπνοῆς, αἱ πᾶσαι πόσαι γίνονται διαφοραὶ, καθάπερ ἐν τῷ περὶ δυσπνοίας ἐδεί-
ξαμεν, ἢ τῆς κακοφωνίας, αἱ κατὰ μέρος, πόσαι διαφοραὶ, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ φωνῆς διῄρηται. πολλαχό-
θι δὲ καὶ ἀπορήσειεν ἄν τις, ἐκ ποίου γένους ἐστὶ τὸ σύμπτωμα καθάπερ ἐπὶ τοῦ σκορδινᾶσθαι. καὶ χασμᾶσθαι καὶ
πτάρνυσθαι, καὶ βήττειν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἁπάντων, ἐπὶ πλέον ἐν τῷ μετὰ ταῦτα λόγῳ τῷ περὶ
τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτίων εἰρήσεται. Ἐφεξῆς δ' ἂν εἴη τὰς τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν βλάβας διελθεῖν.
καὶ πρώτης γε τῆς φανταστικῆς. ἔστι δὲ καὶ ταύτης τὸ μὲν, οἷον παράλυσίς τις, ὃ δὴ κάρος, καὶ κατάληψις ὀνο-
μάζεται. τὸ δὲ, οἷον μοχθηρά τις ἢ πλημμελὴς κίνησις. ὅπερ δὴ παραφροσύνη καλεῖται. τὸ δὲ, οἷον ἐλλιπὴς καὶ ἄτο-

30 νος, ὡς ἐν κώμασί τε, καὶ ληθάργοις. καὶ μέν γε καὶ αὐτῆς τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας, ἡ μὲν οἷον παράλυσις, ἄνοια.
ἡ δ' οἷον ἐλλιπὴς κίνησις, μωρία τε καὶ μώρωσις. ἡ δ' οἷον πλημμελὴς, παραφροσύνη καλεῖται. τὰ πολλὰ μὲν γὰρ
ἐπ' ἀμφοῖν ἅμα συνίσταται τὸ παραφρονεῖν. ἔν τε τὸ μὴ καλῶς φαντασιοῦσθαι, κἂν τῷ μὴ δεόντως λογίζεσθαι.
ἔστι δ' ὅτε καὶ κατὰ τὸ ἕτερον αὐτῶν μόνον. ὥσπερ γε καὶ Θεοφίλῳ τῷ ἰατρῷ νοσοῦντι, τὰ μὲν ἄλλα σωφρόνως
ὑπῆρχε, διαλέγεσθαί τε καὶ γνωρίζειν ἀκριβῶς τοὺς παρόντας. αὐλητὰς δέ τινας κατειλῆφθαι τὴν γωνίαν
τοῦ οἰκήματος, ἐν ᾧ κατέκειτο. καὶ διαπαντὸς αὐλεῖν τε ἅμα καὶ κτυπεῖν ἐνόμιζε. καὶ τούτους βλέπειν ᾤετο,
τοὺς μὲν ἑστῶτας αὐτόθι, τοὺς δὲ καθημένους, οὕτω διηνεκῶς αὐλοῦντας ὡς μήτε νύκτωρ ἀνιέναι τι, μήτε δι' ὅλης
ἡμέρας ἡσυχάζειν μηδὲ τὸ σμικρότατον. ἐκεκράγει δὲ διὰ παντὸς, ἐκβληθῆναι κελεύων αὐτοὺς τῆς οἰκίας.
καὶ τοῦτ' ἦν αὐτῷ τὸ τῆς παραφροσύνης εἶδος. καὶ ὡς ἐρρώσθη γε τελέως, καὶ ἀπέφυγε τὸ νόσημα, τά τε ἄλλα πάν-
τα τὰ ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἑκάστου ῥηθέντα, καὶ πραχθέντα διηγεῖτο, καὶ τοῦ περὶ τοὺς αὐλητὰς ἐμέμνητο

40 φαντάσματος. ἐνίοις δὲ, φάντασμα μὲν οὐδὲν φαίνεται. λογίζονται δ' οὐκ ὀρθῶς, τοῦ διανοητικοῦ τῆς ψυχῆς
αὐτοῖς πεπονθότος. ὥσπερ καὶ τῷ φρενιτικῷ τῷ κλείσαντι μὲν τὰς θύρας ἔνδοθεν, ἕκαστον δὲ τῶν σκευῶν προ-
τείνοντι διὰ τῶν θυρίδων, εἶτα ἐρωτῶντι τοὺς παριόντας, εἰ κελεύοιεν ῥίπτειν. οὗτος γὰρ ἑκάστου μὲν τῶν σκευῶν
ἀκριβῶς ἔλεγε τοὔνομα κἀν τῷδε δῆλος ἦν, οὔτ' ἐν τῇ φαντασίᾳ τῇ περὶ αὐτὰ βεβλαμμένος, οὔτ' ἐν τῇ τῶν ὀνο-
μάτων μνήμῃ. τί δὴ βούλεται αὐτῷ, τὸ πάντα ῥίπτειν ἀφ' ὑψηλοῦ, καὶ καταγνύναι, τοῦτ' οὐκέθ' οἷός τ' ἦν συμβαλεῖν,
ἀλλ' ἐν αὐτῷ δὴ τῷ ἔργῳ τῷδε κατάδηλος ἐγίνετο παραπαίων. ὅτι δὲ καὶ περὶ τὸ μνημονευτικὸν τῆς ψυχῆς γίνε-
ται συμπτώματα, καὶ νοσοῦσιν ἔτι, καὶ ἤδη πεπαυμένοις τῶν νοσημάτων, ἔστι μὲν καὶ παρὰ Θουκυδίδου μαθεῖν
ἔνεστιν, ἐνίους τῶν διασωθέντων ἐκ τοῦ λοιμοῦ, μέχρι τοσούτου τῶν ἔμπροσθεν ἁπάντων ἐπιλελῆσθαι λέγοντος,
ὡς μὴ μόνον τοὺς ἰδίους. ἀλλὰ καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀγνοῆσαι. Ἀλλά τι ἐπειδὴ καὶ τὰ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμο-
νικοῦ εἴρηται συμπτώματα, καταβαίνειν καιρὸς ἤδη ἐπὶ θάτερον γένος τῶν ἐνεργειῶν, ἃς ὀνομάζουσι φυσικάς.

50 ἔσται δὴ κἀνταῦθα καθ' ἑκάστην αὐτῶν ἢ μὴ γινομένην, ἢ κακῶς γινομένην, συμπτώματα, τούτου μὲν γένους εἰσὶ τῶν συμ-
πτωμάτων κατὰ μὲν δὴ τὴν ὄρεξιν, ἀνορεξίαι τε καὶ ἄμετροι σιτίων ἐπιθυμίαι. κατὰ δ' αὖ τὴν πέψιν ἀπεψίαι τε
καὶ βραδυπεψίαι καὶ δυσπεψίαι. καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ τὴν ἀνάδοσιν ὡσαύτως, καὶ περὶ τὴν τοῦ αἵματος γένεσιν. ἢ μὴ γιγνομέ-
νην, ἢ κακῶς γιγνομένην, συμπτώματα ἔσται τούτου τοῦ γένους εἰσὶ τῶν συμπτωμάτων, καὶ οἱ ὕδεροι. καὶ μέν γε κατὰ
τὴν τῆς θρέψεως ἐνέργειαν, ἀτροφίαι μέν τινες, καὶ φθίσεις εἰσὶν ἀτροφίαι, λεῦκαι δὲ καὶ ὀφιάσεις καὶ ἀλω-
πεκίαι, καὶ πᾶν ὅσον τι τοιοῦτον εἶδος συμπτώματος, αἱ μοχθηραὶ θρέψεις ἀποτελοῦσιν. ἀσφυξίαι δὲ καὶ κακοσφυ-
ξίαι περὶ τὴν τῶν σφυγμῶν ἐνέργειαν, συμπτώματα εἰσί. καὶ μὲν δὴ καὶ κατὰ τὴν διάκρισιν τῶν περιττωμάτων, ἢ μὴ δ' ὅ-
λως, ἢ μὴ καλῶς ἐπιτελουμένης συμπτώματα συνίσταται, τὰ μὲν ἀπορροῦντα προσηγορίας οἰκείας, καθάπερ τὰ
περὶ τὴν μελαιναχολὴν, τὰ δὲ, ὀνομασμένα συνήθως, ὥσπερ ὁ ἴκτερος. μέθοδος δὲ κἀνταῦθα τῆς ἀπάν-

τῆς εὑρέσεως, ἡ γνῶσις τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ἃς ἐν τῷ περὶ αὐτῶν λόγῳ τέτταρας ἐν ἑκάστῳ τῶν τοῦ σώματος μορίων, ἐδείξαμεν ὑπάρχειν, ἑλκτικήν τε καὶ καθεκτικήν, καὶ ἀλλοιωτικήν, καὶ ἀποκριτικήν. ἔσται δὴ καθ' ἑκάστην αὐτῶν, διττὸν σύμπτωμα. θάτερον μὲν κακῶς γινομένης τῆς ἐνεργείας. θάτερον δὲ οὐδ' ὅλως γινομένης, ὥστε καθ' ἕκαστον ὄργανον φυσικὸν ὀκτὼ τὰ πάντα ἔσται συμπτώματα. εἴπερ οὖν ἐκ τῆς ἀνατομῆς ἔγνωσται τὸ πλῆθος τῶν τοῦ ζώου μορίων, εὑρεθήσεται ταχέως ἐξ αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῶν ἁπάντων συμπτωμάτων. ὅσα μὲν γὰρ τῆς φύσεως μόνης ἐστὶν ὄργανα τοῖς ὀκτὼ συμπτώμασιν ἁλώσεται μόνοις. ὅσα δὲ τῆς ψυχῆς, καὶ τούτοις μὲν, ἐξ ἐπιμέτρου δὲ ἑτέροις δυσί. δέδεικται γὰρ ὀλίγον ἔμπροσθεν, ὡς καθ' ἑκάστην τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν, διττὸν εἶδος ἔσται συμπτώματος. ἤτοι μηδ' ὅλως αὐτῆς, ἢ κακῶς γινομένης. εἴρηται δὲ καὶ ὡς τὸ κακῶς τοῦτο διττόν ἐστι. τὸ μὲν, οἷον ἀμυδρῶς. τὸ δὲ ὡς ἄν τις εἴπῃ πλημμελῶς. ὥστε πάλιν εἰ καὶ μὴ δύο τὰ συμπτώματα καθ' ἑκάστην ἐνέργειαν τε καὶ δύναμιν εἶναι λέγεις, ἀλλὰ τρία πάντα, θάτερον τῶν πρώτων δυοῖν τέμνων δίχα, δώδεκα μὲν ἔσται τὰ πάντα καθ' ἕκαστον ὄργανον φυσικὸν, πεντεκαίδεκα δὲ, ἐν τοῖς ψυχικοῖς. ἡ δ' εἰς τὰς πρώτας δύο διαφορὰς τμῆσις, ὀκτὼ μὲν τὰ τῶν φυσικῶν, δέκα δὲ ἀπεργάζεται τὰ τῶν ψυχικῶν. εἰ δὲ καὶ κατὰ διττὸν εἴη λόγον ὄργανόν τι ψυχικὸν, αἰσθητικόν τε ἅμα καὶ κινητικὸν, ὀκτωκαίδεκα μὲν ἔσται τὰ συμπτώματα κατὰ τὴν δευτέραν τομήν. δώδεκα δὲ κατὰ τὴν προτέραν. ἐφ' ἑνὸς οὖν ἢ δευτέρου μορίου δείξαντες τὸ λεγόμενον ὅπερ ἐπὶ τούτων ἡμεῖς, τοῦτ' ἐπὶ πάντων ἀξιώσομεν ποιῆσαι, τὸν βουλόμενον ἐξαριθμήσασθαι τὰ συμπτώματα, μὴ τοῖς ὀνόμασι προσέχοντα τὸν νοῦν, οὐ γὰρ εὑρήσει πανταχόθι συνήθεις προσηγορίας, ἀλλ' εἰς αὐτὴν ἀποβλέποντα τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν. ἔστω δ' ἡ γαστὴρ ὄργανον τῆς πέψεως, ἕλκον μὲν ὡς ἐδείκνυμεν εἰς ἑαυτὸ τὴν οἰκείαν τροφὴν, ἀποκρῖνον δὲ πᾶν ὅσον ἀλλότριον. ἀλλὰ καὶ κατέχον τουτὶ τὸ ἑλχθὲν, καὶ ἀλλοιοῦν τὸ καταποθὲν. ὅταν οὖν ἤτοι μηδ' ὅλως ἕλκειν, ἢ κακῶς ἕλκειν αὐτῇ συμβῇ, δύο μὲν ταυτὶ δή μοι ἴδε περὶ τὴν ἑλκτικὴν δύναμιν τὰ συμπτώματα. τέμνεται δὲ αὖθις δίχα θάτερον αὐτῶν τὸ μοχθηρῶς, εἰ καὶ μὴ τοῖς ὀνόμασιν ἔχεις ἐνδείξασθαι σαφῶς. οὐ γὰρ κεῖταί τι κατ' αὐτῶν οὐδὲν ὄνομα. λόγῳ γοῦν ὡς οἷόν τε πειρώμενος ἑρμηνεύειν, ὅτι καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ μοχθηρῶς, τὸ μὲν οἷον ἀρρώστως ἔσται, τὸ δὲ, οἷον πλημμελῶς. ἀρρώστως μὲν τὸ μόγις καὶ δυσχερῶς, καὶ σὺν χρόνῳ πολλῷ, πλημμελῶς δὲ τὸ οἷον παλμωδῶς, ἢ τρομωδῶς, ἢ σπασμωδῶς, ἢ κλονωδῶς. Ἐπὶ δέ γε τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως ἐν τῇ γαστρὶ, τὸ μὲν μηδ' ὅλως ἐστὶν, ὅταν οἷάπερ ἐλήφθη τὰ σιτία, τοιαῦτα διαμένῃ κατὰ πᾶσαν ποιότητα. τὸ δ' ἀρρώστως ἴδιον ὄνομα κέκτηται τὴν βραδυπεψίαν, ὥσπερ καὶ τὸ πλημμελῶς, εἰς ἀλλόκοτον ποιότητα τῶν σιτίων μεταβολήν. ὥστε γίνεσθαι τὰ σύμπαντα συμπτώματα τρία περὶ τὴν μίαν ἐνέργειαν ἀποτυγχανομένην. καλεῖται δὲ ἡ μὲν ἐνέργεια, πέψις, ἀλλοίωσις οὖσα τῶν σιτίων εἰς τὴν οἰκείαν τῷ ζώῳ ποιότητα. βραδυπεψία δὲ ἡ ἐν χρόνῳ πλείονι, καὶ μόγις εἰς τὴν αὐτὴν ποιότητα μεταβολή. τὸ δ' ἀλλοιοῦσθαι μὲν εἰς ἑτέραν ποιότητα, μὴ μέντοι κατὰ φύσιν, ἀπεψίαν ὀνομάζουσιν. ὁμωνύμως δὲ αὐτῇ προσαγορεύεται καὶ ἡ στέρησις τῆς ἐνεργείας, καίτοι σαφέστερον ἦν ταύτην μὲν μόνην ἀπεψίαν ὀνομάζεσθαι, δυσπεψίαν δὲ, τὴν πλημμελῆ μεταβολήν. βραδυπεψίαν δὲ, τὴν ἄρρωστον ἀλλοίωσιν. ἀλλὰ γὰρ ὅπερ ὁ Πλάτων ἔλεγεν ἀγνοοῦντες οἱ παλαιοὶ τὰ πλεῖστα τῶν πραγμάτων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως, τὰ δὲ, οὐκ ὀρθῶς ὠνόμασαν. οὔκουν ἐξαπατᾶσθαι χρὴ τοῖς ὀνόμασιν ἀλλ' εἰς αὐτὴν ἀποβλέπειν τῶν πραγμάτων τὴν οὐσίαν. Εἴπερ οὖν τοῦτο ποιοῖμεν, εὑρήσομεν ὡσαύτως, καὶ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, ἐνέργειαν μὲν τὴν κατὰ φύσιν, ὅταν ἐξισῶται τῷ χρόνῳ τῆς περιστολῆς τῷ χρόνῳ τῆς πέψεως, καὶ σφίγγηται πανταχόθεν ἀκριβῶς τὰ σιτία. στέρησιν δὲ παντελῆ τῆς ἐνεργείας, ὅταν μηδ' ὅλως περιλαμβάνῃ. γίνεται δὲ τοῦτο ἐν ταῖς λειεντερίαις. ἀρρωστίαν δὲ, ὁπόταν ἢ μὴ περιστέλληται καλῶς, ἢ μὴ μέχρι τῆς παντελοῦς πέψεως, ἢ ἅμα ἄμφω συμπίπτῃ. ἐπειδὴ γὰρ ἐν δυοῖν τούτοιν ὑπάρχει, τὸ καλῶς ἐνεργεῖν τὴν περισταλτικὴν δύναμιν, τῷ τε μηδεμίαν ἀπολιπεῖν χώραν κενὴν μεταξὺ τῆς τε γαστρὸς, καὶ τῶν σιτίων, τῷ τ' ἐξισοῦσθαι τὸν χρόνον τῆς περιστολῆς τῷ χρόνῳ τῆς πέψεως, ἤτοι κατὰ θάτερον αὐτῶν μόνον ἐνεργήσει κακῶς, ἢ κατ' ἄμφω, καὶ συμπτώματα ἀκολουθήσει, κλύδωνες μὲν καὶ πνευματώσεις ἀρρώστοις περιστολαῖς, ἐκκρίσεις δὲ ταχεῖαι, καὶ διαφθορὰ τῶν σιτίων ἐν τῇ κάτω γαστρὶ ταῖς ὀλιγοχρονίοις, ἔνθα σε καὶ τούτῳ κελεύω προσέχειν τὸν νοῦν ὡς ἕπεται πολλάκις, ἕτερον ἑτέρῳ συμπτώματι. τῇ μὲν γὰρ ἀρρώστῳ περιστολῇ, ποτὲ μὲν οἱ κλύδωνες ἕπονται, ποτὲ δὲ αἱ πνευματώσεις. τῇ δ' ὀλιγοχρονίῳ, πάντως μὲν αἱ ἐλλιπεῖς πέψεις. ἐφεξῆς δὲ ἤτοι ταχεῖα διέξοδος τῶν σιτίων, ἢ διαφθορὰ κατὰ τὴν κάτω γαστέρα. ταχείας μὲν οὖν διεξόδου συμπτώματα ἀκόλουθα, διαχωρήσεως ὑγρότης, καὶ ἀνάδοσις ἐλλιπής, διαφθορᾶς δὲ, δυσωδία μὲν ἐν τοῖς διαχωρουμένοις ἐξ ἀνάγκης, οὐκ ἐξ ἀνάγκης δὲ, δήξεις, ἢ πνευματώσεις, ἀλλ' ἔστιν ὅτε μὲν, οὐδέτερον αὐτῶν, ἔστιν ὅτε δὲ θάτερον, ὅτε δ' ἀμφότερα. διατί δὲ κἀν τούτοις, κἀν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις, τινὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἕπεται, τινὰ δ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἐν τῷ μετὰ τοῦτον δίειμι λόγῳ, τῷ περὶ τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτίων. ἐν δὲ τῷ παρόντι, μετιέναι καιρὸς, ἐπὶ τὴν λοιπὴν διαφορὰν τῶν συμπτωμάτων, τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως. ὅταν οὖν περιστέλληται ἡ γαστὴρ τοῖς σιτίοις, ἀλλὰ μετὰ παλμοῦ τινὸς, ἢ οἷον σπασμοῦ τε καὶ τρόμου, καὶ κλόνου, πλημμελὲς ἂν εἴη τὸ τοιοῦτον τῆς περιστολῆς ἔργον. τοῦ μὲν οὖν παλμοῦ τῆς γαστρὸς, σαφῶς αἰσθανόμεθα, καὶ μέντοι καὶ τοῦ σπασμοῦ, λυγμὸς γὰρ ὀνομάζεται τὸ σύμπτωμα. τοῦ δὲ οἷον τρόμου παθήματος αὐτῆς, οὐκέτ' ἐναργῶς, ἀλλ' εἰ προσέχοις τῷ λόγῳ τὸν νοῦν, οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο φωράσαις χαλεπῶς. ὅταν οὖν ἐδηδοκόσι, μήτε κλύδων τις ἐνοχλῇ, μήτε πνευμάτωσις, ἀλλὰ μήτε παλμός τις εἴη, μήτε λύγξ, ἀήθους δ' ἀπορίας αἴσθησις ὑπάρχῃ κατὰ τὴν γαστέρα, καὶ οἷον βαρύνηταί τε καὶ κάμνῃ, καὶ ποθεῖ τάχιστον ὑπελθεῖν κάτω τὸ βάρος ἢ ἄνω, ἅμα τῷ τινὰ ἐρυγὴν προσγίνεσθαι, καί που καὶ δυσχέρεια κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ἄπορος δή τις καὶ δύσφραστος ἕπηται, τό θ' ἡγοῦ τὴν γαστέρα περιστέλλεσθαι μὲν τοῖς σιτίοις, ἀλλ' οἷον τρομωδῶς. ἡ δὲ οἷον κλονώδης κίνησις ἐν τοῖς ῥίγεσι μάλιστα καταφανής ἐστιν, ἅπαντα τοῦ ζώου καταλαμβάνουσα τὰ μό-

ρια. περὶ

σιν. περὶ μὲν δὴ τούτων ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα λεχθήσεται γράμμασι. Νυνὶ δὲ ἐπὶ τὴν τετάρ-
την ἤδη τῆς γαστρὸς μετέλθωμεν δύναμιν, τὴν ἀποκριτικήν τε, καὶ προωστικὴν ὀνομαζομένην, ἧς ἡ μὲν
αὖ στέρησις, ἐν τισιν ἰδέαις εἰλεῶν γίνεται. ἡ δὲ ἀῤῥωστία, συνεχῶς ἐγγίνεται ἐν βραδείαις τισὶ περιττωμά-
των διεξόδοις. ἡ δ' αὖ πλημμελὴς κίνησις, ὅταν ἤτοι πρὶν τελειωθῆναι τὴν πέψιν ἐξορμήσῃ πρὸς τὴν ἐνέρ-
γειαν, ἢ βραδύνῃ καὶ μέλλῃ τελειωθείσης, ἢ μετά τινος ἤδη τῶν εἰρημένων γίνεται συμπτωμάτων, ἢ ἄλλως
πως ἀνωμάλως, ἢ αὖ ἀκρατῶς αὐτοῖς ἐμπίπτει τοῖς σιτίοις ἡ γαστὴρ, ἀταμίευτον ἔχουσα τὴν κίνησιν, ὁμοί-
ως τοῖς εἰς τὸ κάταντες θέουσιν, εἶτα στῆναι μὴ δυναμένοις. ἐπὶ μὲν δὴ τῆς γαστρὸς, ὡς ὀργάνου πέψεως, εἴ-
ρηται τὰ συμπτώματα. καθότι δὲ καὶ τρέφεσθαι δεῖται, καὶ τὸ θρέψον ἕλκειν εἰς ἑαυτὴν, καὶ κατέ-
χειν γε, μέχριπερ ἂν ἀλλοιώσῃ, καὶ ἀποκρίνῃ τὸ περιττὸν, ἕτερον ἴσον ἀριθμὸν κτήσεται συμπτωμάτων, ὡς ὁμοιο-
10 μερὲς σῶμα. Τάχα δ' ἂν εἴη κάλλιον ἅπαντα τὰ περὶ τὴν θρεπτικὴν ἐνέργειαν διελθεῖν συμπτώματα, τῷ
τε τῆς γαστρὸς σώματι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι μορίοις ὑπάρχοντα κοινά. σαφέστερος γὰρ ὁ λόγος οὕτως ἂν γέ-
νοιτο τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἐναργέστερον τ' ἄν τις διδάξειε τὸ μικρῷ πρόσθεν εἰρημένον, ὡς ἔστι καὶ σύμπτωμα συμ-
πτώματος αἴτιον. ἑνὸς γοῦν συμπτώματος τῆς ἀτροφίας, εἴτε καθ' ὅλον αὐτὴ γίνοιτο τὸ ζῶον, εἴτε καθ' ἕν τι
μόριον αὐτοῦ, πλείω προηγεῖται συμπτώματα. δεομένου γὰρ τοῦ μέλλοντος θρέψεσθαι καλῶς, ἕλκειν τε
πρὸς ἑαυτὸ τὴν οἰκείαν τροφὴν, καὶ κατέχειν αὐτὴν, ἄχρις ἂν ἀλλοιῶσαν ἐξομοιώσῃ, καὶ μέντοι, καὶ ἀ-
ποκρίνειν τὸ περιττὸν, ὄντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ περιττοῦ διττοῦ κατὰ γένος, ἢ γὰρ τῷ ποσῷ περιττόν ἐστιν, ἢ τῷ
ποιῷ, ἀνάγκη πᾶσα τὸ ἀτροφοῦν μόριον, ἢ δι' ἕν τι τῶν εἰρημένων τούτων πάσχειν, ἢ διὰ πλείω. εἴτε γὰρ ἐλλι-
πῶς ἕλκει τὸ θρέψον, ἢ μηδ' ὅλως, ἢ μοχθηρῶς, ἀτροφήσει τὸ μόριον, εἴτε τοῦτο μὲν ὅσον τε χρὴ εἶναι, καὶ αὖ
ἐπάγοιτο, σύμπτωμα δέ τι περὶ τὴν καθεκτικὴν δύναμιν εἴη, τοῖς ἐπὶ τῆς γαστρὸς εἰρημένοις ἀνάλογον,
20 ἀτροφήσει καὶ οὕτως. εἰ δὲ καὶ τούτων τῶν δυνάμεων ἀμέμπτως ἐνεργουσῶν, ἡ ἀποκριτικὴ σφάλλοιτο, πλέ-
ον ἢ προσῆκε κενοῦσα, καὶ οὕτως ἂν ἰσχνὸν, καὶ ἄτροφον ἀποδείξειε τὸ μόριον. ἀλλὰ μὴν καὶ τῆς ἀλλοιωτικῆς
δυνάμεως τὰ συμπτώματα, τὸ μὲν αὖ στέρησις, ὅπερ ἀπεψίαν ἔφαμεν ὀνομάζεσθαι, αὐτίκα δῆλον, ὡς ἰσχνὸν
ἐργάζεται τὸ μόριον. τὸ δ' αὖ ἀῤῥωστία τις, ὅπερ καλοῦμεν βραδυπεψίαν, ἐν χρόνῳ μὲν πλείονι, σαφῆ δ' οὖν
καὶ αὐτὴ ποιήσει ποτὲ τὴν ἰσχνότητα. τῷ δὲ τρίτῳ συμπτώματι τῆς δυσπεψίας ἀνάλογον, οὐκ ἰσχνὸν
καὶ ἄτροφον, ἀλλ' ἐξηλλαγμένην τὴν ἰδέαν ἀποδείξει τὸ μόριον. ὥσπερ ἔν τε ταῖς λεύκαις, καὶ ταῖς ἐλεφαν-
τιάσεσι φαίνεται. προσέχειν δὲ ἐνταῦθα χρὴ τὸν νοῦν, καὶ διορίζειν, πότερα χυμοῦ τινὸς ἐπιῤῥυέντος, ἢ τῶν στε-
ρεῶν αὐτῶν οὕτω διακειμένων ἐξήλλακται τὰ τῆς χροιᾶς. εἰ μὲν γὰρ διὰ χυμὸν, ἐξ ἑτέρου γένους τὸ σύμπτωμά
ἐστι, καὶ οὐ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως τὸ σφάλμα. εἰ δ' ὅλον δι' ὅλου τὸ μόριον, αὖ οὐκ ἐχρῆν εἶναι, τῆς ἀλλοιωτικῆς
δυνάμεως. γίνεται μὲν γὰρ κἀν τοῖς ἰκτερικοῖς ἐξάλλαξις τοῦ κατὰ φύσιν χρώματος, ἀλλὰ τοῦτο μὲν, σύμπτω-
30 μά ἐστι τῆς διακριτικῆς ἐνεργείας, πλὴν εἰ μὴ τῶν φλεβῶν αὐτῶν πάθος τοῦθ' ὑπάρχει. τηνικαῦτα δὲ τῆς ἀλλοιω-
τικῆς ἐστιν. ἡ δὲ καθ' ἕκαστον μόριον ἴδιος ἀχροία, * εἰ μὴ διά τινα χυμὸν ἔξωθεν ἐπίῤῥυτον γίνεται, αὖ δυσπεψία τις ἐστὶ
τῆς ἐν αὐτῷ δυνάμεως ἀλλοιωτικῆς τε καὶ πεπτικῆς. ἐξέλωμεν δὴ ταύτην ἐν τῷ παρόντι λόγῳ τὴν ἀτροφίαν,
κακοτροφίαν τινὰ οὖσαν. ἐπὶ δὲ τὴν στερητικὴν τῆς θρέψεως ὀνομαζομένην ἀτροφίαν, ἐπανελθόντες, ἀναμνήσω-
μεν, ὡς αὕτη τε σύμπτωμά ἐστι καὶ ἕπεται συμπτώμασιν. ἄλλοτ' ἄλλοις, ἤτοι περὶ τὴν ἑλκτικὴν, ἢ τὴν καθεκτι-
κὴν, ἢ τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν, ἢ καὶ περὶ τὴν ἀλλοιωτικὴν αὐτὴν γιγνομένοις, ἁπάντων δὲ τούτων τῶν συμπτωμά-
των αἴτια τὰ νοσήματα. φέρε δ' ἐλλιπῶς ἐπί τι μόριον ἕλκεσθαι τὴν τροφὴν, καὶ διὰ τοῦτ' ἀτροφεῖν αὐτὸ, νόση-
μα ἐξ ἀνάγκης προηγεῖταί τι ταύτης τῆς ἐλλιποῦς ἕλξεως. εἴρηται γὰρ ὅταν αὐτὸ τὸ μόριον ἀῤῥωστότερον ἐφ'
ἑαυτὸ τὴν τροφὴν ἐπισπᾶται, πάντως δή που δύσκρατον ὑπάρχει. νόσος δὲ ἡ δυσκρασία. εἰ δ' εὔκρατον μὲν εἴη τὸ
μόριον, ἔμφραξις δέ τις ἐν τοῖς τῆς ἀναδόσεως ὀργάνοις ὑπάρχουσα παρεμποδίζει τὴν ἀνάδοσιν, ἡ μὲν ἔμφραξις,
40 νόσημα. σύμπτωμα δ' αὐτῆς, ἡ βλάβη τῆς ἀναδόσεως. οὐ μόνον δὲ ἐπερχόμενος ἕκαστον τῶν συμπτωμάτων, ὅσα
διά τινα βλάβην ἐνεργείας γίνεται, μάθοις ἂν ὡς προηγεῖταί τι νόσημα πάντως αὐτῶν, ἀλλὰ κἀξ αὐτῆς τῆς οὐσίας
τῶν πραγμάτων, ἔνεστί σοι χωρὶς ἐπαγωγῆς συλλογίζεσθαι. τὴν μὲν γὰρ ὑγείαν αἰτίαν ἐνεργείας ἐθέμεθα. τὴν
δὲ νόσον αἰτίαν ἐνεργείας βλάβης. ἀλλὰ καὶ τὰ συμπτώματα, περὶ ὧν δὴ νῦν τὸν λόγον ποιούμεθα, βλάβας ἐνεργει-
ῶν ὑπάρχειν ἔφαμεν. ἐκ δὲ τούτων ὑποκειμένων συμβαίνει τοῦ τοιούτου γένους τῶν συμπτωμάτων, αἰτίας εἶναι τὰς νό-
σους. ὅτι δὲ καὶ τὰ τῶν λοιπῶν δύο γενῶν αἱ νόσοι προηγοῦνται, λόγον αἰτίας ἔχουσαι πρὸς αὐτὰ, καὶ τοῦτο δεί-
ξομεν ὀλίγον ὕστερον, ἐπειδὰν πρότερον ἅπαντα τὸν περὶ αὐτῶν ἐπέλθωμεν λόγον, ἀρξάμενοι πάλιν, ἀπὸ τῶν ἐν
ταῖς διαθέσεσι τοῦ σώματος συνισταμένων συμπτωμάτων. εἰσὶ δ' αὐτῶν αἱ πρῶται διαφοραὶ, τέτταρες. τὰ μὲν γὰρ
ὁρατὰ. τὰ δ' ὀσφραντὰ. τὰ δὲ γευστὰ. τὰ δ' ἁπτὰ τετύχηκεν ὄντα. τὰ μὲν οὖν ὁρατὰ, τὴν γένεσιν ἐν ταῖς παρὰ
φύσιν ἔχει χροιαῖς, ἤτοι παντὸς ἅμα τοῦ σώματος, ἢ τινῶν μορίων, ἢ τινός. ἅπαντος μὲν οὖν, ὡς ἐπὶ τῶν ἰκτεριώντων
50 ἔχει, καὶ τῆς ἡπατίτιδός τε καὶ σπληνίτιδος ὀνομαζομένης νόσου, καὶ τισιν ὑδέρων εἴδεσιν. ἔν τισι δὲ, καθάπερ ἔν τε
τῇ γλώττῃ μόνῃ πολλάκις ὁρᾶται τις ἐξαίρετος ἀχροία, καὶ τοῖς ἐξ ἀποστημάτων μορίοις μελανθεῖσιν, ἢ πε-
λιδνοῖς γενομένοις. οὕτω δὲ κἀν τοῖς ἄνθραξι. κἀν τοῖς ἐρυσιπέλασιν, ἕρπησί τε καὶ γαγγραίναις ὑπαλλάττεται
τὰ κατὰ φύσιν χρώματα. τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ἀλφὸς. καὶ λεύκη. καὶ ἐλέφας. καὶ τ' ἄλλα ὅσα τοιαῦτα.
καὶ γὰρ καὶ ταῦτα, τὰς κατὰ φύσιν ὑπαλλάττει χροιάς. καὶ μὴν δὴ καὶ πολλοῖς ἅμα μορίοις ἔστιν εὑρεῖν
ποτὲ συμβαίνουσαν ἀχροίαν ἐν πολλοῖς τῶν νοσημάτων. ἤτοι περὶ τὰ σκέλη μᾶλλον, ἢ περὶ τὸ πρόσωπον,
ἢ σύμπαν γε τὸ ἄνω τοῦ σώματος, ἢ σύμπαν τὸ κάτω. τὰς μὲν οὖν ὁρατὰς διαφορὰς ἐν τούτοις ἐπισκεπτέον.
τὰς δ' ὀσφραντὰς ἐπί τε τῆς ἀναπνοῆς, καὶ τῆς διαπνοῆς πρῶτον. ὀνομάζω δὲ τὴν μὲν διὰ φάρυγγος ὁλκήν τε

καὶ αὖθις ἐκπέμψει τοῦ περιέξ ἀέρος ἀναπνοὴν. τὴν δὲ καθόλον τὸ σῶμα διαπνοήν. αἱ τοίνυν κατὰ ταύτας γινόμεναι δυσωδίαι παρὰ φύσιν, ἐν τῷ τῶν συμπτωμάτων τετάξονται γένει. μετὰ δὲ ταύτας αἱ κατὰ τὰ ὦτα, καὶ ῥῖνας, καὶ μασχάλας, καὶ ὅσα μόρια κατὰ πάθος σήπεται. καὶ μὴν δὴ κἀν ταῖς ἐρυγαῖς ἐστιν εὑρεῖν τοῦτο τὸ γένος τῶν συμπτωμάτων, ἤτοι καπνώδους, ἢ ὀξώδους, ἢ βρομώδους, ἢ ἰχθυώδους, ἤ τινος ἑτέρας τοιαύτης ποιότητος ἐξοζούσης τῆς ἐρυγῆς. κατὰ δὲ τὰς γευστὰς διαφορὰς, αὐτῷ τῷ κάμνοντι τεκμαίρεσθαι τὰ συμπτώματα. καὶ γὰρ ἱδρῶτος ἐγεύσαντό ποτε παραῤῥυέντος εἰς τὸ στόμα, καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν τὴν γλῶτταν σιάλου τῆς ποιότητος ἐξηλλαγμένης. ὥσπερ οὖν καὶ τοῦ αἵματος, οἷς καὶ τοῦτο διὰ στόματος ἐκκενοῦται καθ' ὅντινα οὖν τρόπον, οἱ μὲν, ἐπισήμως γλυκέος. ἢ ἁλμυροῦ γε τινος, ἢ πικροῦ τὴν αἴσθησιν ἴσχουσιν. οὕτω δὲ καὶ τῶν ἐκ πνεύμονος ἀναγομένων, καὶ τῶν ἐκ γαστρὸς ἐμουμένων, οἱ μὲν, ὀξέων, οἱ δ' ἁλικῶν, οἱ δὲ, πικρῶν, οἱ δὲ γλυκέων, οἱ δ' αὐστηρῶν αἰσθάνονται. πολλοὶ δὲ τῶν ἰατρῶν, καὶ ἱδρῶτος γεύεσθαι δικαιοῦσιν αὐτοὶ, καὶ προσέτι τοῦ κατὰ τὰ ὦτα ῥύπου. τεκμαίρεσθαι γάρ τι κἀκ τούτου. καὶ μὴν καὶ τὰς ἁπτὰς διαφορὰς ἐν τούτοις τοῖς συμπτώμασιν ἀριθμητέον, ἐπειδὰν ἐξιστῶνται τοῦ κατὰ φύσιν, οἷον δέρμα σκληρὸν, καὶ περιτεταμένον, καὶ καρφαλέον. οὕτω δὲ καὶ πλαδαρὸν, ἢ ῥυσσὸν, ἤ τινα τοιαύτην ἑτέραν ἔχον διαφοράν. ἐξ οὖν τῶν εἰρημένων δῆλον, ὡς καὶ τοῦτο τὸ γένος ἅπαν ἀπὸ νοσημάτων γίνεται. τὰς μὲν γὰρ κατά τε τὴν χροιὰν καὶ ἀτμὸν, καὶ χυμὸν ἁπάσας διαφορὰς αὐτῶν τῶν στερεῶν σωμάτων, ἐν τοῖς φυσικοῖς λόγοις ἐμάθομεν ἑπομένας ταῖς κράσεσιν. οὕτω δὲ καὶ τὰς ἁπτὰς, καὶ πολύ γ' ἔτι μᾶλλον ἁπασῶν τῶν εἰρημένων, ὅτι ταῖς δραστικαῖς ποιότησιν, ὁμογενεῖς αὐτὰς εἶπεν ὡς ἀπὸ τῆς αὐτῆς αἰσθήσεως κρινομένας, καὶ γὰρ μαλακότης, καὶ σκληρότης ὑπὸ τῆς ἁφῆς δοκιμάζονται, καθάπερ αἱ δραστικαὶ ποιότητες ὁμογενεῖς ὑπάρχουσιν. ὥσθ' ὅσον ἐν αὐταῖς παρὰ φύσιν, ἔκγονον ἅπαν τοῦτο δυσκρασίας ἐστὶν, ὥσπερ γε καὶ τὸ κατὰ φύσιν εὐκρασίας, ἀλλ' ἔστιν ἅπασα δυσκρασία, νόσος. ὥστε καὶ τὰ τοιαῦτα συμπτώματα νοσημάτων ἔκγονα. τὰ δ' ἐξ ἐπιῤῥύτου τινὸς ὑγρότητος ἐγγινόμενα τοῖς μορίοις, ὁμογενῆ τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχοντα συμπτώμασι, τὰ μὲν γὰρ, ἐμφράξεσιν, ἢ θλίψεσιν ἑπόμενα· τὰ δὲ, τοῖς τῶν ἑλκτικῶν τε καὶ ἀποκριτικῶν δυνάμεων ἔργοις κακῶς γινομένοις, ἀνάγκη καὶ ταῦτα τὴν οἷον πηγὴν τῆς γενέσεως ἔχειν τὰ νοσήματα. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὸ ἧπαρ ἔμφραξις. νόσημα οὖσα συνθέτου τε, καὶ ὀργανικοῦ σώματος, αἰτία τις κατὰ τὸν ἴκτερον ἀχροίας ἐστίν. ἡ δὲ καθ' ἕκαστον τῶν μορίων δυσκρασία, νόσημα οὖσα καὶ αὐτὴ τῶν τοιούτων σωμάτων, ἄλλοτ' ἄλλην αὐτῶν ἐμποδίζει δύναμιν, ἤτοι τὴν ἕλκουσαν, ἢ τὴν ἀποκρίνουσαν, ἤ τινα ἑτέραν, ἐφ' αἷς ἀνωμάλως τε καὶ ἀτάκτως τῶν ἐν τῷ σώματι διαῤῥεόντων ὑγρῶν, ἄλλοτ' ἄλλο μόριον ἀλλοιοῦται, κατά τε χροιὰν, καὶ ἀτμὸν, καὶ χυμὸν, καὶ τὰς ἁπτὰς ἁπάσας διαφοράς. ἀλλὰ μὴν καὶ ὅσον ὑπόλοιπον ἐστὶ συμπτωμάτων γένος, ἤτοι περὶ φωνὰς, καὶ ψόφους τοὺς κατὰ τὸ ζῶον, ἤτοι κἀν τοῖς ἐκκρινομένοις τοῦ σώματος, ἢ ἐπεχομένοις, ἔκγονον ἅπαν καὶ τοῦτο νοσημάτων ἐστὶν, ἢ αὐτῶν ἄντικρυς, ἢ διὰ μέσων τινῶν συμπτωμάτων. ἐν μὲν γὰρ ταῖς φωναῖς, αἵ τε κατὰ τὸ στόμα καὶ τὸν φάρυγγα, καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὸν θώρακα νόσοι τὰ συμπτώματ' αὐτῶν ἐργάζονται, κλονώδεις τέ τινας, καὶ τρομώδεις, καὶ βραγχώδεις καὶ κλαγγώδεις ἀποτελοῦσι φωνάς. ἐν ἄλλοις δέ τισι τῶν ζώου μορίοις, ἦχοι τε καὶ βορβορυγμοὶ, καὶ τρισμοὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, τὰ μὲν ἀπὸ στενοχωρίας ὀργάνων, ἢ κινήσεως πλημμελοῦς, τὰ δὲ, ὑπὸ πλεονεξίας φυσώδους πνεύματος, ἢ καί τινων, ἢ καὶ πάντων ἅμα τούτων συνιόντων ἀποτελεῖται, περὶ ὧν ἐπὶ πλέον ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις εἰρήσεται.

Τὰ δ' ἐκκρινόμενα τοῦ σώματος, ἢ κατεχόμενα παρὰ φύσιν, εἰς τρεῖς μὲν τέμνεται καὶ αὐτὰ τὰς πρώτας διαφορὰς, ἢ ταῖς οὐσίαις ὅλαις, ἢ ταῖς ποιότησιν, ἢ ταῖς ποσότησιν, ἐξιστάμενα τοῦ κατὰ φύσιν. ἕπεται δὲ πάντως νοσήμασιν, ἢ αὐτοῖς ἄντικρυς, ἢ διὰ μέσων ἑτέρων συμπτωμάτων. αἱ μοῤῥαγίαι μὲν γὰρ ὅλῳ τῷ γένει τῆς ἐκκρινομένης οὐσίας παρὰ φύσιν ἐστίν. ἀλλ' ἤτοι τρωθέντος, ἢ ῥαγέντος, ἢ ἀναστομωθέντος, ἢ διαβρωθέντος ἀγγείου γίνεται. τούτων δὲ ἡ μὲν τρῶσις καὶ ἡ ῥῆξις καὶ ἡ διάβρωσις, νόσημά ἐστιν ὁμοιομεροῦς ἴδιον. ἡ δ' ἀναστόμωσις, ἴδιον ὀργανικοῦ, ποτὲ μὲν τῆς περισταλτικῆς ἐνεργείας ἀῤῥωστούσης, ποτὲ δὲ τῆς ἀποκριτικῆς ἀμέτρως κινουμένης, ποτὲ δὲ ἀμφοτέρων ἅμα βεβλαμμένων ἀποτελουμένη. οὕτω δὲ καὶ ῥοῦς γυναικεῖος, ἤτοι διὰ τὰ τῶν εἰρημένων ἐνεργειῶν συμπτώματα γένοιτ' ἂν, ἢ λεπτοῦ καὶ ὀῤῥώδους τοῦ παντὸς αἵματος ἀποτελεσθέντος. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο σύμπτωμα. γένεσις δ' αὐτοῦ πολυειδής. ἤτοι γὰρ τῆς ἐξαιματούσης δυνάμεως, ἢ τῆς διακρινούσης τό, τε λεπτὸν καὶ ὀῤῥῶδες, ἢ τῆς ἐκκρινούσης τὸ σφάλμα. γένοιτο δ' ἄν ποτε καὶ τῆς καθεκτικῆς ἀμέτρως ἐνεργούσης, καὶ τοῦ δέρματος πυκνωθέντος, καὶ τῶν νεφρῶν στεγνωθέντων. οὕτω δὲ καὶ ἱδρῶτας ἀμέτρως ἐκκρίνεσθαι, ἢ ἴσχεσθαι μὴ δεόντως, ἤτοι διὰ τὴν τοῦ δέρματος διάθεσιν, ἢ διά τινα τῶν εἰρημένων δυνάμεων, ἢ δι' αὐτὴν τὴν τῶν ὑγρῶν φύσιν ἀναγκαῖον γίνεσθαι. καὶ δῆλον ὡς ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις λόγοις, παραδειγματικοῖς τοῖς συνδέσμοις χρώμεθα. πάντως μὲν γὰρ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων, εἷς τις ὑπάρχει τρόπος τῆς αἰτίας, οὐ μὴν κεκώλυταί γε δύο, καὶ τρεῖς, καὶ πάντας ἅμα συνιέναι. δῆλον δὲ ὡς ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶ τῶν συμπτωμάτων, δυσουρία τε καὶ ἰσχουρία, καὶ στραγγουρία, καὶ ὁ καλούμενος ὕδερος εἰς ἀμίδα. τινὲς δὲ διαβήτην αὐτὸν ὀνομάζουσι. ἄλλοι δὲ διάῤῥοιαν εἰς οὖρα. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ χρώματα τῶν ἐκκρινομένων παρὰ φύσιν, ἢ τὰς ὀσμὰς, οὐδὲν ἔτι δεόμεθα δεικνύειν ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενα ταῖς νόσοις, εἴ γε μηδὲν τῶν τοιούτων ἄνευ δυσκρασίας γίνεται. δῆλον δὲ καὶ ὡς τὸ προκείμενον ἀποδέδεικται σαφῶς. ἁπάσης γὰρ τῶν συμπτωμάτων τῆς φύσεως, ἡγεῖσθαι χρὴ νοσήματα ὡς γίνεσθαι πολλάκις οἷον στοῖχον τινὰ συμπτωμάτων ἐφεξῆς ἀλλήλοις, ἀπὸ μὲν τοῦ νοσήματος αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀπὸ δὲ τούτου τὸ δεύτερον, εἶτ' αὖθις ὑπ' ἐκείνου τὸ τρίτον, εἶθ' ἑξῆς ὑπὸ τούτῳ τὸ τέταρτον. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν προσέχειν ἀκριβῶς χρὴ τὸν νοῦν, καὶ διορίζειν ἐπιμελῶς, τῶν ἔργων τοῦ ζώου τὰ συμπτώματα. πολλαχῆ γὰρ ἀλλήλοις οὕτως ἔοικεν, ὡς καὶ τὸ σύμπτωμα, ἔργον νομίζεσθαι, καὶ τοὔργον σύμπτωμα. καὶ εἰ μή τις ἔχει τι κἀν τούτῳ κριτήριον ὑγιὲς, ἐξ ὧν ἂν αὐτὸς σφάλληται συκοφαντήσει τὸν λόγον. εἰ γὰρ διὰ τῶν κατὰ φύσιν ἐκκρίσεων, οὕτω δὲ καλοῦσι τὰς διὰ τῶν ὑπαιόντων γιγνομένας, ἤτοι τὸ ποσὸν, ἢ καὶ τὸ ποιὸν, ἢ καὶ τὸ γένος αὐτὸ τῆς οὐσίας ἀποθέμενος τις σκοπὸν,

ἔπειτα

ἔπειτα πρὸς τοῦτ' ἀποβλέπων, κρίνῃ τὰ συμπτώματα, σφαλήσεται πολλαχόθι. πολλαπλάσιος γὰρ ἱδρὼς ἐνίοτε τοῦ κατὰ φύσιν, ἢ γαστρὸς διαχώρησις, ἢ οὖρα τοῖς ἀρρωστοῦσι γίνεται, μὴ ὅτι βεβλαμμένης ἐνεργείας τινὸς, ἀλλὰ καὶ μετὰ ῥώμης καὶ προνοίας τοῦ ζώου γιγνομένης. ἔνια μέν γε καὶ ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν ὑπάρχοντα, καθάπερ αἱ αἱμοῤῥαγίαι διὰ τῶν ῥινῶν, ἢ ἔμετος, ἢ αἵματος ὑποχώρησις, ἢ αἱ αἱμοῤῥοΐς, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. ὅμως οὐδέπω παρὰ φύσιν ἐστὶν, ἂν καιρῷ γίνεται. τὸ δ' ἐν καιρῷ, δῆλον ὅτι τουτέστιν, ἂν τὸ λυποῦν ἐκκαθαίρηται. μενούσης οὖν τῆς ὁμολογίας, ἣν ἐξ ἀρχῆς ὡμολογήσαμεν, ὡς αἱ τῶν ἐνεργειῶν βλάβαι, συμπτώματ' ὑπάρχουσιν, οὐδὲν τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ γινομένων, ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶ τῶν συμπτωμάτων. ἔργον γὰρ φύσεως ἕκαστον αὐτῶν μᾶλλον ἢ βλάβη τις ὑπάρχει. ἀλλ' ἴσως τις ὑπάρξει θατέρῳ γένει τῶν συμπτωμάτων, τῷ τῆς παρὰ φύσιν διαθέσεως ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. τὸ γὰρ ὅλως διῃρῆσθαι τινὰ φλέβα καθ' ὁτιοῦν μόριον τοῦ σώματος, ἢ ἀνεστομῶσθαι μέχρι τοῦ προχεῖν ἃ πρότερον ἔστεγεν, οὐ κατὰ φύσιν εἶναι διάθεσιν. καίτοι κἀνταῦθα τὴν διάρροιαν τῆς γαστρὸς, ἢ τὸ τῶν οὔρων πλῆθος, οὐκ ἂν ἔχοι δεικνύναι πάντως ἑπόμενα ταῖς παρὰ φύσιν διαθέσεσιν. αἱμοῤῥαγίας μὲν γὰρ καὶ ἐμέτους ὅλῳ τῷ γένει φήσει τις παρὰ φύσιν ὑπάρχειν. οὔτε δ' ἡ διὰ γαστρὸς, οὔτε ἡ διὰ κύστεως, οὔτε ἡ διὰ μήτρας ἔκκρισις ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν. ἴσως δ' ἀμφισβητήσει τις καὶ περὶ τῶν ἱδρώτων, ὡς οὐδ' αὐτῶν ὄντων κατὰ φύσιν. καὶ γὰρ οὖν καὶ ὁ Διοκλῆς ἱκανῶς ἐπεχείρησεν εἰς τοῦτο. πάνυ δ' εἶναι τραχὺ δοκεῖ τόδε τὸ δόγμα, καὶ παρὰ τὴν ἐνάργειαν, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα πιθανῶς κατασκευάζοιτο. περὶ μὲν δὴ τῶν τοιούτων, ἴσως ἄν ποτε καὶ αὖθις εἰπεῖν ἂν γένοιτο ἡμῖν. παντάπασι γὰρ ὀλίγα διαμφισβητεῖται. περὶ δὲ τοῦ παντὸς πλήθους τῶν ἄλλων συμπτωμάτων ἱκανῶς ἐνδέδεικται. καὶ χρὴ καταπαύειν ἤδη καὶ τόδε τὸ γράμμα. καὶ γὰρ δὴ καὶ γεγυμνασμένος τις ἐν τοῖς ὁμολογουμένοις, ῥᾷον ἂν ἀκολουθήσειε τῇ τῶν ἀμφισβητουμένων κρίσει.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΙΤΙΩΝ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΩΝ. ΒΙΒΛΙΟΝ Α'.

ὰς αἰτίας τῶν συμπτωμάτων, ἐν τοῖσδε τοῖς γράμμασι σκεψώμεθα, τὴν αὐτὴν τῷ λόγῳ τάξιν φυλάττοντες, ἣν καὶ ἐν τῷ περὶ διαφορᾶς αὐτῶν ἐποιησάμεθα. ἔστι μὲν οὖν τὰ σύμπαντα γένη τρία τῶν συμπτωμάτων, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου τοῦ πρώτου ὁ λόγος ἡμῖν ἐγένετο, καθὸ καὶ βεβλάφθαι τὴν ἐνέργειαν ἔφαμεν, οὕτως ἀκούειν ἀξιώσαντες, ὡς εἰ καὶ τελέως τις ἀπόλοιτο. διττῶν δ' οὐσῶν κατὰ γένος ἐνεργειῶν, τῶν μὲν, φυσικῶν, τῶν δὲ, ψυχικῶν, ἀπὸ τῶν ψυχικῶν ἠρξάμεθα, καὶ ταύτας τριχῆ διελόμενοι, τὰς μὲν αἰσθητικὰς, τὰς δὲ, κινητικὰς, τὰς δὲ, ἡγεμονικὰς ἐκαλέσαμεν. ἐν τοίνυν ταῖς αἰσθητικαῖς ἐνεργείαις, τριττὴ τῶν συμπτωμάτων ἐστὶν ἡ διαφορά. μία μὲν αὐτοῦ τοῦ πρώτου τῆς αἰσθήσεως ὀργάνου πεπονθότος. ἑτέρα δὲ τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως. ἡ τρίτη δὲ, τῶν εἰς ὑπηρεσίαν τινὰ τοῦ πρώτου τῆς αἰσθήσεως ὀργάνου γεγονότων. οἷον ἐν ὀφθαλμοῖς, τὸ μὲν πρῶτον ὄργανον αἰσθητικὸν ἐστὶν, τὸ κρυσταλλοειδές. ἐδείχθη γὰρ τοῦτο μόνον ὑπὸ χρωμάτων ἀλλοιούμενον. ἡ δὲ αἰσθητικὴ δύναμις, ἡ ἐξ ἐγκεφάλου παραπεμπομένη διὰ τοῦ καθήκοντος εἰς αὐτὸν νεύρου. τὰ δ' εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ γεγονότα, σύμπαντά ἐστι τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν μόρια. καὶ τοίνυν ἤτοι κακῶς, ἢ οὐδ' ὅλως ὄψεται τὸ ζῶον, ἑνός γέ τινος ἐκ τῶν εἰρημένων βεβλαμμένου. τὰ μὲν οὖν τοῦ κρυσταλλοειδοῦς νοσήματα κατὰ τὰς ὀκτὼ δυσκρασίας ἐστί. τὰ δὲ τῆς δυνάμεως, ἢ τῷ τὸ νεῦρον, ἢ τῷ τὸν ἐγκέφαλον πεπονθέναι. ὀκτὼ δὲ καὶ τούτων ἑκατέρου τὰ γένη, τά γε ὡς ὁμοιομερέσιν αὐτοῖς γινόμενα νοσήματα. τὰ δὲ ὡς ὀργανικοῖς, ἐμφράξεις τε καὶ θλίψεις, ὅσα τε δι' ἐπιῤῥοὴν ὑγρῶν, ὄγκον ἐργάζεται παρὰ φύσιν. ἡ δὲ τῆς συνεχείας λύσις, ἐπὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, κοινὸν, ὁμοιομερῶν τε καὶ ὀργανικῶν μορίων ἐστὶν, οὐκ ἐγκεφάλῳ μόνον, ἢ νεύρῳ συμβῆναι δυνάμενον. ἀλλὰ καὶ τῷ κρυσταλλοειδεῖ. τούτῳ μέν γε καὶ τῷ μετακινηθῆναί τε, καὶ μεταστῆναι τῆς οἰκείας ἕδρας, ὀργανικὸν συμπίπτει νόσημα. τῆς μεταστάσεως, εἰ μὲν ἤτοι πρὸς τὸν μέγαν, ἢ τὸν μικρὸν γίγνοιτο κανθὸν, οὐδὲν ἀξιόλογον βλαπτούσης, εἰ δ' ἄνω καὶ κάτω, διπλᾶ ποιούσης ἅπαντα φαίνεσθαι τὰ ὁρώμενα. ταυτὶ μὲν οὖν ἐστὶ τά τε τοῦ πρώτου τῆς ὄψεως ὀργάνου νοσήματα, καὶ τῶν τὴν δύναμιν αὐτῷ χορηγούντων. τὰ δὲ τῶν χρείαν τινὰ παρεχομένων, εἰ κατὰ τὸ τρῆμα τοῦ ῥαγοειδοῦς, ἢ καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς, ὑγρόν τε καὶ πνεῦμα συσταίη τηλικοῦτον, ὡς ἐμποδίσαι τὸ πρῶτον τῆς ὄψεως ὄργανον πρὸς τὴν τῶν αἰσθητῶν διάγνωσιν. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ ἡ πρὸ τῆς κόρης μοῖρα τοῦ κερατοειδοῦς, ἐμποδίζει τὴν ὄψιν, ἄν τε κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον, ἄν τε κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον ἐξίσταται τοῦ κατὰ φύσιν. τὸ μὲν οὖν τρῆμα κατὰ τέσσαρας τρόπους ὑπαλλάττεται τῆς αὐτοῦ φύσεως, αὐξανόμενον, ἢ μειούμενον, ἢ παρασπώμενον, ἢ ῥηγνύμενον. ἀλλ' ἡ μὲν αὔξησις ἀεὶ βλάπτει τὴν ὄψιν, ἄν τ' ἐκ γενετῆς ᾖ, ἄν τε ὕστερον συμβαίη. εἰ δὲ μείωσις, ἐκ γενετῆς μὲν, ὁράσεως ὀξυτάτης ἐστίν. αὖθις δὲ, εἰ γίγνοιτο, μοχθηρᾶς. τῶν δ' ἄλλων, οὐδέτερον, οὔτ' ἐκ γενετῆς, οὔθ' ὕστερον οὐδὲν ὅτι καὶ ἄξιον λόγου παραβλάπτει τὴν ὄψιν. ἑωράκαμεν γὰρ ἤδη πολλάκις ἐπὶ προπτώσεσι βραχείαις τοῦ ῥαγοειδοῦς συνουλωθείσαις, παρεσπασμένην τὴν κόρην, οὐδὲν δ' εἰς τὸ βλέπειν τὸν ἄνθρωπον ἐμποδιζόμενον, ὅταν γε δὴ πρὸ αὐτῆς μοῖραν τοῦ κερατοειδοῦς διαυγουμένην ἀμέμπτως ἔχῃ. ταυτὶ μὲν οὖν ἡ πεῖρα γε δείκνυσιν. ἡ δ' αἰτία δι' ἣν ἡ μὲν εὐρύτης τοῦ τρήματος, ἀεὶ βλαβερὸν εἰς αἴσθησιν ὄψεως, ἡ δὲ στενότης οὐκ ἀεὶ, σκέψεως ἀξία. δοκεῖ δέ μοι τὸ ἐπ' ἐγκεφάλου καταφερόμενον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν νεύ-

ρὸν, ὃ δὴ καὶ πόρον ὀνομάζουσιν οἱ περὶ τὸν Ἡρόφιλον, ὅτι τοῦτο μόνον φανερόν ἐστι τὸ τρῆμα, πνεύματος ὑπάρ-
χειν ὁδὸς αἰσθητικοῦ. καὶ διὰ τοῦτο ἐπειδὰν ἐπιμύσωμεν τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, εὐρύνεσθαι συμβαί-
νει θατέρου τὴν κόρην. ὡς ἂν εἰς τὸν ἕνα μόνον ἰόντος τοῦ πνεύματος, ὃ πρότερον εἰς ἀμφοτέρους ἐμερίζετο. ταῦτά
τοι καὶ ἡ τῶν ὑποκεχυμένων διάγνωσις, εἴτ᾽ ὄψονται παρακεντηθέντος καὶ κατενεχθέντος τοῦ ὑποχύματος, εἴτε μή,
διὰ τούτου μάλιστα γίγνεται τοῦ σημείου. οἷς μὲν γὰρ εὐρύνεσθαι συμβαίνει τὴν κόρην, μύσαντος θατέρου τῶν
ὀφθαλμῶν, τούτοις μὲν ἐλπὶς ὄψεσθαι, παρακεντηθέντας. οἷς δὲ οὐκ εὐρύνεσθαι, τούτων οὐδεὶς οὐδὲ πώ-
ποτε εἶδεν, οὐδ᾽ ἂν ἀνωδυνώτατά τε καὶ κάλλιστα χειρουργηθῶσιν. ἐξ ὧν ἁπάντων, εὔδηλον ὡς ἐπιρρεῖ τι πνεῦμα
τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐξ ἐγκεφάλου ψυχικόν, εἴς τε τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν αὐτό, καὶ τὴν προκειμένην ἅπασαν
χώραν, ἣν διορίζει τὸ τρῆμα τοῦ ῥαγοειδοῦς. ὅταν οὖν ἡ χώρα γίγνεται μείζων, εἴτε κατὰ τὴν πρώτην διάπλα-
10 σιν, εἴθ᾽ ὕστερον οὐκ ἐκπληροῦται καλῶς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἅπασα. χεῖσθαι τοίνυν ἀναγκάζεται καὶ δια-
λύεσθαι καὶ σκεδάννυσθαι. κατὰ δὲ τοὐναντίον ἐν τῇ μικροτέρᾳ κόρῃ συνάγεται καὶ σφίγγεται, καὶ πυ-
κνοῦται τὸ πνεῦμα. δέδεικται δ᾽ ἐν τοῖς περὶ χρείας μορίων, ὡς τὸ μὲν συνάγεσθαί τε καὶ σφίγγεσθαι πρὸς
εὐαισθησίαν αὐτῷ συντελεῖ, τὸ δὲ διαλύεσθαί τε καὶ σκεδάννυσθαι, πρὸς δυσαισθησίαν ἀπάγει. τί δή ποτ᾽ οὖν
ἡ σμικρυνθεῖσα κόρη, λόγῳ νοσήματος, οὐ φύσει, πολὺ χεῖρον ἀποτελεῖται τῆς συμμέτρου, ἢ διότι μοχθη-
ραῖς διαθέσεσιν ἕπεται, δι᾽ ἃς ἐξ ἀνάγκης χεῖρον ὁρᾷ ὁ παθὼν οὕτως ὀφθαλμὸς οὐ διὰ τὴν σμικρότητα τῆς
κόρης. τίνες οὖν αἱ διαθέσεις, ἔτι γὰρ τοῦτο λείπει τῷ λόγῳ. μία μὲν αὐτοῦ τοῦ ῥαγοειδοῦς χιτῶνος μόνου.
δευτέρα δ᾽, ἡ ἐκ τῆς ὑγρότητος ἐκχεομένης τῆς λεπτῆς ἣ μεταξὺ τέτακται τοῦ τε κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ, καὶ
αὐτοῦ τοῦ ῥαγοειδοῦς. ἡ μὲν οὖν τοῦ χιτῶνος αὐτοῦ μόνου διάθεσις, ἔκτασίς τίς ἐστι, καὶ χάλασις, οἵα κἀπὶ τῶν
ἐκτὸς ὁρᾶται πολλάκις ἐν ἄρθροις, ὑγρότητι περιττῇ, διαβραχέντων τῶν συνδέσμων. ἡ δὲ τῶν ὑγρῶν διάθε-
20 σις, ἔλλειψίς τίς ἐστι, δι᾽ ἣν κενουμένης τῆς ἔνδον χώρας, ὁ ῥαγοειδὴς ἐπ᾽ αὐτὴν καταπίπτων, συστέλλεταί τε καὶ
ῥυτιδοῦται. καὶ διὰ τοῦτο, καὶ τὴν κόρην σμικρύνει. χεῖρον οὖν ὁρᾶν ἢ καὶ μηδόλως ὁρᾶν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν, οὐ
διὰ τὴν σμικρότητα τῆς κόρης, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς ὑγρότητος ἔνδειαν συμβαίνει. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς ὀπτικοῖς
λόγοις, οὓς ἔν τε τῇ περὶ χρείας μορίων, καὶ προσέτι ἐν τῇ περὶ τῶν Ἱπποκράτους, καὶ Πλάτωνος δογμάτων ἐποιησά-
μεθα, πραγματείᾳ, τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν ἀεὶ προβλήματός τινος δεόμενον, ἵνα ἀλύπως ὑπομένῃ τὴν
ἔξωθεν αὐγήν. ἓν δὲ δή τι τῶν προβλημάτων αὐτοῦ καὶ τόδε τὸ ὑγρόν ἐστι μετὰ τοῦ καὶ συνωφελεῖν τι τὴν οὐσίαν
τοῦ κρυσταλλοειδοῦς. ὅταν οὖν ἐνδεέστερον γίνηται τὸ ὑγρὸν τοῦτο, ξηρότερον μὲν δή που καὶ αὐτὸ γίγνεται τὸ
κρυσταλλοειδές, ὡς μηκέτι τεγγόμενον ὑγρότητι δαψιλεῖ. καταπίπτων δὲ καὶ ὁ ῥαγοειδὴς χιτὼν ἐπ᾽ αὐτὸ τὴν
μεταξὺ χώραν ἑαυτοῦ τε κἀκείνου, βραχυτέραν ἐργάζεται. καὶ οὕτως ἀναγκαζόμενον τὸ κρυσταλλοειδὲς ὁμι-
λεῖν δι᾽ ὀλίγου, τῇ κατὰ τὸν ἔξωθεν ἀέρα λαμπρότητι, παραπλήσιόν τι πάσχει τὸ πάθος, οἷον καὶ τοῖς εἰς ἥ-
30 λιον ἀσκαρδαμυκτὶ θεωμένοις συμβαίνει. ἐκείνων δ᾽ οὖν ἔνιοι μὲν ἐτυφλώθησαν, ἐβλάβησαν δὲ ἅπαντες,
ὡς μόγις ἀνακτήσασθαι τὴν ὄψιν. ἐδείχθη γὰρ ἡμῖν, ὡς οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ὑπὸ λαμπροῦ φωτὸς ἀλύπως ἀνέχεσθαι
τὸ τῆς ὄψεως ὄργανον. καὶ ὡς διὰ τοῦτο καὶ ὁ ῥαγοειδὴς αὐτοῦ χιτὼν προβέβληται, μέλας τε ἅμα καὶ κυανοῦς
ὑπάρχων, ἐπειδὴ ταῦτα μάλιστα τὰ χρώματα παραμυθεῖται τὴν ὄψιν, ὑπὸ λαμπροῦ κάμνουσαν φωτός. αὕτη
μὲν οὖν ἡ αἰτία, δι᾽ ἣν ἔλαττον γινόμενον τὸ κατὰ τὴν κόρην γινόμενον ὑγρόν, αἴτιόν τε ἅμα, τοῦ χεῖρον θεᾶσθαι γί-
γνεται, καὶ σμικρότερον ἀποφαίνει τὸ τοῦ ῥαγοειδοῦς τρῆμα. καὶ διὰ τοῦτο δυσιατώτατόν ἐστι τὸ τοιοῦ-
τον νόσημα τῶν ὀφθαλμῶν. ἡ δ᾽ ἑτέρα διάθεσις ἡ δι᾽ ὑγρότητα τοῦ ῥαγοειδοῦς μικροτέραν ἐργαζομένη τὴν
κόρην, ἧττον ταύτης ἐστὶ μοχθηρά. χαλεπώτερον γάρ ἐστι, τῶν ὁμοιομερῶν τι τοῦ σώματος μορίων ἐξηρασμέ-
νον ὑγραίνειν, ἤπερ ὑγρασμένον ξηραίνειν. ταυτὶ μὲν οὖν ἤδη πως ἅπτεται θεραπευτικῶν λογισμῶν. λέ-
γομεν δέ, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς προὔκειτο. χαλεπὴ μὲν ἡ παρὰ φύσιν τῆς κόρης σμικρότης, ἀγαθὴ δὲ ἡ σύμφυτος.
40 ἡ δὲ εὐρύτης, οὐκ ἀγαθὴ μὲν ἡ σύμφυτος. ἡ δὲ παρὰ φύσιν, οὐδ᾽ αὐτὴ μὲν ἀγαθή. μικρότερον δ᾽ ἐστὶ τῆς στενότη-
τος κακόν. ἡ μὲν γάρ, ὡς ἂν εἴπῃ τις, αἰτία συνεκτικὴ τῆς γενέσεως αὐτῆς, τάσις ἐστὶ τοῦ ῥαγοειδοῦς χιτῶνος,
ὥσπερ αὖ τῆς σμικρότητος ἡ χάλασις. ἐπεὶ δὲ καὶ κατὰ διττὸν τρόπον τείνεται, ὅτε κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον πά-
σχει, ἢ ξηραινόμενος ὡς ὁμοιομερές, ἢ ὑγραινόμενος ὡς ὀργανικόν, ἡ μὲν ξηρότης αὐτοῦ δυσίατος, ἡ δὲ ὑγρότης,
οὐ δυσίατος ἐστι. φλεγμοναὶ γὰρ καὶ σκίρροι καὶ ἀποστήματα, καὶ ὅσα τοιαῦτα νοσήματα τῶν ὀργανικῶν ἐστι μο-
ρίων, ἐπὶ περιτταῖς ὑγρότησιν, ὧν ἁπάντων, ἀγαθὸς ἰατρὸς ἐν τῷ ῥαγοειδεῖ συνισταμένων, οὐ χαλεπῶς ἄν τι
ἐπιγνοίτο, προσγίνεται δέ ποτε τάσις τῷ ῥαγοειδεῖ, καὶ κατά τι συμβεβηκὸς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ὑποκει-
μένων ὑγρῶν ὁρμηθεῖσα. πληρωθεὶς γὰρ ὥσπερ ἀσκὸς ἢ κύστις, ἐκτείνεται, καὶ περιτείνεται πανταχόθεν
τοῖς ἀθροισθεῖσιν αὐτοῦ τε μεταξύ, καὶ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον, ὅσα τοῦ τρήματός ἐστι τοῦ κα-
τὰ τὸν ῥαγοειδῆ νοσήματα διῆλθεν ὁ λόγος, ἀλλὰ καί τινων αὐτοῦ τοῦ ῥαγοειδοῦς ἐμνημόνευσε, καὶ προσέτι τῶν
50 τῆς λεπτῆς ὑγρότητος, ἑξῆς ἂν εἴη τὰ λείποντα τῶν ἐν αὐτοῖς εἰπεῖν, ὑφ᾽ ὧν ἤτοι παραποδίζεται τὸ βλέπειν,
ἢ καὶ παντάπασιν ἀπόλοιτο. τῶν μὲν δὴ κατὰ τὸν ῥαγοειδῆ χιτῶνα συνισταμένων, ὅσα γε δὴ λυμαίνεται ταῖς
ὄψεσιν, ἓν ἔτι παραλέλειπται νόσημα, τὸ κοινὸν ὁμοιομερῶν τε καὶ ὀργανικῶν, ἡ τῆς ἑνώσεως λύσις, ὅπερ ἐν τούτῳ
τῷ μέρει, τραῦμά τε καὶ ἕλκος ἐστίν. ὅταν οὖν γένηται μέγα τὸ τοιοῦτον ὡς διαρραγῆναι μὲν ἱκανῶς τὸν ῥαγοειδῆ, προ-
χυθῆναι δὲ τὴν λεπτὴν ὑγρότητα πρὸς τὸ ἐκτὸς τοῦ χιτῶνος, ὡς ψαύειν ἤδη τοῦ κερατοειδοῦς, ἀνάγκη συμπίπτειν
ἄτοπα ἐν τῷ δὲ δύο, καταπίπτειν μὲν ἐπὶ τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν τὸν ῥαγοειδῆ χιτῶνα, τὸ δ᾽ ἀπ᾽ ἐγκεφάλου πνεῦ-
μα, μηκέτι ὅλον ἐπὶ τὴν κόρην ἀφικνεῖσθαι δυνάμενον, διὰ τὸ τοῦ τραύματος ἐκρεῖν. ὅτι δὲ οὐ μόνον ἄμφω ταῦτα συ-
νελθόντα βλάβη τῆς ὄψεώς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν εὔδηλον ὑπάρχειν ἡγοῦμαι, τοῖς γε μὴ παρέργως
ἀκηκοόσι τῶν προειρημένων. ἐμοὶ δ᾽ ἂν εἴη καιρός, μεταβαίνειν ἤδη ἐπὶ τὴν λεπτὴν ὑγρότητα, περὶ ἧς εἴρηται μέν που

καὶ πρόσθεν δ' γε τοσοῦτον, ὡς εἴτε πλείων, εἴτε ἐλάττων γένοιτο, βλάπτει τὴν ὄψιν. ὅτι δὲ καὶ εἰ παχυτέρα
ποτὲ κατὰ τὴν σύστασιν, ἢ ἀλλοιοτέρα κατὰ τὴν χροιὰν ἀποτελεσθείη, καὶ οὕτως ἐργάσεταί τι σύμπτωμα περὶ
τὴν τοῦ βλέπειν ἐνέργειαν. ὅπερ οὐκ εἴρηται μὲν ἔμπροσθεν, ἤδη δ' αὐτὸ λέγεσθαι καιρός. εἰ μὲν δὴ παχύτερον
ἑαυτοῦ γίγνοιτο τὸ ὑγρὸν τοῦτο, τήν τε ἀκρίβειαν τῆς ὄψεως ἀφαιρήσεται, καὶ τὸ μῆκος κωλύσει. ὡς μήτε τὰ
πόρρω βλέπειν, μήτε ἀκριβῶς τὰ πλησίον. εἰ δὲ ἱκανῶς ἀποτελεσθείη παχύ, καθάπερ ἐν τοῖς ὑποχύμασι γί-
γνεται, διακωλύσει τὸ βλέπειν. εἰ δὲ μὴ πᾶν ἐπισκοτισθείη τὸ τρῆμα πρὸς τοῦ συστάντος αὐτόθι παχυμεροῦς
σώματος, ἀλλά τι μέρος ἀπολείποιτο καθαρόν, ὁρῶσι δι' ἐκείνου τὰ ἐκτός, ἕκαστον μὲν αὐτὸ μόνον, οὐδὲν χεῖρον ἢ
πρόσθεν, οὐ μὴν οὐδ' ὑφ' ἕνα χρόνον ὁμοίως τὰ πολλά, διὰ τὸ στενώτερον ἑαυτοῦ γεγονέναι τὸν τῆς ὄψεως κῶ-
νον. κατὰ δὲ τὸ κέντρον τῆς κόρης εἰ γένοιτο σύστασις ὑποχύματος μικροῦ, τῶν ἐν κύκλῳ μενόντων καθαρῶν,
10 ἅπαντα φαίνεται τοῖς οὕτω πάσχουσιν οἷον θυρίδας ἔχοντα. τὸ γὰρ ἐν μέσῳ τὸ μὴ βλεπόμενον, ἐγκεκολά-
φθαι δοκεῖ. εἰ δὲ διεσπασμένα τε καὶ μὴ συνεστῶτα πρὸς ἄλληλα, τὰ παχυμερῆ σώματα κατὰ τὸ προειρη-
μένον ὑγρὸν ἐμφέροιτο, φαντασίαν ἐργάσεται τοῖς οὕτως ἔχουσιν, ὡς ἐκτὸς ὁρώμενα τινὰ περιφερό-
μενα κωνώπια. πολλάκις δὲ καὶ οἷον εἴδωλόν τι προφαίνεσθαι φαντάζονται διὰ τὰς τῶν παχυμερῶν ὑγρῶν
συστάσεις. ἡ τοιαύτη δὲ τῶν εἰδώλων γένεσις μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὕπνου φαίνεται τὰ πολλά, μάλιστα δὲ παισί, καὶ
τοῖς πεπωκόσι πλέον, ἢ πως ἄλλως πεπληρωμένοις τὴν κεφαλήν. εἰ δὲ κατὰ τὴν χροιὰν ὑπαλλαχθείη τὸ
μεταξὺ τοῦ τε κρυσταλλοειδοῦς, καὶ τοῦ ῥαγοειδοῦς ὑγρόν, ἐπὶ μὲν τὸ φαιότερον ἀποκλῖναν, ὡς δι' ὁμίχλης, ἢ κα-
πνοῦ ποιήσει τὸν ἄνθρωπον ὁρᾶν. ἐπ' ἄλλην δέ τινα χροιὰν ἐκτρεπόμενον, ἐκείνης τὸ φάντασμα προστρίψεται
τοῖς ὁρατοῖς. εἰ δὲ ἀνωμάλως ἤτοι τῆς συστάσεως, ἢ τῆς χροιᾶς ἐξίσταιτο τῆς κατὰ φύσιν, ὅτι περ ἂν αὐτοῦ μέ-
ρος οὕτω διακείμενον ἐπὶ τὸ τῆς κόρης ἀφίκηται χωρίον, ὅμοιον ἑαυτῷ καὶ τὸ φάντασμα παρέξει τοῖς ὁρα-
20 τοῖς. καὶ γὰρ τὴν χροιὰν ἐκείνου, καὶ τὴν σύστασιν, καὶ τὸ σχῆμα, δόξουσιν ὁρᾶν ἐκτός. ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶ τῶν
συμπτωμάτων, τά τε τῶν ὑποχεομένων φαντάσματα, καὶ τῶν ἐκ ῥινὸς αἱμορραγεῖν, ἢ ἐμεῖν μελλόντων,
ὑφ' ἱπποκράτους γεγραμμένα. καὶ μὴν, καὶ ὅσοις ἀκριβὴς μὲν ἡ ὄψις ἐστίν, ὡς μηδὲ τὸ σμικρότατον αὐτὴν
λανθάνειν τῶν αἰσθητῶν, ἀναθυμιάσεις δέ τινες ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἀναφέρονται, καὶ μάλιστα, ὅταν μηδὲ πέψω-
σι καλῶς, ὅμοια τοῖς ὑποχεομένοις, γίνεται τὰ συμπτώματα. καθαρώτατον μὲν γὰρ τούτοις ἐστὶ φύσει, τό τε κρυ-
σταλλοειδὲς ὑγρόν, καὶ τουτὶ δ' αὐτὸ τὸ ὑδατοειδές, ὑπὲρ οὗ νῦν διεξερχόμεθα. τὸ δὲ μέγεθος τῶν συμπτω-
μάτων ἐν αὐτοῖς ἀεὶ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους ἐστί. οὐ μόνον ἐφ' ὧν ἄρτι πέπαυμαι λέγων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
πάντων τῶν προειρημένων. οἷον αὐτίκα τῶν ὁμοιομερῶν αἱ δυσκρασίαι βραχεῖαι μὲν οὖσαι, σμικρὰν τὴν βλά-
βην τῆς ἐνεργείας ἐργάζονται. μείζονες δὲ γενόμεναι, καὶ τὴν βλάβην ἀνάλογον αὐταῖς ἐπαύξουσιν, ἐπὶ
πλεῖστον δ' ἐξιστάμεναι τοῦ κατὰ φύσιν, ἄρδην ἀπολλύουσι τὴν ἐνέργειαν. οὕτω δὲ καὶ ὅσα περὶ ποιότητος εἴ-
30 ρηται καὶ συστάσεως, καὶ χροιᾶς τῆς ὑδατώδους ὑγρότητος, ἐπ' ὀλίγον μὲν ἐξιστάμενα τοῦ κατὰ φύσιν ὀ-
λίγον τι καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀδικεῖ. ἐπὶ πλέον δὲ ἀποχωροῦντα, πρὸς λόγον τῆς σφετέρας βλάβης, καὶ
τὴν τῆς ἐνεργείας βλάβην αὐξάνει. ἐπὶ πλεῖστον δὲ ἐκτρεπόμενα, τελέως ἀναιρεῖ τὴν ἐνέργειαν. ὡσαύτως
δὲ καὶ ὅσα περὶ τὰς ῥήξεις εἴρηται τοῦ ῥαγοειδοῦς, καὶ τὸ τῆς κόρης ποσόν, ἤτοι βραχύ τι παραβλάπτει
τὴν ἐνέργειαν, ἢ πλέον, ἢ καὶ παντάπασιν ἀπόλλυσιν. οὕτω δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ψυχικόν, ἢ ἀκριβῶς
ἐστὶ καθαρόν, οἷός περ ὁ αἰθήρ, ἢ ὑγρόν, καὶ θολερὸν ὁμίχλης δίκην. καὶ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς οὐσίας, ἤτοι
πλέον, ἢ ἔλαττον. ἐὰν μὲν οὖν ἅμα πολύ τε καὶ αἰθερῶδες ὑπάρχῃ, καὶ τὰ πλεῖστον ἀπέχοντα θεᾶται,
καὶ ἀκριβῆ τὴν διάγνωσιν αὐτῶν ποιεῖται. ἐὰν δὲ ὀλίγον μὲν ᾖ, καθαρὸν δέ, τὰ μὲν ἐγγὺς ἀκριβῶς δια-
γνώσκει, τὰ πόρρωθεν δὲ οὐχ ὁρᾷ. ἐὰν δὲ ὑγρότερόν τε ἅμα καὶ πολὺ τύχῃ, μέχρι μὲν πλείστου οὐκ ἀκριβῶς
ὁρᾷ. ὥσπερ γε καὶ εἰ ὑγρόν τε ἅμα καὶ ὀλίγον εἴη, οὔτ' ἀκριβῶς, οὔτ' ἄχρι πλείστου ὁρᾷ. καὶ περὶ μὲν τού-
40 του ἱκανὰ καὶ ταῦτα πρός γε τὰ παρόντα. Τοῦ δὲ κερατοειδοῦς ἡ πρὸ τῆς κόρης μοῖρα παχυτέρα καὶ
πυκνοτέρα, καὶ ὑγροτέρα γεννηθεῖσα, βλάπτει τὴν ὄψιν. οὕτω δὲ καὶ εἰ κατὰ τὴν χροιὰν ὑπαλλαχθείη,
καὶ εἰ ἕλκος ἀξιόλογον σχοίη, καὶ εἴ τι τῶν ἔξωθεν αὐτῷ προκειμένων αὐξηθὲν ἐπισκοτήσειεν. ὁ μὲν οὖν παχύτερος,
καὶ πυκνότερος κερατοειδὴς ἀμβλυωπίας ἐργάζεται. ὁ δὲ ὑγρότερος, καὶ πυκνότερος, εἴτε ὁμοιομερῶς, εἴ-
τε ὀργανικῶς οὐ μόνον ταύτας, ἀλλὰ καὶ δι' ἀχλύος, ἢ ὁμίχλης, ἢ ἀτμοῦ τινός, ἢ καπνοῦ θεᾶσθαι δοκεῖ. εἰ δὲ
μὴ πολλὰ μὲν εἴη τὰ ὑγρά. τῇ χροιᾷ δ' ἐξηλλαγμένα, κατὰ τὴν ἐκείνων φύσιν παρόρασις γίνεται. διὰ τοῦ-
το γοῦν οἱ μὲν ἰκτεριῶντες, ὠχρὰ πάντα θεᾶσθαι δοκοῦσιν. οἱ δὲ ὑπόσφαγμα πεπονθότες, ἐρυθρά. ἕλκος δὲ
ἀξιόλογον, οὐ μόνον τῷ περιττὴν ἀθροίζειν ὑγρότητα βλάπτει τὴν ὄψιν, ἀλλὰ καὶ τῷ δι' ὀλίγου τὸ κρυσταλ-
λοειδὲς ἀναγκάζειν ὁμιλεῖν τῷ περιέχοντι φωτί. διασχὸν δὲ εἴσω τὸ κατὰ τὴν κόρην ἕλκος ἀποχεῖ τι καὶ τῆς
ὑδατώδους ὑγρότητος ἐκτός. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο, κίνδυνος εἰς ἐσχάτην ἀφικέσθαι τυφλότητα τὸν οὕτως
50 παθόντα. διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ τρωθέντες εἰς τὸ πρὸ τῆς κόρης μέρος τοῦ κερατοειδοῦς. ὅταν εἴσω διασχῇ τὸ τραῦ-
μα, τυφλοῦνται τὰ πολλά. παράδοξον μέντοι τι, καὶ οὐκ εἰθισμένως γινόμενον. ἐπὶ παιδὸς ἐθεασάμε-
θα, νυγέντος γραφείῳ κατὰ τὴν κόρην. ἐκρυέντος γὰρ εὐθέως τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ, καὶ ἡ κόρη μὲν ἐγέ-
νετο μικροτέρα, καὶ ὅλος δὲ ὁ κερατοειδὴς ἐφάνη ῥυσότερος. ἀλλ' ὕστερον θεραπευόμενος, ὀρθῶς ἔβλεψεν,
ἀθροισθείσης δηλονότι κατὰ βραχὺ τῆς πρότερον ἐκρυείσης ὑγρότητος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν σπάνια. τυφλότη-
τες δὲ ὡς τὰ πολλὰ ταῖς τοιαύταις ἕπονται τρώσεσιν, ὥσπερ καὶ τοῖς προειρημένοις αἰτίοις ἅπασιν ἐπὶ
πλεῖστον αὐξηθεῖσιν. εἴτε γὰρ ἱκανῶς πυκνός, εἴτε παχὺς ἐσχάτως, εἴτε ὑγρὸς ἀμέτρως ὁ κερατοειδὴς ἀπεργα-
σθείη, παντάπασιν ἐπισκοτεῖ ταῖς ὄψεσιν, ὡς μηδ' ὅλως ὁρᾶν τὸν οὕτω διακείμενον. καὶ τί θαυμαστόν, εἰ
τῶν εἰρημένων ἕκαστον αὐξανόμενον ἀφαιρεῖται τοῦ ζώου τὴν ὄψιν. ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁ κερατοειδὴς ἐνίο-

τὸ μόνος ῥυσσούμενος, ὁμοίως ἐνοχλεῖ. γίνεται δὲ τὸ πάθημα τοῦτο τοῖς εἰς ἔσχατον γῆρας ἀφικνουμένοις. ἐπισκεπτέον
δ' ἀκριβῶς ἐν τῷδε, τὸ μέγεθος τῆς κόρης. εἰ μὲν γὰρ ἔλαττον γένοιτο, καὶ τὸ ὑδατῶδες ὑγρὸν ἤδη μὲν τούτων
ἐμειώθη, μένοντος δὲ ἴσου, μόνον τοῦ κερατοειδοῦς τὸ πάθημά ἐστιν. ἀλλὰ τῶν μὲν τοιούτων διορισμῶν οὐδὲν ἡ νῦν
ἐνεστῶσα δεῖται πραγματεία. τὰ δὲ τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος γινόμενα νοσήματα μεγάλα, παντελῶς ἐμποδί-
ζει τὰς ὄψεις, καὶ μάλιστα ὅταν ἤτοι φλεγμαίνων, ἢ ἐκπυισκόμενος, ἢ σκιρρούμενος, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον πάσχῃ, ὡς
ὀργανικὸν μόριον, ὑγρὰ νοσήματα πάσχῃ. τοιαῦτα μὲν δή τινα καὶ τοσαῦτα, τὰ τοῦ κερατοειδοῦς ἐστὶ νοσήμα-
τα, βλάπτοντα τὴν ὄψιν. Ὁ δὲ ἐπιπεφυκὼς ὑμὴν φλεγμαίνων μὲν, κατὰ συμβεβηκὸς ἐμποδίζει τὴν ὀπτι-
κὴν ἐνέργειαν. ἐν δὲ ταῖς καλουμέναις χυμώσεσι, καὶ προσέτι τοῖς πτερυγίοις, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλ' ἤδη
καὶ πρώτως ἐπισκοτεῖ τῇ κόρῃ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον αἱ τῶν βλεφάρων μεγάλαι φλεγμοναὶ, καὶ εἴ τινες
10 ἔσω αὐτῶν ἔφυσαν ὄγκοι παρὰ φύσιν εἰς τοσοῦτον μεγέθους ἥκοντες ὡς ἤδη σκοτεῖν τῇ κόρῃ. ταυτὶ μὲν οὖν ἅπαν-
τα τοῦ μὴ βλέπειν, ἢ τοῦ φαύλως βλέπειν ἐστὶν αἴτια. καὶ περὶ μὲν ὀφθαλμῶν, ἱκανὰ καὶ ταῦτα. παραδείγ-
ματος γὰρ ἕνεκα μᾶλλον, ἢ ὥστε τὰ κατὰ μέρος ἐπελθεῖν ἅπαντα τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἐποιησάμεθα λόγον, ἐπεί τοι γε
σπούδασμά ἐστί μοι νῦν, διὰ τῶν γενικωτέρων λόγων ἐπιδεικνύναι τὴν μέθοδον, ᾗ χρώμενος αὖτις ἐξευρί-
σκει τὰς τῶν συμπτωμάτων αἰτίας. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐπίστασθαι χρὴ τὰς μεθόδους, ἀλλὰ καὶ γυμνάζεσθαι πολυει-
δῶς ἐν τοῖς κατὰ μέρος, ὅπερ οὐ πράττειν πάντες εἰσὶν ἕτοιμοι, διὰ τοῦτο νῦν ἐπὶ ὀφθαλμῶν ὑπέδειξα τὸν
τρόπον τῆς ἀσκήσεως, ὁποίαν τινὰ προσήκει ποιεῖσθαι, κατὰ γὰρ δὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἡκέτω τις ἐπὶ τὰς ἄλλας
αἰσθητικὰς δυνάμεις, ἐπισκοπούμενος ἐν ἑκάστῃ, τό τε πρῶτον αὐτῆς ὄργανον, καὶ τὰ ἄλλα, τὰ χρείαν τινὰ τού-
τῳ παρέχοντα. καὶ διαιρείσθω καθάπερ ἀρτίως εἴρηται τινὰ μὲν ἐστὶ νοσήματα τῆς δυνάμεως αὐτῆς πεπονθυί-
ας, τινὰ δὲ τῶν ὀργάνων ἑκάστου δι' ἃ βλάπτεσθαι τὴν ἐνέργειαν συμβήσεται. Βαρυηκοΐαι γοῦν καὶ κωφό-
20 τητες, ἤτοι διά τι τῶν κατὰ τὰ ὦτα μορίων, ἢ διὰ τὸ καθῆκον ἐξ ἐγκεφάλου νεῦρον, ἢ διὰ τὸν ἐγκέφαλον ἐν
ἐκείνῳ τῷ μέρει βεβλαμμένον, ὅθεν αὐτοῦ τὸ νεῦρον ἀποφύεται, συμπίπτουσι τῷ ζώῳ. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸ
νεῦρόν τε καὶ τὸν ἐγκέφαλον, ὡσαύτως τοῖς κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὰ δ' ἐν τοῖς ἄλλοις μορίοις, ἀνάλογον μὲν,
οὐ μὴν πάντῃ γε ὡσαύτως βέβλαπται. ὃν γὰρ ἐν ὀφθαλμῷ λόγον ἔχει τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρόν, τοῦτον ἐν
ὠσὶ τὸ κατὰ τὸν ἀκουστικὸν πόρον τὸ ἔνδον πέρας, ἔνθα συνάπτει τῷ νεύρῳ πλατυνομένῳ. τὰ δ' ἐκτὸς τοῦδε, πάν-
τα τὰ κατὰ τὴν ἕλικα τοῦ πόρου, τοῖς προειρημένοις ἐν ὀφθαλμῷ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς, ἀνάλογον ἔχει καὶ τοί-
νυν καὶ τὰ νοσήματα αὐτῶν, ἐξ ἐκείνων ἔνεσται μεταφέρειν, ὅσα μὲν τῶν ὁμοιομερῶν ἐστι κατὰ τὰς δυσκρα-
σίας τε καὶ τὴν τῆς ἑνώσεως λύσιν. ὅσα δὲ τοῦ πόρου, κατὰ τὰς ἐμφράξεις, εἴτε δι' ὄγκον τινὰ παρὰ φύσιν αὐ-
τῶν τῶν μορίων ἐμφραττόντων τὸν πόρον, ἀπόστημα λέγω καὶ φλεγμονὴν, καὶ σκίρρον, καὶ οἴδημα, εἴτε δι' ἐπίκτητόν
τινα, ἢ ὅλως ἅπαντα ὄγκον παρὰ φύσιν, οἷος ἐν τῷ αὐτῷ πόρῳ γίνεται πολλάκις, ἢ πωρώδους τινὸς, ἢ σαρκώδους
30 βλαστήματος ἐπιτραφέντος, ἐκ τῶν παρὰ φύσιν ἐμφραττόντων τὸν πόρον, ὧν ἐστι καὶ ὁ ῥύπος ὁ συνήθως ἐν ὠσὶ γι-
γνόμενος. ὥσπερ οὖν ἐν τούτοις ἡ κατασκευὴ τῶν μορίων, ἐνεδείξατο τὰς τῶν συμπτωμάτων αἰτίας. οὕτως
καὶ κατὰ τὴν γλῶτταν τε καὶ τὴν ῥῖνα ἐνδείξεται. γιγνωσκόντων γε ἡμῶν κἀκεῖ, τό τε πρῶτον αἰσθητικὸν
μόριον, καὶ τἄλλα τὰ συμπληροῦντα τὸ σύμπαν ὄργανον. ἐδείχθη μὲν ἡ καὶ γλῶττα, διὰ τὸ δυοῖν ὑπηρετεῖν
δυνάμεσιν, αἰσθητικῇ τε καὶ προαιρετικῇ, δύο καὶ τὰς ἐνεργείας ἔχουσα. καὶ νῦν αὐτὴν ὡς αἰσθητικὴν ἐπισκο-
πούμεθα. τὸ δὲ τῶν ὀσμῶν αἰσθητήριον, αὐτὰς ἐπιδείκνυμεν εἶναι τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου. τὰ μὲν οὖν τῆς γευστικῆς
αἰσθήσεως συμπτώματα, τό τε μὴ δ' ὅλως αἰσθάνεσθαι χυμῶν ἐστι, καὶ τὸ κακῶς αἰσθάνεσθαι. διττοῦ δὲ τοῦ κακῶς ὑπάρ-
χοντος ὡς ἐδείκνυτο, τοῦ μὲν ἀμυδρῶς, τοῦ δὲ ὡς ἄν τις εἴποι παρατυπωτικῶς. τὸ μὲν ἀμυδρῶς ἀνάλογόν ἐστι τῇ κατὰ μὲν
τὴν ὄψιν ἀμβλυωπίᾳ, κατὰ δὲ τὴν ἀκοὴν βαρυηκοΐᾳ. τὸ δὲ παρατυπωτικῶς, ὅταν ὑπηλλαγμένα ταῖς χρόαις,
ἢ τοῖς σχήμασιν, ἢ τοῖς μεγέθεσιν, ἢ ταῖς θέσεσιν, ὁρῶντες τύχωσιν, ὅπερ ἐν ἀκοῇ παρακούσεις ὀνομάζουσι. τὰ δὲ τῶν εἰρη-
40 μένων συμπτωμάτων αἴτια, νοσήματα κατὰ τὴν γευστικὴν ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν, εἴτε τῷ τῆς γλώττης ἐστὶν ὁμοιο-
μερεῖ σώματι, καὶ τῷ περὶ αὐτὴν χιτῶνι, καὶ τοῖς νεύροις τοῖς μαλακοῖς, καὶ τῇ χώρᾳ μάλιστα ἐκείνῃ τοῦ ἐγκεφάλου, καθ'
ἣν ἀποφύεται. ταῦτα τὰ μὲν οὖν ἄλλα νοσήματα τῶν εἰρημένων ἁπάντων εὔδηλα. τὸ δὲ οἷον παρατυπωτικῶς αἰσθάνεσθαι
τῶν χυμῶν, ὅταν ἀλλοκότου τινὸς ὑγρότητος ἡ γλῶττα πληρωθῇ, συμβαίνειν εἴωθεν, ἤτοι πάντων ὧν ἂν γεύση-
ταί τις ἁλμυρῶν φαινομένων, ἢ πάντων πικρῶν, ἢ τινὰ ἄλλην ἀτοπίαν ἔχειν δοκούντων, ἄρρητον, ἢ ῥητήν. ὥσπερ ἐπὶ τῶν
ὑποχεομένων ἡ ὀπτικὴ δύναμις ἐκτὸς ἐδόκει θεᾶσθαι τὰ κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἐμφαινόμενα, τὸν αὐτὸν τρό-
πον ἡ γευστικὴ τὰ κατὰ τὴν γλῶτταν τοῖς αἰσθητοῖς ἀναφέρει τὰ τῶν ὀργάνων συμπτώματα, ἐπὶ μὲν τῶν ἰκ-
τεριώντων, τὴν πικρότητα τῆς χολῆς, οὐ τῆς γλώττης πάθος, ἀλλ' ὧν γεύεται, ὑπολαμβάνουσα, καὶ κατὰ
τὰς ἄλλας δέ τινας διαθέσεις ἁλυκότητας, ἢ ὀξύτητας ἐν τοῖς ἐδέσμασι περιέχεσθαι φανταζομένη, τοῦ
μὲν προσελθόντος ἔξωθεν αἰσθητοῦ τὴν τέως ἡσυχάζουσαν ἐν τῇ γλώττῃ κακοχυμίαν ἀνακινοῦντος, αἰσθα-
50 νομένης δὲ τῆς γευστικῆς δυνάμεως οὐ τοῦ προσελθόντος, ἀλλὰ τοῦ πλεονάζοντος ἐν αὐτῇ. σπανιάκις δέ ποτε
καὶ πρὸ τοῦ γεύσασθαί τινος, αἴσθησις γίνεται τῶν ἐν τῇ γλώττῃ χυμῶν, ἀκριβείᾳ τῆς γευστικῆς αἰσθήσεως.
ὅμοιόν τι τούτῳ σύμπτωμα, τὸ κατ' ὀφθαλμοὺς ἤδη στομαχικαῖς διαθέσεσι, ἢ φαντασίαν ὑποχύσεως συμ-
πίπτειν, ἢ ἐν ὠσὶν ἤχους, οὐδενὸς ἔξωθεν ψοφοῦντος, ἀλλ' αὐτῆς τῆς κατὰ τὰς μήνιγγας κινήσεως, τὸ φάν-
τασμα πεμπούσης, ἢ κατὰ τὰς ῥῖνας ὀσμῆς τινὸς ἀπὸ τῶν αὐτόθι περιεχομένων χυμῶν. Ἀλλὰ γὰρ
ἐπειδὴ καὶ τῆς ῥινὸς ἐμνημονεύσαμεν διτταῖς ὑπηρετούσης δυνάμεσιν, ὥσπερ καὶ ἡ γλῶττα. καὶ γὰρ
καὶ τῶν ὀσφρητικῶν ὀργάνων, οἱονεὶ πέρας τι, καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ἐστιν, ἄμεινον ἂν εἴη καὶ περὶ ταύτης,
ὡσαύτως τοῖς εἰρημένοις διελθεῖν. εἰ γάρ τι συμβαίη κατ' αὐτὴν νόσημα τῷ πόρῳ λυμαινόμενον, ἤτοι χεῖρον, ἢ
οὐδ' ὅλως, αἰσθήσεται τῶν ὀσμῶν, ἡ ὀσφρητικὴ δύναμις. ἰσχυρῶς τε οὖν συντριβεῖσα, καὶ πολύπουν, ἤ τινα

ὄγκον

ὅπου παρὰ φύσιν ἔχουσαι, τὴν ὁδὸν τοῦ πνεύματος ἐμφράξει. τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ἡ περὶ τὸν ἔνδοθεν αὐτῆς ὑ-
μένα γιγνομένη φλεγμονή. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσα κατά τινα τῶν ἠθμοειδῶν ὀστῶν, ἤτοι τὰς ταύτης μήνιγγας, ἢ αὐτὰς
τῶν ὀστῶν τὰς διατρήσεις ἐμφράττει, καὶ ταύτῃ βλάπτει τὴν ὀσφρητικὴν αἴσθησιν. ἔτι δὲ αὖ μᾶλλον εἰ κατὰ τὰς ἀ-
ποφύσεις γένοιτο τοῦ ἐγκεφάλου, τὰς εἰς ταῦτα τὰ μόρια καθηκούσας. ἐν μέντοι κατάῤῥοις τε καὶ κορύζαις,
καὶ ὅλως ἐν ὅσοις ὑπὸ ἐγκαύσεως, ἢ ψύξεως, ἢ ὑγρότητος, ἐπληρώθησαν αἱ ἐμπρόσθιαι κοιλίαι τοῦ ἐγκεφάλου,
οὐ μόνον ἔμφραξις γίγνεται τῶν ἐνταῦθα χωρίων, ἀλλὰ καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τοῦ κατὰ τὰς κοιλίας, ἔτι τε τοῦ
περιέχοντος ἐγκεφάλου, δυσκρασία τις ἕπεται. καὶ μὲν δὴ καὶ θλίψεις, καὶ διαιρέσεις ἀξιόλογοι τῶν εἰρημένων
μορίων αὐτοῦ, δυσαισθησίας τε καὶ ἀναισθησίας ἐργάζονται τῶν ὀσμῶν. ἡ δὲ οἷον παρατυπωτική τε καὶ πλημ-
μελὴς αἴσθησις ἐνταῦθα γίγνεται, διὰ κακοχυμίαν τινὰ ἐγχώριον, ἥτις ἀτμίζουσα δυσώδης, ἐπιθολοῖ τοὺς
10 ἀναφερομένους ἐπὶ τὴν ὀσφρητικὴν δύναμιν ἀτμοὺς ἀπὸ τῶν πλησιαζόντων σωμάτων. ὅμοιόν τι σύμπτωμα
τούτῳ, κατὰ τὴν δὲ συμπίπτει τὴν δύναμιν, ὅ τι καὶ κατὰ τὴν γευστικὴν ἐν ἰκτέροις ἐῤῥέθη συμβαίνειν. ἐπεὶ
δὲ περὶ τῶν ἐν τοῖς ἰδίοις μορίοις τοῦ ζώου γιγνομένων αἰσθήσεων αὐτάρκως εἴρηται περὶ τῆς ἐν ἅπασι τοῖς
ὁπωσοῦν αἰσθανομένοις, κοινῆς ἤδη λέγωμεν, ἣν ὀνομάζουσιν ἁφήν. ἔστι δὲ δήπου καὶ ταύτης ἀνάλογον μὲν ταῖς
ἄλλαις τὰ συμπτώματα. κέχρηται δὲ οὐκ ἰδίαις, ἀλλὰ κοιναῖς ταῖς προσηγορίαις, ὥσπερ καὶ τῶν εἰρημένων
ἔνιαί τινες, οὔτε γὰρ ἐπὶ τῆς γευστικῆς, οὔτ᾽ ἐπὶ τῆς ὀσφρητικῆς δυνάμεως ἔχομεν ὄνομα τοιοῦτον, οἷον ἐπὶ μὲν
τῆς ὀπτικῆς, ἀμβλυωπίας τε καὶ τυφλότητας, καὶ παρορράσεις τινάς. ἐπὶ δὲ τῆς ἀκουστικῆς, βαρυηκοΐας τε
καὶ κωφότητας ἔτι τε παρακούσεις, ἢ παρακοάς, ἢ παρακούσματα. διαφέρει γὰρ οὐδὲν εἴς γε τὰ παρόντα
χρῆσθαι τοῖς ὀνόμασιν ὅπως ἂν θέλῃ τις. τὸ μέντοι τῆς αἱμωδίας ὄνομά τε καὶ σύμπτωμα τῆς ἁπτικῆς δυνά-
μεως, ἐξαίρετον ὑπάρχει. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐν τῷ στόματί τε καὶ κατὰ τοὺς ὀδόντας, μάλιστα συμπίπτειν εἴωθεν,
20 ἐπ᾽ ὀξέσι τε καὶ στρυφνοῖς ἐδέσμασιν. ἡ νάρκη δὲ καὶ καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα, καὶ μάλιστα κατὰ τὰ κῶλα, σύνθετος
ἐκ δυσαισθησίας τε καὶ δυσκινησίας ὑπάρχουσα φαίνεται, προφανῶς μὲν ἐπὶ ψύξεσι καὶ θλίψεσι νευρω-
δῶν σωμάτων γιγνομένη, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τῆς νάρκης τοῦ θαλαττίου ζώου ψαυσάντων. αὐτομάτως δὲ εἰ
συμβαίη, μηδενὸς αἰτίου τοιούτου προγιγνομένου, βίος ἀργός, καὶ πλῆθος ἐδεσμάτων, ἤτοι παχέων ἢ γλίσχρων,
ἤ τις ἐποχὴ συνήθων ἐκκρίσεων, προηγεῖται ἐξ ἀνάγκης. τὸ μὲν οὖν συνέχον αἴτιον, ἢ συνεκτικόν, ἢ προσε-
χές, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ τοιαύτη τίς ἐστιν ἐν τῷ νεύρῳ ἡ διάθεσις, ὡς ἐμποδίζεσθαι τὴν ἀπὸ τῆς ἀρ-
χῆς ἐπιπεμπομένην αὐτῷ δύναμιν. ἐμποδίζεται δὲ εἰ μὲν ἔχοι τινὰ πόρον τὸ νεῦρον, ὥσπερ ἐναργῶς ὁρᾶται
τὰ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντα, δι᾽ ἔμφραξιν, ἢ θλῖψιν. εἰ δ᾽ οὐκ ἔχει, διὰ πίλησιν, ἢ ψύξιν, ἢ θλῖψιν. ὅτι μὲν οὖν
εἴπερ ἔχει τινὰ πόρον, οἷον ὁδὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς διὰ τοῦ νεύρου τεταμένην, ἡ ψυχικὴ δύναμις, ἐμφραχθείσης
ταύτης ἐμποδισθήσεται, πρόδηλον παντί. καὶ μὲν δή, καὶ ὡς θλιβέντος ἔξωθεν τοῦ νεύρου, στενοχωρία τις ἕ-
30 πεται κατὰ τὸν πόρον, οὐδὲ τοῦτο ἄδηλον. ὅτι δὲ καὶ εἰ μηδεὶς εἴη πόρος, ἀλλ᾽ ὥσπερ δι᾽ ὕδατος, ἢ ἀέρος, αἱ ἀκτῖνες
τοῦ ἡλίου διεξέρχονται, τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς δύναμις αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν νεύρων εἰ διέρχοιτο, πα-
ρεμποδισθήσεται κατὰ τὴν δίοδον, ἐπὶ τὸ παχυμερέστερον ἀλλοιωθέντων αὐτῶν, οὐδὲ τοῦτο δοκεῖ μοι δεῖσθαι
μακρῶν πίστεων, ἀναμνησθέντι τῶν περί τε τὸ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα συμβαινόντων. ὁμίχλη μὲν γὰρ καὶ καπνός, καὶ
νέφος, ἐν ἀέρι συνιστάμενα, βόρβορος δὲ καὶ ἰλὺς ἐν ὕδατι, παραποδίζουσί τε καὶ κωλύουσιν εἰλικρινῆ φέρεσθαι
πρόσω τὴν ἡλιακὴν αὐγήν. οὕτως οὖν καὶ τὸ νεῦρον εἰ παχυμερέστερόν τε καὶ σκληρότερον ἑαυτοῦ γίγνοιτο,
παραβλάψει τι τὴν φορὰν αὐτῆς τῆς δυνάμεως. ἔσται δὲ δήπου παχυμερές, ἤτοι γλίσχροις ἤ τε παχέσι τρε-
φόμενον χυμοῖς, ἢ ψύξει βιαίᾳ πιληθέν. εἰ δὲ δὴ καὶ θλίβοιτο πρός τινος ἔξωθεν ὁμιλοῦντος αὐτῷ σκληροῦ σώ-
ματος, οὐδ᾽ οὕτως ἀκώλυτον παρέξει τὴν φορὰν τῇ δυνάμει. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ὅσα βρόχοις, ἢ χερσὶ διαλαμβάνεται νεῦ-
ρα, καὶ ὅσα πρός τινος ἔξωθεν, ἤτοι φλεγμαίνοντος, ἢ σκιῤῥουμένου θλίβεται, καὶ ὅσα διακινηθέντων ὀστῶν ἐν ἐξαρθρή-
40 μασιν, ἢ κατάγμασι στενοχωρεῖται, ναρκώδη μὲν τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ παντάπασιν ἀναίσθητά τε καὶ ἀκίνητα γίγνεται.
καὶ καλεῖται μὲν ἡ τοιαύτη κάκωσις αὐτῶν παράλυσις. ἐν ταυτῷ δὲ γένει οὖσα τῇ νάρκῃ, τῷ μεγέθει διαλλάττει. καὶ εἰ κα-
τὰ πάντα συμβαίη τὰ νεῦρα, παραχρῆμα μὲν ἀναίσθητόν τε καὶ ἀκίνητον ἐργάζεται τὸ σύμπαν σῶμα. θάνατον δὲ ὀξὺν
ἐπιφέρει, στερήσει τῆς ἀναπνοῆς. εἰ μὲν οὖν ἡ ἀρχὴ τοῦ νωτιαίου βλαβείη. τοῖς κατὰ τὴν κεφαλὴν μορίοις αἰσθά-
νονταί τε καὶ κινοῦνται μόνοις ἄχρι περ ἂν ζῶσιν. εἰ δὲ καὶ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἡ βλάβη συμπέσοι, πάντων
παραχρῆμα τῶν μορίων, ἀκρατεῖς καὶ ἀναίσθητοι γίγνονται. ζῶσι δὲ ἑκάτεροι τοσοῦτον χρόνον, ὅσον ἂν ἔζησαν
οἱ ἀγχόνῃ συσχεθέντες. ὅσοις δὲ κατωτέρω τῆς ἐκφύσεως τῶν διαστελλόντων τὸν θώρακα νεύρων ἔπαθεν ὁ νωτιαῖος
ἤτοι σπονδύλου τινὸς ἐκστάντος, ἢ καὶ ἄλλως, ἐπὶ μὲν ταῖς μεγάλαις διαθέσεσιν, ἀναίσθητοί τε καὶ ἀκίνητοι τὰ
κάτω πάντα παραχρῆμα γίγνονται, ναρκώδεις δὲ, ἐπὶ ταῖς σμικροτέραις, οὐ μὴν ἀποθνήσκουσιν οὗτοι διὰ τὸ
φυλάττεσθαι τὴν ἀναπνοὴν αὐτοῖς, ἡ μέντοι τῶν χειρῶν αἴσθησις, οἷς μὲν ὁ νωτιαῖος ἔπαθε κατὰ τὸν πέμπτον
50 σπόνδυλον, ἀπόλλυται πᾶσα μετὰ τῆς κινήσεως. οἷς δὲ κατὰ τὸν ἕκτον, οὐ πᾶσα. τὰ γὰρ πρῶτα μέρη τοῦ βρα-
χίονος, ἀπαθῆ διαφυλάττεται. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον, εἰ κατὰ τὸν ἕβδομον σπόνδυλον ὁ νωτιαῖος πάθοι. εἰ
δὲ κατὰ ὄγδοον, ὀλίγιστον. εἰ δὲ ὁ μετ᾽ αὐτόν, οὐδ᾽ ὅλως ἔτι πάσχουσιν αἱ χεῖρες οὐδέν, ἀπόλλυται μέντοι ἡ φωνὴ πᾶ-
σιν, οἷς ἂν ὁ ἐν τραχήλῳ πάθοι νωτιαῖος, οὐ μὴν ἐπί γε τοῖς τοῦ νώτου σπονδύλοις ἅπασιν, ἀλλ᾽ ὁπόσον τι καθ᾽ ἕκα-
στον, ἐν τοῖς περὶ φωνῆς δίειμι. νυνὶ γάρ μοι δοκῶ, καὶ πλείω τοῦ δέοντος εἰρηκέναι. οὐ γὰρ ἐπελθεῖν ἅπαντα τὰ
κατὰ μέρος ἐν τῷδε τῷ γράμματι συμπτώματα προὐθέμην, ἀλλ᾽ εἰς τὰς γενικωτέρας αἰτίας ἀναγαγεῖν. κοι-
νῇ τοίνυν εἰρήσθω μοι, κατὰ πάσης βλάβης αἰσθήσεως, ὑφ᾽ ὧν ἕκαστα χορηγεῖται νεύρων ἐῤῥωμένων, ὑπὸ
τούτων βλάπτεται παθόντων. εἰ δέ τις ἑκάστου νεύρου τὴν δύναμιν ἐπίστασθαι ποθεῖ, τῶν μὲν εἰς ἀναπνοὴν συν-
τελούντων, ἐν τοῖς περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων δίειμι, τῶν δὲ εἰς τὰς φωνὰς ἐν τῇ περὶ φωνῆς πραγμα-

τεία λέλεκται· ταῦτα μὲν οὖν ἠκρίβωται πρὸς ἡμῶν ἑτέρωθι. τὰ δὲ τῆς κατὰ τράχηλόν τε καὶ κεφα-
λὴν, ἐπιγάστριόν τε καὶ χεῖρας, καὶ σκέλη χορηγοῦντα νεῦρα, καὶ ἄλλοι τινὲς ἔμπροσθεν οὐ φαύλως ἔγραψαν, ἡμεῖς
τε ἐγράψαμεν ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν. ὁ μὲν οὖν γενικὸς λόγος περὶ τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις συμπτω
μάτων ὅδε. ἐπεὶ δὲ ὅσα μόρια καθ' ὁρμὴν κινεῖται διὰ νεύρου τινὸς, εὐθὺς ταῦτα καὶ τὴν αἴσθησιν ἔχει
δι' αὐτοῦ, διττὴν ἀναγκαῖον αὐτοῖς γίνεσθαι βλάβην ἐπὶ τῷ τοῦ νεύρου σώματι, τὴν μὲν ἑτέραν τῆς αἰσθή
σεως, τὴν δὲ ἑτέραν τῆς κινήσεως. πῶς οὖν ἔνια μὲν μόρια παραλελύσθαι δοκεῖ τῆς κινήσεως τῆς καθ' ὁρ-
μὴν ἐνεργειῶν, αἰσθάνεσθαι δέ. καὶ πῶς πάλιν ἕτερα κινεῖσθαι μὲν, οὐκ αἰσθάνεσθαι δέ. κατὰ μὲν δὴ τὴν
γλῶτταν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐδὲν ἄπορον, ἐπειδὴ διττὰ νεύρων γένη τούτοις ἐστίν. ἐν οἷς δὲ μέλεσι τὰ σκλη-
ρὰ μόνα ἐστὶ, διαιρετέον ὧδε τὸν λόγον. εἰ μὲν ἀφῃρημένου τοῦ δέρματος ὁ ὑποκείμενος μῦς γυμνὸς ὢν, ἀκίνη-
10 τος μὲν φαίνεται, ψαυόντων δὲ αἰσθάνοιτο, μικρὰν ἡγητέον αὐτῷ συμπεπτωκέναι τὴν βλάβην, ὡς μέτρον τοσοῦ-
τον δυνάμεως δέχεσθαι ψυχικῆς, ὅσον αἰσθάνεσθαι μὲν ἱκανόν ἐστιν, κινῆσαι δὲ τὸν μῦν, οὐχ ἱκανόν. ἐν γὰρ τῷ
πάσχειν μᾶλλον ἤπερ ἐν τῷ ποιεῖν ἐστὶν ἡ τῆς ἁφῆς αἴσθησις. ὥστ' ἐγχωρεῖ καὶ δι' ὀλίγης αὐτὴν ἐπιτελεῖσθαι
δυνάμεως, ἡ δὲ τῶν μυῶν κίνησις, ἐν τῷ ποιεῖν, οὐκ ἐν τῷ πάσχειν ἔχουσα τὴν ἐνέργειαν, (ὅλον γὰρ ὑπὸ
ταύτης μεταφέρεται τὸ σῶμα) πολλῆς δεῖται δυνάμεως ψυχικῆς. ἔμπαλιν δὲ οὐκ ἂν εὕροις ποτὲ γεγενημέ-
νον, ὡς κινεῖσθαι μὲν, ἀναίσθητον δὲ εἶναι τὸν γυμνὸν μῦν. εἰ δὲ τὸ μὲν περικείμενον αὐτῷ δέρμα τὴν αἴσθησιν
ἀπολέσειεν, ὁ δὲ μῦς κινοῖτο, θαυμαστὸν οὐδέν. ὥσπερ οὐδὲ εἰ δυοῖν μυοῖν, ὁ μὲν εἴη κινούμενος, ὁ δὲ ἀκίνητος. ἢ ὁ
μὲν, αἰσθανόμενος, ὁ δὲ ἀναίσθητος. ὥσπερ γὰρ ἐπ' ἐκείνων ἐγχωρεῖ τοῦ μὲν ἑτέρου βεβλάφθαι τὸ νεῦρον, ἀ-
βλαβὲς δὲ εἶναι θατέρου, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνδέχεται, τὸ μὲν εἰς τὸ δέρμα διασπειρόμενον βεβλά-
φθαι, τὸ δὲ εἰς τὸν μῦν μὴ βεβλάφθαι. οὕτω δὲ καὶ τοὐναντίον ἀβλαβὲς μὲν εἶναι τὸ τοῦ δέρματος νεῦρον,
20 οὐκ ἀβλαβὲς δὲ τὸ τοῦ μυός. περὶ μὲν οὖν τῶν προτεθέντων συμπτωμάτων ἱκανὰ, καὶ ταῦτα. Ἥδεσθαι δὲ
καὶ ἀλγεῖν, ἁπάσαις μὲν ἐγγίγνεται ταῖς αἰσθήσεσιν, οὐχ ὁμοίως δὲ ἐναργῶς. ἀλλ' ἐν μὲν τῇ τῆς ὄψεως, ἥκι-
στα. μάλιστα δὲ ἐν τῇ τῆς ἁφῆς τε καὶ τῆς γεύσεως. ἐφεξῆς δὲ τούτων, ἐν ὀσφρήσει. καὶ μετὰ ταύτας, ἐν ἀκοῇ. τίς
οὖν ἥ τε κοινὴ πάντων αἰτία, καὶ τίς ἡ καθ' ἕκαστον ἰδία, κοινὴ μὲν, ἥνπερ καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ φησὶ γράφων
οὕτως. τὸ μὲν παρὰ φύσιν, καὶ βιαίως γιγνόμενον ἀθρόως ἐν ἡμῖν πάθος, ἀλγεινόν. τὸ δὲ εἰς φύσιν ἀπιὸν αὖ
πάλιν ἀθρόον, ἡδύ. τὸ δὲ ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀναίσθητον. οὕτω μὲν ὁ Πλάτων. ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἔτι παλαιότε
ρος ὢν, τοῖς τὴν φύσιν ἔφη διαλλαττομένοισι, καὶ διαφθειρομένοισιν, αἱ ὀδύναι γίγνονται. τὸ μὲν γὰρ διαφθειρομένοι
σι, τάχος τε ἅμα καὶ μέγεθος ἐνδείκνυται τῆς μεταβολῆς. εἰσὶ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἁφὴν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ τῆς
φύσεως, ὑπὸ ψυχροῦ, καὶ θερμοῦ βιαίας προσβολῆς, ὅσα τε θλᾶν, ἢ τέμνειν, ἢ διατείνειν, ἢ διαβιβρώ-
σκειν πέφυκε. τὸ γὰρ ὑγρὸν, ἢ ξηρὸν, ἄνευ τοῦ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἀβίαστον ἔχει τὴν ὁμιλίαν, ὡς ἔνεστι μα
30 θεῖν ἀναλεξαμένῳ τὴν περὶ τῶν ἁπλῶν φαρμάκων πραγματείαν. ἔνθα καὶ τὸ ψυχρὸν ἐδείχθη, καθ' ἕτε-
ρον μὲν τρόπον ἧττον, ἢ τὸ θερμόν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τῷ διασπᾶν τὴν οὐσίαν, ὀδυνηρὸν γίγνεται. φαίνεται δὲ καὶ
τὰ θλῶντα καὶ τὰ τείνοντα, κίνδυνον τοῦ ῥαγῆναι φέροντα τοῖς σώμασιν ἀλγημάτων αἴτια γίγνεσθαι. καθάπερ
γε καὶ τὰ νύττοντα, καὶ τὰ τέμνοντα. οὐ γὰρ δὴ μετὰ τὸ τμηθῆναί τε καὶ ῥαγῆναι, τὴν ὀδύνην ἐπιφέρει, ἀλλ' ἐν
τῷ γίγνεσθαι τὰ τοιαῦτα πάντα, πόνων αἴτια καθίσταται, πλὴν εἰ μὴ κατά τι συμβεβηκὸς ἀκολουθήσειε
τοῖς οὕτω παθοῦσιν ὀδύνη ποτὲ μὲν ὑγρῶν δριμέων δακνόντων τὸ ἡλκωμένον σῶμα, ποτὲ δὲ φλεγμονῆς ἐπι
γινομένης, ἥ τις καὶ αὐτὴ διαπαντὸς μὲν τῷ διατείνειν, ὀδυνᾷ. πολλάκις δὲ καὶ διὰ τὴν θερμασίαν, ἢ διὰ τὴν
τῶν ὑγρῶν δριμύτητα. διασπᾶται δὲ καὶ τὸ τῆς γεύσεως ὄργανον, ᾗ μὲν τῆς ἁφῆς μετέχηκεν ὑπὸ τῶν εἰ-
ρημένων, ᾗ δὲ καὶ τῆς γεύσεως ἐστὶν ἴδιον, ὑπό τε τῶν ὀξέων, καὶ πικρῶν, καὶ στρυφνῶν, καὶ δριμέων, ὅτι καὶ
τούτων ἕκαστον, ὡς ἀποδέδεικται, διαιρεῖ τὸ συνεχές. ἀνιαροὶ δέ εἰσι καὶ κατὰ τὴν ὄσφρησιν οἱ τῶν εἰρημένων
40 χυμῶν ἀπορρέοντες ἀτμοὶ, διότι καὶ οὗτοι διασπῶσι τὸ συνεχές. ἐν ἀκοῇ δὲ ἥ τε τραχεῖα, καὶ ἡ μεγίστη, καὶ ἡ τα-
χίστη φωνὴ, ὧν καὶ συνελθουσῶν εἰς ταυτὸν ἐν ταῖς φοβερωτάταις βρονταῖς, ἀνάπηροι παντάπασιν ἔνιοι
τὴν ἀκουστικὴν αἴσθησιν ἐγένοντο, τῷ διασπασθῆναι τῇ βίᾳ τοῦ ψόφου τὸ ὄργανον αὐτῆς. καὶ μέντοι γε καὶ
τὴν ὄψιν αἱ λαμπρόταται τῶν αὐγῶν, ἀνιῶσι τε ἅμα καὶ διαφθείρουσι τῷ διακρίνειν ἐπὶ πλεῖστον. ἔστι δὲ δή-
που, καὶ τὸ διακρίνειν ἐκ τοῦ τῶν διαιρούντων γένους, καὶ φαίνεται κοινὸν ἐν ἁπάσαις ταῖς αἰσθήσεσι, τὸ ἀ-
νιαρὸν πάθος, ἐκ διακρίσεώς τε καὶ διαιρέσεως τοῦ συνεχοῦς, καὶ ἡνωμένου σώματος ἀποτελούμενον, ἐπειδὰν
ἀθρόως συμπίπτῃ. καλῶ δὲ ἀθρόως, τὸ κατὰ τὰ μεγάλα ἅμα καὶ ταχέως. τοῦτο δὲ δήπου καὶ ὁ Πλάτων ἐβού
λετο, σύνθετον ἐκ βιαίου τε ἅμα, καὶ ἀθρόου παθήματος γιγνομένου τοῖς αἰσθητικοῖς σώμασι τὴν ἀνια-
ρὰν αἴσθησιν ἀποτελεῖσθαι φάσκων. οὐδὲν γὰρ διοίσει λέγειν ἢ λυπηρὰν, ἢ ἀλγεινὴν, ἢ ὀδυνηρὰν, ἢ ἐπίπονον
αἴσθησιν. ὥσπερ οὐδὲ αὐτὸ τὸ πάθος ἀνίαν, ἢ λύπην, ἢ ὀδύνην, ἢ πόνον, ἢ ἀλγηδόνα. δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Πλά
50 των ὁμοτίμως χρώμενος ἐπὶ τούτου πράγματος ἅπασι τοῖς εἰρημένοις ὀνόμασιν, ἔν τε Τιμαίῳ καὶ Φι
λήβῳ, καὶ καθότι ἂν ἕτερον αὐτῷ σύγγραμμα περὶ τῶν αὐτῶν ὁ λόγος ᾖ. ὅτι δὲ καὶ ἡ Ἱπποκράτους δό-
ξα τῆς αὐτῆς ἔχεται διανοίας, ἔν τε τοῖς ὀνόμασι, καὶ τοῖς πράγμασιν, εὔδηλον ἔκ τε τῶν ἔμπροσθεν ὀλίγον
εἰρημένων, καὶ τῶν ἐν ἅπασι τοῖς βιβλίοις αὐτοῦ γεγραμμένων. οὕτω μὲν δὴ πᾶν πάθος λυπηρὸν ἐν ἁπά
σαις γίγνεται ταῖς αἰσθήσεσι. τὸ δ' ἐναντίον αὐτῷ. Τὸ ἡδὺ διὰ τὴν ἐναντίαν αἰτίαν. τοῦ γὰρ κινδυνεύοντος
διασπασθῆναι, ἡ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπάνοδος ἀθρόα, τὴν ἡδονὴν ἀπεργάζεται. διὰ τοῦτο τοῖς ὀφθαλμοῖς ἥ-
δυστον θέαμα τὸ κυανοῦν, ὥσπερ ὀδυνηρότατον, τό τε λαμπρὸν, καὶ λευκόν. οἷον ὁ ἥλιος. ἐφεξῆς δὲ τούτων. ἐν μὲν
τοῖς λυποῦσι τὸ λευκὸν, ἐν δὲ τοῖς ἥδουσι τὸ φαιόν. τὸ μὲν γὰρ, τῷ διακρίνειν τε ἅμα καὶ διαλύειν τὴν οὐσίαν αὐ-
τῆς, τὸ δὲ, τῷ ἀβιάστως συνάγειν. οὐ γὰρ δή που τὸ συνάγειν γε μόνον ἱκανὸν, ἢ αὔταρκες. οὕτω γὰρ ἂν ἦν που καὶ τὸ μέ-

λαμπρόν. νῦν δ' οὐκ ἔστιν. ἐναντίον γὰρ ὑπάρχον τῇ τῆς ὄψεως οὐσίᾳ, συνάγει βιαιότερον αὐτήν, ἢ ὡς εἰς τὴν
φύσιν ἐπανάγειν. ἧττον δὲ ἐστι τὸ μελάντατον τοῦ λαμπροτάτου ἀνιαρόν, οὐχ ὅτι τὸ ἐναντίον ἧττον λυπεῖ, τῆς κα-
τὰ τὸ συγγενὲς ἀμετρίας (κατὰ τοῦτο μὲν γὰρ μᾶλλον ἀνιαρὸν ἦν τοῦ λαμπροτάτου τὸ μέλαν) ἀλλ' ὅτι τὸ μὲν
τῆς ὄψεως ὄργανον αὐγοειδές, αὐγὴ δὲ πᾶσα λεπτομερὴς οὐσία. τὸ δὲ μέλαν ἀεὶ παχυμερές. ἀεὶ δ' ἐν τῇ φύσει
δραστικώτερόν ἐστι τὸ λεπτομερὲς τοῦ παχυμεροῦς. ὅταν μὲν οὖν εἰς ταυτὸν ἀλλήλοις ἥκῃ τὸ λεπτομερὲς καὶ τὸ πα-
χυμερές, ἧττον εἰς τὸ λεπτομερὲς ἐνεργεῖ τὸ παχυμερές, ἤπερ μᾶλλον πάσχειν ὑπ' ἐκείνου πέφυκεν. οὕτως οὖν
καὶ ὁ ἥλιος ἀνιᾷ τὴν ὄψιν, ὅτι λεπτομερέστερος ὤν, ἑτοίμως αὐτὴν διακρίνει. τῇ μὲν οὖν οἰκειότητι τῆς οὐσίας,
ἧττον ἐστὶ τῶν ἐναντίων ἀνιαρός, τῷ δὲ ἰσχυρῷ τῆς ἐνεργείας βιαιότερος ὑπάρχων, τούτῳ καὶ τὸ τάχος ἴσχει
τῆς εἰς τὴν ὄψιν βλάβης. ὃ γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ πρὸς τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς ἡ ὄψις ἡμῶν πάσχει, τοῦτο ἐν παμ-
10 πόλλῳ, μὴ δ' ὅλως αὐγὴν θεασαμένη μηδεμίαν, ἀλλ' ἐν βαθεῖ σκότῳ διατηθεῖσα. καὶ γὰρ καὶ αὕτη πρὸς τὸ φῶς
ἀναχθεῖσα βλέπειν οὐ δύναται, τῷ κατεσβέσθαι τρόπον τινὰ καὶ πεπαχύνθαι, καὶ σκοτώδης γεγονέναι. ἥ-
διστον γε οὖν εἰκότως ἐστὶ καὶ ὠφελιμώτατον ὄψει τὸ κυανοῦν χρῶμα, πλὴν τῆς ὑφ' ἡλίου διαπεφορημένης. ἐ-
κείνῃ μὲν γάρ πως ἀεὶ ἤδη νοσούσῃ τὸ ἐναντίον ἴαμα. τῇ δὲ ὑγιαινούσῃ μέν, κεκμηκυίᾳ δέ, τὸ κυανοῦν, ἢ τὸ φαιὸν ὑγιεινότα-
τον θέαμα, μήτε διακρῖνον αὐτήν, ὡς τὸ λευκόν τε καὶ λαμπρόν, ἀλλὰ μήτε συνάγον, καὶ σβεννύον, ὡς τὸ μέ-
λαν. τὸ μὲν οὖν φαιὸν ἐκ λευκοῦ τε ἅμα καὶ μέλανος κραθέντων γίγνεται. τὸ κυανοῦν δέ, λευκοῦ λαμπροῦ συνελ-
θόντος, καὶ εἰς μέλαν κατακορὲς ἐμπεσόντων. οὕτω γὰρ ἡμᾶς καὶ ὁ Πλάτων ὑπὲρ ἀμφοῖν ἐδίδαξεν. ὥστ' ἐκ
τῶν ἐναντίων τε καὶ ἄκρων κραθέντων, ἔμμεσά τε καὶ σύμμετρα γίγνεται ταυτὶ τὰ χρώματα, τήν θ' ὑπερ-
βολὴν ἑκατέραν ἐκφυγόντα, καθ' ἣν ἡ ὄψις ἐβλάπτετο, καὶ τοὺς μετρίους αὐτῆς ἐπανορθούμενα καμάτους
ὥσπερ τὰς ἤδη τῇ διακρίσει νόσους, τὸ μέλαν τό δ' ἐναργὲς τῆς ἡδονῆς τῆς ἀπ' αὐτῶν, οὐχ ὅμοιόν ἐστι τῇ κατὰ τὰς
20 ἄλλας αἰσθήσεις. ὅτι μὴ δὲ τὸ τῆς ὀδύνης ἴσον ὑπῆρχεν. ἡ τε λεπτομέρεια τῆς ὄψεως οὔτ' ἐν τῷ διακρίνεσθαι βίαιόν
τι πάσχει διὰ τὴν οἰκειότητα τῆς οὐσίας (ἐφ' ὃ γὰρ ἄγεται φθάνουσα, σπεύδει καὶ καθ' ἑαυτήν) οὔτ' ἐν τῷ
συγκρίνεσθαι διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς μεταβολῆς. ἐδείχθη γὰρ ἀσθενῶς συναγόμενον ὑπὸ τοῦ παχυμεροῦς τὸ
λεπτομερές. οὕτω μὲν ἔχει τὰ κατὰ τὴν ὄψιν ἡδονῆς τε καὶ λύπης. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀκοῆς, ἡδίστη μὲν ἡ λειοτάτη
καὶ ἡ βραδυτάτη φωνή. διότι καὶ ἡ τραχυτάτη καὶ ταχίστη, λυπηροτάτη. ἀλλὰ ταῦτα μέν, ὑγιαινούσης ἀ-
κριβῶς τῆς αἰσθήσεως ἡδέα τε καὶ λυπηρά. κεκμηκυίας δὲ πρὸς τῇ λείᾳ τε καὶ βραδείᾳ, καὶ ἡ σμικρὰ προσφε-
λής. νοσούσης δὲ ἡ λειοτάτη τε ἅμα καὶ βραδυτάτη καὶ σμικροτάτη. καὶ ταύτης ἔτι μᾶλλον ἡ εὔρυθμος. ἡ γὰρ
παντελὴς ἡσυχία, ἀνάλογον ἔχει τι τοῦτο τῷ σκότει, τῷ κατὰ τὴν ὄψιν, ὅθεν καὶ ζήτησιν ἔχων εἴτ' ἐναντίον τῷ
φωτὶ τὸ σκότος ἐστίν, εἴτε στέρησις, ὥσπερ φωνῆς μέν, ἡσυχία. κινήσεως δὲ ἠρεμία. τὸ δὲ τῆς ἡδονῆς, ἐναργέστερον ἐν-
ταῦθα, διότι καὶ τὸ τῆς οὐσίας παχυμερέστερον. ἔτι δὲ ἐναργέστερον ἐν τῇ τῆς ὀσφρήσεως αἰσθήσει, τὸ τερπνὸν
30 ὅτι καὶ ἡ οὐσία παχυμερεστέρα, εἰς ὅσον γὰρ ἀὴρ αὐγῆς παχύτερος, εἰς τοσοῦτον ἀέρος ἀτμός. ἔστι δὲ αὐγῆς μὲν ἡ τῆς
ὄψεως αἴσθησις. ἀέρος δὲ ἡ τῆς ἀκοῆς. ἀτμοῦ δὲ ἡ τῆς ὀσφρήσεως. ὥσπερ γε καὶ ἡ μὲν τῆς γεύσεως, ὑγρᾶς φύ-
σεως. ἡ δὲ τῆς ἁφῆς, στερεοῦ σώματος. ἐπεὶ δὲ ὁμογενής ἐστιν ἡ τῆς ὀσφρήσεως αἴσθησις τῇ τῆς γεύσεως, ἐν μόνῳ δια-
φέρουσα τῷ λεπτομερεστέρῳ τῆς οὐσίας. (ὁ γὰρ ἀτμὸς ὑγρόν ἐστι λελεπτυσμένον) ὑπὲρ ἀμφοῖν ἅμα ῥηθήσε-
ται, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς γεύσεως ποιησαμένων, ἕνεκα σαφηνείας. Ἥδιστοι τοίνυν εἰσὶ ταύτῃ χυμοί, κατὰ φύ-
σιν μὲν ἐχούσῃ, πάντες οἱ γλυκεῖς καὶ λιπαροί, οὗτοι γὰρ πάντες ἐδείχθησαν, οἰκειότατοι τῇ τοῦ σώματος οὐ-
σίᾳ, κεκακωμένῃ δ' ἐνίοτε ὑπό τινος τῶν ἀνιώντων αὐτήν, οἱ λιπαροί. μάλιστα γὰρ οὗτοι τὸ τετραχυσμένον ἐκ-
λεαίνουσι. νοσούσῃ δέ, οἱ ἐναντίοι τοῖς νοσάζουσι, τοῖς μὲν παχέσιν, οἱ λεπτύνοντες. τοῖς δὲ λεπτοῖς, οἱ παχύνοντες τοῖς
δὲ γλίσχροις οἱ τέμνοντες. τοῖς δὲ τραχύνουσιν οἱ ἐκλεαίνοντες. οὕτω δὲ καὶ τοῖς μὲν θερμοῖς οἱ ψυχροί. τοῖς δὲ ἐμψυχροῖς
οἱ θερμοί. καὶ τοῖς μὲν ξηροῖς οἱ ὑγροί. τοῖς δὲ ὑγροῖς οἱ ξηροί. εἴρηται δὲ περὶ τῆς φύσεως αὐτῶν, ἐν τῷ τετάρτῳ πε-
40 ρὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεως. καὶ χρὴ μὲν μὴ παρέργως ἀναλέγεσθαι τὸν λόγον ἐκεῖθεν, εἴς τε διά-
γνωσιν, καὶ εἰς θεραπείαν ὄντα ὠφέλιμον. ἡ μὲν γὰρ κοιλία, τοῖς τε σπλάγχνοις ὑπηρετεῖ, καὶ ταῖς φλεψίν. ὥσ-
τε οἵων ἂν ἐκεῖνα δέηται χυμῶν, τοιούτων ὀρέγεσθαι. ταύτης δ' αὖ γνώμων ἡ γλῶττα προβέβληται, τούτοις
μάλιστα χαίρουσα τῶν χυμῶν ὧν ἂν ἡ κοιλία δέηται. τῆς κοινωνίας δὲ ὁ περιαλείφων αὐτὴν χιτὼν μάλιστα αἴτιος. ἥ-
δεται μὲν οὖν ἡ γλῶττα κατὰ διαφέροντας καιροὺς ἄλλοις ἄλλο τε τῶν ἔξωθεν αὐτῇ προσπιπτόντων χυμῶν
ἥδεται οὖν ἐνίοτε καὶ τῶν ἐν αὐτῇ γλυκέων αἰσθανομένη. φλέγματος δέ ἐστιν εἶδος ὁ γλυκὺς οὗτος χυμός. ὥσθ'
ὁσάκις γε ἀπὸ τῶν φλεβῶν ἐγχυθέντος αἵματος, αἴσθησιν ὡς γλυκέος, ἔλαβεν ἡ γλῶττα, τοῖς ἔξωθεν αὐτῇ προσ-
πίπτουσιν ἀνάλογον ἔπαθεν. Ἐπὶ μέντοι τῆς ὀσφρητικῆς δυνάμεως, ἡ μὲν τῶν ἔξωθεν ἡδέων τε καὶ ἀνια-
ρῶν αἴσθησις, ἀνάλογον ἔχει τῇ γευστικῇ. τῶν δὲ κατ' αὐτὴν ἀτμῶν, ἀηδῶν μὲν ὄντων, ὡς εἴρηται πρόσθεν, αἰσθά-
νεται ποτέ. γλυκέων δέ, ἢ ὅλως ἡδέων, οὐκ αἰσθάνεται. καθάπερ οὐδὲ ἡ ὄψις, οὐδὲ ἡ ἀκοή. τῶν γὰρ ἐστὶ λεπτομε-
50 ροῦς οὐσίας αἰσθήσεις αὗται, οὐ πάσχουσι πάθος οὐδὲν ἰσχυρὸν ἐν αὐταῖς. ἡ δὲ ἁφὴ καὶ ἡ γεῦσις, σφοδρὸν μὲν
οὐδὲν οὐδὲ αὗται. πάσχουσι δ' ἐνίοτε καὶ τοιοῦτόν τι πάθος ἀμυδρόν, ἡ μέντοι γλῶττα πρὸς τοῦ γλυκέος, ὡς
εἴρηται, φλέγματος, ὅνπερ ὅ τε Πραξαγόρας τε καὶ Φιλότιμος ἰδιώτερον ὀνομάζουσι γλυκὺν χυμόν. Ἡ δὲ ἁφή,
τῆς ἐν αὐτῇ κινήσεως αἰσθάνεται πολλάκις, ἐπειδὰν εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανέρχηται, τῶν τραχυνόντων γε
αὐτὴν ἔνδον, ἤτοι πεττομένων, ἢ διαπνεομένων, ἢ αἰσθητῶς ἐκκρινομένων. καὶ μὴν καὶ οἱ κοπωθέντες, ἐπειδὰν
τρίψεσί τε μαλακαῖς, ἢ λουτροῖς ἀπαλυνθέντες τὸ σῶμα μετὰ ταῦθ' ἡσυχάζουσιν, ἐναργῶς αἰσθάνονται τῆς
ἡδονῆς. ἔτι δὲ δὴ μᾶλλον, ἐν αὐταῖς εἰρημέναις κινήσεσιν ἥδονται, τοῖς κεκμηκόσι μορίοις εἰς τὴν φύσιν ἐπανερ-
χομένοις. οὐ μόνον δὲ ἐν τῷ λούεσθαι, καὶ ἀνατρίβεσθαι μαλακῶς ἐλαίῳ δαψιλεῖ, συμβαίνουσιν ἡδοναὶ τοῖς
κεκοπωμένοις μέρεσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς μείζοσιν ὀδύναις, ἐπαφὴ μαλακὴ καὶ πραεῖα καὶ λεία, φέρει τινὰ πα-

ῥᾳμυθίαν οὐ σμικράν. ἔξωθεν δὲ ἤδη τὰ τοιαῦτα. καὶ λεκτέον ἑξῆς ὑπὲρ ἁπάντων αὐτῶν, οὐδὲν γὰρ ἔτι δεό-
μεθα περὶ τῶν ὀσφρητῶν διεξέρχεσθαι τοῖς γευστικοῖς ἀνάλογον ἐχόντων. ἡδόμεθα τοίνυν ἐν τούτῳ τῷ γένει τῆς
αἰσθήσεως, ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανερχόμενοι. καὶ γίγνεται τοῦτο μὲν ἀεὶ διὰ τῶν ἐναντίων,
ἐάν γέ τις ὡς προσήκει λαμβάνῃ τὸ ἐναντίον. προσήκει δὲ δήπου τὸ πρώτως τε καὶ καθ' ἑαυτὸ, καὶ μὴ δι' ἑτέρου
μέσου τοῦ τέλους αἴτιον, οὐ τὸ προκατάρχον τε καὶ προκαταρκτικὸν ὀνομαζόμενον, ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασι σκο-
» πεῖν, ὅπερ Ἱπποκράτης ἡμᾶς, ἐν ἄλλοις τε πολλάκις ἀναμιμνήσκειν ἔοικε, κἀν τῷ φάναι. ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τε-
» τάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρ-
» μη δὲ ταῦτα ῥύεται. δόξειε μὲν γὰρ ὅγε τις ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀσκέπτως ἀποφαινόμενος, ὑπὸ τῶν ὁμοίων
ἐνίοτε θεραπεύεσθαί τι τῶν παρὰ φύσιν, ὥσπερ καὶ τὸν τέτανον ὑπὸ τῆς ψυχρολουσίας. ἔχει δὲ οὐχ οὕτως
τἀληθές. ἀλλ' ἀεὶ πάντα πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἔρχεται διὰ τῶν ἐναντίων. ὥσπερ καὶ ὁ τέτανος διὰ τῆς κατὰ
10 τὴν θερμασίαν ἐπανακλήσεως. εἰ μὲν οὖν ἀθρόως τοῦτο γίγνοιτο, μεθ' ἡδονῆς ἡ θεραπεία συντελεῖται, κατὰ
μικρὸν δὲ συμβαίνοντος, ἀναίσθητος ἡ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπάνοδος ἔσται. οὕτω δὲ καὶ ἡ ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ πα-
ρὰ φύσιν ὁδὸς, ἡ μὲν ἀθρόως γιγνομένη, βίαιός τε καὶ ὀδυνηρὰ πάντως ἐστίν. ἡ δὲ κατὰ μικρὸν, ἀναίσθητος. καὶ διὰ
τοῦτο τῆς κατ' ὀλίγον ἀθροιζομένης ἐν τῷ σώματι διαθέσεως οὐ κατὰ φύσιν ἀναισθήτου παντάπασιν οὔσης, ἡ
εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπάνοδος ἐπειδὰν ἀθρόως ἐπιτελεῖται, μετ' αἰσθήσεώς τε ἅμα καὶ ἡδεῖα γίγνεται. καὶ μά-
λιστα ἐπὶ τῶν οἰκειοτάτων ἡμῖν. οἷάπερ ἐστὶν, ἐν μὲν τῇ γεύσει τὰ γλυκέα. κατὰ δὲ τὴν ὄσφρησιν, ὅσα τούτοις
μὲν ἀνάλογον ἔχει. καλεῖται δὲ εὐώδη. ἴδιον δέ τι πέπονθεν ἐξαίρετον, ἡ τῶν γεννητικῶν μορίων αἴσθησις, ὅτι
καὶ δύναμιν ἰσχυροτάτην ἔχει, κατὰ μὲν τὸ ἄρρεν γένος, ἀποκριτικὴν τοῦ σπέρματος, κατὰ δὲ τὸ θῆλυ, καὶ ταύ-
την μὲν ἔν τε τοῖς ὄρχεσι καὶ τοῖς σπερματικοῖς ἀγγείοις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλκτικὴν ἐν ὅλῃ τῇ μήτρᾳ. συνῆψε γὰρ
ἡ φύσις ὑπερέχουσαν ἐπιθυμίαν τε ἅμα καὶ ἡδονὴν τῇ τε προέσει, καὶ τῇ συλλήψει τοῦ σπέρματος. ἀλλ' ἡ μὲν ἀ-
20 νία τοῦ περιττοῦ σπέρματος μένοντος ἔσω, ἀθροίζεται κατ' ὀλίγον ἐν χρόνῳ πλείονι, καὶ διὰ τοῦτο, καίτοι μεγά-
λα λυποῦσα, περὶ ὧν ἑτέρωθι λέξομεν, ἀπολείπεται τῷ μεγέθει τῆς ἡδονῆς, ἣν ἐν τοῖς ἀφροδισίοις ἴσχει. ἡ δ' ἀ-
πόκρισις ἡ τοῦ λυποῦντος ἀθρόως γιγνομένη, τῷ τάχει τῆς εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανόδου, καὶ τὸ τῆς ἡδονῆς μέγεθος
ἀνάλογον ἔχει. ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη περὶ τῶν κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας, ὃ δὴ καὶ καρδίαν ὀνομάζουσι, συμ-
πτωμάτων διελθεῖν. ἔστι μὲν γὰρ ἐκ τοῦ γένους καὶ αὐτὰ τῶν ἁπτικῶν. ἀλλ' οὐδὲν οὕτω μόριον, οὔτ' ἀκριβῆ τὴν
αἴσθησιν, οὔτε τὰς ἀρχὰς ἑκατέρας ἑαυτῷ συνδιατίθησιν, ὡς τὸ στόμα τῆς γαστρός. ὀνομάζεται δὲ συνήθως οὐ
τοῖς πολλοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰατροῖς στόμαχος. αἱ γοῦν καλούμεναι στομαχικαὶ συγκοπαὶ, τούτου τοῦ μορίου εἰσὶ
συμπτώματα. καθάπερ καὶ αἱ καρδιαλγίαι, κατὰ τὴν ἑτέραν αὐτοῦ προσηγορίαν ὠνομασμέναι. καὶ δὴ καὶ δυσπνοί-
ας τε καὶ ἀπνοίας, καὶ δήξεις, ἐπιληψίας τε καὶ παρακοπὰς, καὶ μελαγχολίας ἐπιφέρει. ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα κα-
τὰ συμπάθειαν. ἀνορεξίας δὲ καὶ δυσορεξίας καὶ μοχθηρὰς ὀρέξεις, αὐτὸ καθ' ἑαυτό. καλῶ δὲ ἀνορεξίας μὲν ὅταν μηδ' ὅ-
30 λως ὀρέγωνται. δυσορεξίας δὲ, ἐπειδὰν ἀμυδρῶς. αἱ μοχθηραὶ δὲ ὀρέξεις, αἱ μὲν, εἰς ἄμετρον ἐκτρέπονται σιτίων, ἢ ποτῶν
προσφοράν. αἱ δὲ εἰς ἀλλοκότων ποιοτήτων ἐπιθυμίαν. ἀρκτέον οὖν ὑπὲρ ἁπάντων ἑξῆς ἀπὸ τῶν οἰκείων αὐ-
τοῦ συμπτωμάτων ἀρξαμένους. ἕπεται δὲ ταῦτα ταῖς κατὰ φύσιν ἐνεργείαις τοῦ μορίου, δι' ἃς καὶ τῶν ἀπ' ἐγκε-
φάλου νεύρων ἐδεήθη μεγίστων, ἐφ' οἷς δὴ καὶ τὸ περιττὸν τοῦτο εἶδος τῆς αἰσθήσεως, ὑπὲρ ἅπαντα κέκτηται.
διαφορουμένου γὰρ εἰς τὸ περιέχον ἑκάστου ζώου κατὰ τὸ δέρμα, πρώτως κενοῦσθαι συμβαίνει τοῖς ὑπ' αὐτῷ
μέλεσιν, ὧν ἡ σύμφυτος δύναμις, ὡς ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν ἐδείκνυμεν, ἐκ τῶν ὁμι-
λούντων ἑαυτοῖς ἐπισπᾶται τροφὴν, ἀναπληροῦσαν τὸ κενούμενον. εἶτ' αὖθις ἐκ τῶν ἑαυτοῖς ὁμιλούντων ἐ-
κεῖνα. κἄπειτα ἐκ τῶν ἑαυτοῖς τὰ τρίτα. καὶ οὕτως ἀεὶ κατὰ τὸ συνεχὲς, ὡς ἐν χορῷ τινὶ ταχείας τῆς μεταλή-
ψεως γιγνομένης, ἐπὶ τὰς καθηκούσας εἰς τὴν γαστέρα φλέβας ἡ κένωσις ἀφικνεῖται. αὗται δέ γε ἐθίζονταί
τε ἅμα καὶ πεφύκασιν ἐκ τῆς γαστρὸς ἐπισπᾶσθαι τὴν τροφὴν, ἀνάλογον ταῖς ἐπὶ τῶν φυτῶν εἰς τὴν γῆν καθηκού-
40 σαις ῥίζαις. ἅπαν δὲ τοῦτο τὸ ἔργον οὐ ψυχικὸν, ἀλλὰ φυσικὸν ὑπάρχον, ὁμοίως ἐπιτελεῖται, κατά τε τὰ φυτὰ καὶ
τὰ ζῶα. τοῖς μὲν οὖν φυτοῖς, ἡ γῆ τῆς γαστρὸς ὑπηρετεῖ διὰ παντὸς, ἑτοίμην τε καὶ ἄφθονον ἐπάρδουσα τὴν τροφὴν,
ἄχρι περ ἂν αἱ ἐτήσιοι ὧραι κατὰ φύσιν ἔχωσιν, ὡς εἴ γέ ποτε δι' ὑπερβολὴν αὐχμῶν ἀναξηρανθείη τὸ ὑγρὸν ἐξ
αὐτῆς, ἐνδείᾳ τροφῆς αὐαίνεται τὰ φυτά. τοῖς δὲ ζώοις ἅτε μὴ προσπεφυκόσι τῇ γῇ, πλὴν ὀλίγων δή τινων, ἡ
φύσις ἐδημιούργησε μὲν καὶ τὴν γαστέρα ταμεῖον τροφῆς, οἷον περ τὴν γῆν τοῖς φυτοῖς. ἔδωκε δὲ καὶ τῆς ἐνδεί-
ας αἴσθησιν, ἵν' ἐξορμῶντα τὰ ζῶα πρός τε τὴν ἐδωδὴν καὶ τὴν πόσιν ἐν χρόνῳ πληρῶνται. καὶ καλεῖται
μὲν ἡ τῆς τοιαύτης πληρώσεως ἔφεσις, ὄρεξις. γίγνεται δ' ἐπ' αἰσθήσει τῆς ἐνδείας, ὅταν αἱ μὲν φλέβες ἐξ
αὐτῆς τι τῆς γαστρὸς ἕλκωσιν, οἷον βδάλλουσαί τε καὶ μυζῶσαι. μὴ φέρουσα δὲ τὴν μύζησιν ἡ γαστὴρ, ἀλλ' οἷον
διασπωμένη, τῆς αἰτίας ταύτης ἴαμα τὴν ἐδωδὴν ποιεῖται. τρέπονται γὰρ αἱ φλέβες οὕτως ἐπὶ τὰ παρα-
κείμενα σιτία, κἀξ αὐτῶν ἕλκουσι τὴν τροφὴν, οὐκ ἐκ τῆς γαστρός. καὶ συμβαίνει μετὰ τὴν προσφορὰν, ἅμα τε
50 τὰς φλέβας ἐπὶ τὰ σιτία τρέπεσθαι, καὶ τὴν κοιλίαν εἰς ἑαυτὴν ἕλκειν ἐξ αὐτῶν, ὅσον ἐκκένωτο πρότερον
ὑπὸ τῶν φλεβῶν. ἡ μὲν οὖν τῆς μυζήσεως αἴσθησις, ἐστὶν ἡ πεῖνα. δύο δὲ ἄλλα, τὸ μὲν τοῦ βδάλλειν τὰς φλέβας
ἡγεῖται. καὶ καλεῖται καὶ τοῦτο ὄρεξις ὁμωνύμως θατέρῳ, φυσικὸν ἔργον ὑπάρχον, οὐ ψυχικόν. αὐτῆς δὲ τῆς τοι-
αύτης ὀρέξεως, ἡ κένωσις προηγεῖται, καὶ γίγνεται πέντε συμπτώματα, τὰ σύμπαντα κατὰ στοῖχον ἐφεξῆς ἀλλήλων
τεταγμένα. κένωσις μὲν πρώτη. δευτέρα δὲ ὄρεξις ἡ φυσικὴ τῶν κενωθέντων μορίων, εἶτα ἡ μύζησις τῆς κοιλί-
ας. εἶτα ἡ ταύτης αἴσθησις. εἶτα ἡ ὄρεξις αὐτῆς ἡ ψυχικὴ, ἁπασῶν ἐσχάτη. καὶ τοίνυν καὶ ἡ ἀπώλεια τῆς ἐνερ-
γείας ταύτης, ἢ τῷ τὴν αἴσθησιν ἀπολωλέναι τῆς βδάλσεως, ἢ τῷ μὴ γίγνεσθαι τὴν βδάλσιν, ἢ τῷ μὴ κενοῦ-
σθαι τὸ σῶμα συμβαίνει. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον αἱ ἀμυδραὶ τῶν ὀρέξεων, οὐκ ἐξ ἀπολωλότων ὧν εἴπομεν, ἀλλ'

ἐγγὺς ἀπωλείας ἡκόντων ἕπονται. μοχθηραὶ δὲ ὀρέξεις γίγνονται, κατὰ μὲν τὸ ποσὸν, ὑπερβάλλουσαι, καὶ
καλοῦνται πρός τινων αἱ τοιαῦται, κυνώδεις, ὅταν ἤτοι κακοχυμία τις ὀξώδης δάκνῃ τὴν κοιλίαν. ἢ καὶ τὸ
σύμπαν σῶμα διαφορούμενον ἀμέτρως, ἐν χρείᾳ συνεχεῖ καθίσταται τῆς θρέψεως. ἡ μὲν οὖν ψυχρὰ κακοχυμία, τὴν
δῆξιν μὲν ἀνάλογον τῇ μυζήσει παρέχει. τὴν ὄρεξιν δὲ ἐπεγείρει, τῇ τοῦ φυσικοῦ παθήματος ὁμοιότητι. τροφῆς
δὲ, οὐ ποτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ἐργάζεται διὰ τὴν ψύξιν. ἁλυκῆς δὲ ἔτι καὶ χολώδους κακοχυμίας δακνούσης
τὴν γαστέρα ποτοῦ μᾶλλον, ἢ σιτίων ὀρέγονται, πρὸς γὰρ τῷ θερμαίνεσθαί τε καὶ ξηραίνεσθαι τὴν κοιλίαν, ἅ-
περ αἴτια δίψους ἐστὶν, ἔτι καὶ τὸ χεῖσθαι τοὺς χυμοὺς, ἐν αὐτῇ τε καὶ ταῖς φλεψὶ συμβαίνει. τὸ δὲ τῆς χύσεως
τῶν χυμῶν σύμπτωμα, πληροῖ τὰ περιέχοντα, καθάπερ οἶμαι τὰ τῆς ψύξεως ἐκκενοῖ. καὶ τοίνυν εἰς μὲν
τὸ πεινῆν οὐ σμικρὸν ἡ ψύξις τῶν κατὰ τὴν γαστέρα συντελεῖ. κενά τε γὰρ ἐργάζεται τὰ σώματα, καὶ τοὺς χι-
τῶνας αὐτῶν, συνάγουσά τε καὶ σφίγγουσα, πρὸς τὴν ὄρεξιν ἐπεγείρει. τοῦ δὲ μὴ πεινῆν ἐν τοῖς μάλιστα συνεκ-
τικὸν αἴτιον ἡ θερμότης ἐστὶ, τὰ μὲν στερεὰ σώματα ἐκλύουσα, καὶ πρὸς τὴν ὅλην ἀτονώτερα κατασκευάζου-
σα. τὰ δὲ ὑγρὰ, τῷ χεῖν ἐπὶ πλέον ἐκτείνουσα. μία μὲν οὖν αἰτία τῆς κυνώδους ὀρέξεως ἐστὶν, ἡ ὀξώδης κακοχυμία.
δευτέρα δὲ ὡς ἐλέγετο κένωσις πλείων, δι' ὅλου τοῦ σώματος, ἤτοι διὰ ῥώμην θερμότητος, ἢ δι' ἀρρωστίαν τῆς κα-
θεκτικῆς δυνάμεως ἐπιτελουμένη. καὶ δὴ καὶ συμβαίνει κατὰ μὲν τὴν προτέραν διάθεσιν, ὑποχωρήσεις τῶν
ληφθέντων γίγνεσθαι πολλάς. κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, ὡς ἂν ἐπὶ κενώσει τῆς ἕξεως ἐπιτελουμένην, ἀναδίδο-
σθαι τὴν τροφήν. ἄμετροι μὲν οὖν ὀρέξεις τε ἅμα καὶ πεῖναι, διὰ ταῦτα γίγνονται. μοχθηρῶν δὲ ποιοτήτων ἐ-
πιθυμοῦσιν, οἷς ἂν εἰς τοὺς τῆς κοιλίας χιτῶνας ἀναποθῇ τι περίττωμα μοχθηρόν. εἴωθε δὲ τοῦτο γίγνεσθαι μά-
λιστα ταῖς κακοχύμοις γυναιξὶν, ἐπειδὰν κυήσωσι. καὶ καλεῖται κίττα τὸ πάθος. ὀρέγονται δὲ ἐν αὐτῷ μάλι-
στα μὲν ὀξέων τε καὶ στρυφνῶν, ἔστι δὲ ὅτε καὶ δριμέων, ἐνίοτε δὲ ἤτοι κιμωλίας γῆς, ἢ ὀστράκων, ἢ ἐσβεσμένων ἀν-
θράκων, ἢ τινῶν οὕτως ἀτόπων βρωμάτων. καὶ τοῦτο πάσχουσιν αἱ πλείους αὐτῶν, ἄχρι τοῦ δευτέρου καὶ τρί-
του μηνός. ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ, παύονται, τὸ μέντοι τοῖς ἐμέτοις ἐκκενωθείσης τῆς κακοχυμίας, τὸ δέ τοι καὶ πεφ-
θείσης ἐν τῷ χρόνῳ, βραχέα σιτουμένης τῆς ἀνθρώπου διὰ τὴν ἀποσιτίαν. τὸ δέ τοι καὶ τοῦ πλήθους ἐκκενουμέ-
νου. κατὰ μὲν τοὺς πρώτους δύο μῆνας, ὀλίγον ἐπισπᾶται τοῦ αἵματος εἰς ἑαυτὸ τὸ ἔμβρυον, ὡς ἂν ἔτι μικρό-
τατον ὑπάρχον, ὅταν μηδ' ἔμβρυον ἤδη πω καλῆται κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἀλλ' ἔτι κύημα. μεῖζον δὲ γιγνόμε-
νον, αὐτό τε πλείονι χρῆται τροφῇ, καὶ οὐ μόνον ὅτι περ ἂν ᾖ χρηστότατον ἐν ταῖς φλεψὶ τοῦτ' ἐπισπᾶται, κα-
θάπερ ἔμπροσθεν, ἀλλὰ τῷ δεῖσθαι πλείονος, συνεπισύρεταί τι καὶ τοῦ μοχθηροῦ. καὶ οὕτως τὸ σύμπαν σῶμα
τοῦ τε πληθωρικὸν ἔτ' εἶναι παύεται, καὶ ἧττον γίγνεται κακόχυμον. αὐτὸ δὲ δὴ τὸ ἔμβρυον ἧς ἐπισπᾶται
τροφῆς τὰ περιττώματα διττοῖς ὑμέσιν ἐναποτίθεται. καὶ γίγνεται μὲν ὡς τὰ πολλὰ, καὶ αὐτὸ, κακοχυμότε-
ρόν τε καὶ δυσκρατώτερον, ὡς ἂν ὑπὸ μοχθηροῦ τρεφόμενον αἵματος, ἢν μὴ πάνυ χρησταῖς ἡ κύουσα χρῆται
τροφαῖς ἐν τῷ λοιπῷ χρόνῳ τῆς κυήσεως. ἀλλ' οὐδὲν τοῦτό γε πρὸς τὰ παρόντα. τὸ δὲ μοχθηρῶν ὀρέγεσθαι ποιο-
τήτων, ὑπὲρ οὗ διηγούμενος, ἐμνημόνευσα τῆς κίττης, γίγνεται ποτὲ καὶ ἀνδράσιν, ὅταν γε καὶ τούτοις εἰς τὸ
τῆς γαστρὸς στόμα κατασκήψῃ ὁμοία τις κακοχυμία. ταυτὶ μὲν οὖν τὰ συμπτώματα περὶ τὴν τῆς τροφῆς ὄρε-
ξιν γίγνεται. περὶ δὲ, τὴν τοῦ ποτοῦ παραπλήσια τούτοις ἕτερα τοσαῦτα, ἡ μὲν οἷον στέρησις, ἐπειδὰν ἤτοι μη-
δ' ὅλως δέηται τὸ σῶμα δι' ὑπερβάλλουσαν τε ὑγρότητα καὶ ψύξιν, ἢ ἀναίσθητος ἡ τοῦ καθ' ἑαυτὴν πάθους ἡ
γαστήρ. ἡ δὲ ἐνδεὴς ὄρεξις, ἐπειδὰν ἐνδεῶς γίγνεται τὰ αὐτά. ἡ μοχθηρὰ δὲ τῶν ποτῶν ὄρεξις, ἀνάλογον γίγνε-
ται, τῇ περὶ τὴν τροφὴν ὀρέξει μοχθηρᾷ, ποτὲ μὲν ἀμέτρου πόματος, ὅταν ἐν αὐτοῖς τοῖς χιτῶσι τῆς γαστρὸς ἁλ-
μώδης τις, ἢ χολώδης κακοχυμία περιέχηται, ποτὲ δὲ οἷον ζέσαντος τοῦ καθ' ἑαυτὴν ὑγροῦ συμφύτου. μοχθη-
ρῶν δὲ ἐπιθυμοῦσι πομάτων, ὥσπερ καὶ σιτίων, ἀνάλογον τῇ κρατούσῃ κακοχυμίᾳ. ταυτὶ μὲν οὖν ἐν χρόνῳ
πλείονι κακῶς διαιτηθεῖσιν ἐπιγίγνεται, ἀπαύστοις δὲ δίψεσι καταληφθέντες, ἐξ ὧν περ καὶ ἀποθανόντας
οἶδα, τόν τε καταφαγόντα τὴν ἔχιδναν (ἦν δὲ ἄρα διψάς) καὶ τοὺς ἐκ τοῦ οἴνου πίνοντας ἐκ περιστάσεως θει-
σὰς, ἐν ᾧ τοιοῦτόν τι θηρίον ἐναποτεθνήκει, καὶ τὸν ἐξ οἴνου παλαιοῦ μεθυσθέντα, καὶ τὸν ἀποκαρτερεῖν ἀποθε-
λήσαντα, καὶ τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ ἐπιλιπόντος τοῦ ὕδατος, ὧν ὅσοι τῆς θαλάσσης ἐτόλμησάν τι πιεῖν, ἀμετρότερόν
τε διψήσαντες τῶν ἄλλων, καί τινες μὲν αὐτῶν ὑπαχθέντες τὴν γαστέρα, καὶ δηχθέντες σφοδρῶς, ὀξύτερον ἢ
κατὰ τοὺς λοιποὺς, ἀπέθανον. οἶδα δέ τινα καὶ τῶν πυρεττόντων καυσωδῶς, ἐπιδιδόντος ἔτι τοῦ νοσήματος, ἀ-
νέδην τε πίνοντα ψυχρὸν, καὶ μηδαμῶς ἐμπιπλάμενον, ἄχρι περ ἂν ἀπέθανεν. αὗται μὲν δὴ τοιαῦται καὶ
τοσαῦται περὶ τὰς ὀρέξεις τῆς γαστρὸς αἱ πλημμέλειαι. καὶ πρὸς αὐταῖς ἡ καρδιαλγία, σύμπτωμά τι τοῦ στό-
ματος τῆς γαστρὸς αἰσθητικὸν, ἀνιαρὸν ἐπὶ χυμοῖς δακνώδεσιν. ἔξωθεν δὲ τούτων ἐστὶν, ὁ καλούμενος βούλιμος
ἐνδείας τε ἅμα καὶ ἀτονίας καὶ καταψύξεως τῆς ἐνταῦθα, σύμπτωμα. θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν, εἰ ταῖς ὀδύναις αὐ-
τοῦ, λειποψυχίαι τε καὶ καταπτώσεις ἕπονται τῆς δυνάμεως. ὅπου γε ὁρῶνται τινὲς ἐπὶ προσπταίσματι δακτύλου
λειποψυχήσαντες, οὐδὲν δήπου θαυμαστὸν, ἐπὶ στομάχῳ παθόντι αὐτὸ, καὶ τῇ τῆς αἰσθήσεως ἀκριβείᾳ, καὶ τῇ τῆς
θέσεως ἐγγύτητι, τὰς δύο ἀρχὰς ἑτοιμότερον εἰς συμπάθειαν ἄγειν αὐτοῦ δυναμένου. καὶ τὰ μέγιστα συμπτώμα-
τα, τοὺς εὐαισθητοτάτους στομάχους ἐστὶν εὑρεῖν ἐπιφέροντας, ὡς ἂν καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀνιωμένους ἐπὶ πᾶσι τοῖς
λυποῦσι καὶ ταῖς ἀρχαῖς ἀμφοτέραις, ἀναπέμποντας ἐστὶν ἰδεῖν τὴν βλάβην αὐτούς. ὅταν δὲ δὴ καὶ ὅλον τὸ νευ-
ρῶδες γένος ἐπί τινος εὐαισθητότερον, ἢ εὐπαθέστερον ὑπάρχῃ, τότε δὴ καὶ μάλιστα καὶ αὐτάς γε τὰς ἀρχὰς εἰς
συμπάθειαν ἑτοιμότερον ἄγεσθαι συμβέβηκεν, ὅταν ἤτοι κατά τι πάθος, ἢ καὶ φύσει πως ὑπάρχωσιν ἀσθενεῖς. καὶ
ὅταν γε συνέλθῃ τὰ τέτταρα, μέγιστον ἀνάγκη γενέσθαι τὸ πάθημα. τέτταρα δὲ λέγω, τήν τε λυποῦσαν τὸν στόμα-
χον διάθεσιν ἰσχυρὰν γενομένην, καὶ τὴν αἴσθησιν αὐτῆς μάλιστα ἀκριβουμένην, καὶ τὸ τῶν νεύρων γένος, ἢ
τὸ τῶν ἀρτηριῶν ἀσθενὲς ὑπάρχον, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, ἤτοι τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τὴν καρδίαν. οὕτω γοῦν ἐπι-

ληψίαι τε διὰ τὸν ἄνω τοῦ στομάχου ἐνίοις ἐπιγίνονται, καὶ κάροι, καὶ κώμματα, καὶ καταλήψεις, παραφροσύναι τε
καὶ μελαγχολίαι, τῆς κατὰ τὸν ἐγκέφαλόν τε καὶ τὰ νεῦρα συμπαθούσης ἀρχῆς. αἱ δὲ ὀνομαζόμεναι καρ-
διακαὶ συγκοπαὶ, τῆς κατὰ τὴν καρδίαν τε καὶ τὰς ἀρτηρίας ἀρχῆς συμπαθούσης ἐπιγίγνονται. οὕτω δὲ καὶ
ἀσφυξίαι τε καὶ μικροσφυξίαι, καὶ κακοσφυξίαι. αἱ δ' ἄπνοιαι τῶν ἀρχῶν ἀμφοτέρων εἰς μεγάλην ἀγομένων
συμπάθειαν. αἱ δύσπνοιαι δὲ κατὰ διττὸν τρόπον, αἱ μὲν τῇ στενοχωρίᾳ τῶν φρενῶν, αἱ δὲ τῶν ἀρχῶν, ἀμφοτέ-
ρων συμπασχουσῶν. αἱ δ' εἰς τὰ τοιαῦτα παθήματα προφάσεις ἄγουσαι τὸ ζῶον, οὐκ ὀλίγαι. ψύξις τε γὰρ ἰ-
σχυρὰ, ποτὲ μὲν αὐτὴ καθ' αὑτὴν, ἔστι δ' ὅτε ἐπὶ φλέγματι πάνυ ψυχρῷ. τοιοῦτον δέ ἐστι παραπλή-
σιον ὑάλῳ κεχυμένῃ, κατά τε τὴν χρόαν καὶ τὴν σύστασιν, ὅν περ δὴ καὶ ὑαλώδη χυμὸν, οἱ περὶ τὸν Πραξαγό-
ραν τε καὶ Φιλότιμον ὀνομάζουσιν. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ φυσῶδες πνεῦμα ψυχρὸν, ἢ ποτὸν, ἢ ἐδεστὸν, ἤ τι φάρμακον
10 ἱκανῶς ψυχρὸν, αὐτό τε τῆς κοιλίας τὸ στόμα καταψύχεται, καὶ σὺν αὐτῷ, διὰ μὲν τὸ νεῦρον τὸν ἐγκέ-
φαλον. διὰ δὲ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας, τὴν καρδίαν συγκαταψύχει, τῇ μὲν τῶν νεύρων τοῦ γένους κοινωνίᾳ, τὸν
ἐγκέφαλον. τῇ δὲ τῆς θέσεως ἐγγύτητι, τὴν καρδίαν. ἐπειδὰν μὲν γὰρ ἡ ἐκφυεῖσα τῆς καρδίας ἐπιβῇ τῆς
ῥάχεως ἡ μεγίστη τῶν ἀρτηριῶν, πρῶτον μὲν ζεύγνυταί τε καὶ συνάπτεται δι' ὑμένων τῷ στομάχῳ. μετ' αὐτὸν
δὲ τῷ σώματι, καὶ αὐτῇ τῇ γαστρὶ κατὰ μῆκος ὑποτείνεται κάτω προϊοῦσα. διὰ ταύτης μὲν οὖν τῆς ἀρτηρίας
μεγίστης τε οὔσης, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς καρδίας ἐκφυομένης, ἡ ἑτέρα τῶν ἀρχῶν συμπαθεῖ τῷ στόματι τῆς κοιλί-
ας. διὰ δὲ τῶν νεύρων, ὁ ἐγκέφαλος. ὥστ' οὐδὲν θαυμαστὸν ἐπὶ ταῖς νόσοις αὐτοῦ μέγιστά τε καὶ ἰσχυρότατα συμ-
πτώματα καταλαμβάνειν τὸ ζῶον. ὅστις μὲν οὖν ὁ τρόπος ἐστὶν ἑκάστου τῆς γενέσεως, ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα λε-
χθήσεται. νυνὶ δὲ τὰς προφάσεις αὐτὰς ἀρκεῖ μοι διελθεῖν. εἰσὶ δὲ μύκητές τινες καὶ βούπρηστεις. καὶ ψιμύθιον
καὶ γύψος καὶ γάλα πεπηγός. αἵ τε ἀπὸ τῶν ὑστερῶν ψύξεις ἐπὶ τῶν χηρευουσῶν τε καὶ μὴ καθαιρομένων, ὅσα
20 τε ἀνάλογον αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἀρρένων γίνεται. λεχθήσεται δὲ χωρὶς, ὑπὲρ ἀπνοίας ἑτέρωθι. Καὶ περὶ μὲν
τῶν αἰσθητικῶν ὀργάνων ἁπάντων, ἔτι τε τῶν κατὰ ταῦτα δυνάμεων, ἤδη μοι δοκῶ πέρας ἔχειν τὸν λόγον. ἐπ'
αὐτὸ δὲ τὸ κατάρχον αὐτῶν, ἐπιπέμπον τε τοῖς κατὰ μέρος οἷον ἐκ πηγῆς τινὸς ἑαυτοῦ τὰς δυνάμεις, ἐπιέναι τῷ
λόγῳ καιρός. ἔστι δὲ δήπου τὸ πρῶτον αἰσθητικόν. ἐν αὐτοῖς μὲν γὰρ τοῖς κατὰ μέρος ὀργάνοις ἑκάστη τῶν αἰσθή-
σεων ἡ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀλλοίωσις ἐπιτελεῖται, ταύτης δὲ αἰσθητικὸν γίγνεται τὸ ἀλλοιούμενον μόριον, ἐκ
τοῦ δέχεσθαι τὴν ἀπ' ἐγκεφάλου κατιοῦσαν εἰς αὐτὸ διὰ τοῦ νεύρου δύναμιν. αὐτὸς γὰρ ὁ ἐγκέφαλος, οὐκ αἰσθη-
τικὸν ὀργάνον ὑπὸ τῆς φύσεως, ἀλλ' αἰσθητικῶν αἰσθητικὸς ἐγένετο. καὶ ὅτι μὲν ἀεὶ διὰ τῶν νεύρων ἐπιπέμπει
τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν ἅπασι τοῖς τοῦ ζώου μορίοις, ἐναργὲς τοῦτ' ἐστιν, ἐκ τοῦ μετὰ τὸ τμηθῆναι νεῦρον ὁτιοῦν,
εὐθέως ἀναίσθητον ἀποτελεῖσθαι τὸ μέρος, εἰς ὃ τὸ νεῦρον κατασχίζεται. ἐναργὲς δὲ οὐδὲν ἧττόν ἐστι καὶ ὡς κατὰ
τοὺς ὕπνους ἤτοι παντάπασιν ἀργοῦσιν αἱ αἰσθήσεις ἢ ἀμυδρῶς ἐνεργοῦσιν. βέλτιον οὖν ὀλίγην τινὰ ἐπιρρεῖν τη-
30 νικαῦτα δύναμιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, τοῖς κατὰ μέρος. καὶ τό γε βαθέως τε καὶ μὴ βαθέως κοιμᾶσθαι, τοῦτο δὴ
τὸ συνήθως ἑκάστοτε λεγόμενον, ἐν τῷ ποσῷ τῆς ἐπιρροῆς ἐστι. τοσούτῳ γὰρ μεῖον ἐπιρρεῖν εἰκός ἐστιν, ὅσῳ περ ἂν
ὁ ὕπνος ᾖ βαθύτερος. ἔοικεν οὖν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ παντὶ τῷ κατὰ τὸν ὕπνον ἀναπαύεσθαι μὲν ἡ ψυχικὴ
δύναμις, ἐνεργεῖν δὲ ἰσχυρότερον ἡ φυσική. τεκμαίροιτο δ' ἄν τις, τῷ κεκμηκυῖαν αὐτὴν, ὑπνωσάντων ἀναρρώ-
νυσθαι, καὶ μάλισθ' ὅταν ἐπὶ τροφῇ συμμέτρῳ κοιμηθῶμεν, ἔτι τε ἐπὶ τῷ πέττεσθαι τὴν τροφὴν ὑπνούντων
κάλλιστα καθ' ὅλον τοῦ ζώου τὸν ὄγκον, οὐκ ἐν τῇ γαστρὶ μόνον. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως βέλτιον ἀναπαύεσθαι ποτὲ κἀ-
κεῖνο τοῦ ζώου τὸ μέρος, ἐν ᾧ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἐστιν ἡ ἀρχή. ἡ μὲν γὰρ καρδία φαίνεται κατὰ σμικρὰ τοῦτο
ποιοῦσα, ὡς μὴ δεῖσθαι χρόνου πολλοῦ πρὸς ἀνάπαυσιν. ὁ δὲ ἐγκέφαλος, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς ἐγρηγόρ-
σεσιν, ἐνεργεῖ διὰ παντὸς, ὑπνούντων δὲ, ἡσυχάζει καὶ διὰ τοῦτο βαθύτερος ὕπνος συμπίπτει τοῖς πλείονα γυ-
μνασαμένοις, ὡς ἂν ἀπορερυηκυίας αὐτοῖς πολλῆς δυνάμεως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὁπότε ἐνήργουν. διά τε οὖν τὴν
40 κένωσιν ἧς ἔπεμψε δυνάμεως ὁ ἐγκέφαλος, ἔτι δὲ διὰ τὸν κάματον ὃν ἔκαμε διὰ τὰς πολλὰς ἐνεργείας, ἀναπαύ-
σεώς τε ἅμα καὶ ἀναρρώσεως χρῄζει. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τοῖς γυμνασίοις ἑτοιμότερόν τε καὶ βαθύτερον ὑπνοῦσιν,
οὕτω καὶ τροφὴν προσενηνεγμένοι. καὶ ὅσῳ περ ἂν ὑγροτέραν τὴν φύσιν ὑπάρχῃ, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπνοῦσιν.
οὕτω δὲ καὶ οἶνον πλείονα προσαράμενοι, καὶ λουσάμενοι λουτροῖς δαψιλέσι θερμοῖς κατὰ τῆς κεφαλῆς. ἅ-
παντα γὰρ τὰ τοιαῦτα φαίνεται πληροῦντα τὸν ἐγκέφαλον ὑγρότητος, ἧς ἄρα δεῖται κεκμηκώς τε καὶ κα-
τεξηρασμένος ὡσαύτως ἐν ταῖς πολλαῖς ἐνεργείαις. ἀλλὰ γὰρ ὅτι ἡ μὲν κεφαλὴ πληρουμένη, τὸν ὕπνον ἐπι-
φέρει, δέδεικται πρὸς Ἀριστοτέλους αὐτάρκως, καὶ οὐδὲν δεῖ νῦν ἡμᾶς ἐπεξιέναι τῷ λόγῳ. τὸ γάρ τοι περὶ ὕ-
πνου καὶ ἐγρηγόρσεως ἀναγνοὺς τις αὐτοῦ βιβλίον, αὐτό τε τοῦτο σαφῶς ἐκμαθήσεται, τὸ, πληρουμένης τῆς
κεφαλῆς ἐπιγίγνεσθαι τοῖς ζώοις τοὺς ὕπνους. ἔτι τε πρὸς τούτοις κατανοήσει τὸ χωλεῦον παρ' αὐτῷ τοῦ
λόγου. καί τοι γὰρ ἱκανώτατος ὢν ἐπιχειρῆσαι, καὶ πιθανώτατος εἰς ὅπερ ἂν ἐθελήσει τὸν λόγον ἀγαγεῖν. ὅ-
50 μως οὐδὲν ἔχω πιθανώτερον ἐξευρεῖν, διότι τῆς κεφαλῆς πληρουμένης, ἀναπαύεται τὸ πρῶτον αἰσθητικὸν ἐν τῇ
καρδίᾳ καθιδρυμένον, ὡς αὐτὸς ὑπολαμβάνει. πολὺ γὰρ δήπου πιθανώτερον ἦν ἐπὶ ταῖς τοῦ πνεύμονος ὑγρό-
τησι γίγνεσθαι τοὺς ὕπνους, ὃν ἡ φύσις οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὑπηρετήσοντα τῇ καρδίᾳ περιέβαλε κύκλῳ, τίς δ' οὐχὶ καὶ τῶν
τἀναντία δοξαζόντων ἰατρῶν, ἢ ἀπὸ ψιλῆς ἀναγομένων τῆς ἐμπειρίας ἐν κάροις, καὶ ληθάργοις, καὶ κώμμα-
σι, καὶ πᾶσι τοῖς παρὰ φύσιν ὑπνώδεσι νοσήμασιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀφικνεῖται, καταντλῶν καὶ καταπλάτ-
των αὐτὴν, καὶ ξηρῶν καὶ σικύας προσφέρων, καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἄλλο μηχανώμενος, ὡς ἐνταῦθα τῆς ῥίζης τοῦ
νοσήματος ὑπαρχούσης. οὕτω δὲ καὶ τὰς παραφροσύνας καὶ φρενίτιδας, ἁπάσας τε τὰς παρὰ φύσιν ἀγρυ-
πνίας ἰώμενοι, τῇ κεφαλῇ τὰ βοηθήματα προσφέρουσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἑτέρωθι διὰ πλειόνων ἀ-
ποδέδεικται. τὸ δὲ εἰς τὰ παρόντα τοῦ λόγου χρήσιμον, ὡς ὁ ἐγκέφαλος ἡνίκα μὲν αὐτὸς ἐπιπλέον ἐνεργήσας

ἀναπαύεσθαι βουληθῇ· τὸν κατὰ φύσιν ὕπνον ἐπάγει τῷ ζώῳ, καὶ μάλιστα ἐπειδὰν ὑγρότητος δαψι-
λοῦς ἀπολαύειν ἡ ἐν αὐτῷ θρεπτικὴ δύναμις ἔχῃ. ἡνίκα δὲ αὖ ὑπὸ πολλῆς ψυχρᾶς ὑγρότητος βαρύνη-
ται τὸν ἐν κώμασί τε καὶ ληθάργοις ὕπνον ἐπιφέρει. ὅσα τε ἄλλα νοσήματα παραπλήσια. κεφάλαιον δ᾽ αὐτῶν
ἐστὶν ἡ ὑγρότης τε καὶ ψύξις, ἤτοι κατὰ μόνας ἑκατέρα συνισταμένη, ἢ καὶ κατ᾽ αὐτὸν ἀμφότεραι συνελθοῦ-
σαι. τοιαῦτα γοῦν ἐστι καὶ τὰ φάρμακα πάντα τά τ᾽ ὄντως ὑπνωτικά, καὶ ὅσα καλεῖται μὲν οὕτως, ἐργάζε-
ται δὲ οὐχ ὕπνον, ἀλλὰ κῶμά τε καὶ κάρον καὶ νάρκην παντὸς τοῦ σώματος. ὅσα μὲν οὖν ὑγραίνει μόνον, ὑ-
πνωτικὰ δεόντως ὀνομάζεται. τὰ ψύχοντα δὲ οὐκ ὀρθῶς, οὔθ᾽ ὕπνον, οὔτ᾽ ἀνωδυνίαν ἐπιφέρειν ἂν λέγοιντο,
ἀλλ᾽ ἀντὶ μὲν ὕπνου, κῶμα καὶ κάρον. ἀντὶ δὲ τῆς ἀνωδυνίας, ἀναισθησίαν, ἢ δυσαισθησίαν, διὰ τὴν ὑπερβο-
λὴν τῆς ψύξεως. εἴρηται δὲ δήπου καὶ πρόσθεν, ὡς ἡ νάρκη τὸ πάθημα, δυσαισθησία τε ἅμα καὶ δυσκινησία
10 τῶν νευρωδῶν μορίων ἐστί. καὶ γίγνεται μὲν ὡς ἐλέχθη καὶ κατ᾽ ἄλλας αἰτίας. γίγνεται δὲ καὶ κατὰ δυσκρα-
σίαν, ὡς ἐπὶ τοῖς ψύχουσι φαρμάκοις. οὕτω μὲν οὖν ὕπνοι τε καὶ κώματα καὶ κάροι, καὶ νάρκαι γίγνονται. Ξηρότης
δ᾽ αὖ πάλιν ἀμφοτέρα καὶ θερμότης καθάπερ ἐν φρενίτισιν ἢ διὰ χυμόν τινα δακνώδη τε καὶ θερμόν, ἢ ἐρεθι-
σμούς, ἢ ἀγρυπνίας ἐπιφέρουσιν. ὅσαι γε μὴ διὰ λύπην, ἢ τινὰ φροντίδα συνίστανται. ὥσπερ δὲ τὰ τοιαῦτα
συμπτώματα κοινὰ τοῦ σώματος ὅλου γίγνεται διὰ τὸ πεπονθέναι τὴν ἀρχήν, οὕτω καὶ ἄλλα περὶ τὰς καθ᾽ ὁρ-
μὴν ἐνεργείας ἁπάσας συμπίπτει, τῆς ἀρχῆς παθούσης. αἵ τε γὰρ ἀποπληξίαι καὶ ἐπιληψίαι, διὰ τὸν ἐγκέ-
φαλον γίγνονται. τοιοῦτον μέντοι πάθος ἡ ἀποπληξία περὶ τὰς κατὰ προαίρεσιν ἐνεργείας, οἷον ὁ βαθὺς ὕ-
πνος ἐν ταῖς αἰσθητικαῖς ἐνεργείαις. ἕτερον δὲ τοιοῦτον, οἷον ἐν ταῖς αἰσθητικαῖς, ἡ ἀγρυπνία, ὁ ἐν ταῖς ἐπιληψίαις
σπασμός. ἄμφω μὲν γὰρ ταῦτα πλημμελεῖς κινήσεις εἰσὶ τοῦ ἐγκεφάλου. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῶν κατὰ μέρος
ἁπάντων μελῶν. ἄμφω δ᾽ αὖ πάλιν θάτεραι καταλήψεις τε καὶ ἡσυχίαι τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ, κατὰ μέντοι
20 τοὺς ὅλου τοῦ σώματος σπασμοὺς ἄνευ παραφροσύνης, ἢ κάρου, τὸ νόσημα ἐστὶ τοῦ κατὰ τὸν ῥαχιαλὴν νωτιαίου κα-
θάπερ γε κἀπειδὰν ἤτοι χείρ, ἢ σκέλος, ἤτοι εἷς μῦς τείνεταί τε καὶ σπᾶται βιαίως, ἐν ὃς ἑκάστου νεύρου τοῦ
κινοῦντος τὸ μέρος ἡ βλάβη. ἥτις δ᾽ ἀκριβῶς ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ νοσήματος ἐφ᾽ ᾧ σπᾶται τὰ μόρια, χαλεπὸν εἰ-
πεῖν. ὥσπερ γε καὶ τρόμου, καὶ παλμοῦ, καὶ ῥίγους. ὀνομάζω δὲ νῦν ῥῖγος, οὐ τὴν τῆς σφοδρᾶς ψυ-
χρότητος αἴσθησιν ἀλλὰ τὸν ἀνώμαλον ἅπαντος τοῦ σώματος σεισμόν τε καὶ κλόνον. ἅπαντα γὰρ
δὴ ταῦτα φαίνεται καταλαμβάνοντα τὸ μυῶδες γένος, ἢ μόνον, ἢ μάλιστα τῶν ἄλλων μο-
ρίων. ἀκριβέστερον δὲ εἰσόμεθα, διαστειλάμενοι πρότερον αὐτῶν τὰς ἐννοίας. ἐν μὲν
γὰρ τῷ παρόντι, τέτταρας ἐφθεγξάμεθα προσηγορίας σπασμόν, καὶ τρό-
μον, καὶ παλμόν, καὶ ῥῖγος, ὁποῖον δὲ ἕκαστον ἐστὶ τῶν συμπτωμάτων,
ἃ δηλοῦσι, παρ᾽ οὐδενὶ τῶν ἐμοῦ πρεσβυτέρων εὗρον ἀκριβῶς διω-
30 ρισμένον, ἀλλ᾽ οἱ μὲν εὐθέως ἐπὶ τὰς οὐσίας ἔρχονται τῶν
νοσημάτων, αἷς ἕπεται τὰ συμπτώματα. τινὲς δὲ ἐπε-
χείρησαν μὲν αὐτὰ διαστείλασθαι, σφάλλονται
δέ, ἐν οἷς ἑρμηνεύουσιν, ὡς ἔξεστι μαθεῖν
τῷ βουληθέντι μετὰ τὴν ἡμετέ-
ραν διδασκαλίαν ἀναλέξα-
σθαι τὰς βίβλους αὐ-
τῶν. οὐδὲ γὰρ
οὐδὲν χα-
λε-
40 πὸν ἐστὶ φωρά-
σαι τὰ κακῶς εἰρημένα,
προεγνωσμένων ἤδη τῶν
ἀληθῶν. ὑπὲρ ἁπάντων
οὖν τούτων εἰρήσε-
ται κατὰ τὸν ἑ-
ξῆς λόγον.

σπασμὸς δὲ καὶ τρόμος, καὶ παλμὸς καὶ ῥῖγος καὶ φρίκη καὶ λυγμὸς, καὶ βῆχες, ἐρυγαί τε καὶ πταρμοὶ, καὶ σκορδινισμοὶ, καὶ χάσμαι, καὶ φυσμοὶ, κοινὸν μὲν ἅπαντα γένος ἔχει, κίνησιν πλημμελῆ, διενήνοχε δ' ἀλλήλων, ἑνὶ μὲν καὶ πρώτῳ μάλιστα, τῷ, τὰ μὲν αὐτῶν, ἔργα φύσεως εἶναι βιαίως ἀναγκαζομένης κινεῖσθαι πρός τινος αἰτίου νοσεροῦ· τὰ δὲ, νοσώδεσιν ἕπεσθαι διαθέσεσιν, οὐδὲν εἰς τὴν γένεσιν αὐτῶν συμπραττούσης τῆς φύσεως. ἔνια δὲ ὑπ' ἀμφοῖν ἐνεργούντων γίγνεσθαι, τοῦ τε νοσήματος ἅμα καὶ φύσεως. ἀκούειν δὲ ἀξιῶ σε τοῦ τῆς φύσεως ὀνόματος ἐν τῷ λόγῳ τῷδε, κατὰ πάσης δυνάμεως τῆς διοικούσης τὸ ζῶον, εἴτε κατὰ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν, εἴτε καὶ χωρὶς ταύτης. ἀντιδιαιροῦμεν γὰρ νῦν ἁπάσῃ τῇ παρὰ φύσιν αἰτίᾳ, δι' ἣν βλάπτεται καὶ διαφθείρεται τὸ ζῶον, ὅλον ἐκεῖνο τὸ γένος τῶν δυνάμεων, ὑφ' οὗ διασώζεται. τοιαύτης μὲν οὖν δυνάμεως ἔργα, πταρμοὶ καὶ βῆχες καὶ χάσμαι, καὶ σκορδινισμοὶ, καὶ λύγγες. μόνου δὲ τοῦ νοσήματος ἐνεργοῦντος, παλμὸς καὶ σπασμός. ἀμφοῖν δὲ συνιόντων τοῦ τε νοσήματος καὶ τῆς δυνάμεως, αἵ τε ναρκώδεις ἅπασαι κινήσεις, ὅσαι τ' ἄλλαι παραλυομένων μὲν, οὐδέπω δὲ παραλελυμένων γίγνονται. καὶ πρὸς ταύταις ὁ τρόμος. αὗται μὲν αἱ πρῶται διαφοραὶ τοῦ νῦν ἡμῖν προκειμένου γένους τῶν συμπτωμάτων. ἐφεξῆς δὲ καθ' ἑκάστην, ἴδιαί τινες, ὑπὲρ ὧν ἤδη λέγωμεν, ἀπὸ τῶν ὑπό τινος ἐμφύτου δυνάμεως γιγνομένων κινήσεων ἀρξάμενοι. κοινωνία δὲ καὶ ταύταις ἐστὶ πρὸς τὰς ἀκριβῶς κατὰ φύσιν, ἣν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρότερον, ὑπὲρ τοῦ διδάξαι σαφῶς, ὁποία τίς αὐτῶν ἐστιν ἡ γένεσις. οὐσῶν δὴ τεσσάρων δυνάμεων ὑφ' ὧν διοικεῖται τὰ φερόμενα σώματα πάντα, πρώτης μὲν τῆς ἑλκούσης πρὸς ἑαυτὴν τὸ χρηστὸν, ἑτέρας δὲ τῆς κατεχούσης αὐτὸ, καὶ τρίτης τῆς ἀλλοιούσης, καὶ τετάρτης τῆς ἀποκρινούσης τὸ περιττὸν, ἐπειδὰν μὲν νόμῳ φύσεως διοικῆται τὸ ζῶον, οὐδὲ μία κίνησις, οὐδὲ μιᾶς αὐτῶν ἐστι σύμπτωμα. συστάντος δέ τινος παρὰ φύσιν ἐν τῷ σώματι, ὅταν ἀποτρίβεσθαι δέῃ, τῶν ἀποκριτικῶν τις ἐξορμήσῃ δυνάμεων, ἐνίοτε μὲν ἀναίσθητοι τὸ παράπαν αἱ κινήσεις αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ αἰσθηταὶ γίγνονται. περὶ μὲν δὴ τῶν ἀναισθήτων αὖθις εἰρήσεται. περὶ δὲ τῶν αἰσθητῶν ἐπεὶ δὴ κοινωνοῦσι ταῖς προαιρετικαῖς ὀνομαζομέναις, ἡ διδασκαλία γιγνέσθω κοινή. προαιρετικῆς μὲν οὖν ἐνεργείας βλάβη, παράλυσίς τε καὶ σπασμὸς καὶ τρόμος καὶ νάρκη. ποικίλλεται δὲ ἐν τοῖς κατὰ μέρος ὀργάνοις ἕκαστον τῶν εἰρημένων, οὐ τῇ τῶν συμπτωμάτων ἰδέᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς προσηγορίαις. ἡ μὲν γὰρ τῶν τὴν ἀναπνοὴν ἐργαζομένων ὀργάνων παράλυσις, ἄπνοια, καθάπερ δὴ καὶ ἡ τῶν τὴν φωνὴν, ἀφωνία προσαγορεύεται. ἡ δὲ τῆς γλώττης παράλυσις, οὐδὲν ὄνομα ἴδιον κέκτηται, τελέως ἀναιροῦσα καὶ αὐτὴ τὴν διάλεκτον, ἔργον οὐ σμικρὸν προαιρέσεως. ἔμπαλιν δὲ, οὐδὲν ἧττον ἡ ἰσχουρία. παραπλήσιόν τι δόξει δηλοῦν, ἀπνοίᾳ τε καὶ ἀφωνίᾳ, καίτοι γε οὐ προαιρετικῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ φυσικῆς ἐστιν ἀπώλεια. τὸ γὰρ ἐκκρίνειν ἀκουσίως τὰ οὖρα, προαιρετικῆς ἐνεργείας βλάβη. παραπλησίως δὲ τοῖς οὔροις ἐπὶ τῶν διαχωρημάτων, ἡ μὲν ἐπίσχεσις, φυσικῆς· ἡ δὲ ἀκούσιος ἔκκρισις προαιρετικῆς ἐνεργείας βλάβη. δέδεικται δ' ἐπὶ πλέον ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἁπάντων, ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως. οὕτως μὲν αἱ παραλύσεις ποικίλας ταῖς ἰδέαις ὑπάρχουσιν, οἱ σπασμοὶ δὲ κατὰ ταὐτά. τὸ μὲν τρίζειν ἀκουσίως, τῶν μασητήρων μυῶν σπασμός ἐστιν. ἡ δὲ ἴλλωσις, οἵ τε καλούμενοι στραβισμοὶ τῶν κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς. ὥσπερ γε καὶ τῆς γονορροίας ἡ ἑτέρα διαφορά. εἰ μὲν γὰρ μετὰ ἐντάσεως τοῦ αἰδοίου γένοιτο, οἷον σπασμός ἐστιν. εἰ δὲ χωρὶς ταύτης, ἀρρωστία τε καθεκτικῆς δυνάμεως. δοκοῦσι δὲ ἐνίοις καὶ αἱ λύγγες. καὶ ἡ διπλῆ δὲ τῶν εἰσπνεόντων ἐπανάκλησις, ἔστιν ὅτε διὰ σπασμὸν γίγνεται τῶν εἰσπνοὴν ἐργαζομένων μυῶν. ἔστι δέ τι καὶ τῆς ἐκπνοῆς εἶδος οἷον σπασμῶδες, ἐπιγιγνόμενον αὖ καὶ τοῦτο, τοῖς σπασμοῖς τῶν τὴν ἐκπνοὴν ἐργαζομένων μυῶν. ὅπερ ὀνομάζεται παρ' Ἱπποκράτους, πνεῦμα πταῖον ἐν τῇ ἔξω φορῇ. ὅτι δὲ καὶ ὅλου τοῦ σώματος ἡ μὲν ἀποπληξία, παράλυσις. ἡ δὲ ἐπιληψία, σπασμός ἐστι, ἔμπροσθεν εἴρηται. καὶ μέντοι καὶ περὶ τῆς νάρκης εἴρηται πρόσθεν, ὡς ἀμυδρά τίς ἐστι παράλυσις. οὐ σμικρὰ δὲ ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἡ διαφορὰ τῶν ναρκωδῶν ἐστι μορίων. ἐπειδὴ μικτόν πως ἐστὶ τὸ σύμπτωμα, νοσήματός τε καὶ δυνάμεως. εἰ μὲν γὰρ τὸ νόσημα τελέως ἐπικρατήσει τῆς δυνάμεως, οὐδ' ὅλως δύναται μεταφέρειν τὸ μέλος. εἰ δ' ἡ δύναμις, οὐδ' ὅλως ἐμποδίζεται. εἰ δ' οἷον μάχη τις αὐτῶν εἴη, κινοῦσι μὲν, ἀλλὰ μόγις. καὶ εἰ κελεύσειας ἀνατείναντας τὸ βεβλαμμένον κῶλον, ἐκτεταμένον φυλάττειν, οὐ δύνανται. καταπίπτει γὰρ ὑπὸ τοῦ συμφύτου βάρους, φερόμενον κάτω, ἀρρωστίᾳ τῆς ὀχούσης αὐτὸ δυνάμεως. τὸ μὲν γὰρ ἐξαῖρόν τε, καὶ βαστάζον, ἡ δύναμίς ἐστι. τὸ δὲ κάτω φερόμενον, αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς χειρὸς, ἢ τοῦ σκέλους. ἡ δ' αἰτία πρόσθεν εἴρηται, κατὰ τὸν περὶ τῶν αἰσθητικῶν ἐνεργειῶν λόγον, ἐπιδεικνύντων ἡμῶν ἤτοι πιλούμενον ὑπὸ τῆς ψύξεως τὸ νεῦρον, ἢ ἐμφραττόμενον ὑπὸ παχέων τε καὶ γλίσχρων χυμῶν, ἢ βαρυνόμενόν τε καὶ θλιβόμενον ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίου εἰς νάρκην τε καὶ παράλυσιν ἔρχεσθαι. ὁ δέ γε σπασμὸς εἰς τὴν αὐτὴν ἄγει τά τε νεῦρα καὶ τοὺς μῦς διάθεσιν, εἰς ἣν καὶ κατὰ φύσιν ἐχόντων ὑπὸ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως ἤγετο. εἴτε οὖν τεινομένων ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, εἴτε καὶ διὰ πνεύματος ἔμπτωσιν πληρουμένων τῶν μυῶν, αἱ προαιρετικαὶ κινήσεις ἐγίνοντο, καὶ κατὰ τοὺς σπασμοὺς, ταῦτα συμβήσεται, πνεύματός τε φυσώδους ἐν αὐτοῖς γεννᾶσθαι δυναμένου, καὶ πολλῶν διαθέσεων τάσιν ἐργαζομένων, ὥσπερ καὶ ἡ φλεγμονή. κεφάλαιον δ' αὐτῶν ἐστι διττὸν ὡς Ἱπποκράτης ἐδήλωσε, πλήρωσίς τε καὶ κένωσις. ἐν μὲν οὖν τοῖς φλεγμονώδεσι πάθεσιν ἡ πλήρωσις, ἐν δὲ τοῖς καυσωδεστάτοις τε καὶ ξηροτάτοις πυρετοῖς, ἡ κένωσις. ὅτι δὲ πληρουμένοις τε καὶ κενουμένοις ἐπὶ πλέον ἅπασι τοῖς νευρώδεσι σώμασι τείνεσθαι συμβαίνει, δηλοῦσιν οὐχ ἥκιστα καὶ αἱ ἐν τοῖς ὀργάνοις

ἐντα

ἐντεταμένας χορδάς. ῥήγνυνται γοῦν αἵ τε εἰς ὑγρὸν καὶ νοτιῶδες, αἵ τε εἰς ξηρὸν καὶ αὐχμῶδες οἴκημα
τεταμέναι κατατεθῶσι. καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐπανιᾶσιν αὐτὰς οἱ τεχνῖται, πρὶν κατατίθεσθαι. διὰ τοῦτο γοῦν ἐῤῥέ-
θη καὶ πρόσθεν ὡς ἡ σπασμώδης κίνησις, ὑπὸ μόνου γίγνεσθαι τοῦ νοσήματος, ὁμοίως τῇ κατὰ τὰς παραλύ-
σεις ἀκινησίᾳ. καὶ γὰρ αὕτη τῷ λόγῳ τοῦ νοσήματος ἀποτελεῖται. ἡ δέ γε κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ζώοις ἀκινη-
σία τε καὶ κίνησις, ὅταν ἀνατείναντες τὴν χεῖρα δυνάμεθα φυλάττειν ἀκίνητον ἀνατεταμένην, ὑπὸ τῆς
ψυχικῆς ἀμφότερα γίγνεται δυνάμεως. εἰ δὲ καταθέντες ἐπί τινος στερεοῦ τὴν ὑγιαίνουσαν χεῖρα, πά-
σας ἐκλύσαιμεν τῶν μυῶν τὰς ἐνεργείας, οὔθ᾽ ὑπὸ τοῦ νοσήματος, οὔθ᾽ ὑπὸ τῆς δυνάμεως ἡσυχάζειν
κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τοῦ συμφύτου βάρους τοῖς ζώοις ἡ χείρ. ὥστε τῶν τριῶν ἡσυχιῶν, τὴν μὲν
ἐν τοῖς παραλύσεσιν, ὑπὸ τοῦ νοσήματος γίνεσθαι, δεδεμένης ὡς ἂν εἴποι τις ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τῆς δυνά-
10 μεως· τὴν δ᾽ ὅταν ἀνατεταμένον ἔχωμεν τὸ κῶλον, ὑπὸ τῆς δυνάμεως. ἣν δ᾽ ἀρτίως ἐλέγομεν, ὑπ᾽ οὐδετέ-
ρου, γινωσκόντων ἡμῶν ἅπερ ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως ἐλέχθη, περὶ τῆς ἀνατεταμένης χειρὸς, ὡς ἐκ τοῦ
τῶν ἐνεργειῶν τε καὶ κινήσεων ἐστὶ γένους, κατά γε τὴν ἀλήθειαν αὐτήν. ἐλέχθη δὲ, καὶ ὅτι τονικὴν ὀνομάζο-
μεν ἡμεῖς τὴν κίνησιν ταύτην. ἡ μὲν δὴ τοιαύτη κατάστασις, ἑτέρῳ μὲν τρόπῳ κίνησις, ἑτέρῳ δ᾽ ἀκινησία λέγοι-
τ᾽ ἄν. αἱ λοιπαὶ δὲ δύο, κατ᾽ οὐδένα τρόπον ἐφάπτονται κινήσεως. ὥσπερ γε καὶ αἱ λοιπαὶ δύο κινήσεις, ἥ τε σπα-
σμώδης τε καὶ ἡ προαιρετικὴ, κατ᾽ οὐδένα τρόπον ἐφάπτονται ἀκινησίας. καὶ μὴν δὴ καὶ ὡς ἡ ἀνατεταμένη χεὶρ
ἐκ δυοῖν ἰσοσθενῶν ἐλέγετο συγκεῖσθαι κινήσεων, ἄνω μὲν ἀναφερούσης αὐτὴν τῆς δυνάμεως, κάτω δ᾽ αὖ θέλ-
κοντος τοῦ συμφύτου βάρους, οὕτω καὶ ὁ τρόμος ἐκ δυοῖν ἀποτελεῖται κινήσεων καὶ αὐτὸς, τῆς δὲ διὰ βάρος
ἀπαγούσης κάτω τὸ κῶλον, ἣν δ᾽ ἡ δύναμις εἰς τοὐναντίον ἀναφέρουσα ποιεῖται. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ἐῤῥωμέ-
νης χειρὸς, οὐδ᾽ ἐπὶ βραχὺ νικᾶται πρὸς τοῦ βάρους ἡ δύναμις, ἀλλ᾽ ἰσχυροτέρα καθεστηκυῖα τῆς κάτω τοῦ κώ-
20 λου ῥοπῆς, ὀχοῦσα τοσοῦτον ἀναφέρει πρὸς τὸ μετέωρον, ὅσον ὑποσύρει κάτω. κατὰ δὲ τοὺς τρόμους ἀκούσης αὐ-
τῆς ὑποῤῥεῖ τὸ κῶλον κάτω. καὶ φανερῶς γ᾽ ἐστὶ θεάσασθαι τὴν μάχην αὐτῶν οὔτε τῆς δυνάμεως ἐπιτρε-
πούσης κατενεχθῆναι τὸ κῶλον ὡς ἐν ταῖς παραλύσεσι, οὔτε τοῦ βάρους συγχωροῦντος τῇ δυνάμει, φυλάτ-
τειν αὐτὸ μετέωρον. ὡς ὅτε ἔῤῥωται. ἐναλλὰξ οὖν τῆς δυνάμεως νικώσης τε καὶ νικωμένης, καὶ διαδεχομέ-
νων ἀλλήλας ἀεὶ τῶν ἐναντίων κινήσεων ὁ τρόμος γίνεται, σύνθετός τις ὑπάρχουσα κίνησις, ὥσπερ καὶ τῶν
ἀρτηριῶν σφυγμός. ἀλλ᾽ ἐν ἐκείναις μὲν αἰσθηταὶ διαιροῦσιν ἡσυχίαι κινήσεων τὴν διαστολὴν ἀπὸ τῆς συστο-
λῆς, εἰ μή πω ἄρα οὕτω γένοιτο πυκνότατος ὁ σφυγμὸς, ὡς ἐν τοῖς μυρμηκίζουσι. ἐνταῦθα δ᾽ οὐδὲ μίαν εὑρεῖν
ἐστὶ μεταξὺ τῶν ἐναντίων κινήσεων αἰσθητὴν ἡσυχίαν. οὐ γὰρ ἀμοιβὴ κινήσεώς ἐστιν, ὑπὸ μιᾶς ἐπιτελουμένη φύ-
σεως, ἀλλὰ μάχη δυνάμεώς τε καὶ βάρους σώματος. ὡς δ᾽ ἄν τις εἰκάσειε μάλιστα τὴν κίνησιν, ἑτέρῳ τινὶ τῶν
κατὰ τὸ σῶμα, τῇ τῶν μυρμηκιζόντων σφυγμῶν ἐστὶ παραπλήσιος. ὡς γὰρ ἐν ἐκείνοις ἡ κίνησις τῆς ἀρτηρίας κατὰ
30 βραχὺ τῆς φέρεται διαστάσεως, οὕτως ἐν τοῖς τρόμοις, τὸ τοῦ ζώου μόριον, ὅτι περ αὖ ὑπὸ τῆς ἀσθενοῦς κι-
νεῖται δυνάμεως. εὔδηλος οὖν ἤδη καὶ ἡ γένεσίς ἐστι τοῦ δὲ τοῦ συμπτώματος ὅτι τε ὁρμὴ τοῦ κινεῖσθαι πάντως, ὅτι
τε ἡ ἀσθένεια δυνάμεως ἀποτελεῖται. ἔνιοι δ᾽ οὐκ οἴονται τὴν ὁρμὴν ἀχώριστον εἶναι τοῦ τρόμου, θεωροῦντές τινας ἐνίοτε τὴν
κεφαλὴν ὅλην τρομωδῶς σειομένην, ἄνευ τοῦ προελέσθαι κινεῖν. ἀγνοοῦσι γὰρ ὡς κἂν τῷ φυλάττειν τι μέ-
ρος ὀρθὸν, ἥ τε προαίρεσις ἐνεργεῖ, καὶ τείνονται παραπλήσιον ὑπ᾽ αὐτῆς τρόπον οἱ μύες, ὅνπερ ἐτείνοντο,
κἂν ταῖς ἄλλαις ἐνεργείαις. ἡμῖν δὲ τοῦτο μὲν ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως ἀποδέδεικται. καὶ νῦν δ᾽ αὖ οὐ μικρὰ
παρέχοιμεν τεκμήρια, τοῦ τε τὴν προαίρεσιν ἐνεργεῖν ἐν τοῖς τρόμοις, καὶ τοῦ διὰ τὴν ἀσθένειαν ἀδυνατεῖν, ἀ-
κλόνον αὐτὸ φυλάττειν τὸ μόριον. ἐκεῖνον γοῦν τὸν τρομώδη τὴν κεφαλὴν, εἰ κατακλίνας ὕπτιον ἐπὶ μαλακοῦ
τινὸς, οὐκέτι τρομώδης ἔσται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὐδ᾽ ὅς τις ἤδη γράφων, ἢ τέμνων, ἢ ὁτιοῦν ἄλλο δια-
πραττόμενος ἐν τρόμῳ καθέστηκεν, οὐδ᾽ οὗτος ἡσυχάσας ταῖν χεροῖν, ἔτι φανεῖται τρέμων. ὥσπερ οὐδ᾽ ὁ τὴν
40 σκελῶν, ἡνίκα βαδίζῃ τρομώδης γιγνόμενος, οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ἐκεῖνος αὖ ἔτι τρέμει παυσάμενος τῆς βαδίσε-
ως. ἔνεστιν οὖν σοι πολλάκις θεάσασθαι ἐῤῥωμενεστάτους νεανίσκους, ἀναθεμένους τι τοῖς ὤμοις μέγιστον βάρος,
εἶτ᾽ ἐν τῷ προϊέναι τρέμοντας τοῖς σκέλεσιν. εἰ δὲ παύσαιντο βαδίζοντες, ἢ τὸ φορτίον ἀποῤῥίψαντες, εὐθὺς
ἀτρόμους γιγνομένους. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ πρός τι τὸ βαρὺ καὶ κοῦφον ἐστὶν εἴη ἂν καὶ τὸ φορτίον οὕτω μέγι-
στον, ὡς καὶ τοῖς ἰσχυροτάτοις εἶναι βαρύ. τὴν μὲν οὖν ἐῤῥωμένην δύναμιν, τὸ μέγιστον φορτίον νικᾷ. τὴν δὲ
μὴ τοιαύτην οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ σμικρόν. εἰ δ᾽ ἐπὶ πλέον ἀῤῥωστήσειεν αὐτὸ τὸ σύμφυτον αὐτῆς σῶ-
μα βαρύνει, δίκην φορτίου. καὶ διὰ τοῦθ᾽ οἱ γέροντες ἅπαντες ὅταν ἐπιχειρήσωσιν ἐνεργείαις σφοδρο-
τέραις, αὐτίκα τρομώδεις γίγνονται τοῖς ἐνεργοῦσι μορίοις. οὕτω δὲ καὶ παρὰ κρημνὸν τὶς παριὼν, τρέμει
τὰ σκέλη, καταβάλλει γὰρ τὴν δύναμιν τὸ δέος. οὕτω καὶ θηρίον ἀποφαινόμενον τὶς ἀποφεύγων,
τρομώδης καθίσταται. καὶ δὴ καὶ προσώπῳ τις δυνάστῃ φοβερῷ, τρέμει παντὶ τῷ σώματι, κἂν εἰ φθέγξασθαι
50 κελεύσειεν αὐτὸν, οὐδὲ τὴν φωνὴν ἄτρομός ἐστιν. ὡς οὖν τὸ ψυχικὸν πάθος ἀῤῥωστίαν ἐργασάμενον τῇ
κινούσῃ δυνάμει, τρομώδεις ἀποτελεῖ τὰς ἐνεργείας, οὕτω καὶ τὰ τοῦ σώματος νοσήματα βλάπτοντα
τὴν δύναμιν, ἐπιφέρει τὰ τρομώδη συμπτώματα. πρῶτα μὲν οὖν καὶ μάλιστα βλάπτει τὴν δύνα-
μιν, ὅσα κατὰ δυσκρασίαν συνίσταται. καὶ γὰρ καὶ τὸ γῆρας, ὅτι δυσκρασία τίς ἐστιν ἐπὶ τὸ ψυχρότερόν τε καὶ
ξηρότερον, διὰ τοῦτο ἑτοιμότερον ἁλίσκεται τρομώδεσι πάθεσιν. ἁλίσκονται δὲ τῶν νεωτέρων, οἵ τε ψυχθέντες ἰσχυ-
ρῶς, καὶ ὅσοι πολὺν ἐνεφόρησαν ἔτι τὸν ἄκρατον οἶνον, ἢ πολλὰς ἀπεψίας ἐπέπησαν, ἢ χρόνῳ πολλῷ σιτίων ἐμπι-
πλάμενοι, διετέλεσαν ἀγύμναστοί τε καὶ ἀργοὶ παντελῶς. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ ψυχρὸν ὕδωρ οὐκ ἐν καιρῷ προσενεγκά-
μενοι, τρομώδεις ἐγένοντο. τὰ γὰρ τοιαῦτα πάντα ψυχρὰν δυσκρασίαν ἐργάζεται, πολλάκις μὲν ἐν ὅλῳ τῷ
σώματι, καὶ κατ᾽ αὐτὴν τῶν νεύρων τὴν ἀρχὴν, ἐνίοτε δ᾽ ἔν τισι μορίοις, ἅπερ ἀσθενέστερα τῇ φύσει καὶ βλα-

βῆναι τῶν ἄλλων ἐπὶ πλειότερα τύχῃ. καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ παχεῖς καὶ γλίσχροι χυμοί, τὰς ὁδοὺς τῆς δυνάμεως
ἐμφράττοντες, ὡς ἐπιρρεῖν ἐλάττονα, τρόμων αἴτια καθίστανται, καὶ μάλιστα ὅταν ἀκριβῶς ἐμφράξωσι
καὶ παραλύσωσι μόρια ἄττα νεύρων τινῶν. αἱ γὰρ ὑπόλοιποι τῶν ἰνῶν, ἀδυνατοῦσιν ἰσχυρῶς ἐκτείνειν τὸν μῦν. ἐπει-
δὰν μέντοι τὰ φράττοντα τὰς διὰ τῶν νεύρων ὁδοὺς τῆς δυνάμεως ὑγρὰ μηδέπω τελέως ἐμπεπλασμένα τύ-
χῃ, διασείεσθαι δέ τι καὶ διακινεῖσθαι δύνηται κατὰ τὰς βιαιοτέρας ἐμπτώσεις τῆς δυνάμεως, αἱ τοιαῦται γί-
γνονται κινήσεις, εἰς ἃς ἔμπροσθεν ἔφαμεν ἐν παραλύσεσιν ἀρχομέναις ἐνίοτε συμβαίνειν, ἐπαιρομένου μὲν ἐ-
νίοτε τοῦ κώλου, καταπίπτοντος δ' αὐτίκα. κατὰ μὲν γὰρ τὴν ἔμπτωσιν τῆς δυνάμεως, ὅταν ἐπεγερθεῖσά τε καὶ
συναθροίσασα σφοδρότερον ἑαυτὴν, ἀπώσηται τὰ τῶν νεύρων ἐμφράγματα κινεῖται τὸ κῶλον. αὖθις δὲ
τῶν διωθέντων εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς τόπον συρρεόντων, καταπίπτει τε καὶ ἀκίνητον κεῖται, μέχρι περ ἂν πάλιν ἐκ
10 δευτέρου ἡ δύναμις ἀθροωτέρα ἐμπεσοῦσα, διασκεδάσῃ τοὺς χυμούς, οἳ κατειλήφεισαν αὐτῆς τὰς ὁδούς. ἀλ-
λὰ περὶ μὲν τούτων, ἱκανὰ καὶ ταῦτα. ὁ δὲ παλμός, ἔστι μὲν διαστολὴ παρὰ φύσιν, ἐν ἅπασι δὲ γίγνεται τοῖς
μορίοις ὅσα γε διαστέλλεσθαι πέφυκεν, οὐ γὰρ δὴ τά γε ὀστᾶ, καὶ οἱ χόνδροι πάλλονταί ποτε διότι μὴ διαστέλλε-
σθαι δύνανται. ταῦτ' ἄρα καὶ κατὰ τὸ δέρμα συμπίπτει πολλάκις. ἔστι δ' ὅτε καὶ κατὰ τοὺς ὑποκειμένους αὐτῷ
μύας, ἀτὰρ οὐχ ἥκιστα καὶ κατὰ γαστέρα καὶ κύστιν, καὶ τὴν μήτραν, ἔντερά τε καὶ ἧπαρ καὶ σπλῆνα, καὶ διά-
φραγμα, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ἅπανθ' ὅσα διαστέλλεσθαι πέφυκεν ὥστε καὶ ταῖς ἀρτηρίαις, καὶ αὐτῇ τῇ καρ-
δίᾳ φαίνεται συμπίπτων, ἑτέρας ταύτης κινήσεως ἐν ταύταις γιγνομένης παρὰ τὸν σφυγμόν. οὔτ' οὖν τῆς
προαιρετικῆς δυνάμεως, οὔτε τῶν προαιρετικῶν ὀργάνων ἴδιόν ἐστι τὸ πάθος, ὥσπερ ὁ τρόμος τε καὶ ὁ σπασμός.
ἀλλ' ὡς ἀρτίως εἴρηται, πᾶσι τοῖς διαστέλλεσθαι δυναμένοις, ἐγγίγνεται σώμασιν. ἔστι δὲ δήπου ταῦτα πάντα
μαλακὰ τὴν φύσιν, ὡς διάστασίν τε καὶ συνίζησιν ὑπομένειν δύνασθαι. τὴν δ' αἰτίαν τοῦ συμπτώματος, ἀπὸ τῶν ἐ-
20 ναργέστατα φαινομένων θηρεύειν προσήκει, τούτων δὴ τῶν κατὰ τὰ βλέφαρά τε καὶ ὀφρῦς καὶ μέτωπον, καὶ
μῆλα συμπιπτόντων παλμῶν. ὁρᾶται γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐξαιρόμενόν τε καὶ διαφυσώμενον τὸ δέρμα, καθ' ὃν αἱ
ἀρτηρίαι διαστέλλονται τρόπον. ὅπερ οὖν ἐπ' ἐκείνων ἐζήτηται, πότερον ἐξ αὑτῶν διαστελλόμεναι συνεπι-
σπῶνται τῇ διαστολῇ τὸ πληρῶσον, ὥσπερ αἱ φῦσαι τῶν χαλκέων, ἢ πληρούμεναι δίκην ἀσκῶν διαστέλλονται,
τοῦτο χρὴ κἀπὶ τῶν παλλομένων μορίων διορίσασθαι πρῶτον. ἔοικε δὲ τῷ μὲν γένει τῆς ζητήσεως, ὁμοιοῦσθαι
τῷ κατὰ τὰς ἀρτηρίας, τῷ δ' ἑτοίμῳ τῆς εὑρέσεως ἀποκεχωρίσθαι. οὐ γὰρ δὴ ὥσπερ ταῖς ἀρτηρίαις ἀεί τε
καὶ κατὰ φύσιν σφυζούσαις, εἰκὸς εἶναί τινα δύναμιν ἔμφυτον, οὕτω καὶ τοῖς παλλομένοις μέρεσι. διὰ παντὸς
γὰρ ἂν ὑπῆρχεν αὐτοῖς καὶ ὑγιαίνουσι μᾶλλον. ὁπότε οὖν οὔτε διὰ παντός, οὔτε ὑγιαίνουσι, δῆλον, ὡς οὐδ' ἐξ
ἑαυτῶν διαστέλλονται. καὶ μὴν εἴπερ οὐκ ἐξ ἑαυτῶν, πάντως δήπου πρός τινος οὐσίας ἔξωθεν ἐπιρρεούσης
αὐτοῖς. διττὴν δ' εἶναι ταύτην εἰκὸς, ἤτοι χυμὸν, ἢ ἀερώδη τινὰ φύσιν. χυμὸν μὲν οὖν, οὐχ ὁμολογεῖ τὸ τάχος,
30 οὔτε τῆς γενέσεως, οὔτε τῆς λύσεως τοῦ παλμοῦ. καὶ γὰρ ἐξαίφνης γίγνεται καὶ παύεται παραχρῆμα. χυ-
μὸς δ' οὐδεὶς οὕτως, οὔτ' ἐπιρρεῖ ταχέως, οὔτ' ἀπορρεῖ, καὶ μάλιστ' ἐν οἷς ἄρτι λέλεκται μορίοις τοῖς κατὰ
τὸ πρόσωπον, ἐπὶ ψιλοῖς σχεδόν τι τοῖς ὀστοῖς ἐπιτεταμένου τοῦ δέρματος. ὥστ' ἀνάγκη τὴν ἐργαζομένην
τοὺς παλμοὺς αἰτίαν, ἀερώδη τινὰ οὐσίαν ὑπάρχειν. ἀλλ' εἴπερ ὀλίγη τε εἴη αὕτη, καὶ λεπτομερής, ἑτοίμως
ἂν διαρρέοι τοῦ σώματος. ἔοικε δ' ἄρα παχυμερής τις εἶναι καὶ ἀτμώδης, καὶ τὸ πλῆθος ἀξιόλογον, ὡς
πρὸς τὸ χωρίον ἐν ᾧπερ ἂν ἑκάστοτε συνίσταται. διαστέλλεται οὖν ὡς εἰκὸς, καὶ ἐξαίρει καὶ διαφυσᾷ τὸ μέ-
ρος, ἄχρι περ ἂν ὠθουμένη τε καὶ βιαζομένη, πρὸς τὸ συγγενὲς ἀναπνεύσῃ, ὁμοίου συμβαίνοντος τοῦ κατὰ
τὰς ἐν τοῖς ἑψομένοις χυλοῖς πομφόλυγας, πλήν γε ὅτι ῥήγνυνται μὲν αἱ πομφόλυγες, τὸ παλλόμενον
δ' οὐ ῥήγνυται σῶμα διὰ τὴν ἰσχὺν, ἀλλ' ἐξαίρεται μὲν, ἄχρι περ ἂν ὠθῆταί τε καὶ διεξέρχεται δι' αὐτοῦ τὸ
πνεῦμα. καταπίπτει δ' αὖθις εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἕδραν, ἐπειδὰν ἐκκενωθῆται, καὶ διεξέλθῃ τὸ πᾶν. εὐλό-
40 γως δὲ καὶ τοῖς ψυχθεῖσιν ὁτιοῦν μόριον οἱ παλμοὶ συμβαίνουσιν. ὃ γὰρ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν ἀπέρρει,
λεπτυνόμενόν τε καὶ κατεργαζόμενον ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ συμφύτου τοῖς ζώοις θερμοῦ, τοῦτο νῦν ἀρρω-
στήσαντος αὐτοῦ διὰ τὴν ψύξιν, ἀτμωδέστερον καὶ παχυμερέστερον γίγνεται. ὥστ' οὐχ ἑτοίμως διαπνεῖται,
καθάπερ ἔμπροσθεν, ἀλλ' ἴσχεταί τε κατὰ τὸ δέρμα, καὶ στενοχωρούμενον ἐν τῇ διεξόδῳ βραδύνει κατὰ τὴν
ὁδόν. εἰ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ δέρμα πυκνωθείη, διπλασιασθήσεται τὸ σύμπτωμα, τοῦ πάχους τῆς διαρρεούσης οὐ-
σίας προσλαβόντος τὴν στενότητα τῶν ὁδῶν. οὕτω μὲν οὖν ἐν τοῖς παλμοῖς, ἐξαίρεταί τε καὶ διαστέλλε-
ται τὸ δέρμα. οὕτω δὲ καὶ οἱ μύες, ὅταν ἐν αὐτοῖς ἀθροίζηται τὸ τοιοῦτον περίττωμα, συνεξαίρουσιν ἐνίοτε
διαστελλόμενοι τὸ κῶλον ἅπαν. ἀλλ' ἡ τοιαύτη κίνησις, ἐναργέστατα διαφέρει τῆς σπασμώδους, τῷ μήτ' ἐκτείνειν
ἀκριβῶς, μήτε κάμπτειν τὸ κῶλον. ἐπὶ γάρ τοι τῶν παλμῶν, ἐκτείνεται μὲν, ἢ κάμπτεται τὸ κῶλον οὐ-
δὲν ὅτι καὶ ἄξιον λόγου, διασείεται δέ πως ἐφ' ἑκάτερα, μέχρις ἂν ὁ μῦς παύσηται παλλόμενος, ἐν μὲν ταυ-
50 τῷ τρόπῳ τῆς κινήσεως ἐπιτελουμένης, ἐν ᾧπερ καὶ ὁ τρόμος, διαλλαττούσης δ' ἐν τῷ κατὰ μεγάλα γίγνε-
σθαι διαστήματα, κατὰ σμικρὰ τοῦ τρόμου συμπίπτοντος. ὁ γάρ τοι παλλόμενος μῦς ὅταν ἀξιόλογος ᾖ τὸ
μέγεθος, ἐν μὲν τῷ διαστέλλεσθαι, συνεξαίρει τὸ κῶλον ὅλον ἑαυτῷ πολλάκις, ἐν δὲ τῷ συστέλλεσθαι,
συγχωρεῖ φέρεσθαι κάτω, καθάπερ ἄψυχον. ὥστ' εἶναι τὴν κίνησιν ἅπασαν παρὰ φύσιν οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ
τρόμου, μικτήν γέ πως καὶ σύνθετον. ὁποία δὲ ἡ τῶν παλλομένων κώλων γίγνεται κίνησις ὀλίγη τε ἅμα
καὶ βραδεῖα καὶ ἀραιά, τοιαύτη τοῖς ῥιγοῦσι συμπίπτει, πολλή τε ἅμα καὶ πυκνὴ καὶ ταχεῖα. λέγω δὴ πολλὴν
μὲν αὐτῷ τῷ τῶν κινήσεων ἀριθμῷ. ταχεῖαν δὲ τῷ ῥοίζῳ τῆς φορᾶς. πυκνὴν δὲ, τῷ βραχυχρονίῳ τῆς ἡσυχίας. ἔστι δ' οὐχ
ὡσαύτως ἡ κίνησις ἢ ἐν παλμῷ καὶ σπασμῷ ὅλη παρὰ φύσιν, ἀλλ' ἕτερον μὲν τρόπον, ὥσπερ ὁ τρόμος. ἐπίμικτος
δ' οὖν καὶ αὕτη πώς ἐστιν, ἔκ τε τῆς παρὰ φύσιν αἰτίας, καὶ τῆς τοῦ ζώου δυνάμεως, καὶ πλέον γ' ἐπὶ ταύτης ἐστίν, ἤ-

ὑπὲρ ἐν τοῖς δρόμοις τῆς δυνάμεως. μᾶλλον δ᾽ εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἡ μὲν κίνησις ἅπασα, συμφύτου δυνάμε-
ως ἐστίν, ἣν ὀνομάζειν ἔθος ἡμῖν, ἐκκριτικήν τε καὶ ἀποκριτικήν. ἡ δὲ τὴν δύναμιν ἀναγκάζουσά τε καὶ βιαζο-
μένη κινεῖσθαι βιαίως αἰτία παρὰ φύσιν ἐστίν. ὅστις μὲν οὖν ἱκανῶς κατενόησε τὰς ἐνεργείας τῆς δυνάμε-
ως ταύτης, ὑγιαίνοντος ἀμέμπτως τοῦ ζώου, καὶ ἄλλως ἐστὶ συνετός, οὐδὲν δεῖ τούτῳ μακροτέρου λόγου. ὅστις
δ᾽ οὔτ᾽ ἐκείνας ἔγνω, καὶ τὴν διάνοιαν ἀμβλύτερος ἔφυ, τούτῳ συμβουλεύσαιμ᾽ ἄν, εἰ μὲν μὴ δ᾽ ὅλως ἀληθείας
ἐρᾷ, χωριζέσθω τοῦδε τοῦ γράμματος, εἰ δ᾽ ἐσπούδακέ τε καὶ τιμᾷ τὸ ἀληθές, ἐπὶ τὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπο-
μνήματα πρότερον ἀπελθόντι, καὶ γυμνασαμένῳ ἱκανῶς ἐν αὐτοῖς, οὕτως ἐπὶ τόνδε τὸν λόγον ἐπανελθεῖν.
εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ποιήσειεν, οὔτε τῶν ὑφ᾽ ἡμῶν λεχθησομένων παρακολουθήσει ταῖς ἀποδείξεσιν, οὔτε τῶν ἔμπρο-
σθεν εἰρημένων κατανοήσει τὸ ἀναπόδεικτον. ἐγὼ μὲν οὖν προὐθέμην ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ, μηδὲ μίαν ἐξελέγ-
10 ξαι δόξαν. ἔνεστι δὲ τῷ βουλομένῳ τὴν εἰκοστὴν καὶ τετάρτην Ἀθηναίου βίβλον, ἀναγνόντι, τὰς ὑπὸ τῶν ἐκείνου
πρεσβυτέρων ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων εἰρημένας αἰτίας περὶ ῥίγους, εἰς ὅσον ἥκουσιν ἀτοπίας καταμαθεῖν,
ἐξελέγχει γὰρ ἁπάσας αὐτὰς ὁ Ἀθήναιος. ἔνεστι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Ἀθηναίου δόξαν βασανίσαι, πιθανωτέραν μέν
τι τῶν ἔμπροσθεν ἔχουσαν, οὐ μὴν οὐδ᾽ αὐτὴν ἀληθεύουσαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅτῳ φροντὶς ἀληθείας, οἶδ᾽ ὅτι καθ᾽
ὃν ὑφήγημαι τρόπον, οὕτως πειράσεται ποιεῖν. ἐγὼ δ᾽ ὡς ἀνεγνωκόσι τὰ περὶ φυσικῶν δυνάμεων ὑφ᾽ ἡμῶν γε-
γραμμένα διαλέξομαι, βραχέα πρότερον ἀναμνήσας, ὧν ἐν αὐτοῖς ἀπέδειξα περί τε μήτρας, καὶ γαστρός,
ἐντέρων τε καὶ κύστεως. αἵ τε γὰρ μῆτραι κατ᾽ οὐδένα τρόπον ἕτερον ἐδείχθησαν εἰς ἀποκύησιν ὁρμῶσαι τῶν ἐμβρύων,
ἢ διὰ τὴν τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ἐνέργειαν. αἱ γοῦν ἐννέα μησὶν ἀνεχόμεναι τοῦ τε βάρους τοῦ κατὰ τὸ ἔμβρυ-
ον, καὶ τῆς σφοδρᾶς αὐτῶν διατάσεως, καὶ οὕτως ἀκριβῶς ἐν ἅπαντι τούτῳ τῷ χρόνῳ μεμυκυῖαι τὸ στόμιον, ὡς μη-
δὲ πυρῆνα μήλης παραδέχεσθαι, τελειουμένων ἐν αὐταῖς τῶν κυουμένων, ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν αὐτῶν παραγί-
20 γνονται, τὴν ἐναντίαν ἑαυταῖς περιτιθεῖσαι κατάστασιν. ὁ μὲν γὰρ στόμαχος αὐτῶν ὁ πρότερον μεμυκώς, ἀνοί-
γνυται τηλικοῦτον, ὡς γίγνεσθαι δίοδον εὐπετῆ τοῖς τικτομένοις. οἱ δὲ χιτῶνες οἱ πρότερον ἐπὶ πλεῖστον ἐκτεταμέ-
νοι, συστέλλονται πανταχόθεν ἀπωθοῦσί τε γε τὸ ἔμβρυον, ὡς διεκπεσεῖν ὅτι τάχιστα τοῦ τῶν ὑστερῶν αὐχένος. ἡ δ᾽ οὕτω
κηδεμονικὴ τῶν ἐμβρύων δύναμις, ὡς ἀνέχεσθαι μὲν ἐννέα μηνῶν χρόνῳ βαρυνομένη, τελεωθέντων δ᾽ ὅπως ἀσφα-
λῶς ἐκκριθῇ προνοουμένη, ἐπὶ τὸν τρίτον, ἢ τέταρτον, ἢ ὅντιν᾽ οὖν ἄλλον μῆνα διαφθαρῇ, εὐθέως ἐκβάλλει τὸ ἔμ-
βρυον, ἀνοιγοῦσα καὶ νῦν ὁμοίως τὸ στόμαχον, ὡς ὁπότ᾽ ἤνοιγεν, ἐπιστάντος τοῦ τόκου. προθεσμία γὰρ αὐτῇ τοῦ κλείειν τε
καὶ ἀνοίγειν, οὐχ ὡρισμένη χρόνου περίοδός ἐστιν, ἀλλ᾽ ὁ τῆς χρείας καιρός. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐδείκνυτο καὶ ἡ κοι-
λία, κλείουσα τὸ κάτω στόμιον ἑαυτῆς ἐπὶ ταῖς ἐδωδαῖς, καὶ μηδὲν μεθιεῖσα διεξέρχεσθαι, πρὶν πεφθῆναι τε-
λείως, ὅταν γε μηδὲν ἕτερόν τι αὐτὴν ἀναγκάζῃ διακόψαι τὴν ἐνέργειαν, ὥσπερ τὰς μήτρας ἡ τῶν ἐμβρύων δια-
φθορά. ἀνάλογον γὰρ δή τι καὶ τῇ γαστρὶ πάθος ἐγγίγνεσθαι διαφθαρέντων ἐν αὐτῇ τῶν σιτίων, ἢ καὶ νὴ Δία πολ-
30 λάκις ἅμα τῷ ληφθῆναι, μοχθηρῶν οὕτως ὑπαρχόντων, ἢ καὶ πολλῶν, ὡς μὴ δύνασθαι φέρειν αὐτά. καὶ διὰ τοῦτο τὰ
μὲν ἐπιπολάζοντα δι᾽ ἐμέτου ἐκβάλλει, τὰ δ᾽ ἤδη ῥέποντα κάτω, πρὸς ἐκείνην ἀπωθεῖται τὴν διέξοδον. ἀλλὰ μὴν καὶ χω-
ρὶς σιτίων εἰς ἔμετον πολλάκις ἡ τῆς γαστρὸς δύναμις ἐξορμᾷ, ἤτοι διὰ χολήν, ἢ φλέγμα μοχθηρόν, ἤ τινα τοιοῦτον ἕτε-
ρον χυμόν, ἢ ἰχῶρα. σύμφυτος γὰρ ἑκάστῳ τῶν τοῦ ζώου μορίων δύναμίς ἐστιν ἐκκρίνουσα τὸ παρὰ φύσιν ἐν αὐτῷ συνιστάμε-
νον, ὡς ἐν τοῖς ἰδίοις ὑπὲρ αὐτῆς ἀποδέδεικται λόγοις, ἀρκεῖ γὰρ εἴς τε τὰ παρόντα σαφηνείας ἕνεκα τῶν ἔργων ἐπι-
μνησθῆναι τῆς τοιαύτης δυνάμεως, ὅσα τ᾽ ἄλλα λέλεκται, περί τε μητρῶν καὶ γαστρός. οἷα γάρ τις ἐστὶ κατὰ τοὺς ἐμέτους
ἐνέργεια τῆς ἐκκριτικῆς ἐν τῇ γαστρὶ δυνάμεως, τοιαύτη κατὰ τὰς βῆχας ἐν θώρακι καὶ πνεύμονι. διδάσκεται δ᾽ οὐδὲν
ζῶον οὔτε ναυτιᾶν, οὔτ᾽ ἐμεῖν, οὔτε βήττειν ἀλλὰ καὶ παμπόλλῳ χρόνῳ πολλάκις ἀπὸ γενετῆς, ἀμέμπτως ὑγιαίνοντα,
καὶ ἄλλα πολλὰ ζῷα καὶ ἄνθρωποι, οὔτ᾽ ἐμέτων ἐπειράθησαν, οὔτε βηχός. ἀλλ᾽ ἐὰν καταλάβῃ τὸ λυποῦν αἴτιον,
ἤτοι τὸ στόμα τῆς κοιλίας, ἢ τὰς ὁδοὺς τῆς ἀναπνοῆς, εὐθὺς ἐμεῖ τε καὶ βήττει τὸ ζῷον, ἐν μὲν τοῖς ἐμέτοις ὁμοίως κινου-
40 μένης τῆς γαστρός, ὡς ἐν τοῖς τόκοις αἱ μῆτραι. κατὰ δὲ τὰς βῆχας ἑτέρως, οὐ γὰρ ἐγχωρεῖ τῷ πνεύμονι, τοιαύτην
κινηθέντι κίνησιν, ἀπώσασθαι τὸ λυποῦν ἐξευρούσης τῆς φύσεως ἐπικουρίαν τινὰ περιττῶς σοφήν. ἅτε γὰρ εἰς τὰς
τραχείας ἀρτηρίας εἰσπνεομένου τοῦ ἔξωθεν ἀέρος, αἳ δὴ χονδρώδεις τε εἰσὶ καὶ σκληραί, καὶ συστέλλεσθαι ἐπὶ τὸ σύμ-
παν αὐταῖς ἀδύνατοι, σφοδράν τινα τοιαύτην ἐπετεχνήσατο τοῦ πνεύματος ἔξω φοράν, ἣν ὀνομάζουσι βῆχα.
τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ὁ πταρμός, ὑπὲρ τοῦ διώσασθαι τὰ κατὰ τὰς ῥῖνας, αἳ δὴ καὶ αὐταὶ τῆς ἀναπνοῆς εἰσὶν ὁδοὶ ὑπὸ τῆς
φύσεως εὑρημέναι. ἐκκαθαίρει γὰρ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὰς ὁδοὺς ἑαυτῷ, βιαίως τε καὶ σφοδρῶς φερόμενον· ὥσπερ
τοὺς αὐλούς τε καὶ τὰς σύριγγας, οἱ δημιουργοί. ὅστις μὲν οὖν ἐστὶν ὁ τρόπος τῆς κινήσεως ἵνα γίνηται τοῦτο, προϊὼν
ὁ λόγος ἐπιδείξει, τὸ δ᾽ εἰς τὰ προκείμενα χρήσιμον ἤδη λαμβάνωμεν. ὡς αἱ τοιαῦται κινήσεις, ἔργα μὲν φύσε-
ως ὑπάρχουσιν. ἐν δὲ τοῖς παρὰ φύσιν ἀριθμοῦνται συμπτώμασι, διὰ τὰς ἀναγκαζούσας οὕτω κινεῖσθαι τὴν φύσιν
αἰτίας. ἐπὶ μὲν οὖν ἐντέρων τε καὶ μητρῶν, καὶ κύστεων αἱ κινήσεις, ὅμοιαι τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεώς εἰσιν, αἵ
50 τε τῶν κατὰ φύσιν, αἵ τε τῶν παρὰ φύσιν ἐκκρίνεταί τι. καὶ διὰ τοῦτο σαφῶς οὐκ ἀφώρισται τὰ συμπτώματα.
καίτοι τά γε κατὰ τοὺς τεινασμούς τε καὶ δυσεντερίας, καὶ λειεντερίας ἐκκρινόμενα, συμπτώματά ἐστιν. ὥσπερ
οἶμαι καὶ τὰ κατὰ τὰς στραγγουρίας τε καὶ τὴν εἰς οὖρα διάρροιαν. ἂν δ᾽ ἀκριβολογῆταί τις καὶ ἡ ψοφώδης φῦσα,
καθάπερ γε καὶ ὁ τρυσμός, καὶ ἡ ἐρυγή, καὶ ὁ βορβορυγμὸς ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα. καὶ λεχθήσεταί γε καὶ πε-
ρὶ τούτων ἐν τοῖς ἐφεξῆς. ἐπεὶ δέ γε τῆς γαστρὸς ἐναργέστερον ἤδη τὸ κατὰ τοὺς ἐμέτους ἐστί. καὶ πολλοὶ καὶ τού-
τους οὐκ ἔργον φύσεως, ἀλλὰ συμπτώματα εἶναί φασιν. ἐν δὲ ταῖς βηξὶ καὶ τοῖς πταρμοῖς, ἐναργέστερον
μὲν κἀνταῦθα τὸ κατὰ τὰς βῆχας, οὐχ ὁμοίως δ᾽ οἱ πταρμοὶ δοκοῦσιν εἶναι παρὰ φύσιν· ἀλλ᾽ εἰσί γε καὶ
οὗτοι, καὶ αἱ βῆχες, καὶ οἱ ἔμετοι, καὶ αἱ διάρροιαι, καὶ πάνθ᾽ ὅσα τοιαῦτα τοῦ γένους ἐκείνου τῶν συμπτω-
μάτων, ἐν οἷς αἴτιόν τι παρὰ φύσιν ἐπὶ τὰς τοιαύτας ἐνεργείας ἐξορμᾷ τὴν φύσιν. ὁ δὲ τρόπος τῆς κινή-

σεως, οὔτ' ἐν ἅπασιν ὁ αὐτὸς, οὔθ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς γίνεται δυνάμεως, ἀλλ' ὅσα μὲν ἀπὸ τῶν μητρῶν, ἢ τῶν ἐντέ-
ρων, ἢ τῆς γαστρὸς, ἢ τῆς κύστεως ἐκκρίνεται, τούτοις μὲν αὐτὰ περιστέλλεται τὰ μόρια κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον
ὠθοῦντα τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς, ὃν αἱ χεῖρες ἐκθλίβουσιν. ἡ δ' ἐργαζομένη τὴν κίνησιν αὐτῶν δύναμις ἐκ τῶν τεττά-
ρων ἐστὶ μία τῶν φυσικῶν, ἐπειδάν τι κατὰ τὰς τραχείας ἀρτηρίας περιέχηται σῶμα, χονδρώδεις καὶ σκληρὰς
οὔσας, καὶ διὰ τοῦτ' ἀδυνατούσας περιστέλλεσθαι τῷ περιεχομένῳ, σφοδρὰν τὴν τοῦ πνεύματος ἔξω φορὰν ἡ φύ-
σις ἐργάζεται, βῆχα κινοῦσα. γίγνεται δ' αὕτη διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων, δι' ὧν ἐπιτελεῖ τὰς μεγάλας τε ἅμα καὶ
σφοδρὰς ἐκπνοὰς, ἃς ἐκφυσήσεις ὀνομάζομεν, ὡς εἶναι τὴν βῆχα μηδὲν ἄλλο ἢ σφοδροτάτην τινὰ ἐκφύσησιν,
ἵνα πλεῖστόν τε ἅμα καὶ τάχιστα φερόμενον ἔξω τὸ πνεῦμα, παρασύρῃ τε καὶ προωθῇ τῇ ῥύμῃ, τὰ ἐμφράττοντα
τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. καὶ ὅταν γε κατὰ τὴν ἐκβολὴν τὴν πρώτην, ἀδυνατήσῃ διώσασθαι τὰ λυποῦντα, καὶ δὶς καὶ τρὶς
10 ἐμπίπτειν αὐτοῖς οὐκ ὀκνεῖ, καὶ τυγχάνει γε τοῦ τέλους ὡς τὰ πολλὰ, ὅταν αὐτό τε τὸ πνεῦμα φέρηται σφοδρῶς,
ἐπιτήδειά τε ὑπάρχῃ προωθεῖσθαι τὰ ἐμφράττοντα, τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα μήθ' ὑδατώδη μήτε γλίσχρα τὴν
οὐσίαν ἐστί. τὰ μὲν γὰρ ὑδατώδη διὰ τὴν λεπτότητα, περισχίζεται τῷ πνεύματι μᾶλλον, ἢ πρόσω φέρεται, τὰ
δὲ γλίσχρα τῆς ἀρτηρίας ἀντέχεται δυσαπολύτως. ὅταν οὖν ποτε τοιούτοις ὑγροῖς τὸ πνεῦμα διαγωνίζηται,
πάνυ πολλάκις ἐμπίπτει βιαίως, καὶ αἱ σφοδρόταταί τε καὶ μετὰ συντονίας πλείστης γιγνόμεναι βῆχες ἐπὶ
τοιούτοις αἰτίοις συνίστανται. μᾶλλον δ' ἐκφράττουσι τὰ δυσαπόλυτά τε καὶ δυσανάγωγα τῶν κατὰ τὰς ἀρτη-
ρίας ὑγρῶν, οἱ πταρμοὶ, σφοδροτέραν μὲν ἔτι καὶ τῶν βηχῶν ἔχοντες τὴν ὁρμὴν τοῦ πνεύματος, αἰτίαν δὲ τῆς
γενέσεως ἑτέραν, τῶν γὰρ ἐν τῇ ῥινὶ λυπηρῶν ἕνεκεν, οὐ τῶν κατὰ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἐκπέμπεται βιαίως τὸ
πνεῦμα. συνεκπέμπεται δ' αὐτῷ τι καὶ ἐκ τῶν ἐμπροσθίων κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ διὰ τοῦτο βῆχες μὲν, οὐδὲν
ὀνίνησι τὴν κεφαλὴν, οἱ πταρμοὶ δὲ ὅταν μὴ διὰ καταῤῥοῦν τινὰ γίγνωνται μέγιστον ἴαμα κεφαλῆς, ἀτμῶν πε-
20 πληρωμένης εἰσίν. οὐδὲν δὲ δήπου θαυμαστὸν, τὸ ἀπὸ μιᾶς ὁρμῆς ἔκ τε τοῦ πνεύμονος ἐκπέμπεσθαι τὸ πνεῦμα καὶ
ἐκ τῆς κεφαλῆς. ἐδείχθη γὰρ ἐν τοῖς περὶ μυῶν λογισμοῖς, ὁ μὲν ἐγκέφαλος, τῷ θώρακι τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως
ἐνδιδοὺς, ὁ δὲ θώραξ τὸν πνεύμονα διαστέλλων τε καὶ συστέλλων, ὅταν οὖν ὁρμήσῃ διώσασθαι τὰ λυποῦντα κατὰ
τὰς ῥῖνας, ἀμφοτέραις ἅμα χρῆται ταῖς ὁδοῖς τῆς ἐκπνοῆς, τὴν μὲν ἑτέραν, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ποιούμενος, τὴν
δὲ ἑτέραν, οἷον εἰ διὰ χειρῶν τινων μακρῶν τῶν καθηκόντων εἰς τὸν θώρακα νεύρων. διὰ τούτων μὲν γὰρ, ἐκεῖνον συ-
στέλλει, διὰ δὲ τῶν ἠθμοειδῶν ὀστῶν, αὐτὸς ἐκπέμπει τὸ ἀτμῶδες πνεῦμα. ταυτὶ μὲν οὖν τὰ συμπτώματα προαιρετι-
κῆς ἐστι δυνάμεως. ὁ δὲ ἔμετος ἀνάλογόν τι τούτοις ὑπάρχων, φυσικῆς. ὥσπερ δὲ τῶν ἐμέτων αἱ ναυτίαι προηγοῦν-
ται, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ βήττειν, τὸ κέρχνειν. καὶ μέν γε καὶ ὥσπερ ἐναυτίασαν μὲν τινὲς, οὐκ ἔμεσαν δὲ, κατὰ
τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁ μὲν κέρχνος αὐτοῖς ἐγένετο, βὴξ δὲ οὐκ ἠκολούθησε διὰ σμικρότητα τῆς αἰτίας. ἐνίοτε μὲν
γὰρ ἐπὶ βραχείᾳ τραχύτητι φάρυγγος, ἐνίοτε δὲ, διὰ λεπτήν τινα καὶ παντάπασιν ὀλίγην ὑγρότητα, συμβαί-
30 νει τὸ κέρχνειν. ἀεὶ γὰρ ὥσπερ ἂν προσκόπτῃ τὸ πνεῦμα, τοῦτ' ἐκβάλλειν ἐπιχειρεῖ διὰ βηχὸς, ἤτοι δὲ ὑγρὸν
ἐστὶ τοῦτο καταφερόμενον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ὡς ἐν καταῤῥοις, ἤ τι κατὰ τὰς τραχείας ἀρτηρίας ἀθροιζόμενον, ὡς
ἐν περιπνευμονίαις τε καὶ πλευρίτισι καὶ ταῖς τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος φλεγμοναῖς, ἢ ταῖς τῆς φάρυγγος τραχύ-
τησιν. ἔξωθεν δὲ τούτων ἐστὶν ἀνάλογον τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς καταῤῥοις, ὅσα πινόντων τε καὶ ἐσθιόντων παρεμπί-
πτει. γένος δέ ἐστι καὶ ἄλλο τι βηχὸς, ἐπὶ δυσκρασίᾳ τῶν ὀργάνων τῆς ἀναπνοῆς, ὃ κατενόησαν μὲν οὐχ ἥκιστα, καὶ τῶν ἀπὸ
τῆς πνευματικῆς αἱρέσεως ἰατρῶν οἱ δοκιμώτατοι, ὧν ἐστι καὶ Ἀθήναιος. τὴν μέντοι αἰτίαν δι' ἣν ἐπιγίνεται βὴξ διὰ
δυσκρασίαν, τινὲς μὲν αὐτῶν οὐδ' ἐπεχείρησαν ὅλως εἰπεῖν, ἔνιοι δὲ προσπταίειν ἑαυτῷ φασὶ πνεῦμα, τινὲς δ' ἀσαφέ-
στερον ἔτι τοῦτο ῥῆμα φθεγξάμενοι, νομίζουσιν εἰρηκέναι τι. χρὴ δ' οὐχ ὅτι τὴν αἰτίαν ἀγνοοῦσι μέμφεσθαι τοῖς ἀν-
δράσιν, ἀλλ' ὅτι καλὸν ἐξεῦρον θεώρημα, καὶ ἄξιον τῆς ἑαυτῶν φιλοπονίας ἐπαινεῖν. γίγνεται μὲν οὖν ἡ βὴξ αὕ-
τη ψυχθέντων τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων, καὶ οὐδὲν ἀναπτύουσι μέντοι κατ' αὐτὴν, οὐδὲ ὅλως γίγνεται βί-
40 αιος, ἀλλ' οὕτω σμικρά τε καὶ ἀβίαστος, ὥς τε καὶ κατασχεῖν οἷόν τε, καὶ κωλῦσαι τὴν γένεσιν αὐτῆς ἢ ἐπὶ πλεῖστον
ἢ παντάπασιν. αἱ δέ γε βίαιοι βῆχες, οὐ νικῶνται καταλήψει πνεύματος. ὁποῖον δέ τι πρᾶγμα ἐστὶν ἡ κατάλη-
ψις τοῦ πνεύματος, ἤδη μοι πολλάκις ἐν ἄλλοις εἴρηται. καὶ οὐ μόνον γε τοῦ παραυτίκα γενέσθαι κωλύονται τῇ κατα-
λήψει τοῦ πνεύματος, αἱ κατὰ δυσκρασίαν βῆχες, ἀλλὰ καὶ θεραπεύονται πρὸς αὐτῆς, ἐὰν μὴ πάνυ μεγάλαι τινὲς
ὑπάρχωσιν. αὐξάνεται γὰρ ἡ ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις θερμασία διὰ τὴν ἐπίσχεσιν τῆς ἀναπνοῆς, διεξέρχεταί τε
τοὺς στενοὺς πόρους ἅπαντας, τὸ πνεῦμα θλιβόμενον ἀπὸ τοῦ θώρακος βιαίως. ἀμφοτέρων δὲ τούτων γενομένων, ὁ-
μαλύνεται πάντα, καὶ εἰς ὁμοιότητα κράσεως ἀφικνεῖται. διὰ τί δ' ἐπὶ ταῖς ἀνωμάλοις δυσκρασίαις τῶν ἀναπνευ-
στικῶν βήττουσι (τοῦτο γὰρ ἔφην μὴ πάνυ τι καλῶς ἐξειργάσθαι τοὺς πνευματικοὺς ἰατροὺς) ἐγὼ πειράσομαι διελ-
θεῖν, ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος ἀρξάμενος, ὥσπερ καὶ προσήκει τοὺς μέλλοντάς τι μετ' ἀποδείξεως ἐρεῖν.
ἡ τοίνυν δυσκρασία ποτὲ μὲν κατὰ μίαν γίνεται τὰς ποιότητας, ἤτοι θερμοτέρων, ἢ ψυχροτέρων, ἢ ξηροτέρων,
50 ἀποτελουμένων αὐτῶν τῶν σωμάτων, ἢ καὶ κατά τινα συζυγίαν τοῦτο πασχόντων, ἐνίοτε δὲ μετὰ τοῦ παρεσπάρθαι
δροσοειδῶς ἐν αὐτοῖς τὸ δύσκρατον. ἡ μὲν οὖν ὁμαλὴ δυσκρασία παντάπασιν ἀνώδυνος, ὡς οἵ τε πυρετοὶ δηλοῦσιν
οἱ ἑκτικοὶ, καὶ πολλαὶ τῶν κατὰ ψύξιν διαθέσεων, ὁμαλῶς καταλαβοῦσαι τὰ μόρια. γίνεται γὰρ οἷον φύσις τις ἐπί-
κτητος, ἡ τοιαύτη κρᾶσις ἑκάστῳ τῶν οὕτω διατεθέντων. οὐδὲν δὲ τῶν σωμάτων ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἀλγεῖ-
» ται, ὥσπερ ἔλεγεν Ἱπποκράτης, τοῖσι τὴν φύσιν διαλλαττομένοισι, καὶ διαφθειρομένοισιν αἱ ὀδύναι γίγνονται,
» οὐ διεφθαρμένοις ἢ διηλλαγμένοις. ἐν γὰρ τῷ μεταβάλλειν τε καὶ τῆς ἑαυτῶν φύσεως ἐξίστασθαι, λυπεῖ-
ται τὰ σώματα καθάπερ ἐδείκνυτο καὶ κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον. ὅταν οὖν ἐγγένηταί τινι τῶν αἰσθη-
τικῶν σωμάτων ἀνώμαλος δυσκρασία, τηλικοῦτον τῆς λύπης ἐστὶ τὸ μέγεθος, ἡλίκον καὶ τὸ τῆς δυσ-
κρασίας. ἐν μὲν οὖν τοῖς ὀξυτάτοις τε καὶ ἰσχυροτάτοις τῶν πυρετῶν, ἀλγεῖται τὰ στερεὰ τοῦ ζώου μόρια, μετα-

βαλλόμενα

βαλλόμενά τε καὶ ἀλλοιούμενα πρὸς τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος. ἔτι δ' ἀρχομένων τῶν νοσημάτων πρὶν πυρέττειν, αἰσθάνονται μὲν ἐνίοτε καθ' ὅλον ἑαυτῶν τὸν ὄγκον ἀνωμαλίας τινὸς οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων. ἐξειπεῖν δ' αὐτὴν ὁποία τίς ἐστιν οὐ δύνανται, ἀλλὰ θαυμάζοιμ' ἂν εἴ τις τῶν ὁμιληκότων τοῖσδε τοῖς γράμμασιν, οὕτως ἀτυχής ἐστιν, ὡς μὴ καὶ αὐτὸς ἑαλωκέναι ποτὲ τῷ συμπτώματι. βύθιος γάρ τις αἴσθησις γίνεται καθ' ὅλον τὸν ὄγκον, ὡς διεσπαρμένου τινὸς ἐν αὐτῷ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀλλοτρίου. καὶ τοῦτο τὸ διεσπαρμένον, ἐνίοτε μὲν οἷον ὑπόθερμόν τι δόξειεν ἄν τις ὑπάρχειν, ἐνίοτε δὲ δακνῶδες, αὖθις δὲ θερμαίνειν. ἔστι δ' ὅτε ἄμφω πεπονθὸς ἢ χωρὶς τούτων ἠρέμα διατεῖνον ἁπάσας τὰς σάρκας. ἐπὶ μὲν δὴ τοῖς τοιούτοις ἅπασι συμπτώμασιν ἀνωμαλίας τέ τινες αἰσθάνεσθαι φασὶ, καὶ σκορδινῶνται πάντα καὶ διατείνονται τὰ μόρια, κατά τινα φυσικὴν ὁρμὴν, ὁποίαν ἐλέγομεν ἀρτίως ἅπασι δεδόσθαι τοῖς τοῦ ζώου μορίοις ὑπὸ τῆς φύσεως, ἐπὶ σωτηρίᾳ τε καὶ διαμονῇ. μάλιστα δὲ διατεί-
10 νονται μετὰ τοὺς ὕπνους, ἀτμώδους περιττώματος ἐν ταῖς σαρξὶν αἰσθανόμενοι, διά τε τὴν κατεργασίαν τῆς τροφῆς ἠθροισμένου, καὶ διὰ τὴν ἡσυχίαν τῶν τοιούτων κινήσεων. καὶ τοῦτ' ἀδίδακτον ἔχει καὶ τὰ σμικρότατα τῶν παιδίων. ἀλλ' εἰς τὴν τοιαύτην κίνησιν ἡ φύσις ἐξορμᾷ τὰ ζῶα, διαπνοὴν τοῖς ἀτμώδεσι περιττώμασι μηχανωμένη. ταύτης δ' ἕτερον εἶδος αἰσθήσεώς ἐστιν ἀνιαρὸς, τὸ κατὰ τὰς κοπώδεις διαθέσεις, εἴτ' οὖν ἐν πόνοις πλείοσιν, εἴτε καὶ αὐτόματοι συνίστανται. τρίτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐν τοῖς κόποις αἴσθησις, ἤτοι τεθλάσθαι τε καὶ συγκεκόφθαι δοκούντων, ἢ τείνεσθαι πάντη τὸν ὄγκον τοῦ σώματος. ἢ οἷον ἕλκη πολλὰ διεσκεδασμένα δοκούντων ἔχειν, ἐπειδὰν κινῶνται. τὸ μὲν οὖν τείνεσθαι τὸν ὄγκον, ὅταν γε γυμνασίων χωρὶς οὕτω πάσχωσιν, ὄνομα μὲν ἔχει κόπον αὐτόματον τονώδη. γίνεται δ' ἐπὶ πλήθει μάλιστα διατείνοντί τε τὰ περιέχοντα, καὶ μὴ στεγομένῳ πρὸς αὐτῶν. ὅταν δὲ ἑλκώδης αὐτοῖς αἴσθησις διαφέρῃ, τείνεται μὲν καὶ τότε κινουμένοις μᾶλλον, ἤπερ ἡσυχάζουσι, πλὴν εἰ μὴ πάνυ μέγας ὁ κόπος ὑπάρχει. νύττεσθαι δ' ὥσπερ ὑπὸ ἀκανθῶν πολλῶν ἐμπεπηγυιῶν αὐτοῖς δοκοῦσι, δακνώδους γὰρ ὑγρότητος
20 ἐργαζομένης τὸ σύμπτωμα. ὁ δὲ τρίτος κόπος, ἐν ᾧ φασιν ὀστεοκόπῳ συνέχεσθαι. κινήσεως μὲν οὖν οὐδὲ βραχυτάτης ἀνέχεται, θερμότητος δ' ἐπιφανοῦς ἐστιν αἴσθησις αὐτοῖς ἅμα καὶ τάσεως, καὶ δήξεως, ἀναπεμπομένης εἰς ὅλον τοῦ ζώου τὸν ὄγκον κακοχυμίας δακνώδους. οὐδεὶς δ' ἐπιχειρεῖ τῶν οὕτως ἐχόντων σκορδινᾶσθαι, δεδιὼς ἅπασαν κίνησιν. ἐν δὲ τοῖς ἑτέροις δυσὶ κόποις, ὧν τὸν μὲν ἑλκώδη καλεῖν εἰώθασι, τὸν δὲ, τονώδη, γίνεται ποτὲ καὶ ἡ τοιαύτη κίνησις, ὅταν ἤτοι σμικροὶ πάμπαν ὑπάρχωσιν, ἢ φυσώδεσί τε καὶ ἀτμώδεσιν ἐπιγίνωνται περιττώμασιν. ὁ γοῦν ἑλκώδης κόπος ὅταν μείζων συστῇ, φέρουσι μὲν οὐδ' οὗτοι κίνησιν οὐδεμίαν, ἀλλ' ὀδυνῶνται καθάπερ ἕλκος τὸ σῶμα καὶ φρίττουσιν. ἐγγὺς δ' ἥκουσιν, ἢν αὐξάνηται τὸ σύμπτωμα, τῆς φρικώδους διαθέσεως. ἐν ἐκείνῃ γὰρ φρίττουσι καὶ πρὶν κινεῖσθαι. ὥσπερ δ' ὅταν ἑλκώδης αἴσθησις γίνηται, κινούμενοι φρίττουσι. καὶ μᾶλλον εἰ σφοδρότερον οὕτως ἡ φρικώδης διάθεσις, ὅταν εἰς κίνησιν ἄγηται, ῥῖγος ἐργάζεται. γίνεται μὲν γὰρ ταῦτα πάντα, διὰ δακνώδη περιττώματα, διαφέρει δ' ἀλλήλων, τῷ τε πλήθει τῶν περιττωμάτων αὐτῶν, καὶ τῇ κινήσει, καὶ τῷ
30 τὰ μὲν, μᾶλλον εἶναι δακνώδη, τὰ δὲ, ἧττον, καὶ τῷ τὸ σῶμα τὸ κάμνον ἢ δυσπαθὲς, ἢ εὐπαθὲς, ἢ ἀσθενὲς, ἢ εὐαίσθητον ἢ δυσαίσθητον εἶναι φύσει. τὸ μὲν γὰρ εὐαίσθητόν τε καὶ ἀσθενὲς ὑπάρχον ὑπὸ βραχυτάτης αἰτίας ἀνιᾶται. τὸ δ' ἰσχυρὸν, καὶ δυσαίσθητον, μεγάλης δεῖται τῆς αἰτίας εἰς γένεσιν τοῦ τοιούτου συμπτώματος. ἆρ' οὖν ἐν τούτοις μόνοις, ἢ καὶ τῷ κινεῖσθαι τὸ αἴτιον, ἢ μὴ κινεῖσθαι, καὶ κινούμενον ἤτοι θᾶττον ἢ βραδύτερον κινεῖσθαι, παμπόλλη τίς ἐστιν ἡ ἐν τοῖς συμπτώμασι διαφορά. ἐμοὶ μὲν οὕτως δοκεῖ, τῷ γε τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον ἡσυχάζοντα μὲν ἀνωμαλίας ἐνίοτε μόνης ἀντιλαμβάνεσθαι, κινηθέντα δὲ φρίττειν, γυμνασάμενον δὲ ῥιγοῦν. ταῦτά τοι καὶ συμβουλεύουσιν οἱ ἰατροὶ τοῖς ὧδε κάμνουσιν, ὑπὸ τῆς πείρας δεδιδαγμένοι, πάσης ἀπέχεσθαι κινήσεως. ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπεπτησάντων ἐνίους ἴσμεν, ἂν μὲν ἡσυχάζωσι μηδὲν πάσχοντας, ἂν δ' εἰς βαλανεῖον εἰσέλθωσιν, ἢ ἐν ἡλίῳ στῶσι φρίττοντας, ἔτι δὲ δὴ μᾶλλον ἐὰν γυμνάσωνται. καὶ γὰρ ὁ ἥλιος καὶ βαλανεῖον καὶ γυμνάσιον, εἰς κίνησιν ἐξορμᾷ τὰ τέως ἡσυχάζοντα περιττώματα, καθάπερ γε καὶ τῶν ψυχικῶν παθῶν ὁ θυμὸς, ἐξ ἑαυτοῦ δὲ εἰς κίνησιν ἐξορμᾷ τὰ τέως
40 ἡσυχάζοντα περιττώματα, τῷ θερμαίνεσθαι, καὶ λεπτύνεσθαι, καὶ πνευματοῦσθαι. καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἡσυχαζόντων μὲν αὐτῶν, ἧττον ἀνιᾶσθαι τὸ σῶμα, κινηθέντων δὲ λυπεῖσθαί τε μεγάλως καὶ κλονεῖσθαι, φρίττοντα καὶ ῥιγοῦντα καὶ πυρέττοντα. καὶ γὰρ ὅσα τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔξωθεν ἐμπίπτει σκληρὰ σώματα, μυσάντων μὲν τὰ βλέφαρα, καὶ καθησυχασάντων τὸ μόριον, ἢ σμικρὸν πάμπαν, ἢ οὐδὲν ἀνιᾷ. κινησάντων δὲ, δυσανεκτον ἐπιφέρει τὴν ὀδύνην. ἀλλὰ καὶ χωρὶς παραδείγματος ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος τῆς φύσεως ἔνεστιν ἐξευρεῖν, ὡς τὸ κινούμενον αἴτιον, ἀνιαρότερον τοῦ μένοντος, ὅταν γε διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ἡ φορὰ γίγνηται, καθάπερ ἐν ὀφθαλμοῖς ὑπόκειται νῦν. οὐ γὰρ περὶ τῶν ἐν ταῖς φλεψὶ καὶ ταῖς ἀρτηρίαις διαῤῥεόντων χυμῶν ὁ λόγος ἦν, ἀλλὰ περὶ τῶν κατὰ τὰς σάρκας τε καὶ ὅλην τοῦ ζώου τὴν ἕξιν. ὅταν οὖν διεξέρχηταί τι διὰ τούτων βιαίως ἐπὶ τὸ δέρμα φερόμενον, ἐν τῇ διόδῳ τῇ διὰ τῆς σαρκός τε καὶ τοῦ δέρματος, ἀναγκαῖον αὐτὸ κεντεῖν τε καὶ νύττειν, καὶ διαιρεῖν, καὶ τιτρώσκειν, οἷς ἂν ἐντυγχάνοι πᾶσιν. ὅτι δὲ τῷ δακνῶδες καὶ κινούμενον αἴτιον ἅπαν εἰς φρίκας τε καὶ ῥίγη ἄγει τὸ ζῶον, ἄν τε
50 θερμότατον, ἄν τε ψυχρότατον ᾖ, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν τοιούτων κατανοῆσαι δυνατὸν, εἰ προσραίνοις ἐξαίφνης ὑπαίθρῳ τι ζέον ὕδωρ, ἢ προσενέγκαις ἐνσείσαις πυρὸς, εὐθέως φρικώδης γενήσεται. ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἡλκωμένων μορίων ἐνίοτε φαρμάκων ἐπιτεθέντων καυστικῶν, φρίττουσι μὲν πρῶτον, ἐφεξῆς δὲ καὶ ῥιγοῦσιν, εἶτα καὶ πυρέττουσιν ἔνιοι. ἀλλὰ καὶ οἱ τριταῖοι πυρετοὶ, ἁπάντων δὴ μάλιστα πυρετῶν χολώδεις ὄντες καὶ θερμοὶ, πάντων δὴ μάλιστα φρικώδεις εἰσὶ, καὶ ὅσῳ δ' ἂν ἀκριβέστεροι τύχωσιν ὄντες, τοσούτῳ καὶ τὸ ῥῖγος αὐτοῖς γίνεται σφοδρότερον. ἀλλὰ καὶ ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγεος ἐπιγενομένου λύσις, Ἱπποκράτης φησί. τῷ τὴν τέως ἐν ταῖς φλεψὶν ἠθροισμένην χολὴν, ὑπὸ τῆς φύσεως ἀπωθεῖσθαι κριτικῶς ἐπὶ τὸ δέρμα διὰ τῶν σαρκῶν. τῆς οὖν κινήσεως καὶ φορᾶς αὐτῆς, ἣν διὰ τῶν αἰσθητικῶν ποιεῖται σωμάτων, ἅμα τε σύμπτωμα, καὶ σημεῖον ἐστὶ τὸ ῥῖγος. καὶ δὴ καὶ ἱδροῦσι τοὐντεῦθεν οἱ οὕτω ῥιγώσαντες, ἀπαλλάττονταί γε τοῦ πυρετοῦ κενωθείσης αὐτοῖς τῆς χολῆς.

ἐνίοτε δ' οὐκ εἰς τὸ δέρμα τὴν ὁρμὴν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἔσω τόπους ποιησαμένη δι' ἐμέτων τε ἅμα καὶ διὰ τῆς κάτω γαστρὸς ἐκκενοῦται. πολλάκις δὲ εἴσω τε καὶ ἔξω κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἠνέχθη, ὡς ἱδρῶσαί τε ἅμα καὶ ἐμέσαι, καὶ ὑπελθεῖν κάτω τὴν γαστέρα. ὅσοι δ' αἴτιον ὑγιεινὸν οἴονται τὸ ῥῖγος γίνεσθαι τοῦ καύσου διὰ τὴν ψῦξιν (τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ὑπάρχειν ἰάματα) τοῦ παντὸς ἁμαρτάνουσι. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ τοῦτ' ἀληθὲς ὑπῆρχεν, ἐνῆν αὐτοῖς δήπου ῥῖγος ἐργάσασθαι, ποτὲ μὲν ὕδωρ ψυχρὸν προσραίνοντας ἢ καταχέοντας, ποτὲ δ' εἰς ψυχρὸν ἀέρα τὸν κάμνοντα γυμνὸν ἀπάγοντας, ἢ εἰς ὕδατος ψυχροῦ δεξαμενὴν ἐμβάλλοντας. ἔπειτα, δ' εἴπερ ἄρα διὰ τῆς πρὸς τοὐναντίον μεταπτώσεως τοῖς καυσουμένοις ἡ λύσις ἐγίγνετο ῥιγώσασιν, ἐχρῆν αὐτοὺς εὐθὺ τῷ ῥίγει πεπαῦσθαι πυρέσσοντας. ἔχει δ' οὐχ οὕτως τἀληθὲς, οὐ γὰρ ἅμα τῷ ῥιγῶσαι παύονται πυρέσσοντες, οἵ γε καὶ πολὺ μείζονι πυρετῷ μετὰ τὸ ῥῖγος, ἢ πρόσθεν ἁλίσκονται, ἀλλ' ἐπειδὰν ἱδρώσωσι δαψιλῶς, ἢ ἐμέσωσι τὴν ὠχρὰν χολὴν, ἢ κατ' ἔντερον αὐτοῖς ὑπέλθῃ. εὐθὺ γὰρ τῇ σφοδροτέρᾳ κινήσει τῆς χολῆς, σφοδρότερον εἰκὸς ἀνάπτεσθαι τὸν πυρετόν. ὅτι μὲν οὖν οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς ψυχροῖς αἰτίοις ῥιγῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς θερμοῖς ἤδη πέφανται· διὰ τινὰ δὲ τὴν αἰτίαν ἐναντιωτάταις προφάσεσι ταυτὸν ἕπεται σύμπτωμα, λεκτέον ἐφεξῆς, ἀναμνησθέντας αὖθις, ὧν ἀπεδείξαμεν ὑπὲρ τῆς ἐκκρινούσης τὰ λυποῦντα δυνάμεως. οὐ γὰρ δήπου τὰ μὲν ἐν ταῖς εὐρυχωρίαις τῶν ὀργάνων ἐκκρίνει, καθάπερ ἐδείκνυτο τὰ κατὰ γαστέρα τε καὶ μήτραν, καὶ τὰς κύστεις ἀμφοτέρας, ἔντερά τε καὶ πνεύμονα, καὶ ῥῖνας, ἀμελεῖ δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς σώμασιν ὑποτρεφομένων περιττωμάτων, ἀλλὰ καὶ τούτων ὁσημέραι πᾶν ἀποκρίνει τὸ περιττὸν, ἀλύπως τε καὶ κατὰ τὴν ἄδηλον αἰσθήσει διαπνοὴν, ὅταν γε νόμῳ φύσεως διοικῆται τὸ ζῶον. ἐπειδὰν δέ τι δακνῶδες ἐν αὐτῷ συστῇ, καὶ μάλισθ' ὅταν ἔχῃ κίνησιν ἰσχυρὰν, ἀνίσταταί γε καὶ ἀποκρίνειν αὐτὸ σπεύδει. καθ' ὃν ἂν ἐγχωρεῖ μάλιστα τρόπον, ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ τῶν μελῶν ἐκκριθῆναί τι, συναγομένων δηλονότι, καὶ σφιγγόντων εἰς ἑαυτὰ τῶν μορίων, εἶθ' ἑκάστου τὸ κατ' αὐτὸ μέρος τοῦ περιττώματος ὠθοῦντος. ἀλλ' εἰ πάντα νεύσαις ἅμα τὴν κίνησιν ταύτην κινούμενα, σεισμός τις ὅλον τὸ σῶμα καταλήψεται καὶ κλόνος, ὁποῖος ἐν τοῖς ῥίγεσι φαίνεται καταλαμβάνων. ἀνάγκη γὰρ οἶμαι τῶν μυῶν πάντων κλονουμένων, συγκλονεῖσθαι τὰς διαρθρώσεις αὐτοῖς, ὧν κλονουμένων ἐκτάσεις τέ τινας καὶ κάμψεις ἀκουσίους συμπίπτειν, ἑτέρας οὔσης τῆς τοιαύτης κινήσεως παρὰ τὴν ἐν τοῖς σπασμοῖς τε καὶ παλμοῖς. ἐν μὲν γὰρ τοῖς σπασμοῖς, ὡσαύτως μὲν οὐ μὴν ὑπό γε τῆς αὐτῆς δυνάμεως αἱ κινήσεις ἐπιτελοῦνται. κατὰ δὲ τοὺς παλμοὺς, οὐχ ὡσαύτως, ἀλλ' ὡς εἴρηται πρόσθεν, ὅτι συνεξαίρεται τῷ μυῒ τὸ κῶλον ὑπὸ τοῦ φυσώδους πνεύματος διαστελλομένῳ. ῥιγούντων δὲ ὡς ἀρτίως εἴρηται πᾶν μόριον κινεῖται τοῦ μυὸς ἐκκαθαίροντος ἑαυτόν. κατὰ δὲ τὴν ἐκείνων κίνησιν, ὅλος ὁ μῦς σειόμενός τε καὶ κλονούμενος, ἅμα ἑαυτῷ τὴν διάρθρωσιν εἰς ἣν καταφύεται συγκλονεῖ. τοιαύτη καὶ τοῖς κατὰ θώρακα μυσὶν ἡ κίνησις ἐν ταῖς ἀνωμάλοις γίνεται δυσκρασίαις καὶ διὰ τοῦτο βραχύτερά τε καὶ κερχνωδέστερα βὴξ αὐτοῖς ἕπεται. διασείονται γὰρ οἱ μύες ἐκκρίνειν ἐφιέμενοι τὰ λυποῦντα τῆς ἑαυτῶν σαρκὸς διὰ τῆς τοῦ πνεύμονος ἀρτηρίας. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις βηξὶν ἐδείκνυτο σφοδρῶς ἐμπίπτοντες τῷ πνεύμονι, χάριν τοῦ πολλὴν καὶ ἀθρόαν ἐκφύσησιν ἐργάσασθαι. ἔτι τε βιαιότερον ἐμπίπτουσιν ἐν τοῖς πταρμοῖς ἐξωθοῦντες ἀθρόον, τὸ πνεῦμα τὸ κατὰ τὰς ῥῖνας ἐκκαθᾶραι βουλόμενοι. καὶ τοῦτο κατανοήσαντες τινὲς ἀσθενεῖς μὲν τὴν δύναμιν, ἀναπτύειν δὲ τὰ κατὰ θώρακά τε καὶ πνεύμονα δεόμενοι πταρμὸν ἑαυτοῖς ἐκίνησαν, ἐρεθίζοντες τοὺς μυκτῆρας, ἵνα τῷ βιαίῳ τῆς κινήσεως ἀναπτύσωσιν, ὃ κατὰ τὰς βῆχας ἐκβαλεῖν οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων βηχῶν, εἴρηται καὶ πρόσθεν αὐτάρκως, αἱ δὲ κατὰ δυσκρασίαν τῶν ἀναπνευστικῶν, ἐκ ταὐτοῦ μέν εἰσι τοῖς ῥίγεσί τε καὶ ταῖς φρίκαις γένους, διαφέρουσι δὲ τῷ θᾶττον γίγνεσθαι τὴν αἴσθησιν αὐτῶν, οὐδέποτε ἡσυχαζόντων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. ἐδείκνυτο γὰρ ἔμπροσθεν, ὡς καὶ τὰς καθ' ὅλον τὸ σῶμα τοιαύτας διαθέσεις ἡ κίνησις ἐξελέγχει μάλιστα. ἐπειδὰν μὲν οὖν ὑγρὰ τὰ λυποῦντα τὴν φύσιν ὑπάρχῃ, τῷ βιαίῳ τούτῳ σεισμῷ καὶ κλόνῳ τῷ κατὰ τὴν βῆχα καὶ τὸ ῥῖγος, ὑπὸ τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως ὠθούμενα φέρεται πάντη πρὸς τοὺς εἴκοντας τόπους, τὰ μὲν εἰς τὴν ἄνω, τὰ δὲ εἰς τὴν κάτω γαστέρα, τὰ δὲ, διὰ τὸ δέρμα πρὸς τοὐκτὸς, ὡς αἰσθητὴν αὐτῶν γενέσθαι τὴν κένωσιν. ἐπειδὰν δὲ πνευματώδης τις οὐσία μόνη χωρὶς ὑγρότητος, ἤτοι θερμοτέρα τοῦ δέοντος, ἢ ψυχροτέρα διεξέρχηται τὸ σῶμα, φρίττουσι μὲν δήπου καὶ τότε, καὶ ῥιγοῦσιν ἐνίοτε διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, οὔτε δ' ἐμοῦσιν, οὔθ' ἱδροῦσιν, οὔθ' ὑποχωρεῖ τι κάτω τοῖς τοιούτοις οὐδὲν αἰσθητὸν, ὡς ἂν αὐτῶν ἐρεθιζόντων τὴν ἐκκριτικὴν δύναμιν ἀτμωδῶν ὑπαρχόντων. οὕτως ἐν βαλανείοις περικαέσι, καὶ μάλιστα ἢν ἐξαίφνης τε καὶ ἀθρόως ἀντὶ τοῦ προδιαθερμανθῆναι πλησιάσωμεν αὐτοῖς, αὐτίκα φρικώδεις γιγνόμεθα. οὕτως ὅταν εἰς τὸν ψυχρὸν ἀέρα μετέλθωμεν ἀθρόως, ἢ εἰ καὶ μὴ ἀθρόως, ἀλλὰ πολυχρονίως γε ὁμιλεῖν ἀναγκασθῶμεν, ὡς ἐν ὁδοιπορίαις ἐνίοτε συμπίπτειν εἴωθε. τοῦ τοιούτου ῥίγους ἴαμα, θέρμανσίς ἐστιν, οὐχ ἱδρὼς, ἢ ἔμετος, ἢ διαχώρημα γαστρός. ἐπεὶ δ' ὡς εἴρηται καὶ ψυχρὸν αἴτιον καὶ θερμὸν ἐργάζεται ῥῖγος, τῷ μὲν θερμῷ τῷ ἀτμώδει ψῦξις ἱκανὴ πρὸς τὴν ἴασιν. τῷ δὲ ὑγρῷ, πυρετὸς μὲν ἐξ ἀνάγκης ἐπιγίγνεται. κένωσις δὲ ἡ ἴασίς ἐστιν. ἐπὶ δὲ τῷ ψυχρῷ τῷ μὲν ἀτμώδει, θέρμανσις ἴαμα. τῷ δὲ ὑγρῷ, ποτὲ μὲν ἡ πέψις ἀρκεῖ μόνη, ποτὲ δὲ ἡ κένωσις. ἔστι δ' ὅτ' ἄμφω συμπίπτει. παλαιὸς μὲν οὖν ὁ λόγος οὗτος ἐστὶν ὡς διὰ παντὸς ἕπεται ῥίγει πυρετὸς, οὐ μήν γε ἀληθὴς ὑπάρχει τὸ πάμπαν, οὐδ' ἂν διορίσηταί τις αὐτὸν προσηκόντως, ὥσπερ οὖν καὶ χρὴ διορίζεσθαι φιλικῶς μᾶλλον ἐξηγουμένους τὰ τῶν παλαιῶν οὐ δυσμενῶς ἐξελέγχοντας, ἀλλ' ὅμως οὐδ' οὕτως ἀληθής ἐστιν ὁ λόγος, οὐδ' ἂν διορισάμενοι φῶμεν, ὅσα χωρὶς τῆς ἔξωθεν προφάσεως ἐκ τοῦ σώματος ἡμῶν ὁρμᾶται ῥίγη, πυρετὸν ἐξ ἀνάγκης αὐτοῖς ἀκολουθήσειν. ὦπται γὰρ οὐχ ἡμῖν μόνοις, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τῶν πρὸ ἡμῶν ἰατροῖς ἤδη ῥίγη συστάντα χωρὶς πυρετοῦ, οὐ μὴν ἰσχυρά γε οὕτως ἐστὶν, ὡς τὰ τῶν ἀκριβῶν προηγούμενα τριταίων, ἢ τεταρταίων, ἢ τὰ κρίνοντα πυρετοὺς καυσώδεις τε καὶ θερμούς. εἴωθε γοῦν τὰ τοιαῦτα ῥίγη, διαίταις ἕπεσθαι μοχθηραῖς, ἐμπιπλαμένων ἀργῶς ἀνθρώπων καὶ λουομένων ἐπὶ τροφαῖς πολλάκις. ὅταν γε καὶ αὐτῶν τῶν ἐδεσμάτων αἱ ποιότητες πολλάκις ἐκ τῆς ψυχροτέρας τε καὶ φλεγματικωτέρας ὦσι κράσεως, ἑτοιμότατοι ἁλῶναι ῥί-

γεσιν αἰεὶ κἂν θερμαίνῃ τοῖς τοὺς οὕτω διακειμένους. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν οὐδὲ τὸ μηδέποτε θεάσασθαι ῥίγη τοιαῦτα
τοὺς παλαιοὺς ἰατρούς, ὡς ἂν μήτε πλημμελούντων εἰς τὴν ὑγιεινὴν δίαιταν ἴσα τοῖς νῦν τῶν τότε, μή-
τε τῆς τῶν βαλανείων χρήσεως εἰς τοσοῦτον ἐπιπολαζούσης. ἀλλ' ὡς εἴρηται ἀρτίως τὰ τοιαῦτα ῥίγη, φρικώ-
δη μᾶλλόν ἐστιν, ἢ κλονώδη. πρώτη μὲν γὰρ αἴσθησις ἡμῖν ἐπὶ τοῖς μοχθηροῖς περιττώμασιν, ἀνωμαλία γίγνε-
ται. καὶ ὅταν γε δριμέα τὰ τοιαῦτα ὑπάρχῃ, δακνώδης ἐστὶν ἡ αἴσθησις. δευτέρα δὲ φρίκης μικρᾶς, εἶτα μείζο-
νος, εἶθ' οὕτω μεγάλης, ὡς ἤδη καὶ ῥίγους τι μετέχειν. εἶτα τοῦ ῥίγους αὐτοῦ μόνου κλονοῦντός τε καὶ διασείον-
τος τὰ μόρια. τοῦτο τὸ ῥῖγος ἐπὶ τοῖς ψυχροῖς χυμοῖς, οὐκ ἄν ποτε γένοιτο. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐδὲ σφοδρῶς κινοῦν-
ται οἱ τοιοῦτοι διὰ τὸ πάχος. εἰ δὲ λεπτυνθεῖεν ποτὲ καὶ οὗτοι, ῥῖγος μὲν οἴσουσιν οὐ μὴν ἰσχυρότερον. οὐ γὰρ ἐγχω-
ρεῖ τὴν αὐτὴν ἐπιδέξασθαι λεπτότητα φλέγμα λεπτυνθὲν, ἣν ἡ λεπτυνθεῖσα δέχεται ξανθὴ χολή. τὸ μὲν
10 δὴ τοιοῦτον ῥῖγος, οὐ πάνυ τοι γιγνώσκουσιν οἱ παλαιοὶ ἰατροί. τὸ δ' ἐν νοσήμασι θανατώδεσι γιγνώσκουσιν, λέγει
γοῦν ὁ Ἱπποκράτης ἐν ἀφορισμοῖς. ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι θανάσιμον. ἐν γὰρ
τοῖς τοιούτοις ῥίγεσιν, ὥρμησε μὲν ἡ φύσις, ἐπὶ τὸ διώσασθαι τὰ λυποῦντα, νικηθεῖσα δὲ, καταπίπτει καὶ κα-
τασβέννυται. καὶ διὰ τοῦτο ἐστὶν ὀλέθριον τὸ σύμπτωμα. κατὰ δὲ τοὺς τεταρταίους, ἐπίμικτον τὸ ῥῖγος ἐστὶν, ἐκ
ψυχροῦ τε καὶ θερμοῦ. φύσει μὲν γὰρ ἐστὶ ψυχρὸς χυμὸς, ἡ μέλαινα χολή. σηπεδόνα δέ τινα προσλαβοῦσα, δι' ἣν
καὶ πυρετοὺς ἐξάπτει, τοσοῦτον ἐπικτᾶται θερμότητος, ὅσον καὶ σηπεδόνος. ὅτι μὲν οὖν ἕπεται ῥίγη κἀν τοῖς
θερμοῖς αἰτίοις ἀπεδείξαμεν. ὅτι δὲ κἀν τοῖς τοιούτοις ἅπασι καταψύχονταί τε καὶ λειφαιμοῦσι, μάλιστα
μὲν ὅσα τοῦ σώματος ἄκρα μόρια, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τὸ δέρμα σύμπαν, ὅσα τ' ἐπιπολῆς ἐστὶν ὑπ' αὐτῷ, καὶ διὰ τί-
να τὴν αἰτίαν γίγνεται. τοῦτο σκεπτέον ἐφεξῆς. ἔστι δή τις ἐκ τῶν πρώτων, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ἡγεμονικωτάτων
κινήσεων, ἡ ἔσω τε καὶ ἔξω φορὰ τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ἐπὶ πολλοῖς πάθεσι γιγνομένη ψυχικοῖς. ἅμα δ' αὐ-
20 τῇ δηλονότι, καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ αἷμα, ποτὲ μὲν ἔσω τε καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν φέρεται καὶ συστέλλεται, πο-
τὲ δ' ἐκτὸς ἀποτείνεται καὶ χεῖται. αὐτῆς μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς τὴν οὐσίαν, ἴσως μὲν καὶ κατ' ἄλλην τινὰ πραγματείαν ἀ-
ποφήνασθαι τολμηρόν, ἐν δὲ τῇ νῦν ἐνεστώσῃ, πρὸς τῷ τολμηρῷ καὶ περιττόν. ἔοικε δ' οὖν ἥ τις ποτ' ἂν ᾖ, δυοῖν
θάτερον, ἤτοι πρώτοις ὀργάνοις εἰς ἁπάσας τὰς ἐνεργείας χρῆσθαι πνεύματί τε καὶ αἵματι καὶ τῇ θερμασίᾳ
τῇ κατὰ θάτερόν τε καὶ συναμφότερον, ἢ ἐν αὐτοῖς τούτοις ὑπάρχειν. ἔνεστι δὲ ἐναργῶς θεάσασθαι τὰς κινή-
σεις αὐτῆς ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ μάλιστα τοῖς ψυχικοῖς πάθεσιν. αὐτίκα φόβος τε καὶ θυμός, ὁ μὲν, εἴσω τε
καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν ὑπάγει καὶ συστέλλει τό, τε πνεῦμα καὶ τὸ αἷμα σὺν τῷ καταψύχειν τὰ ἐπιπολῆς. ὁ δὲ ἀποτεί-
νει τε καὶ χεῖ καὶ θερμαίνει. τὸ δ' ἀγωνιᾶν ὀνομαζόμενον ἐξ ἀμφοῖν ὑπάρχον σύνθετον, ἀνώμαλόν ἐστι ταῖς κινήσεσι. καὶ
τοίνυν καὶ τοῖς σφυγμοῖς τῶν ἀρτηριῶν τε καὶ τῆς καρδίας, μικρότατοι μὲν καὶ ἀτακτότατοι τοῖς φοβηθεῖσι. μέ-
γιστοι δὲ καὶ σφοδρότατοι τοῖς θυμωθεῖσιν. ἀνώμαλοι δ' εἰσὶ τοῖς ἀγωνιῶσιν. ἐπὶ δὲ τῆς αἰδοῦς, εἴσω μὲν πρῶτον ἡ κί-
30 νησις γίγνεται, τῆς ψυχικῆς δυνάμεως, ἐπάνοδος δ' αὖθις ἐξ ὑστέρου πρὸς τὰ ἐκτὸς λαμβάνει. ὡς εἴ γε μὴ ἐπανέρχοιτο, φό-
βος ἐστὶν, οὐκ αἰδώς. ἡ μὲν γὰρ αἰδώς, ἐξαίφνης γίγνεται μηδὲν τῆς ψυχικῆς δυνάμεως προσδοκώσης κακόν, ἀλλ' ὡς ἂν εἴ-
ποι τις ἀπὸ μαλακείας τε καὶ δειλίας συμφύτου, μὴ φερούσης ἀνθρώπου πολὺ κρείττονος ὁμιλίαν. ἀλλ' ἀποστρέ-
φεται καὶ εἰ δυνατὸν ἦν ἐκ ποδῶν γενέσθαι σπευδούσης. καὶ διὰ τοῦτο μόνον ἀποχωρεῖ πρὸς τὸ βάθος, οἷον ἀποδιδράσκου-
σα χωρὶς τοῦ καταψύχεσθαι. τοῦ λογισμοῦ δ' ἐπεγείροντος καὶ παρορμῶντος τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἐστὶ τὸ φο-
βούμενόν τε καὶ αἰδούμενον, ἐπανέρχεταί τε καὶ κινεῖται πρὸς τὰ ἐκτὸς, ἐν ὁμοίῳ μάλιστα τρόπῳ κινήσεως, ἐν οἵῳ
περ ἂν, ὅταν ἐπὶ ψυχρολουσίᾳ θερμασίας ἐπανάκλησις γίγνηται. ἐν δέ γε τοῖς φόβοις ἅτε μὴ δ' ὅλως ἐπεγεί-
ροντός τε καὶ παρορμῶντος τοῦ λογισμοῦ τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς, ὡς ἀεὶ καὶ μᾶλλον κατασβέννυσθαι τὸ θερμόν. ὥστε
καὶ ῥιγοῦν ἐνίους αὐτῶν. ὅπερ δ' ἐν φόβοις ἀθρόως, τοῦτ' ἐν λύπαις κατὰ βραχὺ πάσχουσι, μεγέθει καὶ σφοδρότητι τῶν
παθῶν, οὐχ ὅλῳ τῷ γένει διαφερόντων. καὶ τοίνυν καὶ ἀπέθανον ἤδη τινὲς ἐπὶ φόβοις ἐξαιφνιδίοις, ὅταν ἀσθε-
40 νὲς φύσει ψυχάριον, ἰσχυρῷ πάθει καταληφθὲν, ἀθρόως κατασβεσθῇ τε καὶ καταπνιγῇ. τὸ μὲν γὰρ σβέννυσθαι δι' αὐ-
τὴν τοῦ πάθους γίγνεται τὴν φύσιν, ἐν τῷ καταψύχεσθαι τὴν γένεσιν ἔχοντος. τὸ δὲ καταπνίγεσθαι διὰ τὸ συνωθεῖσθαί τε
καὶ φέρεσθαι πᾶν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὸ αἷμα. θυμωθεὶς δ' οὐδεὶς ἀπέθανεν. ὡς ἂν μήτε τῆς θερμότητος καταψυχομέ-
νης, μήτε τοῦ τόνου λυομένου. χαρέντες μέντοι μεγάλως ἔνιοι τῶν μικροψύχων ἀνθρώπων, ἀπέθανον, ὥσπερ καὶ
φοβηθέντες. οὐ γὰρ ἅμα τόνῳ καὶ ζέσει, κινεῖται πρὸς τὰ ἐκτὸς ἡ ψυχικὴ δύναμις. ἀλλὰ αὐτὸ τοὐναντίον, εἴ τι καὶ πρό-
τερον εἶχε τόνου, τοῦτο νῦν ἐκλύει τε καὶ χαλᾷ. διαφορεῖται τοιγαροῦν ὅταν ἐπὶ πλεῖστον χαλασθεῖσα, φέρηται πρὸς
τὸ ἐκτὸς. οὐδὲ πόνος ἐναντίως κινεῖσθαι τὴν ψυχὴν ἀναγκάζων, ὅμοια τῷ μεγίστῳ φόβῳ φέρει τὰ συμπτώματα, καὶ γὰρ
ἀχροοῦσι καὶ καταψύχονται καὶ ῥιγοῦσι, καὶ τρέμουσι, καὶ μικροσφυκτοῦσι, καὶ ἀσφυκτοῦσι, καὶ τέλος ἀποθνήσκουσιν ὡσαύτως τοῖς ἐκ
πληγεῖσι. ὑποφεύγει γὰρ καὶ τούτοις τὴν ἀρχὴν ἡ ἔμφυτος θερμασία λυομένη θ' ἅμα καὶ κατασβεννυμένη. ὅπου δὲ θά-
νατον ἐπιφέρει τὰ τοιαῦτα τῶν παθῶν, οὐδὲν δήπου θαυμαστὸν εἰ καὶ λειποψυχίαν. οὐκοῦν οὐδ' ὅτι τὰς λειποψυχίας ἀκό-
50 λουθα συμπτώματα, τά τ' ἄλλα, καὶ ἡ ἀκούσιος ἔκκρισις τῶν περιττωμάτων ἕπεται, οὐδὲν ἔτι χρὴ θαυμάζειν. ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πα-
ρόντος καιροῦ μὴ κινεῖν ἔτι ὑπὲρ τοῦ βίου, ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἰτέον. ὅταν οὖν ἐπὶ θερμοῖς τε ἅμα καὶ δακνώδεσι χυμοῖς
γίγνηται ῥῖγος, οὐδὲν θαυμαστὸν ἐστὶ καταψύχεσθαι τὰ ἐκτὸς ἅπαντα τῆς ψυχικῆς δυνάμεως εἰς τὸ βάθος συνθεού-
σης ἅμα τῷ αἵματι. γίγνεται γὰρ αἴσθησις τηνικαῦτα τῆς τῶν ἐκτὸς ψύξεως, οὐ τῆς τῶν ἐν τῷ βάθει. καὶ γὰρ διψῶσιν ἰσχυρῶς
ἔνιοι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὡς ἂν τῆς ἔνδον θερμασίας διαφυλαττομένης αὐτοῖς. ὅτι δὲ εὐλόγως τὰ τοιαῦτα τοῖς
ῥιγοῦσι συμβαίνει ἔξωθεν, ἔνεστι κἀντεῦθεν συλλογίσασθαι. εἰ γὰρ καθ' ἕν τι μέρος ἐρείδουσαι σφοδρότερον ὀδύναι,
λειποψυχίας τε ἅμα καὶ καταψύξεις ἐπιφέρουσιν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν τὰς καθ' ὅλον ἅμα τὸ σῶμα συνισταμένας, εἰ καὶ
μὴ τὰς λειποψυχίας τε καὶ τοὺς θανάτους, ἀλλὰ τάς γε καταψύξεις ἐργάζεσθαι. εἰσὶ δ' ὁμογενεῖς καὶ ταῖς ἄλλαις ἁπά-
σαις ὀδύναις αἱ κατὰ τὸ ῥῖγος, ἀπολείπονται δὲ τῶν αἰρουσῶν μεγέθει καὶ χρόνῳ, καὶ γὰρ ἐλάττους εἰσὶ πολλῷ, καὶ

βραχυχρόνιοι. καὶ λίαν μέντοι γε πολλάκις ὀδύνη δυοῖν ἐφεξῆς ἡμερῶν κατέσχε. ῥῖγος δ' ὅσῳ περ ἂν ᾖ σφο-
δρότερον, τοσοῦτον ὀλιγοχρονιώτερον γίγνεται. προσέοικε γὰρ ἡ κατ' αὐτὸ κίνησις τῆς ψυχῆς, οὐ τῇ κατὰ τοὺς
φόβους, ἀλλὰ μᾶλλον πως τῇ κατὰ τὴν αἰδῶ τε καὶ ψυχρολουσίαν. ἀναμάχεται γοῦν ἡ δύναμις, καὶ διαγωνί-
ζεται πρὸς τὰ λυποῦντα, μέχρι περ ἂν ἐκμοχλεύσῃ τε καὶ διώσηται πάντα. διά τε οὖν τὰς σφοδρὰς ἐμ-
πτώσεις, καὶ ὅτι κατὰ τὸ βάθος ἀθροισθεῖσα, μετὰ πολλῆς ἐπανέρχεται θερμασίας, τὸν εὐθὺ τοῖς ῥίγεσι πυ-
ρετὸν ἐξάπτει, τὴν ὕλην ἔχουσα σύμμαχον εἰς τὸ μέγεθος αὐτοῦ. εἰ δέ ποτε διαγωνιζομένη φθάσει καμεῖν αὐ-
τή, πρὶν διώσασθαι τὰ λυποῦντα, γίγνεται μὲν γὰρ τοῦτο δι' ἀρρωστίαν δυνάμεως, ἢ μέγεθος αἰτίου, θάνατος δὲ
ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ καθά περ ἔμπροσθεν εἴρηται. ὁπότ' οὖν ἐνταῦθα τοῦ λόγου γεγόναμεν, ἐνθένδε μὲν ἤδη
τὴν κεφαλὴν αὐτῷ, βραχέσι κεφαλαίοις ἅπαντά τε τὰ προειρημένα περιλαβόντες, ὅσα τε λείπεται προσθέν-
10 τες. αἱ μὲν βῆχες καὶ οἱ πταρμοί, καὶ αἱ λύγγες, καὶ τὰ ῥίγη, τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως ἰσχυραὶ καὶ βίαιοι κινήσεις
εἰσίν. οἱ δὲ σκορδινισμοὶ καὶ αἱ χάσμαι, τῆς αὐτῆς μέν, ἀλλὰ μέτριαι. μετριώτεραι δὲ κἂν ταῖς φρίκαις αἱ κινή-
σεις εἰσί. καὶ πολὺ δὴ τούτων μετριώτεραι αἱ κατὰ τὰς ἀνωμαλίας κινήσεις, ὥστε σχεδὸν, οὐδὲ κινήσεις εἴποι
τις τὰς τοιαύτας, ἀλλ' αἰσθήσεις μόνον ὑπάρχειν, οἷαι περ καὶ αἱ κατὰ τοὺς ἑλκώδεις κόπους αἰσθήσεις εἰσί. καὶ τού-
των μᾶλλον ἔτι, ἐν τῷ κνησμῷ. αἴσθησις γὰρ ἐν τούτῳ τῷ συμπτώματι μόνον ἐστὶ περιττωμάτων κνησμωδῶν. οὐδὲ
γὰρ ὀνομάσαι δυνατὸν ἄλλως αὐτά, πλὴν εἰ νιτρώδη, καὶ ἁλμυρά τις, ἢ πικρὰ προσαγορεύειν ἐθέλοι. τοιαύτη
γὰρ ἡ φύσις αὐτῶν. ἔνεστι δὲ μαθεῖν περὶ αὐτῶν, ἀπό τε τῶν ἔξωθεν, οἷον ἀκαλύφης τε καὶ σκίλλης, καὶ ἅλμης
καὶ θαλάττης. ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. καὶ τούτων οὐδὲν ἧττον ἀπ' αὐτῶν τῶν κατὰ τὸ σῶμα. τοῖς γὰρ ἀλουτοῦσι, καὶ ῥυπῶσι,
καὶ ἀπεπτοῦσι, καὶ τροφὰς κακοχύμους ἐσθίουσι, κνησμὸς συμβαίνει. καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον ἐν ψώραις τε καὶ λέ-
πραις. ὅτι πλείων τε, καὶ παχύτερος ὁ χυμὸς ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι. καὶ διὰ τοῦτο κνῶνται μὲν εὐθὺ
20 πλεῖστόν τε, καὶ μᾶλλον ἁπάντων, τῶν ἄλλων τῶν τῆς τοιαύτης διαθέσεως κνησιώντων. ἐνίοτε δ' οὐδὲν ὅλως ἂν ἐκδέρω-
σιν ἑαυτούς, κνώμενοι σφοδρότατα, διὰ τὸ μένειν ἐν αὐτοῖς ἐμπεπλασμένον τε καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ἐσφηνωμέ-
νον ἐν τῷ δέρματι τὸν λυποῦντα χυμόν. οὔτε γὰρ ὀλίγος οὗτος, οὔτε λεπτός ἐστιν ὡς ἐπὶ τῶν ἀλουτησάντων
μόνον, ἢ ῥυπώντων, ἀλλὰ καὶ πλεῖστος, καὶ παχύς, ἐνίοτε δὲ καὶ γλίσχρος. ἅπαντα γοῦν τὰ τοιαῦτα συμπτώ-
ματα, κακοχυμίας ἐστὶν ἔγγονα. διαφέρονται δὲ ποιότητι καὶ ποσότητι τῆς αἰτίας, ἔτι τε πρὸς τούτοις, ἡσυ-
χίᾳ τε καὶ κινήσει. ὀλίγη μὲν γὰρ καὶ λεπτή, καὶ ἁλμυρά, καὶ ἀκίνητος, ἐν τοῖς κνησμώδεσιν. ὀλίγη δὲ καὶ λε-
πτή, καὶ δακνώδης καὶ ἀκίνητος ἐπὶ τοῖς ἑλκώδεσι κόποις, πολλὴ δὲ καὶ παχεῖα, καὶ ἁλμυρά, καὶ ἀκίνητος
ἐν λέπραις τε καὶ ψώραις. ὀλίγη δὲ καὶ λεπτὴ καὶ δακνώδης, καὶ βραχεῖαν ἔχουσα τὴν κίνησιν, ἐν ταῖς φρι-
καις. εἰ δ' ἤτοι κινηθείη σφοδρῶς, ἢ πλείων, ἢ δακνωδεστέρα γένοιτο, ῥῖγος, οὐ φρίκην ἐπιφέρει. μέγιστον μέν, ἡ
πλείστη τε καὶ σφοδροτάτη, καὶ δακνωδεστάτη, καὶ σφοδρότατα κινουμένη. ἐλάχιστον δέ, εἰ καθ' ἕν τι τούτων
30 μετρίως αὐξηθὲν ἐκ φρίκης εἰς ῥῖγος μεταπέσοι. πάμπολλαι δὲ ἄλλαι μεταξὺ τοῦ τ' ἐλαχίστου ῥίγους εἰσί, καὶ
τοῦ μεγίστου, τῷ μᾶλλόν τε, καὶ ἧττον ἀλλήλων διαφέρουσαι. παρά τε τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κινεῖσθαι τὴν
αἰτίαν, καὶ παρὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον εἶναι δακνώδη, καὶ προσέτι τὴν ἐν τῇ ποσότητι διαφοράν. ἔτι τε
πρὸς τούτοις, ἤτοι παρὰ τὸ πάσας τὰς εἰρημένας διαφοράς, ἢ παρὰ τὸ τισίν, ἢ τινι, τὴν ποιοῦσαν τὸ
ῥῖγος αἰτίαν ηὐξῆσθαι. ταυτὶ μὲν οὖν ἅπαντα τὰ συμπτώματα περὶ τὸ δέρμα, καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸ σάρκας, ἀθροι-
ζομένης τῆς αἰτίας ἔξωθεν συνίστασθαι. βῆχες δὲ καὶ πταρμοὶ καὶ λύγγες. αἱ μὲν βῆχες, ἐν τοῖς κατὰ πνεύμο-
νά τε καὶ φάρυγγα καὶ θώρακα τῶν αἰτίων συνισταμένων. οἱ πταρμοὶ δέ, ἐν τοῖς κατὰ τὰς ῥῖνας. λύγγες δὲ ἐν
τοῖς κατὰ γαστέρα καὶ στόμαχον. ἐν ἅπασι δὲ τοῖς εἰρημένοις κοινόν, ἡ τῶν λυπούντων ἐκκριτικὴ δύναμις ἑαυτὴν ἐπ-
εγείρουσα πρὸς τὰς σφοδροτάτας κινήσεις ὑπὲρ τοῦ διώσασθαι τὰ λυποῦντα. καθά περ ἔμπροσθεν εἴρηται τά
τ' ἄλλα περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν, καὶ ὅτι κατὰ συμβεβηκός ποτε καὶ ὁ πταρμὸς τῶν κατὰ πνεύμονα συνε-
40 στώτων ὑγρῶν, ἴαμα καθίσταται, μὴ γινόμενος ἐκείνων ἕνεκεν, οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν γαστέρα, καὶ τὸν στόμαχον,
ἐφ' οἷς αἱ λύγγες συνίστανται κατὰ συμβεβηκὸς ἐκκαθαίρουσιν οἱ πταρμοί. καὶ ταύτῃ γίγνονται λυγμῶν ἰά-
ματα. συνεπωθοῦσι γὰρ τὴν κοιλίαν οἱ κατ' ἐπιγάστριον μύες ἐκτεινόμενοί τε, καὶ προστέλλοντες, ὡς βιαιοτέραν
γίνεσθαι τὴν ἔμπτωσιν αὐτοῖς τοῖς λυποῦσιν αἰτίοις, ἃ διώσασθαι βούλεται. εἴρηταί μοι σχεδὸν ἅπαντα τὰ
τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν τε καὶ δυνάμεων συμπτώματα, σὺν ταῖς ἀπογεννώσαις αἰτίαις αὐτά. κατὰ μέντοι
τὸ πρῶτον ὑπόμνημα τῶν ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείαις τε καὶ δυνάμεσι γιγνομένων συμπτωμάτων, οὐδενὸς ἐπεμνή-
σθην. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τῷδε κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ λόγου λέλεκταί τι καὶ περὶ ἐκείνων ἐπ' ὀλίγον. ἀλλά γε τὸ πλεῖόν
τε καὶ ἴδιον αὐτοῖς λόγον ἀποδώσομεν ἐν τῷ τρίτῳ τῷ μετὰ τοῦτον. Νυνὶ δὲ πρὸς τῷ πάνθ' ἃ μὲν ἐν τοῖς δύο
συμπεπληρῶσθαι, τὰ ταῖς ψυχικαῖς δυνάμεσι γενόμενα συμπτώματα καὶ περὶ τῶν κατὰ τὰς ἡγεμονικὰς ἐνεργεί-
ας ἐροῦμεν. ἔστι μὲν οὖν κἀν ταύταις τρία τὰ πρῶτα γένη τῶν συμπτωμάτων. ἓν μὲν ἀπώλεια τῆς ἐνεργείας. ἕτερον
50 δέ, βλάβη, τὸ δὲ τρίτον, εἰς ἑτέραν ἰδέας ἐκτροπήν. ἀπώλεια μέν, ἐν ταῖς καλουμέναις μωρώσεσί τε καὶ λήθαις. ὦπται
γὰρ οὐκ ὀλιγάκις ὡς εἰς ἀπόστασίν τινα κατασκήψαντα νοσήματος, μώρωσιν ἢ λήθην ἐπήγαγεν. ἐνίους γοῦν καὶ γράμ-
ματα, καὶ τέχνας τελέως ἐπιλαθομένους ἐθεασάμεθα, καὶ μηδὲ τῶν σφετέρων ὀνομάτων μεμνημένους, ὁποῖόν τι καὶ ὁ
Θουκυδίδης φησὶν ἐν τῷ λοιμῷ συμβῆναι. τινὰς γὰρ τῶν διασωθέντων ἀγνοῆσαι σφᾶς τε αὐτούς, καὶ τοὺς ἐπιτηδείους. ὤφ-
θησαν δὲ καὶ διὰ γῆρας ἔσχατον ἔνιοι, παραπλησίοις ἁλόντες συμπτώμασιν, ᾧ καὶ δῆλον, ὡς ἐπὶ καταψύξει γίνε-
ται καὶ μώρωσις, καὶ λήθη. καὶ γὰρ οὖν καὶ τὰ φάρμακα τὰ τῶν τοιούτων συμπτωμάτων ποιητικά, ψυχρὰ ταῖς
δυνάμεσίν ἐστι. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα συμπτώματα, τὸ σῶμα αὐτὸ καταψύχεσθαι δηλοῖ τοῦ ἐγκεφάλου, ὥσπερ οὖν καὶ
τὰ ἀποπληκτικά. τὰ δὲ ἐπιληπτικά, διὰ φλεγματώδους χυμοῦ πλῆθος, ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφά-
λου συναθροισθέντος, ἔοικε γίγνεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο ἐξαιφνίδιος ἥ τε γένεσις αὐτῶν ἐστι, καὶ ἡ λύσις, οὐδαμῶς τούτου

συμβαίνει

συμβῆναι δυναμένου κατὰ τὰς τοῦ συμπτώματος δυσκρασίας. αἱ δὲ μέτριαι βλάβαι, καὶ οἷον ναρκώδεις, τοῦ λογισμοῦ τε καὶ τῆς μνήμης, ἐπὶ βραχυτέρᾳ καταψύξει συμβαίνουσιν, ἤτοι διά τι τῶν εἴσω τοῦ σώματος ληφθέντων φαρμάκων ψυχρῶν, ἢ κατὰ τῆς κεφαλῆς ἐπιτεθέντων, ἢ καὶ χυμοῦ ψυχροῦ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἠθροισμένου. αἱ παραφροσύναι δὲ πᾶσαι πλημμελεῖς ὑπάρχουσαι κινήσεις τῆς ἡγεμονικῆς δυνάμεως ἐπὶ μοχθηροῖς συνίστανται χυμοῖς, ἢ δυσκρασίᾳ τῇ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον. ὀνομάζονται δὲ φρενίτιδες μὲν, αἱ μετὰ πυρετῶν. μανίαι δὲ αἱ χωρὶς τούτων. ποτὲ μὲν τοῖς δακνώδεσι καὶ θερμοῖς ἑπόμεναι χυμοῖς, ὁποῖος ὁ τῆς ξανθῆς χολῆς ἐστι μάλιστα. πολλάκις δὲ καὶ κατὰ τὴν δυσκρασίαν τὴν ἐπὶ τὸ θερμότερον αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου συνιστάμεναι. μόναι δ᾽ αἱ μελαγχολικαὶ καλούμεναι παράνοιαι ψυχρότερον ἔχουσι τὸν αἴτιον χυμόν. ἡ μέντοι φρενῖτις, οὐδὲ ἁπλῶς ἐπὶ θερμοῖς συνίσταται χυμοῖς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ φλεγμονὴν ἐργάζεσθαι κατά τε τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰς μήνιγγας. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πυρετοῖς, αἱ παραφροσύναι πληθύνοντος ἐν ἐγκεφάλῳ γίγνονται τοῦ τοιούτου χυμοῦ, καὶ ὅσαι γε κατὰ τὰς ἀκμὰς συνίστανται τῶν ὀξυτάτων πυρετῶν, ἀτμὸν δακνώδη καὶ θερμὸν ἀναθυμιώμενον ἴσχουσιν ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον. αἱ δὲ μελαγχολικαὶ παράνοιαι, πολυειδεῖς μὲν εἰσι ταῖς κατὰ μέρος ὑπ᾽ ἄλλοις φαντασίαις. ἓν δ᾽ αὐταῖς ἔοικεν ἁπάσαις ὑπάρχειν κοινὸν, ὃ πρὸς Ἱπποκράτους εἴρηται. ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον ἔχουσα διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. δυσθυμοῦσι γὰρ ἅπαντες ἀλόγως, οὐδ᾽ ἢν ἐρωτήσῃς ἔχοντες εἰπεῖν, ἐφ᾽ ὅτῳ λυποῦνται, δεδίασί τε ἐξ αὐτῶν οὐκ ὀλίγοι θάνατόν τε καὶ ἕτερα τινὰ μηδενὸς ἄξια δείματος. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ σφοδρῶς ἐπιθυμοῦσι θανάτου. τό γε μὴν ἐπὶ τῇ μελαίνῃ χολῇ καταλαμβανούσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς λογικῆς ψυχῆς, φόβους τε γίγνεσθαι καὶ δυσθυμίας, καὶ θανάτου προσδοκίας, οὐδὲν θαυμαστόν. ὁρῶμεν γὰρ καὶ τῶν ἔξωθεν τοῦ σώματος οὐδὲν οὕτως ἡμῖν φοβερὸν, ὡς τὸ σκότος. ὅταν οὖν οἷόν σκότος τι περιχυθῇ τῷ λογιστικῷ μορίῳ τῆς ψυχῆς, ἀναγκαῖον ἀεὶ φοβεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἂν ἀεὶ τὴν αἰτίαν τοῦ φόβου συμπαραφέροντα τῷ σώματι. ὅπερ γὰρ ἡμῖν ἔξωθεν γίνεται κατὰ χρόνον τινὰ, βαθυτάτου σκότους καταλαβόντος τὸν πέριξ ἀέρα, τοῦτο τοῖς μελαγχολοῦσιν ἔνδοθέν τε καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος ὁρμᾶται, καταλαβούσης τὸν ἐγκέφαλον, ἤτοι τῆς μελαίνης χολῆς αὐτῆς, ἤ τινος ἀναθυμιάσεως ἀτμοῦ μελαγχολικοῦ. καθάπερ ἐν τῷ νοσήματι τῷ φυσώδει τε καὶ ὑποχονδριακῷ προσαγορευομένῳ.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΣΥΜΠΤΩΜΑΣΙΝ ΑΙΤΙΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ. ϛ'.

Τι δὲ κατὰ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας τε καὶ δυνάμεις ἀποτελεῖται συμπτώματα, τὴν αὐτὴν μὲν ἔχει μέθοδον τῆς εὑρέσεως, ἥνπερ καὶ τὰ ταῖς ψυχικαῖς ἐνεργείαις ἐπιγινόμενα, κάλλιον δὲ ἴσως ἐστὶ, κἂν τοῖς τούτων εἴδεσι γυμνάσασθαι κατὰ μέρος, ὥσπερ κἀν τοῖς τῶν ψυχικῶν ἐγυμνασάμεθα. τὸ δὲ δὴ κεφάλαιον ἐστὶ τῆς εὑρέσεως ἁπάντων τῶν αἰτίων ὅσα λυμαίνεται ταῖς δυνάμεσιν, ἡ γνῶσις τοῦ τρόπου καθ᾽ ὃν ἐνεργοῦσιν ὑγιαίνουσαι. εἰ μὲν γὰρ τῷ τρίβειν ἡ γαστὴρ ἔπεττε τὰ σιτία, τὸ τρίβειν ἐμποδισθεῖσα, τὰ τῆς πέψεως ἀποτελέσει συμπτώματα. μηδ᾽ ὅλως μὲν τρίψασα τὸ μηδ᾽ ὅλως πέψαι. μοχθηρῶς δὲ τρίψασα, τὸ μοχθηρῶς πέψαι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. εἰ τῷ σήπειν ἔπεττεν, οὐ πέψει τῷ μὴ σῆψαι. εἰ δ᾽ ὡς ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν. αὐτὴ μὲν ἡ πέψις, ἀλλοίωσίς ἐστι κατὰ ποιότητα, γίγνεται δὲ ὑπὸ τῆς γαστρὸς ὁμοιούσης ἑαυτῇ τὰ σιτία, παντί που δῆλον, ὡς ἡ περὶ τὴν ἀλλοίωσιν ἀποτυχία, σύμπτωμα γενήσεται πέψεως. εἰ μὲν δὴ μηδ᾽ ὅλως ἀλλοιωθείη, καλεῖται μὲν ἀπεψία τὸ σύμπτωμα, καθάπερ ἀκινησία τε καὶ ἀναισθησία, περὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα, σημαινούσης ἀπώλειάν τε καὶ στέρησιν τῆς ἐνεργείας τοῦ πρώτου μορίου τῆς ψυχῆς. εἰ δ᾽ ἀλλοιωθείη, οὐχ ὡς προσήκει δὲ, ἀπεψία μὲν καὶ τοῦτο καλεῖται. σημαίνει δ᾽ οὐ στέρησιν, ὡς πρότερον, ἀλλὰ κάκωσιν μόνην. οὔσης δὲ καὶ αὐτῆς τῆς δυνάμεως διττῆς, ἢ τῷ βραδύνειν τε καὶ μηδέπω δέχεσθαι τὴν οἰκείαν μεταβολὴν, ἢ τῷ διεφθάρθαι παντάπασιν ὡς μηδ᾽ ὅλως δύνασθαι τὸν ἐκ τῆς φύσεως κόσμον δέξασθαι, βραδυπεψίαν μὲν ὀνομάζουσι τὴν προτέραν. ἡ δευτέρα δὲ οὐδὲν ἴδιον ὄνομα κέκτηται. τοσαῦται μὲν οὖν αἱ βλάβαι τῆς πέψεως. αἰτίαι δὲ αὐτῶν κοινὴ μὲν ἡ τῆς ἀλλοιούσης δυνάμεως ἀποτυχία τοῦ σκοποῦ. διῄρηται δ᾽ αὕτη κατ᾽ εἴδη τε καὶ γένη. τὰ μὲν δὴ πρῶτα δύο γένη τῆς ἀποτυχίας εἰσὶ, τὸ μὲν ἕτερον ἡ δύναμις αὐτὴ πεπονθυῖα. τὸ δὲ ἕτερον, ἔξωθέν τις πλημμέλεια. διαιρεῖται δὲ ἑκάτερον, ἡ μὲν τῆς δυνάμεως βλάβη κατὰ τρόπον διττὸν, ἤτοι διὰ τὴν ἑαυτῆς οὐσίαν, ἢ διά τι νόσημα τῶν ὀργανικῶν. ἡ δ᾽ ἔξωθεν πλημμέλεια, τριττὴ μὲν καὶ αὐτή. τῶν τρόπων δ᾽ αὐτῆς, ὁ μὲν ἐν τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα περιττώμασιν. ὁ δὲ ἐν τοῖς σιτίοις. ὁ δὲ ἐν τῷ χρόνῳ τῶν ὕπνων. Ἀλλ᾽ αἱ μὲν κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν τῆς δυνάμεως βλάβαι, δυσκρασίαι τινές εἰσι τῶν δραστικῶν ποιοτήτων. αἱ δ᾽ ἀπὸ τῶν ὀργανικῶν νοσημάτων, ἐρυσιπέλασι καὶ οἰδήμασι καὶ φλεγμοναῖς, καὶ σκίρροις, καὶ ἀποστήμασι, καὶ ἄνθραξι, καὶ ὅσα τἄλλα τοιαῦτα. τὰ μὲν, ἁπλᾶ. τὰ δὲ σύνθετα νοσήματα περὶ τὴν γαστέρα συνίσταται. διὰ ταῦτα μὲν δὴ πάντα, κακῶς ἡ γαστὴρ πέττει, τῆς δυνάμεως αὐτῆς ἣ πέττει βλαπτομένης, ἐν μὲν ταῖς δυσκρασίαις, κατὰ τὴν οἰκείαν ἑαυτοῖς οὐσίαν, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις νοσήμασιν, ὅσα μὲν ἁπλῶς ἐστὶν ὀργανικὰ, παραποδιζομένης μόνον, ὅσα δὲ ἐκ δυσκρασιῶν τε καὶ ὀργανικῶν σύνθετα, κατ᾽ ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους. ἐπὶ ταύταις ταῖς προφάσεσιν ἡ γαστὴρ κακῶς πέττει, κἂν μηδὲν τῶν ἄλλων πλημμελῆται τῶν ἔξωθεν. Τὸ ἔμπαλιν δὲ τῆς γαστρὸς αὐτῆς μηδὲν πεπονθυίας, οὐ πέττει τὸ ζῶον, ἤτοι διὰ πλῆθος ἀμέτρων ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων, ἢ διὰ ποιότητα μοχθηρὰν, ἢ δι᾽ ἀκαιρίαν, ἢ δι᾽ ἀταξίαν, ἢ περίττωμα φαῦλον, ἢ ὕπνον ὀλίγον. ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν ταῖς μοχθηραῖς τῶν σιτίων ποιότησι, καὶ τοῖς περιττώμασιν, ὅσα κατὰ τὴν γαστέρα συνίσταται, μετὰ διαφθορᾶς ἀπεπτοῦσιν. ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ δι᾽ ἀταξίαν τε καὶ ἀκαιρίαν, λέγω δὲ ἀταξίαν μὲν, εἰ μὴ τὰ

καὶ ῥοιάς, εἰ οὕτως ἔτυχε, πρῶτα, τελευταῖα δὲ προσφέροιντο λάχανα δι' ἐλαίου καὶ γάρου. ἀκαιρίαι δ', εἰ ἐσθίει
πρὶν ὑπελθεῖν καλῶς τὴν προτέραν τροφὴν, ἢ πρὸ ὀλίγου τῶν γυμνασίων ἀριστήσειεν. αἱ διαφθοραὶ δὲ κνισώ-
δεις μὲν ἐπὶ τοῖς θερμοτέροις τε καὶ χολωδεστέροις ἐδέσμασι συμπίπτουσιν. ὀξώδεις δὲ ἐπὶ τοῖς ψυχροτέροις
φύσει καὶ φλεγματωδεστέροις. οὕτω δὲ κἀπὶ τοῖς περιττώμασιν, ὀξώδεις μὲν, ὅσα φλεγματικὰ καὶ ψυχρά.
κνισώδεις δὲ, ὅσα θερμά τε καὶ πικρόχολα. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ γαστὴρ, ἐπὶ μὲν τοῖς ψυχροτέροις νοσήμασι τὰς ὀξώδεις,
ἐπὶ δὲ τοῖς θερμοτέροις, τὰς κνισώδεις ἐργάζεται μεταβολάς. βραδυπεψίας δὲ ἐργάζεται, τὰ δυσδιά-
φθαρτα μὲν, ὑπὲρ τὴν δύναμιν δὲ, ἢ ὑπὲρ τὸν ὕπνον. ὅταν δὲ χωρὶς τοῦ διαφθαρῆναι στέρησις παντελὴς
γένηται πέψεως, ἰστέον ἐν τῷδε νενικῆσθαι τὴν γαστέρα τελέως ἤτοι διὰ πλῆθος ἄμετρον, ὡς πρὸς τὴν ἀσθέ-
νειαν τῆς δυνάμεως, ἢ διὰ ψῦξιν ἰσχυρὰν, ἀπεπτεῖ γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις καταστάσεσιν ἡ γαστὴρ, ὡς μηδ' ἐπιχει-
10 ρεῖν ὅλως πέττειν. ταῦτ' οὖν ἔστωσαν παραδείγματα καὶ τῆς ἐν τοῖς ἀγγείοις ἀπεψίας. εἰς γὰρ τοὺς αὐτοὺς αὖ τρό-
πους ἀνάξεις κἀκείνας. καὶ πρὸς ἐκείναις γε τὰς κατὰ τὴν τρίτην πέψιν, αἷς ἡ θρέψις ἕπεται τοῦ σύμπαντος
ὄγκου. τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἐχούσης, πρὸς μὲν τὰς φλέβας, τῆς ἐκ κοιλίας εἰς αὐτὰς ἀναδιδομένης τροφῆς.
πρὸς δὲ τὰς σάρκας, τῆς ἐκ τῶν φλεβῶν εἰς ἐκείνας, ἥνπερ εἶχε τὰ ἐσθιόμενά τε καὶ πινόμενα πρὸς τὴν γα-
στέρα. ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἡμῖν ἐνεδείξατο προγνωσθεὶς ὁ τῆς πέψεως τρόπος. ὅτι γὰρ ἡ ἐκ τῶν τεσσάρων
στοιχείων τοιάδε τις κρᾶσις, ἡ καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ τῆς γαστρὸς ἐργασαμένη σώματος, αἰτία τῆς ἀλλοιώσεως ἐστὶ
τῶν σιτίων ἐπιστάμενοι, καὶ ὅτι πλείστην εἰς τοῦτο δύναμιν εἰσφέρεται τὸ θερμὸν στοιχεῖον, ἐποδηγήθημεν
εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν ἐν ταῖς ἀπεψίαις αἰτίων. ἔστι δὲ οὐ μόνον ἐν ταῖς ἀπεψίαις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ σύμπαντα τῶν
συμπτωμάτων γένη, τὸ μὲν, οἷον ἀπώλεια τῆς ἐνεργείας ἢ στέρησις, ἢ ὥς ἄν τις ἑτέρως ὀνομάζειν ἐθέλοι. τὸ δὲ,
οἷον ἀτελὴς καὶ ἐλλιπὴς ἐνέργεια. τὸ δὲ, μοχθηρά τε καὶ πλημμελής. ἐν μὲν οὖν τῇ γαστρὶ, καθάπερ ἀρτίως εἴρη-
20 ται, στέρησις μὲν τῆς ἐνεργείας ἐστὶν ὅταν μηδ' ἐπὶ βραχύτατον ἀλλοιωθῇ τὰ σιτία. πέψις δὲ ἐλλιπὴς ἐν ταῖς
βραδυπεψίαις, ὥσπερ γε καὶ ἡ μοχθηρὰ καὶ ἡ πλημμελὴς, ἐν ταῖς διαφθοραῖς. κατὰ δὲ τὰς φλέβας, ἡ μὲν
τῆς ἐνεργείας στέρησις, ἐν τοῖς παντάπασιν ὠμοῖς χυμοῖς. ἡ δὲ ἐλλιπὴς ἐνέργεια, κατὰ τοὺς ἡμιπέπτους. ἡ
δ' αὖ πλημμελὴς, ἐν ταῖς κακοχυμίαις. οὕτω δὲ καὶ καθ' ὅλην τοῦ ζώου τὴν ἕξιν, ἡ μὲν οἷον στέρησις ἐν τοῖς ὠ-
μοῖς κατ' ἐκεῖνα χυμοῖς. ἡ δ' οἷον ἐλλιπὴς, ἐν τοῖς ἡμιπέπτοις. ἡ δὲ μοχθηρὰ κατὰ τὰς ἐν αὐτοῖς κακοχυμίας.
ἐκ τούτων τῶν κακοχυμιῶν, ἐρυσιπέλατά τε καὶ καρκίνοι, καὶ γάγγραιναι γίγνονται, φαγέδαιναί τε καὶ ἄν-
θρακες, καὶ ἕρπητες, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. κατὰ δὲ τὴν τῆς θρέψεως ἐνέργειαν ἀτροφία μὲν ἡ στέρησις τῆς ἐνερ-
γείας. ἐλλιπὴς δὲ θρέψις, ἡ ἰσχνότης. μοχθηρὰ δὲ, ἡ ἐν ταῖς λεύκαις τε καὶ κατὰ τὸν ἐλέφαντα προσαγορευό-
μενον. αἱ δὲ αἰτίαι τῶν λελεγμένων ἁπάντων συμπτωμάτων, αἱ αὐταὶ κατὰ τὸ γένος εἰσὶ ταῖς ἔμπροσθεν ἐπὶ
τῆς γαστρὸς εἰρημέναις. ἔνιαι μὲν αὐτῶν εἰς ἀρρωστίαν δυνάμεως. ἔνιαι δὲ, εἰς τὴν τῆς τροφῆς πλημμέλειαν. αἱ
30 τρίται δ' εἰς ἐπιτηδεύματά τε καὶ τὰ προσπίπτοντα τοῖς ζώοις ἔξωθεν ἀναγόμεναι. καὶ κατά γε τὸν αὐτὸν
ἐκείναις τρόπον αἱ μὲν ἀρρωστίαι τῆς δυνάμεως αἱ μὲν οἰκεῖαι ταῖς τῶν ὁμοιομερῶν δυσκρασίαις. αἱ δ' οὐκ οἰκεῖαι
τοῖς ὀργανικοῖς ἕπονται νοσήμασιν. αἱ δὲ πλημμέλειαι τῆς τροφῆς, εἰς πλῆθός τε καὶ ποιότητα χυμῶν διαι-
ροῦνται καθάπερ εἴρηται. καὶ αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων τε καὶ τῶν ἔξωθεν ὁμιλούντων, εἰς ἀταξίαν τε καὶ ἀ-
καιρίαν τινά. ἐπιτηδεύματα δὲ καλῶ νῦν ἱππασίαν, ἁλιείαν, ἀφροδίσια, λουτρὰ, περιπάτους, πλοῦς, κυνηγε-
σία, καὶ ἅπανθ' ἁπλῶς, ἐν οἷς ἐνεργοῦμέν τι τῷ σώματι. χρὴ δ' οὐκ αὐτῶν δήπου μόνον τῶν συμπτωμάτων δια-
γνωστικόν τε ἅμα καὶ τῆς γενέσεως εὑρετικὸν εἶναι τὸν ἰατρὸν, ἀλλὰ καὶ τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως αὐτῶν ὡς ἐν τῇ
διαφορᾷ τέτακται τῶν ποιητικῶν αἰτίων. οὐ γὰρ εἰ μηδ' ὅλως ἔπεψε μόνον ἡ γαστὴρ ἐπίστασθαι προσήκει, ἀλλὰ
καὶ διότι πότερον δι' ὑπερβάλλουσαν ἀσθένειαν τῆς πεπτικῆς δυνάμεως, ἢ διά τι πλῆθος ἄμετρον, ἢ μοχθη-
ροτάτην τινὰ σιτίων ποιότητα. τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς σιτίοις σύμπτωμα, ῥᾳδίως ἐπανορθοῦται. τὸ δ' ἐπὶ ταῖς ἐσχά-
40 ταις καταπτώσεσι τῆς δυνάμεως, εἰς λειεντερίαν, ἢ τὸν καλούμενον τυμπανίαν ὕδερον ἀφικνεῖται. καὶ κατὰ φλέ-
βας δὲ ὡσαύτως, οὐ μόνον ἀποτυχίαν αἱματώσεως ἐπισκοπεῖν χρὴ, ἀλλὰ καὶ διότι γίγνεται. πότερον δι' ἀρρωστίαν
τῆς αἱματοποιοῦ δυνάμεως, οὐδὲν γὰρ χεῖρον οὕτως αὐτὴν ὀνομάζειν, ἢ διὰ πλῆθός τι χυμῶν ἀπέπτων τε καὶ
ψυχρῶν, ἐκ τῆς γαστρὸς ἀναδιδομένων, ἀνίατον μὲν γὰρ τοῦτο. θάτερον δ' εἰς ὕδρωπα τελευτᾷ. κατὰ δὲ τὸν αὐ-
τὸν τρόπον, ἐν τῇ σαρκὶ, διὰ μὲν γὰρ τοὺς ὠμοὺς χυμοὺς, οἱ ἐκ νοσημάτων ἀνέσθην ἐμφορούμενοι, φυσώδεις τε
καὶ ὑδαλέοι τὴν ὅλην ἕξιν ἀποτελοῦνται. διὰ δὲ τὴν ἀρρωστίαν τῆς δυνάμεως, οἱ ἀνὰ σάρκα προσαγορευόμε-
νοι τῶν ὑδέρων. ἅπασαι μὲν οὖν αἱ μεγάλαι δυσκρασίαι, καταβάλλουσι τὴν δύναμιν. ἀλλ' αἱ μὲν ἐπὶ τῷ ψυχρῷ
κρατοῦντι, τὰ ψυχρὰ τῶν παθῶν ἐργάζεσθαι πεφύκασιν. αἱ δὲ ἐπὶ τῷ θερμῷ, τἀναντία. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ
περὶ τῆς ὑπολοίπου γιγνώσκειν ἀντιθέσεως καὶ συζυγίας. ἐν ἁπάσαις δ' ὡς εἴρηται κοινὸν, ἡ μεγίστη τοῦ κατὰ
φύσιν ἐκτροπή. τὸ γὰρ μηδ' ὅλως ἐνεργῆσαι περὶ τὰ σύμμετρά τε καὶ συνήθη σιτία, μεγίστην ἐνδείκνυται τῆς
50 γαστρὸς τὴν δυσκρασίαν. ἀλλ' εἰ μὲν δι' ὑπερβάλλουσαν θερμότητα συμβαίνει τὸ τοιοῦτον, εὐθὺς καὶ διαφθεί-
ρεται τὰ σιτία. κοινὴν μέν τινα διαφθορὰν, ἐπὶ τὸ κνισῶδες. ἰδίαν δὲ ἕκαστον, ὡς ἂν φύσεως ἔχει. τὰ μὲν γὰρ οἷον βρώ-
μου τινὸς ἢ βορβόρου διαφθειρόμενα. τὰ δὲ, ἰχθύων τινῶν ὠμῶν, ἢ ἀρρήτου τε καὶ ἀλλοκότου σηπεδόνος ὄζει, δια-
μένειν γὰρ ἄσηπτον θερμαινομένῳ σφοδρῶς οὐδενὶ τῶν ἐδεσμάτων δυνατόν. εὐθὺς δὲ δήπου καὶ διψῶσιν ἀμέ-
τρως, οἱ οὕτω διακείμενοι, καὶ πυρέττουσιν ἐνίοτε λεπτοὺς καὶ μικροὺς ἑκτικοὺς πυρετούς. εἰ δὲ διὰ ψῦξιν ἄμετρον
ἀπόλοιτο παντάπασιν ἡ πέψις τῶν σιτίων, ἄδιψοί τε εἰσὶ καὶ ἀπύρετοι, καὶ αὐτῶν τῶν σιτίων ἀκριβεῖς ἀποσώ-
ζουσι τὰς ποιότητας, εἴτ' ἐρυγγάνειν ἐθελήσειεν, εἴτε ἐμεῖν. εἰ δὲ καὶ βραχεῖά τις ἐνέργεια παρὰ τὴν πέψιν αὐ-
τῶν γένοιτο. καὶ ἡ τῶν σιτίων φύσις, ἤτοι τῆς μέσης εἴη κράσεως, ἢ τῆς ψυχροτέρας ὀξυρεγμιώδεις ἀποτελοῦν-
ται. θερμοτέρων δὲ κατὰ κρᾶσιν ὄντων, ἢ καὶ φύσει φυσωδεστέρων, ἐμπίπλαται πνεύματος ἀτμώδους ἡ γαστήρ.

εἰς μὲν

εἰς μὲν δὴ τὰς τοιαύτας δυσκρασίας ἐγχωρεῖ διὰ ταχέων αὐτὴν ἀφικέσθαι. καθ᾽ ὑγρότητα δὲ καὶ ξηρότητα δύσκρατος εἰς τοσοῦτον, ὡς ἀπολέσαι τὴν ἐνέργειαν, οὐκ ἄν ποτε γένοιτο γαστὴρ ἄνευ χρόνου παμπόλλου. καὶ χρὴ προηγήσασθαι τῆς μὲν ὑγρότητος, ὕδερον· τῆς δὲ ξηρότητος, ἤτοι γῆρας, ἢ μαρασμόν. ἀλλὰ τὰς μὲν τοιαύτας διελέσθαι διαφορὰς, πραγματείας ἑτέρας ἐστίν. ἐπὶ δὲ τὴν καθεκτικὴν δύναμιν ἰτέον ἤδη. γίγνεται δὲ καὶ κατὰ ταύτην ἡ μὲν πρώτη διαφορὰ τῶν συμπτωμάτων τριττή, ἤτοι μηδ᾽ ὅλως περιστελλομένης, ἢ ἐλλιπῶς, ἢ πλημμελῶς. τῷ μὲν οὖν μηδ᾽ ὅλως, ἢ ἀρρώστως περιστέλλεσθαι, πνευματώσεις τε καὶ κλύδωνες ἀκολουθοῦσι. πνευματώσεις μὲν ἐπειδὰν τὰ σιτία φυσώδη, καὶ ἡ γαστὴρ ὑπάρχῃ μὴ πάνυ τι ψυχρά. κλύδωνες δὲ, ὅταν ἤτοι μηδὲν ἐν αὐτῇ περιέχηται πνευματοῦσθαι δυνάμενον, ἢ καταψυχθῇ σφοδρῶς, οὐδένα γὰρ ἀτμὸν ἡ τοιαύτη γεννᾷ διάθεσις. πρόδηλον δὲ ὡς οὐκ ἄνευ πόματος ὁ κλύδων γίγνεται τῇ γαστρί. τοῦ δ᾽ ἄτονον εἶναι ἐσχάτως αὐτὴν, αἰτία νόσος ἐστὶν, αἱ μὲν ὡς ὁμοιομεροῦς μορίου τῆς γαστρὸς, ἡ δὲ, ὡς ὀργανικοῦ. περὶ δὲ τῶν πλημμελῶν κατ᾽ αὐτὴν κινήσεων, ὅτι μὲν ἤτοι τρομώδεις τινές εἰσιν, ἢ παλμώδεις, ἢ καὶ κλονώδεις, ἢ σπασμώδεις, εἴρηται πρότερον ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς. ὁποία δέ τις ἑκάστη τῶν εἰρημένων ἐστὶ κινήσεων, ἥτις τε ἡ καθ᾽ ἑκάστην αὐτῶν αἰτία διὰ τοῦ προτέρου δεδήλωται λόγου. νυνὶ δὲ τοσοῦτον ἔτι προσθετέον, ὡς ἐπιμίγνυται τά τε νοσήματα, καὶ τὰ συμπτώματα τῆς καθεκτικῆς, καὶ ἐκκριτικῆς δυνάμεως. αὐτίκα ἡ καὶ σπασμώδης κίνησις τῆς γαστρὸς, ἥπερ ἐν τῷ λύζειν συμπίπτει, σπασμὸς μὲν ἀκριβῶς οὐκ ἔστιν, ὅς γε μόνοις γίγνεται τοῖς μυσίν. ἡ δέ γε γαστὴρ, οὔτ᾽ αὐτὴ μῦς ἐστιν, οὔτε ὁ στόμαχος αὐτῆς. καὶ σπασμὸς δέ τις, ἀμφοτέρων κοινόν τι σύμπτωμα τῶν δυνάμεων, τῆς μὲν καθεκτικῆς, ὅτι μοχθηρῶς τε καὶ οὐ κατὰ φύσιν ἡ γαστὴρ λύζουσα περιστέλλεται τοῖς σιτίοις, τῆς δὲ ἐκκριτικῆς, διότι πρώτως ἐκείνης αὐτῆς ἐστιν ἡ κίνησις, ἡ πλημμελὴς, ἀποτρίψασθαί τι τῶν λυπούντων ἐφιεμένης. ἔστι δὲ οὐχ ἡ αὐτὴ κίνησις, ὅτι μὴ δὲ ἡ αὐτὴ διάθεσις ἐμοῦσί τε καὶ λύζουσιν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἐμέτοις τὰ κατὰ τὴν εὐρυχωρίαν ἐκκρίνουσιν. ἐν δὲ τῷ λύζειν τὰ κατ᾽ αὐτὸ τῆς γαστρὸς τὸ σῶμα, παραπλησίας τῆς τε διαθέσεως καὶ τῆς κινήσεως γιγνομένης, οἵαν καὶ τοῖς βήττουσι κατὰ δυσκρασίαν ἐδείκνυμεν γίγνεσθαι. πάντων τῶν μορίων τῆς κοιλίας ἐκθλιβόντων τὸ λυποῦν αὐτά. διὰ τοῦτο τοῖς τε ῥιγῶσι τὴν γαστέρα, τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα γίγνεται, καὶ τοῖς πεπέρεως ἀθροώτερον λαβοῦσιν, ἤ τι θερμὸν οὕτω φάρμακον, εἶτ᾽ ἐπιπίνουσι θερμὸν ποτὸν, καὶ μᾶλλόν γε γίγνεται λύζειν αὐτοῖς, ὅταν ἀκριβῶς ᾖ λεπτὸν τὸ πέπερι, μᾶλλον γὰρ ἐγκαταδύεται τὸ τοιοῦτον, αὐτῷ τῷ σώματι τῆς κοιλίας. οὕτω δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ὅσα ψύχοντά τε καὶ θερμαίνοντα, τῷ σώματι τῆς γαστρὸς ἐγκαταβαίνει τὸ λύζειν ἕπεται, πρώτως μὲν τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως κίνησις τίς οὖσα πλημμελὴς, δευτέρως δὲ καὶ τῆς καθεκτικῆς τε καὶ περισταλτικῆς ὀνομαζομένης. οὕτως δὲ καὶ αἱ ναυτίαι, καὶ οἱ ἔμετοι τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως, κινήσεις εἰσὶ πλημμελεῖς, ἐπὶ τῷ τὰ λυποῦντα τὸ σῶμα τῆς γαστρὸς, ὅτι τάχιστα κενῶσαι διὰ τοῦ στομάχου. παραπλήσιον δὲ τούτῳ σύμπτωμά ἐστι καὶ τὸ κατὰ τὰς λειεντερίας, ὅταν ὑπό τινος ἡ γαστὴρ, ἤτοι δάκνοντος, ἢ βαρύνοντος λυπῆται, τοῦτ᾽ ἀποκρίνειν εὐθέως ἐφιεμένη. ὄντων δὲ αὐτῇ δυοῖν στομάτων, ἄνω μὲν, τοῦ κατὰ τὸν στόμαχον, ἐν δὲ τοῖς κάτω, τοῦ κατὰ τὸν πυλωρὸν, ἐφ᾽ ὁπότερον ἂν αὐτῶν ῥέπῃ τὸ λυποῦν ἐκείνῳ συγχρῆται πρὸς τὴν ἔκκρισιν. εἰ δ᾽ ὅλῃ ποτὲ αὐτῇ συμβαίη τοιαύτη διάθεσις, ἀμφοτέροις ἅμα χρῆται τοῖς στόμασιν, ὡς ἐν ταῖς χολέραις. Ἡ δὲ λοιπή τε καὶ τετάρτη δύναμις αὐτῆς ἡ ἑλκτικὴ συμπτώμασιν ἁλίσκεται τριττοῖς μὲν καὶ αὐτὴ κατὰ γένος ἤτοι μηδ᾽ ὅλως ἕλκειν δυναμένη τὰ σιτία, καὶ καλεῖται τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα, στομάχου παράλυσις, ἢ μόγις ἕλκουσα, καθ᾽ ὃν χρόνον ἄρχεται μὲν παραλύεσθαι, παρεῖται δ᾽ οὐδέπω. καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις ἐπειδάν τι πλημμελῶς. αἱ πλημμελεῖς δὲ κινήσεις εἴρηνται πολλάκις, ὥσπερ οὖν καὶ αἱ διαθέσεις ἐφ᾽ αἷς γίγνονται. συμβαίη δ᾽ ἐνίοτε καὶ βλαστήματι σαρκώδει, οἷα καὶ κάτω ὁρᾶται πολλάκις κατὰ τὸν στόμαχον γινόμενα, ὡς ἤτοι παντάπασιν ἀποφράξαι τὴν ὁδὸν τῶν σιτίων, ἢ παραβλάψαι κατά τι. καλεῖται δ᾽ ὀργανικὰ τὰ τοιαῦτα νοσήματα. καὶ διῄρηται περὶ αὐτῶν ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς. ἐν μὲν δὴ τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν, ἡ γαστὴρ ἕλκει μὲν ἄνωθεν εἰς ἑαυτὴν διὰ τοῦ στομάχου, κάτω δὲ ἐκκρίνει. παρὰ φύσιν δὲ διατεθεῖσα, καὶ τῶν κάτωθέν τι μεταλαμβάνει. καὶ γὰρ καὶ κλυστῆρες ἐπανῆλθέ τισιν ὡς ἐμεθῆναι, καὶ κόπρος ἐν τοῖς ὀλεθρίοις εἰλεοῖς. ἄμεινον δὲ οὐχ ἕλκειν αὐτὴν ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν ὑπολαμβάνειν, ἀλλὰ δέχεσθαι μόνον, ὅσον ἂν ὑπὸ τῶν ἐντέρων ἀναθλιβόντων βιαίως ἄνω φέρηται. κατὰ φύσιν μὲν γάρ ἐστιν ἐν τοῖς ἐντέροις. ἤδη γὰρ καὶ περὶ τούτων λέγειν καιρὸς, ἡ περιστολὴ, καθάπερ ἐν ἑτέροις ἐπιδέδεικται, καὶ ταύτῃ χρώμενα προωθεῖ τὴν τροφὴν, ἄχρι τοῦ κάτω πέρατος. ἐν διαθέσεσι δέ τισιν, ὅταν ἡ περισταλτικὴ κίνησις ἄρξηται κάτωθεν, ἡ φορὰ τῶν περιεχομένων ἐν αὐτοῖς ἄνω γίγνεται. οὕτω καὶ χυμός τις δριμὺς ἐνίοτε κατενεχθεὶς ἐπὶ τὴν ἕδραν, ἤτοι κατ᾽ ἀγορὰν διατριβόντων, ἢ κατ᾽ ἄλλο τι χωρίον, ἢ πρᾶξιν, ἧς οὐχ οἷόν τε ἦν ἀπαλλαγῆναι, βιαίως ἐπισχεθεὶς, ἀνηνέχθη πάλιν ἄνω, καὶ τήν τε γαστέρα δάκνει, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀναθυμιώμενος πληροῖ, τὴν μὲν ἀρχὴν τῆς κινήσεως, ἀπὸ τοῦ σφιγκτῆρος λαβὼν ὀργάνου ψυχικοῦ, τοὐντεῦθεν δ᾽ ἑκάστου τῶν ἐντέρων ὠθούντων τε αὐτὸ πάλιν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ πρὸς τὸ ὑπερκείμενον, ἐν οἵῳ τρόπῳ πρότερον εἰς τὸ κάταντες ὤθουν. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν ἐνίοτε τρόπον, καὶ ἡ φῦσα κατασχεθεῖσα, παλινδρομεῖ. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν, εἰ καὶ κλύσματός τι, καὶ κόπρου ταῖς οὕτω βιαίοις περιστολαῖς τῶν ἐντέρων, ἐπαναφέρεταί ποτε εἰς γαστέρα παρὰ φύσιν, εἶθ᾽ οὕτως ὁρμᾶσθαι πρὸς ἔκκρισιν. αἱ δὲ ἕτεραι κινήσεις αὐτῶν ἐκ μὲν τοῦ γένους εἰσὶ τῶν κατὰ φύσιν, ἤτοι δ᾽ ἐλλιπεῖς εἰσιν, ἢ πλημμελεῖς. καὶ διὰ τοῦτο καὶ συμπτώματα. ληπτέον δὲ αὐταῖς, ἀνάλογον ταῖς ἐπὶ τῆς γαστρὸς εἰρημέναις. οὕτω δὲ καὶ ἡ τῆς κινήσεως αὐτῶν στέρησις, οὐ σμικρότατον οὖσα σύμπτωμα, καὶ γένοιτ᾽ ἄν ποτε καὶ διὰ τοιαύτην αἰτίαν εἰλεὸς, ὥσπερ γε καὶ οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι, ποτὲ μὲν οὐδ᾽ ὅλως ἐπιτρέψουσι φέρεσθαι κάτω τοῖς περιττώμασιν, ἔστι δ᾽ ὅτε ἐλλιπῶς. ἀλλὰ καὶ σκληρὰ κόπρος ἔν τινι τῶν ἐντέρων ἕλικι σφηνωθεῖσα, κωλύσειεν ἄν ποτε διεξέρχεσθαι κάτω τὰ

ὑπερκείμενα κόπρον· καὶ φυλάττεται κἀνταῦθα τοῖς ἐπὶ τῆς γαστρὸς εἰρημένοις ἡ ἀναλογία πάντων τῶν
συμπτωμάτων τοῖς ἐντέροις, ἤτοι διὰ δυσκρασίαν τινὰ συμβαινόντων, ἢ δι' ὄγκους οὐ κατὰ φύσιν, ἢ διὰ τὰ πε-
ριεχόμενα περιττώματα. οὔκουν οὐδὲ χρονίζειν ἔτι κατὰ τὸν περὶ αὐτῶν λόγον ἄμεινον. ἀλλ' ἐφ' ἕτερόν τι αὐτῶν γέ-
νος ἰδίων συμπτωμάτων καιρός. ἔστιν οὖν τι φυσικὸν ἔργον ἀνάδοσις τροφῆς, ἐκ κοιλίας μὲν εἰς ἧπαρ, ἐξ ἥ-
πατος δὲ εἰς ὅλον τὸ σῶμα. καὶ δέδεικται καὶ περὶ ταύτης, ὡς ἕλκοντος ἑκάστου μορίου τὴν οἰκείαν ἑαυτῷ τρο-
φὴν, ἐπιτελεῖται. συμπτώματα δὴ τριττὰ καὶ περὶ τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν ἔσται, ποτὲ μὲν ἐλλιπῶς, ἢ μοχθη-
ρῶς, ποτὲ δὲ οὐδ' ὅλως ἐπιτελουμένην. αἱ δὲ αἰτίαι τριτταὶ, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἔμπροσθεν. ἤτοι δυσκρασίαι τῶν ἑλκόντων.
ἢ νοσήματα ὀργανικὰ τῶν αὐτῶν τούτων. ἢ τῆς ἀναδιδομένης τροφῆς μοχθηρία. αἱ μὲν οὖν δυσκρασίαι τὴν δύναμιν ἄῤ-
ρωστον ἀποτελοῦσι. τὰ δ' ὀργανικὰ νοσήματα, τὰς ὁδοὺς στενοχωρεῖ. τῆς τροφῆς δ' ἡ μοχθηρία πάχος τέ ἐστι καὶ
γλισχρότης. περὶ δὲ τῆς διαγνώσεως αὐτῶν οὐ νῦν λέγειν καιρός, ἀλλ' ἐπὶ τὰς διακρίσεις τῶν περιττωμά-
των ἰτέον. εἰσὶ δὲ κἀν ταύταις αἰτίαι τριτταί. μία μὲν, ἡ τῶν ἐκκαθαιρόντων αὐτὰ μορίων ἀτονία. δευτέρα δὲ, ἡ
στενοχωρία τῶν ὁδῶν. ἡ δ' ὑπόλοιπος, τοῦ περιττώματος ἐστὶν αὐτοῦ μοχθηρία. τῆς μὲν οὖν ἀτονίας αἰτία, δυσκρασία τε-
τύχηκεν οὖσα. τῆς δὲ στενοχωρίας ἔμφραξις, ἢ ὄγκος τις τῶν ὀργάνων. ἀλλὰ τῶν μὲν ὄγκων, αἴτιον ὑπάρχει ῥεῦμα
χυμῶν εἰς αὐτὸ κατασκήπτων τὸ σῶμα τῶν ὀργάνων. τῆς δὲ ἐμφράξεως, ἤτοι πάχος, ἢ γλισχρότης τῶν χυμῶν, ἢ
βλαστήματα. τῶν περιττωμάτων δ' αὐτῶν ἡ μοχθηρία, πλῆθος ἐστὶ καὶ πάχος καὶ γλισχρότης. ὄντων δὲ τριῶν
περιττωμάτων τῆς ἐν ταῖς φλεψὶ πέψεως, ἑνὸς μὲν τοῦ πικροχόλου, δευτέρου δὲ τοῦ μελαγχολικοῦ καὶ τρί-
του τοῦ ὀῤῥώδους. τὸ μὲν πικρόχολον, ἡ ἐπὶ τῷ ἥπατι κύστις ἐκκαθαίρει. τὸ δὲ μελαγχολικὸν ὁ σπλήν. τὸ δὲ ὀῤ-
ῥῶδες, οἱ νεφροί. καὶ τοίνυν καὶ καθαρθήσεται φαύλως ἕκαστον. ἢ διά τι τῶν οἰκείων ὀργάνων ἀῤῥωστησάντων. ἢ τῶν ὁδῶν στε-
νωθεισῶν ὁπωσοῦν. ἅτε δὴ διττῶν ὑπαρχουσῶν τῶν ὁδῶν. ἑτέρων μὲν, δι' ὧν ἕλκεται τὸ περιττόν. ἑτέρων δὲ δι' ὧν
ἐκκρίνεται, κατ' ἀμφοτέρας ἡ στενοχωρία βλάπτει τὴν διάκρισιν. ἔστι δ' ὅτε τούτων μὲν, οὐδὲν ἐβλάβη. τὸ δὲ πλῆ-
θος τοῦ περιττώματος, ὅταν ἄμετρον ᾖ, πᾶν ἐκκαθαρθῆναι μὴ δυνάμενον, ἅμα τῷ αἵματι φέρεται πανταχόσε
τοῦ σώματος. τῆς δὲ ἀμετρίας αὐτοῦ διττὸν αἴτιον ἥ τ' ἀλλοιωτικὴ δύναμις οὐ καλῶς διακειμένη, καὶ τῶν ἐδεσμάτων ἡ
μοχθηρία. τοῦ μὲν δὴ βεβλάφθαι τὴν δύναμιν, ἡ δυσκρασία τῶν μορίων αἰτία, καθάπερ εἴρηται πολλάκις. ἡ δὲ τῶν
ἐδεσμάτων μοχθηρία καθ' ἕκαστον τῶν περιττωμάτων ἐστὶν ἰδία. τὰ μὲν γὰρ, μελαγχολικώτερα φύσει. τὰ δὲ, ὑδα-
τωδέστερα. τὰ δὲ πικρόχολα ταῖς οὐσίαις ἐστὶν, ὡς ἐν τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν λόγοις διήρηται. καὶ μήν γε καὶ τῆς ἀλ-
λοιωτικῆς δυνάμεως ἡ δυσκρασία, πρὸς μὲν τὸ θερμότερον ἐκτρεπομένη ποτὲ μὲν τὸ πικρόχολον, ἔστιν ὅτε δὲ τὸ
μελαγχολικὸν ἀποτελεῖ περίττωμα. δέδεικται δ' ἐν ἑτέροις ὁποῖον ἐστὶν ἑκάτερον. ἐπὶ δὲ τὸ ψυχρότερον, ἤτοι
φλεγματικώτερον, ἢ ὑδατωδέστερον. ἀκολουθήσει δ' ἑκάστῳ τῶν περιττωμάτων οἰκεία τοῦ συμπτώματος ἰδέα,
τῇ μὲν ὠχρᾷ πλεοναζούσῃ, καθ' ὅλον μὲν τὸν ὄγκον, ἴκτεροι. καθ' ἓν δέ τι μέρος ἐρυσιπέλατά τε καὶ ἕρπητες. τῇ
μελαίνῃ δὲ, καθ' ὅλον μὲν τὸν ὄγκον, ἐλέφας. καθ' ἓν δέ τι μέρος ὁ καρκίνος. τῷ φλεγματώδει δὲ, καθ' ὅλον μὲν τὸν
ὄγκον ὁ λευκοφλεγματίας ὀνομαζόμενος ὕδερος. ἐν ἑνὶ δὲ τῷ μορίῳ, τὸ καλούμενον οἴδημα. λέγουσι δὲ οὕτω τὸν
ἀνώδυνόν τε καὶ χαῦνον ὄγκον. ὀῤῥώδεσι δὲ περιττώμασι πλεονάζουσιν, ὅ τ' ἀσκίτης ὀνομαζόμενος ὕδερος ἕπεται.
ἔτι τε φλυκταινῶν γενέσεις, ἐν ἐκείνοις τοῖς τοῦ ζώου μέρεσιν, εἰς ἅπερ ἀνηνέχθη τὰ περιττά. οὕτω μὲν ἐπει-
δὰν εἰλικρινὲς ἕκαστον αὐτῶν πλεονάζῃ, μιγνυμένων δ' ἀλλήλοις τε καὶ τῷ αἵματι πάμπολλαι συμπτωμάτων τε καὶ
νοσημάτων ἰδέαι συνίστανται, περὶ ὧν οὐκ ἀναγκαῖον ἐν τῷδε μηκύνειν. ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέρχεσθαι.
τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν ἡ πρώτη τε καὶ ἀναγκαιοτάτη σχεδὸν ἁπασῶν ἡ θρέψις ἐστὶν, εἶδός τι τῆς ἀλλοιωτικῆς
ἐνεργείας ὑπάρχουσα. ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἡ κατὰ τὴν γαστέρα πέψις ἀλλοίωσις. ἔστι δὲ καὶ ἡ ἐν ταῖς φλεψίν. ἔστι δὲ καὶ
ἡ καθ' ἕκαστον μόριον. ἐφ' ᾗ τε τετάρτη τὶς ἀλλοίωσις, ἣν ἐξομοίωσιν ὀνομάζουσιν οὐ ταὐτὸν μὲν ὄνομα τῇ θρέψει. τὸ δὲ
ἔργον οὐχ ἕτερον. ἀποτυγχάνεται δὲ καὶ ἡ θρέψις, ἤτοι μηδ' ὅλως, ἢ ἐλλιπῶς, ἢ πλημμελῶς γιγνομένη. διά τε
τὴν θρεπτικὴν δύναμιν, ἧς τὸ γένος ἐστὶν ἡ ἀλλοιωτικὴ, καὶ διὰ τὴν τῆς ὕλης ἔνδειαν, ἢ μοχθηρίαν. ἔνδειαν μὲν ἐν
ταῖς ἀτροφίαις, ὅσαι τε ἐλλιπῶς, καὶ ὅσαι στερητικῶς ὀνομάζονται μοχθηρίαν δὲ, ὡς ἐν ἐλέφασί τε καὶ λεύκαις
ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. συμβαίνει γὰρ ἐν τῷ προσφύεσθαι τὴν τροφὴν ταῖς σαρξὶν, ἐπειδὰν φλεγματικώτερον
ὑπάρχῃ τὸ αἷμα, καὶ τὴν σάρκα γίνεσθαι φλεγματικωτέραν. οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστιν αὐτῇ σαρκί τε εἶναι, καὶ φλε-
γματικῇ σαρκί. ὥσπερ οὐδὲ ταὐτόν ἐστι σαρκί τε εἶναι καὶ μελαγχολικῇ σαρκί. καὶ νὴ Δία γε πικροχόλῳ
καὶ εὐκράτῳ τε καὶ δυσκράτῳ. καὶ κατὰ τὰς πρώτας ὀνομαζομένας ποιότητας ὑγροτέρας τε καὶ ξηρο-
τέρας καὶ θερμοτέρας καὶ ψυχροτέρας. πιστεύσεις δὲ τῷ λόγῳ βεβαιότερον, ἐννοήσας τῶν ζώων τὰς σάρ-
κας ἔναιμόν τε καὶ ἄναιμον, καὶ πρὸς τούτοις τῶν ἑρπετῶν, ὅσα κατὰ τὸ ἔαρ ὁρᾶται γεννώμενα, καὶ μάλισθ' αὐ-
τῶν ὅσα βοτάναις χλωραῖς ἔοικεν. ἀλλὰ τούτων μὲν ἡ σὰρξ, ὁμοιοτάτη ταῖς πόαις ἐστίν. ἑτέρων τε λευκὴ καὶ
ἄναιμος ὥσπερ τῶν καράβων τε καὶ πολυπόδων, ἄλλων τε ἄλλη τις. οὔτε γὰρ ὀνομάσαι τὰς διαφορὰς αὐτῶν
ἔνεστιν. οὕτως ἄπειροι τὸ πλῆθος ὑπάρχουσιν. ὅταν οὖν ὡς ἐλέγομεν ὑπὸ φλεγματικοῦ τε ἅμα καὶ γλίσχρου
τοῦ αἵματος ἡ σὰρξ τρέφηται, χρόνῳ πολλῷ, σὰρξ μὲν ἔτι μένει, μεταλλάττεται δ' αὐτῆς ἡ διαφορὰ καὶ πρὸς
ἑτέραν ἰδέαν ἐκτρέπεται καὶ γίνεται μεταξὺ τῶν ἐναίμων σαρκῶν καὶ ἀναίμων. ἐπειδὰν δὲ τοιαύτη καταστῇ,
συμβαίνει λοιπὸν αὐτῇ, μὴ δ' ἐπιχειρεῖν ἔτι τὴν ἐπιφερομένην ἑαυτῇ τροφὴν, εἰς ἐρυθρὰν σαρκὸς ἰδέαν μετα-
βάλλειν οὐ μᾶλλον, ἢ πολύποσί τε καὶ καράβοις. ἐν τούτῳ δὴ καὶ τάχιστα λευκή τε γίνεται πᾶσα καὶ φλε-
γματώδης, ὅταν αὐτή τε μηκέτι δύνηται τὴν τροφὴν, εἰς ἐρυθρότητα μεταβάλλειν, ἐπιῤῥέει τε τὸ φλεγμα-
τῶδες ἐκεῖνο. οἵαν οὖν ἐξ ἀρχῆς ὁ κάραβος ἔχει τὴν σάρκα, καὶ σχεδὸν ἅπαντα τὰ ὄστρεα, τοιαύτην ἐκ μεταπτώ-
σεως ἴσχουσιν, οἱ ταῖς λεύκαις ἁλισκόμενοι. καὶ γὰρ ὀνομάζουσιν οὕτω τὸ πάθημα τῆς σαρκὸς ἀπὸ τῆς χροιᾶς τὴν
ὀνομασίαν θέμενοι. τῆς δέ γε μελαίνης σαρκὸς ἅμα καὶ ὀχθώδους, ἀπὸ τοῦ ζώου τοῦ ἐλέφαντος ἐποίησαν τοὔνομα. γί-

γίνεται δὲ κἀκείνη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῇ λεύκῃ χρόνῳ παμπόλλῳ, μελαγχολικῆς ἐπιρρεούσης τροφῆς τῇ
σαρκί. τῶν δὲ ἀλφῶν ἡ γένεσις, ὁμοειδὴς μέν ἐστι τοῖς εἰρημένοις πάθεσιν, οὐ μὴν αὐτῆς γε δι' ὅλου πεπονθυί-
ας τῆς σαρκὸς, ἀλλ' ἐπιπολῆς τοῦ δέρματος. διὸ λεπίδες τινὲς ἐπιπεπήγασιν οἱ ἀλφοί. λευκοὶ μὲν ἐκ φλεγματι-
κοῦ. μέλανες δὲ ἐκ μελαγχολικοῦ γινόμενοι χυμοῦ. πηλίκα δὲ δύναται τροφὴ, καὶ ὡς μέγιστα πρὸς ἀλλοίωσιν
σαρκὸς, εἴρηται καὶ ἀριστοτέλει μεμνημένῳ χωρίων, ἐν οἷς ἀλλοιοῦται τὰ βοσκήματα μεθιστάμενα κατὰ χρό-
αν τε καὶ ἄλλας αἰσθητὰς διαφοράς. ὅσοι δ' οὐ συγχωροῦσιν ὑπὸ τροφῆς ἀλλοιοῦσθαι τὰ τρεφόμενα. κρατου-
μένου γὰρ οὐ κρατοῦντος ὄνομα ὑπάρχειν τὴν τροφὴν, οὔτε περὶ τῆς κατὰ τὰ ζῷα μεταβολῆς, οὔτε πολὺ
μᾶλλον ἔτι περὶ τῆς κατὰ τὰ φυτὰ δύνανται λέγειν ὑγιὲς μηδέν. ἀλλ' ἀγνοοῦνται παντάπασιν ὑπὸ τῶν
πραγμάτων, ἐναργῶς ἅπασι φαινομένων. τὰ μὲν γὰρ τοῦ περσικοῦ φυτοῦ τοῦ μετακομισθέντος ἐκ περσῶν
10 εἰς αἴγυπτον, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. θανάσιμον μὲν ἦν κατὰ τὴν περσίδα, μετακομισθὲν δὲ εἰς Αἴγυπτον μετέ-
βαλε τὸ κινδυνῶδες καθάπερ οἶμαι καὶ τὸ τῶν παρ' ἡμῖν ἀμπέλων, ὡς ὑπαλλάττουσαι τὰ χωρία, διά-
φορον ἐκφέρουσι τὸν οἶνον. τὰ δὲ τῶν ἄλλων φυτῶν, οἱ τὰ γεωργικὰ ἀναγράψαντες, ἐδήλωσαν. ὥσπερ γε καὶ
οἱ τὰ τῶν βοτανῶν, ἐν τοῖς βοτανικοῖς. μετακομιζόμεναι γὰρ ἐξ ἑτέρων χωρίων εἰς ἕτερα πολλάκις, οὐδὲ δυοῖν στα-
δίοιν διάστημα, κατὰ πολλὰς ἀλλοιοῦνται διαφοράς. ἐχρῆν οὖν ὅσοι φάσκουσι κρατουμένου, καὶ ἀλλοιουμένου,
καὶ μεταβαλλομένου τὴν τροφὴν ὑπάρχειν ὄνομα, μὴ τοῦτο μόνον ἐπίστασθαί τε καὶ λέγειν, ἀλλὰ καὶ περὶ λεύ-
κης γενέσεως ἐπιχειρῆσαι διελθεῖν. ἤτοι γὰρ ἡ τρεφομένη σὰρξ αἰτία τοῦ παθήματος, ἢ τὸ τῆς τροφῆς μοχθηρόν.
ἀλλ' εἴπερ οὐχ ἡ τροφὴ, βούλονται γοῦν οὕτως, ἀνάγκη φάναι τὴν σάρκα, τί ποτ' οὖν αὐτὴ παθοῦσα, τὴν τροφὴν
οὐκ ἔτι ἑαυτῇ κατὰ πᾶν ὁμοιοῖ. γενήσεται γὰρ οὕτω γε τοῦ πάθους ἡ φύσις αἰτία. πολὺ δ' ἦν ἄμεινον οἶμαι τὴν
τροφὴν αἰτιᾶσθαι. οὐ μὴν οὐδ' ὅτι τὸ μὲν ὁμοιοῦν ἑαυτῷ τὴν τροφὴν, ἔργον ἐστὶ τοῦ τρεφομένου, τὸ δ' ὁμοιοῦσθαι
20 τε καὶ μεταβάλλεσθαι πάθος τῆς τροφῆς, διὰ τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι τῷ πάσχοντι περὶ τὸ ποιοῦν ἀντιδρᾶσαί
τι, κἂν ᾖ σμικρότατον. αὐτὸ γὰρ δήπου ἐναντιώτατον, ἐν τοῖς περὶ τούτων λογισμοῖς ἐπεδείξαμεν. οὐχ ἡμεῖς μό-
νον ἀλλὰ καὶ τῶν φιλοσόφων ὅσοι δεινότατοι τῶν ὅλων τῆς φύσεως ἐνεργειῶν τε, καὶ παθῶν ἐξηγηταὶ γε-
γόνασι. φαίνεται γοῦν ἅπαντα κἂν ἰσχυρότερα πολὺ τῶν ὁμιλούντων τυγχάνῃ, πάσχοντά τι πρὸς αὐτῶν αἰ-
σθητὸν καὶ σαφὲς, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὴν πρώτην τούτων ὁμιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ γε προϊόντι. καί που καὶ σί-
δηρος ὁ τμητικώτατος ἠμβλύνθη τέμνων σάρκα μαλακωτάτην, ὅ τε σκληρότατος λίθος, ἔχει τι κοῖλον ἐν
ἑαυτῷ χρόνῳ πολλῷ πληττόμενος ὑπὸ τοῦ σταλαγμοῦ. τί δεῖ λέγειν ἔτι περὶ τῶν κεραννυμένων ἅπαν-
τες γιγνώσκουσιν. κἄν τε γὰρ εἰς ἀμφορέα ζέοντος ὕδατος ἐμβάλῃς κοτύλην ψυχροῦ, τὸ μικτὸν ἐξ ἀμφοῖν,
οὐ μόνον ἐνδείκνυται τὴν ἧτταν τῆς κοτύλης, ἀλλὰ καὶ τοῦ νικήσαντος τὸ πάθος. ἐάν τις ἔμπαλιν εἰς ἀμφορέα
ψυχροῦ κοτύλην θερμοῦ ἐμβάλῃ, νικηθήσεται μὲν ἡ κοτύλη, πείσεται δέ τι βραχὺ καὶ ὁ ἀμφορεύς. ἀλλὰ γὰρ
30 ὅπερ εἴρηταί μοι καὶ πρόσθεν, οὐκ ἀντιλέγειν ἐν τῇδε τῇ πραγματείᾳ προυθέμην, οὔτε μηκύνειν, ἀλλ' ὅ-
σον οἷόν τε τάχιστα ποιήσασθαι τὴν διδασκαλίαν. ἡ μὲν οὖν λεύκη, μέγιστόν τι σφάλμα τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐστι δυ-
νάμεως. ἕτερα δὲ πάμπολλα σμικρὰ καθ' ὑγρότητα, καὶ ξηρότητα, καὶ ψυχρότητα, καὶ θερμότητα τῆς σαρ-
κὸς ὑπαλλαττομένης. ἀτροφήσει δὲ τὸ μόριον οὐ μόνον δι' ἀρρωστίαν τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν
ἑλκτικὴν ἀτονήσασαν, ἢ διὰ τὴν ἐκκριτικὴν ἀμετρότερον κινηθεῖσαν. εἰς ἀμετρίαν δὲ κινήσεως, ἡ ἀποκριτικὴ δύ-
ναμις ἔρχεται, καθάπερ εἴρηται καὶ πρόσθεν, ὅταν ἤτοι διὰ πλῆθος, ἢ δριμύτητα περιττωμάτων, ἢ οἰκεί-
αν ἀσθένειαν, ἡ καθεκτικὴ δύναμις βαρύνηται. ἐν τούτῳ γὰρ ἀνάγκη συνεκκρίνεσθαι τῷ περιττῷ, τὸ χρηστὸν, ὡς ἐν
λειεντερίαις τε καὶ δυσεντερίαις καὶ χολέραις. ἀτονίᾳ δὲ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ὑγροτέραν τε καὶ περιττωματι-
κωτέραν ἀνάγκη γίγνεσθαι τὴν σάρκα. τῶν περιττωμάτων δ' αὖ τῶν πλειόνων γένεσις, ἀρρωστία τῆς ἀλλοιωτικῆς
ἀποτελεῖται. ὅταν οὖν ἅμα συνέλθοι τὴν μὲν ἑλκτικὴν πολὺν ἐπισπᾶσθαι χυμὸν, ἀδυνατεῖν δὲ τὴν ἀλλοιω-
40 τικὴν δύναμιν ἅπαντα τὸν ἑλχθέντα κατεργάζεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ γίγνεσθαι τὰ περιττώματα,
τὴν ἀποκριτικὴν δὲ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, χεῖρόν τε καὶ ἀτονώτερον ἑαυτῆς κινεῖσθαι, πλῆθος οὕτως ἀνάγκη
περιττωμάτων ἐν ταῖς σαρξὶ συνίστασθαι. κἂν τούτῳ κατά τε τὴν ἰδέαν καὶ τὸ ποσὸν τοῦ περιττώματος, ἄλ-
λοτε ἀλλοίαν γίνεσθαι τὴν σάρκα ποτὲ μὲν οἰδηματώδη, ποτὲ δὲ φυσώδη, ποτὲ δὲ ὑδερώδη. καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ
ἀνὰ σάρκα καλούμενος ὕδερος, ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστίν. ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἔτι μηκύνειν ὑπὲρ τῶν τοιούτων.
οὐ γὰρ ἅπαντα διελθεῖν ἐν τῷδε τῷ λόγῳ τὰ κατὰ μέρος συμπτώματος προυθέμην. ἀλλ' ἐν τοῖς πλείστοις γυ-
μνάσαι τοὺς φιλομαθεῖς. ὥστε μοι καιρὸς ἤδη μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερόν τι γένος συμπτωμάτων ἐγγὺς τῶν κατὰ
τὰς βεβλαμμένας ἐνεργείας. αὐτὸ μὲν οὖν γένος ἐν τῷ ποσῷ καὶ ποιῷ τῶν ἐκκρινομένων ἐστίν, ἤτοι δὲ
διὰ βλάβην τινὰ γίγνεται δυνάμεως, ἢ ἐρεθισμὸν ἄκαιρον, ἢ πλημμελῆ κίνησιν ἐπεγείροντα τὴν δύναμιν,
ἢ δι' ἀναστόμωσιν, ἢ ῥῆξιν, ἢ διάβρωσιν ὀργάνου τινὸς, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἡ τοῦ αἵματος ἔκκρισις. οὐδὲν γὰρ χεῖρον
50 ἀπὸ ταύτης ἄρξασθαι, διότι τῷ γένει δοκεῖ παρὰ φύσιν ὑπάρχειν, ὡς τὰ πολλά. πλὴν γὰρ ὅσα διὰ μήτρας
αἱμορραγοῦσι γυναῖκες, αἱ μὲν ἄλλαι πᾶσαι κενώσεις τοῦ αἵματος ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν εἰσίν. ἐκεῖναι δὲ τῷ πο-
σῷ μόνον. αἱ μὲν δὴ ῥήξεις αἱ τῶν ἀγγείων ἤτοι διά τινα τῶν ἔξωθεν γίγνονται πληκτῶν, ἢ λακτίσαντος τινὸς,
ἢ πατάξαντος, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἰσχυρῶς πληγέντος τοῦ ἀνθρώπου. γίγνεται μὲν καὶ πηδήσασι μέγα, καὶ κατενε-
χθεῖσιν ἐπὶ τὴν γῆν ἀφ' ὑψηλοῦ, καὶ διὰ κραυγὴν ὀξεῖαν τε καὶ μεγάλην. ἐπειδὴ καὶ κατὰ ταύτην ἐπὶ πλεῖ-
στον τείνεται τὰ φωνητικὰ τῶν ὀργάνων μόρια. τῷ λόγῳ δὲ τῆς τάσεως ἀναρρήγνυται καὶ ὅσα πηδώντων ἐβλά-
βη. τὰ δὲ ἐξ ὑψηλοῦ κατενεχθέντων, ἐν τῷ τῶν πληκτῶν ἐστι γένει. διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ ὑπὸ λίθου τινὸς ἐμπεσόν-
τος ἔξωθεν θλασθῆναί τι μόριον, ἢ αὐτοῦ τοῦ κατενεχθέντος ἰσχυρῶς ἐμπεσόντος τῷ δαπέδῳ. ταυτὶ μὲν οὖν
ἀγγείου ῥήξεως αἴτια πρόδηλα, καὶ οὐδεὶς ἀγνοεῖ. τὰ δ' ἐκ τῶν τοῦ σώματος ὁρμώμενα διαθέσεων, ἐπεὶ δ' αὖ

ἀπὸ ταὐτομάτου τις αἱμορραγήσῃ διὰ ῥινῶν, ἢ ἐμέσας, ἢ ἀναβήξας, ἢ χρεμψάμενος, ἢ κάτω διαχωρήσας, ἢ οὐ-
ρήσας αἷμα τύχῃ. ταυτὶ μὲν τῷ ὅλῳ γένει παρὰ φύσιν ἐστί. ταῖς γυναιξὶ δὲ ὡς εἴρηται διὰ τῆς μήτρας αἱ-
μορραγούσαις, οὐχ ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν ἡ κένωσις, ἀλλ' ἐν τῷ ποσῷ μόνον. ἅπαντα δὲ τὰ τοιαῦτα ἐμπί-
πτει διὰ τρεῖς αἰτίας, ἤτοι τῆς δυνάμεως ἀναστομωσάσης ἀγγεῖον, ὡς ἐν ταῖς ἐκ ῥινῶν αἱμορραγίαις, ἢ δι'
αὐτὸ τὸ αἷμα μοχθηρῶς διακείμενον, ἢ τῶν ἀγγείων τι. τὸ μὲν οὖν αἷμα μοχθηρῶς διακεῖσθαι λέγω τί, τε κα-
κόχυμον εἰς τοσοῦτον γιγνόμενον, ὡς διαβιβρώσκειν τὰ περιέχοντα, τό, θ' οὕτω πλεόν, ὡς μὴ στέγεσθαι. καὶ γὰρ
καὶ τοῦτο ῥήξειεν ἢ ἀναστομοῦν ἀγγεῖον, ἱκανόν ἐστιν. αὐτῶν δὲ τῶν ἀγγείων ἡ κάκωσις, ἐν ἀμέτροις ἐστὶ μαλακότη-
σι, καὶ σκληρότησι, καὶ ἰσχνότησι. γίγνεται δὲ ταῦτα καὶ φύσει μέν τισιν εὐθέως ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλασθεῖσι
μοχθηρῶς, οὐδὲν δὲ ἧττον αἱ μὲν μαλακότητες ἐπὶ πλείσταις ὑγρότησιν. αἱ δὲ σκληρότητες, ἐπὶ ξηρότησιν. αἱ
10 δὲ λεπτότητες ἐπὶ ἀτροφίαις. τὸ μὲν οὖν μαλακὸν ἀμέτρως ἑτοιμότερον ῥαγῆναι δι' ἀσθένειαν. τὸ δὲ σκληρὸν πά-
νυ, τῷ μὴ ῥᾳδίως ἐπὶ πλέον ἐκτείνεσθαι. τὸ δὲ ἰσχνὸν δι' ἀμφότερα. τὰς τοιαύτας τῶν φλεβῶν διαθέ-
σεις οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἔνδον αἰτίων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐκτός, ἑτοίμως ἐργάσασθαι συμβέβηκε. διαβιβρώσκεται
δὲ, οὐχ ὁμοίως ἅπαντα, τὸ μὲν γὰρ σκληρόν, καὶ παχύ, δυσπαθὲς ὑπὸ διαβρώσεως. οὕτω δὲ καὶ ἀναστομοῦ-
σθαι, τῷ μὲν ἀτόνῳ τε καὶ μαλακῷ, καὶ ἰσχνῷ πρόχειρον. οὐ πρόχειρον δὲ, τῷ εὐτόνῳ τε καὶ παχεῖ, καὶ σκλη-
ρῷ. γίγνεται δὲ ἡ ἀναστόμωσις ὑπό τε τῶν ἐρεθιζόντων τὰ στόματα τῶν ἀγγείων. καὶ διὰ πλῆθος βιαζομένων.
ἐνίοτε δὲ καὶ δι' αὐτὴν τὴν φύσιν ἐκκρίνουσαν τὰ λυποῦντα. καλοῦσι δὲ, τινὰ καὶ διαπήδησιν αἵματος, ὡς τέταρ-
τον γένος ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, ἔστι δὲ τέταρτον μὲν οὐδαμῶς. ἤτοι δὲ ἡ ἀναστόμωσις ἀγγείων μικρῶν, ἢ οὐχ
αἵματος ἐκκρίσεως, ἀλλ' ὀρρῶδες εἶδος καθ' ὃ μάλιστα τρόπον ἐπ' ἀτονίας ἥπατος καὶ νεφρῶν οὐρεῖται. καὶ κά-
τω δὲ διαχωρεῖται πολλάκις αἱματώδης ὀρρός. εἰρήσεται δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ὀλίγον ὕστερον ἐπειδὰν ἐπέλθωμεν
20 πρότερον, ὑπὲρ τῶν ἐμουμένων. ἐκκρίνεται γὰρ οὖν καὶ ταῦτα, ποτὲ μὲν, ὡς πλείω τε καὶ βαρύνοντα
τὴν κοιλίαν, ὥσπερ ἐνίοτε τὸ πλῆθος τῆς τροφῆς, ἔστιν ὅτε δὲ ὡς ἀνιῶντα τε καὶ δάκνοντα. καθάπερ ὅταν ὀ-
ξώδης, ἢ κνισσώδης, ἢ πικρὰ καὶ δριμεῖα κατὰ τὴν ἀπεψίαν ἡ προσενεχθεῖσα γένηται τροφή. τούτου τοῦ γένους
ἐστὶ καὶ τὰ χολώδη τε, καὶ φλεγματώδη, καὶ ὀρρώδη περιττώματα, τά τ' αὐτόθι γεννώμενα, καὶ ὅσα συρρεῖν
πέφυκεν εἰς αὐτὴν, ἐξ ὅλου τοῦ ζώου τῆς ἕξεως. ἔστι δὲ καὶ τρίτον τι γένος ἐπὶ τούτοις αἰτίων, εἰς ἔμετον ἐξορ-
μώντων τὴν γαστέρα. κἂν μήτε βαρύνῃ, μήτε δάκνῃ. μόνον δὲ αὐτοῖς ὑπάρξει τὸ παρὰ φύσιν. ὅρος δ' ἐστὶ κοι-
νὸς ἁπάντων τῶν παρὰ φύσιν. εἰ μὴ δύναιτο φέρειν πεφθέντα. κατὰ τοῦτον οἶμαι τὸν λόγον, οὐ μόνον ὀξὺ
φλέγμα, καὶ ἁλυκὸν, ἀλλὰ καὶ γλυκὺ πολλάκις ἐν τῇ γαστρὶ συστὰν, εἰς ἔμετον αὐτὴν ἐξορμᾶν εἴωθε. καὶ αὐτό γε τὸ
αἷμα τὸ εἰς τὴν κοιλίαν ἐκχυθὲν, οὕτως ἐμεῖν αὐτὴν ἀναγκάζει. καὶ μὴν καὶ κάτω διαπέμπει ποτὲ μὲν, πρωϊαί-
τερον, ἔστιν ὅτε δὲ βραδύτερον, ἢ ἔλαττον, ἢ πλέον, ἢ ὀλιγάκις, ἢ πλεονάκις, ἤτοι χρηστὴν τροφὴν, ἢ διεφθαρ-
30 μένην, ἢ τὸ συρρέον εἰς αὐτὴν ἄνωθεν, ἢ τὸ κατ' αὐτὴν ἀπογεννώμενον. ἀλλ' ἡ μὲν φθάνουσα τὴν συνήθη και-
ρὸν ἔκκρισις, ἤτοι καὶ βαρυνομένης τῆς κοιλίας, ὡς ὑπὸ πολλοῦ τοῦ ληφθέντος, ἢ δακνομένης τε καὶ κεντου-
μένης, ὡς ὑπὸ δάκνοντος, ἢ ὡς ἀλλότριον, καὶ οὐκ οἰκεῖον ἀπωθουμένης γίγνεται, μεμνημένων ἡμῶν, ἐπει-
δὰν πολύ τι λέγωμεν, ὡς τριττὴν ἔχει τοῦτο τὴν γένεσιν, ἤτοι τῷ τὴν δύναμιν ἀτονωτέραν ὑπάρχειν ἑαυ-
τῆς, ἢ τῷ τὸ ληφθὲν ὑπερβάλλειν τὸ σύμμετρον, ἢ διὰ τὸ συναμφότερον. ἔξωθεν δὲ τῶν εἰρημένων, ἢ τῶν ὑγρο-
τέρων τε καὶ γλισχροτέρων ἐδεσμάτων προσφορὰ ταχεῖαν ἐργάζεται διαχώρησιν, ὀλισθαινόντων αὐτῶν ἑτοι-
μότερον, εἰ καὶ περιπατήσαντες μάλιστα τύχοιεν ἐπ' αὐτοῖς ἀτρέμα. ὥστε κατασεῖσαι μὲν αὐτὰ, μὴ μέν-
τοι γε ἀνάδοσιν ἐργάσασθαι πρὸ τοῦ καιροῦ. συμβαίνει γάρ τι τοιοῦτον ἐν ταῖς κατασείσεσιν, ἐπειδὴ πάμπολ-
λαι τῶν ἐντέρων ἕλικές εἰσιν. ἀνάγκη δήπου καθ' ἑκάστην αὐτῶν ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων εἰς τὰ ταπεινότερα
φέρεσθαι τὰ σιτία. τοὐντεῦθεν δὲ τῷ βάρει μὲν, οὐκ ἔθ' οἷόν τε μένειν. τῇ δὲ τῶν ἐντέρων αὐτῶν ἐνεργείᾳ, προω-
40 θεῖται τὰ στρεφόμενα κατὰ τὰς ἕλικας αὐτῶν ἐχόντων δύναμιν ἔμφυτον ἀποκριτικὴν τῶν ἀνιώντων
αὐτά. τὰ δ' ὑγρὰ καὶ γλίσχρα σιτία, διεξέρχεται ῥᾷον, εἴτε τῷ βάρει καὶ τῷ σεισμῷ τοῦ σώματος, εἴτε τῇ
τῶν ἐντέρων ἐνεργείᾳ προωθοῖτο. ταχείας μὲν οὖν διεξόδου, λέλεκται τὰ αἴτια. ὀψιαίτερον δὲ τοῦ συνή-
θους ἀποκρίνει ἡ κάτω γαστὴρ, ἤτοι δι' ἀτονίαν, ἢ διὰ δυσαισθησίαν τῶν ἐντέρων, ἢ δι' ὀλιγότητα τῶν ἐδεσμά-
των, ἢ διὰ ποιότητα. τά τε γὰρ ἄτονα προωθεῖν οὐ σθένει. τὰ δὲ δυσαίσθητα τῶν λυπούντων, ἀμυδρῶς αἰσθά-
νεται. τῆς λύπης δ' ἦν αὐτοῖς ἴασις, ἡ ἔκκρισις. καὶ μὴν δὴ καὶ αὐτῶν τῶν σιτίων, τὰ μὲν ἐλάττω τοῦ δέοντος,
ὀλίγον ἴσχει τὸ περιττόν, ὥστ' οὐχ ὁμοίως βαρύνει. τὰ δὲ παχέα καὶ στρυφνὰ, βραδύπορα πάντ' ἐστὶν ἐναντίως
τοῖς γλίσχροις τε καὶ ὑγροῖς. οὐ μόνον δι' ἀτονίαν τῶν ἐντέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν κατ' ἐπιγάστριον μυῶν ἡ διαχώρη-
σις βραδύνει. καὶ μάλιστ' ἐπειδὰν σκληρότερα τύχῃ γενόμενα τὰ περιττώματα, τηνικαῦτα γὰρ οὐ μόνον
τῶν κατ' ἐπιγάστριον, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ τὸν θώρακα μυῶν, ἰσχυρῶς ἐνεργούντων δεῖται. ἔλαττον δὲ γίγνε-
50 ται περίττωμα τῆς πρὸς τὸ πλῆθος ἀναλογίας τῶν ἐδηδεσμένων ἐπειδὰν εἰς ἀνάδοσιν ἐξ αὐτῶν πλέον
ἀφίκηται. ἔμπαλιν δὲ πλέον τῆς ἀναλογίας τῶν ληφθέντων διαχωρεῖται, ποτὲ μὲν ἐνδείᾳ τῆς ἀναδόσε-
ως, ἔστιν ὅτε δὲ, συρρεόντων τινῶν ἄνωθεν, εἰς τὰ κατὰ τὴν γαστέρα χωρία. συνεχεῖς δὲ ἐκκρίσεις γίγνονται
δι' ἀτονίαν, ἢ δῆξιν. ἡ μὲν οὖν ἀτονία τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν ὀργάνων, ὡς ἤδη πολλάκις εἴρηται, διὰ δυσκρασί-
αν. ἡ δὲ δῆξις, ὑπὸ τῶν περιεχομένων ἐν αὐτοῖς γίγνεται. τέτταρες δὲ αἰτίαι τῆς γενέσεως εἰσὶ τῶν οὕτω
δακνόντων, ἤτοι φαρμακώδης τις δύναμις ἅμα τοῖς σιτίοις, ἢ καθ' ἑαυτὴν ληφθεῖσα, ἢ καὶ τῶν ἐδεσμάτων
αὐτῶν ἡ διαφθορά. καὶ πρὸς τούτοις, ὅσα ἐκ τοῦ σώματος εἰς τὰ κατὰ γαστέρα συρρεῖ δακνώδη περιττώμα-
τα. καὶ ὅσα κατ' αὐτὴν γεννᾶται τοιαῦτα. καθάπερ ἐν δυσεντερίαις ταῖς ἐφ' ἑλκώσει κακοήθει. δύναιτο
δ' ἄν τις ἅμα ταῖς δ', καὶ πέμπτην αἰτίαν προστιθέναι τῶν τοιούτων συμπτωμάτων, αἴσθησιν περιττὴν τῶν σωμάτων.

εἴτ᾽ ἐκ φύσεως ὑπαρχούσαν, εἴτε δι᾽ ἕλκωσιν. ἕτερος δὲ τρόπος ἐκκρίσεως συνεχοῦς ἐστι τῷ γένει τῆς αἰτίας ἀ-
ποκεχωρισμένος ἁπάντων τῶν προειρημένων αἰτίων, ὁ ἐπὶ τῇ παραλύσει τῶν ἐπικειμένων μυῶν, τῷ πέρατι τῆς ἐκ-
ροῆς τῶν περιττωμάτων. ἀπροαίρετος γὰρ περὶ τούτων ἡ ἔκκρισις, καὶ διὰ τοῦτο ἄκαιρός τε καὶ ἄτακτος, καὶ
συνεχής. ἀλλὰ περὶ μὲν διαχωρημάτων, ἱκανὰ καὶ ταῦτα. περὶ δὲ τῶν ἀτμωδῶν πνευμάτων, ἃ δὴ καὶ φύ-
σας ὀνομάζουσιν ἐφεξῆς ῥητέον, ἔστι δὲ καὶ τούτων ἡ μὲν γένεσις, ἐν αὐτοῖς τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα χωρίοις, χυμῶν τινῶν
αὐτόθι φλεγματωδῶν, ἢ σιτίων εἰς ἀτμοὺς λυομένων ὑπὸ θερμότητος ἐνδεοῦς. ἡ μὲν γὰρ τελεία ψύξις οὐδ᾽ ὅλως
ἀτμὸν ἐργάζεται, διότι μηδὲ ὅλως λεπτύνει, μηδὲ κατεργάζεται, μηδὲ διαλύει τὴν τροφήν. ἡ δ᾽ ἰσχυρὰ θερμα-
σία πολλῷ τῷ περιέχοντι κρατοῦσα, πλέον ἤδη ἢ κατὰ γένεσιν ἀτμοῦ λεπτύνει τὴν τροφήν, ἣν μὴ φυσώδης ὑ-
πάρχῃ φύσει. τηνικαῦτα δὲ γεννᾶται μέν τι πνεῦμα θολερόν τε, καὶ ὡς ἄν εἴποι τις ὁμιχλῶδες, ὀλίγου δεῖν καὶ
10 κατὰ χρόνον ἐλάχιστον, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἢ δευτέρας ἐρυγῆς ἐκκενοῦσθαι. ἡ δὲ ἐνδέουσα μὲν ἀμφὶ τὰ σιτία θερ-
μότης, ἐνδεέστερον μὲν πως διαλύει αὐτά, κατεργάζεται δὲ οὐκ ἀκριβῶς. κἀντεῦθεν ἡ τοῦ φυσώδους πνεύματος γέ-
νεσις. ἐνὶ δὲ λόγῳ, καθάπερ ἐκτὸς αἵ τε ψυχρόταται καταστάσεις αἱ αἴθριοι, μάλιστα δ᾽ ἐν τοῖς βορείοις γίγνεσθαι
πεφύκασιν αἱ θερμόταται θέρους ὥρᾳ συνιστάμεναι, καθαρὸν ἀπεργάζονται τὸ περιέχον, αἱ μεταξὺ δ᾽ αὐ-
τῶν εἰσὶν αἱ τὴν ὁμίχλην γεννῶσαι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τοῖς ζώοις, οὔτε ταῖς ἐσχάταις ἀτονίαις τῆς θερ-
μασίας, οὔθ᾽ ὅταν ἰσχυρῶς ἐρρωσθῇ. κατὰ δὲ τὰς μεταξὺ τούτων, ἀπογεννᾶται τὸ φυσῶδες περίττωμα. καὶ τοῦτο
διὰ μὲν τοῦ στόματος ἐκκρινόμενον, ἐρυγὴν ἐργάζεται, διὰ δὲ τοῦ κάτω πέρατος, ἤτοι ψοφοῦσαν, ἢ ἄψοφον φῦσαν,
ἐπειδὰν δὲ μηδ᾽ ἑτέροις ἐκφέρηται, τὴν ἐμπνευμάτωσιν ὀνομαζομένην ἀποτελεῖ σύμπτωμα, γαστρὸς ἀτονούσης,
ἐκκρίνειν τὸ περιττωματικόν τε καὶ ὁμιχλῶδες πνεῦμα. κατὰ τὰ μόρια δὲ, ἄλλοτε ἄλλα τῶν ἐντέρων, ἐπειδὰν
συνίσταταί τε καὶ κινεῖται τὸ τοιοῦτον πνεῦμα, πολυειδεῖς ἀποτελεῖ τοὺς ψόφους, ὀνόματα μὲν οὐκ ἔχοντας ἅ-
20 παντας, ἐνδείξασθαι δὲ τῷ συνετῷ δυναμένους, ὁποῖόν τε καὶ ὁπόσον ἐστὶ τὸ περίττωμα, καὶ καθ᾽ ὅντινα μάλι-
στα τρόπον ἑλισσόμενον. εἰ μὲν γὰρ ὀξὺ καὶ λεπτὸν ἠχοίη, τὸ μὲν τοιοῦτον πνεῦμα διά κενοῦ τε φέρεται τοῦ ἐντέ-
ρου, καὶ πάντως στενοῦ, καθαρώτερόν τε καὶ ἀερωδέστερον ὑπάρχον αὐτό, φυσωδέστερον δὲ γενόμενον, ὁμοίως
μὲν ἐργάζεται τὸν ψόφον μικρὸν, ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις ἐνειλιττόμενον, ἀλλ᾽ οὔτ᾽ ἀκριβῶς ὀξὺν, οὔτε λεπτόν.
οἱ μὲν δὴ τοιοῦτοι ψόφοι πάντες, ἐν τοῖς κατὰ τὴν νῆστιν μάλιστα συνίστανται χωρίοις. εἰς ὅσον δ᾽ αὖ ὑποκατα-
βαίνουσιν, ἄχρι τῶν ἄλλων ἐντέρων τῶν λεπτῶν ἧττον ἠχώδεις ἀποτελοῦνται. βομβώδεις δ᾽ εἰσὶν ἕτεροι, τοῖς
διὰ εὐρυτάτων αὐλῶν ἐοικότες, ὁποίους ἔχουσιν οἱ τυμβαῦλαι καλούμενοι, διὰ μὲν τὴν ὕλην ἐξ ἧς γεγόνασιν οὐ
δυναμένους ἠχεῖν καθαρὸν, διὰ δὲ τὴν εὐρύτητα τῆς τοῦ πνεύματος ὁδοῦ βαρύτατα φθεγγομένους. οἱ τοιοῦτοι πάν-
τες ἐν τοῖς παχέσιν ἐντέροις συνίστανται κενοῖς γενομένοις περιττωμάτων. εἰ δ᾽ ὑγρότης τις ἐν αὐτοῖς περιέχοι-
το, προσέρχεταί τις ἰδέα τῷ βόμβῳ καὶ παρὰ τῆς δέ, καὶ καλοῦσι τὸν τοιοῦτον ψόφον οἱ ἄνθρωποι, βορβορυ-
30 γμόν. ἔκκρισιν ἐπαγγελλόμενον ὑγροῦ περιττώματος, ἡ γὰρ ἰδέα τοῦ ψόφου, ταῦτ᾽ ἄμφω προμηνύει. διότι μὴ
ἐπιθυμουμένη γίγνεται τῇ φύσει τὴν ἔκκρισιν ἐπαγγελλόμενον. ὅτι δὲ καὶ μετὰ βορβορυγμοῦ τὴν ὑγρῶν. καὶ
αὐτῶν δὲ τῶν ἔξω φερομένων φυσῶν ὁ ψόφος, ὁ μὲν οἷον βορβορυγμῷ τινὶ προσέοικεν, ἔκκρισιν ὅσον οὔπω γε-
νήσεσθαι προδηλῶν. ὁ δὲ καθαρός τε, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις εὐηχός ἐστι καὶ ἀερώδης, ἤτοι κενὸν ἐνδεικνύμενος εἶναι
τὸ ἔντερον, ἢ καὶ πάνυ τι σκληρὸν ἔχειν ἀνωτέρω που περίττωμα. καὶ μὲν δὴ καὶ μέσος τις τούτων ἐστὶν ἄλλος, οἷον
βομβώδης ἐπὶ μέσῃ τινὶ καὶ μεταξὺ τῶν εἰρημένων διαθέσει γενόμενος. ὁ δ᾽ οἷον φυσμὸς, ἢ τρισμὸς, (ἑκατέρως
γὰρ αὐτὸν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ υ τὴν ἀρχὴν, οἱ δ᾽ ἀπὸ τοῦ ι ποιούμενοι τῆς πρώτης συλλαβῆς)
ἐπὶ στενοχωρίᾳ τε ἅμα τῶν ὀργάνων καὶ φυσώδει πνεύματι μετ᾽ ὀλίγης ὑγρότητος γίγνεται. ἐπεὶ δὲ καὶ
περὶ τούτων αὐτάρκως εἴρηται, πρός γε τὰ παρόντα, περὶ τῶν ἄνωθεν εἰς τὴν γαστέρα συρρεόντων ἐπανέλ-
θωμεν. ἐρρήθη γὰρ δὴ καὶ ταῦτα, διαχωρημάτων ὑγρότητός τε καὶ πλήθους αἴτια καθίστασθαι. φέρεται
40 τοίνυν ἄνωθεν εἰς τὴν γαστέρα πολλάκις μὲν ἐρρωστίᾳ τῆς φύσεως ἐκκρινούσης τὸ περιττὸν, ἔστι δ᾽ ὅτε ὑπ᾽ ἀρρωστίας
οὐδὲ τὸ χρηστὸν βαστάζειν δυναμένης. ἐκκρίνεται μὲν οὖν τὸ περιττὸν, ἔν τε ταῖς κρίσεσι, καὶ κατὰ τὸν τῆς ὑγείας
ἐνίοτε χρόνον, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ταῖς γυναιξὶν ἐφ᾽ ἑκάστῳ μηνί. τοιαύτας δὲ καὶ τὰς αἱματηρὰς δυσεντερίας
ὁ Ἱπποκράτης ἔφασκε συμπίπτειν, ἐφ᾽ ὧν ἀπεκόπη τι κῶλον. εἴδομεν δὲ καὶ ἡμεῖς οὐ τούτοις μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις
τισὶ συμπίπτουσαν ἐκ περιόδου τινὸς ὡρισμένης. ἅπαντας δ᾽ οὓς ἐθεασάμεθα κενουμένους οὕτως ἐκ γυμνασί-
κοῦ τοῦ πρόσθεν βίου μεθεστήκεσαν εἰς ἀργίαν παντελῆ. τὸ μὲν δὴ τοιοῦτον περίττωμα, τῷ ποσῷ μόνον ἀλλότριον
ἐστὶν, ἕτερον δὲ τῷ ποιῷ, τὰ πολλὰ μὲν ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι κριτικῶς ἐκκρινόμενον, ἔστιν ὅτε δὲ, λόγῳ συντήξεως.
ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτου, καὶ τοῦ παντάπασιν ἀχρήστου καὶ μοχθηροῦ περιττώματος, κἀκείνου τε τοῦ προειρημένου
χρηστοῦ, τρίτον ἄλλο γένος ἐστὶ περιττώματος, οἷον περ ἐν γαστρὶ τὸ ἡμιπέπτου σιτίου, ἐκκρίνεται δὲ τοῦτο κατὰ
τὰς ἡπατικὰς μάλιστα διαθέσεις. ὀνομάζουσι δὲ οὕτως, ἐφ᾽ ὧν ἀτονία τοῦ ἥπατος ἡ αἰτία ὑπάρχει, κἂν μηδὲ μία
50 σύνῃ φλεγμονή. τηνικαῦτα γὰρ ὅμοιόν τι τὸ πάθημα συμβαίνει τῷ σπλάγχνῳ, τοῖς κατὰ τὴν ἄπεπτον γαστέ-
ρα συμπίπτουσιν, ἐπειδὰν ὀρέγηται μὲν ἡ γαστὴρ, ἀλλ᾽ αὖ προσαίρηται σιτία μὴ πέψασα, βαρύνηταί τε καὶ ἡ
μίπεπτα τοῖς ἐντέροις ἐκπέμπει. αὕτη μὲν γὰρ καὶ εἰς ἔμετον ὁρμᾷ. τὸ δ᾽ ἧπαρ ἀνάλογόν τι τῷ ἐμέτῳ πάσχον,
ἣν ἐπεσπάσατο τροφὴν ὡς διὰ στομάχων τῶν κατὰ τὸ μεσάραιον ἀγγείων, αὖθις ἀποπέμπει δι᾽ αὐτῶν ἡμέ-
πεπτον. ἔστι δὲ τῆς τοιαύτης ἐκκρίσεως ἡ ἰδέα, καθάπερ οὖν καὶ εἰκάζουσιν αὐτὴν οἱ πρὸ ἡμῶν ἐοικυῖα μάλιστα
πλύματι κρεῶν. ἄμεινον δ᾽ ἴσως οὐχ ἁπλῶς οὕτω λέγειν, ἀλλ᾽ εἰς ἀκρίβειαν τῆς εἰκόνος, ἐναιμῶν τε καὶ νεοσφα-
γῶν τῷ λόγῳ προστιθέναι. καὶ μὲν δὴ καὶ εἴ τις ὑδατῶδες αἷμα τὸ οὕτως ἐκκρινόμενον εἴποι, καὶ οὕτως ἐμοὶ δο-
κεῖ σαφῶς ἑρμηνεύειν αὐτό. τουτὶ μὲν δὴ τὸ σύμπτωμα τοῖς τῶν ἡμιπέπτων σιτίων ἐμέτοις ἀνάλογον ἔχει, τὸ δὲ
ἕτερον ὃ μέλλω λέγειν ἔοικεν ὑγροῖς διαχωρήμασι γαστρὸς εἰς ἀκριβεστάτην μὲν ἀφιγμένοις πέψιν, ἀτυχοῦσι

δὲ τῆς ἀναδόσεως. ὡς γὰρ καὶ ταῦτα πάντως δήπου βαρυνομένη πρὸς αὐτῶν ἡ γαστὴρ ἐκκρίνειν ἐφίε-
ται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ἧπαρ, ἐπειδὰν ἱκανῶς ἀπολαύσῃ τῆς ἀναδοθείσης τροφῆς εἰς ἑαυτὸ, οὐκ
ἔτι ἀνέχεται παρακειμένης ἐπιπλέον, ὅταν οὖν αὕτη μὴ δύνηται φέρεσθαι πρόσω δι' ἥντιναοῦν αἰτίαν ἀ-
ναγκαῖον αὐτῇ παλινδρομεῖν εἰς τὴν γαστέρα, καὶ φαίνεται τηνικαῦτα τὸ ἐκκρινόμενον αἷμα μελάντε-
ρόν τε τοῦ κατὰ φύσιν καὶ στίλβον ὡς ἐξ αἵματός τε καὶ μελαίνης χολῆς κεκραμένον. αἷμα μὲν γὰρ αὐτὸ
καθ' ἑαυτὸ μελαινόμενον ἐν τῷ ψύχεσθαι, πρὸς τῷ μηδεμίαν ἐπικτᾶσθαι στιλπνότητα, καὶ ἣν ἐξ ἀρ-
χῆς εἶχεν ἀπόλλυσιν. ἡ μέλαινα δὲ χολὴ στιλπνοτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ αἵματος ἐστὶν. ὥσπερ καὶ ἡ ἐκ τῆς νεκρᾶς
θαλάττης ἄσφαλτος ἣν ἰουδαϊκὴν ὀνομάζουσιν. οὐ γὰρ ἀποψυχόμενον τὸ αἷμα γεννᾷ τὴν μέλαιναν χολὴν,
ὥσπερ ἐπὶ τοῦ θρόμβου ἀλλ' ὑπεροπτώμενον διὸ καὶ τὴν στιλπνότητα διασωζομένην ἔχει, οὐ γὰρ ὡς ὁ θρόμ-
10 βος ἀποψυχθέντος τοῦ αἵματος, οὕτω καὶ ἡ μέλαινα χολὴ τὴν γένεσιν ἔχει. τοὐναντίον γὰρ ἅπαν ἐξ ὑπερο-
πτήσεώς τε καὶ ζέσεως, διὸ τέφρα τις ἡ μέλαινα χολὴ συνίσταται, ψυχρὰ μὲν ὅτι γεώδης, θερμότητος δὲ με-
τέχουσα καθάπερ ἡ τέφρα τε καὶ τὸ ὄξος. ἔρχεται δὲ εἰς τὴν εἰρημένην διάθεσιν ὁ ἐκ τῆς κοιλίας ἀναδο-
θεὶς χυμὸς ἐπιπλέον ἐν ἥπατι μένων, τῷ μὴ τυγχάνειν τῆς ἐντεῦθεν ἀναδόσεως. ὀνομάζεται δὲ ἡ τοιαύτη
τῶν ἐκκρίσεων ἰδέα πρὸς ἐνίων δυσεντερία. καὶ γὰρ οὖν καὶ δάκνονται πολλάκις ὁμοίως τοῖς δυσεντερι-
κοῖς. ἅτε αἷμα τῆς ξανθῆς χολῆς, δριμείας αὐτοῖς γινομένης ἐν τῷ κατοπτᾶσθαι τὸ αἷμα. καλείτω μὲν οὖν
ἕκαστος ὡς ἂν ἐθέλῃ. διαφοραὶ δὲ τῶν ἐκκρινομένων αἱματωδῶν αἱ πᾶσαι τέσσαρες ὑπάρχουσιν ἐπὶ τέτταρσι
διαθέσεσι, μία μὲν αὐτοῦ τοῦ αἵματος ἐπὶ τῶν ἀποκοπέντων κώλων, ἢ γυμνασία καταλυσάντων ἐκ περι-
όδου τινὸς ἀποτελουμένη. δευτέρα δὲ δι' ἀτονίαν ἥπατος ὑδατώδους αἵματος ὑπιόντος, ὃ κρεῶν εἰκάζουσι πλύ-
ματι. τρίτη δὲ ἡ νῦν εἰρημένη τοῦ μελαγχολικοῦ, καὶ στίλβοντος. αὗται μὲν οὖν αἱ τρεῖς ἀθρόαν τε ἅμα καὶ
20 πολλὴν ἐργάζονται τὴν ἔκκρισιν. ἡ τετάρτη δὲ κατὰ βραχύ τε καὶ δι' ὀλίγου τοῦ χρόνου τὴν ἀπόκρισιν ἔχει γι-
νομένην, ἐνίοτε μὲν, ἀκριβοῦς αἵματος, ἐστὶ δ' ὅτε θρομβώδους. ἐν ταύτῃ καὶ πύου τι συνεκκρίνεται πολλάκις
ὀλίγον. καὶ τῶν καλουμένων ἐφελκίδων ὑμενώδη τέ τινα σώματα μόρια τῶν ἐντέρων αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ συ-
νεστηκυῖα πολλάκις ἐπὶ τούτων ἡ κόπρος ἐκκρίνεται σταγόνας αἵματος ἐφ' ἑαυτῇ ἔχουσα. αἱ διαθέσεις δὲ τῶν μὲν
πρώτων τριῶν, ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηνται. τῆς τετάρτης δὲ τῆς νῦν εἰρημένης ἕλκωσις ἐντέρων ἐστὶν ἡ διά-
θεσις, ταύτην καὶ μόνην ἀξιοῦσί τινες ὀνομάζεσθαι δυσεντερίαν. ἀλλ' ὅπερ εἴρηταί μοι πολλάκις ὑπὲρ τοῦ
μηδὲν παραληφθῆναι πρᾶγμα μεγάλην δεῖ πεποιῆσθαι τὴν φροντίδα, τῶν δὲ ὀνομάτων καταφρονητέον.
ἔστι δὲ ἐκ ταὐτοῦ τοῦ γένους τῇ προειρημένῃ δυσεντερίᾳ, καὶ ὁ καλούμενος τεινεσμὸς, ἕλκος ἐν ἀπευθυσμέ-
νῳ γινόμενον, τὰ μὲν ἄλλα συμπτώματα παραπλήσια φέρον, ἐντάσεις δὲ πολὺ σφοδροτέρας τῶν δυσεν-
τερικῶν. αἱ δὲ τῶν οὔρων ἐπισχέσεις τε καὶ μοχθηραὶ κενώσεις ἀνάλογον ἔχουσι ταῖς κατὰ τὴν γαστέρα τῶν
30 περιττωμάτων ἐπισχέσεσί τε καὶ παρὰ φύσιν ἐκκρίσεσιν. ἴσχονται μὲν γοῦν, ἢ ἀδυνατούσης ἐκκρίνειν τῆς κύ-
στεως, ἢ στεγνωθέντος αὐτῆς τοῦ στομάχου. ταυτὶ μὲν οὖν ἄμφω τὰ νοσήματα τῆς κύστεως ἓν κοινὸν ἔχει σύμ-
πτωμα, τὴν ἰσχουρίαν, ἴσχεται γὰρ ἐν αὐτῇ τὰ οὖρα. καλοῦσι δὲ οὐδὲν ἧττον οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἰσχουρίαν κά-
κεῖνο τὸ σύμπτωμα. καίτοι γε οὐκ ἔστιν ἰσχουρία, ἐπειδὰν μηδόλως εἰς τὴν κύστιν ἀφικνῆται τὸ οὖρον, ἀπολλυμέ-
νης τῶν νεφρῶν τῆς ἐνεργείας. καὶ συγχωρητέον γε αὐτοῖς ὀνομάζειν οὕτως, ἀποροῦσι προσηγορίας οἰκείας
οὐ μὴν ἀγνοεῖσθαι προσήκει γε τὴν διαφορὰν τῶν διαθέσεων. ἑτέρα μὲν γὰρ ἐστὶ διάθεσις, ὅταν μηδὲν ἐκ-
κρίνηται, πεπληρωμένης τῆς κύστεως. ἑτέρα δὲ ὅταν ὑπάρχῃ κενὴ, μηδόλως ἐν αὐτῇ περιέχουσα. κατὰ γοῦν
τὴν τοιαύτην διάθεσιν ἐν ᾗ πλήρης ἡ κύστις ἐστὶν, ἤτοι γε ἐστέγνωται τὸ στόμα αὐτῆς, ἢ τούτου κατὰ φύσιν ἔχον-
τος ἀρρωστεῖ περιστέλλεσθαί τε καὶ ἐξωθεῖν ἔξω τὸ οὖρον. αἱ μὲν οὖν στεγνώσεις τοῦ στομάχου δι' ἔμφραξίν τε καὶ
μύσιν ἀποτελοῦνται. καὶ γίνεται ἡ μὲν ἔμφραξις ὑπὸ θρόμβου τε καὶ πύου πάχους, καὶ λίθου, καὶ πώρου,
40 καὶ διὰ βλαστήματι κατ' αὐτὸν ἐπιτραφὲν τὸν πόρον, ὁποῖα κἂν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐκτὸς ὁρᾶται γινόμενα κατά
τε τὰ ὦτα, καὶ ῥῖνας, αἰδοῖα τε καὶ ἕδρας. ἡ δὲ μύσις ἤτοι δι' ὄγκον τινὰ παρὰ φύσιν, ἢ διὰ ξηρότητα γίνεται
πολλήν. ὁ μὲν οὖν ὄγκος ἐπὶ φλεγμοναῖς ἀποτελεῖται καὶ σκίρροις, καὶ τοῖς ἄλλοις οἰδήμασιν ὅσα τε τὸν τράχη-
λον ἐξαίροντα τῆς κύστεως εἰς τὸν ἐντὸς πόρον ἀπωθεῖ τὸν ὄγκον. ἡ δὲ ξηρότης ἐν τοῖς καυσωδεστάτοις τε καὶ αὐχμω-
δεστάτοις πυρετοῖς, ἐν οἷς πολλάκις ὁρῶμεν, οὐδὲ φθέγξασθαι δυναμένους τοὺς κάμνοντας, ἄνευ τοῦ διαβρέ-
ξαι τὸ στόμα. τῆς δὲ κατὰ τὴν κύστιν ἀτονίας οὐδὲν ἔτι δέομαι λέγειν τὰς αἰτίας. εἴρηνται γὰρ ἤδη μοι πολλά-
κις ἐπὶ πολλῶν μορίων, εἴθ' ὡς ὁμοιομερέσιν αὐτοῖς, εἴθ' ὡς ὀργανικοῖς συμπίπτουσιν. περιττότερον δέ τι κατὰ
τὴν κύστιν ἔοικε συμπίπτειν, ὑπερπληρωθεῖσαν, ὅπερ οὐχ ἡμεῖς μόνοι τεθεάμεθα γινόμενον, ἀλλὰ καὶ παρ'
ἄλλων ἐπυθόμεθα. πληρωθείσης γὰρ αὐτῆς αἰδεσθέντων τινῶν ἐξαναστῆναι τοῦ δείπνου καὶ οὐρῆσαι τὴν ἐνέργει-
αν ἀπολέσθαι συνέβη, καὶ οὐκ ἔτ' ἠδυνήθησαν ἐκκρῖναι τὸ οὖρον, κἂν ἱκανῶς βιαζόμενοι τύχωσιν. ἔοικε δέ τι καὶ
50 κατὰ τὴν γαστέρα συμπίπτειν τοιοῦτον καὶ τὰ ἔντερα, ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς λανθάνει, ἐπεὶ μὴ τῶν κατ' αὐτὴν τὴν κοιλίαν
τοῦτο παθόντων ἀποπνίγεσθαι φθανόντων, ἐπὶ δὲ τῶν ἐν τοῖς ἐντέροις ἅπασιν, ἠθροικότων τὸ περίττωμα, διὰ τὰ
παρεπόμενα συμπτώματα, περιελκομένων ἐπ' ἄλλα τῶν ἰατρῶν. ἐν μόναις γοῦν καθάρσεσι συνδοθείσαις μὲν
εἰς ἔντερα, μεινάσαις δὲ εἰς αὐτὰ, εἴωθε τὸ τοιοῦτον συμπίπτειν. αὗται μὲν οὖν αἱ διαθέσεις, τὴν διὰ στέρησιν τῆς
ἀποκρίσεως τῶν οὔρων ἐπιφέρουσιν. αἱ δ' ὁμογενεῖς μὲν αὐταῖς, ἀπολειπόμεναι δὲ μεγέθει, τὰς διὰ ἀμυδράς τε
καὶ ναρκώδεις ἐνεργείας ἀποτελοῦσιν. ἐν ἄλλαις δὲ διαθέσεσι τὸ τρίτον γένος τῶν συμπτωμάτων ἐπιγίγνεσθαι πέφυκεν,
ἐν ταῖς πλημμελέσι κενώσεσι συνιστάμενον. ἰδέαι δὲ πλείους αὐτῶν πρώτη μὲν ἡ στραγγουρία καλουμένη,
δι' ἀτονίαν τῆς κύστεως, ἢ δριμύτητα τῶν οὔρων ἀποτελουμένη. δευτέρα δὲ τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα ῥεύμασιν ἐοι-
κυῖα, περὶ ἧς ἄμεινον ἐπὶ πλεῖον εἰσάπαξ εἰπεῖν ἐν τῷδε. γίγνεται δή τις, δι' ἀναστοιχείωσιν, ἢ σύντηξιν, ἢ ἀνα-

λυσις, ἢ ὡς ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλοι, ποτὲ μὲν ἅπαντος τοῦ σώματός ἐστιν, ἔστιν ὅτε δέ, τῶν ἐν ταῖς φλεψὶ μόνων χυ-
μῶν, καὶ ταύτης τὸ σύντηγμα, ποτὲ μὲν εἰς τὴν γαστέρα συρρεῖ, ποτὲ δὲ εἰς τὰ οὖρα, ποτὲ δὲ εἰς ἱδρῶτας ἀπο-
τρέπεται. τῶν μὲν οὖν ἐν ταῖς φλεψὶ χυμῶν εἰς ἰχῶρας ὀρρώδεις ἀναλυομένων, οἱ νεφροὶ τὸ τοιοῦτον πεφυ-
κότες ἕλκειν περίττωμα, καὶ μάλιστα ὅταν ὑγιαίνοντες τύχωσιν, ἐκκαθαίρουσι μὲν τῶν φλεβῶν τὸν ὀρρόν, ἐπι-
φέρουσι δὲ τῇ κύστει τὸ ῥεῦμα συνεχῶς. ὅταν δὲ καὶ οἱ νεφροὶ τύχωσιν ἕλκειν ἀδύνατοι, ἢ εἰς τὴν γαστέρα κατα-
πέμπουσιν αἱ φλέβες τὸν τοιοῦτον ὀρρόν, ἢ παντὶ τῷ σώματι μεταδιδοῦσαι, τοὺς ἐξαιφνιδίους ὑδέρους κατὰ στά-
σεις ἐπιφέρουσιν. ἐὰν δὲ τὸ σύντηγμα παχύτερον ᾖ, καὶ διὰ τοῦτο οὐ πεφύκασιν ἕλκειν οἱ νεφροί, συρρεῖ πᾶν ἐξ ἀνάγ-
κης εἰς τὴν γαστέρα. τοῦ δὲ σαρκώδους γένους οὕτω συντηκομένου, καὶ ἡ γαστὴρ μὲν ἐνδέχεται τὸ ῥεῦμα, καὶ ἱδρῶ-
τες ἐπιγίνονται πολλοί, γαστὴρ μέν, ἐπειδὰν παχύτερον ᾖ, ἀναλυθέντος δὲ εἰς ἀτμούς, ἱδρῶτες. ταῦτα μὲν περὶ
10 τῆς κατὰ τὰς σάρκας τε καὶ τὸ αἷμα συντήξεως, εἴς γε τὸ παρὸν ἱκανά. τὰ δ' ἄλλα τῶν οὔρων συμπτώμα-
τα, τὰ μὲν ἤτοι κύστεως ἢ νεφρῶν, ἐνδείκνυταί τινα διάθεσιν. ὑπὲρ ὧν ἐν ἀφορισμοῖς ἔγραψεν Ἱπποκράτης.
τὰ δὲ εἰς ὅσον ἀπεψίας ἢ πέψεως ἥκει τὸ αἷμα διδάσκει, γέγραπται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ. με-
ταβαίνειν οὖν ἤδη καιρὸς ἐπὶ τοὺς ἱδρῶτας, ὑπὲρ ὧν εἴρηται μέν που τό γε τοσοῦτον, ὡς ἀναλυομένης ἐνίοτε
γίγνονται τῆς ἕξεως, καὶ καλεῖται τὸ πάθημα συγκοπή, τούτῳ δὲ ἐναντία κατάστασίς ἐστιν, ἡ ἐν τοῖς κρισίμοις ἱ-
δρῶσιν, ἐρρωμένην ἐνδεικνυμένων οὐ διαλυομένην τὴν φύσιν. οἱ μὲν δὴ τοιοῦτοι τῶν ἱδρώτων ἐκκαθαίρουσι τὸ
σῶμα. παραπλήσιοι δ' αὐτοῖς εἰσιν, οἱ κατὰ τὰ μέτρια γυμνάσια καὶ τὰ βαλανεῖα, καὶ τὸ θάλπος τὸ θερινόν.
ἐν δὲ τοῖς ἀμέτροις γυμνασίοις, ἤδη τι καὶ τοῦ χρηστοῦ συναπέρχεται. τὴν δ' ὀσμὴν ἴσχουσι καὶ τὴν χροιὰν τῷ κε-
νουμένῳ ὁμοίαν τῷ περιττώματι. τὸ δὲ πλῆθος, ἤτοι διὰ τὴν ἀραιότητα τοῦ σώματος, ἢ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ περιτ-
τώματος, ἢ διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ κενουμένου, διὰ δὲ τἀναντία τούτων, ἴσχεσθαι πεφύκασιν, ὅταν ὀλίγον, ἢ γλί-
20 σχρον, ἢ παχὺ τύχῃ τὸ περιττόν, ἢ οἱ πόροι στεγνωθῶσι. πάσχουσι δὲ τοῦτο δι' ἔμφραξιν ἢ μύσιν, ἐμφράττονται μὲν οὖν ὑπὸ
παχέων τε καὶ γλίσχρων ὑγρῶν. μύουσι δὲ δι' [illegible], ἢ ψύξιν, ἢ μαλακότητα. γίγνεται δὲ καὶ δι' ἀτονίαν τῆς
κατὰ τὰς σάρκας δυνάμεως, ἐπίσχεσίς τε καὶ ἐκκρίσεις ἱδρώτων, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων περιττωμάτων. καὶ
γὰρ καὶ κύστις καὶ γαστήρ, ἐνίοτε μὲν ἀνέχονται μᾶλλον ἐν ἑαυτοῖς περιεχομένων τῶν περιττωμάτων, ἀποκρίνειν
ὀκνοῦντα, πολλάκις δ' ἔμπαλιν, οὐδὲ γοῦν βραχύτατον φέρουσιν, ἀλλὰ βαρύνονταί τε καὶ ἀπορρίπτουσι παρα-
χρῆμα. κοινὸν δὲ τοῦτον ὑπάρχοντα λόγον ἁπάντων τῶν μορίων, ἐφύλαξα τελευταῖον ἐπὶ πᾶσι διελθεῖν ἅμα.
καὶ γὰρ ἄπορον δοκεῖ εἶναι, βλαβέντος τινὸς σώματος, οὐκ ἐξ ἴσου συμβλάπτεσθαι τὰς δυνάμεις αὐτοῦ πάσας,
ἀλλὰ τὰς μέν, μᾶλλον, τὰς δέ, ἧττον, ἐνίας δ' οὐδ' ὅλως. ὅτι μὲν οὖν αὐτοῦ τοῦ βλαβῆναί τι τὴν οὐσίαν ἑκάστου τῶν
ὄντων, οὐχ οἷόν τε τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ παραποδισθῆναι, πρόδηλον παντί, πολλάκις δὲ ἐνεργοῦντος ἑκάστου τῶν
μορίων, ἄλλοτε ἄλλην βλάπτεται τῶν ἐνεργειῶν, οὐ γὰρ ὁμοίας δεῖται κατασκευῆς, εἰς τὰς ἀλλοιωτικάς τε
30 καὶ πρακτικὰς ἐνεργείας. ἡ μὲν γὰρ ἀλλοίωσις γίγνεται τῶν πλησιαζόντων ἁπάντων ἀλλήλοις, οὐδὲν δεομέ-
νων, οὔτε τόπον ἐκ τόπου μεταχωρεῖν, οὔτ' ἀντιλαμβάνεσθαί τινος, οὔτε κατέχειν, οὔτε ἀντιστηρίζεσθαι. τῶν
δ' ἤτοι τι μελλόντων ἕλξειν, ἢ καθέξειν, ἢ ἀπώσασθαι, σὺν τῇ κατὰ τόπον κινήσει, τὴν ἐνέργειαν ἀνάγκη γίγνε-
σθαι. κἀν τούτῳ, τὸ μὲν οὕτω μαλακὸν ὡς ὑγρόν τε εἶναι, καὶ ῥυτὸν καὶ ἀστήρικτον, οὔτε ἕλκειν ὁμοίως, οὔτε κα-
τέχειν. οὔτε ἀποκρίνειν ἐστὶ δυνατόν. ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις ἔργοις, ἀντιστήριξιν καὶ τάσιν ὑπάρχειν χρὴ τοῖς
ἐνεργοῦσιν. ἀλλοιοῦν δὲ κἂν ὑγρότατον ᾖ τὰ πλησιάζοντα δύναται, καὶ μάλιστα ὅταν ἅμα καὶ θερμότατον
ὑπάρχῃ. φαίνεται γὰρ οὐδεμία τῶν δραστικῶν ποιοτήτων, οὕτω ταχέως ἀλλοιοῦσα τὸ πλησιάζον, ὡς ἡ θερμό-
της. ἐξ ὧν δῆλον, ὡς τὸ μὲν θερμότατον, καὶ ὑγρότατον σῶμα τάχιστα ἀλλοιώσει, τουτέστι πέψει τε ἅμα τὴν οἰκείαν
τροφὴν ἑαυτῷ καὶ ἐξομοιώσει. τὸ δὲ σκληρὸν εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον μὴ δυσκαμπὲς μὲν ὑπάρχειν, στηρίζεσθαι δ' ἀ-
σφαλῶς, ἕλκειν τε δυνήσεται σφοδρῶς, ὅτι ἂν ἐθελήσῃ, καὶ ὠθεῖν βιαίως, καὶ κατέχειν εὐρώστως. οὔτε γὰρ
40 ὀκλάζει κατὰ τὴν τάσιν ὡς τὰ λίαν μαλακά, καὶ κίνδυνος οὐδεὶς αὐτῷ ῥαγῆναι σφοδρότερον ἐνταθέντι, καὶ
ὧν ἂν ἅπαξ ἀντιλάβηται κατέχει ταῦτα περιπτυσσόμενον, οὔτε τῶν διὰ σκληρότητα δυσκαμπῶν, οὕτως ἐ-
νεργεῖν δυναμένων, οὔτε τῶν δι' ὑγρότητα μαλακῶν. τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἀσφαλῶς περιστέλλεται. τὰ δὲ ἐρρωμένως
χρώμενα ταῖς λαβαῖς, ἀπορρεῖ ῥᾳδίως, ὧν ἀντιλαμβάνεται. κάλλιστα μὲν οὖν τρέφεται τὰ ὑγρὰ καὶ θερμὰ σώ-
ματα, καὶ γὰρ ἀλλοιοῖ τάχιστα καὶ παραδέχεται τὴν τροφὴν εἰς ἑαυτά, καὶ προσφύει καὶ ἐξομοιοῖ. ἥκιστα δὲ τὰ ψυχρὰ
καὶ ξηρά, μήτε ἀλλοιοῦν δυνάμενα, μήτε εἰς ἑαυτὰ καταδέξασθαι, μήτε προσφύειν, μήθ' ὁμοιοῦν. ὅτι μὲν οὖν ἀλλοιοῖ τά-
χιστα τὸ θερμότατον, εἴρηται καὶ πρόσθεν, οὐ τοῦτο γὰρ ἦν τὸ πέττειν. ὅτι δὲ τὸ ὑγρότατόν τε καὶ μαλακώτατον ἑτοί-
μως εἰς ἑαυτὸ παραδέχεται τὸ ἀλλοιωθέν, ἀναμνήσεως δεῖ μᾶλλον, ἢ πίστεως, ὥσπερ γε καὶ τὸ ξηρόν τε καὶ σκλη-
ρόν, οὐδὲν εἰς ἑαυτὸ παρείησιν εἰσιέναι, πρὶν διαστῆναί τε κατά τι, καὶ οἷον ἑλκωθῆναι. καὶ γὰρ δὴ ὅτι προσφύεταί τε, καὶ
συμφύεται τὰ μὲν ὑγρότερα ῥᾷόν τε καὶ θᾶττον, ὅσα δὲ σκληρότερα τὰ μὲν οὐδ' ὅλως, τὰ δέ, μόγις, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. ἵνα
50 γοῦν παρῇ τις χαλκὸν καὶ σίδηρον καὶ χρυσόν, καὶ λίθον, ἐπὶ μόλιβδόν τε τὸν λόγον ἀγάγῃ, φαίνεται μὴ οὕ-
τως ἑτέρῳ μολίβδῳ συμφυόμενος ἄνευ τοῦ θερμανθεὶς χυθῆναι. τοῖς μὲν οὖν παιδίοις, ὅσα τε ἄλλα σώματα θερ-
μότερά τε καὶ ὑγρότερα ταῖς κράσεσιν ὑπάρχει, τά τε τῶν πέψεων ἄριστά ἐστι καὶ τὰ τῶν προσθέσεων, καὶ
προσφύσεων, καὶ θρέψεων. ἡ μὲν γὰρ πέψις τε καὶ θρέψις ἀλλοιώσεις εἰσίν. ἡ δὲ πρόσθεσις εἰς ἑαυτὸ καταδεχο-
μένου τὴν τροφὴν ἀτμοειδῶς, τοῦ τρεφομένου γίγνεται. ἡ πρόσφυσις δὲ κόλλησίς τίς ἐστι καὶ ἕνωσις, ἐφ' οἷς ἅπασιν
οὐ σμικρὸν ἀγαθὸν εἰς ἐξομοίωσιν ἡ ὑγρότης τοῦ τρεφομένου σώματος, ὁμοίαν τῷ τρέφοντι τὴν σύστασιν ὑπάρχου-
σα. τὰ δὲ τῆς ἀναδόσεως ὄργανα τοῖς παισίν, εἰ καὶ μὴ σφόδρα ἰσχυρὰ ταῖς ἐνεργείαις ἐστίν, ἀλλ' ἱκανά γε καὶ οὐδαμῶς
ἐνδεῆ. σύμμετρον γὰρ ἤδη σκληρότητα καὶ τόνον αἱ φλέβες ἔχουσιν. αἱ καθεκτικαὶ δὲ δυνάμεις ἀσθενέστεραι τούτοις εἰ-
σί, καὶ διὰ τοῦτο ταχέως ἀποκρίνουσιν, ἤν τε βαρύνωνταί ποτε πρός τινος, ἤν τε ἄλλως ἀνιῶνται. ταύταις δ' ὁμοίως

αἱ ἀποκριτικαὶ μέτριαι κατὰ τὴν ἀρρωστίαν εἰσί. καί τοι φαίνονται οὐ παισὶ μόνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπα-
σιν αἱ καθεκτικαὶ δυνάμεις τῶν ἀποκριτικῶν ἀσθενέστεραι, κἂν ὁμοίως ἔχωσι διὰ τὸ πολυχρόνιον τῆς ἐνερ-
γείας. ἐπὶ πλεῖστον μὲν γὰρ αἱ καθεκτικαὶ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν, ὡς ἂν κατέχειν ἔργον πεποιημέναι. βραχυ-
χρόνιον δὲ ἔχουσι τὴν ἐνέργειαν αἱ ἐκκριτικαὶ, διώσασθαί τε καὶ ἀπορρῖψαι τὸ λυποῦν ἐν ὠθήσει μιᾷ δυνάμε-
ναι. ὡς οὖν ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἀπορρῖψαι τὸ φορτίον ἱκανώτατος ὑπάρχων, ἀδυνατεῖ βαστάζων
αὐτὸ δι᾽ ὅλης ἡμέρας, οὕτω κἂν τοῖς ἔνδον ὀργάνοις ἀπώσασθαι τὸ λυποῦν, ἑτοιμότερόν ἐστι, τοῦ κατέχειν ἐπὶ
πλεῖον. οἱ γοῦν παῖδες ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἀλλοιωτικὴν μὲν ἔχουσι δύναμιν ἰσχυροτέραν τῶν ἀκμαζόντων, ἑλ-
κτικὴν δὲ τῆς μὲν τῶν ἀκμαζόντων ἀσθενεστέραν, οὐ μὴν ἐλλιπῆ γε πρὸς τὴν ἑαυτῆς χρείαν. τὰς λοιπὰς δὲ δύο τῶν
ἀκμαζόντων ἀσθενεστέρας ἀλλ᾽ οὐκ ἐξελέγχεται τῆς ἀποκριτικῆς ἡ ἀσθένεια διὰ τὸ βραχυχρόνιον τῆς ὑπηρεσίας.
10 ἐμοῦσι γὰρ καὶ διαχωροῦσι συνεχέστερον τῶν ἀκμαζόντων, οὐ ῥώμῃ τῆς ἀποκριτικῆς, ἀλλ᾽ ἀρρωστίᾳ τῆς καθεκτι-
κῆς. ἐν δὲ ταῖς κατὰ τὴν γαστέρα πέψεσιν, ὅσα μὲν ὑγρὰ καὶ μαλακὰ παραπλησίως τοῖς ἀκμάζουσιν, ὅσα δὲ
σκληρὰ, χεῖρον πέττουσι. παισὶ μὲν γὰρ ἀτμοειδέστερον τὸ θερμὸν, ἀκμάζουσι δὲ ξηρότερον. καὶ μὲν δὴ, καὶ ὅσοις μὲν ὑ-
γρότερόν ἐστι τὸ σῶμα τῶν τρεφόντων ὑγροτέρων δέονται, οἷς δὲ ξηρότερον, ξηροτέρων. ἐπεὶ τοίνυν ἡ πέψις ἀλ-
λοίωσίς ἐστιν, εἰς τὴν οἰκείαν τοῖς τρεφομένοις ποιότητα, τοῖς μὲν παισὶν, οἰκειότερα τὰ μαλακώτερα καὶ ὑγρό-
τερα τῶν ἐδεσμάτων ἐστὶ, τοῖς δ᾽ ἀκμάζουσιν, οἰκειότερα τὰ σκληρότερα, γέρουσι δὲ πρὸς ἁπάσας σχεδόν τι τὰς
ἐνεργείας, κακῶς διάκειται τὸ σῶμα. ξηρότερόν τε γάρ ἐστι πολὺ πλέον, ἢ τοῖς ἀκμάζουσι, καὶ μόνοις ψυχρόν. οὔτ᾽ οὖν
πέττουσι καλῶς ἐνδείᾳ θερμότητος, οὔτε τρέφονται διὰ ξηρότητά τε ἅμα καὶ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως
ἀρρωστίαν. ἥ τ᾽ αἴσθησις αὐτῆς, διὰ τῶν ναρκώντων ἤδη διὰ ψυχρότητα τῶν ὀργάνων, ἀποτελεῖται βραδεῖά τε
ἅμα καὶ ἀσθενής. αἵ τ᾽ ἀποκρίσεις ὅσαι μὲν ὀλιγοχρόνιοι, τὴν ἀρρωστίαν, οὐκ ἐξελέγχουσι τῆς δυνάμεως, ὅσαι δὲ
20 πολυχρονιώτεραι, κακῶς ἐπιτελοῦνται. πρὸς δὲ τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας, τὸ μὲν ξηρὸν καὶ θερμὸν ὄρ-
γανον, ἐπιτηδειότερόν ἐστι, τὸ δὲ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν, ἀσθενέστερον, ἐν τῷ μέσῳ δ᾽ ἀμφοῖν, αἱ λοιπαὶ δύο συζυγίαι
καθεστήκασι. κατὰ μὲν οὖν τὰς ἡλικίας, οὐκ ἂν εὕροις ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν σῶμα. τὸ γὰρ τῶν γερόντων ἐδείχθη ψυχρὸν καὶ ξη-
ρόν. ἐν δὲ ταῖς μοχθηραῖς κράσεσιν, ὅσαι τε κατὰ φύσιν ἑκάστῳ τὴν ἰδέαν εἰσὶ, καὶ ὅσαι κατ᾽ ἐπίκτητον γίγνον-
ται διαθέσεις, αὐτίκα φρενῖτις μὲν ξηρὸν καὶ θερμόν ἐστι νόσημα, καὶ διὰ τοῦτο ταῖς πρακτικαῖς ἐνεργεί-
αις εὐρωστότατον. ὁ δὲ λήθαργος ἄρρωστον, ὑγρότητι δαψιλεῖ τε καὶ ψυχρᾷ διαβρέχων τὰ μόρια. τοιοῦτον δέ
τι, καὶ τὸ τῶν ὑδέρων ἐστὶ γένος, καὶ μάλιστα τῶν λευκοφλεγματιῶν τε καὶ ἀνὰ σάρκα. καὶ πανταχοῦ δὲ τὸ ψυ-
χρὸν ἀσθενέστερόν τε καὶ ναρκῶδές ἐστιν, ἄν τε μετὰ ξηρότητος, ἄν τε μετὰ ὑγρότητος ᾖ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρό-
πον, αἱ καθεκτικαὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, εὐρωστότεραι μὲν ἐπὶ ξηροτέροις τε καὶ θερμοτέροις ὀργάνοις,
ἀρρωστότεραι δὲ ἐφ᾽ ὑγροτέροις καὶ ψυχροτέροις, εἴτ᾽ ἐκ γενετῆς εἰσιν, εἴτ᾽ ἄλλως ἐπιγίγνοιντο. προσέχειν δὲ τὸν
30 νοῦν χρὴ ἐφ᾽ ἑκάστου μορίου τῷ ποσῷ τῆς ἀμετρίας, αὐτίκα νεῦρα μὲν, καὶ τένοντας, καὶ μῦς, καὶ συν-
δέσμους, εἰς ὅσον ξηροτέρους, εἰς τοσοῦτον καὶ ῥωμαλεωτέρους ὑπάρχειν ἀναγκαῖον, ἄχρι τῆς ἀμετρίας ἐκείνης, ἐν ᾗ
δυσκαμπεῖς τε γίγνονται διὰ σκληρότητα, καὶ κραῦροι διὰ ξηρότητα, σπάσμασι γὰρ οὕτως ἁλί-
σκονται. τὰ δ᾽ αὖ φυσικὰ τῶν ὀργάνων, εἰς ὅσον μὲν ὑγρότερα, τρέφεσθαι βελτίω, κἂν ἐσχάτως ὑγρὰ ταῖς
κράσεσιν ὑπάρχῃ. πρὸς δὲ τὰς πέψεις, οὔτε βελτίω σφῶν αὐτῶν, οὔτε τῶν ξηροτέρων, εἰ καὶ ὁμοίως εἴη θερ-
μὰ, πλὴν εἴ γε τροφὴν ξηρὰν δοίης, ὀργάνῳ ξηρῷ καὶ αὐχμώδει, μὴ μίξας ὑγρότητος αὐτῇ δαψιλοῦς. εἰς
δὲ τὰς ἀναδόσεις τε καὶ τὰς ἀποκρίσεις, τὰ λίαν σκληρὰ σώματα, μοχθηρά. καὶ γὰρ καὶ διαστέλλεται, καὶ
συστέλλεται χαλεπώτερον, ὧν τὸ μὲν, ὁλκὴν ἐργάζεται. τὸ δὲ ἔκκρισιν. ἵνα δὲ καὶ εἰς ὀλίγους ἀποβλέπῃ τις σκο-
ποὺς, ἐν κεφαλαίοις διαιρήσω τὸ πᾶν. αἱ μὲν τῆς θερμασίας αὐξήσεις ἀλλοιοῦσιν ἱκανώτερον ἄχρι περ ἂν
εἰς τοσοῦτον ἥκουσιν ἰσχύος, ὡς μηδέπω συντήκειν, τότε γὰρ πρῶτον εἰς ἅπαν ἄχρηστοι. αἱ δὲ ψυχρότητες,
40 εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν χρησταί. ξηρότητες δὲ εἰς ῥώμην καὶ τόνον, ἄχρι τοῦ μηδέπω δυσκίνητα, μηδὲ εὔθρυπτα
ποιεῖν. ὑγρότητες δὲ εἰς μὲν τὰς θρέψεις, ἐπιτηδειόταται, πρὸς δὲ τὰς ἄλλας ἐνεργείας ἐναντιώταται,
πλὴν αὐξήσεως, εἰς ταύτην δὲ πλέον ἢ κατὰ τὴν θρέψιν ὑπάρχουσαι χρησταί. διατείνεσθαί τε καὶ διαφυ-
σᾶσθαι πάντῃ δεομένων ἑτοιμότατα τῶν μελλόντων αὐξηθήσεσθαι καλῶς. ἤρκει μὲν ἴσως ἐνταῦθά που κα-
ταπαύειν ἤδη τὴν πραγματείαν. ὡς γὰρ κἂν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπον, οὐχ ὑπὲρ τοῦ πάντα τὰ κατὰ μέρος ἐπελθεῖν,
ἀλλ᾽ ἕνεκα τοῦ γυμνάσαι τοὺς φιλομαθεῖς, τῶν πλειόνων παραδειγμάτων εἰς πολλὰ συμπτωμάτων εἴδη τε καὶ γένη
τὸν λόγον ἤγαγον. χωροῦντος δ᾽ ἔτι τοῦ κατὰ τὸ γράμμα μεγέθους, εἰρήσεταί τι καὶ περὶ τῶν παραλελειμμένων.

Εἴ τε γὰρ ἐκ ῥινῶν, εἴτ᾽ ἐξ ὤτων, εἴτ᾽ ἐξ ὑπερῴας, εἴτ᾽ ἐξ ὀφθαλμῶν, εἴτ᾽ ἐκ φάρυγγος, εἴτ᾽ ἐκ μήτρας, εἴτ᾽
ἐξ ὅτου δὴ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἐκκρίνοιτό τι, τό τε ποσὸν ἐν αὐτοῖς σκοπεῖσθαι προσήκει, καὶ τὸ ποιὸν, ἔτι
τε τὸν τρόπον τῆς ἐκκρίσεως, εἰς τὰς εἰρημένας αἰτίας ἀνάγοντα. πάντα γὰρ εὑρεθήσεται τὰ συμπτώ-
50 ματα διά τε τὰς δυσκρασίας γιγνόμενα τῶν ὁμοιομερῶν, καὶ τὰ νοσήματα τῶν ὀργανικῶν. ἔτι τε τῆς ὕλης
αὐτῆς τὸ ποιόν τε καὶ ποσόν. αὐτίκα καὶ καταρρόου καὶ κορύζης αἴτιος ὁ ἐγκέφαλος, ἐν μὲν ταῖς ψύξεσιν ὡς
ὁμοιομερὴς εἰς δυσκρασίαν ἀγόμενος, ὁμοίως δὲ κἂν ταῖς ἐγκαύσεσιν, ὡς ὀργανικὸς δὲ, πληρούμενος. ὁποῖον οὖν ἡ
διάρροια πάθος ἐν τῇ γαστρὶ κατὰ δυσπεψίαν γίγνεται, τοιοῦτον ἑκάτερον τῶν εἰρημένων ἐν ἐγκεφάλῳ, κατάρ-
ρουν μὲν ὀνομαζόντων ἡμῶν, ἐπειδὰν εἰς τὸ στόμα καταρρέῃ τὸ περίττωμα, κόρυζαν δὲ, ἐπειδὰν εἰς τὰς ῥῖνας,
ὁ δὲ βράγχος, ἐπὶ καταρρόοις γίγνεται, διαβραχείσης τῆς φάρυγγος. εἰ δὲ εἰς τὸν γαργαρεῶνα κατασκήψει
τὸ ῥεῦμα, ἤτοι τὴν καλουμένην ἐν αὐτῷ σταφυλὴν ἐχαύνωσεν, ἢ ἄλλως εἰς ὄγκον ἤγειρεν αὐτόν. εἰ δὲ εἰς τοὺς ἑκα-
τέρωθεν ἀντικειμένους ἀλλήλοις ἀδένας, ἐν τῷ πέρατι τοῦ στόματος ἀντιάδας. εἰ δὲ εἰς τὰ τούτων ἐχόμενα,
παρίσθμια. καταφέρεται δὲ, καὶ εἰς τὴν γαστέρα τὸ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥεῦμα, καὶ εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν,

ἑκατέροις μεγάλως λυμαινόμενον. ἀλλὰ τὰς μὲν ἐκ τῶν τοιούτων ῥευμάτων βλάβας, ἄλλοις τε πρὸ ἡμῶν ἐπιμελέστερον ἐξήγηνται, καὶ ἡμεῖς ἐροῦμεν ἐπὶ πλέον ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τοῖς θεραπευτικοῖς. ὑπὲρ δὲ τῶν ἐκ πνεύμονός τε καὶ θώρακος ἀναπτυομένων ἤδη φθάνομεν ἐν τοῖς περὶ κρίσεων εἰρηκότες. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ περὶ τὴν τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσιν, ἢ μοχθηρὰν ἀπόκρισιν, ἁπάντων τῶν ἐκ τῆς μήτρας, ἔτι χαλεπὸν ἐξευρεῖν, εἰς τοὺς ὁμοίους ἀναφέροντα σκοπούς. ἤτοι γὰρ αὐτῆς τῆς μήτρας τὸ σῶμα πυκνὸν καὶ σκληρὸν ὑπάρχον, αἴτιον ἐπισχέσεως ἔσται· φύσει καὶ τοιοῦτον γεγονός, ὡς μηδ᾽ ὅλως μηδέποτε καθαρθῆναι, πλὴν εἰ φαρμάκοις τε καὶ χρόνῳ πολλῷ τις αὐτὸ μετακοσμήσειεν ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἐν χρόνῳ δέ τινι κατ᾽ ἐκείνην τὴν διάθεσιν, ἥ τις ἂν ἑκάστοτε τύχῃ τὰς ὑστέρας καταλαβοῦσα. καὶ ἡ τῶν φλεβῶν δὲ στενότης εὐθέως ἐξ ἀρχῆς συγγεννᾶται μοχθηρῶς, διαπλασθέντος ταύτῃ τοῦ θήλεος. ἀνάλογον δ᾽ αὐτῇ καὶ ἡ ἐκ τῶν περικειμένων ἐν τοῖς ἀγγείοις θλίψις ἐστίν, ὅταν ἀμέτρως παχυνθῇ τὸ σῶμα. ἡ δὲ δυσκρασία τῆς ὑστέρας, καὶ φύσει, καὶ κατὰ διαθέσεις τινὰς γίγνεται καθάπερ ἡ πυκνότης. ἔσται δέ ποτε καὶ διὰ τὴν ὕλην αὐτὴν ἐπίσχεσις τῶν καταμηνίων, ὅταν ἤτοι παχὺ τὸ κενούμενον, ἢ γλίσχρον γένηται. καὶ μέν γε καὶ εἰ αὐτὸ μὲν εἴη χρηστόν, ἔμφραξις δέ τις ἐν τοῖς καθήκουσιν εἰς τὰς μήτρας ἀγγείοις, ἐκ τῶν τοιούτων χυμῶν φθάνει γεγενημένη, καὶ οὕτως ἐπισχεθήσεται τὸ καταμήνιον. ἀλλὰ διὰ τὸ σύμπαν σῶμα, ποτὲ μὲν οὐδ᾽ ὅλως καθαρθήσεται τὸ θῆλυ, ποτὲ δ᾽ ἔλαττον, ἢ πλέον, ἢ μοχθηρόν, οὐδ᾽ ὅλως μέν, ἐπί τε γυμνασίοις πλείοσι καὶ διαίτῃ λεπτῇ, καὶ τῇ πρὸς ἄλλα μόρια ῥοπῇ τῶν χυμῶν. διὰ τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα μετριώτερα γενόμενα τοῦ κατὰ φύσιν, ἔλαττον, ἐπὶ πλέον δέ, διά τε μακρὰν ἡσυχίαν, καὶ δίαιταν ἁδράν. ἀλλὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ διὰ τῶν ὑστερῶν ῥεύματα, καλεῖται δὲ τὸ σύμπτωμα ῥοῦς γυναικεῖος, ἐκκαθαιρομένου κατὰ τοῦτο τὸ μόριον, ἅπαντος τοῦ σώματος γίγνεται. τοιοῦτον δ᾽ ἐστὶ τὴν ἰδέαν ἑκάστοτε τὸ κενούμενον, οἷον καὶ τὸ πλεονάζον ἐν τῷ ζώῳ, τὸ μὲν ἐρυθρόν, ἰχὼρ αἵματος. ἕτερον δὲ λευκόν, ἀπὸ φλέγματος. ὠχρὸν δὲ τ᾽ ἄλλο, πικρόχολον δὲ ἄλλο. ἔξωθεν δὲ τούτων ἐστὶ κένωσις τῶν ἐκ μήτρας μοχθηρά, διά τι πάθος ἐν αὐτῇ γεγονός. ἔξωθεν δὲ καὶ ἡ τοιαύτη τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσις ὅταν μήτε δι᾽ ἔνδειαν αἵματος ὡς ἐπί τε γυμνασίοις πλείοσιν εἴρηται, καὶ λεπτῇ διαίτῃ, μήτε διὰ πάθος ἐν τῇ μήτρᾳ γεγονός. ἀλλ᾽ ἐνίοτε διὰ γὰρ ῥώμην εἰς ἕτερα μόρια κατασκήψαντος τοῦ αἵματος, αἱ κατὰ τὰς μήτρας ἴσχονται καθάρσεις, ἀλλ᾽ ὡς ἀρτίως εἶπον, οὐδὲν οἶμαι χαλεπόν, ἐπὶ πολλῶν ἤδη γεγυμνασμένον ἕκαστον τῶν ὁμιλούντων, τοῖς δὲ τοῖς ὑπομνήμασι, καὶ αὐτὸν ἐξευρίσκειν τὰ τοιαῦτα. καὶ γὰρ ὅτι διὰ τὰ τῆς μήτρας ἴδια νοσήματα, τά τε κατὰ τὰς κεραίας συνιστάμενα, καὶ τὰ κατὰ τὸν τράχηλον, ἔτι τε καὶ καθ᾽ ὅλον τὸ κύτος, ἐνίοτε μὲν ἤτοι πλείονα τῶν πρόσθεν, ἢ ἐλάττονα φέρεται τὰ καταμήνια, ποτὲ δὲ οὐδ᾽ ὅλως, ἢ μοχθηρά, παντί που δῆλον, κατὰ τοῦ τόπου τὸ γένος ἐν τῇ τοῦ λόγου διαιρέσει καὶ τῶν ἀρρήτων εὑρισκομένων. οὕτω δὲ καὶ ὁ καλούμενος πριαπισμός, οἴδησίς τε καὶ διαφύσησις ἀκούσιός ἐστι τοῦ τῶν ἀρρένων αἰδοίου. φυσώδους πνεύματος ἔκγονον σύμπτωμα. καὶ μὴν καὶ αἱ γονόρροιαι, χωρὶς μὲν τοῦ συντείνεσθαι τὸ αἰδοῖον, ἀρρωστίᾳ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, τῆς ἐν τοῖς σπερματικοῖς ἀγγείοις. ἐντεινομένου δέ πως οἷον σπασμῷ τινι παραπλήσιον παθόντος ἐπιτελοῦνται. οὐκ οὖν ἔτι χρὴ περὶ τῶν τοιούτων διέρχεσθαι. μεταβάντας δ᾽ ἐπὶ τὸ λοιπὸν γένος τῶν συμπτωμάτων, οὐ πολλοῦ δεόμενον οὐδ᾽ αὐτὸ λόγου, διὰ τὰ προειρημένα περὶ τῶν ἑπομένων ἀλλήλοις συμπτωμάτων, καταπαύειν ἤδη τὴν πραγματείαν ἐνταῦθα. χρώματα μὲν οὖν ὑπαλλαχθήσεται, συνελόντι μὲν εἰπεῖν, διὰ τοὺς χυμοὺς ἐξισταμένους τῆς κατὰ φύσιν ἰδέας, ἢ ὑπονοστοῦντας εἰς τὸ βάθος, ἢ οἷον ἐπικλύζοντας τὸ δέρμα. κατὰ μέρος δὲ διὰ τὰς τοὺς χυμοὺς ἀναγκαζούσας αἰτίας, εἰς τὰς τοιαύτας ἀφικνεῖσθαι κινήσεις τε καὶ διαθέσεις. ἔστι δὲ δήπου τὰ πάθη τὰ ψυχικά, καὶ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος, αἱ εἰς θερμότητά τε καὶ ψυχρότητα μεταβολαί. καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος γὰρ αἱ διαθέσεις, ἢ θερμότερον ἴσχοντος, ἢ ψυχρότερον, ἢ ἔλαττον, ἢ πλέον, ἢ ὠθούμενον ἐκτός, ἢ ἀντισπώμενον ἔσω τὸ αἷμα. τούτου δ᾽ ἐστὶ τοῦ γένους, καὶ ἡ κακοχυμία πᾶσα, κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἰδέαν ἀλλοιοῦσα καὶ τὴν ἅπαντος τοῦ σώματος χροιάν, ἐν ἰκτέροις τε καὶ ὑδέροις καὶ ἐλέφασι καὶ σπληνὸς καὶ ἥπατος ἀτονίαις. ἀνάλογον δὲ καὶ αἱ καθ᾽ ὁτιοῦν μόριον ἄχροιαι συστήσονται. τὰ δὲ κατὰ φύσιν ὑπαλλαχθήσεται σχήματα, πληρουμένων ἀμετρότερον, ἢ κενουμένων τῶν μορίων, ἢ τῆς οἰκείας χώρας μεθισταμένων, ἢ παρασπωμένων. αἰτίαι δὲ δήπου καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν πλείους εἰσίν, ἃς οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν ἐξευρίσκειν, ὅτῳ μὴ παρέργως ἀνεγνώσθη τὰ πρόσθεν. οὕτω δὲ καὶ τὰς τῶν δυσωδιῶν αἰτίας, ἢ μαλακοτήτων, ἢ σκληροτήτων, ἢ τῶν ἄλλων ὅσα τούτοις ἀνάλογόν ἐστιν, οὐ χαλεπὸν ἐξευρίσκειν ἀπὸ τῶν προειρημένων ὁρμώμενον. οὐ μὴν ἀλλά, καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον ἤδη μοι μέρος εἴρηται τοῦ συγγράμματος, ὃ περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς ἐπιγέγραπται, οὔκουν ἔτι χρὴ μηκύνειν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν. ἀλλ᾽ ἐν τῷδε, τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτίων ἡ πραγματεία τέλος ἐχέτω, τοῦτο ἔτι μόνον προσθέντων ἡμῶν, ὅπερ ἀνεβαλλόμην ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς, ἐπιδεῖξαι ἐνταῦθα, τὸ τινὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἀλλήλοις ἕπεσθαι συμπτώματα, τινὰ δὲ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὅπερ οὐδ᾽ αὐτό μοι δοκεῖ δεήσεσθαι λόγου μακροῦ. ἀρκέσει δ᾽ ὡς ὑφ᾽ ἑνὸς παραδείγματος ἐπιδείξαντα τὴν μέθοδον αὐτοῦ, παραιτήσασθαι τὸ πλῆθος τῶν κατὰ μέρος. κελεύω δή σε σκοπεῖσθαι, πότερον ὑπὸ μιᾶς αἰτίας ἐπιτελεῖται τὸ γιγνόμενον, ἢ πλειόνων. εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ μιᾶς, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθήσει τῷ ποιοῦντι, πλειόνων δ᾽ εἰς γένεσιν δεόμενον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. αὕτη μὲν οὖν ἐπὶ τῶν πάντων πραγμάτων ἡ μέθοδος κοινή. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον χρήσῃ καὶ ἐπὶ τῶν συμπτωμάτων σκοπεῖσθαι. εἰ μὲν τι ἐν ἐφ᾽ ἑνὶ γίγνοιτο τὴν ἀκολουθίαν ἀναγκαίαν ἕξει. προσιόντων δὲ καὶ ἄλλων τινῶν αἰτίων εἰς τὴν γένεσιν τοῦ δευτέρου συμπτώματος, οὐκ ἔτι ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθήσει τῷ προτέρῳ. οὕτω εἰ ἐπιπέπτησεν, ἐμπνευμάτωσιν ἀναγκαῖον ἀκολουθεῖν. ὥσπερ οὐδὲ δῆξιν, οὐδὲ ὑγρὰν διαχώρησιν, ἢ πολλήν, οὐδὲ ναυτίαν, ἢ ἀνορεξίαν, ἢ ὄρεξιν ἐπιτεταμένην, ἢ ὄκνον εἰς τὰς πράξεις, ἢ νωθρότητα διανοίας, ἢ καρηβαρείαν, ἢ ἀγρυπνίαν, ἢ καρδιαλγίαν. ἔτι δὲ μᾶλλον οὐδ᾽ ἐπιληψίαν, ἢ παράνοιαν, ἢ ἔκστασιν, ἢ κῶμα. καθάπερ οὐδὲ δυσθυμίαν, οὔτ᾽ οὖν ἄλλην, οὔτε πολὺ μᾶλλον τὴν μελαγχολικήν, οὐδὲ δή

κώλου πάντως, ἢ νεφρῶν, ἢ σπληνὸς, ἢ ἥπατος, ἢ θώρακος, ἢ ἄρθρων ἄλγημα. καθάπερ οὐδὲ ἀνωμαλίαι, ἢ
φρίκαι, ἢ ῥίγος, ἢ πυρετός. καί τοι καὶ τούτων ἕκαστον, καὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν ἁπάντων συμπτωμάτων, οὐκ ἔστιν
εὑρεῖν, ὃ μὴ κατά τινα καιρὸν ἐπιφαίνεται τοῖς ἀπεπτήσασιν, ἀλλὰ τὰ παρά τε τὸ μέγεθος τῆς ἀπεψίας καὶ τὰς
διαφορὰς, καὶ τὴν τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως εὐαισθησίαν τε καὶ δυσαισθησίαν, ἑκάστου τε τῶν κατὰ τὸ σῶμα μορίων, ἰσχὺν,
ἢ ἀσθένειαν, ἄλλο τε ἄλλο γενήσεται σύμπτωμα. μεγάλη μὲν γὰρ ἀπεψία, μείζονά τε καὶ πλείονα φέρει τὰ συμπτώμα-
τα. μικρὰ δὲ, ἔμπαλιν ἐλάττονά τε καὶ μικρότερα. καὶ τοίνυν καὶ αὐτῶν τῶν ἀπεπτηθέντων αἱ διαφοραὶ, πρὸς μὲν
τὸ ψυχρόν τε καὶ φλεγματῶδες ἐκτρεπόμεναι, συμπτωμάτων ἑτέρων εἰσὶ γεννητικαί. πρὸς δὲ τὸ κνισῶδές τε καὶ θερ-
μὸν ἑτέρων. ὅτι δὲ καὶ δάκνουσαί τε καὶ μὴ δάκνουσαι, καὶ εἰς ἀτμῶδες πνεῦμα λυόμεναί τε καὶ μὴ λυόμεναι. καὶ ἡ φύ-
σις δὲ ὡς ἔχει τοῦ ἀνθρώπου, συντελεῖ τε καὶ αὐτὴ μεγάλα τῇ γενέσει τῶν συμπτωμάτων. οἷς αὐτίκα δυσαίσθη-
10 τος ἡ γαστὴρ, οὔτε δάκνονται σφοδρῶς, οὔτ᾽ ἀλγοῦσιν, οὔτ᾽ ἐκκρίνουσι πολλά. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὔτε καρ-
διαλγοῦσιν, οὔτε κεφαλὴν ἀδικοῦνται ῥᾳδίως. ὅστις δὲ εὐαίσθητος, ἑτοίμως ἅπαντα τούτοις ἕπεται, τῆς αἰσθητικῆς
ἀρχῆς τὰ συμπτώματα ἐπιπεμπούσης. τί δεῖ λέγειν ὡς ἑκάστῳ τῶν ἀπεπτησάντων, ἐκεῖνο μάλιστα τὸ
μόριον αἰσθάνεσθαι τῆς βλάβης, ὅπερ ἂν ἀσθενέστατον ᾖ. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔνεστιν εἰπεῖν ἐξ ἀνάγκης
ἑπόμενον ἀπεψίᾳ σύμπτωμα οὐδέν. ἡ μέντοι τῆς ἀναδιδομένης εἰς τὸ σῶμα τροφῆς, εἴτ᾽ οὖν στέ-
ρησις, εἴτ᾽ ἀρρωστία τῆς ἐνεργείας, ἀτροφίαν ἐξ ἀνάγκης ἐπιφέρει. ὥσπερ γε καὶ ἡ τῆς καθ᾽
ἕκαστον μόριον ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως βλάβη, καὶ ἡ ἐπὶ τὴν διάκρισιν ἢ τῶν περιττω-
μάτων τοῦ αἵματος ἀποτυχία, σύμπτωμα οὖσα καὶ αὐτὴ διακριτικῆς ἐνερ-
γείας, ἐξ ἀνάγκης ἐπιφέρει τὰ τῆς ἀχροίας συμπτώματα. καὶ
καλεῖται τὸ μὲν ἕτερον αὐτῶν ἴκτερος. ἀνώνυμον δέ ἐστι τὸ
20 ἐπὶ τῷ μελαγχολικῷ περιττώματι. κατὰ δὲ τὸν
αὐτὸν τρόπον ἐπὶ παντὸς γένους συμπτώ-
ματος, ἐξευρήσεις ὅσα τε διὰ παντὸς ἀλ-
λήλοις ἕπεται, καὶ ὅσα μὴ διὰ
παντός. ἐγὼ δὲ μήκους φει-
δόμενος, ἐνταυθοῖ
καταπαύσω
τὸν λό-
γον.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΠΟΝΘΟΤΩΝ ΤΟΠΩΝ. ΒΙΒΛΙΟΝ α.

Τόπους ὀνομάζουσι τὰ μόρια τοῦ σώματος, οὐχ οἱ νεώτεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ
τῶν παλαιῶν ἰατρῶν οὐκ ὀλίγοι, σπουδάζουσί τε διαγινώσκειν, τὰ κατ'
αὐτοὺς πάθη, διότι καὶ τὴν θεραπείαν ὑπαλλάττεσθαι συμβαίνει κατὰ
τὰς διαφορὰς αὐτῶν. ὁπόσον μὲν οὖν τι τὸ πρὸς τὰς ἰάσεις ἐστὶ χρήσιμον,
ἐκ τῆς τοιαύτης γνώσεως, ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ,
10 δηλοῦται. νυνὶ δὲ μόνον, ὅπως ἄν τις διαγινώσκοι τὰ πάσχοντα μόρια,
πρόκειται σκέψασθαι. τὰ μὲν οὖν ἐπιπολῆς, ἑτοίμως ὑποπίπτει ταῖς
αἰσθήσεσιν, ἅμα ταῖς ἰδέαις τῶν παθῶν. ὅσα δ' ἐν τῷ βάθει κατακέκρυ-
πται, γεγυμνασμένου δεῖται τὸν λογισμὸν ἀνδρὸς, ἔν τε ταῖς ἐνεργείαις
τῶν μορίων καὶ χρείαις, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ταῖς προηγουμέναις αὐτῶν ἀνατο-
μαῖς, ἥ τις ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ἄλλα τε πολλὰ, καὶ τῆς οὐσίας ἑκάστου τὴν ἰδιότητα. σῶμα γοῦν τι χονδρῶδές ἐστι, κατὰ
τὰς τοῦ πνεύμονος τραχείας ἀρτηρίας, ὃ καλοῦσι βρόγχιον, οὗ τὴν ἰδιότητα, μόνοις τοῖς τεθεαμένοις ὑπάρχει
γνῶναι. ὅταν μὲν οὖν ποτε τοῦτο μετὰ βηχὸς ἀναπτυσθῇ, μέγιστον ἕλκος ἐξ ἀναβρώσεως ἢ σηπεδόνος,
ἐν πνεύμονι λογιζόμεθ' ὑπάρχειν. ἔστι μὲν γὰρ καὶ καθ' ὅλον τὸν τράχηλον, ἐν τῷ μεταξὺ φάρυγγός τε καὶ
πνεύμονος, ἡ τοιαύτη φύσις τοῦ σώματος. ἀλλ' οὐχ οἷόν τε τηλικαύτην ἕλκωσιν, ἐνταυθοῖ γενέσθαι, φθάσει
20 γὰρ ἀποθανεῖν τὸ ζῶον. ἐν δὲ τῷ πνεύμονι δυνατὸν, ὡς ἂν σηπομένου τε τοῦ σπλάγχνου δι' ὑγρότητα ῥᾳδίως,
ὑπό τε μοχθηρῶν ὑγρῶν ἑτοίμως ἀναβιβρωσκομένου, τῶν τε βρογχίων ἐν αὐτῷ σμικρῶν ὑπαρχόντων.
οὐδὲ γὰρ οὐδὲ μόριον αὐτῶν ἀποσπασθῆναι δυνατὸν, ἀλλ' ὅλον ἀνενεχθῆναι τὸ βρογχίον ἀναγκαῖόν ἐστιν τῶν συ-
ναπτόντων αὐτὸ τοῖς συνεχέσιν ὑμενωδῶν δεσμῶν ἀπολυθέντων, οἵτινες πάσχουσι πολὺ πρότερον τῶν βρογ-
χίων αὐτῶν. τὰ μὲν γὰρ, χονδρώδη τέ ἐστι καὶ σκληρὰ καὶ παχέα. λεπτοὶ δὲ καὶ ἀσθενεῖς, οἱ συνδοῦντες
ὑμένες αὐτά, καὶ μὲν δὴ καὶ ἀγγείου τι μόριον οὐ σμικρὸν ἀναβηχθὲν ἐθεασάμεθα, σαφῶς ἐνδεικνύμενον
καὶ τοῦτο τοῖς ἐμπείροις ἀνατομῆς, ὡς ἐκ τοῦ πνεύμονός ἐστι. τὰ μὲν γὰρ κατὰ τὴν ἐν τῷ τραχήλῳ τραχεῖαν
ἀρτηρίαν ἀγγεῖα, τριχοειδῆ πάντ' ἐστίν. ὥστ' οὐ μόνον ἡ τῆς οὐσίας ἰδιότης, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος, ἐνδείκνυ-
ται πολλάκις οὐκ ἀσαφῶς, ὁποῖός τίς ἐστιν ὁ πεπονθὼς τόπος. οὕτω γοῦν ἐν δυσεντερίᾳ, θεασάμενός τις
ἐντέρου χιτῶνα διαχωρηθέντα, καὶ πλάτει καὶ πάχει μείζονα τῶν ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις, οὐκ ἂν ἀλό-
30 γως τεκμαίροιτο τὴν ἕλκωσιν ἐν τοῖς παχέσιν ἐντέροις εἶναι, καὶ μὲν δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ μειρακίου τοῦ μετὰ βηχὸς
ἀναπτύσαντός ποτε χιτῶνα παχὺν καὶ γλίσχρον, ἐτεκμηράμεθα τὸ κατὰ τὸν λάρυγγα σῶμα, τὸ ἔνδον, ὃ καὶ
τὴν ἐπιγλωττίδα συνίστησιν, εἶναι. ἐθεραπεύθη γοῦν τὸ μειράκιον οὐ πάνυ τι προσδεχόντων τῶν ἡμῶν, ἐ-
κακώθη μέντοι τὴν φωνήν. ἡ δὲ τῆς οὐσίας ἰδιότης καὶ τὰ κατὰ τοὺς νεφροὺς ἕλκη, τῶν ἐν τῇ κύστει διορί-
ζει, καθότι καὶ Ἱπποκράτης ἔγραψεν ἐν ἀφορισμοῖς, τὰ μὲν πεταλώδη τοῖσιν οὔροισιν ἐμφερόμενα, τῆς κύ-
στεως ἕλκωσιν σημαίνει, τὰ δὲ σαρκώδη, τῶν νεφρῶν. ἀλλὰ κἀκ τῶν περιεχομένων ἔν τισι μορίοις οὐσι-
ῶν, οὐκ ὀλιγάκις ἡμῖν ἔνδειξις γίνεται τοῦ πεπονθότος τόπου. ἐν Μιτυλήνῃ γοῦν τις ἐτρώθη νεανίσκος ὑ-
πὸ ξίφους, ἄχρι βάθους ἱκανοῦ περὶ τὴν ἕδραν. ἡμερῶν δὲ τεττάρων τῶν πρώτων ἄσιτός τε καὶ ἄποτος μεί-
νας, τὴν τετάρτην, μετὰ τὴν θεραπείαν ῥοφεῖ καὶ πιὼν, εἶτ' αὖθις ἡλίου δύνοντος θεραπευόμενος, ἐξέ-
κρινε διὰ τοῦ τραύματος, οὔρου κοτύλας ὡς τέτταρας, οὐδ' ὅλως πρότερον οὐρηκὼς, ἐξ οὗ περ ἔτυχε τρω-
40 θείς. καὶ δὴ καὶ τοῦ βάρους ἀπηλλάχθαι τελέως ἔφη τηνικαῦτα, τοῦ πρότερον ἀνιῶντος αὐτὸν ἐν τῷ κατὰ
τὸ καλούμενον ἐφήβαιον χωρίῳ. δῆλον οὖν ἦν ἤδη τότε, τὴν κύστιν τετρῶσθαι. δῆλον δὲ κἀπὶ τοῦ κόπρον ἀπο-
κρίναντος κατὰ τὸ τραῦμα, τετρῶσθαί τι τῶν ἐντέρων. ὥσπερ γε καὶ εἰ τροφή τις ἐπανέλθοι, τὴν γαστέρα
τετρῶσθαι δηλώσει. καὶ μὴν καὶ φύματός τινος γεννηθέντος ὑποκάτω τοῦ βουβῶνος ὡς ἐκ πλήξεως, τεμόντος τοῦ
ἰατροῦ, κόπρος ἐπηκολούθησεν, ἐφάνη τε σαφῶς, ἀπόστημα γεγονὸς ἐν κώλῳ. τοῦ δ' αὐτοῦ γένους τούτοις ἐστὶ, καὶ
τὸ τοῦ θώρακος τρωθέντος, ἐκφυσώμενον πνεῦμα, καὶ τὸ τῆς ἀρτηρίας ἐκχεόμενον αἷμα. πολλάκις γοῦν ἀδήλου
πρὸς τὴν αἴσθησιν ὄντος τοῦ τετρωμένου σώματος ἀκριβὴς διάγνωσις ἐκ τούτων γίνεται. τὸ μὲν γὰρ ἐν ταῖς ἀ-
ναπνοαῖς τοῦ θώρακος ἐκφυσώμενον πνεῦμα, τὸν ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς ὑμένα, τετρῶσθαι σημαίνει. τὸ δ' ἐξα-
κοντιζόμενον αἷμα σφυγμῶδες, ἀρτηρίαν. εὐθὺς δὲ τοῦτο, καὶ θερμότερόν ἐστι καὶ λεπτομερέστερον καὶ ξανθό-
τερον, τοῦ κατὰ τὰς φλέβας. ὥσπερ δὲ ταῦτα σαφῆ τὴν διάγνωσιν ἔχει, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐὰν ἐπίπλους
50 ποτὲ ὀφθῇ προπεπτωκὼς διὰ τραύματος, ἤ τι τῶν ἐντέρων, ἀναγκαῖον ἐστὶ διῃρῆσθαι τὸ περιτόναιον. εἰ δὲ πνεύμονος
ὀφθείη τι πέρας λοβοῦ προπεσὸν ἔξω τοῦ τραύματος, ἐνδείκνυται συντετρῶσθαι τὸν θώρακα, διαφέρει δ'
οὐδὲν, ἢ τὸν ὑπεζωκότα τετρῶσθαι λέγειν, ἢ συντετρῆσθαι τὸν θώρακα. καὶ μὴν κἀκ τῶν ἐπιφυομένων, ἔστιν ὅτε,
γνωρίζεται ὁ πεπονθὼς τόπος. ἰδιότης μὲν γὰρ τῆς οὐσίας ἐστὶ τῶν ἐπιφυομένων, ὥσπερ τῶν μυκήτων, τοῖς ἐν τῇ κε-
φαλῇ κατάγμασιν, ὅταν ἡ μῆνιγξ ἡ πεπονθυῖα. ἰδιότης δ' ἑτέρα πάλιν, ὅταν ὀστοῦν πεπόνθῃ κατά τι μόριον. ἐκ τού-
του δὲ τοῦ γένους ἐστὶ, καὶ ἡ ἐφελκὶς ὀνομαζομένη. δηλοῖ γὰρ ἡλκῶσθαι τὸ μόριον ἐκεῖνο, καθ' ὅπερ ἂν ἐκκριθεῖσα φαί-
νηται. μετὰ μὲν τῶν οὔρων ὑπελθοῦσα, τῶν οὐρητικῶν τι. μετὰ δὲ βηχὸς ἀναχθεῖσα, τῶν ἀναπνευστικῶν. εἰ δ' ἐμεθείη,
τῶν κατὰ τὸν στόμαχόν τε καὶ γαστέρα. καθάπερ γε καὶ εἰ μετὰ τῶν διαχωρημάτων ὑπέλθοι, τῶν ἐντέρων τινὸς ἕλκωσιν ἐν-
δείκνυται. ἕτερος δὲ τρόπος ἐστὶ διαγνώσεως ἐκ σημείων τινῶν, ὅταν ἐν ἀλλοτρίᾳ χώρᾳ περιέχηταί τι παρὰ φύσιν.

οἷον ἐν νεφροῖς, ἢ κύστει λίθος, ἢ πῦον ἐν θώρακι. ἐκ τούτου δὲ τοῦ γένους ἐστὶ καὶ θρόμβος αἵματος, ἐν ᾧπερ
ἂν ᾖ χωρὶς περιεχόμενος, ἢ τίς ἕτερος χυμὸς ἀνιαρὸς ἐν τῷ σώματι τοῦ ζώου γεννηθεὶς, ἢ ἔξωθεν ἐπεισκρι-
θεὶς. ὅθεν καὶ ζήτησις, οὐδὲν μὲν εἰς τὰ τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἔργα συντελοῦσα, λογικωτέραν δέ τινα θεωρίαν
ἔχουσα, πολλοῖς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν ἐγένετο, πότερον ἐκ τῶν πεπονθότων τόπων ἐστὶ καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν
παρὰ φύσιν ἐν ἡμῖν γινομένων, ἢ τόπος μὲν οὐδεὶς πέπονθεν, ἐνοχλεῖται δὲ τὸ ζῶον, ὑπὸ τῆς παρὰ φύσιν αἰ-
τίας. ὅτι δ' ὡς ἔφην, ἄχρηστός ἐστιν ἡ τοιαύτη ζήτησις, ἔνεστι σοὶ γνῶναι ῥᾳδίως, ἐννοήσαντι τὸ χρήσιμον εἰς τὴν
τέχνην ἐκ τῶν διαγνώσεων. ὑποκείσθω γοῦν τις ἡμερῶν τεττάρων μηδ' ὅλως οὐρηκώς. ἆρ' οὖν οὐκ εὐθέως ζη-
τήσομεν, ἐν τίνι μορίῳ τοῦ σώματός ἐστιν ἡ τοῦ συμπτώματος αἰτία; πότερον ἐν τοῖς νεφροῖς, ἢ τοῖς οὐρητῆ-
σιν, ἢ κατὰ τὴν κύστιν, ἢ κατὰ τὴν οὐρήθραν; οὐ μὴν ἐν ἥπατί γε, καὶ πνεύμονι, καὶ σπληνὶ, καὶ γαστρὶ, καὶ καρ-
10 δίᾳ, ζητήσομεν αὐτήν. οὐδ' ὅλως, ἐν ἄλλῳ μορίῳ, διότι οὐδὲν ἐκείνων ἐστὶν οὐρήσεως ὄργανον. εἰ δέ γ' ἠγνοοῦμεν,
ὡς ἐν μὲν τοῖς νεφροῖς πρῶτον ἡ τῶν οὔρων γίνεται διάκρισις, ἐφεξῆς δὲ διὰ τῶν οὐρητήρων ἐπὶ τὴν κύστιν ἀφι-
κνεῖται, κἄπειτ' ἐντεῦθεν ἐκκρίνεται, καθ' ὃν ἐμάθομεν τρόπον ἔμπροσθεν, ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν
λογισμοῖς, οὐδὲν ἂν τούτων εὑρεῖν ἠδυνήθημεν. οὐ μὴν οὐδ' ἄχρι τοσούτου προελθεῖν ἀρκέσει. σκέψασθαι
γὰρ ἄμεινον, ἥτις ποτέ ἐστι τῶν εἰρημένων αἰτία, δι' ἣν ἴσχεται τὸ οὖρον. ἡ δὲ ὁδὸς τῆς σκέψεως, ἥδε. πάντ' ἐπι-
σκέψασθαι χρὴ, τά τε παρόντα καὶ τὰ προγεγονότα συμπτώματα, τὰ μὲν παρόντα, θεασάμενον αὐτὸν,
ὅσα δ' ἔμπροσθεν ἐγένετο, διαπυνθανόμενον, οὐ τοῦ κάμνοντος μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων. ἔστω τοίνυν ἕνεκα
παραδείγματος, ὄγκος μέν τις, κατὰ τὸ καλούμενον ἐφήβαιον ἐν περιγραφῇ σαφῶς ἐνδεικνύμενος πεπλη-
ρῶσθαι τὴν κύστιν. ἐκκρινέσθω δὲ μηδέν. ἆρ' οὐ πρόδηλον, ὡς ἤτοι παραλελύσθαι τὴν ἀποκριτικὴν τῶν οὔρων
ἐνέργειαν ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἢ τὸν τῆς οὐρήθρας πόρον ἐστεγνῶσθαι, πρῶτον μὲν οὖν ἐπισκεπτέον, εἰ παραλελύσθαι
20 δυνατόν. ἀναμνησθέντας, ὅπως ἡ τῶν οὔρων ἔκκρισις γίνεται τοῖς ὑγιαίνουσιν, ὅταν αὐτοὶ προέλωνται. τοῦ
μὲν ἐν κύκλῳ περιβεβλημένου τῷ τραχήλῳ τῆς κύστεως μυὸς, παυσαμένου τῆς ἐνεργείας. αὐτῆς δὲ τῆς
κύστεως, ἐνεργούσης. ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ μυὸς ἐνέργεια, κατὰ τὴν ἡμετέραν γινομένη προαίρεσιν. ἡ δὲ τῆς κύστεως, ἀ-
προαίρετός τε καὶ φυσική. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν, ἐν ἅπασι σχεδὸν τι
τοῖς τοῦ σώματος μορίοις, ἀποκριτικὴν τῶν περιττωμάτων ὑπάρχειν δύναμιν, ἣν ἔχει μὲν ἀεὶ πάντα, χρῆ-
ται δ' αὐτῇ ὅταν ὑπὸ τῶν περιττωμάτων ἀνιαθῇ. ταύτης οὖν παθούσης τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως,
ἐγχωρεῖ ποτὲ γενέσθαι τὴν ὀνομαζομένην ἰσχουρίαν. ἀλλ' ἐὰν οὕτω σχηματίσῃς τὸν ἄνθρωπον, ὡς κατάρροπον
εἶναι τὸν αὐχένα τῆς κύστεως, ἐπιθλίψεις τε ταῖς χερσὶ τὸν παρὰ φύσιν ὄγκον, ἐκκριθήσεται τὸ οὖρον. εἰ δὲ ταῦτα
πράξαντί σοι μηδὲν γίγνοιτο πλέον, ἀφίστασθαι μὲν χρὴ, τῆς κατὰ τὴν παράλυσιν αἰτίας. ἐστεγνῶσθαι δὲ τὴν
οὐρήθραν ὑπολαμβάνειν. ὁ γάρ τοι μῦς ὁ περικείμενος αὐτῇ παραλυθεὶς, οὐκ ἰσχουρίας, ἀλλ' ἀκουσίου κενώ-
30 σεως τῶν οὔρων, αἴτιος γίνεται. κατὰ πόσους δὴ τρόπους ἐγχωρεῖ στεγνωθῆναι τὸν πόρον τοῦ τραχήλου τῆς κύστε-
ως, ὃν ὀνομάζουσιν οὐρήθραν, ἐφεξῆς ἂν εἴη σκέπτεσθαι. ἐμοὶ μὲν δοκοῦσι τρεῖς οἱ πάντες εἶναι, ἤτοι τοῦ σώματος
αὐτῆς εἰς ὄγκον τινὰ παρὰ φύσιν ἀρθέντος, οὕτω μέγαν, ὡς ὑπ' αὐτοῦ καταληφθῆναι τὸν πόρον, ἢ τινὸς ἐπι-
τραφέντος αὐτῷ παρὰ φύσιν, ἤτοι σαρκοειδοῦς, ἢ πωροειδοῦς σώματος, ἢ καὶ φράξαντός τινος τὸν πόρον. αὐτὸ
μὲν δὴ τὸ σῶμα πρὸς ἀξιόλογον ὄγκον ἐπιδίδωσι, φλεγμαῖνον, ἢ σκιρρούμενον, ἢ ἀφιστάμενον ἢ ὁπωσοῦν οἰ-
δισκόμενον. ἐπιτραφήσεται δὲ τῷ πόρῳ, σὰρξ μὲν, ἑλκώσεως τινὸς προηγησαμένης, ἑτέρα δέ τις οὐσία,
χρόνῳ πολλῷ κατὰ βραχὺ χυμοῦ παχέος καὶ γλίσχρου γεννήσαντος αὐτήν. ἐμφραχθήσεται δ' ὑπό τε λί-
θου, καὶ θρόμβου, καὶ πύου, καὶ χυμοῦ παχέος τε καὶ γλίσχρου. ταῦτ' οὖν χρὴ διορίζεσθαι πάντα, μὴ μό-
νον τὰ παρόντα συμπτώματα θεώμενον, ἀλλὰ καὶ τὰ προηγησάμενα. φέρε γὰρ ὑποκείσθω παιδίον μὲν
τὸ κάμνον. ἔμπροσθεν δ' αὐτῷ γεγονέναι τὰ τοῦ λίθου σημεῖα. τὸ μὲν οὖρον ὑδατῶδες, ὑποστάσεις δέ τινας
40 ψαμμώδεις ἐν αὐτῷ, καὶ κνώμενον τὸ αἰδοῖον συνεχῶς, καὶ χαλώμενον ἢ ἐντεινόμενον ἀλόγως. ἔπειτ' ἐξαίφνης
ἰσχουρῆσαι. ἐπὶ τούτῳ τίς οὐκ ἂν εὐλόγως ὑπονοήσειεν, ἐμπεπτωκέναι τῷ τραχήλῳ τῆς κύστεως τὸν λίθον.
ὕπτιον τε οὖν σχηματίσας τὸ παιδίον, ὑψηλότερα τε πολλῷ τοῦ λοιποῦ σώματος ἐργασάμενος τὰ σκέλη,
διασείσεις πολυειδῶς, ἐπιτεχνώμενος ἐκπεσεῖν τοῦ πόρου τὸν λίθον. ἐπειδὰν δὲ ταῦτα πράξῃς, κέλευε προ-
θυμηθῆναι τὸ παιδίον οὐρῆσαι. κἂν μὲν ὑπακούσῃ τὸ ἔργον, ἐκκριθῇ τε τὸ οὖρον, ἅμα τῆς τ' αἰτίας ἀκριβῆ
διάγνωσιν ἐσχηκέναι, καὶ τῆς θεραπείας εὐπορηκέναι, πεισθήσῃ. μενούσης δὲ ἔτι τῆς ἰσχουρίας, ἐκ δευτέ-
ρου διασείσεις σφοδρότερον, εἰ δὲ διασείσαντος καὶ νῦν ἔτι μένοι, διὰ τοῦ καλουμένου καθετῆρος, ἅμα μὲν
ἀπώσῃ τὸν λίθον ἐκ τοῦ τραχήλου τῆς κύστεως, ἅμα δὲ ποδηγήσεις τοῖς οὔροις. εἰ δὲ τὰ μὲν τοῦ λίθου σημεῖα μὴ
φαίνοιτο προγεγενῆσθαι τῆς ἰσχουρίας, αἵματος δέ τις ἔκκρισις, εἰκὸς εἶναι θρόμβον, ἐμφράττοντα τὴν οὐρή-
θραν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ τῆς κύστεως ἡλκωμένης, ἔκκρισιν μὲν αἵματος μὴ προηγήσασθαι, κατὰ βραχὺ δὲ συστῆ-
50 ναι θρόμβον. ἐγχωρεῖ δὲ κἀκ τῶν νεφρῶν αἷμα διὰ τῶν οὐρητήρων εἰς τὴν κύστιν ῥυὲν, ἐργάσασθαι τὸν θρόμβον.
ἀλλὰ καὶ τοι τῶν τοιούτων στοχασμῶν, ὁ καθετὴρ χρήσιμος. ὥσπερ κἀπειδὰν πῦον, ἢ χυμός τις παχὺς καὶ γλί-
σχρος ὑπονοεῖται κατειληφέναι τὸν πόρον. εἰς δὲ τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν ἀφιξόμεθα, διὰ τῆς τῶν προγε-
γενημένων γνώσεως οὕτως. εἰ μὲν γὰρ ἤτοι κατὰ κύστιν, ἢ νεφροὺς εἴη τι προγεγενημένον πάθος, ὡς ἐξ
αὐτοῦ δύνασθαι προσδοκῆσαι, πῦον ἠθροῖσθαι τοσοῦτόν τε καὶ τοιοῦτον, ὑφ' ὅσου τε καὶ οἵου φραχθῆναι τὸν
πόρον εἰκός ἐστι δυνατὸν εἶναι στοχάσασθαι, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἐπισχεθῆναι τὸ οὖρον, ἢ εἰ καὶ ἀνωτέρω τῶν
νεφρῶν ἀπόστημα καθ' ἕτερον μόριον προγεγενημένον εἴη, οὗ ῥαγέντος εἰκός ἐστι τὸ πῦον εἰς νεφροὺς μεταλη-
φθῆναι. μηδενὸς δὲ τοιούτου προηγησαμένου, τὴν δίαιταν ἐξετάσωμεν. εἰ ἀργὸς, ἢ διὰ πολλῶν ἐδεσμάτων
παχεῖς ἢ γλίσχρους ἐργαζομένων χυμούς. οὕτω δὲ εἰ καὶ σάρκα τινὰ δι' ἕλκωσιν ἐπιτραφεῖσαν ἡγούμεθα τὸν

τράχηλον

τράχηλον τῆς κύστεως ἐμφράττειν, ἔκ τε τῶν προηγησαμένων τοῦ ἕλκους σημείων, ἔκ τε τοῦ κενωθῆναι τὸ οὖρον ἐπὶ τῷ καθετῆρι συλλογιζόμεθα. καί ποτε καὶ γενόμενον οἶδα τοιοῦτόν τι πάθημα. διεμβαλλομένου γοῦν τοῦ καθετῆρος, ἤλγησεν κατ᾽ ἐκεῖνο τοῦ πόρου τὸ μόριον ἔνθα καὶ πρότερον ἐτεκμηράμεθα, τὴν ἕλκωσιν εἶναι. θλασθείσης δὲ τῆς σαρκὸς ὑπὸ τοῦ καθετῆρος ἠκολούθησε μὲν μετὰ τὴν τῶν οὔρων ἔκκρισιν αἵματός γε τι καὶ θρύμματα τῆς σαρκός. ταῦτα μὲν οὖν εἴρηταί μοι, τῆς προκειμένης ἴδια πραγματείας ὄντα. καὶ γέγονεν ἤδη δῆλον ὡς λογικὴ μόνον ἐστὶν, ἡ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένη ζήτησις, οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελοῦσα πρὸς τὰ τῆς τέχνης ἔργα. τὸ γάρ τοι χρήσιμον εἰς ταῦτ᾽ ἐστὶ, γνῶναι τὸν πόρον ἐμπεφραγμένον ὑπὸ θρόμβου τινὸς, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἢ λίθου. τὸ δ᾽ εἴτε πάθος εἶναι λεκτέον τοῦ πόρου τὸ γεγονὸς, εἴτε αἴτιον ἰσχουρίας, ἐν τῷ πόρῳ τι περιέχεσθαι, τῶν ἀχρήστων εἰς τὴν τέχνην ἐστίν. ἀρχιγένης δ᾽ οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἐν τοῖς τοιούτοις σκέμμασι χρονίζει, μετὰ καὶ τοῦ γράφειν ἀσαφῶς οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς μηδένα νοῆσαι.

Πάλιν οὖν ἀναλαβόντες τὸν λόγον, ἐπὶ τὰ συνεχῆ προέλθωμεν, ὡς ἐκ τῶν προγεγενημένων τε καὶ τῶν νῦν ὄντων συμπτωμάτων, ἡ τῆς ἰσχουρίας αἰτία γνωρίζεται, πληγεὶς γάρ τις ἰσχυρῶς, κατὰ τὸ καλούμενον περίναιον, ἐπιγενομένης τῇ πληγῇ φλεγμονῆς, οὔτε οὐρεῖν ἠδύνατο, καὶ προφανῶς ἡ κύστις αὐτῷ πεπληρωμένη κατὰ περιγραφὴν ἐτέτατο. ἔπειτα τούτῳ καθετῆρα προσφέρειν, οὐκ ἐδόκει, παροξυνθησομένης ὑπ᾽ αὐτοῦ τῆς φλεγμονῆς, ἀλλὰ καταντλεῖν ὕδωρ θερμὸν, ἔλαιον παραχέοντας, ἄμεινον ἐφαίνετο. καὶ σχεδὸν ὥραις τρισὶ τοῦτο ποιήσαντες, ἐπειδὴ τήν τε τάσιν ἑωρῶμεν ἱκανῶς κεχαλασμένην, τήν τ᾽ ὀδύνην ὡς αὐτὸς ὡμολόγει πρᾳοτέραν γεγενημένην, παρεκελευσάμεθα προθυμηθῆναι περὶ τὴν οὔρησιν, οὕτω τε πράξαντες, ἐπιθλίψαμεν ἠρέμα, τὸν ὄγκον τῆς κύστεως εἰς τὸ κάτω βιαζόμενοι. καὶ ταῦτα ποιησάντων, οὔρησεν ὁ νεανίσκος. ἐπὶ μὲν δὴ τῶν τοιούτων, ἐναργῶς ἡμῖν ἡ τῆς ἰσχουρίας αἰτία διαγινώσκεται. κατ᾽ ἔνια δὲ τῶν ἄλλων, οὐκ ἐναργῶς, ἀλλ᾽ ὁ συνήθως ὀνομαζόμενος ὑπὸ πάντων ἤδη χρήσιμος ἡμῖν τεχνικὸς στοχασμὸς, ὃς ἐν τῷ μεταξὺ πώς ἐστιν, ἀκριβοῦς τε γνώσεως καὶ παντελοῦς ἀγνοίας. ὅθεν οὐδὲ δυνατόν ἐστιν, ἐπὶ πάντων τῶν νοσημάτων ποιήσασθαι τὸ ὑπὸ τῶν ἐμπειρικῶν ὀνομαζομένας παθογνωμονικὰς συνδρομάς, ἀλλ᾽ ὅπερ ὁ ἐρασίστρατος εἴωθεν λέγειν, ἀληθέστατόν ἐστι, γεγυμνάσθαι χρὴ τὸν λογισμὸν, ὅς τις μέλλει διαγνώσεσθαι καλῶς, οὐ μόνον τὸ πάθος ὁποῖόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸν πάσχοντα τόπον. ἡ γυμνασία δὲ γενήσεται προσηκόντως, οὐκ ἐὰν ζητῶμεν, εἴτε χρὴ φάναι πεπονθέναι τὸν τράχηλον τῆς κύστεως διὰ τὸν ἐμφράξαντα λίθον, ἢ θρόμβον, εἴτε τοῦτον μὲν ὑπάρχειν ἀπαθῆ, τὴν δὲ ἐνέργειαν βεβλάφθαι. ταῦτα μὲν οὖν ὁ ἀρχιγένης ζητεῖ, περιττὰ πρὸς τὴν τέχνην. ἔτεροι δὲ τούτων ἐπέκεινα προϊόντες, οὐδὲ τὴν ἐνέργειαν βεβλάφθαι φασί. γίνεσθαι γὰρ αὐτὴν, ἀνιεμένου μὲν τοῦ σφίγγοντος μυὸς τὸν τράχηλον τῆς κύστεως, περιστελλομένης δὲ τῆς κύστεως, τῷ περιεχομένῳ κατ᾽ αὐτὴν οὔρῳ. συνεπιθλιβόντων δὲ, τῶν κατ᾽ ἐπιγάστριον μυῶν. ὅταν οὖν ἥ τε κύστις ἀβλαβῆ τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν ἔχῃ, τοῦ τε μυὸς ἡ προαίρεσις ὡς ἂν ἐθέλῃ παρασκευάζῃ τοὺς μὲν ἄνωθεν ἐντείνουσα, τὸν δὲ ἐπὶ τῷ τραχήλῳ χαλῶσα, πῶς ἂν ἔτι φασὶ, δεόντως τις ὑπολάβοι βεβλάφθαι τὴν ἐνέργειαν, ἀναγκάζονται τοιγαροῦν οὗτοι, τὸ τῆς ἰσχουρίας πάθος, οὐ βεβλαμμένης τῆς οὐρήσεως, ἀλλ᾽ ἐμποδιζομένης, γίνεσθαι λέγειν, ὥσπερ ὠφελοῦντές τι τὴν ἰατρικὴν, εἰ τὸ βεβλάφθαι ῥῆμα μεταθέντες, ἐμποδίζεσθαι λέγοιεν. αἱ μὲν δὴ τοιαῦται ζητήσεις, ὡς ἔφην λεπταί τινές εἰσιν, καὶ γυμνάζουσι τὸν λογισμόν. οὔτ᾽ εἰς τὴν τῶν παθῶν διάγνωσιν, οὔτ᾽ εἰς τὴν τῶν πεπονθότων τόπων εὕρεσιν, συντελοῦσι. ἡ δ᾽ ὑφ᾽ ἡμῶν ἀρτίως λεγομένη, τῆς προκειμένης πραγματείας ἐστὶν οἰκεία. καὶ φαίνεται τό γε τοσοῦτον ἤδη κατ᾽ αὐτὴν, ὡς χρὴ γινώσκειν. πρῶτον μὲν ἐξ ἀνατομῆς ἑκάστου τῶν μορίων ἀκριβῶς τὴν οὐσίαν, ὁποία τίς ἐστιν, ἔπειτα δὲ τὴν ἐνέργειάν τε καὶ τὴν πρὸς τὰ πλησιάζοντα μόρια, κοινωνίαν, ὅπερ ἐν τῷ τῆς θέσεως ὀνόματι περιλαμβάνεται. καὶ μὴν καὶ ἡ χρεία τῶν μορίων ἑκάστου μεγάλα συντελεῖ, πρὸς τὴν τῶν πεπονθότων τόπων εὕρεσιν. αἱ μὲν γὰρ ἐνέργειαι, κινήσεις εἰσὶν δραστικαὶ τῶν μορίων, αἱ χρεῖαι δ᾽ ἅπασιν ὑπάρχουσι κἂν μηδὲν ἐνεργῶσιν. ἐπὶ γέ τοι τῶν κατὰ τὴν οὔρησιν, ἡ μὲν ἐνέργεια τῆς ἐκκρίσεως τῇ περιστολῇ τῆς κύστεως γίνεται, συνεπιβοηθούντων ἐνίοτε καὶ τῶν καθ᾽ ὑπογάστριον μυῶν, ὅταν ἤτοι παντάπασιν ὀλίγον, ᾖ τὸ περιεχόμενον οὖρον, ἢ ἄτονος ἡ κύστις. ἅπαντα δ᾽ ἔτ᾽ ἄλλα χρήσιμ᾽ ἐστὶ πρὸς τὴν ἐνέργειαν. εἰ μὴ γὰρ ἥ τε κύστις αὐτὴ τὸ κύτος ὅλον οὕτως ἐσχημάτιστο, καὶ ὁ τράχηλος αὐτῆς ἐτέτρητο δι᾽ ὅλου, καὶ ἡ τῶν οὐρητήρων ἔμφυσις εἰς αὐτὴν ἐγένετο λοξὴ, μάτην ἂν εἶχε τὴν περισταλτικὴν κίνησιν. ἐξ οὖν τῆς τούτων γνώσεως, ἡ τῶν πεπονθότων μορίων διάγνωσις, ἅμα τοῖς καθ᾽ αὑτὰ γίνεται πάθεσιν. οὐκ ἐκ τοῦ ζητεῖν, εἴτε χρὴ πεπονθέναι φάναι τὸ ἐμπεφραγμένον ὄργανον, εἴτ᾽ ἀπαθὲς εἶναι. παραπλήσιον δὲ τοῦτο ζήτημά ἐστι, καὶ τὸ περὶ πασχόντων μὲν ἔτι μορίων, οὐδέπω δ᾽ ἐχόντων ἐν ἑαυτοῖς διάθεσιν οἰκείαν, οἰκείαν δ᾽ ὀνομάζουσι διάθεσιν, ὅταν τοῦ ποιοῦντος αὐτὴν αἰτίου χωρισθέντος ἐθ᾽ ὑπομένῃ. κατὰ τοῦτο γοῦν τὸ σκέμμα, πάλιν λέγουσιν ἔνιοι, μηδὲν πεπονθέναι τὴν κεφαλὴν, ἐν ἐκείναις ταῖς κεφαλαλγίαις, ὅσαι γίγνονται διὰ χολώδη χυμὸν, ἐν τῇ γαστρὶ περιεχόμενον. ἐμεθέντος γὰρ αὐτοῦ, παύεσθαι παραχρῆμα τὴν κεφαλαλγίαν. ὡς εἴ γε καὶ μετὰ τὸν ἔμετον ἔτι διαμένοι, τηνικαῦτα πεπονθέναι λέγουσι τὴν κεφαλήν. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον ὅταν ὅμοια τοῖς τῶν ὑποχεομένων, συμπτώματα γένηται κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς. ἐφ᾽ ὧν ἀθροίζεταί τι περίττωμα κατὰ τὸ τῆς γαστρὸς στόμα. ταυτὶ γὰρ, οἱ σκιάς τινας εἶναι παθῶν. ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασι ζητήμασι πλεονάσαντες οἱ πρὸ ἡμῶν, ὀλίγιστα περὶ τῆς τῶν πεπονθότων τόπων ἔγραψαν διαγνώσεως. ἀλλ᾽ ἡμεῖς γε τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ἐκείνοις βαδιοῦμεν. γυμνάζοντές τε καὶ ὡς ἂν εἴποι τις τεχνοῦντες, τοὺς ἐσπουδακότας διαγνωστικοὺς γενέσθαι τῶν πεπονθότων μορίων. ὥσπερ οὖν ὀλίγον ἔμπροσθεν ὑπέκειτο, διατεταμένης τῆς κύστεως, ἀδύνατον ὁ ἄνθρωπος οὐρεῖν, οὕτω νῦν ὑποκείσθω χωρὶς τοῦ κατὰ τὴν κύστιν ὄγκου, γεγενημένη ἡ τῶν οὔρων ἐπίσχεσις. ἀνάγκη δή που κατὰ τὴν τοιαύτην ἰ-

χουρίαν, ἢ καὶ τοὺς οὐρητῆρας, ἢ τοὺς νεφροὺς ἐμπεφράχθαι. πάλιν οὖν ἐνταῦθα σκεπτέον ἐστὶ τὰ πρὸ τῆς
ἰσχουρίας συμπτώματα. πότερα λιθιώντων, ἢ φλεγμαινόντων, ἢ τι ἄλλο κακὸν πασχόντων. ἐπισκεπτέον δὲ
καὶ περὶ τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διαθέσεως. ἵνα διορισώμεθα καθ' ὅσον οἷόν τε στοχασμῷ τεχνικῷ. πότερα
ἐν τοῖς νεφροῖς αὐτοῖς ἡ ἔμφραξις ἐγένετο διὰ λίθους τινὰς, ἢ παχεῖς χυμοὺς, ἢ κατὰ τοὺς οὐρητῆρας καλου-
μένους, οἵπερ εἰσὶν οἱ ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐπὶ τὴν κύστιν ἐκτεταμένοι πόροι. τινὰ μὲν γὰρ εἰς ἀκριβῆ διάγνωσιν ἥ-
κει, καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, περὶ τῶν ἐμφανιζόντων τῆς πεπονθυίας οὐσίας τὴν ἰδιότητα. τι-
νὰ δὲ ὑποπίπτει τεχνικῷ στοχασμῷ. καὶ διὰ ταῦτά γε μακρὸς ὁ λόγος γίγνεται, κἂν ἀποσκευάσηταί τις τοὺς
σοφιστάς. ὥσπερ ἀμέλει καὶ νῦν Ἀσκληπιάδου καταφρονήσαμεν, ἀλλόκοτα γράψαντος, ὅσα γὰρ δι' ἑτέρων ἐξε-
λήλεκται περὶ τῆς τῶν οὔρων ἀθροίσεως ἐν κύστει κατέγνωσται δ' ἤδη πρὸς ἁπάντων τῶν ἀνατομικῶν, καὶ
10 τὰ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ γεγραμμένα τοῖς ἐν τῇ καρδίᾳ νομίζουσιν ὑπάρχειν αὐτό. καὶ οἵ γε περὶ
τὸν Ἀρχιγένην μήτ' ἀποστῆναι φανερῶς τοῦ δόγματος ὑπομένοντες, ἐξελεγχόμενον τὸ αὐτὸ διά τε πολλῶν ἄλλων
ὁρῶντες, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ κατὰ τὰς θεραπείας τῶν φρενιτικῶν τε καὶ ληθαργικῶν, ἄνω τε καὶ κάτω τοὺς λό-
γους στρέφουσιν, ἄλλοτ' ἄλλα λέγοντες, εἰ καὶ μηδὲν ὅλως ἀποσαφοῦντες. διὸ ἀμέλει καὶ τὸ τρίτον ἐστὶ περὶ τῶν
πεπονθότων τόπων Ἀρχιγένους. ἡμῖν δὲ περὶ μὲν ἡγεμονικοῦ ψυχῆς, ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλά-
τωνος δογμάτων ἐπὶ πλεῖστον εἴρηται. νυνὶ δ' ὡς ἀποδεδειγμένου, τὴν ἐπίσκεψιν ποιησόμεθα τῶν πεπονθό-
των μορίων. ὅπερ δέ ἐστιν κοινὸν ἐπὶ πάντων τῶν πεπονθότων μορίων καὶ τόπων οὐκ εἰς λογικὴν ζήτησιν, ἀλ-
λ' ἀναγκαίαν ἐκτεινόμενον ἤδη σοι δίειμι. τῶν κατὰ τὸ σῶμα τοῦ ζώου πασῶν ἐνεργειῶν ἑκάστης, τι μόριον ἴδιόν
ἐστιν, δι' οὗ γίνεται. καὶ τὸ γινώσκειν καὶ βλάπτεσθαι τὴν ἐνέργειαν, ἀναγκαῖον ἐστὶ, παθόντος κατά τι τοῦ δημιουργοῦν-
τος αὐτήν. πάσχει δὲ ποτὲ μὲν οὕτως εὔλυτον πάθος, ὡς εὐθὺς ἅμα τῷ δράσαντι χωρισθέντι, πεπαῦσθαι. ποτὲ
20 δ' οὕτως δύσλυτον, ὡς παραμένειν ἐπὶ πλεῖστον. ἔστιν δ' ὅτε, καὶ τὸ δρῶν αὐτὸ διοδεῦον, οὐκ ἐστηριγμένον ἐν τῷ μο-
ρίῳ τὸ πάθος ἐργάζεται. καὶ τοῦτ' εἴκαζε σκιᾷ πάθους ὁ Ἀρχιγένης, ὡς ἐπὶ τῶν ὅμοια τοῖς ὑποχεομένοις φαν-
ταζομένων ὀφθαλμῶν, ἐφ' ὧν ἐν τῷ στόματι τῆς γαστρὸς ἤθροισται περίττωμα λεπτομερές. ἀτμῶν γάρ τινων
ἐντεῦθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναφερομένων, περιπίπτουσα τούτοις ἡ ὀπτικὴ δύναμις, ὁμοίως φαντάζεται
τοῖς κατὰ τοὺς ὑποχεομένους. καὶ μάλιστά γε συμβαίνει τὸ τοιοῦτο, ἐφ' ὧν αὐτό τε τὸ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑγρὸν
ἀκριβῶς ἐστι καθαρὸν, ἥ τ' ὀπτικὴ δύναμις, αἰσθητικωτάτη. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἐπί τε τῶν αἱμορραγη-
σάντων ἐνίοις, ἢ ἐμεσάντων, ἐνίοτε προφαίνεται τὰ τοιαῦτα συμπτώματα. καὶ γράφει γε περὶ αὐτῶν ὁ
» Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ ταυτί, ὅστις δ' ἂν ἐν πυρετῷ μὴ θανατώδει, φησὶ τὴν κεφαλὴν ἀλγέειν, ἢ καὶ
» ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἢν καρδιωγμὸς τουτέῳ προσγένηται, χολώδης ἔμετος παρέσται.
» καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν. οἷσι δ' αὖ ἐν τοιούτῳ τρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσιν, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀρφνῶδές τι πρὸ
30 τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἀμβλυωγμὸς γίνεται, ἢ μαρμαρυγαὶ προφαίνονται, ἀντὶ δὲ τοῦ καρδιώσσειν, ἐν
» τῷ ὑποχονδρίῳ ἐπὶ δεξιά, ἢ ἐπ' ἀριστερὰ ξυντείνεταί τι, μήτε ξὺν ὀδύνῃ μήτε ξὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ ῥινῶν
» τουτέῳ ῥυῆναι, προσδόκιμον ἀντὶ τοῦ ἐμέτου. αὗται μὲν αἱ τοῦ Ἱπποκράτους ῥήσεις. ἐδίδαξε δὲ δι' αὐτῶν, ὡς
ἐπὶ χυμοῖς πολλάκις ἠθροισμένοις ἐν τῇ γαστρὶ συμβαίνει τινὰ φαντάσματα γίγνεσθαι κατὰ τὴν ὄψιν. ἀλλ'
εἴπερ ὅλως ἀπὸ τῶν χυμῶν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεφέρετο μηδὲν, οὐδὲ τῶν τοιούτων συμπτωμάτων ἐγίνετό
τι. καθάπερ οὐδ' εἰ πρὸς τοὺς τῶν ὤτων ἐνέχθη πόρους, ἢ τοὺς τῆς ῥινὸς, ἢ τὸ τῆς γλώττης σῶμα. κἂν τῷδε δῆλον,
ὡς ἀπολαῦσαι τι χρὴ τῆς κατὰ τὴν γαστέρα διαθέσεως, τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἰ μέλλει παρόψεσθαι τὸ ζῶον. οὕτως
» δὲ κἀπειδὰν εἴπῃ πάλιν ὁ Ἱπποκράτης, οἷσι χολώδεα διαχωρήματα κωφώσιος ἐπιγενομένης παύεται. καὶ οἷσι
» κώφωσις, χολωδέων ἐπιγενομένων παύεται, τίς οὕτω ληρώδης ἐξηγητὴς, ὡς ἐάσας ἐν τῷ λόγῳ, τὰ ὦτα πά-
σχειν, ἐπειδὰν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνενεχθῆναι συμβῇ, φάσκειν, τὴν ἔμπροσθεν ἐκκενουμένην διὰ τῆς κοιλίας
χολὴν, τηνικαῦτα γενέσθαι τὴν κώφωσιν; ἀεὶ τοίνυν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἄρχεσθαι μὲν ἀπὸ τοῦ τῆς βεβλαμμένης
40 ἐνεργείας ὀργάνου. ζητεῖν δ' ἐφεξῆς, ὅστις ὁ τρόπος αὐτῷ τῆς βλάβης ἐστίν. ἆρά γε διάθεσις, ἤδη μόνιμος. ἢ γινο-
μένη μὲν ἔτι, τὸ μόνιμον δὲ, οὔπω προσειληφυῖα. καὶ εἰ γινομένη, τὸ πότερον ἐν αὐτῷ τῷ μορίῳ περιεχομένης
τῆς ποιούσης τὸ πάθος αἰτίας, ἢ διοδευούσης αὐτό. ξηρανθέντος μὲν γὰρ ἀμέτρως τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ, μό-
νιμος ἡ βλάβη τῷ μορίῳ, καὶ τὸ πάθος ἴδιον τῆς οὐσίας αὐτοῦ. παχυμεροῦς δὲ ὑγροῦ συνισταμένου κατὰ τὴν
κόρην, οὐδέπω μὲν ἡ οὐσία βέβλαπται, τὸ δὲ τοῦ συμπτώματος αἴτιον ἐν αὐτῷ περιέχεται τῷ ὀφθαλμῷ. διέρ-
χεται δ' αὐτὸν, ὅταν ὁ ἀτμίζων χυμὸς, ἐν τῇ γαστρὶ περιέχηται. τὸ δὲ τηνικαῦτα μόνον ἡγεῖσθαι πεπονθέναι
τὸ μόριον, ὅταν τῆς οὐσίας αὐτοῦ μόνιμος διάθεσις γένηται, νομοθετούντων ἐστὶν ἴδια σημαινόμενα τῶν ἑλλη-
νικῶν ὀνομάτων. ἐπὶ μέντοι τῶν ἀλγούντων σφοδρῶς κατ' ἔντερον, ἐστηριγμένῳ δὲ καθ' ἕν τι μέρος τῷ πόνῳ,
καὶ οἷον διατιτρῶντι, πῶς ἄν τις ἢ μὴ δ' ὅλως πεπονθέναι τὸ ἔντερον, ἢ μὴ τὸ πάθος εἶναι κατ' αὐτὸ λέγοι; καί-
50 τοι γ' ἐνίοτε μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀλγημάτων ἐπαύσατο, χυμοῦ τινὸς ὑαλώδους ἐκκριθέντος.
οὐ μὴν, οὐδ' ἄλλο τι, τὸ τῆς ὀδύνης αἴτιον ὑπολαβεῖν ἐνδέχεται, παρὰ τὸν ἐκκριθέντα χυμόν. ᾧ γὰρ ἐκ-
κριθέντι, παραχρῆμα παύσασθαι τὴν ὀδύνην ἠκολούθησεν, ἅπαντες ἄνθρωποι τοῦτο τῆς ὀδύνης αἴτιον
εἶναι πεπιστεύκασι. φυσικοῦ τινὸς ἀξιώματος ὑπάρχοντος αὐτῶν ἐξ ἑαυτοῦ πιστοῦ, πρὸς τὴν τῶν τοιούτων
αἰτίων γνῶσιν. οὐ γάρ τοι ψαύοντος μὲν ἡμῶν γίνεται τὸ δέ τι τὸ πάθος, ἀποχωρήσαντος δὲ, πα-
ραχρῆμα παύεται, τοῦτ' αἴτιον εἶναι πεπιστεύκασι πάντες ἄνθρωποι. οὕτως οὖν καὶ τὸ πῦρ τοῦ καίειν ἡ-
μᾶς αἴτιον εἶναι, πεπίστευται καὶ τὸ ξίφος τοῦ τέμνειν. ἕκαστον τε εἶναι ἄλλων ὡσαύτως. αἴτιον οὖν
ἡγητέον εἶναι, καὶ τὸν κενωθέντα χυμὸν τοῦ γινομένου πάθους, ἡνίκα ἐν τῷ μορίῳ περιείχετο, πότερον δὲ
τῷ ψύχειν σφοδρῶς, ἢ τῷ θερμαίνειν, ἢ ὅλως κατὰ δυσκρασίαν, ἠνώχλει τὸν τόπον. ἢ τῷ διεξέρχεσθαι συνε-

γῆ σώματα, βιαζόμενος εὐθὺ τὴν ἔκκρισιν. ἢ διὰ πνεῦμα φυσῶδες ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον, ὡς διατείνεσθαι τὸ περιέχον. ἢ διὰ βιαίαν στρήνωσιν ἢ τῷ διαβιβρώσκειν καὶ δάκνειν, οὐδέπω δῆλον ἔκ γε τῆς μετὰ τὴν κένωσιν ὠφελείας, ἀλλ' ὅτι μόνον ἐλύπει περιεχόμενος. οὐ μόνον οὖν αἴτιον ἡγητέον εἶναι τὸν τοιοῦτον χυμὸν τῆς ὀδύνης, ἀλλὰ καὶ τὸ μόριον ἐν ᾧ περιείχετο, πάσχον ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν ὠδύνατο διὰ τὸν χυμόν. οὕτω γέ τοι πάσχειν λεγόμεθα, καὶ διά τι τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων, ἤτοι θερμαινόντων ὡς τὸ πῦρ, ἢ ψυχόντων ὡς ἡ χιών, ἢ θλώντων ὡς ὁ λίθος, οὗ χωρισθέντος εὐθὺς πέπαυται τὸ πάθος, οὐδενὸς διὰ τοῦτ' ἐροῦντος ὡς οὐκ ἔπασχεν, ἔτι μηδεμιᾶς κατὰ τὸ μόριον ὑπελείπετο διάθεσις. ὡς οὖν οὕτως ἡμῶν ἀεὶ χρησομένων τῷ τοῦ πάθους ὀνόματι καὶ τῷ τοῦ πάσχειν ῥήματι, πρόσεχε τὸν νοῦν τοῖς λεχθησομένοις, ἐπισκοπούμενος ἐν αὐτοῖς τὸ χρήσιμον, εἴς τε τὰς προγνώσεις, καὶ τὰς θεραπείας. ἐνίοτε μὲν γὰρ ὑπὸ μὲν αἰτίου τινὸς γίνεται τὸ πάθος, οὐ μὴν ἤδη πως μόνιμον ἔχει τὴν διάθεσιν, εἰ χωρισθείη τὸ αἴτιον. ἐνίοτε δ' ἤδη γέγονεν, ἔτι τε γίνεται. πολλάκις δὲ πέπαυται μὲν γινόμενον, οἰχομένης τῆς αἰτίας, ἤδη δὲ ἐστὶ μόνιμος ἡ διάθεσις. οἷον εὐθὺ δυσεντερίας ὁ δακνώδης χυμὸς, αἴτιός ἐστι τοῦ πάθους. ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπορρύπτων τε καὶ ξύων, ἐν χρόνῳ δὲ ἑλκῶν τὰ ἔντερα. εἰ μὲν οὖν πρὶν ἑλκῶσαι παύσεται διεξιὼν, οὐδέπω δυσεντερία τὸ πάθος ἐστίν. εἰ δ' ἑλκωθῆναι φθάσειε τὰ ἔντερα, οὐκ ἂν ἔτι συμπαύσαιτο τῷ χυμῷ τὸ γενόμενον πάθος. οὐδὲν ἡμᾶς εἰς τὰ παρόντα τοῦ παρὰ μικρὸν λόγου λυποῦντος, ὃν καὶ σωρείτην ὀνομάζουσιν. κοινὴ γὰρ ἡ ἐξ αὐτοῦ πρὸς πολλὰ τῶν κατὰ τὸν βίον ἀπορία, περὶ ὧν εἴρηται, τοῖς πρὸ ἐμοῦ φιλοσόφοις τε καὶ ἰατροῖς. διὸ κἀμοὶ μνημονεύειν αὐτῶν, περιττὸν, ἔργον τί γε κατ' αὐτὸ τοῦτο τῆς τέχνης τὸ μέρος, ἐπιδεῖξαι τὴν ἀπορίαν. ὅτι μὲν γὰρ ἔν τινι χρόνῳ γίνεται τὰ πάθη, τῶν ὁμολογουμένων ἐστίν. εἰ δ' ὥσπερ ἡ οἰκία καθ' ὃν γίγνεται χρόνον, οὐδέπω μέν ἐστιν οἰκία, τὸ δ' ὅλον τοῦτο γινομένη οἰκία, τὸν αὐτὸν τρόπον, ἕκαστον τῶν νοσημάτων ἐν ᾧ γίνεται χρόνῳ γινόμενον μὲν ἔστιν, ὂν δ' οὐδέπω, ζητήσεως ἄξιον. οὐδὲ γὰρ ἡ αὐτὴ φύσις ἐστὶν ἁπάντων τῶν γινομένων, ἀλλ' ὅσα μὲν ὁμοιομερῆ τε ὑπάρχει, καὶ σχῆμα σύμφυτον ἔχει μηδὲν, ἡ οὐσία τούτων εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐστὶν ἡ αὐτή. τῶν δὲ ἤτοι πολυειδῶν τὴν μορφὴν, ἢ ἀνομοιομερῶν, ἐγχωρεῖ τὴν οὐσίαν ὑστέραν εἶναι τῆς γενέσεως. οὐ γὰρ ἅμα γίνεται τῆς οἰκίας τὰ θεμέλια, καὶ οἱ τοῖχοι, καὶ ἡ ὀροφὴ, καὶ ὁ κέραμος, αἵ θύραι τε καὶ αἱ θυρίδες. ἐξ ὧν ἁπάντων ὡδί πως συγκειμένων, καὶ εἰς μίαν μορφὴν ἀγομένων, συνθετή τις ἐστὶν ἡ τῆς οἰκίας οὐσία. τὸ δέ γε θερμὸν νόσημα, καὶ τὸ ψυχρὸν. ὑγρόν τε καὶ ξηρὸν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐπειδὰν πρῶτον ὑπερβάλλῃ τοὺς ὑγιεινοὺς ὅρους τῆς κράσεως τὸ σῶμα, τὴν αὐτὴν ἑαυτῷ φύσιν ἔχει. καὶ γὰρ εἰ διὰ σμικρότητα πολλάκις ἐκφεύγει τήν θ' ἡμετέραν διάγνωσιν, καὶ τὴν τῶν καμνόντων αἴσθησιν, ἀλλὰ τό γε εἶδος ἔχει τὸ οἰκεῖον. οὕτω δὲ καὶ ἡ φλεγμονὴ, καθάπερ ἂν εἴη μέρος τοῦ ζώου μέγιστον, ἢ σμικρότατον, ἐν καὶ ταυτὸν ἐστὶ πάθος ὑπηλλαγμένον, οὐκ ἰδέας, ἀλλὰ μεγέθους διαφορᾷ. ὅτι δὲ ἐγχωρεῖ τινὰ παθήματα περὶ τοῖς σώμασιν εἶναι, διὰ σμικρότητα μηδέπω φαινόμενα, τεκμήριον καὶ ἡ κοιλαίνουσα τὴν πέτραν ἐν χρόνῳ πλείονι, ῥανὶς, ἐφ' ἧ καὶ τοῦτο τὸ ἔπος ὀρθῶς εἰρῆσθαι πιστεύεται. πέτρην κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείη. καὶ μὴν οὐθ' ὑπὸ μιᾶς, ἢ δυοῖν, ἢ τριῶν, ἢ τεττάρων πληγῶν τοῦ ὕδατος, εἰς τὴν πέτραν ἐμπεσουσῶν, ὕπου δὲ οὐδ' ὑφ' ἑκατὸν αἰσθητή ποτ' ὤφθη κοιλότης, οὔτε δυνατόν ἐστι τῆς μιᾶς τῆς πρώτης μηδὲν ἐργασαμένης, τὴν δευτέραν ἐργάσασθαί τι. τὸν αὐτὸν γὰρ ἕξει πρὸς τὴν πέτραν λόγον, ὃν ἔχων ἡ πρώτη. δεῖ τοίνυν εἰ δράσει τι περὶ τὴν πέτραν ἡ δευτέρα ῥανὶς, ὑπηλλάχθαι τι κατὰ τὴν προτέραν, ὡς μὴ πάντῃ διαμένειν ἔτι τοιαύτην, οἵαπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρχεν. εἰ γὰρ αὐτή τε κατὰ πᾶν ἡ αὐτὴ διαμένοι, καὶ τὸ δρᾶν εἰς αὐτὴν αἴτιον, ἡ ῥανὶς τοῦ ὕδατος, ἀναγκαῖον αὐτὴν ὥσπερ ἐπὶ τῆς πρώτης πληγῆς, οὕτω κἀπὶ τῆς δευτέρας ἀπαθῆ διαφυλαχθῆναι. εἰ δὲ τοῦτο κἀπὶ τῆς τρίτης, ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος. οὕτω δὲ κἀπὶ τῆς τετάρτης καὶ πέμπτης καὶ πασῶν τῶν ἐφεξῆς. ἄχρι γὰρ ἂν ὡσαύτως ἐχούσῃ τῇ πέτρᾳ προσπίπτῃ ταυτὸν αἴτιον, οὐδὲν ἐργάζεται πλέον. εἰ δὲ μετὰ χιλίας πληγὰς, αἰσθητὴ ἡ τῆς πέτρας φανείη κοιλότης, ἀναγκαῖον ἐστὶν ἑκάστην πληγὴν φάναι, τὸ χιλιοστὸν αὐτῆς μέρος, εἰργάσθαι τοῦ φανέντος πρῶτον αἰσθητοῦ πάθους τῇ πέτρᾳ. καὶ τοίνυν καὶ τῶν αἰτίων τῶν δρώντων εἰς τὸ σῶμα, τὸ μὲν τοῦ πάθους εἶδος, ἐξ ἀρχῆς ταυτὸν, ἀφανὲς δ' ἐστὶ διὰ σμικρότητα. τὰ δ' οὕτως μικρὰ πάθη, χωρισθέντων τῶν ποιούντων, αἰτίων αὐτίκα παύεται, τῆς φύσεως ἰωμένης αὐτά. μόνα γὰρ ἐκεῖνα δεῖται τῆς ἔξωθεν βοηθείας, ὧν διὰ τὸ μέγεθος ἀδυνατεῖ κρατεῖν ἡ φύσις. ὥς τε κατὰ τὸν λόγον τοῦτον, ὅταν πρῶτον ὁ δακνώδης χυμὸς ἀποξύσῃ τι τῶν ἐντέρων, εἰ καὶ μὴ δέπω φαίνεται τὸ γεγενημένον, ἀλλ' ἥ γε διάθεσις, ἐν τῷ τῆς δυσεντερίας ἐστὶν εἴδει. καθάπερ οὖν ἕλκη πολλάκις γενόμενα σμικρὰ, χωρὶς φαρμάκου παντὸς, ἡ φύσις ἐθεράπευσεν, οὕτω καὶ τὰ τῶν ἐντέρων ξύσματα. κατὰ τοῦτον μὲν οὖν τὸν λόγον οὐδ' ἀληθές ἐστιν ὅλως, ὃ λέγουσί τινες. ὡς οὐδὲν ὑπολείπεται κατὰ τὰ τοιαῦτα συμπτώματα πάθος τῶν σωμάτων. εἴπερ ἦν ἀληθὲς, ἀλλ' ὁπότε γε πόνος ἀξιόλογος ὑπὸ τῆς τῶν διαχωρουμένων δριμύτητος, ἀναβιβρωσκομένων τῶν ἐντέρων ἐγίνετο, τηνικαῦτα ἔπασχε τὰ ἔντερα. φυλαττέσθω δὲ τοῦθ' ἡμῖν ὥσπερ τι στοιχεῖον, ἐν ἅπαντι τῷ μετὰ ταῦτα λόγῳ καὶ γινέσθω τῆς μεθόδου τῶν εὑρεθησομένων πεπονθέναι τόπων, ἀρχὴ, τὸ μηδέποτε βλάπτεσθαι μηδεμίαν ἐνέργειαν, ἄνευ τοῦ πεπονθέναι τὸ ποιοῦν αὐτὴν μόριον. καὶ γὰρ ἐὰν ὀδύνη τίς ἢ κατ' αὐτό, πέπονθε πάντως τι, κἂν ὄγκος τι παρὰ φύσιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ὅταν ἐνέργεια βλάπτηται. προείρηται δ' ὅτι καὶ τῶν ἐκκρινομένων φύσει τεκμαρτόν ἐστι περὶ τοῦ πεπονθότος τόπου. ὅτι δὲ διττῶς τοῦτο ποιητέον, ἔστι δῆλον. ἢ κατὰ τὴν ἰδιότητα τῆς ἐκκρινομένης οὐσίας, ἢ ἀπὸ τῶν περιεχομένων ἐν αὐτῷ. λέλεκται δ' ὅτι κἀκ τῶν ἐπιφυομένων, ἐνίοτε τεκμήρασθαι δυνατόν ἐστι περὶ τῶν πεπονθότων μορίων. ἔστι δὲ ἐκ τοῦ γένους τῶν συμπτωμάτων, καὶ ταῦτα πάμπολλας ἔχοντα πρὸς ἄλληλα διαφορὰς, περὶ ὧν αὖθις εἰρήσεται. νυνὶ δὲ πάλιν ἐπ' ἀρχὴν ἀνάγωμεν τὸν λόγον, ἐφ' ἑκάστου μορίου ζητοῦντες εὑρεῖν σημεῖα, τὰ μὲν ὡς τῆς ἰδίας οὐσίας αὐτοῦ δηλοῦντα τὰ πάθη, τὰ δ' ὡς ὀργάνου. καθ' ἑκάτερον τε

πάλιν ἀφορίζοντές τε καὶ διακρίνοντες, ἀπὸ μὲν τῶν γεγενημένων ἤδη παθῶν, τὰ γινόμενα μὲν ἔτι, μόνιμον δὲ οὐκ
ἔχοντα τὴν κατασκευήν. ἀπὸ δὲ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ πεπονθότι περιεχομένων αἰτίων, τὰ διεξιόντα μόνον αὐτῷ χρώ-
μενα. πρόδηλον δ᾽ ὅτι καὶ σύνθετοί τινες, ἐκ τῶν εἰρημένων ἔσονται τρόποι. διορίσωμεν δὲ καὶ τὰ κατὰ συμπάθειαν
ἑτέρου μορίου γινόμενα πάθη, τῶν κατὰ ἰδιοπάθειαν. οἰκειότερον γὰρ ἰδιοπάθειαν ὀνομάζειν οὐχ ὡς εἰώθασι
τοῖς ἰατροῖς πρωτοπάθειαν, ἀντιδιαιρουμένης τῆς συμπαθείας τῇ ἰδιοπαθείᾳ. κυρίως οὖν ὀνομάζειν βουλόμε-
νοι, τῇ μὲν πρωτοπαθείᾳ δευτεροπάθειαν ἢ ὑστεροπάθειαν ἀντικεῖσθαι φήσομεν. ἰδιοπάθειαν δὲ, τῇ συμπαθείᾳ.
καὶ συνελθεῖν γε δύναται πολλάκις, εἰς ταυτὸ, κατὰ συμπάθειάν τε καὶ κατ᾽ ἰδιοπάθειαν ἤδη νοσεῖν, ὅταν τῷ
πάσχοντι μορίῳ μόνιμος ἐγγένηται διάθεσις. οὐ γὰρ δὴ πρωτοπαθεῖν αὐτὸ τηνικαῦτα φήσομεν, ἀλλὰ δευτε-
ροπαθεῖν τε καὶ ἰδιοπαθεῖν. ἐναργῶς δὲ τοῦτο φαίνεται κατὰ τῶν ἐκτός. ὥσπερ ὅταν ἐφ᾽ ἕλκει γενομένου μεγά-
10 λου βουβῶνος ἐν πληθωρικῷ σώματι, τὸ μὲν ἕλκος εἰς οὐλὴν ἀχθῇ, μένῃ δ᾽ ὁ βουβών. ἤτοι γ᾽ εἰς φλεγμονὴν ἐκ-
πυισκομένην μεταβάλλων, ἢ εἰς σκιρρώδη διάθεσιν, ἣν προσαγορεύουσι χοιράδα. κατὰ πρωτοπάθειαν μὲν οὖν
οὐκ ἄν τις φαίη γεγονέναι τὰ τοιαῦτα νοσήματα προηγησαμένου γ᾽ ἑτέρου πάθους, ἐφ᾽ ᾧ συνέστη. κατὰ συμπά-
θειαν μέντοι γενόμενα, μεταπεσεῖν εἰς τοιαύτην ἰδιοπάθειαν. ὡς εἰ καὶ πρωτοπάθειά τις αὐτοῖς ἐξ ἀρχῆς συνέ-
πεσεν. ἀναμνησθῶμεν δ᾽ εἰς τὰ παρόντα χρησίμως καὶ τῶν ἐν τῇ περὶ τῶν ἰατρικῶν ὀνομάτων πραγματείᾳ λελεγμέ-
νων, ἔνθα περὶ τῶν σημαινομένων ὁ λόγος ἦν, ἃ νεωτερικῶς συγχέουσιν οὐκ ὀλίγοι τῶν νεωτέρων ἰατρῶν τε καὶ φιλοσό-
φων. ἡ μὲν γὰρ κυριωτάτη χρῆσις ἐστὶ τῆς πάθος φωνῆς, ἀντικειμένη τῇ τῆς ἐνεργείας. ἐνεργεῖν μὲν λεγομένου
τοῦ τὴν κίνησιν ἔχοντος ἐξ ἑαυτοῦ. πάσχειν δὲ, τοῦ τὴν κίνησιν ἔχοντος ἐξ ἑτέρου. κινήσεως δ᾽ οὔσης κατὰ γέ-
νος διττῆς, ἀλλοιώσεώς τε καὶ φορᾶς, ὅταν εἰς μόνιμον ἀφίκηται διάθεσιν ἡ ἀλλοίωσις, ὀνομάζεται νόσημα, πα-
ρὰ φύσιν οὖσα δηλονότι διάθεσις. καταχρώμενοι δ᾽ ἐνίοτε, καὶ τὴν τοιαύτην διάθεσιν, ὀνομάζουσι πάθος. ὥστε
20 αὖτις ἕπηται τῇ λέξει τῶν ἑλλήνων, πάσχειν μᾶλλον ἐρεῖ τὰ μόρια, καθάπερ αἱ ὡς κινήσεις παρὰ φύσιν. ὡς τά γε δια-
θέσεις ἔχοντα, παρὰ φύσιν ἐὰν μὴ κυρίως ὀνομάζῃ, νοσεῖν μᾶλλον, ἢ πάσχειν ἐρεῖ. καταχρώμενος δ᾽ οὐ νοσεῖν μόνον,
ἀλλὰ καὶ πάσχειν. ὥσπερ δ᾽ ἀεὶ λέγων διατελῶ ἐγώ τε καὶ νῦν ἐρῶ. κατὰ τὰς ἰδιωτικὰς διδασκαλίας, ἀρκεῖ
τοὔνομα μόνον εἰπόντα, καὶ τὸ σημαινόμενον ἐξ αὐτοῦ, καθ᾽ ὅτιπερ ἂν ὁ διδάσκων ἐθέλῃ, προειρηκότι λοιπὸν, ἤδη
τὴν τῶν πραγμάτων ὑφήγησιν. ἴστω δὲ διὰ τούτων νῦν ἐμνημόνευσα τῶν σημαινομένων, ὅτι πρὸς τὸ διαστρέ-
φειν ἔνιοι τὰ πρὸς τῶν ἑλληνικῶν φωνῶν δηλούμενα, καὶ τοῖς καλῶς χρωμένοις ἐγκαλοῦσι. τοιοῦτοι δ᾽ εἰσὶ καὶ
οἱ φάσκοντες ἐν ταῖς βεβλαμμέναις ἐνεργείαις, μηδὲν πάσχειν ἐνίοτε τὰ μόρια, διότι μηδέπω διάθεσιν ἔχει μόνι-
μον. ὥσπερ ἐπὶ κεφαλαλγίας, τῆς διὰ τοὺς ἐν τῇ γαστρὶ περιεχομένους χυμοὺς, γινομένης. ὑπαλλάξας γὰρ
αὖ τις εἰ βούλοιτο περὶ τῶν ὀνομάτων ἐρίζειν, οἰκειότερον ἑρμηνεύειν, πάσχειν μὲν λέγων τὴν κεφαλὴν, ὅταν
συμπαθῇ τῇ γαστρὶ, νοσεῖν δ᾽ ὅταν ἰδιοπαθῇ. καὶ αὐτήν γε τὴν γαστέρα πάσχειν μὲν ὅταν ὑπὸ μοχθηρῶν ἐνοχλῆ-
30 ται χυμῶν. νοσεῖν δ᾽ ὅταν ἤτοι κατὰ δυσκρασίαν ἰδίαν, ἢ διὰ φλεγμονὴν, ἢ ἕλκος, ἢ ἀπόστημα παρὰ φύσιν ἔχῃ.
εἰ δ᾽ ὅλως τις ἐθέλοι τὰ τοιαῦτα διαλεκτικώτερα ἀκριβολογεῖσθαι ζητήσει. ποτὲ μὲν, ἅμα τῷ διαφθείρεσθαι
τὰ σιτία καὶ τῆς πέψεως τὴν ἐνέργειαν ὁρᾶ βεβλάφθαι. ποτὲ δ᾽ ἀβλαβῆ μὲν εἶναι ταύτην, διαφθείρεσθαι
δ᾽ ἐκεῖνα. τρεῖς γὰρ αἱ πρῶται καὶ οἷον γενικώταται τῆς διαφθορᾶς τῶν σιτίων ὑπάρχουσιν αἱ διαφοραί. μία μὲν
ἐπὶ νοσήμασιν ἰδίοις τῆς γαστρός. ἑτέρα δὲ, ἐπὶ χυμοῖς μοχθηροῖς ἀθροιζομένοις ἐν αὐτῇ. καὶ τρίτη διὰ τὴν τῶν ἐ-
δεσμάτων ποιότητα. τὰ γοῦν ἤτοι φύσει τι κνισῶδες, ἢ ὀξῶδες, ἢ βρωμῶδες, ἢ σηπεδονῶδες, ἢ ὅλως δύσφθαρ-
τον ἔχοντα, καὶ τὰ τῷ τρόπῳ τῆς σκευασίας εἰς τινὰ τοιαύτην ἥκοντα διάθεσιν, εὔδηλον μὲν ὅτι διαφθείρεται κα-
τὰ τὴν γαστέρα. καὶ κατὰ τοῦτ᾽ ἂν ἀπεπτῆσθαι λέγοιτο. διαφωνεῖται δὲ περὶ τοῦ πεπονθέναι τηνικαῦτα, τὴν
πεπτικὴν ἐνέργειαν ἐπ᾽ αὐτῶν. ἐνίων μὲν ἀπαθῆ παντάπασιν ἐν ταῖς τοιαύταις ἀπεψίαις εἶναι φασκόντων
αὐτήν. ἐνίων δὲ πεπονθέναι. καὶ μὴν καὶ τρίτη τις ἐστὶ δόξα, τῶν μηδ᾽ ἀπεπτῆσθαι τὰ τοιαῦτα λεγόντων, ἀλλὰ μὴ
40 πεπέφθαι μόνον. ὡς οὐ ταυτὸν ὂν ἢ διὰ ἀποφάσεως τι δηλοῦν, ἢ διὰ τῆς καλουμένης ὑπὸ τῶν διαλεκτικῶν στε-
ρητικῆς φωνῆς. κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν οἶμαι καὶ ὁ ἐρασίστρατος ἔλεγε. τὰ γίγαρτα, καὶ τὰ σήσαμα, καὶ
πάντα τὰ διαχωρούμενα παντάπασιν ἄσηπτά τε καὶ ἀμετάβλητα, μηδὲ μίαν ἐνδείκνυσθαι τῷ ζώῳ γεγε-
νημένην ἀπεψίαν. ἀλλ᾽ αὐτὸ δὴ τοῦτο μὴ πεπέφθαι μόνον. οὔκουν ἀμελεῖν οὐδ᾽ ἐν τούτοις προσήκει, ἀλλὰ προ-
σέχοντας τὸν νοῦν ἀκριβῶς, ὅσα μὲν εἰς λογικὴν ἀνάγεται ζήτησιν, ἰδίᾳ καταλιπεῖν. ὅσα δ᾽ εἰς διάγνωσιν τοῦ
πεπονθότος, ἀκριβῶς ἐπισκέπτεσθαι. τὸ γάρ τοι προγινώσκειν μὲν τὸ μέλλον ἔσεσθαι, θεραπεύειν δὲ προση-
κόντως τὸ γεγονὸς ἤδη πάθος, ἐντεῦθεν ἡμῖν περιγίνεται. διὸ καὶ χωρὶς τῶν ἀμφισβητουμένων ὀνομάτων,
ἔνεστι τὸ χρήσιμον ἐκ τῶν πραγμάτων λαμβάνειν ὧδέ πως. ἔστω τινὰ λέγειν ἕωθεν ἀναστάντα, κνισῶδες ἐρυγ-
γάνειν, ἤ τι ἕτερον οἷον ὠῶν ταγηνιστῶν, ἢ δυσωδέστερον, καὶ σαπρόν. ὁμολογεῖν δὲ, τὸν μὲν τὸ κνισῶδες ἐ-
ρυγγάνοντα, μετὰ τὸ δεῖπνον ἐδηδοκέναι πλακοῦντος κνισώδους, ὁποῖός ἐστιν ὁ διὰ τοῦ ἐλαίου καὶ ἰτρίου
50 σκευαζόμενος. ἕτερον δὲ, ταγηνιστῶν ὠῶν, ὁμολογοῦντα καὶ τοῦτον αὐτῶν ἐκείνων ἐρυγγάνειν. ἄλλον δὲ
ῥαφανίδων πολλῶν, ὡς αὖ τι δυσῶδες καὶ σαπρὸν ἐρυγγάνειν. ὅτι μὲν οὖν οὐ καλῶς ἐπέφθη τὰ σιτία τούτοις,
ὁμολογήσουσι πάντες. αὐτή γε μὴν ἡ γαστὴρ, οὐδὲν ἔτι αὐτῷ πέπονθεν. οὐδὲ κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ἐσφάλη
περὶ τὴν ἐνέργειαν. ὥσπερ οὐδ᾽ ὅταν ὁλόκληρα τὰ γίγαρτα διαχωρήσῃ τις. εἰ μὲν γὰρ ἐπεφύκει κατὰ τὴν τῶν
ἀνθρώπων γαστέρα μεταβάλλειν τὰ γίγαρτα, τό τ᾽ ἂν ἡττώμεθα τὸ σῶμα τῆς κοιλίας αὐτὸ, καὶ μοχθηρῶς ἔχειν
ἐνομίζομεν. ἐπεὶ δ᾽ οὐ πέφυκεν, ἀλλ᾽ ἔστι τῆς τῶν γιγάρτων οὐσίας σύμπτωμα τὸ μὴ πέττεσθαι, ταῦτα μὲν εἰκότως
λεχθήσεται μὴ πεπέφθαι. τὸ δὲ τῆς γαστρὸς σῶμα κατὰ φύσιν ἔχειν, ὅπερ ἐστὶ χρήσιμον ἐγνῶσθαί τε, καὶ διο-
ρίσασθαι τοῖς ἰατροῖς. εἴτε γὰρ βεβλάφθαι χρὴ φάναι τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ἐν ταῖς τοιαύταις διαχωρήσεσιν, εἴτε μὴ,
περιττῶς ζητεῖται πρός γε τὰ τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἔργα. φέρε δὴ πάλιν νῦν ἐρυγγάνειν μέν τινα κνισῶδες,

ἐδηδοκέναι

ἐδηδοκέναι δὲ μηδὲν κνισῶδες. ἐπὶ τούτου, θερμασίαν τινὰ πυρώδη, κατὰ τὴν γαστέρα φήσομεν ὑπάρχειν. εἶθ᾽ ἑ-
ξῆς διοριούμεθα πότερον ἀπὸ δυσκρασίας τοῦ σώματος τῆς κοιλίας αὐτοῦ τοῦτο γέγονεν, ἢ ξανθῆς χολῆς ἐν
αὐτῇ περιεχομένης, ἤτοι κατὰ τὴν ἐντὸς εὐρυχωρίαν, ἢ δι᾽ ἀναπεπομένης δυσεκνίπτως εἰς τοὺς χιτῶνας αὐ-
τῆς. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐν ταύταις στησόμεθα, ζητήσομεν δ᾽ ἐφεξῆς εἴθ᾽ ἥπατος κακοπραγοῦντος, ὁ τοιοῦτος ἀθροίζε-
ται χυμὸς, εἴτ᾽ ἐξ ὅλου καταρρέει τοῦ σώματος, εἴ τε καὶ κατ᾽ αὐτὴν γεννᾶται τὴν γαστέρα. ταῦτα μὲν γὰρ ἀ-
ναγκαιότατα μέν ἐστιν ἐγνῶσθαι, δεῖται δ᾽ ἀνδρὸς, γεγυμνασμένου τὸν λογισμὸν ἐν ἐπιστήμῃ τῶν πραγμάτων
αὐτῶν, οὐ τῶν δηλούντων ὀνομάτων αὐτά. οὐ γὰρ ὥσπερ ἡ τῆς διαφθορᾶς ἰδέα τὴν ποιήσασαν αἰτίαν ἐνδείκνυ-
ται σαφῶς, οὕτω καὶ περὶ τῆς καθ᾽ αὐτὴν γενέσεως ἔστιν εὑρεῖν ὡρισμένην ἔνδειξιν. εἰ μὲν οὖν κνισοῦται τὰ σι-
τία κατὰ τὴν γαστέρα, μὴ διὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, ἀναγκαῖόν ἐστι τὴν ταῦτ᾽ ἐργαζομένην αἰτίαν, εἶναι θερμήν.
10 εἰ δ᾽ ὀξύνεται, ψυχράν. οὐ μὴν ἤδη γέ πω δῆλον, εἴτε δυσκρασία τίς ἐστι κατὰ τὸ σῶμα τῆς κοιλίας, εἴτε χυμός τις
μοχθηρός. ἀλλὰ διοριστέον χρὴ δόντα σιτία τῆς ἐναντιωτάτης φύσεως τῷ τρόπῳ τῆς διαφθορᾶς. ἄρτον
μὲν εἰ τύχοι καὶ χόνδρον ἐφ᾽ ὧν κνισοῦται, μέλι δ᾽ ἐφ᾽ ὧν ὀξύνεται. κἄπειθ᾽ ἐπισκοπεῖσθαι, τά τ᾽ ἐμού-
μενα, καὶ τὰ διαχωρούμενα, πότερον ἅμα χυμῷ τινὶ, τὰ μὲν χολώδει καὶ θερμῷ, τὰ δὲ, φλεγματώδει
καὶ ψυχρῷ λαμβάνει τὴν κένωσιν, ἢ χωρὶς χυμοῦ τινος βραχεῖάν τινα μεταβολὴν ἐσχηκότα. τῆς κοιλίας
μὲν γὰρ αὐτῆς δυσκράτου γεγενημένης κατὰ θερμότητα πυρώδη, χωρὶς χυμοῦ τὸν ἄρτον καὶ τὸν χόνδρον
ὄψει διαχωρούμενα βραχυτάτης εἰς αὐτὰ μεταβολῆς γεγενημένης. εἰ δὲ χυμός τις εἴη μοχθηρὸς ὁ φθείρων
τὴν τροφὴν, αὐτά τε τὰ σιτία δεδευμένα φαίνεται τῷ τοιούτῳ χυμῷ. καὶ σαφέστερον ἠλλοιωμένα κατὰ
τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον, ἐμέτοις διορίζεται ταῦτα, ῥᾳδίως πεφυκότος ἐμεῖν τοῦ κάμνοντος.
ὡς τόν γε μὴ δυνάμενον, ἀναγκάζειν ἐμεῖν, οὐκ ἐπιτήδειον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὅταν ἐμπλέῃ τῷ κύτει τῆς κοι-
20 λίας ὁ λυπῶν χυμὸς, ἀναπεπομένου δ᾽ εἰς τοὺς χιτῶνας αὐτῆς, ναυτίαι μὲν πάντως ἕπονται, δίψος δὲ
πλέον ἐπὶ τοῖς θερμοτέροις, ὥσπερ ὄρεξις ἡ πρὸς τὰ σιτία, τοῖς ψυχροτέροις ἀκολουθεῖν πέφυκεν. ἐπισκο-
πεῖσθαι δὲ χρὴ καὶ εἰ ἀπαθές ἐστι τὸ ἧπαρ, ἢ πέπονθέ τι. καὶ τὸ πάθος ποῖον αὐτοῦ, πότερα θερμόν ἐστιν, ἢ
ψυχρόν. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τοῦ σπληνός. ἐκ γὰρ τῆς τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐπισκέψεως, ἅμα τῇ τῶν ἐ-
σθιομένων, ἢ πινομένων ὁσημέραι πείρᾳ, δυνήσεταί τις ἀκριβῶς εὑρεῖν, οὐ μόνον τὸν πεπονθότα τόπον, ἀλλὰ
καὶ τὴν διάθεσιν αὐτοῦ. χρησιμωτάτη γὰρ ἡ ταύτης γνῶσίς ἐστιν, παρ᾽ ὅσον ἡ τῆς θεραπείας ἰδέα κατ᾽ αὐτὴν
τυποῦται. τὴν γοῦν θερμὴν διάθεσιν ἀεὶ μὲν ψυκτέον ἐστὶν, ἐν ὁποίῳ ποτ᾽ ἂν εἴη χωρίῳ. τὸ δ᾽ ἄχρι πόσου ψυ-
κτέον, ἢ ὅν τινα τρόπον, ἢ διὰ τίνος ὕλης, ὁ πεπονθὼς ἐνδείκνυται τόπος. εἰ μὲν οὖν αὐτὸ δὴ τοῦτο μόνον εἴη δυ-
σκρασία τις ἐν τῷ σώματι τῆς γαστρὸς αὐτῷ, ψύχων μὲν τὴν θερμὴν, θερμαίνων δὲ τὴν ψυχρὰν, ὠφελήσεις
αὐτίκα τὸν ἄνθρωπον. ἔσται δέ σοι καὶ τῆς ὑπολήψεως, ἣν εἶχες οὐ ψιλὴ δόξα μόνον, ἀλλ᾽ ἐπιστήμη σαφὴς, καὶ
30 μᾶλλον, ἐὰν ἑκατέρωθεν αὐτὴν βασανίσῃς, ἐπὶ μὲν τοῖς ψύχουσι φαρμάκοις τε καὶ διαιτήμασιν, ὠφελού-
μενον ὁρῶν τὸν ἄνθρωπον. ἐπὶ δὲ τοῖς θερμαίνουσι, βλαπτόμενον. ἐὰν δὲ χυμός τις ᾖ περιεχόμενος, ἐν αὐτοῖς
τοῖς χιτῶσι τῆς κοιλίας, αἱ μὲν ναυτίαι χωρὶς ἐμέτου γενήσονται κεναὶ παρατρέπουσαι μόνον, οὐ μὴν ἐκκε-
νοῦσαί γέ τινα χυμόν. ὡς ἐφ᾽ ὧν ἐν αὐτῷ περιείχετο κύτει τῆς γαστρὸς, κατὰ τὴν ἔνδον αὐτῆς εὐρυχωρίαν
αἱ δ᾽ ἐρυγαὶ, τοῖς μὲν ὀξώδεις ἔσονται, τοῖς δὲ κνισώδεις. ὠφελήσει δὲ, τοὺς μὲν τὸ διὰ τριῶν πεπέρεων φάρ-
μακον, ἤ τι τοιοῦτον, δι᾽ ὕδατος, ἢ οἴνου ποθέν. τοὺς δ᾽ ἑτέρους, ἀψίνθιόν τε καὶ ἡ διὰ τῆς ἀλόης ἱερὰ, καλοῦσι
δ᾽ αὐτὴν ἔνιοι καὶ πικράν. ἐὰν οὖν εὐθέως ἅμα τῇ πρώτῃ πείρᾳ φαίνηται πρὸς τῶν οἰκείων φαρμάκων ἡ ὠ-
φέλεια σαφὴς ἑκατέρων τῶν χυμῶν γεγενημένη, τήν τε διάγνωσιν ἐπιστημονικὴν ἕξεις ἤδη, τήν τε θεραπεί-
ας ὑφήγησιν, ὡς ἐπιμένοντα τοῖς αὐτοῖς ἐκθεραπεῦσαι τὸν ἄνθρωπον. ἐὰν δὲ ἐπὶ τοῖς ὀφελεῖν ἐλπισμένοις
φαρμάκοις ἑκατέραν τὴν διάθεσιν, ἀκολουθήσει ποτὲ βλάβη, περὶ τὴν διάγνωσιν εὑρήσεις ἐσφαλμένον σ᾽
40 αὐτόν. ἡ γάρ τοι βεβαιοτάτη γνῶσις ἁπασῶν τῶν τοιούτων διαθέσεων γίνεται τοῖς ἀκριβῶς ἐπισταμένοις,
ὑφ᾽ οἵων ἰαμάτων ἑκάστη καθίσταται. ἐγὼ γοῦν ἐνίους τῶν ὀνομαζομένων κωλικῶν ἰασάμην, τῇ πόσει τοῦ διὰ τῆς
ἀλόης φαρμάκου, τεκμηράμενος μὲν ἀναπεπόσθαι δακνώδη χυμὸν, εἰς τοὺς χιτῶνας τοῦ πεπονθότος ἐντέρου.
δοὺς δὲ τοῦ φαρμάκου, διότι πάντως ἠπιστάμην, ὑπ᾽ αὐτοῦ τὴν τοιαύτην διάθεσιν ὠφεληθησομένην, ὡς δ᾽
ὠφελήθη, γνοὺς ὅτι καλῶς ἐστοχασάμην, πλέον ἐδίδουν αὐτῆς. ἀλλ᾽ ἔκ τινός γε τὴν ἐλπίδα ταύτην ἔχον,
ἄμεινον εἰπεῖν. ἑώρων οὖν ἄνθρωπον, ἐπὶ μὲν τοῖς θερμοῖς ἐδέσμασί τε καὶ φαρμάκοις, καὶ ὅλως διαιτήμασι παρο-
ξυνόμενον. ἐπὶ δὲ τοῖς εὐχύμοις τε καὶ κατακεραστικοῖς ὀνομαζομένοις, ὠφελούμενον, ἑώρων δὲ καὶ πρὸς τῆς
ἀσιτίας αὐτὸν βλαπτόμενον. ὡς δὲ καὶ πυνθανομένῳ μοι καὶ περὶ τῆς κατὰ τὴν ὀδύνην ἰδέας ἔφη δα-
κνώδη τινὰ ὑπάρχειν αὐτήν, ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον εἰς ἐλπίδα τῆς ἀληθοῦς διαγνώσεως ἀφικόμενος, ἐτόλμη-
σα δοῦναι τοῦ πικροῦ φαρμάκου. θεασάμενός τε προφανῶς ὠφεληθέντα τὸν ἄνθρωπον, ἐπείσθην ἐγνωκέναι βε-
50 βαίως, ἥτις ἐστὶν ἡ διάθεσις. ἕτερον δ᾽ ὑπὸ τῶν εὐπέπτων σιτίων παροξυνόμενον, ἀνηρώτησα τὰ προηγησάμε-
να. πυθόμενός τε, ὅτι μετὰ καθαρτικοῦ φαρμάκου δόσιν, εἰς ταύτην ἦλθε τὴν διάθεσιν, αὖθίς τε ἐρωτήσας,
ἀπὸ τίνος αἰτίας, ἐπὶ τὴν τοῦ φαρμάκου χρῆσιν ἧκεν, ἀκούσας τε δι᾽ ἀλγήματα δακνώδη τε καὶ διαβρωτικὰ
πολυχρονίως ἐν τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα τόποις διαμένοντα, κεκακῶσθαι τὸ ἔντερον ἀπὸ τοῦ καθαρτικοῦ φαρ-
μάκου στοχασάμενος, ἐν διαθέσει τε γεγονέναι ῥευματικῇ, καὶ δέχεσθαι ῥᾳδίως εἰς ἑαυτὸ τὰ περιττὰ τοῦ ἥπα-
τος, ἐπιδιαφθείρειν τε ταῦτα, τροφὴν ἔδωκα δύσφθαρτόν τε καὶ στύφουσαν. ἐφ᾽ ᾗ τῶν τε δήξεων ἐπαύσα-
το, καὶ διεχώρησεν οὐκ ἔτι οὐδὲν, ἔμπροσθεν ἀεὶ μετὰ τὰς δήξεις ἐκκρίνων, διεφθαρμένα τε ἅμα καὶ ὑγρὰ καὶ
δυσώδη. προπεπυσμένος δ᾽ ὅτι χρόνῳ πλείονι μετὰ τὴν δῆξιν ἡ διέξοδος αὐτῶν ἐγένετο, τῶν μετεώρων ἐντέ-
ρων ἐστοχασάμην εἶναι τὴν διάθεσιν. ὡς ἐφ᾽ ἑτέρου τε ταχείας ἐπὶ τῇ δήξει τῆς ἐκκρίσεως γινομένης, ἐτεκμη-

ῥώμην εἶναι τὴν κάτω τὴν διάθεσιν. ἐκείνου μὲν οὖν ἐν χρήσει φαρμάκου, τούτου δὲ τοῖς εἰρημένοις ἐδέσμασιν ἰασα-
μένων. ἐπιστάμενός τε τοῦτο βεβαίως, ὅτι τὰ μὲν ἐγγὺς τῇ γαστρὶ, τοῖς ἄνωθεν ἐσθιομένοις τε καὶ πινομένοις ἑτοι-
μότερον ὠφελεῖται. τὰ δ' οὐ πόῤῥω τῆς ἕδρας, τοῖς κάτωθεν. οὐχ ἁπλῶς οὖν προσήκει σκοπεῖσθαι τοῦτο μό-
νον εἰ ἡ γαστὴρ πέπονθεν, ἤ τι τῶν ἐντέρων, ἀλλὰ καί τι τὸ πάθος ἐστὶ, καὶ διορίσασθαί γε, τίνα μὲν ἴδια τῶν παθῶν
ἐστὶ σημεῖα. τίνα δὲ τῶν παθόντων μορίων. οἷον ὅτι τὸ μὲν ἀπεπτεῖν γαστρός ἐστι σύμπτωμα, τὸ δ' ἤτοι τὸ κνισῶδες,
ἢ ὀξῶδες ἐκτρέπεσθαι τὰ ἐδηδεσμένα, τῶν κατ' αὐτὴν αἰτίων τε καὶ παθημάτων. οὕτω δὲ κἀπὶ τῶν
κατὰ τὸ ἔντερον, ὅ τε χρόνος τῆς διεξόδου, καὶ τῶν ἐκκρινομένων ἡ ἰδέα, καὶ τῶν συμπτωμάτων ἡ δια-
φορὰ μετὰ τῶν προηγησαμένων, καὶ νῦν εἰς πεῖραν ἀγομένων, ἐνδείξεται συναμφότερον, ἅμα τό τε πά-
θος αὐτὸ, καὶ τὸ μόριον, ἐν ᾧ συνέστη. φέρε γὰρ ἐκκρίνεσθαι τινὰ κατὰ γαστέρα, ποτὲ μὲν, ἐφελκίδας, ἢ
10 οἷον ὑμενώδη ξύσματα, ἢ οἷον αἱματώδη τι. ποτὲ δ' ἅμα ταῦτα πάντα. τὸ μὲν ἡλκῶσθαι τὸ ἔντερον, οὐκ ἂν
ἀμφισβητήσειέ τις. εἴτε δὲ ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις ἐστὶν, ἢ ἐν τοῖς παχέσιν ἡ ἕλκωσις, οὐδέπω δῆλον. ἀλλ'
ἔκ τε τῆς τῶν ξυσμάτων ἰδέας, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, καὶ τοῦ χρόνου τῆς διεξόδου. καὶ τρίτου τοῦ με-
μίχθαι τῇ κόπρῳ, τὸ μὲν μᾶλλον αὐτῶν, τὸ δὲ ἧττον ἢ καὶ μηδόλως μεμίχθαι διορισθήσεται. αἱ μὲν γὰρ
ἐν τοῖς κατωτάτω μέρεσιν ἑλκώσεις, οὐδ' ὅλως ἔχουσιν ἀναμεμιγμένα τοῖς διαχωρήμασι, τὰ τῶν ἑλκῶν
γνωρίσματα. ταῖς δ' ὀλίγον ἀνωτέρω, μέμικται μὲν, ἀλλ' ἐπὶ βραχύ. καθάπερ γε τῶν ἐπὶ πλέον ἀ-
νωτέρω, καὶ ἡ μίξις ἐπὶ πλέον. ἔτι δὲ δὴ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ὑψηλοτάτων ἐντέρων, ἀναμέμικται τῇ κό-
πρῳ, τὰ τῆς ἑλκώσεως ἴδια. πολλάκις θ' ἅμα τόπου τε, καὶ διαθέσεως, ἐξ ἑνὸς γνωρίσματός ἐστιν ἡ ἔνδειξις.
ἢ τόπου τε ἅμα καὶ αἰτίου. οἷον ἐπὶ μὲν τῶν τόπων, ἀπό τε τῆς βεβλαμμένης ἐνεργείας, καὶ τῶν ἐκκρινομέ-
νων, καὶ τῆς θέσεως, καὶ τῆς κατὰ τὴν ὀδύνην ἰδιότητος, καὶ τῶν οἰκείων συμπτωμάτων, ἡ ἔνδειξις. ἐπὶ δὲ
20 τῶν παθῶν, ἀπό τε τῆς τῶν ἐκκρινομένων ἰδέας, καὶ τῆς τοῦ τόπου φύσεως, καὶ τῆς κατὰ τὴν ὀδύνην ἰδιό-
τητος, καὶ τῆς τῶν οἰκείων συμπτωμάτων. ἀπὸ μὲν οὖν τῆς βεβλαμμένης ἐνεργείας ἔνδειξις τοῦ πεπονθότος
μορίου γίνεται, κατὰ τόνδε τὸν τρόπον. εἴ τινι σύμπτωμα τῆς κατὰ τὸ βλέπειν ἐνεργείας ἐστὶν, ὀφθαλμὸς ἐξ
ἀνάγκης ἐκείνῳ πάσχει. πότερον δὲ κατ' ἰδιοπάθειαν, ἢ κατὰ συμπάθειαν, ἢ κατ' ἄμφω, δεύτερον ἂν εἴη σκέμ-
μα. τῇ δὲ τῶν ἐκκρινομένων ἰδέᾳ διαγινώσκεται τὸ πεπονθὸς μόριον, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται διά τε τῶν τῆς οὐσί-
ας αὐτοῦ μορίων, καὶ τῶν περιεχομένων ἐν αὐτῷ. καὶ μὴν καὶ ἡ θέσις ἱκανὴ συνενδείξασθαι τὸ πεπονθὸς
μόριον. ὄγκος γοῦν σκληρὸς ἐν περιγραφῇ κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον, οὐ σπληνὸς, ἀλλ' ἥπατος γνώρισμά
ἐστι πάσχοντος. ὥσπερ γε κατὰ τὸ ἀριστερὸν, οὐχ ἥπατος, ἀλλὰ σπληνός. ὁμοίων τε τῶν ἐκκρινομένων ὄντων, ἡ
θέσις ἐνίοτε συνενδείκνυται τὸ πάσχον. εἰ γοῦν ὑμενώδους χιτῶνος ἐκκριθείη μόριον, ὅτι μὲν ἕλκωσίς ἐστί που,
δηλώσει. τὸ δ' ὁποίου τοῦ μορίου, παρὰ τῆς θέσεως διδαχθήσῃ. τὸ μὲν γὰρ ἐμούμενον, ἤτοι γαστρὸς, ἢ τοῦ στομά-
30 χου τὸ πάθος εἶναι σημαίνει. τὸ δ' ἀναβηττόμενον ἤτοι τοῦ λάρυγγος, ἢ τῆς τραχείας ἀρτηρίας. τὸ δὲ μετὰ τὸ
χρέμψασθαι, τῆς φάρυγγος. εἰ δ' οὐρηθείη, τῆς οὐρήθρας αὐτῆς. εἰ δὲ διὰ ἕδρας ἐκκριθείη, τῶν ἐντέρων τινός. εἰ
δὲ δι' αἰδοίου γυναικείου, τῶν κατὰ τὴν μήτραν. ὅτι δὲ καὶ τῶν ὀδυνῶν ἑκάστη κατὰ τὴν θέσιν ἐνδείκνυται τὸ
πεπονθὸς μόριον, εὔδηλον. οὕτως γέ τοι καὶ τὰ προειρημένα διορίζεται. σημείων γὰρ φανέντων ἕλκους ἐν ἐμέ-
τῳ σκεπτέον ἐστὶ πότερον ἐν τοῖς πρόσω μέρεσι κατὰ τὸ ὑποχόνδριον, ἢ κατὰ τὸ μετάφρενον ὄπισθεν ὀδύνη
τίς ἐστιν. διορισθήσεται δὲ, τῆς μὲν ἔμπροσθεν ὀδύνης, κατὰ τὴν γαστέρα. τῆς δ' ὀπίσω, κατὰ τὸν στόμαχον γινο-
μένης. ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς γαστρὸς τὸ στόμα, τοῦ κύτους ὡσαύτως διορισθήσεται. εἰ τῶν καταπινομένων δρι-
μέων, τὸ μὲν ἐν τῷ στόματι τῆς γαστρὸς, ἐργάζοιτο τὴν δῆξιν, ἢ κατωτέρω, τὸ δ' ἐν τῇ κατὰ τὸν θώρακα διόδῳ.
τὰ γὰρ τοιαῦτα πάντα τῇ θέσει διορίζεται. καθάπερ ἄλλα τῇ τῆς ὀδύνης ἰδέᾳ. λεχθήσεται δ' ἐπὶ πλέον
ὑπὲρ ἀλγημάτων, ἐν τῷ δευτέρῳ γράμματι. νυνὶ δὲ ἤδη καιρὸς εἰπεῖν τι παράδειγμα τῆς ἀπὸ τῶν οἰκείων
40 συμπτωμάτων ἐνδείξεως τόπου πεπονθότος. ἔμπροσθεν μὲν οὖν ἑκάστου τῶν ἐμφυομένων τοῖς ἕλκεσιν, ἰδίαν
ἔνδειξιν ἐλέγομεν εἶναι. νυνὶ δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα προσκείσθω. χολώδεις μὲν ἐπὶ στόματι γαστρὸς πάσχοντι γίνον-
ται. πλύματι δὲ κρεῶν ὅμοια κενοῦνται κάτω, δι' ἀτονίαν ἥπατος, ἐρυθρὰ δὲ τὰ μῆλα γίνεται τοῖς περι-
πνευμονικοῖς. ἀλλὰ καὶ τῶν παθῶν αὐτῶν, ἐν μὲν τοῖς ἐκκρινομένοις ἴδια σημεῖα. τοῦ μὲν ἕλκους, ἐφελκίς. αἱ δὲ
ψαμμώδεις ὑποστάσεις, λιθιάσεως. αἱ δὲ τοῖς τῆς κολοκύνθης σπέρμασιν ἐκκρίσεις ὅμοιαι, πλατείας ἕλμιν-
θος. ἀπὸ δὲ τῶν τόπων αὐτῶν ἔνδειξις τοῦ νοσήματος γίνεται. διὰ τὸ τινὰς μὲν μόνους πάσχειν ἐκεῖνο τὸ νόσημα. τι-
νὰς δὲ μόνους μὴ πάσχειν. ὑποχέονται μὲν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ μόνοι. λιθιῶσι δὲ νεφροὶ καὶ κύστις, ὡς δ' ἔνιοι φασὶ
καὶ κῶλον. ἕλμινθες δ' ἐν ἐντέροις γεννῶνται. τὴν καρδίαν δ' αὖ πάλιν ἀδύνατον ἀπόστημα παθεῖν. ὥσπερ ὀδυ-
νηθῆναι πνεύμονί τε καὶ συνδέσμοις. ἀπὸ δὲ τῆς τῶν συμπτωμάτων ἰδιότητος ἔνδειξις γίνεται τοῦ πάθους ἐν
τοῖσδε. γρυποῦνται μὲν οἱ ὄνυχες ἐπὶ ταῖς φθινώδεσι νόσοις. ἄλογον δὲ ῥῖγος ἅμα πυρετῷ, σημεῖόν ἐστι φλεγμο-
50 νῆς μεταβαλλούσης εἰς ἐμπύημα. μελαινομένη δὲ γλῶσσα καυσώδους πυρετοῦ σημεῖον. ὥσπερ γε καὶ ἡ τοῦ χρώμα-
τος ἰδιότης ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, δι' ἧπαρ μὲν ἑτέρα, διὰ σπλῆνα δ' ἄλλη, μὴ δυναμένη λαθεῖν τὸν ἐπιστήμονα. κα-
θάπερ οὐδ' ἡ δι' αἱμοῤῥοΐδας. ἔστι δ' ὀλίγα πάνυ τῶν παθῶν αὐτῶν, ἴδια σημεῖα, χωρὶς τοῦ συνενδείκνυσθαι τὸν
πεπονθότα τόπον. αἱ μὲν γὰρ τῆς ἐνεργείας βλάβαι, μόνον δηλοῦσι τὸ πεπονθὸς μόριον. αἱ δ' ἐν αὐταῖς διαφο-
ραὶ, τὸ πάθος αὐτοῦ. μόνα τοίνυν ἐκεῖνα τῶν παθῶν ἐστὶν ἴδια σημεῖα, τὰ κατὰ τὶ συμβεβηκὸς αὐτοῖς ἑπόμε-
να. φανεῖται δέ σοι τοῦτο σαφέστερον ἐν ὅλῃ τοῦ λόγου τῇ διεξόδῳ. φανεῖται δὲ καὶ τὰ κοινὰ πάθους τε ἅμα καὶ τό-
που πάσχοντος ἢ δυοῖν παθοῖν, ἢ μορίοιν δυοῖν. ἐν δὲ τῷ παρόντι τὰ περὶ τῶν ἰδιοπαθούντων τε καὶ συμπα-
θούντων λόγον, ἐγνωκὼς προσθεὶς, ἐνταῦθα καταπαύσω τὸ βιβλίον. ἀναμνήσας πρότερον, ὡς τὴν ὑπὸ τῶν
ἄλλων ἰατρῶν ὀνομαζομένην πρωτοπάθειαν, οἰκειότερον ἔφην ἰδιοπάθειαν ὀνομάζεσθαι. διαφέρει γε μὴν οὐ-

δὲν, οὐ

θεῖν, οὐδ' εἰ πρωτοπάθειάν τις αὐτὴν καλεῖ. βέλτιον γὰρ οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων ἐρίζειν, ἀλλὰ τῶν πραγμάτων ἐπίστασθαι τὰς διαφοράς. ὅτ' αὖ μὲν γὰρ ἐκ τῆς κοιλίας, ἤτοι γε ἀτμῶν μοχθηρῶν, ἢ καὶ τῶν χυμῶν αὐτῶν ἀναφερομένων, ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἡ διάνοια βλάπτεται, πρώτως μὲν οὐκ ἂν τις φαίη πάσχειν τὸν ἐγκέφαλον, οὐ μὴν οὐδ' ἀπαθῆ γε παντάπασιν ὑπάρχειν. ἀλλ' ὅτι περ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων ὁμολογεῖται, διὰ τοῦ συμπάσχειν ῥήματος ἀληθέστατόν ἐστιν. δηλοῦται γὰρ οὐ τὸ μηδόλως πάσχειν ἐκ τῆς συμπάσχειν φωνῆς, ἀλλὰ τῷ σὺν ἑτέρῳ πάσχειν. ἄμεινον δὲ καὶ σαφέστερον ἐφ' ἑτέρῳ πάσχειν αὖ εἴποι τις τὸ συμπάσχον. ὅπερ οὖν ἔνιοι τῶν ἰατρῶν, νενοήκασι μὲν ἀμυδρῶς ὥσπερ ὀνειρώττοντες. οὐκ εἰρήκασι δὲ σαφῶς, ὅτι μὴ δὲ ἐγνώκασι, τοῦτ' ἐγώ μοι δοκῶ διδάξειν, ἀναγκαιότατον ὂν εἰς τὴν προκειμένην πραγματείαν. ἀρξάμενος ἐντεῦθεν. ἔνιαι τῶν ἐνεργειῶν ἐξ ὕλης ἐπιτηδείου γινόμεναι, προπαρασκευαζομένην αὐτὴν ὑφ' ἑτέρων μορίων λαμβάνουσιν. εἰκότως οὖν ἐσθ' ὅτε, πάθος ἴδιον οὐδὲν ἐχόντων τῶν οἰκείων τῆς ἐνεργείας ὀργάνων, ἀπόλλυσθαι συμβέβηκεν αὐτὴν ἀπορίᾳ τῆς ὕλης, ἐξ ἧς ἐγένετο, καθάπερ ἐπὶ τῆς φωνῆς ἔχει. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς περὶ αὐτῆς λόγοις, ἡ ἐκφύσησις, ὕλη μὲν οὖσα τῆς φωνῆς, γινομένη δ' ὑπὸ τῶν μεσοπλευρίων μυῶν, συστελλομένου τοῦ θώρακος. ὅταν οὖν οὗτοι μηκέτ' ἐνεργῶσιν, ἄφωνον γίνεται τὸ ζῶον. οὐδενὸς πάθους ἐνίοτε παρὰ τὰ τῆς φωνῆς αὐτῆς ἴδια μόρια γεγενημένου. ταῦτα δ' ἐστὶ συνελόντι μὲν εἰπεῖν, ὁ σύμπας λάρυγξ, κατὰ μέρος δ' ἑρμηνευόντων, οἵ τε τρεῖς αὐτοῦ χόνδροι, καὶ οἱ κινοῦντες αὐτοὺς μύες τρεῖς, ἅμα τοῖς ἀπ' ἐγκεφάλου νεύροις. ἔτι τε πρὸς τούτοις ἡ ἔνδον τοῦ λάρυγγος ἐπιγλωττίς, ἥπερ ἐστὶ τὸ κυριώτατον ὄργανον τῆς φωνῆς. αὕτη γὰρ ὑπὸ τῶν μυῶν ἀνοιγομένη τε καὶ συναγομένη μετρίως, ἐργάζεται τὰς φωνάς. ἀλλ' οὐχ οἷόν τε γενέσθαι ταύτας, ἄνευ τοῦ σφοδρῶς ἔξω φέρεσθαι τὸ πνεῦμα, τοῦτο δ' ὑπὸ τῶν μεσοπλευρίων ἐπιτελεῖται μυῶν. καί τις ἀφ' ὑψηλοῦ πεσὼν, ὡς ἐρεῖσαι κατὰ τῆς γῆς, τὴν ἀρχὴν τοῦ μεταφρένου, περὶ μὲν τὴν τρίτην ἡμέραν, πάνυ μικρὸν ἐφθέγγετο, τῇ δὲ τετάρτῃ τελέως ἦν ἄφωνος, ἅμα τῷ παραλελύσθαι τὰ σκέλη, μηδὲν τῶν χειρῶν βεβλαμμένων. οὐ μὴν οὔτ' ἄπνους, οὔτε δύσπνους ἐγένετο. παραλυθέντος γὰρ ὅλου τοῦ μετὰ τὸν τράχηλον νωτιαίου, συνέβη τῷ θώρακι, πρός τε τοῦ διαφράγματος, ἔτι τε καὶ τῶν ὑψηλῶν μυῶν κινεῖσθαι τῶν ἐξ, ἐπειδὴ τὰ νεῦρα τούτοις ἐκ τοῦ κατὰ τὸν τράχηλον ἐστὶ νωτιαίου. τὰ δὲ τῶν μεσοπλευρίων μυῶν νεῦρα, πάντ' ἔπαθεν, ὑφ' ὧν, ἡ ἐκφύσησις, ἐλλειπὴς γινομένη. βουλομένων οὖν τῶν ἰατρῶν ἐνοχλήσειν εἰκῇ, τοῖς μὲν σκέλεσι διότι παρεῖτο, τῷ δὲ λάρυγγι διὰ τὸ τῆς φωνῆς πάθημα, κωλύσας ἐγὼ, μόνου προνοησάμενος τοῦ πεπονθότος τόπου, καὶ γενομένου τε ἀφλεγμάντου τοῦ νωτιαίου, μετὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, ἐπανῆλθεν ἥ τε φωνὴ, καὶ ἡ τῶν σκελῶν κίνησις τῷ νεανίσκῳ. τὸ μὲν δὴ τοιοῦτον εἶδος τῆς βλάβης, κυριώτερον ἄν τις ὀνομάσειε συμπάθειαν, ἤπερ ὅταν ἐπὶ χυμοῖς τισὶ κατὰ τὴν γαστέρα περιεχομένοις, ἄλγημα γίνεται τῇ κεφαλῇ. ἀναφέρεται γάρ τι πρὸς αὐτὴν ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν. οὐ μὴν ἐπὶ τὰ σκέλη γε φέρεταί τι τῶν βλαπτόντων, ἐν ταῖς εἰρημέναις διαθέσεσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἀποστερεῖται δυνάμεως ἧς πρότερον αὐτοῖς ἐχορήγει ὁ νωτιαῖος. ὁ δὲ λάρυγξ, οὐκ ἀποστερεῖται μὲν εἰς τὸ παντελὲς τοῦ πνεύματος, ἐν ταῖς ἀφωνίαις. ἔτι γὰρ ἐκπνεῖ τὸ ζῶον δι' αὐτοῦ, στερεῖται δὲ τῆς ἐκφυσήσεως. ἥτις ἦν ἀθρόα φορὰ τοῦ πνεύματος πολλοῦ διὰ λάρυγγος ἔξω τοῦ ζώου. περὶ μὲν δὴ τῶν ὀνομάτων, ἑτέροις φιλονεικεῖν ἐπιτρεπτέον. ἡμῖν δ' ἀρκέσει περὶ τῶν πραγμάτων ὧν ἐκεῖνοι παντάπασιν ἀγνοοῦσι, διελθεῖν. ἄλλως μὲν ἐπὶ τοῖς ἐν γαστρὶ χυμοῖς, κεφαλαλγοῦσι, τῶν ἀναφερομένων δηλονότι χυμῶν, θερμαινόντων τε ἅμα καὶ διατεινόντων τὰ κατὰ τὴν κεφαλήν. ἄλλως δὲ, τῶν ὑποχεομένων, πάσχουσι φαντάσματα, μήτε θερμαινομένων τῶν ὀφθαλμῶν, μήτε διατεινομένων, ἀλλὰ μόνον ἀτμοῦ διαδύντος αὐτούς. ἔτι τε πρὸς τούτοις ἑτέρως μὲν, ὁ θραυσθεὶς τὸν ἀπ' ἐγκεφάλου καθήκοντα πόρον, οὐχ ὁρᾷ, καὶ τούτῳ παραπλησίως μέν πως, ἑτέρως δὲ, ὁ διὰ τὴν τοῦ νωτιαίου φλεγμονὴν, παρεθεὶς τὰ σκέλη. καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, ὁ τὴν φωνὴν ἀπολέσας, ἢ βλαβείς, εἰς μὲν γὰρ τὰ σκέλη, δύναμίς τις ἀφικνεῖσθαι κεκώλυται χωρὶς οὐσίας, εἰς δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μετ' οὐσίας, εἰς δὲ τὸν λάρυγγα τῆς ἀφικνουμένης ὕλης, κεκώλυται τὸ πλῆθος. ἐπὶ δὲ τοῦ διὰ τὴν μεσοπλευρίων μυῶν σύντρησιν, ἀφώνου γεγονότος, ἀπώλετο τελέως ἡ τῆς φωνῆς ὕλη. ὅστις δὲ ὁ τρόπος, τοῖς σκέλεσι τῆς παραλύσεως γίνεται, κατὰ τὰς εἰρημένας τοῦ νωτιαίου διαθέσεις, ὁ αὐτὸς καὶ τῷ λάρυγγι τῶν νεύρων τῶν φωνητικῶν τμηθέντων, ἢ βρόχῳ διαληφθέντων. ὀνομάζειν δ' εἴωθα φωνητικὰ νεῦρα τὰ πρὸς ἡμῶν εὑρεθέντα, τῶν διδασκάλων μόνα τὰ παρὰ ταῖς ἀρτηρίαις εἰδότων. ἀκολουθεῖ μὲν οὖν κἀκείνοις ὁμοίως κακωθεῖσιν, ἀπώλεια φωνῆς. ὅτι καὶ τὰ τοῦ λάρυγγος ἴδια νεῦρα τὰ παλινδρομοῦντα πρὸς ἐμοῦ κληθέντα, μόρια τῆς οὐσίας αὐτῶν ἐστιν. εἰς πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα μόρια νενεμημένων αὐτῶν, οὐκ ἔχει προσηγορίαν οἰκειοτέραν τῆς τῶν φωνητικῶν, ἅπερ ἴδια τῶν τὴν φωνὴν ῥυθμιζόντων ὀργάνων ἐστίν. ὅ γε μὴν τρόπος τῆς βλάβης τοῖς μυσὶ τοῦ λάρυγγος, ὁ αὐτός ἐστιν, εἴ τε τὰ παλινδρομοῦντα νεῦρα κακώσαις, εἴ τε τὰ παρὰ ταῖς ἀρτηρίαις, ἑκατέρως γὰρ ἀπορεῦσι δυνάμεως ψυχικῆς, ἧς χωρὶς, οὐχ οἷόν τε κατὰ προαίρεσιν αὐτοῖς κινεῖσθαι. κοινὴ μὴν καὶ ἡ τῶν κινούντων τὴν ἐπιγλωττίδα μυῶν τὸ μὴ τελέως μὲν ἄφωνον ἐργάζεται τὸ ζῶον. ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν ἅπαντη τρόπον, οὐ μὴν οὐδὲ πάντη διαφερόντως ἢ εἰ τὰ νεῦρα βλαβείη. τὸ κοινὸν γὰρ τῆς βλάβης ἀμφοῖν ἐστιν, ἐν τῷ στερίσκεσθαι τὴν ἐπιγλωττίδα, τῆς πρὸς τὴν κινοῦσαν ἀρχὴν συνεχείας. γίνεται δὲ τοῦτο ἐάν τε τοὺς μῦς, ἐάν τε τὰ νεῦρα τέμῃς, ἢ βρόχῳ διαλάβῃς, ἢ θλάσῃς, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως κακώσῃς. ἐγὼ γοῦν οἶδα καὶ ψυχθέντων ἐπὶ πλεῖον τῶν παλινδρομούντων νεύρων ἐν χειρουργίᾳ τινὶ κατὰ τράχηλον, ἐν χειμῶνι γινομένῃ, κακωθεῖσαν τὴν φωνὴν. ὡς ὀλίγον δεῖν ἀπολέσθαι. καὶ συνέπεσε γε τοῦτ' αὐτὸ, θερμαίνουσι φαρμάκοις, αὐτὴν ἀνεκαλεσάμεθα, τὴν κατὰ φύσιν κρᾶσιν ἀνακτησάμενοι τοῖς νεύροις. ὥσπερ δ' ἐπὶ ταῖς τοῦ θώρακος συντρήσεσιν, ἀπόλλυται ἡ φωνὴ στερήσει τῆς ὕλης, οὕτω κἂν τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ὅλην διατέμῃς. οὐ γὰρ ἔτι παραγίνεται τὸ πνεῦμα, πρὸς τὸ τῆς φωνῆς ἴδιον ὄργανον. ἑτέρῳ δὲ τρό

πω, ταυτὸν ἐργάζεται βρόχος ὅλῳ τῷ τραχήλῳ περιτεθείς, ἀλλ' οὗτος μὲν οὐκ ἄφωνον μόνον ἀποτελεῖ τὸ ζῶ-
ον, ἀλλὰ πνίγει, στερίσκων τῆς ἀναπνοῆς. ἡ δ' ἀρτηρία διαιρεθεῖσα, φωνὴν μὲν βλάπτει, τῆς δ' ἀναπνοῆς, οὐκ ἀ-
φαιρεῖται τὸ ζῶον. αἱ δὲ κυνάγχαι καλούμεναι, φλεγμοναὶ τῶν ἔνδον τοῦ λάρυγγος οὖσαι σωμάτων, ἀνάλο-
γον ἀγχόνῃ, στερίσκουσι τῆς ἀναπνοῆς, ἐμφράττουσαι τὸν πόρον αὐτῆς διόδου, καὶ μάλιστα τοῦ τῆς φωνῆς ἐργά-
νου, πάθος ἴδιον ἐστίν. ἐφεξῆς δὲ τῶν ἔξωθεν αὐτοῦ μυῶν ἡ βλάβη, τῶν δ' ἄλλων ἁπάντων ὧν διῆλθεν, οὐκ ἴ-
διον, ἀλλὰ κατὰ συμπάθειαν μᾶλλον. ἐκκόπτων γοῦν τις ἐκ τραχήλου χοιράδας, ἐν τῷ βάθει κειμένας, εἶτα
δὲ εἰς τοῦ τεμεῖν τι ἀγγεῖον, οὐ τῇ μήλῃ τέμνων τοὺς ὑμένας, ἀλλὰ τοῖς ὄνυξι διασπῶν, ἔλαθεν ὑπ' ἀγνοίας συν
διασπάσας τὰ παλινδρομοῦντα νεῦρα. καὶ οὕτω τῶν μὲν χοιράδων ὑγιὲς ἀπέφηνε τὸ παιδάριον. ἄφω-
νον δὲ εἰργάσατο. καί τις ἄλλος ἕτερον παῖδα χειρουργῶν ὁμοίως ἡμίφωνον ἐποίησεν, ἐπὶ θατέρῳ μόνῳ νεύ-
10 ρῳ βλαβέντι. καὶ μὲν τοι καὶ θαυμαστὸν ἐδόκει πᾶσιν, ἔτι μήτε τῆς τραχείας ἀρτηρίας, μήτε τοῦ λάρυγγος
παθόντων, τι, τὴν φωνὴν βλαβῆναι συνέβη. δειχθέντων δ' αὐτοῖς ὑπ' ἐμοῦ τῶν φωνητικῶν νεύρων, ἐ-
παύσαντο θαυμάζοντες. ἐφ' ὧν οὖν, ἤτοι γ' ὕλης, ἢ δυνάμεως ἡ χορηγία διαφθείρεται, πιθανῶς ἄν τις λέ-
γοι βεβλάφθαι τὴν ἐνέργειαν, ἀβλαβοῦς φυλαττομένου τοῦ ποιοῦντος αὐτὴν μορίου. τὸ δ' ὑπὸ χυμῶν, ἢ
ἀτμῶν ἑτέρωθεν ἡκόντων εἰς αὐτό, βλαπτόμενον, οὐκ ἂν εἰκότως ἀπαθὲς εἶναι λέγοιτο. πιθανῶς δ' οὐδὲν
ἧττον ἄν τις λέγοι κατὰ τὴν γε στερισκομένων ὕλης τινός, ἢ δυνάμεως, βεβλάφθαι τὸ μόριον, εἴ γε ἐν τῷ πα-
ραλαμβάνειν ταῦτα, τὴν κατὰ φύσιν ἔχει διοίκησιν. ὥστε καὶ τοῖς τοιαύτης εἰς ἑκάτερον ἐπιχειρήσεως, ἄχρη-
στος φαίνεται τῶν λογικῶν προβλημάτων ἡ σκέψις. οὐδὲν οὔτ' εἰς τὴν διάγνωσιν τῶν παθῶν, οὔτ' εἰς τὴν ἴα-
σιν, οὔτ' εἰς τὴν τῶν ἀποβησομένων πρόγνωσιν, ὠφελοῦσα. θέασαι γοῦν ὅπως ἐγὼ μὴ διαψάμενος αὐτῆς διη-
γήσομαι θεραπείαν, ἐκ τῆς τοῦ πεπονθότος τόπου γνώσεως εὑρεθεῖσαν. ἔχων τις ἐπικείμενον φαρμάκοις
20 τοῖς δυσὶ δακτύλοις τῆς χειρός, ἔφασκε τριάκοντα ἡμερῶν ἤδη τὴν αἴσθησιν αὐτῶν ἀπολωλέναι, τῆς κινή-
σεως ἀβλαβοῦς φυλαττομένης. ὀνίνασθαί τε μηδὲν ὑπὸ τῶν ἐπιτιθεμένων φαρμάκων. ὅπερ οὖν εἴωθα
ποιεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων, οὐδὲ τότε παρέλιπον. ἀλλ' ἠρώτησα καλέσας τὸν προϊσταμένον αὐτοῦ τῶν δακτύ-
λων ἰατρόν, ὁποίοις τισὶ χρησάμενος εἴη φαρμάκοις. ὡς δὲ τοῖς προσήκουσιν εὗρον, ἐζήτουν τὴν αἰτίαν τοῦ μη-
δὲν ὠφελεῖσθαι τὸν ἄνδρα. ἠρώτων τε τὰ προηγησάμενα συμπτώματα. τοῦ δὲ μήτε φλεγμονήν τινα, μήτε ψῦ-
ξιν, μήτε πληγὴν αὐτῷ προηγήσασθαι φάντος. ἀλλ' ἐκ τοῦ κατὰ βραχὺ, τὴν αἴσθησιν ἀπολέσθαι, θαυμάζων
πάλιν ἠρόμην, εἰ μὴ τῶν ἀνωτέρω τι μορίων ἐπλήγη. τοῦ δὲ κατὰ μὲν τὴν χεῖρα μηδὲν εἰπόντος, ἐν ἀρχῇ
δὲ τοῦ μεταφρένου πληγῆναι φάσκοντος, αὖθις ἠρόμην ὅπως τε καὶ ὁπότ' ἐπλήγη. καὶ μέντοι καὶ ἀποκρι-
ναμένου κατὰ τὴν εἰς ῥώμην ὁδὸν ἡνίκ' ἐξέπεσε τοῦ ὀχήματος εἶναι τὸν χρόνον οὐ πολὺ πρότερον, ἢ τοὺς δακτύ-
λους ἄρξασθαι πάσχειν, ἐτεκμηράμην ἐν τῇ πρώτῃ, τοῦ μετὰ τὸν ἕβδομον σπόνδυλον νεύρου διεκπτώσει, μό-
30 ριόν τι ἐπὶ τῇ πληγῇ φλεγμῆναν, σκιρρώδη διάθεσιν ἐσχηκέναι. τοῦτο δ' ἐνόησα μεμαθηκὼς διὰ τῆς ἀνατο-
μῆς, ὅτι τὰ νεῦρα κατὰ περιγραφὴν μὲν ἰδίαν ὡς αἱ φλέβες ἐκφυόμενα φαίνονται. καὶ δόξαις ἂν ἁπλῆν ἀκρι-
βῶς ἕκαστον αὐτῶν ὑπάρχειν, ὥσπερ καὶ τὴν φλέβα. τὰ δ' ἐστὶν εὐθέως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς πολλὰ σφιγγόμε-
να ἅπαντα καὶ συνεχόμενα κοινοῖς περιβλήμασιν ἀπὸ τῶν μηνίγγων ἐκπεφυκόσιν. καὶ τοίνυν τοῦ τελευ-
ταίου τῶν ἐκ τοῦ τραχήλου νεύρων, ἡ ταπεινὴ μοῖρα πρὸς τοὺς μικροὺς ἀφικνεῖται δακτύλους, εἰς τὸ περιέ-
χον αὐτοὺς, διασπειρομένη δέρμα, καὶ προσέτι τοῦ μέσου δακτύλου τὸ ἥμισυ μέρος. ὅπερ δὲ καὶ θαυμασιώτα-
τον ἐδόκει τοῖς ἰατροῖς, ὅτι τὸ ἥμισυ μόνον ἐφαίνετο πεπονθός. ἐμὲ δ' αὐτὸ τοῦτο προσῆγε μᾶλλον, ὡς ἐκεῖνο
μόνον εἴη τοῦ νεύρου τὸ μέρος πεπονθὸς, ὃ κατὰ τὸν πῆχυν ἀποφυόμενον αὐτοῦ, τελευτᾷ πρὸς τοὺς εἰρημένους
δακτύλους. ἀφελεῖν τε κελεύσας τὸ φάρμακον, ὃ κατ' αὐτῶν ἐπέκειτο, κατ' ἐκεῖνο μάλιστα τῆς ῥάχεως ἐπέ-
θηκα μέρος, ὃ τὴν ἀρχὴν εἶχε τοῦ πάσχοντος μορίου. καὶ οὕτως συνέβη καθάπερ ἐδόκει, τοῖς ὁρῶσι θαυμα-
40 στόν τε καὶ παράδοξον, οἱ τῆς χειρὸς δάκτυλοι διὰ τῶν ἐπιτιθεμένων τῇ ῥάχει φαρμάκων, θεραπευόμενοι.
κἀπειδὴ τελέως ἀπηλλάγη τοῦ πάθους. ζήτησις ἐγένετο τοῖς ἰατροῖς ἥτις ποτ' ἐστὶν ἡ διάθεσις τῶν νεύρων ἐν ᾗ
τὴν μὲν κίνησιν αὐτῶν σώζεσθαι συμβαίνει, τὴν δ' αἴσθησιν, ἀπόλλυσθαι. κἀγὼ τὸ λελεγμένον ἤδη περὶ τῶν
ἔμπροσθεν ἰατρῶν εἶπον. ὡς ἡ μὲν αἴσθησις ἐν τῷ πάσχειν. ἡ δὲ κίνησις ἐν τῷ ποιεῖν τι γίνοιτο. καὶ διὰ τοῦτο ῥώμης
μὲν δεῖ τῷ κινήσοντι, τῷ δ' αἰσθησομένῳ, καὶ ἡ βραχυτάτη δύναμις ἀρκεῖ. δόξαντος δ' αὐτοῖς ὀρθῶς εἰρῆσθαι
τοῦ λόγου, τί οὖν εἶπον, οὐ καὶ τοὐναντίον ἐθεάσασθέ ποτε. τῆς αἰσθήσεως σωζομένης ἐκλελοιπυῖαν τὴν κίνη-
σιν, οἱ μὲν οὖν ἄλλοι σχεδὸν πάντες οὐδέποθ' ἑωρακέναι τοῦτ' ἔφασαν. εἷς δέ τις ὡμολόγει. καὶ τοὔνομά γε τοῦ
παθόντος ἔλεγε. καὶ μάρτυρας ἐπηγγέλετο παρέξεσθαι. δόξαντος γε τούτου, μάχεσθαι τοῖς εἰρημένοις ἐπὶ
τῶν κινουμένων μὲν μορίων οὐ μὴν αἰσθανομένων, ὅσον μὲν γὰρ ἐπ' ἐκείνῳ τῷ λόγῳ, παντάπασιν ἀδύνα-
τόν ἐστιν ἀπωλείας αἰσθήσεως, ἔτι κινεῖσθαι κατὰ προαίρεσιν, αὖθις ἐδέοντό μου τὴν αἰτίαν ἀκοῦσαι
50 τῶν φαινομένων ἀμφοτέρων. ἔστι δὲ σαφὴς τοῖς ἐπισταμένοις ἀνατομὴν νεύρων, οὖσα τοιάδε. ἅπασα μὲν ἡ καθ'
ὁρμὴν κίνησις, ὑπὸ μυῶν γίνεται. νεῦρον γὰρ οὐδὲν ἐστὶν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ χωρὶς μυὸς, οὐδὲ μίαν ἐργαζόμε-
νον ἐν τοῖς τοῦ ζώου μορίοις οὐδαμόθεν τοιαύτην ἐνέργειαν. ἀλλὰ διὰ μέσων τῶν μυῶν, πάσας τὰς προαι-
ρετικὰς ὀνομαζομένας κινήσεις, ἐπιτελεῖ. καθήκουσιν δ' εἰς τὰ κινηθησόμενα μόρια, ποτὲ μὲν αὐτίκα οἱ μύ-
ες αὐτοὶ, ποτὲ δὲ διὰ μέσων τενόντων, οὓς ἀπονευρώσεις ἔνιοι προσαγορεύουσιν. ἐκ τούτου τοῦ γένους εἰσὶ, καὶ οἱ
τοὺς δακτύλους κινοῦντες τένοντες, ὁμοίως τοῖς τόνοις ὀνομαζομένοις ὑφ' ἱπποκράτους περιφερεῖς. ἐὰν μὲν οὖν
τὰ τῶν μυῶν νεῦρα πάθῃ, τὴν κίνησιν ἀπολλύουσιν οἱ δάκτυλοι. τῶν δ' εἰς τὸ δέρμα παραγινομένων παθόν-
των, ἡ κατὰ τὴν ἁφὴν αἴσθησις διαφθείρεται. κατὰ δὲ τὰς ὅλων τῶν κώλων παραλύσεις, ὡς ἂν τῆς κοινῆς
ἀρχῆς πεπονθυίας, ἀμφότεραι συναπόλλυνται κινήσεις τε καὶ αἰσθήσεις. καὶ τόν γε πρωτοπαθοῦντα

τόπον ἐκ τοῦ πλήθους τῶν βεβλαμμένων νεύρων, μόνον ἐστὶν ἐξευρεῖν, ἐάν γέ τις ἀκριβῶς ἴδῃ, τὰς κοινὰς αὐτῶν
ἀρχὰς, ἃς ἐν τῇ τῶν νεύρων ἀνατομῇ δῆλον, οὐδενὸς τῶν πρὸ ἐμοῦ, τὴν ἀνατομὴν ταύτην ἀκριβωσάντος.
ἀλλὰ τῶν μὲν μεῖζον, τῶν δ᾽ ἔλαττον σφαλέντων. ὁ δ᾽ οὖν γεγυμνασμένος ἐν αὐτοῖς μόνος ἀκριβῶς λογίζεσθαι
δύναται, κατὰ τίνα σπόνδυλον ὁ νωτιαῖος ἔπαθεν, ἤτοι γε ὅλος, ἢ τὸ ἕτερον αὐτοῦ μέρος ἐστίν. ὅτε γὰρ ἐν τῷ
δεξιῷ μόνον αὐτοῦ μορίῳ, τὸ πάθος ἐστὶ, μηδὲν θατέρου παθόντος. ἢ πάλιν τοὐναντίον, ἀπαθὲς μὲν ἔμεινε τοῦτο,
μόνον δ᾽ ἔπαθε τὸ εὐώνυμον. καὶ κατὰ τοῦτο, ποτὲ μὲν ἅπαντα τὰ ἐν τοῖς εὐωνύμοις παραλύεται, τῶν δεξιῶν
ἀπαθῶν φυλαττομένων, ἐνίοτε δ᾽ ἔμπαλιν, ἔπαθέ τε καὶ παρελύθη τὰ δεξιὰ μέρη μόνον, μηδὲν μέντοι πα-
θόντος αὐτοῦ τοῦ νωτιαίου, μόνης δὲ μιᾶς ἐκφύσεως νεύρου τῶν μορίων ἐκείνων, παρακολουθεῖ παράλυσις εἰς
ἃ τῶν νεύρων διασπείρεται. καὶ μίαν καὶ δύο, καὶ τρεῖς ἐνίοτε μόνας τῶν ἐκφύσεων ἔπαθεν, ἀπαθοῦς τοῦ νωτιαίου
φυλαχθέντος. οὕτως γοῦν ἐπεπόνθει καὶ ὁ τἆλλα τῆς χειρὸς ἅπαντα παραλυθεὶς ὡς μήτε αἰσθάνεσθαι, μήτε
κινεῖσθαι. κατὰ δὲ τοὺς δακτύλους μόνους ἔχων διασωζομένην τὴν αἴσθησιν. ἄλλῳ δ᾽ οὐ ταύτῃ μόνον ἀλλὰ καὶ αἱ
κινήσεις ἐσώζοντο τῶν μυῶν ἐκείνων, εἰς οὓς ἡ μετὰ τὸν ἕβδομον σπόνδυλον ἔκφυσις διενέμετο. καί τις ἄλλος ἐκ
καταπτώσεως σφοδρᾶς, ἐκείνους μόνους τοὺς μῦς παρελύθη τοὺς ἐκ τούτου τοῦ νεύρου λαμβάνοντας μόρια, τῷ
δ᾽ αὐτῷ τούτῳ καὶ τοῦ δέρματος ἐκεῖνα μόνα τὴν αἴσθησιν ἀπώλεσεν, ὅσα παρὰ τοῦ λελεγμένου νεύρου τὰς ἀπονεμή-
σεις ἐλάμβανεν. ὅστις οὖν βούλεται γνωρίζειν ἐν ποίῳ σπονδύλῳ τὸ πάθος ἐστὶν, ἤτοι μόνης τῆς ἐκφύσεως νεύ-
ρου τινὸς, ἢ καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, κατὰ τὴν τῶν νεύρων ἀνατομὴν γυμνασάσθω. μέθοδον ἔχων ἐν ἅπασι κοι-
νὴν, τοὺς παραλυθέντας μῦς ἐπισκοπεῖν, ἅμα τῷ τὴν αἴσθησιν ἀπολωλεκότι δέρματι. τοῦ μὲν γὰρ νωτιαίου πα-
θόντος ὅλου κατά τινα σπόνδυλον, ἅπαντα τὰ κάτω μέρη παραλύεται. κατὰ δὲ τὸ ἕτερον μέρος εἰ βλαβείη,
θατέρου μένοντος ἀπαθοῦς, ἐν τοῖς κατ᾽ εὐθὺ μέρεσιν, ἡ παράλυσις ἔσται μόνον. εἰ δὲ ῥίζα νεύρου πάθοι, τὰ μὲν
ἄλλα τὰ κάτω τοῦ πεπονθότος, οὐδὲν πείσεται. μόνα δ᾽ ἐκεῖνα παραλυθήσεται τῶν μορίων, εἰς ἃ ἕκαστον τῶν
νεύρων διασπείρεται. ταῦτ᾽ οὖν ἐὰν ἀκριβῶς μάθῃς, οὐκέτ᾽ ἐγχρίσεις τοῖς παραλελυμένοις κώλοις, ἀφεὶς τὴν
ῥάχιν, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἐκείνην ἀφικόμενος ἐκθεραπεύσεις τὸ πεπονθός. οὕτω δὲ κἂν μὴ κατὰ τὴν ῥάχιν, ἀλλὰ κατά
τι τῶν μετὰ ταύτην χωρίων τῶν νεύρων πάθῃ, γνωρίσεις ἐκ τῶν μυῶν τε καὶ τοῦ δέρματος. τὸ μὲν οὖν δέρμα,
ῥᾳδίως γνωρίσεις, ὑποπίπτον γε τοῖς ὀφθαλμοῖς, οἱ δὲ μύες, ἐκ τῶν ἀπολωλυιῶν ἐνεργειῶν διαγινώσκονται. χρὴ
τοίνυν σε, καὶ περὶ τῶν μυῶν ἀνατομὴν γεγυμνάσθαι, καὶ γινώσκειν ἧς τινος ἕκαστος ἐνεργείας ἐστὶν ὄργανον. οὕ-
τω γὰρ ὑπάρξει σοι μόνως διακρίνειν δύνασθαι, τίνων μὲν ἀπόλλυται μορίων ἡ ἐνέργεια, μηδὲν νόσημα τῆς
σωματικῆς οὐσίας αὐτῶν πασχούσης, τίνων δὲ νόσημα προηγεῖται γινόμενον, ἢ γεγονός. οἶσθα δὲ τά τε γένη
τῶν νοσημάτων καὶ τὰς διαφορὰς ἁπάσας ἐν ἑτέρῳ βιβλίῳ γεγραμμένας, ὃ περὶ τῆς τῶν νοσημάτων δια-
φορᾶς ἐπιγέγραπται. καθάπερ ἐν ἑτέρῳ περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς. ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τῶν αἰ-
τίων ἑκατέρων, ἰδίᾳ γέγραπται. καθ᾽ ἓν μέν τι, περὶ τῆς τῶν νοσημάτων. ἐν τρισὶ δὲ, περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων
ἐν οἷς ἅπασι γεγυμνάσθαι προσήκει τὸν μέλλοντα ῥᾳδίως εὑρήσειν τε καὶ διακρίνειν αἰτίαν καὶ πάθος καὶ τόπον πε-
πονθότα. κατὰ συνδρομὰς μὲν γὰρ οὐχ οἷόν τε πάντα διδάξαι. καί τοι γ᾽ ἀξιούντων ἔτι τῶν ἐμπειρικῶν, ἀλλὰ
τά τε προηγησάμενα, καὶ τὰ παρόντα συμπτώματα γνοὺς ἀκριβῶς τις ἐπί τε τὴν διὰ τῆς θεραπευτικῆς
μεθόδου πεῖραν ἀφικόμενος εὑρήσει τὸ πεπονθὸς ἅμα τῇ διαθέσει. καὶ πλεῖστον τοῦτ᾽ ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἐν τῷ βάθει
τοῦ σώματος τεταγμένων μορίων. ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐπὶ τὴν αἴσθησιν, ἢ κίνησιν ἀπολλύντων ἐδείξαμεν. ἴσως
μὲν οὐδὲν χεῖρον ἔτι παραγράψαι τινὰ τῶν γεγονότων, ὁποῖα καὶ ταῦτ᾽ ἐστίν. παιδίον ὡς ἐτῶν ἓξ ἀκουσίως ἀ-
ποπατεῖν ἤρξατο. παραλυθέντος ἐξαίφνης αὐτῷ τοῦ κατὰ τὴν ἕδραν μυός. ἐγένετο δὲ καὶ γέροντι ποτὲ τοιοῦ-
τον σύμπτωμα, καὶ τινι πάλιν ἑτέρῳ παιδίῳ, περὶ τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡλικίαν, ἀκούσιος ἔκκρισις ἐγένετο
διαχωρημάτων ἅμα τοῖς κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήμασι. καὶ ἄλλῳ μετὰ τῆς τῶν οὔρων ἐπισχέσεως. ἄλλῳ δὲ πάλιν ἀκου-
σίως ἐξεκρίνετο τὰ οὖρα. καὶ ἄλλῳ καὶ ταῦτα, καὶ τὰ διαχωρήματα. χρὴ τοίνυν, ἐπὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων
πυνθάνεσθαι τὰ προγεγονότα. τοὐπίπαν γὰρ, ἤτοι ψύξις τίς, ἢ πληγὴ κατὰ ῥάχιν αὐτῶν ἡγεῖται. ἡ μὲν
ψύξις, ἕνα μόνον τὸν πεπονθότα βλάπτουσα μῦν. ἡ πληγὴ δὲ, πλείους ὡς τὰ πολλά. πάνυ γάρ ἐστι σπάνιον, ἐπὶ
πληγῇ ῥάχεως ἕνα μόνον παθεῖν. ὡς ἂν τῶν ἐκφυομένων τοῦ νωτιαίου νεύρων, εἰς πλείονας μῦς κατασχιζομένων. ἀλ-
λὰ καὶ διὰ πληγὴν αὐτοῦ τοῦ πεπονθότος μυὸς ἀμεληθείσης ἐνίοτε καὶ σκιῤῥωθείσης τῆς ἐπιγενομένης φλεγμο-
νῆς ἠκολούθησε παράλυσις αὐτοῦ. ἔσται δὲ καὶ τοῦτο σπάνιον. ἀλλ᾽ ἥ γε ψύξις ἔβλαψε πολλάκις ἕνα μῦν. καὶ
μάλιστα τὸν ἐπὶ πολλοῖς κατὰ τὴν ἕδραν. ἤτοι καθίσαντος ἐπὶ ψυχροῦ λίθου τινὸς, ἢ ἐν ὕδατι ψυχρῷ διατρί-
ψαντος ἐπὶ πλέον. ὁ γοῦν παῖς ὁ βλαβεὶς τὴν κύστιν τε καὶ κατὰ τὴν ἕδραν, ἐν ποταμῷ θηρεύων ἰχθῦς, ἔπα-
θεν οὕτως. ἐνίοις δὲ νηξαμένοις ἐν ὕδατι ψυχρῷ, τὸ τοιοῦτο συνέβη. τοὺς μὲν οὖν οὕτω παθόντας, ἰᾶσθαι
προσήκει θερμαίνοντα βοηθήματα τοῖς πεπονθόσι τόποις προσφέροντας. οἷς δὲ τῶν ἀπὸ τοῦ νωτιαίου νεύ-
ρων ἔπαθέ τι τῇ ῥάχει προσακτέον τὰ βοηθήματα. πολλάκις γε μὴν ἐπὶ καταπτώσεσιν ἀφ᾽ ὑψηλοῦ τό-
που γενομέναις, ἢ πληγαῖς σφοδραῖς ἰσχυρῶς παθούσης τῆς ῥάχεως, ἡ φλεγμονὴ μέχρι πλειόνων ἐκ-
ταθεῖσα μορίων, οὐ μόνους τοὺς μῦς ἔβλαψεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κύστιν. ἐφ᾽ ὧν ἴσχεται τὰ οὖρα, διὰ τὸ τὴν κύστιν
αὐτὴν παθεῖν. ἐνίοις δ᾽ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ διαχωρήματα, τελέως ἐπεσχέθη παθόντων δηλονότι τῶν
ἐντέρων. ὥσπερ γὰρ οἱ μύες εἰς τὰς προαιρετικὰς ἐνεργείας βλάπτουσι παθόντες, οὕτω τὰ ἔντερα, καὶ ἡ κύ-
στις, εἰς τὰς φυσικάς. ἐπειδὴ περιστελλομένων αὐτῶν ἐκκρίνεται τὰ περιεχόμενα. καὶ διαφέρει πάμπολυ κα-
τὰ τοῦτο τὰ φυσικὰ τῶν ψυχικῶν ὀργάνων. εἴ γε τοῖς μὲν φυσικοῖς ἐδείχθη σύμφυτος ἡ τῆς ἐνεργείας δύναμις
οὖσα. τοῖς ψυχικοῖς δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπιῤῥεῖν, ὁμοίως ἡλιακῷ φωτί. καθάπερ οὖν ἡ μαγνῆτις λίθος, ἐν ἑαυ-
τῇ δύναμιν ἔχει καθ᾽ ἣν ἕλκει τὸν σίδηρον, οὕτω καὶ τῶν φυσικῶν ὀργάνων ἕκαστον. ὥς τε εἴπερ ἦν μόνιμος αὐ-

τῶν ἡ οὐσία μηδὲν δεῖσθαι μήτ' ἀρτηριῶν, μήτε φλεβῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ τρέφεσθαι δεῖται, καὶ τὴν συμμετρίαν φυ-
λάττειν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, διὰ τοῦτ' αὐτοῖς ἐδέησε, φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν. οἱ δὲ μύες ἕνεκα μὲν τοῦ φυ-
λάττεσθαι τὴν οὐσίαν αὐτῶν, ὡσαύτως δέονται τοῖς φυσικοῖς ὀργάνοις, ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν. ὅτι δ' οὐκ ἔχου-
σι σύμφυτον αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως ἀρχὴν, διὰ τοῦτο τῶν νεύρων ἀεὶ χρήζουσι, χορηγούντων αὐτοῖς ταῦ-
τα, καθάπερ ὁ ἥλιος τὴν αὐγὴν ἅπασιν, οἷς φωτίζει. καὶ διὰ τοῦτό γε μόνον τοῖς αἰσθανομένοις τε καὶ κινου-
μένοις μορίων συμβαίνει, μηδὲν ἐνίοτε βεβλαμμένοις αὐτοῖς, ὅμως ἀπολλύναι τὴν ἐνέργειαν. οὐ μὴν τοῖς φυ-
σικοῖς ὀργάνοις τοῦτό γε συμπίπτειν εἴωθεν, ἀλλ' ἀεὶ τῆς κατὰ τὴν ἐνέργειαν βλάβης, αὐτὰ πάσχει πρότερα.
καὶ μέντοι καὶ τοῖς ψυχικοῖς ὀργάνοις ἅπασιν, ἡ φυσικὴ διοίκησις ὑπάρχει. καὶ χρήζουσί γε καὶ αὐτὰ, τῆς
τῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ὑπηρεσίας φυλάττειν τὴν οὐσίαν αὐτῶν. καὶ χρὴ σκοπεῖσθαι σε μάλιστα καὶ
10 διορίζεσθαι, τίνα μὲν, ὡς ψυχικοῖς, τίνα δὲ, ὡς φυσικοῖς, συμβαίνει τοῖς ὀργάνοις. οἷον ὅτι τὸ μὲν ἀλλοιοῦσθαι
φέρε εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν ὁμιλούντων αὐτοῖς ὡς φυσικοῖς· τὸ δ' αἰσθάνεσθαι τῆς ἀλλοιώσεως ὡς ψυχικοῖς. οὕ-
τω γοῦν καὶ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς γίνεται πολλάκις. οἱ γὰρ ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἀτμοὶ πάντες ἀλλοιοῦσιν αὐτούς. οὐ
μὴν αἰσθάνονταί γε τῆς οὕτω μικρᾶς ἀλλοιώσεως ἅπαντες. εἰ μὴ καὶ τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν ἔχοιεν ἀκριβῆ.
λέγω δὲ ἀκριβῆ, τὴν καὶ τὰ σμικρότατα βλέπουσαν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΠΟΝΘΟΤΩΝ ΤΟΠΩΝ. ΒΙΒΛΙΟΝ β'.

10 Ρόκειται μὲν ὡς Ἐρασίστρατος ἀεὶ παρακελεύεται γυμνάζειν τὸν λογισμὸν,
εἴς τε τἆλλα τῆς τέχνης ἔργα, καὶ τὰ νῦν ἡμῖν προκείμενα περὶ τὰς διαγνώ-
σεις τῶν πεπονθότων τόπων. εἰσὶ δὲ τρεῖς τρόποι γυμνασίου κατὰ αὐτά. πρῶ-
τος μὲν ὁ καθ' ἕκαστον τῶν μορίων τοῦ σώματος, ἃ τόπους ὀνομάζουσι. δεύτερος δὲ
ὁ κατὰ τὰς αἰτίας τε καὶ διαθέσεις. καὶ τρίτος ὁ κατὰ τὰς τῶν συμπτω-
μάτων διαφοράς. ὁ μὲν οὖν κατὰ τοὺς τόπους ἐστὶ τοιόσδε τις. ἐγκεφάλου πά-
σχοντος ἴδια συμπτώματα ταυτί, γαστρὸς πασχούσης, ἴδια ταυτί. κώλου πά-
σχοντος ἴδια ταυτί. καθ' ἕκαστόν τε τῶν ἄλλων ὁμοίως. ὁ δ' ἀπὸ τῶν διαθέσεών τε καὶ
τῶν αἰτίων, φλεγμονῆς μὲν, ἴδια ταῦτ' ἐστὶ συμπτώματα, σκίρρου δὲ ταῦτα,
καὶ ψύξεως μὲν ταῦτα. πλήθους δὲ ταῦτα. καὶ διαφθορᾶς ταυτί. κατὰ δὲ τὰ συμπτώματα, τὸ μὲν ἄλγημα
30 τόδε τῶνδε τῶν διαθέσεών ἐστι δηλωτικὸν, ἢ τῶνδε τῶν τόπων. ἡ δὲ βὴξ, τῶνδε. καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρό-
πον ἔμετος, αἱμοῤῥαγία, διάῤῥοια, σπασμὸς, ῥῖγος, φρίκη, παραφροσύνη. διοριζομένων γὰρ οὕτως ἀπ'
ἀλλήλων ἁπάντων αὐτῶν, εὐφωρότατον ἔσται τό τε καλῶς καὶ τὸ κακῶς λεγόμενον. ὅτι δ' οὕτως ἔχει
ταῦτα, μαθήσῃ σαφῶς ἐφ' ἑκάστου σκοπούμενος. οἷον εὐθέως. ἐπειδὴ πλεονάζει κατὰ τοῦτο τὸ γένος ὁ
Ἀρχιγένης, ἐκ τῆς τῶν ἀλγημάτων διαφορᾶς ἡγούμενος δηλοῦσθαι τὰ πεπονθότα μόρια, σκέψαι περὶ αὐ-
τῶν ἀκριβῶς. τὸν γοῦν ναρκώδη πόνον, ἐπὶ νεύροις γίνεσθαι φησὶ, ἁμαρτάνων προφανῶς. ἡ γάρ τοι νάρκη
διὰ ψυχρὰν γίνεται διάθεσιν, οὐκ ἐν νεύροις μόνον, ἀλλὰ καὶ φλεψὶ καὶ ἀρτηρίαις, καὶ σαρξὶ, ὑμέσι τε, καὶ
χιτῶσι, καὶ δέρματι. εἰ δ' ὅτι πάντα ταῦτα, διὰ νεύρων ἔχει τὴν αἴσθησιν καὶ εἰς νεῦρα τὴν διάθεσιν ἀναφέρει. τί
οὐχὶ καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας διαφορὰς τῶν ἀλγημάτων ἰδίας τῶν νεύρων εἶναι φησὶν, ὁ γάρ τοι πόνος αἴσθησις
ἐστὶν ἀνιαρὰ, καθάπερ ἡ ἡδονὴ προσηνὴς αἴσθησις. οὔκουν ὁ ναρκώδης μόνος ἐν νεύροις ἔχει τὴν γένεσιν, ἀλλὰ καὶ
40 τῶν ἄλλων ἁπάντων ἕκαστος, οὓς αὐτὸς ἔγραψεν ὁ Ἀρχιγένης. ἐὰν δ' ἀκριβέστερον ἐπισκοπῇς, οὐδὲ διαφο-
ρά τις ἐν πόνοις, ὁ ναρκώδης ἐστίν. ὥσπερ οὐδ' ἐν ἕλκεσι τὸ φλεγμαῖνον. ἀλλὰ μᾶλλον δυοῖν σύνοδος πραγμά-
τοιν, ὡς ἐπὶ τούτων ἕλκους τε καὶ φλεγμονῆς ἐστὶν, οὕτως ἐπ' ἐκείνων, πόνου τε καὶ νάρκης. ἡ γάρ τοι νάρκη,
ψύξις τίς ἐστιν οὐκ ἀλγεινή. καὶ διὰ τοῦτο δυσαισθησίαν τε καὶ δυσκινησίαν ἐπιφέρει τοῖς οὕτω διατεθεῖσι σώ-
μασιν. ὥσπερ γε καὶ τὴν τελείαν ἀναισθησίαν τε καὶ ἀκινησίαν, ἡ τελεία καταψύξις. ὅτι δὲ διαθέσεως ὄνομα ἐστὶν
ἡ νάρκη, καὶ οὐκ αἰσθήσεως, ἢ πόνου, δεδήλωται καὶ πρὸς Ἱπποκράτους εἰπόντος ὧδε. νάρκη δὲ μετρίη, ὀδύ-
νης λυτική. γίνεται γὰρ ἡ νάρκη, καὶ διὰ ψύξιν ὡς ὁρᾶται φανερῶς, ἔπι τε τῶν ἐν χειμῶνι διὰ κρύους ὁδοι-
πορησάντων, ἔπι τε τῶν ψυχόντων φαρμάκων. οἷς ἄν τις ἐπὶ πλέον ἔξωθεν χρήσηται, ναρκῶδες ἀποτελεῖ-
ται τὸ μόριον. ὥσπερ γε καὶ παντελῶς ἀναίσθητον ἐν ταῖς ἰσχυροτάταις καταψύξεσιν. οὐκ ἐκ φαρμάκου
μόνον, ἀλλὰ κἀκ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος γινομένοις. εἶδον γοῦν τινὰς ὅλους τοὺς πόδας οὕτως ψυγέντας,
50 ὡς εἰς ἀναισθησίαν μὲν πρῶτον ἀφικέσθαι, νεκρωθέντας δὲ, ἐν ταῖς ἑξῆς ἡμέραις ἀποσαπῆναι. καθάπερ οὖν
καὶ ἡ παντελὴς ψύξις ἀναισθησίαν τε καὶ ἀκινησίαν ἐπιφέρει τελείαν, οὕτως καὶ ἡ μετριωτέρα δυσαισθησίαν
τε, καὶ δυσκινησίαν. ὀνομάζεται δ' ὡς ἔφην ἡ τοιαύτη ψύξις, νάρκη. καὶ τοίνυν τὸ ναρκῶδες ἄλγημα, διάθε-
σιν ἐργάζεται ψυχρὰν τε ἅμα καὶ ὀδυνηρὰν. δηλούσης τῆς λέξεως, οὐκ ὀδύνης διαφορὰν ὡς ἔφην, ἀλλ' ὀδύνην
ἅμα, καὶ ἤτοι διάθεσιν ψυχρὰν, ἢ τὴν ὑπ' αὐτῆς γινομένην ἐν τῷ μορίῳ δυσαισθησίαν τε καὶ δυσκινησίαν. ἀλ-
λ' ἴσμεν δ' ὅτι καὶ τοῖς θλιφθεῖσι μορίοις ἰσχυρῶς, ἐγγίνεται νάρκη, καὶ τοῖς ἁψαμένοις τοῦ ζώου τῆς νάρκης
ἔτι ζώσης. καὶ ὅσοις γε κατά τι τῶν κώλων ἐγένετο νάρκη, τῶν τε ψαυόντων τὴν ἀμυδρὰν ἔχουσι τὴν αἴσθησιν, ἀ-
δυνατοῦσί τε κινεῖσθαι, καὶ εἰ βιάζοιτό τις, ὀδυνῶνται. χωρὶς δὲ τοῦ πρὸς τὰς κινήσεις ἔρχεσθαι, τοῦ μὲν πά-
θους τῆς νάρκης αἰσθάνονται σαφῶς, οὐ μὴν ὀδυνῶνταί γε. κακῶς οὖν ὁ Ἀρχιγένης νεύρων ἴδιον εἶναι φη-

ἐν τὸ ναρκῶδες ἄλγημα, διαθέσεως γάρ ἐστιν οὐ τόπου πεπονθότος ἡ νάρκη γνώρισμα. καὶ τοίνυν μετ' ὀλίγον
πάλιν αὐτὸς ὁ Ἀρχιγένης ἰδίαν εἶναι μυῶν αὐτὴν φησίν. ἔχει δ' ἑκατέρα τῶν λέξεων οὕτως. ἡ μὲν προτέρα, τὰ
» δὲ νεῦρα διατείνεταί τε καὶ σκληρύνεται συστρεφόμενα. καὶ ταῦτα μὲν ναρκώδεις ἐπιφέρει τοὺς πόνους καὶ
» σκληρῶς διατείνονται. ἡ δ' ὀλίγον ὕστερον αὐτῆς εἰρημένη ῥῆσις ἐστὶν ἥδε. μύες δὲ σαρκός τε καὶ νεύρου μίγμα
» τῶν ἰδιωμάτων, ἀμέλει δὲ καὶ ἀρτηρίας ἐν τοῖς πόνοις ἀναφέρουσι, σφριγῶντες ὡς ἂν εἴποι τις καὶ μετ' εὐρυ-
» χωρίας διατεινόμενοι καὶ ναρκῶδες σφύζοντες. τούτων τῶν ῥήσεων ἐν μὲν τῇ προτέρᾳ, τὰ νεῦρα ναρκώδεις
ἐπιφέρειν τοὺς πόνους φησίν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, τοὺς μῦς ναρκῶδες σφύζειν, οὐ τοῖς πάθεσιν ἀναφέρων τὸ ναρ-
κῶδες, ἀλλὰ τοῖς μορίοις. ἔστι δ' ὡς εἶπον οὐ μορίου τινὸς ἴδιον ἡ νάρκη πάθος, ἀλλὰ διαθέσεως, ἅπασι μὲν ἐγγι-
νομένης τοῖς σώμασιν. οὐκ ἐν ἅπασι δ' αἰσθητῶς φαινομένης, ἀλλ' ἐκείνοις μόνοις ὅσα πέφυκεν αἰσθάνεσθαι τῶν
10 ἐν αὐτοῖς παθῶν, καὶ κινεῖσθαι κατὰ προαίρεσιν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ φαινόμενον ἐναργῶς ἐπὶ τῶν μυῶν, ὁ
λόγος αὐτοῦ μάχεται μετὰ τοῦ καὶ ἀδιορίστως εἰρῆσθαι. τάχα δὲ καὶ ἀγνοήσει ὡς οὐδὲ μόνη τοῦ σώματος αὐ-
τὴ καθ' ἑαυτὴν ἐστὶ σάρξ. ἀλλὰ τῶν μυῶν τὸ μὲν νευρῶδες, ἔν τε ταῖς πλείσταις τῶν κεφαλῶν, ἢ τελευτῶν
ἐστίν, ἔνθα δὲ καὶ οἱ τένοντες. ὅσον δὲ ἐν τῷ μεταξὺ πᾶν, ἢ πρὸς ἁπάντων ἀνθρώπων ὀνομαζομένη σάρξ ἐστιν. οὐδε-
νὸς εἰδότος ὅτι μὴ ἀκριβῶς ἀνατεμόντων, ὡς οὐκ ἔστι μόνη σάρξ, ἀλλὰ μετά τινων ἰνῶν λεπτοτάτων, εἰς ἃς τὸ
νευρῶδες ἐλύθη γένος. ὀνομάζω δὲ γένος νευρῶδες, εἰς μίαν ἄγων προσηγορίαν τούς τε συνδέσμους καὶ τοὺς τό-
νους. τούτων γὰρ διασπειρομένων τῇ σαρκί, τὴν τῶν μυῶν οὐσίαν ἐδείξαμεν συνισταμένην. ἕνεκα δὲ τοῦ δια-
μένειν αὐτὴν ἐδεήθη ἀρτηριῶν τε καὶ φλεβῶν. καὶ τοίνυν καὶ τὸ σφύζειν ἀνωδύνως, ὑπάρχει μόναις ταῖς
ἀρτηρίαις, ὑγιαίνοντος τοῦ ζώου. φλεγμονῆς δὲ μεγάλης γινομένης, ἢ ἐρυσιπέλατος, ἢ ἀποστήματος αἰσθανό-
μεθα τὴν ὀδύνην τοῦ σφυγμοῦ τῶν ἀρτηριῶν, ἔμπροσθεν ὅθ' ὑγίαινε τὸ σῶμα μὴ ὅτι μετ' ὀδύνης, ἀλλὰ μηδὲ χω-
20 ρὶς ταύτης, αἰσθανόμενοι. ἔστι γὰρ δὴ τὸ συμβαῖνον τοιόνδε. τὰ φλεγμαίνοντα μόρια, κατὰ δύο τούτους καιροὺς
ὀδυνᾶται μεγάλως, ὅταν τε πρὸς τὰς κινήσεις ἄγηται, καὶ ὅταν θλίβηται πρός τινων. ἐπειδὰν οὖν ὅλως
ὁ μῦς φλεγμαίνῃ, κατὰ διττὸν τρόπον, ὀδύνης αἰσθανόμεθα, διαστελλομένων τῶν ἀρτηριῶν, ὅτι τε κινοῦνται,
καὶ ὅτι θλίβουσί τε ἅμα τὴν περικειμένην σάρκα, καὶ θλίβονται πρὸς αὐτῆς. οὗτος μὲν ὁ τρόπος ἐστὶ, τοῦ κα-
τὰ φλεγμαίνοντα μόρια σφυγμοῦ, καὶ τοῦτον μόνον ἐκάλουν οἱ παλαιότατοι σφυγμόν. ὕστερον δὲ καὶ πᾶσαν
αἰσθητὴν κίνησιν ἀρτηριῶν ὡσαύτως ὠνόμασαν. οὐ μὴν ἀχώριστόν γε μυῶν παθόντων, ἢ ὅλως ἴδιον ἐστὶ τὸ ναρ-
κῶδες σφύζειν, ὅτι μηδὲ τὸ σφύζειν ὅλως. τοῦ σφυγμοῦ δηλοῦντος ὡς εἴρηται τὸ μετ' ὀδύνης. ἔν τε γὰρ τοῖς
σκίρροις καὶ τοῖς ἰδίως οἰδήμασι προσαγορευομένοις, ἔν τε ταῖς χωρὶς ὄγκου δυσκρασίαις, ἀνώδυνον ἐστὶν ἡ
τῶν ἀρτηριῶν κίνησις, ἔν τε τοῖς φλεγμονώδεσι πάθεσιν, οὐκ ἀεὶ μετ' ὀδύνης, ἀλλ' ὅταν μείζω γίνηται. καὶ
μὴν καὶ χωρὶς μυὸς αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἀρτηρία φλεγμονῶδες πάθος παθοῦσα, μετ' ὀδύνης σφύζει. λέ-
30 γω δὲ δηλονότι φλεγμονῶδες πάθος, ἵνα συνεπινοῆται τῇ φλεγμονῇ, τά τ' ἐρυσιπέλατα, καὶ τὰ ἀποστήματα.
τῶν οὖν τοιούτων παθῶν μειζόνων γινομένων σύμπτωμά ἐστι τὸ σφύζειν. εἰ δέ γε ναρκώδης ποτ' ἐπ' αὐτῶν ὁ
σφυγμὸς φαίνοιτο γινόμενος, αὐτῷ δηλονότι τῷ κάμνοντι, τούτῳ γὰρ δὴ καὶ τὸ τῆς νάρκης πάθος ἐστὶν αἰ-
σθητόν, ἰστέον εἶναι τηνικαῦτα, διάθεσιν ἐν τοῖς κατὰ τὸν μῦν νεύροις, ἐπὶ παράλυσιν αὐτῶν ἀφικνουμένων.
ἡ μὲν γὰρ ναρκώδης διάθεσις ἐν τῷ μεταξὺ παραλύσεώς τ' ἐστὶ καὶ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως. ὁ δὲ σὺν ἀλ-
γήματι σφυγμός, ἐν φλεγμονώδεσι πάθεσιν ἀξιολόγοις ἕπεται, αὐτῶν μὲν ἀεὶ τῶν ἀρτηριῶν, ἤδη δὲ καὶ τῶν
περιεχόντων αὐτὰς σωμάτων, ὅταν ὑπὸ στενοχωρίας θλίβωσιν αὐτά, καὶ διαπλήττωσι διαστελλόμεναι,
τοῦ πάσχοντος μορίου, αἰσθάνεσθαι πεφυκότος. οὔτ' οὖν ἐν περιπνευμονίᾳ γενήσεται πόνος σφυγματώδης, οὔτ'
ἐν πλευρίτιδι, διὰ τὴν τῶν μορίων φύσιν. ὁ μὲν γὰρ πνεύμων ἀναίσθητος, ἡ πλευρῖτις δὲ νόσημά ἐστι τοῦ τὰς
πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος, ὃς ἐν οἷς μὲν ὁμιλεῖ τοῖς ὀστοῖς ἐξ ἀνάγκης θλίβεται. τὸ μεταξὺ δὲ πᾶν ἄθλι-
40 πτον τ' ἐστὶν αὐτοῦ, καὶ μόνον τῷ λόγῳ τῆς φλεγμονῆς ὀδυνώμενον. ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ καὶ ἀρτηρίαι εἰσὶν αἱ
κατὰ τὰ μεσοπλεύρια καλούμενα τεταγμέναι, κατά τε τὰ παχέα καὶ χαλαρὰ μέρη τῶν πλευρῶν. ἐν βά-
θει τε κείμεναι μᾶλλον, ὡς μὴ ψαύειν τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος χιτῶνος. οὔτ' οὖν μετ' ὀδύνης, οὔθ' ὅλως αἰ-
σθητή, τῷ κάμνοντι τῶν ἀρτηριῶν τούτων ἐν ταῖς πλευρίτισιν ἡ κίνησις ἔσται. φλεγμαινόντων μέντοι πο-
τε τῶν ἐν τοῖς μεσοπλευρίοις μυῶν, ὀδυνηρὰν ἀνάγκη γίνεσθαι τὴν διαστολὴν τῶν ἀρτηριῶν, καὶ διὰ τοῦτο
κατάφωρον αὐτῷ τῷ κάμνοντι. καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τὸ τῆς φλεγμονῆς, αἰσθήσεται τοῦ κατ' αὐτὴν σφυγ-
μοῦ. καὶ διὰ τοῦτό γε ἐπὶ τοῖς σφοδροτάτοις σφυγμοῖς, ἐκπυΐσκεται τὰ φλεγμαίνοντα μόρια, μεγάλαις
φλεγμοναῖς ἑπομένης τῆς ἐκπυήσεως. ἐξ οὖν τῶν εἰρημένων δῆλον ἤδη, ὡς ὁ σφυγμώδης τε καὶ σφυγμα-
τώδης ὀνομαζόμενος ὑπὸ τῶν ἰατρῶν πόνος, ἐν πάθεσί τε γίνεται φλεγμονώδεσι, καὶ σώμασιν αἰσθητικοῖς·
κατὰ μὲν αὐτοπάθειαν, ἢ ἰδιοπάθειαν, ἢ πρωτοπάθειαν ἐν ἀρτηρίαις, ὀνομαζέτω γὰρ ἕκαστος ὡς ἂν ἐθέλῃ.
50 κατὰ δὲ τὴν ἐκ τῆς θλίψεως τῶν ψαυόντων κοινωνίαν, ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αἰσθητικοῖς. οὐκοῦν οὐδ' ἐν ἥπα-
τι γένοιτ' ἄν ποτε τοιοῦτος σφυγμός, οὐδ' ἐν νεφροῖς. ὅτι μηδ' ἐν ἐκείνοις, εἰς ὅλα διασπείρεται τὰ σπλάγχνα
τὰ νεῦρα, καθ' ὅτι μηδ' ἐν πνεύμονι. καὶ διὰ τοῦτο βάρους αἴσθησις, ἐπ' αὐτῶν γίνεται περιπεσόντων νοσήμασι,
τοῦ γένους τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων. ἐφ' ἑκάστου γάρ τοι τῶν εἰρημένων σπλάγχνων, ὁ περικείμενος ὑμὴν εἰς ὃν δια-
σπείρεται τὸ νεῦρον αἰσθητικὸς ὑπάρχει. διατεινόμενος οὖν ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸ σπλάγχνον ὄγκου, τῷ τῆς ὀδύ-
νης εἴδει, τὴν προσηγορίαν προσπεπορίσατο. καὶ διὰ τοῦθ' Ἱπποκράτης μὲν πρῶτος, ἔγραψεν καὶ εἰς νεφρὸν
ὀδύνην βαρεῖαν. μετ' αὐτὸν τ' οὐκ ὀλίγοι τῶν ἀρίστων ἰατρῶν, οὐκ ὀδύνης ὀξείας, ἀλλὰ βάρους αἴσθησιν ἐν ταῖς
τῶν εἰρημένων σπλάγχνων φλεγμοναῖς ἔφασαν γίνεσθαι, καὶ μὴν καὶ τοὺς ὑμένας, ὡς ἂν οὐκ ἔχοντας ἐν
ἑαυτοῖς ἀρτηρίας, εἰκὸς δήπου μὴ σφύζειν, ὥσπερ οὐδὲ τὸ δέρμα, κἂν ἰσχυρῶς φλεγμαίνῃ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν

λόγοι, οὐ δὲ τοὺς ἀδένας, ὅσοι οὐ μετέχουσιν ἀρτηριῶν, ἀλλὰ καθ' ἕτερον τρόπον ἀλγήσει τὰ τοιαῦτα μόρια
φλεγμαίνοντα, τὸν τῆς τάσεως. ἀχώριστος γὰρ οὗτός ἐστι τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ἁπάντων ἐν ταῖς τοιαύ-
ταις διαθέσεσιν. οἱ δ' ἄλλοι πόνοι τισὶ μὲν ὑπάρχουσι μορίοις, τισὶ δ' οὔ. μεμνῆσθαι γοῦν αὐτῶν ἀεὶ χρὴ καὶ γι-
νώσκοντα τὴν φύσιν ἑκάστου τῶν τόπων, ἐπισκέπτεσθαι τίνας μὲν ἐγχωρεῖ δέξασθαι τρόπους ὀδύνης, τί-
νας δ' οὔ. λέγομεν οὖν αὖθις αὐτοὺς ἀναλαβόντες. εἷς μὲν τρόπος ὀδύνης ἐστὶν, ὁ κατὰ τὴν ἀνώμαλον δυσκρα-
σίαν ἐν αὐτῷ τῷ πάσχοντι μορίῳ συνιστάμενος. εἰ καὶ μηδενὸς ψαύοι τῶν ἔξωθεν. ἕτερος δ', ὁ κατὰ τὴν τάσιν.
οὐκ ἔτ' ἴδιος μόνου τοῦ πάσχοντος, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ διὰ τὰ πλησιάζοντα γινόμενος. ἄλλος δ' ἐκ τῶν ψαυόντων μό-
νον ὁρμώμενος εἰς τὸ πάσχον. ὅταν ἤτοι θλιβόμενον, ἢ θλώμενον, ἢ τιτρωσκόμενον ὑπό τινος τῶν προσπιπτόν-
των ὀδυνᾶται. ὅγε μὴν ἐκ τοῦ κινεῖσθαι τρόπος τῆς ὀδύνης, διὰ μέσου τινὸς ἑτέρου, τὴν ὀδύνην ἐργάζεται. κα-
10 θάπερ ἐπὶ τῆς ἀρτηρίας ὀλίγῳ πρότερον ἐλέγετο. καὶ γὰρ τείνεται τὸ κινούμενον ἐξ αὐτοῦ. καὶ θλίβεται
ποτὲ καὶ θλᾶταί τε καὶ τιτρώσκεται προσπῖπτον τοῖς πλησιάζουσιν. εἰ δὲ μηδενὶ προσπίπτοι, τῷ τείνεσθαι
μόνον τὴν ὀδύνην ἐξ ἀνάγκης ἔχει. ὡς τά γ' ὑφ' ἑτέρων ὅλα κινούμενα, μηδενὸς ἔξωθεν αὐτῶν ἐπιψαύοντος,
οὐδεμίαν ὀδύνην ἐπικτᾶται παρὰ τὴν ἀνάγκην. πολλάκις δ' ἐν ἑτέροις εἰρηκὼς, οἶδα δύο τοὺς πρώτους τρό-
πους ὀδύνης, ἀθρόαν ἀλλοίωσιν κράσεως, καὶ συνεχείας λύσιν, οἷς οὐ μάχεται τὰ νῦν εἰρημένα. καὶ γὰρ τὸ τει-
νόμενον, καὶ τὸ θλιβόμενον, καὶ τὸ θλώμενον, καὶ τὸ τιτρωσκόμενον ὀδυνᾶται λυομένης τῆς συνεχείας
αὐτοῦ. οὐδὲ γὰρ ὅταν ὑπὸ βελόνης τιτρώσκηταί τις, ἕτερον πάθος πάσχει, τοῦ γινομένου κατὰ τὴν ὑπὸ
δριμέος χυμοῦ διάβρωσιν. ἐν ἑκατέρῳ γέ τοι τῷ πάθει, διαφθείρεται τὸ συνεχές, οὐχ ὡσαύτως οὖν ὅτε δα-
κνώδης χυμὸς ὀδύνην ἐργάζεται καὶ ὁ πολύς. ἀλλ' ὁ μὲν, τῷ διαβιβρώσκειν. ὁ δὲ, τῷ διατείνειν, ὥσπερ καὶ τὸ
φυσῶδες πνεῦμα, κἂν ταῖς ἰσχουρίαις τὸ οὖρον, ἐν ἐρυσιπέλασί τε καὶ φλεγμοναῖς καὶ ὅλως τοῖς φλεγμονώδεσι
20 πάθεσιν, οὐ τῷ τείνεσθαι μόνον ἐπὶ τῇ πληρώσει ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῇ δυσκρασίᾳ, οὐ σμικρὰν οὐδ' αὐτῆς δύ-
ναμιν ἐχούσης πρὸς ὀδύνης γένεσιν. ὡς δηλοῦσιν οἱ ἐξ ὁδοιπορίας ἐν χειμῶνι σφοδρῷ θάλπειν ἀθρόως παρὰ
πυρὶ τὰς χεῖρας ἐπιχειρήσαντες. ἀφόρητον γάρ τινες ὀδύνης αἰσθάνονται, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ῥίζας τῶν ὀνύ-
χων. οἶδα δὲ καὶ ἐμαυτῷ ποτὲ συμβᾶσαν ὀδύνην σφοδροτάτην ὡς τρυπάνῳ δοκεῖν διατιτρᾶσθαι κατὰ τὸ βά-
θος τῆς κοιλίας, ἐν ἐκείνῳ μάλιστα τῷ χωρίῳ, καθ' ὃ τοὺς ἀπὸ τῶν νεφρῶν, ἐπὶ τὴν κύστιν οὐρητῆρας ἐκπεπτα-
μένους ἴσμεν. εἶτ' ἐνεθέντος πηγανίνου ἐλαίου μικρὸν ὕστερον ἀποκρῖναι προθυμηθεὶς αὐτὸ, συνεξέκρινα μετὰ
σφοδροτάτης ὀδύνης τὸν ὑαλώδη προσαγορευόμενον ὑπὸ Πραξαγόρου χυμὸν, ὃς ὑάλῳ κεχυμένῃ προσέοικε
τὴν χροιὰν καὶ τὴν σύστασιν. ἐθεασάμην δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἄλλοις συμβάν. ὅτι δὲ ψυχρότατος ὁ χυμὸς οὗτος
ἐστὶν, εἴρηται μὲν δήπου καὶ Πραξαγόρᾳ τῷ καὶ τοὔνομα κατ' αὐτοῦ θεμένῳ τὸ ὑαλώδης. φαίνεται δὲ σαφῶς καὶ
κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς αἴσθησιν αὐτῶν τε τῶν ἀποκρινάντων αὐτὸν, καὶ εἴ τις ἅψασθαι βουληθείη παραχρῆμα. καὶ
30 θαυμάσαι γ' ἔστιν πῶς ψυχρὸς ὑποπίπτει, μηδὲν ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν ἔκπτωσιν βίας θερμαινόμενος. ἐγὼ μὲν οὖν
ᾠήθην, λίθον ἐσφηνῶσθαι κατὰ τὸν ἕτερον τῶν οὐρητήρων. οὕτω μοι τὸ τῆς ὀδύνης εἶδος αὐτοῦ, τῷ τιτρᾶσθαι
παραπλήσιον ἐφαίνετο. δῆλον δ' ἐγένετο μετὰ τὴν ἔκκρισιν τοῦ χυμοῦ, παυσαμένης τῆς ὀδύνης, ὡς οὔτε λίθος
ἦν αἴτιος, οὔθ' ὁ πάσχων τόπος οὐρητὴρ, ἢ νεφρὸς. ἀλλά τι τῶν ἐντέρων, καὶ μᾶλλον ἴσως τῶν παχέων. οὐ γὰρ
ὡς διὰ λεπτοῦ σώματος, ἡ διέξοδος αὐτοῦ βραχυχρόνιος ἦν, ἀλλ' ὡς ἐκ βάθους τινὸς φερομένου διὰ παχυτέρου τι-
νὸς, ἢ κατὰ τὸν χιτῶνα τῶν λεπτῶν ἐντέρων. ταυτί μοι δοκοῦσι καὶ οἱ ἰατροὶ σχεδὸν ἅπαντες ὀνομάσαι τὰ τοιαῦ-
τα τῶν ἀλγημάτων κωλικά, καίτοι γ' ὅσον ἐπὶ τῷ χωρίῳ καθ' ὃ τῆς ὀδύνης αἰσθάνονται, μηδὲν μᾶλλον ἐνδεικ-
νυμένου τὸ κῶλον, ἤ τι τῶν λεπτῶν ἐντέρων ὀδυνᾶσθαι. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα τῶν ἀλγημάτων, ὡς ὑπὸ τρυπά-
νου φαίνεται γινόμενα, τῶν καμνόντων αὐτῶν οὕτως ἑρμηνευόντων. ἕτερα δ' ὡς σκόλοπος ἐμπεπαρμένου φαί-
νεται, παχὺ μὲν ἐνδεικνύμενα καὶ ταῦτα τὸ πάσχον εἶναι σῶμα. διαφέροντα δ' ἀλλήλων, ἤτοι κατὰ τὸ πλῆ-
40 θος, ἢ τὸ πάχος, ἢ τὴν κίνησιν, ἢ τὴν δύναμιν, τῆς ἐργαζομένης τὴν ὀδύνην οὐσίας, εἴτε χυμὸς, εἴτε πνεῦμα φυ-
σῶδες εἴη. τὸ γὰρ ἔλαττον, ἧττον ὀδυνήσει τοῦ πλείονος, ὥσπερ γε καὶ τὸ λεπτότερον, τοῦ παχυτέρου, καὶ τὸ μέ-
νον, τοῦ κινουμένου, καὶ τὸ τοῦ βιαίου τῆς ψύξεως ἀπολειπόμενον. ἀλλὰ τό γε τῆς ὀδύνης εἶδος ἑτέρου πάχους
ἐστὶν, εἴθ' ὡς ὑπὸ σκόλοπος ἐμπεπαρμένου τίς εἴθ' ὡς ὑπὸ τρυπάνου διατιτρᾶσθαι νομίζει. καὶ διακρῖναι γε
ταῦτα τῆς ἀπὸ λίθου σφηνώσεως, οὐκ ἔστι, πρὶν περιμεῖναί τι τῶν ἐφεξῆς. οὐ μὴν οὐδὲ βλαπτόμεθα πρὸς τὸ
πραΰναι τὴν ὀδύνην ἐκ τῆς τοιαύτης ἀγνοίας. κοινὰ γὰρ ἅπαντα τὰ τῆς ὀδύνης ἑκατέρας ἐστὶ βοηθήματα.
θάλψεις μὲν ἔξωθέν τε καὶ διὰ τῶν ἐνιεμένων τὸ πρῶτον. ἐπὶ ταύταις δὲ, εἰ μὴ πραΰνοιτο καὶ τῶν ἀνωδύνων τι
καλουμένων φαρμάκων, ὁποῖόν ἐστιν, τὸ τοῦ Φίλωνος. ἀλλ' εἰ μὲν λίθος ὁ τὴν ὀδύνην ἐργαζόμενος εἴη, ποτὲ μὲν
αὐτὸς μόνος ἐκκριθεὶς ὀφθήσεται, ποτὲ δὲ καὶ μεθ' αἵματος ἅμ' αὐτῷ συνεξουρηθέντος, ξυσθέντων δηλονότι
τῶν σωμάτων ἃ διεξῆλθεν, καὶ μᾶλλον εἰ τραχὺς ἢ ὀξὺς ὁ λίθος εἴη. καὶ μετὰ ταῦθ' ὕστερον ἐπισκεπτομένῳ σοι τὰ
50 οὖρα, ψαμμώδεις ὑποστάσεις εὑρεθήσονται. τοῦ κώλου δ' εἴπερ εἴη τὸ πάθος, οὔτε ψάμμος, οὔτε λίθος, οὔθ' αἷμα.
χυμὸς δέ τις οἷον εἶπον, ἢ τἄλλα γε τὰ κατ' ἔντερον πάσχον ἐπιφαινόμενα συμπτώματα. παραχρῆμα μὲν ἐμ-
φύσησίς τις, καὶ διάτασις, ἢ πάνυ πολλαὶ φῦσαι καὶ μᾶλλον ἐξ ὑστέρου, καὶ στρόφοι τινὲς, καὶ διαχωρήματα
φυσώδη. γνωρίσεις δ' αὐτὰ τῷ καθ' ὕδατος ἐποχεῖσθαι προσεοικότα βολβίτοις. ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ὀρέξεώς τε
καὶ πέψεως χείρω προγεγονότα τε καὶ γινόμενα καὶ συνεπόμενα, κατὰ τὴν τῆς συνεχείας κοινωνίαν τῷ
πρωτοπαθοῦντι συμπαθούσης τῆς γαστρὸς. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ προηγεῖται τῶν κωλικῶν ὀνομαζομένων παθῶν,
ἀπεψία καὶ πνευμάτωσις, ἔμετός τε καὶ ναυτίαι μέχρι πολλοῦ παραμένουσαι κεναὶ, καὶ δῆξις τῶν καθ' ὑποχόν-
δριον, ἄση τε καὶ ἀποσιτία πολλή. τὰ μὲν οὖν σφοδρότατα τῶν τοιούτων ἀλγημάτων, εἰκὸς εἶναι κατὰ τὰ
παχύτερα τῶν ἐντέρων. ὅσα δ' ἐπιεικέστερα δυοῖν θάτερον ἢ ἐν τοῖς αὐτοῖς μέρεσι, ἀλλὰ διὰ μετριωτέρας αἰτίας.

ἢ ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις συνίστασθαι. τὰ δὲ μετὰ δήξεως ἐπὶ χυμῷ δακνώδει γίνεται διαβιβρώσκοντι τὸ ἔν-
τερον. ἀεὶ γοῦν δυσεντερίας προηγεῖται τὰ τοιαῦτα, τῆς γε μεθ' ἑλκώσεως ἐντέρων νεμομένης, ἣν καὶ μόνην
ὀνομάζουσι δυσεντερίαν, οἵ τε νεώτεροι πάντες ἰατροὶ καὶ τῶν παλαιῶν οὐκ ὀλίγοι. καλοῦσι γὰρ οἱ μέν τινες
αὐτῶν οὐ μόνον ταύτην δυσεντερίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην τὴν αἱματώδη προσαγορευομένην διὰ τὸ τῶν
ἐκκρίσεων εἶδος, ἐνίοτε μὲν αἵματος ἀκριβοῦς καὶ πολλοῦ διαχωρουμένου. ποτὲ δ' ὥσπερ τινὸς ἰλύος
αὐτοῦ, καὶ ῥυποῦς οὐκ ὀλίγου τὸ πλῆθος οὐδὲ τούτου. αὕτη μὲν οὖν σύμπτωμα ἐστὶν ἥπατος πάσχοντος. ἡ
δ' αἵματος ἀκριβοῦς καὶ πολλοῦ, τὸ σύμπαν σῶμα κενοῖ πολλάκις, οὕτως ὡς αἱμοῤῥοΐς, ἢ κάθαρσις γυ-
ναικεία. περὶ μὲν δὴ τούτων, καὶ αὖθις ἐγχωρεῖ διελθεῖν. ἐπὶ δὲ τὰ τῶν ἀλγημάτων εἴδη πάλιν ἐπάνει-
μι, ἅπερ γὰρ μάλιστα προυθέμην ἐν τῷδε τῷ γράμματι διασκέψασθαι. ἀρξόμεθ' οὖν αὖθις ἀπὸ τῶν τοῦ νυ-
10 γματώδους ὀνομαζομένου, συνισταμένου τε περὶ τοὺς ὑμένας μάλιστα. τῆς μὲν οἷον ῥίζης τοῦ πάθους κατὰ τὸ νυτ-
τόμενον δοκοῦν ἐρηρεισμένης, ἐκτεινομένης δ' ἐπὶ πλέον ἐν κύκλῳ περὶ αὐτὴν τῆς ὀδύνης. οὕτω τοι καὶ τὸ τῆς
πλευρίτιδος ἄλγημα νυγματῶδες εἶναι σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἰατροῖς ὡμολόγηται, καθάπερ τὸ τῆς φλεγμο-
νῆς σφυγματῶδες. οὐ μὴν αἱμωδίᾳ τι προσεοικὸς ὁ πόνος ἔχει τῶν ὑμενωδῶν σωμάτων ὡς ἀρχιγένης ἔγραψεν.
ἴσμεν γὰρ ὅτι κατὰ τὸ στόμα μόνον, οὐδὲ τοῦτο σύμπαν, ἀλλὰ τοὺς ὀδόντας τε καὶ κατὰ οὖλα γίνεταί τι πάθος, ὃ
καλοῦμεν αἱμωδίαν. ὃ μηδὲ ἑρμηνεῦσαι λόγῳ δυνατόν ἐστιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ προηγήσασθαι μὲν ἐδωδὴν ἐδεσμάτων αὐ-
στηρῶν τε καὶ ὀξέων, ἀκολουθῆσαι δέ τι πάθος ἐν τοῖς ὀδοῦσι καὶ τοῖς οὔλοις, ἐπιστεύσαμεν ἅπασι γίνεσθαι
ταυτόν. ὁρῶντες ἐν τοῖς πλείστοις ὁμοιοπαθεῖς ἡμᾶς ὑπάρχοντας, ὡς ἀπὸ τῶν αὐτῶν αἰτίων πάσχειν τὰ αὐ-
τά. τὸν μὲν οὖν τοιοῦτον πόνον, ἐν τῷ στόματι μόνον ἴσμεν γινόμενον ἄλλους δέ τινας ὧν ἀρχιγένης ἔγραψεν μὴ
ὅτι γνωρίσαι γινομένους δυνατόν, ἀλλὰ μὴ δὲ νοῆσαι λεγομένους. οἷον τὸν ὁλκιμον, ἢ τὸν αὐστηρόν, ἢ τὸν γλυ-
20 κύν, ἢ τὸν ἰχνεδὸς ὀξύν, ἢ τὸν ἀγκύλον, ἢ τὸ γλίσχρον, ἢ ἀτειρόν, ἢ τὸν στύφοντα. τοιαῦτα γὰρ ὀνόματα, καὶ κατὰ
τὴν περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείαν ἔγραψεν οὐδὲν διδάξαι δυνάμενα τὸν ἀκούοντα, διὰ τὸ πᾶσαν διδα-
σκαλίαν ὀνομάτων δεῖσθαι κυρίων. εἰ μὲν περὶ χυμῶν διαλεγοίμεθα, καὶ ὅλως περὶ τῶν τῆς γλώττης ἰδίων αἰ-
σθητῶν, αὐστηρὸν ἡμῶν λεγόντων, καὶ στρυφνόν, καὶ στύφοντα, καὶ δακνώδη, καὶ ἁλμυρόν, καὶ γλυκύν, καὶ
πικρόν. εἰ δὲ περὶ τῶν ἁπτῶν, ἀραιὸν σῶμα, καὶ ξηρόν, καὶ θερμόν, καὶ ψυχρόν, καὶ τραχύ, καὶ λεῖον, καὶ μαλακόν,
καὶ σκληρόν, ὀξύ τε καὶ ἀμβλύ. καθάπερ γε καὶ εἰ περὶ τῶν ὁρατῶν ἐρυθρόν, καὶ ξανθόν, καὶ μέλαν, καὶ λευ-
κόν, καὶ φαιόν, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. εἰ δ' ὑπαλλάττοι τις αὐτῶν τὰς προσηγορίας, ἀσύνετα τοῖς ἀκούουσιν ἐρεῖ.
καθάπερ ἐπὶ τοῦ στύφοντος, ἢ αὐστηροῦ πόνου. τὸν μὲν γὰρ γλυκὺν οὐδ' ἐπινοῆσαι δυνατόν, ἀνιῶντος μὲν ἀεὶ τοῦ πόνου
τὸν πάσχοντα, πάντων δὲ τῶν γλυκέων ἡδέων ὄντων. ὅτι μὲν οὖν φιλόπονος εἰς τὰ τῆς ἰατρικῆς ἔργα γέγονεν ὁ
ἀρχιγένης, ἀληθέστατόν ἐστιν. ὅπως δὲ εἰς τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων ἐκφέρεται, πολλάκις μὲν ἐσκεψάμην,
30 εὑρεῖν δ' οὐκ ἠδυνήθην. ὅσον οὖν ἐν αὐτοῖς ἐστὶν σαφὲς ἐπισκεψώμεθα, καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν, ἐπὶ τοῦ ναρ-
κώδους πόνου. δίκαιον γάρ ἐστι τὰ μὲν ἀσαφῆ τῶν ὀνομάτων, ἐν ἀδήλῳ καταλιπεῖν ἄχρηστα νομίζοντας, καθά-
περ εἰ μηδ' ὅλως ἐγέγραπτο. τὰ δὲ σαφῆ, κρίνειν, οὐ τῷ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ πολὺ πρότερον ἔτι τῇ πείρᾳ. χα-
λεπὸν δὲ τὸ τοιοῦτον κριτήριον, ὡς ἂν ἑτέροις πολλάκις ἀναγκαζομένων ἡμῶν πιστεύειν, οὔτε παρακολουθοῦ-
σιν σαφῶς, οἷς πάσχουσιν, διὰ μαλακίαν ψυχῆς. οὔτ' εἰ καὶ παρακολουθοῖεν ἑρμηνεῦσαι δυναμένοις. ἢ τῷ μὴ
δ' ὅλως οἵους τ' εἶναι λόγῳ δηλῶσαι περὶ ὧν πάσχουσιν. οὐ γὰρ μικρᾶς δυνάμεως τὸ τοιοῦτον, ἢ τῷ μὴ δ' εἶναι ῥη-
τὸν αὐτό. καταλείπεται τοίνυν αὐτὸν πεπονθέναι τὸν μέλλοντα γράψειν ἑκάστου τῶν ἀλγημάτων τὴν ἰδέαν,
ἰατρόν τε ὄντα, καὶ ἄλλοις ἑρμηνεῦσαι δυνατόν. ἑαυτῷ τε παρηκολουθηκότα μετὰ φρονήσεως, ὧν ἔπασχεν,
ἄνευ μαλακίας. οὐ μὴν ἅπαντά γε τὰ πάθη, καθ' ὅλον ἑαυτοῦ τὸν βίον ἔπαθέν τις, εἰ καὶ νοσωδέστατος εἴη. διὸ
καὶ θαυμάζω τὰς ἰδιότητας αὐτῶν [illegible], ὅσας ἔγραψεν ὁ ἀρχιγένης, ὡς γὰρ αὐτὸς ἅπαντα πεπον-
40 θὼς διηγεῖται, καί τοι γ' οὐ πάνυ τι νοσώδης γενόμενος. εἰ δὲ καὶ καθ' ἕν τι μόριον τοῦ σώματος ἀσθενὴς καὶ νοσώδης
ἦν, ἀλλ' οὔπω γε πάντα, καθάπερ οὐδ' ἄλλος τις οὐδεὶς ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἂν εὕροις τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον ἅμα τε
κεφαλὴν ἀσθενῆ καὶ θώρακα καὶ πνεύμονα καὶ ἧπαρ καὶ σπλῆνα, καὶ γαστέρα καὶ νῆστιν καὶ κῶλον καὶ κύστιν
ἕκαστόν τε τῶν ἄλλων. ἔοικεν οὖν ἐπινοίαις τισὶν ἰδίαις μᾶλλον λογικαῖς, ἢ τῇ πείρᾳ τῶν πεπονθότων, ὁ ἀρχιγέ-
νης ἀποπιστεῦσαι, διηγούμενος ὡς ἠδύναντο τὰς διαφορὰς τῶν ἀλγημάτων. ἵν' οὖν τι πλέον ἔχωσι καὶ παρ' ἡ-
μῶν οἱ φιλομαθεῖς αὐτὰς ῥήσεις αὐτοῦ παραθέμενοι, ὅσα μὲν ἀληθῆ τ' ἐστὶν ἅμα καὶ σαφῆ, ταῦτ' ἐκλέξας
μόνα, πιστεύειν αὐτοῖς ἀξιώσω τοὺς ἀσκουμένους κατὰ τὴν τέχνην. τὰ δὲ τοιαῦτα, παρέρχεσθαι συμ-
βουλεύσω. μεμψάμενος οὖν ὁ ἀρχιγένης τῷ ἀσκληπιάδῃ, τὸ μὲν πεπονθὸς νεῦρον, ἐν ταῖς ἀρθρίτι-
σιν ἀνώδυνον εἶναι λέγοντι, διότι μὴ δ' ὅλως αἰσθάνεται, τὴν δ' ἀπαθῆ σάρκα τῇ γειτνιάσει θλιβο-
» μένην ὀδυνᾶσθαι, μετὰ ταῦτα γράφει κατὰ λέξιν οὕτως. τὰ δ' ἀγγεῖα στερεῶς ἐπιθλιβόμενα, τὰς ἄνω
50 φλεγμονῆς κεφαλαλγίας ἐπέχει, ὥσπερ ἐμπτώσεως τινὸς εἰς αὐτὰ κωλυομένης. καὶ ὁ βαρβαρικὸς διάδεσμος,
» τότε μάλιστα ὀνίνησι. τὰς δὲ σφακελώδεις ἑτεροκρανίας, ἢ διακοπὴ αὐτῶν, καὶ μᾶλλον ἡ τῆς ἀρτηρίας, θερα-
» πεύει. ἤ τις καὶ σφυγμώδη καθηγουμένη καὶ διαίσσοντα τὸν πόνον ἐμβάλλει, καὶ στρογγύλλεται ὑποφερομένου-
» σα ἐπισήμως, ὥσπερ αἱ μὲν φλέβες οἷον ἀποσκιρροῦνται. τὰ δὲ νεῦρα διατείνεταί τε καὶ σκληροῦται συ-
» στρεφόμενα. καὶ ταῦτα μὲν ναρκώδεις ἐπιφέρει τοὺς πόνους, καὶ σκληρῶς διατείνοντας καὶ βυθίους καὶ ἐμ-
» πεπαρμένους, καὶ στενοχωρίας πλήρεις καὶ ἥκιστα κεχυμένους. οἱ δ' ὑμένες, καὶ ἐπὶ πλάτος διήκοντας αὐτοὺς
» παρέχουσιν καὶ ἀνωμάλους, ὥς τε καὶ αἱμωδίᾳ τι προσεοικὸς ἔχειν τὴν τῆς αἰσθήσεως τραχύτητα. πονεῖ δὲ πολ-
» λάκις οὕτω καὶ ἡ ἐπιφάνεια, καὶ οἱ μεταξὺ τῆς σαρκὸς ὑμένες, οἳ καὶ τοὺς διασπῶντας πόνους, ἐπιφέρουσι. τοὺς
» δ' ἀπὸ τῶν περὶ τὰ ὀστέα προσυπτεῖς εὑρήσεις. ὡς αὐτῶν δοκεῖν τῶν ὀστέων ὄντας. αἱ φλέβες δέ, βαρεῖς καὶ

» καθέλκοντας καὶ ὁμαλῶς ἐμπεπλασμένους ἐπιφέρουσιν αὐτούς· αἱ δὲ σάρκες, κεχυμένους τε καὶ χαλαρω-
» τέρους. διὸ φαίνονται, μηδ' ἐπὶ πολὺ ἐκτεινόμενοι, ὡς ἐμπλεούσης βραχύμασί τισι δοκεῖν τῆς αἰσθήσεως, μύες
» δὲ σαρκός τι καὶ νεύρου μίγμα τῶν ἰδιωμάτων, ἀμέλει καὶ τῆς ἀρτηρίας ἐν τοῖς πόνοις ἀναφέρουσι, σφυγμώδη
» τινα ὡς ἂν εἴποι τις καὶ μετ' εὐρυχωρίας διατεινόμενοι. καὶ ναρκῶδες σφύζοντες. τῶν δ' ἄλλων ὁ μὲν ἑλκώδης
» πόνος καὶ ἐν ἕλκεσιν ὁ ἰσχυρῶς ὀξὺς, καὶ οὐχ ἥκιστα ὀχλυκώτερος, καὶ κνησμοῦ προσαγωγὸς ἐπιφανείας οἰκεῖ-
» ος. ὁ δὲ νυγματώδης, τοῦ βάθους. ὁ δὲ ἐμβριθὴς, κόλπων πλησιάζοντος. ὁ δὲ διακενῶν, τὰ μὲν, πεπονθέναι τι
» τῶν ἐν τῷ τόπῳ διασαφεῖ. τὰ δὲ, μὴ οὐκ ἐν βάθει τὴν ὑπόστασιν ἔχων. σπαργῶν δέ ἐστιν, ὁ ἐν κόλποις συνιστά-
» μενος. αὕτη μὲν ἡ πρώτη ῥῆσις ἐστὶν Ἀρχιγένους. ἐκ τοῦ πρώτου τῶν πεπονθότων, ἐπιχειροῦντος διδάσκειν, ὅπως
ἄν τις εὑρίσκοι τὰ πεπονθότα μόρια, τῇ τῶν πόνων διαφορᾷ προσέχων τὸν νοῦν. ἐπισκεψώμεθα δ' ἀπ' ἀρχῆς
10 αὐτὴν μὴ παρέργως. τὰς σφακελώδεις φησὶν ἑτεροκρανίας, ἡ διακοπὴ τῶν ἀγγείων περιγράφει. τινὰς μὲν
οὖν λέγει τὰς σφακελώδεις, χαλεπὸν εὑρεῖν, οὐδὲ γὰρ ὡμολόγηται τῆς σφάκελος φωνῆς τὸ σημαινόμενον.
ἐνίων μὲν ὀδύνην λεγόντων μεγάλην δηλοῦσθαι. τινῶν δὲ, φλεγμονῆς ὑπερβολὴν τηλικαύτην, ὡς ἐπιφέ-
ρειν κίνδυνον φθορᾶς τοῦ μέρους, ὅπερ ἔνιοι, γάγγραιναν ὀνομάζουσιν. ἐνίων δὲ, τὴν φθορὰν αὐτὴν τοῦ πάσχοντος
μορίου, σφάκελον ὀνομάζεσθαι φασκόντων. ἄλλων δὲ σπασμόν. ἄλλων τ' οὐχ ἁπλῶς σπασμὸν, ἀλλὰ τῶν ἐπὶ
φλεγμονῇ νευρωδῶν σωμάτων. ἐνίων τ' οὐ τὸν ἤδη γινόμενον σπασμὸν, ἀλλὰ τὸν προσδοκώμενον ἐπὶ μεγέθει
φλεγμονῆς. ἐνίων δ' ἁπλῶς τάσιν ἰσχυράν. ἄλλων δὲ σηπεδόνα. τὸ μὲν δὴ σφακελῶδες ὄνομα, τὸ κατὰ τὴν προ-
γεγραμμένην ῥῆσιν ὑπ' Ἀρχιγένους εἰρημένον, εἰς τοσοῦτον ἀσαφείας ἥκει, ὡς μηδὲν δηλοῦν μηδ' ἐξήγησιν ὀνομά-
των ἰατρικῶν, ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ γράψαντος αὐτοῦ. τὸ δὲ περιγράφει, τάχ' ἄν τις ὑπονοήσειεν εἰρῆσθαι, ἀντ'
ὅσον ταχέως ἢ παντελῶς ἰᾶται, καὶ κείσθω γ' οὕτως εἰρῆσθαι. τί γὰρ ἄν τις πάθοι, νοεῖν ὀρεγόμενος ἃ μηδ' ὁ
20 γράψας αὐτὸς ἐσπούδασε νοεῖσθαι; σφυγματώδη οὖν καὶ διαΐσσοντα τὸν πόνον, ἐμβάλλειν φησὶ τὰς ἀρτη-
ρίας, ὅταν αὗται δηλονότι πρωτοπαθῶσι κατὰ τὰς σφακελώδεις ἑτεροκρανίας. τὸν μὲν οὖν σφυγμα-
τώδη πόνον ἐξηγησάμεθα πρόσθεν ὁποῖός τίς ἐστιν, ὄντα καὶ πρὸ τῆς ἐμῆς ἐξηγήσεως ἅπασι τοῖς ἰατροῖς γνώριμον·
οἵ γε καὶ σύμπτωμα αὐτὸν εἶναι φασὶ φλεγμονῶν μεγάλων. ὁ δὲ διαΐσσων πόνος ἐστὶν, ὅταν ὥσπερ ἀπὸ ῥίζης ἀρ-
ξάμενος τοῦ πρωτοπαθοῦντος μορίου, φέρηται ταχέως εἰς τὰ παρακείμενα, καὶ συμβαίνει σφοδροτάταις
οὐχ ἑτεροκρανίαις μόνον, ὡς Ἀρχιγένης ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ καὶ ταῖς κεφαλαίαις ὀνομαζομέναις. καὶ γὰρ ἐπ'
ἐκείνων ἐνίοτε φανερῶς αἱ ἀρτηρίαι πρωτοπαθοῦσαι, τοιοῦτον ἔχουσι τὸν πόνον, οἷον εἶπεν ὁ Ἀρχιγένης. ὥσθ' ὁ-
μολογεῖν ἐνίους, αἰσθάνεσθαι τῶν ἀγγείων αὐτῶν ἀλγούντων. ὅπερ ἑρμηνεῦσαι βουλόμενος, σκολύεσθαι
τὴν ἀρτηρίαν ὑποφερούσαν ἔφη. πότερον οὖν ὥσπερ τὰς ἀρτηρίας, ἐν ταῖς σφακελώδεσιν ἑτεροκρανίαις
οὕτω πάσχειν ἔφη, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀκούσει τις αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν φλεβῶν, ὡς κατὰ τοῦτο τὸ νόσημα
30 μόνον, οἷον ἀποκιρσουμένων, ἢ κοινὸν σύμπτωμα ἐστὶ φλεβῶν ὁπωσοῦν πασχουσῶν ἢ φλεγμαινουσῶν μόνον; κα-
θ' ὅσον μὲν γὰρ, συνάπτει τῷ περὶ τῶν ἀρτηριῶν λόγῳ τὸν περὶ τῶν φλεβῶν, ἐπὶ ταὐτοῦ πάθους εἰκὸς ὑπο-
λαμβάνειν ἐστὶ γίγνεσθαι τοὺς λόγους αὐτῷ. καθ' ὅσον δ' ἐφεξῆς ὑπέρ τε τῶν νεύρων γράφει καθόλου, καί τι-
νῶν ἄλλων μορίων τοιούτων, μὴ συνάπτων ἐν νοσήματι τὸν ὑπὲρ αὐτῶν λόγον, κατὰ τοσοῦτον αὖ πάλιν ὡσαύτως
καὶ αὐτῷ ὑπονοήσει λελέχθαι περὶ τῶν φλεβῶν. ἄμεινον δ' ὡς ἐν ἀδήλοις, ἐπὶ μὲν τῆς ἡμικρανίας ἡγεῖσθαι τῶν
φλεβῶν αὐτὸν ἅμα ταῖς ἀρτηρίαις μνημονεύειν. ἁπλῶς δὲ τῶν ἄλλων ὀργάνων, αὐτοῦ πάθους τινὸς ἀφωρισ-
μένου, κατά τε τὰ νεῦρα καὶ τὰ τούτων ἐφεξῆς, ἐν οἷς πάλιν ἔφη, τὰς φλέβας ἢ βαρεῖς, καὶ καθέλκοντας καὶ
ὁμαλῶς ἐμπεπλασμένους ἐπιφέρειν τοὺς πόνους. ταυτὶ μὲν οὖν ἀμφιβολίαν ἔχει τινά. τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον,
ἔνθα φησὶν, τὰ δὲ νεῦρα διατείνεταί τε καὶ σκληροῦται συστρεφόμενα, φανερῶς ἀποχωροῦντος μέν ἐστι τῆς
τῶν ἑτεροκρανιῶν διαθέσεως, ἀποφαινομένου δὲ καθόλου περὶ νεύρων ὁπωσοῦν πασχόντων. ἔστι δὲ τοῦτο φανε-
40 ρῶς ψεῦδος. οὐ γὰρ ἅπαν πάθος νεύρων, σκληροῖ καὶ συστρέφει τὴν οὐσίαν αὐτῶν, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ χαλαρὰ ποιεῖ
τὰ νεῦρα, καθάπερ ἀτροφία σαφῶς. ἀλλὰ καὶ πολλάκις οὐδεμίαν αἰσθητὴν ἔχοντα διαφορὰν, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐοι-
κότα τοῖς ὑγιαίνουσιν, οὔτ' αἰσθήσεως, οὔτε κινήσεώς τι χορηγεῖ τοῖς ὑποτεταγμένοις σώμασιν. ἴσως οὖν, ἐν μό-
ναις ταῖς φλεγμοναῖς, ἢ τοῖς φλεγμονώδεσι νοσήμασιν, ἢ τοῖς παρὰ φύσιν ὄγκοις πᾶσιν ἔφη, σκληροῦσθαί τε
καὶ συστρέφεσθαι τὰ νεῦρα. καίτοι ἐν τούτοις ἐναργῶς φαινόμενόν ἐστι, τὸ τείνεσθαι τὰ νεῦρα. καὶ γὰρ καὶ αὐτοῖς
τοῖς κάμνουσι καὶ ἡμῖν τοῖς ὁρῶσιν, αὐτὰ φαίνεται τεινόμενα. διὸ καὶ σπασμοὶ καὶ τέτανοι, μὴ θεραπευθεῖσιν
αὐτοῖς, ἕπονται, καὶ κοινὸν ἔοικε τοῦτ' εἶναι σύμπτωμα τῶν εἰς ὄγκον αἰρομένων ἁπάντων, τὸ τείνεσθαι. τεθεά-
μεθα γὰρ ἤδη, καὶ ἀρτηρίας καὶ φλέβας φλεγμαινούσας ἐναργῶς τεταμένας. τὰς μὲν φλέβας ὅταν ἐν ἄ-
κρῳ τῷ κώλῳ φλεγμονῆς γενομένης, ἐπαρθῇ βουβών. οὐκ ὀλιγάκις γοῦν ἐναργῶς ὤφθη τεταμένον ὅλον τὸ ἀγ-
γεῖον ἐρυθρότερόν τε καὶ θερμότερον, ὀδυνηρότερόν τε ψαυόντων γεγονός. ὡς εἶναι πρόδηλον, ὅτι φλεγμαίνει
50 σύμπαν ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ πρωτοπαθήσαντος μορίου, μέχρι τῆς μασχάλης καὶ βουβῶνος. καὶ καλῶς ὑπὸ
τῶν ἰατρῶν εἴρηται σχεδὸν ἁπάντων, ἔρευθος, καὶ τάσις καὶ ἀντιτυπία, καὶ ὄγκος, καὶ ὀδύνη τοῖς φλεγμαίνουσι μέρεσι
συμβαίνειν. ὁ σφυγμὸς δ' οὐχ ἅπασιν ὡς εἴπομεν. ἀλλ' ἐν οἷς ἀρτηρίαι τέ εἰσιν αἰσθηταὶ, καὶ τὸ μόριον εἰ αἰσθητι-
κὸν ᾖ, ἀξιόλογός τε κατὰ τὸ μέγεθος ἡ φλεγμονή. τηνικαῦτα γὰρ οἱ κάμνοντες αἰσθάνονται σφυγμώδους ὀδύ-
νης, κἂν μηδὲν αἰσθητὸν ἀγγεῖον ᾖ κατ' αὐτὸ πάσχον σῶμα. τάχ' οὖν εὑρήσει τις μὲν τὰ καθ' ἕκαστον ὄργανον ἴδια
συμπτώματα. λέλεκται δ' ἤδη καὶ πρόσθεν καὶ οὐχ ἅπαξ. ὡς ἡ βλάβη τῆς οἰκείας ἐνεργείας, ἴδιον ἑκάστου μο-
ρίου σύμπτωμά ἐστιν, ὁποῖόν ποτ' ἂν ᾖ κατ' εἶδος. οὔτε δ' ἄλλο τι σύμπτωμα ἐξ ἀνάγκης αὐτοῖς οὔθ' αἱ διαφοραὶ
τῆς βλάβης ὑπάρχουσιν. ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδέαν τε καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους, αἱ διαφοραὶ μὲν ἐξαλλάττονται.
τὸ δὲ εἶδος ἢ τὸ γένος, ἢ ὅπως ἂν ἐθέλῃ τις ὀνομάζειν, ἀεὶ διαμένει τοῦ συμπτώματος, ὃ κατὰ τὴν βεβλαμμένην

ἐνέργειαν

ἐνέργειαι ἐστί. καὶ πλεονάσαι γε κάλλιον ἦν Ἀρχιγένει κατὰ τοῦτο περιλαβόντι μεθόδῳ τὸ σύμπαν,
ἐπειδὴ καὶ τοῖς ἄλλοις ἠμέληται. γέγραπται δ' ὑφ' ἡμῶν, ἐν πολλαῖς ἄλλαις πραγματείαις οὐκ
ὀλίγα τῶν τοιούτων. ὥσπερ ἀμέλει καὶ νῦν εἰρήσεται διὰ τῶν ἐφεξῆς. ὅσα μὲν ἑτέρωθι τελείως ἐξειρ-
γασάμεθα, συντομώτερον. ὅσα δὲ διὰ βραχυτέρων ἐν ἄλλοις ἐῤῥέθη, μακρότερον ἐνταῦθα διερχομέ-
νων ἡμῶν αὐτά. νυνὶ δὲ τὰς ὑπολοίπους τῶν πόνων διαφορὰς ἐπέλθωμεν, ὅσων ἐμνημόνευσεν ὁ Ἀρ-
χιγένης ἐν τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει. τὸ μὲν δὴ ναρκώδεις γίνεσθαι τοὺς πόνους τοῖς νεύροις, ὅπως ἡμάρ-
τηται, καὶ ὡς οὐκ ἔστι μορίου τινὸς ἴδιον ἡ νάρκη πάθος, ἀλλ' αἰτίας τε καὶ διαθέσεως, ἔμπροσθεν εἴρη-
ται, τὸ δὲ σκληρῶς διατείνοντας ἐπ' αὐτοῖς γίνεσθαι τοὺς πόνους, ὀρθῶς εἴρηται. καὶ κάλλιον ἦν τὸ ἁπλῶς
εἰρημένον, ἄνευ τοῦ σκληρῶς. διατείνοντες γάρ εἰσιν ἱκανῶς ἑκατέρωσε τῶν νεύρων οἱ πόνοι, διότι καὶ τεί-
10 νεται πρὸς ἄμφω τὰ πέρατα, τό, τε τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ τὸ τῆς ἐσχάτης τελευτῆς. ὥσπερ ἐν ταῖς
κιθάραις αἱ χορδαί, καὶ ῥήγνυνταί γε πολλάκις ἐν αὐταῖς αἱ σφοδρῶς τεταμέναι. καὶ διὰ τοῦτ' ἀπο-
τιθέμενοι μετὰ τὸ χρήσασθαι τοῖς ὀργάνοις οἱ κιθαρισταί, τὰς χορδὰς ἀνιᾶσι. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅτι τεί-
νονται σαφῶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων αἰτίων τε καὶ διαθέσεων, οὐδεὶς ἀγνοεῖ, κἂν ὑγρὸν ἢ τὸ περιέχον.
ὥστε καὶ διαβρέχειν αὐτὰς καὶ πληροῦν, κἂν ξηρὸν ἱκανῶς. εἰς ἐσχάτην γὰρ ἀφικνούμεναι τάσιν, ἐν
ἑκατέρᾳ κράσει τοῦ περιέχοντος, εἰκότως ῥήγνυνται. καλῶς οὖν ὁ Ἱπποκράτης τοὺς σπασμοὺς τῶν νεύρων
ἐπὶ πληρώσει τε καὶ κενώσει γίνεσθαί φησι, τάσεις ἀμέτρους οὔσας δηλονότι τῶν νεύρων. τὸ δὲ βυθίους
εἶναι τοὺς πόνους αὐτῶν, ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων εἴληπται τοῖς πλείστοις τῶν νεύρων. ἐπειδὴ γὰρ ἀεὶ πρῶ-
ται μὲν ἐπιπολῆς εἰσιν αἱ φλέβες, ἐφεξῆς δ' αὐτῶν αἱ ἀρτηρίαι, καὶ μετὰ ταύτας, τὰ νεῦρα, διὰ τοῦτ' ἐν
βάθει τῆς τάσεως αὐτῶν οἱ κάμνοντες αἰσθάνονται. τένοντές γε μὴν πολλοί, νευρώδη σώματ' ὄντες, ὑπ' ἐνίων
20 ἄντικρυς ὀνομαζόμενοι νεῦρα, τοὺς πόνους οὐ βυθίους, ἀλλ' ἐπιπολῆς ἔχουσιν. ὅταν καὶ αὐτοὶ τύχωσιν
οὕτως τεταμένοι, καθάπερ οἱ τοὺς δακτύλους ἐκτείνοντες. εἰσὶ δ' ἀμέλει καὶ οἱ κάμπτοντες αὐτοὺς ἐπι-
πολῆς μέν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐκτείνουσιν. ὁ δ' Ἀρχιγένης τοὺς πόνους τῶν νεύρων, ἐμπεπαρμένους εἶναι
φησί, ὑπάρχοντος τοῦ τοιούτου τῆς ὀδύνης εἴδους τῷ κώλῳ μᾶλλον, ὡς ἔμπροσθεν εἶπον. ἐγγίγνεται δὲ καὶ
ὠτί, μετά τινος σφυγμοῦ, καὶ τῶν ὀδόντων τοῖς μύλαις, ἔστι δ' ὅτε καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἥκιστα δὲ τοῖς
νεύροις, ἐμπεπαρμένος ὑπάρχει πόνος. ἐκτείνεται γὰρ ἐπὶ πλεῖστον ἑκατέρωσε μέχρι τῶν ἄνω τε καὶ κάτω
τοῦ ζώου μορίων. τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀρχιγένους, ὅτι καὶ στενοχωρίας πλήρεις ἔχει τὰ νεῦρα
τοὺς πόνους, κακοζήλως μὲν εἴρηται τῇ λέξει. δηλοῖ δ' οὐδὲν πλέον τοῦ μετ' αὐτό. καθὸ φησί, καὶ ἥκιστα κε-
χυμένους. τῷ γὰρ ὄντι, κεχυμένους ἥκιστα, τουτέστιν εἰς πλάτος ἐκτεταμένους οὐκ ἔχει τοὺς πόνους τὰ
νεῦρα, ἀλλὰ κατὰ περιγραφήν τινα μᾶλλον, ἄνω τε καὶ κάτω τῆς τάσεως αὐτῶν διηκούσης, καὶ μάλ-
30 λον γ' ἄνω μέχρι τῆς κεφαλῆς. καὶ τό, τε πρῶτον αὐτοῖς, καὶ σπασμοὶ καὶ τέτανοι, τοῦ παντὸς ἕπεται
σώματος. οὐδενὸς τοιούτου συμβαίνοντος, οὐδὲ μιᾷ τάσει νεύρου, πρὶν ἅψασθαι τῆς κεφαλῆς αὐτῆς. ἐφε-
ξῆς δὲ τοῖς εἰρημένοις, ὁ Ἀρχιγένης ἔγραψεν περὶ τῶν ὑμένων. ὅτι μὲν ἐπὶ πλάτος αὐτοῖς διήκουσιν
οἱ πόνοι, παθόντων αὐτῶν, ἀληθεύων. ὅτι δ' αἱμωδίᾳ τι προσεοικὸς ἔχουσιν, οὐκέτι ἀληθεύων. ὡς ἔμπρο-
σθεν εἴρηται. τό γε μὴν ἀνωμάλους εἶναι τοὺς πόνους τῶν ὑμένων, οὐ διὰ παντὸς ἀληθές, ὅπου γε τοὐναν-
τίον, ἀληθὲς μᾶλλόν ἐστιν. ἐοίκασι γὰρ κατὰ μὲν τὸν αὐτῶν λόγον, ὁμαλῶς ἐπιφέρειν τοὺς πόνους. ἐπειδὴ καὶ
τὸ σῶμα πᾶν αὐτῶν, ὁμαλόν. ἐκ δὲ τῆς πρὸς τὰ πλησιάζοντα κοινωνίας, ἀνωμαλίαν τινὰ ἐπιφέρειν
ἔστιν ὅτε, κατά τι συμβεβηκός. ὅταν γὰρ ἐπὶ τὸ πεπονθὸς αὐτῶν μέρος ἄγηται καὶ τείνηται τὰ πέριξ,
ἀνομοίαν ἀναγκαῖον ἐστὶ γίγνεσθαι τὴν ὀδύνην. ἔνθα μὲν αἰσθητικώτερόν ἐστι τὸ τεινόμενον μόριον, ἐν-
ταῦθα ὀδυνωμένων μᾶλλον. ἔνθα δὲ ἧττον αἰσθητικόν, ἔλαττον ἀλγούντων. καὶ μὴν καὶ τοῦ ψαύειν ἢ μὴ
40 ψαύειν ὀστοῦ τὸ τεινόμενον, ἡ διαφορὰ τῶν πόνων εἰκότως γίνεται. κατὰ τοῦτον γοῦν τὸν λόγον, ἀλγοῦσι
κατὰ τὴν κλεῖν ἔνιοι τῶν πλευριτικῶν, ἀνατεινομένου πρὸς τοῦτο τὸ χωρίον, τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος
ὑμένος. ἐνίοτε δ' οὐκ εἰς τὴν κλεῖν. ἀλλ' εἰς τὸ ὑποχόνδριον, ὁ πόνος αὐτῶν διήκει, τῆς αἰσθήσεως γινομένης
κατὰ τὸ διάφραγμα κινούμενον ἐξ ἀνάγκης, ὅταν ἀναπνέωσιν οἱ πλευριτικοί, μᾶλλον τῶν ἄλλων τοῦ θώρα-
κος μορίων. ἡ γὰρ οἷον ῥίζα τῆς ὀδύνης ὅταν ἐν τῇ πλευρᾷ γένηται τοῖς ἐνταῦθα μυσὶν ἀναπνεῖν ὀκνοῦ-
σιν οἱ κάμνοντες, ὥστε μόνῳ τῷ διαφράγματι, τὸ τῆς ἀναπνοῆς ἔργον, ἡ φύσις ἐπιτρέπει τηνικαῦτα. κα-
θάπερ ἐν ταῖς ἀβιάστοις ἀναπνοαῖς, ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων. ὅταν μὲν οὖν ἐν τοῖς κάτω μέρεσι τῶν πλευ-
ρῶν, ἡ φλεγμονὴ γένηται, τὸ διάφραγμα τεινόμενον ὀδυνᾶται μᾶλλον. ὅταν δ' ἐν τοῖς ἄνω, κατὰ τὴν
κλεῖν ἡ ὀδύνη διασημαίνει. τῷ μὲν τῆς κινήσεως λόγῳ, τὸ διάφραγμα. τῷ δὲ τῆς σκληρότητος, ἡ κλεὶς
ἐργαζομένη τὴν ἀνίαν. ἥπατος δὲ μεγάλως φλεγμαίνοντος, ἢ σκιῤῥωθέντος, ἡ κατὰ τὴν δεξιὰν κλεῖν ὀ-
50 δύνη γινομένη, τῇ τάσει τῆς κοίλης φλεβὸς ἕπεται μᾶλλον ἢ τῇ τῶν ὑμένων. ὅταν δ' εἴπῃ πονεῖν πολ-
λάκις οὕτω καὶ τὴν ἐπιφάνειαν. ὅπερ ἐστί, τὰ τῶν παθόντων ὑμένων ἔχειν ἴδια, δηλεῖ σαφῶς ὁπό-
θεν ὁρμηθεὶς αἱμωδίᾳ τι παραπλήσιον ἔφησεν τὰς ὀδύνας ἔχειν αὐτόν. ἐπειδὴ γὰρ ἅμα τῇ τῆς αἱμω-
δίας ἰδιότητι, καὶ ἡ ναρκώδης ἐστὶν αἴσθησις, ὡς ἂν ὑπὸ μιᾶς αἰτίας ἀμφοτέρων γινομένων, ὁ δ' ἐ-
πιπολῆς ὑμὴν ὁ ὑποτεταμένος τῷ δέρματι πάσχει πολλάκις ὀδύνας ναρκώδεις ὑπὸ τῶν ἔξωθεν
αἰτίων τῶν ψυχρῶν, ἑτοιμότερον βλαπτόμενος, διὰ τοῦτο τῇ κοινωνίᾳ τῆς διαθέσεως ἀπατηθεὶς
ὁ Ἀρχιγένης, αἱμωδίᾳ τι παραπλήσιον ἔφησεν, τοὺς ἄλλους ὑμένας, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν πολλάκις,
οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τοῦ πάσχοντος μορίου γινομένης τῆς ὀδύνης, ἀλλὰ διὰ μὲν τὴν οὐσίαν

αὐτῶν ἀναιμόν τε καὶ ψυχρὰν οὖσαν, εὐκόλως ἁλισκομένων πάθεσι ψυχροῖς. ἑπομένης δὲ τῆς τοι-
αύτης ὀδύνης τοῖς πάθεσι, διὸ καὶ πολλάκις ἔφη γίγνεσθαι τοὺς τοιούτους πόνους. ὡς ἂν, οὐ κατὰ τὴν
οὐσίαν αὐτοῦ τοῦ πάσχοντος μορίου, ἀχώριστοι γὰρ ἂν οὕτως γε ἦσαν, ἀλλὰ κατά τι συμβεβηκὸς ἐπιγι-
γνομένους. ὁ μὲν οὖν ὑπὸ τῷ δέρματι τεταμένος ὑμὴν ὁ καὶ συναποδερόμενος αὐτῷ, τονώδεις τε καὶ
ναρκώδεις ἐπιφέρει τοὺς πόνους. οἱ δὲ μεταξὺ τῆς σαρκὸς, οἷον διαπειρῶντας, εἰσὶ γὰρ πολλοὶ καὶ ἄνω-
ν ἄλλως ἐμφυόμενοί τε καὶ περιλαμβάνοντες αὐτὴν, ὅτ' ἂν οὖν ποτὲ ἐξ ἐναντίων κατὰ φύσιν τείνε-
σθαι συμβῇ τὴν σάρκα, τοιαύτας ἀναγκαῖόν ἐστι γίνεσθαι τὰς ὀδύνας. ἐπί γε μὴν τοῖς πολλοῖς γυ-
μνασίοις, ἤτοι τονώδεις, ἢ ἑλκώδεις οἱ πόνοι γίνονται, συνιστάμενοι καθ' ὅλους τοὺς μῦς, ὧν μόριά εἰσι
καὶ αἱ σάρκες. εἴρηται δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἀλγημάτων ἱκανῶς ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς. ὅτι δ' οἱ τῶν περι-
10 κειμένων τοῖς ὀστοῖς ὑμένων πόνοι, βύθιοί τ' εἰσὶν, τοῦτ' ἔστιν διὰ βάθους τοῦ σώματος ἐπιφέροντες
αἴσθησιν, αὐτῶν τε τῶν ὀστῶν ἐπάγουσιν φαντασίαν ὡς ὀδυνωμένων, οὐδὲν θαυμαστόν. ὀνομάζουσι
γοῦν αὐτοὺς ὀστοκόπους οἱ πλεῖστοι. καὶ γίνονται τὰ πολλὰ μὲν, ἐπὶ γυμνασίοις, ἔστιν ὅτε δὲ, καὶ διὰ
ψύξιν, ἢ πλῆθος. τὰς δὲ φλέβας φησὶ βαρεῖ καὶ καθέλκοντας καὶ ὁμαλῶς ἐμπεπλασμένοις ἐπι-
φέρειν τοὺς πόνους. ἐν ἀρχῇ δὲ ὁπότε τῆς ἡμικρανίας ἐμνημόνευσεν ἀποκιρσοῦσθαι τὰς φλέβας ἔ-
φη. τάχ' οὖν ἐν ἐκείνῳ μόνῳ χρὴ δέξασθαι λέγειν αὐτὸν τοῦτο. γιγνώσκειν γε μέντοι δεῖ, τὸν ἴδιον πό-
νον ἀρτηρίας καὶ φλεβὸς κατὰ μῆκος ἐκτεινομένου σώματος, οἷον χορδῆς τινὸς, ἔμφασιν ἔχειν. οὐ μὴν
συνεμφαίνει γέ τοι βάρος. τὸ δ' ὁμαλῶς ἐμπεπλάσθαι τὸν πόνον τῶν φλεβῶν, οὐδὲ σαφὲς ὅλως ἐ-
στιν. ἐπ' οὐδενὶ τῶν συμβεβηκότων αὐταῖς, ἀνεχθῆναι δυναμένου τοῦ ἐμπεπλάσθαι. περὶ δὲ τῶν σαρ-
κῶν ἐφεξῆς φησὶν ὡς κεχυμένους τε καὶ χαλαρωτέρους ἐπιφέρουσι τοὺς πόνους. ὅλως μὲν οὖν πόνος
20 οὐδείς ἐστι χαλαρὸς, ἀλλὰ τοὺς ἧττον τεταμένους, ἴσως εἴρηκεν χαλαρωτέρους, ἐπειδὴ τεταμένοι
μᾶλλον εἰσὶν, οἵ τε τῶν ἀγγείων καὶ οἱ τῶν ὑμένων. τοῦτο γὰρ ὁμολογεῖ, καὶ τὸ μὴ δ' ἐπὶ πλέον ἐκτε-
ταμένους αὐτοὺς φαίνεσθαι. διὰ τὸ κατὰ περιγραφὰς βραχείας συγκεῖσθαι τὰ σαρκώδη μόρια τῶν
μυῶν. εἰ δὲ καὶ τὸ τοῦτο γεγραμμένον ἐφεξῆς, ὡς ἐπιπλεούσης ῥαχώμασί τισι δοκεῖν τῆς ἁφῆς, ἴδι-
ον ἐστὶ τὴν ἐν σαρξὶ πόνου ἐπισκεπτέον. ὅτι μὲν γὰρ ἐνίοτε τοιοῦτόν τι συμβαίνει κατὰ τοὺς πόνους
αὐτῶν, ἀληθές ἐστιν, ἐκ δὲ τοῦ μὴ διαπαντὸς φαίνεσθαι, διαθέσεως μᾶλλον ἐν αὐταῖς γινομένης ὡς τὸ
πολὺ μιᾶς τινὸς, οὐ τῆς οὐσίας αὐτῶν ἴδιον εἶναι δόξει. τὴν διάθεσιν δὲ οὐχ ἁπλῶς ὑποληπτέον
εἶναι πάθος φλεγμονῶδες. ἀλλὰ καὶ μετὰ χυμοῦ ῥαχοῦν πεφυκότος. ἐφεξῆς δὲ περὶ τῶν μυῶν
Ἀρχιγένης γράφων, σαρκὸς καὶ νεύρων μίγμα τῶν ἰδιωμάτων ἀναφέρειν αὐτοὺς φησὶν, ὡς ἂν ἐκ τού-
των συγκειμένης τῆς οἰκείας οὐσίας αὐτῶν. τὸ δὲ καὶ ἀρτηρίας, ὅτι διαπεφύκασιν αὐτῶν. ἀλλ' οὔ-
30 τως, καὶ τὰς φλέβας ἐχρῆν εἰρῆσθαι, καὶ τοὺς ὑμένας. τὸ δὲ σφριγῶντες ὄνομα, παρὰ μὲν τοῖς
Ἕλλησιν ἐπὶ τῶν εὐεκτικῶς πεπληρωμένων λέγεται, διὸ καὶ κατὰ τῶν νέων αὐτὸ μόνον εἰρήκασι, γέ-
ροντος δ' οὐδεὶς, ὡς ἂν μὴ δὲ δυναμένου τοῦ σώματος αὐτῶν, εὐεκτικὴν δέξασθαι πλήρωσιν. ὅ γε μὴν
οὖν Ἀρχιγένης ἐπί τι φέρει τὴν φωνὴν ταύτην, οὐ πάνυ τι ῥᾴδιον εὑρεῖν. μάλισθ' ὅτι συγχεῖ καὶ δια-
φθείρει πολλαχόθι τὰ σημαινόμενα τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων. εἰ δ' ὥς ἄν τις ὑπονοήσειεν ἐπὶ τῶν διὰ
πλήρωσιν τεταμένων λέγοι τὸ σφριγῶντες, κοινὸν ἂν εἴη πάντων τοῦτο τῶν πεπληρωμένων σωμά-
των, οὐκ ἴδιον τῶν μυῶν. τό γε μὴν μετ' εὐρυχωρίας αὐτοὺς διατείνεσθαι λελέχθαι νομίζω πρὸς αὐ-
τοῦ, τῆς ἐν τοῖς νεύροις πληρώσεως, ἀφορίζοντος. ὅτι δὲ τὸ σφύζειν ναρκῶδες, οὐκ ὀρθῶς εἴρηται, δε-
δήλωται πρόσθεν. τῶν δ' ἄλλων φησὶν πόνων, ὁ μὲν ἑλκώδης ἰσχνῶς ὀξύς ἐστιν, ἀσαφὴς δ' ἡ λέξις ἥδε,
καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀδύνατος διδάξαι τι, ταῖς ἄλλαις ὁμοίως ταῖς ἀσαφέσιν, ἅς γε οὐδ' ἐξηγήσασθαι δυ-
40 νατόν ἐστιν, εἰ μή τις αὐτὸς ἐπιστάμενος τὸ πρᾶγμα, προσαρμόσαι πειραθείη τῇ λέξει. καὶ νῦν γοῦν ἐπιστά-
μενός τις, ἑλκώδεις κόπους ὀνομάζεσθαι, πρός τε τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν γυμναστῶν, ὅτ' ἂν ἐν τῷ κινεῖ-
σθαι τὶς ἢ ψαύειν τῶν κεκοπωμένων μορίων, αἴσθησιν ἴσχῃ τοῖς ἡλκωμένοις μορίοις ὁμοίαν, ἐπινοῆσαι δυ-
νήσεται τὸν ἰσχνῶς ὀξὺν πόνον εἰρῆσθαι τοιοῦτόν τινα τὸ εἶδος, οἷον κεντούσης βελόνης ὀξείας γίνεσθαι.
δῆλον οὖν ὅτι μὴ δὲ συνεχής ἐστιν οὗτος, ὥσπερ γε μὴ δὲ ὁμαλῶς ἐκτεταμένος ἁπάντη. τοῦτον οὖν αὐ-
τὸν φησὶ γλυκύτερον εἶναι, δέον ἀσθενέστερον εἰπεῖν, ἢ ἀμβλύτερον, ἢ οὐ σφοδρὸν, ἢ ἀνιαρὸν ἧττον, ἤ τι
τοιοῦτον. τὸ γὰρ γλυκύτερον οὐδ' ἐφ' ἑνὸς τῶν ἀνιαρῶν λέγεται κυρίως. τὸ δὲ καὶ κνησμοῦ προσαγω-
γὸς, ἀδιαρθρώτως εἴρηται. διαφέρει γὰρ ἐναργῶς ἡ κνησμώδης αἴσθησίς τε καὶ διάθεσις, τῆς ἑλκώδους.
ἀλλ' ἐπεὶ καὶ προηγεῖται πολλάκις ἡ κνησμώδης τῆς ἑλκώδους, ἐκλυομένης τε καὶ παυομένης τῆς ἑλ-
κώδους. εἰς τὴν κνησμώδη, μετάπτωσις γίνεται, διὰ τοῦτο συγκεχυμένως τε καὶ ἀδιορίστως ὑπὲρ αὐτῶν ὁ
50 Ἀρχιγένης ἔγραψεν. ὡς ἂν μὴ δὲ τὰς αἰτίας τῶν διαθέσεων ἀμφοτέρων ἀκριβῶς που διεγνωκώς. ἀλλ'
ἡμεῖς γε τελέως ἐξειργασάμεθα τὸν περὶ τούτου λόγον ἐν τῇ τῶν ὑγιεινῶν πραγματείᾳ. ὁ μὲν οὖν ἑλκώ-
δης πόνος, οὐκ ἐν μόνῳ τῷ δέρματι φαίνεται συνιστάμενος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ βάθους ἐκτεταμένος ἄ-
χρι τῶν ὀστῶν. ὁ δὲ κνησμώδης, ὄντως τῆς ἐπιφανείας μόνης ἐστίν. οὐ πρώτως κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῆς λό-
γον, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. ὅτι πυκνότερον τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ, τὸ δέρμα ἐστίν. διαθέσεως οὖν
ἰδίας ἑκάτερος τῶν πόνων ἐστὶ σύμπτωμα, διὰ δριμύτητας μέν τινας γινόμενοι χυμῶν. ἀλλήλων
δὲ διαφέροντες, εἰς ὅσον κἀκεῖναι. διώρισται δ' ὡς ἔφην ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς, ὁ δὲ νυγματώδης
φησὶ πόνος, τοῦ βάθους ἐστὶν, οὐκ ὀρθῶς. ὑμένος γὰρ ἐστὶν, οὐ βάθους ἴδιος. ὁ δ' ἐνδρείδων ὥς φησι

κόλπῳ

κόλπου πλησιάζοντος, ἀλόγως πάνυ τοῦτο γέγραφε. κοιλότης γάρ τίς ἐστιν ὁ κόλπος, ἐκ τοῦ διεστῆναι τὰ
πλησιάζοντα πρότερον ἀλλήλοις, γεγενημένη. καὶ τοίνυν ὅταν μὲν πληρωθῇ ῥεύματος, ὡς ἂν διατεινο-
μένων τῶν περικειμένων σωμάτων, ὀδύνης αἰσθάνονται τονώδους, κάμνοντες. οὐ κατὰ μῆκος ἐκτετα-
μένης ἐπὶ πλέον, ἀλλ' ἰδίαν ἐχούσης περιγραφήν. ὅτ' ἂν γὰρ ἐκκενωθῇ πως ἐκ τοῦ κόλπου τὸ ὑγρὸν, ἀ-
νώδυνοι παραχρῆμα γίνονται. πλὴν εἴ τινι τὰ περιέχοντα σώματα τὸν κόλπον, ἐπὶ πλέον ἐκταθέν-
τα τε καὶ διαταθέντα φλεγμονώδη διάθεσιν ἔσχεν. ταῦτα μὲν οὖν τὰ τῶν κόλπων ἴδια. τὸ δὲ ὑπ' Ἀρ-
χιγένους εἰρημένον, ἕτερον μέν τι τούτων ἐστίν. ὁποῖον δὲ τι νοήσας ἔγραψεν αὐτὸ, χαλεπὸν εὑρεῖν. καὶ
μήν γε καὶ τὸ γεγραμμένον ἐφεξῆς, ἴσην ἔχει τῷδε τὴν ἀπορίαν. ὁ διακεντῶν γάρ φησι πόνος οὐκ ἐν
» βάθει τὴν ὑπόστασιν ἔχει, τοῦτο δὲ μάχεται καὶ αὐτῷ, τῷ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως εἰρημένῳ τόνδε τὸν τρο-
10 πον· ὁ δὲ διακεντῶν, τὰ μὲν πεπονθέναι τῶν ἐν τῷ τόπῳ διασαφεῖ, τὰ δὲ μή. τοῦτο γὰρ ἐγχωρεῖ, καὶ
διὰ βάθους ἐγγυτάτω γενέσθαι τῶν ὀστῶν. καὶ κατὰ τὸ δέρμα κἀν τῷ μεταξὺ, πάντως τοῦ τοιούτου πό-
νου διὰ δακνώδη χυμὸν γινομένου, διαβιβρώσκοντα τῶν αἰσθητικῶν τι σωμάτων. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τελευ-
» τῇ τῆς ῥήσεως γεγραμμένον ὧδε, σπαράσσων δ' ἐστὶν, ὁ ἐν κόλποις συνιστάμενος. εἰ μὲν τὸ σπαράσ-
σων, τὸ οἷον διασπῶν σημαίνει, ψεῦδός ἐστιν. ἥκιστα γὰρ ὑπάρχει τοῦτο τῷ κατὰ τὸν κόλπον. εἰ δ' ἄλλο τι
καὶ μὴ τοῦτο, πόθεν ἄν τις εὑρεῖν αὐτὸ δυνηθείη; τὰ μὲν δὴ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως, Ἀρχιγένους
τοιαῦτα. μεταβῶμεν δ' ἐφ' ἑτέραν διδάσκουσαν καὶ αὐτὴν ἐκ τῆς τῶν πόνων διαφορᾶς, διάγνωσιν τῶν
» πεπονθότων μορίων. ἔστι δ' ἡ ῥῆσις ἥδε. ὁ δὲ τοῦ ἥπατος ὅλκιμος ἐμπεφυκὼς καὶ ναρκώδης ἐστὶ καὶ ἀντει-
» ρέστερον ἐγκείμενος. ὁ δὲ τοῦ σπληνὸς οὐκ ὀξὺς, βάρος δ' ἅμα καὶ διάτασιν ἔχει. ἀντεντεινομένῳ πρὸς
» ἔνθλιψιν καὶ ἀποπίεσιν τινὰ ἔξωθεν ἐπικειμένῳ ἐοικώς. νεφροὶ δὲ αὐστηρούς τε τοὺς πόνους ἐπιφέρουσι
20 καὶ μετ' ἐμμόνου σφίγξεως ἐπινύσσοντας. κύστις δὲ, στύφουσιν σφόδρα χρῆται τοῖς ἀλγήμασι, καὶ σὺν
» διατάσεσι νυγματώδεσιν. ὑστέρα δὲ, ὀξέσι διαΐσσουσι νυγματώδεσι διατείνουσιν ἐμπίπτουσι στροφωδῶς. τοι-
» ούτῳ μίγματι πέφυκε πονεῖν καθὸ καὶ ἀπορίαν τοῦ ἰδιώματος ἐμποιεῖ. ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει, πάλιν ὁ Ἀρ-
χιγένης εὐθέως κατὰ τὴν ἀρχὴν, ὅλκιμον εἶναί φησι, τὸν πόνον τοῦ ἥπατος. ἔστι μὲν οὖν ἀηθὲς τοὔνο-
μα τοῖς Ἕλλησι τὸ ὅλκιμον, ὥστ' οὐδὲ τί σημαίνει ῥᾴδιον εὑρεῖν. ἐκ γὰρ πολλῆς χρήσεως, ἡ τῶν σημαινο-
μένων εὕρεσις γίνεται. τοὺς δ' οὖν χρησαμένους αὐτῷ, τὸ γλίσχρον οἶδα δηλοῦντας. ὃ ὥσπερ ὁ ἰξὸς ἐστίν.
ὥστε μορίοις λαβόμενον, ἕλκειν δι' αὐτοῦ δύνασθαι τὸ συνεχές. οὕτω δὲ καὶ σταὶς ὅλκιμον εἴρηται τὸ
τῶν πυρῶν. καὶ μάλιστα τὸ κάλλιστα πεφυραμένον. οὐχ ὅλκιμοι δὲ τὸ τῶν κριθῶν, καὶ τὸ τῆς κέγχρου. τό
γε μὴν τοῦ ἥπατος ἄλγημα, κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον, οὐκ ἄν ποτε γένοιθ' ὅλκιμον. ὥστ' ἄλλο τι ζη-
τητέον ἡμῖν ἐστίν. εἷς μὲν δή τις τῶν πρεσβευόντων τὴν Ἀρχιγένους αἵρεσιν, ὅλκιμον ἔφησεν πόνον εἰρῆσθαι
30 τὸν τοῦ ἥπατος, ἐπειδὴ καθέλκει, φλεγμαῖνόν τε καὶ σκιρρούμενον τὴν κλεῖν. ἕτερος δὲ τὸ χρόνιζον. ἄλλος
δὲ, τὸ μέτριον. εἰσὶ δ' οἳ τὸ βραδὺ. τοῦτο δ' εἶναι, τὸ ἀντικείμενον τῷ ὀξεῖ. καὶ φασὶ τὸ μὲν κατεπεῖγον καὶ
σφοδρὸν, ὡς μηδὲ μίαν ἀνάπαυλαν ποιεῖσθαι καλεῖν αὐτὸν ὀξύ. τὸ δ' ἐναντίον, ὅπερ ἐστὶ τὸ βραδὺ, ὅλ-
κιμον εἰρηκέναι. τινὲς δὲ τὸν βάρους ἔμφασιν ἔχοντα, φασὶν εἰρῆσθαι ὅλκιμον ἤτοι βαρὺν πόνον, ὀνομά-
ζεσθαι γὰρ ἐν τῇ συνηθείᾳ κατὰ τοῦ βάρους, τὴν ὁλκήν. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα διαφόρως ἐξηγούμενοι, λέ-
γουσιν οἱ θαυμάζοντες, ἃ μηδεὶς νοεῖ. τὸ μὲν οὖν ὅλκιμον ὄνομα τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως εἰρημέ-
νον, ὅτι μηδὲν ἡμᾶς διδάσκει, πρόδηλον ἤδη γέγονεν. ἐπισκεψώμεθα δ' ἐφεξῆς, τί ποτ' ἐστὶν ὁ ἐμπεφυκὼς πό-
νος, ἥπατος ἴδιος εἶναι καὶ αὐτὸς εἰρημένος. ἐμοὶ μὲν δὴ πιθανώτερον εἶναι δοκεῖ, τῷ διαΐσσοντι, τὸν ἐμπε-
φυκότα πόνον κατ' ἐναντίωσιν εἰρῆσθαι πρὸς αὐτοῦ. τί γὰρ ἂν ἄλλο τις ὑπολάβοι. καὶ μὴν εἴ τις καὶ ἄλ-
λος πόνος, εἰς συμπάθειαν ἄγει πολλὰ τῶν πέριξ σωμάτων, οὕτω καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἥπατος, ὅς γε καὶ μέχρι τῆς κλει-
40 δὸς ἐκτείνεται, καὶ δύσπνοιαν ἐπιφέρει πολλάκις. ἐνίοτε δὲ καὶ βῆχα, καὶ δυσεντερίαν. εἴς γε μὴν τὰς
νόθας πλευρὰς οὐκ ὀλιγάκις ἐναργῶς διικνεῖται. πῶς ἂν οὖν ἀληθῶς λέγοι τὸ κατὰ χώραν μένειν. ἆρ' οὖν
ἄμεινόν ἐστι τὸν ἐμπεφυκότα πόνον εἰρῆσθαι δοκεῖν, τὸν οἷον ἐμπεπαρμένον. καὶ μὴν ἥκιστα τοιοῦτός ἐστιν ὁ τοῦ
ἥπατος ὡς ἀρτίως ἐπιδέδεικται. ἐδείχθη δ' ἔμπροσθεν, ὅτι μηδ' ὁ ναρκώδης πόνος ἴδιος ἐστὶ μορίου τινός.
ἀλλὰ διαθέσεως μᾶλλον. εἰ δὲ δὴ μὴ μορίου τινὸς, οὐδαμῶς ἥπατος, ἀλλ' εἴπερ ἄρα τῶν νευρωδῶν σωμά-
των. ὁ δ' ἀτειρῶς ἐγκείμενος μάχεται τῷ ναρκώδει, βίαιός τις ὢν καὶ συνεχής. ἔστι δ' οὐ τοιοῦτος ὁ τοῦ ἥ-
πατος, ἀλλὰ μᾶλλον βαρύς. οὐ μὴν οὐδὲ ὁ βαρὺς ἴδιος ἥπατος ἐξαιρέτως. ἀλλὰ κοινὸς σπληνὶ καὶ νεφροῖς
φλεγμαίνουσιν. ὁ δ' Ἀρχιγένης, οὐκ οἶδα πῶς ἐπὶ μόνου τοῦ σπληνὸς ἐμνημόνευσεν, τῆς τοιαύτης ἰδέας
τοῦ πόνου. μὴ δ' Ἱπποκράτους ἀκούσας εἰπόντος καὶ ἐς νεφρὸν ὀδύνη βαρεία. τοῦτο μὲν οὖν ἔλαττον ἁμάρτη-
μα. μέγιστον δὲ, ὅπερ εἴωθε ποιεῖν, ὀνόματα γράφων ἑτέρων αἰσθήσεων οἰκεῖα, καθάπερ καὶ νῦν ἐπὶ νεφρῶν
50 μὲν, τοὺς αὐστηροὺς πόνους. ἐπὶ κύστεως δὲ, τοὺς στύφοντας. ἔστι γὰρ ταῦτα χυμῶν ὀνόματα, δι' ὀργάνου μὲν τῆς
γλώττης, αἰσθήσεως δὲ τῆς γευστικῆς, διαγνωσκόμενα. γενικώτερον μὲν οὖν τι πρᾶγμα δηλοῦται πρὸς τῆς
στύφον φωνῆς. εἰδικώτερα δὲ, πρός τε τῆς αὐστηρὸν καὶ στρυφνόν. ἄμφω μὲν γὰρ στύφει. μᾶλλον δὲ τὸ στρυφνόν.
οἷόν περ ἐστὶν ἡ ὀμφακῖτις ὀνομαζομένη κηκίς. αὐστηρὰ δ' εἰσὶ καὶ ῥοαὶ πολλαὶ καὶ τὰ κυδώνια μῆλα καὶ ἄλ-
λα πάμπολλα τῶν ἐδωδίμων. ἀλλά γε μὴν τὰ στρυφνά. μὴ ὅτι τὰ φάρμακα μόνον, καθάπερ ὑποκι-
στὶς, καὶ βαλαύστιον, καὶ κηκίς. καὶ ῥοῦς ἀλλὰ, καὶ τῶν ἐδωδίμων ὅσα τοιαῦτα. διόπερ οὐδὲ νοῆσαι δυνα-
τόν ἐστιν ὁποῖόν τινα βούλεται τὸν αὐστηρὸν, ἢ τὸν στρυφνὸν εἶναι πόνον, ὁ Ἀρχιγένης, οὐ μᾶλλον ἢ τὸν κυα-
νοῦν. ἢ τὸν ἐρυθρόν. ἢ φαιόν. ἢ τινὰ ἄλλον ἀπὸ τῶν χρωμάτων ὀνομαζόμενον. ὅπερ δέ τις ἔλεγεν, τῶν

ἀρχιγενείων διδασκάλων, ἐπισκέψασθαι καιρός. ἐδόκει γὰρ αὐτῷ, τὰς ἰδιότητας τῶν πόνων ἑρμηνεύ-
ειν ὁ ἀρχιγένης φιλοτιμούμενος, ἀῤῥήτους κατά γε τἀληθὲς οὔσας, εἰς τὴν τοιαύτην ἀτοπίαν, ἀφικνεῖσθαι
τῶν ὀνομάτων. οὐκ εἰδὼς ὅτι μία μὲν ἑκάστη τῶν ποιοτήτων, ἐστὶ ῥητὴ, κατά τε τὴν ἁφὴν καὶ τὴν γεῦσιν·
ἔνθα δ' ἅμα πολλαὶ ποιότητες ἐμφαίνονται κατὰ μίαν οὐσίαν, ἐνταῦθα καὶ γενέσθαι συμβαίνει τὴν ἰ-
διότητα, καὶ μάλιστ' ἐπὶ τῆς γεύσεως. ὁπόταν ἐπί τινι καὶ πικρότητός τε καὶ γλυκύτητος, αὐστηρότη-
τός τε καὶ δριμύτητος, ἐμφαίνεταί τι κατὰ μίαν οὐσίαν. ἰδιότης γάρ τις οὕτως γίνεται περὶ τὴν γεῦ-
σιν, ἄῤῥητος μὲν, εἴ τις ἐθέλοι δι' ἑνὸς ὀνόματος, αὐτὴν δηλῶσαι. ῥητὴ δ' εἰ καθ' ἑκάστην τῶν ποιοτήτων διέρ-
χοιτο. μετὰ τοῦ καὶ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον, οὐκ ἀδύνατον εἶναι, προσδηλοῦν. οὕτω δὲ καὶ τὰς βοτάνας
ἁπάσας τε καὶ τὴν ἄλλην ὕλην, ἐδήλωσαν οὐκ ὀλίγοι τῶν ἰατρῶν, ἐξηγούμενοι τῶν ποιοτήτων ἑκάστην, ὅ-
10 σαι ταῖς ἑρμηνευομέναις οὐσίαις ὑπάρχουσιν. ὥς τε καὶ ὁ ἀρχιγένης, εἰ μὲν ἑνὶ περιλαβεῖν ὀνόματι τὴν ὅ-
λην ἰδιότητα τῆς οὐσίας ἐπιχειρεῖ, παντάπασιν ἀμαθὴς ὑπάρχει, ὅπερ οὐ προσήκει λέγειν ἐπ' ἀρχιγέ-
νους. εἰ δὲ τὰς ἁπλᾶς ποιότητας, αὗται μὲν οὐκ εἰσὶν ἄῤῥητοι. τὸ δὲ ποσὸν ἐν αὐταῖς ἄῤῥητον μὲν ἀκρι-
βεῖ μέτρῳ. ῥητὸν δ' ὡς ἐν πλάτει. οὔκουν ἔτι χρὴ μηκύνειν πεφηνυίας σαφῶς τῆς ἰδέας τὸν λόγον, ἢ χρῆ-
σθαι δεῖ τὸν ἑρμηνεύειν ἐπιχειροῦντα τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ὁτιοῦν. ἴδια μὲν γὰρ ἔχομεν ἁπασῶν
τῶν ἁπλῶν ποιοτήτων ὀνόματα, καθάπερ γε καὶ τῶν γευστῶν. ἴδια δὲ τῶν ὁρατῶν, ὥσπερ καὶ τῶν ἀκου-
στῶν, καὶ χρῆσθαι προσήκει πᾶσιν αὐτοῖς, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἕλλησι, μήτε στύφοντα, μήτ' αὐστηρὸν ὀνομάζον-
τα πόνον, ἴδιαι γὰρ αὗται χυμῶν προσηγορίαι. καὶ πάμπολλοι πρὸ ἀρχιγένους ἰατροὶ, τὰς διαφορὰς
τῶν πόνων γράψαντες, οὐκ ἐτόλμησαν ἑτέροις ὀνόμασι χρήσασθαι τῶν συνήθων, ἃ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν
καμνόντων ἐστὶν ἀκοῦσαι, καὶ γὰρ οὕτως ἀλγεῖν ποτὲ λέγουσιν· ὡς ὑπὸ βελόνης νύττεσθαι δοκεῖν. καὶ οὕ-
20 τως αὖ πάλιν ὡς ὑπὸ τρυπάνου τιτρᾶσθαι, καὶ θλᾶσθαι δοκεῖν. καὶ διασπᾶσθαι καὶ τείνεσθαι, καὶ ἀνα-
σπᾶσθαι καὶ κατασπᾶσθαι. καὶ βάρους τινὸς αἴσθησιν ἔχειν. ἐνίοτε μὲν, ἐκκρεμαμένου τῶν ὑποκειμέ-
νων. ἐνίοτε δ' ἐγκειμένου τοῖς περιέχουσιν. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα πάντα συνήθη. στύφοντες δὲ καὶ στρυφνοὶ
καὶ αὐστηροὶ πόνοι, τῶν ἀσυνήθων τε ἅμα καὶ ἀχρήστων εἰσίν. ὅπερ ἐχρῆν ἐννενοηκέναι τὸν ἀρχιγένην, διδά-
σκειν γε βουλόμενον ἡμᾶς διαγνωστικοὺς γίνεσθαι τῶν πεπονθότων τόπων. εἰ μὲν γὰρ ἐξ ὧν οἱ κάμνοντες αὐ-
τοὶ λέγουσι, διαγνωσόμεθα, λῆρος ἂν εἴη μακρὸς, ὁ περὶ τῶν ἀλγημάτων λόγος. εἰ δὲ παρ' ἐκείνων χρή που
μανθάνεσθαι, τίνα τρόπον ἀλγοῦσι, λέγουσι δ' οὐδέ ποτε στρυφνὸν, ἢ αὐστηρὸν, ἢ ἀτειρὸν, ἢ ὅλκιμον πόνον, πά-
λιν ἄχρηστος τοιαύτη διδασκαλία. καὶ μὴν δὴ καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν λόγον, ἐν ᾧ φησι τὰς ἰδιότητας τῶν πό-
νων, ἐπιχειρεῖν ἑρμηνεύειν τὸν ἀρχιγένην, τὸ τῆς τοιαύτης διδασκαλίας ἀδύνατόν τε ἅμα καὶ ἄχρηστον
ἐμφαίνεται. πρῶτον μὲν γὰρ, ἄῤῥητός ἐστιν ἡ ἰδιότης πᾶσα κατ' αὐτούς. εἰ δὲ τοῦτο, πάντως δή που καὶ ἀδύ-
30 νατον εἰς διδασκαλίαν ἐλθεῖν, ὡς ἂν μόνοις γνωσκομένης τοῖς αἰσθητῶς αὐτὴν ἐγνωκόσιν. ἔπειτα δὲ καὶ
ἄγνωστος ἡμῖν τοῖς μὴ πεπονθόσιν ἐστίν. εἰ μὴ ἄρα πάντ' ἔπαθεν ὁ ἀρχιγένης τὰ τοῦ σώματος μόρια. καὶ
συγχωρηθῇ δὲ τοῦτο τίς ἂν πιστεύσειεν, ὅτι καὶ πάντα τὰ πάθη καθ' ἕκαστον μόριον ἔπαθεν εἷς ἄνθρωπος,
ὑποκείσθω δ' εἰ βούλει καὶ τοῦτο, καὶ τοῦτ' ἀδύνατον ἓν ἐστίν. ἀλλ' ὅτι κατὰ τὴν μήτραν οὐκ ἔπαθεν ὁ ἀρχι-
γένης, ἄντικρυς δῆλον. καὶ μὴν, καὶ τὰς κατ' αὐτὴν ἰδιότητας, γράφει, μόναις ταῖς πεπονθυίαις γυναι-
ξὶν γιγνωσκομένας. ὥστε μὲν νὴ τοὺς θεοὺς ἀπορεῖν πολλάκις, ἐκ τίνος ποτὲ λογισμοῦ, τὴν ἀλλόκοτον ταύ-
την ἐπετήδευσεν διδασκαλίαν, ἣν εἰ καὶ ἀληθεύειν τις ὑπόθοιτο, τό γε χρήσιμον, οὐχ οἷόν τε συνυποθέσθαι.
μηδενὸς τῶν νοσούντων ἑρμηνεύοντος, ἃ πάσχει, διὰ τῶν ἀρχιγενείων ὀνομάτων. ὀδαξᾶσθαι μὲν γοῦν λέγουσι
τὸν στόμαχον, ἔνιοι τῶν νοσούντων, ὥσπερ ἐστὶν ἡμῖν, διὰ τὸ πεπονθέναι σαφῶς δῆλον· ὥσπερ γε καὶ τὸ
ἀλύειν, καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τοῦ πεπονθέναι δηλοῖ. αὐστηρὸν δὲ πόνον, οὐδ' εἰ πεπονθὼς τις εἴη, νοῆσαι δύνα-
40 ται λεγόμενον ὑπ' ἀρχιγένους, ὡς ἂν οὐκ εἰδὼς καθ' ὅτου ποτὲ πράγματος φέρει τοὔνομα. τὸν μὲν γὰρ
νυγματώδη καὶ διατείνοντα, καὶ τοὺς ὁμοειδῶς αὐτοῖς λεγομένους. ἔτι δὲ μᾶλλον τὸν σφοδρὸν, καὶ τὸν
ἰσχυρὸν, καὶ τὸν βίαιον, καὶ τὸν συνεχῆ, καὶ τὸν διαλείποντα νοοῦμεν ἅπαντες. ὡς ἂν ὑπὸ συνήθων τε
τῶν ὀνομάτων ἑρμηνευομένους, αὐτούς τε γινομένους ὁσημέραι παμπόλλοις. αὐστηρὸν δὲ καὶ στύφοντα καὶ
ἀτειρὸν καὶ ὅλκιμον, οὔτε λέγει τις, οὔτ' ἀκούων ἑτέρου λέγοντος, νοεῖ. χρὴ δὲ καὶ τὸ πάθος εἶναι κοινὸν,
καὶ τὴν δηλωτικὴν αὐτοῦ προσηγορίαν, συνήθη τοῖς ἀκούουσιν. ὥσπερ ἐπὶ τοῦ θλίβεσθαι τὸν στόμαχον.
ὃ δὴ λέγουσιν πάμπολλοι τῶν ἀνθρώπων. οὕτως γὰρ οἷον ἔξωθέν τινος ἐπικειμένου βαρέος, ἡ αἴσθησις ἡμῖν
γίνεται πολλάκις, ἔν τισι διαθέσεσιν τοῦ στόματος τῆς κοιλίας, ὃ δὴ καταχρώμενοι προσαγορεύουσι στό-
μαχον οὐχ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰατρῶν οἱ δοκιμώτατοι. καὶ μὴν καὶ κατὰ τὸ δε-
ξιὸν ὑποχόνδριον ἐν τῷ σφοδρότερον ἀναπνεῖν, αἴσθησίς ποθ' ἡμῖν βάρους γίνεται. κἀπειδὰν χωρὶς πυ-
50 ρετοῦ συμβῇ τοῦτο, δυοῖν θάτερον, ἢ ἔμφραξίν τινα κατὰ τὸ ἧπαρ, ἢ σκιῤῥώδη διάθεσιν εἶναι λογιζόμεθα.
Καθάπερ ὅτ' ἂν φλεγμονὴ ᾖ, πυρετὸν ἐξ ἀνάγκης ἕπεσθαι. πάντα μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα, καὶ ῥητὰ, καὶ σαφῆ
καὶ γνώριμα πᾶσι τοῖς πρὸ ἀρχιγένους ἰατροῖς ἐστὶν ἄνευ τῶν ἀλλοκότων ὀνομάτων διδασκόμενα. τῆς δ'
ἀρχιγένους διδασκαλίας ἴδιον ἐξαίρετον ἐστὶν, οὐ πραγμάτων ὑφήγησις καινῶν, ἀλλ' ὀνομάτων, οὐδὲν πρᾶ-
γμα δηλούντων. τοιούτων ὀνομάτων, καὶ τὴν περὶ τῶν σφυγμῶν ἐπλήρωσε πραγματείαν. οὐδ' αὐ-
τὴν δεομένην μεταφορᾶς ὀνομάτων ἀκύρων, ὡς ἐπεδείξαμεν ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν ὑπομνήμασιν. ἐ-
γὼ δ' ἠξίουν ἀρχιγένην μετὰ τοσούτους ἰατροὺς γεγονότα, προσθεῖναι τί τῇ σαφηνείᾳ τῆς διδασκαλίας
οὐκ ἀφελεῖν τοσοῦτον, ὡς μηδ' ἡμᾶς αὐτοὺς νοεῖν ἃ λέγει, γεγηρακότας ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης. ὅπερ

οὖν ἐκεῖνον

οὖν ἐκεῖνον ἐχρῆν πεποιηκέναι, τοῦτ' ἐγὼ πειράσομαι δεῖξαι. καὶ δεῖξαι μὲν πρῶτον, ἐν τῷ καθόλου τὴν μέθοδον ᾗ προσήκει χρώμενον αὐτὸν ἐξευρίσκειν τοὺς πεπονθότας τόπους. ἑξῆς δὲ τὴν ὁδὸν ὑφηγεῖσθαι. μέθοδος μὲν οὖν ἐστιν ὡς κἀν τῷ πρὸ τούτου λέλεκται βιβλίῳ τοιάδε. ζητῆσαι χρὴ πότερον ἴδια σημεῖα καθ' ἕκαστον τόπον, ὅπως ἂν πάσχῃ δυνατὸν εὑρεῖν ἐστιν, ἢ καθ' ἕκαστον τῶν παθῶν ἀλλοιοῦται. δεύτερον δὲ τῷδε, πότερον ἑκάστου τῶν παθῶν ἴδια σημεῖά ἐστιν, ἢ καθ' ἕκαστον μόριον ὑπαλλάττεται, καὶ χρὴ τόπον τε ἅμα καὶ πάθους μνημονεύσαντας, λέγειν ἐφεξῆς τὰ σημεῖα. καθάπερ ἐπὶ τῆς φλεγμονῆς τοῦ πνεύμονος, ὅτι δύσπνοια μετὰ στενοχωρήσεως, ὡς πνίγεσθαι δοκεῖν, ἀναγκάζειν τε διὰ τοῦτ' ἐπιχειρεῖν, ὅπερ ὀρθόπνοιαν ὀνομάζουσιν. ἀλλὰ καὶ ὅτι θερμῆς αἰσθάνονται τῆς ἐκπνοῆς, καὶ μᾶλλον ὅταν ἐρυσιπελατώδης ἡ φλεγμονὴ συστῇ. διό περ ἐπὶ πλέον ἐκφυσῶντες, παρηγοροῦνται, καὶ πλεῖστον ἀέρα ψυχρὸν εἰσπνεῖν ἐπιθυμοῦσιν. ἀναπτύουσί τε μετὰ βηχὸς κεχρωσμένον τὸ πτύελον ἄλλοτ' ἄλλῳ χρώματι. καὶ γὰρ ἐρυθρὸν ἐνίοτε, καὶ ξανθὸν, καὶ πυρρὸν, ἀφρῶδές τε καὶ μέλαν, καὶ πελιδνὸν φαίνεται. καὶ μέντοι καὶ βάρους τινὸς ἐγκειμένου τῷ θώρακι πολλάκις αἰσθάνονται, καὶ διήκειν εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ βάθους ἄλγημα κατά τε τὸ στέρνον καὶ τὴν ῥάχιν. ἔτι τε πρὸς τούτοις, ὀξέως μὲν πυρέττουσι. σφυγμὸν δὲ ἔχουσιν, ὁποῖον ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν εἴπομεν. οὕτω δὲ κἀπὶ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος ἐπειδὰν φλεγμαίνῃ πυρετὸς μὲν ὀξὺς, ἅμα τῷ ἰδιώματι τῶν λελεγμένων σφυγμῶν κατὰ τὴν περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείαν. ἄλγημα δὲ νυγματῶδες ἅμα δυσπνοίᾳ καὶ πτυέλῳ κεχρωσμένῳ παραπλησίως τοῖς περιπνευμονικοῖς ἐπιφαίνεται τὰ πολλά. τὸ μὲν οὖν δυσπνοεῖν ἀμφοτέροις τοῖς πάθεσι, διὰ τὸ πεπονθὸς μόριον ἀναπνευστικὸν ὑπάρχειν, ἐξ ἀνάγκης ἕπεται. τὸ δὲ πυρέττειν, διά τε τὸ πάθος γίνεται καὶ τὴν θέσιν. ἐγγὺς μὲν τῆς καρδίας, ὅ τε ὑπεζωκὼς καὶ ὁ πνεύμων. θερμὸν δὲ πάθος ἡ φλεγμονή. οὕτω δὲ καὶ τὸ βήττειν μὲν ὡς ἀναπνευστικοῖς ὑπάρχει. τὸ δ' ἀναπτύειν τι διὰ τὸ πάθος γίνεται. δέδεικται γὰρ ἐξ ἐπιρροῆς αἵματος φλεγμονὴ πᾶσα γινομένη. διό περ ἐὰν μὲν χολωδέστερον ᾖ τὸ αἷμα, ξανθὸν, ἢ ὠχρόν ἐστι τὸ πτυόμενον. ἐὰν δὲ φλεγματικώτερον, ἀφρῶδές τε καὶ λευκόν. ἐὰν δὲ μελαγχολικώτερον, ἤτοι μέλαν, ἢ πελιδνόν. ἐὰν δὲ μηδὲν τούτων, ἐρυθρόν. ὅτι δὲ τῇ μὲν πλευρίτιδι, πλεονάκις τὸ χολωδέστερον. τῇ δὲ περιπνευμονίᾳ, τὸ φλεγματικώτερον πτύσμα συνέπεται, δέδεικται γὰρ ἡμῖν καὶ περὶ τούτου. τὸ δὲ διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἀναφέρεσθαι τὰ περιττώματα τῶν φλεγμαινόντων μορίων, διά τε τὴν θέσιν αὐτῶν γίνεται καὶ διάπλασιν, ἔκροον γὰρ ἔχουσι ταύτην μόνην. γαστρὶ δὲ διττοὶ μὲν πόροι, μᾶλλον δ' ἐπιπολάζει τε καὶ ἀνεμεῖται, τὰ κατ' αὐτὴν μοχθηρὰ, τὰ δ' ἐκ τῶν ἐντέρων διαχωρεῖται. καθάπερ γε τὰ μὲν ἐκ νεφρῶν καὶ κύστεως οὐρεῖται. τὰ δ' ἐξ ἐγκεφάλου διὰ ῥινῶν μὲν μάλιστα, ποτὲ δὲ καὶ διὰ οὐρανίσκου, καὶ ὑπερῴας, καὶ ὤτων ἐκκενοῦται. τὰ γνωρίσματα οὖν τῶν πεπονθότων τόπων, ἀπὸ συμπτωμάτων εἰσὶν, ἀπό τε τῆς βεβλαμμένης ἐνεργείας, καὶ τῆς τῶν ἐκκρινομένων ποιότητος, ἔτι τε τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ἢ ἀλγημάτων, ἢ ἀχροίας τινὸς ἑπομένης, ἤτοι δι' ὅλου τοῦ σώματος, ἢ καθ' ἕν τι μόριον, ἢ δύο, μάλιστ' ὀφθαλμοὺς τε καὶ γλῶτταν. ἔξωθεν δὲ τούτων ἐστὶ τὰ κατὰ τὴν ἰδίως ἂν ὀνομασθεῖσαν εἴ τις βούλοιτο συμπάθειαν, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ λέλεκται γράμματι. νυνὶ δέ μοι καιρὸς εἶναι δοκεῖ γυμνάσαι τοὺς ἑταίρους, ὧν ἀξιωσάντων γράφεται ταῦτα. γυμνασία δ' ἅπασι γίνεται διὰ τῶν κατὰ μέρος ὑπὸ τὴν αὐτὴν μέθοδον ἀγομένων. ἔστι δὲ χρησιμώτατον ὡς πολλάκις ἐπιδέδεικταί μοι, τὸ τοιοῦτο τῆς διδασκαλίας εἶδος. ὡς αἵ γε μέθοδοι μόναι γνωσθεῖσαι χωρὶς τοῦ πολυειδῶς γυμνάσασθαι κατ' αὐτὰς, ἀδυνατοῦσι τελείους ἐργάσασθαι τοὺς μανθάνοντας. αὖθις μὲν οὖν εἰπόντες τὴν μέθοδον, ἐπὶ τὸ γυμνάσιον ἴωμεν. ἐπισκέπτεσθαι χρὴ πρῶτον μὲν, εἴ τις ἐνέργεια βέβλαπται, (ἐν αὐτῇ γὰρ ἀνάγκη πεπονθέναι τὸ τῆς ἐνεργείας ἴδιον ὄργανον.) εἶθ' ἑξῆς εἴπερ εὕροις βεβλαμμένην τὴν ἐνέργειαν, ἐπὶ τὸν τρόπον τῆς βλάβης ἀφικόμενος, ἐπισκέπτου τίνος ἐστὶ πάθους ἴδιον. ἐπὶ τοῖς δὲ σκόπει τὸ πεπονθὸς μόριον, εἴ τιν' ὄγκον, ἢ ἄλγημα διασημαίνει, μὴ παρέργως, ἀλλὰ μετὰ τοῦ συνεπισκοπεῖσθαι, τὸ καθ' ἕκαστον αὐτῶν εἶδος. ἔμαθες γὰρ οὐ μόνον ὄγκων ἰδέας πλείονας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλγημάτων. εἶτ' ἐπισκόπει τὰ περιττώματα τοῦ πεπονθότος μορίου, διὰ τίνος ἐκκενοῦται πόρου. θεώρει τε μή τι τῆς οὐσίας τοῦ πεπονθότος ἐκκρίνεται μορίου. καὶ μετὰ ταῦτα, πότερον ἄπεπτά ἐστι παντελῶς, ἢ μετρίως πέττεται τὰ περιττώματα αὐτοῦ. κἄπειτα τίνων μὲν, ἐξ αὐτοῦ συναπολαύει τὸ πᾶν σῶμα. τίνων δ' ἐξαιρέτως μόρια ἄττα. τὰ μέν τι, κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν. τὰ δὲ κατὰ τὴν χρόαν, ἢ σχῆμα. φέρε γάρ τινα καθ' ὃν ἀναπνεῖ καιρὸν ἀλγεῖν ἐν τῷ κατὰ τὰς νόθας πλευρὰς τόπῳ, μὴ προπετῶς ὑπολάβῃς τοῦτον εἶναι πλευριτικόν. ἀλλὰ πρῶτον μὲν, εἰ ἀναπτύει τι βήττων ἄθρει, κεχρωσμένον γὰρ, ὡς εἴρηται, θεασάμενος, ἐρεῖς εἶναι πλευριτικόν. εἰ δὲ μὴ δ' ὅλως ἀναπτύει βήττων, δύναται μὲν εἶναι καὶ οὕτως πλευριτικὸς ἄπεπτόν τε καὶ στεγνὴν ἱκανῶς ἔχων τὴν φλεγμονὴν, ὡς μηδὲν ἔξω χαλᾶν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ δι' ἥπατος φλεγμονὴν, ἀλγεῖν αὐτὸν ἐν τῷ λελεγμένῳ χωρίῳ. τεινομένων τῶν εἴσω τῶν ἀρτημάτων, οἷς ἤρτηται πρὸς τὰς πλευρὰς, ἐπ' ἐνίων τὸ ἧπαρ εἰς τὸν ὑπεζωκότα συμβαίνει τὴν ὀδύνην ἐξήκειν. ἀλλά γε σφυγμὸς, οὐδὲν ὅμοιον ἔχων ἐστὶν ἐπὶ φλεγμοναῖς ἥπατός τε καὶ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ διὰ τῆς γαστρὸς ἐκκρινόμενα παραπλήσια, πλὴν οὐκ ἀεὶ ταῦτα συνυπάρχει φλεγμοναῖς ἥπατος, ἀλλ' ἐν τοῖς καλουμένοις ἰδίως ἡπατικοῖς πάθεσιν. οὐδὲν οὖν χεῖρον ἐφ' ὧν μηδὲν ἐκκρίνεται γνώρισμα, διὰ τῆς ἁφῆς ἐπισκοπεῖσθαι τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον, κἂν μηδεὶς ὄγκος εὑρίσκοιτο, μὴ δ' οὕτως ἀφίστασθαι. δύναται γὰρ ἐν τοῖς σιμοῖς ἡ φλεγμονὴ μόνοις εἶναι, δύναται δὲ καὶ κατὰ τὰ κυρτὰ μὲν, ἀλλ' οὐ πάντα, μόνα δ' ὅσα κατακρύπτουσιν αἱ νόθαι πλευραί. μέγιστον οὖν ἀναπνεῖν ἐν τῷδε κελεύειν τὸν κάμνοντα, καὶ πυνθάνεσθαι μή τινος αἰσθάνεται βάρους, ἤτοι

γ' ἐκκρεμαμένου τῶν ὑποκειμένων, ἢ ἐγκειμένου τοῖς περιέχουσιν. ἔστιν ὅτε γε μὴν, οἷς ἐνταῦθά ἐστιν
ὁ παρὰ φύσιν ὄγκος, οὗτοι δυσπνοοῦσι τῇ συνεχείᾳ τῶν φρενῶν, ἐρεθίζονταί γε καὶ πρὸς βραχέας βή-
χας. βέβαιον οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐστὶ σημεῖον εἰς διάγνωσιν ὁ σφυγμὸς μὲν ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ τοῦ νοσήμα-
τος. ἐπὶ προήκοντι δ' αὐτῷ καὶ τἄλλα συμπτώματα. καὶ γὰρ ἡ τῆς γλώττης ἀλλοιοῦται χρόα, καὶ ἡ παν-
τὸς τοῦ σώματος, ἐπὶ ταῖς τοῦ ἥπατος κακοπραγίαις. ὥσπερ αὖ πάλιν αἱ βῆχες αὐξάνονται τῶν κατὰ θώ-
ρακα παθόντων. ἐπιφαίνεταί τε πάντως ἐν τῷ χρόνῳ, τὰ μετὰ τῆς βηχὸς ἀναπτυόμενα. καθάπερ οὖν ἡ
δύσπνοια χωρὶς μὲν τοῦ πάσχειν τι τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων, ἢ ὀργάνων ὁπωσοῦν, οὐ δύναται γενέσθαι. συμ-
βαίνει δ' ἐνίοτε νόσημα μηδὲν ἴδιον ἐν αὐτοῖς ὑπάρχειν, ἀλλ' ἤτοι κατασπωμένου τοῦ διαφράγματος, ἢ θλιβο-
μένου δυσπνοεῖν τὸν ἄνθρωπον, οὕτως ἔχει κἀπὶ τοῦ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν ἐν ἑαυτῷ περιέχοντος τόπου.
10 κατὰ τοῦτον γὰρ ἐπιστήμης τε καὶ δόξης, ἁπάσης τε διανοήσεως συνισταμένης, ὅταν φαίνηταί τι τούτων βε-
βλαμμένον, εὐθέως ὑπολαμβάνομεν ἔν τινι πάθει κἀκεῖνο ὑπάρχειν. ὅπου γε, κἂν ἐν πλευρίτιδι, κἂν
ἐν περιπνευμονίᾳ, παραφρονήσῃ τις, οὐδείς φησιν διὰ τὴν πλευρὰν, ἢ τὸν πνεύμονα γεγενῆσθαι τὸ σύμπτω-
μα. πάντες δ' ἡγοῦνται συμπεπονθέναι τὸ μόριον ἐκεῖνο καθ' ὃ τῆς ψυχῆς ἐστι τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ ζητοῦ-
σί γε τὸν τρόπον τῆς συμπαθείας, ὁμολογοῦντα δεῖξαι, τοῖς ἰδίοις δόγμασιν. ἐπ' ἄλλων δὲ παθῶν οὐ συμ-
παθεῖν, ἀλλὰ πρωτοπαθεῖν φασιν αὐτόν. ὥσπερ ἐν ληθάργῳ καὶ φρενίτιδι. πανταχόθεν μέντοι πά-
σχειν, ἔνθα τῶν ἰδίων τις ἐνεργειῶν αὐτοῦ βέβλαπται. λέγω δ' ἰδίας ἐνεργείας, ἃς δι' οὐδενὸς ἄλλου μορίου
ποιεῖται, καθάπερ δι' ὀργάνου. κατὰ μὲν γὰρ τὸν ἀληθῆ λόγον, καὶ βλέπειν αὐτὸ τοῦτο καὶ ἀκούειν ὑπο-
ληπτέον. ἀλλὰ δι' ὀφθαλμῶν μὲν, βλέπειν. δι' ὤτων δ' ἀκούειν. ἐννοεῖν μέντοι καὶ μεμνῆσθαι καὶ λογίζε-
σθαι καὶ προαιρεῖσθαι, μήτ' ὀφθαλμοῖς ἔτι, μήτ' ὠσὶ, μήτε γλώττῃ, μήτ' ἄλλῳ τινὶ προσχρώμενον. ἀλλ'
20 εἰ μὲν οὕτως ἐστὶ τὸ μόριον τοῦτο τῆς ψυχῆς, ἐν τῷ περιέχοντι σώματι, καθάπερ ἡμεῖς ἐν οἴκῳ τινὶ, τὴν μὲν ἀρ-
χὴν ἂν ἴσως οὐδ' ὑπονοήσαιμεν αὐτὸ βλάπτεσθαί τι πρὸς τοῦ χωρίου. θεασάμενοι δὲ βλαπτόμενον, ἐζη-
τήσαμεν ἂν ὅπως βλάπτεται. εἰ δ' ὡς εἶδός τι τοῦ σώματός ἐστιν ἀχώριστον αὐτοῦ, συνεχωρήσαμεν ὑπὸ τῆς
τοῦ δεδεγμένου σώματος ἀλλοιώσεως βλάπτεσθαι. διαστάντων δὲ τῶν φιλοσόφων περὶ αὐτοῦ, καὶ τῶν μὲν
ὡς ἐν οἰκήματι περιέχεσθαι φασκόντων αὐτό. τῶν δ' ὡς εἶδος, ὅπως μὲν βλάπτεται, χαλεπὸν εὑρεῖν, ὅτι
δὲ βλάπτεται, τῇ πείρᾳ μαθεῖν ἐστι. ἐπί τε γὰρ τῶν ἀνατετρημένων, ἢ κατεαγὲς ὁπωσοῦν τῆς κεφαλῆς, εἴ τις
βιαιότερον ἐπιθλίψειεν, ἀναίσθητοί τε παραχρῆμα γίνονται, καὶ ἡ φλεγμονή τις ἐπιγένοιτο. καὶ ταῦτα
μὲν ἐστὶν ὅτε συμβαίνει. ἡ τῆς διανοίας οὖν βλάβη διὰ παντός. ἐγκαυθέντες δὲ σφοδρῶς τὴν κεφαλὴν,
οὐκ ὀλίγοι παρεφρόνησαν. ἰσχυραῖς τε πληγαῖς εἰς αὐτὴν γενομέναις, ἐν τῷ παραχρῆμα πολλάκις, ἠ-
κολούθησε κάρος. ἕτερά τε πολλὰ τοιαῦτα παθήματα περὶ τὴν κεφαλὴν συνιστάμενα, σαφῶς φαί-
30 νεται βλάπτοντα τὴν διάνοιαν. ὥστε καὶ τοὺς ἰδιώτας ὅταν παραφρονῇ τις, ἢ ὅλως ὁτιοῦν πάσχῃ κατὰ
τὴν διάνοιαν, ἀξιοῦν προνοεῖσθαι τῆς κεφαλῆς. ὅτι μὲν οὖν ἀληθέστατόν ἐστι τὸ κατάρχον αἰσθήσεώς τε καὶ
κινήσεως τῆς καθ' ὁρμὴν, ἐν ἐγκεφάλῳ καθιδρῦσθαι, καὶ ὅτι τούτου σκεπάσματ' εἰσὶν αἱ μήνιγγες, ἐν ἑτέ-
ροις ἐπιδέδεικται. νυνὶ δ' ὅπως ἄν τις χωρίσειε τὰ κατὰ πρωτοπάθειαν αὐτῷ συμβεβηκότα, τῶν κα-
τὰ συμπάθειαν ἐπισκεπτέον. ἴδιόν τε γὰρ τοῦτο τῆς προκειμένης πραγματείας. ἥ τε χρεία, πρόδηλος,
εἴ γε πρῶτον ἁπάντων ἐστὶν ὡς πρὸς τὰς ἰάσεις, ἐπίστασθαι τίνι χρὴ μορίῳ προσφέρειν τὰ βοηθήματα.
πρὶν μὲν γὰρ ἰδίαν τινὰ διάθεσιν ἐν ἐγκεφάλῳ γενέσθαι, κατὰ τὸ συμπάσχειν μόνον αὐτοῦ βλαπτομένου, θε-
ραπευθέντες τοῦ πρωτοπαθοῦντος, οὐδὲν ἂν ἔτι καταλείποιτο κἀυτῷ σύμπτωμα. γενομένης δέ τινος ἐν
αὐτῷ μονίμου διαθέσεως ἐκ τῆς συμπαθείας, οὐ τῷ πρωτοπαθήσαντι μόνῳ τὰ βοηθήματα χρὴ προ-
σφέρειν, ἀλλὰ καὶ τῇ κεφαλῇ. δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ διορίζειν ἀκριβῶς, εἴτ' ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ πρω-
40 τοπαθῶν, εἴτε μήνιγγες, οὐ μεγάλην ἔχει τὴν χρείαν, ἑκατέρως τῇ κεφαλῇ προσφερομένων τῶν βοηθη-
μάτων. οὔκουν τοῦτο χρὴ μάλιστα σπουδάζειν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν τοῦ νοσήματος εὑρίσκειν, ὁποία τίς ἐστιν. εἰ μὲν γὰρ
ὑγρὸν εἴη, ξηραίνειν αὐτὸ προσήκεν. εἰ δὲ ξηρὸν, ὑγραίνειν. οὕτω δὲ καὶ τὸ μὲν ψυχρὸν, θερμαίνειν. τὸ δὲ
θερμὸν, ψύχειν. ἔτι δὲ καὶ εἰ κατά τινα συζυγίαν πέπονθε, διὰ τῆς ἐναντίας συζυγίας αὐτὸ θεραπεύειν
προσήκει. τὸ μὲν ξηρὸν καὶ θερμὸν, ὑγραίνοντα καὶ ψύχοντα. τὸ δ' ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν, ξηραίνοντα καὶ
θερμαίνοντα. κἀπὶ τῶν λοιπῶν δυοῖν συζυγιῶν ἀνάλογον. οὕτω δὲ κἀπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων νοσημά-
των πράττειν, ὧν ἑκάστου τὴν ἰδέαν, ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς ἐδήλωσα γράμματι. παρα-
πλησίας οὖν τῆς θεραπείας γενομένης, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νοσήμασιν ἐγκεφάλῳ τε καὶ μήνιγξι, λοιπὴ μάλ-
λον ἡ ζήτησις ἐστὶν, ἥπερ εἰς τὰς ἰάσεις χρήσιμος, ἐν ὁποτέρῳ τὸ ἡγεμονικόν. οὐ μὴν εἴ γε κατὰ τὴν καρ-
δίαν ἐστὶν, ἀλλ' ὅλῳ τῷ πράγματι διαφέρουσα. φέρε γὰρ ὑπὸ χολῆς ξανθῆς γίνεσθαι τὴν φρενῖτιν, ἐν
50 τῷ σώματι τῆς καρδίας ἀθροισθείσης τε καὶ διασαπείσης, ἆρ' οὐ ληρεῖν ἂν δόξειεν ὁ καταντλεῖν κελεύων ὀ-
ξυροδίνῳ τὴν κεφαλήν. δέον εἴπερ ἴαμα τὸ φάρμακον τοῦτο, τῆς τὴν φρενῖτιν ἐργαζομένης αἰτίας ἐστὶ,
μὴ κεφαλῆς ἀλλὰ θώρακος αὐτὸ καταχεῖν. μηδὲ τούτου παντὸς, ἀλλὰ κατ' ἐκείνου μόνου τοῦ μέρους, ἔνθα-
περ ἡ καρδία τέτακται. ταῦτα μὲν οὖν καλῶς ἡμῖν προδιώρισται, καὶ τὸ μὴ μόνον ἐπισκέπτεσθαι τὸν
πεπονθότα τόπον, ἀλλὰ καὶ τὴν βλάπτουσαν αἰτίαν αὐτόν. οἷον εὐθέως, ἔστι μὲν δή που καὶ ἡ παραφρο-
σύνη σύμπτωμα τῆς κατὰ τὸν παραφρονοῦντα τόπον ἐνεργείας. ἔστι δὲ καὶ τὸ κῶμα καὶ ὁ κάρος, ἀλλ'
ὑπὸ τῆς ἐναντίας αἰτίας γίνεται. τὰς μὲν γὰρ ἀγρυπνίας τε καὶ παραφροσύνας, θερμὴ τὴν δύνα-
μιν αἰτία ἐργάζεται. τὰ δ' ὑπνώδη τε καὶ κωματώδη πάθη πάντα, ψυχρᾶς αἰτίας ἐστὶν ἔκγονα. καὶ
τοῦτ' ἔνεστί σοι καταμαθεῖν ἐναργῶς ἀπὸ τῶν φαρμάκων πρῶτον. ὅσα μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστι ψυχρὰ

ναρκοῖ καὶ καροῖ. τὰ θερμὰ δ᾽ ἔμπαλιν ἀγρύπνους τε καὶ πολυκινήτους ἐργάζεται. καὶ τί δεῖ μνημονεύειν ἰσχυρῶν φαρμάκων, ὁρῶντας ὁσημέραι, τὰς μὲν θριδακίνας, καὶ τὰ τῶν ποτίμων τε καὶ θερμῶν ὑδάτων λουτρὰ, καὶ οἴνου πόσιν ὕδατι μετρίως κραθέντος, ὕπνον ἐργαζόμενα. καθάπερ γε καὶ τἆλλ᾽ ὅσα πέφυκεν ὑγραίνειν τε καὶ ψύχειν. τὰ δ᾽ ἐναντία πάντα, τὰς ἀγρυπνίας. κατὰ τοῦτο γέ τοι καὶ ἡ λεπτὴ δίαιτα, καὶ ὁ ἄκρατος οἶνος, ἀγρυπνητικά. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον, ὅταν ὁ ἄκρατος οἶνος ᾖ φύσει θερμὸς, ἢ παλαιὸς ἱκανῶς. ὅ γέ τοι συνέβη καὶ παρ᾽ ἡμῖν ποτε ἐν Περγάμῳ. καὶ κάλλιον γ᾽ αὐτὸ διηγήσασθαι. γραμματικοῦ μὲν ἦν τὸ παιδάριον ἐκεῖνο. καθ᾽ ἑκάστην δ᾽ ἡμέραν εἰς τὸ βαλανεῖον ἀπιὼν ὁ γραμματικὸς, ἅμ᾽ ἑτέρῳ παιδὶ, κατέλειπεν ἔνδον ἐγκλείων αὐτὸ, χάριν τοῦ φυλάττεσθαί τε τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν, εὐτρεπίζεσθαί τε τὰ πρὸς τὴν ἐδωδήν. ἀλλὰ διψῆσάν γε ποτὲ σφοδρῶς, εἶτ᾽ ἔνδον οὐκ ἔχον ὕδωρ, ἐξέπιεν οἴνου παλαιοῦ 20 δαψιλές. ἐντεῦθέν τε τοῦ λοιποῦ χρόνου παντὸς, ἄγρυπνον ἦν. ὕστερον δὲ καὶ πυρέξαν, ὑπό τε τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς ἐπιγενομένης ἐν αὐτῷ παραφροσύνης, διεφθάρη. καὶ τὰ ψυχρότερα δὲ τῶν ζώων, ἐν τῷ χειμῶνι φωλεύει διὰ τὴν ψύξιν, ὅμοια νεκροῖς κείμενα. καὶ τὰς ἐχίδνας ἔστιν ἰδεῖν τηνικαῦτα, μηδ᾽ εἰ ταῖς χερσὶν ἀνελόμενος βαστάζοις, δακνούσας. ὡς ἔν γε τῷ θέρει. καὶ τοῦτο τὸ ζῶον καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ὄφεις, μάλιστ᾽ ἐν τοῖς ὑπὸ κύνα καύμασιν ὅταν ἐγκαυθῶσι σφοδρῶς, ἐοίκασι μαινομένοις, ἡσυχάζειν οὐδ᾽ ἐπὶ βραχὺ δυνάμενοι. τοῦτο γοῦν αὐτὸ θεασάμενος αὐτῶν, καὶ ὁ Νίκανδρος, ἔγραψεν περὶ τοῦ κεγχρίνου.

» Μὴ σύ γε θαρσαλέος περ ἐὼν θέλε βήμεναι αὐτὴν
» Μαινομένου κεγχρίνου.

περὶ μὲν δὴ τούτων, ἐν ἄλλοις ἐπὶ πλέον εἴρηταί τε καὶ δέδεικται. τὸ μὲν θερμὸν αἴτιον εἰς τὰς κινήσεις ἐπεγεῖρον, ἀγρυπνίας τε διὰ τοῦτο παρέχον. τὸ δὲ ψυχρὸν, ἀργὸν μὲν εἰς τὰς κινήσεις, ὕπνου δὲ καὶ κώματος ἐργαστικόν. ἀλλ᾽ ὅ γε ταῦτα γινώσκων, ὅταν ἄνθρωπον ἴδῃ, κατὰ μὲν τὰς ἀκμὰς τῶν διακαῶν πυρετῶν, ἀγρυπνοῦντά τε καὶ παραφρο- 30 νοῦντα, κατὰ δὲ τὰς παρακμὰς κοιμώμενόν τε καὶ κατανοοῦντα, λογιεῖται τῆς κεφαλῆς μὲν αὐτῆς, οὐδεμίαν εἶναι διάθεσιν ἰδίαν. ὑπὸ δὲ τῆς κατὰ τὸν πυρετὸν θέρμης ἐκπυρούσης αὐτὴν, παραφροσύνην ἐργάζεσθαι. οὕτω δὲ, καὶ τὰ κατὰ περιπνευμονίαν καὶ πλευρῖτιν, ὅταν ἐν τοῖς πυρετοῖς αὐτῶν εἰς ἀκμὴν ἥκουσιν, ἕπηται παραφροσύνη, τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἴδιον οὐκ ἔστι πάθημα. τῷ μονίμῳ γὰρ, ἐχρῆν τεκμαίρεσθαι, τὸ τοῦ μέρους ἴδιον πάθος. ὅθεν εἰ καὶ πλευριτικῷ τινὶ, μόνιμος ἐπιγίνηται παραφροσύνη, νοσεῖν ἤδη λογίζου τὴν κεφαλὴν αὐτῶν νόσον ἰδίαν, ὥστε κἂν καταστῇ τὸ τῆς πλευρᾶς πάθος, ἐνδέχεσθαι μένειν τὸ τῆς κεφαλῆς. καὶ γὰρ τὸν ἐφ᾽ ἕλκει βουβῶνα, πολλάκις εἴδομεν ἐπιμένοντα ἔτι, θεραπευθέντος τοῦ ἕλκους. ὅταν οὖν ἕτερον ἑτέρῳ τῷ πρώτῳ πάσχοντι παροξυνομένῳ μὲν σφοδρῶς ἐπιγίνηται, παύηται δὲ μειουμένῳ, κατὰ συμπάθειαν αὐτὸ τεκμαίρου πεπονθέναι. κοινὸν μὲν τοῦτο τεκμήριον ἕν. ἴδιον δ᾽ ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ὡς εἴρηται, τὸ μὴ παραμένειν ἀεὶ τὴν παρα- 30 φροσύνην, ἀλλὰ τῷ μεγέθει τῶν πυρετῶν ἕπεσθαι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, ἐν εἰσβολαῖς παροξυσμῶν πυρετοῦ καρώδεις τινὲς, ἢ κωματώδεις γίνονται, ψυχομένου σφοδρῶς ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τοῦ ἐγκεφάλου. διὰ τὸ προπαρασκευάσθαι πως αὐτὸν εἰς ἑτοιμότητα βλάβης τοιαύτης, ἤτοι δυσκρασίαν μὲν ἔχοντα ψυχρὰν, οὐ μὴν τοσαύτην γε, ὡς ἡ τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων αἰτία δύνασθαι γενέσθαι μόνη, προσελθούσης δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ παροξυσμοῦ, μέγεθος ἕξει τηλικοῦτον, ὡς καταφορὰν, ἢ κάρον ἐργάζεσθαι. γίνεται μὲν οὖν ὡς ἔφην τοῦτο, κατὰ δυσκρασίαν ψυχράν. γίνεται 40 [illegible] δὲ καὶ διὰ φλεγματικὸν χυμὸν ἀθροισθέντα κατὰ τὸν ἐγκέφαλον.

ΠΩΝ. ΒΙΒΛΙΟΝ. γʹ.

Περὶ τῶν πεπονθότων τόπων, οὕτω γὰρ ὀνομάζουσι τὰ μόρια τοῦ σώματος, ὀλίγοι τέ τινες τῶν ἰατρῶν ἐπραγματεύσαντο, πλέον τε παρέλιπον ὧν ἐξειργάσαντο, ἢ μετεχειρίσαντο, καταλιπὼν οὖν ἐγὼ τοὺς ἄλλους, Ἀρχιγένους ἐμνημόνευσα μόνου δικαίως ὑπὲρ ἐκείνους ἅπαντας ἐπῃνημένου, λέγοντός δ' αὐτοῦ βλάπτεσθαι τινὰς ἐνεργείας, αὐτοῦ τοῦ βλάπτεσθαι τὸ μόριον τοῦ σώματος ἐν ᾧ γίνονται, διορισμοῦ τὸν λόγον ἔφην δεῖσθαι. δύνασθαι γάρ τινα λέγειν ὀρθῶς, εἰ καὶ μὴ μόνιμον ἤδη διάθεσιν ἔχει, τὸ κατὰ συμπάθειαν ἑτέρου βλαπτόμενον, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἔφη, καθάπερ τινὰ σκιὰν αὐτὸ τοῦτο τὸ πάθος ὑπάρχειν αὐτοῦ. πυρὶ γοῦν οὕτω πλησιάσαντες, ὡς ἐγγὺς μὲν ἥκειν τοῦ καίεσθαι, μήπω μέντοι δὲ καίεσθαι, σφοδρῶς ἀλγοῦμεν, οὐδέπου μηδὲν πάσχοντος τοῦ θερμαινομένου μέρους. οὕτω δὲ καὶ κρύος ἰσχυρὸν ἐν τῷ περιέχοντι γινόμενον, ἢ ψυχρὸν ὕδωρ ἀκραιφνές, ἢ χιὼν προσπεσοῦσα, σφοδρὰν ὀδύνην ἐργάζεται, κἂν ἀποστήσῃς τὸ λυποῦν εὐθέως σὺν αὐτῷ, παύεται τὸ πάθημα. βέλτιον οὖν ἐδόκει λέγειν ὥσπερ καὶ αὐτὸ τοὔνομα ἐνδείκνυται, τὸ πάσχειν ἁμηγέπη τὸ συμπάσχον. οὐ γὰρ τὸ μηδόλως πάσχον, ἀλλὰ τὸ σὺν ἑτέρῳ πάσχον, ἀπὸ τῆς συμπάσχον ἑρμηνεύεται φωνῆς. ὥσθ' ὅταν ἐπὶ στομαχικαῖς διαθέσεσιν, ὅμοια τοῖς τῶν ὑποχεομένων κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς γίνεται συμπτώματα, πάσχειν μὲν αὐτοὺς λεκτέον, ἀναφερομένης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναθυμιάσεως τινὸς καπνώδους, τῶν ἐν τῇ γαστρὶ περιεχομένων χυμῶν. οὐ μὴν ἤδη γέ πω διάθεσιν ἔχειν τοιαύτην, ὡς ἀπελθόντος τοῦ λυποῦντος, ἰδίας ἐπιμελείας δεῖσθαι. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα, λογικώτερά πως ἔφην εἶναι. λογικὰ δ' ὄντως ἐστίν, ὅσα τῆς χρείας ἐπέκεινα προερχόμενα, τὴν φύσιν ἀθρεῖ τῶν πραγμάτων ὁποία τίς ὑπάρχει κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν. οὕτως γοῦν καὶ Χρύσιππος ὁ φιλόσοφος ἔγραψεν περὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἓν μὲν τὸ θεραπευτικὸν βιβλίον, οὗ μάλιστα χρῄζομεν εἰς τὴν ἴασιν αὐτῶν. ἕτερα δὲ τρία λογικὰς ἔχοντα ζητήσεις. ὅπερ δ' ἦν ἄμεινόν τε καὶ πολὺ χρησιμώτερον εἰς τὴν προκειμένην πραγματείαν, οὐκ ἀκριβῶς διήρθρωσεν ὁ Ἀρχιγένης, ὁπόσοι τρόποι τῶν βλαπτομένων ἐνεργειῶν εἰσίν. οὕτω γὰρ οἵ τε πρωτοπαθοῦντες, ἢ ἰδιοπαθοῦντες, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλοι, τόποι τοῦ σώματος εὑρεθήσονται, καὶ τῆς ἰάσεως αὐτῶν εὐπορήσομεν. ἐγὼ δ' ἐπί τε τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἐδείκνυον τοῦτο, καὶ τοῦ βλαβέντος εἰς αἴσθησιν τοὺς δακτύλους τῆς χειρός, οὐδὲν αὐτοὺς πεπονθότας, ἐφ' οὗ τὸ πρῶτον πάσχον εὑρεθὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ μεταφρένου, τὴν προσήκουσαν ἐνεδείξατο θεραπείαν. ἄλλῳ μὲν γὰρ τρόπῳ τῆς γαστρὸς πασχούσης, ὑποχύσεως φαίνεται συμπτώματα. καθ' ἕτερον δὲ τρόπον οὐδὲν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων πεπονθότων, ὁ καταπεσὼν ἐξ ὑψηλοῦ τὴν φωνὴν ἐβλάβη. καὶ τούτων γ' ἀμφοτέρων κατ' ἄλλο συμπαθείας εἶδος, ὁ τοὺς δακτύλους ἀναισθήτους ἔχων. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀναφερομένου τινὸς ἐπ' αὐτούς. ἐπὶ δὲ τῆς ἀφωνίας, τῷ τὴν ὕλην τῆς φωνῆς βεβλάφθαι. τὸ δὲ κατὰ τοὺς δακτύλους σύμπτωμα, μηκέτ' εἰς αὐτοὺς ἀφικνουμένης τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως ἐγένετο. καὶ βέλτιον ἦν εἴπερ ἄρα μηδὲν ὅλως ἡγεῖσθαι πεπονθέναι τὰ φωνητικὰ μόρια καὶ τοὺς δακτύλους, ἢ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς. ἐπ' ἐκείνων μὲν γὰρ αὐτὸ δὴ τοῦτο πάθος ἐστί, τῷ πληροῦσθαι τινὸς ἀναθυμιάσεως καπνώδους. ἐπὶ δὲ τῶν φωνητικῶν τε καὶ τῶν δακτύλων, οὐ τῷ παραγίνεσθαί τι παρὰ φύσιν εἰς αὐτούς, ἀλλὰ τῷ μὴ παραγίνεσθαι τὸ κατὰ φύσιν ἀφικνούμενον, ἐνέργειά τις βλάπτεται. δύναμις μὲν οὖν αἰσθητικὴ τοῖς δακτύλοις οὐκ ἔτ' ἐπιρρεῖ βλαβείσης τῆς κατὰ τὸν νωτιαῖον ἐκφύσεως τοῦ νεύρου. πνεῦμα δ' ἐκφυσώμενον, ὁ λάρυγξ οὐκέτι δέχεται, τῶν μεσοπλευρίων μυῶν παραλυθέντων. ἀλλ' ὅμως καὶ ἐπὶ τούτων ἐγχωρεῖ λέγειν αὐτὸ τοῦτο πάθος εἶναι, τὸ μὴ παραγίνεσθαι πρὸς τὰ μόρια, τὰ πρότερον ἡνίκ' εἶχε κατὰ φύσιν ἥκοντα. καὶ γὰρ τῶν κρηνῶν οὐκ ἄν τις ἀλόγως πάθος εἶναι νομίζοι τὸ μηκέθ' ἥκειν ἐπ' αὐτὰς τὸ ὕδωρ. καὶ τῶν ἐκ τῆς γῆς φυομένων δημητρείων φυτῶν τὸν ἄμετρον αὐχμόν. καὶ τὴν ζώων ἀπορίαν τροφῆς ἢ ποτοῦ. τὸ γὰρ ἐλλεῖπον ὁπωσοῦν ἑκάστῳ πρὸς τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῦ διοίκησιν, εἰκότως ἄν τις πάθος ἐκείνου νομίζῃ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς ἔφην, λεπτοτέραν ἔχει τὴν ζήτησιν. ἐπὶ δὲ τῶν βεβλαμμένων τε καὶ ἀπολωλυιῶν ἐνεργειῶν ἡ ἀναγκαία σκέψις ἀμελεῖται. δυοῖν γὰρ ἢ καὶ τριῶν ἐνεργειῶν ἔσθ' ὅτε τούτων οὐσῶν, ἐνίοτε μὲν ἑνὸς μορίου πεπονθότος, τἄλλα συμπάσχοντα, συμβλάπτεται τὰς ἐνεργείας. ἐνίοτε δὲ πάνθ' ὡσαύτως πέπονθεν. ἔστι δ' ὅτε τὰ μὲν αὐτῶν ἔχει διάθεσιν ἑκτικὴν ὡς ἂν εἴποι τις. τὰ δὲ λοιπά, τὴν ὡς ἂν φαίη τις κατὰ σχέσιν. ὑπὲρ ὧν εἴρηται μὲν ἤδη καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς τῶν ζώντων ἀνατομῆς, εἴρηται δ' ἔτι καὶ κατὰ τὸν πρὸ τούτου λόγον. εἰρήσεται δὲ καὶ αὖθις ὡς ἂν καὶ τοῦ μέλλοντος ἡμῖν περαίνεσθαι λόγου χρῄζοντος ἐξ ἀνάγκης τοιούτων διορισμῶν. ὃ δ' ἐστὶ χρήσιμον οὐδὲν ἧττον ἐν τῷδε τῷ τόπῳ προειρῆσθαι, διὰ τοὺς λόγῳ μὲν ἐπιχειροῦντας ἀποδεικνύειν ἀναγκαίαν τοῖς ἰατροῖς τὴν τῶν πεπονθότων ζήτησιν, ἔργῳ δ' ἀνατρέποντας, ἤδη σοι δείκνυμι, προχειρισάμενος ἕν τι πάθος ἕνεκα παραδείγματος. ἔστω δὴ τοῦτο πλευρῖτις ἐφ' ᾗ ὅτι μὲν ἡ πλευρὰ πέπονθεν, ἔνδειξις ἐκ τοῦ κατ' αὐτὴν ἀλγήματος γίνεται. πότερον δ' ὁ ὑπεζωκὼς ὀνομαζόμενος εἴθ' ὑμὴν, εἴτε χιτών, οὐδὲν γὰρ διαφέρει, φλεγμαίνει τοῖς πλευριτικοῖς, ἢ καί τι μόριον ἄλλο κατὰ τὰς πλευράς. καὶ πότερον ὁ πνεύμων ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτὸς πέπονθεν κατὰ τοὺς λοβούς, ἢ παντάπασιν ἀπαθής ἐστιν, οὐκ ἀναγκαῖον ἐπίστασθαι φασὶν οἱ τὴν ἐμπειρίαν πρεσβεύοντες. ἑωρακέναι γὰρ ἤδη παμπόλλους πλευριτικούς, τοὺς μὲν ἅμα τοῖς διδασκάλοις, τοὺς δ' ὑφ' ἑαυτῶν μόνων θεραπευθέντας, ὡς Ἱπποκράτης ἔγραψεν ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων,

ὀξέων νοσημάτων. ἀκριβῶς τε γιγνώσκειν ἤδη, τίνα μὲν αὐτῶν ὠφελεῖ. τίνα δὲ, βλάπτει. καὶ διορισμοὺς ἔχειν ἀ-
ναμιμνήσκοντας ἐπὶ σημείων ἐναργῶς φαινομένων, ὧν δεῖ φλέβα τέμνειν, ὧν δὲ μή. καὶ περὶ πυριάσεως δ' αὐ-
τῶν, ἔτι τε καταπλασμάτων καὶ διαιτημάτων, ὑπαγωγῆς τε γαστρὸς, αὐτάρκη γνῶσιν ἔχειν, ἐκ μακρᾶς πεί-
ρας. ὅθεν μὲν οὖν Ἱπποκράτης κινηθεὶς ἤ τις ἄλλος πρὸ αὐτοῦ τὴν εὕρεσιν ἐποιήσατο τῶν βοηθημάτων, ἀγνοεῖν
ὁμολογοῦσιν. ἑαυτοῖς δ' ἀρκεῖν φασὶ, τοῖς εὑρημένοις χρῆσθαι προσηκόντως. ὡς καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας ὁρῶ-
μεν, οὔτε γὰρ ὁ χαλκεὺς, οὔθ' ὁ τέκτων, οὔθ' ὁ σκυτοτόμος, ὅπως εὑρέθησαν αὐτῶν αἱ τέχναι ζητοῦσιν. ἀλλ' ἅγε
παρὰ τῶν διδασκάλων ἔμαθον, αὐτοί τε χρώμενοι τῇ πείρᾳ δοκιμάσαντες ἐβεβαιώσαντο, ταῦτα πράττον-
τες εὐδοκιμοῦσιν. ἐγὼ μὲν οὖν εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν ὅταν ἀκούσω λεγόντων ταῦτα τῶν ἐμπειρικῶν ἰατρῶν ἡγοῦ-
μαι πάνυ πιθανοὺς εἶναι τοὺς λόγους αὐτῶν. εὑρίσκω τε τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν δογματικῶν εἰρημένας ἀν-
10 τιλογίας, οὐ πάνυ τι γενναίας. ὥσπερ δ' ἐν ἅπασι τῶν ἄλλων καθ' ὅλον τὸν βίον ἐμαυτὸν ἀεὶ προπετοῦς συγκα-
ταθέσεως ἐπέχων, οὕτω καὶ περὶ τούτων ἐζήτησα πολλῷ χρόνῳ, κατ' αὐτὴν τὴν ἐπὶ τῶν νοσούντων εὕρεσιν
τῶν βοηθημάτων, εἴτε προσδέομαι τινὸς ἐνδείξεως λογικῆς, εἴτ' ἀρκεῖ μοι τὰ διὰ τῆς πείρας ἐγνωσμένα, πα-
ρά τε τοῖς διδασκάλοις, καὶ κατ' ἐμαυτόν. ἅπερ οὖν ἔκρινα βέλτιστα, πολλῷ χρόνῳ ζητήσας, ἐπικαλεσάμενος
θεοὺς μάρτυρας ἀπερεύσω τοῖς ἀληθείας ἐρῶσιν. οὐδὲ γὰρ αἰτίαν ἔχω τοῦ ψεύδεσθαι, καθάπερ οἱ μανθάνοντες
αἵρεσιν μίαν, εἶτα πάντῃ τε καὶ πάντως ἔνδοξοι κατ' αὐτὴν γενέσθαι προῃρημένοι. τούτοις γὰρ ἀναγκαῖόν ἐστιν
φιλονείκως ἀγωνίζεσθαι περὶ τῆς κατὰ τὴν αἵρεσιν ἀληθείας, ἣν μόνην γινώσκουσιν, ὡς ἂν ἐξ ἄλλης ἀγωγῆς
λόγων, ἀδυνατοῦσιν πορίζεσθαι δόξαν. ἐγὼ δ' ἔργῳ διεδειξάμην ἐν ἐπιδείξεσί τε δημοσίαις, καὶ τῆς τῶν βου-
ληθέντων ἥν τινοῦν αἵρεσιν ἐκδιδαχθῆναι παρ' ἐμοῦ, μηδενὸς ἧττον, ἵνα μή τι μεῖζον εἴπω. γινώσκων ἁπάσας αὐ-
τὰς οὐ μικρῶς, οὐδὲ λόγων αὐτοσχεδίων ἀπορίᾳ, συναγορεύειν ἑλόμενος αἱρέσει μιᾷ, ῥᾳδίως ἂν ὑπό τινος ἐξηλέγ-
20 χθην. ἔμαθον γὰρ οὐκ ἐξ ὑπομνημάτων αὐτὰς, ὥς τινες, ἀλλὰ παρὰ τοῖς πρωτεύουσι διδασκάλοις καθ' ἑκάστην
αἵρεσιν. οὔτ' οὖν πρὸς ἐμπειρικούς ἐστί μοι τι μῖσος, ὧν γε τοῖς λόγοις ἐνετράφην οὔτε πρὸς δογματικῶν τινάς.
ἱμείρων τε γὰρ ἐσπούδασα τὰ πάντων ἐκμαθεῖν, ἐφοίτησά τε τοῖς ἐνδοξοτάτοις διδασκάλοις καθ' ἑκάστην
αἵρεσιν. ἅ τότε τῶν ἔργων τῆς τέχνης ἐγνώσθην, οὐκ ἀπὸ λόγων σοφιστικῶν, τοῖς τ' ἄλλοις τῶν ἐν Ῥώμῃ πρώτων
ἀνδρῶν καὶ πᾶσιν ἐφεξῆς τοῖς αὐτοκράτορσιν. ὥστ' οὐδὲν ἄν μοι λείποι πρὸς τὸ μὴ οὐ λέγειν ἀληθῶς, ἃ φρονῶ
καθ' ἑκάστην αἵρεσιν. εὗρον οὖν ἐπὶ τῶν ἔργων, τὴν διὰ τῆς ἀληθοῦς ἐνδείξεως εὕρεσιν τῶν βοηθημάτων, ἐν τοῖς
σπανίως ἀποβαίνουσιν, πλεονεκτοῦσαν τῆς ἐμπειρικῆς γνώσεως. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἐναντιωτάτοις βοηθήμα-
σιν, οἷς τε τῶν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἐγνωσμένων ἐθεράπευσα πολλὰ τῶν παθῶν. ἅπερ ἐπὶ πλέον ἐν τῇ τῆς θερα-
πευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ διέρχομαι. νυνὶ δ' εἰρήσεται μόνα τὰ πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν ὑπόθεσιν χρήσιμα.
πάσας γάρ τι τῶν ἐνεργειῶν βλάβας εὗρον, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς ὁμοιομερέσιν, ὑφ' ὧν γίγνονται, νοσοῦσι βλα-
30 πτομένας, ἀλλὰ κἀπὶ τοῖς ἄλλοις μορίοις, ὧν χρεία μέν τίς ἐστιν, ἐνέργεια δ' οὐκ ἔστιν. εὗρον δὲ καὶ τὰ τῶν ὀργανικῶν
μορίων νοσήματα βλάπτοντα τὰς ἐνεργείας. ἐπὶ τούτοις προεγνωσμένοις, ἑξῆς εὗρον ἔνια μὲν νοσήματα, συ-
νεχῶς γινόμενα τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων. ἔνια δὲ, σπανίως. τὴν δ' ἐμπειρικὴν ἰατρείαν ἑώρων, οὐ τὸ σπάνιον,
ἀλλὰ τὸ πολλάκις ἀποβαῖνον, ἐν μνήμῃ τε καὶ μιμήσει τιθεμένην, καὶ διὰ τοῦτ' ἠμελημένας τῶν σπανίων δια-
θέσεων, οὐ μόνον τὰς θεραπείας, ἀλλὰ καὶ τὰς προηγουμένας αὐτῶν διαγνώσεις. ὅπως οὖν χρὴ διαγινώσκειν
αὐτὰς πρῶτον ἐζήτησα, καὶ τούτων τινὰς μὲν ἐπιστημονικὴν διάγνωσιν ἐχούσας εὗρον. ἐνίας δ' ὑποπεπτωκυίας
τῷ καλουμένῳ τεχνικῷ στοχασμῷ. καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὰς ὡς τὸ πολὺ κατορθουμένας. ἡ γὰρ τοῦ τεχνικοῦ στο-
χασμοῦ δύναμις τοιαύτη τίς ἐστιν. ἀλλὰ καὶ ταύτας, καὶ πρὸ τούτων ὅσαι τῶν σπανίων διαθέσεων ἐπιστημο-
νικὴν διάγνωσιν ἔχουσιν, εὗρον ἀεὶ δεομένας τῆς τῶν πεπονθότων μορίων διαγνώσεως. ἐγὼ μὲν οὕτως ἰατρεύων,
ἄχρι γήρως οὐδαμόθι μέχρι σήμερον ἠσχημόνησα κατὰ θεραπείαν, ἢ πρόγνωσιν. ὡς ἄλλους πολλοὺς εἶδον ἐνδο-
40 ξοτάτους ἰατρούς. εἰ δέ τις ἐθέλει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, οὐκ ἀπὸ λόγων σοφιστικῶν ἔνδοξος γενέ-
σθαι, πάρεστι τούτῳ χωρὶς ταλαιπωρίας, ἀναλέξασθαι τὰ πρὸς ἡμῶν εὑρημένα μετὰ πολλῆς ζητήσεως ἐν
ὅλῳ τῷ βίῳ. γινωσκέτω τοιγαροῦν οὗτος ἐν τοῖς σπανίοις πάθεσιν, ἐν οἷς οὔτε διδάσκαλον εἶδον ἰασάμενόν τινα
τῶν παθόντων, οὔτ' αὐτός ποτε ἐπειράθη βοηθήματος, ὁδῷ τοιαύτῃ με χρησάμενον εἰς τὴν τῶν ἰαμάτων εὕ-
ρεσιν. ἔστωσαν οὖν μοι, καὶ νῦν θεοὶ τοῦ λόγου μάρτυρες. ἐζήτησα γὰρ ἀεὶ τίνος τόπου πεπονθότος, ἢ τίνος αὐτῷ συμ-
πάσχοντος ἡ τῆς ἐνεργείας ἐγίνετο βλάβη, καὶ πείσας ἐμαυτὸν εὑρηκέναι τὸ μόριον, ἐφεξῆς ἐζήτησα τὴν διά-
θεσιν αὐτοῦ. κἀκ τούτων εὐθὺς ἀμφοτέρων ἔλαβον ἔνδειξιν, ὅλου τοῦ τῆς θεραπείας γένους, εἴς τε τὸ ποσὸν, καὶ
τὸ ποιὸν τῶν βοηθημάτων, καὶ τὴν τῶν ἐπιτηδείων ὑλῶν εὕρεσιν, ἐπισκοπούμενος ἅμα τοῖσδε, τὴν ἡλικίαν τε
καὶ φύσιν τοῦ κάμνοντος, ὥραν τε καὶ χώραν, καὶ τἄλλα ὅσα πολλάκις ἤδη λέλεκται, κατὰ τὴν ἱπποκρατείων
βιβλίων ἐξήγησιν. ἀλλ' ὅ γε πεπονθὼς τόπος, εἴ τι μεμνήμεθα τῶν ἐν τοῖς πρὸ τοῦδε δύο βιβλίοις ἔκ τε τῶν ἐκκρι-
50 νομένων ἐγνωρίζετο, καὶ τῶν ἐπιφερομένων τοῖς πάσχουσι μέρεσι, καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆς βλάβης. ἐνδεῖξ περιέ-
χεται καὶ τὰ παρὰ φύσιν χρώματά τε καὶ σχήματα. ὄντων τε τῶν ἐκκρινομένων καὶ αὐτῶν τῷ γένει διττῶν,
ἤτοι γὰρ τῶν πεπονθότων τόπων ἐκκρίνεται μόρια, διαλυομένης αὐτῶν, ἢ ἀποθρυπτομένης τῆς οὐσίας, ἤ τι τῶν
περιεχομένων ἐν αὐτοῖς, ἤ τι τῶν ταῖς νοσώδεσι διαθέσεσιν ἑπομένων, ἢ μόναις, ἢ διὰ παντὸς, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ,
τῶν μὲν ἄλλων οὐδὲν ηὕρισκον ἐπί τινων παθῶν, μόνη δέ μοι τηνικαῦτα τῆς εὑρέσεως τῶν πεπονθότων μορίων
ἐλπὶς ὑπελείπετο, ἡ διὰ τῆς βεβλαμμένης ἐνεργείας. εἰς ἀνάγκην οὖν ποτε κατασταὶς ἀνακτήσασθαι τινὸς ἀπολω-
λυῖαν μνήμην, ἔτι νεώτερος ὤν, οὔτε τῶν διδασκάλων ἑωρακώς τινα θεραπεύοντα τοῦτο τὸ πάθος, οὔτ' ἀνεγνω-
κὼς παρά τινι τῶν ἀρχαίων, τὴν ἴασιν ἐζήτουν κατ' ἐμαυτόν. πρῶτον μὲν εὑρεῖν τίς ἂν εἴη ὁ πεπονθὼς τόπος, ᾧ
προσάξω τὰ καλούμενα τοπικὰ βοηθήματα. μετὰ τὴν τοῦ παντὸς σώματος ἐπιμέλειαν, δηλονότι κοινὸν ἐπὶ

πάντων ἐστὶ τῶν παθῶν. εἶθ' ἑξῆς ἐκ τίνος ὁδοῦ τῶν ἰαμάτων ἕκαστον εὑρήσω. τὸν μὲν δὴ πεπονθότα τόπον ἡγού-
μενον εἶναι τὸν αὐτὸν τῷ καλουμένῳ ἡγεμονικὸν ἐν ἑαυτῷ περιέχοντι, τὰ δ' ἰάματα τῇ κατ' αὐτὸν ἐναντία
διαθέσει. παυσαμένους οὖν ἀξιῶ πάντας, ὅσοι τοῖσδε τοῖς γράμμασιν ὁμιλοῦσι, τῆς [illegible], ἢ λύττης, ἢ μα-
νίας, ἧς ἔχουσι περὶ τὰς αἱρέσεις, ὡς ἀνθρώπους σώφρονας ἐπισκέψασθαι τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐφεξῆς εἰρησο-
μένων. ἐν ᾧ γὰρ ἐσκοπούμην ἃ εἴρηκα, πυθόμενος τῷ Ἀρχιγένει τι γεγράφθαι βιβλίον, ἔνθα διδάσκει μνήμης
βεβλαμμένης ἀνάκτησιν, εὐθέως περιῆλθον ἁπάσας μὲν τὰς βιβλιοθήκας, ἅπαντας δὲ τοὺς βιβλιοπώ-
λας, ἅπαντας δ' οὓς ᾔδειν ἰατροὺς ἐσπουδακότας περὶ τὰ συγγράμματα τἀνδρός, εὐπορῆσαι τοῦ βιβλίου
προῃρημένος, ὅπως μοί τι συντελέσειεν, πρὸς τὴν τῶν βοηθημάτων εὕρεσιν οὐ τοῦ τόπου τοῦ πεπονθότος, αὐτί-
κα γε ἡγούμην ὑπ' αὐτοῦ λελέχθαι τὸν τόπον τοῦτον, οὐκ ἄλλον τινὰ παρὰ τὴν καρδίαν. ἐπειδὴ κατὰ ταύτην,
10 ἡ αἵρεσις αὐτοῦ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν εἶναι πεπίστευκεν, ἐζήτουν δ' ἐγνωκέναι τίνα δυσκρασίαν αὐτῆς αἰτί-
αν ἡγεῖται τοῦ πάθους. οὐδὲ γὰρ ὅτι τινὰ εἶναι νενόμικεν, ἠμφίβαλλον, εἰδὼς τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀνδρός. ἀλλ' ἐπει-
δὴ δυσκρασίας ᾔδειν ὀκτὼ καθ' ἕκαστον μόριον συνισταμένας, τέτταρας μὲν ἁπλᾶς, τέτταρας δὲ συνθέτους,
ἐπεθύμουν γνῶναι τίνα τούτων ὁ Ἀρχιγένης ἀπεφήνατο τῆς βεβλαμμένης ἐνεργείας αἰτίαν εἶναι. πότερα ψύ-
ξιν, ἢ ὑγρότητα τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν πνεύματος, ἢ σύνθετον ἐκ ψύξεως τε καὶ ὑγρότητος. ἢ ξηρότητα μετὰ
ψύξεως ὑπολαμβάνει δύνασθαι τὸ πάθος ἐργάσασθαι τοῦτο. πρόδηλον γὰρ ἦν, ὅτι τῆς θερμότητος ἀποστή-
σεται. τί ποτ' οὖν μοι συνέβη, τοῖς ὡς ἔφην ἀποτιθεμένοις τὴν τῆς αἱρέσεως μανίαν, ἐφεξῆς φράσω. παρα-
γράψας αὐτὰς τὰς πρώτας ῥήσεις τοῦ βιβλίου, καθ' ὃ θεραπείαν ὁ Ἀρχιγένης ἔγραψεν, τῆς ἐπιλησμοσύ-
νης, ἢ λήθης, ἢ μνήμης ἀπωλείας, ἢ βλάβης, ἢ ὅπως αὖ τις ὀνομάζειν ἐθέλει τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ πά-
θος. ἢ εἰ μὴ πάθος, ἀλλὰ νόσον, ἢ σύμπτωμα, ἢ ἀρρώστημα. ταῦτα γὰρ οἱ σοφισταὶ ζητοῦσι, μηδ' ὅτι μικρόν, ἀλλὰ
20 μηδὲ τοὐλάχιστον εἰς τὴν θεραπείαν συντελοῦντα. σαφηνείας δὲ ἕνεκα τῶν μελλόντων εἰρήσεσθαι τοσοῦτον
προειπεῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅτι βιβλίων Ἀρχιγένει γεγραμμένων ἐπιστολικῶν ἕνδεκα τὸν ἀριθμόν, ἐν τῷ πρώ-
τῳ γέγραπται πρὸς Μάρσον ἐπιστολή, δι' ἧς αὐτῷ συμβουλεύει περὶ τοῦ πατρὸς ὅπως ἀνακτήσηται τὴν μνή-
μην αὐτοῦ. ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν αὐτῆς μετὰ τὸ προοίμιον ὁπότε τῆς θεραπείας ἄρχεσθαι μέλλει, γέγραπται ταῦ-
» τα κατὰ λέξιν. ἀφαίρεσιν μὲν οὖν αἵματος σύμμετρον καὶ ἐπαφαίρεσιν πεποιῆσθαι ὑμᾶς ἀρχομένης τῆς ἀπο-
» λήψεως πέπεισμαι, εἰ μή τις ἀσθένεια γέγονεν ἐμποδών. εἶτ' ἐφεξῆς πάλιν. οἶμαι δὲ ὅτι καὶ ἐμβρέγμασί τι κα-
» τὰ καιρὸν χρήσασθε, καὶ ἀλείψεσι μὲν, ὅλου τοῦ σώματος, ψιλώσει τε τῆς κεφαλῆς, καὶ σικυῶν προσβολῇ.
ταῦτ' ἀναγνοὺς ἐσκοτοδινίασα. χρὴ γὰρ ἴσως εἰπεῖν μετ' ἀληθῆ. πῶς δ' οὐκ ἔμελλον, ἁμαρτὼν τῆς ἐλπί-
δος ἣν ἤλπισα παρ' ἀνδρὸς ἔσεσθαί μοι, μυριάκις ἐν πολλοῖς συγγράμμασιν τήν τε τῶν πεπονθότων τόπων
ἐπιστήμην, καὶ τὴν τῆς διαθέσεως αὐτῶν ἀναγκαίαν εἶναι φάσκοντος, εἰς τὸ καλῶς ἰᾶσθαι τὰς νόσους. πῶς γὰρ
30 ἂν ἔτι χρήσιμοι πρὸς τοῦτο εἶεν, εἰ μὴ τὴν ἀπ' αὐτῶν τις ἔνδειξιν ἐπιδείξειεν ἡγεῖσθαι τῆς τῶν βοηθημάτων εὑ-
ρέσεως. ἐκ τίνος, Ἀρχίγενες, λόγου πιθανοῦ πεισθέντες ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀφιξόμεθα, τὴν καρδίαν ἀφέντες; ἧς
ἓν μέν τι τῶν συμφύτων ἔργων ἐστὶ, τὸ μεμνῆσθαι. τὸ πάθος δὲ τῆς ἐνεργείας ἐστὶν ἡ ταύτης ἀπώλεια. τίνα δὲ διά-
θεσιν, ἡ τῇ κεφαλῇ προσφερομένη σικύα, θεραπεύουσα τὴν μνήμην ἀνακαλέσεται; τίνι λόγῳ τὰ βοηθήματα
ταῦτα συνεβούλευσας; ὡς ἔγωγε καὶ νῦν ἔτι θεῶμαι κατὰ τὰς τῶν νοσούντων ἐπισκέψεις τοὺς ἰατροὺς ἐν
τῇ κοινολογίᾳ πυνθανομένους ἀλλήλων, κατὰ τίνα λόγον, τόδε βοήθημα πρὸ τοῦδε συνεβούλευσαν, ἄχρι καὶ
τῶν σμικροτάτων τοῦτο δρῶντας, οὐ τοῦ οὕτω μεγάλου ὁποῖόν ἐστι σικύα προσφερομένη τῇ κεφαλῇ. ἐγὼ μὲν γὰρ
οὐδ' εἰ τῷ θώρακι προσήγετο, καθ' ὃ μέρος ἡ καρδία τέτακται, λόγον εἰπεῖν εὑρίσκω δι' ὃν ὤνησεν ἄν τι τὸν τοῦ
Μάρσου πατέρα. μετὰ τοῦ μηδὲ ἐν τῷ θώρακι προσήγε, μετ' ἀμυχῶν τὰς σικύας, ἢ χωρὶς τούτων ἐβούλετο
προσβεβλῆσθαι, δεδηλῶσθαι διὰ τῆς ἀρτίως εἰρημένης ῥήσεως. δυναμένης γὰρ εἰ οὕτως ἔτυχεν τῆς διαθέσεως
40 ψυχρᾶς καὶ ξηρᾶς εἶναι, τὸ μὲν αἵματος ἀφελεῖν ἔσχατον κακόν ἐστιν. τὸ δὲ σικύαις μόναις χρῆσθαι χάριν μὲν τοῦ
θερμῆναι, χρήσιμον, ἄλλως δ' οὐδαμῶς. ἐπισπῶνται γὰρ ἐκ τοῦ βάθους εἰς αὐτὰς αἱ σικύαι τὴν ὑγρότητα, τοῦτο
δ' ἐναντιώτατόν ἐστι διαθέσει ξηρᾷ. μὴ γινωσκόντων οὖν ἡμῶν μηδέπω, τίς ἦν ἡ διάθεσις, ἐν τοῖς κατὰ τὸν
ἐγκέφαλον καὶ τὰς μήνιγγας χωρίοις, οὐκ ἀσφαλὲς ἦν ἔξω τοῦ κρανίου ποιεῖσθαι τὴν ἀντίσπασιν. προσηκέναι
τοιγαροῦν ἐχρῆν αὐτὸν ὧδέ πως. ἐπειδὴ ψυχρόν ἐστιν καὶ ὑγρὸν τὸ πάθος ἐν τῇ κεφαλῇ, τοιαύτης γινομένης
διαθέσεως εἴη μὲν ἂν ἐν τῷ θερμαίνειν καὶ ξηραίνειν, τὸ τῆς θεραπείας κεφάλαιον. ὕλαις δ' ἄν τις εἰς τοῦτο βοη-
θημάτων χρήσαιτο τοιαῖσδε. μόγις γοῦν ἐπεγείρας ἐμαυτὸν ἐκ τῆς σκοτοδινίας ἐπὶ τὴν τῶν ἐφεξῆς γεγραμ-
μένων ἀνάγνωσιν ἧκον. ἐνδέχεσθαι νομίζων εἰ καὶ μὴ κατὰ τάξιν, ἀλλ' οὖν γε παρὰ τάξιν εἰρῆσθαι τινὰ τοιοῦτον λό-
γον, δι' ὃν ἄρτι διῆλθον ἐπὶ τοῦ παραδείγματος. καὶ τοίνυν εὗρον ἅπαντα τῶν βοηθημάτων τὸν κατάλογον ἱκανῶς
θερμαίνοντά τε καὶ ξηραίνοντα, μέχρι τοῦ καὶ τῷ καλουμένῳ πρὸς αὐτοῦ σιναπισμῷ, τὴν ὅλην κεφαλὴν
50 ἐκθερμαίνειν, καὶ τούτῳ γ' αὐτῷ σφοδροτάτῳ. κελεύει γὰρ ἀρθέντος τοῦ νάπυος, νίτρῳ καταπάσαντας τὴν
κεφαλὴν, ἔπειθ' ὕδατι καταντλεῖν θερμῷ. τοῦ βοήθημα βιαιότερον οὐδὲν ἂν εὕροις ἄλλο τῶν κατ' ἰατρικήν. ὁμοίαν
μὲν γὰρ ἔχει τὴν ὀδύνην καυτηρίῳ, πολυχρονιωτέραν δὲ τὴν ἐνέργειαν. ἀμέλει καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρχιγένης ἐπιφέρων
ἔφη, δυσυπομόνητον μὲν οὖν ἔχει τὴν ὀδύνην. ἀλλ' οὐδενός χεῖρόν ἐστι τοῦτο τῶν μεγίστων βοηθημάτων, καὶ μὴν
καὶ διὰ νάπυος καὶ καρδάμου καὶ κόκκου κνιδίου καὶ σταφίδος ἀγρίας, ἀποφλεγματισμοὺς ποιεῖσθαι συμ-
βουλεύει, καὶ πταρμικοῖς χρῆσθαι κελεύει καὶ προποτισμοῖς, διὰ τῶν ἱκανῶς θερμαινόντων τε καὶ ξηραι-
νόντων φαρμάκων ἀμφότερα τὰ βοηθήματα ποιούμενος. ὡς εἶναι δῆλον αὐτὸν, ὑγρότητα καὶ ψύξιν ἡγού-
μενον εἶναι τὴν διάθεσιν, ἤτοι κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τὰς μήνιγγας. οὐ γὰρ δὴ κατά γε τὸ κρανίον ἡ τοιαύτη διά-
θεσις γινομένη τῆς μνήμης ἀφαιρήσεται τὸν ἄνθρωπον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰρήσθω κατὰ τὸ πάρεργον, ὡς οὐδα-

μένθι δείξας ὑγρότητι καὶ ψύξει γίνεσθαι τὴν ἐπιλησμοσύνην, ἔπειτα ξηραίνοντα καὶ θερμαίνοντα βοηθήματα παρέσει. τὸ δὲ τῇ κεφαλῇ τοσαῦτα πράγματα παρέχειν ἑτέρου πεπονθότος μορίου, πῶς οὐκ ἄν τις ἀγανακτήσει; ἐν περὶ γοῦν τῶν σικύων τῇ κεφαλῇ προσβολῆς ὧν ἀδιορίστως ἐμνημόνευσεν ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου μικρὰ ταῦτα προελθὼν, ἔγραψε σαφέστατα κατὰ τήνδε τὴν λέξιν. βρεγμούς τε διὰ νάπυος καὶ σικυῶν κούφων τὰ πολλὰ μὲν ἠπίων, ἔστι δὲ καὶ πάνυ εὐτόνων. αὐτικώτεραι δ' εἰσὶν αἱ μετ' ἀμύξεως. ἀλλὰ πάντα γε ταῦτα κατ' οὐδένα λόγον, ἀρχίγενες γενναιότατε, τῇ κεφαλῇ προσφέρεις, ἐν καρδίᾳ τοῦ πάθους ὄντος. οὐδὲ γὰρ ἐκ πείρας ἵνα τι καὶ πρὸς τὸ ἐπιεικοῦς εἴπω, τῶν τοιούτων εὑρῆσθαι τι δύναται. καυσούμενος μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἐν πυρετῷ διακαεῖ, ψυχρὸν ὕδωρ ὑπ' ἀκρασίας προσενεγκάμενος, ὤνητο μὲν αὐτὸς ποτὲ, μιμήσεως δ' ἀρχὴν ἰατροῖς παρέχων ἄνευ λογικῆς ἐνδείξεως. ἡ δὲ τῆς σικύας πρόσθεσις, οὐδεμίαν ἔχει περίπτωσιν ἡγουμένην. ἀλλ' ἐκ λογικῆς ἐνδείξεως ἅπασα γέγονεν. μήτ' αὐτῆς ποτε δυναμένης τῆς σικύας αὐτομάτως γεννηθῆναι. μήτ' εἰ καὶ τοῦτο τις συγχωρήσειε, κολληθῆναί ποτε τῇ κεφαλῇ κατὰ περίπτωσιν, καὶ μάλιστ' ἐπὶ πάθους σπανίου. τῶν γοῦν καθ' ἡμᾶς ἰατρῶν ὅσοι γέροντές εἰσι καὶ τριβακοὶ πυνθανόμενος, εἴ τινος ἐθεράπευσαν ποτὲ τοιοῦτο πάθος, ὀλίγου δεῖν ἁπάντων ἤκουσα μὴ δ' ἐπικεχειρηκέναι λεγόντων, μόνος δ' εἷς ἔφη τολμῆσαι μὲν ἐπὶ τὴν θεραπείαν ἐλθεῖν, ἀνύσαι δὲ μηδὲν. ἐπ' αὐτῇ πῶς οὖν ἐκ πείρας μιμητικῆς τῶν κατὰ περίπτωσιν ὀφθέντων ἡ τοῦ βοηθήματος ἐγένετο γνῶσις; αὐτοῦ γε τοῦ πάθους σπανίως τινὶ συμβαίνοντος, αὐτομάτως τε τῆς σικύας τῇ κεφαλῇ κολληθῆναι κατὰ περίπτωσιν οὐδέ ποτε δυναμένης. ψυχροῦ μὲν γὰρ πόσις, ἕκαστόν τε τῶν τοιούτων βοηθημάτων, ὧν ὁσημέραι πεῖραν ἔχομεν, ἐπὶ πολλῶν πολλάκις ἐκ πείρας εὑρῆσθαι δύναται μιμητικῶς. ἡ δὲ τῆς σικύας προσβολὴ μετ' ἀμυχῶν ἢ ἄνευ τούτων, οὐδεμίαν ἐκ πείρας ἀφορμὴν ἐσχηκέναι δύναται. οὐ δὲ γὰρ ὥσπερ ἐπ' ἄλλων παθῶν πολλῶν ὁ πεπονθὼς τόπος, εἰ καὶ μὴ πρὸς ἀκρίβειαν, ἀλλὰ πρός γε τὴν τῶν βοηθημάτων αὐτῷ προσφορὰν, αὐτάρκως φαίνεται δι' αἰσθήσεως, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μνήμης. ἄλλων δὲ λέγω παθῶν τῶν τοιῶνδε, πλευρίτιδος, περιπνευμονίας, νεφρίτιδος, κωλικῆς διαθέσεως, ἡπατικῆς, σπληνικῆς, ἢ κατὰ κύστιν, ἢ μήτραν, ἤ τι τοιοῦτον μόριον ἕτερον, ἐφ' ὧν ἁπάντων αἵ τ' ὀδύναι, καὶ τὰ διὰ τῶν πόρων ἐκκρινόμενα τὸν πεπονθότα τόπον, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸ ἀκριβέστατον, ἀλλ' ἐν πλάτει γε διασημαίνουσι. κατά τε γὰρ τῆς πλευρᾶς ὅλης, ἐν πλευριτικοῖς ἐπιθεῖναι ῥᾷστόν ἐστιν ὅτι περ ἂν βουληθῇς. ἐπί τε τῆς κοιλίας, ἐν κωλικοῖς. ὥσπερ καὶ κατὰ τῶν ὑποχονδρίων ἐφ' ἥπατός τε καὶ σπληνὸς φλεγμοναῖς. ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἄλλων μορίων. ἔνθα δὲ ἀπόλωλεν ἡ μνήμη, σημεῖον οὐδέν ἐστι τόπου πεπονθότος, οὐκ ὄγκος παρὰ φύσιν, οὐκ ὀδύνη τις, οὐκ ἔκκρισις, οὐκ ἄλλο οὐδέν. ὥσπερ γε καὶ μελαγχολίας, καὶ φρενίτιδος, καὶ μανίας, ἐπιληψίας τε, καὶ ληθάργου, καὶ καρὸς καὶ τῆς ὀνομαζομένης ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἰατρῶν κατοχῆς τε καὶ καταλήψεως, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὅλου τοῦ σώματος σπασμῶν, ἢ παλμῶν, ἢ τῆς δι' ἡμίσεως αὐτοῦ μέρους παραλύσεως, ἡ οἷον ῥίζα, προβάλλει τι σημεῖον. οὔτε δι' ὄγκου παρὰ φύσιν, οὔτε δι' ὀδύνης, οὔτε διὰ χρώματος ἐξηλλαγμένου παρὰ τὸ πρόσθεν, ἢ διά τινος τῶν ἐκκρινομένων. ὥστ' οὐδ' ἐπὶ τούτων ἡ ἀρχιγένειος τῶν βοηθημάτων εὕρεσις, δύναται γενέσθαι. λειπούσης μὲν οὔσης τῆς τῶν ἐμπειρικῶν περιπτώσεως. τοῦ δ' ἀρχιγενείου λόγου, πρὸς τὴν καρδίαν ἡμᾶς ὁδηγοῦντος. ἀλλὰ δή τοι συγκεχωρείσθω τὴν πεῖραν εὑρηκέναι, τὰ βοηθήματα τῶν εἰρημένων παθῶν, ἆρ' οὐ σαφῶς ἔλεγχός ἐστι τῆς ψευδοῦς ἀλαζονείας τῶν δογματικῶν ἀνδρῶν; οὐδ' οὗτος αὐτὸς ἁπλοῦς, ἀλλὰ διπλοῦς καὶ ἰσχυρὸς ἑκάτερος. ἐκ γάρ τοι τὴν πεῖραν οὕτως εἶναι χρήσιμον, ὡς μὴ μόνον εὑρίσκειν ἄνευ λόγου τὰς ἰάσεις, ἀλλὰ καὶ διελέγχειν αὐτὸν, ὡς ἐστι προφανῶς ψευδής, οὐ μόνον ἄχρηστος ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ πρὸς κακοῦ φαίνεται τοῖς δογματικοῖς ἰατροῖς ἐπιτηδευόμενος. ἤρκει μὲν οὖν, ὥς φασι, καὶ ὁ περὶ τῆς ἀχρηστίας ἔλεγχος. ὁπότε δὲ καὶ βλάπτων ὁ λόγος φαίνεται, τί ἂν ἔτι μεῖζον ἔχοι τις εἰπεῖν εἰς τὴν μοχθηρίαν αὐτοῦ; οἱ πολλοὶ λόγοι περὶ ψυχῆς ἡγεμονικοῦ διαλεκτικῶς ἐρωτηθέντες, ἅμα τοῖς περὶ τῆς τῶν πεπονθότων τόπων εὐχρηστίας, ἐνδεικνύμενοι τῇ καρδίᾳ προσφέρειν ἐπὶ τῶν ψυχικῶν παθῶν τὰ βοηθήματα, κατεφωράθησαν ἐξαίφνης ὑπὸ τοῦ τριβακωτάτου περὶ τὰς θεραπείας ἀρχιγένους. ὡς ἐᾶσαι μὲν, ὅλως τὰ κατὰ τὸν θώρακα μόρια, τὴν κεφαλὴν δὲ σικυάζειν καὶ κατατέμνειν καὶ κατακαίειν οὐδὲν πεπονθυῖαν. ἆρ' οὖν ὦ πρὸς Διός, ἐψευσάμην ὀλίγον ἔμπροσθεν εἰπὼν, ἐσχάτην προδοσίαν γίνεσθαι τῆς λογικῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν τῶν βοηθημάτων εὕρεσιν, ὑπὸ τῶν τὴν πατρίδα μᾶλλον ἢ δόγμα προδοῦναι πεπεισμένων; προδοσία γὰρ αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ τἀληθῆ λέγειν, ὅταν μέλλωσι διαφωνεῖν τοῖς ἀπὸ τῆς τοιαύτης αἱρέσεως. ὥσπερ δ' ἐνταῦθα φιλονεικίαν αἰσχρὰν ἐπιδείκνυνται προφανῶς, οὕτως ἄνοιαν, ὅταν οἴονται πάνθ' ἑαυτῶν σαλεύεσθαι τὰ δόγματα, κἂν ἓν ὁτιοῦν ἐλεγχθῇ. τινὰ μὲν γὰρ ἀλλήλοις ἀκολουθεῖ, καθάπερ γε πάλιν ἕτερα μάχεται. τινὰ δὲ οὔτ' ἀκολουθίαν, οὔτε μάχην ἀναγκαίαν ἔχει. καθάπερ αὐτίκα τὸ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ. ἐάν τε γὰρ ἐν καρδίᾳ τις, ἐάν τ' ἐν ἐγκεφάλῳ περιέχεσθαι τοῦτο φησὶ, δυνατόν ἐστιν αὐτῷ καὶ περὶ τῶν φυσικῶν στοιχείων ἣν ἂν ἐθελήσοι δόξαν ἑλομένῳ, μήτε μάχεσθαι τούτῳ, μήτ' ἀκολουθεῖν. καὶ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς ὁμοίως. ὥσπερ γε καὶ περὶ ψυχῆς οὐσίας, καὶ περὶ θεῶν, καὶ προνοίας, καὶ εἱμαρμένης, καὶ τοῦ γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον, ἢ ἀγέννητον, ἄπειρόν τε τὸ πᾶν ἢ πεπερασμένον, ἢ πολλοὺς εἶναι κόσμους, ἢ ἀπαραλλήκτους κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἢ ἕνα μόνον τοῦτον. οὐδενὶ γὰρ ὧν εἴρηκα δογμάτων, οὔτ' ἀκολουθία τίς ἐστιν, οὔτε μάχη πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικόν. ἐάν τε ἐν καρδίᾳ τις, ἐάν τε ἐν ἐγκεφάλῳ φησὶ περιέχεσθαι. προδιδόασιν οὖν ὅλην τὴν δογματικὴν αἵρεσιν, οἱ τοιαύτας γράφοντες θεραπείας. περὶ γὰρ ἡγεμονικοῦ ψυχῆς ἀποδείξεων οὐσῶν ἐναργῶν, ὡς ἅπασιν ἀνθρώποις πεπιστεῦσθαι τὸ μόριον ἐν ᾧ κατῴκισται, μόνοις ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων τοῖς ἀρίστοις οὐ φαίνεται τοῖς ἐν καρδίᾳ τιθεμένοις αὐτό. τὰς μὲν οὖν ἀποδείξεις ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν εἶπον ἐν οἷς ἔγραψα περὶ τῶν ἱπποκράτους καὶ πλάτωνος δογμάτων. ὅτι δὲ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις πεπίστευται, τὸ μὲν λογιζόμενον ἐν ἐγκεφάλῳ καθιδρῦσθαι. τὸ δ' ἀνδρεῖόν τε καὶ θυμοειδὲς ἐν καρδίᾳ. τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν, ἐν ἥπατι

μαθεῖν ἐστὶν ὅσημέραι λεγόντων αὐτῶν, ἀκούοντα. πρὸς μὲν τὸν ἀνόητον, ὡς ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει. πρὸς δὲ τὸν ἄπλη-
μον καὶ δειλὸν, ὡς ἀκάρδιος εἴη. τὸ Τιτύου δ' ὑπ' ἀετοῦ τὸ ἧπαρ ἐσθιόμενον, οὐ μόνον ἐν ποιήμασι λεγόντων, ἀλλὰ
καὶ πλαττόντων τε καὶ γραφόντων. ὥρα τοίνυν ἐπανελθεῖν ἤδη μοι πρὸς τὸ προκείμενον. ὁμολογουμένου μὲν
ἅπασι τοῖς ἰατροῖς αὐτοῖς, τοῖς ἔργοις οἷς δρῶσιν κατὰ πάντα τὰ τοῦ λογιστικοῦ πάθη, τὴν κεφαλὴν ὑπάρχειν
οἶκον αὐτοῦ, προσῆκον ἦν ἐπισκέψασθαι περὶ τῆς ἑκάστου πάθους διαθέσεως ὁποία τίς ἐστιν. οἷον ἡ τῆς μνήμης
βλάβη, ἐπειδὴ προὐθέμην ὑπὲρ αὐτῆς διελθεῖν, ἅμα μὲν γὰρ, αὕτη φαίνεται πολλάκις γινομένη μετὰ
βλάβης τινὸς τοῦ λογισμοῦ. καθάπερ γε καὶ ἡ τοῦ λογισμοῦ βλάβη, μετὰ τοῦ καὶ τὴν μνήμην βεβλάφθαι
τῆς μὲν διαθέσεως, ἀμφοτέροις τῆς αὐτῆς οὔσης. ἐπιτεταμένης δὲ, ἐνίοτε τῇ μνήμῃ συναπώλετο ὁ λογισμὸς,
ὅπερ ὀνομάζεται μώρωσις. ἀπόλλυται δ' ἄμφω ταῦτα, καὶ κατὰ τοὺς ληθάργους τε καὶ τὰ καρώδη πάθη
10 πάντα, καὶ τὴν διάθεσιν αὐτῶν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν ὁμογενῆ. κατὰ μὲν τὸ πρῶτον γένος, ὅτι δυσκρασία, δέ-
δεικται γὰρ αὕτη τῶν ὁμοιομερῶν μορίων, ἃ πρώτως ἐνεργεῖ, διάθεσις ἡ κοινή. κατὰ δεύτερον δὲ, ὅτι ψυ-
χρά τίς ἐστιν ἡ δυσκρασία πάντως, αὕτη γὰρ ὁρᾶται ναρκοῦσα τὰς ψυχικὰς ἐνεργείας. ὡς τά γε διὰ νεῦρα ἀ-
ναγκαζόμενα φωλεύειν τὰ ζῶα, σαφῶς ἐνδείκνυται, καὶ πάντα τὰ ψύχοντα φάρμακα, καὶ τῶν ἐδεσμάτων
δὲ τὰ ψυχρά. καθάπερ ἡ θριδακίνη, καταφορικοὺς ἐργάζεται τοὺς ὕπνους, εἰ πολλήν αὐτὴν προσενέγκαιτό τις,
ἀλλὰ καὶ τὰ βάρη τῆς κεφαλῆς ὅσα χωρὶς ὀδύνης διὰ κνώδους συνίσταται, πάνθ' ὑπνώδη τε καὶ καταφορικὰ
γίνεται, καὶ φαίνεται δι' ἀποφλεγματισμῶν μεγάλως ὀνινάμενα. πρὸς δὲ τούτοις ἔγκαυσίς τε καὶ ψύξις τῆς
κεφαλῆς, ἐνδείκνυται ταυτόν. ἀγρυπνητικαὶ μὲν αἱ ἐγκαύσεις, καταφορικαὶ δ' αἱ ψύξεις γινόμεναι. καὶ μὴν
καὶ τὰ χολώδη τῶν νοσημάτων καὶ θερμὰ, τὰς ἀγρυπνίας καὶ παραφροσύνας καὶ φρενίτιδας ἐργαζόμενα
φαίνεται. τούτοις δ' ἔμπαλιν, τὰ φλεγματικὰ καὶ ψυχρὰ, νωθρότητάς τε καὶ καταφοράς. ἡ μὲν δὴ πρώτη
20 δύναμις ἐν τῇ κατὰ τὸ θερμόν τε καὶ ψυχρόν ἐστι δυσκρασία, τῶν ἀγρυπνικῶν τε καὶ καταφορικῶν νοσημά-
των. ἐφεξῆς δ' αὐτῆς ἡ καθ' ὑγρότητα καὶ ξηρότητα. τά τε γὰρ λουτρὰ πάντας ὑπνώδεις ἐργάζεται τὴν
κεφαλὴν ὑγραίνοντα, καὶ οἴνου πόσις ἄκρατος, καὶ ὑγραίνουσαι τροφαὶ πᾶσαι. καὶ τῶν ἡλικιῶν ὑπνώδης
μὲν ἡ τῶν παιδίων, δι' ὑγρότητα, τῶν γερόντων δ' ἀγρυπνητικὴ, διὰ ξηρότητα. ταῦτ' οὖν ἅπαντα τεκμήρια
γινέσθω, τοῦ δευτέραν μὲν ἔχειν χώραν εἰς ἀργίαν ψυχῆς, τὴν παρὰ φύσιν ὑγρότητα. προτέραν δ' αὐτῆς, εἶναι
τὴν ψυχρότητα. διὸ καὶ μόνη μὲν ὑγρότης πλεονάσασα μακροὺς καὶ βαθεῖς ὕπνους ἐργάζεται. καθάπερ γε καὶ
» μόνη ξηρότης, ἀγρυπνίας. ἐφ' ὧν διαθέσεων εἴρηται πρὸς Ἱπποκράτους, ὕπνος καὶ ἀγρυπνίη ἀμφότερα μᾶλ-
» λον τοῦ μετρίου γινόμενα, μοχθηρόν. εἰ δὲ ψυχρότης μεθ' ὑγρότητος ἱκανῶς πλεονάσειε, καταφορικὰ καὶ καρώδη
πάθη συνίσταται. χωρὶς δὲ ταύτης, αἵ τε τῆς μνήμης βλάβαι καὶ αἱ γε μωρώσεις. οὔσης δὲ πολλῆς διαφορᾶς ἐν
τῷ μᾶλλον τε καὶ ἧττον, οὐ καθ' ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ ξηρότητα καὶ θερμότητα, ποι-
30 κιλία πολυειδὴς γίνεται τῶν βλαπτόντων τὰς ψυχικὰς ἐνεργείας αἰτίων. ἕνεκα δὲ σαφοῦς διδασκαλίας.
αἱ μὲν τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς ἐνέργειαι καλείσθωσαν ἡγεμονικαί. αἱ δὲ τῶν ἀλόγων, ἠθικαί. περὶ ὧν ὃ πρόκει-
ται λέγειν, ὅτι μὴ δὲ περὶ τῶν τῆς καρδίας ἢ τοῦ ἥπατος παθῶν. ὥσπερ οὖν ὕπνος καὶ ἀγρυπνία μᾶλλον
τοῦ μετρίου γίνεται, τὸ μὲν δι' ὑγρότητα, τὸ δὲ διὰ ξηρότητα κράσεως, οὕτως ἐν αὐτοῖς τούτοις τὸ μᾶλλον τε καὶ
ἧττον, ἐν ἀγρυπνίαις τε καὶ ὕπνοις ἕπεται τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐν ὑγρότητι καὶ ξηρότητι. καὶ διττῶς γε τῶν
τοιούτων δυσκρασιῶν γινομένων, ὡς ἐπιδέδεικται, διττὸς ἔσται τρόπος ἑκάστης διαθέσεως. ὁ μὲν ἕτερος, ἐπὶ τοῖς
ὑγροῖς καὶ ξηροῖς χυμοῖς. ὁ δὲ ἕτερος ἐπ' αὐτοῖς τοῖς στερεοῖς σώμασιν, ὅτ' ἂν γε εἰς τὰς αὐτὰς ἀφίκηται δυσ-
κρασίας τὰ στερεὰ τοῖς ὑγροῖς. καὶ πρός γε ταῖς εἰρημέναις δυσκρασίαις, ἐναντίαις, ἀλλ' ἥτις ἐξ ἀμφοῖν γίνεται
μικτὴ, καθάπερ ἐν τοῖς ἀγρύπνοις κώμασιν, ἐφ' ὧν φλεγματώδης καὶ χολώδης πλεονάζει χυμός. οἱ δ' αὐτοὶ
τρόποι τῶν θ' ἁπλῶν δυσκρασιῶν καὶ τῆς ἐξ ἀμφοῖν μικτῆς, ἐν τῇ κατὰ τὸ θερμόν τε καὶ ψυχρὸν ἐναντιώσει
40 συνίσταται. χολῆς γοῦν, δῆλον δ' ὅτι τῆς ξανθῆς λέγω, φλέγματι μεμιγμένης, ἡ κατὰ τὸ θερμόν τε καὶ ψυ-
χρὸν, ἐπίμικτος γίνεται διάθεσις. εἰ δὲ καὶ τοῖς στερεοῖς μορίοις αὐτοῖς τοῦ σώματος, ἡ ἐκ τῶν ἐναντίων μικτὴ
διάθεσις ὁμολογηθείη γίνεσθαι, κατ' ἐκείνην τρεῖς αἱ πρῶται γενήσονται δυσκρασίαι, καθ' ἑκατέραν ἀντίθεσιν.
ἅπαντα μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα πάθη, κατὰ τὸν ἐγκέφαλον γίνεται. διαφέρει δ' ἀλλήλων, οὐ μόνον ταῖς ποικι-
λίαις τῶν μίξεων, οὐ δὲ τῷ μᾶλλον τε καὶ ἧττον, οὔτε ταῖς ἁπλαῖς διαθέσεσιν καὶ ταῖς μικταῖς, ἀλλὰ καὶ τῷ
ποτὲ μὲν ἐν ταῖς κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου συνίστασθαι τὰς δυσκρασίας. ποτὲ δ' ἐν τοῖς καθ' ὅλον αὐτὸν ἀγγείοις, ἢ
τὴν παρεσπαρμένην ὑγρότητα τῷ σώματι τοῦ ἐγκεφάλου. καὶ τέταρτον ἐπὶ τούτοις, ὅταν αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ
ἐγκεφάλου δύσκρατον γένηται. παραφυλάττειν οὖν χρὴ τοὺς ὕπνους τῶν ἀπολωλεκότων τὴν μνήμην, ἢ τὴν σύ-
νεσιν. ἀπώλεια γὰρ τῆς συνέσεως ἡ μώρωσις ἐστὶ πότερον ὑπνώδεις ἱκανῶς οἱ κάμνοντες εἰσὶν, ἢ μετρίως ὑ-
πνώδεις, ἢ τὴν ἀρχὴν οὐδ' ὑπνώδεις, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ τούτῳ κατὰ φύσιν ἔχουσιν. οὕτω γὰρ ἂν ἐξευρίσκοις τὴν ἐπικρα-
50 τοῦσαν δυσκρασίαν. ἐπιθεωρητέον δὲ καὶ πότερον ἐκκρίνεταί τι, διά τε ῥινῶν καὶ στόματος ἐκ τῆς κεφαλῆς κα-
ταφερόμενον, ἢ ξηρὰ φαίνεται τὰ χωρία, δυνήσῃ γὰρ κἀκ τούτου στοχάσασθαι τὴν διάθεσιν. ὥσπερ ἐπὶ κατάῤ-
ῥου καὶ κορύζης, καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων, ἥ τε ποιότης καὶ ἡ ποσότης τῶν ἐκκρινομένων, μετὰ τοῦ συνεπισκέψασθαι
τὰς προηγησαμένας αἰτίας ἐνδείκνυται τὴν διάθεσιν τῆς κεφαλῆς. ἤτοι θερμὴν οὖσαν, ὡς ἐπ' ἐγκαύσεως. ἢ
ψυχρὰν, ὡς ἐπὶ ψύξεως. ἄνευ γὰρ τοῦ διορίσασθαι ταῦτα πάντα, τὴν προσήκουσαν ἑκάστῃ διαθέσει θεραπείαν
ἀδύνατον εὑρεῖν. ἐπὶ γοῦν τῆς ἀπολωλυίας, ἢ μεγάλως βεβλαμμένης μνήμης, ψυχρὰ μὲν δυσκρασία πάντως
ἐστὶ, καὶ θερμαίνειν αὐτὴν προσῆκεν, οὐ μὴν ἐξ ἀνάγκης γε καὶ ξηραίνειν, ὥσπερ οὐδὲ ὑγραίνειν. ἀλλ' εἰ μὲν μεθ'
ὑγρότητος εἴη, ξηραίνειν, εἰ δὲ μετὰ ξηρότητος, ὑγραίνειν, εἰ δ' ἐν τῷ μέσῳ τούτων, ἐν ταύτῃ τῇ καταστάσει φυ-
λάττειν. ἐγὼ γοῦν οἶδα τινὰ καὶ τὴν μνήμην μὲν, ὀλίγου δεῖν ἀπολέσαντα, καὶ τὸν λογισμὸν δὲ βλαβέντα, διὰ

φιλοπονίαν τε καὶ ἀγρυπνίαν ἐπὶ μαθήμασιν. ἕτερον δ' ἀμπελουργὸν, ἐπὶ τοῖς κατὰ τὴν ἀμπελουργίαν πό-
νοις, καὶ διαίτῃ λεπτῇ, αὐτὰ τοῦτο παθόντα. καὶ προφανῶς ἑκάτερος αὐτῶν, ὑπὸ μὲν τῶν ξηραινόντων τε καὶ
θερμαινόντων ἐβλάπτετο πάντων, ὑπὸ δὲ τῶν ὑγραινόντων ἅμα τῷ θερμαίνειν, ὠφελεῖτο. γίνονται μὲν οὖν
καὶ μετὰ πυρετοῦ βλάβαι τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν, ὡς ἐπὶ φρενίτιδός τε καὶ ληθάργου. γίνονται δὲ καὶ
χωρὶς πυρετοῦ, καθάπερ ἐπὶ μανίας τε καὶ μελαγχολίας. ὥσπερ γε καὶ κατὰ συμπάθειάν τε καὶ πρωτο-
πάθειαν ἐγκεφάλου. τὰ μὲν οἰκεῖα σημεῖα τοῖς ἰδίοις συμπτώμασι καὶ διηνεκῆ, καὶ μὴ προηγησαμένων ἑτέρων
γινόμενα κατὰ πρωτοπάθειαν. τὰ δὲ μήτ' οἰκεῖα σημεῖα τοῖς ἰδίοις συμπτώμασι, μήτε παραμένοντα διαπαντὸς
ἐφ' ἑτέροις τε συστάντα κατὰ συμπάθειαν. μεμνημένων ἡμῶν ὅτι καὶ τῆς συμπαθείας, ἡ μὲν ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ
εἶναι λαμβάνουσα, συναποκαθίσταται τοῖς ποιοῦσιν αἰτίοις. ἡ δὲ μόνιμον ἤδη τὴν τῶν συμπαθούντων διάθεσιν
10 ἐσχηκυῖα, κἂν τὰ ποιήσαντα παύσηται, παραμένει. τὸ μὲν οὖν ἐν ἐγκεφάλῳ πάντα γίνεσθαι τὰ τῶν ἡγεμονικῶν
ἐνεργειῶν πάθη, πᾶσι τοῖς ἰατροῖς, ὅσοι γε μὴ διὰ φιλονεικίαν αἱρέσεως, ἄλλα μὲν ἐν τῇ ψυχῇ φρονοῦσιν, ἄλλα δὲ
λέγουσιν, ὁμολογεῖται. τὸ δὲ τὴν δυσκρασίαν ὁποία τίς ἐστιν εὑρεῖν, οὐ σμικρὸν ἔργον, ἐν ᾧ χρὴ φιλόπονόν τε καὶ
ζητητικὸν εἶναι τὸν ἰατρὸν, οὐκ ἐν τῷ σκοπεῖν ὅπως ἀντείπῃ τοῖς καλῶς εἰρημένοις ὑπὸ τῶν παλαιῶν, περὶ
ψυχῆς ἡγεμονικοῦ, πράγματος οὕτως ἐναργοῦς, ὡς καὶ τοῖς ἰδιώταις πεπιστεῦσθαι, κατὰ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι.
φιλοσόφοις μὲν οὖν ἐν γωνίᾳ καθημένοις, ἁμαρτάνειν ἐν τῷδε τάχ' ἄν τις συγγνοίη. γεγηρακόσι δ' ἐν τοῖς ἔργοις
ἰατρικοῖς ἀσύγγνωστος ἡ φιλονεικία, τάχα δ' ἀληθέστερον ἐστὶν εἰπεῖν ἀναισχυντία. τῶν τε γὰρ ἀγρυπνούντων
τὴν κεφαλὴν καταντλοῦσι, τῶν τε παραπαιόντων, καὶ φρενιτιζόντων, καὶ ληθαργικῶν. ἀρχομένης δὲ καὶ τῆς
τὴν μνήμην βλαβέντων τῇ κεφαλῇ προσφέρει τὰ βοηθήματα. κἂν μωρανθέντα δέ τινα θεραπεύειν ἐπιχει-
ρήσῃ, καὶ τούτου τῇ κεφαλῇ προσοίσει πάντα. τίς δὲ φιβακὸς ἰατρὸς, ἀποπλήκτους, ἢ ἐπιλήπτους, ἢ ὀπισθο-
20 τονικοὺς, ἢ ἐμπροσθοτονικοὺς, ἢ τετανικοὺς ἑτέρως ἰᾶται; τίς δὲ παραλυθέντας τὸ τοῦ σώματος ἥμισυ μέρος;
ἆρ' οὐχὶ τῶν μὲν σπασμωδῶν παθῶν, ἅπαντες ἤδη κἀξ αὐτῆς τῆς πείρας, τὸ κῦρος τῆς θεραπείας κατὰ τοὺς
πρώτους ποιοῦνται σπονδύλους; ὥσπερ γε καὶ τῶν παραλελυμένων τὸ ἥμισυ μέρος ὅλου τοῦ σώματος, συνεκ-
θερμαίνουσιν δὲ καὶ τὸν ἐγκέφαλον, ὥσπερ καὶ τῶν ἀποπλήκτων ἰῶνται, καθάπερ γε καὶ τῶν ἐπιλήπτων.
ὅταν μὲν ἐπὶ στομάχῳ γίνεται τὸ πάθος, ἤ τινι τῶν ἄλλων μορίων, ἐκεῖνο μὲν μάλιστα καὶ πρῶτον ἐκθεραπεύου-
σιν, παρασκευάζουσιν δὲ καὶ τὸν ἐγκέφαλον εἰς δυσπάθειαν. καὶ χρὴ ταῦτα μᾶλλον ζητεῖν, οὐ περὶ τοῦ σαφέστα-
τα φαινομένου πᾶσι τοῖς ἀδιαστρόφοις τὴν γνώμην, ἡγεμονικοῦ. καθάπερ οὐδὲ περὶ τῆς τῶν νεύρων ἀρχῆς, ἣν
οὐ χρὴ πορευθέντας εἰς θεοὺς, διὰ μαντείας ἐξευρεῖν, ἀλλὰ παρά τινι τῶν ἀνατομικῶν ἀνδρῶν παιδευθέντας.
ἔνιοι γὰρ ἀναπείθουσιν ἑαυτοὺς, ἀρχὴν εἶναι τῶν νεύρων, τὴν καρδίαν, ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι διακρίνειν σύνδεσμον
νεύρου, συντελούσης εἰς τοῦτο καὶ τῆς ὁμωνυμίας. ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν καὶ τοὺς συνδέσμους ὀνομάζουσιν
30 νεῦρα συνδετικά. τῆς μὲν οὖν προσηγορίας, οὐδεὶς αὐτοῖς φθόνος, ἄν γε μνημονεύωσι, τῶν προαιρετικῶν νεύ-
ρων, ὡς αὐτοὶ καλοῦσιν, ὧν τὴν ἀρχὴν, ἐγκέφαλον εἶναί φαμεν, οὐ τῶν συνδέσμων. οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτοὶ τῶν συν-
δετικῶν νεύρων πάθος εἶναί φασι τὸν σπασμὸν, ἢ τὴν παράλυσιν, ἀλλὰ τῶν προαιρετικῶν. ὅταν οὖν ὅλον τὸ σῶμα
φαίνηται σπώμενον, ἅπασι μὲν εὐθὺς παρίσταται, πεπονθέναι τι τοιοῦτον μόριον, ὃ καθάπερ ἐν δένδρῳ τὸ στέ-
λεχος τῶν κλάδων, οὕτως αὐτὸ κοινὸν τῶν νεύρων ἁπάντων. οἷον πρέμνον ἐστὶν οὐχ οἷον κλάδος ὀλίγων τινῶν ἐν
ἑνὶ μορίῳ. καθάπερ ὅταν ἤτοι σκέλος ἢ μία χεὶρ, εἰ τύχῃ, σπωμένη, κώλου μὲν γὰρ ὅλου σπασμὸς, τὴν ἀρχὴν
τῶν εἰς αὐτὸ καθηκόντων νεύρων ἐνδείκνυται πεπονθέναι. καθάπερ εἰ κλάδου τινὸς ἐν δένδροις. ὅταν δ' ὅλον ἅ-
μα τὸ σῶμα τῷ πάθει, τὴν κοινὴν ἁπάντων ἀρχὴν, τῶν κάτω τοῦ προσώπου νεύρων, ἀνάλογον τῷ κατὰ τὸ δέν-
δρον πρέμνῳ, πεπονθέναι χρὴ νομίζειν. ἥτις ἐστὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, τὰ πρῶτα μέρη, διὸ καὶ τούτῳ τὰ βοηθή-
ματα προσφέρουσιν οἱ φιβακοὶ πάντες ἰατροί. τῆς καρδίας οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὅλως ἐν τῷ τοιούτῳ παθήματι με-
40 μνημένοι. εἰ δὲ καὶ τὰ κατὰ πρόσωπον ἅμα τῷ παντὶ σώματι φαίνοιτο σπώμενα, τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν ἤδη θε-
ραπεύομεν, οὐ μόνον τὴν ἔκφυσιν τοῦ νωτιαίου. καὶ γὰρ καὶ χείλη σπώμενα θεώμεθα πολλάκις, καὶ ὀφθαλμοὺς, καὶ
τὸ κατὰ μέτωπον δέρμα, καὶ ὅλας τὰς γένυας, ὥσπερ γε καὶ τὴν ῥίζαν τῆς γλώττης. ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα
πάντα διὰ τῆς ἀνατομῆς ἐμάθομεν, ὑπὸ μυῶν κινεῖσθαι παρ' ἐγκεφάλου λαμβανόντων νεῦρα, τὸν ἐγκέφα-
λον ἐπ' αὐτῶν πεπονθέναι πεπείσμεθα. καθάπερ ὅταν ὁρῶμεν ἀπαθῆ μὲν ἐκεῖνα, σπώμενα δὲ τ' ἄλλα σύμπαν-
τα μόρια, τὴν ἀρχὴν τοῦ νωτιαίου πειθόμεθα πεπονθέναι. ταῦτα μὲν οὖν ὅπερ ἔφην ἑτοίμως ἐχρῆν ἡμᾶς μα-
θόντας ἐπισκοπεῖσθαι τὰς διαθέσεις αὐτῶν. ἔνιοι δὲ τῶν ἰατρῶν τὰς μὲν διαθέσεις, οὐδ' ἐπιχειροῦσι ζητεῖν,
ἐρίζουσι δὲ περὶ τῶν ἐναργῶς φαινομένων, ἀπολλῦντες ἡμῶν τὸν χρόνον, ὃν ἐχρῆν οὐκ εἰς ἀντιλογίαν τῶν ἀναι-
ρούντων τὰ καλῶς ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἰατρῶν εἰρημένα καταναλίσκειν, ἀλλ' εἰς εὕρεσιν ὧν ἐκεῖνοι παρέλιπον,
ἤτοι παντάπασιν οὐδὲν ἀποφηνάμενοι περί τινων πραγμάτων, ἢ χωρὶς ἀποδείξεως, ἢ διορισμοῦ προσήκον-
50 τος, ἢ ἐλλιπῶς ἀποφηνάμενοι. καθάπερ ὁ Ἱπποκράτης, ὑπὸ πληρώσεως ἢ κενώσεως γίνεσθαι τὸν σπασμὸν
εἰπών. ἀληθὴς μὲν γὰρ ὁ λόγος, ἀλλ' ὑπὸ τίνων πεισθεὶς οὕτως ἀπεφήνατο, μόνοις τοῖς συνετοῖς ἀνδράσι καὶ
νομίμως μεμαθηκόσι τὰ πρῶτα τῆς ἰατρικῆς δῆλόν ἐστιν, οὐ τοῖς ἐπιτυχοῦσι. ταῦτα γοῦν αὐτὰ κἀγὼ προμε-
μαθηκὼς, ἐπείσθην ὑφ' ὧν εἶπεν Ἱπποκράτης αἰτίων γίγνεσθαι τὸν σπασμόν. εἰ γὰρ ἅπασα μὲν ἡ κατὰ προαίρε-
σιν κίνησις ὁρᾶται τῶν μυῶν ἐπισπωμένων εἰς ἃ καταφύονται μέρη γινομένη. τὸ δ' ἐπισπᾶσθαι, χωρὶς τοῦ πρὸς
τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ἀνασπᾶσθαι τὸν μῦν οὐχ οἷόν τε ἐστὶν γενέσθαι, μόνῳ τῷ χωρὶς τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως γί-
γνεσθαι τὸν σπασμὸν, ἐν τοῖς σπωμένοις μέρεσιν ἡ κίνησις διοίσει τῆς κατὰ φύσιν. ὥσπερ οὖν ἐν τῷ κατὰ φύσιν
ἔχειν ἡ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων ἐν ἐγκεφάλῳ τεταγμένη προαίρεσις ἀρχὴν κινήσεως, πρώτοις μὲν τοῖς
νεύροις, δι' αὐτῶν δὲ καὶ τοῖς μυσὶ δίδωσιν. οὕτως ἂν ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἐὰν εὕρωμεν ὑπό τινος αἰτίας σπα-

ἐπιθῆναι δύναται τὰ νεῦρα τῆς τῶν σπασμῶν γενέσεως ὑπὸ γνώμην ἔχομεν. ἀνθρώπῳ τοίνυν ἑωρακότι τὰς νευρώδεις σώμα-
τα τὰς ἐν ταῖς λύραις χορδὰς, οὕτω σφοδρῶς τεινομένας πολλάκις ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀμέτρου κράσεως
ὡς ῥήγνυσθαι, χαλεπὸν οὐδὲν ἐννοῆσαι τὴν αὐτὴν διάθεσιν ἐν τοῖς τῶν ζώων νεύροις γίνεσθαι. πῶς οὖν ἔχοντος
τοῦ ἀέρος αἱ χορδαὶ τείνονταί τε καὶ ῥήγνυνται; ξηροῦ τε πάνυ καὶ λίαν διύγρου γινομένου. τὸ μὲν οὖν ὑγρὸν
διαβρέχον αὐτὰς, εἰς ὄγκον αἴρει παρὰ φύσιν, ἐφ᾽ ᾧ τείνονται. τὸ δὲ ξηρὸν, ὥσπερ ὁ ἥλιος, ξηραίνει τὰς συστᾶσ,
καὶ αὐτὸ τὰς χορδὰς οὕτως ἕλκει τε καὶ τείνει. φαίνονται γοῦν καὶ οἱ ἱμάντες, ὅταν ὑπὸ πυρὸς ξηραίνωνται,
συσπώμενοί τε καὶ τεινόμενοι. τούτων προεγνωσμένων, οὐδέν ἐστι χαλεπὸν ἐπὶ τῶν σπωμένων ἐξευρεῖν, ἐπὶ
διὰ ξηρότητα τὸ πάθος αὐτοῖς γέγονεν, ὅπερ ἐστὶν ἔνδεια τῆς ὑγρᾶς οὐσίας καὶ κένωσις. ἔπι διὰ πλῆθος ὑγρό-
τητος, ὅπερ ἐστὶν ἐναντίον ἐνδείᾳ πάθος, ὑφ᾽ Ἱπποκράτους ὠνομασμένον πλήρωσις. ἐκ πόνων μὲν γὰρ καὶ ἀ-
10 γρυπνιῶν ἐνδείας τε καὶ φροντίδων καὶ πυρετοῦ ξηροῦ καὶ διακαοῦς, οἷος καὶ ὁ τῶν φρενιτικῶν ἐστιν, ὅταν ὁ
σπασμὸς γένηται, ξηρότητά τε καὶ κένωσιν αἰτιάσασθαι χρή. μεθυσκομένῳ δ᾽ ἀνθρώπῳ καὶ διὰ παντὸς ἐμ-
πιπλαμένῳ καὶ ἀργῶς βιοτεύοντι, τὴν ἐναντίαν διάθεσιν εὔλογόν ἐστι τὸν σπασμὸν εἰργάσασθαι. καλῶσι δ᾽ αὐ-
τὴν ἐστὶ, πλήρωσις. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιληψία σπασμός ἐστιν ἁπάντων τῶν τοῦ σώματος μορίων, οὐ συνεχὴς ὡς ἐμ-
προσθότονός τε καὶ ὀπισθότονος καὶ τέτανος, ἀλλ᾽ ἐκ διαστημάτων χρόνου γιγνόμενος. οὐ μόνον δὲ τούτῳ διενή-
νοχεν τῶν εἰρημένων σπασμῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ βλάβῃ τῆς διανοίας καὶ τῶν αἰσθήσεων, ᾧ καὶ δῆλον ὡς ἄνω πού
κατ᾽ αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον, ἡ τούτου τοῦ πάθους ἐστὶ γένεσις. ἐπειδὴ δὲ καὶ ταχὺ παύεται, κατὰ τὰς κοιλίας
αὐτοῦ μᾶλλον εὔλογόν ἐστιν παχὺν χυμὸν ἐμφράττοντα τὰς διεξόδους τοῦ πνεύματος ἐργάζεσθαι τὸ πάθος, ἐὰν
τὴν κλονούσης τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων, ὑπὲρ τοῦ διώσασθαι τὰ λυποῦντα. τάχα δὲ καὶ διαβρεχομένης τῆς ἐκ φύ-
σεως ἑκάστου νεύρου, παραπλησίως τοῖς ἀπὸ τοῦ νωτιαίου τὴν ἀρχὴν ἔχουσι σπασμοῖς, καὶ ὁ τῶν ἐπιληπτῶν
20 γίνεται. τὸ δ᾽ ἐξαίφνης αὐτοῦ τῆς γενέσεως καὶ τῆς λύσεως ἐνδείκνυται μηδέποτε διὰ ξηρότητά τε καὶ
κένωσιν, ἀεὶ δὲ διὰ πάχος χυμοῦ γίγνεσθαι τὸ πάθος. ἔμφραξις μὲν γὰρ τῶν πόρων ἐξαίφνης ὑπὸ παχέος ἢ
γλίσχρου χυμοῦ γένοιτ᾽ ἄν. εἰς ξηρότητα δὲ τοσαύτην ἐλθεῖν, ὡς βύρσῃ παραπλήσιόν τι παθεῖν τὸν ἐγκέφαλον,
ἢ τὴν κατ᾽ αὐτὸν μήνιγγα τὴν λεπτὴν, οὐχ οἷόν τε χωρὶς χρόνου πολλοῦ. πρόσεστι δὲ τούτῳ καὶ τὸ μήθ᾽ ὁρᾶν μήτ᾽
ἀκούειν μήθ᾽ ὅλως ἐνεργεῖν αἰσθήσει τινί. σὺν τῷ μὴ δὲ παρακολουθεῖν τὸν κάμνοντα τοῖς γινομένοις. ἀλλὰ τὸν λο-
γισμὸν βεβλάφθαι, μετὰ τῆς κατὰ τὴν μνήμην δυνάμεως. ἐκ τούτων οὖν ἁπάντων, εὔλογόν ἐστι κατὰ τὸν
ἐγκέφαλον γεγονέναι τὸ πάθος, ἐμποδίζοντος τοῦ χυμοῦ ταῖς διεξόδοις τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος. ὃ κατὰ τὰς
κοιλίας ἐστὶν αὐτοῦ. διατί δ᾽ ὀνομάζεται τοῦτο τὸ πνεῦμα, ψυχικὸν, ἥτις τε δύναμίς ἐστιν αὐτοῦ, κατὰ τὰ περὶ τῶν
Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων ὑπομνήματα δέδεικται. τοῖς γοῦν ἐκ τῆς ἀνατομῆς φαινομένοις ἀκο-
λουθοῦσιν ἡμῖν, εὔλογον ἐφαίνετο, τὴν μὲν ψυχὴν αὐτὴν, ἐν τῷ σώματι τοῦ ἐγκεφάλου κατῳκῆσθαι. καθ᾽ ὃ καὶ
30 τὸ λογίζεσθαι γίγνεται. καὶ ἡ τῶν αἰσθητικῶν φαντασιῶν ἀπόκειται μνήμη. τὸ πρῶτον δ᾽ αὐτῆς ὄργανον εἰς
ἁπάσας τὰς αἰσθητικάς τε καὶ προαιρετικὰς ἐνεργείας εἶναι, τὸ κατὰ τὰς κοιλίας αὐτοῦ πνεῦμα. καὶ μᾶλ-
λόν γε κατὰ τὴν ὄπισθεν. οὐ μὴν οὐδὲ περὶ τῆς μέσης κοιλίας ἀπογινώσκειν προσῆκεν ὡς οὐ κυριωτάτης.
πολλὰ γὰρ εὔλογα καὶ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἄγει. καθάπερ γε τῶν ἐμπροσθίων διὸ οὖν ἀπάγει. εἰς γε μὴν τὴν τῆς
θεραπείας εὕρεσιν οὐδὲν ὀνίνησιν ἡ περὶ τούτων ἀκριβὴς γνῶσις. ἱκανὸν γάρ εἰς τὸ καλῶς θεραπεύειν ἐπίστασθαι
τὸν μὲν πεπονθότα τόπον, ἐγκέφαλον εἶναι. χυμὸν δὲ τὸν γλίσχρον ἢ παχὺν ἐν ταῖς κοιλίαις ἀθροιζόμενον αὐ-
τοῦ. καθάπερ δὲ χρήσιμα ταῦτα πρὸς τὰς ἰάσεις ἐστὶν, ὧν ἕνεκα καὶ τοὺς πεπονθότας τόπους καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς
διαθέσεις ζητοῦμεν. οὕτω καὶ τῶν παχέων χυμῶν αἱ διαφοραὶ, πότερα φλεγματώδεις εἰσὶν, ἢ μελαγχολικαί.
μεμνημένων αὖ πάλιν ἡμῶν ἐνταῦθα φλεγματικοὺς μὲν ὀνομάζεσθαι πάντας, ὅτ᾽ ἂν ἁπλῶς οὕτως λέγωμεν
ἐφ᾽ ὧν ἐπικρατεῖ κατὰ τὴν κρᾶσιν, ὑγρότης καὶ ψύξις. μελαγχολικοὺς δὲ, ἐφ᾽ ὧν ξηρότης τε καὶ ψύξις. ἐπεί-
40 τοι διαφοραὶ μεγάλαι κατά τε τοὺς φλεγματικούς εἰσι, καὶ τοὺς μελαγχολικοὺς ἑκατέρων ἴδιαι. τοῦ γοῦν φλέγμα-
τος, τὸ μὲν ἐφημέρᾳ πολλοῖς ἀποχρεμπτομένοις καὶ ἀνεμοῦσι καὶ ἀπομυττομένοις ἐκκρινόμενον, ἀτμώδους πνεύ-
ματος ὑπάρχει μεστὸν, ὡς μηδὲ πρὸς αἴσθησιν ὁμοιομερὲς εἶναι. ἕτερον δέ τι φλέγμα, φαίνεται μὲν ὁμοιομερὲς,
ἴσως δ᾽ οὐκ ἔστιν, ἐκ τοῦ γένους ἐστὶν, ὅ, τ᾽ ἐν τοῖς οὔροις ὑφιστάμενος ὠμὸς χυμὸς, ὅ, θ᾽ ὑπὸ Πραξαγόρου κληθεὶς ὑαλώ-
δης. ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ λίαν ὑγρὸν μηδ᾽ ὑδατῶδες σίαλον, ἐκ τούτου τοῦ γένους εἶναι φαίνεται. καὶ μέντοι καὶ κα-
τὰ τὴν γευστικὴν αἴσθησιν, οὐ μίαν ἔχον οὐδ᾽ αὐτὸ τὸ σίαλον ποιότητα φαίνεται, μήτι γε δὴ τὸ σύμπαν φλέγ-
μα, καὶ γὰρ ἁλυκοῦ καὶ ὀξέως καὶ ἁλμυροῦ πολλάκις αἰσθανόμεθα σαφῶς τοῦ κατὰ τὸ στόμα σιάλου, καθάπερ
καὶ ἀποίου τε καὶ οἷον ὑδατώδους τὴν γεῦσιν, ὅτ᾽ ἂν ἀμεμπτότατα διάγωμεν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ μελαγχολικὸς
χυμὸς ἐν τῇ συστάσει σαφεῖς ἔχει τὰς διαφοράς. ὁ μὲν οἷον τρὺξ αἵματος, ἐναργῶς φαινόμενος ἱκανῶς παχὺς, ὥσπερ
ἡ τοῦ οἴνου τρύξ. ὁ δὲ πολλῷ μὲν τούτου λεπτότερος κατὰ τὴν σύστασιν, ὀξὺς δὲ καὶ τοῖς ἐμέσασιν αὐτὸν φαινό-
50 μενος, καὶ τοῖς ὀσμωμένοις. οὗτος καὶ ξύει τὴν γῆν ἐξαίρων τε καὶ ζυμῶν. καὶ πομφόλυγας ἐγείρων, οἷαι τοῖς ζέου-
σιν ζωμοῖς ἐφίστανται. ὁ δ᾽ ἕτερος ἐοικέναι παχείᾳ τρυγὶ, τήν τε ζύμωσιν οὐκ ἐργάζεται κατὰ τῆς γῆς ἐκχυ-
θεὶς, πλὴν εἰ πάνυ σφόδρα τύχοιτό τε κατοπτηθεὶς ἐν διακαεῖ πυρετῷ. καὶ ἥκιστα μετέχει ποιότητος ὀξείας, ὃν
καὶ καλεῖν αὐτὸν εἴωθα μελαγχολικὸν χυμὸν ἢ μελαγχολικὸν αἷμα. μέλαιναν γὰρ χολὴν οὐδέπω δικαιῶ
τὸν τοιοῦτον ὀνομάζειν. γεννᾶται δ᾽ ὁ χυμὸς οὗτος ἐνίοις πολὺς. ἢ διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς κρᾶσιν, ἢ δι᾽ ἔθος ἐδεσμάτων εἰς
τοιοῦτον χυμὸν, ἐν τῇ κατὰ τὰς φλέβας πέψει, μεταβαλόντων. ὥσπερ δ᾽ ὁ παχὺς χυμὸς τοῦ φλέγματος, οὕτως
καὶ οὗτος, ἐπιληψίας ποτ᾽ ἐργάζεται κατὰ τὰς ἐκροὰς τῶν ἐν ἐγκεφάλῳ κοιλιῶν ἰσχόμενος ἤτοι τῆς μέσης, ἢ
τῆς ὄπισθεν. ὅτ᾽ ἂν δ᾽ ἐν αὐτῷ πλεονάσῃ τῷ τοῦ ἐγκεφάλου σώματι, μελαγχολίαν ἐργάζεται. καθάπερ ὁ ἕτερος χυμὸς
τῆς μελαίνης χολῆς, ὁ κατοπτηθείσης τῆς ξανθῆς χολῆς γενόμενος, τὰς θηριώδεις παραφροσύνας ἀποτελεῖ,

χωρὶς πυρετοῦ τε καὶ σὺν πυρετῷ πλεονάζων ἐν τῷ σώματι τοῦ ἐγκεφάλου. καὶ διὰ τοῦτο τῆς φρενίτιδος, ἡ μέν τις, ἐστὶ μετριωτέρα, τὴν γένεσιν ἐκ τῆς ὠχρᾶς ἔχουσα χολῆς. ἡ δέ τις, σφοδροτέρα, τῆς ξανθῆς ἔνιοι ὑπάρχουσα. καί τις ἄλλη θηριώδης τε καὶ μελαγχολικὴ παραφροσύνη γίνεται, κατοπτηθείσης τῆς ξανθῆς χολῆς. αἱ δ' ἐν ταῖς ἀκμαῖς τῶν πυρετῶν γίγνονται παραφροσύναι, κατὰ συμπάθειαν αὗται πάσχοντα τὸν ἐγκέφαλον, οὐ κατ' ἰδιοπάθειαν ἔχουσιν. καὶ διὰ τοῦτο παραπαῖσαι μὲν καὶ παραφρονῆσαι καὶ παρακόψαι τούτους, οὐ μόνον οἱ ἰατροὶ λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ ἰδιῶται, φρενιτικοὺς δ' οὐκ ὀνομάζουσιν. οὐ γὰρ συναποκαθίστανται ταῖς ἀκμαῖς τῶν πυρετῶν, αἱ φρενιτικαὶ παραφροσύναι. καθάπερ οὖν ὁ τῶν φρενιτικῶν πυρετὸς, ἕν τι τῶν συμπτωμάτων τῆς ἐγκεφάλου διαθέσεώς ἐστιν, οὕτω τῶν διακαῶν πυρετῶν ἡ παραφροσύνη, πολλῶν ἀτμῶν θερμῶν ἀναφερομένων εἰς αὐτόν. παραπλησία δ' ἐστὶν τῇδε καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς ὑποχεομένοις συμπτωμάτων γένεσις ἐκ τῶν τῆς γαστρὸς ὁρμωμένη διαθέσεων. ἥτε γὰρ κοιλία τῇ κεφαλῇ καὶ ἡ κεφαλὴ τῇ κοιλίᾳ μεταδίδωσι τῶν παθημάτων. διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐξ ἐγκεφάλου καθηκόντων νεύρων, εἰς τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ὑφ' ὧν καὶ τὸ περιττὸν τῆς αἰσθήσεως ὑπὲρ τἄλλα μόρια τοῦ σώματος, ὑπάρχει τῷ μορίῳ τῷδε. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς κατὰ τὴν κεφαλὴν κατάγμασιν, ὅσα πρὸς τὰς μήνιγγας διικνεῖται, χολεμέσιαι παρακολουθοῦσι. καὶ τοῖς ὅπως οὖν γινομένοις ἀλγήμασι τῆς κεφαλῆς, ἀνατροπή τε τοῦ στομάχου καὶ δήξεις ἐνίοτε. τοῖς δὲ ὑποχονδριακοῖς καὶ φυσώδεσιν ὀνομαζομένοις πάθεσιν δυσθυμίαι μελαγχολικαί. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τοιοῦτόν ἐστιν, ὁποῖον ἡ τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς ἐπιγινομένη παραφροσύνη, καί τισι διαθέσεσιν τοῦ στόματος τῆς κοιλίας, ἡ τῶν τοῖς ὑποχεομένοις ὁμοίων συμπτωμάτων. οὕτω δὲ καὶ τοῖς νευρώδεσι μορίοις φλεγμαίνουσιν, ἤτοι μήτρᾳ ἢ τοῖς ἄλλοις ἐπιγίγνονται παραφροσύναι. ποτὲ μὲν αὐτῆς μόνης τῆς θερμασίας κατὰ τὸ συνεχὲς, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένης, ποτὲ δὲ πνεύματος ἀτμώδους, ἢ καπνώδους, ἢ αἰθαλώδους. ὥσπερ δ' ἐν τοῖς κατὰ συμπάθειαν οὐ σμικρὰ διαφορὰ γίνεται τοῖς πάθεσιν τῆς κεφαλῆς, οὕτω καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς κατὰ πρωτοπάθειαν. οἱ γοῦν κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ ἐγκεφάλου πλεονάσαντες παχεῖς χυμοὶ, ποτὲ μὲν ὡς ὀργανικῷ μορίῳ λυμαίνονται, ποτὲ δὲ, ὡς ὁμοιομερεῖ. κατὰ μὲν τὰς ἐμφράξεις τῶν πόρων, ὡς ὀργανικῷ μορίῳ. κατὰ δὲ τὰς ἀλλοιώσεις τῆς κράσεως, ὡς ὁμοιομερεῖ. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἥδε ἡ λέξις ἐπὶ τῇ τελευτῇ γέγραπται τοῦ ἕκτου τῶν ἐπιδημιῶν. » Οἱ μελαγχολικοὶ καὶ ἐπιληπτι-
» κοὶ εἰώθασι γίγνεσθαι ὡς ἐπὶ πολὺ, καὶ οἱ ἐπιληπτικοὶ μελαγχολικοί. τούτων δ' ἑκάτερον μᾶλλον γίνεται, ἐφ'
» ὁπότερον ἂν ῥέψῃ τὸ ἀῤῥώστημα. ἢν μὲν εἰς τὸ σῶμα, ἐπίληπτοι. ἢν δὲ εἰς τὴν διάνοιαν, μελαγχολικοί. κατὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν, πρῶτον μὲν ὅτι μὴ διὰ παντὸς, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ, μετάπτωσις εἰς ἄλληλα γίνεται τοῖς πάθεσιν ἐδήλωσεν. οὐ γὰρ ἀπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ φλεγματικοῦ τῆς ἐπιληψίας ἀποτελουμένης. ἡ μὲν ἀπὸ τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ γινομένη μεταπίπτει ποτὲ εἰς μελαγχολίαν. ἡ δ' ἀπὸ τοῦ φλεγματικοῦ, πρὸς ἄλλο μέν τι μεθίσταται πάθος, ὑπὲρ οὗ μικρὸν ὕστερον ἐρῶ, μελαγχολίαν δὲ οὐκ ἐργάζεται. δεύτερον δ' ἐπὶ τῷδε θεώρημα περιέχεται κατὰ τὸν εἰρημένον ὑφ' Ἱπποκράτους λόγον, οὐ σμικρόν. ἐπεὶ γὰρ ἤτοι κρᾶσίς ἐστιν ἡ ψυχὴ τῶν δραστικῶν ποιοτήτων, ἢ ἀπὸ τῆς κράσεως αὐτῶν ἀλλοιοῦται, τὴν μὲν ὡς ὀργανικῷ μορίῳ, τῷ ἐγκεφάλῳ λυμαινομένην χολὴν, ἐπὶ τὸ σῶμα τετράφθαι φησὶν τοῦ ἐγκεφάλου, γίγνεται δὲ τοῦτο κατὰ τὰς ἐμφράξεις. τὴν δ' ὡς ὁμοιομερεῖ, τὴν κρᾶσιν ἀδικοῦσαν, ἐπὶ τὴν διάνοιαν. ἀλλ' ἐκεῖνό γε διορίσασθαι πρότερον ἀναγκαῖον εἶναί μοι δοκεῖ, παραλελειμμένον τοῖς ἰατροῖς. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις μέρεσι τοῦ σώματος, ἐνίοτε μὲν ἅπασιν ἡ αὐτὴ φαίνεται κρᾶσις ὡς ἐν ἰκτέροις τε καὶ κατὰ τὸν καλούμενον ἐλέφαντα, καὶ τοὺς ὑδέρους, ἔτι τε καχεξίας, καὶ πρὸς ταύταις ἐν ἡπατικαῖς τε καὶ σπληνικαῖς ἀχροίαις. ἐνίοτε δ' ἕν τι μόριον ἤτοι πικρόχολον ἢ φλεγματικὸν ἢ μελαγχολικὸν ὑποδεξάμενον χυμὸν, αὐτὸ μόνον ἐξαλλάττεται τὴν κρᾶσιν, οὕτως ἐγχωρεῖ καὶ τὸν ἐγκέφαλον, ἐνίοτε μὲν, ἅπαντος τοῦ κατὰ τὰς φλέβας αἵματος μελαγχολικοῦ γενομένου, τῷ κοινῷ λόγῳ τῆς βλάβης, καὶ αὐτὸν βλαβῆναι. καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἀπαθοῦς διαμένοντος τοῦ καθ' ὅλον τὸν ἄνθρωπον αἵματος, ἀλλοιωθῆναι τὸ κατὰ μόνον τὸν ἐγκέφαλον. καὶ συμβῆναι τοῦτο διττῶς, ἢ ῥυέντος εἰς αὐτὸν ἑτέρωθεν, ἢ γεννηθέντος ἐν τῷ τόπῳ τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. γεννᾶται δ' ὑπὸ θερμασίας πολλῆς ἐγχωρίου κατοπτώσης, ἤτοι τὴν ξανθὴν χολὴν, ἢ τὸ παχύτερόν τε καὶ μελάντερον αἷμα. διαφέρει δ' εἰς τὴν θεραπείαν, οὐ σμικρὸν ὁ διορισμὸς οὗτος. ὅταν μὲν γὰρ ὅλον τὸ σῶμα μελαγχολικὸν ἔχῃ τὸ αἷμα, τὴν ἀρχὴν τῆς θεραπείας, ἀπὸ φλεβοτομίας προσήκει ποιεῖσθαι. ὅταν δὲ τὸ κατὰ μόνον τὸν ἐγκέφαλον, οὐ χρήζει φλεβοτομίας ὁ κάμνων, ὅσον γε ἐπὶ τῇ διαθέσει ταύτῃ, κατ' ἄλλο γάρ τι δυνατόν ἐστιν χρήζειν αὐτόν. ἡ δ' οὖν διάγνωσις, ἀπὸ τοῦδέ σοι γινέσθω. πότερον ὅλον τὸ σῶμα μελαγχολικὸν ἔχει χυμὸν, ἢ κατὰ μόνον τὸν ἐγκέφαλον ἤθροισταί τις τοιοῦτος. καὶ ἀξιῶ σε πρῶτον μὲν ἐπισκέψασθαι τὴν τοῦ σώματος ἕξιν ὁποία τίς ἐστιν, μεμνημένον, ὡς οἱ μὲν ἁπαλοὶ καὶ λευκοὶ καὶ πίονες, ἥκιστα μελαγχολικὸν ἴσχουσι χυμόν. οἱ δ' ἰσχνοὶ καὶ μελάντεροι καὶ δασεῖς καὶ φλέβας εὐρείας ἔχοντες, ἐπιτηδειότατοι πρὸς τὴν τοῦ τοιούτου χυμοῦ γένεσιν ὑπάρχουσιν. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ οἱ ἐξέρυθροι τὴν χρόαν ἄνθρωποι μεταπίπτουσιν ἀθρόως, ἐπὶ τὴν μελαγχολικὴν κρᾶσιν. ἐφεξῆς δ' αὐτῶν οἱ ξανθοί. καὶ μάλισθ' ὅταν ἐν ἀγρυπνίαις καὶ πόνοις πλείοσι καὶ φροντίσι καὶ λεπτῇ διαίτῃ προδιῃτημένοι τύχωσιν. ὁμογενῆ δὲ τούτοις ἐστὶ καὶ τὰ τοιαῦτα γνωρίσματα. πότερον ἐπέχηταί τις αἱμοῤῥοΐς, ἢ καί τις ἄλλη συνήθης αἵματος κένωσις, ἢ καταμήνια ταῖς γυναιξί. καὶ τούτων ἐφεξῆς ὁποίαις ἐχρήσατο τροφαῖς, ἆρά γε ταῖς μελαγχολικὸν αἷμα γεννώσαις, ἢ ταῖς ἐναντίαις. λέγω δὲ μελαγχολικὸν μὲν αἷμα γεννᾶν, αἰγείων καὶ βοείων ἐδωδὴν κρεῶν. καὶ μᾶλλον ἔτι τῶν τραγείων τε καὶ ταυρείων. ἔτι δὲ μᾶλλον ὀνείων τε καὶ καμηλείων. ἐσθίουσι γὰρ ἔνιοι καὶ τούτων, ὥσπερ γε καὶ ἀλωπέκων τε καὶ κυνῶν. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἡ τῶν λαγωῶν ἐδωδὴ τοιοῦτον αἷμα γεννᾷ. καὶ πολὺ μᾶλλον ἡ τῶν ἀγρίων συῶν. καὶ αἱ κοχλίαι δὲ μελαγχολικὸν αἷμα γεννῶσιν, εἴ τις ἐν αὐτοῖς πλεονάσειεν. καὶ πάντα τὰ ταριχευθέντα κρέα τῶν ἐπιγείων ζώων. ἐνύδρων δὲ τά τε τῶν θύννων, καὶ φαλαίνης, καὶ

φώκης καὶ δελφῖνος. καὶ κυνὸς. καὶ τῶν κητωδῶν ἁπάντων. τῶν δὲ λαχάνων σχεδὸν ἡ κράμβη μόνη τοιοῦτον αἷ-
μα γεννᾶν πέφυκεν. ὥσπερ γε καὶ τῶν δένδρων οἱ βλαστοὶ, δι' ἅλμης καὶ ὀξάλμης συντιθέμενοι. σχίνου λέγω καὶ
τερμίνθου καὶ βάτου καὶ κυνοσβάτου. καὶ μέντοι καὶ τῶν ὀσπρίων, ἥ τε φακὴ μελαγχολικώτατόν ἐστιν ἔδεσμα
καὶ μετὰ ταύτην οἱ πιτυρῖται καλούμενοι τῶν ἄρτων. οἵ τε ἐκ τῆς τίφης καὶ τῶν μοχθηρῶν σπερμάτων. οἷς
ἀντὶ πυρῶν, ἔνια τῶν ἐθνῶν χρῆται. διώρισται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυ-
νάμεων. ἀλλὰ καὶ τῶν οἴνων οἵ τε παχεῖς καὶ μέλανες, ἐπιτηδειότατοι γεννῆσαι τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν, εἴ τις
ἐν αὐτοῖς πλεονάζων ὑπὸ περιστάσεώς τινος ἐν θερμασίᾳ πλείονι τὸ σῶμα σχῇ. καὶ οἱ παλαιοὶ δὲ τυροὶ ῥᾷστοι γεν-
νῆσαι τὸν τοιοῦτον χυμὸν, ὅταν ἐν τῷ σώματι τύχωσιν ὑπερθερμανθέντες. εἰ μὲν οὖν ἐν τοιαύτῃ διαίτῃ πρὸ τοῦ
νοσεῖν ὁ ἄνθρωπος εἴη γεγενημένος, ἔξεστι κἀκ ταύτης στοχάσασθαί τι πλέον. εἰ δ' ἐν εὐχύμοις ἐδέσμασιν, ἐπισκέ-
10 πτεσθαι περί τε τῶν γυμνασίων αὐτοῦ λύπης καὶ ἀγρυπνίας καὶ φροντίδος. ἔνιοι δὲ καὶ κατ' αὐτὰ τὰ πυρετώδη νο-
σήματα, καθότι προείρηται, τὸν μελαγχολικὸν ἴσχουσι γεννώμενον χυμόν. εἰς δὲ τὴν βεβαιοτέραν διάγνωσιν, οὐ σμι-
κρὰ συντελεῖ, καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους. καὶ ἡ γεγενημένη τε, καὶ οὖσα κατάστασις. ἔτι τε τὸ χωρίον ἥ τε τοῦ κάμνοντος
ἡλικία. ταῦτα πάντα προδιασκεψάμενος, ὅταν ἐλπίσῃς ἐν ταῖς καθ' ὅλον τὸ σῶμα φλεψὶ μελαγχολικὸν αἷμα
περιέχεσθαι, τὴν βεβαιοτάτην ἐπάγαγε διάγνωσιν, ἐκ τοῦ τέμνειν τὴν κατ' ἀγκῶνα φλέβα. βέλτιον δὲ τὴν μέ-
σην τέμνειν. ἐπειδὴ κοινὴ πρὸς ἀμφοτέρας ἐστὶ, τήν τε ὠμιαίαν ὀνομαζομένην καὶ τὴν διὰ τῆς μασχάλης ἐπὶ
τὴν χεῖρα φερομένην. εἶτα εἰ μὲν μὴ φαίνοιτο μελαγχολικὸν εἶναι τὸ ῥέον, ἐπίσχες εὐθέως. εἰ δὲ τοιοῦτον φαίνε-
ται, κένωσον ὅσον ἂν ὑπολάβῃς αὐταρκὲς ἔσεσθαι, τῇ τοῦ πάσχοντος ἕξει σώματος. ἔστι δὲ καὶ τρίτη τις δια-
φορὰ μελαγχολίας ὥσπερ ὅταν ἐπιληψία τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς κοιλίας ἴσχει. καλοῦσι δὲ ἔνιοι τῶν ἰατρῶν ὑπο-
χονδριακόν τε καὶ φυσῶδες νόσημα τὴν αὐτὴν διάθεσιν. ἀρκέσει δέ μοι τὰ ὑπὸ Διοκλέους γεγραμμένα συνε-
20 δρεύειν αὐτῷ συμπτώματα. κατὰ τὸ βιβλίον ὃ ἐπιγράφεται. πάθος, αἰτία θεραπεία. κατὰ τοῦτο γὰρ ὁ Διο-
» κλῆς ἔγραψεν αὐτοῖς ὀνόμασιν οὕτως. ἄλλο δὲ γίγνεται μὲν περὶ τὴν κοιλίαν. ἀνόμοιον δ' ἐστὶ τοῖς προειρημένοις.
» καλοῦσι δ' αὐτὸ, οἱ μὲν μελαγχολικόν. οἱ δὲ φυσῶδες. ἕπεται δὲ τούτῳ μετὰ τὰς ἐδωδὰς, καὶ μάλιστα τῶν δυ-
» σπέπτων τε καὶ καυσικῶν, πτύσεις ὑγραὶ καὶ πολλαί. ὀξυρεγμίαι. πνεύματα. καῦμα πρὸς ὑποχονδρίοις. ἐγκλύ-
» δαξις οὐκ εὐθὺς, ἀλλ' ἐπισχοῦσιν. ἐνίοτε δὲ καὶ πόνοι κοιλίας ἰσχυροὶ, διήκοντες ἐνίοις εἰς τὸ μετάφρενον. παύ-
» ονται δὲ πεφθέντων τῶν σιτίων, πάλιν τε μετὰ τὸ φαγεῖν ταὐτὰ συμβαίνει. πολλάκις δὲ καὶ νήστεσι καὶ με-
» τὰ τὸ δεῖπνον ἐνοχλεῖ. καὶ ἐμοῦντες, ὠμὰ τὰ σιτία ἐμοῦσι καὶ φλέγματα ὑπόπικρα καὶ θερμὰ καὶ ὀξέα. ὥστε καὶ
» τοὺς ὀδόντας αἱμωδιᾶν. καὶ τὰ πολλὰ γίνεται τούτων, εὐθὺς ἐκ νέων. μηκύνει δὲ ὅπως ἂν γίνηται πᾶσι. ταῦτα
» προειπὼν ὁ Διοκλῆς, ἐφεξῆς αὐτοῖς προσέθηκε τὴν αἰτίαν ὧδέ πως γράψας. τοὺς δὲ φυσώδεις καλουμέ-
» νους, ὑπολαμβάνειν δεῖ πλεῖον ἔχειν τὸ θερμὸν τοῦ προσήκοντος ἐν ταῖς φλεψὶ ταῖς ἐκ τῆς γαστρὸς τὴν τροφὴν
30 δεχομέναις καὶ τὸ αἷμα πεπαχύνθαι τούτων. δηλοῖ γὰρ ὅτι μέν ἐστι τὸ αἷμα περὶ ταύτας τὰς φλέβας τῷ
» μὴ καταδέχεσθαι τὸ σῶμα τὴν τροφὴν, ἀλλ' ἐν τῇ γαστρὶ διαμένειν ἀκατέργαστον. πρότερον τῶν πόρων τούτων
» ἀναλαμβανόντων, τὰ δὲ πολλὰ ἀποκρίνειν αὐτῶν εἰς τὴν κάτω κοιλίαν. καὶ τὸ τῇ δευτεραίᾳ ἐμεῖν αὐτοὺς ὡς οὐχ ὑπα-
» γόντων εἰς τὸ σῶμα τῶν σιτίων. ὅτι δὲ τὸ θερμὸν πλεῖόν ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν, μάλιστ' ἄν τις κατανοήσειεν, ἔκ τε τῶν
» καυμάτων τῶν γινομένων αὐτοῖς καὶ τῆς προσφορᾶς. φαίνονται γὰρ ὑπὸ τῶν ψυχρῶν ὠφελούμενοι σιτίων.
» τὰ δὲ τοιαῦτα τὸ θερμὸν καταψύχειν καὶ μαραίνειν εἴωθεν. ἐφεξῆς δὲ τούτων, καὶ τἄλλα προσέγραψεν ὁ Διο-
» κλῆς ἐν τῇδε τῇ λέξει. λέγουσι δέ τινες τῶν τοιούτων παθῶν τὸ στόμα τῆς γαστρὸς τὸ συνεχὲς τῷ ἐντέρῳ φλε-
» γμαίνειν, διὰ δὲ τὴν φλεγμονὴν ἐμπεφράχθαι, καὶ κωλύειν καταβαίνειν φλεγμονὴν τὰ σιτία εἰς τὸ ἔντερον
» τοῖς τεταγμένοις χρόνοις. τούτου δὲ γινομένου, πλείονι χρόνῳ τοῦ δέοντος ἐν τῇ γαστρὶ μένοντα, τούς τε ὄγκους
» παρασκευάζει, καὶ τὰ καύματα, καὶ τἄλλα τὰ προειρημένα. ταῦτα μὲν οὖν ὁ Διοκλῆς ἔγραψε, παραλιπὼν
40 ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συμπτωμάτων τὰ κυριώτατα τῆς ὅλης συνδρομῆς. ὅσα τήν τε μελαγχολίαν χαρακτη-
ρίζει, καὶ τὸ φυσῶδες καὶ ὑποχονδριακὸν πάθος. καί μοι δοκεῖ διότι ταῦτα ἐκ τῆς προσηγορίας τοῦ νοσήμα-
» τος ἐνδεικτικῶς ἐδηλοῦτο, παραλελοιπέναι, μεμαθηκότων γ' ἡμῶν ὑφ' Ἱπποκράτους, ὡς φόβος καὶ δυσθυμίη
» πολὺν χρόνον ἔχοντα διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. διατί δὲ ἐν τῇ τῆς αἰτίας ἀποδόσει τῶν μὲν ἄλλων
συμπτωμάτων ἔγραψε τὰς αἰτίας, αὐτοῦ δὲ τοῦ βλάπτεσθαι τὴν διάνοιαν οὐκ ἔγραψεν, ζητῆσαι ἄξιον. εἴτε γὰρ τὸ θερ-
μὸν ἐν ταῖς κατὰ τὴν γαστέρα φλεψὶ πλέον ἐπ' αὐτῶν ἐστὶν, εἴτε φλεγμονὴ τῶν κατὰ τὸν πυλωρὸν μορίων, διὰ
τί τούτοις ἀκολουθεῖ τὰ μελαγχολικὰ συμπτώματα, παραλέλειπται. τὸ μὲν γὰρ ἐμπιπλᾶσθαι τὴν γαστέρα
φυσώδους πνεύματος, εἶτα ταῖς ἐρυγαῖς αὐτοῦ κουφίζεσθαι, καὶ πρὸς ἔτι τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ τοῦ Διοκλέους
ἐμέτοις, εὔδηλον ἐστὶ κἂν ἐκεῖνος μὴ λέγῃ. τὰ δὲ τῆς μελαγχολίας ἴδια, χαλεπὸν ἦν αὐτῷ συνάψαι τῇ κα-
τὰ τὴν γαστέρα λελεγμένῃ διαθέσει. προσθῶμεν οὖν ἡμεῖς τοῦτο, τὴν διάθεσιν ἑρμηνεύσαντες σαφῶς, ἔοικε
50 μὲν γὰρ εἶναί τις ἐν αὐτῇ φλεγμονή. τὸ δ' ἐν τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ περιεχόμενον αἷμα, παχύτερόν τε καὶ με-
λαγχολικώτερον ὑπάρχειν ὥσπερ οὖν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναφερομένης ἐκ τῆς γαστρὸς αἰθαλώδους τινὸς, ἢ
καπνώδους ἀναθυμιάσεως, ἢ ὅλως ἀτμῶν τινων παχέων, ὅμοια τοῖς ὑποχεομένοις γίνεται συμπτώματα, κατὰ
τὸν αὐτὸν λόγον καὶ νῦν ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀναφερομένης τῆς μελαγχολικῆς ἀναθυμιάσεως, οἷον αἰθαλώδους τινὸς,
ἢ καπνώδους ἀναθυμιάσεως, τὰ μελαγχολικὰ γίνεσθαι περὶ τὴν διάνοιαν συμπτώματα. καὶ μὴν καὶ συνεχέστατα
θεώμεθα τὴν κεφαλὴν ὀδυνωμένην ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ κατὰ τὴν γαστέρα περιεχομένῃ. καθάπερ γε καὶ πα-
ραχρῆμα γινομένην ἀνώδυνον, ἐμεθείσης τῆς χολῆς. καὶ τά γε τοιαῦτα τῶν ἀλγημάτων, δακνώδη τέ ἐστι καὶ
διαβρωτικά, καθάπερ ἄλλα μέν τινα μετὰ βάρους, ἄλλα δὲ μετὰ τάσεως ἢ καταφορᾶς ὁρᾶται γινόμενα. συμπε-
φώνηται δὲ τοῖς ἀρίστοις ἰατροῖς, οὐ ταῦτα μόνον ἀπὸ τῆς γαστρὸς τῇ κεφαλῇ συμπίπτειν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιλη-

ψίαν. ἀεὶ

...ἀεὶ μὲν οὖν οἱ φόβοι συνεδρεύουσι τοῖς μελαγχολικοῖς, οὐκ ἀεὶ δὲ ταὐτὸν εἶδος τῶν παρὰ φύσιν αὐτοῖς γίγνεται φαντασιῶν. ἀμέλει ὁ μέν τις ὀστρακοῦς ᾤετο γεγονέναι, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐξίστατο τοῖς ἀπαντῶσιν, ὅπως μὴ συντριβείη. θεώμενος δέ τις ἄλλος ἀλεκτρυόνας ᾄδοντας, ὥσπερ ἐκεῖνοι τὰς πτέρυγας προσέκρουον πρὸ τῆς ᾠδῆς, οὕτω καὶ αὐτὸς τοὺς βραχίονας προσκρούων ταῖς πλευραῖς, ἐμιμεῖτο τὴν φωνὴν τῶν ζώων. φόβος δ᾽ ἦν ἄλλῳ μήπως ὁ βαστάζων τὸν κόσμον Ἄτλας, ἀποσείσηται κεκμηκὼς αὐτὸν, οὕτως τε καὶ αὐτὸς συντριβείη, καὶ ἡμᾶς αὐτῷ συναπολέσειεν. ἄλλα τε μυρία τοιαῦτα φαντασιοῦνται. διαφέρονται δὲ ἀλλήλων οἱ μελαγχολικοί. τὸ μὲν φοβεῖσθαι, καὶ δυσθυμεῖν, καὶ μέμφεσθαι τῇ ζωῇ, καὶ μισεῖν τοὺς ἀνθρώπους, ἅπαντες ἔχουσιν. ἀποθανεῖν δ᾽ ἐπιθυμοῦσιν, οὐχ ἅπαντες. ἀλλ᾽ ἔστιν ἐνίοις αὐτὸ δὴ τοῦτο κεφάλαιον τῆς μελαγχολίας, τὸ περὶ τοῦ θανάτου δέος. ἔνιοι δὲ ἀλλόκοτοί σοι δόξουσιν, ἅμα τε καὶ δεδιέναι τὸν θάνατον, καὶ θανατᾶν. ὥστε ὀρθῶς ἔοικεν ὁ Ἱπποκράτης, εἰς δύο ταῦτα ἀναγαγεῖν τὰ συμπτώματα αὐτῶν πάντα, φόβον καὶ δυσθυμίαν. ἐπί γέ τοι τῇ τοιαύτῃ δυσθυμίᾳ μισοῦσι πάντας, οὓς ἂν βλέπωσι, καὶ σκυθρωποὶ διὰ παντός εἰσι, δειμαίνοντες, ὥσπερ ἐν σκότῳ βαθεῖ, τά τε παιδία φοβεῖται, καὶ τῶν τελείων οἱ ἀπαίδευτοι. καθάπερ γε καὶ τὸ ἔξωθεν σκότος εἰς φόβον ἄγει σχεδὸν ἅπαντας ἀνθρώπους, πλὴν τῶν ἤτοι πάνυ φύσει τολμηρῶν, ἢ πεπαιδευμένων, οὕτως καὶ τῆς μελαίνης χολῆς τὸ χρῶμα παραπλησίως σκότῳ τὸν φρονοῦντα τόπον ἐπισκιάζον, ἐργάζεται τοὺς φόβους. ὅτι γὰρ οἵ τε χυμοὶ, καὶ ὅλως ἡ τοῦ σώματος κρᾶσις, ἀλλοιοῖ τὰς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, ὡμολόγηται τοῖς ἀρίστοις ἰατροῖς τε καὶ φιλοσόφοις. ἐμοί τε δι᾽ ἑνὸς ὑπομνήματος ἀποδέδεικται, καθ᾽ ὃ ταῖς τοῦ σώματος κράσεσιν ἀκολουθούσας ἀπέδειξα τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις. ὅθεν οὐδὲ γράψαι τι περὶ μελαγχολίας ἐτόλμησαν οἱ τὴν τῶν χυμῶν δύναμιν ἀγνοήσαντες, ἐξ ὧν εἰσι καὶ οἱ περὶ τὸν Ἐρασίστρατον. ἄξιον δὲ ἐπὶ κἀν τούτῳ θαυμάσαι τὰς κοινὰς ἐννοίας τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ καὶ τἄλλα πολλὰ δόγματα τῶν ὑπ᾽ ἠγνόησαν οὐκ ὀλίγοι φιλοσόφων τε καὶ ἰατρῶν. ἅπαντες γοῦν ὀνομάζουσι τὸ πάθος τοῦτο μελαγχολίαν, ἐνδεικνύμενοι διὰ τῆς προσηγορίας τὸν αἴτιον αὐτοῦ χυμόν. ἐὰν μὲν οὖν ἄρξηταί γε πρῶτα τὰ κατὰ τὴν γαστέρα συμπτώματα, καὶ μείζοσιν αὐτοῖς γινομένοις ἀκολουθήσῃ τὰ μελαγχολικὰ πάθη, κουφίζεταί τε ταῖς διαχωρήσεσι, καὶ τοῖς ἐμέτοις, καὶ ταῖς ἀπέπτοις, καὶ ταῖς ἐρυγαῖς ὁ ἄνθρωπος, ὑποχονδριακὸν μὲν ὀνομάζομεν, οὕτως γε καὶ φυσῶδες τὸ νόσημα. συμπτώματα δὲ εἶναι φήσομεν αὐτοῦ, τήν τε δυσθυμίαν καὶ τὸν φόβον. ὅταν δὲ τὰ μὲν τῆς μελαγχολίας ἴδια συμπτώματα φαίνηται μεγάλα, κατὰ δὲ τὴν κοιλίαν ἤτοι μηδὲν, ἢ σμικρὰ, τὸν ἐγκέφαλον ἡγητέον ἐπὶ τούτων πρωτοπαθεῖν, ἠθροισμένης ἐν αὐτῷ μελαίνης χολῆς. ἐξ ὧν δὲ χρὴ διορίζεσθαι πότερον ἐν αὐτῷ μόνῳ τῷ ἐγκεφάλῳ περιέχεται τοιοῦτός τις χυμὸς, ἢ καθ᾽ ὅλον ἐστὶ τὸ σῶμα, λέλεκται μικρὸν ἔμπροσθεν. ἀναμιμνήσκω δὲ τοὺς ἰδόντας ἑταίρους, διά τε λουτρῶν πολλῶν καὶ διαίτης εὐχύμου τε καὶ ὑγρᾶς τὴν τοιαύτην μελαγχολίαν ἐκθεραπεύοντά με χωρὶς ἑτέρου βοηθήματος, ὅταν γε μήπω διὰ τὸ τοῦ χρόνου μῆκος, δυσεκνίκητος ᾖ ὁ λυπῶν χυμός. ὡς ὅταν γε ἤδη καὶ χρονικὸς ὑπάρχῃ τὸ νόσημα, μειζόνων ἑτέρων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις δεῖται βοηθημάτων. ἐπιγίνεται δὲ ἡ τοιαύτη μελαγχολία, προηγησαμέναις θερμαῖς διαθέσεσι τῆς κεφαλῆς, ἤτοι γε ἐξ ἐγκαύσεως, ἢ φλεγμονώδους ἐν αὐτῇ γινομένου πάθους, ἢ καὶ φρενίτιδος. ἐπιγίνεται δὲ καὶ φροντίσι, καὶ λύπαις μετ᾽ ἀγρυπνιῶν. περὶ μὲν οὖν μελαγχολίας ἱκανὰ καὶ ταῦτα. περὶ δὲ τῶν ἐπιληπτικῶν παθῶν, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα γίνεται, ποτὲ μὲν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς πασχούσης, ποτὲ δὲ ἄλλοις συμπασχούσης, διοριστέον ἐπιμελῶς. ἠμέληται γὰρ ἅπασι σχεδὸν τοῖς ἰατροῖς, ὥσπερ ὁ τῶν τριῶν μελαγχολιῶν διορισμὸς, οὕτως καὶ ὁ τῶν ἐπιληψιῶν. τρεῖς ἔχουσι διαφοράς. ἁπασῶν μὲν οὖν αὐτῶν κοινὸν ἐπὶ παθεῖν τὸν ἐγκέφαλον. ἤτοι ἐν αὐτῷ τοῦ πάθους συστάντος, ὡς τοῖς πλείστοις γίγνεται τῶν ἐπιληπτικῶν. ἢ ἀπὸ τοῦ τῆς γαστρὸς στόματος, ὃ δὴ καὶ στόμαχον εἰώθασι καλεῖν οἱ ἰατροὶ, κατὰ συμπάθειαν ἀνιόντος ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον, ἀνάλογον τοῖς γινομένοις συμπτώμασι περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ στομάχου, παραπλησίως τοῖς ὑποχεομένοις. ἐν δὲ τῷ σπανίῳ γίνεταί τι καὶ ἕτερον ἐπιληψίας εἶδος, εἴτε γένος, εἴτε διαφορὰν ἐθέλεις ὀνομάζειν, ἀπὸ μορίου τινὸς οὐ ἔτι χὴν ἀρχομένου τοῦ πάθους. εἶτ᾽ αἰσθητῶς αὐτῷ τῷ κάμνοντι τὴν ἄνοδον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ποιουμένου. καὶ τοῦτ᾽ ἐθεασάμην ἐπὶ πρώτου μὲν παιδὸς ὡς ἐτῶν τρισκαίδεκα μειρακίου, ὧ αὐτὸς ἅμα τοῖς ἀρίστοις ἰατροῖς τοῖς παρ᾽ ἡμῖν συνελθοῦσιν ἐπὶ τὴν τῆς θεραπείας αὐτοῦ σκέψιν. ἤκουον οὖν τοῦ παιδὸς διηγουμένου τὴν ἀρχὴν τῆς διαθέσεως αὐτῷ κατὰ τὴν κνήμην γίνεσθαι, κἄπειτ᾽ ἐντεῦθεν ἀνιέναι κατ᾽ εὐθὺ, διά τε τοῦ μηροῦ καὶ τῆς ὑποκειμένης λαγόνος τε καὶ πλευρᾶς ἐπὶ τὸν τράχηλον ἄχρι τῆς κεφαλῆς, ἐπειδὰν δὲ πρῶτον ἐκείνης ψαύσῃ, μηκέτι παρακολουθεῖν ἑαυτῷ. τὴν μέντοι ποιότητα τοῦ φερομένου πρὸς τὴν κεφαλὴν, ἐρωτώμενος ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὁποία τίς εἴη, λέγειν οὐκ εἶχεν ὁ παῖς. ἀλλ᾽ ἕτερός γέ τις ἐκείνου νεανίσκος οὐκ ἄφρων, ἀλλ᾽ ἱκανῶς αἰσθάνεσθαι τοῦ γιγνομένου δυνάμενος, ἑρμηνεῦσαί θ᾽ ἑτέρῳ δυνατώτερος, οἷον αὔραν τινὰ ψυχρὰν ἔφασκεν εἶναι τὴν ἀναφερομένην. ἐδόκει δὴ τῷ διδασκάλῳ Πέλοπι δυοῖν θάτερον, ἤτοι ποιότητα ἀναδίδοσθαι ἀλλοιουμένων τῶν μορίων κατὰ τὸ συνεχὲς, ἢ πνευματικήν τινα οὐσίαν. θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν ἔφασκεν, δύναμιν ἰσχυρὰν ἔχειν τὸν ἐν τῷ πάσχοντι μορίῳ γεννηθέντα παρὰ φύσιν χυμὸν, ὁποῖοι τοῖς πονηροῖς θηρίοις εἰσὶν ἰοί. τίς γὰρ οὐκ ἂν ἠπίστησεν, εἰ μὴ πολλάκις ἑωρῶμεν αὐτὸ γιγνόμενον, ἐπί τε τῶν σκορπίων ἐγχριψάντων τὸ κέντρον, καὶ φαλαγγίων δακνόντων, μεγάλην καὶ ἐξαίσιόν τινα μεταβολὴν ἴσχειν ὅλον τὸ σῶμα, καίτοι βραχυτάτης οὐσίας εἰς αὐτὸ καταβαλλομένης ὑπὸ τῶν θηρίων. ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ δακόντος φαλαγγίου κἂν εἰ μικρὸν εἴη τὸ ζῶον, ὅμως δ᾽ οὖν ἐπινοεῖν ἡμᾶς ἰόν τινα διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ καθιέναι τῷ δηχθέντι σώματι. τὸ δὲ τῆς θαλαττίας τρυγόνος κέντρον ὥσπερ καὶ τὸ τοῦ χερσαίου σκορπίου, φαίνεται σαφῶς εἰς ὀξύτατον πέρας τελευτῶν, οὐδὲν ἔχει κατὰ τὸ πέρας τρῆμα, δι᾽ οὗ προΐησι τὸν ἰόν. ἀλλ᾽ ὅμως ἀναγκαῖον ἐννοεῖν ἡμᾶς εἶναί τινα οὐσίαν ἤτοι πνευματικὴν, ἢ ὑγρὰν, ἥτις ὄγκῳ μὲν ἐλαχίστη, μεγίστη δὲ τῇ δυνάμει. πεπληγμένος γοῦν τις ἔναγχος ὑπὸ σκορπίου, χαλάζαις ἔφη δοκεῖν βάλλεσθαι,

καὶ ἦν ὅλος ψυχρὸς, ἱδρώς τε ψυχρὸν, ἐσώθη τε μόγις βοηθούμενος. οὔκουν ἀδύνατόν ἐστιν ὥσπερ ἔφασκεν ὁ Πέλοψ ἐν
καὶ κατὰ τὸ σῶμα τοιαύτην τινὰ οὐσίαν γεννηθῆναι ἐκ τῆς ἔξωθεν αἰτίας. καὶ ταύτην ὅταν ἐν νευρώδει μορίῳ
τὴν σύστασιν σχῇ, κατὰ τὸ συνεχὲς εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων ἀναπέμπειν τὴν δύναμιν. ἤτοι κατ᾽ ἀλλοίωσιν ὡς ἔφην, ἢ
καί τινος οὐσίας πνευματικῆς ἀναφερομένης ὥσπερ αὔρας. καὶ γάρ τοι καὶ φαίνονται πολλάκις ἐναργῶς ὅταν ὁ
σκορπίος ἀπερείσηται τὸ κέντρον εἰς νεῦρον, ἢ ἀρτηρίαν, ἢ φλέβα, σφοδροτάτοις συμπτώμασιν οἱ πληγέντες οὕτως
ἁλισκόμενοι. τὸ μὲν οὖν τοῦ σκορπίου κέντρον ἐγχωρεῖ καὶ μέχρι βάθους τοῦ σώματος ἐξικνεῖσθαι, διεξελθὸν ὅλον τὸ
δέρμα. τὸ δὲ τῶν μικρῶν φαλαγγίων δῆγμα περὶ τὴν ἐπιφάνειαν μόνην γίνεται τοῦ δέρματος. ὥστε δῆλον ἐκ τοῦ-
δε, καὶ διὰ τοῦ δέρματος ἐνίοτε μόνου τὴν δύναμιν τοῦ ἰοῦ φέρεσθαι πρὸς ὅλον τὸ σῶμα. συνεχὲς τε γὰρ αὐτῷ τὸ δέρμα
πᾶν ὑπάρχει καὶ νευρῶδες. οὔκουν οὐδαμῶς ἀδύνατον εἰς ὅλον αὐτὸ διαδιδομένην ἐν τάχει τὴν ἐκ τοῦ καταβλη-
10 θέντος ἰοῦ δύναμιν, ἐξ αὐτοῦ πάλιν τοῦδε κατὰ τὴν αὐτοῦ ψαῦσιν, εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ μεταλαμ-
βάνεσθαι. πάλιν τε ἐξ ἐκείνων εἰς ἄλλα κατὰ συνέχειαν. εἶτ᾽ αὖθις ἐκ τῶν παθόντων εἰς ἄλλα. κἀπειδὰν ἐπί τι τῶν
κυρίων μορίων ἀφίκηται, κινδυνεύειν ἀπολέσθαι τὸν ἄνθρωπον. ἐνέχουσι δ᾽ εἰς τοῦτο μάλιστα μὲν καὶ οἱ τοῖς ὑπερκειμένοις
μορίοις δεσμοὶ προσφερόμενοι φανερωτάτην ὠφέλειαν ἐνδεικνύμενοι. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐχιδνῶν ἐπειράθημεν τοῦ-
του καὶ τῶν σκορπίων, ἤδη δὲ καὶ ἀσπίδων. ᾧ καὶ μάλιστα ἄν τις ἀπιστήσειεν διὰ τὸν ἐπικείμενον αὐτίκα θάνατον. ἀλλ᾽ ἐ-
μοῦ γ᾽ ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ὄντος μου, δηχθείς τις ἄγροικος, οὐ πόρρω τῆς πόλεως, ἕνα τῶν κατὰ τὴν χεῖρα δακ-
τύλων ἔδησέ τε δεσμῷ σφοδροτάτῳ τὴν πρὸς τῷ μετακαρπίῳ ῥίζαν αὐτοῦ, καὶ δραμὼν ἐπὶ τὴν πόλιν πρὸς
ἰατρὸν συνήθη, παρέσχεν ἀποτεμεῖν ὅλον τὸν δάκτυλον, ἀπὸ τῆς εἰς τὸ μετακάρπιον διαρθρώσεως, ἐλπίζων ἐκ
τούτου μηδὲν πείσεσθαι. καὶ μέν τοι γε καὶ προυχώρησεν αὐτῷ κατὰ τὴν ἐλπίδα, διεσώθη γὰρ οὐδὲν ἄλλο πραγμα-
τευόμενος ἔτι. καθάπερ ἕτερον οἶδα πίνοντα τοῦ διὰ τῶν ἐχιδνῶν φαρμάκου, μετὰ τὸ τὸν δάκτυλον ἀποτεμεῖν ὑ-
20 παθέντα. καὶ μέντοι γε καὶ ἄλλον ἐθεασάμην ἄγροικον ὅλον τὸν δάκτυλον ὑπὸ ἐχίδνης δηχθέντα δρεπάνῳ μὲν,
ὃ τότ᾽ εἶχεν, ἦν γὰρ ἀμπελουργὸς, ἀπὸ τῆς ὑστάτης διαρθρώσεως ἀποτεμὼν τὸ δεδηγμένον μόριον, αὖθις δὲ πόσεως
φαρμάκου διασωθέντα, τοῦ δακτύλου κατουλωθέντος ὑπὸ τῶν συνήθων φαρμάκων. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπὸ τῆς κνή-
μης ἐπίληπτον παῖδα θεραπεύειν ἐπιχειρήσαντες οἱ τότε συναθροισθέντες εἰς τὴν σκέψιν ἰατροὶ, δόξαν αὐτοῖς
προκαθάραντας ὅλον τὸ σῶμα, προσενέγκειν τῷ μορίῳ τὸ διὰ τῆς θαψίας, ἢ νάπυος φάρμακον, ἐν τῷ μεταξὺ δή-
σαντες τὸ κῶλον ἀνωτέρω τοῦ πρωτοπαθοῦντος μορίου, διεκώλυσαν γενέσθαι τὸν παροξυσμὸν, καίτοι καθ᾽ ἑκά-
στην ἡμέραν γινόμενον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ περιουσίας εἰρήσθω μοι τοῦ μὴ θαυμάζειν ἕνεκα, ὅπως ἀπὸ μορίου τινὸς
ἀκύρου γένεσιν ἴσχει τηλικοῦτον πάθος. ὑπολείπεται δ᾽ ἔτι ζητῆσαι τὴν αἰτίαν τῶν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις συμπα-
θείαις γινομένων ἐπιληπτικῶν σπασμῶν. οὐδὲ γὰρ ὁ Πέλοψ εἰς τοῦτο πιθανὸν οὐδὲν εἶπεν, ὥσπερ οὐδ᾽ ἄλλος οὐδεὶς ὧν
ἐκοινωνήσαμεν. ἐμοὶ γοῦν θεασαμένῳ ποτὲ, τὴν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ συμπαθείᾳ κατάπτωσιν τῶν καμνόντων ἄνευ χω-
30 εἰς σπασμῶν σφοδρῶν γιγνομένην ἐν βραχείαις κατὰ διαλείμματα παλμώδεσι κινήσεσι, πιθανὸν ἐφαίνε-
το γίνεσθαί τι τοιοῦτον οἷον ὁρᾶται συνεχέστατα, καὶ ἐπὶ τοῦ στομάχου συμβαῖνον ἐν τοῖς λυγμοῖς. ἐγὼ γοῦν αὐτὸς ὅ-
ταν ποτὲ πεπέρεως προσενέγκωμαι πλέον, εὐθέως λύζω. καὶ ἄλλοις δὲ τισὶν οὐκ ὀλίγοις εἶδον τοῦτο συμβαῖνον,
οἷς αἰσθητικὸν ἱκανῶς ἦν τὸ τῆς γαστρὸς στόμα. προείρηται δ᾽ ὅτι καὶ τοῦτο συνήθως ὀνομάζουσιν οὐχ οἱ ἰατροὶ μόνον,
ἀλλὰ καὶ πάντες ἄνθρωποι στόμαχον. εἶδον γοῦν ἐν τῇ κατὰ πτῶσιν τῶν κατὰ συμπάθειαν οὐκ ἰδιοπάθειαν ἐγκεφάλου πα-
σχόντων ἐπιληπτικῶν, οἷον παλμώδη τινὰ κλόνον ἐκ διαστημάτων γινόμενον, οὐ συνεχῆ σπασμόν. ὥστε με τεκμαί-
ρεσθαι παραπλησίαν τινὰ κίνησιν γίγνεσθαι κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, τῇ κατὰ τὸν στόμαχον ἐν τοῖς λυγμοῖς αὐτοῖς ἐνίο-
τε συμπιπτούσῃ. καὶ γὰρ ἐπὶ τροφῆς πλήθει βαρυνόμενος, ὥσπερ οὖν καὶ δακνόμενος ἐπὶ ταῖς διαφθοραῖς αὐ-
τῆς, φαίνεται λύζων. καὶ διὰ δριμύτητα χυμῶν οὐ μόνον λυγμὸν, ἀλλὰ καὶ σπασμὸν εἶδον οὐκ ὀλιγάκις ὅλῳ τῷ σώμα-
τι γινόμενον. ἐμεθέντος δὲ τοῦ δάκνοντος, εὐθέως ἐπαύσατο. θαυμαστὸν οὖν οὐδέν ἐστιν, καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων, εἰς
40 τοιαύτην κίνησιν ἀχθεῖσαν, διώσασθαι σπεύδουσαν ὅτι περ ἂν ᾖ τὸ ἐπ᾽ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ πρωτοπαθοῦντος μέρους
ἀναφερόμενον. οὕτω δέ μοι δοκεῖ καὶ τἄλλα πάντα τὰ κλονοῦντα τὸ νευρῶδες γένος, ἐπιγίνεσθαι συμπτώματα.
τὰ γὰρ εἰς κατάπτωσιν ἀναίσθητον ἄγοντα χωρὶς κινήσεως σπασμώδους, ἢ παλμώδους, διὰ κατάψυξιν γίνεσθαι
σφοδράν. τούτου δὲ γένους ἐστὶ καὶ ὁ λήθαργος. ἡ γὰρ ἀποπληξία διὰ τὴν ἐξαίφνης γένεσιν, ἐνδείκνυται ψυχρὸν χυμὸν,
ἢ παχὺν, ἢ γλίσχρον ἀθρόως πληροῦντα τὰς κυριωτέρας τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον κοιλιῶν, οὐ κατὰ δυσκρασίαν
ὅλης τῆς οὐσίας αὐτοῦ γίνεσθαι. καθάπερ ὅ τε λήθαργος, καὶ ἡ φρενῖτις, αἵ τε μανίαι, καὶ αἱ μελαγχολίαι, καὶ αἱ
μωρώσεις, ἀπώλειαί τε τῆς μνήμης, ἀμυδρότης τε τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν κινήσεων ἐκλύσεις. ἐπὶ δ᾽ οὖν ἁπάντων
τῶν τοιούτων παθῶν, ὁποῖόν ἐστι καὶ τὸ τῆς ἀποπληξίας, τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, τεκμαίρου τῷ μεγέθει τῆς
κατὰ τὴν ἀναπνοὴν βλάβης. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν κοιμωμένων ἡ ἀναπνοὴ γίνεται, καίτοι μηδεμίαν ἄλλην ἐνέρ-
γειαν ἐνεργούντων τῶν προαιρετικῶν, ἀλλ᾽ ὑπτίων ἐπὶ τῆς κλίνης ἀνακειμένων, οὕτως κἀν τοῖς καρώδεσι πάθεσιν
50 ἅπασι, μήτ᾽ αἰσθανομένου, μήτε κινουμένου τοῦ σώματος. ὅμως ἡ ἀναπνοὴ μόνη διασώζεται, τῶν κινούντων τὸν θώ-
ρακα μυῶν ἔργον οὖσα. τούτων γὰρ ἐπιστήμην ἔχομεν βεβαίαν ἀποδεικτικῶς ἡμῖν γεγονυῖαν. ὥσπερ γε καὶ ὅτι τῶν μυῶν
ἅπασιν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἀπὸ τῶν ἐμφυομένων αὐτοῖς γίνεται νεύρων. ἡ γὰρ ἀνατομὴ σαφῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ἁπάντων τῶν
νεύρων εἶναι καὶ πρώτην ἀρχὴν, τὸν ἐγκέφαλον. οὐχ ἁπλῶς δ᾽ εἶπον ἀρχὴν, ἀλλὰ πρώτην τῷ λόγῳ προσέθηκα, διὰ τὸν νω-
τιαῖον. ὁρᾶται μὲν γὰρ ἐκφυόμενα τούτου νεῦρα παμπολλα, τὴν χορηγίαν δ᾽ ὧν ἔχει δυνάμεων αὐτὸς ὁ ἐγκέφαλος ἐπι-
πέμπει καὶ τῷ νωτιαίῳ. τὴν τοίνυν ἀναπνοὴν ὅταν ἱκανῶς ἐμποδιζομένην ἴδῃς καὶ μόγις γινομένην, οὐ μικρὰν τεκμαί-
ρου τὴν νοσώδη διάθεσιν ἐν ἐγκεφάλῳ γεγονέναι, κατὰ πάσας τὰς καρώδεις νόσους ταῦτα τε οὖν ἅπαντα σαφῶς
τὰ πάθη, περὶ τὴν κεφαλὴν γίνεται. καὶ προσέτι τὸ καλούμενον σκοτωματικὸν εὔδηλον ὂν κἀξ αὐτῆς τῆς προσηγο-
ρίας, ὁποῖόν ἐστι· σκοτοῦνται γὰρ ἐπὶ σμικραῖς προφάσεσιν οἱ πάσχοντες, ὡς καὶ καταπίπτειν ἐνίοτε, μάλιστα μὲν

ὅταν αὐτοὶ

ὅταν αὖθίς ποτε ἐν κύκλῳ περιστραφῶσιν. ὅπερ γὰρ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ πολλαῖς περιστροφαῖς συμβαίνει, τοῦτο ἐκεί-
νοις ἐπὶ μιᾶς. κἂν ἕτερον δέ τινα περιστρεφόμενον ἴδωσι, σκοτοῦνται, κἂν τροχὸν, ἤ τι τοιοῦτον περιδινούμενον, αὐ-
τάς τε τὰς καλουμένας δίνας ἐν τοῖς ποταμοῖς. συμβαίνει δ' αὐτοῖς ταῦτα μᾶλλον, ὅταν ἡλιωθῶσιν, ἤ πως
ἄλλως θερμανθῶσι τὴν κεφαλήν. ἔοικεν οὖν ὅπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, ἐκ τοῦ περιστραφῆναι πολλάκις ἐν κύκλῳ συμ-
βαίνει, τοῦτο ἐκείνοις αὐτόθεν τοῦ περιστραφῆναι γίγνεσθαι. τοῖς δὲ περιστρεφομένοις πολλάκις, ἀνώμαλός τε καὶ ταρα-
χώδης, καὶ ἄτακτος κίνησις τῶν τε χυμῶν καὶ τοῦ πνεύματος ὁμολογεῖται γίγνεσθαι. εὔλογον οὖν καὶ τοῖς ἐν τῷ σκοτωματι-
κῷ πάθει καθεστῶσι, τοιοῦτόν τι συμβαίνειν. διὸ καί τινες αὐτῶν ἀρτηριοτμηθέντες ὤναντο, διαιρουμένων δηλο-
νότι τῶν ὄπισθεν τῶν ὤτων ἀρτηριῶν ὅλων ἄχρι βάθους, ὡς οὐλὴν μεταξὺ γενέσθαι τῶν δύο μερῶν. ὅτι δὲ οὐ πάντες
ἀπὸ τοῦ βοηθήματος τοῦδε θεραπεύονται, δῆλόν ἐστιν. ἕτεραι γὰρ ἀρτηρίαι τούτων πολὺ μείζους ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον
10 ἀνέρχονται κατὰ τὴν βάσιν αὐτοῦ διὰ τοῦ καλουμένου δικτυοειδοῦς πλέγματος, ὑφ' ὧν γίνεσθαι τὸ πάθος εὔλογον
ἐστιν, ἀτμώδους καὶ θερμοῦ πνεύματος δι' αὐτῶν ἀναφερομένου καὶ πληροῦντος τὸν ἐγκέφαλον. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ κατ' αὐτὸν
τὸν ἐγκέφαλον ἀνώμαλόν τινα δυσκρασίαν γενέσθαι τοιούτου πνεύματος γεννητικήν. ἀλλ' ὅτι γε καὶ τοῦτο τῆς κεφαλῆς
ἐστὶ τὸ πάθος, ἐξ αὐτῆς τῶν σκοτουμένων τῆς αἰσθήσεως ἐστὶ δῆλον. γίνεται δὲ καὶ αὐτὸ ποτὲ μὲν πρωτοπαθού-
σης τῆς κεφαλῆς. ποτὲ δὲ συμπαθούσης κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας. ὁμολογεῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ἀρχιγένης ἐν τῷ πρώ-
τῳ τῶν χρονίων παθογνωμονικῶν, γράψας ὧδε περὶ τοῦ σκοτωματικοῦ τούτου πάθους. λαμβάνει δὲ τὴν κατασκευὴν
διχόθεν καὶ αὐτό. ἤτοι ἀπὸ κεφαλῆς ἢ καὶ τῶν κατὰ τὰ ὑποχόνδρια χωρίων. καὶ μέντοι καὶ διορίζειν αὐτὰ πειρᾶται.
τοῖς μὲν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς πρωτοπαθούσης σκοτωματικοῖς, ὤτων ἤχους, καὶ κεφαλῆς ὀδύνας, καὶ βάρη προη-
γεῖσθαι λέγων, ἢ καὶ τῆς ὀσφρήσεως ἤ τινος ἄλλης βλάβην αἰσθήσεως τῶν ἐντεῦθεν. αὐτὸς γὰρ προσέθηκεν τού-
τῳ τῷ λόγῳ, τῶν ἐντεῦθεν. τὰς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὁρμωμένας, ἐμοὶ δοκεῖν, ἐνδείξασθαι βουλόμενος. τοῖς δ' ἀπὸ
20 τοῦ στόματος τῆς κοιλίας σκοτωματικοῖς, καρδιωγμοὺς καὶ ναυτίας προηγεῖσθαι φησίν. ἀλλ' ὡς εἴρηταί μοι καὶ πρό-
σθεν ἤδη πολλάκις, εἰ καὶ κατὰ συμπάθειαν ἑτέρου μορίου πάσχει ποθ' ἡ κεφαλὴ, τὰ γινόμενα γοῦν πάθη ταύτης
αὐτῆς νομιστέον ἐστίν. οὐ μὴν οὐδὲ περὶ τῆς ὀνομαζομένης ὑπὸ τῶν ἰατρῶν κεφαλαίας ἀμφισβητήσειεν ἄν τις, ὡς οὐκ
ἂν εἴη τῆς κεφαλῆς τὸ νόσημα. ἔστι γὰρ ὡς ἄν τις συλλαβὼν λόγῳ βραχεῖ εἴποι, τὸ πάθος τοῦτο κεφαλαλγία χρόνιός
τε καὶ δύσλυτος, ἐπὶ μικραῖς προφάσεσιν, μεγάλους ἴσχουσα παροξυσμοὺς, ὡς μήτε ψόφον ἀνέχεσθαι, μήτε φω-
νῆς σφοδροτέρας, μήτε λαμπροῦ φωτὸς, μήτε κινήσεως. ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ καὶ σκότῳ κατακεῖσθαι βούλεσθαι,
διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἀλγημάτων. ἔνιοι μὲν γὰρ αὐτῶν, ὡς ἀπὸ σφύρας πλήττεσθαι δοκοῦσιν. ἔνιοι δὲ ὡς θλωμένων, ἢ
διατεινομένων αἰσθάνονται τῶν κατὰ τὴν κεφαλήν. οὐκ ὀλίγοις δ' εἰς τὰς ῥίζας τῶν ὀφθαλμῶν διήκει τὸ ἄλγη-
μα. καὶ μέντοι καὶ διαλείπουσιν οἱ τοσοῦτοι παροξυσμοὶ, καθάπερ καὶ τοῖς ἐπιληπτοῖς. καί τις χρόνος γίνεται μετα-
ξὺ τελέως ἄμεμπτος. εὔδηλον οὖν ὅτι τὸ νόσημα τοῦτο, τὴν μὲν εὐπάθειαν ἔχει τῆς κεφαλῆς ὁμογενῆ τοῖς κεφα-
30 λαλγικοῖς. ἐπὶ μᾶλλον δ' ἐκείνων ἀσθενείας ἥκει, τὰ κατὰ τὴν κεφαλαίαν πάσχοντα μόρια, διαφορὰ δέ τις ἐστὶν
καὶ αὐτῶν τῶν κεφαλαλγικῶν, ἐνίων μὲν τὴν κεφαλὴν εὐπλήρωτον ἐχόντων, ἐπιτήδειον δὲ τὴν ὅλην τοῦ σώματος ἕξιν εἰς
τὸ πληροῦν αὐτήν. ἐνίων δὲ καὶ αὐτὰ τὰ πεφυκότα πάσχειν ἐπιτήδεια. καὶ συμβαίνει γε ταῖς τοιαύταις φύσεσιν
κακῶς διαιτωμέναις εἰς τὸ τῆς κεφαλαίας ἐμπίπτειν πάθος. οὐκ ἀπεικὸς δὲ τοῖς μέν τισιν αὐτῶν, τὰς περὶ τὸν ἐγκέ-
φαλον ὀδυνᾶσθαι μήνιγγας. ἐνίοις δὲ τὸ περικράνιον. ἡ διάκρισις δὲ αὐτῶν ἐν τῷ διήκειν, ἢ μὴ διήκειν τὰς ὀδύνας
εἰς τὰς ῥίζας τῶν ὀφθαλμῶν. εὔλογον γὰρ οἷς ἡ διάθεσις ἐστὶν ἔνδον τοῦ κρανίου, τούτοις εἰς τὰς τῶν ὀφθαλμῶν βά-
σεις ἀφικνεῖσθαι τὸν πόνον. ἐπειδὴ καθήκουσιν εἰς αὐτὰς ἀποφύσεις ἐξ ἐγκεφάλου τε καὶ ἀμφοτέρων τῶν μηνίγ-
γων, ἔτι τε καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγγείων. ἀλλὰ καὶ τῶν ὀδυνωμένων τὸ τῆς κεφαλῆς ἥμισυ μέρος, καλουμένων δὲ συνή-
θως ἡμικρανικῶν, ἐνίοις μὲν ἔξωθεν τοῦ κρανίου τὴν αἴσθησιν τῆς ὀδύνης γίνεσθαι συμβαίνει. τισὶ δὲ εἰς τὸ βά-
θος τῆς κεφαλῆς διήκουσιν. διορίζει δ' ἑκάτερον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἀριστερόν τε καὶ δεξιὸν ἡ κατὰ τὸ μῆκος ἐκτε-
40 ταμένη ῥαφὴ, καθ' ἣν ἔνδον τῶν ὀστῶν τῆς κεφαλῆς ἡ μέσον τὸν ἐγκέφαλον διαιροῦσα γραμμὴ τέτακται, πρὸς ἣν
ἀνήκει τὸ διάφραγμα τῶν ἐμπροσθίων δυοῖν κοιλιῶν. ἐπιτήδειοι δὲ φύσεις σωμάτων εἰσὶ πληροῦν τὴν κεφαλὴν ἐν
αἷς ἀτμῶδες πνεῦμα γεννᾶται θερμὸν, ἢ χολώδη περιττώματα κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας ἀθροίζεται. γίνεται δὲ
τὰ μὲν ἀπὸ τῶν πνευμάτων, ἀλγήματα τονώδη. καλεῖται δὲ οὕτως οἷς αἴσθησις συνέζευκται τάσεως. τὰ δ' ἀπὸ τῶν χο-
λωδῶν περιττωμάτων, δακνώδη. τὰ δ' ὑπὸ πλήθους γινόμενα, βάρους αἴσθησιν ἔχει. μετὰ μὲν ἐρεύθους καὶ θερμα-
σίας συμβαίνοντα, θερμῶν χυμῶν, ἄνευ δὲ τούτων, οὐ θερμῶν. ἐνίοις δὲ συμβαίνει συνεχῶς ἀλγεῖν τὴν κεφαλὴν,
ἔκ τε πόσεως οἴνου βραχεῖ πλείονος, ἢ ἀκρατεστέρου ποθέντος, ἔτι τε μᾶλλον εἰ θερμὸς εἴη φύσει, παρόντων τε τῶν θερ-
μῶν ὀσμῶν, οἷον στύρακος, ἢ κύφεως, ἢ ὅλως ἀρωμάτων θερμῶν θυμιωμένων γίνονται. τινὲς δὲ οὐδὲ τὴν ἀπὸ τοῦ λιβα-
νωτοῦ φέρουσιν ὀσμήν. εὔλογον δὲ καὶ διὰ περιττὴν αἴσθησιν ἐνίοις γίνεσθαι τὰς ὀδύνας. ὥσπερ γὰρ τοῦ στόματος τῆς κοι-
λίας οὐκ ὀλίγοις. τισὶ μὲν γὰρ οὕτως ἐστὶν αἰσθητικὸν, ὡς μήτ' ὄξους φέρειν δριμὺ, μήτε νάπυ, μήτ' ἄλλο τι τοιοῦτον. ἐνίοις
50 δ' ἐγγὺς ἀναισθησίας ἥκει. φαίνονται γοῦν ἐρυγγάνοντες, ἢ ἐμοῦντες, ἔνιοι μὲν δεινῶς ἄτοπα ταῖς ποιότησιν, ὡς ὑμῶν
τῶν ὀσμωμένων αὐτὰ μηδένα δύνασθαι φέρειν, αὐτοὶ δὲ μηδεμιᾶς ἀξιολόγου δήξεως αἰσθανόμενοι. δυνατὸν οὖν ἐστὶ καὶ
κατὰ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τοιαύτας διαφορὰς τῶν αἰσθήσεων, ὡς τῶν αὐτῶν ὀσμῶν ἐνίους μὲν ἀλύπως ἀνέχεσθαι, καθάπερ εἰ καὶ
μηδ' ὅλως αὐτοῖς ἐπλησίασαν. ἐνίους δὲ ἀνιαρῶς. ἀλλ' ὅτι γε τὰ τοιαῦτα πάθη πάντα τῆς κεφαλῆς ἐστὶν, ἐναργῶς
φαίνεται. τό γε μὴν τῆς παραλύσεως νόσημα. καὶ τὸ τῶν δι' ὅλου τοῦ σώματος σπασμῶν, ἐκ τοῦ γένους ἐστὶν καὶ ὁ τέτανος, οὐκ
ἔθ' ὁμοίως τοῖς ὧδε δι' αἰσθήσεως γνωστὸν, ἀλλὰ λόγου δεῖται τοῦ διδάξαντος. ὅταν οὖν ὅλον τὸ σῶμα βλάπτηται πρός τ' εἰς
τὰ τῶν νεύρων ἔργα, τὴν αὐτῶν ἀρχὴν πεπονθέναι δηλοῖ. ταύτην δ' ἐξ ἀνατομῆς μόνης ἔνεστι γνῶναι. πάντων μὲν οὖν ἅμα
τῶν νεύρων ἀπολεσάντων αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν, ἀποπληξία τὸ πάθος ὀνομάζεται. κατὰ θάτερον δὲ μέρος ἤτοι τὸ δεξιὸν
ἢ τὸ ἀριστερὸν εἰ συμβαίνει τοῦτο, παράλυσις καλεῖται τοῦ μέρους ἐκείνου δηλονότι καθ' ὃ συνέστη, ποτὲ μὲν τοῦ

δεξιοῦ, ποτὲ δὲ θατέρου· καθάπερ εἰ καὶ κατά τι τῶν κώλων γένοιτο, τοῦ μέρους ἐκείνου παράλυσις ἐστί. καὶ γὰρ καὶ χεὶρ
ὅλη, καὶ σκέλος ὅλον παραλύεταί ποτε, καὶ ποὺς μόνος ἐν σκέλει, καὶ τὰ μετὰ τὸ γόνυ, καὶ τὰ κατὰ τὸ τῆς ὅλης χει-
ρὸς κῶλον ἀνάλογον. ἐμάθομεν δὲ ἐν ταῖς ἀνατομαῖς, ἁπάντων τῶν καθ' ὁρμὴν τοῦ ζώου κινουμένων μορίων, ὅσα
κάτω τοῦ τραχήλου, τὰ κινητικὰ νεῦρα τὴν ἔκφυσιν ἔχειν ἐκ τοῦ καλουμένου νωτιαίου μυελοῦ. καὶ μέντοι καὶ ὅτι ποτὲ μὲν
ἅμα τῇ τοῦ μυελοῦ προσηγορίᾳ καλοῦσι, τὸ μόριον ἐκεῖνο νωτιαῖον μυελὸν ὀνομάζοντες. ἔστι δ' ὅτε χωρὶς προσθήκης
ἁπλῶς νωτιαῖον, ἀκηκόατε πολλάκις. ἐθεάσασθε δὲ κἀν ταῖς ἀνατομαῖς, τὰ τὸν θώρακα κινοῦντα νεῦρα, ἐκ τοῦ κα-
τὰ τὸν τράχηλον ἐκφυόμενα νωτιαίου. καὶ πρὸς τούτῳ τὰς ἐγκαρσίας τομὰς αὐτοῦ, καθ' ἃς ὅλως διακόπτεται, τὰ κα-
τωτέρω μέρη πάντα τοῦ σώματος ἀναίσθητά τε καὶ ἀκίνητα ποιούσας. ὡς ἂν καὶ αὐτοῦ τοῦ νωτιαίου τήν τε τῆς αἰσθήσεως
καὶ τὴν τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως δύναμιν ἐξ ἐγκεφάλου λαμβάνοντος. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔτι κατὰ τὰς ἀνατομὰς ἐθεάσασθε
10 τὰς ἐγκαρσίας τομὰς τοῦ νωτιαίου μέχρι τῆς μέσης ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ μῆκος χώρας, οὐ πάντα τὰ κάτω παραλυού-
σας, ἀλλὰ μόνα τὰ κατ' εὐθὺ τῆς τομῆς. δεξιὰ μὲν οὖν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ νωτιαίου τμηθέντος. θάτερα δὲ οὖν τῷ λοιπῷ.
εὔδηλον οὖν ὅτι κατὰ τὴν πρώτην ἔκφυσιν τοῦ νωτιαίου γινομένης τινὸς διαθέσεως, ὑφ' ἧς εἰς αὐτὸν αἱ παρ' ἐγκε-
φάλου δυνάμεις ἀφικνεῖσθαι κωλυθήσονται, πάντα τὰ κάτω κῶλα, πλὴν τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον, ἀκίνητα ἔσται
καὶ ἀναίσθητα. καθάπερ εἰ καὶ τὸ ἥμισυ μέρος πάθοι τῆς ἐκφύσεως, οὐ πάντων ἔσται τῶν κάτω παράλυσις, ἀλλ' ἤτοι τῶν
ἀριστερῶν μόνων, ἢ τῶν δεξιῶν. ὁρᾶται δὲ τῶν τοιούτων παραλύσεων ἔνια καὶ τὰ κατὰ τὸ πρόσωπον βλάπτουσαι. καὶ
παρασπᾶταί γε τὸ παραλυθὲν ἐπὶ θάτερον μέρος τοῦ προσώπου. μεμαθηκότες οὖν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς ἐξ αὐτοῦ τοῦ
ἐγκεφάλου τὰ νεῦρα τοῖς κατὰ τὸ πρόσωπον ἐπιπέμπεσθαι μορίοις, ἔνθα μὲν καὶ τούτων τι συμπαρελύθη τῷ παντὶ
σώματι κατὰ τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν εἴσεσθε τὴν διάθεσιν εἶναι τῆς παραλύσεως. ἡνίκα δ' ἀπαθῆ διαφυλάττεται
ταῦτα, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νωτιαίου. συμβαίνει δ' ἐνίοις μόνα τὰ κατὰ τὸ πρόσωπον πάσχειν, ὥσπερ γε καὶ μό-
20 ριον ἕν τι, γλῶτταν, ἢ ὀφθαλμόν, ἢ γένυν, ἢ χεῖλος. ὡς ἂν οὐκ ἐχόντων αὐτῶν ἁπάντων ἕνα τόπον ἀρχῆς. ἀλλ' ἐκ διαφε-
ρόντων μορίων ἐγκεφάλου λαμβανόντων τὰ νεῦρα. φαίνεται δὲ τοῦτο σαφῶς ἐν ταῖς ἀνατομαῖς. ἡ τοίνυν ἀποπληξία
πάσας ὁμοῦ τὰς ψυχικὰς ἐνεργείας βλάπτουσα, σαφῶς ἡμῖν ἐνδείκνυται τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν πάσχειν. ἡ διά-
γνωσις δὲ τοῦ κατὰ τὸ μέγεθος πάθους, ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς κατὰ τὴν ἀναπνοὴν γίγνεται βλάβης. ἐφ' ὧν μὲν γὰρ ἐπὶ
πλεῖστον ἐκβέβηκε τοῦ κατὰ φύσιν ῥυθμοῦ, μεγάλην ἡγητέον εἶναι τὴν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον βλάβην. ἐφ' ὧν δὲ
ὀλίγον ἐμποδίζεται, βραχεῖαν. ἁπασῶν δὲ χειρίστην ἀναπνοὴν ἡγητέον εἶναι, τὴν διαλείπουσάν τε καὶ μετὰ βίας με-
γάλης γινομένην. καὶ τό γ' ἀποθνήσκειν τοὺς ἀποπλήκτους συμβαίνει, διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀναπνοῆς. ὥς τό γε μὴ
κινεῖν τὰ μόρια τοῦ σώματος, εἰς μὲν τὰς κατὰ τὸν βίον πράξεις, ἄχρηστον ἀποδείκνυσι τὸν ἄνθρωπον, οὐ μὴν ἔξω ἐπι-
φέρει τὸν θάνατον. ἴδομεν γοῦν ἤδη τινά, τὰ μὲν ἄλλα πάντα παραλελυμένον, ἐνεργοῦντα δὲ κατὰ φύσιν ἅπα-
σιν τοῖς κατὰ τὸ πρόσωπον μέρεσιν. ἐσώζετο δὲ αὐτῷ δηλονότι καὶ ἡ ἀναπνοή. πῶς γὰρ ἂν ἠδύνατο ζῆν ἐπὶ πλεῖστον,
30 ἀπολωλυίας αὐτῆς; τούτῳ πρωτοπαθεῖν ἐλογιζόμεθα τοῦ νωτιαίου τὸ κατωτέρω βραχεῖ τῆς εἰς τὸ διάφραγμα
τῶν νεύρων ἐκφύσεως. εὔδηλον δὲ ὅτι καὶ οὖρα καὶ διαχωρήματα χωρὶς προαιρέσεως ἀπεκρίνετο. καὶ μέντοι καὶ ἄλλον
ἐκ καταπτώσεως ἐθεασάμεθα πλὴν τῶν χειρῶν τὰ κάτω πάντα παραλυθέντα. καθάπερ δὲ παράλυσις ὅταν
ἐν ὅλῳ γίνηται τῷ σώματι τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον ἀβλαβῶν διαμενόντων, ἐν ἀρχῇ τοῦ νωτιαίου τὸ πάθος εἶναι δηλοῖ.
κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον εἰ καὶ σπασμὸς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι γίνοιτο, τὸν αὐτὸν τόπον τοῦ νωτιαίου πεπονθέναι δη-
λώσει, τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον ἀπαθῶν διαμενόντων. εἰ δὲ καὶ ταῦτα πάσχει, κατὰ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸ πάθος ἐν-
δείξεται. μορίου δέ τινος σπωμένου, τὸ κινητικὸν ἐκείνου νεῦρον, ἢ τοὺς μῦς, ἀναγκαῖον ἐστὶ πάσχειν. ἐπιστάμενος οὖν
τις ἐξ ἀνατομῆς ἀρχὰς τῶν εἰς ἕκαστον μόριον ἀφικνουμένων νεύρων, ἄμεινον ἰάσεται τὰς ἀναισθησίας καὶ ἀκι-
νησίας ἑκάστου μέρους. ἀξιόλογον δὲ τοῦτο καταληφθὲν ὑφ' Ἑροφίλου τε καὶ Εὐδήμου τῶν πρώτων μεθ' Ἱπποκράτην
νεύρων ἀνατομὴν ἐπιμελῶς γραψάντων, οὐ σμικρὰν ζήτησιν παρέχει τοῖς ἰατροῖς, ὅπως ἔνιαι μὲν τῶν παραλύ-
40 σεων αἴσθησιν μόνην, ἔνιαι δὲ τὴν προαιρετικὴν κίνησιν, ἔνιαι δὲ ἀμφοτέρας διαφθείρουσι. μάλιστα μὲν οὖν ἡ πα-
ράλυσις ἐπὶ τῇ τῆς κινήσεως ἀπωλείᾳ λέγεται, τῶν τὴν αἴσθησιν ἀπολωλεκότων μορίων, ἀναισθήτων μὲν εἶναι,
παραλελύσθαι δ' οὐπάνυ τι συνήθως λεγομένων. ἤδη μέντοι τινὲς καὶ τοῦτο τὸ πάθημα, παράλυσιν αἰσθήσεως
ὀνομάζουσιν. ὑμεῖς δὲ ὡς ἀεὶ παρακελευόμεθα, συγχωρεῖτε μὲν ὀνομάζειν ἑκάστοις ὡς ἂν ἐθέλωσιν. σκοπὸς δ'
ὑμῖν ἔστω, τὸν πεπονθότα τόπον εὑρεῖν ἅμα δηλονότι τῇ κατ' αὐτὸν διαθέσει. χωρὶς γὰρ τοῦ ταῦτα γνῶναι βε-
βαίως, ἀδύνατον ἔσται θεραπεύειν ὀρθῶς, τὰ βεβλαμμένα κίνησιν, ἢ αἴσθησιν μόρια. Παυσανίας οὖν ἀπὸ τῆς Συ-
ρίας σοφιστὴς εἰς Ῥώμην ἀφικόμενος ποτέ, τοὺς μικροὺς δύο δακτύλους τῆς ἀριστερᾶς χειρός, καὶ τοῦ μέσου τὸ ἥμι-
συ δυσαισθήτους μὲν ἔχων τὸ πρότερον, ὕστερον δὲ καὶ ἀναισθήτους κακῶς θεραπευσάμενος ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. ἐπεὶ δὲ ἐγὼ
θεασάμενος αὐτὸν ἠρώτων τὰ προγεγονότα πάντα, σὺν αὐτοῖς τε ἤκουσα κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ ὀχήματος ἐκ-
πεσόντα τὸν ἄνδρα πληγῆναι τὴν ἀρχὴν τοῦ μεταφρένου, καὶ τὸ μὲν πληγὲν μέρος, ἐν τάχει θεραπευθῆναι. κα-
50 τὰ βραχὺ δὲ αὐξηθῆναι τὴν τῶν δακτύλων βλάβην τῆς αἰσθήσεως, ἃ τοῖς δακτύλοις ἐκεῖνοι προσέφερον φάρμα-
κα, ταῦτ' ἐκέλευσα κατὰ τοῦ πληγέντος τίθεσθαι μορίου, καὶ οὕτως ὁ ἀνὴρ διὰ ταχέων ὑγιάσθη. τὴν ἀρχὴν δὲ
οὐδ' ὅτι τῶν μὲν εἰς τὸ δέρμα τῆς ὅλης χειρὸς διασπειρομένων νεύρων, ἐξ ὧν ἔχει τὴν αἴσθησιν, ἴδιαι τινές εἰσιν αἱ
ῥίζαι. τῶν δὲ τοὺς μῦς κινούντων, ἕτεραι, ἀγνώσκονται τοῖς ἰατροῖς. ἴσως δ' ἐπὶ πλέον ἢ προὔκειτο τὸν λό-
γον ἰόντα, καταπαύειν ἤδη προσήκει. προὔκειτο μὲν γὰρ ἐν τῷδε τῷ γράμματι τὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ μά-
λιστα τὸν ἐγκέφαλον εὑρεῖν πάθη πάντα. διότι δ' ἐστὶν οὗτος ἀρχὴ νεύρων, ἐξ ἀκολουθίας ὁ λόγος ἧκεν ἐπὶ
τὰ πάθη τῶν νεύρων. ὥστε ἤδη περιγράψαντες καὶ τοῦτον τὸν λόγον ἐνταῦθα περὶ τῶν ἐν τοῖς κατὰ τὴν κε-
φαλὴν μορίοις γιγνομένων παθῶν, ἐφεξῆς σκεψώμεθα. τοσοῦτον ἔτι προσθέντες. ὡς καὶ τῆς ὀσφρήσεως ἡ βλά-
βη, πάθος ἐστὶν οὐ τῶν κατὰ τὴν ῥῖνα πόρων, ἀλλ' ἤτοι τῶν ἐμπροσθίων τοῦ ἐγκεφάλου κοιλιῶν εἰς δυσκρασίαν ἀ-
γομένων,

γνομένων, ἢ τῶν ἐν τοῖς ἠθμοειδέσιν ὀστοῖς πόρων ἐμφραττομένων. εἴπερ γε καὶ ἡ τῆς ὀσφρητικῆς αἴσθησις ἐν ταῖς ἐμπροσθίαις τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίαις γίγνεται τῶν ἀτμῶν εἰς αὐτὰς ἀναφερομένων διὰ τῶν ἐν τοῖς ἠθμοειδέσιν τρημάτων, ὡς ἐν τῷ περὶ τοῦ τῆς ὀσφρήσεως ὀργάνου δέδεικται γράμματι.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΠΟΝΘΟΤΩΝ ΤΟΠΩΝ. ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'.

Ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ὑπομνήμασι δύο, τὴν καθόλου μέθοδον ᾗ χρώμεθα πρὸς τὰς τῶν πεπονθότων τόπων διαγνώσεις, αὐτάρκως ἐπεσκεψάμεθα σὺν πολλοῖς παραδείγμασιν ὡρισμένων μορίων. ἐπεὶ δέ, ὡς εἴρηταί μοι, καὶ δέδεικται πολλάκις ἤδη διὰ ἄλλων ὑπομνημάτων, ἀσκεῖσθαι χρὴ γυμναζόμενον ἐν τοῖς κατὰ μέρος, εἰ μέλλοι τις ἀσφαλῶς τε ἅμα καὶ ταχέως τῶν τῶν ἔργων τῆς τέχνης ἕκαστα πράττειν, ἃ διὰ τῶν καθόλου μεθόδων ἐμάθετο, διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἔδοξεν ἄμεινον εἶναι πάντων τῶν ἐν τῷ σώματι μορίων ὅσα μὴ φαίνεται ταῖς αἰσθήσεσιν, λογικὰς διαγνώσεις εἰπεῖν ὅταν ὅπως οὖν πάσχωσι, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ποιησαμένους. περὶ μὲν οὖν τῆς γινομένης βλάβης, τῇ τε μνήμῃ καὶ τῇ νοήσει, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐνεργείαις, ἃς ἡγεμονικὰς εἰώθαμεν ὀνομάζειν ἐν τῷ τρίτῳ τῶν δὲ τῶν ὑπομνημάτων, διῆλθον, ἅμα τῷ γεγυμνάσθαι κατὰ τὴν μέθοδον ἐν εἴδεσι παθῶν οὐκ ὀλίγοις. εἴρηται γὰρ ἐν αὐτῷ καὶ περὶ παραφροσύνης τῆς τε ἐν τοῖς φρενιτικοῖς πάθεσιν καὶ τῆς ἄνευ πυρετῶν, ἣν μανίαν ὀνομάζουσιν. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ ληθάργου καὶ κάρου καὶ τῶν ἐπιληπτικῶν καὶ μελαγχολικῶν. καὶ σκοτωματικῶν παθῶν. ὥσπερ γε καὶ περὶ κεφαλαίας καὶ ἡμικρανίας, ἀποπληξίας τε καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς. ἐν δὲ τῷ νῦν ἐνεστῶτι, τετάρτῳ τῆς ὅλης ὄντι πραγματείας, ὁ λόγος ἔστω μοι περὶ τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον μορίων τῶν ἐν βάθει πεπονθότων, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ποιησαμένῳ. τούτων τοίνυν ἐνίοτε μὲν ὁ ἕτερος. ἐνίοτε δὲ ἀμφότεροι παραλύονται τῆς κινήσεως ἢ αἰσθήσεως ἢ ἀμφοτέρων. ἐνίοτε δὲ καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν ἕνα ποτὲ μὲν τὸ βλέφαρον ἔπαθεν μόνον. ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν κυρίως ὀνομαζόμενον ὀφθαλμόν, ἢ εἰς αἴσθησιν ἢ εἰς κίνησιν ἡ βλάβη. ὅταν μὲν οὖν μηδενὸς φαινομένου κακοῦ περὶ τὸν ὀφθαλμόν, ἀπολέσθαι τὴν ὀπτικὴν αἴσθησιν συμβῇ, τὸ καθῆκον ἐξ ἐγκεφάλου νεῦρον εἰς αὐτὸν ἔχει τὴν αἰτίαν, ἤτοι φλεγμαῖνον, ἢ σκιρρούμενον, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἐξ ἐπιρροῆς ὑγρῶν βλαπτόμενον, ἢ ὅπως οὖν ἄλλως ἐμφραττομένου τοῦ πόρου τοῦ κατ᾽ αὐτό, καὶ ταῦτα μὲν ὡς ὀργανικῷ μορίῳ συμβαίνειν ἀναγκαῖον αὐτῷ. τὰ δ᾽ ὡς ὁμοιομερεῖ κατὰ τὰς ὀκτὼ δυσκρασίας. ἔξωθεν δὲ τούτων, ὅταν ἤτοι μὴ δ᾽ ὅλως ἢ παντάπασιν ὀλίγον ἐπιπέμπηται τὸ αὐγοειδὲς πνεῦμα παρὰ τῆς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀρχῆς. τῆς κινήσεως δὲ ἀπολωλυίας μόνης ὁποτέρου τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ κατὰ τὴν δευτέραν συζυγίαν νεῦρον ἀποφυόμενον τοῦ ἐγκεφάλου, πεπονθέναι τι πάθος ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὧν διῆλθον ἀρτίως ἐπὶ θατέρου νεύρου τοῦ κατὰ τὴν πρώτην συζυγίαν ἐκφυομένου. ἐπεὶ δὲ ὡς ἐμάθομεν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς, ἓξ μέν εἰσιν οἱ τὸν ὀφθαλμὸν αὐτὸν κινοῦντες μύες, ἄλλοι δὲ περιλαμβάνουσι τὴν ῥίζαν τοῦ καθήκοντος εἰς αὐτὸν πόρου, καλοῦσι τοίνυν οὕτως οἱ ἀνατομικοὶ τὸ κατὰ τὴν πρώτην συζυγίαν νεῦρον. ὅτι μόνῳ σαφές ἐστιν ἐν αὐτῷ τὸ τρῆμα, συμβαίνει δὲ πολλάκις αὐτὸ μὲν τοῦτο μηδὲν πεπονθέναι, τῶν δὲ μυῶν τινὰ πάσχειν ἤτοι κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν ὅτι οὖν πάθος ὧν ἀρτίως εἶπον, ἢ τοῦ νεύρου τοῦ καθήκοντος εἰς αὐτὸν βλαβέντος. εἰς ἕκαστον γάρ τοι τῶν μυῶν τούτων, ἀφικνεῖταί τις μοῖρα τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν συζυγίαν ἀποφυομένου νεύρου, καθάπερ γε καὶ εἰς τοὺς περιλαμβάνοντας τὸν πόρον μύας, εἴτε δύο χρὴ τούτους εἴτε τρεῖς εἴθ᾽ ἕνα λέγειν, οὐδὲν τοι διαφέρει πρός γε τὰ παρόντα, γιγνωσκόντων ἡμῶν ὅτι τοῖς μυσὶ τούτοις ἔργον ἐστὶν ἀνασπᾶν τε ἅμα καὶ στηρίζειν τὸν ὀφθαλμόν, ὡς ἂν μὴ περιφέροιτο κατὰ μηδένα τρόπον τῆς ὁδοιπορείας τὸ μαλακὸν νεῦρον. ὃ δὴ καὶ ὀπτικὸν ὀνομάζεται καὶ πόρος. ἓξ οὖν ὄντων τῶν κινούντων τὸν ὀφθαλμὸν μυῶν, εἰ μὲν ὁ ἀνασπῶν αὐτὸν πάθοι, κατεσπασμένος φαίνεται τηνικαῦτα σύμπας ὁ ὀφθαλμός. εἰ δὲ ὁ κατασπῶν, ἀνεσπασμένος. εἰ δὲ ὁ πρὸς τὸν μικρὸν κανθὸν ἀπάγων, ὡς πρὸς τὸν μείζονα παρεσπασμένος. εἰ δ᾽ ὁ πρὸς τοῦτον, ὡς πρὸς τὸν ἕτερον. εἰ δὲ τῶν περιστρεφόντων μυῶν ὁπότερος οὖν παραλυθείη, λοξὴν ἕξει τὴν διαστροφὴν ὁ σύμπας ὀφθαλμός. ὄντων δὲ ὡς ἔφην καὶ ἄλλων μυῶν τῶν περιεχόντων τὸ μαλακὸν νεῦρον, εἰδέναι χρὴ τὴν παράλυσιν αὐτῶν, ὅλον τὸν ὀφθαλμὸν ἐργαζομένην προπετῆ. καὶ βλέπουσί γε τούτων οἱ πλείους ἀβλαβῶς, ἐπεκτεινομένου μὲν ἠρέμα τοῦ νεύρου τοῦ μαλακοῦ, πάσχοντος δὲ οὐδέν. ὡς ἄν γε πάθῃ τι, χεῖρον ὁρῶσιν οἱ οὕτως παθόντες. εἰ δὲ καὶ μεῖζον αὐτῷ συμβαίη τὸ πάθημα, πρόδηλον ὡς οὐδ᾽ ὅλως ὄψονται. καὶ κατὰ διαστροφὰς δὲ τῶν ὀφθαλμῶν, ἡ μὲν ἐφ᾽ ὁποτερονοῦν κανθὸν ἐκτροπή, φυλάττει τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν τὴν ὀπτικήν. ἡ δ᾽ ἄνω καὶ κάτω καθάπερ γε καὶ αἱ λοξαί, διπλᾶ φαίνεσθαι ποιοῦσιν πάντα τὰ ὁρώμενα. τῶν δὲ τὸ ἄνω βλέφαρον κινούντων μυῶν, ἀκίνητον γάρ ἐστιν τὸ κάτω, σμικροτάτων ὄντων ὡς μόλις ἐπὶ μεγάλων ζῴων φαίνεσθαι σαφῶς, εἰκότως ἡ τῶν νεύρων ἔκφυσις αὐτῶν ἐστὶ δυσθεώρητος. ἀλλὰ κἀνταῦθα καθάπερ ἐπὶ τῶν προειρημένων μυῶν, οὕτως καὶ ἐπὶ τούτων ἀναγκαῖόν ἐστι, πολλάκις μὲν αὐτοὺς τοὺς μῦς ἴδιόν τι πάθημα πάσχειν ὁπόσα τὰ τῶν μυῶν ἴσμεν. ἐνίοτε δὲ τῶν ἐμφυομένων εἰς αὐτοὺς νεύρων πεπονθέναι. ὁ μὲν οὖν ἀνατείνων αὐτὸν παραλυθείς, χαλαρὸν ἀποδείξει τὸ βλέφαρον ὡς μὴ δύνασθαι διανοίγειν τὸν ὀφθαλμόν. οἱ κατασπῶντες δέ, δύο γάρ εἰσιν αὐτοί, κλείειν ἀδυνατήσουσιν. εἰ δ᾽ ὁ ἕτερος αὐτῶν πάθοι μόνος, ἐπὶ τὸν ἀντικείμενον αὐτῷ μῦν παρασπασθήσεται τὸ βλέφαρον ὡς δοκεῖν κεκλᾶσθαι κατὰ μέσην τὴν ἐπὶ τῷ πέρατι περιγραφὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ μὲν ἕτερον μέρος ὁ κατὰ τὸν πεπονθότα μῦν ἐστι, ἀνεσπάσθαι. τὸ δ᾽ ἕτερον ὁ κατὰ τὸν ἀπαθῆ, κατεσπάσθαι. ταῦτα μὲν οὖν ἴδια πάθη τῶν κατὰ τὸν ὀφθαλμόν ἐστι μορίων ἀφανεῖς ἔχοντα τοὺς πάσχοντας τόπους. ἕτερα δ᾽ ἐξ ἄλλων ἐπ᾽ αὐτὸν ὁρμᾶται κατὰ συμπάθειαν. τοῖς γοῦν τῶν ὑποχεομένων φαντάσμασιν ὅμοια φαίνεται, μηδὲ μιᾶς οὔσης ἰδιοπαθείας κατὰ τὸν ὀφθαλμόν. ἀλλ᾽ ἐπὶ συμπαθείᾳ τῇ κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας, ἢ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον. ἀλλὰ καὶ ταῦτα διορίζεσθαι χρὴ τῶν ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἀρχομένων, πρῶτον μὲν τῷ τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν μόνον ἢ ἀμφοτέρους ὁμοίως φαντάζεσθαι.

τοὐπίπαν γὰρ αἱ μὲν ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν γαστέρα κακοχυμίᾳ γινόμεναι φαντασίαι, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀμφοτέροις
ὡσαύτως συμβαίνουσιν. αἱ δ' ἐπὶ ταῖς ὑποχύσεσιν, οὔτ' ἄρχονται κατ' ἀμφοτέρους, οὔθ' ὁμοίως φαίνονται. δευ-
τέρῳ δ' ἐφεξῆς τῷ κατὰ τὸν χρόνον, εἰ γὰρ ἤτοι τριῶν ἢ τεττάρων μηνῶν ἢ καὶ πλειόνων ἤδη φαίνοιτο τὰ τῶν
ὑποχεομένων συμπτώματα, σοὶ δὲ κατασκεψαμένῳ τὰς κόρας μηδὲν ἀχλυῶδες ἐμφαινόμενον εὑρίσκοιτο, διὰ τὸ
στόμα τῆς κοιλίας αὐτοὺς πάσχοντας εὑρήσεις. οὕτω δ' ἐντὸς ἀξιολόγου τοῦ χρόνου πρῶτον μὲν ἐρωτήσεις εἰ διη-
νεκῶς ἐν ἁπάσαις ταῖς ἡμέραις ἀφ' ἧς ἤρξατο πάσχειν οὕτω διατελεῖ φαινόμενα, μηδεμιᾶς ἡμέρας μεταξὺ γε-
νομένης ἀμέμπτου τελέως, ἢ παρενέπεσόν τινες ἀμέμπτως ὑγιεῖς. τὸ μὲν γὰρ διηνεκὲς ὡς ἔνδειξιν ὑποχύσεως
ἔχει. τὸ δὲ διαλεῖπον, ὑποψίαν τῆς κατὰ τὴν γαστέρα. καὶ μᾶλλον ὅτ' ἂν ἐπὶ ταῖς ἀκριβέσιν εὐπεψίαις μηδὲν ἑαυ-
τῷ λέγῃ φαίνεσθαι φάντασμα. πολὺ δὲ μᾶλλον ὅταν ἅμα τῇ γενέσει τῶν φαντασμάτων αἰσθάνηταί τινος
10 ἐν τῷ στόματι τῆς κοιλίας δήξεως. ἔτι δὲ μᾶλλον ὅταν ἐπὶ τοῖσδε, τῶν δακνόντων ἐμεθέντων παύηται τὰ συμ-
πτώματα. ταῦτα μὲν οὖν εὐθέως κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἐν ᾗπερ ἂν ἴδῃς τὸν ἄνθρωπον, δι' ἀκριβείας ὑ-
πάρξει σοι μαθεῖν, ὅτ' ἂν ὡς ἔφην ἀκριβῶς κατὰ φύσιν ἔχωσιν οἱ ὀφθαλμοί. τῆς δὲ θατέρου κόρης ἀχλυωδεστέρας
ἢ θολωδεστέρας, ἢ συνελόντι φάναι μὴ καθαρᾶς ἀκριβῶς φαινομένης, ὑποχύσεως ἐστὶν ἀρχή. ἐὰν δ' ἔνιοι φύσει
τὰς κόρας μὴ πάνυ τι καθαρὰς ἔχωσιν, ἐπισκεπτέον ἐστὶν εἰ ἀμφότεραι παραπλησίως φαίνονται διακείμε-
ναι. καὶ εἰ πρὸς τούτῳ μηδέπω χρόνος ἱκανὸς ἐπὶ τοῖς τῆς ὑποχύσεως συμπτώμασι προγεγονὼς ὑπάρχει. κἂν
ταῦθ' οὕτως ἔχῃ, κέλευσον ἀρκεσθῆναι τροφῇ τοῦ συνήθους ἐλάττονι μηδὲν ἐχούσῃ κακόχυμον. εἶτα κατὰ τὴν
ὑστεραίαν εὐπεπτηκότος ἀκριβῶς αὐτοῦ, πύθου περὶ τῶν κατὰ τὴν ὄψιν φαντασμάτων. εἰ μὲν γὰρ ἤτοι μηδ' ὅ-
λως ἢ ἀμυδρῶς φαίνοιτο, στομαχικὸν ἦν τὸ σύμπτωμα. μενόντων δ' ὁμοίων αὐτῶν, οὐ κατὰ συμπάθειαν, ἀλλὰ κα-
τὰ διάθεσιν οἰκείαν εἰδέναι χρὴ ταῦτα συμπίπτοντα τοῖς ὀφθαλμοῖς. ἔτι δὲ μᾶλλον, ἐὰν τοῦ δι' ἀλόης φαρμά-
20 κου λαβὼν, ὁμοίως ἔχῃ. λέγω δὲ διὰ τῆς ἀλόης ὃ προσαγορεύουσιν ἔνιοι μὲν, ἱερὰν πικρὰν, ἔνιοι δὲ ἁπλῶς πι-
κράν. εἰ γὰρ στομαχικὸν εἴη τὸ σύμπτωμα, θεραπευθήσεται ῥᾷστα διὰ τῆς τοῦ φαρμάκου τούτου πόσεως, ἅμα ταῖς
εὐπεψίαις. ὡς συνελθεῖν εἰς ταυτὸν ἀμφότερα. τήν τε διάγνωσιν τοῦ πεπονθότος τόπου, καὶ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ.
ἐγὼ δὲ ὡς ἴσθι καὶ χωρὶς τοῦ θεάσασθαι τοὺς οὕτω πάσχοντας ἐθεράπευσα διὰ γραμμάτων ἐνίους ἐν ἄλλοις ὄν-
τας ἔθνεσι. καὶ γὰρ ἐκ τῆς ἰβηρίας καὶ τῆς κελτικῆς καὶ ἀσίας καὶ θρᾴκης καὶ ἄλλων χωρίων ἐπιστειλάν-
των μοι τινῶν, ἔτι πρὸς ἀρχὰς ὑποχύσεως, μήπω μηδὲ μιᾶς ἐναργῶς φαινομένης βλάβης ἐν τῇ κόρῃ, φάρμα-
κον ἔχοιμι δόκιμον, ἀποστέλλειν αὐτοῖς, ἠξίωσα δηλωθῆναί μοι πρότερον εἰ ἐκ τοῦ πολλοῦ χρόνου πάσχουσιν, καὶ
τἄλλα περὶ ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον. εἶτα τοῖς ἐπιστείλασιν ἐξ μηνῶν ἢ ἐνιαυτοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς γεγονέναι
φασκόντων, ἀμφοτέρων ὁμοίως τῶν ὀφθαλμῶν ἐπὶ μὲν ταῖς εὐπεψίαις ἄμεινον ἐχόντων, παροξυνομένων δὲ
ἐπὶ ταῖς ἀπεψίαις, καὶ ταῖς τοῦ στομάχου δήξεσιν ἐμεσάντων τε χολῆς καὶ καθισταμένων, οὐδὲν ἔτι περὶ τῆς κόρης ἠ-
30 ξίωσα πυθέσθαι. βεβαίως ἔγνων ὡς οὐκ ἰδιοπάθειαν ἀλλὰ συμπάθειαν εἶναι τῶν ὀφθαλμῶν ἐπὶ τῇ γα-
στρί. ὅτι τοὺς κατὰ συμπάθειαν παροξυνομένους, ἡ πικρὰ ἰᾶται. καὶ πέμψας αὐτοῖς τὴν πικρὰν, ἐκείνους
μὲν πρώτους καὶ μάλιστα, διὰ ἐκείνων δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν ὁμοεθνῶν αὐτοῖς, ἰασάμην. ὄντες γὰρ αὐτοὶ πάν-
τες οἷς ἔπεμψα πεπαιδευμένοι, μαθόντες δι' ὧν αὐτοῖς ἐπέστειλα τὰς διαγνώσεις τῶν πεπονθότων τόπων,
αὐτοὶ τὸ τοῦ λοιποῦ ῥᾳδίως ἐγνώριζον αὐτοὺς ἐθεράπευόν τε τῷ πικρῷ φαρμάκῳ. παραπλήσια δὲ τοῖς τῶν ὑ-
ποχεομένων συμπτώματα γίνεται πολλάκις ἐγκεφάλου πάσχοντος ἅ τισι φαντασιῶν, εἴτε εἴδεσιν, εἴτε διαφοραῖς
ἐθέλοις ὀνομάζειν. εἰσὶ μὲν γὰρ αὐτῆς ἁπλαῖ μὲν δύο. σύνθετος δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἡ τρίτη. τινὲς μὲν γὰρ τῶν φρενιτικῶν,
οὐδὲν ὅλως σφαλλόμενοι περὶ τὰς αἰσθητικὰς διαγνώσεις τῶν ὁρατῶν, οὐ κατὰ φύσιν ἔχουσι ταῖς διανοητικαῖς κρί-
σεσιν. ἔνιοι δ' ἔμπαλιν ἐν μὲν ταῖς διανοήσεσιν, οὐδὲν σφάλλονται, παρατυπωτικῶς δὲ κινοῦνται, κατὰ τὰς αἰσθήσεις. ἄλ-
λοις δέ τισιν κατ' ἄμφω βεβλάφθαι συμβέβηκεν. ὁ δὲ τρόπος ἑκατέρας τῆς βλάβης τοιόσδ' ἐστιν. καταληφθείς τις
40 ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐν ῥώμῃ μεθ' ἑνὸς ἐριουργοῦ παιδὸς, ἀναστὰς ἀπὸ τῆς κλίνης ἧκεν ἐπὶ τῆς θυρίδος, δι' ἧς οἷόν τ' ἦν ὁρᾶσθαί τε
αὐτὸν καὶ ὁρᾶν τοὺς παριόντας. εἶτα τῶν ὑαλίνων σκευῶν ἕκαστον ἐπιδεικνὺς αὐτοῖς εἰ κελεύοιεν αὐτῷ βάλλειν
ἐπυνθάνετο. τῶν δὲ μετὰ γέλωτος ἀξιούντων τὸ βαλεῖν καὶ κροτούντων ταῖς χερσὶν. ὁ μὲν, ἔβαλεν ἐφεξῆς ἅπαν-
τα προχειριζόμενος, οἱ δὲ γελῶντες ἐκεκράγεσαν. ὕστερον δέ ποτε πυθόμενος αὐτῶν, εἰ καὶ τὸν ἐριουργὸν κελεύοιεν
βληθῆναι. κελευσάντων αὐτῶν, ὁ μὲν ἔβαλεν. οἱ δὲ ἐπεὶ καταφερόμενον ἐξ ὕψους ἐθεάσαντο, γελῶντες μὲν ἐπαύ-
σαντο, πεσόντα δὲ προσδραμόντες ἀνείλοντο συντριβέντα. τὸ δ' ἐναντίον οὐ μόνον ἐπ' ἄλλων, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτῷ
συμβὰν οἶδα μειρακίῳ τὴν ἡλικίαν ὄντι. πυρέττων γὰρ ἐν θέρει πυρετῷ διακαεῖ, τῆς τε κλίνης ἐξαίρειν τινὰ κάρφη
κατὰ τὴν χρόαν ὀρφνώδη, καὶ τῶν ἱματίων ὁμοίας κροκύδας ἐνόμιζον. εἶτ' ἀφαιρεῖν μὲν αὐτὰς ἐπεχείρουν. οὐδενὸς
δὲ ὑπὸ τῶν δακτύλων ἀναφερομένου, συνεχέστερόν τε καὶ σφοδρότερον ἐπεχείρουν οὕτω πράττων. ἑταίρων δὲ
δυοῖν παρόντων ἀκούσας ἀλλήλοιν λεγόντων. ὡς οὗτος ἤδη κροκυδίζει τε καὶ καρφολογεῖ, συνῆκα μὲν ὡς αὐτὸ τοῦτο
50 πεπόνθοιμι τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτῶν, ἀκριβῶς δὲ παρακολουθῶν ἐμαυτῷ μὴ παραπαίοντι κατὰ τὴν λογιστικὴν
δύναμιν ὀρθῶς ἔφην λέγετε, καὶ βοηθεῖτέ μοι μὴ φρενιτίσω. τραπομένων δ' αὐτῶν ἐπὶ τὰς προσηκούσας ἐπι-
βροχὰς τῆς κεφαλῆς, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐνύπνια μέν μοι ταραχώδη τινὰ συνέπεσεν ἄχρι τοῦ βοῆσαί
τε καὶ ἀναπηδῆσαι, πρὸς τ' αὐτὰ κατέστη δὲ τὰ συμπτώματα πάντα κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν. εὔδηλον οὖν ὅτι
τῶν συμπτωμάτων ἡ γένεσις, ἐπὶ μὲν αἰτίᾳ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ κατ' εἶδος, οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ πρωτοπαθοῦντος ὁρμᾶ-
ται τόπου, τοῖς ἐπ' ἐγκεφάλου τε, καὶ γαστρὶ κατὰ συμπάθειαν ὡς εἴρηται πάσχουσιν. ὅτ' ἂν γὰρ ἀθροισθῇ τις ἐν
ἐγκεφάλῳ χολώδης χυμὸς, ἅμα πυρετῷ διακαεῖ. παραπλήσιόν τι πάσχει τοῖς ὑπὸ πυρὸς ὀπτωμένοις. καὶ κατὰ
τοῦτο λιγνυώδη τινὰ γενᾶν πέφυκεν, ὥσπερ κἀν τοῖς λύχνοις τοὔλαιον. ἥτις λιγνὺς συνδιεκπίπτουσα τοῖς ἐπὶ τῶν ὀ-
φθαλμῶν ἀφικνουμένοις ἀγγείοις, αἰτία γίνεται τῶν φαντασμάτων αὐτοῖς. ἐθεάσασθε γὰρ ἐν ταῖς ἀνατομαῖς

ἅμα τοῖς

ἅμα τοῖς νεύροις ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἀρτηρίας τε καὶ φλέβας συνδιεκπιπτούσας ἀπὸ τῶν τὴν χοροειδῆ
μήνιγγα διαπλεκουσῶν. ἀλλὰ καὶ οὗτος ὁ λόγος ἐνταυθοῖ τελευτάτω, διωρισμένος ἱκανῶς. ἐφεξῆς δὲ περὶ
τῶν ἄλλων ἐν ὀφθαλμοῖς μορίων εἴποιμ' ἂν ἕνα μὲν κοινὸν λόγον. ὡς τὰ φαινόμενα σαφῶς ἢ μὴν μόρια μὴ φυ-
λάττοντα τὴν φυσικὴν κατάστασιν οὐ πρόκειται νῦν διαγνώσκειν. ἀλλ' ἐφ' ὧν ἀφανὲς αἰσθήσει τὸ πεπονθὸς ἐστὶ
μόνων. ὡς ἐφ' ὧν γε φαίνεται σαφῶς ἤτοι διερρωγός τι τῆς κόρης, ἢ παρεσπασμένον ἢ παρὰ φύσιν ηὐξημένον
ἢ μεμειωμένον, αὐτὸ μὲν τὸ πεπονθὸς οὐδὲ μιᾶς δεῖται σοφίας εἰς διάγνωσιν. ἥτις δέ ἐστιν ἡ ποιοῦσα διάθεσις
αὐτό, τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἔργον ἐπίστασθαι. καὶ γέγραπται περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίοις.
ὥστ' οὐδὲν ἔτι δέομαι λέγειν ἐν τῷδε περὶ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς πεπονθότων μορίων, ὥσπερ οὐδὲ περὶ τῶν ἐν αὐ-
τοῖς παθῶν. τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα τῶν παθῶν, ἐν ἑνὶ μικρῷ βιβλίῳ γέγραπται, τὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντι
10 τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς παθῶν διάγνωσις. αἱ δ' αἰτίαι καθάπερ ἔφην ἐν τοῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίοις εἴρηνται.
καιρὸς οὖν ἤδη μεταβαίνειν ἐπὶ τὴν γλῶτταν. ἑώραται δ' ἡ μὲν ἐπ' αὐτῆς, ἐνίοτε μὲν ἡ κίνησις, ἐνίοτε δὲ ἡ τῆς
γεύσεως αἴσθησις βεβλαμμένη, καὶ ποτὲ μὲν σὺν αὐτῇ καὶ ἡ τῆς ἁφῆς. οὐκ ἔστι δ' ἄλλα μὲν ἁφῆς, ἄλλα δὲ γεύσεως
νεῦρα, καθάπερ τὰ τῆς κινήσεως. τὰ γὰρ ἀπὸ τῆς τρίτης συζυγίας, οὐ μόνον τῶν ἁπτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γευστῶν
ἐστὶ διαγνωστικά. πλεονάκις δὲ βλάπτεται τῶν γευστῶν ἡ αἴσθησις, ἤπερ ἡ τῶν ἁπτῶν, καίτοι τῶν αὐτῶν ὄντων νεύρων,
ὡς ἂν ἀκριβεστέρας δεομένη διαγνώσεως. παχυμερέστατον μὲν γὰρ, τὸ τῆς ἁφῆς αἰσθητήριον, ὥσπερ τὸ τῆς ὄ-
ψεως λεπτομερέστατον. δεύτερον δὲ μετὰ τὴν ὄψιν ἐν λεπτομερείᾳ μὲν, τὸ τῆς ἀκοῆς, ἐν παχυμερείᾳ δὲ μετὰ τὴν
ἁφὴν, τὸ τῆς γεύσεως, ὥσπερ ἐν μέσῳ τῶν τεττάρων, τὸ τῆς ὀσφρήσεως. ἡ δὲ κίνησις τῆς γλώττης, περὶ τῆς ἑβδό-
μης ἐστὶ συζυγίας τῶν ἐξ ἐγκεφάλου πεφυκότων νεύρων ἐγγὺς τῆς κατὰ τὸν νωτιαῖον ἀρχῆς οὔσα. ὅτ' ἂν μὲν οὖν
ἀμφότερα τὰ μέρη τοῦ ἐγκεφάλου τό, τε δεξιὸν, καὶ τὸ ἀριστερὸν κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ᾖ πεπονθότα, τοὺς ἀποπλη-
20 κτικοὺς ἐπιφέρει κινδύνους. ὅτ' ἂν δὲ θάτερον μόνον, εἰς παραπληγίαν τελευτᾷ, ποτὲ μὲν τῇ τῆς γλώττης κι-
νήσει μόνῃ λυμαινομένην κατὰ τὸ ἥμισυ μέρος. ἔστι δ' ὅτε καὶ τοῖς κάτω τῆς κεφαλῆς μορίοις ἄλλοτ' ἄλλοις
ἐγκατασκήπτουσαν. ποτὲ δὲ καὶ παντὶ θατέρῳ μέρει τοῦ σώματος ἄχρι ποδῶν ἄκρων. ἡ δ' οὖν γλῶττα πολλάκις
ἑώραται βλαπτομένη τὴν εἰρημένην βλάβην μόνη τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον μορίων, μή τε τῆς ἁπτικῆς αἰσθή-
σεως ἐν αὐτῇ, μή τε τῆς γευστικῆς βεβλαμμένων. καὶ ἡ αἰτία πρόδηλος ὑμῖν ἐστιν ἑωρακόσι τὰς ἐξ ἐγκεφάλου τῶν
νεύρων ἀποφύσεις. εἰς μὲν τὸ πρόσωπον, ἀπὸ τοῦ προσθίου μέρους αὐτοῦ, γινομένας. εἰς δὲ τὰ κάτω μέρη τοῦ προ-
σώπου πάντα τὰ καθ' ὅλον τὸ ζῶον, ἀπὸ θατέρου μέρους τοῦ ὄπισθεν. ἐξ οὗ μέρους ἐστὶ καὶ ἡ συζυγία τῶν ἐπὶ τοὺς
τῆς γλώττης μῦς ἀφικνουμένων νεύρων, ὑφ' ὧν αἱ κατὰ προαίρεσιν αὐτῆς γίνονται κινήσεις. ὥστε πάλιν εἰκό-
τως ὅτ' ἂν τὸ πρόσθιον ἐγκεφάλου πάθῃ μέρος μόνον, ἡ μὲν τῆς γλώττης κίνησις, ἀβλαβὴς διασώζεται μόνη. τὰ
δ' ἄλλα πάντα τὰ κατὰ τὸ πρόσωπον μόρια, τὰς αἰσθητικὰς καὶ προαιρετικὰς κινήσεις ἀπόλλυσι κατὰ θάτερον
30 δηλονότι μέρος ἤτοι τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερόν. ἐὰν δ' ὅλον ποτὲ πάθῃ τὸ πρόσθιον ἐγκεφάλου, συμπάσχειν μὲν ἀνα-
γκαῖόν ἐστι, καὶ τὰ πρὸς τὴν ὑψηλοτάτην αὐτοῦ κοιλίαν. βλάπτεσθαι δὲ καὶ τὰς διανοητικὰς αὐτῶν ἐνεργείας. καὶ κεῖ-
ται ἀναίσθητος μὲν καὶ ἀκίνητος ὁ οὕτως παθὼν, οὐδὲν δ' εἰς τὴν ἀναπνοὴν βλάπτεται. καὶ καλεῖται τὸ πάθος
τοῦτο κάρος. ὡς τό γε καὶ τὴν ἀναπνοὴν βλάπτον οὕτως ἰσχυρῶς, ὡς μετὰ πολλῆς βίας ἀναπνεῖν μόγις, ὁμοίως τοῖς
ῥέγχουσιν ἐν ὕπνοις βαθέσιν, ἀποπληξία προσαγορεύεται. καὶ τοίνυν καὶ διαδέχεται τὴν μὲν τῆς ἀποπληξίας
λύσιν ἡ καλουμένη παραπληγία πάνυ πολλάκις. ἐπὶ δὲ τοῖς κάροις παυομένοις, ὑγεία τοὐπίπαν πολλάκις ἀκο-
λουθεῖν εἴωθεν. γίνεται δὲ κάρος ἐπί τε τοῖς τῶν κροταφιτῶν μυῶν πάθεσιν ὡς Ἱπποκράτης ἐδήλωσεν, κἀν τοῖς
ὀξέσι νοσήμασιν, ὡς καὶ τοῦτ' ἔγραψεν ὁ αὐτὸς Ἱπποκράτης. ἐν τῷ μέσῳ δέ πως ἀμφοῖν ἐστι τοῦ τε κάρου καὶ τῆς ἀπο-
πληξίας, ἡ ἐπιληψία, σπασμοὺς μὲν ἐπιφέρουσα παντὸς τοῦ σώματος, οὐ μὴν εἰς παραπληγίαν τελευ-
τῶσα. ψυχρὸς μὲν οὖν καὶ παχὺς ἢ πάντως γε γλίσχρος χυμὸς ἐστὶν αἴτιος τῶν τριῶν τούτων νοσημάτων. ἀλλ'
40 ἐν μὲν τοῖς κάροις τε καὶ ταῖς ἐπιληψίαις, αἱ κοιλίαι μὲν μᾶλλον, ἧττον δὲ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ἐγκεφάλου πάσχειν εἴ-
ωθεν. ἐν δὲ ταῖς ἀποπληξίαις μᾶλλον τὸ σῶμα, καὶ κατὰ μὲν τοὺς κάρους τὰ πρόσω μᾶλλον. ἐν δὲ ταῖς
ἀποπληξίαις τε καὶ ἐπιληψίαις, ἀμφότερα. κατὰ δὲ τὰς καταλήψεις τε καὶ κατοχὰς ὀνομαζομένας,
τὰ ὀπίσω πάσχει μᾶλλον. ὅτ' ἂν δὲ ἀνατετραμμένου τινὸς ὀστοῦ ἡ μέση κοιλία θλιφθῇ, κάρος καταλαμβάνει τὸν ἄν-
θρωπον ἄνευ τοῦ σπᾶσθαι τε καὶ δυσχερῶς ἀναπνεῖν, ὧν τὸ μὲν ἐπιληψίας, τὸ δὲ τῆς ἀποπληξίας ἐστὶν ἴδιον. ὥς-
περ γε καὶ κάρου καὶ καταλήψεως, ἡ κατὰ φύσιν ἀναπνοὴ σωζομένη. ἀλλ' ὁ μὲν κάρος, κεκλεισμένων γίγνεται τῶν
βλεφάρων. ἡ κατάληψις δὲ ἀνεῳγότων. ὥσπερ δὲ ἐν ταῖς ἀνατρήσεσιν ὅτ' ἂν ἀμελῶς τις πιέζων τῷ μηνιγγοφύ-
λακι, τὴν μήνιγγα θλίψῃ περαιτέρω τοῦ προσήκοντος, ὁ κάρος γίγνεται. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὅτ' ἂν ἐσω-
σωτερβὲν σφοδρῶς τοῦ κρανίου θλίβῃ τὰς κοιλίας αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τὴν μέσην, ὁ κάρος συμπίπτει. ἕπεται
δὲ καὶ σφοδραῖς ὀδύναις τὸ πάθος τοῦτο, καταπίπτοντος ἐν αὐταῖς τοῦ κατὰ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα τόνου. κα-
50 λῶ δὲ οὕτως ὡς ἴστε, τὸ κατὰ τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου πρῶτον ὄργανον ὑπάρχον τῇ ψυχῇ πρὸς τὸ διαπέμ-
πειν εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, οἰκειότητί τε τοῦ
προκειμένου λόγου, καὶ διότι κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ἀδιοριστότερον εἴρηται, διορίσασθαί μοι νῦν ἄμεινον ἔ-
δοξεν. αὖθις δ' ἐπὶ τὰ τῆς γλώττης ἐπάνειμι πάθη. τὰ μὲν διὰ τὴν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰ νεῦρα κοινω-
νίαν, τὰ δὲ, ἴδια μόνης αὐτῆς. τὰ μὲν οὖν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον αὐτῆς κοινωνία, καθάπερ εἰς τὴν κίνησιν ἐβλά-
πτετο διὰ τὴν ζ συζυγίαν, οὕτως εἰς τὴν αἴσθησιν ἐμποδίζεται, διὰ τὴν τρίτην ἣν ὀνομάζουσι μαλακὸν νεῦρον
οἱ ἀνατομικοὶ, καταφυομένην ὡς ἴστε καὶ κατασχιζομένην εἰς τὸν περιλαμβάνοντα τὴν γλῶτταν χιτῶνα, κα-
θάπερ τι τῶν ἀπὸ τῆς ζ συζυγίας εἰς τοὺς κινοῦντας αὐτὴν μύας. τὰ δ' ἴδια μόνης τῆς γλώττης πάθη τοῖς
μεμνημένοις ὅσα περὶ τῶν κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἰδίων ἀρτίως εἶπον, οὐ χαλεπῶς εὑρεθήσεται. καὶ γὰρ ταῦ-

τῆς αἱ μὲν δυσκρασίαι τῶν μυῶν, ὡς ὁμοιομερῶν ἐμποδίζουσι ταῖς κινήσεσιν. ὥσπερ γε καὶ τοῦ περιέχοντος ἔξωθεν αὐτὴν ὑμένος, ἀμφοτέραις ταῖς αἰσθήσεσιν ἁπτικῇ τε καὶ γευστικῇ. αἱ δ᾽ ὡς ὀργανικῶν παθῶν φλεγμοναί τε καὶ σκίρροι καὶ οἰδήματα καὶ ἐρυσιπέλατα καὶ διαπυήσεις, ἅπερ ἅπαντα τῆς ἐνεστώσης ἀφώρισται πραγματείας, ὁρῶσί τε ἡμῖν καὶ ἁπτομένοις διαγινωσκόμενα. πρόκειται γάρ, ὅσα μήτ᾽ ὄψει μήθ᾽ ἁφῇ διαγνῶναι δυνάμεθα πάσχοντα μόρια, ταῦτ᾽ ἐπισκέψασθαι διά τινων σημείων ἐνδεικτικῶς τε καὶ τὸ σύμπαν φάναι, λογικῶς νῦν εὑρεθήσεται. κατὰ τὸν αὐτὸν οὖν λόγον ἐπὶ τῆς ἀκουστικῆς αἰσθήσεως ὅσα μὲν ἐν αὐταῖς ταῖς ὁρωμέναις κοιλότησι τῶν ὤτων γίνεται παθήματα, λογικῆς οὐ δεῖται γνώσεως. ὅσα δὲ ἀπαθοῦς φαινομένου τοῦ κατὰ τὰ ὦτα πόρου, βλαπτομένου κατὰ τὴν ἀκουστικὴν ἐνέργειαν, ὁμοίᾳ μεθόδῳ γνωριοῦμεν. εἰ μὲν μόνη πάσχει, τὸ ἴδιον νεῦρον πεπονθέναι λογιζόμεθα. σὺν δὲ τοῖς ἄλλοις τοῦ προσώπου μορίοις, ἐν ἐγκεφάλῳ τὴν παρὰ φύσιν εἶναι διάθεσιν, ἢ ὡς ὁμοιομεροῦς, ἢ ὡς ὀργανικοῦ μορίου πεπονθότος αὐτοῦ. καὶ τῶν ἄλλων δὲ τόπων ἁπάντων τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον, οὐ μόνον ἡ κίνησις, ἀλλὰ καὶ ἡ αἴσθησις, ἤτοι γε ἀπόλλυται παντάπασιν ἢ βλάπτεται, ποτὲ μὲν αὐτῶν ἰδιοπαθούντων τῶν βεβλαμμένων τὰς ἐνεργείας μορίων. ποτὲ δὲ τῶν ἐξ ἐγκεφάλου φερομένων ἐπ᾽ αὐτὰ νεύρων, ἢ καὶ δι᾽ αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον πάσχοντα. διορισθήσεται δ᾽ ἀλλήλων ἅπαντα διὰ τῶν ἐξευρημένων αὐτοῖς συμπτωμάτων. ὅτ᾽ ἂν μὲν γὰρ ἕν τι μόριον ἤτοι γε εἰς αἴσθησιν ἢ εἰς κίνησιν ἢ εἰς ἄμφω τύχῃ βλαβέν, αὐτὸ μόνον ἐκεῖνο τὴν αἰτίαν ἔχει τῆς διαθέσεως. ἤτοι γε ἐν τοῖς ἰδίοις μορίοις ὀργανικῶς ἢ κατὰ δυσκρασίαν πάσχουσιν. ἢ ἐν τοῖς εἰς αὐτὰ φερομένοις νεύροις ἀπὸ τῆς τρίτης συζυγίας. ὅταν δὲ ἅμα πλείω πεπόνθῃ μόρια, σκεπτέον εἴτε ἐκ μιᾶς ἀρχῆς νεύρων, εἴτε ἐκ πλειόνων ἔχει τὴν αἴσθησιν ἢ τὴν κίνησιν ἐν τῷ κατὰ φύσιν διακεῖσθαι. τεθεάμεθα γὰρ ταῦτα διὰ τῶν ἀνατομῶν. τῆς μὲν τρίτης συζυγίας, τοῖς γε κροταφίταις μυσὶ καὶ τοῖς μασητῆρσι καὶ τοῖς χείλεσι καὶ τοῖς τῆς ῥινὸς πτερυγίοις, αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν παρεχούσης. τῇ δὲ γλώττῃ, τὴν αἴσθησιν μόνην, ὥσπερ γε καὶ τοῖς ἐν τῷ στόματι πᾶσι. τῆς δὲ δευτέρας, τοὺς μῦς τῶν ὀφθαλμῶν μόνους κινούσης, ὥσπερ γε καὶ τῆς πρώτης τὴν ὀπτικὴν αἴσθησιν αὐτοῖς παρεχούσης. ἐὰν οὖν ποτε τὰ παρὰ τῆς τρίτης συζυγίας νευρούμενα μόρια, πάντα φαίνηται βεβλαμμένα κατὰ θάτερον δηλονότι μέρος. ἀεὶ γὰρ χρὴ τούτου μεμνῆσθαι κἂν μὴ ῥηθῇ πρὸς ὑπ᾽ ἐμοῦ, τὴν πρωτοπάθειαν ἡγεῖσθαι χρὴ τοῦ νεύρου γεγονέναι. κατ᾽ ἄμφω δὲ τὰ μέρη τῆς βλάβης συμβάσης, οὐ τοῦ νεύρου τὸ πάθος ἴδιον, ἀλλὰ τοῦ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον τόπου, πρώτως ὅθεν ἐκφύεται τὰ νεῦρα. πάσχοντι δ᾽ ἐγκεφάλῳ κατ᾽ ἄμφω τὰ μέρη τό τ᾽ ἀριστερὸν καὶ τὸ δεξιὸν ἐν τῷ κατὰ τρίτην συζυγίαν χωρίῳ, συμπάσχει καὶ τὰ πλησιάζοντα. καὶ διὰ τοῦτο τά τε κατὰ τὴν δευτέραν, καὶ τὴν πρώτην συζυγίαν, βλάπτεται νεῦρα. καὶ τῇ τούτων ἀκολουθεῖ βλάβῃ καὶ τὰ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς μόρια βλάπτεσθαι πάντα. μόνου δ᾽ ἑνὸς μυὸς ἢ νεύρου παθόντος ὁπωσοῦν, εἴτε κατ᾽ ἰδιοπάθειαν εἴτε κατὰ συμπάθειαν, ἐπὶ τὸν ἀντικείμενον μῦν ἐπισπᾶται τὸ μόριον. ἐὰν μὲν οὖν ὁ τὸ δεξιὸν χεῖλος κινῶν μῦς παραλυθῇ, πρὸς τὴν ἀριστερὰν χώραν ἀπάγεται τὸ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος χεῖλος, ὅτ᾽ ἂν δὲ ὁ τὸ ἀριστερόν, ἐπὶ τὴν δεξιάν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς γένυος ὅλης καὶ τῶν τῆς ῥινὸς πτερυγίων, καὶ τῶν γνάθων ἑκατέρας, ἃς ἐμάθετε κινουμένας ὑπὸ τοῦ μυώδους πλατύσματος, ἐπὶ τὰ ἐναντία συμβαίνει παρασπᾶσθαι τὸ μόριον. οὐκ ἔτ᾽ ἐπὶ τούτου παρὰ τῆς τρίτης συζυγίας τῶν νεύρων ἡκόντων, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν κατὰ τὸν τράχηλον σπονδύλων εἰς ἅπαν ὀλίγου δεῖν, ὅτι μὴ κατὰ μέρος τι μικρὸν αὐτοῦ, τῶν παρὰ τῆς πέμπτης συζυγίας ἐμφυομένων νεύρων, ἔνθα τὸ πλάτυσμα τὴν ὑψηλοτάτην ἔχει χώραν. μετιέναι δ᾽ ἤδη καιρὸς ἐπὶ τὰ τοῦ νωτιαίου πάθη.

Τὰ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ πάθη, σύντομον μὲν ἔχει τὴν ἐν τῷ παρόντι διδασκαλίαν, οὐ σύντομον δὲ τὴν ἐπὶ τῶν ὄντων γνῶσιν αὐτῶν, εἰ μὴ γὰρ μνημονεύοι τις ἑκάστην συζυγίαν τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ πεφυκότων νεύρων ἐς ὅτι παραγίνεται μέρος τοῦ σώματος, ἀδύνατον αὐτῷ γνῶναι κατὰ πόστον ἔπαθεν σπόνδυλον ὁ νωτιαῖος, ὡς τῷ γε μεμνημένῳ, ῥᾴστη ἡ τοῦ πεπονθότος τόπου γνῶσις. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῶν ἄλλων ἁπάντων μορίων διάγνωσιν, ἀνάμνησις ἔσται τῶν ἀπὸ τοῦ νωτιαίου πεφυκότων νεύρων. διὰ εὐθέως ἀπὸ τῶν πρώτων σπονδύλων πασχόντων, σπανίως μέν, ἀλλὰ γίνεται συνάγχη ποτὲ παιδίοις μᾶλλον ἢ τελείοις. ὑπὲρ ἧς Ἱπποκράτης οὕτως συνέγραψεν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἦν δὲ τῶν κυναγχικῶν παθήματα τοιάδε. τοῦ τραχήλου οἱ σπόνδυλοι εἴσω ἔρρεπον· τοῖσι μὲν ἐπὶ πλέον. τοῖσι δὲ ἐπ᾽ ἔλαττον. καὶ ἔξωθεν εὔδηλον ἦν κοῖλον ἔχων ὁ τράχηλος. καὶ ἤλγει ἐν ταύτῃ ψαυόμενος. ἦν δὲ καὶ κατωτέρω τινὶ τοῦ ὀδόντος καλεομένου ὃ οὐχ ὁμοίως ὀξύ ἐστι. ἔστι δὲ οἷσι καὶ πάνυ περιφερές, μείζονι περιφορῇ. ἦν μὴ ξὺν τῷ ὀδόντι καλεομένῳ, φάρυγξ οὐ φλεγμαίνουσα, ἐγκειμένη δέ. τὰ ὑπὸ γνάθων, ὀγκηρά. οὐ φλεγμαίνουσιν εἴκελα. οὐδὲ βουβῶνες οὐδενὶ ὤδησαν, ἀλλὰ τῇ φύσει μᾶλλον. καὶ γλῶτταν οὐ ῥηϊδίως στρέφοντες, ἀλλὰ μείζων τε αὐτοῖσιν ἐδόκεεν εἶναι καὶ προπετεστέρη. καὶ αἱ ὑπὸ τῆς γλώττης φλέβες ἐκφανέες, καταπίνειν δ᾽ οὐκ ἠδύναντο, ἢ πάνυ χαλεπῶς. ἀλλ᾽ ἐς τὰς ῥῖνας ἐξέφυγεν εἰ πάνυ ἐβιῶντο. καὶ διὰ τῶν ῥινῶν διελέγοντο. πνεῦμα δὲ τούτοισιν οὐ πάνυ μετέωρον. ἔστι δ᾽ οἷσι καὶ φλέβες αἱ ἐν κροτάφοισιν καὶ ἐν κεφαλῇσιν καὶ αὐχένι, ἐπηρμέναι. βραχύ δέ τι τουτέων τοῖσιν παλιγκοτωτάτοισιν, κρόταφοι θερμοί, εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ πυρεταίνοιεν. οὐ μὴν πνιγόμενοι οἱ πλεῖστοι, εἰ μὴ καταπίνειν προθυμοῖντο, ἢ τὸ πτύελον, ἢ ἄλλο τι. οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐγκαθήμενοι. ὅσοισι μὲν οὖν ἦν ἐς ὀρθὸν ἐξόγκωμα μὴ ἑτερόρροπον, οὗτοι παραπληκτικοὶ οὐκ ἐγίνοντο· ἀπολόμενόν τε εἴ τινα εἶδον ἀναμνήσομαι. οὓς δὲ νῦν οἶδα περιγενομένους. ἦν δὲ τὰ μὲν, τάχιστα ῥηΐζοντα, τὰ δὲ πλεῖστα, καὶ ἐς τεσσαράκοντα ἡμέρας περιῄει. τούτων δ᾽ οἱ πλεῖστοι καὶ ἀπύρετοι. πολλοὶ δὲ καὶ πάνυ ἐπὶ πολὺν χρόνον εἶχον ἔχοντες τι μέρος τοῦ ἐξογκώματος. καὶ κατάποσις καὶ φωνὴ ἐνσημαίνουσα, κίονές τε τηκόμενοι, μινύθησίν τινα παρεῖχον πονηρήν, οὐ δοκέοντες κακὸν ἔχειν. οἱ δὲ ἑτερόρροπα ἔχοντες ἦσαν ὁκόθεν ἂν ἐγκλιθέωσιν οἱ σπόνδυλοι ταύτῃ παρελύοντο, τὰ δ᾽ ἐπὶ θάτερα εἵλκετο. ἦν δὲ ταῦτα ἐν προσώπῳ καταφανέα μάλιστα καὶ τῷ στόματι καὶ τῷ κατὰ γ-

γαργαρεῶνα

» γαργαρεῶνα διαφράγματι. ἀτὰρ καὶ γνάθοι αἱ κάτω παρηλλάχεσαν τὸ κατὰ λόγον. αἱ δὲ παραπληγίαι, οὐ διὰ
» παντὸς τοῦ σώματος ἐγίνοντο οἱ ἐξ ἄλλων, ἀλλὰ μέχρι χειρὸς τὰ ἀπὸ τοῦ κυναγχικοῦ. οὗτοι καὶ πέπονα ἀνέπτυ-
» ον τε βραχὺ μόγις ἦσαν. οἷσι δὲ ἐς ὀρθὸν, ἀπεπτύοντο. οἷσι δὲ καὶ ξὺν πυρετῷ, οὗτοι πολλοὶ μᾶλλον καὶ δύσπνοοι καὶ διαλε-
» γόμενοι, σιαλοχόοι, καὶ φλέβες τούτοισι μᾶλλον ἐπηρμέναι, καὶ πόδες πάντων μὲν ψυχρότατοι. τούτων δὲ μάλιστα καὶ
» ὀρθωστάδην οὗτοι ἀδυνατώτεροι. καὶ εἴ τινες μὴ αὐτίκα ἔθνησκον, οὓς δὲ ἐγὼ οἶδα, πάντες ἔθνησκον. ταύτην ὅλην
τὴν ῥῆσιν ἐξηγησάμενος καθ' ἑκάστην ἤδη λέξιν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν εἰς τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν ὑπομνημάτων, διὰ
τοῦτο δὲ νῦν ὅλην αὐτὴν ἔγραψα, διότι πολλοῖς ὁ Ἱπποκράτης ἐμφαίνει γεγονέναι τὴν σπανίως ἡμῖν ἑωραμέ-
νην κυνάγχην, αὐτὴ τὸ πάθος ἴδιον ἔχειν τὸν λάρυγγα. καὶ μέντοι καὶ ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους γίνεται σπονδύλους ὧν ὁ δεύ-
τερος ἔχει τὴν ὀδοντοειδῆ καλουμένην ἀπόφυσιν, ἀφ' ἧς ὅλος ὑπό τινων ὀδοὺς προσηγορεύθη. ἀλλὰ νῦν γε κατωτέρω
10 φησὶν τούτου τοῦ σπονδύλου γεγονέναι τὴν κυνάγχην. οὐχ ὁμοίως ὀξεῖαν οὖσαν τῇ κατὰ τὸν δεύτερον πνιγομένῃ.
πρόδηλον γὰρ ὅτι τὰ ὑψηλότερα τῶν νωτιαίου μορίων, κυριώτερα τῶν ταπεινοτέρων ἐστὶ, ἐὰν μὲν οὖν πολὺ κατωτέρω
γίνηται τῶν πρώτων δύο σπονδύλων ἡ αὐτὴ διάθεσις, ἔτι καὶ μᾶλλον ἧττον ἀκολουθήσει ἡ βλάβη. μεμαθή-
καμεν γὰρ ἡμεῖς ἐκ τῆς ἀνατομῆς, τὰ τοῦ διαφράγματος νεῦρα μετὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον σπόνδυλον ἐκ-
φύεσθαι. ἐμάθομεν δὲ κἀν τῇ περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων πραγματείᾳ, τὴν ἀβίαστον ἀναπνοὴν ὑπὸ τοῦ διαφράγμα-
τος μόνου γίνεσθαι, προσέρχεσθαι δὲ αὐτῇ, τὴν τῶν μεσοπλευρίων μυῶν ἐνέργειαν ὅταν μείζονος εἰσπνοῆς δεηθῶ-
μεν, ὥσπερ γε καὶ τὴν τῶν ὑψηλῶν, ὅταν μεγίστης. οὐ μὴν διὰ μεγάλην ἢ μεγίστην ἀναπνοὴν μόνον, ἐνεργεῖν ἀνάγ-
κης τούτοις τοῖς μυσὶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ὑπὲρ ὧν ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας εἴρηται.
νυνὶ δ' ὅσον εἰς τὴν τῶν πεπονθότων τόπων γνῶσιν ἀναγκαῖον ἐπίστασθαι, περὶ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως ἀρ-
κέσει λαβεῖν. ἐκείνου πρότερον ἀναμνησθέντας, ὃ διήλθομεν ἐν τῷ περὶ ἄρθρων ἐξηγούμενοι τὴν λέξιν ἔν-
20 θα φησίν. σπόνδυλοι δὲ οἱ κατὰ ῥάχιν ὁκόσοι μὲν ὑπὸ νοσημάτων ἐς τὸ κυφὸν ἕλκονται. βούλεται δὲ οὐ μό-
νον τὴν ἔσω μετάστασιν τῶν σπονδύλων ἥτις ὀνομάζεται λόρδωσις, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς τοὐπίσω ταῖς εἰς τὴν
ἔσω χώραν τάσεσιν ἑλκομένων τῶν νευρωδῶν ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα συνισταμένων παρὰ φύσιν ὄγκων. ὅταν
μὲν οὖν καθ' ἕνα μόνον σπόνδυλον ἡ ὁλκὴ γίνηται, λορδοῦσθαι συμβαίνει κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τὴν ῥάχιν. ὡς-
αύτως δὲ κἂν ἐφεξῆς ἀλλήλων ἐπὶ δυοῖν ἢ τριῶν σπονδύλων ὅταν οὖν μεταξὺ τῶν ἑλκομένων σπονδύ-
λων, εἷς ἢ καὶ πλείους ἀπαθεῖς διαμένωσι, κυρτοῦσθαι συμβαίνει τούτοις. ἐπειδὰν μέντοι κατὰ θάτερον
μέρος ἤτοι τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν ἡ ὁλκὴ γίνηται πρὸς ἐκεῖνο συμβαίνει σκολιοῦσθαι τὴν ῥάχιν. ἀμφοτέ-
ρων οὖν ἐμνημόνευσεν κατὰ τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν, ὁ Ἱπποκράτης ἐν μὲν τῷ φάναι. οἷς μὲν οὖν ἐς
ὀρθὸν ἐξόγκωμα, τῆς λορδώσεως. ἐν δὲ τῷ οἷς δὲ ἑτερόρροπα ἔχοντες, τῆς σκολιώσεως. ἀκριβῶς δὲ πάνυ
καὶ ὠφελίμως ἡμῖν τοῖς ἀναγνωσομένοις, αὐτὰ προέγραψεν. ἐπὶ μὲν τῆς λορδώσεως, οὐδένα γίνεσθαι
30 παραπληκτικὸν, ὅπερ ἐστὶ, μορίῳ τινὶ πάρεσιν. ἐπὶ δὲ τῆς σκολιώσεως, γίνεσθαι φάσκων ἄχρι χειρὸς, ὅ-
περ ἐστὶ οὐ κατωτέρω κατὰ τὰς πλευρὰς ἢ ὀσφὺν ἢ τὰ σκέλη. πρῶτον οὖν ἡμᾶς χρὴ τοῦτο γιγνώσκειν, ὡς
ἕτερα μὲν συμπτώματα ἕπεται τοῦ νωτιαίου μυελοῦ παθόντος ἴδιόν τι πάθος, ἤτοι κατὰ δυσκρασίαν μό-
νην ἢ μετὰ χυμοῦ τινὸς ἐπιρρυέντος ὡς ἐν ἐρυσιπέλασι καὶ φλεγμοναῖς καὶ σηπεδόσι. ἕτερα δὲ θλιβέντος,
ἀπὸ μεταστάσεως ἑνὸς ἢ πλειόνων σπονδύλων. ἔνθα μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ νωτιαῖος ἔπαθεν ἰδιόν τι πάθος, ἤτοι κατὰ
τὸ ἀριστερὸν ἢ δεξιὸν μέρος, ἄνευ μεταστάσεως σπονδύλων, κατὰ μὲν τὸ ἕτερον αὐτοῦ μέρος μόνον γενομένου
τοῦ πάθους, ἅπαντα τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος ὅσα κατ' εὐθὺ τῆς βλάβης, εἰς αἴσθησιν τε καὶ κίνησιν βλά-
πτεται. ἔνθα δ' ὅλος ἔπαθεν, ἅπαντα ὁμοίως τά τε δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ τὰ κάτω τοῦ βλαβέντος μέρους, πα-
ραλύεται. κινηθέντος δὲ σπονδύλου, πρὸς μὲν τὸ κυφὸν ἢ λορδὸν. ἐγχωρεῖ μὲν καὶ μὴ ὅλως βλαβῆναι τῶν
ὑποκάτω μορίων μηδὲν, εἰς αἴσθησιν ἢ κίνησιν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ βλαβῆναι, κατὰ τὸν ἐν τῷ περὶ ἄρθρων εἰρημέ-
40 νον ὑπ' αὐτοῦ διορισμόν. ὅταν μὲν γὰρ ὡς αὐτὸς ὀνομάζει γωνιώδης ἡ διαστροφὴ γίνηται τοῦ νωτιαίου, τουτέστιν μὴ
κατὰ βραχὺ καμφθέντος ἀλλ' ἀθρόως καθ' ἓν μόριον οἷον κλάσιν τινὰ λαβόντος, ἀνάγκη βλαβῆναι τὰ κάτω μόρια
πάντα. κατὰ βραχὺ δὲ τῆς διαστροφῆς γεγενημένης κυκλοτερῶς, οὐδὲν ἀξιόλογον πάσχει τὰ κάτω τοῦ κινηθέν-
τος σπονδύλου. ἡ δ' εἰς τὸ πλάγιον ἐκτροπὴ, βλάπτει πάντως ἐκεῖνα τῶν μορίων, εἰς ἃ παραγίνεται τὰ διὰ τῶν μετα-
στάντων σπονδύλων ἐκφυόμενα νεῦρα. καὶ μᾶλλον μὲν γίνεται τοῦτο κατὰ τὸν τράχηλον, ἧττον δὲ κατὰ τὸν θώρακα, πολὺ
δ' ἧττον ἔτι κατὰ τὴν ὀσφύν. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ τραχήλου, συνταττομένων ἀλλήλοις σπονδύλων ἑκάτερος ἴσον συν-
τελεῖ τῷ πόρῳ δι' οὗ τὸ νεῦρον ἐκφύεται. κατὰ δὲ τοὺς τοῦ θώρακος πλέον μὲν ὁ ὑψηλότερος, ἧττον δὲ ὁ ταπει-
νότερος. ἐπὶ δὲ τῆς ὀσφύος ὅλον τὸ νεῦρον ἐκπίπτει κατὰ τὸν ὑψηλότερον σπόνδυλον. ὥστε ἐνταῦθα μὲν ἡ εἰς τὰ
πλάγια ῥοπὴ τῶν σπονδύλων, ἑαυτῇ συναπάγουσα τόν τε νωτιαῖον αὐτὸν καὶ τὸ νεῦρον, ἄλυπον ἐργάζεται τὴν κα-
τὰ φύσιν ἔκπτωσιν αὐτοῦ. κατὰ δὲ τὸν τράχηλον, ἐκ τῆς μεταξὺ χώρας τῶν δύο σπονδύλων ἐκφυόμενα τὰ νεῦρα
50 κατὰ τὰς σκολιώσεις θλίβεται μὲν, ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τῆς ἐκφύσεως εἰς ἃ τὴν διαστροφὴν ἔχει ἡ ῥάχις.
τείνεται δὲ κατὰ θάτερα. ταῖς μὲν οὖν τάσεσιν, ὅταν ἐπιγένηται φλεγμονὴ μεγάλη, σπασμὸς ἐπακολου-
θεῖ. ταῖς δὲ θλίψεσι, παράλυσις τῶν μορίων εἰς ἃ τὸ θλιβόμενον ἀφικνεῖται νεῦρον. εἰκότως οὖν ἐπὶ ταῖς ἱ-
στορηθείσαις κατὰ τὴν προγεγραμμένην ῥῆσιν κυνάγχαις, ἄχρι χειρῶν αἱ παραπληγίαι συνέπεσον. ὡς αὖ ἐκ
τοῦ πέρατος τοῦ τραχήλου, λαμβανουσῶν τὰ νεῦρα τῶν χειρῶν. μετὰ γὰρ τὸν τράχηλον, ὁ θώραξ ἐστὶν οὐκ εἰς τὰς χεῖ-
ρας, ἀλλ' εἰς τὰ μεσοπλεύρια τῶν κατ' αὐτὸν σπονδύλων ἀποφυομένων νεύρων, πλὴν βραχέων τινῶν, ἐκ τῶν
πρώτων. τὰ μὲν οὖν ἄλλα τὰ κατὰ τὸ πρόσωπον μόρια παντάπασιν ἀβλαβῆ διαμένει, μήτ' εἰς αἴσθησιν ἐμπο-
διζόμενα μήτε εἰς κίνησιν ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις ἀρτίως τῶν σπονδύλων μεταστάσεσιν. αἱ γνάθοι δὲ μόναι χωρὶς
τῆς γλώττης ὡς αἱ ὑπὸ τοῦ μυώδους πλατύσματος κινούμεναι βλάπτονται. δῆλον ἔτι καὶ τῶν μυῶν ὅσοι τὴν

ἀρχὴν τῶν εἰς αὐτοὺς διανεμομένων νεύρων ἔχουσιν ἐκ τοῦ κατὰ τὸν τράχηλον νωτιαίου. βλάπτονται καὶ αὐτοὶ κα-
τά τε τοῦ νωτιαίου πάθη καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ πεφυκότων νεύρων. ὁπόσοι δ' εἰσὶ καὶ τίνες οἱ μύες οὗτοι, μεμαθή-
κατε κατὰ τὴν τῶν ἀπὸ νωτιαίου νεύρων ἀνατομήν. ὥσπερ γε καὶ τἄλλα ὅσα χρὴ γινώσκειν ἡμᾶς ἑπόμενα συμ-
πτώματα τοῖς κατὰ ῥάχιν σπονδύλων ἐν κυφώσεσί τε καὶ λορδώσεσι καὶ σκολιώσεσιν, ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν
εἰς τὸ περὶ ἄρθρων ὑπομνήματι γεγραμμένα πάντ' ἀκριβῶς ἔχεται σὺν ταῖς οἰκείαις ἀποδείξεσιν. ὧν ἐγὼ τὰ
κεφάλαια νῦν ὑμᾶς ὑπομιμνήσκω, ὧν ἔνια μὲν ἤδη διῆλθον. ὅσα δ' οὔπω λέλεκται νῦν ἐρῶ πρὸς τὸ μηδ' ἐν-
ταῦθά τι λείπειν τῷ λόγῳ. χρὴ γοῦν ὑμᾶς ἐπίστασθαι τοὺς σπονδύλους ἐξίστασθαί ποτε τῆς οἰκείας θέσεως ἤτοι
γ' ἐκπτώσεως ἢ πληγῆς ἢ τινὸς ὄγκου παρὰ φύσιν ἐπιφυομένου τὰ συμφυῆ τοῖς σπονδύλοις αὐτοῖς καὶ τῷ
νωτιαίῳ νευρώδη σώματα. διττὰ δέ ἐστι τῷ γένει ταῦτα. τὰ μὲν ἕτερα τῶν κατὰ φύσιν μορίων. τὰ δὲ ἕτερα,
10 τῶν παρὰ φύσιν. ὄγκοι τινὲς, οὓς Ἱπποκράτης ἑνὶ περιλαβὼν ὀνόματι, κέκληκεν ἄπεπτα φύματα. δῆλον οὖν
ὅτι ἐπὶ τῆς προγεγραμμένης καταστάσεως, ἣν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἔγραψεν, οἵ τε ἐπικείμενοι
τοῖς τοῦ τραχήλου σπονδύλοις ἔπαθον μύες. ἴσως δὲ καὶ φυματώδης τις ὄγκος ἐγένετό που, δι' ὃν καὶ πεπᾶσθαι φη-
σὶν αὐτοὺς πέπονα, πεφθέντων δηλονότι τῶν φυμάτων. διὰ τί τοίνυν αὐτοὺς ὠνόμασε καὶ κυναγχικούς; ἢ
ὅτι δύσπνοιά τις αὐτοῖς ἦν, ἄνευ τοῦ πεπονθέναι τι τῶν κατὰ τὸν θώρακα καὶ πνεύμονα. ταύτῃ γὰρ διήνεγκεν ἡ
κυναγχικὴ συνδρομὴ τῆς περιπνευμονικῆς καὶ πλευριτικῆς. καὶ πρὸς τούτῳ γ' ἔτι, τῷ τῆς στενοχωρίας αἰ-
σθάνεσθαι κατὰ τὸν λάρυγγα. φαίνεται γοῦν κἀν τῷ προγνωστικῷ καὶ κυνάγχας ὀνομάζων, ἅπαντα τὰ κατὰ
τοῦτο τὸ χωρίον γινόμενα πάθη δυσκολίαν τῆς ἀναπνοῆς ἐργαζόμενα. φησὶ γοῦν οὕτως. αἱ δὲ κυνάγχαι δεινό-
ταται μέν εἰσι καὶ τάχιστα ἀναιροῦσιν, ὅσαι μήτ' ἐν τῇ φάρυγγι ἔκδηλόν τι ποιέουσι, μήτ' ἐν τῷ αὐχένι, πλεῖ-
στον τε πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθοπνοίην. αὗται γὰρ καὶ αὐθημερὸν ἀποπνίγουσι καὶ δευτεραῖαι καὶ τρι-
20 ταῖαι καὶ τεταρταῖαι. ὁκόσαι δὲ τὰ μὲν ἄλλα παραπλησίως πόνον τε παρέχουσι καὶ ἐπαίρονταί τε καὶ
ἐρυθήματα ἐν τῇ φάρυγγι ποιέουσιν, αὗται ὀλέθριαι μὲν κάρτα, χρονιώτεραι δὲ ὀλίγον τῶν πρόσθεν. ὅσοισι δὲ
συνεξερυθαίνει φάρυγξ καὶ ὁ αὐχὴν, αὗται χρονιώτεραι. καὶ μάλιστα ἐξ αὐτέων περιγίνονται, ἢν ὅ τε αὐχὴν
καὶ τὸ στῆθος ἐρυθήματα ἔχῃ καὶ μὴ παλινδρομέῃ τὸ ἐρυσίπελας ἔσω. ἐκ τούτων μὲν ἄν τις ἐτεκμήρατο
μιᾷ προσηγορίᾳ πάντα κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον πάθη τὴν ἀναπνοὴν ὁπωσοῦν βλάπτοντα, κυνάγχας ὀνομά-
ζειν αὐτὸν οὔπω τῶν ἰατρῶν εἰθισμένων τὸ μέν τι, κυνάγχην ὀνομάζειν διὰ τοῦ κ. τὸ δὲ συνάγχην διὰ τοῦ σ.
πολὺ δὴ μᾶλλον, οὐ δὲ παρασυνάγχην τι καλούντων, οὐδὲ παρακυνάγχην. ἡ γὰρ τῶν ὀνομάτων περιεργία, με-
τὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἀμελείας ἤρξατο. καὶ διὰ τοῦτο, τέτταρα μὲν ὀνόματα πεποιήκασι. δηλοῦσθαι δ'
ὑπ' αὐτῶν εἰπόντες πάθη τέτταρα καὶ γράψαντες, αὐτῶν τὰ γνωρίσματα παραλελοίπασι. τοῦτο τοίνυν
ἐμοὶ προχειρισθὲν ἅμα τῇ κατὰ τὸ δεύτερον ἐπιδημιῶν ἐξηγήσει. τίνα οὖν ἐστι τὰ τέτταρα πάθη, τὸ μὲν ἓν καὶ
30 πρῶτον αὐτῶν, ὅτ' ἂν ἡ φάρυγξ φλεγμαίνῃ, φάρυγγα δ' ὀνομάζω τὴν ἔνδον τοῦ στόματος χώραν. εἰς ἣν ἀνήκει
τό τε τοῦ στομάχου καὶ τὸ τοῦ λάρυγγος πέρας. ἕτερον δὲ δεύτερον ὅτ' ἂν μήτ' ἄλλο τι τῶν κατὰ τὸ στόμα, μήθ' ἡ
φάρυγξ, ἀλλὰ μηδὲ τῶν ἔξωθεν τι φαίνεται φλεγμαῖνον. αἴσθησις δὲ πνίξεως εἴη τῷ κάμνοντι κατὰ τὸν λά-
ρυγγα. τρίτον δ' ἐπὶ τούτοις, ὅτ' ἂν ἡ ἐκτὸς χώρα τῆς φάρυγγος φλεγμαίνῃ. καὶ τέταρτον ὅτ' ἂν ἡ τοῦ λάρυγ-
γος ἐκτὸς ὁμοίως διατεθῇ τῇ ἐντός. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις γε κατὰ τὸν αὐχένα γίνεταί τι πάθος ὃ παραλελοίπα-
σιν, εἰς τὴν πρόσω χώραν μεθισταμένων τῶν σπονδύλων. ποτὲ μὲν αὐτῶν μόνον τῶν κοινωνούντων αὐτοῖς
μυῶν εἰς ὄγκον τινὰ παρὰ φύσιν ἀρθέντων, ἢ τινὸς φύματος συστάντος. ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ στομάχου συγκακωθέντος
αὐτοῖς. ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν συναπτόντων αὐτῶν μυῶν τῷ λάρυγγι. καὶ πρὸς τούτοις γ' ἔτι τῶν ἰδίων αὐτοῦ τοῦ
λάρυγγος μυῶν ὑφ' ὧν ἀνοίγνυται. ταῦτ' οὖν ἅπαντα τὰ πάθη δυσχώρειαν μέν τινα ἐργάζεται κατὰ τὴν ἀνα-
πνοήν, οὐ μὴν τὸν τῆς πνιγμονῆς κίνδυνον ἐπιφέρει. δυσκόλως δὲ καταπίνουσι, καὶ μέντοι καὶ ἀλγοῦσιν, ὁπότε μᾶλ-
40 λον ἀνακόπτεται τὸ ποτὸν αὐτοῖς εἰς τὰς ῥῖνας. ἐνίοτε δὲ τῆς φλεγμονῆς αὐτῆς ἐπιβαινούσης, καὶ τὰ τῆς φάρυγγος τε
καὶ γλῶτταν αὐτοῖς συνεξαίρεται, καθάπερ αὐτὸς ἔγραψεν. ἀλλ' οὐ δεῖται νῦν ὁ προκείμενος λόγος τῆς τοιούτων συμ-
παθειῶν τῆς διηγήσεως, ἑτέρων γὰρ ἐνεργειῶν ἀπώλεια γίνεται τῆς γλώττης παθούσης. ἔνθα δ' ἡ βλάβη μιᾶς ἐνερ-
γείας ἐστὶν, οἱ πεπονθότες δὲ τόποι πλείους, τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἄλλων συμπτωμάτων διοριζομένοις τούτους ἡμῖν εὑρί-
σκειν πρόκειται νῦν. ἄνευ μὲν γὰρ τοῦ παθεῖν τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ὁτιοῦν εἴτε κατὰ πρωτοπάθειαν εἴτε
κατὰ συμπάθειαν, ἀδύνατόν ἐστι βλαβῆναι τὴν ἀναπνοήν. ἐπεὶ δ' αὐτά τε τὰ ἀναπνευστικὰ πλείω τετύχη-
κεν ὄντα, πρὸς δ' αὐτοῖς, ἕτερος ἀριθμὸς οὐκ ὀλίγος ἐστὶ μορίων οἷς συμπάσχειν πέφυκεν, εἰκότως οἱ διορισμοὶ
πολλοὶ γεγόνασιν, οἷς χρώμενος ἄν τις, εὑρίσκοι τούς τ' ἰδιοπαθοῦντας ἑκάστῳ τε καὶ τοὺς συμπάσχοντας αὐ-
τοῖς τόπους. εὐθὺς οὖν ἐξ αὐτοῦ μόνου τοῦ τῆς ἀναπνοῆς εἴδους, ἔνεστι τεκμήρασθαί τι, περί τε τοῦ πάσχοντος τό-
που καὶ τῆς διαθέσεως αὐτοῦ. φαινέσθω γὰρ ὁ κάμνων ὅλον τὸν θώρακα κινῶν κατὰ τὴν ἀναπνοήν, ὡς ἔμ-
50 προσθεν μὲν ἄχρι τῶν κλειδῶν, ἀνήκειν αὐτοῦ τὴν κίνησιν. ἑκατέρωθεν δὲ ἄχρι τῶν ἐπωμίδων ὄπισθεν δὲ ἄ-
χρι τῶν ὠμοπλατῶν. ἐκ ταύτης τῆς ἀναπνοῆς ἔνδειξις γίνεται τριῶν διαθέσεων, μιᾶς μὲν, θερμασίας φλο-
γώδους κατά τε τὸν πνεύμονα καὶ τὴν καρδίαν. ἑτέρας δὲ, στενοχωρίας κατά τι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων.
ἐφ' αἷς τρίτης, ἀρρωστίας τῆς κινούσης δυνάμεως τοὺς μῦς τοῦ θώρακος. ἐπισκέψασθαι τοιγαροῦν χρὴ τοιαύ-
την ἀναπνοὴν θεασάμενον τινὰ, πρῶτον μὲν τοὺς σφυγμούς. ἐνδείξονται γὰρ οὗτοι, τὸ πλῆθος τῆς θερμασί-
ας, ὡς ἐν τῇ δι' αὐτῶν προγνώσει γέγραπται. δεύτερον δὲ τὴν ἐκπνοήν, εἰ πολλὴ καὶ ἀθρόα καὶ μετὰ ἐκφυ-
σήσεως γίνεται. καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις, ἅψασθαι τοῦ θώρακος, κατὰ τὸ στέρνον. διακαιόμενον γὰρ εὑρών τις
αὐτὸ, οὕτως ἂν ἔχοι πάντα τὰ γνωρίσματα τοῦ πλήθους τῆς θερμασίας. ἐξ ἐπιμέτρου προσερχομένων αὐ-
τοῖς ἐρύθους προσώπου τε καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ κεφαλῆς διακαοῦς, καὶ δίψους ἰσχυροῦ, καὶ γλώττης ξηρᾶς

τε καὶ βραχείας, αὐτοῦ τε τοῦ κάμνοντος καίεσθαι λέγοντος. εἰ δὲ τῶν τῆς φλογώσεως σημείων μετρίων ὑ-
παρχόντων, ὁ θώραξ ἐπὶ πλέον διαστέλλοιτο, στενοχωρία τίς ἐστιν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις. ὥς τε ἤτοι τὸ
περὶ τὸν λάρυγγα τι πέπονθεν, ἢ πλήθους ὑγρῶν ὁ πνεύμων, ἢ ὁ θώραξ ἐμπέπλησται, ἢ φῦμα τι φύεται
κατ' αὐτῶν, ἐξ οὗ γένους ἐστὶ, καὶ τὸ καλούμενον ἀπόστημα. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν λάρυγγα, διῆλθον μὲν ὅσα κα-
τὰ συμπάθειάν τε καὶ πρωτοπάθειαν πάσχει. τὰ δὲ κατὰ πνεύμονα καὶ θώρακα, μικρὸν ὕστερον ἀκριβέστε-
ρον διαιρεθήσεται. πρόκειται γὰρ ἐν τῷ παρόντι, τὰ τοῦ νωτιαίου διελθεῖν πάθη, τά τ' ἄλλα, καὶ ὅσα κα-
τὰ τὴν καλουμένην ἀτονίαν πάσχει. γίνεται δὲ ἀτονία, ποτὲ μὲν διὰ τὸν ἐγκέφαλον, ὡς ἂν παρ' ἐκείνου τὰς
δυνάμεις ἀμφοτέρας ἔχοντος αὐτοῦ, τήν τε αἰσθητικὴν, καὶ τὴν κινητικήν. ἐνίοτε δὲ καὶ κατ' αὐτὸν μόνον
τὸν νωτιαῖον πρωτοπαθοῦντα διά τινα δυσκρασίαν οἰκείαν, ἤτοι καθ' ὅλον αὐτὸν, ἢ κατά διαφέροντα μόρια
10 γεγενημένην. ἧς οὐδ' εἰς ἔννοιαν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἀφικνοῦνται, καί τοι θεώμενοι πολλάκις ἐν νόσοις ἐκλύτους
τινὰς αὐτῶν οὕτως ὄντας, ὡς μόγις κινεῖν τοὺς τῆς χειρὸς δακτύλους. ὅμως δ' ἀναπνέοντας ἅπασι τοῖς τοῦ
θώρακος μορίοις. μὴ δ' οὖν μηδὲ διακαοῦς θερμασίας ἀναγκαζούσης αὐτοὺς ἐπὶ μεγάλην ἀναπνοὴν ἀφικνεῖ-
σθαι. συμβαίνει δὲ αὐτοῖς διὰ τοιαύτην αἰτίαν τὴν ἀβίαστον ἐκπνοὴν, αἱ φρένες ἐργάζονται μόναι.
κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, ἐν οἷς ἡσυχάζει τὸ ζῶον ἐῤῥωμέναι. ὁπότ' ἂν δ' ἀῤῥωστῶσιν αὗται μόναι μὲν, πλη-
ροῦν τὴν χρείαν τῆς ἀναπνοῆς οὐ δύνανται. βοηθοῦσι δ' οἱ μεσοπλεύριοι μύες, αὐταῖς τηνικαῦτα, κἄπειτ'
ἐὰν ἔτι πλέονος εἰσπνοῆς δέηται τὸ ζῶον, οὕτως ἤδη καὶ οἱ ὑψηλοὶ πάντες, ὧν οἱ μέγιστοι, τὰς ὠμοπλάτας
ἑαυτοῖς συγκινοῦσιν ἐναργῶς. ὅτ' ἂν οὖν ἴδῃς ἄνθρωπον ἅπασι τοῖς τοῦ θώρακος μέρεσιν ἐνεργοῦντα,
μὴ μέντοι πυκνὸν εἰσπνέοντα, προσεπισκέψαι τηνικαῦτα τήν τε πηλικότητα τῆς διαστολῆς τοῦ θώρακος
καὶ τὰ τῆς ῥινὸς πτερύγια. ταῦτά τε γὰρ, αὐτὸν εὑρήσεις προστέλλοντα, καὶ μικρὰν τὴν διαστολὴν τοῦ θώ-
20 ρακος ἐργαζόμενον, οὐχ ὥσπερ οἱ διὰ πλῆθος θερμασίας ἐν πυρετοῖς καυσώδεσιν ἐῤῥωμένοι τὴν δύναμιν
ἐπὶ πλεῖστον γὰρ αὐτοὶ τὸν θώρακα διαστέλλουσιν ὅλον. ἀλλ' οὐδ' ὅσοι διὰ στενοχωρίαν τινὰ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων,
ὡς ἐν κυνάγχαις τε καὶ ταῖς ἐκ πολλοῦ καὶ ἀθρόου καταῤῥοῦ δυσπνοίαις. ἢ καὶ δι' ἀμφότερα, καθάπερ ἐν πε-
ριπνευμονίαις, οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ μέγιστόν τε καὶ πυκνότατον ἀναπνέοντες. ὥσπερ δὲ δι' ἀῤῥωστίαν δυνάμεως,
ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ θώρακος ἀναγκάζονται διαστέλλειν, οὕτω καὶ διὰ μερικὴν ἀτονίαν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν μέ-
ρους. ὁ γοῦν γυμναστὴς Σεκοῦνδος, ὡς ἂν οἷς ἔπασχεν παρακολουθεῖν δυνάμενος, αἰσθάνεσθαι σαφῶς ἔφη,
τῆς κατὰ τὰς φρένας ἀτονίας, δι' ἣν ἠναγκάζετο καὶ τοὺς μεσοπλευρίους μῦς ἐπὶ κινεῖν, καί ποτε καὶ τοὺς ὑψη-
λούς. καί ποτε καὶ περιβαλὼν ζώνην τοῖς καθ' ὑποχόνδρια χωρίοις, ἤρκει τῇ μονῇ τῇ διὰ τῶν φρενῶν ἀνα-
πνοῇ καθ' ὃν ἡσύχαζε δηλονότι χρόνον. εἴτε δὲ αὐτοῦ τοῦ κατὰ τὸ διάφραγμα μυὸς, εἴτε τῶν ἡκόντων εἰς αὐτὸ νεύρων,
εἴτ' ἀμφοτέρων ἦν ἀτονία, δύσκολον ἐφαίνετό μοι διαιρεθῆναι. τὴν δ' αὐτὴν ἀναπνοὴν ἐθεασάμην τινὰ καὶ
30 ἄλλον ἔχοντα, λακτισθέντα μὲν ὑφ' ἵππου ποτὲ κατὰ τῶν ὑποχονδρίων ἰσχυρῶς ὡς ἀποθανεῖν κινδυ-
νεῦσαι, φλεγμήναντος αὐτῷ τοῦ διαφράγματος. ὡς δ' ἐκ τοῦ κινδύνου τούτου διεσώθη, παραμεινάσης ἀεὶ τῆς
ἀτονίας αὐτῷ. ἑτέρῳ δὲ ἐκ περιπνευμονίας ἰσχυρᾶς ἀνακομιζομένῳ, δυσαίσθητος ἐκ τῶν ὄπισω τε καὶ
ἔνδον μερῶν ὁ βραχίων ἐγένετο, καὶ τοῦ πήχεως ὁμοίως τὰ πλεῖστα μέχρι δακτύλων ἄκρων. ὀλίγον δέ τι καὶ
πρὸς τὴν κίνησιν ἐβλάβησαν ἔνιοι. τούτῳ, τὰ κατὰ τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον μεσοπλεύριον νεῦρα βλαβῆ-
ναι συνέβη. φέρεται δ' αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον ἀξιόλογον ὑπάρχον τῷ μεγέθει, διὰ βάθους, ἀναμιγνύμενον δὲ
τῷ πρὸ αὐτοῦ, καταςχιζόμενον δὲ εἰς μοίρας πολλὰς, ἃς ἐν ταῖς ἀνατομαῖς ἐθεασάμεθα. καί τινας αὐτῶν
ἄχρι δακτύλων ἄκρων διὰ ἔνδον χώρας τοῦ πήχεος ἀφικνουμένας. τὸ δὲ δεύτερον νεῦρον λεπτὸν ὂν, οὐδενὶ μι-
γνύμενον ἑτέρῳ, διὰ τῆς μασχάλης ὑπὸ τῷ δέρματι πρὸς τὸν βραχίονα φέρεται, καταςχιζόμενον εἰς τὸ δέρ-
μα τῆς ἔνδον τε καὶ ὄπισω χώρας αὐτοῦ. ταχέως ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐθεραπεύθη φαρμάκου τεθέντος ἐπὶ τῆς
40 ἐκφύσεως τῶν νεύρων, κατὰ τὸ πρῶτόν τε καὶ δεύτερον μεσοπλεύριον. ὥσπερ ἄλλοι τινὲς, ἅμα ἄμφω τὰ
σκέλη κατὰ βραχὺ παραλυόμενοι, διὰ τῶν κατ' ὀσφὺν ἐπιτεθέντων φαρμάκων, ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ καθ' ὃ τὰ
τῶν σκελῶν ἀποφύεται νεῦρα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, μηδὲν ἡμῶν ἐπιτεθέντων αὐτοῖς τοῖς παραλελυμέ-
νοις σκέλεσι φάρμακον. οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἴδιον ἦν τὸ πάθος, ἀλλὰ τοῦ μυελοῦ. ἑτέρῳ δὲ μεγάλης ἐκπυήσεως
γενομένης ἔν τε τῷ κατὰ τὴν ἕδραν τῶν πυγῶν χωρίῳ καὶ τοῖς πρώτοις μέρεσι τοῦ κατ' αὐτὸν σκέλους, ἐ-
γυμνώθη μὲν ἐν τῇ χειρουργίᾳ τὰ τοῦ σκέλους ἐκείνου νεῦρα. θεραπευθέντος δὲ τοῦ χωρίου, δυσκίνητον ἦν ὅλον
τὸ κῶλον, ἐφ' οὗ στοχασάμενος, τῆς γενομένης φλεγμονῆς ὑπολελεῖφθαι τί σκιῤῥῶδες ἔν τινι τῶν νεύρων
ὡς πρὸς τοιαύτην διάθεσιν ἁρμοσάμενος, ἐπὶ τοῦ πεπονθότος μόνου χωρίου ἐπιτιθεὶς ἐπιτήδεια φαρμα-
κα, τελέως τὸν ἄνθρωπον ἐξιασάμην. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον εἴρηται μερῶν, οὕτω κἀπὶ τῶν
ἄλλων ἁπάντων, ὅτ' ἂν ἀπόλληται μία τις ἐνέργεια, τὸν ποιητικὸν αὐτῆς μῦν μόνον, ἢ τὸ νεῦρον αὐτοῦ πεπον-
50 θέναι νομιστέον. εἰ δὲ πλείους ἐνέργειαι βλαβεῖεν, εἰ μὴ καθ' ἓν χωρίον, ἐγχωρεῖ καὶ τοὺς μῦς αὐτοὺς πάντας ἔκ
τινος αἰτίας βεβλάφθαι κοινῆς. ἐνδέχεται δὲ καὶ κοινόν τι τῶν μυῶν ἐκείνων νεῦρον εἶναι τὸ πεπονθός.
ἰχθῦς γοῦν τίς ἐν ποταμῷ θηρεύων, καὶ καταψυχθεὶς τὰ περὶ τὴν ἕδραν τε καὶ κύστιν, ὡς χωρὶς προαιρέσεως
ἐκρεῖν αὐτοῦ, τό τ' ἀποπάτημα καὶ τὸ οὖρον, ἐθεραπεύθη ταχέως ὑπὸ τῶν θερμαινόντων φαρμάκων ἐπι-
τεθέντων τοῖς πεπονθόσι μυσί. ἕτερος δὲ ἄνευ φανερᾶς αἰτίας τοῖς αὐτοῖς περιπεσὼν συμπτώμασιν, ἐν πολ-
λῷ χρόνῳ διὰ πολλῶν βοηθημάτων μόγις ὑπάθη τῶν καθ' ἱερὸν ὀστοῦν αὐτῷ παθόντων νεύρων, ὃ πρὸ οὖν
ἔφην εὐθέως ἐν ἀρχῇ, διότι καὶ νῦν εἰ πῶν ἐφ' ἕτερόν τι μεταβήσομαι. γινώσκων τις ἐξ ἀνατομῆς ἕκαστον τῶν
ἀπὸ τοῦ νωτιαίου νεύρων, εἰς ὅ τι παραγίνεται μόριον, ἀκριβῶς διαγνώσεται τοὺς πεπονθότας τόπους. ἔργῳ δ'
ὑμεῖς τὴν βάσανον τούτων ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης εἰλήφατε, πολλάκις ἑωρακότες ὠφέλειαν ἐναργῆ γινο

μένῳ τοῖς κάμνουσιν, ἐκ τῆς τοιαύτης διαγνώσεως. οὐ μόνον γὰρ σκέλη καὶ χεῖρας εἰκῇ καὶ μάτην οἱ πολ-
λοὶ τῶν ἰατρῶν ἀνατρίβουσι φαρμάκοις θερμαίνουσι δι' ὅλης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ἀμελήσαντες τοῦ τόπου
καθ' ὃν ὁ νωτιαῖος ἤ τι τῶν ἀπ' αὐτοῦ βλάπτεται νεύρων. ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν οὐ πρὸ πολλοῦ τινὲς ἐκάκω-
σαν, ἐπιτιθέντες φάρμακα τῶν πάνυ θερμαινόντων, ἡγούμενοι δι' αὐτῶν ἀνακαλέσασθαι τὴν αἴσθησιν αὐ-
τῆς ἰσχυρῶς βεβλαμμένην. ὅν τινα καὶ αὐτὸν ἡμεῖς ἰασάμεθα, τὸν πεπονθότα τόπον εὑρόντες ἔκ τε τῶν ἄλ-
λων συμπτωμάτων καὶ τοῦ προκαταρκτικοῦ αἰτίου, ἕκαστον ἀνερωτήσαντες ὧν ἐν ἦν καὶ τόδε· πάμπολλον ὑε-
τὸν ἔφη σὺν ἀνέμῳ σφοδροτάτῳ γινόμενον ὁδοιποροῦντός ποτ' αὐτοῦ, διαβρέξαι τὴν ἐφεστρίδα κατὰ τὸν
τράχηλον, ὡς αἰσθέσθαι σαφῶς ψύξεως ἐν αὐτῷ γινομένης ἰσχυρᾶς. ἐπιστάμενος οὖν τις, ἐκ τῶν πρώτων τοῦ
νωτιαίου σπονδύλων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερόμενα νεῦρα τέτταρα, δι' ὧν τὴν αἴσθησιν ἔχει τὸ περὶ αὐτὴν
10 δέρμα, ῥᾳδίως ἀνέγνω τὸν πεπονθότα τόπον, οὗ θεραπευθέντος, τὸ τῆς κεφαλῆς συνεθεραπεύθη δέρμα. μηδὲν
αὐτὸ κατὰ πρωτοπάθειαν πεπονθός. ἀλλ' οὔτε ταῦτα τὰ νεῦρα γινώσκοντες, οὔτε τὰ καθ' ἕκαστον μόρια ὅ-
λου τοῦ δέρματος, οἱ ἰατροὶ, παρὸν αὐτοῖς ἐλαχίστῳ μορίῳ, τῷ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νεύρου προσφέρειν τὰ βοη-
θήματα, τοῖς οὐδὲν πεπονθόσιν ἐνοχλοῦσιν. ἐγὼ δὲ ὑμῖν ἔδειξα πολλάκις ἔνια μὲν, ἐν αὐτῷ τῷ νωτιαίῳ τὴν
ῥίζαν ἔχοντα. τινὰ δ' ἐκ κλάδων μεγάλων ἀποσχιζόμενα, πεφυκότων ἐκ τοῦ νωτιαίου. καὶ πάλιν αὐτὰ ταῦ-
τα σχιζόμενά τε καὶ διανεμόμενα. τὰ μὲν εἰς πολὺ πάνυ μέρος τοῦ δέρματος. ἔνια δὲ εἰς ἔλαττον· ὥς τε με θαυ-
μάσαι τῶν ἀνατομικῶν ἀνδρῶν ἀγνοησάντων αὐτὰ, καὶ ζητούντων ἐν ταῖς παραλύσεσι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν
οὐκ ἀεὶ κίνησίς τε καὶ αἴσθησις ἀπόλλυται τῶν παραλελυμένων μορίων. ἀλλ' ἐνίοτε μὲν ἡ κίνησις. ἐνίοτε δὲ ἡ αἴ-
σθησις. ἐνίοτε δὲ ἥ τε κίνησις καὶ ἡ αἴσθησις. οἴονται γὰρ τῶν εἰς τοὺς μῦς διανεμομένων νεύρων τὰ λείψανα, διεκ-
πίπτειν ἐπὶ τὸ δέρμα. καὶ διὰ τοῦτο ἐπειδὰν πάθῃ τὸ κατασχιζόμενον εἰς τὸν μῦν νεῦρον, ἐπὶ μὲν ταῖς μεγά-
20 λαις αὐτοῦ διαθέσεσιν, ἀμφότερα βλάπτεσθαι τήν τε αἴσθησιν ἅμα καὶ τὴν κίνησιν. ἐπὶ δὲ ταῖς ἐλάττοσι
διασώζεσθαι μὲν ἔτι τὴν αἴσθησιν, ὡς ἂν οὐκ ἰσχυρᾶς δεομένην δυνάμεως. ἀπόλλυσθαι δὲ τὴν κίνησιν οὐ δυ-
ναμένην γίνεσθαι χωρὶς ῥώμης δυνάμεως. εἷς γάρ τις μῦς ἐνίοτε κινῶν ὅλον τὸ σκέλος, ἢ καὶ τὴν χεῖρα, καὶ διὰ τοῦτο
ῥώμης δεόμενος, ἐπειδὰν πάθῃ μηκέτ' ἐνεργεῖν δυνάμενος, ἀκίνητον μὲν ἐργάζεται τὸ κῶλον, ἡ δὲ αἰσθητικὴ
δύναμις, διαγνωστικὴ τῶν κατὰ τὸ μόριον οὖσα παθῶν, ἀβλαβὴς αὐτῷ διαμένει, μὴ δεομένη μεγάλης ἰσχύ-
ος. τό τε γὰρ πάσχειν οὐδὲν ἧττον ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὑπάρχει τοῖς ἀσθενέσιν. ἥ τε διάγνωσις τοῦ πάθους αὐτάρκως
γίνεται, καὶ δι' ἀῤῥώστου δυνάμεως. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς τοιαύτης παραλύσεως, ὁ λόγος αὐτῶν πιθανός ἐστιν. ἐφ'
ἧς δ' ἡ μὲν αἴσθησις ἀπόλωλεν, ἡ δὲ κίνησις σώζεται, τινὲς μὲν οὕτω ματαίους εἰρήκασι λόγους, ὡς ἄμεινον εἶναι
σιωπᾶν αὐτούς. ἔνιοι δ' αἰσθανόμενοι τῆς τοῦ ζητήματος ἀπορίας, οὐκ ὤκνησαν εἰπεῖν οὐδέποτ' ὦφθαι
τοιοῦτο παραλύσεως εἶδος, ἐν ᾧ τῆς αἰσθήσεως ἀπολωλυίας, ἡ κίνησις σώζεται. τοῖς γοῦν ἀρξᾶσι μὲν τῶν ἔρ-
30 γων τῆς τέχνης, ἀναγορεύσασι δὲ ἑαυτοὺς προστάτας αἱρέσεως, οὐδὲν ἀτόλμητόν ἐστιν, ἀλλ' ἅπαντ' ἑτοίμως ψεύ-
δονται, καὶ γράφουσιν ἔνια μὲν ὡς πολλάκις ἑωρακότες, ὧν οὐδ' ὄναρ, οὐδὲν εἶδον ποτέ. πολλὰ δ' οὐδέποτ' ὦ-
φθαι φασὶν, τῶν συνεχῶς αὐτοῖς ὁρωμένων. ἤδη μὲν πῶς ὡμολόγηται τοῖς ἰατροῖς, ἐκ μὲν τοῦ στομάχου καὶ τῆς
γαστρὸς, ἐμεῖσθαι τὸ αἷμα. μετὰ δὲ βηχὸς, ἐκ τῶν ἀναπνευστικῶν ἀνάγεσθαι μορίων. ἐκ δὲ τῶν κατὰ φάρυγγα
καὶ γαργαρεῶνα χρεμπτομένοις, ὥσπερ ἐκ τοῦ στόματος ἁπλῶς ἀποπτύεσθαι. τεθεάμεθα δὲ πολλάκις ὅτ' ἂν
ἀθροώτερον ἐκ τῆς κεφαλῆς καταφέρηται καὶ μάλιστα τοῦ γαργαρεῶνος ἔνδον, ὡς πρὸς τὴν φάρυγγα, με-
τὰ βηχὸς αὐτὸ ἀναπτυόμενον, ἐμπίπτον γὰρ αὐτίκα τῷ λάρυγγι βῆχα κινεῖ. προσέχειν οὖν δεῖ τούτῳ μάλιστα μή
ποτε δόξωμεν ἐκ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἀναφέρεσθαι τὸ αἷμα. καθάπερ ἤδη τινὰς ἔγνων ἰατροὺς ὑπολα-
βόντας ψευδῶς, ἐξ ὧν ἐσφάλησαν αὐτοὶ, νομίσαντες οὐκ ὀρθῶς ἀφωρίσασθαι πολλοὺς τῶν ἀρίστων ἰατρῶν,
χαλεπωτάτην εἶναι τὴν τοιαύτην αἱμοῤῥαγίαν, ὡς ἂν τοῦ πνεύμονος ἰσχυρῶς πεπονθότος. ἔστι δὲ γὰρ μικροῦ τι-
40 νὸς ἀγγείου ῥῆξιν, εἰκὸς γίνεσθαι κατ' αὐτόν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ κατὰ διάβρωσιν, ἢ ἀνάβρωσιν, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομά-
ζειν ἐθέλῃ, γίνεσθαι πολλάκις αἵματος ἀναφορὰς ἀθρόας μετὰ βηχός. ὅτ' ἂν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, ἐκ
διαλειμμάτων ὀλίγον ἑκάστοτε μετὰ βηχὸς ἀνεπτυκώς τις αἷμα φαίνηται. μετὰ ταῦτα δὲ ἴσως αὐτῷ μήτε
καταπτώσεως ἐξ ὑψηλοῦ συμπεσούσης, μήτ' ἐν στάσει, ἢ παλαίστραις σφοδρᾶς πτώσεως, ἀλλὰ νὴ Δί' ἐπιπεσόν-
τος τινὸς τῷ θώρακι βάρους, ἅμα βηχὶ πολλὴν αἱμοῤῥαγίαν γίνεσθαι συμβῇ, κατὰ λοιπὸν ἂν εἴη διὰ τὴν ἀ-
νάβρωσιν ἀξιόλογον γινομένην, ἀναβηχθῆναι πλεῖον αἷμα. πολλοὶ δὲ τῶν οὕτως παθόντων, μόρια ἄττα τοῦ πνεύ-
μονος ἅμα τῷ αἵματι συνανήνεγκαν. καὶ διὰ τοῦτο προσήκει παρακολουθεῖν ἐπιμελῶς εἰ ἀφρῶδές τι συνανε-
πτύσθη. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο βεβαιότατόν ἐστι γνώρισμα τῆς ἐκ τοῦ πνεύμονος ἀναγωγῆς, ὥσπερ ὅταν ἤ τι βρογ-
χίου τι μόριον, ἢ ἀρτηρίας χιτῶνος, ἢ φλεβὸς, ἢ καὶ τῆς σαρκὸς αὐτῆς τοῦ πνεύμονος ἀναφέρηται. πόνων δ'
οὐδὲν, ἐπιφαίνεται τοῖς ἐκ τοῦ θώρακος ἀναβήττουσιν αἷμα. καθάπερ οὐδὲ ὀδύνη τις τοῖς ἐκ τοῦ πνεύμονος.
50 ὡς ἂν ἐλάχιστα δύο νεῦρα παρὰ τῆς ἕκτης συζυγίας τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου λαμβάνοντος. τῷ μὲν ἔξωθεν αὐ-
τὸν ὑμένι περιέχοντι, διανεμόμενα. τῷ βάθει δὲ, οὐκ ἐπεκτεινόμενα τοῦ σπλάγχνου. τῷ θώρακι δ' ὡς ἴστε πολ-
λὰ μὲν ἐκ τῶν ἔνδον μερῶν ἐστι νεῦρα. πολλὰ δὲ ἔξωθεν ἐξ ὧν αἰσθάνεται τάχιστα τῶν ὀδυνηρῶν διαθέσεων.
ἀλλὰ καὶ διότι μυώδης μὲν ὁ θώραξ ἐστὶ, καὶ ὀστώδης. ὁ πνεύμων δ' ἄθλιπτός τε καὶ χαῦνος. ἐπιτείνεται μὲν
ἡ τοῦ θώρακος. ἀνίεται δ' ἡ τοῦ πνεύμονος ὀδύνη. ὅτ' ἂν οὖν ἀλγήσειέ τις ἐν ὁτιοῦν μέρος, ἐκ τοῦ θώρα-
κος ἀναβήττῃ τὸ μὴ πολὺ μηδ' ἐρυθρὸν, ἀλλ' ἤδη μελαινόμενόν τε καὶ θρομβούμενον αἷμα, τούτῳ πρωτοπα-
θεῖ μὲν ὁ θώραξ, ἀνάγεται δὲ διὰ τοῦ πνεύμονος οὕτως τὸ αἷμα, καθάπερ καὶ τὸ πύον ἐν τοῖς ἐμπυικοῖς πά-
θεσιν, ἐφ' ὧν μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμονος αἰσθητῶς περιέχεται. οὕτως δὲ καὶ τὸ κεχρωσμένον. ὁπωσοῦν
πτύελον ἐν πλευρίτισιν ἐπιφαίνεται, καὶ κατὰ τὸ μετὰ τοῦτο ὑπόμνημα τὸ πέμπτον εἰρήσεται. νυνὶ δὲ περὶ τῶν

ἐπιγινομένων ἑλκώσεων, ταῖς τοῦ αἵματος ἀναφοραῖς ἀκόλουθον εἰπεῖν. ἐν μὲν γὰρ τῷ πνεύμονι καὶ μᾶλλον γίνεται, καί τισι μὲν ἀθεράπευτα παντάπασιν ἔδοξεν. ἐνίοις δὲ δυσθεράπευτα. κατὰ δὲ τὸν θώρακα καὶ κολλᾶται τὰ πλεῖστα τῶν ῥαγέντων ἀγγείων, ἐφ' οἷς ἔπτυσεν αἷμα. καὶ εἰ παραμείνειεν μέχρι πλείονος ἡ ἕλκωσις, ἀλλ' οὔτι γε τελέως ἀνίατος γίνεται. τὰ δὲ ἐν τῷ πνεύμονι χρονίσαντα, κἂν θεραπευθῇ ποτε, καταλείπει τι λείψανον ἐν αὐτῷ τυλῶδές τε καὶ συριγγῶδες, ὃ τοῦ χρόνου προϊόντος ἀναδέρεται ῥᾳδίως ἐπὶ βραχείαις προφάσεσιν. συναναφέρεται δὲ τοῖς πτυομένοις ἐντεῦθεν ἐνίοτε καὶ ἡ καλουμένη πρὸς τῶν ἰατρῶν ἐφελκὶς, καί τις αἵματος βραχὺς σταλαγμός. ἔστι δὲ ταῦτα κοινὰ καὶ τῶν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ γενομένων ἑλκῶν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ στομάχου καὶ γαστρὸς ἐμεῖται. τὰ δ' ἐκ νεφρῶν καὶ κύστεως οὐρεῖται. τὰ δ' ἐκ τῶν ἐντέρων, διαχωρεῖται. τοῖς δ' ἐκ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἀδύνατόν ἐστι χωρὶς βηχὸς ἀναπτυσθῆναι. ἐὰν δέ τις ἀναχρέμπτηταί τε καὶ ἀπο-

10 μύττηται ποθ' αἷμα πλέοσιν ἐφεξῆς ἡμέραις, μήτε κεφαλῆς, ὀδύνης ἢ βάρους ἤτοι συμπαρόντος ἢ προηγησαμένου, μήτε πληγῆς αὐτόθι γεγενημένης, ἐπισκέψασθαι χρὴ τούτου τόν τε τῆς ῥινὸς πόρον ἀκριβῶς ὅλον, ἐκεῖνόν τε τοῦ στόματος τὸν τόπον, ἔνθα συντέτρηται πρὸς τὴν ῥῖνα. γίνεται γάρ ποτε τοιοῦτο σύμπτωμα, βδέλλης ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ προσπεφυκυίας, ἥτις αὐξάνεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὥστ' εἰ καὶ ταῖς πρώταις ἡμέραις ἐλάνθανε διὰ σμικρότητα, μετὰ τρεῖς γε ἢ τέτταρας ἑτοίμως ὁρᾶσθαι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκ τῆς γαστρὸς ἐμεῖταί ποτ' αἷμα βδέλλης καταποθείσης. ἔστι γε μὴν τὸ τοιοῦτον αἷμα λεπτὸν καὶ ἰχωρῶδες ἐάν τ' ἐκ γαστρὸς, ἐάν τ' ἐκ ῥινὸς, ἐάν τ' ἐκ τοῦ στόματος φαίνηται φερόμενον. ὥστε τινὰ θεασάμενον αὐτὸ, καὶ προσέτι τὴν ἕξιν τοῦ ἀνθρώπου κατασκεψάμενον, ἐρωτήσαντά τε περὶ τῶν προηγησαμένων, ἐξ ἁπάντων αὐτῶν στοχάσασθαι τῆς τοῦ πράγματος ἀληθείας. ὑγιαίνοντος γοῦν ποτε ἀμέμπτως ἀνθρώπου τοιοῦτον αἷμα θεασάμενος ἐμούμενον, ἠξίωσα διηγήσασθαί μοι τὴν δίαιταν ἣν διῃτήθη ταῖς ἔμπροσθεν ἡμέραις. σὺν τοῖς ἄλλοις οὖν οἷς

20 διηγεῖτο, καὶ τοῦτο κατέλεξεν, ὡς ἔκ τινος κρήνης οὐ πάνυ τι καθαρὸν ὕδωρ ἐχούσης, ἔπιεν ὕδωρ διψήσας νύκτωρ, οἰκέτου τινὸς αὐτῷ κομίσαντος. ὡς δ' ἤκουσα τοῦτο, προσανηρώτων αὐτὸν εἰ καὶ βδέλλαι ποτ' ὤφθησαν ἐν τῷ κατὰ τὴν κρήνην ἐκείνην ὕδατι. καὶ φάντος ἑωρακέναι, δοὺς ἐπιτήδειον φάρμακον, ἐμεθῆναι τὴν βδέλλαν ἐποίησα. ἑτέρου δ' ἀπομυττομένου καὶ πτύοντος αἷμα τοιοῦτο, πυθόμενος ἐν τῇ διηγήσει διατετρῖφθαι τὸν ἄνθρωπον ἐν λίμνῃ τινὶ κατ' ἀγρὸν ὥρᾳ θέρους μετά τινων ἑτέρων παίζοντα γυμναστικὰς παιδιὰς ὁποίας εἰώθασιν οἱ νέοι παίζειν ἐν ὕδατι, καὶ γινώσκων ἐν ἐκείνῳ τῷ ὕδατι βδέλλας γινομένας, ἐξαγαγὼν εἰς αὐγὴν τὸν πάσχοντα, καὶ στρέψας τὸν πόρον τῆς ῥινὸς εὐθὺ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἐθεασάμην κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐν ᾧ συντέτρηται πρὸς τὴν ἐν τῷ στόματι χώραν ἡ ῥὶς, οὖσαν βδέλλης οὐρὰν ἐγκατακεκρυμμένην τῷ πόρῳ. βέλτιον οὖν ἔδοξέ μοι, καὶ ταῦθ' ὑμῖν ἱστορῆσαι. ὅτι μὴ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις λόγοις ἀκουστέον ἐστὶ τὴν βλάβην, εἰ καὶ μὴ παντελῶς ἀπολωλὸς εἴη τὸ κατὰ φύσιν ἔργον ἅπαν τοῦ μορίου, πολλάκις εἴρηταί μοι, χεῖρον δ' οὐδὲν, ἀνα-

30 μνησθῆναι καὶ νῦν. ὅτι δ' οὐ ταὐτόν ἐστι φωνὴ καὶ διάλεκτος, ἀλλ' ἡ μὲν φωνὴ, τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἔργον, ἡ διάλεκτος δὲ, τῶν διαλεκτικῶν, ὧν τὸ μὲν κυριώτατόν ἐστιν ἡ γλῶττα, συντελεῖ δ' οὐ σμικρὸν, ἥ τε ῥὶς καὶ τὰ χείλη, καὶ οἱ ὀδόντες, ἐπισταμένους ὑμᾶς, ἀναμιμνήσκω. καθάπερ γε καὶ περὶ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, ὅτι λάρυγξ ἐστὶ, καὶ οἱ κινοῦντες αὐτὸν μύες, ὅσα τε τούτοις νεῦρα τὴν ἐξ ἐγκεφάλου παρακομίζει δύναμιν. ἐὰν μὲν οὖν οἱ κλείοντες ἢ οἱ ἀνοίγοντες τὸν λάρυγγα μύες, ἀκίνητοι γένωνται, ἀφωνία παντελὴς καταλήψεται, τὸν οὕτω παθόντα. καθάπερ γε καὶ δυσκίνητοί πως ἢ τινα παλμώδη κίνησιν ἢ τρομώδη λάβωσιν, κατὰ τὸ τοῦ πάθους εἶδος, ἡ φωνὴ βλαβήσεται. παραπλησίως δὲ καὶ σπασμωδῶς ἢ κλονωδῶς κινοῦνται. καὶ μέντοι κἂν ἀρρωστήσῃ ποθ' ἡ δύναμις αὐτῶν, ἤτοι δι' οἰκεῖόν τι πάθος, ἢ διά τι τῶν κινούντων αὐτοὺς νεύρων, ἀμυδρὰν καὶ μικρὰν ἐργάσεται τὴν φωνήν. ἐὰν δ' ἄλλος τις τῶν κινούντων τὸν λάρυγγα μυῶν, ὁτιοῦν πάθῃ, βλαβήσεται μὲν πως ἡ φωνὴ βλάβην μικράν, οὔτε δὲ ἄφωνος ὁ οὕτως παθὼν ἔσται παντάπασιν, οὔτε σμικρόφωνος ἱκα-

40 νῶς. ὥσπερ δ' οἱ κυριώτατοι μύες τῶν τὸν λάρυγγα κινούντων εἰσὶν, οἵ τ' ἀνοιγνύντες αὐτὸν καὶ οἱ κλείοντες, οὕτω καὶ τῶν φωνητικῶν νεύρων τὰ παλινδρομοῦντα, μόρια μὲν ὄντα καὶ αὐτὰ τῆς ἕκτης συζυγίας τῶν ἐξ ἐγκεφάλου πεφυκότων νεύρων, ὥσπερ καὶ τἄλλα τὰ εἰς αὐτὸν ἐμφυόμενα, διαφέροντα δ' αὐτῶν τοσοῦτον, ὡς μὴ κατὰ τὸν τράχηλον, ἀποσχίζεσθαι τῶν ἐκ τῆς ἕκτης συζυγίας, ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν τοῦ θώρακος ἀφικνῆται χώραν. αὐτὴν μὲν οὖν τὴν ἕκτην συζυγίαν ὅλην, οὐδεὶς οὕτως ἀφυής ἐστι χειρουργὸς, ὡς ἄκων τέμνειν. τὰ παλινδρομοῦντα δ' ἐνίοτε διασπῶσιν ὑπ' ἀγνοίας. ἔστι δ' ὅτε καὶ τέμνεται μετὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ἢ θάτερον αὐτῶν, ἢ ἀμφότερα, κατὰ τὰς μεγάλας φύσεις αὐτῆς. καὶ ψυχθέντα δ' ἐν χειρουργίαις ἐμποδίζει τῷ φωνήματι, μέχρις ἂν ἐκθερμανθέντα τὴν φυσικὴν εὐκρασίαν ἀνακτήσηται. βλάπτεσθαι δ' ἔτι συμβαίνει τὴν φωνὴν, εἰς ὀξύτητά τε καὶ μέγεθος, οὐκ ἀφανῶς, κἀπειδὰν οἱ τῆς φάρυγγος μύες ἀδυνατῶσι συντείνειν αὐτήν. καὶ μέντοι καὶ διάβροχος ὑγρότητι πολλῇ γινόμενος ὁ κοινὸς χιτὼν τῆς φάρυγγος καὶ τοῦ λάρυγγος ἰσχυρῶς βλάπτει

50 τὴν φωνήν. ὅτι δὲ καὶ οἱ κατάρροι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον βραγχώδη τὴν φωνὴν ἐργάζονται τοῖς πᾶσι γινωσκόμενόν ἐστι. καθάπερ γε καὶ τῷ πολλὰ βοῆσαι, καὶ γὰρ καὶ τοῦτο φλεγμονῇ τι παραπλήσιον ἐργάζεται πάθημα. κατά τε τὸν εἰρημένον χιτῶνα, καὶ τοὺς μῦς τοῦ λάρυγγος. εὔδηλον δ' ὅτι καὶ τῶν ἔνδον τοῦ λάρυγγος μυῶν φλεγμαινόντων, ἡ κυνάγχη τὸ πάθημα γίνεται, τήν τε φωνὴν ἅμα καὶ τὴν ἀναπνοὴν βλάπτουσα. καὶ ὅλως ἅπαντες οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι κατά τε τὰς ὁδοὺς τοῦ πνεύματος γινόμενοι καὶ θλίβοντες, ἔξωθεν αὐτάς. οὕτω γοῦν καὶ ὁ στόμαχος φλεγμήνας, εἶτα θλίβων τὸν χιτῶνα τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ᾧ συνάπτεται τὰ σιγμοειδῆ πέρατα τῶν κατ' αὐτὴν χόνδρων, εἰς ἀναπνοήν τε καὶ φωνὴν βλάπτει. καὶ ἐκ τῶν κατ' αὐχένα σπονδύλων εἰς τὸ πρόσω μετακίνησις, ὑπὲρ ὧν ἔμπροσθεν εἴρηται. ταῦτα μὲν ἅπαντα τὰ πάθη γίνεται τῇ φωνῇ τῶν ἰδίων αὐτῆς ὀργάνων, οἰκείαν τινὰ βλάβην ἐχόντων, εἴτε κατὰ πρωτοπάθειαν, εἴτε κατὰ συμπάθειαν. οὐδὲν γὰρ

διαφέρει πρὸς τὸν ἐνεστῶτα λόγον. ἕτερα δὲ πάσχει τῷ τῆς οἰκείας ὕλης στερίσκεσθαι. δέδεικται δ' ἐν τοῖς
περὶ φωνῆς οἰκεία τῆς ἐνεργείας ταύτης ὕλη, γενικῶς μὲν εἰπεῖν, ἡ ἐκ πνεύμονος· κατ' εἶδος δὲ καὶ τὴν οἰκείαν δια-
φορὰν ἡ ἐκφύσησις. ἥτις ἐστὶν ἀθρόα τοῦ πνεύματος ἔξω φορά. κατὰ τὴν τῶν μεσοπλευρίων μυῶν ἐνέργειαν γινο-
μένην. οὕτω δὲ καὶ αἱ μεγάλαι τοῦ θώρακος τρώσεις ἢ ὅλως αἱ παραλύσεις θατέρου μέρους αὐτοῦ, πρῶτος μὲν,
ἡμίπνουν. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ καὶ ἡμίφωνον ἐργάζεται τὸ ζῶον. ὅσα δ' ἐν ἀποπληξίαις καὶ κάροις ἐπι-
ληψίαις τε καὶ κατοχαῖς ἡ φωνὴ βλάπτεται, ταῦτα τῷ κοινῷ λόγῳ γίνεται τῶν καθ' ὁρμὴν ἐνεργειῶν, ἤτοι
τῶν πρώτων μορίων τοῦ νωτιαίου παθόντων, ἢ καὶ σὺν αὐτοῖς τοῦ ἐγκεφάλου. συνημμένων δ' ἀλλήλαις τῶν
πέντε τούτων ἐνεργειῶν. ἐκπνοῆς. ἐκφυσήσεως ἀψόφου. ψοφώδους ἐκφυσήσεως, φωνῆς, διαλέκτου. τῇ πρώτῃ
μὲν εἰργομένῃ συμβλάπτονται πᾶσαι. τῇ λοισθίῃ τῶν ἄλλων οὐδὲ μία. τῇ δευτέρᾳ δὲ, αἱ μετ' αὐτὴν τρεῖς. τῇ
10 τρίτῃ δ' ἔσχαται δύο. τῇ τετάρτῃ δὲ ἡ τελευταία μία μόνη. εἰ μὲν γὰρ οὐδ' ὅλως ἐκπνεῖ τὸ ζῶον, ἤτοι κατ' ἄμφω
τὰ μέρη τοῦ θώρακος, ἢ κατὰ θάτερον μόνον. εἰ μὲν κατ' ἄμφω πνιγήσεται διαταχέως. εἰ δὲ κατὰ θάτερον, ἡμί-
πνουν καὶ ἡμίφωνον ἔσται. μετὰ τοῦ καὶ τῶν ἐφεξῆς ἐνεργειῶν αὐτῆς δυοῖν ἀπώλειαν τὸ ἥμισυ μέρος. ὧν
τὴν μὲν ἑτέραν, ἄψοφον ἐκφύσησιν ὀνομάζειν εἴωθα. τὴν δ' ἑτέραν ψοφώδη. εἰ δ' ἡ μὲν ἐκπνοὴ σώζοιτο, δια-
φθαρείη δὲ ἡ ἐκφύσησις, αἱ λοιπαὶ τρεῖς ἐνέργειαι διαφθείρονται. ψοφώδης ἐκφύσησις. καὶ φωνή. καὶ διά-
λεκτος. ἀπολλυμένης δὲ τῆς ψοφώδους ἐκφυσήσεως. καὶ φωνὴ καὶ διάλεκτος συναπόλλυνται. καθάπερ γε
καὶ φωνῆς ἀπολλυμένης ἡ διάλεκτος. ἐπισταμένοις οὖν ὑμῖν τοὺς τῶν εἰρημένων ἐνεργειῶν δημιουργοὺς μῦς ὑ-
πάρξει συλλογίζεσθαι τίνες μὲν ἔπαθον ἐξ αὐτῶν ἰδιόν τι πάθημα. τίνων δὲ τοὔργον ἐβλάβη κατὰ συμβε-
βηκός. εἰ δέ τι τῶν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς ὀφθέντων ἐπιλάθεσθε, τά τε περὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰτίων ὑπομνή-
ματα καὶ τὰ περὶ φωνῆς ὑμᾶς ἀναμνήσει. λέλεκται δὲ περὶ αὐτῶν, κἀν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς ἐπὶ τῶν ζών-
20 των ἀνατομῆς. ἐκπνοὴν μὲν γὰρ ἅπαντες οἱ συστέλλοντες τὸν θώρακα μύες. ἐκφύσησιν δὲ οὖσαν ἐκπνοὴν σφο-
δρὰν, οἱ μεσοπλεύριοι μάλιστα. τὴν ψοφώδη δὲ, οἱ τῆς φάρυγγος. αὐτὴν δὲ τὴν φωνὴν, οἱ τοῦ λάρυγγος ἐργά-
ζονται μύες. ἡ δὲ γλῶττα διαρθροῦσα τὴν φωνὴν, εἰς τὸ διαλέγεσθαι χρήσιμος ὑπάρχει, συντελούντων δ' εἰς
τοῦτο καὶ τῶν ὀδόντων καὶ τῶν χειλῶν, ἔτι τε, τῶν κατὰ τὴν ῥῖνα συντρήσεων οὐρανίσκου τε καὶ γαργαρεῶ-
νος, ἐπὶ τούτοις τε τοῦ συμμέτρου δεσμοῦ τῆς γλώττης αὐτῆς. οἱ μὲν οὖν τραυλοὶ καὶ ψελλοί. καί τινες τοιοῦτοι
κατὰ τὸ διαλέγεσθαι σφαλλόμενοι, τῶν διαλεκτικῶν ὀργάνων ἔχουσί τι βεβλαμμένον. ἢ κατὰ τὴν φυσι-
κὴν διάπλασιν, ἢ μετὰ ταῦθ' ὕστερον. ὡς περ οἱ τῆς ῥινὸς πόρον ἀπὸ πολύποδος, ἢ καὶ ἄλλως τραχεῖς τινες. ἤ
τινα τῶν προσθίων ὀδόντων ἀπολέσαντες. ἢ χεῖλος κολοβωθέντες. οἱ δ' ἰσχνόφωνοι καλούμενοι, ὅπως γίνονται.
καὶ τἆλλα ὅσα φωνῆς ἐστιν, εἴδη τε καὶ πάθη, βραγχώδους τε καὶ κλαγγώδους. καὶ λεπτῆς καὶ τραχείας. καὶ
μελαίνης, ἐν τοῖς περὶ φωνῆς ὑπομνήμασιν αὐτάρκως εἴρηται. εἴρηται μὲν ἤδη καὶ πρόσθεν ἱκανῶς περὶ
30 δυσπνοίας. ἡνίκα τὰ τοῦ νωτιαίου πάθη διῃρούμην. ἀναμνήσας δὲ καὶ νῦν αὐτῶν, ὅσον ὑπόλοιπον ἔτι τῆς θεω-
ρίας ταύτης ἐστὶ προσθήσω. καθόλου μὲν οὖν ὑμᾶς ἀξιῶ πάντων ὧν ἐθεάσασθε κατὰ τὰς ἀνατομὰς μυῶν τῶν
κινούντων τὸν θώρακα, πρόχειρον ἔχειν τὴν μνήμην ἅμα τοῖς εἰς αὐτοὺς ἀφικνουμένοις νεύροις. εἰσελθόντας δὲ
πρὸς τὸν δυσπνοοῦντα, πρῶτον μὲν θεάσασθαι πότερον ἅπαντας κινεῖ τοὺς τοῦ θώρακος μῦς, ἢ τοὺς κατὰ τὰ
μεσοπλεύρια μόνους, χωρὶς τῶν ὑψηλῶν, ἢ καὶ τὰς φρένας ἅμα τοῖς μεσοπλευρίοις. ἐὰν μὲν γὰρ εἴδητε πάν-
τας κινουμένους, ἕν τι τῶν τριῶν εἰδέναι χρὴ τῆς τοιαύτης κινήσεως αἰτίαν, ἐφεξῆς διορίζεσθαι
πειρᾶσθε τί ποτ' αὐτῶν ἐστὶ τὸ νῦν ὑπάρχον αἴτιον. ἐὰν δὲ μὴ πάντας, ἐφ' ἕτερον ἀφικνεῖσθαι διορισμόν. ὑπο-
κείσθω τις ἅπαντας κινοῦν τοὺς μῦς, ὡς καὶ τὸ στέρνον ἐξαίρεσθαι σαφῶς, ἅμα ταῖς ὠμοπλάταις. ἐπὶ τού-
του, τῶν τριῶν τούτων ἀναγκαῖον ἕν γέ τι πάντως ὑπάρχειν. ἤτοι τὴν δύναμιν ἀρρωστεῖν. ἢ στενοχωρίαν τῶν τοῦ
πνεύματος ὁδῶν. ἢ θερμασίαν παμπόλλην ἐν καρδίᾳ καὶ πνεύμονι. δυνατὸν δηλονότι καὶ δύο αἰτίας ἐξ αὐ-
40 τῶν ἅμα γίνεσθαι. καὶ τάχα ποτὲ σπανίως καὶ τὰς τρεῖς. ἀλλὰ τῶν μὲν τριῶν ἅμα συνελθουσῶν, ὁ κάμνων αὐ-
τίκα τεθνήξεται. τῶν δὲ δύο δυσκόλως σωθήσεται. μιᾶς δὲ μετὰ τῶν οἰκείων διορισμῶν, εἰς ὄλεθρον ἢ σωτηρί-
αν τελευτήσει τὸ πάθος, ἡ τοίνυν τῆς δυνάμεως ἀρρωστία μόνη γινομένη, διὰ τὸ τότ' ἐπὶ τὰ τρία γένη τῶν κι-
νούντων μυῶν ἔρχεται, καὶ πάντας αὐτοὺς ἐπεγείρει πρὸς τὴν κίνησιν, ὅτι σφοδρῶς κινεῖν ἕν ἐξ αὐτῶν γέ-
νος, ἀδυνατεῖ. ὡς εἴγε τὸ διάφραγμα μόνον ἱκανῶς ἐκίνει, καθάπερ ὅτ' εἶχε κατὰ φύσιν, οὐκ ἂν οὔτε τῶν μεσο-
πλευρίων οὔτε τῶν ὑψηλῶν ἐδεήθη μυῶν. ἐπεὶ δ' ἄρρωστος ἐστὶν, ἅπαντάς τε βραχέως κινεῖ, καὶ πυκνὴν οὐκ
ἐργάζεται τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν. ὥσπερ οὐδ' ἀραιὰν πάνυ. καὶ τούτοις μάλιστα προσέχετε τὸν νοῦν τοῖς γνωρί-
σμασι. διορίζεται γὰρ ὑπ' αὐτῶν ῥᾳδίως τἆλλα. θερμασίας γοῦν πολλῆς ἠθροισμένης ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς
ὀργάνοις, ἅπασιν μὲν ἐνεργεῖ τοῖς μυσὶ τοῦ θώρακος τὸ ζῶον. ἀλλὰ καὶ ταχεῖαν αὐτῶν ποιεῖται καὶ πυκνὴν
τὴν ἐνέργειαν καὶ σφοδρὰν, ὅταν αὖ ἄνευ δυνάμεως ἀρρωστίας, συμπέσῃ τὰ τῆς θερμασίας. ἡ δ' ἄρρωστος δύ-
50 ναμις, οὔτε ταχεῖαν οὔτε πάνυ πυκνὴν ἔχει τὴν κίνησιν, ὅταν ἄνευ θερμασίας ἡ φλεγμονώδους. ὅθεν οὐδ' ἐπὶ
πλεῖστον ἅπαντα διαστέλλει τὰ μέρη τοῦ θώρακος. ὥστε κοινὸν ἐν ἔχει μόνον τῇ κατὰ φλόγωσιν πολλὴν γινομένῃ
δυσπνοίᾳ τὸ τοὺς μῦς ἅπαντας τοῦ θώρακος ἐνεργεῖν. ἔτι δὲ καὶ τοῦτο προσέστι τῇ διὰ θερμασίαν πολλὴν δυσπνοίᾳ.
κατὰ μέγεθος καὶ πυκνότητα καὶ τάχος γινομένῃ, τὸ μετ' ἐκφυσήσεως γίνεσθαι τὴν ἐκπνοὴν θερμοῦ καὶ
ζέοντος πνεύματος. ἐπὶ δὲ τῇ τῆς δυνάμεως ἀρρωστίᾳ, χωρὶς ἐκφυσήσεως τῆς διὰ στόματος, ἡ διὰ τῆς ῥινὸς μόνης
ἔξοδος γίνεται τοῦ πνεύματος. ἥ τις ῥὶς, καὶ κατὰ τὰς εἰσπνοὰς, ἐναργῶς ἔχει προδιαστελλόμενα τὰ πτερύγια. ση-
μεῖον καὶ τοῦτο μέγα, δυνάμεως ἀρρωστούσης. ἐπὶ δὲ ταῖς στενοχωρίαις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ὅλος μὲν ὁ θώ-
ραξ ἐπὶ πλεῖστον διαστέλλεται ταχέως καὶ πυκνῶς. τὴν δὲ ἐκπνοὴν, χωρὶς ἐκφυσήσεως οἱ κάμνοντες οὕτως
ἴσχουσι. ὅταν δ' ἐς ταὐτὸν ἀφίκηται θερμασία τε καὶ στενοχωρία τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ὡς περ ἐν πνευ-

πνευμονίαις, οὗ δὴ μεγίστη καὶ πυκνοτάτη καὶ ταχίστη, τούτοις αὐτάρκης ἀναπνοή, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀνακα-
θίζουσιν, αἰσθανόμενοι τοῦ θώρακος ὅλου δίστασθαι μᾶλλον ὀρθοῦ οὕτως. κατακειμένων μὲν γὰρ αὐτῶν, εἰς ἑαυτὸν
συμπίπτει, καταφερομένων τῶν κατὰ τὰ στήθη μορίων ἐπὶ τὴν ῥάχιν. ἀνασταθείσης δὲ ταύτης ὀρθῆς, συνα-
ναφέρεται καὶ ὁ θώραξ ταύτῃ μηκέτι βαρυνόμενος ἑαυτῷ. ὁμοίως τούτοις ἀναπνέουσιν, καὶ οἱ τὰς τραχείας ἀρ-
τηρίας τοῦ πνεύμονος, ὑπὸ πολλοῦ καταῤῥοῦ πληρωθέντες, ἤ τινος ἐκ τῶν πλησίων χωρίων εἰς αὐτὰς γε-
νομένου ῥεύματος, ἐν μόνῳ διαλλάττοντες, τῷ μήτ' ἐκφυσᾶν μήτ' ἐκπνεῖν θερμόν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅσοις ἐν τῷ
μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμονος ἤθροισται πύον δαψιλές, οὓς ὀνομάζουσιν ἐμπύους, ὅλον ἐξαίρουσι τὸν θώ-
ρακα, θερμὸν δ' οὐκ ἐκπνέουσιν, οὐδ' ἐκφυσῶσι. πλὴν εἰ μὴ πυρετὸς αὐτοῖς προσέλθοι σφοδρός. ἀλλ' οὗτοί γε
τάχιστα πνίγονται, διά τε τὸ πάθος αὐτό, καὶ ὅτι προκέκμηκεν ἡ δύναμις, ἐξ ἀνάγκης ἅπασι τοῖς ἐμπύοις.
10 οὐκ ἐξ ἀνάγκης προκεκμηκυῖα τοῖς εἰς τὸν πνεύμονα ῥεύμασιν, ἢ περιπνευμονίαις, ἢ ἄσθμασιν, ἀλλὰ τοὐναντίον
ἰσχυρὰ καὶ ἀκμαία καθεστηκυῖα, κἀν τοῖς ἀσθματικοῖς παθήμασιν, γλίσχρων καὶ παχέων ὑγρῶν ἐμπεπλα-
σμένων τῷ πνεύμονι. κἂν εἰ φῦμα δύσπεπτον ἐν αὐτῷ συσταίη ποτέ, συμβαίνει μεγίστην μὲν ἴσχειν διαστολὴν τὸν
θώρακα, πολὺ δ' οὐκ εἰσπνεῖσθαι τὸν ἀέρα. καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς ἀναπνεῖν ἀναγκάζεσθαι χωρὶς ἐκφυσήσε-
ως, ἴδιον γὰρ τοῦτο θερμασίας πολλῆς. καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἐς ταυτὸν εἶδος ἀφικνοῦνται δυσπνοίας οἱ κυναγ-
χικοὶ στενοχωρίας οὔσης, οὐκ ἐν ταῖς ὑποδεχομέναις κοιλότησι τὴν εἰσπνοήν, ἀλλ' ἐν ταῖς παραπεμπού-
σαις, ἐφ' ὧν δ' ἀπόστημα καὶ φλεγμονή, καὶ πλῆθος ὑγρῶν ἐστιν ἢ ἐν τοῖς κενοῖς τοῦ θώρακος, ἢ κατὰ τὸν πνεύ-
μονα, μενόντων ἀφλεγμάντων τοῦ λάρυγγός τε καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ἐν ταῖς ὑποδεχομέναις δηλονότι
κοιλότησιν τὸν εἰσπνεόμενον ἀέρα στενοχωρίας γινομένης, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ, μεγάλην μὲν διαστολὴν γίνε-
σθαι τοῦ θώρακος, ὀλίγον δ' ἕλκεσθαι τὸ πνεῦμα. καὶ διὰ τοῦτ' ἀναγκάζεσθαι τοὺς κάμνοντας, ταχέως τε καὶ πυ-
20 κνῶς ἀναπνεῖν. πρὸ πάντων γὰρ ὑμᾶς μεμνῆσθαι βούλομαι τῆς κατὰ τὴν μεγάλην ἀναπνοὴν διαφορᾶς διτ-
τῶς γινομένης. ποτὲ μὲν τῷ μεγέθει τῆς διαστολῆς τοῦ θώρακος. ποτὲ δὲ τῷ πλήθει τῆς εἰσπνεομένης οὐσί-
ας τοῦ πνεύματος. ἴστε δ' ὅτι τῶν τοιούτων ὑμᾶς ἀναμιμνήσκω πολλάκις, ὅσα παραλέλειπται τοῖς πρὸ ἐμοῦ.
τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένα διὰ τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς εἰπόντας αὐτά, πρόχειρον ἔχει τὴν μνή-
μην. ὅσα δὲ μηδ' ὑφ' Ἱπποκράτους διωρίσθη τοῦ κάλλιστα περὶ δυσπνοίας γράψαντος, ἄλλος τ' οὐδεὶς τῶν μετ'
αὐτὸν ἐξειργάσατο καὶ διωρίσατο τὰ λείποντα, διὰ τοῦτ' ἀναγκαῖόν μοι γίνεται πολλάκις ἀναμιμνήσκειν αὐ-
τῶν. ὅσοι μὲν οὖν ἄνευ φλεγμονῆς ἤ τινος ὅλως ὄγκου παρὰ φύσιν ἢ στενοχωρίας ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργά-
νοις, δυσπνοοῦσιν ἐν πυρετοῖς καυσώδεσι, τούτοις ἀνάλογον τῷ μεγέθει τῆς διαστολῆς τοῦ θώρακος, αὐξάνεται τὸ
πλῆθος τῆς εἰσπνεομένης οὐσίας τοῦ πνεύματος. ἐφ' ὧν δ' ὄγκος ἢ στενοχωρία τίς ἐστιν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ἄνευ
θερμασίας φλογώδους, ἡ μὲν διαστολὴ τοῦ θώρακος μεγίστη γίνεται. τὸ δ' εἰσπνεόμενον, οὐ μόνον ἀπολείπεται
30 τῆς κατὰ τὴν διαστολὴν ἀναλογίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ κατὰ φύσιν ἔλαττον εἰσπνεῖται. χωρὶς δὲ διορισμοῦ μίαν ἐν-
δείκνυται διάθεσιν, ἡ μεγάλη διαστολὴ τοῦ θώρακος, ἀραιότητα προσλαβοῦσα. προσέχειν δ' ὑμᾶς χρὴ κἀνταῦ-
θα, μή ποτ' ἐξαπατηθῆτε, τὴν ἁπάντων τῶν μυῶν ἐνεργούντων γινομένην ἀναπνοήν, ὅταν ἐπ' ἀῤῥωστίᾳ δυ-
νάμεως γίνηται, τὴν αὐτὴν ἡγεῖσθαι τῇ μεγάλῃ. βουληθεὶς γὰρ αὐτὴν ἐγὼ σαφῶς ἑρμηνεῦσαί ποτε, μετέω-
ρον ἐκάλεσα. παρέστη δέ μοι τηνικαῦτα ἐννοῆσαι τὸν Ἱπποκράτην, μετέωρον ὀνομάζειν πνεῦμα, τὸ τοῖς μετεώ-
» ροις μέρεσι τοῦ θώρακος εἰσπνεόμενον. ὡς πρὸς ὅταν εἴπῃ, μέγα δ' ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παρα-
» φροσύνην σημαίνει. εὔδηλός ἐστι μέγα λέγων, τὸ πολύ, διττῶς γίνεσθαι δυνάμενον, ἄνευ τε τῆς τῶν μετεώρων
μυῶν ἐνεργείας, καὶ σὺν αὐτῇ. πολλάκις γὰρ ἥ τε τῶν μεσοπλευρίων μυῶν ἐνέργεια, καὶ ἡ τῶν φρενῶν,
ἐπὶ πλεῖστον διαστέλλουσαι τὸν θώρακα, τῶν ὑψηλῶν μυῶν οὐ χρήζουσιν, εἰς τὴν τοῦ πολλοῦ πνεύματος εἰσπνο-
ήν. ὅτι δὲ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς διαστολῆς, ἐνδείκνυται παραφροσύνην, ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας ὑπομνή-
40 μασι δέδεικται, καθὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν δυσπνοιῶν αἱ διαθέσεις ἐῤῥέθησαν. ἀλλὰ νῦν γε καθά περ τῶν
ἄλλων παθῶν ὅσα προείρηται δι' ἑτέρων πραγματειῶν, οὐκ ἐπιθυμῶ τις ἐνταυθοῖ λέγεται, κατὰ τὸν αὐ-
τὸν τρόπον καὶ περὶ τῆς ἐν ταῖς δυσπνοίαις διαφορᾶς. τὰ μὲν εἴρηται μέχρι δεῦρο. τὰ δ' εἰρήσεται κατὰ τὸν
ἐφεξῆς λόγον. ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀναπνοῆς, ἡ μέν τις ἐστὶ πυκνή, διαφορὰς ἔχουσα πλείους, ἄλλην ἄλ-
λης διαθέσεως ἐνδεικτικήν, ἡ δέ τις ἀραιὰ μίαν ἐνδεικνυμένη διάθεσιν. οὕτως ἐπὶ τῆς μικρᾶς. ἡ μὲν ἀραιὰ
ψύξιν ἐνδείκνυται τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. ἡ πυκνὴ δὲ πόνον, οὐ μόνον τῶν ἀναπνευστικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν
συγκινουμένων αὐτοῖς, ἥπατος δηλονότι, καὶ γαστρός, καὶ σπληνός, καὶ στομάχου, πλειόνων δ' οὐσῶν διαθέσε-
ων, αἷς ἕπεται πόνος ἐν τῷ κινεῖσθαι σφοδρότερον, ἐπισκεπτέον τε καὶ διοριστέον ἐκ τῶν ἄλλων σημείων:
εἴτε φλεγμονή τίς ἐστιν, εἴτ' ἐρυσίπελας, εἴθ' ἕλκος, εἴτ' ἀπόστημα, τὴν ὀδύνην ἐργαζόμενον. ἔμαθες δ' ὅτι καὶ
δυσκρασίαις ἀνωμάλοις, ἀλγήματα πολλάκις ἐπιγίνεται, καὶ πνεύματος ἀπέπτου τε καὶ φυσώδους πλήθει. πο-
50 τὲ μὲν αὐτῷ τῷ στέγεσθαι κατά τι διατείνοντος τὰ περιέχοντα. ποτὲ δὲ βιαίως διεξιόντος. ὁμοίως δὲ καὶ χυ-
μοῦ πλήθει θερμοῦ καὶ δριμέος, ἢ ψυχροῦ καὶ γλίσχρου, στεγομένου τε κατά τι, καὶ μὴ διεξιόντος ὀδύναι γί-
νονται. μειζόνως μὲν πεπονθότων τῶν ὀργάνων ἐν οἷς περιέχεται ταῦτα, κἂν μὴ κινῆται. βραχέως δ' ὅταν κι-
νῆται. εἴρηται δ' ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας, ἡ αἰτία, δι' ἣν τοῦ μικροῦ πνεύματος, τὸ μέν, πυκνὸν πνεῦμα, πόνον ση-
μαίνει τῶν κινουμένων ὀργάνων ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς. τὸ δ' ἀραιόν, ἰσχυρὰν ψύξιν, αὐτῶν μόνον τῶν ἀναπνευστικῶν,
καὶ τούτων, μάλιστα πνεύμονος καὶ καρδίας. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο τι δυσπνοίας εἶδος, οἷον σκοπτομένης τε ἐγκοπτομένης τῆς
ἐνεργείας τοῦ θώρακος ἡσυχία βραχεία. ποτὲ μὲν ἐν ταῖς εἰσπνοαῖς, ποτὲ δὲ ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς, ἤτοι γ' ἐν σπα-
σμώδει διαθέσει τῶν τοῦ θώρακος μυῶν γινομένου τοῦ τοιούτου συμπτώματος. ἢ διὰ πλῆθος θερμασίας, εἰσ-
πνεῖν ἢ ἐκπνεῖν ἀναγκαζομένου συνεχέστερον τοῦ κάμνοντος. καὶ μέντοι καὶ ἄλλο τι πάθος ἀναπνοῆς ἐστί, ἣν

ἄπνοιαν ὀνομάζουσιν ὡς μὲν πρὸς τὴν ὄψιν μὴ δι᾽ ὅλως γινομένης, ὡς δὲ πρὸς τὴν φύσιν ἀπιστουμένης μὴ
γίνεσθαι. δοκεῖ γὰρ ἀδύνατον εἶναι, στερηθὲν ἀκριβῶς ὅλης τῆς ἀναπνοῆς τὸ ζῶον, ἔτι διασώζεσθαι. φαί-
νεται δὲ καὶ τὰ φωλεύοντα μὴ δι᾽ ὅλως κινοῦντα τὸν θώρακα. δυοῖν οὖν θάτερον, ἢ βραχεῖαν οὕτω γίνεσθαι τὴν
ἀναπνοὴν ὑπολειπτέον, ὡς λανθάνειν τὴν αἴσθησιν, ἢ μὴ δι᾽ ὅλως δεῖσθαι τηνικαῦτα τὸ ζῶον ἀναπνοῆς, ἀλλ᾽
ἀρκεῖσθαι τῇ καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα διαπνοῇ. γίνεται γὰρ αὕτη μὲν ἀπὸ τῆς καρδίας διὰ τῶν ἀρτηριῶν. ἡ δ᾽
ἀναπνοὴ διὰ τοῦ θώρακος ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου. ἥτις δ᾽ αὖ ἡ διάθεσις εἴη ἡ τὴν ἄπνοιαν ἐργαζομένη, κοινὴ φαί-
νεται εἶναι πάντων τῶν τοῦ ζώου μορίων. ὡς ἐν ἀποπληξίαις καὶ κάροις. ἐπιληψίαις τε καὶ καταλήψεσιν.
ἐν τούτοις γὰρ ἅπασιν οὐδὲν ἴδιον ἐξαίρετον πάθημά ἐστι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, οὐ μᾶλλον ἢ τῶν φωνητικῶν,
ἢ διαλεκτικῶν, ἢ βαδιστικῶν. ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς πασχούσης, ἅπαντα συμπάσχειν ἀναγκαῖον, ὅσοις παρ᾽ ἐκείνης
10 ἐχορηγεῖτο τὰ τῶν διοικουσῶν αὐτὰ δυνάμεων. εἴρηται δὲ ἡμῖν ἰδίᾳ περὶ ἀπνοίας καθ᾽ αὑτήν, ὥστε νῦν ἤδη με-
ταβαίνειν ἐφ᾽ ἕτερόν τι καιρός. διττῆς δὲ οὔσης ὁδοῦ τοῖς γυμναζομένοις περὶ τὰς διαγνώσεις τῶν πεπον-
θότων τόπων, ἑτέρας μὲν ἀπὸ τῶν φαινομένων συμπτωμάτων, ἑτέρας δ᾽ ἀπὸ τῶν τοῦ σώματος μορίων, ἐὰν
κατ᾽ ἀμφοτέρας τις γυμνάζηται, δὶς μὲν ἐρεῖ τὰ αὐτά, κατ᾽ ἕτερον δὲ καὶ ἕτερον τρόπον, ὅτι εὐθέως ἐπὶ
τῶν τοῦ πνεύμονος παθῶν, εἴρηται μέν τι κἂν τῷ περὶ τῶν ἀλγημάτων λόγῳ. λέλεκται δὲ κἂν τῷ περὶ αἵ-
ματος ἀναγωγῆς ὡς πρὸς κἂν τῷ περὶ δυσπνοίας, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν. ἄλγημα μὲν γὰρ αὐτῷ βίαιον, οὐ-
δέ ποτε συμπίπτει, βάρους δ᾽ αἴσθησις γίνεται, καί τινες ἐνίοτε τάσεως εἰς τὸ στέρνον ἢ τὴν ῥάχιν διηκούσης. ἐν-
ταῦθα γοῦν οἱ περιέχοντες αὐτὸν ὑμένες ἀνήρτηνται. καὶ μέν γε καὶ στενοχωρίας αἰσθάνονται πολλάκις οἱ
κάμνοντες, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἀναπνέουσι πυκνὸν καὶ ταχύ. διαστέλλοντες μὲν ἐπὶ πολὺ τὸν θώρακα. πολὺν δ᾽ οὐκ
εἰσπνέοντες ἀέρα. χωρὶς μὲν οὖν πυρετοῦ ταῦτα γινόμενα φύματα ἢ γλίσχρων ἢ παχέων χυμῶν, ἢ πι-
20 νωδῶν ἄλλων πολλῶν ἐν αὐτῷ πλῆθος ὑπάρχειν, ἢ περικέχυσθαι τὸ πῦον, ἢ τινὰ χυμὸν ἄλλον ἢ γλίσχρον, ἢ πα-
χύν, ἢ πολύν, ἐνδείκνυται. διορισθήσεται δ᾽ ἀλλήλων ταῦτα, τοῖς προηγησαμένοις συμπτώμασιν. ἐὰν μὲν γὰρ
ὑγιαίνων τις καὶ τὰ συνήθη πράττων, οὕτως ἄρξηται δυσπνοεῖν, αὐξάνηταί τε τὸ σύμπτωμα αὐτῷ χωρὶς τοῦ
κερχνῶδές τι κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ἐμφαίνεσθαι, φύματος ἀπέπτου γένεσιν ἐπισκέπτεσθαι χρή. κερχνώ-
δες δέ τι τῆς ἀναπνοῆς ψοφούσης, ὑγρῶν γλίσχρων ἢ παχέων πλῆθος ἐμπεπλασμένων δυσαπολύτως τοῖς
βρόγχοις τοῦ πνεύμονος, ἐνοχλεῖν δηλοῦται. ἐὰν δὲ ἐξαίφνης ἐπὶ στενοχωρίας αἰσθήσει δυσπνοῶσι, ῥεύματος
εἰς τὸν πνεύμονα κατασκήψαντος, ἤτοι γ᾽ ἐκ κεφαλῆς, ἢ ἐκ τῶν γειτνιώντων χωρίων, ἔνδειξίς σοι γινέσθω. ὅταν
δ᾽ ἤτοι γλίσχρων ὑγρῶν ἢ παχέων ἢ πολλῶν ἐπιρρευσάντων τῷ πνεύμονι, δυσπνοεῖν εἴπω τὸν ἄνθρωπον, ἐν
τοῖς βρόγχοις τὰ τοιαῦτα περιέχεσθαι νόει. κατασχιζομένης γὰρ εἰς ὅλον τὸ σπλάγχνον, ὥσπερ τῆς λεί-
ας ἀρτηρίας, οὕτω καὶ τῆς τραχείας, ἡ τῶν βρόγχων οὐσία καθ᾽ ὅλον ἐστὶ τὸν πνεύμονα. βρόγχια δὲ καλοῦ-
30 σιν οἱ ἀνατομικοὶ τοὺς χόνδρους τῆς τραχείας ἀρτηρίας, σιγμοειδεῖς ὑπάρχοντας τῷ σχήματι. προηγησα-
μένης δὲ πλευρίτιδος, εἶτα τοῦ μὲν σφοδροῦ τῶν πυρετῶν παυσαμένου, βάρους δ᾽ αἰσθήσεως ἀπολειπομέ-
νης ἔνδον τῶν πλευρῶν ἐν τῷ βάθει τοῦ θώρακος, ἅμα τῷ καὶ μεταρρεῖν τι φαίνεσθαι κατὰ τὰς ἀθρόας με-
ταλλαγὰς τῆς κατακλίσεως, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἀπὸ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς ἐπὶ τὴν ἑτέραν μετασχηματίζων-
ται, πύου τηνικαῦτα πλῆθος ἐκφαίνεται, καὶ κλύδωνός γε πολλάκις αἰσθητῶς ἀκούειν ἐστὶν ἐπ᾽ αὐτῶν. ἐν-
δείκνυται δὲ τοῦτο σὺν τοῖς εἰρημένοις, καὶ τὸ μηδὲν ἀξιόλογον ἀναπτύεσθαι, σφοδρᾶς προηγησαμένης πλευ-
ρίτιδος. ἐὰν δὲ ἄλλός τις χυμὸς ἐρρώδης ἢ φλεγματώδης ἐξαίφνης ἄνευ πυρετοῦ ῥυεὶς ἐς τὰ κενὰ τοῦ θώρα-
κος, ἐργάζεται τὴν δύσπνοιαν, ἀναπτύουσιν οὐ παχέα. κατ᾽ ἀρχὰς μέν, ὀλίγα σὺν πολλῇ βηχί, πεττομένων
δὲ αὐτῶν, πλέω καὶ παχύτερα σὺν ἐλάττονι, κατὰ διττὸν γάρ τοι τρόπον, ἐπὶ πολλῇ βηχὶ πτύουσιν ὀλίγα,
διὰ πάχος μὲν ἢ γλισχρότητα χυμῶν, ἕτεροι, διὰ λεπτότητα δ᾽ ἄλλοι. τὸ μὲν γὰρ λεπτὸν ἀναφερόμενον ὑ-
40 πὸ τοῦ κατὰ τὴν βῆχα πνεύματος, αὐτίκα καταρρεῖ περισχιζόμενον αὐτῷ. τὸ δὲ γλίσχρον ἢ πάνυ παχὺ δυσχε-
ρῶς ἀναφέρεται. μήτ᾽ ἀπορρυπτόμενον ἑτοίμως τῶν σωμάτων, οἷς ἐμπέπλασται, μήθ᾽ ὑπὸ τῆς τυχούσης βί-
ας τοῦ πνεύματος ὠθεῖσθαι δυνάμενον. εἰ μὴ γὰρ πολύ τι καὶ σφοδρὸν ἀναβηττόμενον εἴη τὸ πνεῦμα, συναναφέ-
ρειν οὐδὲν ἑαυτῷ δύναται. ὅσον οὖν δή, μήθ᾽ ὑγρὸν ἄγαν ἐστί, καὶ ὑδατῶδες, ἀλλὰ μηδὲ παχὺ λίαν ἢ γλί-
σχρον, εὐπετῶς ἀναφέρεται. καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἡ δύναμις ἐρρωμένη τυγχάνῃ. χωρὶς γὰρ τοῦ σφοδρὰν γε-
νέσθαι συστολὴν τοῦ θώρακος, οὐχ οἷόν τε βῆξαι σφοδρῶς. ἄνευ δ᾽ ἰσχυρᾶς βηχός, ἀδύνατόν ἐστιν ἀναχθῆ-
ναι τοῖς παχέσι καὶ γλίσχροις χυμοῖς, ὅταν δὲ τῇ μετὰ στενοχωρίας τε, καὶ βάρους δυσπνοίᾳ, πυρετὸς ὀ-
ξὺς συνεισβάλλει, φλεγμονὴ τὸ πάθημα ἐστὶ τοῦ πνεύμονος. εἰ δ᾽ ἀφόρητος μὲν ἡ φλόγωσις εἴη, τοῦ βάρους
δὲ καὶ τῆς στενοχωρίας ἐλάττων αἴσθησις, ἐρυσιπέλατι κάμνει τὸ σπλάγχνον. ἀφωρισμένων δὲ τῶν ἄκρων,
οὐδὲν ἔτι χαλεπόν, ἤτοι γ᾽ ἐρυσιπέλας φλεγμονῶδες, ἢ φλεγμονὴν ἐρυσιπελατώδη διαγνῶναι, γίνεται δὲ
50 καὶ ἄλλα πάθη τῷ πνεύμονι χωρὶς ἐπιρροῆς χυμῶν κατὰ δυσκρασίαν, ἤτοι γ᾽ ἀνώμαλον, ἢ ὁμαλήν. ἡ μὲν οὖν
ἀνώμαλος, βῆχα ἐργάζεται, ἡ δ᾽ ὁμαλὴ μετρία μὲν οὖσα τὸν ῥυθμὸν τῆς ἀναπνοῆς ὑπαλλάττει. γινομένη δ᾽
ἰσχυρά, θερμότητος μὲν ἐπικρατούσης ἐπιθυμίαν ἀέρος, καὶ πόματος ἐργάζεται ψυχροῦ, τῷ χρόνῳ δ᾽ ἐς πυ-
ρετὸν τελευτᾷ. τῇ ψυχρᾷ δὲ δυσκρασίᾳ, τἀναντία συμβαίνει. θερμοῦ μὲν ἀέρος, θερμοῦ δὲ πόματος, ἐπιθυ-
μία μέχρις ἂν εἴη μετρία. μείζονος δὲ γινομένης, ῥευμάτων ἐμπίπλαται τὸ σπλάγχνον. περὶ δὲ τῆς κα-
τὰ ῥῆξιν ἢ διάβρωσιν, ἢ ἀναστόμωσιν ἐξ αὐτοῦ γινομένης αἵματος ἀναβήξεως, εἴρηται μέν τι καὶ πρό-
σθεν ἐν τῷ περὶ τῆς τοῦ αἵματος πτύσεως λόγῳ. λεχθήσεται δὲ καὶ νῦν ἔτι διὰ βραχέων. αἱ μὲν ῥήξεις αἱ κατ᾽
αὐτόν, ἔκ τε τοῦ πολὺ φέρεσθαι τὸ αἷμα γνωρίζονται, κἀκ τοῦ μέγα προηγούμενον αἴτιον αἰσθητὸν εὐθέως
ἐπιγενέσθαι. λέγω δ᾽ αἴτια προηγησάμενα τὴν ἐξ ὑψηλοῦ πτῶσιν ἢ κατὰ παλαίστραν ἢ ἐν ἄθλοις ἢ ἑτέρου

τινος

τινὸς ἐμπεσόντος ἑτέρῳ. καθάπερ γε κἂν ἐπιπέσῃ τῷ θώρακι, βαρὺ σῶμα τῶν ἀψύχων ὁτιοῦν, οἷον ἤτοι λίθος
ἢ ξύλον, ἐνίοις δὲ, ὀξυθυμία μετὰ κραυγῆς, προηγήσατο. καὶ τισὶν ἑτέροις ἀγωνιζομένοις κιθαρῳδίαν, ἢ τρα
γῳδίαν, ἡ ὀξεῖα καὶ μεγάλη φωνὴ διέῤῥηξεν ἀγγεῖα. καὶ μάλιστα ὅταν, ἄνευ τοῦ προμαλάξαι ταῖς ἀναφωνήσεσι,
τὰ κατὰ τὸν πνεύμονα, βιαίως κραυγάσωσιν. ὡς γὰρ καὶ τοῖς παλαίουσιν ὅταν ἄνευ τοῦ προθερμανθῆναι καὶ
ὁμαλυνθῆναι τρίψεσί τε καὶ μετρίαις κινήσεσι τοὺς μῦς ἐπ' ἐνεργείας ἀφικνοῦνται σφοδράς, ῥήγματά τε
καὶ σπάσματα γίνεται. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τοῦ πνεύμονος εἴωθε συμπίπτειν. ὃν διὰ τρίψεων μὲν,
οὐχ οἷόν τε παρασκευάσαι πρὸς τὰς σφοδρὰς κινήσεις, ἀνάλογον δέ τι ταῖς τρίψεσιν αἱ ἀναφωνήσεις ἐρ-
γάζονται. ἄνευ δὲ φανερᾶς ἔξωθεν αἰτίας, πλῆθος αἵματος ἀναρρήγνυσιν ἀγγεῖον ἐν πνεύμονι. καθάπερ καὶ
κατ' ἄλλο τι μόριον τοῦ σώματος, ὅταν δυσεπέκτατον τύχῃ διὰ ψύξιν ὑπόγυιον ἢ δυσκρασίαν σύμφυτον, οὕτως
10 καὶ Ἱπποκράτης τὸ ψυχρὸν εἴρηκε φλεβῶν ῥηκτικόν. οὐκ αὐτὸ δή που καθ' αὑτὸ τὰς ῥήξεις ἐργαζόμενον, ἀλλ'
ὅτι τῇ ψύξει σκληροὺς καὶ δυσεπεκτάτους τοὺς χιτῶνας τῶν ἀγγείων ἐργαζόμενον, ἐπιτήδεια πρὸς ῥῆξιν
αὐτὰ παρασκευάζει. τῆς ῥήξεως δ' αὐτῆς τὸ αἴτιον, ἥ τε σφοδρὰ κίνησις ἐστὶ καὶ τὸ πλῆθος τῶν χυμῶν,
αὐτῶν τε καθ' ἑαυτοὺς καὶ σὺν ἀπέπτῳ καὶ ψυχρῷ καὶ φυσώδει πνεύματι συνδιατείνοντι τοῖς χυμοῖς τὰς φλέ
βας. ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπὶ τούτων ῥήξεως οὐ σμικρὸν γνώρισμά ἐστι, κένωσις αἵματος ἐξαίφνης ἀθρόου. τῆς δ'
ἀναστομώσεως, ἔμπαλιν τῶν ψυχρῶν αἱ θερμαὶ διαθέσεις προηγοῦνται. λουτροῖς τε θερμοῖς πολλοῖς κε-
χρημένου τ' ἀνθρώπου· καὶ κατὰ χώραν ὄντος θερμὴν, ὥραν τε τοῦ ἔτους ὁμοίαν. ἐδέσμασί τε καὶ πόμασι θερ
μοῖς χρωμένου. αἱ δ' ἐξ ἀναβρώσεως ἀθρόαι κενώσεις αἵματος, ἐπί τε προηγουμέναις γίνονται βραχείαις πτύ
σεσι, καὶ τοῖς εἰς τὸν πνεύμονα δριμέσιν ῥεύμασιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπιῤῥέουσιν. ἐνίοτε δὲ καὶ συναναφέ-
ρεταί τι μόριον τοῦ πνεύμονος, ἢ ἐφελκίς. ὥστε λαθεῖν ἀδύνατον εἶναι τὸ τοιοῦτον πάθημα τοῦ σπλάγχνου.
20 κατὰ δὲ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἕλκους γινομένου, πρὸς τοῖς ἀναβηττομένοις πτύσμασιν οὖσιν, ἔτι καὶ τοῦ πε
πονθότος μορίου ἀλγοῦντος αἴσθησις γίνεται τῷ κάμνοντι, καὶ ἡ βραχύτης δὲ τοῦ κενουμένου. διορίζει τὴν τοι
αύτην ἕλκωσιν τοῖς ἐν τῷ πνεύμονι. πλεῖστον γὰρ ἐπὶ τοῖς ἐν πνεύμονι γεγενημένοις ἕλκεσιν, ἀναπτύεται τὸ πύον.
ὥσπερ δὲ τοῦ πνεύμονος τι μόριον συναναφερθὲν, ἐνδείκνυται τὸ σπλάγχνον ἡλκῶσθαι. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον
ἐκ τοῦ λάρυγγος εἶδόν ποτε ἐνίοτε τὸ κατὰ τὴν ἐπιγλωττίδα σῶμα δι' ἕλκωσιν ἀναπτυσθέν. οἷς οὐ μόνον τοῦτο ση
μεῖον ὑπῆρξε τοῦ τόπου τοῦ πεπονθότος, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὸ χωρίον αἴσθησις τοῦ ἡλκωμένου, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς τρα-
χείας ἀρτηρίας ἐῤῥέθη. τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ πνεύμονι, χωρὶς ὀδύνης συνίσταται, τὰ δ' ἐν τούτοις τοῖς χωρί-
οις ὀδύνην μέν τινα φέρει, βραχεῖαν δὲ ταύτην, ὡς τοῖς φύσει δυσαισθήτοις, μὴ δὲ σαφῶς αἰσθητὴν γίνε-
σθαι. ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα τὰ μέχρι δεῦρο λεγόμενα πάθη, κατά τε τὸν πνεύμονα καὶ τὰ κενὰ τοῦ θώ-
ρακος, ἔτι τε τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ λάρυγγα. καὶ γὰρ καὶ τούτων ἐμνημόνευσα τῇ κοινωνίᾳ τοῦ λόγου
30 προαχθεὶς ἐπ' αὐτά, πολλάκις ἑώραταί μοι. ταυτὶ δὲ τὰ νῦν εἰρησόμενα σπανίως. ἐξαίφνης τις ἀνέβηξε χυ
μὸν ὁμοιότατον ὑγρᾷ χολῇ, τῇ μὲν χροιᾷ, μεταξὺ ξανθῆς τε καὶ ὠχρᾶς, δριμύτητα δ' οὐδὲ μίαν ἔχοντα. καὶ
τούτου καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνέπτυεν ἀεὶ πλείω. ὕστερον δὲ καὶ πυρετῶν ἐπιγινομένων αὐτῷ λεπτῶν, ἔφθι-
νεν, ὡς καὶ πυώδες ἀναβήττειν. καὶ μετὰ χρόνον ὡς τεττάρων μηνῶν, αἷμα συνανήνεγκεν ὀλίγον σὺν τῷ πύῳ,
μετὰ τοῦ συντήκεσθαί γε καὶ πυρέττειν μᾶλλον. εἶτα πλεῖον αὖθις ἔπτυσεν, εἶθ' ἱκανῶς δαψιλές. ἐφ' ᾧ τῶν
τε πυρετῶν αὐξηθέντων, καὶ τῆς δυνάμεως ἐκλυθείσης, ἀπέθανεν ὥσπερ τοῖς φθόην νοσήσασι. μετὰ τοῦτον
ἄλλον ἐθεασάμην ὁμοίῳ τρόπῳ νοσηλευθέντα μησὶν ἕξ. εἶτ' ἄλλον πλείοσιν. ὁ μὲν οὖν πρῶτος ἡμῖν ὀφθεὶς,
οὐδὲν ἔχειν ἐδόκει τό γε κατ' ἀρχὰς, κακόν. ὕστερον δὲ δηλονότι, μοχθηρῶς ἐφαίνετο διακεῖσθαι. τοῦ δευτέρου δ'
ὀφθέντος, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔγνωμεν ἐπιμελῶς, προνοήσασθαι. καὶ μετ' αὐτὸν ἔτι καὶ μᾶλλον τοῦ τρίτου. ἀλλ'
ὅμως οὐκ ὀλίγα πραγματευσαμένων ἀμφ' αὐτοὺς ἡμῶν, οὔτε τούτων τις, οὔτ' ἄλλος ἐσώθη μετ' αὐτούς. ἀνέ-
40 πτυσαν δὲ πάντες οὗτοι τελευτῶντες, αὐτοῦ τοῦ πνεύμονος μόρια σεσηπότα. δι' ἃ καὶ σαφῶς ἔγνων ὅμοιόν τι πά
θος συμβαίνειν αὐτοῖς, τῷ κατὰ τῶν ἐκτὸς ὁρωμένων μορίων, ὑγρότητι σηπεδονώδει διαβρόχων γινομένων.
ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἐκκόπτειν ἐγχωρεῖ καὶ πρός γε τούτῳ καὶ καίειν. πνεύμονι δ' οὐδὲν τοιοῦτον ποιεῖν, οἷόν
τε. διὸ καὶ πάντες ἀπόλλυνται. τοῦ τελευταίου δ' αὐτῶν ὀφθέντος μοι κηδόμενος, ἐπὶ τὸ ξηραίνειν ἰσχυ-
ρῶς τὸ σπλάγχνον ἐτραπόμην, ὀσμαῖς τε καὶ πόμασιν ἐπιτηδείοις εἰς τοῦτο. τὸ μὲν γὰρ καλούμενον ἡδύ-
χρουν ὀσμᾶσθαι δι' ὅλης ἡμέρας ἐκέλευον αὐτῷ, προσφέρεσθαί τε τῇ ῥινὶ συνεχῶς. εἰς ὕπνον δ' ἰόντι καὶ
τῶν ἐν Ῥώμῃ σκευαζομένων μύρων πολυτελῶν, ἃ δὴ καλοῦσι φουλιάτα τε καὶ σπικᾶτα, ὑπαλείφειν τινὶ
τοὺς κατὰ τὰς ῥῖνας πόρους. ἐδίδουν δὲ καὶ πίνειν αὐτῷ φάρμακα, τήν τε μιθριδάτειον ὀνομαζομένην
ἀντίδοτον ἀμβροσίαν τε καὶ ἀθανασίαν καὶ θηριακήν. ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐνιαυτῷ ταῦτα πίνων ὁμοίως τοῖς
φθισικοῖς ὕστερον ἀπέθανεν, ἴσως εἰς χρόνον πλείονα παραταθεὶς διὰ τὴν εἰρημένην ἀγωγήν. ἕτερον δὲ
50 πάθος εἶδον ἐν πνεύμονι τοιόνδε. βήττων τις ἐκ χρόνου πολλοῦ, καὶ πτύων ὀλίγα καὶ γλίσχρα, χαλαζίων
μικρῶν παραπλήσιον ἀνέβηξέ τι. καί μοι κομίσας ἔδειξεν αὐτό. καὶ πάλιν ἕτερον ὅμοιον οὐ μετὰ πολ-
λὰς ἡμέρας. ἐδόκει δή μοι ξηραινόμενος ὁ γλίσχρος ἐκεῖνος χυμὸς, ὃν ἀνέπτυσεν ἔμπροσθεν, εἰς τοιαύτην σύστα-
σιν ἔρχεσθαι. καὶ διὰ τοῦτ' αὐτῷ φάρμακα ἐδίδουν πίνειν ὁποῖα καὶ τοῖς ἀσθματικοῖς ἁρμόζει. καὶ πί-
νων γε αὐτὰ, ἐλάττονα μὲν ἔπτυεν τὰ χαλάζια, καὶ διὰ πλειόνων ἡμερῶν ἢ πρόσθεν, οὐ μὴν ἐπαύ-
σατό γε πολλοῖς ἔτεσιν πάσχων οὕτως ἄχρι τῆς τελευτῆς. μεγέθει δ' ἦν τὰ χαλάζια τοῖς καλουμένοις
ὀρόβοις ἴσα, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔστι δ' ὅτε, καὶ μείζω τούτων, ὥσπερ γε καὶ μικρότερα. καὶ ἄλ-
λους δέ τινας, ὁμοίως ἐκείνῳ πτύοντας ἐθεασάμην, ἔτη συχνὰ ζήσαντας, ἐνίους μὲν ἄλλως ἀρ-

θανόντας, ἐνίους δ᾽ ἐκ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων παθόντων. οὐ μὴν αἷμά γέ τις ἐκ τούτων ἔπτυσεν.
τὸ δ᾽ Ἀντιπάτρῳ τῷ ἰατρῷ συμβὰν ἅπαντες ἔγνωσαν, ὡς οὐκ ἀφανῶς ἰατρεύοντι κατὰ τὴν Ῥωμαίων
πόλιν, ἦν μὲν ὁ ἀνὴρ οὗτος ἡλικίαν ἄγων ἐτῶν ἐλαττόνων μὲν ἢ ἑξήκοντα, πλειόνων δὲ ἢ πεντήκοντα. συνέ-
βη δ᾽ αὐτῷ ποτε πυρέξαντι τῶν ἐφημέρων τινὰ πυρετῶν, ἐκ φανερᾶς προφάσεως, ἅψασθαι τῶν ἑαυτοῦ
σφυγμῶν ἐν τῇ παρακμῇ τοῦ πυρετοῦ, χάριν τοῦ γνῶναι τί ποιητέον ἐστὶν αὐτῷ, πᾶσαν δ᾽ εὑρὼν ἀνωμαλί-
αν ἐν τῇ τῶν ἀρτηριῶν κινήσει, κατεπλάγη μὲν τὸ πρῶτον, ὡς δὲ σαφῶς ὕστερον ᾐσθάνετο, μηκέτι πυρέτ-
τειν ἑαυτὸν, ἐλούσατο μὲν εὐθέως, ἤδη κόποις τε γὰρ αὐτῷ καὶ ἀγρυπνίαις ἐκεκμήκει τὸ σῶμα., διῃτᾶτο
δὲ πάνυ λεπτῶς ἄχρι τοῦ τὴν τρίτην ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἡμέραν διελθεῖν, ἐν ᾗ μηδενὸς ἔτι γινομένου πυρε-
τοῦ, προῄει μὲν ἑκάστης ἡμέρας ὥσπερ καὶ πρόσθεν. ἁπτόμενος δὲ ἑαυτοῦ τῆς κατὰ τὸν καρπὸν ἀρτηρί-
10 ας, ἐθαύμαζεν διαμενούσης ἐν τοῖς σφυγμοῖς τῆς ἀνωμαλίας. ἀπαντήσας οὖν μοί ποτε, προὔτεινεν τὴν
χεῖρα γελῶν, ἐκέλευσέ τε τῶν σφυγμῶν ἅψασθαι, κἀγὼ μειδιάσας τί τὸ αἴνιγμα ἐστὶν ὃ κελεύεις, ἠρό-
μην. ὁ δ᾽ αὖθις ὁμοίως γελῶν, ἐδεῖτο πάντως ἅψασθαι, καὶ τοίνυν ηὗρον ἁψάμενος, ἀνωμαλίαν κατὰ
τὸν σφυγμὸν ἅπασαν, οὐ μόνον ἐν ἀθροίσματι γινομένην, ἣν συστηματικὴν ὀνομάζουσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ μί-
αν διαστολὴν τῆς ἀρτηρίας. ἐθαύμαζον οὖν ὅπως ἔτι ζῇ, τοιοῦτον ἔχων σφυγμόν. ἐπυνθανόμην τε μή
τις αὐτῷ δυσχέρεια κατὰ τὴν ἀναπνοὴν γίνεται. τοῦ δὲ, οὐδὲ μίαν αἰσθητὴν ὁμολογοῦντος, ἐπετήρουν μὲν
εἴ τινα μεταβολὴν ἕξοι ποτὲ, συνεχῶς ἁπτόμενος τῆς κατὰ τὸν καρπὸν ἀρτηρίας ἓξ μηνῶν που χρό-
νῳ. πυνθανομένου δ᾽ οὖν αὐτοῦ κατ᾽ ἀρχὰς, ἥτις εἶναί μοι δοκεῖ διάθεσις ἐν τῷ σώματι, καὶ κατὰ τίνα
τρόπον αὐτοῦ τοιοῦτον ἐργάζεσθαι δυναμένη τὸν σφυγμὸν ἄνευ πυρετοῦ, πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀπεκρινά-
μην, ἐν τῇ περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείᾳ δεδηλῶσθαί μοι περὶ τῆς τοιαύτης ἀνωμαλίας. ἡγοῦ-
20 μαι γὰρ αὐτὴν ἤδη στενοχωρίᾳ τῶν ἐν τῷ πνεύμονι μεγάλων ἀρτηριῶν, γίγνεσθαι. τὴν στενοχωρίαν δ᾽
ἔφην ἤδη μὲν φλεγμονὴ τοῦ σπλάγχνου, τό γε ἤδη σοὶ, νῦν ἀδύνατον ὑπάρχειν. ἐπύρεττες γὰρ ἄν. ἀπολεί-
πεται δ᾽ ἤτοι δι᾽ ἔμφραξιν ὑγρῶν καὶ γλίσχρων καὶ παχέων χυμῶν, ἢ διὰ φύματος ἀπέπτου γένεσιν, εἰς
τὴν τοιαύτην ἀφῖχθαί σε διάθεσιν. ὁ δ᾽ ὑποτυχὼν, ἐχρῆν οὖν ἔφη ἀσθματικὴν ὀρθόπνοιαν εἶναί μοι. κἀ-
γὼ πιθανῶς μὲν, εἶπον λέγειν αὐτόν. οὐ μὴν ἀληθῶς. γίγνεσθαι μὲν γὰρ καὶ τὴν τοιαύτην ὀρθόπνοι-
αν διὰ τοιαύτην αἰτίαν. οὐ μὴν ἐν ταῖς λείαις ἀρτηρίαις, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς τραχείαις. ἀθροιζομένου τοῦ
γλίσχρου καὶ παχέος χυμοῦ. καὶ τοίνυν ἔδοξεν ἡμῖν, τήν τε δίαιταν αὐτῷ πᾶσαν ὁμοίαν
ποιεῖσθαι τοῖς τῶν ἀσθματικῶν. τά τε φάρμακα προσφέρεσθαι τὴν αὐτὴν ἐκεί-
νοις ἔχοντα δύναμιν. ἓξ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ γινομένων ὡς ἔφην μηνῶν, ᾔσθετο
τινὸς, οὐ μεγάλης δυσπνοίας ἅμα παλμῷ βραχεῖ τῆς καρδίας, τὸ μὲν
30 πρῶτον, ἅπαξ. εἶτα δὶς πού καὶ τρίς. εἶτα καὶ τετρά-
κις τε καὶ πλεονάκις γινομένου. μετὰ τοῦ συναυ-
ξάνεσθαι τὴν δύσπνοιαν, ἐφ᾽ ἡμέρας ὡς πέντε καὶ
δέκα. μεθ᾽ ἃς ἐξαίφνης δυσπνοήσας σφο-
δρῶς, εἶτ᾽ ἐκλυθεὶς, εὐθέως ἀπέ-
θανεν. ὥσπερ ἄλλοι τινὲς ἐ-
πὶ πάθεσιν καρδίας. ὑ-
πὲρ ὧν εἰρήσεται
κατὰ τὸν ἐφε-
ξῆς λό-
γον.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΠΟΝΘΟΤΩΝ ΤΟΠΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ. ε'.

ΕΝ τῷ πρὸ τούτου γράμματι περὶ τῶν κατὰ τὸν πνεύμονα παθῶν διεξερχόμενος, ἐμνημόνευσα τῇ κοινωνίᾳ τοῦ λόγου, καὶ θώρακος καὶ καρδίας, ἐπ' ὀλίγον ἀναβαλλόμενος εἰς τουτὶ τὸ πέμπτον ὑπόμνημα, τελέως ἀποδώσειν ἅπαντα τὸν περὶ αὐτῶν λόγον. ἐπεὶ τοίνυν ἐτελεύτησεν ἡ κατὰ τὸ τέταρτον ὑπόμνημα διδασκαλία, εἰς τὰ συμβαίνοντα τῷ ἀτιπάφῳ τῷ ἰατρῷ, τὴν μὲν διάθεσιν αὐτῷ τῷ πνεύμονι ἴσχοντος τὴν πρώτην, ἐπιδιαβαίνοντος δὲ τοῦ πάθους ἄχρι τῆς καρδίας, ἄμεινον εἶναί μοι δοκεῖ περὶ πάντων αὐτῆς τῶν παθῶν διελθεῖν. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν ἄλλων τοῦ ζώου μορίων, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας, διορίσασθαι χρὴ, τίνα μὲν ἰδιοπαθούσης, ἢ πρωτοπαθούσης, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλοι, γίνεται συμπτώματα. τίνα δ' ἑτέροις μέρεσι συμπασχούσης. ἔστι δ' ὁ λόγος ἐπὶ τοῖς προαποδεδειγμένοις ἐν ἑτέραις πραγματείαις, ἐν αἷς ἐδείχθη, τῆς μὲν ἐμφύτου θερμασίας, οἷον πηγή τις ὑπάρχει ἡ καρδία, καὶ πάντως χρῆναι παθεῖν αὐτὴν εἰ μέλλοι τεθνήξεσθαι τὸ ζῶον. ἀρχῶν οὖν οὐσῶν τριῶν αἷς διοικεῖται τὸ ζῶον. πρὸς γὰρ τῇ τῆς καρδίας ἀρχῇ, ὁ μὲν ἐγκέφαλος αἰσθήσεώς τε καὶ κινήσεως ἐδείχθη χορηγὸς εἶναι πᾶσι τοῖς τοῦ ζώου μορίοις. τὸ δ' ἧπαρ ἀρχὴ τῆς θρεπτικῆς ἐστὶ δυνάμεως, ὁ μὲν οὖν θάνατος ἀεὶ ταῖς ἀμέτροις τῆς καρδίας ἕπεται δυσκρασίαις, ἅπαντα γὰρ αὐτῇ συγκακοῦται τὰ μόρια. δεδειγμένου δ' ἡμῖν, ἐνεργεῖν αὐτὰ διὰ τὴν οἰκείαν εὐκρασίαν, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀπολλυμένης ταύτης συναπόλλυσθαι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. καὶ κατὰ τοῦτο καὶ τὰς ἐγκεφάλου τε καὶ ἥπατος, οὐ μὴν ταῖς ἐκείνων γε, τὴν τῆς καρδίας. εἰ γὰρ μήτε τὰς αἰσθητικάς τε καὶ προαιρετικὰς ἐνεργείας ἔτι διασώζοι τὸ ζῶον, ἀλλὰ μὴ δὲ τρέφοιτο, καθάπερ οὐδὲ τὰ φωλεύοντα, δυνατὸν ἄν τις εἶναι νομίσειεν, ζῆν αὐτὸ, μέχρι περ ἂν ἡ καρδία μηδὲν ᾖ πεπονθυῖα. καὶ μέντοι καὶ φαίνεται πολλάκις ἡμερῶν ἐφεξῆς πολλῶν, οὔτε φρονῶν τις οὔτ' αἰσθανόμενος οὔτε κινούμενος, ὅμως ἔτι ζῶν, ὥσπερ γε καὶ δι' ἀρρωστίαν τῆς ἐν ἥπατι δυνάμεως ἀτροφῶν τις ἐξαρκεῖν εἰς μακρόν. εἰ δὲ τῆς ἀναπνοῆς στερήσειέ τις τὴν καρδίαν, αὐτίκα διαφθείρεται. ὅσοις οὖν ὁ θώραξ οὐδὲν ὅλως ἐδόκει συντελεῖν εἰς τὴν τῆς ἀναπνοῆς ἐνέργειαν, ἀποροῦσι τὴν αἰτίαν εὑρεῖν, δι' ἣν ἐν ταῖς ἰσχυραῖς ἀποπληξίαις ἀποθνήσκουσιν εὐθέως οἱ κάμνοντες, ἐπὶ μόνῃ τῇ βλάβῃ τῆς ἄνωθεν ἀρχῆς. ὑμεῖς δ' οὐκ ἀπορήσετε πεπεισμένοι βεβαίως, ὑπὸ μυῶν διαστέλλεσθαι τὸν θώρακα τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἐχόντων, ἐκ τῶν εἰς αὐτοὺς φερομένων νεύρων ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν αὐχένα νωτιαίου. στερουμένων τῆς ἐπιρρεούσης ἐξ ἐγκεφάλου δυνάμεως αὐτῶν κινητικῆς τῶν μυῶν. ὡς εἴ γε μὴ συνήπτοντο διὰ τῆς ἀναπνοῆς αἱ δύο ἀρχαὶ, δυνατὸν ἂν ἦν ἐστερημένης ἡμᾶς ἐνίοτε τῆς ἄνωθεν ἀρχῆς, ἔτι ζῆν. ἴσως οὖν τις ἐξ ὧν ἡμεῖς εὐπορήσαμεν αἰτιῶν, δι' ἣν ἡ καρδία βλάπτεται παθόντος τοῦ ἐγκεφάλου κατὰ τὰς μεγάλας ἀποπληξίας, ἐκ τούτων αὐτῶν, εὐπορήσει καθ' ἕτερον τρόπον εὑρεῖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐν ταῖς μικροτέραις ἀποπληξίαις καταλήψεσί τε καὶ κάροις ἐπιληψίαις τε καὶ ληθάργοις, οὐκ ἀπόλλυται τὸ πάσχον οὕτως ζῶον. εὑρήσει δὲ καὶ τοῦτο θεασάμενος, ὅπως ἀναπνέουσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις πάθεσιν, οἱ πάσχοντες. ὄψεται γὰρ ὅτι βιαίως τε καὶ μόγις, ὡς ὑπὸ δεσμοῦ τινος εἰργομένου διαστέλλεσθαι τοῦ θώρακος, λέλεκται δ' ἱκανῶς περὶ τούτου κατὰ τὰ περὶ μυῶν κινήσεως ὑπομνήματα. κοινὸν γάρ ἐστι τὸ ζήτημα, τῷ γιγνομένῳ κατὰ τοὺς ὕπνους, ἐν οἷς ἁπασῶν τῶν κατὰ τοὺς μῦς ἐνεργειῶν ἐκλελυμένων, ἡ τῶν τὸν θώρακα κινούντων, μόνη σώζεται. νυνὶ δ' ἀρκεῖ μέχρι τοσούτου προσῆχθαι τὸν λόγον, ὅσον αὐτοῦ χρήσιμον ἦν εἰς τὰ παρόντα. ᾧ γὰρ λόγῳ κατὰ τοὺς ὕπνους ἀναπνέουσιν οἱ ἄνθρωποι, καί τοι τῶν ἄλλων ἁπάντων μυῶν ἡσυχαζόντων, τούτῳ καὶ κατὰ τὰς ἀποπληξίας, ὅσαι μὴ μέγισται, καὶ κατ' ἄλλα πάθη τὰ ταύτῃ παρακείμενα. Μεγάλης δ' οὕτως γεγενημένης τῆς ἀποπληξίας, ἢ καί τινος ἑτέρου πάθους ὡς τελέως ἀπολέσθαι τὴν ἐνέργειαν τῶν κατὰ τὸν θώρακα μυῶν, ἀναγκαῖον ἐστι συνδιαφθαρῆναι τὴν ἀναπνοήν, ἐφ' ᾗ καὶ τὴν τῆς καρδίας εὐκρασίαν, ᾗ καὶ πάλιν ἐξ ἀνάγκης ἕπεται, τὸ ζῶον ὅλον ἀπόλλυσθαι. κατὰ τοῦτον μὲν οὖν τὸν λόγον ἐν ταῖς τῆς ἄνωθεν ἀρχῆς βλάβαις μεγάλαις, ἀπόλλυται τὸ ζῶον. καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἐφ' ἥπατι πάσχοντι, διὰ τὴν ἀτροφίαν νεκροῦται τηνικαῦτα. διὸ καὶ χρόνῳ πλείονι διαρκεῖ τὰ ζῶα κατὰ τὰ τοιαῦτα παθήματα. καὶ μὴν καὶ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον ἐπί τε στομαχικαῖς συγκοπαῖς, ἀλγήμασίν τε σφοδροῖς καὶ φόβοις ἰσχυροῖς, ἡδοναῖς τε μεγίσταις, ἀποθνήσκουσί τινες. ὅσοις γὰρ ἀσθενής ἐστιν ὁ ζωτικὸς τόνος, ἰσχυρά τε πάθη ψυχικὰ πάσχουσιν, ἐξ ἀπαιδευσίας, εὐδιάλυτος τούτοις ἐστὶν, ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία τῶν τοιούτων. ἔνιοι καὶ διὰ λύπην ἀπέθανον, οὐ μὴν εὐθέως ὥσπερ ἐν τοῖς προειρημένοις. ἀνὴρ δ' οὐδεὶς μεγαλόψυχος, οὔτ' ἐπὶ λύπαις, οὔτ' ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα λύπης ἰσχυρότερα, θανάτῳ περιέπεσεν. ὅτε γὰρ τόνος τῆς ψυχῆς, αὐτοῖς ἰσχυρός ἐστι, τά τε παθήματα σμικρά. ἴδιον δὲ πάθος ἐν καρδίᾳ γίνεται, κατὰ μὲν ἀπλῆν δυσκρασίαν πολλάκις εἴτ' ἀνώμαλος, εἴθ' ὁμαλὴς εἴη, κατά τε φλεγμονὴν ἢ ἐρυσίπελας ἀρχόμενον γίγνεσθαι, διαφθείρεται γὰρ παραυτίκα, πρὶν αὐξηθῆναι τὰ πάθη τά γε τὸ ζῶον. ἕπονται δὲ πάλιν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν, αἱ καρδιακαὶ συγκοπαί. καθάπερ αἱ στομαχικαὶ, ταῖς κατὰ τὸ τῆς κοιλίας στόμα, καλοῦσι δ' ἔνιοι καὶ τοῦτο στόμαχον. ἀλλὰ καὶ αὗται γίγνονται δηλονότι συμπασχούσης τῆς καρδίας. αἱ διαθέσεις δ' ἀμφοτέρων τῶν μορίων τοῦ τε στόματος τῆς κοιλίας καὶ τῆς καρδίας, ἤτοι διὰ δυσκρασίαν μόνην ἰσχυρὰν, ἢ δι' ὑγρότητα φαρμακώδη, καί ποτε καὶ δι' ἐρυσίπελας εἰώθασι γίγνεσθαι, καὶ διὰ φλεγμονὴν, ἤ τινα παρὰ φύσιν ὄγκον ἕτερον τοιοῦτον. αἱ μὲν οὖν μικραὶ τῆς καρδίας

δυσκρασίαν, τοὺς σφυγμοὺς ἀλλοιοῦσι κατὰ τὴν αὐτῶν ἑκάστη φύσιν. εἴρηνται δ' αὐτῶν αἱ διαγνώσεις ἐν τῇ περὶ
σφυγμῶν πραγματείᾳ. ταῖς μεγάλαις δὲ κατὰ μὲν τὰς ἰδίας τῶν ὁμοιομερῶν δυσκρασίας, οὐκ ὀξὺς ὁ θά-
νατος ἕπεται· κατὰ δὲ τὰς ὀργανικὰς, ἐξαιφνίδιος. ἀλλ' ἐπὶ προηγουμένοις σημείοις. ὧν ἓν μέν ἐστι καὶ τὸ πρὸς
Ἱπποκράτους εἰρημένον. οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος ἐξαπίνης τελευ-
τῶσιν. ἕτερον δὲ, παλμὸς τῆς καρδίας, ἤτοι μόνος γιγνόμενος, ἢ μετά τινος ἐμφάσεως ἐν ὑγρῷ κινουμέ-
νης αὐτῆς. καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν ἀθροίζεσθαί ποτε πλῆθος ὑγροῦ τοσοῦτον ἐν τῷ περιέχοντι χιτῶνι τὴν καρδί-
αν, ὡς ἐμποδίζειν αὐτῇ διαστελλομένῃ. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνατεμνομένων ζώων ἐθεασάμεθα πολλάκις ὑγρὸν
οὔρῳ παραπλήσιον, ἐν τῷ περικαρδίῳ δαψιλές. εἷς δέ ποτέ τις πίθηκος ἰσχνότερος ἑαυτοῦ γιγνόμενος,
οὐκ ἔφθασεν ἀνατμηθῆναι δι' ἀσχολίας ἡμῶν ἀναγκαίας. ἀποθανόντος δ' αὐτοῦ, τὰ μὲν ἄλλα πάντα μόρια
10 τοῦ σώματος ἦν ἀπαθῆ. ἐπέκειτο δὲ τῷ περικαρδίῳ χιτῶνι παρὰ φύσιν ὄγκος ὑγρὸν ἐν ἑαυτῷ περιέχων,
ὅμοιον τῷ κατὰ τὰς ὑδατίδας. ἐπ' ἀλεκτρυόνος δέ ποτε χωρὶς ὑγροῦ, τοιοῦτος σκιρρώδης ὄγκος ἐπέκειτο τῷ περι-
καρδίῳ, παραπλησίοις ὑμέσι παχέσι πολλοῖς κατ' ἀλλήλων ἐπιβεβλημένοις. εἰκὸς οὖν ἐστι καὶ τοῖς ἀνθρώποις
γίγνεσθαί τινα τοιαῦτα. φλεγμηνάσης δὲ φανερῶς καρδίας, ἐπὶ μονομάχων ἐθεασάμεθα θάνατον ὁμοιό-
τατον ἀκολουθήσαντα τοῖς συγκοπτομένοις καρδιακῶς. ἐὰν μὲν οὖν ἄχρι κοιλίας τινὸς τῶν ἐν αὐτῇ, τὸ
τρῶσαν ἀφίκηται, παραχρῆμα τελευτῶσιν αἱμορραγικῶς. καὶ μᾶλλον ὅταν ἡ ἀριστερὰ κοιλία τύχῃ τρωθεῖσα.
μὴ διασχόντες δὲ τοῦ τρώσαντος εἰς κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ σώματι τῆς καρδίας στηριχθέντος, οὐ μόνον αὐτὴν ἐκείνην
τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ τρωθέντες ἔτυχον, ἔνιοι διέζησαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα, φλεγμονῆς δηλονότι λόγῳ τοῦ
θανάτου γιγνομένου. φρονοῦσι γε μὴν ἅπαντες οὗτοι, μέχρι περ ἂν ζῶσι, μαρτυροῦντος καὶ τούτου τοῦ φαινο-
μένου, τῷ παλαιῷ δόγματι περὶ τοῦ τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς, οὐκ εἶναι κατὰ τὴν καρδίαν. ὁ δὲ παλμὸς
20 τοῦ σπλάγχνου τούτου, πολλοῖς ὑπάρχουσιν ἀμέμπτως νεανίσκοις τε καὶ παρακμάζουσιν ὤφθη γενόμενος ἐξαί-
φνης, ἄνευ φανεροῦ συμπτώματος ἑτέρου. καὶ πάντες οὗτοι φλεβοτομηθέντες ὤνηντο. καὶ τελέως αὐτοῦ ἔνιοι τοῦ συμ-
πτώματος ἀπηλλάγησαν μετὰ τῇ φλεβοτομίᾳ λεπτυνούσῃ διαίτῃ μετὰ φαρμάκων ὁμοίων θεραπευθέντες. ἔνιοι δὲ
αὐτῶν αὖθις ποτὲ τοῦ συμπτώματος ἐπιφανέντος, ὁμοίως ἐθεραπεύθησαν. οἶδα δέ τινα καὶ κατ' ἐνιαυτὸν, ἦρος ὥρᾳ πά-
σχοντα τὸ τοῦ παλμοῦ σύμπτωμα. καὶ ἐπειδὴ τρισὶν ἔτεσιν ἐπειράθη τῆς φλεβοτομίας ὠφελούσης, ἔφθασεν ἐπὶ τοῦ
τετάρτου φλεβοτομηθεὶς πρὶν ἁλῶναι τῷ συμπτώματι. καὶ οὕτως ἔπραττε κατὰ τὸ ἑξῆς ἐτῶν πλειόνων. μετὰ τοῦ
καὶ τἄλλα ποιεῖν μετὰ τῇ φλεβοτομίᾳ προσηκόντως. ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος ἀπέθανε πρὶν γηρᾶσαι. καθάπερ καὶ οἱ ἄλλοι
πάντες. ἔνιοι μὲν ἐν πυρετοῖς ὀξέσιν ἀθρόως συγκοπέντες. ἔνιοι δὲ καὶ κατὰ τὸν τῆς ὑγείας χρόνον. εἷς δέ τις αὐτῶν
ἢ δύο καθ' ἕτερον τρόπον ἀπέθανον χωρὶς συγκοπῆς. οἱ πλείους δὲ τῶν οὕτω παθόντων ἡλικίαν εἶχον ἐτῶν ἐ-
λαττόνων μὲν ἢ πεντήκοντα, πλεόνων δὲ ἢ τεσσαράκοντα. τὸ μέντοι περικάρδιον σκέπασμα, τῶν ἀκύρων ἐστὶ μορί-
30 ων, ὅπως ἂν πάθῃ· πλὴν εἰ φλεγμήναντος αὐτοῦ διαδοθείη διχθεῖσα κατὰ συμπάθειαν ἡ διάθεσις ἐπὶ τὴν καρδί-
αν. ἀλλ' ὅταν γε πάσχῃ μόνον, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἅπασι μορίοις ὅσα φρουρᾶς ἕνεκα καὶ σκέπης ἑτέρων κυριω-
τέρων ἐγένετο, κίνδυνον οὐδένα φέρει, δύσπνοιαν δ' οὐδεμίαν ἐργάζεται ἄλλην καρδία, παρὰ τὰς εἰρημένας ἐν
τῷ πρὸ τούτου γράμματι κατὰ τὸν περὶ τῆς δυσπνοίας λόγον. ἐπὶ μὲν τὸ μέγα καὶ πυκνὸν, ὑπερθερμανθεί-
σα μετὰ τοῦ καὶ θᾶττον γίνεσθαι τὴν ἀναπνοὴν ἐκφυσᾶσθαι τὸ θερμὸν πνεῦμα. τὴν δ' ἐναντίαν αὐτῇ διάψυξιν,
ἐφ' ἧς μικρὸν καὶ ἀραιὸν γίνεται τὸ πνεῦμα. καὶ κατὰ τοῦτο τὸ μόριον ὥσπερ καὶ κατὰ τἄλλα πάντα, τινὰ
μὲν ἰδιοπαθοῦντος αὐτοῦ γίνεται, τινὰ δὲ ἑτέροις συμπάσχοντος. ἅπαντα γοῦν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν τῆς ἀναπνοῆς
βλάβην τελευτᾷ. τοῦτο γὰρ ἴδιον ὄργανον ἐδείχθη τῆς ἀναπνοῆς. ὅσα μὲν οὖν ἐν αὐτῷ γίνεται πάθη τῶν ἐν-
νηρῶν, μικρὰν καὶ πυκνὴν ἐργάζεται τὴν ἀναπνοὴν, ὡς ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας ὑπομνήμασιν ἐδείχθη. κα-
θάπερ γε καὶ τῶν γειτνιώντων τε καὶ συγκινουμένων. λέλεκται δ' ἔμπροσθεν ἐν τοῖς τοῦ νωτιαίου πάθεσιν,
40 ὅπως ἀναπνοὴ βλάπτεται, μηδὲν αὐτοῦ πεπονθότος ἴδιον πάθημα τοῦ θώρακος, ἀλλ' ἤτοι τινὲς τῶν ἀπὸ τοῦ νω-
τιαίου νεύρων, ἢ αὐτοῦ τοῦ νωτιαίου. τῶν δ' ἰδίων τοῦ θώρακος παθῶν, ἔνια μὲν ἐν τοῖς μυσὶν αὐτοῦ, τινὰ δὲ κατὰ τὸν
ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς ὑμένα συνίσταται. τὰ δὲ τῶν κατὰ τὸ δέρμα, καὶ τὰ τῶν πλευρῶν ὀστᾶ νῦν οὐ πρόκειται
λέγειν αἰσθητὸν ἐχόντων τὸν πεπονθότα τόπον. διττῶν δ' ὄντων τῶν κατ' αὐτὸν μυῶν, τῶν μὲν ἀναπληρούντων τὰ
μεσοπλεύρια καλούμενα. τῶν δ' ἔξωθεν αὐτοῖς ἐπιβεβλημένων, αἱ μὲν τῶν ἔξωθεν ὀδυνηραὶ διαθέσεις ἑλ-
κωθέντων. ἢ θλασθέντων. ἢ ἀπόστημα σχόντων. ἢ ἐρυσίπελας ἢ φλεγμονὴν, οὐκ ἀσαφῶς διαγινώσκονται
τοῖς ἰατροῖς ἐπιβάλλουσι τὰς χεῖρας. αἱ δὲ τῶν μεσοπλευρίων μυῶν φλεγμοναὶ, καὶ μάλιστα τῶν ἐν βά-
θει, διφυεῖς γάρ εἰσιν ὡς ἴστε, τὴν μὲν ἁφὴν ἡμῶν λανθάνουσιν. ὀδυνῶσι δὲ τῶν ἐπιπολῆς μειζόνως. καί τι
καὶ τοῦ τὴν φλεγμονὴν ἐργασαμένου ῥεύματος εἴσω διαπέμπουσιν ἐπὶ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑ-
μένος, ὃς ἐξ ἀνάγκης αὐτοῖς συμφλεγμαίνει. καθάπερ ἐκεῖνος πάλιν ὅταν αὐτὸς πρωτοπαθῇ κατά τι-
50 να καιρὸν ἕτερον, ἢ ἐν τοῖς μορίοις τῶν μεσοπλευρίων συμπάσχει. ἀλλ' ἥ γ' ἀκριβὴς πλευρῖτις ἐν τῇ πρω-
τοπαθείᾳ τοῦ ὑπεζωκότος γίνεται. διὸ καὶ μέχρι κλειδὸς ἢ ὑποχονδρίων ὁ πόνος ἐξικνεῖται. τῶν μὲν
ἀνωτέρων αὐτοῦ παθόντων, εἰς τὰς κλεῖς. τῶν κάτω δὲ, εἰς τὰ ὑποχόνδρια, πυρετὸς δὲ πάντως ἕπεται
ταῖς τοιαύταις φλεγμοναῖς σφοδρὸς, ὡς ἂν ἐγγὺς τῇ καρδίᾳ κειμένου τοῦ πάσχοντος τόπου. καὶ συμ-
φυοῦς ὑπαρχούσης αὐτῆς τῷ χιτῶνι. καθάπερ γε καὶ ταῖς φρεσὶν, ὁ σφυγμὸς δέ σοι μάλιστα ἐνδείξε-
ται πότερον ὁ ὑπεζωκὼς ὑμὴν μᾶλλον ἢ οἱ ψαύοντες αὐτοῦ πεπόνθασι μύες. ἧττον μὲν γὰρ οἱ μύες. ὁ δ'
ὑπεζωκὼς μᾶλλον ἐκτείνει τε καὶ σκληρὰν ἀποφαίνει τὴν ἀρτηρίαν. ὡς ἐπί γε τῶν περὶ πνεύμονα παθῶν,
οὐδ' ὅλως ἡ τοιαύτη φαίνεται σκληρότης, ὁ δ' ἀθροιζόμενος εἰς τὰ κενὰ τοῦ θώρακος ἰχὼρ, μεταλαμβανόμενος
εἰς τὰς τραχείας τοῦ πνεύμονος ἀρτηρίας, ἀναπτύεται μετὰ βηχὸς, ἐνδεικνύμενος ὁποῖός τίς ἐστιν, ὁ τὴν

φλεγμονὴν

φλεγμονὴν ἐργαζόμενος χυμός. ἆρά γε πικρόχολος ἢ μελαγχολικὸς ἢ φλεγματικὸς ἢ αἱματικός. ὠχρὰ
μὲν γὰρ καὶ ξανθὰ πτύουσιν, ἐν τῷ πικροχόλῳ. μέλανα δὲ ἐπὶ τῷ μελαγχολικῷ. τὰ δ' ἀφρώδη σφόδρα καὶ λευ-
κανθίζοντα πτύσματα, τοῦ φλεγματικοῦ πλεονεκτοῦντος γίγνεται χυμοῦ. καθάπερ γε καὶ τὰ ἐρυθρὰ,
τοῦ αἱματώδους. ὅτι μὲν οὖν ἐκ τῶν κενῶν τοῦ θώρακος ἀναπτύεταί τι μετὰ βηχὸς, ἐναργῶς ἔστι γνῶναι κατὰ
τὰς διαθέσεις, ἐν αἷς ἔξωθεν, ἔσω τὸ ἕλκος διήκει, ἢ διὰ συρρήξεως μὴ κολληθείσης, ἢ κατὰ ἀπόστημα μέγα
κατ' ἄμφω τὰ μέρη ῥαγὲν, ἢ τμηθὲν μὲν ὡς ἔξω μόνον ἀνίσχον, εὑρεθέντος δ' ἐπὶ τῇ τομῇ διαβεβρωμένου τοῦ
ὑπεζωκότος, ἢ καὶ διὰ σφάκελον ἐκκοπείσης πλευρᾶς, ἤτοι μὴ δυνηθέντων ἀπαθῆ φυλάξαι τὸν ὑπεζωκό-
τα τῶν ἰατρῶν, ἢ διαβεβρωμένον, ἢ διασεσηπότα πως εὑρόντων. ἐν ἁπάσαις γοῦν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν,
ὅταν ἐγχέωμεν, εἰς τὰ κενὰ τοῦ θώρακος μελίκρατον, εὐθέως ἀναπτύεται μετὰ βηχὸς, αὐτῷ τῷ κάμνοντι διὰ
10 τῆς γεύσεως ὅτι μελίκρατόν ἐστι, γνωριζόμενον. ὅπως δὲ γίγνεται τοῦτο καὶ δι' ὧν τινων ὁδῶν εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρ-
τηρίαν ἀφικνεῖται, πάρεστι σκοπεῖσθαι, τῷ βουληθέντι φυλαττομένῳ παθεῖν, ὅπερ ἔπαθον ἔνιοι τῶν ἀπο-
ρηθέντων ἐν τῇ τῆς αἰτίας εὑρέσει. τάχα μὲν ἑαυτοὺς πείσαντες, ἀδύνατον εἶναι τὴν ἐκ τῶν κενῶν τοῦ θώ-
ρακος εἰς τὸν πνεύμονα μετάληψιν, ἴσως δὲ καὶ προσποιησάμενοι διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι δοκεῖν ἀπορεῖν. χρὴ
δ' ὅτι μὲν ἡ μετάληψις γίνεται, πεπεῖσθαι. φαίνεται γὰρ ἐναργῶς ἐπὶ τῶν συρρήξεων. ὅπως δὲ γίνεται ζη-
τεῖν, ἀγαπῶντας μὲν εἰ εὕροιμεν. ἄχρι δ' ἂν οὐδέπω πεπεικότες ἑαυτοὺς ὦμεν, εὑρηκέναι, τὴν ἄγνοιαν ὁμο-
λογοῦντας μᾶλλον, ἢ καταψευδομένους τοῦ γιγνομένου. φαίνεται δὲ κἀπὶ τῶν ἐναίμως κολλωμένων συρρή-
ξεων, ἀναπτυόμενα τινὰ γνωρίσματα τοῦ ῥυέντος αἵματος ἐν ταῖς τρώσεσιν, εἰς τὴν μεταξὺ θώρακός τε καὶ
πνεύμονος χώραν. ἐναργὴς δ' ἐστι κἀπὶ τῶν ἐμπύων, ἥτ' ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τοῦ πύου σύστασις, ἥτε δι' αὐτοῦ πτύ-
σις ἅμα βηχί. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, εὔλογον γίγνεσθαι, καὶ τὰς ἐκ τοῦ θώρακος αἵματός τε καὶ πύου πτύ-
20 σεις, ἐφ' ὧν Ἐρασίστρατος ζητῶν τὰς ὁδοὺς, ἐνταῦθα γέγραφε κατὰ τὸ περὶ τῆς ἀναγωγῆς τοῦ αἵματος βιβλί-
ον ἐν τῇδε τῇ ῥήσει. ἡ δὲ ὁδὸς ἐπὶ τὴν ἀναγωγὴν τοῖς ἀπὸ τούτων τῶν τόπων ἀναφερομένοις τοιαύτη τις
» γίνεται. ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν ῥάχιν κειμένης ἀρτηρίας ἀποφύσεις εἰσὶν ἀγγείων παρ' ἑκάστην πλευρὰν ὁμοίως,
» ἔκ τε τῶν δεξιῶν καὶ τῶν ἀριστερῶν. αὗται δ' εἰς τοὺς πλησίον τόπους ἐπιπλεῖον σχιζόμεναι, εἰς ἄδηλα τῇ
» αἰσθήσει ἀποτελευτῶσιν. ὅταν οὖν γίγνεταί τις εἰς ταύτας τὰς ἀρτηρίας παρέμπτωσις αἵματος κατὰ
» τὴν κοίλην ἀρτηρίαν, ἐνίοτε λαμβάνει τινὰ ἀναφορὰν ἐπὶ τοὺς περὶ τὸν πνεύμονα τόπους. καὶ κατὰ τὰς προσ-
» φύσεις αἷς ὁ πνεύμων προσπέφυκεν τῇ ἀρτηρίᾳ κατὰ τὴν ῥάχιν. γίνεται γάρ τις καὶ ταύτῃ, τῶν παρεμ-
» πεπτωκότων ἐπάνοδος εἰς τὸν πνεύμονα. ἐκ δὲ τοῦ πνεύμονος, ὅπως εἰς τὴν ἀναγωγὴν ἐπανέρχεται, πρότερον
» εἴρηται. ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει σαφῶς ὁ Ἐρασίστρατος ἐδήλωσεν, τὰς ἀπὸ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας ἀποπεφυκυίας
» εἰς ἕκαστον τῶν τοῦ θώρακος μεσοπλευρίων, ὑποδεχομένας αἷμα διὰ τῶν καθηκόντων στομάτων εἰς τὸ φλεγμαῖ-
30 νον μέρος, ἐπὶ τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν ἀναφέρειν αὐτὸ, τὴν ἀπὸ καρδίας μὲν ἐκπεφυκυῖαν, ἐπιτεταγμένην
δὲ τῇ ῥάχει. πάλιν δ' ἀπ' αὐτῆς εἰς τοὺς περὶ τὸν πνεύμονα τόπους, φησὶ γίνεσθαι τὴν ἀναφορὰν οὐκέτι προσ-
θεὶς ὅπως γίγνεται. καὶ διὰ τίνων ὁδῶν, ἀλλ' ἐφεξῆς γράψας καὶ κατὰ τὰς προσφύσεις αἷς ὁ πνεύμων
προσπέφυκεν τῇ ἀρτηρίᾳ κατὰ τὴν ῥάχιν. γίγνεται γάρ τις φησὶ καὶ ταύτῃ τῶν παρεμπεπτωκότων ἐπά-
νοδος εἰς τὸν πνεύμονα. ὅπως δὲ γίγνεται καὶ κατὰ τίνας συμφύσεις, οὐκέτι οὐδ' ἐνταῦθα προσέθηκεν. μέ-
νει τοίνυν ἔτι τὸ ζητούμενον, οὐδὲν εἰπόντος εἰς αὐτὸ, σαφὲς τοῦ Ἐρασιστράτου. καί τοι σαφῶς ἑρμηνεύειν προ-
ῃρημένου κατά τε τἆλλα πάντα συγγράμματα, καὶ κατὰ τοῦτ' αὐτὸ τὸ περὶ τῆς τοῦ αἵματος ἀναγωγῆς.
διὸ καὶ μᾶλλον ἄν τις ἡγήσαιτο, μοχθηρὸν εἶναι τὸν λόγον, ὑποπτευθέντα καὶ αὐτῷ τῷ Ἐρασιστράτῳ, τοιοῦ-
τον ὑπάρχειν. ἑκὼν γοῦν φαίνεται λέξεσιν ἀσαφέσιν κεχρῆσθαι χάριν τοῦ δόξαι τι λέγειν. καί τοι λέγων
μηδέν. ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ τόπῳ τῷ ζητουμένῳ κατέλιπε τὴν διήγησιν, ὅπως μὲν εἰς τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν ἐκ
40 τῶν πλευρῶν ἀφικνεῖται τὸ αἷμα, σαφῶς εἰπών. ὅπως δὲ πάλιν ἀπὸ ταύτης, εἰς τοὺς περὶ τὸν πνεύμονα τό-
πους ὡς αὐτὸς εἶπεν, οὐκέτι προσθείς. ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο φάναι τοὺς περὶ τὸν πνεύμονα τόπους, δέον εἰπεῖν
τὸν πνεύμονα δῆλός ἐστιν, ἑκὼν ἐπιταράττων τὸν λόγον. ἢ τοῦτο μὲν ἐφεξῆς ἐδήλωσεν εἰπών. ἐκ δὲ τοῦ πνεύμο-
νος, ὅπως εἰς τὴν ἀναγωγὴν ἐπανέρχεται, πρότερον εἴρηται. ὡς γὰρ εἰς τὸν πνεύμονα φερομένου παρὰ
τῆς μεγάλης ἀρτηρίας αἵματος, οὕτω φαίνεται περὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀναγωγῆς ἀναμιμνήσκων ἡμᾶς ὅπως γί-
νεται. ὅτι μὲν οὖν πρότερον εἴρηται περὶ τῆς ἐκ τοῦ πνεύμονος ἀναπτύσεως, ἐπιστάμεθα. καὶ μετά τι καὶ ὅτι
σαφῶς εἴρηται, μαρτυροῦμεν. εὐξάμεθα δ' ἂν ὁμοίως εἰρῆσθαι καὶ περὶ τῆς εἰς τὸν πνεύμονα μεταλήψε-
ως ἐκ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας. ὥσπερ κἀπειδὰν εἴπῃ καὶ κατὰ τὰς προσφύσεις αἷς ὁ πνεύμων προσπέ-
φυκε τῇ ἀρτηρίᾳ κατὰ τὴν ῥάχιν, γίνεσθαι τὴν ἐπὶ τὸν πνεύμονα φορὰν τοῦ αἵματος. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα τί-
νας λέγει προσφύσεις ἐδήλωσεν. καὶ γοῦν ἐὰν δι' ὑμένων, ἢ τινῶν ἰνωδῶν σωμάτων γίγνονται, πλέον οὐδὲν
50 ὡς πρὸς τὴν τοῦ περιεχομένου κατὰ τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν αἵματος, εἰς τὸν πνεύμονα φοράν. ἐκφύεσθαι
γάρ τινα δεῖ τῆς ἀρτηρίας ἀγγεῖα, δι' ὧν εἰς τὸν πνεύμονα παραχυθήσεται τὸ αἷμα, καθάπερ οἱ Ἐρασιστρά-
τειοι λέγουσι, διὰ τῆς ἀρτηρίας γίγνεσθαι τοῦτο τῆς ὑποβεβλημένης τῷ πνεύμονι. φαίνεται γὰρ αὐ-
τῆς ἀμυδρὰ πέρατα πρὸς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν περαίνοντα. τὴν δ' ἔκφυσιν ἀπὸ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας
αὕτη λαμβάνει, πρὶν ἐπιβῆναι τῇ ῥάχει. καί τινα λόγον διττὸν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρτηρίας οἱ Ἐρασιστράτειοι
πορίζονται βοηθοῦντες αὐτῷ. νῦν μὲν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ θώρακος ἀναγωγὴν τοῦ αἵματος. ἑτέρωθι δ' εἰς γένε-
σιν φλεγμονῆς ἐν τῷ πνεύμονι. καὶ γὰρ καὶ περὶ ταύτης αὐτοῖς οἱ ἑτερόδοξοι προὔβαλον ὡς ἀδυνάτου γίγνεσθαι
κατὰ τὰς Ἐρασιστράτου ὑποθέσεις. αὐτὸς γ' ἐν τῷ διδάσκειν ὅπως γίνεται φλεγμονὴ, τὸ παρεμπῖπτον εἰς τὰς ἀρ-
τηρίας αἷμα βούλεται, τῷ παρὰ τῆς καρδίας φερομένῳ πνεύματι συντυγχάνον, ἀνατέλλεσθαι πρὸς τὰ πέρατα

τῶν ἀρτηριῶν. πλὴν εἴποτέ τινες ἀρτηρίαι ῥαγεῖσαι, κενωθεῖέν τε διὰ αὐτῶν κατὰ τὸ ῥεῦμα τοῦ πνεύμα-
τος, ἐκ τῆς πρὸς τὸ κενούμενον ἀκολουθίας διαδέξονται τὸ αἷμα. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον, οὐκ ἂν γενέσθαι φα-
σὶν φλεγμονὴν ἐν ταῖς τοῦ πνεύμονος ἀρτηρίαις. εἰ γὰρ καὶ παρεμπίπτοι ποτ᾽ αὐταῖς αἷμα, μηδὲ μίαν ἀπάν-
τησιν αὐτῷ πρὸς τὸ πνεῦμα γίγνεσθαι. κατὰ γάρ τοι μόνας τὰς τοῦ πνεύμονος ἀρτηρίας, οὐ βούλεται παρὰ
τῆς καρδίας φέρεσθαι τὸ πνεῦμα, καθάπερ εἰς τὰς ἄλλας ἁπάσας. ἀλλ᾽ ἔμπαλιν αὐτὰς χορηγεῖν τῇ καρ-
δίᾳ τοῦ πνεύματος, ὃ διὰ τῆς εἰσπνοῆς τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν, αἱ λεῖαι μεταλαμβάνουσιν. τὴν οὖν ἀρτηρίαν ταύ-
την τὴν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ῥάχιν ἀρτηρίας μεγάλης, εἰς τὸν πνεύμονα φερομένην φασὶ τήν τε φλεγμονὴν ὑπο-
μένειν κατὰ τὰ πέρατα, καὶ τὴν ἐκ τοῦ θώρακος ἀναγωγὴν ἐργάζεσθαι τοῦ αἵματος. ἀλλὰ τὸν μὲν περὶ τῆς φλεγμο-
νῆς λόγον, οὐ νῦν πρόκειται σκοπεῖν. ἡ δὲ μετάληψις τοῦ αἵματος ἡ ἐκ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας εἰς τὸν πνεύμονα
10 γίγνεσθαι φασὶν οὐκ ὀρθῶς φαίνεται λεγομένη. πρῶτον μὲν γὰρ εἰς τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν ἐκ τῶν μεσοπλευ-
ρίων ἀδύνατον ἐνεχθῆναι τὸ αἷμα. παλινδρομήσει γὰρ αὐτίκα συνελαυνόμενον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ὃ παρὰ
τῆς καρδίας διὰ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας εἰς ταύτας ἐπιπέμπεται. ἔπειτα δ᾽ εἰ καὶ συγχωρηθείη τοῦτο γίγνε-
σθαι, καὶ θείη μὲν εἰς τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν αὐτὸ φέρεσθαι, μείζονος ἀτόπου καταλαμβάνοντος τὸν λόγον, διὰ
αὐτῶν τῶν ἐρασιστρατείων ὑποθέσεων. βούλεται γὰρ εἰς τὴν ἀρτηρίαν ταύτην, ἐνθλιβόμενον ὑπὸ τῆς καρ-
δίας τὸ πνεῦμα, διασῷζον τῆς βολῆς τὴν ῥύμην, εἰς ὅλον φέρεσθαι τὸ σῶμα διὰ τῶν ἀπ᾽ ἐκείνης πεφυκυιῶν ἀρτη-
ριῶν. ὡς κατὰ μίαν ἔνθλιψιν τῆς ἀρτηρίας, διικνεῖσθαι μέχρι τῶν κατὰ τοὺς πόδας ἄκρων, τὴν φορὰν τοῦ πνεύ-
ματος, ὑπὲρ τοὺς σφοδροτάτους ἀνέμους, τὸ τῆς φορᾶς τάχος, εἶναι βουλόμενος. οὔκουν ἐγχωρεῖ τὴν τοσαύ-
την σφοδρότητα μὴ, οὐκ εὐθέως ὠθεῖν τὸ κατὰ τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν αἷμα, πανταχόσε τοῦ σώματος. ὁ δ᾽ εἰς
μίαν ἀρτηρίαν αὐτὸ συνελαύνει τῷ λόγῳ τὴν εἰς τὸν πνεύμονα φερομένην, ὥσπερ νοῦν ἔχον, ἐπιστάμενόν τε
20 δι᾽ ἧς ὁδοῦ κενωθήσεται ῥᾷστα. μάχεται δ᾽ αὖ πάλιν αὐτὸ τοῦτο, τῷ νῦν ἐνεστῶτι λόγῳ κενοῦσθαι τάχιστα συγχω-
ροῦντι τὸ αἷμα, διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας. εἰ γὰρ οὕτως ἐστὶν εὐρέα τὰ πέρατα τῶν ἀρτηριῶν τούτων, ὡς τὸ
παρεμπεσὸν εἰς αὐτὰ αἷμα, ταχίστην ἴσχειν τὴν κένωσιν, οὐκ ἐνδέχεται σφηνωθὲν αὐτὸ, φλεγμονὴν ἐργάσα-
σθαι. τὸ γὰρ σφηνοῦσθαι, τῷ διεκπίπτειν ἐναντίον ἐστί. θαυμάσαι δὲ ἐστὶν ἔτι μᾶλλον ὅπως ἐφεξῆς γράφων αὐτὸς
ἐρασίστρατος ἐπιμελέστατα περὶ τῆς τοῦ πύου κενώσεως, ἥν τ᾽ ἐν τοῖς πλευριτικοῖς πάθεσιν, ἥν τ᾽ ἐν τοῖς ἐμπυή-
μασιν ἴσχει, τὴν μάχην οὐ συνοίδεν. ἣν ἡμῖν καὶ ἅπασι τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, οἱ δύο λόγοι πρὸς ἀλλήλους ἔχειν
» φαίνονται. γνωσθήσονται δ᾽ ἐναργῶς, παραγραφείσης αὐτοῦ τῆς ῥήσεως, ἐχούσης κατὰ λέξιν οὕτως. ἐν δὲ τοῖς
» αὐτοῖς τούτοις πάθεσι πύου ἀνακάθαρσις ἐνίοτε πολλοῦ γίνεται. ἡ δ᾽ αἰτία τούτου, παρὰ τὴν φύσιν τῶν ἀγγείων
» γίνεται. ὑπολογισμὸς δ᾽ αὐτῶν ἐστ. ἐκ τῆς καρδίας ἀπόφυσις φλεβὸς εὐμεγέθης κεῖται παρὰ τὴν ῥά-
» χιν, ἀποτελευτῶσα καθ᾽ ὃν τόπον αἱ φρένες ἐκ τῶν σφονδύλων ἐκπεφύκασιν. ἀπὸ δὲ ταύτης, αἱ παρὰ τὰς
30 πλευρὰς τείνουσαι καὶ ταῖς ἀρτηρίαις παρακείμεναι φλέβες, τὴν ἀπόφυσιν ἔχουσιν, ὅταν οὖν ἕλκωσις ἐν
» τοῖς τόποις τούτοις, ἢ ἀπόστημα γένηται, πλείονος πύου συναγωγὴν ποιούμενον, εἰς μὲν τὸ μεταξὺ τοῦ πνεύμο-
» νος καὶ τῶν πλευρῶν, οὐ ῥᾳδίως τὴν ἔκχυσιν λαμβάνει, διὰ τὸ τὸν ὑμένα ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς, νευρώδη τε καὶ
» ἰσχυρὸν, καὶ δυσδιαίρετον εἶναι. συνερήγνυται δ᾽ εἰς τὰ ἐντὸς ἀγγεῖα τοῦ ὑμένος κείμενα, λεπτοτέρας τε
» καὶ ἀσθενεστέρας οὔσης τῆς φλεβὸς ἢ τῆς ἀρτηρίας, πρότερα ταῦτα τὰ ἀγγεῖα τῶν περὶ τὰς ἀρτηρί-
» ας διαιρεῖται. κατὰ δὲ τὰς διαιρέσεις, ἡ ἀνάχυσις τοῦ πύου εἰς τὰς φλέβας γίνεται. ἐπὶ μὲν οὖν τοὺς κάτω
» τόπους οὐ γίνεται τοῦ πύου διέξοδος, διὰ τὸ μὴ διικνεῖσθαι τὴν φύσιν τῶν φλεβῶν. ἀλλὰ τὴν ἀποτελεύτη-
» σιν ἔχειν, καθάπερ εἴρηται, κατὰ τὴν ἔκφυσιν τοῦ διαφράγματος. πληρουμένων δὲ ἀεὶ τῶν συνεχῶν τόπων,
» τὴν ἐπάνοδον λαμβάνειν ἀναγκαῖον εἰς τοὺς ἐπάνω τόπους. ἐπινοεῖν οὖν δεῖ τὴν γινομένην, κατὰ τὴν ἀνα-
» πνοὴν τοῦ πνεύμονος ἐνέργειαν, καὶ τὴν ὁλκήν τε, καὶ δίωσιν τοῦ πνεύματός τε καὶ τῶν ὑγρῶν. καὶ ὅτι
40 κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ τοῦ πύου ἐπάνοδος ἀπὸ τῶν πλευρῶν εἰς τὸν πνεύμονα γίνεται. ἡ δ᾽ ἐκ τοῦ πνεύμο-
» νος ἀναγωγὴ, ὃν τρόπον γίνεται, πρότερον εἴρηται. ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει τὸ μὲν μὴ δύνασθαι κατωτέρω τοῦ δια-
φράγματος ἀφικνεῖσθαι τὸ μεταληφθὲν εἰς τὰς φλέβας πύον, ἀληθῶς εἴρηται τῷ ἐρασιστράτῳ. τῆς γε τὰς
κάτω τοῦ θώρακος ὀκτὼ πλευρὰς, οὐ γὰρ δὴ πάσας γε, τρεφούσης φλεβὸς, ἄχρι τοῦ διαφράγματος ἐρχο-
μένης. οὐ γὰρ χρὴ μικρολογεῖσθαι νῦν, εἰ διεκπίπτει τι μόριον αὐτῆς μικρόν. ὅπως δ᾽ ἀναπτύεται τὸ πύον τοῦτο,
τὴν ἀρχὴν οὐδ᾽ ἐπεχείρησεν εἰπεῖν. ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ τις. οὐ γὰρ δὴ ὥσπερ ἀρτηρίαν τινὰ φασὶν, ἀπὸ
τῆς μεγάλης ἀποσχιζομένην, ἐπὶ τὸν πνεύμονα φέρεσθαι, κατὰ τὸν αὐτὸν ἔχουσι λόγον ἀποφαίνεσθαί τι περὶ
τῆς φλεβός. ἡ μὲν γὰρ ἀρτηρία, φαίνεται κἂν εἰ μὴ καταφυομένη σαφῶς εἰς τὸ σπλάγχνον, ἀλλ᾽ ὑπο-
βεβλημένη γ᾽ αὐτῷ. καὶ μέχρι τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἀποφύσεις πέμπουσα, φλέβα δ᾽ οὐδὲ μίαν, οὔθ᾽ ἡμεῖς
εἴδομεν, οὔτ᾽ ἄλλος τις τῶν ἀνατομικῶν ἔγραψεν. οὔτ᾽ αὐτὸς ὁ Ἐρασίστρατος ἐτόλμησεν εἰπεῖν ἐπὶ τὸν
50 πνεύμονα φέρεσθαι, ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῇ ῥάχει μεγάλης φλεβός. ὁμολογεῖται γὰρ ὑπὸ πάντων ἐκ τῆς δε-
ξιᾶς κοιλίας τῆς καρδίας ὁ πνεύμων, αἷμα λαμβάνειν δι᾽ ἑνὸς ἀγγείου μόνου. δεήσει τοίνυν δὲ τὸ παραγιγνό-
μενον ἐκ τῶν πλευρῶν πύον εἰς τὴν κατὰ ῥάχιν φλέβα, πρότερον μὲν ἐπὶ τὴν καρδίαν ἀφικνεῖσθαι. δεύτε-
ρον δὲ εἰς τὴν φλέβα τὴν ἀπ᾽ αὐτῆς εἰς τὸν πνεύμονα φερομένην. εἶτα τὸ τρίτον, ἐκ ταύτης εἰς τὰς ἐν ἐκείνῳ
τραχείας ἀρτηρίας μεταληφθῆναι, καὶ μετὰ ταῦτα, βηχὸς δεηθῆναι δηλονότι, τῆς εἰς τὸ στόμα δυνησομένης
ἀνάξειν αὐτό. κατὰ τίνα μὲν τρόπον ἡ τοῦ μιχθέντος πύου τῷ αἵματι διάκρισις ἀπ᾽ αὐτοῦ γίνεται; παρέλιπεν
εἰπεῖν, ὥσπερ τι μικρὸν ὂν τοῦτο καὶ τὸ τυχὸν ὑπερβάς, ἀλλ᾽ οὐκ αὐτὸ μάλιστα τὸ συνέχον ὅλον αὐτοῦ τὸν
λόγον. οὐ δὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτ᾽ ἐστὶν εἰπεῖν, ὡς τὸ περιεχόμενον αἷμα κατὰ τὴν ἐν τῇ ῥάχει φλέβα, πρὸς
τὴν καρδίαν ἀναφέρεσθαι πέφυκεν. αὐτὸ γάρ τοι τοὐναντίον ἐστὶν, εἰπεῖν τὸ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν

ὡς τοῦ δεξιοῦ, τὴν φλέβα ταύτην ἀρχομένην, ἅμα ἑαυτῆς κομίζειν αἷμα, τὰ κατὰ τὰς ὀκτὼ πλευρὰς
μόρια πάντα τοῦ θώρακος θρέψον, οὐ γὰρ δὴ τάς γε κατὰ τὰς ὑψηλὰς αὐτοῦ τέτταρας. αἱ γὰρ ἐκεῖναι φέρουσαι
φλέβας, ἀπὸ τῆς εἰς τὰς σφαγὰς ἀναφερομένης, πεφύκασιν ἐν τῷ μεταξὺ τόπῳ καρδίας τε καὶ κλειδῶν. ὥς
τε καὶ τοῦτ' ἄτοπον ἱκανῶς ἕπεται τοῖς ἐρασιστράτου λόγοις. τὸ γὰρ ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν τοῦ θώρακος τεττάρων
πλευρῶν πύον ἀναφερόμενον εἰς τὴν κοίλην φλέβα, μάλιστα μὲν, ἐπὶ τὰς κατὰ τὸν τράχηλον ὠμοπλάτας τε
καὶ κεφαλὴν καὶ χεῖρας ἀφικνουμένας φλέβας, ἤδη δὲ καὶ τὰς καθ' ὅλον τὸ ζῶον ἐνεχθήσεται. ταῦτα
τε οὖν ἄτοπα τοῖς ὑπ' ἐρασιστράτου γεγραμμένοις ἕπεται. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, τὸ παραλελειμμένον ὑπ'
αὐτοῦ, κατὰ τὸν λογισμὸν τῆς αἰτίας. εἰπὼν γὰρ, εἰς τὸ μεταξὺ πνεύμονός τε, καὶ τῶν πλευρῶν, οὐ ῥᾳδίως ἔκ-
χυσιν λαμβάνειν τὸ πύον, διὰ τὸ τὸν ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς ὑμένα νευρώδη τε καὶ ἰσχυρὸν καὶ δυσδιαίρετον
10 εἶναι· τὸ μὲν ἐκχεῖσθαι ποτὲ πύον εἰς τὴν χώραν ταύτην, οὐκ ἠρνήσατο. προσέθηκε δὲ τῷ λόγῳ. τὸ μὴ ῥᾳδίως·
ἐχρῆν οὖν καὶ τούτου τοῦ μὴ ῥᾳδίως μὲν, ὅμως δ' οὖν γινομένου ποτὲ, τὸν λογισμὸν ἀποδοῦναι διδάξαντα τὰς
ὁδοὺς αἷς χρώμενον τὸ πύον, ἐπὶ τῶν ἐμπυϊκῶν, ἀναπτύεται. καθάπερ γὰρ ἀπολλυμένους εἴδομεν οὐκ ὀλίγους
τῶν οὕτως ἐχόντων, οὕτω καὶ σωθέντας ἑτέρους πολλοὺς, ἐφ' ὧν εἴ τι ἠθροίζετο καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀναβητ-
τόμενον πύον, ἐνίοτε μὲν, ἓξ ἢ ὀκτὼ κοτυλῶν. ἐνίοτε δὲ καὶ δέκα. ἐνίοτε δὲ καὶ πλειόνων ἂν εὑρέθη τὸ σύμ-
παν κεφάλαιον. ἀλλ' ὅπερ ἀεὶ λέγειν εἴωθα, καὶ νῦν ἐρῶ. πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἐναργῶς ὁρωμένων πραγμά-
των ἀδυνατοῦντες εἰπεῖν τὰς αἰτίας οὐδ' εἶναι φασὶν αὐτά. καίτοι γ' ὡς ἔφην ἁπάντων τῶν συντετρη-
μένων τὸν θώρακα. τὸ διὰ τοῦ τραύματος ἐνιέμενον μελίκρατον εὐθέως ἀναβηττόντων. ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐναί-
μου τε καὶ κολλητικῆς ὀνομαζομένης ἀγωγῆς, οὐκ ὀλίγων συντρήσεων θεραπευομένων, ἀναπτύουσιν ἔνιοι πυώ-
δες ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις, ὅτ' ἂν μὴ καλῶς, μηδ' ἀκριβῶς ἅπαν ἐκχυθῇ τὸ αἷμα διὰ τοῦ τραύματος, ἐν τῷ
20 κατασείεσθαι τὸν οὕτω τετρωμένον ἄνθρωπον. ἀλλ' ὁ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκὼς ὑμὴν, ἰσχυρὸς καὶ νευρώδης ἐστὶ καὶ
δυσδιαίρετος. εἰ βούλει δὲ, πρόσθες τῷ λόγῳ, καὶ τὸν ἀμφιεννῦντα τὸν πνεύμονα, τὴν αὐτὴν ἔχοντα φύσιν αὐ-
τῷ. καὶ διὰ τοῦτο τὴν εἰς τὰ κενὰ τοῦ θώρακος ἔκχυσιν τῶν ὑγρῶν, ὁ μὲν οὐ μεθίησιν, ὁ δ' οὐ μεταλαμβάνει, λέγε
τοίνυν καὶ τὸ δέρμα πολὺ τῶν ὑμένων τούτων ἰσχυρότερόν τε καὶ παχύτερον ὑπάρχον, ἐν ταῖς τῶν καταγμά-
των πωρώσεσι μή ποτ' ἐπιτρέπειν ἔξω φέρεσθαι δι' ἑαυτοῦ τὸν αἱματώδη χυμὸν, ὃν ὁρῶμεν οὕτως πολὺν ἐπί
τινων ἐκχεόμενον, ὡς διαβρέχειν ὅλους τοὺς ἐπιδέσμους. εἰ δὲ τοῦτο φαίνεται γινόμενον οὐδὲν ἔτι θαυμαστὸν, οὐδὲ
διὰ λεπτῶν ὑμένων γίνεσθαι ταὐτὸ τοῦτο. κάλλιον δ' ἦν οὐ τοῦτ' ἠπορηκέναι τὸν ἐρασίστρατον, ἀλλ' ἐκείνου μᾶλλον
εὐπορηκέναι, τοῦ μεταλαμβάνεσθαι τὸ μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμονος ὑγρὸν, εἰς τὰς τραχείας ἀρτηρίας τοῦ
πνεύμονος οὔτε δ' εἰς τὰς λείας, οὔτ' εἰς τὰς φλέβας ἀφικνεῖσθαι. κατὰ γὰρ αὐτὸν τὸν ἐρασίστρατον, ἀλλήλοις
συμπαρεκτείνεται ταῦτα τὰ τρία, καὶ συγκατασχιζόμενα ἀποτελευτᾷ τοῖς ἐσχάτοις ἑαυτῶν στόμασιν, εἰς τὸν
30 περικείμενον ὑμένα τῷ πνεύμονι. τί δή ποτ' οὖν ἀλλήλοις παρακειμένων τῶν τριῶν στομάτων, εἰς ἓν αὐτῶν μόνον ἡ με-
τάληψις γίνεται. τοῦτ' ἐχρῆν ἐζητηκέναι τὸν ἐρασίστρατον. ἄμεινον γάρ ἐστιν, ὅπως γίνεται τὰ γινόμενα ζητεῖν,
οὐ κατασκευάζειν ὅτι μὴ γίγνεται, καίτοι οὐκ ἄπορος οὐδ' ἀνεύρετος ἐμοὶ φαίνεται τῶν ἐκ τοῦ θώρακος ἡ μετάλη-
ψις, εἰς τὸν πνεύμονα. δυναμένη γε κατὰ τὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας πέρατα γίγνεσθαι. ταῦτα γ', οὐ τὴν αὐτὴν
ἔχει στενότητα τοῖς τῶν λείων τε καὶ φλεβῶν. ὅτι τε τὸ πλεῖστον τῆς οὐσίας τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν, χόνδρος
ἐστὶν, οὐ δυνάμενος εἰς ἐσχάτην ἀφικνεῖσθαι σύμπτωσιν, ὅτι τε πολὺ μεῖζόν ἐστι τῶν ἑτέρων δυοῖν ἀγγείων, τὸ τῆς τρα-
χείας ἀρτηρίας. σχιζομένων οὖν αὐτῶν κατὰ τὸν πνεύμονα σχίσεις ἰσαρίθμους, εὔλογόν ἐστιν ἀνάλογον ἀεὶ τοὺς
κλάδους τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ὑπερέχειν τῶν κατὰ τὰ λοιπὰ δύο γένη μορίων. ἀλλὰ καὶ φαίνεται σαφῶς
τοῦτο καὶ κατὰ τὴν ἀνατομὴν τοῦ σπλάγχνου, τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν τῆς κατὰ τὸ μέγεθος ὑπεροχῆς φυλαττόντων
ἀεὶ τῶν παρακειμένων ἀλλήλοις ἀγγείων, ἣν ἐξ ἀρχῆς εἶχε τὰ μέγιστα. ταῦτ' ἐχρῆν εἰπόντα τὸν ἐρασίστρατον, ἐφεξῆς
40 προσθεῖναι τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ μεταλαμβάνεται τὸ πύον, ἐκ τῶν κενῶν τοῦ θώρακος εἰς τὸν πνεύμονα. πότερον
ὁ τῆς εἰσπνοῆς, ἢ ὁ τῆς ἐκπνοῆς, ἢ ὁ τῆς ἡσυχίας ἐστί. εἶτα διδάξαντα μήτε τὸν τῆς εἰσπνοῆς ὄντα, μήτε τὸν
τῆς ἡσυχίας, ἑξῆς εἰπεῖν ὅτι κατὰ τὴν ἐκπνοὴν ἡ μετάληψις γίνεται. ἔργον γὰρ ἦν καὶ τοῦτο δεῖξαι.
προαποδεδειγμένην ἔχοντα τὴν τῆς ἀναπνοῆς ἐνέργειαν, ὑπὸ τοῦ θώρακος γιγνομένην, οὐδὲ μίαν ἔχον-
τος ἰδίαν κίνησιν τοῦ πνεύμονος. ἀλλ' ὁπότε μὲν ὁ θώραξ διαστέλλοιτο, τῇ πρὸς τὸ κενούμενον ἀκολουθίᾳ συν-
διαστελλομένου. κατὰ δὲ τὰς συστολὰς αὐτοῦ συνιζάνοντος εἰς αὐτὸν ὁμοίως τοῖς σπόγγοις, οὓς ταῖς χερσὶ περι-
λαμβάνοντες θλίβομεν. οὕτως γοῦν φαίνεται προπίπτων λοβὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ τραύματος ἐν ταῖς μεγάλαις
συντρήσεσιν. ἀλλὰ πρό γε τοῦ τρωθῆναι συστελλόμενος ὁ θώραξ, σφοδρῶς ἐνθλίβει τὸ μεταξὺ περιεχόμενον
αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πνεύμονος ὑγρὸν, εἰς τὰς τραχείας ἀρτηρίας αὐτοῦ. μὴ παρέργως δ' ἀκοῦσαι τοῦ σφοδρῶς
προσκειμένου κατὰ τὸν λόγον. ἐὰν γὰρ μὴ πάνυ σφοδρῶς θλίψῃ τὸν πνεύμονα, πανταχόθεν ὁ θώραξ, οὐ με-
50 ταληφθήσεται τὸ ὑγρὸν εἰς τὰ τῶν τραχειῶν ἀρτηριῶν στόματα. καὶ τούτου χάριν ὑπὸ τῆς φύσεως ἐδόθη
τοῖς ζώοις εἰς τὴν τῆς θλίψεως ῥώμην, ἡ καλουμένη βήξ. σύμπτωμα φυσικὸν ὅμοιον πταρμῷ καὶ λυγμῷ καὶ
ναυτίᾳ. περὶ ὧν αὐτάρκως ἐν τοῖς περὶ τῶν συμπτωμάτων αἰτίας εἴρηται. πρὸς δὲ τὴν γένεσιν τοῦ φυσικοῦ τούτου
συμπτώματος, ἰσχύος χρήζοντες οἱ κάμνοντες, ἀποθνήσκουσιν εἰκότως, οὐκ ὀλιγάκις ἐν τοῖς ἐμπυϊκοῖς πά-
θεσιν ὡς ἂν προκεκμηκυίας τῆς δυνάμεως. ἡ γὰρ εὐτονωτάτη τε καὶ ταχίστη συστολὴ τοῦ θώρακος ἐργάζε-
ται βῆχα. οὐ δύναται δ' εὐτόνως, οὔτε ταχέως ἐνεργεῖν ἡ ἀσθενὴς δύναμις, περὶ μὲν οὖν τῆς ἐκ τῶν κε-
νῶν τοῦ θώρακος ἀναπτύσεως, ἀρκεῖ καὶ ταῦτα. πάλιν δ' ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς προκείμενον λόγον, ἐπανέλθωμεν. αἱ κατὰ
τὸν ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς ὑμένα καὶ τοὺς τούτῳ συνεχεῖς μῦς, φλεγμοναὶ, νόσον ἐργάζονται τὴν καλουμένην πλευ-
ρῖτιν. ἥτις ἀχώριστα μὲν ἔχει συμπτώματα, πυρετὸν ὀξύν. ὀδύνην ὡς διατεινομένων τῶν τόπων ἢ νυττομένων, πνεῦμα

πυκνὸν καὶ μικρόν, σφυγμὸν μικρόν, σκληρὰν τὴν ἀρτηρίαν ἐμφαίνοντα. σὺν τινὶ τάσει βῆχα κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν ἅμα τοῖς κεχρωσμένοις πτύσμασιν. ὀλιγάκις δὲ καὶ χωρὶς τούτων ἃς ἀπέπτους ὀνομάζουσι πλευρίτιδας ἤτοι διὰ ταχέων ἀναιρούσας, ἢ χρόνῳ πλείονι λυομένας. ἀλλὰ καὶ τὴν ὀδύνην ὡς τὸ πολὺ μέχρι κλειδὸς ἢ ὑποχονδρίου διήκουσαν ἔχουσιν. ἕτεραι δ' εἰσὶν ὀδύναι πλευρῶν, ἅμα πυρετοῖς, ἐφ' ὧν ἐξ ἀνάγκης μὲν γίνεται πυκνὸν καὶ μικρὸν τὸ πνεῦμα, πτύεται δ' οὐδέν. ὡς ἐοικέναι κατὰ τοῦτο ταῖς ἀπτύστοις πλευρίτισιν, ἀλλὰ καὶ διορίζεται ῥᾳδίως αὐτῶν, τῷ τε μὴ δ' ὅλως βήττειν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀπτύστων ξηρᾶς τῆς βηχὸς γινομένης, καὶ τῷ μήτε τάσιν ἔχειν τὸν σφυγμόν, μήθ' ὅλως σκληρότητα. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸν πυρετὸν οὐχ ὁμοίως ὀξὺν εἶναι. καὶ ἡ δύσπνοια δ' αὐτοῖς ἧττον ἐνοχλεῖ. τινὲς δὲ καὶ θλιβόντων ἡμῶν τὸν φλεγμαίνοντα τόπον ἔξωθεν, ἀλγοῦσι. ἐπὶ τούτων ἡ μὲν ἀνακάθαρσις, οὐ γίνεται διὰ τῶν πτυσμάτων, ὅτι μηδὲ τὴν ἀρχὴν εἰς τὰ κενὰ τοῦ θώρακος ἀφικνεῖταί τι τοῦ τὴν φλεγμονὴν ἐργασαμένου χυμοῦ. πεττομένης δ' αὐτῆς ἐὰν μὴ φθάσῃ διαφορηθῆναι τὸ γινόμενον πῦον, ἀποκορυφοῦται πρὸς τὸ δέρμα καὶ τέμνεται. τὸν δὲ κάτω τοῦ θώρακος ὅρον, οἱ μὲν παλαιοὶ πάντες, ὠνόμαζον φρένας, εἴθ' ἁπλῶς ἐπελθὸν αὐτοῖς, εἴθ' ὥς τινες οἴονται, διότι φλεγμαίνοντος αὐτοῦ βλάπτονται τὴν φρόνησιν οἱ κάμνοντες, ἀπὸ Πλάτωνος δ' ἤρξατο καλεῖσθαι διάφραγμα, προσαγορεύσαντος μὲν αὐτοῦ φρένας ὁμοίως τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς, ἡγουμένου δὲ τὴν τοῦ διαφράγματος ἐν τοῖς ζῴοις χρείαν ἔχειν, ἐπειδὴ τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς ἐν καρδίᾳ περιεχόμενον, ἀπὸ τοῦ καθ' ἧπαρ ἐπιθυμητικοῦ διαφράττει. κἀντεῦθεν δὲ ἔθος ἔσχον οἱ ἰατροὶ προσαγορεύειν αὐτὸ διάφραγμα τῆς ἀρχαίας ἀμελήσαντες προσηγορίας. ὅπερ ἐποίησαν ἀμέλει κἀπὶ τοῦ νωτιαίου. καὶ γὰρ καὶ τούτῳ τῆς οἰκείας οὐσίας ὄνομα, μυελός ἐστιν, ὥσπερ τοῦ νῦν προκειμένου κατὰ τὸν λόγον ὀργάνου, φρένες. ἐκείνῳ τε οὖν προσετίθει διορισμοῦ χάριν, ὁ νωτιαῖος. ὥσπερ καὶ διαυχένιος, καὶ ῥαχίτης καὶ ψοΐτης. εἶτα μετὰ ταῦτα σχεδὸν ἅπαντες ἔθισαν ὀνομάζειν ἁπλῶς νωτιαῖον. ἐνταῦθα δὲ πάλιν, ἐάσαντες τὸ τῶν φρενῶν ὄνομα διάφραγμα καλοῦσιν. Ἀριστοτέλης δὲ ὀνομάζει ὑπόζωμα τὸ μόριον τοῦτο τοῦ ζῴου, μὴ γινώσκων μηδ' αὐτός, ἐνέργειαν εἶναι μεγάλην αὐτοῦ χρησιμωτάτην τοῖς ζῴοις, ἔστι γὰρ ἀναπνοῆς ὄργανον. εἰκότως οὖν ἐμποδίζει ταύτην παθόν, ὡς κἀν τῷ περὶ δυσπνοίας λόγῳ πρόσθεν εἴρηται. τοῖς κατὰ συμπάθειαν, ἐπὶ τῷ νωτιαίῳ καὶ τοῖς ἀπ' αὐτοῦ νεύροις γινομένοις, ἐν αὐτῷ παθήμασι συναποδοθέντων καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ. νυνὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ παθημάτων ὅσα κατὰ συμπάθειαν τῆς ἄνωθεν ἀρχῆς ἐπιφέρει μνημονεύσωμεν. πρὶν μὲν οὖν παραφρονεῖν, πυκνὸν καὶ μικρὸν ἐργάζεται τὸ πνεῦμα, παραφρονούντων δ' ἤδη, ποικίλως ἀνώμαλον. ὡς ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας ἐδείχθη. παραφροσύναι μὲν οὖν γίγνονται κἀπὶ τῷ τῆς γαστρὸς στόματι κακοπραγοῦντι, καὶ διακαέσι πυρετοῖς καὶ πλευρίτισι καὶ περιπνευμονίαις. ἀλλ' αἱ διὰ τὰς φρένας, ἐγγὺς τῶν φρενιτικῶν εἰσιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις μορίοις πάσχουσι, καὶ τοῖς διακαέσι πυρετοῖς, ἐν ταῖς παρακμαῖς αὐτῶν ἡ παραφροσύνη καθίσταται, τοῖς φρενιτίσιν δ' ἴδιον ἐξαίρετον ὑπάρχει, τὸ μηδ' ἐν ταῖς παρακμαῖς τῶν πυρετῶν παύεσθαι τὴν παραφροσύνην. οὐ γὰρ ἐπὶ συμπαθείᾳ κατ' ἐκείνην τὴν νόσον ὁ ἐγκέφαλος πάσχει, ἀλλὰ κατ' ἰδιοπάθειάν τε καὶ πρωτοπάθειαν κάμνει. καὶ διὰ τοῦτο κατὰ βραχύ τε συνίσταται τοῦτο τὸ πάθος, καὶ οὐκ ἐξαίφνης παρακόπτουσιν ἢ ἀθρόως, ὡς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις μορίοις, ὅσα προεῖπον ἀρτίως. οὐκ ὀλίγα τε συμπτώματα προηγεῖται τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ, καὶ καλεῖταί γε πάντα ταῦτα, φρενιτικὰ σημεῖα, καὶ γεγράφασιν αὐτά, πάντες οἱ πρὸ ἐμοῦ. τοῦτο μὲν γὰρ ἀγρυπνίας ἢ καί τινας ὕπνους θορυβώδεις ἐπὶ φαντάσμασιν ἐναργέσιν, ὡς καὶ κρᾶξαί ποτε καὶ ἀναπηδῆσαι, προηγουμένως ἐστὶν ἰδεῖν. τοῦτο δ' ἀλόγους ἐπιλησμοσύνας ὡς αἰτήσαντας ἀμίδα τοὺς κάμνοντας, οὐκέτ' οὐρεῖν, ἢ οὐρήσαντας ἐπιλανθάνεσθαι προσδοῦναι τὸ σκεῦος, ἢ θορυβωδέστερον, ἢ ὅλως θρασύτερον ἀποκρίνασθαι, καὶ μάλισθ' ὅταν ἔμπροσθεν ἦ κόσμιος. ἀλλὰ καὶ βραχυπόται πάντες εἰσὶν οὗτοι. καὶ μέγα καὶ ἀραιὸν ἀναπνέουσι. καὶ τοὺς σφυγμοὺς μικροτέρους τε καὶ νευρωδεστέρους ἔχουσι. καί ποτε καὶ τὰ κατ' ἰνίον ὀδυνῶνται, πλησίον δὲ ἤδη τοῦ φρενιτίζειν ὄντες, αὐχμηροὺς ἱκανῶς ἴσχουσι τοὺς ὀφθαλμούς, ἤ τι κατὰ τὸν ἕτερον αὐτῶν δάκρυον ἐγχεόμενον δριμύ. καὶ μετὰ ταῦτα καὶ λήμας. καὶ φλέβας τὰς ἐν αὐτοῖς μεστὰς αἵματος. ἐκ ῥινῶν τε στάξεις αἵματος. ἡνίκα ἤδη μηδὲ τὰς ἀποκρίσεις ἔμφρονας ἀκριβῶς ποιοῦνται. κροκυδίζουσι τε καὶ καρφολογοῦσι καὶ πυρετὸν ἴσχουσιν αὐχμωδέστερον. οὐ μεγάλας ἐφ' ἑκάτερα μεταβολὰς ποιούμενον. ὥσπερ ἄλλοι τινές, ἀκμὰς μὲν σφοδροτάτας ἴσχοντες, ἐπιεικεῖς δὲ τὰς παρακμάς. τί δεῖ λέγειν περὶ γλώττης ἱκανῶς τραχείας, ἢ τοῦ παρακούειν ἐνίοτε, καί ποτε καὶ κατακεῖσθαι σκυθρωποὺς ἀποκρινομένους μόγις, ἢ μορίου τινὸς ὀδυνηρὰν ἔχοντος διάθεσιν, οὐδ' ὅλως αἰσθάνεσθαι κἂν σφοδρότερόν τις αὐτοῦ θίγῃ. κατὰ βραχὺ γὰρ οὕτως ἐπὶ ἐγκεφάλῳ πάσχοντι φρενιτίζουσιν. ἐπ' ἄλλῳ δ' οὐδενὶ μορίῳ τὸ διηνεκές ἐστι τῆς παραφροσύνης, ὅτι μὴ διαφράγματι μόνῳ. πλησίον γάρ πως ἥκει τοῦ διηνεκοῦς, ὡς δι' αὐτὸ τοῦτο δοξασθῆναι τοῖς παλαιοῖς, ἐπὶ τῷ μορίῳ τούτῳ φλεγμαίνοντι, γίγνεσθαι φρενιτικούς, ὀνομάσαι τε φρένας αὐτὸ διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόνοιαν. ὡς καὶ τῷ φρονοῦντι μορίῳ συμβαλλόμενόν τι. διορίζεται δ' ἡ ἀπὸ τούτου παραφροσύνη τῆς φρενιτικῆς, τοῖς τε κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς συμπτώμασιν, καὶ ταῖς ἐκ τῶν ῥινῶν αἵματος στάξεσιν, καὶ τῷ τῆς ἀναπνοῆς εἴδει. μέγα μὲν γάρ τι καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου τὸ πνεῦμα τοῖς ἐπ' ἐγκεφάλῳ φρενιτικοῖς ἐφεξῆς ἐστιν ἀεί. τοῖς δ' ἐπὶ ταῖς φρεσίν, ἀνώμαλον. ὡς καὶ μικρὸν ποτὲ γενέσθαι, καὶ πυκνὸν αὖθίς τε ποτὲ μέγα καὶ στεναγμῶδες. ἀρχομένης μέντοι τῆς κατὰ τὸ διάφραγμα φλεγμονῆς πρὶν παραφρονῆσαι, μικρὸν καὶ πυκνὸν ἀναπνέουσιν, ἔμπαλιν τοῖς ἐπ' ἐγκεφάλῳ. προηγεῖται γοῦν ἐκείνοις μέγα καὶ ἀραιὸν πνεῦμα, καὶ συνελόντι φάναι, τῶν εἰρημένων ἀρτίως προηγεῖσθαι φρενίτιδος, ἤτοι γ' οὐδὲν ἢ μικρὰ συμβαίνει τοῖς ἀρχομένοις φλεγμαίνειν τὸ διάφραγμα. καθάπερ γε πάλιν ἀνασπᾶσθαι μὲν ὑποχόνδριον ἴδιον αὐτῶν τῶν φρενῶν πασχουσῶν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πάθημα. ἐπ' ἐγκεφάλου δὲ ἕν τι τῶν ὕστερον ἐπιγενομένων, ἤδη κατασκευαζομένου τοῦ πάθους καὶ οὐκ ἀρχομένου. καὶ ἡ θερμασία δὲ πλείων ἐστὶ κατά τε τὴν

κεφαλὴν

κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ κεφαλῇ τὴν κατασκευὴν ἐχόντων τῆς παραφροσύνης. τὰ δ' ἄλλα τοῦ
διαφράγματος πάθη, τά τε κατὰ πρωτοπάθειαν αὐτοῦ γιγνόμενα καὶ τὰ κατὰ συμπάθειαν, τὰ μὲν, οὐκ ἔστι τῆς
προκειμένης πραγματείας ὅσα προδήλως πάσχει κατά τε τἆλλα συμπτώματα, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ γιγνομένας
ἀποστάσεις. τὰ δὲ ἐν τῷ πρόσθεν εἴρηται λόγῳ. τὸ μεταξὺ τῆς τε φάρυγγος καὶ τοῦ στόματος τῆς κοιλίας, ὅπερ
οἰσοφάγον ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ, στόμαχον εἰώθασιν οἱ μετ' Ἀριστοτέλη προσαγορεύειν. αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀεὶ τῷ
παλαιῷ καλοῦντος ὀνόματι τὸ μόριον τοῦτο τοῦ ζώου. χρεία δ' αὐτοῦ διττή. μία μὲν ὡς ὁδοῦ τῶν καταπινομέ-
νων. ἑτέρα δὲ, καθ' ἣν ἐνεργεῖ τι πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ὁδούς. τήν τ' ἐκ τοῦ στόματος εἰς τὴν γαστέρα καταφερομέ-
νων, καὶ τὴν ἐξ ἐκείνης ἀναφερομένων εἰς τὸ στόμα. δύο γὰρ ἔχων ἑαυτοῦ μόρια τοὺς ὀνομαζομένους ὑπὸ τῶν ἀ-
νατομικῶν χιτῶνας, ἕλκει μὲν θατέρῳ τά τε ποτὰ καὶ τὴν τροφὴν εἰς τὴν κοιλίαν. ἐκπέμπει δὲ θατέρῳ
10 κατὰ τοὺς ἐμέτους. εἰκότως οὖν ἐστὶ δύο γένη τῶν παθῶν αὐτοῦ. τὸ μὲν ἕτερον, ὡς ὁδοῦ τῶν καταπινομένων. τὸ
δ' ἕτερον ὡς ὀργάνου τῶν ἐμουμένων τε καὶ καταπινομένων. ὅτι δ' αὐτῶν τούτων τῶν δύο χρειῶν, ἡ ἑτέρα μὲν,
ἀναγκαία διαπαντός ἐστι. ἡ δὲ ἑτέρα κατά τινας καιρούς, εὔδηλον παντί. τὸ μὲν οὖν ὡς ὁδοῦ σιτίων γένος ἐν αὐ-
τῷ τῶν συμπτωμάτων ἐστὶ, ὅταν ὑπό τινος τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, στενοχωρία τοῦ κατ' αὐτὸν γένηται πόρου. τὸ
δ' ἕτερον, ὅτ' ἂν αὐτὸς ἀδυνατεῖ, τὰς ἰδίας ἐνεργείας ἐπιτελεῖν. εἴρηται μὲν οὖν καὶ πρόσθεν ἡνίκα περὶ κυ-
νάγχης ὁ λόγος ἐγίνετο τῆς ἑπομένης τῇ μεταστάσει τῶν ἐν τῷ τραχήλῳ σπονδύλων, ὡς ἐπίκτητος αὐτῷ στενο-
χωρία συμπίπτει ὑπ' αὐτῶν θλιβομένῳ. καὶ νῦν δ' ἀναμνησθῶμεν καὶ αὐτὸ τοῦτο, συναναμεμνήσθωσαν δὲ καὶ
οἱ τῶν ὑποβεβλημένων αὐτῷ μυῶν ὄγκοι, καθ' ὅντινοῦν τρόπον γιγνόμενοι. δεδήλωνται γὰρ ἅπαντες ἐν τῷ πε-
ρὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων. ἐφ' ἁπάντων δὲ τούτων κοινὸν ἡ ἐν τῷ καταπίνειν στενοχωρία τοσαύτη γιγνομένη πολ-
λάκις ὡς ἀνεκπέμπεσθαι τὸ ποτὸν εἰς τὰς ῥῖνας. ὅταν μέν τοι φλεγμήνας αὐτὸς, οἴκοθεν σχῇ τὴν στενοχωρίαν
20 οὐκ ἐκ τῶν γειτνιώντων ἐπίκτητον, ὀδύνη σφοδρὰ γίγνεται καταπινόντων, ἅμα τῇ δυσχωρίᾳ τῆς διεξόδου. καὶ
μάλιστα ὅταν ὁ κάμνων ὕπτιος κατακείμενος, ἐπιχειρεῖ καταπίνειν. διὸ καὶ μετασχηματίζεσθαι προθυμοῦν-
ται, καὶ ἀνακαθίζειν, αὐτῷ τῷ συμβαίνοντι διδασκόμενοι, ῥᾷον ἐν τούτῳ τῷ σχήματι καταπίνοντες. ὡς ἂν οὐ μι-
κρὰ συντελούσης τῆς εἰς τὸ κάταντες φορᾶς τῶν σιτίων. καὶ δυναμένης γε πολλάκις καὶ μόνης γίγνεσθαι με-
τὰ τὴν ἐκ τοῦ στόματος ἔκθλιψιν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ στομάχου. κατὰ δὲ τὴν ὑπτίαν κατάκλισιν, οὐδὲ μία βοήθεια
πρὸς τῆς κατάντους γίνεται φορᾶς, ἀλλ' ὑπὸ μόνης τῆς κατὰ τὸν στόμαχον ἐνεργείας ἐπιτελεῖται, τὸ τῆς κα-
ταπόσεως ἔργον. ἅπαντα δ' ἔτι τὰ φλεγμαίνοντα μόρια, κατὰ μὲν τὰς ἐνεργείας ὀδυνώμενα, παρηγορού-
μενα δ' ἐν ταῖς ἡσυχίαις. αἰσθητικοῦ δ' ὄντος τοῦ στομάχου, συγχρῆσθαι πάρεστι, καὶ τούτῳ τῷ πλεονεκτήματι
τοῦ μορίου, πρὸς τὴν διάγνωσιν τῶν ἐν αὐτῷ παθῶν, ἐκ τῆς τοῦ κάμνοντος ἀνακρίσεως. ὅτ' ἄν γε μὴ παντάπα-
σιν ἠλίθιος ὑπάρχων, ἀδυνατεῖ σαφῶς ἑρμηνεύειν ἃ πάσχει. ὡς ἐάν γε δυνατὸς ἑρμηνεύειν ᾖ, μέγιστον πλεο-
30 νέκτημα πρὸς τὴν διάγνωσιν αὐτοῦ τῶν παθῶν ἐστιν, ἡ γιγνομένη κατὰ τὸν στόμαχον αἴσθησις. ἐνίοτε μὲν γὰρ ἀτο-
νίας αἰσθάνεσθαι φασὶν, ἐν πολλῷ χρόνῳ μόγις διεξερχομένων τοῦ στομάχου τῶν δι' αὐτοῦ φερομένων. ἐνίοτε δὲ
κατὰ μὲν τὴν πρώτην ὁρμὴν ἑτοίμως κατιόντων, ἰσχομένων δ' αὖθις ὡς ἐσφηνῶσθαι δοκεῖν. εἶτα τὸ ὑπόλοι-
πον τῆς φορᾶς ἀλύπως τε καὶ ῥᾷστα διεξερχόμενον. ὁ μὲν οὖν πρότερος τρόπος, ἀτονίαν ἐνδείκνυται τῆς ἐνερ-
γείας. ὁ δὲ δεύτερος, στενοχωρίαν καθ' ἕν τι μόριον. ἑκατέρου δ' αὐτῶν τὰς διαφορὰς, ἐκ τῶν ἄλλων συμπτωμάτων
ἔνεστι γνωρίζειν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀτονίας, ὅτ' ἂν κατὰ δυσκρασίαν μόνην γίγνηται, χωρὶς ὄγκου παρὰ φύσιν,
ἡ κατὰ τὴν διέξοδον ὧν καταπίνουσι βραδύτης, ὁμαλὴ καὶ χωρὶς ὀδύνης. ἐπιτεινομένη μὲν, ἐν ταῖς ὑπτίαις
κατακλίσεσι. πραϋνομένη δ' ἐν τοῖς ὀρθίοις τοῦ τραχήλου σχήμασιν, ἄνευ τῆς κατὰ τὴν στενοχωρίαν αἰσθήσεως, εἴω-
θε συμβαίνειν. ἡ δὲ σὺν ὄγκῳ τινὶ στενοχωρίαν τε φέρει καθ' ἕν τι μόριον ὑπὲρ τἆλλα, καθ' ὃ καὶ χρόνιος ἡ διέξο-
δος γίνεται. κἀπειδὰν ἤτοι φλεγμονώδης, ἢ ἐρυσιπελατώδης ὄγκος ᾖ, καὶ σὺν ὀδύνῃ καὶ δίψει καὶ θερμασίας
40 πολλῆς αἰσθήσει μετὰ πυρετῶν οὐ πάνυ τι θερμῶν, οὐδὲ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ δίψους. ἐὰν δέ τις τῶν μὴ πά-
νυ θερμῶν ὄγκων ᾖ, χωρίς γε πυρετοῦ καὶ θερμασίας καὶ δίψης, τὸ τῆς καταπόσεως ἀνώμαλον γίνεται. καθ'
ἕν τι μέρος ἰσχομένων τῶν σιτίων. καὶ μᾶλλον, ὅταν ἀθροώτερά τε καὶ σκληρότερα καταπίνεται, καὶ σὺν
ὀδύνῃ τινὶ βραχείᾳ. τοιούτων συμπτωμάτων ἐν χρόνῳ πολλῷ γιγνομένων, καί ποτε καὶ πυρετῶν ἐφημέρων
συμπιπτόντων, καὶ φρίκης, ἔστι ὅτε, στοχαζομένοις ἡμῖν ἀπόστημα δύσπεπτον ἐν τῷ στομάχῳ γίγνεσθαι, συνέβη
τοῦ χρόνου προϊόντος αἴσθησιν αὐτῷ τῷ κάμνοντι γενέσθαι ῥήξεως, ἐφ' ᾗ πύον ἤμεσεν, ἔν τε τῷ παραχρῆμα καὶ
κατὰ τὴν ὑστεραίαν καὶ τρίτην ἡμέραν. εἶτ' ἠκολούθησεν αὐτῷ τἆλλα πάντα ἐφεξῆς ἡλκωμένου στομάχου ση-
μεῖα. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῖς δριμέσι καὶ ὀξέσι καὶ ἁλυκοῖς καὶ στρυφνοῖς καταπινομένοις ᾐσθάνετο δήξεως ἢ στύψεως.
ἤλγει τε κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, εἰ καὶ μηδὲν κατέπινεν ἀλλὰ μετρίως. ἰσχυρότερα γὰρ τὰ δάκνοντα καὶ στύφον-
τα, τὴν τῆς ὀδύνης αἴσθησιν εἰργάσατο. οὗτος μὲν οὖν ἐν πολλῷ χρόνῳ μόγις ἐσώθη συμβαλλούσης αὐτῷ καὶ
50 τῆς ἡλικίας. ὅσοι δὲ πρεσβύτεροι αὐτοῦ, διεφθάρησαν. ἥ γε μὴν ὀδύνη πᾶσι τοῖς ἐν στομάχῳ τι πάθος ἀλγεινὸν
ἔχουσι, κατὰ τὸ μετάφρενον διασημαίνει. καὶ ἡ αἰτία πρόδηλος, ἑωρακῶσιν ὑμῖν ἐπιτεταμένον τῇ ῥάχει τὸν στό-
μαχον. ὅτι δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς τρόπους καὶ τῶν κατὰ τὸν στόμαχον ἀγγείων ἐμοῦσιν αἷμα καθ' οὓς καὶ τῶν ἄλλων ἁ-
πάντων, εὔδηλόν ἐστιν. ἀλλ' αἱ μὲν κατὰ ῥῆξιν αἵματος ἀναφοραὶ, σὺν ἀλγήμασι γίγνονται. διασημαίνουσαι τὸν
τόπον, ἐν ᾧ γέγονεν ἡ ῥῆξις. ὁμοίως δ' αὐταῖς καὶ αἱ κατὰ διάβρωσιν, ἢ ἀνάβρωσιν, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλοι.
αἱ δὲ κατ' ἀναστόμωσιν, ἀνώδυνοι τελέως εἰσὶν, αὐτῷ τε οὖν τούτῳ διορίζονται τῶν ἑτέρων. καὶ τῷ μήτ' ἐπὶ πλη-
γῇ σφοδρᾷ, μήτ' ἐπὶ καταπτώσει γεγονέναι, καθάπερ αἱ ῥήξεις εἰώθασι γίγνεσθαι. συμβαίνουσι δὲ καὶ χωρὶς
προφάσεως τῆς ἔξωθεν, ἐνίοτε ῥήξεις ἀγγείων ὑπὸ πλήθους αἵματος. αἱ δὲ κατὰ διάβρωσιν, ἑλκώσεως προη-
γησαμένης γίγνονται. τὴν δ' ἕλκωσιν, αἵ τε ῥήξεις τῶν ἀγγείων ποιοῦσι. καὶ αἱ τῶν κακοήθων χυμῶν ἐπιρροαί,

καθάπερ ὁρῶνται καὶ ἐπὶ τοῦ δέρματος συμβαίνουσαι πολλάκις. τὸ στόμα τῆς κοιλίας οἱ παλαιοὶ καρδίαν ὠνόμα-
ζον, ἀφ' ὧν ἐπιφέρει συμπτωμάτων, ὥς φασιν οὕτω προσαγορεύσαντες. οὐ γὰρ μόνον ὡς καρδιακαῖς συγκοπαῖς,
οὕτω καὶ στομαχικαῖς ἁλίσκονται τινές. ἀλλὰ καὶ σπασμοῖς, καὶ κάροις, ἐπιληψίαις τε καὶ μελαγχολίαις, ἤδη
δὲ καὶ τοῖς τῶν ὑποχεομένων συμπτώμασιν ὡς ἐν τῷ περὶ τῶν ὀφθαλμῶν λόγῳ πρόσθεν εἴρηται. καὶ ταῦτα
πάντα συμπασχόντων αὐτῷ γίγνεται μορίων ἑτέρων. ἔπειτα κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ἀνορεξίας τε καὶ διαφθο-
ρὰς τῶν ἐπιπολαζόντων ἐργάζεται σιτίων, ὡς τά γ' ἐν τῷ πυθμένι τῆς κοιλίας στηρίζεσθαι πεφυκότα, καὶ
μάλιστα ὅταν ᾖ δυσδιάφθαρτα, τοιούτων οὐδὲν πάσχει. προσέχειν οὖν ἀκριβῶς χρή, τοῖς κατὰ συμπάθειαν
ἐπ' αὐτῷ γινομένοις παθήμασι, καὶ χωρίζειν αὐτὰ τῶν κατὰ πρωτοπάθειαν ἐκείνοις τοῖς μορίοις γιγνομένων,
ὧν ταῖς ἐνεργείαις λυμαίνεται τὸ τῆς γαστρὸς στόμα πάσχον. ὅπερ ὡς οἱ παλαιοὶ πάντες ὀνόμαζον καρδίαν, οὕ-
10 τως οἱ νῦν ὀνομάζουσι στόμαχον. ὁ διορισμὸς δέ, ἐκ τῶν προηγησαμένων μάλιστα γίγνεται κατάδηλος, ἀνδρὶ τε-
τριμμένῳ περὶ τὰς διαγνώσεις. ἰδιότητες γάρ τινες ἄρρητοι προσέρχονται τοῖς ἐν τοῖς συμπτώμασιν, αἳ βε-
βαιοῦσι τὰς διαγνώσεις τῶν πεπονθότων μορίων. ἐκείνας μὲν οὖν, ἕκαστος ἑαυτῷ προσεξευρήσει, τὰ δ' οἷον θε-
μέλια τῆς ὅλης διαγνώσεως, ἐξ ὧν οἱ φιλόπονοι, καὶ τὰς ἀδυνάτους ῥηθῆναι τῶν συμπτωμάτων ἰδιότητας αὐ-
τοὺς διδάξουσιν, ἐγὼ διηγήσομαι. νεανίσκος τις ἡλίσκετο τῷ τῆς ἐπιληψίας πάθει γραμματικός, ἡνίκα μάλιστα
σφοδρότερον ἐδίδασκεν, ἢ ἐφρόντισεν, ἢ ἐπὶ πλέον ἠσίτησεν, ἢ ἐθυμώθη. τούτῳ τὸ στόμα τῆς κοιλίας, ὑπενόη-
σα πάσχειν εὐαίσθητον ὑπάρχον, ἐφ' ᾧ κατὰ συμπάθειαν τὸν ἐγκέφαλον, ὅλον καὶ τὸ σῶμα κραδαίνειν σπασμο-
δῶς. ἐκέλευσα τοιγαροῦν ἀπεψίας μόνης αὐτὸν ἀκριβῶς προνοεῖσθαι. τρίτης δ' ὥρας ἢ τετάρτης, ἄρτον ἐπιμελῶς
ἐσκευασμένον προσφέρεσθαι, μόνον μὲν εἰ ἄδιψος εἴη, δίψης δ' αἰσθανόμενον, ἐξ οἴνου κεκραμένου τῶν ἠρέμα στυ-
φόντων καὶ λευκῶν, οὗτοι γὰρ καὶ τονοῦσι τὴν γαστέρα, καὶ τὴν κεφαλὴν οὐ πληροῦσιν ὥσπερ οἱ σφοδροί. ὡς
20 δὲ τοῦτ' αὐτῷ πράττοντι συνέβαινε μηδὲν πάσχειν, ἀκριβῆ τε γνῶσιν ἔχειν ὧν ἐστοχαζόμην ἔμπροσθεν, ἐδίδουν
τ' αὐτῷ τὸ διὰ τῆς ἀλόης πικρὸν φάρμακον δίς που καὶ τρὶς ἑκάστου ἔτους, ἐπειδὴ καθαίρει τὰ τῶν περιττω-
μάτων ὅλην τὴν γαστέρα καὶ ῥώννυσι πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας. ἔτεσιν οὗτος ὁ ἀνὴρ οἷς ἐπεβίω πλέοσι τῶν
εἴκοσι, ὑγιαίνων ἀμέμπτως διετέλεσεν. εἰ δέ που σπανίως ἀπὸ περιστάσεως πραγμάτων, ἄσιτος ἠναγκάσθη δια-
τεθῆναι συνέβαινεν ἁλίσκεσθαι βραχυτάτοις αὐτὸν σπασμοῖς. ἐθεασάμην δὲ καὶ ἄλλους ἀπὸ τοῦ στόματος κοι-
λίας ἐπιληπτικῶς σπωμένους ὁπότε σφοδρῶς ἠπέπτησαν ἢ οἴνου πλέονος ἀκρατεστέρου πίνοιεν ἢ ἀφροδι-
σίοις ἀκαιρότερον χρήσαιντο. τινὰς δ' ἐν πυρετοῖς ἐθεασάμην σπασθέντας ἐξαίφνης οὐδενὶ προηγησαμένῳ σημείῳ τῶν
προδηλούντων σπασμόν. οἷς ἐπιγινομένου χολώδους ἐμέτου, παραχρῆμα συνέβη πάντων ἀπαλλαγῆναι τῶν
ὀχληρῶν. ἔνιοι δὲ τῶν οὕτω παθόντων ἤμεσαν φαιὰ καί τινες ὅμοια πράσου χυλῷ. τινὲς δ' ἀπὸ πλήθους
ἐδεσμάτων μοχθηρῶν βαρυνόμενοι, καρώδεις ἐγίνοντο, μέχρι τοῦ τὰ θλίβοντα τὸ στόμα τῆς κοιλίας ἐξεμέ-
30 σαι πάντα. τούτων οὐδὲν ἤλπισεν ἄν τις ἐπὶ στόματι κοιλίας γενέσθαι, καθάπερ οὐδὲ τὰς συγκοπάς, εἰ μὴ πολ-
λάκις ἑωρᾶτο γιγνόμενα. νεύρων γὰρ ἔχει πλῆθος ἐξ ἐγκεφάλου καθηκόντων, οὐ μὴν ὥς τε προσδοκῆσαι δι' αὐτῶν
εἰς τοσοῦτον συμπαθείας ἀφικέσθαι τὴν ἀρχὴν ὡς σπασμοὺς ἐπιφέρειν. ἔτι δὲ μᾶλλον οὐδὲ τὴν καρδίαν εἰς τη-
λικαύτην ἔρχεσθαι συμπάθειαν πάσχοντι τῷ στόματι τῆς κοιλίας, ὡς ὀξεῖαν ἀκολουθῆσαι συγκοπήν. ἐγίνετο
δὲ πολλοῖς οὐ μόνως ἐνείρατα, καὶ ὕπνοι θορυβώδεις, ἀλλὰ καὶ παράνοιαι, διὰ χυμὸν μοχθηρὸν ἐν τῷ στόματι τῆς
κοιλίας ἀθροισθέντα. περὶ δὲ τοῦ φυσώδους τε καὶ ὑποχονδριακοῦ καλουμένου νοσήματος, οὐδείς ἐστιν ὃς οὐκ
εἴρηκεν ὅπως δυσθύμους, καὶ δυσέλπιδας καὶ σκυθρωποὺς ἐργάζεται. καὶ τὸ σύμπαν φάναι, μηδὲν ἀπολειπο-
μένους τῶν μελαγχολικῶν. φαίνονται δὲ καὶ οὗτοι μετὰ τὰς ἀπεψίας σφοδρότερον ἁλισκόμενοι τοῖς εἰρημέ-
νοις συμπτώμασιν. οἱ πλείους δ' αὐτῶν, καὶ σπληνώδεις εἰσίν, ὡς λογίσασθαι τινὰ κἀκ τούτου τοῦ σπλάγχνου,
συρρεῖν εἰς τὴν γαστέρα μοχθηρὸν ἰχῶρα. ὅσα μὲν οὖν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς γίγνεται συμπτώμα-
40 τα, μοχθηραῖς ἀναθυμιάσεσιν ἕπεται χυμῶν. αἱ στομαχικαὶ δὲ συγκοπαὶ διὰ τὴν ἰδιότητα τῶν κατ' αὐτὸν
ἀλγημάτων ἔκλυσιν ἐπιφέρουσιν. ἴσως δὲ καὶ τῆς δυσκρασίας αὐτοῦ διικνουμένης εἰς τὴν καρδίαν, ὡς κἀκείνης ἐν
δυσκρασίᾳ μεγάλῃ γινομένης, ἀθρόαν κατάπτωσιν ἀκολουθῆσαι τῆς δυνάμεως. εὔδηλον δ' ὅτι καὶ ταῖς γυναιξὶν
αἱ καλούμεναι κίτται γίγνονται τοῦ μορίου τούτου πάσχοντος. ὅσαις τ' ὀρεγομέναις κακωδῶν ἢ μὴ δ' ὅλως ὀρε-
γομέναις ἢ μοχθηρῶν ἐδεσμάτων ὀρεγομέναις γίγνεται, ταῦτα πάντα τοῦ τῆς ὀρέξεως ὀργάνου παθήματά
ἐστι, ὃ ἐδείχθη τὸ στόμα τῆς γαστρός. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ καλούμεναι ναυτίαι, τούτου τοῦ μορίου εἰσὶ παθήματα. κα-
θάπερ γε καὶ καρδιαλγίαι, καὶ λύγγες. τὰς δ' αἰτίας ἁπάντων τῶν τοιούτων παθημάτων, ἐν τοῖς τῶν συμπτω-
μάτων αἰτίοις εἴπομεν, ὥστ' οὐδὲν ἔτι δεῖ διατρίβειν ἐν τῷδε. καὶ γὰρ ὅσαι κατὰ δυσκρασίαν αὐτῷ γίγνονται
διαφοραὶ νοσημάτων, ὡς ὁμοιομερεῖ σώματι συμβαίνουσαι, δεδήλωται μὲν ἐν ἐκείνοις. ὅσα δ' αὐτῷ συμπίπτειν εἰώ-
θει ὀργανικὰ νοσήματα, σαφῆ τὴν διάγνωσιν ἔχει. καὶ λαθεῖν ὑμᾶς οὐκ ἂν οὐδὲν αὐτῶν δύναται μεμνημένους
50 τῶν κοινῶν ἐπ' αὐτοῖς σημείων ἔμπροσθέν τε λελεγμένων ἐν τοῖσδε τοῖς ὑπομνήμασιν, ἐν ἑτέροις τε πλείω εἰρη-
σομένων. οὔτε γὰρ ἀποστήματα γιγνόμενα κατὰ τὸν τόπον τοῦτον, οὔτε φλεγμονώδεις ἢ ἐρυσιπελατώδεις ὄγκοι
λάθοιεν ἂν ἡμᾶς, ὥστ' οὐδ' ἕλκη. διάγνωσις μὲν γὰρ αὐτῶν κοινὴ τοῖς ἐπὶ τοῦ στομάχου προειρημένοις. ἐναργε-
στέρα δὲ τοσοῦτον, ὅσον αἰσθητικώτερόν ἐστι τὸ μόριον τοῦτο καὶ πρόχειρον καὶ σαφῆ τὴν διάγνωσιν ἔχον. ὡσαύτως δὲ
καὶ περὶ τῆς τοῦ αἵματος ἐξ αὐτοῦ πτύσεως. ἡ μὲν τῶν σημείων ἰδέα κοινὴ τοῖς ἐπὶ στομάχου προειρημένοις. ἡ διά-
γνωσις δ' ἐναργεστέρα. εἰκὸς μὲν δήπου καὶ τὸ κύτος ὅλον τῆς κοιλίας ἐν ὁμοίᾳ διαθέσει ταῖς ἐπὶ τοῦ στόματος
αὐτῆς εἰρημέναις γίγνεσθαι, καὶ τὰ συμπτώματα φέρειν ὅμοια. τῷ δ' εἶναι πολὺ βιαιότερα τὰ κατὰ στόμα, πα-
ρορᾶσθαί τε καὶ καταφρονεῖσθαι πρὸς τῶν ἰατρῶν, ὡς οὐδ' ὅλως γιγνόμενα, τὰ κατὰ τὸ κάτω μέρος τῆς γαστρός.
ἀλλὰ τό γε τῆς πέψεως ἔργον, ἐν τοῖς μετὰ τὸ στόμα μέρεσι γίγνεσθαι, πάντες ὡμολογήκασιν. ὥς τε καὶ τῶν ἀπ-

μῶν αἴτιον γίγνεται τοῦτο, μὴ καλῶς διακείμενον. ὅταν δηλονότι μὴ διὰ τῶν ἐδεσμάτων ἀταξίαν ἢ τὸ πλῆ-
θος ἢ τὴν ποιότητα, συμβῇ τὸν ἄνθρωπον ἀπεπτῆσαι. ὅσα δ' ἄλλα νοσήματα κοινὰ πάντων ἐστὶ τῶν μορίων,
ὀργανικά τε καὶ κατὰ μόνην δυσκρασίαν, εὔδηλον ἔχοντα τὸν πεπονθότα τόπον, οὐκ ἔστιν ἴδια τῆς ἐνεστώσης
πραγματείας. ἐν αὐτῇ γὰρ ὅσα διαφεύγει μόρια τὴν αἰσθητικὴν γνῶσιν, ὑπέκειτο σκοπεῖσθαι. περὶ δὲ τῶν
ἐμούντων ἐξ αὐτῆς αἷμα, διαπεφώνηταί πως, οἰομένων τινῶν ἀδύνατον εἶναι, δι' αὐτῆς γίνεσθαι κένωσιν αἵ-
ματος ἐξ ἥπατος ἢ σπληνὸς ὁρμηθέντος. ὥσπερ οὐδὲ τὴν συρραγέντος ἐξ αὐτῶν. ἐμοὶ δ' ἐπὶ τῶν ὄντων ἐξετά-
σαντι τὴν ἑκατέρων δόξαν, ἐφαίνετο γίγνεσθαί ποτε δι' αὐτῆς κένωσις ἐκ τῶν εἰρημένων σπλάγχνων. ἀλλ' εἰς
τὸν περὶ ἐκείνων λόγον, ἡ τῶν τοιούτων ἀναβεβλήσθω διδασκαλία. καὶ τὰ ἐφεξῆς τοῖς εἰρημένοις, ἔγνωκα περὶ
τῶν καθ' ἧπαρ τε καὶ σπλῆνα διελθεῖν παθῶν, καὶ κατὰ τοῦτο τὸ μόριον ὥσπερ καὶ κατὰ τἄλλα πάντα τὸ
10 διττὸν γένος τῶν νοσημάτων ἐστί. τὸ μὲν ἕτερον, ἐπὶ δυσκρασίᾳ μόνῃ, καὶ χωρὶς ὄγκου παρὰ φύσιν. ἅμα δὲ τοῖς ὄγκοις,
ἐρυσιπέλατά τε καὶ φλεγμοναὶ καὶ σκίρροι, καὶ πνευματικαὶ διατάσεις, καὶ χυμῶν παχέων ἢ γλίσχρων
ἐμφράξεις ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἀγγείων γιγνόμεναι, ὅσα τῆς ἐπὶ ταῖς πύλαις αὐτοῦ φλεβὸς ἀφώρμηνται. ταύ-
ταις μὲν οὖν ἕπεται βάρους αἴσθησις, ἐγκειμένου κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον. ὅταν δὲ καὶ πνεύματος ἀτμώ-
δους ἀθροισθῇ πλῆθος, οὐκ ἔχοντος διέξοδον, οὐ βάρους μόνον, ἀλλὰ καὶ τάσεως αἴσθησις γίγνεται. καὶ τὰς φλε-
γμονὰς δὲ ὅσαι χωρὶς ἀτονίας τοῦ σπλάγχνου γίγνονται. τὰς μὲν ἐν τοῖς κυρτοῖς αὐτοῦ μέρεσιν γινομένας, καὶ
μάλισθ' ὅταν ὦσι μεγάλαι, ῥᾷστον αὖ ἡμῖν γνωρίζειν ἐστὶ καὶ διὰ μόνης τῆς ἁφῆς. τὰς δ' ἐν τοῖς σιμοῖς διὰ τῶν ἑ-
πομένων συμπτωμάτων μᾶλλον, ἢ διὰ τῆς ἁφῆς. ἄρξομαι δ' ἀπὸ τῶν κατὰ τὰ κυρτὰ γιγνομένων. ἀναμνήσας
ἡμᾶς πρότερον ὧν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς ἐθεάσασθε. τῶν μετὰ τὸ δέρμα τεταγμένων μυῶν ὀκτὼ, τὸν ἀριθμὸν ὄντων
ἐν συζυγίαις τέτταρσιν. ἐπὶ γὰρ αὐτῶν ἡ μία τις ὀρθίων μυῶν ὅλων σαρκωδῶν, ἀπὸ τῶν κατὰ τὰ στέρνα τό-
20 πων, ἐπὶ τὰ καλούμενα πρὸς τῶν ἀνατομικῶν ἥβης ὀστᾶ καθηκόντων. ἑτέρων δὲ τριῶν ἄχρι τοῦ ψαῦσαι τῶν
ὀρθίων, τὸ σαρκῶδες αὐτῶν μέρος ἐχόντων. ὅταν δ' ἅψωνται πρῶτον αὐτῶν, εἰς ἀπονευρώσεις ὑμενώδεις τελευ-
τώντων. ἡ μὲν μία συζυγία τῶν μυῶν τούτων, ἥπερ καὶ πάντων ἔξωθέν ἐστιν ἀπὸ τοῦ θώρακος καταφέρεται
λοξὴ πρόσω τε καὶ κάτω φερομένη. δευτέρα δ' ἑτέρα κατὰ τοὐναντίον τῇδε, κάτωθεν ὁρμωμένη πρόσω τε καὶ
ἄνω φέρεται λοξή. ταύτῃ δ' ὑποβέβληται τρίτη συζυγία μυῶν, ἐγκάρσιον ἐχόντων θέσιν ἐπιβεβλημένων
τῷ περιτοναίῳ. τῶν μὲν οὖν ὀρθίων μυῶν οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι, προμήκεις τέ εἰσι καὶ κατὰ τὸ μέσον ὅλης τῆς γα-
στρὸς περιλαμβάνοντες τὸν ὀμφαλὸν, ὥσπερ αὐτὸ τὸ ζεῦγος τῶν μυῶν. ὥστ' εἰκότως εὔδηλον ἔχει τοῦτο τὴν
διάγνωσιν. ἐλεγχομένην ἔκ τε τῆς θέσεως καὶ τοῦ σχήματος. καὶ προσέτι τὸ μηδένα μῦν ἔξωθεν αὐτῶν προκεῖ-
σθαι. κοινὰ δὲ ταῦτ' ἐστὶ καὶ τοῖς ἐκ τοῦ θώρακος καταφερομένοις λοξοῖς. οἱ δ' ὑποβεβλημένοι τούτοις, χαλεπω-
τέραν ἔχουσι τὴν διάγνωσιν. ἁπάντων τε δυσκολωτάτην οἱ ἐγκάρσιοι. τὸ δ' ἧπαρ εὔδηλον ὅτι καὶ τούτων ἔνδον
30 ἐστὶν ὑπὸ τῷ περιτοναίῳ. τριῶν οὖν ἐπιβεβλημένων αὐτῷ μυῶν, ἡ διὰ τῆς ἁφῆς γνῶσις ἀδύνατός ἐστιν ἄ-
νευ τοῦ μεγάλην αὐτοῦ γενέσθαι τὴν φλεγμονὴν, ἢ λεπτυνθῆναι τοὺς ἐπικειμένους μῦς. ἀλλά τό γε κατὰ τὸ δε-
ξιὸν ὑποχόνδριον βάρος, ἥ τ' ἀνασπῶσα ἐξεπίτηδες ὅλον τὸ ὑποχόνδριον ὀδύνη, ποτ' εἰς τὴν κλεῖν ἄλγημα δια-
τεῖνον, καὶ γὰρ καὶ τοῦτό ποτε γίγνεται, βηχία τε σμικρά. καὶ τὸ τῆς γλώττης χρῶμα, κατ' ἀρχὰς μὲν, ἐρυθρότε-
ρον γιγνόμενον, ὕστερον δὲ καὶ μελαινόμενον, ἀνορεξία σφοδρά τε καὶ δίψος ἄπαυστον, καί τινες ἔμετοι χολῆς ἀ-
κράτου τε καὶ λεκιθώδους, ὕστερον δέ ποτε καὶ ἰώδους, ἐνδείκνυται πεπονθέναι τὸ ἧπαρ. ἐπέχεται δ' αὐτοῖς
καὶ ἡ γαστὴρ ἐάν γε μὴ σὺν ἀτονίᾳ τοῦ σπλάγχνου συμβῇ γίγνεσθαι τὴν φλεγμονήν. ὅμοια δὲ τούτοις ἐστὶ καὶ
τὰ τοῦ ἐρυσιπέλατος συμπτώματα καὶ πυρετὸς ἅμα δίψει σφοδροτάτῳ γίγνεται τούτοις. τοὺς γὰρ ὑπὸ τῶν πα-
λαιῶν ὀνομαζομένους καύσους ὡς τὸ πολὺ γιγνομένους ὁρῶμεν, ἐπὶ ταῖς τοῦ ἥπατος ἢ κοιλίας φλογώδεσι δια-
θέσεσι. γίγνονται μὲν γὰρ καυσώδεις πυρετοὶ καὶ δι' ἐρυσιπελατώδη φλεγμονὴν πνεύμονος. ὥσπερ γε καὶ καθ'
40 ὅλον τὸ σῶμα διὰ σηπεδόνα χυμῶν χολωδῶν εἰς ἄμετρον ζέσιν ἀφικνουμένων. ἀλλ' οἱ σφοδρότατοι, διὰ γαστέρα καὶ
ἧπαρ εἰώθασι γίγνεσθαι. ἐφ' οἷς μορίοις τοὐπίπαν, ἡ μετάπτωσις ἐκ τῶν τοιούτων πυρετῶν εἰς μαρασμὸν τε-
λευτᾷ. περὶ οὖν μὲν μαρασμοῦ γέγραπται κατὰ μόνας. αἱ δὲ κατὰ τὰ σιμὰ μέρη τοῦ ἥπατος γιγνόμεναι φλε-
γμοναὶ, πλεονεκτοῦσι τῶν ἐν τοῖς κυρτοῖς, ἀνορεξίαις τε καὶ ναυτίαις, ἐμέτοις τε χολώδεσι καὶ δίψει σφοδρῷ.
καθάπερ αἱ ἐν τοῖς κυρτοῖς τῶν ἐν τοῖς σιμοῖς, τῷ μᾶλλον ὀδυνᾶσθαι κατὰ τὰς εἰρημένας ἀρτίως ἀναπνοὰς
καὶ τῷ βηχία κινεῖν, ἀνατείνεσθαί τε μέχρι τῆς δεξιᾶς κλειδὸς τὴν ὀδύνην, ὡς κατασπᾶσθαι δοκεῖν αὐτήν. αἰνό-
θαι δὲ πλευραὶ συναλγοῦσιν ἀμφοτέραις ἐνίοτε, καὶ τοῦτ' αὐταῖς κοινὸν εἰκότως ἐστὶ συμβαῖνον οὐ πᾶσι, ὅτι μὴ
συνῆπται πᾶσι δι' ὑμένων τὸ ἧπαρ ταῖς πλευραῖς, ὡς ἔστιν οὐ μόνον ἐπὶ πιθήκων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ζώων
θεάσασθαι. τοῖς μὲν γὰρ, φαίνεται συνημμένον. τοῖς δ' οὔ. γίγνεται μὲν οὖν ποτε καὶ τῶν κυρτῶν τοῦ σπλάγχνου
μόνον φλεγμονὴ, καθάπερ γε καὶ τῶν σιμῶν. οὐ μὴν, συστῆναί γε δύναται κατὰ θάτερον τῶν μορίων ἀκριβῶς
50 περιορισθεῖσα. συνεχὴς γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ τοῦ σπλάγχνου κατὰ πάντα αὐτοῦ τὰ μόρια. τοῖς μέν τοι φύσει λε-
πτὸν ἔχουσι τὸ ἐπιγάστριον, ὅταν καὶ διὰ τὸ νόσημα γένηται λεπτότερον, ὑποπίπτουσιν σαφέστερον αἱ μεγάλαι
φλεγμοναὶ τοῦ ἥπατος, ἴδιον ἔχουσαι παρὰ τοὺς ἐπικειμένους μῦς τὸ κατὰ περιγραφὴν ἀθρόαν παύεσθαι
τὸν ὑποπίπτοντα ταῖς χερσὶν ὄγκον. ἕκαστος γὰρ τῶν μυῶν ἅτε συνεχὴς ὅλως ὑπάρχων ἑαυτῷ, κατὰ βραχὺ μειού-
μενον ἔχει τὸν ὄγκον τῆς φλεγμονῆς, τῷ δ' ἥπατι μόνῳ συμβέβηκεν ἀθρόως περιγραφόμενον ἔχειν αὐτόν. εὔ-
δηλον δ' ὅτι σκιρρούμενον ἐναργεστέραν ἔχει τὴν διάγνωσιν, αὐτοῦ τε τοῦ κατὰ τὸν σκίρρον ὄγκου σκληροτέρου τῆς φλε-
γμονῆς ὑπάρχοντος, καὶ λεπτυνομένων τῶν ἐπικειμένων σωμάτων ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι. προϊόντος δὲ
τοῦ χρόνου, καίτοι μείζονος γιγνομένου τοῦ κατὰ τὸν σκίρρον ὄγκου, συμβαίνει τὴν διάγνωσιν αὐτοῦ πρός τε τὴν
ἁφὴν δυσκολωτέραν γίγνεσθαι, τῷ φθάνειν ἤδη παρέγχυσιν ὑδερικὴν ἕπεσθαι, χωρὶς μὲν ἐν τοῦ παθεῖν τὸ ἧπαρ

οὐκ ἂν γένοιτο τοιοῦτον πάθος. οὐκ ἀεὶ δὲ κατὰ πρωτοπάθειαν αὐτοῦ συνίσταται, κἂν ὅτι μάλιστα διὰ τοῦτο γί-
γνεται. διότι μὲν γὰρ αὐτὸ τῆς αἱματώσεως ἐστὶν ὄργανον, ἀκόλουθόν ἐστιν ἀποτυγχάνεσθαι τὴν ἐνέργειαν, ἐπὶ
τῇ τοῦδε τοῦ σπλάγχνου κακώσει. συμβαίνει δ᾽ ὡς ἔφην ἄλλοτ᾽ ἄλλου μέρους ἐν δυσκρασίᾳ πάνυ ψυχρᾷ γινο-
μένου, διαδίδοσθαι τὴν ψύξιν εἰς ἧπαρ. ἐπὶ μὲν οὖν σπληνὶ καὶ κοιλίᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ἐντέροις, καὶ μάλιστα
τοῖς κατὰ τὴν νῆστιν, αἱ κατὰ τὸ μεσεντέριον ἅπασαι φλέβες ἐκτικὴν δυσκρασίαν παθοῦσαι, συγκαταψύ-
χουσιν ἑαυταῖς ῥᾳδίως, τὰς ἐν τοῖς σιμοῖς μέρεσι τοῦ ἥπατος, ἁπάσας φλέβας. ἐξ ὧν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα
τοῦ ἥπατος ὅλον, ἡ διάδοσις γίγνεται τῆς δυσκρασίας. ἐπὶ δὲ πνεύμονι καὶ διαφράγματι καὶ νεφροῖς, αἱ κατὰ τὰ
κυρτὰ τοῦ σπλάγχνου φλέβες, εἰς συμπάθειαν ἔρχονται πρότεραι, συνδιατίθεται δὲ τῷ χρόνῳ δηλονότι καὶ
ταύταις, ὅλον τὸ σπλάγχνον. ταῦτα μὲν οὕτως ἔχειν εἰρηκότι νῦν, οὐδεὶς ἂν ἀμφισβητήσειεν, πλὴν εἴ τις ἐπιστημονι-
10 κὸς ἢ παντάπασιν ἀμαθὴς εἴη. περὶ δὲ τῶν ἐμφράξεων οὐχ ὁμοίως εὔδηλον. ὅτι μὲν γὰρ αἱ κατὰ τὰ σιμὰ τοῦ σπλά-
γχνου φλέβες, ἀπὸ τῆς ἐπὶ πύλας πεφυκυῖαι τελευτῶσιν εἰς λεπτότατα πέρατα, σαφῶς φαίνεται. καθάπερ
γε καὶ ὅτι πρὸς τὸν αὐτὸν ἀφικνεῖται τόπον, ἕτερα πέρατα τῶν ἀπὸ τῆς κοίλης εἰς τὰ κυρτὰ τοῦ σπλάγχνου
κατασχιζομένων. οὐ μὴν αἵ γε συναναστομώσεις αὐτῶν ὁρῶνται, οὐ μὴν οὐδ᾽ ἠμφισβήτησέ τις, ἀλλὰ πάντες
ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἀπεφήναντο, τὴν ἀναδιδομένην τροφὴν εἰς ὅλον τὸ σῶμα, διεξελθοῦσαν πάσας τὰς κατὰ
σιμὰ φλέβας, εἰς τὰς κατὰ τὰ κυρτά, μεταλαμβάνεσθαι διὰ τῶν εἰρημένων περάτων. ὁμολογουμένου δὴ τού-
του, καὶ τοῦ τῶν φλεβῶν φλεγμαινόντων τε καὶ σκιρρουμένων, ὄγκου στενοῦντος τὴν διέξοδον τοῦ αἵματος, εὔ-
λογον εἶναι φαίνεται καθάπερ ἔδοξέ τισιν, ὅσον λεπτόν ἐστι καὶ ὑδατῶδες, ἐν αἵματι μεταληφθήσεσθαι, καὶ
παντὶ τοῦ σώματος ἐνεχθήσεσθαι. τὸ δ᾽ ἀκριβὲς αἷμα, τὸ διὰ πάχος αὐτοῦ κατὰ τὰ σιμὰ τοῦ σπλάγχνου μένον,
αἴτιον αὐτῷ γενήσεσθαι πληθωρικῶν νοσημάτων. ἀνασκεπτομένοις ἡμῖν τὴν δόξαν τήνδε, τὸ μέν τι τοῖς εἰρημέ-
20 νοις ὁμολογεῖν ἐδόκει. τὸ δέ τι καὶ διαφέρεσθαι τοῖς φαινομένοις. τὸ μὲν γὰρ ὑδατῶδες ἐν αἵματι, μεταλη-
φθὲν εἰς τὴν κοίλην φλέβα, πανταχόσε τοῦ σώματος ἀναδίδοσθαι, τοῖς προωμολογημένοις ἀκόλουθον φαί-
νεται. καθάπερ γε καὶ τὸ παχύτερον αἷμα, στεγόμενον ἐν ταῖς κατὰ τὸ σπλάγχνον φλεψίν, εἴς τε τὴν νῆστιν καὶ
τὸ λεπτὸν ἔντερον καὶ τὸ κῶλον, καὶ τὸ τυφλὸν καὶ τὸ ἀπευθυσμένον ἀντιμεταφέρεσθαι. τάχα δ᾽ ἄν τις φά-
ναι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν γαστέρα. οὐ μὴν φαίνεται τοῦτο γιγνόμενον οὔτ᾽ ἐπὶ τοῖς παρὰ φύσιν ὄγκοις τοῦ ἥπα-
τος, οὔτ᾽ ἐπὶ ταῖς ἐμφράξεσιν. ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον ἄνω καὶ κάτω σῶμα, φλεγματικὸν αἷμα περιέχειν
φαίνεται, κατά τε τοὺς ἀνὰ σάρκα τε καὶ λευκοφλεγματίας καὶ ὑδέρους ὀνομαζομένους. διὰ δὲ τῆς γα-
στρὸς οὐδὲν αἱματῶδες, οὔτ᾽ ἐν τούτοις, οὔτ᾽ ἐν τοῖς ἀσκίταις τε καὶ τυμπανίαις ἐκκρίνεται. τῆς δ᾽ ὑδατώδους
ὑγρότητος, ἐμπίπλαται μεταξὺ τοῦ περιτοναίου καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ σωμάτων. εὐλογώτερον οὖν ἐστιν
ἐπὶ τῇ ψύξει τοῦ σπλάγχνου, μὴ μεταβάλλειν εἰς αἷμα τὴν ἀναδιδομένην τροφήν, ἀλλὰ καὶ συγκαταψύ-
30 χεσθαι τὰς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι φλέβας. καὶ μάλισθ᾽ ὅτι πολλάκις, ὄγκος μὲν οὐδεὶς ἐν ἥπατι φαίνεται. πα-
ρεγχύσει δ᾽ ὑδερικαῖς ἁλίσκονται, σπληνὸς κακοπραγοῦντος, ἢ τῶν κατὰ τὴν νῆστιν τε καὶ τὸ λεπτὸν ἔν-
τερον καὶ μεσάραιον. ἢ πνεύμονα καὶ νεφρούς, ἢ καὶ δι᾽ ἀμετρον αἱμορροΐδος κένωσιν, ἢ ῥοῦν γυναικεῖον, ἢ καταμη-
νίων ἐπίσχεσιν, ἤ τινα ἄλλην ἐν ὑστέρᾳ μεγάλην διάθεσιν. ὁρᾶται γὰρ ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις, οὐδένα παρὰ φύσιν
ὄγκον ἔχοντος τοῦ σπλάγχνου, τοῖς ὑδερικοῖς ἁλίσκεσθαι νοσήμασι τὸ σῶμα. μάλιστα δ᾽ ἐναργῶς ἐστιν ἰδεῖν τοῦτο,
τοῖς ἱστορήσασιν ἐπ᾽ ἀκαίρῳ πόσει ψυχροῦ, καταψυχθὲν ἀθρόως τὸ ἧπαρ ὡς εὐθέως ἐργάσασθαι παρέγχυσιν
ὑδερικήν, πρὶν εἰς ὄγκον ἀρθῆναι σκιρρώδη. τοῖς δ᾽ οὕτως παθοῦσιν, ὄρεξις σιτίων ἰσχυρὰ γίγνεται, καὶ οὐδὲν
θαυμαστόν. ἐμάθομεν γὰρ ἐπὶ τῷ τῆς γαστρὸς στόματι ψυχομένῳ, τὰς τοιαύτας ὀρέξεις συμβαινούσας. ἀλλὰ
περὶ μὲν ὑδέρων ἢ ὑδρώπων ἢ ὅπως ἄν τις, ὀνομάζειν ἐθέλει, πρός γε τὴν ἐνεστῶσαν ὑπόθεσιν ἀρκεῖ καὶ ταῦτα.
πότερον δὲ διαπαντὸς ἐν τοῖς ἰκτερικοῖς ὁ πεπονθὼς τόπος ἧπάρ ἐστιν, ἢ καί τις ἄλλη διάθεσις ἐργάζεται τὸ πά-
40 θος τοῦτο, μεταβάντες ἤδη σκοπῶμεν. ὁρᾶται γάρ ποτε μηδὲν ὅλως πεπονθότος τοῦ σπλάγχνου τούτου, χολῆς ὠχρᾶς
ἀνάχυσις εἰς τὸ δέρμα γινομένη κριτικῶς, ὥσπερ ἄλλα τινὰ τῶν ἀποσκημμάτων. ὁρᾶται δὲ καὶ χωρὶς κρίσεως,
ἐκχολούμενον ἐνίοτε τὸ αἷμα κατά τινα διαφθορὰν ἀλλόκοτον, ὁποία καὶ θηρίων δακνόντων γίγνεται. δηχθεὶς
γοῦν τις τῶν αὐτοκρατορικῶν οἰκετῶν, οἷς ἔργον ἐστὶν ἔχιδνας θηρεύειν, ἄχρι μέν τινος χρόνου, τῶν συνήθων
ἑαυτῷ φαρμάκων ἔπινέ τι. μεταβαλλούσης δ᾽ αὐτῷ τῆς χροιᾶς ὅλης, ὡς γενέσθαι πρασοειδῆ. προσελθὼν ἡ-
μῖν, ἕκαστά τε διηγήσατο, καὶ πίνων τῆς θηριακῆς ἀντιδότου, τάχιστα τὴν κατὰ φύσιν ἀνεκτήσατο χρόαν. ἐ-
ζητημένου δὲ τοῖς ἰατροῖς εἰ φαρμακίας ἐστὶν ἴδια σημεῖα, διὰ τὸ πολλάκις ἑωρᾶσθαι, χωρὶς τῶν θανασίμων φαρ-
μάκων, εἰς διαφθορὰν χυμῶν ἀφικνούμενον τὸ σῶμα, παραπλησίαν τῇ διὰ τῶν φαρμάκων γινομένῃ, θαυμα-
στὸν οὐδέν ἐστι, καὶ τοιαύτην ποτὲ συμβῆναι τροπὴν τῶν χυμῶν, ὡς ἰκτεριωθῆναι τὸ πᾶν σῶμα. δυνατὸν δὲ καὶ διὰ
τὴν αὐτοῦ τοῦ ἥπατος ἀλλοίωσιν τῆς κατὰ φύσιν κράσεως, ἢ τοιαύτην γενέσθαι κακοχυμίαν, χωρὶς ἐμφράξεως ἢ
50 φλεγμονῆς ἢ σκίρρου. καὶ γὰρ οὖν καὶ φαίνεταί γε σαφῶς, ἐνίοτε μὲν ὅμοιον ὠχρολεύκοις πᾶσιν ὅλον τὸ σῶμα
γιγνόμενον. ἐνίοτε δὲ μολίβδῳ παραπλήσιον ἔχον τὴν χροιάν, ἢ καὶ φαιοτέραν τῆσδε, καί τινας ἄλλας ἀρ-
ρήτους ἰδιότητας χρωμάτων, ἐπὶ κακοπραγίαις ἥπατος, ἄνευ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων. ὥσπερ γε καὶ διὰ σπλῆνα
τοιαῦται γίγνονται, πολλῷ μελάντεραι τῶν ἐφ᾽ ἥπατι, χαλεπαὶ μέν, ἑρμηνευθῆναι. γνωρισθῆναι δὲ ῥᾷσται
τοῖς πολλάκις ἑωρακόσιν. Στησιανὸν γοῦν ὁπότ᾽ ἐπὶ τὸ διαγνώσεων ἦν, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἐδόκουν οἱ πλείους τῶν ἐ-
πισκεπτομένων ἰατρῶν, ἀπόστασιν ἔχειν ἐν ἥπατι. κἀπειδὴ πλείονι χρόνῳ, μηδὲν ἐπεδίδου πρὸς τὸ βέλτιον, ἐκά-
λεσεν κἀμέ, θεασάμενος οὖν αὐτόν, ἅμα τῷ πρῶτον εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον ἔνθα κατέκειτο, τοῦτο μὲν ἔφην ἤδη
γίνωσκε, μηδὲν ἐν τῷ σπλάγχνῳ σοι κακὸν εἶναι. τὰ δ᾽ ἄλλα γυμνώσας τὸ ὑποχόνδριον εἴσομαι. καὶ ἦν τούτω
τῶν ἐν τῷ βάθει μυῶν ἀπόστημα καὶ συνείλεκτο πύον ἤδη μεταξὺ τῶν τ᾽ ἐγκρασίων καὶ τῶν κάτωθεν ἄνω φε-

φερομένων λοξῶν, οὐ μέσους ἴσως κειμένους, τῶν τε τοῦ περιτοναίου φαινόντων ἐγκαρσίων, καὶ τῶν ἐπὶ πολλῆς
ἐπὶ τῷ δέρματι λοξῶν ἄνωθεν κάτω φερομένων. οὕτω δὲ καὶ ἄλλους πολλούς, ἴστε με σημειωσάμενον, ὡς ἐκ τῆς
χροιᾶς ἀποφήνασθαι, ποτὲ μὲν, ἧπαρ εἶναι τὸ πάσχον αὐτοῖς. ποτὲ δὲ σπλῆνα. μήτε τῶν προηγησαμένων ἀκη-
κοότα τι, μήτε διὰ τῆς ἁφῆς γνωρίσαντα τὸ πάθημα τῶν σπλάγχνων. διὸ καὶ πολλάκις ἀκούετέ μου κα-
ταρωμένου τοῖς πρώτως τολμήσασιν ἑαυτοὺς προστάτας μὲν ἰατρικῆς θεωρίας ἀποφῆναι, θεραπεύειν δὲ τοὺς
νοσοῦντας οὐ βουληθέντας. οἱ πλεῖστοι δὲ τούτων, ἐμπειρικοί τε καὶ μεθοδικοὶ γεγόνασιν. οἷς αὖ τις λέγει δυνα-
τὸν εἶναι, διὰ μόνης τῆς χρόας ἐνίοτε διαγνῶναι τὸν πεπονθότα τόπον, ἀνοίξαντες τὸ στόμα, τὴν ἀναίσχυντον
αὐτῶν γλῶτταν, ὥσπερ τινὰ κακὰ λυττῶντα, τοῖς διαλεγομένοις ἀφιᾶσιν. ἀλλ' οὐ πρὸς ἐκείνους ὁ νῦν ἐνεστηκὼς
λόγος. ὥστ' ἤδη καιρὸς ἐφ' ἕτερον ἰέναι γένος συμπτωμάτων, ἐνδεικνύμενον ἥπατος ἀτονίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν μό-
10 νην, ἄνευ φλεγμονῆς ὥσπερ γε καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν, ὁ περὶ τῆς φλεγμονῆς αὐτοῦ λόγος, ἐλέγχει μόνης, ἄ-
νευ τῆς κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν ἀῤῥωστίας. ἐπεὶ τοίνυν ἔργον ἥπατος ἴσμεν, αἵματος γένεσιν, εἴτις αὖ αἰ-
τία τοῦτο ποιεῖν πέφυκεν, δύναμιν ἥπατος αὐτὴν ἐροῦμεν ὑπάρχειν ἰδίαν. πρόσκειται δὲ τῷ λόγῳ τὸ ἰδίαν, διὰ
τὰς κοινὰς ἁπάντων τῶν ἐν ἡμῖν μορίων. ἃς ἐν τῇ περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων πραγματείᾳ, διῆλθον, ἑλκτικήν τε
λέγω καὶ καθεκτικὴν καὶ ἀποκριτικήν. ἡ δὲ τετάρτη κατὰ τὸ γένος ἡ ἀλλοιωτικὴ κατ' εἶδος ἐστὶν ἡ αἱματοποιη-
τική. πασῶν δὲ τῶν δυνάμεων τὰς οὐσίας, ἐν ταῖς τῶν μορίων οἰκείαις κράσεσιν ἐμάθετε ὑπάρχειν. συμβήσε-
ται τοιγαροῦν καὶ κατὰ τὸ ἧπαρ, ὅταν εἴς τινα τῶν ὀκτὼ δυσκρασιῶν ἀφίκηται, βλάπτεσθαι τὰς δυνά-
μεις αὐτοῦ βλάβας οἰκείας τῇ δυσκρασίᾳ, περὶ ὧν εἴρηται μὲν ὁ κοινὸς λόγος, ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐν τοῖς συμπτώ-
μασιν αἰτίων. ὁ δ' ἴδιος ἑκάστου μορίου κατ' εἶδος, ἀνάλογον τῷ κοινῷ. κατὰ γοῦν τὸ ἧπαρ. αἱ μὲν θερμαὶ δυ-
σκρασίαι κατοπτῶσιν καὶ συγκαίουσιν τούς τε προϋπάρχοντας ἐν αὐτῷ χυμούς, καὶ τοὺς διὰ τῶν ἐν μεσεντε-
20 ρίῳ φλεβῶν ἀναφερομένους. αἱ δὲ ψυχραί, παχὺ μὲν καὶ δύσρουν καὶ δυσκίνητον ἐργάζονται τὸ ἤδη περιε-
χόμενον ἐν αὐτῷ. φλεγματικὸν δὲ καὶ ὠμὸν ἢ μὴ πεπτὸν τὸ ἀναφερόμενον. οὕτως δὲ καὶ τῶν ἄλλων δυοῖν, ἡ μὲν
ξηρὰ δυσκρασία, ξηροτέρους καὶ παχυτέρους ἐργάζεται τοὺς χυμούς. ἡ δ' ὑγρά, λεπτομερεστέρους καὶ ὑδαρε-
στέρους. εἴ γ' αὖ οὖν ποτ' ἴδητε διαχωρήματα, οἷον νεοσφαγῶν κρεῶν πλύμασιν ἐοικότα, βεβαιότατον γνώρισμα
τοῦθ' ὑμῖν ἔστω πάθους ἡπατικοῦ. καλεῖται δ' ἐξαιρέτως ἡπατικά, τὰ διὰ τὴν ἀῤῥωστίαν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως.
τῆς γάρ τοι τοῦ ἥπατος οὐσίας ἐστὶ ταῦτ' ἴδια παθήματα. μεμαθήκατε δ' ὡς ἑκάστου τῶν πρώτων σωμάτων ἡ
οὐσία, κατὰ τὴν κρᾶσιν ἐστὶ τῶν τεττάρων ποιοτήτων. ὁμοίως δὲ αὖ οἷον αἵματος φύσα θεάσασθε δι' ἕδρας ἐκ-
κριθεῖσαν, ἡπατικὸν ἴστε καὶ τοῦτ' εἶναι γνώρισμα. τὸ μὲν οὖν λεπτὸν καὶ ἰχωροειδές, ἀῤῥωστοῦντος ἐξαιματοῦν ἐστὶ
τοῦ σπλάγχνου γνώρισμα. τὸ δ' οἷον τρύξ, ὑπεροπτῶντος τὸ αἷμα. καὶ μέντοι καὶ τοῦτο πολλάκις ἑωρακότες, μέ-
μνησθε κατ' ἀρχὰς μὲν ἰχῶρας αἱματώδεις ἐκκρινομένους. ἐπὶ προήκοντι δὲ τῷ χρόνῳ τὸ παχὺ καὶ μελαγχο-
30 λικὸν αἷμα. τὰ τελευταῖα δὲ καὶ μέλαιναν ἀκριβῶς χολήν. ἄρχεται μὲν γὰρ ἐνίοτε καὶ χωρὶς πυρετοῦ, τὸ
κατὰ τὴν ψυχρὰν δυσκρασίαν πάθος, ἡνίκα λεπτὸς ἰχὼρ αἵματος ἐκκρίνεται. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ διαφθει-
ρομένου τοῦ κατὰ τὸ σπλάγχνον αἵματος, ἐπιγίνονται πυρετοί. καὶ λίαν γε καταφρονοῦσιν αὐτῶν οἱ ἄπειροι.
καί ποτε καὶ τελέως ἀπύρετος αὐτοῖς ἔδοξεν ὁ κάμνων εἶναι. καὶ γεγονέναι τοῦτο λογίζονται διὰ τὰς ἀσιτίας,
ἃς, διὰ τὴν ἀνορεξίαν μᾶλλον ἢ τὴν τῶν ἰατρῶν πρόσταξιν οἱ πάσχοντες οὕτω ποιοῦνται. κατὰ γαστέρα τε οὖν οὐ-
δενὸς ἐκκριθέντος ἐν τῷ μεταξύ, καὶ τοῦ πυρετοῦ δόξαντος οὐδ' ὅλως εἶναι, λούουσί τε καὶ συγχωροῦσιν ἀμε-
λέστερον διαιτηθῆναι. καὶ οὕτως αὖ πάλιν ἥ τε γαστὴρ ἐκκρίνει διεφθαρμένα τὰ σιτία. καί τι καὶ τῶν ἡπατικῶν
ἠκολούθει διαχωρημάτων. ἐνίοις δὲ τῶν κατὰ ψυχρὰν δυσκρασίαν ἀρξαμένων νοσεῖν, οὐ μόνον οὐδὲν ἐκλύεται τὰ τῶν ὀρέ-
ξεων, ἀλλὰ καὶ πεινᾶν ἐνίοτε φασὶ νῦν μᾶλλον ἢ πρόσθεν. οὐ μὴν ταῖς γε θερμαῖς δυσκρασίαις ἕπεταί ποτ' ὀ-
ρέξεις σιτίων ἀλλ' ἀνορεξία τε δεινὴ καὶ δίψος καρτερόν. καὶ πυρετὸς οὐκ ἀγεννής. καὶ μοχθηρῶν χυμῶν ἔμετος.
40 ταῦτα μὲν οὖν ἴδια συμπτώματα τῶν ἡπατικῶν ἐστίν. ὀνομάζεσθαι δ' οὕτως ἔφην ἐκείνους οἷς ἄῤῥωστος ἡ τοῦ
σπλάγχνου δύναμίς ἐστι. ἐφ' ὧν οἱ πλείους τῶν ἰατρῶν ἐξαπατώμενοι, δυσεντερίαν εἶναι νομίζουσι τὸ πάθος.
ἕτερα δ' ἐστὶν ὡς εἴρηται τὰ τῆς φλεγμονῆς συμπτώματα. καί ποτε συνελθόντων ἀμφοτέρων τῶν παθῶν, ἑ-
κάτερα φαίνεται. καὶ χρὴ πρόχειρον αὐτῶν ἔχειν τὴν μνήμην. οὕτως γὰρ οὐ μόνον ἐπαινεῖσθαι πρὸς τῶν χρω-
μένων ὑμῖν. ἀλλὰ καὶ θαυμάζεσθαι γενήσεται, προσεπιθεωροῦσιν καὶ τὰ κοινὰ πρὸς ἕτερα πάθη. καθάπερ τὸ
δήκειν εἰς τὰς νόθας πλευρὰς τὸ ἄλγημα. καὶ συγκατέσπασθαι δοκεῖν, τὴν κλεῖν, ἀναπνεῖν τε μικρὸν καὶ
πυκνόν. ἐγὼ γοῦν ὁπότε πρῶτον εἰς ῥώμην ἀνῆλθον, ὑπὸ γλαύκωνος τοῦ φιλοσόφου μεγάλως ἐθαυμάσθην.
ἐπὶ τοιᾶδέ τινι διαγνώσει. συντυχὼν γάρ μοι καθ' ὁδὸν ἔφασκεν ἐν καιρῷ φανῆναι. καὶ οὕτως ἐμβαλὼν τῇ χει-
ρὶ τὴν χεῖρα, πλησίον ἔφη τοῦ κάμνοντος ἐσμέν, ὃν ἥκω τι θεασάμενος ἄρτι. καὶ παρακαλῶ μετ' ἐμοῦ παρα-
γενέσθαι σε πρὸς αὐτόν. ἔστι δὲ ὁ ἀπὸ τῆς σικελίας ἰατρὸς ὃν πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων ἐθεάσω περιπατοῦντα σὺν
50 ἐμοί. τί δὲ καὶ τὸ λυποῦν ἔφην αὐτὸν ἐστιν. ὁ δὲ καὶ μάλα παρατεταγμένως ὡμολόγησεν, ἐκ φανερωτάτου. καὶ γὰρ
ἦν οἷος μὴ δὲ κρυψίνους εἶναι, μὴ δὲ πανοῦργος. ἐπεί μοι φησὶν ἀπήγγειλαν χθὲς οἱ περὶ γοργίαν καὶ ἀπελλᾶν, δια-
γνώσεις τε καὶ προγνώσεις πεποιῆσθαί σε μαντικῆς μᾶλλον ἢ ἰατρικῆς ἐχομένας, ἐπιθυμῶ πεῖραν αὐτὸς
σχεῖν, οὐ σοῦ τοσοῦτον, ὅσον τῆς κατ' ἰατρικὴν τέχνην. εἰ καὶ τοιαῦτα διαγιγνώσκειν τε καὶ προγιγνώσκειν δύναται. ταῦ-
τά τε οὖν ἔλεγεν. καὶ ἡμεῖς ἦμεν ἐπὶ τῇ θύρᾳ τοῦ κάμνοντος. ὡς μὴ δ' ἀμείψασθαί με τῷ λόγῳ δυνηθῆναι, τὴν πρόσκλησιν αὐ-
τοῦ. μὴ δ' εἰπεῖν ἅπερ ἴστε, λέγοντά με πολλάκις, ὡς ἐνίοτε μὲν ἡμῖν εὐτυχῶς φαίνεταί τινα τῶν βεβαίων σημείων
ἐνίοτε δ' ἀμφίβολα πάντ' ἐστί. καὶ διὰ τοῦτο, δευτέραν καὶ τρίτην ἐπίσκεψιν ἀναμένομεν. ἀλλά τοι μετὰ τὴν πρώ-
την εἴσοδον, ἀπήντησεν τις ἡμῖν λεκάνην ἐκ τοῦ κοιτῶνος ἐκκομίζων, εἰς τὸν κοπρῶνα ἔχουσαν οἷον κρεῶν νεοσφα-
γῶν πλύματι, λεπτὸν αἵματος ἰχῶρα, βεβαιότατον σημεῖον ἥπατος πάσχοντος. ὡς οὖν μὴ δ' ὅλως ἑωρακὼς αὐτό;

εἰσῆλθ' ἅμα τῷ Γλαύκωνι πρὸς τὸν ἰατρόν, ἐπέβαλόν τε τὴν χεῖρα τῷ καρπῷ, βουλόμενος γνῶναι, πότερον
καὶ φλεγμονή τις εἴη κατὰ τὸ σπλάγχνον, ἢ μόνον ἀτονία. ἰατρὸς δ' ὢν ὡς ἔφην ὁ κατακείμενος, ἀφ' ἧς ἔφη κα-
τακεκλίσθαι μετὰ τὸ διαχωρῆσαι, ὥς τε προσλογίζου τι τῇ πυκνότητι τῶν σφυγμῶν, καὶ διὰ τὴν ἐξανάστασιν
προσγεγονέναι. ὁ μὲν οὖν ταῦτ' ἔλεγεν. ἐγὼ δ' εὗρον φλεγμονῆς ἔμφασιν. εἶτα καὶ θεασάμενος ἐπικείμενον τῇ
θυρίδι χυτρίδιον μικρόν, ὕσσωπον ἔχον ἐν μελικράτῳ παρεσκευασμένον, ἐλογισάμην οἴεσθαι τὸν ἰατρόν, ἑαυτὸν
εἶναι πλευριτικόν. ἀλγήματός τε αὐτῷ κατὰ τὰς νόθας πλευρὰς ὑπάρχοντος. ὃ καὶ ταῖς κατὰ τὸ ἧπαρ φλε-
μοναῖς ἐπιγίνεταί ποτε. τούτου τοίνυν αἰσθανόμενον αὐτόν, ἀναπνέοντά τε πυκνὸν καὶ μικρόν, ἐρεθιζόμενόν
τε βηχίοις μικροῖς, ἐννοῆσαι νομίζειν ἑαυτὸν εἶναι πλευριτικόν. καὶ διὰ τοῦτο παρεσκευακέναι τὸ ὕσσωπον ἐν τῷ
μελικράτῳ, παρέχουσαν οὖν μοι καὶ τὴν τύχην ὁδόν, ὡς εὐδοκιμῆσαι παρὰ τῷ Γλαύκωνι συνιδών, ἐπενεγκὼν τὴν
10 ἑαυτοῦ χεῖρα κατὰ τῶν τοῦ κάμνοντος ἐν τῷ δεξιῷ μέρει νόθων πλευρῶν. καὶ δεικνὺς ἅμα τὸν τόπον, ἔφην ἀλ-
γεῖν αὐτὸν ἐνταῦθα, τοῦ δ' ὁμολογήσαντος, ὁ Γλαύκων ἐκ τοῦ σφυγμοῦ μόνου τὴν διάγνωσιν τοῦ πεπονθότος τόπου
νομίσας γεγονέναι, καταφανὴς ἦν μοι θαυμάζων, ὅπως οὖν αὐτὸν μᾶλλον ἐκπλήξαιμι, προσετίθην καὶ ταῦ-
τα καθάπερ ἔφην ὡμολόγηκας ἐνταυθοῖ ἀλγεῖν, προσομολόγησον ὅτι καὶ τοῦ βῆξαι γίνεταί σοι προθυμία,
καὶ βήττεις ἐκ διαστημάτων μειζόνων, βηχία σμικρὰ ξηρά, μηδενὸς ἀναπτυομένου. ταῦτα λέγοντος ἐμοῦ, κατὰ
τύχην ἔβηξεν τοιοῦτον εἶδος βηχός, ὁποῖον ἔλεγον. ὥς τε τὸν Γλαύκωνα μεγάλου θαυμάσαντα, μὴ κατέχειν ἑαυ-
τὸν ἀλλ' ἐπαινεῖν κεκραγότα μεγάλῃ τῇ φωνῇ. μὴ τοίνυν ἔφην ἐγὼ ταῦτα μόνα δοκεῖν τὴν τέχνην ἱκανὴν εἶναι
μαντεύεσθαι περὶ τῶν καμνόντων, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοῖς ἔτι, ταυτὶ τὰ νῦν ἐμοὶ λεχθησόμενα, μαρτυρήσει
δ' αὐτοῖς ὁ κάμνων αὐτός. ἐντεῦθεν δὲ πάλιν ἀρξάμενος, ἔφην πρὸς αὐτόν. ὅτ' ἂν ἀναπνεύσῃς μεῖζον, αἰσθά-
νῃ μὲν δήπου καὶ τῆς κατὰ τὸ χωρίον ὀδύνης, ὃ ἔδειξά σοι σφοδροτέρας γινομένης. αἰσθάνῃ δὲ καὶ βάρους
20 ἐγκειμένου κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον. ἐπὶ τούτοις δ' οὐδ' αὐτὸς ὁ νοσῶν ἔτι ἡσύχαζεν, ἀλλὰ θαυμάζων ἐκεκρά-
γει μετὰ τοῦ Γλαύκωνος. αἰσθανόμενος οὖν ἐγὼ τῆς κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εὐτυχίας, ἐτόλμησα μὲν εἰπεῖν τι,
καὶ περὶ τῆς κλειδὸς ὡς κατασπωμένης. εἰδὼς δὲ ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ φλεγμοναῖς ἑπόμενον, ὥσπερ οὖν καὶ
τοῖς σκίρροις, οὐκ ἐθάρρουν εἰπεῖν, εὐλαβούμενος ἀποθραῦσαί τι τῶν ἔμπροσθεν ἐπαίνων, ἐπῆλθεν οὖν μοι μετ'
ἀσφαλείας ἀποφήνασθαι. καὶ προσβλέψας τῷ κάμνοντι τῆς κλειδὸς ἔφην ὑποκατασπωμένης αἰσθήσῃ διὰ
ταχέος εἰ μὴ τυγχάνει σοι γεγονὸς ἤδη που τοῦτο, συνομολογήσαντος δ' αὐτοῦ, θεασάμενος ἐγὼ τὸν κάμνον-
τα θαυμαστῶς ἐκπεπληγότα, μίαν ἔτι προσθήσω τοῖς εἰρημένοις μαντείαν. ὁρῶ γὰρ καὶ τὴν τοῦ κάμνον-
τος ὑπόληψιν, ἣν ἔχει περὶ ὧν πάσχει παθημάτων. ὁ μὲν οὖν Γλαύκων οὐκ ἀπελπίζειν οὐδὲ ταύτης ἔφη τῆς
μαντείας. αὐτὸς δ' ὁ νοσῶν ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς ὑποσχέσεως ἐκπεπληγώς, ἐνέβλεπέ μοι δριμύ, προσέ-
χων τὸν νοῦν τῷ ῥηθησομένῳ. καὶ δὴ καὶ φάντος μου, πλευρῖτιν αὐτὸν οἴεσθαι τὴν ἐνοχλοῦσαν εἶναι νόσον,
30 ὁ μὲν ἐμαρτύρησεν θαυμάζων οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ παρεστὼς αὐτῷ καὶ ὁ κατηντληκὼς ὡς πλευριτι-
κὸν ἐλαίῳ πρὸ βραχέος. ὁ δὲ Γλαύκων ἐξ ἐκείνου, περί τε ἡμῶν καὶ ὅλης τῆς ἰατρικῆς ἔχων ἀξιόλογον ὑπόλη-
ψιν. ἔμπροσθεν οὐδὲν μέγα τὴν τέχνην ἔχειν οἰόμενος, ἐκ τοῦ μηδέ ποτε συντετυχηκέναι παρεσκευασμένοις κατ'
αὐτὴν ἀξιολόγοις ἀνδράσιν. εἴρηταί μοι ταῦτα πρὸς ὑμᾶς ὅπως εἰδότες, τά τ' ἴδια παθῶν ἑκάστου συμπτώ-
ματα, καὶ τὰ κοινὰ πρὸς ἕτερα πάθη. καὶ ζῶν αὐτοῖς ἔτι τὰ μὲν ἑκατέρου γένους ἀχώριστα. τὰ δ' ὡς ἐπὶ
τὸ πολύ. τὰ δ' ἀμφιδόξως ἢ σπανίως γινόμενα. παρεχούσης τε τῆς τύχης ὑμῖν ἀφορμὴν τοιαύτην, οἵαν ἔ-
φην ἐμαυτῷ γενέσθαι ποτέ, δεξιῶς αὐτῇ χρῆσθαι δύνασθε. πολλάκις γὰρ ἡ μὲν τύχη μεγάλας εὐδοκι-
μήσεως ἀφορμὰς ὑποβάλλει, χρῆσθαι δ' αὐταῖς οἱ πολλοὶ δι' ἀμαθίαν οὐκ ἴσασιν, ἀλλ' ὅτε γέ τις ὅτ' ἂν ἕν τι
θεάσηται σύμπτωμα, τῶν ἐνδεικνυμένων τό τε πάθος ἅμα καὶ τὸν πεπονθότα τόπον, ἕτερον εὑρεῖν εἰς πρό-
ρρησιν οὐκ ὀλίγον ἱκανὸς ἔσται. τῶν μὲν, ἐξ ἀνάγκης ἑπομένων. τῶν δὲ ὡς τὸ πολύ, τῷ πεπονθότι τόπῳ. καὶ
40 τῷ κατ' αὐτὸν πάθει. μεμνῆσθαι δ' ὑμᾶς μάλιστα χρὴ τῶν γενικῶν θεωρημάτων ἃ δὴ καὶ καθόλου προσα-
γορεύεται, καὶ κοινὰ πολλῶν ὄντα τῶν κατὰ μέρος. ἵν' ἐπὶ πάσης ὕλης τῶν κατὰ μέρος πραγμάτων
γυμνάζεσθε διαγιγνώσκειν αὐτὰ ταχέως. ἔστι δὲ ὁ κοινὸς λόγος, ὃν ἐρεῖν μέλλω περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμε-
ων, ἃς ἐν ἑκάστῳ μορίῳ προμεμαθήκατε τέτταρας εἶναι κατὰ γένος. ὧν πρώτην μὲν τὴν ἑλκτικὴν ὀνομά-
ζω τῶν οἰκείων τῷ μορίῳ χυμῶν εἰς θρέψιν, ὀρεκτικήν τε ἅμα καὶ ἐπισπαστικὴν οὖσαν. ἐφεξῆς δ' αὐτῇ δευ-
τέραν τῶν ἑλχθέντων ἀλλοιωτικήν, καθ' ἣν ὁ ἑλχθεὶς χυμός, ὁμοιοῦται τῷ τρεφομένῳ μορίῳ. καὶ ταύτης ὑ-
πηρέτιδες ἕτεραι δύο. καθεκτικὴ μέν, ἡνίκα πέττει, τὸν ἑλχθέντα χυμὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀλλοιοῦν τὸ
μόριον. ἀποκριτικὴ δ' ἡνίκα μετὰ τὴν πέψιν, ἐκκρίνει τὸ ἄχρηστον ὃ καλεῖται περίττωμα. ταύτας τὰς δυνά-
μεις, ἐφ' ἑκάστου μορίου πάσχοντος, ἀεὶ σκέπτεσθαι παραινῶ, πῶς ἔχουσιν εὐρωστίας τε καὶ ἀρρωστίας. ἴδ'
ἐπὶ τοῦ ἥπατος. ἐπειδὴ περὶ τούτου πρόκειται λέγειν. ἡ μὲν ἑλκτικὴ δύναμις πάσχουσα πως, τὴν τρο-
50 φὴν ἐν τῇ γαστρὶ καταλήψει κεχυλωμένην, ὥστ' ἐκκρίνεσθαι διὰ τῆς ἕδρας αὐτὴν ἀκριβῶς μὲν πεπεμμέ-
νην, ὑγρὰν δὲ καὶ ἀνεξίκμαστον. ἔσται δ' ὑμῖν τοῦτο σημεῖον αὐτῆς πεπονθυίας. ὅσα γὰρ ὑπό τινων ὡς αἰ-
τίων γίνεται, ταῦτ' ἐστὶν αὐτῶν σημεῖα. τοῦτο τὸ πάθος ἔνιοι, μεσαραίου φασὶν εἶναι, καὶ καλοῦσι τοὺς οὕ-
τω νοσοῦντας, μεσαραϊκούς. ἐπειδὴ διὰ τῶν ἐν τῷ μεσαραίῳ τε καὶ μεσεντερίῳ καλουμένων φλεβῶν τῆς
ἀναδόσεως γινομένης, ὁρῶσιν ἀποτυγχανομένην αὐτήν. ὅμοια περιπίπτοντες ἀγνοίᾳ τοῖς τὰς χεῖρας ἡγου-
μένοις πεπονθέναι τῶν συγκοπτομένων ἤτοι στομαχικῶς ἢ καρδιακῶς. ἐπειδὴ δι' αὐτῶν ἐνεργεῖν ὡς ἔμπροσθεν
ἀδυνατοῦσιν. αἱ γάρ τοι κατὰ τὸ μεσάραιον φλέβες, οἷόν περ χεῖρές εἰσι τῷ ἥπατι. τὴν ἐκ τῆς κοιλίας τροφὴν ἀνα-
φέρουσαι πρὸς αὐτό. παραπλήσιον δέ τι τούτοις ποιοῦσι, καὶ οἱ τῶν παραλελυμένων, τὰ σκέλη διά τι πάθος τοῦ κα-
τ' ὀσφὺν νωτιαίου, τοῖς μὲν σκέλεσι, προσφέροντες τὰ φάρμακα. τοῦ νωτιαίου δ' ἀμελοῦντες. εἰ μὲν οὖν φλεγμαίνοι τὸ

μεσεντέριον ἤ τι τοιοῦτον πάθος ἕτερον εἴη κατ' αὐτό, προσηκόντως ἄν τις ὑπολάβοι τὸ πάθος εἶναι ἴδιον
ὑπάρχειν αὐτοῦ. εἰ δ' ἀρρωστοῦν τὸ ἧπαρ ἀδυνατοίη διὰ τῶν ἐν αὐτῷ φλεβῶν ἕλκειν τὴν τροφήν, οὐ μεσα-
ραϊκοῖς αὐτοῖς ἐστι τὸ τῆς θεραπείας δεόμενον, ἀλλ' ἧπαρ. ὥσπερ οὐδὲ χεῖρες ἢ τὰ σκέλη τοῖς διά τι πάθος τοῦ
νωτιαίου παραλελυμένοις. ἀλλ' ἥ γε διάγνωσις ὑμῖν ἔσται, τῶν ἤδη φλεγμονῶδες ἢ ἐρυσιπελατῶδες ἐχόν-
των πάθος ἐν μεσεντερίῳ, τὰ κάτω διαχωρούμενα κατασκεπτομένοις ἀκριβῶς. οὐ γὰρ μόνον διὰ τὸ ἀ-
τονοῦντος ἥπατος ἕλκειν ἐφ' ἑαυτὸ τὴν τροφήν, εἴρηται διαχωρεῖσθαι, τοιαῦτα καὶ τούτοις ἀκριβῶς ἐκκρί-
νεται, ἀλλὰ φανεῖταί γε ὑμῖν ἐπιμεμιγμένος τις ὡς ἐκ φλεγμονῆς ἰχώρ. ἁπάντων γὰρ τῶν φλεγμαινόντων
μορίων, οἷς μηδὲν στέγασμα περίκειται πυκνὸν καὶ παχύ, λεπτοὶ μὲν κατ' ἀρχὰς ἰχῶρες ἀπορρέουσι, πεττο-
μένων δὲ τῶν φλεγμονῶν, παχύτεροι καὶ πυωδέστεροι. ὅτ' ἂν οὖν τι τοιοῦτον τοῖς ἐγκεχυλωμένοις δια-
χωρήμασιν ἐμφέρηται, μηδεμιᾶς ἐν ἥπατι φλεγμονῆς οὔσης, ἡγεῖσθαι χρὴ τὸ μεσαραϊκὸν αὐτοῖς πεπονθέναι.
ὥσπερ δὲ τοῦ μὴ δυναμένου δι' ἀτονίαν ἀναδιδόναι τὸν ἐκ τῆς κοιλίας χυλόν, ἡ ἑλκτικὴ πέπονθε δύναμις, οὕτως
τοῦ κατέχειν μὴ δυναμένου, τῆς περισταλτικῆς καὶ καθεκτικῆς δυνάμεώς ἐστιν ἀτονία, καὶ διὰ ταύτην, ἔκκρισις
ἐν ἀρχῇ μὲν, αἵματος ἰχωροειδοῦς γίγνεται, μετὰ ταῦτα δ' ἤδη καὶ παχυτέρου. καὶ οἷον τρυγώδους. οὕτως ἕτε-
ραί τινων ἐκκρίσεις οὐ δι' ἀρρωστίαν, ἀλλὰ διὰ ῥώμην τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως γίγνονται. πολλάκις μὲν ὑγιαι-
νόντων κατὰ τὰ πάντα, πλήθους λόγῳ. πολλάκις δὲ καὶ τοῦ πεπονθότος δ' ἥπατος ἐκκαθαιρομένου τῆς φύ-
σεως ἀναρρωννυμένης. πεφθέντων γὰρ ἐν αὐτῷ τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, ἕπεται διάκρισις, ὡς τοὺς μὲν χρηστοὺς
κατέχεσθαι. τοὺς δὲ φαύλους ἐκκρίνεσθαι. καί τινες ὀνομάζουσι καὶ τὰς τοιαύτας ἐκκρίσεις, αἱματηρὰς δυ-
σεντερίας γιγνομένας. ἐνίοις καὶ τῶν ἀποκοπέντων τι κῶλον, ἢ μετὰ τὸν ἐν γυμνασίοις πολλοῖς βίον εἰς ἀρ-
γὸν μεταστάντων. ὤφθη δὲ ποτὲ καὶ γυναιξὶν ἐκ καταμηνίων ἐπισχέσεως, ἡ τοιαύτη κένωσις αἵματος δι' ἕδρας
γιγνομένη. καθάπερ δὲ καὶ δι' ἐμέτων ἐνίαις ἐπὶ ταῖς τοιαύταις. ἀλλὰ καὶ τισὶ μὲν, εἰλικρινὲς αἷμα, τοῖς
τῶν σφαττομένων ἱερείων ὅμοιον γίγνεται, κατά τε τὴν κάτω γαστέρα. καὶ ποτὲ καὶ διὰ τῆς ἄνω. μοχθηρὸν δὲ
καὶ ἰλυῶδες ἢ σηπεδονῶδες, ἐπὶ ταῖς ἐρυσιπελατώδεσί τε καὶ φλεγμονώδεσι διαθέσεσι πεττομέναις. σπα-
νίως δέ ποτε, καὶ τοῖς ἡπατικοῖς πάθεσιν, ὅταν ὑπὸ τῶν βοηθημάτων τονωθῇ τὸ ἧπαρ, ἐκκρίσεις ἐπιγί-
γνονται μοχθηρόταται κατά τε τὸ χρῶμα καὶ τὴν ὀσμήν, ἐκκαθαιρομένου τοῦ σπλάγχνου. κατὰ δὲ τὸν
αὐτὸν τρόπον, οὐρεῖται τούτοις οὖρα μοχθηρότερα δυνάμενα σφάλαι τοὺς ἀπείρους ἰατρούς. ὡς ὀλεθρίως ἔχον-
τος τοῦ κάμνοντος. οἱ γὰρ ἄνευ λογισμοῦ διὰ πείρας μόνης ἀλόγου τριβὴν κτώμενοι, τῶν σπανίως γιγνομέ-
νων ἀπείρως ἔχουσιν, ὡς ἂν τῶν πλειστάκις καὶ ὡσαύτως ἑωραμένων, μνημονευτικοί τινες ὄντες, ὅτι δ' ἐπὶ προή-
κοντι τῷ χρόνῳ τοῦ νοσήματος ἅμα τοῖς τῆς πέψεως σημείοις, αἱ τοιαῦται γίγνονται κενώσεις, οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ
πολλάκις, ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι τῶν ἱπποκράτους συγγραμμάτων ἐμάθετε. καθάπερ οὖν τῆς καθεκτικῆς δυ-
νάμεως ἀτονούσης ποτὲ, καὶ μὴ δυναμένης κατέχειν τὸ βαρῦνον αὐτήν, ἡ ἀποκριτικὴ δύναμις τὸ λυποῦν ἐκ-
κενοῖ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀρρωστούσης ἀποκριτικῆς, κατέχεταί τινα μὴ πάνυ βαρυνομένης τῆς καθεκτι-
κῆς. ἄλλοτε γὰρ ἄλλη δύναμις ἐν ἑκάστῳ τῶν ὀργάνων ἰσχυροτέρα τε καὶ ἀσθενεστέρα γίγνεται, κατὰ τὴν ἐπὶ
τὰς ἐνεργείας ἀναφοράν, εἰς ἔννοιαν ἡμῶν ἀφικνουμένων ἑκάστης δυνάμεως. ἐπεί τοι κατά γε τὸ ἀληθές, ὅ-
λον ἀεὶ τὸ μόριον ἐνεργεῖ κατὰ τὴν ἰδιότητα τῆς ὑπαρχούσης ἑκάστοτε κράσεως αὐτῷ. ἀλλ' ἐνίοτε μὲν, ὑπο-
μένει βαρυνόμενον, ἐν χρόνῳ τε πλείονι, τοῦ λυποῦντος ἐκράτησεν κατεργασάμενόν τε καὶ ἀλλοιῶσαν καὶ
πέψαν αὐτό. καθ' ἕτερον δ' αὖ χρόνον ἤτοι τὴν ποιότητα τοῦ λυποῦντος ἢ τὸ πλῆθος οὐ φέρον, ἐξορμᾷ πρὸς
τὴν ἔκκρισιν αὐτοῦ. καθάπερ γε πάλιν ἐνίοτε μεγάλως ἀνιώμενον, ἀπορρῖψαί τε τὸ λυποῦν ἐφιέμενον, ὑπ'
ἀσθενείας ἀδυνατεῖ, καταπεπτωκὸς εἰς ἐσχάτην ἀτονίαν. ἃ σύμπαντα καθ' ἕκαστον ὄργανον φυσικὸν ἐννοοῦντας
ὑμᾶς, γυμνάζειν χρὴ τὸν λογισμὸν εἰς τὴν διάγνωσιν αὐτῶν, εὑρήσετε γὰρ οὕτως σκοποῦντες. ἐνίων μορίων,
οὐδ' ὅλως ἐζητημένα τὰ πάθη. καθάπερ οὐδὲ τῆς χοληδόχου κύστεως. εἰ γὰρ ὡς ἐδείξαμεν, ἕλκει τὸ χολῶδες
ὑγρὸν εἰς ἑαυτήν, ὥσπερ οἱ νεφροὶ μὲν, τὸν οἷον ὀῤῥὸν τοῦ αἵματος, ὁ δὲ σπλὴν τὸ παραπλήσιον, ὅπερ ἐν μὲν τοῖς
οἴνοις τρύξ, κατὰ δὲ τοὔλαιον, ἀμόργη, γενήσεταί ποτε καὶ δι' ἀτονίαν τῆς κύστεως ταύτης, ἀκάθαρτον αἷμα. καὶ
τις οὗτος ἕτερος τρόπος ἰκτέρου γενέσεως, ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἔμπροσθεν ὑπάρχει τρισίν. ἐγχωρεῖ δέ ποτε καὶ
πληρωθεῖσαν αὐτὴν ὥσπερ ἡ οὐροδόχος κύστις, οὖρον μὴ δύνασθαι κενωθῆναι δι' ἔμφραξιν ἢ ἀτονίαν τῆς ἐκ-
κριτικῆς δυνάμεως. ὥσπερ γε καὶ δι' ἔμφραξιν ἢ ἀτονίαν τῶν εἰς ἧπαρ ἀπ' αὐτῆς ἀνεστομωμένων ἀγγείων, οὐκ
ἕλξει ποτὲ τὸ χολῶδες ὑγρόν. ἐπισκοπεῖσθαι τοιγαροῦν ἀναγκαιότατόν ἐστιν ἐν τοῖς ἰκτερικοῖς παθήμα-
σι τὴν τῶν διαχωρουμένων ἰδέαν. ἔστι γάρ τις ἡμῖν κἀκ τοῦδε πρὸς τὴν διάγνωσιν ὠφέλεια. ἐγὼ γοῦν ἐννοή-
σας ποτε, τῶν ἰκτεριώντων εὗρον ἐνίοις ἱκανῶς κεχρωσμένα τῇ ξανθῇ χολῇ τὰ διαχωρήματα. καθάπερ ἐνί-
οις τὰ οὖρα. καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὸ δέρμα τινῶν μὲν, ἐκκρινομένην ἐν τοῖς λουτροῖς τὸ πλεῖστον. τινῶν δ' ἐπε-
χομένην τὸ πλεῖστον τῆς ξανθῆς χολῆς. ὀλίγιστον δὲ ἐκκρινομένην. ἀκριβῶς δὲ αὐτὸ κατανοῆσαι πειρώμενοι,
χωρὶς τοῦ προαλείψασθαι τὸν ἄνθρωπον ἀποστλεγγίζεσθαι τὸν ἱδρῶτα κελεύετε. θεάσασθε γὰρ οὐ τὸν αὐτὸν
ἐπὶ πάντων, κατὰ τὸ κοῖλον τῆς στλεγγίδος ἀθροιζόμενον. ἀλλ' ἐπὶ τινῶν μὲν ὑδατωδέστερον, ἐπὶ τινῶν δὲ χολω-
δέστερον. ὥστε μετὰ τῶν προειρημένων ὑμῖν ἡ διάγνωσις ἔσται σαφεστέρα τοῦ πεπονθότος τόπου, προσλαβοῦ-
σα καὶ τοῦτο τὸ γνώρισμα. πυρέξας γοῦν τις ὀξὺν καὶ χολώδη πυρετόν, ἑβδομαῖος ἀπηλλάγη τοῦ νοσήματος,
χολῆς ξανθῆς παμπόλλης εἰς τὸ δέρμα κατασκηψάσης. ἐπὶ δὲ τῶν ἑξῆς ἡμερῶν, ὁ ἴκτερος αὐτῷ παρέμε-
νεν. ἐπισκεψάμεθα τά τε διαχωρήματα καὶ τὰ οὖρα. φαινομένων δ' ἀμφοτέρων κατὰ τὴν φύσιν ἔχειν, καὶ
διὰ τοῦτ' ἀπαθὲς εἶναι τὸ σπλάγχνον ἐνδεικνυμένων, εἰς ἔννοιαν ἦλθέ μοι δυνατὸν εἶναι, παχυτέραν τὴν κατα-
σκήψασαν εἰς τὸ δέρμα χολὴν ὑπάρχειν. ἐκ τούτου τοῦ λογισμοῦ προτραπεὶς, καὶ καταμαθὼν ὁποῖός τις ὁ ἱδρώς ἐστι,

φανέντος ὑδατώδους, ἔγνων δυσδιαφόρητον εἶναι τὴν χολὴν, ἐκέλευσά τε τῷ κάμνοντι, χρῆσθαι θερμοῖς ὕδασιν αὐτοφυέσι διαφορητικοῖς, ἅμα τῷ καὶ τὴν δίαιταν ὑγροτέραν ποιεῖσθαι καὶ μετρίως λεπτύνειν πάχος χυμῶν δυναμένην. οὗτος μὲν οὕτως ἀπηλλάγη τοῦ πάθους, ἐν βοηθήματι τῆς τε διαγνώσεως αὐτοῦ βεβαιωθείσης, καὶ τῆς ἰάσεως συντελεσθείσης. ἑτέρῳ δὲ, πλῆθος ἐν τῇ σπληνίδι χολῆς εὑρὼν, ὑπενόησα γεννᾶσθαι πολλὴν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, καὶ τῇ θεραπείᾳ πρὸς τοῦτ᾽ αἱ μετιούσῃ, χρησάμενος, ἰασάμην. ὅσοις δ᾽ ἀπυρέτοις, ἅμα τῷ βάρους τινὸς αἴσθησιν εἶναι κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον, ἴκτερος ἐγένετο, τούτοις ἅπασι προεκφράττων, ὡς ἴστε τὰς ἐμφράξεις, λεπτύνουσιν ἐδέσμασί τε καὶ πόμασι, καὶ φαρμάκοις. εἶτα πρὶν διδοὺς χολαγωγὸν φάρμακον, ἰασάμην ἡμέρᾳ μιᾷ τοὺς πλείστους αὐτῶν. ἐφ᾽ ὧν δ᾽ οὐδὲν ἤνυε τὸ καθαρτικὸν, αὖθις ἰσχυρότερον ἐκφρακτικὸν ποτίσας. ἐκ δευτέρου πάλιν ἐκάθηρα βιαιότερον, ὡς ἐπὶ τῷ τέλει τῆς καθάρσεως, ἅμα δήξει σφοδροτάτῃ, χολὴν ἐκκρῖναι κυανίζουσαν μᾶλλον, ἢ ξανθήν. ἐπὶ τούτοις οὖν ἡγοῦμαι τὴν χοληδόχον κύστιν, ὅμοιόν τι πάθημα παθεῖν τῇ τὸ οὖρον ἀθροιζούσῃ γιγνόμενον, ἐνίοτε. καὶ γὰρ καὶ κατ᾽ αὐτὴν ἀθροίζεται ποτὲ τοσοῦτον, ὡς ὑπερδιαταθεῖσαν αὐτὴν, ἀδυνατεῖν ἐκκρῖναι τὸ περιεχόμενον. ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν τῆς οὐροδόχου κύστεως, οὐ χεῖρον γὰρ αὐτὴν οὕτως ὀνομάσαι, διττῶς γίγνεται τοῦτο. ποτὲ μὲν δι᾽ ἀρρωστίαν τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως. ἐνίοτε δ᾽ ἤτοι διὰ βαθὺν ὕπνον, ἢ τινὰ ἀσχολίαν ἐπισχεθέντος ἐπὶ πλεῖον τοῦ οὔρου. κἀκ τούτου τῆς κύστεως ὑπερδιαταθείσης, καὶ ταύτην αὐτὴν αἰτίαν ἐχούσης, τοῦ τὴν δύναμιν αὐτῆς ἀρρωστῆσαι. κατὰ δὲ τὴν χοληδόχον κύστιν, ὡς ἂν οὐδὲν εἰς τὴν ἀπόκρισιν βοηθουμένην ἀπὸ δυνάμεως ψυχικῆς, ἀρχὴ μία τῆς ἀτονίας ἐστὶν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων φυσικῶν ἐκ δυσκρασίας τοῦ μορίου γιγνομένη.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΠΟΝΘΟΤΩΝ ΤΟΠΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ϛʹ.

Ἐκ τῶν προειρημένων ἐπὶ τοῦ ἥπατος, οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν εὑρίσκειν ὑμᾶς, ἐκ τίνων σημείων ὁ σπλὴν πεπονθὼς, διαγιγνώσκεται. πρὸς τῷ καὶ τὰς φλεγμονὰς αὐτοῦ διὰ σκληρότητα ῥᾳδίως ὑποπίπτειν ἁπτομένοις. ἔχειν δὲ τὰ πλεῖστ᾽ αὐτῶν, κοινὰ πρὸς ἧπαρ, ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἔχειν αὐτὰ διαλλάττει. τὰ μὲν γὰρ τῆς χρόας ὅλου τοῦ σώματος, ἐπὶ τὸ μελάντερον ῥέπει, κατὰ τὸ τῆς ἀτονίας αὐτοῦ πάθος, ἐπειδὴ τὴν ἐνέργειαν ἔχει φύσει, τὸ μελαγχολικὸν ἐκ τοῦ ἥπατος ἕλκειν αἷμα, εἰς ἑαυτὸν, τούτῳ τε ἐδείχθη τρεφόμενος. τῆς οὖν ἑλκτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἀτόνου γενομένης, ἀκάθαρτον εἰς ὅλον τὸ σῶμα φέρεται, τὸ τοῦ ἥπατος αἷμα, καὶ κατὰ τοῦτο μελάντερον αὐτοῖς γίνεται τὸ χρῶμα. καὶ μέντοι καὶ ἀποκρίνει πολλάκις τὰ ἑαυτοῦ περιττώματα, καθάπερ τὸ ἧπαρ. ὥς τε καὶ δι᾽ ἐμέτων ἅμα ναυτίαις ἐκκριθῆναί ποτ᾽ αἷμα μελαγχολικὸν, ὑπελθεῖν τε κάτω τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ χωρὶς δὲ τῆς τοιαύτης κενώσεως, ἀθυμίας τε καὶ δυσθυμίας μελαγχολικὰς ἐργάζεται. καὶ σιτίων ἐνίοτε μὲν ὀρέξεις σφοδροτάτας. καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἀκριβῶς ὀξῶδες ᾖ, τὸ φερόμενον εἰς τὴν γαστέρα περίττωμα, πολλάκις δ᾽ ἀνατροπήν τε καὶ ὑποσπασμὸν, ὅταν ἑτέραν τινὰ ἔχει διαφθοράν. σκιρρούμενος δ᾽ ὅπως ὑδέρους ἐπιφέρει, συμπαθοῦντος αὐτῷ τοῦ ἥπατος, καὶ ἔμπροσθεν εἴρηται. καὶ μέντοι καὶ παθόντων ποτ᾽ ἀμφοτέρων τῶν σπλάγχνων ἰκτέρους γιγνομένους ἐθεασάμεθα, πρὸς τὸ μελάντερον τῶν συνήθων ῥέποντας, ὡς νομίζειν τὴν ξανθὴν χολὴν ἀσβόλῃ μεμίχθαι. καί τινες τῶν ἰατρῶν ἀπαθὲς εἶναι τοῖς τοιούτοις τὸ ἧπαρ, ὑπολαμβάνοντες, ἀπορούσιν ὅπως ἐπὶ σπληνὶ γίγνονται τινὲς ἴκτεροι. καθάπερ καὶ ὅσοι χωρὶς ἥπατος ἡγοῦνται παρεγχύσεσιν ὑδερικαῖς περιπίπτειν τοὺς κάμνοντας ἐπὶ μόνῳ τῷ σπληνὶ σκιρρωθέντι. τὴν δ᾽ αὐτὴν ἀπορίαν ἔχουσι καὶ περὶ τῶν ἐπ᾽ ὀξέσι νοσήμασι ὑδέρων. ἐφ᾽ ὧν ἐπὶ δυσκρασίᾳ τῇ κατὰ θερμότητα, πολλάκις δὲ καὶ ξηρότητα, τὸ ἧπαρ οὕτως ἔπαθεν ἰσχυρῶς, ὡς μηκέθ᾽ αἱματοῦν τὴν τροφὴν, οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τούτων ἡγοῦνται πεπονθέναι τὸ σπλάγχνον, ἐθισθέντες ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἐρασίστρατον, ἀπαθὲς εἶναι νομίζειν ἕκαστον τῶν μορίων, ὅτ᾽ ἂν μήτ᾽ ὄγκος τις εἴη κατ᾽ αὐτὸ, μήθ᾽ ἕλκος. ἀλλ᾽ ἐκείνοις μὲν συγχωρητέον ἐστὶν, οὕτως ὑπολαμβάνειν, οὐδὲν ἡγουμένοις νόσημα γίγνεσθαι κατὰ δυσκρασίαν. ὅσοι δὲ τῶν ἰατρῶν ἑπόμενοι τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις, ἐπὶ τὸ ψυχθῆναί τι μόριον, ὑπολαμβάνουσι γίγνεσθαι τινὰ συμπτώματα, οὐ θαυμάσαι τούτων ἐστὶ τοὺς ὑδέρους, οὐδ᾽ ἐφ᾽ ἑνὶ τούτῳ πεπονθότι συνίστασθαι νομιζόντων. εἰ γὰρ ὅτι μηδεὶς ὄγκος ἐστὶ παρὰ φύσιν ἐν ἥπατι διὰ τοῦτ᾽ ἀπαθὲς ὑπάρχειν ἡγοῦνται τὸ σπλάγχνον. οὐδ᾽ ἄλλο οὐδὲν ἔσται πεπονθὸς, ἐπὶ τῶν ἀθρόον ἀκαίρως ψυχρὸν ὕδωρ μοχθηρὸν πιόντων, εἶθ᾽ ὑδέρῳ καταληφθέντων ἐπ᾽ αὐτῷ. βλάπτει μὲν οὖν, τὸ οὕτως ποθὲν ψυχρὸν, ἄλλοτ᾽ ἄλλο μόριον τῶν ἔνδον, ἢ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἢ πρῶτον. ὡς δ᾽ ἂν καὶ τύχῃ τι κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀσθενέστερον ὑπάρχον. ἀπ᾽ αὐτοῦ δ᾽ εἰς τὸ ἧπαρ ἀνάγκη διαδοθῆναι τὴν ψύξιν, εἰ μέλλοι τις ὑδερικὴ διάθεσις ἀκολουθῆσαι. οὕτως οὖν καὶ διὰ τὸν σπλῆνα γίγνεταί ποθ᾽ ὕδερος, ἢ μετ᾽ ὄγκου ψυχθέντα καθάπερ ἐν τοῖς σκίρροις, ἢ καὶ χωρὶς ὄγκου, καθάπερ ἐν τοῖς ἀθρόοις τε καὶ ἀκαίροις μοχθηροῦ ψυχροῦ πόσεσιν. ἔτι δὲ καὶ μελαγχολικαὶ γίγνονται δυσθυμίαι διαπέμποντος αὐτοῦ τοιοῦτον περίττωμα τῷ στόματι τῆς γαστρὸς, ἐν τῷ κατ᾽ ἐκεῖνο λόγῳ πρόσθεν εἴρηται, ὥς οὐδὲν ἔτι δεῖ πλείω λέγειν ὑπὲρ αὐτοῦ. τῶν μὲν ὀργανικῶν ἐν αὐτῷ παθῶν, οὐ δεομένων λογικῆς διαγνώσεως, τῶν δὲ κατὰ τὴν δυσκρασίαν, ἔκ τε τῶν νῦν εἰρημένων καὶ τῶν ἔμπροσθεν ἐν τῇ περὶ τῶν κατὰ τὸ ἧπαρ παθῶν διδασκαλίᾳ. τινὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ὀνόμασι λέλεκται. τινὰ δ᾽ ὁμοίως συνιστάμενα ἐκείνοις, καὶ τὴν διάγνωσιν ὁμοίαν

αὐτοῖς

αὐτοῖς ἕξει. ἤδη καὶ πρόσθεν εἶπόν τι περὶ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα παθῶν, εἰς μέγιστα μόρια δύο, διελὼν αὐτὴν τῷ λό-
γῳ, τό τε πρῶτον ἄνωθεν, ὃ συνεχές ἐστι τῷ στομάχῳ πολλοῖς νεύροις αἰσθητικοῖς διαπεπλεγμένον. ἕτερον δὲ τούτῳ
συνεχὲς ἄχρι τῆς κατὰ τὸ ἔντερον ἐκφύσεως. ἔστι δ' ὥσπερ ἑκατέρου χρεία τοῖς ζώοις ἴδιος, ἀνάλογόν τε τῇ χρείᾳ
τὰ συμπτώματα διαφέροντα. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὅσα κοινὰ πάθη τῶν ὁμοιομερῶν ἐστι καὶ τῶν ὀργανικῶν, ὑπάρ-
χει δήπου καὶ τούτοις κοινὰ πρὸς ἄλληλά τε καὶ σύμπαν τὸ ἔντερον. ἡ δὲ τῶν συμπτωμάτων ὁμοιότης, οὐ μόνον τούτοις
πρὸς ἄλληλα ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ψαύουσιν αὐτῶν, ὥσπερ τοῖς νεφροῖς πρὸς τὸ κῶλον. ἔνια μὲν οὖν εὔγνωστον ἔχει τὸν
πεπονθότα τόπον, ὥσπερ αἱ δυσεντερίαι, καὶ οἱ τεινεσμοί. χρὴ δ' ὑμᾶς ἐν τῷ παρόντι λόγῳ, τὰς κυρίως ὀνομαζο-
μένας δυσεντερίας ἀκούειν, ὡς σημαινούσης τῆς προσηγορίας ἐντέρων ἕλκωσιν. οὔτε γὰρ ἀθρόως γίγνεται τὸ πά-
θος τοῦτο, καθάπερ θάτερον, ἐν ᾧ τὸ ἧπαρ ἔφαμεν πάσχειν, ἴδιά τε γνωρίσματα αὐτῷ σύνεστιν. ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν,
10 ἔκκρισις χολῆς δακνώδους ἐπ' αὐτοῦ γίγνεται. μετὰ δὲ ταύτην, ἀκολουθεῖ ξύσματα τῶν ἐντέρων. εἶτα τοῖς ξύσμα-
σι συνεκκρίνεταί τι μικρὸν αἵματος, καὶ ἤδη δυσεντερία τὸ πάθος ἐστί. ὁπότε μὲν οὖν μόνα ταῦτα τὰ ξύσμα-
τα διαχωρεῖται, προσέχειν χρὴ μή τι πιμελῶδες αὐτοῖς συνεκκρίνεται. τῶν παχέων γὰρ αὖ οὕτως ἐντέρων ἡ ἑλκω-
σις εἴη. τοῦ δ' αἵματος ἤδη συνεκκρινομένου σκοπεῖσθαι χρὴ πότερον ἀναμέμικται, τοῦτο τοῖς ἄλλοις ὅλον ὅλοις, ἢ καθ'
ἕν τι μέρος αὐτῶν ἐποχεῖται. τὸ μὲν γὰρ ἀναμεμιγμένον, ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις ἐντέροις, ἐνδείκνυται τὴν ἕλκωσιν εἶναι. τὸ
δ' ἐποχούμενον ἐν τοῖς ταπεινοτέροις. ὁρᾶται δὲ τοῦτο κἀπὶ τῶν ξυσματωδῶν ἐκκρίσεων γιγνόμενον, ἀλλ' ἧττον σα-
φῶς ἢ ἐπὶ τοῦ αἵματος. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐφελκὶς ἐκκρίνεται, δηλώσει ποίων ἐστὶν ἐντέρων, ἐξ αὐτῆς τε τῆς οἰκείας
οὐσίας, καὶ τῷ μεμίχθαι τοῖς ἐκκρινομένοις, ἢ καθ' ἕν τι μέρος αὐτῶν ἐποχεῖσθαι. διαφέρει δ' οὐ σμικρὸν εἰς τὴν θερα-
πείαν ἐγνῶσθαι τὴν ἕλκωσιν, ἐν τίνι μέρει τῶν ἐντέρων ἐστίν. αἱ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις, ὑπὸ τῶν καταπινομέ-
νων φαρμάκων ὠφελοῦνται. αἱ δ' ἐν τοῖς ταπεινοτέροις ὑπὸ τῶν ἐνιεμένων ὠφελοῦνται. διορίζονται δὲ τῶν ἀφ' ἥπατος
20 ἐκκρίσεων, αἱ τοιαῦται δυσεντερίαι, τῷ τε λεπτὸν αἵματος ἰχῶρα κατ' ἀρχὰς ἐκκρίνεσθαι ταῖς ἀφ' ἥπατος. εἶτα
τοῦ πάθους αὐξανομένου, παχὺν χυμὸν οἷον τρυγὶ παραπλήσιον. ἔτι τε τῷ μηδὲν ἐπ' αὐτῶν συνεκκρίνεσθαι ξυσματώ-
δες, ἀλλὰ καὶ διάλειμμα δυοῖν ἡμερῶν ἢ καὶ τριῶν ἐνίοτε γίγνεσθαι ταῖς ἡπατικαῖς ἐκκρίσεσιν. εἶτ' αὖθις ἐπανέρ-
χεσθαι τὸ κακὸν, ἐκκρινόντων αὐτῶν πολὺ χεῖρω τῶν ἔμπροσθεν. οὐ μὴν ἐπί γε τῶν κατ' ἔντερα ἑλκώσεων οὕτω φαί-
νεται γιγνόμενον, οὔτε τι ἀθρόον, οὔτ' ἐκ διαστημάτων χρόνου μακρῶν ἐκκρίνουσιν. αἱ μέντοι κατὰ τὸ ἀπευθυσμέ-
νον ἑλκώσεις, ἃς τεινεσμοὺς ὀνομάζουσιν, σφοδρὰς μὲν ἐντάσεις καὶ προθυμίας ἰσχυρὰς ἐπιφέρουσι, ἐκκρίνουσι
δ' ὀλίγα, κατ' ἀρχὰς μὲν φλεγματώδη τε καὶ πιμελώδη. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ ξυσματώδη. πάντα γε μὴν
ταῦτα κατὰ πάντα τὸν χρόνον, ἄμικτα τοῖς ἄνωθεν ἀφικνουμένοις φαίνεται. γεγράφασι δέ τινες ἐπὶ σφοδρο-
τάταις ἐκκρίσεων προθυμίαις, ἀλγημάτων ἰσχυρῶν προηγησαμένων, ἐκκρῖναί τινας λίθους πωροειδεῖς ὁμοίους
τοῖς ἐν τῇ κύστει συνισταμένοις. ὅπερ οὔτε εἶδον αὐτὸς, οὔτ' ἄλλου τινὸς ἑωρακότος ἤκουσα. κώλου δ' ἄλγημα σφο-
30 δρὸν εἶδον πολλάκις, ὑπὸ τῶν ἰατρῶν οὐ κώλου νομιζόμενον, ἀλλὰ νεφρῶν εἶναι. καθάπερ γε καὶ τὸ τῶν νεφρῶν εἰς κῶ-
λον ἀναφερόντων. ἔνιοι δ' αὐτῶν ᾤοντο, μηδὲ γίνεσθαί ποτε κωλικὴν διάθεσιν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσιν. ἔχει μὲν οὖν τι
δυσδιάκριτον ἐν ἀρχῇ τὰ πάθη, καθ' ὃν χρόνον, οὐδὲ μεγάλας διαφορὰς βοηθημάτων, χρῄζει. σκοπεῖσθαι μέντοι
χρὴ καὶ τότε τὰ πλεονάζοντα συμπτώματα. ναυτίαι τε ἅμα ἐμέτοις γίνονται, πολὺ μείζους τε καὶ συνεχέστεροι τῶν
τὸ κῶλον ἀλγούντων, ἐμεῖταί τε φλεγματώδη καὶ διεφθαρμένα πλείω τούτοις, ἴσχεταί τε τὰ διαχωρήματα, μᾶλ-
λον ἅμα τῷ μηδὲ φῦσαν ἐκκρίνεσθαι, μηδ' ἐρυγὴν γίγνεσθαι. πολλάκις δὲ καὶ ὥσπερ συμπεριστρεφόμενόν ἐστιν αὐ-
τοῖς τὸ ἄλγημα, καὶ πλείονα τόπον ἐπιλαμβανόμενον. ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ διαφέροντα μόρια σφοδρότερον γινόμενον.
ἐρηρεισμένων καθ' ἕνα τόπον ἀεὶ τῶν νεφριτικῶν ἀλγημάτων. ὅταν γε μὴν ὑψηλότερον ὑπάρχῃ τὸ ἄλγημα, τῶν νεφρῶν
ἐναργὴς ἡ διάγνωσις ἐστὶν ἐπὶ τῆς τοῦ κώλου πείσεως. εἰ δὲ κατὰ τὴν τῶν νεφρῶν εἴη θέσιν ἐρηρεισμένον τε καθ' ἕνα τό-
πον, οὐδὲν εἰς διάγνωσιν ἐκ τούτου λαμβάνειν ἐστί. ἀλλὰ πρὸς οἷς ἄρτι διῆλθον, ἐπισκεπτέον ἐστὶ καὶ τὰ οὖρα. πάνυ γὰρ
40 ὑδατώδη καὶ καθαρὰ τό γε κατ' ἀρχὰς οὐρεῖται τοῖς νεφριτικοῖς, ὥσπερ ἐν ταῖς ἑξῆς ἡμέραις, ὑποστάσιν ἴσχοντα τρα-
χεῖαν. εἶτ' ἀκριβῶς ψαμμώδη. κἂν διαχωρήσῃ δέ ποθ' ἡ γαστὴρ ἐπὶ τῶν κωλικῶν, πνεύματα δὲ σφόδρα πως ἐκκρίνεται
καὶ πολλάκις γ' ἐποχεῖται τῷ ὕδατι, τῇ συστάσει παραπλήσια βολβίτοις. ἀλλὰ καὶ παρηγοροῦνται τοῖς χαλαστικοῖς
ἐνέμασιν οἱ κωλικοὶ παροξυσμοὶ, μᾶλλον τῶν νεφριτικῶν. ἔστι δ' ὅτε καὶ χυμοῦ τινὸς ψυχροῦ συνεκχυθέντος αὐτοῖς
παραχρῆμα παύονται, τοῦ παρηγορικοῦ βοηθήματος, οὐ παρηγορικοῦ μόνου, ἀλλὰ καὶ θεραπευτικοῦ καὶ διαγνωστι-
κοῦ γινομένου. καθάπερ δὲ χυμὸς ψυχρὸς ἐπὶ τούτων ἐκκριθεὶς, οὕτως ὁ λίθος ἐπὶ τῶν νεφριτικῶν οὐρηθεὶς, ἀπήλλα-
ξεν ἅμα τῆς ὀδύνης, ἐνεδείξατό τε τὸν πεπονθότα τόπον, ὥστε τοῦ λοιποῦ τῆς δυσπαθείας αὐτῶν προνοεῖσθαι. ὥς-
περ γὰρ ἐν ταῖς ὀδύναις ἀμφότερα τὰ μόρια τῶν αὐτῶν δεῖται βοηθημάτων, οὕτως ἐν τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ δια-
φερόντων. διὸ καὶ νομίζειν χρὴ βλάβην οὐδὲ μίαν ἔχειν ἡμᾶς, εἰς τὴν θεραπείαν ἐκ τῶν δυσδιακρίτου ἢ τὴν πρώ-
την εἰσβολὴν αὐτῶν. οὔτε γὰρ δέονται τηνικαῦτα διαφόρων βοηθημάτων. οὔτ' ἔξωθεν. οὔτ' ἔσωθεν, ἀλλ' ἀρκεῖ τὰ
50 παρηγορικὰ μόνον. τεταγμένων δὲ τῶν ἐντέρων ἁπάντων μετὰ τὴν γαστέρα, τῆς μὲν νήστεως ὑψηλοτάτης. ἐφεξῆς δὲ
αὐτῇ τοῦ λεπτοῦ καλουμένου. μεθ' ὃ τοῦ μὲν τυφλοῦ πρὸς τὰ κάτω μέρη, τὴν ἔκτασιν ἔχοντος. τοῦ δὲ κώλου πρὸς
τὴν ἄνω χώραν ἀναφερομένου, μέχρι τοῦ συνάπτεσθαι πολλάκις ἥπατί τε καὶ σπληνὶ, θαυμάζειν ἐπῆλθέ
μοι, πόθεν ἐπείσθησαν οὐ μόνον οἱ ἰατροὶ σχεδὸν ἅπαντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἰδιῶται, τὰ σφοδρότατα τῶν ἀλγη-
μάτων, ἐν οἷς ἂν τύχῃ μέρεσι γιγνόμενα, τοῦ κώλου νομίζειν εἶναι. φαίνεται μὲν οὖν τοῦτο κἀμοὶ πιθα-
νώτατον ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ ζητήσαντι τὴν αἰτίαν τοῦ σφοδροῦ τε ἅμα καὶ μονίμου τῆς ὀδύνης, οὐχ
ἁπλῶς πεισθέν τι τοῖς ἀποφηναμένοις. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐν νεφροῖς καὶ οὐρητῆρσι λίθων ἐσφη-
νωμένων, ἀλγήματα γίγνεται σφοδρὰ κατὰ τὴν δίοδον, οὕτω κἀπὶ τῶν λεπτῶν ἐντέρων, εὐλόγως ἄν-
τις ὑπολάβοι, τὰ περιεχόμενα πνεύματα ψυχρὰ καὶ χυμοὺς ὁμοίους αὐτοῖς, ἐργάζεσθαι τὴν ὀδύνην.

ἡ δὲ τοῦ σώματος οὐσία τῶν ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις χιτώνων ἀραιά τέ τις οὖσα καὶ λεπτή, κατέχειν οὐ πέφυκεν ὀδύνας
τὰ τοιαῦτα τῶν αἰτίων. εὔλογον οὖν ἐστὶν ἐν τινὶ πυκνῷ καὶ παχεῖ σώματι, γεννηθέντα ψυχρὸν καὶ παχὺν ἢ γλί-
σχρὸν χυμὸν, ἢ πνεῦμα φυσῶδες οὐκ ἔχον διέξοδον, ὀδύνην ἐργάζεσθαι σφοδροτάτην, κατ' ἄμφω διά τε δυσκρασίαν
καὶ τάσιν τῶν σωμάτων ἐν οἷς στέγεται. μακρὰν δὲ τῷ μὴ δύνασθαι κενωθῆναι ῥᾳδίως, εἰργόμενον ὑπό τε τοῦ πάχους καὶ
τῆς πυκνότητος τῶν περιεχόντων αὐτὸ σωμάτων. γίγνονται δέ ποτε καὶ ἄλλοι πόνοι σφοδρότατοι, κατὰ τὰ με-
τέωρα μέρη τῶν ἐντέρων, ἰσχυρῶς σπαράσσοντες τοῖς ἐμέτοις, ὡς τοὺς τελέως κόπρον ἐμέσαι τινάς. δι' οὗ πάθους, ὀνομά-
ζεται τις ἐσώθη καὶ καλοῦσί τινες αὐτὸ εἰλεόν, καθάπερ ἕτεροι χορδαψόν. ὅταν δ' ἐξέχῃ τις ὄγκος ἐν τῇ χώρᾳ τῶν λε-
πτῶν ἐντέρων, ὡς δοκεῖν οἷον χορδήν τινα περιεσφάχθαι τὸ ἔντερον. εὔλογον οὖν ἔδοξε τοῖς πρὸ ἡμῶν ἰατροῖς, ἤ-
τοι διὰ φλεγμονὴν, ἢ ἔμφραξιν κόπρου ξηρᾶς τὰ τοιαῦτα γίγνεσθαι πάθη τῶν λεπτῶν ἐντέρων. ἕτερα μέν τοι
10 συμπτώματα περὶ τῶν ἅμα πεπονθότων εὐλόγως ἐπιστεύθη γίγνεσθαι τῶν ἐντέρων τε καὶ τῆς γαστρός. ὥσπερ αἱ λει-
εντερίαι, καὶ αἱ κοιλιακαὶ καλούμεναι διαθέσεις ὅσαι μὴ δακνώδεις εἰσίν. αἱ μὲν γὰρ δακνώδεις αὐτῷ τῷ δάκνειν ἐξορ-
μῶσιν ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν ἅπαν τὸ ἔντοσθεν. ὅσα δ' οὐ δάκνουσιν, ἀτονίας ἐντέρων ἕπονται διὰ τὸ μὴ δύνασθαι κα-
τέχειν τὰ περιεχόμενα, μηδ' ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἐκκρινόντων αὐτὰ παραχρῆμα, καθάπερ ἄχθος τι βαρυνόμενα ἀπο-
τιθέμενα ταῖς στραγγουρίαις ἀνάλογον. ὁρῶνται γὰρ κἀκεῖναι γιγνόμεναι ποτὲ μὲν διὰ δριμύτητα καὶ δῆξιν ἀπο-
κρινούσης τῆς κύστεως συνεχῶς τὸ παραγιγνόμενον εἰς αὐτήν. ἔστι δὲ ὅτε μὴ φερούσης τὸ βάρος αὐτοῦ κἂν ὀλίγον ᾖ.
τὰς δ' ἐργαζομένας αἰτίας τὸ λειεντερικὸν πάθος ἑτέρωθι γεγραμμένας ἔχετε κατὰ μόνας, πρὸς τῷ καὶ
τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, καὶ τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν, ἔτι τε τοῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίοις
εἰρῆσθαι. νῦν δὲ οὐ περὶ τῶν τὰς νόσους ἐργαζομένων αἰτίων ὁ λόγος ἐστὶν, ἀλλὰ περὶ τῶν πεπονθότων τόπων, ὅσοι τὴν
διὰ τῆς ἁφῆς τε καὶ τῆς ὄψεως ἐκφεύγουσι γνῶσιν. ἐπεὶ δ' εἰς τὴν τούτων ἀκριβῆ διάγνωσιν, ἐνίοτε καὶ περὶ τῶν
20 διαθέσεων αὐτῶν ἠναγκάσθην εἰπεῖν τι, διὰ τοῦτο καὶ περὶ τῶν ἐργαζομένων αὐτὰς αἰτίων ἐπεμνήσθην, ὥστε κα-
ταπαύειν ἐνταῦθα προσήκει τὸν περὶ τῶν ἐντέρων λόγον. ὅσα δὲ ἐναργῶς ἐστὶ πάθη γνῶναι συνιστάμενα, κατὰ αὐ-
τὰ καὶ ταῦτα κοινὰς ἔχει τὰς διαγνώσεις τοῖς προειρημένοις. τὰ δὲ τῶν ἀποστημάτων, ἢ φλεγμονῶν, ἢ σκιῤῥώσεων, ἢ
πνευματώσεων, ἢ ἐρυσιπελάτων γνωρίσματα γιγνωσκόμενα πᾶσιν, ὅταν ἐν τοῖς κατὰ τὴν κοιλίαν τόποις ἐφεξῆς,
καὶ τοῦ πάθους ἅμα καὶ τοῦ πεπονθότος τόπου τὴν διάγνωσιν ἐνδείκνυται. καὶ λέλεκται, καὶ περὶ τούτων, ἐν τοῖς ἔμπρο-
σθεν λόγοις αὐτάρκως. ἐὰν μὲν εἰσβάλλει ἐξαίφνης νεφρῖτις, ἀξιολόγου λίθου σφηνωθέντος, ἢ τινι κατά τινα τῶν νε-
φρῶν, ἢ κατὰ τῶν οὐρητήρων, παραπλήσιον ἄλγημα γίγνεται τοῖς κωλικοῖς. διορίζεται δὲ τῷ τε πλήθει καὶ μεγέθει
τῶν ναυτιῶν, ἅμα τοῖς ἐμουμένοις χολώδεσί τε καὶ φλεγματώδεσιν οὖσι. καί τι καὶ τῆς ἐδηδεσμένης τροφῆς μεμι-
γμένον ἔχουσι πολλάκις καὶ τῶν τόπων τῶν ὑψηλῶν μερῶν τοῦ κώλου παρόντων. ἔστι δ' ὅτε καὶ τῷ μὴ καθ' ἕνα τό-
πον ἐρηρεῖσθαι τὴν ὀδύνην, ἀλλ' ἐνειλεῖσθαί τε καὶ μέχρι πλείονος ἐκτείνεσθαι, καὶ μὴν δὲ φῦσαν προσίεσθαι. ταῦτα
30 γὰρ ἅπαντα μόνοις γίγνεται τοῖς κωλικοῖς. τὰ μὲν μᾶλλον. τὰ δὲ ἧττον. ὅταν δ' ἐκ τῶν ὑφισταμένων τοῖς οὔροις, ἢ
καί τινος οὐρηθέντος λίθου, σαφῶς διορισθείη, ζήτημα οὐκέτ' οὐδὲν ὑπολείπεται. πολλοὶ δὲ τῶν παρόντων, ὀδύνης
ἀμετρίας αἰσθάνονται διὰ βάθος, κατὰ τὰς λαγόνας ὑπαρχούσης ἀπ' ἀρχῆς, οὐδέπω ψαμμώδους οὐδενὸς ἐκ-
κρινομένου σαφῶς. ἐφ' ὧν ὡς ἴστε διδοὺς τῶν φαρμάκων, ὅσα θρύπτει τοὺς ἐν τοῖς νεφροῖς λίθους, ἅμα τε διάγνωσιν ἀ-
κριβῆ ποιούμενος τοῦ τε πάθους, καὶ τοῦ πάσχοντος τόπου, καὶ θεραπείας ἀρχὴν ἴσχω τὴν αὐτήν. ἐὰν γὰρ εὑρεθῇ τι
ψαμμῶδες ἐν τοῖς οὔροις, ἐπὶ τῇ πόσει τοῦ φαρμάκου, νεφριτικὸν τό τε πάθος ἔγνων ὑπάρχειν. ἐφεξῆς τε δίδω-
μι τῶν αὐτῶν φαρμάκων, ἅμα τῇ λοιπῇ θεραπείᾳ. διεγνωσμένου δὲ, ὅτι πάσχει τις οὕτω νεφρός. ἐὰν ἀλγήματα
μετὰ φρίκης ἐκ διαλειμμάτων ἀνωμάλως φαίνεται γιγνόμενα, καὶ πυρετοί τινες ἐπ' αὐτοῖς ἄτακτοι, τηνικαῦτα
κατακλίνοντες ἐπὶ τὴν γαστέρα τὸν κάμνοντα, καί ποτε καὶ κατὰ θάτερον πλευρὸν, ὡς ὑψηλὸν εἶναι τὸ πεπον-
θὸς μέρος, ἐρωτᾶτε μή τινος βάρους ὥσπερ ἐκκρεμαμένου κατὰ τὸν ἀλγοῦντα νεφρὸν αἰσθάνονται. τούτων γὰρ
40 αὐτῷ συμβαινόντων, ἀπόστημα χρὴ προσδέχεσθαι συνιστάμενον, ἐφ' ᾧ ῥαγέντι πύον οὐρηθὲν, ἅμα τε τῆς ὀδύνης
ἀπαλλάττει, τὸν κάμνοντα, καὶ κίνδυνον ἑλκώσεως ἐπιφέρει τῷ νεφρῷ. καὶ διὰ τοῦτο πειρᾶσθαι χρὴ παντὶ τρόπῳ τῆς
ἐπουλώσεως αὐτοῦ φροντίζειν. ἐὰν μὴ διὰ ταχέως εἰς οὐλὴν ἀχθῇ, δυσθεραπευτότερον γίγνεται. σημεῖα δὲ τοῦ δια-
μένειν τὴν ἕλκωσιν ἔν τε τοῖς οὐρουμένοις οὐκ ἀσαφῆ, καὶ τῷ κάμνοντι πολλάκις ὀδύνης αἴσθησις, ἐν τῷ κατὰ τὸν
πεπονθότα νεφρὸν χωρίῳ. συνεκκρίνεται δ' αὐτῷ ἐνίοτε καὶ πύον ὡς ἀφ' ἕλκους ὀλίγον. ἐφελκὶς δ' ὁμοίως ἐκκρί-
νεται. ἔστι δ' ὅτε καὶ αἷμα, σημαῖνον ἀναβιβρώσκεσθαι τὸ ἕλκος. ἀλλὰ καὶ ῥηγνυμένου ποτ' ἀγγείου διὰ πλῆθος ἢ ἐκ κα-
ταπτώσεως, ἢ πληγῆς σφοδρᾶς οὔρησαν αἷμα δαψιλὲς ἔνιοι. καί ποτε καὶ φλεβὸς ἀναστομωθείσης αὐτοῖς γί-
γνεται τοῦτο. τῶν δ' ἑλκῶν αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς νεφροῖς, τεκμήρια βεβαιότατα, τὰ συνεξερχόμενα τοῖς οὔροις, σαρκία
σμικρὰ τῆς τῶν νεφρῶν οὐσίας ὄντα μόρια. κατὰ τὴν ἐπιπλέον ἀνάβρωσιν ἐκ τῆς ἑλκώσεως ἀπορρυπτόμενα.
τά γε μὴν τοῖς θριξὶν ὅμοια, καὶ ὁ Ἱπποκράτης μὲν εἶδεν τοῖς οὔροις συνεξερχόμενα. καθάπερ αὐτὸς ἐν ἀφορι-
50 σμοῖς ἔγραψεν. καὶ ἡμεῖς δὲ ἐθεασάμεθα. ποτὲ μὲν σπιθαμιαῖα τὸ μῆκος. ἔστι δ' ὅτε καὶ μείζω, καί ποτε καὶ πάνυ σμι-
κρὰ, ὥστε με θαυμάζειν, εἰ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶν νεφρῶν συνέστη τηλικαῦτα. καὶ διὰ τοῦτο πιθανώτερον ἐφαίνετό μοι τὴν
γένεσιν αὐτῶν ἐν ταῖς φλεψὶν εἶναι. καθ' ὃν τρόπον ἐν ταῖς κνήμαις ἔν τινι τόπῳ τῆς Ἀραβίας ὥς φασι τὰ καλούμε-
να δρακόντια γίγνεται. νευρώδη μὲν τὴν φύσιν, ἕλμινσι δὲ καὶ τῇ χροᾷ, καὶ τῷ πάχει παραπλήσια. λεγόντων μὲν οὖν ἑωρα-
κέναι ταῦτα πολλῶν ἤκουσα, μὴ θεασάμενος δ' αὐτὰ, οὐκ ἔχω συμβαλεῖν οὔτε περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν, οὔτε περὶ τῆς οὐσίας
ἀκριβῶς οὐδέν. οὕτω γε καὶ τὰς οὐρουμένας τρίχας ἰδὼν, ἐκ μὲν τῆς χροιᾶς τε καὶ συστάσεως ἐπειθόμην τοῖς εἰρηκόσιν αὐ-
τὰς, ἐκ παχέος τε καὶ γλίσχρου χυμοῦ θερμανθέντος τε καὶ ξηρανθέντος ἐν ταῖς φλεψὶ συνίστασθαι. τοῦ μήκους
δ' αὐτῶν οὐκ ἐπινοῶ τὴν αἰτίαν. ἀλλὰ τήν γε θεραπείαν ὁπότε πρῶτον εἶδον, ἤλπισα διὰ τῶν οὐρητικῶν φαρμάκων
ἔσεσθαι, καὶ οὕτως ἀπέβη, καὶ σχεδὸν ἅπασιν οἷς συνέβη τὸ πάθημα τοῦτο, νεφριτικὸν οὐδὲν οὔτ' ἔμπροσθεν ἦν οὔτ'

αὖθις ἐπεγένετο σύμπτωμα, θεραπευθεῖσιν ὑπὸ τῶν οὐρητικῶν φαρμάκων. ἀλλὰ κἂν ἄλλη τις ἐκκαθαίρηται
τῶν φλεβῶν δι' οὐρήσεως μοχθηρία χυμῶν, οὐδὲν ὑπ' αὐτῆς εἶδον. οὔτε νεφρούς. οὔτε κύστιν. οὔτε τοὺς οὐρητικοὺς
πόρους παθόντας. ὥσπερ οὐδ' εἰ πύον ἐκκρίνειέ τις πάμπολυ δι' οὔρων. ἀλλὰ κατά γε τοῦτο, παραπλησίως ἔχει
ταῦτα, τοῖς κατὰ τὰ ἔντερα. πάσχει γὰρ οὐδ' ἐκεῖνα τι κατὰ τὰς ἡπατικὰς διαθέσεις, καίτοι ὑπὸ χολῆς
ἀκράτου βλαπτόμενα. καθάπερ αὖ πάλιν ἡ κύστις ὑπὸ δριμέων οὔρων διόδου, χρόνῳ πολλῷ γινομένης, ἑλκοῦται.
νεφρῶν γε μὴν ἐστὶ καὶ ἄλλό τι πάθος, ἐφ' οὗ λεπτὸς ἰχὼρ αἵματος οὐρεῖται, τοῖς ἐπὶ τῶν ἡπατικῶν παθῶν ἐν ἀρχῇ
γινομένοις διαχωρήμασιν, ὁμοίως, πλὴν ὅσον αἱματωδέστερα ἐκεῖνα φαίνεται. συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ διὰ παρα-
πλησίαν μέν τινα διάθεσιν ἐν νεφροῖς γινομένην, οἵαν ἐν ἥπατι τὴν τῆς ἀτονίας ἔφαμεν εἶναι. καὶ δι' εὐρύτητα δὲ τῶν
ἐκ τῆς κοίλης φλεβὸς εἰς τοὺς νεφροὺς τὸ οὖρον διηθούντων στομάτων ἢ πόρων, ἢ ὅπως ἂν ὀνομάζειν ἐθέλῃς. ἐμοὶ
δὲ δοκοῦσιν οἱ νεφροὶ πεπονθέναι καὶ κατὰ τοῦτο τὸ πάθος, ὅ τινὲς μὲν ὕδερον εἰς ἀμίδα. τινὲς δὲ διάρροιαν εἰς οὖρα. τινὲς δὲ
διαβήτην. ἔνιοι δὲ διψακὸν ὀνομάζουσι. σπανιώτατα γιγνόμενον, ἐμοὶ γοῦν ὤφθη δὶς ἄχρι δεῦρο. διψῶσι πάνυ μὲν
ἀμέτρως τῶν πασχόντων καὶ πινόντων γε, δι' αὐτὸ τοῦτο δαψιλῶς, οὐρούντων τε τὸ ποθὲν ἐν τάχει τοιοῦτον, οἷον ἐπό-
θη. παραπλήσιον δ' αὖ καὶ τοῦτο κατὰ νεφροὺς καὶ κύστιν πάθος, οἷον ἐν κοιλίᾳ καὶ ἐντέροις, ἡ λειεντερία. περὶ μὲν
οὖν λειεντερίας ἰδίᾳ γέγραπται, δεικνύντων ἡμῶν, οὐ μόνον τὴν κοιλίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ ἔντερον ἐπὶ μὲν τὴν
ἀπόκρισιν, ἐν τάχει παραγίγνεσθαι τῶν καταποθέντων σιτίων τε καὶ πομάτων οὐ δυνάμενα φέρειν, οὐδ' ἔσω ὀλί-
γον ἀλύπως, ἢ τὸ βάρος αὐτῶν, ἢ τὴν ποιότητα. περὶ δὲ τῆς εἰς τὴν κύστιν ἀθρόας τε καὶ ταχείας φορᾶς, ἀδύνατον
ἀτονίαν αἰτιᾶσθαι τῆς γαστρὸς, ἢ τῆς νήστεως, ἢ τῶν λεπτῶν ἐντέρων. εἴπερ γὰρ ἀδυνατοῦντα βαστάζειν τὸ ποτὸν,
ἐπὶ τὴν ἔκκρισιν αὐτοῦ παραγίνεται, τί ἐκώλυεν ἐκκρίνεσθαι διὰ τῆς ἕδρας αὐτό. καθάπερ ὁρᾶται γιγνόμενον
ἐπὶ τῶν λειεντερικῶν. οὐ μόνον γὰρ ἐκκρίνεται τὰ σιτία, ταχέως διεξερχόμενα τὴν πᾶσαν ἕλικα τῶν ἐντέρων,
ἀλλὰ καὶ τὰ ποτά. τὴν δ' εἰς ἧπαρ ἀνάδοσιν, ἀπὸ τῶν καθ' ὅλην τὴν γαστέρα χωρίων, ἐμάθομεν, οὐθ' ἥπατος ἀτονίᾳ
γιγνομένην, οὔτε τῶν κατὰ τὸ μεσεντέριον φλεβῶν, οὔτε τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν δι' ἥπατος ἐπὶ
τοὺς νεφρούς. ἐλέχθη γὰρ ἡμῖν κἀν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν, ἕλκειν μὲν εἰς ἑαυτὸ τὸ ἧπαρ ἐκ τῆς κοιλίας
τὴν τροφὴν διὰ τῶν ἐν μεσαραίῳ φλεβῶν, ὥσπερ τὰ δένδρα τὴν ἐκ τῆς γῆς ἕλκει διὰ τῶν ῥιζῶν. ἐδείχθησαν δὲ
καὶ οἱ νεφροὶ τὸ ὑδατῶδες ἐν αἵματι ἕλκειν. μὴ μέντοι τὴν κύστιν ἕλκειν ἐκ τῶν νεφρῶν, ὥσπερ μηδ' ἐκ τῆς κοιλίας
τὰ ἔντερα, πέμπειν δ' ἐκκρίνοντας εἰς μὲν τὴν κύστιν, τοὺς νεφροὺς διὰ τῶν οὐρητήρων, εἰς δὲ τὴν νῆστιν. τὴν κοιλίαν,
διὰ τῆς ἐκφύσεως. ἣν Ἡρόφιλος ὀνόμασε δωδεκαδάκτυλον ἀπὸ τοῦ μήκους αὐτῇ τὴν ἐπωνυμίαν θέμενος. ὥσ-
τε τῶν μὲν νεφρῶν ἀτονίαν χρὴ τις αἰτιᾶσθαι τοῦ κατέχειν τὸ πλέον ἐν ἑαυτοῖς μὴ δυναμένων τὸ οὖρον. οὐ μὴν τῶν γ' ἄλ-
λων μορίων ὅσα διεξέρχεται τὸ ποθέν. ἀλλὰ πάλιν εἰ μέμφοιτό τις ὡς ἀτόνους τοὺς νεφρούς, τοὺς ἕλκουσιν εἰς αὐ-
τοὺς, ταχέως τὸ οὖρον, ἢ δυνατὸν λέγειν, ὥσπερ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἐνίοις τῶν λειεντερικῶν ὀρέξεις γίνονται σφο-
δρόταται. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ νεφρῶν, ὄρεξίν τινα γίγνεσθαι σφοδράν, καὶ διὰ τοῦθ' ἕλκειν εἰς ἑαυτοὺς
διὰ τῆς κοίλης φλεβὸς τὸ οὖρον. αὐτίκα μέντοι βαρύνεσθαι διὰ τὸ τῆς ὁλκῆς λάβρον. ὥσπερ γε καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομα-
ζομένων ὀρέξεων κυνωδῶν, ἐνίους ὁρῶμεν ἐμπιπλαμένους μὲν ἀθρόως, ἐμοῦντας δ' ὀλίγον ὕστερον, ἢ διαρροιζομέ-
νους. οὐ μόνον γὰρ ὁρᾶται τοῦτο παρὰ φύσιν ἐχόντων γιγνόμενον, ἀλλὰ καὶ ζώοις τισὶν ὑπάρχουσιν ἀμέμπτως, ὡς τοῖς ὀρνι-
θίοις, ἃ καλοῦσιν ἐν Ἀσίᾳ παρ' ἡμῖν σελευκίδας. ἀπελαύσας γὰρ ταῦτα δι' ὅλης ἡμέρας ἀπλήστως ἐσθίοντα, δια-
ταχέως αὐτοὺς ἐκκρίνει. καὶ ἄλλοις δὲ ζώοις ὑπάρχειν φαίνεται, τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα φυσικόν. ὥσπερ οὖν ἐν τῷ
στόματι τῆς γαστρὸς ἡ κυνώδης ὄρεξις γιγνομένη, μετὰ τοῦ μὴ φέρειν αὐτὴν τῶν καταποθέντων τὸ βάρος ἀναγκάζει,
πολλὰ μὲν καὶ λάβρως προσφέρεσθαι, ταχέως δὲ ἀποκρίνειν αὐτά. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τοῖς νεφροῖς, ἡ τῆς
ὀρρώδους ὑγρότητος ὄρεξις, ἅμα τῇ τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἀτονίᾳ, τό θ' ὑγρὸν ἕλκειν ἀθρόως ἀναγκάζει, τήν τ' εἰς κύ-
στιν αὐτῶν ἔκκρισιν αὐτίκα ποιεῖσθαι. τί δή ποτ' οὖν φησίν τις ἴσως, ἐξαιφνίδιον μὲν ἡ εἰς οὖρα διάρροια γίγνεται,
λειεντερία δ' οὐχ οὕτως, ὥσπερ οὐδ' ὄρεξις κυνώδης, ἀλλ' ἀριθμῷ πλειόνων ἡμερῶν. ἥ γε ἀρχὴ τοῦ πάθους, διώ-
ρισται, τῆς αὐξήσεως. ἥ τ' αὔξησις τῆς ἀκμῆς. ὅτι ψυχικὸν μὲν ἔργον ἐστὶν, ἡ τῆς γαστρὸς ὄρεξις, σιτίων τε καὶ ποτῶν,
οὐκ ἄνευ τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως γιγνομένη. φυσικὸν δὲ καὶ χωρὶς αἰσθήσεως ἡμετέρας, τὸ τῶν νεφρῶν. ὥστε μὴ
δ' ὅταν εἰς τὴν ἀκμὴν ἀφίκηται, γίγνεσθαι τινὰ αἴσθησιν αὐτοῦ, καθάπερ τῆς κυνώδους ὀρέξεως. εὔλογον οὖν ἐστιν
ἄρχεσθαι μὲν αὐτὸ κατὰ βραχὺ, μεῖζον τε γιγνόμενον, ἕλκειν μὲν τὸ πρῶτον ἐκ τῶν φλεβῶν τὸν ὀῤῥὸν τοῦ αἵματος
οὐκ αἰσθανομένων ἡμῶν. ὁπόταν δὲ τοῦτον ἑλκύσῃ πάντα, καὶ ξηρὸν ἰκμάδος τοιαύτης ἀποφαίνοι, τὸ κατὰ τὰς
φλέβας αἷμα, τὰ ξηρανθέντα τῶν ἀγγείων ἕλκειν ἐκ τοῦ ἥπατος τὴν ἰκμάδα, κἄπειτ' ἐκεῖνο τὴν ἐκ τῶν ἐντέρων
τε καὶ κοιλίας. ἐπειδὰν δὲ ξηρανθῶσιν αἱ κατὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς φλέβες, ὀρέγεσθαι τηνικαῦτα ποτοῦ τὸν
ἄνθρωπον αἰσθανόμενον τῆς διαθέσεως. εἶτα προσενηνεγμένου τὸ ποτὸν αὐτοῦ, τὰς καθηκούσας εἰς τὴν γαστέρα
φλέβας ἐξ ἥπατος, αὐχμώσας, ἀναρπάζειν εὐθέως αὐτὸ πᾶν, ἐξ ἐκείνων τε τὰς ἐφεξῆς, ἄχρις ἂν ἡ μετάλη-
ψις, ἐπὶ τοὺς νεφροὺς ἀφίκηται. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν, οὐ μόνον τὸ πόμα πανταχό-
σε τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἡ τροφὴ κατὰ τὴν τῆς ὁλκῆς μετάληψιν, φέρεσθαι. κατὰ μὲν οὖν τὸ τάχος τῆς διεξόδου πα-
ραπλήσιον ἐστὶ τὸ πάθος τοῦτο τῇ λειεντερίᾳ. καὶ μέντοι καὶ καθ' ὅσον ἡ κατὰ τοὺς νεφροὺς διάθεσις, ἡ αὐτὴ τῇ κατὰ
τὴν κοιλίαν ἐστί. καθ' ὅσον δὲ τὸ περὶ τῶν νεφρῶν, ἔργον ἅπαν τῆς φορᾶς, ἐνέργειαν ἐστὶ φυσικῶν, διαδοχῇ τῆς
ἑλκτικῆς δυνάμεως ἐνεργούσης, κατὰ τοσοῦτον διαφέρουσιν ἀλλήλων. καίτοι κἀν ταύταις ἔτι παρα-
πλήσιον, ἡ ἐκ τῆς κοίλης φλεβὸς εἰς τοὺς νεφροὺς ὁλκὴ, τῇ πρώτῃ καταπόσει τῶν εἰς τὴν γαστέρα φερο-
μένων ἐκ τοῦ στόματος. ἀλλ' αἱ περὶ ταύτης ἐνέργειαι, ταῖς εἰς οὖρα διαῤῥοίαις, εἰσὶν ἴδιαι. ἔτι δ' οὐκ ὀρθῶς
ἔνιοι τῆς γαστρὸς εἶναι νομίζουσι, τὸ τοῦ διαβήτου πάθος, ὁμοίως ταῖς κυνώδεσι ὀρέξεσιν, ἔνεστι μαθεῖν, ἐκ
τῶν ἐπὶ δίψει σφοδρῷ, πιμπλαμένων μὲν τὴν γαστέρα, διαμενόντων δ' ἐχόντων ἐπὶ πλεῖστον αὐτῇ, τὸ ποθέν.

τέτταρα γὰρ ταῦτα συμπτώματα διαδέχεται τὴν ἐν τῷ σφοδρῷ δίψει πόσιν. ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ἔμετος. δεύτερον
δὲ ἡ διὰ τῆς κάτω γαστρὸς ἔκκρισις ταχεῖα, κατὰ τὰς διαῤῥοίας τε καὶ λειεντερίας. ἄλλο δὲ τρίτον ἡ ἐπὶ πλεῖστον
ἐν τῇ γαστρὶ μονή. καὶ τέταρτον αὐτῶν αὐτὸ δὴ τοῦτο, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος ἐστίν. εἴτε διαβήτην αὐτό τις, εἴτε διψακόν. εἴ
τε διάῤῥοιαν εἰς οὖρα, βούλοιτο καλεῖν. οὐ γὰρ ὅπως ὄνομα πρέπον αὐτῷ θώμεθα, ζητοῦμεν. ἀλλ' ἵν' εἰς τὴν θεραπείαν
εὕρωμεν ἀφορμάς, ἔκ τε τοῦ πεπονθότος τόπου. καὶ τῆς ἐν αὐτῷ διαθέσεως. ἕτερον δ' ἀκριβῶς ὅμοιον τῷ διαβήτῃ
τούτῳ γίγνεται πάθος, ἐπὶ σιτίων πλήθει, μήτ' ἀπεπτουμένων, μήθ' ὑποχωρούντων, μήτε πληθώρας ἐργαζομέ-
νων, μήτ' εὐφορίαν. ἀλλὰ δῆλον ὅτι διαφορουμένων ταχέως. ἔστι δ' οὕτως σπάνιον ἐστίν, ὡς ὁ διψακός. οὐδ' οὕτως ἀνία-
τον. ἐπειδὴ πρὸ τοῦ μέγιστον γενέσθαι γνωριζόμενον, οὐ χαλεπῶς θεραπεύεται. ὅταν μὲν γὰρ ἄχρι τοῦ διπλασίου
τῶν εἰθισμένων ἐσθίοντός τινος, ἀτροφῇ τὸ σῶμα χωρὶς διαῤῥοίας, παρορᾶται τὸ πάθος, οὐ μόνον τοῖς ἰδιώταις, ἀλ-
10 λὰ καὶ τοῖς ἰατροῖς. ὅταν δ' ἐπὶ τριπλασίοις τοῦτο συμβαίνῃ, βοηθεῖται πρὶν εἰς τὸ τετραπλάσιον ἢ πενταπλά-
σιον ἀφικέσθαι. τοῦτο δ' αὖ πάλιν τὸ πάθος, εὔλογον ἀπὸ ταχείας διαφορήσεως ἄρχεσθαι, σωζόντων, ἁπάντων τῶν
μορίων τὴν ἑλκτικὴν δύναμιν, ἅμα τῇ συνεζευγμένῃ μετ' αὐτῇ, καλουμένῃ δ' ἰδίως ὀρεκτικῇ, τοῦ μέντοι σφοδροῦ
δίψους αὐτοῦ τοῦ διαβήτου, ἡ γαστὴρ ἐστὶν αἰτία πάσχουσα δυσκρασίαν θερμὴν ἢ ξηρὰν. ἢ ἀμφοτέρας ἅμα. καὶ μάλιστ' αὐ-
τῆς τὸ στόμα. δεύτερον δ' ἐπὶ τῇ γαστρὶ, τὸ ἧπαρ καὶ μάλιστ' αὐτοῦ τὰ σιμὰ, συνεκπυρουμένων αὐτοῖς δηλονότι τῶν
κατὰ μεσεντέριόν τε καὶ νῆστιν, αὐτήν τε τὴν γαστέρα. καὶ κατὰ τὸν στόμαχον δὲ καὶ πνεύμονα. τοῦ τοιούτου συμπτώ-
ματος ἡ ῥίζα, γίγνεταί ποτε δι' ἐρυσιπελατώδη διάθεσιν ἐκ πυρωθέντων. οἷς εἰς τοὐπίπαν ἕπεται μαρασμὸς,
ἄλλοτ' ἄλλος ὡς ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ λόγῳ δεδήλωται. ταῦτα μὲν οὖν τῇ κοινωνίᾳ τῶν συμπτωμάτων, ἅμα τοῖς κατὰ νε-
φροὺς εἴρηται πάθεσιν. αὐτῶν δὲ τῶν νεφρῶν ἴδιον πάθος ἐστὶν ὁ διαβήτης, ἀνάλογον τῇ κατὰ τὸ στόμα τῆς κοιλίας
ὀρέξει κυνώδει, ἣν ἀτονίᾳ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως. ἐάν τε γὰρ αὐτῶν σφοδρᾶς ὀρέξεως γίγνεσθαι, φαμὲν αὐτὸ,
20 τὴν ἀρχὴν οὐδ' ἀφίξεται ποτ' εἰς τοὺς νεφροὺς ἀξιόλογον οὖρον. ἐὰν δὲ χωρὶς ἀτονίας τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως,
οὐκ ἀκολουθήσει τὸ τάχος τῆς οὐρήσεως. Συμπτώματα κατὰ τὴν κύστιν γίγνεται, κοινὰ μὲν τοῖς ἄλλοις, οἷον τε παρὰ
φύσιν αὐτῆς ὄγκοι πάντες, ὀδύναι τε καὶ τὰ ταύτης ἐργαζόμενα πάθη. τὰ δ' ἴδια μόνης αὐτῆς, ἰσχουρίαι τε
καὶ στραγγουρίαι. καὶ κατ' ἄλλον τρόπον αἱ ἄμετροι τῶν οὔρων ἐκκρίσεις, ἀλλ' αὗται μὲν ὡς ἐν τῷ περὶ τῶν νεφρῶν λό-
γῳ προείρηται, διόδῳ χρῶνται τῇ κύστει, μηδὲν αὐτῆς πεπονθυίας. τῆς στραγγουρίας δ' ἡ μὲν ἐπὶ δριμέσιν οὔροις γιγνο-
μένης, σύμπτωμα μέν ἐστι κύστεως, πάθος δ' οὐκ ἔστιν. ἡ δὲ, δι' ἕλκωσιν ἢ ἀτονίαν ἐπὶ πάθει κύστεως γίγνεται. καθά-
περ ἡ διὰ τὴν δριμύτητα, ποτὲ μὲν ἐπὶ νεφρῶν πάθει. ποτὲ δ' ἐπ' ἄλλῳ τινὶ τῶν εἰς οὖρα τὴν ἑαυτῶν κακοχυ-
μίαν ἢ ἰχῶρα, ὅτ' ἂν ἀποστήματι κάμνει, διαπέμψαι δυναμένων. γίγνεται δὲ ποτὲ καὶ διὰ τοὺς ἐν ταῖς φλεβὶ χυ-
μοὺς ἐκκαθαιρουμένους διὰ νεφρῶν τε καὶ κύστεως. ἀῤῥωστοῦσα δὲ κύστις ἐπὶ δυσκρασίᾳ, βλάπτεται τὴν οἰκείαν ἐν-
έργειαν, ἥ τις ἐστὶν ἐκκριτικὴ τῶν οὔρων, ἐφ' ἣν ὁρμᾷ τὸ ζῶον, ὅτ' ἂν ἤτοι βαρύνηται τῷ πλήθει τῆς περιεχομέ-
30 νης οὐσίας ἡ κύστις, ἢ δακνούσης αἰσθῆ. ταῦτα δ' ἀμφότερα τοὺς ἀσθενεῖς μᾶλλον ὀδυνᾷ τῶν ἰσχυρῶν. ἡ δ' ἀσθένεια
γίγνεται καὶ δι' ὀργανικὰ μὲν ἐνίοτε πάθη. καὶ διὰ δυσκρασίας τὰς τ' ἄλλας, καὶ τὰς συνεχέστατα πολλοῖς συμβαι-
νούσας ὁπότ' ἂν ψυχθῶσιν. ἐναργῶς γὰρ φαίνεται, βαρυνομένη τηνικαῦτα, κἂν ὀλίγον ἐν αὐτῇ περιέχηται τὸ
ὑγρόν. ὡς οὐρήσεως δὲ ὀργάνῳ τῇ κύστει, καὶ τὸ τῆς ἰσχουρίας ἕπεται σύμπτωμα. ποτὲ μὲν ὡς εἴρηται μὴ δυναμένης πε-
ριστέλλεσθαι σφοδρῶς, τοῖς ἐν αὐτῇ περιεχομένοις, ὡς ἐκθλίβειν αὐτά. ποτὲ δὲ τοῦ κάτω πόρου φραχθέντος, ὑπὸ
παχέων ὑγρῶν ἢ λίθου σφηνωθέντος. ἔστι δ' ὅτε καὶ διὰ φλεγμονὴν, ἤ τινα τοιοῦτον ἕτερον ὄγκον, εἰς στενοχωρίαν
ἀγαγόντα τὸν πόρον. ἢ καὶ τελέως ἐμφράξαντα τὸν πόρον. οὐ μὴν ἐπί γε τοῖς ἀπὸ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ πάσχουσι πα-
θοῦσιν, ἢ αὐτοῦ τοῦ νωτιαίου, γίγνεταί τις ἀτονία τῆς κύστεως, δι' ἣν οὔρων ἐπίσχεσις ἀκολουθεῖ καθάπερ ἔνιοι νομί-
ζουσιν, οἰόμενοι προαιρετικὸν ἔργον εἶναι αὐτὸ τῆς κύστεως. ἐπειδὴ κατέχομέν τε τὸ οὖρον, ἄχρι περ ἂν βουληθῶ-
μεν. ἐκκρίνομέν τε προελόμενοι. βέλτιον γὰρ ἦν αὐτοὺς ἐγνωκέναι, μὴ τὸ τῆς κύστεως, ἀλλὰ τὸ τῆς οὐρήσεως ἔργον
40 εἶναι προαιρετικόν. ὥσπερ γε καὶ τὸ τῆς ἀποπατήσεως οὐ τὸ τῶν ἐντέρων. ἡ μὲν γὰρ κύστις ἐνέργειαν ἔχει μί-
αν, τὴν περισταλτικήν. ὁ δὲ τὸν οὐρητικὸν πόρον, ἐν κύκλῳ περιέχων μῦς, ἐν ἀρχῇ τοῦ τραχήλου τῆς κύστεως τε-
ταγμένος, ὄργανον ἐστὶ προαιρετικὸν ἔργον ἔχων, σφίγγειν ἐν κύκλῳ τὸν αὐχένα τῆς κύστεως, ὅπως ἀκριβῶς ὡς
μηδὲν εἰς τὸν πόρον αὐτοῦ, τῶν ἐκ τῆς κύστεως ὑγρῶν ἐξιέναι, τὴν δ' αὐτὴν ἐνέργειάν τε καὶ χρείαν ἔχει, καὶ ὁ
ἐπὶ τῷ πέρατι τοῦ ἀπευθυσμένου μῦς. καὶ διὰ τοῦτο, παραλυθέντων αὐτῶν, οὔτ' οὖρον ἴσχεται κατὰ τὴν κύστιν
οὔτε κόπρος ἐντὸς τῆς ἕδρας. ἀλλ' ἐκρεῖ κατ' ὀλίγον ἀμφότερα, χωρὶς τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως. ὥσπερ δὲ
ἐπὶ τῶν ἄλλων μυῶν, ὅπερ ἡ παράλυσις ἀκουσίως, τοῦθ' ἡ προαίρεσις ἡμῶν ἑκουσίως ἐργάζεται, κατὰ τὸν αὐτὸν
λόγον ἐπὶ τούτων ἐνεργοῦντες παυόμεθα, βουληθέντες ἐκκρῖναι κόπρον ἢ οὖρον. ὥσπερ δ' ἔνιοι προαιρετικὸν ἔρ-
γον ὅλον ᾠήθησαν εἶναι, τὸ περὶ τὴν τῶν οὔρων τε καὶ τῆς τροφῆς περιττωμάτων ἀπόκρισιν, οὐκ ὀρθῶς γιγνώσκοντες,
οὕτως ἔνιοι πάλιν ἐξ ὑπεναντίου τοῖς δὲ, σύμπαν αὐτὸ φυσικὸν ἔργον εἶναι νομίζοντες, οὐκ ἀληθεύουσιν. ὅλον
50 μὲν γὰρ φυσικὸν ἐστὶν ἔργον, ἡ ἐκ τῆς γαστρὸς εἰς τὴν νῆστιν ἔκθλιψις τῆς τροφῆς. ὅλον δ' αὖ προαιρετικὸν, ἔκτασις, καὶ
κάμψις ἑκατέρων τε τῶν κώλων, ἑκάστου τε τῶν δακτύλων. γίγνεται γὰρ ἡ μὲν ἐκ τῆς κοιλίας εἰς τὴν νῆστιν φορὰ, κα-
θάπερ γε καὶ ἡ δι' ἐκείνης εἰς τὸ λεπτὸν ἔντερον, ὑπὸ φυσικῆς δυνάμεως μόνης. ἡ δ' ἀποπάτησις τε καὶ οὔρησις, ἀμφο-
τέρων τῶν ὀργάνων ἅμα ταῖς οἰκείαις δυνάμεσιν ἐνεργούντων ἐπιτελεῖται. κατὰ μὲν τὸ ἀπευθυσμένον καὶ τὴν
κύστιν, ὑπὸ τῶν φυσικῶν. κατὰ δὲ τοὺς μῦς, ὑπὸ τῶν ψυχικῶν τε καὶ προαιρετικῶν ὀνομαζομένων. οἱ μὲν γὰρ σφίγγον-
τες τὰς ἐκροὰς μύες, οὐκέτ' ἐνεργοῦσιν. οἱ δὲ καθ' ὑπογάστριον ἐνεργοῦσιν. καὶ μάλιστ' αὐτῶν οἱ μέσοι. συνεπιλαμβά-
νουσι δ', ἔστιν ὅτε, τοῖς μυσὶ τούτοις ἔνιοι τῶν δυσκόλως ἀποπατούντων, καὶ τὴν διὰ τῶν χειρῶν θλῖψιν, κα-
θάπερ γε κἀπὶ τῆς δυσχεροῦς οὐρήσεως, καὶ τελέας ἐπισχέσεως εἰώθασι ποιεῖν. ὅταν μὲν οὖν τὰ νεῦρα πάθῃ
δι' ὧν ἡ ψυχικὴ δύναμις ἐπὶ τοὺς εἰρημένους ἀφικνεῖται μῦς, ἢ καὶ τὸν νωτιαῖον αὐτὸν βλαβῆναι συμβῇ πα-

παραλυθέντων τῆς ἐνεργείας τῶν μυῶν, ἀκούσιος ἔκκρισις οὔρου τε καὶ κόπρου γίγνεται. ὅταν δ' αὐτὸ τῆς κύστεως τὸ
σῶμα τοιοῦτο πάθοι πάθος, ὡς ἀδυνατεῖν ἐκθλίβειν τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτῇ, κατέχεται τούτοις τὸ οὖρον, καὶ κα-
λεῖται τὸ σύμπτωμα αὐτῆς ἰσχουρία. συμβαίνει δὲ καὶ διὰ δυσαισθησίαν αὐτῆς, γίγνεσθαί ποτ' ἐπίσχεσιν οὔρων, ἄνευ
τοῦ πεπονθέναι τὴν ἐκκριτικὴν δύναμιν. ἐπεὶ τὰ μὲν τῆς κύστεως ἴδια νοῦρα πάθη, τὰ δὲ τοῦ σφίγγοντος αὐτῆς τὸν
αὐχένα μυὸς, ἐνεργεῖ διασώζοντα τὴν ἑαυτῶν δύναμιν. ὡς ἐάν γε παραλυθῇ, σημεῖον ἴδιον τῆς παραλύσεως
τούτου τοῦ μυὸς ἐστὶν, ἡ τῶν οὔρων ἀκούσιος ἔκκρισις. ὅταν δὲ τοῦτο γένηται τὸ πάθος, ὅτε πέρας αὐτῆς φαχθῇ,
χαλεπὸν ἐστὶ διαγνῶναι τὰς διαθέσεις ἀμφοτέρων. οὐ μόνον δὲ εἰς τὴν τούτων, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἁπάντων
τῶν κατὰ τὴν κύστιν ἀκριβῆ διάγνωσιν, ἀναγκαιότατον ἐστι προεπίστασθαι τὰ προκατάρχοντα τῶν ἔξωθεν αἰτίων,
ἃ καλοῦσιν ἰδίως οἱ ἰατροὶ προκαταρκτικά. πολὺ δὲ μᾶλλον αὐτῶν, τὰ προηγούμενα τὰ κατ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ζώου
10 παθήματα. λορδωθείσης γοῦν ποτε τῆς ῥάχεως ἐπὶ καταπτώσει, συνέβη τῶν οὔρων ἐπίσχεσις. εἰωθυῖα οὕτω γί-
γνεσθαι καθάπερ εἴρηται καὶ ὑφ' Ἱπποκράτους. ἐπεσχέθη δ' οὐκ εὐθέως, ἀλλὰ περὶ τὴν τρίτην ἡμέραν, ἀπὸ τῆς τῶν ἔσω
μεταστάντων σπονδύλων θλίψεως, φλεγμηνάσης τῆς κύστεως. ἤλγει γοῦν κατὰ τὸ χωρίον αὐτῆς, καὶ χωρὶς μὲν
τοῦ ψαύειν. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπιβαλόντων τὰς χεῖρας, ἐθεραπεύσαμεν δ' αὐτὸν ὡς πρὸς φλεγμονὴν ἱστάμενον.
μεταστάντων δ' ὀπίσω τῶν σπονδύλων ἐφ' ἑτέρου, τὸ οὖρον ἀκουσίως ἐξεκρίνετο, χωρὶς ὀδύνης τῆς κύστεως. ἐφ' οὗ τὸν
νεῦρον τοῦ κλείοντος τὴν κύστιν μυὸς, ἐτεκμηράμεθα πεπονθέναι. καὶ διὰ τοῦτο τὴν θεραπείαν τῷ νωτιαίῳ προσήγομεν.
ἐπ' ἄλλου δ' ὁμοίως πεπονθότος ἐπίσχεσις οὔρων ἐγένετο. δυσαισθησίας μὲν οὖν τῇ τῶν οὔρων πείσει καταλαβούσης
τὴν κύστιν. ἐν δὲ τοῖς ὕπνοις οὐκ αἰσθανομένου τοῦ ἀνδρὸς πεπληρωμένης τῆς κύστεως. εἶθ' ὑπερδιαταθείσης αὐτῆς, μη-
κέτ' ἀποκρίνοντος. συμβαίνει γάρ ποτε καὶ τοῦτο τῆς ἰσχουρίας αἴτιον γενέσθαι, καθάπερ γε καὶ ἄλλοις ὑγιαίνουσιν ἤ-
τοι διὰ πεῖσάν τινα πράγματα, ἢ ἐν ἐκκλησίαις, ἢ βουλαῖς, ἢ ἐν δικαστηρίοις, ἢ καὶ δειπνοῦσι παρά τινι, κατασχοῦσι
20 ἐπὶ πλέον τὸ οὖρον ὑπερδιαταθείσης τῆς κύστεως, ἰσχουρίαν ἀκολουθῆσαι, παθούσης τῆς συσταλτικῆς αὐτῆς
δυνάμεως ὑπὸ τῆς ἀμέτρου τάσεως. ἑτέρῳ δὲ ἐπὶ καταπτώσει τῆς ῥάχεως ἀπαθοῦς διαμενούσης, ἐν μὲν τῷ πα-
ραχρῆμα συνέβη συχνὴν οὔρησιν αἵματος γενέσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα, τελείαν ἰσχουρίαν. ἐφ' οὗ θρομβοῦσθαί τι τοῦ
αἵματος ἐτεκμηράμεθα. καὶ διὰ τοῦτο καθετῆρι χρησαμένων ἡμῶν, ὀλίγον μὲν οὔρησεν. ἐξαιρεθέντος δὲ τοῦ καθε-
τῆρος, ἐφάνη κατὰ τὸ στόμιον αὐτοῦ, γνώρισμα τῆς θρομβώσεως. ἐπ' ἄλλων δὲ χρονίων ἀλγημάτων, ἅμα σημείοις ἀ-
ποστημάτων γινομένων, ἐπὶ τῷ λῆξαι ταῦτα, συνεξουρῆ τι πυῶδες λεπτὸν, ἐπηκολούθησεν δ' ἐπίσχεσις οὔρων
ὡς τεκμήρασθαι παχὺ πύον ἐμφράξαι τὸν πόρον. ἐπὶ δὲ τῶν παιδίων λιθιώντων κατὰ κύστιν, ἐθεασάμεθα πολλάκις ἰσχου-
ρίαν γινομένην ἐφ' ᾗ σχηματίσαντες ἀνάρροπον τὸ σῶμα μετὰ κατασείσεως ἀποκυλισθῆναι τὸν λίθον τοῦ πόρου ἐ-
ποιήσαμεν. ἑωρακότας δὲ καὶ τῶν ὑμᾶς ὃ μέλλω λέγειν, ἀξιῶ μεμνῆσθαι διαπαντός. ἐπὶ ταῖς καλουμέναις θρομ-
βώσεσιν, οὐ μόνον ταῖς κατὰ κύστιν, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἔτι μᾶλλον, εἰ κατ' ἔντερα τε καὶ γαστέρα καὶ θώρακα γένοιντο,
30 συμβαίνει λειποψυχεῖν τε καὶ ὠχριᾶν. καὶ μικροὺς καὶ ἀμυδροὺς, καὶ πυκνοὺς ἴσχειν τοὺς σφυγμούς. ἀλύειν τε καὶ
διαλύεσθαι. ταυτὸ δὲ τοῦτο κἀπὶ τοῖς κατὰ τοὺς μῦς μεγάλοις θλάσμασιν ἐπιγίγνεται πολλάκις. ὡς θαυμάσαι τὴν
αἰτίαν τινὰ τοῦ συμβαίνοντος. εἰ τὸ πάντων οἰκειότατον ἡμῖν αἷμα, τηλικούτων κακῶν ἐστὶ γεννητικὸν, ἐκχυθὲν τῶν
οἰκείων ἀγγείων. ἀκολουθοῦσι γὰρ αὐτῷ καὶ σηπεδόνες τῶν μορίων καὶ νεκρώσεις. εἶδον δὲ καὶ κατὰ κύστιν ἐνθρομβω-
θεῖσαν, ἀκολουθήσαντα τὰ αὐτὰ συμπτώματα. προηγεῖτο γὰρ αἵματος οὔρησις αὐτῷ δαψιλοῦς. καὶ ἐκ τούτου
συνετεκμηράμην τὴν θρόμβωσιν. ἔδωκά τε φάρμακον πιεῖν, λίθου θρυπτικὸν δι' ὀξυμέλιτος αὐτό τε τὸ ποτὸν,
ὀξύμελι προσφερόμενον. ἀλλὰ καὶ ταῦτά μοι ποιοῦντος, οἱ μὲν ἄλλοι διεφθάρησαν, εἷς δέ τις ἐσώθη. διαλυθέντων αὐ-
τῷ τῶν θρόμβων. εἶτα κατ' ὀλίγον οὐρηθέντων. ὅτι δ' οὐκ ἔστιν αὐτάρκη τὰ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον συμπτώμα-
τα, διδάξαι τὸν πεπονθότα τόπον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἐκ τῶν προγεγονότων ὁ διορισμὸς γίγνεται, τῶν προεωραμένων
ὑμῖν ἀναμνησκόμενοι γνώσεσθε. πύον γοῦν οὐρησάντων πολλῶν πολλάκις, ἡ τῶν προγεγονότων συμπτωμάτων μνήμη
40 τὸν πεπονθότα τόπον ἐνεδείξατο. τήν τ' ἐν αὐτῷ διάγνωσιν ἐδήλωσεν. ὁ μὲν γάρ τις ἠλγήκει πρότερον, τὰ κατὰ
τὸ χωρίον τῶν νεφρῶν πολλάκις, ἄτακτοί τε φρῖκαί ποτε καὶ ῥίγη τὰ σμικρὰ σὺν πυρετοῖς, ἐγεγόνει. τῷ δὲ, κατὰ
τὴν τῆς κύστεως θέσιν, ἅμα ταῖς τε φρίκαις καὶ τοῖς πυρετοῖς ἀλγήματα προεγεγόνει. τισὶ δὲ κατὰ διάφραγμα καὶ
θώρακα. καθάπερ ἑτέροις κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον. ἐφ' ὧν ἁπάντων ἐτεκμηράμεθα κατὰ τὸν ἀλγήσαντα τό-
πον, ἀποστήματος προπισμένου, διὰ νεφρῶν ἐκκαθαρθῆναι τὸ πύον. συνενδείκνυται δὲ τοῖς εἰρημένοις, καὶ τὸ ποσὸν
τοῦ πύου, καὶ τὸ μεμῖχθαι τοῖς οὔροις αὐτὸ πάντη. ὥσπερ ἀκριβῶς τεταραγμένον, ἢ μή πω τοῦτο γεγονέναι. καθάπερ ἐπὶ
τῶν ἐντέρων εἴρηται πρόσθεν. ὡς γὰρ ἐν ἐκείνοις, ἐὰν μὲν ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων ἐντέρων ᾖ τὰ φερόμενα, μέμικται τοῖς τῆς τροφῆς
περιττώμασι, ὁμοίως τοῖς ἀκριβῶς πεφυραμένοις, ἐὰν δ' ἐκ τῶν κατωτέρω, καθ' ἕν τι μέρος αὐτῶν, συνεκκρίνεται. κατὰ τὸν αὐ-
τὸν τρόπον ἤτοι τεθόλωται τὸ οὖρον ἅπαν ὑπὸ τῶν συνεκκρινομένων αὐτῷ πυωδῶν, ἢ κατά τινα μόρια διεσπασμέ-
νον ἀνωμάλως ἐμφέρεται. πολλάκις δὲ καὶ μόνον αὐτὸ τὸ πύον ἐκκρίνεται χωρὶς οὔρου. τοῦτο μὲν οὖν ἐναργῶς ἐνδεί-
50 κνυται κατὰ τὴν κύστιν αὐτὴν γεγονέναι τὴν ἐκπύησιν. τὸ δ' ἀναμεμιγμένον ἀκριβῶς, ἄνωθέν ποθεν ἥκειν. τὸ
δὲ μέσον τούτων κατάστασιν ἔχον, ἀπὸ τῶν νεφρῶν. ὁμοίως δὲ κἂν μετὰ τὸ συρραγῆναι τὸ ἀπόστημα, φαίνεταί τι γνώ-
ρισμα τῆς ἑλκώσεως ἅμα τῇ τοῦ πεπονθότος τόπου διαγνώσει, καὶ τοῦτο ποτὲ μὲν, ἀναμεμιγμένον ἀκριβῶς φαίνεται. πο-
τὲ δὲ μετρίως. ἢ μηδὲ μίαν ἐσχηκὸς μίξιν, ἢ ἐποχούμενον πως, ἢ μόνον διεξερχόμενον. τῆς μὲν ἑλκώσεως γνώρισμά ἐστιν
ἴδιον, ἡ ἐφελκὶς ὀνομαζομένη. τοῦ πεπονθότος δὲ μέρους, ἡ κατὰ τὴν οὐσίαν ἰδιότης. πεταλώδη μὲν γάρ ἐστι, τὰ τῆς κύ-
στεως ἀπορρυπτόμενα μόρια. σαρκοειδῆ δὲ, τὰ τῶν νεφρῶν. οὕτως δὲ κἂν τῶν ἀνωτέρω τι πεπόνθῃ, τὰ συνεκκρινόμε-
να τοῖς οὔροις, ἐπισκέπτεσθαι χρὴ, παραβάλλοντας αὐτὰ, τῇ τῶν ὑπονοουμένων οὐσίᾳ. δι' οὔρων μὲν οὖν ἐκκαθαί-
ρεται τά τε κυρτὰ μέρη τοῦ ἥπατος ὅσα τε ἀνωτέρω τοῦδε τέτακται μόρια σύμπαντα. δι' ἕδρας τε τὰ σι-
μὰ τοῦ ἥπατος ἔντερά τε καὶ γαστὴρ καὶ σπλήν. ἔξωθεν δὲ τούτων, ἐστὶν ὅσα σπανίως γίγνεται. οἷον, διὰ γαστρὸς

ἐκκαθαρθέντων τῶν κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα, καὶ δι᾽ οὔρων ἐνίοτε τῶν κάτω τοῦ διαφράγματος, ὧν ἀγνοοῦν-
τες ἔνιοι τὰς αἰτίας, εἶτ᾽ οὐχ ἑωρακότες ἐπ᾽ ἀρρώστων αὐτὰ γινόμενα, τοῖς ἑωρακόσιν ἀπιστοῦσιν. ὅτι ἀποστήμα-
τος ποτὲ ἐν πνεύμονι γενομένου, δυνατὸν τὸ πῦον διὰ νεφρῶν ἐκκαθαρθῆναι. ἀλλ᾽ ἡμεῖς γε καὶ πνεύμο-
νος ἀπόστημα δι᾽ οὔρων ἐκκαθαρθὲν ἐθεασάμεθα. καὶ θώρακος, διά τε τῶν ἐντέρων καὶ τῆς ἕδρας, ἡ μὲν οὖν
ἐκ τοῦ πνεύμονος εἰς τοὺς νεφροὺς φορὰ, τὴν ἀρχὴν οὐδ᾽ ἀπορίαν ἔχει κατά γε τὴν ἀλήθειαν. ὥσπερ γὰρ ἀπὸ
τῆς κοίλης φλεβὸς ἀποφύσεις, εἰς τοὺς νεφροὺς ἐμβάλλουσιν, οὕτω καὶ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας. ἐπεὶ δὲ ἐρασί-
στρατος ἡγεῖται πνεύματος μόνου τὰς ἀρτηρίας ὑπάρχειν ἀγγεῖα, τοῖς πεπιστευκόσιν αὐτῷ, τὸ ζήτημα, οὐχ ἡμῖν,
γίνεται τῆς λείας ἀρτηρίας τοῦ πνεύμονος, ὅσον εἰς ἑαυτὴν δέξεται πῦον ἐκ τοῦ ῥαγέντος ἀποστήματος, εἰς ἀριστε-
ρὰν κοιλίαν τῆς καρδίας κομίσαι δυναμένης, εἶτ᾽ ἐντεῦθεν εἰς τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν ἐμπεσόντος αὐτοῦ, διὰ τῶν νε-
10 φρῶν εἰς τὴν κύστιν ἐκχυθῆναι τὸ συνδοθέν. οὐ μὴν εἴωθεν οὕτω συμβαίνειν ὡς τὸ πολὺ, φθανούσης τῆς μεταλήψεως
εἰς τὰς τραχείας ἀρτηρίας γίνεσθαι. τοῦ μὲν οὖν σπανίως μὲν, ἀλλ᾽ ἕπεσθαι ποτὲ δι᾽ οὔρων κάθαρσιν, ἐν πνεύμονι
πύου γεννηθέντος, ἡ αἰτία λέλεκται. τοῦ δὲ καὶ διὰ γαστρὸς, ἕτερόν τι τῶν διὰ ἀνατομῆς φαινομένων σπάνιον αἴτιον. ἡ γάρ
τοι κοίλη φλὲψ, εὑρίσκεται ποτὲ διά τινος ἀγγείου μέσου, συναπτομένη τῇ στελεχιαίᾳ καλουμένῃ. διὸ καὶ θαυμαστὸν
οὐδὲν, οὐδ᾽ ἀδύνατον, οὔτ᾽ ἐκ τῶν ἄνω τοῦ διαφράγματος μερῶν εἰς τὴν γαστέρα ῥυῆναί τι πῦον, οὔτ᾽ ἐκ τῶν κάτω διὰ
τῶν νεφρῶν εἰς τὴν κύστιν ἀφικέσθαι. ταῖς γὰρ σπανίαις κατασκευαῖς τῶν σωμάτων, εἰκός ἐστιν ἕπεσθαι σπάνια
συμπτώματα. οὐδ᾽ ἐνταῦθα χρὴ διαφέρεσθαι πότερον ὑστέραν ἢ μήτραν κλητέον ἐστὶ τὸ πρὸς τὴν κύησιν ὑπὸ τῆς
φύσεως δοθὲν ταῖς γυναιξὶν μόριον. ὥσπερ οὐδ᾽ εἰ κατὰ τὸν πληθυντικὸν ὀνομαζόμενον ἀριθμὸν ὑστέρας ἢ μή-
τρας, ἢ κατὰ τὸν ἑνικὸν ἐθέλοι τις ὀνομάζειν ὑστέραν καὶ μήτραν. ἄμεινον γὰρ εἰς τὰ χρήσιμα τὸν χρόνον, ἀναλίσκειν διὰ
ὧν εἰς διάγνωσιν ἢ πρόγνωσιν ἢ θεραπείαν, ὄφελός τι καρπωσόμεθα. καθάπερ ἀμέλει καὶ περὶ τῆς καλουμένης ὑπὸ
20 μὲν τινῶν ὑστερικῆς πνίξεως. ὑπ᾽ ἐνίων δ᾽ ἀπνοίας ὑστερικῆς. ὡς ἕν γάρ τι τὸ πάθος, ἑκατέρᾳ τῇ προσηγορίᾳ, δη-
λοῦν ἐστὶν ἀκοῦσαι τῶν ἰατρῶν. ἐγὼ δὲ θεασάμενος πολλὰς γυναῖκας ὑστερικὰς, ὡς αὗταί τε σφᾶς αὐτὰς ὀνο-
μάζουσιν, αἵ τ᾽ ἰατρεῦσαι πρότεραι, παρ᾽ ὧν εἰκός ἐστι κἀκείνας ἀκηκοέναι τοὔνομα, τινὰς μὲν ἀναισθήτους τε ἅμα καὶ
ἀκινήτους κειμένας, ἀμυδρότατόν τε καὶ μικρότατον ἐχούσας σφυγμὸν, ἢ καὶ παντελῶς ἀσφύκτους φαινο-
μένας, ἐνίας δ᾽ αἰσθανομένας τε καὶ κινουμένας, καὶ μηδὲν βεβλαμμένας τοῦ λογισμοῦ, λιποψυχούσας τε, καὶ μόγις
ἀναπνεούσας. ἑτέρας δὲ συνελκομένας τὰ κῶλα, διαφορὰς ὑπολαμβάνω τῶν ὑστερικῶν παθημάτων εἶναι πλεί-
ους, ἤτοι κατὰ τὸ μέγεθος τῆς ποιούσης αἰτίας, ἢ κατ᾽ εἴδη τινὰ διαφερούσας ἀλλήλων. ἡ μὲν οὖν πρώτη λελεγμένη
διαφορὰ, καὶ κατὰ τοῦ ποντικοῦ ἡρακλείδου γεγραμμένον βιβλίον, ἀπορίαν ἔχει πολλὴν ὅπως γίνεται. λέγεται
γὰρ ἄπνους τε καὶ ἄσφυκτος ἐκείνη ἡ ἄνθρωπος γεγονέναι, τῶν νεκρῶν ἑνὶ μόνῳ διαλάττουσα, τῷ βραχεῖαν ἔχειν
θερμότητα, κατὰ τὰ μέσα μέρη τοῦ σώματος. ἐπιγέγραπται γοῦν τὸ βιβλίον, ἄπνους ἡρακλείδου. καὶ ζήτησιν
30 ἔφη γεγονέναι τοῖς παροῦσιν ἰατροῖς, εἰ μήπω τέθνηκεν. ἡρακλείδου δ᾽ αὖθις ὕστερον γεγονότες ἔνιοι, βουλόμενοι δια-
σώζεσθαι τι τῆς ἀναπνοῆς, εἰ καὶ μὴ φαίνοιτο, κτηδόνας ἐρίου, δεξαμένου καταρτᾶν φασὶ χρῆναι πρὸ τῆς
ῥινὸς, εἰς διάγνωσιν ἀκριβῆ τοῦ φέρεσθαι τι πνεῦμα διὰ τῆς ἀναπνοῆς εἴσω τε καὶ αὖθις ἔξω. τινὲς δὲ κατὰ τὸ στό-
μα τῆς γαστρὸς ἐπιτιθέασι κελεύουσι λεκάνιον ὕδατος μεστὸν, ἀκίνητον γὰρ ἀκριβῶς φυλαχθήσεσθαι τὸ ὑγρὸν,
εἰ μηδὲν ὅλως σώζοιτο τῆς ἀναπνοῆς. εἰ μὲν οὖν ἀπέθνησκον αἱ οὕτως ἔχουσαι πᾶσαι γυναῖκες, ἁπλοῦν ἂν εἴη τὸ
ζήτημα. σωζομένων δὲ ἐνίων, διπλοῦν γίνεται τὸ τὴν διάθεσιν ἡμῶν ζητούντων, ὑφ᾽ ἧς ἀπόλλυται τὸ τῆς ἀνα-
πνοῆς ἔργον, ἔτι τε μᾶλλον ὅπως ἔτι ζῶσιν αἱ μηδ᾽ ὅλως ἀναπνέουσαι. πεπίστευται γὰρ ἀχώριστον εἶναι τοῦ ἀνα-
πνεῖν τὸ ζῆν, τοῦ τε ζῆν τὸ ἀναπνεῖν. ὥς τε καὶ τὸν ζῶντα πάντως ἀναπνεῖν, καὶ τὸν ἀναπνέοντα πάντως ζῆν. ἢ τοῦτο
χαλεπώτερον, οὐκ ἔστι δ᾽ ὄντως χαλεπώτερον, ἀλλὰ θατέρου φωραθῆναι ῥᾷον. εἴ γε καὶ τὰ φωλεύοντα ζῶα νε-
κροῖς ὅμοια κατὰ τοὺς φωλεοὺς εἰργμένα, τῆς ἀναπνοῆς οὐδὲν ἀποσώζοντα φαίνεται. τούτου γὰρ ἐγνωσμένου
40 καὶ σαφῶς ἐκείνων ὁρωμένων τῶν ζώων ψυχρῶν, ἀποδεδειγμένου δὲ καὶ τοῦ τὴν μεγίστην χρείαν τῆς ἀναπνοῆς
εἶναι σωτηρίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, δι᾽ ἐμψύξεώς τε καὶ ῥιπίσεως γινομένην, οὐδὲν ἔτι δύσκολόν ἐστιν ἐπι-
λογίσασθαι τὴν ὑπολειπομένην αὐτοῖς ὀλίγην θερμασίαν, φυλάττεσθαι διὰ τοῦ τῶν ἀρτηριῶν τε καὶ τῆς καρ-
δίας ἔργου, καλουμένου δ᾽ ὑπό τινων ἰατρῶν διαπνοῆς, ὥσπερ τοῦ διὰ θώρακός τε καὶ πνεύμονος ἀναπνοῆς. ἐγχω-
ρεῖ τοίνυν ἐπὶ τῆς ὑστερικῆς ἀπνοίας, ἐπειδὴ κατέψυκται τὸ πᾶν σῶμα, φαίνεται γὰρ ἐναργῶς τοῦτο, τὴν μὲν
διὰ τοῦ στόματος ἀναπνοὴν μηδ᾽ ὅλως γίνεσθαι. τὴν δὲ διὰ τῶν ἀρτηριῶν γίνεσθαι. δυνατὸν δὲ καὶ γινομένην
αὐτὴν ἐλαχίστην, λανθάνειν τὴν αἴσθησιν. ἐφεξῆς γοῦν ἡμᾶς διαδέξεται ζήτημα πρὸς τῷ μηδὲν ἔτι τῶν κατὰ
τοῦτο τὸ πάθος ἀπορεῖν, ὑπὸ τίνος αἰτίας ψύχεται τὸ σῶμα. τάχα δ᾽ ἂν εὑρεθείη καὶ τοῦτο τὰς προηγουμέ-
νας αἰτίας ἐπισκεψαμένων ἡμῶν οὔσας τοιαύτας, ὁμολογεῖται τοῦτο τὸ πάθος γίνεσθαι ταῖς χηρευού-
σαις ἐπὶ πολύ. καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ καθαιρόμεναι τε καλῶς καὶ κυϊσκόμεναι, καὶ ταῖς
50 πρὸς τοὺς ἄνδρας συνουσίαις χρώμεναι στερηθῶσιν ἁπάντων αὐτῶν. τί ἂν οὖν τις ἐκ τούτων ἔχοι συλλογί-
σασθαι πιθανώτερον, τοῦ διὰ τὴν ἐπίσχεσιν τῶν καταμηνίων ἢ τοῦ σπέρματος ἐπιγίνεσθαι ταῖς γυναιξὶν
ταύτας τὰς ὑστερικὰς ὀνομαζομένας διαθέσεις. εἴτ᾽ ἄπνοιαι τινὲς. εἴτε πνίγες. εἴτε καὶ συνολκαὶ τινὲς τυ-
χοιεν οὖσαι. καὶ μᾶλλον ἴσως τὴν διὰ τοῦ σπέρματος ἐπίσχεσιν. ἐπειδὴ τοῦτο μεγάλην τε δύναμιν ἔχει, καὶ ταῖς
γυναιξὶν ὑγρότερόν τε καὶ ψυχρότερόν ἐστιν, ἀποκρίνεσθαί τε δεῖται ταῖς φύσει πολυσπέρμοις, ὥσπερ καὶ
τοῖς ἄρρεσι. καὶ γὰρ καὶ τούτων ἔγνωμεν οὐκ ὀλίγην διαφοράν. ἐνίων μὲν εὐθέως ἀπὸ νεότητος ἐπὶ ταῖς συ-
νουσίαις ἀσθενῶν γινομένων. τινῶν δ᾽ εἰ μὴ συνεχῶς χρῷντο, βαρυνομένων τε τὴν κεφαλὴν, ἀσωδῶν τε καὶ
πυρετωδῶν γινομένων, καὶ χεῖρον ὀρεγομένων, καὶ ἧττον πεττόντων. ὧν τὸ σῶμα δένδροις ὁ πλάτων εἴκαζε πο-
λυκαρποτέροις τοῦ συμμέτρου. τοιαύτης γοῦν ἐνίους οὔσας φύσεως, εἶτ᾽ ἐγκρατεῖς ἀφροδισίων χρήσεως ὑπ᾽ ἀσκή-

σεως

σιως γενομένους, ναρκώδεις τε καὶ δυσκινήτους ἔγνωμεν ἀποτελεσθέντας. ἐνίους δὲ καὶ σκυθρωποὺς ἀλόγως,
καὶ δυσέλπιδας, ὁμοίως τοῖς μελαγχολικοῖς, ὀρεχθῆναί τε καὶ πέψαι χείρους. οἶδα δέ τινα διὰ πένθος τῆς γυ-
ναικὸς ἀποσχόμενον ἀφροδισίων, οἷς ἔμπροσθεν ἐχρῆτο συνεχῶς, ἀνόρεκτόν τε ἅμα, καὶ εἰ προσενέγκοιτο βραχύ τι,
μὴ δὲ τοῦτο πέττειν δυνάμενον. εἰ δὲ καὶ βραχὺ πλείω ποτὲ λάβοι βιασάμενος ἑαυτὸν εὐθέως ἐμοῦντα καὶ δη-
λονότι καὶ δυσθυμούμενον, οὐκ ἐπὶ τούτοις μόνον, ἀλλὰ καὶ χωρὶς αἰτίας φανερᾶς ὁμοίως τοῖς μελαγχολικοῖς,
ὃ πάντ' ἐπαύσατο τάχιστα, τὸ ἐξ ἀρχῆς ἔθος ἀναλαβόντι. τὰ τοιαῦτα γοῦν ἀναλογιζομένῳ μοι κατ' ἐμαυτὸν,
ἐφαίνετο μείζονα δύναμιν ἔχειν εἰς βλάβην σώματος, ἡ τοῦ σπέρματος ἐπίσχεσις τῆς τῶν καταμηνίων, ἐπ' ἐκεί-
νων τῶν σωμάτων, ἐφ' ὧν αὐτό τε φύσει κακοχυμότερον ἐστὶ καὶ πλέον, ὅ τε βίος ἀργότερος, ἥ τε τῶν ἀφροδισίων
χρῆσις ἔμπροσθεν μὲν, ἱκανῶς πολλὴ, μετὰ ταῦτα δ' ἀθρόα τις ἀποχὴ τῶν πρόσθεν. ἐνενόησα δὲ τούτοις ἔτι τὴν
10 φυσικὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀποκρίσεως αὐτοῦ αἰτίαν εἶναι. βιάζεται γὰρ ἅπαντας ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ τοιοῦτο
τε καὶ πολὺ πρὸς τὴν ἔκκρισιν αὐτοῦ. διογένης οὖν ὁ κυνικὸς ὡμολόγηται μὲν ἁπάντων ἀνθρώπων καρτερικώ-
τατος γεγονέναι, πρὸς ἅπαν ἔργον ἐγκρατείας δεόμενον. ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος ἀφροδισίοις ἐχρῆτο, τὴν ὄχλησιν τὴν
ἐκ τοῦ κατεχομένου σπέρματος, ἀποθέσθαι βουλόμενος. οὐχ ὡς ἐπ' ἀγαθόν τι τὴν συνημμένην αὐτῷ τῇ κενώ-
σει παραγιγνόμενος ἡδονήν. ἑταίραν γοῦν ποτε συνθέμενος ὥς φασιν ὅπως ὡς αὐτὸν ἀφίκηται, βραδυνού-
σης αὐτῆς ἀπετρίψατο τὸ σπέρμα προσαπτόμενος τῇ χειρὶ τοῦ αἰδοίου. καὶ μετὰ ταῦτα παραγενομένην ἀπέπεμ-
ψεν εἰπὼν τὴν χεῖρα φθάσαι τὸν ὑμέναιον ᾆσαι. καὶ δῆλον ἐναργῶς ἐστὶν, οὐ διὰ τὴν ἡδονὴν ἔρχεσθαι τοὺς σώφρο-
νας ἐπὶ συνουσίαν, ἀλλὰ τὴν ὄχλησιν ἰάσασθαι βουλομένους, ὡς εἰ καὶ χωρὶς ἡδονῆς ἐγίγνετο. κατὰ τοῦτο δ' ἡ-
γοῦμαι, καὶ τ' ἄλλα ζῶα πρὸς ἀφροδισίων ὁμιλίαν ὁρμᾶν. οὐ δόγμα πεποιημένα τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν ὑπάρχειν,
ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν, ὡς ἀνιῶντος ἐν τῷ κατέχεσθαι τοῦ σπέρματος, ἀφικνούμενα. καθάπερ οἶμαι καὶ τὸ ἀποπα-
20 τεῖν, καὶ τὸ οὐρεῖν αὐτοῖς ὑπάρχει φύσει. ἐν ταύταις μου ποτὲ ταῖς ἐννοίαις ὄντος, ἐφάνη τοιόνδε συμβὰν, ἐκ πολ-
λοῦ χρόνου χηρευούσῃ γυναικί. κατεχόντων γὰρ αὐτὴν, καὶ ἄλλων μὲν τινῶν ὀχληρῶν καὶ νευρικῶν διαθέσεων,
εἰπούσης δὲ τῆς μαίας ἀνεσπάσθαι τὴν μήτραν, ἔδοξε χρήσασθαι βοηθήμασιν οἷς εἰώθασιν εἰς τὰ τοιαῦτα χρῆ-
σθαι. χρωμένης δ' αὐτῆς, ὑπό τε τῆς ἐξ αὐτῶν θερμασίας, καὶ τῆς κατὰ τὴν θεραπείαν ψαύσεως τῶν γυναικείων
τόπων, ἐγένοντο συνολκαὶ μετὰ πόνου τε ἅμα καὶ ἡδονῆς, ὅμοιαι ταῖς κατὰ τὰς συνουσίας, ἐφ' αἷς ἐκκριθέντος
παχέος τε καὶ πολλοῦ σπέρματος, ἀπηλλάγη τῶν κατεχόντων αὐτὴν ὀχληρῶν ἡ γυνή. διὰ ταῦτα μὲν οὖν, ἐφάνη
μοι μείζονα δύναμιν ἔχειν εἰς βλάβην τοῦ σώματος ὅλου τὸ κακοχυμότερον σπέρμα, τῶν καταμηνίων. ὥστε κἂν
ἐκεῖνα ποτὲ γίγνηται ταῖς χηρευούσαις, ἀλλὰ τήν γε τοῦ σπέρματος ἐποχὴν, ἀνιαράν τε ἅμα καὶ βλαβερὸν ὑπάρ-
χειν αὐταῖς. ὅσοι δ' οἴονται μεγάλων συμπτωμάτων ἐν ὅλῳ τῷ σώματι γινομένων, ἀπίθανον εἶναι, χυμὸν ὀλί-
γον ἐν ἑνὶ μορίῳ περιεχόμενον αἰτιᾶσθαι, δοκοῦσί μοι λίαν ἀμνήμονες εἶναι, τῶν ὁσημέραι γινομένων. ἐπὶ γοῦν τοῖς
30 τῶν φαλαγγίων δήγμασιν, ὅλον ὁρᾶται πάσχον τὸ σῶμα, μικροῦ τινος ἰοῦ κατὰ βραχυτάτην ὀπὴν, ἐνιεμένου. τὸ
δὲ τῶν σκορπίων ἐστὶ, θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ τὰ συμπτώματα, διὰ συντόμου ἐπιφέρουσι σφοδρότατα. καὶ τὸ κα-
ταβαλλόμενον ἐγχριψάντων αὐτῶν, ἤτοι παντάπασιν ὀλίγιστον ἢ ὅλως οὐδέν ἐστιν, ἀτρήτου γε τοῦ κέντρου φαι-
νομένου, καὶ μὴν ἀναγκαῖον, οὐχ ἁπλῶς ὅτι νένυκταί τις ὥσπερ ὑπὸ βελόνης, εὐθέως ὅλον τὸ σῶμα χαλάζαις
βάλλεσθαι δοκεῖν, ἅμα λειποθυμίαις, ἀλλ' ἤτοι γε πνεύματός τινος, ἢ λεπτῆς ὑγρότητος ἐνιεμένης, εὔλογον γίγνε-
σθαι ταῦτα. τινὲς δ' ἡγοῦνται καὶ τῷ ψαῦσαι μόνον ἐνίας τῶν οὐσιῶν, ἀλλοιοῦν δύνασθαι τὰ πλησιάζοντα, μόνῃ
τῇ κατὰ τὴν ποιότητα δυνάμει. ταύτην γὰρ φυσὶν καὶ ἐπὶ τῶν θαλαττίων ναρκῶν ὁρᾶσθαι δύναμιν ἰσχυρὰν οὕτως
ἔχουσαν, ὡς καὶ διὰ τοῦ τῶν ἁλιέων τριόδοντος ἀναδιδομένης τῆς ἀλλοιώσεως εἰς τὴν χεῖρα, ναρκώδη παραχρῆ-
μα πᾶσαν αὐτὴν γίγνεσθαι. ταῦτα τε οὖν ἱκανὰ τεκμήρια, τοῦ σμικρὰν οὐσίαν, ἀλλοιώσεις μεγίστας ἐργάζεσθαι
μόνῳ τῷ ψαῦσαι. καὶ τὸ κατὰ τὴν ἡρακλείαν λίθον, ἣν καὶ μαγνῆτιν ὀνομάζουσιν, οὐχ ἥκιστα. τοῦ μὲν γὰρ ψαύσαντος αὐ-
40 τῆς σιδηρίου, κρεμαννυμένου χωρὶς δεσμοῦ, δεύτερον ἄλλο τοῦ ψαύσαντος ψαῦον, ὁμοίως τῷ πρώτῳ πάλιν, ἐξ αὐ-
τοῦ κρεμάννυται. κἄπειτ' ἄλλο τρίτον ἐκ τοῦ δευτέρου. φαινομένου δὴ σαφῶς, ἰσχυροτάτην ἔχειν τὴν δύναμιν, ἐ-
νίας τῶν οὐσιῶν, ὑπόλοιπον ἂν εἴη ζητεῖν, εἰ διαφθορά τις ἐν τοῖς ζώοις δύναται γενέσθαι τηλικαύτη τὸ μέγεθος, ὡς
ἰοῦ θηρείου παραπλησίαν ἔχειν ποιότητά τε καὶ δύναμιν, ἢ καὶ τοῦτο κεῖται πρὸς αὐτῶν τῶν ἰατρῶν, οἵγε τῶν προ-
βλημάτων ἔν τι πεποίηνται, πότερον ἴδια φαρμακείας ἐστὶ σημεῖα, ἢ οὐκ ἔστιν, καὶ οἵγε κάλλιστα δοκοῦντες εἰρηκέναι
περὶ αὐτοῦ, τὰ μὲν αὐτὰ γίγνεσθαι πάθη συγχωροῦσι, κατά τε τὰς τῶν θανασίμων φαρμάκων δόσεις, καὶ τὰς ἐκ τοῦ σώ-
ματος ἡμῶν ὁρμωμένας διαφθοράς. οὐ μὴν ἀδιακρίτους γε τοὺς εἰληφότας φάρμακα, ἀπὸ τῶν μὴ λαβόντων ὑπάρ-
χειν. ὅταν γὰρ εὐχύμῳ τινὶ φύσει, διῃτημένῳ τε κατὰ πάντα τρόπον ὑγιεινῶς, ἐξαίφνίδιος γένηται θάνατος, οἷος
ἐπ' ἐνίοις τῶν δηλητηρίων φαρμάκων, εἶτα πελιδνὸν, ἢ μέλαν, ἢ ποικίλον, ἢ διάρρεον, ἢ σηπεδόνος ἀνιαρᾶς ἀπόζον
τὸ σῶμα, φάρμακον εἰληφέναι τοῦτον φασίν. εἴπερ οὖν συγχωρεῖται τοιαῦτα πάθη καταλαμβάνειν ἡμᾶς, ἐξ ἡμῶν
50 αὐτῶν ἔχοντα τὴν ὁρμὴν τῆς γενέσεως, οἷα γίνεται δηλητηρίου φαρμάκου ληφθέντος, οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ σπέρμα
κακόχυμον, ἢ καταμήνιον ὁμοίως ἔχον, ἐπισχεθέντα καὶ διασαπέντα, συμπτώματα φέρει χαλεπὰ, τοῖς παθεῖν
ἐπιτηδείως ἔχουσι σώμασιν. μαθεῖν γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ τῶν κυνῶν, ὅσην ἔχει δύναμιν ἡ πρὸς τὸ παθεῖν ὁτιοῦν ἐπιτηδειό-
της. οὐδενὸς γοῦν τῶν ἄλλων ζώων ἁλισκομένου λύττῃ, μόνον ἁλίσκεται τοῦτο, καὶ τοσαύτη γε κατὰ αὐτὸ γίγνεται
διαφθορὰ τῶν χυμῶν, ὥστε τὸ σίαλον αὐτοῦ μόνον, ἀνθρωπίνῳ σώματι προσπεσὸν, ἐργάζεται λύτταν. ὡς οὖν ἀπὸ σμι-
κρᾶς ἀρχῆς τῆς κατὰ τὸ σίαλον ποιότητος, αὐξανομένη τις ἐν τῷ σώματι διάθεσις, ἡνίκα εἰς ἀξιόλογον ἀφίκηται
μέγεθος, ἔγνωσται μετὰ μῆνας ἕξ, ἐνίοτε τῷ πρόσθεν χρόνῳ μηδὲν ἔχουσα γνώρισμα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπὸ
χυμοῦ τινὸς, ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι γεννηθέντος μοχθηροῦ κατὰ βραχὺ, συμπάσχει τῷ χρόνῳ τῶν κυρίων τι μορίων
ἀφ' ὧν τὸ σύμπαν σῶμα ταχέως ἀλλοιοῦται. ὅτι δὲ τῶν ὑστερικῶν λεγομένων συμπτωμάτων, εἰκότως ἐκ παλαιοῦ πε-

πίστευται κατὰ τὰς μήτρας ἡ διάβρωσις εἶναι, τεκμήριον οὐ σμικρόν ἐστι τὸ μόναις ταῖς χηρευούσαις τε καὶ ταῖς τὰς ἐμ-
μήνους καθάρσεις ἐπεχομέναις, τὰ τοιαῦτα γίγνεσθαι παθήματα. ἔτι δὲ τοῦτ' αὐτὸ, μείζονα δύναμιν εἰς τὴν τῶν
ὑστερικῶν συμπτωμάτων γένεσιν ἔχει τὸ σπέρμα κατεχόμενον, ἐλάττονα δὲ τὸ καταμήνιον, ἐκ τῶν αὖ χηρείας ἐπεχο-
μένων τὴν κάθαρσιν, ἔνεστι μαθεῖν, ἀλλὰ μὴν τινα παρουσῶν, ἃ μικρὸν ὕστερον εἰρήσεται. μή τε δ' ἀπνοίαις ἐχομένων.
μή τε σφοδραῖς λειποψυχίαις. μή τε τοῖς ἄλλοις ἃ λέλεκται μικρὸν ἔμπροσθεν. ἔτι δὲ καὶ ἐκ τοῦ τινὰς τῶν χηρευουσῶν
ἀμέμπτως καθαιρομένας, ἢ μὴ πολλῷ ἧττον, τοῦ πρόσθεν, ὁμοίως ἁλίσκεσθαι συμπτώμασιν. ὁμολογεῖ δὲ τού-
τοις, καὶ τὰ κατὰ τὴν μήτραν φαινόμενα σημεῖα, ταῖς ἁπτομέναις ἀκριβῶς ἰατρίναις. ἐνίοτε μὲν γὰρ ὡς ἀνεσπα-
σμένης ὅλης αὐτῆς. ἐνίοτε δ' ὡς παρεσπασμένης, ὁ τράχηλος ταῖς ψαυούσαις ἐγκεκλιμένος φαίνεται. διὸ καὶ τι-
νὲς οἷον ζῶόν τι παιδοποιΐας ἐπιθυμητικὸν, εἶναι τὴν μήτραν ὑποθέμενοι, στερισκόμενον ὧν ὀρέγεται, παντὶ τῷ
10 σώματι λυμαίνεσθαι φασί. γράφει γοῦν ὁ Πλάτων οὕτως. αἱ δὲ ἐν ταῖς γυναιξὶν μῆτραι τέ καὶ ὑστέραι λεγό-
» μεναι δι' αὐτὰ ταῦτα, ζῶον ἐπιθυμητικὸν ἐὸν, τῆς παιδοποιΐας, ὅτ' ἂν ἄκαρπον παρὰ τὴν ὥραν χρόνον πο-
» λὺν γίγνηται χαλεπῶς ἀγανακτοῦν φέρει. καὶ πλανώμενον πάντη κατὰ τὸ σῶμα, τὰς τοῦ πνεύματος διεξόδους
» ἀποφράττον, ἀναπνεῖν οὐκ ἐῶν, εἰς ἀπορίας τὰς ἐσχάτας ἐμβάλλει, καὶ νόσους παντοδαπὰς ἄλλας παρέχει.
ταῦτα τοῦ Πλάτωνος εἰπόντος, ἔνιοι προσέθεσαν. ὡς ἐπειδὰν αἱ μῆτραι πλανώμεναι, κατὰ τὸ σῶμα τῷ διαφρά-
γματι προσπέσωσιν, ἐμποδίζουσι τὴν ἀναπνοήν. ἔνιοι δὲ πλανᾶσθαι μὲν αὐτὴν ὥσπερ ζῶον, οὔ φασιν. ἐπισχε-
θέντων δὲ τῶν καταμηνίων ξηραινομένην, ἀναθέειν εἰς τὰ σπλάγχνα, ποθοῦσαν ὑγρανθῆναι. κἀπειδὰν πο-
τὲ κατὰ τὴν ἄνοδον ὁμιλήσῃ τῷ διαφράγματι, στερίσκεσθαι τῆς ἀναπνοῆς τὸ ζῶον. ὅσοι μὲν οὖν ἀγνοοῦσι τὰ
κατὰ τὰς ἀνατομὰς φαινόμενα, περί τε τῶν φυσικῶν καὶ προαιρετικῶν ἐνεργειῶν, οὐδὲν ἐπεσκέψαντο. καί τοι
μηδὲν ἀποδεικτικὸν ἀκούοντες ὧν εἶπον, ἐνδέχεσθαι νομίζουσιν εἶναί τι τῶν εἰρημένων ἀληθές. ὅσοι δὲ ἐν ἀμφοτέ-
20 ροις ἐγυμνάσαντο, καθορῶσιν καὶ χωρὶς ἐμοῦ τὸ σαθρὸν τοῦ λόγου. εἰ γὰρ καὶ ἀνασπᾶσθαι τι φαίνοιτο μόριον τῆς
μήτρας, βραχὺ τοῦτ' ἐστι, καὶ οὐχ ἱκανὸν ἐνδείξασθαι τὸ κύτος ὅλον αὐτῆς, οὐδ' ἄχρι τῆς γαστρὸς ἀνασπᾶσθαι.
μή τι γε καὶ ταύτην ὑπερβᾶσαν, ἅψασθαι τῶν φρενῶν που. εἰ δέ περ καὶ ἥπτοντο, τί ἂν εἴη τοῦτο πρὸς ἄπνοιαν,
ἢ λειποψυχίαν, ἢ τὰς τῶν κώλων συντάσεις, ἢ κάρον παντελῆ. τοῖς γοῦν ὑπερεμπλησθεῖσιν, ὁ τῆς γαστρὸς
ὄγκος, ἐναργῶς φαίνεται θλίβων τὸ διάφραγμα. καὶ διὰ τοῦτο μὲν ἡ ἀναπνοὴ πυκνοῦται, σύμπτωμα δ' οὐδὲν ἄλ-
λο καταλαμβάνει τὸ ζῶον. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς κυήσεις, ἐπεκτεινόμεναι ταῖς κυομέναις αἱ μῆτραι, πυκνοτέραν ἐργά-
ζονται τὴν ἀναπνοήν. οὐδὲν δ' οὐδ' αὗται βλάπτουσιν ἄλλο. τὸ δὲ καὶ ξηραινομένας αὐτὰς, ἀναθέειν ἐπὶ τὰ
σπλάγχνα ποθούσας ὑγρανθῆναι, παντάπασιν ἄτοπον. εἰ μὲν γὰρ ἁπλῶς ὑγρότητος αἱ μῆτραι δέονταί πο-
τε, τὴν κύστιν ὁμιλοῦσαν ἔχουσι, καὶ τὸ κάτω μόριον ἅπαν τοῦ παχέος ἐντέρου. εἰ δ' οὐχ ἁπλῶς ὑγρότητος, ἀλ-
λ' αἱματικῆς ὑγρότητος, ἐπὶ τὸ ἧπαρ ἐχρῆν αὐτὰς οὐκ ἐπὶ τὰς φρένας φέρεσθαι. τί δὲ καὶ δέονται προσπί-
30 πτειν ἔξωθεν ἄλλοις μορίοις, ἔχουσαι περικείμενον ἑαυταῖς στέγασμα πυκνὸν ὑμενῶδες ἀμφίεσμα, τὰ γὰρ ἕλ-
κοντα πάντα τὰς ἐκ τῶν ἐντέρων ὑγρότητας εἰς ἑαυτὰ διὰ στομάτων παμπόλλων, τοῦτο πράττει. πάμπολλα δ' εἰς
τὰς μήτρας καθήκει στόματα φλεβῶν, δι' ὧν ἕλκειν ἐκ τῆς κοίλης φλεβὸς αἷμα δυνατὸν ἦν αὐταῖς, ἐκ τοῦ ἥπα-
τος ἐρρούσης ἐπιρρεῖν αὐτῇ τὸ αἷμα. τίνα δ' ἂν ὀχετὸν ἕτερον, εὕροι τις αἵματος, ἐξ ἥπατος εἰς μήτρας φερόμενον
ἀξιολογώτερον τούτου, διὰ τίνος δ' ὅλως ἄλλου δυνατὸν αὐταῖς, ἐξ ἥπατος ἕλκειν τι; κἂν εἰ μὴ μέγιστος δ' ἦν ὁ
τῆς κοίλης φλεβὸς ὀχετὸς, ἀλλά τοι γ' ἄλλος οὐκ ἔστιν. αὕτη γὰρ μία μόνη φλὲψ τοῖς κάτω τοῦ διαφράγματος
ἅπασιν ἐξ ἥπατος ὀχετεύει τὸ αἷμα. παντελῶς οὖν ἄτοπος ὁ λόγος αὐτῶν ἐστι. πρὸς τῷ καὶ ζῶον ἐργάζεσθαι
τῷ λόγῳ τὴν μήτραν. ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο συγχωρηθείη, λυπηθήσεται μὲν ἀποστερουμένη τῶν ἰδίων ὀρεκτῶν, ἴσως δὲ
καὶ ἀτροφήσει. καθάπερ ἔνιοι φασὶν τοὺς ἐρῶντας, φθινάδας πάσχειν. οὐ μὴν οὔτ' ἐπὶ τὰς φρένας. οὔτ' ἐπ' ἄλλο
τι χωρίον ἀφίξεται. πρὸς γοῦν αὖ τοῖς ἄλλοις, καὶ ξηρότατον ἐστι τῇ κράσει, τὸ διάφραγμα. δεῖται δὲ ἡ μήτρα κατὰ
40 τοὺς ξηραίνεσθαι φάσκοντας αὐτὴν, ὑγρῶν μορίων κοινωνίας. ἴσως οὖν τις ἡμᾶς ἐρωτήσει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν
ἀνεσπασμένη τε καὶ παρεσπασμένη πολλάκις ἡ μήτρα φαίνεται, τοῦτο γοῦν αἱ μαιεύτριαι λέγουσιν. ὥσπερ γε
καὶ ὅτι πολλάκις ἐπὶ τῆς οἰκείας ἕδρας μενούσης αὐτῆς, οὐδὲν ἧττον ἐπιλαμβάνει τὰς γυναῖκας ὑστερικὰ συμ-
πτώματα. πειράσομαι δὴ τούτοις εἰπεῖν τὴν αἰτίαν, ἑπόμενος τοῖς ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένοις. τὰς γάρ τοι τῶν
ὑστερῶν ἐντάσεις, αἰτίας γίγνεσθαι φημὶ, τοῦ καὶ τὸν αὐχένα ταῖς ἁπτομέναις μαίαις, ἀνεσπᾶσθαί τε καὶ πα-
ρεσπᾶσθαι φαίνεσθαι. συνεσπᾶσθαι γὰρ ἀναγκαῖον ἐστι ταῖς μήτραις τὸν αὐχένα. τίς οὖν αἰτία τοῦ τὰς μήτρας ἀ-
νεσπᾶσθαι, τε καὶ παρεσπᾶσθαι; τοῦτο γὰρ ἔτι λείπει τῷ λόγῳ. τῶν πρὸς αὐτὰς καθηκόντων ἀγγείων ἡ πλήρωσις
ἅμα τοῖς ἀρτήμασιν αὐτῶν. ἀπεδείχθη γὰρ ἡμῖν ἡνίκα τὸν ἀφορισμὸν ἐξηγούμεθα, καθ' ὅν φησι, τὸν σπασμὸν
» ὑπὸ κενώσεώς τε καὶ πληρώσεως γίγνεσθαι. εἰς μὲν τὸ πλάτος τε καὶ τὸ βάθος ἐκτείνεσθαι τὰ τῶν πληρου-
μένων σώματα, βραχύτερον δ' ἐργάζεσθαι τὸ μῆκος. ὅσον οὖν βραχύτερον γίγνεται, τοσοῦτον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν
50 ἀνασπᾶται, καὶ γὰρ οὖν καὶ τοὺς μῦς ὁ Ἐρασίστρατος, ἐκ τοῦ πληροῦσθαι πνεύματος εἰς εὖρος ἐπιδιδόντας, ἀφαι-
ρεῖν φησὶν τοῦ μήκους, καὶ διὰ τοῦτ' ἀνασπᾶσθαι. πόθεν οὖν ἡ πλήρωσις γίγνεται τῶν τε φλεβῶν, καὶ τῶν ἀρ-
τημάτων, ἐκ τῆς ἐπισχέσεως δηλονότι τῶν καταμηνίων. ἀφικνεῖται γὰρ ἄχρι τῆς μήτρας. ἐπειδ' οὐχ ἐκκρίνε-
ται τὸ αἷμα. ποτὲ μὲν αὐτὸ παχύτερον, ἢ κατὰ τὸ στόμα τῶν ἀγγείων γεγονός. ἔστι δὲ ὅτε μυσάντων ἐκείνων, ὥστε
ἐν ταῖς φλεψὶ πληθῶσιν ἐκείνας τε διατείνειν, διαβρέχειν τε τὰ πλησίον αὐτῶν ἀρτήματα, τῇ δὲ τούτων τάσει
κατὰ τὸ συνεχὲς αἱ μῆτραι συνανασπῶνται. ἐὰν μὲν οὖν ἰσορρόπως ἕλκωνται πανταχόθεν, ἀπαρέγκλιτος αὐ-
τῶν ἡ μετάστασις γίγνεται. ἐὰν δὲ ἑτερορρόπως πρὸς τὸ μᾶλλον ἕλκον, ἐκτείνονται. οὔκουν οὐχ ὡς ζῶον πλανώ-
μενον, ἄλλοτ' εἰς ἄλλον ἀφικνεῖται τόπον ἡ μήτρα ταῖς γυναιξὶν, ἀλλ' ὑπὸ συντάσεως ἀνελκομένη. καὶ λέ-
γων ἄν τις αὐτὸ μὲν τὸ σῶμα τῶν ὑστερῶν ἀπαθὲς εἶναι τηνικαῦτα, τὴν δ' ἀτροφίαν δὲ πάσχειν αὐτὰς ἑλκο-

μήτρας ἄλλοτ᾽ ἀλλαχόσε, προσηκόντως εἴρηται. συμβαίνει γὰρ καὶ κατ᾽ ἄλλα μόρια τοῦ σώματος, ἡ τοιαύτη φαντα-
σία τῶν παθῶν, ὡς πολλάκις ἐξαπατᾶσθαι τοὺς ἰατροὺς, οἰομένους πεπονθέναι τὸ διεστραμμένον. ἢ καμφθῆ-
ναι μὴ δυνάμενον ἢ ἐκταθῆναι, καὶ τοῦτο διδάσκων ὁ Ἱπποκράτης, ἐν τῷ περὶ ἄρθρων βιβλίῳ καὶ τῆς κατὰ τὰς μήτρας λε-
γομένης πλάνης ἐμνημόνευσεν ὧδέ πως γράψας. οἷς δ᾽ ἂν εἰς τοὔπισω κεφαλὴ μηροῦ ἐκπέσῃ, ὀλίγοισι δὲ ἐκπίπτει,
οὔτοι ἐκτανύειν οὐ δύνανται τὸ σκέλος. οὔτε κατὰ τὸ ἄρθρον τὸ ἐκπεσὸν, οὔτε τι κάρτα κατὰ τὴν ἰγνύην. ἀλλ᾽ ἥκιστα
τῶν ἐκπαλαισθέντων, οὔτοι ἐκτανύουσι καὶ τὸ κατὰ τὸν βουβῶνα. καὶ τὸ κατὰ τὴν ἰγνύην ἄρθρον. ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ, καί-
τοι μηδὲν τι πεπονθὸς, τὸ κατὰ τὴν ἰγνύην ἄρθρον, ἐκ τῆς πρὸς τὸ κατὰ τὸν βουβῶνα κοινωνίας ἀδυνατεῖν ἐκτεί-
νεσθαι φησὶν, εἶθ᾽ ἑξῆς ἐπιφέρων εἴρηκε. προσξυνιέναι μὲν καὶ τόδε χρή. εὔχρηστον γὰρ καὶ πολλοῦ λόγου ἄξιον. καὶ τοὺς πλεί-
στους λήθει. ὅτι οὐδ᾽ ὑγιαίνοντες δύνανται κατὰ τὴν ἰγνύην ἐκτανύειν τὸ ἄρθρον, ἢν μὴ συνεκτανύσωσιν καὶ τὸ
10 κατὰ τὸν βουβῶνα ἄρθρον. πλὴν εἰ μὴ πάνυ ἄνω ἀείρωσιν τὸν πόδα. οὕτως δ᾽ ἂν δύναιντο. οὐ τοίνυν οὐδὲ συγκάμπτειν
δύνανται τὸ κατὰ τὴν ἰγνύην ἄρθρον ὁμοίως, ἀλλὰ πολὺ χαλεπώτερον, εἰ μὴ συγκάμψωσιν, καὶ τὸ κατὰ τὸν βου-
βῶνα ἄρθρον. ταῦτα προειπὼν ἐφεξῆς φησί. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα κατὰ τὸ σῶμα, τοιαύτας ἀδελφιξίας ἔχει
καὶ κατὰ τὰς τῶν νεύρων ξυντάσιας. καὶ κατὰ μυῶν σχήματα. καὶ πλεῖστά τε καὶ πλείστου ἄξια γιγνώσκεσθαι, ἢ ὥς τις
οἴεται, καὶ κατὰ τὴν τοῦ ἐντέρου φύσιν, καὶ τὴν τῆς ξυμπάσης κοιλίης. καὶ τὰς τῶν ὑστερέων πλάνας τε καὶ ξυν-
τάσιας. ἐν ταύταις ταῖς λέξεσι, προύθετο μὲν εἰπεῖν ὁ Ἱπποκράτης περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἰγνύην ἄρθρου μὴ δυναμέ-
νου κινεῖσθαι κατὰ φύσιν. οὐ τῷ πεπονθέναι τι πάθος ἴδιον, ἀλλὰ τῇ κοινωνίᾳ τῇ πρὸς τὸ κατ᾽ ἰσχίον. ἐμνημό-
νευσεν δὲ καὶ τῶν κατὰ τὴν μήτραν συντάσεων. ὅταν αὕτη μὲν ὅσον ἐφ᾽ αὑτῇ μὴ μεθίσταται. τεινομένη δ᾽ ὑπό
τινων ἑτέρων, ἕπηται τοῖς ἀνθισταμένοις. αἱ μὲν οὖν διαστροφαὶ τῆς μήτρας κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἀκο-
λουθοῦσι ταῖς τῶν ἐμμήνων ἀποχώσεσιν. οὐκ αὐταὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα τοῦ ζώου συμπτωμάτων αἰτίαι γιγνό-
20 μεναι. κοινὴν δὲ αἰτίαν αὐτῶν κτώμεναι τὸ πλῆθος τοῖς ἐπεχομένοις ἐμμηνίου καθάρσεως. αἱ δ᾽ ἄλλαι τῶν διαστροφῶν
ἢ καὶ τῆς ἐπισχέσεως τῶν καταμηνίων ταῖς χηρευούσαις γιγνόμεναι βλάβαι, διὰ τὴν ἐπίσχεσιν τοῦ σπέρματος
συμβαίνουσιν. παρὰ δὲ τὴν ποσότητά τε καὶ ποιότητα τοῦ τε καταμηνίου καὶ τοῦ σπέρματος, ἄλλοτ᾽ ἄλλο συμ-
πτώματος εἶδος αὐταῖς γίγνεται. ψύχειν μὲν γὰρ ὅλον τὸ σῶμα δυναμένου τοῦ λυποῦντος αἰτίου, καταψύ-
χονται σφοδρῶς, ὡς μήτ᾽ ἀναπνεῖν αἰσθητῶς. μήτε σφύζειν. παχέος δ᾽ ὄντος ἢ δριμέος, οἱ σπασμοὶ γίγνονται.
δυσθυμίαι δὲ ὅταν ᾖ μελαγχολικώτερον. ὥσπερ γε πάλιν λειποψυχίαι τε τῇ σφοδρότητι τῶν τάσεων ἕπον-
ται, καὶ ταῖς καταψύξεσιν. καὶ ταῖς τοῦ στομάχου κακώσεσιν. εὔδηλον δ᾽ ὅτι τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ἐν τοῖς τοιού-
τοις λόγοις, εἰώθαμεν ὀνομάζειν στόμαχον, ὥσπερ καὶ ταῖς στομαχικαῖς συγκοπαῖς, ἅπασι τοῖς ἰατροῖς ἔθος ἐστίν,
οὕτω χρῆσθαι τῇ προσηγορίᾳ. ὅσα δὲ ταῖς ἐμμηνίοις καθάρσεσιν ἐπεχομέναις ἀκολουθεῖ συμπτώματα, καὶ γὰρ
καὶ περὶ τούτων ὑπεσχόμην εἰπεῖν τι, νῦν ἤδη, δίειμι τὴν ἀρχὴν, ἀφ᾽ ὧν Ἱπποκράτης ἐν ἀφορισμοῖς ἔγραψεν ποιη-
30 σάμενος. ὧν ἓν καὶ τόδε ἐστίν. ἢν γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, τὰ καταμήνια αὐτῆς ἐκλέλοιπεν.
ἄνευ δὲ τοῦ γάλακτος κατὰ τοὺς τιτθοὺς φαίνεσθαι, τῶν καταμηνίων ἐπεχομένων καὶ τάδε σημεῖα. βάρους μὲν αἴ-
σθησις, ἐν ὅλῳ τῷ σώματι καὶ ἄση, καὶ ἀνορεξία. καὶ ἀνωμαλία φρικώδης. ἐὰν δὲ χωρὶς φρίκης ἀνωμαλία τις ᾖ καὶ
ἄση, καὶ τινῶν ἀλλοκότων ἐπιθυμία, σκέψασθαι κέλευσον τὴν μαῖαν ἁψαμένην τοῦ τῆς μήτρας αὐχένος.
εἰ γὰρ ἄνευ σκληρότητος μεμυκὼς ᾖ, κυήσεως ταῦτ᾽ ἐστὶ σημεῖα. τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ τὴν τροφὴν ἐμοῦσιν. ἐσθίουσί τε
γῆν ἢ ἄνθρακας ἐσβεσμένους. ἤ τινα τοιαῦτα. τὸ μέντοι μετὰ σκληρότητος μεμυκὸς στόμα τοῦ τῆς μήτρας αὐ-
χένος, πάθος εἶναί τι κατὰ τὴν μήτραν σημαίνει. καὶ χρὴ σκοπεῖσθαι τὴν μαῖαν εἰς ὅτι μέρος παρέσπα-
σθαί τε καὶ ἀνέσπασθαι. κατ᾽ ἐκεῖνο γάρ ἐστιν ὁ πεπονθὼς τόπος τῆς ὑστέρας. ἐνίαις δὲ καὶ διασημαίνει τι κατ᾽ ἐ-
κεῖνο τὸ μέρος ἄλγημα μετὰ βάρους. ἔρχεται δὲ καὶ εἰς ἰσχίον τὸ ἄλγημα. καὶ τὸ κατ᾽ εὐθὺ σκέλος αὐτὸ χω-
λεύει κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν. κἂν πολλῷ χρόνῳ τὰ καταμήνια κρυφθῇ, καὶ μηδὲ μίαν κένωσιν ὁ ἰατρὸς τῇ γυ-
40 ναικὶ προσαγάγῃ, φαίνεταί τις ἐνίοτε κατὰ τὸν κενεῶνα παρὰ φύσιν ὄγκος, ἐνδεικνύμενος διὰ βάθους εἶναι
τι φλεγμαῖνον. ἐνίαις δὲ καὶ φυματώδης ὄγκος ἐγείρεται, κατὰ τὸ πέρας τοῦ κενεῶνος, οἷοι καὶ τοῖς ἀνδρά-
σι γίγνονται κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο. καί τινι διεπύησεν, καὶ τομῆς ἐδεήθη. κατὰ τοῦτο γοῦν τὸ μέρος καὶ κῶ-
λον οἶδα μὲν ἐκπυήσαντά τε καὶ τμηθέντα. ἐνίοτε μὲν ἀγνοούντων ὃ τέμνουσιν τῶν ἀπειροτέρων ἰατρῶν. ἔστι
δ᾽ ὅτε καὶ γιγνωσκόντων. καὶ πάντ᾽ ἰάθη τὰ οὕτως ἐκπυήσαντα κῶλα ῥᾳδίως. αἱ δὲ κατὰ τὴν μήτραν τομαὶ,
δυσχερέστερον εἰς σύμφυσιν ἔρχονται, τοιαῦτα μὲν οὖν ἕπεται συμπτώματα ταῖς τῶν καταμηνίων ἐπισχέσε-
σιν. καὶ χωρὶς τούτων, ἀλγήματα κατ᾽ ὀσφὺν καὶ τράχηλον καὶ βρέγμα. καὶ τὰς τῶν ὀφθαλμῶν βάσεις.
πυρετοί τε καυσώδεις. καὶ οὖρα μελαινόμενα μετ᾽ ἐρυθροῦ τινὸς ἰχῶρος, ὥσπερ εἰ κρεῶν νεοσφαγῶν πλύμμα-
σι μίξαις ἄσβολον. ἔνιαι δὲ καὶ δυσουροῦσι, καὶ ἰσχουροῦσι. ὅτ᾽ ἂν οὖν τι τοιοῦτον ἴδῃς ἐπὶ γυναικῶν, ὑπόπτευε
κατὰ τὰς μήτρας εἶναι τὴν ῥίζαν αὐτῶν. ἐὰν δὲ καὶ κατ᾽ ἄλλον τινὰ τόπον τοῦ σώματος, ἔκκρισις αἵματος ἢ
50 φλεγμονή τις ᾖ. ἢ ἐρυσίπελας γένηται, πυνθάνεσθαι χρὴ περὶ τῆς ἐμμηνίου καθάρσεως. οὐδὲν γὰρ τούτων γί-
γνεται ταῖς ἀμέμπτως καθαιρομέναις. ταῖς μὲν οὖν ἐπισχέσεσι τῆς ἐμμήνου καθάρσεως, τοιαῦτα τοὐπί-
παν ἐπιγίγνεται συμπτώματα. ταῖς δ᾽ ἀμέτροις κενώσεσιν, ἄχροιαι, καὶ ποδῶν οἴδημα. καὶ ὅλον ὕποιδον τὸ σῶ-
μα. καὶ μοχθηρῶς πέττειν τὰ σιτία καὶ φαύλως ὀρέγεσθαι. καὶ πάνθ᾽ ὅσα δι᾽ αἵματος ἄμετρον κένωσιν εἴωθεν
ἕπεσθαι συμπτώματα. κἂν ἐξ αἱμορροΐδος, ἤ τινος ἄλλης αἱμορραγίας ἡ κένωσις ἕπεται. καὶ χωρὶς δὲ τοῦ πε-
πονθέναι τὰς μήτρας, ὁ καλούμενος ῥοῦς γυναικεῖος ἐστὶν ὅτε συμβαίνει ταῖς γυναιξὶν, ὅλου τοῦ σώματος ἐκ-
καθαιρομένου τε καὶ κενουμένου δι᾽ αὐτῆς. ὥσπερ ἐνίοτε καὶ διὰ νεφρῶν ἐκκενοῦται. καὶ γίγνεται τοῦτο
μάλιστα ταῖς ἁπαλοσάρκοις τε καὶ φλεγματώδεσι, ἃς καὶ χωρὶς τοῦ ψαῦσαι τῆς μήτρας, ἰασάμεθα διὰ τῶν
τοῦ παντὸς σώματος βοηθημάτων. ἔστιν δὲ τὸ κενούμενον, ἐνίοτε μὲν ἐρυθρὸς ἰχὼρ, ἔστιν ὅτε δ᾽ ὑδατώδης ἢ ὕπωχρος.

εἰ δ' αἷμα καθαρὸν ὡς ἐν φλεβοτομίᾳ φαίνοιτο, προσέχειν ἀκριβῶς μή τις ἀναβρωσις γέγονεν ἐν τῇ μήτρᾳ. συμ-
βαίνει δ' ὡς τὸ πολὺ κατὰ τὸν αὐχένα μᾶλλον, ἢ ἄλλαχόθι τὰς ἀναβρώσεις αὐταῖς γίγνεσθαι. διαγνώσκοιτ'
δὲ τοῖς φθειρομένοις ἰχῶρσιν, αἱ βυθιώτεραι, κατὰ δὲ τὸ στόμιον τοῦ αὐχένος, οὐ τούτοις μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς
ἀφῆς. ἐκκρίνεται δ' αἷμα καὶ τῶν κυουσῶν ἐνίαις, ἀναστομουμένων τῶν κατὰ τὸν αὐχένα φλεβῶν. εἰ δὲ κυούσης
γυναικὸς ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γίνονται οἱ τιτθοὶ, προσδόκα ταύτην ἐκτρώσειν. δίδυμα δὲ κυούσης ὁ ἕτερος τῶν τιτθῶν ἰ-
σχνὸς γενόμενος, ἐκτρωθήσεσθαι σημαίνει τὸ ἕτερον τῶν ἐμβρύων, καὶ τοὐπίπαν τὸ μὲν ἄρρεν ὁ δεξιός, τὸ δὲ
θῆλυ, ὁ ἕτερος. ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄρρενα τοὐπίπαν ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῶν μητρῶν κυΐσκεται. τὰ δὲ θήλεα,
ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, καὶ σπάνιον ἐστὶ τὸ ἐναντίον, ὡς κἀπὶ τῶν ἄλλων φαίνεται ζώων, οἷς ἡ φύσις ἐστὶ διδυμοτόκος.
αἶγες τε γὰρ πολλαὶ, καὶ πρόβατα, τοιαῦτα καὶ τῶν ἄλλων τετραπόδων ζώων οὐκ ὀλίγα. εἰ δὲ κυΐσκοιτο μὲν
10 ἑτοίμως ἡ γυνή, δίμηνον δὲ καὶ τρίμηνον, ἢ τετράμηνον ἐκβάλλῃ τὸ κύημα, περὶ τὰς κοτυληδόνας αὐτῇ τῶν
μητρῶν, ὑγρότης φλεγματώδης ἀθροίζεται, δι' ἣν ἡ τῶν γενομένων ἐν τῷ χορίῳ, φλεβῶν τε καὶ ἀρτηριῶν
σύμφυσις τοῖς στόμασι τῶν καθηκόντων εἰς τὴν μήτραν ἀγγείων, ἄτονος ἐστὶ, ὡς μὴ φέρειν τὸ τοῦ κυουμένου βάρος,
ἀλλ' ἀπορρήγνυσθαι ῥᾳδίως. ὥσπερ ὀλίγα τῶν διὰ τῆς ἕδρας ἐκκρινομένων, σημεῖα τῶν ἰδίων αὐτῆς ἐστὶ
τόπων πεπονθότων. τὰ πλεῖστα δ' αὐτῶν, ἐντέρων, καὶ τῆς γαστρὸς καὶ τοῦ σπληνὸς, καὶ τοῦ ἥπατος, οὐκ ὀλι-
γάκις δὲ καὶ τῶν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι ἐστὶ χυμῶν γνωρίσματα. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὀλίγα τῶν κατὰ τὸ αἰδοῖ-
ον ἐκκρινομένων, ἴδιον αὐτοῦ πάθος ἐνδείκνυται. τὰ πολλὰ δὲ κύστεως νεφρῶν, ἥπατός τε καὶ σπληνὸς καὶ
πνεύμονος καὶ θώρακος. καὶ τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διαθέσεως τῶν χυμῶν, ἐστὶ σημεῖα. διορίζεται δὲ τοῖς ἄλ-
λοις ἃ συνεδρεύειν εἴπομεν ἑκάστῳ μορίῳ πάσχοντι, τό γε μὴν αἰδοῖον αὐτὸ πεπονθέναι γνωρίσεις, ἐκ τῶν δὲ
τῆς μὲν ἑλκώσεως αὐτοῦ, γνώρισμα σαφὲς, ἡ ὀδύνη κατ' αὐτὸ γινομένη, μετὰ τοῦ κατὰ τὰς οὐρήσεις ἐκκρί-
20 νεσθαί τι τῶν συνεδρευόντων τῷ ἕλκει. καὶ διακρίνεταί γε ταῦτα. ἐκ κύστεως φερομένων τῷ φθάνειν αὐτὰ
κατὰ τὴν πρώτην ἔξοδον ἐκφαίνεσθαι. τὰ δ' ἐκ τῆς κύστεως, ἀναμεμίχθαι τοῖς οὔροις. ἀλλὰ καὶ δάκνεται κα-
τὰ τὰς οὐρήσεις συνεχῶς. τὰ ἐν τοῖς αἰδοίοις ἕλκη. καὶ μᾶλλον ὅτ' ἂν ἀπολυθείσης ἐφελκίδος, ἢ ῥύπου, καθαρὰ
γένηται. πολὺ δὲ μᾶλλον αἵ τε φλεγμοναὶ καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα χωρὶς σημείου διαγνώσκεται, περὶ δὲ γο-
νορροίας τε καὶ πριαπισμοῦ διελθεῖν ἐπὶ πλέον ἄμεινον. ἡ μὲν οὖν γονόρροια, σπέρματος ἀπόκρισις ἐστὶν, ἀκού-
σιος, ἔξεστι δὲ καὶ ἀπροαίρετον ὀνομάζειν. ὥσπερ καὶ σαφέστερον ἀπόκρισιν σπέρματος συνεχῶς γιγνομένην,
χωρὶς τῆς κατὰ τὸ αἰδοῖον ἐντάσεως. ὁ δὲ πριαπισμὸς αὔξησις εἰς μῆκός τε καὶ κύκλον ἐστὶν ὅλου τοῦ αἰδοίου, χω-
ρὶς ἀφροδισίου προθυμίας ἢ τινος θερμασίας ἐπικτήτου. καθάπερ ἐνίοις γίγνεται, καὶ κοιμωμένοις ὑπτίως.
οὕτω γὰρ αὐτὸν ἀποτυπῶσαι τό τι δεῖ. ἔνεστι καὶ συντομώτερον, αὔξησιν μόνιμον τοῦ αἰδοίου, ἢ ἐξοίδησιν μό-
νιμον. ὠνόμασται δὲ παρωνύμως ἀπὸ τοῦ πριάπου δηλονότι. καὶ γὰρ ἐκεῖνον ὡς φύσει τοιοῦτον ἔχοντα τὸ αἰδοῖον,
30 οἱ ἄνθρωποι, πλάττουσί τε καὶ γράφουσιν. τὸ δὲ τῆς γονορροίας ὄνομα, προφανῶς ἐστὶ σύνθετον, ἔκ τε τῆς γο-
νῆς, καὶ τοῦ ῥεῖν. ὀνομάζεται γὰρ τὸ σπέρμα καὶ γονὴ καὶ γόνος. ὥσπερ δὲ καὶ τἄλλα πάντα τὰ ἐκ τοῦ σώματος
ἡμῶν ἐκκενούμενα κατὰ διττὸν τρόπον τοῦτο πάσχει. ποτὲ μὲν ἐκ τῶν περιεχόντων αὐτὰ σωμάτων ἐκκρι-
νόμενα. ποτὲ δὲ αὐτομάτως ἐκρέοντα δι' ἀρρωστίαν τῶν αὐτῶν σωμάτων οὐ κατεχόμενα, οὕτως καὶ τὸ σπέρμα.
τῆς μὲν γὰρ φύσεως ἔργον ἐστὶν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων, ὥσπερ τὸ ἐκκρίνειν ἐπὶ τοῖς προσήκουσι καιροῖς,
οὕτω καὶ τὸ κατέχειν. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκκρίνειν γίγνεται, τοῦ μὲν γὰρ πόρου τῆς ἐκκρίσεως ἀνοιγνυμένου, τοῦ δ' ἄλ-
λου κύτους περιστελλομένου τε καὶ ὠθοῦντος ἐπὶ τὸν ἀνεῳγότα πόρον, ἅπαν τὸ περιεχόμενον ἐν τῇ κοιλότη-
τι. τὸ δ' ἴσχεσθαι, διαμένοντος μὲν ἐν τῷ κεκλεῖσθαι τοῦ πόρου, μηδὲ μιᾶς δὲ εἰς τὸ περιεχόμενον ἐκ τοῦ περιέ-
χοντος ὤσεως γιγνομένης, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν, περιστολῆς τε καὶ κρατήσεως. οὕτως μὲν ἐπὶ τῶν κατὰ
φύσιν ἐχόντων, αἵ τε ἐκκρίσεις καὶ αἱ κατοχαὶ γίγνονται τῶν περιεχομένων ὑγρῶν ἐν τοῖς κοίλοις ὀργάνοις.
40 ἐπὶ δὲ τῶν παρὰ φύσιν, αἱ μὲν ἐποχαὶ, δι' ἀρρωστίαν τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως. αἱ δὲ ἐκκρίσεις διὰ τὴν τῆς
καθεκτικῆς ἀσθένειαν, ἢ τινὰ διάθεσιν ὁμοίως τῇ κατὰ φύσιν ἐκκριτικῇ, κινοῦσαν τὰ μόρια. καθάπερ ἐπ' αὐ-
τῶν τῶν σπερματικῶν ἐν ἐπιληψίαις τε συμβαίνει καὶ τοῖς ἄλλοις σπασμοῖς ὁπόταν βιαίως γίνωνται.
ὁρῶμεν δὲ καὶ καθ' ἕτερα μόρια, τοὺς σπασμοὺς, διὰ χεῖρας, ἢ πόδας, ἢ δακτύλους. ἐνίοτε μὲν ἅμα τῷ παντὶ σώ-
ματι σπωμένῳ γιγνομένους. ἐνίοτε δὲ μόνων πασχόντων. οὐδὲν οὖν ἐστὶν ἄλογον, ἐν τοῖς σπερματικοῖς ἀγγείοις ποτὲ
μόνοις γίγνεσθαι τοιαύτην διάθεσιν, ὥσπερ γε καὶ τὴν τῆς γονορροίας ἀνάλογον οὔρων ἐκκρίσεσιν ἀκουσίοις. ὅταν
ἡ κατέχουσα δύναμις αὐτὴ παραλυθεῖσα τύχῃ. γονόρροια μὲν οὖν, τῶν σπερματικῶν ὀργάνων ἐστὶ πάθος,
οὐ τῶν αἰδοίων, οἷς ὁδῷ χρῆται πρὸς ἔκκρισιν ἡ γονή. ὁ πριαπισμὸς δὲ, σαφῶς τοῦ αἰδοίου φαίνεται σύμπτω-
μα. δυνατὸν δ' ἐστὶ καὶ μηδὲν αὐτοῦ πεπονθότος ἴδιον ἐξαίρετον πάθημα, τῶν ἀρτηριῶν εἶναι μόνων, τοιαύ-
την ἰσχουσῶν διάθεσιν ἐνίοτε παρὰ φύσιν, ὁποία αὐταῖς συμβαίνει ὅτε ἡ κατὰ φύσιν ἔντασις ἐγίγνετο τοῦ παν-
50 τὸς αἰδοίου. ὅτι μὲν γὰρ ὑπὸ πνεύματος ἐξοιδίσκεται, πρόδηλον ἐστὶ τεκμαιρομένοις τῷ τάχει τῆς οἰκώσεώς τε
καὶ συστολῆς. ὑγρὸν γὰρ οὐδὲν, οὕτω ταχεῖαν ἐφ' ἑκάτερα τὴν μεταβολὴν δύναταί ἐστι ποιεῖσθαι. τούτου δ' οὕτως
ἔχοντος, καὶ φαινομένων, ἐν ταῖς ἀνατομαῖς ἀρτηριῶν μεγάλων, εἰς μικρὸν μόριον, τὸ αἰδοῖον ἐμβαλουσῶν,
φαινομένης δὲ καὶ τῆς οὐσίας τοῦ αἰδοίου τοιαύτης ὁποίαν οὐδὲν ἄλλο μόριον ἔχει. σῶμα γάρ ἐστι νευρῶδες, τὴν
ἰδέαν συριγγῶδες ὅλον, χωρὶς τῆς καλουμένης βαλάνου, τί ἂν ἄλλο τις ἐννοῆσαι δύναιτο, παρὰ τὸ πληρούμε-
νον ἀτμώδους πνεύματος ἐκ τῶν ἀρτηριῶν ἐπιρρέοντος, τὸν ἐν ταῖς ἐντάσεσιν ὄγκον ἴσχειν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν βά-
λανον ἴσον ἀεὶ τὸ μέγεθος ἔχειν. ὅτι τὸ συριγγῶδες αὐτὴ νεῦρον, οὐκ ἐνυπάρχον. τίς οὖν αἰτία τοῦ κατὰ τὰς ἀφρο-
δισίας ὁρμὰς ἐντείνεσθαι τὸ αἰδοῖον, ἢ τοῖς καὶ κοιμωμένοις, ὅταν ὕπτιοι κατακείμενοι θερμανθῶσι τὴν ὀσφὺν.
εὑρεθείσης γὰρ αὐτῆς, ἐλπὶς ἐστὶ καὶ τὴν τοῦ πριαπισμοῦ διάθεσιν εὑρήσειν ἡμᾶς. ὅτι μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἀρτηριῶν,

ἢ ἐκ τοῦ συριγγώδους νεύρου, τὴν ἀρχηγὸν αἰτίαν, ἢ καὶ συναμφοτέρου μετὰ βελτίω τινὰ ἔχοντος ἐκ τῆς ἔμπροσθεν
καταστάσεως, ἀναγκαῖον ἐστὶ γίγνεσθαι τὴν πλήρωσιν αὐτίκους δῆλον. ἐξ ὁποτέρου δ' αὐτῶν μᾶλλον, ἢ εἰ καὶ
ἐξ ἀμφοτέρων, ἐφεξῆς σκοπῶμεν, ἀρχὴν τῷ λόγῳ τήνδε θέμενοι. τὰ μόρια τοῦ σώματος, ἡ διαπλάσασά τε καὶ
τελειώσασα φύσις, εἰργάσατο χωρὶς διδασκαλίας, ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν ἔρχεσθαι, καὶ βάσανόν γε τού-
του μεγίστην ἐποιησάμην ποτὲ θρέψας ἔριφον, ἄνευ τοῦ θεάσασθαί ποτε τὴν κυήσασαν. αἶγας γὰρ ἐγκύμονας
ἀνατεμὼν ἕνεκα τῶν ἐζητημένων θεωρημάτων τοῖς ἀνατομικοῖς ἀνδράσιν περὶ τῆς κατὰ τὸ κυούμενον οἰκο-
νομίας, εὑρὼν ποτὲ γενναῖον τὸ ἔμβρυον, ἀπέλυσα μὲν τῆς μήτρας, ὥσπερ εἰώθαμεν. ἁρπάσας δὲ πρὶν θεά-
σασθαι τὴν κυήσασαν, εἰς οἶκον μέν τινα κομίσας κατέθηκα. πολλὰ μὲν ἔχοντα λεκάνια. τὸ μὲν οἴνου. τὸ δὲ ἐ-
λαίου. τὸ δὲ, μέλιτος. τὸ δὲ, γάλακτος. ἢ ἄλλου τινὸς ὑγροῦ, πλῆρες. οὐκ ὀλίγα δ' ἄλλα τῶν δημητρείων καρπῶν,
10 ὥσπερ γε καὶ τῶν ἀκροδρύων, ἐθεασάμεθα δὲ τὸ ἔμβρυον ἐκεῖνο, πρῶτον μὲν βαδίζον τοῖς ποσὶν, ὥσπερ ἀκη-
κοὼς, ἕνεκα βαδίσεως ἔχειν τὰ σκέλη. δεύτερον δ' ἀποσειόμενον τὴν ἐκ τῆς μήτρας ὑγρότητα. καὶ τρίτον
ἐπὶ τούτῳ, κνησάμενον ἑνὶ τῶν ποδῶν, τὴν πλευρὰν, εἶτ' ὀσμώμενον εἴδομεν αὐτὸ, τῶν κειμένων κατὰ τὸν
οἶκον ἑκάστου, ὡς δὲ πάντων ὠσμᾶτο, τοῦ γάλακτος ἀπερρόφησεν, ἐφ' ᾧ καὶ ἀνεκεκράγαμεν ἅπαντες, ἐναργῶς
ὁρῶντες, ὅπερ Ἱπποκράτης ἔφη. φύσιες ζώων ἀδίδακτοι. καὶ τοίνυν καὶ ἀνεθρεψάμην ἐκεῖνο τὸ ἐρίφιον. εἴδο-
μεν τε προσφερόμενον ὕστερον, οὐ τὸ γάλα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τινὰ τῶν κειμένων. ὄντος δὲ τοῦ καιροῦ καθ' ὃν
ἐξῃρέθη τῆς μητρὸς ὁ ἔριφος, ἐγγὺς τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, μετὰ δύο που μῆνας εἰσεκομισάμην αὐτῷ μα-
λακοὺς ἀκρέμονας θάμνων τε καὶ φυτῶν, ὧν πάλιν καὶ αὐτῶν ὀσμησάμενον ἁπάντων, ἐνίων μὲν εὐθέως ἀ-
πέστη. τινῶν δὲ ἠξίωσε γεύσασθαι, καὶ γευσάμενον ἐπὶ τὴν ἐδωδὴν ἐτράπετο τῶν καὶ ταῖς μεγάλαις αἰξὶ συ-
νήθων ἐδεσμάτων. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως, μικρόν. ἐκεῖνο δὲ, μέγα. τὰ γὰρ φύλλα καὶ τοὺς μαλακοὺς ἀκρέμονας ἐσ-
20 θίων, κατέπιεν. εἶτ' ὀλίγον ὕστερον, εἰς τὸ μηρυκάζειν ἧκεν, ὃ πάλιν οἱ θεασάμενοι πάντες, ἀνεβόησαν ἐκπλα-
γέντες ἐπὶ ταῖς φυσικαῖς τῶν ζώων δυνάμεσιν. μέγα μὲν γὰρ ἦν καὶ τὸ πεινῆσαν, διά τε τοῦ στόματος καὶ τῶν ὀδόν-
των προσφέρεσθαι τὴν ἐδωδήν. ἀλλ' ὅτι τὸ καταποθὲν εἰς τὴν γαστέρα, πρῶτον μὲν ἀναφέρειν εἰς τὸ στόμα προ-
σῆκεν, ἔπειτα λεαίνειν ἐν αὐτῷ μασώμενον ἐν χρόνῳ πολλῷ, καὶ μετὰ ταῦτα, καταπίνειν μηκέτι εἰς τὴν
αὐτὴν κοιλίαν, ἀλλ' εἰς ἑτέραν, ἱκανῶς ἡμῖν ἐφαίνετο θαυμάσιον εἶναι. παρορῶσι δ' οἱ πολλοὶ τὰ τοιαῦτα τῆς
φύσεως, ἔργα, μόνα τὰ ξένα θεάματα θαυμάζοντες. ἐπεί τοι πῶς οὐ θαυμαστὸν, τὸ τοὺς μὲν ἀνατομικωτάτους τῶν
ἰατρῶν ζητεῖν, ὑπὸ τίνος μὲν ἐκτείνεται τόδε τὸ ἄρθρον. οἷον φέρε τὸ κατ' ἰσχίον, ὑπὸ τίνος δὲ κάμπτεται. τί-
νες δ' εἰσὶν οἱ ἐφ' ἑκάτερα πρὸς τὸ πλάγιον ἀπάγοντες αὐτό. καὶ τίνες οἱ περιστρέφοντες ἑκατέρωσε, τὸ δ' ἐρί-
φιον ἣν ἂν ἐθελήσῃ κίνησιν ἑκάστης διαρθρώσεως, εὐθέως ἐργάζεσθαι καθάπερ γε καὶ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, καί-
τοι γ' ἀγνοοῦντας ὑπὸ τίνος μυὸς ἑκάστη γίνεται κίνησις, ἐπεὶ γοῦν τῆς κατὰ τὴν γλῶτταν κινήσεως, ἣν ὡς
30 ἐν παραδείγματι ταύτης μνημονεύω, πῶς οὐκ ἄν τις θαυμάσειεν, τοὺς μὲν ἀνατομικοὺς διαφωνοῦντας ἀλλή-
λοις εὑρὼν, οὐ μόνον περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μυῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. τὴν δὲ φύσιν εὑρὼν, τὰ
παιδία δεδιδαχυῖαν, ὅπως μὲν μιμήσηται τὴν φωνὴν, ἤ τινα τῶν ἄλλων. ὅπως δὲ τὴν γλῶτταν κινήσαντα,
καὶ διὰ τίνων μυῶν ἐργάσηται τὴν αὐτὴν φωνὴν, οὕτω δὲ καὶ περὶ πάσης τῆς ἄλλων φωνῆς τε καὶ ἀναπνο-
ῆς, καὶ συνελόντι φάναι τῶν προαιρετικῶν ἐνεργειῶν, θαυμάσειεν ἄν τις τὸ τῶν ὀργάνων αὐτοδίδακτον, οὐ
μικρᾶς οὔσης οὐδὲ περὶ τούτων τῶν ἐνεργειῶν διαφωνίας γεγονυίας τοῖς ἀνατομικοῖς ἀνδράσιν, ὅπως τε γί-
γνονται, καὶ δι' ὧν τινων ὀργάνων, ὅμως ἀναπνεῖ, καὶ φωνεῖ πάντα τὰ ζῶα μετὰ τὴν πρώτην γένεσιν εὐθέ-
ως. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν ἐστὶ καὶ τὰ γεννητικὰ μόρια, τὰς ἐνεργείας, ὧν χάριν ὑπὸ τῆς φύσεως ἐγίγνετο, γι-
γνώσκειν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς. ἐπεὶ κατά τι συλλαβοῦσα μὲν ἡ μήτρα τὸ σπέρμα, μέμυκεν ἀκριβῶς ἄχρι τοῦ τε-
λειωθῆναι τὸ ἔμβρυον. ἀνοίγνυσιν δὲ ἐπὶ πλεῖστον, αὐτοῦ τελειωθέντος. ἀνοίξασα τε δι' αὐτὸ τοῦτο, τὸ ἔμβρυον ἐκ-
40 κρίνει. καταφρονεῖται δὲ καὶ ταῦτα, τῷ συνεχεῖ τῆς θέας, καὶ παρορᾶται τοῖς πολλοῖς, ὡς τὸ μηδὲν ἐθι-
κῶσι θαυμάζειν οὐ τὰ θαυμαστὰ κατ' ἀλήθειαν, ἀλλὰ τὰ σπανίως αὐτοῖς ὁρώμενα. τί γὰρ ἂν εἴη τῇ φύσει θαυ-
μαστότερον, τοῦ μησὶν μὲν ὅλοις ἐννέα μεμυκέναι τὸ τῆς μήτρας στόμιον οὕτως ἀκριβῶς, ὡς μηδὲ πυρῆνα μήλης
παραδέχεσθαι. τελειωθέντος δὲ τοῦ κυϊσκομένου διάστασιν ἴσχει τηλικαύτην, ὡς ὅλον δὲ ζῶον ἐξέρχεσθαι
δι' αὐτοῦ, οὔκουν ἀπιστεῖ τις αὐτοδίδακτον εἶναι καὶ τὴν τῶν αἰδοίων δύναμιν. ὥστε τὸ συριγγῶδες ἐκεῖνο σῶ-
μα τὸ νευρῶδες τὴν ἰδέαν, ὅτ' ἂν ἐπὶ συνουσίαν ὁρμήσῃ τὸ ζῶον, εὐθέως διΐστασθαι, φυσικὴν ἔχον τὴν διαστέλ-
λουσαν αὐτὸ δύναμιν. ὥσπερ ἡ καρδία τε καὶ ἀρτηρία, πλὴν ὅτι διαπαντὸς ἐκεῖνα μὲν κινεῖται. διότι καὶ τῆς
ἐνεργείας αὐτῶν ἀεὶ χρῄζομεν. οὐ διαπαντὸς δὲ τὸ συριγγῶδες νεῦρον κινεῖται, ἀλλ' ὅταν ἡ χρεία καλεῖ. διαστελ-
λομένου δὲ αὐτοῦ, τὸ ἐκ τῶν ἀρτηριῶν ἕπεται πνεῦμα καθάπερ ὁ πνεύμων, τῷ θώρακι τῇ πρὸς τὸ κενούμε-
νον ἀκολουθίᾳ. δύναιτο δ' ἄν τις ἴσως καὶ ταῖς ἀρτηρίαις ἀνατιθέναι τὴν δύναμιν τοῦ πληροῦντος πνεύμα-
50 τος τὸ συριγγῶδες νεῦρον, ὅτ' ἂν ὁρμήσῃ τὸ ζῶον, ἐπὶ συνουσίαν. ἄμεινον δὲ πολὺ τοῦ νεύρου φάναι τὴν ἐνέργειαν εἶναι
ταύτην, οὐ τῶν ἀρτηριῶν. εἴ γε τὰς ἐνεργείας, ἐκ τῆς τῶν μορίων οἰκείας οὐσίας, οὐκ ἐκ τῆς θέσεως εὔλο-
γον ἐστὶ γίγνεσθαι, καὶ τήν τε καρδίαν, εἰ καὶ κατ' ἄλλο τί μέρος ἔκειτο τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν, ἧπαρ τε καὶ
σπλῆνα, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. καὶ τὰς ἀρτηρίας οὖν ἐν ἅπαντι μορίῳ τοῦ σώματος, εὔλογόν ἐστι τὴν αὐτὴν
ἐνέργειαν ἔχειν, ὥσπερ καὶ φαίνονται. καθ' ὅν γέ τοι καιρὸν, αἱ καθ' ὅλον τὸ ζῶον ἀρτηρίαι διαστέλλονται πα-
ραπλησίως ἀλλήλαις. ὥστ' οὐκ εἰκὸς ἐπὶ τὰς εἰς τὸ αἰδοῖον ἐμφυομένας ἀρτηρίας, ἄλλην τινὰ δύναμιν
ἐπικτᾶσθαι παρὰ τὴν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι προϋπάρχουσαν αὐταῖς. ἀλλ' εὐρύτερα ἔχειν τὰ στόματα τῶν ἄλ-
λων ἀρτηριῶν, εὔλογον εἰς τάχος τῆς πρὸς τὸ κενούμενον ἀκολουθίας παρεσκευασμένας. ἀεὶ γὰρ ἡ φύσις φαί-
νεται τὸ χρήσιμον ἑκάστῃ τῶν ἐνεργειῶν, πανταχόθεν ἐκπληροῦσα. δύναμιν δὲ ἐνεργείας, ἐξαίρετον οὐδὲ

μίαν ἔχειν ἑτέραν, ὅταν εἰς τὸ αἰδοῖον ἀφίκονται. θερμανθείσης μέντοι τῆς ὀσφύος, εὔλογον δὲ θερμοτέρας
τε γίνεσθαι τὰς ἀρτηρίας, ἀνασπᾶσθαί τε μᾶλλον, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο περιέχειν πνεύματος οὐκ ὀλίγην οὐ-
σίαν, εἰς τὸ σηραγγῶδες νεῦρον, ὑφ' οὗ κατ' ὀλίγον πληρουμένου ἐντείνεται τὸ αἰδοῖον, ὡς ἂν ὅλης τῆς οὐσίας αὐ-
τοῦ, κατὰ τὸ σηραγγῶδες ὑπαρχούσης νεῦρον. τούτων ἡμῖν ἐγνωσμένων, ἐπὶ τὴν τοῦ πριαπισμοῦ διάθεσιν ἔλ-
θωμεν. ὅτι μὲν γὰρ ἤτοι κατὰ τὰ στόματα τῶν ἀρτηριῶν εὐρυνομένων γίγνεται τὸ πάθος, ἢ κατὰ τὸ σηραγ-
γῶδες νεῦρον, ἀτμῶδες πνεῦμα γεννήσαν, ἐκ τῶν προεγνωσμένων φαίνεται. πότερον δ' αὐτῶν μᾶλλον αἴτιος
αἰτιάσαιτο, ζητητέον. ἐμοὶ δὴ δοκεῖ, κατ' ἀμφότερα μὲν γίγνεσθαι. πλεονάκις δὲ, τοῖς τῶν ἀρτηριῶν στόμα-
σιν εὐρυνομένοις ἕπεσθαι. ἔχειν γὰρ εὐρυνθῆναι ταῦτα, τοῦ πνεύματος φυσώδους ἐν τῷ σηραγγώδει νεύρῳ γεννηθῆναι.
καί μοι δοκῶ, τὴν μὲν κατὰ τὸ νεῦρον διάθεσιν ἅπαξ ἑωρακέναι. τὴν δὲ τῶν ἀρτηριῶν, πολλάκις. ἐτεκμηράμην
10 δὲ τοῦτο τοῖς τε προηγησαμένοις συμπτώμασιν, καὶ τῷ τρόπῳ τῆς θεραπείας. ᾧ μὲν γὰρ οἱ παλμοὶ τοῦ αἰ-
δοίου συνεχεῖς προηγοῦντο, πνεῦμα φυσῶδες ἦν αἴτιον. καὶ πρὸς τοῦτο τὴν θεραπείαν ἅπασαν ἁρμοσάμενος,
ἰασάμην τὸν ἄνθρωπον. οἷς δὲ τὰ στόματα τῶν ἀρτηριῶν εὐρύνθη, τοιοῦτον μὲν οὐδὲν προηγεῖτο σύμπτωμα.
συμβεβήκει δὲ τῷ μὲν, τινὶ πολλῷ χρόνῳ παρὰ τὸ ἔθος, ἀφροδισίων ἀπέχεσθαι. τῷ δὲ, κακοχύμων ἐδεσμά-
των καὶ δριμέων ἐδωδῇ κεχρῆσθαι. τῷ δὲ τινὶ ζώνῃ καθ' ὁδοιπορίαν δυοῖν μηνῶν, ἀήθει ζώνης ὄντι. τὴν οὖν ἀ-
ναστόμωσιν τῶν ἀρτηριῶν, ἐτεκμηράμεθα, τοῖς μὲν, διὰ τὴν ἐκ τῆς κακοχυμίας δριμύτητα γεγονέναι. τοῖς
δὲ, διὰ πνεύματος φυσώδους γένεσιν, ἀτάκτως τε καὶ βιαίως κινουμένου. καὶ γάρ τοι καὶ τὰ φάρμακα τῶν
αἰδοίων ἐντατικὰ, τά τε πινόμενα, καὶ τὰ κατὰ τοῦ περιτοναίου καὶ τῆς ὀσφύος ἐπιβαλλόμενα θερμὰ καὶ
πνευματώδη πάντ' ἐστίν. ὥσπερ αὖ τὰ ἐναντία πάντα, ἄφυσα καὶ ψύχοντα. μᾶλλον ἢ θερμαίνοντα. προσέχειν
δὲ χρὴ τῷ λόγῳ μὴ παραδεχόμενον, φάρμακα γὰρ εἶπον, οὐκ ἐδέσματα, διότι τῶν ἐδεσμάτων ἔνια μὲν, γεννη-
20 τικὰ πολλοῦ σπέρματος ὄντα, κατὰ τοῦτο, καὶ τὰς εἰς τὴν λαγνείαν ὁρμὰς, παροξύνει. ταῦτα μὲν οὖν μαρ-
τυρεῖ τῷ λόγῳ καθ' ὃν ἀρτίως ἐλέγετο τι, καὶ τοὺς τῶν ἀφροδισίων ἀπεχομένους, ἐνίοτε τοῖς πριαπισμοῖς ἁλί-
σκεσθαι. συμβαίνει γὰρ τοῦτο τοῖς πολυσπέρμοις τε ἅμα, καὶ παρὰ τὸ ἔθος ἀπεχομένοις. ὅταν μὴ διαπνέωσι
πλήθει γυμνασίων τὴν περιουσίαν τοῦ αἵματος καὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ὅσοι τῆς μετὰ τῶν ἀφροδισίων ἐννοίας οὐκ
ἀπηλλάγησαν. ὥσπερ οἱ σωφρονικοί τε φύσει. καὶ χρόνῳ πλέονι τὴν τοιαύτην ἐγκράτειαν ἀσκήσαντες. εἰς φαν-
τασίαν δ' αὐτῶν ἀφικνούμενοι, διά τε θεαμάτων ἐξερμαῖν αὐτοὺς δυναμένων, καὶ δι' ἀναμνήσεως αὐτῶν. ἐναν-
τιωτάτη γὰρ ἡ τούτων τῶν ἀνθρώπων διάθεσις, ἐν τοῖς αἰδοίοις γίγνεται, τῇ τῶν οὐδ' ὅλως εἰς ἔννοιαν ἀφροδι-
σίων ἐρχομένων. καί τινι φίλῳ προελομένῳ παρὰ τὸ πρόσθεν ἔθος, ἀπέχεσθαι τελέως ἀφροδισίων, εἰς ὄγκον
ἐπεδίδου τὸ αἰδοῖον, ἐμφυσώμενον ὡς ἀναγκασθῆναι ἀνακοινώσασθαί μοι περὶ τοῦ συμπτώματος. ἔφη γὰρ θαυ-
μάζειν ὅπως τῷδε μὲν τῷ ἀθλητῇ ῥυσὸν καὶ προεσταλμένον ἐστὶ τὸ αἰδοῖον ἐκ τῆς εὐταξίας. ἑαυτῷ δ' ἀφ' οὗ
30 τοῦτ' ἐνεστήσατο, τοὐναντίον συμβαίνει. τότε μὲν οὖν αὐτῷ συνεβούλευσα τὸ ἠθροισμένον ἐκκρῖναι σπέρμα. τοῦ
λοιποῦ δὲ καὶ θεαμάτων, καὶ διηγήσεως, καὶ μνήμης ἐπεγείρειν δυναμένης εἰς ἀφροδίσια, παντάπασιν εἴργειν
ἑαυτόν. ὅσοι δ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἢ ἀθλοῦντες ἢ φωνασκοῦντες ἄπειροι τῶν ἀφροδισίων διετέλεσαν, εἴρξαντες παν-
τάπασιν ἑαυτοὺς ἁπάσης ἐννοίας τε καὶ φαντασίας τοιαύτης, ἰσχνὰ καὶ ῥυσὰ τὰ τῶν γερόντων ὁμοίως αὐ-
τοῖς γίνεται τὰ αἰδοῖα. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις κἀκεῖνο συμβαίνει τοῖς ἐν νεότητι κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον, ἀφρο-
δισίοις πολλοῖς χρησαμένοις, εὐρυνομένων τῶν ἐν τούτοις τοῖς τόποις ἀγγείων, εὔρουν τε γίγνεσθαι πρὸς αὐτὰ,
τὸ αἷμα. καὶ τὴν ὀρεκτικὴν δύναμιν τῶν ἀφροδισίων αὐξάνεσθαι, κατὰ τὸν κοινὸν λόγον ἁπασῶν τῶν δυνάμε-
ων, ὃν καὶ Πλάτων ἔγραψεν, τὴν μὲν ἡσυχίαν, ἐκλύειν λέγων. τὴν δ' ἐν τοῖς οἰκείοις ἔργοις διατριβὴν, αὐξά-
νειν τὴν ῥώμην. οὕτως μὲν οὖν καὶ οἱ τιτθοὶ, ταῖς μὲν μηδέποτε κυησάσαις προσεσταλμένοι διαμένουσι. ταῖς
δὲ μετὰ τὸ κυῆσαι θηλαζούσαις παιδία, μέγιστοι γίγνονται, καὶ διαμένουσι γάλα παρέχοντες ἄχρις ἂν θη-
40 λάζωσιν. παυσαμέναις δὲ τοῦ θηλάζειν τὰ παιδία, καὶ ἡ τοῦ γάλακτος ἐν τοῖς τιτθοῖς γένεσις, οὐ μετὰ πολὺ
παύεται. ταῦτ' οὖν ἡμῖν ἅπαντα προδιεσκεμμένοις, καὶ πρὸς τὴν θεραπείαν ἀφορμὰς παρέξει, διῃρημέ-
νοις τὰς αἰτίας, ὑφ' ὧν ἑκάστῳ τῶν παθόντων, τὸ πάθος ἐγένετο. νῦν δ' οὔπω καιρὸς αὐτῶν, ἀλλ' ἤδη τέλος
ἐχούσης τῆς προκειμένης πραγματείας, καταπαύσω τὸν λόγον ἐνταῦθα.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΠΥΡΕΤΩΝ. ΒΙΒΛΙΟΝ. α΄.

ἱ διαφοραὶ τῶν πυρετῶν, αἱ μὲν οἰκειόταται, καὶ κυριόταται, κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῶν εἰσιν. αἱ δ᾽ ἄλλαι κατά τι τῶν συμβεβηκότων. ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτῶν τῶν συμβεβηκότων οὐ μία φύσις, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐγγυτέρω τε καὶ οἰκειότερα τῆς διαιρουμένης οὐσίας ἐστὶ, τὰ δὲ πορρωτέρω τε καὶ ἀλλοτριώτερα, 10 α διὰ τοῦτο καὶ τῶν ἐντεῦθεν λαμβανομένων διαφορῶν, οὐχ ἓν τὸ γένος ἐστί. μάλιστα μὲν οὖν ἁμαρτάνουσιν οἱ τῶν οἰκείων τε καὶ κυριωτάτων ἀποχωρήσαντες. ἐφεξῆς δὲ ὅσοι τούτων ἐπιμνησθέντες, ἀνέμιξαν αὐταῖς ὁμοτίμως ἁπάσας τὰς κατά τι συμβεβηκὸς, οὐ διακρίναντες ἀπὸ τῶν χρησίμων τὰς ἀχρήστους. οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς γένεσι τῶν διαφορῶν ἥμαρτον οἱ πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν, ἤτοι πλεονάσαντες, ὡς καὶ τῶν ἀχρήστων μνημονεῦσαι, ἢ ἐλλιπόντες, ὡς καὶ τῶν χρησίμων ἐνίας παρελθεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς τοῖς γένεσι τομὴν εἰς τὰς οἰκείας διαφορὰς ὡσαύτως ἐσφάλησαν. αὐτίκα γέ τοι, τοῦ πρώτου τε καὶ κυριωτάτου γένους τῶν διαφορῶν, ἀπὸ τῆς τοῦ τεμνομένου πράγματος οὐσίας λαμβανομένου. τινὰς μὲν οὖν τῶν ἰατρῶν ἐστιν ἰδεῖν ὅλον παρελθόντας τὸ γένος τοῦτο, τινὰς δὲ ἤτοι πλεονάσαντας, ἢ ἐλλιπόντας ἐν τῇ διαιρέσει, καί τοι γε Ἱπποκράτους ἄριστα 10 πεποιημένου τὴν διαίρεσιν ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν. ἔχει δὲ ἡ ῥῆσις ὧδε. » Πυρετοὶ, οἱ μὲν δακνώδεες » τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πρηέες, οἱ δὲ οὐ δακνώδεες, ἐπαναδιδόντες δέ. οἱ δὲ ὀξέες μὲν, ἡσσώμενοι δὲ τῆς χειρός. οἱ δὲ » περικαέες εὐθέως. οἱ δὲ διὰ παντὸς βληχροὶ ξηροί. οἱ δὲ πεμφιγώδεες, ἰδεῖν λεπτοί. οἱ δὲ πρὸς τὴν χεῖρα νο- » τώδεες. οἱ δὲ ὑπέρυθροι. οἱ δὲ ἔξωχροι. οἱ δὲ πελιοί. καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα. ἐναργέστατα γὰρ ἐν τούτοις ἀπό τε τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος ἅμα, καὶ ἀπὸ τῆς διαγνώσεως, εἰς τὰς οἰκείας διαφορὰς ἐποιήσατο τὴν διαίρεσιν. ἡ μὲν γὰρ οὐσία τῶν πυρετῶν ἐν τῷ γένει τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος, αἱ διαφοραὶ δὲ τῆς θερμασίας, αἵ τε παρὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εἰσὶ, καὶ παρὰ τὴν ὕλην ἐν ᾗ τὸ παρὰ φύσιν ἐστὶ θερμόν. καὶ αἱ παρὰ τὸν τρόπον αὐτοῦ τῆς κινήσεως, ἃς ἁπάσας συμπλέξας τῷ τρόπῳ τῆς διαγνώσεως ἔγραψεν ὡς ἐπὶ προϊόντι τῷ λόγῳ δείξομεν. Αἱ μέντοι δὴ κατὰ τὸ μᾶλλον τε καὶ ἧττον οὐδὲν ἄλλο τι, καὶ συνήθεις ἤδη τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζειν ἐν τούτῳ τῷ γένει τῆς διαφορᾶς, τὸν μέγαν τε καὶ μικρὸν πυρετὸν, οὐ κυρίως 30 μὲν ἐπὶ ποιοῦ πράγματος ὄνομα ποσότητος ἐπιφέρουσιν, ὅμως δὲ οὖν ἐθισμένοι οὕτω ποιεῖν οὐκ ἐπὶ τοῦ πυρετοῦ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων μυρίων, ἐν ποιότητι μὲν ἐχόντων τὴν ὕπαρξιν, ὀνομαζομένων δὲ μεγάλων τε καὶ μικρῶν. Αἱ δὲ παρὰ τὴν ὕλην, ἐν ᾗ τὸ παρὰ φύσιν ἐστὶ θερμὸν, οἰκειόταται διαφοραὶ τῆς παρὰ φύσιν θερμασίας εἰσὶν, ἤτοι τὸ σῶμα τῆς καρδίας αὐτὸ κατειληφυίας αὐτῆς, ἢ τοὺς περιεχομένους ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτῆς χυμούς. λοιπὴ δὲ καὶ τρίτη τις ἀπ᾽ αὐτῆς διαφορὰ τῆς ἀερώδους οὐσίας μόνης ἐκτεθερμασμένης ἱκανῶς, τῶν δὲ ὑγρῶν καὶ στερεῶν σωμάτων θερμαινομένων μὲν ἔτι, ἐκτεθερμασμένων δὲ οὐδέπω. διαφέρει γὰρ οὐ σμικρῷ τὸ θερμαίνεσθαί τι τοῦ τεθερμάνθαι. μάθοις δ᾽ ἂν ἐναργέστατα τὸ λεγόμενον ἐπὶ παραδειγμάτων τοιῶνδε. νόησόν μοι θερμὸν ὕδωρ ἐμβεβλημένον λέβητι ψυχρῷ κἄπειτα θερμαινόμενον ὑπ᾽ αὐτοῦ τῇ γειτνιάσει τὸ τοῦ λέβητος σῶμα, θερμὸν δὲ ἀκριβῶς ὅλον μηδέπω γεγενημένον. αὖθις οὖν μοι νόησον εἰς θερμὸν καὶ διάπυρον λέβητα, ψυχρὸν ὕδωρ ἐγκεχυ- 40 μένον, εἶτα θερμαινόμενον ἔτι, θερμὸν δὲ μηδέπω μηδὲ αὐτὸ γεγενημένον. ἐπὶ ταύταις ταῖς εἰκόσι, κατὰ μὲν τὴν δευτέραν ἡ πρώτη διαφορὰ τῶν πυρετῶν ἐστιν, οὓς ἔφαμεν αὐτὸ τῆς καρδίας τὸ σῶμα κατειληφέναι, κατὰ δὲ τὴν προτέραν ἡ τῶν ἐν τοῖς χυμοῖς τοῖς κατ᾽ αὐτό. ἡ δὲ λοιπὴ καὶ τρίτη πάντη μὲν οὐκ ἔχει ὅμοιον παράδειγμα, σαφηνείας δ᾽ ἕνεκα, φῦσαν ἐννόησόν μοι χαλκευτικὴν ἕλκουσαν εἰς ἑαυτὴν ἀέρα πάνυ θερμὸν, εἶτα θερμαινομένην ἔτι πρὸς αὐτοῦ, ἐκτεθερμασμένην δὲ οὐδέπω. μᾶλλον δ᾽ ἂν ἔτι τὸ παράδειγμα τὴν τοῦ δηλουμένου πράγματος ἐνδείξεται φύσιν, εἰ περιεχόμενον ὑγρὸν ἐν τῇ φύσῃ νοήσῃς, καὶ μᾶλλον ἔτι, εἰ τὰς ὀπὰς τῆς φύσης, δι᾽ ὧν ἕλκει τε καὶ ἐκπέμπει τὸν ἀέρα, στενὰς οὕτως ἐργασάμενος, ὡς ὑγρῷ μὲν ἀβάτους ὑπάρχειν, ἀέρι δὲ βασίμους, ἐν ᾧ δὴ καὶ μάλιστα διαφέρει τὰ τῆς φύσεως ἔργα τῶν ὑπ᾽ ἀνθρώπου γινομένων. ἀναμέμικται γὰρ ἔν τε ταῖς ἀρτηρίαις ἁπάσαις διὰ πολλῶν ὀπῶν ἅμα πνεούσαις ἡ ἀερώδης οὐσία τῷ αἵματι, καὶ κατὰ τὴν καρδίαν οὐδὲν ἧττον, ὡς ἀεὶ συζύγους ὑπάρ- 50 χουσα πάσαις αὐταῖς. Ἄρχεται μὲν οὖν ἡ παρὰ φύσιν αὕτη θερμότης, ἣν πῦρ καὶ πυρετὸν ὀνομάζομεν, ἄλλοτε ὑπ᾽ ἄλλου τῶν εἰρημένων, ἐπινέμεται δὲ καὶ συνδιατίθησι τῷ πεπονθότι τὰ λοιπὰ δύο γένη. ῥᾴστη μὲν οὖν ἡ ἐκ τῶν ὑγρῶν εἰς τὸ πνεῦμα μετάληψις τῆς θερμότητος, ἧττον δ᾽ ἑτοίμως τῷ πνεύματι συνεκπυροῦται τὰ ὑγρά, καὶ μετά γε καὶ τὸ στερεὸν σῶμα τοῖς ὑγροῖς τε καὶ ἀερώδεσιν, ἑτοιμότερον μεταδίδωσι τῆς θερμασίας, ἢ αὐτὸ παρ᾽ ἐκείνων λαμβάνει. πᾶσα μὲν γὰρ ἡ λεπτομερὴς οὐσία ῥᾷον ἀλλοιοῦται τῆς παχυμεροῦς. ἔστι δὲ λεπτομερεστάτη μὲν ἡ τοῦ ἀέρος, παχυμερεστάτη δὲ ἡ τῶν στερεῶν σωμάτων, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἀμφοῖν, ἡ τῶν ὑγρῶν, οὐδὲν δὲ διαφέρει ἔν γε τῇ παρούσῃ διδασκαλίᾳ, πνεῦμα λέγειν ἢ ἀέρα. διώρισται γὰρ

περὶ αὐτῶν ἀκριβέστερον ἑτέρωθι, νῦν δὲ ἀρκεῖ τό γε τοσοῦτον γινώσκειν ὃ πρὸς οἶμαι καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἐνδεικνύμενος ἔλεγε. τὰ ἴσχοντα, καὶ τὰ ἰσχόμενα, καὶ τὰ ἐνορμῶντα. ἴσχοντα μὲν αὐτὰ τὰ στερεὰ μόρια τοῦ σώματος, ἰσχόμενα δὲ τὰ ὑγρὰ, ἐνορμῶντα δὲ τὰ πνεύματα προσαγορεύων. ἄρχεται μὲν γὰρ ἄλλοτε ἐξ ἄλλου τῶν εἰρημένων ἡ πυρετώδης διάθεσις. οὐ καταμένει δὲ ἐν τῷ πρώτῳ γένει τοῦ βλαβέντος, ἀλλ᾽ ἐπινέμεται τὰ λοιπὰ δύο, καὶ εἰ μὴ φθάσειε λυθῆναι, συνδιατίθησιν ὡσαύτως κἀκεῖνα τῷ χρόνῳ. τὰ μὲν κεφάλαια τοῦ λόγου ταῦτα, χρὴ δὲ ἀποδεῖξαι ἅμα τὰ εἰρημένα, καὶ τὰς διαγνώσεις ἑκάστου γένους τῶν πυρετῶν ἐπελθεῖν. εὐθὺς δὲ ἀναγκαῖον εἰπεῖν τι καὶ περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν. ὅτι μὲν γὰρ ἐπὶ κόποις καὶ θυμοῖς καὶ λύπαις, ἐγκαύσεσί τε καὶ ἐμψύξεσι καὶ ἀγρυπνίαις καὶ ἀπεψίαις καὶ μέθαις καὶ πλησμοναῖς ὁρῶνται πυρέττοντες ἔνιοι, πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστὶν ἤδη τοῦτό γε πρόδηλον, ὑπ᾽ αὐτῆς τοῦ πράγματος τῆς ἐναργείας διδαγμένοις. καὶ μὲν δὴ, καὶ ὅτι λοιμώδους ἀέρος κατάστασις ἤνεγκε πυρετὸν, οὐδὲ τοῦτο ἀγνοοῦσιν, οἷς μέτεστι συνέσεως, ὥσπερ γε καὶ ὅτι συνδιατρίβειν τοῖς λοιμώττουσιν ἐπισφαλὲς, ἀπολαῦσαι γὰρ κίνδυνος, ὥσπερ ψώρας τινὸς ἢ ὀφθαλμίας. ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τοῖς ὑπὸ φθόης συνεχομένοις συνδιημερεύειν, καὶ ὅλως ὅσοι σηπεδονώδες ἐκπνέουσιν, ὡς καὶ τοὺς οἴκους ἐν οἷς κατάκεινται δυσώδεις ὑπάρχειν. ἔγνωσται δὲ πρὸς τῆς μακρᾶς πείρας, καὶ ὡς οἱ καταλύσαντες ἔθος γυμνασίων, ἄλλοις τέ τισιν ἁλίσκονται νοσήμασι, καὶ οὐχ ἥκιστα τοῖς πυρετώδεσι. καὶ μέν γε καὶ ὡς ἡ καλουμένη πληθώρα φέρει πυρετοὺς, ἐδέσματά τε τινὰ μοχθηρὰ, καὶ φάρμακα, καὶ τὰ περὶ κυνὸς ἐπιτολὴν καύματα, καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα, γινώσκεται μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἥτις δὲ ἀπ᾽ αὐτῶν ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν γίνεται διάθεσις, ἀφ᾽ ἧς πυρέττομεν, οὐκέτι γε τοῦτό γε ἴσασιν οὐδ᾽ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οὔτ᾽ ἔνιοι τῶν ἰατρῶν. διττὸν δὲ ἐστὶ τὸ γένος τῶν ἀγνοούντων τὰ τοιαῦτα. τὸ μὲν ἕτερον ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας μόνης ὁρμώμενον, ὡς οὐδενὸς τῶν ὄντων τῆς φύσεως εὑρεθῆναι λόγῳ δυναμένης. ὁ δ᾽ ἕτερος χορὸς ἀνθρώπων ἐστὶ σοφιστῶν, ἀγνοούντων μὲν ὁμοίως τοῖς προτέροις, οἴησιν δ᾽ ἐπιστήμης ἐχόντων. ἀγνοεῖν μὲν αὐτοὺς συνέβη ἐκ τοῦ μὴ γεγυμνάσθαι πρότερον ἐν ταῖς λογικαῖς μεθόδοις, ἐξ ὧν γνωρίζεταί τε καὶ διακρίνεται τῶν ἀποδεικτικῶν λημμάτων, τὰ πιθανὰ μὲν οὐδὲν δὲ ἀληθῆ, οὐδ᾽ εὑρεῖν οὔτ᾽ ἀποδεῖξαι δυνάμενα. τῇ δὲ ἀγνοίᾳ ταύτῃ προσγινομένης ἀλαζονείας, εἰ οἴονταί τι ἐξ αὐτῶν εἰς τοσοῦτον ἀναισθησίας, ἢ τόλμης ἥκειν, ὡς μηδὲ ἃ πάντες ἄνθρωποι γινώσκουσι τῇ πείρᾳ διδαγμένοι, μηδὲ ταῦθ᾽ ὁμολογεῖν αἴτια πυρετῶν, περὶ ὧν ἐν τῷ περὶ τῶν προκαταρκτικῶν ὀνομαζομένων αἰτίων αὐτάρκως διειλεγμένος, οὐδὲν δέομαι τό γε νῦν μεμνῆσθαι τῆς ματαίας φλυαρίας αὐτῶν. οὔτε γὰρ ἀντιλογητικὸν, οὔτε σοφισμάτων ἐπιλυτικὸν ἐνεστησάμην τὸν δὲ τὸν λόγον, ἀλλ᾽ ἐπιστημονικὸν καὶ διδασκαλικὸν, ὑποθέσεις μὲν ἔχοντα τὰς δι᾽ ἑτέρων ἀποδεδειγμένας, διδάσκοντα δὲ τὰς διαφορὰς τῶν πυρετῶν. Αἱ μὲν οὖν ὑποθέσεις αὐτῶν. τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν εἶναι τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων, καὶ γίνεσθαι τὰς πρώτας νόσους ἐπὶ τῇ δυσκρασίᾳ τούτων, ὧν μίαν εἶναι καὶ πυρετὸν, ἐπειδὰν ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότης τις γίνεται παρὰ φύσιν, αἱ διαφοραὶ δὲ κατὰ γένος τῆς θερμότητος, περὶ ὧν ὁ προκείμενος περαίνεται λόγος, ἀπὸ τῆς τῶν ὑλῶν διαφορᾶς ἐλαμβάνοντο τῶν δεχομένων τὴν πυρετώδη θερμασίαν, τριῶν οὐσῶν κατὰ γένος. ἤτοι γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ σώματι τῆς καρδίας ἀνάπτεσθαι αὐτὴν ἐλέγομεν, ἢ ἐν τοῖς χυμοῖς, ἢ ἐν τῷ πνεύματι. προκατάρχειν δὲ τῆς συστάσεως ἁπάντων τῶν πυρετῶν αἰτίας ἐναργῶς ἅπασι γινωσκομένας, ἃς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴπομεν, ἐφ᾽ αἷς ὁ μὲν ἐμπειρικὸς ἰατρὸς ἐκ τῆς τηρήσεως τί καὶ πρὸς θεραπείαν εὐπορεῖ, ὁ δὲ λογικὸς ἐπὶ τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ πράγματος ἐρχόμενος ἐνδεικτικῶς, ἀπ᾽ ἐκείνης εἴς τε τὴν τῶν ἐσομένων πρόγνωσιν καὶ εἰς τὴν τῆς θεραπείας εὕρεσιν ὀνίναται, χρώμενος μὲν ἅπασι καὶ τοῖς διὰ πείρας εὑρισκομένοις, προστιθεὶς δὲ αὐτοῖς ἐκ τῆς λογικῆς μεθόδου πολλά. τινὰ μὲν οὖν ἐστὶ τὰ καθ᾽ ἑκάτερον μέρος εὑρισκόμενα, τήν τε ἐμπειρίαν λέγω, καὶ τὸν λόγον, ἑτέρωθι δηλοῦμεν, ἥτις δὲ ἀπὸ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἑκάστου διάθεσις ἐν τῷ σώματι συνίσταται πυρετὸν ἀνάπτουσα, νῦν πρόκειται λέγειν. Ἐπεί τοι νῦν ὁρῶμεν, οὐχ ἕνα τρόπον οὔτε γενέσεως οὔτε αὐξήσεως τῆς θερμασίας, ὅτι μηδὲ αὐτοῦ τοῦ πυρὸς, ἀλλ᾽ ἤτοι διὰ κίνησιν, ἢ διὰ σῆψιν, ἢ διὰ ὁμιλίαν ἑτέρας θερμότητος, ἢ δι᾽ ἐπίσχεσιν ἀποῤῥοῆς θερμῆς, ἢ δι᾽ ἐπιμιξίαν οὐσίας θερμῆς, ὥσπερ γε ἐκ πηγῆς τινὸς ἀναζεούσης, ἤτοι γινομένης, ὥς γε πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν, ἢ αὐξανομένης τὴν θερμασίαν, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὰς τῶν πυρετῶν αἰτίας εἰς τοὺς εἰρημένους ἀνάγεσθαι τρόπους, δι᾽ αὐτό γε ἡ ἔγκαυσις, εἴθ᾽ ἡ ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἐνέργεια, ταύτην ἔχει τὴν προσηγορίαν, εἴτε τὸ γινόμενον ἐν τῷ σώματι πάθος, εἴτε τὸ ἤδη γεγενημένον, ἔστι μὲν δήπου καὶ αὐτὸ τοῦτο παρὰ φύσιν θερμότης, οὐ μὴν ἤδη γέ πω πυρετὸς, εἰ μὴ συνεκθερμαίνει τὴν καρδίαν. ἅπαν γέ τοι τοῦτο τὸ γένος τῆς αἰτίας ἐξ ὁμιλίας γίνεται τοῦ θερμαίνοντος, εἴτε ἥλιος, εἴτε πῦρ, εἴτε φάρμακον εἴη τὸ θερμαῖνον, ἔξωθεν ἁπτόμενον, ἢ πλησιάζον, ἢ ὁμιλοῦν, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ. ὁ δέ γε θυμὸς οἷον ζέσις τις καὶ κίνησις σφοδρὰ τῆς θυμοειδοῦς δυνάμεως ἐν τῷ σώματι τῆς καρδίας αὐτῷ καθιδρυμένης. συνεκθερμαίνεται δὲ αὐτῇ ποτὲ μὲν ἡ τοῦ πνεύματος, ἔστιν ὅτε δὲ ἡ τοῦ αἵματος οὐσία, καὶ εἰ ἐπιτηδείως ἔχοντα τύχῃ πρὸς τὸ ταχέως δεξάμενα κατασχεῖν ἐπὶ πολὺ τὴν θερμότητα, κἂν τῆς καρδίας ἡ κίνησις κατασταθῇ, διαμένει ταῦτα παρὰ φύσιν θερμὰ, κἂν τῷ δὲ πυρέττειν ἀνάγκη τὸν ἄνθρωπον, ὁ μὲν δὴ τοιοῦτος πυρετὸς ἀρχὴν ἔχει τὴν κίνησίν τε καὶ ζέσιν, τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ὁ δὲ ἐπὶ λύπαις οὐκέτι ζέσιν, ἀλλὰ κίνησιν μόνον. ὁ δ᾽ ἐπὶ κόποις, ἀρχὴν μὲν καὶ αὐτὸς ἔχει κίνησιν πλείονα μυῶν καὶ νεύρων καὶ συνδέσμων καὶ ἄρθρων, ἃ δὴ καὶ πρῶτα θερμαίνεται, διαδίδοται δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐντεῦθεν εἰς τὴν καρδίαν ἡ θερμασία, κἂν τούτῳ πυρέττουσι.

τῷ πυρέττουσιν. ὁ δ' ἐπὶ πυκνώσει τοῦ δέρματος ἀναπτόμενος πυρετὸς, ὁποῖος μάλιστα τοῖς γε ςυφθεῖσι καὶ
ψυχθεῖσιν εἴωθε συμπίπτειν, ἀθροιζομένης ἐν τῷ σώματι τῆς δακνώδους ἀποῤῥοῆς, γίνεται. διαπνεῖται μὲν
γὰρ ἀεὶ τὰ τῶν ζώων σώματα κατὰ διττὸν τρόπον, ἀποῤῥεόντων μὲν εἰς τοὐκτὸς ὁσημέραι τῶν ἀτμω-
δῶν καὶ λιγνυωδῶν περιττωμάτων, ἑλκομένης δὲ εἴσω τῆς ἐμψυχούσης τε καὶ ῥιπιζούσης τὸ κατὰ φύσιν
θερμὸν ἀερώδους οὐσίας. ἐπειδὰν οὖν αἰτία τις ἰσχυρὰ πυκνώσασα τὸ δέρμα, τὰς εἰρημένας διεξόδους στε-
γνώσῃ, πολλάκις μὲν εἰς πληθωρικὴν ἐνέβαλε διάθεσιν, ὅταν ἀτμῶδές τε καὶ χρηστὸν ᾖ τὸ ἀποῤῥέον, ἔστι δὲ
ὅτε εἰς πυρετὸν, ὅταν δριμὺ καὶ δακνῶδες εἴη, ἡνίκα μάλιστα καὶ ἐκ τοῦ μηδὲν εἴσω τοῦ σώματος ἕλκεσθαι τὸ
ἀναψῦχον, ἡ θερμασία συνεπαύξεται. δριμὺ δ' ἀποῤῥεῖ καὶ δακνῶδες περίττωμα τοῖς ἤτοι φύσει κακοχυ-
μοτέροις, ἢ ἐδέσματα μοχθηρὰ προσφερομένοις, ἢ πολλάκις ἀπεπτοῦσι, καὶ μάλιστα, ἐπὶ τοῖς τοιούτοις
10 ἐδέσμασιν, ἢ ἰλυῶδες καὶ πηλῶδες, καὶ βορβορῶδες, καὶ τελματῶδες ἢ λιμναῖον ἢ ὁπωσοῦν διεφθαρ-
μένον τε καὶ σεσηπὸς ὕδωρ πίνουσιν. ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς ὑπερπονοῦσιν, ἢ ἀγρυπνοῦσιν, ἢ φροντίζουσιν,
ἢ φάρμακα δριμέα συνεχῶς προσφερομένοις. ἐδέσματα μὲν οὖν λέγω μοχθηρὰ, τά τε φύσει τοιαῦ-
τα, καθάπερ κρόμμυά τε καὶ σκόροδα, καὶ κάρδαμα καὶ πράσα καὶ κράμβας, ὤκιμά τε καὶ ἀκαλήφας,
ὅσα τ' ἄλλα καλοῦσιν ἄγρια, καθάπερ καὶ τὰς λαψάνας παρ' ἡμῖν, τά τε φύσει μὲν χρηστὰ, διὰ σηπε-
δόνα δέ τινα, τὴν ἴσην τοῖς εἰρημένοις, ἢ καὶ μείζονα πολλάκις ἐπικτησάμενα κακίαν, ὥσπερ καὶ πυ-
ροὶ καὶ κριθαὶ καὶ τἄλλα γεύματα σύμπαντα σιτηρὰ, τὰ μὲν ὑπὸ χρόνου μήκους εἰς σηπεδονώδη διά-
θεσιν ἀχθέντα, τὰ δὲ εὐρῶτος ἐμπλησθέντα διὰ μοχθηρὰν ἀπόθεσιν, ἔνια δὲ καὶ κατὰ τὴν πρώτην γέ-
νεσιν ὑπ' ἐρυσίβης κακωθέντα, τοιαῦτα γοῦν ἐδέσματα καὶ νῦν ἀναγκασθέντες ἐσθίειν πολλοὶ διὰ λιμὸν οἱ
μὲν ἀπέθανον ὑπὸ σηπεδονωδῶν τε καὶ λοιμωδῶν πυρετῶν, οἱ δὲ ἐξανθήμασιν ἑάλωσαν ψωρώδεσί τε καὶ
20 λεπρώδεσιν. ὅταν μὲν οὖν ἀνάμεστον ᾖ τὸ σῶμα τοιούτων χυμῶν, ἔμφραξις δὲ, μηδὲ μία κατὰ μηδὲν τῶν
σπλάγχνων ᾖ, ἀκωλύτως δὲ διαπνέηται καὶ ἀναψύχηται κατὰ τὸ δέρμα σύμπαν τὸ ζῶον, ὑγιαίνει μὲν, ἀλ-
λ' ἐπὶ καιρόν τε, καὶ σφαλερὰν ἔχει τὴν ὑγείαν. ἐπειδὰν δὲ ἤτοι τὸ ἐκτὸς πέρας στεγνωθῇ ἢ ἐμφρα-
χθῇ τὰς ἐν τῷ βάθει διόδους, ἐπὶ μὲν ταῖς στεγνώσεσι, τὸ νῦν εἰρημένον, ἐπὶ δὲ ταῖς ἐμφράξεσι τὸ μετ'
ὀλίγον εἰρησόμενον ἕπεται γένος τῶν πυρετῶν. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν οὐδὲ διὰ τί τῶν ἀπεπτησάντων οἱ μὲν
ἐπύρεξαν, οἱ δὲ οὔ. τοῖς μὲν γὰρ ἤδη κακοχύμοις οὖσι καὶ κακῶς διαιτωμένοις, ἢ πονήσασιν ἀκαίρως ἢ λου-
σαμένοις προπετέστερον, ἕτοιμον πυρέξαι. τοῖς δὲ εὐχύμοις καὶ καλῶς διαιτωμένοις, καὶ ἡσυχάσασι
καὶ θάλψασι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ τὸ ἧπαρ, ἀδύνατον πυρέξαι. μένει γὰρ αὐτόθι πᾶν αὐτοῖς τὸ
διεφθαρμένον κατὰ τὴν γαστέρα καὶ τὸ ἧπαρ, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ δὲ πέττεται κατὰ βραχὺ καὶ γίνεται χρη-
στὸν, ὥσπερ καὶ τοῖς ἐπὶ κινήσεσι σφοδροτέραις ἀφικνουμένοις ἢ εἰς ἥλιον θερινὸν, ἢ λουτρὸν θερμὸν γλυ-
30 κέων ὑδάτων, ἀναλαμβάνεται πάντη εἰς τὴν τοῦ σώματος ἕξιν τὰ διεφθαρμένα σιτία. οὕτω δὲ καὶ οἷς
ὑπῆλθε κάτω τὰ διεφθαρμένα σιτία, πυρετὸς οὐκ ἠκολούθησεν, εἰ μὴ κατ' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, οἷον εἰ κακοπα-
θεῖσιν ἐπὶ ταῖς πολλαῖς ἐξαναστάσεσιν ἢ φλεγμήνασι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα. κατὰ μέντοι τὰς ἐμφρά-
ξεις τῶν πόρων καὶ σφηνώσεις τῶν χυμῶν, ἀνεβαλόμην γὰρ εἰπεῖν καὶ περὶ τοῦδε, πυρέττει τὰ ζῶα τὸν
ἐπὶ σηπεδόνι πυρετόν. ἑτοιμότατα γὰρ σήπεται πάνθ' ὅσα θερμὰ καὶ ὑγρὰ καὶ πλεῖστα κατὰ θερμὸν χω-
ρίον, εἰ μὴ τύχῃ διαπνοῆς τε ἅμα καὶ ἀναψύξεως, οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν οὐδὲ διὰ τί πληθώραις ἕπονται πυρετοί.
καὶ γὰρ ἐμφράξεις πολλαὶ, καὶ δυσανάπνευστον ὅλον γίνεται τὸ σῶμα κατὰ τὰς τοιαύτας διαθέσεις. ὥσ-
περ οὖν κατὰ θάτερον πλῆθος τὸ πρὸς δύναμιν, ἐπὶ διαφθορὰν ἀφικνοῦνται ταχέως οἱ χυμοὶ, μηκέ-
τι κρατούμενοι, μηδὲ πεττόμενοι χρηστῶς, ὡς ἂν τῆς κατεργαζομένης αὐτοὺς δυνάμεως ἀσθενεστέρας ὑπαρ-
χούσης διὰ τοῦτο, καὶ ὅσα γλίσχρα καὶ παχύχυμα τῶν ἐδεσμάτων, νοσωδέστερα. ἐμφράττειν τε γὰρ καὶ
40 σφηνωθῆναι τὸν ἐξ αὐτῶν χυμὸν ἑτοιμότερον ἐστὶ, καὶ τί δή ποτ' οὖν οὐχὶ κατὰ τἀναντία, ἐπειδὴ τὰ λεπτύ-
νοντα καὶ δριμέα; φαίνονται γὰρ ὁμοίως ἁλισκόμενοι πυρετοῖς οἱ πλεονάζοντες ἐν ἑκατέρῳ τῷ γένει δι-
αίτης, ὅτι καὶ πρόσθεν εἴρηται κακόχυμα πάντ' εἶναι τὰ τοιαῦτα. τῷ μὲν οὖν τῆς κακοχυμίας λό-
γῳ ταῦτα, τῷ δὲ τῆς σήψεως, ὅσα γλίσχρα καὶ παχέα πυρετῶν ἐστὶν αἴτια. καὶ τὰ φλεγμαίνοντα δὲ
μόρια, τῆς σήψεως λόγῳ ἀνάπτει πυρετούς. σφηνωθὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ ἐπιῤῥυὲν, ὅταν ᾖ φύσει θερμὸν,
ὑπὸ τοῦ μὴ διαπνεῖσθαι καλῶς, σήπεται. ὅταν μὲν οὖν ἀκριβῶς ᾖ πικρόχολον τὸ ῥεῦμα, θερμότης ἐ-
ρυσιπελατώδης καταλαμβάνει τὸ μόριον. ὅταν δὲ αἱματικὸν, φλεγμονώδης, τὸ δὲ ἐξ ἀμφοῖν μικτὸν, ἢ
ἐρυσίπελας γίνεται φλεγμονῶδες, ἢ φλεγμονὴ ἐρυσιπελατώδης. τὸ μὲν ὄνομα παρὰ τοῦ ἐπικρατοῦν-
τος χυμοῦ λαμβάνον, τὴν δὲ ἐπωνυμίαν ἐπικτώμενον ἀπὸ θατέρου. πυρετὸς δὲ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἀνά-
πτεται τῷ λόγῳ τῆς κοινωνίας. συνεκθερμαίνεται γὰρ ἀεὶ τῷ θερμανθέντι τὸ συνεχὲς, ἄχρις ἂν ἐπὶ
50 τὴν καρδίαν ἡ διάθεσις ἀφίκηται. συνεκθερμαίνεται γὰρ καὶ τοῖς ἄνθραξι τὸ συνεχὲς, ἐπὶ θερμῷ μὲν
ἱκανῶς αἵματι, μελαγχολικωτέρῳ δὲ διὰ τὸ κατοπτᾶσθαι, τὴν γένεσιν ἔχουσιν. αἱ δὲ θερμότεραι τοῦ πε-
ριέχοντος ἡμᾶς ἀέρος καταστάσεις οἷαι περὶ κυνὸς ἐπιτολὴν γίνονται, μάλιστα διὰ μὲν τῆς εἰσπνοῆς αὐτί-
κα αὐτὴν θερμαίνουσι τὴν καρδίαν, ἔξωθεν δὲ περικεχυμέναι τῷ σώματι, σύμπαν αὐτὸ θερμὸν ἀπο-
φαίνουσι, καὶ μάλιστα τὰς ἀρτηρίας, ὡς ἂν ἑλκούσας τι καὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ περιέχοντος ἀέρος, οἷς ἅπα-
σι συνδιατίθεσθαι τὴν καρδίαν ἀναγκαῖόν ἐστι, καὶ θερμὴν ἀμέτρως γινομένην αὐτὴν τε πρώτην τε καὶ μάλιστα,
τὴν πυρετώδη διάθεσιν ἴσχειν, ἐπιπέμπειν τε παντὶ τῷ σώματι. κατὰ δὲ τὰς λοιμώδεις καταστάσεις, ἡ
εἰσπνοὴ μάλιστα αἰτία. γίνεται μὲν γάρ ποτε καὶ διὰ τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς ἐπιτηδείους πρὸς σῆψιν ὑπάρχον-

τας ὅταν ἀφορμὴν τινὰ βραχεῖαν ἐκ τοῦ περιέχοντος εἰς ἀρχὴν πυρετοῦ λάβῃ τὸ ζῶον, ὡς τὰ πολλὰ δὲ ἐκ τῆς εἰσπνοῆς ἄρχεται τοῦ περιέχοντος ἀέρος ὑπὸ σηπεδονώδους ἀναθυμιάσεως μιανθέντος. ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς σηπεδόνος ἔστι πλῆθος τι νεκρῶν ἐστι, μὴ καυθέντων, ὡς ἐν πολέμοις εἴωθε συμπίπτειν, ἢ ἐκ τελμάτων τινῶν, ἢ λιμνῶν ἀναθυμιάσεως ὥρᾳ θέρους. ἔστι δ' ὅτε κατάρχει μὲν ἄμετρος θερμασία τοῦ περιέχοντος ὡς ἐπὶ τοῦ καταλαβόντος Ἀθηναίους λιμοῦ καθὰ φησὶν ὁ Θουκυδίδης. ἀλλ' ἐν καλύβαις πνιγηραῖς, ὥρᾳ θέρους διαιτωμένων ὁ φθόρος κατὰ τὸ σῶμα ἐγίνετο. τῷ δὲ εἶναι τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς ἐκ μοχθηρᾶς διαίτης ἐπιτηδείους εἰς σῆψιν, ἀρχὴ τοῦ λοιμώδους γίνεται πυρετοῦ. τάχα δὲ καὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐξ αἰθιοπίας ἐρρύη τινὰ σηπεδονώδη μιάσματα τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι σώματα βλαβῆναι πρὸς αὐτῶν, αἴτια πυρετοῦ γενησόμενα. χρὴ γὰρ μεμνῆσθαι τοῦτον ἀεὶ παρ' ὅλον αὐτὸν τὸν λόγον, ὡς οὐδὲν τῶν αἰτίων ἄνευ τῆς τοῦ πάσχοντος ἐπιτηδειότητος ἐνεργεῖν πέφυκεν. ἢ οὕτως ἂν οἵ τ' ἐν ἡλίῳ θερινῷ διατρίψαντες ἅπαντες ἐπύρεττον, οἵ τ' ἐπὶ πλέον κινηθέντες, ἢ οἰνωθέντες, ἢ θυμωθέντες, ἢ λυπηθέντες. οὕτω δ' ἂν οἶμαι καὶ τῷ κυνὸς ἐπιτολὴν ἅπαντες ἐνόσουν, ἔν τε τοῖς λοιμοῖς ἀπέθνησκον, ἀλλ' ὡς εἴρηται μεγίστη μοῖρα γενέσεως νοσημάτων ἐστὶν ἡ τοῦ μέλλοντος πάσχειν σώματος ἑτοιμότης. ὑποκείσθω γοῦν ὡς ἐν παραδείγματι, κατὰ μὲν τὸ περιέχον ἐμφέρεσθαί τινα λοιμοῦ σπέρματα, τῶν δ' ὁμιλούντων αὐτῷ σωμάτων τὰ μὲν εἶναι περιττωμάτων παντοίων μεστά, ἑτοίμων ἤδη καὶ καθ' ἑαυτὰ σήπεσθαι, τὰ δὲ ἀπέριττα καὶ καθαρά, καὶ προσκείσθω τοῖς μὲν προτέροις, ἐμφράξεις τῶν πόρων πανταχόθεν, καὶ ἡ καλουμένη πληθώρα καὶ βίος ἀργὸς ἐν ἀδηφαγίαις τε καὶ μέθαις καὶ ἀφροδισίων ἀκαίροις χρήσεσι καὶ ταῖς ἐξ ἀνάγκης ἅπασι τοῖς εἰρημένοις ἀκολουθούσαις ἀπεψίαις. τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασι σώμασι τοῖς καθαροῖς καὶ ἀπερίττοις, ὑπαρχέτω πρὸς τοῖς οὖσιν ἀγαθοῖς εὔπνοια μὲν ἅπασι τοῖς πόροις, ἀφράκτοις τε καὶ ἀθλίπτοις ὑπάρχουσι, γυμνάσια δὲ σύμμετρα, καὶ σώφρων δίαιτα. κἄπειτα ἐπὶ τούτοις ταῖς ὑποθέσεσιν ἐννόησον ὅπως ἑκάτερα τῶν σωμάτων εἰκὸς ἐστὶ διατίθεσθαι, πρὸς τῶν ἀναπνεομένων εἰς αὐτὰ σηπεδονωδῶν ἀτμῶν. ἆρ' οὐκ εἰκὸς τὰ μὲν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσπνοῆς ἀρχήν τε τοῦ σήπεσθαι λαμβάνειν, ἐπὶ πλεῖστόν τε προέρχεσθαι κακώσεως, ὅσα δὲ ἀπέριττα καὶ καθαρὰ τὰ μὲν μηδόλως, τὰ δὲ ἐπ' ὀλίγον πάσχειν, ὡς ῥᾴστην αὐτοῖς γίνεσθαι τὴν εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπάνοδον, οὕτω δὲ κἀπειδὰν ἡ κατὰ τὸν ἀέρα κρᾶσις, ἀμέτρως ἐκτραπῇ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς ὑγρότητά τε καὶ θερμότητα, λοιμώδη μὲν ἀνάγκη γενέσθαι νοσήματα, πάσχειν δ' ἐν αὐτοῖς μάλιστα, τοὺς ἤδη προπεπληρωμένους ὑγρότητος περιττῆς, ὡς ὅστις γε συμμέτροις τε πόνοις καὶ βίῳ κεκοσμημένῳ χρῆται, τὸ πάμπαν ἀπαθὴς διαμένει, κατὰ πάσας τὰς τοιαύτας διαθέσεις. οὗτος ὁ λόγος ἐφ' ἑνὸς μὲν εἴρηται παραδείγματος, ἀληθεύεται δὲ ὁμοίως ἐπὶ παντὸς γένους αἰτίου. καὶ ἐάν τις γε προῄρηται τελέως ἐν αὐτῷ γυμνάσασθαι, τὸ περὶ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἀναγινωσκέτω βιβλίον, ἐγὼ δὲ ἐν τῷ παρόντι μήκους φειδόμενος ἑνὶ κεφαλαίῳ σύμπαντα περιλαβὼν, αὐτὸν ἀπαλλάξομαι. χρὴ γὰρ ἐφ' ἑκάστου τῶν αἰτίων, ᾗ τινι μάλιστα ἐπισκεψάμενον δυνάμει νοσάζειν πέφυκεν, ἑξῆς ἐπισκοπεῖσθαι τὰς ὁμολογούσας τε καὶ ἀντιβαινούσας αὐτῷ διαθέσεις τῶν σωμάτων, εἰδότα ὡς ταῖς μὲν ὁμολογούσαις, ἑτοίμη βλάβη, ταῖς δὲ ἐναντιουμέναις τε καὶ ἀπομαχομέναις, εἰς ὅσον ἂν ἥκει δυνάμεως καὶ μεγέθους ἡ ἐναντίωσις. εἰς τοσοῦτον ἀπλήκτοις ὑπάρξει διαμένειν. οἶδα γοῦν ἐγώ γε ποτὲ τοιαύτης καταστάσεως γενομένης, οἵαν Ἱπποκράτης ἐν Κρανῶνι γενέσθαι φησίν, ἄνθρακας ἐπιδημήσαντας οὐκ ὀλίγους, ὧν ἥ τε γένεσις καὶ τὰ ἄλλα σύμπαντα καθ' ὃν ἐκεῖνος ἔγραψε τρόπον ἧκεν οὕτω, καὶ μέντοι καὶ ὅσα κατὰ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν ἐπὶ τῆς λοιμώδους ἔγραψε καταστάσεως, καὶ ταῦτα σύμπαντα καθ' ἑτέραν ὁμοίαν ἐκείνῃ κατάστασιν ὡσαύτως ἐγίνετο. κεφάλαιον δὲ αὐτῶν ἦν, ὡς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐδήλωσεν, ἡ σηπεδὼν καὶ ἡμεῖς τοῦτο προγινώσκοντες εὐθὺς ἀρχομένης τῆς καταστάσεως, ὅσα μὲν ὑγρὰ τῶν σωμάτων ἑωρῶμεν εὐθὺς ἐκ παντὸς τρόπου ξηραίνειν ἐπιχειροῦμεν. ὅσα δὲ ξηρότερα, τὴν ἀρχαίαν φύσιν ἐπὶ τούτων φυλάττομεν, ὅσα δὲ περιττωματικά, καθαίρειν ἠξιοῦμεν, τὰς δὲ ἐμφράξεις τῶν πόρων ἐκφράττομέν τε καὶ διερρύπτομεν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη πως ἔχεται τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου. καὶ δῆλον ὅτι δι' ἐκείνης τῆς πραγματείας ἐπὶ πλεῖστον εἰρήσεται, νῦν δὲ ἐπεμνήσθην αὐτῶν ἀκολουθήσας τῷ λόγῳ διδάσκοντι καθ' ὅντινα τρόπον, ὑπὸ μιᾶς αἰτίας δυναστευούσης, ἔνιοι μὲν ἁλίσκονται πυρετοῖς, ἔνιοι δὲ ἀπαθεῖς διαμένουσιν. αἱ γὰρ τῶν σωμάτων διαθέσεις ἀνόμοιοί τε καὶ πολυειδεῖς ὑπάρχουσαι, τινῶν μὲν εὐνίκητοί τε καὶ παθεῖν ἑτοιμότατοι πρὸς τῆς ἐνεργούσης αἰτίας εἰσί, τινὲς δὲ ἄπληκτοι καὶ τοπάμπαν ἀπαθεῖς ὑπάρχουσι, ἢ δυσκόλως πάσχουσιν. εἰς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ πράγματος ἠρκέσθημεν ὑπομνησθῆναι καὶ τῆς θεραπείας, ὅμοιόν τι παθόντες Ἱπποκράτει προγράψαντί που κατά τινα τρόπον, ἐκεῖνο τὸ πολυθρύλλητον ῥῆμα, τὸ, δηλοῖ δὲ ἡ ἴησις. ἔστι μὲν οὖν καὶ ἡ προφυλακὴ λεγομένη κατά τινα τοιοῦτον τρόπον ἴασις. ἀμέλει καὶ συγκέχυται πολλαχόθι τὰ ὀνόματα παρὰ τοῖς ἰατροῖς. ὡς που γὰρ ἐν ἑτέρῳ δέδεικται γράμματι, πᾶν ἔργον ἰατροῦ τῶν περὶ τὸ σῶμα σφαλμάτων ἐπανορθωτικόν ἐστιν. ἀλλ' οὐδὲν εἰς τὰ παρόντα τῆς τοιαύτης δεῖ λεπτολογίας, εἴτε γὰρ εἰς δύο τέμνεις ὀνόματα, τὸ σύμπαν, ἴασιν καὶ προφυλακὴν, εἴτε εἰς ἓν ἄμφω συνάγεις ἴασιν ὀνομάζων, οὐ μικρὸν τεκμήριον ἐστὶ τοῦ μὴ πάσχειν ὁμοίως ὑπὸ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἅπαντας ἡ τῶν κωλυθέντων ἁλῶναι τοῖς ἐπιδημίοις τε καὶ λοιμώδεσι νοσήμασι διάθεσις. εἷς μὲν γὰρ καὶ πρῶτος σκοπός ἐστιν ἐπὶ πάντων κοινὸς, ἀπέριττον ὅτι μάλιστα καὶ εὔπνουν εἶναι τὸ σῶμα. δεύτερος δὲ ἐφεξῆς τῷδε ὡς πρὸς τὴν δυναστεύουσαν αἰτίαν ἀπομάχεσθαι ὡς δυνατόν. ὅσοις δὲ τἀναντία τούτων ὑπάρχει τάχιστα τε πάσχουσι καὶ μάλιστα κάμνουσιν. Ἐπεὶ δὲ τῶν λοιμωδῶν ἐμνημόνευσα πυρετῶν ὑπὸ σηπεδόνος ἁπάντων γινομένων, ἄξιον ἐπιστάντα τὸν λόγον ἐν τῷδε, διασκέψασθαι τοῦ παλαιοῦ δόγματος, ἅπαντα πυρετὸν ἐπὶ τῇ τῶν

χυμῶν σήψει φάσκοντος γενέσθαι· κινδυνεύει γὰρ οὕτω δοξάζειν ὧδε, καὶ ὁ τῶν ἀπ' Ἀθηναίου χορὸς, ἄνδρες
οὐχὶ φαυλότατοι τἆλλα τῆς τέχνης, καὶ οὐχ ἥκιστα πυρετῶν ἐπιστήμης, περὶ ὧν ἐγὼ τό γε πλεῖστον αὐτοῖς
σύμφημι, πλὴν ἕν τι παρίημι, τοὺς ἐφημέρους ὀνομαζομένους πυρετούς. οὐ γάρ μοι δοκοῦσιν οὗτοι, σήψεσιν
ἕπεσθαι χυμῶν, ἀλλ' ὁ μὲν ἐπ' ἐγκαύσει πυρέξας ὑπὸ τῆς τοῦ δρῶντος αἰτίου θερμασίας ἀλλοιοῦσθαι
πέφυκε, τῷ δ' ἐπὶ θυμῷ πυρέττοντι καὶ τούτῳ ζέσιν μέν τινα γενέσθαι τοῦ κατὰ τὴν καρδίαν αἵματος
ἀναγκαῖον, οὐ μὴν ἤδη γε καὶ σῆψιν. οὕτω δὲ καὶ τῷ γυμνασαμένῳ πλείονα θερμασίαν ἅψασθαι παρὰ φύ-
σιν ἄνευ σήψεως χυμῶν. καὶ ὅστις ἐπυκνώθη τὸ δέρμα, δριμύτερα περιττώματα δι' αὐτοῦ κενουμένου ἀθροι-
σθέντων ἐκείνων, ἐπύρεξεν ἄνευ σηπεδόνος χυμῶν. καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ πάντες κακοὶ,
» πλὴν τῶν ἐφημέρων Ἱπποκράτης πού φησι, καίτοι καὶ ὁ βουβὼν ἐκ τοῦ γένους ἐστὶ τῶν φλεγμονῶν, καὶ
10 σύμφημι κατά γε τοῦτο τῷ τῆς σήψεως λόγῳ. διὰ τοῦτο γὰρ ἐπὶ ταῖς φλεγμοναῖς πυρέττουσιν, οὐχ
ὡς Ἐρασίστρατος ὑπελάμβανεν. ἀλλ' ὅμως εἰσί τινες ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ τοῦ γένους τῶν ἐφημέρων, ὥς
περ ἕτεροι τινὲς ἀκολουθοῦσιν οὐκ εὐμεταχείριστα νοσήματα, φλεγμονῆς ἢ ἕλκους ἢ ἀποστάσεως ἤ τινος ἑτέ-
ρας τοιαύτης ἐν σπλάγχνῳ διαθέσεως ἔννοια. διαφέρουσι δὲ οἱ ἐπὶ βουβῶσιν ἐφήμεροι πυρετοὶ τῶν ἐπὶ
ταῖς σήψεσι συνισταμένων, ἤτοι κατά τι σπλάγχνον, ἢ κατὰ κοῖλα, καὶ μέγιστα τῶν ἀγγείων, ὅτι τοῖς μὲν
ἐπὶ βουβῶσι συνεκθερμαίνουσιν ἀεὶ τὸ συνεχὲς, ἡ μὲν θερμασία διαδίδοται μέχρι τῆς καρδίας, οὐκ ἀφι-
κνεῖται δὲ εἰς αὐτὴν ἡ σηπεδονώδης λιγνὺς, ἀλλ' αὐτόθι μένει περιγεγραμμένη κατὰ τοῦ βουβῶνος χω-
ρίον, ἀλλοιώσει μόνῃ τῇ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπὶ τὴν καρδίαν ἀφικνουμένης τῆς θερμότητος, ᾧ μάλιστα τρό-
πῳ κατὰ τῶν ἐγκαιομένων τε καὶ κοπουμένων, ἐκ τῶν πρώτων θερμανθέντων, ἐπὶ τὴν ζωτικὴν ἀρχὴν
ἡ διάδοσις γίνεται. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τὰ σπλάγχνα καὶ τὰ μεγάλα τῶν ἀγγείων σηπεδόνος, ὁ καπνὸς ἐκ
20 τῶν σηπομένων χυμῶν εἰς τὰς κοιλίας ἀφικνεῖται τῆς καρδίας. καὶ τοίνυν καὶ σπανίως συμβαίνει τοὺς μὲν ἐν
τῷ βουβῶνι χυμοὺς ἀθρόως ἅπαντας, εἴτε κατὰ μίαν ἡμέραν, εἴτε κατὰ δύο συνεχῶς, ἅτε ὁμιλοῦντας τε ἀλ-
λήλοις καὶ κατακεκλεισμένους ἐν ἑνὶ χωρίῳ. τοὺς δὲ κατὰ τὰ σπλάγχνα τε καὶ τὰ μεγάλα τῶν ἀγγείων ἅτε
διαρρέοντας ἀεὶ καὶ συνδιασηπόντας, ὅσων ἂν ἐφάψωνται χρόνῳ πλείονι τὸ σηπεδονῶδες ἀνάπτειν θερμόν.
ἐν δὲ λόγῳ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ἁπάντων, ὅσα θερμαίνεται παρὰ φύσιν ὑφ' ἧστινοσοῦν αἰτίας, εἰ μὲν
ἄσηπτον εἴη τὸ θερμανθὲν, οἷον ἤτοι λίθος ἢ ξύλον ἤ τι τοιούτων ἕτερον, ἄχρι τοσούτου μένει θερμὸν, ἄχρις
περ ἂν ἀποψυχθῇ κατὰ βραχὺ, τὸ δὲ σήπεσθαι πεφυκὸς, ἐπινεμομένην ἀεὶ κατὰ τὸ συνεχὲς ἴσχει τὴν θερ-
μασίαν, ὥσπερ ποτὲ κατ' ἀγρὸν ἐθεασάμην κόπρον κτηνῶν τε ἅμα καὶ περιστερῶν ἔκ τινος μέρους ὑφ' ἡλίου
θερμανθεῖσαν οὕτως ἰσχυρῶς, ὥσπερ παμπόλλην ἀναθυμίασιν ἀφιέναι καπνοῦ δίκην ἀναφερομένην, ἰσχυ-
ρῶς δάκνουσαν, καὶ ἀνιῶσαν εἴ τις πλησιάζοι, τούς τε ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς μυκτῆρας βλάπτεσθαι. ἦν
30 δὲ ἄρα καὶ τοῖς ἁπτομένοις ἡ κόπρος, οὕτω δή που θερμὴ ὥστε κατακαίειν τοὺς ἐπὶ πλέον ἐντιθέντας αὐτῇ
τὰς χεῖρας, ἢ τοὺς πόδας, οὐ μὴν εἰς ἀεί γε τὸ σύμπτωμα τοῦτο παρέμενεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν ἀπε-
ψύχετο μὲν, ὅσον ἀκμαίως ἔζεσε τῆς κόπρου κατὰ τὴν προτεραίαν, τὸ συνεχὲς δ' αὐτῷ τὸ τέως ὑποτυ-
φόμενον ἡνίκ' ἀκμὴν εἶχεν ἡ πρώτη ζέουσα, τοῦτ' ἐν τῷ παρακμάζειν ἐκείνην, αὐτὸ πάλιν ἀνεθερμαίνετό τε
καὶ ἀνέζει καὶ ὀλίγον ὕστερον ἤκμαζε, τῆς πρώτης ἀπεψυγμένης, καὶ τοῦτο αὖθις παρήκμαζεν ὑποτυφο-
μένου τοῦ συνεχοῦς, καὶ μικρὸν ὕστερον ἀνήπτετο μὲν ἐκεῖνο καὶ ἤκμαζεν, ἀπεψύχετο δὲ τὸ πρότερον. ἦν δὲ ἡ πε-
ρίοδος αὕτη σχεδόν τι χρόνος ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὡς ἀμφημερινοῦ μάλιστα πυρετοῦ παράδειγμα τὸ γινό-
μενον οἰκειότατον ὑπάρχειν. εἰ δέ γε καὶ δυοῖν ἡμέραιν καὶ νυξὶν ἡ εἰρημένη περίοδος ἐγίγνετο, παράδειγμα
ἦν οὕτω τριταίου πυρετοῦ, καὶ μέν γε καὶ εἰ τρισὶ, τεταρταίου, καὶ εἰ τέτταρσι πεμπταίου, εἴπερ γε πεμ-
πταῖός τις ἐστὶ πυρετός. ἐγὼ μὲν γὰρ οὔπω σαφῶς εἶδον οὔτε ταύτην τὴν περίοδον, οὔτ' ἄλλην τινὰ ἐξωτέ-
40 ρω τῆς τεταρταίας, ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν κατὰ τὴν περίοδον παροξυνομένων αὖθις εἰρήσεται. Ἡ δὲ σή-
ψις τῶν χυμῶν, ἡ ἐν τοῖς ἀγγείοις γινομένη, παραπλησία τῇ κατὰ τὰς φλεγμονὰς καὶ τὰς ἀποστάσεις ἐστὶ,
καὶ τὰ ἄλλα τὰ φύματα, διττὴ μὲν κατὰ γένος, ἐξ ἐπιμιξίας δὲ τῶν δύο γενῶν ἄλλη τις τρίτη ποικίλη
κατ' εἶδος, ὅτι καὶ τὸ τῆς μίξεως ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ὑπερέχειν τε καὶ ὑπερέχεσθαι θάτερον τῶν γε-
νῶν, οὐκ εὐαρίθμητόν ἐστιν, ἀλλὰ τά γε δύο γένη, τὸ μὲν ἕτερον ἐπικρατούσης τῆς φύσεως γίγνεται, τὸ δὲ ἕτε-
ρον νενικημένης, ἐπικρατούσης μὲν, ὡς ἐπὶ ταῖς φλεγμοναῖς τε καὶ τοῖς φυματώδεσι ὄγκοις ἅπασι τὸ πύον.
ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὰς ἀρτηρίας τε καὶ τὰς φλέβας χυμοῖς ἀνάλογον τῷ πύῳ, τὸ τοῖς οὔροις ὑφιστάμενον.
ἡ μὲν δὴ τοιαύτη σῆψις, οὐχ ἁπλῶς σῆψις ἐστὶν, ἀλλά τι καὶ πέψεως ἔχει. μενούσης γὰρ ἔτι τῆς πεπτικῆς
δυνάμεως τῶν ἀγγείων, ὁ διασηπόμενος τέως χυμὸς εἰς τοιαύτην ἀλλοίωσιν ἀφικνεῖται. ἑτέρα δέ ἐστι τις σηπε-
δὼν ἀρρωστούσης εἰς τοσοῦτον τῆς πεπτικῆς δυνάμεως, ὡς μηδὲ μίαν ἐπὶ τὸ χρηστὸν ἐργάζεσθαι μεταβολὴν
50 τοῦ σηπομένου περιττώματος, ὃ καὶ γίνεται ποτὲ μὲν ἐσχάτως ἀσθενούσης ἐκείνης, καὶ τὸ σηπόμενον μετρίως ἢ μο-
χθηρὸν, ἔστι δὲ ὅτε τὰ μὲν τῆς δυνάμεως οὐκ εἰς ἔσχατον ἀρρωστίας ἥκει, τὸ δὲ ὑγρὸν ἄκρως μοχθηρὸν ὑπάρχει. τὸ τοιοῦ-
του περιττώματος ἡ σηπεδὼν οὔτε σύστασιν οὔτε χρόαν οὔτε ὀσμὴν ἴσχει μίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν οὐσίαν ἀεὶ τὸ σηπόμενον
ἐξαλλάττεται καὶ ποικίλλεται. ἡ δὲ ἑτέρα σῆψις ἣν καὶ πέψιν ἔφαμεν ὑπάρχειν εἰς ἓν εἶδος ἀεὶ μεταβάλλει πύου
καὶ χρόαν καὶ σύστασιν καὶ ὀδμήν. κρατησάσης μὲν οὖν ἀκριβῶς τῆς φύσεως τὸ κάλλιστον γίνεται πύον,
ἰδεῖν μὲν λευκὸν καὶ παχὺ καὶ ὅμοιον ἑαυτῷ πανταχόθεν, λεῖον δ' ἁπτομένῳ καὶ ἥκιστα δυσῶδες. εἰ δὲ
οἷον ἡμισαπὲς εἴη, τὸ τρίτον γένος ἐν τῇ τοιαύτῃ μεταβολῇ ὃ μικρὸν ἔμπροσθεν ἔφαμεν συνίσταται. εἴρηται
δὲ καὶ ὡς πολυειδέστατόν ἐστι τὸ τοιοῦτον γένος, ἐν γὰρ τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον δεδέχθαι τὴν σῆψιν ἀναρίθμη-
τος ἡ διαφορά. πολλάκις μὲν γὰρ λευκὸν ἀποτελεσθὲν, ἤτοι δυσῶδές ἐστιν, ἢ λεπτὸν κατὰ τὴν σύστασιν, ἢ ἀνώ-

τε δὲ οὐ λευκὸν ἀλλὰ πελιδνὸν φαίνεται, κἂν τούτοις ἅπασι τὸ μᾶλλόν τε καὶ τὸ ἧττον ἄπειρον. ἔσονται δὲ ἐν
τοῖς ἀποστήμασι τῆς σηπεδόνος διαφοραί, τοσαῦται κἀν τοῖς ὑπὸ σηπεδόνος ἀναπτομένοις πυρετοῖς, αἱ
τῶν ἐκφερομένων τοῖς οὔροις ἰδέαι. τὸ μὲν γὰρ ἄριστον ὅπερ ἐκ τοῦ σηπομένου χυμοῦ, τὴν ἐκ τοῦ περιέχον-
τος ἀγγείου καταδεξαμένου πέψιν ἀποτελεῖται λευκὴν καὶ λείαν καὶ ὁμαλήν, καὶ ἥκιστα δυσώδη τὴν ὑπό-
στασιν ἔχει, τὸ δὲ χείριστον, ἐναντιώτατόν ἐστι τῷδε κατὰ πάντα. τὸ δ' ἐν τῷ μεταξὺ καθ' ὅσον ἂν ὁποτέρῳ πλη-
σιαίτερον ὑπάρχει, κατὰ τοσοῦτον χεῖρον ἢ βέλτιον γίνεται. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τῶν οὔρων διαφορᾶς ἐν τοῖς
περὶ κρίσεων ὑπομνήμασι λέγεται. Τοὺς δὲ ἐπὶ σήψει χυμῶν ἀναπτομένους πυρετούς, ἑτέρους χρὴ νο-
μίζειν τῶν ἐφημέρων. καὶ ἥ γε διάγνωσις αὐτῶν, οὐ χαλεπή, κἂν τισὶν ἀδύνατος εἶναι δοκῇ, καὶ τούτῳ ἔρ-
γῳ μυριάκις ἐξηλέγξαμεν ἐπὶ τῷ πρώτῳ παροξυσμῷ παυσαμένῳ, λουσάμενόν τε καὶ μετρίως διαιτηθέν-
10 τα, τῶν συνήθων ἔχεσθαι κελεύσαντες, ὡς οὐκέτι πυρέξοντα, καὶ οὕτως ἀπέβη. ἓν μὲν δὴ καὶ πρῶτον γνώ-
ρισμα τῶν ἐφημέρων αἴτιον, τὸ ἀπό τινος ἄρξασθαι προκαταρξάσης αἰτίας προσφάτου τε καὶ φανερᾶς,
ἣν ὥσπερ ἤδη συνήθως ὀνομάζουσιν οἱ νεώτεροι πάντες ἰατροὶ προκαταρκτικὴν αἰτίαν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰ καὶ
ἀχώριστόν ἐστι τῶν τοιούτων πυρετῶν, ἴδιον αὐτῶν οὐκ ἔστιν. ἄρχονται γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἔνιοι, φανερᾶς προη-
γησαμένης αἰτίας. ἀχώριστον δὲ καὶ ἴδιόν τε τῶν οὔρων πέψις ἐστίν, εὐθέως ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν, καὶ
πρὸς τούτοις εἰς μέγεθος καὶ τάχος ἐπίδοσις τῶν σφυγμῶν ἀξιόλογος, ὡς ἀπολείπεσθαι τῆς ἀναλογί-
ας τὴν πυκνότητα κατὰ τὴν ἐκτὸς ἡσυχίαν. ἔτι τε μᾶλλον ἴδιον, καὶ ἀχώριστον αὐτῶν ἐστι τὸ, μηδ' ὅλως εἰς
τάχος ἐπιδιδόναι τὴν συστολήν, ἢ εἰ καὶ ἐπιδιδοίη ποτέ, μικρότατον εἶναι τοῦτο καὶ δυσγνωριστον καὶ ὀ-
λίγῳ τινὶ τοῦ κατὰ φύσιν ἐξιστάμενον. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ τῆς θερμασίας ἡδὺ τῶν τοιούτων πυρετῶν ἴδιόν τε ἐστὶ
καὶ ἀχώριστον. ἀχώριστον δὲ καὶ ἡ ὁμαλότης καὶ ἀδιάλειπτος ἀνάβασις ἔν τε τῇ θερμασίᾳ καὶ τοῖς σφυγμοῖς, οὐ
20 μὴν ἴδιόν γε, καὶ γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ὑπάρχει τισὶν ὥσπερ γε καὶ τὸ τῆς ἀκμῆς ἐπιεικές. οὐδὲ γὰρ τοῦτο
ἴδιον, εἰ καὶ μάλιστα τούτοις ὑπάρχει. καὶ κάλλιόν γε τὰ κοινὰ ταῦτα κατὰ τὰς ἀναβάσεις τε καὶ τὰς ἀκ-
μὰς ἐν τῷ μάλιστα ὑπάρχειν τοῖς ἐφημέροις, ἴδια τίθεσθαι. γένοιτο γὰρ ἂν οὕτως εἰ καὶ μὴ τὸ τοῦ πράγμα-
τος εἶδος, ἀλλὰ τὸ κάλλιστόν γε καὶ ἀπηκριβωμένον τῶν τοιούτων πυρετῶν, ἴδιόν τε ἅμα καὶ ἀχώριστον ση-
μεῖον, ὥσπερ γε καὶ ἡ παρακμὴ μεθ' ἱδρῶτος ἢ νοτίδος ἢ πάντως γε σὺν ἀτμῷ τινὶ χρηστῷ γινομένη, τελείας
ἀπυρεξίας ἐκδεχομένης αὐτήν. αὕτη μὲν ἡ κοινὴ διάγνωσις τῶν ἐφημέρων πυρετῶν, ἑκάστου γὰρ αὐτῶν
ἰδίᾳ κατ' εἶδος ἐν τοῖς ἑξῆς διοριοῦμαι. Τοῦ δὲ ἄλλου γένους τῶν πυρετῶν ὅπερ ἀντιδιαιρεῖται τοῖς ἐφη-
μέροις, οὐδὲν μὲν ὄνομα κοινὸν ἁπάντων ἐστίν. αἱ διαφοραὶ δὲ αἱ πρῶται δύο εἰσὶν οὐκ ἀσαφέσιν ἰδέαις ἀφωρι-
σμέναι. τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν ἐπὶ σήψει χυμῶν ἀνάπτονται, τινὲς δὲ αὐτὰ κατειλήφασι τὰ στερεὰ τοῦ ζώου
μόρια, καὶ καλοῦσιν αὐτοὺς ἑκτικοὺς πυρετούς, εἴθ' ὅτι μόνιμοί τ' εἰσὶ καὶ δύσλυτοι καθάπερ αἱ ἕξεις εἴθ' ὅτι
30 τὴν ἕξιν τοῦ σώματος αὐτὴν κατειλήφασιν. οὕτω γὰρ εἰώθασιν ὀνομάζειν τὰ στερεὰ τοῖς ὑγροῖς ἀντιδιαιρού-
μενοι. Αἱ διαγνώσεις δὲ τῶν ἐπὶ χυμοῖς αἱ τοιαίδε. πρώτη μὲν ἁπασῶν οὐκ ἀχώριστος μέν, ἴδιος δέ. τὸ μη-
δὲν τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἡγήσασθαι τῶν τοιούτων πυρετῶν, οὐδετέρῳ γὰρ τῶν ἄλλων γενῶν τοῦθ' ὑπάρ-
χει, διὰ τὸ, τοὺς ἐφημέρους ἅπαντας ἐπὶ ταῖς προκαταρκτικαῖς αἰτίαις συνίστασθαι, τοὺς δ' ἑκτικούς, ὅταν
ἄνευ τούτων γένωνται, μηδέποτε ἐξ ἀρχῆς εἰσβάλλειν, ὥσθ' ὅταν ἄνευ προκαταρχούσης αἰτίας ὑπάρξηταί
τις πυρέττειν, εἰδέναι τούτου τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους, ἐν τοῖς χυμοῖς ὑπάρχειν. ἐστὶ μὴν ὅτε προκαταρξαμένη
τις αἰτία φανερά, τὸν ἐφήμερον, ὅσον ἀφ' ἑαυτῆς συνεστῶσα πυρετόν, διεδέξατο δι' αὐτὸν ὁ ἐπὶ σήψει χυμῶν,
ὅταν οὕτως ἔχῃ τὸ πάσχον σῶμα, τουτέστιν, ὅταν ἀκάθαρτόν τε καὶ περιττωματικὸν ὑπάρχῃ. θερμανθέντα
γὰρ ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς ἐφημέροις πυρετοῖς τὰ περιττώματα, κἄπειτ' ἀρχὴν σηπεδόνος ἐντεῦθεν λαβόν-
τα, θάτερον εἶδος ἀνῆπτε τῶν πυρετῶν, ἐπὶ τῷ προτέρῳ παυσαμένῳ. διάγνωσις δὲ τῆς διαδοχῆς μία μὲν
40 ἰδίως τε ἅμα καὶ ἀχώριστος ἁπάντων, τὸ μὴ τελευτῆσαι τὸν ἐφήμερον πυρετὸν εἰς ἀπυρεξίαν ἀκριβῆ. συμβαί-
νει μήν, ἐστὶν ὅτε, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀκμὴν ἐφημέρων πυρετῶν, ἐμφαίνεσθαί τι τῆς μεταπτώσεως, καὶ πολὺ
δὴ μᾶλλον ἐν ταῖς παρακμαῖς, ὅταν ὅπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, ἐν τῷ μάλιστ' εὐφόρως πεπαῦσθαι, τοῦτ'
ἀπῇ. ταῦτά τοι μὲν μεταπτώσεως σημεῖα. τὸ δ' ἀπὸ ῥίγους ἄρξασθαι τὸν πυρετόν, οὔτ' ἐγκαύσεως, οὔτε κατα-
ψύξεως ἰσχυρᾶς προηγησαμένης, ὁποῖαι μάλιστα τοῖς διὰ χιόνος ὁδοιπορήσασι συμπίπτουσι, ἢ ἄλλως ἐν ἰσχυ-
ρῷ κρύει διατρίψασιν ἐπὶ πλέον, ἴδιον ἐστὶ καὶ αὐτὸ, τῶν ἐπὶ σηπεδόνι χυμῶν ἀναπτομένων πυρετῶν, οὐ μὴν ἀχώ-
ριστόν γε. οὐ γὰρ ἅπασιν αὐτοῖς ὑπάρχει, καθάπερ οὐδὲ αἱ φρῖκαι. αὗται μέν γε οὐ μόνον οὐκ εἰσὶν ἀχώριστοι τῶν τοιού-
των πυρετῶν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἴδιαι. τὸ δὲ τῆς ἀνωμαλίας τῶν σφυγμῶν, καὶ τῆς θερμασίας, εἴτ' ἐν ταῖς εἰσβολαῖς,
εἴτ' ἐν ταῖς ἀναβάσεσι γίγνοιντο, τοῦ γένους μὲν ἐστὶ τῶν τοιούτων πυρετῶν ἴδιον, οὐ μὴν ἀχώριστόν γε οὐδ' αὐτό. πολλοὶ γὰρ
καὶ χωρὶς ἀνωμαλίας αἰσθητῆς εἰσβάλλουσί τε καὶ ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν ἀκμήν. ἔτι δὲ δὴ μᾶλλον οὐδὲ τὸ, πολλὰς εἰσ-
50 βολὰς ἴσχειν τοὺς παροξυσμούς, ὅπερ ἐπιπαροξύνεσθαι καλοῦμεν, ὥσπερ γε καὶ τὸ τῆς θλίψεως τῶν σφυγμῶν, οὕ-
τω δὲ ὀνομάζουσιν, ὅταν ἀρχομένου τοῦ παροξυσμοῦ μικροὺς ἱκανῶς ἔχωσι καὶ ἀνωμάλους αὐτούς, οὐδ' αὐτὸ τῶν
τοιούτων πυρετῶν ἀχώριστον, οὐ μὴν οὐδὲ κοινὸν ἐστιν ἑτέρῳ τινὶ γένει πυρετῶν, ἀλλ' ἴδιον ἐξαίρετον τούτων, ὥσ-
περ καὶ τὸ τῆς ἀνωμαλίας, ὅταν γε μὴ κατά τι σύμπτωμα γίνεται. πολλάκις γὰρ αὐτῷ στόματι τῆς κοιλίας
ἠθροισμένου τινὸς χυμοῦ μοχθηροῦ, καὶ δάκνοντος ἢ ψύχοντος αὐτό, μικροί τε ἅμα καὶ ἀνώμαλοι γίνονται. πλεο-
νάζει μὲν ἐπὶ μὲν τῶν ψυχόντων ἡ μικρότης, ἐπὶ δὲ τῶν δακνόντων ἡ ἀνωμαλία, ἀλλὰ ἐμεσάντων γε,
ταῦτ' ἄμφω παραχρῆμα καθίσταται, ὅτε δὲ οὐδὲν ἡ γαστὴρ πέπονθε τοῦ γένους τῶν προκειμένων εἰσὶ πυρετῶν οἱ
τοιοῦτοι σφυγμοί, μέγιστον δὲ γνώρισμα τῶν ἐπὶ σήψει πυρετῶν ἐστί, καὶ ἡ τῆς θερμασίας ποιότης, οὐδὲν γὰρ
ἔχει χρηστόν, οὐδὲ μέτριον, οὐδ' ὅμοιόν τι τῶν ἐφημέρων, ἀλλὰ ὥσπερ εἴρηται καὶ τοῖς ἀρίστοις τῶν πρὸ ἡμῶν ἰα-
τρῶν,

φρῶν, δακνώδης πώς ἐστι μᾶλλον, ὡς ἀνιαρὰ καὶ διαβιβρώσκειν τὴν ἀφὴν, ὥσπερ ὁ καπνὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ
τοὺς μυκτῆρας, ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν παροξυσμῶν, ὡς ἂν ἔτι καταπνιγομένου τε τοῦ θερμοῦ, καὶ
τυφομένων ἔνδον τῶν περιττωμάτων, οὐκ εὐθέως ἐπιβαλλόντων τὴν χεῖρα διαγινώσκεται, χρονισάντων δὲ τὸ
εἰρημένον εἶδος τῆς θερμότητος, ἐκ βάθους ἀναφέρεται. καί μοι δοκεῖ τοιοῦτόν τι κατιδὼν Θεμίσων ἴδιόν τε καὶ
ἀχώριστον, ὑπάρχειν ἅπασι τοῖς πυρέττουσιν ὑπολαμβάνειν, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου, ἐν οἰκείῳ τοῦ δὲ τοῦ λόγου χω-
ρίῳ καὶ αὖθις σκεψώμεθα. τὸ δ' εἰρημένον εἶδος τῆς θερμασίας, τὸ κεντοῦν, ὡς ἂν εἴποι τις, ἢ διαβιβρῶσκον,
ὥσπερ τι φάρμακον δριμὺ τὴν ἐπιβαλλομένην χεῖρα, σηπεδόνος ἐστὶ χυμῶν ἔγγονον, ἐναργῶς μὲν ταῖς ἀναβάσε-
σί τε καὶ ταῖς ἀκμαῖς τῶν πυρετῶν φαινόμενον, οὐκ ἐναργῶς, οὐδ' εὐθέως, ἐν ταῖς εἰσβολαῖς. ἴδιον δὲ ἀχώριστον
ἐστὶ τοῦ γένους τῶν ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτομένων πυρετῶν, καὶ τὸ τάχος τῆς τῶν σφυγμῶν συστολῆς, ἐναργέστερον
10 μὲν ἐν ταῖς ἐπιδόσεσι φαινόμενον, οὐκ ἀσαφὲς δὲ οὐδὲν ταῖς εἰσβολαῖς τε καὶ ταῖς ἀκμαῖς. σύνεστι δ' αὐτοῖς, κα-
τὰ μὲν τὰς ἀρχὰς, ὁ μικρός τε ἅμα καὶ ὁ ταχὺς σφυγμὸς, ἔν τε ταῖς ἀκμαῖς ὁ μέγας τε ἅμα καὶ ταχύς. οὕτω δὲ
καὶ ἡ κατὰ τὴν ἐκτὸς ἠρεμίαν πυκνότης, ἐναργής ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις πυρετοῖς, οὔτε τοῖς ἐφημέροις, οὔτε
τοῖς ἑκτικοῖς ὅμοιος ὑπάρχουσα, ἴδιον δὲ ἐν τοῖς μάλιστα τῶν τοιούτων πυρετῶν ἐστι, καὶ ἡ τῶν οὔρων ἀπεψία, καὶ ἡ ἀμυδρὰ
δὲ πέψις ἴδιόν ἐστι γνώρισμα τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν. οὔτε γὰρ ἄπεπτον, οὔτε ἀμυδρῶς πεπεμμένον ἐν τοῖς ἐφημέροις
φαίνεται. ἑκάτερον μὲν αὐτῶν ἰδίᾳ λεγόμενον, ἴδιόν ἐστι γνώρισμα τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν. ἅμα δ' ἄμφω λε-
γόμενα κατὰ τὸ παραδεδειγμένον ἀξίωμα, παντάπασιν ἀχώριστα. τῷ γὰρ τοιούτῳ γένει τῶν πυρετῶν, τὰ
πρῶτα τῶν οὔρων, ἤτοι παντάπασιν ἄπεπτα, ἢ ἀμυδρῶς πεπεμμένα συνεισβάλλει. μέγα δὲ καὶ ἀξιόλογον
γνώρισμα πέψεως ἐν τοῖς πρώτοις οὔροις, οὐδέποτε φαίνεται κατὰ τοὺς τοιούτους πυρετοὺς, ἀφωρισμένης τῆς
ἐκ τῶν εἰρημένων μεταπτώσεως ὑπὲρ ἧς ἔμπροσθεν ἔφαμεν, ἐπὶ δὲ τοῖς εἰρημένοις γνωρίσμασι τῶν προκειμένων
20 πυρετῶν, ἐστὶ καὶ τὸ, κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ παροξυσμοῦ προσδέξασθαί τι σύμπτωμα καυσώδους πυρετοῦ, καὶ μέντοι
γε καὶ τὰ τῶν ἠπιάλων καὶ λειπυριῶν εἰ φανείη συμπτώματα, καθάπερ οὖν καὶ τὰ τῶν ἡμιτριταίων, ἢ
τυφωδῶν, ἢ τινὸς ἄλλου τοιούτου πυρετοῦ, ἅπερ ἴδια μέν ἐστι τοῦ γένους τῶν ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτομένων
πυρετῶν, οὐ μὴν ἀχώριστά γε, καὶ διὰ τοῦτο μὴ παρόντων μὲν αὐτῶν, ἐξ ἑτέρων ἡ διάγνωσις, εἰ παρείη δὲ, οὐ μό-
νον τοῦ γένους τῶν τοιούτων πυρετῶν, ἀλλὰ καί τινος εἴδους ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἐστι δηλωτικά. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ μὴ
παύσασθαι τὴν παρακμὴν εἰς ἀπυρεξίαν, εἴτ' οὖν μεθ' ἱδρῶτος, εἴτε καὶ ἄλλως γένοιτο, δυοῖν θάτερον, ἤτοι με-
ταπτώσεώς ἐστιν ἴδιον, εἰ τὰ πρόσθεν ἅπαντα τῶν ἐφημέρων εἴη γνωρίσματα. εἰ δὲ μηδὲν τούτων εἴη, τῶν ἐπὶ χυ-
μοῖς τινὰ πυρετῶν εὐθέως ἐξ ἀρχῆς εἰσβάλλειν ἐνδείκνυται. εἰ δέ ποτε φανείη σκληρὸς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμε-
ρῶν ὁ σφυγμὸς, ἐπισκέπτεσθαι πότερα πῆξίς τις ἐκ ψύξεως, ἢ ξηρότης, ἢ τάσις σπασμώδης, ἐν τῷ σώματι
τοῦ κάμνοντος, ἢ φλεγμονή τις, ἢ σκίρρος ἐστὶν, εὖ εἰδότας ὡς ἐπὶ τούτοις μόνοις ὁ σφυγμὸς γίνεται σκληρός.
30 ἀρχιγένης γὰρ ὅσα πλημμελεῖ περί τε τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν διάγνωσιν τοῦ σκληροῦ σφυγμοῦ, διὰ τῆς περὶ
τῶν σφυγμῶν πραγματείας αὐτάρκως ἐπιδέδεικται, ἧς δηλονότι τὸν ὁμιλήσαντα τοῖς δὲ τοῖς γράμμα-
σιν ἐμπείρως ἔχειν ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ μάλιστα τῆς διαγνωστικῆς. τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα τῶν σφυγμῶν καὶ τὰ ση-
μαινόμενα πρὸς αὐτῶν ἅπαντα, καὶ τὸν ἀριθμὸν σύμπαντα, διὰ μιᾶς ἐξηγησάμεθα πραγματείας, ἣν
περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν σφυγμῶν ἐπιγράφομεν. ὅπως δ' ἐνδέχεται χρὴ διαγινώσκειν ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ λέγε-
ται διὰ βιβλίων τεττάρων, ἣν περὶ διαγνώσεως σφυγμῶν ἐπιγράφομεν, ὥσπερ γε καὶ τὴν ἑξῆς αὐτῇ
τετράβιβλον ἑτέραν, τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς αἰτίων ἐποιησάμεθα, καὶ τέταρτον ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις, περὶ τῆς
διὰ τῶν σφυγμῶν προγνώσεως, οὐ λόγῳ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδεικνύμενοι τῆς τοιαύτης
θεωρίας τὸ χρήσιμον. καὶ εἴ τις ἡμῖν ἐπ' ἀρρώστων παρεγένετο, τὴν τῶν βιβλίων θεωρίαν ἔργῳ διαδεικνυμέ-
νοις, οὗτος ἐπείσθη τά τε ἄλλα, καὶ ὡς οὐκ ἔστιν οὔτ' ἴδιος, οὔτ' ἀχώριστος τῶν πυρετῶν τούτων ὁ σκληρὸς σφυγμὸς
40 ἀλλ' οὐ νῦν τοῦ τούτου καιρός. ἔν τε γὰρ ταῖς εἰρημέναις πραγματείαις, καὶ δι' ἑτέρας ὀκτωβίβλου, καθ' ἣν ἐπι-
σκοπούμεθα τὸ περὶ τῶν σφυγμῶν ἀρχιγένους βιβλίον, αὐτάρκως ἐπιδέδεικται τὰ τοιαῦτα συμπτώματα, νυνὶ
δὲ ὅσον εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον εἰρήσεται. ὁ σκληρὸς σφυγμὸς οὐκ ἔστιν οὔτ' ἴδιος, οὔτ' ἀχώριστος, οὐδενὸς γένους πυρε-
τῶν, οὔτε τῶν ἐφημέρων, οὔτε τῶν ἐπὶ χυμοῖς, οὔτε τῶν ἑκτικῶν. σύνεστι δὲ ὡς τὰ πολλὰ μὲν, τοῖς ἑκτικοῖς, ἔστι δὲ ὅτε καὶ
τοῖς ἄλλοις δύο γένεσι κατά τι σύμπτωμα, τοῖς μὲν ἐφημέροις ἐπειδὰν ἐπ' ἐμψύξει σφοδρᾷ πυρέττωσιν, εἴ τις αὐτοῖς
συνυπάρχει τάσις νευρώδης. ἔστι δ' ὅτε καὶ δι' ἔγκαυσιν ἰσχυρὰν, ἢ κόπον ἅμα, ἢ ἔνδειαν τροφῆς, ἢ ἀγρυπνίαν ἄμε-
τρον, ἢ κένωσιν, ὅταν ἐπ' ἐνδείᾳ τροφῆς καὶ ταῦτα συστῇ, τοῖς δὲ ἐπὶ σήψει χυμῶν σκληρὸς ὑπάρχει σφυγμὸς, ἐ-
πειδὰν ἤτοι φλεγμαίνῃ τι σπλάγχνον, ἢ σκιρρωθῇ. καὶ κατὰ σύμπτωμα δέ τι σπῶν, ἤτοι νευρώδη τινὰ
τάσιν, ἢ ξηρότητα, γένοιτ' ἂν καὶ οὕτως σκληρὸς ὁ σφυγμὸς, ὥσπερ καὶ τοῖς ἀκαίρως πιοῦσι ψυχρὸν, ἢ λου-
σαμένοις ἐν ψυχρῷ, καί τινας ὀπώρας προσενηνεγμένοις δαψιλῶς. κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τοῦ πυρετοῦ λόγον ᾗ
50 πυρετός ἐστιν, οὐδέποτε γίνεται σκληρὸς ὁ σφυγμὸς, οὔτε τοῖς ἐφημέροις πυρετοῖς, οὔτε τοῖς ἐπὶ σήψεσι χυμῶν, οὐδὲ
γὰρ ὅταν ἐπὶ φλεγμονῇ πυρέττωσι, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὅ τε πυρετὸς ἕπεται, καὶ ἡ τοῦ σφυγμοῦ σκληρό-
της, ἀλλ' ὁ μὲν πυρετὸς, ἐπὶ σήψει τῶν χυμῶν, ἡ δὲ σκληρότης, ἐπὶ τῇ διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀγγείων
τάσει, συλλήβδην γοῦν εἰπεῖν, ἡ σκληρότης τοῖς χιτῶσι τῶν ἀρτηριῶν ἐγγίγνεται, ἢ διὰ πῆξιν, ἢ τάσιν, ἢ σκλη-
ρότητα. πῆξιν μὲν οὖν αἱ ἰσχυραὶ καταψύξεις ἐργάζονται. τάσιν δὲ αἵ τε φλεγμοναὶ, καὶ οἱ σκίρροι, καὶ ἡ τῶν
νεύρων ἀνάλογος φλεγμοναῖς διάθεσις. ξηρότητα δὲ αἵ τε καυσώσεις αἱ πολυχρόνιοι, ἢ διὰ ῥεῦμα γαστρὸς, ἢ λει-
εντερίαν, ἢ δυσεντερίαν, ἢ ἐμέτους μακροὺς, ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον. ὅ τε πολυχρόνιος λιμὸς, εἴτε καυσώδεις τῶν
πυρετῶν οἱ μακροὶ, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, ὅσοι ξηραίνουσιν ἰσχυρῶς αὐτὰ τῶν ζώων τὰ μόρια τὰ στερεὰ, καθάπερ
οὖν καὶ οἱ ἑκτικοὶ πυρετοὶ περὶ ὧν ἤδη λέγειν καιρὸς, ἀπὸ τῆς γενέσεως αὐτῶν ἀρξαμένους. Γίνονται

τοίνυν οἱ ἑκτικοὶ καλούμενοι πυρετοὶ κατὰ διττὸν τρόπον, ὡς τὰ πολλὰ μὲν ἐπὶ τοῖς καυσώδεσιν, ἤτοι μηκυν-
θεῖσιν εἰς τοσοῦτον, ὡς ἐκδαπανῆσαι τῷ χρόνῳ τὴν ἰκμάδα τοῦ τῆς καρδίας σώματος, ἢ καὶ μενούσης ἔτι συ-
χνῆς, ἐκεῖνοι μὲν οὖν οὐχ ἑκτικοὶ μόνον εἰσίν, ἀλλ' ἤδη καὶ μαρασμώδεις. οἱ δ' ἔτι μενούσης τῆς ὑγρότητος γιγνό-
μενοι, τὸ σῶμα τῆς καρδίας αὐτὸ καταλαβόντες, ἐντεῦθεν ἅπτονται μάλιστα, καθάπερ ἡ τῶν λύχνων φλὸξ,
ἐκ τῆς θρυαλλίδος. ἡ μὲν δὲ μία γένεσις αὐτῶν εἴρηταί μοι. ἡ καταλοιπος δ' ἐστὶν ὅταν ἐξ ἀρχῆς εὐθέως εἰσβάλ-
λωσι τὴν πρώτην γένεσιν ὁμοίαν ποιησάμενοι τοῖς ἐφημέροις ἐπὶ λύπῃ καὶ θυμῷ καὶ κόπῳ πλείονι μετ'
ἐγκαύσεως ἅμα γιγνομένῳ. τούτους μὲν οὖν τοὺς πυρετοὺς οὐ χαλεπόν ἐστιν ἰᾶσθαι, τοὺς δ' ἐξ αὐτῶν εἰς μαρα-
σμὸν ἀφικνουμένους ἀμαθίᾳ τῶν ἐπιστατούντων ἰατρῶν, οὐ μόνον οὐ ῥᾴδιον, ἀλλ' οὐδὲ δυνατόν ἐστιν ἰᾶσθαι συ-
στάντας γε ἀκριβῶς ἤδη, καὶ μηκέτ' ἀρχομένους. ἡ γάρ τοι φύσις αὐτῶν ἐστι ξηρὰ καὶ θερμὴ, παραπλήσι-
10 ον τι πασχούσης τῆς καρδίας, οἷόν περ ἡ θρυαλλὶς ἐν τοῖς λύχνοις ἐπειδὰν ἐπὶ πλεῖστον ἐκκαυθῇ. θρύπτε-
ται γὰρ ἡ οὕτω φρυγεῖσα καὶ διαλύεται, καὶ τὸ συνεχὲς ἀπόλλυσιν ὑπὸ κραυρότητος, ὡς μηδ' εἰ παρα-
χέοις ἄφθονον ἔλαιον ἀναφθεῖσαν δύνασθαι φλόγα δαψιλῆ. περιπείρεται τοιγαροῦν ἐν αὐτῇ ἡ μικρὰ καὶ
ἄτονος φλὸξ, ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐλάττων γιγνομένη, μέχρι περ ἂν ἀποσβεσθῇ. ὁ μὲν ἀκριβῶς μαρασμώδης πυρε-
τὸς τοιοῦτός ἐστιν, οὐ ταὐτὸν ὑπάρχων νόσημα τῷ πάθει τῷ μαρασμῷ. τουτὶ μὲν γὰρ, ἔστι τε τῶν γηρασκόντων γί-
γνεταί γε εἰς πυρετοῦ, σβεσθείσης αὐτοῖς τῆς ἐμφύτου θερμότητος, ὅπερ δὴ καὶ μάλιστα θάνατος ἄλυπός ἐστι
καὶ κατὰ φύσιν ἐπὶ ξηρότητι συνιστάμενος, ὥσπερ γε καὶ τῶν παρὰ φύσιν μαραινομένων ἐκεῖνο τὸ εἶδος, ὃ
προσαγορεύει Φίλιππος ἐκ νόσου γῆρας, εἰς ὃ πολλοὺς εἴδομεν οὐ πρεσβύτας μόνον, ἀλλὰ καὶ παῖδας ἐμπε-
σόντας, ὁ δὲ μαρασμώδης πυρετὸς οὐ ξηρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ θερμόν ἐστι πάθος. ἀποσβέννυται δὲ κατὰ τοῦτο, πο-
λὺ θᾶττον ἡ ἐν τῷ ζώῳ θερμότης, καὶ μαραίνεται σύμπαν τὸ σῶμα, δίκην δένδρου καταξηρανθέντος ἐσχά-
20 τως, ἤτοι διὰ χρόνου μῆκος, ἢ διὰ φλογὸς γειτνίασιν, ἢ σφοδρὸν καὶ ἄμετρον αὐχμόν, ἀλλὰ περὶ μὲν ὅλης τῆς μα-
ρασμοῦ διαθέσεως, ὁποία τίς ἐστιν ἰδίᾳ γέγραπται. Τῶν δ' ἑκτικῶν πυρετῶν, ἐπειδὴ διττόν ἐστι τὸ εἶδος, ὡς ἄρ-
τι διώρισται, τὰς διαγνώσεις ἐφεξῆς λέγωμεν. ὁ μὲν δὴ συνεμπίπτων τῷ μαρασμῷ πυρετὸς ἑκτικὸς ἑτοιμότα-
τός ἐστι, καὶ προχειρότατος γνωσθῆναι. πρὶν μὲν ἂν ἅψασθαι τοῦ τε σφυγμοῦ καὶ τῆς θερμασίας, ὀφθαλμοὺς, κοίλους
ἀμέτρως θεάσῃ, καθάπερ ἐν βόθροις τισὶν ἐγκειμένους, ἐξ ἀπωλείας ἁπάσης αὐτῶν τῆς ὑγρᾶς οὐσίας, ὡς καὶ τῶν
ὀστῶν οἷς ἐπιπέφυκε τὰ βλέφαρα φαίνεσθαι τὰς ἐξοχὰς, καὶ μὴν καὶ λῆμαι κατ' αὐτοὺς ἐμφαίνονται ξηραί, καὶ τις
αὐχμώδης διάθεσις, οἷα μάλιστα τῶν πολλὴν διελθόντων κόνιν δι' ὅλης ἡμέρας ἐν ἡλίῳ θερμῷ. ἀπόλωλε δὲ καὶ τῆς χροιᾶς
αὐτοῖς τὸ ζωτικὸν ἄνθος. τοῦτο μέν γε καὶ τῷ προσώπῳ παντὶ συμβέβηκε, καὶ τις ἄμετρος αὐχμὸς ἐμφαίνεται, τοῦ τε
δέρματος ἅπαντος τοῦ περὶ τὸ πρόσωπον, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τὸ μέτωπον, ὡς διὰ σκληρότητα, σκληρόν τε εἶναι
καὶ περιτεταμένον, οὐ μὴν οὐδ' ἀνατείνειν ἐπὶ πλέον οἷοί τε εἰσὶ τὰ βλέφαρα, παραπλησίως τοῖς νυστάζουσιν
30 ἀεὶ διακείμενοι. καὶ μέντοι καὶ μύουσιν ὡς τὰ πολλὰ, καθάπερ ὑπνώττοντες, ἔστι δ' οὐχ ὁ ὕπνος αὐτοῖς τὸ πάθος,
ἀλλ' ἐγρηγόρσεως ἀδυναμία. ἐκτετήκεσαν δὲ καὶ αἱ σάρκες αἱ κατὰ τοὺς κροτάφους ὡς φαίνεσθαι συμπεπτω-
κότα καὶ κοῖλα τὰ χωρία. καὶ τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὀστᾶ καὶ δέρμα τὸ σύμπαν εἰσίν, ὥστ' εἰ καὶ γυμνώσας αὐτοὺς,
ἐπισκέπτῃ τὰ κατὰ τὴν γαστέρα, δόξει σοι μηδὲ τῶν ἐντέρων τι, μήτε τῶν σπλάγχνων μηδὲν ἀποσῴζεσθαι, καὶ
τὸ ὑποχόνδριον ἀνεσπάσθαι σφοδρῶς εἰς τὸν θώρακα. εἰ δὲ καὶ ἅψασθαι βουληθείης αὐτῶν, τὸ μὲν δέρμα καρ-
φαλέον ἐσχάτως ἐστί, καὶ εἰ ἀνατείναις ἐπιλαβόμενος τοῖς δακτύλοις, ὥσπερ βύρσα τις ἵσταται. ὁ δὲ σφυγμὸς,
ἰσχνὸς καὶ σκληρὸς καὶ ἀμυδρὸς καὶ πυκνός. ἡ θερμασία δὲ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐπιβολὴν ἀμυδρὰ, μετ'
ὀλίγον δὲ, τό τε δριμὺ καὶ τὸ διαβρωτικὸν ἐνδείκνυται, καὶ μᾶλλον ἢν ἐπὶ πλέον ἐγχρονίσῃς ἁπτόμενος.
οὐδὲν ἔτι χρὴ τῶν λοιπῶν μνημονεύειν γνωρισμάτων, ἐν οὕτω σαφεῖ πράγματι. βέλτιον γὰρ ἐπὶ τὸν ἀρχό-
μενον ἔτι μαρασμὸν ἀπάγειν τὸν λόγον. ἄρχεσθαι δὲ λέγω τὸν μαρασμὸν ὅταν ἡ σύμφυτος ὑγρότης, ἡ ἐν ἑκά-
40 στῳ σώματι παρεσπαρμένη κατὰ τὰς μεταξὺ χώρας τῶν ὁμοιομερῶν, ἐξ ἧς πρῶτον τρέφεται τὰ μόρια, κιν-
δυνεύῃ, μηκέτ' εἶναι κατὰ τὸ τῆς καρδίας σῶμα. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ σῴζεσθαί τι ταύτης, ἑκτικὸς μόνον ὁ πυρε-
τός ἐστιν, οὐ μὴν ἤδη γέ πω καὶ μαρασμώδης. ὅταν δὲ εἰς κίνδυνον ἥκῃ τοῦ μηκέτ' εἶναι τῆς τοιαύτης ὑγρότητος
μηδὲν, ὁ ἀκριβὴς ἤδη μαρασμὸς συνίσταται, χαλεπὴ μὲν οὖν καὶ ἡ τῶν ἑκτικῶν ἁπάντων πυρετῶν ἐστι διάθεσις,
ὅταν γε τὸν τῆς ἀρχῆς χρόνον ὑπερβῶσιν. ὁρίζω δὲ τὴν ἀρχὴν οὐχ ἡμερῶν ἢ ὡρῶν ἀριθμῷ, καθότι μηδ' ἐν τοῖς
ἄλλοις νοσήμασιν, ἀλλὰ τῷ ποιῷ τῆς διαθέσεως. ἐν γὰρ τῷ πρῶτον ἐκτρέπεσθαι τῆς κατὰ φύσιν εὐκρασίας τὸ
σῶμα τῆς καρδίας, οὔθ' ἡ σύμφυτος ὑγρότης ἀπόλωλεν εὐθέως, οὔθ' ἡ δύναμις ἀρρωστεῖ, ἀλλὰ πρῶτον μὲν οἷον
ζέσις τις γίνεται τῆς ὑγρότητος, ἐν ᾧ δὴ καιρῷ ῥᾷστον ἰᾶσθαι τὸν τοιοῦτον πυρετὸν, ὡς ἂν μηδὲν τῆς δυνάμεως
ἤδη πεπονθυίας. ἐφεξῆς δὲ καὶ δαπάνη τις ἐπὶ τῇ ζέσει, καὶ ταύτης ἐπὶ πλέον ἤδη προερχομένης, καὶ αὐτὰ
τὰ ὁμοιομερῆ σώματα, τὰ οἷόν περ στοιχεῖα τῆς καρδίας, ξηρότερά τε καὶ ἀραιότερα γίγνεσθαι, καὶ ἡ δύνα-
50 μις ἀρρωστεῖ εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον περ ἂν ἥ τε ξηρότης ἐν αὐτῇ κρατῇ καὶ ἡ θερμότης, ὧν ἤρκει καὶ θάτερον ἐπι-
κρατῆσαν, ἄτονον ἐργάσασθαι δύναμιν. ὁ τοιοῦτος πυρετὸς, ἤδη πως ἐπαμφοτερίζει, καὶ μέσος ἐστὶ, τοῦτ' ἀνιάτου
παντάπασιν ἐκείνου τοῦ μαρασμώδους, καὶ τοῦ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένου τοῦ κατ' ἀρχὰς, ἔτι ῥᾴστου θεραπεύε-
σθαι. πλάτη δ' ἐστὶ κἀν τούτῳ πάμπολλα. διότι καὶ τῆς διαθέσεως αὐτῆς οὐκ ὀλίγη τις ἡ παρὰ τὸ μᾶλλόν τε
καὶ ἧττον ὑπάλλαξις. ὁ μὲν οὖν ἴσον ἀπέχων ἑκατέρων τῶν πυρετῶν, τοῦ τ' ἀκριβῶς ἤδη μαρασμώδους, καὶ τοῦ
μηδέπω μηδὲν ἔχοντος τοιοῦτον, μέσος πώς ἐστι καὶ πρὸς τὴν ἴασιν, ἀμφίδοξον ἔχων τὴν ἐφ' ἑκάτερα ῥοπήν. ὁ
δ' ἐγγυτέρω τοῦ μαρασμώδους, ἤδη κινδύνῳ πελάζει, καθάπερ καὶ ὁ θατέρου τοῦ πρώτου πλησίον, οὐκ ὀλίγας
ἔχει σωτηρίας ἐλπίδας. ἑξῆς οὖν ἐπὶ τὰς διαγνώσεις αὐτῶν ἰτέον καὶ πρώτου γε τοῦ λύεσθαι δυναμένου
ῥᾳδίως, ἢν μὴ περιπέσῃ τινὶ τῶν πολλῶν τούτων ἰατρῶν. ἔστι δὲ μόνος μὲν ὑφιστάμενος, οὐ χαλεπὸς ἐπιγνωσθῆ-

ται, συνεπισπώμενος δέ τινα τῶν ἐπὶ σήψει χυμῶν, δυσδιώρατος ἤδη γίγνεται διὰ τὴν ἐπιμιξίαν. ὑποκείσθω δὲ πρῶτος αὐτὸς μόνος, ἐπί τινι τῶν προειρημένων αἰτίων συνιστάμενος, καὶ φαινέσθω γε κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἅπαντα ἐπ' αὐτοῦ τὰ γνωρίσματα τῶν ἐφημέρων πυρετῶν τοῦ γένους, συνεμφαίνεται μὲν οὖν αὐτοῖς εὐθέως, καὶ ἡ ἰδέα τοῦ προκαταρξάντος αἰτίου. καὶ δειχθήσεται καὶ τοῦτο, τοῦ λόγου προϊόντος. ἀλλὰ καὶ πυθομένῳ σοι αὐτοῦ τοῦ κάμνοντος, ἔνεστι μαθεῖν, εἰ τὰ ἄλλα διακείμενος ἀμέμπτως, ἐπὶ μόνῳ τῷ θυμωθῆναι σφοδρῶς, ἢ λυπηθῆναι, πυρέττειν ἤρξατο. καὶ εἰ φαίνοιτο ταῦθ' οὕτως ἔχοντα, καὶ παρατείνοιτο κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ὁ πυρετός, μήτ' εἰς ἀπυρεξίαν ἀναπαυόμενος, ἀλλὰ μηδὲ σφοδρότερος γινόμενος, αὐχμηρότερος γε φαινόμενος, ὑποπτεύειν ἑκτικὸν ἔσεσθαι τὸν τοιοῦτον. εἰ δὲ κἂν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἄσιτος ὑπερβάλλειν ἐθελήσειε τὰς ὑποπτευομένας ὥρας τοῦ διὰ τρίτης παροξυσμοῦ, καὶ μήτε προσθήκη τις γένοιτο, μήτε ἀφαίρεσις ἀξιόλογος, ἀλ-
10 λὰ τὸ τοῦ πρώτου πυρετοῦ λείψανον τὸ σμικρὸν ἐκτείνοιτό τε καὶ παραμένει σὺν αὐχμηρῷ τῷ σώματι, καὶ τῇ θερμασίᾳ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς χειρὸς ἐπιεικεῖ φαινομένῃ, χρονιζόντων δὲ δριμείᾳ καὶ δακνώδει καὶ αὐχμηρᾷ προσπιπτούσῃ, τὸν τοιοῦτον πυρετὸν ἑκτικὸν ὑπολαμβάνειν εἶναι. μέγιστον δέ σοι καὶ ἀναμφισβήτητον ἔσται γνώρισμα τῆς φύσεως αὐτοῦ, θρέψαντι τὸν ἄνθρωπον ἡνίκα μάλιστα δοκεῖ βεβαίως ὑπερβεβηκέναι τὰς ὑπόπτους ὥρας ἁπάσας. εὐθέως γὰρ ἐπὶ τῇ τροφῇ μετὰ μίαν ὥραν ἢ δευτέραν ἅπασι τοῖς ἁπτομένοις τοῦ κάμνοντος ἑτέραν ἐπίδοσιν ὁ πυρετὸς ἐσχηκέναι δόξει. καί τις καὶ τοῖς δοῦσι τὴν τροφὴν ὡς ἀκαίρως θρέψασιν ἐγκαλέσει, καὶ ὡς κατ' αὐτὰς μάλιστα τὰς ὥρας τοῦ παροξυσμοῦ, καὶ ὡς χρὴ ἦν ἐπὶ πλείω χρόνον ἐπιμετρῆσαι, καὶ ὡς ὑστερήσειν ἡ ἐπισημασία. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει. πᾶσι γὰρ τοῖς ἑκτικοῖς πυρετοῖς ἴδιον ἀχώριστον τοῦτο, τὸ τροφῆς προσενεχθείσης, ἀνάπτεσθαι μὲν τὴν θερμασίαν, ἐπιδιδόναι δὲ τὸν σφυγμὸν εἰς μέγεθος καὶ τάχος, ὡς ἄθλιπτον δοκεῖν ἐπισημασίαν γεγονέναι. προσαγορεύω δὲ ἄθλιπτον, ἐν ᾗ μήτε φρίκη τις ἐγένετο, μήτε περίψυξις τῶν
20 ἄκρων, μηθ' οἷον εἰς ὕπνον τις καταφορά, μήτε νωθρότης τις ἐπίσημος, ἢ ἀνωμαλία τις ὅλως, ἤτοι κατὰ τὴν θερμασίαν, ἢ κατὰ τοὺς σφυγμούς. ἔτι δὲ μᾶλλον οὐδὲ σμικρότης, οὐδ' ἀμυδρότης, οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδέν, ἀλλ' ὡς ἂν καὶ ἄλλῳ τινὶ τραφέντι, μείζων αὐτίκα καὶ θάττων σφυγμὸς ἀποτελεσθείη. γίνεται μὲν οὖν ποτὲ καὶ κατ' ἄλλους τινὰς πυρετοὺς, ἄθλιπτος ἀνάβασις, καὶ ὅσον γε ἐπὶ τούτου, δόξειεν ἂν οὐκ εἶναι αὐτῶν ἑκτικῶν ἴδιον ἀχώριστον σύμπτωμα. διαφέρει μὲν οὐκ ὀλίγον, εἰ εἰς τὸ σύμπαν ἄθροισμα τῶν εἰρημένων γνωρισμάτων ἐπιβλέπεις, ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἅπασι πυρετοῖς αἱ τοιαῦται εἰσβολαὶ ἄθλιπτοι γίνονται χωρὶς τοῦ τραφῆναι, κατὰ δὲ τοὺς ἑκτικοὺς πᾶν τὸ ἐναντιώτατον, οὐθ' ὅλως ἐπισημασία γίνεται κατ' οὐδένα χρόνον, ἀλλ' εἷς ἐστι συνεχὴς πυρετὸς ὥσπερ ὁ καλούμενος ἰδίως σύνοχος, ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὥσπερ τινὰ φλόγα παμπόλλην ἀπαντῶσαν ἔχει τοῖς ἐπιβάλλουσι τὴν χεῖρα, πρὸς τῷ καὶ τοὺς σφυγμοὺς ταχίστους καὶ πυκνοτάτους καὶ μεγίστους ὑπάρχειν αὐτῷ, κατὰ δὲ τοὺς ἑκτικοὺς πυρετοὺς οὔτε πλῆθος ἀπαντᾷ θερμασίας, οἵ τε σφυγμοὶ τοσοῦτον μι-
30 κρότεροι καὶ ἀραιότεροι καὶ βραδύτεροι τῶν ἐν τοῖς συνόχοις εἰσίν, ὅσον περ καὶ τὰ τῆς θερμότητος ἐλάττω, κοινὸν μὲν οὖν ἁπάντων τῶν ἑκτικῶν πυρετῶν βληχροῖς τε εἶναι καὶ ἴσοις διὰ παντός, ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἕως τῆς ἐσχάτης τελευτῆς. ἴδιον δὲ τοῖς τῶν μαρασμῶν συγγενέσιν ἡ ξηρότης, ἐπεί τοι πολλάκις ἄνευ ξηρότητος ἑκτικοὶ συνίστανται πυρετοί, μὴ μεταπίπτοντες εἰς μαρασμόν, οἷοι καὶ νῦν ἐγένοντο παμπόλλοις ἐν τῷ λοιμῷ τῷ μεγάλῳ. τῶν μὲν οὖν συνόχων διαφέρουσιν, ὡς εἴρηται, οἱ ἑκτικοὶ πυρετοί. τῶν δὲ ἄλλων τῶν ἀθλίπτους ἐχόντων τὰς ἐπισημασίας, αὐτῷ μάλιστα τούτῳ διαφέρουσι, τῷ θλῖψιν μέν τινα πάντως ἐκείνοις προσγίγνεσθαι τραφεῖσιν ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τοῦ παροξυσμοῦ. τοῖς δ' ἑκτικοῖς τὴν οἷον ἄθλιπτον ἐπισημασίαν, ἐπὶ ταῖς τροφαῖς συμπίπτειν, οὐκ οὖσαν μὲν ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον ἐπισημασίαν, ἐξαπατῶσαν δὲ τοὺς ἀγυμνάστους περὶ τὰ τοιαῦτα, τῷ τε πλήθει τῆς θερμασίας, καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ τάχει τῶν σφυγμῶν. ἐναργέστερον δὲ κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν ὁ τοιοῦτος ἐπιγνωσθήσεται πυρετός, ἐπιμελέστερον ἔτι παραφυλαξάντων ἡμῶν ἄχρι
40 πόσου παραμένει τὰ μετὰ τὸ τραφῆναι τὸν ἄνθρωπον ἔν τε τοῖς σφυγμοῖς ἀλλοιωθέντα, καὶ περὶ τὴν θερμασίαν, εὑρεθήσεται γὰρ ἄχρι τοσούτου ἀλλοιοῦσθαι τὰ φαινόμενα σύμπαντα σαφῶς, ἄχρι περ ἂν ἡ ἀπὸ τῆς τροφῆς ἀνάδοσίς τε καὶ πρόσθεσις ὑγραίνηται τὸν αὐχμὸν τῆς καρδίας, εἶτ' αὖθις εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν ἐπανερχόμενα, τὴν πρὸ τοῦ τραφῆναι τὸν ἄνθρωπον. εἰ τοίνυν ἐν ἑτέρῳ καιρῷ θρέψειας αὐτὸν ἐν τῇ μετὰ ταύτην ἡμέρᾳ, καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ κατὰ τὴν ἑξῆς, εὑρήσεις ὃ λέγω γινόμενον, αὐξανομένην μὲν ἐπὶ τῇ τροφῇ τὴν θερμασίαν, ἀλλοιουμένους δὲ, ὡς εἴρηται, τοὺς σφυγμούς. ἔοικε γὰρ αὐτοῖς συμβαίνειν, οἷόν τι καὶ ἐπὶ τῆς τιτάνου καὶ τῶν λίθων τῶν διάπυρα θερμασμένων. εἰ γὰρ καὶ ψυχρότατον ὕδωρ αὐτῷ καταχέῃς πολὺ θερμότεροι φαίνονται, ῥιπιζομένης ὡς ἔοικε τῆς αὐχμώδους ἐν αὐτοῖς θερμασίας ὑπὸ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας. ἥτις μὲν οὖν ἐστὶν ἡ αἰτία δι' ἣν τοῦτο γίγνεται, τῶν φυσικῶν προβλημάτων ἐστίν, ὅτι δὲ οὕτως γίγνεται μαθεῖν ἔνεστιν ἅπαντι τῷ πειραθῆναι βουληθέντι. λαβὼν γοῦν ἐπὶ τὴν χεῖρα βῶλον τιτάνου, καταφρονεῖ τῆς αὐ-
50 τῆς θερμασίας, καὶ οὐκ αἰσθάνεται. εἰ δὲ ἀποτιθέμενος χαμαὶ καταχέῃς αὐτῆς ὕδωρ, ὄψει μὲν αὐτίκα μάλα θερμαινομένην τε καὶ οὕτω ζέουσαν, ὥσπερ οἱ λέβητες, ὅταν ὁμιλήσωσι παμπόλλῃ φλογί, θεάσῃ δὲ καὶ ἀτμὸν οὐκ ὀλίγον ἀναφερόμενον ὑπ' αὐτῆς, εἰ δὲ καὶ ἅψασθαι τολμήσειας ἐν τῷ δὲ καυθήσῃ ῥᾳδίως, οὕτως ἄρα πρός γε τὴν αἴσθησιν ἡ ὑγρὰ θερμότης οὐκ ὀλίγῳ τινὶ τῆς ξηρᾶς ἐναργεστέραν ἔχει τὴν δύναμιν. Ὅτι δὲ ξηρὰ θερμότης ἐστὶν ἡ κατὰ τοὺς ἑκτικοὺς πυρετοὺς οἷς ἕπεται μαρασμός, ἔνεστί σοι κἀντεῦθεν μαθεῖν. οὐδεὶς ἐξ ἀρχῆς εὐθέως ἑάλω τοιούτῳ πυρετῷ τῶν ὑγρὰν ἐχόντων τὴν ἕξιν τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅσοι καὶ φύσει ξηρότεροι, καὶ μάλιστα εἰ σὺν τούτῳ, θερμοὶ τὴν κρᾶσιν εἶεν, εἵλοντό τε βίον ἐν πόνοις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ φροντίσι καὶ διαίτῃ λεπτῇ τούτοις εἴωθεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰσβάλλειν ἑκτικὸς πυρετὸς ἐπὶ θυμοῖς ἢ λύπαις. ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον εἰ θέρους ὥρα συμπέσοι, καὶ κατάστασις θερμὴ καὶ ξηρά, καὶ χωρίον τοιοῦτον. ὅρος δὲ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, τὸ κατὰ

τὸν χρόνον ἐν ᾧ περ οἱ ἐφήμεροι διὰ παρακμῆς ἐπιεικοῦς εἰς ἀπυρεξίαν ἔρχονται, πρὸς τὸ μηδὲν αὐτοῖς γίγνε-
σθαι τοιοῦτον, ἀκριβῶς ἐπιτείνεσθαι τὴν ξηρότητα. τότε γὰρ πρῶτον ὑποχωρήσας τῶν ἐφημέρων, ἐκτικὸς ἤ-
δη γίνεται. τῆς δ' οἷον αὐξήσεώς τε καὶ τελείας συμπληρώσεως αὐτοῦ, ὅρος ἕτερος ἐστὶν, ὁ κατὰ τὴν τρίτην ἡ-
μέραν παροξυσμὸς, εἰ γὰρ ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται κατὰ ταύτην μήτ' εἰσβάλλει τις ἕτερος παροξυσμὸς
μήτ' ἀπύρεκτος ὁ κάμνων γένοιτο, τῆς ξηρότητος ἐπιτεινομένης αὐτῷ βεβαίως, ὁ τοιοῦτος ἤδη τῶν ἐκτικῶν ἐστί·
καὶ προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου μαρασμώδης ἔσται ταχέως, σφυγμὸς ἀμυδρός τε ἅμα καὶ σκληρὸς γίνεται. εὐ-
θὺς δὲ δήπου καὶ μικρὸς ἐξ ἀνάγκης τοιοῦτος ἐστὶν καὶ πυκνὸς, οὐ μὴν διὰ ταῦτα ἐστὶ μαρασμώδης, ἀλλὰ διὰ
τὴν ἀμυδρότητα καὶ σκληρότητα. γίνεται γὰρ ἡ μὲν ἀμυδρότης ἐπὶ ἰσχυραῖς τῆς καρδίας δυσκρασίαις. ἡ δὲ
σκληρότης ἐπὶ ταῖς ξηρότησιν. ἢν δὲ δὴ ταῦτα τὴν καρδίαν καταλάβῃ τὰ παθήματα, πυρέττειν ἀνάγκη
10 τὸ ζῶον κατὰ τὸν μαρασμώδη πυρετόν. εἰς δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον ἐμπίπτουσι πυρετὸν, ἐκ τῶν ὀξέων τε καὶ καυσωδῶν
οἱ πλεῖστοι τῶν κακῶς ἰατρευθέντων, καὶ μάλισθ' ὅσοι δέονται ὕδατος πιεῖν ψυχροῦ. πρὸς τοῦ μὴ πιεῖν, οὐδ' ἄλλο τι
ψυκτήριον ἴαμα τοῦ θώρακος καὶ τῶν ὑποχονδρίων ἔχον. εἰ δὲ δὴ πρὸς τῷ μὴ δὲ τούτων τυχεῖν, ἔτι καὶ τοῖς διὰ
μέλιτος ἐπὶ πλεῖστον ἐχρήσαντο καταπλάσμασιν, ἄγνω ἐπιπλάζει, ἐπιπλέον μαρανθῆναι τούτοις ἕτοιμον, εἴθ'
ἁπλῶς πυρέττοιεν, εἴτ' ἐφ' ἥπατος ἢ γαστρὸς φλεγμονῇ, μάλιστα γὰρ οὖν δὴ ταύταις ταῖς φλεγμοναῖς οὐκ
ὀρθῶς θεραπευομέναις, ἕπονται μαρασμοί. ὥστε τινὲς ᾠήθησαν οὐδ' ἄλλως δύνασθαι γενέσθαι τὸ τοιοῦτον πά-
θος, οὐκ εἰδότες ὡς οὔτε τούτων οὐδέτερον, οὐδ' ἄλλο τι σπλάγχνον ἢ μόριον, οὔτε μαρασμὸν, οὔθ' ὅλως ἐκτικὸν
οὐδένα πυρετὸν ἀπεργάζεται, πρὶν ὡς εἴρηται παθεῖν τὴν καρδίαν. ἄρχεται δὲ τὸ πάθος αὐτῇ ποτὲ μὲν ἐξ αὐ-
τῆς ὡς ἐπὶ θυμοῖς καὶ λύπαις ἰσχυραῖς καὶ μακραῖς. ἐνίοτε δ' ἐπὶ τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς. ἐστὶν ὅτε δὲ ἐπὶ τοῖς
κατὰ πνεύμονα καὶ θώρακα πάθεσι καὶ μάλιστα ἐμπυήμασί τε καὶ φθίσεις, ὥσπερ δὲ ἐπὶ τούτοις, οὕτως ἐπὶ
20 γαστρὶ καὶ ἥπατι καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἁπάσαις ταῖς χρονιζούσαις φλεγμοναῖς ἐπὶ κυρίοις μέρεσιν ἅμα ξηρό-
τητι, τοῦ γε συμπαντος ζώου καὶ μάλιστα τῆς καρδίας. ἐγὼ γοῦν οἶδα καὶ κώλου φλεγμονῇ χρονισάσῃ, μαρα-
σμοὶ ἀκολουθήσαντα καὶ στομάχου καὶ κύστεως καὶ νεφρῶν. ἐγίνοντο δὲ τινὲς οὐχ ἥκιστα καὶ τῶν δυσεντερικῶν
ἐν τοιούτῳ πυρετῷ, φλεγμηνάντων αὐτοῖς δηλονότι τῶν ἐντέρων. καὶ λειεντερίαις δὲ καὶ διαρροίαις μακραῖς,
ὅταν ἤτοι γε εὐθέως ἀπ' ἀρχῆς, ἢ ἐν τῷ χρόνῳ προϊόντι πυρετὸς συμπέσῃ βληχρὸς, ἕπονται μαρασμοὶ, καὶ ἁ-
πλῶς εἰπεῖν, ὅταν ἤδη προεξηρασμένον τὸ τῆς καρδίας σῶμα, τὴν πυρετώδη θερμότητα καταδέξηται δυσ-
λύτως. διὸ καὶ μέγιστον ἐστὶ γνώρισμα πυρετῶν ἐκτικῶν αἱ ἀρτηρίαι θερμότεραι φαινόμεναι τῶν πέριξ σω-
μάτων, ὅπερ αὐταῖς οὐ συμβαίνει κατὰ τοὺς ἄλλους πυρετούς. ἔτι δὲ ἐναργέστερον γίνεται τὸ σύμπτωμα λουσα-
μένων, ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν ἀραιωθέντων, ὡς ἱκανὰ δή τινα προχυθῆναι καὶ διαπνεῦσαι τὴν θερμότητα. σύμμε-
τρος μὲν γὰρ ἡ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι μέρεσι θερμασία φαίνεται μετὰ τὰς τοιαύτας διαπνοάς. οὐδὲν δὲ τῆς ἔμπρο-
30 σθεν ἐλάττων, ἡ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις. μάλιστα δ' αὐτῆς ἐστὶν ἀκριβῶς αἰσθέσθαι, κατὰ τὰς διαστολὰς τῶν σφυγμῶν. οἳ
τινες οὐδ' αὐτοὶ μεταβάλλουσιν ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις διαπνοαῖς, ἀλλὰ διαμένουσιν ὅμοιοι τὰ πάντα. μόνος μὲν οὖν
ὁ συνιστάμενος ὁ ἐκτικὸς πυρετὸς εὔδηλος ἐστὶν, εἴθ' ἁπλῶς ἐκτικὸς εἴτε καὶ ἅμα μαρασμώδης ὑπάρχει. σὺν
ἑτέρῳ δέ τινι χαλεπώτερον ἤδη γινώσκεται κατάπερ ὁ ἔναγχος, ἐπὶ τινὸς γυναικὸς πιόμενος, οὐ δι' ἡμέρας μόνον,
ἀλλὰ καὶ διὰ νυκτὸς, οὐκ ἀσαφῶς παροξυνόμενος. ἐλάνθανε γὰρ ὁ μαρασμώδης πυρετὸς ἅπαντας τοὺς ἐπι-
σκοπουμένους ἰατροὺς οἰομένους χρῆναι μήτ' ἀρχὴν εἰσβολῆς αἰσθητὴν εἶναι τοῖς ἐκτικοῖς πυρετοῖς, μήτε ἀνάβα-
σιν, μήτε ἀκμὴν, ὡς οὐκ ἐνδεχόμενον ἐκτικῷ πυρετῷ συμπλακῆναι τινὰ τῶν ἐπὶ χυμοῖς. ἀλλ' ἥ μέν γε κατὰ
ταύτης γυναικὸς, εὐθέως ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις ἐγνωρίσθη. ἑκατέρα γὰρ τῶν ἐπισημασιῶν ἥ τε δι' ἡμέρας
καὶ νύκτωρ γινομένη, βραχυχρόνια μὲν ἐποιεῖτο τὰ μέρη τοῦ παροξυσμοῦ, καὶ πολλάκις γε καὶ μετὰ νοτίδος τι-
νος ἢ ἀτμώδους διαπνοῆς, ἐλύετο σαφῶς οὕτως, ὡς εὔκρατον ἁπτομένοις φαίνεσθαι τὸ σῶμα, τὰ δὲ κατὰ τὰς
40 ἀρτηρίας σημεῖα τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένα διὰ παντὸς ἔμενεν, οὔτε ἀποψυχομένων αὐτῶν ὁμοίως τοῖς
ἄλλοις μορίοις, οὔτε τὸ τάχος ἢ τὴν πυκνότητα τῆς κινήσεως ἐκλυουσῶν. ἅπερ οὖν εἴρηταί μοι καὶ δι' ἑτέρων
ἤδη πολλάκις, εἰρήσεται καὶ νῦν, ὡς οὐ χρὴ τὰς περιόδους τε καὶ ἀναλογίας τῶν παροξυσμῶν ἐπισκοπεῖ-
σθαι μόνον, ἀλλὰ πολὺ πρότερον αὐτὴν τὴν ἰδέαν τοῦ πυρετοῦ, κἀκ ταύτης γνωρίζειν αὐτοὺς τοὺς πυρετοὺς, ὥσ-
περ τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἰδίας μορφῆς. οὕτω τοι καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ πρώτῃ πολλάκις ἡμέρᾳ τὸ εἶδος ἐγνωρί-
σαμεν τοῦ πυρετοῦ, μὴ περιμείναντες ἢ διὰ τρίτης, ἢ διὰ τετάρτης, ἢ ἀμφημερινῆς ἀνταποδόσεως. ἀλλὰ πε-
ρὶ μὲν τούτων ἐπὶ πλέον ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ κρίσεων εἴρηται. λέλεκται δὲ οὐδὲν ἧττον ἐν ἐκείνῳ βι-
βλίῳ καὶ ὡς χρὴ τῶν ἐφημέρων πυρετῶν γνωρίζειν τὰς διαφοράς. ἐπιχειλάμην μὲν οὖν κἀνταῦθα, δι-
ότι, περὶ αὐτῶν γράφειν. ἀναμνησθεὶς δὲ ὡς μικροῦ τινὸς ἐνδεῖ τὰ κατὰ ἐκεῖνον τοῦ βιβλίου εἰς τὸ τελέως εἰ-
ρῆσθαι πάντα, τὰ μὲν ἄλλα περιττὸν ᾠήθην μεταγράφειν ἐνταῦθα, μόνα δὲ ἅπερ ἐλλιπῶς διώρισται ἐν
50 αὐτῷ, προσθήσω. τοῖς μὲν ἐπ' ἐγκαύσει πυρέττουσι τὸ δέρμα μᾶλλον ἐστὶ θερμότερον τε καὶ αὐχμωδέστερον,
ἢ περ σφυγμοὶ πρὸς τὸ πυρετῶδες ἐξανίστανται. καὶ γὰρ δὴ καὶ διψώδεις ἧττον εἰσὶ οἱ τοιοῦτοι, τῶν ἴσην ἐχόντων τὴν θερ-
μότητα. καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν τῆς χειρὸς, ἀκμαῖον ἐπ' αὐτῶν φαίνεται τὸ θερμὸν, ἔμπαλιν ἢ ὡς ἐπὶ τῶν
διασεγνωσῶν τινα νοσούντων, ἐπαναδίδωσιν ἐπ' ἐκείνοις. διακαίεσθαι δὲ καὶ ἡ κεφαλὴ μάλιστα δοκεῖ τοῖς ἐπ'
ἐγκαύσει πυρέξασι. καὶ χαίρουσί τε μᾶλλον καὶ ὀνίνανται ψυχροῖς καταντλούμενοι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲ αὐτοῖς
θερμότεροί τε καὶ ἐρυθρότεροι φαίνονται μετὰ ξηρότητος, ὅσοι γε δὴ χωρὶς κορύζης, καὶ κατάρρου κάμ-
νουσιν. ἐνίοις γὰρ τῶν ἐγκαυθέντων, καὶ ταῦτα συμπίπτει, καὶ γίγνεται τούτοις οὐ θερμὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ πλή-
ρης ἡ κεφαλὴ τοῦ αἵματος, ὡς καὶ τὰς φλέβας ἐπὶ πλέον συντείνεσθαι συμπάσας, ὅσαι γε καὶ κατὰ τοὺς ὀφθαλ-
μούς εἰσι καὶ τοὺς κροτάφους, καὶ τὸ μέτωπον, ὅλον τε τὸ πρόσωπον. ἐστὶ δ' οὐχ ἥκιστα διακρῖνον καὶ τοῦτο τὸ πλη-

ρεῖς ἡ αὐτοὺς ἱκανῶς τῇ ἐπὶ ψύξει χυμῶν πυρεττόντων. καὶ ἔτι, καὶ τούτων, ὅσοι τὴν κεφαλὴν ἐψύχθησαν ἑτοίμως ἁλίσκονται κορύζαις τε καὶ καταρροίς, καὶ ὅ γε πυρετὸς αὐτοῖς ἐνίοτε σύμπτωμα ἐστὶ μόνης τῆς ἐν τῇ κεφαλῇ διαθέσεως. ὡς τὰ πολλὰ δὲ, τότε μᾶλλον πυρέττουσιν, ὅτε τὸ σῶμα σύμπαν ψυχθῶσιν ἢ ἐγκαυθῶσιν. ἧττον δ' ἐστὶ θερμὸν τὸ δέρμα τῶν ψυχθεῖσιν, ἐν ὄγκῳ τε μείζονι τὸ σῶμα, καὶ οὐδεὶς αὐχμὸς ἀμφὶ τὸ πρόσωπον, οἷος τοῖς ἐπ' ἐγκαύσει πυρέττουσιν ἄνευ τοῦ πεπληρῶσθαι τὴν κεφαλήν. ὡς τὰ πολλὰ μὲν οὖν εἴωθεν ἅπασι τοῖς τοιούτοις ἡ κεφαλὴ πληροῦσθαι, πλὴν εἴ τις ἀκριβῶς εἴη καθαρὸς καὶ ἀπέριττος τὸ σῶμα. τούτοις γὰρ μόνοις ἐνδέχεται θερμαινομένην τὴν κεφαλὴν ἀπλήρωτον διαμένειν. ὅμως μὴν ἐστιν ὅτε καὶ χωρὶς τοῦ πεπληρῶσθαι θερμασίαν παμπόλλην καταλαμβάνειν σύμπασαν αὐτὴν ἐγκαυθεῖσαν, αὕτη μὲν οὖν ἡ διάθεσις ἐναργέστατα διαφέρει τῆς κατὰ ψύξιν. εἰ δὲ μετὰ τοῦ πεπληρῶσθαι δυσδιάκριτός ἐστιν, ὡς ἂν καὶ κατάρρουν ἐπικαλουμένη καὶ κόρυζαν, ἅπερ καὶ τοῖς ψυχθεῖσι συμβαίνει, ἀλλ' ὡς εἴρηται, τὸ αὐχμῶδες καὶ ἄγαν θερμὸν τοῦ δέρματος ὅσα τ' ἄλλα μικρὸν ἔμπροσθεν εἶπον, ἴδια τῶν ἐγκαυθέντων εἰσί, περὶ ὧν ἐπιπλέον ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου λεχθήσεται, σὺν ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις τῶν ἐφημέρων πυρετῶν διαφοραῖς. ὡς τὰς διαγνώσεις ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν περὶ κρίσεων εἰρηκότες, οὐδὲν ἔτι δεόμεθα νῦν ἐκδιηγεῖσθαι. ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἤδη τὸν λόγον ἐνταυθοῖ καταπαύσομεν, ἑξῆς δὲ τῶν ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτομένων πυρετῶν ἁπάσας ἐροῦμεν τὰς διαφοράς.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΠΥΡΕΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ β'.

Τὸ λοιπὸν ἂν εἴη τὰς διαφορὰς τῶν ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτομένων πυρετῶν διελθεῖν, αὐτὸ τοῦτο πρότερον ὑπὲρ αὐτῶν εἰπόντας, ὡς οὐχ ἱκανόν ἐστιν, ὅ τινες ὑπέλαβον, εἰς γένεσιν πυρετῶν, αὐξηθῆναί τε καὶ πλεονάσαι τὸν πικρόχολον χυμόν, ὃν ἔνιοι μὲν ὠχράν, ἔνιοι δὲ ξανθὴν ὀνομάζουσι χολήν. ἅπαντες γὰρ ἂν οὕτω μέγιστον ἐπύρεττον πυρετοὺς οἱ ἰκτεριῶντες, οἷς πλῆθός γε τῆς τοιαύτης χολῆς ἐν ἅπαντι σώματι περιέχεται, ἀλλ' οὐ πυρέττουσι, πλὴν εἰ κατ' ἄλλην τινὰ αἰτίαν συνελθοῦσαν, ὑπὲρ ἧς ὀλίγον ὕστερον εἰρήσεται. ἄτοπον δὲ τὸ, κἂν τοῖς τεταρταίοις καὶ τοῖς ἀμφημερινοῖς πυρετοῖς τοῖς ἀκριβέσιν ἠθροῖσθαι τὴν πικρὰν χολὴν ὑπολαμβάνειν, ὥσπερ ἐν τοῖς τριταίοις καὶ καύσοις. ἔμπαλιν γὰρ ἐπί τε τῶν ἀμφημερινῶν καὶ τεταρταίων πυρετῶν, οὔτε ἔμετοι χολώδεις, οὔθ' ἱδρῶτες, οὔτ' οὖρα, καὶ διαχωρήματα φαίνεται πικρόχολα, πρὸς τῷ μηδ' ἄλλο τι τῶν προηγουμένων τε καὶ συνυπαρχόντων αὐτοῖς μαρτυρεῖν. Οἱ μὲν γὰρ τριταῖοι πυρετοὶ τὸ ἐπίπαν ἔν τε σώμασι συνίστανται χολωδεστέροις φύσει, καὶ ἐν ἡλικίᾳ τῇ τῶν ἀκμαζόντων, ἥτις ἐστὶν ἁπασῶν τῶν ἡλικιῶν χολωδεστάτη, καὶ ἐν ὥρᾳ θερινῇ μάλιστα, καθ' ἣν ὁ τοιοῦτος ἐπικρατεῖ χυμός. οὕτω δὲ κἂν τοῖς θερμοῖς καὶ ξηροῖς τῇ κράσει χωρίοις, καὶ καταστάσει τοῦ περιέχοντος ἀέρος τοιαύτῃ, καὶ βίος οὐκ ἐν ῥᾳστώνῃ καὶ ῥαθυμίᾳ τὸ πλέον, ἀλλ' ἐν πόνοις καὶ φροντίσι καὶ ἀγρυπνίαις, ἐγκαύσεσί τε καὶ τροφαῖς ὀλίγαις, καὶ ταύταις θερμαῖς καὶ ξηραῖς. ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν θερμαινόντων τε καὶ ξηραινόντων φαρμάκων ἀμετροτέρα χρῆσις, εὔφορός ἐστι τριταίων πυρετῶν. Οἱ δ' ἀμφημερινοὶ κατὰ τοὐναντίον ἅπαν, ἔν τε ταῖς φλεγματικωτέραις φύσεσι, καὶ τῶν ὡρῶν ἐν χειμῶνι, καὶ τῶν καταστάσεων, ἔν τε ταῖς ὑγροτέραις καὶ ψυχροτέραις, γέρουσί τε καὶ παισὶ μᾶλλον, ἐν ὑγροῖς καὶ ψυχροῖς χωρίοις, καὶ βίοις ἀργοῖς ἅμα καὶ σὺν πλησμονῇ, καὶ μάλισθ' ὅταν ἐπὶ σιτίοις λούωνται, καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον, ὅταν καὶ αὐτὰ τὰ σιτία φλεγματικώτερα τὴν φύσιν ὑπάρχῃ. οὐ μὴν οὐδ' ἐμοῦσιν οὗτοι τὸν πικρόχολον χυμόν, οὐδὲ διαχωροῦσιν, οὐδ' ἱδροῦσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς τριταίοις πυρετοῖς. οὗτοι μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ σηπομένῃ γίγνεσθαι πεφύκασιν. οἱ δ' ἀμφημερινοὶ τοῖς φλεγματώδεσιν ἕπονται χυμοῖς, ὥσπερ οἱ τεταρταῖοι τοῖς μελαγχολικοῖς, οὕτω γοῦν καὶ φύσεις σωμάτων αἱ μελαγχολικώτεραι, καὶ τῶν ἡλικιῶν ἡ παρακμαστική, καὶ τῶν ὡρῶν τὸ φθινόπωρον, ἅπαντά τε τὰ τούτοις ἀνάλογα ἐν ἐδέσμασί τε καὶ πόμασι καὶ τῷ σύμπαντι βίῳ ξηρὰ καὶ ψυχρὰ τὴν κρᾶσιν ὑπάρχοντα τεταρταίων ἐστὶ γόνιμα πυρετῶν, διὰ τοῦτο καὶ τὸ προηγούμενον αὐτῶν ῥῖγος οὐχ ὅμοιον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν τοῖς τριταίοις οἷον νύττοντός τε καὶ τιτρώσκοντος τὴν αἴσθησιν, ἐνδείκνυται τοῦ ποιοῦντος αἰτίου, τὸ δ' ἐν τοῖς τεταρταίοις οἷον ψύχοντος. εἴρηται δ' ἱκανῶς ὑπὲρ τῆς ἐν τοῖς ῥίγεσιν ἰδέας, ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις, ἔνθα καὶ περὶ τῆς τῶν ὁμογενῶν πυρετῶν ἀποδέδεικται διαφορᾶς, ὡς οἱ μὲν διαλείποντες αὐτῶν, οὕτω δὲ ὀνομάζω τοὺς εἰς αἰσθητὴν ἀπυρεξίαν ἀφικνουμένους, ἐπικινουμένῳ τε καὶ πάντῃ τοῦ σώματος ἰόντι τῷ τὸν πυρετὸν ἐργαζομένῳ συνίστανται χυμῷ. οἱ δὲ συνεχεῖς, ἀφίκονται στεγνουμένῳ καὶ περιεχομένῳ ἐν ταῖς φλεψίν, ὑπὲρ ὧν τῆς διαγνώσεως ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ κρίσεων εἴρηται. τῶν μὲν οὖν διαλειπόντων τρεῖς εἰσὶν αἱ πᾶσαι διαφοραί, ἀμφημερινός, τριταῖος, καὶ τεταρταῖος, ἐπὶ φλέγματι μὲν ὁ ἀμφημερινὸς σαπέντι, ἐπὶ δὲ ταῖς χολαῖς ἑκατέραις τῇ ξανθῇ μὲν ὁ τριταῖος, τῇ μελαίνῃ δὲ ὁ τεταρταῖος. τῶν δὲ συνεχῶν ἐπὶ μὲν τῇ ξανθῇ χολῇ διττὸν εἶδος, ἓν μὲν τὸ τῶν συνόχων ὀνομαζομένων, ὧν ὁ σύμπας χρόνος εἷς παροξυσμός ἐστιν ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι λύσεως, ἕτερον δὲ τὸ τῶν ὁμωνύμως τῷ γένει λεγομένων συνεχῶν ἐν πολλαῖς ταῖς κατὰ μέρος περιόδοις προερχομένων. τῶν μὲν οὖν συνόχων αἱ πᾶσαι τρεῖς εἰσὶν αἱ διαφοραί. τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕως τῆς τελευτῆς ἴσοι διαμένουσι, τινὲς δὲ παραυξάνονται κατὰ βραχύ, τρίτοι δ' ἄλλοι μειοῦνται κατὰ βραχύ, καὶ τινὲς ὀνόματα τοῖς μὲν πρώτοις ὁμοτόνους τε καὶ ἀκμαστικοὺς ἔθεντο, τοῖς δὲ δευτέροις ἀναβατικούς τε καὶ ἐπακμαστικούς. τοῖς δὲ

τρίτοις παρακμαστικοῖς. τῶν δὲ συνεχῶν, δύο μὲν εἰσὶν αἱ πρῶται διαφοραί, τῶν μὲν διὰ τρίτης μόνον παροξυνο-
μένων, ἑτέρων δὲ κἂν τῇ μέσῃ φερόντων ἕτερον παροξυσμόν. οὗτοι μὲν οὖν οὐδὲν ἴδιον ἐξαίρετον ὄνομα κέκτην-
ται. τοὺς δὲ διὰ τρίτης παροξυνομένους, ἐγὼ μὲν ὀνομάζω τριταίους συνεχεῖς, οὐ μὴν κωλύω γε τὸν βουλόμενον ἕτε-
ρον αὐτοῖς ἐπιφέρειν ὄνομα, φυλαττομένης τῆς ἐν τοῖς πράγμασι διαφορᾶς. ἄλλη μὲν γάρ ἐστι φύσις ὅταν εἰς ἀ-
πυρεξίαν παύηταί τι, ἄλλη δ᾽ ὅταν εἰς παρακμὴν πυρετώδη τελευτῶσιν, οἱ διὰ τρίτης συνεχεῖς παροξυνόμενοι πυ-
ρετοί. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι φύσις ἑτέρα τίς ἐστιν τῶν καὶ τῇ μέσῃ παροξυνομένων, ἣ μετρίως ἐστὶ τῶν οὐδέπω ἑαλω,
οὐ μὴν οὐδὲ κωλύω τοὺς βουλομένους ὀνομάζειν ὅπως, εἴ μοι τοῦθ᾽ ἓν μόνον φυλάττοιτο πρὸς αὐτῶν, τὸ μὴ δὲ μίαν
ἰδέαν παραλείπεσθαι πυρετοῦ, λέγεσθαι δὲ ἐφεξῆς ἁπάσας, ὡς ἐγὼ νῦν ἐνεστησάμην τὸν δὲ τὸν λόγον. τῶν γὰρ κἂν
τῇ μέσῃ παροξυνομένων συνεχῶν, οἱ μὲν ἐν ἀμφημερινοῦ σχήματι προέρχονται, τοὺς δύο παροξυσμοὺς ὁ-
10 μοιοτάτους ἀλλήλοις ποιούμενοι, τινὲς δ᾽ ἀνομοίους ἔχοντες τοὺς δύο, τῷ μὲν πρώτῳ τὸν τρίτον ὁμοιότατον ἴσχου-
σι, τῷ δὲ δευτέρῳ τὸν τέταρτον, ἐν σχήματι δυοῖν τριταίων προϊόντες, οὗτοι μὲν ἐπὶ χολώδει μᾶλλον, οἱ δὲ καθ᾽
ἑκάστην ἡμέραν ὁμοίως παροξυνόμενοι, ἐπὶ φλεγματικωτέρῳ συνίστανται χυμῷ, τρίτον δ᾽ ἄλλο γένος ἐστὶ τῶν συνε-
χῶν πυρετῶν σπανίως γιγνόμενον, ἐπειδὰν ὁ παροξυσμὸς ἐν σχήματι τεταρταίου περιόδου προέρχηται, μὴ
παυόμενος εἰς ἀπυρεξίαν. γίνεται δὲ ὥσπερ ὁ διὰ τρίτης, ἔστιν ὅτε διπλοῦς καὶ τριπλοῦς, οὕτω καὶ οὗτος οὐ
μόνον διπλοῦς ἀλλὰ καὶ τριπλοῦς. αἱ μέντοι τοιαῦται τῶν πυρετῶν ἐπιπλοκαὶ τῆς περὶ τύπων εἰσὶ θεωρίας ἴδιαι
τῶν δ᾽ ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτομένων ἁπλῶν πυρετῶν, αἱ σύμπασαι διαφοραὶ τοσαῦται τὸν ἀριθμόν εἰσιν, ὅσαι περ
εἴρηνται νῦν. διὰ δὲ τὰς μίξεις δ᾽ αὐτῶν, ἕτεραι τινὲς γίνονται περὶ ὧν ἐφεξῆς ἐρῶ, πρότερόν γε περὶ τῶν ἁ-
πλῶν ἔτι τὸ λεῖπον προσθείς, ὡς ὅστις ἀκριβῶς ἁπλοῦς ἦ πυρετὸς, ἐν εἴδους οἷον κανόνα τινὰ κέκληται
τῶν νῦν ὑφ᾽ ἡμῶν λεχθησομένων, ὅστις δ᾽ ἂν τοῦδε νοθεύσῃ κατά τι, κατὰ τοσοῦτον ἀποχωρεῖ τῶν ἁπλῶν
20 πυρετῶν. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων φερομένῃ γιγνόμενος, ἐκβάλλει τε με-
τὰ ῥίγους, καὶ καυσώδης ἐστὶ καὶ χολῆς ἐμέτοις ἢ διαχωρήσεσιν, ἢ ἱδρῶσιν, ἢ τισὶν αὐτῶν, ἢ πᾶσιν ἅμα ἐκλέ-
λυται. τοῦ τοιούτου πυρετοῦ τὸ μῆκος τοῦ παροξυσμοῦ τὸ μέγιστον ὡρῶν ἐστὶ ἰσημερινῶν δώδεκα, καὶ καλοῦμεν
αὐτὸν ἀκριβῆ τριταῖον, ἐπὶ κράσει τοῦ κάμνοντος χολώδει, καὶ ὥρᾳ καὶ χώρᾳ καὶ καταστάσει καὶ διαίτῃ θερ-
μῇ καὶ ξηρᾷ συνιστάμενον. εἴρηται δὲ καὶ τἆλλα τὰ συντελοῦντα πρὸς τὴν γένεσιν αὐτοῦ πάντα μικρὸν ἔμ-
προσθεν. ὀλιγοχρονιώτερος δὲ ὡς τὰ πολλὰ τοῦ προειρημένου μήκους, ὁ παροξυσμὸς γίγνεται, παμπόλλην ἐν
τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἔχων τὴν διαφορὰν, ἤτοι διὰ τὸ ποσόν τε καὶ τὸ ποιὸν αὐτῆς τῆς ὕλης, ἢ διὰ τὴν τοῦ κάμ-
νοντος δύναμιν, ἢ διὰ τὴν ὑπάρχουσαν τηνικαῦτα τῷ πάσχοντι τὴν διάθεσιν. ἡ μὲν γὰρ παχείων χολὴ τῆς
ἐλάττονος μακρότερον φέρει τὸν παροξυσμόν, ἡ δὲ λεπτὴ τῆς παχείας βραχύτερον. οὕτω δὲ καὶ τῆς δυνάμεως
ἡ μὲν ἰσχυροτέρα βραχύτερον, ἡ δ᾽ ἀσθενεστέρα, μακρότερον, καὶ τῆς τοῦ σώματος διαθέσεως, ἡ μὲν ἀραιὰ βραχύ-
30 τερον, ἡ δὲ πυκνὴ μακρότερον. ὁ δὲ τοῦ διαλείμματος χρόνος ἐν τῷ τοιούτῳ πυρετῷ, τὸ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς ση-
μεῖον τῆς σηπεδόνος τοῦ χυμοῦ παντάπασιν ἀδιάγνωστον ἔχει κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν ἢ νύκτα τοῦ παροξυσμοῦ.
βραχέως δὲ ὑποτυφόμενον γνωστὸν ἀμυδρῶς ἐν τοῖς πρώτοις μέρεσι τῆς μετ᾽ αὐτήν. σαφέστερον δὲ ἤδη περὶ
τὰ πέρατα τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἢ νυκτός. ἔτι δὲ σαφέστερον ἐπὶ τῆς ἐχομένης, ἥτις προηγεῖται δηλαδὴ τῆς πα-
ροξυντικῆς ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἐν ἐκείνῃ δὲ αὐτῇ σαφὲς ἤδη τὸ σημεῖον ἐστὶ, καὶ πολὺ μᾶλλον, εἰσβάλλοντος τοῦ πα-
ροξυσμοῦ καὶ πολὺ μᾶλλον ἀναβαίνοντος ἐπὶ τὴν ἀκμήν. ἐν ταύτῃ δ᾽ ἧττον ἢ κατὰ τὴν ἀνάβασιν, καὶ μακρῷ
πάλιν ἧττον ἐν τῇ παρακμῇ. τοῦτον τὸν πυρετὸν εἰ βούλοιο καλεῖν ἀκριβῆ τριταῖον, ὀνόματι χρήσῃ παλαιῷ, εἰ
δὲ μὴ, ἀλλ᾽ ἡμῶν γε συγχώρησον οὕτως ὀνομάζειν ἕνεκα σαφοῦς διδασκαλίας. ἔστι δ᾽ ἕτερος ἀκριβὴς ἁπλοῦς
πυρετὸς, ἐπὶ φλέγματι σηπεδονώδει διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ὑπὸ τῆς φύσεως ὠθουμένῳ γιγνόμενος. ἄρχεται μὲν
ἐκ τῆς καταψύξεως τῶν ἄκρων καὶ φρίκης μᾶλλον ἢ ῥίγους. δυσεκθέρμαντος δ᾽ ἐστὶν, καὶ πολυχρόνιον ἔχει τὴν
40 ἀνάβασιν ὡς ἐπὶ τὴν ἀκμήν, ἐπειδὴ καὶ ὁ χυμὸς ἐφ᾽ ᾧ συνίσταται, ψυχρὸς μέν ἐστι καὶ ὑγρὸς τὴν κρᾶσιν, γλί-
σχρος δὲ τὴν σύστασιν. δυσέξαπτός τε οὖν ἐστι διὰ ταῦτα, καὶ βραδύπορος, καὶ πολλαχόθι κατὰ τοὺς πόρους ἰ-
σχόμενος. θλίβει μὲν ἐνίοτε καὶ βαρύνει τὴν δύναμιν, ἀνωμάλους δὲ καὶ πλέον ἀμυδροὺς ἐργάζεται καὶ μι-
κροὺς τοὺς σφυγμοὺς ἔν τε ταῖς εἰσβολαῖς, καὶ τῶν ἀναβάσεων ἐν τοῖς πρώτοις. γίγνεται μὲν οὖν καὶ τῷ χο-
λώδει πυρετῷ κατὰ τὰς εἰσβολὰς τῶν παροξυσμῶν, ἕκαστον τῶν εἰρημένων περὶ τὸν σφυγμὸν παθημάτων,
ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἐκείνου μὲν ἐν τάχει καθίσταται τά τε ἄλλα, καὶ ἡ ἀνωμαλία, τὰ πολλὰ μηδὲ συνεισβάλλουσα τοῖς
τοιούτοις πυρετοῖς. ἡ θερμασία δὲ, οὐ μετὰ πολὺ τοῦ παύσασθαι τὸ ῥῖγος ἐξάπτεται λαμπρά, καθάπερ τι πῦρ
ἀκριβῶς καθαρὸν οὐδὲ μικρᾶς ἐμφερομένης αὐτῷ καπνώδους ἀχλύος. τὴν δὲ τοῦ φλεγματώδους χυμοῦ θερμα-
σίαν εἰκάσαις ἂν πυρὶ καπνώδει ξύλων χλωρῶν ἐξαπτομένων. ταῦτ᾽ ἄρα καὶ κενώσεις ἔσω αὐτοῦ βραχεῖαι καὶ
τὸ μῆκος τοῦ παροξυσμοῦ μακρότερον γινόμενον, ὅ τε χρόνος ὁ τοῦ διαλείμματος οὐχ ὁμοίως τῷ πρώτῳ καθα-
50 ρὸς, ἀλλ᾽ ἀεὶ τὸ τῆς σήψεως τοῦ χυμοῦ διαφυλάττων γνώρισμα κατά τε τὴν θερμότητα καὶ τοὺς σφυγμούς.
ἐναργέστατον δὲ κἂν τούτῳ τῷ πυρετῷ περὶ τὰς εἰσβολάς τε καὶ τὰς ἐπιδόσεις τῶν παροξυσμῶν ἐστι, τὸ τῆς
σήψεως σημεῖον. ὅμως δ᾽ οὖν καὶ οὗτος ὅταν ἀκριβὴς ἦ, τοῖς πολλοῖς δοκεῖ καθαρὸν ἔχειν τὸ διάλειμμα, καὶ ἡ-
μεῖς οὕτως καὶ αὐτοὶ λέγομεν οὐκ ὀλιγάκις ὅταν ἄκαιρος ἡ ἀκριβολογία φαίνεται. συμβαίνει δὲ φύσεσί τε
σωμάτων, καὶ ὥραις, καὶ χώραις, καὶ καταστάσεσιν, ἐπιτηδεύμασί τε, καὶ διαίτῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς
φλεγματώδεσι. παροξύνεται δὲ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, καίτοι γ᾽ ἧττον ὑπάρχων θερμὸς τοῦ διὰ τρίτης τοῦ χολώ-
δους. ἀλλ᾽ ἔοικεν ἐκεῖνος μὲν ἐπειδὴ τόν τε χυμὸν εὐέξαπτον ἔχει, καὶ ῥᾳδίως ἑκάστοτε διὰ λεπτότητα, τὸ ξύσαν αὐ-
τῶν κατὰ τὸν παροξυσμὸν ἐκκαθαίρεται σύμπαν, εἰς ἀπυρεξίαν τε τινὰ καθαρωτέραν ἰέναι, καὶ βραχὺ μετὰ
τὸν παροξυσμὸν ἐγκαταλείπειν σπέρμα σηπεδονώδους θερμότητος, ὁ δ᾽ ἐπὶ τῷ φλέγματι, μὴ δὲ καθαίρεσθαι

τελέως ἐν

τελέως ἐν ταῖς παρακμαῖς τῶν παροξυσμῶν, μήτ᾽ ὀλίγον ὑπολείπειν τὸ οἷον ἀποτυφόμενον· ἐντεῦθεν ἄ-
ρα τό τε διάλειμμα πολὺ φαυλότερον αὐτῷ, καὶ τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ πρωϊαίτερον ἡ εἰσβολή. Τὸ δὲ
τρίτον γένος τῶν διαλειπόντων πυρετῶν ὁ ἀκριβὴς τεταρταῖος, ὅταν ἐπὶ μόνῳ γίνεται τῷ μελαγχολικῷ χυ-
μῷ ψυχρῷ καὶ ξηρῷ τὴν κρᾶσιν ὑπάρχοντι κατὰ βραχὺ μὲν ὑποτύφεται καθάπερ τις λίθος, ἢ ὄστρακον, ἢ
ὀστοῦν, ἤ τι τῶν οὕτω ψυχρῶν καὶ ξηρῶν σωμάτων, ἐπειδὰν δ᾽ ἐξαφθῇ τις ἐξ αὐτοῦ φλὸξ, οὐκ ἔτ᾽ ὑπολείπει κα-
πνῶδες, οὐδὲ ἡμίκαυστον ἐπὶ τῷ παροξυσμῷ, καὶ διὰ τοῦτο κενώσεις τε πλείονες ἐπὶ τούτῳ τῷ χυμῷ μᾶλλον
ἢ τῷ φλεγματικῷ, καὶ τὸ διάλειμμα καθαρὸν ἀκριβῶς εἶναι δοκεῖ, τῷ κἂν τοῦθ᾽ ἅπαν κενοῦσθαί τε καὶ δια-
φορεῖσθαι τὸ ἐξαφθὲν τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ ῥῖγος αὐτοῖς ἐστὶν, οἷον μάλιστα τοῖς ἐν κρύει καρ-
τερῷ καταψυχθεῖσιν, οὐκ οἷόν περ ἐνίοτε γίγνεται τοῖς ἐγκαυθεῖσι, ἢ κοπωθεῖσιν, ἢ ἐπὶ φαρμάκοις θερμοῖς
10 καὶ δάκνουσιν, ἕλκει προσενεχθεῖσιν. ἀρχὴ δὲ τοῦ τοιούτου πυρετοῦ προηγήσασθαι μὲν, ὅσα χολὴν ἀθροίζει μέ-
λαιναν, ἐν ἐπιτηδεύμασι, καὶ διαίτῃ, καὶ καταστάσει, καὶ ὥρᾳ καὶ χώρᾳ, τὴν φύσιν τε καὶ ἡλικίαν εἶναι τοῦ κά-
μνοντος μελαγχολικωτέραν. ὁ παροξυσμὸς δὲ καὶ τούτου τοῦ πυρετοῦ, τῷ μήκει τοῦ χρόνου τῷ τριταίῳ παρα-
πλήσιος, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ μακρότερος, ἔτι μένοντος ἀκριβῶς ὡς ἂν ἐπὶ ψυχροτέρῳ χυμῷ συνισταμένου. ἡ δ᾽ αἰτία
παραπλήσιος ἐπί τε τούτων ἐστὶ τῶν πυρετῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἡ τὴν διαφορὰν ἐργαζομένη τοῦ μήκους
τῶν παροξυσμῶν, ὥσπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐπὶ τῶν ἀκριβῶν εἴρηται τριταίων, ἐν πλήθει καὶ ποιότητι τοῦ χυ-
μοῦ καὶ ῥώμῃ καὶ ἀῤῥωστίᾳ δυνάμεως. ἔτι πρὸς τούτοις αὐτῇ τοῦ κάμνοντος τῇ διαθέσει τὴν διαφορὰν ἔχουσα
καὶ τἆλλα πάντα αὐτοῖς ἀνάλογον ὑπάρχει τοῖς ἐπὶ τῷ πικροχόλῳ χυμῷ συνισταμένοις. εἰ γοῦν μήτε σή-
ποιτο, μήτε φέροιτο σφοδρῶς διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, οὐκ ἂν ἀπεργάσηται τε-
ταρταίαν περίοδον ἀκριβῆ. καὶ μὴν καὶ τοῖς ἰκτερώδεσι παθήμασι, ἀνάλογον αἱ ἐπὶ σπληνὸς ἀῤῥωστίαι, χρο-
20 νίαι, μελαγχολικαὶ καὶ δύσχροιαι περὶ τὸ σύμπαν γίνονται σῶμα. καὶ τοῖς ἐρυσιπέλασιν ἐπὶ τῇ ξανθῇ χολῇ συνι-
σταμένοις, ἀνάλογον οἵ τε καρκῖνοι, καὶ αἱ φαγέδαιναι. πυρέττουσι δ᾽ οὔτε ἐν τούτοις ἐξ ἀνάγκης, οὔτ᾽ ἐν τοῖς μελαγχο-
λικοῖς, εἰ μὴ σαπείη πρότερον ὁ μελαγχολικὸς χυμός. πειρᾶται μὲν γὰρ ἡ φύσις ἀεὶ ταῖς ἑαυταῖς χρωμένη
δυνάμεσι, ὁμοιοῦν μὲν τοῖς τρεφομένοις ὅσον ἂν ἐγχωρῇ γενέσθαι χρηστὸν, ἐκκρίνειν δὲ τὸ μὴ τοιοῦτον. ἣν δὲ ποτὲ
διὰ πάχος, ἢ πλῆθος, ἢ γλισχρότητα τοῦ περιττώματος, ἤ τινα στέγνωσιν τῶν ὁδῶν, ἢ καὶ διὰ τὴν ἑαυτῆς ἀσθέ-
νειαν, ἀδυνατήσῃ πᾶν ἐκκρῖναι τὸ μοχθηρὸν, ἀναγκαῖον αὐτῷ χρονίζοντι κατὰ τὸ τοῦ ζώου σῶμα διαφθείρεσθαι.
μένειν μὲν γὰρ οἷον ἦν ἐξ ἀρχῆς οὐδὲ τῶν ἄλλων ὑγρῶν οὐδὲν δύναται, μήτι γε δὴ τὸ οὕτως φαῦλον, ὡς μηκέτ᾽ ἐπι-
δέχεσθαι τὸν παρὰ τῆς φύσεως κόσμον, ἀλλ᾽ ἤτοι πεττόμενον ὁμοιοῦταί τε καὶ προστίθεται τοῖς στερεοῖς τοῦ ζώου μο-
ρίοις, ἢ διαφθείρεταί τε καὶ σήπεται. οὕτω γοῦν καὶ τοῖς ἰκτερώδεσι καὶ μελαγχολικοῖς ὅταν ἐπὶ πλείονα χρόνον ἐν τῷ
σώματι μένωσιν οἱ χολώδεις χυμοὶ πλεονάζοντες, ἐπιγίγνονται πυρετοὶ, πολλάκις δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸ ἧπαρ ἢ τὸν
30 σπλῆνα διάθεσις ἤνεγκε πυρετὸν, ὅταν ἤτοι φλεγμονή τις ἢ ἔμφραξις ἐργάζηται τὰ προειρημένα παθήματα.
κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, οὐδ᾽ ὅταν ὁ φλεγματώδης πλεονάζῃ χυμὸς, ἕπεται πυρετὸς εἰ μὴ σαπείη πρότερον. ἐπὶ
τούτῳ μέν γε καὶ τὸ τοῖς παλαιοῖς ἀδύνατον εἶναι δοκοῦν, ὦπται πολλάκις. ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ χωρὶς πυρετοῦ ῥῖγος, ἔστι δὲ
ὅτε μὲν ἅπαξ γινόμενον, ἔστι δὲ ὅτε καὶ κατὰ περίοδον ἐπὶ πλείους ἡμέρας ἢ συνεχὲς ἀπ᾽ ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἤτοι παν-
τάπασιν οὕτω μέτριον, ὡς μηδ᾽ εἶναι δοκεῖν, ὅταν ἡσυχάζωσιν, ἀλλὰ μόνον εἰ κινηθεῖεν, εἰς αἴσθησιν ἥκειν, ἢ καὶ μειζό-
νως, ὡς καὶ χωρὶς τοῦ κινεῖσθαι διοχλεῖν, ἀλλ᾽ ὅταν γε καὶ ὁ τοιοῦτος ἐν τῷ χρόνῳ διασαπῇ χυμὸς, οὐ ῥιγοῦσι μόνον ἀλλὰ καὶ
πυρέττουσι. καὶ χρόνιός τε πάνυ καὶ δύσλυτος ἐπιγίγνεται ταῖς τοιαύταις αἰτίαις ὁ πυρετὸς ἐν ἀμφημερινῷ σχήματι.

Τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ὁ ἠπίαλος πυρετὸς ἰδίως ὀνομαζόμενος, ὅταν ἅμα πυρέττουσί τε καὶ ῥιγῶσι, καὶ
ἀμφοτέρων αἰσθάνονται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἐν ἅπαντι μορίῳ τοῦ σώματος. Ἀρχιγένης μὲν οὖν οἴεται κατ᾽
ἄλλου μηδενὸς ἐπιφέρεσθαι μηδέ ποτε τοὔνομα τὸν ἠπίαλον, ἀλλ᾽ ἢ κατὰ μόνου τοῦ τοιούτου πυρετοῦ. φαίνον-
40 ται δὲ τῶν ἀττικῶν ἀνδρῶν ἔνιοι καὶ τὸ πρὸ τοῦ πυρετοῦ ῥῖγος, οὕτως ὀνομάζοντες. ὑαλώδη δέ μοι δοκεῖ προσα-
γορεύειν ὁ Πραξαγόρας τὸν χυμὸν τοιοῦτον, οἱ νεώτεροι δὲ ὧν ἐστι καὶ Φιλότιμος ὠμὸν ἁπλῶς, οὐδὲν προστιθέν-
τες εἰς ἀκριβῆ διορισμὸν ὄνομα. τῆς φλεγματώδους δ᾽ ἐστὶ δήπου καὶ αὐτὸς ἰδέας ἱκανῶς ὑπάρχων ψυχρὸς
τε καὶ γλίσχρος. ὅς γὰρ ἂν ὑγρὸς ἅμα καὶ ψυχρὸς ᾖ χυμὸς, ὑπὸ τὴν τοῦ φλέγματος ἀνάγεται προσηγορίαν, εἴ
τις Ἱπποκρατείως τε καὶ συνήθως ἅπασιν, οὐ μόνον τοῖς παλαιοῖς ἀλλὰ ἤδη καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ὀνομάζειν
ἐθέλει. Πρόδικος γὰρ ἐν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου παρανομεῖ καὶ περὶ τοὔνομα πρὸς τῆς θαυμαστῆς ἐ-
τυμολογίας ἀναπειθόμενος. ἀλλ᾽ οὐ νῦν καιρὸς ἐπὶ τὰ τοιαῦτα τὸν λόγον ἐκτρέπειν, ἄλλην αὐτῆς πραγμα-
τείαν ἀνατεθεικότα. αὖθις οὖν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἴωμεν, ὅστις ἂν ἐν τῷ σώματι χυμὸς ὑγρὸς ᾖ καὶ ψυχρὸς ἡ-
μεῖς μὲν τοῦτον ὀνομάζομεν φλέγμα, σὺ δ᾽ εἰ βούλει κάλει σκινδαψόν. οὕτως ἄρα μοι μέλει τῶν ὀνομάτων οὐδέν.
ἀλλ᾽ ἴσθι γε τοῦ χυμοῦ τούτου πλείους οὔσας διαφοράς, ἓν μὲν γὰρ εἶδος αὐτοῦ πάνυ δή τι ψυχρὸν ἐστιν, ὥς τε καὶ με-
50 γίστας ὀδύνας ὅταν ἐμφραχθῇ χωρίῳ θερμῷ παρέχεσθαι, καὶ πολλάκις τὰς πολλὰς ἀλγηδόνας τῶν προσαγο-
ρευομένων κωλικῶν, ἐπὶ δριμεῖ κλύσματι τοιοῦτον χυμὸν ἐκκενώσαντι παραχρῆμα παυομένας ἐστὶν ἰδεῖν. ἔοι-
κε δὲ καὶ τὴν ὄψιν ὁ χυμὸς οὗτος ὑάλῳ κεχυμένῃ, ἕτερον δ᾽ ἐστὶ φλέγματος εἶδος, ὃ ἀναχρεμπτόμενοι πολλάκις
ἀποπτύουσί τινες, αἰσθητὴν ἔχον τὴν γλυκύτητα, καὶ δῆλον ὡς οὐκ ἐνδέχεται τὸ τοιοῦτον ἀκριβῶς εἶναι ψυ-
χρὸν, εἴ τι μεμνήμεθα τῶν ἐν τοῖς περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεως ἀποδεδειγμένων. ἔστι γε δή τι καὶ
τρίτον ἄλλο φλέγματος εἶδος αὐτοῖς τοῖς πτύουσιν ὀξὺ φαινόμενον, ἧττον μὲν τοῦ ὑαλώδους, μᾶλλον δὲ τοῦ γλυκέος ψυ-
χρὸν, ὥσπερ ἕτερον ἁλμυρὸν, ἤτοι διὰ σῆψιν, ἢ δι᾽ ἐπιμιξίαν ἁλυκῆς ὀῤῥώδους ὑγρότητος, ἐφ᾽ ᾧ δὴ καὶ οἱ πυ-
ρέττοντες οὐ ῥιγοῦσιν, ἀλλὰ φρίττουσι μόνον, εἰσβάλλοντος τοῦ παροξυσμοῦ. τὸ δέ γ᾽ ὀξὺ καὶ τὸ ὑαλῶδες, εἰ κινοῖτο
διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ἰὸν, τὰ χωρὶς πυρετοῦ φέρει ῥίγη, κἂν σηπεδών τις αὐτοῖς ἐγγένοιτο μετρία, τὸν

ἢ διάλοιπον ἐργάζεται πυρετόν. εἰ δ' ἐπὶ πλέον σαπείη, προηγεῖται μὲν τὸ ῥῖγος, ἕπεται δ' ὁ πυρετός, ἐκνικωμένης
τῆς ψύξεως ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς θερμασίας, ὡς μηδ' ὅλως φαίνεσθαι κατὰ τὰς ἀναβάσεις καὶ τὰς ἀκμὰς
τῶν παροξυσμῶν. ἴσως δὲ καὶ τὸ ὑαλῶδες φλέγμα τῆς ὀξείας μετέχει ποιότητος, ὡς εἶναι τὰς πάσας διαφο-
ρὰς αὐτοῦ τρεῖς, ὀξὺ καὶ γλυκὺ καὶ ἁλυκόν. ἥκιστα δ' ἐπὶ τῷ γλυκεῖ φλέγματι σηπομένῳ προηγεῖται τοῦ
πυρετοῦ ῥῖγος. ἴσως δ' ἄν τις οὐκ εὖ ἁπλῶς, οὐδ' ὑφ' ἁπλῆς αἰτίας γίνεσθαι τοὺς τοιούτους ὑπολάβοι πυρε-
τούς. εἴ γε δὴ τοῦ φλέγματος ὅσον μὲν δὴ σήπεται, τὸν πυρετὸν ἐξάπτει, τὸ δ' ἄλλο, τὸ μηδέπω σηπόμενον, ἐφ'
οὗ ῥιγοῦσιν, ἐκ αὐτῆς ἐστὶ τῆς σηπομένης ποιότητος, εἴπερ οὖν ὑπὸ τούτου μὲν, τὸ ῥῖγος, ὑπὸ δὲ τοῦ διασαπέν-
τος, ὁ πυρετὸς γίνεται, διττὸν ἀεὶ ἔσται τὸ αἴτιον. ἐγχωρεῖ μὴν κἀνταῦθα τὸν μὲν πυρετὸν ὑφ' ἑτέρου γένους αἰτίας
γίνεσθαι φάναι, τὸ ῥῖγος δ' ὑπ' ἄλλου, μὴ ὄν, ὥσπερ ὁ πυρετός. ἐν γε μὴν τοῖς τριταίοις πυρετοῖς ἡ ξανθὴ χολὴ καὶ
10 τὸ ῥῖγος ἐργάζεται, καὶ τὸν πυρετόν, ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα λογικωτέραν ἔχει τὴν ἀμφισβήτησιν, ἐπὶ δὲ τὰ νῦν
ἡμῖν προκείμενα μετιέναι καιρός. Μιχθέντος τοῦ σηπομένου φλέγματος, ἐφ' ᾧ τὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν πα-
ροξυνόμενον ἐλέγομεν συνίστασθαι πυρετόν, τῷ πικροχόλῳ χυμῷ, τῷ τὸν διὰ τρίτης ἐργαζομένῳ, σύνθε-
τός τε καὶ διπλοῦς γίνεται ἥ τε αἰτία καὶ ἡ διάθεσις. ὁ μὲν γὰρ ἕτερος τῶν χυμῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιφέ-
ρει τὸν παροξυσμόν, ὁ δ' ἕτερος διὰ τρίτης. ὥστε τὴν μὲν ἑτέραν τῶν ἡμερῶν δύο ἔχειν παροξυσμούς, ἕνα δὲ τὴν
ἑτέραν, ὅταν γε μὴ συμπίπτωσιν ἐγγὺς ταῖς ὥραις οἱ παροξυντικοὶ καιροί, συμπιπτόντων γάρ, εἷς ἔσται συγ-
κεχυμένος, οὔτε τὴν τοῦ διὰ τρίτης, οὔτε τὴν τοῦ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀκριβῆ διαφυλάττων ἰδέαν. ἐπεὶ δ' ἐστὶν
ἑκατέρου τῶν πυρετῶν διττὸν εἶδος, ἐπιπλοκαὶ γενήσονται τέσσαρες, μία μὲν ἐν ᾗ μίγνυται τριταῖος ἀμ-
φημερινῷ, δευτέρα δὲ ἐν ᾗ τριταῖος τῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνομένῳ συνεχεῖ, καὶ τρίτη μιχθέντος ἀμ-
φημερινοῦ τῷ διὰ τρίτης συνεχεῖ, καὶ τετάρτη καθ' ἣν ὁ καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενος συνεχής, μίγνυται
20 τῷ διὰ τρίτης συνεχεῖ. ἑκάστων δὲ τῶν εἰρημένων συμπλοκῶν ἡ διαφορὰ διττή, ποτὲ μὲν εἰς τὴν αὐτὴν ὥραν ἀπ-
άντων ὁμοῦ τῶν παροξυσμῶν, ἔστι δ' ὅτε, κατὰ διαφέροντας εἰσβαλλόντων καιρούς. ἀλλ' οὗτοι μὲν διά-
γνωστοι, πλὴν ὅτι πολλάκις ὁ διαλείπων ἀγνοεῖται τοῖς ἀγυμνάστοις, ὡς ἂν μηδέ ποτ' εἰς ἀπυρεξίαν ἐρχομέ-
νου τοῦ νοσοῦντος. ἀλλὰ χρὴ τὴν ἰδέαν ἐπισκοπεῖσθαι τοῦ παροξυσμοῦ καθάπερ ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ κρίσεων
ἐπὶ πλέον εἴρηται, κἀντεῦθεν γνωρίζειν οὐκ ἐκ τῆς τῶν περιόδων ἀναλογίας. ὑποκείσθω γὰρ εἰσβεβληκέ-
ναι τινὰ περὶ πρώτην ὥραν παροξυσμὸν ἅμα ῥίγει, τιτρώσκειν δοκοῦντι τὰς σάρκας τοῦ κάμνοντος, εἶτα καὶ
τἆλλα πάντα μέχρι τῆς ἀκμῆς τοῦ τριταίου πυρετοῦ γνωρίσματα, προβαλλόντα, μετὰ χολῆς ἐμέτου, ἅμα χρη-
στοῖς ἱδρῶσι παρακμάζειν, καὶ εἶναι μὲν ἤδη τῆς ἡμέρας ὥραν ἐνάτην, τεκμαίρεσθαι δ' ἡμᾶς ἐκ τῆς συμπά-
σης κινήσεως τοῦ παροξυσμοῦ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἀπύρεκτον ἔσεσθαι τὸν κάμνοντα, ταύτην δηλονότι τὴν
ἀπυρεξίαν, ἣν ἐν ταῖς περιόδοις ὀνομάζειν εἰώθαμεν. οὕτω δ' ἐλπιζόντων, ἐξαίφνης ἐπισχεθῆναι μὲν τοὺς ἱδρῶ-
30 τας, ἤτοι πυκνωθέντος μόνον ἢ καὶ φρίξαντος τοῦ δέρματος, ἐντεῦθεν δὲ τὰ δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἀναβάσεως,
ἔτι τε τῆς ἀκμῆς ἐν εἴδει φλεγματώδους γίνεσθαι πυρετοῦ συνεχοῦς. διττὴν γὰρ οὕτω γε γνωσόμεθα, τὴν αἰτίαν
εἶναι καὶ τὴν ἰδέαν τῶν πυρετῶν μεμιγμένου τοῦ διαλείποντος τῷ συνεχεῖ, κἂν μηδὲν εὑρίσκηται διάλειμ-
μα. καὶ κατά γε τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐλπίζομεν εἰσβάλλειν τὸν παροξυσμὸν ὥρας ἐνάτης, κἂν εἰ κατὰ τὴν
προσδοκίαν ἀποβαίη τὸ πρᾶγμα, πάντως δήπου καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, ὁμοίως ἐλπίσομεν ἔτι πυρέτ-
τοντος τοῦ κάμνοντος ἐπεισβάλλειν αὐτῷ τοῦ τριταίου πυρετοῦ παροξυσμὸν ὥρας που πρώτης. εἰ δὲ προλάβοιεν
ἢ ὑστερήσειεν ὅτε κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐλπιζόμενος ὥρας ἐνάτης γενέσθαι παροξυσμός, ὅτε κατὰ τὴν
τρίτην πρώτης, οὐκέτι κατὰ τὰς ἑξῆς ἡμέρας, οὔτ' ἐνάτην ὥραν οὔτε πρώτην ἐλπίσομεν, ἀλλὰ τοσούτῳ πρό-
τερον ἢ ὕστερον, ὅσῳ περ ἡ ἀναλογία τῆς πρώτης περιόδου τῶν παροξυσμῶν, ἢ προλαμβάνοντα τῆς ἀρχαίας
ὥρας, ἢ ὑστερίζοντα προέδειξεν. ὅστις δὲ αὐτῶν παύσεται πρότερον, ἔκ τε τῆς ἰδέας τοῦ πυρετοῦ τεκμαίρε-
40 σθαι, κἀκ τοῦ κατὰ τὸν παροξυσμὸν μήκους τε καὶ μεγέθους, ἤθους τε καὶ κινήσεως, ἔτι τε τῆς τῶν περιόδων
ἀνταποδόσεως, ἐν τῷ προλαμβάνειν ἢ ὑστερίζειν, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τοῖς ἐπιφαινομένοις σημείοις ἀπεψίας
τε καὶ πέψεως, ὅλου τοῦ νοσήματος, ὧν ἐν τοῖς οὔροις ἐστὶ τὰ μέγιστα, καὶ γέγραπται περὶ τούτων ἁπάν-
των αὐταρκῶς ἐν τοῖς περὶ κρίσεων. εἰ δὲ μὴ περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν, ἀλλὰ πέμπτην ἢ ἕκτην ὁ φλεγμα-
τώδης συνεχὴς ἐπιλάβοι τὸν διαλείποντα χολώδη, τὸν κατὰ τὴν πρώτην ὥραν ἠργμένον, ἔτι χαλεπώτερον
ἐστὶ γνῶναι τοῖς πολλοῖς τούτοις ἰατροῖς, οἷς οὐδὲν μέλει τῆς τοιαύτης θεωρίας, εἴθ' ἓν ἐστὶν εἶδος πυρετοῦ τὸ
γιγνόμενον, εἴτε δύο, καὶ ὁποῖον ἑκάτερον. ἅτε δὲ μηδὲν τούτων γινώσκοντες, οὐ μόνον οὐκ ἴσασιν ὡς χρὴ θε-
ραπεύειν τουτουσί, μηδὲν γνωριζομένους ὁποῖοι ποτ' εἰσίν, ἀλλ' οὐδ' εἰ καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ὑπο-
πτεύειν χρὴ τὰς ὥρας ἀμφοτέρας ἅσπερ ἐν τῇ πρώτῃ τοὺς παροξυσμοὺς ἤνεγκαν, ἐγὼ γοῦν οἶδα πολλάκις,
ἐκ μαντικῆς αὐτοῖς μᾶλλον ἢ προγνώσεως ἰατρικῆς στοχάζεσθαι δόξας τῆς εἰσβολῆς τοῦ παροξυσμοῦ. κα-
50 τὰ γοῦν αὐτὴν ταύτην ἣν νῦν προχειριζόμεθα μῖξιν τοῦ τριταίου πρὸς τὸν κατὰ ἡμέραν παροξυνόμενον,
οἶδά ποτε περὶ μὲν τὴν πρώτην ὥραν εἰσβάλλοντα παροξυσμὸν ἀκριβῶς τριταίου, κατὰ δὲ τὴν ἕκτην, τοῦ κα-
λουμένου πρὸς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν ἰδίως καθημερινοῦ. καλεῖν γὰρ ἔθος αὐτοῖς οὕτως τὸν καθ' ἑκάστην ἡμέ-
ραν παροξυνόμενον, εἰς ἀπυρεξίαν δὲ μὴ παυόμενον. ἐγὼ δ' εἴωθα τὸν τοιοῦτον ὀνομάζειν ἀμφημερινὸν συνεχῆ. τὸ
γὰρ καθημερινὸν ὄνομα, τὴν ἀρχὴν οὐδ' ἔστιν εὑρεῖν παρά τινι τῶν ἑλλήνων γεγραμμένον, ἀμφημερινὸν δὲ πᾶν
πρᾶγμα τὸ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡσαύτως γιγνόμενον ὀνομάζουσιν. ἀλλὰ γὰρ ὥσπερ ὁ Πλάτων φησί, καταφρο-
νεῖν χρὴ τῶν ὀνομάτων, οἷς τοσούτων τε καὶ τηλικούτων πραγμάτων πρόκειται σκέψις. ὀνομαζέσθω τοιγαροῦν
ἕνεκα σαφοῦς διδασκαλίας ὁ μὲν ἑκάστης ἡμέρας παροξυνόμενος, εἰς δ' ἀπυρεξίαν παυόμενος, ἀμφημερινὸς ἁ-
πλῶς οὕτως, μηδὲν ἔτι προστιθέντων αὐτῷ κατὰ τὸν λόγον, ὁ δὲ μὴ παυόμενος, ἀμφημερινὸς συνεχής, ἐξέστω

δ' εἴ τις βούλοιτο, καὶ θατέρῳ προστιθέναι, τὸ διαλεῖπον. οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ διὰ τρίτης, ὁ μὲν ἑτέρα διαφορὰ
τριταῖος ἁπλῶς, ὁ καὶ διαλείπων τριταῖος, ὁ δ' ἑτέρα τριταῖος συνεχής, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ τὸν συνεχῆ τριταῖον, ὀνο-
μάζειν διὰ τρίτης ἁπλῶς οὕτως, χωρὶς προσθήκης τινὸς ὥσπερ γε καὶ ὀνομάζουσί τινες. ἀλλὰ γὰρ οὐ χρὴ μη-
κύνειν ἔτι περὶ τῶν ὀνομάτων. ἐπανερχέσθω δὲ αὖθις τὸ προκείμενον. ὁ γάρ τοι νεανίσκος, ἐφ' οὗ τὴν ἐπίσκεψιν
ἔφην γεγονέναι τοῦ τριταίου πρὸς τὸν ἀμφημερινὸν τὸν συνεχῆ, κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν ἕωθεν ὑπήρξατο
μετὰ ῥίγους οἰκείου τριταίῳ πυρετῷ, καὶ τἄλλα σύμπαντα φυλάττων ἀκριβοῦς τριταίου γνωρίσματα μέ-
χρι τῆς ἕκτης ὥρας ἐξαιφνίδιον τ' ἔμετόν τε χολώδη καὶ μικροὺς ἱδρῶτας, ἐφ' οἷς αὐτίκα συνεστάλη καὶ ἔφρι-
ξεν ὁ ἄνθρωπος, κἀντεῦθεν αὖθις ἀρχομένης ἐπισημασίας, ἦν ὁ σφυγμὸς μικρὸς καὶ ἀνώμαλος, εἶτα μέχρι τῆς
ὥρας ἐνδεικνύμενος ὑποτυφομένους ἔτι κατὰ βραχύ, τὰ πλείω μέν, τῆς ἐπισημασίας εἶχεν ἴδια, βραχέα δέ τινα
10 καὶ τῆς ἀναβάσεως. ἐντεῦθεν δὲ μέχρι νυκτὸς ὥρας που τετάρτης, ἐπίδοσις ἦν ἀκριβής, εἶτα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ με-
γέθους ἔμενεν, ὥς γε πρὸς αἴσθησιν ἄχρι νυκτὸς ὥρας ἕκτης, ὅθεν ἤδη σαφῶς ἐφαίνετο παρακμάζειν ἄχρι τε-
τάρτης ὥρας ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν. ἐν ταύτῃ γὰρ ἤδη συνεστέλλετό τε καὶ τὰ τῆς ἐπισημασίας ἐνεδεί-
κνυτο σημεῖα, τῶν μὲν ἀκραίων αὐτοῦ μερῶν ψυχροτέρων γινομένων, τοῦ δὲ σφυγμοῦ, μικροῦ. καὶ δὴ καὶ μέχρι τῆς ἑ-
σπέρας ἐπεδίδου κατὰ βραχύ, μήτε φρίκην τινὰ μήτ' ἀνωμαλίαν ἑτέραν ποιησάμενος. εἶτα πάλιν ἤκμασε περὶ
τὴν ὥραν τετάρτην νυκτός, αἰσθητῶς τε παρακμάζειν ὑπήρξατο περὶ τὴν ἕκτην. ὅτι μὲν οὖν κατὰ τὴν τρίτην
ἡμέραν ὥρας που δευτέρας ἐχρῆν αὐτοῦ προσδοκᾶν ἔσεσθαι τὴν ἀφημερινὴν ἐπισημασίαν εὔδηλον ἦν. οὐ μὴν
ὅ γε τριταῖος, εἴτε φυλάξει τὴν αὐτὴν ὥραν, εἴτε καὶ μή, εὔδηλον ἦν. εἰσέβαλλεν οὖν ὥρᾳ δευτέρᾳ παροξυσμὸς
φρικώδης ὅστις θᾶττον ἢ κατὰ τὸν ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν τοῦ συνεχοῦς ἀμφημερινοῦ παροξυ-
σμὸν ἐπιδοὺς ἄχρι πέμπτης ὥρας, ἀρχὴν αὖθις ἑτέραν ἐποιήσατο κατὰ τὴν μετὰ πέμπτην ὥραν. καὶ πάντ'
20 ἦν αὐτῷ τὰ συμπτώματα παραπλήσια τοῖς ἐπὶ τῆς δευτέρας ὥρας γινομένοις. ἐντεῦθεν δ' αὖ πάλιν ἐπι-
διδοὺς ἐπὶ μακρότερον ἄχρι τῆς ὀγδόης ὥρας, ἔφριξεν αὖθις ἐν ἐκείνῃ, καὶ μετ' ὀλίγον ἑτοίμως ἀνέβαινεν πα-
ραυξανόμενος ὁ παροξυσμός, ὡς νυκτὸς ὥρας που τετάρτης εἰς ἀκμὴν ἀφικέσθαι. καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ ἀκρι-
βοῦς ἡμιτριταίου παροξυσμὸς οὗτος ἐγένετο, τῶν δύο πυρετῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν εἰσβαλλόντων διὰ τὸ προ-
λαβεῖν μὲν ὥραις δύο τὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενον, ὑστερῆσαι δὲ δυοῖν ὥραιν, τὸν τριταῖον. ὥς τε τῷ δυναμέ-
νῳ γνωρίζειν ἰδέας πυρετῶν, ἐναργῶς φαίνεσθαι κεκραμένα τά τε τοῦ τριταίου καὶ τὰ τοῦ συνεχοῦς ἀμφημε-
ρινοῦ συμπτώματα, τοῦ μὲν γὰρ τριταίου μετὰ ῥίγους εἰσβάλλοντος, τοῦ δ' ἀμφημερινοῦ χωρὶς ῥίγους ὁ μι-
κτὸς ἐξ ἀμφοῖν, φρίκην ἐξαίφνης ἔφερεν, ἔλαττον μὲν τὸ πρᾶγμα ῥίγους, μεῖζον δὲ περιψύξεως καὶ τοσούτῳ
γε μεῖζον περιψύξεως, ὅσῳ ῥίγους ἔλαττον, ὥσθ' ἀνάλογον ἀπέχουσαν ἑκατέρου τῶν ἄκρων τὴν φρίκην, ἀμφο-
τέρων ἐν μέσῳ τετάχθαι, τοῦ τε ῥίγους, καὶ τῆς περιψύξεως, ὅπερ εἴωθε μάλιστα κεραννυμένων γίνεσθαι τῶν ἄ-
30 κρων. οὐκ οὖν οὐδ' ἀπὸ τρόπου τοὔνομα τῷ τοιούτῳ πυρετῷ τὸν ἡμιτριταῖον ἔθεντο. κεκραμένος γὰρ ἐξ ἀμφημε-
ρινοῦ τε συνεχοῦς καὶ τριταίου διαλείποντος, τῆς ὅλης αὐτοῦ φύσεως τὸ ἥμισυ μέρος ἑκατέρου ἔχει τῶν εἰρημέ-
νων πυρετῶν. ὡς οὖν ὁ ἡμίονός τε καὶ ὁ ἡμίθεος ὠνόμασται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ ἡμιτριταῖος. ὅ τε γὰρ ἡμίο-
νος, ἥμισυ μὲν ἵππου συντελοῦντος αὐτῷ πρὸς τὴν γένεσιν, ἥμισυ δ' ὄνου, καθ' ἑκάτερον αὐτῶν ὠνόμασται ἡμίο-
νος. ὅ θ' ἡμίθεος ἐνδείκνυται μέν, ἡμίσυ θεοῦ μετέχειν, ὅτι δ' ἄνθρωπός ἐστι, καθ' ἑκάτερον ἥμισυ παραλείπει.
καὶ τοίνυν καὶ ὁ ἡμιτριταῖος, ἥμισυ μὲν ἑαυτοῦ μέρος ἔχει τὸν τριταῖον, ἥμισυ δ' ἄλλο, τὸν ἀμφημερινὸν τὸν συ-
νεχῆ. διττὸς δὲ ὁ τρόπος αὐτῷ τῆς γενέσεως, ἤτοι συνελθόντων εἰς ἕνα καιρὸν τῶν δύο παροξυσμῶν, ὡς ἀρτίως
ἐλέγετο, διὰ τὸ προληπτικὸν μὲν εἶναι τὸν ἕτερον, ὑστερητικὸν δὲ τὸν ἕτερον, ἢ εὐθέως ἐξ ἀρχῆς ἀνακεκραμένων ἀλ-
λήλοις ἀμφοτέρων ὁ μὲν οὖν εἰς ἕνα καιρὸν ἀμφοτέρων συνελθόντων γιγνόμενος, οὐ μόνον ἴσχει παροξυσμὸν
ἡμιτριταίου φύσεως, ὁ δ' ἕτερος ἅπαντας ἐξ ἀρχῆς τοῦ νοσήματος ἄχρι τελευτῆς, ὥσπερ δὴ καὶ κυριώτατος
40 παρὰ πάντων ἡμιτριταῖος ὀνομάζεται. περὶ μὲν δὴ τοῦδε, καὶ μετ' ὀλίγον εἰρήσεται μάλιστα διὰ τοὺς περὶ τὸν
Ἀγαθῖνόν τε καὶ τὸν Ἀρχιγένην. τῷ δ' οὖν νεανίσκῳ, τῷ κατὰ τὴν διήγησιν ὑποκειμένῳ, κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν
τοῦ παροξυσμοῦ τοιούτου γενομένου, διὰ τὸ συμπεσεῖν εἰς ἕνα χρόνον ἀμφοτέρων τῶν πυρετῶν τὰς εἰσβολάς, τοῦ μὲν
καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνομένου, ὥραις δύο προλαμβάνοντος ἀεί, τοῦ δὲ διὰ τρίτης ὑστερίζοντος ἀεὶ δύο, ὁ κατὰ
τὴν τετάρτην ἡμέραν παροξυσμὸς εἰσέβαλλεν ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, τὴν ἰδέαν ἀποσώζων ἀκριβῆ τοῦ φλεγμα-
τικοῦ πυρετοῦ. ἔμελλε δὲ δή που κατὰ τὴν ἀναλογίαν, ὁ πέμπτος ἀπ' αὐτοῦ παροξυσμὸς ἄρχεσθαι περὶ δεκάτην
ὥραν νυκτὸς ἐπειδὴ προελάμβανεν ἀεὶ δυοῖν ὥραιν. ὁ δὲ τοῦ χολώδους πυρετοῦ τριταῖος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς παροξυ-
σμός, ἔμελλεν εἰσβάλλειν δή που κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν ὥρας τετάρτης. ὥς τε εἶναι τὸ μεταξὺ διάστημα
τῆς ἀρχῆς τῶν δύο πυρετῶν ἓξ ὡρῶν. ὅπερ οὖν καὶ ἐγένετο, περὶ μὲν τὴν δεκάτην ὥραν τῆς τετάρτης νυκτὸς
εἰσβάλλοντος παροξυσμοῦ, κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ φλεγματικοῦ πυρετοῦ, καὶ προελθόντος οὕτως ἄχρι τετάρτης
50 ὥρας ἡμερινῆς ἐπισυνάψαντος δὲ αὐτῷ τοῦ χολώδους ἅμα ῥίγει μετρίως. τοὐντεῦθεν τε πάλιν ἐπίμικτον εἶδος ἔχον-
τος τοῦ παροξυσμοῦ κατὰ τὴν τοῦ χολώδους τε ἅμα καὶ φλεγματώδους ἰδέαν, τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ περὶ τὴν ὀγδόην
ὥραν ὁ φλεγματώδης πυρετὸς ἀρξάμενος ἀκριβής τε καὶ μόνος ἅπασαν κατέσχε τὴν ἑξῆς ἡμέραν οὖσαν ἕκτην
εἶτα ἄχρι μέσης νυκτὸς παρακμάσας, ἐντεῦθεν πάλιν ὑπῆρξε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἶτα τὸ ὑπόλοιπον ἥμι-
συ τῆς νυκτὸς καὶ τὸ μέχρι μεσημβρίας τῆς ἑβδόμης ἡμέρας κατασχών, ἤδη πως παρηκμάζεν. ἀλλ' ὅ γε τρι-
ταῖος αὐτὸν διεδέξατο μετὰ ῥίγους εἰσβαλών, ὥσπερ εἴωθεν, εἰσβάλλειν ἀκριβὴς τριταῖος, καὶ τἄλλα πάντα
κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀκριβῆ κομίσας γνωρίσματα, χολῆς ἔμετον εἰργάσατο, καὶ διαχώρησιν χολώδη, καὶ οὖ-
ρα χρηστά, καὶ τινὰ βραχεῖαν νοτίδα δείλης ὀψίας, δηλῶν ἐναργέστατα τοῖς μεμαθηκόσι διαγινώσκειν εἴδη πυρε-
τῶν, ὡς ὑφήσει τε τι, καὶ παρακμάζει, καὶ παύσαιτο αὖ που μετὰ μίαν που περίοδον, ἢ τὸ πλεῖστον δευτέραν.

καὶ γὰρ οὕτω καὶ ἡ παρακμὴ ῥᾳστώνην ἔσχε θαυμαστήν τινα, καὶ οἵαν οὐχ ἑτέρα τῶν ἔμπροσθεν, ἄχρι νυκτὸς ὥρας
τετάρτης, ἐν ἐκείνῃ γὰρ ὁ φλεγματικὸς πυρετὸς ὁ καθ᾽ ἑκάστην μὲν ἡμέραν παροξυνόμενος, ὥραις δὲ δύο προλαμ-
βάνων, εἰσέβαλλε καὶ κατασχὼν ὅλην τε τὴν νύκτα καὶ τὴν ἑξῆς ἡμέραν ὅλην, αὖθις ὑπήρξατο κατὰ τὴν
ὀγδόην νύκτα δευτέρας ὥρας, ἥν τινα νύκτα κατασχὼν ὅλην, παρήκμασε κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν τὴν ἐνά-
την. ἔμελλε δὲ δήπου καὶ ὁ τοῦ τριταίου παροξυσμὸς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γενήσεσθαι περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν, ἐ-
πειδὴ δυοῖν ὥραιν ὑστέριζεν, ἀλλὰ τότε γε περὶ ἐνάτην ὥραν εἰσέβαλλε, δηλῶν ἔτι κατὰ τοῦτο τὴν ἑαυτοῦ
παρακμήν. ἡλίου δὲ δυομένου συνῆψεν αὐτῷ προληπτικῶς εἰσβαλὼν, ὁ φλεγματώδης ὡς ἐώθει,
καὶ τήν τε νύκτα κατασχὼν ἐκείνην, καὶ τὴν ἑξῆς ἡμέραν, αὖθις εἰσέβαλλε κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν
ὥρας δεκάτης, εἶτ᾽ αὖθις κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν ὥρας ὀγδόης ἀκριβῶς διαμείνας φλεγματικῶς. εἶτα
10 περὶ νυκτὸς ὥραν πρώτην, φρικώδης εἰσβολὴ τοῦ τριταίου πυρετοῦ τέσσαρας ὥρας ὑστερήσαντος ἐγένετο, κἄ-
πειθ᾽ ἕκτης ὥρας νυκτὸς, ἥ τε γαστὴρ διεχώρησε χολώδη, καί τινες ἐν ὅλῳ τῷ σώματι νοτίδες ἐγένοντο, καὶ μετὰ
ταύτας ἡ παρακμὴ πάνυ πλησίον ἀπυρεξίας ἀφίκετο, καὶ ἦν ἤδη δῆλον, ὡς ὁ μὲν τριταῖος ἐπαύσατο τε-
λέως, ὁ δὲ φλεγματώδης ὑπελείπετο μόνος, ἤδη δέ τι καὶ αὐτὸς ἐνδιδούς. ταῦτ᾽ ἄρα κατὰ τὴν δωδεκάτην ἡμέ-
ραν οὐκέτι προὔλαβεν ὁ παροξυσμὸς ὥραις δυοῖν, ὥσπερ εἰώθει πρότερον, ἀλλὰ ἑβδόμης ὥρας εἰσέβαλεν. εἶτα
κατὰ τὴν τρισκαιδεκάτην οὐδὲ τῇ ἕκτῃ, ἀλλὰ ὑστέρισε καὶ ταύτης, ἑβδόμης ὥρας εἰσβαλὼν ἐπ᾽ ἀξιολόγῳ ῥᾳ-
στώνῃ τε καὶ παρακμῇ, κατὰ δὲ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡμέραν, ἥ τε παρακμὴ πολὺ βελτίων ἐγένετο, καὶ
ὁ παροξυσμὸς ἐπέβαλεν ὥρας ἐνάτης, κἀν τοῖς οὔροις ἀξιόλογα σημεῖα πέψεως ἐφάνη, προδηλοῦντα τὴν ἐσο-
μένην λύσιν ἐν τῇ μελλούσῃ κρισίμῳ, ἀλλ᾽ οὐ περὶ τούτου νῦν ὁ λόγος, ὅτι μὴ πάρεργον, ὅτι δ᾽ ἐπιμίγνυνται
πολλάκις ἑτερογενεῖς πυρετοὶ χολώδεις φλεγματώδεσι καὶ διαλείποντες συνεχέσι, τοὺς πολλοὺς τῶν ἰατρῶν
20 λανθάνοντες ὁ προγεγραμμένος ἄρρωστος ἱκανῶς ἐνδείκνυται. ἀλλ᾽ ἐπεὶ δὴ καὶ περὶ τούτων εἴρηται τὰ εἰ-
κότα, ἐπὶ τὸ ἀναβληθὲν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐπάνειμι αὖθις, ὁ γάρ τοι σύνθετος ἐκ τριταίου καὶ ἀμφημερι-
νοῦ συνεχοῦς, ὃν ἡμιτριταῖον ὀνομάζομεν, ἤτοι πλεονεκτοῦσαν ἔχει τὴν ξανθὴν χολὴν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ
τὰ τοῦ τριταίου συμπτώματα σφοδρότερα, ἢ ταύτην μὲν ἐλάττονα, πλέον δὲ τὸ φλέγμα, καὶ διὰ τοῦτο τὰ
τοῦ συνεχοῦς ἀμφημερινοῦ παθήματα βεβαιότερα, ἢ οὐδέτερον θατέρου τῶν χυμῶν ἐπικρατέστερον, ἀλλ᾽ ἰσο-
σθενεῖς ἀμφοτέρους, ὥσπερ δὴ καὶ ἀκριβὴς ἡμιτριταῖος ἐστὶ, τοιοῦτος ὢν τὴν ἰδέαν, οἷόν περ Ἱπποκράτης αὐτὸν
» ἐδήλωσε γράφων ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ὧδε. ἦν δὲ τοῖς πλείοσιν αὐτέων τὰ παθήματα, φρικώδεες πυ-
» ρετοὶ συνεχέες ὀξέες, τὸ μὲν ὅλον οὐ διαλείποντες, ὁ δὲ τρόπος, ἡμιτριταῖος, τὴν μὲν μίαν κουφότερον, τῇ δ᾽ ἑ-
» τέρῃ, ἐπιπαροξυνόμενοι, καὶ τὸ ὅλον ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες. φρικώδεες γὰρ εἶπεν οὐχ ἁπλῶς τοὺς μετὰ
φρίκης εἰσβάλλοντας, ὡς μυρίοις γε πυρετοῖς ὑπάρχει τοῦτο, περὶ ὧν ἑξῆς ἐρῶ, ἀλλ᾽ ὅσοις τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πα-
30 ροξυσμοῦ κατειλήφασιν αἱ φρίκαι, κατά γε τὴν ἑτέραν τῶν ἡμερῶν ἐν ᾗ συνεισβάλλουσιν ὅ τε τριταῖος τε καὶ
ὁ συνεχὴς ἀμφημερινός. ἡ γὰρ ὑπόλοιπος ἡμέρα τὸν ἀμφημερινὸν ἔχει μόνον, ὡς τὰ πολλὰ μὲν οὕτω ἡ πρώτη τῶν
ἡμερῶν τὸν μικτὸν ἐξ ἀμφοῖν ἐπιφέρει πυρετὸν, ἡ δὲ δευτέρα τὸν συνεχῆ φλεγματώδη. συμβαίνει μὲν ἐνίοτε
κατὰ μὲν τὴν πρώτην εἰσβάλλειν τὸν φλεγματώδη, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἀμφοτέρους. ὁ γοῦν παροξυ-
σμὸς ὁ κοινὸς ἐξ ἀμφοῖν ὅταν ἰσοσθενεῖς ὦσιν οἱ χυμοὶ, τοιοῦτος ἐστὶν οἷον ὀλίγον ἔμπροσθεν ὑπέγραψα τὸν ἡμι-
τριταῖον. ὅταν δ᾽ ὁ τριταῖος ἐπικρατῇ, φρικωδέστερος ὁ πυρετὸς γίγνεται, καί τι καὶ ῥίγους προσλαμβάνει κα-
τὰ τὴν ἐπισημασίαν. εὐθὺς δὲ δήπου καὶ θερμότερος ὁ τοιοῦτος ἐστὶ καὶ καυσωδέστερος, καὶ θᾶττον ἐπὶ τὴν ἀ-
κμὴν ἀφικνεῖται, καί τινα χολῆς ἔμετον, ἢ διαχώρησιν, ἢ ἰκμάδα φέρει. θατέρου δὲ τοῦ φλεγματώδους πλεο-
νεκτοῦντος, ἐπικρατοῦσι μὲν αἱ ψύξεις τῶν ἀκρέων, ὀλίγαι δ᾽ εἰσὶν αἱ φρίκαι, καὶ τῶν σφυγμῶν ἡ θλῖψις ἰ-
σχυροτέρα τε καὶ πολυχρονιωτέρα, καὶ βραδέως ἐπιδίδωσιν ὁ παροξυσμός. καὶ μετὰ πολὺν ἀκμάζει χρόνον, οὐ
40 μὴν οὐδὲ διψώδης, οὐδὲ καυσώδης ἐστὶν, οὐδ᾽ ἔμετος, ἢ διαχώρησις χολώδης, ἢ νοτὶς ἐπ᾽ αὐτοῦ γίγνεται. καὶ ταύ-
της τῆς μίξεως τῶν δύο πυρετῶν, εἰς ἔννοιάν τινα καὶ Ἀρχιγένης ἀφίκετο, συγκεχυμένως μέντοι καὶ ἀδιαρθρώ-
τως, ὡς ἐπιδείκνυμεν ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῶν γεγραμμένων ἡμῖν ὑπομνημάτων, εἰς τὴν περὶ τῶν σφυγμῶν αὐ-
τοῦ πραγματείαν. οἴεται οὖν ἐν τοῖς ἡμιτριταίοις ἐνίοτε μὲν ἐπικρατεῖν τὸν τριταῖον πυρετὸν, ἐνίοτε δὲ τὸν ἀμ-
φημερινὸν, οὐ μὴν περί γε τῆς ἰσοκρατοῦς μίξεως αὐτῶν, ἥπερ δὴ καὶ μόνη τὸν ἀκριβῆ συνίστησιν ἡμι-
τριταῖον, οὔτ᾽ ἐνενόησεν, οὔτ᾽ ἐδήλωσεν, ἀλλ᾽ ὅλως παρέλιπεν. ἐπειδὰν γὰρ ἴσοι κατὰ τὸ μέγεθος ὑπάρχωσιν, ὅ
τε χολώδης διαλείπων, καὶ ὁ φλεγματώδης συνεχὴς, ἡ μὲν εἰσβολὴ τοῦ παροξυσμοῦ μετὰ φρίκης γίνεται· μέ-
σον γὰρ τοῦτ᾽ ἐστι ῥίγους τε καὶ περιψύξεως, ὧν τὸ μὲν τῷ τριταίῳ, τὸ δὲ τῷ συνεχεῖ φλεγματώδει συνήθη. ἡ δ᾽ ἀπὸ
τῆς εἰσβολῆς αὔξησις, διὰ μὲν τὸν τριταῖον, εὐθέρμαντός τε ἐστὶ, καὶ πρὸς τὴν ἀκμὴν ἐπειγομένη, διὰ δὲ τὸν φλε-
γματώδη, βραδεῖαν ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ ποιούμενον τὴν ἀνάβασιν ἐπέχεταί τε καὶ διακόπτεται, καὶ ἐστὶν ὥσπερ τις
50 μάχη τῶν συμπτωμάτων, ἐνίοτε μὲν ἐκθερμαινομένου τοῦ κάμνοντος, ὅταν ἡ τοῦ τριταίου θερμότης ἰσχυρότερον
ἐνεργήσασα, πρὸς τὸ δέρμα τοὺς χυμοὺς ἀναφέρει, κατέχοντος δ᾽ ἐστὶν ὅτε καὶ ἀντισπῶντος εἴσω τὴν τούτου κίνησιν
τοῦ φλεγματώδους, ἀργοῦ καὶ δυσκινήτου, καὶ ψυχροῦ, καὶ βραδυπόρου τὴν φύσιν ὑπάρχοντος. ἔν τε τῇ διαμά-
χῃ ταύτῃ, κρατοῦντος μὲν τοῦ ψυχροῦ χυμοῦ συστολαὶ γίνονται, καὶ φρίκαι καὶ καταψύξεις τῶν ἀκραίων τε καὶ τοῦ δέρμα-
τος, ὡς δοκεῖν αὖθις ἕτερον εἰσβάλλειν παροξυσμὸν, εἰ δ᾽ ὁ θερμότερος ἐπικρατήσειεν, ἀθρόως τε ἐπιθερμαί-
νονται, καὶ πλησίον τῆς ἀκμῆς ἀφῖχθαι δοκοῦσιν. εἶτ᾽ ὀλίγον ὕστερον ἐπικρατήσαντος τοῦ φλεγματώδους, συστέλ-
λονταί τε πάλιν οἱ κάμνοντες καὶ καταψύχονται, καὶ φρίττουσι, καὶ τοῦτ᾽ οὐ παύεται γινόμενον ἄχρι τῆς
ἀκμῆς, ἥτις καὶ αὐτὴ, πρωϊαιτέρα μὲν ἡ κατὰ τὸν φλεγματώδη χυμὸν, ὀψιαιτέρα δὲ ἡ κατὰ τὸν χολώδη γι-
γνομένη φαίνεται. τοῦ μὲν γὰρ χολώδους τὸ τάχος ὁ φλεγματώδης ἐπέχει, τοῦ δ᾽ αὖ φλεγματώδους τὸ βραδὺ

καὶ νωθρὸν

καὶ νωθρὸν ὁ χολώδης ἐπεγείρει. τοιοῦτος μὲν τις, ὁ ἀκριβὴς ἡμιτριταῖος, ἐξ ἰσοσθενοῦς κράσεως δυοῖν πυρετοῖν
γιγνόμενος, ὅτι καὶ δυοῖν χυμῶν. ὁ δ᾽ οὐκ ἀκριβὴς, ἤτοι τὸν χολώδη χυμὸν, ἢ τὸν φλεγματώδη πλεῖστα κέκτη-
ται. δευτέρα δ᾽ ἐστὶν ἐπιπλοκὴ καὶ μίξις δυοῖν πυρετῶν τριταίου τε καὶ ἀμφημερινοῦ, παραπλήσιον μὲν τινὰ
τὸν παροξυσμὸν ποιουμένη τῷ πρόσθεν εἰρημένῳ. διαφέροντα δὲ τῷ τε προάγεσθαι τοῦτον εἰς ἀπυρεξίαν, καὶ τῷ
κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἤτοι μετὰ φρίκης ἢ ῥίγους εἰσβάλλειν μονωθέντα τὸν ἀμφημερινόν. οὔκουν ἔθ᾽ ἡμι-
τριταῖος ὁ τοιοῦτος ἔσται πυρετὸς, εἴπερ γε τῶν συνεχῶν ἦν ὁ ἡμιτριταῖος, εἰ δὲ θατέρῳ τῷ γένει τῶν πυρε-
τῶν αὐτὸν ἐγκριθμήσαιμεν, οὐχ ὁ τοιοῦτος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πυρετῶν ὀνομασθήσονται ἡμιτρι-
ταῖοι. κατὰ τοῦτο μοι δοκεῖ καὶ ὁ Ἀγαθῖνος ἅπαντας τοὺς παρεκτείνοντας τριταίους ἡμιτριταίους ὀνομάζειν. ἀλλὰ γὰρ
ἐπειδὴ περὶ ὀνομάτων μᾶλλον ἢ πραγμάτων αἱ τοιαῦται ζητήσεις εἰσὶν, διατρίβειν ἐν αὐταῖς οὐκ ἄξιον. γέγραπται
γὰρ ὑπὲρ τῶν ἰατρικῶν ὀνομάτων ἰδίᾳ καθ᾽ ἑτέραν πραγματείαν, ἐν ᾗ καὶ τοῦτ᾽ αὐτὸ δείκνυταί τε, καὶ διορίζε-
ται τελέως, ὁποῖαι μέν τινές εἰσιν αἱ περὶ τῶν πραγμάτων, ὁποῖαι δὲ αἱ περὶ τῶν ὀνομάτων ἀμφισβητήσεις.
ἴωμεν οὖν αὖθις ἐπ᾽ αὐτὰ τὰ πράγματα, τὸν ἐφ᾽ Ἱπποκράτους ὀνομαζόμενον ἡμιτριταῖον τὸν φρικώδη καὶ
συνεχῆ. ὃν τριταῖος ἀμφημερινῷ μὲν τῷ συνεχεῖ κεραννύμενος ἀπεργάζεται, τῷ διαλείποντι δ᾽ οὐκέτι, διὰ τὸ
καὶ τὸν ἐξ ἀμφοῖν συντιθέμενον ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτὸν διαλείποντα γίγνεσθαι. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐκ δυοῖν συνεχῶν,
τοῦ τε χολώδους καὶ τοῦ φλεγματώδους, οἷόν τε γενέσθαι τὸν ἡμιτριταῖον. οὔτε γὰρ φρικώδη ποιήσει τὸν τοιοῦτον
πυρετὸν ἡ μίξις, οὔτε πολλὰς ἐπαναδιπλώσεις ἔχοντα. παντὸς γὰρ συνεχοῦς πυρετοῦ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον
ὅταν ἀκριβὴς ᾖ, μήτε φρίκην ἔχοντος, μήτε ῥῖγος, οὐδ᾽ ὁ συγκείμενος ἐξ αὐτῶν ἔσται φρικώδης. ἀναγκαῖον οὖν
εἰ μέλλοι φρικώδης τε ἅμα καὶ συνεχὴς ὁ αὐτὸς ἔσεσθαι, τὴν γένεσιν ἴσχειν αὐτὸν ἐκ δυοῖν πυρετῶν, τοῦ μὲν ἑτέ-
ρου διαλείποντος, τοῦ δὲ λοιποῦ συνεχοῦς. καὶ διὰ τοῦτο τριταῖος μὲν ἀμφημερινῷ συνεχεῖ κεραννύμενος, ἐργάζεται
τὸν ἡμιτριταῖον, οὔτε δ᾽ ἀμφότεροι διαλείποντες, οὔτε ἀμφότεροι συνεχεῖς γιγνόμενοι δύνανται γεννῆσαι τοιοῦ-
τον πυρετόν. ἀπολείπεται οὖν μία μίξις ἡ ἐκ διαλείποντος ἀμφημερινοῦ καὶ συνεχοῦς χολώδους γιγνομένη, δυ-
νατή τε καὶ αὕτη συνεχῆ τε ἅμα καὶ φρικώδη γεννῆσαι πυρετόν. ἕξει δ᾽ ἔμπαλιν ἥδε τῇ πρώτῃ, τὸ μὲν συνεχὲς
ἐκ τοῦ χολώδους, τὸ δὲ φρικῶδες ἐκ τοῦ φλεγματώδους, τὸ δὲ τῶν ἀναδιπλώσεων, ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους μάχης,
καὶ μάλιστα ὅταν ἰσοκρατεῖς ὦσιν οἱ χυμοί. κρατοῦντος δ᾽ αὐτῶν ὁποτέρου, κατὰ συμπτώματα καὶ ἡ διάγνω-
σις ἐν τῇ πρώτῃ μίξει δεδήλωται. ταῦτα σύμπαντα περὶ τῶν τεττάρων μίξεων τοῦ τε χολώδους πυρετοῦ καὶ
τοῦ φλεγματώδους, οἰκειότερα μὲν ἐστὶν ὡς ἂν τῷ δόξειεν τῇ περὶ τύπων πραγματείᾳ. λέλεκται δὲ ἀναγκαίως
ἐνθάδε, διὰ τὸν ἡμιτριταῖον, οὗ τὴν γένεσιν Ἀρχιγένης μὲν, εἰς τριταῖον καὶ ἀμφημερινὸν ἀνάγων, οὐ παρακολουθῶν,
ὅτι διαλείποντα ποιεῖ πυρετόν. Ἀγαθῖνος δ᾽ αὖ ἄντικρυς ὡμολόγησε τοῦ αὐτοῦ γένους εἶναι τῷ τριταίῳ τὸν ἡμιτριταῖον, ἐν τῷ
μεγέθει μόνῳ τοῦ παροξυσμοῦ τὴν διαφορὰν ἴσχοντα. εἰ μὲν οὖν ἁπάσας τῶν πυρετῶν τὰς διαφορὰς ἀκριβῶς γρά-
ψαντες ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἐσφάλλοντο, χαλεπὸν ἂν ἦν οὐδέν, ἐπεὶ δ᾽ οὔτε τῶν ἁπλῶν οὔτε τῶν συνθέτων πάσας
ἔγραψαν τὰς διαφορὰς, ἔτι τε καὶ περιττάς τινας ἄλλας προσέθεσαν, οὐδὲν οὔτ᾽ εἰς πρόγνωσιν, οὔτ᾽ εἰς θερα-
πείαν ὠφελούσας, ἡμεῖς ἐπειράθημεν εἰς ὅσον οἷοί τ᾽ ἦμεν ἀκριβῶς ἐξεργάσασθαι τὸν τύπον ἅπαντα, χρόνῳ
παμπόλλῳ δι᾽ ἐμπειρίας ἅμα καὶ λόγου, τὰς χρησίμους ἐξευρόντες ἐν αὐτῷ διαφοράς. αἱ μὲν οὖν ἁπλαῖ τῆς νῦν
ἐνεστώσης εἰσὶ πραγματείας, αἱ δ᾽ ἐκ τούτων ἐμπλεκόμεναι, τῆς περὶ τύπων, ἧς οὐδ᾽ αὐτῆς ἂν εἴη ἀμαθὴς παν-
τάπασιν, ὁ ταύτην ἐπιμελῶς ἀναγνούς. ἐκ γὰρ ὧν εἴπομεν ἐπὶ τοῦ φλεγματώδους καὶ χολώδους πυρετοῦ μι-
γνυμένων ἀλλήλοις, ἔνεστι ταῦτα κἀπὶ τὸν μελαγχολικὸν μεταφέροντα τεκμαίρεσθαι περὶ τῆς πρὸς ἑκάτε-
ρον ἐκείνων ἐπιπλοκῆς τε καὶ κράσεως, ἐπιπλοκὴν μὲν ὀνομάζοντας, ἐπειδὰν κατὰ διαφόρους ὥρας εἰσβάλ-
λωσι, κρᾶσιν δὲ τὴν καθ᾽ ἕνα χρόνον ἀρχήν. οὕτως δὲ καὶ τοὺς τρεῖς πυρετοὺς ἐπιπλέκειν τε καὶ κεραννύναι δυνή-
σεταί τις, αὐτὸς καθ᾽ ἑαυτὸν ἐννοεῖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὁρμώμενος. ἁπάντων γε τούτων ἀρχὴ καὶ πηγὴ καὶ στοιχεῖον ἐστὶν,
τὸ διαγνώσκειν ἀκριβῶς ἑκάστου τῶν ἁπλῶν πυρετῶν τὴν ἰδέαν. οὐ δὲ γάρ πολύ τι τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐστὶν, ἀλλ᾽
οἱ πάντες τρεῖς, ὅ τε πικρόχολος, καὶ ὁ μελαγχολικὸς καὶ ὁ φλεγματικὸς, ὧν ἑκάστου δύο διαφοραί. διαλείπον-
τός τε καὶ συνεχοῦς γιγνομένου. ὡς εἶναι τὰς πάσας διαφορὰς ἁπλῶς τῶν ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτομέ-
νων πυρετῶν, ἓξ τὸν ἀριθμόν. εἰ δέ τις ἄλλη προσέρχοιτο ταῖς δὲ κατὰ μέρος ἐν αὐτοῖς διαφορὰ παρά τε τὸ πλῆθος
τοῦ χυμοῦ καὶ τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς σήψεως, ἔτι τε τὸν τρόπον τῆς κινήσεως, καὶ τὸ μέρος ἐν ᾧ σήπονται τὴν γέ-
νεσιν ἕξει. οἷον αὐτίκα τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων διαλειπόντων πυρετῶν, ὅσοις μὲν ὅ τε χρόνος ὁ τοῦ παροξυσμοῦ
βραχὺς, ἥ τε εἰσβολὴ μετὰ ῥίγους ἐστὶ, καὶ ἡ λύσις ἐφ᾽ ἱδρῶσι καὶ χολεμεσίας, ἢ τῆς κάτω γαστρὸς ὑπαγούσης χο-
λώδη, τούτοις μὲν ὄνομα κεῖται τριταῖος ἀκριβὴς, ὅσοις δ᾽ ἐλλείπει τι τούτων οὐκέτ᾽ ἀκριβὴς, ἀλλ᾽ ἁπλῶς, τριταῖος
ὀνομάζεται. ἐὰν δὲ καὶ τὸ διάλειμμα μικρότερον ἔχωσι, μηκυνθέντος δηλονότι τοῦ παροξυσμοῦ, τριταῖον τοῦτον ὀ-
νομάζουσι παρεκτείνοντα, καίτοι καὶ αὐτοῦ τούτου πολλὴν ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἔχοντος τὴν διαφοράν. ἔστι μὲν δήπου
μὲν τινὰ καλεῖν ἁπλῶς οὕτως μεμηκυσμένον, ὅστις ἂν οἶμαι τέτταρας καὶ εἴκοσιν ὥρας τοῦ παροξυσμοῦ ποιη-
σάμενος, ἀπυρέτους ἴσχει τὰς λοιπάς. τὸν δέ τινα μεμηκυσμένον ἱκανῶς ὅσον ἂν ἀμφὶ τὰς τριάκοντα ὥρας τὸν πυ-
ρετὸν ἐκτείνῃ. καὶ τινὰ πρὸς τούτοις ἐπιπλέον μεμηκυσμένον, ὃς ἂν εἰς ἓξ καὶ τριάκοντα προέρχηται. καὶ τινὰ ἑτέραν
ἐπιπλεῖον ὃς ἂν εἰς τεσσαράκοντα καὶ πλείους ἔτι παρεκτείνηται. περιορίζειν δὲ ἀκριβέσιν ὅροις ἑκάστου τῶν εἰρη-
μένων οὐκ ἐγχωρεῖ διὰ τὴν σωριτικὴν ἀπορίαν. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἀναγκαῖόν ἐστι τοιαύτην ὀνομάτων ἀκρίβειαν ζητεῖν,
ἐνόν γε ἡμῖν καὶ χωρὶς αὐτῆς δηλοῦν τοῖς πέλας ἀκριβῶς ὑπὲρ ἑκάστου τῶν νοσούντων, καὶ θεραπεύειν ὀρθῶς καὶ
προγιγνώσκειν τὸ ἀποβησόμενον. ὑποκείσθω γοῦν τὸν δέ τινα πέντε καὶ δέκα μὲν ὥρας πυρέττειν, ἀπύρετον δὲ γίγνε-
σθαι τρεῖς καὶ τριάκοντα, καὶ τοὺς ἐφεξῆς αὐτῷ κατ᾽ ἀναλογίαν ἅπαντας, εὔδηλον δ᾽ ὅτι καὶ τὸν καιρὸν τῆς τροφῆς εἴ-
σεταί τις, ἔκ τε τοῦ κατὰ τὸν παροξυσμὸν καὶ τὸ διάλειμμα χρόνου, καὶ καθ᾽ ὅσον ἐκ χρόνου δυνατόν ἐστι λαβεῖν εἰς

προγνώσει καὶ θεραπείᾳ χρηστόν, ἕξει καὶ τοῦθ' ἱκανῶς αὐτῷ τὸ ζητεῖν εἴτε τριταῖον ἁπλῶς χρὴ καλεῖν τὸν τοιοῦτον
πυρετὸν εἴτε καὶ μετά τινος ἑτέρας προσθήκης ἀφοριζούσης τὴν διαφοράν. ἀλλὰ καὶ δηλῶσαι βουλόμενος ἑτέ-
ρῳ τὸν τοῦ κάμνοντος πυρετὸν ὁποῖός τίς ἐστιν, ἀκριβέστερον δηλώσει τό τε τοῦ παροξυσμοῦ καὶ τὸ τοῦ διαλείμ-
ματος εἰπὼν μῆκος, ἢ ζητῶν ὄνομα σαφῶς καὶ ἀφωρισμένως ἐνδείξασθαι ταὐτὸν δυνάμενον. αὕτη μὲν οὖν ἡ
ἀρίστη διήγησις καὶ διδασκαλία. δευτέρα δὲ ἣν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον, ἀκριβῆ τινὰ τριταῖον ὀνομάζων, καὶ ἄλ-
λον ἁπλῶς τριταῖον. εἶτ' ἄλλον ἠρέμα μεμηκυσμένον. εἶτ' ἄλλον ἱκανῶς. ἕτερον δὲ ἐπὶ πλέον, εἶτ' ἄλλον ἐπὶ
πλεῖστον. ἀσαφεστάτη δὲ καὶ χειρίστη πασῶν ἡ πρώτη λελεγμένη, καθ' ἣν ἐρίζουσι καὶ φιλονεικοῦσι καθ' ἡμέ-
ραν πρὸς ἀλλήλους οἱ νεώτεροι τῶν ἰατρῶν, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι περὶ ὀνόματος ἐρίζουσιν. ἀλλὰ περὶ
μὲν τῶν ἄλλων ἴσως ἧττον ἄν τις θαυμάσειε. Ἀγαθίνου δὲ πάνυ θαυμάζειν ἄξιον, εἴπερ ἐκτείνοντά τινα καλῶν
10 ἀμφημερινὸν καὶ τεταρταῖον, ἐπὶ τοῦ τριταίου τὴν ἀναλογίαν οὐκ ἐφύλαξεν, ἀλλ' ὃς ἂν ἐπὶ πλέον ἐκταθῇ
ἐν τῷ παροξυσμῷ, τοῦτον ἡμιτριταῖον ὀνομάζει. ἅλις ἤδη μοι τοῦ περὶ τῶν ὀνομάτων λόγου, κινδυνεύω γὰρ οὖν
κἀγὼ πλείονα χρόνον ἢ προσήκει διατρίβειν ἐν αὐτοῖς, ἐπανελθεῖν οὖν μοι καιρὸς εἰς τὴν τῶν ὑπολοίπων πρα-
γμάτων ἐπίσκεψιν. εἴη δ' ἂν ἐν τοῖς ὑπολοίποις οὐδενὸς φαυλότερον σκέμμα τὸ δέ, πότερον ὥσπερ ἐπὶ ταῖς
χολαῖς ἀμφοτέραις, καὶ τῷ φλέγματι γίνονταί τινες ἰδέαι πυρετῶν, οὕτω κἀπὶ τῷ αἵματι σηπομένῳ, τοὺς μὲν
γὰρ ἐφημέρους πυρετούς, ἐκθερμανθέντος αὐτοῦ μόνον, οὐ μέντοι σαπέντος, ἐλέγομεν γίγνεσθαι. κατὰ δὲ τὰς σή-
ψεις ἀνάγκη γάρ ποτε καὶ τὸ αἷμα σήπεσθαι, ζητητέον ἐστὶ τὴν ἰδέαν τῶν πυρετῶν. εὑρεθήσεσθαι δὲ εἰκὸς αὐτήν, ἂν
πρότερον εὕρωμεν πῶς σήπεται αἷμα. δοκεῖ γὰρ μὲν ὀρθῶς Ἀριστοτέλης εἰρηκέναι τὴν σῆψιν ὑπὸ θερμότη-
τος ἀλλοτρίας γίγνεσθαι. λέγει δ' ἀλλοτρίαν, τὴν ἔξωθεν, οὐκ ἔμφυτον, οὐδ' οἰκείαν ἑκάστου τῶν ὄντων. αὕτη μὲν
γὰρ πέφυκε πέττειν, ἡ δ' ἀλλοτρία διαφθείρειν, ὅπερ ἐστὶ σήπειν. ἔξωθεν δὲ θερμότης ἐπιγίγνεται τῷ αἵματι
20 κατά τε τὰς ἐγκαύσεις, καὶ τὰς λοιμώδεις καταστάσεις, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἅπαντας τοὺς πυρετοὺς ὑφ' ἧς ἄν
τινος αἰτίας εἰς γένεσιν ἥκωσιν. ἀλλὰ κἀπειδὰν ἔν τινι μορίῳ τοῦ ζώου, τὸ αἷμα πλέον ἀθροισθέν, ὑπὲρ τὴν δύνα-
μιν αὐτοῦ γένηται, διαφθείρεται, καὶ μάλισθ' ὅταν ἐμφραχθῇ διὰ πάχος ἐν μικροῖς ἀγγείοις, ἢ στενωθῇ διὰ
πλῆθος, ὅπερ οἶμαι συμβαίνει κατά τε τοὺς βουβῶνας, καὶ τὰ φύματα, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἁπάσας τὰς
φλεγμονάς. ἐν γὰρ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι κατὰ διττὴν αἰτίαν φθείρεται τὸ αἷμα, τῷ τε μὴ διαπνεῖσθαι,
καὶ τῷ μὴ κρατεῖσθαι πρὸς τῆς φύσεως. ὅτι δὲ καὶ τὰ μὴ διαπνεόμενα σήπεσθαι πέφυκεν ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ἁ-
πάντων ἐστὶ θεάσασθαι, καρπῶν τε καὶ σπερμάτων, ἤδη δὲ καὶ ἱματίων. ἐπαγαγεῖν δ' ἡμᾶς ἱκανῶς δύναται
τῷ λεγομένῳ, καὶ τὸ κατὰ τὰς πλευρίτιδας. ἀναβήττουσι γὰρ ἐν αὐταῖς οἱ μὲν ἀφρώδες, οἱ δ' ὠχρόν, οἱ δ' ἐρυθρὸν
ἰχῶρα, τοῦ κατὰ τὴν φλεγμονὴν ἐπικρατοῦντος χυμοῦ, τὸ μὴ στεγόμενον ἀλλ' ὑπὸ λεπτότητος, ἔξω ἱδρούμε-
νον. ἔστι δ' ὅτε καὶ μέλας ὁ ἰχὼρ φαίνεται οὗτος, καὶ οὐδὲ κατ' ἀρχὰς εὐθέως, ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ προϊόντι, προη-
30 γησαμένων ὡς τὰ πολλὰ τῶν ὠχρῶν πτυσμάτων, ἅπερ ἦν τοῦ πικροχόλου κρατοῦντος χυμοῦ γνωρίσματα,
καθάπερ ἀφρώδη μὲν τοῦ φλέγματος, ἐρυθρὰ δὲ τοῦ αἵματος. εἰκὸς οὖν ποτε καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα σήπεσθαι κατὰ τὰ
φλεγμαίνοντα χωρία καὶ τὸν ἐπ' αὐτῷ πυρετὸν ἁπλούστερον μὲν εἶναι τῶν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις χυμοῖς, ἀναλογίαν
δὲ τῶν παροξυσμῶν, ἐν τριταίᾳ μάλιστα περιόδῳ λαμβάνειν, οὕτω γὰρ φαίνεται κἀπὶ τῶν πλευριτικῶν γι-
νόμενον ὅταν ἐρυθρὰ πτύωσιν, εἰ δ' ὑπεροπτηθείη, μεταβάλλει μὲν δήπου πάντως. ὅσον μὲν δὴ λεπτότατόν τε ἅμα
καὶ πῖον ἐστίν, εἰς τὴν ὠχράν. ὅσον δὲ παχύτερον εἰς τὴν μέλαιναν χολήν, ὥσπερ κἀπὶ τῶν καλουμένων ἀνθρά-
κων, καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἐξ αἵματος ἰσχυρῶς ζέσαντος, ἡ μετάπτωσις εἰς τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν γίνεται. οὕτω
δ' ἀκούειν χρὴ τό γε νῦν εἶναι, μελαγχολικὸν χυμὸν ὡς οὐκ ἀκριβῶς ἤδη γεγονότα μέλαιναν χολήν, ἀλλ' ἐν με-
θορίῳ τινὶ τεταγμένον. καὶ τοίνυν καὶ οἱ πυρετοὶ κατὰ τὰς τῶν χυμῶν ἰδέας, εἰς οὓς μεταβάλλει τὸ αἷμα συ-
στήσονται, μόνῳ τῷ κακοήθει καὶ οὐ κακοήθει διαλλάττοντες, ἁπλούστεροι γὰρ οἱ ἐπὶ τῇ τοῦ αἵματος μεταβολῇ,
40 τά τ' ἄλλα, καὶ τῷ πλήθει τῆς θερμασίας. εἰ καὶ ὅτι μάλιστα παμπόλλη φαίνοιτο κατὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς χειρός,
ἀλλὰ πραεῖά γε πάντως ἐστίν, ὥσπερ ἡ μετὰ τὰ βαλανεῖα. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἀεὶ τῆς πυρετώδους θερμασίας ἐν
τῷ πλήθει κεῖται τῆς ἀπορροῆς. τὸ δὲ ἀνιαρόν, ὡς πρὸς τὴν ἐπιβαλλομένην ἔξωθεν χεῖρα, κατὰ τὴν τοῦ χυμοῦ δρι-
μύτητα. καί σοι τοῦτ' ἔστω μέγιστον γνώρισμα, τοῦ τὸν πυρετὸν ἐργαζομένου χυμοῦ. λέγω δὴ τὸ κατὰ τὴν ποιότητα
τῆς θερμασίας. ἡ μὲν γὰρ ἀτμωδεστέρα τε καὶ ἀλυποτέρα τοῦ αἵματός ἐστιν. αἱ δ' ἀνιαραί, καὶ διαβρωτικαί, καὶ δα-
κνώδεις, ἐπὶ ταῖς χολαῖς συνίστανται. ὅταν δὲ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐπιβολήν, ἀτμῶδές τι μᾶλλον οὐ δριμὺ
φαίνηται, χρονιζόντων δὲ κατὰ βραχύ, προσγίνηται τὸ δακνῶδες αὐτῷ, καὶ μάλιστα ἀνώμαλον, ὡς δι' ἠθμοῦ τινὸς ἢ κο-
σκίνου διηθεῖσθαι δοκοῦντος, ἐπὶ φλέγματι σηπομένῳ τὸν τοιοῦτον πυρετὸν ἴσθι γινόμενον, ἐπισκεπτομένῳ δέ μοι
καὶ ζητοῦντι τὴν αἰτίαν δι' ἣν οἱ μὲν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις χυμοῖς πυρετοί, τὴν θερμασίαν ὁμαλῶς προσπίπτουσαν ἔχου-
σιν, οἱ δ' ἐπὶ φλέγματι μετὰ τῆς εἰρημένης ἀνωμαλίας, ἐδόκει μάλιστα αἴτιον εἶναι τὸ γλίσχρον καὶ παχὺ καὶ δυσδιά-
50 λυτον τοῦ χυμοῦ. διαπνεῖται μὲν γὰρ δήπου καὶ τούτου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὁπόσον ἂν ἑκάστοτε λεπτυνθῇ. λεπτύ-
νεται δὲ μόλις, ὅτι περ ἂν ᾖ παχύτατον, ἂν δὲ καὶ ψυχρὸν ὑπάρχῃ φύσει, πολὺ δὴ καὶ μᾶλλον, οὔτ' οὖν
ὅλον, οὔθ' ὁμαλῶς, ἀλλ' ὅπῃ περ ἂν ἡ σηπεδὼν ἐνοχλήσῃ, κατ' ἐκεῖνο μόνον ἐκφυσᾶται καὶ ἀναφέρεται λε-
λεπτυσμένον, ὅμοιόν τι συμβαίνοντος ὄντος, οἷόν τι κἀπὶ τῶν ἐκτὸς ἑψομένων γλίσχρων, καὶ παχέων χυ-
μῶν τὸ γινόμενον, ἐπανίστανται γὰρ αὐτοῖς πομφόλυγες, ὧν ἐκρηγνυμένων, ἀθρόον ἀναφέρεται πνεῦμα συ-
ναναφέρον ἑαυτῷ λελεπτυσμένην ὑγρότητα. τοῖς δὲ λεπτοῖς χυμοῖς ἑψομένοις οὔτε πομφόλυγες ἐγγίνον-
ται, καὶ ὁ ἀναφερόμενος ἀπ' αὐτῶν ἀτμός, ὅμοιός τε ἐστὶ πάντῃ καὶ συνεχὴς ἑαυτῷ. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τού-
των εἴρηται τὰ εἰκότα τὴν αἰτίαν ἐπισκεψώμεθα τῶν ὀνομαζομένων συνόχων πυρετῶν. θαυμαστὸν γὰρ εἶναί μοι
δοκεῖ, πολλάκις μὲν ἄχρι τῆς τετάρτης ἢ πέμπτης, ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρι τῆς ἑβδόμης ἡμέρας, ἕνα παροξυσμὸν ἀπ'

ἀρχῆς

ἀρχῆς ἐπ' αὐτῶν ἄχρι τελευτῆς γίνεσθαι. καίτοι γ' εἴ τις ἀκριβῶς ἐπισκέπτοιτο, θαυμασιώτερόν ἐστι τὸ κατὰ
περίοδον παροξύνεσθαί τινας πυρέττοντας. ὃ γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν παράδειγμα τῆς κόπρου, τῆς κατὰ μέ-
ρος σηπομένης, οὐ πάνυ τι συμβαίνειν δύναται, ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι μιγνυμένων τῶν σηπομένων χυμῶν τοῖς ἀσή-
πτοις ἑτοίμως, ἅτε συμπνοίας οὔσης καὶ συῤῥοίας ἐκ πάντων εἰς πάντα. οὐκοῦν οἷόν τε γίνεσθαι τὴν σηπεδόνα καθ' ἕν
τι μόριον ἄλλοτε ἄλλο, πλὴν εἰ φλεγμονὴ συστᾶσα κατέχει τὸν ἀρξάμενον σήπεσθαι χυμόν. ἐπεὶ τοίνυν εἰς τοὐναν-
τίον ὁ λόγος περιέστη, χαλεπώτερον δέ ἐστιν ἐξευρεῖν τὴν αἰτίαν τῶν κατὰ περίοδον παροξυνομένων πυρετῶν, ἢ
περὶ τῶν συνόχων, πειρατέον ὑπὲρ ἀμφοῖν διελθεῖν, οὐδ' ἐνταῦθα μηκύνοντες, οὐδ' ἀντιλέγοντες τοῖς ἐσφαλμένοις
ἀλλ' ὥσπερ ἐν ἅπασι τοῖς ἔμπροσθεν ἐποιήσαμεν, αὐτὰ τὰ ἀληθῆ μόνα διερχόμενοι, ἐξ ὧν ὁρμώμενος αὐτός τις εὑ-
ρίσκειν δύναιτο, καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις διημαρτημένα. ἀρκτέον δὲ ἀπὸ τῶν ἐναργέστατα φαινομένων, ἅπερ εἰσὶν ὀφθαλ-
10 μίαι τέ τινες, αἱ μὲν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, αἱ δὲ διὰ τρίτης ἡμέρας παροξυνόμεναι, φαίνονται δὲ καὶ ὤτων
ἀλγήματα, καὶ κεφαλῆς, ἤτοι συμπάσης, ἢ καὶ τοῦ ἡμίσεως, ὃ δὴ προσαγορεύουσιν ἡμικρανίαν, ἐνίοις δὲ καὶ
ποδάγρα καὶ ἀρθρῖτις, ὁρᾶται κατὰ περίοδον παροξυνομένη, ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων, ἰδεῖν
ἐστι καὶ τὰς φλέβας ἐν τοῖς παροξυνομένοις μέρεσιν εἰς ὄγκον αἰρομένας, καὶ τὴν φλεγμονὴν αὐξανομένην,
καὶ τὰς ὀδύνας ἐπιτεινομένας, καὶ ῥεῦμα περιττόν που προχεόμενον ἔξω, οὕτω χρὴ νοῆσαι κἀπὶ τῶν ἐντὸς
ὅσα μὴ φαίνεται τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν σωζομένην ἔχοντα. ὡς γάρ τι καὶ τὴν ἐν τῇ πλευρίτιδι, καὶ τὴν ἐν τῇ
περιπνευμονίᾳ φλεγμονὴν, ἐξαίρεσθαι μὲν ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν παροξυσμῶν, διαφορεῖσθαι δὲ καὶ προστέλ-
λεσθαι κατὰ τὰς παρακμάς. ὅπως δὲ γίνεται τοῦτο, τάχ' ἂν εὕροιμεν εἰ περὶ γενέσεως φλεγμονῆς καὶ τῶν
καλουμένων ῥευματικῶν διαθέσεων ἀναμνησθείημεν, ὅσα δι' ἑτέρων ἡμῖν ἀποδέδεικται. σὺν ἐκείνοις γὰρ, ὅ-
σον ἴδιον ἐστὶ τοῦ νῦν λόγου προστιθέντες, ἀποχρήσει τοῖς παροῦσι ζητήμασι. τὸ τοίνυν ἐπιφερόμενον τοῖς ὀφθαλ-
20 μοῖς ῥεῦμα, συγχωροῦσι μὲν ἅπαντες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπιῤῥεῖν, ἥτις δὲ ἐστὶν αἰτία, δι' ἣν ἐν ὡρισμένῃ περιόδῳ
πολλάκις ἐπιῤῥεῖ, λέγειν οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἂν μὴ φιλοσοφήσαντες ὑπὲρ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ὑπὲρ ὧν ἐν
τρισὶ βιβλίοις ἡμεῖς ἐγράψαμεν, ἀποδεικνύντες ὡς αἱ πᾶσαι τέτταρές εἰσιν, ὑφ' ὧν τά τε φυτὰ, καὶ τὰ
ζῶα διοικεῖται. μία μὲν οὖν ἐστὶν ἡ τῶν οἰκείων ἑλκτικὴ, δευτέρα δὲ ἡ καθεκτικὴ τούτων. καὶ τρίτη πρὸς ταύ-
ταις ἡ ἀλλοιωτική. καὶ τετάρτη γε πρὸς αὐταῖς ἡ τῶν ἀλλοτρίων ἀποκριτική. διττὸν δὲ δή που τὸ ἀλλό-
τριον ἐστὶν ἐν ἅπασι τοῖς οὖσι, τὸ μὲν τῷ ποιῷ, τὸ δὲ τῷ ποσῷ. ἀθροίζεται μὲν οὖν τοῦτο διὰ τὴν ἐν τοῖς μορίοις
τῶν δυνάμεων ἰσχὺν καὶ ἀῤῥωστίαν. ἂν μὲν γὰρ ἰσοσθενεῖς ὑπάρχωσιν, εἴτ' ἐξοχετεύοντες πόροι τὰ περιττώματα,
κατὰ φύσιν ἔχωσιν, ὑγιαίνει τὰ μόρια, πλείονος δὲ ἀχθέντος, ἢ ὅσον ἀλλοιοῦται, τὸ περιττὸν ἅπαν ἀναγκαῖ-
ον ἀποκρίνεσθαι, πρὸς τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ὠθούμενον. εἰ δ' ἀῤῥωστήσειεν αὕτη, μένειν ἐν τῷ χωρίῳ. καὶ
τὸ μὲν πολὺ, βαρῦνόν τε καὶ διατεῖνον αὐτὰ, τὸ δὲ δριμὺ, διαβιβρῶσκόν τε καὶ δάκνον, ὥσπερ γε καὶ τὸ
30 μὲν θερμὸν, θερμαῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν ψῦχον. ἐναργῶς δὲ φαίνεται ταῦτα, κἀπὶ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα. προσε-
νεγκάμενοι γάρ τινες ἔσθ' ὅτε σιτία πλείονα, ποτὲ μὲν ἐμεῖν ἀναγκάζονται ναυτιάσαντες, ἐνίοτε δὲ διαῤῥοίαις
ἁλίσκονται. ὥσπερ οὖν ἐνταῦθα διὰ μεγίστων εὐρυχωριῶν ἐκκρίνεται πρός γε τὸ ἐκτὸς ἐξερευγομένων τὸ πε-
ριττὸν, οὕτως ἐν ἄλλοις μέλεσι τοῦ ζώου, διὰ λεπτῶν πόρων, οὐκ ἐκτὸς, ἀλλ' ἐξ ἑτέρων εἰς ἕτερα μεταῤῥεῖ μόρια, ὠ-
θούντων μὲν αὐτὸ τῶν ἰσχυροτέρων, ἀποδεχομένων δὲ τῶν ἀσθενεστέρων. ὠθεῖται δ' αὖθις κἀκ τούτων εἰς ἕ-
τερα, καὶ ἐξ ἐκείνων εἰς ἄλλα καταῤῥεῖ, μέχρι περ ἂν εἰς τὰ πάντων ἀσθενέστερα κατασκήψῃ. παλινδρομῆ-
σαι δ' αὖθις εἰς ἕτερα ἐντεῦθεν τῶν ἰσχυροτέρων, ἀδύνατον αὐτό. καὶ διὰ τοῦτο κατά γε τὰς πληθώρας καὶ
κακοχυμίας, τὰ πάντων ἀσθενέστερα μόρια, τὰ μὲν φλεγμοναῖς ἁλίσκεται, τὰ δ' ἐρυσιπέλασι, τὰ δὲ ἕρπη-
σι, τὰ δ' ἄλλῳ τινὶ παθήματι, τὰ δὲ καὶ τὴν καλουμένην ἴσχει ῥευματικὴν διάθεσιν, ὑπὲρ ἧς ἰδίᾳ μοι γέγρα-
πται. θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν, ἤτοι τὸν ἐγκέφαλον, ἢ καὶ σύμπασαν ἐνίοτε τὴν κεφαλὴν, ἀθροίσασάν τι περιττὸν, ἐ-
40 πί τι τῶν ἀσθενεστέρων ἀπώσασθαι μορίων, ἢ οὖς, ἢ ὀφθαλμοὺς, ἢ κρόταφον, ἢ χεῖλος, ἢ ὀδόντας, ἢ γνάθον, ἢ οὐ-
ρανίσκον, ἢ οὖλα, καὶ γαργαρεῶνα, καὶ παρίσθμια, καὶ τοὺς ἀδένας τοὺς ἐνταῦθα. κἀπειδὰν τούτων μηδὲν
ἀσθενὲς ᾖ, καὶ θώρακι καὶ πνεύμονι, καὶ φάρυγγι, καὶ στομάχῳ, καὶ γαστρὶ καταπέμπει τὸ ῥεῦμα. καθάπερ
οὖν ἡ κεφαλὴ πολλάκις ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων αἰτία γίνεται νοσήματος, οὕτω καὶ τῆς κατὰ τὸ ἧπαρ καὶ τὸν
σπλῆνα φλεγμονῆς, τῶν ὁμιλούντων τι μορίων, ἢ καὶ νὴ Δία τῶν πόῤῥωτέρω κειμένων ἕν, ἢ καὶ πλείω γεν-
νᾷ τε καὶ αὐξάνει, καὶ ἀποῤῥεῖ, καὶ κατὰ περίοδον παροξύνει, καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ὅμοιόν τι συμβαίνειν αὐ-
τοῖς πάθημα, τῇ κατὰ τὴν γαστέρα τῶν περιττωμάτων ἐκκρίσει. ὥσπερ οὖν, εἴ τις ἑώρα μὲν ὅσον ἐκκρί-
νεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἠγνόει δὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκκρίσεως, ἐθαύμαζεν ἂν τὴν τάξιν, οὕτως ὅστις οὐκ
οἶδεν, οὔτε τῆς γενέσεως τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ περιττωμάτων, οὔτε τῆς ἐκκρίσεως τὴν αἰτίαν, ἀγνοεῖ δὲ καὶ
διότι τὰ μὲν εἰς τὸ ἐκτὸς ἀποῤῥεῖ, τὰ δ' εἰς ἕτερόν τι μεταῤῥεῖ μόριον, ἀπορεῖ τε καὶ θαυμάζει τὴν ἀναλο-
50 γίαν τῆς ἐπιῤῥοῆς. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅστις οὐκ οἶδεν οὔτε τὰ πέμποντα τῷ ἥπατι τὸ περιττὸν, οὔτε τὴν αἰ-
τίαν καθ' ἣν ἐπιπέμπεται, θαυμάζειν τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐφ' ἥπατι πυρετῶν, ὁ δέ γε γνοὺς ὅτι τὸ κατα-
σκῆπτον εἰς τὸ σπλάγχνον ῥεῦμα, τήν τε πρώτην εἰργάσατο τῆς φλεγμονῆς ἀρχὴν, καὶ τοῦ μετὰ ταῦ-
τα παροξύνεσθαι, τὸ πεπονθὸς αὐτὸ τὴν αἰτίαν ἔχει, πέπαυται θαυμάζων, διττὴ δὲ ἡ πρόφασίς ἐστι τῆς τοι-
αύτης ἐπιῤῥοῆς, μία μὲν ἣν νῦν δὴ πέπαυμαι λέγων, ὅταν ἐξ ἑτέρων μορίων ἐπιπέμπηται τοῖς ἀσθε-
νεστέροις τὰ περιττώματα, δευτέρα δ' ὅταν ἕλκηται, περὶ ἧς ἤδη λεκτέον ἀρχὴν τῷ λόγῳ κἀνταῦθα τὰ
πᾶσιν ἐναργῶς φαινόμενα ποιησαμένους. εἰ γὰρ ἐπαλείψαις τινὶ θαψίαν, ὄψει τοῦτον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
θερμότερόν τε τὸ μόριον ἴσχοντα, καὶ εἰς ὄγκον οὐ σμικρὸν ἐξαιρόμενον. οὕτω δὲ καὶ εἰ παρὰ πυρὶ θάλ-
ψαις τὸ μέρος, ἢ ἀνατρίψαις ἰσχυρῶς, ἤτοι ῥητίνῃ καταχρίσας ἢ πίττῃ μετρίως θερμῇ. κἄπειτ' ὀλίγον

ὕδερον ἀθροίσας ἀθρόως, ἢ εἰ καί τι προσαπολαύσαις ἔτι δή ποτε μορίῳ θερμαῖνον φάρμακον. ὄψει
γὰρ ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις εἰς ὄγκον ἐξαιρόμενον αὐτό, τῆς θερμασίας ἤτοι γ᾽ ἕλκειν ἐφ᾽ ἑαυτήν, ἢ δέχε-
σθαι ῥεύματα πεφυκυίας, οὐ γὰρ ἀναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι τὰ τοιαῦτα διορίζεσθαι, τὸ χρήσιμον εἰς τὸ
προκείμενον ἔχοντας ἤδη, καὶ χωρὶς τοῦ τὰ τοιαῦτα φιλοσοφεῖν. ἐπιρρεῖν γὰρ ἀεὶ φαίνεται τοῖς ἰσχυ-
ρότερον θερμαινομένοις μορίοις, ἐν μὲν τοῖς πληθωρικοῖς καὶ περιττωματικοῖς σώμασιν, ἱκανῶς δαψιλές,
ἐν δὲ τοῖς ἀπερίττοις, ὀλίγον. ἐπιτρέχει δ᾽ οὐχ ἥκιστα καὶ τοῖς ὀδυνωμένοις. οὕτω γοῦν πολλάκις ἄκρον τὸν δάκτυ-
λον τῆς χειρὸς ἐλαχίστῃ βελόνῃ νυχθείς τις, ὀδυνᾶται μὲν αὐτίκα, μικρῷ δ᾽ ὕστερον φλεγμαίνει τε καὶ εἰς ὄγκον
αἴρεται μέγιστον, ἅπαντα τὰ πέριξ, ἐνίοις δὲ καὶ βουβῶνες ἐπανίστανται κατὰ τὰς μασχάλας, ἀπολαυσάν-
των τι τοῦ ῥεύματος, τῶν ἀραιῶν τε καὶ σπογγοειδῶν ἐνταῦθα σωμάτων, ἃ δὴ καλοῦσιν ἀδένας, ἔστι δ᾽ οἷς καὶ κα-
10 τὰ μέσον τὸν βραχίονα, τοῦτο φαίνεται γιγνόμενον, οἷς ἂν ἀξιόλογος ἀδὴν ἐνταῦθ᾽ ᾖ τεταγμένος. ἐναργέστατα
δ᾽ ὄψει τὸ λεγόμενον, ἐφ᾽ ὧν ἂν ἑλκύδριόν τι μικρὸν ἀφλέγμαντόν τε καὶ ἀνώδυνον, ὄνυχος ᾖ πλησίον. εἰ γὰρ
ἀμεληθείη τοῦτο, καὶ μὴ συνέρχοιτο, καὶ εἰς οὐλὴν ἄγοιτο, τῆς ἐπιτρεφομένης αὐτῷ σαρκὸς ὑπὸ τοῦ ὄνυχος
θλιβομένης, ὀδυνᾶται μὲν πρῶτον, εἶθ᾽ ἑξῆς ὅλος ὁ δάκτυλος, ἐνίοτε δὲ καὶ καρπὸς αὐτῶν, ἢ πούς, εἰς μεγίστην
ἐξαίρεται φλεγμονήν, οὕτως ἄρα καὶ ἡ ὀδύνη ῥεῦμα τοῖς ὀδυνωμένοις ἐπάγει μορίοις, οὐ μὴν οὐδὲ τούτου τὴν αἰτίαν
ἐνταῦθα λέγειν ἀναγκαῖον, ἑτέρωθι γὰρ εὐκαιρότερον λέλεκται, καὶ οὐδὲν αὐτῆς εἰς τὰ παρόντα δεόμεθα. φαίνονται
γοῦν ἤδη σαφῶς αἰτίαι ῥευμάτων ἐξ αὐτῶν ὁρμώμεναι τῶν ῥευματιζομένων μορίων διτταί, μία μὲν ἡ ἐκ τῆς ἀναπτο-
μένης ἐν αὐτοῖς θερμασίας, ἑτέρα δὲ ἡ ἐκ τῆς γινομένης ὀδύνης. τοῦ δ᾽ ἤτοι πλέον, ἢ ἔλαττον, ἢ χρηστότερον, ἢ μοχθη-
ρότερον ἐπιρρυῆναι τὴν αἰτίαν, οὐκέτ᾽ ἐξ αὐτῶν ἔχει μόνον τῶν ῥευματιζομένων σωμάτων, ἀλλὰ τοῦ μὲν χρηστότερον
ἢ μοχθηρότερον, ἐν τοῖς πέμπουσι μορίοις ἡ αἰτία, τοῦ δ᾽ ἧττόν τε καὶ πλέον ἐν τοῖς συναμφοτέροις. αἱ μὲν γὰρ ἰσχυραὶ
20 θερμασίαι τε καὶ ὀδύναι πλέον ἕλκουσιν, αἱ δ᾽ ἀσθενέστεραι μεῖον, ὥσπερ δὲ καὶ τὰ μὲν ἀπέριττα σώματα, βραχύ τι τοῖς
ἕλκουσι πέμπουσι, τὰ δὲ περιττωματικά τε καὶ πληθωρικὰ τοσούτῳ πλέον, ὅσῳ περ ἂν ἐξεστήκει τοῦ κατὰ φύσιν.
αὗται μὲν οὖν αἱ διαφοραὶ τῶν ῥευμάτων χωρὶς τῆς τῶν ῥευματιζομένων ἀσθενείας γίνονται. ἕτεραι δὲ διά τε
τὴν τούτων ἀσθένειαν, καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν πεμπόντων τὰ περιττώματα, πᾶσαι γὰρ αἱ χωρὶς τοῦ τρωθῆναι, καὶ
θλασθῆναι καταλαμβάνουσαι τὰ μόρια φλεγμοναί, περιττωμάτων τινῶν κατασκηπτόντων ἐξ ἰσχυροτέρων
εἰς ἀσθενέστερα γίνονται, συνεξάπτουσι δ᾽ εὐθὺς αἱ τοιαῦται φλεγμοναὶ καὶ πυρετούς, ὅταν ἤτοι διὰ μέγε-
θος ἢ γειτνίασιν ἡ ἐξ αὐτῶν θερμότης ἄχρι τὴν καρδίαν ἐξικνεῖται. σήπεται μὲν οὖν ἐν πάσαις ταῖς φλεγμο-
ναῖς τὰ κατασκήψαντα περιττώματα διὰ τὰς εἰρημένας ἔμπροσθεν αἰτίας. οὐχ ὁμοίως δὲ σήπεται τὰ πάν-
τα, τῷ τὰ μὲν εἶναι φλεγματικά, τὰ δὲ μελαγχολικά, τὰ δὲ πικρόχολα. σηπομένων δὲ αὐτῶν ἀνάπτεται θερ-
μασία παρὰ φύσιν ἐν τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ, συνεκθερμαίνουσα μὲν, ὅσα πρῶτα ψαύει τῶν φλεγμαι-
30 νόντων μορίων, εἶθ᾽ ἑξῆς τὰ συνεχῆ τούτοις ὑφ᾽ ὧν αὖθις ἕτερα τῷ τῆς γειτνιάσεως λόγῳ θερμανθέντα, καὶ
πάλιν ὑπ᾽ ἐκείνων ἕτερα διακομίζει τὴν θερμασίαν ἐνίοτε μέχρι τῆς καρδίας. ἥτις μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἐν τοῖς φλε-
γμαίνουσι διάθεσις, ἔν τε τῷ περὶ τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας εἴρηται λόγῳ, καὶ τῷ περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων.
ὅτι δ᾽ ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς αἷμα σήπεσθαι πολλάκις, ἅμα τοῖς ἐπιρρυεῖσιν, ἐν τῷδε λεχθή-
σεται. τὸ κατασκῆψαν ἐξ ἑτέρου μέρους εἰς ἕτερον περίττωμα, ποτὲ μὲν οὕτως ἐστὶ πολὺ καὶ μοχθηρόν, ὡς βλά-
ψαι τοῦ ῥευματισθέντος μορίου τὴν δύναμιν. ἐνίοτε οὕτως ἐπιεικές τε καὶ ὀλίγον ὡς μηδὲν ἀδικῆσαι τὸ ὑποδεξά-
μενον σῶμα. εἰ μὲν δὴ βλάψει τὴν δύναμιν εἰς τοσοῦτον, ὡς ἔκλυτόν τε γίνεσθαι, καὶ μηκέτι κρατεῖν, ὧν ἔμπρο-
σθεν ἐκράτει, σήπεσθαι τηνικαῦτα ἀναγκαῖον ἤδη καὶ τῷ αἵματι κατὰ διττὸν λόγον, ὅτι τε τὸ μὴ κρατούμενον ὑ-
γρὸν ὑπὸ τῆς οἰκείας θερμότητος ὑπόλοιπον ἔχει τὴν εἰς σηπεδόνα μετάστασιν, ὅτι τε τοῖς περιττώμασι σηπο-
μένοις συνδιασήπεται. εἰ δὲ μὴ βλάψειεν εἰς τοσοῦτο τὴν δύναμιν ὡς ἐκλυθεῖσαν ἡσυχάσαι παντάπασιν, ἡμι-
40 μοχθηρόν τι καὶ οἷον ἡμισαπὲς ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει γίγνεται τὸ αἷμα τῇ μὲν τῶν σηπομένων περιττωμά-
των γειτνιάσει συνδιασηπόμενον. ἐν δὲ τῷ κατὰ φύσιν ἑαυτοῦ διαμένον τοσοῦτον, ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς διοι-
κούσης αὐτὸ δυνάμεως. ὁποτέρως δ᾽ ἂν ἔχει, τό τε κατὰ τὴν πρώτην σηπεδόνα θερμὸν ἀναπτόμενον, ἔστι μὲν
πάντως δριμύτερόν τε καὶ δακνωδέστερον τοῦ κατὰ φύσιν, αὐξάνεται δ᾽ εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον ἂν καὶ ἡ τῶν πε-
ριττωμάτων φύσις ἐξαρκεῖ, παραπλήσιον γάρ τινα λόγον ἔχει ταῦτα πρὸς τὴν ἐξ αὐτῶν ἀναπτομένην θερ-
μασίαν, οἷόν περ τὰ ξύλα πρὸς τὸ πῦρ, οὐ μὴν εἰς ἄπειρόν γε χρόνον ἐξαρκεῖ ταῦτα πρὸς τὴν ἀλλοίωσιν, ἀλ-
λ᾽ ἔστιν ὅρος αὐτοῖς τῆς μεταβολῆς ἡ τῆς ἐνυπαρχούσης ἰκμάδος ἀπώλεια μέχρι τοσούτου καίεσθαι δυναμέ-
νης, ἄχρι περ ἂν ἔχει τι τῆς συμφύτου νοτίδος. ἐκδαπανηθείσης δὲ ταύτης, πέπαυται τὰ καιόμενα, καὶ τὸ
λείψανον αὐτῶν, καλεῖται τέφρα. καὶ δὴ καὶ τῶν διασηπομένων χυμῶν, ὡσαύτως ἡ θερμασία διαμένει μέ-
χρι περ ἂν ἐκπυρωθῶσι τελέως, ὀλίγον δ᾽ εἰκὸς τὸ τῶν χυμῶν γίγνεσθαι γεῶδες λείψανον, οὐχ ὥσπερ τὸ τῶν ξύλων πολύ,
50 διότι κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἐπικρατεῖ τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον, οὐ τὸ ξηρόν. οὕτως δ᾽ εἰ καὶ τῶν ἐκτὸς τινὰ χυμῶν ἑ-
ψεῖν ἐθέλοις, οἷον ἔλαιον ἢ οἶνον ὀλίγιστον μὲν αὐτοῦ καταλείψεις γεῶδες, τὸ δ᾽ ἄλλο πᾶν εἰς ἀτμόν τε καὶ ἀέρα λε-
πτυνθὲν οἰχήσεται. καὶ τοίνυν τῶν ζεσάντων ἐπὶ τῇ σηπεδόνι χυμῶν λεπτυνθέντων ὑπὸ τῆς θερμότητος
εἰς τὸ περιέχον ἡ οὐσία σκίδναται πᾶσα κατὰ τὰς ἀκμάς τε καὶ παρακμὰς τῶν πυρετῶν, ὑπολείπεται δ᾽ ἤδη
παντάπασιν ὀλίγον περιττόν, ἢ οὐδέν. ἐν μὲν τοῖς παχυτέροις χυμοῖς, ὀλίγον, ἐν δὲ τοῖς ὀρρωδεστέροις οὐδέν. εἰ μὲν
δὴ μήτις ἀσθένεια ἐγγένοιτο τῇ τοῦ φλεγμήναντος μέρους δυνάμει, μήτ᾽ αὖθις ἐπιπέμποιτο περιττώματα, πέ-
παυταί τε τὸ νόσημα, καὶ δεύτερον οὐκ ἂν ἔτι πυρέξειεν ὁ ἄνθρωπος, οὔτε κατὰ τὴν ἑξῆς ἡμέραν, οὔτε διὰ τρίτης,
οὔτε διὰ τετάρτης, εἰ δ᾽ ἤτοι κατὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐπιπέμποιτο, καθ᾽ ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐπέμφθη τῷ μέρει τὰ περιττώ-
ματα, ἢ εἰ ταῦτα μὲν οὐκέτι πέμποιτο, παραμένοι δὲ ἡ τῆς δυνάμεως ἀρρωστία, δεύτερον ἀνάγκη πυρέξαι τὸν ἄνθρωπον

ἀπολείπεσθαι γὰρ πρότερον ἐρρωμένη μὲν ἡ τοῦ μορίου δύναμις, ἀθροιζόμενα δ' ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τὰ
περιττώματα κατὰ τὰ πρῶτα ἀποπέμψαντα μόρια τοιαῦτά τε τὴν ποιότητα, καὶ τοσαῦτα τὸ πλῆ-
θος, οἷα καὶ ὅσα τὴν ἀρχὴν ἔπεμψεν. ἔστι δὲ τὸ τοιοῦτον, εἴς ἂν ἥ τε διάθεσις τῶν πεπονθότων ἡ αὐτὴ δια-
μένει, καὶ τῆς ἑλκομένης εἰς αὐτὰ τροφῆς ἡ ποσότης τε καὶ ἡ ποιότης. ἀνάγκη γὰρ οἶμαι τὸ ἴσον καὶ ὅμοι-
ον ὑπὸ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἀλλοιούμενον, ἴσα καὶ ὅμοια ποιῆσαι περιττώματα, καὶ μὲν δὴ καὶ ὁ τῆς ἀθροί-
σεως αὐτῶν χρόνος ἐξ ἀνάγκης ἴσος ἔσται. τὰ γὰρ τρεφόμενα μόρια μέχρι περ ἂν ὁμοίαν ἔχῃ τὴν κατάστασιν,
ὑπὸ τῆς αὐτῆς τρεφόμενα τροφῆς, ἴσα τε τῇ ποσότητι καὶ ὅμοια τῇ ποιότητι, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ χρό-
νου προθεσμίαν, ἀθροίσει τὰ περιττώματα. καὶ μέντοι κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον, ὁρμήσει πρὸς τὸ ταῦτα ἀ-
πωθεῖν τε καὶ πέμπειν τοῖς ἀσθενεστέροις, εἴγε δὴ τότε πρῶτον, ἡ ἀποκριτικὴ δύναμις ὁρμᾷ πρὸς τὴν ἑαυτῆς
10 ἐνέργειαν. ὅταν ἤτοι βαρύνηται τῷ πλήθει τῶν περιττωμάτων, ἢ δυσχεραίνῃ τῇ ποιότητι. δέδεικται δὲ ὑ-
πὲρ τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν, ἐν οἷς χρὴ γεγυμνάσθαι τὸν μέλλον-
τα σὺν ἀποδείξει μαθήσεσθαι τὰ νῦν λεγόμενα, μεγάλων γε τῶν ἄθλων αὐτῷ προκειμένων ἐκ τῆς τοιαύτης
θεωρίας εἰς τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον, ἵνα γὰρ ἅπαντα παραλίπω τἄλλα, τὰ μέλλοντά γε λεχθήσεσθαι
κατ' ἐκείνην τὴν πραγματείαν, ἑνός γε μόνου μνημονεύσω προχειροτάτου τε καὶ πολλάκις ὑφ' ἡμῶν γεγο-
νότος, ὀφθαλμίας παροξυνομένης κατὰ περίοδον, οὐ μικρῶς οἶμαι προτραπήσεσθαι τὸν ἀκούσαντα, τὴν
νῦν ἡμῖν διαπεραινομένην ἐκμαθεῖν θεωρίαν, ἔμπαλιν γὰρ, ἢ ὡς οἱ καλοῦντες ἑαυτοὺς ὀφθαλμικοὺς, θερα-
πεύσαμεν ἀεὶ τὰς τοιαύτας ὀφθαλμίας ἐκείνων μὲν ἀεὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς παρεχόντων πράγματα, ἡμῶν δέ
ποτε, καθάρσει χρησαμένων, ποτὲ μὲν λουτρῷ, ποτὲ δὲ ἀκρατοποσίᾳ, ὡς Ἱπποκράτης λέγει, ποτὲ δὲ φλεβο-
τομίᾳ, ποτὲ δὲ ἀμφοτέροις, ἢ κλυστῆρι μετὰ φλεβοτομίας. εἶτ' ἔσθ' ὅτε μὲν εὐθὺς ἰᾶσθαι τινὰς δὲ παυσαμένων,
20 ἔσθ' ὅτε δὲ, μετὰ τοῦ προνοήσασθαι τῆς κεφαλῆς. ἅπαντες γὰρ οἱ οὕτω θεραπευθέντες, ἢ οὐδ' ὅλως ἔτι παρω-
ξύνθησαν, ἢ ἅπαξ μόνον, ἔλαττον πολὺ τοῦ πρόσθεν, ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν θεραπευτικῶν διορισμῶν τε καὶ γνω-
ρισμάτων οὐ νῦν λέγειν καιρὸς, ὅτι δ' ἐγχωρεῖ, ποτὲ μὲν τὴν ὅλην κεφαλὴν, ἤτοι μηδὲν πεπονθυῖαν, ἀλλ' αἵ-
ματι μοχθηρῷ καὶ περιττωματικῷ τρεφομένην, ἀθροίζειν περιττώματα πλείω τε καὶ μοχθηρότερα τῶν ἔμ-
προσθεν, ὡς μηκέτ' αὐτοῖς ἀρκεῖν τὰς φυσικὰς ἐκροάς τε καὶ πεπτικὰς, ἀλλ' ἀναγκάζεσθαι τὴν φύσιν ὠθεῖν τὸ
περιττὸν εἴς τι τῶν ἀσθενεστέρων μορίων, ἢ τῶν μὲν χυμῶν ἐχόντων κατὰ φύσιν, αὐτῆς δέ τι πεπονθυίας, ἢ καὶ
συνελθόντων ἀμφοῖν ἀθροίζεσθαί τε τὰ περιττώματα, καὶ κατασκήπτειν εἴς τι μόριον, ὁ ἐνεστὼς λόγος ἐπιδεῖξαι
σπουδάζει. μέχρι γὰρ ἂν ὅ τ' ἐπιρρέων χυμὸς ὅμοιος ᾖ, καὶ τῆς κεφαλῆς ἡ διάθεσις ἡ αὐτὴ, μέχρι τοσούτου τά
τε περιττώματα κατὰ τὸν ἴσον ἀθροισθήσεται χρόνον ὅμοιά τε καὶ ἴσα, καὶ οἱ παροξυσμοὶ τῶν ὀφθαλμῶν
ὅμοιοι γενήσονται, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰ καὶ μὴ συμπάσης τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' ἑνός γέ τινος τῶν αὐτῇ μο-
30 ρίων, ἤτοι μηνίγγων, ἢ ἐγκεφάλου γένηταί τις διάθεσις ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης τροφῆς ἀθροίζειν τι τοσόνδε καὶ
τοιόνδε περίττωμα, κατὰ τοσόνδε χρόνον, εἶτ' ὠθεῖν, τὸ περίττωμα τοῦτο τηνικαῦτα τότε πρῶτον, ὅταν ὑπ'
αὐτοῦ ἀξιολόγως ἀνιαθείη, συμβήσεται καὶ τότε παροξύνεσθαι κατὰ περίοδον, ἢ ὀφθαλμοὺς, ἢ οὖς, ἤ τι τοι-
οῦτον ἕτερον, εἰς ὅ περ ἂν ἀσθενέστερον ὠθῇ τὸ περιττεῦον. ὥσπερ οὖν ἐπ' ὀφθαλμῶν, καὶ ὤτων, καὶ πο-
δῶν, καὶ ἄλλων τε πολλῶν τοιούτων μορίων, ἐναργῶς ὁρᾶται κατὰ περίοδον ὁ παροξυσμὸς γιγνόμενος,
ὡς ἐπιδέδεικται, τί θαυμαστὸν ἐν πλευρίτιδι, καὶ περιπνευμονίᾳ καὶ φρενίτιδι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ὧν
οὐκ ἔστι θεάσασθαι τὰς φλεγμονὰς, ὁμοίως μὲν ἐπιρρεῖν τὸ περιττὸν, οὐδὲν αὐτοῦ τοῦ φλεγμαίνοντος μορίου
πεπονθότος ἐξαίρετον ἴδιον εἰς τὴν τῶν εἰρημένων γένεσιν ἄλλο γε, πλὴν ὅτι τῶν πεπονθότων τὰ περιττώ-
ματα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀσθενέστερόν ἐστιν. ἢ μὴν οὐδ' ἐκεῖνο θαυμαστόν ἐστι, τὸ μὴ δὲ κατὰ μίαν ἀθροίζεσθαι προ-
θεσμίαν, ἅπαντα τὰ περιττώματα. τῷ γὰρ μή τε τὸ φερόμενον ἐν λόγῳ τροφῆς αἷμα ὅμοιον διὰ παντὸς ὑ-
40 πάρχειν, μή τε τὴν τῶν τρεφομένων διάθεσιν εἶναι τὴν αὐτὴν, ἄλλος ἄλλῳ χρόνος ἱκανός ἐστιν εἰς τὴν το-
σούτου περιττώματος ἄθροισιν. ὑφ' οὗ πρώτου λυπεῖται μὲν ἡ φύσις ἡ τοῦ μορίου, ἀναγκάζεται δ' ὡς ἀλλότρι-
ον ἑαυτῆς ἀποτρίβεσθαι τὸ λυποῦν, οὐ μὴν οὐδ' ὅτι τῶν παροξυσμῶν αὐτῶν, ἄνισόν ἐστι τὸ μῆκος, ἔτι χρὴ
θαυμάζειν. εἴπερ γὰρ οὐχ ἓν, οὔτ' εἶδος, οὔτε πλῆθός ἐστι τῶν περιττωμάτων, οὐδ' ὡσαύτως ἀνάπτεσθαι πᾶ-
σιν, ἢ διαφορεῖσθαι προσήκει. τὰ μὲν γὰρ πλείω, καὶ ψυχρότερα, καὶ γλίσχρα, καὶ παχέα, μακροτέρους
ἐργάζεται τοὺς παροξυσμούς. τὰ δ' ἐλάττω, καὶ θερμότερα, καὶ λεπτότερα, βραχυτέρους, συνεπιλαμβα-
νούσης οὐ σμικρὸν εἰς ταῦτα, τῆς τε τοῦ σώματος ὅλου κατασκευῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, καὶ τοῦ τῆς δυνάμε-
ως τόνου. τὸ μὲν γὰρ ἀραιότερον σῶμα βραχυτέρους ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ τοὺς παροξυσμοὺς ἐργάζεται, τὸ δὲ πυ-
κνότερον μακροτέρους, καὶ ῥώμη μὲν δυνάμεως ὀλιγοχρονιωτέρους, ἀρρωστία δὲ πολὺ χρονιωτέρους. ἡ μὲν γὰρ
ἰσχυρὰ δύναμις, ἑτοιμότερον ἀφ' ἑαυτῆς ὠθεῖ τὸ ἀλλότριον, ἡ δὲ τοῦ σώματος ἀραιότης, οὐκ ἴσχει τὸ φερόμε-
50 νον, ὥστ' ἀνάγκη τοῖς οὕτω διακειμένοις, ταχέως ἐκκενοῦσθαι τὸ περιττὸν, εἰ καὶ τἄλλα παραπλήσια ὑπάρ-
χει. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅσοις ἐναντίως διάκειται τὸ σῶμα, τούτοις ἀνάγκη πολυχρονιωτέραν γίνεσθαι
τὴν ἔκκρισιν τῶν περιττωμάτων, ἀρρώστως μὲν ὠθούσης τὰ περιττώματα τῆς δυνάμεως, στεγούσης δὲ τὰ φε-
ρόμενα, τῇ τῶν διεξόδων στενότητι, ἁπάντων δ' ἅμα συνελθόντων, ἤτοι μακρότατος, ἢ βραχύτατος παροξυ-
σμὸς γίγνεται, μακρότατος μὲν διά τε τὸ πάχος, καὶ τὸ πλῆθος τοῦ περιττώματος, καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς δυ-
νάμεως, καὶ τὴν τῶν διεξόδων στενότητα, βραχύτατος δὲ, καὶ διά τε λεπτότητα, καὶ ὀλιγότητα τοῦ περιττώματος,
καὶ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν ὁδῶν τὴν εὐρύτητα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, οὐδὲ διά τι τῶν παροξυσμῶν,
οἱ μὲν εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσιν, οἱ δὲ οὒ χαλεπὸν ἐξευρεῖν. ἐπειδὰν μὲν γὰρ ὁ τοῦ προτέρου παροξυσμοῦ χρόνος οὕτως
ᾖ βραχὺς, ὡς πρὶν ἄρξασθαι τὸν δεύτερον, ἤδη λελύσθαι τὸ μεταξὺ τῆς ἀρχῆς τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ προτέρου τῆς τελευ-

τῆς διαστήματα σύμπαν, ἀπύρεκτον γίγνεται. φθάσαντος δ' εἰσβάλλειν τοῦ δευτέρου πρὶν ἀκριβῶς λυθῆναι τὸν
πρότερον, οὐδὲν αὐτῶν ἀπολείπεται μεταξύ. τουτὶ μὲν οὖν, ὡς εἴρηταί μοι, ἔστι τῆς ἐν τῷ δεχομένῳ μορίῳ τὰ
περιττώματα δυνάμεως, ὁμοίας ἑαυτῇ διαμενούσης, τουτέστι κρατούσης ἔτι τοῦ περιεχομένου κατ' αὐτὴν
αἵματος ὡς καὶ πρόσθεν. εἰ δ' ἀσθενὴς ποτὲ γένοιτο καὶ τοῦτ' αἴτιον αὐτῇ καταςαίη τοῦ μὴ τὰ περιττώματα
μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα διαφθείρεσθαί τε καὶ σήπεσθαι καὶ πυρετὸν ἐξάπτειν, ἑτέρα τις κἀντεῦθεν ἀρ-
χὴ γενήσεται περιοδικῶν παροξυσμῶν. εἰ μὲν οὖν ἔτι ἡ προειρημένη φυλάττοιτο θερμασία, διττὸν εἶδος ἔσται
πυρετῶν ἀλλήλοις ἐπιπεπλεγμένων. εἰ δ' ἐκείνη μὲν παύσαιτο, μένοι δὲ ἡ τοῦ δεξαμένου τὸ ῥεῦμα διάθεσις ὥσπερ
ἤδη τοῦ πέμποντος λέλεκται πρόσθεν, κἀπὶ τούτῳ μοι νόει. ποιήσει γάρ τινα καὶ τοῦτο τὸ μόριον ἐν αὐτῷ περιτ-
τώματα, κατὰ διττὸν τρόπον, ὥσπερ δὴ κἀκεῖνο τῷ τε μοχθηρὸν εἶναι τὸ αἷμα περιεχόμενον ἐν αὐτῷ, καὶ τῷ
10 τὴν δύναμιν ἀῤῥωστεῖν. ὡσαύτως δὲ κἂν εἰ κατά τινα αἰτίαν ἥντινα οὖν ἀπεργασθείη ἀσθενὴς ποτὲ μορίου διάθε
σις, εἰς τοσοῦτον ὡς ἄχθος αὐτῷ μᾶλλον, ἢ τροφὴν εἶναι τὸ παρακείμενον αἷμα, διαφθαρήσεταί τε καί, εἰ θερ
μὸν εἴη, σαπήσεται ῥᾳδίως, εἰ δ' ὑπόψυχρόν τε καὶ φλεγματικόν, οὐκ αὐτίκα μέν, ἀλλ' ἐν γε τῷ χρόνῳ καὶ τοῦ-
το τὴν αὐτὴν ἐπικτήσεται διάθεσιν. καὶ μὴν καὶ ὅταν ἀδυνατήσῃ ποτὲ πέψαι τὰ κατ' αὐτὸ περιττώματα
τώματα μόριον ὁτιοῦν, ἢ ἀπώσασθαι πρὸς ἕτερον, τοιαύτην ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν τοῦ πυρέττειν οἵαπερ ἑτέρῳ
τὸ πέμπον ἐξεργάζεται. τοῦ δὲ μὴ δύνασθαι πέμπειν ἑτέρῳ τὰ περιττώματα, πρώτη μὲν αἰτία κατὰ τὴν τοῦ
πέμποντός τε καὶ δεχομένου δύναμιν, ἑτέρα δὲ κατὰ τὴν τῶν ὁδῶν ἔμφραξιν, ὅπερ ἤδη γλίσχροις καὶ παχέ-
σι καὶ πολλοῖς εἴωθεν γίγνεσθαι χυμοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, εἰ καὶ χωρὶς τοῦ πέμπειν ἑτέρῳ ἑτέρῳ περίττω
μα, καθάπερ ἡ κεφαλὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔπεμπεν, ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ἔτι μενόντων περιττωμάτων, εἰς τὴν αὐ-
τὴν τῷ δεχομένῳ τὰ ἀλλότρια διάθεσιν, ἀφίκοιτο. τὰ γὰρ ἐμφράξαντα τὰς φυσικὰς ἐκροάς, ἀναγκαῖον ἐν τῷ
20 χρόνῳ καὶ ταῦτα σήπεσθαί τε καὶ πλήθους περιττωμάτων αἰτία καθίστασθαι τῷ μορίῳ, κωλύοντα κενοῦσθαι
καὶ διαπνεῖσθαι συνήθως αὐτό, σήπεται οὖν ὁμοίως ἐκείνοις, κἀκεῖνα τὰ ὕστερον ἀθροιζόμενα, καὶ συνεξάπτει
πάντα ἀλλήλοις αὐτίκα, τὴν ἐν τῷ μορίῳ πυρετώδη θερμότητα. δέδεικται δ' ἔμπροσθεν ὡς ἔνθα ἀνάπτε-
ταί τις, ἢ καὶ αὐξάνεται θερμότης, ἐπιῤῥεῖ τούτῳ τῷ μορίῳ τὸ παρὰ τῶν ἄλλων αἷμα. καὶ τοίνυν ἀναγκαῖον ἐν
τῷ χρόνῳ τῆς ἐπιῤῥοῆς, ψύχεσθαι μὲν ἐκεῖνα λειφαιμοῦντα, βαρύνεσθαι τε καὶ διατείνεσθαι τὸ πεπονθός,
ἀλλοιοῦσθαι δὲ τὸ ἐπιῤῥυὲν αἷμα, διὰ διττὴν αἰτίαν, ὅτι τε μίγνυται τοῖς ἤδη σηπομένοις περιττώμασιν, ὅτι
τε σφηνούμενον ἀδιάπνευστον ἀπομένει. τότε τοιγαροῦν δίκην ξύλων ὑγροτέρων ἀθρόως ἐπιβληθέντων ὀλίγῃ
φλογί, καὶ οὕτως ὁ χρόνος ἅπας ἀρχὴ τοῦ παροξυσμοῦ προσαγορεύεται. ἐπειδὰν δὲ τῆς ὕλης ἐγκρατὴς ἡ θερ-
μότης γένηται, καλεῖται μὲν ἐπίδοσίς τε καὶ ἀνάβασις, ὁ τοιοῦτος καιρός. αὐξάνεται δ' ἐν τούτῳ θερμότης το-
σαύτη τὸ πλῆθος, ὡς μὴ μόνον αὐτὸ καίειν τὸ χωρίον ὃ οἷόνπερ αἰτία τις σηπεδόνος ἐστίν, ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸ συ-
30 νεχές, ἐπινέμεσθαι τὸ σύμπαν σῶμα, κἀπειδὰν εἰς ἄκρον ἀφίκωνται τῆς ζέσεως, οἱ ἐξαπτόμενοι χυμοί, καλεῖται
μὲν ἀκμὴ τὸ τοιοῦτο τοῦ παροξυσμοῦ μέρος, ἅπαν δὲ διάπυρον εἶναι δοκεῖ τηνικαῦτα τὸ τοῦ κάμνοντος σῶμα,
τῆς θέρμης, εἰς ὅλον τὸ ζῶον ὁμαλῶς ἐπιτεταμένης, ἐντεῦθεν δέ, εἰ μὲν οἵ τε χυμοὶ λεπτοὶ τύχοιεν ὄντες, ἥ τε
δύναμις εὔρρωστος, ἀραιόν τε τὸ σῶμα κενοῦται τὸ πλεῖστον τῶν ζεσάντων χυμῶν εἰς ἱδρῶτα χυθέν. εἰ δὲ
οὗτοι τε παχεῖς εἶεν, ἄῤῥωστός τε ἡ ἐκκριτικὴ δύναμις, αἵ θ' ὁδοὶ στενωθεῖεν, αἰσθητὸν μὲν οὐδὲν ἀποῤῥεῖ, μόνον δὲ
τὸ οὕτως λεπτυνθέν, ὡς εἰς ἀτμοῦ λεπτοῦ μεταστῆναι φύσιν. ὀνομάζεται δὲ ὁ καιρὸς οὗτος παρακμή, διαπνοή
τις οὖσα τῶν ζεσάντων χυμῶν. ἀλλὰ μενούσης γε τῆς ἐν τῷ μορίῳ διαθέσεως, ἀναγκαῖον ἕτερον ἐν αὐτῷ γεν-
νηθῆναι περίττωμα, τῆς ἑλκομένης αὖθις εἰς αὐτὸ τροφῆς, οὐκ ἀκριβῶς ἁπάσης κρατουμένης, ὃ πάλιν, ὡς
εἴρηται πρόσθεν, ὑπό τε τῶν ἐγκαταλελειμμένων τῷ μορίῳ σηπεδονωδῶν περιττωμάτων, καὶ αὐτῆς τῆς οἰ-
κείας μοχθηρίας ἀρχὴν σηπεδόνος λαμβάνει, κἀπειδὰν ἱκανῶς θερμανθῇ, πάλιν ἐπιῤῥεῖ πρὸς αὐτό, καθάπερ
40 τὸ εἰρημένον πρότερον ἐκ τῶν ἄλλων τοῦ ζώου μορίων αἷμα, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν αὖθις τρόπον, ἀρχή τε καὶ ἀνάβασις,
ἀκμή τε καὶ παρακμὴ γίγνεται τοῦ παροξυσμοῦ. καὶ τοῦτο οὐ παύεται περιοδίζον, ἄχρις ἂν ἡ διάθεσις ἡ ἐν τῷ
πρώτῳ γεννῶντι μορίῳ τὰ περιττώματα φυλάττηται. διττὴ δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη διάθεσις, ἡ μέν τις ἀσθένεια τοῦ
μορίου, καθ' ἣν γεννᾶται τὰ περιττώματα. δευτέρα δὲ ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν ἑκάστοτε γεννωμένων ἀθροιζομένη.
μὴ γάρ τοι δοκεῖ, τοῖς μὲν ἐκτὸς ἀγγείοις τούτοις, ἐν οἷς ἑψόμενον ἕδεσμα κνισσῶδες ἐγένετο, διάθεσιν ὑπολεί-
πεσθαί τινα, τοῖς μορίοις δ' ἐν οἷς οἱ χυμοὶ σήπονται μὴ δὲ μίαν. ἔτι δὴ μᾶλλον ἀδύνατον λυθῆναι τὴν διάθεσιν,
ὅταν καὶ τὸ σύμπαν σῶμα κακόχυμον, ἢ καὶ πληθωρικὸν ὑπάρχῃ, καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον εἰ ἐν τούτοις προσγέ-
νοιτο στένωσις ἁπάντων τῶν ἐξοχετευόντων πόρων περιττώματα τοῦ μορίου, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἴασις ἀκολουθή-
σειεν, ἐὰν οἵ τε πόροι διακαθαρθεῖεν ὥστε εὔρρουν εἶναι τὸ μόριον, ἥ τε δύναμις ῥωσθείη καὶ ἡ διάθεσις ἐπανορ
θωθείη, καὶ τὸ σύμπαν σῶμα μήτε πληθωρικὸν μήτε κακόχυμον, ἔστ' ἂν δὲ ταῦτα διαμένει, καὶ τὴν περίο-
50 δον τῶν παροξυσμῶν ἀναγκαῖον ἐστὶ διαμένειν, οὕτω γοῦν συμβαίνει κἀπὶ τῶν γυναικῶν, καὶ γὰρ καὶ ταύ-
ταις ἄχριπερ ἂν ἴσα τε καὶ ὅμοια μένῃ τὰ τῶν καταμηνίων αἴτια, καὶ ἡ περίοδος ἡ αὐτῶν αὐτὴ φυλάττεται. λέ-
γεται δ' ἤδη πλεῖστον ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐν τῷ περὶ τῶν ῥευματικῶν διαθέσεων λόγῳ. καὶ νῦν οὔτε
χρονίζειν ἐν ταῖς πίστεσι τῶν προαποδεδειγμένων εὔλογον, οὔθ' ὑπερβαίνειν τὰ κεφάλαια τῶν χρησίμων εἰς
τὰ παρόντα. χρήσιμα δ' ἐστὶν ἐν τοῖς δὲ μάλιστα, τό γε γινώσκειν, ὡς ἔνια μὲν τῶν μορίων, ἑτέροις ἐπιπέμπει ῥεύ
ματα καθάπερ ἡ κεφαλὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς. ἔνια δὲ ὑπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς γεννωμένων περιττωμάτων ἀρχὴν τοῦ πυ
ρέττειν λαμβάνει. καὶ ὅτι τοῖς τοιούτοις ἅπασι κοινὸν μὲν ἡ σηπεδών ἐστι, τῶν περιττωμάτων, ἴδιον δ' ἑκάστῳ τῷ
μὲν ἔμφραξίς τε, καὶ σφήνωσις τῶν ἀγγείων, ἤτοι διὰ γλίσχρους χυμοὺς ἢ παχεῖς ἢ πολλούς, ἑτέρῳ δὲ στένω
σις τῶν πόρων, ἤτοι τῶν αἰσθητῶν, ἢ τῶν οὐκ αἰσθητῶν, ἄλλῳ δέ τινι τὸ πληρωθῆναι τὰς καθ' ὅλον αὐτοῦ

τὸ σῶμα χώρας κενάς, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, τὸ πρὸς τὴν δύναμιν πλῆθος, ὡς ἐν τῷ περὶ πλήθους ἐπιδέδεικται λόγῳ. τῶν μὲν δὴ κατὰ περίοδόν τινα παροξυνομένων πυρετῶν, οὐκ οἶδ' ἔτι τις ἀπολείπεται γενέσεως αἰτία, τῶν δ' ἀτάκτων, ἔνιοι μὲν ἐπὶ τῇ μεταπτώσει τοῦ χυμοῦ, τινὲς δὲ καὶ διὰ τὸ τῆς διαίτης πλημμελὲς εἰς τὴν τοιαύτην ἔρχονται κατάστασιν. μεταπίπτει μὲν οὖν μάλιστα τὸ αἷμα σηπόμενον. ὡς γὰρ καὶ πρόσθεν εἴρηται, τὸ μὲν τοῦ αἵματος ξανθὴ χολὴ γίνεται, τὸ δὲ μέλαινα. εἰς ὅσον δ' αὖ οἱ ἐν τῷ σώματι τῶν ἀρρωστούντων χυμοὶ μεταβάλλουσιν, εἰς τοσοῦτον καὶ αἱ περίοδοι τῶν παροξυσμῶν. ὥστ' οὐδὲν ἔτι θαυμαστὸν ἐν ταῖς τοιαύταις μεταβολαῖς ὑπαλλάττεσθαι τὴν τάξιν. ὑπαλλάττονται δ' οὐχ ἥκιστα, κἂν τῷ τὸ μὲν ἀρξάμενον σήπεσθαι κατά τι μόριον ἕτερον ὑπάρχειν, ἕτερον δ' ἐξ ἄλλων ἐπιρρεῖν ἤτοι γε ἐν ἐκείνοις μόνοις ὄντα τοιοῦτον, ἢ καθ' ὅλον τοῦ ζώου τὸ σῶμα πλεονάζοντα. οὕτως δὲ καὶ ὅσα κατὰ τὴν δίαιταν ἁμαρτάνεται τοῖς κάμνουσιν οὐδὲν ἧττον καὶ ταῦτα διαφθείρει τῶν περιόδων τὴν τάξιν. ὥσπερ γὰρ καὶ αὐτοῖς τοῖς ὑγιαίνουσιν αἱ μοχθηραὶ δίαιται νοσημάτων αἰτίαι καθίστανται, τὸν αὐτὸν ὑμῖν τρόπον, ἢ καὶ μᾶλλον ἔτι τοῖς νοσοῦσιν, ἐξ ὧν ἂν πλημμελήσωσιν, οἱ παροξυσμοὶ συμπίπτουσιν. οὐ μόνον γοῦν ἔτι νοσοῦντες, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν τῆς ἀναλήψεως καιρὸν, ἑτοίμως ἀπὸ παντὸς ἁμαρτήματος βλάπτονται. καθ' ἑκάστην οὖν ἤδη βλάβην ἀξιόλογον, ἤτοι προλαμβάνειν πολὺ τὰς περιόδους ἀναγκάζουσιν, ἢ καί τινας ἑτερογενεῖς τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῖς γεννῶσιν, ὑφ' ὧν ἡ τάξις τῶν παροξυσμῶν διαφθείρεται, πολλάκις δὲ διὰ τὴν ἐπιπλοκὴν τῶν περιόδων ἀγνοουμένην τοῖς ἰατροῖς, ἀτάκτως ἔδοξαν οἱ νοσοῦντες παροξύνεσθαι, ἀλλ' αἱ μὲν τοιαῦται τῶν ἀταξιῶν οὐκ εἰσὶν ὄντως, ἀλλὰ φαίνονται μόνον. ὅσαι δὲ ὄντως εἰσὶν ἤτοι διὰ μετάπτωσιν τῶν τοὺς πυρετοὺς ἐργαζομένων χυμῶν ἢ διὰ τὸ πλημμελὲς τῆς διαίτης ἀποτελεῖται. λοιπὸν δὲ τὸ τῶν συνόχων γένος, ὧν ὁ σύμπας χρόνος εἷς παροξυσμός ἐστιν, ἤτοι διὰ παντὸς ὁμότονος, ἢ μειούμενος, ἢ αὐξανόμενος ἄχρι κρίσεως, ἀπὸ ποίας αἰτίας γίνεσθαι πέφυκεν, οἵαν ἁπάντων πυρετῶν ὁ Πραξαγόρας ὑπέθετο, σήπεσθαι οἰόμενος τῶν χυμῶν ἐν τῇ κοίλῃ φλεβὶ συνίστασθαι. πλεονάζοντος δ' αὖ ὁ λόγος καὶ ἀληθέστερος γίνοιτο κατὰ τόνδε τὸν τρόπον, ὅσα μὲν ἐν περιόδοις τισὶ παροξύνεται νοσήματα μορίων ἐπιγίγνεται διαθέσεσιν ἤτοι, πεμπόντων ἢ δεχομένων ἢ γεννώντων ἢ ἑλκόντων περιττωμάτων, καθ' ὃν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται τρόπον. ὅσα δ' αὖ διὰ περιόδων, οὐδεὶς ἐπὶ τούτων ὁ πεπονθὼς ἐστὶ τόπος ἐξαίρετος, ἀλλ' οἱ κατὰ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας ἁπάσας χυμοὶ, καὶ μάλισθ' ὅσοι κατὰ τὰς μεγίστας τε καὶ θερμοτάτας εἰσὶν ἤτοι δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ὡς ἐν τοῖς ἐφημέροις, ἢ καὶ διὰ σηπεδόνα ζέσαντες ἀνάπτουσι πυρετὸν ἕνα συνόχον ἀπ' ἀρχῆς ἕως τοῦ τέλους ἀδιάλειπτον ἄχρι τοσούτου παραμένοντά τε καὶ διακαίοντα τὸν ἄνθρωπον ἄχρι περ ἂν οἱ γεννῶντες αὐτὸν χυμοὶ διαπνευσθῶσιν, ἢ πεφθῶσιν, ἢ τὸ συναμφότερον πάθωσιν.

Υτε πολλάκις ὀνομάζοντας ἕτερον ὄνομα τοῦ πλήθους μᾶλλον ἔστιν εὑρεῖν ἅπαν-
τας τοὺς νῦν σχεδὸν ἰατρούς, οὔτ᾽ ἀγνοοῦντας ἕτερόν τι τούτου μᾶλλον. ἔστι γοῦν
αὐτῶν οἷοί τε εἰσὶ καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν λόγον, οἱ πλεῖστοι μὲν ἀποκρίνονται
τοῖς ἐρωτῶσιν ὅτι ποτ᾽ οὖν ὀνομάζουσι πλῆθος, ὡς ἐν τῷ πρός τι λέγεται
τοὔνομα, καθάπερ τὸ πολύ τε καὶ τὸ ὀλίγον, ὥστε οὐκ εἶναι δυνατὸν ἐν μέ-
τρῳ περιλαβεῖν αὐτό. τὸ γὰρ ἑτέρῳ πολύ, τοῦτ᾽ ἐνίοτε ὑπάρχει ὀλιγώτερον
ἑτέρῳ. καὶ ἐπειδὰν ἐρωτήσῃς αὐτούς, ἀξιῶν ἀποκρίνεσθαι τὸ πρᾶγμα πρὸς
10 ὃ τὸ πλῆθος εἶναι λέγουσι, τινὲς μὲν ἰχθύων ἀφωνότεροι γίγνονται, τινὲς
δὲ οὕτω μακρά τε καὶ ἀλλόκοτα ληροῦσιν, ὡς μὴ παρακολουθῆσαι δύνασθαι
τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν λεγομένοις. ὀλίγιστοι δὲ ἀποκρίνονται, τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον, ὡς
πρὸς τὴν δύναμιν νοεῖσθαι. καὶ εἰ αὖθις αὐτοὺς ἐπανέροιο, τί λέγουσι δύναμιν, ἔνιοι μέν, οὐδ᾽ ὅλως ἀπο-
κρίνονται. τῶν δὲ τολμησάντων ἀποφήνασθαί τι, λέγει μὲν οὐδεὶς οὐδενὶ ταὐτόν. οἱ πλεῖστοι δὲ πάντα μᾶλλον,
ἢ δύναμιν ἑρμηνεύουσιν. εἰ δέ τις ἐν αὐτοῖς εὑρεθείη μέχρι τοσούτου φρόνιμος, ὡς ἤτοι δραστικὴν οὐσίαν, ἢ αἰ-
τίαν δραστικὴν εἰπεῖν εἶναι τὴν δύναμιν, εἶτ᾽ ἐρωτηθείη πρῶτον μὲν εἰ ἔστι τις οὐσία τοιάδε διοικοῦσα τὸ ζῷον,
ἔπειτα εἴπερ ἐστί, καὶ τί ποτέ ἐστιν αὕτη διελθεῖν, οὐκέτι οὐδ᾽ οὗτος ἀποκρίνεται ἐρωτώμενος τὸ ἀπορούμενον,
ἀλλ᾽ ἤτοι σιωπᾷ τελέως, ἢ ἐκτοπίζει τὸν λόγον εἰς τοσοῦτον, ὡς βέλτιον ἂν εἴη σιωπᾶν. εἰ δὲ κἂν τούτοις τις εὑ-
ρεθείη μέχρι τοσούτου σωφρονῶν, ὡς ἥτις μὲν ἔστιν ἡ οὐσία τῆς δυνάμεως οὐκ ἔχειν εἰπεῖν, ὅτι δὲ ἔστι, ἐκ τῶν ἔρ-
20 γων τεκμαίρεσθαι, πάλιν αὖ καὶ αὐτὸς οὗτος ἐρωτηθεὶς εἰ τὰ γεγραμμένα τε πρὸς Ἀσκληπιάδου, καὶ πολ-
λῶν Ἀσκληπιαδείων τε καὶ μεθοδικῶν, ὑπὲρ τοῦ μηδεμίαν εἶναι δύναμιν ἐν τοῖς ζῴοις ἀνεσκέψατό τε καὶ διελύ-
σατο, φαίνεται μηδ᾽ εἰ λέλεκται πρὸς αὐτῶν ἐπιστάμενος. ἐκείνων δὲ αὖ πάλιν αὐτῶν, ὅσοι τὴν δύναμιν οὐκ
εἶναι φασίν, ὅτι μὲν ὡς πρὸς ταύτην ἀρνοῦνται νοεῖσθαί τε καὶ συνίστασθαι τὸ πλῆθος, μᾶλλον εὔδηλον, ἀ-
δύνατον γάρ ἐστι πρὸς τὴν μηδ᾽ ὅλως ὑπάρχουσαν φύσιν, συστῆναί τε καὶ νοηθῆναι τὸ πλῆθος, ὡς πρὸς τὰς
χώρας δὲ τῶν ἀγγείων μόνας ὑπολαμβάνουσι τὸ πολύ τε καὶ ὀλίγον ὑπάρχειν. ἐνίοτε δὲ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὅλως ὀνο-
μάζουσι πλῆθος, οὐδὲ ἐπ᾽ αὐτοῦ τινα κενώσεως ἔνδειξιν λαμβάνουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ μόνης στεγνώσεως, ὡς ὅτι μηδεὶς
αὐτῶν ὡσαύτως ἐξηγῆται, δέδεικται δι᾽ ἑτέρων. καὶ μὴν καὶ τρίτος τις ἄλλος ἐστὶ χορός, οὔτε γινώσκων, εἴτε
ἔστιν, εἴτε οὐκ ἔστι τις δύναμις, οὔτε ζητεῖν ὁμολογῶν, ἀλλ᾽ ἐπί τισιν ἐναργῶς φαινομένοις σημείοις περὶ τὸν κά-
μνοντα συνισταμένοις, ἐκ πείρας μακρᾶς εὑρῆσθαι φάσκων ἑαυτῷ τὴν κένωσιν. εἶτ᾽ ἐρωτώμενος, ἅττα τί-
30 ποτέ ἐστι τὰ σημεῖα ταῦτα, διάτασιν ἀγγείων φησί, καὶ ἔρευθος καὶ βάρος ὅλου τοῦ σώματος, ὄκνος τε πρὸς
τὰς κινήσεις, καὶ τάσεις τῶν μελῶν. ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ τὴν ἑλκώδη καὶ κοπώδη προστιθέασιν αἴσθησιν, ἀφη-
γοῦντες τὸν ἔμπροσθεν βίον ἐν προσφοραῖς ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων πλείοσι, καὶ συνήθων ἐκκρίσεων ἐπο-
χῇ. ἐπὶ ταύτῃ γοῦν τῇ συνδρομῇ, καλοῦσι γὰρ οὕτω τὸ ἄθροισμα τῶν συμπτωμάτων, τετηρῆσθαι φλε-
βοτομίαν ὠφελοῦσαν. οὗτοι μὲν οὖν οὐ μόνον ἑαυτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀνθρώπους ἀφαιροῦν-
ται τὸν λόγον, ἐκ πείρας εὑρῆσθαι πάντα φάσκοντες. οἱ δ᾽ ἄλλοι καθάπερ εἴρηται νῦν δή, λόγῳ τε χρῆσθαι
φασὶ καὶ τὴν δύναμιν. οἱ μὲν ὡς οὐδ᾽ ὅλως ἐστίν. οἱ δέ, ὡς ἔστι μέν, ἥτις δ᾽ αὐτῆς ἡ οὐσία, μὴ γινώσκεσθαι φασίν,
ὡς ὀλιγίστους εἶναι, τοὺς ἀποφήνασθαι τολμῶντας, ὕπαρξίν τε καὶ οὐσίαν δυνάμεως. ἀλλὰ καὶ τούτων,
οὔτε τὸν ἀριθμόν, οὔτε τὴν οὐσίαν ἅπαντες ἀποφαίνονται τὴν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπολιπόντων ἡμῖν
συγγράμματα, τινὲς μὲν ἀταλαιπωρότερον ὡς περὶ μιᾶς ἀεὶ διαλέγονται τῆς τὸ ζῷον διοικούσης δυνά-
40 μεως, οὐδένα λογισμὸν προστιθέντες, ἔνιοι δὲ ἀποδεικνύειν ἐπιχειροῦσι, καὶ πλείους μιᾶς οὐκ εἶναι φα-
σίν. ὥστ᾽ ἀναγκαῖον ὅστις ἀποφαίνεται πλῆθος εἶναι κατὰ τὸ σῶμα τοῦ κάμνοντος, ἀποκεχωρηκέναι μὲν
ἤδη τῶν ἀπό τε τῶν ἐμπειρικῶν ὀνομαζομένων ἰατρῶν, ἀπό τε τῶν μεθοδικῶν, ἤτοι δὲ ὡς πρὸς τὴν δύ-
ναμιν, ἢ ὡς τὰ ἀγγεῖα λέγειν τὸ πολύ. καὶ τοίνυν καὶ ἡμῖν ὁ μὲν πρὸς τοὺς ἐμπειρικούς τε καὶ μεθοδικούς,
ἀναβεβλήσθω λόγος. ἐπὶ δὲ τοὺς ἑτέρους ἴωμεν, ὅσοι σὺν λογισμῷ φασὶ τὴν τέχνην μεταχειρίζεσθαι. καί-
τοι γε ἔνιοι τῶν νῦν εἰς τοσοῦτον ἥκουσι τόλμης, ὡς ἐπιγράφεσθαι μὲν ἑαυτοῖς αἱρέσεως ὀνόματα, γινώσκειν
δὲ οὐδὲν οὐδὲ ἐκείνων ἔστιν αὐτῶν. ἀκοῦσαι γοῦν ἔστι πολλάκις πολλῶν ἐπὶ μὲν τῶν ἀρρώστων λεγόντων, ὡς μεστὸς ὁ
ἄνθρωπος ἐστὶ καὶ φλεβοτομητέον αὐτόν. αὖθις δ᾽ ἐμπεσόντος λόγου, μεθοδικούς, ἢ ἐμπειρικοὺς ὀνομαζόντων
ἑαυτούς. ἀλλ᾽ ὅπερ ἔλεγον, ἐπὶ τοὺς ἀναλογισμῷ χρωμένους ἐλθόντες, τοῖς ἐξ αὐτῶν πρώτοις διαλεχθῶ-
μεν, ὅσοι πρὸς τὴν δύναμιν ἀεὶ νοοῦσι τὸ πολύ. κινδυνεύουσι γὰρ οὗτοι, μήτ᾽ ἀσκοὺς ἑωρακέναι, μήτε θυλακοὺς
50 ἄκρως πεπληρωμένους, ἀλλὰ μηδὲ σιτίου ποτὲ προσενηνέχθαι πλείω τοῦ δέοντος, ὡς διατείνειν τὴν γαστέρα,
μηδ᾽ οὖρον ἠθροικέναι ποτὲ ἐν τῇ κύστει περαιτέρω τοῦ προσήκοντος, ἢ κόπρον ἐν ἀπευθυσμένῳ. διατείνεται γὰρ
ἐναργῶς ἐν πάσαις ταῖς τοιαύταις περιστάσεσιν ἕκαστον τῶν εἰρημένων ὀργάνων, ὡς αἰσθέσθαι τὸν ἄνθρω-
πον, ἢν μὴ θᾶττον ἐκκρίνῃ τὸ πλεονάζον. ἐν μὲν οὖν δὴ αὐτῇ γε αἴσθησις γίνεται τοῦ βαρύνοντος ἢ δάκ-
νοντος, ἢ ἀρρήτῳ τινὶ ποιότητι λυποῦντος. ἀκοῦσαι γοῦν ἔστι καὶ τῶν ἰδιωτῶν αὐτὸ τὸ συμβαῖνον αὐ-
τοῖς ἐναργῶς ἑρμηνευόντων, ἄνευ τῆς περὶ τὸ δόγμα φιλονεικίας, ἐνίοτε μέν, ὡς ὑπὸ τροφῆς βαρυ-
νομένων καὶ θλιβομένων, καίτοι γε ἐλάχιστα προσενηνεγμένων, ἐνίοτε δ᾽ ὡς δάκνοιντό τε καὶ διαβι-
βρώσκοιντο. πολλάκις δ᾽ οὐκ ἔχοντες ἀκριβῶς ἑρμηνεῦσαι τὸ συμβαῖνον, ἀσᾶσθαι φασί. οὐδεμία γὰρ
τῶν αἰσθήσεων τούτων, ἡ αὐτὴ πρὸς τοῖς ἀνθρώποις γίγνεται, διὰ πλῆθος ἄμετρον ἐδεσμάτων ἐπὶ

πλεῖστον ἐκτεταμένης τε καὶ διατεταμένης τῆς γαστρὸς. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τοιούτων καταστάσεων, κι-
νδυνεύειν ῥαγῆναι φασὶν αὐτῶν τὴν κοιλίαν, ἣν τῷ καὶ ἡμᾶς ὁρᾶν ἐπὶ πλεῖστον αὐτὴν τεταμένην. εἶτα
δὲ βαρύνεσθαι λέγουσι, προσεσταλμένην ὁρῶμεν ἐνίοτε τὴν γαστέρα, οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κύστεως, ἄλλη μὲν διάθεσις
ἐστὶ πλεῖστον ὑγρὸν περιεχούσης, ἄλλη δὲ ὀλίγον, ἢ βαρυνομένης. καὶ τοίνυν καὶ τὴν ἔκκρισιν ἐπὶ μὲν τῆς διὰ τὸ
πεπληρῶσθαι τεινομένης, παμπόλλην ἐστὶν ἰδεῖν, ἐπὶ δὲ τῆς βαρυνομένης, ὀλίγην μὲν, ἀλλὰ πυκνοτάτην, οὐ γὰρ
ἀναμένει τὸν τῆς πληρώσεως χρόνον, ἀλλ' εὐθὺς ἀποῤῥίπτεσθαι ποθεῖ τὸ λυποῦν, ὥσπερ καὶ ἐπειδὰν ὑπὸ τῆς ποιό-
τητος αὐτοῦ δάκνηται, καὶ γὰρ καὶ τότε συνεχῆ ποιεῖται τὴν ἔκκρισιν. καὶ γὰρ οὖν καὶ ὁπότε βαρύνεται
καθάπερ ὑπὸ φορτίου τοῦ περιεχομένου, τότε οὐκ ἄν τις ὀρθῶς φαίη φαύλως μὲν διακεῖσθαι, εἶναι δὲ αὐτῇ τὸ
βαρῦνον πολὺ, κἂν μηδ' ὅλως διατείνει τὸν χιτῶνα. ταῦτα πάντως δ' ἔτι φασὶν οἱ ταύτης τῆς δόξης ἡγεμόνες,
10 ἀρνουμένων τῶν τἀναντία γινωσκόντων, αὖθις ἐρωτητέον ἀμφοτέρους, εἰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἡ κύστις αἰτιᾶται
διατεινομένη πάντα χρόνον καὶ κινδυνεύουσα ῥαγῆναι, τῷ μηκέτι στέγειν τὸ περιεχόμενον, καὶ βαρυνομένη
τε καὶ δακνομένη. ἐνταῦθα γὰρ πάλιν οἱ μὲν πρὸς τὰς εὐρυχωρίας τῶν ἀγγείων ἀεὶ τὸ πλῆθος νοοῦντες,
ἑτοίμως συγχωροῦσιν, οἱ δ' ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, ἄχθονταί τε πρὸς τοῖς τοιούτοις ἐρωτήμασιν, ὀργίζονταί τε
πολυειδῶς ἀντιτείνοντες ἄνω καὶ κάτω διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι συγχωρῆσαι καὶ τοῦτ' εἶναι πλῆθος. ἡμεῖς οὖν
ἀμφοτέρους τε εὐξάμενοι παύσασθαι τῆς φιλονεικίας, εἰς ὁμόνοιαν παρεκαλέσαμεν, τοὺς, ὅσοι μὲν οὐχ ἡγοῦν-
ται λέγεσθαι τὸ πλῆθος, οὐδέποτε πρὸς τὴν χώραν τοῦ περιέχοντος οἷς δὴ καὶ πρώτοις ὑπηρξάμεθα διαλέ-
γεσθαι, συγχωρῆσαι τοῖς ἀληθέσι παρακαλοῦντες, ἀναμνησθέντας τοῦ ἐν τῷ διατείνεσθαι τὰ πεπληρωμένα
μόρια λυπεῖσθαι, ὅσοι δὲ οὕτως μόνον συνίστασθαι πλῆθος νομίζουσι, συγχωρῆσαι τὸ βαρῦνον εἶναι τῷ βα-
ρυνομένῳ πολύ. πάλιν δὲ ἑκατέρους τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις δυσωποῦντες, ἀναμνήσωμεν ἰδίᾳ μὲν τοὺς ὡς
20 πρὸς τὴν δύναμιν μόνον νοεῖσθαι φάσκοντας, τὸ πολὺ τοῦ περιτοναίου ῥαγέντος, ἢ ἀνευρυνθέντες ὑπὸ πλή-
θους ἐδεσμάτων, ἀποδειξάμενοί τε κατὰ τῶν ἐκτὸς, ἀσκοὺς καὶ κύστεις ταῦτα πάσχοντας, ἐνίοτε δὲ καὶ τοὺς πί-
θους αὐτοὺς, ὅταν πνευματικὸν βίαιον ᾖ τὸ πλῆθος. ἐρωτήσωμεν δὲ περὶ τῶν ἀναβηξάντων ἐκ πνεύμονος
αἷμα, καὶ διὰ ῥῆξιν ἀγγείου χωρὶς πληγῆς, ἢ καταπτώσεως, ἢ τινος ἑτέρας ἔξωθεν βίας τοιαύτης, εἰ μὴ δὲ
οὗτοι δοκοῦσιν αὐτοὺς ὑπὸ πλήθους παμπόλλου διατείνοντος τὸ ἀγγεῖον, οὕτω παθεῖν. ἰδίᾳ δ' αὖ πάλιν ἀνα-
μνήσωμεν τοὺς ἑτέρους, ὡς οὐ ταὐτὸ δύναται βάρος βαστάζειν εὐεκτὴς νεανίσκος, καὶ παιδίον κομιδῇ μικρόν.
ὃ γὰρ ἂν οἶμαι βαρύτατον ᾖ τῷ παιδίῳ, κουφότατόν ἐστι τῷ νεανίσκῳ. πότερον οὖν οὔτε φορτίον ὅλως ἐροῦ-
μεν, ὃ μὴ δύναταί τις βαστάζειν, οὐδὲ πολὺ, τὸ οὕτως βαρῦνον, ἢ φορτίον μὲν καὶ βαρὺ, πλῆθος δ' ὀνομάζειν
οὐ συγχωρήσομεν. ἀλλ' οὕτως μὲν οὐχ ὑπὲρ πράγματος, ἀλλ' ὑπὲρ ὀνόματος ἡ ἀμφισβήτησις ἔσται. κατὰ δὲ
τὸν ἕτερον τρόπον, οὐδ' ἄνθρωπος εἶναί σοι δόξειεν, ὁ μὴ δ' ὅλως φάσκων βαρύνεσθαι μηδέποτε, μηδ' ἂν εἴκοσι
30 τάλαντα κατὰ τὸν ὦμον ἐπιθῇς αὐτοῦ. πρὸς δὲ τοὺς ἑαυτοὺς ὑποθέντας δουλείῳ δόγματι, οὐδὲν ἱκανόν. ἐά-
σαντες οὖν ἤδη τούτους, μᾶλλον δ' εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἀπαλλάττεσθαι παρακελεύσαντες, ὅς τις ἂν ἐλεύθε-
ρος ᾖ καὶ ἀληθείας ἑταῖρος, ἐκείνῳ διαλεξώμεθα. Δύο γοῦν οὐσίας τε καὶ φύσεις ὑπεθέμεθα τοῦ πλήθους,
τὴν μὲν ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν καὶ δύναμιν τοῦ βαστάζοντος αὐτὸ, τὸ δὲ ὡς πρὸς τὴν ὑποδεχομένην χώραν. καὶ
ὑποθέμενοι δὲ ταῦτα, ὁπόσαι τέ εἰσιν ἁπάσαι τοῦ ζώου δυνάμεις, ὅπως τε τὸ καθ' ἑκάστην αὐτῶν πλῆθος ἢ γνω-
ριοῦμεν, ἢ θεραπεύσομεν, ἐπισκεψώμεθα. πρὸς τούτοις δ' ἔτι πόσα τὰ σύμπαντα ἐστὶν εἴδη τῶν ὑγρῶν αὐ-
τῶν, ἤτοι τῶν βαρυνόντων τὴν δύναμιν, ἢ μὴ στεγόντων ἐν τοῖς ἀγγείοις. ἐν τούτοις γοῦν ἐστὶ χρὴ φιλόπονόν τε καὶ
μέγαν τὸν ἰατρὸν, οὐκ ἐν τῷ καταφρονεῖν τῶν ἐναργῶν, ἃ πάσης ἀποδείξεως εἰσὶν ἀρχαί. ἀλλ' οὐδὲν ἴσως θαυμαστὸν
ἀγνοεῖσθαι καὶ αὐτὸ ταῦτα τοῖς μηδὲν ὑπὲρ ἀποδείξεως ἐζητηκόσι, μήτε εὑροῦσι, μήτε μαθοῦσι, μήτε ἀσκήσασιν. οὕτω
γοῦν εὐήθεις εἰσὶν, ὥστε καὶ νῦν ὁμιλῶν τοῖς δὲ τοῖς γράμμασιν, ἐλπίζει πρῶτον μὲν ἀποδεῖξαί με κατὰ τόνδε τὸν
40 λόγον ἃ χρὴ πάντως ἐπίστασθαι τοὺς μέλλοντάς τι περὶ πλήθους ἀκριβῶς ἐπισκέψασθαι, δεύτερον δὲ διάγνω-
σίν τε καὶ θεραπείαν ἑκάστου πλήθους εὑρεῖν, μὴ γινώσκων ὡς εἴπερ οὕτως μεγάλα πράγματα δι' ἑνὸς γράμ-
ματος ἀποδείκνυσθαι φύσεως εἶχεν, οὐκ ἂν ἦν ἡ τέχνη μακρά. ἔστω δὲ, ὅτι μὲν ἑτέρα τίς ἐστιν ἡ κατὰ τὰς ἀρτη-
ρίας δύναμις, τῆς κατὰ τὰ νεῦρά τε καὶ φλέβας, ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμά-
των ἀπέδειξα. διὰ δὲ τῆς αὐτῆς πραγματείας ἐδίδαξα, καὶ ὅτι τῆς μὲν τῶν ἀρτηριῶν δυνάμεως οἷον πηγή τίς
ἐστιν ἡ καρδία, τῆς δὲ τῶν νεύρων ὁ ἐγκέφαλος, τῆς δὲ τῶν φλεβῶν τὸ ἧπαρ. ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτους
στοιχείων ἀπέδειξα τὴν ὑποβεβλημένην οὐσίαν γενέσει καὶ φθορᾷ, δι' ὅλης αὐτῆς ἀλλοιοῦσθαι κατὰ τὰς τέτ-
ταρας ποιότητας, ὑγρότητα καὶ ξηρότητα, θερμότητά τε καὶ ψυχρότητα, καὶ εἶναι τὴν ἑκάστου τῶν σωμάτων ἰδίαν
οὐσίαν ἐν τῇ ποιᾷ τούτων κράσει, καὶ διὰ ταῦτα καὶ τῶν διοικουσῶν αὐτὰ δυνάμεων, ἡ τῆς κράσεως ἰδιότης ἐστὶν οὐ-
σία. δέδεικται δέ μοι καὶ ἐν τῷ περὶ φυσικῶν δυνάμεων, ἰδίᾳ δὲ διὰ ἑτέρας πραγματείας. εἴρηται δὲ καὶ διαγνωστι-
50 κὰ σημεῖα πολλάκις ἐν πολλαῖς ἤδη πραγματείαις, ἑκατέρου τε τοῦ κατὰ τὸ πλῆθος γένους, ἑκάστου τε τῶν καθ'
ἑκάτερον ἰδίᾳ. ἑκατέρου μὲν οὖν λέγω, τοῦ τε πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τοῦ κατὰ τὸ ἔγχυμα. καλοῦσι γὰρ οὕτω τὸ
ἕτερον γένος τοῦ πλήθους, ὃ τῇ περιεχούσῃ χώρᾳ μετρεῖται, συνιστάμενον οὐκ ἐν τοῖς ζώοις μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἐν τοῖς ἀψύχοις, οὐδὲν ἧττον, ὑφάσμασί τε καὶ πλοκάμοις, καὶ δέρμασι καὶ ἀγγείοις κεραμέοις τε καὶ χαλ-
κέοις, καὶ σιδηροῖς, ὅσα τ' ἐκ χαλκοῦ καὶ ἀργύρου καὶ κασσιτέρου γίγνεται. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ῥήγνυ-
ται, κατακλεισθείσης ἐν αὐτοῖς πνευματώδους οὐσίας πολλῆς, εἰ μὴ ἄρα τις ἐθέλει καὶ τὸ τοιοῦτον πλῆ-
θος, ὡς πρὸς τὴν συνεκτικὴν συνίστασθαι δύναμιν, ἐπιλαθόμενος ἧς κατ' ἀρχὰς ἐννοίας ἐμνημονεύ-
σαμεν, ἐπὶ τῷ τῆς δυνάμεως ὀνόματι, φάσκοντες αὐτὴν αἰτίαν εἶναι δραστικὴν, ὡς οὐδὲν διαφέρει
εἰπεῖν ἤτοι δραστικὴν, ἢ ποιητικὴν, οὐ μὴν οὐδ' εἴ τις οὐσίαν ἐθέλει λέγειν, οὐκ αἰτίαν εἶναι ποιητικὴν

τὴν δύναμιν ἀντιλέγομεν, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον ἐν τῷ λόγῳ φυλάττεσθαι βουλόμεθα τὸ δραστικήν τε καὶ ποιητι-
κὴν λέγεσθαι, μὴ παθητικήν τε καὶ ὑλικὴν ἤτοι γε αἰτίαν ἢ οὐσίαν εἶναι τὴν δύναμιν. εἰ γὰρ δὴ τοῦτό γε φυ-
λάττοιτο, πρόδηλον ὡς ἐνεργείας τινὸς ἡ δύναμις αἰτία γενήσεται. τὴν δ' ἐνέργειαν ἀνάγκη δήπου καὶ αὐτὴν
εἶναι κίνησιν ἐκ τοῦ ποιοῦντος εἰς τὸ πάσχον. ὥσπερ γε καὶ τὸ πάθος τὴν ἐν τῷ πάσχοντι κίνησιν ἐκ τοῦ ποιοῦντος
εἰς τὸ πάσχον. ὥσθ' ἥ γε νόησις, ἐν τῷ πρός τι τῆς δυνάμεως ἡ ὕπαρξις ἐν τῇ πρὸς ἕτερον σχέσει. ποιεῖν δ' εἰς ἑαυ-
τὸ λέγειν ὁτιοῦν, ἢ ἐνεργεῖν εἰς ἑαυτό, παρὰ τὴν ἔννοιάν ἐστιν. οὕτως οὖν καὶ συνέχειν ἑαυτό. καὶ γὰρ οἱ μάλιστα εἰση-
γησάμενοι τὴν συνεκτικὴν δύναμιν ὡς οἱ στωϊκοί, τὸ μὲν συνέχον, ἕτερον ποιοῦσι, τὸ συνεχόμενον δὲ ἄλλο. τὴν μὲν
γὰρ πνευματικὴν οὐσίαν τὸ συνέχον, τὴν δὲ ὑλικὴν τὸ συνεχόμενον, ὅθεν ἀέρα μὲν καὶ πῦρ, συνέχειν φασί, γῆν
δὲ καὶ ὕδωρ συνέχεσθαι. καίτοι γε ἔνιοι τῶν νῦν ἡροφιλείους ἑαυτοὺς ὀνομαζόντων, οὐδ' ὄναρ ἀκηκοότες ταῦτα
10 πολυμερῶς ἀποφαίνονταί τε περὶ τῆς συνεκτικῆς δυνάμεως, εἰ μὲν ἀήρ, ἢ πῦρ, ἢ τὸ συναμφότερόν ἐστι τὸ συνέ-
χον τοὺς λίθους τε καὶ τὰ ξύλα, καὶ τἆλλα ὅσα τοιαῦτα, μὴ γινώσκειν ὁμολογοῦντες, ἀποφαινόμενοι δὲ ἁπλῶς
ὅτι δύναμίς τίς ἐστιν ἡ συνέχουσα τὰ τοιαῦτα πάντα. διαλυθῆναι γὰρ ἂν καὶ διαρρυῆναι μηδενὸς αὐτὰ συνά-
γοντός τε καὶ σφίγγοντος. εἶτ' ἐρωτηθέντες εἰ τοιούτῳ τινὶ τολμῶσιν ἀξιώματι χρήσασθαι κατὰ τὸν λόγον, ὡς
ἅπαντα τὰ ὄντα δεῖται τοῦ συνέχοντος, ἢ μή, παραχρῆμα μὲν ἑτοίμως ἀποφαίνονταί τε καὶ καταφάσκουσι
τὴν ἐρώτησιν, ἀπαχθέντες δ' ἐντεῦθεν ἐπ' ἄτοπον, ἀνατίθενται εἰς τὰ εἰρημένα, καὶ ἀγανακτοῦσι τοῖς ἐρωτῶ-
σιν ὡς περιέργοις τε καὶ σοφισταῖς. ἤσκηται γὰρ εἴπερ τι ἄλλο, καὶ τοῦτο τοῖς νῦν ἰατροῖς, ἀποφαίνεσθαι μὲν ὑπὲρ
τῶν μεγίστων δογμάτων ἑτοίμως, ἐξελεγχομένοις δὲ, ἄχθεσθαί τε καὶ τοὺς ἐλέγχοντας ἀποκαλεῖν σοφιστάς.
ὅπως τοίνυν ἀναγκαῖον ἐστιν, εἰς ἄτοπόν τι λόγον ἀχθῆναι, θεμένων ἡμῶν ἅπαν τὸ ὂν δεῖσθαι συνεκτικῆς αἰτίας,
ἤδη σοι δείξω. τὴν συνεκτικὴν αἰτίαν ἥτις ποτ' ἐστιν, οὐ γὰρ ὁμολογοῦσιν αὐτὴν οἱ ἡροφίλειοι γινώσκειν ἆρά γε ἐκ
20 τῶν ὄντων τι καὶ αὐτοὶ ὑπολαμβάνουσιν, ἢ τῶν οὐκ ὄντων. εἰ μὲν γὰρ τῶν οὐκ ὄντων τινός, θαυμάζω τὴν σοφίαν τῶν
ἀνδρῶν, εἰ καὶ τῶν ὄντων ἕκαστον δεῖσθαί φασι τῶν οὐκ ὄντων τινός. εἰ δὲ τῶν ὄντων τίθενται τὴν συνεκτικὴν αἰτίαν, ἀνα-
μνησθήτωσαν ὡς ἅπαν τὸ ὄν, ἔφασαν αἰτίας δεῖσθαι συνεκτικῆς εἰς τὸ εἶναι. συμβήσεται γὰρ οὕτως καὶ αὐτὴν τὴν
αἰτίαν αἰτίας ἑτέρας ἵνα ὑπάρχῃ δεηθῆναι, κἀκείνην αὖθις ἄλλης, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. εἰ δὲ τῶν ὄντων, τὰ μὲν
ἑτέρου τινὸς αἰτίου δεῖσθαι πρὸς τὸ εἶναι, τὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἔχειν τὸ εἶναι φήσουσι, πρῶτον μὲν ἴστωσαν οὐκέτι
διαφυλάττοντες τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀξίωμα, ὃ παντὸς μᾶλλον ἀληθὲς ἔλεγον, ὡς ἅπαν τὸ ὄν, αἰτίας δεῖται συνεκτι-
κῆς εἰς τὸ εἶναι, δεύτερον δέ, μακροτάτου χρῄζοντες λόγου, διατί τὰ μὲν, δεῖται. τὰ δὲ οὐ δεῖται, ἢ καὶ ὁποῖ-
ον ἐκ τούτων ἐστὶν αὐτῶν ἑκάτερα. οὐδὲ γὰρ οὐδ' οἱ πολλοὶ τῶν ἡροφιλείων, οὐδ' οἱ νεώτεροι στωϊκοὶ λέγουσι τινὰ ἀ-
πόδειξιν, τοῦ τὸ μὲν πνεῦμα καὶ τὸ πῦρ συνέχειν ἑαυτό τε καὶ τὰ ἄλλα, τὸ δὲ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν ἑτέρου δεῖσθαι
τοῦ συνέξοντος. ὅσῳ μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ προχείρῳ φαντασίᾳ, τὸ μὲν σκληρὸν καὶ ἀντίτυπον καὶ πυκνὸν ἑαυτὸ συ-
30 νέχειν λέγοιτο, τὸ δ' ἀραιόν τε καὶ μαλακὸν καὶ ὑπεῖκον, ἑτέρου δεῖσθαι τοῦ συνέξοντος. οὐ μόνον δὲ οὐδεμίαν
ἀπόδειξιν εἰπόντες οἱ ἄνδρες, ἀξιοῦσι πιστεύεσθαι τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὴν ὑποτιθέμε-
νοι μαχομένην οὐκέτι αἰσθάνονται. τὰ γὰρ ἁπάντων λεπτομερέστερα καὶ μαλακώτερα καὶ ἐκτικώτερα, τὸ
πῦρ καὶ τὸν ἀέρα, ταῦτ' αἴτια τῇ γῇ τῆς σκληρότητός τε καὶ ἀντιτυπίας εἶναι φασίν, ὡς ἐνδεχόμενον ἕτε-
ρον ἑτέρῳ τινὶ μεταδοῦναι δυνάμεως, ἢ φύσεως, ἢ ἐνεργείας, ἢ ποιότητος, ἧς οὐ μετείληφεν αὐτό. καὶ γὰρ αὖ
καὶ φαίνεται σαφῶς, οὐ μόνον οὐδὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς συνεχόμενον, ἀλλὰ καὶ διαλυόμενα πάντα. πρὸς μὲν δὴ
τὴν τῶν στωϊκῶν ὑπόθεσιν ἑτέρωθεν λέλεκται διὰ πλειόνων. αὖθις δὲ τοὺς ἡροφιλείους ἐπάνειμι. καὶ πρὸς τού-
τους ἀρκέσει μοι κατά γε τὸ παρὸν εἰπεῖν, ὡς προστάτης αὐτῶν, ἐναντιώτατα πέπονθεν, ἀπορῶν μὲν ἐν παμ-
πόλλοις ἀποδείξεις προχείρους ἔχουσιν, ἀποφαινόμενος δὲ ἐν ἄλλοις, ὧν αἵ τ' ἀποδείξεις ἀδύνατοι, ἥ θ' ὑπόθεσις
ψευδής. ἀπολιπόντες οὖν καὶ τούτους αὖθις λέγομεν, ὡς τὸ μὲν διατείνεσθαι καὶ ῥήγνυσθαι διὰ πλῆθος,
40 αὐτῶν τῶν περιεχόντων ἀγγείων ἐστὶ πάθος, οὐ δυνάμεώς τινος, τὸ δὲ βαρύνεσθαι, δυνάμεως αἰσθητικῆς, οὐ
γὰρ δὴ ἁπλῶς γε ταύτης πάσης οὐδὲ τοῦτο. τῆς γέ τοι φυσικῆς δυνάμεως, οὐκ ἔστι πάθος τὸ βαρύνεσθαι. εἴ-
περ οὖν ὀρθῶς ἀπεδείξαμεν ἐν τῇ τῶν φυσικῶν δυνάμεων πραγματείᾳ, τὴν μέν τινα τῶν οἰκείων ἑλκτι-
κὴν εἶναι δύναμιν, ἑτέραν δὲ αὐτῶν τούτων ἀλλοιωτικήν, ἄλλην δὲ καθεκτικὴν εἶναι δύναμιν καὶ τετάρ-
την ἀποκριτικὴν τῶν ἀλλοτρίων, ἕτερ' ἄττα χρὴ ζητεῖν γνωρίσματα τοῦ πρὸς ἑκάστην τῶν εἰρημένων δυνά-
μεων πλήθους, ὡς οὐκ ἱκανοῦ τοῦ βάρους ὑπάρχοντος. οὐ γὰρ ὥσπερ ἡ ἄρρωστος γαστὴρ αἰσθάνεται τῶν βαρυ-
νόντων αὐτήν, διὰ τὸ περιττὸν τῆς αἰσθήσεως, οὕτω καὶ ἡ φλὲψ καὶ ἡ ἀρτηρία τὴν αὐτὴν αἴσθησιν ἔχου-
σιν, ἀλλ' ἑτέραν. εἴπερ ἄρα γένος οὐ ταὐτὸν κατὰ τὰ νεῦρα μακροτέρου λόγου δεόμενον εἰς δήλωσίν τε καὶ πί-
στιν. τοῦ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἀρτηρίας πλήθους, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἐπισημαντικὰ γνωρίσματα, διὰ
τῆς περὶ τῶν σφυγμῶν εἴρηται πραγματείας. ἴσασι δὲ οὐδὲ τούτων οὐδέν, οἱ ῥᾳδίως ὀνομάζοντες ὁση-
50 μέραι πλῆθος. οὐ μὴν τοῦ γε πρὸς τὰς φλέβας αὐτὸς ἐξευρεῖν ἐπισημαντικόν τι σημεῖον, ἢ παρ' ἑτέρῳ γε-
γραμμένον εὑρεῖν ἠδυνήθην, ὅπου γε τὴν ἀρχὴν οὐδὲ διωρίσατό τις ἡμῶν πρότερος οὐδ' αὐτὰς τὰς δυνάμεις
ἐπισημαντικῶς. ἐπ' ὀλίγον μὲν γὰρ ἥψαντο τῆς θεωρίας αὐτῶν, οἱ περὶ Φίλιππόν τε καὶ Ἀρχιγένην, τελέως
δὲ οὐδὲ τούτων οὐδεὶς ἐξειργάσατο. ζητεῖ δὲ ὁ λόγος ὁ νῦν ἐνεστηκὼς οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καθ' ἕκαστον μό-
ριον πλῆθος, οἷον τὸ καθ' ἧπαρ, ἢ καρδίαν, ἢ νεφρούς, ἢ κῶλον, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ ὁτιοῦν. ὅσα μὲν οὖν αὐτῶν, ἤτοι
δυσαίσθητά ἐστιν ἢ ἀναίσθητα, ταῦτα μὲν οὐκ ἂν ὡσαύτως αἴσθοιτο γαστρὶ καὶ κύστει τῶν ἐν αὐτοῖς πε-
ριττῶν. ἀλλὰ τὰ μέν, οὐδ' ὅλως, τὰ δέ, ἤτοι παντάπασιν ἀμυδρῶς, ἢ οὐδ' ὅλως. παντάπασι μὲν ἀ-
μυδρῶς, ὡς ἐπὶ παμπόλλῳ πλήθει, οὐδ' ὅλως δὲ ὡς ἐπ' ὀλίγῳ. καὶ γὰρ καὶ πνεύμονι καὶ ἥπατι, καὶ
νεφροῖς ἐγγίνεται βάρους αἴσθησις ἐνίοτε, καί τις ὁσονοῦν ᾔσθετο βαρυνόμενος, ἀμυδρᾶς καὶ αὐτῆς αἰσθή-

σει. κατὰ τὸν ἐγκέφαλον δὲ βάρη διασημαίνει πολλάκις οὐκ ἀμυδρὰ μόνον, ἀλλ' ἔστιν ἐνίοτε καὶ πάνυ σαφῆ. τοῖς δὲ ἀναισθήτοις μορίοις, οὐκ ἐνδέχεσθαι γίγνεσθαί τινα αἴσθησιν, οὔτε βάρους, οὔτ' ἄλλου συμπτώματος οὐδενός. ἀναίσθητα δ' ἔοικεν ὑπάρχειν ἔνια τῶν ὀστῶν, καὶ ἡ πιμελή, καί τινες τῶν ἀδένων, εἰ μὴ ἄρα καὶ οἱ μυελοὶ πάντες ἐκ τῶν ἀναισθήτων εἰσί. ἐγκέφαλος γοῦν τὸν νωτιαῖον, ὥς ἔνιοι φασὶν ἐκ τῶν αἰσθητικῶν εἰσί. βεβαίως δ' ἔτι τις ἀποφαίνετο καὶ τῆς περὶ τὰ κυρτὰ τοῦ ἥπατος σαρκός, ἣν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν παρέγχυμα προσαγορεύουσιν. οὐδὲ γὰρ ὅλως εἰς αὐτὴν οὐδαμόθεν ἐμφύεται νεῦρον. ἀποφήσειε δ' ἄν τις καὶ περὶ τῆς ἐν τοῖς σιμοῖς. οὕτω γάρ ἐστι βραχέα τὰ κατὰ τὰς πύλας ἐμφυόμενα τῷ ἥπατι, ὥστε φαίνεσθαι τοῦ ὑμένα μόνον αὐτοῦ διαπλέκοντα. καὶ μὴν καὶ κατὰ σπλῆνα, καὶ νεφρούς, ὡσαύτως ἀποφήσειεν ἄν τις, ἔτι τε μᾶλλον ἐν πνεύμονι. καὶ τάχα ἄν τις ἐν τούτοις τοῖς σπλάγχνοις ἡ τοῦ βάρους αἴσθησις, οὐκ αὐτῶν τῶν σπλάγχνων, ἀλλὰ τῶν περιεχόντων αὐτὰ χιτώνων καὶ ὑμένων εἶναι λεχθείη, καὶ μάλιστα ἐπὶ πνεύμονός τε καὶ ἥπατος ἐξηρτημένων τε καὶ κρεμαμένων, καὶ οὐχ ἑδραίως ἐστηριγμένων. ἐναργῶς γοῦν οἱ κάμνοντες αἰσθάνονται πολλάκις, ἄνω πρὸς τῇ κλειδὶ τάσεώς τινος, ὡς ἐπὶ τοῖς κατὰ τὸ ἧπαρ ὄγκοις αὐτοῦ τε τοῦ σπλάγχνου βαρέος. ὡς εὐτυχής δ' ἔτι τις ὃς οὐκ ᾔσθετο καθ' ὅλον ἑαυτοῦ τὸν βίον, οὕτω συνεχῶς ἅπασι γιγνομένου. λέγει δέ που καὶ Ἱπποκράτης. ἐς νεφρὸν ὀδύνη βαρείη. ὥσπερ γε καὶ κατὰ πνεύμονα γίγνεται βάρος. εἴρηται δὲ σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἰατροῖς, ὅταν ἀλλὰ φλεγμήνῃ τὸ σπλάγχνον, ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐζητηκότες οἱ πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν, ἔνιοι δὲ οὐδ' ὅτι δύναται μὲν ποτὲ καθ' ὅλον τὸ ζῶον εἶναι τὸ πλῆθος, ἐγχωρεῖ δὲ καὶ περὶ ἓν ὁτιοῦν μόριον ἢ καὶ πλείω, προπετῶς ἀποφαίνονται περὶ πλήθους. ἀλλ' εἰ βούλει κατὰ τὸ παρὸν ἐάσαντες ἁπάσας ταύτας τὰς ἀπορίας, ἐν τοῖς εὐπορωτέροις γυμνασθῶμεν. εὐπορώτερον δ' εἶναί μοι δοκεῖ, πάλιν ἀπὸ βάρους ἄρξασθαι. φαίνεται γὰρ τοῦτο, τοῦ πρὸς τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν πλήθους, ἐναργέστατον εἶναι γνώρισμα. πότερον οὖν ἀληθές ἐστιν ἀποφαίνεσθαι τῷ πλήθει βάρος ἀκολουθεῖν ἐξ ἀνάγκης, ἢ τοῦ βάρους ἀνάγκη προηγεῖσθαι πλῆθος. οὐ γὰρ δή γε ταυτόν ἐστιν, ἢ ἀκολουθεῖν ἐν τῷ λόγῳ τὸ βάρος, ἢ προηγεῖσθαι. ἀληθὲς μὲν γάρ, ὅτῳ πλῆθος ὑγρῶν τινῶν ἐστιν ἐν τῷ σώματι, τούτῳ βάρους αἴσθησιν ὑπάρχειν ἐν ἐκείνοις τοῖς μορίοις δηλονότι, ἐν οἷς περ ἂν ᾖ τὸ πλῆθος αἰσθητικοῖς ὑπάρχουσιν. οὐκ ἀληθὲς δὲ τό, βάρους ὄντος ἔν τινι μορίῳ, πλῆθος ὑπάρχειν ἐν ἐκείνῳ χυμῶν. ἐγχωρεῖ γὰρ ὑπὸ τῶν στερεῶν μορίων βαρύνεσθαι τὴν δύναμιν ἀρρωστοῦσαν, ὡς ἐν ταῖς παραλύσεσιν. ὑπὸ γὰρ τῆς τῶν μυῶν ἐν ὅλου κώλου κινουμένου τῶν μυῶν ἀρρώστων πειρωμένων κινεῖν, καὶ μεταφέρειν αὐτό, βάρους αἴσθησις γίγνεται τοῖς παραλυομένοις. οὐ γὰρ ἑαυτῷ βαρὺ φαίνεται τὸ ἀρρωστοῦν, διὸ ὁ μῦς, ἢ τὸ νεῦρον, ἢ ὅλως ὅτι περ ἂν ᾖ σῶμα τὸ πρώτως κινοῦν τὰ μόρια, ἀλλὰ τοῦτο τὸ πάθημα τὸ λεγόμενον βάρος, ἐξ ἑτέρου τε πέφυκεν ἑτέροις ἐγγίνεσθαι, αὐτό τε καθ' ἑαυτὸ τὸ νεῦρον, ἢ ὁ τένων, ἢ ὁ μῦς, ἢ ὅτι περ ἂν ᾖ τὸ κινοῦν ἡμᾶς, ἀτονώτερον μὲν αὐτοῦ γίγνεσθαι καὶ ἀσθενέστερον ἐγχωρεῖ, βαρύνειν δὲ ἑαυτό, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. εὐτονώτερον μὲν οὖν γιγνόμενον, ἰσχυροτέρας τὰς ἐνεργείας ποιήσεται τῶν ἔμπροσθεν. ἀτονώτερον δὲ ἀσθενεστέρας. διὸ ὁ μῦς, εἴπερ γε οὗτός ἐστιν ὁ κινῶν τὸ σκέλος, ὑγιαίνων μὲν ἐπισπάσεται σφοδρῶς ἐκεῖνο τοῦ κώλου τὸ μέρος, εἰς ὃ καταπέφυκεν, εὐεκτῶν δὲ, σφοδρότατα, καὶ νοσῶν μὲν, ἀσθενῶς. ἔκλυτος δὲ τὴν δύναμιν ὑπάρχων, ἀμυδρῶς. εἰ δὲ οὐχ ὁ μῦς ἐστιν, ἀλλὰ τὸ νεῦρον γε τὸν μῦν αὐτὸν κινοῦν ἐκείνου πάλιν ὑγεία καὶ νόσος εὐεξία τε καὶ ἀρρωστία, ταῦτα ἐργάσεται περὶ τὸ κῶλον, ὥσπερ ὁ μῦς ἐλέχθη ποιεῖν. οὕτω δὲ εἰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ πρῶτον ἐστὶ τῶν κινούντων τὸ σκέλος, ἐπ' ἐκείνου ταῦτα λεχθήσεται. φέρε τοιγαροῦν ἕνεκα σαφηνείας κείσθω ταυθ' ἡμῖν, ὑπὸ μὲν τοῦ πνεύματος τοῦ διὰ τῶν νεύρων φερομένου κινεῖσθαι τὸν μῦν, ὑπὸ δὲ τοῦ μυὸς πρώτην μὲν τὴν κνήμην, εἰς ἣν ὁ μῦς ἐμπέφυκεν. εἶτα δ' ἐκείνης τὴν κατὰ γόνυ διάρθρωσιν, ἐφ' ἣν τὸ σκέλος ὅλον ἐμπέφυκεν. ἀληθῶς τ' ἄν τις ἐπὶ ταύταις ταῖς ὑποθέσεσι λέγει καὶ τὸν μῦν αὐτὸν βάρος γίγνεσθαι τῷ ἀρρώστῳ πνεύματι, καὶ σὺν αὐτῷ τὸ κῶλον ὅλον, διὸ εἰ τύχοι τὴν κνήμην. εἰ δέ γε τὸ νεῦρον ὑποθώμεθα κινεῖσθαι πρὸς τοῦ πνεύματος, ὑπὸ νεύρου δὲ τὸν μῦν, εἶτ' αὖθις ὑπὸ τοῦ μυὸς τὴν κνήμην, ὑπὸ πάντων τῶν εἰρημένων βαρυνθήσεται τὸ πνεῦμα τὸ ἄρρωστον, ὥστ' ἤδη μὲν κἀνταῦθα δῆλον ὡς οὐχ οἷόν τε διαγνῶναι τὸ πρῶτον βαρῦνόν τε καὶ βαρυνόμενον, ἄνευ τοῦ προεγνωκέναι τὸ πρῶτον κινοῦν ἕκαστον τῶν ἐν ἡμῖν μορίων. ἀλλὰ καὶ τοῦτο μὲν αὖθις ἀκριβέστερον ἐπισκεψόμεθα. ὑπὲρ οὐδὲ ὁ λόγος ἡ παραινέσθω. γενήσεται δὲ καὶ νῦν ἕνεκα σαφηνείας ἡ διέξοδος ἅπασα μεθ' ὑποθέσεως. ὑποκείσθω τοίνυν ὁ μῦς εἶναι τὸ πρῶτον κινοῦν ἑαυτόν τε καὶ τὸ τῆς κνήμης ὀστοῦν. ἑαυτῷ μὲν οὖν, οὐδὲ πώποτ' ἐστὶ βαρύς, οὐδ' ὅταν ἀτονώτατος ὑπάρχῃ, βαρύνει δὲ αὐτὸν ἡ κνήμη. πότερον δὲ κινεῖσθαι μόνον ἐφιέμενον, ἢ κἂν ἡσυχάζει, σκέψεως ἑτέρας οὐ μικρᾶς ἦ, διωρισμένοις ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ μυῶν κινήσεως, ἧς ἄνευ σκέψεως, οὔτε διάθεσιν, οὔτε πεπονθότα τόπον, ἀκριβῶς ἔνεστι διαγνῶναι, κατὰ τὰς τοῦ βάρους αἰσθήσεις. αὐτίκα γέ τοι, τισὶ μὲν, ἤτοι κῶλον ἓν ἢ καὶ σύμπαν τὸ σῶμα βαρύνεται, κινεῖσθαι προῃρημένοις, ἡσυχάζουσι δὲ οὐδεμία βάρους αἴσθησις γίγνεται. τινὲς δὲ καὶ πρὸ τοῦ κινεῖσθαι βαρύνεσθαι φασί. τίς οὖν ἑκατέρων τούτων ἡ διάθεσις, ἀμήχανον γνῶναι, πρὶν ἐξευρεῖν τὰ κινοῦντά τε καὶ κινούμενα σώματα καθ' ὅλον τὸ σκέλος. εἰ μὲν γὰρ αἱ τῶν νεύρων ἶνες αἱ κατὰ τὸν μῦν εἰσὶν αἱ πρῶται κινούμεναι, συγκινεῖται δὲ ταύταις ἐν αὐτῷ τό, τε ὑμενῶδες γένος, καὶ τὸ φλεβῶδες, καὶ τὸ ἀρτηριῶδες, ἔτι δ' οἱ σύνδεσμοι, βάρους μὲν αἴσθησις αὐτῶν γενήσεται καὶ διὰ ταῦτα, καὶ δι' ἄλλα πάντα τὰ καθ' ὅλον τὸ κῶλον. ἐπισκεψόμεθα δὲ καὶ διοριούμεθα, πότε μὲν ἐνεργοῦντος καὶ κινουμένου τοῦ κώλου τὸ βάρος ἔσται, πότε δ' ἡσυχάζοντος. εἰ δὲ καὶ τὸ τῶν συνδέσμων ἐν αὐτῷ γένος ἅμα τῷ σαρκώδει κινεῖται, ταῦτα γάρ ἐστιν ἡ οἰκεία τοῦ μυὸς οὐσία, δι' οὐδὲν μὲν τούτων οὐδέποτε γένοιτ' ἂν ἡ τοῦ βάρους αἴσθησις. ἤτοι δὴ ἐκ τῶν φλεβῶν, ἢ ἐκ τῶν ἀρτηριῶν, ἢ ἐκ τῆς πιμελῆς, ἢ ἐκ τῶν ὀστῶν, ἢ ἔκ τινων, ἢ ἐκ πάντων γενήσεται. δῆλον δὲ ὡς εἰ καὶ παραλίποιμέν ποτε κατὰ τὰς τοιαύτας διαιρέσεις, τὸ ἔκ τινων, ἢ ἐκ πάντων, αὐτὸ χρὴ προσυπακούειν τοὺς ἀναγινώσκοντας

τὸ βιβλίον

τὸ βιβλίον, εἰδότας ὅτι κατὰ τοὺς τοιούτους ἅπαντας λόγους, οἱ σύνδεσμοι, οὐ διαζευκτικῶς, ἀλλὰ παραδιαζευ-
κτικῶς εἰσίν. ἐκ δὴ μὲν τῶν εἰρημένων εὔδηλον, ὡς ὅστις βούλεται διαγνωστικὸς εἶναι πληθωρικοῦ μορίου τοῦ-
του, τῶν τε διοικουσῶν ἡμᾶς δυνάμεων ἐπιστήμην ἔχειν, ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀνατομῆς τε καὶ φύσεως ἁπάντων ἀ-
κριβῶς τῶν τοῦ ζώου μορίων. ἐκ τούτου γὰρ ὁρμώμενος, ἴσως ἄν ποτε ἐξεύροιτο σημεῖα μορίου πληθωρικοῦ.
εἰ δέ τις ἀληθείας μὲν οὐ πεφρόντικεν, ἐξαπατᾶν δὲ βούλεται τοὺς πολλοὺς, ὅτι εἴη γνούς τι σοφὸν, ἕτοιμον τούτῳ, κἂν
εἰ μηδὲν ἄλλο, τὰ γοῦν Ἐρασιστράτου κατὰ τὸ πρῶτον ὑγιεινῶν αὐτὸν μαθεῖν. ἐν ἄλλῳ μὲν γὰρ οὐδὲ ἐπιχείρησε
πλήθους εἰπεῖν σημεῖα. προσχῶμεν οὖν αὐτοῦ τοῖς ῥήμασι, πρῶτον μὲν ἐν οἷς ἥτις ποτ' ἐστὶν ἡ γένεσις τῆς πλη-
θώρας, φησίν. οὕτως γὰρ αὐτὸς ὀνομάζει τὸ κατὰ τὰς φλέβας πλῆθος. εἶτ' ἐξῆς ἐν οἷς τὰ σημεῖα τῆς διαγνώ-
σεως ἐξηγεῖται. ἡ μέντοι γένεσις αὐτῷ τοιάδε. τῆς γὰρ ἀναδιδομένης τροφῆς, μήτε καταπονουμένης, μήτε ἐκ-
10 πονουμένης, κατὰ τὸ εἰθισμένον ἑκάστῳ, μήτε ἄλλως πως ἐκκρινομένης, ἀναγκαῖον ἦν πληροῦσθαι τὰ ἀγγεῖα
τῆς πέψεως, καὶ τῆς ἀναδόσεως, καὶ τὰς κατ' αὐτὰς ἐνεργείας ἀποδιδουσῶν. καὶ τῆς μὲν προϋπαρχούσης
τροφῆς ἐν τοῖς ἀγγείοις οὐδαμῶς καταναλισκομένης, τῆς δ' ἀπὸ τῶν προσφερομένων ἐπιγινομένης, τὰ ἐν
τῷ σώματι ἀγγεῖα, καὶ ἐπὶ πλέον διατείνεται. ὅταν δὲ μηκέτι ἐπείσαξιν ἐπιδέχηται τὰ ἀγγεῖα, ἐπιφέρηται
δὲ ἐκ τῆς κοιλίας ἑτέρα τροφὴ, ὁρμὴν λαμβάνει τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰ παρακείμενα τοῦ πνεύματος ἀγγεῖα. ἐκ
τε οὖν τούτων δῆλον ὅτι περὶ τοῦ κατὰ τὸ ἔγχυμα διαλέγεται πλήθους, ἔκ τε τοῦ καλεῖν αὐτὸ πληθώραν ἰ-
δίως. τοῦτο γὰρ τὸ πάθος ὀνομάζεται πληθώρα μόνον, οὐ τὸ ἕτερον, ὃ πρὸς τὴν δύναμιν κρίνεται, μικρὸν δὲ
διελθὼν ὑπὲρ τῆς διαγνώσεως αὐτοῦ, τάδε γράφει. δεῖ οὖν καθάπερ εἴρηται πειρᾶσθαι διαγινώσκειν τὴν κα-
τὰ πληθώραν διάθεσιν. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν αὐτῆς μετρίως πληρουμένων τῶν ἀγγείων, εὐτονώτεροί τε καὶ
ἰσχυρότεροι ἑαυτῶν φαίνονται παρὰ τὸ εἰθισμένον, ἐπὶ πλέον δὲ πληρώσεως γενομένων, παρεμπίπλανται
20 βραχίονές τε καὶ κνῆμαι καὶ χεῖρες, ὥσπερ τοῖς ἀπὸ τῶν γυμνασίων εἰς διάτασιν ἐρχομένοις. ἐπὶ πολὺ δὲ
τῆς πληθώρας προαγούσης, ἑλκώδεις τε καὶ βραδύτεροι καὶ δυσκινητότεροί εἰσι, καὶ ὅλη τοῦ σώματος ἡ ἁφὴ
τείνεται, ὡς κόπου φαινομένου. πλησίον δὲ ἤδη νόσου ἡ τοιαύτη διάθεσις, ἐὰν μὴ πάνυ ἐπιδεξίως τε καὶ συνε-
τῶς αὐτήν τις λύει. συνέχει ἐν τούτοις ὁ Ἐρασίστρατος ἑτερογενῶν πληθῶν γνωρίσματα, μετὰ τοῦ καὶ προσ-
γράφειν αὐτοῖς ἔνια τῶν οὐκ ἀναγκαίων. ἐπισκέψασθαι δὲ χρὴ ἀπ' ἀρχῆς αὐτοῦ τὸν λόγον. ἐν μὲν γὰρ τῷ, κατ' ἀρ-
χὰς μὲν οὖν αὐτῆς μετρίως πληρουμένων τῶν ἀγγείων, εὐτονώτεροί τε καὶ ἰσχυρότεροι ἑαυτῶν φαίνονται
παρὰ τὸ εἰθισμένον, οὐδετέρωθεν ὁ λόγος ἀναγκαίαν ἔχει τὴν ἀκολούθησιν, οὔτε ἀπὸ τῆς διαθέσεως ἐπὶ τὰ
γνωρίσματα αὐτῆς, οὔτε ἀπὸ τῶν γνωρισμάτων ἐπὶ τὴν διάθεσιν. οὔτε γὰρ ἀναγκαῖον ἐπὶ τῶν ἀγγείων μετρίως
πληρουμένων εὐτονωτέρους τε καὶ ἰσχυροτέρους ἑαυτῶν φαίνεσθαι, οὔθ' ὅταν τοιοῦτοι φαίνωνται μετρίως πε-
πλήρωνται τὰ ἀγγεῖα. ταῖς τε γὰρ τούτων μετρίαις πληρώσεσιν, ἐνδέχεται ποτὲ καὶ ἀτονωτέρους γίνεσθαι τι-
30 νὰς, ἢ εἰς μηδὲν ἐπιφανὲς ἐπὶ μηδέτερα ὑπαλλάξαι, μήτε ἐπὶ ἰσχὺν, μήτε ἐπ' ἀσθένειαν. εἰ δὲ ἰσχυρότεροι γίνον-
ται ἢ πρόσθεν, ἐγχωρεῖ τούτοις οὐ μόνον συνηυξῆσθαι τῇ δυνάμει τὸ πλῆθος τῶν χυμῶν, ἀλλὰ καὶ μεμειῶ-
σθαι ποτὲ, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔτι τε φυλάττειν ποσότητα. καθ' ἑκατέραν γὰρ ὑπόθεσιν ἐγχωρεῖ τῷ πρώτον
λεχθέντι τελῶν ἀκολούθησιν εἶναι, τὸ μὲν ηὐξῆσθαι τοὺς χυμοὺς, εὐτονίαν τε καὶ ἀτονίαν παρὰ τὴν ἔμπρο-
σθεν κατάστασιν, ἔτι τε τὴν ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὅρων μονὴν τῆς δυνάμεως. τῷ δ' εὐτονωτέραν γεγονέναι, τό, τε ηὐξῆ-
σθαι καὶ τὸ μεμειῶσθαι, καὶ τὸ συμμέτρους εἶναι τοὺς χυμούς. ἀκουέσθω δ' ὡσαύτως κατὰ τὸν παρόντα λόγον,
εἴτε χυμοὺς εἴπω, εἴτε αἷμα. διορισθήσεται γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν ἐν προσήκοντι τῷ λόγῳ. Ἐρασίστρατος μὲν οὖν ἁ-
πλῶς ἀπεφήνατο, μηδεμίαν ἀπόδειξιν, οἷς εἶπε προσγράψας. ἡμεῖς δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ σὺν ἀποδείξεσιν ἀναγ-
καίαις, ἑκάστου ὧν εἴπομεν ἄρτι πιστούμενοι, τὴν ἀρχὴν καὶ ταῦτα πάλιν ἀπ' αὐτῶν ποιησόμεθα τῶν Ἐρασιστρά-
του ῥημάτων. εὐτονώτεροι φησὶ καὶ ἰσχυρότεροι φαίνονται. πότερον ἄλλο τι σημαίνει τὸ, εὐτονώτεροι τοῦ ἰσχυ-
40 ρότεροι, καὶ δύο ἡμᾶς ἐδίδαξε σημεῖα τοῦ μετρίου πλήθους, ἢ δύο μὲν εἶπεν ὀνόματα, σημεῖον δὲ ἕν; ἐγὼ δὲ οὐδὲ-
μίαν εὑρίσκω τοῦ σημαινομένου διαφορὰν, οὔτε κατὰ τὸ γένος, οὔτε κατὰ τὸ εἶδος, οὔτε ἐν τῷ μᾶλλον ἢ ἧττον,
ἀλλ' ὑπὲρ θατέρου σημαίνεσθαι νομίζω ταὐτόν. εἰ δὲ βούλει τίθει τὸ ἕτερον ἐπίτασίν τε καὶ αὔξησιν ἐμ-
φαίνειν παρὰ θάτερον. εἴτ' οὖν τὸ ἰσχυρότεροι παρὰ τὸ εὐτονώτεροι, εἴτε τὸ εὐτονώτεροι παρὰ τὸ ἰσχυρότεροι, ἀλλ'
ὁμοειδές γε πάντως ἐστὶ τὸ σημαινόμενον ἐξ ἀμφοτέρων. ἔνθα δ' αὔξησίς ἐστι, τοῦ εἴδους μένοντος, ἐνταῦθ' οὐκ
ἔστι διδασκαλία δυοῖν σημαινομένων. εὔδηλον δ' ὅτι θατέρου γένους τοῦ πλήθους ὃ πρὸς τὴν δύναμίν ἐστιν, οὐ-
δὲ μέμνηται τὴν ἀρχὴν ὁ Ἐρασίστρατος, οὔτε οὖν κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον, οὔτε ἐν τοῖς περὶ πυρετῶν. ἡ γὰρ πλη-
θώρα παρεμπτώσεως ἐστὶν αἰτία κατ' αὐτὸν, ἐφ' ᾗ φλεγμοναί τε συνίστανται, καὶ πυρετὸς ἕπεται. πληθώρας
τε γένεσιν ἐναργῶς ἐδήλωσεν ἐν τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει, καθ' ἣν ἐπισάττεσθαι τὰ ἐν τῷ σώματι ἀγγεῖα, καὶ
ἐπὶ πλεῖστον διατείνεσθαι φησί. τούτοις γὰρ αὐτὸς ἐχρήσατο τοῖς ῥήμασιν, ὥσπερ καὶ ὅτι διὰ τὸ μηκέτι δύνα-
50 σθαι τὴν ἐπείσαξιν ἐπιδέχεσθαι, παρέμπτωσιν εἰς τὰς ἀρτηρίας γίνεσθαι τοῦ περιττοῦ, τὴν ὁρμὴν ἐκεῖσε λα-
βόντων τῶν πληθυνόντων κατὰ τὰς φλέβας. παραλέλειπται μὲν οὖν τι κἀνταῦθα κατὰ τὴν διαίρεσιν.
οὐ γὰρ οὕτως ἁπλῶς ἐχρῆν εἰπεῖν, ὅταν μηκέτι ἐπείσαξιν αἱ φλέβες δέχωνται, τὴν ὁρμὴν γίγνεσθαι τῶν ἐν αὐταῖς
εἰς τὰ τοῦ πνεύματος ἀγγεῖα. πολλῷ δ' ἦν βέλτιον φάναι, δυοῖν θάτερον ἕπεσθαι τῇ προειρημένῃ πληρώσει τῶν φλε-
βῶν, ἤτοι ῥῆξιν αὐτῶν χιτῶνος ἢ μετάχυσιν τοῦ αἵματος εἰς τὰ τοῦ πνεύματος ἀγγεῖα. τὸ δ' ἐξ ἀνάγκης οἴεσθαι μὲν με-
ταχεῖσθαι τὸ αἷμα διὰ τὸ μὴ χωρεῖσθαι πρὸς τῶν φλεβῶν, ἐπιλελησμένου παντάπασίν ἐστιν, ὡς γίνεταί ποτε ῥῆξις
ἀγγείου διὰ πλῆθος, ἵνα παραλίπω τὴν ἄλλην μεταχύσεως ἀναστόμωσιν, ἐναργῶς πολλάκις εἰς αἰσθητὰς εὐρυχωρί-
ας γιγνομένην ἐντέρων καὶ γαστρὸς, καὶ στομάχου, καὶ φάρυγγος καὶ στόματος. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν τῇ διαιρέσει τῶν λόγων ἐλλιπὲς, οὐκ
ἐν τούτῳ μόνῳ Ἐρασιστράτῳ σύνηθες, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλα συντάγματα σχεδὸν ἅπαντα. τὸ δ' οὖν εἰρημένον ὁποῖόν ποτ'

αὖθις πάλιν ἐπισκεψώμεθα. πληρουμένων τῶν ἀγγείων μετρίως, ἑαυτῶν εὐτονώτεροι φαίνονται. πότερον
ὦ Ἐρασίστρατε κἂν μὴ δὲ συναύξηται τῷ πλήθει τοῦ αἵματος ἡ ῥώμη τοῦ σώματος, ἢ καὶ αὐτῆς ἔτι αὐξανομέ-
νης; ἐγὼ μὲν γὰρ ἀναγκαιότατον εἶναι φημί, πρὸς τὴν εὐτονίαν τῆς ἐνεργείας, καὶ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως
αὐξάνεσθαι καὶ οὕτως. οὐδὲ ἐν τῇ τοῦ αἵματος αὐξήσει μόνον, τῆς δυνάμεως τὰς ἐνεργείας ἰσχυροτέρας γί-
νεσθαι ἡγῆ, τὰς τοῦ Ἀσκληπιάδου μᾶλλον ἀναφέρειν δόξας ὕπαρξιν* δύναμιν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐκεῖνος ἁπλῶς,
οὕτω σύμφησιν, ᾧ πλέον αἷμα πάντως, τοῦτον εὐτονώτερον ὑπάρχειν, ᾧ δὲ ἔλαττον, ἐξ ἀνάγκης ἀτονώτερον, ἀλ-
λ' εὑρήσεις τινὰς εἰπεῖν διορισμοὺς ὁμολογοῦντας τοῖς φαινομένοις, καίτοι οὐδὲ μίαν ἡγούμενος ἐν ἡμῖν εἶναι
δύναμιν, οὔτε ψυχικήν, οὔτε ζωτικήν. ὁρῶνται γάρ τινες, οἱ μέν, ἐξ ἑαυτῶν ἐνίοτε πολυαιμότεροί τε ἅ-
μα καὶ ἰσχυρότεροι γεγονότες, οἱ δὲ ἰσχυρότεροι τε ἅμα καὶ ὀλιγαιμότεροι, ὥστε ἐξ ἀνάγκης οὔτε τῷ πλήθει τοῦ
10 αἵματος αὐξανομένης τῆς ἰσχύος, οὔτε μειώσει καθαιρουμένης, ὀλιγωρότερον εἰρῆσθαι καὶ ταῦτα τῷ Ἐρασι-
στράτῳ νομιστέον. ὡς εἴγε τις αὐτὸν ἀνέμνησεν αὐτῶν ὧν ἐγὼ νῦν διῆλθον, οὐκ ἂν ἠρνήσατο, τὴν τῶν ἐνεργειῶν εὐτονί-
αν, οὐκ αὐξήσει τοῦ αἵματος, ἀλλὰ ῥώμῃ τῆς δυνάμεως ἕπεσθαι. ποιήσωμεν οὖν ἡμεῖς ἤδη τὸν λόγον αὐτοῦ τε-
λεώτερον, οἷς ἐνδεῶς εἶπε προσθέντες τὸ λεῖπον. ἔσται δὲ τοιοῦτος. αὐξανομένου τοῦ αἵματος, ἅμα τῇ δυνάμει, καὶ
τὴν εὐτονίαν ἀναγκαῖον αὐξάνεσθαι. καὶ μήν, εἰ καὶ τοῦτ' εἴποιμεν, ἀληθὲς μέντοι λέξομεν, οὐδὲν δὲ ἡμῖν
εἰς τὰ προκείμενα πλέον οὐδὲ ἐκ τοῦδε. τὸ μὲν γὰρ οἷς ἄμφω συνηύξηται τό θ' αἷμα καὶ ἡ δύναμις, ηὐξῆσθαι
καὶ τὴν εὐτονίαν, ἀληθῶς εἰρήσεται, τὸ δ' οἷς ηὔξηται τὰ τῆς ἰσχύος, ηὐξῆσθαι τούτοις ἐξ ἀνάγκης ἀμφότε-
ρα ψεῦδος. οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἡ δύναμις τῷ αἵματι αὐξηθέντι συναύξηται. ἐγχωρεῖ δέ ποτε καὶ τὴν δύνα-
μιν μόνον. ὁ γοῦν ὄντως ἀγαθὸς γυμναστὴς εἰ παραλάβοι τινά, πολὺ μὲν αἷμα φλεγματικὸν ὑπ' ἀγυμνασίας
ἠθροικότα, τῇ δυνάμει δὲ ἀσθενέστερον ὀλίγον εἶναι, ἀποδείξει τοῦτον ἰσχυρὸν καὶ πολυαιμότερον, ἢ παρέλα-
20 βεν. ὥσπερ οὖν οὐκ ἀναγκαῖον, ὅσοι ταῖς ἐνεργείαις εὐτονώτεροι σφῶν αὐτῶν γεγόνασιν, ηὐξῆσθαι τούτοις
τοὺς χυμούς, οὕτως ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅσοι ταῖς ἐνεργείαις σφῶν αὐτῶν εὐτονώτεροι γεγόνασιν, ἰσχυροτέραν αὐ-
τοῖς γεγονέναι τὴν δύναμιν. οὐ μόνον δὲ ἀπὸ τῆς εὐτονίας ἀρξαμένοις, ἐπὶ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως ἀκολου-
θήσεις ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν εὐτονίαν. ὁ γὰρ ἰσχυρὸς τὴν δύναμιν, εὐτονώτερος ἐν
ταῖς ἐνεργείαις ἐστίν, ὥστ' ἀλλήλοις αὐτὰ κελουθεῖν, εὐτονίαν μὲν ἐν ταῖς ἐνεργείαις ῥώμῃ δυνάμεως, ῥώμην δὲ ἐν
τῇ δυνάμει καὶ τῶν ἐνεργειῶν εὐτονίᾳ. ὁπότερον γὰρ ἂν αὐτῶν ὑπάρχειν ὑπόθῃ, πάντως τούτῳ συνυπάρ-
χει καὶ τὸ ἕτερον, οὐ μὴν ἀπό γε τοῦ πλείονος αἵματος ἡ ἀκολούθησις ἀναγκαία. οὔτε γὰρ εἰ πλέον τοῦ πρό-
σθεν, ἐξ ἀνάγκης εὐτονώτερος ὁ ἄνθρωπος, οὔτε εἰ ἔλαττον, ἀτονώτερος. ὥσπερ οὐδὲ ὅταν ἴσον, ὁμοίως ἔχει δυνά-
μεως. ὥστ' ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον, ὡς ἡ τῶν ἐνεργειῶν εὐτονία, τοῦ μὲν ἐρρῶσθαι τὴν δύναμιν, ἴδιόν τε ἅμα
καὶ ἀχώριστόν ἐστι γνώρισμα, τῆς δὲ αὐξήσεως τοῦ αἵματος, οὔτε ἴδιον, οὔτε ἀχώριστον. ὃ δὲ ἐφεξῆς εἶπεν Ἐρασί-
30 στρατος ἴδιον μὲν οὐκ ἔστιν, ἀχώριστον δὲ ἐστι πληθώρας. ὀνομάζει δὲ αὐτὸ παραπεπλῆσθαι, σαφέστερον δὲ ὀνο-
μασθείη τείνεσθαι. καὶ γάρ τοι καὶ τῶν γυμναστῶν οἱ ἀκριβέστεροι, τὸν μέν τινα τῶν κόπων, ἑλκώδη, τὸν δέ,
τονώδη, τὸν δὲ φλεγμονώδη καλοῦντες, οὐδὲν ἄλλ' ἐνδείκνυνται, τοῦ παρατετάσθαι τὰ μέλη κατὰ τὸν τοιώ-
δη κόποι. ἡνίκα ταῦτα γὰρ ἑαυτῶν παραπεπλῆσθαι λέγουσιν ὁτιοῦν μόριον, ἐπειδὰν αἰσθά-
νονται τινὲς ἑαυτῶν τάσεως. αἰσθάνονται μὲν οὖν κἀν τῇ φλεγμονῇ τάσεως. ἀλλ' ἐκείνῃ μέν, ἤτοι διὰ παν-
τός, ἢ ὡς τὸ πολὺ σύνεστιν, ὁ παρὰ φύσιν σφυγμός, ὃν τις ἐναργέστερον ἑρμηνεύων, ἐρεῖ πόνον σφυγμώδη. οἷς
δ' οὐδὲν ἄλλο, πλὴν τοῦ τείνεσθαι συμβέβηκε, τούτοις οὔτε φλεγμαίνει τὸ τεινόμενον μόριον, οὔτε ἐξ ἀνάγκης
πληθωρικὸν ὑπάρχει, ἀλλὰ δυοῖν θάτερον, ἤτοι κοπῶδες ἢ πληθωρικόν. ἀλλ' εἴπερ κοπῶδές ἐστιν, ἐπὶ πόνοις
πλείοσιν οὕτως ἔπαθον. εἰ δ' ὅλως οὐκ ἐπόνησεν ὁ ἄνθρωπος, οὐ διὰ κόπον, κοπῶδες αὐτῷ γίγνεται τὸ μόριον,
ἀλλ' ἑτέρως. ὥστ' ἀληθὲς εἰπεῖν, ἐπὶ τάσεως αἰσθήσει ἐστὶν ἄνευ τοῦ γυμνάσασθαι, πάντως εἶναι πληθώραν. γί-
40 γνεται δὲ οὕτως εἰπόντων, ἀχώριστόν τε ἅμα καὶ ἴδιον τὸ σημεῖον, ἀκολουθούντων ἐξ ἀνάγκης ἀλλήλοις ἑκατέ-
ρων. ἥ τε γὰρ ἄνευ τῶν γυμνασίων τάσις, ἕπεται πληθώρᾳ. γίγνεται γοῦν αὐτῆς ἀχώριστον σημεῖον, ὡς ὑπὸ
αἰτίου τῆς πληθώρας ἀποτελουμένου. ἡ δὲ ἐπὶ τοσοῦτον αὔξησις τοῦ αἵματος ὡς μηδέπω διατείνειν τὰς φλέ-
βας, οὐδέπω πληθώρα. τί ποτ' οὖν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἐρασίστρατος ἐν τῷ λόγῳ βραχιόνων καὶ κνημῶν καὶ χει-
ρῶν, καὶ γὰρ καὶ ἐν τραχήλῳ, καὶ μεταφρένῳ, καὶ ὀσφύϊ, καὶ κατὰ θώρακα, καὶ καθ' ὑπογάστριον, ἡ τοιαύτη
συνίσταται τάσις. ὥσπερ δὲ τῶν κώλων ὁ Ἐρασίστρατος ἐμνημόνευσεν ἐκ περιττοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον
καὶ μείζονος καὶ τῆς ἑλκώδους αἰσθήσεως. οὐ γὰρ πληθώρας αὕτη γνώρισμά ἐστιν, ἀλλ' ἐπὶ δακνώδεσι γίνε-
ται χυμοῖς, οἷσπερ τοῖς ἡλκωμένοις μορίοις, ἤτοι ψαύοντος αὐτὸν τινὸς αὐτῶν, ἢ ἰχῶρος ἐρεθίζοντος, ἢ φαρ-
μάκου δάκνοντος, ἢ κἀν ταῖς κινήσεσι μόναις γίγνεται. ὥσπερ γὰρ ἡ τάσις οἰκεία ἐν τῷ πλήθει τῶν χυμῶν ἐστὶ
διατεινόντων τὰ περιέχοντα, οὕτως ἡ ἑλκώδης αἴσθησις ἕπεται δακνώδει ποιότητι. καὶ διὰ τοῦτο συνίσταται
50 πολλοῖς ἐνίοτε καὶ καθ' ὅλον τὸ σῶμα, μὴ ὅτι πληθώραν ἔχουσιν, ἀλλὰ μηδὲ τὸ σύμμετρον αἷμα. καὶ εἴπερ ταῦθ'
οὕτως ἔχει, καθάπερ οὖν ἔχει, καιρὸς ἤδη διορίσασθαι περί τινος, ὧν ἔμπροσθεν ἀνεβαλλόμεθα, ἐπειδὴ ἐσκοπού-
μεθα μέχρι τῆς δεῦρο τὰ ὑπ' Ἐρασιστράτου γεγραμμένα σημεῖα. τὸ γάρ τοι πλῆθος, εἴτουν πρὸς τὴν δύναμιν,
εἴτε πρὸς τὴν τῶν περιεχόντων χώραν νοεῖτο, βέλτιον μὲν ἦν δήπου διορίσασθαι, πότερον ἐν αἵματι μόνῳ, ἢ καὶ
τοῖς ἄλλοις ἅπασι χυμοῖς συνίστασθαι πέφυκε. παραλέλειπται δὲ καὶ τοῦτ' αὐτοῖς ἀδιόριστον. ἐπεὶ τοίνυν οὐ
μόνον ταῦτα τὰ παθήματα καταλαμβάνει τοὺς χυμούς, ἔνδειά τε καὶ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ ποιότης ἄτο-
πος, πάντας ἠρώτησα τοὺς ἰατρούς, ὅσοι τε πρὸς τὴν δύναμιν νοοῦσι τὸ πλῆθος, ὅσοι τε πρὸς τὴν αὔξησιν
τῶν ὑγρῶν, πότερον αὐξηθέντος μόνου τοῦ αἵματος τοσοῦτον, ὡς μὴ στέγεσθαι, τείνεσθαι συμβήσεται ταῖς
φλεψί, εἰ δ' ἤτοι φλέγμα εἰς ὁτιοῦν ἄλλο μόριον, ἢ καὶ αὐτὰς τὰς φλέβας, ἢ καὶ ἔτι τούτῳ τι καὶ χω-

εἰς τοῦτον χολή τις, ἢ ἰχώρ, ἢ πνεῦμα φυσῶδες, ἐς πλῆθος ἀθροισθείη τοσοῦτον, ὡς μὴ χωρεῖσθαι μηκέτι πρὸς τοῦ περιέχοντος, οὐδὲν ἧττον ἀναγκαῖον ἔσται, τάσεως αἰσθέσθαι τὸ ζῶον, ἂν ὑπάρχῃ τὸ τεινόμενον μόριον αἰσθητικόν, ἀναγκαῖον ἐστὶν ἐπὶ παντὶ τῷ διατεινομένῳ καὶ μὴ στεγομένῳ, τὴν αἴσθησιν τῆς τάσεως τῷ ζώῳ γίνεσθαι, καὶ τὸ πάθημα αὐτὸ καταλαμβάνειν τὰ μόρια τὴν ὀνομαζομένην τάσιν, ἧς ἐπὶ πλέον αὐξανομένης, ἀνάγκη τε καὶ ῥαγῆναι τὸ τεινόμενον. ἐμοὶ μὲν τοιοῦτον δοκεῖ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις ὁμολογεῖν. ὁρῶνται γὰρ οὐ νεῦρα μόνον, ἢ χορίια ῥηγνύμενα τῷ βιαίῳ τῆς τάσεως, ἀλλὰ καὶ πίθοι πολλάκις ὑπὸ γλεύκους πνευματωθέντος. ἐγγὺς γοῦν ἀγγεῖον κατατείνειν εἰς τοσοῦτον διαφυσηθῆναι πρὸς τοῦ περιεχομένου κατ' αὐτὸ φαρμάκου τοῦ διὰ τῶν ἐχιδνῶν, ὥς τε καὶ τὸ περικείμενον αὐτῷ δέρμα καὶ τὸ χορίον ᾧ κατεδέδετο ῥαγῆναι, καὶ τὸ πῶμα κυρτωθῆναι. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅτι μεγίσταις ὀδύναις ἐνίοτε καταλαμβάνονται τινές, ὑπὸ φυσώδους πνεύματος καταληφθέντος ἔν τισι τοῦ ζώου μέρεσι, καὶ ὡς ἐν τῷ κώλῳ μάλιστα συμβαίνειν εἴωθε τοῦτο, γινώσκειν ἡγοῦμαι πάντας, οἷς ἐπιμελές ἐστιν ἀκολουθεῖν τε καὶ διασκέπτεσθαι τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπὸ τῶν καμνόντων ἐρωμένα. βέλτιον οὖν ὑπὸ πάσης οὐσίας ὑγρᾶς καὶ πνευματώδους εἰς τονώδη διάθεσιν ἄγεσθαι νομίζειν τὰ μόρια, ἢ μόνῳ τῶν χυμῶν αἵματι πληθύνοντι τοιοῦτον ἕπεσθαι πάθημα. μεταβῶμεν οὖν αὖθις πρὸς τοὺς ὡς πρὸς τὴν δύναμιν ὀνομαζομένους ἀεὶ συνίστασθαι τὸ πλῆθος, ἐρωτήσομέν τε καὶ τούτους, ὅτι τῶν προχειροτάτων, ὑποθέμενοι τοιαύδε τινα ὑπόθεσιν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι. φόρτια βασταζέτωσαν ἄνθρωποι δύο κατὰ τῶν ὤμων ἀναθέμενοι, ὁ μὲν ξύλον, ἢ λίθον, ἤ τι φορτίον βαρύτατον, ὁ δὲ ἕτερος, ἀκάνθας ὀλίγας, ὀξυτάτας. εἶτ' ἐρωτήσωμεν ἐπὶ τῷ τοιούτῳ θεάματι τοὺς πρὸς τὴν δύναμιν ἀεὶ νοοῦντας τὸ πλῆθος, εἰ καὶ τὰς ὀλίγας ἀκάνθας ὀνομάζουσι φορτίον, ἢ τὸ μὲν ἀνιᾶσθαι πρὸς ἑκατέρου τῶν βασταζομένων, κοινόν τι σύμπτωμα τοῖς ἀνθρώποις ἐστί, ἡ δὲ τῆς αἰτίας ἰδέα πάμπολυ διαλλάττουσα. τῷ μὲν γὰρ, βαρύνεσθαι χωρὶς τοῦ νύττεσθαι. τῷ δὲ νύττεσθαι χωρὶς βαρύνεσθαι συμβέβηκεν. ὅλως δ' εἴ τις, τὸ νύττεσθαι, ἢ δάκνεσθαι, ἢ ἀποσσῶν ἀνιῶν φορτίον, καλεῖ καὶ πλῆθος, ἀναγκασθήσεται ποτὲ καὶ μίαν ἄκανθαν, ἢ βελόνην λεπτοτάτην καλεῖν φορτίον, οὗ τί ἂν εἴη γελοιότερον, ἐστὶν οὖν ἄτοπα ταῦτα, καὶ παρὰ τὰς κοινὰς ἁπάντων ἀνθρώπων ἐννοίας. ἡμῖν δὲ οὐκ ἀνατρέπειν, ἀλλὰ φυλάττειν τὰς κοινὰς ἐννοίας πρόκειται. πολὺ μὲν οὖν ἡγούμεθα τὸ βαρῦνον, ἀνιαρὸν δὲ τὸ δάκνον, ἢ νύττον, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλοι. καὶ μὴν ὅτι δακνώδεις πολλοὶ τῶν χυμῶν εἰσιν, οἱ μὲν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν γένεσιν ἔχοντες, οἱ δὲ ἔξωθεν ἡμῖν ἐπιφερόμενοι, παντί που πρόδηλον. εἰσὶ δ' αὐτοῦ τέτταρες ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον διαφοραί. μετρίως μὲν γὰρ δάκνοντες κνησμώδεις εἰσίν, ὥσπερ ἡ σκύλλα. σφοδρότερον δὲ δακνώδη, ὥσπερ τὸ κρόμμυον. εἰ γὰρ ἐπὶ πλέον ὁμιλήσειεν ἡμῶν τὸ σῶμα τῇ τοιαύτῃ φύσει σώματος, ἑλκωθήσεται. τὰ δὲ, ἔτι μᾶλλον ἐστὶ τούτων δριμέα, καὶ μάλιστα ὅταν ἡλκωμένοις προσφέρηται, φρίκην ἐργάζηται. φρίκης δὲ ἐκταθείσης τε καὶ αὐξηθείσης, τὸ σύμπτωμα ῥῖγος ὀνομάζεται. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, ἐν ἡμῖν συνίστανται δακνώδεις χυμοὶ κατὰ τέτταρας ἰδέας. κνησμώδεις μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν εἰσὶ οἱ μετρίως ἀμύττοντες, ἑλκώδη δὲ αἴσθησιν ἐμποιοῦσιν οἱ τούτων δακνωδέστεροι, φρίκην δὲ, οἱ τούτων μᾶλλον δάκνοντες, οἱ δ' ἱκανῶς δακνώδεις, τὸ ῥῖγος. λέλεκται δὲ περὶ τούτων ἐν πολλαῖς πραγματείαις, ἀλλ' ἱκανὰ τῷ βουληθέντι σύνοψίν τινα λαβεῖν αὐτῶν, τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτιῶν εἰρημένα, καὶ τῷ τετάρτῳ τῶν ὑγιεινῶν. εἰ δὲ καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν φαρμάκων δυνάμεως ἀναλέξαιτό τις γράμμα, καὶ τὴν προηγουμένην αὐτοῦ πραγματείαν τὴν περὶ κράσεων, ἐπιστημονικώτερον ἂν οὕτως πεισθείη περὶ τῆς τῶν δακνωδῶν φύσεως. ἀλλὰ οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ὅμοιόν τι πεπόνθασι τῷ πρὸς Ἱπποκράτους εἰρημένῳ περὶ τῶν ἐπὶ κατάγμασιν ἢ τοιούτοις τισὶ παθήμασι τὰ προσταττόμενα μὴ ποιούντων. καὶ γὰρ κἀκεῖνοι, καίτοι ὑγιεῖς ἐθέλοντες γίνεσθαι, τὸν ἐν τῇ θεραπείᾳ κάματον οὐχ ὑπομένουσιν, ὥσπερ οὗτοι τὸν ἐν τῷ μανθάνειν. ἀλλ' οὔτε ἐκεῖνοι ὑγιεῖς οἷοί τε γίνεσθαι, μόνῳ τῷ βούλεσθαι τυχόντες τοῦ τέλους, οὔτε τούτους ἐπιστημονικοὺς ἄνευ τοῦ διελθεῖν ἅπασαν τὴν ὁδὸν, ἣν ἀρτίως ἐδήλωσα. γνώσονται γὰρ εἰ βουληθεῖεν, ὡς ἡ ἑλκώδης ὅλου τοῦ σώματος αἴσθησις ἐπὶ πλέοσι γυμνασίοις ἀήθως παραληφθεῖσι γινομένη, καὶ ἡ χωρὶς γυμνασίων ἄφνω συστᾶσα, δακνώδους ἔκγονος ὑπάρχει χυμοῦ. καὶ διὰ τοῦτο τοὺς πλέον γυμνασαμένους, ἐλαίῳ τε πλείονι, καὶ τρίψει μαλακῇ, καὶ λουτροῖς γλυκέων ὑδάτων θερμοῖς ἀκριβῶς εὐκράτοις, οἱ γυμνασταὶ θεραπεύουσιν, ὡς διαφορηθῆναι τοὺς δακνώδεις χυμούς, ὅσοι γυμνασαμένων ἀμετρότερον ἐγεννήθησαν ἐπὶ συντήξει πιμελῆς καὶ σαρκὸς μαλακῆς, ἢ δι' αὐτοὺς τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς ἰσχυρῶς θερμανθέντας. εἴ τις οὖν ὑπομείνειε τὰς τούτων ἀποδείξεις ἐκμανθάνειν, ἐκεῖνος ἂν μόνος πεισθείη βεβαίως, τὴν μὲν ἑλκώδη διάθεσιν, ἐπὶ δακνώδεσι γίγνεσθαι χυμοῖς, τὴν δὲ τοῦ βάρους, ἐπὶ πολλοῖς πρὸς τὴν δύναμιν, τὴν δὲ τῆς τάσεως, ἐπὶ πολλοῖς μὲν καὶ ταύτην, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν περιέχουσαν ἑαυτοὺς χώραν, οὐ τὴν δύναμιν τῶν περιεχομένων σωμάτων. Ἐρασίστρατος δὲ ἐν τῷ προτέρῳ τῶν ὑγιεινῶν, αὐτὴν μὲν τὴν γένεσιν τῆς πληθώρας διερχόμενος, ἐναργέστατα διδάσκει τὴν τρίτην τῶν εἰρημένων διάθεσιν, ἑξῆς δὲ ἐπὶ τὰ γνωρίσματα τρεπόμενος, οὐ μᾶλλόν τι ταύτης, ἢ τὰ τῶν ἄλλων ἔγραψεν. ἡ μὲν γὰρ τάσις, ταύτης μόνης, ὅπερ ἐκεῖνος ὠνόμασε παρεμπίπλασθαι. τὸ δὲ ἑλκώδη γίνεσθαι τὴν αἴσθησιν, οὔτε τοῦ προειρημένου πλήθους, οὔτε τοῦ πρὸς τὴν δύναμιν ἴδιον γνώρισμα. πολὺ δὲ μᾶλλον οὐδὲ τὸ βαρυτέρους τε καὶ δυσκινητοτέρους ἀποτελεῖσθαι. καίτοι καὶ τοῦτο ἴδιον ἐστὶ τοῦ πρὸς τὴν δύναμιν πλήθους. ὀλίγου τοίνυν ἐδέησεν αὐτῷ πᾶσαν ἡμῖν γράψαι τὴν τῶν ἐμπειρικῶν συνδρομήν. ἀμέλει καὶ μέρος τι τῆς τειχορίου λεγομένης σημειώσεως, ἣν οἱ περὶ τὸν Ἡρόφιλον εἰσήγαγον, ὁμοίως τοῖς ἐμπειρικοῖς ἔγραψεν, οὕτω φάναι. τῆς γὰρ ἀναδιδομένης τροφῆς μήτε καταπεττομένης, μήτε ἐκπονουμένης κατὰ τὸ εἰθισμένον ἑκάστῳ, μήτε ἄλλως πως ἐκκενουμένης. οὐδὲν τί διήνεγκεν, ἢ ταῦτα εἰπεῖν, ἢ ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν, ἀργὸν βίον, ἐπίσχεσί τε συνήθων ἐκκρίσεων. ἀργὸν μὲν γὰρ τὸν ἔμπροσθεν βίον ἐνεδείξατο, μήτε ἐκπονουμένης φήσας, κατὰ τὸ εἰθισμένον ἑκάστῳ. τὴν δὲ τῶν ἐκκρίσεων ἐπίσχεσιν ἐν

τῷ περιγεγράφθαι, μήτε ἄλλως ἐκκρινομένης, ἡ δὲ διὰ χρόνου σημείωσις τοῦ πλήθους, ἐκ μὲν τοῦ προγεγονότος χρό-
νου λαμβανόντων τὸν ἀργὸν βίον ἅμα τῇ τῶν ἐκκρίσεων ἐπισχέσει, ἐκ δὲ τοῦ νῦν ἐνεστῶτος, τό, τε παρεμπεπλά-
σθαι, καὶ τὴν ἑλκώδη διάθεσιν, ὄκνον τε πρὸς τὰς κινήσεις, καὶ βάρος ὅλου τοῦ σώματος, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα
προστιθέασιν. ἐκ δὲ τοῦ μέλλοντος, ὅτι περ κενωθέντες οἱ οὕτως ἔχοντες καλῶς ὤνηνται, ὅπερ Ἐρασίστρατος
παραλέλειπται. μαρτύριον μὲν γὰρ τοῦτο τῆς ὀρθῆς διαγνώσεως τε ἅμα καὶ θεραπείας ἐστί. διαγνώσεως δὲ, ἢ
ὡς ἐκεῖνοι καλοῦσι σημειώσεως, οὐδὲν ἂν εἴη μέρος, εἴ γε διὰ τῆς σημειώσεως σημειοῦσθαι βουλόμεθα τὰς διαθέσεις,
ἵνα ἐξεύρωμεν τὴν προσήκουσαν θεραπείαν. ὥστε εἴ γε ἐξ ἄλλου τινὸς οἷόν τ' ἦν ὁρμηθέντας θεραπεῦσαι προ-
σηκόντως, ἡ σημείωσις ἂν ἦν περιττή. τοῦ δ' ἐνεστῶτος χρόνου μεμνημένος, ἔρευθός τε καὶ διάτασιν ἀγγείων πα-
ραλέλοιπεν, ἃ καὶ αὐτὰ προστιθέασιν οἱ ἐμπειρικοὶ σχεδὸν ἅπαντες, οὐκ ὀλίγοι δὲ τῶν δογματικῶν, ὥσπερ
καὶ ἄλλα τινὰ καθάπερ εἴρηται. καίτοι γε ὡς ἐν αἵματι μόνῳ τὴν τῆς πληθώρας ὑποτίθεσθαι γένεσιν, οὐ κα-
κῶς ἐπ' ἐκείνων πρόσκειται τῇ διαγνώσει, τὸ ἔρευθος, ἥ τε διάτασις τῶν ἀγγείων, ἔτι γε μὴν μᾶλλον ὡς τὸ πα-
ρεμπεπλάσθαι φάναι βραχίονάς τε καὶ χεῖρας καὶ κνήμας, οὐ μᾶλλον τοῦ κατὰ τὰς σάρκας τε καὶ ὅλους τοὺς
μύας πλήθους, ἢ τοῦ τῶν φλεβῶν θήσεται, ἰδίαις ὑποθέσεσιν ἑπόμενος. ἀλλά τοι καὶ οὕτως ἀναγκαῖον τὴν δι-
ττὴν ποιήσασθαι διάγνωσιν, ἑτέραν μὲν τοῦ τῶν αἰσθητῶν τούτων φλεβῶν, ἃς ἅπαντες ἄνθρωποι βλέπομεν, ἑ-
τέραν δὲ τὴν ἐκεῖνος ἐθεάσατο μόνος. οἶμαι τοίνυν ἤδη πρόδηλον γεγονέναι τοῖς γε προσέχουσι τὸν νοῦν, ὡς οὐ μι-
κρὸν εἴη πρᾶγμα διαγνῶναι πλῆθος. ὅπου δ' ἂν οὐδ' ἄχρι λόγου διαγνῶναι ῥᾴδιον, ἀλλ' ἀπειρίας παιδείας ἐστί,
σχολῇ γ' ἂν ἐπὶ τῶν ἔργων ἀπὸ ταὐτομάτου κατορθωθῇ, μήτε προσίοις σκεψαμένοις τι περὶ αὐτοῦ, μήτ' ἐξευρου-
σιν. ἀπὸ γοῦν τῶν ἐμπειρικῶν αὖθις ἀρξώμεθα τοῦ περὶ πλήθους λόγου, ἐπειδὴ δοκοῦσιν ἀσφαλῶς πάνυ τὰς
εἰρημένας ἀπορίας ἀποδιδράσκειν, ὁμολογήσαντες αὐτοὶ μὲν μηδ' ὅλως ἐπίστασθαι περὶ τῆς τοῦ πλήθους οὐ-
σίας, ἐπὶ δὲ τοιᾷδέ τινι συνδρομῇ τετηρῆσθαι φάσκοντες ὠφελοῦσαν ἀφαίρεσιν αἵματος, ἣν συνδρομὴν ὀνομά-
ζουσι πληθωρικήν. ἅπαντα γὰρ ἀθροίσαντες εἰς ταὐτὸν, ὅσα τῶν δογματικῶν ἑκάστῳ λέλεκται, νομίζουσι
μὲν, ἐκφεύγειν ἐκ τούτων τὰς ἐκείνων ἀπορίας, ἐλέγχονται δὲ αὐτῶν πολὺ μειζόνως, εἴ τις προσέχει τὸν νοῦν
οἷς λέγουσιν, ἃ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἅπαντα κάλλιον ἐπελθεῖν. ἔστω τοίνυν ἐν μὲν τῷ προγεγονότι χρόνῳ συνήθης μὲν
ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐδεσμάτων ἡ δίαιτα, καὶ πόσιν αὐτῶν ἐν πλησμονῇ μᾶλλον, ἢ πρόσθεν. ἐπίσχεσις δὲ τῆς ἐκκρί-
σεως, ὅ τε σύμπας βίος ἀργός, ἐν δὲ τῷ παρόντι, τάσις ὅλου τοῦ σώματος, ἢ τινῶν μορίων, ὄκνος τε πρὸς τὰς κι-
νήσεις, ἀτονία τε περὶ τὰς ἐνεργείας, καὶ βάρους αἴσθησις, ἑλκώδης τε διάθεσις, ἅμα τῷ τῶν φλεβῶν ὄγκῳ.
προσκείσθω δὲ, εἰ βούλει, καὶ τὸ ἔρευθος, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο λέγουσιν ἔνιοι, καὶ μὴν καὶ ὁ τοῦ σύμπαντος σώματος ὄ-
γκος ἀνώμαλός τε τις καὶ κοπώδης διάθεσις. εἰσὶ γὰρ οἳ καὶ ταῦτα προστιθέασιν. ἐρωτήσομεν οὖν αὐτοὺς ἅπερ, ἐγὼ
μειράκιον ὢν ἠρώτησα τὸν ἐμπειρικὸν διδάσκαλον, ὅτε με πρῶτον ταῦτα ἐδίδασκεν, ἆρά γε πάνθ' ἅμα τὰ εἰ-
ρημένα συνελθεῖν δεῖ πρὸς τὴν, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, ἀνάμνησιν τῆς κενώσεως, ἢ κἂν ἓν ἐξ αὐτῶν θεάσωνται, φλεβο-
τομήσουσιν αὐτίκα. πρὸς μὲν οὖν τὴν πρώτην ἐρώτησιν, ἑτοίμως ἀπεκρίνατό μοι, πάντα φάσκων συνελθεῖν
χρῆναι. τοιοῦτον γὰρ πρᾶγμα τὴν συνδρομὴν ὑπάρχειν, ἄθροισμα τῶν συμπληρούντων αὐτὴν ἁπάντων. ἐπει-
δὴ δὲ πρῶτον μὲν ἀνέμνησα δυοῖν ἀνθρώπων, οὓς ἐνάγχος αὐτὸς ἐκεῖνος ἐκέλευσε φλεβοτομηθῆναι, τὸν μὲν ὀφθαλ-
μιῶντα σφοδρῶς, τὸν δὲ ἐκπεσόντα τοῦ ὀχήματος, εἶτ' ἐμπλακέντα γε τοῖς ἱμᾶσι καὶ συρέντα ἐπὶ πλεῖον, ὡς
θλασθῆναι τινὰ μέρη, μετὰ δὲ ταῦτα διασιωπήσαντος αὐτοῦ, καὶ ἄλλου τινὸς ἀνεμνήσθην, ὃν καὶ αὐτὸν πυρέττον-
τα μὲν μετρίως, οὐ φέροντα δὲ τὸ ἄλγημα τῆς κεφαλῆς ἐφλεβοτόμησεν· ἄλλον δὲ πλευριτικὸν, οὐδὲ τοῦτον ἔ-
χοντα τὴν εἰρημένην ἅπασαν συνδρομὴν, ἐν ἀπορίᾳ κατέστη. μεγίστη καὶ τοίνυν καὶ δεῖν ἐπὶ πλεῖον αὐτῷ,
καὶ ἄλλους μὲν τινὰς ὁμοίους. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν εἰρημένων ἀνεμίμνησκον, ὅτι τοσούτῳ δέοντας αὐτοὺς ἅπαν-
τα ἔχειν τὴν συνδρομὴν ἐφλεβοτόμησεν, ὥστ' ἐγὼ μὲν ἔφην οὐδὲ δύο τινὰ τούτων ἀναμιμνήσκεσθαι τοῖς ἀνθρώ-
ποις ὑπάρχοντα. τὸν μὲν γὰρ τοῦ ὀχήματος ἐκπεσόντα γυμναζόμενον ὁσημέραι, καὶ πάσαις ταῖς συνήθεσιν
αὐτάρκως ἐκκρίσεσιν ἐκκενούμενον, ἐσθίοντά τε σύμμετρα, καὶ σχεδὸν ὅλης ἡμέρας ἡμῖν συνδιατρίβοντα, καὶ
μήτε ἐκείνῳ μήτε ἄλλῳ τινὶ δοκοῦντα δεῖσθαι κενώσεως, ἐπειδὴ κατενεχθεὶς ἐθλάσθη τινὰ μόρια, φλεβοτομίας
ἠξίωσε, οὔτε ἔρευθός τι προσκτησάμενον, οὔτ' ἀγγείων ὄγκον, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ἐκ τῶν τῆς συνδρομῆς, ἀλλὰ μό-
νον ἀλγοῦντα τὰ τεθλασμένα μόρια. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τὸν ὀφθαλμιῶντα, καὶ τὸν τὴν κεφαλὴν ὀδυνώμε-
νον, οὐδὲν ὅλως ἔχοντας τῶν εἰρημένων ἐν τῇ πληθωρικῇ συνδρομῇ. καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς ὑφ' ὑμῶν οἶδα φλε-
βοτομηθέντας, ἤτοι μηδ' ὅλως ἔχοντας μηδὲν ἐκ τῆς πληθωρικῆς συνδρομῆς, ἢ οὐ πάντα γε τὰ πρὸς ὑμῶν
λεγόμενα. νυνὶ γὰρ ἔφην ἀναμιμνήσκων ἐμαυτὸν, οὓς εἶδον ὑφ' ὑμῶν φλεβοτομηθέντας, οὐδένα ἐξ αὐτῶν εὐ-
πορῶ, τοῦ, τὴν ἐν τοιούτοις συμπτώμασιν ἅπασαν ἔχοντος συνδρομήν. ἀλλ' ὁ μέν τις, ὅτι κοπώδης ἦν φλεβοτο-
μηθῆ, μηδὲν ἄλλο ἔχων, ὁ δὲ, ὅτι πυρέττων σφοδρῶς, ἢ ἀλγῶν ὀφθαλμοὺς, ἢ κεφαλὴν, ἢ αἱμορροΐδας ἐπεσχημέ-
νος, ἢ καταμηνία γυνή, οὐ πάντα δὲ, ὅσα περ ἡ πληθωρικὴ συνδρομὴ βούλεται συνελθεῖν. εἰ μὲν οὖν ἁπάσας
τὰς διαθέσεις, ἐφ' αἷς τετήρηται φλεβοτομία συμφέρουσα, πληθωρικὰς ὀνομάζεις, ὥρα λέγειν ἡμᾶς ὀφθαλ-
μίαν, πλευρῖτιν, ἄλγημα σφοδρὸν, ἐξ ὀχήματος κατάπτωσιν, ἕτερά τε μυρία, πληθωρικὰς συνδρομάς. εἰ δὲ
τούτων μὲν οὐδὲν ἐν τῇ πληθωρικῇ συνδρομῇ περιέχεται, τὸ δὲ τῶν συμπτωμάτων ἄθροισμα τῶν ἔμπροσθεν εἰ-
ρημένων ὀνομάζεται πληθωρικὴ συνδρομή, οὐδένα χρὴ φλεβοτομεῖν πρὶν ἅπαντα ἔχειν αὐτά. πῶς μὲν οὖν
ἐκεῖνος ἀπήντησέ μοι πρὸς ταῦτα, καὶ οὐδὲν πρέπον ἀπεκρίνατο μακρᾶς ἔργον σχολῆς, οὐ τῶν νῦν ἡμῖν προκει-
μένων ἔργον οἰκεῖον. ἐγὼ δὲ ἐπειδήπερ οὐ σχολὴν ἔδοξεν εἶναι νῦν, ἔγνων μὴ νῦν, ἐν δὲ τῷ περὶ φλεβοτομίας
λόγῳ τοὺς σκοποὺς ἅπαντας ἐπιδεῖξαι προῄρημαι τοῦ βοηθήματος, οὓς οὐδ' αὐτούς τις ἀκριβῶς τε καὶ διω-
ρισμένως ἔγραψεν. ἐάσας οὖν ἐν τῷ παρόντι, τὸ πρὸς τοὺς ἐμπειρικοὺς, αὖθις ἐπάνειμι πρὸς τοὺς λοιποὺς, ἐκεί-

σον τῶν συμπτωμάτων ὧν ἔγραψεν ἐπισκοπούμενος. ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν τοῦ πρὸς τὴν δύναμιν εἰσὶ πλήθους,
ἔνια δὲ τοῦ κατὰ τὸ ἔγχυμα, τινὰ δὲ οὐχ ἁπλῶς ἐστὶ σημεῖα πλήθους, ἀλλὰ τοιοῦδε πλήθους, τινὰ δὲ ὅλως οὐδενὸς
πλήθους, ἀλλ' ἤτοι κακοχυμίας τε καὶ διαφθορᾶς, ἢ ἀρρώστου δυνάμεως, ἢ ὄγκου τῶν στερεῶν σωμάτων. ὅτι δὲ
οὕτω τοῦτ' ἔχει, μάθοις ἂν εἰ προσέχοις τοῖς λεχθησομένοις τὸν νοῦν. Ἡ μὲν δὴ τοιάδε διάθεσις, ὅταν ἄνευ γυ-
μνασίων συμπίπτῃ, ἐνδείκνυται μὲν πάντως πολλὴν οὐσίαν ἐν αἰσθητικῷ σώματι περιέχεσθαι, οὐ μὴν ἥτις γε
ἐστὶν ἡ οὐσία, ἢ τὸ εἶδος αὐτῆς, ἔτ' ἐνδείκνυται, κατὰ γε τοῦτο μόνον αὐτὸ τὸ τείνεσθαι, κοινὸν ὑπάρχει ἁπάσης
οὐσίας, καὶ λεπτῆς καὶ παχείας, καὶ μέσης τῇ συστάσει καὶ πνευματώδους, ἔτι τε θερμῆς τε καὶ ψυχρᾶς, ἢ μέ-
σης, ἀλλ' ἑτέρων τινῶν δεῖται διαγνωρισμάτων, εἰς τὸν τούτων διορισμόν. ἡ δὲ ἐν ταῖς ἐνεργείαις ἀτονία τὴν δύ-
ναμιν ἀρρωστοτέραν δείκνυσι τῷ ἐπιχειρεῖν τὸ κινοῦν, ὡς ἐπὶ χειρῶν κινήσεως ἀσθενοῦς. πολλαῖς γὰρ ἀκολουθεῖ κα-
10 τασάσεσιν. εἴτε γὰρ αὐξηθείη τινὶ τό, τε σαρκῶδες καὶ τὸ πιμελῶδες γένος, ἐν τοῖς αὐτοῖς ὅροις διαμενούσης τῆς
δυνάμεως, ἀνάγκη τὰς κινήσεις ἀτονωτέρας γίγνεσθαι, μένοντος μὲν ἴσου τοῦ κινοῦντος, αὐξηθέντος δὲ τοῦ κι-
νουμένου, εἴτε τῶν χυμῶν τις εἷς, ἢ καὶ πάντες ἅμα πλεονάσειεν, μὴ συναυξηθείσης αὐτοῖς τῆς δυνάμεως, ἀ-
νάγκη καὶ νῦν ἀτονωτέρας γίνεσθαι τὰς ἐνεργείας, εἴτ' ἄμφω μὲν συναυξηθείη, τά τε παρεγχύματα καλού-
μενα καὶ τὰ ὑγρά, μὴ συναυξηθείη δὲ ἡ δύναμις, εἴτε τούτων ὡσαύτως ἐχόντων, ἡ δύναμις ἀσθενεστέρα γένοι-
το. δύναιτο δ' ἂν ποτε καὶ ἄμφω συνελθεῖν, ὥστε τὴν δύναμιν ἀρρωστοτέραν γίνεσθαι, καὶ τοὺς χυμοὺς ἅμα τοῖς
παρεγχύμασιν, ἢ πλείους ἢ ἐλάττους. θατέρου οὖν αὐτῶν ὁποτέρου οὖν ἀτονώτεραι αἱ ἐνέργειαι καὶ διὰ ταῦτα
γίγνονται. καθ' ἕν τε συμβαῖνον ἕκαστον αὐτῶν, καὶ κατὰ δύο καὶ πλείω καὶ πάνθ' ἅμα. τὸ γὰρ ἐπὶ τῇ τῶν στερεῶν
σωμάτων εὐτροφίᾳ νομίζειν, ποτὲ δύνασθαι κίνησιν ἀτονωτέραν ἀπεργασθῆναι, μὴ γινωσκόντων ἐστὶν ἀνθρώπων,
ὡς δι' ὅλων τῶν στερεῶν σωμάτων αἱ δυνάμεις διήκουσιν, ἀλλ' ὥσπερ αὐλοὺς ἢ σωλῆνας, πνεύματι τὰς ἀρτηρίας
20 καὶ τὰ νεῦρα παρασκευαζόντων. ἔστι δὲ τὸ τῆς δὲ τῆς δόξης μοχθηρόν, ἐξ ἄλλων τε πολλῶν, ἀτὰρ οὐχ ἥκιστα καὶ δυοῖν
ἡμετέρων πραγματειῶν τῆς τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων, καὶ τῆς τῶν φυσικῶν δυνάμεων.
εὐεξίας μὲν οὖν ἴδιον, ἡ τῶν στερεῶν σωμάτων εὐτροφία. εὐσαρκίας δὲ καὶ πολυσαρκίας, ἡ τῶν σαρκῶν αὔξη-
σις, ὡς τὰ πολλὰ μὲν οὖν ἀνάλογον ἡ πιμελὴ μᾶλλον αὔξεται. ποτὲ δὲ ἡ πιμελὴ μᾶλλον ἢ σὰρξ ἢ μόνη πιμελή.
εἴρηται δὲ περὶ ζώντων ἐν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασι. καθάπερ δὲ ἐν σαρκὶ τὸ μὲν ἐστὶν εὐσαρκία, τὸ δὲ πο-
λυσαρκία, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν αἵματι, τὸ μέν, οἷον εὐαιμία τίς ἐστι. τὸ δέ, πολυαιμία. τὸ μὲν δὴ τῆς εὐαιμίας,
οὐκ ἄδηλον, ὅτι καὶ ποιότητι καὶ ποσότητι κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀκριβῶς. τὸ δὲ τῆς πολυαιμίας, ἄμεμπτον μὲν τῷ
ποιῷ, τῷ ποσῷ δὲ οὐκ ἄμεμπτον, ἀλλὰ πάντως μὲν, πλέον ἤτοι γε τοῦ κατὰ φύσιν ἐκ γενετῆς ὑπάρχοντος, ἢ τοῦ
πρὸς τὴν δύναμιν. ἐγχωρεῖ γὰρ ποτε ἀλλήλοις συναύξεσθαι παρὰ τὴν ἐκ γενετῆς φύσιν ἀμφότερα, καὶ τὴν
τῆς δυνάμεως ῥώμην, καὶ τὸ πλῆθος τοῦ αἵματος, ὥσπερ ἐν ταῖς ἀθλητικαῖς εὐεξίαις. καὶ γὰρ τὰ ὑγρὰ καὶ σαρ-
30 κώδη, καὶ ἡ δύναμις, ἀνάλογον ἀλλήλοις ἐπ' αὐτῶν συναύξονται. καὶ τοίνυν ἤδη πρόδηλον ὡς οὐδ' οἱ τὸν ὄ-
γκον εἰπόντες τοῦ σώματος ἐν τῶν πληθωρικῶν σημείων ἀληθεύουσιν. ὄγκος μὲν γὰρ φλεβῶν, πληθωρικὸν ἂν
εἴη σημεῖον. ὄγκος δὲ σαρκῶν καὶ πιμελῆς, ἐκείνων ἂν εἴη πλῆθος αὐτῶν, οὐ μὴν ὅγε νῦν ἡμεῖς ζητοῦμεν, ὃ δὴ καὶ
πληθώρα καλεῖται. περὶ γὰρ τούτου τοῦ πλήθους, ὃ δηλονότι κένωσιν ἐνδείκνυται, προθέμενοι λέγειν ἐς το-
σοῦτον, ὅ ποτε ὁμωνυμίαις ἐνδείκνυται, ἐσφάλησαν ἔνιοι τινες ἐξ αὐτῶν, ὥστε εἰς τὸ τῶν σαρκῶν τε καὶ τῆς
πιμελῆς ἀπενεχθῆναι πλῆθος. οὕτω μὲν δὴ μοχθηρὸν πλήθους γνώρισμα, σώματος ὄγκος. αὐτῶν μὲν γὰρ ἂν ἐ-
κείνων εἴη τῶν φλεβῶν ὧν ὁρῶμεν ἐνδεικτικὸς τῆς πληρώσεως, οὐ μὴν ἐξ ἀνάγκης γε τῶν ἐν τῷ βάθει. ἀλλ'
ἐνδέχεται ποτε καὶ τῶν ἔξω φλεβῶν διατεταμένων, οὐχ ὡσαύτως διατετάσθαι καὶ τῶν ἔνδον, οἷον αὐτίκα
κρύους μὲν κατασχόντος, εἰς τὸ βάθος ἀπελαύνεται τὸ αἷμα, καὶ λείπονται μοῦσι μὲν οὕτω δὴ αἱ ἐκτὸς, ὡς μὴ δὲ φαί-
νεσθαι. πάλιν δὲ ἀλέας γινομένης, ἢ λουσαμένων, ἐπὶ τὸ δέρμα καὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ σώματος φέρεται τὸ αἷμα κα-
40 ταλιπὸν τὸ βάθος. εἰ δὲ καὶ περικαὴς εἴη πυρετὸς, ἀναγκαῖον καὶ τό τε καίεσθαι τῷ σώματι, καθάπερ ζέοντι,
πνευματοῦσθαι τε καὶ χεῖσθαι. ὥστε ὁ τῶν φλεβῶν ὄγκος, οὐκ ἔστιν ἀχώριστον γνώρισμα πλήθους χυμῶν, ἀλ-
λὰ πρῶτον μὲν χρὴ τοιαύτην ὑπάρχειν τῷ σώματι κατάστασιν, ὡς μήτε τὰ ἔνδον τῶν ἔξω, μήτε ἐκείνων ταῦ-
τα πλεονεκτεῖν θερμότητι. δεύτερον δὲ, μὴ δ' ἄμετρον εἶναι καθόλου τὸ ζῶον θερμότητα. ἐπὶ τούτοις προσδιο-
ρισθεῖσιν εἴη ἂν ποτε σημεῖον ὁ τῶν φλεβῶν ὄγκος, αἱματικοῦ πλήθους, τοῦ λεγομένου τοῦ κατ' ἐπικράτησιν.
ἀδύνατον γὰρ οὕτως ἀκριβὲς αἷμα ποτε περιέχεσθαι κατὰ τὰς φλέβας, ὡς μηδὲν αὐτῷ μήτε χολῆς ἐμφέρε-
σθαι, μήτε φλέγματος, μήτε ὀρρώδους ἰχῶρος. ὅθεν ἔγωγε κἂν τοῖς ἔμπροσθεν ἠξίουν ὡσαύτως ἀκούειν, εἴτε τοὺς χυ-
μοὺς πλεονάζειν, εἴθ' αἷμα φήσαιμι. τοῦ γὰρ ἀμίκτου καὶ καθαροῦ τῶν ἄλλων ὑγρῶν αἵματος οὐδέποτε ἐν ταῖς
φλεψὶ περιεχομένου. δέδεικται γὰρ τοῦθ' ἡμῖν ἑτέρωθεν ὡς τοῦ μέντοι μικτοῦ, μὴ μέντοι γε ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ὡς ἐν
συμμέτρῳ τινὶ, τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι ζώοις, ἐπιμεμιγμένων αὐτῷ τῶν ἄλλων, οὐδὲν διοίσει χυμοὺς ἢ αἷμα
50 προσαγορεύειν. συναυξανομένων γὰρ ἁπάντων ἐν τῇ κατὰ φύσιν συμμετρίᾳ τῷ κατ' ἐπικράτειαν αἵματι, ταυ-
τὸν σημαίνει τὸ τῶν χυμῶν ὄνομα, καὶ οὐδὲν διαφέρει τοὺς χυμοὺς ηὐξῆσθαι λέγειν, ἢ τὸ αἷμα τοῦ λόγου τοῦ φά-
σκοντος τοὺς χυμοὺς αὐτὸ τοῦτ' ἐπιδεικνυμένου, τὸ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀναλογίαν πάντως πλεονάσαι. τουτὶ μὲν
οὖν ἡμῖν οὕτως διωρίσθω. πάλιν δ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἴωμεν. ὁ γὰρ τῶν φλεβῶν ὄγκος, ἂν μήτε δι' ἐπικράτησιν
τῆς ἔξωθεν καταστάσεως μήτε διάχυσιν τε καὶ ζέσιν ᾖ γινόμενος, αἱματικὸν ἔσται τὸ πλῆθος ἐνδείκνυται. χρὴ δὲ μὴ δὲ
κατὰ ῥέοντον ἐσχηματίσθαι τὸ τοιοῦτον μόριον, ἢ κεκινῆσθαι προσφάτως ὑπὲρ τὰ ἄλλα. διὸ καὶ τινὶ λόγῳ περιλαβὼν
ἄν τις ἅπαντας τοὺς κατὰ μέρος διορισμοὺς, τότ' ἐνδείκνυσθαι φήσει τὸν ὄγκον τῶν φλεβῶν αἵματος πλῆθος,
ὅταν ἅπαντα τὰ μόρια τὴν αὐτὴν κατάστασιν ἔχῃ μετὰ συμμέτρου θερμασίας. ὡς εἴγε ὡσαύτως μὲν ἅπαντα
διακέοιτο, θερμότης δὲ ἄμετρος ὑπάρχοι, χύσις ἐν τῷ δὲ γίγνεται τῶν χυμῶν εἰς ὄγκον αἴρουσα τὰς φλέβας,

οὐ μὴν αἱματικόν γε τὸ πλῆθος, ἀλλὰ πνευματικὸν ἐνδείκνυται. πνευματοῦνται γὰρ οἱ χυμοὶ θερμαινόμενοι,
διὸ καὶ ὅσοι τὸν ὄγκον τῶν φλεβῶν ἀπεφήναντο πλῆθος σημαίνειν, ἐὰν δὴ προσυπακούσῃ τις ἐν τῷ λόγῳ
τὸ κατ᾽ ἐκείνας τὰς φλέβας ἐν αἷς περ ἂν ὁ ὄγκος γινόμενον, ὀρθῶς εἰρηκέναι δόξουσι. πλείων γὰρ ἡ οὐσία τῆς
πρόσθεν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν, ἡ τὸν ὄγκον ἐργασαμένη ταῖς φλεψὶν, οὐ μὴν ἤδη γέ πω δῆλον, ὁποῖόν τι τὸ πλῆθος
ἐστίν. ἁπάσης γὰρ οὐσίας πολλῆς, ὁ παρὰ φύσιν ὄγκος κοινὸς, εἴτ᾽ οὖν αἷμα καθαρὸν, εἴτε χολῶδες, εἴτε ὀρῶδες,
εἴτε φλεγματικὸν, εἴτε πνευματικὸν ὑπάρχει. ὥσπερ δὲ ὄγκος κοινὸν ἁπάσης πλήθους διαφορᾶς, οὕτω καὶ τὸ
τείνεσθαι τὰς φλέβας. ἕπεται γὰρ καὶ τοῦτο τῷ ποσῷ τοῦ πλήθους, οὐ τῇ κατ᾽ εἶδος διαφορᾷ. ὥσπερ ὁ ὄγκος
καὶ ἡ τονώδης αἴσθησις οὐ μᾶλλόν τι χυμῶν, ἢ πνεύματος ἐνδείξεται πλῆθος. εἰ μὲν οὖν τις ὧδέ πως ἀποφαίνοιτο,
κατὰ τὰς τονώδεις αἰσθήσεις, ἐξ ἀνάγκης πλῆθος ἐστὶν, ἀληθὲς εὑρεῖ. καὶ μέντοι κἂν οὕτως φήσειε, τὸ ἐν αἰσθητι-
10 κοῖς μέρεσι πλῆθος, ἐπιφέρει τινὰ διάθεσιν, ἀληθὲς ἐρεῖ καὶ αὐτός. εἰ δέ τις ἐάσας τὸ γενικὸν ὄνομα τὸ πλῆθος, ἢ
τοὺς χυμοὺς, αἷμα παραλάβοι κατὰ τὸν λόγον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀληθεύσει, δι᾽ ἃς εἴπομεν αἰτίας. ὅτι δ᾽ οὐδὲ πλή-
θους ἁπλῶς, ἀλλὰ τοῦ τε μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐν αὐτῷ διαφορᾷ κατά τε τὸν ὄγκον ἐστὶ τῶν φλεβῶν, καὶ τὴν το-
νώδη διάθεσιν, ἐνθένδε δῆλον. οὐδὲν μέχρις οὗ δύναται πληρούμενον, αἰσθάνεται περιγενέσθαι τάσιν αὐτῷ βιαίαν.
εἰ δὲ εἰς ὄγκον μὲν αἴροιτο, μηδέπω δέ γε βιαίως, οὐδέπω τείνεται. διὸ τῶν ὄγκων, ὁ μὲν, ἅμα τῇ τάσει, πλεῖον ἐν-
δείξεται πλῆθος. ὁ δ᾽ ἄνευ ταύτης, ἧττον. πῶς οὖν ἐνίοτε τὴν ἀρχὴν μὲν οὐδεὶς ὄγκος φαίνεται κατὰ τὰς φλέ-
βας, ἡ τονώδης δέ ἐστιν ἰσχυρὰ αἴσθησις, χρὴ γὰρ δήπου τοῖς μεγίστοις ὄγκοις ἕπεσθαι τὴν τοῦ τείνεσθαι διάθεσιν;
ἢ διότι ἐστὶν ἐνίοτε ὁ ὄγκος ἐν ταῖς διὰ βάθους φλεψὶ* διατείνει, ἔπειτ᾽ ἐν τῷ πρός τι τὸ πλῆθος, ὑπὲρ οὗ νῦν δια-
λεγόμεθα, τό τε πρὸς τὴν εὐρύτητα τῶν ἀγγείων, ὃ δὴ πλῆθος λέγομεν, οὐδέπω τεινομένων αὐτῶν, τό τε
πρὸς τὴν τῶν χιτώνων τάσιν. δῆλον ὅτι, τοῦ μὲν ὄγκου τῶν φλεβῶν ἡ γένεσις ἐπιδίδοται, εἰς πλῆθος αὐξομένου
20 τοῦ αἵματος ὑπὲρ τὴν φυσικὴν ἑκάστου συμμετρίαν, ὥστε πρὸς ἐκείνην λέγεσθαι τὸ πολὺ, τὸ δὲ τείνεσθαι τὸν χι-
τῶνα τῆς ὡς πρὸς αὐτὸν συμμετρίας ἐνδείκνυται τὴν ὑπερβολήν. οὐ γὰρ ἐστι κατὰ φύσιν οὐδέτερον τείνεσθαι.
ἑκάτερον οὖν ἐστι πολὺ τό, τε ὡς πρὸς τὴν κατὰ φύσιν συμμετρίαν αἷμα, καὶ πρὸς τὴν τοῦ χιτῶνος τάσιν. ἐ-
μνημόνευσε δὲ Ἐρασίστρατος ἀμφοτέρων, οὐ διηρθρωμένως μὲν, οὐδ᾽ οὕτως σαφῶς ὡς ἐγὼ νῦν, ὅμως ὥστε ἐμφαί-
νειν, ὅτι ᾔδει εἶναι φύσιν τοῦ πράγματος. ἐν μὲν γὰρ τῷ φάναι, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν οὖν καὶ μετρίως πληρουμένων τῶν
ἀγγείων, εὐτονώτεροί τε καὶ ἰσχυρότεροι ἑαυτῶν φαίνονται παρὰ τὸ εἰθισμένον, ἐνεδείξατο τὴν ὑπὲρ τὸ κατὰ
φύσιν ἑκάστῳ τοῦ αἵματος ἀμετρίαν, ἐν οἷς δὲ ἑξῆς ἐπιφέρων φησὶν, ἐπὶ πλέον δὲ πληρώσεως, ἐρχομένων πα-
ρεμπίμπλανται βραχίονές τε καὶ χεῖρες καὶ κνῆμαι, τὴν ὡς πρὸς τοὺς περιέχοντας τὸ αἷμα χιτῶνας ὥστε
ὅρους εἶναι δύο τῆς τοῦ αἵματος ὑπὲρ τοῦ κατὰ φύσιν αὐξήσεως, ἕνα μὲν ἐν τῷ πληροῦσθαι τῶν φλεβῶν τοὺς
χιτῶνας εἰς ὄγκον αἰρομένους ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ, τὸν δὲ ἕτερον, ἐν ᾧ πρὸς τούτῳ, καὶ τὸ τείνεσθαι συμ-
30 βαίνει, μὴ δι᾽ ἑτέρου τούτων ὁρωμένου ἐν τῷ πρὸς τὴν δύναμιν πλήθει. περὶ μὲν δὴ τούτων ἱκανὰ καὶ ταῦτα. τὸ
δὲ ἔρευθος, οὗ καὶ αὐτοῦ μνημονεύουσιν οὐ πλήθους μὲν ἁπλῶς, ἀλλ᾽ αἱματικοῦ πλήθους γνώρισμα. δεήσεται δὲ
καὶ αὐτὸ τῶν αὐτῶν διορισμῶν, ὧνπερ ὁ ὄγκος. εἰ γὰρ διά τι τῶν ἔξωθεν, οἷον ἥλιον, ἢ λουτρὸν, ἢ γυμνάσια, ἢ πο-
ρείαν, ἢ ἁπλῶς εἰπεῖν θερμασίαν, οὕτω δὲ καὶ θυμὸν, αἰδῶ τε καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ὀξεῖς δὲ πυρετοὶ, τούτου τοῦ
γένους εἰσίν. ὅταν οὖν ὁμαλὴ μὲν ὅλου τοῦ σώματος ἡ διάθεσις εἴη, μηδὲν δὲ ὧν εἴρηκα παρῇ, τότ᾽ ἂν εἴη τὸ ἔρευθος
αἱματικοῦ πλήθους γνώρισμα τοῦ καθ᾽ ὅλον τὸ ζῶον, εἰ δὲ μὴ, ἀλλά γε κατ᾽ ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐν ᾧ φαίνεται. καὶ γὰρ
καὶ ταῖς φλεγμοναῖς, εἴτ᾽ ἐν τοῖς μυσὶν, εἴτ᾽ ἐν τοῖς δέρμασι συνίστανται, τὸ τοιοῦτον ἕπεται χρῶμα. πληθωρι-
κοῖς ὑπάρχουσι νοσήμασιν. ἀλλὰ περὶ φλεγμονῶν αὐτάρκως ἐν ἑτέρῳ λέλεκται γράμματι καθ᾽ ὃ περὶ τῶν
παρὰ φύσιν ὄγκων ἐπισκεπτόμεθα, δεικνύντες ἅπαντας αὐτοὺς ἀπὸ πλήθους ὑγρῶν, ἄλλοτε εἰς ἄλλο μέρος
κατασκηπτόντων συνίστασθαι. νυνὶ δὲ οὐ περὶ τούτων, ἀλλ᾽ ὡς εἴρηται πρόσθεν ὑπὲρ ἐκείνου τοῦ πλήθους ὁ λόγος
40 ἐστὶν, ὃ καλεῖται πληθώρα, πλεονεξίας χυμῶν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι συνισταμένης. οὐχ οὕτω δὲ φαμὲν ἐν ὅλῳ τῷ
σώματι συνίστασθαι πλῆθος, ὡς ἀμφότερα τὰ γένη τῶν σωμάτων βεβλάφθαι, τό, τε τῶν ἀγγείων, καὶ τῶν σαρ-
κῶν, ἐγχωρεῖ γὰρ ἐνίοτε καὶ μόνον θάτερον, ὡς εἰ καὶ ὁπότερον ἂν καταλειφθείη μόνον, οὐ καθ᾽ ἕν τι μόριον
ἢ δύο τούτου συμβεβηκότος, ἀλλ᾽ ἤτοι καθ᾽ ὅλον τὸ ζῶον, ἢ κατὰ τὰ πλεῖστά τε καὶ κυριώτατα μόρια.
καὶ τοίνυν καὶ τὸν ὄγκον ὁποῖός τίς ἐστιν ἐξευρεῖν, ἱκανῶς γεγυμνασμένου περὶ τὰς διαγνώσεις ἀνδρὸς
δεῖται. κατὰ γοῦν τὸ σαρκῶδες γένος, ἕτερος μὲν ὄγκος ὁ τῶν σαρκῶν αὐτῶν ἐστιν, ἕτερος δὲ ὁ τῶν ὑ-
γρῶν, ὥσπερ ἐρίου τινὸς ἢ σπογγιᾶς, τῆς σαρκὸς ἐμπεπλησμένης ὑγρότητος περιττῆς. ἀλλὰ τὸ μὲν
τοιοῦτον πλῆθος ἐν ταῖς σαρξὶν, ἀνάλογόν ἐστι τῷ κατὰ τὸ ἔγχυμα καλουμένῳ ἐπὶ τῶν ἀγγείων, τὸ δὲ ἕτερον
πλῆθος, τῷ πρὸς τὴν δύναμιν, ἢ μετὰ βάρους, μεμνημένων ἡμῶν, ὅτι μηδὲν διήνεγκεν, ἢ περὶ συνθέτου σαρ-
κὸς, ἢ περὶ μυῶν διαλέγεσθαι, καὶ ὡς εἴποτε περὶ πλήθους ὁ λόγος γίγνοιτο τοῦ κατὰ τὰς σάρκας, τοὺς μῦς ἀ-
50 κουστέον ἐστὶν, οὐ τὴν ἁπλῆν ἐκείνην σάρκα, τὴν ὑπό τινων ὀνομαζομένην παρέγχυμα. κατὰ μέντοι τὰς ἀρτη-
ρίας καὶ τὰς φλέβας, οὐχ ὁμοίως αἰσθητόν ἐστι τὸ πρὸς τὴν δύναμιν πλῆθος αὐτοῖς τοῖς κάμνουσιν, ἀλλ᾽ ὅσοι
περ ἂν ὦσιν αἰσθητικώτατοι φύσει, μόνοις τοῖς τοιούτοις ἀμυδρόν τι καὶ βύθιον βάρος ἐμφαίνεται κατὰ τὸ σῶ-
μα. διὸ χρὴ ζητεῖν ἕτερά τινα σαφέστερα τοῦ τοιούτου πλήθους γνωρίσματα. ἐνθυμοῦ δὲ τῶν πλείστων ἰατρῶν
ἐσχηκότων ἀμφ᾽ αὐτὸν, καὶ τῶν μὲν, οὐδ᾽ ὅλως ἐπισκεψαμένων, ἐνίων δὲ ἐλλιπῶς, οὐδὲν εὕρηται βεβαιότερον
γνώρισμα τῆς τῶν ἀρτηριῶν κινήσεως, ἣν ἐν ταῖς περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείαις αὐτάρκως ἐξηγησά-
μεθα. τὰ πολλὰ μὲν γὰρ ὁμοῦ ταῖς ἀρτηρίαις αἱ φλέβες ἐν πληθώρᾳ καθίστανται, διὰ τὴν σύῤῥοιαν τῶν ἀγ-
γείων, ἣν πολλάκις ἐν ἑτέροις ἀπεδείξαμεν, ἔστιν ὅτε δὲ χυμῶν γλίσχρων, ἢ παχέων ἠθροισμένων ἐν ταῖς φλε-
ψὶν, οὐκ εὐπετὴς ἡ μετάληψις αὐτῶν εἰς τὰς ἀρτηρίας γίγνεται, σπάνιον δέ ἐστι τὸ τοιοῦτον. εἰ μὴ γὰρ ἐσχάτως

ἄσιν παχεῖς, ἢ γλίσχροι χυμοὶ, μεταῤῥυήσονται πάντως. ἐν μὲν δὴ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν, οὐδὲν ἐναργὲς
γνώρισμα τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἠθροισμένου πλήθους, ἐκ δὲ τῆς τῶν ἀρτηριῶν κινήσεως ἔνεστι λαβεῖν, εἰ
καὶ ὅτι μάλιστα τῷ νικῶντι ἔχω καὶ παράδοξον δοκεῖ. καίτοι μὴ μεταδίδουσι ταῖς ἀρτηρίαις αἵματος. κατὰ μέν-
τοι τὰς ἄλλας διαθέσεις τῆς πληθώρας, πιστεύειν χρὴ τοῖς ἐκ τῶν σφυγμῶν σημείοις, ἃ διὰ τῆς οἰκείας εἴ-
ρηται πραγματείας. τὰς δὲ ἰδέας τοῦ πλήθους, ὅταν γε ὁμαλῶς ἐκτεταμένον εἰς ὅλον τὸ σῶμα ᾖ, κατὰ τὰ
δὲ διαιρεῖσθαι. ἐξέρυθρον μὲν γὰρ τὸ τοῦ αἵματος πλῆθος ἐστὶν, ὕπωχρον δὲ, τὸ τῆς ξανθῆς χολῆς. ἐπὶ δὲ τὸ λευ-
κότερον ἐκτρέπεται τοῦ κατὰ φύσιν, ὅταν τὸ φλέγμα κρατῇ, καθάπερ ἐπὶ τὸ μελάντερον, ἣν ἡ μέλαινα χολή.
καθ' ἕκαστον δὲ τῶν εἰρημένων συναυξάνεσθαι χρὴ καὶ τὸ αἷμα. μόνη γὰρ εἴ ποτε πλεονάσειεν ἡ ὠχρὰ καὶ ξανθὴ
προσαγορευομένη χολὴ, καθάπερ ἐν ἰκτερικοῖς, οὐκ ἔτι πλῆθος, οὐδὲ πληθωρικὴ διάθεσις, ἀλλὰ κακοχυμία
τὸ τοιοῦτόν ἐστι πάθημα. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐπὶ τῆς μελαίνης χολῆς καὶ τοῦ φλέγματος. ὅταν δὲ ὡς εἴρηται
πρόσθεν, ἢ βάρος, ἢ ὄγκος ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν ᾖ, πληθωρικὴ μὲν ἡ τοιαύτη διάθεσις εἴρηται, ἐκ δὲ τῆς χρόας
γνωστέον χρὴ τὴν ἰδέαν τοῦ κρατοῦντος χυμοῦ, μόνη δὲ χολὴ τῶν ἀχωρίστων τοῦ πλήθους συμπτωμάτων, οὐδέτε-
ρον ἐργάσασθαι δύναται, οὔτ' οὖν τὸν ὄγκον, οὔτε τὸ βάρος. ἑτέρων γάρ τι πρὸς ταύτης ἔσται πάθημα πρὶν
ἐς τοσοῦτον αὐξηθῆναι. μόνον δ' ἔπερ ἄρα, τὸ φλέγμα, καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ κατὰ τὰς λευκο-
φλεγματίας ὀνομαζομένους ὑδέρους ἐν ὅλῳ τῷ σώματι δυνήσεται πλεονάσαι. δῆλον δὲ ὡς καὶ τὸν ὠμὸν ὀνο-
μαζόμενον ὠμὸς χυμὸς ἕν τι τῶν φλέγματος εἰδῶν, ἔν γε τῷ νῦν λόγῳ τίθεσθαι χρή. ὡς εἴ γε ἕτερον ἐκείνου
θήσομεν, πρὸς αἷς εἴπομεν ἄρτι πλήθους διαφοραῖς, ἀναγκαῖον ἐστὶ προσθεῖναι καὶ τὴν ἐκ τοῦ τοιούτου χυμοῦ.
παχύτερος δέ ἐστι τοῦ ἄλλου φλέγματος ὁ χυμὸς οὗτος, ἧττόν τε πνευματικὸς, οἷος ἐν τοῖς οὔροις ὑφίσταται, μά-
λιστα τοῖς δὲ ἄλλης διαίτας πολλὴν ὑπόστασιν, ἔτνει τε κυάμων ὁμοίαν ἔχουσι. καὶ μὴν καὶ διεχώρησε κάτω
πολλάκις ὁ τοιοῦτος ἀθρόως χυμὸς ἐκείνοις τῶν σωμάτων, ὅσα γυμνασίων μὲν ἀπείχετο, παμπόλλοις δὲ ἐδέ-
σμασιν ἐχρῆτο, καὶ λουτροῖς ἐπὶ τροφαῖς. ἀλλὰ καὶ τούτῳ τῷ χυμῷ, καθάπερ καὶ τῷ φλέγματι, λευκή τις
ἀχροια καθ' ὅλον τὸ σῶμα συνυπάρχει. τὰ δ' ἄλλα τοῦ φλέγματος εἴδη, τὸ μὲν ἐστι γλυκὺ, τὸ δὲ, ὀξύ. τὸ δὲ, ἁλικὸν
καὶ ὑπνώδεις μὲν γίγνονται ἐπὶ τοῦ γλυκέως, πεινώδεις δὲ ἐπὶ τοῦ ὀξέος πλεονάζοντος. ὥσπερ δὴ διψώδεις
ὅταν ἐπικρατῇ τὸ ἁλυκὸν, ἀνόρεκτοι δὲ ἐπὶ τῷ προειρημένῳ τῷ ὠμῷ. τὰ δὲ τῶν ὕπνων, ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις
φλέγμασι τοῖς προειρημένοις, βραχὺ πλείω τοῦ κατὰ φύσιν. ὁ δ' ὠμὸς χυμὸς, ὥσπερ τὸ γλυκὺ φλέγμα, σα-
φῶς ὑπνώδεις ἀποτελεῖ. δέδεικται γὰρ ἑτέρωθεν, τῆς αἰσθητικῆς ἀρχῆς ὑγραινομένης τε καὶ ψυχομένης τὴν
κωματώδη ἕπεσθαι διάθεσιν, ὥσπερ γε καὶ τὴν ἀγρυπνίαν ξηραινομένης, καὶ θερμαινομένης. ταῦτ' ἄρα καὶ οἱ
χολώδεις ἄγρυπνοι πάντες ἐφ' ἑκατέρα τῇ χολῇ. σύνεστι δὲ ἐξαίρετον ἐπὶ τῆς μελαίνης, τὸ σκυθρωπόν τε καὶ
δύσθυμον ἄνευ λόγου. εἰ δὲ μὴ καθ' ὅλον σῶμα. πλεονάζοιεν οἱ προειρημένοι χυμοὶ, καθ' ἕν τι δὲ μόριον ἀ-
θροισθεῖεν, ὅπως ἐργάζονται παρὰ φύσιν αὐτοῖς τοῖς σώμασιν, ὑπὲρ ὧν ἑτέρωθι δείκνυται. καὶ αὐτὰ δὲ τὰ
νῦν αὐτῶν εἰρημένα συμπτώματα, πλὴν τῆς ἀχροίας, ἐγκέφαλόν τε καὶ στόμαχον κατειληφότων ἐστίν. ἀγρυπνίαι
μὲν γὰρ καὶ ὕπνοι, διὰ τὸν ἐγκέφαλον, ὀρέξεις δὲ καὶ ἀνορεξίαι διὰ τὸν στόμαχον ἄλλοτε ἄλλως διατιθέμενον
γίγνονται. δῆλον δ' ὅτι τὸ στόμα τῆς γαστρὸς εἴρηται νῦν στόμαχος, ἐν ᾧ τὸ μὲν φλέγμα τὸ ἀθροισθὲν ὡς ὀλίγον ἔμ-
προσθεν εἴρηται, τὰς ὀρέξεις ἐποίησε. τῶν δὲ χολωδῶν, ἐπὶ μὲν τῆς ξανθῆς διψώδεις τε καὶ ἀσώδεις ἔσονται.
καὶ τὸ στόμα πικρὸν αὐτοῖς ἐστιν. ἐπὶ δὲ τῇ μελαίνῃ, δύσθυμοι καὶ σκυθρωποὶ καὶ φοβεροὶ καὶ ἄδηλοι, καὶ σίτου μέν τι, ἀ-
πόσιτοι δ' οὐ πάντες, ἀλλά τινες αὐτῶν ἱκανῶς ᾗ πεινώδεις εἰσὶν, οἷς αὐτὴ ἡ μέλαινα τὴν ὀξεῖαν ποιότητα κρατοῦσαν ἔχει.
γίγνεται δὲ τοῦτο, κακοηθεστέρας αὐτῆς ἀποτελουμένης. ἕως δ' αὖ δὲ μόνον οἷον ἰλὺς αἵματος ᾖ, μήπω δ' ἀκριβῶς
ὀξεῖα, κάλλιον ἴσως μελαγχολικὸς χυμὸς ἕως ἂν λέγεται. μὴ δὲ καλεῖν μηδέπω τὸν τοιοῦτον χυμὸν μέλαιναν χο-
λὴν, ἀλλ' ὥσπερ εἴωθα μελαγχολικὸν, ὅτι τοῦ γενέσθαι μέλαιναν χολὴν πλησίον ἥκει. ἀλλ' οὐ νῦν καιρὸς ὑπὲρ
τῆς ἐν ταῖς κακοχυμίαις διεξέρχεσθαι διαφορᾶς, ὅτι νῦν δὲ πλῆθος εἶπον ὀνομάζεσθαι αὐτάς. ἡμῖν δὲ οὐχ ἁ-
πλῶς τὸ πλεονάζον ὁπωσοῦν ἐξευρεῖν, ἀλλὰ περὶ πλήθους σκέψασθαι προὔκειτο. πλεονεξία δέ ἐστι τοῦτο τῶν
καθ' ὅλον τὸ σῶμα τοῦ ζώου χυμῶν. οὔτ' οὖν τῶν κατὰ μέρος ὄγκων, οὔτε κακοχυμίας ἀκούειν χρὴ ποθὲν ἐν τῷ
λόγῳ τῷ δὲ τὰς ἰδέας, ἀλλ' ὅταν ἤτοι κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀναλογίαν αὐξηθῶσιν ἅπαντες, ἢ τινὰ βραχεῖαν ὑπε-
ροχὴν ἐξ αὐτῶν εἷς λάβοι. τὸ μὲν οὖν αἷμα παμπόλλην ὑπεροχὴν δύναται λαβεῖν, ἐν ταῖς πληθωρικαῖς δια-
θέσεσι. τῶν δὲ ἄλλων χυμῶν οὐδείς. κακοχυμία γὰρ ἤδη τό γε τοιοῦτον, οὐκ ἔτι πλῆθος, οὐδὲ πληθώρα κα-
λεῖται. διὸ καὶ σφυγμοὶ, κατὰ μὲν τὰς κακοχυμίας οἰκεῖοι τῇ φύσει τῶν χυμῶν ἀκριβῶς εἰσίν. ἐπὶ δὲ τοῖς
εἰρημένοις πλήθεσιν, οὐχ ὁμοίως ἐναργεῖς ἀποσώζουσι τὰς διαφοράς, ὅτι σὺν αἵματι διαμελεῖ πάντως ἐστὶν ὁ
πλεονάζων χυμός. ὅταν δὲ κρατήσῃ σφοδρῶς, ἐπὶ μὲν τῇ ξανθῇ χολῇ, τοιούτους ἀνάγκη γενέσθαι σφυγμοὺς
οἵους εἴπομεν ἕπεσθαι, ξηραινομένης τε καὶ θερμαινομένης τῆς καρδίας, ἐπὶ δὲ τῇ μελαίνῃ, τοιούτους αὖ πά-
λιν, οἵους ἔφαμεν, εἰ ψύχοιτό τε καὶ ξηραίνοιτο γίγνεσθαι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, εἰ νικήσειέ ποτε τὸ φλέ-
γμα τοὺς ἄλλους, ψυχρᾶς καὶ ὑγρᾶς διαθέσεως ἐκγόνους ἀποτελέσει σφυγμούς. αἵματι δὲ τῷ μὲν ἀκριβῶς κα-
τὰ φύσιν, οὐδεμία τῆς ἀρχαίας καταστάσεως ἀλλοίωσις ἕπεται. τῷ δὲ ὑγροτέρῳ πλεονάζοντι, καὶ οἱ σφυγμοὶ συν-
αλλοιοῦνται, καθάπερ εἰ θερμότερόν τε καὶ ψυχρότερον ἑαυτοῦ γένοιτο. εἴρηται δὲ ἐν τῇ περὶ τῶν σφυγμῶν
πραγματείᾳ τὰ τοιαῦτα σύμπαντα. νῦν δὲ ἀρκέσει τό γε τοσοῦτον εἰπεῖν, ὡς ἐξ ἀργίας μὲν καὶ διαίτης
ὑγρᾶς, ὑγρότερον ἑαυτοῦ γένοιτ' ἂν τὸ αἷμα πλεονεξίᾳ τῶν ὑδατωδῶν περιττωμάτων. ἐπὶ θυμῷ δὲ καὶ γυμνα-
σίοις ἐγκαύσεσί τε καὶ τείλεσι, καὶ φαρμάκῳ θερμαίνοντι, καὶ τροφῇ τοιαύτῃ, καὶ οἴνοις ἀκρατεστέροις, καὶ
παλαιοτέροις, θερμότερον, ὥσπερ γε καὶ διά τινα ψύξιν ὑπόγυον, ψυχρότερον. εἰ δὲ ἐπὶ πλεῖον ἐδέσμασι χρῷ-
το τις ξηροτέροις τὴν κρᾶσιν, οὐ μὴν ἄλλην τινὰ ἔχουσι δυσκρασίαν, ξηρότερον ἐκεῖνο γένοιτ' ἂν τὸ αἷμα. καὶ

ἤδη καὶ κατὰ συζυγίαν ὑγρότερόν τι καὶ ψυχρότερον, ἢ ψυχρότερόν τι καὶ ξηρότερον θερμότερόν τι καὶ ὑ-
γρότερον, ἢ θερμότερόν τι καὶ ξηρότερον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις αἰτίοις ἀποτελεσθήσεται, χωρὶς τοῦ τῶν ἄλλων τινὰ
πλεονεκτῆσαι χυμῶν. εἰ δὲ καὶ διὰ τὴν ἐκείνων μῖξιν, εἰς δυσκρασίαν ἀφίκοιτο, μετὰ κακοχυμίας ἂν ἡ τοιαύ-
τη δυσκρασία συσταίη, λεγομένη μὲν ἔτι καὶ νῦν, ἤτοι θερμοτέρου γεγονέναι τοῦ αἵματος, ἢ ψυχροτέρου, τι καὶ
ὑγροτέρου. καὶ κατὰ τὰς ἑτέρας δυσκρασίας ἕξ, ὀκτὼ γὰρ ἦσαν αἱ σύμπασαι. καθ' ἕτερον δέ τινα τρόπον, οὐχ
ὡς ὁπότε μόνον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ τοιοῦτον ὑπάρχειν. οἱ σφυγμοὶ δὲ κατὰ τὰς δυσκρασίας τὰς ὀκτὼ τὴν ἰδίαν
ἐκείνην ἕξουσιν, ἣν ἐν τῇ τῶν σφυγμῶν πραγματείᾳ διήλθομεν. εἴτε δι' ὡς εἴρηται μόνου τοῦ αἵματος ὄντων, εἴτε
διά τινα ἐπιμιξίαν χυμοῦ. διορίζεσθαι χρὴ, τῇ τε συνούσῃ χροιᾷ παντὸς τοῦ σώματος, καὶ τοῖς ἄλλοις συμπτώ-
μασιν, ὅσα περὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως, ἢ ὀρέξεως καὶ ἀνορεξίας, ἤ τι τοιοῦτον, μικρὸν ἔμπροσθεν εἴρηται, καὶ
10 τῇ προηγησαμένῃ διαίτῃ, καὶ τοῖς γυμνασίοις, καὶ τοῖς αὐτῷ τῷ κάμνοντι συμπίπτειν εἰθισμένοις, ἔτι τε τῇ
ὥρᾳ καὶ τῇ χώρᾳ καὶ τῇ φυσικῇ πυκνότητι καὶ ἀραιότητι τοῦ σώματος. ἄμεινον γὰρ ἐκ πάντων τὸ πιστὸν τῇ δια-
γνώσει λαμβάνειν, οὐκ ἐξ ἑνὸς ἢ δυοῖν, εὖ εἰδότας ὡς αὐτὸ μόνον ἐν τῇ τέχνῃ πλεῖστα κεκοινώνηκε τοῦ σφάλλεσθαι,
λέγω δὴ τὸ μέρος τῆς τέχνης τοῦτο, τὸ διαγνωστικὸν ἅπαν, οὐ μόνον τὸ κατὰ τὴν κακοχυμίαν ἢ τὸ πλῆθος, ἅπερ νῦν
ἡμῖν διορίζεσθαι πρόκειται. τὰ γὰρ περὶ τὰς ἐνεργείας ἢ τὰς τῶν νοσημάτων αἰτίας, ἢ τὰς ἰάσεις, ἐπὶ ση-
μειωτικῶν ἴδιον ἔχει τὴν γνῶσιν. εἴρηται δ' ἐπὶ πλέον ὑπὲρ αὐτῶν τούτων ἑτέρωθεν. καὶ νῦν ἀρκέσει τὸ προσ-
θὲν αὐτάρκως διορισαμένους, αὐτόθι που καταπαῦσαι τὸ γράμμα. γίγνοιτο δ' ἂν αὐτάρκης ὁ λόγος ἐπὶ πα-
ραδείγματι ἐξετασθείς. ἔστω δὴ τὸν μὲν ἄνθρωπον ἀπύρεκτον ὑπάρχειν, ἐν ὄγκῳ δὲ μείζονι τὰς φλέβας αὐτῷ,
καὶ τὸ σύμπαν σῶμα ἐρυθρότερον. σκεπτέον οὖν εἰ μηδὲν τούτῳ τῶν θερμαινόντων αἰτίων ἐπλησίασεν. εἰ γάρ
τοι φαίνοιτο, βέλτιον ἀναβάλλεσθαι τὴν διάγνωσιν, ἄχρι περ ἂν ἡ ἐξ ἐκείνου κίνησις ἐν ὅλῳ τῷ σώματι
20 καταστῇ. διότι μήτε θυμούμενον, ἢ λελουμένον, ἢ λουόμενον, ἢ γεγυμνασμένον, ἢ οἴνου προσενηνεγμέ-
νον ἀρτίως, ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν τεθερμασμένον, εἰς τὴν διάγνωσιν ἄγειν προσήκει, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ πασῶν τῶν
ἔξωθεν ὑπαρχόντων κινήσεων. εἰ γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ φαίνοιτο τοιοῦτος, αἷμα πλεονάζει τῷ ἀνθρώ-
πῳ. τοὐντεῦθεν ἐπισκέπτεσθαι τἄλλα, πρῶτα μὲν ὅσα μεγίστην ἔχει δύναμιν, εἶτα ἐξῆς τὰ λοιπά. ἐνδεί-
κνυσι δὲ βάρος καὶ τάσις, ὅ, τι πρὸς τὰς κινήσεις ὄκνος, εἶθ' ἑξῆς τὰ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς, ἀγρυπνίας τε καὶ
ὕπνους, ὀρέξεις τε καὶ ἀνορεξίας, ὅσα τἄλλα τοιαῦτα. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν προηγησαμένων ἕκαστον, ὅσα
πλῆθος ἐργάζεται, μήτις συνήθης ἔκκρισις ἐπέσχηται. μὴ γυμνάσιον ἠμέληται, μὴ πλείω καὶ πολύτροφα
σιτία συνεχῶς προσενήνεκται, μὴ μετὰ τροφὴν ἀλλ' εὐθὺς χρῆται λουτροῖς. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι μὴ πολλάκις ὁ τοιοῦ-
τος ἄνθρωπος ἁλίσκεται νοσήμασι πληθωρικοῖς. ἐπὶ τούτοις ἅπασι, καὶ τὰ παρὰ τῆς χώρας καὶ ὥρας, ἢ
εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο προσθεὶς, οὐκ ἴσην ἅπασι νέμων τὴν αἰτίαν, ὥσπερ οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσι τῆς τέχνης.
30 ἔνια μὲν γὰρ τῶν γνωρισμάτων ἐστὶν ἐπισημαντικά, καθάπερ ἡ τάσις καὶ τὸ βάρος, ὅ, τι ὄγκος τῶν
φλεβῶν, ἔτι ὄκνος, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ ἡ τῶν σφυγμῶν κίνησις, ἁπασῶν δηλονότι τῶν προ-
σφάτων κινήσεων ἀφωρισμένων. ἔνια δὲ ἀπολείπεται τούτων, οἷον ἡ τῶν ἐκκρίσεων ἐ-
πίσχεσις, ὅ, τι ἀργὸς βίος, ἐδέσματά τε πλείω καὶ τρόφιμα, καὶ μετὰ τροφὴν λου-
τρά. συνιόντα μέντοι τὰ σύμπαντα, τοῖς ἐπισημαντικοῖς ἐγγὺς ἥκει. τε-
τάρτην ἐπὶ τούτοις ἔχει τάξιν, εἰ συνήθως ἁλίσκεται πληθω-
ρικοῖς νοσήμασιν ὁ ἄνθρωπος. ἐφεξῆς δὲ τὰ κατὰ χώρας καὶ
ὥρας συστατικὰ πάντων αὐτῶν. ἐν μὲν γὰρ χειμῶνι
καὶ ἦρι, ψυχραῖς τε καὶ εὐκράτοις χώραις μᾶλ-
[illegible] λον ἀθροίζουσι τὸ πλῆθος. ἐν δὲ ταῖς θερ-
50 μαῖς καὶ ξηραῖς ὥραις καὶ χώραις,
ἧττον. οὕτως δὲ καὶ οἱ μὲν πυ-
κνοὶ τὴν ἐπιφάνειαν
μᾶλλον, οἱ δ' ἀ-
ραιοὶ, ἀρα-
νιώτε-
ρον.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΦΥΣΙΝ ΟΓΚΩΝ.

ε

ΝΤΙ τῶν συμβεβηκότων τοῖς σώμασιν ὑπάρχει, τὸ δηλούμενον πρᾶγμα πρὸς τῆς ὄγκου φωνῆς. τὴν γὰρ εἰς μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος διάστασιν, οὕτως ὀνομάζουσιν Ἕλληνες. ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν αὔξησιν, ὄγκον καλοῦσιν, ὅπερ οὐ νοσοῦσι μόνον καθ' ὁτιοῦν μόριον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑπάρχει. καὶ γὰρ καὶ παχεῖς ηὔξηνται μὲν ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν εἰς βάθος καὶ πλάτος, οὐ μὴν ἤδη γέ πω παρὰ φύσιν ἔχουσιν, ὡς γὰρ πολλάκις εἴρηται, τρίτη τίς ἐστι κατάστασις ἡ τῶν οὐ φύσει διακειμένων σωμάτων ἐν μέσῳ πως ὑπάρχουσα τῶν κατὰ φύσιν τε καὶ παρὰ φύσιν ἐχόντων. ὁ μὲν οὖν παχὺς ἢ ἰσχνὸς, οὐ παρὰ φύσιν, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον ὁ μὲν ὑπὲρ τὸ κατὰ φύσιν, ὁ δὲ ἐνδεέστερον ἔχει τοῦ κατὰ φύσιν οὐ φύσει δὲ ἑκάτερος. ὁ δὲ ἐξ ὑδέρου τὸν ὄγκον ἐπικτησάμενος, ἢ ἐκ φθόης τὴν λεπτότητα, παρὰ φύσιν ἄμφω διάκεινται. πρόκειται δὲ νῦν ἐν τῷ νῦν ἐνεστῶτι λόγῳ σκέψασθαι περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ὅλον τε καταλαμβανόντων τὸ σῶμα, καὶ μόριον ὁτιοῦν αὐτοῦ, τοσοῦτον ἐπιδοῦναι σαρκώσεις, ὡς τῶν οὐ φύσει διαθέσεων αἱ ὑπερβολαὶ παρὰ φύσιν εἰσίν. ὅρος δὲ τῆς ὑπερβολῆς ἐστιν αὐτῶν, ἡ βλάβη τῆς ἐνεργείας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τῶν ὄγκων οὐ δεῖ μακροτέρου λόγου. γινώσκεται γὰρ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων οὐ μόνον τῶν ἰατρῶν σαρκὸς καὶ πιμελῆς ἀμετρία, τὴν γένεσιν αὐτῶν ἐργαζομένη. τοὺς δ' ἄλλους ὄγκους, ὅσοι κατὰ τὴν διάθεσιν αὐτῶν τῶν σωμάτων, οὐ μόνον τὴν ποσότητα πρώτην, τοῦ κατὰ φύσιν ἐξεστήκασιν, ἤδη σκοπῶμεν, ἀπὸ φλεγμονῆς ἀρξάμενοι. λέγεσθαι δὲ εἴθισται τοῖς Ἕλλησι τοὔνομα τοῦτο, κατὰ τῶν ἐν ὄγκῳ μείζονι μορίων σαρκωδῶν, ἅμα τάσει καὶ ἀντιτυπίᾳ, καὶ ὀδύνῃ σφυγματώδει καὶ θερμῇ, καὶ μετ' ἐρυθήματος. ἥτις δ' ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἣν ταῦτα ἐγένετο τὰ συμπτώματα, μὴ ὅτι τοῖς πολλοῖς, ἀλλ' οὐδ' αὐτοῖς τοῖς ἰατροῖς ἔγνωσται πᾶσιν. οὐδὲ γὰρ ὁδῷ τινὶ ποιοῦνται τὴν ζήτησιν οἱ πλείους αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς ἁπλῶς ἀποφαίνονται. γίγνοιτο δ' ἂν ἡ σκέψις, εἴπερ τις ὁδῷ προσέρχοιτο, τοιάδε. μείζων ὄγκος οὐκ ἄν ποτε γένοιτο περὶ σῶμα οὐδὲν, ἄνευ τοῦ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ δυοῖν τούτων παθεῖν θάτερον, ἢ ὑπὸ θερμότητος πολλῆς οἷον περιζέσασαν χυθῆναι, ἢ ἔξωθέν τινα νεωτέραν οὐσίαν ἐπικτήσασθαι. χυθεῖσα μὲν γὰρ πνευματοῦται, καὶ ψυχθεῖσα γε αὖθις τὸν ἀρχαῖον ὄγκον ἀνακτᾶται ῥᾳδίως. οὔτε δὲ πνεῦμα περιεχόμενον ἐν τοῖς φλεγμαίνουσιν ὁρᾶται, καθάπερ ἐν ἄλλοις ὄγκοις πολλοῖς. καὶ ψυχόμενα, πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν, οὔτ' εὐθὺς, οὔτ' ἐξ ἅπαντος ἐπανέρχεται. ὅτι δὲ οὐ περιέχεται πνεῦμα, δῆλον ἐκ τῆς τομῆς. φαίνεται γὰρ εἰ τμηθείη τὸ φλεγμαῖνον, αἷμα μὲν ἐκχεόμενον παμπόλυ, καὶ τὸ χωρίον ὅλον ἐναργῶς αἵματος μεστὸν, ὥσπερ οἱ διάβροχοι σπόγγοι, πνεῦμα δὲ, οὔτ' εὐθὺς ἐκπῖπτον, οὔτ' αὖθις. ἀλλὰ καὶ ἡ χροιὰ μόνη τοῦ αἵματος, οἰκεία τε ἅμα καὶ ἀχώριστος. οὐδὲ γὰρ ἄλλο τῶν ἐν τῷ σώματι μορίων, ἢ χυμῶν ἐρυθρὸν, πλὴν σαρκός τε καὶ αἵματος. ἀλλ' οὔτε πολυσαρκία ἐστὶ τὸ πάθημα τῆς φλεγμονῆς. καὶ εἴπερ συσταίη ποτὲ πολυσαρκία κατὰ τὸ σῶμα μόνη χωρὶς αἵματος πλήθους, ὁ μὲν ὄγκος μείζων γίνεται τοῦ κατὰ φύσιν, ἡ χροιὰ δὲ ἐν ὅροις ὑγιεινοῖς διαμένει, μηδὲ τῆς ἀρχαίας ἐξαλλάττουσα φύσεως. οὐδενὶ γὰρ αὐξανομένῳ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἐπιτείνεται τὸ πρόσθεν χρῶμα. οὕτω γὰρ ἂν, ἥ τε χιὼν ἐγίνετο λευκοτέρα, καὶ ἡ πίττα μελανωτέρα, καὶ ὁ χρυσὸς ξανθότερος. ἕτερον οὖν ἐστι προφανῶς αὔξησις οὐσίας, ἀλλοιώσεως. αὐξάνεται μὲν γὰρ κατὰ τὸ ποσὸν, ἀλλοιοῦται δὲ κατὰ τὸ ποιόν. ἔστι δέ που καὶ τὸ χρῶμα, ποιᾶς οὐσίας, οὐ ποσῆς γνώρισμα. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὖν πολυσαρκία ἕτερον φλεγμονῆς. δι' αὐτὰ δὲ ταῦτα πλεονάζειν ἄν τις ἐν αὐτῇ, τὸν τοῦ αἵματος ὑπολάβοι χυμόν. ἀλλὰ καὶ μετὰ ἑλκῶν ἐνίοτε μέγισται γίνονται φλεγμοναὶ, καὶ φαίνεταί τις ἐκρέων ἰχὼρ ὑδατώδης λεπτὸς, αἱματώδους φαινομένου τοῦ πέριξ χωρίου. ἀναγκαῖον οὖν ἐν τῷδε τὴν πύκνωσιν τῆς σαρκὸς, ἣν ἐν τοῖς κατὰ τὸ τραῦμα πέρασιν ἑαυτῇ ἐπεκτήσατο, συμμετρίας εἰς τοσοῦτον ἥκειν, ὡς διεκπίπτειν ἐπιτρέπουσαν τοῖς ἰχῶρσιν, ἐναποστέγειν δ' ἔνδον ἑαυτῆς τὸ αἷμα. καὶ μὴν ὅσον αἵματος ἰχὼρ λεπτομερέστερός ἐστι, τοσοῦτον, ἢ καὶ πλέον ἔτι παχυμερέστερος ὑπάρχει πνεύματος. ὥστε εἴπερ ἡ κατὰ τὸ τραῦμα σὰρξ ἐπιτρέπει ἐκπίπτειν τοῖς ἰχῶρσιν, ἐπέτρεπεν ἂν δήπου τῷ πνεύματι. κενωθέντος δὲ ἅπαξ αὐτοῦ, καθίσταται ἂν εὐθέως καὶ ὁ τῆς φλεγμονῆς ὄγκος. ἀμέλει καὶ φαίνεται γιγνόμενον, οὕτως ἐν οἷς ἂν μορίοις ὄντως ἀθροισθῇ τὸ πνεῦμα. τμηθέντων γὰρ αὐτῶν, αὐτίκα συστέλλεται πᾶς ὄγκος. ἀλλὰ καὶ ἡ γένεσις αὐτῆς τῆς ἐπὶ τραύμασι γινομένης φλεγμονῆς μαρτυρεῖ. ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ ἔτι νεοτρώτων ὄντων ἐκπίπτει πλῆθος αἵματος. ἴσχεται δ' αὖθις ἤτοι ψυξάντων ἡμῶν, ἢ αὐτομάτως ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ψυχθέν. ἀλλὰ καὶ πιλησάντων ἡμῶν ταῖς χερσὶν, ἢ ἐπιδησάντων ἴσχεται κωλυόμενον ἐκρεῖν. ἔτι τ' ἐν τοῖς στόμασι τῶν διῃρημένων ἀγγείων ἰσχόμενόν τε καὶ θραττόμενον, πιλοῦται τε καὶ πήγνυται, παραπλήσιόν τι πάσχον θρόμβῳ, πλὴν ὅτι θρόμβος μὲν ἀθρόα τοῦ αἵματός ἐστι πῆξις αἰσθητὴ, τὸ δ' ἐπὶ τῶν ἑλκῶν γιγνόμενον, οὐκέτ' ἀθρόως, ἀλλὰ κατὰ σμικρὰ καὶ πολλὰ πέρατα τῶν διῃρημένων ἀγγείων, ἵστησί καὶ παχύνει τὸ αἷμα. ὅταν οὖν ἅμα μὲν αὐτὸ παχύτερον, ἅμα δὲ τῶν ἀγγείων τὸ πέρας γένηται στενότερον, ἴσχεται μὲν ἤδη τὸ αἷμα, διεκπίπτουσι δὲ ἰχῶρες. ταῦτα πάντα τεκμήρια μέγιστα, τοῦ πληθύνειν ἐν τοῖς φλεγμαίνουσι μορίοις τὸ αἷμα. θερμότερον μὲν οὖν ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς οὕτω διακειμένοις, οὐ μὴν τοσοῦτον θερ-

μότερον, ὡς μόνῃ τῇ χύσει τηλικοῦτον ἐργάσασθαι τὸν ὄγκον. πολλὰ δ' ἂν εἴποι καὶ τὰ τῶνδε τεκμήρια.
πρῶτον μὲν οἱ διακαέστατοι τῶν πυρετῶν, ὅσον γὰρ ἤδη τούτων ἡ θερμασία σφοδροτέρα τῆς κατὰ τὰ
φλεγμαίνοντα μόρια ἐστὶ, τοσοῦτον τὸν ὄγκον ἐχρῆν εἶναι μείζονα. δεύτερον δὲ τεκμήριον, ἐκ τῆς τοῦ
αἵματος οὐσίας, οὐ γὰρ ὥσπερ πίττα καὶ ῥητίνη καὶ κηρὸς, ὑπὸ ψύξεως πέπηγεν, ἀλλ' ἔστιν ἀεί τε καὶ
φύσει θερμότερον. ἐκείνοις μὲν οὖν θερμαινομένοις, εἰς τοὐναντίον ἡ μετάστασις. αἵματι δὲ κατὰ φύσιν
ὑπάρχοντι θερμῷ, γένοιτο μὲν ὀλίγῳ τινὶ ὁ μείζων ὄγκος, οὐ μὴν ἤδη τοσοῦτον, ὅσον ἐξαίρουσιν αἱ φλε-
γμοναὶ τὰ πάσχοντα μόρια. καί τοι γε πίττα καὶ ῥητίνη καὶ κηρὸς, εἰς τοσαύτην ἀφικνούμενα θερμα-
σίαν, εἰς ὅσην ἥκει τὰ φλεγμαίνοντα, βραχὺ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐπαυξεται. καί σοι καὶ τοῦτο ἐστὶ τεκμήριον
ἕτερον ἤδη τοῖς εἰρημένοις οὐ σμικρὸν, τοῦ τὸν ὄγκον τῶν φλεγμαινόντων μορίων, μὴ διὰ μόνην γίνε-
10 σθαι τὴν χύσιν. ὀλίγη μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ κατὰ θερμασίαν ἀλλοίωσις τοῦ αἵματος, οὐκ ὀλίγῳ δὲ μείζων ὁ ὄγκος.
ἱκανὸν δὲ τεκμήριον ἔστω σοι καὶ αὐτὸ τὸ φαινόμενον. οὐ γὰρ ὥσπερ ἡ ῥητίνη, καὶ ἡ πίττα, καὶ ὁ κηρὸς
θερμαινόμενα σφοδρότερον, ἐπὶ πλεῖστον ἥκουσι χύσεως, οὕτω καὶ τὸ αἷμα. φυλάττει δὲ κἂν ἤδη πυ-
ρὸς ἅψηται τὸν ἔμπροσθεν ὄγκον, ἢ οὐδ' ὅλως, ἢ παντάπασιν ἐλάχιστον εἰς μέγεθος ἐξαιρόμενον. εἴρηται
δέ μοι καὶ πρόσθεν ὅτι ψυχομέναις ταῖς φλεγμοναῖς οὐκ ἀεὶ καθίστασθαι συμβαίνει. τὴν γὰρ ἀκμάζου-
σάν τε καὶ μεγάλην, ἐφ' ἧς ἐσφήνωται τὸ ῥεῦμα, κἂν ἤδη πλέον ψύξῃς οὐ καθαιρήσεις τὸν ὄγκον, ἀλ-
λὰ πελιδνὸν ἐργάσῃ τὸ μέρος καὶ ψυχρὸν, εἰς σκίρρον τε μεταστήσῃς τὸ πάθος. εὐκολώτατα δὲ πρὶν μὲν σφη-
νωθῆναι τὸ ῥεῦμα τοῖς ψύχουσί τε καὶ στύφουσιν, ἀναστέλλεται, καὶ μάλιστα ὅταν ὀλίγον ᾖ. δυσλύτως
δὲ ἔμπροσθεν ἐμπλασθὲν, ὑπὸ μὲν τῶν στυφόντων καὶ ψυχόντων, οὐδὲν ὀνίναται, κενωθῆναι δὲ δεῖ-
ται. ἐξευρῶνται τοιγαροῦν τηνικαῦτα τοῖς ἰατροῖς οὐ μόνον τοῖς θερμαίνουσι διαφορεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ
20 τι τοῦ αἵματος αἰσθητῶς ἐκκενοῦν, ἀμυχὰς εἰς τὸ δέρμα ποιούντων. πάντα ταῦτα οὖν μεγάλα γνωρί-
σματα, τοῦ πεπληρῶσθαι τὸ φλεγμαῖνον αἱματώδους χυμοῦ. θερμὸν δὲ ἀμέτρως οὐκ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς,
ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ γίνεται διὰ τὴν ἔμφραξιν ἁπάντων τῶν πόρων, ἰσχομένης τῆς ἀρχαίας διαπνοῆς. ἀ-
ναγκαῖον οὖν δήπου καὶ σήπεσθαι χρονίζοντι τῷ αἵματι. πάντα γὰρ ὅσα θερμὰ καὶ ὑγρὰ σώματα κα-
τὰ θερμὸν ἀθροιζόμενα τόπον, ἑτοίμως σήπεται, μήτε κενούμενα, μήτε ἐμψυχόμενα ὥστε καὶ ἡ
ἐκ τῆς σηπεδόνος αὐτοῦ προσέρχεται θερμότης, ἐφ' ἣ πρόσθεν εἶχεν. ὅτι μὲν οὖν ἐν τοῖς ἀγγείοις αἷμα πλεῖον
ἤθροισται κατὰ τὰ φλεγμαίνοντα μόρια, τοῖς ὄγκοις αὐτῶν τεκμαρτέον, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τῷ φαίνεσθαι
φλέβας ἐν αὐτοῖς ἀοράτους ἔμπροσθεν οὔσας ὑπὸ σμικρότητος, οὐ γεννηθείσας δήπου κατὰ τὴν φλε-
γμονὴν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πληρωθῆναι τοῦ αἵματος εἰς μέγεθος ἀρθείσας τοσοῦτον, ὡς αἰσθητὰς γενέσθαι. μά-
λιστα δὲ ἐν ὀφθαλμοῖς φαίνεται τοῦτο συμπίπτον, καὶ πόσθῃ καὶ τιτθοῖς. ὅτι δὲ καὶ ἡ σύμπασα φαί-
30 νεται σὰρξ, ἧς ἤδη καὶ μάλιστα πάθος ἐστὶν ἡ φλεγμονὴ, πληροῦσθαι ῥεύματος αἱματώδους, ἥ τε χροιὰ καὶ
ὁ ὄγκος αὐτὸ ἐνδείκνυται. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὑγρὰ πᾶσα καὶ διάβροχος, ὥσπερ ἔριον καὶ σπόγγος φαίνεται. καὶ
τούτῳ μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἐκρέοντες ἰχῶρες, ἐπειδὰν ἔχῃ στόμιον ἡ φλεγμονή. εἰκότως δὲ οἶμαι καὶ τὸ δέρμα σὺν
τοῖς ὄγκοις τῶν ὑποκειμένων ἐξαίρεται καὶ περιτείνεται. καὶ τῷ χρόνῳ δὲ δέχεται καὶ αὐτὸ τοῦ ῥεύματος,
ὥσπερ καὶ οἱ τῶν ἀγγείων χιτῶνες, οὕτω δὲ καὶ οἱ ὑμένες οἱ κατὰ τὸ φλεγμαῖνον μέρος. ἔτι δὲ καὶ τὰ νεῦρα καὶ
οἱ τένοντες, ἀπολαύουσιν ἐν τῷ χρόνῳ τῆς φλεγμονῆς, ἐνίοτε μέντοι τρωθέντων αὐτῶν, ἢ καὶ ἄλλως παθόν-
των, ἐξ αὐτῶν ἐκείνων πρῶτον ἄρχεται τὸ κακόν. ὅλως δὲ οὐδὲν τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ κατὰ φύσιν ἔχειν ἀ-
κριβῶς διαμένει χρονιζούσης τῆς φλεγμονῆς, ἀλλὰ συναπολαύει τῇ σαρκὶ πάντα τοῦ ῥεύματος. ὥστ' ἐνίοτε
καὶ τῶν ὀστῶν ἅπτεται, καθάπερ καὶ ἐξ αὐτῶν ὁρμᾶται ποτὲ πρώτων παθόντων. ἐν γοῦν τῷ κατὰ φύσιν ἔ-
χειν, χαλαρόν τε ἐστὶ τὸ δέρμα τοῖς γε μὴ παχέσιν, ἥ τ' ἐν τῷ μεταξὺ χώρα κενὴ, καθ' ἧς ἤδη πέπτωκεν. ὡσαύτως
40 δὲ καὶ αἱ κατὰ τὴν σάρκα χῶραι, περὶ ὧν ἤδη πλέον ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσι λέλεκται, κεναὶ πᾶσαι
τυγχάνουσιν οὖσαι, καὶ μάλιστά γε αἱ περὶ τὰς ἀρτηρίας, ἐν κύκλῳ ταῖς διαστολαῖς αὐτῶν ἀνακείμεναι. κα-
τὰ δὲ τὰς φλεγμονὰς ἅπασαι πληροῦνται τοῦ αἵματος, ἐκ μὲν τῶν ἀγγείων, διιδρουμένου κατὰ τοὺς χιτῶνας
αὐτῶν, ἐν παντὶ δὲ μορίῳ τῆς σαρκὸς ἀναμιγνυμένου δροσοειδῶς. ὅταν δὲ ἐν τῷ χρόνῳ κρατήσῃ μὲν ἡ φύσις, πε-
φθῇ δὲ σύμπαν τὸ ῥεῦμα καὶ γένηται πῦον, ἐκτὸς ὠθεῖται τῆς σαρκὸς, ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῇ δυνάμεως ἀποκριτι-
κῆς τῶν ἀλλοτρίων. ἔνθα μὲν οὖν ἤτοι πόρος ἐστὶ φυσικὸς ἀξιόλογος, οἷον ὀχετός τις ἐκκρίσεως περιττωμάτων
παρεσκευασμένος, ἢ αὐτὸ τὸ χωρίον ἐνταῦθα ἀραιὸν, τοῦ πύου τὸ μέν τι διαπνεῖται, τὸ δὲ αἰσθητῶς ἐκρεῖ.
ἔνθα δὲ περίκειται τὸ δέρμα πυκνὸν καὶ σκληρὸν, οἷον τὸ ἔξωθεν ἡμῶν ἐστὶν, ἴσχεται ἐνταῦθα τὸ πῦον, ἀφί-
στησί τε τῆς ὑποκειμένης αὐτῷ σαρκός. εἶτα καὶ διαβιβρώσκει τῇ δριμύτητι, καὶ διεξέρχεται πρὸς τοὐκ-
τὸς, εἰ μή τις φθάσῃ σχάσας αὐτό. κρατηθείσης δὲ τῆς φύσεως ὑπὸ τοῦ ῥεύματος, οὐκέτι εἰς πῦον ἀλλ' εἰς
50 ἀλλόκοτόν τινα μεταβολὴν ἄλλοτε ἀλλοίαν ἀφικνεῖται τὸ αἷμα. καλεῖται δὲ κοινῇ μὲν σύμπαντα τὰ
τοιαῦτα, πρὸς τῶν πλείστων ἰατρῶν ἀποστήματα, καὶ μάλιστα ὅσα διὰ βάθους ἔνδον ἐστίν. ἔνιοι δὲ οὐχ ἅ-
παντα προσαγορεύειν οὕτω δικαιοῦσιν, ἀλλ' ἐκεῖνα μόνον, ὅσα τὴν ἀλλοίωσιν εἰς διαφθορὰν ἑτέραν τι-
νὰ, οὐκ εἰς τὸ συνηθές τε καὶ χρηστὸν ἴσχει πῦον. ὡς τά γε ἐκπυΐσκοντα ἅπαντα, τινὲς μὲν ἐμπυήματα προσα-
γορεύουσιν. ἔνιοι δὲ διαπυήματα, καθάπερ καὶ αὐτὸ ἐκπυΐσκειν, καὶ διαπυΐσκειν. ἔνιοι δ' οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὅταν ἐν σπλά-
γχνῳ γένηταί τι τοιοῦτον, ἐκεῖνο μόνον ἐμπύημα προσαγορεύουσι, καὶ τοὺς οὕτω πάσχοντας ἐμπύους. ἄλλοι δ' αὖ
τινὲς ἰατροὶ μόνους ἐκείνους ὀνομάζειν ἐμπύους δικαιοῦσιν, οἷς ἤθροισται πῦον ἐν τῇ μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμο-
νος χώρᾳ. τῶν μὲν οὖν ὀνομάτων, ὥσπερ ἀεί μοι λέλεκται, φροντίζειν χρὴ τοσοῦτον, ὡς ἑρμηνεῦσαι σαφῶς τὸ δηλούμε-
νον. αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα περὶ ὧν ὁ λόγος, εὑρίσκειν οὕτως σπουδαστέον, ὡς μηδὲν ἐξ αὐτῶν διαλαθεῖν. σύμπαν-

τα δὲ ταῦτα

τα. ἡ δὲ ταῦτα παρασκευαστικὴ πρὸς τὴν θεραπευτικήν ἐστι μέθοδον, ἐν ᾗ τὰς διαθέσεις, οὐ τὰς προσηγορίας
αὐτῶν ἰώμεθα. τούτων τοίνυν ἀεὶ μεμνημένους ἐπὶ τὰ λείποντα αὖθις τῶν πραγμάτων ἰτέον. Ὅταν ἀπο-
λέσῃ τὰ σώματα τὸ πῦον, ἀποστήσῃ τε καὶ διαστήσῃ τῶν ὑποκειμένων τὰ περιέχοντα, κἄπειτα κενωθέντος αὐ-
τοῦ καθ' ὁντινοῦν τρόπον, ἀδυνατήσει τὰ διαστάντα τὴν ἀρχαίαν ἀπολαβεῖν κατάστασιν, ὀνομάζεται τὸ πάθος κόλ-
πος. εἰ δὲ μὴ ταχέως τις αὐτὸν θεραπεύσῃ, τυλοῦται καὶ σκληρὸς γίνεται τῷ χρόνῳ, καὶ οὐχ οἷός τε ἐστὶ κολ-
λῆσαι τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῷ. προστέλλεται μέντοι ξηρανθεὶς ὑπό τε φαρμάκων καὶ διαίτης, ὡς δοκεῖν ὑγιὲς
ἀμέμπτως ὑπάρχειν τὸ μόριον. εἰ μὲν δὴ διὰ παντὸς ἀκριβῶς τις διαιτώμενος, ὑγιεινὸν ἀληθῶς ἔχει καὶ ἀπέριτ-
τον τὸ σῶμα, προσεσταλμένος ὁ κόλπος μένει, περιττώματος δέ τινος ὑποῤῥυέντος, αὖθις πληροῦται, καὶ γίνε-
ται πάλιν ὅ, περ ἐξ ἀρχῆς ἦν ἀπόστημα. καὶ αὖθις γε δεόντως ἰωμένων, ἐκκενοῦται, καὶ ξηραίνεται, καὶ προ-
στέλλεται, καὶ ἀεὶ πολὺ ῥᾴονα ἅπαντ' αὐτῷ γίνεται ταῦτα, τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀποστάντων. οὔτε γὰρ ὀδυνᾶται
διαστώμενα τὰ μόρια, διέστηκε γὰρ ἤδη, καὶ πληροῦται τάχιστα, ῥᾳδίως ὑποδεχομένου τοῦ κόλπου τὸ ῥεῦμα. καὶ
δὴ καὶ κενοῦται ταχέως, ὡδοπεποιημένων αὐτῷ τῶν ἐκροῶν, ὡς ὅταν γε κολληθῶσιν αὐτά, πάλιν ὀδυνῶν-
ται ῥηγνυμένου τοῦ ἀποστήματος. οὐ μόνον δὲ ἐκ φλεγμονῆς ἡ γένεσις τοῖς ἀποστήμασιν, ἀλλὰ καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρ-
χῆς ἐνίοτε δι' ἄλλον χυμὸν ὁντινοῦν ἀποδέρονται τῷ χρόνῳ, καὶ ἀφίστανται τῶν ὑποκειμένων τὰ περιέχοντα. καὶ
τοίνυν καὶ τμηθέντων, παντοδαπὰς ἰδέας ὑγρῶν τε καὶ στερεῶν σωμάτων, ἐντὸς ἔχοντα φαίνεται. καὶ γὰρ βορβόρῳ καὶ οὔρῳ
καὶ θρόμβῳ καὶ χυλῷ μελιτώδει, καὶ μυξώδει, καὶ ὀστοῖς, καὶ λίθοις, καὶ πόροις, ὄνυξί τε καὶ θριξίν, ἐν ἀποστήμασιν
εὑρίσκεται παραπλήσια σώματα. καὶ μὴν καὶ ζῶα πολλάκις εὕρηνται, σχεδὸν ἅπασι τοῖς ἐκ σηπεδόνος ἔχου-
σι τὴν γένεσιν ὁμοιότατα. ἔστι δὲ καὶ ἡ σύριγξ ὀνομαζομένη, στενὸς καὶ προμήκης κόλπος, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις κόλ-
ποις προστελλομένη τε καὶ αὖθις ἀφισταμένη δι' ἐπιῤῥοὴν περιττωμάτων, ὥσπερ ἐκεῖνοι. ἀθερώματα δὲ καὶ στεα-
τώματα καὶ μελικηρίδας, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα, τινὲς μὲν ἐν τοῖς ἀποστήμασι τίθενται, τινὲς δὲ εἰς ἕτερον γέ-
νος. εὔδηλον δὲ καὶ ἡ τούτων φύσις ἐκ τῶν ὀνομάτων. ἀθέρᾳ μὲν γάρ τι παραπλήσιον ἐν τοῖς ἀθερώμασιν εὑρί-
σκεται. μέλιτι δὲ ἐν τοῖς μελικηρίσι. στέατι δὲ ἐν τοῖς στεατώμασιν. ὡς τὸ πολὺ δὲ χιτών τις ὑμενώδης, ἅπαντα
τὰ τοιαῦτα περιέχει. ταῦτα τε οὖν ἅπαντα, παρὰ φύσιν ὄγκοι, καὶ πρὸς τούτοις, ἄνθρακες, καὶ γάγγραι-
ναι, καὶ ἕρπητες, ἐρυσιπέλατά τε καὶ σκίῤῥοι, καὶ οἰδήματα, καὶ καρκῖνοι, καὶ πνευματώσεις, ὑπὲρ ὧν,
οὐδ' αὐτὸν ἀγνοεῖν χρὴ τὸν ἰατρόν, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπισκέπτεσθαι τήν τε γένεσιν ἑκάστου καὶ τὴν οὐσίαν. Αἱ
μὲν δὴ γάγγραιναι καὶ οἱ ἄνθρακες, ἐπειδὰν οἷον ζέσαν τὸ αἷμα, ἐγγύς τε τῆς φλεγμονῆς διακαύσῃ τὸ
δέρμα, ταῦτ' ἄρα καὶ σὺν ἐσχάρᾳ γίγνονται, καὶ φλύκταιναι προηγοῦνται τοῦ ἕλκους, ὥσπερ ἐν τοῖς
πυρικαύστοις, ὀξύτατόν τε πυρετὸν ἐπιφέρουσι, καὶ κίνδυνον ὑπάγουσιν ἀμφὶ τῇ ζωῇ. μέλαινα δὲ τοὐπί-
παν καὶ τεφρώδης ἡ ἐσχάρα φαίνεται τοῦ τῶν ἀνθράκων ἕλκους, οὐ μὴν οὐδ' ἡ χροιὰ τῆς πέριξ φλε-
γμονῆς, ὁμοίως ταῖς ἄλλαις ἐρυθρά ἐστιν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μελανώτερον ῥέπει, τρόπον ἕτερον τῶν ἐκχυμω-
θέντων, ἢ ἀπὸ κρύους καταψυχθέντων. οὐ σφοδρῶς γὰρ πελιδνός, ὥσπερ ἐπ' ἐκείνοις ὁ ὄγκος, ἀλλ'
ἔχει τι καὶ στίλβον, οἷον ἡ ἄσφαλτός τε καὶ ἡ πίττα. τοιαύτη δέ ἐστι καὶ ἀκριβὴς μέλαινα χολή. καὶ τοί-
νυν καὶ ἡ κακοήθεια τῶν ἐν τοῖς ἄνθραξιν ἑλκῶν, ἐντεῦθεν ἐστίν. ἔοικε γὰρ ἤτοι γε ἐξ ἀρχῆς εὐθέως, ἢ
ὑπεροπτώμενον ἐν τῇ ζέσει τὸ αἷμα, μελαγχολικὸν γίνεσθαι. Χωρὶς δὲ τοῦ ζεῖν, ἡ μέλαινα χολὴ τοὺς
καρκίνους ἐργάζεται, καὶ ἣν δριμυτέρα τύχῃ, μεθ' ἕλκους. ταῦτ' ἄρα καὶ μελανώτεροι τῇ χροιᾷ τῶν φλε-
γμαινόντων εἰσί, καὶ ἥκιστα θερμοί. πληροῦνται δὲ αἱ φλέβες ἐπ' αὐτῶν καὶ τείνονται μᾶλλον, ἢ ἐν ταῖς
φλεγμοναῖς. ἧττον γὰρ ἐκπίπτει τῶν ἀγγείων εἰς τὴν πέριξ σάρκα διὰ πάχος ὁ γεννῶν τοὺς καρκίνους
χυμός. οὐ μὴν οὐδὲ ἐρυθραὶ καθάπερ ἐν ταῖς φλεγμοναῖς αἱ φλέβες εἰσίν, ἀλλὰ καὶ αὗται κατὰ τὸν
λυποῦντα χυμόν. Ἕπεται δὲ ταῖς μεγάλαις φλεγμοναῖς ἡ καλουμένη γάγγραινα, νέκρωσίς τε οὖ-
σα τοῦ πάσχοντος μορίου, καὶ εἰ μὴ διὰ ταχέων τις αὐτὴν ἰάσηται, νεκροῦται ῥᾳδίως τὸ παθὸν οὕτω
μόριον, ἐπιλαμβάνει τε τὰ συνεχῆ καὶ ἀποκτείνει τὸν ἄνθρωπον. ἐπειδὰν γὰρ ἰσχυρῶς φραχθῇ κατὰ
τὰς μεγίστας φλέβας, τά τε στόματα τῶν ἀγγείων, οἵ τε πόροι πάντες οἱ κατὰ τὸ δέρμα, τῆς κατὰ φύ-
σιν ἀποστερούμενοι διαπνοῆς, τὰ οὕτω κάμνοντα σώματα νεκροῦται ῥᾳδίως. καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν
ἀποσβέννυται τὸ τῆς χροιᾶς εὐανθές, ὃ σὺν ταῖς φλεγμοναῖς. ἔπειθ' ἡ ὀδύνη καὶ ὁ σφυγμὸς οἴχον-
ται, οὐ πεπαυμένης δήπου τῆς διαθέσεως, ἀλλὰ τῆς αἰσθήσεως νενεκρωμένης. ἀχώριστος δὲ φλεγμο-
νῆς μεγάλης ὁ σφυγμός. οὕτω δὲ εἰώθασιν ὀνομάζειν οἱ παλαιοὶ τὴν αἰσθητικὴν κίνησιν αὐτῷ τῷ κάμνον-
τι τῶν ἀρτηριῶν, εἴτε χωρὶς ὀδύνης, εἴτε καὶ σὺν ταύτῃ γίγνοιτο. διὸ καὶ προστιθέασι τινὲς ἐν τοῖς συμ-
πτώμασι τῆς φλεγμονῆς τῷ σφυγμῷ, τῷ σὺν ὀδύνῃ. ταυτὶ μὲν οὖν ἐν ὀνόματι τὴν ἀμφισβήτησιν ἔ-
χει. κάλλιον δὲ ἐπίστασθαι τὴν γένεσιν αὐτῶν καταφρονοῦντα τῆς προσηγορίας. ἐν μὲν δὴ τῷ κατὰ φύ-
σιν ἀναίσθητός ἐστιν ἡμῖν ἡ κίνησις τῶν ἀρτηριῶν, ἐν δὲ ταῖς φλεγμοναῖς αἰσθητὴ σὺν ὀδύνῃ. πλήττει
γὰρ ἡ ἀρτηρία, διαστελλομένη τὰ πέριξ σώματα, καὶ πρὸς τῆς πληγῆς ὀδυνώμεθα διὰ τὴν φλεγμο-
νήν. ὅταν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ χιτὼν ἤδη φλεγμαίνῃ πλήττουσά τε ἅμα καὶ πληττομένη διπλασιάζει τὴν
ὀδύνην. Περὶ μὲν δὴ τούτων αὐτάρκως εἴρηται. λεκτέον δὲ ἐφεξῆς τὰ χολώδη ῥεύματα. νενίκη-
κε γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ τῶν ἰατρῶν ἔθος αὖ τε χολὴν ὀνομάζωμεν ἁπλῶς, αὖ τε χολώδη χυμόν,
ἀκούειν ἡμᾶς τὴν ὠχρὰν καὶ πικράν, οὐ τὴν ὀξεῖαν καὶ μέλαιναν. ἐκείνην γὰρ ἀεὶ μετὰ προσθήκης ὀνο-
μάζουσι, συνάπτοντες τῇ προσηγορίᾳ τοῦ χυμοῦ τὴν χροιάν. ὅταν οὖν κατασκήψῃ χολῶδες ῥεῦμα, τὸ
μὲν ἀκριβὲς ἑλκοῖ τὸ δέρμα, τὸ δὲ ὑδατωδέσιν ἰχῶρσιν, ἢ αἵματι συμμιγές, ἧττον ἐστὶ δριμύ, καὶ μᾶλ-
λον εἰς ὄγκον αἴρει τὸ μόριον, ἢ ἑλκοῖ. τουτὶ μὲν οὖν ἐρυσίπελας ὀνομάζεται. θάτερον δὲ ἕρπης. ἐνδείκνυται

δὲ τὸν ἐργασάμενον χυμὸν, ἥτε χρόα, καὶ ἡ θερμότης τῶν παθῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ δριμέος, ὃ μὲν ἧττον, ὃ δὲ,
μᾶλλον ὑπάρχει ποιοῦντος, ἴσχειν αὐτὴν μετὰ τοῦ δριμυτέρου τὸν ἐσθιόμενον ἕρπητα συνίστασθαι. ὥσπερ αὐτὸν ὀνομάζει
Ἱπποκράτης. ἀπὸ δὲ θατέρου τὸν ἕτερον, ὃν καὶ κεγχρίαν ἔνιοι τῶν μεθ' Ἱπποκράτην τοὔνομα ἔθεντο, διό-
τι κέγχροις ὁμοίας ἐξοχὰς ἀποτελεῖ κατὰ τὸ δέρμα. φλέγματι μὲν οὖν μοι δοκεῖ μεμῖχθαι τὸ ποιοῦν ῥεῦ-
μα. τὸ δὲ ἕτερον ἀκριβοῦς εἶναι χολῆς, διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ἀναβρώσεως γίνεται, τὸ συνεχὲς ἀεὶ τοῦ δέρματος
ἐπιλαμβάνοντος τοῦ πάθους, ὅθεν αὐτῷ καὶ τοὔνομα. μιχθέντος δὲ αἵματος ἴσου τῇ χολῇ, τὸ πάθος ἀμ-
φοῖν ἐν μέσῳ τὴν ἰδέαν ἐστὶ, καὶ τὴν φύσιν ἐρυσιπέλατός τε καὶ φλεγμονῆς. εἰ δὲ πολὺ ἐπικρατείη τὸ ἕ-
τερον, ἀπὸ τοῦ κρατοῦντος, ἡ προσηγορία τῷ πάθει. κατηγορεῖται δὲ αὐτῷ τὸ μιχθέν. ἐρυσίπελας μὲν
οὖν φλεγμονῶδες ἐπὶ τῇ ξανθῇ κρατούσῃ, φλεγμονὴ δὲ ἐρυσιπελατώδης ἐπὶ τῷ κρατοῦντι αἵματι λέ-
10 γεται. παραπλησίως δὲ καὶ ἡ τῶν ἄλλων μίξεων ἑρμηνεία, φλεγμονὴ σκιρρώδης, καὶ σκίρρος φλε-
γμονώδης, οἴδημά τε φλεγμονῶδες, καὶ οἰδηματώδης φλεγμονή. τέτταρα γὰρ ταῦτ' ἐστὶ συνεχῶς γινό-
μενα πάθη δι' ἐπιρροὴν ὑγρῶν, ἐρυσίπελας, καὶ οἴδημα, καὶ φλεγμονὴ, καὶ σκίρρος. ἐρυσίπελας
μὲν οὖν ὡς εἴρηται χολώδους ῥεύματος κρατήσαντος. φλεγμονὴ δὲ, αἱματώδους. οἴδημα δὲ λεπτοῦ τὴν σύ-
στασιν φλέγματος, ὥσπερ γε παχέος καὶ γλίσχρου τὸ ἕτερον εἶδος τῶν σκίρρων. τὸ γὰρ ἕτερον, ἡ ἰλὺς
τοῦ αἵματος ἀπεργάζεται. ἔστι δὲ δήπου καὶ αὐτὴ διττὴ, τὸ μὲν ἕτερον εἶδος, ὅπερ Ἱπποκράτης ὀνομάζει μέλαι-
ναν. τὸ δ' ἕτερον ἔστι μὲν καὶ τοῦτο μέλαν, ἰδίαν δὲ ἔχει τὴν προσηγορίαν, ὀνομάζεται γὰρ μέλαινα χολή.
ταύτης μὲν οἱ καρκῖνοι. θατέρου δὲ τοῦ μέλανος, ὅτι τῶν σκίρρων εἶδος ἔκγονον ὑπάρχει. διορίζεται δὲ
ἀπὸ θατέρου τοῦ φλεγματικοῦ τῇ χρόᾳ. κοινὰ δ' ἀμφοῖν ὁ μείζων τοῦ κατὰ φύσιν ὄγκος ἀναίσθητός τε
καὶ σκληρός. ἥτε γένεσις ἀμφοτέρων, ἐνίοτε μὲν ἐξ ἀρχῆς, ἔστιν ὅτε δὲ ἐκ μεταπτώσεως ἤτοι φλεγμο-
20 νῆς, ἢ ἐρυσιπελάτων, ἢ οἰδήματος, ἐμψυχθέντων ἀμετρότερον. ἐγγὺς δ' ἐστὶ σκίρρου τά τε ἐκχυμώματα
καλούμενα καὶ τὰ μελάσματα πρεσβύταις μάλιστα συμβαίνοντα θλασθεισῶν τῶν φλεβῶν. ἔστι δὲ καὶ
τούτων, ἔνια μὲν ὡς εἴρηται μέλανα, καὶ μάλιστα γέρουσι γίγνεται ταῦτα διὰ σμικρὰς προφάσεις. ἔνιοι
δὲ καὶ ἐρυθροὶ καὶ μέλανες ἐν τῷ μεταξὺ τὰ καλούμενα πελιδνά. γίγνεται δ' ἅπαντα τὰ τοιαῦτα
ἐκ τῶν φλεβῶν αἵματος ἐκχεομένου, ποτὲ μὲν διὰ τῶν χιτώνων θλασθέντων, ἔστι δ' ὅτε ἀναστομωθέντων
κατὰ τὸ πέρας. ἀρτηρίας δ' ἀναστομωθείσης, τὸ πάθος ἀνεύρυσμα καλεῖται, γίγνεται δὲ τρωθείσης
αὐτῆς, ἐπειδὰν εἰς οὐλὴν μὲν ἀφίκηται τὸ προσκείμενον αὐτῆς δέρμα, μένει δὲ τῆς ἀρτηρίας ἕλκος
μήτε συμφυθείσης, μήτε συνουλωθείσης, μήτε σαρκὶ φραχθείσης. διαγινώσκεται δὲ τὰ τοιαῦτα πα-
θήματα τῷ σφυγμῷ τῶν ἐργασαμένων ἀρτηριῶν, ἀλλὰ καὶ θλιβομένων ἀφανίζεται πᾶς ὁ ὄγκος, πα-
30 λινδρομούσης εἰς τὰς ἀρτηρίας τῆς ἐργαζομένης αὐτὸν οὐσίας, ἣν ἐδείξαμεν ἐν ἄλλοις, ἅμα λεπτὸν
καὶ ξανθὸν εἶναι αἷμά τι πνεύματι λεπτῷ καὶ πολλῷ συμμιγές. εὐθὺς δὲ καὶ θερμότερόν ἐστι τὸ αἷμα
τοῦτο τοῦ κατὰ τὰς φλέβας, καὶ τρωθέντος τοῦ ἀνευρύσματος, ἐξακοντίζεται δυσεπισχέτως. ὑποχωρεῖ
μὲν οὖν κἀν τοῖς οἰδήμασιν ἡ ὕλη θλιβόντων τῶν δακτύλων, καὶ βοθροῦται τὸ μέρος. ἀλλ' οὔτε σφυγμός
ἐστιν ἐν τούτῳ τῷ πάθει, καὶ ἡ χροιὰ λευκοτέρα, καὶ τὸ οἴδημα πολλῷ πλατύτερόν τε καὶ μεῖζον ἀνευ-
ρύσματος, πλὴν εἴ ποτε θρόμβος τις ἐγγινόμενος, ἐξ ἀνευρύσματος σφάκελον ἐργάζοιτο. καλῶ δ' οὕτω
τὴν φθορὰν τῶν στερεῶν σωμάτων ἅπασαν, ὡς καὶ τοῖς ὀστοῖς ἐγγίγνεσθαι, μή τοι γε δὴ σαρξὶν, ἢ ἀγγείοις.
ἡ δὲ γάγγραινα νέκρωσις καὶ αὐτὴ τῶν στερεῶν σωμάτων, ἀλλ' οὔτ' ὀστοῖς ἐπιγίγνεται, καὶ ταῖς μεγίσταις
ἕπεται φλεγμοναῖς, εἶδος μέν τι τῶν σφακέλων ὑπάρχουσα, προσηγορίαν δὲ ἰδίαν ἐξαίρετον ἐπὶ τῇ κοι-
νῇ κεκτημένη. ταῦτ' οὖν αὐτάρκως διώρισται, καὶ λέγειν ἤδη καιρὸς περὶ τῶν μελαγχολικῶν ῥευμά-
των. ὅταν δὲ εἰς σάρκα μέλαινα κατασκήψῃ χολὴ, δακνώδης μὲν οὖσα διαβιβρώσκει τὸ περικείμενον δέρ-
40 μα, καὶ ἕλκος ἐργάζεται. μετριωτέρα δὲ ὑπάρχουσα, τὸν χωρὶς ἑλκώσεως ἀποτελεῖ καρκῖνον. εἴρηται
δὲ ἔμπροσθεν ὅτι καὶ τὰς φλέβας ἐξαίρει μειζόνως τῶν φλεγμονῶν, ὁποῖόν τε τὸ εἶδος αὐτῶν τῆς χρόας
ἐστίν. οὐ μόνον δὲ τὸ καρκινῶδες ἕλκος, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ἐν ἐνίοις τῶν περιεχόντων αὐτὰ συνίστα-
ται σωμάτων, ἔγγονα σύμπαντα κακοχυμίας, ἤτοι πικροχολίας τινὸς, ἢ μελαγχολικῆς, ἢ καὶ πῶς
ἄλλως ἰώδους τε καὶ μοχθηρᾶς ἐκ διαφθορᾶς μείζονος ὑποτραφείσης. ὅσα δὲ ἐν αὐτοῖς ἐπινέμεται, καὶ
τῶν πέριξ ἅπτεται, διαβιβρώσκοντα τὸ περιέχον ὑγιὲς σῶμα, ταῦτα σύμπαντα φαγεδαινικὰ προσα-
γορεύεται. τὰ δ' ἐν ἀμφοῖν σύνθετα τοῦ τε ἕλκους αὐτοῦ καὶ τοῦ πέριξ ὄγκου, φαγέδαιναν ὀνομάζουσιν. ἐ-
πινέμεται μὲν οὖν καὶ ὁ ἕρπης ἀναβιβρώσκων τὰ πέριξ, ἀλλ' ἔστι μόνου τοῦ δέρματος ἕλκωσις. ἡ φαγέδαι-
να δὲ ἐν τῷ δέρματι καὶ τῶν ὑποκειμένων ἅπτεται. χειρώνεια δὲ καὶ τηλέφεια καλεῖν ἕλκη, περιττόν·
ἀρκεῖ γὰρ ἅπαντα κοινῇ κακοήθη προσαγορεύειν. ἔστι δὲ καὶ ἡ ψώρα καὶ ἡ λέπρα μελαγχολικὰ πάθη
50 μόνου τοῦ δέρματος, ὡς εἴγε κἀν ταῖς φλεψὶ καὶ τῇ σαρκὶ γίγνοιτο, καρκῖνος ὀνομάζεται. μελαγχολι-
κὸν δὲ πάθος καὶ ὁ ἐλέφας ἐστὶ, τὴν μὲν πρώτην γένεσιν ἐξ αἵματος ἴσχων μελαγχολικοῦ, τῷ χρόνῳ δὲ
πλείων ἡ μέλαινα γίνεται τοῦ αἵματος, ἡνίκα δυσειδεῖς εἰσὶ καὶ ἀπεχθεῖς ἰδεῖν. ἐνίοις δὲ αὐτῶν καὶ ἕλκη
συμπίπτει. τοῦτο τὸ πάθος ἀρχόμενον ὀνομάζουσι σατυριασμὸν, ἐπειδὴ τοῖς σατύροις ὅμοιοι γίγνονται
τὸ πρόσωπον. ἔνιοι δὲ τὰς κατὰ τοὺς κροτάφους ἐξοχὰς ὀστώδεις, οὕτω καλοῦσι. γίγνονται δὲ καὶ κατ' ἄλ-
λα μόρια τοιαῦται τῶν ὀστῶν ἐξοχαὶ, καὶ καλοῦσιν αὐτὰς ἐξοστώσεις ἔνιοι, καθάπερ καὶ τὰς κατὰ φύ-
σιν ἐντάσεις τῶν αἰδοίων μὴ καθισταμένας, τινὲς ὀνομάζουσι σατυριασμὸν. τινὲς δὲ πριαπισμόν. ἔστι δὲ
καὶ ὁ ἀχὼρ ἕλκος μικρὸν ἐν τῷ δέρματι τῆς κεφαλῆς. εἰκάσαις δὲ αὐτὸ φλέγματος ἁλμυροῦ καὶ νι-
τρώδους ἔκγονον ὑπάρχειν. ἐκρεῖ γοῦν αὐτοῦ τις ἰχὼρ, οὔθ' ὑδατώδης ἁπλῶς, οὔτ' ἤδη παχὺς ὥσπερ

τὸ μέλι,

τὸ μέλι, καθάπερ ἐν τοῖς κηρίοις ὀνομαζομένοις. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα σὺν ὄγκῳ τινὶ καὶ κατατρήσεσι
πλείοσι γίγνεται μελιτῶδες ἐκρέοντος ὑγροῦ. μικρὸς δὲ καὶ τούτων ὁ ὄγκος, ἀλλ' οὐκ εἰς τοσοῦτον εἰς ὅσον
ἀχῶρος. ἔτι δὲ καὶ τούτων ὄγκοι μικρότεροι παρὰ φύσιν ἐπὶ τοῦ δέρματος γίνονται, μυρμηκίαι τε καὶ ἀ-
κροχορδόνες τε καὶ ψύδρακες, ἐπινυκτίδες τε, ἅπασι γνώριμα πάθη. γνώριμος δ' οὐχ ἥκιστα, καὶ ὁ δοθιήν
ἐστιν, ἐπιεικὴς μὲν ὑπάρχων, ὅτι ἐν αὐτῷ μόνῳ συνίσταται τῷ δέρματι, κακοήθης δὲ, ὅταν ἐκ πλείονος αἴρη-
ται βάθους. ἔοικε γὰρ οὕτως φύματι, καὶ τῇ σκληρότητι μόνον διήνεγκε φύματος ὁ τοιοῦτος δοθιήν. ἔστι δ' ἄμ-
φω τὰ πάθη φλεγμονώδη. καὶ τρίτον ἐπ' αὐτοῖς ὁ βουβὼν, καὶ τέταρτον, ὅπερ ὀνομάζουσιν ἔνιοι φύγεθλον
θερμότητι ἅμα καὶ τάχει γενέσεως ἀφορίζοντες τῶν ἄλλων φυμάτων. εἰσὶ δὲ καὶ οἱ κατὰ βουβῶνας καὶ μα-
σχάλας μόνας γίνεσθαι φύγεθλα λέγοντες, φλεγμονὰς ὑπάρχοντα τῶν ἀδένων. τῶν τῇδε σκιῤῥωθέν-
10 των, τὸ δὲ πάθος ὀνομάζεται χοιράς, ὥσπερ γε καὶ τῶν ὄρχεων σκιῤῥωθέντων, ὄνομα τῷ νοσήματι
σαρκοκήλην ἔθεντο, καθάπερ ὅταν ὑγρὸν ὑδατῶδες ἐν τοῖς περὶ τὸν ὄρχιν ἀθροίζεται χιτῶσιν, ὑδρο-
κήλην καλοῦσιν ἐπιπλοκήλην τε καὶ ἐντεροκήλην καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸ σύνθετον ἐξ ἀμφοῖν, μᾶλ-
λον τοῦ δέοντος πεπλεγμένον ἐντεροεπιπλοκήλην, νεωτέρων ἰατρῶν ὄνομα, τῶν καὶ σύμπαντας τοὺς κα-
τὰ τῶν ὄρχεων ὄγκους ὀνομαζόντων, κήλας διὰ τοῦ η στοιχείου τῆς πρώτης λεγομένης συλλαβῆς. οὐ διὰ τοῦ α,
καθάπερ οἱ ἀπὸ τῶν ἀθηναίων. ὥσπερ δὲ τῶν εἰρημένων ὀνομάτων ἕκαστον ἐνδείκνυται τοῦ μέρους τὸ νόσημα καθ'
οὗ λέγεται, οὕτω καὶ ἡ κιρσοκήλη νεώτερον ὄνομα, δηλοῖ τὸ πάθος ἐφ' οὗ λέλεκται. κιρσοὺς δὲ καὶ τὰς ἄλλας
ἁπάσας φλέβας εὐρυνομένας ὀνομάζουσιν οἱ παλαιοί. κιρσοὺς δὲ καὶ ταύτας οἱ νεώτεροι καλοῦσιν ἰατροί, τὸ
ι. στοιχεῖον μετὰ τοῦ κ στοιχείου τιθέντες, οὐ καθάπερ οἱ ἀθηναῖοι. γίνονται δὲ καὶ κατὰ τὰ σκέλη κιρσοὶ
διὰ ἀῤῥωστίαν τὴν τῶν φλεβῶν, καὶ μᾶλλον ὅταν αἷμα παχὺ πλεονάζῃ κατὰ τὸ σῶμα. περιτοναίου δὲ τρω-
20 θέντος, ἢ ῥαγέντος, εἶτα μὴ συμφύντος, ὄγκος μαλακὸς γίνεται κατὰ τὸ χωρίον. εἰ δὲ καὶ κατὰ τὸν βουβῶνα
γένοιτο, καλοῦσι βουβωνοκήλην. εἰ δὲ κατὰ τὸν ὀμφαλὸν συμβαίη τοῦτο, καλοῦσιν ἐξομφάλους ἔνιοι τῶν ἰατρῶν
τοὺς ὧδε πάσχοντας. ἔστι δ' οὐ τοῦ περιτοναίου μόνου οὐδὲν τῶν παθῶν τούτων, ἀλλὰ χρὴ πάντως, καὶ τὴν τοῦ μυὸς
ἀπονεύρωσιν παθεῖν, ἣν ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν ὁποία τίς ἐστιν ἐδήλωσα. ταυτὶ μὲν οὖν τὰ πάθη τῶν
ἐγκαρσίων μυῶν ἐστίν. αἱ δ' ἐν τῷ βουβῶνι κῆλαι τῶν λοξῶν, ἤτοι ῥηγνυμένης, ἢ ἀνευρυνομένης αὐτῶν τῆς κατὰ
τοῦτο τὸ χωρίον ἀπονευρώσεως ἅμα τῷ περιτοναίῳ χιτῶνι. γίγνονται δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ταύτῃ χωρίων ὄγκοι, διά
τι τῶν ὑποκειμένων σπλάγχνων ἐξαιρόμενον. εἴρηται δὲ καὶ τὰ πάθη τὰ τοὺς ὄγκους αὐτῶν ἐργαζόμενα.
φλεγμοναὶ γάρ εἰσι, καὶ σκίῤῥοι, καὶ ἀποστήματα, καὶ ὅσα τοιαῦτα. κατὰ δὲ τοὺς ὑδερικοὺς ἀθροίζεται ταύτῃ
πλῆθος, ὑδατῶδες μὲν ἐν τοῖς ἀσκίταις, πνευματῶδες δὲ ἐν τοῖς τυμπανίταις. φλεγματῶδες δὲ, ἐν τοῖς
ἀνὰ σάρκα καὶ λευκοφλεγματίαις ὀνομαζομένοις. ἤδη δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς ὄγκοι τετυχήκασιν ἰδίων ὀνομάτων,
30 οὐδὲν ἐξαίρετον ἔχοντες. οἷον ἐπουλίδες τε καὶ παρουλίδες. καὶ θύμοι καὶ τἄλλα, ὅσα τοιαῦτα σαρκώδη βλα-
στήματα. καθάπερ γε πάλιν αἱ σταφυλαὶ καὶ τὰ παρίσθμια, καὶ αἱ ἀντιάδες, οὐκ ἄλλο τι ἢ φλεγμοναί εἰσιν,
αἱ μὲν σταφυλαὶ τοῦ γαργαρεῶνος. αἱ δὲ ἀντιάδες τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς φάρυγγος ἀντικειμένων ἀλλήλοις ἀδένων. ὥσπερ
τὰ παρίσθμια τῶν κατ' αὐτὴν τὴν φάρυγγα σωμάτων. ἱπποκράτης δ' ἔοικεν οὐχ ἅπασαν φλεγμονὴν τοῦ κίο-
νος ὀνομάζειν σταφυλὴν, ἀλλ' ἓν μόνον εἶδος, ἐν ᾧ τὸ πέρας τοῦ γαργαρεῶνος ὁμοιοῦται σταφυλῆς ῥαγί. ἀλ-
λὰ καὶ οἱ πολύποδες, ἤτοι φλεγμονῆς, ἢ φύματος, ἢ τινὸς βλαστήματος, ἢ ὅπως ἂν ἐθελήσῃ τις ὀ-
νομάζειν ἐν μυκτῆρσι συνισταμένου ἀποτελοῦνται. φλεγμονώδεις δ' εἰσὶ, καὶ ὑγροὶ διὰ τὸ χω-
ρίον. ἐγκανθὶς δὲ καὶ αὕτη παρὰ φύσιν μέν τις ὄγκος ἐν τοῖς μεγάλοις γίνεται καν-
θοῖς, ἔστι δ' οὐ τῷ παντὶ γένει παρὰ φύσιν. τὰ δὲ πτερύγια βλαστήματα ἐστὶ τοῦ
ἐπιπεφυκότος ἔξωθεν ὑμένος τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὃς ἀπὸ τοῦ περιοστίου κα-
40 ταφερόμενος, ἐπὶ τὴν στεφάνην ἀφικνεῖται. τὰ δὲ σταφυλώματα
καλούμενα, τὰ μὲν, τῇ θέσει μόνῃ, τὰ δὲ τῇ διαθέσει πα-
ρὰ φύσιν ἐστίν. εἴρηται δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων
ὅσα κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς συνίσταται πάθη
δι' ἑτέρου. καιρὸς οὖν ἤδη παύειν ἐν τῷδε
τὸν λόγον, οὐδεμιᾶς ἔτι τῶν πα-
ρὰ φύσιν ὄγκων ἰδέας ἀῤ-
ῥήτου καταλε-
λειμμένης.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΜΕΛΑΙΝΗΣ ΧΟΛΗΣ.

Περὶ μελαίνης χολῆς, ἔνιοι μὲν ἐπὶ πλέον, ἢ ὡς τοῖς ἔργοις τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἐστὶ
χρήσιμον, ἐξέτειναν τὸν λόγον. ἔνιοι δὲ καὶ τοῦ δικαίου μέτρου καθεῖλόν τι, καθάπερ
ἔνιοι παντάπασιν οὐδὲν εἶπον, οὓς αὖ τις μᾶλλον μέμψαιτο, τῶν προσθέντων
ἄχρηστόν τι. ῥᾷον γὰρ ἀφελεῖν τὸ περιττὸν, τοῦ, τοῦ μηδόλως εἰρημένου αὐτὸν, ἅπαν
ἐξευρεῖν. Ἱπποκράτης μὲν οὖν μοι δοκεῖ, τὸ χρήσιμον εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα, πρῶ-
10 τος εἰπεῖν. ὥσπερ αὖ πάλιν Ἐρασίστρατος ὅλον παραλιπεῖν. οἱ γὰρ περὶ Πλειστό-
νικόν τε καὶ Πραξαγόραν. καὶ φιλότιμον ἐπὶ πλεῖστον ἐργασάμενοι τὸν περὶ τῶν
χυμῶν λόγον, ἔνια μέν μοι δοκοῦσι χρησίμως διορίσασθαι τῶν ἀδιορίστως Ἱπ-
ποκράτει γεγραμμένων. ἔνια δὲ καὶ ψευδῶς ἀποφήνασθαι. τῶν δὲ νεωτέρων
ἄριστα γέγραπται περὶ μελαγχολίας, τῷ Ἐφεσίῳ Ῥούφῳ. καί τις εὐλόγως ἂν φαίη μηδὲν ἐνδεῖν, τοῖς κατὰ φύ-
σιν ἀκούουσιν οὐκ ἐριστικῶς ἀντιλέγειν προαιρουμένοις. ὅπερ ἐπὶ πλεῖστον οὐκ ὀλίγοι τῶν νεωτέρων ἰατρῶν ἐ-
ζήλωσαν. καὶ μάλιστα οἱ καλοῦντες ἑαυτοὺς Ἐρασιστρατείους, καὶ Ἀσκληπιαδείους, καὶ μεθοδικούς. ὧν ἔνιοι, καὶ
σοφίσματα συνέθεσαν, ἐπιδεικνύναι πειρώμενοι τὸν περὶ τῶν χυμῶν λόγον ἄχρηστον εἶναι πρὸς τὰ τῆς ἰατρικῆς
τέχνης ἔργα. πρῶτον μὲν οὖν ἡμεῖς ὡς εἰθίσμεθα τὸ χρήσιμον εἴπωμεν. εἶτ' ἔπειτα εἰς τὸ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἐξη-
τήσεως μεταβάντες, οὐκ ἀποκνήσομεν ὕστερον, οὐδὲ τὸ διαλύσασθαι τοὺς ἠρωτημένους λόγους τοῖς ἄχρηστον ἡγουμένοις
20 εἶναι τὴν περὶ τῶν χυμῶν τέχνην. ὅπως δὲ μή τις ἀσάφεια περὶ τὸν λόγον γίγνοιτο, καὶ ἑκάστου χυμοῦ φύσιν ἐν
ὀνόματι θέμενοι, οὕτω πειρασόμεθα διὰ παντὸς ἑρμηνεύειν αὐτόν. οὐκ ἐνδέχεται δὲ πρᾶξαι καλῶς ἄνευ τοῦ χω-
ρὶς τε διελθεῖν αὐτῶν τὰς ἰδέας. τοῦτ' οὖν ἤδη πράξωμεν ἀπὸ τοῦ γνωριμωτάτου πᾶσιν ἀνθρώποις ἀρξάμε-
νοι χυμοῦ. φαίνεται δ' οὗτος ἐάν τε ἀρτηρία τις, ἐάν τε φλὲψ τρωθῇ, παραχρῆμα τοῦ περιέχοντος αὐτὸν ἀγγείου,
ἐκχεόμενος. ἐρυθρότερος μὲν ἐκ τῶν φλεβῶν. ξανθότερος δὲ τοὔμπαν ἐκ τῶν ἀρτηριῶν. ἀλλὰ πήγνυταί γε
ἑκάτερος, εὐθέως. οὐ μόνον ἐκπίπτων τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ περιεχόμενος ἐπὶ καθ' ὅ τι οὖν τόπον.
καὶ τήν γε πῆξιν αὐτοῦ τελευτῶσαν εἰς θρόμβον ὁρῶμεν. οὕτω γὰρ ἔθος ὀνομάζειν τοῖς Ἕλλησι τὸ πεπηγὸς αἷ-
μα. φαίνεται δὲ πηγνύμενον, οὐ μόνον ἐν τοῖς κατὰ τὴν κοιλίαν τε καὶ τὰ ἔντερα χωρίοις. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν
κύστιν, ἐν ᾗ τὸ οὖρον ἀθροίζεται. καὶ κατὰ πνεύμονά τε καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. ὥσπερ γε κἂν τῷ μεταξὺ θώρακός
τε καὶ πνεύμονος, ἔν τε ταῖς μήτραις ἐπὶ γυναικῶν. ἐπικρατεῖ μὲν οὖν ὡς τὸ πολὺ κατὰ τὸν χυμὸν τοῦτον ἡ
30 ἐρυθρὰ χρόα καὶ τό γε κάλλιστον αἷμα, τοιοῦτον ἀκριβῶς ἐστι. φαίνεται δ' ἐνίοτε καὶ ξανθότερον τοῦ δέοντος, καὶ μελάν-
τερον. ὥσπερ γε τῇ συστάσει, παχύτερον καὶ λεπτότερον. εὑρίσκεται δ' ἐνίοτε καὶ τὸ τῶν φλεβοτομηθέντων
αἷμα λεπτὴν ὑγρότητα περιέχον, ἥτις ἐν τῷ πήγνυσθαι διακρινομένη, τὴν ἐπιπολῆς αὐτοῦ καταλαμβάνει
χώραν. εὔλογον δὲ δήπου καὶ τοῦτο συναναφέρεσθαί τι τῷ γεννηθέντι κατὰ τὸ ἧπαρ αἵματι τὴν ἔκκρισιν λαμ-
βάνον ὕστερον, οὐ μόνον διὰ τῶν οὔρων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἱδρώτων. καὶ κατὰ τὴν καλουμένην ἄδηλον αἰσθήσει διαπνοήν,
φαίνεται δ' ἐνίοτε καὶ φλεγματώδης χυμὸς ἐποχούμενος τῷ αἵματι, καθάπερ γε καὶ σύμπαν ἱκανῶς παχύτερον
καὶ μελάντερον, ὡς ἐοικέναι πολλάκις ὑγρᾷ πίττῃ. καλεῖται μὲν οὖν τὸ ἐκ τῶν φλεβῶν, καὶ τῶν ἀρτηριῶν ἐκχεόμενον
ὁποῖον ἂν ᾖ, μιᾷ προσηγορίᾳ τῇ τοῦ αἵματος, οὐδεμιᾶς τῶν εἰρημένων αὐτοῦ διαφορῶν ἰδίου ἐχούσης ὄνομα. καὶ πήγνυται
πᾶν αὐτίκα κἂν εἰς σαρκῶδες μόριον ἄχρι βάθους διαιρεθὲν ἐκχυθῇ. παραπλήσιος δέ τις αἵματι παχεῖ καὶ μέ-
λανι χυμὸς ἕτερος ὁρᾶται πολλάκις ἐκκρινόμενος ἐμούντων τε καὶ διαχωρούντων οὐ μὴν πηγνύμενός γε κἂν ἐπὶ
40 πλεῖον ὁμιλῇ τῷ περιέχοντι ἀέρι. καὶ τούτου γ' αὐτοῦ, ποτὲ μὲν αἴσθησις γίνεται, τοῖς ἐμοῦσιν. ὀξέος τε ἅμα καὶ στρυφνοῦ. ποτὲ
δὲ οὐδεμίαν ἔχοντος ἐμφανῆ ποιότητα, μήτ' οὖν γλυκύτητα, καθάπερ τὸ αἷμα μήθ' ἁλυκότητα καθάπερ ἐνίοτε τὸ αἷμα
καὶ τὸ φλέγμα, μήτε πικρότητα καθάπερ ἡ ξανθὴ χολή. πρόδηλον οὖν ἐστι, νοητέον μὲν δὴ τὸ ἁλυκὸν αἷμα καὶ τὸ φλέ-
γμα. τοὔμπαν δὲ τὸ μὲν αἷμα γλυκὺ φαίνεται. τὸ δὲ φλέγμα ἄποιον καθάπερ ὕδωρ. ἀλλ' ἐκτρεπόμενόν γε τῆς κα-
τὰ φύσιν ποιότητος, οὐχ ἁλυκὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀξὺ γίνεται. μεταλαμβάνει δὲ ποτὲ καὶ γλυκείας ποιότητος. ἀλλὰ
καὶ τοῦτον τὸν χυμὸν ὁποῖος ἂν ᾖ, φλέγμα καλοῦσιν. εἰ μόνον εἴη λευκός. ἔχει τε τὸ κοινὸν ἁπάντων χυμῶν γνώ-
ρισμα, τὸ μὴ πήγνυσθαι. πρόδηλον δ' ὅτι διαφέρει μηδὲν ἁλμυρὸν ἢ ἁλυκὸν ὀνομάζειν ὁντινοῦν χυμόν. ἀμφότερα τὰ ὀνό-
ματα ταὐτὸ σημαίνει πρᾶγμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερός τις χυμὸς ἀεὶ μὲν πικρὸς τοῖς ἐμοῦσιν αὐτὸν φαινόμενος, οὐκ ἀεὶ δὲ
ξανθὸς, ἀλλ' ὠχρὸς ἔστιν ὅτε καὶ παχύτερος διαπαντὸς ὁ ξανθὸς τοῦ ὠχροῦ φαίνεται. ὡς ἐκ τούτων τεκμαίρεσθαι
προσηκόντως οἱ περὶ χυμῶν ἄριστα γνόντες ὑγρότητος ἐπιμιξίᾳ λεπτῆς, καὶ ὑδατώδους τῇ συστάσει, τὴν ξαν-
50 θὴν χολὴν ὠχρὰν φαίνεσθαι. καλοῦσι δ' ἔνιοι μὲν ὑδατώδη τὴν ὑγρότητα ταύτην, ἔνιοι δ' ὀρρώδη τούτου τοῦ γένους
οὖσαν ἐξ οὗ τό τε οὖρόν ἐστι καὶ ὁ ἱδρώς. ὥσπερ δὲ μιγνυμένης τῆς λεπτῆς ὑγρότητος ἡ ξανθὴ χολὴ κατά τε τὴν
χρόαν ὠχροτέρα, καὶ τὴν σύστασιν ὑδατωδεστέρα γίνεται, οὕτως ὅταν ἐπὶ πλέον αὐτὴ διαφορηθῇ, τῇ τῶν ᾠῶν λε-
κύθῳ παραπλησία φαίνεται, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται λεκυθώδης. αὐτὴ μὲν οὖν ἡ χολὴ, κἂν ὠχρὰ, κἂν ξανθὴ, κἂν λε-
κυθώδης φαίνεται, τὴν γένεσιν ἐν τοῖς ἀγγείοις ἴσχει. κατὰ δὲ τὴν γαστέρα, πρασοειδής τις ἑτέρα γεννᾶται. καλοῦσι γὰρ
οὕτως αὐτὴν ἀπὸ τῆς χρόας τοῦ πράσου παρονομάσαντες. ὥσπερ γε καὶ τὴν ἰώδη παρὰ τὸν ἰὸν ὀνομάζουσι. ὠνόμασται
δὲ καὶ ἰσατώδης τις χολὴ παρὰ τὴν τῆς ἰσάτιδος χρόαν τῆς γλαυκῆς, αἱ δὲ πᾶσαι κοινὸν ἔχουσι τὸ διαμένειν. οὕτως
οὖν καὶ τὴν ἐρυθρὰν ἔνιοι χολὴν ὠνόμασαν, ἐγγὺς οὖσαν αἵματι λεπτῷ κατὰ τὴν σύστασιν, ἀλλ' ὅτι μὴ πήγνυται, διὰ τοῦτο
χολὴν αὐτὴν προσαγορεύουσι. ταῦτα μὲν οὖν ἴσως, ἐπὶ πλέον, ἢ κατὰ τὴν προκειμένην εἴρηται πραγματείαν, τῇ

τε κοινωνίᾳ

τε κοινωνίᾳ τοῦ λόγου, καὶ τῷ χρησίμῳ τῆς γνώσεως, ἔτι τε τῷ συντόμῳ τῆς διδασκαλίας προτρεψαμένης με διελ-
θεῖν. ὕστερον αὐτῆς. νῦν δὲ τὸν περὶ τῆς μελαίνης χολῆς λόγον ἐπανέλθωμεν. ὅτι μὲν οὖν οὐ πήγνυται, διώρισται μὲν ἀπὸ τοῦ μέ-
λανος αἵματος, οὐ μὴν ἤδη γε καὶ ἀπὸ τῶν μελαινῶν, ἰδίως ὀνομαζομένων. ἐμεῖται τε γὰρ καὶ διαχωρεῖται πολλάκις τοιαῦτα
πάμπολυ διαφέροντα τῆς μελαίνης. οὐ τῇ δυνάμει μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς αἰσθηταῖς ποιότησι. οὔτε γὰρ στρυφνότητος,
οὔτε ὀξύτητος μετέχει σαφῶς ταῦτα, τῆς μελαίνης χολῆς κατά τε τὴν γεῦσιν ἐμφαινούσης τοῖς ἐμοῦσιν αὐτὴν
καὶ κατὰ τὴν ὄσφρησιν, οὐκ ἐκείνοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις. οὐ μὴν οὐδὲ ζυμοῖ τὴν γῆν ὡς ἐκείνη. ἀλλ' εἰ καὶ κατὰ τοῦτ'
ἔοικεν ὄξει δριμυτάτῳ τῷ παχυμερεῖ τῆς οὐσίας, ἐναντιώτατα διάκειται, καὶ διὰ τοῦθ' οἷς ὁμιλήσειεν ἂν τοῦ σώματος
μέρεσιν ἄκρατος, ἑλκοῖ πάντως αὐτὰ διαβιβρώσκουσα. τὸ μὲν γὰρ ὄξος ἅτε λεπτομερὲς ὄν, διεξέρχεται. τὸ δὲ τῆς με-
λαίνης χολῆς πάχος ἔοικεν μόνιμον αὐτῇ παρέχειν, αἴτιον τῆς ἀναβρώσεως γίνεται. ὥσπερ οὖν τοῖς εἰρημένοις γνω-
10 ρίσμασι σαφῶς διορίζεται τῶν μελαινῶν, εἴτε χυμῶν ἐθέλοις λέγειν, εἴτε διαχωρημάτων εἴτ' ἐδεσμάτων ἡ μέλαινα
χολή, οὕτω κἂν τῷ μήτε μῦαν, μήτ' ἄλλο τι ζῶον ἐθέλειν αὐτῆς γεύσασθαι, καθάπερ οὐδὲ τῆς κατακόρους ἅλμης. οὐ-
δὲ γὰρ ἐν ἐκείνῃ διαζῇ ζῶον, ὡς ἡ καλουμένη νεκρὰ θάλασσα, τεκμήριον. καὶ διὰ τοῦτ' ἔοικεν ἡ γένεσις αὐτῆς, ὀλέθριος
ὑπάρχειν, ὑπεροπτηθέντος τοῦ μέλανος χυμοῦ συμβαίνουσα. πολὺ δὲ δήπου τῆσδε, τὴν ἐκ τῆς ξανθῆς χολῆς
ὑπεροπτηθείσης γινομένην μέλαιναν, ὀλεθριωτέραν εἶναι νομιστέον ὅσῳ περ καὶ ὁ χυμὸς τοῦ χυμοῦ δραστικώτερος,
ἡ ξανθὴ χολὴ τῆς οἷον ὑποστάθμης τοῦ αἵματος. τὴν ἀμόργῃ καὶ τρυγὶ παραπλησίαν ἔφασαν ἔχειν τὴν γένεσιν, οἱ πε-
ρὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα σπουδάσαντες. ἀλλ' ὥσπερ ἐπ' ἄλλων πολλῶν πραγμάτων ὁμωνύμων μετ' ἀλλήλοις. ἐναντίας
δὲ φύσεως ὄντων, ἡ τῆς προσηγορίας κοινότης ἔσφηλέ τινας, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων δυοῖν χυμῶν ἔνιοι σφαλέν-
τες, ᾠήθησαν ἐπ' ἀγαθῷ πολλάκις ἐμεῖσθαί τι καὶ διαχωρεῖσθαι μελαίνης χολῆς. ἐγὼ δ' ἐκ μειρακίου παρὰ
Πέλοπι τῷ διδασκάλῳ μαθὼν ἑκατέρου τῶν χυμῶν τὰ γνωρίσματα, κἄπειτα παραφυλάττων αὐτὰ, δι' ὅλου
20 τοῦ ἐμοῦ βίου μέχρι δεῦρο, τὸν μὲν τῆς ἀκριβοῦς μελαίνης χολῆς χυμὸν ὀλεθρίως ἐκκρινόμενον ἐθεασάμην ἀεί. τὴν δὲ
τὴν τῶν μελαινῶν κένωσιν, οὐκ ὀλιγάκις ἐπ' ἀγαθῷ γινομένην. ἀρκεῖ μὲν οὖν καὶ ταῦτα γινώσκεσθαι μόνον εἰς τὰ
τῆς τέχνης ἔργα. καὶ μάλιστα ἐάν γε μετὰ διορισμοῦ τῶν καιρῶν, ἐν οἷς ἐκκρίνεται, μάθοι τις τὸν λόγον, ὃν ἐν
τοῖς ἑξῆς ἐγὼ διηγήσομαι. τῷ δὲ μήπω διὰ μακρᾶς πείρας ἐγνωκότι τὰ εἰρημένα, ἐφ' ἑκατέρᾳ τῇ κενώσει, θαυ-
μάζειν ἴσως ἢ ἀπιστεῖν, εἰκός ἐστιν, εἰ τοῦ μοχθηροτάτου χυμοῦ κενουμένου βλάπτεται τὸ σῶμα. τοὐναντίον γὰρ εὔλο-
γον εἶναι δόξει τῶν βλαπτόντων ἐκκενουμένων, ὑγιεινότατον αὐτὸ γίνεσθαι. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον καὶ
ἡ τῶν μελαινῶν κένωσις. ἀλλ' ὁ διὰ μακρᾶς πείρας πεισθείς, ὡς ἄρτι μοι λέλεκται γίνεσθαι, ῥᾳδίως εὑρήσει τὴν
αἰτίαν τοῦ συμβαίνοντος. καὶ μάλιστα ὅταν ἐθελήσει τὰ γεννῶντα τὴν μέλαιναν χολὴν εὑρεῖν, ὧν ἤδη μὲν ἡ
ἀρχὴ τῆς εὑρέσεως εἴρηται. βέλτιον δὲ καὶ τὸ σύμπαν τοῦ λόγου προσθεῖναι. τοῦ γὰρ ἐκ τῆς κοιλίας τε καὶ τῶν
ἐντέρων, εἰς ἧπαρ ἀναδιδομένου χυλοῦ, τὸ μέν τοι λεπτομερέστερον ἐστὶ τῇ συστάσει. τὸ δὲ, παχυμερέστερον, ὥσπερ
30 καὶ τῶν ἐδεσμάτων αὐτῶν αἱ οὐσίαι διαφέρουσι. γινωσκόντων δ' ἡμῶν ἅπαντα τὴν διοικοῦσαν τὸ σῶμα φύσιν
ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ζώου πράττειν, ὁρώντων τε, καὶ τοὺς ἐκκριτικοὺς πόρους τῶν ἀχρηστοτέρων μορίων τῆς τροφῆς τε
καὶ τοῦ ποτοῦ, θαυμαστὸν οὐδὲν εἶναι δοκεῖ, καὶ τῆς ὑποστάθμης τοῦ αἵματος ἐπιτεχνήσασθαί τινα κένωσιν αὐτήν,
ἥτις ὁποία μέν ἐστι καὶ διὰ τίνων γίνεται μορίων αὖθις ἐπισκεψόμεθα, νυνὶ δὲ πρότερον ἃ διὰ τῆς πείρας ἔγνω-
μεν, ἀρχὴν ποιησάμενοι τῆς διὰ τοῦ λόγου γενησομένης σκέψεως ὅσα πεπείσμεθα χρόνῳ πολλῷ βασανίσαντες,
εὑρηκέναι ταῦτα ἐροῦμεν. ὁρᾶται δὴ τὸ κατὰ τὰς φλεβοτομίας αἷμα παχύτερον καὶ μελάντερον ἐν ταῖς
τῶν ξηρῶν καὶ θερμῶν σωμάτων φύσεσι, ὥσπερ γε καὶ κατὰ τὰς τοιαύτας ὥρας, καὶ χώρας καὶ καταστά-
σεις, ἐπιτηδεύματά τε, καὶ δίαιταν ἐν ἐδέσμασι παχυχύμοις τε καὶ αὐχμώδεσιν, ὁποῖόν ἐστι φακή, καὶ κοχλίαι
καὶ κρέα ταύρεια, καὶ τράγεια, καὶ μᾶλλον εἰ ταριχευθείη, τῆς τοιαύτης ὕλης ἐστί, καὶ μέλας οἶνος παχύς τε καὶ αὐ-
στηρός. οὕτω δὲ καὶ τῶν νοσημάτων, ὅσα κατὰ θερμὴν καὶ ξηρὰν δυσκρασίαν γίνεται καθάπερ οἱ καῦσοι, παχὺ καὶ μέλαν
40 ἀποφαίνουσι τὸ αἷμα. τοιοῦτον δ' αὐτοῖς καὶ ὁ μακρὸς οὗτος λοιμὸς ὁ ἐπὶ τοῦ μακροῦ θέρους γινόμενος εἰργάζετο, καὶ
τῶν γε διασωθέντων οὐκ ὀλίγοις ἔκκρισις διὰ τῆς κάτω γαστρὸς ἐπεγίνετο τῶν καλουμένων μελαινῶν, ἐπὶ τῆς
ἐνάτης ἡμέρας τοὐπίπαν, ἢ ἑβδόμης ἢ ἑνδεκάτης, ὧν καὶ αὐτῶν ἐφαίνοντο διαφοραὶ πλείους. ἐνίων μὲν
ἐγγυτάτω τῆς μελαίνης χολῆς ἡκόντων, ἐνίων δ' οὔτε δῆξιν ἐν ταῖς διαχωρήσεσιν ἐχόντων, οὔτε ὀσμὴν δυσώδη.
πολλῶν δ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτων καθεστηκότων. ὅσοις δὲ τῶν νοσούντων ἡ διὰ τῆς κάτω γαστρὸς ἔκκρισις οὐκ ἐγέ-
νετο τοιαύτη, τὸ σῶμα πᾶν ἐξήνθησε μέλασιν ἐξανθήμασιν, ὁμοίοις. ἐνίοτε δὲ καὶ οἷον λεπίσιν ἀπέπιπτε. ξηραι-
νομένων τε καὶ διαφορουμένων αὐτῶν, κατὰ βραχὺ δὲ ἐπὶ πλείοσιν ἡμέραις μετὰ τὴν κρίσιν, ὅσοι δὲ διεχώρη-
σαν ἀκριβῆ τὴν μέλαιναν, ἀπέθανον ἅπαντες. ἐνδείκνυται γὰρ ἡ τοιαύτη κατωπτῆσθαι τὸ αἷμα. φαίνεται δὲ
καὶ ἄλλα χωρὶς τοῦ πυρέξαι πολλοῖς ἐξανθήματα γινόμενα κατὰ τὸ δέρμα, παχυνόμενόν τε καὶ ξηραινόμε-
νον τὸ πλεονάζον τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ τῆς φύσεως ὠθούσης αὐτὸ ἐκτός. ἐκ τοῦ γένους ἐστὶ καὶ ὁ καλούμενος ἐλέ-
50 φας. ὅταν δ' ἅμα πυρετῷ γένηταί τι τοιοῦτον, τὸν ὀνομαζόμενον ἄνθρακα γεννᾷ, τὸ κατασκῆψαν εἰς τὸ δέρμα
τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. χωρὶς δὲ πυρετοῦ κατασκῆπτον, ὅταν μὲν αἵματι μεμιγμένον ᾖ, τὸν ἐλέφαντα γεννᾶν
πέφυκεν, ὅταν δὲ μόνον, ἐν ἀρχῇ μὲν ὄγκον ἐργάζεται μέλανα, τῷ χρόνῳ δ' εἰς τὸν καλούμενον καρκῖνον τελευ-
τᾷ, ἐπειδὰν μὲν δριμύτερον καὶ κακοηθέστερον ᾖ, διαβιβρωσκομένου τοῦ δέρματος. ὅταν δ' ἐπιεικέστερον, ἕλκους
χωρὶς ἐργάζεται τὸν ὀνομαζόμενον κρυπτὸν καρκῖνον. ἐναργῶς γὰρ ἅπαντα τὰ τοιαῦτα πάθη, καὶ μάλιστα
ὁ καρκῖνος ὑπὸ μελαγχολικοῦ γίνεται χυμοῦ. σαφῶς φαινομένων τῶν εἰς τὸ πεπονθὸς μόριον ἡκουσῶν φλε-
βῶν, παχὺ καὶ μέλανα περιεχουσῶν χυμόν. ἐκκαθαίρειν μὲν γὰρ τὸ αἷμα διὰ παντὸς ἡ φύσις πειρᾶται. δια-
κρίνουσά τε τὸ μοχθηρὸν ἐξ αὐτοῦ, κἀκ τῶν κυρίων μορίων ὠθοῦσα, ποτὲ μὲν εἰς τὴν γαστέρα τε καὶ τὰ ἔντερα,
ποτὲ δὲ εἰς τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν. ἀλλ' ὅσα μὲν τῶν τοιούτων λεπτομερεστέρας οὐσίας ἐστί, διεξέρχεται τὸ δέρμα,

τινὰ μὲν κατὰ τὴν ἄδηλον τῇ αἰσθήσει διαπνοήν· ἔνια δ' αἰσθητικῶς, καθάπερ οἱ ἱδρῶτες. ὅσα δὲ παχύτερα, διε-
ξελθεῖν μὲν οὐ δύναται τὴν πυκνότητα τοῦ δέρματος, ἐγκαταλαμβανόμενα δὲ, τὰ μὲν θερμὰ, τοὺς ἄνθρακας ἐρ-
γάζεται· τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα τοὺς καρκίνους. ὅταν δ' ἀκριβὴς κατὰ τὰς ποιότητας ὁ μέλας εἴη χυμὸς, αἵματί τε
συμμιγείς, τοὺς ὑπερύθρους ἐλέφαντας ἐργάζεται. χρονίζοντες δὲ καὶ οὗτοι, γίνονται μελάντεροι. πολλάκις δ' ἡ φύ-
σις ἀναστομώσασα φλέβα τῶν κατὰ τὴν ἕδραν ἀγγείων ἐξέκρινε τὸν τοιοῦτον χυμὸν, αἵματι μεμιγμένον, ἀφ' οὗ
δὴ καὶ τοὔνομα τῷ συμπτώματι τίθενται τὴν αἱμορροΐδα. καὶ χρὴ καταμανθάνειν ἀπ' αὐτῆς, ὁποῖόν ἐστι τὸ
ἐκκρινόμενον αἷμα, πότερον οἷον ἔχουσιν, οἵ τε γυμναστικοὶ, καὶ οἱ ἀθληταὶ καὶ τῶν ἰδιωτῶν οἱ τελέως ὑγιεινοὶ, καὶ
εὔχυμοι. ἢ μελάντερόν τε καὶ παχύτερον τοῦ δέοντος. καὶ μέντοι καὶ ὡς ἡ φύσις ἀποτίθεται τὸ τοιοῦτον αἷμα πολλά-
κις εἰς τὰς κατὰ τὰ σκέλη φλέβας, ὑφ' οὗ διατεινόμεναί τε καὶ διευρυνόμεναι κιρσώδεις ἀποτελοῦνται, καὶ με-
10 λαίνεταί γε τῷ χρόνῳ τὸ δέρμα, τὸ κατὰ τὰς τοιαύτας φλέβας. ἐφ' ὧν δ' αἵματος πλῆθος μόνον ἐστὶν, οὐ τοῦ
μελαγχολικοῦ ὑπάρχειν, ἀσθενεστέρας οὔσας φύσει τὰς τῇδε φλέβας, ἀνευρύνει κατασκῆπτον, ὀδύνας πιέζουσι μ-
βαίνοντος, ὡς ἐφ' ὧν γε ἂν τὸ μελαγχολικὸν αἷμα τοὺς κιρσοὺς ἐργάσηται, κίνδυνος γὰρ ἐπὶ τούτου ἐστὶν, ἐὰν ἐκτέμνει
τις τὰς πεπονθυίας φλέβας, ἁλῶναι μελαγχολίᾳ. καὶ γὰρ τοῦτο πολλάκις ἑωράκαμεν γινόμενον, οὐ μόνον κα-
τὰ τοὺς κιρσοὺς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ τοιούτου χυμοῦ γινομένας αἱμορροΐδας. ἕλκος δέ τις ἔχων ἐν κνήμῃ
χρόνου πολλοῦ τὴν ὑποκειμένην φλέβα κιρσωδεστέραν οὖσαν ἐκτμηθεὶς, αὐτίκα μὲν ἐθεραπεύθη τὸ ἀρχαῖον
ἕλκος, ὃ δ' ἐκ τῆς τομῆς ἔσχεν ἐξαιρουμένης τῆς φλεβὸς, ἀνίατον ἔμεινεν. ὕστερον δέ ποτε μετ' ἐνιαυτὸν εἷς τῶν ἐν
Περγάμῳ διδασκάλων ἡμῶν Στρατόνικος τοὔνομα μαθητὴς Σαβίνου τοῦ Ἱπποκρατείου, φλέβα τεμὼν ἐν ἀγ-
κῶνι ἀνθρώπου, καὶ θεασάμενος αἷμα παχὺ καὶ μέλαν ἐκκρινόμενον, ἐπαφεῖλε κατὰ τὴν ὑστεραίαν ὀλίγον.
εἶτα κατὰ τὴν τρίτην τε καὶ τετάρτην ὁμοίως ὀλίγον, καθήρας τε μετὰ ταύτας, τρὶς φαρμάκῳ μέ-
20 λανα χυμὸν ἐκκενοῦντι καὶ τὴν δίαιταν αὐτῷ εὔχυμον παρασκευάσας, ἐπὶ τὴν θεραπείαν τοῦ ἕλκους ἐτράπε-
το. ὅτι μὲν οὖν ἐν ταῖς φλεψὶ καὶ ταῖς ἀρτηρίαις οἱ χυμοὶ περιέχονται πάντες, ἐνδείκνυται μὲν καὶ ἡ ποικιλία
τῆς χρόας τε καὶ συστάσεως αὐτῶν. δηλοῖ δὲ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα. καὶ πρὸς τούτοις ὅσα κατὰ τὸ περὶ φύσεως ἀν-
θρώπου γέγραπται τῷ Ἱπποκράτει, περὶ ὧν ἐπὶ πλέον μὲν, ἐν τῷ περὶ τῶν κατ' αὐτὸν στοιχείων διῆλθον, ἀ-
ναγκαῖον δ' ἐστὶ καὶ νῦν εἰπεῖν ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς ῥήσεως αὐτοῦ, τῆσδε. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑωυτῷ
» αἷμα καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν διττὴν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. καὶ ταῦτ' ἐστὶν αὐτῷ ἡ φύσις τοῦ σώματος, καὶ διὰ
» ταῦτ' ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει. ὑγιαίνει μὲν οὖν μάλιστα, ὁκόταν μετρίως ἔχῃ ταῦτα τῆς πρὸς ἄλληλα κρήσιος καὶ δυνάμιος,
» καὶ τοῦ πλήθεος, καὶ μάλιστα εἰ μεμιγμένα ᾖ. ἀλγέει δ' ὁκόταν τι τουτέων ἔλασσον ἢ πλέον ᾖ, ἢ χωρισθῇ ἐν τῷ σώματι
» καὶ μὴ μεμιγμένον ᾖ τοῖσι πᾶσι. ἀνάγκη γὰρ ὅταν τι τουτέων χωρισθῇ, καὶ ἐφ' ἑωυτοῦ στῇ οὐ μόνον τοῦτο τὸ χωρίον,
» ἔνθεν ἐξέστη, ἐπίνοσον γίνεται. ἀλλὰ καὶ ἔνθα ἂν στῇ καὶ ἐπιχυθῇ, ὑπερπιμπλάμενον, ὀδύνην τε καὶ πόνον πα-
30 ρέχει. καὶ γὰρ ὅταν τι τουτέων ἔξω τοῦ σώματος ἐκρυῇ πλέον τοῦ ἐπιπολάζοντος, ὀδύνην παρέχει ἡ κένω-
» σις. ἤν τ' αὖ πάλιν ἔσω ποιήσηται τὴν κένωσιν, καὶ τὴν μετάστασιν, καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων. πολλὴ
» αὐτῷ ἀνάγκη διπλῆν τὴν ὀδύνην παρέχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ἔνθεν τε ἐξέστη, καὶ ἔνθεν ὑπερέβαλεν.
οὐκοῦν ὅτι μὲν ὑγιαίνει τὸ ζῶον, ὅταν ἔχῃ ταῦτα συμμέτρου τῆς πρὸς ἄλληλα κράσεως, νοσεῖ δὲ ὅταν, ἤτοι
καθ' ὅλον τὸ σῶμα, τουτέστιν ἐν ἅπασι τοῖς ἀγγείοις πλεονεξία τις αὐτῶν ἐστίν. ἢ καθ' ἕν τι γίνηται μόριον, ὁ τοῖς
ἔργοις τῆς τέχνης ὡμιληκὼς, ἀληθεύειν φήσει τὸν Ἱπποκράτην. τὰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς μορίοις νοσήματα διὰ τὸν με-
λαγχολικὸν χυμὸν γινόμενα ὀλίγον ἔμπροσθεν διελθὼν, ἐδήλωσα, ὅτι καὶ διὰ κιρσῶν ἄρσιν ἢ αἱμορροΐδας, ἐμελαγ-
χόλησαν ἕτεροι, καὶ κατὰ τὰ μὴ φαινόμενα δὲ μόρια κατὰ τὸ βάθος τοῦ σώματος, εὔλογον ὅμοια πάθη γίνε-
σθαι, τοῖς κατὰ τὸ δέρμα συνισταμένοις. οὐ γὰρ δήπου χολῆς μὲν ξανθῆς, εἰς ἕν τι μόριον κατασκηψάσης, ἐρυσίπε-
λας γενήσεται. μελαίνης δὲ, ἄνθραξ τε καὶ καρκῖνος, οὐ δήπου δὲ τὰ κατὰ βάθος τοῦ σώματος ἀδαμάντινον ἔχει
40 κατασκευὴν, ἀλλὰ κἀκεῖνά γε τοῖς αὐτοῖς ὑπόκειται παθήμασιν. ἐφ' ὧν πῶς οἷόν τέ ἐστι βεβαίως διαγνῶναι τὴν ἐρ-
γασαμένην αἰτίαν ἐναργῶς, ἐπὶ τούτων φαίνεται καὶ ξανθὴ καὶ μέλαινα χολὴ διαβιβρώσκουσαι τῶν ἐντέ-
ρων, ἄλλοτ' ἄλλο, καθ' ὅτι περ ἂν μάλιστα στηριχθῶσι καὶ ποτὲ τελέως ἀνίατον ἐργαζόμεναι τὴν δυσεντέ-
» ριαν. καὶ διὰ τοῦθ' Ἱπποκράτης ἐν ἀφορισμοῖς ἔγραψε δυσεντερίην ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θα-
» νάσιμον, ἐγὼ δὲ πρόσθεν εἶπον, ἀνίατα πάντ' εἶναι, τὰ διὰ μέλαιναν χολὴν ἑλκωθέντα. πλὴν εἴ τις ἴα-
σιν ἐθέλει καλεῖν, ὅταν ἐκκόψῃ τὸ πεπονθὸς μόριον ὅλον ἐν κύκλῳ περιτεμὼν ἄχρι τῶν ἀπαθῶν. ὥσπερ
οὖν ἔντερον ἀβοηθήτως μὲν ὑπὸ μελαίνης χολῆς ἑλκοῦται, δυσβοηθήτως δὲ ὑπὸ τῆς ξανθῆς χο-
λῆς, δῆλον ὅτι, καὶ τῶν ἄλλων μορίων ἕκαστον ὅσα κατακέκρυπται μὲν ἐν τῷ βάθει, κυριώτερα δὲ μα-
κρῷ τῶν ἐντέρων ἐστί. πρὸς τῷ καὶ τὴν θεραπείαν ἐπὶ μὲν τῶν ἐντέρων εὐκολωτέραν εἶναι, τῶν ἐνιε-
μένων διὰ τῆς ἕδρας φαρμάκων αὐτοῖς τοῖς πεπονθόσι προσπιπτόντων εὐθέως, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων μορίων
50 οὐδὲ τούτου γενέσθαι ῥᾳδίως δυναμένου. οὔκουν τὸ τυχὸν, οὐδὲ μικρὸν τῆς τέχνης μέρος ἀθεώρητον εἴασαν,
οἱ μηδὲν ἐπισκεψάμενοι περὶ μελαίνης χολῆς, ἔτι δὲ μᾶλλον, οἱ μηδὲ περὶ τῆς ξανθῆς. ὅσοι δὲ μήτε περὶ
τούτων ἐπεσκέψαντο, μήτε περὶ φλέγματος, οὐδ' ἀριθμῆσαι δυνατὸν ὁπόσα παρέλιπον τῆς τέχνης ἀναγκαιό-
τατα θεωρήματα. περὶ μὲν οὖν τῆς μελαίνης χολῆς, οὐδὲν ὅλως ὁ Ἐρασίστρατος ἔγραψε, περὶ δὲ τῆς ξανθῆς,
» ὀλίγα τε ἄλλα, καὶ οὐδ' αὐτὰ ἅπαντ' ἀληθῆ. λέγει μὲν γὰρ, οὕτω περὶ αὐτῆς. ἡ δὲ χολώδης ὑγρασία, ὅτι μὲν
» ἀναγκαία ἐστὶν ἀποκρίνεσθαι, πολλὰ τῶν ἐπιγινομένων παθῶν, μαρτυρεῖ· οἱ ἴκτεροι γὰρ, καὶ αἱ περὶ τὸ ἧπαρ
» παραγινόμεναι φλεγμοναὶ καὶ ἄλλα πλείω. πότερον δὲ ἐν τῇ περὶ τὴν κοιλίαν κατεργασίᾳ τῆς τροφῆς γί-
» νεται, ἢ τοιαύτη, ἢ μεμιγμένη, ἐν τοῖς προσφερομένοις ἔξωθεν παραγίνεται, οὐδὲν χρήσιμον πρὸς ἰατρικὴν
» ἐπισκέψασθαι. ταῦτα μὲν ὁ Ἐρασίστρατος ἔγραψεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν καθόλου λόγων, περὶ τῆς ξανθῆς χο-
λῆς. αὐτί-

λῆς. ἀντιλέγοντες δ' αὐτῷ φασὶν, ὡς εἴπερ αὐτὸς ὁμολογεῖ βλάβην ἐργάζεσθαι τὴν ξανθὴν χολὴν πλεονά-
σασαν, ἄμεινον μὲν ἦν αὐτὴν μηδόλως γεννᾶσθαι. τοῦτο δ' εἴπερ ἀδύνατον, ἀλλ' ὡς ὀλιγίστην. καὶ μὴν ὅτι γεννᾶσθαι
δυνατὸν ἐστὶ κωλύειν οὐτινοσοῦν. ὅτι εἴπερ τοῦτο γε δυνατὸν, ἀλλὰ προνοεῖσθαί γε τοῦ βραχυτάτην αὐτὴν γεννᾶσθαι χω-
ρὶς τοῦ τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως ἐπίστασθαι τοῦ πράγματος δυνατόν. ἡ μὲν οὖν γένεσις τοῦ χυμοῦ τούτου κατά τε τὰ σιτία
καὶ τὰ ποτὰ περιέχεται. πάντως δή που διαφορᾶς οὔσης ἐν αὐτοῖς, τὰ μὲν πλείονα αὐτῆς, τὰ δ' ἐλάττονα ἔχει τὰ δ',
ἴσως οὐδέν. εἰ δ' ἐν τῷ σώματι γεννᾶται, κατά τέ τινα μάλιστα μόρια γίνεται, τοῦτό τε καὶ τίνες αἰτίαι ἐργαζομέ-
νης αὐτὴν, ἀναγκαῖον ἐπίστασθαι τοὺς ἰατρούς. ἐζήτηται δ' ὁ λόγος οὗτος τῷ κοινῷ λόγῳ περὶ γενέσεως χυμῶν,
ὑπὲρ ὧν οὐδ' ὅλως Ἐρασίστρατος ἔγραψεν, ὥσθ' ὅσον ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ, μήτε τῶν ἐδεσμάτων ἡμᾶς ἐπίστασθαι, τινὰ
μὲν εὔχυμα ἐστὶ, τινὰ δὲ κακόχυμα, μήτε τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἔτι δὲ μᾶλλον μηδ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώ-
10 πων. καί τοι γ' ἐνίους ὁρῶμεν ὅπως ἂν διαιτῶνται πολὺν ἀθροίζοντας, ἤτοι τὸν πικρόχολον, ἢ τὸν μελαγχο-
λικὸν, ἢ τὸν τοῦ φλέγματος χυμὸν, ὅτι γὰρ καὶ αὐτὸς αἴτιος γίνεται νοσημάτων οὐ σμικρῶν, ἐν ἑτέρῳ δέδεικται
λόγῳ. ὡμολόγησε δὲ καὶ ὁ Ἐρασίστρατος αὐτὸς ὑπὸ τοῦ χυμοῦ τοιούτου γίνεσθαι τινὰ πάθη. καί τοι παντὶ
τρόπῳ φυλαττόμενος, αἰτιᾶσθαι τοὺς μοχθηροὺς χυμοὺς, ἀλλὰ τούς γε γλίσχρους καὶ παχεῖς αὐτὸς ἀποφαίνε-
» ται, παραλύσεως αἰτίους γενέσθαι, γράψας οὕτως. τὸ μὲν οὖν πάθος συμβαίνει παρεμπτώσεως ὑγρῶν γινομένης
» εἰς τὰ τοῦ πνεύμονος ἀγγεῖα, τὰ ἐν τοῖς νεύροις, δι' ὧν αἱ κατὰ προαίρεσιν κινήσεις συντελοῦνται. καὶ μετ' ὀλί-
» γα, ἡ δὲ παρέμπτωσις, φησὶν, γίνεται, τῆς τροφῆς, ἀφ' ἧς τὰ νεῦρα τρέφεται, αὕτη δὲ, γλίσχρος καὶ ὁλκιμος καὶ
» δυσέκκριτος, ὅτι δὲ καὶ ἀποπληξίας, καὶ ληθάργου, καὶ ἐπιληψίας ἑτέρων τε πολλῶν ὁ τοιοῦτος χυμὸς ἀ-
θροιζόμενος αἴτιός ἐστιν, οὐκ ἔτ' εἶπεν. ἀλλ' οὐ πρόκειται μοι νῦν, τὴν τῶν ἄλλων χυμῶν δύναμιν ἐξηγήσασθαι,
τῆς μελαίνης χολῆς προθέμενος γράφειν, ἣν Ἱπποκράτης φησὶν, ἀναγκαίαν μὲν ἔχειν τὴν γένεσιν, ὅπως δὲ μὴ γί-
20 νηται πλείων, ἐδίδαξεν ἀπὸ τῶν ἐναργῶς φαινομένων ἀρξάμενος. ἔν τε γὰρ τοῖς ζώοις ὅσα θερμό-
τερα καὶ ξηρότερα ταῖς κράσεσιν ἐστὶν, ἐν τούτοις φαίνεται γεννᾶσθαι πλέον, ἔν τε ταῖς θερμοτέραις ἅμα καὶ
ξηροτέραις ὥραις τε καὶ χώραις, καὶ καταστάσεσιν, ἐπιτηδεύμασί τε, τοῖς μετὰ κόπων, καὶ φροντίδων καὶ
ἀγρυπνιῶν, ἐδεσμάτων τε τῶν παχυμερῶν καὶ ξηροτάτων. ἀλλὰ καὶ τὸ χρῶμα τοῦ σώματος πάντες μελάντε-
ρον ἐστὶ τοῖς τὴν τοιαύτην πεφυκόσιν ἀθροίζειν χολὴν, ἔν τε τοῖς καυσώδεσιν νοσήμασιν, ὅσα χωρὶς ὑγρότητος ἔ-
χει τὴν γένεσιν, ἐφ' ὧν καὶ εἰ ἀμυχθείη ποτὲ ἡ σὰρξ, μέλαν ῥεῖ. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα φαινόμενα, τὰς αἰτίας
ὑφ' ὧν ὁ μελαγχολικὸς γεννᾶται χυμὸς, ἐνδείκνυται. τὴν δὲ τῆς καθάρσεως αὐτῶν, ταυτὶ τὰ φαινόμενα
τὴν ὁδὸν τῆς εὑρέσεως ὑπαγορεύει. κακοπραγῶν ἐν χρόνῳ πλείονι σπλὴν, εἴτε διὰ φλεγμονὴν, εἴτε διὰ σκίρρον,
εἴτε δι' ἀτονίαν, ἀχροίας ἐργάζεται κατὰ πᾶν τὸ σῶμα πρὸς τὸ μελάντερον ἐκτρεπομένας. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀεὶ
μελάντερος ἐστὶ τοῦ ἥπατος, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν τῆς θερμῆς καὶ ξηρᾶς κράσεως ζώων, ὁποῖα τὰ καρχαρόδον-
30 τα πάντα ἐστὶν, ὥσπερ γε πάλιν, ὁπόσα κράσεως ψυχροτέρας καὶ ὑγροτέρας, ἢ κατ' ἐκεῖνα τετύχηκεν ὄντα,
καθάπερ οἱ ὕες, οὐ πάνυ μέλας ὁ σπλὴν αὐτοῖς ἐστί. τοῖς δὲ βουσὶ καὶ κατὰ φύσιν μὲν ἔχουσι, μελάντερος, ὁ
σπλὴν ἐστί. γηράσασι δὲ πολλαπλασίῳ δή τινι μελάντερος γίνεται. ἀλλὰ καὶ ἡ γεῦσις τοῦ σπλάγχνου τούτου, καί
τοι γ' ἑψομένου, φαίνεται στρυφνὸν ἔχουσά τι, καὶ οὐδαμῶς ὁμοία ἥπατι. διὰ τούτων μὲν οὖν ὑπαχθέντες
οἱ ἄριστοι τῶν παλαιῶν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ἀπεφήναντο καθαίρεσθαι τὸ ἧπαρ ὑπὸ τοῦ σπληνὸς, ἕλκοντος
εἰς ἑαυτὸν, ὅσον ἰλυῶδες ἐν αἵματι, τοιοῦτον δὲ τοῦτο ἐστὶν, ὡς ἔφην, ὁποῖον ἐν οἴνῳ μὲν, ἡ τρὺξ, ἐν ἐλαίῳ δὲ ἀμόρ-
γη. τοῖς δὲ νεωτέραις αἱρέσεις προστήσασθαι προελομένοις, ὥσπερ ἄλλα λέλεκται πολλὰ ψευδῶς, οὕτω καὶ
τὸ μηδὲν δεῖσθαι τὸν ἰατρὸν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα τῆς περὶ τοὺς χυμοὺς θεωρίας, καὶ πρό γε πάντων ἔτι, τὰ
καθαίροντα φάρμακα μάτην ὠνόμασθαι καθαίροντα. κενωτικὰ γάρ ἐστιν ὁμοτίμως ἁπάντων τῶν ἐν τῷ σώ-
ματι χυμῶν, οὐ μόνον τῶν δοκούντων βλάπτειν. Ἱπποκράτης δὲ ὡς ὁμολογουμένῳ τῷ καθαίρειν αὐτὰ χρη-
40 σάμενος, ἐπιδείκνυσιν ἐν ἅπαντι τῷ τῆς ζωῆς χρόνῳ περιέχεσθαι, κατὰ τὸ σῶμα τ' ἀνθρώπου τοὺς τέσσαρας
χυμούς. μήθ' ἡλικίαν εἶναι τινὰ, μήθ' ὥραν τοῦ ἔτους, μήτε σώματος φύσιν, ἐν ᾗ μὴ πάντες εἰσί. ἐκ γὰρ τοῦ, τὰ μὲν
τῆς ξανθῆς χολῆς ἑλκτικὰ φάρμακα, τοὺς ἰκτερικοὺς ὀνινάναι, τὰ δ' ὑδραγωγὰ καλούμενα τοὺς ἀσκίτας ὑ-
δέρους ἐκκενοῦν, κωλύειν δ' αὐξάνεσθαι τοὺς ἐλεφαντιῶντάς τε καὶ καρκίνους τὰ τῶν μελαίνων ἑλκτικὰ, δῆλον εἶναι
τοῖς παλαιοῖς ἐφαίνετο, τὸν οἰκεῖον ἑαυτῷ χυμὸν ἕκαστον τῶν καθαρτικῶν φαρμάκων ἕλκειν. εἰ δ' ἀληθὲς ἦν
ἅπαντας ἕλκεσθαι τοὺς ἐν τοῖς ἀγγείοις περιεχομένους χυμοὺς ἀλλοιουμένους ὑπὸ τοῦ φαρμάκου κατὰ τὴν
ἐκείνου δύναμιν, ὅμοιον ἂν ἦν τὸ καθαρθῆναι διά τινος τῶν τοιούτων φαρμάκων, τῷ φλεβοτομηθῆναι. τί ποτ'
οὖν τὸ ὑδραγωγὸν φάρμακον ἐπὶ τῶν ὑδέρων διδόμενον οὐδὲν τοῦ αἵματος ἐκκενῶσαι τέμνοντας φλέβα, διὰ τί
δὲ πλεῖστον ἐπὶ τούτων ἐκκενοῦται τὸ ὑδατῶδες, ἐλάχιστον δὲ ὁ πικρόχολος χυμὸς, ἔμπαλιν δ' ἐπὶ τῶν ἰκτε-
ριώντων ὁ πικρόχολος χυμὸς πλεῖστος, ἐλάχιστος δ' ὁ ὑδατώδης, διὰ τί δ' ὠφελοῦνται μὲν ὑπὸ τῶν ὑδραγω-
50 γῶν φαρμάκων, ὅταν συμμέτρως κενωθῶσιν, οὐδεὶς δὲ τῶν ὁμοτίμως εἶναι πεπεισμένων, τὰς διὰ τῶν κα-
θαρτικῶν κενώσεις ταῖς φλεβοτομίαις ἐτόλμησεν ἀφελεῖν, αὐτὸν τοῦ αἵματος. ἀλλ' ἔνιοι μὲν, καὶ διὰ τῶν ὑ-
δραγωγῶν φαρμάκων τὰς κενώσεις ποιοῦνται, πάντες δὲ τοῖς οὐρητικοῖς χρῶνται, καί τοι κατὰ τούτων ἐχρῆν
τοὺς φάσκοντας, ὑπὸ τῶν νεφρῶν ἀλλοιούμενον τὸ αἷμα τὴν τῶν οὔρων γένεσιν ἐργάζεσθαι, φλεβοτομεῖν τοὺς ὑδε-
ρικοὺς μᾶλλον, ἢ διὰ τῶν οὐρητικῶν φαρμάκων θεραπεύειν. ἄμεινον γὰρ ἅπαξ τὸ περιττὸν ἀπαχθὲν τοῦ πολλά-
κις ἐν πολλαῖς ἡμέραις κατὰ βραχὺ πράττειν αὐτό. γέγραπται δ' οὖν μοι καὶ πρὸς ταύτην τὴν δόξαν ἰδίᾳ καθ'
ἓν ὑπόμνημα τὴν ἐπιγραφὴν ἔχον πρὸς τὴν καινὴν δόξαν, περὶ τῆς τῶν οὔρων διακρίσεως. ἀτὰρ οὐχὶ καλῶς
οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἑαυτοὺς ἐπιτρέπουσι τῇ ἀλόγῳ τριβῇ μᾶλλον, ἢ λογικῇ διατριβῇ τὴν τέχνην μεταχειριζο-
μένοις. ὅπερ γὰρ εἰώθασι λέγειν ἔνιοι αὐτῶν, ἀληθέστατον ἐστὶν, ὡς πολλῷ βέλτιον αὐτοὶ γινώσκουσι τά τε τῶν

ὑγιαινόντων, καὶ τὰ τῶν νοσούντων διαιτήματα, τῶν σοφιστικῶς ληρούντων. οἵ γε πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἔτι καὶ κα-
τατρίβουσιν ἡμῶν τὸν βίον, ἀναγινώσκοντες μὲν πρῶτον, ἃ γεγράφασιν οἱ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ἡγεμόνες. ἔπειτ'
ἀκουόντων ἃ συναγορεύοντες αὐτοῖς λέγουσιν, εἶτα ἀναγκαζόμενοι λύειν αὐτῶν τὰ σοφίσματα, ἱπποκρά-
της μὲν οὖν φαίνεται καλός τε καὶ ἀγαθός τις ἀνὴρ γεγονέναι, μὴ φιλοτιμίας, ἢ φιλοδοξίας, ἀλλ' ἀλη-
θείας ἐραστής, εἰ δὲ καὶ δόξης ἢ τιμῆς ἐπιθυμοῦσαν φαίη τις, ἀλλὰ καὶ κτήσασθαί γε αὐτὴν ἔστιν
ἐκείνῳ τῷ ἀνδρὶ, οὐ βουληθέντι τούτῳ φιλονεικεῖν ἐν λόγοις, αἱρέσεσιν ἐν δόξαις ἑαυτοῦ πρεσβυτέραις. οὐδὲ
μία γὰρ ἦν ἱκανῶς ἔνδοξος. οἱ δὲ μετ' αὐτὸν ἀπλήστως ὀρεχθέντες ἀδίκου δόξης, αἱρέσεις ἰδίας συνεστήσαντο μο-
χθηρὰς, ἀντιλογίας πρὸς τοὺς ἑαυτῶν πρεσβυτέρους ποιησάμενοι. καίτοι τινὲς διὰ αὐτῶν ἤθους ἐπιεικοῦς οὐκ
ἀμελῶς ἔχοντες ἐν οἷς καὶ τὸν ἐρασίστρατον ἄν τις οἰηθείη. ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἡ πρὸς ἱπποκράτην φιλονεικία μα-
10 χόμενα γράφειν ἑαυτῷ κατηνάγκασε. πῶς γὰρ οὐκ ἄν τις μαχόμενα φαίη, προνοητικῶς τοῦ ζώου τὴν φύσιν
ἅπαντα διαπλάσσουσαν τὰ μόρια, μάτην ἐν αὐτοῖς ὅλον τὸ τοῦ σπληνὸς σπλάγχνον πεποιηκέναι, πῶς δ' οὐκ
ἄν τις γνοίη τινὰς τῶν ὁμοδοξούντων αὐτῷ καταγνωκότας φαίνεσθαι τῶν εἰρημένων τἀνδρὶ περὶ σπληνὸς,
καὶ διὰ τοῦτο τὸ σπλάγχνον τοῦτο φάσκοντας προπαρασκευάζειν τῷ ἥπατι τὸν ἐκ τῶν σιτίων χυμὸν εἰς αἵμα-
τος χρηστοῦ γένεσιν, ἔνιοι δ' ἄλλο τι μεσεντερίων ποιούντων τῷ λόγῳ τὸ ἐπίπλοον, οὐ μὴν ἐννοούντων γε, ὡς ἐχρῆν
τὰς φλέβας διὰ ἁπάντων τῶν ἐντέρων, εἰς τοῦτο ἀναφέρειν τὸν τρόφιμον χυμὸν, οὐκ ἐκ μόνης τῆς γαστρός. ἔτι
δὲ φιλονεικῶν ὁ ἐρασίστρατος, οὐ πεπεισμένος ἄχρηστον ἰατροῖς εἶναι τὴν περὶ τῶν χυμῶν θεωρίαν, οὔτ' ἐν ᾧ μέ-
ρει τοῦ ζώου γεννᾶται τὸ αἷμα διῆλθεν. οὔθ' ὑπό τινος αἰτίας, οὔτε κατά τινα τρόπον, ἐναργὲς τεκμήριον ἐστὶ, τὸ
μηδενὸς τῶν διὰ μέλαιναν χολὴν, ἢ ὅλως τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν γινομένων παθῶν μνημονεῦσαι. καίτοι
μὴ μόνον τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλοσόφων τε καὶ ἰατρῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀνθρώπων ὀνομαζόντων τι πάθος με-
20 λαγχολικὸν. ἐπιχειρούντων τε τῇ θεραπείᾳ δι' ἐλεβόρου τοῦ λευκοῦ καθάρσεως. οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἀπαίδευτός
ἐστι τῶν ἐν ἕλλησι τεθραμμένων, ὡς μήτ' ἀνεγνωκέναι μήτ' ἀκηκοέναι τὰς προίτου θυγατέρας μανείσας ὑπὸ με-
λάμποδος ἰαθῆναι καθαρθείσας οὕτως, ὥστε οὐ πρὸ σ' ἐτῶν ἢ τ' τῶν, ἀλλὰ πολὺ πλειόνων, ἐνδόξου τῆς καθάρ-
σεως ταύτης οὔσης, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ κεχρημένων τῷ φαρμάκῳ, βέλτιον οὖν ἦν ὁμόσε
χωρήσαντα τὸν ἐρασίστρατον ἐπιδεῖξαι σφοδρῶς φιλονεικοῦντα μήτε μελαγχολίαν, μήτ' ἄλλας μηδὲ μί-
αν μανίαν ἐπὶ μελαίνῃ χολῇ γίνεσθαι. καθάπερ γε μηδὲ καρκῖνον, μηδὲ ἐλέφαντα, μηδὲ τὰς θηριώδεις ἐν
φρενίτισι παρακοπὰς, μηδὲ κιρσοὺς, μηδ' αἱμορροΐδας. μηδ' ὅτι πολλοὶ κατὰ τὰς ἀναιρέσεις αὐτῶν ἐμε-
λαγχόλησαν. ἀλλ' οὐκ ἐτόλμησεν οὐδὲν τοιοῦτον εἰπεῖν, αἰδούμενος οἶμαι καταγνωσθῆναι πρὸς τῶν ὁμιλούν-
των ἐπιμελῶς τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης, ἐν οἷς τὰς ἐπιδείξεις οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν, οὐκ ἐν λόγοις σοφιστικοῖς
ἐποιοῦντο. φρασάτω τις οὖν μοι τῶν ἀπ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν σπλῆνα μέλανα φαίνεσθαι τοῖς θερμοῖς καὶ
30 ξηροῖς τῇ κράσει ζώοις, ὡς μηδὲ βρωθῆναι δύνασθαι. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ὑῶν εἰ καὶ μὴ παραπλησίως ἥπατι
κατὰ τὴν ἐδωδὴν, ἀλλ' οὐκ ἄβρωτός ἐστιν, ἐπὶ δέ γε λεόντων καὶ λεαίνων, καὶ παρδάλεών τε καὶ λεοπάρ-
δων, ἄρκτων τε καὶ λύκων οἱ τὰς σάρκας αὐτῶν ἡδέως ἐσθίοντες, ἀφίστανται τοῦ σπληνὸς, ὡς ἀβρώτου, καίτοι
γ' εἰ πρῶτος ἀπολαύει τῶν ἐσθιομένων τε καὶ πινομένων, ἐχρῆν αὐτὸν, μάλιστα μὲν, εἰ οἷόν τε, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἥ-
πατος ἐπιτηδειότερον εἰς ἐδωδὴν ὑπάρχειν. εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ μὴ χείρω γε πάντως. εἰρηκότες οὖν αὐτοῦ τοῦ ἐρασι-
στράτου, τοὺς περὶ τῶν τοιούτων λογισμοὺς, ἀλλήλοις δεῖν ὁμολογεῖν πάντως, οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπομένουσί τινες
ἀποδέχεσθαι λόγους ἀπὸ τῶν φαινομένων ἐλεγχομένους, οὓς οὐδὲ οἱ πατέρες αὐτῶν αὐτοὶ διαπαντὸς ἠδυ-
νήθησαν φυλάξαι. σιωπῶν γοῦν ἐρασίστρατος περὶ τὰς οὐσίας τοῦ φέροντος χυμοῦ τὰ νεῦρα. γράφει αὐτὴν
ἀναγκασθεὶς διὰ τὸ χρήσιμον εἰς τὴν τῶν παραλελυμένων ἴασιν, γλίσχρον εἶναι λέγων, καὶ ἕλκιμον, καὶ δυσέκ-
κριτον τὴν τροφὴν, ὑφ' ἧς τὰ νεῦρα τρέφεται. καὶ μὴν τοῦτο γε οὐκ ἄλλοθεν ποθὲν, ἢ ἐκ τῶν φαινομένων περὶ τὰ
40 νεῦρα συνελογίσατο. καὶ γὰρ ἑψόμενα καὶ σηπόμενα τὴν διάλυσιν εἰς τὸν τοιοῦτον ἔχει χυμὸν. ἔν τε τῷ κα-
τὰ φύσιν ἔχειν, ἄναιμα τελέως ἐστίν. ἀλλ' εἰ μὴ συγχωρηθείη τῶν μορίων ἕκαστον οἰκείῳ τῆς ἰδίας οὐσίας φέ-
ρεσθαι χυμῷ τὸ πιθανὸν οἰχήσεται τοῦ λόγου, καὶ μὴν εἴπερ οἰκεῖος ἕκαστον τῶν μορίων φέρει χυμὸς, οὐκ ἐνδέ-
χεται τὸν τῶν καρχαροδόντων ζώων σπλῆνα, γλυκεῖαν ἔχειν τὴν τροφήν. εἴπερ ἐπὶ τούτων μάλιστα φαίνε-
ται σαφὴς ἡ ἰδέα τοῦ σπληνὸς, ὡς ἂν τὴν στρυφνὴν καὶ ὀξεῖαν ἐναργῶς ἔχοντος ποιότητα, πρόδηλον ὅτι καὶ
ὁ τρέφων αὐτὴν χυμὸς τοιοῦτός ἐστιν, οὐκοῦν ἂν ἠμέλησεν ὁ δημιουργὸς τῶν τοιούτων ζώων ἐκκαθαίρειν τοῦ αἵ-
ματος ὅσον ἰλῦς τις αὐτοῦ καὶ τρύξ ἐστι. καθάπερ οὐδὲ τὸ πικρόχολον καὶ ὀῤῥῶδες περίττωμα. εἴπερ οὖν φαί-
νονται κατὰ τὸ σῶμα πάντες οἱ χυμοὶ περιεχόμενοι, τοῦτο γὰρ ἱπποκράτης ἀπέδειξεν ἐκ τοῦ πάντας ἐκ-
κρίνεσθαι τοῖς ὑγιαίνουσιν ἑλκομένους ὑπὸ τῶν οἰκείων ἑκάστου φαρμάκων, οὐκ ἂν ἠμέλησεν ἡ διαπλάττου-
σα τὰ ζῶα τέχνη, ποιῆσαι τι τοῦ μελαγχολικοῦ περιττώματος ἑλκτικὸν ὄργανον. οὐ μὴν οὐδ' ἄλλο τι δυνα-
50 τὸν ἐπινοῆσαι τοιαύτης ὑγρότητος οἰκεῖον μόριον, ὑπερβαίνοντα τὸν σπλῆνα. ἆρ' οὖν ἔτι ζητήσεις διά τινος ἀγγείου
τὸ παχὺ τοῦ αἵματος φέρεται πρὸς αὐτόν. ἀπιστήσεις τε διὰ μιᾶς φλεβὸς, οὐ τὸν σπλῆνα μόνον ἕλκειν, ἀλλὰ
καὶ τὴν γαστέρα τὸν οἰκεῖον χυμὸν ἐν ταῖς μακροτέραις ἀσιτίαις, ἀμνημονήσας ὧν ἀπεδείξαμεν ἐν τοῖς περὶ φυσικῶν
δυνάμεων ὑπομνήμασιν ἑξῆς. ἔτι τε τούτων ζητήσεις ἔστιν, ἔτι πῶς διὰ τῶν αὐτῶν φλεβῶν ἐκ κοιλίας εἰς ὅλον τὸ ζῶ-
ον ἡ τροφὴ φέρεται. καταφέρεται δὲ πάλιν ἐπ' αὐτὴν διὰ τῶν αὐτῶν. ἔν τε γὰρ ταῖς ὑπὸ τῶν φαρμάκων
καθάρσεσι κἀπειδὰν ἡ φύσις ἐκκαθαίρῃ τὸ σῶμα κατὰ τὰς ἐν ταῖς νόσοις κρίσεις, ὥσπερ γε κἀπὶ τῶν ὑγιαινόν-
των πολλάκις αὖ τότε τὸ χρηστότατον αἷμα φέρεται πρὸς τὴν γαστέρα θρέψον αὐτὴν ἐν ταῖς μακροτέραις ἀ-
σιτίαις, ἐκκρίνεταί τε διὰ τῶν αὐτῶν φλεβῶν ἐξ ὅλου τοῦ σώματος ἀθρόως ἐνίοτε πολλὰ τῶν περιττωμάτων.
ἀποδέδεικται δὲ περὶ τούτων ἁπάντων, ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασι. καὶ χρὴ τὸν ἀντιλέ-

κεῖται μὴ πρὸς τὰ συμπεράσματα τῶν ἀποδείξεων ὁρῶντας λογικούς. οὓς ἐν ἐκείνοις τοῖς γράμμασιν ἐξήλεγξα
μὲν, ἀλλὰ τὰς ἡμετέρας ἀποδείξεις ἀποδεικνῦναι ψευδεῖς. ἢ ἐν μηδὲν τούτων πράξαιεν, σιωπᾶν αἰδουμένους, ὥς
περ Ἐρασίστρατος ἐποίησεν, οὐδὲν μὲν οὐδαμόθεν περὶ τῆς τῶν χυμῶν γενέσεως καὶ δυνάμεως εἰπὼν, ἔνθα
δὲ ἐπεχείρησε θεραπείαν γράψαι παραλύσεως, ἀναγκασθεὶς ἐμνημόνευσε τοῦ φλέγοντος τὰ νεῦρα χυμοῦ. καθ
άπερ γε κἀν τῷ δευτέρῳ περὶ πυρετῶν μαρτυρῆσαι τοῖς παλαιοῖς, οὐ κένωσιν ἁπλῶς ὀνομάσας τὴν διὰ τῶν
καταμηνίων ἔκκρισιν, ἀλλὰ κάθαρσιν, ὥσπερ γε καὶ τὴν διὰ τῶν καθαιρόντων γινομένην φαρμάκων. οὕτω
γάρ τοι καὶ τὴν λοχείαν κάθαρσιν ὀνόμασαν οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν, οὐχ ἁπλῶς κένωσιν, ἐν γὰρ τῇ κυήσει
τὸ χρηστότατον ἑλκούσης αἷμα τῆς διαπλαττούσης τε καὶ αὐξανούσης τὸ κύημα φύσεως, ὑπολείπεται τὸ μοχθηρό
τατον ἐν ταῖς φλεψὶν, ὃ μετὰ τὴν ἀποκύησιν ἀποκρίνεται, καθάπερ ἐν ἑκάστῳ μηνὶ τὸ περιττόν τε καὶ ἄχρηστον,
10 οὐ κατὰ τὸ ποσὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ποιόν. ὅπερ ὡς τὸ πολὺ μελάντερόν ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν ἔχοντος αἵματος.
» οὕτω γοῦν ὁ Ἐρασίστρατος ἔγραψεν ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ πυρετῶν κατὰ τὴν δὲ τὴν λέξιν. καλῶς οὖν ἔχειν τὸν
» βουλόμενον ὀρθῶς ἰατρεύειν, ἐν τοῖς κατ᾽ ἰατρικὴν γυμνάζεσθαι, καὶ μηδενὶ τῶν γινομένων συμπτωμάτων
» περὶ τὸ πάθος ἀζήτητον ἀφιέναι. ἀλλ᾽ ἐπισκοπεῖσθαι τί καὶ πραγματεύεσθαι, κατά τινα διάθεσιν ἕκαστον
» αὐτῶν γίνεται. συμβέβηκε γάρ ποτε γυναίου ἐν πυρετοῖς ὄντος, καὶ δοκοῦντος ἐλαφρῶς τε καὶ ἀκινδύνως
» ἔχειν, μελαινῶν οὔρων ἔκκρισιν γίνεσθαι, διὰ τὰ φαυλότατα ἐν τοῖς σημείοις ἀναγράφεται. ζητουμένης τε τῆς
» ἐκκρίσεως κατά τινα διάθεσιν γεγένηται, ἐφαίνοντο τότε τῇ ἀνθρώπῳ καθήκειν αἱ ἡμέραι τῆς καθάρσεως.
» οὐ γινομένης δὲ ταύτης τῆς ἐκκρίσεως, ἐπὶ τὴν κύστιν ὁρμὴν λαβεῖν τὰ συνειλημμένα, καὶ διὰ τὴν τούτου ἔκ-
» κρισιν, κουφισμὸν μᾶλλον ἄν τις ὑπέλαβε τῇ ἀνθρώπῳ, ἢ δυσκολίαν γίνεσθαι, ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ φαινομένου συ
» νέβαινεν. οὐκ οὖν ὅτι τὰ μέλανα πολλάκις οὐρεῖται τῆς ἐμμήνου καθάρσεως μὴ γινομένης, ὅτι τε κουφίζεσθαι
20 μᾶλλον ὑπ᾽ αὐτῶν ἢ παροξύνεσθαι συμβαίνει τὰς οὕτω νοσούσας γυναῖκας, ὅτι τε κάθαρσίς ἐστιν ἡ διὰ τῆς μή
τρας κένωσις, ἐδήλωσεν ὁ Ἐρασίστρατος, εἰς διάγνωσίν τε τῆς παρούσης διαθέσεως, εἰς πρόγνωσίν τε τῶν ἐσο-
μένων, χρήσιμον εἶναι τὸν λόγον, ὃν διῆλθεν ὀρθῶς διηγούμενος, ἐπὶ πάντων οὖν τῶν εἰρημένων μαρτυρεῖται
τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι γεννᾶσθαι. καθάπερ γε, καὶ τὸν πικρόχολον, καὶ τὸ φλέγμα.
δέδεικται δὲ ἡμῖν ὁ τοῦ φλέγματος χυμὸς, ἐκ τῶν φλεγματικῶν ἐδεσμάτων κατὰ τὴν πρώτην ἐν τῇ γαστρὶ
πέψιν γινόμενος. ὥσπερ ὁ πικρόχολός τε καὶ ὁ μελαγχολικὸς ἐν ἥπατι. μεταβάλλεται καὶ κατὰ τὴν ἐν τού
τῳ πέψιν ὁ φλεγματικὸς εἰς αἷμα, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν αὐτοῦ γεγονὸς ἴδιον ὄργανον εἰς κάθαρσιν τοῦ αἵματος,
ὥσπερ αἵ τε κύστεις ἀμφότεραι, καὶ ὁ σπλὴν, αἱ μὲν τοῦ τε πικροχόλου χυμοῦ, καὶ τῶν ὀρρωδῶν περιττωμάτων.
ὁ δὲ σπλὴν τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. τὸ μὲν γὰρ ἐν τῇ γαστρὶ γεννώμενον ὅσον ἀναφέρεται τοῖς εἰς ἧπαρ ἀναδι
δομένοις ἐκ τῶν ἐσθιομένων τε καὶ πινομένων χυμῶν ἅμα τούτοις πεπτόμενον, αἷμα γίνεται. τὸ δ᾽ ὑπολει-
30 πόμενον ἐν τοῖς κατὰ τὴν γαστέρα χωρίοις ὑπὸ τῆς καταρρεούσης ἐξ ἥπατος εἰς αὐτὰ χολῆς ἀπορρυπτόμε-
νον ἐκκρίνεται διὰ τῆς κάτω γαστρός. Ἐρασίστρατος δ᾽ ὅτι μὲν ἐγίνωσκε ταῦτα, δῆλός ἐστιν ἐξ ὧν ἐν τοῖς τῆς θε-
ραπευτικῆς λογισμοῖς ἠναγκάσθη διὰ τὴν χρείαν αὐτῆς μνημονεῦσαι. σιωπῶν δ᾽ ἐν τοῖς πλείστοις, κατάφω-
ρος γίνεται, συσκιάζειν τε καὶ κρύπτειν ἑκὼν προαιρούμενος, ὅσα περὶ τῶν χυμῶν ὀρθῶς εἴρηται τοῖς παλαιοῖς
ἰατροῖς, πρὸ αὐτοῦ. ἵνα τἄλλα παραλιπόντες, ἃ κατὰ τὴν ἄρτι παραγεγραμμένην λέξιν ἐν παρέργῳ πῶς
ἐμνημόνευσεν, ἐξῆς ἐπιμνησθῶμεν οὐκ ἂν ἔχοι τις εὔλογον αἰτίαν εἰπεῖν τῆς σιωπῆς γράφοντος αὐτοῦ, συνέβαινε
γάρ ποτε γυναίου ἐν πυρετῷ ὄντος, καὶ δοκοῦντος ἐλαφρῶς τε καὶ ἀκινδύνως ἔχειν, μελαινῶν οὔρων ἔκκρισιν
γίνεσθαι. διὰ τὰ φαυλότατα ἐν τοῖς σημείοις ἀναγράφεται. οὐκ ἔστιν ὅτι μὲν τοῖς ἔμπροσθεν ἰατροῖς ἐν τοῖς φαυ
λοτάτοις σημείοις ἐγέγραπτο μέλαν οὖρον, ἐπίστασθαι φησὶν ὡς ἀνεγνωκὼς δηλονότι τὰ περὶ οὔρων αὐτοῖς
γεγραμμένα μεγίστην ἔχοντα δύναμιν τοῦ ἐπὶ τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς νοσούντων. ἐχρῆν τοίνυν αὐτὸν ἐν τῇ περὶ πυ
40 ρετῶν πραγματείᾳ. καὶ μάλιστά γε κατ᾽ αὐτὸ τοῦτο τὸ δεύτερον, ἐν ᾧ ταῦτ᾽ ἔγραψεν ἐπὶ πλέον ἐξειργάσθαι
» τὸν περὶ αὐτῶν λόγον. Ἱπποκράτης μὲν οὕτω κατὰ τὸ προγνωστικὸν ἔγραψεν, οὖρον δὲ ἄριστόν ἐστιν, ὁκόταν
» ᾖ λευκή τε ἡ ὑπόστασις, καὶ λείη καὶ ὁμαλὴ παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἔστ᾽ ἂν κριθῇ ἡ νοῦσος. σημαίνει τε γὰρ ἀ-
» σφάλειαν, καὶ τὸ νόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι. εἰ δὲ παραλείποι, καὶ ποτὲ μὲν καθαρὸν οὐρέει, ποτὲ δὲ ὑφίστα-
» ταί τε, λευκὸν καὶ λεῖον, χρονιωτέρα γίνεται ἡ νοῦσος. καὶ ἧσσον ἀσφαλής. εἰ δ᾽ εἴη τό τε οὖρον ὑπέρυθρον καὶ ἡ ὑ-
» πόστασις ὑπέρυθρός τε, καὶ λείη, πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ προτέρου γίνεται, σωτήριον δὲ κάρτα. κρη-
» μνώδεες δὲ ἐν τοῖσιν οὔροισιν ὑποστάσιες, πονηραί. τουτέων δ᾽ ἔτι κακίους αἱ πεταλώδεες. λευκαὶ δὲ καὶ λε
» πταὶ, κάρτα φλαῦραι. τουτέων δ᾽ ἔτι κακίους αἱ πιτυρώδεες. νεφέλαι δ᾽ ἐμφερόμεναι τοῖσιν οὔροισιν λευκαὶ
» μὲν ἀγαθαὶ, μέλαιναι δὲ φλαῦραι. ἔστ᾽ ἂν δὲ πυρρόν τε ᾖ τὸ οὖρον καὶ λεπτὸν ἄπεπτον σημαίνει τὸ νόσημα. καὶ εἰ
» πολὺν χρόνον εἴη τοιοῦτον ἐὸν, κίνδυνος μὴ οὐ δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος διαρκέσαι, ἔστ᾽ ἂν πεπανθῇ ἡ νοῦσος. θανα
50 τωδέστατα δὲ τῶν οὔρων ἐστὶ τά θ᾽ ὑδατώδεα, καὶ δυσώδεα καὶ μέλανα, καὶ παχέα. ἔστι δὲ τῇσι γυναιξὶ καὶ τοῖ
» σιν ἀνδράσιν τὰ μέλανα τῶν οὔρων κάκιστα. τοῖσι δὲ παιδίοισι τὰ ὑδατώδεα. ὁκόσοι δ᾽ ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐ-
» ρέουσι πολὺν χρόνον, ἢν τὰ ἄλλα ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ, τουτέοισιν, ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ
» κάτω τῶν φρενῶν χωρία. καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τῶν ἄνω ἐφισταμένων, ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι, συν-
» τήξιος γὰρ σημεῖον. σκοπέειν δὲ χρὴ τῶν οὔρων ἐν οἷσιν, αἱ νεφέλαι, ἤν τε κάτω ἔωσιν, ἤν τε ἄνω, καὶ τὰ χρώ-
» ματα ὁκοῖα ἔχουσι. καὶ τὰς μὲν κάτω φερομένας ξὺν τοῖσι χρώμασιν οἷσιν εἴρηται ἀγαθὰς εἶναι καὶ
» ἐπαινέειν. τὰς δ᾽ ἄνω ξὺν τοῖσι χρώμασιν οἷσιν εἴρηται, πονηρὰς εἶναι καὶ μέμφεσθαι. μὴ ἐξαπατά-
» τω δέ σε ἤν τι αὐτὴ ἡ κύστις νόσημα ἔχουσα τῶν οὔρων τι ἀποδιδῷ, τουτέων. οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σημεῖον,
» ἀλλ᾽ αὐτὸ καθ᾽ ἑωυτήν. ταῦτα γράψαντος Ἱπποκράτους, καὶ μετ᾽ αὐτὸν Διοκλέους τε καὶ Πραξαγόρου

παραπλήσια τούτοις, εὔλογον ἦν εἴτ' ἀληθεύουσιν, εἴτε ψεύδονται, τὸν Ἐρασίστρατον εἰρηκέναι, τὸν λεγόμενον
προσθέντα τῆς ἰδίας ἀποφάσεως. ὥσπερ γε καὶ περὶ τῶν ἐμουμένων τε καὶ διαχωρουμένων, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ τὰ
μέλανα καλούμενα. καὶ πρὸς αὐτοῖς, ἡ ἀκριβὴς μέλαινα χολή, καὶ γὰρ καὶ διειρῆσθαί τι συγκεχυμένον ἐν τῇ τῆς
φωνῆς κοινωνίᾳ τῶν μελαγχολικῶν χυμῶν ἦν ἀναγκαῖον. ὅπερ ἐγὼ δηλούμενον ἔμπροσθεν. Ἐρασίστρατος μὲν οὖν ὅ-
λην τὴν περὶ τοὺς χυμοὺς τέχνην παρέλιπεν. ἐγὼ δὲ οὐ περὶ πάντων ἐνταῦθα προῃρούμην εἰπεῖν. ἀλλὰ περὶ
τῆς μελαίνης χολῆς μόνης, ὅσα μὲν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ λόγου, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔγραψα, δι' ἑτέρων ἐξεργάσομαι
περὶ δὲ μελαίνης χολῆς τὰ διὰ μακρᾶς πείρας βεβαίως ἐγνωσμένα μοι, προσθήσω νῦν, χρήσιμα ἐσόμενα ἐ-
κείνοις, ὅσοι τῆς ἰατρικῆς τέχνης οὐ τοὺς σοφιστικοὺς λόγους, ἀλλὰ τὰ ἔργα σπουδάζουσι. πάντα γὰρ ὅσα διὰ με-
λαγχολικὸν χυμὸν γίνεται πάθη, κατ' ἀρχὰς εὐθέως γενναίως καθαίρων τοῖς τὸν τοιοῦτον χυμὸν ἐκκενοῦσιν,
10 αὐξηθῆναι κωλύσεις μέχρι καὶ τῶν καρκίνων. ἄξιον δὲ θαυμάσαι τῶν ἤτοι γράφοντων ἢ ἐκδόντων σπουδάσματα γρα-
ψάντων εἰς ἀναίρεσιν τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ, φασὶ γὰρ τῶν παρὰ φύσιν ἐχόντων, μόνον αὐτὸν γεννᾶσθαι μηδέ-
ποτε τῶν ἀκριβῶς εὐχύμων ἐχόντων τι ἐν τῷ σώματι μέλαιναν χολήν. εἰ γοῦν φασὶν ἀθλητῇ τινὶ ἄριστα διακειμένῳ
δοίη φαρμάκου τοῦ ὀνομαζομένου μέλαιναν χολὴν ἐκκενοῦν, ὄψεται κενουμένην αὐτήν. ὥσπερ εἰ καὶ τὴν τὴν
ξανθὴν χολὴν ἐκκαθαίρειν πεπιστευμένων προσενέγκῃ τις, ἐκείνην ὄψεται κενουμένην ἣν καὶ δῆλον εἶναι
φασίν, ὡς ἀλλοιουμένου τοῦ αἵματος ὑπὸ τῆς τοῦ φαρμάκου δυνάμεως, εἰς τὰς χολὰς γίνεται μεταβολή. κα-
θάπερ γε κἂν εἰ φλέγματος ἀγωγὸν δοίης, ὄψει φασὶ καὶ τότε κενούμενον φλέγμα, παραπλησίως δέ, κἂν
εἰ τὰ πεπιστευμένα τὸν λεπτὸν ἰχῶρα κενοῦν ἀναγκάσῃς προσενέγκασθαι τὸν εὐχυμότατον ἄνθρωπον, ὄψει καὶ
τότε κενούμενον ὑδατώδη λεπτόν τινα ἰχῶρα. πρὶν μὲν οὖν ἀποδειχθῆναι τῶν καθαρτικῶν φαρμάκων
ἕκαστον ἕλκειν οὐχ ὅν τινα χυμόν, οὗ πέφυκεν ὑπάρχειν ἑλκτικόν, ἔχει τι πιθανὸν ὁ λόγος αὐτῶν, ἀποδειχθέν-
20 τος δὲ τούτου, τὸ ψεῦδος αὐτῶν κατάφωρον γίνεται, ἐδείχθη γὰρ ὅτι τὸν οἰκεῖον ἕκαστον ἕλκει χυμόν, ἔκ τε τὰ
μὲν τοῖς ὑδερικοῖς διδόμενα φάρμακα τοσαύτην ἐνίοτε ποιεῖσθαι κένωσιν, ὡς ὅλας λεκάνας πληροῦν, ἀνά-
λογον δὲ τῷ κενουμένῳ, προστέλλεσθαί τε τὴν γαστέρα, καὶ κουφίζεσθαι σαφῶς τοὺς κάμνοντας, εὐπνου-
στέρους τε γίνεσθαι. τὰ δὲ τοῖς ἰκτεριῶσι, τὴν μὲν ξανθὴν χολὴν ἐκκενοῦν πλείστην, ὀνινάναι δὲ τοὺς πά-
σχοντας. εἰ δ' ἔμπαλιν, τὰ μὲν ὑδραγωγὰ φάρμακα, δοίης τοῖς ἰκτεριῶσι, τὰ δὲ χολαγωγὰ τοῖς ὑδε-
ριῶσιν, ἐλάχιστόν τε τὸν οἰκεῖον κενώσεις χυμόν. οὐ μόνον δ' οὐδὲν ὠφελήσεις τοὺς κάμνοντας, ἀλλὰ καὶ βλά-
ψεις μεγάλως. ὥσπερ εἰ καὶ φλεβοτομήσεις αὐτούς. καίτοι κατὰ τοὺς ἡγουμένους ὑπὸ τῶν καθαιρόν-
των φαρμάκων ἀλλοιοῦσθαι τοὺς ἐν σώματι χυμούς, ὡς ἂν ἕκαστον τῶν ἑλκόντων τὴν φύσιν ἔχῃ, τῷ καθῆραι τὸ
φλεβοτομῆσαι τὴν ἴσην ἕξει δύναμιν. ὥσπερ οὖν ἡμεῖς ὑδραγωγὸν δόντες φάρμακον οἷς ἐστὶν ὕδερος ἀσκί-
της, ἐκκενοῦμέν τε τὸ πλεονάζον ὑγρόν, ὠφελοῦμέν τε τὸν κάμνοντα, οὕτω καὶ αὐτοὶ φλεβοτομίαν πα-
30 ραλαμβάνοντες, ὁρῶσιν εἰς ὅτι τελευτᾷ τὸ βοήθημα. γελοῖοι δ' εἰσὶ καὶ ἐκ τοῦ μηδὲν εἶναι κατὰ τὸ σῶμα πε-
ριεκτικὸν μελαίνης χολῆς ὄργανον, οἷον ἡ ἐπὶ τῷ ἥπατι κύστις ἐστὶ τῆς ξανθῆς χολῆς, ἡγούμενοι τεκμήριον
ὑπάρχειν τοῦτο, τοῦ μηδόλως ἐν τοῖς ἀκριβῶς ὑγιαίνουσι σώμασι τὸν μελαγχολικὸν εἶναι χυμόν, οὔτε γὰρ
οὐδὲ τὸ φλέγμα συγχωρήσουσιν ἐν ἡμῖν εἶναι, καθάπερ οὐδ' ἐν ταῖς περιστεραῖς, τὴν ξανθὴν χο-
λήν, οὐ γὰρ ἔχουσι τὴν ἐπὶ τῷ ἥπατι κύστιν, ὥσπερ οὐδ' ἄλλα τινὰ ζῷα. καὶ μέντοι καὶ πα-
ρὰ τὴν ὁμωνυμίαν ἑαυτούς, οὐ γὰρ ἡμᾶς γε, σοφίζονται, τὸν μελαγχολικὸν χυμόν,
ὃν ἐν τοῖς ὑγιαίνουσι γεννᾶσθαι φαμὲν ἀκούοντες ἀεὶ κατὰ τῆς μελαίνης λέγεσθαι
χολῆς, ἣν ἐν τῷ παρὰ φύσιν ἔχειν, γεννᾶσθαι φαμέν. οὐ γὰρ ἡ αὐτή κα-
τά γε τοὺς ἀκριβῶς ὑγιαίνοντας ἐστὶ μέλαινα χολή, καὶ τινὰς τῶν
παρὰ φύσιν ἐχόντων, ἀμφοτέρας δὲ μελαγχολικὸν χυμὸν ὀνο-
40 μάζειν οὐδὲν κωλύει. εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἤδη καὶ
πρόσθεν. ἀλλὰ καὶ νῦν οὐδὲν χεῖρον ἀναμνῆσθαι
περὶ αὐτῶν ἐν βραχέσι κεφαλαίοις, ἕνεκα
τῶν λόγοις ψευδέσιν ἑαυτούς τε καὶ
τοὺς μεμαθηκότας ἀκριβῶς
τὴν Ἱπποκράτους γνώ-
μην, σοφιζο-
μένων.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΡΟΜΟΥ, ΚΑΙ ΠΑΛΜΟΥ, ΚΑΙ ΣΠΑΣΜΟΥ, ΚΑΙ ΡΙΓΟΥΣ.

Πραξαγόρας ὁ Νικάρχου, τά τε ἄλλα τῆς ἰατρικῆς ἐν τοῖς ἀρίστοις γενόμενος, ἔν τε τοῖς περὶ φύσιν λογισμοῖς δεινότατος, οὐκ ὀρθῶς μοι δοκεῖ περί τε σφυγμοῦ, καὶ παλμοῦ, καὶ σπασμοῦ καὶ τρόμου γινώσκειν, ἀρτηριῶν μὲν ἅπαντα νομίζων εἶναι πάθη. διαφέρειν δὲ ἀλλήλων μεγέθει. διὸ καὶ ἔδοξέ μοι κοινῇ περὶ πάντων αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ γράμματι διελθεῖν. οὐχ ἵνα ἐλέγξαιμι Πραξαγόραν, ἐν οἷς σφάλλεται, τοῦτο μὲν γὰρ αὐτάρκως Ἡρόφιλος ἔπραξε μαθητὴς αὐτοῦ γενόμενος, ἀλλ' ἵν' οἷς ὀρθῶς ἐκεῖνος ἔγραψε, τὰ λείποντα προσθῶ. περὶ μὲν δὴ τοῦ σφυγμοῦ τί ποτ' ἐστὶ καὶ καθ' ὅν τινα τρόπον γίνεσθαι πέφυκεν, ἔν τε τῇ περὶ σφυγμῶν πραγματείᾳ δέδεικται, καὶ νῦν εἰρήσεται τοσοῦτον, ὅσον ἂν εἰς τὰ προκείμενα χρήσιμον εἶναι φαίνηται. περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἐν τῷδε τῷ πράγματι δίειμι, τὴν ἀρχὴν ἐνθένδε ποιησάμενος. αἰσθηταὶ κινήσεις ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν, ὁπόταν ὑγιαίνωσι, διτταὶ τῷ γένει φαίνονται, καθ' ὁρμὴν μὲν, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ ὅπως ἂν ὀνομάζειν ἐθέλωσιν, οἱ τὰ μὲν τοιαῦτα δεινοί, τῆς δὲ τῶν πραγμάτων ἐπιστήμης ἀμελοῦντες, αἱ διὰ νεύρων τε καὶ μυῶν γινόμεναι, καὶ ταύτας ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζειν προαιρετικὰς ἐνεργείας. ἕτεραι δὲ κινήσεις εἰσὶν ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν αἱ κατὰ τὰς ἀρτηρίας τε καὶ τὴν καρδίαν, ἃς προσαγορεύουσι ζωτικάς, ὄντος καὶ ἄλλου τρίτου γένους κινήσεων ἐν ταῖς φλεψὶν οὐκ αἰσθητοῦ, ὑπὲρ ὧν οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δέομαι λέγειν. ἀλλ' ἥ γε διὰ τῶν μυῶν τε καὶ τῶν νεύρων γινομένη, καθ' ἣν καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὰ σκέλη κινοῦμεν, ἐν τρόμοις καὶ σπασμοῖς, καὶ ῥίγεσιν νοσώδεσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῖς παλμοῖς φαίνεται. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα παθήματα πλημμελεῖς κινήσεις εἰσὶ, τῶν αὐτῶν ὀργάνων, ἀφ' ὧν ὑγιαινόντων αἱ καθ' ὁρμὴν ἐπιτελοῦνται κινήσεις. ὁ τρόμος μὲν οὖν γίνεται τῆς ὀχούσης καὶ κινούσης τὸ σῶμα δυνάμεως ἀῤῥωστίᾳ, οὐ γὰρ δὴ ἑαυτῶν δή που τὰ μόρια τῶν ζώων, οὕτως ὄντα βαρέα, καὶ κάτω φέρεσθαι πεφυκότα, τὰς εἰς ἅπαντα τόπον ἔχει κινήσεις. ἀλλ' ἡ διὰ τῶν νεύρων τοῖς μυσὶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπιπεμπομένη δύναμις ἐστὶν ὄχημά τι, καὶ πτέρωμα τῆς κινήσεως αὐτοῖς ἐστιν, ἣν ὅταν μὲν ἀπολέσῃ τελέως, ἀπόλλυσι δὲ τὰ παραλελυμένα, καταφέρεται καὶ πίπτει κάτω δίκην ὄρνιθος πτερορρυήσαντος. ὅθεν οὐδεμία κίνησις ἀπολείπεται τοῖς οὕτω παθοῦσιν. εἰ δὲ περιγίνοιτο μὲν ἡ δύναμις, ὀλίγη δὲ καὶ ἀσθενὴς, ὡς μήθ' ἱκανῶς ὀχεῖν τε καὶ βαστάζειν τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἢ ὥσπερ τι φορτίον φέρειν μὴ δύνασθαι, ἀνάγκη τὸ διακείμενον οὕτω μόριον, ἐν τρόμῳ καθεστάναι. αἱ γὰρ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τοῖς ἀσθενέσι κινήσεις βίαιοί τε καὶ πρὸς ἀνάγκην γιγνόμεναι τρομώδεις εἰσίν. οἶμαι σε πολλάκις ἑωρακέναι βαρὺ φορτίον ἠρμένον τινά. κἄπειτα βαδίζειν ἐπιχειροῦντα πρὸς βίαν, ὡς τρομώδης γίνεται τοῖν σκελοῖν. καὶ γὰρ εἰ καὶ ταῖν χεροῖν ὑπὲρ βάρος τι βαστάζειν ἐπιχειροίη, τρομώδεις ἔσται ταῖν χεροῖν, οὕτω δὲ καὶ ἄνθρωπος ἤν τε τι ταῖς χερσὶ δρᾶν, ἤν τε βαδίζειν ἐθέλει, τρομώδεις μὲν αἱ χεῖρες αὐτῷ τολμῶντι δι' αὐτῶν ἐνεργεῖν, τρομώδη δὲ τὰ σκέλη βαδίζειν ἐπιχειροῦντι. καθάπερ γὰρ ἰσχὺν δυνάμεως, οὐδὲν ἧττον φόβος. ἣν δὲ ἅπαξ αὕτη καταπέσῃ, καὶ ἀῤῥωστήσῃ, πᾶν ἄχθος γίνεται κἂν παντελῶς ᾖ κουφότατον. ὥστε καὶ τὸ σῶμα τοῦ ζώου κοῦφον ὂν πρότερον, διὰ φορτίον αὐτὴν βαρύνει. γέροντες δ' ὡσαύτως ἀπ' ἀσθενείας τὰ πολλὰ τρομώδεις εἰσίν, ὅσοις τε διὰ νόσον ἢ τοῦ σώματος ἰσχὺς ἐπόνησεν, οὐδὲ τούτοις ἄνευ τρόμου αἱ κινήσεις. ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς οὕτως ἔχουσιν ἡ κινοῦσα τὰ μέρη καὶ βαστάζουσα δύναμις, ἀῤῥωστήσασα νῦν, ὅσον ἐπεφύκει πρότερον αἴρειν, οὐκέτι δύναται. κατὰ μέρος ὀκλάζουσα περὶ τὴν κίνησιν. ἔνθα δὲ αὖ ὅλως ὁ τόνος ἐνδῷ τῆς φύσεως, ἐνταῦθα τοῦ κουφίζοντος ἀποροῦντα τὰ σώματα, τῷ σφετέρῳ βάρει φέρεται κάτω. καὶ ἔμεινεν ἐνταῦθα καθάπερ ἐν παραλύσεσιν, εἰ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἡ ἰσχὺς ἐπελελοίπει τελέως. ὅσον δὲ αὐτοῖς λείπεται, τοῦτο πάλιν ὀχεῖν ἐπιχειρεῖ. δύναται δὲ οὐδὲ νῦν ὅσον βούλεται δι' ἀσθένειαν, ἀλλ' ὀλίγον μέν τι κουφίζει, τὸ πλέον δ' ἀπολείπει. ἀτελῆ καὶ κολοβὴν ἐγκαταλείπουσα καὶ ταύτῃ τὴν κίνησιν, αὖθις οὖν ἐπιτρέπει τοῖς σώμασι φέρεσθαι κάτω. τούτου συνεχῶς ἀποτελουμένου, καὶ τὴν ἄνω φορὰν ἐκδεχομένης, ἀεὶ τῆς κάτω, συναπτούσης δὲ αὖ πάλιν τῆς ἄνω, διπλῆ μὲν καὶ σύνθετος ἡ πᾶσα γίνεται κίνησις. ἀμειβόντων δ' εἰ τῶν μορίων τοὺς τόπους, ὄνομα δ' ἢ τῷ πάθει τρόμος. εἰς μὲν τὰ κάτω, τῆς φορᾶς τοῖς σώμασι τῷ σφετέρῳ βάρει γινομένης, ἄνω δὲ αὖ πάλιν ὑπὸ τῆς δυνάμεως αἰρομένης. ἀλλὰ καὶ παλμὸς ἴσως φήσει τις ὡσαύτως τῷ τρόμῳ κίνησις ἐστὶν ἀβούλητός τε καὶ ἀκούσιος ἐπαιρομένων τε καὶ καταφερομένων τῶν παλλομένων μερῶν, πῆ ποτ' οὖν διοίσει τρόμος παλμοῦ, μέχρι μὲν τοῦδε φαίνονται, μηδὲν ἀλλήλων διαφέροντες. διεγνώκασι δέ, οὔτε γὰρ τόπον πάσχοντα τὸν αὐτὸν φημὶ εἶναι τοῖς παλλομένοις, οὔτ' αἰτίαν, οὔτε σύμπτωμα. τρέμει μὲν γὰρ μὴ προελόμενος κινεῖν τὸ κῶλον οὐδείς. πάλλεται δὲ τὰ παλλόμενα κἂν ἀποκείμενα τύχῃ, κἂν μηδεμίαν κίνησιν αὐτοῖς ἐπάγῃς. ἀπατῶνται δὲ κἀνταῦθα πολλοί, κεφαλάς τε τρομώδεις ὁρῶντες, ἀκίνητόν τε χεῖρα καὶ σκέλος, ὡς ἂν δόξειεν ἀποτεταμένων ἐχόντων τινῶν, ἔπειτ' οὐδὲν ἧττον τρεμόντων, οὓς χρὴ διδάξαι τὸν λόγον τοῦτον, οὐχ ὑπ' ἐμοῦ νῦν πρώτου λεγόμενον, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τῶν παλαιῶν, οὐχ ὅσα φαίνεται κινεῖσθαι ταῦτα κινεῖσθαι φασὶ μόνα. πολλὰ γοῦν ἀκίνητα μὲν εἶναι δοκεῖ, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπέχοντα τόπον, οὐδὲν δὲ ἧττον κινεῖται. τὸν γοῦν ὄρνιθας οὐ μόνον ἄνω καὶ

κάτω φερομένους, ἀλλὰ κἂν ἕνα τόπον ἐν τῷ ἀεὶ κατειληφότες ὦσιν, ἐν κινήσει καί τινι ὑπάρχειν. ἐὰν γοῦν
ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ νεκρὸν ὄρνιθος σῶμα τεθῇ, ῥᾳδίως ἐπὶ τὴν γῆν κατενεχθήσεται τῷ βάρει ῥέψαν, ᾧ δῆ-
λον, ὅτι καὶ τὸ μένον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου σῶμα, κινήσει τινὶ προσχρώμενον ἐμετεωρίζετο, κατὰ τοσοῦτον
μέρος γε κινήσεως, ὅσον ἔχειν ἂν, εἰ μόνῳ τῷ βάρει καταφερόμενον ἐτύγχανεν. ὥστε ἣν δοκεῖς ἀκινησίαν εἶ-
ναι, σύνθετός ἐστιν κίνησις ἐκ δύο τινῶν, ἐξ ὑπεναντίας τόπους ἀπάγειν τὸ σῶμα δυναμένων κινήσεων, συγκει-
μένη. ὧν εἰ ἑτέραν ἀτελοῖς τὴν ἄνω, τὴν λοιπὴν ὄψει ῥᾳδίως εἰς τὸν κάτω τόπον ἀπάγουσαν τὸ σῶμα. τοῦτ' οὖν
» καὶ Ἱπποκράτης διδάσκει εἰπών. ἑστάναι, ἕλκεσιν ἥκιστα συμφέρει. καὶ ἄλλως, ἣν ἐν σκέλει ἔχῃ τὸ ἕλκος, οὐδὲ
» καθῆσθαι οὐδὲ πορεύεσθαι, ἀλλὰ ἡσυχίην ἔχειν, καὶ ἀτρεμίζειν, συμφέρει. τὸ γὰρ ἀτρεμίζειν, καὶ ἡσυχάζειν,
ὡς ὠφελοῦν, ἐπαινεῖ. τὸ δὲ ἑστάναι καὶ καθῆσθαι φησὶν ἥκιστα συμφέρει. ἕτερον τι τοῦ ἀτρεμίζειν καὶ ἡσυχά-
10 ζειν ὑπάρχον. ἐντείνονται γὰρ καί τινες οἱ μύες βαστάζοντές τε καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἐξαίροντες. καὶ ὀρθοῦντες τὸ
σῶμα. διὰ τοῦτο, τοῦ περιπατεῖν οὐδὲν ἧττον τὸ ἑστάναι κοπῶδες, ὡς ἂν καὶ αὐτὸ κίνησις ὄν. ἀφεθείσης γοῦν τῆς
ψυχῆς τῆς κινούσης τε καὶ ὀρθούσης τὸ σῶμα, ῥᾳδίως ὄψει κείμενον ἐπὶ τῆς γῆς τὸ πρότερον ὂν ὀρθῶς, ᾧ δῆ-
λον ὅτι καὶ ὁπόταν ὀρθὸν ᾖ, οὐκ ἦν ἀκίνητον. ἀλλ' εἶχέ τι κουφίζον τε καὶ βαστάζον καὶ ἐξαῖρον αὐτό. ἐγὼ μὲν
οὖν οὐδὲ τὸν κατακείμενον ἄνθρωπον, εἰ τὴν μὲν κεφαλὴν ὑψηλοτέραν ἔχοι, τοὺς δὲ πόδας ταπεινοτέρους, οὐ-
δὲ τοῦτον ἀκίνητον εἶναι φημὶ παντάπασιν. ὑπέρρει γὰρ ἂν ῥᾳδίως ἐπὶ πόδας ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων εἰς τὸ κά-
ταντες ῥέπον, εἰ μή που κινήσῃ τὴν ῥοπὴν ταύτην ἀντισήκουσαν. ταῦτ' ἄρα καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἔλεγεν, εἰ δὲ καὶ
» προπετὴς γίνοιτο, καὶ καταρρέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ πόδας, δεινότερον ἐστί. τὸ γὰρ ἐπὶ τοὺς πόδας ὑπορρεῖν
κατακείμενον, ἀρρωστούσης ἐσχάτως δυνάμεως βεβαιότατον ἐστὶ γνώρισμα. ἑστάναι μὲν γὰρ ἢ καθέζεσθαι, ἢ
ἀνίστασθαι μὴ δύνασθαι, δεινὸν μὲν, ἀλλ' ἧττον δεινόν. ἀπολήγουσι γὰρ πρὸς ταῦτα πολλοὶ τῶν νοσούντων εἰς ἔ-
20 σχατον ἀσθενείας οὔπω προϊόντες. τὸ δὲ μὴ κατακεῖσθαι δύνασθαι ζῶντος τρόπον, ἀλλὰ κἀνταῦθα καθάπερ
νεκρὸν καὶ ἄψυχον σῶμα καταφέρεσθαι, κακῶν ἔσχατον, ὅπερ ἐν τῷ περὶ χυμῶν ἔρριψιν ἐκάλεσεν. ὅπερ οἱ
ἐξηγησάμενοι τὸ σύγγραμμα, μὴ νοήσαντες ἐλάλησαν πολλά. τὸ γὰρ καταβεβλῆσθαι δίκην ἀψύχου σώμα-
τος, παντὸς τοῦ τόνου τελείως ἐκλελυμένου τε καὶ ἀπολωλότος, ἔρριψιν εἶπεν. ὥστε μὴ ταὐτὸν εἶναι τὸ ἐρρί-
φθαι τῷ κατακεῖσθαι. ἀλλ' ὃν ἔχει λόγον τὸ καταπίπτειν πρὸς τὸ κατακεῖσθαι, οὕτω καὶ τῶν ὀρνίθων ἕ-
τερον μὲν ἐστὶν ἐπὶ τὴν γῆν καταπτῆναι, ἕτερον δὲ, πεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. τὸ μὲν γὰρ, ἐνέργειαν, τὸ δὲ, πάθος. ὡσαύ-
τως οὖν τούτοις ἐνέργεια μὲν ἡ κατάκλισίς ἐστι, πάθημα δὲ, ἡ ἔρριψις. πρὸς τί δή μοι ταῦτα λέγεται, ἵνα τοὺς
ἐπηρκότας ἢ σκέλος, ἢ χεῖρα, κἄπειτα φυλάττοντας ὡς ἔχουσι, μὴ δόξῃς ἀκινήτους εἶναι. μηδ' ἂν ὅτι μάλιστα
τυγχάνωσιν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀεὶ κατέχοντες τόπον. εἰ δ' οὐ βούλει συγχωρῆσαι κίνησιν ὑπάρχειν τοῖς οὕτω
διακειμένοις, ἀλλ' ἐνέργειάν τε πάντως αὐτοῖς συγχωρήσεις ὑπάρχειν. καὶ διπλασίαν γε τὴν ῥώμην ταύτην
30 τῆς ἁπλῆς ἐνεργείας. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἁπλαῖς ἓν γένος ἐνεργεῖ μυῶν, ἤτοι τῶν καμπτόντων, ἢ τῶν ἐκτεινόν-
των τὸ κῶλον. ὅταν δὲ ἀνατείνας αὐτὸ διαφυλάττῃς, ἄμφω τὰ γένη τῶν μυῶν ἰσοσθενῶς ἐνεργεῖ. εἰ δὲ τούτου
μνημονεύοις, ἀληθῆ παραφυλάττων εὑρήσεις ἀεὶ τὸν λόγον, ὅτι τῷ μηδεμίαν ἐπιχειροῦντι κινεῖσθαι κίνησιν,
οὐκ ἐγγίνεται τρόμος. ἀδυνάτου γὰρ ἐστὶ, καὶ ἀσθενοῦς κινήσεως σύμπτωμα. ὅθεν ὅτῳ κινεῖσθαι σώματι μηδό-
λως ὑπάρχει, παντί που δῆλον, ὡς οὐδὲ περὶ τὴν κίνησιν ἀσθενὲς καὶ ἀδύνατον ὑπάρξει. παλμὸς δέ γε καὶ
τοῖς ἀκινήτοις συμβέβηκε. καὶ γὰρ ὀφρὺς, καὶ βλέφαρον, καὶ ὀφθαλμὸς, ἐπαίρονται πολλάκις ἄνευ βουλή-
σεως ἁπάσης. ἔνθα καὶ τοῦτό γε σαφῶς οἶμαι θεάσασθαι μεγάλην ἔχον μοῖραν εἰς ἐπίγνωσίν τε τοῦ πάθους
τῆς φύσεως, ἀκριβῆ τε διάκρισιν ἀπὸ τῶν τρεμόντων. αἱ μὲν γὰρ ἐν τοῖς παλλομένοις μέρεσιν ἐπάρσεις τε καὶ
θέσεις φαινόμεναι, διατάσεις εἰσί τινες τῶν σωμάτων, οἷα πληρουμένων. αὖθίς τε πάλιν κενουμένων, συνι-
ζήσεις. αἱ δὲ ἐπὶ τῶν τρεμόντων, ὅλου τοῦ κώλου κινήσεις εἰσί. ποτὲ μὲν εἰς τὸ κάτω ῥέποντος, αὖθις δ' ἄνω φε-
40 ρομένου. διαστέλλεται δὲ οὐδὲν, οὐδὲ συστέλλεται. διὸ τοῦτο τρέμει μὲν ὅλον τὸ μέρος ὁπόταν τι δι' αὐτοῦ ἐγχειρῶ-
μεν. οὐδενὸς ἀκινήτου τῶν ἐν αὐτῷ μένοντος ἀλλ' ὁμοίως μὲν, οἱ μύες. ὁμοίως δὲ τούτοις, ἀρτηρίαι καὶ νεῦρα, καὶ
φλέβες καὶ αὐτὰ τὰ ὀστᾶ. καὶ τὸ δέρμα, ποτὲ μὲν ἄνω φέρεται, ποτὲ δὲ, κάτω. πάλλεται δὲ οὐ πάντα. νεῦρον
γοῦν ἢ ὀστοῦν ἢ χόνδρον, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον, οὐκ ἂν ἴδῃς ποτὲ παλλόμενον. οὐ γὰρ ἔχει κοιλίαν ἧς ἐν μέρει
διαστελλομένης τε καὶ συστελλομένης, ἐπαίρεσθαι μὲν, ὅταν διαστέλληται. συμπίπτειν δὲ ὅταν συστέλληται τοῖς
μέρεσιν ὑπάρξει. ἀλλ' εἴτε μυῶν ἐστὶ πάθος μόνον ὁ παλμὸς ὡς Ἡρόφιλος ἐνόμιζεν. ἢ καὶ τοῦ δέρματος, ἢ ἀρ-
τηριῶν, ὡς ὑπελάμβανε Πραξαγόρας, αὖθις τοῦτο σκεψόμεθα. τῇ γοῦν παρὰ τῇ τοῦ πεπονθότος τόπου ζητή-
σει, οἰκειοτέρα ἡ σκέψις. τὸ δέ γε νῦν εἶναι τοσοῦτον λαβόντες εἰς τὸ πρόσθεν ἴωμεν. ὅτι διάστασις μέν τίς ἐστι
καὶ συνίζησις παρὰ φύσιν ὁ παλμός. ἀκούσιος δὲ κίνησις ἄνω τε καὶ κάτω τῶν μορίων ἐναλλὰξ φερομένων,
ὁ τρόμος. ἔστι δὲ οὐ ταὐτὸν οὔτε τῷ ἄνω φέρεσθαι, τὸ διαστέλλεσθαι, οὔτε τῷ κάτω, τὸ συστέλλεσθαι. τὰ μὲν γὰρ
50 ἄνω καὶ κάτω φερόμενα ὃν πρότερον ἀπολείπονται τόπον, εἰς ἕτερον μεθίστανται. τὰ διαστελλόμενα δὲ, καὶ συ-
στελλόμενα τὴν ἀρχαίαν ἕδραν φυλάττονται, τὸ μὲν, ἐπιλαμβάνει τοῦ πέριξ χωρίου, τὸ δὲ, ἀπολείπει. ὥστε τὸ
κινεῖσθαι μὲν, ἀμφοτέροις κοινὸν, ὅσα τε διαστέλλεται καὶ συστέλλεται. καὶ μέντοι καὶ ὅσα κάτω τε καὶ ἄνω
φέρεται. ἴδιον δὲ τοῖς μὲν, ἐλάττονα τόπον ἢ πλείονα κατειληφέναι, τὸν ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἀπολείπουσι. τοῖς δὲ, ἀεὶ
τοὺς τόπους ἀμείβειν, μή ποτε ἐν ταὐτῷ μένουσι. δεήσει δὲ οἶμαι κἀνταῦθα μοι διορισμοῦ πρὸς τὸ πάντη τὸν λό-
γον ἀληθεύειν. πολλάκις γὰρ ἤδη πλειόνων ἅμα μυῶν, ἤ τινος ἑνὸς μεγάλου σφοδρῶς παλλομένου, συνεπαί-
ρεται μὲν διαστελλομένοις αὐτοῖς τὸ κῶλον, αὖθις δὲ καταπίπτει συστελλομένοις. ἐνθάδε τὴν ἀκούσιον ἔπαρ-
σίν τε καὶ θέσιν τοῦ κώλου, τρόμον οὐ χρὴ καλεῖν, ὄψει τε γὰρ σαφῶς τοὺς παλλομένους μύας, οἷς κινεῖται τὸ
κῶλον. αὕτη τε ἡ κίνησις οὐχ οἵα τοῖς τρέμουσιν, ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν διὰ τοὺς παλλομένους μῦς ἐν κινήσει τὸ κῶ-

λον ὅλον ἰσχόντων, ἰδίοις καὶ αἰσθητοῖς πέρασιν ἑκατέρα τῶν κινήσεων περιγράφεται. τῶν δὲ τρεμόντων τὸ πάθος, οὐ τοιοῦτον. ἀλλὰ τῆς ἑτέρας κινήσεως ἔτ' ἀρχομένης, ὡς ἄν τις φαίη τὴν ἐναντίαν αὐτῇ συνάπτουσαν, εὑρήσεις, ὥς τε ἀεὶ μὲν τὴν ἄνω φορὰν ἐκδέχεσθαι τὴν κάτω. ταύτην δ' ὑπ' ἐκείνης πάλιν κωλύεσθαι συνεχῶς. ἀτελευτήτου μὲν ἀεὶ τῆς ἄνω φορᾶς. ἀτελευτήτου δὲ τῆς κάτω ῥοπῆς ὑπαρχούσης. τὰ δὲ μὲν σοι τῶν παθῶν τὰ γνωρίσματα, καὶ τοῖς δὲ τοῖς συμπτώμασιν ἀλλήλων διαφέρει. τόπον δὲ πάσχοντα, καὶ τὸ ποιοῦν αἴτιον, ἐφεξῆς ἂν εἴη σκοπεῖσθαι, πνεῦμα παχὺ καὶ ἀτμῶδες οὐκ ἔχον διέξοδον, αἴτιον εἶναι φημὶ παλμῶν, ἀθροίζεσθαι δὲ τοῦτό φημι χρῆναι κατά τινα κοιλότητα, μὴ κομιδῇ μικράν, εἰ μέλλει τὴν διάπτωσιν αἰσθητὴν ἕξειν τὸ μόριον, εἴρηται μὲν δὴ τὸ πᾶν ἐν κεφαλαίῳ. λείπει δέ σοι τῶν ἀποδείξεων ἔτι πνευματικὴν μὲν εἶναι τὴν οὐσίαν τῷ αἰτίῳ τιθέναι, διὰ τὸ τάχος τῆς κινήσεως. τί γὰρ οὕτως ῥᾳδίως ἀθροίζεσθαί τε καὶ κενοῦσθαι δυνατὸν ἄλλο πλὴν πνεύματος. ἔστι μὲν γὰρ τὰ συντιθέντα τὸν ἄνθρωπον, ὡς Ἱπποκράτης ἐδίδασκεν ἡμᾶς, στερεά, ὑγρά, καὶ πνεύματα. μέμνηται δέ πως αὐτῶν ὧδε. τὰ ἴσχοντα λέγων, καὶ τὰ ἰσχόμενα, καὶ τὰ ἐνορμῶντα. ἴσχοντα μὲν τὰ στερεὰ καλῶν, περιέχει γὰρ καὶ ἀποστέγει τὰ ὑγρά. ἰσχόμενα δέ, τὰ ὑγρά, περιέχεται γὰρ ὑπὸ τῶν στερεῶν. ἐνορμῶντα δὲ τὰ πνεύματα, πάντῃ γὰρ διικνεῖται τοῦ σώματος ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ ῥᾳδίως τε καὶ ἀκωλύτως. ταχεῖαν οὖν κένωσιν ἢ πλήρωσιν, ἢ διάστασιν, ἢ συνίζησιν, ἢ θέσιν, ἢ ἔπαρσιν, ἢ τινὰ ἄλλην κίνησιν, οὐδὲν ἂν τῶν ἁπάντων ἐργάσαιτο, πλὴν πνεύματος. ὥστε καὶ παλμῶν αἰτία, οὐσία μὲν τὸ πνεῦμα, ποιότης δὲ τῆς οὐσίας ὑγρότης ἐστὶ καὶ παχύτης, ὡς ὀλίγῳ πρόσθεν ἐλέγομεν. ἡνίκα παχὺ καὶ ἀτμῶδες ὠνομάσαμεν αὐτό. εἰ γὰρ ἀερῶδες εἴη καὶ λεπτόν, καὶ καθαρόν, ἀκωλύτως διεξερχόμενον, οὔτε πληρώσει ποτέ, οὔτε κενώσει τὰ μόρια. τὸ δὲ παχύτερον, ἢ κατὰ τοὺς πόρους τῶν σωμάτων ἐν οἷς ἀθροίζεται στεγόμενον ἐντός, εἰ μὲν ἔχοι κοιλότητα τὸ σῶμα, ταύτην πληρῶσαν, ἤγειρέ τε καὶ διέστειλε τὸ περιέχον. εἰ δ' οὐκ ἔχοι μεταξὺ δυοῖν ἀθροιζόμενον σωμάτων, ἐκ θατέρου θάτερον ἀφίστησιν, ἐπίκτητον ἑαυτῷ κοιλίαν ἐργαζόμενον. οὕτως γὰρ ὁ τρόπος ὁ δεύτερος εἰρημένος καὶ περὶ τὸ δέρμα παλμοὺς ἐργάζεται πολλάκις, οὐκ αὐτοῦ τοῦ δέρματος ἐν ἑαυτῷ κοιλότητά τινα κεκτημένου, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ δέρματος καὶ τῶν ὑποκειμένων σωμάτων ἀθροίζεται τηνικαῦτα τὸ πνεῦμα. ὁ δὲ τρόπος ὁ πρότερον εἰρημένος, ἐν μυσὶ μάλιστα γίνεται. κοιλότητες γὰρ ἐν τούτοις εἰσὶ πολλαί τε καὶ σμικραί. Πραξαγόρας δέ, καὶ ταῖς ἀρτηρίαις ἀνατίθησι σφυγμόν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ παλμόν, καὶ τρόμον, καὶ σπασμὸν ἀρτηριῶν πάθη. καὶ σφυγμὸν μὲν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν. παλμὸν δὲ καὶ τρόμον καὶ σπασμόν, ἀλλήλων μὲν διαφέρειν μεγέθει, κινήσεις δὲ εἶναι παρὰ φύσιν. ὅτι δὲ οὐκ ὀρθῶς ἐγίνωσκε μόναις ἀρτηρίαις ἀναφέρων τὸν παλμόν, οὐ χαλεπὸν ἐξελέγξαι. σαφῶς γὰρ ἐστὶν ἰδεῖν πολλάκις καὶ τὸ δέρμα παλλόμενον, καὶ τοὺς μῦς, οὐδεμιᾶς κατὰ τὸν τόπον ἀρτηρίας οὔσης. ἢ εἰ καὶ τυγχάνει τις οὖσα κομιδῇ μικρᾶς ὑπαρχούσης. ὡς ἄν τινα φανερῶς γνῶναι δύνασθαι τὴν τοσαύτην διάστασιν οὐκ εἶναι κατὰ τὸ τῆς ἀρτηρίας μέγεθος. εἰ δ' ὀρθῶς ἔνιοι τοῖς μυώδεσι σώμασι μόνοις ἀνατιθέασι τὸν παλμόν, τοῦτό μοι δοκεῖ μᾶλλον ἄξιον ἐπισκέψεως εἶναι. ἐγὼ μὲν γὰρ καὶ πάνυ νομίζω σαφῶς τὴν ἀρτηρίαν οὐ μόνον παλμῶδες, ἀλλὰ καὶ σπασμῶδές τι πολλάκις ἐμφαίνουσαν εὑρίσκειν. ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν περὶ τοὺς σφυγμοὺς δεινῶν ὁμολογοῦσιν, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου μακρότερός τε ὁ λόγος ἐστί, κἀν τοῖς περὶ σφυγμῶν εἴρηται. κατὰ δὲ τὸ δέρμα μόνον ἐναργῶς φαίνονται παλμοὶ γινόμενοι πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων οὐκ ὀλιγάκις, ὅταν ἀτμῶδες πνεῦμα κατά τι μόριον αὐτοῦ γεννηθέν, ἴσχηταί τε καὶ βραδύνῃ κατὰ τὴν διέξοδον. οὕτως δὲ κἂν ἐν μυσὶν ἢ ἄλλῳ τινὶ σώματι φυσῶδες πνεῦμα πλεονάσῃ, κατ' ἐκεῖνο παλμὸν ἐργάζεται. ὅτι δὲ πνεῦμα παχύ, καὶ ὁμιχλῶδες, ἢ ἀχλυῶδες, ἢ φυσῶδες, ἢ ὅπως ἂν ὀνομάζειν ἐθέλοις, αἴτιον γίνεται παλμοῦ. καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἡλικιῶν αἱ ψυχρότεραι παλμοῖς εὐάλωτοι, καὶ φύσις σώματος ἡ ψυχροτέρα, καὶ χώρα ψυχρά, καὶ ὥρα τοῦ ἔτους ἡ χειμερινή, καὶ βίος ἀργὸς ἐν πλησμοναῖς τε καὶ μέθαις. ἐδέσματά τε ψυχρὰ καὶ φυσώδη. καὶ πάνθ' ἁπλῶς ὅσα τὸ σῶμα καταψύχει. τὰ δ' ἐναντία τῶν δὲ καθαιρετικά ἐστιν αἴτια τῶν παλμῶν. τὰ μὲν γὰρ θερμαίνοντα, λεπτύνει τε τὸ πνεῦμα καὶ τὰ σώματα τίθησιν ἀραιὰ καὶ μαλακά. τὰ δὲ ψύχοντα πυκνοῖ μέν, καὶ συνάγει, καὶ μύειν ἀναγκάζει τῶν σωμάτων τοὺς πόρους. παχύνει δὲ καὶ πήγνυσι καὶ θολερὸν ἀποδείκνυσι τὸ πνεῦμα, ῥᾳδίως οὖν ἴσχεται, διαπνεῖσθαι μὴ δυνάμενον, τῷ θ' ἑαυτοῦ πάχει, καὶ τῇ τῶν περιεχόντων αὐτὸ σωμάτων πυκνότητι. τὰ δὲ θερμαίνοντα πάλιν ἐξ ὑπεναντίου τοῖς ψύχουσι χέοντα καὶ χαλῶντα καὶ διανοίγοντα τῶν σωμάτων τοὺς πόρους, αὐτό τε τὸ πνεῦμα λεπτύνοντα, καὶ πρὸς τὴν κίνησιν ἐπεγείροντα ῥᾳδίως, οὕτως καὶ εὐπετεῖς αὐτῷ τὰς διεξόδους ἐργάζεται. διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἰάματα τῶν παλμῶν οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν ἐξεῦρον, ὅσα λεπτύνειν τε καὶ θερμαίνειν δύναται. οἷά ἐστι τά τε δι' εὐφορβίου, καὶ πυρέθρου, καὶ λημνησίας, καὶ θείου, καὶ πεπέρεως. ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα συγκείμενα φάρμακα. καὶ τῶν ὑδάτων δέ, τὰ γῆθεν ἀνιόντα θερμά, καὶ τούτων μάλιστα τὰ νιτρώδη τε καὶ θειώδη καὶ ἀσφαλτώδη, καὶ ταῦτα ἐπαινοῦσι. χρῶνται δὲ καὶ θαλάττῃ θερμαίνοντες αὐτήν, καὶ ἅλμῃ, εἰ θάλαττα μὴ παρείη. καὶ πίνειν διδόασι τὰ θερμαίνοντα φάρμακα, καὶ μάλιστ' αὐτῶν τὰ διὰ καστορίου συγκείμενα. τοῦτο μέν γε καὶ ἔξωθεν ἐπιτιθέμενον, οὐ μόνον πινόμενον ἀγαθὸν φάρμακον, ὡς ἂν ἐκθερμαίνειν τε ἅμα καὶ λεπτύνειν καὶ ξηραίνειν ἀκριβῶς δυνάμενον. παλμοῦ μὲν δὴ παντὸς ἡ γένεσις ἐν τῷ ψυχρῷ, τρόμου δ' οὐδὲ μία πρόφασις, οὐδὲ τὸ ψυχρὸν αἴτιον. ἀλλ' ἡ μὲν διάθεσις, ἀρρωστία τῆς κινούσης τὸ σῶμα δυνάμεως. τῆς δ' εἰς τοῦτο ἄγειν αἰτίας δυναμένης, οὐχ ἓν εἶδος. ἀλλ' ἤτοι τροφῆς ἀπορία, καθάπερ ἐν χολέραις καὶ ῥεύμασι κοιλίας ἰσχυροῖς, καὶ σφοδραῖς αἱμορραγίαις, καὶ τοῖς ἀποκαρτεροῦσιν, ἢ λυθέντος τοῦ ζωτικοῦ τόνου, καθάπερ ἐν στομαχικαῖς καὶ καρδιακαῖς ἐκλύσεσιν, ἢ βιαίας καὶ σφοδρᾶς ψύξεως καταλαμβανούσης, ἢ πλήθους αὐτὴν ὡς φορτίου βαρύνοντος, ἄρρωστος εἰς τὰς κινήσεις γίνεται. ὅθεν οὐδὲ τῶν ἰαμάτων ἓν εἶδος τοῖς τρέμουσιν, ὥσπερ γε τοῖς παλλομένοις. ἀλλ' εἰ μὲν ὑπὸ κα-

τα ψύξεως τρέμοιεν, τὸ θερμὸν, ἴαμα αὐτοῖς ἐστιν. ὡς ὅσοι γε χειμῶνος ὁδοιποροῦντες εἶτα ἐν κρύει καρτερῷ καταληφθέντες ἢ μεθύοντες τε καὶ τρομώδεις οἴκαδε παρεγένοντο, ῥᾷστα τοῦ πάθους ἀπηλλάγησαν ἐκθερμανθέντες. ὁμοίως τούτοις ἰώμεθα, καὶ τοὺς ἐπὶ πυρετῶν καταβολαῖς ψυχούσαις ῥιγοῦντάς τε καὶ τρέμοντας. εἰ δὲ διαφορούμενοι γίνοιντο τρομώδεις ὡς ἐν ἐκλύσεσι καρδιακαῖς τε καὶ στομαχικαῖς, τὸ θερμαίνειν τούτους κακῶν ἔσχατον. αὐτὸ γὰρ τοὐναντίον ἐν τοῖς δε, πυκνῶσαι χρὴ τὴν ἐπιφάνειαν, ὅσα ψύχει καὶ στύφει καὶ συνάγει τοὺς πόρους προσφέροντας, οὐχ ὅσα θερμαίνει, καὶ χαλᾷ, καὶ ἀναπεπταμένους ἐργάζεται. εἰ δ' ἀχρείᾳ τροφῆς ὡς ἐν τοῖς ἀποκαρτεροῦσιν, ἢ ὑπερκενωθεῖσιν, οἱ τρόμοι γίνοιντο, τούτῳ μὲν, οὐδὲ λόγου δεῖ. παντὶ γὰρ δῆλον ἐστὶν, ὡς τροφῆς οὗτοι γε χρήζουσιν. ὅσοι δὲ διὰ πλῆθος ὑγρῶν βεβαρημένης τῆς δυνάμεως τρέμουσιν, αἱ κενώσεις ἰάματα τούτοις. καθάπερ που καὶ Ἱπποκράτης διδάσκει λέγων. ἐς υμαργήῳ οἰκέτῃ ᾗ οὐδὲ αἷμα ἐγένετο ὡς ἔτεκε θυγατέρα, ἀπέστραπτο δὲ στόμα τῆς μήτρας. καὶ ἐς ἰσχίον. καὶ ἐς σκέλος ὀδύνη. παρὰ σφυρὸν φλεβοτομηθεῖσα, ῥηΐσε. καί τοι τρόμοι τὸ σῶμα πᾶν κατεῖχον. ἀλλ' ἐπὶ τὴν πρόφασιν δεῖ ἐλθεῖν, καὶ τῆς προφάσιος τὴν ἀφορμὴν, γυναίου μέμνηται μετὰ τόκον, οὐ καθαρθέντος τὴν λεγομένην τὰ δεύτερα λοχείαν κάθαρσιν, εἶτα τρομώδους γενομένου, ταύτην φησὶν ἰασάμην φλεβοτομήσας ἀπὸ σφυροῦ. καί τοι τρόμοι τὸ σῶμα πᾶν εἶχον. τί δὴ ἕτερον αἰνίττεται ἐνταῦθα, ἢ ὅτι ἕτερος οὐκ ἂν ἐφλεβοτόμησε. ψυχρὸν γὰρ εἶναι πεπίστευται τὸ πάθος ὁ τρόμος. τὸ δ' αἷμα θερμόν. οὔκουν ἐτόλμησεν ἄν τις αἵματος κενοῦν, ἐν πάθει θερμαίνεσθαι δεομένῳ. ἀλλ' ἐγὼ φησὶν ἐτόλμησα, καὶ διδάσκει καὶ διατί. ἀλλ' ἐπὶ τὴν πρόφασιν δεῖ ἐλθεῖν. καὶ τῆς προφάσιος τὴν ἀφορμήν. τὸ ἐνοχλοῦν φησὶν ἐπιστάμην, καὶ τοῦ ἐνοχλοῦντος τὴν αἰτίαν. τὸ μὲν οὖν ἐνοχλοῦν, ἦν αἵματος πλῆθος. αἰτία δὲ αὐτοῦ, τῆς μήτρας ἡ πρὸς τὸ ἰσχίον τις ἔγκλισις, δι' ἣν οὐκ ἐκαθάρθη τὸ γύναιον. ὅπερ οὖν ἐχρῆν αἷμα κενωθῆναι μὴ κενούμενον, ἀλλ' ἐν τῷ σώματι πλανώμενον ἄχθος ἦν τῇ φύσει, ὅθεν ἐπιγνοὺς τοῦ τρόμου τὴν μὲν πρόφασιν αἵματος πλῆθος, ἀφορμὴν δὲ τῆς προφάσεως, τῆς μήτρας τὸ πάθος, εἶτα τοῦ μὲν πλήθους ἐνδειξαμένου τὴν κένωσιν, τοῦ πεπονθότος δὲ μορίου τὸν τόπον δι' οὗ χρὴ κενῶσαι, συνθεὶς ἄμφω ταῦτα, τὴν ἀπὸ τοῦ σφυροῦ φλεβοτομίαν μὲν ἐποιήσατο, φλεβοτομίαν μὲν ὅτι κενοῦν αἷμα ἐβούλετο, ἀπὸ σφυροῦ δὲ, μήτρα γὰρ ἐπεπόνθει. ὅτι μὲν οὖν αἵματος πλεονάζοντος φλεβοτομεῖν χρὴ, δῆλον οἶμαι παντί. τὸ γὰρ αἷμα ἐν φλεψὶ περιέχεται. ὅτι δὲ μήτρας παθούσης περὶ σφυρὸν, ἢ κατ' ἰγνύην χρὴ τέμνειν, εἰ μὴ πρότερον ἐξ ἀνατομῆς διδάξαιμι τὰς κοινωνίας τῶν φλεβῶν, οὐκ ἂν ἕπεσθαι δύναιο τῷ λόγῳ. ἄλλη γὰρ ἄλλῳ μορίῳ τοῦ σώματος κοινωνεῖ φλὲψ, καὶ χρὴ διὰ τῶν κοινῶν ἀεὶ τὰς κενώσεις ποιεῖσθαι, ὡς εἴ γε τὰς μηδὲν κοινωνησάσας τῷ πεπονθότι μορίῳ φλέβας ἐντέμοις, οὔτε τὸ πεπονθὸς ἰάσῃ, καὶ βλάψεις ἀεὶ τὸ ὑγιές, ἀναγκαῖον οὖν ἀεὶ φαίνεται τῷ μέλλοντι καλῶς ἰᾶσθαι, τὴν αἰτίαν ἐπίστασθαι δι' ἣν γίνεται τὸ πάθος. ἀλλὰ περὶ μὲν αἰτίας τρόμου ἱκανὰ ταῦτα. πεπονθὼς δὲ τόπος εἷς οὐδεὶς ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης ἐν τρόμοις. καὶ μέμφομαί γε ἐνταῦθα Πραξαγόρᾳ, καὶ Ἡροφίλῳ. τῷ μὲν ἀρτηριῶν πάθος εἰπόντι τὸν τρόμον, Ἡροφίλῳ δὲ φιλοτιμουμένῳ δεῖξαι περὶ τὸ νευρῶδες αὐτὸ γένος ἀεὶ συνιστάμενον. ὁ μὲν οὖν Πραξαγόρας πόρρω τοῦ ἀληθοῦς ἥκει. ὁ δὲ Ἡρόφιλος ἠπατήθη τὸ τῆς δυνάμεως πάθος ἀναφέρων τοῖς ὀργάνοις. ὅτι μὲν γὰρ τὸ νευρῶδες γένος οὐ τὸ ἀρτηριῶδες ὑπηρετεῖ ταῖς κατὰ προαίρεσιν κινήσεσιν, ὀρθῶς ἐγίνωσκεν. ὅτι δὲ οὐκ αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν νεύρων αἴτιον κινήσεως, ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὄργανον, ἡ κινοῦσα δ' αἰτία, ἡ διήκουσα δύναμις διὰ τῶν νεύρων ἐστὶν, ἐνταῦθα μέμφομαι αὐτῷ μὴ διελόντι δύναμίν τε καὶ ὄργανον. εἰ γὰρ διεῖλεν, εὐθὺς ἂν ἔγνω διότι βλαβήσεται τοὔργον οὐκ ὀργάνων μόνον, ἀλλὰ καὶ δυνάμεων πάθη. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τεθνεώτων, οὐδὲν οὔτε τὰ νεῦρα πέπονθεν, οὔθ' οἱ μύες ὅσα πάθη πάσχειν αὐτὰ νομίζουσιν Ἡρόφιλός τε καὶ Πραξαγόρας. ἀπολέλοιπε δ' αὐτῶν πᾶσα κίνησις εὐθὺς ἅμα τῇ ψυχῇ. μύες δὲ καὶ νεῦρα ταύτης ὄργανα. οὔκουν μυὸς οὐδὲ νεύρου τὸ κινεῖν, ἀλλὰ ψυχῆς. οὐδὲ γὰρ αὐλῶν ἔργον, αὔλησις. οὐδὲ κιθάρας, ἡ κιθάρισις. ἀλλ' αὔλησις μὲν ἔργον αὐλητοῦ δι' ὀργάνων αὐλῶν. κιθάρισις δὲ, τοῦ μουσικοῦ. τὸ δ' ὄργανον, ἡ κιθάρα. διαφθαρήσεται δὲ καὶ αὔλημα καὶ κιθάρισις, πολλάκις μὲν, διὰ τοὺς τῶν ἔργων δημιουργοὺς, ἔσθ' ὅτε δὲ διὰ τὴν τῶν ὀργάνων, οἷς χρῶνται, βλάβην. οὕτως δὲ καὶ κινήσεως ἐν τῷ ζώῳ τοῖς κατὰ προαίρεσιν. ὁ μὲν γὰρ δημιουργὸς καὶ τεχνίτης ἡ διοικοῦσα τὸ ζῶον ἐστὶ δύναμις. τὰ δὲ ὄργανα, νεῦρα καὶ μύες. καὶ τὸ μὴ κινεῖσθαι τοιγαροῦν, καὶ τὸ ἱκανῶς κινεῖσθαι γένοιτ' ἂν, ἢ διὰ τὸ τῶν ὀργάνων πάθος, ἢ διὰ τὴν χρωμένην τοῖς ὀργάνοις δύναμιν. παλμοὶ μὲν οὖν καὶ σπασμοὶ καὶ παραλύσεις, ὀργάνων βλάβαι. τρόμοι δὲ δυνάμεως ἀρρωστούσης πάθη. τρόμος μὲν δὴ σαφῶς διώρισται παλμοῦ. ῥίγους δὲ τρόμον διορίσαις ἂν ὧδε. χρὴ δὲ πρότερον οἷόν τι τὸ ῥιγοῦν ἐστὶν ἐπισκέπτεσθαι. καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο δοκεῖ μὲν εἶναι τῶν πάνυ γνωρίμων. ἐστὶ δ' οὐδενὸς ἧττον δυσδιάγνωστον, οὐ ταύτῃ μόνον, ὅτι τὴν αἰτίαν εὑρεῖν, ἢ τὴν ἐπ' αὐτῆς περὶ τὸ σῶμα γινομένην διάθεσιν, οὐκ εὐπετές. ἀλλ' ἔτι τούτων πρότερον ἐν αὐτῷ δοκοῦσί μοι τῇ τῆς ἐννοίας ὑπογραφῇ σφάλλεσθαι. ῥῖγος γοῦν, εἰ μὲν οὕτως ἁπλῶς κατάψυξιν εἴποις, ὥς τινες ἀπεφήναντο, καταφωρῶν τὸ σφάλμα. πολλῶν μὲν ἰσχυρῶς καταψυχομένων, οὐ μὴν καὶ ῥιγούντων. ἀλλ' οὐδ' εἰ κατάψυξιν ἰσχυρὰν, οὐδὲ τοῦτ' ἀληθές. οἱ γοῦν στομαχικῶς ῥιγοῦντες ἢ καρδιακῶς, ἰσχυρῶς μὲν εἰσι κατεψυγμένοι. ῥιγοῦσι δὲ οὔ. τὸ δὲ ἦν τρόμῳ λέγειν κατάψυξιν τὸ ῥῖγος, εἰς ὅπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἀπηνέχθησαν, ἀφορμὴν ἔσχηκε τῆς ἀπάτης, τὸν βρασμὸν καὶ τὸν κλόνον τὸν τοῖς σφοδροῖς ῥίγεσιν ἐζευγμένον. ἐξελέγχεται δ' ἐναργῶς ἐκ τοῦ μὴ ἅπασι τοῖς ῥιγοῦσι συμβεβηκέναι, μόνοις δὲ τοῖς σφοδρῶς. μήθ', οἷς συμβέβηκε, τρόμου τοῦ γινομένου πάθους ὄντος, ἀλλά τινος ἰδίου σεισμοῦ τε καὶ κλόνου. τρόμος μὲν γὰρ ὡς ἀπεδείξαμεν ἄνευ τοῦ προελέσθαι κινεῖν τὸ μόριον, οὐ γίνεται, ὃς τοῖς σφοδρῶς ῥίγεσι συνεδρεύων κλόνος οὕτω βίαιός τε καὶ μετ' ἀνάγκης ἐμπίπτει τοῖς σώμασιν, ὥστε ἀμήχανον ἡσυχάζειν, κἂν πάνυ τις ἀνδρείως ἀντιτάξηται. καὶ τρόμου μὲν ἑνὸς πάθος μορίου, ὅλου δὲ τοῦ σώματος τὸ ῥῖγος. ὅθεν ἔμοιγε καὶ Πλάτωνος ἐπέρχεται θαυμάζειν, εἰ ταὐτὸν ἡγεῖται τρόμον τε καὶ ῥῖγος. εἰ γὰρ

οἱ ἦν

οἱ [δὲ] τὴν τρόμῳ κατάψυξιν εἰπόντες τὸ ῥῖγος, ἥμαρτον. πῶς γὰρ ἂν αὐτὸς ταυτὸν εἶναι νομίζων τὸ τρέμειν τῷ
ῥιγοῦν ἀληθεύει; πρὸς μὲν γὰρ οἷς εἴπομεν ἀτόποις ἔτι καὶ τοῦτο αὐτῷ μάχεται. τὸ τρέμειν μὲν τινὰς οὐ-
δεμίαν αἴσθησιν ἔχοντας ψύξεως. ἀμήχανον γὰρ εἶναι ῥιγοῦν ἄνευ τοῦ δοκεῖν καταψύχεσθαι. ἀλλὰ τοῦτ'
οὖν οὐδ' ἐκεῖνοί μοι δοκοῦσι πόῤῥω τῆς ἐννοίας ἔρχεσθαι τοῦ πάθους, ὅσοι καταψύξεως αἴσθησιν ἔφα-
σαν εἶναι τὸ ῥῖγος. οὐ γὰρ ταυτὸν δή που φαίης ἂν ἐψύχθαί τε καὶ ψύξεως αἰσθάνεσθαι. τὰ μέν τοι
παρειμένα τε καὶ τὰ ναρκώδη καὶ δυσαίσθητα. καὶ τὰ παντελῶς ἀναίσθητα κατέψυκται πάντα,
καὶ τὸ τρομῶδες, καὶ τὸ παραπληκτον, καὶ τὸ ἐπιληπτικόν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ φυσῶδες, καὶ τὸ ὑδερῶ-
δες, καὶ τὸ ἐμφυσηματῶδες, καὶ τὸ οἰδηματῶδες ἅπαν ψυχρόν. ἀλλ' οὐδὲν τούτων αἰσθάνεται τῆς ἐν αὐ-
τῷ ψύξεως. ὅθεν οὐδὲ ῥιγοῖ. εἰ δ' αἴσθοιτο, πάντως εὐθὺς καὶ ῥιγώσει. διὰ ταῦτα τοίνυν φημὶ μὴ κα-
10 λῶς ὑπολαμβάνειν τὸν Πλάτωνα, ταυτὸν εἶναι ῥῖγός τε καὶ τρόμον. οὔτε εἶδός ἐστι μόνους τὸ πάθος τὸ
ῥιγοῦν, ὡς τὸ τρέμειν, οὔτ' αἴσθησις ψύξεως τοῖς τρέμουσιν, ὡς τοῖς ῥιγοῦσιν. ἥ τε κίνησις ἐπὶ μὲν τῶν ἄνευ
τοῦ κινεῖν ἐθέλειν τὰ μέρη, παντάπασιν ἀκούσιος. ἐπὶ δὲ τῶν τρεμόντων, οὐκ ἄνευ τῆς περὶ τὸ κινεῖν
ὁρμῆς. ἀλλὰ Πλάτωνι μὲν ἴσως καὶ συγχωρήσειεν ἄν τις, ἐν οὕτω λεπτοῖς καὶ ἰατρικοῖς πράγμασιν ἁ-
μαρτάνειν. καίτοι τῶν γε ἄλλων παθῶν τῶν κατὰ τὸ σῶμα σχεδὸν ἁπάντων τὴν γένεσιν ἀκριβῶς διεξῆλ-
θεν. Ἀθηναίου δὲ ἄξιον θαυμάζειν τοῦ Ἀτταλέως, πολὺ γὰρ ἔτι καὶ Πλάτωνος ὕστερος γενόμενος, οὐκ ἐν τοῖς περὶ
τῆς αἰτίας λογισμοῖς μόνον ἕπεται τῷ Πλάτωνι. τοῦτο μὲν γὰρ ἀνεκτὸν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ἔννοιαν ὁμοίως ἐ-
κείνῳ φαίνεται συγκεχυμένος. οὔτε γὰρ διωρίσατο ῥίγους καὶ τρόμου τὴν ἔννοιαν, ὑπογράφων τε τὸ ῥῖγος. ὧδέ
» πως φησί. τῇ δὲ μάχῃ, καὶ τῷ σεισμῷ τούτῳ, τρόμος καὶ ῥῖγος ἕπεται. ψυχρὸν δὲ τὸ πάθος ἅπαν τοῦτο. καὶ τὸ
δρῶν, αὐτὸ ἔχων ὄνομα, ὥς που, φησὶ, καὶ ὁ Πλάτων λέγει. οὗτος γὰρ αὐτὴν τὴν λέξιν εἴρηκε τοῦ Πλάτωνος. ἔχει
20 δὲ ἡ σύμπασα τὸν δε τὸν τρόπον. τὰ γὰρ δὴ τῶν περὶ τὸ σῶμα ὑγρῶν μεγαλομερέστερα εἰσιόντα τὰ ἐκείνων οὐ δυνά-
» μενα ἕδρας ἐνδῦναι, συνωθοῦντα ἡμῶν τὰ νοτερὰ, ὄντα δὲ τὰ σμικρότατα ἔξωθεν τοῦ: ἐκ τῶν δὲ ἀνωμάλου κε-
» κινημένου. οὔτ' ἀκίνητον δι' ὁμαλότητα καὶ τὴν ξύνωσιν ἀπεργαζόμενα πήγνυσι. τὸ δὲ παρὰ φύσιν συναγόμε-
» νον μάχεται κατὰ φύσιν αὐτὸ ἑαυτῷ εἰς τὸ ἐναντίον ἀπωθοῦν. τῇ δὲ μάχῃ καὶ τούτῳ τῷ σεισμῷ τρόμος καὶ ῥί-
» γος ἐτέθη. ψυχρὸν δὲ τὸ πάθος ἅπαν, τοῦτο καὶ τὸ δρῶν αὐτὸ ἔχον ὄνομα. ὅτι μὲν οὔτε τῷ τρόμῳ ταυτόν ἐστι τὸ
ῥιγοῦν, ἀλλ' οὐδὲ κατάψυξις ἁπλῶς, οὐ μὴν οὐδὲ κατάψυξις ἰσχυρὰ, σαφῶς ἐπιδέδεικται. τὸ δ' ὀλίγω πρόσ-
θεν ῥηθὲν ὡς ἄρα κατάψυξις ἐστὶν αἰσθητὴ, βασανίσωμεν, εἰ μὴ ψευδῶς εἴρηται. τινες γὰρ, οὐκ αἰσθητὴν ψύξιν
τὸ ῥῖγος, ἀλλ' ὀδυνηρὰν εἶναι νομίζουσι. καταψύχεσθαι μὲν γάρ φασιν ἰσχυρῶς πολλοὶ καὶ τῶν ὑγιαινόντων,
οἱ μὲν, ἑκόντες, ἐμψύξεως ἐπιθυμίᾳ, διατρίψαντες ἐπὶ πλέον ἐν ὕδατι ψυχρῷ. τινὲς δὲ καὶ χρείᾳ τούτου,
χρονίζουσιν ἐν τῷ ψυχρῷ. ῥιγοῦσι δ' οὐκ εὐθὺς, ὥσπερ οὐδ' ὁ λελουμένος, εἶθ' ἑαυτὸν ἐμβαλὼν εἰς ὕδωρ ψυχρόν.
30 οὐδὲ γὰρ οὗτος καὶ εἰ μὴ χρονίσειεν ἐπὶ πολὺ, ῥιγοῖ. καίτοι τῆς γε τοῦ ψυχροῦ ποιότητος αἰσθάνεται σαφῶς. ὡς
δ' ὅσον ἐπὶ τῷ τῆς ψύξεως αἰσθάνεσθαι, πάντες ἂν εὐθέως ἐρρίγωσαν οὗτοι, εἴπερ ἡ αἰσθητὴ ψύξις τὸ ῥῖγος. ἀλλ'
οὐ ῥιγοῦσιν εἰκότως. οὐ γάρ ἐστιν ἅπασι μετ' ὀδύνης ἡ ψύξις. ἀλλὰ, τινὲς αὖ τῶν ὅσοι θέρους ὥρᾳ μάλιστα μὴ φέρον-
τες τὸ πνῖγος, εἰς ψυχρὸν ὕδωρ ἑαυτοὺς ἐμβάλλουσιν, οὕτω φιληδοῦσι πρὸς τὴν ψύξιν, ὥστε διατρίβου-
σιν εἰς τοσοῦτον ἐν αὐτῷ μέχρις ἂν ἀπολελουμένοι δόξωσιν ἀπεψῦχθαι δίκην κρυστάλλου. ἆρ' οὖν ἔχει μὲν ἂν
ἤδη τὸ πᾶν, ὀδυνηρὰν ψύξιν ὁρισάμενοι τὸ ῥῖγος, ἤ τινος ἔτι προσδεῖ. τάχα γὰρ οὐ πᾶν ῥῖγος οὕτως ὁρι-
στέον. ἐπί γέ τοι τῶν νοσούντων, οὐ ταυτὸν μὲν δοκεῖ τὸ ῥιγοῦν τῷ φρίττειν, ἢ καταψύχεσθαι. λέγομεν οὖν
πολλάκις εἰσβολὴν παροξυσμοῦ τῷ δὲ μέν τινι μετὰ ῥίγους, ἑτέρῳ δέ τινι μετὰ φρίκης. ἄλλῳ δὲ μετὰ
καταψύξεως μόνης γεγονέναι, κἂν τοῖς τῶν ἰατρῶν ἁπάντων συγγράμμασιν ἡ αὐτὴ χρῆσίς ἐστι τῶν ὀνο-
μάτων. ὡς ὅταν μὴ μετὰ βρασμοῦ καὶ κλόνου καταψύχηταί τις, οὐ ῥιγοῖ οὗτος. ἀλλὰ δεῖ εἴπερ μέλλει τὸ
40 πάθος ῥῖγος καλεῖσθαι, τὴν ἀνώμαλόν τε καὶ ἀπροαίρετον αὐτῷ κίνησιν προσεῖναι. τὸ δ' ἄνευ ταύτης
ἔγε μὴ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν ἀνωμάλως κινεῖ, κατάψυξιν καλοῦσιν. εἰ δὲ ταύτην μὲν ταράττοιτε καὶ σείει
κατά τινας ἐμβολὰς, τὸ δ' ὅλον σῶμα μὴ συγκινεῖ, φρίκην ὀνομάζουσιν, ὡς εἶναι τὴν φρίκην, τοῦ δέρμα-
τος μόνου πάθος τοιοῦτον, οἷον τοῦ παντὸς σώματος τὸ ῥῖγος. ἐπὶ δέ γε τῶν ὑγιαινόντων, ἑτέρως τὸ ῥι-
γοῦν λέγομεν ἐπὶ* πᾶσαν ὀδυνηρὰν κατάψυξιν. εἰ δὲ νοσήματος λόγῳ γίγνοιτο, ῥῖγος οὐκ ἀρκεῖ μόνον
τοῦτο φάναι. προσθεῖναι δὲ χρὴ τὴν παντὸς τοῦ σώματος ταραχὴν, ὃ ἐπαγόμενοι τινὲς, μετὰ τρόμου κα-
τάψυξιν εἶπον αὐτό. σαφῶς δὲ, οὐχ ἡρμήνευσαν. οὐ γὰρ χρὴ τρόμον καλεῖν, ἀλλὰ βρασμόν τινα ἀπρο-
αίρετον ἢ κλόνον. ἢ σεισμόν. ἢ τοιοῦτον ἕτερον ἐξευρίσκειν ὄνομα. τὸ γὰρ τοῦ τρόμου κατὰ πάθους ἰδίου
κεῖται. ἐοίκασιν οὖν οἱ τὸ νοσερὸν ῥῖγος ὁριζόμενοι, κατάψυξιν, ἄλλο μηδὲν εἰπόντες, ἀλλὰ τὸ τοῖς ὑγιαί-
νουσι γινόμενον. καίτοι τὸ γένος ὅλον ὑπὲρ οὗ τοῖς ἰατροῖς ὁ πᾶς λόγος, ὁρίζεσθαι προὔκειτο καὶ τοῖς εἰρη-
50 μένοις ἀνδράσι. νοσερὸν δὲ καλοῦμεν, ὅταν ἀπὸ μηδενὸς ἔξωθεν αἰτίας βιαίας, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ τὸ σῶμα
» τοιαύτην ἴσχει διάθεσιν. οὕτω γὰρ δὴ οἶμαι καὶ Ἱπποκράτης ἔλεγεν. ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγεος
» ἐπιγενομένου, λύσις. οὐκοῦν ψυχρὸν ὕδωρ καταχέας τῷ πυρέττοντι, ποιήσεις ῥῖγος, ἀλλ' ὅταν ἐξ αὐ-
τῆς ἐγείρηται τῆς ἐν τῷ σώματι διαθέσεως. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον εἴρηται καὶ ταῦτα: μετὰ ῥίγους
» ἄγνοια, κακόν. κακὸν δὲ καὶ λήθη. τὰ ἑκταῖα ῥίγεα δύσκριτα. ῥίγεα δ' ἄρχεται γυναιξὶν ἐξ ὀσφύος
» διὰ νώτου μᾶλλον. ἀτὰρ καὶ ἀνδράσι μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν. ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις οὐ τὸ τοῖς ὑγιαί-
νουσι γινόμενον, ἀλλὰ τὸ νοσῶδες εἴρηται ῥῖγος. ὅπερ ἐστὶ κατάψυξις ἀλγεινὴ μετά τινος ἀνωμάλου σει-
σμοῦ καὶ κλόνου, παντὸς τοῦ σώματος. ὁπότ' οὖν τί ποτέ ἐστι ῥῖγος, ἐγνώκαμεν, ἑξῆς ἴδωμεν καὶ τίς
μὲν ἡ ποιοῦσα τὸ πάθος αἰτία. τίσι δὲ μάλιστα προηγουμέναις αἰτίαις ἕπεται, καὶ τίσιν ἐπιγίνεται

διαθέσεων, ὑπὲρ ἁπάσης τε τῆς γενέσεως αὐτοῦ. ὅτι μὲν γὰρ τὸ ῥίγους πάθος ἐστὶ τοῦ κατὰ φύσιν θερ-
μοῦ, σχεδὸν ἅπασιν ὡμολόγηται. δεῖται δὲ πᾶς ὁ λόγος οὗτος, ἀκριβοῦς ἀκροατοῦ, καὶ πολὺ μάλι-
στα νοῦν ἔχοντος. ἐγὼ μὲν γὰρ εἶπον τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ πάθος εἶναι τὸ ῥῖγος, ἵνα μή τις τοῦ ἔξω-
θεν νομίσας εἰρῆσθαι, καταψεύδεσθαί με δόξειεν Ἐρασιστράτου, καὶ Πραξαγόρου, καὶ Φιλοτίμου, καὶ Ἀσκληπιά-
δου, καὶ μυρίων ἄλλων, ὅσοι τὸ θερμὸν οὐκ ἔμφυτον, ἀλλ' ἐπίκτητον εἶναι νομίζουσι. πῶς γὰρ ἂν οὗτοι πάθος ἐμ-
φύτου θερμοῦ λέγοιεν, οἱ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἔμφυτον εἰδότες θερμόν; ἀλλ' ἔμφυτον μὲν, ὡς πρόσθεν εἴπομεν, οὐ πάντες
ὁμολογοῦσι τὸ θερμὸν ὑπάρχειν, γένεσιν δὲ ἐπίκτητον αὐτῷ τεχνώμενοι, διαφέρονται ἄλλος ἄλλῃ, ἐν τούτῳ
πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς ἔστι τι κατὰ φύσιν ἐν ἑκάστῳ ζώῳ θερμὸν, ἐν τῷ προσήκοντι μέτρῳ θεωρούμενον. καὶ δὴ
ἐπὶ τούτῳ, ῥῖγός τε καὶ φρίκην, φασὶν, ἅπαντες γίνεσθαι κατάψυξιν. Ἀσκληπιάδης γοῦν οὐ μόνον τὸ θερμὸν,
10 ἀλλ' οὐδ' ἄλλην τινὰ τιθεὶς ἔμφυτον δύναμιν, ἅπαντας πυρετοὺς ἐπὶ ταῖς ἐμφράξεσι τῶν ὄγκων ἐν πόροις ἀεὶ συνί-
στασθαι λέγων, ἐν μεγέθει πόρων τὴν διαφορὰν τιθέμενος αὐτοῦ, οὕτω φιλοτεχνεῖ, δείκνυσί τε τισὶ μὲν ἀνάγκην
ῥῖγος ἐξάρχειν, τισὶ δ' οὔ. καὶ ἐγὼ γ' ἂν εἰ μὴ μακρότερόν τε τοῦ καιροῦ τὸν λόγον ἤλπιζον ἔσεσθαι, καὶ ἄλλως
οὐ δίκαιον ἡγοῦμαι περὶ Ἀσκληπιάδου μὲν ἐπισκέψασθαι μόνου, παρελθεῖν δὲ τὰ τῶν ἄλλων, ἢ πάλιν ἁ-
πάντων ἐπιχειρῶν μνημονεύειν, εἰς μακρὸν, καὶ ἀπέραντον ἐμπεσεῖν λόγου μῆκος, ἑξῆς ἂν περὶ ἁπασῶν τῶν
δοξῶν ἐπισκεψάμενος, ἀφ' ὅτου γε πιθανὴν τὴν ἀφορμὴν ἔσχηκεν ἑκάστη, καὶ τί μάλιστα τὸ ἀπατῆσαν, ὅπῃ τε
σφάλλονται δείξας, οὕτως ἂν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἧκον δόξαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ἕτερον ἀναβεβλήσθω καιρόν.
οὐδὲ γὰρ Ἀθήναιον ἐπαινῶ, περὶ μὲν Ἀσκληπιάδου καὶ Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ, καὶ Στράτωνος τοῦ φυσικοῦ
λέγοντά τι, τῶν δ' ἄλλων οὐδενὸς μνημονεύσαντα. καίτοι γε οὐ τὰς τούτων δόξας μόνον περὶ ῥίγους, ἀλλ' ἑτέ-
ρας πολὺ πλείους οὐδὲν ἧττον ἐνδόξους τε καὶ πιθανὰς εἶχεν εἰπεῖν. ἡμεῖς οὖν ἀρχὴν ὁμολογουμένην λα-
20 βόντες, ὡς ἔστι τοῦ κατὰ φύσιν ἐν ἑκάστῳ ζώῳ θερμοῦ πάθος τὸ ῥῖγος, ἴδωμεν ὅπως γίνεται. προκόψει δ' ὁ λό-
γος ἐπὶ ταῖς Ἱπποκράτους ἀρχαῖς οὐκ ὄγκους καὶ πόρους ἡμῶν στοιχεῖα τιθεμένων ἡμῶν τοῦ σώματος. οὐ-
δὲ κινήσεως, ἢ παρατρίψεως, ἢ τινος ἄλλης αἰτίας, ἔκγονον τὸ θερμὸν ἀποφαινόντων, ἀλλὰ τὸ μὲν, ὅλον σῶ-
μα σύμπνουν τε καὶ σύρρουν ἡγουμένων, τὸ θερμὸν δ' οὐκ ἐπίκτητον, οὐδ' ὕστερον τοῦ ζώου τῆς γενέσεως. ἀλλ'
αὐτὸ πρῶτόν τε καὶ ἀρχέγονον, καὶ ἔμφυτον. καὶ ἥ γε φύσις καὶ ἡ ψυχὴ οὐδὲν ἄλλο, ἢ τοῦτ' ἐστὶν, ὥστ' οὐ-
σίαν αὐτοκίνητόν τε καὶ ἀεικίνητον αὐτὸ νοῶν, οὐκ ἂν ἁμάρτοις. ἕκαστον δὲ τούτων, ἰδίᾳ βεβασανίσθαι. καί-
τοι μαθεῖν ἔνεστιν ὑπὲρ αὐτῶν ἑτέρωθι. τὸ δὲ νῦν εἶναι, τοῦ λόγου τὸ συνεχὲς φυλακτέον. ἅτε γὰρ ἀει-
κίνητον ὂν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, οὔτ' εἴσω μόνον, οὔτ' ἔξω κινεῖται. διαδέχεται δ' ἀεὶ τὴν ἑτέραν αὐτοῦ κίνησιν,
ἡ ἑτέρα. ταχὺ γὰρ ἂν ἡ μὲν ἔσω μόνη κατέπαυσεν εἰς ἀκινησίαν. ἡ δὲ ἐκτὸς ἐσκέδασέ τε καὶ ταύτῃ διέφθει-
ρεν αὐτό. μέτρια δὲ σβεννύμενον καὶ μέτρια ἀναπτόμενον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγεν, ἀεικίνητον οὕτω μένει.
30 ἀνάπτεται μὲν οὖν τῇ κάτω συννεύσει, τῆς τροφῆς ὀρεγόμενον. αἰρόμενον δὲ καὶ πάντῃ σκιδνάμενον, σβέν-
νυται. ἀλλὰ τὴν μὲν ἄνω τε καὶ ἔξω φορὰν, καὶ ὡς ἄν τις εἴποι διάπλωσιν ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀρχῆς, διότι
φύσει θερμόν ἐστιν, κέκτηται, τὴν δ' εἴσω τε καὶ κάτω, τουτέστι ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ὁδὸν, ὅτι ψυχροῦ τι
μετέχει, μικτὸν γὰρ ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ γέγονε. κατὰ μὲν τὸν πρῶτον λόγον τοῦ θερμοῦ, τὸ τ' ἐστὶ αὐ-
τοκίνητον αὐτοῦ, καὶ τούτου μάλιστα δεῖται πρὸς τὰς ἐνεργείας. μεγάλην δ' ἔμπροσθεν αὐτῷ χρείαν καὶ τὸ ψυ-
χρὸν παρέχει. πέφυκε γὰρ τὸ μὲν θερμὸν εἰς ὕψος αἴρεσθαι καὶ συμπροσάγειν αὐτῷ τὴν τροφήν. εἰ δὲ μὴ τὸ
ψυχρὸν ἐμπόδιον ἐγένετο, καὶ ἐπιμήκιστον προῆκε. γίνεται δ' ἐμπόδιον τὸ ψυχρὸν τῇ τοιαύτῃ τοῦ θερμοῦ
κινήσει, ὡς μὴ ἀπόλλοιτο ἐκτεινόμενον. κίνδυνος γὰρ ὑπὸ κουφότητος καὶ τῆς πρὸς τὸ ἄνω ὁρμῆς ἀποστῆ-
ναι τῶν σωμάτων αὐτό. ἀλλὰ τὸ ψυχρὸν ἐπέχει τε καὶ κωλύει, καὶ τῆς ἄγαν ταύτης κινήσεως ἀφαιρεῖ τὸ
σφοδρόν. ἐπανέλθωμεν οὖν ἐφ' ἅπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα, δεικνύντες ὁποῖόν τι πάθος ἐστὶ τῆς ἐμφύτου
40 θερμασίας τὸ ῥῖγος. ὅτι μὲν γὰρ ἐπειδὰν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ὅροις μένῃ τῆς κράσεως, ὑγιαίνει τὸ ζῶον,
οὐ δεῖται λόγου. τουτέστιν, ὅταν ὡς Ἱπποκράτης ἔλεγε μετρίως ἔχῃ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν τῆς πρὸς
ἄλληλα κράσεως. ἢν δὲ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου κρατήσῃ, νοσεῖν ἀνάγκη τὸ ζῶον, εἶδος νοσήματος ἐοικὸς τῇ φύ-
σει τοῦ κρατήσαντος αἰτίου. φλεγμοναὶ μὲν οὖν καὶ ἐρυσιπέλατα, καὶ ἕρπητες, καὶ ἄνθρακες, καὶ τὰ
καυσώδη, καὶ φλογώδη, καὶ πάντα τὰ πυρετώδη πάθη, ὅταν ἡ τοῦ θερμοῦ δύναμις ἐπικρατῇ. σπα-
σμοὶ δ' αὖ πάλιν, καὶ τέτανοι, καὶ παλμοὶ, καὶ νάρκαι, καὶ παραλύσεις, ἐπιληψίαι τε καὶ παρα-
πληγίαι, τοῦ ψυχροῦ κρατοῦντος πάθη, ἕν τι τῶν τοιούτων παθῶν ἐστὶ καὶ τὸ ῥῖγος τουτὶ, οὐχ ἁπλῶς
ὂν κατάψυξις, ἀλλὰ σὺν αἰσθήσει, ὅθεν αὐτῷ δεῖ προσθεῖναι καὶ τὸ, ἀθρόον, ἔτι δὲ σφοδρὰν εἶναι χρὴ τὴν
κατάψυξιν, καὶ βιαίαν, ὡς εἶναι σαφῶς δείξαιμεν ἀληθεύειν, κατάψυξιν ἀθρόαν, καὶ βίαιον εἶναι τὸ
» ῥῖγος τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, πάλιν γὰρ ὡς ὁ Πλάτων ἔλεγε. τὸ μὲν ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν, ἀναίσθητον. εἰ
50 δὲ ἀναίσθητον, ἀνάγκη τοῦτο μεγάλως κινεῖν, καὶ φέρειν ἀθρόως. ὥστ' ἔμψυξις ἡ μὲν ἀναίσθητος, ἐν χρόνῳ
πλείονι καὶ κατὰ βραχὺ γένοιτ' ἄν. ἡ δὲ ταχεῖά τε καὶ μεγάλως ἐξαίρουσα, πάντως σὺν αἰσθήσει. οὐδὲ γὰρ
ἂν τὸ τοιοῦτον πάθος διαλάθοι. τὸ δὲ τοιοῦτον πάθος σὺν αἰσθήσει τῆς ψύξεως οὐχ ἅπαν ὀδυνηρὸν, ἀλλ'
» ἔστιν ὅτε καὶ ἥδιστον. ἔλεγε γοῦν αὖ πάλιν ὁ Πλάτων. ὅτι τὸ μὲν παρὰ φύσιν, καὶ βίαιον γινόμενον ἀθρόον ἐν ἡμῖν
» πάθος ἀλγεινόν. τὸ δὲ εἰς φύσιν ἀπιὸν αὖ πάλιν ἀθρόον, ἡδύ. ὥς τε τὸ μὲν ἀθρόον κοινὸν ἀμφοῖν ἡδέος τε
καὶ ἀλγεινοῦ, τοῦ μὴ λαθεῖν τὸ πάθος ἕνεκεν ἀναγκαίως ἐζευγμένον. ἐπὶ τούτοις δὲ τὸ μὲν πρὸς τῷ μὴ λαν-
θάνειν εἰς τὴν φύσιν ἐπανάγειν, ἡδύ. τὸ δ' ἐξιστὰν τοῦ κατὰ φύσιν, ἀλγεινόν. ὅθεν ἓν καὶ ταυτὸ τῷ πλήθει ψυ-
χρὸν, τὸ μὲν, ἦσε. τὸ δ' ἠνίασεν. εἰ μὲν ὑπερτεθερμασμένῳ σώματι προσάγοιτο, πάντως ἥσει. τὸ γὰρ ἄμε-
τρον τῇ θερμασίᾳ πονούμενον ἐπὶ τῇ τοῦ λείποντος εἰσόδῳ ψυχροῦ παρηγορηθὲν, ἥσθη μὲν, ὅτε παρηγο-
ρήθη. τὴν

ῥίξῃ. τὴν ἑαυτοῦ δὲ φύσιν ἔχειν, ἢν ἀθρόως ἐμψύχοις, ἀνιάσεις, πονήσει γὰρ ἤδη τῷ τῆς κράσεως ἀμέτρῳ. τοῖς γὰρ κατὰ τὴν φύσιν ὡς Ἱπποκράτης ἔλεγε, διαλλασσομένοισι καὶ διαφθειρομένοισιν αἱ ὀδύναι γίνονται. οὐ μόνον οὖν ἀθρόαν χρὴ καὶ σφοδρὰν εἶναι τὴν ψύξιν, ἵνα ῥῖγος γένηται, ἀλλ' ἔτι τούτῳ προσεῖναι δεῖ τὸ βίαιον τοῦ πλήθους. τουτέστι τὸ παρὰ φύσιν, ὥστε ἀθρόαν ψύξιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἄγουσαν, εἶναι τὸ ῥῖγος. καί μοι δοκεῖ τοῦτο χρῆναι διαφυλάττειν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ μάλιστα περὶ τὴν τοῦ πάθους γένεσιν, εἰ μέλλοι τις ἀληθεύειν, εἰπὼν, ψύξιν ἀθρόαν καὶ βίαιον ἐν τῷ ῥίγει γίνεσθαι τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. ψύχεται μὲν οὖν, καὶ διαφθειρόμενον, ἐπιλείποι τις αὐτὸ τοῦ συνέχοντος τόνου, καὶ τροφῆς ἀποροῦν, ὅθεν ἀνήπτετο, ἀλλ' οὐδέτερον τούτων αὐτῷ τῶν παθημάτων ῥῖγος ἐργάζεται, ἢ πάντες ἂν οἱ ἀποθνήσκοντες ἐρρίγουν. ὥστε τὸ διαφθείρεσθαι τὸ θερμὸν ἐν ῥίγει τρόπῳ κοινὸν ἅπασι τοῖς ἀποθνήσκουσιν, ἀλλ' οὐ ῥιγοῦσιν. οὐ γὰρ ἁπλῶς φημὶ χρῆναι ψύχεσθαι τὸ θερμὸν, ἀλλ' ἀθρόως τε καὶ βιαίως. τουτέστιν ἐξωθούμενον αὐτὸ μηδὲν, οὔτε τὴν οὐσίαν, οὔτε τὸν τόνον βεβλαμμένον ὑπό τινος τῶν ἔξωθεν αἰτίων ἀνιᾶσθαι. φλόγα δή μοι νόησον ἐκτὸς, ποτὲ μὲν ἀπορίᾳ τῆς ὕλης ὅθεν ἀνήπτετο, διαφθειρομένην, ποτὲ δὲ ἐν ἡλίῳ λαμπρῷ μαραινομένην, αὖθις δ' ὑφ' ὕδατος πολλοῦ κατασβεννυμένην, ἢ πλήθει ξύλων ἐπ' αὐτῆς σωρευθέντων καταπνιγομένην. τέτταρες αὗται ἐπ' αἰτίοις τέτταρσιν οὐ τὸν αὐτὸν ἅπασαι τρόπον ἀδικοῦσαι τὴν φλόγα, τῆς μὲν γὰρ ἐν ἡλίῳ μαραινομένης ὁ τόνος σκίδναται, βίᾳ τοῦ περιέχοντος διαφορούμενος, ἰσχυροτέρα γὰρ ἡ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ῥώμη, καὶ διαρκεστέρα τοῦ πυρός. ὅταν δὲ ὕλης ἀποροῦσα μηκέτι ἀνάπτηται, τῆς οὐσίας ἀπολλυμένης, διαφθείρεται. ἡ μὲν γὰρ ἀναχθὲν, καὶ διαφορεῖται κατὰ τὴν ἔξω κίνησιν. ἔσω δὲ νεύουσα τοῦ τραφῆναι χάριν, εἶτ' ἀποροῦσα τοῦ θρέψαντος, ἀσθενῶς οὕτω τὸ δεύτερον ἀποτείνεται. ὕλης δὲ πλήθει βαρυνθεῖσα καὶ τῆς ἀναπνοῆς στερηθεῖσα, πνίγεται. τῆς δὲ ἐξ ὕδατος βλάβης, οὐδὲ λόγου δεῖ. μάχη γὰρ ἰσχυρὰ φλογὶ πρὸς ἅπασαν εἰλικρινῆ τε καὶ πολλὴν ὑγρότητα, ὡς εἰ καὶ τοὔλαιον αὐτῇ προσάγεις ἀθρόον, ἀνάγκη ψόφον καὶ σεισμόν τινα γενέσθαι, μονονουχὶ φωνῇ τοῦ πυρὸς ἐνδεικνυμένου τὸ βίαιον. τοιοῦτον δή τι πάθος περὶ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, νόει τὸ ῥῖγος. οὔτε γὰρ ὅταν δι' ὕλης ἔνδειαν ἀτροφοῦν τὸ θερμὸν μαραίνηται, οὔθ' ὅταν ὑπὸ τοῦ πλήθους αὐτῆς βαρυνόμενον, οὔθ' ὅταν ἀρρωστήσαν ἐκλάζῃ, ῥῖγος εὑρήσεις γινόμενον. ἀλλ' ὅταν ἰσχυρὸν ὂν ἀποτείνηται δυνάμενον, εἶτα κωλύηται. δι' αὐτὸ γοῦν καὶ τὸ κλονεῖσθαι τῷ σώματι συμβέβηκε, διπλῆς κἀνταῦθα καὶ συνθέτου κινήσεως γινομένης, ὡς ἐπὶ τοῦ τρόμου, ἕτερον δὲ τρόπον. ἐκεῖ μὲν γὰρ, ἀσθενείᾳ τῆς κινούσης τὸ σῶμα δυνάμεως, ἡ μικτὴ κίνησις ἐγίνετο, καθ' ὅσον ἂν ἐνδῷ τοῦ τόνου, διαρρέουσα τὸ κῶλον, ὑπορρέοντος ἀεὶ τοῦ μέρους εἰς τὸ κάτω. νυνὶ δὲ τῆς φυσικῆς τοῦ θερμοῦ κινήσεως ἰσχομένης βίᾳ, τὸ ῥῖγος ἀπαντᾷ. βούλεται μὲν γὰρ ἅτε μήτε τὴν οὐσίαν, μήτε τὸν τόνον βεβλαμμένον, ἀποτείνεσθαί τε καὶ πάντῃ τοῦ σώματος φέρεσθαι. κωλυόμενον δὲ καὶ βίᾳ συνωθούμενον εἰς τὸ βάθος, ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν καταφεύγει. μένειν δὲ ἐνταῦθα μὴ δυνάμενον, ἀεικίνητον γὰρ οὐσίᾳ τὸ εἶναι, θάνατος, ἀθροῖσαν ἑαυτὸ, καὶ οἷον συνεσπειραμένον γεγονὸς, ὁμαλῶς μὲν, οὐκ ἔτι τὴν ἀβίαστον ἀποτείνεται. σφοδρᾷ δὲ τῇ φορᾷ χρώμενον, καὶ οἷον ἀφ' ὕσπληγγος ἐξαλλόμενον, ἐνίοτε ἐνίσταται τοῖς ἐνισταμένοις αὐτοῦ τῇ προσόδῳ κινήσει, διώσασθαι μὲν ταῦτα, καθαρὰς δὲ τὰς ὁδοὺς ἀπεργάσασθαι σπεῦδον. προσκροῦον δ' αὐτοῖς, ἐπέχεται μὲν ἐξ ἀνάγκης τῆς ῥοιζώδους φορᾶς, ἐκλόνισε δὲ κατὰ τὴν ἔμπτωσιν ὅλον τὸ σῶμα. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ἀτμῶδες νῦν γεγονὸς ἐν τῷ προσκρούειν τοῖς ἐνισταμένοις, εἴσω πάλιν ἀποπάλλεται, πληγῇ τι πάσχον ἐοικὸς, ἐπὶ δὲ τὴν ἀρχὴν ἀνέρχεται τὸ δεύτερον, ἐντεῦθεν δὲ πάλιν ὁρμηθὲν, ἐμπίπτει βιαιότερον, αὖθις δ' ἀποπάλλεται καὶ κατὰ τὴν δὲ τὴν ἔμπτωσιν, καὶ τοῦτο πολλάκις ἐκ διαδοχῆς γίνεται ἐφ' ὅσον μένει τὰ λυποῦντα. ὀδυνηρόν τε οὖν ταύτῃ τὸ πάθος, ἅτε τοῦ σώματος ταῖς πληγαῖς πονοῦντος, ἥ τε κίνησις ἀνωμάλως ἐπάγουσα κατ' ἀμφοτέρας τὰς κινήσεις τὸ ζῶον. ἐν μὲν γὰρ τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν, τὸ συγγενὲς ἡμῶν θερμὸν ὁμαλέσι τε καὶ ἀκωλύτοις ταῖς διεξόδοις ἐκέχρητο, καιρῷ καὶ μέτρῳ κινήσεως εἰς αὐτὸ συννεῦον, εἶτ' ἐξαπλούμενον. ἐν δὲ τῷ ῥιγοῦν, οὔτε συννεύσεις, οὔτ' ἐξαπλώσεις αἱ κινήσεις εἰσί. δικαιότερον δ' ἂν φαίης εἴσω μὲν ἰὸν αὐτὸ, χρήσομαι δ' ὀνόμασιν οὐκ ἐμοῖς, ἀλλ' ἀνδρῶν παλαιῶν, καθάλλεσθαί τε, καὶ συνωθεῖσθαι, καὶ ἀνατέλλεσθαι, καὶ συντρέχειν, ἔξω δὲ φερόμενον ἐκρήγνυσθαί τε, καὶ ἐνσείεσθαι, καὶ ἐμπίπτειν, καὶ ἐξάλλεσθαι. καὶ ἔστιν αὖ καὶ ταῦτα παλαιῶν ἀνδρῶν ὀνόματα, καλῶς ἅπαντα κείμενα, καὶ τὸ συμβαῖνον πάθος, ὡς ἔνι μάλιστα, σαφῶς ἑρμηνεύοντα. τὸ κλονεῖσθαι δέ φημι πάντα τὰ ἐν τῷ σώματι, καὶ τὸ σείεσθαι καὶ τὸ βράττεσθαι, καὶ πᾶσα ἡ κατὰ τὸ ῥιγοῦν ἀνώμαλός τε καὶ ἄτακτος καὶ ἀβούλητος κίνησις ἐπὶ ταῖς ἀνωμάλοις τε καὶ σφοδραῖς καὶ βιαίοις ἐμπτώσεσί τε, καὶ ἀποπάλσεσι τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀτμώδους γεγενημένης, ἐπιτελεῖται, διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῖς ῥίγεσιν ἀναθερμαίνεται πλέον τὸ σῶμα, ἢ ὅτε κατὰ φύσιν εἶχεν, θερμὸν ὤν. ἐκχέονται δὲ καὶ ἱδρῶτες. ὅταν γὰρ κατὰ πολλὰς ἐμπτώσεις διώσηται ἀκωλύτως τὰ λυποῦντα, καὶ τελέως ἀναπνεύσῃ, διὰ τρεῖς αἰτίας ἀνάγκη τὸ σῶμα θερμανθῆναι· ὅτι τε πολλάκις ἀποκλεισθὲν τὸ θερμὸν τῆς ἔξω διαπνοῆς, ἠθροίσθη κατὰ τὸ βάθος. ὅτι τε νῦν ἔξω πάνυ ἐπάθη σφοδρῶς. καὶ τρίτον ὅτι ταῖς ἐμπτώσεσι καὶ πληγαῖς καὶ βιαίοις κινήσεσιν ἀνάπτεσθαι πέφυκεν ἡ θερμασία. καὶ ξύλον μὲν ἢ λίθον παρατρίβων, ἐξάψεις ποτὲ πῦρ. τὸ δ' ἔμφυτον πνεῦμα, φύσει θερμὸν ὑπάρχον, ἢν σφοδρῶς τύχῃ κινηθὲν, οὐ πολὺ μᾶλλον ἐξαφθήσεται, ἀλλὰ γοῦν καὶ τῶν κατὰ φύσιν κινήσεων ἐναργῶς ἐστὶν ἰδεῖν, ὡς δραμόντες ἄνθρωποι, καὶ διαπαλαίσαντες, καὶ τριψάμενοι, καί πως ἄλλως κινηθέντες ἐθερμάνθησαν οὐδὲν ἧττον, ἢ εἴ τις ἐν ἡλίῳ θερινῷ, καὶ παρὰ πυρὶ θαλφθείη. πολλάκις δὲ καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην ἐκ τοῦ βάθους ἐπάνοδον, οἷον ζέον τὸ θερμὸν, ἀποχεῖ τι τῶν ὑγρῶν ἀθρόον. ὃ δὴ καλοῦμεν ἱδρῶτα. διὰ τοῦτο, ἐπεὶ ῥίγει ψυγέντα μηκέτι ἀναθερμανθῆναι, πονηρόν. ἡττήθη γὰρ ἐν τῇ διαμάχῃ τὸ θερμόν. ἡττᾶται δὲ, ποτὲ μὲν, τῇ ῥώμῃ τοῦ λυποῦντος αἰτίου κρατηθὲν, ποτὲ δ' αὐτὸ τυγχάνον ἀσθενέστερον. οὕτως γοῦν εἴρηται κἀκεῖνο. αἱ ἐκ ῥίγεος ἀφωνίαι μὴ ἀναθερμαινόμεναι, κακόν. αὖθις δὲ τὰς διαθέσεις ἑκατέρας ἐφ' αἷς ὀλέθρια γίνεται ῥίγη διδάσκων, φησίν· ἐπὶ ὀμμάτων διαστροφῇ πυρετῷ κοπιώ-

» δει ῥῖγος, ὀλέθριον. τὸ μὲν δὴ τὸ ῥῖγος ἰσχυρᾶς αἰτίας ἔκγονον. ἕτερον δὲ δι' ἀῤῥωστίαν δυνάμεως ὀλέθρι-
» ον. ἣν ῥῖγος ἐμπέσῃ, πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος θανάσιμον. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἐπὶ πλεῖον
ἑτέρωθι λέγεται. τὸ δὲ νῦν εἶναι, σκεπτέον εἰ δικαίως ἀναφέρουσιν ἅπαντες σχεδὸν αἰτίῳ ψυχρῷ τὸ ῥῖγος.
ὅτι μὲν γὰρ ψυχρὸν τὸ πάθος, ἐναργές. εἰ δὲ καὶ τὸ δρῶν αὐτὸ τοιοῦτον, ἄξιόν μοι δοκεῖ σκέψεως εἶναι. τεκμή-
ριον ἀκριβὲς, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, ῥίγους γνώρισμα. συνεισβάλλουσι γὰρ οἱ παροξυσμοὶ ῥίγεσι σφοδροῖς. καί τοι
τόν γε πυρετὸν τοῦτον, οὐκ ἄν τις οὐδὲ μαινόμενος ἐπὶ ψυχρῷ φαίη συνίστασθαι χυμῷ. καῦσος γάρ ἐστι τῷ
γένει, τοσοῦτον ἀποδέων ἀκριβοῦς καύσου τοῦ συνεχοῦς, ὅτι διαλείπει. τὸ θερμὸν τοῦ πυρετοῦ, καὶ φλογῶδες, καὶ
περικαές. τὸ δ' ἄπαυστον δίψος, ἥ τε τῆς ἐμψύξεως ἐπιθυμία. τό τ' ἐμεῖν ἀκράτου χολῆς, καὶ ῥᾳστωνεῖν τοῖς γ'
ἐμέτοις, πῶς οὐκ ἐστὶν ἅπαντα φανερῶς ἐπὶ τῷ θερμῷ πλεονάζοντι; πῶς οὖν ῥιγοῦσιν ἐν τριταίοις; πῶς
10 δ' ἐν καύσοις πυρετοῖς τοῖς συνεχέσιν, εἰ μὴ διαλείποντες, ἀλλ' ἀεὶ καίοντες εἶεν, ῥῖγος ἐπιγίνεται, καὶ κριτικόν
γε πυρετοῦ; ὑπὸ καύσου γάρ φησιν ἐχομένῳ ῥίγεος ἐπιγενομένου, λύσις. ἀλλὰ δριμὺ καὶ θερμὸν φάρμακον
ἕλκει προσαχθὲν, ὀδύνησε μὲν τὰ πρῶτα, φρίκην δ' αὖθις, εἶτ' ἐπ' αὐτῇ ῥῖγος ἐργάζεται. καὶ πολλοὺς ἴσμεν
ῥιγώσαντάς τε καὶ πυρέξαντας ἐφ' ἕλκεσιν ἐρεθισθεῖσιν ὑπὸ δριμέων φαρμάκων. ἀλλὰ καὶ φλεγμονῆς
εἰς ἀπόστημα τρεπομένης ἀνάγκη ῥῖγός τε καὶ φρίκην συνεδρεῦσαι. πολλῶν δ' ἂν, εἰ καὶ ἄλλων ἀναμνήσαιμι δια-
θέσεων, ἐφ' ὧν ἐναργῶς ἐπὶ δριμεῖ μᾶλλον ἢ ψυχρῷ χυμῷ συνίσταται ῥῖγος, εἰ μὴ τοῦ λόγου τὸ μῆκος ἐφυλαττόμην.
μὴ τοίνυν τῷ ψυχρῷ μόνῳ βιαζόμενοι, τὸ ῥῖγος ἀναφέρωμεν. ἐπεὶ καὶ φοβερὸν ἄκουσμα καὶ θέαμα, φρίκην
τε καὶ ῥῖγος ἐργάζεται ποτέ. τοῦτο μέν γε καὶ Πλάτων ἐγίνωσκεν, οὐ μόνον Ἱπποκράτης. διαλεγόμενος οὖν ὑπὲρ
τῶν ἐπὶ χολῇ ξανθῇ γινομένων νοσημάτων, ἐμνημόνευσε καὶ ῥίγους, ὅθεν ἄλλων τε πολλῶν χάριν ἐπέρχεταί
μοι θαυμάζειν τῶν μετὰ ταῦτα γενομένων ἰατρῶν, κἀν τοῖς περὶ τοῦ ῥίγους λόγοις οὐχ ἥκιστα. πῶς γὰρ οὐ δει-
20 νόν; εἰ Πλάτων μὲν οὐκ ὢν ἰατρὸς, οὐκ ἠγνόησεν, ὅτι καὶ διὰ χολὴν γίνεταί ποτε ῥῖγος, ἐξευρεῖν τε τὴν αἰτίαν ἐ-
σπούδασεν. οἱ δὲ τοσοῦτον ἀποδέουσι τοῦ πάντη γινώσκειν, ὥστ' οὐδ' ὅτι καὶ διὰ χολὴν καὶ διὰ δριμὺν ὁντινοῦν
χυμὸν ῥῖγος γίνεται, ἐπίστανται. ἀλλ' ἄπορον ἐξευρεῖν τὴν αἰτίαν, ὅπως ἐπὶ δριμεῖ τε καὶ θερμῷ χυμῷ, συνί-
σταται πάθος ψυχρόν. ἴσως μὲν οὐκ ἄπορον, εἴ γε μὴ δὲ Πλάτων ἠπόρει. πολὺ δ' οὖν ἄμεινον, εἴπερ ὄντως ἐστὶν
ἄπορον, οὐκ ἀνατρέπειν ἐπιχειρεῖν τὸ πρᾶγμα φαινόμενον ἐναργῶς, ἀλλὰ τῆς αἰτίας ὁμολογῆσαι τὴν ἄγνοιαν.
τὸ δ' ἀναιρεῖν τὸ φαινόμενον, ὅμοιον ἐστὶ τῷ μὴ δ' ὁρᾶν ἡμᾶς ὁμολογεῖν, ὅτι μὴ γινώσκομεν ὅπως ὁρῶμεν. οὐκ οὖν
ὅτι μὲν οὐδὲν ἧττον ὑπὸ δριμεῖ τε καὶ θερμῷ χυμῷ γένοιτ' ἂν ῥῖγος ὡς ὑπὸ ψυχρῷ τε καὶ πηγνύντι, παντὸς μᾶλλον ἀλη-
θές. εἶτα σκοπεῖν εἰ ἁπλῶς τὸ ψυχρὸν ἢ τὸ δριμὺ πλεονάζειν χρὴ εἰς τὸ δυνηθῆναι ῥῖγος ἐργάσασθαι. ἐφε-
ξῆς δ' ἐκεῖνο διωρισάμεθα τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενον, οὔτε γὰρ ἁπλῶς ψυχροῦ χυμοῦ πλεονάζοντος, οὔθ' ἁπλῶς δριμέ-
ος γίνεται ῥῖγος. ἐπὶ μέν τοι τοῦ ψυχροῦ, σαφῶς ἔμπροσθεν ἔδειξα, τὸ οἰδηματῶδες ἅπαν καὶ τὸ ναρκῶδες, καὶ τὸ
30 παράλυτον, καὶ τὸ ὑδερῶδες ὑπομνήσας. ἐπὶ δὲ τοῦ θερμοῦ τε καὶ δριμέος νῦν ἐπιδείξωμεν, κακόχυμοι γὰρ ἂν,
ἰκτερικοί τε καὶ πυρέττοντες ὀξέως, καὶ καυσούμενοι πάντες ἐῤῥίγουν. οὔτ' οὖν ἁπλῶς χρὴ πλεονάζειν, ἢ ψυχρὸν χυ-
μὸν, ἢ δριμὺ πρὸς ῥίγους γένεσιν. ὑπάρχειν δ' αὐτῶν ἀναγκαῖον ἑκατέρῳ τρόπον ἴδιον. εἴη δ' ἂν ὁ τρόπος, οὐ γὰρ
ἀποκνητέον ὑπὲρ πάντ' ἰέναι τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας εὕρεσιν, ἢ τὸ τοῦ πλήθους μέτρον, ἢ ἡ τοῦ χυμοῦ ποιότης, ἢ τις τό-
πος τοῦ σώματος ἐν ᾧ χρὴ τοῦτον ἀθροίζεσθαι. γένοιτο δ' ἂν καὶ περὶ τὸ μένειν, ἢ κινεῖσθαι, καὶ περὶ τὸν τρόπον τῆς κινήσε-
» ως οὐ μικρὰ διαφορά. εἰς ταύτας οὖν αὐτὰς καὶ Πλάτων ἀφορῶν, ἔλεγε. ταύτην δὴ τὴν δύναμιν ἐχουσῶν ἰνῶν
» ἐν αἵματι, χολὴ φύσει παλαιὸν αἷμα γεγονυῖα. καὶ πάλιν ἐκ τῶν σαρκῶν εἰς τοῦτο τετηκυῖα, θερμὴ καὶ ὑγρὰ κατ'
» ὀλίγον τοπρῶτον ἐμπίπτουσα πήγνυται διὰ τὴν τῶν ἰνῶν δύναμιν. πηγνυμένη δὲ καὶ βίᾳ κατασβεννυμένη
» χειμῶνα καὶ τρόμον ἐντὸς παρέχει. πλείων δ' ἐπιῤῥέουσα, τῇ παρ' αὐτῆς θερμότητι, κρατήσασα τὰς ἶνας εἰς
» ἀταξίαν ζέσασα, διέσεισεν. ἐν τούτοις ὁ Πλάτων ἅπαντ' ἐπειράθη διελθεῖν, ὅσα χρὴ γινώσκειν ἐν ἅπασι γενέσει
40 πάθους. τό γε γὰρ εἶδος τοῦ χυμοῦ εἶπε χολὴν ὀνομάσας αὐτόν. ἐδήλωσε δὲ καὶ τὴν ποιότητα θερμὴν καὶ ὑγρὰν
εἰπών. ὅθεν τε ἡ γένεσις ἐστὶ τῇ τοιαύτῃ χολῇ, τηκομένης γὰρ ἔφη γίνεσθαι σαρκὸς αὐτήν. ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον εἰς
ὃν ῥεῖ, προσέθηκεν. ἐκ τοῦ δηλοῦσθαι πήγνυσθαι τὴν ἐπιῤῥέουσαν χολὴν ὑπὸ τῶν περιεχομένων ἰνῶν, κατὰ
τὸ αἷμα. τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ συνῆπται καὶ ἡ τοῦ πάθους γένεσις, ἐν ᾧ χειμῶνα καὶ τρόμον ἔφη γίνεσθαι. χειμῶνα μὲν
ὀνομάσας, τὴν ἐν τοῖς ῥίγεσιν αἴσθησιν τῆς ψύξεως, τρόμον δὲ, τὸν ἀνώμαλον σεισμόν τε, καὶ κλόνον, ἐν ᾧ φαμὲν οὐ
τοῦτον μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰατρῶν πολλοὺς ἐσφάλθαι. διώρισται γὰρ ἡμῖν ἔμπροσθεν ἡ κατὰ τὸν τρόμον γινομένη
κίνησις, τῆς κατὰ τὸ ῥῖγος. ὅταν οὖν φησὶ νικήσῃ τὰς ἶνας ἐπιῤῥέουσα πλείων, ἐξεθέρμανε τὸ σῶμα πρὸς τὴν ἑαυ-
τῆς δύναμιν ἀντιμεταβάλλουσα τὰς ἶνας. ὡς αὐτὴ πρότερον ὑπ' ἐκείνων μετεβάλλετο. περὶ μὲν οὖν τῆς ἀλη-
θείας ὧν εἶπεν ὁ Πλάτων, οὐ πρόκειται νῦν ἐπισκοπεῖσθαι, μελλόντων γε ἡμῶν ἐν ἑτέροις ὑπομνήμασιν ἐξηγεῖσθαι
τε ἅμα, καὶ κρίνειν ἃ κατὰ τὸν Τίμαιον εἶπεν. ὅτι δ' οὐδὲν παρέλειπεν, ὧν ἐχρῆν λέγεσθαι τοῖς ἀποφαινομένοις περὶ
50 ῥίγους, τοῦτ' ἤδη πέφηνεν ἐκ τῆς ῥήσεως αὐτοῦ. καὶ γὰρ τὸν χυμὸν εἶπεν, ὑφ' οὗ γίνεται τὸ ῥῖγος, καὶ τὸν τόπον εἰς ὃν
ῥεῖ, καὶ τὸ τῆς κινήσεως εἶδος, ἔτι τε τὸν τρόπον καθ' ὃν ψύχεταί τε καὶ αὖθις ἐκθερμαίνεται τὸ σῶμα. περὶ μὲν οὖν τῆς
Πλάτωνος δόξης καὶ τῆς κατὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν ἐν τῷ Τιμαίῳ γεγραμμένων, ἰατρικῶς ἐπισκεψώμεθα. νυνὶ δὲ
τὴν ἡμετέραν ἀποφαινώμεθα γνώμην. ἐπιδιορθώσαντες ὅσα κατὰ τὴν Ἱπποκράτους δόξαν ὀλίγον ἔμπρο-
σθεν εἴρηται. ταῖς γὰρ τῶν θερμῶν φαρμάκων ὁμιλίαις ἐνίοτε μὲν φρίκη μόνη, πολλάκις δὲ, καὶ ῥῖγος ἐπιγίνεται.
καθάπερ ἐν καύσοις τε καὶ τριταίοις πυρετοῖς κινουμένης τῆς ξανθῆς χολῆς, οὐκ ἐν ταῖς κοιλότησι τῶν ἀγγεί-
ων, ἀλλὰ διὰ τῶν σαρκῶν, ἢ τῷ γεννηθῆναι πλείονα τοῦτον τὸν χυμὸν ἐν αὐταῖς, ἢ τῷ δι' αὐτῶν ὑπὸ τῆς φύσεως
ἐκκαθαίρεσθαι, κατὰ τοῦτο γ' αὐτὸ μόνον καὶ οἱ καῦσοι πυρετοὶ τῶν τριταίων διαφέρουσι. τῶν μὲν γὰρ καύσων ἐν τοῖς ἀγ-
γείοις ἐχόντων τὴν χολήν. τῶν δὲ τριταίων ἔξω τῶν ἀγγείων διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων φερομένην. ἐν γὰρ τῷ δι'

αὐτῶν φορᾷ, λυποῦσα τῇ δριμύτητι, τὴν ὀδύνην ἐργάζεται. συμβαίνει τοιγαροῦν ἐν τῷδε δύο τινὰ γίνε-
σθαι, συννεύειν μὲν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος τὸ αἷμα, καὶ διὰ τοῦτο καταψύχεσθαι τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ, τὰ μόρια
δὲ αὐτὰ τοῦ σώματος ἐν οἷς ἡ χολὴ, διὰ τῆς ἀποκριτικῆς τῶν ἀλλοτρίων δυνάμεως ὠθεῖν αὐτὴν ἕκαστον ἐξ
ἑαυτοῦ πρὸς τὸ πλησιάζον, ἄχρις ἂν ἐξ ἁπάντων ἐλαυνομένη, δι᾽ ἱδρώτων, ἢ δι᾽ ἐμέτων, ἢ καὶ διὰ τῆς κάτω
γαστρὸς ἐκκενωθῇ. τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ἠπεπτηκόσιν, ἢ κακοχυμίας μεστοῖς, ἢ εἰς ἥλιον θερινὸν, ἢ βαλανεῖον ἀ-
φικομένοις, ἢ γυμναζομένοις συμπίπτει. φρικώδεις οὖν αὐτίκα γίνονται καί τινες αὐτῶν, καὶ ῥιγοῦσι. χρὴ
γὰρ οὐ μόνον αἴτιον εἶναί τι δακνῶδες ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς κινούμενον, εἰ μέλλει ῥῖγος ἐργάσασθαι,
καὶ κοινὸν τοῦτο συμβέβηκεν ἀμφοτέρῳ τῷ γένει τῶν αἰτίων, ὅσα τε ψυχρὰ καὶ ὅσα θερμὰ ταῖς δυνάμε-
σιν ἐστὶ, τὸ κινεῖν ὀδυνηρῶς τὸ σῶμα. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς τεταρταίοις πυρετοῖς, καὶ τοῖς τριταίοις συνεισβάλ
10 λει ῥῖγος, καίτοι ὑπὸ χυμῶν ἐναντίων τῇ δυνάμει συνισταμένοις. ψυχρὸς μὲν γὰρ ὁ μελαγχολικὸς χυ-
μός. θερμὸς δὲ ὁ τῆς ξανθῆς χολῆς. οὐχ ἁπλῶς δὲ πλεονάζειν αὐτοὺς ἔφην χρῆναι μέλλοντας ἐργάσασθαι
ἢ φρίκην, ἢ ῥῖγος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων φέρεσθαι κινουμένους σφοδρότερον, ἐν ᾧ δὲ συν
νεύει μὲν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος, καὶ τὰ σπλάγχνα, τὸ αἷμα, καὶ σὺν αὐτῷ δηλονότι καὶ ἡ θερμασία, ψυχρά
τε καὶ ἄναιμα γίνεται τά τε κατὰ τὸ δέρμα μόρια, καὶ σκελῶν καὶ χειρῶν τὰ τελευταῖα. διότι πλεῖστον ἀ-
φέστηκε τῶν σπλάγχνων. ἐὰν μὲν οὖν ἐν τῷ βάθει συμβῇ σβεσθῆναι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, ἢ πνιγεῖσαν ὑπὸ
τοῦ μὴ διαπνεῖσθαι πρὸς τοὐκτὸς, ἢ ἐκνικηθεῖσαν ὑπὸ τῶν ψυχρῶν αἰτίων, ἀποθνήσκει τὸ ζῶον. ἐὰν δὲ συ-
ννεύσει μὲν εἰς τὸ βάθος, αὐτίκα δὲ τοῖς βιασαμένοις αἰτίοις ἀθροισθεῖσα, κατὰ τοῦτο καθάπερ ὄργανον γίνεται
τῆς τῶν ἀλλοτρίων ἀποκριτικῆς δυνάμεως, τῆς ἐν ἅπαντι μορίῳ τοῦ σώματος ὑπαρχούσης. πεφυκυῖα γὰρ
ἤδη καὶ αὐτὴ καθ᾽ ἑαυτὴν ἐκκρίνειν τὰ λυποῦντα, πολλῷ μᾶλλον ἐργάζεται τοῦτο μετὰ τῆς ἐκ βάθους ἀνα-
20 φερομένης θερμασίας. συνεκβαλλούσης αὐτὰ τῇ ῥύμῃ τῆς φορᾶς εἰς ὅ, τι περ ἂν εὐπετέστερον αὐτῇ γίνη-
ται. πολλάκις μὲν οὖν διὰ τοῦ δέρματος ἐκβάλλει τὰ λυποῦντα, πολλάκις δὲ δι᾽ ἐμέτων, καὶ τῆς κάτω γα-
στρὸς. οὐ μόνον δ᾽ ἐπὶ τῆς ξανθῆς ἢ μελαίνης χολῆς ῥῖγος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ ψυχρῷ πάνυ φλέγματι φιλεῖ γί-
νεσθαι. καλεῖ δὲ ὑαλώδη τὸν χυμὸν τοῦτον ὁ Πραξαγόρας. ἀλλὰ τό γε τοιοῦτον ῥῖγος οὔτε σφοδρόν ἐστι καίτοι
διαμένον ἡμέραις ἐνίοτε πλείοσιν ἐφεξῆς. ἡσυχαζόντων δὲ καὶ μηδόλως κινουμένων, ἡσυχάζει καὶ αὐτό. κι-
νηθεῖσι δὲ, εὐθέως ἕπεται κατὰ τὰ μέτρα τῆς κινήσεως. ἐπὶ μὲν ταῖς ἰσχυροτέραις καὶ συντόνοις κινήσεσι, σφο
δρότερον. ἐπὶ δὲ ταῖς ἀσθενέσι, βραχύτερον. εἶδον τοῦτο τὸ σύμπτωμα γυναιξὶ μᾶλλον ἢ ἀνδράσι γινόμενον.
καὶ γυναιξὶ ταῖς ἀργότατα διαιτωμέναις, καὶ λουτροῖς ἐπὶ τροφαῖς χρωμέναις. εἶδον δὲ καὶ νεανίσκῳ τινὶ τῶν
ἡμετέρων συμφοιτητῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινόμενον, ἡνίκα πρῶτον εἰς αὐτὴν κατεπλεύσαμεν ἐν ἀρχῇ φθινο
πώρου. προσηνέγκατο δὲ οὗτος ἐφεξῆς ἡμέραις πλείοσι, φοινίκων βαλάνους πολλὰς ἁπαλὰς καὶ νέας ἐπὶ λου
30 τροῖς τε καὶ πρὸ τούτων. ἦσαν δὲ οὐκ ἀκριβῶς αἵ γε πλείους αὐτῶν πέπειροι. συνέβη δὲ αὐτῷ τό γε πρῶτον
ἀπὸ σφοδρᾶς ἄρξασθαι φρίκης, ἐπὶ γυμνασίῳ τε καὶ λουτρῷ, δι᾽ ἣν καὶ προσδοκήσας πυρέξειν κατεκλίθη τε,
καὶ σκεπάσας ἑαυτὸν ἱματίοις, ἔμενεν ἥσυχος, ὡς δὲ διελθούσης ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπύρετος ἦν, ἐξανίστατο μὲν
ἕωθεν ἐπὶ τὰ συνήθη, φρικώδης δ᾽ ἐν τούτῳ γενόμενος αὖθις κατακλιθεὶς, ἡσύχαζεν, ἄχρι τῆς κατὰ τὸ βαλα
νεῖον ὥρας. ἐξαναστάντι δὲ αὐτῷ πάλιν ὡς ἐπὶ τὸ λουτρὸν, ἡ φρίκη μείζων ἐγένετο, καὶ ἦν τὸ σύμπτωμα, ῥῖγος
καὶ ἤδη μικρόν. τό τ᾽ οὖν ἡγησάμενος ἐκ παντὸς τρόπου πυρέξειν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἐφ᾽ ἡσυχίας αὐτὸν συνεῖχεν.
ἐπεὶ δὲ καὶ διὰ τῆς ἡμέρας ὅλης, καὶ διὰ τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀποπειρώμενος ἐξεῦρεν ἑαυτόν. ἐπὶ μὲν ταῖς
μετρίαις κινήσεσι φρίττοντα, ῥιγοῦντα δὲ εἴ ποτε μειζόνως κινηθείη, συμβούλοις ἡμῖν ἐχρῆτο περὶ τῶν ποιη-
τέων. ἀναμνησθεὶς οὖν ἐγὼ κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἀσίαν γυναικὶ τοιοῦτόν τι συμβεβηκὸς, ἀδεέστερόν τε τὸν ἑταῖρον
ἐποίησα, καὶ προὐτρεψάμην χρῆσθαι τοῖς θερμαίνουσί τε καὶ τέμνουσι πάχος χυμῶν ἐδέσμασί τε, καὶ πόμα
40 σι, καὶ φαρμάκοις. ἐκεῖνός τε οὖν οὕτω κατέστη. καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς ὁμοίοις πάσχουσιν, ἐν ἀρχῇ μὲν ἔδωκα τὸ διὰ
τῶν τριῶν πεπέρεων φάρμακον, ἐφεξῆς δὲ τὸ διὰ τῆς καλαμίνθης ἡμέτερον. εἶτα τὸ δι᾽ ὀποῦ κυρηναϊκοῦ, καὶ
καστορίου συντιθέμενον, ὃ καὶ ταῖς τεταρταϊκαῖς περιόδοις ἐστὶν ὠφελιμώτατον. καὶ μάλισθ᾽, ὅταν ὑπὸ ῥίγους
σφοδροῦ χειμάζονται. μὴ θαυμάσῃς δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἰατροῖς εὑρὼν γεγραμμένον ἐπὶ τοῖς ἄνευ κρύους ῥίγεσιν
ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν τῷ σώματι διαθέσεως ὁρμωμένοις ἐξ ἀνάγκης ἕπεσθαι πυρετόν. οὔτε γὰρ λουτροῖς τοσούτοις ἐπὶ τρο-
φαῖς, οὔτ᾽ ἀργῷ βίῳ χρωμένοις τοῖς παλαιοῖς. οὐδὲν τοιοῦτον συνέπιπτε. νυνὶ δ᾽ ἄμφω ταῦτα πλεονάσαντα, καὶ
τουτὶ τὸ καλούμενον ἀνεκθέρμαντον ῥῖγος ἐργάζεται. νέον τι καὶ ξένον σύμπτωμα διὰ τὸ νέον τῆς διαίτης. ἅπασί τε
τοῖς οὕτω παθοῦσιν, ἤτοι τάσεως, ἢ βάρους αἴσθησις γίνεται κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον, ἔνθα κεῖται τὸ ἧπαρ, ἐμ
φραττομένων δηλονότι τῶν κατ᾽ αὐτὸ φλεβῶν ὑπὸ τοῦ πάχους τῶν χυμῶν. ὥσπερ δὲ βάρους καὶ τάσεως τῶν κατὰ
τὸ σπλάγχνον οἱ πάσχοντες ἴσχουσιν αἴσθησιν, οὕτω καὶ τοῦ ῥίγους αἰσθάνονται διαφέροντος τοῦ ἐν τεταρταίοις τε καὶ
50 τριταίοις πυρετοῖς. ἐν μὲν γὰρ τοῖς τεταρταίοις τοιοῦτον γίνεσθαί φασιν αὐτοῖς τὸ ῥῖγος, οἷόν περ ὅταν ὁδοιπο-
ρήσωσι διὰ κρύους ἰσχυροῦ. κατὰ δὲ τοὺς τριταίους, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς καύσους πυρετοὺς, ὡς ὑπὸ βελονῶν ὀξέων
τε καὶ λεπτῶν κεντούμενοι τὰς σάρκας αἰσθάνονται πολλάκις. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἄπειρός εἰμι τοῦ τῶν τεταρταίων
ῥίγους, ἔμπειρος δὲ θατέρου. τετράκις μὲν ἐν νεότητι πυρέξας τριταῖον πυρετὸν, καῦσον δὲ ἅπαξ. ὥστε ἔχω μαρ
τυρεῖν τῇ λελεγμένῃ τοῦ ῥίγους ποιότητι κατὰ τὰ τοιαῦτα παθήματα. τὸ δὲ τῶν τεταρταίων οἱ πειραθέντες ἄχρι καὶ
τῶν ὀστῶν φασὶ διήκειν, ὅταν ᾖ σφοδρὸν, ὅμοιον ὑπάρχον τοῖς ἐκ τοῦ περιέχοντος ἰσχυρῶς ψυχροῖς γινομένοις
ῥίγεσιν. ἀλλὰ καὶ τοῦτ᾽ ἔχομεν προσθεῖναι τριταίοις τε καὶ καύσοις πυρετοῖς, οὐχ ὑπάρχον τοῖς τεταρ-
ταίοις. καὶ γὰρ διψῶσιν οἱ πλεῖστοι, καὶ θερμασίας αἰσθάνονται κατὰ τὸ βάθος ἐν αὐτῷ τοῦ ῥίγους τῷ χρό-
νῳ, ὧν οὐδέτερον ὑπάρχει τοῖς ἐν τεταρταίῳ πυρετῷ ῥιγοῦσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ ῥίγους αὐτάρκως εἴρη-

ται, λείποιτ' ἂν ἔτι καὶ περὶ σπασμοῦ διελθεῖν. ἔσται δὲ οὔτε μακρὸς, οὔτε ἀσαφὴς ὁ λόγος, εἴ τις, ὧν
ἄχρι δεῦρο διῆλθον, εἴη μεμνημένος. ἄρξομαι δὲ καὶ νῦν ἀπὸ τῆς ἀναμνήσεως, ὧν ἐν τοῖς περὶ μυῶν κι-
νήσεως ἔδειξα. πασῶν γὰρ τῶν καθ' ὁρμὴν κινήσεων ἐπιτελουμένων διὰ τῶν μυῶν, ὅταν ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν
κεφαλὰς ἀνελκόμενοι, συνεπισπῶνται τῶν μορίων ἕκαστον εἰς ὃ καταπεφύκασιν, ἐπειδὰν γίνηταί
τι πάθος εἰς τάσιν αὐτοὺς ἄγον, ἀκολουθεῖ τούτῳ κίνησις, ὁμοία μὲν τῇ κατὰ φύσιν, ἀβούλητος δὲ, καὶ κα-
λεῖται τὸ πάθος σπασμός. αὐτὸ μὲν τὸ τείνεσθαί τε καὶ σπᾶσθαι πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν τὸν μῦν. ὥσπερ γε
καὶ τὸ συνεπισπᾶσθαι πρὸς αὐτὸν, ἐκεῖνο τοῦ σώματος τὸ μόριον εἰς ὃ τὴν ἔμφυσιν ἔχει, κοινὸν τοῖς θ' ὑγιαίνου-
σιν ἐστὶ καὶ τοῖς σπωμένοις, τὸ δὲ ἀκούσιον ὑπάρχει, τοῖς παρὰ φύσιν ἔχουσιν, οὐχ ὑπάρχει τοῖς ὑγιαίνουσιν. ἐὰν
οὖν εὕρωμεν ὑπὸ πόσων αἰτίων τείνεται τὰ νευρώδη σώματα, πέρας ἂν ἤδη καὶ οὗτος ὁ λόγος ἡμῖν λάβοι.
10 καὶ μὴν οὐδὲν δεῖ, τῶν ἔξω τοῦ σώματος δεῖν χορδῶν νευρωδέστερον ἃς ὁρῶμεν ὁσημέραι κατά τε τὰς λύρας καὶ
κιθάρας ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν ἐντεινομένας μὲν, ἐπειδὰν δὲ χρήσασθαι μέλλωσι τοῖς ὀργάνοις ἀνιεμένας δὲ, ὅταν
παυσάμενοι κατατίθενται. ῥήγνυνται δὲ, ἐν ταῖς τοῦ περιέχοντος ἀμετροτέραις κράσεσι. κατὰ μὲν τὰς ὑ-
γρὰς καὶ νοτίους, διαβρεχόμεναι. κατὰ δὲ τὰς ξηράς τε καὶ βορείους, ἰσχυρῶς ξηραινόμεναι. διὰ τοῦτο οὖν
ἀνιᾶσιν αὐτὰς κατατιθέμενοι. καὶ μάλισθ' ὅταν ᾖ τι περιέχον ὁποῖον εἴρηται. ῥήγνυνται γὰρ ἑκατέρως τεινό-
μεναι. νόει δή μοι καὶ τὰ νεῦρα, καὶ τοὺς τένοντας ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν. ἤτοι διατεινομένους ὑπὸ περιττῆς
ὑγρότητος. ἢ ξηραινομένους ὑπὸ τῶν ξηραινόντων αἰτίων, εἰς τοσαύτην ἄγεσθαι τάσιν ἐν ᾗ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἡ
καθ' ὁρμὴν ἐγίνετο κίνησις. ἐννόει δὲ καὶ ὡς ἐνδέχεταί τι τῶν ἐν τῷ σώματι μορίων ἢ διὰ φλεγμονὴν, ἢ δι' ἄλ-
λην τινὰ αἰτίαν ἰσχυρῶς παθὸν ἑαυτῷ συνεπισπᾶσθαι τὰ συνεχῆ νεῦρα. νοήσας γὰρ ταύτας πάσας τὰς
διαθέσεις εὑρήσεις ἐφ' αἷς γίνεται σπασμός. αἱ γὰρ φλεγμοναὶ τῶν νευρωδῶν μορίων, καὶ μάλισθ' ὅταν
20 ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων, ἢ καὶ πλησίον αὐτῆς γίνωνται, τείνουσιν ἐπισπώμεναι τὰ συνεχῆ νεῦρα. κα-
θάπερ ἐκτὸς οἱ τεχνῖται τὰς χορδάς. οἱ δὲ ὑπὸ πλήθους χυμῶν διαβραχέντα τὰ νευρώδη σώματα
τείνοιτο, παραπλήσιον ἐν τῷδε τὸ πάθημα γίνεται, ταῖς διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ περιέχοντος ἐντεινομέ-
ναις σφοδρότερον χορδαῖς. ἔμπαλιν δὲ ἐπὶ τοῖς κακοήθεσι καύσοις καὶ ταῖς ἰσχυραῖς φρενίτισι φαίνεται
γινόμενον. ὡς γὰρ οἱ πλησιάζοντες ἱμάντες πυρὶ ξηραινόμενοι συσπῶνται καὶ τείνονται, τὸν αὐτὸν τρό-
πον οἱ σπασμοὶ γίνονται. δι' ὑπερβάλλουσαν ξηρότητα νοσημάτων ἰσχυρῶς ξηραινουσῶν τὸ νευρῶδες
γένος. ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς καύσοις διὰ μόνην τὴν ξηρότητα τοῦτο συμβαίνει. ταῖς δὲ φρενίτισι, καὶ
διὰ τὴν φλεγμονὴν τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων ἕπεται τὸ σύμπτωμα, γινώσκεις δὲ ἤδη ὡς
πᾶσιν ὡμολόγηται τοῦ πάθους τούτου. τὸ μὲν, ἐμπροσθοτόνους εἶναί τε καὶ καλεῖ-
σθαι. τὸ δὲ, ὀπισθότονος. τὸ δὲ, τέτανος. ὅταν μὲν εἰς τὸ πρόσω τείνηται τὰ
30 μόρια τοῦ σώματος, ἐμπροσθότονος. ὅταν δὲ εἰς τοὐπίσω, ὀπισθότονος. τέ-
τανος δὲ, ἰσοσθενὴς ἐφ' ἑκάτερα. τοὺς μὲν ἐπὶ ξηρότητι σπασμοὺς,
οὐκ ἂν ἰάσαιο. φθάνουσι γὰρ οἱ οὕτω παθόντες, ἀπόλλυ-
σθαι. μὴ δὲ ἐπινοῆσαι πρὸς αὐτοὺς ἴαμα συγχωροῦν-
τες. ὅσοι δὲ διὰ πλῆθος ἢ φλεγμονὴν γίνον-
ται σπασμοὶ, τούτους ἰάσῃ. τὸ μὲν πλῆ-
θος κενῶν, τὴν φλεγμονὴν δὲ, τοῖς
ἰδίοις αὐτοῖς βοηθήμασιν ἐκ-
θεραπεύων, ἃ μεμάθη-
κας ἐν τοῖς τῆς
40 θεραπευτι-
κῆς μεθό-
δου γράμ-
μασιν.

Μαρασμός ἐστι, φθορὰ ζῶντος σώματος ἐπὶ ξηρότητι. διττῶς δὲ τῆς φθορᾶς λε-
γομένης τῆς μὲν, ἐν τῷ γίνεσθαι. τῆς δὲ, ἐν τῷ γεγονέναι, κατὰ τὸ πρότερον σημαι-
νόμενον ἀκούειν χρὴ τῆς προσηγορίας. οὕτω δὲ καὶ αὐτὸς ὁ μαρασμὸς, ὁ μὲν, πα-
ρὰ τὸ μεμαράνθαι λέγοιτ' ἄν. ὁ δὲ, παρὰ τὸ μαραίνεσθαι, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος ἐστίν.
ἐπὶ δὲ ζῶντος σώματος ἔφαμεν εἶναι φθορὰν, τὸν μαρασμόν. ἔστι δὲ τρία γένη
τῶν ζώντων, ζῷα, φυτὰ, καὶ σπέρματα, καὶ διὰ ταῦτα καὶ οἱ καρποὶ, τούτων
ἂν εἶναι πάθος τὸν μαρασμὸν ἑρμηνεύοντες κυρίως, ἐκ μεταφορᾶς δὲ ἤδη καὶ
10 τὰς ἄλλας φθορὰς, ὅσαι γίνονται διὰ ξηρότητος, μαρασμὸν ὀνομάζουσιν. ὥστε
καὶ κατὰ τοῦ πυρὸς ἐπιφέρουσι τοὔνομα, καὶ μᾶλλον ἔτι πορρωτέρω ἐπιφέρον-
τες ἐπὶ πάντα τὰ κατὰ βραχὺ φθειρόμενα. ἀλλ' οὐ δὲ περὶ τινος τῶν ἄλλων, ὅσα μὴ κυρίως μαραίνεσθαι λέ-
γεται, περὶ μόνου δὲ τοῦ κατὰ τὸν ὁρισμὸν μαρασμοῦ, νῦν ἡμῖν πρόκειται λέγειν. καὶ μάλιστα ὅταν ἐν ζώου
γένηται σώματι. κοινωνίαν γ' ὁ λόγος ἀναγκαίαν ἕξει καὶ πρὸς τὰ φυτά. κατὰ τέτταρας οὖν τρόπους ἁπλοῦς
καὶ πρώτους ἁπάντων τῶν ζώντων φθειρομένων, ὅτι καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς οὐσίας αὐτῶν ἐστὶ τέτταρα, τὰ μὲν διὰ
ξηρότητος φθειρόμενα, μαραίνεσθαι λέγομεν. εἰ μὲν δὴ τοῦτο μόνον αὐτοῖς ὑπάρχει τὸ ξηραίνεσθαι, τῆς ἑτέρας
τῶν στοιχείων ἀντιθέσεως τῆς κατὰ τὸ θερμόν τε καὶ ψυχρὸν ἐν τοῖς οἰκείοις ὅροις διαμενούσης, ἁπλοῦς ἐστιν
ὁ τοιοῦτος μαρασμός. εἰ δ' ἤτοι θερμότης ἄμετρος ἢ ψύξις αὐτῷ προσγένοιτο, σύνθετος οὕτω τε καὶ διττὸς ὁ τρό-
πος ἂν εἴη τῆς φθορᾶς. ὁ μὲν οὖν ἁπλοῦς μαρασμὸς, ἐπὶ ταῖς ἀσιτίαις δοκεῖ γίνεσθαι, τῶν τε κατὰ πρόθεσιν ἀ-
20 ποκαρτερούντων, καὶ ὅσοι λιμώττουσιν ἀπορίᾳ σιτίων. ὁ δὲ μετὰ ψύξεως ἐπί τε τῶν γηρασκόντων. καὶ ὅσοι διά
τι πάθος εἰς ὁμοίαν γήρᾳ διάθεσιν ἐμπίπτουσιν. ὁ δὲ μετὰ θερμότητος, ἔν τισι τῶν ἑκτικῶν πυρετῶν. ἐπὶ μὲν
δὴ τῶν φυτῶν ὅλον τὸ σῶμα, καὶ μόριον ὁτιοῦν αὐτῶν μαραίνεσθαι λέγομεν, ἐπὶ ταῖς διὰ ξηρότητος φθοραῖς,
οὐ μὴν ἐπί γε τῶν ζώων, ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον σῶμα μαραίνεσθαι φαμέν. οὐκέτι δὲ σύνηθές ἐστι καθ' ἑκάστου μορίου
φέρειν τοὔνομα. καὶ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος ἐστὶν οὐ περὶ τῶν ξηραινομένων διά τι σύμπτωμα μορίων, ἀλλ' ὅταν ὅλον οὕτω κα-
τάσχῃ τὸ σῶμα, δῆλον τοίνυν ἐστὶν ἤδη τό γε τοσοῦτον ὡς εἴπερ ὅλου τοῦ σώματός ἐστι πάθος, ὁ μαρασμὸς, οὐκ ἄνευ
τῆς ἀρχῆς τοῦ ζώου παθόντος γίνεται. οὐ μὴν οὐδ' ἄλλο μέν τι πάθος ἐν ὅλῳ τῷ ζώῳ γίνεσθαι δυνατόν ἐστιν, ἄλ-
λο δέ τι κατειληφέναι τὴν ἀρχήν, ὥστ' ἀνάγκη τὸ σῶμα τῆς καρδίας ξηραίνεσθαι τοῖς μαραινομένοις. εἰ τοίνυν
εὕρομεν ἁπάσας τὰς αἰτίας ὑφ' ὧν ξηραίνεσθαι συμβαίνει τὴν καρδίαν, εἰσόμεθα πότερον ἀνιάτως ἔχουσιν οἱ
μαραινόμενοι πάντες, ἢ τινὲς ἐξ αὐτῶν ἰαθῆναι δύνανται. κάλλιον οὖν ἴσως ἐστὶ κἀνταῦθα τὸν λόγον ἐπ'
30 ἀρχὴν ἀναγαγεῖν. ἀρχὴ δὲ ἀρίστη τὸ γνῶναι γήρως αἰτίαν, ἐπειδὴ φαίνεται τῶν μαρασμῶν οὗτος ἀφυκτότατος,
ὡς καὶ κατὰ φύσιν εἶναι δοκεῖν. ἄφυκτα δὲ τὰ τῆς φύσεως ἔργα σύμπαντα ἐστὶ, καὶ τάξιν τῆς γενέσεως ἀνα-
γκαίαν ἔχοντα. προηγεῖται δέ τι καὶ αὐτοῦ τοῦδε, τὸ γνῶναι τὰ σημαινόμενα τῆς κατὰ φύσιν λέξεως. οὐ γὰρ
δὴ οὕτω λέγεται κατὰ φύσιν εἶναι τὸ γῆρας, ὡς τὸ φέρεσθαί τε καὶ αὐξάνεσθαι. ταυτὶ μὲν γὰρ ἔργα τῆς
φύσεως ἐστι. τὸ γῆρας δὲ οὐκ ἔργον, ἀλλὰ πάθος ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον. οὐδὲν γὰρ τῶν γεννητῶν ζώων ἄγηρον ἑω-
ρᾶται. καὶ διὰ τοῦτο κατὰ φύσιν εἶναι λέγουσιν αὐτὸ τινὲς ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον ἅπασι τοῖς ὑπὸ φύσεως διοικου-
μένοις. εἴπερ οὖν κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον εἴρηται, κατὰ φύσιν εἶναι τὸ γῆρας, οὔτ' ἀναγκαῖον ἔτι πρὸς ἐ-
πισκέπτεσθαι τἆλλα σημαινόμενα τῆς λέξεως. ἀνοικῶς ἔδοξέ τισιν, ὡς ἐν ἑτέροις ἐπιδείκνυμεν, οὔτ' ἀπορία τις
ὑπολείπεται κατὰ τὸν λόγον. οὕτω γὰρ λεγόντων, ὡς εἴρηται νῦν, ἀληθές ἐστι τὸ κατὰ φύσιν εἶναι τὸ γῆρας
ἄφυκτόν τε ὑπάρχειν, εἴπερ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τοῖς ἔργοις τῆς φύσεως. καίτοι τις τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων
40 ἔγραψε βιβλίον, ἐπιδεικνὺς ὅπως ἔνεστιν ἀγήρων τινὰ διαμένειν τὸ πάμπαν, ἐξέδωκε μὲν οὖν τὸ βιβλίον ἔτι
τεσσαρακοντούτης ὤν. παρέτεινε δὲ μέχρι καὶ τῶν ὀγδοήκοντα ἐτῶν, καὶ ἦν οὕτως ἰσχνός τε καὶ ξηρὸς, ὡς ἁρμό-
» ζειν ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ προγνωστικοῦ Ἱπποκράτειον ῥῆσιν. ῥὶς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι ξυμπεπτω-
» κότες, ὦτα ψυχρὰ, καὶ συνεσταλμένα καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι. καὶ τὸ δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον
» ξηρόν τε καὶ περιτεταμένον, καὶ καρφαλέον ἐόν. ἐπεὶ τοίνυν ἐγελᾶτο τοιοῦτος φαινόμενος. οὔτ' ἄλλους ἀνθρώ-
πους ἐπεχείρησε διδάσκειν, ὅπως ἄν τις ἀγήρως διαμένῃ, δευτέραν ἔκδοσιν ἐποιήσατο, περὶ τῆς θαυμαστῆς ἀγη-
ρασίας. οὕτω γοῦν αὐτὴν καὶ ὠνόμασε διὰ τοῦ συγγράμματος, ἐπιδεικνὺς ὡς οὐ πᾶς ἄνθρωπος ἀγήρως δύναται
διαμένειν, ἀλλὰ δέοι μὲν εἰς τοῦτο καὶ φύσιν ἐπιτηδείαν, μάλιστα δ' οὖν εἰ ἡ πρώτη τροφὴ τοιαῦτα βάλλοιτο θε-
μέλια. καὶ ἐπηγγείλατο τῶν ἐπιτηδείων εἰς τοῦτο βρεφῶν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς ἐπιστατῶν, ἀθάνατα αὐτῶν
ποιήσειν τὰ σώματα. καὶ ἦν ἀνεξέλεγκτον αὐτοῦ τὸ ἐπάγγελμα πρὸ τοῦ ἀνδρωθῆναι τοὺς παῖδας, οὓς παρελάμ-
50 βανεν, ἔμελλεν αὐτὸς τεθνήξεσθαι. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἐσχάτην μωρίαν αὐτοῦ κατεγίνωσκον. ἐγὼ δὲ οὐ μόνον
εἰδὼς, ὅτι πολλὰ καὶ ἄλλα δόγματα τοῖς διὰ τῆς ἐμπειρίας ἐγνωσμένοις μαχόμενα πολλοὶ τῶν λογικῶν ἀν-
δρῶν ἀπεφήναντο, τῇ πιθανότητι τῶν λόγων ἐξαπατηθέντες, οὐκ οὖν οὐδὲ τοῦτο θαυμαστὸν ἐστὶν ὅσον ἐπὶ
τῷ λόγῳ, τὸ γὰρ, ὅτι τὸ γεννητὸν πᾶν φθαρήσεται πάντως, οὔτ' ἐπιστημονικὴν, οὔτ' ἀναγκαίαν ἔχει τὴν ἀκο-
λουθίαν, ἀλλ' ἄχρι τοῦ πιθανοῦ προϊοῦσαν. ὡς ἐν τῷ περὶ ἀποδείξεως ἀποδέδεικται. καίτοι γε τούτῳ χρῶνται
τῷ λόγῳ σχεδὸν ἅπαντες, ὅσοι τὸ γηράσκειν ἀναγκαῖον ἐπιδεικνύουσι τοῖς ζώοις, οὐδὲν εἶναι φάσκοντες αὐτὸ πρὸς
τὴν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένην φθορὰν τοῖς γεννητοῖς ἅπασιν. ἐξ ἐμπειρίας οὖν ἔτι μόνης, τὸ γῆρας ἀναγκαῖον τε
καὶ κατὰ φύσιν, ὡς εἴπερ γε καὶ ὁ θάνατος. οὐ δ' αὐτὸς ἀποδεδεγμένος ὑπὸ τῶν ἑτοίμως ἀποφαινομένων, καὶ
λεγόντων ὡς ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸ γεννηθὲν ἅπαν, εὐθὺς εἶναι φθαρησόμενον, ἑπόμενον δὲ δή που τοῖς σοφισταῖς ἐστὶ

τὸ πρὸς τὴν ἐμπειρίαν ἀντιλέγειν. ὅπερ οἶμαι κἀκεῖνος ἐποίει φάσκων· ἀποθνήσκειν τε καὶ γηράσκειν ἅπαν
ζῷον ἀγνοίᾳ. ἴσως οὖν ἄμεινον ἡμᾶς ἐπισκέψασθαι τὴν αἰτίαν ἥτις ποτέ ἐστι· δι᾽ ἣν γηράσκει τά τε ζῷα,
καὶ τὰ φυτὰ σύμπαντα. φαίνεται γὰρ δὴ ξηραινόμενα, καὶ τοιοῦτόν τι πάθος εἶναι τὸ γῆρας. εἰ καί τινες ἑτέ-
ρως ὑπέλαβον, ψυχρούς τε καὶ ὑγροὺς ἀποφηνάμενοι τοὺς γέροντας. ἐπιδέδεικται δὲ αὐτῶν ἡ αἰτία τῆς ἀπά-
της, ἐν τοῖς περὶ κράσεων γράμμασιν. ἆρ᾽ οὖν διὰ τοῦτο ξηραίνεται, δι᾽ ὃ λέγουσί τινες, ὡς ἡ σύμφυτος τοῖς ζῴοις
θερμασία καθάπερ τι πῦρ ὑπάρχουσα τὴν αὔξησιν ἐκ τῆς ὕλης, ὅθεν ἀνάπτεται, λαμβάνει. ταύτῃ γὰρ ἀνέ-
χεται, καὶ ταύτης ἀχώριστός ἐστι, καὶ πάντα ἐκ ταύτης ἐστὶν αὐτῇ. τὰ μὲν οὖν νεογενῆ ζῷα, καθάπερ καὶ τὰ
φυτὰ, σύμπαντά ἐστιν ὑγρά. καὶ διὰ τοῦθ᾽ ὥσπερ ἐγκαταπνιγομένη τῷ πλήθει τῆς ὑγρότητος, ἑαυτὴν ἀναφέ-
ρει μόλις, ὁμιχλώδης τέ τις οὖσα καὶ βραδεῖα καὶ δυσκίνητος. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προϊόντι, καὶ ταύτης περιγίνεται
10 καὶ τῆς ὕλης ἐγκρατὴς ἁπάσης καθίσταται. καὶ οὕτως οὐχ ὁμιχλώδης ἐστὶ καὶ θολερὰ, καὶ καπνώδης, ἀλλὰ
καθαρά τε, καὶ αἰθερώδης γινομένης, τὰς ἑαυτῆς κινήσεις ἁπάσας ἀκωλύτως ἐπιδείκνυται, καὶ τὸ σύμπαν εἰ-
πεῖν, ὥσπερ αἱ φλόγες, ὅταν ἐμπέσωσιν ὑγροῖς ξύλοις, ἐν ἀρχῇ μὲν ὑποτύφονταί τε καὶ οἷον καταπνίγονται,
μικραὶ παντάπασιν οὖσαι, καὶ ἀσθενεῖς, ἐν δὲ τῷ χρόνῳ προήκοντι κατὰ βραχὺ μὲν, ἐκλάμπουσί τε καὶ αὔξονται. κα-
τὰ βραχὺ δὲ τῆς ὕλης ἐγκρατεῖς γίνονται, καὶ τέλος ἐπὶ μήκιστον αἴρονται μέγεθος, ὅταν ἁπάσης κρατήσωσιν. ὅπερ ἐστὶν
αὐταῖς ἀκμή τε καὶ ῥώμη. κἄπειτα ἐντεῦθεν ἤδη τῆς τροφῆς ἐπιλειπούσης ταύτης, μαραίνονταί τε καὶ σβέννυνται. κα-
τὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ἐν ἡμῖν φασὶ θερμότης ἐνδεδεμένη τῷ τοῦ ζῴου σώματι καθάπερ ὕλῃ τινί. τὸ μὲν πρῶτον ὑγρά
τίς ἐστι καὶ ἀσθενὴς, αὐξανομένη δὲ μέχρι τοῦ τῶν ἀκμαζόντων ἡλικίας, ἐκλάμπει τε καὶ αὐξάνεται, καὶ ἐπὶ πλεῖστον
αἴρεται μεγέθους, καὶ μιμεῖται τοῦ πυρὸς τὴν φλόγα. τοὐντεῦθεν δὲ τροφῆς ἀπορίᾳ, μαραίνεται κατὰ βρα-
χὺ καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶ τὸ γῆρας. ὕστερον δὲ ἤδη καὶ ἀποσβέννυται παντελῶς. ὅπερ ἐστὶν ὁ θάνατος. οὗτος ὁ λόγος εὐδο-
20 κιμεῖ παρὰ πᾶσιν, ὀλίγου δεῖν, τοῖς νεωτέροις ἰατροῖς τε καὶ φιλοσόφοις, οὐκ ὢν ἀληθής. ἐμοὶ γοῦν κεῖται τῇ πα-
ραβάλλων γέ τοι τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς τῇ τῶν ζῴων θερμασίᾳ, μὴ δὲ τοῦτ᾽ αἰσθανόμενος, ὡς ταῖς μὲν φλοξὶν ἡ
γένεσις ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην ἐστὶ φθορᾶς, ὅθεν περιεξάπτονται, τὰ ζῷα δὲ οὐχ οὕτως ὑπὸ τοῦ διαπλάττοντος
* αὐτὰ, τῆς ἐμφύτου ὑπὸ θερμότητος ἔτυχεν, ἀλλ᾽ ὡς αὐξηθησόμενα, καὶ διοικηθησόμενα παρ᾽ αὐτοῦ. οὐ δὲ ἔστι τις
χρόνος ἐν ᾧ διὰ πάσης αὐτῆς οὐκ ἐκτέταται τὸ σύμφυτον ἡμῖν θερμὸν δυνάμεις ἔχον, οὐχ ἃς διαπλάττει μόνον,
ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἑτέρας. καὶ γὰρ ἕλκει τὴν τροφὴν ἐφ᾽ ἑαυτὸ, καὶ τὴν ὕλην διοικεῖ, καὶ προστίθησι, καὶ προσ-
φύει, καὶ ὁμοιοῖ, καὶ, συνελόντι φάναι εἰπεῖν, ἅπαντα τἀναντία ταῖς φλοξὶν ἀπεργάζεται περὶ τὴν σύμφυτον
ὕλην ἑαυτῷ. τίς γὰρ φλὸξ αὐξάνει τὴν ὕλην ὑπὲρ ἐνεδέθη; τίς δ᾽ ἐκείνη τὴν τροφὴν ἐξομοιοῖ. μᾶλλον περὶ ἢ τὴν
ὕλην ἑαυτῇ; τίς δὲ τοσαύτας μηχανὰς ἕνεκα τοῦ διασώζεσθαι τὴν ὕλην ἐξευρίσκει; τὰ μὲν, ἀμφιεννῦσα καὶ
30 ἀποστέγουσα τῶν μορίων, ὡς μηδὲν αὐτοῖς ἔξωθεν πλεονάζειν. τὰ δὲ, διατιτρῶσα καὶ ἀνευρυνοῦσα καὶ ὀχετοὺς
ἐντιθεῖσα. τοὺς μὲν, ὥσθ᾽ ἕλκειν δι᾽ αὐτῶν τὴν τροφήν. τοὺς δ᾽ εἰς ἀνάψυξίν τε καὶ ἀναπνοήν, ἐξοχετεύουσά τε τὰ
περιττώματα. δι᾽ ἄλλων μὲν, τὰ παχέα. δι᾽ ἄλλων δὲ τὰ λεπτά. λάθοιμ᾽ ἂν ἐνταῦθα μεταφέρων ἅπασαν τὴν
περὶ χρείας μορίων πραγματείαν. εἶτα τῆς φύσεως ἔργα πάνθ᾽ ἑξῆς καταλέγοιμι. καὶ μὴν ταὐτὸν εἶναί φα-
σιν ἔμφυτον θερμὸν καὶ φύσιν οἱ τῆς εἰρημένης δόξης ἡγεμόνες. οὔκουν ὀρθῶς ὁμοίως εἰ καὶ παραβάλλουσιν αὐτὸ
ταῖς φλοξὶ καὶ φθείρειν οἷόν τε τὰ σώματα Ἱπποκράτης εἶπε. καὶ ἀποκτείνει τοίνυν ἡμᾶς τὸ θερμὸν, ὅπερ ἔ-
φυσε τὰ σώματα. πρῶτον μὲν δὴ φήσομεν, ὦ βέλτιστοι, τῶν γνησίων οὐκ ἔστιν Ἱπποκράτους βιβλίων, ἐν ᾧ εἴτω
λέγεται. δεύτερον δὲ, εἰ καὶ δόγμα ἐστὶν Ἱπποκράτους, ἐχρῆν ἐξηγεῖσθαι αὐτὸ ὅπως εἴρηται, καὶ τινὰ φέρειν
ἀπόδειξιν. εἰ δὲ ἐξ ὧν ἀποροῦσιν ἀποδείξεων, ἐκ τούτων πιστεύεσθαι δικαιοῦσιν, οὐκ ὀρθῶς γινώσκουσιν. ἀληθὲς μὲν
ἐστὶ τὸ διὰ τὴν ἔμφυτον θερμότητα γηράσκειν τε τὰ σώματα καὶ τελευτῶντα διαφθείρεσθαι. ψευδὴς δὲ ὁ τρό-
πος ὃν οὗτοί φασιν. οὐ γὰρ ὡς ἡ φλὸξ τὰ ξύλα, ταύτῃ καὶ τὸ σύμφυτον θερμὸν τῶν ζῴων ἀναλίσκει τὰ σώμα-
40 τα. τοῦτο μὲν γὰρ ἴσως οἰκεῖον ἐστὶ τοῖς ὑπὸ τῶν πυρετῶν διαφθειρομένοις παράδειγμα. καὶ τό γε παρ᾽ Ἱπποκράτους
λεγόμενον ἐν τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει τοιοῦτόν τι δηλοῦν ἔοικε. τὸ μέντοι ξηραίνεσθαι τὰ σώματα κατά τινα φυ-
σικὴν ἀκολουθίαν, καὶ γίνεσθαι τοῦτο διὰ τὴν ἔμφυτον θερμότητα, πάντῃ μᾶλλον ἀληθές ἐστιν, ὡς κἀν τῷ πρώ-
τῳ τῶν ὑγιεινῶν ἐπιδέδεικται, ῥηθῆναι δὲ ἀναγκαῖον ἐστὶ τῷ λόγῳ καὶ νῦν οὐδὲν ἧττον. ἡ φύσις ἡ δημιουργοῦ-
σα, τά τε φυτὰ καὶ τὰ ζῷα πάντως μὲν δήπου τῆς γενέσεως αὐτῶν ἀρχήν τινα λαμβάνει σώματος δὴ, οὐδενός
γε τῶν ὄντων δυναμένου τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἐκ τοῦ παντάπασιν οὐκ ὄντος λαβεῖν. ἀρξαμένη δ᾽ ἐντεῦθεν,
εὐθὺ σκοπὸν ἀεὶ τέτακται τὸν ἐξ ἀρχῆς αὐτῇ προκείμενον ἐν τῇ δημιουργίᾳ. τοῦτο δέ ἐστι τὸ τέλεον ἀπεργάσα-
σθαι τὸ γεννώμενον. εἴτ᾽ οὖν φυτὸν, εἴτε καὶ ζῷον, ἔστι δὲ δήπου τὸ τέλεον, ᾧ μηδεμία τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν ἀπο-
λείπεται. καὶ σκληρῶν χρῄζουσι τῶν ὀργάνων. καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶν αἴτιον, τοῦ πολλὰ γίνεσθαι τοῖς ζῴοις μόρια σκλη-
ρά. τὴν δὲ ἀρχὴν αὐτῶν τῆς γενέσεως, ἔμπαλιν τῷ τελείῳ ζῴῳ μαλακὴν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, ἵν᾽ εὐρύθμιστός τε
50 καὶ εὐπλαστος εὐπειθής τε πρὸς ἅπαν ᾖ τῷ δημιουργοῦντι. καὶ διὰ τοῦτο κἂν σκληρὸν ᾖ τι σπέρμα, φυτὸν
μαλακὸν γίνεται πρότερον ὑγρότητι συμμέτρῳ τεγγόμενον, ἵν᾽ αὐτοῦ τι σπέρματος φύσις γένηται, εἴπερ οὖν ἄρ-
χεσθαι μὲν χρὴ τὴν τοῦ ζῴου γένεσιν ἐκ μαλακῆς οὐσίας, τελειουμένην δὲ γίνεσθαι σκληράν. ἐπικρατεῖν ἀναγκαῖον
ἐστὶν, ἐν τῇ πρώτῃ κράσει τῶν συνιστώντων αὐτὸ στοιχείων τό τε ὑγρὸν καὶ τὸ ξηρόν. τὸ μὲν ὑγρὸν. τὸ ὑδατῶδές ἐστιν
τὸ δὲ ξηρὸν, διττὸν μὲν ὑπάρχει τὴν φύσιν, τὸ μὲν γεῶδες, τὸ δὲ, πυρῶδες. ἀλλ᾽ οὐχ οἷόν τε ἦν ἐξ ἀρχῆς μιχθῆναι
πλέον τὸ γεῶδες, ὑγρᾶς δεομένης εἶναι τῆς τῶν ζῴων ἀρχῆς. ἀπολείπεται οὖν ἔτι μόνον τὸ πυρῶδες, ἀναγκαίαν
ἔχον ἐπικράτησιν ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ ζῴου γενέσει τε καὶ συμπήξει. εἰ μὲν οὖν οἷόν τε ἦν τῇ φύσει μέχρι τῆς ἀκμῆς
προαγαγούσῃ τὸ ζῷον ἢ φυτὸν, αὖθις ἑτέραν ἐνθεῖναι στοιχείοισιν ἀνάλογως ἴσην κατὰ δύναμιν, ὅπως ἂν μόνως
ἀγήρων τε καὶ ἄφθαρτον ἔμεινεν αὐτῇ τὸ δημιούργημα, σοφοῦ τινος ἐπιστάτου τυγχάνον. οὐ γὰρ δὴ ἁπλῶς τε

ἦν οὕτως ἄφθαρτον ἂν ἐγένετο καλῶς διαιτώμενον. καὶ τό γε ἂν ἡμῖν ὁ αἰγύπτιος ἐπεδείξατο τὴν ἑαυτοῦ
τέχνην: ἀδύνατα τῷ γενέσθαι πράγματι. νυνὶ δὲ οὐδὲ οἷόν τέ ἐστι μεταθεῖναί τε καὶ ὑπαλλάξαι τὰ
πρῶτα στοιχεῖα τῆς τῶν ζώων, καὶ φυτῶν γενέσεως, ἀναγκαῖον ἐστὶ καὶ μετὰ τὴν ἀκμὴν ξηραίνεσθαι τὸ σῶμα.
καίτοι γε οὐ δεόμενον ἔτι πάσχειν τοῦτο, τῆς τοῦ ξηραίνεσθαι χρείας οἰχομένης. ἀλλ' ἡ μὲν παρακμὴ βραχεῖαν
ἔχουσα τὴν ξηρότητα, λανθάνει τοὺς πολλοὺς ὡς οὐδέπω μαρασμός τις οὖσα. τὸ δὲ γῆρας οὐ τῷ γένει διαφέρον
αὐτῆς, ἀλλὰ μόνῃ τῇ ποσότητι κατάφωρον γίνεται. αὕτη μὲν ἡ αἰτία τοῦ ἀναγκαίας ἅπασι τοῖς ζώοις εἶναι προϊόν-
τι τῷ χρόνῳ ξηρότητας ἐναργῶς ἐνδεικνυμένη. τῷ γε μὴν παντάπασιν ἀσυνέτῳ τό τε τῆς γενέσεως ἄφυκτον, καὶ τὸ
τῆς τάσεως ἀδύνατον. ὃ ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ τῇ πρώτῃ τῶν ζώων γενέσει, ἐπεὶ τοῦτο πῶς αὖτις γενέσθαι κωλύσειεν
ἢ παύσει γινόμενον. ἥτις δέ ἐστιν ἡ τοῦ γήρως ἀρχή, καὶ πότε πρῶτον ἄρχεται γηράσκειν τὰ σώματα, καιρὸς ἂν εἴη
10 σκοπεῖσθαι. ὅσοι μὲν οὖν ἡγοῦνται τὴν μὲν τῶν παρακμαζόντων σύγκρισιν εἶναι ξηρὰν καὶ ψυχράν, τὴν δὲ τῶν
γερόντων ὑγρὰν καὶ ψυχράν, ἐν τῇ ταύτης μεταβολῇ τὴν ἀρχὴν τοῦ γήρως τίθενται. ἡμεῖς δὲ ἀποδείξαντες ἐν
τῷ περὶ κράσεων, ἅπαντα τὰ σώματα μετὰ τὴν ἀκμὴν ἄχρι τῆς τελευτῆς ξηραινόμενα, δεόντως ἀπορήσομεν ὑπὲρ
ἀρχῆς γήρως ἁπάσης τῆς μετὰ τὴν ἀκμὴν ἡλικίας ξηρᾶς καὶ ψυχρᾶς ὑπαρχούσης. οὐ δὲ γὰρ ἐν τῷ μᾶλλόν τε
καὶ ἧττον, ἕτερον ἑτέρου τῶν παρακμαζόντων εἶναι ξηρόν, καὶ ψυχρόν, ἀρχὴν τοῦ γήρως ὑποθέσθαι δυνατόν
ἐστιν, ὅταν ἐπὶ πλεῖστον ἥκῃ τὸ σῶμα ξηρότητος. τουτὶ γὰρ τὸ ἐπὶ πλεῖστον εἰς σωρειτικὴν ἀπειρίαν ἐμπίπτει,
καὶ δύναται μέν τις καὶ καταφρονῆσαι τῆς τοιαύτης ἀπορίας, καὶ πολλαχόθι γε ἀναγκαῖον οὕτω ποιεῖν. οὐ
μὴν ἄμεινόν γε σαφέσιν ὅροις ἀφορίσασθαι δυνάμενον, ὑποβάλλειν ἑαυτὸν οὐκ ἀναγκαίαις ἀπορίαις, ὅσοι δὲ σα-
φεῖς ἐπὶ ταῖς τοῦ παρακμάζοντος ἡλικίαις, καὶ ταῖς τοῦ γέροντος, ἡ τῶν ὑγρῶν ἐπικράτησις περιττωμάτων.
ὑφ' ὧν ἐξαπατωμένους ἐλέγχομεν ἀποφήνασθαι τινὰς ὑγρὸν εἶναι τὸ γῆρας. εὐθέως δὲ καὶ τὰς ἐνεργείας ἐν τῷ
20 δὲ σαφῶς ἐστὶν ἰδεῖν, ἀρρωστούσας ἁπάσας. καὶ ἡ τέως λανθάνουσα τῶν παρακμαζόντων ἐπὶ θάνατον ὁδὸς, ἐναργῶς
καταφαίνεται τηνικαῦτα. καὶ προβλήματα ὑποθέσεως γίνεται τοῖς σοφισταῖς. τοῖς μέν, ὡς νόσος ἐστὶ τὸ γῆ-
ρας. τοῖς δέ, ὡς ἡ κατὰ φύσιν ὑγεία. τοῖς δέ, ὡς οὐδέτερόν τι. καὶ τοῖς μέν, ὡς κατὰ φύσιν ἐστί. τοῖς δὲ ὡς παρὰ
φύσιν. ἐνίοις δὲ κἀνταῦθα μέσον τι καὶ οὐδέτερον ἀμφοῖν ἔδοξεν εἶναι τὸ γῆρας. ὡς μήτε κατὰ φύσιν αὐτό, μή-
τε παρὰ φύσιν ὀνομάζειν. ἀλλὰ καὶ λέξιν ἐξευρίσκειν ἐπ' αὐτῷ τρίτην, οὐ φύσιν φάσκοντες ὑπάρχειν αὐτό. πε-
ρὶ μὲν δὴ τῶν τοιούτων ἀμφισβητημάτων, ἑτέρου διελέσθαι καιροῦ. τὸν δὲ τοῦ γήρως μαρασμὸν, ἀδύνατον δή-
που καταλῦσαι. βοηθῆσαι δὲ ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐκταθῆναι δυνατόν. καὶ τό γε γηρωκομικὸν ὀνομαζόμενον μέ-
ρος τῆς ἰατρικῆς αὐτὸ τοῦτ' ἐστὶ σκοπὸν ἔχον ὡς ἡ τοῦ πράγματος ἐνδείκνυται φύσις. ἐνίστασθαι καὶ διακωλύειν
ὡς οἷόν τε, μὴ ξηρανθῆναι τὸ σῶμα τῆς καρδίας εἰς τοσοῦτον, ὡς ἐνέργειαν ποτὲ παύσασθαι. τοῦτο γὰρ δὴ τὸ
πέρας ἐστὶ τῆς ζωῆς, παῦλα τοῦ τῆς καρδίας ἔργου. ὡς μέχρι δ' ἂν ἥδε κινῆται κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν, ἀ-
30 δύνατον ἀποθανεῖν τὸ ζῶον. εἰ μὲν οὖν οἷόν τέ ἐστιν ὑγρότερον ἐργάσασθαι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τοῦ τῆς καρδίας σώ-
ματος, ἢ καὶ νὴ Δία τοῦ ἥπατος, ἐγχωρεῖ τὸ γῆρας ἐπισχεῖν. εἰ δὲ μηδεὶς ἱκανός ἐστι, μήθ' ἧπαρ ὑγρότερον ἑαυτοῦ
ποιῆσαι, μήτε καρδίαν, ἀλλ' ἀναγκαῖόν ἐστι προϊόντι τῷ χρόνῳ ξηρότερον γίνεσθαι σφῶν αὐτῶν, οὐ τὰ σπλάγ-
χνα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρτηρίας, καὶ τὰς φλέβας, κωλῦσαι μὲν, τὸ γῆρας ἀδύνατον. ἐπισχεῖν δὲ, τὸ τάχος
» αὐτοῦ δυνατόν. ἔοικε τοίνυν Ὅμηρος εἴπερ τι καὶ ἄλλα, καὶ τοῦτο μαντικῶς ἐκφωνῆσαι περὶ τῶν γερόντων, ἐπὴν
» λούσαιτο, φάγοιτο. εὑδέμεναι μαλακῶς· ἡ γὰρ δίκη ἐστὶ γερόντων. καὶ γὰρ τὸ λουτρὸν, τῶν ὑγραινόντων ἐστί. καὶ
ἡ μαλακὴ κοίτη. καὶ ὁ ὕπνος. ἡ δὲ τροφὴ πρώτη καὶ μάλιστα. μόνη γὰρ αὕτη μέρος γίνεται τῶν τρεφομένων σω-
μάτων ὁμοιουμένη ταῖς οὐσίαις αὐτῶν. ἕκαστον δὲ τῶν ἄλλων, ἢ τῷ κωλῦσαι ξηρανθῆναι σφοδρότερον τὰ ὁμοιο-
μερῆ, ἢ τῷ τὴν ἐν ταῖς μεταξὺ χώραις αὐτῶν ἐπιτέγγειν τε καὶ αὐξάνειν ὑγρότητα, τῆς τῶν ὑγραινόντων με-
τείληφε προσηγορίας τε καὶ δυνάμεως. οὕτω δὲ ἐγχωρεῖ ποτὲ καὶ ἧπαρ, καὶ τὴν καρδίαν ὑγρανθῆναι, ὡς εἴρηται
40 νῦν. τῆς δὲ παρεσπαρμένης αὐτοῖς ὑγρότητος αὐξανομένης ὥσπερ κἀν τοῖς λεπτυνθεῖσι νέοις σώμασιν ἐκδαπανᾶ-
σθαι συμβαίνει, καθ' ὅλον μὲν τὸ σῶμα φανερῶς πολλάκις, ἐγχωρεῖ δέ ποτε καὶ κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἧπαρ.
ὅτι δὲ τούτων τῶν σπλάγχνων, τὸ μὲν ἀρτηριῶν τε καὶ σφυγμῶν ἐστὶν ἀρχὴ, τὸ δὲ φλεβῶν τε καὶ τοῦ τρέφε-
σθαι, δι' ἄλλης ἐπιδέδεικται πραγματείας, ἐν ᾗ περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος ἐπισκεπτόμεθα δο-
γμάτων. ταῦτα οὖν τὰ σπλάγχνα, πρὶν ἰσχυρὰν ἔνδειαν αἵματος γενέσθαι καθ' ὅλον τὸ ζῶον, οὐκ ἀπορεῖ συμ-
μέτρου τροφῆς, τὸ μὲν ἧπαρ, ὅτι πᾶν τὸ αἷμα τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν ἔχει, ἡ καρδία δὲ διὰ τὸ τῆς ὁλκῆς ἰσχυρόν. ἕλ-
κει μὲν ἅπαντα τὰ μόρια τοῦ ζώου τὴν οἰκείαν τροφὴν ἐφ' ἑαυτά, τῇ δὲ ἴσῃ ῥώμῃ τῆς ὁλκῆς οὐ κέχρηται πάν-
τα. διὰ τοῦτ' οὖν οὐχ ὁμοίως ἀτροφεῖ κατὰ τὰς ἐνδείας τοῦ αἵματος. ἀλλ' ἥ γε καρδία σφοδροτάτην ἔχουσα τὴν
κατὰ τὸ ἕλκειν ἐνέργειαν, οὐκ ἄν ποτε ἀπορήσειε τροφῆς, πρὶν εἰς ἐσχάτην ἔνδειαν ἀφικέσθαι πάντα τοῦ ζώου τὰ
μόρια. μὴ τοίνυν ὑπολαμβάνωμεν ἐπειδὰν ἰσχνὸν γένηται τὸ σῶμα χρονίως ἀρρωστῆσαν, ἀναλόγως τοῖς ἄλλοις ἅ-
50 πασι μέρεσι, τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἧπαρ ὑπάρχειν ἰσχνά. θεάσασθαι δ' ἔστι σοι τοῦτο βουληθέντι, κατὰ τῶν ἄλλων ζώ-
ων. ὅτι γὰρ ἂν ἐθελήσαις, ἐπὶ πλεῖστον λιμαγχονήσας ἀνατέμνειν, ἰσχνὰ μὲν αὐτοῦ καὶ ξηρὰ τἄλλα σύμπαντ' εὑ-
ρήσεις μόρια, τὸ δ' ἧπαρ ἅμα τῇ καρδίᾳ, πλησίον τοῦ κατὰ φύσιν. ἀποθνήσκουσι γὰρ ἐπὶ ταῖς ἀσιτίαις, οὐ τοσοῦ-
τον ἐνδείᾳ τῆς τῶν στερεῶν σωμάτων τροφῆς, ὅσον τοῦ πνεύματος οἱ σφαττόμενοι. καὶ διὰ τοῦτο γοῦν ἅπαντα τὰ
μόρια μαλακά τε ἐστὶ καὶ ὑγρὰ τοῖς τῶν ζώων ὁμοίως, ἐπειδὴ τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς ὑγρὸν, ὑφ' οὗ πρώτως
τρέφεται, σώζεται σύμπαν, οἱ δ' ὑπὸ λιμοῦ διαφθαρέντες, ἥκουσι μὲν ἐγγὺς τοῦ ὄντος μαρασμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο
μεμαράνθαι φήσομεν αὐτοὺς, ὅταν γε τῆς ἀκριβολογίας μηδέπω καιρὸς ᾖ. κατ' ἀλήθειαν δ' οὐκ ἐμαράνθησαν,
ἢ οὐ πάντα γε τὰ μόρια τοῦ σώματος. ὁ δὲ ὄντως μαρασμὸς, ὁμοίως μαραίνει πάντα. διό τι καὶ τὰς ἀρχάς. ἔστι
δ' οὗτος ἐν μὲν ταῖς ἡλικίαις τὸ γῆρας. ἐν δὲ τοῖς παρὰ φύσιν ὁ μαρασμώδης πυρετός. ἑτέρα δέ τις ἀνάλογος

γῆρα διάθεσις, ἣν οὐδὲν χεῖρον ὀνομάζειν ἐκ νόσου γῆρας, οὐ μὴν δὴ οὐδ᾽ ὡς Φίλιππος πυρετόν τινα μαρασμώδη πυ-
ρετὸν καλεῖ. οὐ γάρ ἐστιν ἡ τοιαύτη διάθεσις πυρετὸς, ἐν ᾗ ψυχροτέρα τοῦ κατὰ φύσιν ἡ καρδία γίγνεται. ὅτι δ᾽
οὕτως ἔχει κράσεως, οὐκ ἐλάχιστον γνώρισμα, μικροὺς καὶ ἀραιοὺς σφυγμοὺς ἀποτελουμένους, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ
Φίλιππος γράφει. δέδεικται δὲ ἐν τῷ περὶ σφυγμῶν, ὁ τοιοῦτος σφυγμὸς ἐν ψύξει γινόμενος. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνα-
πνοὴ τοῖς οὕτω διακειμένοις ὁμοίως φαίνεται τῷ σφυγμῷ, μικρά τε ἅμα καὶ ἀραιὰ καὶ διὰ τοῦτο τὴν ψύξιν ἐνδει-
κνυμένη καὶ αὐτὴ τὴν κατὰ τὴν καρδίαν, ὡς καὶ τοῦτ᾽ ἐν τοῖς περὶ δυσπνοίας δέδεικται. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐκπνέουσι
θερμὸν, ἐπειδὴ ἀχώριστόν ἐστι καὶ αὐτὸ τοῦ καταψύχεσθαι τὴν ἀρχήν. ὥσπερ γε τὸ ἐναντίον, τοῦ θερμαίνεσθαι. πό-
θεν οὖν, ὅτι πυρέττουσιν; οὐδὲ γὰρ ὁ θώραξ αὐτῶν ἐστι θερμὸς, οὔτ᾽ οὖν κατὰ τὸ στέρνον. οὔθ᾽ ἑτέρωθεν. οὔτ᾽ ἐν τῷ
κατὰ μασχάλην τε καὶ τὰ κυρτὰ τῶν πλευρῶν. οὔτ᾽ ἄχρι ῥάχεως, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁμολογεῖ καὶ ὁ Φίλιπ-
10 πος. ἔχειν δ᾽ αὐτῶν φασὶ τοὺς σφυγμοὺς τὸ σημεῖον τοῦ πυρετοῦ, τὴν σκληρότητα δηλονότι λέγων, ἣν ἀχώριστον
ἔθετο σημεῖον ἁπάντων πυρετῶν Ἀρχιγένης. ἀλλ᾽ εἰ μὲν τὸν ὄντως λέγει σκληρὸν, ὑπάρχει μὲν τοῖς μαραινομένοις
ἅπασι, διὰ τὴν ξηρότητα τῶν ἀρτηριῶν, οὐ μὴν σημεῖόν ἐστι πυρετῶν. εἰ δ᾽ ὃν Ἀρχιγένης ἐκάλει σκληρὸν ὄνομα μό-
νον φθεγγόμενος, οὐ μὴν ἔχων γε δεῖξαι πρᾶγμα καθ᾽ οὗ τοὔνομα φέρει, γέγραπται καὶ νῦν περὶ αὐτοῦ πολ-
λὰ κατὰ τὰς περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείας. τὸ μέντοι γῆρας τὸ ἐκ νόσου ψύξις ὂν ἅμα ξηρότητι, πυρε-
τὸς οὐκ ἔστι. τὸ δὲ ἕτερον εἶδος ὁ περιφυγὴς ὀνομαζόμενος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου μαρασμὸς, ὄντως ἐστὶ μαρασμός.
ὥσπερ γε καὶ ὁ συγκοπώδης. καὶ ἔστιν αὐτοῖς ὁ σφυγμὸς, πυκνός τε καὶ μικρός. περὶ μέρους δὲ τοῖς ἐν τῷ
περιφυγεῖ συμβαίνει θερμὰ ἐκ φυσῶν πνεύματα χαίνουσιν, ὡς αὖθις εἰκάσαιμεν αὐτὸ τῇ καύσει. ἡ γένεσις δὲ
ὡς εἴρηται τῷ περιφυγεῖ μὲν ἐκ θερμότητος καὶ καυσωδεστάτων ἐστὶ πυρετῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ ξηρότητι τῆς
ἕξεως. τῷ συγκοπώδει δὲ ἐπειδὰν οἱ συγκοπῇ ληφθέντες ἐκφύγωσιν τὸ παραυτίκα τὸ τοῦ κινδύνου σφο-
20 δρὸν, ὑπολείπεται δ᾽ αὐτοῖς τι τῆς συγκοπώδους διαθέσεως. ὁ δὲ ψυχρὸς μαρασμὸς ὁ τὴν τοῦ γήρως ἔχων
διάθεσιν, ἐκ μεταπτώσεως γίνεται πυρετῶν ψυχθέντων, ὡς οὐ χρὴ διά τε πόσεως ὕδατος ψυχροῦ, καὶ ὅσα καθ᾽
ὑποχονδρίου τε καὶ θώρακος ἐπιφερόμενα, ἰάματα ψυκτήρια, τὸ δ᾽ ὡς οὐ χρὴ δίττόν ἐστιν. ἤτοι τε ἀμετροτέροις τοῖς
ψύχουσι χρησάμενον, ἢ ἐπὶ προήκοντι τῷ χρόνῳ. συμβαίνει δ᾽ αὖ ποτε καὶ κατ᾽ ἀμφότερα ἅμα τὰς αἰτίας συ-
στῆναι τὸ πάθος. ὅτι δὲ ἀδύνατον ἰᾶσθαι μαρασμὸν, ὅταν ὄντως μαρασμὸς ᾖ, λέλεκται μέν που καὶ πρόσθεν,
ἡνίκα περὶ τοῦ γήρως ἐγράφομεν. εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν, συμβαίνει τε τοιοῦτον τοῖς οἰομένοις ἰᾶσθαι μαρασμὸν,
ὅσον τι καὶ τοῖς ὑπειληφόσι τὴν εἰς τὰ πρόσω μετάστασιν τῶν καταμαρανθέντων ἐξ ὧν γὰρ ἑκάτε-
ροι περὶ τὰς διαγνώσεις τῶν παθῶν ἐσφάλησαν, ἐκ τούτων ᾠήθησαν ἑαυτοὺς μέγιστα κατωρθωκέναι. κατα-
λεπτυνθέντας μὲν γάρ τινας ἰάσαντο. διττῆς δὲ οὔσης τῶν οὕτω λεπτυνθέντων τῆς διαθέσεως, ὑπὲρ ἑκατέρας
ἴδια λεκτέον. γίνεται τοίνυν ἡ μὲν ἑτέρα τῶν καταισχνωθέντων διάθεσις, ἐπειδὰν ἥ τε ὑγρότης ἀπόλλυται τῶν
30 στερεῶν σωμάτων, ἣν οἰκείαν αὐτῶν ἔφαμεν εἶναι τροφὴν, αἵ θ᾽ ἁπαλαὶ σάρκες συντακῶσιν. ἡ δ᾽ ἑτέρα τῶν σω-
μάτων αὐτῶν ἅπτεται τῶν στερεῶν, ἃ δὴ καὶ πρῶτά τε καὶ ὁμοιομερῆ προσαγορεύομεν. αὕτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἀ-
νίατος, ὥσπερ γε καὶ τὸ γῆρας. ἡ δὲ ἑτέρα κινδυνώδης, οὐ μὴν τοπαράπαν γε, ἀνίατος. ἐν μὲν τῷ κοινῷ γένει
ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ἐστὶ τῶν ἐναντίων τῷ πάθει δεομένη βοηθημάτων, οὐ μὴν ὡσαύτως γε ταῖς πλείσταις
αὐτῶν, ἀσφαλὲς. ὑγρανθῆναι μὲν γὰρ χρὴ τὰς τρεῖς διαθέσεις, καὶ τοῦτ᾽ αὐταῖς κοινὸν, ἐπὶ κοινῇ τῇ ξηρότη-
τι, θερμῆναι δεομένης τῆς μιᾶς, ἣν τῷ γήρᾳ προσεικάζομεν. ὥσπερ γε καὶ ψύξαι μίαν, ἣν περιφυγῆ μα-
ρασμὸν ὀνομάζομεν. ἐπιμίκτου δέ πως ἰάσεως ὁ συγκοπώδης δεῖται μαρασμὸς, οὔτε γεγονὼς ἤδη. μεμνῆσθαι
γὰρ χρὴ τούτου διαπαντὸς, ἀλλ᾽ ἔτι γινομένης, ἐκδαπανωμένης τῆς συμφύτου τοῖς στερεοῖς μόνοις ὑγρότητος.
οὗτοι μὲν οἱ σκοποὶ τῆς ἰάσεως. ὅπως δ᾽ αὖθις εὕροι τὰς ὕλας τῶν βοηθημάτων, ἔτι τε ζητῶν αὐτοῖς τὸν τρόπον
τῆς χρήσεως, ἐφεξῆς ἂν εἴη σκεπτέον. ἄμεινον μὲν οὖν γεγράφθαι τῷ Φιλίππῳ, μὴ μόνον ὅσα γέγραπται κα-
40 τὰ τὸ πρῶτον περὶ μαρασμοῦ βιβλίον, ὑπέρ τε γενέσεως τοῦ πάθους, καὶ τῆς κατ᾽ αὐτὸ διαφορᾶς διαγνώ-
σεώς τε καὶ μεταπτώσεως, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς θεραπείας τι. νυνὶ δὲ ταύτην μὲν ὡς ἔοικεν οὐκ ἔφθασεν γρα-
φεῖν. ζητήσας γοῦν ἐγὼ πάνυ πολλοῖς ἔτεσι περὶ μαρασμοῦ δευτέρου, οὔτ᾽ αὐτὸς εὗρον, οὔτ᾽ ἄλλῳ συνέτυχον ἀ-
νεγνωκέναι ποτὲ φάσκοντι. κατὰ δὲ τὸ πρῶτον βιβλίον, ὃ τινὲς οὐδὲ πρῶτον ἐπιγράφουσιν. ἀλλ᾽ ἁπλῶς
περὶ μαρασμοῦ, διὰ τὸ μὴ φαίνεσθαι τὸ δεύτερον, ἐπεμνήσθη βαλανείου χρήσεως. οὐ μὴν ἀποδέχεσθαι τοὺς χρω-
μένους, ὡς βοηθήματι. βλάπτεσθαι νομίζων ὑπ᾽ αὐτοῦ τοὺς μαραινομένους. ἅτε δ᾽ ἐν παρέργῳ μνημονεύσας,
οὔτ᾽ ἐπεξῆλθεν, οὔθ᾽ ὡς εἰώθει ἀκριβῶς ἐσκέψατο περὶ τοῦ βοηθήματος. καίτοι γε φαίνεται ἐναργῶς ὑγραίνων
τοὺς κατεξηρασμένους, ὡς ἔνεστιν ἐπί τε τῶν ὁδοιπορησάντων ἐν ἡλίῳ θερινῷ, ἢ καὶ ἄλλως ὁπωσοῦν γυμνασαμέ-
νων, ἢ ἐγκαυθέντων θεάσασθαι. τούτους τε γὰρ ἅπαντας ἔτι τε πρὸς αὐτοῖς ὅσοι διψώδεις εἰσὶν, ὑγροὺς καὶ
ἀδίψους καθίστησί τε καὶ ἐργάζεται. φαίνεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ὁπωσοῦν ἐξηρασμένους, ἢ ὑπὸ ἀγρυπνίας, ἢ
50 φροντίδος, ἢ ἀφροδισίων, ἢ βρωμάτων, ἢ φαρμάκου ξηραίνοντος, ἢ θυμοῦ, πάντας ἐπιτέγγον τε καὶ ἀνακτώ-
μενον. ἀλλὰ μοι δοκεῖ Φίλιππος ἐπὶ τῶν ἤδη ὄντως μεμαρασμένων κατεγνωκέναι βαλανείου, ὡς οὐδ᾽ ἄλλο οὐ-
δὲν ἴασται. ὥστε μὴ δίχοθεν ἀποστῆναι τῆς γνώμης αὐτοῦ, ἐξ ὧν τε νομίζει τῶν ὄντως μαρανθέντων ἰάσασθαι τι-
νας. ἐξ ὧν τε βαλανείου κατέγνωκεν. ἔνεστι δ᾽ ἐναργῆ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ λαβεῖν τὴν πεῖραν, ἐπὶ τῶν μηδέπω
τὸν ἀθεράπευτον νοσούντων μαρασμόν. ὃν οὐδὲ μαρασμὸν αὖθις ἴσως ἐκεῖ βουλήσεσθαι βουλόμενος ὀνομάζει.
ἀλλ᾽ ἡμῖν γε ὀνομάτων οὐ μέλει, δυναμένοις ἑρμηνεῦσαι λόγου τὰ πράγματα σαφέστερον, οὐσῶν γὰρ τῶν πρώ-
των τε καὶ γενικωτάτων ἐν τοῖς πυρετοῖς διαφορῶν τειῶν, ἐξαίρομεν ἔν γε τῷ παρόντι τοὺς ἐφημέρους. ὁ δὲ μοι
λοιπὸς, ὑπέρ τε τῶν ἐπὶ χυμῶν γενήσεται, καὶ τῶν ἑκτικῶν, τῶν μὲν οὖν ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτομέ-
νων πυρετῶν μετὰ τὴν πέψιν τῶν χυμῶν, ἴαμα βαλανεῖόν ἐστι. τοῖς δὲ ἑκτικοῖς μόνοις μὲν συνισταμένοις

χωρὶς ἐπιπλοκῆς τινὸς ἑτέρου πυρετοῦ, πᾶς χρόνος ἐπιτήδειός ἐστι πρὸς λουτρόν. εἰ δὲ ἐπιπλέκοιτό τινι τῶν
ἐπὶ χυμῶν, ὅταν ἐκεῖνοι πεφθῶσι, τοὺς δι' αὐτοὺς χρὴ νομίζειν εἶναι καιρούς, ὡς ἔγνωσται, καὶ δόσεως ψυχροῦ,
ἀλλὰ τούτου μὲν ἡ ἀποτυχία, μετὰ μεγάλης βλάβης γίνεται. βαλανείου δ' ἀκίνδυνος ἡ χρῆσις ἐπὶ τῶν εἰρημέ-
νων πυρετῶν ἐστι. πλὴν εἴ που μὲν ὑποπτεύοις ἀσθένειαν δυνάμει. καὶ ἡμεῖς γε πολλοὺς ἐθεραπεύσαμεν ἐπὶ δόξης
μαρανθήσεσθαι, διὰ τούτων βοηθημάτων. εἴρηται δ' ἐν τῷ πρώτῳ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν, ὅτι καὶ τῶν ἐφη-
μέρων τινὲς κοινωνοῦσι τῷ γένει τῶν ἑκτικῶν, καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἀκριβῶς γνωρίζειν αὐ-
τούς, ἀλλ' ἤτοι περὶ τὴν δευτέραν, ἢ πάντως γε τὴν τρίτην. καὶ ὡς ἐπειδὰν πρῶτόν τις γνῷ, διδόναι τὸ ψυχρὸν
ὕδωρ. ἀκινδυνότατον γὰρ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τῆς τε δυνάμεως ἐρρωμένης, ἔτι καὶ δαψιλοῦς τοῦ αἵματος ἐν τῷ σώ-
ματι περιεχομένου. χρονίζοντες μὲν γὰρ ἀσθενεῖς γίνονται δυνάμει. ὀλίγον δ' ἴσχουσι τὸ αἷμα. βλάπτονται τοιγα-
10 ροῦν, ὡς τὰ πολλὰ βλάβην διττήν. μίαν μὲν τῷ πλήττεσθαί τε καὶ καταψύχεσθαί τινα τῶν μορίων ἐν τῇ πό-
σει τοῦ ψυχροῦ. ἑτέραν δὲ ἐπειδὰν οἱ διδόντες αὐτοῖς τὸ ὕδωρ μὴ κρατήσαντες τοῦ συμμέτρου καταψύξωσιν οὐ
μόνον ἄλλο τι μόριον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὴν ἀρχὴν ἔχον τῆς γενέσεως τοῦ πυρετοῦ. εἰ δὲ καὶ τὴν καρδίαν ἐπι-
πλέον ἐμψύξαιεν. εἰ μὲν ἔτι διαφυλάττει τὴν ἔμφυτον ἰκμάδα, καταπτῶσις γίνεται δυνάμει. εἰ δὲ ἤδη ξηροτέρα
ὑπάρχουσα ἡ τῷ γήρᾳ διάθεσις ἐοικυῖα διαδέξεται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐν ᾧ πρῶτα τὰ γνωρίσματα σα-
φῆ τῶν ἑκτικῶν πυρετῶν ἐστι, καὶ ἡ τῶν ἔξωθεν ἐπιτιθεμένων ψυχόντων φαρμάκων προσφορὰ χρήσιμον ὑ-
πάρχει κατ' αὐτοὺς ἐπιτιθεμένων, ὡς ἂν εἴποι τις, τῆς αἰτίας τοῦ πυρετοῦ, περὶ ἧς ὀλίγον ὕστερον ἀκριβῶς διο-
ριοῦμεν. νυνὶ δὲ ἐπὶ τὸ βαλανεῖον ἐπάνειμι χρήσιμον ὑπάρχον ἐν ἅπασι τοῖς αὐχμώδεσι πυρετοῖς. ὅταν γε ἄλ-
λο μηδὲν κωλύοι τῶν ἐπιπλεκομένων αὐτοῖς. χρησιμώτερον δ' ἐστὶν ὅτε καὶ τῶν ἐμψύχων φαρμάκων, ὅταν δ' ἐπι-
κρατῇ τὸ αὐχμῶδες, ἤτοι καθ' ὅλον τὸ ζῷον, ἢ κατὰ τὴν ἑστίαν, λέγω δὲ ἑστίαν τοῦ πυρετοῦ τὸ μόριον ἐκεῖνο τοῦ ζῴου τὸ
20 πρῶτον ἀμέτρως θερμανθὲν, τοῖς στερεοῖς μέρεσιν ἑαυτοῦ. πρώτη μὲν οὖν ἡ καρδία θερμοτέρα τοῦ προσήκοντος γενο-
μένη τὸν ἑκτικὸν πυρετὸν ἐπιφέρει. ἐφεξῆς δὲ τὸ ἧπαρ, οὐ καθ' ἑαυτὸ μὲν, ὥσπερ ἡ καρδία, τῷ δὲ ἐκείνην ἄγειν
εἰς συμπάθειαν. ἡνίκα τὸ τῆς καρδίας πάθος μὴ αὐτὸν τῆς αἰτίας ἐπέξῃ λόγον, ἀλλὰ τὰ τῶν γειτνιώντων αὐ-
τῶν σωμάτων. ἑξῆς δὲ τούτοις ἐστὶν ἡ γαστήρ. καὶ μετὰ ταύτην ὅσα δύναται συνεκθερμαίνειν ἑαυτοῖς τὴν καρδίαν.
ὅσον μὲν οὖν ἐπὶ τῇ γειτνιάσει μάλιστα πάντων ἐχρῆν τῷ πνεύμονι συνεκθερμαινομένην τὴν καρδίαν ἑκτικὸν
καὶ ξηρὸν ἐπιφέρειν πυρετὸν, ᾧ μαρασμὸς ἕπεται, οὐ μὴν φαίνεται γιγνόμενον, ἅμα μὲν ὅτι τὸ σπλάγχνον ὑ-
γρὸν, ἅμα δ' ὅτι διὰ τῆς ἀναπνοῆς ψυχόμενον, οὐ ῥᾳδίως ἄν ποτε διάθεσις ὁμοίαν αἰτίαν κτήσεται, εἰς τὰ πολ-
λὰ μὲν οὖν κατὰ τὰ λοιπὰ σπλάγχνα μετὰ χολώδους χυμοῦ συνίστασθαι πέφυκεν ὁ ἑκτικὸς πυρετὸς, ἀποτε-
θέντος εἰς τὴν γαστέρα τοῦ πάσχοντος τόπου. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Φίλιππος ἐρυσιπελατώδη διάθεσιν ἐν τῇ γαστρὶ
30 γενέσθαι νομίζει κατὰ τοὺς πλείους τῶν μαραινόντων πυρετῶν. εἰ δὲ ἐν γαστρὶ, ἀναγκαῖον καὶ καθ' ἧπαρ ὑπονοῆ-
σαι τὴν αὐτὴν συνίστασθαι διάθεσιν, ἐφ' οἷς σπλάγχνοις πάσχουσι μόνοις, ἔοικεν ὁ Φίλιππος ἡγεῖσθαι γίνεσθαι
μαρασμόν. ἐθεασάμην δ' οὐκ ὀλιγάκις τινὰς ἀπαθῶν ὑπαρχόντων τούτων, ἐν τῇ καρδίᾳ μαρανθέντας, ὥς οὐκ
οἶδ' ὅπως ἐπιλέλησται ὁ μὴ δὲ ἐφ' ἥπατι καὶ γαστρὶ μόνοις πάσχουσιν ἐπιδεῖξαι δυνάμενος ὅπως γίνεται μα-
ραίνων πυρετὸς αὐτῶν τῇ καρδίᾳ διαδοθῆναι τὸ πάθος. οὐ μόνον δὲ κατὰ τοῦτό μοι σφάλλεσθαι δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ
καθ' ὅσον ἐπὶ τοῖς ἄλλοις μέρεσιν οὐχ ἡγεῖται συνίστασθαι μαρασμώδη πυρετόν. εἴτε γὰρ ἐρυσιπελατώδης διά-
θεσις μόνη κατὰ γαστρὸς γεννηθῇ, τὸ τοιοῦτον ἐπάγει πυρετὸν, εἴτε καὶ χωρὶς ταύτης ἐστὶν, ὅτε τὸ σῶμα αὐτὸ μόνον
ἐκπυρωθὲν αὐτὸ χολώδους ὑγρότητος, ἐγχωρεῖ καὶ κατ' ἄλλο τι μέρος ὁμοίαν γίνεσθαι διάθεσιν. ἀλλ' εἴπερ εἴη τὸ
μόριον ἐκεῖνο τοιοῦτον, οἷον ἑαυτῷ συνεκθερμῆναι τὴν καρδίαν ἀνάγκη πᾶσα πυρετὸν γεννῆσαι τὴν διάθεσιν αὐ-
τοῦ. καὶ τοῦτον πάντως ἐν τῷ χρόνῳ γενόμενον ἑκτικὸν, εἰ μὴ λύοιτο, μαρασμὸν ἐπενεγκεῖν. ἄλλως τε ὅπερ εἶπον
ἔμπροσθεν οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων σπουδάζειν προσήκει, ἀλλὰ τὰς ξηραινούσας ἁπάσας διαθέσεις τὸ σῶμα διαγι-
40 νώσκειν τε ἅμα καὶ θεραπεύειν ὀρθῶς, ὧν ἐστι μία καὶ ἡ μετὰ πυρώδους θερμότητος, ἣν βαλανεῖον ὀνίνησι διὰ
παντὸς, ὅταν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ὑπάρχῃ μόνη. γίνεται γὰρ ὡς εἴρηταί ποτε σὺν ἐρυσιπελατώδει διαθέσει πυ-
ρετὸς ἑκτικός τε καὶ μαρασμώδης, καὶ δεῖται ψυχθῆναι πρότερον ἐδέσμασί τε καὶ πόμασι καὶ τοῖς ἔξωθεν
ἐπιτιθεμένοις. ἀλλ' αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ τοιοῦτος πυρετὸς ἄμικτος ἑτέρῳ νοσήματι βαλανείου χρῄζει. καθάπερ
καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι ξηρότητες. εἴτε θερμαὶ τύχοιεν. εἴτε ψυχραί τινες οὖσαι. θαυμαστὸν γὰρ δὴ τοῦτο τοῖς βαλα-
νείοις ὑπάρχει τὸ καὶ τὰς θερμὰς ξηρότητας ὀνίνασθαι καὶ τὰς ψυχράς. ὥσπερ γε καὶ τὸ διψώσεις μὲν ποιεῖν, τοὺς μὴ
διψῶντας. ἀδίψους δὲ, τοὺς διψώδεις. ὅτι μὲν ἐργάζεται ταῦτα καὶ χωρὶς λόγου παντὸς ἐναργῶς ὁρᾶται.
φαίνονται γὰρ, ὡς εἴρηται πρόσθεν, ἐξ ἡλίου τε καὶ ὁδοιπορίας θερμαινόμενοί τε καὶ ξηραινόμενοι, λουσά-
μενοι θαυμαστῶς ὅπως ὑγραινόμενοί τε καὶ ψυχόμενοι. καὶ τούτων οὐδὲν ἧττον οἱ ἐκ κρύους ἰσχυροῦ θερμανθῆ-
ναι δεόμενοι, τάχιστα καὶ οὗτοι θερμαινόμενοι. καὶ μὲν γε καὶ οἱ ἐξ ὁδοιπορίας τε, καὶ ἡλίου διψώδεις, ἀδιψό-
50 τεροι γίνονται, καὶ οἱ μὴ διψώδεις δὲ, λουσάμενοι διψῶσι. χρὴ δὲ τούτους μὲν πολλάκις, ἐκείνους δὲ ἅπαξ λού-
σασθαι. ταῦτα μὲν οὕτω φαίνεται γινόμενα, καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐν ἑτέροις εἴπομεν. ἐπὶ δὲ τὸ προκείμενον
αὖθις ἰτέον. ὡς ἅπαντας τοὺς ἑκτικοὺς πυρετοὺς ὀνίνησι βαλανεῖον, ὅταν γε αὐτὸ τοῦτο μόνον ἑκτικοὶ τυγχάνου-
σιν ὄντες. ἂν δὲ ἐρυσίπελας, ἢ φλεγμονή τις, ἢ σηπόμενοι χυμοὶ, καὶ ἔτι ἄπεπτοι περιέχωνται κατὰ τὸ σῶμα,
διὰ ταῦτα βλαβῆναι συμβήσεται τοὺς νοσοῦντας, οὐ διὰ τὸν ἑκτικὸν πυρετόν. αὐτὸς μὲν γὰρ, ᾗ πυρετός ἐστι,
διὰ παντὸς ὑπό τε ψυχροῦ σβέννυται πόματος, ὑπό τε βαλανείων ὀνίναται, διὰ δὲ τὰς ἐπιμιγνυμένας αὐτῷ
διαθέσεις οἱ κάμνοντες βλάπτονται. τὰ μὲν δραστικώτατα τῶν βοηθημάτων ὡς κωλῦσαι γενέσθαι μαρα-
σμὸν, ταῦτα ἐστι. καὶ χρὴ παραλαμβάνειν αὐτὰ πάνυ θαρροῦντας κατὰ τοὺς ἑκτικοὺς πυρετούς. εἰ δὲ ἐρυσιπε-
λατώδης εἴη διάθεσις, ἀπέχεσθαι μὲν χρὴ βαλανείου τὸ πᾶν, ὕδατι δὲ ψυχρῷ κατὰ μὲν τὴν ἀκμὴν τοῦ νοσήμα-
τος χρηστέον ἀγωνικῶς, οὕτω δ' ὀνομάζειν εἴωθεν ὅταν ἀθρόον τε καὶ ψυχρότατον δῶμεν. ἐν ἀρχῇ δ' οὐ χρηστέον, εἰ

μὴ καταπανκαθείη μὲν ἀπὸ τοῦ κάμνοντος ἐν ἔθει τε ψυχροποσίας ὄντος, οὐ φέροντός τε τὸ δίψος. ἀλλ' ἔξωθεν
ἐπιτιθέναι χρὴ τὰ ψύχοντα. καὶ εἰ μηδὲν αὐτὸ, καὶ εἴσω τοῦ σώματος ἀναγκάζειν λαμβάνειν. μάλιστα δ' αὐτοῖς
ἁρμόττουσιν αἱ ὑγραὶ καὶ νέαι θριδακίναι, πεπύθωσαν δὲ ἀκραιφνεῖ ψυχρῷ, μάλιστα μὲν οὕτω ληφθεῖσαι. δεη-
θέντος δέ ποτε τὴν ἡδίαν τῆς προσφορᾶς παραμυθήσασθαι τοῦ κάμνοντος, ὄξος ὕδατι ψυχρῷ μίξαντες συγ-
χωρεῖν ἐν τούτῳ βάπτειν. ἔστω δὲ ἀκριβῶς ἀποκεχωρηκὸς ἁπάσης οἰνώδους ποιότητος τὸ ὄξος. ἔξωθεν δὲ καὶ
αὐτὸς μὲν, ὁ τῆς θριδακίνης χυλὸς ἐπιτήδειος. ἀλλὰ καὶ ἀειζώου καὶ σέρεως ὅσα τἄλλα ψύχοντα. κάλλιστον
δ' ᾧ μάλιστα χρώμεθα κατὰ καιρὸν, τὸ τῶν ὀμφάκων. ἐνθλίψαντες γὰρ αὐτῶν τὸ ὑγρὸν ἐμβάλλομεν ὄλβῳ μετὰ
τῶν ἀνδράχνων. εἶτα κόψαντες ἐκπιέζομεν ἐνστήσαντες τό τε ἀγγεῖον ὕδατι ψυχρῷ, κάλλιον δὲ εἰ καὶ χιόνος ἔ-
χοι τι. μίγνυμεν δὲ ἐπὶ τῆς χρήσεως, ὀλίγον ἀλφίτου λευκοῦ. κἄπειτα δεύσαντες εἰς ὀθόνιον δίπτυχον, ἐπιτείνο-
10 μεν ἔξωθεν αὐτὸ κατὰ τῶν ὑποχονδρίων, οὐκ ἐῶντες χρονίζειν, ἀλλ' ἐπειδὰν γένηται χλιαρὸν, αἴροντες μὲν
τοῦτο, χρώμενοι δὲ ἑτέρῳ παραπλησίως, καὶ τοῦτο διὰ παντὸς ἐκ διαδοχῆς ποιοῦντες ἄχρις ἂν ὁ κάμνων αἰσθά-
νηται τοῦ βάθους ψυχόμενος, καὶ ἀδιψότερος γίνηται. μίγνυμεν δὲ ἐνίοτε καὶ ἔλαιον ὀμφάκινον, ἢ ῥόδινον, ἐ-
πειδὰν μάλιστα καὶ φλεγμονῶδές τι καθ' ὑποχόνδριον ᾖ. τὰς μὲν οὖν ἐρυσιπελατώδεις διαθέσεις, οὕτως ἐμψύ-
χειν χρή. γινώσκειν δὲ ὡς εἴπερ εἴη τις τοιαύτη διάθεσις τὸν πυρετὸν ἀκριβῶς ἑκτικὸν ἀδύνατον ὑπάρχειν. ἀκρι-
βῶς δὲ ἑκτικός ἐστιν ὁ μηδεμίαν ἀρχὴν, ἢ ἐπίδοσιν, ἢ ἀκμὴν, ἢ παρακμὴν μερικοῦ παροξυσμοῦ ποιούμενος. εἴρηται
δ' ἐν τῷ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν πυρετῶν, καὶ τἄλλα, καὶ ὡς ἐπὶ ταῖς τροφαῖς μόναις ἀναζέουσιν οἱ ἑκτικοὶ πυ-
ρετοὶ, καθάπερ ἡ τίτανος ἐπιχυθέντος ὕδατος, ἀλλ' ἀφαιρεθείσης γε τῆς τοιαύτης αὐξήσεως, ἴσοι διαμένουσιν ἀεί.
εἰ δὲ καὶ παρεμπίπτει ποτὲ κἂν βραχυτάτη τις αὔξησις, ἢ ἐπισημασία, διασκέπτεσθαι, μή τις ἤτοι χυμῶν ση-
πεδὼν, ἢ τόπος ὁ πεπονθὼς ἕτερος ἐστὶ περὶ τὴν καρδίαν, οὐδ' αὐτὸς ἁπλῶν, οὐδ' ἑκτικὴν ἔχων διάθεσιν
20 ἀλλ' ἤτοι φλεγμονώδη τινὰ, ἢ ἐρυσιπελατώδη. καὶ οὕτω τὴν θεραπείαν οἰκείαν ἐφαρμόττειν ταῖς δια-
θέσεσι. τοῦ μὲν οὖν περιφυγοῦς μαρασμοῦ τὴν γένεσιν ἐκ τῶν καυσωδῶν πυρετῶν λαμβάνοντος, ἡ κώλυσις ἐν
τοῖς ψυκτηρίοις ἐστὶν ἰάμασιν. ἔξωθέν τε κατὰ τοῦ πεπονθότος ἐπιτιθεμένοις, εἴσω τε τοῦ σώματος λαμβανομέ-
νοις. εἰ δ' ἀποτελεσθείη γῆρας ἐκ νόσου τὸ μὲν ἀκριβῶς ἤδη γεγονὸς, ἀδύνατον ἰάσασθαι. τὸ δ' οὔπω μὲν ἀπη-
κριβωμένον, ἐγγὺς δὲ ἥκον αὐτοῦ τῆς γενέσεως, ἕνα μὲν ἔχει τὸν τῆς ἰάσεως σκοπὸν, ὃν ἀνάληψίν τε καὶ ἀνάθρε-
ψιν ὀνομάζομεν, ἐκ πολλῶν τε τῶν κατὰ μέρος ἐνεργειῶν, ἃ πολλά τε καὶ παμπόλλης ἀσφαλείας δεόμενα,
ὑπὲρ ὧν, εἰ λέγοιμι νῦν, ὁ λόγος ἄν μοι γένοιτο μήκιστος. εἴρηται δὲ ἱκανῶς ἐν τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου
πραγματείᾳ. νυνὶ δ' ἀρκεῖ τό γε τοσοῦτον εἰπεῖν, ὡς τὰ ξηραινόμενα τῶν σωμάτων στερεῶν ἰᾶται τροφῆ. δέδει-
κται δὲ ἐν τοῖς περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ὡς οὐχ ἑαυτὴν ἡ τροφὴ προσάγει πρὸς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώμα-
τος, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν ἕλκεται τῶν τρέφεσθαι δυναμένων. ἄτονα δέ ἐστιν ἐν τοῖς μαρασμοῖς ταῦτα, καὶ ἕλκειν ἀρ-
30 ρωστεῖ διὰ τὴν ξηρότητα. προσελθούσης δὲ καὶ ψύξεως ἐγγὺς ἤδη νεκρῶν τυγχάνει. χρὴ τοίνυν εὐελκτον εἶναι τὴν
τροφὴν, ἵν' ὅπερ ἐνδεῖ τῇ ῥώμῃ τῶν ἑλκόντων, ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην ἐπιτηδειότητος ἀναπληρῶται. εὐελκτος
δέ ἐστιν, ἡ λεπτομερής τε καὶ φύσει θερμή. ἀλλ' αὕτη γε τοὐπίπαν, ἄτροφός ἐστιν. ἐπιδέδεικται γὰρ ὡς τε τροφὴν
μόνιμον ἀναγκαῖον παχεῖαν τε εἶναι καὶ γλίσχραν, ὡς ἂν μόνιμός τε καὶ δυσδιάπνευστος ᾖ, καὶ τοῖς τρεφομένοις σώ-
μασιν ἑτοίμως ὁμοιοῦται. μαχομένων οὖν τῶν σκοπῶν ἀδύνατον μὲν, εὐπορῆσαι τροφῆς ἀκριβῶς διασωζούσης
ἀμφότερα. πειρατέον δὲ ὅμως κἂν μετρίως ἑκάτερον ἐργάζεσθαι δυναμένην ἐξευρεῖν. ἐμοὶ μὲν δὴ βέλτιον οὐδὲν
εἰς τὰ τοιαῦτα γάλακτος εἶναι δοκεῖ. μάλιστα μὲν εἴ τις αὐτὸ ὑπομένει βδάλλειν, ἐπιθέμενος τῷ στόματι γυναι-
κεῖον τιτθὸν. ὥσπερ Εὐρυφῶν τε καὶ Ἡρόδικος, ἐπὶ τῶν φθινόντων ἀξιοῦσιν. εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ τό γε τῆς ὄνου λαμ-
βάνειν ἔτι θερμὸν ἐλαχίστῳ χρόνῳ ὡμιληκὸς τῷ περιέχοντι. συμφέρει μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος σκοπὸς τῶν τροφῶν
40 οὐ μόνον τοῖς γῆρα παραπλησίαν ἔχουσι διάθεσιν, ἢ συγκοπώδεσι μαρασμοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς περιφυγέσιν ἀπὸ
τοῦ Φιλίππου προσαγορευομένοις. χρηστέον δὲ ταῖς ὕλαις τῶν τροφῶν ἐπί γε τούτων μὴ θερμῶν, ὥσπερ ἐπὶ
τοῦ γήρως, ἀλλὰ ψυχραῖς. ἐν τῷ μέσῳ δ' ἀμφοῖν ἔστωσαν, αἱ ταῖς συγκοπώδεσι διδόμεναι. γάλα μὲν οὖν καὶ πτισ-
σάνη καὶ χόνδρος ἐπὶ τῶν τριῶν διαθέσεων ἁρμόττουσιν. ἀλλὰ τοῦ χόνδρου μὲν, δι' ὄξους ὁμοίως πτισάνῃ σκευα-
ζομένου πρὸς τὸ ῥᾷστον ἀναδίδοσθαι. μέλι δὲ ἐν μὲν ταῖς ψυχραῖς διαθέσεσι, ὠφελιμώτατον. ἐν δὲ ταῖς θερ-
μαῖς, βλαβερώτερον. οὕτως οὖν ἔχει κἀπειδὴ τῶν ἐπιδόξων μαρανθήσεσθαι τοὺς εἰρημένους μαρασμούς. ἐναν-
τιώτατον μὲν γὰρ, τοῖς περιφυγέσιν. ὠφελιμώτατον δὲ, τοῖς τῶν γερόντων κινδυνεύουσιν ἴσχειν διάθεσιν. ἐν δὲ
τοῖς συγκοπώδεσιν, εἰ μὴ κωλύοι τὰ τῆς γαστρὸς, ἑψῶντα διδόναι καθ' ἑαυτό τε καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐδέσμασι.
βαλανείου δὲ χρῆσις εὔκαιρος, εἴς τε τἄλλα τὰ προειρημένα, καὶ εἰς τὰς ἀναδόσεις τῆς τροφῆς, ἄριστον βοήθημα.
παραλαμβάνειν δὲ αὐτὸ, πεπεμμένης ἤδη τῆς τροφῆς, οὐκέτ' ἐνδείᾳ μακροτέρᾳ. τῷ μὲν γὰρ ἀρτίως ἐδηδοκότι προ-
50 εισφερόμενον λουτρὸν, ὠμῶν καὶ ἀπέπτων χυμῶν ἐμπίπλησι τὸ σῶμα. τῷ δ' ἐν ἐνδείᾳ μακροτέρᾳ, τὴν δύναμιν καθαι-
ρεῖ. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις καταστάσεσι τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα ἐν τῇ νῦν προειρημένῃ πειρατέον, ὡς εἴρηται, λού-
ειν. τῆς συμπεπληρωμένης τῇ πέψει, καὶ ἡ τοῦ οἴνου δὲ χρῆσις, τῆς μὲν τοῦ ψυχροῦ μαρασμοῦ, μεγάλως ὠφέλιμος. τῆς δὲ τοῦ
περιφυγοῦς, φευκτέον. μέση δέ πως ἐστὶν ἐν τῇ συγκοπώδει. διότι καὶ ἡ διάθεσις αὕτη μέση τέ ἐστι καὶ μικτή. τὸ μέν τι
ψύξεως ἔχουσα. τὸ δέ τι καὶ τοῦ πυρετοῦ διασώζουσα. μεταβαλλούσης δὲ τῆς τοιαύτης διαθέσεως πρὸς τἀναντία ἐν μέρει
ποτὲ μὲν κατάψυξίν τε καὶ ἀσφυξίαν φερούσης. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τὰ τῆς συγκοπῆς ἴδια. ποτὲ δὲ θερμότητα καὶ σφυ-
γμοὺς ὁμοίους τῷ περιφυγεῖ, καὶ τὰ τῆς θεραπείας χρὴ συμμεταβάλλεσθαι κατὰ τὴν τῆς ἐπικρατούσης φύσιν. ἐν μὲν
τῇ συγκοπώσει, οἶνόν τε καὶ τροφὰς εὐκράτους διδόντες ἡμῶν, καὶ πλάττοντες, καὶ πυκνοῦντες τὸ σύμπαν σῶμα. ἐν δὲ τῷ περιφυ-
γεῖ, τἀναντία. τὴν δὲ κατὰ μέρος ἁπάντων ἐπιδέξιον χρῆσιν ὁ γεγυμνασμένος ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμα-
σιν ἐξευρήσει. τουτὶ γὰρ τὸ βιβλίον, οὐ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς ἕξιν ἔχουσί τινα, κατὰ τὴν τέχνην γέγραπται.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΝΟΣΟΙΣ ΚΑΙΡΩΝ.

Ὅντι τοῖς ζώοις ἐστὶν ἡ κατὰ τὰς ἡλικίας διαφορὰ, τοιοῦτον τοῖς νοσήμασιν, οὓς ὀνομάζουσι καιρούς. οὔτε γὰρ ὁ χρόνος ἁπλῶς δηλοῦται διὰ τῆς δὲ τῆς προσηγορίας, οὔθ' ὁ προσήκων χρόνος, ὑπὲρ οὗ καὶ τὰ βοηθήματα σκοπούμεθα. μόνον δὲ ἡ τῶν νοσημάτων, ὡς εἴρηται, ἡλικία χρόνων ἀμοιβαῖς ὑπαλλαττομένη, καθάπερ καὶ τὸ ζῶον ταῖς ἡλικίαις. ἔοικε δὲ καὶ τοῦτο τοῖς φθαρτοῖς σώμασιν ὑπάρχειν πᾶσι. τοῖς μὲν, μᾶλλον. τοῖς δὲ, ἧττον. ὡς εἴ γε διαπαντὸς ἔμενεν αὐτῶν ἀπαράλλακτος καὶ ἄτρεπτος ἡ φύσις, τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτῆς φυλάττουσα, οὐκ ἂν ἐφθείρετο. καθάπερ οὖν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ γεννηθέντες αὐξανόμεθα μέχρι τῆς ἀκμῆς. εἶτ' ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι φθίνειν, ἕως ἐσχάτου τέλους ἀφικνούμεθα φθορᾶς, ὅσοι πάσας διεξέρχεσθαι μέλλομεν τὰς ἡλικίας. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ἀρρωστημάτων ἕκαστον κατὰ τὴν πρώτην σύστασιν τῆς γενέσεως αὐτῶν ὁδῷ, τῇ εὐθὺ τὸ μεῖζον παραυξήσει χρώμενον μέχρι τῆς ἀκμῆς ἵεται, ἕως ἀνάλογον τῆς πρόσθεν αὐξήσεως μειούμενον εἰς παντελῆ διάλυσιν ἐλθεῖν. τάχα δ' ἂν ἴσως δόξειε ταύτῃ μόνον διαφέρειν ἡ τῶν νοσημάτων κατὰ χρόνον ἐξαλλαγὴ, τῆς κατὰ τὰ ζῶα ἡλικίας. ὅτι τοῖς μὲν ζώοις, ἴδιος ἐστὶν ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως, ἐν ᾧ διαπλάττεται πάντα τὰ μόρια, τὰ πρὸς τὴν ζωὴν ἀναγκαῖα. τῶν νοσημάτων δὲ, οὐδείς ἐστι χρόνος τοιοῦτος ἴδιος, ἀλλ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς αὐξάνεται. καὶ τοῦτ' εἰκότως γίγνεται. τὰ μὲν γὰρ ζῶα σώματα ἐστὶ, τὰ δὲ νοσήματα, τοῖς σώμασι συμβεβηκότα. διάπλασιν μὲν οὖν καὶ γένεσιν, οὐκ ἐπιζητεῖ ἡ τῶν νοσημάτων ἰδιότης. τὰ συμβαίνοντα δ' αὐτοῖς ἅτε μὴ δὲ μικρᾶς διαπλάσεως δεόμενα, κατὰ τὴν πρώτην εἰσβολὴν, εὐθέως ἅμα τὴν γένεσιν ἔχει. καὶ πρὸς τὴν αὔξησιν ἐπείγεται. τίς γὰρ ἂν εἴη φλεγμονῆς γένεσις, ὁποία ζώου ποιουμένου διάπλασις; ἢ τίς ἐρυσιπέλατος; ἢ τίς εἰ οὕτως ἔτυχε πυρετοῦ; φαίνεται γὰρ ἕκαστον τούτων εὐθὺς ἅμα τῷ πρῶτον ἄρξασθαι τοιοῦτον ὑπάρχειν τὴν ἰδέαν, ὁποῖόν ἐστι τὸ μέγιστον ἐν ταυτῷ γένει. λειπόμενον δ' ἐκείνου μόνον τῷ μεγέθει. θερμότερον γοῦν ἑαυτοῦ ἐν ὄγκῳ μείζονι, μετ' ὀδύνης τε ἅμα καὶ τάσεως γίνεται τὸ φλεγμαῖνον. ἀλλὰ ταῦτα κατὰ μὲν τὴν εἰσβολὴν μικρὰ, τοὐντεῦθεν δὲ αὐξάνεται, μέχρι τινὸς μεγέθους, οὐκ ἴσου πᾶσιν. ὅθεν ἐφεξῆς ἤτοι διεφορήθη τοῖς βοηθήμασιν ὁ παρὰ φύσιν ὄγκος, ἅμα τῷ καὶ τὴν ὀδύνην αὐτῷ καὶ τὴν θερμότητα συναποπαύεσθαι, ἢ μετέβαλεν εἰς πῦον. αὗται γὰρ αἱ τῆς φλεγμονῆς λύσεις, ἄν γε μέλλῃ λύεσθαι. περὶ τούτων γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος ἔστω πρότερον, ἀναβεβλημένης κατὰ τὸ παρὸν εἰς ὕστερον, τῆς περὶ τῶν μὴ λυομένων νοσημάτων ἐπισκέψεως. χρόνος οὖν οὐδείς ἐστιν ἴδιος ἐξαίρετος ἀποτεταγμένος τῇ γενέσει τῆς φλεγμονῆς, ἕτερος τοῦ τῆς αὐξήσεως. ἀλλ' εἷς ὁ σύμπας ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς ἄχρι τῆς ἀκμῆς, αὐξανομένου τοῦ πάθους. οὕτω δ' ἔχει καὶ περὶ τῶν ἐρυσιπελάτων, ἁπάντων τε τῶν ἄλλων. καὶ γὰρ καὶ ὁ πυρετὸς, ἐν γένει μὲν, οἶμαι, τῆς παρὰ φύσιν ἐστὶ θερμασίας. ταύτης δὲ οὐκ ἀποτέτμηται ὁ χρόνος ἴδιος τῆς γενέσεως. ἀλλ' ἐπειδὰν πρῶτον ἄρξηται τὸ σῶμα θερμότερον ἑαυτοῦ γίνεσθαι πυρετώδει θερμασίᾳ, τοὐντεῦθεν ἕτερος ἐφ' ἑτέρῳ καιρὸς ἐκδέχεται τὴν αὔξησιν τοῦ πάθους, ἄχρι τῆς παντελοῦς ἀκμῆς, ἣν ἐν ἑκάστῳ τῶν ὄντων ἔσχατον τὸ μέγεθος εἶναι νοοῦμεν. οὗτος ὁ λόγος ἐπιεικὴς ἐστὶ, καὶ δεῖται τινὸς ἀγωνιστοῦ γενναίου πρὸς τὴν ἀπάντησιν, ὃς ἐπιδείξει ταῖς ἀρχαῖς τῶν νοσημάτων εἶδος ἴδιον ὑπάρχειν. ὥσπερ τοῖς ζώοις διαπλαττομένοις, ἀνακείμενόν τε τοῦτον τὸν πρῶτον χρόνον, ὅροις οἰκείοις περιγραφόμενον. ἐφ' ὧν ἐστελλόμην ἂν ἤδη διδάσκων, ἃ γινώσκω, εἰ μή με κατά τινα δὴ τύχην ἐν τῷ δὲ τοῦ λόγου γενόμενον, ὑπῆλθεν ἡ ἀρχιγένους διαίρεσις. ὃς εἰς τοὺς πρώτους τε καὶ μεγίστους καιροὺς διαιρῶν τὰ νοσήματα, κατὰ τὴν ἀρχὴν εὐθέως ἀκμὴν τάττει, τὸν μεταξὺ καιρὸν καταλιπὼν τὴν ἀνάβασιν, ὅπου γὰρ οὐκ εἶναι δοκεῖ καιρὸς ἴδιος τῆς ἀρχῆς ὅλης, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς ἄχρι τῆς ἀκμῆς τὸ μεταξὺ πᾶν, ἐπίδοσις ἦ, πῶς γε συγχωρήσειεν ἄν τις ἀρχιγένει; τὸ μὲν ὁμολογούμενον ὑπερβαίνοντι, τὸ δ' ἀμφισβητούμενον, ὡς ὁμολογούμενον ἑτοίμως τιθεμένῳ. οὕτως μὲν οὖν φαίνεται προδιδοὺς ἐσχάτως τὸν λόγον ἀγῶνος μεγάλου δεόμενον εἰς τὸ δεῖξαι τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ἴδιον ἔχουσαν τύπον, οὐ σμικρότητι μόνον τῶν ἐφεξῆς αὐτῇ διαφέρουσαν. ἡμεῖς δὲ ἐπιχειρήσομεν ἤδη δεικνύειν διαλλάττουσαν ἰδέᾳ τινὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος, τῆς μετ' αὐτὴν ἀναβάσεως; ἡ δ' ἀρχὴ τοῦ λόγου, τὴν ἀνάμνησιν ἕξει ἐκ τῶν φαινομένων ἐναργῶς ἅπασιν ἡμῖν ἐπὶ πολλῶν νοσημάτων. ὅθεν περ οἶμαι καὶ κινηθέντες ἰατροὶ σχεδὸν ἅπαντες, οἱ πρὸ ἀρχιγένους, ἀρχήν τινα λέγουσιν ἑκάστου νοσήματος, οὐ τὴν πρώτην εἰσβολὴν ἐκείνην μόνην τὴν ἀπλατῆ, μῆκος δέ τι χρόνου καὶ πλάτος αὐτῇ προσγράφουσιν ἀξιόλογον, ἔστι ὅτε. καὶ μετὰ ταύτην, τὴν ἀνάβασιν εἶτ' ἀκμὴν. ἐφ' ᾗ δηλονότι τὴν καλουμένην παρακμὴν. ἐθεασάμεθα γοῦν ἐνίους ἐν τῷ πράττειν ὁτιοῦν τῶν κατὰ τὸν βίον ἄφνω φρίξαντας τὸ πρῶτον. εἶτ' αὖθις τε καὶ αὖθις ἀνωμαλίας τε τινὸς ἰσχυροτέρας καὶ φρίκης ἀξιολογωτέρας αἰσθανομένους, ὡς μήτε πράττειν, μήθ' ὑπομένειν, ἃ πρότερον ἀμέμπτως ἔπραττον, ἀλλὰ καὶ κατακλιθῆναί τε καὶ δεῖσθαι σκεπασμάτων. καὶ τοῦτο παθόντας ἐνίους μὲν, ὥραις τέσσαρσιν. ἐνίους δὲ, ἐλάττοσιν, ἢ πλείοσιν ἐντεῦθεν δ' ἄρξασθαι θερμασίας ἀηδοῦς τε καὶ παρὰ φύσιν αἰσθάνεσθαι ταύτης καθ' ὀλίγον αὐξανομένης. ἐν αὐτοῖς γὰρ τούτοις ἐναργῶς ὁρᾶται διαφέρουσα κατ' ἰδέαν ἐξαίρετον ἡ ἀρχὴ τοῦ παροξυσμοῦ τῆς ἐπιδόσεως. εὔδηλον δὲ ἔτι τὴν αὔξησιν ἐπίδοσιν ὀνομάζουσιν ἔνιοι. καθάπερ ἄλλοι τινὲς ἀνάβασιν. ἡμεῖς δ' ἅπασι τοῖς ὀνόμασιν, ὡς ἂν ἀπέλθῃ, χρησόμεθα. δηλοῖ γὰρ ἓν πρᾶγμα πάντα. τὸ τοῦ οὖν τὸ πρᾶγμα τρισὶν ὀνόμασι προσαγορεύεται. ἵσταταί ποτε καὶ παύεται τῆς αὐξήσεως, καὶ φαίνεται διαμένον ἴσον ἑαυτῷ κατά τινα χρόνον, ἤτοι μακρότερον, ἢ βραχύτερον. εἶτ' ἐντεῦθεν ἔλαττον ἑαυτοῦ γινόμενον, ἤτοι διὰ ταχέων, ἢ χρόνῳ πλείονι. καὶ ποτὲ μὲν εἰς ἀπυρεξίαν ἡ τῶν πυρεξάντων οὕτως φαίνεται ἐπανερχομένη διάθεσις. ἔστι δ' ὅτε ὑπὸ τῆς εἰσβολῆς δευτέρου παροξυσμοῦ καταλαμβανομένη τὴν

αὐτὴν ἰδέαν ἔχοντες τῇ προειρημένῃ. καὶ πάντως γ' ἔστιν ὅτε τὰ προειρημένα, δεύτερον αὖθις ἐπιγίγνεται τῷ
νοσοῦντι. πολλάκις δ' ἔστιν ὅτε καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον, καὶ πέμπτον δέ, περιερχομένης τῆς νόσου κατά τινα κύκλον, ἐκ
τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ διὰ τῆς αὐτῆς τάξεως. ὀνομάζουσι δὲ τὸν τοιοῦτον κύκλον ἕκαστοι οἱ ἰατροί, περίοδον.
ἔνιαι μὲν οὖν αὐτῶν ἐν τέτταρσι καὶ εἴκοσιν ὥραις περιγράφονται καὶ καλοῦσιν αὐτὰς ἀμφημερινάς. ἔνιαι
δὲ ἐν ὀκτὼ καὶ τετταράκοντα, τουτέστιν ἐν δυσὶν ἡμέραις καὶ νυξίν, ἃς ὀνομάζουσι τριταίων πυρετῶν περιό-
δους. ἑτέρας δέ τινας ἑβδομήκοντα καὶ δυοῖν ὡρῶν περιγράφει χρόνος, ὧν τοὺς μὲν πυρετοὺς αὐτούς, ὀνομά-
ζουσι τεταρταίους. τὸν κύκλον δ' ὅλον ὃς ἐπανέρχεται εἰς τὴν μίαν ἀρχήν, τεταρταίαν περίοδον. οὕτω δὲ καὶ
τριταίαν περίοδον ἅμα τριταίῳ πυρετῷ, καὶ τὴν ἀμφημερινὴν ἑκάστης ἡμέρας ἐπανακυκλοῦσαν ἅμα τοῖς ἀμ-
φημερινοῖς πυρετοῖς, ἀλλ' αἵ γε περίοδοι πᾶσαι, ποτὲ μὲν εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνοῦνται, καθάπερ ἐν τοῖς προει-
10 ρημένοις πυρετοῖς, ἀμφημερινῷ καὶ τριταίῳ καὶ τεταρταίῳ. ποτὲ δὲ εἰς παρακμὴν μόνον, ἤτοι πλησίον ἀπυ-
ρεξίας ἥκουσαν, ἢ καὶ πορρωτέρω. παραδείγματος οὖν ἕνεκεν, ἐπὶ τριταίου πυρετοῦ, πρῶτον ἡμῖν ὁ λό-
γος γινέσθω. φρίκη μετρία τῶν τοιούτων πυρετῶν. εἶτ' ἄκρων ψύξις ἅμα φρίκαις μείζοσιν. εἶτ' ἤδη καὶ ῥιγοῦσι, καὶ
ψύχονται τὰ πλεῖστα τοῦ σώματος. ὁ δὲ σφυγμὸς αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ καιρῷ σκληρότερός τε καὶ μικρότερος
γίνεται τοῦ πρόσθεν, ὠκύτερός τε σαφῶς κατὰ τὴν συστολήν, τοῖς εἰδόσιν αἰσθάνεσθαι συστολῆς. ὡς ἥ γε δια-
στολὴ τὰ πολλὰ μὲν ἑαυτῆς βραδυτέρα, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν εἰσβολήν. ἐνίοτε δ' αὖ σοι δόξειεν ὁμοία διαμέ-
νειν τῇ προϋπαρχούσῃ καταστάσει. καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ τῶν ἠρεμιῶν ἡ μὲν ἐπὶ τῇ συστολῇ, μακροτέρα πως
ἐστίν. ἡ δ' ἐπὶ τῇ διαστολῇ κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκείνῃ τρόπον, ὡς τὰ πολλὰ μέν, ἴση τῇ πρόσθεν, ἔστι δὲ ὅτε οὐκ ἴση.
ταῦτα ἐνίαις μὲν ὥραις γίνεσθαι πέφυκεν ἰσημεριναῖς δυσί. τισὶ δὲ ἤτοι πλείοσιν αὐτῶν, ἢ ἐλάττοσιν. εἶθ' ὁ σφυ-
γμὸς ἀρξάμενος μείζων θ' ἅμα καὶ ἐλάττων καὶ πυκνότερος γίγνεσθαι, κατὰ βραχὺ προστίθησιν ἑκάστῳ τῶν
20 εἰρημένων. εὐθὺς δὲ καὶ θερμότεροι σφῶν αὐτῶν ἀποτελοῦνται σὺν ταῖς εἰρημέναις τοῦ σφυγμοῦ μεταβολαῖς
ὥστ' ἔνιοι πολλῆς αἰσθάνονται θερμασίας ἔνδον ἔτι κατεψυγμένοι τὰ κῶλα, καί, τὸ σύμπαν εἰπεῖν, ἀνωμαλία
τις ἐπικρατεῖ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, οὐ σμικρὰ περὶ τὸ σῶμα. δεύτερος οὗτος ὁ χρόνος ἐκείνου τοῦ πρώτου, καθ'
ὃν ἐκ τῆς πρόσθεν καταστάσεως, ἐψύχθη μὲν ὅλον τὸ σῶμα. τοῦ σφυγμοῦ δ' ἡ μετάπτωσις εἰς τἀναντία τοῖς πρό-
σθεν ἐγίνετο. κατὰ μέν γε τὴν ἀπυρεξίαν ἥτις ἡμῖν καλείσθω διάλειμμα, διότι καὶ ὁ Ἱπποκράτης οὕτως ὠνό-
μασεν, ὁ σφυγμὸς ἐν τῇ κατὰ φύσιν ἐστίν, ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν, καταστάσει, τοιοῦτον δὲ τὸ κάλλιστον
διάλειμμα. μεταβάλλει γὰρ ἐξαίφνης εἰς τὰς εἰρημένας ὀλίγον ἔμπροσθεν διαφοράς, ἅμα τῷ κατεψύχθαι τὸ
ζῶον. εἶτ' αὖθις εἰς τὰς ἐναντίας τρέπεται μετὰ τοῦ θερμαίνεσθαι. πρῶτος οὖν χρόνος ἐναργῶς ἐστι τῆς ὅ-
λης περιόδου, καθ' ὃν ἐψύχθη τὸ σῶμα σὺν ταῖς εἰρημέναις τοῦ σφυγμοῦ μεταβολαῖς, ἤτοι ἐξ ὑγείας, ἢ ἐκ δια-
λείμματος, εἰς τοῦτο ἀφικόμενος. ἕτερος δ' ἐπὶ τούτῳ δεύτερος, ὁ τῆς εἰς τὰ ἐναντία μεταβολῆς τῶν τε σφυ-
30 γμῶν καὶ τῆς θερμασίας, ἄχρι περ ἂν ὁμαλῶς γένηται θερμὸς ὁ σύμπας ὄγκος τοῦ σώματος. εἶτ' ἐπ' αὐτῷ
τρίτος αὐξανομένης μὲν ἔτι τῆς θερμασίας, ἀνάλογον δ' αὐτῇ καὶ τῶν σφυγμῶν ἐπιδιδόντων εἰς μέγεθος καὶ
τάχος καὶ πυκνότητα. τετάρτη δὲ κατάστασις ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις τρισὶν ὁρᾶται τῶν εἰρημένων ἁπάντων
ἴσον ἑαυτοῖς φυλαττόντων τὸ μέγεθος ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν, εἶτ' ἐντεῦθεν ἄλλος πέμπτος, ὅταν ἤδη μέν,
ἐλάττων ἡ θερμασία γίνηται σαφῶς. ἀτμὸς δὲ ἐκκρίνηται διὰ τοῦ δέρματος. ὁ σφυγμὸς δὲ ἐπὶ τὴν κατὰ φύσιν
ἐπανέρχηται κατάστασιν, ἀποτιθέμενος ἃ παρὰ φύσιν ἐπεκτήσατο πάντα μεγέθους τε πέρι, καὶ ταχύτητος,
καὶ πυκνότητος. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ ἱδρῶς τοῖς πλείστοις αὐτῶν γίνεται. καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τοῦ διαλείμμα-
τος ἀφικνεῖται χρόνος ἕκτος ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, οὐδὲν δὲ τούτων ὑπόθεσις ἐστὶν ἀδήλου πράγματος, ἀλλ' ἐναρ-
γῶς ὁσημέραι σχεδὸν ἅπασι τοῖς πυρέττουσι τριταῖον πυρετόν, οὕτω φαίνεται γιγνόμενον. καὶ χρὴ προσθεῖναι
τῷ λόγῳ τῷ πρὸς Ἱπποκράτους εἰρημένῳ ὡς μέχρι μὲν τούτου, καὶ μὴ ἰατρὸς ἂν δύναιτο γινώσκειν ὀρθῶς, ἐ
40 τὰς τοῦ σφυγμοῦ ῥοπὰς ἐξέλοιμεν τοῦ λόγου. περιεργότεραι γὰρ ἢ κατὰ τὸν ἰδιώτην αὗται εἰσίν, ἡ δὲ τῆς θερ-
μασίας μεταβολή, κἂν εἰ μὴ βούλοιντο παρακολουθεῖν οἱ πάσχοντες, αὐτὴ κεντρίζειν τε καὶ νύττειν αὐτοὺς πέ-
φυκεν, ὡς μὴ λαθεῖν. ἐξ ἧς αὐτοὶ πάντες οἱ κάμνοντες οὕτως ἐξαίφνης μὲν αὐτοῖς ἤτοι γ' ἀνωμαλίαν, ἢ φρίκην
διαδραμεῖν, εἶτ' ἐντεῦθεν ἅμα κατάψυξιν τῶν ἀκραίων, ἐπιτείνεσθαι τὰς φρίκας, ἀκολουθῆσαι δὲ αὐταῖς τὸ ῥῖ-
γος. εἶτ' αὖθις τοῦ μὲν ῥίγους γενέσθαι ποτὲ καὶ παῦλαν, ἐκλύεσθαι δὲ τὴν περίψυξιν τῶν ἄκρων, αἴσθη-
σιν δὲ φλογώσεως ἔνδον εἶναι καὶ δίψος. ἐπὶ δὲ τούτοις, αὖθις οἴχεσθαι μὲν ἅπασαν ἀνωμαλίαν. ὁμαλῶς δὲ καίεσθαι
τὸ σύμπαν σῶμα. καὶ τοῦτο ἀεὶ καὶ μᾶλλον αὐτοῖς γίνεσθαι, καὶ στῆναί γέ ποτε καὶ μεῖναι τὴν θερμασίαν ὁμοίαν
ἑαυτῇ. εἶθ' ὕστερον αἴσθησιν αὐτοῖς ἐκλυομένης γενέσθαι. καὶ τοῦτο μέχρι τῆς καταστάσεως ἐκείνης μὴ παύεσθαι γι-
νόμενον, ἐν ᾗ πρῶτον ᾔσθοντο μηκέτι πυρουμένων αὐτῶν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τριταίων πυρετῶν αἱ κατὰ μέρος
διαφοραὶ τῆς περιόδου, τοιαῦταί τινες ὑπάρχουσιν. ἐπ' ἄλλων δ' ἄλλαι διαφοραὶ πυρετῶν εἰσιν. ὑπὲρ ὧν ἐφεξῆς
50 ἐρῶ. νυνὶ δ' ἐπὶ τούτου πρῶτον, οὗ πρῶτον παρεθέμην, ὁ λόγος ἐξεταζέσθω. πρῶτος οὖν ἦν καιρὸς ὁ συνά-
πτων τῇ ἀπυρεξίᾳ, ψύξεως αἴσθησιν παρέχων, ὃν ἀρχὴν ὠνομάσαμεν. δεύτερος ὁ ἀποτιθέμενος τὴν ψύξιν, ὡς εἴ-
ρηται, κατὰ βραχύ. καὶ καλείσθω συντόμου διδασκαλίας ἕνεκεν, ἀνωμαλίας καιρός. ἔπειτ' αὐτῷ τρίτος ὁ
τῆς ὁμαλοῦς αὐξήσεως. ἐφ' ᾧ τέταρτος ὁ τῆς στάσεως. καὶ πέμπτος ὁ τῆς μειώσεως. εἶθ' ἕκτος ὁ τῆς ἀπυρεξίας.
ὅτι μὲν οὖν ἓξ εἰσὶν αἱ εἰρημέναι κοιναὶ διαφοραὶ κατὰ τὰς τῶν τριταίων πυρετῶν περιόδους, αἰσθήσεως δὲ
καὶ μνήμης, οὐκ ἀποδείξεως λογικῆς. ἓξ δ' οὐσῶν αὐτῶν, ὀνόματα συνθέσθαι κάλλιον ἕνεκα συντόμου θ' ἅμα
καὶ σαφοῦς δηλώσεως, καθάπερ τις νόμος ἐστὶ κοινὸς ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν, ὧν μὲν ἂν ἔχωμεν ὀνόματα πραγμά-
των παρὰ τοῖς πρεσβυτέροις εἰρημένα, χρῆσθαι τούτοις. ὧν δ' οὐκ ἔχομεν ἤτοι μεταφέρειν ἀπό τινος, ὧν ἔχο-
μεν, ἢ ποιεῖν αὐτοὺς κατὰ ἀναλογίαν τινὰ τὴν πρὸς τὰ κατωνομασμένα τῶν πραγμάτων, ἢ καὶ κατα

χρῆσθαι τοῖς ἐφ᾽ ἑτέρων κειμένοις. ἔξεστι μὲν τῷ βουλομένῳ μή τε φυλάττειν τὰ συνήθη τοῖς Ἕλλησι, ἔ-
που δεήσειε ποιεῖν αὐτὸν εἰς τοὺς εἰρημένους ἀποβλέπειν σκοπούς. καὶ πολὺ τοῦτ᾽ ἐστὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις
ἰατροῖς, ὡς ἂν μὴ παιδευθεῖσι τὴν ἐν παισὶ παιδείαν, ὥσπερ οἱ παλαιοί. συγχωρητέον οὖν αὐτοῖς ὡς ἂν ἐ-
θέλωσιν ὀνομάζειν. ἐπειδὴ μάχιμοί τ᾽ εἰσὶ καὶ ἀναιδεῖς, καὶ πολλάκις γε χρηστέον τοῖς ὀνόμασιν, ὡς ἂν ἐκεῖνοι
κελεύωσιν, ὑπὲρ τοῦ φυγεῖν αὐτῶν τὴν γλωσσαλγίαν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βλαβήσονταί τι διὰ τὴν ἐν τοῖς ὀνόμα-
σι παρανομίαν οἱ κάμνοντες. ὅταν δὲ ἤτοι κλέπτωσι τινὰ καιρὸν ὅλον ὑπερβαίνοντες, ἢ τοῖς εἰρημένοις ἐπει-
σάγωσι τὸ μὴ φαινόμενον, οὐκ ἐπιτρεπτέον αὐτοῖς, ὡς ἂν εἰς βλάβην ἤδη τῶν νοσούντων τῆς τοιαύτης ἁμαρτί-
ας διαφερούσης. ἄμεινον οὖν ἐστὶν ἐν τῷδε προδιεσκέφθαι τὰς τῶν σφαλμάτων αἰτίας, παρ᾽ ἃς οἱ πλεῖστοι
τῶν ἰατρῶν σφάλλονται, πρὸς τῷ μήτ᾽ αὐτούς τι σφαλῆναι, κἀκείνοις ἐπιδεῖξαι τὴν ἀληθῆ τοῦ πράγματος
10 ὁδόν, εἰ βουληθεῖεν. ἔνιοι γὰρ αὐτῶν οὕτω πεφύκασιν, ὡς μηδ᾽ ἂν τὸν Ἀπόλλωνα αὐτόν, ἢ τὸν Ἀσκληπιὸν ἔχωσιν
ἐπιθυμοῦντάς τε διδάσκειν αὐτοὺς καὶ παρακαλοῦντας ὑπακοῦσαι ποτὲ καὶ παρασχεῖν δύνασθαι τὰ ὦτα·
μήτοι γε δὴ καταδέξασθαι τῇ ψυχῇ τὰ λεχθέντα. ἀλλ᾽ οὐκ ἐκείνοις γε ταῦτα γέγραπται. τοῦ γε τοίνυν
σφάλματος αὐτῶν αἰτία πρώτη καὶ μάλιστ᾽ ἐστὶν, ἡ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς ἄγνοια. τριταίοις μὲν γάρ,
ὡς εἴρηται νῦν, εἴωθε κινεῖσθαί τε καὶ τὰς ὥσπερ ἡλικίας αὐτοῦ διανύειν. οὐ μὴν ὁμοίαν γε κίνησιν ἔχει πᾶν
νόσημα, διόπερ οὔθ᾽ ἡμεῖς ὀρθῶς, ἃ περὶ τριταίων εἰρήκαμεν, ἐπὶ πάντα μετοίσομεν, οὔτ᾽ ἄλλος τις ἐπ᾽ ἄλλου
πάθους ἑρμηνευθείς, ἕνα κοινὸν ἀξιώσει λόγον ἁπάντων ὑπάρχειν. αὕτη μὲν οὖν ἡ πρώτη καὶ μεγίστη τῆς ἁμαρτί-
ας αὐτῶν αἰτία. τὰς δ᾽ ἄλλας ἐφεξῆς ἐρῶ, κατὰ τὴν τῆς χρείας τάξιν. ἐπειδὰν πρότερον ὀνόματα θῶ
» τοῖς εἰρημένοις τῆς τριταίας περιόδου καιροῖς. Ἱπποκράτους γοῦν εἰρηκότος, οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλεί-
» ποντες διὰ τρίτης ἰσχυροὶ γίνονται, ἐπικίνδυνοι. ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ διαλείπει σημαίνει, ὅτι ἀκίνδυνοι· τὸ διαλι-
20 πεῖν οὐκ ἔστιν ἐπ᾽ ἄλλου δέξασθαι μέρους τῆς περιόδου, τὴν ἀπυρεξίαν ὑπερβαίνοντα. οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε φύσιν, ὅτῳ
δ᾽ ἂν τρόπῳ παρασκευάζουσιν, οὔτ᾽ ἀληθές ἐστι τό. χείριστός τε πυρετὸς ὑπάρχων ὁ ἡμιτριταῖος, ὅμως εἰς παρα-
κμὴν ἀφικνεῖται σαφῆ τοῖς πολλοῖς, καὶ ἐν ἄλλοις ἅπασι, κατά γε τὸ παραπλησίως, ὅτι μὴ τοῖς συνόχοις ὠνο-
μασμένοις. οὗτοι γὰρ μόνοι πυρετοί, οὐκ ἔχουσι παρακμὴν αἰσθητήν, ὥσπερ οὐδὲ τὴν ὅλην περίοδον· οὔτε τινὰ ἄλ-
λην διαφορὰν τῶν προειρημένων. ἀλλ᾽ οἵαν ἔφαμεν εἶναι τῶν τριταίων τὴν ἐπὶ τοῦ μεγέθους ἔν τινι χρόνῳ
στάσιν, ἐκεῖνοι τοιαύτην ἔχουσιν, ὀλίγου δεῖν, ἅπασαν αὐτῶν τὴν διέξοδον. εἴπερ οὖν, ὡς ἔφην, ἀκίνδυνοι κατά
γε τὴν ἑαυτῶν φύσιν εἰσὶν οἱ εἰς ἀπυρεξίαν λήγοντες, ὡς ἐν τοῖς περὶ αὐτῶν λόγοις ἐπεδείξαμεν, οὐκ ἄλλο τι
τὸ διαλιπεῖν Ἱπποκράτης ὠνόμασεν, ἢ τὸ λήγειν εἰς ἀπυρεξίαν. ὥστ᾽ εὐλόγως ἄν τις ἑπόμενος τῇ παλαιᾷ συ-
νηθείᾳ διάλειμμα καλέσειεν ἐν ταῖς τῶν τριταίων περιόδοις, τὸν καιρὸν τῆς ἀπυρεξίας. ὥσπερ γε καὶ τὴν
ἐπὶ τοῦ μεγίστου μεγέθους στάσιν, ὡς πρὸς τὴν αἴσθησιν ἡμῶν τῶν ἁπτομένων αὐτῶν τε τῶν καμνόντων ἀκμήν,
30 οὕτω γοῦν καὶ τῶν ἡλικιῶν ἀκμὴ, τὸ τελεώτατόν ἐστι, καὶ φαίνεται καὶ τούτῳ τῷ ὀνόματι, καθάπερ καὶ τῷ
διαλιπεῖν ὁ Ἱπποκράτης χρώμενος. ἄλλο δὲ τρίτον μέρος τῆς περιόδου κατά γε τὴν πρώτην ἡμέραν γινόμε-
νον, ἐπὶ τῇ μεταπτώσει τοῦ κατὰ φύσιν, ἔν τε τῇ τρίτῃ, καὶ τῇ πέμπτῃ, καὶ ταῖς ἀνάλογον ὡσαύτως περιοδίζον
ἐπὶ τῷ διαλείμματι, καλοῦσιν ἀρχὴν οὐχ Ἱπποκράτης μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες ἰατροί. μετὰ δὲ
τὴν ἀρχὴν ἐναργῶς γνωριζομένην τῇ ψύξει. δεύτερος ἦν καιρὸς ὁ τῆς ἀνωμαλίας. καὶ τρίτος ὁ τῆς αὐξή-
σεως, ἄχρι τῆς ἀκμῆς. ἐπικοινωνοῦντας δ᾽ αὐτοὺς ἀλλήλοις, οὐκ ἀκριβῶς ἐθεάσαντο πάντες, ἰδίᾳ διαφέρον-
τας, ὀνομάζουσί τε τὸ συγκείμενον ἐξ ἀμφοῖν, ὡς ἓν ὅλον. οἱ μὲν, ἐπίδοσιν. οἱ δ᾽ αὔξησιν. οἱ δ᾽ ἀνάβασιν παροξυ-
σμοῦ, καὶ μέντοι καὶ λέγουσιν ἀληθές τι. μετὰ γὰρ τὸν πρῶτον καιρὸν ἐν ᾧ καταψύχεται μὲν τὰ ἐκτός. εἰς δὲ
τὸ βάθος ἐναργῶς φαίνεται τὸ αἷμα, συρρέον, ἕτερός ἐστι καιρὸς ὅλος ὅλῳ τῷδε κατ᾽ ἀντίθεσιν ὑφιστάμενος,
διαμαχομένου μὲν τοῦ θερμοῦ τῇ ψύξει, ἀποτεινομένου δὲ πρὸς τὰ ἐκτὸς τοῦ αἵματος. καὶ εἴ γ᾽ οὕτως αὐτὸν ἔνιοι
40 λέγοιεν, ὡς εἴρηται νῦν, οὐ διοίσει καλεῖν τοῦτον ὅλον τὸν καιρὸν ἀνάβασιν. εἰ δ᾽ οὕτω καλέσαντες, ἄτμητον ἐά-
σειαν, οὐ σμικρὰ βλάψουσι τὴν τέχνην. ὁ γὰρ τῆς ἀνωμαλίας ἐν αὐτῷ καιρὸς ὁ πρῶτος ἑτέρων ἔνδειξιν ἔ-
χει βοηθημάτων, καὶ οὐ πάντῃ τῶν αὐτῶν τῷ μετ᾽ αὐτὸν καιρῷ, καθ᾽ ὃν ὁμαλὴς μὲν ἡ τοῦ παντὸς σώματος
μετάστασίς ἐστιν. αὔξησις δὲ τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας μενόντων, ἄχρι τῆς ἀκμῆς. λοιπὴ δὲ ἡ παρακμὴ, και-
ρὸς εἷς ἐστιν ὁμοίως ἑαυτῷ κατὰ τὴν ἰδέαν, ὅτι μὴ τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον αὐτὰ τὰ μόρια διαφέρει. ἀλλὰ τοῦτο
γε καὶ τῷ πρώτῳ καιρῷ τῆς ἀρχῆς, καὶ τῷ δευτέρῳ τῷ τῆς ἀνωμαλίας, καὶ ἔτι τῷ τρίτῳ τῆς ἀναβάσε-
ως ὑπάρχει. καὶ γὰρ τούτων ἑκάστῳ, διαφορά τις ἐστὶ κατὰ μέρος αἰσθητῶς ὑπαλλαττομένῳ. καὶ γὰρ ὁμοία κα-
τὰ πάντα ἐστὶν ἑκάστου τῶν εἰρημένων καιρῶν ἡ ἀρχὴ τῇ τελευτῇ. διαφέρουσι δ᾽ ἀλλήλων τε καὶ τοῦ μέσου και-
ροῦ σαφῶς. ἡ γοῦν ἀρχὴ τοῦ παροξυσμοῦ βραχύ τι τῆς κατὰ φύσιν ἀποκεχώρηκε καταστάσεως, ὥσπερ ἡ τελευ-
τὴ πλεῖστον. ὅπου δὲ ταῦτα μεγίσταις διαφοραῖς ἀλλήλων ἀποκεχώρηκε, πάντως δή που καὶ μέσος τίς ἐστιν αὐ-
50 τῶν καιρὸς, πλεῖον μὲν, τῆς ἀρχῆς ἀπέχων τοῦ κατὰ φύσιν, ἔλαττον δὲ, τῆς τελευτῆς. οὕτω δὲ καὶ ἡ τῆς ἀνωμα-
λίας ἀρχὴ, μικρόν τι διαλλάττει τῆς συναπτούσης αὐτῇ τοῦ πρώτου καιροῦ τελευτῆς, ἐπὶ πλέον δ᾽ ἀφιστα-
μένη, καὶ μέσον οὖσα, μεταξύ πως ἥνωται τῇ εἰρημένῃ τοῦ πρώτου καιροῦ τελευτῇ, καὶ τῇ ἀρχῇ τοῦ τρίτου.
κατὰ δὲ τὸν αὐτόν, οἶμαι, λόγον, καὶ ὅσα συνάπτει τοῦ δευτέρου καιροῦ τοῦ δὲ τῆς ἀνωμαλίας ταῖς ἀρχαῖς τοῦ
τρίτου καιροῦ παραπλησίαν ἐκείνοις ἔχει τὴν κατάστασιν. οὕτω δὲ καὶ τοῦ τρίτου πάλιν αὐτοῦ καιροῦ. τὰ μὲν
πρῶτα, τῶν ὑστάτων τοῦ δευτέρου, βραχὺ παραλλάττει. τὰ δ᾽ ὕστατα, παραπλήσιά πώς ἐστι τῇ τῆς ἀκμῆς ἰδέᾳ·
τὸν μέσον δ᾽ ἀμφοῖν, ἴσον ἑκατέρων τῶν ἄκρων ἀφέστηκεν. ὥστ᾽ οὐδὲν θαυμαστὸν ὥσπερ τούτων ἑκάστῳ τῶν και-
ρῶν, οὕτω καὶ τῆς παρακμῆς. τὸ μὲν, ἀρχὴν εἶναι. τὸ δὲ, τελευτήν. τὸ δὲ, μεσότητα. καλεῖν δέ γε εἰ βούλοιτο
τις ἕκαστον αὐτῶν, ἰδίᾳ προσηγορίᾳ δύναται. ἀκούω γοῦν ἑκάστοτε τῶν ἰατρῶν λεγόντων, ἀπέκλινεν ἀρτίως ὁ

ἀκμὴ νῦν ὑφίησι. νῦν ἐνδίδωσι. νῦν ἀνίεται. εἴπερ οὖν ταῦτα λέγουσιν οὐκ ἀδύνατον αὐτοῖς τὰ πρῶτα τῆς
παρακμῆς ὀνομάζειν ἀπόκλισιν, ἢ ὕφεσιν, ἢ ἔνδοσιν, ἢ ἄνεσιν, ἢ καί τινα τούτων, ἢ καὶ πάντα. καὶ μέντοι καὶ τὰ
μέσα καλεῖν ἔξεστιν ὀνόματι τῶν εἰρημένων ἑνὶ, καὶ τελευταῖα. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ καὶ ὁ Ἀρχιγένης
ἄνεσιν ὀνομάζει τὸ τελευταῖον τῆς παρακμῆς. ἀλλ' ἐκεῖνος φαύλως γε πράττει, νομίζων αὐτὴν ἕτερον εἶναι και-
ρὸν ἰδέᾳ τινὶ διαφέροντα τῆς παρακμῆς. ἀμέλει πάντων τῶν μερῶν τῆς ὅλης περιόδου, τὸ μὲν, ἀρχὴν ποιού-
μενος. τὸ δὲ, τελευτήν. τὸ δὲ, μέσον. οὕτω καὶ αὐτῆς τῆς ἀνέσεως ποιεῖται τὴν τομὴν, ὡς ἰδίου τινὸς ὄντος και-
ροῦ, τῶν κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν, ὅσοι διαφέρουσιν ἀλλήλων ἰδέαις τισὶν, οὐ μόνον τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧτ-
τον. ἐν ἀμφοτέροις οὖν ἁμαρτάνει προφανῶς ἐξαίρων τε τὴν ἀνάβασιν τῆς πρώτης τομῆς, ἣν ἐναργέ-
στερον ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι νοοῦσι τῆς ἀρχῆς, προστιθεὶς δὲ τὴν ἄνεσιν ἐν τῷ τέλει τῆς περιόδου. εἰ μὲν γὰρ
10 εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνοῖτο, σαφὴς ἂν εἴη ἡ διαφορὰ τοῦ τοιούτου καιροῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας. εἰ δὲ ἐ-
πιλαμβάνει τὴν παρακμὴν ἡ εἰσβολὴ τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ τριχῆ τμηθεῖσα ἐν τῷ δὲ τὸ τῆς ὅλης πα-
ρακμῆς μέρος, ἔξεστι καλεῖν ἄνεσιν, οὐ μὴν ἄλλον γέ τινα νομίζειν εἶναι καιρὸν ἰδίᾳ τινὶ φύσει χαρακτη-
ριζόμενον, ὥσπερ τοὺς ἔμπροσθεν εἰρημένους. ὅτι μὲν οὖν ἔξεστι τὰ πάντα μέρη τῆς τριταίας περιόδου σα-
φέσι διαφοραῖς ἀλλήλων ὁρᾶν χωριζόμενα, πρόδηλον παντὶ τῷ θεασαμένῳ κἂν ἕνα τινὰ τῶν οὕτω καμνόν-
των ἀκριβῶς. εἰ δέ τινες αὐτῶν ἀνώνυμοι, πρὸς μὲν τοὺς ἰατρικοὺς ἐροῦμεν, καιρὸς πρῶτος, καὶ δεύτερος, καὶ
τρίτος, καὶ τέταρτος, καὶ πέμπτος, εἶθ' ἕκτος ὁ τῆς ἀπυρεξίας. πρὸς δὲ τοὺς ἰδιώτας ὀνομάτων χρῆσιν,
αὐτοὶ συντιθέμενοι τὰ ἐπιτήδεια καὶ τῷ μὲν πρώτῳ καιρῷ, τὸ τῆς ἀρχῆς ἴδιον ὄνομα κείσθω. τῷ δὲ δευ-
τέρῳ, τὸ τῆς ἀνωμαλίας. τῷ δὲ τρίτῳ, τὸ τῆς ἀναβάσεως. καὶ τῷ τετάρτῳ, τὸ τῆς ἀκμῆς. καὶ τῷ
πέμπτῳ, τὸ τῆς παρακμῆς. ὁ δὲ ἕκτος, ὁ τῆς ἀπυρεξίας, διάλειμμα προσαγορευέσθω. ἔξεστι δὲ καὶ κατ' ἄλ-
20 λόν τινα τρόπον, εἰς μείζω μέρη διελεῖν ὅλην τὴν περίοδον. εἴ γε γὰρ εἰς δύο δυνατὸν αὐτὸν ὅλην διε-
λεῖν. ἐν μὲν τὸ τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ ποιοῦντας ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς, ἄχρι τῆς ἐσχάτης ἀνέσεως,
τὸ δὲ μετὰ μεταξὺ ἐστὶ τῆς παρακμῆς, καὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ. καλῶ δὲ εἰσβολὴν
παροξυσμοῦ, τὸν ἀκριβῶς ἤδη πρῶτον χρόνον ἀπλατῆ. τὸν δ' αὐτὸν τοῦτον ἐπισημασίαν εἰώθασιν ὀνο-
μάζειν, καὶ τό γε πρὸς Ἱπποκράτους εἰρημένον, ἐν τοῖς παροξυσμοῖς, ὑποστέλλεσθαι, κατὰ ταύτην ἡ-
» γοῦμαι λελέχθαι τὴν τομήν. προειπὼν γὰρ, ὡς προσήκει. οἷς μὲν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς
» διαιτᾶν. οἷς δ' ὕστερον εἰς ἐκεῖνο μὲν καὶ πρὸ ἐκείνου λεπτῶς, ἔμπροσθεν δὲ πιότερον διαιτᾶν, ὡς ἂν ἐξαρ-
» κέσοι ὁ νοσέων, ἐπήνεγκεν, ἐν δὲ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή. διδάσκων ἡμᾶς δηλονότι μόνον ἐ-
κεῖνον τὸν καιρὸν φυλάττεσθαι, τὸν ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον παροξυσμόν. οὐδέ ποτε γὰρ ἐν αὐτῷ τρέφομεν,
ἐν δὲ τῷ λοιπῷ παντὶ τῆς ἀνέσεως, ἄλλοτε κατ' ἄλλο μόριον αὐτοῦ, ποτὲ μὲν γὰρ ἁπλοῦς ἐστὶν ἐκ παρακμῆς
30 μόνον ὑπάρχων. ἐνίοτε δ' ἐκ παρακμῆς καὶ διαλείμματος σύγκειται. αὕτη μὲν ἐστὶν ἡ εἰς δύο μέρη τομὴ
τῆς μιᾶς περιόδου. τὸ μὲν ἕτερον μέρος αὐτῆς, τὸ πρότερον, ὀνομαζόντων ἡμῶν παροξυσμόν. τὸ δὲ ἐπ'
αὐτῷ δεύτερον, ἤτοι γε ἄνεσιν, ὡς ἀρτίως, ἢ ὡς ἔνιοι διάλειμμα. διάλειμμα γὰρ καλοῦσιν οὐκ ὀλίγοι τῶν
ἰατρῶν, τὸ μετὰ τὴν ἀκμὴν ἅπαν, ὅπως ἂν ἔχῃ φύσεως. εἴτ' οὖν εἰς ἀπυρεξίαν παυόμενον, εἴτε καὶ μή.
ἀλλ' ἡμῖν γε φυλαττέσθωσαν αἱ προειρημέναι κλήσεις, ὑπὲρ τοῦ μηδὲ μίαν ἀσάφειαν γίνεσθαι κατὰ τὸν
λόγον. καὶ προσαγορευέσθω τὸ μετὰ τὸν παροξυσμὸν ἅπαν, ἄνεσις. οὐ κωλυόντων ἡμῶν, ὡς ἔφην, εἰ καὶ
διάλειμμά τις αὐτὸν καλεῖν ὅλον, ἢ παρακμὴν, ἢ ἔνδοσιν, ἢ ὕφεσιν, ἢ ἀφαίρεσιν ἐθέλοι. πρόκειται γὰρ
οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων ζυγομαχεῖν, ἀλλὰ τὰ μέρη τῆς περιόδου σκοπεῖν, ὁπόσα τε τὸν ἀριθμὸν ἐστὶ, καὶ
ὅπῃ διενήνοχεν ἀλλήλων. αὕτη μὲν οὖν ἡ τομὴ τῶν εἰς ἀπυρεξίαν ληγόντων, ἁπάντων ἐστὶ πυρετῶν, ἀμ-
φημερινῶν, τριταίων, τεταρταίων, ὡς ἓξ ἐχόντων τὰ μέρη διαφέροντα ἀλλήλων ἰδέαις εὐσήμοις. ἑτέρα
40 δὲ τῶν μὴ διαλειπόντων, εἰς πέντε μέρη διαιρουμένων, εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι πάμπολλοι. τινὲς μὲν, ἑκάστης ἡ-
μέρας παροξυνόμενοι. τινὲς δὲ, διὰ τρίτης. οὐ μὴν οἵ γε διὰ τετάρτης πολλάκις, ἀλλ' ἐν τῷ σπανίῳ
φαίνονται γινόμενοι. τὸ πλεῖστον γὰρ αὐτῶν γένος, εἰς ἀπυρεξίαν παύεται. διττὴ δὲ καὶ τούτων ἐστὶν ἡ ἰδέα τῶν
εἰς ἀπυρεξίαν μὴ παυομένων ἀμφημερινῶν, τριταίων, τεταρταίων. ἔνιοι μὲν γὰρ αὐτῶν καὶ τὸ μέγεθος
ἀποτίθενται τοῦ σφυγμοῦ, καὶ τὸ τάχος, καὶ τὴν πυκνότητα, καὶ τὴν σκληρότητα. τινὲς δὲ, τὰ μὲν ἄλ-
λα τρία πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανάγουσι. φυλάττουσι δὲ, ταχύτητα. οἱ μὲν, πλεῖον. οἱ δὲ, ἧττον. ἀλλ'
οὐ τοῦ νῦν παρόντος λόγου περὶ ἐκείνων διαιρεῖσθαι. πρόκειται γὰρ ἐξαριθμῆσαι τὰ μόρια τῆς περιό-
δου, καθ' ἕκαστον γένος νοσήματος. εἰρηκότες οὖν ὀλίγον ἔμπροσθεν, ὡς ἕξ εἰσὶ τὰ πάντα κατὰ τοὺς διαλεί-
ποντας πυρετοὺς, ἑξῆς διερχόμεθα τὰ μέρη τῶν μὴ διαλειπόντων πέντε εἶναι λέγοντες. ὅταν τὰ μὲν ἄλ-
λα παραπλησίως αὐτοῖς ὑπάρχει. μόνον δὲ λείπει, τὸ τῆς ἀπυρεξίας. ἡ δ' ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσι ὁμοιότης
50 ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν παροξυσμῶν μετὰ συστολῆς γίγνεσθαι, ὀνομάζω δ' οὕτω τὸ μετὰ τὸ ψύ-
χεσθαι. τούτῳ γὰρ ἕπεται καὶ τὸ τοὺς σφυγμοὺς εἰς ὁμαλὸν κινεῖσθαι μετὰ μικρότητος, ἀποχωροῦντος
εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ αἵματος, ᾧ πάλιν ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τὸ τῆς ἀνωμαλίας. εἶθ' ἑξῆς τὸ τῆς ἀναβά-
σεως, ἀκμῆς τε καὶ παρακμῆς. ἐφ' ὧν μέντοι χωρὶς αἰσθητῆς συστολῆς εἰσβολὴ γίγνεται παροξυσμοῦ,
τοὺς τρεῖς καιροὺς εἰς ἕνα μεταπίπτειν ἀναγκαῖον ἐστὶ, καὶ γίγνεσθαι τὸ σύμπαν, μέχρι τῆς ἀκμῆς ἀνάβασιν.
ὅπου γὰρ οὐκ ἐγένετο συστολὴ, δῆλον ὡς οὐδ' ἀνωμαλία. τὴν δὲ ἀκμὴν οὐδ' ἄν ποτε εἶδον ἀπολειπομένην,
ἀλλ' ἀεὶ διαμένουσαν αἰσθητὴν ἰσότητα κατὰ πάντας τοὺς πυρετοὺς ἐπί τινα χρόνον. εἰσβολὴν μέντοι μυριά-
κις ἐθεασάμην ἄνευ τῶν εἰρημένων τῆς ἀρχῆς συμπτωμάτων, ὧν τὸ μὲν κυριώτατον ὡς ἁπάσαις, ὀλίγου
δεῖν, ταῖς ἀρχαῖς ἡ ψύξις συνοῦσα τῶν παροξυσμῶν. ὥσπερ καὶ ἡ ἐπὶ τὰ ἔσω τῶν ἀρτηριῶν κίνησις,

ὑπὲρ ἧς

περὶ ἧς εἴρηται μὲν ἐπὶ πλέον ἐν τῇ περὶ τῶν σφυγμῶν πραγματείᾳ. κατὰ δὲ τὸν ἐνεστῶτα λόγον, ἀρκεῖ τῷ τάχει τῆς συστολῆς, ἀφορίζειν αὐτήν. ὅσα δ᾽ ἄλλα συμπτώματά τε καὶ σημεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν παροξυσμῶν ἐστὶν ἴδια, προείρηται. τὰ μὲν, ἐπιγινόμενα τῇ περιψύξει. τὰ δ᾽ ἄλλα, ἄλλως συμβαίνει. σμικρότης μὲν τῶν σφυγμῶν, καὶ ἀκραιότης καὶ βραδύτης διαστολῆς ἐπὶ τῇ καταψύξει. ῥῖγος δ᾽ ἐπ᾽ ἄλλαις προφάσεσιν, ἃς ἐν ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις εἴπομεν. ἀλλ᾽ ὅλον τὸ γένος τοῦτο τῶν παροξυσμῶν, παντάπασιν, ὡς ἔφην, ἀπόλλυται. καὶ πολλοὺς πολλάκις ἡμεῖς ἐκωλύσαμεν ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν τούτων ἰατρῶν. ἤτοι γ᾽ ἐπὶ τὸ λουτρὸν πεμφθέντας, ἢ τροφὴν προσενέγκασθαι κελευσθέντας, ὡς ὑπερβεβηκότας ἤδη τὰς ὑπόπτους ὥρας τοῦ παροξυσμοῦ. συμβαίνει δ᾽ αὐτοὺς ἀγνοοῦντας ἀκριβῶς ἅπτεσθαι τῆς ἀρτηρίας ἐν τοῖς τοιούτοις σφάλμασι καθίστασθαι. ἅπασι γὰρ τοῖς οὕτω παροξυνομένοις, ἡ συστολὴ θᾶττον γί-
10 γνεται, γνωρίζειν δ᾽ αὐτὴν, οὐ παντός ἐστιν, ἀλλὰ δεῖται μάλιστα τοῦτο τὸ ἔργον, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, τῆς τέχνης ἀσκήσεως ἱκανῆς, ἣν οὐχ οἷόν τε ποιήσασθαι πρὶν τεχνωθῆναι τὸν εἰρημένον ἐφ᾽ ἡμῶν τρόπον ἐν τῷ πρώτῳ τῆς διαγνώσεως τῶν σφυγμῶν. εἰ μὲν οὖν τις εἴη γνωστικὸς τῆς συστολῆς τῶν ἀρτηριῶν, ἐγχωρεῖ τούτῳ τίθεσθαι τοῦτ᾽ αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ παροξυσμοῦ, καθ᾽ ὃ τὴν συστολὴν ὠκυτέραν ἐγνώρισε γεγενημένην αὐτὴν τῆς διαστολῆς ἀρχὴν τῆς περιόδου. τὸ δ᾽ ἐφεξῆς τῷ δὲ ἐπανάβασιν ἄχρι τῆς ἀκμῆς, εἰ δὲ μὴ γνωρίζοι μηδὲ τοῦτο, φαίνοιτο δ᾽ ἀθλίπτως αὐτῷ παντοίως ἡ εἰσβολὴ γεγενημένη, τὸ μέχρι τῆς ἀκμῆς μέρος τοῦ παροξυσμοῦ πᾶν ἐπανάβασιν, ἢ ἐπίδοσιν, ἢ αὔξησιν ὀνομάσει. τέμνων δ᾽ αὐτὴν εἰς πρῶτα, καὶ τελευταῖα, καὶ μέσα κατὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον. οὐκ εἴδεσι διαφόροις, ὡς ἔμπροσθεν ἔλεγον, ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν περιψύξεων. ἐν τοῖς τοιούτοις οὖν πυρετοῖς οἱ πάντες ἔσονται καιροὶ τρεῖς, αὔξησις, ἀκμὴ, μείωσις. οὐδὲν γὰρ χεῖρον οὐδὲ μείωσιν ὀνομάζειν τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἐν ᾧ τοῦ μεγέθους ἀφαιρεῖταί τι τοῦ πυρε-
20 τοῦ. ἐν ὅσοις δ᾽ οὐκ ἔστι περίοδος οἷον καὶ τοῖς συνόχοις ὀνομαζομένοις, τούτοις τοῖς πυρετοῖς, οὔτε παροξυσμὸς ὅλως τίς ἐστιν, οὔτε τὰ προειρημένα μέρη. τὰ μέντοι τῆς ὅλης νόσου μόρια κατὰ διαφέροντας χρόνους καὶ τούτοις ἐστὶν, ἑτέροις τρόποις διαγινωσκόμενα, παρὰ τοὺς ἐν τοῖς παροξυσμοῖς καιρούς, οὓς ὀλίγον ὕστερον ἐρῶ, καὶ μάλιστα ὅτι σφάλλονται πάντες ἐν αὐτοῖς ἰατροί. καίτοι γε Ἱπποκράτους ὀρθότατα διδάξαντος ὑπὲρ αὐτῶν. ἀλλὰ νῦν ἐπὶ τοὺς κατὰ περίοδόν τινα παροξυνομένους ἐπανέλθωμεν τῷ λόγῳ, πᾶν ὅσον ὑπόλοιπον ἐν αὐτοῖς ἄσκοπον ἀφεῖται διαιροῦντες. ἑνὸς μὲν δὴ καὶ πρώτου μεμνῆσθαι κελεύω, τοῦ γεγονέναι τὸν λόγον ἡμῖν ἅπαντα τὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς ἄχρι δεῦρο, περὶ τῶν ἁπλῶν περιόδων. ἐν γὰρ ταῖς ἐπιπεπλεγμέναις ὁ μετὰ τὴν ἀκμὴν καιρὸς ἐνίοτε στενοῦται, φθανούσης εἰσβάλλειν ἐπισημασίας ἑτέρου παροξυσμοῦ, πρὶν τὴν προτέραν περίοδον ἀκριβῶς πληρωθῆναι. καὶ πολλάκις γε κατὰ μὲν τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ὁ πυρε-
30 τὸς, ἐκ τοῦ τῶν διαλειπόντων ἐστὶ γένους, ὥσπερ ὁ τριταῖος. ἡ δ᾽ ἐπιπλοκὴ χρόνον ἀπυρεξίας οὐδένα καταλείπει τῇ προτέρᾳ περιόδῳ, φθάσαντος εἰσβαλεῖν τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ, πρὶν ἀπολεπτυνθῆναι τὸν πρότερον. εἴρηται δέ μοι περὶ τῶν τοιούτων ἐπιπλοκῶν, ἐν δύο πραγματείαις, τῇ τε περὶ κρίσεων, καὶ τῇ περὶ διαφορᾶς τῶν πυρετῶν. ἔνθα καὶ διώρισται μίξις ἐπιπλοκῆς. ὁ γοῦν ἡμιτριταῖος, ἐκ μίξεώς τε καὶ κράσεως ἐδείχθη γινόμενος, ἀμφημερινοῦ τε καὶ τριταίου πυρετοῦ. πολλάκις δὲ καὶ αὐτῷ τῷ ἡμιτριταίῳ τῶν ἁπλῶν εἷς ἐπιπλέκεται πυρετῶν, ἤτοι τριταῖος, ἢ ἀμφημερινός. ἀλλ᾽ οὐκ ἔστιν ἡ τοιαύτη ποικιλία τῆς ἐνεστώσης οἰκεία πραγματείας. ἀρκεῖ γὰρ ἐνταῦθα τοὺς ἰδίους ἑκάστου τῶν πυρετῶν καιροὺς ἀκριβῶς διαρθρῶσαι. τὸ γὰρ τὸ συμπλεκόμενον αὐτῶν ἐχρῆν μόρος δύνασθαι διακρίνειν, οὕτως ἂν ἡμῖν μάλιστ᾽ ὑπάρξειεν. οἱ μὲν οὖν ἀκριβῶς ἁπλοῖ, προείρηνται. περὶ δὲ τῶν ἐπιμίκτων, ἑξῆς ἐρῶ. γίνεται τοίνυν ἐνίοτε φρικώδης εἰσβολὴ, τὰ τῆς ἀρχῆς ἴδια γνωρίσματα πάντα ἔχουσα, πλὴν ῥίγους. ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ τούτου τὴν ἔμφασιν. ἡ γάρ τοι σφοδρὰ φρίκη δόξειεν ἂν ἤτοι γε ἀρχή τις εἶναι ῥίγους, ἢ μικρὸν
40 ῥῖγος. ἀλλὰ τό γε ἀκριβὲς ῥῖγος, οἷον ἐν τριταίοις τε καὶ τεταρταίοις πυρετοῖς ἐστὶ, ὁ τοιοῦτος μὴ λαμβάνει. καὶ διὰ τοῦτ᾽ οὖν αὐτὸν ὀνομάζω φρικώδη. καὶ πολύ γε μᾶλλον ὅτι προδείξας τινὰ σημεῖα, τοῦ δευτέρου καιροῦ, πάλιν ἀρχὴν ἑτέρας εἰσβολῆς ἐργάζεται φρικώδη. ὃ καλοῦσιν ἔνιοι μὲν ἐπανάληψιν. ἔνιοι δ᾽ ἐπαναδίπλωσιν. ἔστιν ὅτε δὲ καὶ δεύτερον ἐργάζεται τοῦτο. καί τισιν ἐνίοτε καὶ τρίτον. εἶτα μόγις ὕστερον ὁμαλῶς ἐκπλοῦται μέχρι τῆς ἀκμῆς ἀναβαίνων. οὗτος ὁ πυρετὸς εἰς ἀπυρεξίαν οὐδέ ποτε παύεται. ὅτε γὰρ ἄχρι τῆς ἀκμῆς αὐτῷ χρόνος ὑπάρχει πάμπολυς. ἥ τε παρακμὴ χωρὶς αἰσθητῆς διαπνοῆς. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον τοῦ μεθ᾽ ὑδρῶτος εἰς ἀπυρεξίαν ἰέναι. ὥσπερ οὖν ὁ ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς παροξυσμὸς ἄχρι τῆς ἀκμῆς ἐν πολλῷ χρόνῳ παραγίνεται, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπὸ τῆς ἀκμῆς κατὰ βραχὺ μειοῦται. καὶ τοίνυν ἐπὶ τῆς ὑστεραίας, ἕτερος αὐτοῖς ἐπιγίνεται παροξυσμὸς, φρικώδης μὲν ὁμοίως, ἀλλ᾽ οὐκ ἔχων τὰς ἐπαναλήψεις ὡσαύτως τῷ πρόσθεν. ἢ εἴ ποτε κατὰ τὸ σπάνιον χρείη, μίαν ποιήσαιτο
50 μόνην, ὀλιγοχρόνιόν τε καὶ σμικράν. ἀναβαίνει δὲ καὶ οὗτος ὁ παροξυσμὸς ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἐν χρόνῳ πολλῷ. καὶ παρακμάζει ὡσαύτως ἐν οὐκ ὀλίγῳ χρόνῳ. καὶ διὰ τοῦτ᾽ αὐτὸ ἐπὶ τῆς τρίτης ἡμέρας ὁ αὐτὸς τῷ κατὰ τὴν πρώτην ἐκδέχεται παροξυσμός. εἶτ᾽ αὖθις ὁ κατὰ τὴν τετάρτην ὁ αὐτὸς τῷ κατὰ τὴν δευτέραν. καὶ τοῦτ᾽ ἐφεξῆς ἀεί. τοῦτον ἐγὼ τὸν πυρετὸν, ἕνεκα συντόμου καὶ σαφοῦς διδασκαλίας, ἑνὶ προσαγορεύειν βουλόμενος ὀνόματι, τίθεικα καθ᾽ αὑτοῦ κλῆσιν, ἡμιτριταῖον. εἰ μὲν οὖν καὶ Ἱπποκράτης τὸν τοιοῦτον πυρετὸν ἡμιτριταῖον ἐκάλει, καθάπερ ἐγὼ πείθομαι, δύο ἂν ἐκ τοῦ λόγου κερδαίνοις, ὅτι τε πρᾶγμα μανθάνεις ἰατρικὸν, ὅτι τε τοὔνομα παλαιὸν ἐπιφέρεις αὐτῷ. εἰ δ᾽ ἡγεῖταί τις ἕτερόν τινα πυρετὸν ὑφ᾽ Ἱπποκράτους ἡμιτριταῖον καλεῖσθαι, σφάλλεσθαί με νομίσας ἐν τῇ προσηγορίᾳ, τὸ πρᾶγμα αὐτὸ μανθανέτω. ὅτι γὰρ καὶ τοιοῦτός τις γίνεται πυρετὸς ὁποῖον εἶπον, οὐκέτ᾽ ἐν τῷ δὲ μάρτυρα, οὐδ᾽ Ἱπποκρά-

τοῦ, οὔτε ἄλλου τινὸς ὁ λόγος χρήζει. μόνον οὖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁρώντων ἡμῶν αὐτὸν, καὶ μάλιστ' ἐν ῥώμῃ, ὥσ-
περ γὰρ ἐν ἄλλοις ἄλλα χωρίοις, οὕτως ἐν τῇ δὲ πόλει πλεονάζει τὸ κακὸν τοῦτο. παράκειται δ' αὐτῷ τις ἄλ-
λος, οὔτε τὴν δευτέραν τῶν ἡμερῶν ἕτερον φέρων παροξυσμὸν, οὔτε κατὰ τὴν πρώτην καὶ τὴν τρίτην τὰς ἐ-
παναλήψεις. ἔστι δ' οὐχ εἷς οὐδ' ὁ τοῦδε τρόπος. ἐνίοτε μὲν γὰρ, ἄνευ φρίκης. ἐνίοτε δὲ, σὺν φρίκῃ ποιεῖται τὴν εἰσ-
βολήν. ἔστι δ' ὅτε καὶ μετὰ καταψύξεως τῶν ἄκρων σαφῶς. ὤπται δὲ ἐνίοτε, καὶ χωρὶς αἰσθητῆς περιψύξεως
οὗτος ὁ πυρετὸς ἔχειν τοὺς πέντε καιροὺς, ἀρχὴν, ἀνωμαλίαν, ἐπίδοσιν, ἀκμὴν, καὶ παρακμήν. τοῖς δὲ χρόνοις ἤδη
διῃρημένοις, ὀλιγοχρόνιος μὲν ἡ ἀρχή. ὀλιγοχρόνιος δὲ οὐκ ἔστιν αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνωμαλία. τὰ δὲ τῆς ἀναβάσεως, οὐχ ὁ-
μοίως ἅπασιν, ἀλλ' ἐνίοις μὲν, οὐκ ὀλιγοχρόνια. ἐνίοις δὲ, χρόνῳ πλείονι. καὶ μὲν δὴ καὶ ὁ τῆς ἀκμῆς καιρὸς ἐν
χρόνῳ μὲν πάντως αἰσθητῷ καὶ πλατεῖ. διαφέρει δ' οὐκ ὀλίγον ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον. οὕτω δὲ καὶ τὰ τῆς
10 παρακμῆς, ἐν χρόνῳ μὲν ἅπασι μακρῷ. διαφέρει δ' ἐν τῷ τισὶ μὲν, αἰσθητῶς ἀφαιρεῖν, καὶ παρέχειν ἐλπίδα τοῦ
διὰ ταχέων παύσασθαι. μετὰ ταῦτα δ' ἵστασθαι φυλάσσων ἴσον τὸ ὑπόλειπον μέγεθος τῆς παρακμῆς. τισὶ δὲ, ἐ-
λάττω ποιεῖται τὴν παρακμὴν, ἀπ' ἀρχῆς, ἄχρι τῆς τελευτῆς βραχεῖαν. ὥστε καὶ ἐκ διαστημάτων χρόνου μακροτέ-
ρων ἀποσημαινόμενοι, δόξει μὲν ἀφῃρηκέναι τι πάντως, ἔλαττον μέντοι τούτου. τοιαῦται τινὲς εἰσι καὶ ἄλλαι μερικαὶ
διαφοραὶ, τῶν διὰ τρίτης ἡμέρας παροξυνομένων πυρετῶν, οὓς ἅπαντας ὀνομάζω τριταιοφυεῖς. εἰς μὲν τὴν
τῆς διαθέσεως, ὅθεν ἐξάπτονται, γνῶσιν, χρήσιμα ταῦτα. πρὸς δὲ τὴν νῦν ἐνεστῶσαν πραγματείαν, ἄχρηστα.
πρόκειται γὰρ ἡμῖν ἐνταῦθα τούς τε ἐν ταῖς περιόδοις διελέσθαι καιροὺς, καὶ τοὺς ὅλου τοῦ νοσήματος, ἕ-
νεκα τῆς τῶν βοηθημάτων εὐκαίρου χρήσεως. ἣν οὐδὲν ὀνίνησιν ἡ τοιαύτη ποικιλία. καθάπερ οὐδὲ ἡ τῶν ἐν ἀμ-
φημερινοῦ σχήματι πεποικιλμένων. καὶ γὰρ καὶ τούτων οὐκ ὀλίγοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενοι, διάλειμ-
μα οὐδὲν ἴσχουσιν. ἐρῶ δ' αὐτῶν ὅμως ἕνεκα παραδείγματος, ὀλίγας διαφορὰς, οὐχ ὡς χρησίμους εἰς τὴν ἐνεστῶ-
20 σαν ὑπόθεσιν, ἀλλ' ὅτι τῶν ἰατρῶν ἔνιοι παντάπασι φυσῶνται, ἐξ ὧν ἀλόγως φλυαροῦσι, καὶ δόξαν ἀποφέρον-
ται παρὰ τοῖς ἀξυνέτοις ὡς ἐπιμελεῖς τε καὶ πονητικοὶ καί τι σοφώτερον ἐπιστάμενοι τῶν μόνα τὰ χρή-
σιμα γραψάντων. εἰσβάλλει τοίνυν ὁ παροξυσμὸς τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνομένων πυρετῶν, ἐνίοτε
μὲν, ἄνευ σαφοῦς περιψύξεως. ἐνίοτε δὲ, σὺν ταύτῃ. καὶ διαμένει γε τὰ τῆς ἀρχῆς ἴδια. τοῖς μὲν, ἐπὶ πλείονα.
τοῖς δὲ, ἐπ' ἐλάττονα χρόνον. καὶ δὴ καὶ τὰ τῆς ἀνωμαλίας ὡσαύτως. τοῖς μὲν, ἐπὶ πλέονα. τοῖς δὲ, ἐπ' ἐλάττο-
να χρόνον. καὶ μετὰ ταῦτα ἀναβαίνει μέχρι τῆς ἀκμῆς ὁ πυρετὸς οὗτος. ἐν πλείονι χρόνῳ τῶν διὰ τρίτης παρο-
ξυνομένων. ὑπάρχει δ' αὐτῷ καὶ τι τοιοῦτον, ὃ κατὰ κοινοῖς μὲν, ἔστιν ὅτε γίγνεται σπανίως. πολὺ μᾶλλον δ' ἐν τού-
τῳ φαίνεται, σαφῆ ποιούμενος ἀνάβασιν, ἵσταταί τινι χρόνῳ μηδὲν προστιθείς. εἶτ' αὖθις προστίθησιν. οὕτω δὲ
κατὰ τῆς παρακμῆς ἤτοι γε ὁμαλὴν ποιεῖται τὴν ἀφαίρεσιν, ἢ μεταξὺ ἵστησιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους τοῖς μὲν,
ὥραν μίαν. τοῖς δὲ, δύο, μετὰ ταῦτα ἀφαιρεῖ. καὶ δὴ καὶ μέχρι τῆς εἰσβολῆς τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ τοῖς μὲν,
30 ἀφαιρεῖν. τοῖς δὲ, ἐν ᾧ περ ἐστὶ μεγέθει διαμένει. μᾶλλον δὲ τοῦτο τοῖς διὰ τρίτης ὑπάρχει. διότι καὶ ἡ περίοδος
αὐτῶν ἐστὶ μακροτέρα. διπλασία γάρ πως ἐστὶ τῷ χρόνῳ τῶν διὰ τρίτης παροξυνομένων πυρετῶν, ἡ περίοδος,
εἰ παραβάλλοιτο τῇ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ὥστε ἐναργῶς δι' αὐτοῦ χρήζει τὸ λείψανον τῆς παρακμῆς
αὐτῆς, ἐν ἴσῳ διαμένων μεγέθει. πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τρόποι περιόδων εἰσὶ, διαφοραῖς μερικαῖς ποι-
κιλλόμενοι, περιττοὶ πρὸς τὰ νῦν ἐνεστῶτα. διὰ τοῦτο δὲ ἐνίων ἐμνημόνευσα, διότι τῶν ἰατρῶν
οἱ μὴ γινώσκοντες, ὡς οὐκ ἔστιν οἰκεία τοῦ παρόντος σκέμματος ἡ τοιαύτη διδασκα-
λία, γεγράφασι περὶ αὐτῶν, ἁμαρτάνοντες καὶ κατ' αὐτῶν τὴν διήγησιν.
ἀλλ' οὐ νῦν καιρὸς ἐλέγχειν αὐτοὺς ἐν οὐκ οἰκείῳ σκέμματι. μαθήσῃ δ'
ἐπιστημονικῶς, ὅτι γε φλυαροῦσιν ἄχρηστα, καὶ ὅτι θαυμαστῶς ἱπ-
ποκράτους εὑρόντος, τὴν ἐν αὐτοῖς μέθοδον, οὔτ' ἐξειργάσα-
40 τό τις αὐτὴν. καὶ πρὸς τούτῳ καὶ διέφθειραν οἱ πλεῖ-
στοι, κατ' ἐκεῖνο μάλιστα τοῦ λόγου τὸ χωρίον, ἔνθα
συνάπτειν μέλλω τοῖς εἰρημένοις καιροῖς,
τὰ βοηθήματα. πραχθήσεται
μοι τοῦτο, τοὺς ὅλου τοῦ νοσήμα-
τος ἐπιδείξαντι και-
ροὺς. ἄχρι μὲν γὰρ
τοῦ δὲ, τοὺς
ἐν μέ-
ρει διῆλθον μόνους.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΝΟΣΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙΡΩΝ.

Ὅλου τοίνυν τοῦ νοσήματος ἐπινοοῦμεν καιροὺς, ἀνάλογον ταῖς ἡλικίαις τῶν ζώων. ἕνα μὲν, καὶ πρῶτον τῆς γενέσεως αὐτῶν. δεύτερον δὲ, τὸν τῆς ἀναβάσεως. τρίτον δὲ, τὸν τῆς ἀκμῆς. καὶ τέταρτον, τὸν τῆς παρακμῆς, ὅταν γε μέλλωσιν οἱ κάμνοντες σώζεσθαι, φθασάντων γὰρ ἀποθανεῖν αὐτῶν ἤτοι κατὰ τὴν ἀνάβασιν, ἢ τὴν ἀκμὴν, εὔδηλον ὡς οὐ διεξῆλθεν ἅπαντας τοὺς καιροὺς, ἡ τοιαύτη νόσος. ἀλλ' ἥ γε διεξερχομένη, [illegible] περὶ πάντων αὐτῆς τῶν μορίων ἀμφισβητήσεις ἔχει. τινῶν μὲν, ἕνα χρόνον εἶναι λεγόντων τὴν ἀκμὴν, ἐπινοίᾳ μόνῃ λαμβανόμενον. ἐνίων δὲ, ὡς ἐν τοῖς συνόχοις, ἀκμὴν μὴ εἶναι τὸ σύμπαν. ἐνίων δ' εἰς ἀρχὴν ὀλιγοχρόνιον εἰσάγειν τὴν ἀκμήν. ἄλλων δ' οὐκ ἐν τούτοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασι νοσήμασιν, ἀφαιρούντων τὴν ἀρχήν. ἄλλων δ' ἐνίοτε καὶ τὴν παρακμὴν ἀφαιρούντων, ἂν ἐξ ἀποκοπῆς, ὡς ἐκεῖνοι καλοῦσιν, ἡ νόσος λυθῇ. πρῶτον μὲν οὖν χρὴ τὰς ἀμφισβητήσεις διαλύεσθαι ταύτας. εἶτα ἀκριβῶς διαρθρῶσαι τὰς ἐννοίας τῶν καιρῶν τῆς ὅλης νόσου. καὶ μετὰ ταῦτ' εἰπεῖν αὐτῶν τὰ γνωρίσματα. κἄπειθ' ἑξῆς εἴη δεῖξαι τὸ χρήσιμον, ἀναμίξαντας τοῖς κατὰ τὰς περιόδους. ἡ τοίνυν ἀρχὴ τῆς νόσου καθ' ὅσον εἰσβάλλει ποτὲ καταπιπτούσης τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως ἐν ἁπάσαις αὐταῖς ἐστιν, ἄνευ χρόνου παρατάσεως, ἐπινοουμένη. ἐν τούτῳ μέντοι γε καὶ εἰ συγχωρεῖται παντὸς νοσήματος ὑπάρχειν τινὰ γένεσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ζώοις ἐπινοοῦμεν. οὐ γὰρ ἐκ μορίων δή τινων ὥσπερ τὸ ζῶον ἐκ κεφαλῆς, καὶ θώρακος, καὶ κώλων, οὕτω καὶ τὰ νοσήματα σύγκειται. ἐκπίπτοντες γὰρ τοῦ κατὰ φύσιν, ἐν ἀκαρεῖ μέν τινι χρόνῳ τὴν γένεσιν ἔχει. τοὐντεῦθεν δὲ ἀναβαίνει μέχρι τῆς ἀκμῆς. ἔστω γὰρ εἰ τύχῃ κατὰ δυσκρασίαν τὸ νόσημα, καθ' ἣν ἡ μὲν ἐπιδέδεικται καὶ ὁ πυρετὸς συνιστάμενος. ἀναγκαῖον οὖν ἐπειδὰν πρῶτον ἡ παρὰ φύσιν αὕτη γένηται θερμασία, πυρέττειν τε τὸν ἄνθρωπον, ἐπιτείνεσθαί τε μέχρι τῆς ἀκμῆς τὴν θερμασίαν. οὐ γὰρ οὐκ ἔστι μέρη, πῶς ἂν εἴη γένεσις ἐν χρόνῳ τῷδε; ταῦτ' εἴρηταί μοι, καὶ κατ' ἀρχὰς εὐθέως ἀπήντησά τε πρὸς αὐτὰ, τῶν κατὰ περίψυξιν εἰσβαλλόντων πυρετῶν ἀναμνήσας. ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς περιόδοις αὐτάρκης ἡ ἀπάντησις. εἷς γὰρ τῶν ἐν μέρει καιρῶν καὶ τῇ τάξει πρῶτος ὁ τῆς περιψύξεως τῆς συμπάσης νόσου. γελοιότατον ἂν εἴη τὸν τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ πρῶτον καιρὸν ἀρχὴν ἡγεῖσθαι τοῦ νοσήματος ὅλου. τὸ γάρ τοι χρήσιμον ὁ καιρὸς οὗτος, ὃν ὀνομάζουσιν ἀρχὴν νοσήματος, ἐς τὰ βοηθήματα κέκτηται, καὶ πρὸς τοῦτον ἀποβλέπων εἶπεν. ἀρχομένων τῶν νούσων, ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει. ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίαν ἔχειν, βέλτιόν ἐστιν. ὡσαύτως δὲ κἀκεῖ ὃ λέλεκται αὐτῷ. περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλεα πάντα ἀσθενέστερα. καὶ μέντοι καὶ τὸ, περὶ φαρμακείας εἰρημένον, ὡς πέπονα χρὴ φαρμακεύειν, καὶ κινέειν μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν ἢν μὴ ὀργᾷ. καὶ πρὸς τούτοις γε ἔτι τὸ, ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι. πολλά τε πρὸς τούτοις ἕτερα. τὰ μὲν, Ἱπποκράτει. τὰ δὲ, τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς ἅπασι τοῖς παλαιοῖς εἰρημένα, τὴν ἀρχὴν ἡμᾶς οὐκ ἐπιτρέπει νοεῖν τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ τὴν εἰσβολὴν, ἀλλ' ἐπὶ μακρότερον, ὡς καὶ φλεβοτομῆσαι δύνασθαι, καὶ κλυστηρίῳ χρήσασθαι. ποτὲ δ' εἰ κατεπείγει, καὶ καθῆραι, πρὸς τὸ γελοῖον εἶναι τῶν ἐντὸς τῆς ἑβδόμης ἡμέρας λυομένων νοσημάτων καὶ τῶν εἰς ἐνιαυτὸν παραμενόντων, ὥσπερ καὶ ὁ τεταρταῖός ἐστιν ὅτε, τὴν ἴσην ἀρχὴν τίθεσθαι. πολλὰ μὲν εἴρηταί μοι περὶ τῆς δὲ τῆς ἀρχῆς, καὶ κατὰ τὸ περὶ κρίσεων πρῶτον. ἐπιδεικνὺς ὅτι τὸν πρῶτον τοῦτον καιρὸν ὡς αὖτις γνωρίσειεν. ἣν δ' αὐτοῦ κεφάλαιον ἡ ἀπεψία τῆς νόσου. βέλτιον δὲ κἀνταῦθα πρὸς ἐκείνοις εἰπεῖν, ὅσα τῇ παρούσῃ διεξόδῳ χρήσιμα. κείσθω τοίνυν πρῶτον ἀρχὴν φλεγμονῆς ζητεῖσθαι. τίς οὐκ ἂν φαίη τὴν οἱονεὶ γένεσιν αὐτῆς ὑπάρχειν ἐν ἐκείνῳ παντὶ τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν πληροῦται τὸ μόριον αἱματώδους οὐσίας, εἴτε γὰρ ἐπὶ παρεμπτώσει συμβαίνει τὸ τοιοῦτον, εἴτ' ἐπὶ τῇ στεγνώσει πάντων τῶν ἀγγείων, εἴτε ἐπὶ περιστάσει τινὶ τῶν ὄγκων ἐν τοῖς πόροις, εἴθ', ὡς ἡμεῖς ἐδιδάξαμεν, ἔν τε τῷ περὶ τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας, καὶ τῷ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων ὑπομνήματι, πλεονεξίας τῆς αἵματος ἐν τῷ μορίῳ συνίσταται γενομένης τῆς φλεγμονῆς, οὗτος ἔσται πρῶτος καιρὸς, ἐν ᾧ πληροῦται τὸ μόριον ἀνακείμενον τῷ μεγέθει τοῦ πάθους. ὅταν δὲ τὸ μὲν ἐπιρρέον, παύσηται. τὸ δ' ἐν τῷ φλεγμαίνοντι περιεχόμενον, ὑπάρξηται σήπεσθαι, θερμασία τις γίνεται διὰ τὴν σηπεδόνα, καὶ ἡ χύσις ἐπὶ πλέον, διὰ τὴν θερμασίαν, ἐφ' ᾗ καὶ πνεῦμα γεννᾶται, καὶ δι' ἄμφω ταῦτα διατείνεται μᾶλλον, ἢ πρόσθεν τὸ μόριον, εἰ καὶ μηδὲν ἐπιρρέοι. δεύτερος οὗτός ἐστι χρόνος ὁ τῆς αὐξήσεως τῆς φλεγμονῆς. ὅταν δὲ εἰς πῦον ἤδη μεταβάλλοι, μέγιστοι μὲν δή που πόνοι τηνικαῦτα καταλαμβάνουσι. περὶ γὰρ τὰς γενέσεις τοῦ πύου οἱ πόνοι, καὶ οἱ πυρετοὶ μᾶλλον, ἢ γενομένου. καλεῖται δ' ἀκμὴ τοῦ πάθους ὁ τοιοῦτος καιρὸς, εἰ δὲ ἐκπυϊσκόμενον, ἢ διαφορούμενον τὸ ῥεῦμα, τόν τ' ὄγκον ἐλάττω, καὶ τὴν τάσιν ἀποφαίνει, παρακμῆς ἀρχὴ τὸ τοιοῦτόν ἐστιν. οὕτω μὲν ἐπὶ τῆς φλεγμονῆς οἱ καιροὶ διαιροῦνται. ἐπὶ πυρετοῦ δὲ τοῦ μὲν ἐπὶ φλεγμονῇ συνισταμένου τοὺς αὐτοὺς ἐκείνῃ τίθεσθαι καιρούς. τοῦ δ' ἐπὶ χυμοῦ ἄνευ φλεγμονῆς. τὸν μὲν τῆς ἀπεψίας τῶν λυπούντων χυμῶν χρόνον, ἀρχήν. ὅταν δ' ἄρξηται πέττεσθαι, πεπαῦσθαι μὲν τὴν ἀρχὴν, τὸν δεύτερον δ' ἥκειν καιρὸν τὸν τῆς ἀναβάσεως ὀνομαζόμενον. ὁπότε δὲ ἡ πέψις αὐτῶν συντελεῖται μάλιστα, τὸν τῆς ἀκμῆς. εἶθ' ἑξῆς τὸν τῆς παρακμῆς, ἐν ᾧ πέπαυται μὲν ἤδη τό, τε μέγεθος τῶν συμπτωμάτων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πεττομένων. ὀλίγον δ' ἐστὶν ἔτι λείψανον τῶν πεφθῆναι δεομένων χυμῶν. ἐδήλωσα δ' ἐν τῇ περὶ κρίσεων πραγματείᾳ, καὶ τὰ γνωρίσματα πάντα τά τε τῆς πέψεως τῆς ἀμυδρᾶς, καὶ τὰ τῆς παντελοῦς ἀπεψίας. καὶ τὰ τῆς ἐναργοῦς, καὶ τὰ τῆς τελείας. ἴδια μὲν ὑπάρχοντα, τῶν κατὰ τὴν γαστέρα πέψεων. ἴδια δὲ, τῶν κατὰ τὰς φλέβας. ἴδια δὲ ἄλλα, τῶν ἀναπνευστικῶν. ἐλαμβάνετο δὲ, τὰ μὲν, ἐκ τῶν διαχωρημάτων. τὰ δὲ, ἐκ τῶν

οὔρων. τὰ δὲ, ἐκ τῶν πτυσμάτων. καὶ ταῦτα ἐπὶ πλεῖστον ἐν ἐκείνῳ τῷ λόγῳ διῆλθον ἅμα τοῖς Ἱπποκράτους ῥήσεσι. ἀρκεῖ δὲ ἐν τῷ νῦν ἐνεστῶτι τοσοῦτον μόνον εἰπεῖν, ὡς καὶ τῶν ἑλκῶν οἱ αὐτοὶ καιροί. πρῶτον μὲν γὰρ ἰχῶρες ὑδατώδεις ἄπεπτοι καὶ λεπτοὶ ῥέουσιν ἐξ αὐτῶν. εἶθ᾽ ἑξῆς, ἐλάττους τε καὶ παχύτεροι. κἄπειτα ἤδη πύον λεπτόν. εἶτα ἔλαττον μὲν τῷ πλήθει τοῦτο γίνεται. παχύτερον δὲ, καὶ λευκότερον. ὥστε οὐδέν ἐστι τῶν λυομένων παθῶν, ὃ μὴ διεξέρχεται τούτους καιρούς. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐξ ἄλλου τινὸς ἡ γνῶσις αὐτῶν, ὅτι μὴ τῶν τῆς ἀπεψίας τε καὶ πέψεως σημείων, ἃ διὰ τῶν περιττωμάτων γνωρίζεται. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ἢ πεπτηκέναι τὰ γαστρὸς διαχωρήματα; θεασάμενος ἄχυλα τά; τίς δὲ οὐκ οἶδεν οὖρον ὑδατῶδες ἰδὼν ἤτι χεῖσθαι τὴν ἐν τοῖς ἀγγείοις πέψιν; τίς δὲ λεπτὸν ἀναβηττόμενον πτύσμα κατὰ πλευρῖτιν, ἢ περιπνευμονίαν ἑωρακὼς ὁμοίως, οὐ συνήσει ὡς ἀρχή ἐστι ἔτι τοῦ πάθους; οὕτω δὲ κἀν ταῖς ὀφθαλμίαις. ἐν ἀρχῇ μὲν, ἀπορρεῖ πολὺ καὶ λεπτὸν ἄπεπτον ἱκανῶς. ἐφεξῆς δὲ, ἔλαττόν τε καὶ παχύτερον, ὑπογραφήν τινα πέψεως λαμβάνον. εἶτα ἐν τῷ χρόνῳ προϊόντι, τοῦ μὲν πλήθους μειουμένου. τῆς συστάσεως δὲ, ἐπὶ τὸ παχύτερον ἰούσης, αὐξάνεται τὰ τῆς πέψεως εἰς τοσοῦτον, ὡς καὶ κολλᾶσθαι τὰ βλέφαρα κοιμηθέντων ὑπὸ τῆς γινομένης λήμης. ἥτις καὶ αὐτὴ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν, λεπτὴ καὶ πολλή. τῷ χρόνῳ δὲ, ἐλάττων τε καὶ παχυτέρα γινομένη, τήν τε πέψιν τοῦ νοσήματος ἐνδείκνυται, καὶ τὴν παρακμὴν αὐτοῦ. καὶ μὴν καὶ τῶν ἐξ ἐγκεφάλου καταρρεόντων δι᾽ ὑπερῴας καὶ ῥινῶν. ἀρχὴ μὲν, ὅταν ὑδατῶδές τε καὶ λεπτὸν ᾖ, καὶ πολὺ, καὶ δριμὺ τὸ φερόμενον. ἐσχάτην γὰρ ἀπεψίαν ἐνδείκνυται ταῦτα. πέψεως δ᾽ ἐστὶν ἤδη γνωρίσματα παχύτερόν τε καὶ ἧττον δριμὺ καὶ ὀλίγον κενούμενον. εἰ δὲ καὶ ἡ καλουμένη μύξα καὶ βλέννα συναπέρχοιτο, βεβαιότερον ἤδη τοῦτο ἐστὶ πέψεως σημεῖον, ὥσπερ δὲ καὶ εἰ παχυτέρα μὲν αὐτῆς καὶ ἐλάττω γινομένη, πολὺ δὴ καὶ μᾶλλον πέψιν ἐνδείκνυται. καὶ οὗτοι μὲν οἱ καιροὶ τῶν νοσημάτων εἰσὶν ἐξ ὧν οἱ κάμνοντες σώζονται. περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐν οἷς ἀπόλλυνται, μικρὸν ὕστερον ἐρῶ. διαρθρώσας πρότερον, ὅσα διορισμοῦ τινος τῶν εἰρημένων δέονται. ἓν μὲν οὖν ἐστιν αὐτῶν, καὶ τὸ περὶ τῆς ἀκμῆς. εἴτε ἄχρονος ὑπάρχει διαπαντὸς, ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῇ, καὶ εἰ πρὸς τὴν αἴσθησιν φαίνοιτο παρεκτεινομένη πολλάκις ἀξιολόγοις χρόνοις, εἴτε διαπαντὸς ἔχει τι πλάτος, ὅτε μὲν, μεῖζον. ὅτε δὲ, ἔλαττον. εἴτ᾽ ἐπὶ τινῶν μὲν νοσημάτων, ἔγχρονος. ἐπὶ τινῶν δὲ ἔγχρονος. μακροτέρου δὲ λόγου δεομένου τοῦ σκέμματος, ἔοικα παραλείψειν αὐτὸ ἅπαντα, μιμησάμενος Ἱπποκράτη περὶ τῆς κατὰ τὸν ὦμον ἐκπτώσεως εἰπόντα. οὐ μέντοι ἰσχυρίζω ἔγωγε περὶ αὐτοῦ, καίτοι ἔχων ὅτι λέγω. καθάπερ γὰρ ἐκεῖνος ἠρκέσθη τοῖς διαπαντὸς ἑωραμένοις αὐτῷ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον κἀγὼ νῦν ὡς διαπαντὸς ἰδὼν ἐρῶ. πᾶσαν ἀκμὴν τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν χρόνῳ γινομένην ἐθεασάμην. ὥστε κἂν εἰ πρὸς τὴν φύσιν ἄχρονος εἴη, μηδὲ μιᾶς ἐξ αὐτοῦ χρείας ἀπολαύειν ἡμᾶς. ὅταν γὰρ πρῶτον αἰσθήσει σαφὴς ἡ παρακμὴ γένηται, τότε τοῖς ἁρμόττουσιν αὐτῇ βοηθήμασι χρώμενος. μέχρι δ᾽ ἂν ἀπὸ τῶν ἴσων ἀριθμῶν εἰσήκει τὸ μέγεθος τοῦ πυρετοῦ. μέχρι τοσούτου τῷ μεγέθει τῆς ἀκμῆς οἰκεῖα πράττειν προσήκει. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπ᾽ ὀφθαλμίας, καὶ πλευρίτιδος, καὶ πάσης φλεγμονῆς, ἑκάστου τε τῶν ἄλλων νοσημάτων, οἱ καθόλου καιροὶ τὴν τῶν διαφόρων βοηθημάτων ὑπαγορεύουσι χρῆσιν, αἰσθήσει μετρούμενοι. λοιπὸν οὖν γίνεται σκέμμα, τὸ περὶ τοῦ πλάτους τῆς ἀκμῆς, εἴτε τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν, εἴτε τῆς ὅλης νόσου τι σκοποῖτο. νυνὶ δὲ οὐ πρόκειταί μοι τὰ τοιαῦτα διαιρεῖν, ὡς οἱ τὰ πάντα ἐν πᾶσι φέροντες, πράττουσι, ὧν εἷς ἐστι καὶ Ἀρχιγένης. ἀναμίγνυσι γὰρ οὗτος ὁ ἀνὴρ ἰατρικωτάταις πραγματείαις. ἐνίοτε μὲν ὑπὲρ ὀνομάτων ζήτησιν. ἔστι δὲ ὅτε καὶ περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ λογικήν. ἡμεῖς δὲ ὥσπερ ἀεὶ τοῦτο ἐφυλαξάμεθα, καὶ νῦν οὕτω πράξομεν, ἐάσαντες ὑπὲρ ἀκμῆς ἑτέροις ζητεῖν, εἴτε ἄχρονός ἐστι, εἴτε ἐν χρόνῳ τινὶ τὴν χρείαν μετρήσομεν. αὐτῆς τὴν φύσιν ὁρῶντες ἐναργῶς, ἔν τε ταῖς ἡλικίαις τὴν ἀκμαστικὴν ἐν πλατεῖ χρόνῳ διαλυομένην. ἔν τε τοῖς νοσήμασιν, ἐνίοτε μὲν ἐν μακροτέρῳ. πολλάκις δ᾽ ἐν ἐλάττονι. πάντως δ᾽ οὖν ἐν αἰσθητῷ. τουτὶ δὲ αὐτὸ τὸ τοῦ χρόνου διάφορον ἐναργέστερόν ἐστιν, ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν ἀκμὴν ἡλικίας ἐν τοῖς ζώοις θεάσασθαι. καὶ γὰρ δὴ καὶ κύνας θηρευτικοὺς, καὶ ἵππους ἀγωνιστὰς ὁρῶμεν ἤδη τι ποιοῦντας οἰκεῖον ἔργον ἐν τῷ τῆς αὐξήσεως καιρῷ. καὶ μετὰ ταῦτα τελείους τε αὐτοὺς φαμὲν γεγονέναι, καὶ βλέπομεν ἐναργῶς ἰσχυροτέρους μὲν, ἢ πρόσθεν. ὡσαύτως δὲ ἰσχύοντας οὐκ ἐνιαυτῷ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ δυοῖν, ἔστιν ὅτε καὶ τρισὶν ἔτεσιν. ὥσπερ καὶ ἀνθρώπους ἀθλητὰς οὐ τρισὶ τούτοις γε μόνον, ἀλλὰ καὶ τέτταρσι καὶ πέντε πολλάκις ἔτεσιν ἰσοσθενεῖς διαμείναντας ὡς πρὸς αἴσθησιν. οὕτω δὲ ὡς ἔφην καὶ κατὰ τὰς νόσους οἵ τε κατὰ μέρος παροξυσμοὶ τὰς ἀκμὰς ἐν χρόνῳ ποιοῦνται σαφεῖ. καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον οἱ καθόλου καιροὶ τῆς ὅλης νόσου πλάτος ἔχουσιν. οἵ τε ἄλλοι πάντες, ὅ τε τῆς ἀκμῆς, οὐδὲν ἧττον ἐστὶν ὅτε τῶν ἄλλων ἑκάστου. γνωρίζειν δὲ αὐτὰς ἐνίοτε μὲν ἐγχωρεῖ σαφῶς. ἔστι δ᾽ ὅτε, ἀμυδρῶς. ἢ καὶ παντάπασιν ἀγνοεῖν, ἄχρι παμπόλλου. καὶ κατὰ τοῦτο ἔνια δοκεῖν τῶν νοσημάτων εὐθὺς εἰσβάλλειν ἀκμάζοντα. καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸ τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. οὔτε γὰρ ὁ λεγόμενος συνεχὴς πυρετὸς εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀκμῆς ποτε εἰσέβαλεν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς πρώτης προσβολῆς ἄχρι τῆς τελεωτάτης ἀκμῆς, ὥραις ἤτοι τέτταρσι, ἢ τρισὶν ἀφικνεῖται τοὐλάχιστον. ἐντεῦθεν δὲ πάντως ἴσως ἑαυτῷ μένων, συνεχῶς ἄχρι κρίσεως. ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ μάλιστα ἐξαίφνης εἰσβάλλον ἀκμάζον εἴποι τις ἂν τὴν ἀποπληξίαν, οὐδὲ γὰρ ἀκριβῶς ἐστι τὸ τοιοῦτον, ἀλλ᾽ ἐν μὲν βραχεῖ χρόνῳ διεξέρχεται τήν τε ἀρχὴν καὶ τὴν ἀνάβασιν, οὐ μὴν ἄναρχόν τε ἐστι, οὐδ᾽ εὐθὺς εἰσβάλλει τελεώτατα. ὥσπερ οὐδὲ ὁ τῆς ἐπιληψίας παροξυσμός. οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἁλίσκεται ἐξαίφνης τῷ συμπτώματι, καθάπερ οἱ τὸν τράχηλον ἀφαιρούμενοι, καίτοι καὶ τούτων, ἡ τομὴ πρῶτον τινὰ χρόνον ἔχει, καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον, ὥσπερ εἰ καὶ χειρουργός τις ὁ τοῦτον τέμνει. ἀλλὰ γὰρ εἰ βούλει συγχωρείσθω χωρὶς χρόνου, τήν τε ἐπιληπτικὴν καὶ τὴν ἀποπληκτικὴν γίνεσθαι κατάπτωσιν. ἵν᾽ ὅπερ ἐξ ἀρχῆς προὐθέμην διέλθω. τουτὶ μὲν τὸ αὐτὸ σύμπτωμά ἐστιν, ἡ γινομένη κατάπτωσις. ἡ νόσος δὲ, οὐ τοῦτο ἐστὶ, ἀλλὰ χρὴ πάντως, αὐτὴν ὡς ἀπεδείξαμεν, εἶναι τινὰ διάθεσιν σώματος. εἰ δὲ οὐκ ἔχομεν ἔτι γινωσκούσης αὐτῆς, εἰ-

τι αὐξανομένης γνώρισμά τι. τὸν μὲν ἀκόλουθον λόγον, οὐκ ἀναστρέπει τοῦτο, καθ' ὃν ἐλέγομεν παντὶ νοσήματι
ἀναγκαῖον εἶναι διὰ τῆς ἀναβάσεως ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἀφικνεῖσθαι. δύσγνωστον δὲ ἐνίοτε, καὶ πολλοῖς ἄγνωστον
τῶν νοσημάτων ὁμολογεῖν εἶναί τινα αὔξησιν. ὅτι δὲ ἀληθές ἐστιν ὃ λέγω πείσθαι μοι ἂν σὺ βραχυτάτῳ λόγῳ
τῷδε. σκιῤῥώδεις ὄγκους ἐθεασάμην πολλάκις ἐν σκέλεσιν, εὐθέως ἐξ ἀρχῆς συνισταμένους ἄνευ τοῦ προηγήσασθαι
φλεγμονήν, καὶ φησί γε ἐνίοτε καὶ τέτταρσιν ἔτεσιν αὐξανομένους κατὰ βραχύ, χωρὶς τοῦ παρεμποδίζειν αἰσθητῶς τὰς
ἀναγκαίας τοῦ σκέλους ἐνεργείας. ἐν ᾧ χρόνῳ διὰ μέγεθος ἀξιόλογον, ὕστερόν ποτε καὶ τὴν βάδισιν ἐνέχλευσαν τας. ἐπὶ
νόσον τοίνυν, οὐκ ἀδύνατον, ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος ἤδη τινὰ ὄγκον συνίστασθαι σκιῤῥώδη, καὶ λύσεται μέχρι τινὸς τοῦ
τοῦ ἥπατος σύστασις. ὕστερον μέντοι τὰ τῆς διαθέσεως αὐτῆς ἔσται φαυλότερα. μὴ δὲ τό τε δυναμένων ἡμῶν ἐξευρεῖν, ἐφ'
ᾗ διαθέσει τοῦτο συμβαίνει. χρόνῳ δὲ ὕστερον ἤδη που καὶ παρέγχυσις ὑδερικὴ συμβήσεται. μὴ δὲ τότε πρὸς τὴν
10 ἀφὴν διασημαίνοντος τοῦ σκιῤῥώδους ὄγκου, ἀλλ' ὕστερόν γε φανεὶς ἀξιόλογος ἀνέμνησεν ἡμᾶς τῆς ἔμπροσθεν ἀ-
γνοίας. οὐκ ὀλίγους γοῦν ἐγὼ τεθέαμαι κατὰ τὴν τοιαύτην ὁδὸν τῶν συμπτωμάτων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ προ-
φήναντας ὄγκον οὐ σμικρὸν ἐν ἥπατι σκιῤῥώδει. συνιστάμενον μὲν, ἐκ πολλοῦ. λανθάνοντα δὲ, διὰ τὴν αὐτοῦ
σμικρότητα καὶ εὐτροφίαν τῶν καθ' ὑποχόνδριον μυῶν. ἀλλ' ὅταν αὐξανόμενος ὁ σκίῤῥος ἅμα μὲν ἐπανα-
βῇ τοῖς κυρτοῖς τοῦ ἥπατος. ἅμα δὲ ἀτροφίας αἴτιος γένηται τοῖς τε ἄλλοις τοῦ ζώου μορίοις, καὶ τοῖς καθ' ὑπο-
χόνδριον μυσὶν, ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐναργῶς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διαγνώσεις. αὐτοῦ γὰρ ἤδη ὑπάρξαντος ἀξιολό-
γου μεγέθους. τὸ μὲν δὴ τοιαῦτα πάντα συνῆπται τῇ τῶν πεπονθότων μορίων ἐπισκέψει περὶ ἧς οὐ πρόκει-
ται μὲν ἐν τῷ παρόντι σκοπεῖσθαι. δεδήλωται δὲ, ὑπὲρ τῆς κοινωνίας αὐτῶν, οὐκ ἀχρήστως. ἐπεὶ δὲ τὸν ἐξ ἀρ-
χῆς λόγον ἴδιοι καιροὶ. ἑκάστου τῶν νοσημάτων, ἴδιός ἐστι χρόνος ὁ τῆς γενέσεως. ἐνίοτε μὲν, αἰσθητός. ἐνίοτε δὲ,
οὐκ αἰσθητός. ἀφ' οὗ πάλιν ὁ τῆς αὐξήσεως, οὐχ ὁμοίως ἐπὶ πάντων αἰσθητός. οὐ δὲ οὕτως, εἰς ἀπὸ τῆς ἀκμῆς ἕ-
20 πεται πάντως αἰσθητός. ὁμολογούντων ἡμῶν ἐστιν ὅτε μηδὲν ἔχειν ἐναργὲς γνώρισμα τῆς ἀρχῆς τοῦ πάθους
καὶ τῆς αὐξήσεως. ἐπὶ τούτων οὖν ὡς πρὸς τὴν χρείαν τῆς τέχνης, ἀληθῶς τις ἐρεῖ τὸν τῆς ἀκμῆς μόνον ὑπάρ-
χειν καιρόν. εἰ δὲ καὶ σώζεσθαι μέλλοιεν, ἕπεσθαι πάντως αὐτῷ τὸν τῆς παρακμῆς, αἰσθητὸν καὶ τοιοῦτον. ὡς ἂν
ἐν χρόνῳ συνιστάμενον, οὐκ ἀπολείπει. καὶ γὰρ εἰ δι' αἱμοῤῥαγίας, ἢ δι' ἱδρώτων τις ὀξέως κριθείη, χρόνος γοῦν
τις ὑπάρχει καὶ τούτῳ αἰσθητός, ὁ τῆς παρακμῆς. εἰ δ' ἐλάττονος τούτου καθ' ἕτερα νοσήματα γινομένου τρισὶν,
ἢ τέτταρσιν, ἢ καὶ πλείοσιν ἡμέραις παρακμάζοντος, τοῦτο οὐδὲν τὸν ἔμπροσθεν λόγον φαίνεται παραβλάπτον,
οὐδὲ διαβάλλει τὸ κεφάλαιον τῆς ἀποφάσεως, ἀλλ' ἔτι μένει, τὸ πάντων τῶν νοσημάτων, ὅσα λύεται καθάπερ
ἀκμὴν, οὕτω δὴ καὶ παρακμὴν ὑπάρχειν τινά. τούτων ἡμῖν αὐτάρκως ἀποδεικνυμένων, ἐπισκεψόμεθα περὶ
τῶν μὴ λυομένων νοσημάτων. διττὴ δέ ἐστιν αὐτῶν ἡ φύσις. ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν ἔχει τὴν κατασκευὴν, ὅταν ἀ-
κριβῶς αὐτὴν ἔχει συμπληρουμένην. ἔνια δὲ, ἐκ μὲν τῆς τῶν χυμῶν ἐστι φύσεως, ἀλλ' ὅταν ἀποκτεῖναι φθάσῃ, κα-
30 τὰ τοῦτο αὐτοῖς γίνεσθαι συμβαίνει. τρίτος δὲ καὶ τούτων ὁ τρόπος ἐστὶν, ἢ γὰρ διὰ τὴν τοῦ κάμνοντος ἀδυνα-
μίαν, ἢ διὰ τὴν τῶν νοσημάτων ἰσχὺν, ἢ διὰ τὰ συναμφότερα ἀναιρεῖ πρὶν λυθῆναι. καθ' ἕτερον δὲ λόγον, εἷς κοι-
νὸς τύπος ἁπάντων ἐστὶ τῶν τοιούτων, ὅταν ὑπὲρ τὴν δύναμιν ᾖ, τὸ γάρ τοι συνέχον αὐτὸ τῆς ἀπωλείας τοῦ
κάμνοντος ἐν τούτῳ τέτακται, μήτε σωθῆναι δυναμένου τινὸς, εἰ μὴ κρατήσειεν ἡ φύσις τῆς νόσου μήτε
ἀπόλλυσθαι χωρὶς τοῦ νικηθῆναι μὲν τὴν φύσιν, ἐπικρατέστερον δὲ αὐτῆς γενέσθαι τὸ νόσημα. καὶ διὰ τοῦ-
τό γε τινὰς ἐν σημαίνεσθαι νομίζουσιν ἐκ τοῦ μεγάλου νοσήματος, ἐν τῷ πρός τι συνισταμένου. οὐκ εἰδότες ὅτι
λέγεται μὲν ποτε καὶ οὕτω τὸ μέγα νόσημα, καθάπερ ἂν εἰ καὶ μεῖζον ἐλέγομεν, ὅταν ὑπὲρ τὴν δύ-
ναμιν ᾖ. λέγεται δὲ κατ' ἰδίαν οὐσίαν, ὡς ἄνθρωπος, ἢ ἵππος, ἢ βοῦς μέγας. ἀποδέδεικται δέ μοι καὶ περὶ
τούτου τοῦ διττοῦ σημαινομένου, πολλάκις ἤδη δι' ἑτέρων. τὸ δὲ πάντα ἐν πᾶσιν ἐξεργάζεσθαι, φλύαρον.
ὅπερ οὖν εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον ὑπάρχει, τοῦτ' ἐστί. τῶν νοσημάτων ἕκαστον, αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ κέκτη-
40 ται τινα πηλικότητα, βέλτιον γὰρ οὕτως εἰπεῖν ἕνεκα σαφηνείας. ἤτοι δὲ ὑπὲρ τὴν δύναμίν ἐστιν ἡ πη-
λικότης αὕτη τοῦ νοσήματος, ὡς βαρύνειν αὐτὴν, ἢ τοὐναντίον ἀσθενεστέρα τῆς δυνάμεως, ὡς νικηθῆναι πρὸς
ἐκείνης, ἁπάντων τῶν καλῶς γινομένων. ὅταν οὖν ὑπὲρ τὴν δύναμιν ᾖ, τεθνήξεται πάντως ὁ ἄνθρωπος.
οἱ καιροὶ δὲ τῆς νόσου τηνικαῦτα, κατά τι μὲν ὡσαύτως τοῖς προειρημένοις λαμβάνονται. κατά τι δὲ, οὐχ
ὡσαύτως. ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τῇ γενέσει τοῦ νοσήματος ἔχουσα τὴν σύστασιν. ἡ δὲ ἀ-
νάβασις, οὐκ ἐν τῷ πέττεσθαι, καθάπερ ἐπὶ τῶν σώζεσθαι μελλόντων. ἀλλ' ἐν τοῖς τῆς ἀπεψίας, καὶ τοῖς
ὀλεθρίοις σημείοις. ἐδείχθη τε ἔτι μεμνήμεθα, διαφέροντα ταῦτα ἀλλήλων. λεχθήσεται δὲ, ἀναμνήσεως ἕνεκα καὶ
νῦν ἐξ αὐτῶν ἔνια. τὸ μὲν οὖν εὔχρουν οὖρον, καὶ μετρίως παχὺ, πάντων οὖρον ἐστὶ κάλλιστον, ὅσον ἐπὶ τῇ χροιᾷ
καὶ συστάσει. συμπαρεῖναι δὲ αὐτῷ χρὴ πάντως ἤτοι γε ἐναιώρημα χρηστὸν, ἢ νεφέλην, ἢ ὑπόστασιν, ὡς ἂν ἡ τοῦ νο-
σήματος ἀπαιτῇ φύσις. ἄλλως μὲν γὰρ ἐδείξαμεν ἐν τοῖς χολώδεσι νοσήμασιν. ἄλλως δὲ, ἐν τοῖς ἐξ ὠμῶν χυμῶν
50 πλήθεσι, τὰς ὑποστάσεις γινομένας. ἐκ διαμέτρου δὴ, ὡς ἄν τις εἴποι, τὸ μὲν ἄπεπτον οὖρον ἐστὶ, ὃ μήτε ἐναιώρημα, μήτε ὑπό-
στασιν ἔχει, μήτε νεφέλην, ἀλλὰ μὴ δὲ πάχος τι προσειληφὸς, ἢ ὠχρότητα, λευκὸν δέ ἐστι τῇ χροιᾷ, καὶ λεπτὸν τῇ
συστάσει, καθάπερ ὕδωρ. εἰ μέντοι νεφέλη τις, ἢ ἐναιώρημα μέλαν, ἢ ὑπόστασις, ἐν αὐτῷ γένοιτο μέλαινα. καὶ μᾶλλον
εἰ καὶ σύμπαν εἴη ζοφῶδες, ὀλέθριον ὑπάρχει. καθάπερ εἰ καὶ κριμνώδη τινα, ἢ πεταλώδη κατ' αὐτὸ φαίνοι-
το. καὶ μὴν καὶ τὸ δυσῶδες ἰσχυρῶς, καὶ τὸ λιπαρὸν, ὅπερ ἐλαιῶδες ὀνομάζουσιν, ὀλέθριον. ταῦτα μὲν οὖν ἐστι
τὰ οὖρα, μεγάλου νοσήματος γνωρίσματα. ὃ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἔλεγον ὑπάρχειν μέγα. μέγα δὲ, εἰ καὶ τὸ πτύ-
σμα πλευριτικοῖς, καὶ περιπνευμονικοῖς, ἤτοι μέλαν, ἢ πικρὸν ἰσχυρῶς, ἢ ἀφρῶδες, ἢ δυσῶδες ἱκανῶς, ἢ
μηδ' ὅλως πτυόμενον, ἰσχυρᾶς ὀδύνης, ἢ δυσπνοίας κατεχούσης τὸν ἄνθρωπον. ἀνάλογον δὲ τοῖς δὲ, κἀπὶ τῶν ἄλ-
λων νοσημάτων, ὅσα καθ' ἧπαρ, ἢ γαστέρα συνίσταται, τούτων ὀλεθρίων σημείων ὑπάρχει γένος. ὅθεν οὐδὲ ὁρίζεται

παραπλησίως διόντι τῇ τῶν σωθησομένων ἀκμῇ τῶν ἐν τοῖς τοιούτοις νοσήμασιν. ἐκεῖ μὲν γὰρ οἱ μέγιστοι παρο-
ξυσμοὶ, τὴν ἀκμὴν ἀφορίζουσιν. ἐνταυθοῖ δὲ, οὐκ ἐνεῖσαι τοῦ μεγίστου ὁμοίως, ὡς αὖ μὴ δὲ πεπτομένου τὴν ἀρχὴν τοῦ
νοσήματος. ἀλλ᾽ ἐπινοίᾳ χρὴ λαμβάνειν τὸ μέγιστον. εἰς ὃ ποτὲ μὲν ἀφικνεῖται τὸ νόσημα. ποτὲ δὲ, ἀναιρεῖ φθάσαν.
ἐπὶ μέν γε τῆς λυομένης φλεγμονῆς, ἡ τοῦ πύου γένεσις, ὅρος τῆς ἀκμῆς. ἐπὶ δὲ τῆς μὴ μελλούσης λύεσθαι.
δυνατὸν μὲν τὸν ἄνθρωπον ἀποθανεῖν ἐστὶ καὶ κατὰ τὴν ἀνάβασιν αὐτῆς. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ διαρκέσαι τὴν δύνα-
μιν, ἰσχυροτάτην ὑπάρχουσαν ἄχρι τοῦ τελευταίου μεγέθους. ταύτης γάρ τοι τῆς φλεγμονῆς, ὅταν γε μὴ μέλλοι
λύεσθαι τὸ μέγιστον μέγεθος, ἤτοι γε εἰς γάγγραιναν, ἢ εἰς σηπεδόνα τελευτᾷ. μέχρι δ᾽ αὖ μηκέτι τούτων ᾖ, δυνα-
τὸν αὐτὴν αὐξηθῆναι. ἀνάλογον δὲ τῇ φλεγμονῇ καὶ αἱ καθ᾽ ἕκαστον γένος τῶν ἄλλων νοσημάτων αὐξήσεις νοεί-
σθωσαν. εἴρηται δὲ αὐτῶν οὐ τὰ γένη μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱ διαφοραὶ καὶ τὰ εἴδη δι᾽ ἑνὸς ὑπομνήματος, ὃ περὶ δια-
10 φορᾶς νοσημάτων ἐπιγέγραπται. ἐκείνῳ δὲ μάλιστα σὲ προσέχειν ἀξιῶ τὸν νοῦν, ὃ παροφθὲν, ἱκανῶς ἄν τινα
σφάλλῃ. ἐνδέχεται γὰρ ἐν καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ δυσὶ καὶ τρισὶ νοσήμασιν ἔχεσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὧν τὸ μὲν,
ἤδη παρακμάζει. τὸ δὲ, τὸν ἀρχῆς ἔτι μένει καιρὸν, ἢ τὰ πρῶτα τῆς ἀναβάσεως. τὸ δ᾽ ἐπὶ πλεῖστον ηὔξηται.
κἄπειτα τὸν ἄνθρωπον ἀποθανεῖν. οὔτε διὰ τὸ παρακμάζον, οὔτε διὰ τὸ νεωστὶ ἀρχόμενον, ἀλλὰ διὰ τὸ μεγάλως
ηὐξημένον. μάλιστα μὲν οὖν ἐπισκέπτου τὰς τρεῖς ἀρχὰς τῶν διοικουσῶν ὅλον τὸ σῶμα δυνάμεων, ὅπως διά-
κεινται. λέγω δὲ ταύτας, ἐγκέφαλον, καρδίαν, καὶ ἧπαρ. ἐφεξῆς δὲ, καὶ τὰ ἄλλα σύμπαντα μόρια, τὰ ἀπὸ
τῶν ἀρχῶν ἑκάστης πεφυκότα, νεῦρα, φλέβας, καὶ ἀρτηρίας. καὶ ἄλλα φύσιν μὲν ἰδίαν ἔχοντα, διοικούμε-
να δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἁπασῶν. ἔνια μὲν, ὁμοτίμως. ἔνια δὲ, ὑπὸ τῆς μὲν, μᾶλλον. ὑπὸ τῆς δὲ, ἧττον. ἐκ γὰρ
τῆς τοιαύτης θεωρίας, πρῶτον μὲν, εἴθ᾽ ἕν ἐστιν, εἴτε καὶ πλείω νοσήματα κατὰ τὸν ἄνθρωπον εὑρήσεις. εἶθ᾽ ἑ-
ξῆς, ἑκάστου τοὺς ἰδίους ἐπισκέψαι καιροὺς, ἀναγκαίους ὑπάρχοντας εἰς τὴν τῶν βοηθημάτων εὕρεσιν, ἧς ἕνεκα
20 ἡμῖν ὁ λόγος ὅδε σπουδάζεται. περὶ μὲν γοῦν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα, ἀσθενέστερα. περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυ-
ρότερα. μεταξὺ δὲ τούτων, ὅσα μεταξύ. τὰ μὲν γὰρ τῆς ἀρχῆς ἐγγυτέρω. τῶν ἐγγυτέρω τῆς ἀκμῆς ἀσθενέστερα.
καθάπερ γε καὶ τὰ τοῦ τέλους ἐγγυτέρω. τὰ δὲ ἴσον ἀπέχοντα τῆς ἀρχῆς τε, καὶ τῆς ἀκμῆς μέσα τῆς ἰσχύος
τῶν ἄκρων ἀμφοτέρων. οὕτω δὲ καὶ τὰ τῆς ἀκμῆς, ἴσον ἀπέχοντα καὶ τῆς τελευτῆς, μέσα καὶ ταῦτα τῶν
ἰδίων ἄκρων ἐστίν. ἐπικρατεῖν οὖν ἐν τῇ θεραπείᾳ προσήκει κατὰ μὲν τὴν ἀκμὴν, τὸ παρηγορικόν. ἐπὶ δὲ τῆς
ἀρχῆς καὶ τῆς τελευτῆς, τὸ ἀγωνιστικόν. ἀνάλογον δὲ τοῖς ἄκροις, οἱ μεταξὺ καιροὶ λαμβανέτωσαν, καθάπερ ἐν
τῇ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ λέλεκται ἐπὶ πλέον. νυνὶ δὲ ὅσον ὑπογραφῆς ἕνεκεν, αὐτὰ τὰ
κεφάλαια διῆλθον. ἐνδεικνύμενος τὴν χρείαν τῆς ἐν τοῖς νοσήμασι κατὰ καιροὺς διαφορᾶς. οὐδὲ γὰρ ὅπως τις
διαιτήσει δυνατὸν εὑρεῖν. οὐδέ ποτε δὲ θρέψει χωρὶς τοῦ διορίσαι βεβαίως αὐτούς. εἴ γε χρὴ συντεκμαίρεσθαι
κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς, ὁπηνίκα μὲν ἡ ἀκμὴ τοῦ νοσήματος ἔσοιτο. πηλίκη δὲ ἐστὶν ἡ τοῦ κάμνοντος δύναμις. εἰ μὲν γὰρ
30 ἐξαρκέσει τῷ τῆς ἀκμῆς καιρῷ, καὶ χωρὶς τοῦ τροφὴν προσενέγκασθαι, κράτιστον ἀσιτεῖν, ἄχρι τοῦ τὴν παρακμὴν
ἄρξασθαι. εἰ δ᾽ οὐχ οἷόν τε ἀσιτοῦντα διαρκέσαι, θρεπτέον αὐτὸν ἀπ᾽ ἀρχῆς εὐθέως ἐν ἅπαντι καιρῷ, τῷ δυνα-
μένῳ προσδέξασθαι τροφήν. ἔστι δὲ οὗτος ὁ τῆς ἀνέσεως, λέγω δὲ ἄνεσιν ἄρτι, τὸ δεύτερον μόριον τῆς ὅ-
λης περιόδου, διαιρεθείσης εἰς δύο τὰ πάντα, παροξυσμόν τε καὶ ἄνεσιν. Ἱπποκράτης μὲν οὖν
πάντων πρῶτος, ὧν ἴσμεν, ὀρθῶς περὶ τούτου διορίσατο. βέλτιον δὲ αὖ, ἐξεργάσασθαι
τὴν τέχνην αὐτοῦ, σχεδὸν οὐδεὶς τοῦτο ἐποίησεν. ἔνιοι δὲ καὶ τελέως ἀποχωρήσαντες
αὐτῆς, εἰς μακρολογίαν ἐξετράποντο, καθάπερ καὶ Ἀρχιγένης, ἔν τε τοῖς ἄλλοις
ἅπασι, κἀν τοῖς δύο βιβλίοις, ἃ περὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις καιρῶν ἔ-
γραψατο. μαθήσῃ δὲ ἐναργῶς, ὃ λέγω, δύο ταῦτα ἐξετάσας ἀκρι-
βῶς. ἓν μὲν, εἰς ταυτὶ τὰ νῦν ὑφ᾽ ἡμῶν εἰρημένα δι᾽ ὅλου τού-
40 του τοῦ βιβλίου χρησιμώτατον ἐστὶν εἰς θεραπείαν καὶ
πρόγνωσιν. ἕτερον δὲ εἰ λέλεκταί τι πρὸς Ἀρχι-
γένους. εἰ γὰρ μηδενὸς ἐλλείποντος τοῖς δὲ
φαίνεται λέγων, ἕτερα διπλῶς πλημ-
μελεῖ, μή τε τὰ χρήσιμα διδά-
σκων, βαρύνων τε τῇ τῶν
ἀχρήστων πολυλογίᾳ,
τοὺς ἀναγινώσκον-
τας αὐτοῦ
τὰ βι-
βλία.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΩΣ ΔΕΙ ΕΞΕΛΕΓΧΕΙΝ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΠΟΙΟΥΜΕΝΟΥΣ ΝΟΣΕΙΝ.

ιὰ πολλὰς αἰτίας ἄνθρωποι πλάττονται νοσεῖν. δοκεῖ δ᾽ ἰατρῷ προσήκειν ἡ τῆς ἀλη
θείας εὕρεσις, ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασι. καὶ τούτων οἱ ἰδιῶται ἀξιοῦσι διακρίνειν τοὺς
ψευδομένους τῶν ἀληθευόντων. καὶ γὰρ φλεγμονὴ καὶ ἐρυσίπελας καὶ οἰδήματα
γενόμενα διὰ ἐπιτηδείων τῶν ἔξωθεν φαρμάκων, ἔνεστι φωρᾶσαι καὶ διακρῖναι τοῖς
A ἰατροῖς, ἀπὸ τῶν διὰ αὐτοῦ τοῦ σώματος ὁρμωμένων παθῶν, οὕτω δὲ καὶ πτύσιν αἵμα
τος ἐκ τῶν κατὰ στόματος χωρίων γινομένην, ἀπὸ τῆς ἐκ στομάχου καὶ κοιλίας ἢ
10 τινὸς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. ἐφωράθησαν γοῦν ἤδη τινὲς ἑκόντες ἀναβήττον
τες, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς βηχὸς, ἀναπτύοντες αἷμα, φλεβὸς αὐτοῖς ἐπὶ μορφὰς ἀνα
στομουμένης κατά τι μέρος τῶν οὔλων, ἣν ὁπότε βουληθεῖεν μυζήσαντες τὴν
γλῶτταν, καὶ βήξαντες δῆθεν, ἀπέπτυον, ὡς κάτωθεν ἀνενεγμένον αἷμα, καὶ παραληρεῖν προσεποιήσαντο,
καὶ μωραίνεσθαι, καὶ μωραίνειν ἑτέρους. ταῦτα ἅπαντα προσήκειν τοῖς ἰατροῖς διευρίσκειν τε καὶ διακρί-
νειν ἀλλήλων, οἱ ἰδιῶται νομίζουσιν. οὐδὲ δὴ τούτοις, καὶ πόνον ἰσχυρὸν, ὡς δὲ δοκεῖν δυσέλεγκτον εἶναι. καὶ κα
λούμενόν τε τινὰ πρὸς τῶν πολιτῶν εἰς ἐκκλησίαν, οἶδα πλασάμενον ὀδύνην κωλικὴν, ὅπως μὴ παραγένοι
το, δόξας αὐτῷ συμφέρειν οὕτως, ἐφ᾽ οὗ κατὰ μὲν αὐτὸν τὸν καιρὸν ὑπενόησα ψεύδεσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὕστερον δὲ
καὶ αὐτὸς ὡμολόγησέ μοι. πυριάματα δ᾽ οὖν ἑαυτῷ προσφέρειν ἐκέλευσα· πολλὴν οὐκ ἐδεῖτο λιπαρῶς βοη
θῆναι αὐτῷ, καίτοι φοβερώτατος ἔμπροσθεν ὢν ἐπὶ τοῖς μικροτέροις. καὶ ἑώρακα μὲν πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων,
20 ὀδυνώμενόν τε κωλικῶς, εἶτα πινόντα τοῦ Φιλωνείου φαρμάκου, γινόμενον ἀνώδυνον, ὅπερ ᾔτησέ με πάντως,
* εἴπερ ὠδυνᾶτο. τούτῳ δὲ μαρτυρήσει καὶ τὰ μετὰ ταῦτα, παυσαμένης τῆς ἐκκλησίας, ἐπαύσατο κεκρα-
γὼς, ὡς οὐκέτι ὀδυνώμενος. καὶ μέντοι καὶ ἡ προηγησαμένη δίαιτα τοιαύτη τις ἦν, ὡς μὴ δύνασθαι κωλι
κὴν ἐν αὐτῇ συστῆναι διάθεσιν. διὰ ἀπεψιῶν γὰρ καὶ ψύξεων εἴωθε γίνεσθαι τὰ τοιαῦτα παθήματα, τῷ δὲ οὐδὲν
τοιοῦτον προηγήσατο. τὸ μὲν οὖν γνῶναι τὸ πάθημα μὴ κατὰ λόγον εἶναι τῆς ἔμπροσθεν διαίτης, ἰατρικῆς ἐμ-
πειρίας ἔργον ἐστί. τὸ δὲ ὑπονοῆσαι διὰ τὴν ἐκκλησίαν αὐτὸν οὕτω πλάσασθαι, οὐκ ἔστι τῆς ἰατρικῆς ἴδιον, ἀλλὰ
τοῦ καλουμένου κοινοῦ λόγου, ὃν καὶ τῷ κοινὸν εἶναι πᾶσιν, ὀλίγοι τέλειον ἔχουσιν, ὡς εὐπορεῖν ἐφ᾽ ἑκάστῳ πράγμα
τι, τῶν ποιητέων τε καὶ λεκτέων. ἀναμνηστέον δὲ τῶν εἰρημένων ὡς ἐμπειρία μετὰ τῆς εὐπορίας εὑρίσκει μὲν καὶ τὰ ἄλλα
τινὰ πλαττομένους, εὑρίσκει δὲ καὶ τοὺς ἀλγεῖν προσποιουμένους σφοδρῶς. ἐφ᾽ ἑκατέρου γ᾽ αὐτῆς φάσκων ὀδυνᾶσθαι
σφοδρότατα γόνυ, δοῦλος δ᾽ ἦν οὗτος, τῶν παρεχόντων ἐν ταῖς ὁδοῖς τῷ δεσπότῃ, τὸ προσποιητὸν τῆς ὀδύνης
30 ἐφώρασα, τὴν μὲν ὑπόνοιαν λαβὼν, ἔκ τε τοῦ τὸν δεσπότην αὐτοῦ κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡμέραν διεξορμᾶν, καὶ τοῦ ἔθους τοῦ
νεανίσκου. τοιοῦτος γὰρ ἦν, οἷος καὶ ψεύσασθαι τὰ τοιαῦτα. καὶ μὲν δὴ καί τινος τῶν φιλούντων αὐτὸν ὁμοδούλων
ἐρώμενος, εἴ τις ἐρωτικὴ συνήθεια πρός τι γύναιον ἢ τῷ νεανίσκῳ, δι᾽ ἣν εἰκὸς ἦν αὐτὸν εἰς ἀποδημίαν μακροτέ
ραν κατὰ χώραν τοῦ δεσπότου στελλόμενον θελῆσαι μένειν, καὶ ἦν οὕτως ἔχον. ἔξωθεν μὲν οὖν εὐπορεῖ τοσαῦτα. κατὰ
δὲ αὐτὸ τὸ γόνυ, μέγιστος ἦν ὄγκος, ἰδιώτην εἰσπλῆξαι δυνάμενος, ἐμπείρῳ δὲ τοῦ πράγματος, ἐναργῶς φαινόμενος,
ὑπὸ θαψίας γεγενημένος. τοῦτο δὴ τῆς ἰατρικῆς ἐμπειρίας ἔργον ἐστὶν, οὐκ ἐκ τῶν ἔξωθεν εὐπορουμένων. ἐκ δὲ τῆς αὐτῆς
ἐμπειρίας, καὶ τὸ μηδὲν αὐτῷ προηγήσασθαι τῶν τοιούτων, ὑφ᾽ ὧν εἰκὸς διαθέσεις ἐργάζεσθαι δυναμένων. οὔτε γ᾽ ἐδεδραμήκει
πλέον τοῦ δέοντος, οὔτ᾽ ἐπεπλήγει πρός τινος, οὔθ᾽ ἁλλόμενος ἢ ἀναπηδῶν τάφρον ἐπεπόνθει, πληθώρας τε ση-
μεῖον οὐδὲν ἦν αὐτῷ, πρὸς τῷ μηδὲ διαιτᾶσθαι πρόσθεν ἐναργῶς καὶ πλησμονωδῶς. ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ὀδύνης εἶδος ἐρω
τῶσιν ἡμῖν ὁποῖόν ἐστιν, οὐκ εὐθέως, οὐδὲ ἑτοίμως, οὐδὲ ἑαυτῷ συμφώνως ἀπεκρίνατο. καὶ τοίνυν διελθόντος τοῦ
40 δεσπότου φάρμακον ἐπιθεὶς οὐδὲν μὲν ἀνώδυνον ἔχον, ψύξαι δὲ τὴν ἀπὸ τῆς θαψίας ποιότητα δυνάμενον, μετὰ
μίαν ὥραν ἔχων, ὁμολογοῦντα τελέως ἀνώδυνον εἶναι, ὅπερ εἴπερ ἦν ὄντως ἄλγημα διὰ φλεγμονὴν, οὐ μόνον οὐκ
ἂν ἐπαύσατο, διὰ φαρμάκου ψύχοντος, ἀλλὰ καὶ σφοδρότερον ἂν ἐγένετο. εὔδηλον οὖν ἤδη πῶς τὰ τῆς ἰατρι
κῆς ἐμπειρίας μιγνύμενα τοῖς εὐπορουμένοις λογικῶς, ὅπερ ταὐτόν ἐστι τοῖς ὑπονοουμένοις, εἰς διάγνωσιν ὀδύνης
ἰσχυρᾶς ἐστὶν ἐπιτήδεια. δύναται δέ τις καὶ τὴν εὐφυΐαν γνώρισμα τίθεσθαι, τοῦ μὴ σφοδρῶς ὀδυνᾶσθαι. τίθεται
γὰρ ἀμέλει καὶ ἰδεῖν πολλάκις, οὐκ ἀνασχομένων τῶν προσποιουμένων ὀδυνᾶσθαι σφοδρῶς, μεταρρίπτειν ἑαυτοὺς
ἄλλοτε εἰς ἄλλο σχῆμα, δυσφοροῦντας δῆθεν ἐπὶ τῷ μεγέθει τῆς ὀδύνης. ἔτι δὲ, ἐὰν μὲν σφοδρῶς ὀδυνῶνται,
πᾶν ὑπομένειν ἕτοιμοι γίνονται βοήθημα, καὶ πρότεροί γ᾽ αὐτοὶ παρακαλοῦσι τοὺς ἰατροὺς, ὅτιπερ ἂν βουληθεῖ
εν πράττειν, ἕνεκα τοῦ θεραπευθῆναι τὸ πάθος. ἐὰν δὲ μετρίως, ἢ μηδ᾽ ὅλως ὀδυνῶνται, τὰ τοιαῦτα τῶν βοηθη
μάτων ἀποδιδράσκουσιν, οὔτ᾽ ἀσιτίας μακρὰς ὑπομένοντες, οὔτε δριμέων φαρμάκων προσαγωγήν. ἃ χρὴ λέγειν ἡ-
50 μᾶς αὐτοῖς, ὡς ἰασόμενα μόνα τὰς τοιαύτας διαθέσεις, ἣν ἵνα φασὶν ὀδυνᾶσθαι σφοδρῶς. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι
τομὰς, καὶ καύσεις, καὶ παντὸς ἀποχὴν πόματός τε καὶ ἐδέσματος, οὗπερ ἂν ἴδωμεν αὐτοὺς ἡττημένους. τοὺς τοίνυν
σκηπτομένους ὀδυνᾶσθαι σφοδρῶς, τὸ μέγεθος τοῦ πόνου, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ἐμπειρίας γνωρίσμασιν, ἐν
οἷς ἐστι καὶ τὸ δυσφορεῖν, καὶ καταψύχεσθαι τὰ ἄκρα, καὶ ὠχριᾶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ψυχρὸν ἱδροῦν, καὶ τοὺς σφυγμοὺς
ἔχειν οὐ μόνον ἀνωμάλους, ὅπερ καὶ τοῖς μετρίως ὀδυνωμένοις ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ πλείους τοὺς μικροὺς τῶν μεγά-
λων, καὶ τοὺς ἀμυδροὺς τῶν σφοδρῶν, ἐρωτῶντας τε τὸ τῆς ὀδύνης εἶδος οἰκεῖον ἀποκρίνασθαι τῷ πεπονθότι μο
ρίῳ. τινὰ μὲν γὰρ αὐτῶν εἰς πολὺ διατείνοντας ἔχει τοὺς πόνους, τινὰ δὲ οἷον ἐμπεπαρμένους τε καὶ καθ᾽ ἓν μέρος
ἀπηρεισμένους, ἔνια δὲ νυγματωδῶς σφύζει, ἀλλὰ καί τινα, διασπᾶσθαι δοκεῖ, τὰ δὲ οἷον ναρκώδη φαίνεται, τὰ
δὲ βαρέα. καὶ τὰ μὲν, ἐμέτους ἐπιφέρει, τὰ δὲ γαστρὸς ταραχὴν, τὰ δὲ, σκοτώδινον.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΚΡΙΣΕΩΝ,
ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Εἴτε τὴν ἀθρόαν ἐν νόσῳ μεταβολὴν, εἴτε τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ῥοπὴν μόνην, εἴτε τὴν προκεχυμένην αὐτῶν ταραχὴν, εἴτε καὶ τὴν λύσιν ἅπασαν τοῦ νοσήματος, εἴτε καὶ ταύτης μόνην τὴν ἀγαθὴν θέλοι τις ὀνομάζειν κρίσιν, οὐ πρόκειταί μοι διαιρεῖσθαι τανῦν. ὅτι μὴ πάρεργον, ἀλλ' ὡς ἄν τις κάλλιστα προγινώσκοι τὰ τοιαῦτα σύμπαντα, διελθεῖν ἔγνωκα. ἀρίστη δ' ἀρχὴ τῆς προγνώσεως αὐτῶν, ἥπερ δὴ καὶ τῆς ἐσομένης ἀκμῆς. οὕτω δὲ προσαγορεύεται τὸ σφοδρότατον μέρος ὅλης τῆς νόσου. τέτταρα μὲν γὰρ ἅπαντα τὰ μόρια τῶν νόσων ἐστίν. ἀρχὴ, καὶ αὔξησις, καὶ ἀκμὴ, καὶ παρακμή. φθάνουσι δ' ἔνιαι τῶν νόσων διά τε τὴν σφῶν αὐτῶν κακοήθειαν, καὶ διὰ τὴν τοῦ κάμνοντος ἀδυναμίαν, ἐν τῷ τῆς ἐπιδόσεως χρόνῳ διαφθεῖραι τὸν ἄνθρωπον. ὥσπερ ἕτεραί τινες ἐν τῷ τῆς ἀκμῆς. εἰ δὲ κἀν τῷ τῆς παρακμῆς χρόνῳ δύναιτό τις ἀποκτεῖναι νόσος, εὐλόγως ἐζήτηται. περὶ μὲν δὴ τούτου προϊόντος τοῦ λόγου διαιρεθήσεται. τὰ δ' οὖν τέτταρα μόρια ταῦτα καλοῦσι μὲν ἔνιοι καὶ καιροὺς ὅλου τοῦ νοσήματος, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο, καὶ καθόλου καιροὺς ὀνομάζουσιν, ὡς ἂν διαφέροντας δηλονότι τῶν κατὰ μέρος, εἰς οὓς ἕκαστος τῶν παροξυσμῶν διαιρεῖται. ὁρίζονται δὲ, οὐχ ἡμερῶν ἀριθμῷ, καθάπερ ἄν οἰηθείη τις. οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὴν ἐν τέτταρσιν ἡμέραις λυθεῖσαν νόσον, ἰσόχρονα κεκτῆσθαι τὰ μόρια τῇ μέχρι τῆς τεσσαρακοστῆς ἐκταθείσῃ. καὶ μέχρι μὲν τοῦδε, σχεδὸν ἅπαντες ὁμολογοῦσιν ἀλλήλοις. ὅπως δὲ χρὴ κρίνειν τε καὶ διορίζειν τοὺς εἰρημένους καιροὺς, οὐκέτι ἐν τῷδε συμφωνοῦσιν ἀλλήλοις. ἀλλ' οἱ μὲν, εἰ προλαμβάνουσιν, ἢ ὑστερίζουσιν οἱ παροξυσμοὶ σκοποῦσιν. οἱ δὲ, εἰς τὸ μῆκος αὐτῶν ἀποβλέπουσιν. οἱ δὲ, εἰς τὸ μέγεθος, ὅπερ δὴ καὶ σφοδρότητα προσαγορεύουσιν. ἔνιοι δὲ, τὰ αὐτὰ ταῦτα καὶ κατὰ τὰς αἱρέσεις ἐπισκοποῦνται. κἄπειτα πρὸς ἀλλήλους ἐρίζουσιν. ἐνὸν ἅπαντά τε συνθεῖναι τὰ λελεγμένα, καὶ πρὸς αὐτοῖς, ἕτερα τὰ ῥηθησόμενα, μόνως γ' ἂν οὕτως τις ἀκριβῆ στοχασμὸν ποιήσαιτο τοῦ καθεστῶτος καιροῦ. τὸ δὲ παραλιπεῖν ὁτιοῦν ἐξ αὐτῶν ἄσκεπτον εἰς τοσοῦτον ἐστὶ βλάπτον τὴν πρόγνωσιν, εἰς ὅσον ἂν ἢ μεγέθους, ἢ δυνάμεως ἥκει τὸ παραλειπόμενον. εἰ τοίνυν ἐπιδίδωσιν ἡ νόσος, οὐ μόνον ἐν τῷ προλαμβάνειν τοὺς παροξυσμοὺς τεκμαίρεσθαι προσήκει, ἀλλὰ καὶ τὸ μῆκος αὐτῶν ἐπισκοπεῖσθαι χρὴ, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ ἦθος τῶν συμπτωμάτων, εἰ τύχοι, ἢ ἄλλων τινῶν. ὥσπερ οὖν κἀπὶ τοῦ διαλείμματός τε καὶ τῆς παρακμῆς, τὰ αὐτὰ ταῦτα θεωρεῖν ἀξιῶ. καλῶ δὲ, διάλειμμα μὲν, ἐπειδὰν εἰς ἀπυρεξίαν ὁ παροξυσμὸς παύηται. παρακμὴν δὲ, τὸ μετ' αὐτὴν ἀκμὴν ἅπαν αὐτοῦ μέρος, ἕως τῆς ἀρχῆς τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ. τὸ γάρ τοι προλαμβάνειν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μόνον, οὐχ ἱκανὸν αὐξήσεως σημεῖον ὑπάρχει, ἰδιότητι πολλάκις ἑπόμενον τῆς νόσου μᾶλλον, ἢ διὰ τὴν ἀνάβασιν αὐτῆς γιγνόμενον. ἀμέλει καὶ τριταῖαί τινες ἤδη, καὶ τεταρταῖαι, καὶ ἀμφημεριναὶ περίοδοι, μέχρι παντελοῦς λύσεως, οὕτως ὤφθησαν παροξυνόμεναι. καὶ καλεῖν γε τοῖς ἰατροῖς ἔθος ἐστὶ τοὺς τοιούτους τύπους, προληπτικοὺς ὥσπερ ἑτέρους, ὑστερητικούς. οἱ δ' ἂν ἀπ' ἀρχῆς εὐθὺς ἐπιλαμβάνουσί τι τοῦ μέλλοντος χρόνου. ἀλλά τοι κἀπὶ τούτων ἐκ τῆς ἀναλογίας πλέον ἐπιλαβεῖν, ἢ προλαβεῖν, τὸ μὲν, παρακμῆς. τὸ δ' αὐξήσεως εἶναι δοκεῖ γνώρισμα. τὸ δ' ἁπλῶς προλαμβάνειν, ἢ ὑστερίζειν, οὐδέτερον. σκοπεῖσθαι δὲ προσήκει οὐ τοῦτο μόνον, εἰ προὔλαβεν ὁ δεύτερος παροξυσμὸς τὴν συνήθους ὥρας, ἀλλ' εἰ καὶ τὸ μῆκος αὐτοῦ τοῦ χρόνου ταὐτὸν, ἢ τὸ μέγεθος ἴσον, ἢ εἰ νῦν κακοηθέστερος, ἢ ἁπλούστερος ἐγένετο. τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα, κἀπὶ τῶν διαλειμμάτων τε καὶ τῶν παρακμῶν, ἐπισκοπεῖσθαι χρή. τὸ μὲν δὴ μῆκος τοῦ χρόνου ῥᾷστον καταμαθεῖν, τὸ μέγεθος δὲ, ὅπερ καὶ σφοδρότητα καλοῦσι. καὶ μέν τοι καὶ τὸ ἦθος, ὅπερ καὶ τρόπον ὀνομάζουσιν, ἔκ τε τῆς οἰκείας τοῦ νοσήματος ἰδέας θεωρεῖν, κἀκ τῶν ἐπιγιγνομένων αὐτῷ συμπτωμάτων. ἐκ μὲν τῆς οἰκείας ἰδέας, εἰς τὰ συμπληροῦντα τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν ἀποβλέποντα. καθάπερ, εἰ τύχοι, ἐπὶ πλευρίτιδος, εἰς τε τὸ νυγματῶδες ἄλγημα τῆς πλευρᾶς, καὶ τὸν ὀξὺν πυρετὸν, καὶ τὴν βῆχα, καὶ δύσπνοιαν. ἐκ δὲ αὖ τῶν ἐπιγιγνομένων αὐτῷ συμπτωμάτων, εἰ πολλὰ καὶ πολυχρόνια, καὶ ἰσχυρὰ, καὶ κακοήθη γίγνοιτο. ἢ τοὐναντίον, ὀλίγα, καὶ ὀλιγοχρόνια, καὶ μικρὰ καὶ ἁπλᾶ. καὶ μὲν δὴ καὶ ὁ τοῦ διαλείμματός τε καὶ ὁ τῆς παρακμῆς χρόνος, εἰ μακρότερος τοῦ πρόσθεν, ἢ βραχύτερος, ἢ δυσφορώτερος, ἢ εὐφορώτερος, ἢ εἰ παραμένει τι τῶν ἐκ τοῦ παροξυσμοῦ συμπτωμάτων, ἢ πέπαυται πάντα. εἰ μὲν γὰρ τὰ χείρω τῶν εἰρημένων εὑρίσκοιτο, σαφῶς ἐπιδίδωσιν ἡ νόσος. εἰ δὲ τὰ βελτίω, παρακμάζει. προλαμβανέτω γὰρ ὁ παροξυσμὸς τῆς συνήθους ὥρας, καὶ μακρότερος γινέσθω, καὶ σφοδρότερος, καὶ κακοηθέστερος, καὶ σὺν πολλοῖς καὶ μοχθηροῖς συμπτώμασιν ἐνοχλείτω. γινέσθω δὲ καὶ ὁ τῆς παρακμῆς χρόνος βραχύς τε ἅμα καὶ οὐκ ἀκριβῶς εὔφορος, οὐδὲ ἐλευθέρος
» ἁπάντων τῶν ἐκ τοῦ παροξυσμοῦ συμπτωμάτων, οὐδεὶς ἂν οἶμαι περί γε τῶν οὕτω καμνόντων ζητήσειεν, ὡς οὐκ ἐπιδίδωσιν αὐτοῖς εἰς μέγεθος ἡ νόσος. αὖθις δὲ τἀναντία πάντα τούτοις γινέσθω. τῆς μὲν εἰσβολῆς ὑστεριζούσης, τοῦ μήκους τε καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ κατὰ τὸν παροξυσμὸν ἐλαττουμένου, καὶ τῆς κακοηθείας πραϋνομένης, καὶ τῶν ἐπιγιγνομένων συμπτωμάτων ἐλαττόνων τε καὶ ἁπλουστέρων ὄντων, ἢ οὐδ' ὅλως ἐπιφαινομένων, καὶ τοῦ διαλείμματος, ἢ τῆς παρακμῆς εὐφόρου καὶ μακρᾶς γινομένης, καὶ πάντα ἐξαλειφούσης τὰ τοῦ παροξυσμοῦ συμπτώματα, καὶ γὰρ καὶ ταῦτα σαφέστατα παρακμῆς γνωρίσματα. καθάπερ τὰ πρότερα τῆς ἐπιδόσεως. ὅταν δὲ ἰσάζῃ πως μάλιστα τὰ κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς ἀμφοτέρους, ἀκμάζειν δηλοῖ τὴν νόσον. ἆρ' οὖν ἤτοι πλείω τοῦ δέοντος ἡμεῖς εἴπομεν; ἢ Ἱπποκράτης
» τι παραλέλοιπεν ἐν οἷς ἐκδιδάσκων, ὅπως ἄν τις ἐκ περιόδων εὑρίσκοι νοσήματος ἐπίδοσιν. ἀλλήλοις φησὶ χρῆναι
» παραβάλλειν τοὺς παροξυσμούς. εἰ μὲν τὸ πρωϊαίτερον, ἢ οὔ. εἰ καὶ ἐπὶ πλείονα χρόνον, ἢ οὔ. καὶ εἰ μᾶλλον, ἢ οὔ. τὸ μὲν γὰρ πρωϊαίτερον, ἢ οὔ, τοιόνδε τι δηλοῖ, εἰ τῆς συνήθους ὥρας ὁ παροξυσμὸς προὔλαβεν, ἢ ὑστέρισε. τὸ δὲ ἐπὶ πλείονα χρόνον, ἢ οὔ. πότερον πολυχρονιώτερος, ἢ βραχυχρονιώτερος ἐγένετο. τὸ δὲ μᾶλλον, ἢ οὔ, τὰ λοιπὰ τῶν εἰρημένων ἡμῖν ἔμπροσθεν, ἐν αὐτῷ περιλαβὸν ἔχει. καὶ γὰρ καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ ἦθος, αὐτοῦ τε τοῦ νοσήματος, καὶ τῶν

ἐπιγινομένων αὐτῷ συμπτωμάτων, ἔτι τε πρὸς τούτοις τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον νοεῖν χρὴ
περιεχόμενον. οὕτω δὲ καὶ τῆς παρακμῆς ὡς μέρους καὶ αὐτῆς τοῦ σύμπαντος παροξυσμοῦ τὸ μᾶλλόν τε καὶ
ἧττον ἐκ τῶν αὐτῶν γε τούτων σκοπῶν ἐξευρίσκειν χρή. ἐπιδόσεως μὲν δή, καὶ ἀναβάσεως, καὶ αὐξήσεως, ἅπαν-
τα γὰρ ταῦτα προσαγορεύουσι τὸν δεύτερον καιρὸν τῆς νόσου, τό τε πρωϊαίτερον παροξύνεσθαι, καὶ τὸ πλείονα
χρόνον, καὶ τὸ μᾶλλον, γνωρίσματα. καθάπερ γε καὶ τῆς παρακμῆς τἀναντία τὸ ὑστερίζειν τὸν παροξυσμόν, καὶ
βραχυχρόνιον γίνεσθαι, καὶ παντοίως τοῦ πρόσθεν ἀσθενέστερον. ἀκμῆς δ' ἐστὶ σημεῖον ἡ ἐπὶ τῶν αὐτῶν μονὴ τε καὶ στά-
σις. καίτοι πολλάκις ἐν ταῖς νόσοις, οὐδεὶς αἰσθητὸς χρόνος εὑρίσκεται τοιοῦτος. ἀλλ' ὁ τέταρτος, εἰ τύχῃ, παρο-
ξυσμὸς ἔτι τὰ τῆς ἀναβάσεως ἔχων σημεῖα, τὸν πέμπτον ἤνεγκε παρακμαστικόν, ὀξυρρόπου δηλονότι τῆς ἀκμῆς
γεννηθείσης, ὡς μηδὲ γνωρίσαι τινὰ παροῦσαν αὐτήν, ἀλλὰ τοῦ πρώτου χρόνου τῆς παρακμῆς δεηθῆναι, πρὸς ἀ-
10 κριβῆ διάγνωσιν. παραπλήσιον δέ τι κἀν ταῖς αὐξήσεσιν ὑπάρχει τῶν νοσημάτων. ἐνίοτε γὰρ ὁ πρῶτος παρο-
ξυσμὸς ἀρχήν τε ἅμα καὶ ἀνάβασιν ἔχει, καὶ ἀκμὴν ἐν ἑαυτῷ. κατὰ μὲν τὰ πρῶτα μέρη δηλονότι, τὴν ἀρχήν.
ἐφεξῆς δ' αὐτῇ τὴν ἀνάβασιν, ὕστατην δὲ δηλονότι ἀκμήν. εἶθ' ἑξῆς ὁ δεύτερος ἐναργῶς ἐφαίνετο παρακμαστικός.
ἀλλ' ἐπιφανέντος μὲν τοῦ δευτέρου παροξυσμοῦ, τηνικαῦτα γνωρίζειν ὁποῖός τις ὁ πρῶτος ἐγένετο παροξυσμός
πρὸς τὸ παντὸς ἔργον ὑπάρχειν ἰατροῦ, καὶ τὴν ἀξιολογωτάτην χρείαν ἀπόλλυσι τῆς προγνώσεως, ὡς ἐν τοῖς πλείοσι
τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου δείκνυται γράμμασιν. ἰατροῦ δ' ἐστὶ γενναίου, καὶ τῆς Ἱπποκράτους τέχνης ἀξίου προ-
γνῶναι τὴν μέλλουσαν ἀκμήν. εἴ γε δὴ καὶ τὰ διαιτήματα σύμπαντα πρὸς αὐτὴν ἀποβλέπων ποιεῖται. κα-
τὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν ἐπίδοσιν δηλονότι καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος οὐκ ἐπειδὰν συμπληρωθῇ τότε γνωρίζειν, ἀλ-
λ' ἐκ πολλοῦ χρόνου προγινώσκειν ἄμεινον ἂν εἴη. καίτοι γε τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος, οὐδὲ παροῦσαν ὀρθῶς διαγινώσκου-
τας τοὺς πλείστους τῶν ἰατρῶν. ὥσπερ οὐδὲ τὸν θαυμασιώτατον Θεσσαλόν, ὃς ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς στέλλειν παρα-
20 κελεύεται, κἂν στεγνὸν ᾖ τὸ νόσημα, καὶ χαλάσεως ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ δεόμενον. ὅπως δ' αὖτις αὐτὴν γνωρίζοι καθά-
περ τι σαφέστατον ὑπάρχον, οὐδ' ἐπεχείρησεν εἰπεῖν, ἔχει δ' ἀπορίαν οὐ σμικράν. εἰ μὲν γὰρ τὴν πρώτην ἀκριβῶς
εἰσβολὴν ἀρχὴν τίθεσθαι προσήκει τοῦ σύμπαντος νοσήματος, ἀμερὴς ἐστὶν αὐτὴ καὶ ἄχρονος. εἰ δὲ τὸν πρῶτον
παροξυσμόν, ἴσμεν τοῦτον ἐνίοτε τήν τε ἐπίδοσιν ὅλην καὶ τὴν ἀκμὴν ἐν ἑαυτῷ περιλαμβάνοντα. πρὸς τὸ καὶ ἀ-
λογώτατον εἶναι τήν τε ἐν ἑπτὰ ταῖς πάσαις ἡμέραις λυθεῖσαν νόσον, καὶ τὴν εἰς μῆνας ἓξ ἐκταθησομένην καὶ συμ-
πάσας τὰς μεταξύ, τὸν πρῶτον μόνον παροξυσμὸν ἔχειν ἀρχήν. ὡς γὰρ οὐδ' ἐπίδοσιν, οὐδ' ἀκμήν, ἢ παρακμὴν ἰ-
σόχρονον ἅπαντα κέκτηται τὰ νοσήματα, κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον οὐδ' ἀρχήν. οὐ μὴν οὐδὲ τὸν πρῶτον
ὑπερβὰς τις παροξυσμόν, εὖ ἕξει τοι περιγράψαι τὴν ἀρχήν. εἰ γὰρ ὁ δεύτερος εὐθὺς διαδέχοιτο τὰ τῆς αὐ-
ξήσεως ἔχων γνωρίσματα, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ τρίτος τε καὶ τέταρτος, εἴτ' ἄλλοι σύμπαντες οἱ ἐφεξῆς, ὁ τὸν πρῶ-
τον παροξυσμὸν παραλιπών, ὡς οὐκ ἀρχήν, ἢ πάντα τὸν μεταξὺ χρόνον, ἄχρι τῆς ἀκμῆς ἀρχὴν εἶναι φήσει, καὶ
30 οὕτως ἀπόλλυται παντάπασιν ἡ ἀνάβασις, ἤτοι πρῶτον παύσει τὴν ἀρχήν, οὐκ εὖ ἕξει. τίς οὖν ἡ τῆς ἀπορίας
ἴασις; εἰ μὲν ἐκμανθάνειν ἐβούλοντο τὰ πρὸς Ἱπποκράτους γεγραμμένα σημεῖα, ταχεῖα ἂν ἐγένετο ἡ διδασκα-
λία. νυνὶ δὲ πρὸς τὸ μὴ βούλεσθαι μαθεῖν, τὰ πρὸς Ἱπποκράτους γεγραμμένα ὀρθῶς, ἔτι καὶ διαβάλλειν ἐπι-
» χειροῦσιν, ἃ μὴ γινώσκουσιν. ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ἀδύνατος ἡ τῆς ἀμαθίας ἴασις. ἡμῖν δ' εὔπορος. τοὺς γὰρ παροξυσμοὺς
» φησί, καὶ τὰς καταστάσιας, δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι. καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος. καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἐπι-
δόσιες. ὅτι μὲν δὴ καταστάσεις νοσημάτων τὰς οἷον ἰδέας αὐτῶν ὀνομάζει, καθ' ἃς ἐκ τοιῶνδε καὶ τηλικῶνδε σύγ-
κειται τῶν καθόλου καιρῶν, ἐν ἐλαχίστῳ μάλιστ' ἄν τις τῷδε τῷ τεκμηρίῳ καταμάθοι. προειπὼν γὰρ ἐν τῷ πρώ-
» τῳ τῶν ἐπιδημιῶν. εἰσὶ δὲ ἤδη τρόποι, καὶ καταστάσιες, καὶ παροξυσμοὶ τουτέων ἑκάστῳ τῶν πυρετῶν. ἐφεξῆς φη-
» σί. αὐτίκα ὁ συνεχὴς ἔστιν οἷσιν ἀρχόμενος ἀνθεῖ καὶ ἀκμάζει, μάλιστα καὶ ἀνάγει ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον. περὶ δὲ κρί-
» σιν καὶ ἅμα κρίσει, ἀπολεπτύνεται. ἔστι δ' οἷσιν ἄρχεται, μαλθακός τε καὶ ὑποβρύχιος. ἐπαναδιδοῖ δὲ καὶ παροξύνεται
40 καθ' ἑκάστην ἡμέραν. περὶ δὲ κρίσιν ἅλις ἐξέλαμψε. σαφῶς ἐνδεικνύμενος ὡς τὴν ἐκ τῶν ὅλων τοῦ νοσήματος και-
ρῶν ποιὰν σύνθεσιν ὀνομάζει κατάστασιν. ὅπως οὖν αἱ νόσοι καὶ ὧραι τοῦ ἔτους καὶ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἐπιδό-
σεις ἐπιδείξονται τοὺς καθόλου καιροὺς τοῦ νοσήματος. ἐν τούτῳ γὰρ ἐσμὲν τῷ ζητήματι, τεταρταίους μὲν γάρ τις
πυρετοὺς εἰσβάλλων, οὐκ ἂν τὸν πρῶτον μόνον ἔχει παροξυσμὸν τὴν ἀρχήν. ὥσπερ οὐδ' ὁ τριταῖος ἀκριβής, ἕως τῆς ἑ-
βδόμης ἡμέρας ἄρχεσθαι δύναται. κατὰ δὲ τὰ αὐτὰ ταῦτα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων νοσημάτων γινώσκειν. καῦσος μὲν
γὰρ καὶ πλευρῖτις καὶ περιπνευμονία, βραχυχρόνιον ἔχουσι τὴν ἀρχήν. ἐπιληψίαι δὲ καὶ ἰσχιάδες καὶ ἀρθρίτιδες καὶ
» νεφρίτιδες, πολυχρόνιον. οὕτω μέν, ἀπὸ τῶν νοσημάτων αὐτῶν. ἀπὸ δὲ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, οὕτως. οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι,
» ὡς τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοί, μακροί. καὶ μᾶλλον οἱ ἐν τῷ χειμῶνι συνάπτοντες. οὕτως δὲ καὶ πᾶν
ἄλλο νόσημα. θέρους μὲν ὀξύτερον. χειμῶνος δὲ χρονιώτερον κρίνεται. καὶ δῆλον ὅτι καὶ τὴν ἀρχήν, ἐν θέρει μέν, ὀλιγο-
χρονιωτέραν. ἐν χειμῶνι δ' ἕξει, μακροτέραν. ἀνάλογον δὲ ταύτῃ καὶ τοὺς ἄλλους καιροὺς τοῦ νοσήματος. οὕτω μὲν καὶ
50 ὧραι τοῦ ἔτους, τὴν κατάστασιν τοῦ νοσήματος προμηνύουσιν. αἱ δὲ τῶν παροξυσμῶν ἐπιδόσεις, οὕτως. ἀλλήλοις φησὶ χρή-
» ναι παραβάλλειν τοὺς παροξυσμούς. εἰ μὲν οὖν πρωϊαίτερον, ἢ οὔ. καὶ εἰ μὲν οὖν πλείονα χρόνον, ἢ οὔ. καὶ εἰ μᾶλλον, ἢ οὔ. ταῦτα
δὴ ἅπαντα συνθείς, ἐγγυτέρω τῆς ἀκριβοῦς ἀφίξῃ διαγνώσεως. εἰ δὲ μηδὲν αὐτῶν ἐπισκεψάμενος οἴει δύνασθαι γνωρί-
ζειν ἀρχὴν νοσήματος ἢ διορίζειν ἀναβάσεως, οὐκ ἂν οὐδ' ἐγγύς ποτε τῆς ἀληθείας ἀφίκοιο. ἆρ' οὖν ἱκανὰ ταῦτα
ἐστὶν πρὸς τὴν ἀκριβῆ τῶν καιρῶν τῆς νόσου διάγνωσιν; οὐδαμῶς. ἀλλ' ἤδη μέν τινα τεχνικὸν ἔχοντα στοχα-
σμόν, ἀκριβείας δ' ἀπολιμπανόμενα τοσοῦτον, ὅσον τῶν μὴ δι' ὅλως πλεονεκτεῖν τι, δὴ τούτων προστιθέμενον, ἀκρι-
» βῆ ποιήσει τὴν πρόγνωσιν, ὅλον ἀναγνοὺς εἴσῃ τὸν ἀφορισμὸν ὧδέ πως ἔχοντα. τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς κα-
» ταστάσιας δηλοῦσιν αἱ νοῦσοι. καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος. καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἐπιδόσιες. ἤν τε καθ'
» ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην. ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν οἷον ἐν

πλευριτικοῖσι

πλευριτικοῖσι πτύελον αὐτίκα ἢν ἐπιφαίνηται ἀρχομένου μὲν, βραχύνει· ἢν δὲ ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει, καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ δύσκριτα, καὶ εὔκριτα, καὶ βραχέα καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ. ταῦτα μὲν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς. ἐν δ' αὖ τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν· πεπασμοὺς τῶν ἀπιόντων εἶναι φησὶ πάντας πάντοθεν ἐπικαίρους, καὶ καλὰς, καὶ κρισίμους ἀποστάσιας σκοπέεσθαι. εἶτα ἐπιφέρων, ἐρεῖ· πεπασμοὶ ταχύτητα, κρίσιος καὶ ἀσφάλειαν ὑγιείης σημαίνουσι. ἀλλ' οἱ πεπασμοὶ δήπουθεν οὔτοι πάντες, ἐν τοῖς πεπαινομένοις, τοῦτ' ἐστὶν ἐν τοῖς πεττομένοις εἰσί. τίνα οὖν ταῦτα ἐστίν; οὐκ ἄλλα τινὰ, ἢ ἅπερ ὠνόμασεν ἐπιφαινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἴδια τῶν νοσημάτων αὐτῶν συμπτώματα, συνεισβάλλει δήπου καὶ συνάρχεται. τὰ δ' ἄλλα πάντα ἐπιφαίνεται. συνεισβάλλει μὲν οὖν τῇ πλευρίτιδι πάντως, ὅ τ' ὀξὺς πυρετὸς, καὶ τὸ τῆς πλευρᾶς ἄλγημα τὸ νυγματῶδες, ἥ τε δύσπνοια, καὶ ἡ βήξ. ἐπιφαίνεται δὲ τὰ μὲν, ὡς ἴδια τοῦ νοσήματος αὐτοῦ. τὰ δ' ὡς κοινὰ τῶν πυρεττόντων ἁπάντων. ὡς ἴδια μὲν οὖν αὐτῆς τῆς νόσου. πρῶτον μὲν, ἤτοι μηδενὸς ὅλως ἀναγομένου τοῦ μετὰ βηχὸς, ὅπερ ἱκανόν ἐστιν ἀπέπτου νοσήματος γνώρισμα. δεύτερον δὲ, εἰ ἀνάγοιτο μὲν, ἀλλ' οὐ χρηστόν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο διττόν. ἓν μὲν, τὸ μὴ πεπέφθαι μόνον. ἕτερον δὲ, τὸ καὶ μοχθηρὸν εἶναι. τούτων δὲ ἁπάντων ἀφώρισται, τὸ πεπεμμένον, ὃ δὴ καὶ πτύελον ἤδη καλοῦσιν ἰδίως. οὐ γὰρ δὴ τό γ' αἱματῶδες, καὶ τὸ χολῶδες, καὶ τὸ ἀφρῶδες, οὕτως ὀνομάζομεν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν μᾶλλον πως πτύσματα προσαγορεύομεν. ὅταν δὲ μήθ' αἵματος, μήτ' ὠχρᾶς, ἢ μελαίνης χολῆς ἐπιμιξίαν ἔχῃ, τὸ τοιοῦτον ἤδη πτύελον ὀνομάζομεν. ὅταν οὖν τοῦτο ταχέως ἐπιφαίνηται, βραχύνει τὸ νόσημα. τὸ δ' ἤτοι μηδόλως ἀνάγειν, ἢ ἄπεπτον, εἰς πλείονα χρόνον ἐκταθήσεσθαι δηλοῖ τὸ νόσημα. τὸ δὲ καὶ μοχθηρὸν ἀνάγεσθαι τὸ πτύσμα, κινδύνου δηλωτικόν. εἰ δὲ καὶ κακόηθες εἴη θανάτου. τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ πτύελον, νῦν οὐ δέομαι λέγειν. ὅσα δὲ ἰδίως ὀνομάζεται πτύσματα, καὶ τούτων ὅσα μὲν ὑπόξανθά τε καὶ ὑπόπυῤῥα καὶ ὕπωχρα καὶ ὕπαφρα καὶ λεπτὰ, μόνης ἀπεψίας ὑπάρχει γνωρίσματα. κακὸν δὲ οὐδὲν ἐπίσημον ἐνδείκνυται. τὰ δ' ἀκράτως ξανθὰ, καὶ πυῤῥὰ, καὶ παχέα, καὶ ἀφρώδη, καὶ χλωρὰ, καὶ γλίσχρα, καὶ στρογγύλα, καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον τὰ μέλανα, μοχθηρά. προσεπισκέπτεσθαι δὲ καὶ τὸν τῆς ἀναγωγῆς αὐτῶν τρόπον. εἰ μὲν γὰρ εὐπετῶς ἀποπτύοιτο, πρόδηλον ὡς τὰ τοιαῦτα μέν ἐστιν ἀγαθά. τὰ δ' ἐναντία, μοχθηρά. καὶ τί δεῖ πλείω λέγειν ἡμᾶς, ἔχοντάς γε τὴν ἐκ τοῦ προγνωστικοῦ παραγράψαι ῥῆσιν; πτύελον δὲ χρὴ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονά τε καὶ τὰς πλευρὰς, ταχέως τε ἀποπτύεσθαι, καὶ εὐπετέως. συμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. δῆλος ἐνταῦθα ἐστὶ πτύαλον ἰδίως ὀνομάζων, τὸ κατὰ φύσιν, ᾧ δὴ καὶ συμμεμίχθαι φησὶ χρῆναι τὸ ξανθόν. τὸ δ' ἰσχυρῶς, ἔνιοι μὲν οὐδὲ γράφουσιν ὅλως. οἱ δ' οὖν καὶ γράφοντες, οἱ μὲν, ἐπὶ τὸ ξανθόν. οἱ δὲ, ἐπὶ τὸ συμμεμιγμένον ἀναφέρουσιν. ἵν' ἑκάτερος ἡ τῶν λόγων, τοιόσδε. συμμεμιγμένον τε ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ, φαίνεσθαι τὸ ξανθόν. ἢ πάλιν τὸ ἰσχυρῶς ξανθὸν, συμμεμιγμένον φαίνεται τῷ πτυέλῳ. τεχνικώτερον δ' ἔστι τὸ πρότερον. ἀεὶ γὰρ τὰς ἀνωμάλους ἁπάντων κινήσεις καὶ τὸ πολὺ διαφερόντων ἐπιπλοκὰς αὐτός τε ὁ Ἱπποκράτης μέμφεται, καὶ ἡ πεῖρα διδάσκει, οὕτως ἔχειν. οὐ μὴν οὐδ' ὁ λόγος ἄπορος, ἀλλ' οὐκ ἐν καιρῷ νῦν ἂν εἴη λεγόμενος. ὅτι δὲ τὸ ἰσχυρῶς ἐπὶ τὸ συμμεμίχθαι τὴν ἀναφορὰν ἔχει, πρόδηλον κἀκ τῶν ἐπιφερομένων, εἰ γὰρ πολλῷ φησὶν ὕστερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης ἀποπτύοιτο ξανθὸν ἐὸν, ἢ πυῤῥὸν, ἢ πολλὴν βῆχα παρέχον, ἢ μὴ ἰσχυρῶς συμμεμιγμένον, κάκιον γίνεται. δῆλος γάρ ἐστιν ὁ Ἱπποκράτης ἀντιτάττων ἐνταῦθα τὰ ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου ξύμπαντα, τοῖς ἐκ τοῦ πρώτου. τῷ μὲν ταχέως, τὸ πολλῷ ὕστερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης ἀποπτύοιτο. τῷ δ' εὐπετέως, τὸ πολλὴν βῆχα παρέχον. τῷ δὲ συμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ, τό τ' ἄμικτον ἁπλῶς καὶ μόνον ξανθὸν, τό τε μεμιγμένον μὲν ἐξ ἀμφοῖν τοῦ τε κατὰ φύσιν πτυέλου, καὶ τοῦ ξανθοῦ χρώματος, ἢ πυῤῥοῦ, μὴ μέντοι ἰσχυρῶς. ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα συνάπτων, ἐρεῖ σαφέστερον ἔτι τὴν αὐτὴν γνώμην ἐξηγούμενος. τό τε γὰρ ξανθὸν ἄκρητον ἐὸν, κινδυνῶδες. ἄκρητον δ' ἐστὶ δήπου τὸ μὴ μεμιγμένον τῷ πτυέλῳ. τὸ λευκὸν καὶ γλίσχρον καὶ στρογγύλον, ἀλυσιτελές. εἶθ' ἑξῆς πάλιν ἐπὶ τὰ χαλεπώτερα κατὰ βραχὺ παραγινόμενος τῷ λόγῳ. κακὸν δὲ καὶ χλωρὸν τε ἐὸν κάρτα καὶ ἀφρῶδες φησίν. εἶθ' ἑξῆς, εἰ δὲ εἴη οὕτως ἄκρητον ὥστε καὶ μέλαν φαίνεσθαι, δεινότερόν ἐστι τοῦτο ἐκείνων. ἐκ μὲν δὴ τῶν ἰδίων τῆς πλευρίτιδος, οὕτω χρὴ διορίζεσθαι. προσεπιβλέπειν δὲ δεῖ καὶ τὰ κοινὰ τῶν ὀξέως νοσούντων ἁπάντων. ἐφεξῆς δ' αὐτὰ καταριθμεῖται γράφων ὧδι. ἔστι δὲ τὰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτα, εὐπετέως φέρειν τὸ νόσημα, εὔπνουν εἶναι, τῆς ὀδύνης ἀπηλλάχθαι, τὸ πτύελον ῥηϊδίως ἀναβήσσειν, τὸ σῶμα πᾶν θερμόν τε ὁμαλῶς εἶναι καὶ μαλθακὸν, καὶ δίψαν μὴ ἔχειν. οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα καὶ ὕπνους καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται, ἕκαστα εἰδέναι ἀγαθὰ ἐόντα. ταῦτί μὲν οὖν ἀγαθὰ σημεῖα. τά τ' ἴδια τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, καὶ προσέτι τὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὀξέων νοσημάτων κοινὰ κατὰ τὸ συνεχὲς ἐφεξῆς ἀλλήλων γεγραμμένα, συνάπτων δ' αὐτοῖς ἐπάγει. κακὰ δὲ τἀναντία τουτέων, δυσπετέως φέρειν τὴν νοῦσον. πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν εἶναι. τὴν ὀδύνην μὴ πεπαῦσθαι. τὸ πτύελον μόλις ἀναβήσσειν. διψᾶν κάρτα. τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀνωμάλως ἔχεσθαι. καὶ τὴν μὲν κοιλίαν καὶ τὰς πλευρὰς, θερμὰς εἶναι ἰσχυρῶς. τὸ δὲ μέτωπον καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας ψυχρούς. οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα καὶ ὕπνους καὶ ἱδρῶτας ὡς διαγέγραπται, ἕκαστα εἰδέναι κακὰ ἐόντα. γέγραπται δὲ καὶ περὶ τούτων δηλονότι, κατὰ τὸ προγνωστικὸν, ὁμοίαν αὐτοῦ τὴν διδασκαλίαν ἐφ' ἑκάστων τούτων ποιουμένου, οἵανπερ καὶ νῦν ἐπὶ τῶν πτυσμάτων. ὡς γὰρ ἐν τούτοις τὸ μέντοι πέψεως ἐστὶ σημεῖον. τὸ δ' ἀπεψίας. τὸ δ' ὀλέθρου. καὶ τὸ μὲν τῆς πέψεως εὐθὺς ἐν ἀρχῇ φαινόμενον, ἐν τάχει σωθήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον δηλοῖ. τὸ δὲ τῆς ἀπεψίας, ἐν χρόνῳ. τὸ δ' ὀλέθριον, ἀπολεῖσθαι. καὶ τὸ μὲν μεγάλως ὀλέθριον ἐν τάχει. τὸ δ' ἧττον ἐκείνου, χρονίως. οὕτω κἀπὶ τῶν οὔρων αὐτῶν διώρισται καὶ τῶν διαχωρημάτων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, περὶ ὧν ἐφεξῆς ἡμῖν ὁ λόγος ἔσται. καὶ γὰρ τούτων ἁπάντων, τὰ μὲν, πέψεως. τὰ δ' ἀπεψίας. τὰ δ' ὀλέθρου σημεῖα. καὶ γὰρ τὸ μέλαν πτύσμα πρὸς τὸ μὴ πεπέφθαι, καὶ

ὀλέθριόν ἐστιν. οὕτω δὲ καὶ οὖρον μέλαν οὐκ ἄπεπτον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀλέθριόν ἐστιν· ἁπλῶς δ' ἄπεπτον, τὸ λε-
πτὸν καὶ λευκὸν, ὅπερ ὑδατῶδες ὀνομάζομεν. ἐπὶ τὸν ἀφορισμὸν οὖν αὖθις ἐπανέλθωμεν τὸν λέγοντα. τοὺς δὲ
παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας, δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλ-
» λήλας ἐπιδόσιες. ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίνηται. ἀτὰρ καὶ
» τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου μὲν, βραχύνει. ἢν
» δὲ ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα καὶ ὑποχωρήματα. καὶ ἱδρῶτες. καὶ δύσκριτα, καὶ εὔκριτα.
» καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα ἐπιφαινόμενα δηλοῖ. σαφῶς γὰρ ταῦτα τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμ-
» μένων ἁπάντων ἐστὶν ἐπιτομή, τὰ κεφάλαια μόνον αὐτὰ τῶν ἐν ἐκείνῳ κατὰ μέρος εἰρημένων εἰς τοὺς ἀφορι-
σμοὺς μεταθεῖναι πειραθέντος τοῦ παλαιοῦ. τίνα δ' ἦν τὰ κεφάλαια. πολλάκις γὰρ αὐτὰ ἀναλαμβάνειν κάλ-
10 λιον οἶμαι, ἵνα κἂν νῦν τις αἰσθηθεὶς μάθῃ, ἀρχῆς τε νοσήματος εἶναι διαγνωστικὸς καὶ τῆς μελλούσης ἀκμῆς προ-
γνωστικὸς, τουτέστιν ὡς αὐτός φησι. καὶ ἡ τοῦ νοσήματος ἰδέα. καὶ ἡ τῆς ὥρας φύσις. καὶ τῶν παροξυσμῶν αἱ πε-
ρίοδοι. καὶ τὰ τοῖς νοσήμασιν ἐπιφαινόμενα. καὶ δὴ πάλιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος ὀλίγους μοι γινέσθω
διαστελλομένῳ βραχύ τι περὶ τῶν ὀνομάτων, οἷς οἱ παλαιοὶ μὲν ὡς πρὸς ἦν καὶ προσῆκον, ἐχρῶντο τοῦ δηλῶσαι
τὸ νοούμενον ἕνεκα. τὸ σύμπαν δ' αὐτοῖς ἦν σπούδασμα, ἡ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἀκριβὴς γνῶσις. οἱ νεώτεροι
δὲ, ὀλίγου δεῖν ἅπαντες ἐν τοῖς ὀνόμασι κατατρίβουσι τὸν ἑαυτῶν βίον ἀμελήσαντες τῶν πραγμάτων. ἀρ-
χὴν οὖν τῆς νόσου. καὶ τὴν πρώτην μὲν εἰσβολὴν καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ καλοῦσι. καθάπερ
τὸ νῦν τὸ ἀπλατές. ἤδη δὲ καὶ χρόνον τινὰ πλατύτερον. ὥσπερ ἐπ' αὐτοῦ πάλιν τοῦ νῦν, ἐπειδὰν ἤτοι χειμῶ-
να νῦν εἶναι λέγωμεν, ἢ θέρος. ἤ τινα τῶν ἄλλων ὡρῶν, ὅτι μὲν οὖν ἐν οὐδενὶ τῶν τοιούτων λόγων ὁ Ἱπποκράτης, οἷος
ἔτι προγεγραμμένος ἀφορισμός ἐστιν, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἐφεξῆς εἰρησομένων, ἀρχὴν ὀνομάζει τὴν πρώτην
20 ἐκείνην καὶ ἡμέραν τῶν νοσημάτων εἰσβολὴν, εὔδηλον παντί. πῶς γοῦν ἔπι τὸ περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νούσων σκε-
» πτέον, εἰ αὐτίκα ἀνθεῖ δύναιτ' ἄν τις οὕτως εἰρῆσθαι νομίζειν, ἢ τὸ, ἀρχομένων τῶν νούσων, ἤν τι δοκέει κινέειν,
» κίνει. ἀκμαζουσέων δὲ, ἡσυχίην ἔχειν, βέλτιόν ἐστι. καὶ τὸ. ἢν μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου τὸ πρόσωπον τοιόνδε ᾖ. τὸ
γὰρ νεκρῶδες ἐκεῖνο πρόσωπον, ἐφ' οὗ ταῦτα λέγεται, κατὰ τὴν ἀκριβῶς πρώτην εἰσβολὴν τῶν νοσημά-
» των, οὐκ ἄν ποτε δύναται συστῆναι. κατὰ ταῦτα δὲ κἂν τῷ λέγειν. ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρ-
» χῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, τὴν εἰς πλάτος χρόνου προήκουσαν ἀρχὴν ἐνδείκνυται. καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον,
» ἐν τῷ φάναι. κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη, πάντα ἀσθενέστερα. κατὰ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα. καὶ μὲν δὴ καὶ
» τῶν νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω, ἢ κάτω ὑπέλθοι, θανάσιμον, ὡσαύτως εἴρηται. κα-
τὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων, ἐπὶ τοῦ κατὰ λόγον τῶν σφοδρῶν ἐκείνων συμπτωμάτων ἐ-
πήνεγκε. ταῦτα δὲ ἐν ἀρχῇσιν ἐπιφαινόμενα παραφροσύνης ἐστὶ δηλωτικὰ σφοδροτάτης, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀ-
30 ποθνήσκουσιν. κατὰ ταῦτα δὲ τούτοις δηλονότι, καὶ τὸ κατὰ τὸν ἀφορισμὸν ἔχει τὸν νῦν ἡμῖν προκείμενον ἐν
ᾧ φησιν. οἷον ἐν πλευριτικοῖσιν πτύελον αὐτίκα, ἢν ἐπιφαίνηται, ἀρχομένου μὲν, βραχύνει. οὐ γὰρ δὴ τήν γε πρώ-
την ἀκριβῶς εἰσβολὴν σημαίνει νῦν, τὸ, ἀρχομένου διά τε τὴν φύσιν αὐτὴν τῶν πραγμάτων, καὶ διὰ τὸ μὴ
δ' ἂν ἐπιφαινόμενα τὰ τοιαῦτα δύνασθαι λεχθῆναι. τίνι γὰρ ἔτι δείσει τῶν συνεισβαλόντων. ἐκεῖνα μὲν
γὰρ, σαφῶς ἔχει τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἀλλήλων τε καὶ τῇ συμπάσῃ νόσῳ. ἐπιφαίνεται δὲ τὰ μὲν εὐθὺς ἐν τῇ
πρώτῃ τῶν ἡμερῶν. τὰ δ' ἐν τῇ δευτέρᾳ. τὰ δ' ἐν τῇ τρίτῃ τε καὶ τετάρτῃ. τὰ δὲ, καὶ προεληλυθότος ἤδη
τοῦ νοσήματος. ἡ δὲ κατὰ πλάτος ἀρχὴ, κοινῇ μὲν τινὶ ταύτῃ καὶ προχείρῳ φαντασίᾳ. καὶ μήπω μηδὲν ἐχού-
σῃ τεχνικὸν, ἐν τῷ πρώτῳ παροξυσμῷ περιέχεται. καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν εὐθὺς ἀρχόμενα, τὴν ἀκμὴν ἀπει-
λῆφθαι λέγεται. καθάπερ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν. ἐπειδή φησιν, αὐτίκα γὰρ συνεχής ἐστιν οἷσιν ἀρχό-
μενος ἀνθεῖ, καὶ ἀκμάζει. τὸ γὰρ ἀρχόμενον, οὐκ ἐπὶ τοῦ καιροῦ τοῦ νοσήματος εἴρηται νῦν, ἢ μάχοιτ' ἂν αὐτῷ,
40 τὸ ἀνθεῖν τε καὶ ἀκμάζειν. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ χρόνου δηλονότι, τοῦ μετὰ τὴν ἀκριβῶς ἀρχὴν, τὴν πρώτην ἄχρι τρίτης τῆς ἡ-
μέρας τὸ πλεῖστον ἐκτεταμένου. πάντως μὲν γὰρ ὁ πυρετὸς οὗτος ἀρχήν τινα τὴν πρώτην. ἐκείνην καὶ ἀπλα-
τῆ ποιησάμενος, ἔπειθ' οὕτως ἀναβάσει τινὶ χρησάμενος, ἀπολαμβάνει τὴν οἰκείαν ἀκμήν. ὁ μὲν, εὐθὺς ἐν τῇ πρώ-
τῃ τῶν ἡμερῶν. ὁ δὲ, ἐν τῇ δευτέρᾳ. οὐ μὴν ἀπό γε τῆς εἰσβολῆς τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ δύναιτ' ἄν τις γενέ-
σθαι πυρετὸς ἀκμάζων. ἀλλ' ἄν τε κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. ἄν τε κατὰ τὴν δευτέραν ἀκμάσας ἐντεῦθεν ἄχρι
τῆς παντελοῦς λύσεως ἐκταθῇ, μηδὲ μίαν αἰσθητὴν ἑτέραν παροξυσμοῦ λαβὼν εἰσβολὴν, οὕτως ἂν ἀπ'
ἀρχῆς εὐθὺς λέγοιτο τὴν ἰδίαν ἀκμὴν ἐσχηκέναι. καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ πρὸς Ἱπποκράτους λεγόμενον. αὐτίκα γὰρ συ-
» νεχής ἐστιν οἷσιν ἀρχόμενος ἀνθεῖ, καὶ ἀκμάζει. τοιοῦτον οὖν ἐστι καὶ τὸ ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπι-
» φαίνηται ἀρχομένου μὲν, βραχύνει, πρὶν τὸν δεύτερον εἰσβάλλειν δηλονότι παροξυσμόν. ἔτι γὰρ ἄρχεσθαι λέ-
γοιτ' ἂν ἡ πλευρῖτις. οὐ μόνον ἐπειδὰν ἀνάβασιν ὁ τοιοῦτος ἔχῃ παροξυσμὸς, ἢ ἀκμὴν, ἀλλὰ κἂν τῇ παρακμῇ συμ-
50 πάσῃ. καὶ ὅλως πρὶν εἰσβάλλειν τὸν δεύτερον παροξυσμὸν διὰ τρίτης τοὐπίπαν ἐν πλευρίτισιν ἀπαντῶντα.
πτύελον οὖν ὅτι ἂν ἐπιφαίνηται πέψεως σημεῖον, ὀλιγοχρόνιόν τε ἅμα καὶ σωτήριον ἔσεσθαι δηλοῖ τὸ νόσημα.
τοιοῦτον δὴ καὶ τὸ πτύελόν ἐστι τὸ ἐν τοῖς πλευριτικοῖς. ἑκάστου γὰρ τῶν μορίων τοῦ σώματος τὸ περίττωμα, τὴν
ὑπάρχουσαν αὐτῷ διάθεσιν ἐνδείκνυται. πεπεμμένον μὲν, ὑγιεινήν. ἄπεπτον δὲ ὑπάρχον, νοσεράν. οὕτω τοῦν εἴρη-
ται κἀκεῖνα. Διαχώρημα δὲ ἄριστόν ἐστιν, τὸ μαλθακόν τε καὶ συνεστηκός. καὶ τὴν ὥραν ἥνπερ καὶ ὑγιαί-
νοντι ὑπεχώρει. πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν εἰσιόντων. τοιαύτης γὰρ οὔσης τῆς διεξόδου, ἡ κάτω κοιλίη ὑγιαίνοι ἄν. καὶ
τοίνυν καὶ τὸ πτύελον. ἐπειδὴ μὲν ἀκριβῶς ὅμοιον ᾖ τοῖς τῶν ὑγιαινόντων, ἀκριβῶς ὑγιαίνειν ἐνδείξεται
τὰ τῆς ἀναπνοῆς ὄργανα. παραποδιζόμενον δέ τι καὶ τοῦ κατὰ φύσιν ἐξιστάμενον εἰς τοσοῦτον ἐκεῖνα βε-
βλάφθαι δηλοῖ, εἰς ὅσον ἂν καὶ αὐτὸ τῆς κατὰ φύσιν ἰδέας ἀπολείπηται. τὸ δ' ἐναντιώτατον τοῦ κατὰ φύ-

σιν, ἄπεπτον

ον, ἄπεπτον ἐστὶ, καὶ μεγάλην ἐνδείκνυται τὴν τῶν πεπονθότων τόπων ἀσθένειαν. εἰ δὲ καὶ μοχθηρᾶς αἰτί-
ας ἔχει τι γνώρισμα, καθάπερ τὸ μέλαν, ὀλεθριώτατον ἤδη τὸ τοιοῦτον. οὕτω δὲ ἔχει, κἀπὶ τῶν οὔρων. καὶ
γὰρ καὶ τούτων ὅσα μὲν ὁμοιότατα τοῖς τῶν ὑγιαινόντων ἐστὶ, ταυτὶ μὲν ἱκανῶς ῥώμην ἐνδείκνυται τὸ
φλεβῶδες γένος τῶν ὀργάνων. ὅσα δὲ ἀπεπτότερα, τὴν ἀρρωστίαν αὐτῶν μηνύει. τὰ δὲ ἐναντιώτατα τοῖς τῶν
ὑγιαινόντων, αὐτὰ μὲν, τελέως ἐστὶν ἄπεπτα. μεγάλην δὲ ἀρρωστίαν ἐνδείκνυται, τοῦ φλεβώδους γένους παντός.
ὅσα δὲ καὶ τῆς κρατούσης αἰτίας ἐμφαίνει τὸ μοχθηρὸν, ὥσπερ καὶ τὰ μέλανα, ταυτὶ ἐσχάτως ὀλέθρια. ταυ-
τὶ μὲν οὖν τὰ τρία γένη τῶν σημείων ἐνδείκνυται πέψιν ἰδίαν ἑκάστῳ. τῆς μὲν κάτω γαστρὸς, τὰ κατὰ φύ-
σιν διαχωρήματα. τοῦ φλεβώδους δ' αὖ γένους, τὰ οὖρα. τῶν δ' ἀναπνευστικῶν ὀργάνων μόνων, τὰ πτύσματα.
καθάπερ δὲ ταῦτα τῶν τόπων αὐτῶν, ὅθεν ἐκκρίνεται τὰ γνωρίσματα φέρει, κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι
10 τρόπον καὶ τὰ οὖρα, νεφρῶν καὶ οὐρητήρων, καὶ κύστεως, καὶ καυλοῦ. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπὶ τοῖς τούτων ἀρρωστή-
μασιν οὖρα, διὰ τῶν ἀφορισμῶν ἰδίᾳ κατέλεξεν ὁ Ἱπποκράτης. τὰ δὲ τοῖς ὀξέσι νοσήμασι συνεδρεύοντα, κα-
τὰ τὸ προγνωστικὸν ἔγραψεν. ὅτι δὲ τοῦτο τὸ βιβλίον σύμπαν ὡς ἤδη πολλάκις ἀποδέδεικται περὶ μόνων
ἐστὶ τῶν ὀξέων, ἀμέλει τελειώσας ἐν αὐτῷ σύμπαντα τὸν περὶ τῶν οὔρων λόγον, ἐπὶ τῷ τέλει προστέθεικε.
» μὴ ἐξαπατάτω δέ σε ἤν τι αὐτὴ ἡ κύστις νόσημα ἔχουσα, τῶν οὔρων τι ἀποδιδοίη τοιούτων, οὐ γὰρ τοῦ ὅλου ση-
» μεῖον, ἀλλ' αὐτῆς καθ' ἑαυτήν. ὡς οὖν τῆς κύστεως ἐμνημόνευσε παράδειγμα τῷ λόγῳ ποιησάμενος αὐτὴν,
οὕτω καὶ νεφρῶν, καὶ οὐρητήρων, καὶ καυλοῦ συνυπακούειν χρή. μεγίστη δ' ἀπόδειξις αὐτὰ τὰ πρὸς αὐτοῦ
» γραφέντα διὰ τῶν ἀφορισμῶν. ὥσπερ γὰρ κύστεως, οὕτω καὶ νεφρῶν νοσούντων, γράφει σημεῖον. ὁκόσοισιν ἐν
» τῷ οὔρῳ φησὶν παχεῖ ἐόντι σαρκία μικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες συνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκ-
κρίνεται. ταυτὶ μὲν οὖν ὡς ἔφην τὰ τρία γένη τῶν σημείων, ἕκαστον ἰδίας πέψεως ἐνδεικτικὸν ὑπάρχει. οὖ-
20 ρα μὲν, τῆς κατὰ τὰς φλέβας. διαχωρήματα δὲ, τῆς κατὰ γαστέρα. πτύσματα δὲ, τῆς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀρ-
γάνων. καὶ οὐκ ἐνδέχεται οὐδέποτε μὴ οὐκ ἀγαθόν τι μέγα δηλοῦν, τὸ τῆς πέψεως σημεῖον. αἱμορραγίαι δὲ, καὶ
ἱδρῶτες, καὶ παρωτίδες, καὶ τ' ἄλλα ἀποστήματα σὺν μὲν τῷ καιρῷ πέφυκεν ὠφελεῖν. ἀκαίρως δὲ οὐ-
» δὲν ὀνίνησι. ὅθεν μοι δοκεῖ τὰ τοιαῦτα αἰνίττεσθαι διὰ τοῦ περὶ χυμῶν βιβλίου λέγων. τὰ κρίνοντα ἐπὶ τὸ
» βέλτιον, μὴ αὐτίκα ἐπιφαίνεσθαι. καὶ γὰρ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ δύσπνοιαι, καὶ παραφροσύναι, καὶ
δάκρυα, καὶ ἀγρυπνίαι, καὶ κώματα, καὶ σκοτόδινοι, καὶ μαρμαρυγὲς, καὶ ἆσαι, καὶ καρδιαλγίαι, καὶ κεφα-
λαλγίαι, καὶ τ' ἄλλα σύμπαντα τὰ καθ' ἕκαστον μόριον ἀλγήματα, διορισμοῦ δεῖται. πηνίκα μὲν ἐστὶν ὠφέλιμα.
πηνίκα δὲ, βλαβερά. πηνίκα δ' οὐ μόνον οὐδὲν ὀνίνησι, ἀλλὰ καὶ σημεῖα γίνεται μοχθηρότατα. καθάπερ οὖν
ἔν τι ποσὸν ἀφωρισμένον οὐκ ἄδηλον τὸ τῆς ἀρχῆς ὄνομα, κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον, οὐδὲ τὸ αὐτίκα. πλάτος
δὲ ἔχειν χρόνου τοσοῦτον, ὅσονπερ καὶ ὁ τῆς ἀρχῆς ἐστίν. δῆλον δὲ ὡς καὶ πολλάκις αὐτ' ἐπὶ ῥήματος αὐτοῦ χρώ-
30 μεθα τοῦ ἀμέλει. καθάπερ κἀν τῷ τοιῷδε λόγῳ φαίνεται κεχρημένος ὁ Ἱπποκράτης. εἰσὶ δὲ τρόποι καὶ κατα-
» στάσιες καὶ παροξυσμοὶ τουτέων ἑκάστου τῶν πυρετῶν, αὐτίκα γὰρ συνεχὴς ἐστὶ οἶσιν ἀρχόμενος ἀνθεῖ, καὶ ἀκ-
» μάζει. τουτὶ γὰρ τὸ αὐτίκα πλέον οὐδὲν δηλοῖ τοῦ ἀμέλει. καθάπερ οἶμαι κἀν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων. ἐν οἷς οὕ-
» τω φησίν. ἢν οὖν μὴ προσσημειώσῃ τις ὅσον δεῖται αὐτάρκης εἶναι ὁ τρόπος τῆς τοιαύτης πτισανορροφίης, πολ-
» λαχόθεν βεβλάψεται. οἷσι τε γὰρ σῖτος αὐτίκα ἐγκατακεκλεῖσθαι, εἰ μή τις ὑποκενώσας τὸ ῥόφημα δοίη. τὸ
μὲν οὖν αὐτίκα, τοιόνδε σημαίνει. ἔστι δὲ τοῦ αὐτίκα, πάμπολλα παραδείγματα παρά τε τῶν ἄλλων ἁπάντων
ἑλλήνων εὑρεῖν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ παρὰ Ἱπποκράτους. ἐπὶ δὲ θάτερον ἤδη μεταβῶμεν, ἐπειδὰν γάρ φησι τὰ κρί-
σιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαίνεσθαι, τὸ παραχρῆμα δηλοῖ. τουτέστι κατὰ τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος. ἐστὶ δ' οὐ ταῦ-
τα τά γε νῦν εἰρημένα κρίσιμα, καὶ τὰ τῆς πέψεως γνωρίσματα. τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἐγχωρεῖ. τὸ μὴ οὐ κρίσιν τινὰ
πάντως ἢ ἀγαθὴν, ἢ κακὴν ποιήσασθαι. τὰ δὲ τῆς πέψεως σημεῖα, σωθήσεσθαι μὲν δηλοῖ τὸν ἄνθρωπον, οὐ μέν-
40 τοι γε κριθήσεσθαι πάντως. οὔτε γὰρ εἰς τὴν ἀθρόαν ἀκούοιμεν μὲν ἐν νόσῳ μεταβολὴν, οὔτ' εἰς τὴν προηγουμένην μέλλουσαν
αὐτῆς ταραχὴν ἐξ ἀνάγκης τὰ τῆς πέψεως σημεῖα τῶν εἰρημένων ἔσται. δύναται γὰρ ἐν χρόνῳ πλείονι κατὰ
βραχὺ τὸ νόσημα πεττόμενον, ἐπὶ τὴν παντελῆ λύσιν ἀφικέσθαι. δηλωθήσεται δὲ κἀν τοῖς ἐφεξῆς ἔτι σαφέ-
στερον ὅπῃ διενήνοχε τὰ κρίσιμα συμπτώματα, τῶν τῆς πέψεως σημείων. νυνὶ δὲ ἀρκεῖ τό γε τοσοῦτον ἐπιδεδεῖ-
χθαι, ὡς τῆς μὲν ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις πέψεως, τὰ πτύελα. τῆς δ' ἐν ταῖς φλεψὶ, τὰ οὖρα. τῆς δὲ κατὰ
τὴν γαστέρα, τὰ διαχωρήματα, τίθεσθαι χρὴ σημεῖα. καὶ ὡς ἐπὶ μὲν τῶν πυρετῶν ἁπάντων, ἐπειδὴ τοῦ φλε-
βώδους γένους εἰσὶ παθήματα, καὶ γὰρ καὶ τὰς ἀρτηρίας ἐν τούτῳ νῦν τῷ γένει περιλαμβανέτω, τοῖς οὔροις μά-
λιστα προσεκτέον ἐστίν. ἐπὶ δὲ τῶν πλευριτικῶν, πρώτοις μὲν τοῖς πτύσμασι, ἤδη δὲ καὶ τοῖς οὔροις, ὅτι καὶ μετὰ
πυρετοῦ πάντως ἡ πλευρῖτις. ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα, χωρὶς μὲν πυρετοῦ τοῖς διαχωρήμασι μόνοις, σὺν
πυρετῷ δὲ, καὶ τοῖς οὔροις. ἡ τοίνυν ἑκάστου τῶν νοσημάτων ἴδιος ἀρχὴ τοῖς τῆς πέψεως σημείοις ὁρίζεται διαφέρου-
50 σα τῆς ἐν πλάτει λεγομένης ἀρχῆς τῆς ἀτέχνου πάμπολλα. μακροτέρα γὰρ ἐκείνη τῆς τρίτης ἡμέρας, οὐκ
» ἐπιγίνεται προϊοῦσα. καθάπερ κἀν τῷ προγνωστικῷ δεδήλωται σαφέστατα προειπὼν γοῦν. ἢν μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ
» τῆς νόσου τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ. μετὰ ταῦτα φησί. ἢν δὲ καὶ παλαιοτέρου ἐόντος τοῦ νοσήματος ἢ τρι-
» ταίου ἢ τεταρταίου, τὴν κατὰ πλάτος ἀρχὴν ἐνδεικνυμένου ἀκριβῶς ἡμῖν, ἄχρι τῆς τρίτης ἡμέρας ἐκτεί-
νεσθαι. τὴν δ' ὄντως ἑκάστου νοσήματος ἰδίαν ἀρχὴν ἣν δὴ καὶ μέρος ὑπάρχειν ἔφαμεν αὐτοῦ, μέχρι παμπόλλων
περιόδων ἐνδέχεται προέρχεσθαι. παύεται γὰρ τότε πρῶτον, ἐπειδὰν τὰ τῆς πέψεως ἐπιφανῇ σημεῖα. τὸ δ' ἀπὸ
τοῦδε σύμπαν ἕως τῆς ἀκμῆς, ἕτερον ἤδη μέρος ἐστὶν, αὔξησίς τε καὶ ἀνάβασις ὀνομαζόμενον. εἶτ' ἀκμὴ μετὰ
ταῦτα, τὸ σφοδρότατον τῆς ὅλης νόσου μόριον. ὑστάτη δὲ πασῶν ἡ παρακμή. πέψεως μὲν οὖν δὴ σημεῖα,
πολλάκις γὰρ δὴ τὰ χρησιμώτατα λέγειν, οὐκ ἔστιν ὅτε κακῶς ἐπιφαίνεται. τὰ κρίσιμα δ' ἔστιν ὅτε κακῶς. οὔτε

γὰρ ἐν ταῖς ἀναβάσεσιν, οὔτ᾽ ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ἀκμαῖς αὐτὰ ἐπιφαίνεσθαι χρή. περὶ μὲν δὴ τῶν ἐν
ταῖς ἀναβάσεσί τε καὶ ταῖς ἀκμαῖς ἐπιφαινομένων, ἐφεξῆς ἐροῦμεν. περὶ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἤδη λέγω
μεν. ἀναμνήσαντες πάλιν ὡς ἐν ἅπαντι τῷ μετὰ ταῦτα λόγῳ παρέντες τὰ δύο σημαινόμενα τῆς ἀρχῆς τό τε
τῆς πρώτης εἰσβολῆς τοῦ ἀρρωστεῖν. τό τε τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ, περὶ μόνου τοῦ τρίτου διαλεξόμεθα χρόνου
τοῦ τῆς ἀπεψίας. καὶ γὰρ καὶ τεχνικὴ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, ἡ διάγνωσίς ἐστιν, καὶ μεγάλα δηλοῦν πέφυκεν. οὔτ᾽ οὖν
ἱδρῶτες, οὔτ᾽ ἔμετοι, καὶ διαχωρήματα γαστρός, οὔτε παρωτίδες, οὔτε αἱμοῤῥαγίαι κατὰ τοῦτον ἐπιφανεῖσαι τὸν
χρόνον, ἔκριναν ποτὲ νόσημα. ταυτὶ μὲν οὖν ἤδη καὶ ὡς αἴτια πεπίστευται τὰς νόσους ἀπαλλάττειν. τὰ δ᾽ ὡς σημεῖα
τούτων δηλωτικά, παραφροσύναι τ᾽ εἰσὶ καὶ ἀγρυπνίαι. καὶ κώματα. καὶ ἀλγήματα. καὶ δάκρυα. καὶ δύσπνοιαι. καὶ
σκοτόδινοι. καὶ πάνθ᾽ ὅσα τοιαῦτα. καὶ γὰρ οὖν καὶ ταῦτα χωρὶς τῶν τῆς πέψεως σημείων ἐπιφανέντα, κακίστων
10 διαθέσεών ἐστι γνωρίσματα. σύμπαντα μὲν οὖν δὴ ταῦτα τά τε ὡς αἴτια, τά τε ὡς σημεῖα κρίσιμα, μὴ αὐτίκα
φαινέσθω. τουτέστι μὴ κατὰ τὸν πρῶτον καιρὸν τοῦ νοσήματος ἡνίκα τελέως ἄπεπτον ὑπάρχει. τὰ δ᾽ ἄλλα τεία
γνὴ τῶν τὴν πέψιν δηλούντων σημείων, εἰ καὶ κατὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ὥραν φαίνοιτο τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ, κα-
λῶς ἐπιφαίνεται. πάλιν οὖν ἀναλαβόντες, εἴπωμεν ταὐτό, τοὺς καθόλου καιροὺς τῶν νοσημάτων ἔκ τε τῶν νό-
σων αὐτῶν πρῶτον χρὴ στοχάζεσθαι πηλίκοι τινὲς ἔσονται τῷ χρόνῳ, κἀκ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, καὶ τῆς τῶν περιόδων ἀ-
ναλογίας, καὶ πρὸς τούτοις ἅπασιν ἐκ τῶν ἐπιφαινομένων, ἐν οἷς πρῶτα καὶ κυριώτατα, τὰ τῆς πέψεώς ἐστι σημεῖα.
δι᾽ ὧν τὴν μὲν ἤδη περιγεγραμμένην ἀρχήν, ἀκριβῶς γνωρίσεις. ἐκ ταύτης δὲ τὴν μέλλουσαν ἀκμὴν στοχασμῷ
τεχνικῷ προγνώσῃ τῷ μετ᾽ ὀλίγον εἰρησομένῳ. καλῶ δὲ τεχνικὸν στοχασμόν, ὃς ἂν ἐγγυτάτω τῆς ἀληθείας ἀ-
φίκηται. ὥσπερ οὖν ἀρχῆς ἀκριβὴς διάγνωσις οὐκ ἔστι, πρὶν ἄρξασθαι τὴν ἀνάβασιν, οὕτως οὐδὲ τῆς ἀναβάσεως,
πρὶν εἰσβαλεῖν τὴν ἀκμήν. ἀσκητέον δὲ κἀνταῦθα πρότερον εἰσβάλλουσαν ἀκμὴν γνωρίζειν, ἔπειθ᾽ οὕτως προ-
20 γινώσκειν. ἐπεὶ δὲ καὶ τούτων ἁπάντων ἡγεμὼν Ἱπποκράτης ἐστίν, δίκαιον ἂν εἴη κἀνταῦθα τὰς ἐκείνου ῥήσεις
ἐξηγουμένους διαπεραίνεσθαι τὸν λόγον. ἄμεινον δ᾽ ἴσως ἐστὶν πρὶν ὑπάρξασθαι τοῦτο ποιεῖν, ἔτι βραχὺ περὶ τῶν
εἰρημένων προσθεῖναι. τὴν γὰρ ὡς μέρος τοῦ νοσήματος ἐξ ἧς μὲν εὑρεῖν ἀρχὴν εἴτε ἰσόχρονος ἐν ἁπάσαις ταῖς νό-
σοις ἐστίν, εἴτε καθ᾽ ἑκάστην αὐτῶν ἴδιος. ἐν ᾗ καὶ τὸν Θεσσαλὸν ἔφαμεν ἐξευρηκέναι τὸ ληρῶδες ἐκεῖνο παράγγελ
μα τό, δεῖν ἐν ἀρχῇ στέλλειν τὰ νοσήματα, κἂν ἐκ τῆς στενῆς ἢ κενότητος. Ἱπποκράτης μὲν πάντων πρῶτος ἀκρι
βῶς ἐδήλωσε, οὐ μὴν μανθάνουσιν οὐδ᾽ αὐτὸ διὰ τὸ τάχος τῆς ἑρμηνείας. ἀρκέσει δ᾽ ἔν γε τῷ παρόντι διὰ μιᾶς
ῥήσεως, ἐπιδεῖξαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ τὰς ἄλλας ῥήσεις ἄν τις εἰ μὴ παντάπασιν ἀταλαίπωρος εἴη κατὰ τὸν
» αὐτὸν οἶμαι τρόπον ἐξευρίσκειν δύναιτο, προχειρισάμενος δὴ τόνδε τὸν ἀφορισμόν. πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν
» μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν ἢν μὴ ὀργᾷ. τὸ μὲν δὴ ὀργᾶν, κυρίως μὲν ἐπὶ τῶν ζώων εἴθισται λέγεσθαι τῶν ἐπειγομέ-
νων χρῆσθαι συνουσίᾳ. μετενήνεκται δὲ νῦν, ἐπὶ τὰ κατεπείγοντα καὶ κινούμενα ταχέως νοσήματα. καὶ μάλιστα ἐ-
30 πειδὰν ἐρεθίζεταί πως ἡ τοῦ κάμνοντος αἴσθησις ὑπὸ τῆς τῶν ὑγρῶν τε καὶ πνευμάτων ἀτάκτου κινήσεως. ἐπὶ γὰρ
τούτων μόνων εὐλόγως ἄν τις χρήσαιτο κατ᾽ ἀρχὰς φαρμακείαις. σύμμαχον ἔχων εἰς τὸ τῆς ὁλκῆς εὐπετέστερον, τὴν
τῶν πλεοναζόντων ὑγρῶν κίνησιν. ὡς τά γε πρὸς τῷ τελέως ὑπάρχειν ἄπεπτα τὸ μόνιμόν τε καὶ ἑδραῖον ἔχοντα,
» χαλεπῶς ὑπακούειν ταῖς ὁλκαῖς τῶν καθαιρόντων φαρμάκων. οὕτως οὖν εἴρηται κἀκεῖνα. ὁκόσοισι δὲ τὰ φλε-
» γμαίνοντα ἐν ἀρχῇ τῶν νούσων εὐθέως ἐπιχειροῦσι λύειν φαρμακείῃ τοῦ μὲν συντεταμένου καὶ φλεγμαί-
» νοντος οὐδὲν ἀφαιροῦσιν. οὐ γὰρ ἐνδιδοῖ ὠμὸν ἐὸν τὸ πάθος. τὰ δ᾽ ἀντέχοντα τῷ νοσήματι καὶ ὑγιεινά, συντή-
» κουσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων σκέψασθαι τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου ἔργον ἐστίν. τὴν δ᾽ οὖν Ἱπποκράτην καλεῖν
ἀρχὴν ἐκεῖνον ἅπαντα τὸν χρόνον τοῦ νοσήματος ἐν ᾧ παντελῶς ἐστὶν ἄπεπτον, ἤδη φαίνεται. προειπὼν γὰρ ὡς πέ-
πονα χρὴ φαρμακεύειν, ἐπήνεγκε μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν. ὡς τότ᾽ ἀρχῆς οὔσης, ὅτε ὠμὸν τὸ νόσημα καὶ ἄπεπτον
ὑπάρχει. πῶς οὖν, ἀναληπτέον γὰρ αὖθις, ὅθεν πρὸ ὀλίγου ἀπελίπομεν, ὅρον ἐπιθήσει τις οὕτω σαφῆ, τῷ
40 πέρατι τῆς ἀναβάσεως. ὥσπερ καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς. πῶς δὲ ἄλλως, ἢ τὰ τῆς ἀκμῆς θεασάμενος γνωρίσματα.
» λέγει δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἱπποκράτης, ἐν μὲν λόγῳ τῷ δε. κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἤδη ἀσθενέστερα. κα
» τὰ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα. ἑτέρῳ δὲ τῷ δε. ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔ-
» χει. πῶς οὖν ἐπιγνῶμεν αὐτό, διὰ τοῦθ᾽ ὅτι νῦν ἰσχυρότατόν ἐστι τὸ νόσημα καὶ τοὺς μεγίστους ἔχει παροξυσμούς
εἰ μὲν γὰρ ἀθρόως μέλλοι μεταβάλλειν, ὅπερ δὴ κρίνεσθαι καλέσομεν ἐν τῷ παρόντι, τὴν ἀρχὴν τῆς κρίσεως
ἔσχατον ὅρον ἀναβάσεως θετέον. εἰ δὲ κατὰ βραχὺ τοῖς ἐν ταῖς περιόδοις παροξυσμοῖς δοκιμαστέος. εἰ μὲν γὰρ
ἐπὶ τὸ πρωϊαίτερόν τε καὶ πλεῖστα χρόνον. καὶ μᾶλλον ὡς αὐτὸς ἔλεγεν εἴησαν γινόμενοι, δῆλον ὡς ἐπὶ τὴν ἀκ-
μὴν ἀνέρχεται καὶ αὐξάνεται τὸ νόσημα. τῆς δὲ ἐπὶ τοὐναντίον μεταβολῆς αὐτοὺς ἐκδεξαμένης, παύεται καὶ
παρακμάζει. συμβαίνει δὲ ποτὲ δύο παροξυσμοὺς γινομένους μεγίστους μὲν τῶν ἄλλων, ἴσους δ᾽ ἀλλήλοις, τὸν
τῆς ἀκμῆς περιγράψαι καιρόν. ἐνίοτε δ᾽ ἕνα καὶ τῶν ἔμπροσθεν ἁπάντων καὶ τῶν μετ᾽ αὐτὸν γίνεσθαι μέγιστον. εἰς
50 τρεῖς δὲ παροξυσμοὺς ἐν μὲν τοῖς ὀξέσι, οὐ πάνυ τι προέρχεσθαι συμβαίνει τὸν τῆς ἀκμῆς καιρόν. ἐν δὲ τοῖς χρο-
νίοις, οὐκ εἰς τοσούτους μόνον, ἀλλὰ καὶ πολὺ πλείονας. οὕτω μὲν διαγνώσεσθαι χρὴ τοὺς καθόλου καιροὺς ἢ γινομέ-
νους ἢ γεγονότας ἤδη, μέλλοντας δ᾽ ἔσεσθαι καθ᾽ ἕτερον τρόπον, ὃς ἵνα σαφὴς ᾖ τοῖς ἀκούουσι, ἀνάγκη πρότερον εἰπεῖν
» τι περί τε διαχωρημάτων καὶ οὔρων, ὡς πρότερον εἴπομεν περὶ τῶν πτυσμάτων. διαχώρημα τοίνυν ἄριστόν ἐστιν, τὸ μαλ
» θακόν τε καὶ συνεστηκὸς καὶ τὴν ὥρην ἥνπερ καὶ ὑγιαίνοντι ὑπεχώρει. πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν εἰσιόντων. ἐνταῦθα μὲν
ἀπό τε συστάσεως αὐτοῦ καὶ ποσότητος καὶ τοῦ καιροῦ τῆς ἐκκρίσεως ποιεῖται τὴν διάγνωσιν. ἐπεὶ δὴ τὴν κάτω κοιλίην
» ὑγιαίνουσαν ἐνδείκνυται τὸ τοιοῦτον διαχώρημα. διὰ τοῦτο οὖν ἐπιφέρων ἐρεῖ. τοιαύτης γὰρ ἐούσης τῆς διεξόδου, ἡ κά
» τω κοιλίη ὑγιαίνοι ἄν. κάτω δὲ κοιλίαν εἴρηκε νῦν, ἀντιδιαιρούμενος τῷ θώρακι. διὰ τοῦτο τοίνυν οὐδὲ τῆς χροιᾶς
ἐμνημόνευσε τοῦ διαχωρήματος, οὐδὲν γὰρ ὡς πρὸς τὴν τῆς κοιλίας αὐτῆς ἀκριβῆ διάγνωσιν ὅπως ἔχει διαθέσεως,

ἡ χροιὰ

ἡ χροιὰ τῶν διαχωρημάτων ἐνδείκνυται. τοῦ γὰρ πεπέφθαι καλῶς, ἱκανὰ τὰ προειρημένα γνωρίσματα
τὸ μαλθακόν τε εἶναι καὶ συνεστηκὸς τὸ διαχώρημα, καὶ μήτε προλαμβάνειν τὸν κατὰ φύσιν καιρὸν, μήθ' ὑ-
στερίζειν. καὶ τὸ πλῆθος ἀνάλογον τοῖς ἐδέσμασιν. ὥσπερ δ' εἰ ταῦτα εἴη πάντως πέπεπται, οὕτως οὐκ ἔτι, εἰ
μὴ τούτων τι παρείη, πάντως οὐ πέπεπται. δύναται μὲν γὰρ αὐτὴ ἡ γαστὴρ ἐρρῶσθαι περὶ τὸ αὑτῆς ἔργον.
ἤτοι δὲ διά τινα θερμασίαν ἰσχυρὰν τῶν παρακειμένων αὐτῇ μορίων, ὀξυκμάζεσθαί τε καὶ ξηραίνεσθαι τὸ κα-
λῶς πεφθὲν, ἢ δι' ἀρρωστίαν ἀναδόσεως ὑγρότατον τοῦ δέοντος ὑπιέναι. τὸ μέντοι μαλθακόν τε καὶ συνεστη-
κὸς αὐτίκα μὲν ἐνδείκνυται τὴν πεπτικὴν ἐνέργειαν ἐρρῶσθαι. συνενδείκνυται δὲ καὶ τὸ τὴν ἀνάδοσιν ἀμέμ-
πτως ἀποτελεῖσθαι. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸ, μηδὲν φλεγμαίνειν τῶν κατὰ τὴν γαστέρα μορίων. εἰ δέ τῳ δοκεῖ
παραλελεῖφθαι τὸ λεῖον, εἶναι γὰρ χρὴ τὸ καλῶς πεπεμμένον εὐθὺς καὶ λεῖον, οὐκ ὀρθῶς οὗτος διαγινώσκει.
10 τὸ γὰρ συνεστηκὸς, οὐκ ἐνδέχεται μὴ οὐχὶ καὶ λεῖον ὑπάρχειν. ἡνῶσθαι γὰρ αὐτὸ δεῖ τοῖς μορίοις ἅπασι, καὶ
ὅλον ἓν ὑπάρχειν ἀκριβῶς. εἰ δὲ τὰ μὲν ὁλόκληρά τε καὶ τραχέα καὶ σκληρὰ τῶν μορίων αὐτοῦ φαίνοιτο. τὰ
δ' ὑγρὰ καὶ ὑδατώδη, πῶς ἂν εἴη ταῦτα πρὸς ἄλληλα συνεστηκότα; διαλέλυται γὰρ οὕτω γε ἀπ' ἀλλήλων,
καὶ τὰ μὲν τραχέα τε καὶ σκληρὰ κεχώρισται πάντη. τὸ δ' ὑγρὸν ὡς ἂν ὑδατῶδές τε καὶ λεπτὸν ἔτι μένει,
οὔθ' ἑαυτὸ συνάγειν δύναται τοῖς στερεοῖς, οὔτε δι' ἑαυτοῦ κἀκείνοις τινὰ κοινωνίαν ἐργάζεσθαι. περιρρέον τε αὐ-
τοῖς ἐν κύκλῳ, καὶ ἀπορρέον, ἀνώμαλόν τε ἅμα καὶ οὐδαμῶς γε συνεστηκὸς ἐργάζεται τὸ διαχώρημα. τὸ μὲν
δὴ τοιοῦτον, λέγω δὴ τὸ μαλθακόν τε καὶ συνεστηκὸς, ὑγιαίνειν μὲν ἐνδείκνυται πάντως τὴν γαστέρα. συνενδεί-
κνυται δὲ, ὡς ἔφην, καὶ τὸ μηδὲν τῶν πέριξ πεπονθέναι, καὶ τὸ τὴν ἀνάδοσιν ἀμέμπτως γίνεσθαι. πάντως γὰρ
ἂν ὑγρὸν ἦν, ἐλλιπῶς αὐτῆς ἐπιτελουμένης. εἰ δὲ καὶ τὸν καιρὸν φυλάττει τῆς ἐκκρίσεως, καθ' ὃν ὑγιαίνοντος
ἐγίνετο, δῆλον ὡς οὔτε βραδυπεψίαν, οὔτε τῆς καθεκτικῆς, ἢ ἀποκριτικῆς δυνάμεως ἐνδείκνυταί τι σφάλ-
20 μα. τὸ μὲν γὰρ ὀψιαίτερον, ἢ χρὴ διαχωρεῖν, ἢ τὴν πέψιν αὐτὴν, ἢ τὴν διὰ τῶν ἐντέρων φορὰν ἐνδείκνυται βρα-
δυτέραν. τὸ δὲ πρωϊαίτερον τὴν ἀρρωστίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, οὐ γὰρ δὴ ῥώμην γε τῆς ἀλλοιωτικῆς.
οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸν νοσοῦντα καὶ μάλιστα ὀξέως, ῥωμαλεωτέραν ἔχειν τοῦ κατὰ φύσιν τὴν κοιλίαν. ἀλλ' ἀγα-
πητὸν εἰ μὴ πολλῷ τινι τοῦ κατὰ φύσιν ἀπολείποιτο. τὸ μέντοι ξὺν δήξει τινὶ ταχέως διεξερχόμενον, ἐρεθι-
σμῷ δηλονότι τὸ τοιοῦτον ἔπαθεν, οὔτε δ' ἰσχὺν, οὔτε ἀρρωστίαν ὅλως ἐνδείκνυται δυνάμεως. ἀλλὰ τό γε χωρὶς
δήξεως, ἢ τινὸς ἄλλου συμπτώματος ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ κενούμενον, ἐρρῶσθαι τὰς τρεῖς τῆς κοιλίας ἐν-
δείκνυται δυνάμεις, τὴν ἀλλοιωτικὴν, τὴν καθεκτικὴν, καὶ τὴν ἀποκριτικήν. ὅτι δὲ τέτταρες αἱ πᾶσαι φυσι-
καὶ δυνάμεις ἐν ἑκάστῳ τῶν τοῦ σώματος ἡμῶν μορίων εἰσὶν, ἑτέρωθι δέδεικται. καὶ νῦν οὐ χρὴ τῶν οὕτω τι
παρεμπιπτόντων, ἀπόδειξιν μαθεῖν. ἰδίᾳ γὰρ ὑπὲρ ἑκάστου γέγραπται. λοιπὸν οὖν ὑπὲρ τοῦ χρῆναι πρὸς λό-
30 γον τῶν εἰσιόντων εἶναι τὰ κενούμενα, διελθεῖν, ἀπολείπεται. τὸ τοίνυν μαλθακόν τε καὶ συνεστηκὸς, καὶ κα-
τὰ τὴν τῶν ὑγιαινόντων ὥραν ἐκκρινόμενον, εἰ μὴ διασώζοι τὴν τῶν ἐδηδεσμένων ἀναλογίαν, ἴσχεται πού τι μέ-
ρος αὐτοῦ κατὰ τὸ τυφλὸν ἔντερον, ἢ τὸ κῶλον, ἢ κἂν ταῖς ἄλλαις ἕλιξι ταῖς λεπταῖς. οὐκ ἀγαθὸν δὲ τοῦτο καὶ
ὡς σημεῖον, καὶ ὡς αἴτιον. ὡς σημεῖον μὲν, ὅτι τὴν ἀποκριτικήν τε καὶ προωστικὴν ὀνομαζομένην δύναμιν
ἄρρωστον εἶναί φησιν. ὡς αἴτιον δὲ, ὅτι μένει τινὰ τῶν περιττωμάτων ἔνδον, ἃ ἐχρῆν ἐκκρίνεσθαι μᾶλλον. ὥστε
τὸ μὲν ἅμα ταῦτ' ἔχον ἅπαντα τὰ προειρημένα γνωρίσματα διαχώρημα βεβαίως ἐνδείκνυται τὴν κά-
τω κοιλίαν ὑγιαίνειν. εἰ δέ πῃ τινὸς αὐτῶν ἀπολείποιτο, ποτὲ μὲν αὐτῆς τῆς γαστρὸς ἐνδείξεται τινὰ διάθε-
σιν. ἐνίοτε δὲ, βεβλάφθαι τὴν ἀνάδοσιν, ἢ καί τι τῶν πέριξ ὀργάνων, οὐχ ὑγιαίνειν, ἢ καί τι σύμπτωμα κρα-
τεῖν, ὡς ἐπὶ τῆς δήξεως ἐλέγετο. ποῖον οὖν τι τὸ κατὰ φύσιν ἔχον ἀκριβῶς ἐστὶ διαχώρημα, τὸ μηδὲν μήτ'
ἐν τῇ γαστρὶ, μήτ' ἐν τοῖς πέριξ ὀργάνοις ἐνδεικνύμενον σφάλμα, τοιοῦτον δ' ἂν εἴη τὸ, πρὸς τῷ τὰ προειρη-
μένα διαφυλάττειν ἅπαντα, δύο ταῦτ' ἔτι προσειληφὸς, ἅπερ αὐτὸς Ἱπποκράτης ἐφεξῆς ἐδίδαξε γρά-
40 φων ὧδε. ὑπόπυρρον δ' ἔστω καὶ μὴ λίην δυσῶδες. εἰ γὰρ ἤτοι πυρρὸν ἀκράτως, ἢ μηδόλως ὑπόπυρρον,
» ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῶν ἐδηδεσμένων εἴη χροιὰν, ἤτοι πλείονας τὴν γαστέρα συρρεῖν ὠχρᾶς χολῆς, ἢ μηδό-
» λως ὑπιέναι δηλώσει. τούτων δὲ τὸ μὲν πρότερον, εἰ μὲν κατ' ἀρχὰς γίγνοιτο, χολωδεστέραν ἐνδείκνυται
τὴν νόσον. εἰ δ' ἐν τοῖς τῆς παρακμῆς χρόνοις, ἐκκαθαίρεσθαι χρηστῶς τὸ σῶμα. περὶ μὲν δὴ τούτων ἐν τοῖς
ἐφεξῆς ἀκριβέστερον διορισθήσεται. τὸ δ' ἄπεπτον διαχώρημα τὸ λεπτὸν, καὶ τραχὺ, καὶ ἄχυμόν ἐστι, καὶ
τὴν τῶν ἐδηδεσμένων διαφυλάττον ποιότητα. τρίτον δ' ἐπὶ τούτοις ἐστὶ γένος διαχωρημάτων, τὸ μηκέτι
ἐκ τῆς τῶν σιτίων διαθέσεως, ἀλλ' ἐκ τῶν συρρεόντων εἰς τὴν γαστέρα περιττωμάτων ἐκ παντὸς τοῦ σώμα-
τος, ἐνδείκνυσθαί τι δυνάμενον. οἷόνπερ καὶ τὸ πυρρὸν ἀκράτως, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐλέγομεν. ἀλ-
λὰ τοῦτο μὲν ὅταν ὁ τῆς πικρᾶς χολῆς χυμὸς ἄκρατός τε καὶ πολὺς εἰς τὴν γαστέρα συρρέῃ, γίγνεται. τὸ
χλωρὸν δὲ, τῆς ἰώδους χολῆς ἐστὶ γνώρισμα. καθάπερ γε τὸ μέλαν, ἤτοι τῆς μελαίνης, ἢ τινὸς αἵματος αὐτό-
50 θι κατοπτηθέντος. εἰ δ' οὖν πελιδνόν τε φαίνοιτο κατὰ τὴν διαχώρησιν, οὐδενὸς ἐδηδεσμένου τοιούτου, ψύ-
ξιν τινὰ καὶ νέκρωσιν οὐκ ἀγεννῆ τῶν ἐντὸς ἐνδείκνυσιν. ὥσπερ εἰ καὶ λιπαρὸν, οὐδενὸς ἐδηδεσμένου λι-
παροῦ, συντήξεως ἐστὶ γνώρισμα. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ γλίσχρον, εἰ μὴ καὶ τοῦτο κατὰ τὴν τοῦ σιτίου φύσιν
εἴη τοιοῦτον, συντήξεως ἐστὶ σημεῖον. ἀλλὰ τὸ μὲν λιπαρὸν, πιμελῆς τηκομένης γίνεται. τὸ δ' αὖ γλίσχρον,
αὐτῶν τῶν στερεῶν τοῦ ζώου μορίων, ὥστε χεῖρον μακρῷ. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ λίαν δυσῶδες εἰ μὴ καὶ τοῦτ' εἴη
κατὰ τὸ σιτίον, οὐ μικρὰν ἐνδείκνυται σῆψιν. ἁπλῶς δ' εἰπεῖν ἐπὶ πάντων εἰ μὴ κατὰ τὸ σιτίον ἡ ποιότης εἴη
τῶν διαχωρημάτων, οὕτως ἤδη σκοπεῖσθαι τὴν διάθεσιν, ὥστε κἂν μὴ λέγηταί που τοῦτο, προσυπακούειν αὐτὸ χρή.
καὶ πάντα γε τὰ ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένα διὰ τοῦ προγνωστικοῦ, ὡς εἴρηται, δῆλον, διοριζομένων ἡμῶν αἰεὶ τὸ δι' ἄλλό
τι, καὶ οὐ διὰ τὸ νόσημα γεγονός. λοιπὸν δ' ἂν εἴη περί τε τοῦ φύσαντος εἰπεῖν, καὶ ἀφώδους, καὶ ποικίλου. τὸ μὲν δὴ φύσαν

ὠνόμασται μὲν, ἀπὸ τοῦ γιγνομένου ψόφου κατὰ τὴν διαχώρησιν· ἐνδείκνυται δὲ τὸ μὲν, ἐκκρινόμενον αὐτὸ
ξὺν ὑγρότητι λεπτῇ φυσῶδες εἶναι. τὰ δ᾽ ὄργανα, συνήχεσθαί τε καὶ ἐσφίχθαι καὶ στενοχωρεῖσθαι. τὸ δ᾽
ἀφρῶδες ὥσπερ οὖν κἀπὶ τῶν ἐκτὸς, ἤτοι ζέοντός τινος, ἢ φυσώδους πνεύματος ὑγρῷ μαχομένου γίγνε-
ται. τὸ μὲν δὴ πρότερον, ἀμέτρου θερμασίας συντηκούσης τὸ σῶμα. τὸ δὲ δεύτερον, ἀνωμάλου τῆς ἀρχῆς ἐστὶν
ἔκγονον. τὰ δὲ ποικίλα, ποικίλαις ἔχεσθαι τὸ σῶμα διαθέσεσιν ἐνδείκνυται, διὰ τοῦτ᾽ οὖν καὶ χρόνια καὶ
κακοήθη· αἱ πολλαὶ γὰρ διαθέσεις, καὶ χρόνου πλείονος εἰς πέψιν δέονται, καὶ τὸν κίνδυνον ἐπιφέρουσιν ὁμό-
τιμον τῷ πλήθει. καὶ γὰρ πέττεται ῥᾷον ἁπλῆ διάθεσις, καὶ ἧττον κινδυνώδης ἐστὶ τῆς πολυειδοῦς. οὕτω μὲν δὴ
καὶ περὶ τῶν διαχωρημάτων δεῖ γινώσκειν. ἐφεξῆς δὲ περὶ τῶν οὔρων εἴπωμεν. ἄριστον μὲν οὖν κἀνταῦθα
τὸ τοῖς τῶν ὑγιαινόντων ὁμοιότατον. ὅσον δὲ οὐ τοιοῦτον, ἢ ἁπλῶς ἄπεπτόν ἐστιν, ἢ πρὸς τούτῳ καὶ ὀλέθρι-
10 ον. ἄπεπτον δὲ καὶ πεπεμμένον, ὀνόματι μὲν ἕν, ὥσπερ οὖν καὶ τῷ γένει. πάμπολυ δὲ ἐν τῷ μᾶλλον
τε καὶ ἧττον ἀλλήλων διαφέρουσιν. ὅρους οὖν κἀνταῦθα πειράσομαι ἐπιθεῖναι σαφεῖς, οἷς ἅπαν τοὐν-
μέσῳ διακριθήσεται. τὸ μὲν δὴ κάλλιστα πεπεμμένον ἐν τοῖς ἀκριβῶς ὑγιαίνουσι σκοπεῖσθαι προσήκει.
τοιοῦτον δ᾽ ἐστὶν, ὑπόπυρρόν τε ἅμα καὶ ὑπόξανθον, καὶ πλέον γε ὑπόπυρρον, ἢ ὑπόξανθον. εὐθὺς δὲ τοῦτο καὶ
πάχους ἔχει συμμέτρως. τὸ δή τοι λεπτότερον, ἢ παχύτερον αὐτοῦ, πέψιν ἐνδεῆ σημαίνει. τὸ μὲν γὰρ, οὔπω
κεχύμωται. τὸ δ᾽, ἔτι, τετάρακται. μάθοις δ᾽ ἂν ἐκ τῶν ἀποκρινομένων μὲν λεπτῶν τε καὶ καθαρῶν, μετὰ
ταῦτα δ᾽ ἤτοι μενόντων ἀεὶ λεπτῶν, ἢ μετ᾽ ὀλίγον ἀναθολουμένων, ὡς ἀμφότερα μὲν εἶναι ἄπεπτα. διαφέρει
δὲ, τῷ τὸ μὲν, οὐκ ἐγχειρεῖσθαί πω πέττεσθαι. τὸ δ᾽ ὅτι φυσώδη αὐτῷ πνεύματα ἀναμέμικται ταραχῆς,
διὰ καὶ τοῖς νέοις οἴνοις τοῖς ἔτι ζέουσι γίγνεται. οὔσης γὰρ τετραπλῆς διαφορᾶς τῶν οὔρων τῶν θολερῶν, ἢ γὰρ
οὐρηθέντα τοιαῦτα καθίσταται μετ᾽ ὀλίγον, ἢ μένει παραπλήσια μέχρι παντὸς, ἢ καθαρὰ μὲν ἐκκρίνεται,
20 μετὰ ταῦτα δ᾽ ἀναθολοῦται. μοχθηρὸν μὲν, τὸ τρίτον μέρος τῶν εἰρημένων. ἐπιεικὲς δὲ, τὸ πρῶτον. ἐν μέσῳ
δ᾽ ἀμφοῖν ἐστὶ τὸ δεύτερον. τὸ μὲν γὰρ εὐθὺς καθιστάμενον, ὀλίγον ἔτι τῆς ἀνωμάλου ταραχῆς ἀπολείπεσθαι
δηλοῖ. τὸ δ᾽ ἀεὶ διαμένον ὅμοιον, ἀκμάζειν ἔτι τὸν, τὸν ἐν τοῖς αἵμασι, σάλον ἐνδείκνυται. τὸ δ᾽ ἔξω ταραττόμε-
νον, ἄρχεσθαι πέττεσθαι μέλλει, ὥστ᾽ εὐλόγως κάκιστον τοῦτο. καὶ γὰρ καὶ χρόνου παμπόλλου δεῖται καὶ δυ-
νάμεως ἰσχυρᾶς εἰς τὴν πέψιν. τὸ δ᾽ οὐρούμενον μὲν θολερὸν. εὐθὺς δ᾽ ὑπόστασιν ἔχον χρηστὴν, οὐκ εἰς μακρὰν πε-
φθήσεσθαι δηλοῖ τὸ νόσημα, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐπιεικέστερον. ἐν τῷ μέσῳ δ᾽ ἀμφοῖν ἐστὶ, τὸ λοιπὸν καὶ τρίτον. ἅτε γὰρ
ἀκμαζούσης ταραχῆς ἔκγονον ὑπάρχον ὅσον ἀπολείπεται κακίᾳ τοῦ μέλλουσαν ἔτι τὴν ταραχὴν ἐνδεικνυμένου,
τοσοῦτον πλεονεκτεῖ τοῦ παυομένην ἤδη κεκτημένου. τὸ τοίνυν ἐσχάτως ἄπεπτον, ὑπὲρ ἅπαντα ταῦτ᾽
ἐστίν. εἴη δ᾽ ἂν ὑδατῶδες ἀκριβῶς τὸ τοιοῦτον, οὔτ᾽ ἤδη πεττόμενον, ὡς τὸ θολερὸν, οὔτε μέλλον, ὡς τὸ μετ᾽ ὀλίγον
ἀναθολούμενον· ἀλλ᾽ οἷον ἀπεγνωσμένης τῆς πέψεως, σύμπτωμα. τὸ τοιοῦτον τοῦ φλεβώδους γένους ὑπάρχει πά-
30 θος, οἷον ἀκριβὴς ἀπεψία γαστρός. ὅταν δὲ καὶ ταχέως διεξέρχηται τοῦτο, καλεῖται μὲν ὑπό τινων ὕδερος εἰς
ἀμίδα τὸ πάθημα. διαβήτην δ᾽ ἔνιοι προσαγορεύουσι. ἄλλος δέ τις παλαιὸς ἀνὴρ, εἰς οὖρα διάρροιαν ὠνόμαζε.
περὶ μὲν δὴ τῶν ὀνομάτων, ἑτέρωθι σκοπείσθω. τὸ δ᾽ οὖν πάθημα, τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ἐν τῇ περὶ γαστέρα λειεν-
τερίᾳ νέκρωσις, ὡς ἂν εἴποι τις ἀμφοτέρων τῶν δυνάμεων ἀλλοιωτικῆς τε καὶ καθεκτικῆς ὑπάρχον. ἀλλὰ τοῦτο
μὲν, ἀπέπτων οὔρων τὸ χείριστον. ἐφεξῆς δ᾽ αὐτῷ, τὸ ὑδατῶδες, ὅσον μὲν ἐπὶ τῷ μὴ πεπέφθαι παραπλήσιον·
τῷ δὲ μηδὲν ἄλλο συνενδείκνυσθαι κακὸν, καὶ ὀλέθριον ἧττον. ἐκεῖνο μὲν γὰρ οὐ τῆς ἀλλοιωτικῆς μόνον δυνάμε-
ως, ἀλλὰ καὶ τῆς καθεκτικῆς ἀρρωστίαν ἐσχάτην δηλοῖ. τουτὶ δὲ, τῆς ἑτέρας μόνης τῆς ἀλλοιωτικῆς. ὅσῳ δ᾽ ἂν
πλείους οὑτινοσοῦν γένους ὀργάνων ἐνέργειαί τε καὶ δυνάμεις ἐμποδισθῶσιν, ἢ καὶ παντάπασιν ἀπόλοιντο,
τοσούτῳ χεῖρον ἐστὶ τὸ νόσημα. διὰ ταῦτ᾽ ἄρα χείριστον μὲν, ἡ εἰς οὖρα διάρροια, διπλῆ γὰρ ἡ κακία. μοχθηρὸν δ᾽ ἱκα-
νῶς, καὶ τὸ λεπτὸν οὕτως καὶ λευκὸν, οἷόν περ καὶ τὸ ὕδωρ. ἁπλῆ μὲν ἡ διάθεσις, ἀλλ᾽ ἔσχατον ἀρρωστίας γνώρι-
40 σμα. τούτῳ δ᾽ ἐγγύς ἐστιν, ἕτερον οὖρον ἐν πολλαῖς τῶν νόσων φαινόμενον, ὡς οἴνου δοκεῖν ἱκανῶς λευκοῦ καὶ
λεπτοῦ μεμιγμένην ἔχειν ἰδέαν. ἡ γένεσις δ᾽ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ προειρημένου λεπτοῦ καὶ ὑδατώδους οὔρου βραχὺν ἰχῶ-
ρα λεπτὸν ἐκ τῆς πυρρᾶς χολῆς προσδεξαμένου. καὶ γὰρ εἰ κἀκτὸς εἰς ὕδωρ καθαρὸν ἐμβάλοις ὤχρας ὀλίγον
ἢ αὐτῆς τῆς χολῆς, τοιοῦτόν σοι φανεῖται. τουτὶ μὲν οὖν ἐγγυτάτω τοῦ παντελοῦς ἀπέπτου. τὸ δ᾽ ὕπωχρον, ἐφεξῆς τού-
τῳ. τὸ δ᾽ ὠχρὸν, εἴη μὲν ἂν ἤδη τοῦτο καὶ ὑπόπυρρον. εἰ γὰρ εἰς ὕδωρ ἐμβάλλεις ἢ πυρροῦ χρώματος ὀλίγον, ἢ ὤχρου
πλέον, ὅμοιόν σοι φανεῖται. πέπτεται δ᾽ ἤδη τοῦτο τῆς χρόας γε ἕνεκα. χρὴ δὲ αὐτὸ, καὶ τῷ πάχει τοσοῦτον ἀ-
ποκεχωρηκέναι τοῦ ὑδατώδους εἰ μέλλοι πεπέφθαι καλῶς, ὅσον καὶ τῷ χρώματι. τὸ δ᾽ ἄριστον ἁπάντων τῶν
οὔρων, ὑπόπυρρόν ἐστι καὶ ὑπόξανθον, ὡς εἴρηται καὶ πρόσθεν. οἷον εἰ κἀκτὸς ἐργάσασθαι θελήσοις, αἵματος ὀρ-
ρῶ καὶ χολῆς πυρρᾶς, ἐπιθολώσας ὕδωρ. λόγῳ δ᾽ εἰπεῖν, οὐκ ἐγχωρεῖ τὸ ποσὸν τῆς μίξεως, ἀλλ᾽ ἢ παρ᾽ ἄλλου χρὴ
μαθεῖν, περὶ ἀρίστου οὔρου, ἢ αὐτὸν ἐκ τῆς πείρας διδαχθῆναι τοῦ κατὰ φύσιν οὔρου τὴν ἰδέαν, ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν ὑγιαι-
50 νόντων ἐξετάζοντα. πεττομένου γὰρ ἔτι τοῦ αἵματος ὅσον ἂν οὐρηθῇ, λείαν καὶ ὁμαλὴν καὶ λευκὴν ὑπόστασιν καὶ πολ-
λὴν ποιεῖται. τελειωθείσης δὲ τῆς πέψεως, ἐπιτείνεται μὲν αὐτῷ τὰ τοῦ χρώματος. ἔλαττον δ᾽ ὑφίσταται·
κἂν εἰ πλείονα χρόνον ἐπὶ τούτοις ἄσιτον φυλάττοις τὸν ἄνθρωπον, ὄψει πυρρότερον ἀεὶ καὶ μᾶλλον αὐτὸ γινό-
μενον. ἐδείκνυτο γὰρ δὴ κἀν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν, ὅσον ἀμετρότερον ἐθερμάνθη τῆς τροφῆς, καὶ μά-
λιστα εἰ πῖον εἴη καὶ γλυκὺ, χολὴ πικρὰ γινόμενον. ἐπεὶ δὲ καὶ ξανθὴν ὀνομάζουσι καὶ πυρρὰν καὶ ὠχρὰν τὴν τοιαύ-
την χολὴν, καὶ μεστὰ πάντα ἐστὶ τὰ τῶν ἰατρῶν βιβλία. τῶν μὲν, οὕτως. τῶν δ᾽, ἐκείνως καλούντων· τινῶν δὲ καὶ ἀδιαφόρως,
ἄμεινον ἐν τῷδε πάλιν ἐπιστῆσαι τὸν λόγον, ἵν᾽ ἕπηταί τις ἀκριβέστερον τοῖς λεγομένοις. ἐγγυτάτω τὴν φύσιν ἐστὶ
τὸ πυρρὸν χρῶμα τῷ ξανθῷ. διαφέρει δ᾽ ἀλλήλων τῷ τὸ μὲν, λευκότερον εἶναι. τὸ δὲ, στιλπνότερον. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ πι-
κρὰ χολὴ ποτὲ μὲν πυρρὰ φαίνεται μᾶλλον. ποτὲ δὲ, ξανθή. πολλάκις δ᾽ ἂν σοι καὶ ὠχρὰ δόξειεν εἶναι. λευκοτέρα

μὲν καὶ

μὲν καὶ θολωδεστέρα γινομένη πυῤῥά. θάλπουσα δὲ καὶ καθαρωτέρα, ξανθή. τὸ γὰρ οἷον πυρῶδες ἐλλάμπον
αὐτῇ, ξανθότερον ἀπεργάζεται. ὅσον δ᾽ ἐστὶ τὸ πυῤῥὸν τοῦ ξανθοῦ λευκότερον, τοσοῦτον ἐκείνου τὸ ὠχρόν. ὅσον δ᾽ αὖ
πάλιν ἧττον λευκόν ἐστιν τὸ ξανθὸν τοῦ πυῤῥοῦ, τοσοῦτον τοῦ ξανθοῦ τὸ ἐρυθρόν. ὅθεν καὶ ἡ τοῦ αἵματος χρόα ποτὲ
μὲν ξανθοτέρα. ποτὲ δ᾽ ἐρυθροτέρα φαίνεται. διὸ καὶ τοῦτο ποτὲ μὲν ἐρυθρὸν ὀνομάζουσι. ποτὲ δέ, ξανθόν. οὐ-
δέ ποτε μέντοι τὸ ξανθότατον αἷμα, τὴν αὐτὴν ἔχει χρόαν τῇ ξανθοτάτῃ χολῇ. ἀλλ᾽ ἔστιν ἐκείνης μὲν, ξανθοτέρα.
τὸ δὲ αἷμα πάντως ἐρυθρότερον. τὸ γὰρ ἀκριβῶς ξανθὸν αἷμα, μέσον ἀκριβοῦς αἵματος καὶ χολῆς ἐστὶν ἐπὶ τῶν
κατὰ φύσιν ἐχόντων. ὥστε ἑκατέρου αὐτοῦ τὸν χυμὸν προσιόντα, μὴ δέ ποτε μὲν ἀκριβῶς γίνεσθαι ξανθὸν, ἑ-
αυτοῦ μέντοι ξανθότερον. αὕτη μὲν οὖν ἡ αἰτία τοῦ συγκεχύσθαι τὰς προσηγορίας. ὅσον δ᾽ ἐς τὴν χρείαν διαφέρει,
ῥᾷστον ἐξευρεῖν. ὅτι τῶν κατὰ φύσιν οὔρων ὅρος, ὁ τῆς ἀκριβοῦς τοῦ αἵματος πέψεως πρῶτος καιρός ἐστιν ἐν
10 τοῖς ὑγιαίνουσιν ἄριστα σώμασι. ὁ δὴ τοῦτο θεασάμενος, εἶθ᾽ οἷον κανόνα τινὰ τῶν ἄλλων οὔρων ἑαυτῷ ποιησάμε-
νος, ἐξευρήσεις ῥᾳδίως τὰς ἀλλοιούσας αὐτὸ διαθέσεις. εἰ μὲν τὴν χρόαν ἀκριβῶς ἐπιφυλάττει, ὑπόστασίν τε
καὶ λευκὴν καὶ λείαν καὶ ὁμαλὴν καὶ πολλὴν ποιεῖται, πέψεως μὲν ἂν εἴη γε καὶ οὕτως ἀκριβοῦς γνώρι-
σμα. πλέονα δὲ τὸν ὠμὸν ὀνομαζόμενον χυμὸν, ἐκκαθαίρεσθαι δηλοῖ. διὰ τοῦτο καὶ τοῖς παιδίοις σχεδὸν ἅπα-
σι καὶ τῶν τελείων τοῖς ἀργῶς διαιτωμένοις, ἢ ἄλλως ἐμπιπλαμένοις, ἱκανὴν ὑπόστασιν ἴσχει τὰ οὖρα. πλεῖον
γὰρ ἐν τούτοις ἅπασι, τὸ ἀκατέργαστόν τε καὶ ὠμὸν, τοῖς μὲν, διὰ τὴν ἀργίαν. τοῖς δὲ, διὰ τὴν πλησμονήν. τοῖς
παιδίοις δὲ, καὶ διὰ τὴν πλησμονὴν ἀδηφαγοῦσι γὰρ μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ διότι μία τῆς γαστρὸς ἐνέργεια δυσὶν ἑ-
τέραις ἐνεργείαις ἱκανῶς ἐξαρκεῖν ἀδύνατος αὐξήσει τε ἅμα καὶ θρέψει. πρὶν οὖν ἀκριβῶς ἐν αὐτῇ πεφθῆ-
ναι τὴν τροφὴν, ἕλκει τὸ σῶμα. κἀντεῦθεν πλεῖστον τὸν ὠμὸν ἀθροίζει χυμόν. διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἐξ ἀργίας τε καὶ πλη-
σμονῆς πυρέττουσιν, ἣν σώζεσθαι μέλλουσι, ἐξ ἀρχῆς ὑφίστασθαι πλεῖστον. ἔμπαλιν δὲ τοῖς ἐξ ἐνδείας καὶ πό-
20 νου πυῤῥὰ μὲν καὶ χολώδη τὰ οὖρα, λύεται γὰρ ἡ νόσος, καὶ πρὶν ὑποστῆναι πολλάκις. ἀρκεῖ γὰρ ἐπὶ τούτων
καὶ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐναιώρημα χρηστόν. τοιοῦτον δ᾽ ἐστὶ, τὸ λευκὸν καὶ λεῖον καὶ ὁμαλόν. καὶ γὰρ οὖν καὶ αὐ-
τῶν τῶν ὑγιαινόντων τοῖς πονοῦσι πλέον καὶ ἧττον προσφερομένοις σιτία, χολωδέστερα τὰ οὖρα. διόπερ οὐδὲ ἁ-
πλῶς ὁ Ἱπποκράτης ἔψεξε τὸ πυῤῥὸν, ἀλλ᾽ ὅταν ἅμα τῷ τοιοῦτον εἶναι, καὶ λεπτὸν ὑπάρχει. λέγει γοῦν ὧδε.
» ἔστ᾽ ἂν δὲ πυῤῥὸν εἴη τὸ οὖρον καὶ λεπτὸν, ἄπεπτον σημαίνει τὸ νόσημα εἶναι. δῆλον δὲ καὶ ὡς οὐδὲ ὑφίσταταί τι
τοῖς τοιούτοις οὔροις. οὐ γὰρ ἐγχωρεῖ τὸ λεπτὸν ἱκανῶς, οὐδὲ εἰ πάμπολυν χρόνον ἀτρεμοῦν ἀποκέοιτο, λαβεῖν
τινὰ διάκρισιν. ὥστε τὸ μὲν ἐκφερόμενον αὐτῷ παχύτερον ὑποστῆναι, τὸ λεπτότερον δὲ ἐπιπολάσαι. μόνου γοῦν
τοῦ παχύτητά τινα κεκτημένου τὸ τοιοῦτον πάθημα. οὐ μὴν οὐδὲ εἰ συμμέτρως εἴη παχὺ καὶ τινὰ βρα-
χεῖαν ὑπόστασιν ἔχει, τοῦτο πέπεπται. εἰ γὰρ ἤτοι κριμνώδεις, ἢ πεταλώδεις, ἢ πιτυρώδεις, ἢ μελαίνας,
ἢ χλωρὰς, ἢ πελιδνὰς, ἢ δυσώδεις ὑποστάσεις ἔχει, πρὸς τῷ καὶ πάνυ τὸ τοιοῦτον ἄπεπτον εἶναι, καὶ ἄλ-
30 λως ὀλέθριον ὑπάρχει. αἱ μὲν γὰρ κριμνώδεις δυοῖν εἰσὶ διαθέσεων γνωρίσματα, συντήξεως ἀθρομερούς,
καὶ θερμασίας καυσώδους ἐκφρυγούσης τὸ αἷμα. αἱ δὲ πεταλώδεις, αὐτῶν τῶν ἀγγείων εἰσὶ τὰ ἐπιπολῆς
μόρια πάντως δή που ἀπολυομένων τε καὶ συντηκομένων. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ πιτυρώδεις, πλὴν ὅσον ἀσθενέστεραι μὲν
αὗται καὶ σμικρόταται. πλατύτεραι δὲ καὶ λεπτότεραι τούτων, αἱ πεταλώδεις. μέλαιναι δ᾽ ὑποστάσεις ἢ θερ-
μασίαν ἄκρατον καὶ πυρώδη σημαίνουσιν, ἢ νέκρωσιν ἐκ καταψύξεως ἰσχυρᾶς. οὕτω γὰρ δὴ φαίνεται καὶ τὰ ἐκτὸς
ἡμῶν μόρια μελαινόμενα, τὰ μὲν, ὑπερθερμανθέντα καθάπερ τοῖς εἱληθεροῦσι. τὰ δ᾽ ἐσχάτως ψυχθέντα καὶ
οἷον νεκρωθέντα, καθάπερ τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τοῖς ἄλλοις ὁπωσοῦν ἰσχυρῶς ψυχθεῖσι. καὶ γὰρ οὖν
καὶ αὐτῶν ὅλων τῶν οὔρων ἡ μέλαινα χρόα, καὶ προσέτι τῶν ἐναιωρουμένων αὐτοῖς, ἢ ἐποχουμένων νεφελῶν,
εἰς τὰς αὐτὰς αἰτίας ἀνάγεται, θερμασίαν ἄμετρον, ἢ νέκρωσιν ἐκ καταψύξεως ἰσχυρᾶς. κάκιστον μὲν δὴ σύμπαν τὸ
οὖρον μελανθὲν, ὥστε οὐδένα οἶδα σωθέντα τῶν τοιοῦτον οὐρησάντων. ἧττον δ᾽ ὀλέθριον ἡ ὑπόστασις αὐτοῦ μόνη με-
40 λανθεῖσα. ταύτης δ᾽ ἐστὶν ἧττον, ἐναιώρημα μέλαν. ἔτι δ᾽ ἧττον, ἡ νεφέλη. τὸ δ᾽ αὖ χλωρὸν χρῶμα κατὰ τὴν ἐπὶ
τὸ μέλαν ὁδὸν γίνεται, καὶ ἔστιν ὥσπερ οἷον προοίμιον τοῦ μέλανος. εἰ γὰρ κακοήθες εἴη τὸ νόσημα καὶ τοῖς ἐμέτοις
καὶ τοῖς διαχωρήμασι, καὶ τοῖς οὔροις τοῖς χλωροῖς, ἐφεξῆς ἐπιφαίνεται τὰ μέλανα. πελιδνὸν δὲ χρῶμα, μό-
νης ψύξεως, ἔκγονον. ἡ δ᾽ αὖ δυσώδης ὀσμὴ σήψεως ἴδιον. εἰ δ᾽ οἷον ἔλαιον οὐρεῖτο, συντήξεως γνώρισμα. τὰ μὲν
δὴ τοιαῦτα τῶν οὔρων μοχθηρά. τὰ δ᾽ εὔχροά τε ἅμα καὶ ἤτοι τὰς ὑποστάσεις λευκὰς καὶ λείας καὶ ὁμαλὰς,
ἢ νεφέλας τινὰς ὁμοίως, ἢ ἐναιωρήματα ποιούμενα πάντων οὔρων ἐστὶ τὰ χρηστότατα. μάλιστα μὲν, ὧν ἡ ὑπό-
στασις εἴη τοιαύτη. δεύτερα δὲ ὧν ἐναιωρήματα. τρίτα δ᾽ ὧν αἱ νεφέλαι. ταῦτα μὲν οὖν τὰ τῆς πέψεως ἐστὶ
γνωρίσματα. τὰ δ᾽ ἄλλα σύμπαντα, τὰ μὲν, ἀπεψίας. τὰ δ᾽ ὀλέθρου. τὸ μὲν γὰρ λευκὸν καὶ τὸ λεπτὸν καὶ τὸ
θολερὸν, ἀπεψίας. τὸ δ᾽ αὖ κριμνῶδες, καὶ τὸ πεταλῶδες. καὶ τὸ πιτυρῶδες. καὶ τὸ μέλαν. καὶ τὸ χλωρόν. καὶ
τὸ πελιδνόν. καὶ τὸ ἐλαιῶδες. καὶ τὸ δυσῶδες, ὀλέθρου. τὸ δ᾽ ὑπόπυῤῥόν τε καὶ ὑπόξανθον ἔτι καὶ λεπτόν. ἡ μὲν
50 λεπτὸν, ἄπεπτον. ἡ δὲ τῇ χρόᾳ τοιοῦτον, ἤδη πέπεπται. μέσον δ᾽ ἐστὶ τῶν ἀκριβῶς ἀπέπτων τε καὶ πεπεμμένων,
ὥσπερ δὴ καὶ οἷς λευκὰ μὲν ἐναιωρήματα καὶ λεῖα. διεσπασμένα δὲ καὶ μὴ συνεχῆ. τοῦτο μὲν δεῖ κἀν ταῖς ὑπο-
στάσεσι θεωρεῖν, εἰ μὴ λευκαὶ καὶ λεῖαι μόνον, ἀλλ᾽ εἰ καὶ παντοίως ὁμαλαὶ τῷ τε μὴ διεσπάσθαι κατά τι, καὶ τῷ
διὰ παντὸς γίνεσθαι τοῦ χρόνου τοιαῦται. εἰ γὰρ ἐναλλὰξ οὐρεῖτο καθαρὰ τοῖς ὑφισταμένοις, ἡμιπέπτου νοσή-
ματος γνωρίσματα. περί τε οὖν τούτων ἁπάντων ὁ θαυμάσιος Ἱπποκράτης πρῶτος, ὧν ἴσμεν, ἀπεφήνατο κάλλι-
στα. καὶ ὡς τοῖς μὲν ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναιξὶ τὰ μέλανα τῶν οὔρων, εἴη κάκιστα. τοῖς δ᾽ αὖ παιδίοις, τὰ ὑδα-
τώδεα. τοῖς μὲν γὰρ παιδίοις, συνηθέστερα τὰ παχύτερα. τοῖς δ᾽ αὖ τελείοις, τὰ πυῤῥότερα. τὸ δ᾽ ἐναντίον ἀεὶ
τοῖς οἰκείοις ὀλέθριον. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ὑπερύθρων οὔρων, εὐθὺς δὲ καὶ τὴν ὑπόστασιν ὑπέρυθρόν τε καὶ λείαν
ἐχόντων, ὀρθῶς εἶπεν ὡς σωτήρια μὲν ἱκανῶς ἐστί. χρονιώτερα δὲ, τῶν ἀρτίως ὀνομασθέντων ἡμιπέπτων αἵματος

γὰρ ὀῤῥὸς ἐπιχρώζει τὰ τοιαῦτα. χρὴ δὲ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς πυῤῥᾶς τι μεμίχθαι χολῆς. εἰ δ' οὕτως ἔστι
καὶ τὸ κατὰ φύσιν ἀσθενὲς θερμόν, ὡς μήτε τὴν ξανθὴν χολὴν γεννᾶν ἤδη, μήθ' αἷμα πεπτόμενον ἀκριβῶς, ἀλ-
λ' ἔτ' ὀῤῥῶδές τε καὶ ὑγρόν, ὅτι μὲν εἰς πέψιν αὐτοῦ χρόνου δεῖ, πρόδηλον. ὅτι δ' ἀκίνδυνος ἡ διάθεσις, ἡ τῆς ὕ-
λης ἐνδείκνυται φύσις. οὔτε λεπτὴ καὶ ὑδατώδης, οὔτε μὴν παχεῖα τελέως, ἀλλ' οὔτε δριμεῖά τις, ἢ σεσηπυῖα.
χρηστὴ δ' οὖσα καὶ τῆς τοῦ αἵματος ἰδέας ἐγγύς. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν οὔρων ὅσον εἰς τὰ παρόντα χρήσιμον εἴρη-
ται πᾶν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λέγειν ὅπερ ὑπεσχόμεθα πρόγνωσιν ἀκμῆς καὶ τῶν ἄλλων τῆς νόσου καιρῶν. εἰ μὲν δὴ
τοιοῦτόν τι σημεῖον ἦν, ἢ καὶ πλειόνων σημείων ἄθροισμα εἴχομεν τῶν μελλόντων ἔσεσθαι βεβαίως δηλωτικόν,
οὔτ' ἂν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης εἴρηκε μακρὰν τὴν τέχνην, οὔτ' ἂν οἱ νῦν ἐθαύμαζον, εἰ δυνατόν ἐστιν εἰς πρόγνωσιν
ἰατρικὴν τὰ τοιαῦτα πάνθ' ἥκειν. ἐπειδὴ δ' οὔτε σημεῖον οὐδὲν οὕτως πιστὸν ὡς ἀκριβῶς ἐνδείξασθαι τὸν μέλλοντα χρό-
10 νον ἑκάστου τῶν καιρῶν, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ συνδρομάς τινας ἀλλήλοις ἐπιπλεκόμενα τὰ σημεῖα τῇ πείρᾳ μόνῃ κριθῆ-
ναι δύνανται, παμπόλλαι γὰρ ἂν οὕτως αἱ συνδρομαὶ γένοιντο τὸ πλῆθος ὡς μήτε ἀριθμῆσαί τινα αὐ-
τάς, μήτε τηρῆσαι, μήτε μνημονεῦσαι δύνασθαι, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἑκάστου σημείου τὴν φύσιν ἀκριβῶς ἐπι-
σκέπτεσθαι, τῷ μέλλοντι προγνώσεσθαι ἀκριβῶς, ἵν' ἐκ τῆς δυνάμεως ἑκάστου, τὴν πρόγνωσιν ᾖ ποιούμενος. οὐ γὰρ δὴ τά
γε πλείω πάντως, ἰσχυρότερα τῶν ἐλαττόνων. ἓν γὰρ ἐνίοτε σημεῖον ἰσχυρὸν πιστότερον γίνεται πολλῶν ἀσθενῶν. ταῦτ'
» ἄρα καὶ ὁ θαυμάσιος Ἱπποκράτης ἔλεγεν, ἐν τῷ προγνωστικῷ. τὰ σημεῖα δεῖν ἐκμανθάνοντα πάντα, κρίνειν ἐκλο-
» γιζόμενον τὰς δυνάμεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, ὥστ' εὐλόγως καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἐποιήσατο κατὰ τὰς δυνάμεις.
οὐχ ἁπλῶς ἐφεξῆς ἀγαθὰ σημεῖα καταλέξας, εἶτ' αὖθις τὰ κακά. προσεπισημηνάμενος δ' ἐν τοῖς ὀνόμασιν, ἑκά-
στου τὴν φύσιν ὀλέθριόν τε καὶ δεινὸν ὀνομάζων, καὶ δεινότερον, καὶ δεινότατον, καὶ ἧττον δεινόν, ἢ μᾶλλον δεινόν. οὕτω δὲ καὶ
πονηρὸν καὶ πονηρότερον καὶ πονηρότατον καὶ θανατῶδές γε νὴ Δία καὶ κακὸν ἁπλῶς. ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ κάρτα προσγρά-
20 φει καθ' ἑκάτερον τῶν σημείων τὰ γένη. τά τε νῦν εἰρημένα τὰ μοχθηρά, καὶ τὰ χρηστόν τι δηλοῦντα. καὶ τὸ μὲν καὶ κατ'
ἐκεῖνα τὸ μέν, ἄριστον λέγει. τὸ δέ, ἀγαθὸν ἁπλῶς. τὸ δέ, μᾶλλόν τε καὶ ἧττον. τοιοῦτον δέ τι καὶ τὸ κάρτα μεγάλην ἔχει δύ-
ναμιν εἰς σωτηρίαν φησίν. ἐνίοτε δ' οὐδὲν τοῦτο προσθείς, ὅτι χρόνιον σημεῖον ἔσται καὶ μακρᾶς λύσεως ἐμνημόνευσεν ἡ-
μῖν, ὡς οἶμαι καταλιπὼν λογίζεσθαι περὶ τοῦ τοιούτου ἅπαντος. ὡς οὔτε πονηρὰ τὸ σύμπαν, οὔτ' ἀκίνδυνα τελέως ἐστίν.
ἀλλὰ σὺν μὲν ἰσχυρᾷ τῇ δυνάμει σωτήρια, σὺν ἀσθενεῖ δέ, κινδυνώδη. ταῦτα οὐκ ἀναγνῶναι χρὴ μόνον ἐκ τῶν Ἱπ-
ποκράτους συγγραμμάτων, ἀλλὰ καὶ μνημονεῦσαι, καὶ παραφυλάξαι πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων ἵν' ἐκ
τοῦ συνεχῶς ἑωρακέναι τὴν ἀκριβῆ τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἔχωμεν διάγνωσιν. ἀναπεμπάζεσθαι δὲ πρὸς ἑαυτὸν
ἀεὶ καὶ σκοπεῖν τινὰ μέν, ἄριστα σημεῖα τινὰ δέ, χείριστα. τινὰ δ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτων ἐστίν. οἷον βαθμούς τινας ἔχον-
τα. τὰ μὲν ἐγγὺς τοῖς ἀρίστοις. τὰ δ' ἐγγὺς τοῖς χειρίστοις. καὶ τινὰ μέν, ἧττον. τινὰ δέ, μᾶλλον. ἐπὶ τοὐναλλὰξ εὑρῆ-
σθαι ἐγγὺς καὶ πόῤῥω τούτων ἐστί. τίνα δ' ἀκριβῶς μέσα θετέον ἐστὶν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν σημείων. ἔπειτ' ἐφε-
30 ξῆς σκοπεῖσθαι. τίνα μέν, ἀεὶ κακά. τίνα δέ, διὰ παντὸς ἀγαθά. τίνα δέ, τοῖς καιροῖς ὑπαλλάττεται ὅλης
τῆς νόσου. ποτὲ μέν, ἀγαθά. ποτὲ δέ, κακὰ ταῦτα γινόμενα. καὶ ποτὲ μὲν ἄπιστα. ποτὲ δὲ πιστά. καὶ γὰρ οὖν καὶ
» τοῦτο πρὸς Ἱπποκράτους εἴρηται θαυμαστῶς. ὅτι τοῖς μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεύειν. οὐδὲ φοβεῖ-
» σθαι λίαν τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. ὅπερ εἰ μὴ γνώσκει τις, οὐδ' οἷός τ' ἔσται προγνῶναι σαφῶς. ἀλλ'
ἐνίοτε μὲν ἐνεστηκυίας ἤδη τῆς κρίσεως, οὐδὲν ἂν ἰδιώτου φαίνοιτο διαφέρων, ἀλλὰ ταράττοιτό τε ἅμα καὶ φοβοῖτο
περὶ τοῦ μέλλοντος. ἐνίοτε δ' αὖ οἰηθεὶς ἀπηλλάχθαι τῆς νόσου τὸν κάμνοντα, κἄπειτα συγχωρήσας ἀδεῶς διαιτᾶ-
σθαι, μέγα τι κακὸν ἐξειργάσατο. διαπαντὸς δ' αὖ κακῶς διαιτῶν, μὴ προγινώσκων τὴν ἐσομένην ἀκμήν. εἰ μὴ
γὰρ πρὸς ταύτην ἀποβλέπων τις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καταστήσει τὸν τῆς διαίτης τρόπον, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐ μέγα τι
κακὸν ἐξεργάσεται τὸν κάμνοντα. ταῦτ' οὖν ἤδη λέγομεν ἡμεῖς ὡς προὐθέμεθα διαλεγόμενοι κατὰ γένος ἑκά-
στου. καὶ πρῶτόν γε τῶν σημείων ἁπάντων ὡς ἔστι τριττή τις διαφορά, διέλθωμεν, ἔπειτα δ' ἑκάστου τὰς δυνάμεις.
40 εἴθ' ὡς ἄν τις μάλιστα προγινώσκοι τοὺς καιροὺς τῶν νοσημάτων. ἡ μὲν δὴ τριττὴ φύσις ἁπάντων τῶν σημείων ὁ-
ποία τίς ἐστιν, εἴρηται μὲν καὶ πρόσθεν, ἀλλ' οὐδὲν χεῖρον ἀναμνῆσαι καὶ νῦν. ὡς τὰ μέν, πέψεώς τε καὶ ἀπεψίας
ἐστί. τὰ δ' ὀλέθρου καὶ σωτηρίας ἐνδεικτικά. ταυτὶ μὲν οὖν τὰ δύο γένη. τρίτον δ' ἐπὶ τούτοις ἄλλο γένος ἀνα-
κειμένων ταῖς κρίσεσι τῶν σημείων. ἀπεψίας μὲν οὖν καὶ πέψεως γνωρίσματα διαχωρήματά γε καὶ πτύσματα,
καὶ οὖρα τίθεσθαι χρή. τὰ δ' ὀλέθρου καὶ σωτηρίας ἐνδεικτικὰ σημεῖα, τά τε σὺν αὐτοῖς ἐστὶν ἐκκρινόμενα, καὶ
τὰ καθ' ὅλον τὸ σῶμα φαινόμενα. περὶ ὧν ἐπὶ πλεῖστον ἐν τῷ προγνωστικῷ, διῆλθεν ὁ Ἱπποκράτης. εἰς γε μὴν
* τὰς κρίσεις, συνδιαφέρει μέν τινα καὶ τούτων. οὐ μὴν ἀλλ' ἴδιόν τι γένος αὐτῶν ἐστὶν ἐξαίρετον, ὃ μικρὸν ὕστερον ἅ-
παν εἰρήσεται. τὰ μὲν δὴ τῆς ἀπεψίας τε καὶ πέψεως σημεῖα, βεβαίαν ἀεὶ τὴν οἰκείαν ἔχει δύναμιν. ἄν τ'
εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν, ἄν τε καὶ κατὰ τὰς μετ' αὐτὴν ἐπιφαίνηται. τὰ μέντοι τοῦ τρόπου τῶν νοση-
μάτων, τριχῶς διῄρηται. τὰ μέν, ὡς καὶ πρόσθεν ἐλέγετο τοῖς οὔροις τε καὶ διαχωρήμασι καὶ πτυέλοις
50 ἐμφαινόμενα. τὰ δὲ ἐν ταῖς διαθέσεσιν ὅλου τοῦ σώματος εὑρισκόμενα. τὰ δ' ἐν ταῖς φυσικαῖς τε καὶ
ψυχικαῖς ἐνεργείαις, ἐμφαινόμενα. ταῦτα δ' οὐκ ἔτι σύμπαντα πιστὰ κατὰ πάντας τῶν νοσημάτων
τοὺς καιρούς. ἀλλ' ἐφεξῆς αὐτὰ διαιρήσομεν. τὰ δὲ δὴ κρίσιμα συμπτώματα διττὴ μὲν καὶ ἡ τούτων φύ-
σις ἢ ὡς αἰτίων τε ἅμα καὶ ὡς σημείων, ἢ ὡς σημείων μόνον, ἄπιστός τε πάνυ καὶ τἀναντία σημαίνουσί τε
καὶ δρῶσι, κατὰ τοὺς διαφέροντας καιροὺς τῶν νοσημάτων. ἐν τούτοις δὲ δὴ καὶ τὸ σύμπαν ἐστὶν ἀγώνισμα
τῆς προγνώσεως. ἐν ἄλλῳ μὲν γὰρ καιρῷ, καὶ κατ' ἄλλην διάθεσιν, ἐστὶ κρίσιμα. κατ' ἄλλην δέ τινα διάθεσιν ἢ και-
ρὸν τῆς νόσου, συμπτώματα μὲν ἢ σημεῖα γίνεται μοχθηρά, κρίσιμα δέ, οὐδ' ὅλως ἐστίν. εἴρηται δὲ περὶ τούτων καὶ
πρὸς Ἱπποκράτους πολλάκις. ἀλλ' ἀρκεῖ κατά γε τὸ παρὸν ὑπομνῆσαι διὰ μιᾶς ῥήσεως, ἐκ τοῦ δευτέρου τῶν ἐ-
πιδημιῶν. τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα. τὰ μέν, θανατώδεα. τὰ δέ, δύσκριτα. τουτὶ δ' οὐκέτι τοῖς τῆς πέψεως τε

χῇ καὶ λευκὴν καὶ λείαν καὶ ὁμαλὴν ὑπόστασιν ἔχον οὖρον, πέψεως σημεῖον. τὸ δὲ λεπτόν τε ἅμα καὶ μηδὲ μί-
αν ὑπόστασιν ἔχον, ἀεὶ σημεῖον ἀπεψίας. καὶ τὸ μὲν τῆς πέψεως, ἀγαθὸν ἀεί. τὸ δὲ τῆς ἀπεψίας, οὐκ ἀγαθόν ἐστιν. ἔτι
μεμνήμεθα τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. εἰ μέντοι κεφαλαλγίαν ἢ παραφροσύνην. ἢ σκοτοδινίαν. ἢ δύσπνοιαν. ἢ
ἄλλην. ἢ κῶμα θεάσῃ, βέβαιον οὐδὲν ἐπὶ τούτοις, οὔτ᾽ ἀγαθὸν, οὔτε κακὸν ἔχεις προγνῶναι. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν
λόγον, οὐδ᾽ ἱδρῶτας. ἢ ἐμέτους. ἢ κοιλίας. ἢ οὔρων ἔκκρισιν πολλήν. ἢ αἱμοῤῥαγίαν ἐκ ῥινῶν ἢ ὑστερῶν ἢ αἱμοῤ-
ῥοΐδων. ἢ παρωτίδας. ἢ τἆλλα ἀποσκήμματα. σύμπαντα γὰρ ταῦτα καὶ κρίσιμα, καὶ οὐ κρίσιμα γίγνεται.
κατὰ διττὸν τρόπον, ἢ τὸ μὴ δι᾽ ὅλως ποιῆσαι κρίσιν, ἢ τὸ κακῶς ἐργάσασθαι. τραχήλου μὲν γὰρ πόνος καὶ κροτά-
φων βάρος καὶ μαρμαρυγὲς. καὶ σκοτόδινοι. καὶ κεφαλγίαι. καὶ δάκρυον παραῤῥέον. ἀκούσιον ἐξέρυθρόν τε
τὸ πρόσωπον ἅμα τοῖς ὀφθαλμοῖς. ἢ τὸ κάτω χεῖλος σειόμενον. ἢ ἀγρυπνία τις. ἢ κῶμα, σημεῖα μόνον ἐστὶν ἐνίο-
10 τε κρίσιμα. καθάπερ καὶ ἆσθμα. καὶ ἄλυς τις. ἢ δύσπνοια. καὶ ὑποχόνδριον ἀνασπώμενον. ἔστι τέ τις ἢ ναυτία ἰσχ-
νη, καὶ καῦμα καὶ δίψος σφοδρόν. καὶ καρδιαλγία. καὶ τὸ φέρειν μὴ δύνασθαι τὴν κατάκλισιν. καὶ τὸ παρα-
παίειν. καὶ βοᾶν. γίνεται οὖν ἤδη καὶ ταῦτα πολλάκις ὑπογύου κρίσεως σημεῖα. τὸ δ᾽ ἕτερον γένος οὐχ ὡς σημείων
ἐστὶ μόνον κρισίμων, ἀλλὰ καὶ ὡς αἰτίων. ἔστι δ᾽ ἔμετοί τε καὶ διαχωρήσεις γαστρὸς, καὶ οὔρων πλῆθος, καὶ ἱδρῶ-
τες, αἱμοῤῥαγίαι τε καὶ παρωτίδες, καὶ ἀποσκήμματα. συμβαίνει δὲ μήτ᾽ ἐπὶ τοῖς πρώτοις συμπτώμασιν, ἃ δὴ καὶ
σημεῖα μόνον ἐστὶ κρίσεως, μήτ᾽ ἐπὶ τοῖς δευτέροις, ἃ δὴ καὶ τὴν τῶν σημείων ἔχει δύναμιν, καὶ τὴν τῶν αἰτίων
γε ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι κρίσιν. ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ σημείων τε ἅμα καὶ συμπτωμάτων, ὅτε κρίσιμον ὀνομαζόμενον
ὃ μήτε ἔσεσθαι δηλοῖ, μήτε ποιεῖ κρίσιν, οὐδ᾽ ὁμοίως πιστὸν ὅλον ὡς τὸ κατὰ τὰς πέψεις, οὔτ᾽ ἄπιστον τελέως ἅπαν,
ἀλλ᾽ ἔστιν εὑρεῖν ἐν αὐτοῖς ἔνια μὲν, ἀγαθὰ διὰ παντός. ἔνια δὲ, φαῦλα. τὸ δ᾽ οὖν ὡς τὸ πολὺ τοιαῦτ᾽ εἶναι, πάν-
τ᾽ ἔχει. τὸ μὲν οὖν ἐῤῥῶσθαί τε τὴν διάνοιαν καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν. ἀγαθὸν δὲ, καὶ ἡ εὔπνοια,
20 καὶ ἡ εὐσφυξία, καὶ ἡ εὐφορία, καὶ τὸ τοῖς ὑγιαίνουσιν ὁμοιότατον πρόσωπον, εὐσχήμων τε κατάκλισις, ὁμαλότης
τε τοῦ σώματος σύμπαντος, ὅσα τε ἄλλα κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑφ᾽ Ἱπποκράτους εἴρηται. κακὰ δὲ τἀναντία
τούτου, τουτέστι δυσφορία, κακοσφυξία, δύσπνοια, καὶ μάλισθ᾽ ἡ ψυχροῦ τοῦ πνεύματος ἐκπνεομένου γινομένη.
καὶ τὰ ἄλλα ὅσα κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὑφ᾽ Ἱπποκράτους εἴρηται, διορίζοντος σαφῶς ἑκάστου σημείου τὴν δύνα-
μιν. ὅσα μὲν γὰρ ἁπλῶς ἀγαθὰ καὶ δεινὰ καλεῖ, πλειστάκις ἐστὶ τοιαῦτα. τὰ δ᾽ ἄριστά τε καὶ χείριστα πρὸς αὐ-
τοῦ λεγόμενα, καὶ μάλιστα ἐφ᾽ ὧν προστίθησι τὸ κάρτα, τοιαύτην ἔχει δύναμιν ὡς ἤτοι διαπαντὸς ἔν τι δηλοῦν,
ἢ σπάνιον εἶναι τὸ μὴ δηλῶσαι. τοιαύτης δή τινος οὔσης διαφορᾶς ἐν τοῖς σημείοις, εἰ μὴ ἀδύνατόν ἐστι διακρῖναι
πότε τὰ κρίσιμα σημεῖα σημαίνει κρίσιν, ἢ πότε τὰ κρίνοντα συμπτώματα κρίσιν ἀγαθὴν, ἢ κακὴν ἐπιφέ-
» ρει, μάτην μὲν ἂν Ἱπποκράτης ἔλεγε. τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσι, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ
» μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως, ἡμεῖς μάτην ἐνεστησάμεθα πραγματεύσασθαί τι περὶ κρίσεων. εἰ δ᾽ οὔτ᾽ ἄλλο τι
30 τῶν πάντων, οὐδὲ ταῦτ᾽ εἴρηται πρὸς Ἱπποκράτους μάτην, εἴη ἄν τι πάντως γνώρισμα πιστὸν, ᾧ τὸ κατὰ λόγον τε
καὶ παρὰ λόγον, διορίζεται. τί δὲ τοῦτ᾽ ἐστὶ, ἡδέως ἂν ἤκουσα παρὰ τῶν καταφρονούντων τῆς παλαιᾶς ἰα-
» τρικῆς. ἡμεῖς μὲν γὰρ πεπείσμεθα τὸ πρὸς Ἱπποκράτους λεγόμενον, ἀληθὲς εἶναι πάντως, ὡς πεπασμοὶ ταχυ-
» τῆτα κρίσεως ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν σημαίνουσιν. ὠμὰ δὲ, καὶ ἄπεπτα, καὶ ἐς κακὰς ἀποστάσιας τρεπόμενα,
» ἀκρισίας, ἢ πόνους ἰσχυροὺς, ἢ θανάτους, ἢ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς. ὥστε καὶ τὸν τῆς ἀρχῆς καιρὸν, οὐκ ἄλλῳ τι-
νὶ κρίνομεν, ὡς καὶ πρόσθεν ἔφαμεν. ἐκεῖνοι δὲ, οὐδὲ ἡμῖν ἔδωσαν ἀρχῆς γνώρισμα, διὰ τοῦτο οὐκ ἴσασι διακρῖ-
ναι ποτὲ μὲν ὀλεθρίως δυσφορεῖ τις, ἢ παραπαίει. ποτὲ δ᾽ ἐγγὺς οὔσης τῆς κρίσεως, ἀλλ᾽ ὅμοιοι τοῖς ἰδιώταις εἰ-
σὶν, οὔτ᾽ εἰς ὅ τι τελευτήσει τὰ γινόμενα προγινώσκοντες, οὔθ᾽ ὅ τι χρὴ ποιεῖν ἐξευρίσκοντες, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων
εἰρήσεται καὶ πάλιν. πῶς δ᾽ ἄν τις εἰ καὶ μήπω πάρεισιν οἱ καθόλου καιροὶ τῆς νόσου, οἷός τ᾽ εἴη προγινώσκειν αὐ-
τοὺς τῇ χρείᾳ τῆς τέχνης συμφορώτατα, τοῦτ᾽ ἤδη δίειμι. πρόκειται μὲν γὰρ εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἰ-
40 δέναι τό γε τοσοῦτον, ὡς ἤτοι κατὰ τὴν πρώτην, ἢ τὴν δευτέραν τετράδα κριθήσεται τὸ νόσημα. τὸ γὰρ εἴτε τεσ-
σαρεσκαιδεκαταῖον, εἴτε εἰκοσταῖον, οὔπω δῆλον. ἀλλ᾽ οὐδεὶς ἐκ τούτου μέγα τὸ τῆς διαίτης εἶδος ὑπαλλάττεται.
καθάπερ εἰ τεταρταῖον, ἢ πεμπταῖον κρίνεσθαι μέλλον, οὕτως αὐτὸ τις διαιτήσειεν, ὡς εἰ καὶ τεσσαρακοσταῖον,
ἔμελλε λυθήσεσθαι. τουτὶ μὲν γὰρ ἐσχάτως ἄτοπον. καὶ ὅστις ἰατρὸς οὐ προγινώσκει κατὰ τὴν πρώτην, ἢ τὸ
πλεῖστόν γε τὴν δευτέραν ἡμέραν τὸ μὴ δυνάμενον ἐξωτέρω τῆς πρώτης ἐκταθῆναι νόσημα ἑβδομάδος, μέγι-
στα τοῦτον εἰκὸς ἁμαρτάνειν. εἰ μὲν οὖν ἅπαξ, ἢ δίς ποτε σφαλείη περὶ τὸ τοιοῦτον, συγγνωστός. εἰ δ᾽ ὅλως οὐκ οἴε-
ται πρόγνωσιν οὐδεμίαν εἶναι τῆς ἐσομένης ἀκμῆς τοῦ νοσήματος, οὐδὲ σμικρὸν οὕτως ἐπαΐει τέχνης ἰατρικῆς.
ἐγὼ γ᾽ οὖν τοσοῦτον ἀποδέω τοῦ τὸ μέλλον πᾶν ἄγνωστον ὑπολαμβάνειν, ὥστ᾽ εἰς ἐπιστήμην βεβαίαν ἐνίοτε ἥκειν
αὐτὸ πείθομαι. τί γὰρ ἂν, εἴ τις εὐθὺς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν οὐδὲν ἔχων σημεῖον κινδυνῶδες, ἀλλὰ καὶ προ-
σέτι σύμπαντα σωτήρια, πυρέττει μὲν ὀξέως. οὐρεῖ δὲ εὔχρουν τε ἅμα εἶναι, καὶ συμμέτρως παχὺ, ἆρα οὐ πρό-
50 δηλον ἰατρῷ τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης προσηδρευκότι περὶ τὴν πρώτην τετράδα, τὸ τοιοῦτον κριθήσεσθαι; καὶ
μᾶλλον εἰ νεφέλη τις, ἢ ἐναιώρημα χρηστὸν αὐτῷ γένοιτο. καὶ πολὺ δὲ μᾶλλον, εἰ καὶ ὑπόστασις ἀγαθὴ, ἀλλὰ διὰ
τοῦτο, διὰ συντόμου μὴ εἴρηται, μαθεῖν δ᾽ οὐκ ἐνδέχεται διὰ συντόμου αὐτό. πάντα γὰρ χρὴ ἐπίστασθαι τὰ ἀγαθά
τε καὶ κακὰ σημεῖα τὸν ἀκριβῶς αὐτὰ προγνωσόμενον. ὥσπερ οὖν εἰδὼς ταῦτα καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἔλεγεν. οἵ τε
» γὰρ εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν. καὶ ἐπὶ σημείων ἀσφαλεστάτων γινόμενοι, τεταρταῖοι παύονται, ἢ πρόσθεν. οἵ τε
» κακοηθέστατοι καὶ ἐπὶ σημείων δεινοτάτων γινόμενοι, τεταρταῖοι κτείνουσιν, ἢ πρόσθεν. εὐήθεις μὲν εἰπὼν, τοὺς ἐ-
ναντίους τοῖς κακοήθεσιν. ἀποφαινόμενος δὲ, ὡς οὐδέτεροι τὴν τετάρτην ἡμέραν ὑπερβαίνουσι. ἀλλ᾽ οἱ μὲν,
λύονται πάντως. οἱ δὲ, ἀναιροῦσι. ὡς οὖν ὁ πάντ᾽ ἔχων ἀσφαλέστατα σημεῖα πυρετὸς ὀξὺς ἐν τῇ πρώτῃ περιό-
δῳ τῶν κρισίμων ἡμερῶν ἴσχει τὴν λύσιν, οὕτως ὁ παρακείμενος αὐτῷ τῆς ἑβδόμης οὐκ ἂν ἐξωτέρω προβαίνει

τίς ἐστιν οὗτος, ἢ δηλονότι τὰ πάντα οὐκέτ᾽ ἐστὶν ἀσφαλέστατα; λέλεκται γὰρ οὖν ἤδη καὶ πρόσθεν ὡς οὐ ταὐτό ἐστιν
ὑποθετικῶς εἰπεῖν, ἢ ἁπλῶς ὁτιοῦν. οὐκ οὖν οὐδ᾽ ἀσφαλές τε καὶ ἀσφαλέστατον, οὐδὲ κακόηθές τε καὶ κα-
κοηθέστατον, οὐδὲ δεινὸν καὶ δεινότατον ἴσην ἔχει τὴν δύναμιν. ἔστω δή τις εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας πυρε-
τὸς ὀξύς, οὐκ ἄκρως μὲν ἁπλοῦς ἅπασί τε καὶ ἐπὶ σημείων ἀσφαλεστάτων. ἁπλοῦς μέντοι καὶ ἐπὶ σημείων ἀσφα-
λῶν, ὃν γὰρ Ἱπποκράτης εὐήθη καλεῖ, τοῦτον ἐγὼ ἁπλοῦν ὀνομάζω, σαφηνείας ἕνεκεν φεύγων τὴν ὁμωνυ-
μίαν, οὗτος εἰς τὴν δευτέραν τετράδα προβήσεται. τὸ δ᾽ ἔτι κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν, ἢ τὴν ἕκτην, ἢ τὴν
ἑβδόμην κριθήσεται, προϊόντος τοῦ λόγου διορισθήσεται. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ὁ κακοήθης τε καὶ ἐπὶ σημείων
δεινῶν γινόμενος, καὶ γὰρ καὶ οὗτος ὅσον ἀπολείπεται τοῦ κακοηθεστάτου, καὶ μετὰ σημείων δεινοτάτων γινομέ-
νου, τοσοῦτον καὶ τὸν θάνατον ὀψιαίτερον ποιήσει. εἰ δέ τις ἁπλοῦς τε καὶ ἁπλουστάτους καὶ κακοήθεις τε καὶ κα-
10 κοηθεστάτους πυρετοὺς ἀγνοεῖ διαγινώσκειν, οὔτ᾽ εἰ καλῶς, οὔτ᾽ εἰ μὴ καλῶς εἶπεν ὑπὲρ αὐτῶν Ἱπποκράτης,
οἷός τ᾽ ἔσται ποτὲ τῇ πείρᾳ βασανίσαι. εἰ δὲ μηδὲ τὰς τῶν σημείων εἰδείη δυνάμεις, ἀλλ᾽ ἁπλῶς οἴοιτο τὰ μὲν ἀγα-
θὰ, τὰ δὲ κακὰ μόνον ὑπάρχειν αὐτῶν, ἔτι καὶ μᾶλλον ὡς ἐπῳδὴν γραῦς, ἀναγνώσεται τὰ πρὸς Ἱπποκράτους
γεγραμμένα. τοὺς μὲν δὴ τοιούτους, τῶν δὲ τῶν ὑπομνημάτων ἀπαλλάττεσθαι ἀξιῶ. τοῖς δὲ τὸ προγνωστικὸν
Ἱπποκράτους ἀκριβῶς ἀνεγνωκόσιν, ἐφεξῆς διαλέξομαι. κατὰ μὲν δὴ τὴν πρώτην ἡμέραν, οὕτως δὲ ἀκουέσθω
διὰ παντὸς ὅλον τὸν ἐξ ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς χρόνον εἰς τὰς τέτταρας ἐπὶ ταῖς εἴκοσιν ὥραις τεμνόμενον, ὑδα-
τώδη μὲν ἀκριβῶς οὐρείσθω. πυρετὸς δὲ, ἔστω βληχρὸς, οὗτος ὁ ἄνθρωπος εἰς μακρὸν ἐκταθήσεται χρόνον.
ὁπόσον δέ τινα τούτων ἐν μὲν ταῖς πρώταις ἡμέραις οὔτε δυνατὸν γνῶναι, οὔτε εἰδέναι χρήσιμον. οὐ γὰρ ἕνεκα
δεόμεθα τῆς τοιαύτης προγνώσεως, ἔχομεν ἤδη. τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τῆς διαίτης τὸ σχῆμα καταστήσασθαι πρόσφορον, τῆς ἀκ-
μῆς μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἐσομένης. καθ᾽ ἑκάστην μέντοι τετράδα παραφυλάττων ἀκριβῶς τὰ σημεῖα, καὶ αὐ-
20 τὸν τὸν τῆς ἀκμῆς χρόνον ἀκριβῶς δυνήσῃ προγνῶναι. χρὴ γοῦν φησὶν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐνθυμέεσθαι,
» καὶ καθ᾽ ἑκάστην τετράδα προστιθεμένην σκέπτεσθαι, καὶ οὐ λήσει, ὅπη τρέψεται τὸ νόσημα. ταῦτα μὲν οὖν κἀν
τοῖς ἐφεξῆς ἐπὶ πλέον ἐξεργασόμεθα. πρὸς δὲ τὴν τοῦ πρώτου καιροῦ πρόγνωσιν, ὃν ἀρχὴν ὀνομάζουσιν εἰς ὅ-
σον ἐκταθήσεται χρόνον, ἤδη μέγα τι κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἐδείχθη λαμβανόμενον, ὥσπερ ἐπὶ τῆς δευτέ-
ρας ἡμέρας, ἔτι σαφέστερον ἔνεστι διορίζεσθαι. μενόντων γὰρ ὁμοίως τοῦ τε πυρετοῦ, καὶ τῶν οὔρων, οὐ μόνον ὡς
οὔπω τῆς ἀναβάσεως ἡ νόσος ὑπήρξατο λέγειν ἔχομεν, ἀλλ᾽ ὡς οὐδὲ θᾶττον ἄρξεται τῆς ἑβδόμης ἡμέρας. ἔμα-
θες γὰρ ὡς ἐσχάτως ἄπεπτον ὑπάρχει τὸ ὑδατῶδες οὖρον. ὥστ᾽ οὐ μόνον ἤδη πάρεστι διαγινώσκειν οἷόν τε τὸν
τῆς ἀρχῆς καιρὸν, ἀλλὰ καὶ προγινώσκειν πολλάκις εἰς ὅτι τελευτήσει. ἐπὶ μὲν δὴ τῶν οὕτως χρονίων, ἱκανὸς ἐστὶ
ὁ καιρὸς τῆς ἀρχῆς μακρός. ἐπὶ δὲ τῶν κατοξέων, ἐσχάτως στενός. εἰ γὰρ εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἐν τοῖς οὔ-
ροις τι φαίνοιτο σημεῖον πέψεως, ἐκπέπτωκεν ἤδη τοῦτο τῆς ἀρχῆς. ἆρ᾽ οὖν οὐδ᾽ ἤρξατο τοῦτο τὸ παράπαν, ἢ τοῦ-
30 το μὲν ἀδύνατον. οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὶ νόσημα τὴν ἰδίαν ἀκμὴν ἀπολαβεῖν, ἄνευ τῆς ἀρχῆς τε καὶ τῆς ἀναβάσεως.
ἐσχάτως δὲ βραχὺς ἑκάτερος ὁ χρόνος αὐτῶν γίνεται, πολλάκις ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἀκμάσαι τὴν νόσον. οὔ-
σης οὖν ὀξείας ἀρχῆς, οὐδὲ πρόγνωσιν δεῖ ζητεῖν τοῦ τέλους, ἀλλ᾽ ἀγαπᾶν εἰ παροῦσαν τὶ διαγινώσκειν τις δύ-
ναιτο, καὶ ὁπηνίκα πρῶτον εἰς τὴν ἀνάβασιν μεταπίπτει σαφῶς γνωρίζειν. ἔστι δὲ κοινὴ τῶν τοιούτων ἀρ-
χῶν τε καὶ ἀναβάσεων ἡ διάγνωσις, τοῖς τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ μέρεσιν. ἡ γὰρ αὐτὴ κἀκείνου καὶ τοῦ σύμπαν-
τος νοσήματος, ἀρχή τε καὶ ἀνάβασις γίνεται, οὐ γὰρ δὴ κἀκεῖνος εὐθὺς ἀπ᾽ ἀκμῆς ἄρχεται. τοῦτο γὰρ οὐ μόνον οὐ-
δεὶς εἶδεν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐπινοῆσαι δύναται πυρετὸν ὀξὺν εὐθὺς ὑπὸ τὴν πρώτην εἰσβολὴν ἀκμάζοντα συστῆναι.
καθάπερ ὑπὸ κεραυνοῦ πληγέντος τοῦ ἀνθρώπου. πῶς οὖν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν, ἀκμάζον γνωρισθήσεται
τὸ νόσημα; πῶς δ᾽ ἄλλως, ἢ εἰ τὰ τῆς πέψεως εὐθὺς ἔχει σημεῖα. παραπλήσιον γάρ τι συμβαίνει κατὰ τὴν
τῶν ὠμῶν χυμῶν πέψιν, οἷόν τι κἀν τοῖς φλεγμαίνουσι μορίοις συμπίπτει. λέγει δέ που καὶ περὶ τούτων ὁ Ἱπ-
40 ποκράτης ὧδε. περὶ μὲν τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου. ὥσπερ οὖν
οὐκ ἐνδέχεται διαπυησάσης φλεγμονῆς ἔτ᾽ ἀκμαῖον πυρετὸν εἶναι, ἢ πόνον ἀπαντῆσαι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὐ-
δ᾽ ἂν ὑφίστηταί τι χρηστὸν ἐν τοῖς οὔροις ἀκριβῶς. νεφέλης μέντοι γε μόνης, ἢ τινῶν ἐναιωρημάτων ἀγαθῶν γινο-
μένων, ὁ τῆς ἀκμῆς καιρὸς οὔπω πάρεστι. καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον, ἐπειδὰν μηδὲν τούτων ᾖ, πλὴν εἰ μὴ πάνυ σφό-
δρα χολῶδες εἴη τὸ νόσημα. ὅς τις ἂν οὖν ἅπασι τοῖς εἰρημένοις πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀρρώστων ἀκριβῶς τὸν νοῦν
προσέχῃ, τοῦτον οὐκ ἄν ποτε λάθοι καιρὸς οὐδείς. ἀλλ᾽ εἰ μὲν ὀξὺς εἴη, παρόντα τε ἂν αὐτὸν διαγινώσκει ἀκρι-
βῶς καὶ προγινώσκει τ᾽ ἂν, ὅσον οὔπω γενησόμενον. εἰ δὲ χρόνιος, ἐκ πολλοῦ μὲν στοχάσαιτο ἄν. προσιόντος δ᾽ ἐγ-
γυτέρω σαφέστερον ἔτι προγινώσκοι. καθόλου γὰρ χρὴ τοῦτο γινώσκειν ὡς εἰ μή τι σαφὲς ὀφθείη πέψεως γνώρι-
σμα, τὸ ἄχρι τοῦδε σύμπαν ἀρχὴ τοῦ νοσήματος ὑπάρχει. ὁπόσον οὖν ἔτι λείπεται τοῖς ἐνεστῶσιν εἰς τὸ σαφὲς ἐκεῖνο
τῆς πέψεως γνώρισμα, παρά τε τῆς τοῦ νοσήματος κινήσεως καὶ φύσεως, ὥρας τε καὶ χώρας, καὶ ἡλικίας,
50 καὶ κράσεως αὐτοῦ τοῦ κάμνοντος, ἐξευρήσεις. εἰ μὲν γάρ τό τε νόσημα χρόνιον εἴη φύσει καθάπερ ἀμφημερινὸς
εἰ τύχοι, καὶ φαίνοιτο βραδέως ἐπὶ τοῦδε τοῦ κάμνοντος κινεῖσθαι, καὶ οἷον τύφεσθαι, καὶ καταπνίγεσθαι, καὶ
ἡ ὥρα τοῦ ἔτους εἴη χειμὼν, καὶ τὸ χωρίον ψυχρόν. ἥ θ᾽ ἡλικία, καὶ ἡ φύσις τοῦ κάμνοντος ἐπὶ τὸ ψυχρότερον
ῥέπει, πολλοῦ τοῦ μεταξὺ δεήσει χρόνου πρὸς τὴν τοῦ σαφοῦς σημείου γένεσιν, ὃν ἅπαντα τῆς ἀρχῆς ἀριθμητέον.
ἔστω δή γ᾽ οὖν χειμῶνος ἀρξάμενος ἀμφημερινὸς ἐν οὕτως ἔχοντι σώματι, καθάπερ εἴρηται νῦν, ἅμα τοῖς ἀκρι-
βῶς ἀπέπτοις καὶ ὑδατώδεσιν οὔροις, οὐ μόνον οὐκ ἂν τῆς ἑβδόμης ἡμέρας ἐντὸς, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῆς τεσσαρεσκαιδε-
κάτης δυνατόν τις ἔχειν σαφὲς σημεῖον πέψεως. οὕτω δὲ προσαγορεύω, τά τε τῶν ἀμυδρῶν μεταξὺ, καὶ τὰ
τῆς τελείας πέψεως. ἡ μὲν οὖν τελεία πέψις ἐστὶν, ὅταν ἐν τοῖς οὔροις ὑφίστηταί τι λευκόν τε καὶ λεῖον καὶ ὁ-
μαλὸν καὶ συνεχές. ἡ δ᾽ ἀμυδρὰ πέψις, ὅταν ἐξ ὑδατώδους οὔρου μετρίως ὑπόχρουν γένηται. καὶ μὲν δὴ καὶ

εἰ θολερὸν γένοιτο καὶ μένει πιοῦζον, καὶ τοῦτο ἀσαφοῦς τε ἐστὶ καὶ ἀμυδρᾶς πέψεως γνώρισμα. καὶ τὸ πυῤῥόν-
τε καὶ λεπτὸν, ἐκ ταυτοῦ γένους ἐστίν. ἀλλ' οὐδὲν τούτων τὴν ἀρχὴν εἰ πεπαῦσθαι, δηλοῖ. σαφεστέρου γὰρ ἀεὶ τὰ
τοιαῦτα δεῖται γνωρίσματος, ἤτοι νεφέλης λευκῆς, ἢ ἐναιωρήματος ὁμαλοῦ τε, καὶ συνεχοῦς, καὶ λευκοῦ.
καὶ μὴν δὴ καὶ ἡ ἐρυθρὰ νεφέλη, καὶ ἡ ὑπόστασις ἡ τοιαύτη. καὶ χωρὶς ὑποστάσεως δὲ, τὸ εὔχρουν οὖρον ἅμα τῷ
συμμέτρῳ πάχει, πεπαῦσθαι δηλοῖ τὴν ἀρχήν. οὕτω δὲ κἀν τοῖς περιπνευμονικοῖς τε καὶ πλευριτικοῖς πά-
θεσι, τὰ μὲν ἰδίως ὀνομαζόμενα πτύελα, ταῖς ἐν τοῖς οὔροις ὑποστάσεσιν ἔοικε. τὸ δὲ μὴ δ' ὅλως ἀποπτύειν μηδὲν,
ἀλλὰ βήττειν μόνον ξηρῶς, οἷον περ τὸ ἐν τοῖς οὔροις ἐστὶν ἄπεπτον ἐσχάτως, ὅπερ ὑδατῶδες καλοῦμεν. εἰ δὲ ἐκ
τοῦ μὴ δ' ὅλως πτύειν εἰς τὸ πτύειν μὲν, ἀλλ' ὑγρά τε καὶ τελέως ἄπεπτα μεταστῇ, δῆλον ὡς ἀμυδρά τε καὶ ἀσα-
φὴς αὐτῶν παντάπασιν ἡ τοιαύτη μεταβολή. καὶ οὔπω πέπαυται τοῦ νοσήματος ὁ πρῶτος καιρὸς, ὃν ἀρ-
10 χὴν ἔφαμεν ὀνομάζεσθαι. πότ' οὖν αὕτη μὲν, παύσεται. μεταστήσεται δὲ τελέως εἰς τὴν ἐπίδοσιν ἡ νόσος, ὅ-
ταν ἄρξηται πτύειν ὀλίγα πέπονα. τὸ δ' ἀπὸ τούτου σύμπαν ἄχρι τῆς ἀκμῆς ἀεὶ καὶ μᾶλλον αὐτοῦ πλείω καὶ
βελτίω καὶ εὐπεπτότερον ἀποπτύοντος. ὅταν δὲ ἀκριβῶς, ᾖ πέπονά τε καὶ πολλὰ μὴ δυσχερῶς ἀναπτυόμενα,
τῆς ἀκμῆς ὁ καιρός. ὅταν δὲ ὁμοίως μὲν ἀκριβῶς πέπονά τε καὶ ἀλύπως ἀναγόμενα, μειωθῇ δὲ τὸ πλῆθος ἢ
τ' ὀδύνη μηκέτ' ᾖ, πεπαῦσθαι χρὴ νομίζειν τὴν ἀκμὴν, παραλαμβάνει γὰρ ἡ παρακμή. ὑποθώμεθα οὖν τινα
πάλιν ἄῤῥωστον ὑπὸ πλευρίτιδος τινὸς ἐχόμενον, οὔτ' ἀναπτύοντά τι καὶ οὐροῦντα λεπτὰ μὲν, ἀλλ' εὔχροα. πε-
ρὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν ἀρχέσθω μὲν πτύειν, ὑγρὰ δὲ καὶ ἄπεπτα. τοῦτον ὅτι μὲν οὐκ ἄν τις φαίη πρὸ τῆς ἐν-
δεκάτης ἡμέρας, ἐν ἄλλῳ τινὶ τοῦ νοσήματος εἶναι καιρῷ, πλὴν ἐν ἀρχῇ, παντί που δῆλον. ἤδη δὲ τῆς ἑνδεκάτης,
ἴσως μὲν αὐτῷ δόξειε μεταπεπτωκέναι σαφῶς. ἀλλ' οὐχ ὧδε ἔχει. ἡ γὰρ ἑνδεκάτη τῆς τεσσαρασκαιδεκάτης ἐ-
πίδηλος οὖσα τὴν τοῦ δευτέρου καιροῦ τῆς νόσου σαφῆ καὶ βεβαίαν ἀρχὴν, ἐκείνην ἕξειν προδηλοῖ. παραφυ-
20 λάξοις γ' οὖν αὐτὴν τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἐν τοῖς ἑνδεκάτης προδεδηλωμένοις, ὁμολογεῖ. καὶ μετὰ ταύτην
αὖθις, τὴν ἑπτακαιδεκάτην. ἐπεὶ καὶ ἥδε τῆς εἰκοστῆς ἐστὶν ἐπίδηλος ὡς ἐν τοῖς περὶ κρισίμων εἴρηται. φέρε δὴ
κατὰ ταύτην αὐτὸν πτύσαι, μικρὰ μὲν, πέπονα δὲ, κατὰ τὴν εἰκοστὴν τούτῳ δυνατόν ἐστι τινὰ γενέσθαι κρίσιν.
οὐ μὴν τελείαν γε διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν, ὅτι οὐ τὴν αὐτὴν ἔχουσι δύναμιν. οὔθ' αὖ τῶν ἐπιδήλων αἱ πρῶ-
ται ταῖς ὑστέραις, οὔθ' αἱ πρῶται κρίσιμοι ταῖς ἐξ ὑστέρου κρισίμοις. ἀλλ' ἰσχυρότεραι μὲν αἱ πρῶται. χρο-
νίζοντος δ' ἤδη τοῦ νοσήματος, ἀσθενέστεραι γίνονται. χρὴ τοίνυν ἤδη προήκοντι τῷ νοσήματι καὶ μάλισθ' ὅταν
ἱκανῶς ἄπεπτον ᾖ, μεγάλην γίνεσθαι μεταβολὴν, ἵν' ἀσφαλὴς ἐλπισθῇ κρίσις. μεγάλη δ' τίς ἐστι μεταβολὴ, πέ-
πονα τελέως οὐρῆσαι τε καὶ πτύσαι. τοιαῦτα δὲ οὐχ ὑπέκειτο τὰ κατὰ τὴν ἑπτακαιδεκάτην. ὥστε οὐκ ἐνδέχε-
ται κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν τὸν τοιοῦτον ἄῤῥωστον ἀπαλλαγῆναι τοῦ νοσήματος, ἢ καὶ κριθῆναι τελέως. ἀλλ' ἀρ-
30 κεῖ μεταβολὴν τινὰ ἀξιόλογον γενέσθαι. δυνήσεται γὰρ ἔν τινι τῶν ἐφεξῆς κρισίμων ἡ τελεία λύσις ἀπαν-
τῆσαι. ἄρ' οὖν ὑπόθεσις μόνον ἐστὶν ὁ λόγος, ἢ καὶ τοιοῦτος ὦπται ἄῤῥωστος. ἐμοὶ μὲν δοκεῖ ταῦτ' ἔχειν ἅπαντα
τὰ νῦν εἰρημένα ὁ ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ὑφ' Ἱπποκράτους γεγραμμένος ὄγδοος, ἀπὸ τῆς λιμώδεος κατα-
» στάσεως. ἔχει δ' ἡ σύμπασα ῥῆσις ὧδε. ἐν Ἀβδήροις Ἀναξίων ὃς κατέκειτο παρὰ τὰς θρηικίας πύλας. πυρετὸς ὀξὺς
» ἔλαβε. πλευροῦ δεξιοῦ ὀδύνη ξυνεχής. βὴξ ξηρά. οὐδὲν ἔπτυε τὰς πρώτας, διψώδης, ἄγρυπνος. οὖρα δ' εὔχροα,
» λεπτὰ, καὶ πολλὰ, ἕκτῃ παράληρος. πρὸς δὲ τὰ θερμάσματα, οὐδὲν ἐνεδίδου, ἑβδόμῃ ἐπιπόνως. ὅ τε γὰρ πυρε-
» τὸς ἐπέτεινεν. οἵ τε πόνοι οὐ ξυνεδίδοσαν. αἵ τε βῆχες ἠνώχλεον, δύσπνους τε ἦν, ὀγδόῃ ἀγκῶνα ἔτεμον. ἐῤῥύη πολ-
» λὺ οἷον ἔδει. ξυνέδωκαν οἱ πόνοι. αἱ μέντοι βῆχες αἱ ξηραὶ, παρείποντο. ἑνδεκάτῃ ξυνέδωκαν οἱ πυρετοί. σμικρὰ
» περὶ κεφαλὴν ἵδρωσε. βῆχες καὶ τὰ ἀπὸ πνεύμονος, ὑγρότερα. ἑπτακαιδεκάτῃ ἤρξατο μικρὰ πέπονα πτύειν,
» ἐκουφίσθη. εἰκοστῇ ἵδρωσεν, ἀπύρετος ἐγένετο. μετὰ δὲ κρίσιν, ἐκουφίσθη. διψώδης δ' ἦν, καὶ τῶν ἀπὸ πνεύμονος, οὐ χρη-
» σταὶ αἱ καθάρσιες. ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, ὁ πυρετὸς ὑπέστρεψεν. ἔβησσεν. ἀνῆγε πέπονα πολλά. οὔρων. ὑπόστασις, πολλὴ
40 » καὶ λευκή. ἄδιψος ἐγένετο. εὔπνους. τετάρτῃ καὶ τεσσαρακοστῇ ἵδρωσε δι' ὅλου, ἀπύρετος ἐκρίθη πάντη. τούτῳ τ' ἄλ-
» λα καθάπερ ὑπεθέμεθα ἡμεῖς φαίνεται γεγονότα, καὶ τῶν οὔρων, εἰ καὶ μὴ πολλάκις ὡς εἴωθεν ἤδη τῶν ἄλ-
λων ἀῤῥώστων, ἀλλὰ δίς γ' οὖν μνημονεύσας ἐν ἀρχῇ μὲν, ὡς λεπτῶν. ἤδη δὲ τῆς ἑβδόμης καὶ εἰκοστῆς ἡμέρας,
προγράψας οὔροις ὑπόστασις πολλὴ λευκὴ, δῆλος ἐστὶν ἀκριβῶς πέπονα τότε πρῶτον αὐτὸν οὐρῆσαι λέγων. διὰ τὸ
τ' οὖν ὡς καὶ πρόσθεν εἶπον, ἤδη μετὰ τῆς εἰκοστῆς. ἐκρίθη τινὰ ἐλλιπῆ κρίσιν. διότι κατὰ τὴν ἑπτακαιδεκάτην ἤρ-
ξατο μικρὰ πέπονα πτύειν. οὐ μὴν τελειά γε ἡ κρίσις ἐγένετο διότι μηδὲ πέψις ἀκριβὴς οὔρων, ἢ πτυέλων. διὰ
τοῦτο οὖν ἐρεῖ. διψώδης δὲ ἦν καὶ τῶν ἀπὸ πνεύμονος, οὐ χρησταὶ αἱ καθάρσιες. ἐνταῦθα οὖν μοι πάλιν ἀναμνη-
» σθεὶς ὡς ὀρθῶς εἴρηται. τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς εἴωθε ποιεῖν, τῆς ἑβ-
δόμης καὶ εἰκοστῆς ἡμέρας τὴν διήγησιν ἀνάγνωθι, τόνδε τὸν τρόπον ἔχουσαν. ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ ὁ πυρετὸς ὑπέστρε-
ψεν, ἔβησσεν. ἀνῆγε πέπονα πολλά. οὔροις ὑπόστασις πολλὴ λευκή. ἄδιψος ἐγένετο. προειπὼν γὰρ ὡς ἐν τῷ με-
50 ταξὺ ταῖς μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἥ τε δίψα παρέμενεν αὐτῷ. καὶ τῶν ἀπὸ πνεύμονος οὐ χρησταὶ αἱ καθάρσιες ἦσαν,
ἐφεξῆς φησί. ὡς ἤδη τῆς ἑβδόμης καὶ εἰκοστῆς ἡμέρας ὑποστρέψας, ἐπύρεξεν. ἄδιψος ἐγένετο. καὶ χρηστὰ πτύειν ἤρ-
ξατο. κἀν τοῖς οὔροις ὑπόστασιν ἔσχε πολλὴν, τε καὶ λευκήν. τοῦτ' οὖν ἐστὶν αὐτῷ γε τὸ πρόσθεν ῥηθέν. ὡς ἐν τοῖς
πυρετώδεσι νοσήμασιν ὅμοιόν τι συμπίπτει, τοῖς κατὰ τὰς ἐκπυισκομένας φλεγμονάς. ὥσπερ ἐκεῖ κατὰ τὰς γε-
νέσιας τοῦ πύου οἵ τε πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ μάλιστα συμβαίνουσιν. οὕτως κἀνταῦθα πεττομένων τῶν τοὺς πυρε-
τοὺς ἐργαζομένων χυμῶν. οὕτως γ' οὖν κἀπὶ τοῦ Ἀναξίωνος ὅσον ἐκ τῆς προτέρας κρίσεως τῆς ἐλλιποῦς ὑπελείπε-
το ἂν, τοῦτ' αὖθις ζέσαν ἐν τῷ τῆς πέψεως καιρῷ, τὸν πρὸ τῆς κρίσεως ἐγέννησε πυρετόν. ὅτι δὲ τῆς ἐμφύτου θερ-
μασίας ἐργαζομένης αὐτὸ, καὶ οὐχὶ τῆς πυρεκτικῆς, οὐχ ἥκιστα καὶ ἡ τῶν ἡμερῶν ἐνεδείξατο φύσις. πρώτη μὲν
γὰρ ἡ ἑνδεκάτη χρηστῆς μὲν, ἀλλ' ἀμυδρᾶς ὑπῆρξατο πέψεως. εἶθ' ἡ ἑπτακαιδεκάτη, σαφέστερον ὑπέδειξε σημεῖον

πέψεως. εἰ δ' ἡ εἰκοστὴ, κρίσιν ἐλλιπῆ. μετὰ δὲ ταύτην, ἡ ἑβδόμη καὶ εἰκοστὴ τελείας πέψεως ἐπέδειξε γνωρίσματα. διὰ
τοῦτο οὖν ὑποφέρων ἐρεῖ. τετάρτη καὶ τριακοστῇ ἵδρωσε δι' ὅλου, ἀπύρετος ἐγένετο, ἐκρίθη παντελῶς. δῆλον γὰρ
ὡς ἐν ταῖς ἑπτὰ ταῖς μετὰ τὴν ἑβδόμην καὶ εἰκοστὴν ἐπέφθη τε ἅμα καὶ ἐξεκρίθη σύμπαντα τὰ τοῦ νοσή-
ματος αἴτια, διὰ μὲν τῶν οὔρων, τὰ τοὺς πυρετοὺς ἐργαζόμενα. διὰ δὲ τῶν πτυσμάτων, τὰ κατὰ τὸν θώρακα. με-
μνῆσθαι δὲ χρὴ τοῦ δὲ τοῦ λόγου πρός τε τὰ παρόντα, καὶ τὰ μέλλοντα λεχθήσεσθαι, καὶ τὰ τρία ταῦτα ἡ-
γεῖσθαι ἀλλήλων διαφέροντα, τήν τε ἀμυδρὰν πέψιν, καὶ τὴν σαφῆ, καὶ τὴν τελείαν. ἀμυδρὰ μὲν γὰρ, κατὰ
τὴν ιά. σαφὴς δὲ κατὰ τὴν ιζ. τελεία δὲ, κατὰ τὴν ζ΄ καὶ εἰκοστὴν ἐγένετο, μεθ' ἣν ἐν ἑπτὰ ταῖς ἁπάσαις
ἡμέραις, ἡ νόσος ἐλύθη, καὶ οὕτως ξύμπας ὁ καιρὸς, ἀκμὴ ἐγένετο, καθάπερ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἔτι σαφέστερον ἀπο-
δειχθήσεται. τοῦτο οὖν τὸ πτύελον, ὃ κατὰ τὴν ἑβδόμην καὶ εἰκοστὴν ἐφάνη. εἴπερ ἐφάνη κατὰ τὰς πρώτας ἡ-
10 μέρας τοῦ νοσήματος μετὰ τῶν τὴν χρηστὴν ὑπόστασιν ἐχόντων οὔρων, οὐκ ἐνεδέχετο μὴ οὐ κατὰ τὴν πρώτην ἑβδο-
μάδα κριθῆναι τὸ νόσημα. πρώτας δ' ἡμέρας δηλονότι τοῦ νοσήματος, εἶπον, ἃς ἡ πρώτη τετρὰς ὁρίζει. καὶ
γὰρ καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον, ἐν τούτῳ περιγράφεσθαι τῷ καιρῷ πρόσθεν
ἔλεγον. καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἐν τοῖς περιπνευμονικοῖς, πτύελον αὐτίκα ἢν ἐπιφαίνηται ἀρχομένου μὲν, βραχύνει. δι-
χῶς γὰρ τῆς ἀρχῆς λεγομένης, καθ' ἕνα μὲν τρόπον τῆς πρώτης εἰσβολῆς, τῆς ἁπλοῦς ἢ τῆς ἀπλατοῦς. καθ' ἕ-
τερον δὲ, τῆς εἰς τὴν τρίτην ἡμέραν ἐκτεταμένης, ἣν μόνην ὁ Θεσσαλὸς ἐρωτᾶν μοι δοκεῖ. καὶ πρὸς τούτοις
ἔτι, τῆς ὡς μέρους ὅλου τοῦ νοσήματος, ἣν τὰ τῆς σαφοῦς πέψεως ὁρίζει σημεῖα. καὶ περὶ πασῶν ὁ Ἱπποκράτης
ποιεῖται τὸν λόγον ὡς ἐκ τῶν προγεγραμμένων ἐστὶν δῆλον, ἔν τε τοῖς ἐφεξῆς ὑπομνήμασιν ἐναργέστερον ἀπο-
δειχθήσεται. νυνὶ δὲ ὅτι τὴν κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον ἀρχὴν ἐδήλωσεν, ὁπότε τοῖς περιπνευμονικοῖς τὸ
κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐπιφαινόμενον πτύελον βραχύνειν ἔφησε, πρόδηλον οἶμαι γέγονε. περὶ μὲν δὴ τούτου, κἀν
20 τοῖς ἐφεξῆς ἤδη διαιρήσομαι. ὅπως δ' ἄν τις ἢ παροῦσαν ἤδη καὶ συμπεπληρωμένην τὴν ὡς μέρος ὅλου τοῦ νο-
σήματος ἀρχὴν διαγινώσκειν, ἢ μέλλουσαν ἔτι συμπληροῦσθαι προγινώσκειν δύναιτο, σαφῶς μοι δοκῶ δεδεῖχθαι.
τῆς μὲν γὰρ συμπεπληρωμένης βέβαιον σημεῖον, ἡ σαφὴς πέψις ἐστί. τῆς μελλούσης δὲ, ἥ τε τοῦ νοσήματος αὐτοῦ
φύσις, ἥ θ' ὥρα τοῦ ἔτους ἥ θ' ἡλικία τοῦ κάμνοντος, ἐξ ἐπιμέτρου δὲ καὶ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ νοσεῖ, καὶ ὁ τρόπος τῆς
προγεγενημένης διαίτης, ὑπομένοντος ἔτι τοῦ κάμνοντος. οἰκειότερα δὲ ἤδη γνωρίσματα τῆς μελλούσης ἔσε-
σθαι τελευτῆς τῷ πρώτῳ καιρῷ τῆς νόσου, τὰ τῆς πέψεώς ἐστι σημεῖα. καὶ ὡς χρὴ ταῦτα προγινώσκειν ὁπηνίκα
μάλιστα γενήσεται, ῥηθήσεται μὲν ἐπιμελέστερον ἔτι καὶ διὰ τῶν ἑξῆς. εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν, ὡς ἐπισκέπτεσθαι
χρὴ πόσον ἀπολείπεται τὰ παρόντα τῆς ἀπεψίας σημεῖα, τῶν ἐσομένων ἐν τῇ σαφεῖ πέψει, τίς τε τοῦ νοσήματος
ὁ τρόπος ἐστὶ τῆς κινήσεως, τουτέστιν εἴτ' ὀξέως, εἴτε ἀργῶς, καὶ οἷον τυφόμενον κινοῖτο. χρησιμώτατον δ' εἰς
ταῦτα, μᾶλλον δὲ καὶ ἀναγκαιότατον ἐστὶν ἀκριβῶς ἐπίστασθαι διαγινώσκειν, ὁπόσον ἀλλήλων ἀπολείπεταί τε καὶ
30 πλεονεκτεῖ τά τε τῆς ἀπεψίας, καὶ τὰ τῆς πέψεως σημεῖα. καὶ γὰρ καὶ τὰ τῆς ἀπεψίας, οὐ σμικρὰν ἔχει πρὸς
ἄλληλα τὴν διαφορὰν. καὶ τὰ τῆς πέψεως, ἔτι δὴ μᾶλλον. εἰ μὲν δὴ τὰ τῆς παντελοῦς ἀπεψίας γνωρίσμα-
τα κατὰ τὴν πρώτην τετράδα παραμένει, μακρὸς ὁ τῆς ἀρχῆς ἔσται τῷ τοιούτῳ νοσήματι καιρός. εἰ δέ γε τὰ τῆς
ἀμυδρᾶς μετρίως ἐν αὐτῇ φανείη, μακρὸς μὲν ἐστὶ καὶ οὗτος, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως τῷ πρόσθεν. εἰ δὲ βραχέα τὰ τῆς ἀ-
πεψίας εἴη σημεῖα, καὶ τὸ μέλλον ἔσται τῆς ἀρχῆς ὀλίγον. ἐπεὶ δὲ τούτοις ἔτι, κἀκεῖνα χρὴ προστιθέναι τὰ πρὸς Ἱπ-
ποκράτους εἰρημένα, χρόνου πλείονος ὑπάρχειν ἐνδεικτικά, περὶ ὧν ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὁ λόγος ἡμῖν
ἔσται. νυνὶ δὲ παραδείγματος ἕνεκα, τοῦδε τοῦ ἀφορισμοῦ μνημονεύσομεν. » οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες, ξὺν μὲν ὀξεῖ πυ-
» ρετῷ, θάνατον. ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ, μῆκος νόσου σημαίνουσι. ἐὰν γὰρ ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις ἔτι τῶν τῆς ἀπε-
ψίας σημείων ὑπαρχόντων ἐπιφαίνηταί τινα τοιαῦτα, προσθήσει τῷ χρόνῳ τῆς ἀρχῆς. καὶ δηλονότι τὰ
τῆς ἀναβάσεως, ἔσται μακρότερα. καὶ ἡ ἀκμὴ κατὰ ταῦτα, μετὰ χρόνον ἀπαντήσεται πάμπολυν. οὕτω δὲ, καὶ
40 ἡ λύσις τοῦ νοσήματος. ὥστ' οὐ μόνου τοῦ πρώτου καιροῦ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἕξεις τινὰ τεχνικὸν στοχα-
σμὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐφεξῆς. ἀκριβέστερον δὲ ἀεὶ καὶ μᾶλλον αὐτὸν προγνώσῃ, ταῖς ἐφεξῆς τετράσι προσέχων
τὸν νοῦν. ἡ γὰρ ἐπιδείξασα πρώτη τὸ τῆς πέψεως σημεῖον ἀμυδρὸν, αὕτη σοι σαφέστερον ἐνδείξεται τὸν ὑπόλοι-
πον χρόνον τῆς ἀρχῆς, εἰ δ' ὅτι γε τοῦτ' ἤδη βεβαίως, ὅτι σύμπας ὁ χρόνος, ὁ μήπω μηδὲν ἔχων σαφὲς σημεῖον πέ-
ψεως, ὁ πρῶτός ἐστι τῶν τεσσάρων καιρῶν τοῦ νοσήματος, ὃν ἀρχὴν ὀνομάζομεν. εἰ γὰρ πρὸς τοῦτο ἀποβλέπεις
οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν ἐξευρεῖν, εἰ ἐν τόσαισδε ταῖς πρώταις ἡμέραις, ἀπεχώρησε τῶν κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν φα-
νέντων τοσῶνδε, πόσαις ἔτι τὸ ὑπόλοιπον ἄχρι τῆς σαφοῦς πέψεως ἀνύσει, ἐκεῖθεν δ' ἄρχεται μὲν ἡ ἀνάβασις,
ἤτοι δὲ ἐλλιπής τις ἐπιφανεῖται κατὰ ταύτην ἡ κρίσις, ὡς ἐπὶ τοῦ περιπνευμονικοῦ παρεθέμην ὀλίγον ἔμπρο-
σθεν, ἢ εἴπερ ἀναμείνειε τὸ νόσημα τὴν τελείαν ἀκμὴν, οὕτω καὶ ἡ κρίσις ἐστὶ τελεία. πολλάκις δ' οὐδὲ γίνεται ἡ κρίσις
οὐδεμία μετὰ τὸν τῆς ἀκμῆς καιρὸν, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ λύεται τὸ νόσημα, χρόνῳ πλείονι πεττόμενον. ὅπως δὲ
50 χρὴ πρὶν γενέσθαι ταῦτα προγινώσκειν ἐσόμενα, διὰ τῶν ἐφεξῆς ὑπομνημάτων εἰρήσεται. δείξω γὰρ ἐν αὐ-
τοῖς σαφῶς πηνίκα μὲν, ἐν ταῖς ἀναβάσεσι. πηνίκα δὲ, ἐν ταῖς ἀκμαῖς, κρίνεται τὰ νοσήματα. πηνίκα δ' οὐδ' ὅ-
λως κριθέντα, κατὰ βραχὺ πεττόμενα, λύεται. καὶ δῆλον ὡς τὴν μὲν τοιαύτην λύσιν, οὐκ ὀνομάζω κρίσιν. εἰ
δέ τις ἀθρόα γίνηται μεταβολὴ, καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον ἔτι τὴν προηγουμένην αὐτῆς ταραχὴν, οὕτως προσαγο-
ρεύω. καὶ δὴ καὶ τὰς τούτων προγνώσεις ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐρῶ. κάλλιον γὰρ οὐ μόνον, ὅτι κατὰ τόνδε τὸν καιρὸν ἡ
νόσος ἀθρόαν ἕξει τὴν λύσιν, ἀλλὰ καὶ πότερον μετὰ μεγάλου τινὸς ἀγῶνος, ἢ χωρὶς σάλου τε καὶ κινδύνου παν-
τὸς, ἐπίστασθαι. ταῦτ' οὖν ἅπαντα διὰ τῶν ἐφεξῆς ὑπομνημάτων ἀποδειχθήσεται. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι,
προγνώσεις κρίσεων ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν, καὶ τελείων, καὶ ἀτελῶν. ἐν ἀρχῇ δ' αὐτῶν πάντων προ-
τάξω, διαγνώσεις αὐτῶν τῶν εἰσβαλλόντων νοσημάτων. ἐπειδὴ γὰρ ἀπό τε τοῦ νοσήματος ἔφαμεν χρῆ-

καὶ διαγινώσκειν τι περί τε τῶν καθόλου καιρῶν, καὶ προσέτι τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν εἴπομεν, εἰ μὴ συμπάντων αὐτῶν εἰδείημεν διάγνωσιν τινὰ εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, ὅμοιόν τι πεισόμεθα τοῖς πολλοῖς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν. ὡς γὰρ κἀκεῖνοι δι' ἀλλήλων ἑκάτερον τῶν ἀγνοουμένων διδάσκειν ἐπιχειροῦσιν, ἢ διὰ τοῦ μᾶλλον ἀγνώστου, τὸ σαφέστερον, οὕτως καὶ ἡμεῖς ποιήσομεν, ἂν μὴ τοῦ νοσήματος ἑκάστου τῆς ἰδέας εὐθὺς ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις ἔχωμεν τινὰ διάγνωσιν. ἄριστον μὲν οὖν ἐστιν εἰ κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἡμέραν, καὶ τοῦτο μυριάκις ἐδείξαμεν ἤδη δυνατὸν ὑπάρχειν, καὶ τριταίας τε καὶ ταρταίας καὶ ἀμφημερινὰς περιόδους, ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν διαγνόντες. εἰ δέ ποτε μὴ οἷόν τε εἴη σαφῶς ἐν ταύτῃ διαγνῶναι, στοχασμὸν μὲν ἤδη τινὰ τεχνικὸν ἕξομεν, ἐξ οὗ καλῶς ὑπαρξόμεθα διαίτης. ἀκριβώσομεν δ' αὐτὸν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν, ἢ τρίτῃ γε πάντως, ἢ τετάρτῃ. καὶ τοίνυν καὶ αὐτὸ τοῦτο κάλλιστ' ἂν εἴη δηλῶσαι καὶ δοῦναι γνωρίσματα τῶν τ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀκριβῶς διαγνωσθῆναι δυναμένων, καὶ τῶν ἄχρις μὲν στοχασμοῦ τινός, οὐκ ἀτέχνου κατελπιζομένων, ἀκριβῶς δ' ἐν τῇ τρίτῃ τε καὶ τετάρτῃ διοριζομένων. αὖθις οὖν ἀπὸ τούτων πρῶτον ἀρξάμενοι κατὰ τὸ δεύτερον ὑπόμνημα καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὧν ὑπεσχόμεθα, κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν ἀποδώσομεν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΚΡΙΣΕΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

εἴ

ρηται μὲν ἤδη καὶ πρόσθεν εὐθὺς κατ' ἀρχάς, ἄμεινον δ' ὑπομνῆσαι καὶ νῦν ὡς εἴτε τὴν σύμπασαν ἐν νόσῳ μεταβολὴν, εἴτε τὴν ὀξεῖαν μόνην, εἴτε τὴν ἀγαθὴν εἴτε τὴν προηγουμένην ἁπασῶν τῶν ὀξυρρόπων ἀλλοιώσεων ταραχὴν ὀνομάζειν ἐθέλοι τις κρίσιν, οὐ πρόκειταί μοι τανῦν διαιρεῖσθαι. ἀλλ' ὡς ἄν τις ἄριστα ταύτας ἁπάσας ἤδη τε παρούσας διαγινώσκοι, καὶ μελλούσας ἔσεσθαι προγινώσκοι, τοῦτ' ἔστι τὸ σπούδασμα τῷ λόγῳ τῷδε. ὃ δὲ μέγιστον ἤδη καὶ ἀναγκαιότατον ἀποδείξαντες εἰς ἅπαντα τὰ τοιαῦτα, τὸ διαγινώσκειν τε παρόντας ἤδη τοὺς καιροὺς τῶν νοσημάτων, καὶ μέλλοντας ἔσεσθαι προγινώσκειν, ἐφεξῆς ἑκάστου νοσήματος διαγνώσεις τε καὶ προγνώσεις ἐγράφομεν. ἐπεὶ δ' ἐκ πολλῶν αὐτὰς γινομένας ἀπεδείξαμεν, ὧν ἐστι καὶ ἡ τοῦ νοσήματος ὑπάρχουσα φύσις, ὅπως ἄν τις καὶ αὐτὴν ταύτην κάλλιστα κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν οἷός τ' εἴη γνωρίζειν, εἰς τόνδε τὸν δεύτερον ἀνεβαλλόμεθα λόγον. εἰ μὲν δή τις αὐτοῖς ἡμῖν παρέτυχεν ἤδη τῶν τοιούτων ἐκ τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ καὶ ἀμφημερινὸν πυρετόν, καὶ τριταῖον, καὶ τεταρταῖον, καὶ ἡμιτριταῖον, καὶ καῦσον, καὶ ἄλλα τινὰ νοσήματα προγινώσκουσιν, ἔργῳ τῆς θεωρίας εἴληφε βάσανον. εἰ δέ τις οὔπω παρεγένετο προρρήσει τοιαύτῃ, δίκαιον δὴ τοῦτον ἐστὶ μήτε θαυμάζειν ἤδη τὰ λεγόμενα, πρὶν κρῖναι τὴν ἐν αὐτοῖς ἀλήθειαν, ἀλλὰ μηδὲ προκατεγνωκέναι, πρὶν ἀκοῦσαι τε σύμπαντος λόγου, καὶ τῇ πείρᾳ βασανίσαι. τὸ μὲν οὖν ἀκοῦσαί τε καὶ συνιέναι τῶν λεγομένων, ἁπάντων κοινόν. οὕτως γὰρ ἐρήσεταί μοι σαφῶς, ὡς μηδὲ λαθεῖν ἄν τινα. τὸ δὲ καὶ τῇ πείρᾳ κρῖναι τοὺς λόγους, εἰ μὲν ἡμῖν μέλλει συμπαραγίνεσθαι, ῥᾷστον. εἰ δ' αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ βασανίζειν, οὐκ ἔθ' ὁμοίως εὐπετές. ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τοῖς σφυγμοῖς διαφορὰς, ἠσκηκότα χρὴ διαγινώσκειν αὐτὸν ἀκριβῶς, ἁπάντων τε τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἐμπειρίαν ἔχειν ἱκανήν. τὴν γὰρ ἀληθῆ θεωρίαν, οὐκ ἐκ τῶν κακῶς ὑποκρινομένων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὀρθῶς μεταχειριζομένων, εὔλογον δοκιμάζεσθαι. τούτους οὖν μόνους ὁ λόγος ὅδε καὶ μαθητὰς προσίεται, καὶ κριτάς, ὧν ἂν διδάξῃ, τίθεται. τοὺς δ' ἄλλους, ὅσοι τὴν ἰατρικὴν τέχνην εἰς τοσοῦτον ὕβρισαν, ὡς ἐξ μηνῶν εἶναι νομίζειν μάθημα, τούτους οὔτε κριτάς, οὔτε μαθητὰς προσίεται. ἃ μὲν γὰρ οὐ δύνανται, τὰ δ' οὐ βούλονται. λεκτέον οὖν ἤδη πῶς ἄν τις ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἀκριβῶς διαγινώσκοι τοῦ νοσήματος τὴν φύσιν. ἡμέραν δηλονότι παρ' ὅλον τὸν λόγον ἐρησομένοις, οὐκ ἐκ τῆς ἡμέρας αὐτῆς μόνης συνεστῶσαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς νυκτὸς χρόνου. καθάπερ οὖν καὶ τὸν μῆνα τριάκοντα ἡμερῶν εἶναι λέγομεν, οὐ μόνον τοῦτον τὸν χρόνον, ὃν ὑπὲρ τῆς γῆς ὁ ἥλιος φαίνεται προσαγορεύοντες ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς νυκτὸς αὐτῷ προστιθέντες. οὕτως δέ πως καὶ τὸν ἐνιαυτόν, πέντε καὶ ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων ἡμερῶν εἶναί φαμεν. ὥσπερ δὲ περὶ τοῦ τῆς ἡμέρας ὀνόματος, καὶ τοῦ κατ' αὐτὸ σημαινομένου διῄρηται, κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον, χρὴ μηνῦσαι καὶ περὶ τοῦ νοσήματος ὅτι τε διάθεσίς τίς ἐστιν, ἐνέργειαν βλάπτουσα, καὶ ὅτι διττὴ πολλάκις συνίσταται ἅμα. δέδεικται δ' ἄμφω ταῦτα, ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς ὑπομνήματι. τὴν μὲν οὖν ἁπλῆν διάθεσιν, οὐδεὶς τῶν ἀκριβῶς εἰδότων ἀγνοήσει κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. ἴδια γὰρ ἔχει τὰ γνωρίσματα. τὴν δ' ἐπίμικτον, οὐχ ἅπασι ἐγχωρεῖ διαγνῶναι κατ' ἀρχάς. καὶ οὐδέν γε τοῦτο ἄτοπον εἰς διττῆς διαθέσεως ἐπίγνωσιν, ἡμερῶν δεηθῆναι δυοῖν. ὥσπερ καὶ εἰ τριττή τις εἴη, τριῶν. ἀλλὰ τό γε μίαν ἁπλῆν ἀγνοῆσαι διάθεσιν, ἄτοπόν τε καὶ δεινῶς αἰσχρόν. ἠσκῆσθαι τοίνυν ἁπάσας χρὴ τὰς ἁπλῶς διαθέσεις, ἑκάστην ἰδίᾳ τετελειωμένην τ' ἤδη γνωρίζειν ἕτοιμος. εἰ μὴ γὰρ ἐν τούτῳ προγυμνάσαιο φιλοπόνως, οὐδὲ ἀρχομένας ἔτι, καὶ σμικρὰς οὔσας διαγνώσῃ. ὥσπερ οὐδ' ἐλαίαν, ἢ συκῆν, ἢ δρῦν ἄρτι τῆς γῆς ἀνίσχοντα δύναιο ἄν ποτε διαγινώσκειν, ἀγνοῶν ἔτι τὰ τέλεια φυτά. τὸ δὲ τούτου μεῖζον, ὡς οὐδ' αὐτὰ τέλεια γινώσκειν ἁπλῶς ἀρκεῖ, ἀλ-

* λὰ χρεία μὲν τοῦ προγινώσκειν ἐκεῖνα τῶν νεογενῶν, οὐδὲν ἂν ἴδια γνωρίσαις. οὐ μὴν οὐδ' εὐθέως τε καὶ πρώτως ἐντυχὼν νῦν, ἀλλ' ὡς καὶ τῶν τελείων ἕκαστον, οὐκ ὀλιγάκις θεασάμενος, ἱκανὸς διαγινώσκειν ἕτοιμος ἔσῃ,

κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον χρὴ σὲ καὶ τῶν ἄρτι γινομένων ἕκαστον, οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ πολλάκις
θεασάμενον ἱκανῶς αὐτῶν γενέσθαι γνώμονα. μὴ τοίνυν ἐάν τις τῶν τῇδε γεγραμμένων ἐπιχειρῶν ἀσκεῖν,
ἐν τῇ πρώτῃ πείρᾳ σφαλῇς, ἀπογινώσκειν εὐθὺς ὡς ἀδυνάτου, μηδὲ ἀποχωρεῖν τῆς μελέτης, πρὶν πάνυ πολλά-
κις ἐν αὐτῇ γυμνάσασθαι. οὐδὲ γὰρ τοὺς τὴν τοξικὴν μελετῶντας, καίτοι πολλάκις ἁμαρτάνοντας τοῦ σκο-
ποῦ τό γε κατ' ἀρχὰς, ὅμως οὐδὲ τούτους ἀφισταμένους ὁρᾷς τῆς ἀσκήσεως, οὐδ' ἀθυμοῦντας ἀποτυχίαις. ὁ-
πότ' οὖν τοξικὴν οὕτω σμικρὰν τέχνην, ὡς καὶ τοῖς ἀνδραπόδοις ἀσκεῖσθαι καλῶς, οὐ δυνατόν ἐστιν εὐθὺς ἐξ
ἀρχῆς κατορθοῦσθαι, τί χρὴ νομίζειν ἐπὶ τῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν τέχνης, οὕτω μὲν πολλῆς θεωρίας δεομένης,
οὕτω δ' ἀκριβοῦς τε καὶ φιλοπόνου τῆς ἐπ' αὐτοῖς τῶν ἔργων τριβῆς; εἰ μὲν δή τις εἴης τῶν ἐπὶ τοῖς καλλίστοις
ταλαιπωρεῖσθαι προῃρημένων, ἅπαντα μὲν πρώτως ἔκμαθε ἀκριβῶς, τὰ λεγόμενα καθ' ἕκαστον τῶν νοσημά-
10 των. ἐφεξῆς δ' ἐπὶ τῶν ἔργων ἄσκησον. εἶθ' οὕτως ἐπιχείρει κρίνειν αὐτὰ, πότερον ἀληθῶς, ἢ ψευδῶς εἴρηται.
εἰ δ' ἀταλαίπωρός τε καὶ ῥάθυμος εἴης, ἢ ταλαίπωρος μὲν, ἀλλ' εἰς τὰ χείρω, πλοῦτόν τε καὶ τιμὴν, καὶ δύνα-
μιν πολιτικὴν ἀληθείας προαιρούμενος, ἄμεινόν σοι μηδ' ἅπτεσθαι τῆσδε τῆς θεωρίας, μηδ' εἰς ἀνάπλεων
βορβόρου φρέαρ ἐμβάλλειν ὕδωρ καθαρόν. ἀφανίσεις τε γὰρ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ φρέαρ οὐδὲν ὠφελήσεις. τὴν
οὖν ἁπλῆν διάθεσιν ἑκάστου τῶν νοσημάτων. ἐπὶ γὰρ τὸν τῆς ἀληθείας ἑταῖρον ἤδη τρέπομαι. πρῶτον ἄσκη-
σόν μοι γνωρίζειν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς, οὐκ ἐκ τῶν ἔξωθεν αὐτῇ προσκειμένων μόνον, ὥσπερ οἱ πολλοὶ θεῶνται,
ἀλλὰ πρῶτον μὲν καὶ μάλιστα ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἰδίαν οὐσίαν ὑπαρχόντων. ἔπειτ' ἤδη, καὶ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
συμβεβηκότων. οἷον ἐπὶ τοῦ καλουμένου τριταίου, μὴ τοῦτο μόνον ἐπισκέπτου τὸ διὰ τρίτης γίνεσθαι τοὺς πα-
ροξυσμοὺς, εἰς ἀπυρεξίαν τελευτῶντας. εἰ γὰρ ἤτοι δύο τριταῖοι γεννηθεῖεν, ἢ δύο τεταρταῖοι, καθ' ἑκάστην μὲν
ἡμέραν, οἱ δύο τριταῖοι. διὰ τρίτης δ' οἱ δύο τεταρταῖοι παροξυνοῦνται, ἢ τοὺς δύο τριταίους ἕνα νομίσεις ἀμφη-
20 μερινόν. ἢ τοὺς δύο τεταρταίους, ἕνα τριταῖον. ἀλλὰ τὴν ἰδέαν ἐπισκοπεῖσθαί σε κελεύω τῶν πυρετῶν, οὔτε γὰρ
ταῖς εἰσβολαῖς τῶν παροξυσμῶν ἐοίκασιν, οὔτε ταῖς ἀναβάσεσιν, οὔτε ταῖς ἀκμαῖς, οὔτε ταῖς παρακμαῖς, οὔτε
τῇ ποιότητι τῆς θερμασίας, οὔτε τῇ κινήσει τῶν ἀρτηριῶν, οὔτε τοῖς ἐπιγινομένοις συμπτώμασιν. εἰ μὲν οὖν μη-
δέποτ' ἴδοις θεάσασθαι τριταῖόν τε καὶ ἀμφημερινὸν αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ἑκάτερον, ἄδηλος ἂν εἴη αὐτῶν ἡ διά-
γνωσις, ἐπεὶ δὲ καὶ τριταῖον αὐτὸν ἔστιν ἰδεῖν καθ' ἑαυτὸν ἀρξάμενόν τε καὶ προελθόντα, καὶ πληρωθέν-
τα, καὶ λυθέντα. καὶ ἀμφημερινὸν ὡσαύτως, οὐδέν ἐστιν χαλεπὸν ἀμφημερινοῦ εἶδος, διακρῖναι δύο
τριταίους. ἄρξαι δέ μοι πρῶτον ἀσκεῖν, ἀπὸ τῶν ἀκριβῶν τύπων. οὔτε γὰρ ἄλλό τι μάτην ὁ Ἱπποκράτης εἶ-
πεν, οὔθ' ὡς ὁ ἀκριβὴς τριταῖος, ἐν ἑπτὰ περιόδοις κρίνεται τὸ μακρότατον. τίς οὖν ὁ ἀκριβὴς τριταῖος
οὗτος; οὐδὲν γὰρ παρ' Ἱπποκράτην αὐτοῦ γνώρισμα γέγραπταί τι τοιοῦτον, οἷον καὶ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν εἶναι
πρόδηλον. ἀλλ' εἰ μέν σε χειραγωγήσαιμι, μαθήσῃ ῥᾳδίως, τίνα λέγει τὸν ἀκριβῆ τριταῖον. εἰ δ' ἐάσαιμί σε κυ-
30 λινδεῖσθαι κατὰ τὰ βιβλία, πρὶν εἰσαχθῆναι προσηκόντως, οὐκ ἂν οὐ μόνον ἐκμάθοις οὐδὲν οὔτε περὶ τρι-
ταίου τι χρηστὸν, οὔτ' ἄλλου τινὸς τῶν ἁπάντων, ἀλλὰ καὶ παρακούσῃς μυρίων. ὅταν οὖν ἀναγνῷς ἐν ἀφορι-
σμοῖς τὰ πλεονάζοντα κατὰ τὸ θέρος νοσήματα πυρετούς τε εἶναι συνεχέας, καὶ καύσους, καὶ τριταίους πλείστους.
πρῶτον μὲν αὐτὸ δὴ τοῦτο μὴ παρακούσῃς, τὸ, ὡς θέρους μέμνηται οὐ τοῦ παρὰ φύσιν ἔχοντος, οἷον ἐν Κρανῶνι
ποτὲ γενέσθαι φησὶν ὕοντος καὶ ὕδατι λάβρῳ δι' ὅλου. ἀλλ' ἥ ποτε τινὰ τάξιν καὶ κόσμον ἑκάστη τῶν ὡρῶν [illegible]-
σας, ἀναμνήσθητί μοι καὶ νῦν. ὡς ὁ μὲν χειμὼν ἅπαντος τοῦ ἔτους ὑγρότατος ἐστὶ καὶ ψυχρότατος. ἐναντίως
δ' αὐτῷ, τὸ θέρος ξηρότατόν τε καὶ θερμότατον. εἰ δ' ἔμπαλιν ὁ μὲν χειμὼν ξηρὸς. ὑγρὸν δὲ γίγνοιτο τὸ θέρος,
οὐ κατὰ φύσιν ἔχει τὰ τῶν ὡρῶν. οὐκοῦν οὐδὲ τὰ θερινὰ νοσήματα τηνικαῦτα, ἐν θέρει πλεονάσει. μὴ γάρ πω
δοκεῖ διὰ τὴν προσηγορίαν τῶν ὡρῶν, ἕκαστον τῶν νοσημάτων γίνεσθαι τοῖον, ἢ τοῖον, ἀλλὰ διὰ τὴν περιέχοντος
ἡμᾶς ἀέρος κρᾶσιν. ὡς γὰρ ἂν οὕτως ἔχει φύσεως, οὕτω καὶ ἡμᾶς διατίθησι. κατὰ τοῦτο οὖν ἔλεγεν ὁ Ἱπποκράτης
40 ὁπόταν ἔαρ ὅμοιον τῷ φθινοπώρῳ γίνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι δεῖ. θερμὴν δέ τινα
καὶ ξηρὰν κατάστασιν ἔχειν χρὴ τὸ θέρος, ἐπειδὰν ἀκριβῶς διασώζῃ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. ἀλλ' εἴπερ οὕτω τοῦτ' ἔχει,
δῆλον ὡς τὸ μάλιστα τοιοῦτον θέρος, πλείστους οἴσει τριταίους πυρετούς. ἆρ' οὖν ὥρα μὲν ἡ θερμὴ καὶ ξηρὰ τρι-
ταίων πυρετῶν εὔφορος, ἡ χώρα δ' οὐχ ὁμοίως ἡ θερμὴ καὶ ξηρὰ τῆς ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς εὐφορωτέρα, παντί που
δῆλον; τί δὲ οὐχὶ καὶ τοῦ κάμνοντος ἡ κρᾶσις αὐτοῦ καὶ τοῦτ' ἀναγκαῖον. εἰ δὲ καὶ διαιτηθείη θερμότερόν τε καὶ
ξηρότερον, ὅπερ ἐστὶν ἐν πόνοις μὲν πλείοσι, καὶ ἀγρυπνίαις, καὶ φροντίσι, καὶ λύπαις, ἐδέσμασί τ' ἐλάττοσί τε
καὶ χολωδεστέροις, ἆρ' οὖν οὐχὶ καὶ κατὰ ταῦτα, χολωδέστερος ἂν αὐτὸς ἑαυτοῦ γένοιτο, καὶ δηλονότι θερμό-
τερος τε, καὶ ξηρότερος; ὅτι μὲν γὰρ ἐπὶ θερμοῖς καὶ ξηροῖς αἰτίοις ἡ ξανθὴ χολὴ πέφυκεν ἀθροίζεσθαι, παρ'
Ἱπποκράτην ἔμαθες μὲν ἄλλοθί τε πολλαχόθεν, κἀξ ὧν ἐν θέρει πλεονάζειν αὐτήν φησι. ταῦτ' εἴρηταί μοι, καὶ
τριταίων πυρετοῦ γένεσιν ἤδη μεμάθηκας, ὃς γὰρ ἂν ἐν θέρει μὲν γένηται καὶ τούτῳ μάλιστα θερμῷ τε καὶ ξη-
50 ρῷ, τοιοῦτον δὲ ᾖ καὶ τὸ χωρίον, καὶ ἡ τοῦ κάμνοντος φύσις ὁμοία, καὶ τὰ πρόσθεν διαιτήματα, πρὸς ταῦτ' ἄγον-
τα, τριταῖος οὗτος δύναται εἶναι. καὶ μὴν ἄχρι γε τούτου χολώδη πυρετὸν ἐγεννήσαμεν τῷ λόγῳ, τριταῖον
δ' οὔπω, δεόντως. εἰ γὰρ συνεχεῖς καὶ καύσους καὶ τριταίους πλείστους αὐτό τε θέρος, ἕκαστόν τε τῶν εἰρημένων
αἰτίων ἀπεργάζεται, κοινὴ μέχρι τοῦδε τοῖς καύσοις πυρετοῖς ἡ τοῦ τριταίου γένεσις. ἀτὰρ οὖν καὶ φαίνεται
τοῦτό γε, καὶ αὐτὸς ὁ παροξυσμὸς τοῦ τριταίου, τῶν ὀξυτάτων τε καὶ καυσωδεστάτων πυρετῶν οὐδενὸς ἀπο-
λείπεται, τί ποτ' οὖν διήνεγκεν; ὅτι τὴν χολὴν οὗτος μὲν, εἰς ἅπαν τὸ σῶμα φερομένην ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο ῥῖγος
τε σφοδρὸν αὐτοῖς προσγίνεται, καὶ χολῆς ἔμετος ἐπιφαίνεται, καὶ τὰ οὖρα, καὶ οἱ ἱδρῶτες αὐτοῖς χολώ-
δεις εἰσίν. εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων ἑτέρωθι. τοῖς δ' ἄλλοις καύσοις πυρετοῖς ὅσοι μὴ διαλείπουσιν, ὁ τῆς ξαν-
θῆς χολῆς χυμὸς ἐδείκνυτο περιεχόμενος ἐν τοῖς ἀγγείοις ἅμα τῷ αἵματι. καὶ ταύτῃ διαφέρουσιν οὗτοι τῶν
τριταίων,

τριταίων, εἰ καὶ τὸν ἐργαζόμενον αὐτοὺς χυμὸν ἔχουσι τὸν αὐτόν, ὅτι τοῖς μὲν, ἐν τοῖς τῶν φλεβῶν ἐστί. τοῖς δὲ,
σφοδρῶς, κινούμενος, ἐπὶ παντὸς τοῦ σώματος διασπείρηται τὰ μόρια, καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸς ἑαυτὸν ἐκκαθαί-
ρει τῷ σφοδρῷ τῆς φορᾶς. αὕτη καὶ τοῦ παύεσθαι τὸν πυρετὸν ἐπὶ τοῖς ἱδρῶσι τε καὶ τοῖς ἐμέτοις ἡ αἰτία. τοῖς
καύσοις δ' ἕκαστος τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν, εἰς ἀπυρεξίαν οὐκ ἔρχεται, διὰ τὸ μὴ δ' ἐκκαθαίρεσθαι τὸν
αἴτιον χυμόν. ἀλλ' ἐπειδὰν καὶ τούτοις ἡ χολὴ σφοδρότερον κινηθεῖσα, καὶ οἷον ζέσασα τόδε τι καὶ πρὸς αὐ-
τῆς τῆς φύσεως ῥωσθείσης ὠθουμένη πάντη τοῦ σώματος ἴῃ, ῥῖγός τε προσγίνεται, καὶ λύσις ἐπιγίνεται.
"ἀπὸ καύσου γάρ φησιν ἐχομένῳ ῥίγεος ἐπιγενομένου, λύσις. ὅτι δ' οὐ μόνον τὸ ψυχρὸν αἴτιον, ἀλλὰ καὶ τὸ δρι-
μὺ, καὶ τὸ θερμὸν ἐργάζεσθαι ῥῖγος δύναται, ἐν τοῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίοις ἀποδέδεικται. παρακαθημένων
ἡμῶν τούς τε διὰ δριμὺ καὶ θερμὸν φάρμακον ἐπιτεθὲν ἕλκει δηχθέντας σφοδρῶς, εἶτα ῥιγώσαντας, τούς
10 τε περιττωμάτων πεπληρωμένους καπνωδῶν, εἶτ' εἰς βαλανεῖον εἰσελθόντας καὶ φρίξαντας. οὕτως γὰρ δὴ καὶ
τοὺς πυρέσσοντας καὶ τοὺς ἀπεπτήσαντας σφοδρῶς, καὶ πάντας οἷς ἂν ᾖ τὸ σῶμα μεστὸν ἀκαθαρσίας δριμείας
ἐάν τ' εἰς βαλανεῖον εἰσέλθωσιν, ἐάν τ' εἰς χωρίον ἡλιούμενον σφοδρῶς. ἐὰν τ' ἄλλην ἡντιναοῦν κίνησιν σφοδροτέ-
ραν κινηθῶσι, εὐθὺς μὲν, φρίττοντας ὁρῶμεν. ἣν δὲ καὶ διατρίψωσιν ἐπὶ πλεῖον ἐν αὐτοῖς, εἰς ῥῖγός τε καὶ
κλόνον ἀγομένους, ὡς ἂν εἰς κίνησιν σφοδροτέραν ἔν τε τοῖς βαλανείοις καὶ τοῖς γυμνασίοις ἐρχομένων, τῶν
πρόσθεν ἡσυχαζόντων περιττωμάτων. ἅπαντα γὰρ ταῦτα κινούμενά τε καὶ διὰ τῶν αἰσθητικῶν σωμάτων ἐπι-
φερόμενα, νύττει τε καὶ κεντεῖ, καὶ τιτρώσκει. κἀντεῦθεν τήν τε ἀνώμαλον αἴσθησιν καὶ τὸ ῥῖγος καὶ τὸν κλόνον
ἐπιφέρει. ταυτὶ μὲν οὖν ἑτέρωθι λέλεκται. τριταῖος δὲ πυρετὸς ἔκγονος ὑπάρχων τῆς ξανθῆς χολῆς
κινουμένης, εὐλόγως εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ῥῖγος οὐκ ἀγεννὲς ἐπιφέρει. διαφέρων αὐτῷ τούτῳ πρῶτον τοῦ τεταρ-
ταϊκοῦ ῥίγους, τῷ κεντεῖσθαι δοκεῖν καὶ τιτρώσκεσθαι τὸν χρῶτα. τοιαύτη γὰρ ἐν τριταίοις πυρετοῖς,
20 ἡ τοῦ ῥίγους αἴσθησις, ὥσπερ ἐν τεταρταίῳ κατάψυξιν ἔχουσα σφοδρὰν ὁμοιοτάτην τῇ διὰ κρύος ἐν χει-
μῶνι γινομένῃ. ἐδείκνυτο γὰρ δὴ καὶ τῷ τεταρταίῳ πυρετῷ χολὴ μέλαινα πλεονάζουσα μάλιστα, καθάπερ
ἐν τοῖς ἀμφημερινοῖς, τὸ φλέγμα. τὸν οὖν ἀκριβῆ τριταῖον οὐκ ἐνδέχεται μὴ οὐ μετὰ ῥίγους σφοδροῦ γε-
νέσθαι, νύττοντος καὶ τιτρώσκοντος τὴν σάρκα. τεταρταῖος δὲ πυρετὸς οὐκ εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἰσ-
βάλλει μετὰ ῥίγους σφοδροῦ, προϊόντι γὰρ αὐτῷ καὶ αὐξανομένῳ, συναύξεται καὶ τὸ ῥῖγος, ἥ τ' αἴσθησις,
οὐ νυττομένων ἐστὶ τῶν καμνόντων, ἀλλὰ καταψυχομένων τε καὶ οἷον θλωμένων ἄχρι καὶ τῶν ὀστῶν. οὕτως
γ' οὖν ἀκοῦσαι λεγόντων αὐτῶν ἐστιν, ὡς ἐν σκοπέλῳ τε συνέχεσθαι καὶ συνθλᾶσθαι τὴν σάρκα φαντάζονται. τῶν
δ' ἀμφημερινῶν οὐ δὲ προηγεῖται ῥῖγος, οὔτ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, οὔτε προϊόντων, ἀλλὰ περιψύχονται μόνον.
ἆρ' οὖν ταῦτα μόνα τὰ γνωρίσματα τῶν τριταίων πυρετῶν ἐστὶν, ἢ καὶ τὰ τῶν σφυγμῶν οὐδὲν οὐδ' ἐκεῖνα
ἔχει τοῖς τεταρταίοις; οὗτοι μὲν γὰρ, μικροὺς, καὶ ἀμυδροὺς, καὶ βραδεῖς, καὶ ἀραιοὺς εἰς τοσοῦτον ἐργάζον-
30 ται τοὺς σφυγμοὺς ἐν ταῖς ἐπισημασίαις, ὡς οὐδεμία διάθεσις ἄλλη. τριταίοις δὲ μικροὶ μὲν, καὶ ἀμυδροὶ,
καὶ βραδεῖς, καὶ ἀραιοὶ κατὰ τὰς εἰσβολὰς ἐξ ἀνάγκης γίνονται. ἀλλ' ἡ βραδύτης τε καὶ ἀραιότης, οὐ μι-
κρῷ τινι τοῖς ἐν τοῖς τεταρταίοις ἀπολείπεται. δεδέσθαι γάρ σοι δόξει κατὰ τὰς εἰσβολὰς τῶν τεταρταίων
ἡ ἀρτηρία. καὶ εἴσω καθέλκεσθαι, καὶ ἀνίεναι κωλύεσθαι. κατὰ δὲ τὰς τριταίας, οὔτε τοιοῦτον οὐδὲν,
ἥ τε βραδύτης, ἐγγὺς τῇ κατὰ φύσιν ἑκάστῃ κινήσει. τεταρταίων δὲ πυρετῶν εἰσβαλλόντων εἰ καὶ νέος ὁ κάμνων
εἴη γεροντικῆς ἐσχάτως ἡλικίας ἡ ἀρτηρία τούτου μιμεῖται τὴν κίνησιν. ἐξ οὖν τούτων ἁπάντων ὁ τοῦ γνησίου
τριταίου ἐστὶ παροξυσμὸς, διορίζοιτ' ἂν καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, τάξις ἀκριβής ἐστιν καὶ ὁμαλότης ἐν τοῖς σφυγμοῖς
οὔτε γὰρ ἐν μιᾷ κινήσει τις ἀνωμαλία κατ' αὐτοὺς, οὔτ' ἐν ἀθροίσματι. καίτοι σπάνιον τοῦτό γε καὶ παντάπα-
σιν ὀλίγαις ἀρχαῖς παροξυσμῶν ὑπάρχον. ἤδη τε οὖν εἰσβάλλων ὁ τοιοῦτος πυρετὸς, οὐκ ἂν οὐδένα λάθοι τῶν πολ-
λάκις ἑωρακότων αὐτόν. ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον, ἐν ταῖς καλουμέναις ἀναβάσεσί τε καὶ αὐξήσεσι, ὁμαλὸν μὲν γὰρ καὶ
40 ἀκώλυτον ἔχει τὸ τάχος. ἐγείρεται δὲ εἰς μέγεθος καὶ σφοδρότητα παραχρῆμα. κἂν τούτοις ἅπασι ἀνάλογον,
εἰς πυκνότητα, καὶ τὸ τῆς φλεγμονῆς αὐτῷ σημεῖον, οὐ πάρεστιν. ἤδη τε οὖν δίψος ἐπιφέρει καὶ διακαίει τὸν
ἄνθρωπον, καὶ μικρὸν ὕστερον ἀκμάζει, καὶ τὸ θερμὸν ὁμαλῶς ἐκτέταται πάντη. καὶ κατ' οὐδὲν ὁ θώραξ τῶν
ἄκρων θερμότερός ἐστιν. εἰ δ' ἐπιβάλλοις τὴν χεῖρα. κατὰ μὲν τὴν πρώτην προσβολὴν, ἀπαντᾷ θερμασία πολλὴ,
καὶ δριμεῖα, καὶ οἷον μετ' ἀτμοῦ τινὸς ἀναφερομένη. νικᾶται δ' ὀλίγον ὕστερον ὑπὸ τῆς χειρὸς οὐκ, ὥσπερ ἐπὶ
τῶν κακοήθων καύσων. ἔμπαλιν γὰρ ἐκεῖναι δεινότεραι, καὶ ἀνωμαλώτεραι χρονίζουσαι φαίνονται, καὶ δὴ καὶ πίνειν ἤδη
καιρὸς τῷ κάμνοντι. καὶ πιόντι, αὐτίκα δὴ μάλα πλῆθος μὲν ἀνεισιν ἀτμοῦ θερμοῦ διὰ τοῦ δέρματος, ἀγγέλλον
ἱδρῶτας. ἔμετος δ' ἐπιφαίνεται χολῆς, ἢ γαστήρ που κατέρρηξε. καὶ οὐροῦσι χολώδη. νυνὶ μὲν δὴ καὶ ὁ τυχὼν, γνωρί-
σειε τὸν ἀκριβῆ τριταῖον. ἀνέρχεται μὲν γὰρ ἱδρὼς ἀτμώδης τε καὶ θερμὸς, ὥσπερ ἐν βαλανείῳ. ἅπαν δ' αὐτοῦ ὁμαλῶς
ἱδροῖ τὸ σῶμα, καὶ ὁ σφυγμὸς, οἷος ὁ τῶν ἀκριβῶς ὑγιαινόντων ἐν γυμνασίοις τε καὶ λουτροῖς, ταχὺς, καὶ μέγας, καὶ σφοδρὸς
50 καὶ πυκνός. ἦν δὲ δήπουθεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἤδη, καὶ ὁμαλός. ἐπὶ τούτοις ἅπασιν εἰς ἀπυρεξίαν παύεται τὸν σύμπαντα
χρόνον τοῦ παροξυσμοῦ ποιησάμενος ὡρῶν οὐ πλειόνων δώδεκα. πλεῖστος γὰρ οὗτος ὁ χρόνος ἐν τριταίοις γνησίοις.
ὡς τὰ πολλὰ δὲ ποτὲ μὲν, ἑπτὰ πασῶν ὡρῶν, ὁ παροξυσμὸς αὐτοῖς γίνεται. ποτὲ δ' ἤτοι πρωϊαίτερον, ἢ ὀψιαίτερον
οὐ πολλῷ παύεται. τοῦτον μὲν εἰ μήπω γνωρίσαις ἀκριβῆ τριταῖον ὑπάρχειν, ἀλλ' ἔτ' ἀναμένεις, τὴν ληρώδη διάφι-
τον, οὐκ ἂν οὐδ' ὄνος ἔτι Θετταλεῖος, ἀλλά τις εἴη λίθος. εἰ δὲ καὶ οὐρήσαντος αὐτοῦ, τὸ οὖρον ὑπόπυρρόν τε καὶ ὑπόξανθον
εἴη, καὶ συμμέτρως παχὺ. καὶ μικρὸν ὕστερον, ἢ νεφέλην λευκὴν, ἢ ἐναιώρημα χρηστὸν ἐργάζοιτο. νῦν μὲν ἂν οὐκέτ' οὐδὲ
λίθος ἁπλῶς, ἀλλὰ μυλίας τις ἂν εἴης λίθος, εἰ μήπω γνωρίζεις, ὅτι καὶ διὰ τρίτης οὗτος ὁ πυρετός ἐστι, καὶ ἀκριβὴς διὰ
τρίτης, καὶ τὴν τετάρτην οὐχ ὑπερβαίνοι περίοδον. πυρροτέρων δὲ τῶν οὔρων ὄντων καὶ μήτ' ἐναιωρήματος μηδενὸς, μήτε
νεφέλης ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ φανείσης, εἰς τὰς ἑπτὰ περιόδους ἐκταθήσεται. πάντ' οὖν δ' ἄχρι ἑπτὰ τούτων ἐστὶ τριταίων

πυρετοῦ, ἐς αὖθις ἅπαντα ὅσαπερ εἶπον ἔμπροσθεν ἀκριβοῦς εἶναι τριταίου γνωρίσματα προσδέξας, ὑπόστασιν ἐν τοῖς οὔ-
ροις λευκὴν καὶ λείαν καὶ ὁμαλὴν ποιήσεται κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. οὗτος ὑπερβήσεται τὴν τρίτην ἐξ ὅρου περίοδον.
ἄγε οὖν ἐπειδὴ πάντ' εἴρηται τὰ τοῦ γνησίου τριταίου γνωρίσματα καθάπερ τινα συναλογίαν αὐτῶν διὰ κεφαλαίων
ποιησάμενοι, μεταβῶμεν οὕτως ἐφ' ἕτερον. ὁ μὲν παροξυσμὸς εἰσβάλλει μετὰ ῥίγους σφοδροῦ, τοὺς σφυγμοὺς, οὕτως
εἴρηκα, ποιούμενος. ἔπειτ' ὀλίγον ὕστερον, αὔξεταί τε καὶ πρὸς τὴν ἀκμὴν ἐπείγεται σὺν οἷς εἴρηται πᾶσιν. εἶτα λύεται
καθ' ὃν εἴρηται τρόπον. ἡ γένεσις δὲ αὐτοῦ καταστάσεως μὲν αὐχμηρᾶς καὶ θερμῆς δεῖται, καὶ τὸ σύμπαν φάναι θερινῆς
ὥρας. ἡλικίας δ' ἀκμαστικῆς, καὶ χολώδους φύσεως, ἐν πόνοις, καὶ φροντίσι, καὶ ἀγρυπνίαις, καὶ τροφῶν ἐνδείαις γεγενημέ-
νης καὶ εἰ βούλει πρόσθες τούτοις διὰ τοὺς λιθίνους τούτους μεθοδικοὺς, ὅπερ εἴωθέ που καὶ ὁ Ἀρχιγένης προσγρά-
φειν. ἔστω δὲ δήπου καὶ ἡ παροῦσα κατάστασις, ἐπιδημίαν ἐνεγκοῦσα τριταίων. ἵνα τοῖς τεχνικοῖς γνωρίσμασι καὶ
10 τὸν ἰδιωτικὸν μὲν, ἀληθῆ δὲ, στοχασμὸν προσθεὶς, αὐξήσῃς τὸ πιστὸν τῆς προγνώσεως. ὦ πρὸς τῶν θεῶν οὔπω
τοῦτον ἐροῦμεν εἶναι τριταῖον, ἀλλὰ τὴν τῶν ἑξῆς οὔρων ἀναμενοῦμεν διάκρισιν, ἣν ἐν τῇ γυναικωνίτιδι τρεφόμενος ὁ
ληρώδης Θεσσαλὸς ἀπὸ πατρὶ μοχθηρῶς ἔρια ξέοντι κακῶς ἐτόλμα λέγειν, Ἱπποκράτην τε καὶ τοὺς ἄλλους πα-
λαιοὺς ὅτι τὰ τῆς ἰατρικῆς ἅπαντα θεωρήματα καταλαζονευσάμενος, ἑστῶτα ὑπάρχοντα καὶ βέβαια, τριταῖον
εἰσβάλλοντα πυρετὸν, οὐχ οἷός τ' ἐστὶ γνωρίζειν, ἀλλὰ μένει τὴν διάκρισιν, τοῦτο γάρ τοι θαυμαστόν ἐστιν. ὅσα μὲν οὐκ
ἦν βέβαια, ταῦτα εἶπεν εἶναι βέβαια. σύμπαντα δὲ ἠγνόησε, τὰ κατὰ τὴν ἀλήθειαν, βέβαια. ταύτης μὲν δὴ τῆς
γραὸς, οὐδὲ μεμνῆσθαι προσήκει. τοῦ δ' ἀκριβοῦς τριταίου ἤδη γνωρισθέντος, ἐπὶ τὸν ἀκριβῆ τεταρταῖον μετιέ-
ναι ἤδη καιρὸς, οὗ τὴν μὲν ἀρχὴν ὁποία τίς ἐστιν, ἤδη προειρήκαμεν, ὡς οὐδὲν ὅμοιον ἔχουσα τῇ τριταικῇ περιό-
δῳ, κατά τε ῥῖγος, καὶ τοὺς σφυγμούς. τὰ δ' ἐφεξῆς ἤδη λέγωμεν. καί τοι τό γε τῶν ἐν τοῖς παροξυσμοῖς σφυ-
γμῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων ὑπομνῆσαι καὶ νῦν, εὔλογον. εἰ γὰρ εἰδείης τοῦ νοσοῦντος τὸν κατὰ φύσιν σφυγμὸν, ἢ
20 εἰ καὶ καθ' ἑτέραν αὐτοῦ νόσον ἐν ἀρχῇ παροξυσμοῦ παραγεγονὼς εἴης, μηκέτ' ἄλλο μηδὲν ἀναμείνῃς εἰς ἀπόφα-
σιν τοῦ τεταρταίου εἶναι τὸν εἰσβάλλοντα πυρετόν. ἐξαίσιος γάρ τις ἡ εἰς ἀραιότητά τε καὶ βραδυτῆτα τροπὴ γί-
νεται. καὶ ἔγωγε τῶν ἐμαυτοῦ συνήθων τινὰς ὧν ἀκριβῶς ᾔδειν τοὺς σφυγμοὺς εἰσβάλλοντος τοῦ παροξυσμοῦ
θεασάμενος, ἀπεφηνάμην ὡς οὐκ ἐνδέχεται τὴν ἀρχὴν ταύτην ἄλλου τινὸς ὑπάρχειν, ἢ τεταρταίου πυρετοῦ, καὶ
οὕτως ἀπέβη. σὺ δ' εἰ τῆς περὶ τοὺς σφυγμοὺς τέχνης ἀπειρότερος ἔχεις, εἴθ' ἡ μὲν ἀραιότης αὐτῶν καὶ βραδυτὴς
κινήσεως ἐστὶ, ἀσφαλέστερον δ' ἔτι καὶ ἀκριβέστερον διορίσασθαι βούλοιο, τῶν Ἱπποκράτους ἀναμιμνήσκου κἀνταῦ-
θα παραγγελμάτων. ὡς ἐν θέρει τριταίους πυρετοὺς πλεονάζειν, οὕτως ἐν φθινοπώρῳ τεταρταίους ἔφησεν.
ἐπίσκεψαι δὲ πρῶτον μὲν, αὐτὸ τοῦτο. εἰ ξηρὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ἀνώμαλον, ἐν τῇ κράσει τὸ φθινόπωρον ἐγένετο
καὶ μᾶλλον ἔλπιζε τεταρταίας περιόδους ἐν αὐτῷ συστήσασθαι πολλάς. εἶθ' ἑξῆς, εἰ καὶ τὸ χωρίον αὐτὸ τοιού-
των πυρετῶν εὔφορον ἦ. καὶ ἡ φύσις τοῦ κάμνοντος μελαγχολικωτέρα. καὶ τὰ τῆς προγεγενημένης διαίτης,
30 εἰς μέλαιναν ἀθροῖσαι χολήν. καὶ εἴ τις ἐπιδημία νῦν ἐστὶ τεταρταίων πυρετῶν. ἐπισφράγιζου δὲ ταῦτα τοῖς
ἐφεξῆς εἰρησομένοις. εἰ καὶ ὑπόσπληνος ὁ ἄνθρωπος ἦ. ἢ εἰ ἐκ πεπλανημένων πυρετῶν. ἢ εἰ καὶ τὰ τῆς ἀναβά-
σεως, καὶ τὰ τῆς ἀκμῆς, ἐναντιώτατα τοῖς τριταίοις εἴη πυρετοῖς, κατά τε τὰς τοῦ θερμοῦ κινήσεις, καὶ κα-
τὰ τὰς τῶν σφυγμῶν, καὶ ἐπὶ τούτοις ἅπασιν εἰ λεπτὰ καὶ λευκὰ καὶ ὑδατώδη τὰ οὖρα, παντάπασι γὰρ
ταῦτά γε, τοῖς τῶν τριταίων ἐναντιώτατα. τριταῖον μὲν δὴ τεταρταίου κατὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ἡμέραν
ὁ μὴ δυνάμενος διακρίνειν, οὐδ' ἰατρὸς ὅλως ἐστί. ἀμφημερινὸν δὲ τριταίου μὲν, ἔτι μᾶλλον διορίζειν, οὔτε γὰρ
μετὰ ῥίγους εἰσβάλλει κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν εὐθὺς, ἀλλὰ καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου περίψυξις αὐτοῖς μᾶλ-
λον, ἢ ῥῖγος γίνεται καὶ σαφὴς ἀταξία τε καὶ ἀνωμαλία συνεδρεύει τοῖς σφυγμοῖς, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν παρο-
ξυσμῶν. ἴσμεν δὲ ὅτι κἀν ταῖς ἀναβάσεσι τὸ ταχὺ τῆς κινήσεως, καὶ τὸ μέγα, καὶ τὸ σφοδρὸν, ὅπερ τοῖς τρι-
ταίοις ὑπάρχει σαφέστατον, οὐχ ὑπάρχει τοῖς ἀμφημερινοῖς. οὐ μὴν οὐδὲ διακαίουσι τοὺς κάμνοντας, οὐδὲ γυμνοῦ-
40 σθαι τε καὶ τὴν ἐσθῆτα ῥίπτειν ἀφ' ἑαυτῶν ἀναγκάζουσι, οὐδὲ πολὺ καὶ πυκνὸν ἀναπνεῖν, οὐδ' ἐκφυσᾶν, οἷον
φλόγα τινὰ καὶ πιεῖν αἰτεῖν ψυχρὸν, ἀλλ' ἥκιστα πυρέττοντες οὗτοι, διψώδεις εἰσί. καὶ οὖρον, αὐτοῖς ἐν τῇ πρώ-
τῃ τῶν ἡμερῶν, οἷον τοῖς τεταρταίοις ἀρχομένοις καὶ ἱδροῦσιν ἥκιστα περὶ τὰς πρώτας ἡμέρας. ἐπεὶ μέν γε
τῷ χρόνῳ προϊόντι, καὶ τοῦτ' αὐτοῖς προσγίνεται. τριταίου μὲν δὴ σαφῶς διενήνοχεν, ὡς ὅμοιον ἔχειν μη-
δέν. ἐγγυτέρω δ' ἐστὶ, τεταρταίῳ, διαφέρει γε μὴν, καὶ τούτου σαφῶς. πρώτως μὲν καὶ μάλιστα, τοῖς
σφυγμοῖς οὓς ἐπὶ συνήθων ἀρρώστων ἀκριβῶς ἄν τις φωράσειεν. ἤδη δὲ καὶ τῷ ῥίγει καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπα-
σι τοῖς ἔξωθεν ἐφ' οἷς γίνεται. καὶ γὰρ φύσεως ὑγροτέρας δεῖται, καὶ βίων ἀργοτέρων τε καὶ μετὰ πλησμο-
νῶν. οὗτος γοῦν καὶ παιδίοις μάλιστα πλεονάζει, καὶ σπάνιον εἰ μὴ καὶ στόμα τῆς γαστρὸς, ἢ καὶ τὸ ἧπαρ αὐτοῖς,
ἐπόνησεν. ἀτὰρ οὖν καὶ ἀπεψίαι προηγοῦνται πολλαὶ, καὶ βραδυπεψίαι, καὶ ὀξυρεγμίαι, καὶ πυρέττειν ἀρ-
χομένων, ὑποχόνδριον μὲν ἐν ὄγκῳ μείζονι τοῦ κατὰ φύσιν ἐξ ἅπαντος, ὡς τὰ πολλὰ δὲ καὶ διαπεφυσημένον
50 τε, καὶ περιτεταμένον, ὠχρόλευκος τε τούτοις ἡ χροιὰ, κἂν ὁ παροξυσμὸς ἀκμάσῃ. καὶ ὁ χειμὼν εὔ-
φορος, τοιούτων νοσημάτων. καὶ κατάστασις ὑγρὰ, καὶ χωρίον τοιοῦτον. καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν παροξυσμῶν εἰς ἑ-
σπέραν. οὕτω μὲν ἀμφημερινὸς, καὶ τριταῖος, καὶ τεταρταῖος, ἀλλήλων διορίζονται κατὰ τὴν πρώτην ἡμέ-
ραν. Τοὺς δὲ συνεχεῖς μὲν, ὁμογενεῖς δὲ, τοῖς προειρημένοις πυρετοῖς, γεγυμνασμένος μέν τις οὐκ ἂν οὐ-
δ' ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν γνωρίζειν τε καὶ διακρίνειν ἀλλήλων ἀδυνατήσειεν. ἐπὶ δ' οὖν τῆς δευτέρας
εἰ προσέχοι τὸν νοῦν, κἂν ἀγύμναστος εἴη. καλῶ δὲ ὁμογενεῖς πυρετοὺς συνεχεῖς, ἑκάστῳ τῶν διαλειπόν-
των τριταίῳ μὲν ἀκριβεῖ, τὸν ἀκριβῆ καῦσον. ἀμφημερινῷ δὲ, τὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενον, εἰς ἀ-
πυρεξίαν δὲ μὴ παυόμενον. οὕτω δὲ καὶ τεταρταίῳ. τὸν διὰ τετάρτης. ὅτε γὰρ ἀκριβὴς καῦσος ἅπαντα
τἄλλα φυλάττων ἀκριβοῦς τριταίου γνωρίσματα, μόνῳ τῷ μὴ μετὰ ῥίγους εἰσβάλλειν, μήτ' εἰς ἀπυρεξίαν

παύεσθαι

παύεσθαι, διηνεκής ἐστιν· ὁ δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενος ὅταν καὶ ὥραν, καὶ κατάστασιν, καὶ ἡλικίαν,
καὶ χώραν, καὶ φύσιν σώματος, καὶ τὴν προγεγενημένην δίαιταν, ἔτι τε τὴν τῶν σφυγμῶν ἰδέαν, καὶ τὴν θερμα-
σίαν τὴν αὐτὴν ἔχει τοῖς ἀκριβέσιν ἀμφημερινοῖς. μὴ παύηται δὲ εἰς ἀπυρεξίαν, ὁμογενής ἐστιν αὐτοῖς. κατὰ τὰ
αὐτὰ δὲ, καὶ ὁ διὰ τετάρτης μὲν παροξυνόμενος, εἰς ἀπυρεξίαν δὲ μὴ παυόμενος, ὁμογενής ἐστι τεταρταίῳ. καὶ
δῆλον ὡς οὔτε ῥῖγος αὐτῷ προηγήσεται τῶν παροξυσμῶν, οὔθ' ἱδρὼς ἕψεται, καθάπερ οὐδὲ ἐν τῷ καύσῳ
τούτων οὐδέτερον, οὔτ' εὐθὺς κατ' ἀρχὰς, οὔτε ἐφεξῆς ἄχρι κρίσεως, οἷόν τε γενέσθαι. τούτους οὖν πρώτους, ἀσκη-
σάτω τις γνωρίζειν τε καὶ διακρίνειν ἀλλήλων τοὺς ἁπλοῦς τε καὶ ἀμίκτους ἑτερογενέσι πυρετοῖς, οὓς δι' αὐτὸ
τοῦτο, γνησίους τε καὶ ἀκριβεῖς οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν ὀνομάζουσιν. ὁ γὰρ ἐπὶ μόνῃ τῇ ξανθῇ χολῇ πυρετὸς ἀναπτό-
μενος ἄνευ σπλαγχνικῆς κακώσεως. εἰ μὲν οὖν ἐν τοῖς ἀγγείοις ἔτι μὲν οὔσης τῆς χολῆς ἐξάπτοιτο, καῦσος ἀκριβής
ἐστιν. εἰ δὲ πάντῃ φερομένης, τριταῖος. οὕτω δὲ εἰ καὶ μελαίνης χολῆς ἔκγονος ὁ πυρετὸς ὑπάρχει, κινουμένης μὲν, τε-
ταρταῖός ἐστιν. ἐσφρασμένης δὲ, διὰ τετάρτης. ὥσπερ εἰ καὶ φλέγματος, ἤτοι γε ἀμφημερινὸς, ἢ καθ' ἑκάστην ἡμέ-
ραν παροξυνόμενος. οἱ γὰρ εἰς ἀπυρεξίαν λήγοντες πυρετοὶ, τριταῖοί τε καὶ τεταρταῖοι καὶ ἀμφημερινοὶ, τὴν αὐ-
τὴν ὑπόθεσιν ἔχοντες τοῖς εἰρημένοις συνεχέσιν, ἐν μόνῳ τῷ κατὰ τὰς φλέβας ἢ πάντῃ φερομένους ἔχειν τοὺς
χυμοὺς, διενηνόχασιν. ὅθεν καὶ τἆλλα μὲν αὐτοῖς τὰ αὐτά. τῷ δὲ μετὰ ῥίγους, ἢ μὴ σὺν ῥίγει καὶ σὺν ἐμέτοις τισὶ καὶ
ἱδρῶσι, ἢ ἄνευ τούτων γίνεσθαι, διαφέρουσι. συνεχῆ μὲν δὴ πυρετὸν ὀνομάζω, τὸν εἰς ἀπυρεξίαν, πρὶν τελέως λυ-
θῆναι, μὴ παυόμενον, κἂν παρακμή τις αἰσθητὴ φαίνηται. ὅταν δὲ μηδὲ παρακμὴ τις αἰσθητὴ γένηται, διὰ παν-
τὸς δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἄχρι κρίσεως ὅμοιος διαμένει, τοῦ γένους μέν ἐστι καὶ οὗτος τῶν καυσωδῶν πυρετῶν,
ὀξύτητι δ' αὐτῶν διενήνοχεν. ἀλλ' οὔτε κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἢ δευτέραν οἷόν τε προγνῶναι τὸν τοιοῦτον,
οὔτ' ἄλλως χρήσιμον, ἀρκεῖ γὰρ τὸ γένος γνωρίζειν, ὅτι χολώδης τε καὶ περικαὴς, καὶ κατόξυς. οὐδὲ γὰρ εἰ σύνοχον ὀνο-
μάζει τις αὐτὸν, ὥσπερ ἔνιοι τῶν ἰατρῶν, ὅλῳ τῷ γένει διοίσει τῶν καυσωδῶν πυρετῶν ἕνεκά γε τῆς προσηγορίας. ὥσ-
περ οὐδ' ὅτι τρεῖς αὐτοῦ τοῦ συνόχου διαφορὰς εἰδότες, ἴδιον ἐφ' ἑκάστης αὐτῶν ὄνομα φέρουσι. τοὺς μὲν, ἐπακμα-
στικούς. τοὺς δὲ, ὁμοτόνους. τοὺς δὲ, ἀκμαστικούς. τοὺς δὲ παρακμαστικοὺς ὀνομάζοντες ἤδη διὰ τοῦτο κατὰ γένος αὐτοῖς
ἡγητέον εἶναί τινα διαφοράν. ὅθεν οὐδ' εἰς τὴν παροῦσαν πραγματείαν ἡ διάγνωσις αὐτῶν, μέγα τι συντελεῖ. πάν-
τες γὰρ οὗτοι, κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα κρίνονται. τούτου δὲ εἰς παρόντα χρεία, τοῦ λαβεῖν τινὰ τῆς ὅλης τοῦ νοσή-
ματος καταστάσεώς τε καὶ κρίσεως ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις ἐπίγνωσιν. εἰ μὲν γὰρ ἀκριβὴς τριταῖός ἐστιν, ἐντὸς τῶν
ἑπτὰ περιόδων. εἰ δ' ἀκριβὴς καῦσος, ἐντὸς τῆς πρώτης ἑβδομάδος ἐξ ἀνάγκης κριθήσεται. χρονίζουσι δὲ πάντως, ὅτ'
ἀμφημερινὸς καὶ ὁ παρακείμενος αὐτῷ συνεχής. ὥσπερ καὶ ὁ τεταρταῖός τε καὶ ὁ διὰ τετάρτης. ὥστε τρία μέν ἐστι
τὰ σύμπαντα γένη τῶν ἁπλῶν πυρετῶν. ἕκαστον δ' αὐτῶν εἰς δύο τὰς πρώτας τμηθήσεται διαφοράς. ἢ γὰρ συνεχεῖς
ἢ διαλείποντες ἔσονται. καὶ γνωρισθήσονται κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. οἱ μὲν, εὐθὺς εἰσβαλλόντων τῶν παροξυσμῶν
οἱ δ' ἀναβαινόντων. οἱ δὲ ἀκμαζόντων. οἱ δὲ, ἐν ταῖς πρώταις παρακμαῖς, ἢ τοῖς ἀπυρέτοις διαλείμμασι. συνθέ-
του μέντοι τοῦ νοσήματος ὑπάρχοντος, οὐκέθ' ὁμοίως εὐπετὴς ἡ διάγνωσις, ἀλλ' ἐνταῦθα δεῖ μάλιστα, συνέσεώς τε
καὶ γυμνασίας. σύνεσιν μὲν οὖν οἴκοθεν ἕκαστος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἢ κεκτημένος, ἢ μὴ κεκτημένος, ἀφίξε-
ται. γυμνασίας δὲ τῆς νῦν εἰρησομένης, οὐκ ἂν εὕροι βελτίονα. χρὴ γὰρ δήπου γνωρίζειν αὐτὸν ἀσκῆσαι ῥᾳ-
δίως, ἁπλοῦν εἶδος πυρετοῦ. κἄπειθ' οὕτως, μεταβαίνειν ἐπὶ τὰ σύνθετα. διχῶς δ' ἂν γίνοιτο σύνθετον εἶδος πυ-
ρετοῦ κατά γε τὴν πρώτην τομὴν, ἢ τῷ τοὺς εἰρημένους ἀλλήλοις μίγνυσθαι, χωρὶς τόπου πεπονθότος, ἢ τὸ μόριόν
τι φλεγμαῖνον ἀνάπτειν αὐτούς. ἑκατέρα δὲ τῶν εἰρημένων διαφορῶν, ἑτέραν αὖθις ἐγχωρεῖ τομὴν ἐπιδέξασθαι.
οἵ τε γὰρ ἄνευ μορίου πεπονθότος συνιστάμενοι, διχῶς μίγνυνται. ποτὲ μὲν, ἐπιπλεκόμενοι. ποτὲ δὲ, ὡς ἂν εἴποι
τις, δι' ὅλου κεραννύμενοι. οὕτω τοι καὶ τὰ φλεγμαίνοντα μέρη, καὶ γὰρ καὶ τούτων τὰ μὲν οἷον ἐπιπλέκε-
ται μόνον. τὰ δὲ, οἷον κρᾶσιν τινὰ τῶν διαθέσεων ἴσχει. τὴν οὖν ἐπιπλοκὴν, ἀσκῆσαι χρὴ πρῶτον γνωρίζειν. εἶθ'
οὕτως τὴν κρᾶσιν ἀρξαμένους ἀπὸ τῶν πυρετῶν. ἐπιπλέκονται δ' οἱ πυρετοὶ πολλάκις μὲν, ὁμογενεῖς ὁμογενέσι,
ἢ ὁμοειδεῖς ὁμοειδέσιν. ἔστι δ' ὅτε καὶ διαφέροντες, ἀμφημερινοί τε γὰρ τριταίοις, καὶ τούτοις, τεταρταῖοι. καὶ
ἀλλήλοις οἱ ὁμοειδεῖς ἐπιπλέκονται πολλάκις. ὥστε καὶ τρεῖς ἐνίοτε τεταρταίους περιόδους ὁ αὐτὸς ἄνθρω-
πος ἴσχει. τούτους μὲν οὖν, γνωρίζειν, οὐ πάνυ χαλεπόν. ἐνίοτε δὲ τῶν διαλειπόντων τις ἐπιπλέκεται τῷ συ-
νεχεῖ, χαλεπωτάτην τε καὶ δυσθήρατον μίξιν, ὑπὲρ ἧς ἐφεξῆς ἐροῦμεν, ἂν πρότερον ἁπάσας ἐπέλθωμεν ἃς
ἐξεθέμεθα διαφοράς. ὁμοίως γὰρ τοῖς πυρετοῖς οἱ πεπονθότες τόποι τὴν μίξιν ἴσχουσιν, ἢ διαφερόντων μορίων,
ἰδίαν ἑκατέρου πυρετοὺς ἐξάπτοντος, οἷον σπληνὸς, εἰ τύχῃ, καὶ ἥπατος, ἢ διαθέσεως μικτῆς, οἷον φλε-
γμονῆς ἐρυσιπελατώδους, ἢ ἐρυσιπέλατος φλεγμονώδους. ἀλλὰ καὶ ταύτας ἁπάσας τὰς μίξεις ἀσκῆσαι
χρὴ διαγινώσκειν, ἐπειδὰν ἀκριβῶς τὰς ἁπλῶς αὐτῶν ἰδέας γνωρίζωμεν. ἑτέρα γὰρ ἰδέα περιπνευμονι-
κοῦ καὶ φρενιτικοῦ καὶ πλευριτικοῦ καὶ ἡπατικοῦ πυρετοῦ, κατὰ ταῦτα δὲ, καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου τῶν
ἐπὶ μορίοις τισὶ φλεγμαίνουσιν ἀναπτομένων πυρετῶν. ἕτεραι δ' αὖ πάλιν ἰδέαι τῶν ἐπὶ τοῖς ἐρυσιπέλασι.
καὶ ὅ γε κακοήθης καῦσος, ἢ τοῖς τοῦ πνεύμονος, ἢ τοῖς τοῦ ἥπατος, ἢ τοῖς τῆς γαστρὸς ἐρυσιπέλασιν ἐπιγίνε-
ται. διαιρεῖσθαι δὲ χρὴ καθ' ἕκαστον ἄρρωστον. πρῶτον μὲν εἰ χωρὶς τόπου πεπονθότος ὁ πυρετὸς ἐπὶ χυμοῖς
διασαπεῖσιν, ἢ μόνῳ τῷ πνεύματι τραπέντι. δεύτερον δὲ εἰ μόριόν τι πεπονθὸς αἴτιον ὑπάρχει. καὶ τίς ἡ διά-
θεσις αὐτοῦ. ἐπειδὰν δὲ ταῦτα διαγινώσκειν ἀσκήσῃς, τὰς μίξεις ἁπασῶν αὐτῶν εὑρήσεις. ἆρ' οὖν ἀξιώσεις
με νῦν, περί τε τῶν πεπονθότων τόπων, ἢ περὶ τῆς τῶν πυρετῶν ἁπάσης συμπλοκῆς διεξέρχεσθαι; καὶ
μὴν αὐτὸς αὖ πάλιν ἐγκαλέσῃς τῷ μήκει τῆς πραγματείας. θαυμαστὸν γὰρ δὴ καὶ τοῦτο πεπόνθασιν
οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ὀλίγα τε μανθάνειν ἀξιοῦντες ἅμα, καὶ μηδὲν παραλείπεσθαι. τὰ γοῦν Ἀρχιγένους
περὶ τῆς τῶν πυρετῶν σημειώσεως δέκα βιβλία μακρὰ φάσκοντες εἶναι, μόνην ἀναγινώσκειν ἐπιχειροῦσι τὴν ἐν

πιτομήν, οὐδὲ ταύτην ἅπαντες, ἀλλ' εἰσὶν οἳ καὶ ταύτης ἔτι βραχύτερόν τι ζητοῦσιν. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ μέμφονται, διό-
τι βιβλίον ὅλον ἔγραψε περὶ τῆς οὐσίας τοῦ πυρετοῦ. καὶ τούτῳ μὲν ἔτι χεῖρον, οὐχ ὑπομένουσιν οὐδὲ πεισθῆναι
τὸ καὶ μαθεῖν, ὅσον Ἐρασίστρατος ἐσφάλη περὶ τῆς οὐσίας τοῦ πυρετοῦ, κελεύσαντες δέ τι περὶ τῶν πυρετῶν αὐτοῖς
ῥηθῆναι, τὴν πρώτην εὐθὺς οὐ συγχωροῦσι διαφοράν. ὡς οἱ μὲν, ἐπὶ τόποις πεπονθόσι. οἱ δέ, ἄνευ τούτων συνί-
στανται. ταὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ περὶ κρίσεων πεπόνθασι, ἐγκαλοῦντες μὲν, τοῖς παραλελειμμένοις μεμφόμενοι
δὲ, τῷ μήκει τῶν εἰρημένων. καίτοι τοῦ μήκους οὐ μέμφονται, δι' ὅπερ τὴν φύσιν ὑπάρχοντος ὡς ἐγὼ νῦν
διαιρήσομαι. καὶ ταῦτ' ἄμφω ψέγουσι καὶ μᾶλλον αὐτῶν ἔτι, τὴν βραχυλογίαν ταύτην μὲν, ὡς ἤτοι πα-
ραλείπουσαν τινὰ τῶν ἀναγκαίων, ἢ πάντως γε μὴ σαφῶς ἐκδιδάσκουσαν. τοῦ δὲ μήκους τοῦ μὲν
ἅπαντα ἐκδιδάσκοντος τὰ χρήσιμα μετὰ τοῦ διαβάλλειν τὰ ψευδῶς τισὶν ὑπειλημμένα, λῆρον εἶναι φα-
σὶ μακρόν. καὶ τοὺς αὐτὰ μόνα τὰ χρήσιμα ἐκδιδάσκοντας, ἐπαινοῦσι. τοῖς δ' αὖ πάλιν ἐκεῖνα μόνα λέγουσιν, ἀν-
τιπροτείνουσι τὰ τῶν ἑτεροδόξων, καὶ μέμφονται τῆς προπετείας, εἰ χωρὶς ἀποδείξεως ἀξιοῦσιν ἁπλῶς ἀποφηνάμενοι
πιστεύεσθαι. οὐκ ἀνέχονται δὲ, οὐδὲ τῶν αὐτὰ τὰ χρήσιμα πλατύτερον ἐκδιδασκόντων. ὥστ' οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ κἂν τοῖς
περὶ κρίσεων λόγοις ὁμοίως ἐγκαλέσουσι τὴν μὲν βραχυλογίαν ψέγοντες, ὡς ἀσαφῆ τε ἅμα καὶ πολλὰ παραλεί-
πουσαν. ἀκούειν δὲ πλειόνων, οὐχ ὑπομένοντες, ἔτι τε προσεγκαλοῦντες ἃ μικρὸν πρόσθεν εἴρηται. καὶ γὰρ δὴ καὶ
περὶ τόπων πεπονθότων Ἀρχιγένει γέγραπται βιβλία τρία πάντων τῶν ἔμπροσθεν εἰς τὴν αὐτὴν πραγματείαν
γεγραμμένων ἄριστα. ταῦτ' οὖν ἅπαντα εἰ μεταφέρειν εἰς τόνδε τὸν λόγον ἐπιχειρήσαιμι καὶ τούτοις ἔτι προσθεῖ-
ναι τὰ ὑφ' ἡμῶν εὑρημένα, μέμψονται τῷ μήκει τῆς πραγματείας. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ περὶ τῆς τῶν πυρετῶν διαφορᾶς
εἰ πάντα κατὰ τόνδε τὸν λόγον ἐπεξίοιμι, πολὺ δὴ μᾶλλον ἔτι μηκύνειν αὐτοῖς δόξω. τὸ μὲν οὖν μὴ δύνασθαι
διαφυγεῖν ἐπήρειαν γράμμα μηδὲν οὕτως ἐστὶ παλαιόν, ὡς καὶ Πλάτων αὐτοῦ μέμνηται. τὸ δ' οὖν τοῦτ' ἔχειν τὸ
ἐκλέγεσθαι μέσον εἶδος λόγων, ἄριστον εἶναι μοι φαίνεται. τί δὲ τὸ μέσον ἐστὶν, οὗ περ ἐγὼ νῦν ἔχεσθαί μοι δοκῶ. δεικνὺς
μὲν, ἃ χρὴ γινώσκειν ἐξ ἀνάγκης τὸν μέλλοντα καλῶς προγνώσεσθαι λύσιν νοσήματος. ὁποία τέ τις ἔσοιτο, καὶ καθ'
ὅν τινα χρόνον. οὐχ ἅπαντα δ' αὐτὰ νῦν ἐπεξερχόμενος, ἀλλ' ὅσα μὲν ἀσαφῶς εἴρηται τοῖς ἔμπροσθεν, ἐξηγούμε-
νος. ὅσα δὲ παραλέλειπται, προστιθείς. τὸ δ' ἤτοι τὰ καλῶς θ' ἅμα καὶ σαφῶς εἰρημένα μεταγράφειν, ἢ τοῖς ψευ-
δῶς εἰρημένοις ἀντιλέγειν, ὡς εἰς μακρολογίαν ἄγον, ἐφυλαξάμην. ἐπεὶ τοίνυν ἀποδέδεικται μὲν ἐν τῷ πρώτῳ
λόγῳ τὸν Ἱπποκράτους ἀφορισμὸν ἡμῶν ἐξηγουμένων, ὡς καὶ ἐξ αὐτῆς τοῦ νοσήματος τῆς φύσεως οὐ σμικρὰν πρόγνω-
σιν ἔνεστι λαβεῖν εἰς τὰ μέλλοντα, θαυμαστὸν δ' εἶναι δοκεῖ τοῖς πολλοῖς εἰ καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν εἴσεταί τις
τῆς νόσου τὴν ἰδέαν, ἐπειράθημεν ἐπιδεῖξαι. θαυμαστὸν μὲν ἴσως ὑπάρχον, οὐ μὴν καὶ ἀδύνατόν γε καὶ τὴν ὁδὸν ἣν χρὴ τοῦτο
ποιεῖν ἐδιδάξαμεν, ἐνταῦθα ἐπισχεῖν ἔδοξέ μοι τὸ μῆκος τοῦ λόγου. καὶ γυμνάσασθαι κελεῦσαι τὸν ἀκριβῶς ἐκ-
μαθεῖν τὰ τοιαῦτα προῃρημένον, ἐν τοῖς Ἀρχιγένους ὑπομνήμασι, περί τε τόπων πεπονθότων, καὶ μέντοι καὶ τῆς πυ-
ρετῶν σημειώσεως. ἔτι τε πρὸς τούτοις, τῶν τύπων. ἴσως μὲν γὰρ καὶ ἡμεῖς εἰς τοὺς αὐτοὺς ποτὲ τύπους, γράψομεν. ἵνα
τά τε προσεξευρημένα διέλθωμεν. ἀφέλωμέν τε τινὰ τῶν ὑπ' Ἀρχιγένους οὐκ ὀρθῶς εἰρημένων. ἅπαντά τε σα-
φῶς ἑρμηνεύσωμεν. ἀλλ' ἔν γε τῷ παρόντι, δι' ἐκείνων ἀσκεῖσθαι προσήκει. πάλιν οὖν ἀναλαβόντες ὅσον ἐστὶν οἰ-
κεῖον τῆσδε τῆς πραγματείας, ἐπέλθωμεν. οἰκεῖον δ' ἐστὶν, ὁδὸν τῆς ἀσκήσεως δοῦναι περὶ τῶν συνθέτων νοσημάτων
τοιαύτην, οἵαν ὀλίγον ἔμπροσθεν ὑπὲρ τῶν ἁπλῶν ἐποιησάμεθα. τοὺς μὲν γὰρ ἀκριβεῖς πυρετοὺς εἴτε διαλείπον-
τες εἶεν, εἴτε συνεχεῖς, εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ἔνεστι γνωρίζειν. ὅσοι δ' ἐπιμιξίαις ἑτέρων ποικίλλονται καὶ νοθεύονται χα-
λεπὸν μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν, οὐ μὴν ἀδύνατόν γε διαγνώσκειν ἐστὶ, τοὺς πλείστους μέντοι κατὰ τὴν δευτέραν,
ἢ τρίτην, ἢ πάντως γε τὴν τετάρτην, ἀκριβῶς ἐξευρεῖν ἐγχωρεῖ. οὐδὲν γάρ ἐστιν, οὔτε γένος, οὔτ' εἶδος νοσήματος,
ὃ μὴ περὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἢ τὴν τετάρτην, ἐναργῶς ἔσται δῆλον, ἧς τινος ἔχεται φύσεως. εἰσβαλέτω γάρ τις
πυρετὸς φρικώδης τε ἅμα καὶ παντοίως ἀνώμαλος ἔν τε τοῖς σφυγμοῖς καὶ τῇ καθ' ὅλον τὸ σῶμα θερμασίᾳ. ὡς πολ-
λάκις ἐγγὺς ἀκμῆς εἶναι νομιζόμενος, ἢ καὶ τὰ μέσα τῆς ἀναβάσεως ἐπέχειν. αὖθις δ' ἐπιγίνεσθαι φρικώδης, καὶ
τοὺς σφυγμοὺς μικροτέρους τε καὶ ἀμυδροτέρους, καὶ βραδυτέρους, καὶ ἀραιοτέρους ἔχειν. καὶ τὴν θερμασίαν
ἀποχωροῦσαν μὲν, τῶν ἄκρων. πλεονάζουσαν δὲ, κατὰ τὴν γαστέρα τε καὶ τὸν θώρακα. τοῦτον οὐκ ἄν τις ἄλλως
ἐλπίσειεν, ἡμιτριταῖον ἔσεσθαι. μᾶλλον δ' ὑπάρχειν μὲν, ἤδη. γνωρισθήσεται δὲ τοῖς πολλοῖς, ἐπὶ τῆς τρί-
της ἡμέρας. ἀλλ' οὗτος μὲν μικτός ἐστιν ἔκ τε τοῦ χολώδους, καὶ τοῦ φλεγματώδους πυρετοῦ, τῶν ὀλίγον ἔμπρο-
σθεν εἰρημένων. οὐκ ἐπιπλεκομένων ἀλλήλοις, ἀλλὰ δι' ὅλου κεραννυμένων. ὁ δ' ἐξ ἐπιπλοκῆς αὐτῶν, τετραχῶς
γίνεται. ἢ τριταίου καὶ ἀμφημερινοῦ μιχθέντων. ἢ τοῦ καθ' ἡμέραν παροξύνοντος συνεχοῦς, τῷ διὰ τρίτης. ἢ
τριταίου, τῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνομένῳ συνεχεῖ. ἢ ἀμφημερινοῦ, τῷ διὰ τρίτης συνεχεῖ. τούτων οὐδεμία
τῶν μίξεων ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς πρώτης ἡμέρας, διαγινώσκεται. τῆς μέντοι δευτέρας ἐπιστάσης, οὐδὲν ἔτι χα-
λεπὸν γνωρίσαι. πολὺ δὲ μᾶλλον ἔτι κατὰ τὴν τρίτην, καὶ σπάνιον εἴ ποτε τῆς τετάρτης δεήσει. γινέσθω γὰρ
εἰ οὕτως ἔτυχεν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ὁ παροξυσμὸς σὺν ῥίγει. κἄπειτα θερμός τε καὶ διακαὴς ὁ
πυρετὸς ἐξαφθεὶς, ἀσώδης τε καὶ διψώδης ἔστω, καὶ ταχέως ἐπὶ τὴν ἀκμὴν, ἀφικνείσθω. τοὺς σφυγμοὺς
ὁμαλούς τε ἔχων, καὶ μεγάλους, καὶ σφοδροὺς, καὶ πυκνοὺς, καὶ ταχεῖς. ἔστω δ' ὁμοίως τοῖς σφυγμοῖς,
καὶ τὰ τῆς θερμασίας ὁμαλὰ παντοίως. εἶτα χολὴν ἐμέτω, καὶ ἱδρῶτι παυέσθω. καί τις αὐτὸν ἀπυρεξία
διαδεχέσθω. πρόδηλον ὡς τριταίας οἰκεῖος ἐστὶν ὁ τοιοῦτος παροξυσμὸς περιόδου. γινέσθω δὲ κατὰ τὴν δευ-
τέραν ἡμέραν ὁ τῆς ἀμφημερινῆς, οὐ γὰρ ἀναγκαῖον ὑπὲρ τῶν αὐτῶν λέγειν μυριάκις, ἐνταῦθα χρὴ προ-
σέχειν τὸν νοῦν, ταῖς ὥραις τῶν παροξυσμῶν, ἵνα προγνῷς τι περὶ τῆς τρίτης ἡμέρας. εἰ μὲν γὰρ ὁ τῆς
τριταίας, ἔτυχε, πυρετὸς περὶ τὴν πρώτην ὥραν μέλλει γίνεσθαι. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὁ τῆς ἀμ-
φημερινῆς, οὕτω μὲν ἑκατέρων ἔσονται σαφεῖς αἱ ἀρχαί. καὶ μᾶλλον εἰ ἐπὶ πλέον ἔτι διεστήκεσαν ἀλλή-
λων. εἰ

λων. εἰ δ' ἀμφότεροι περὶ τὴν αὐτὴν ὥραν εἰσβάλλοιεν, ἐπίμικτον ἔσται πάντως τὸ εἶδος τοῦ παροξυσμοῦ. καὶ
τῷ δυναμένῳ συνορᾶν, οἷον κέρασμά τι φαίνεται γινόμενον ἀμφημερινῆς τε καὶ τεταρταίας περιόδου. δια-
κρίνει δ' αὐτοὺς ἀκριβῶς, ἡ τετάρτη τῶν ἡμερῶν, ὄντας ἤδη τῷ τεχνίτῃ καὶ ἀπὸ τῆς δευτέρας, γνωρίμους. ἔτι τε
δυσφωρατοτέρα γίνεται ἡ τῶν διαλειπόντων μίξις, τοῖς συνεχέσιν. ὥστε καὶ πολλοῖς ὅλως ἀδύνατος ἔδο-
ξεν ὑπάρχειν. ἅμα τε γὰρ εἰς ἀπυρεξίαν παύεσθαι τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον, καὶ μηδόλως ἀπύρετον γίνεσθαι συμβαίνει,
ἐκ τῆς τοιαύτης μίξεως. ὅπερ ἐστὶ πάντων ἀδυνατώτερον, ἀλλ' εἴ τις κἀνταῦθα δύναται διαγνώσκειν ἀκριβῶς
ἑκατέρου τῶν πυρετῶν τὴν φύσιν, εἴσεται σαφῶς, ὡς οὐδὲ ἡ τοιαύτη μίξις ἀδύνατος. ἔναγχος οὖν τι γύναιον
ἐν μὲν ταῖς ἀρτίαις, φρικώδη παροξυσμὸν εἶχεν ἀκριβῶς ἡμιτριταϊκόν, ἐν δὲ ταῖς περιτταῖς ἕωθεν μέν τινα
τοῦ προγεγονότος πολύ τι μικρότερον ὡς ἐπιπαροξύνεσθαι δοκεῖν τῇ ἑτέρᾳ τῶν ἡμερῶν τὸν ἡμιτριταϊκόν, ὅπερ
δὴ καὶ συνήθως γίνεται ἐν αὐτῷ περὶ δὲ τὴν ὀγδόην ὥραν τῆς ἡμέρας, ἕτερος εἰσέβαλλε μετὰ ῥίγους σφοδροῦ
παροξυσμός, ἀκριβῶς ἅπαντα τριταίου πυρετοῦ φέρων τὰ γνωρίσματα. θραυόμενος δ' οὗτος ὥρας που νυ-
κτὸς τρίτης ἱδρῶτί τε καὶ χολῆς ἐμέτῳ παρέτεινεν εἰς τὴν τῆς ἀρτίου δευτέρας ὥραν. ἤδη δὲ αὐτὸν ἐγγὺς ἀπυρε-
ξίας ἥκοντα, διεδέχετο πάλιν ὁ φρικώδης τε καὶ ἀνώμαλος ἐκεῖνος παροξυσμός, ὃν ἐν ταῖς ἀρτίαις ἔφαμεν γίνε-
σθαι. κἄπειτα δι' ὅλην τὴν ἡμέραν κακοήθως ὑποστενόμενός τε καὶ αὖθις ἐπιτιθέμενος, μόλις που τὴν ἀκμὴν ἀ-
πελάμβανεν ἡλίου δύναντος. ἤρχετο δὲ παρακμάζειν ὥρας που τετάρτης τῆς νυκτός. εἶθ' ἕωθεν πάλιν ἐπὶ σμι-
κρῷ λειψάνῳ, παραύξησις οὐ λίαν ἀνώμαλος ἕως τῆς ὀγδόης ὥρας ἐπιτείνετο. κἄπειτα δοκοῦντα σαφῶς ἀκ-
μάζειν ἤδη τὸν πυρετὸν τοῦτον, ἕτερος ἐξεδέχετο παροξυσμὸς ἀκριβῶς τριταϊκός. τοῦτον ἡμεῖς τὸν πυρετὸν εὐ-
θὺς μὲν κἀν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν, ἐξ ἐπιπλοκῆς ἡμιτριταίου τε καὶ τριταίου διέγνωμεν γεγονέναι. πο-
λὺ δ' ἔτι πιστοτέραν ἡ τρίτη τὴν διάγνωσιν παρεῖχεν. ἠλπίσαμέν τε τὴν μὲν ἑτέραν περίοδον τὴν τοῦ τριταίου,
παύεσθαι ταχέως. τὴν δὲ ἑτέραν, μηκύνειν. καὶ οὕτως ἀπέβη. καὶ τότε σαφῶς ὤφθη κατὰ τὸ ὑπόλοιπον
μέρος τῆς νόσου, μόνος ἡμιτριταῖος ὤν, ἀρχὴν μὲν τῆς ὅλης περιόδου, τὴν ἀρτίαν ἡμέραν ποιούμενος. ἐπιπα-
ροξυνόμενος δὲ, τῇ περιττῇ. τὰς μὲν δὴ τοιαύτας μίξεις, οὐ τοῦ τυχόντος γνωρίζειν. εἰ δέ τις πυρετὸς ἐν τῇ πρώ-
τῃ τῶν ἡμερῶν ἀκριβῶς ὀφθεὶς τριταῖος. εἶτ' ἐν τῇ δευτέρᾳ πάλιν ἕτερον ὅμοιον ἀκριβῶς τῷ πρόσθεν ἐποιή-
σατο παροξυσμόν, εὐφωρατώτερος ὁ τοιοῦτός ἐστιν διπλοῦς ὑπάρχων τριταῖος. οὕτω δὲ καὶ δύο καὶ τρεῖς ἐπιπλέκον-
ται ἀλλήλοις τεταρταῖοι τὰ πολλά, οὓς ἡ τῶν παροξυσμῶν ἰδέα διακρίνει τῶν ἀμφημερινῶν. οὐ γὰρ τὸ καθ' ἑ-
κάστην ἡμέραν παροξύνεσθαι, γνώρισμα βέβαιον ἀμφημερινῶν, ἀλλ' ἡ τοῦ πυρετοῦ τε καὶ ἡ τῶν συμπτωμάτων
ἰδέα, διακρίνει τὸν ἀμφημερινόν. χρὴ τοίνυν ἐν ἅπαντι πράγματι τεχνωθῆναι πρῶτον, ὥσπερ τις ὠνόμαζε τῶν
ἡμετέρων διδασκάλων. εἶθ' οὕτως ἐπιχειρεῖν τοῖς ἔργοις. τὸ τεχνωθῆναι δ' ἐστί, τὸ γνῶναι τῆς ὑποβεβλημένης τῇ
τέχνῃ συμπάσης ὕλης. πρῶτον μὲν καὶ μάλιστα, τὰς ἁπλᾶς δυνάμεις. εἶθ' ἑξῆς, τὰς μίξεις αὐτῶν. ὁπόσαι τέ
τινές εἰσι καὶ ὁποῖαι. καὶ τί δὴ καὶ περὶ φαρμάκων συνθέσεώς τε καὶ χρήσεως, ἡ αὐτὴ μέθοδος, ὡς ἐν τοῖς περὶ αὐτῶν
ὑπομνήμασιν ἐπιδέδεικται. διττῆς δὲ ὕλης οὔσης τοῖς ἰατροῖς, ἑτέρας μέν, ἐφ' ἧς, ἢ ἐν ᾗ γίνεται τὸ τέλος, ὅπερ ἐστὶν αὐ-
τὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα, δευτέρας δὲ, τῆς τῶν βοηθημάτων, ὑφ' ὧν, ἢ δι' ὧν γίνεται τὸ τέλος, ἡ μὲν περὶ τῶν
φαρμάκων πραγματεία, τῆς δευτέρας ὕλης ἐστίν. ἡ δὲ νῦν ἐνεστῶσα, τῆς πρώτης. χρὴ τι νῦν ἐκμαθεῖν ἐν τοῖς περὶ πυ-
ρετῶν λόγοις, ὡς τρία τὰ σύμπαντα ἐστὶ γένη τῶν ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτομένων πυρετῶν, οἱ μέν τινες, ἐπὶ τῇ
ξανθῇ χολῇ, καὶ πλεῖστοί γε εἰσὶν οὗτοι. τινὲς δ' ἐπὶ τῇ μελαίνῃ. τινὲς δ' ἐπὶ τῷ φλέγματι συνίστανται. λόγος
δ' οὗτος οὐ σμικρός ἐστιν ὅτι ποτὲ πασχόντων τῶν εἰρημένων χυμῶν, ἀνάπτεται πυρετός. οὐ γὰρ δὴ κατὰ τὴν φύσιν
ἐχόντων. ἀλλ' ἐν τούτῳ γε τῷ λόγῳ καὶ ὡς οὐδέν ἐστι θαυμαστὸν ἐκ ψυχρῶν φύσιν χυμῶν διασαπέντων ἐξαφθῆ-
ναι πυρετὸν ἐπιδέδεικται. καὶ ὡς ἡ πᾶσα ποικιλία τῶν ἄλλων πυρετῶν, ἐκ τῆς τούτων γίνεται μίξεως. ἀλλὰ καὶ
οἱ ἐφήμεροι πυρετοὶ καλούμενοι. καὶ πρὸς τούτοις οἱ ἑκτικοὶ προσαγορευόμενοι, ἕτερα δύο γένη εἰσί, τῶν ὀξέων ὀνομα-
ζομένων πυρετῶν ἀποκεχωρισμένα. καὶ ὡς ὀξὺς πυρετός, ἤτοι σηπομένου τῶν εἰρημένων τινὸς χυμῶν, ἢ μορίου
φλεγμαίνοντος γίνεται. καὶ ὡς τὸ φλεγμαίνειν ἀκουστέον ἐστίν, οὐ κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν. ἅπαντα δὲ
τὰ τοιαῦτα, θαυμαστὰ τοῖς πολλοῖς εἶναι δοκεῖ. καθάπερ οὖν καὶ τὸ μικρῷ πρόσθεν ῥηθέν, εἰ δύναταί ποτε μι-
χθῆναι διαλείπων συνεχεῖ, οὐδὲν δ' ἧττον τούτου, καὶ τὸ μηδὲ μιᾶς ἀπυρεξίας γινομένης περὶ τὸν κάμνοντα μεμί-
χθαι μόνους τοὺς διαλείποντας πυρετούς. ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἐπεδείξαμεν ἐναργῶς, οὐ τριταίοις μόνον, ἢ ἀμφημερι-
νοῖς, ἀλλὰ καὶ τεταρταίοις συμπίπτειν. ἐπειδὰν γὰρ ἐπιπλακῶσιν ἀλλήλοις πλείους, εἴτ' οὖν ὁμογενεῖς, εἴτε
καὶ μή, φθάνει πολλάκις ὁ δεύτερος ἄρχεσθαι, πρὶν εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικέσθαι. μάλιστα δὲ συμβαίνει τοῦτ' ἐν τοῖς μα-
κροτέροις παροξυσμοῖς. ἐν γὰρ τοῖς ἐντὸς τοῦ πρώτου διαστήματος παυομένοις, οὕτω δ' ὀνομάζουσι τὸν τῶν δώδε-
κα ὡρῶν χρόνον, ἢ παμπόλλας ἐπιπλακῆναι χρὴ περιόδους, ἢ τὸν ἐκ τῶν διαλειπόντων συντεθειμένον, ἀδύ-
νατον εἰς συνέχειαν ἀφικέσθαι. παμπόλλους δὲ τῶν οὕτως ἐπιπλεκομένων πυρετῶν οἱ μὴ γεγυμνασμένοι πε-
ρὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἰατρῶν, εἰ μὲν ὀξύτεροι φαίνοιντο, πάντας ἡμιτριταίους ὀνομάζουσιν. εἰ δὲ βραδύτεροι κι-
νοῖντο, πλάνητας. ἐπειδή τι ἅπαξ ἐξουσίαν ἔλαβον, οὔτε τοῖς ἡμιτριταίοις ὑποστολὰς πολλὰς γίνεσθαι νομίζειν.
οὔτε τοῖς πλάνησιν ἀτάκτους ἀρχάς, ἅπαντας οὕτω τοὺς πυρετοὺς ἐφ' ὧν οὐκ εὑρίσκουσι τὴν σύνθεσιν, ἡμιτριταίους,
ἢ πλάνητας ὀνομάζουσι. καίτοι γε πολλάκις, σαφεστάτην ἔχουσι τὴν ἀναλογίαν. ὥσπερ ὁ νεανίσκος ὁ περὶ τὰ τέ-
λη τοῦ φθινοπώρου τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ὥρας που πέμπτης ἀρξάμενος πυρέττειν ἅμα ῥίγει βραχεῖ, κἄπειτα βαθείας
ἑσπέρας ἱδρώσας ὀλίγον, εἶθ' ὥρας που νυκτὸς ἑβδόμης, πρὶν ἀπύρετος ἀκριβῶς γενέσθαι, πυρέττειν αὖθις ἀρ-
ξάμενος ἐπὶ ῥίγει βραχεῖ, κἄπειτ' ὀλίγον ἱδρώσας ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν, εἶτα περὶ δεκάτην ὥραν αὖθις ὁ-
μοίως παροξυνθείς, εἶθ' ἱδρώσας πάλιν ὁμοίως ἐν τῇ νυκτί, κἄπειτα τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ὥρας που δευτέρας
ἅμα ῥίγει πυρέττειν ἀρξάμενος, πρὶν τὴν προτέραν παρακμὴν εἰς ἀπυρεξίαν τελευτῆσαι. ἡμῖν μὲν οὖν ἅπα-

σαν τὴν ἰδέαν τοῦ πυρετοῦ περισκεψαμένοις, περιοδικὴ τριταίων ἐπιφαίνεται τριῶν· ὅτε γὰρ ἐν τῇ πρώ-
τῃ τῶν ἡμερῶν ἀρξάμενος ὥρας πέμπτης. εἶτ' ἐν τῇ μετὰ ταύτην νυκτὶ πάλιν ἑβδόμης. εἶτ' ἐπὶ τῆς δευτέρας
ἡμέρας ὥρας δεκάτης, ἅπαντά τε τὰ τῶν σφυγμῶν ἴδια, καὶ τὰ τῆς θερμασίας, ἀπέσωζε τριταίων. ἤδη δὲ καὶ
τὸ μετὰ ῥίγους καὶ τὸ λῦσαι ἱδρῶτι, τριταίων ἴδιον εἶχον. οὐδεὶς δ' αὐτῶν εἰς ἀπυρεξίαν ἐπαύετο τῷ φθάνειν ἄρ-
χεσθαι τὸν μετ' αὐτὸν τριταίου τὸν παροξυσμόν. ὡς εἴ γε μηδεὶς ἕτερος ἐπελάμβανεν, ὡρῶν αὖ που τριῶν ἢ τετ-
τάρων ἄλλων, ἀπύρετος ὁ ἄνθρωπος ἀκριβῶς ἂν ἐγένετο. τριῶν μὲν δὴ τριταίων περίοδος κατὰ τὴν δευτέραν
εὐθὺς ἡμέραν ἤδη ἐφαίνετο σαφῶς. τὸ δ' ὅτι καὶ προληπτικῶς παροξυνόντων, ἐπὶ τῆς τρίτης πρῶτον ἐγνώ-
σθη. δευτέρας μὲν γὰρ ὥρας ὁ παροξυσμὸς εἰσέβαλλεν, οὐ πέμπτης ὥσπερ ἐν τῇ πρώτῃ. τὰ δὲ τῆς τριταί-
ας περιόδου γνωρίσματα, πάντα ἐναργέστερα τῶν ἐπὶ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐκόμισεν. ἐντεῦθεν δὲ παραφυ-
λάττοντες ἅπαντας εὕρομεν τοὺς παροξυσμοὺς ἢ δυσὶν ἢ τρισὶν ὥραις προλαμβάνοντας. ὥς τε καὶ τὸν ἀνάλο-
γον τῷ πρώτῳ κατὰ τὴν περίοδον ἀπαντῶντας, τῇ μὲν πέμπτῃ τῶν ἡμερῶν, ἀνίσχοντος ἡλίου γενέσθαι. τῇ δ' ἑβδό-
μῃ, πολὺ θᾶττον, ὡς περὶ ὥραν που τῆς νυκτὸς ἐνάτην. εἶθ' ὁ μετὰ τὸν ἀνάλογον, ὥρᾳ νυκτὸς ἑβδόμῃ. ὁ δ' ἐφεξῆς
τετάρτῃ ἐγένετο. τοὐντεῦθεν δὲ πάλιν ὁ μὲν ἐφεξῆς, τετάρτῃ. ὁ δ' ἐπὶ τούτῳ, πέμπτῃ. εἶτ' ἕκτῃ αὖθις. εἶθ' ὀγ-
δόῃ, ὁ δέκατος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐγένετο παροξυσμός. ἀνάλογον δὲ τούτῳ καὶ οἱ ἄλλοι δύο μετὰ τὴν ἑβδόμην περίο-
δον, οὐ μόνον οὐ προελάμβανον, ἀλλὰ καὶ ὑστέριζον. ὅτι δὴ καὶ σαφέστατον πᾶσιν ἐφάνη καὶ τοῖς ἡμιτριταῖον
εἶναι νομίζουσιν αὐτόν, ὡς ἐσφάλλοντο τὰ μέγιστα. τοῦ τε γὰρ μήκους τῶν παροξυσμῶν εἰς ὥρας ὀκτὼ συναιρε-
θέντος, αὐτῆς τε τῆς εἰσβολῆς, οὐκέτι προληπτικῶς γινομένης, ἀλλ' ὡς ὥραιν που δυοῖν ὑστεριζούσης, εἰς ἀπυρε-
ξίαν ἐπαύοντο τελείαν οἱ παροξυσμοί, καὶ οὕτω δὴ κατὰ βραχὺ τοῦ μήκους ἀφαιροῦντες, ἐπαύσαντο. πρῶτον
μέν, ὁ κουφότατος. ἐφεξῆς δέ, ὁ δεύτερος τῷ μεγέθει. καὶ τρίτος ὁ σφοδρότατος ἐξ αὐτῶν. ὥσπερ οὖν δ' αὐτὸ
μετρίως ἐμαρτύρησε, τρεῖς εἶναι τριταίους εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αὐτούς. ἀλλ' οὗπερ ἕνεκα ταῦτα σύμπαντα λέ-
γεται, ἐπὶ τοῦτ' αὖθις ἐπάνειμι, τό, δεῖν ἠσκῆσθαι διαγινώσκειν ἀκριβῶς ἁπάσας τὰς ἁπλᾶς διαθέσεις, ὥσ-
τε καὶ μόνας συνισταμένας εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, ἐκ τοῦ ῥᾴστου γνωρίζειν. ἐπιπλεκομένας δ' ἀλλή-
λαις καὶ αὐτάς, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν γοῦν, ἢ τὴν τρίτην, ἢ πάντως γε
τὴν τετάρτην, ἀκριβῶς ἐπιγινώσκειν. ἡμᾶς οὖν οὐκ ἔλαθον οἱ τρεῖς οὗτοι τριταῖοι κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν·
οὐ μὴν ἐξ ἄλλου τινός, ἢ τοῦ τὴν φύσιν ἀκριβῶς αὐτῶν ἐπίστασθαι. παραπλήσιον γάρ τι συμβαίνει κατὰ τὰς
τῶν νοσημάτων γνώσεις, τῷ καθ' ὅλον τὸν βίον ἅπασιν ἡμῖν ὑπάρχοντι. τοὺς μὲν γὰρ συνηθεστάτους τῶν φίλων ἐκ μα-
κροῦ διαστήματος εὐθύς τε καὶ κατὰ τὴν πρώτην προσβολὴν τῆς αἰσθήσεως, γνωρίζομεν. εἰ δ' ἅπαξ, ἢ δίς τι-
νας τύχοιμεν ἰδόντες. ἢ πλεονάκις μέν, ἀλλὰ μὴ συνεχῶς, οὐκ ἔθ' ὁμοίως τοῦτον, οὔτε ἐκ μακροῦ διαστήματος, οὔτε
ταχέως γνωρίζομεν. ἀλλ' ἐνίοτε μέχρι παμπόλλου χρόνου διαποροῦμέν τε, καὶ ἀμφιβάλλομεν, ἆρά γε Κορίσκος,
εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἢ Σωκράτης ἐστίν. οὕτως οὖν ἔχει καὶ τῶν νοσημάτων. ἴδιος ἑκάστου χαρακτήρ ἐστιν, ὃν ὁ πολλά-
κις τεθεαμένος, ἐξ ἑτοίμου διαγινώσκει, καὶ μάλισθ' ἐπειδὰν ἁπλοῦς τε καὶ μόνος ὑπάρχῃ. τῶν μὲν οὖν χωρὶς τοῦ
που πεπονθότος ἐπὶ χυμοῖς τισὶ διασηπομένοις ἀναπτομένων πυρετῶν, τρεῖς εἰσὶν οἱ πρῶτοι καὶ ἁπλοῖ χαρακτῆ-
ρες, ὅ τε τῶν φλεγματικῶν, καὶ ὁ τῶν μελαγχολικῶν, καὶ ὁ τῶν πικροχόλων. οὓς εἴ τις ἀκριβῶς ἀσκήσειε δια-
γινώσκειν ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ μόνον, οὐκ ἂν ἔτι χαλεπῶς οὐδὲ τὰς μίξεις οὕτως αὐτῶν ἐξευρίσκοι. τῶν δ' ἐπὶ τόποις
φλεγμαίνουσιν, ἤδη σύνθετος ἁπάντων ἰδέα. τινὰ μὲν γάρ, τοῦ τόπου γνωρίσματα φέρουσι. τινὰ δέ, τῆς βλα-
πτούσης αὐτὸν αἰτίας. οἷον ἐν μὲν τοῖς πλευριτικοῖς, ὡς μὲν τόπος πεπονθὼς ὁ ὑπεζωκὼς τὰς πλευρὰς ὑμήν,
ὀδύνην ἐξ ἀνάγκης οἴσει φλεγμαίνων, ὅτι νευρώδης ἐστίν. ἀλλὰ καὶ νύττουσαν ταύτην καὶ διατεταμένην ἐπὶ
πλέον, ὅτι τὸ πεπονθὸς μέρος ὑμήν ἐστι. τοιαῦται δὲ αἱ τῶν αἰσθητικῶν ὑμένων ὀδύναι. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅτι τῶν
ἀναπνευστικῶν τινὸς ὀργάνων ἐστὶ μόριον, ἐξ ἀνάγκης δυσπνοήσει τὸ ζῶον. ὅτι δὲ καὶ τῆς καρδίας ἐγγύς, μεταδώ-
σει τι καὶ τῇ καρδίᾳ ῥᾳδίως τῆς φλογώσεως. εἰ δὲ τοῦτο, πυρέξει τὸ ζῶον. ὥσπερ γε καί, ὅτι τοῦ πνεύμονος ἐγγύς,
ἐξ ἑτοίμου μεταδώσει καὶ τῷδε τῆς διαθέσεως, οὕτως ὄντι μαλακῷ τε καὶ μανῷ καὶ δέξασθαι πᾶσαν ἑτοίμως ὑγρὰν οὐ-
σίαν δυναμένῳ. βήξει τοίνυν εὐθὺς ὁ ἄνθρωπος. οὐ μὴν καὶ ἀναπτύσει πάντως εὐθύς. ἀλλ' εἰ μὲν πλεῖόν τε καὶ πα-
χύτερον ἀπορρέοι τῆς φλεγμονῆς, ἀναπτυσθήσεται βηττόντων. εἰ δὲ ὀλίγον τε καὶ λεπτόν, ἐρεθιεῖ μὲν ἐξ ἀνάγκης ὥσ-
τε καὶ κινῆσαι βῆχας, οὐ μὴν καὶ ἀναπτυσθήσεταί γε πρὶν ἀθροιζόμενόν τε ἅμα καὶ πεττόμενον, εἰς πλῆθός τε ἅμα καὶ
πάχος ἐπιδιδόναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῆς διαθέσεως ἤδη γνώρισμα αὐτῆς ἐστίν, καὶ οὐ τοῦ μορίου τοῦ πεπονθότος. ἐ-
πειδὰν μὲν γὰρ ἀκριβῶς ᾖ τὸ πάθημα στεγνόν, καὶ οἷον δήσαν ἐν ἑαυτῷ κατέχει τὸ σύμπαν ῥεῦμα, τὰς ἀπτύ-
στους προσαγορευομένας ἀποτελεῖ πλευρίτιδας. ἐπειδὰν δὲ ἀξιόλογον χαλάσῃ τε καὶ μεθῇ τῷ πνεύμονι, καὶ
βήττουσιν οὗτοι πλείω καὶ ἀναπτύουσιν. ἰδέας οὖν τοῦτο φλεγμονῆς, οὐ τόπου πεπονθότος γίνεται γνώρι-
σμα. πότερον δὲ φλεγματωδέστερος ἐστίν, ἢ χολωδέστερος ὁ τὴν φλεγμονὴν ἐργασάμενος χυμός, ἐκ τῆς τῶν
πτυσμάτων ἰδέας εἴσῃ. καὶ γὰρ καὶ ἀφρώδη, καὶ πυρρά, καὶ ξανθά, καὶ ὠχρά, καὶ ἐρυθρά, καὶ μέ-
λανα πτύουσι. τούτων δὲ τὰ μέν, ἀφρώδη φλεγματικώτερον ἐνδείκνυται τὸ ῥεῦμα. τὰ δὲ ξανθά, πικρόχο-
λον ἄκρατον. ὅσα δὲ πυρρά, πικρόχολα μὲν καὶ ταῦτα. μεμῖχθαι δέ, οὐκ ὀλίγον ὀρρῶδες περίττωμα,
τῇ ξανθῇ χολῇ δηλοῖ. καὶ πολὺ δὴ πλέον ἐπειδὰν ὠχρὰ πτύῃ τις. οὕτω δὲ καὶ τὰ μέλανα, μελαγχο-
λικὸν ἐνδείκνυται τὸ ῥεῦμα. καθάπερ οὖν καὶ ὅσα τὴν χροιὰν μᾶλλόν πως ἐρυθρά ἐστι, πλεῖστον μὲν αἵ-
ματος. ὀλίγον δέ, τῆς πικρᾶς χολῆς ἐνδείκνυται μετέχειν τὸν τὴν φλεγμονὴν ἐργαζόμενον χυμόν, καὶ ἔστι
τοῦτο πάντων μέν, ἐστὶν ἐπιεικέστατον πτυσμάτων, ὥσπερ οἶμαι τὰ μέλανα, πάντων ὀλεθριώτατα. καὶ μὲν
δὴ καὶ τὰ μεγέθη μὲν ἐν οἷς εἴπομεν ἅπασι συμπτώμασι, μεγέθους ἔσται διαθέσεως γνωρίσματα. βρα-
χεῖαν δ' ἐνδείξονται τὴν διάθεσιν αἱ σμικρότητες τῶν συμπτωμάτων. οὐκοῦν ἴδια πάντων ἅπαντ'

ἐστὶν, ἀλλ' ἑκάστου ἴδιον τινὸς γνώρισμα ἐξαίρετον. καὶ γὰρ ὅσα δοκεῖ δυοῖν, ἢ τριῶν ὑπάρχειν ἅμα δηλωτικὰ.
καὶ ταῦτ' ἀκριβῶς ἐξετάζων, εὑρήσεις ἑτέρῳ μὲν τινι τῶν ἐν αὐτοῖς συμβεβηκότων ἐνδεικνύμενα τὸν πεπον-
θότα τόπον. ἑτέρῳ δὲ, τὴν διάθεσιν. ἄλλῳ δὲ τὸ μέγεθος αὐτῆς. ἄλλῳ δὲ τῶν ἑπομένων τι συμπτωμάτων. ὁ γοῦν
σφυγμὸς ὁ τῶν πλευριτικῶν, ἁπάντων μὲν τούτων ἐστὶν ἐνδεικτικὸς, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως ἁπάντων. ἀλλ' εἰ μὲν
ἅμα τάσει σκληρὸς, νευρῶδες εἶναι δηλοῖ τὸ πεπονθὸς. εἰ δ' οἷον ἐμπρίων, φλεγμονὴν εἶναι τὴν διάθεσιν. εἰ
δὲ ταχύς τε ἅμα καὶ πυκνὸς καὶ μέγας, ἕπεσθαι τῇ φλεγμονῇ πυρετὸν. εἰ δ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἢ μεῖζον, ἢ
μεῖον εἴη σημεῖον, ἤτοι μεγάλην εἶναι τὴν διάθεσιν, ἢ σμικρὰν δηλώσει. ἀρκεῖ μοι ταῦτα παραδείγματος ἕνεκα
λελέχθαι νῦν. οὐ γὰρ δὴ περὶ πεπονθότων γε τόπων πρόκειται διελθεῖν. ὥσπερ οὐδὲ περὶ πυρετῶν, ἢ τύπων
ἢ αἰτιῶν. ἀλλ' ἐμνήσθην ἑκάστου τούτων, ἅμα μὲν ὁδόν τινα δεῖξαι βουλόμενος τῆς ἐν αὐτοῖς ἀσκήσεως, ἣν ἔχων
10 τις εἰ καὶ μηδὲν ἡμεῖς γράψαιμεν εἰς ἕκαστον τῶν προειρημένων ἴδια, δύναιτ' ἂν ἔκ τε τῶν τοῖς ἄλλοις γεγραμ-
μένων, ἤδη δὲ καὶ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εἰ συνετός τε εἴη καὶ φιλόπονος ἐξευρίσκειν τὸ λεῖπον. ἅμα δὲ καὶ τὸ χρήσι-
μον ἐνδεῖξαι βουλόμενος ἑκάστου τῶν λεγομένων, ἐμνημόνευσα καὶ πυρετῶν διαφορᾶς, καὶ τύπων, καὶ δια-
θέσεων, καὶ αἰτίων, καὶ αὐτῶν τῶν πεπονθότων μορίων. ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις γεγυμνάσθαι χρὴ τὸν μέλλον-
τα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἀκριβῶς διαγνώσεσθαι τῆς νόσου τὴν ἰδέαν. ἢ γὰρ ἁπλοῦς ἐστὶν ὁ πυρετὸς, ἢ
σύνθετος, ἢ μετὰ τόπου πεπονθότος, ἢ ἐφήμερος, ἢ ἑκτικὸς. ἀλλ' εἴθ' ἁπλοῦς εἴη πάντως γνωρίσματα φέρει τοῦ
χυμοῦ τοῦ γεννῶντος αὐτὸν. εἴτε σύνθετος, ἐξ ὁπόσων ἂν εἴη σύνθετος ἁπλῶν πυρετῶν, ἰσάριθμον ἐνδείξε-
ται καὶ τὸ πλῆθος τῶν χυμῶν. ἀλλ' εἰ ταῦτ' ἐνδείξεται, καὶ εἰ χρόνιος ἐστὶν ἢ μὴ, συνενδείξεται. εἰ μὲν γὰρ
φλεγματικὸς, ἐξ ἀνάγκης χρόνιος. ἔτι τε μᾶλλον, εἰ μελαγχολικὸς. εἰ δ' αὖ πικρόχολος, ὀλιγοχρόνιος. οὕτω δὲ
καὶ ὁ τόπος ὁ πεπονθὼς, μὲν ἐν κινήσει πολλῇ, καὶ θερμὸς, καὶ μανὸς, καὶ κύριος, ὀξυτέραν ἔσεσθαι προ-
20 δηλοῖ τὴν νόσον. ὁ δὲ μήτ' ἐν κινήσει συνεχεῖ, καὶ ψυχρὸς, καὶ πυκνὸς, καὶ ἄκυρος, εἰς χρόνον ἐκπίπτεσθαι μακρό-
τερον. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ διάθεσις, ἡ μὲν δυσκινητοτέρα καὶ ψυχροτέρα καὶ πυκνοτέρα, χρονιεῖ. ἡ δ' εὐκίνη-
τος καὶ θερμοτέρα καὶ μανοτέρα, ταχέως λυθήσεσθαι. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ περὶ τῶν αἰτίων γινώσκειν. ὥσθ'
ὅστις ἀκριβῶς ὅλην γνῷ τοῦ νοσήματος τὴν ὑπόθεσιν, οὐ σμικρὰν μοῖραν εἰς πρόγνωσιν ἕξει. τὰς μὲν οὖν ξὺν ἀγῶ-
νι τε μεγάλῳ καὶ ὀξυρρόπῳ λύσεις τῶν νοσημάτων, ἃς δὴ καὶ μάλιστα κρίσεις ἐλέγομεν ὀνομάζεσθαι τῶν ἐπὶ χυ-
μοῖς θερμοῖς συνισταμένων πυρετῶν, ἰδίας εἶναι χρὴ νομίζειν. ἐφεξῆς δὲ τούτων, ὅσαι μορίων εἰσὶ κυρίων, εὐ-
κίνητοι καὶ θερμαὶ διαθέσεις. οἱ δὲ, ἐφήμεροί τε καὶ οἱ ἑκτικοὶ πυρετοὶ, καὶ χωρὶς ταραχῆς μεγάλης, καὶ
οὐδ' ὀξυρρόπους ποιοῦνται τὰς μεταβολάς. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ταύτας ἐνίοτε καταχρώμενοι κρίσεις ὀνομάζου-
σιν, εἰρήσεταί τι καὶ περὶ τούτων ἐν τοῖς ἐφεξῆς. νυνὶ δὲ τέλος ἐπιθεῖναι βούλομαι τῷ παρόντι λόγῳ συγκεφα-
λαιώσας εἰς ἓν ἅπαντα τὰ προειρημένα. τὰς ἀθρόας ἐν νόσοις μεταβολὰς εἰ βούλοιο προγινώσκειν, ἀναγκαῖον
30 ἔστι σοι πρότερον ἀρχῆς καὶ ἀναβάσεως καὶ ἀκμῆς καὶ παρακμῆς εἶναι διαγνωστικόν τε καὶ προγνωστικόν, ταῦτα
δ' αὐτὰ διαγνώσῃ, διά τε τῆς τοῦ νοσήματος ἰδέας καὶ τῆς χώρας, καὶ τῆς ὥρας, τοῦ ἔτους, ἅμα τοῖς συστοίχοις
αὐτοῖς καὶ τῆς τῶν περιόδων ἀναλογίας, καὶ προσέτι τῶν ἐπιφαινομένων. ἐκ μὲν τῆς τοῦ νοσήματος ἰδέας, εἰς
τρεῖς τούτους ἀποβλέπων ἁπλοῦς καὶ πρώτους πυρετούς. τὸν φλεγματώδη, καὶ τὸν μελαγχολικὸν, καὶ τὸν
πικρόχολον, ἄσκησον δὲ γνωρίζειν αὐτοὺς πρότερον ἀκριβεῖς τε καὶ γνησίους, οὕτω γὰρ καὶ δυνήσῃ ποτὲ καὶ με-
μιγμένους ἐξευρίσκειν. ἀκριβεῖς δὲ καὶ γνήσιοι, τότ' εἰσὶν ὅταν ἡλικία καὶ ὥρα, καὶ χώρα, καὶ κατάστασις καὶ φύ-
σις, καὶ τὰ προγεγονότα διαιτήματα, καὶ τὰ παρόντα συμπτώματα, καὶ πάνθ' ἁπλῶς, ὅσα πρόσθεν εἶπον οἰ-
κεῖα τοῦ χυμοῦ τῆς ἰδέας ὑπάρχῃ. μενόντων μὲν οὖν τῶν χυμῶν κατὰ τὰς φλέβας, οἱ συνεχεῖς ἐπ' αὐτοῖς γίνον-
ται πυρετοί. κυκλουμένων δὲ καὶ πάντῃ τοῦ σώματος ὠθουμένων, οἱ μετὰ ῥίγους ἢ φρίκης ἰσχυρᾶς ἀρχόμενοι, σὺν
ἱδρῶτι δὲ πάντως εἰς ἀπυρεξίαν τελευτῶντες. ἔστι δ' αὐτῶν ὁ μὲν τριταῖός τε καὶ ὁ διὰ τρίτης, ὀλιγοχρόνιος. ὁ δὲ τε-
40 ταρταῖος, καὶ ὁ διὰ τετάρτης, πολυχρόνιος. ἧττον δὲ χρόνιος τούτου, ὅ τ' ἀμφημερινὸς ἐστὶ, καὶ ὁ καθ' ἑκάστην ἡμέ-
ραν παροξυνόμενος. εἰ τούτους εἰδείης ἑτοίμως γνωρίζειν, οὐκ ἂν ἔτι χαλεπὸν ἐξευρίσκειν, οὐδὲ τοὺς ἐπὶ τό-
ποις τισὶ πεπονθόσι συνισταμένους. ἐν γὰρ τοῖς φλεγμαίνουσι μορίοις ἅπασιν ἡ σφήνωσις τῶν χυμῶν εἴργουσα
διαπνεῖσθαι καλῶς τὸν τόπον, εὐθὺς μὲν, σήπει τοὺς χυμοὺς, εὐθὺς δὲ, καὶ θερμασίαν ἀνάπτει τινὰ μοχθηρὰν, οἷα
κἀν τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς σηπομένοις γεννᾶται. ταύτης οὖν τῆς θερμασίας ὁ χαρακτὴρ ὅταν ἁπλοῦς ᾖ, τῶν
εἰρημένων τινὶ πυρετῶν ἐξ ἀνάγκης ἔοικε. μᾶλλον δ' εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, εἷς ἐξ ἐκείνων ἐστὶν, ἢ πικρόχολος, ἢ με-
λαγχολικὸς, ἢ φλεγματικός. ἤκουσας δ' ἐπὶ τοῦ λέγοντος Ἱπποκράτους, τίνες εἰσὶν ὀξεῖαι νόσοι ἢ ὡς ταύτας καλοῦ-
σιν ὀξείας νόσους ὧν οἱ πυρετοὶ τοὐπίπαν εἰσὶ συνεχεῖς, ὥστ' εἴπερ ἴδιά τε καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστον τῶν πυρετῶν
ἀσκήσαις γνωρίζειν, οὐκ ἂν ἔτι χαλεπῶς, οὐδ' ὅταν ἅμα πνεύμονος, ἢ σπληνὸς, ἢ ἥπατος, ἢ γαστρὸς φλεγμονή
τις εὑρίσκοιτο, διαγνώσῃ τε τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, καὶ τὸ μέχρι λύσεως μῆκος ὅλης τῆς νόσου προγνώσῃ. πάντως γάρ
50 που τὸ ῥεῦμα τὸ τὴν φλεγμονὴν ἐργασάμενον, ἢ τῆς ξανθῆς χολῆς ἐστὶν, ἢ τῆς μελαίνης, ἢ τοῦ φλέγματος. εἰ
μὲν οὖν ἀκράτου τέ γε καὶ πολλῆς τῆς ξανθῆς χολῆς εἴη, τηνικαῦτα μὲν ἐρυσιπέλατά τε καὶ τοὺς καλουμένους ἕρπητας
ἐργάζεται. τῆς μελαίνης δ' αὖ εἴη, ἢ καρκίνους, ἢ φαγέδαινας, ἢ ἐλέφαντας, ἤ τι τῶν οὕτω δυσιάτων παθῶν.
ὅσα δ' ὑπὸ φλέγματος κατασκήψαντος ἐξαίρεται, ταῦτ' οἰδήματα κέκληται. ψιλὸς μὲν οὖν καὶ μόνος ἕκα-
στος τῶν εἰρημένων χυμῶν, ἀκριβὲς ἕκαστον ἐργάζεται τῶν εἰρημένων παθῶν. ἀναθολωθεὶς δὲ τῷ αἵματι κἄπει-
τα κατασκήψας εἴς τι μόριον, σκιρρώδεις, ἢ οἰδηματώδεις, ἐρυσιπελατώδεις ἐργάζεται τὰς φλεγμονάς. σκιρρώ-
δεις μὲν, ὁ μελαγχολικὸς. ἐρυσιπελατώδεις δὲ, ὁ πικρόχολος. οἰδηματώδεις δὲ, ὁ φλεγματικός. ὅλον δὲ αὐτὸ τὸ
κατὰ φύσιν ἔχον αἷμα σφηνωθὲν ἐν ᾧ ῥευματισθέντι χωρίῳ διασαπῇ, φλεγμονὴ μὲν ἐστὶ τὸ πάθημα. ἁπλοῦς δὲ ἐπ'
αὐτῇ πυρετὸς ἐξάπτεται. παραπλήσιος μάλιστα τῶν ἐφημέρων τοῖς ἐπὶ βουβῶσι. καὶ εἰ οὖν καὶ αὐτὸς ὁ βουβὼν ἐξ αἵματος
χρηστοῦ γίνεται. δῆλον δὲ ὡς ἐπειδὰν ὑπάρξηται σήπεσθαι τοῦτο, οὐκ ἔτι μένει χρηστόν. ἀλλ' ἤδη πικρόχολον γίνεται, καὶ φυ-

λάττεται καὶ τῷ δὲ, τὸ, τέτταρα τὰ σύμπαντα εἶναι γένη τῶν ἁπλῶν πυρετῶν. ὁ γὰρ ἐξ αἵματος σηπομένου γινό-
μενος, ἤδη πως χολώδης ἐστίν. εἴ γε καὶ τοῖς φυσικοῖς λόγοις ὀρθῶς ἀποδέδεικται. τὸ μὲν αἷμα, ἡ σύμμετρος
ἐργαζομένη θερμασία. τὴν ξανθὴν δὲ χολήν, ἡ πλείων ἤδη. τὴν μέλαιναν δὲ, ἡ ἄμετρος ἱκανῶς. ὅσον μὲν οὖν
ἐστὶ λιπαρόν τε καὶ κοῦφον ἐν αἵματι, ξανθὴ χολὴ γίνεται. τὸ παχὺ δὲ, καὶ οἷον τρὺξ, ὅταν ἀμέτρως θερμανθὲν
ἐξικμασθῇ, μέλαινα γίνεται. γίνεται δέ ποτε μέλαινα καὶ ἡ ξανθὴ κατοπτηθεῖσα. διττὸς γὰρ δὴ καὶ ταύτης
ἐδείχθη τῆς γενέσεως ὁ τρόπος. ἅπαντες οὖν οἱ ἐπὶ μορίοις τισὶ πεπονθόσι πυρετοὶ, τῶν εἰρημένων τινὰ χαρακτή-
ρων ἢ ἁπλοῦν, ἢ σύνθετον ἔξουσιν. ἁπλοῦν μὲν, ὅταν ἱκανῶς κρατήσῃ τῶν ἄλλων εἷς χυμός. οὐχ ἁπλοῦν δὲ,
ἐπειδὰν ἐμφαίνηται τοῦ μιχθέντος ἡ δύναμις. ἐνίοτε δὲ οὐκ ἐμφαίνεται μόνον, ἀλλὰ καὶ κατ' ἴσον ἰσχύει ἑκατέ-
ρῳ. καί ποτε καὶ οἱ τρεῖς ἅμα μίγνυνται ταῖς δυνάμεσιν ἴσοι, ἀλλὰ ὥσπερ τὸν ἀκριβῶς ἐπιστάμενον ἰδίᾳ γνω-
10 ρίζειν οἶνον καὶ μέλι, καὶ ὕδωρ, οὐδ' ἡ κρᾶσις αὐτῶν διαλανθάνει. κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον οὐδ' ὅστις ἰδίᾳ
τῶν εἰρημένων ἕκαστον τῶν πυρετῶν, οἶδέ τ' ἐστὶ γνωρίζειν ἀκριβῶς, οὐκ ἀγνοήσει τὴν μίξιν αὐτῶν. ὅθεν ἀρχὴ πάντων
ἐστὶ, τῶν τοιούτων ἀσκήσεως, τοὺς τρεῖς ἐκείνους πυρετοὺς δύνασθαι γνωρίζειν ἀκριβῶς ἀμφημερινὸν, καὶ τριταῖον, καὶ τεταρ-
ταῖον. ὅμοιοι γὰρ αὐτοῖς ἀκριβῶς εἰσὶ καὶ οἱ παρακείμενοι συνεχεῖς. οὔκουν εἰς πολλοὺς καὶ ἀσαφεῖς σκο-
ποὺς, ἀλλ' εἰς ὀλίγους τε καὶ σαφεῖς, ἅπασαν ἀνήγαγόν σοι τὴν ἄσκησιν. ἐν τούτοις γὰρ γυμνασάμενος, οὐ χα-
λεπῶς ἐν ταῖς πρώταις τῶν ἡμερῶν διαγνώσῃ τῆς νόσου τὸν χαρακτῆρα. τὰ μὲν δύο γένη τῶν πυρετῶν,
ὅπως ἄν τις ἐξ ἀρχῆς γνωρίζοι, λέλεκται. λέγω δὲ δύο γένη τῶν πυρετῶν, τό τ' ἐπὶ μορίοις τισὶ πεπονθόσι,
καὶ τὸ τῶν χυμῶν μόνον ἐξαπτομένων. ἐφεξῆς δ' ἂν εἴη λέγειν ὑπὲρ τοῦ τρίτου γένους, τῶν πυρετῶν, οὓς ἐ-
φημέρους ἔφαμεν ὀνομάζεσθαι. τοῦ πνεύματος δ' αὐτοῦ μόνου παθήματα ὑπάρχουσιν οὗτοι, χωρὶς χυμῶν ση-
πεδόνος, ἢ μορίου φλεγμονῆς, ἔξω τῶν ἐπὶ βουβῶσιν. αἱ προφάσεις δὲ αὐτῶν τῆς γενέσεως, ἀγρυπνία, καὶ
20 ἀπεψία, καὶ λύπη, καὶ φόβος, καὶ θυμὸς, καὶ φροντὶς, ἔγκαυσίς τε καὶ ψύξις καὶ κόπος, καὶ μέθη, καὶ πάνθ' ὅσα τοι-
αῦτα. πῶς οὖν καὶ τούτους γνωρίζειν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν χρὴ, ἐφεξῆς δίειμι. κοινὴ μὲν ἁπάντων ὁ σφυ-
γμὸς εἰς τάχος ἐπιδίδωσι, καὶ πυκνότητα, πολλάκις δὲ καὶ μέγεθος. ἀκριβῶς δὲ ἀποσώζει τὴν κατὰ φύσιν
ὁμαλότητά τε καὶ μαλακότητα, καὶ τάξιν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ οὖρα. τὰ μὲν ἐναιωρήματα, χρηστά. τὰ δ'
ὑποστάσεις ἴσχει. τὰ δὲ, νεφέλας. εὔχροα δὲ πάντα. καθάπερ καὶ ἡ θερμασία πάντων μὲν ἀτμώδης ἐστίν.
ἀλλὰ τοῖς μὲν, εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ τῆς ἁφῆς ἐπιβολῇ. τοῖς δ' ἐξ ὑστέρου. καὶ πάντ' αὐτῶν ἄπεστι τὰ κακοήθη
συμπτώματα, περὶ ὧν Ἱπποκράτης ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ἐν προγνωστικῷ. ταῦτα μὲν οὖν ἁπάντων ἐστὶ κοινὰ ση-
μεῖα τῶν ἐφημέρων πυρετῶν. ἴδια δ' ἑκάστῳ καθάπερ εἴρηταί μοι καὶ τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς Γλαύκωνα θε-
ραπευτικῶν. ἄρξομαι δὲ καὶ νῦν, ἀπὸ τῶν ψυχικῶν παθῶν τοῦ λόγου, φροντίδος, καὶ φόβου, καὶ θυμοῦ,
καὶ λύπης. εἰ μὲν δὴ μενόντων ἔτι τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἡ ἐπίσκεψις γένοιτο, διὰ τῶν σφυγμῶν μάλι-
30 στα πειρᾶσθαι διαγνώσκειν, ὡς ἐν τοῖς περὶ σφυγμῶν γέγραπται. μετὰ δὲ ταῦτα, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων
εἰσάγειν διάγνωσιν εἰ δ' αὐτὰ μὲν εἴη πεπαυμένα, μένει δ' ἡ διάθεσις. ἀμυδρὸν μέντοι κἀν τοῖς σφυγμοῖς
εὑρήσεις γνώρισμα τῶν ποιησάντων τὸν πυρετὸν παθῶν. ἀποχρήσῃ δέ σοι καὶ χωρὶς τῶν σφυγμῶν τὰ λοιπὰ
πάντα. κοινὴ μὲν γὰρ ἅπασι πυρρότερα τὰ οὖρα. πρόσεστι δὲ τοῖς μὲν διὰ λύπην δριμύτης μᾶλλον, ἢ πλῆ-
θος θερμασίας, ὡς τοῖς γε διὰ θυμὸν, ἔμπαλιν. ἀλλὰ καὶ ἡ ἰσχνότης τοῦ σώματος ἐπιδηλοτέρα τοῖς λυπη-
θεῖσιν, ἢ τοῖς φροντίσασι, καὶ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν κοιλότης, καί τις ἀήθης ἀχροια. ταῦτα μὲν δὴ καὶ τῶν ἀλ-
λως ὁπωσοῦν φροντισάντων κοινά. μάλιστα δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐστὶ διορίζειν. ἔνεστι γὰρ ἐκ τούτων τεκμαίρε-
σθαι κἀν τοῖς ὑγιαίνουσι μὲν τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος, καὶ νοσούντων δὲ, σαφέστατα σημεῖα, τῷ γε δυναμένῳ συ-
νορᾶν. οὕτως μὲν δὴ τοὺς διὰ μαθήματα τε καὶ θεωρίαν τινὰ φροντίσαντας τῶν λυπηθέντων διακρίνειν προ-
σήκει. τοὺς γ' ἐπ' ἀγρυπνίαις, διορίζει μὲν καὶ τὸ τῆς ἀχροίας εἶδος. ὑποιδὲς γάρ ἐστιν αὐτοῖς τὸ πρόσωπον, καὶ
40 αἱ τῶν ὀφθαλμῶν κινήσεις, δῆλαι. μόγις γὰρ ἐπαίρουσι τὰ βλέφαρα. καὶ μὴν ὑγρότης δὲ, ξηροὶ γὰρ γί-
νονται τοῖς λυπηθεῖσιν, ἢ φροντίσασιν. ἡ κοιλότης δὲ, κοινὸν ἁπάντων σύμπτωμα, λύπης, ἀγρυπνίας, φρον-
τίδος, καὶ οὐ μὴν ἤδη καὶ θυμοῦ. τούτῳ γὰρ οὔτε τὰ τῆς κοιλότητος τῶν ὀφθαλμῶν, οὔτε τὰ τῆς ἀχροίας ἐπί-
δηλα, καὶ μὴν θερμασία πλείων τε καὶ ὠκέως ἐκ τοῦ βάθους ἀναφερομένη, καὶ τὸ μέγεθος τῶν σφυγμῶν
οὐκ ἀφαιρεῖται, καθάπερ ἐπ' ἀγρυπνίας τε καὶ λύπης, καὶ φροντίδος. ὥς τε θυμὸν μὲν καὶ πάνυ σαφῶς αὐ-
τῶν διορίζεις. ἀλλήλων δὲ ἐκεῖνα καθάπερ προείρηται. τῶν δ' ἐπὶ κόποις πυρεξάντων, τὸ δέρμα ξηρότερον, ἢ-
περ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἐφημέρων πυρετῶν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἅπασι τοῖς ἐπὶ κόπῳ πυρέξασι κοινόν. ἔν γε τῷ μέ-
χρι τῆς ἀκμῆς τοῦ παροξυσμοῦ χρόνῳ, τῷ δὲ ἀπὸ τοῦδε τοῖς πλείστοις μὲν, ὅσοι μὴ ὑπερεπόνησαν, ἰκμάδος τι-
νὸς, ἢ ἀτμὸς θερμὸς ἐκ τοῦ βάθους ἀναφέρεται. τισὶ δὲ κἀν τοῖς μετὰ τὴν ἀκμὴν χρόνοις ἡ ξηρότης παραμένει.
γίνεται δὲ τοῦτο μάλιστα τοῖς ὑπερπονήσασιν, ἢ ἐγκαυθεῖσιν, ἢ ψυχθεῖσιν ἅμα τῷ κόπῳ. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ τῶν
50 σφυγμῶν οὐχ ὡσαύτως ἐν ἀμφοτέροις ἔχει. μικροὶ μὲν γὰρ τοῖς ὑπερπονήσασι. μεγάλοι δὲ εἰσὶ τοῖς ἄλλοις.
οἱ δὲ ἐπὶ τῇ πυκνώσει τοῦ δέρματος ἀναπτόμενοι πυρετοὶ, πυκνοῦται δὲ, ἢ ψυχόμενον, ἢ ποιότητος στρυφνῆς
ἀθρόως αὐτῷ ἐμπεσούσης. ὅ δή τι καὶ τῷ λουσαμένῳ ἐν τῷ ὕδατι τῷ στυπτηριώδει ἐγένετο. οὗτοι μόνοι πάν-
των πυρετῶν στεγνὸν εἰσὶ πάθος, ἔνεστι δὲ αὐτοὺς, τῇ ἁφῇ διαγινώσκειν, ὥσπερ καὶ τοὺς αὐχμώδεις τῶν πυρε-
τῶν τοὺς ἐπὶ τοῖς κόποις, οὐ γὰρ ἂν οὐδ' ἡ τούτων πύκνωσις, ἁφὴν γεγυμνασμένην διαλάθοι. ἀτὰρ οὖν καὶ ἡ
τῆς θερμασίας κίνησις ἐπαναδιδοῦσα πῶς ἐστι. πραεῖα μὲν κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν φαινομένη. δρι-
μεῖα δὲ, εἰ χρονίσαις ἐπὶ πλέον, γινομένη. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ οὖρα πυρρὰ τοῖς τοιούτοις, οὐδ' ὁ τοῦ σώματος ὄγκος
συμπέπτωκεν. οὔκουν οὐδ' οἱ ὀφθαλμοὶ κοῖλοι καὶ ξηροὶ γίγνοιντο ἄν, ἀλλ' ἔστιν οἷς ὑγρότεροί τε καὶ προπετέ-
στεροι δόξουσιν εἶναι τῶν κατὰ φύσιν. οἱ δὲ σφυγμοὶ μικρότεροι καθάπερ ἐπὶ λύπης καὶ φροντίδος, καὶ ἀ-

γρυπνίας

γρυπνίας, κἂν τοῖς ἄγαν ἀμέτροις γυμνασίοις. τῶν δ' ἐπὶ βουβῶσι πυρετῶν τῶν ἐφημέρων οἱ σφυγμοὶ, μέγιστοι γίνονται, καὶ ὠκεῖς, καὶ πυκνοί. καὶ ἡ θερμασία πολλή. καὶ μετὰ τὴν ἀκμὴν εὐθὺς ἐκ τοῦ βάθους ἀναφαίρεταί τις ἰκμὰς, θερμὴ μὲν, ἀλλ' ἡδεῖα. τὸ γὰρ δριμὺ καὶ δάκνον ἥκιστα πάντων πυρετῶν τοῖς τοιούτοις ὑπάρχει. καὶ τὸ πρόσωπον ἐρυθρὸν αὐτοῖς γίνεται τοὐπίπαν, καὶ ἐν ὄγκῳ μείζονι. καὶ τὰ οὖρα ὑπόλευκα. κοινὸν δὲ τοῖς τοιούτοις ἅπασι πυρετοῖς τοῖς ἐφημέροις, ἡ ὁμαλότης τοῦ σφυγμοῦ. παντελῶς γὰρ ἐξ αὐτῶν ὀλίγοι τὴν κατὰ μίαν πληγὴν ἀνωμαλίαν ἐμφαίνουσιν, ἀλλ' οὐδ' οὗτοι πάνυ σαφῶς, οὐδ' ἐναργῶς. εἴρηταί μοι δὴ καὶ τὰ τῶν ἐφημέρων πυρετῶν γνωρίσματα. περὶ δὲ τῶν ἑκτικῶν, οὐ νῦν καιρὸς, οὐδεὶς γὰρ ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις, ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ προϊόντι τοιοῦτος ἀποτελεῖται, ὥστε περὶ μὲν ἐκείνων ἐν τοῖς ἐφεξῆς εἰρήσεται. νυνὶ δὲ καταπαύσω τὸν παρόντα λόγον ἐνθάδε.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΚΡΙΣΕΩΝ,

ΒΙΒΛΙΟΝ γ'.

Πρόκειται μὲν, ὡς καὶ πρόσθεν ἐλέγετο, πάσης ἐν νόσῳ μεταβολῆς διαγνώσεις μὲν παρούσης. μελλούσης δὲ, ἔσεσθαι προγνώσεις εἰπεῖν. ἐπεὶ δ' ἑξαχῶς αὗται γίνονται, πειρατέον ὑπὲρ ἑκάστου ἰδίᾳ διελθεῖν. αὐτὸ τοίνυν πρότερον ἀναμνήσαντες, ὡς ἓξ εἰσὶν αἱ πᾶσαι διαφοραὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις μεταβολῶν. ἢ γὰρ ἐξαίφνης εἰς ὑγείαν μεταπίπτουσιν. ἢ ἐξαίφνης ἀποκτείνουσιν. ἢ κατὰ βραχὺ τούτων ἑκάτερον ἢ μικτῶς γίνεται. κατὰ βραχὺ μὲν, ἤτοι τῆς νόσου μαρανθείσης, ἢ τῆς τοῦ κάμνοντος δυνάμεως καταλυθείσης. μικτῶς δ' ἐπειδὰν ἀθρόα μέν τις ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ἢ χεῖρον γένηται μεταβολή. τοὐντεῦθεν δὲ, ἕως παντελοῦς λύσεως, ἢ θανάτου, τὸ ὑπόλοιπον ἅπαν ἀπομαρανθῇ. περὶ πρώτης οὖν τῆς ἐξαιφνιδίου μεταβολῆς εἰς ὑγείαν, εἴπωμεν, ὅτι τε πασῶν ἐστὶ τῶν εἰρημένων ἀρίστη, καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὴν ἐξαιρέτως ὀνομάζουσι κρίσιν. ὅτι τε τῆς φύσεως ἀκριβῶς κρατούσης ἁπάντων τῶν παρὰ φύσιν ἀποτελεῖται. τῶν δ' ἄλλων μεταβολῶν. ἡ μὲν εἰς ὀξὺν θάνατον τελευτῶσα, κακὴ κρίσις ἐστίν. αἱ δ' ἀξιόλογον μέν τινα ποιησάμεναι τὴν ῥοπὴν, οὐ μὴν τελείαν γε λύσιν, ἐλλιπεῖς κρίσεις ὀνομάζονται. ὥσπερ οὖν καὶ ὅσαι κατὰ βραχὺ μαρανθείσης, ἢ τῆς δυνάμεως, ἢ τῆς νόσου γίνονται, καὶ αἵδε λύσεις ἁπλῶς, οὐ κρίσεις ὀνομάζονται. μόνη τοίνυν ἁπλῶς κρίσις, ἡ εἰς ὑγείαν ὀξύρροπος μεταβολὴ προσαγορεύεται. καὶ γίνεται μὲν πάντως, ἤτοι φανεραῖς τισὶν ἐκκρίσεσιν, ἢ ἀξιολόγοις ἀποστάσεσιν. ὅσα γὰρ ἄλλως ἐρραστώνησεν, ὑποτροπιάζει κακοηθέστερον. ἡγεῖται δὲ, τῶν ἐκκρίσεων τε καὶ τῶν ἀποστάσεων τούτων, οὐ σμικρὰ ταραχὴ κατὰ τὸ τοῦ κάμνοντος σῶμα. καὶ γὰρ δυσφορίαι, καὶ ἀγρυπνίαι, καὶ παραφροσύναι, καὶ κώματα, καὶ δύσπνοιαι, καὶ σκοτόδινοι, καὶ δυσαισθησίαι, καὶ ἀλγήματα κεφαλῆς, καὶ τραχήλου, καὶ στομάχου, καὶ πολλῶν ἄλλων μορίων. ἐνίοις δὲ καὶ ὤτων ἦχοι, καὶ μαρμαρυγαὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνονται, καὶ δάκρυον ἀκουσίως ἐκρεῖ, καὶ οὖρον ἴσχεται, καὶ χεῖλος σείεται, καὶ ἄλλο τι σπασμῶδες γίνεται, καὶ λήθη, καὶ ἄγνοια τῶν παρόντων, καὶ ῥῖγος σφοδρὸν ἐμπίπτει. καὶ τοὐπίπαν ὁ παροξυσμὸς προεισβάλλει τῆς συνήθους ὥρας, καὶ καῦμα πολὺ, καὶ δίψα ἀφόρητος ἕπεται, καὶ βοῶσι, καὶ ἀναπηδῶσιν ὥσπερ ἔμπληκτοι. καὶ τὸ τῆς κατακλίσεως σχῆμα φυλάττειν, οὐ δύνανται. κἄπειτ' ἐξαίφνης ἱδρὼς ἐξέβρασε πολὺς, ἤ τις ἔμετος οὐκ ὀλίγος ἐπηκολούθησεν, ἢ γαστὴρ ἀθρόως κατέρρηξεν, ἢ καὶ λάβρως αἱμορραγοῦσιν, ἢ καὶ πάνθ' ἅμα συμπίπτει. καὶ φόβος ἐπήρτηται τοῖς ὁρῶσιν οὐ μικρός. κἂν τούτῳ τις ἰδιωτῶν παρὼν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀναγκασθεὶς ἐξεφώνησεν, ὡς ὁ κάμνων κρίνοιτο περὶ τῆς ζωῆς. οὔ τι δὴ ἰατρῶν γέ τις ἰδίως ἔθετο τῷ γινομένῳ τοὔνομα, ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσα τὸν παραγινόμενον αὐτῷ ταραχθῆναί τε καὶ ῥῆξαι φωνὴν καὶ κρίσιν ὀνομάσαι τὸ γινόμενον. ἰατροῦ γε μὴν ἐστὶν γενναίου, μήτε ταράττεσθαι, μήτ' ἀγνοεῖν τὸ μέλλον ἀποβήσεσθαι. κάλλιον δὲ εἰ καὶ προγινώσκειν ἐσομένην κρίσιν, ἀσκήσειεν. οὐδὲ γὰρ πόῤῥωπού τὸ διαγινώσκειν τὴν ἤδη παροῦσαν ἐς ὅ τι τελευτήσει, τοῦ προγινώσκειν ἐσομένην ἐστίν. ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς θεωρίας ἄμφω κατορθοῦται. καὶ πάντ' ἤδη λέλεκταί μοι ταῦτα. τὰ μὲν, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ κρισίμων ἡμερῶν ὑπομνήματι. τὰ δ' ἐν τοῖς προηγουμένοις τοῖσδε δυσί. λέξω δὲ, καὶ νῦν αὐτὰ διὰ κεφαλαίων ἅπαντα. τά τε τὴν παροῦσαν ἤδη κρίσιν ὁποία τις ἔσοιτο δηλοῦντα, καὶ τὰ τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι προδηλοῦντα. πρῶτον μὲν δὴ καὶ μέγιστον ἁπάντων, τὸ ἐπισκέπτεσθαι τοὺς πεπασμοὺς οὔρων τε καὶ διαχωρημάτων, καὶ πτυσμάτων ὡς ἔγωγε μυρίαις ἤδη κρίσεσι παραγινόμενος, οὐδέποτε ἐθεασάμην ἀπολλύμενον οὐδένα τῶν ἐπὶ πεπασμοῖς κριθέντων. οὐ μὴν τὴν ἴσην γε ἀξίαν ἀπονέμειν ἅπασι χρὴ τοῖς σημείοις. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς κατὰ θώρακά τε καὶ πνεύμονας πάθεσι, προσέχειν μὲν μάλιστα τὸν νοῦν τοῖς πτύσμασι, μὴ μέντοι μηδὲ τῶν οὔρων τῆς ἐπισκέψεως ἀμελεῖν. προσεπιβλέπειν δὲ καὶ τὰ διαχωρήματα. πυρεττόντων δὲ μόνον, ἄνευ σπλάγχνου τινὸς διαθέσεως, ἢ τινὸς τῶν καθ' ἧπαρ, ἢ νεφροὺς, ἢ κύστιν, ἢ σπλῆνα φλεγμαινόντων τοῖς οὔροις μάλιστα προσέχειν τὸν νοῦν. ὥσπερ εἰ καὶ τὰ κατὰ τὴν γαστέρα πεπόνθασι, τοῖς διαχωρήμασι μὲν πρῶτον. οὐκ ἀμελητέον δὲ, οὐδὲ τῶν οὔρων. ἀεὶ γὰρ ὁπόταν ᾖ ὁ πυρετὸς, εἴτ' ἐπὶ χυμοῖς μόνοις σηπομένοις ἀναπτόμενος, εἴτ' ἐπὶ μορίῳ φλεγμαίνοντι συνεπόμενος, εἰς οὖρα μάλιστά σε βλέπειν ἀξιῶ. κἀντεῦθεν γνωρίζειν τοὺς πεπασμοὺς, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται. πρῶτον μὲν δὴ καὶ μέγιστον ἀγαθῆς κρίσεως σημεῖον ἐνεστώσης, οἱ πεπασμοί. δεύτερον δὲ, τὸ προδεδηλῶσθαι διά τινος τῶν ἐπιδήλων, ἣ συνῆπται τῆς κρινούσης ἡμέρας ἡ δύναμις. ἐφε-

ξῆς δὲ, τὸ εἶδος τοῦ νοσήματος αὐτοῦ, καὶ τὸ ἦθος. εἶδος μὲν, εἰ τριταῖος, ἢ ἀμφημερινὸς, ἢ καῦσος, ἢ
πλευρῖτις, ἢ περιπνευμονία. ἦθος δὲ, εἰ μέτριον καὶ ἐπιεικές. ἢ πονηρόν τε καὶ κακόηθες. ἐφεξῆς δὲ τού-
τοις, εἰ κατὰ τὴν τοῦ νοσήματος ἰδέαν ἡ ἔκκρισις εἴη. εἰ μὲν γὰρ καῦσος εἴη ὁ πυρετὸς ἢ αἱμορραγείτω διὰ
ῥινῶν. ἢ ῥιγώσας σφοδρῶς ἱδρούτω πολλῷ καὶ θερμῷ δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος. ἢ ἐμείτω τε καὶ διαχω-
ρείτω χολώδη. παραπλησίως δὲ καὶ ὁ τριταῖος ἐμέτοις τε καὶ διαχωρήμασι χολώδεσι, καὶ ἱδρῶτι πολ-
λῷ δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος κρινέσθω. φλέγμα δὲ συχνὸν ἐν ἀμφημερινοῖς ἐκκενούσθω, καὶ πολλοὶ γινέσθω-
σαν ἱδρῶτες ἐν ὅλῳ τῷ σώματι. κρίνει δὲ καὶ φρενῖτιν ἱδρὼς χρηστὸς, καὶ μᾶλλον εἰ ἐκ τῆς κεφαλῆς
πολὺς καὶ θερμὸς ἐκρέοι, σύμπαντος ἱδροῦντος τοῦ ἄλλου σώματος. ἀλλὰ καὶ δι᾽ αἱμορραγίας τε τὰς
ἐκ ῥινῶν ἔστιν ὅτε φρενῖτις ἐκρίθη βεβαίως. οὐ μὴν λήθαργος, ἢ περιπνευμονία, χαίρουσιν αἱμορραγίαις. ἐν μέ-
10 σῳ δὲ αὐτῶν ἐστὶν, πλευρῖτις. ἧττον μὲν γὰρ ἢ καῦσος, καὶ φρενῖτις. μᾶλλον δὲ, ἢ περιπνευμονία καὶ λήθαργος
αἱμορραγίαις λυθήσεται. λύουσι δ᾽ ἱκανῶς, καὶ τὰς τοῦ ἥπατος, καὶ τὰς τοῦ σπληνὸς φλεγμονὰς αἱμορραγίαι
διὰ ῥινῶν, ἐπειδὰν ἅμα πυρετοῖς ὀξέσι φλεγμαίνῃ τὰ σπλάγχνα. καὶ πάσας δὲ τὰς καθ᾽ ὑποχόνδρια φλε-
γμονὰς τὰς θερμὰς καὶ ὀξείας, ἡ διὰ ῥινῶν αἱμορραγία κρίνει. χρὴ δὲ καὶ κατ᾽ εὐθυωρίαν αἱμορραγεῖν. ἐκ δεξιοῦ
μὲν μυκτῆρος, ἐφ᾽ ἥπατί τε καὶ τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον. ἐξ ἀριστεροῦ δὲ, ἐπί τε σπληνὶ καὶ τοῖς ταύ-
τῃ μορίοις. ὀνίνησι δὲ καὶ ἱδρὼς χρηστὸς, ἁπάσας τὰς καθ᾽ ὑποχόνδρια φλεγμονὰς τὰς θερμὰς καὶ ὀξείας.
ἥπατος δὲ τὰ μὲν κυρτὰ φλεγμαίνοντα, τρισὶν ὑπακούει μάλιστα τρόποις κρίσεως, αἱμορραγίαις ἐκ μυκτῆρος
δεξιοῦ, καὶ ἱδρῶσι χρηστοῖς, καὶ οὔροις πολλοῖς. τὰ δὲ σιμὰ, διαχωρήμασί τε χολώδεσι καὶ ἱδρῶσιν. ἔστιν ὅτε δὲ
καὶ ἐμέτοις. ἐκκαθαίρεσθαι δὲ δι᾽ οὔρων ἐθέλει πολὺ δὴ μᾶλλον ἔτι τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος, ἅπανθ᾽ ὅσα κα-
τὰ νεφροὺς καὶ κύστιν ἐπόνησαν, ὥσπερ γε τὰ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα πτύσμασιν. οἱ δὲ ἱδρῶτες ἅπα-
20 σί τε πυρετοῖς οἰκεῖοι, καὶ μᾶλλον τοῖς περικαέσιν. ἐπωφελοῦσι δ᾽ οὐ σμικρὰ καὶ τὰς ζεούσας φλεγμο-
νὰς, ὅτε, ὡς εἴρηται καὶ πρόσθεν, ἅμα πεπασμοῖς γίνωνται. ἤδη δὲ καὶ τοὺς ἀμφημερινοὺς κρίνουσι σὺν
ἐμέτοις τε καὶ διαχωρήμασι φλεγματώδεσι. καὶ τοὺς τεταρταίους, εἰ μέλαινα σὺν αὐτοῖς ἐκκενοῖτο καὶ
ποικίλα. καὶ τοὺς ἡμιτριταίους, εἰ χολώδη τε ἅμα καὶ φλεγματώδη. κρίνουσι δὲ παρωτίδες ληθάργους
τε καὶ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν ἅπαντα, καὶ τ᾽ ἄλλα ἀποστήματα τοὺς χρονίζοντας ἅπαντας πυρετοὺς
κρίνειν ἀσφαλῶς εἴωθεν. ἀλλ᾽ οὔπω περὶ τῶν χρονιζόντων πρόκειται λέγειν. αἱ γὰρ ἐξαιφνίδιοι μετα-
βολαὶ, τῶν ὀξέων εἰσὶν, ὧν τὴν ἀρίστην ἐξητοῦμεν νῦν ὁποία τις ἐστίν. ὅτι γε πάντως οὐκ ἄνευ πεπασμοῦ.
ὅτι τε κατά τινα τῶν κρισίμων ἡμερῶν γιγνομένη, καὶ προσέτι διὰ τῆς ἐπιδήλου προδεδηλωμένη, καὶ μέν-
τοι καὶ τὸ τῆς κρίσεως εἶδος, οἰκεῖον τῷ νοσήματι ποιουμένη. προσεπιβλέπειν δ᾽ ἐνταῦθα κελεύω σε, καὶ
τὴν ἡλικίαν τοῦ κάμνοντος, καὶ τὴν φύσιν, καὶ τὴν προγεγενημένην δίαιταν, καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ νοσεῖ, καὶ
30 τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, καὶ τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν. εἰ μὲν γὰρ ὥσπερ τὸ νόσημα χολῶδες, εἰ τύχῃ, καὶ τούτων ἕ-
καστον ὁμοίως εἴη χολῶδες, ἐκκαθαίρεσθαι χρὴ χολὴν ἐν ταῖς κρίσεσι. ὥσπερ εἰ καὶ φλέγμα πλεονεκτεῖ,
ἐκκενοῦσθαι προσήκει φλέγμα. ποικίλων δὲ ἐπικρατούντων χυμῶν ποικίλην εἶναι χρὴ καὶ τὴν κένωσιν.
ἐπειδὰν δέ σοι ταῦτα σύμπαντα καλῶς ᾖ διηκριβωμένα, παρακολουθεῖν ἤδη σε χρὴ τοῖς ἀποβαίνουσι. εἰ
μὲν γὰρ ὅ τε πυρετὸς λύοιτο κρινομένῳ τῷ κάμνοντι καὶ τῶν ἄλλων ἀπαλλάττοιτο συμπτωμάτων, εὐχρού-
στερός τε γίγνοιτο πρὸς λόγον τῆς κενώσεως, εὐσφυκτότερός τε καὶ ἰσχυρότερος ἐν ταῖς ἐξαναστάσεσιν. αὕτη
μὲν ἡ ἀρίστη κρίσις ἐστίν. εἰ δέ τι τούτων ἐλλείποι, τοσοῦτον ἀποδεῖ τῆς ἀρίστης, ἡλίκον τοῦ λείποντος ἡ δύναμις.
οὕτω μὲν χρὴ διαγινώσκειν ἐνεστῶσαν ἀρίστην κρίσιν. ἔσεσθαι δὲ μέλλουσαν ὧδε. τὴν τοῦ νοσήματος ἐπισκεπτέον
φύσιν, εἴτε πικρόχολος ἐστίν, εἴτε φλεγματώδης, εἴτε μελαγχολικὴ, εἴτε μικτή τις. γέγραπται δ᾽ ἐν τῷ πρὸ
τούτου λόγῳ τὰ γνωρίσματα. δεύτερον δ᾽ ἐπὶ τούτοις, τήν τε ὥραν τοῦ ἔτους, καὶ τὴν τοῦ κάμνοντος ἡλικί-
40 αν, καὶ τὴν κρᾶσιν, ὅσα τ᾽ ἄλλα τῆς αὐτῆς ἔχεται συστοιχίας, ὑπὲρ ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται. καὶ χρὴ καὶ
ἓν ἐξ αὐτῶν ποτε ῥηθῇ, καὶ τῶν μὴ ῥηθέντων ἀναμιμνήσκεσθαι. μακρὸν γὰρ ἂν εἴη, διέρχεσθαι σύμπαντα.
μετὰ δὲ ταῦτα σκοπεῖσθαι τὰς περιόδους τῶν παροξυσμῶν, εἴτε διὰ τρίτης, εἴτε διὰ τετάρτης, εἴτε καθ᾽ ἑ-
κάστην ἡμέραν, εἴτε μηδόλως γίνονται, καθάπερ ἐπὶ τῶν συνόχων ἰδίως ὀνομαζομένων ἐστὶν ἰδεῖν. εἰ μὲν γὰρ
ἐπείγοιντο καὶ προλαμβάνοιεν ἀεὶ τῆς συνήθους ὥρας, καὶ σφοδρότεροι τοι γίνοιντο πολλῷ, καὶ διὰ τρίτης
ἀπαντῷεν, ἐν τάχει κριθήσεσθαι δηλοῦσι. εἰ δ᾽ ἀργῶς κινοῖντο καὶ τὴν αὐτὴν ὥραν εἰσβάλλοιεν, ἐφ᾽ ἑκάστῃ τε
γίγνοιντο ἡμέρᾳ, μετὰ πλείονα χρόνον ἔσεσθαι σημαίνουσι τὴν κρίσιν. ἐπὶ δὲ τούτοις ἐξῆς, ὅπερ δὴ καὶ μέγιστόν ἐ-
στι, τοὺς πεπασμοὺς ὁρᾶν, καὶ τούτων μάλιστα ταῖς ἀξιολόγοις μεταβολαῖς προσέχειν τὸν νοῦν. εἰ γὰρ ἐν ἐπιδή-
λοις ἡμέραις γίγνοιντο, ταῖς ἐφεξῆς αὐτῶν κρισίμοις, ἀπαλλάξειν τῆς νόσου τὸν ἄνθρωπον ἐπαγγέλλονται. κα-
θόλου γοῦν ὡς κἀν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται λόγοις, ἡ σύμπασα κατάστασις τῶν νοσημάτων, διὰ τῶν εἰρημένων
50 τεττάρων γενῶν γνωρίζεται, περὶ ὧν ἔφαμεν ἐν ἀφορισμοῖς διειλέχθαι τὸν Ἱπποκράτην τόνδε τὸν τρόπον. τοὺς
» δὲ παροξυσμοὺς, καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς
» ἀλλήλας ἐπιδόσιες. ἤν τε καθ᾽ ἡμέρην, ἤν τε παρ᾽ ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίνωνται. εἶτ᾽ ἐφε-
» ξῆς φησι. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, αὐτίκα ἢν ἐπιφαίνηται ἀρχομένου
» μὲν, βραχύνει. ἢν δὲ ὕστερον ἐπιφαίνεται, μηκύνει. διηγησάμεθα δ᾽ ἐπὶ πλεῖστον ἐν τῷ πρώτῳ γράμματι περί
τε τῶν ἐπιφαινομένων τούτων σημείων. ἃ δὴ τὴν τάξιν ἐνδείκνυται τῆς νόσου, καὶ ὅπῃ διαφέρει τῶν κρι-
σίμων ὀνομαζομένων σημείων τε καὶ συμπτωμάτων. εἴπερ οὖν ἐκείνων μνημονεύεις ἐλπίζω σε ῥᾳδίως ποιήσειν
ἐν τῷδε τῷ λόγῳ προγνωστικόν τε καὶ διαγνωστικὸν ἀρίστης κρίσεως. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι, στοχασμῷ τινὶ τεχνι-
κῷ προγινώσκονται. τὴν δ᾽ ἀρίστην κρίσιν ἣν δὴ καὶ μόνην ἁπλῶς ὀνομάζεσθαι κρίσιν ἔφαμεν. οὐδὲ στοχασ-

κῶς αὖθις, ἀλλὰ βεβαίως προγνώσκοι. πάντα γὰρ ἤδη τῶν τοιούτων νοσημάτων ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς, ἀκίνδυνα φαί-
νεται τὰ σημεῖα. τελέως μὲν οὖν ὄντα τοιαῦτα, κατὰ τὴν πρώτην τετράδα τὴν κρίσιν ἐπαγγέλλεται. καθό-
» τι καὶ Ἱπποκράτης ἐδίδαξεν ἐν τῷ προγνωστικῷ λέγων ὧδε. οἵ τε εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν, καὶ ἐπὶ σημείων
» ἀσφαλεστάτων γινόμενοι, τεταρταῖοι παύονται, ἢ πρόσθεν. οὐ γὰρ ἐνδέχεται πυρετὸν οὔτε τὸν ἀσφαλέστατα
πάντα κεκτημένον, οὔτε τὸν ὀλεθριώτατα μὴ οὐ κατὰ τὴν πρώτην τετράδα. τὸν μὲν, λυθῆναι. τὸν δὲ, ἀπο-
κτεῖναι. καθάπερ εἰ καὶ μικρὸν ἀποχωρήσειεν. ὁ μὲν, ἀπὸ τῶν ἐσχάτως ὀλεθρίων. ὁ δ' ἀπὸ τῶν ἄκρως σωτηρί-
ων, οὐκ ἐνδέχεται τοὺς πυρετοὺς τούτους ἐξωτέρω προβῆναι τῆς ἑβδόμης ἡμέρας. τὸ δὲ, εἴτε σφοδρὰ καὶ ἀγω-
νιστικὴ γενήσεται κρίσις, εἴτε μετρία, εἴτ' οὐδ' ὅλως κρίσις, ἀλλὰ λύσις ἁπλῶς, οὐκέτ' ἐκ τῶν ὀλεθρίων τε καὶ
σωτηρίων σημείων, ἀλλ' ἐξ ἄλλων προγινώσκεται. δύο δ' ἐστὶ καὶ τούτων τὰ γένη, μέγεθός τε καὶ κίνησις νοσήμα-
10 τος. ἐν οἷς πρώτοις εὐθὺς ἀκριβῶς χρὴ γεγυμνάσθαι, καὶ διακρίνειν αὐτὰ δύνασθαι ῥᾳδίως, ἤθους τε καὶ
ἰδέας νοσήματος. ἀλλὰ τὴν μὲν ἰδέαν ὡς χρὴ διαγινώσκειν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων εἴρηται.
τριταῖος γὰρ, καὶ ἀμφημερινὸς, καὶ τεταρταῖος, καὶ ἡμιτριταῖος, καὶ πλευρῖτις, καὶ περιπνευμονία,
καὶ φρενῖτις εἴδη νοσημάτων εἰσίν. εἰ δ' εὐήθης, ἢ κακοήθης, ἐκ τῶν ἑπομένων αὐτοῖς συμπτωμάτων ἡ διάγνω-
σις. ἃ διεξῆλθεν ἅπαντα σχεδὸν Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ. τούτοις δὲ συγκαταριθμεῖν χρὴ, καὶ τὰ τῆς
ἀπεψίας τε καὶ τῆς πέψεως σημεῖα. μέγεθος δὲ καὶ κίνησιν νοσήματος ἕτερα τούτων ἐστίν. βληχροὶ γοῦν ἐνίοτε
καὶ μικροὶ πυρετοὶ, κακοήθεις εἰσὶ σφόδρα, καὶ ἄλλοι θερμοὶ καὶ περικαεῖς, ὡς ἄσην τε ἅμα καὶ καῦμα, καὶ
δίψος ἀφόρητον ἐπιφέρειν, ὅμως οὐδὲν ἔχουσιν ἐνίοτε κινδυνῶδες. εἴρηται δὲ καὶ πρόσθεν, ὡς εἴτε σφοδρότη-
τά τις, εἴτε μέγεθος ὀνομάζει νοσήματος, οὐ διοίσει. τούτων δὲ ἁπάντων ἡ κίνησις διαφέρει, καὶ διαγινώσκεται
τῷ χρόνῳ τῶν μερῶν τοῦ παροξυσμοῦ. τεττάρων γὰρ ἐν ἑκάστῳ παροξυσμῷ μορίων ὑπαρχόντων, ἀρχῆς τε
20 καὶ ἀναβάσεως, καὶ ἀκμῆς, καὶ παρακμῆς, ἤτοι ταχέως τις ἅπαντα ταῦτα διεξέρχεται πυρετὸς, ἢ βραδέ-
ως, ἢ τινὰ μὲν αὐτῶν, θᾶττον. τινὰ δὲ, βραδύτερον. εἰ μὲν οὖν ἅπαντα ταχέως διανύοι, πρόδηλον ὡς ἐπὶ τὴν κρί-
σιν ἐπείγεται, καὶ πάντως ἐστὶ διαλείπων οὗτος. οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸν πάντα ταχὺ διεξιόντα, μένειν ἔτι συνε-
χῆ. καθάπερ οὐδὲ εἰ μηκύνει κατὰ πάντα τὰ μόρια διαλείπειν ἂν ἔτι δύναιτο. δῆλον δὲ ὡς τὸν μὲν εἰς ἀπυρε-
ξίαν παυόμενον, ὀνομάζω διαλείποντα. τοῦ δὲ συνεχοῦς πυρετοῦ, πάντως μὲν ἕν γέ τι μεμήκυνται μόριον, ἔστι
δ' ὅτε καὶ δύο, καὶ τρία, καὶ σύμπαντα. τοῦ μὲν ἰδίως ὀνομαζομένου πυρετοῦ συνόχου, πολυχρόνιος ἡ ἀκμή.
μᾶλλον δ' ἀκμὴ πᾶς ἐστὶν ὁ τοιοῦτος πυρετός. τοῦ δὲ μὴ συνόχου μὲν, οὐ μὴν εἰς ἀπυρεξίαν γε παυομένου, πολυ-
χρονιωτέρας μὲν τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἀκμῆς γινομένης, ὀξεῖα ἡ κίνησις. ὀλιγοχρονιωτέρας δὲ, βραδεῖα. διω-
ρισμένης οὖν ἰδέας νοσήματος, καὶ μεγέθους, καὶ κινήσεως, καὶ ἤθους. καὶ τῆς μὲν ἰδέας ἐκ τῶν οἰκείων
30 συμπτωμάτων γνωριζομένης. τοῦ δὲ μεγέθους, ἐκ τοῦ κατὰ ταῦτα πηλίκου. τῆς δὲ κινήσεως, ἐκ τοῦ χρόνου τῶν
τοῦ παροξυσμοῦ μορίων. τοῦ δὲ ἤθους, ἐκ τῶν ἐπιγινομένων συμπτωμάτων. προσλαμβανομένων δὲ τούτοις, ὥ-
ρας τε καὶ χώρας, καὶ φύσεως, καὶ τῶν ὁμοίων. ὅτι μὲν σωθήσεταί τις, ἢ τεθνήξεται πρὸς τρία ταῦτα ἀ-
ποβλέπων ἐξευρήσεις, ἰδέαν, ἦθος καὶ μέγεθος. μάλιστα δ' ἐν τούτοις προσέχειν τῷ ἤθει τὸν νοῦν. ὅτι δὲ κριθή-
σεται ἢ μὴ, πρῶτον μὲν, ἐκ τῆς κινήσεώς τε καὶ τοῦ μεγέθους. ἔπειτα δ' ἐκ τῆς ἰδέας. εἶτ' ἐκ τῆς κατὰ τὰς ὥ-
ρας τε καὶ τὰς τοιαύτης συστοιχίας. ἐκ μέντοι τῶν ἐπιγινομένων οὐχ ἁπάντων, ἀλλ' ὅσα μικρῷ πρόσθεν εἶπον
ἀρχομέναις ἤδη ταῖς κρίσεσι συνεισβάλλειν, ἢ βραχύ τι φθάνειν αὐταῖς, ἅπερ δὴ καὶ κρίσιμα σημεῖα καλοῦ-
μεν ἰδίως. τριχῆ γὰρ τῶν ἐπιγινομένων νενεμημένων, εἴς τε τὰ δηλοῦν τὸ ἦθος πεφυκότα, καὶ τὰ τὴν μέλλουσαν
ἔσεσθαι κρίσιν ὑπόγυιον, ἔτι τε πρὸς τούτοις, ὅσα μὴ μόνον ὡς σημεῖα κρίσεως, ἀλλὰ καὶ ὡς αἴτια τιθέμεθα.
τὸ μὲν πρῶτον, ἐκ τῶν εἰρημένων γένος ἁπλοῦν ἐστίν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν, ἐστὶ μοχθηρά. τὰ δὲ, χρηστὰ τετύχη-
40 κεν ὄντα διὰ παντός. τὸ δὲ δεύτερον τε καὶ τρίτον, οὐκ ἀεὶ ταὐτὸν, οὔτε δηλοῦν, οὔτε ποιεῖν πέφυκεν. ἀλλὰ τοῖς
τῆς νόσου καιροῖς ὑπαλλάττεται. λέλεκται δ' ἤδη πλεῖστον ὑπὲρ ἁπάντων τούτων ἐν τῷ πρώτῳ γράμμα-
τι. σαφηνείας γοῦν ἕνεκα προκεχειρίσθω τις ἀρξάμενος ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἐναργέστατα σωτηρίας ἔ-
χων σημεῖα. πάντως μὲν γὰρ τούτῳ κατὰ τὴν πρώτην τετράδα λυθήσεται τὸ νόσημα. πότερον δὲ κριθὲν, ἢ
λυθὲν, μεγέθει τε καὶ σμικρότητι διορίζεται. τὰ μὲν γὰρ μεγάλα, κρίνεται πάντως. ὅσα δὲ σμικρὰ, λύεται
μόνον. ἡ δ' ἡμέρα τῆς κρίσεως, ἐκ τῆς κινήσεως εὑρεθήσεται. συνόχου μὲν γὰρ ὄντος τοῦ πυρετοῦ καὶ μηδενὸς
πλημμεληθέντος, ἀεὶ χρὴ τούτου μεμνῆσθαι, κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐλπίζειν ἔσεσθαι τὴν κρίσιν. εἰ δὲ
συνεχὴς εἴη, τό τε μέγεθος ὁρᾶν χρὴ καὶ τὴν κίνησιν. ἐνδέχεται γὰρ κατὰ τὴν τρίτην, ἢ πέμπτην ἡμέραν, γε-
νέσθαι τὴν κρίσιν. κατὰ μὲν τὴν τρίτην, μεγάλου τε τοῦ νοσήματος ὄντος, καὶ ταχέως κινουμένου. κατὰ δὲ τὴν
πέμπτην, εἰ μὴ πάνυ μέγα, μὴ δὲ ταχέως κινοῖτο. χρὴ γὰρ τὴν κρίσιν συνδραμεῖν τῷ παροξυσμῷ. καὶ οὕτω
σπάνιόν ἐστι τὸ κατὰ τὴν κούφην κριθῆναι, ὥστε Ἀρχιγένης μὲν, δὶς ἔοικεν αὐτὸ παρ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον ἑω-
50 ρακέναι. ἐγὼ δὲ, μέχρι τοῦ νῦν ἅπαξ. καὶ τοῦτο αἴτιον ἐστὶν, ὡς κἀν τοῖς περὶ κρισίμων ἡμερῶν εἴρηται, τοῦ τὴν
κρίσιν πολλάκις ἐκ τῆς τετάρτης εἰς τὴν τρίτην τε καὶ εἰς τὴν πέμπτην μεθίστασθαι. τὸ μὲν γὰρ οὕτως τα-
χέως κρινόμενον νόσημα, πάντως κάτοξυ. τοῖς κατόξεσι δὲ πᾶσιν, ἤτοι συνόχους ἔχειν πάντως ἀνάγκη τοὺς πυρε-
τοὺς, ἢ συνεχεῖς μὲν, ἀλλὰ διὰ τρίτης παροξυνομένους. οἱ μὲν δὴ σύνοχοι σπανιώτεροί τε εἰσὶ, καὶ μηδενὸς πλημ-
μεληθέντος ἐν τῇ τετάρτῃ κρίνονται τῆς φύσεως ταῖς οἰκείαις περιόδοις τὴν κρίσιν ἀφικνουμένης. ἔστι δὲ καὶ
αὐτὸ τοῦτο τὸ μηδὲν πλημμεληθῆναι σπάνιον. οἱ δὲ συνεχεῖς, ἐν τοῖς παροξυσμοῖς κρινόμενοι, τῇ τρίτῃ τῶν
ἡμερῶν εὐλόγως, ἢ τῇ πέμπτῃ λύονται. εἰ γὰρ καὶ τῇ τετάρτῃ κριθεῖεν ποτὲ τῷ λόγῳ τοῦ κατὰ τὴν τρίτην
ἡμέραν παροξυσμοῦ τοῦτο πάσχουσιν. ὁ γὰρ περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν, εἰ τύχοι, τῆς τρίτης ἡμέρας εἰσβαλὼν
παροξυσμὸς, ἤτοι διὰ τρίτης νυκτὸς, ἢ διὰ τετάρτης ἡμέρας ἐπιφέρει τὴν κρίσιν. ὅταν οὖν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν

ἡμερῶν, αὖθις γὰρ ῥητέον ταῦτα, θεασάμενός τι πέψεως ἐναργὲς γνώρισμα, πάντων δὲ δηλονότι τῶν ἄλ-
λων σημείων ἀκινδύνων ὑπαρχόντων, εἰδείης μὲν ἤδη βεβαίως ὅτι περὶ τὴν πρώτην τετράδα τὴν λύσιν ἀνάγκη
γενέσθαι τῷ νοσήματι. θεασάμενος δὲ τὸ μέγεθος αὐτοῦ, προσεπιμάθοις ὅτι καὶ μετὰ κρίσεως. ἐκ γοῦν τῆς κινή-
σεως χρήσει τοῦ νοσήματος, ἢ τὴν τρίτην, ἢ τὴν τετάρτην, ἢ τὴν πέμπτην ἐλπίζειν. εἰ μὲν πάνυ ταχέως κινοῖ-
το, τὴν τρίτην. εἰ δὲ βραδύτερόν πως, τὴν πέμπτην. εἰ δὲ συνεχὴς ὁ πυρετὸς εἴη, τὴν τετάρτην. συνεπιλαμβάνε-
ται δὲ, τῷ μὲν τάχει τῆς κινήσεως τό τε μέγεθος τοῦ νοσήματος, καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους, καὶ ἡ ἡλικία, καὶ ἡ χώρα,
καὶ τὰ ἄλλα ὅσα πολλάκις εἴρηται πικρόχολα τὴν φύσιν ὑπάρχειν. τῇ δὲ βραδυτῆτι, τἀναντία. θέρους μὲν
γὰρ νεανίσκος φύσει θερμότερος ἐξ ἐνδείας, καὶ πόνου, ἐδεσμάτων τε καὶ ποτῶν χολωδῶν συνεπιλήψεται
τῇ τρίτῃ κρίσει. καὶ μᾶλλον εἰ αὐχμώδης ἱκανῶς ἥτε προγεγενημένη κατάστασις εἴη, καὶ ἡ νῦν ἐνεστῶσα,
10 καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ νοσεῖ φύσει θερμόν. εἰ δὲ καὶ τριταῖαι κρίσεις ἐπιδεδημηκυῖαι τηνικαῦτα εἶεν, ἔτι βεβαιό-
τερος ὁ στοχασμός. εἰ μέντοι τἀναντία πάντα συνέλθοι, βραδυτέρα μὲν ἡ κίνησις τοῦ νοσήματος, οὐ πάνυ δέ τι
τὸ μέγεθος ἀξιόλογον, ἡ δὲ ὥρα χειμών, ὁ δὲ νοσῶν, ἤτοι φύσει φλεγματωδέστερος, ἢ παρακμάζων, εἰς τὸν τῆς
πέμπτης ἡμέρας παροξυσμὸν, ἐλπίζειν ἀφίξεσθαι τὴν κρίσιν. ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ καὶ τὸ χωρίον ὑγρὸν εἴη καὶ ψυ-
χρὸν, ἥτε παροῦσα κατάστασις ὁμοία, καὶ αἱ κρίσεις ἐπιδεδημηκυῖαι πεμπταῖαι, καὶ τἄλλα δὲ τὰ τούτοις ἀνά-
λογα. ἀργία τε καὶ πλησμονὴ, καὶ φλεγματώδη τὰ προεδηδεσμένα σιτία χρόνῳ πλείονι. πάλιν οὖν ἕτερος
ἄρρωστος ὑποκείσθω μήπω μὲν μηδὲν ἔχων ἐναργὲς πέψεως σημεῖον, μήτ' ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν. μήτ'
ἐν τῇ δευτέρᾳ. μὴ μέντοι κινδυνῶδες, ἀλλὰ παντοίως ἀκίνδυνα πάντως. σωθήσεται μὲν δηλονότι καὶ οὗτος,
ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ πρώτῃ τετράδι τελέως ἀπαλλαγήσεται. προσέχειν οὖν αὖ δεήσει τὸν νοῦν ἐπιμελῶς εἴ τι πέψε-
ως ἐναργοῦς ἐπιδείξει σημεῖον. εἰ γὰρ τοῦτο γένοιτο, κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀνάγκη λυθῆναι τὸ νόσημα,
20 μηδενὸς ἐν τῷ μεταξὺ πλημμεληθέντος. εἰ δὲ μετὰ κρίσεως, ἢ μὴ, τῷ μεγέθει τοῦ νοσήματος διορίζεσθαι. πρό-
δηλον γὰρ ὡς εἴπερ μέγα, πάντως μετὰ κρίσεως. εἰ δὲ καὶ κινούμενον ὀξέως, ἔτι δὴ καὶ μᾶλλον. ὥστε κἂν ἁμαρ-
τηθῇ τι μὴ πάνυ μέγα περὶ τὸν κάμνοντα, πάντως μετὰ κρίσεως καὶ οὕτως ἐλπίζειν ἑβδομαίαν ἀπαντήσε-
σθαι κρίσιν. εἰ μέντοι μὴ πάνυ ταχέως κινοῖτο, πλημμεληθείη δέ τι μεταξὺ περὶ τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὴν ἐνά-
την ἡμέραν ἡ κρίσις μεταπίπτειν ὀφείλει. πάλιν οὖν ἕτερος ἄρρωστος ὑποκείσθω τῶν ἀκινδύνως ἐχόντων
ἐπὶ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας πρῶτον ἐναργὲς ἴσχων τι πέψεως σημεῖον. οὗτος εἰ μὲν μέγα τὸ νόσημα καὶ ταχέως
εἴη κινούμενον, ἑνδεκαταῖος μᾶλλον, ἢ τεσσαρεσκαιδεκαταῖος κριθήσεται. μικροτέρου δ' ὄντος, ἢ μὴ πάνυ τα-
χέως κινουμένου, τεσσαρεσκαιδεκαταῖος μᾶλλον ἢ ἑνδεκαταῖος. ἐπιδιορίζεσθαι δὲ δεῖ τοῖς ἄλλοις, εἰ μὲν καὶ
νέος εἴη, καὶ φύσει χολώδης, καὶ θέρος, καὶ ἐν χωρίῳ φύσει θερμῷ, καὶ τά τε τοῦ πρόσθεν βίου, καὶ τὰ τῆς
παρούσης καταστάσεως ἐπὶ τὸ θερμότερον ἅπαντα ῥέποι, πάντως ἐπὶ τῆς ἑνδεκάτης ἡμέρας κριθήσεται
30 οὗτος, καθάπερ εἰ καὶ τἀναντία τῶν εἰρημένων ἅπαντα ὑπάρχει τῷ νοσοῦντι κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην.
εἰ δὲ τινὰ μὲν εἴη. τινὰ δὲ μὴ, πλημμεληθέντος δέ τινος ἐν τῷ μεταξὺ, κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν οὐκ ἐνδέχε-
ται κριθῆναι τὸ νόσημα. πολλάκις δὲ, οὐδὲ κατὰ τὴν .ιδ΄. ὅταν ᾖ μεῖζον τὸ ἁμαρτηθέν. εἰ μέντοι μηδὲν ἁμαρτη-
θείη μικτὰ δ' εἴη τὰ συμπτώματα. γεγυμνασμένου τε καὶ ὀξέος ἐν τῷδε χρεία τοῦ ἰατροῦ πρὸς τὸ διακρῖναι τὰ
μείζονα τὴν δύναμιν ἔχοντα σημεῖα, καὶ τῇ κατ' αὐτὰ προδηλουμένῃ κρίσει, πιστεῦσαι μᾶλλον, ἐπὶ τῶν οὕ-
τως ἀμφιβόλων προγνώσεων. εἰ δὲ καὶ μὴ κατὰ τὴν .ζ΄. αὐτὴν, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἄλλας γε τὰς μεταξὺ τῆς
ἑβδόμης τε καὶ τῆς .ια΄. ἔνεστιν ἀκριβῶς ἐξευρεῖν τὸ γενησόμενον. εἰ γὰρ ἤτοι τὸ μέγεθος, ἢ τὸ τάχος τῆς τοῦ νο-
σήματος κινήσεως ἐπιταθείη κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας, ἀξιόλογός τε προσθήκη γίγνοιτο, τοῖς τῆς πέψεως ση-
μείοις, ἑνδεκαταῖος ὁ τοιοῦτος ἄρρωστος κριθήσεται, καθάπερ εἰ καὶ τοὐναντίον τεσσαρεσκαιδεκαταῖος. ὑπο-
κείσθω τοίνυν πάλιν ἄρρωστος ἐν ἀκινδύνῳ νοσήματι. κατὰ τὰς προτέρας ἡμέρας ἀργοτέραν τε τὴν κίνη-
40 σιν ἔχων τοῦ πυρετοῦ, καὶ μηδὲ διακαῶς πάνυ πυρέττων, ἀλλὰ καὶ σὺν τοῖς τῆς ἀπεψίας σημείοις. ὅτι μὲν ἐν-
τὸς τῆς .ιδ΄. ὁ τοιοῦτος οὐκ ἂν ἀπαλλαγείη τοῦ νοσήματος, ἤδη δῆλον. εἴτε δὲ κατ' αὐτὴν ἐκείνην εἴτε καὶ πορρω-
τέρω, τοῖς καιροῖς τῆς ὅλης νόσου διορίζεσθαι. τὰ μὲν γὰρ τῆς ἀρχῆς σημεῖα, μέχρι πολλοῦ παραμένοντα,
χρόνιον εἶναι δηλώσουσι τὸ νόσημα. τὰ δὲ τῆς ἀναβάσεως εἰ κατὰ τὴν .δ΄. ἢ τὴν .ζ. φανείη, περὶ τὴν .ιδ΄. ἐλπί-
ζειν τι. διορισθήσεται δὲ ἐπὶ τῆς .ια΄. εἰ γὰρ ἅμα τὰ τρία τάδε συνδράμοι κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν, ἥτε τῆς
κινήσεως ὀξύτης, ἱκανὴν αὔξησιν εἰληφυῖα, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πυρετοῦ, καὶ προσέτι πέψεως ἐναργὲς γνώ-
ρισμα κατὰ τὴν .ιδ΄. ἡ κρίσις. ἔτι δὲ δὴ μᾶλλον εἰ καὶ τὰ τῆς ὥρας τε καὶ τὰ τῆς ἡλικίας, καὶ τὰ τῆς φύ-
σεως τοῦ νοσοῦντος, ὅσα τ' ἄλλα τούτοις ἀνάλογον εἰς τάχος κρίσεως συντελεῖ. μόνου δὲ τοῦ τῆς πέψεως ἐναργοῦς
σημείου, κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἡμέραν γινομένου, μὴ μέντοι μήτε τοῦ μεγέθους τοῦ νοσήματος, μήτε τοῦ τάχους
τῆς κινήσεως κατεπείγοντος, οὐκ ἂν ἐν τῇ .ιδ΄. κριθείη. ἀλλ' εἰ μὲν καὶ τὰ τῆς ὥρας καὶ τὰ τῆς ἡλικίας τοῦ κά-
50 μνοντος, ὅσα τ' ἄλλα τούτοις ἐστὶ σύστοιχα πρὸς τὸ ψυχρότερον ῥέποι, μή ποτε τῆς .κ΄. ἐλπίζειν ἔσεσθαι τὴν λύ-
σιν τοῦ νοσήματος. εἰ δὲ μικτά πως εἴη, καὶ ἡ .ιδ΄. τὰ σημεῖα τῆς πέψεως ἀξιολόγως αὐξήσειε, κατὰ τὴν ἑπτα-
καιδεκάτην ἡ κρίσις ἀπαντήσεται. εἰ δὲ μήτ' ἐπὶ τῆς .ιδ΄. νεωτερισθείη μηδὲν, ἀκριβῶς πάνυ προσέχειν τὸν νοῦν
τοῖς ἐπὶ τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἐσομένοις. πιστότατον γὰρ ἔσται τὸ κατ' αὐτὴν φανὲν σημεῖον, εἰ καὶ πάνυ σμι-
κρὸν εἴη, καὶ προδηλώσει τὴν ἐπὶ τῆς .κ΄. ἡμέρας ἐσομένην κρίσιν. ὅτι δὲ αἱ τοιαῦται σύμπασαι κρίσεις
ἃς ἐξηριθμησάμεθα, πασῶν εἰσιν ἄρισται, τουτέστιν ἀκίνδυνοί τε καὶ τέλειαι. καὶ ἀσφαλὲς, εἰ τοῖς ἐξ ἀρχῆς
εἰρημένοις ἅπασιν ἠκολούθησέ τις, οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως ἔτι προσδεῖ. ὅταν γὰρ ἐπί τε σημείων ἀγαθῶν γίγνων-
ται, καὶ πέψεως ἀκριβοῦς ἀρίστας ἀναγκαῖον ὑπάρχειν αὐτάς. ὅπου γε καὶ ὁ πεπασμὸς μόνος, ταχυτῆτα κρί-
σεως καὶ ἀσφάλειαν ὑγείας σημαίνει. οὐδὲ γὰρ ἐπινοῆσαι δυνατὸν ἔστ' ἀκριβεῖ πέψει νοσήματα ἀπαντῆσαί πο-

τε κρίσιν, οὐκ ἀγαθήν. ἀκριβὴς δὲ πάλιν ἐν ταῖς ἀκμαῖς γίνεται. καὶ διὰ τοῦτο ἀπ᾽ ἀρχῆς εὐθὺς ὑφ᾽ ἡμῶν
παρῄνητο μηδὲν οὕτως ἀσκεῖν προγινώσκειν, ὡς τὴν ἀκμὴν τοῦ νοσήματος. εἰ γὰρ καὶ τὸ σχῆμα τῆς διαίτης ὡς
πρὸς ἐκείνην συντάττεται, καὶ κρίσις ἀρίστη κατ᾽ ἐκείνην γίνεται, καὶ πασῶν ἐστι τῶν κρίσεων αὕτη καιρῶν,
εἰ δ᾽ ἡ ἐγγυτέρω ταύτης, ἀεὶ τῆς πορρωτέρω βελτίων, οὐδὲν οὕτως ἀσκεῖν χρὴ τὸν ἰατρὸν, ὡς προγινώσκειν ἀκμήν,
ἔστω γὰρ ἐπὶ τῆς ιδ΄. ἡμέρας, ἐλπίζεσθαί σοι τὴν ἀκμήν, ἤτοι δὲ διὰ μέγεθος τοῦ νοσήματος, ἢ διὰ τὸ τῆς κι-
νήσεως τάχος, ἢ καὶ δι᾽ ἄλλον τινὰ ἔξωθεν ἐρεθισμὸν, ἐπὶ τὴν ια΄. εἰσβάλλειν τὴν κρίσιν. οὐκέτ᾽ οὐδὲ τελείαν αὐ-
τὴν, οὐδ᾽ ὅλως ἀγαθὴν ἐλπίσαι δυνατόν. ἀλλ᾽ ἐν παντὶ δέει κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀνάγκη εἶναι, καὶ μάλιστα
εἰ καὶ μὴ παντάπασιν ἀκίνδυνον ὑπάρχει τὸ νόσημα, σωτηρίου μέντοι φαινομένου. τὸ γοῦν ἤτοι μετὰ χαλε-
πῶν γενέσθαι συμπτωμάτων τὴν κρίσιν, ἢ μὴ τελείαν, ἢ πάντως ὑποτροπιάσειν ἀναγκαῖον ἀποβαίνειν. οὕτως
10 ἄρα μεγίστη τις δύναμις, ἐν τοῖς πεπασμοῖς ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ ἐν ταῖς ἀκμαῖς. καὶ γὰρ οὖν καὶ εἴ τινα κα-
τὰ ταύτας οὐκ ἐκρίθη νοσήματα, κριθῆναι τούτοις ἐπὶ τῶν παρακμῶν, ἀμήχανον. ὅσα γὰρ ἂν ἅπαξ ὑπερ-
βῇ τὸν τῆς ἀκμῆς καιρὸν ἄκριτα μείναντα, κατὰ βραχὺ ταῦτα λύεται. καὶ μὴν δὴ καὶ κίνδυνος ἔτι θανά-
του μετὰ τὸν τῆς ἀκμῆς καιρὸν, οὐδείς ἐστιν, ἐμοὶ γοῦν κριτῇ. καίτοι δοκοῦσί τινες, ἑωρᾶσθαι τεθνεῶτες ἐν ταῖς
παρακμαῖς. ἀλλ᾽ εἴτε τῇ πείρᾳ χρὴ κρίνειν, εἴτε τῷ λόγῳ, κατ᾽ ἄλλο τι τούτους ἀποθανόντας οἶδα, καὶ οὐ κατ᾽
αὐτὸ τὸ νόσημα. πάντες γοῦν ἐφ᾽ ἁμαρτήμασιν ἀπώλοντο, μάλιστα μὲν τοῖς ἑαυτῶν. ἐνίοτε δὲ, καὶ τοῖς τῶν ἰα-
τρῶν. οὕτω μὲν ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ τὸ μηδένα κατὰ τὰς παρακμὰς ἀποθανεῖν, δι᾽ αὐτὸ τὸ νόσημα. ταύτης δ᾽ ἔτι
πολὺ μᾶλλον ὁ λόγος. οὐ γὰρ ἐγχωρεῖ πεφθέντων τῶν νοσερῶν αἰτίων, οὐδὲ τῆς φύσεως ἐπικρατούσης, ἔτι ἀπολέ-
σθαι τὸν ἄνθρωπον, ἄν γε θεραπεύηται καλῶς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. ὅπου γὰρ διήνεγκέ τε καὶ ἀπεμαχέσατο, καὶ
ἀντήρκεσε τῷ σφοδροτάτῳ τῆς νόσου, καὶ κατηγωνίσατο τὰ λυποῦντα, τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ πεπασμὸς, οὐκ ἐνδέ-
20 χεται ταύτην οὐκέτι νικηθῆναι. καὶ μὴν εἴπερ ἀήττητος ἡ φύσις τοῦ νοσήματος εἴη, κατ᾽ οὐδένα τρόπον ἐγχωρεῖ
θάνατον ἀπαντῆσαι. εἴ γε δὴ μὴ δι᾽ ἄλλο τι θάνατός ἐστι παρὰ τὴν παντελῆ τῆς φύσεως ἧτταν. διαρκούσης δὲ καὶ
κρατούσης καὶ νικώσης ἀνάγκη σώζεσθαι τὸ ζῶον. ἐκ πάντων οὖν ὁ λόγος ἀναγκάζει τοῦτ᾽ ἀσκεῖν μάλιστα, τῆς
νόσου προγινώσκειν τὸ μέρος, ὃ καλοῦσιν ἀκμήν. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ τοῦ τεθνήξεσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἢ μὴ τεθνήξεσθαι
πρόγνωσις, ἄνευ τοῦ προγνῶναι τὸν καιρὸν τῆς ἀκμῆς, οὐκ ἄν ποτε γένοιτο. τότε γὰρ πρῶτον ἀποθανεῖν ἀναγκαῖ-
ον, ὅταν ἡ δύναμις ὑπὸ τοῦ νοσήματος ἡττηθῇ. χρὴ δὲ εἴτε δύναμιν, εἴτε φύσιν εἴποιμι, ταὐτὸν ἀκούειν σε νῦν, καὶ
μὴν οὐκ ἐγχωρεῖ σε γνῶναι ποτὲ, πότερον πρῶτον ἡττηθήσεται, τοῦ μέλλοντος ἀδήλου παντάπασιν ὑπάρ-
χοντος. εἰ μὲν γὰρ ἐντὸς ἡμέρας μιᾶς ἡ κρίσις ἔσεσθαι μέλλει. φθάσει δηλονότι σωθεὶς ὁ νοσῶν, πρὶν τὴν δύνα-
μιν ὑπὸ τοῦ νοσήματος νικηθῆναι. εἰ δ᾽ οὐκ ἐνδέχεται πρὸ τῶν κ΄. ἡμερῶν, εἰ τύχοι, γενέσθαι τὴν ἀκμήν, ἐνδέ-
χεται φθάσαι καμεῖν ἐν τῷ χρόνῳ τὴν δύναμιν, ὥς τε τῶν ὁμοίων πάντων φαινομένων ἀρρώστων, ἐγχωρεῖ τὸν
30 μὲν σωθῆναι. τὸν δ᾽ ἀπολέσθαι διὰ τὸν καιρὸν τῆς μελλούσης ἀκμῆς. εἰ μὲν οὖν εἶχέ τις ἄλλον ἡμᾶς διδάξαι διο-
ρισμὸν εἰς τὸ διακρίνειν δύνασθαι τούς τ᾽ ἀπολεσθησομένους καὶ σωθησομένους, οὐδὲν ἂν ἴσως εἰς τοῦτο δεοίμε-
θα διαγινώσκειν ἀκμὴν μέλλουσαν. οὐ δ᾽ οὐκ ἐνδέχεται τῶν ὡσαύτως φαινομένων νόσων ὅς τίς ἐστιν ὁ σωθησό-
μενος ἢ τεθνηξόμενος ἑτέρως, ἢ ὡς ἐγὼ νῦν εἴρηκα, μεγίστη καὶ κατὰ τοῦτο χρεία τοῦ προγνῶναι τὴν ἀκμήν. Ἱπ-
» ποκράτης μὲν οὖν συντεκμαίρεσθαι φησὶ χρῆναι τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, καὶ
» πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος ἀπαυδήσει πρότερον καὶ ἀμ-
» βλυνεῖται. φαίνεται δὲ καὶ Διοκλῆς, καὶ Πλειστόνικος, καὶ Πραξαγόρας, καὶ Φιλότιμος, καὶ πάντες ἁπλῶς
εἰπεῖν οἱ δοκιμώτατοι τῶν ἰατρῶν, οὐδὲν ἐξευρίσκοντες ἄλλο βέλτιον εἰς διάγνωσιν τοῦ τεθνήξεσθαι τὸν ἄν-
θρωπον, ἢ σωθήσεσθαι. τοῖς δὲ πάντη τὰ καλὰ τῆς τέχνης λυμαινομένοις, οὔτ᾽ ἄλλο τι σοφώτερον ἐξεύρηται,
καὶ τοῦτ᾽ ἐσχάτως ἠμέληται. τίς γὰρ αὐτῶν ἢ μέγεθος νοσήματος, ἢ ῥώμην δυνάμεως ἀσκεῖ διαγινώσκειν, ἢ τὴν
40 μέλλουσαν ἀκμὴν προγινώσκειν; καὶ μὴν ἄνευ τῆς τῶν τριῶν τούτων ἀκριβοῦς διαγνώσεως, οὐκ ἐνδέχεται
περὶ σωτηρίας οὐδὲν ἐξευρεῖν, οὐ μᾶλλον ἢ εἰ φορτίον τις ἱκανὸς κομίζειν ἔσοιτο, χωρὶς τοῦ καὶ τὴν ῥώμην εἰδέ-
ναι τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ φορτίου, καὶ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ. ἀνάλογον γάρ ἐστιν ἡ μὲν δύναμις τῷ κατα-
στάζοντι. τὸ δὲ νόσημα, τῷ φορτίῳ. τὸ δὲ μῆκος, τοῦ χρόνου. τὸ μέχρι τῆς ἀκμῆς, τῷ μήκει τῆς ὁδοῦ. πῶς οὖν οἷόν τε
ἐστι γνῶναι περὶ τοῦ κάμνοντος, εἰ ἐξαρκέσει μὴ δὲ μίαν ἔχοντα πρόγνωσιν περὶ τῆς ἀκμῆς; ἐξ ἁπάντων
οὖν ὁ λόγος ἀναγκάζει μηδὲν οὕτως ἀσκεῖν, ὡς τῆς μελλούσης ἀκμῆς τὴν πρόγνωσιν. εἰ γὰρ καὶ διαιτῆσαι καλῶς
οὐκ ἐγχωρεῖ χωρὶς τοῦ ταύτην προγνῶναι, καὶ περὶ σωτηρίας τοῦ νοσοῦντος, ἢ περὶ θανάτου, καθ᾽ ἕτερον
τρόπον, οὐχ οἷόν τε σαφῶς ἐξευρεῖν. ἀλλ᾽ οὐδὲ περὶ κρίσεως εἴτε ὅλως, εἴτε μηδόλως ἔσται, καὶ γινομένη πη-
νίκα, καὶ ὁποία τις ἔσται χωρὶς τῆς κατὰ τὴν ἀκμὴν προγνώσεως, ἀδύνατον εἰδέναι. μέγιστον ἂν εἴη, καὶ πρῶ-
τον ἁπάντων τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ἀκμῆς μελλούσης ἀσκῆσαι πρόγνωσιν. ὅπως μὲν οὖν χρὴ τοῦτο ποιεῖν, ἔμ-
50 προσθεν εἴρηται. νυνὶ δ᾽ ὅπερ ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, ἀναληπτέον ὡς ἐκ τοῦ γνῶναι μέγεθος τοῦ νοσήματος, καὶ ἰσχὺν
δυνάμεως, καὶ ἀκμῆς καιρὸν εἴτε σωθήσεται προγνόντες ὁ κάμνων, εἴτε μὴ, δυναίμεθ᾽ ἂν οὕτω συλλογίζε-
σθαί τι περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου τῆς κρίσεως. εἰ μὲν γὰρ ἀκίνδυνον εὑρίσκοιτο τὸ νόσημα πάντη, καὶ μήτ᾽ ὀ-
ξύτης αὐτοῦ κατεπείγει, μήτε μέγεθος. ἀλλὰ μηδὲ πλημμεληθείη τι περὶ τὸν κάμνοντα, τὸν τῆς ἀκμῆς και-
ρὸν ἡ κρίσις ἀναμενεῖ. καὶ αὕτη μέν ἐστιν ἡ ἀρίστη κρίσις, ἤδη γὰρ πεπεμμένου τοῦ νοσήματος γίνεται. εἰ δέ γε ἤτοι
διὰ τὸ μέγεθος, ἢ τὸ τῆς κινήσεως τάχος, ἢ διά τινα ἄλλον ἐρεθισμὸν ἐντὸς τῆς ἀκμῆς ἀναγκασθείη τὸ νόσημα,
κριθῆναι, τοσοῦτον τῆς ἀρίστης κρίσεως ἡ νῦν ἔσται χείρων, ὅσον ἔφθασε τὴν ἀκμήν. εἰ δὲ μὴ διεξαρκέσαι δύ-
ναιτο μέχρι τῆς ἀκμῆς, ἀνάγκη μὲν ἀποθανεῖν ἐν τῷ τοιούτῳ νοσήματι τὸν ἄρρωστον, ἀλλ᾽ οὐ πάντως ἐγγὺς τῆς ἀκ-
μῆς. ἐνδέχεται γὰρ καὶ πολὺ θᾶττον αὐτῆς, καὶ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς ὅλης τῆς νόσου. κρίσις μὲν γὰρ ἤτοι κατὰ τὴν

ἀκμὴν, ἢ μικρὸν πρὸ αὐτῆς γίνεται. θάνατος δὲ ἐν τοῖς τρισὶ καιροῖς, ἀρχῇ, καὶ ἀναβάσει, καὶ ἀκμῇ. περὶ εἰδό-
νων δὲ ὄντων πραγμάτων ἵνα ὁ λόγος ᾖ σαφής, συγχωρησάτωσαν ἡμῖν οἱ σοφισταὶ, καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἴδιον ὄ-
νομα θέσθαι. κἂν εἰ μὴ συγχωροῖεν δὲ, μακρὰν χαίρειν αὐτοῖς εἰπόντες, οὐ γὰρ ἐκείνοις, ἀλλὰ τοῖς τὴν ἀλήθειαν
ἀσκοῦσιν ὁ λόγος ὁ δὲ σύγκειται, σκοπῶμεν οὕτως. εἰ μὲν δή τις ἀθρόως ἀπαλλαγῇ τῆς νόσου, πάντως μὲν τούτῳ
κένωσις ἀξιόλογος ἀπήντησε δι' ἐμέτων, ἢ γαστρὸς, ἢ ἱδρώτων, ἢ οὔρων, ἢ αἱμοῤῥαγίας ἐκ ῥινῶν, ἢ αἱμοῤῥοΐδων
ἐξ ἕδρας, ἢ καταμηνίων φορᾶς ἐπὶ γυναικῶν. ἀλλὰ καὶ παρωτίδες ἀπήλλαξαν οὐκ ὀλίγους ἐν καιρῷ τῷ
δέοντι φανεῖσαι, καὶ εἰς γόνατα, καὶ εἰς πόδας, καὶ εἰς ἄλλο τι καὶ ἄλλο τῶν ἀκύρων μορίων ἀπόσκημ-
μα. καὶ μὲν δὴ καὶ προηγεῖταί τε καὶ συνεδρεύει τούτοις ἅπασιν, οὐ σμικρὰ ταραχὴ κατὰ τὸ σῶμα τοῦ κά-
μνοντος, παραπαίουσί τε καὶ δυσπνοοῦσι καὶ ἀσώδεις εἰσὶ, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἔμπροσθεν εἴρηται πάσχουσιν. εἷς μὲν
10 δὴ τρόπος οὗτος λύσεως νοσημάτων, ὃν οὐχ ἡμεῖς μόνοι νῦν ἀξιοῦμεν ἕνεκα σαφοῦς διδασκαλίας ὀνομάζεσθαι
κρίσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ παλαιοὶ πάντες οὕτως ἐκάλουν. ἕτερος δὲ, τὰ μὲν ἄλλα τῷδε σύμπαντ' ἔχων τὰ αὐτά. μό-
νῳ δὲ διαφέρων, τῷ μὴ τελέως ἀπαλλάττειν τῆς νόσου. ὀνομάζεται δὲ καὶ οὗτος, ἐνίοτε μὲν ἁπλῶς κρίσις, ὥσ-
περ καὶ ὁ πρότερος. ἐνίοτε δὲ μετὰ προσθήκης, ἀτελὴς κρίσις, ἢ ἐλλιπὴς κρίσις. ὅσα δὲ κατὰ βραχὺ παύεται
νοσήματα, λύεσθαι μὲν ἐν τῷ παρόντι λεγέσθω. κρίνεσθαι δὲ, μὴ λεγέσθω. καίτοι γε ἴσμεν ὀνομαζομένην
ποτὲ καταχρωμένων, κρίσιν. ἀλλὰ νῦν ἐπὶ τρισὶ τοῖς εἰρημένοις ἴδιον ἑκάστῳ σαφηνείας ἕνεκεν ὄνομα, κείσθω.
κρίσις μὲν ἁπλῶς, ἡ ὀξύῤῥοπος τῆς νόσου λύσις. ἐλλιπὴς δὲ κρίσις, ἡ ὀξύῤῥοπος μείωσις. ἁπλῶς δὲ λύσις, ἡ ἐν χρό-
νῳ τε πλείονι, καὶ κατὰ μικρὸν γινομένη. ὥσπερ δὲ ταῖς κρίσεσιν ἐξ ἀνάγκης ἤτοι κένωσις ἀξιόλογος, ἢ πάν-
τως γ' ἀπόσκημμα μετά τινος ὀξείας γίνεται ταραχῆς, οὕτως ταῖς λύσεσιν, οὔτε σάλος οὐδεὶς, οὔτε κένωσις,
οὔτε ἀπόσκημμα συμπίπτει. τρεῖς μὲν δὴ τρόποι μεταβολῆς νοσημάτων οἵδε, μέλλοντος σωθήσεσθαι τοῦ κά-
20 μνοντος. τρεῖς δὲ ἄλλοι τούτοις ἀντίστροφοι, μέλλοντος τεθνήξεσθαι. ἢ γὰρ ἀθρόως ἀποθνήσκει τις, ἅμα ταραχῇ,
καὶ σάλῳ, καὶ τισὶν ἐκκρίσεσιν, ἢ ἀποσκήμμασιν ἀξιολόγοις. ἢ οὐκ ἀπέθανε μὲν, ἐπὶ τοῖς δὲ, χείρων δ' ἀπεδείχθη
μακρῷ. καλείσθω δὴ ταῦτα κοινῇ μὲν ἄμφω κρίσεις οὐκ ἀγαθαὶ, μηδὲν διαφέροντος, εἴθ' οὕτως, εἴτε κακὰς κρί-
σεις ὀνομάζομεν αὐτάς. ἰδίᾳ δ' ἑκατέρα. τελεία μὲν, ἡ προτέρα. ἐλλιπὴς δὲ, ἡ δευτέρα. τὸ δὲ τρίτον εἶδος τῆς κακῆς
μεταβολῆς τὸ κατὰ βραχὺ γινόμενον ἄχρι θανάτου, μαρασμὸς ὀνομαζέσθω. ταυτὶ μὲν οὖν τρία τρισὶν ἀντί-
κειται. τέταρτος δὲ τρόπος ἐστὶν, ὀξυῤῥόπου μεταβολῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἄνευ μεγάλων ἐκκρίσεων, ἢ ἀποσκημμά-
των, ὃν οὐδὲ κρίσιν ὀνομάζω. ὅτι μὲν οὖν ἕτερον εἴπομεν εἶναι τόνδε τὸν τρόπον ἐκείνων, οὓς ἅμα σάλῳ τέ τι-
νι, καὶ ταραχῇ, καὶ σὺν ἐκκρίσεσιν ἀξιολόγοις, ἢ ἀποσκήμμασιν ἐλέγομεν γίνεσθαι, πρόδηλον παντί. καὶ γὰρ
καὶ τὸ χωρὶς ἐκείνων τῶν συμπτωμάτων, ἃ πρόσθεν ὠνομάσαμεν κρίσιμα, καὶ τὸ χωρὶς ἐκκρίσεως, ἢ ἀποσκή-
ματος, ἕτερόν ἐστι τῷ σὺν ἐκείνοις. εἰ δὲ ὀρθῶς, ἢ μὴ, τῷδε τῷ τρόπῳ τοῦ θανάτου τὸ τῆς κρίσεως οὐκ ἐπιφέρομεν
30 ὄνομα, τοῦτ' ἤδη περὶ ὀνόματός ἐστιν, οὐ περὶ πράγματος ἀμφισβητεῖν. ἐγὼ μὲν γὰρ ἐδίδαξα τρόπους τέτταρας
ἀλλήλων διαφέροντας, καὶ τοὔνομά γε ἑκάστῳ σαφοῦς ἕνεκα διδασκαλίας ἠξίωσα θέσθαι διάφορον. εἰ δέ τις
ἔχει βέλτιον ἢ σαφέστερον ὀνομάζειν, οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιμι αὐτῷ τῆς κλήσεως. ἔστι δ' οὐκ ἐν τούτῳ τὸ διδά-
ξαι τι χρηστὸν, ἀλλ' ἐν τῷ καὶ διαγινώσκειν ἕκαστον τῶν τρόπων παρόντα, καὶ προγινώσκειν ἐσόμενον. οὐ μὴν οὐδ' εἰ
τὰς αἰτίας ἐγχειρήσαιμι λέγειν ἐφεξῆς ἑκάστου τῶν τρόπων. εἶτα τις ἀντειπὼν αὐταῖς, ὡς οὐκ ὀρθῶς ἐχούσαις,
οἴοιτο τοῖς τρόποις αὐτοῖς ἀντειρηκέναι, δεόντως ὑπολαμβάνει. τὸ μὲν γὰρ καὶ τοσούτους εἶναι τοὺς τρόπους, καθ'
οὓς ὑγιάζονταί τε καὶ ἀποθνήσκουσιν οἱ νοσοῦντες, ὀνομάζεσθαι τοῖς εἰρημένοις ὀνόμασι, καὶ διαγινώσκεσθαι πα-
ρόντας, ἢ καὶ μέλλοντας ἔσεσθαι προγινώσκεσθαι, ὃ χρήσιμόν ἐστιν αὐτὸ πρὸς τὰς ἰάσεις, καὶ προσήκει τοῖς μὲν
ὀνόμασι, συγχωρεῖν. τὰς διαγνώσεις δὲ, καὶ τὰς προγνώσεις, τῇ πείρᾳ βασανίζειν. εἰ δὲ καὶ πόθεν εὕροιμεν αὐ-
τὰς ἐπιχειρούντων ἡμῶν διδάσκειν, ἠσκηκώς τις ἀντιλογικὴν ἕξιν, οἵαν καὶ ὁ θαυμάσιος Ἀσκληπιάδης ἤσκη-
40 σεν, ἐμποδίζοι τε καὶ διακόπτοι τὸν λόγον. ἀναμιμνήσκειν χρὴ τοῦτον, ὡς οὐ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ διαβάλλει τοῦτο
πράττων, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ λόγον. οὔτε γὰρ ὡς οὐ γίνονταί τινες ἐξαίφνιδιοι ταραχαὶ περὶ τὸ τοῦ κάμνον-
τος σῶμα, δύναιτ' ἂν εἰπεῖν Ἀσκληπιάδης, οὔθ' ὡς ἀκολουθοῦσιν αὐταῖς ἐκκρίσεις ἀξιόλογοι πολλάκις, οὔθ' ὡς
οὐκ ἐγένετο μεγάλη μεταβολὴ τοῖς κάμνουσιν ἐπ' αὐταῖς, οὔθ' ὡς οὐ καλεῖται τὸ τοιοῦτον κρίσις. ἀλλ' ὅτι δια-
γωνιζομένης τῆς φύσεως τοῖς νοσεροῖς αἰτίοις οὐ γίνεται ταῦτα, τοῦτο πειρᾶται δεικνύναι. ληρῶν μὲν κἀν
τούτοις μακρὰ, καὶ διὰ τοὺς θαυμαστοὺς ὄγκους καὶ πόρους, οὓς ὑπέθετο, δι' οὓς οὔτε τὰς διοικούσας δυνάμεις
ἔγνω τοῦ ζώου, οὔθ' ὡς ἐπὶ σωτηρίᾳ πάντα ποιοῦσιν αἵδε, καὶ ὑγιαινόντων τε καὶ νοσούντων, οὔθ' ὡς αὗται κρί-
νουσι τὰς νόσους. ἀλλ' ὅμως ἔχων γέ τι φλυαρεῖν ἐν ἀλλήλοις αἰσθήσει πράγμασι, οὐδὲν μέντοι τῆς ἰατρικῆς
αὐτῆς ὁ τοιοῦτος ἅπτεται λῆρος, οὔτε γὰρ διαγινώσκειν ἡμᾶς τοὺς τρόπους τῶν κρίσεων, οὔτε προγινώσκειν, τὰ
σοφίσματα ταῦτα κωλύει. ληρήσει μὲν οὖν πολλὰ πολλάκις καὶ Ἀσκληπιάδης, καὶ πάντες ὅσοι μὴ γινώσκου-
50 σιν, ὡς αἱ φύσιες τῶν νούσων ἰητροί. προγνῶναι δὲ θανάτου τρόπον ἢ σωτηρίας, οὐδέποτε δυνήσονται. καίτοι
πῶς οὐκ αἰσχρὸν ὁμοίως τοῖς ἰδιώταις ἐκπεπλῆχθαι τὸν ἰατρὸν ἐνεστώσης κρίσεως, ὃν ἐχρῆν οὐ μόνον ὑπηργμέ-
νην ἤδη γνωρίζεσθαι, ἐς ὅτι τελευτήσειν μέλλει, ἀλλὰ καὶ προγινώσκειν ἐσομένην κρίσιν. καὶ μὴν οὐκ ἐξ ἄλ-
λων ἀρχῶν ἐγὼ ταῦτα σύμπαντα περὶ τῆς κρίσεως, οὔτε μέλλοντα προγινώσκειν, οὔτ' ἤδη παρόντα διαγινώ-
σκειν ἐξεῦρον, ἢ ὧν Ἱπποκράτης ὑπέθετο. καὶ γὰρ καὶ τὸ πέττεσθαι τὰ κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ μὴ πέττεσθαι, τοῖς
Ἱπποκρατείοις δόγμασιν, οὐ τοῖς Ἀσκληπιαδείοις. καὶ τὸ τὴν φύσιν ἔχειν δυνάμεις πολλὰς αἷς διοικεῖται τὸ ζῶ-
ον, ἔτι τῶν Ἱπποκράτους δογμάτων ἐστὶ, καὶ τούτου χωρὶς, οὐχ οἷόν τε τὴν ἐνεστῶσαν ἡμῖν θεωρίαν, ἐπιστή-
μῃ περιλαβεῖν. οὐ γὰρ εἰς ἀπείρους τὸν ἀριθμὸν ἀποβλέπειν χρὴ σημείων συνδρομὰς, ὡς ἐφ' ἑκάστης αὐτῶν ἰδίας
εὐπορήσαντα τηρήσεως, ἀλλὰ τὰ κατὰ μέρος πάντα πρὸς ἕνα τοῦτον ἀνάγειν σκοπὸν, ὑπὲρ οὗ τὸν λόγον ποιού-

μένος, ἢ ἀναγκάσθω ἐπιμνησθῆναι τῶν σοφιστῶν, ὅσοι σπουδάζουσιν οὐ μόνον οὐδὲν ἐξευρεῖν χρηστόν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
καλῶς εὑρημένοις λυμαίνεσθαι. καὶ μὴν ἄμεινόν γε ἦν ὅταν ἡμᾶς θεάσωνται, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ κριθή-
σεται τὸ νόσημα προγινώσκοντας, καὶ τὸν τρόπον τῆς κρίσεως προλέγοντας, καὶ παροῦσαν ἤδη διαγινώσκον-
τας εἰς ὅτι τελευτήσει, σπουδάζειν μαθεῖν τὴν θεωρίαν, ἐξ ἧς τὰ τοιαῦτα εὑρίσκεται, καὶ μὴ τοῖς ἰδιώταις
ὁμοίως ἐκπεπλῆχθαι, ποῖ ποτ' ἀποβήσεται τὸ παρὸν ἀγνοοῦντας. ἐγὼ γοῦν καὶ τῶν τοιούτων ἰατρῶν ἐπειρά-
θην οὐκ ὀλιγάκις, καὶ δὴ θαυμαζόντων μὲν τὴν πρόγνωσιν ἡμῶν ὅταν ἐπὶ τῶν ἀρρώστων εὐδοκιμοῦσαν θεά-
σωνται, καὶ σπουδαζόντων μαθεῖν, ἐπειδὰν δέ τις ἀρξάμενος αὐτοὺς διδάσκειν, περὶ πέψεώς τι διεξέρχηται
τῶν νοσημάτων, ἢ περὶ ῥώμης φύσεως, ἢ τῶν ἄλλων τινός, ὧν χωρὶς οὐχ οἷόν τε τὴν περὶ τὰς κρίσεις θεωρίαν
συστῆναι. καὶ πῶς μὲν πείσεις φασκόντων ὡς ἔστι τις φύσις. ἢ ὡς ἐπὶ σωτηρίᾳ πάντα πράττει τῶν ζώων, ἢ ὡς
10 ἐκείνης ἐκκρινούσης τὰ περιττώματα τῶν νόσων, ἀπαλλάττονται τινές. ἢ ὡς τὸ θερμόν ἐστιν ἐν τοῖς ζώοις τὸ δρα-
στικώτατον. ἢ ὡς ἐκ θερμοῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ, καὶ ὑγροῦ κέκραται τὰ σώματα; πρὸς οὓς αὖθις εἴωθα λέ-
γειν. ἤρξω μέν, ὦ οὗτος, ὡς μαθητής. ἀκούεις δέ, ὡς ἀντιλογικός. οὐ γὰρ ἀπόχρη σοι τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ὧν ἐθαύ-
μασας αὐτὸς ἐκμαθεῖν τὴν μέθοδον, ἀλλὰ τὰς ἀρχὰς κρίνειν ἐπιχειρεῖν αὐτῆς, οὐκ ἔθ' ὡς ἰατρὸς μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ
ὡς φυσικός. καίτοι γε ἄμεινον ἦν σοι καὶ περὶ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ἔμπαλιν κρίνειν. πολὺ γάρ ἐστιν οἶμαι βέλ-
τιον, ἔργα θαυμαστὰ ταῖς ἀρχαῖς ἐκείναις ἑπόμενα θεασάμενον, ἔχειν τινὰ πίστιν ἐκ τούτων ἤδη καὶ περὶ τῶν
ἀρχῶν αὐτῶν, ἀνάπαλιν γὰρ αἱ πίστεις τῶν τεχνῶν ἔχουσι ταῖς εὑρέσεσι. πιστεύονται μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἔργων.
εὑρίσκονται δ' ἐκ τῶν ἀρχῶν. ἐμοὶ μὲν οὖν ἐξευρεῖν ἔργον τι τεχνικόν, ἀμήχανόν ἐστι μὴ χρησαμένῳ ἀρχαῖς
ἀληθέσιν, ὥστ' ἀναγκαῖόν μοι τὴν φυσικὴν θεωρίαν ἐκμαθεῖν ἀκριβῶς, σοὶ δ' ἤδη τῶν ἔργων εὑρημέ-
νων τῆς τέχνης, ἀπόχρη μαθεῖν τὴν ὁδόν. ὥστ' εἴπερ οὐκ ἔχεις χρόνον ὡς φυσικὸς ἐκμαθεῖν ἅπαντα. τοσοῦτον
20 γοῦν σοι παρεχέτω λογίσασθαι. διότι μήτ' ἄλλη τίς ἐστιν ὁδὸς παρὰ ταύτην ἢ τοῦ μέλλοντός σε προγνωστικὸν
ἐργάσασθαι. μήτ' ἀναγκαῖον ἔτι σοι τὰς ἀρχὰς ἐπιστήμῃ περιλαβεῖν, ἀπολαύειν ἤδη δυναμένῳ τῶν, ἐκ τῆς
ἐπιστήμης. τῷ μὲν γὰρ πρῶτον τὰ τοιαῦτα ἐξευρεῖν ἐπιχειροῦντι, κίνδυνος ἦν, οὐ σμικρὸν ἀπολέσαι ματαί-
ως τὸν χρόνον. οὐδὲ γὰρ ἂν ἐξευρεῖν ἀληθὲς οὐδὲν ἐπὶ διεψευσμέναις ἀρχαῖς. σοὶ δὲ τοῦ μὲν ζητεῖν ἀπηλλαγμέ-
νῳ, τὰ δ' ἤδη καλῶς εὑρημένα μαθεῖν ὀρεγομένῳ, περιττόν ἐστι τὰς ἀρχὰς ἐπιστήμῃ περιλαμβάνειν. καὶ μάλιστα
εἰ μηδὲ χρόνον ἔχεις ἱκανὸν εἰς τοῦτο, μήτε προσεξευρεῖν τι τῶν λειπόντων ἐπιθυμεῖς, ἀλλ' ἀρκεῖ σοι μόνον ὀρ-
θῶς χρῆσθαι τοῖς εὑρημένοις, ὑποθέμενος οὖν τινὰ ζωτικὴν εἶναι δύναμιν, ἄσκησον αὐτῆς γνωρίζειν τὴν
ἐν ἀρρωστίᾳ τε καὶ ῥώμῃ διάθεσιν. ἐπειδὰν δὲ ταῦτ' ἀσκήσῃς, αὖθις ἄσκησόν μοι σαυτόν, ἐπὶ μέρους διαγινώσκειν
τὰς κατὰ τὸ μέγεθός τε καὶ τὸ ἦθος ἁπάντων τῶν νοσημάτων διαφοράς. εἶτ' ἐφεξῆς τούτων, ἀκμῆς μελλούσης πρόγνω-
σιν. ὅταν δ' ἤδη ταῦτα σύμπαντα ἐκμάθῃς, ἄσκησόν μοι σαυτόν, ἀκριβῶς στοχάζεσθαι πηλίκον νόσημα, πηλίκῃ
30 ῥώμῃ δυνάμεως, ἐν πόσῳ χρόνῳ διαρκεῖν ἱκανή. πολὺ δ' εἰς τοῦτο συντελέσει, καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἔργων τριβή. πρὶν
δ' ἕκαστον, ὧν εἶπον, ἀκριβῶς ἐκμαθεῖν, οὐδὲν ἂν εἴη σοι πλέον ἀνθρώπους νοσοῦντας θεωμένῳ. πῶς οὖν ἕκαστον
αὐτῶν ἄρχεσθαι ἀκριβῶς χρὴ μανθάνειν; οὐκ ἄλλως, ἢ ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, καὶ γὰρ ὡς χρὴ μέγεθος ἐξευ-
ρίσκειν νόσου, καὶ ὡς ἦθος, ἔτι τε πρὸς τούτοις τὴν ἀκμήν, ἀκριβῶς διελήλυθα. τὴν δὲ καθ' ἑκάστην δύναμιν
ἀρρωστίαν, ἢ ῥώμην ἐν ἑτέρῳ βιβλίῳ διῃρῆσθαι λόγῳ, τῷ περὶ πλήθους ἐπισκεπτομένῳ. μανθανέτω μὲν οὖν ἐ-
κεῖθεν αὐτῶν τὰς διαγνώσεις ἀκριβῶς. χρῆσθαι δὲ πρὸς τὰς ἰάσεις, ὡς ἐν ἑτέροις εἴρηται, καὶ νῦν οὐχ ἧττον
εἰς τὴν περὶ τὰς κρίσεις θεωρίαν. ὥσπερ γὰρ ὁ πάντα ἔχων ἀγαθὰ σημεῖα τῇ πρώτῃ τετράδι τελέως ὑγια-
σθήσεται. κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ᾧ πάντα ἐστὶ μοχθηρά, τεθνήξεται πάντως καὶ οὗτος ἐντὸς τῆς πρώ-
της τετράδος. ἀλλ' ὁ μὲν σωζόμενος, ἅπαντα διέξεισι τῆς νόσου τοὺς καθόλου καιροὺς ἀρχήν, καὶ ἀνάβασιν, καὶ ἀκ-
μήν, καὶ παρακμήν, εἰ καί τισι μὴ δοκεῖ γίγνεσθαι παρακμὴν κατὰ τὰς αἰφνιδίους κρίσεις. εἰρήσεται γὰρ
40 ὀλίγον ὕστερον ὑπὲρ τούτων, τῷ τεθνηξομένῳ δέ, εἰς μὲν τὸν τῆς παρακμῆς καιρόν, ἀδύνατον ἐξικέσθαι. οὐ μὴν
οὐδ' ἐξ ἀνάγκης, εἰς τὸν τῆς ἀκμῆς. ἐνδέχεται γὰρ αὐτὸν καὶ κατὰ τὸν τῆς ἀναβάσεως, καὶ κατὰ τὸν τῆς ἀρχῆς
χρόνον, ἀπολέσθαι. κριθῆναι δὲ οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῷ, καὶ μάλιστα εἰ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀποθνήσκει τῆς νόσου. γί-
νεται δὲ τοῦτο μεγάλως τῆς φύσεως ὑπὸ τοῦ νοσήματος κρατηθείσης. τηνικαῦτα γὰρ οὐδ' ἐπιχειρεῖ διαγωνίζε-
σθαι πρὸς αὐτό. χωρὶς δὲ τοῦ διαγωνίζεσθαι, κρίσις οὐ γίνεται. τέταρτος οὖν οὗτός ἐστιν ὁ τρόπος τοῦ θανάτου μη-
δενὶ τῶν τῆς σωτηρίας ἐοικώς. οὐδεὶς μὲν γὰρ ἀθρόως ἀπηλλάγη τοῦ νοσήματος ἄνευ κρίσεως. ἀθρόως δ' ἀποθνήσκου-
σιν οὐκ ὀλίγοι μὴ κριθέντες. ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς τῶν παροξυσμῶν, οἱ πλεῖστοι, καὶ μάλιστα θ' ὅσοι διὰ πλῆθος,
ἢ πάχος ὕλης, ἢ μέγεθος φλεγμονῶν ὀλεθρίως ἔχουσιν. ἐν δὲ ταῖς παρακμαῖς, ἐφ' ὧν ἄρρωστος ἡ δύναμις,
χρὴ γὰρ καὶ τοῦτο γινώσκειν, ἅπαντος μᾶλλον ἀληθέστατον ὑπάρχον, ὡς κἀν ταῖς παρακμαῖς τῶν κατὰ μέρος
παροξυσμῶν, ἀπόλλυνται πάμπολλοι. καὶ τοῦτο θεασάμενοί τινες, οἴονται ὡς καὶ ἐν τῷ καθόλου καιρῷ τῆς
50 παρακμῆς, ἐνδέχεταί τινα τελευτῆσαι. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει. παρελθούσης μὲν γὰρ τῆς ἀκμῆς τοῦ νοσήματος,
ἡ μὲν φύσις ἤδη κεκράτηκεν, οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλως παρήκμασε τὸ νόσημα. τρόπος δὲ οὐδὲ εἷς οὐδ' ἐπινοηθῆναι θα-
νάτου δύναται τηνικαῦτα, πλὴν ἐξ ἁμαρτήματος, οὐ μὴν τοῦτό γε πρόκειται νῦν σκοπεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ λόγῳ
τοῦ νοσήματος οὔτ' οὖν εἶδόν ποτε τοῦτο γινόμενον, οὔθ' ὁ λόγος ἐξευρίσκει. τῶν μέντοι κατὰ μέρος παροξυσμῶν
ἐν ταῖς παρακμαῖς ἐθεασάμεθα τοὺς παμπόλλους πολλάκις ἀποθνήσκοντας ὅ τε λόγος οὐδὲν εἶναι θαυμαστόν φησιν
ἄρρωστον δύναμιν, ἐν μὲν τῷ χρόνῳ τῆς ἀρχῆς τοῦ παροξυσμοῦ καὶ ἀναβάσεώς τε καὶ ἀκμῆς, ἐξαρκέσαι,
συνεχομένης ἔτι τηνικαῦτα, καὶ δὴ ἐσφιγμένης τῆς ἕξεως. ἐν δὲ τῷ τῆς παρακμῆς, ἀνάπαλιν κινουμέ-
νης τῆς θερμασίας. ἐκ μὲν τῶν μέσων ἐπὶ τὰ πέρατα, διαφορεῖσθαί τε καὶ διαλύεσθαι τὴν ἕξιν. ἔνιοι
μὲν οὖν τῶν τοιούτων ἐξαιφνίδιον ἀποθνήσκουσιν. ὡς δοκεῖν τοῖς παροῦσι λειποψυχεῖν μᾶλλον αὐτούς,

ἢ ἀπόλλυσθαι. τινὲς δὲ, κατὰ βραχὺ, καὶ οὐκ ἐξαίφνης ἀπέθανον. ἀρξάμενοι μὲν πάντες ἐπὶ τῆς ἀκμῆς
τοῦ παροξυσμοῦ. λανθάνοντες δὲ τοὺς πολλοὺς οὕτως, ὥς τε καὶ πάνυ ταχέως αὖθις καὶ θᾶττον ἢ κατὰ τὴν ἐλπί-
δα δοκοῦσιν οἱ τοιοῦτοι μεταπίπτειν ἐκ τῆς ἀκμῆς εἰς τὴν παρακμὴν, ἀλλ' ἥ γε γνώρισις σαφεστάτη διὰ
τῶν σφυγμῶν. οὐ γάρ τι που βραχὺ τοὐν μέσῳ τῶν τε θανάτου λόγῳ θᾶττον τῆς ἐλπίδος εἰς φαντασίαν ἡκόν-
των παρακμῆς, καὶ τῶν ὄντως παρακμαζόντων. ἐπ' ἀμφοτέρων μὲν γὰρ ἀθροώτερον ἡ πυρεκτικὴ θερμα-
σία διαφορεῖται. γίνεται δ' ὑπὸ τῶν ἐναντιωτάτων αἰτίων. εἴ γε δὴ ῥώμη φύσεως ἐναντιωτάτη ἐστὶν ἀρρωστία.
σφοδρότερος μὲν οὖν ἀεὶ καὶ μᾶλλον ὁ σφυγμὸς εὐτακτότερός τε καὶ ὁμαλώτερος, ἐπὶ χρησταῖς γίνεται
παρακμαῖς. ἀπωθεῖται γὰρ ἡ φύσις εὐρωστότερον ἅπασαν ἀθρόως ἔξω τὴν πυρεκτικὴν θερμασίαν. ἀμυδρότε-
ρος δὲ, καὶ ἀτακτότερος, καὶ ἀνώμαλος ἐν ταῖς ὀλεθρίοις παρακμαῖς. διαρρεῖ γὰρ ἅμα τοῖς ἄλλοις, καὶ ἡ πυ-
10 ρεκτικὴ θερμασία τηνικαῦτα. κἀντεῦθεν ἡ φαντασία τοῦ βελτίονος. εἶτ' ὀλίγον ὕστερον ἢ ἀποπατῆσαι δια-
ναστάντες, ἐλειποψύχησάν τε καὶ μικρὸν ἔνιοι καὶ γλίσχρον ἐφιδρώσαντες, ἀπέθανον. ἢ καὶ χωρὶς τοῦ διανα-
στῆναι, κατὰ μὲν τὰς παρακμὰς τῶν παροξυσμῶν, οὕτως ἀποθνήσκουσιν ἄνευ κρίσεως. κατὰ δὲ τὰς, ὑπὸ
τῆς ἀθροωτέρας ἔσω τῶν χυμῶν ῥοπῆς, οἷον καταπνιγείσης καὶ ἀποσβεσθείσης τῆς φύσεως, ὡς εἰ καὶ πλῆ-
θός τι χλωρῶν ξύλων ἀθρόως ἐπισωρεύσειε φλογί. λοιπὸς δέ ἐστιν ἄνευ κρίσεως ἐν τοῖς ὀλεθρίοις νοσήμασιν ὁ
κατὰ τὰς ἀκμὰς θάνατος, τῇ σφοδροτάτῃ τοῦ παροξυσμοῦ νικηθείσης τῆς φύσεως. οὕτω δὲ κἀν ταῖς ἀναβά-
σεσιν αὐτῶν ἀπόλλυνται πολλάκις οὐ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον, ἢ λόγῳ τῆς ἀκμῆς. ὅλως γὰρ ὅταν ὑπὸ σφοδρο-
τάτου νοσήματος ἡ δύναμις νικηθῇ, λόγῳ μὲν ἀκμῆς ἀπόλλυνται. συμβαίνει δὲ ἐνίοτε καὶ κατὰ τὰς ἀναβά-
σεις τῶν παροξυσμῶν, ἀλλὰ καὶ σπανιώτερον τοῦτ' ἐστι. καὶ ὁ τρόπος ὁ αὐτὸς τῷ κατὰ τὴν ἀκμήν. τρεῖς
οὖν οἱ πάντες τρόποι θανάτου, τοῖς χωρὶς τοῦ κριθῆναι θνήσκουσι. πρῶτος μὲν, ὁ κατὰ τὰς εἰσβολὰς τῶν πα-
20 ροξυσμῶν ἐν ταῖς φλεγμοναῖς τοὐπίπαν μεγάλαις ἐν κυρίοις μορίοις γινομέναις, ἢ πλήθει, καὶ πάχει, καὶ
γλισχρότητι τῶν χυμῶν ἀθρόως εἴσω ῥυέντων, ὡς ἀποφράξαι τελέως τὰς διεξόδους τοῦ πνεύματος. ἕτερος δὲ,
ὁ κατὰ τὰς ἀκμὰς τῇ βίᾳ τοῦ νοσήματος ἡττηθείσης τῆς φύσεως. ἄλλος δὲ καὶ λοιπὸς ἐν ταῖς παρακμαῖς σπα-
νιώτατος, τοῦ τόνου τοῦ ζωτικοῦ λυθέντος. τούτων οὐδεὶς ἅμα κρίσει γίνεται. τὴν ἀρχὴν γὰρ, οὐδὲ ἐπιχείρη-
σιν ἀποτρίψασθαι τὸ νόσημα κατὰ τοὺς τοιούτους θανάτους ἡ φύσις. ἡνίκα δ' ἐπιχειροίη μὲν, ἡττᾶται δὲ, κρί-
σιν ἤδη κακὴν ὀνομάζω τὸ τοιοῦτον. καὶ γίνεται πάντως ἢ σὺν ἐκκρίσεσιν, ἢ σὺν ἀποστήμασιν ἀξιολόγοις ἅμα
τῇ λοιπῇ πάσῃ ταραχῇ, τῇ πρόσθεν εἰρημένῃ. αἱ προγνώσεις δὲ τῶν τοιούτων κρίσεων, ἧττον εἰσὶ βέβαιοι,
καὶ πάνυ συνετοῦ τε ἅμα καὶ τεχνίτου καὶ γεγυμνασμένου δέονται τοῦ ἰατροῦ. πρῶτον μὲν, εἰ γενήσονται.
δεύτερον δὲ, εἰ κατὰ τήνδε τὴν ἡμέραν. ἔπειτ' εἰ παραχρῆμα τὸν ἄνθρωπον ἀναιρήσουσιν, ἢ βλάψουσι μόνον.
ἀλλὰ γυμνάζεσθαι χρὴ πρότερον ἐπὶ τὴν τῶν ἀρίστων κρίσεων πρόγνωσιν, ὑπὲρ ὧν ἔμπροσθεν εἶπον. εἶθ'
30 ἑξῆς ἐπὶ τῶν οὐκ ἀρίστων μὲν, ἀγαθῶν δέ. κἄπειθ' οὕτω μεταβαίνειν ἐπὶ τὰς κακάς. ὥσπερ γὰρ ἐν ταύταις
τὸ ἀβέβαιόν τε καὶ στοχαστικὸν πλεῖστον, οὕτως ἐν ταῖς ἀγαθαῖς τὸ ἐπιστημονικόν τε καὶ βέβαιον. ὡρισμέναι
γάρ εἰσι καὶ τεταγμέναι τῆς φύσεως αἱ κινήσεις, ὅταν εὐρωστῇ τε καὶ κρατῇ τῆς ὕλης, καὶ τοῖς οἰκείοις λό-
γοις ἐνεργῇ. ἀόριστοι δὲ καὶ ἄτακτοι, καὶ διὰ τοῦτο ἄγνωστοι, κρατουμένης. ἀλλ' εἰ μὲν τελέως κρατεῖτο, τὴν
ἀρχὴν, οὐδ' ἐγχωρεῖ κρίνειν, οὐδ' ὅλως ἀντέχειν, κἂν βραχὺ, διανίσταται μὲν, ὡς εἰς μάχην. ἡττᾶται δ' εὐθύς. αἰ-
τία δὲ ταύτης τῆς ἀκαίρου ἐπαναστάσεως, ἡ βία τοῦ νοσήματος, ἐρεθιστική τις οὖσα καὶ ὀξεῖα. φαίνεται γὰρ ἡ
φύσις, οὐδενὸς ἀνεχομένη τῶν τοιούτων, ἀλλ' εὐθὺς ἀποτρίβεσθαι σπεύδουσα τὸ διοχλοῦν. ὡς κἀν τοῖς κατὰ
τὴν γαστέρα τε καὶ τὸν στόμαχον ἰδεῖν ἐστιν ἐναργῶς, ὅσα δάκνει, καὶ στρέφει, καὶ βαρύνει, καὶ ὁπωσοῦν ἄλ-
λως ἐρεθίζει. τὰ μὲν γὰρ ἐπιπολάζοντα, δι' ἐμέτων ἀπωθεῖσθαι. τὰ δ' ἐν τοῖς κατωτέροις χωρίοις, δι' ἕδρας
ἐκκρίνει. καὶ μέγιστον ἄρα τοῦτο σημεῖον ἐστὶ κρίσεως ἀκαίρου. τὰς μὲν γὰρ ἐν καιρῷ γινομένας, ὥσπερ ἐστὶ, ταύ-
40 την τῷ κατὰ τὴν ἀκμὴν, κἀν τοῖς πεπασμοῖς, εἰ καὶ μηδὲν ἐρεθιστικὸν εἴη, συμπιπτούσας ὁρῶ μὲν τοῖς θερμοῖς
καὶ μεγάλοις νοσήμασιν. ὅσα δὲ προεκρήγνυται, καλεῖ δ' οὕτως Ἱπποκράτης ἅπαντα τὰ πρὸ τῆς ἀκμῆς ἐπὶ
κρίσιν ὁρμῶντα, δι' ἐρεθισμόν τινα τοῦτο πάσχει. καὶ χείρων ἡ κρίσις γίνεται τῆς ἐν ἀκμῇ τοσοῦτον, ὅσον προὔ-
λαβεν ἡ κρίσις. ὡσαύτως δ' ἐπὶ τῶν ὀλεθρίων ἔχει νοσημάτων, οὐ γὰρ ἀναμένει τὴν ἀκμὴν, ἢ πάνυ σπα-
νίως, ἀλλ' ἐν ταῖς ἀναβάσεσιν ἀναιρεῖ τοὐπίπαν, ἢ καὶ κατ' ἀρχάς. εἰ μὲν δὴ προδηλώσειέ τις ἐπίδηλος ἡμέρα
τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι κρίσιν, ἅμα τε προδηλοῖ, καὶ κακήν. φέρε γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν ὀφθῆ-
ναι πρῶτον ἐν τοῖς οὔροις νεφέλην μέλαιναν, ἢ ἐναιώρημα μέλαν, ἢ τι τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, εἶναι δὲ καὶ
τὰ ἄλλα σύμπαντα σημεῖά τε καὶ συμπτώματα, ὀλέθρια, τεθνήξεται μὲν πάντως ὁ τοιοῦτος ἄρρωστος, ἀλλ' εἰ μὲν
ἐν περιτταῖς οἱ παροξυσμοὶ γίνοιντο, κατὰ τὴν ζ'. ἡμέραν κριθήσεται. εἰ δ' ἐν ἀρτίαις, κατὰ τὴν ς'. βε-
βαιοτέραν δέ σοι ποιήσει τὴν προσδοκίαν, ἡ κίνησις τοῦ νοσήματος. εἰ μὲν γὰρ ὀξέως κινοῖτο, συνεπιμαρτυρήσει τῇ
50 ταχείᾳ κρίσει, τουτέστι τῇ κατὰ τὴν ς'. εἰ δὲ βραδέως, τῇ κατὰ τὴν ζ'. ὅταν δὲ μηδὲν ἡ ἐπίδηλος ἡμέρα
προδηλώσῃ περὶ τῆς μελλούσης ἔσεσθαι κακῆς κρίσεως, οὐδ' ἡ πρόγνωσις αὐτῆς, εὐπετής. ὅμως δεῖ κἀνταῦ-
θα προσέχειν τὸν νοῦν, οἷς ἐρῶ σημείοις. ἔστι δὲ αὐτῶν πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον ἐν τοῖς ὀλεθρίοις νοσήμασι τοῦ χω-
ρὶς κρίσεως τεθνήξεσθαι σημεῖον, ἡ ἀρρωστία τῆς δυνάμεως. οὐ γὰρ ἐπεγείρεται πρὸς διαμάχησιν τοῦ νοσήμα-
τος, ἡ τοιαύτη δύναμις. δεύτερον δ' εἰ καὶ μηδὲν ὅλως εἴη μηδὲ τοὐλάχιστον σημεῖον πεπασμοῦ. κἀπὶ τούτοις,
εἰ μέγα μὲν εἴη καὶ κακόηθες τὸ νόσημα, μὴ μέντοι ταχέως κινοῖτο, οὕτω γὰρ ταῦθ' ὑπάρχει, πάντως τεθνήξε-
ται, μὴ κριθῆναι. εἰς τὴν δ' ἡμέραν τοῦ θανάτου προγινώσκειν, ἔκ τε τοῦ, πόσον ὑπερέχει τὸ νόσημα τῆς δυνάμεως
ἐπισκέψασθαι, κἀκ τῶν βαρυτέρων παροξυσμῶν. εἰ μὲν γὰρ ἀξιόλογος ἡ ὑπεροχὴ καὶ σμικρὸν ἀντέχειν
ἡ δύναμις ἔτι φαίνοιτο, ταχὺς ὁ θάνατος. εἰ δὲ τἀναντία, βραδύτερος. ἔστω δὴ παραδείγματος ἕνεκα πολλὰ

μὲν, ἡ

μὲν, ἢ ὑπάρχῃ, μὴ μέντοι σαφὴς ὑπαρχέτω, πότερα μίαν ἡμέραν, ἢ δύο παρατεῖναι δυνήσεται. διορισθή-
σεται δὲ ἐκ τῶν, ταῖς τῶν παροξυσμῶν περιόδοις, ἐν ᾗ γὰρ ὁ παροξυσμὸς ἡμέρᾳ μέλλει γίνεσθαι κατ' ἐκείνην τε
θνήξεται. καὶ τῆς ἡμέρας αὐτῆς τὴν ὥραν ἐν ᾗ τοῦτ' ἔσται, ῥᾷστον ἤδη διαγνῶναι, μεμνημένον ἐν μὲν τῷ καθό-
λου τῶν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἰρημένων, ἡνίκα ἐδίδασκον ἐν ὁποίοις μὲν νοσήμασιν αἱ ἀρχαὶ τῶν παροξυσμῶν μά-
λιστα φέρουσι τὸν θάνατον. ἐν ὁποίοις δὲ αἱ ἀκμαί τε καὶ παρακμαί. κατὰ μέρος δέ, ἐφ' ἑκάστου τῶν ἀρρώστων, ἡ τῶν
προγεγενημένων ἡμερῶν μνήμη, συνδιαλέξεταί σοι πάμπολυ. καὶ γὰρ εἰ μὴ κατ' αὐτὴν τοῦ νοσήματος τὴν ἰδέ-
αν οἷός τε εἴης προγινώσκειν ἐν ὁποίῳ μάλιστα μέρει τοῦ παροξυσμοῦ τεθνήξεται, τῶν γε ἐν ταῖς ἔμπροσθεν ἡμέραις
ἀναμνησθεὶς ὁποίῳ μάλιστα μέρει σφῶν αὐτῶν, βαρύτατοί τε καὶ σὺν ὀλεθρίοις ἐγένοντο συμπτώμασιν, οὕτως
ἂν ἔχοις τι καὶ περὶ τῶν μελλόντων εἰκάζειν. ἔστω δὴ πάλιν ἀληθῶς ἐγνωσμένον, ὀλέθριον μὲν εἶναι τὸ νόσημα. μὴ πολ-
10 λὴ δὲ ἡ τῆς δυνάμεως ἧττα. πρῶτον μὲν ἤδη δῆλον, ὡς οὐκ ἐγγὺς ὁ θάνατος. ἔπειτα δὲ ζητητέον, εἰ δυνατὸν γε-
νέσθαι κρίσιν. ἡ δὲ εὕρεσις, ἔκ τε τοῦ τὴν δύναμιν ὅπως ἔχει ῥώμης ἐπεσκέφθαι, καὶ τοῦ νοσήματος αὐτοῦ τὴν
κίνησιν, ἔτι τε πρὸς τούτοις, τὰ σημεῖα τῶν πεπασμῶν. εἰ μὲν γὰρ ἥ τε δύναμις εὔρωστος ὑπάρχῃ, καὶ τὸ νό-
σημα ταχέως κινεῖτο, καί τι σημεῖον παρείη πέψεως, οὐκ ἀπεικός ἐστιν ἐπιθέσθαι κρίσει τὴν φύσιν. εἰ δὲ ἥ τε δύ-
ναμις ὀκλάζει πῃ, καὶ τὸ νόσημα μὴ ταχέως κινοῖτο, καὶ μηδὲν εἴη σημεῖον πέψεως, οὐκ ἐνδέχεται κριθῆναι τοῦτον.
ὅτι δὲ οὐ πάντως εἰ τὸ νόσημα τῆς δυνάμεως ἰσχυρότερον, ἐξ ἀνάγκης ἄρρωστος ἡ δύναμις, ἐν ἑτέρῳ μοι δέδεικται
λόγῳ, καὶ χρὴ μανθάνειν ἐκεῖθεν ἴδια γνωρίσματα δυνάμεως ἀρρώστου. πάντα μὲν γὰρ ἅμα διεξέρχεσθαι, παντε-
λῶς ἐστιν ἀδύνατον. μεμνῆσθαι δὲ πάντων ἅμα, καὶ μηδέν, ὧν ἔμαθέ τις ἰδίᾳ παραλείπειν, ἀλλ' ἐφ' ἑκάστου τῶν νο-
σούντων ἅπαντα περιλαμβάνειν, οὐχ ὅπως ἀδύνατόν ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲ χαλεπὸν οὐδέν. ἀναμνησθέντες οὖν πά-
λιν, ὧν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διειλέγμεθα, τῶν ἐφεξῆς ἐχώμεθα, τὰς ἀρίστας κρίσεις ἔφαμεν ἐν ταῖς ἀκμαῖς γίνεσθαι.
20 κατὰ δὲ τὰς ἀναβάσεις, ἐπὶ μὲν τῶν σωθησομένων, ἢ ἐλλιπεῖς, ἢ οὐκ ἀσφαλεῖς. ἐπὶ δὲ τῶν τεθνηξομένων ἢ εὐθὺς
ἀναιρεῖν, ἢ μεγάλην ἐπὶ τὸ χεῖρον ποιεῖσθαι μεταβολήν. ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ νοσήματος, οὐκ ἂν γενέσθαι κρίσιν. εἶναι δὲ
τῶν μὲν ἀρίστων ἀκριβεῖς τὰς προγνώσεις. τῶν δ' ἄλλων μετὰ τοῦ σχάζεσθαι καὶ μᾶλλον ὅταν ἄσημοι τυγχάνωσι
γινόμεναι. καλεῖσθαι δὲ οὕτως ἔφαμεν, ὅσαι μὴ προδηλοῦνται διὰ τῶν ἐπιδήλων ἡμερῶν, ἀλλά τοι καὶ ταύτας εἰ
καὶ μὴ πρὸ πολλοῦ, μελλούσας γοῦν ὅσον οὔπω γίνεσθαι, προγινώσκειν ἐλέγομεν δεῖν. ἔσεσθαι δὲ τὴν πρόγνωσιν
ἔκ τε τοῦ κατεπείγεσθαί τε καὶ σφοδρῶς ἐρεθίζεσθαι τὴν φύσιν ὑπὸ τοῦ νοσήματος, ἔκ τε τῆς παρὰ λόγον
αἰφνιδίου ταραχῆς περὶ τὸ σῶμα. πάντως γάρ τι νεωτερίζεται μελλούσης κρίσεως, ἢ κατὰ τὴν ἀναπνοήν, ἢ κα-
τὰ τὴν διάνοιαν, ἢ τὴν ἀκοήν, ἢ τὴν ὄψιν, ἢ τὴν εὐφορίαν, ἢ κατ' ἄλλο τι τῶν ἤδη πολλάκις εἰρημένων. ἅπερ ἐνί-
οι περιλαβόντες ὀνόματι, κρίσιμα συμπτώματά τε καὶ σημεῖα προσαγορεύουσιν. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ διὰ τῶν ἀφορισμῶν
» εἰρημένον ὑφ' Ἱπποκράτους. ὁκόσοισι δὲ κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος, ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ, τοῦτ' ἐστὶν αὐ-
30 τὸ νῦν τὸ λεγόμενον, ἐὰν οὖν ἐπὶ τῷ νοσήματι κρίσιν ἐμφαίνοντι, καὶ ἡ νὺξ γένηται δύσφορος, καὶ ἐπ' αὐτῇ ὁ πα-
ροξυσμὸς εἰσβάλλει ἅπερ ἐν ἅμα νεωτέροις τισὶ συμπτώμασιν, ἐν ἐκείνῳ τῷ παροξυσμῷ γίνεσθαι τὴν κρίσιν ἀναγ-
καῖον. ὁποία δέ τις ἔσται, τουτέστιν εἰ δι' αἱμορραγίας, ἢ ἐμέτων, ἢ ἱδρώτων, ἤ τινος ἄλλου τῶν πολλάκις ἤδη προει-
ρημένων, ἐφεξῆς πειράσομαι διηγεῖσθαι τὴν ἀρχὴν κἀνταῦθα τῷ λόγῳ ποιησάμενος. ἀπὸ τοῦ συμπάντων ἡμῖν
» τῶν ἀρίστων μαθημάτων ἡγεμόνος. ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ὧδέ πως εἰπόντος. τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν
» καὶ τὸν τράχηλον ἀλγήματα καὶ βάρεα σὺν πυρετοῖς καὶ ἄνευ πυρετῶν, φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοὶ καὶ ἰώδεα ἐπανεμέου-
» σιν. ἔνιοι ταχυθάνατοι τουτέων. ἐν καύσοισι δὲ καὶ τοῖσιν ἄλλοισι πυρετοῖσιν. οἷσι μὲν τραχήλου πόνος, καὶ κροτάφων
» βάρος, καὶ σκοτώδεα τὰ περὶ τὰς ὄψιας, ἢ καὶ ὑποχονδρίου σύντασις, οὐ μετ' ὀδύνης, αἱμορραγέουσι διὰ ῥινῶν. οἷσι δὲ
» βάρεα μὲν ὅλης τῆς κεφαλῆς, καρδιωγμοὶ δὲ καὶ ἀσώδεές εἰσιν, ἐπανεμέουσι χολώδεα καὶ φλεγματώδεα. τὸ πο-
» λὺ δὲ παιδίοισιν ἐν τοῖσι τοιούτοισιν οἱ σπασμοὶ μάλιστα. γυναιξὶ δὲ καὶ ταῦτα καὶ ἀπὸ ὑστερέων πόνοι. πρεσβυ-
40 τέροισι δὲ καὶ ὁκόσοισιν ἤδη τὸ θερμὸν κρατέεται, παραπληκτικοί, ἢ μανικοί, ἢ μελαγχολικοί, καὶ στερήσιες ὀφθαλμῶν.
» ἐν δ' αὖ τῷ προγνωστικῷ Ἱπποκράτης, ὧδέ πως πάλιν φησίν. ὅς τις δ' ἂν τῶν πυρετῶν μηκύνῃ περιεστηκὼς δια-
» κειμένου τοῦ ἀνθρώπου, μήτε ὀδύνης ἐχούσης διὰ φλεγμονήν, μήτε δι' ἄλλην πρόφασιν ἐμφανέα, τουτέῳ προσδέ-
» χεσθαι ἀπόστασιν μετ' οἰδήματός τε καὶ ὀδύνης, ἐς τι τῶν ἄρθρων, καὶ οὐχ ἧσσον τῶν κάτω. μᾶλλον δὲ γίνονται καὶ ἐν ἐλάσσονι
» χρόνῳ αἱ τοιαῦται ἀποστάσιες, τοῖσι νεωτέροισι τριήκοντα ἐτέων. ἐπισκέπτεσθαι δὲ εὐθὺς χρή, τὰ περὶ τῆς ἀποστάσιος ἢν κ΄
» ἡμέρας ὁ πυρετὸς ὑπερβάλλῃ. τοῖσι δὲ γεραιτέροισιν, ἧσσον γίνεται πολυχρονιωτέρου ἐόντος τοῦ πυρετοῦ. χρὴ δὲ τὴν
» μὲν τοιαύτην ἀπόστασιν προσδέχεσθαι, ξυνεχέος ἐόντος τοῦ πυρετοῦ. ἐς δὲ τεταρταῖον, καταστήσεσθαι. ἢν μὴ διαλεί-
» πῃ τε καὶ ἐπιλαμβάνῃ, πεπλανημένον τρόπον. καὶ ταῦτα πάντα ποιέων, τῷ φθινοπώρῳ πελάσῃ. ὥσπερ δὲ τοῖσιν νεω-
» τέροισι τριήκοντα ἐτέων ἀποστάσιες γίνονται, οὕτως οἱ τεταρταῖοι μᾶλλον τοῖσι τριήκοντα ἔτεσι, καὶ γεραιο-
» τέροισι. τὰς δὲ ἀποστάσιας εἰδέναι χρὴ μᾶλλον τοῦ χειμῶνος γενομένας. χρονιωτέρας δέ, παυομένας ἧσσόν τε, παλιν-
50 δρομεούσας. ἱκανὰ μὲν καὶ ταῦτα καὶ πάνυ σαφῆ, τὰ περὶ τῶν ἀποστάσεων εἰρημένα. συνάπτων δ' αὐτοῖς ἐφεξῆς τὰ περὶ
» τῶν ἐκκρίσεων ὧδέ πως φησίν. ὅς τις δ' ἂν ἐν πυρετῷ μὴ θανατώδει φησὶ κεφαλὴν ἀλγέειν, ἢ καὶ ὀρφνῶδές τι πρὸ
» ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἢν καρδιωγμὸς τουτέῳ προσγένηται χολώδης ἔμετος παρέσται. ἢν δὲ καὶ ῥῖγος ἐπιλάβῃ.
» καὶ τὰ κάτω τοῦ ὑποχονδρίου ψυχρὰ ᾖ ταχύτερος ἔτι ὁ ἔμετος παρέσται. ἢν δέ τι καὶ πίῃ, ἢ φάγῃ ὑπὸ τοῦτον τὸν
» χρόνον, κάρτα ταχέως ἐμήσεται. τουτέων δὲ οἷς ἂν ἄρξηται ὁ πόνος τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, τεταρταῖοι πιέζονται μάλ-
» λον, ἢ πεμπταῖοι. ἐς δὲ τὴν ζ΄ ἀπαλλάσσονται. οἱ μέντοι πλεῖστοι αὐτῶν ἄρχονται μὲν πονέεσθαι τριταῖοι. χειμάζονται
» δέ, πεμπταῖοι μάλιστα. ἀπαλλάσσονται δ' ἐναταῖοι, ἢ ἐνδεκαταῖοι. οἳ δ' ἂν ἄρξωνται πεμπταῖοι πονέεσθαι, καὶ τὰ ἄλ-
» λα κατὰ λόγον αὐτοῖσι τῶν πρόσθεν γίνεται. ἐς τεσσαρεσκαιδεκάτην. γίνεται δὲ ταῦτα τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ
» τῇσι γυναιξίν, ἐν τοῖς τριταίοις μάλιστα. τοῖσι δὲ νεωτέροισι, γίνεται μέν, καὶ ἐν τούτοισι. μᾶλλον δὲ ἐν τοῖς συνε-

» χεσδρόισι πυρετοῖσι, καὶ ἐν τοῖσι γνησίοισι τριταίοισιν. ὅσοισι δ' ἂν ἐν τοιουτοτρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέου-
» σιν, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἀμβλυωγμὸς γίνηται, ἢ μαρμαρυγαὶ προ-
» φαίνονται. ἀντὶ δὲ τοῦ καρδιώσσειν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, ἢ ἐπὶ δεξιὰ, ἢ ἐπ' ἀριστερὰ ξυντείνηταί τι, μήτε ξὺν
» ὀδύνῃ, μήτε ξὺν φλεγμονῇ αἷμα διὰ τῶν ῥινῶν τουτέοισι ῥυῆναι προσδέχεσθαι ἀντὶ τοῦ ἐμέτου. μᾶλλον δὲ ἐν-
» ταῦθα τοῖσι νεωτέροισι τριάκοντα ἐτέων τοῦ αἵματος τὴν ῥύσιν προσδέχεσθαι. τοῖσι δὲ τριάκοντα ἔτεσι καὶ γε-
» ραιτέροισιν ἧσσον. ἀλλὰ τοὺς ἐμέτους, τούτοισι προσδέχεσθαι χρή. καὶ ταῦτα μὲν οὖν ἱκανά. πρὸς τούτοις δ'
» οὐδὲν ἧττον κἀκείνων μεμνῆσθαι προσήκει, τῶν ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ γεγραμμένων ὑπὸ Ἱπποκράτους. κε-
» φαλῆς δὲ, ὀδύναι ἰσχυραὶ, καὶ συνεχέες, ξὺν πυρετῷ. εἰ μέν τι τῶν θανατωδέων σημείων προσγίνοιτο, ὀλέθρι-
» ον κάρτα. εἰ δὲ ἄτερ σημείων τοιουτέων ὑπερβάλλειν ἡ ὀδύνη κ' ἡμέρας προσεπισκέπτεσθαι χρή. αἵματος
10 ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἄλλην ἀπόστασιν ἐς τὰ κάτω χωρία. ἔστ' ἂν δὲ ἡ ὀδύνη νεαρὰ ᾖ, προσδέχεσθαι χρὴ αἵματος
» ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἐμπύησιν. ἄλλως τε καὶ ἢν ἡ ὀδύνη περὶ τοὺς κροτάφους ᾖ, καὶ τὸ μέτωπον. μᾶλλον δὲ χρὴ
» τοῦ μὲν αἵματος προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριάκοντα ἐτέων. τοῖσι δὲ γεραιτέροισι, τὴν
» ἐμπύησιν. καὶ μὲν δὴ κἀν τῷ τῶν περιπνευμονικῶν λόγῳ. ὅσοισι δ' ἂν ἀποστάσιες φησὶ γίνονται ἐκ τῶν περιπνευμο-
» νικῶν περὶ τὰ ὦτα καὶ ἐκπυέουσιν, ἢ ἐς τὰ κάτω χωρία, καὶ συριγγοῦνται, οὗτοι περιγίνονται. εἶτα ὑποφέρων
» ἐρεῖ. ἐπισκέπτεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὰ τοιάδε ὧδε. ἢν ὅ τε πυρετὸς ἔχῃ, καὶ ὀδύνη μὴ πεπαυμένη ᾖ, καὶ τὸ πτύελον
» μὴ χωρέῃ κατὰ τὸν λόγον, μὴ δὲ χολώδεες αἱ διαχωρήσιες τῆς κοιλίας, μηδὲ εὔλυτοι καὶ ἄκρητοι γίνονται, μὴ
» δὲ οὖρον πολύ τε καὶ κάρτα, καὶ ὑπόστασιν ἔχον πολλήν. ὑπηρετεῖται δὲ περιεστηκὼς ὑπὸ τῶν λοιπῶν σημεί-
» ων πάντως. τούτοισι χρὴ τὰς τοιαύτας ἀποστάσιας ἐλπίζειν ἔσεσθαι. γίνονται δὲ αἱ μὲν ἐς τὰ κάτω χωρία, οἷς
» ἂν περὶ τὸ ὑποχόνδριον τοῦ φλέγματός τι ἐγγένηται. αἱ δὲ ἄνω, οἷς ἂν τὸ μὲν ὑποχόνδριον λαπαρόν τε καὶ
20 ἀνώδυνον διατελέῃ, δύσπνοος δέ τινα χρόνον γενόμενος, παύσηται ἄτερ προφάσιος ἄλλης. καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ
» τῶν κατὰ τὰ ὑποχόνδρια οἰδημάτων διαλεγόμενος ὧδέ πως εἶπε. σημαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα οἰδήματα, ἐν
» ἀρχῇ μὲν κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρονίου ἔσεσθαι. εἰ δὲ ὑπερβάλλει κ' ἡμέρας ὅ τε πυρετὸς ἔχων καὶ τὸ οἴδημα μὴ
» καθιστάμενον, ἐς διαπύησιν τρέπεται. γίνεται δὲ τουτέοισιν ἐν τῇ α' περιόδῳ καὶ αἵματος ῥύσις διὰ ῥινῶν καὶ κάρτα
» ὠφέλιμον. ἀλλ' ἐπανερέσθαι μὴ κεφαλὴν ἀλγέουσιν, ἢ ἀμβλυώσσουσιν. εἰ γὰρ εἴη τι τοιοῦτον, ἐνταῦθα ἂν ῥέ-
» ποι. μᾶλλον δὲ τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριάκοντα ἐτέων τοῦ αἵματος τὴν ῥῆξιν προσδέχεσθαι. καὶ μὲν δὴ καὶ
» ταῦτα κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἴρηται Ἱπποκράτει δηλωτικὰ τρόπου κρίσεων. ὅσοι δ' ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐ-
» ρέουσι πολὺν χρόνον. ἢν τἄλλα ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ, τουτέοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ
κάτω τῶν φρενῶν χωρία. ἐν μὲν δὴ τῷ προγνωστικῷ, ταῦτα διὰ συντόμων εἴρηται πρὸς αὐτοῦ τῆς μελλούσης
τρόπον κρίσεως ὁποῖός τις ἔσοιτο, διδάσκοντος. προστίθησι δ' αὐτοῖς, οὐκ ὀλίγα κατὰ μέρος, κατά τε τὸ προρρητι-
30 κὸν, καὶ τὰ τῶν ἐπιδημικῶν δεῖ καὶ ὅτι πρὸς ῥῖγος ἐπισχέσιες τῶν οὔρων, καὶ ὅτι τὰ ἐξέρυθρα ὄμματα αἱμορραγικά
κατὰ ταῦτα δὲ καὶ περὶ τῶν δακρυόντων ὀφθαλμῶν καὶ τῶν μήλων τῶν ἐρυθρῶν, καὶ τῆς ῥινὸς αὐτῆς. καὶ μὲν δὴ καὶ
ὡς τὸ κάτω χεῖλος σειόμενον, ἔμετον ἔσεσθαι προδηλοῖ. καὶ ὡς μετὰ κεφαλαλγίαν, κῶμα, καὶ κώφωσις ἐξαί-
φνης γενόμενα παρωτίδων ἐστὶ σημεῖα, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα κατὰ μέρος ἃ δυνάμει περιέχεται πάντα, διὰ τῶν
κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρημένων, ὅλως γὰρ οὐδὲν ἄλλο χρὴ σκοπεῖν ἕνεκα τοῦ τρόπου τῆς κρίσεως. ἀλλὰ τὴν ῥοπὴν τῆς φύ-
σεως ἣν ἐνεδείξατο σαφῶς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ. ὅτε μὲν, καρδιωγμοῦ καὶ ῥίγεος μνημονεύσας ἐφ'
ὧν ἔμετος ἔσεσθαι μέλλει. ὅτε δὲ, δυσπνοίας καὶ μαρμαρυγῶν, ἐφ' ὧν αἱμορραγία διὰ ῥινῶν. ἔτι τε πρὸς τούτοις διο-
ριζόμενος ὑπέρ τε τῶν διαχωρημάτων καὶ τῶν οὔρων, ἐν οἷς φησι μηδὲ χολώδεες, αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, μηδὲ εὔ-
λυτοί τε καὶ ἄκρητοι γίνονται, μήτε οὖρον πολὺ κάρτα, καὶ ὑπόστασιν ἔχον πολλήν. εἰ γὰρ δή τι τούτων γένηται, δῆλον ὡς
ἐνθάδε ῥέποι τὸ νόσημα, καὶ διὰ τούτων ἐκκαθαίρεται. μὴ ῥέπον δὲ ἐνταῦθα καὶ μηκύνον περιεστηκὼς, ἀπόστασιν ἐσε-
40 σθαι προσδοκᾶν. τεκμαίρεσθαι δὲ καὶ ἀπὸ τούτων τὴν ῥοπὴν τῆς φύσεως. εἰς μὲν γὰρ τὰ κάτω χωρία φησὶν ἔσεσθαι αὐ-
τοὺς, οἷς ἂν περὶ τὸ ὑποχόνδριον τοῦ φλέγματος ἐγγένηται, τουτέστι τῆς φλεγμονῆς τε καὶ θερμασίας. ἐπειδὴ κάτω ῥέ-
πουσιν οἱ τὴν περιπνευμονίαν ἐργαζόμενοι χυμοί. σύμπαντα γὰρ τοῦτον τὸν λόγον ὡς ἐν παραδείγματι τῶν
περιπνευμονικῶν ἐποιήσατο. μὴ ῥεπόντων δ' αὐτῶν κάτω, τὸ μὲν ὑποχόνδριον λαπαρόν τε καὶ ἀνώδυνον ἔσται
διὰ παντός. ὁ δὲ ἄνθρωπος δύσπνους ἐπί τινα χρόνον γενήσεται χωρὶς προφάσεως φανερᾶς. καὶ δῆλον ὡς ἄνω τούτῳ
τὰς ἀποστάσεις, ἀναγκαῖον ἀπολαβεῖν. τουτέστιν εἰς τοὺς περὶ τὰ ὦτα ἀδένας. εὐθὺς δ' ἂν αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων τι ση-
μείων προσγένοιτο τῶν κατ' αὐτὴν τὴν κεφαλὴν συμβαινόντων, οἷον κῶμα καὶ κώφωσις αἰφνίδιός τε καὶ παράληρος,
καὶ βάρος τῆς κεφαλῆς, ἢ καὶ τῶν κροτάφων, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. οὐδὲν οὖν λείπει γνώρισμα τρόπου κρίσεως, ἀλλ'
εἴρηται πάντα χωρὶς τῶν σφυγμῶν πρὸς Ἱπποκράτους. ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ βραχυλογίας παλαιᾶς μὴ γεγυμνασμέ-
νοι, λείπειν δοκεῖ τινα. λέγωμεν οὖν ἡμεῖς αὐτοῖς ἑτέρᾳ λέξει σαφεῖ τὰ αὐτά, τάχα γὰρ ἂν οὕτω γε μαθόντες,
50 οὔτ' ἀδύνατον οἰήσονται προγνῶναι τὸν τρόπον τῆς ἐσομένης κρίσεως, οὔτε ῥᾳθυμήσουσιν ἔτι περὶ τὴν ἄσκησιν. ὅταν οὖν
ὅτι κρίσις ἔσται προγνῷς ἐξ ὧν ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, ἐφεξῆς ὁποία τις ἔσται διορίζεσθαι κατὰ τάδε. πρῶτον
μὲν, εἰ ὀξὺ καὶ θερμὸν τὸ νόσημα, καὶ ἡ κρίσις ἐν ταῖς πρώταις περιόδοις. ἀναγκαῖον γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις κρίσεσιν οὐκ
ἀπόστασιν, ἀλλ' ἔκκρισιν ἀπαντῆσαι. δεύτερον δ' εἰ χρόνιον, καὶ βραδὺ, ξὺν ἀποσκήμμασι γὰρ εἰώθασι τὰ τοιαῦτα καθί-
στασθαι. καὶ μάλιστα ὅταν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ πολὺν χρόνον οὐρῶσιν. εἰ γὰρ πολλὴν καὶ χρηστὴν ὑπόστασιν ἔχοντα, πεφθῆναι
μᾶλλον εἰκὸς κατὰ βραχὺ τὴν νόσον, οὐκ εἰς ἀπόστασιν ὁρμῆσαι. τούτων δὲ διωρισμένων. ἐφεξῆς σκεπτέον. εἰ μὲν ἐκκρί-
σει μέλλει κριθήσεσθαι, πότερον αἱμορραγία τις, ἢ ἱδρὼς, ἢ ἔμετος, ἢ διαχώρησις ἔσται γαστρός. εἰ δ' ἀποσκήμματι, ποῖον
μόριον, ἢ ἄρθρον ὑποδέξεται τὴν ἀπόστασιν. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐκκρίσει μελλόντων κρίνεσθαι, χρὴ διχῶς διορίζεσθαι τοῖς τε τῆς ἐσομέ-
νης τῆς ἐκκρίσεως σημείοις. εἰ παρείη. καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εἰ μὴ παρείη. βεβαιότερον γὰρ ἐλπίσεις τὸ ἑκάστοτε προδηλού-

μένον τρόπον τῆς κρίσεως· ἂν μηδεὶς τῶν ἄλλων παρελκῃ. χρὴ τοίνυν ἐμὲ μὲν ἐφ' ἑκάστου τὸν ἴδιον εἰπεῖν·
σὲ δὲ ἐπὶ τῶν ἀρρώστων μὴ μόνον τοῦτον ὁρᾶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἐπισκοπεῖν. εἰ γοῦν ἀλόγως γα-
στὴρ ἐπισχεθῇ. ἢ οὖρα τῆς κρίσεως ἐγγὺς οὔσης, ἐλπίζειν χρὴ ῥῖγος. εἰ δὲ τοῦτο διορίζεσθαι πότερον ἱδρὼς
ἐπ' αὐτῷ γένοιτο; ἢ ἔμετος, ἢ διαχώρησις γαστρὸς, ἢ τινὰ τούτων, ἢ πάντα. καὶ πρῶτον μὲν εἰς τὴν τοῦ νο-
σήματος ἰδέαν, ἀποβλέπειν. εἰ γὰρ ἀκριβῶς εἴη διακαές, εὐθὺς ἂν καὶ ἡ τοῦ ῥίγους πρόγνωσις βεβαιο-
τέρα. χολῶδες γὰρ τὸ διακαές. εἴρηται δὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὡς ὁ χυμὸς οὗτος ἐπειδὰν σφοδρότερον κι-
νηθῇ, ῥῖγος ἐργάζεται. μετὰ δὲ ταῦτα προσεπισκέπτεσθαι, πότερον τῶν οὔρων μόνον, ἢ καὶ τῆς γαστρὸς
ἐπισχεθείσης ἐρρίγωσαν. εἰ μὲν γὰρ ἀμφοῖν, ἱδρὼς ἐξ ἀνάγκης ἔσται πολύς. εἰ δὲ τῶν οὔρων μόνων, ἐπισκέ-
πτεσθαι χρὴ τὰ κατὰ τὴν γαστέρα, πότερον πλείω τῶν πρόσθεν, ἢ ἐλάττω πρὸ τῆς κρίσεως ἐπῆλθεν. εἰ
10 μὲν γὰρ ἐπισημότερον πολλῷ τὴν ἐνταῦθα ῥοπὴν γνωρίζειν. εἰ δὲ ἐλάττω, τὴν εἰς ἱδρῶτας. εἰ δὲ καὶ
τὰ τῶν ἐμέτων παρείη σημεῖα, δι' ἀμφοτέρων τῶν κρίσεων ὁ τοιοῦτος κριθήσεται. καὶ ἤτοι μᾶλλον κατὰ τὴν
ἑτέραν αὐτῶν ἥτις ἂν ἐπικρατήσῃ μᾶλλον, ἢ ὁμοίως ἑκατέρωθεν. ὅταν ἴσα πως ᾖ τὰ γνωρίσματα. μὴ παρόν-
των δὲ τῶν ἐμετικῶν σημείων, ἱδρῶτας μόνον προσδέχεσθαι. καὶ μᾶλλον ἐπειδὰν παραπαίωσιν οἱ κάμνοντες
ἐπελθόντος τοῦ παροξυσμοῦ, καὶ θερμότερα τὰ ἐκτὸς καὶ ἐρυθρότερα γίνεται. καί τις ἀτμὸς ἀνίῃσι θερ-
μὸς, οἷος οὐ πρόσθεν. εἰ δὲ καὶ κυματώδης ὁ σφυγμὸς γίνοιτο καὶ μαλακὸς ἐπίσημος, ἔτι μᾶλλον ἐλπίζειν ἱδρῶ-
τας. ὁ σκληρὸς δὲ σφυγμὸς, ἐμέτους μᾶλλον, ἢ ἱδρῶτας, προδηλοῦν εἴωθεν. ὁ μὲν γὰρ ὑψηλὸς ἁπάσης ἐκκρί-
σεως ἐστὶν γνώρισμα, καθάπερ καὶ ὁ σφοδρός. μέγας δὲ εἴπερ εἴη, τῆς ἔξω κινήσεως μᾶλλον, ἢ τῆς εἴσω σημεῖον
ἐστί. διττῆς δ' οὔσης ἑκατέρας, τῆς μὲν ἔξω, δι' αἱμορραγίας, καὶ ἱδρώτων. τῆς δ' εἴσω ῥοπῆς, διά τε γαστρὸς καὶ
στομάχου. κυματώδης μὲν σφυγμὸς ἱδρῶτας. μέγας δὲ, ἁπλῶς αἱμορραγίας προδηλώσει. τῆς δ' εἴσω ῥοπῆς
20 ἐπικρατούσης, ὅταν μὲν ἀπῇ τὰ τῶν ἐμέτων σημεῖα, διαχωρήσει γαστρὸς ὁ τοιοῦτος κριθήσεται. παρόντων δὲ,
δι' ἐμέτων μᾶλλον. εἰ δὲ καὶ ταῦτα παρείη, καὶ ἡ γαστὴρ ἐπίσημος ὑπείη, δι' ἀμφοτέρων. ἀνώμαλος δὲ ὁ σφυγμὸς
ἐπὶ τῶν πλείστων μὲν γίνεται κρίσεων. καὶ μάλιστα ἐπειδὰν ἀγωνιστικόν τι καὶ περικινδυνευτικὸν ἔχωσιν. πο-
λὺ δὲ μᾶλλον τῶν χολωδῶν εἰς τὴν γαστέρα συρρεόντων χυμῶν, ἅμα τῷ καὶ τὰ ἄλλα παρεῖναι τῶν ἐμέτων ση-
μεῖα, τὰ πρὸς Ἱπποκράτους εἰρημένα. καὶ οἱ σφυγμοὶ παντοίως ἀνώμαλοι γίνονται δακνομένου, καὶ βα-
ρυνομένου τοῦ στομάχου. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀπὸ τῶν σφυγμῶν, ἢ ὡς οὐ γινώσκων ὁ Ἱπποκράτης ἢ ὡς οὐκ ἀξιόλο-
γα νομίζων οὐκ ἐξειργάσατο. τὰ δὲ τῶν ἐμέτων σημεῖα καρδιωγμοί τε εἰσὶν ἅμα πόνῳ κεφαλῆς, καὶ σκοτόδι-
νοι σὺν τοῖς προφαινομένοις τῶν ὄψεων ὀρφνώδεσι, καὶ τῷ κάτω χείλει σειομένῳ. καὶ πολλῷ, καὶ λεπτῷ
παραρρέοντι σιέλῳ. πάντα δὲ ταῦτα συμπίπτει, χολώδους τε καὶ δακνώδους χυμοῦ, κατά τε τὴν γαστέρα καὶ
τὸν στόμαχον ἠθροισμένου. καὶ δάκνοντός τε ἅμα τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ὃ δὴ καρδίαν ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ, καὶ σὺν
30 αὐτῷ καὶ τὸν στόμαχον ὅλον ἔσω τε καὶ κάτω κατασπῶντος, ὅθεν περ καὶ τὸ χεῖλος αὐτοῖς σείεται. καὶ σίελον
παραρρεῖ λεπτόν. ὀρφνώδη δέ τινα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνονται, καὶ ἰλιγγιῶσι, καὶ σκοτοδινιῶσι, καὶ κε-
φαλαλγοῦσι, ἀναθυμιωμένου τινὸς ἐκ τοῦ χολώδους χυμοῦ. καὶ προσέτι τῇ κατὰ νεῦρα συμπαθείᾳ. τὰ δὲ τῶν
αἱμορραγιῶν ἴδια, μαρμαρυγὲς μὲν. ὅτι ξανθὸς ὁ χυμός. ἀμβλυωγμοὶ δὲ, ὅτι πολὺς ἀθρόως ἀναφερόμενος.
ἐμφράττει τὰς ὁδοὺς τοῦ πνεύματος, οὕτω δὲ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύουσι τῷ πλήθει τοῦ ῥεύματος, ὥσπερ κἂν
ταῖς ὀφθαλμίαις. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐρυθροὶ φαίνονται, σὺν τοῖς μήλοις ἐνίοτε, καὶ ταῖς ῥισίν. ἴδιον
δὲ τῶν αἱμορραγιῶν. καὶ ἡ τῶν ὑποχονδρίων σύντασις οὐ μετ' ὀδύνης. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τῆς ἄνω ῥοπῆς
τοῦ αἵματος, οὐ σμικρὸν γνώρισμα. καθάπερ οὖν καὶ ἡ δύσπνοια, καὶ γὰρ καὶ ἥδε διεξερχομένου τοῦ αἵ-
ματος εἰς τὸν θώρακα γίνεται. σὺν ὀδύνῃ δὲ εἴπερ ἐκταθείη τὸ ὑποχόνδριον, οὐχ αἱμορραγίας ἐσομένης
σημεῖα, ἀλλὰ φλεγμονῆς τινὸς αὐτόθι γεγενημένης ἐστὶ σύμπτωμα. καὶ μὴν δὴ καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς ἄλγη-
40 μα κἂν εἰ κοινὸν ἐμέτων τε καὶ αἱμορραγιῶν εἴη σημεῖον, ἀλλά τοι κἀνταῦθα τὸ μὲν οἷον δακνῶδες, ἐμέτου. τὸ δὲ οἷον
βαρὺ καὶ διατεῖνον καὶ σφύζον, καὶ θερμὸν, αἱμορραγίας ἴδιον. οὕτω δὲ καὶ τῶν κατὰ τὰ ὑποχόνδρια σπλάγ-
χνων αἱ φλεγμοναὶ, τῶν αἱμορραγιῶν εἰσὶν αἴτιά τε ἅμα καὶ σημεῖα μέλλοντός γε κριθήσεσθαι τοῦ νοσήματος
ἐκκρίσεσιν. εἰ δὲ τὸ μὲν ἀνάπαλιν αἱμορραγεῖν, οὐκ ἀγαθόν ἐστιν. τὸ δὲ κατ' ἴξιν, ἀγαθὸν ὡς Ἱπποκράτης λέγει,
καὶ ἡ πεῖρα διδάσκει, ῥᾷστον ἤδη σοι καὶ τὸν αἱμορραγήσοντα προειπεῖν μυκτῆρα. ἀφορμὴν τῆς αἱμορραγί-
ας ἐξευρόντα. δεξιὸν μὲν γὰρ ὑποχόνδριον, ἐκ δεξιοῦ μυκτῆρος, ἀγαθὴν ἐπιφέρει τὴν κρίσιν. ἀριστερὸν
δὲ, ἐξ ἀριστεροῦ. μεμάθηκας δ' ἔμπροσθεν ἤδη τά τε τῶν κακῶν καὶ τὰ τῶν ἀγαθῶν κρίσεων σημεῖα. τί δὴ οὖν ἔτι
χαλεπὸν τὸν αἱμορραγήσοντα μυκτῆρα, καὶ τοῦ μορίου τοῦ πεπονθότος ἀκριβῶς γνωρισθῆναι δυναμένου, καὶ
τοῦ τῆς κρίσεως ἤθους, οὐκ ἂν λαθόντος καὶ τῶν αἱμορραγικῶν σημείων, ἐναργῶς φαινομένων. ἐπὶ τού-
τοις ἅπασι καὶ τὰ παρὰ τῆς ἡλικίας, καὶ τῆς ὥρας, καὶ τῆς χώρας, καὶ τῆς φύσεως τοῦ κάμνον-
50 τος, ἱκανὰ προδηλῶσαι τὴν ἐσομένην αἱμορραγίαν. αἱμορραγίας μὲν δὴ, καὶ ἐμέτων ἀκριβῆ τε καὶ ἴδια
τὰ γνωρίσματα. δευτέρων δ' ἐπὶ τούτοις, τῶν ἱδρώτων. εἰ δέ γε διὰ γαστρὸς κρίσις ἔσεσθαι μέλλει πρό-
δηλον μὲν οὐδὲν οὕτως οὐδὲ ἴδιον. ἀλλ' ἐκ τοῦ παρεῖναι μὲν, τὰ τῆς κρίσεως σημεῖα. μὴ παρεῖναι δὲ, τῶν ἐμέτων, ἢ
τὰ τῆς αἱμορραγίας, ἢ τὰ τῶν ἱδρώτων, ἔνεστι συλλογίσασθαι. καί τοι κἂν εἰ μηδὲν ἐκείνων παρείη, οὔπω τοῦτο
μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' αἱμορροΐδος ἐγχωρεῖ γενέσθαι τὴν κρίσιν ἢ γυναιξὶν ἐπιμηνίων, οὐ μὴν ἀδύνατον οὐδὲν
διορίζεσθαι. βάρος μὲν γὰρ ἐπίσημον ὀσφύος, καὶ ἄλγημα, καὶ τάσις ἐνταῦθα προηγεῖται τῶν ἐπιμη-
νίων. αἱμορροῒς δὲ, οὐ πᾶσι σύνηθές ἐστιν, ὅσοις δὲ ἔστι, τούτοις μόνοις οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως διορίσειε. τοῖς δ' ἄλ-
λοις ἅπασιν, ἐπειδὰν μὲν παρῇ πέψεώς τε καὶ κρίσεως σημεῖα. μὴ παρῇ δὲ ἐμέτων, ἢ αἱμορραγίας ἢ ἱδρώ-
των, ἐκταραχθήσεται πάντως ἡ γαστήρ. οὕτω μὲν δεῖ διακρίνειν ἴδιά τε καὶ κοινὰ τρόπων κρίσεως γνωρίσματα.

τῇ ἐκκρίσει δηλονότι μελλόντων κριθήσεσθαι νοσημάτων. εἰ δὲ εἰς ἀπόσκημμα φέροιτο, κοινὰ μὲν ἅπαντα γνωρίσματα, σωτηρίως τοῦ κάμνοντος ἔχοντος. τὸ μήτε λύεσθαι τὸ νόσημα, μήτε οὖρον πολὺ καὶ παχεῖαν ὑπόστασιν ἔχειν, ἀλλ' ὠμὸν καὶ λεπτὸν φαίνεσθαι. τὰ δ' ἴδια τῶν μὲν μὴ λίαν κεχρονικότων εἰ δυσπνούστερος ὁ κάμνων ἐξαίφνης γενόμενος, ἀπαλλάσσοιτο μὲν ἐν τάχει τῆς δυσπνοίας, διαδέξαιτο δ' αὖ αὐτὸν ὀδύνη, καὶ βάρος τῆς κεφαλῆς, καὶ κῶμα, καὶ κώφωσις, ἐς τὰς ὑπὸ τοῖς ὠσὶν ἀδένας ἀνάγκη τούτῳ γενέσθαι τὴν ἀπόστασιν. εἰ δ' εἴη πολυχρόνιον ἤδη τὸ νόσημα, καὶ μήτε τούτων παρείη μηδὲν, ἐμφαίνοιτο δέ τινι τῶν κάτω χωρίων, ἢ βάρος, ἢ τάσις, ἢ φλόγωσις, ἢ ὀδύνη, κάτω τούτῳ τὴν ἀπόστασιν ἔσεσθαι προσδοκᾶν. παράδειγμα δ' ἑκατέροις τῆς ἀποστάσεως ἓν νόσημα ποιησάμενος ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ, τοῖς δυναμένοις τὴν ὁρᾶν τὸν λόγον ἐδίδαξε, καὶ ὡς χρὴ καθόλου περὶ πασῶν ἀποστάσεων συλλογίζεσθαι. διό μοι καλῶς
10 δοκῶ καταπαύειν ἐνταῦθα τὸν ἐνεστῶτα λόγον. εἰ γάρ τις τοῖς ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένοις προσθεὶς ταυτὶ τὰ ἡμέτερα, μήπω τεχνικὸς γένοιτο, ἢ προγνωστικὸς κρίσεων, ἐν τῷ μετὰ τοῦτο συγγράμματι, τελευταίῳ τῆς προκειμένης ἡμῖν ἐσομένῳ πραγματείας, ἐλπίζω τὸ λοιπὸν αὐτῆς ἐπιμαθήσεσθαι. τοῖς μὲν γὰρ συνετοῖς, ἐξαρκεῖ καὶ ταῦτα, καὶ οὐδὲν ἔτι τετάρτου λόγου προσδεῖ.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΚΡΙΣΙΜΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ α'.

20 Τῶν νοσημάτων αἱ λύσεις, ὅσαι μὴ κατὰ βραχὺ μειωθέντων, ἀλλ' ἐξαίφνης παυσαμένων γίνονται, δέονται πάντως ἵν' ὦσι πισταὶ, δήλους τινὸς ἐκκρίσεως, ἢ ἀποστάσεως οὐκ ἀφανοῦς. ὡς ὅσα γε χωρὶς τούτων ῥᾳστώνησεν, ὑποτροπιάζειν φιλεῖ. προσέχειν οὖν χρὴ τὸν νοῦν ἀκριβῶς, καὶ διὰ φυλακῆς ἁπάσης ἔχειν τὸν ἄῤῥωστον, μηδὲν, ὧν τοῖς πιστῶς ὑγιασθεῖσι συγχωροῦμεν, ἐπιτρέποντες πράττειν, μήτ' ἐν ἐδέσμασιν, ἢ πόμασι, μήτ' ἐν λουτροῖς, μήτε κινήσεσιν, ἢ ὅλως, ἔν τισι τῶν ἄλλων. εἰ μὲν γὰρ μικρὸν εἴη τὸ ῥᾳστωνῆσαν νόσημα, τάχα ἂν ἐφ' οὕτως ἀκριβεῖ διαίτῃ, καταστοίη παντάπασιν, ὡς μηκέτ' αὖθις ἐπανελθεῖν. εἰ δ' ἔτι τῶν κακοηθεστέρων, ἐπανέλθοι μὲν ἂν καὶ οὕτω διαιτωμένων, ἀλλ' οὐχὶ τὸν ἔσχατον κίνδυνον. ἀμεληθὲν δὲ καὶ παροφθὲν, ὡς πιστῶς
30 λελυμένον, πολὺ χαλεπώτερον, ἢ ἐξ ἀρχῆς ἐπιφαίνεται. χρὴ τοίνυν εἰ μέλλοι βεβαίως παύεσθαι, μέγα τι καὶ ἰσχυρὸν νόσημα, προηγεῖσθαι τῆς λύσεως αὐτοῦ, τὰ πρὸς Ἱπποκράτους ὀνομαζόμενα λυτήρια σημεῖα. τοῦτο μὲν ἱδρῶτας χρηστοὺς δι' ὅλου τοῦ σώματος γινομένους, ἢ οὔρων πλῆθος, ἢ διαχωρημάτων, ἢ ἐμέτων. τοῦτο δ' αἱμοῤῥαγίαν ἐκ ῥινῶν, ἢ τινὰ ἄλλην αἵματος κένωσιν, οἷον ἐξ αἱμοῤῥοΐδων, ἢ ὑστερῶν. τοῦτο δ' εἰς τοὺς ὑπὸ τοῖς ὠσὶν ἀδένας, ἢ εἰς ἄλλο τι τῶν ἀκύρων μορίων, ἢ ἄρθρων ἀπόσκημμα. ὅσοις δὲ μηδενὸς τῶν τοιούτων σημείων ἐπιφανέντος, ἔδοξε πεπαῦσθαι τὸ νόσημα, περὶ τούτων ὁ πάντα θαυμαστὸς Ἱπποκράτης, ἐν μὲν καθόλου λόγῳ, τόνδε τὸν τρόπον ἀπεφήνατο. τὰ ἀσήμως ῥᾳστωνήσαντα, φιλυπόστροφα. κατὰ μέρος δὲ, διά τε τῶν ἀφορισμῶν αὐτῶν καὶ διὰ τοῦ προγνωστικοῦ γράμματος. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τῶν ἐπιδημιῶν ἐδίδαξε. τίνα μὲν ὀλέθρια τῶν ὑποστρεφόντων ἐστί. τίνα δ' αὐτὸ τοῦτο μόνον ἁπλῶς ὑποστρέφει χωρὶς ὀλέθρου. τίνα δὲ καὶ δυνατὸν ἡμῖν ἐστι ἐξιᾶσθαι τε καὶ κωλῦσαι παλιν-
40 δρομῆσαι. περὶ μὲν δὴ τούτων, ἐν ἑτέροις ὑπομνήμασιν, ἐξηγούμεθα τὴν γνώμην αὐτοῦ. περὶ δὲ τῶν ἅμα τοῖς λυτηρίοις σημείοις παυσαμένων, ἃ δὴ καὶ κεκρίσθαι λέγεται, νῦν ἡγοῦμαι χρῆναι διελθεῖν, ἀναγκαίων ὄντων γινώσκεσθαι τοῖς μέλλουσιν περὶ κρισίμων ἡμερῶν ἐπίστασθαί τι χρηστόν. ἡγεῖται γὰρ ἤδη τῶν ἐν τούτοις ἐκκρίσεων ἢ ἀποστάσεων, οὐ μικρὰ ταραχὴ κατὰ τὸ τοῦ νοσοῦντος σῶμα. πολλάκις μὲν ἐξαιφνίδιον, ἢ δυσπνοοῦντος, ἢ παραπαίοντος, ἢ σκοτοδινιῶντος, ἢ μαρμαρυγὰς ὁρῶντος, ἢ δακρύοντος, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρυθροὺς ἴσχοντος, ἢ τοὺς κροτάφους βαρεῖς, ἢ τὸν τράχηλον ἐπώδυνον. ἐνίοτε δ' ἤτοι τὴν κεφαλὴν ἀλγοῦντος, ἢ ὀρφνῶδές τι τῶν ὀφθαλμῶν προφαίνεσθαι νομίζοντος, ἢ καρδιώσσοντος, ἢ τὸ κάτω χεῖλος οἱονεὶ κλονούμενόν τε καὶ εἴσω σπώμενον ἔχοντος, ἢ ῥίγει σφοδρῷ τινι κατασχομένου. καὶ μὲν δὴ καὶ ὑποχόνδριον ἀνασπᾶται πολλοῖς, καὶ δυσφοροῦσι, καὶ ἀναπηδῶσι, καὶ ψυχρὸν αἰτοῦσι, καὶ διακαίεσθαι φασὶν ἐπισημότερον, ἢ πρόσθεν. ἐνίοις δ' αὐτῶν καὶ ὁ παροξυσμὸς, πρωιαίτερος ἄρχεται, καὶ
50 μακρότερος, καὶ σφοδρότερος γίνεται, καὶ κῶμα συνεδρεύει, καὶ ἄλλο τι καὶ ἄλλο σύμπτωμα. καὶ δὴ καὶ θεάσασθαι τοὺς παρόντας, ἅπαντας ἔστιν, ἐν μεγίστῳ τηνικαῦτα καθεστῶτας φόβῳ, καὶ λεγόντων ἀκοῦσαι πάρεστιν, ὡς οὐδὲν ὁ κάμνων ἀποδεῖ τῶν ἐνδικαστηρίῳ περὶ θανάτου κρινομένων. ὅθεν οὐδὲ παραγεγονέναι μοι δοκοῦσιν ἔνιοι τῶν ἰατρῶν, οὐδέπωποτε τοιαύταις ταραχαῖς ἀῤῥώστων. ἢ οὐκ ἂν ἐζήτουν, οὔτε τὸ σημαινόμενον ὑπὸ τοῦ τῆς κρίσεως ὀνόματος, οὔτ' εἰ δυνατὸν ὑπάρχειν τὸ πρᾶγμα. πότερα γὰρ ὡς οὐ γίνονται τινὲς ἀθρόαι λύσεις ἐν νόσοις μετά τινος ἐκκρίσεως, ἢ ἀποστάσεως ἀμφισβητοῦσιν, ἢ τοῦτο μὲν ὁμολογοῦσιν ἑωρακέναι, τὰ δ' ἄλλα συμπτώματα, τὰ μικρῷ πρόσθεν εἰρημένα συνεδρεύειν αὐταῖς ἀγνοοῦσιν, ἢ καὶ ταῦτα γινώσκοντες, οὔ φασι χρῆναι καλεῖν τὸ γινόμενον κρίσιν. εἰ γὰρ δὴ τοῦτο, περὶ ὀνόματος, οὐ περὶ πράγματος ἀμφισβητοῦσιν. ὥς τό γε μὴ θ' ὅτι γίνονται τινὲς ἐξαι-

φνίδιοι

φνίδιοι περὶ τὸν νοσοῦντα ταραχαί, καρδιώσσοντα καὶ ἀνακπηδῶντα καὶ παραπαίοντα, καὶ τ' ἄλ-
λα τὰ τοιαῦτα πάσχοντα. μή θ' ὅτι μικρὸν ὕστερον ἐπ' αὐταῖς, ἢ ἱδρῶτος, ἢ αἱμορραγίας, ἢ τινὸς ἑ-
τέρου τοιούτου γενομένου, λύσις ἀσφαλὴς ἠκολούθησε γινώσκειν ὁμολογεῖν, ἢ φιλονεικίας, ἢ ἀμαθί-
ας ἐσχάτης οὐδὲν ἀπολείπει. οὐ γὰρ δὴ τῶν σπανίως γινομένων τὰ τοιαῦτα ἐστὶν, ἀλλὰ τῶν ὁσημέραι φαι-
νομένων. ἡμεῖς μὲν δὴ τὴν ὀξεῖαν οὕτως ἐν νοσήματι ταραχὴν, ὀνομάζομεν κρίσιν. καὶ τελευτᾶν γε αὐτὴν,
τὰ πολλὰ μὲν, εἰς σωτηρίαν. ἔστι δ' ὅτε καὶ εἰς ὄλεθρον τοῦ κάμνοντος φαμέν. εἰ δέ τις ἄλλο τι, καὶ οὐ τοῦτο τὴν
κρίσιν εἶναι λέγει, ἔπειτ' ἀμφισβητεῖ τε καὶ μεταβάλλει τὸν λόγον, τὴν οἰκείαν ὑπόνοιαν ὁ τοιοῦτος, οὐχ ἡ-
μᾶς ἐξελέγχει. βέλτιον δ' ἦν ἄρα, τί ποτε ἐκ τῆς προσηγορίας δηλοῦται γνόντας, περὶ πράγματος αὐ-
τοὺς ποιεῖσθαι τὸν λόγον. ἀλλὰ τὴν μὲν τούτων ἀμαθίαν τε καὶ φιλονεικίαν, οὐδ' ἂν αὐτὸς ὁ Ζεὺς ἐξιάσαι-
10 το. καὶ μοι καὶ ταῦτα, πλείω τοῦ δέοντος εἴρηται πρὸς αὐτούς. ὅσοις δ' ἐστὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης φροντὶς,
ἐκείνοις ἤδη διαλέξομαι περὶ τοῦ προτεθέντος ἐν τῷδε τῷ γράμματι σκέμματος. αἱ γὰρ δὴ κρίσεις αὗ-
ται, γίνονται μὲν, ἐν πάσαις ἡμέραις, ἀλλ' οὔτ' ἴσαι τὸν ἀριθμὸν, οὔθ' ὁμοίως πισταί. διαφέρουσι δὲ καὶ τῷ
τὰς μὲν, ἀγαθὰς αὐτῶν γίνεσθαι. τὰς δὲ, κακάς. καὶ τὰς μὲν, μετὰ πλειόνων τε καὶ χαλεπωτέρων συμ-
πτωμάτων, καὶ ξὺν ἀγῶνι μείζονι. τὰς δ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐσβάλλειν ἀσφαλῶς. ἀτὰρ οὖν, οὐδὲ τῷ τὰς μὲν,
ἐλλιπεῖς γίνεσθαι, τὰς δὲ, τελείας, μικρά τις ἡ διαφορά. μεγάλη δὲ, κἂν τῷ τὰς μὲν, ὅτι γενήσονται διὰ
τῶν ἐπιδήλων ἡμερῶν προδεδηλῶσθαι. τὰς δ' ἐξαιφνίδιόν τε καὶ ἀδοκήτως, οὐ τοῖς ἰδιώταις μόνον, ἀλ-
λὰ καὶ τοῖς τεχνίταις ἐπιφαίνεσθαι. τοσαῦται μὲν, αἱ τῶν κρίσεων διαφοραί. τοσαῦται δὲ, καὶ αἱ τῶν
κρισίμων ἡμερῶν. κατὰ τὴν δωδεκάτην μὲν γὰρ καὶ ἑκκαιδεκάτην, ἐγὼ μὲν, οὐδένα ποτὲ γινώσκω κρι-
θέντα. κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην, οὐδ' ἀριθμεῖν ἔτι ἐγχωρεῖ. κατὰ δὲ τὴν ἕκτην, κρίνονται μὲν, ἀλλὰ καὶ μετὰ
20 χαλεπῶν συμπτωμάτων, καὶ κινδύνων μεγίστων, καὶ ἀπίστως, καὶ ἀτελῶς, καὶ ἀσαφῶς, καὶ ἀσήμως,
καὶ πρὸς κακοῦ. ὅταν οὖν μὴ μόνον ἐμοὶ τῷ τοσούτοις ἔτεσι παραφυλάττοντι, τοιαύτη τις εὑρίσκηται
διαφορὰ τῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀρχιγένην πάνυ δή τι τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης προσεδρεύ-
σασι. καὶ τούτων ἔτι ἀνωτέρω τοῖς περὶ Ταραντῖνον Ἡρακλείδην, ἐκ τῆς πείρας ἀθροίσασι τὴν θεωρίαν.
ἔτι τε τοῖς περὶ τὸν Φιλότιμόν τε καὶ Διοκλέα, καὶ τοὺς ἄλλους παλαιοὺς, καὶ πρὸ τούτων ἁπάντων, τοῖς
περὶ τὸν θειότατον Ἱπποκράτην, πῶς οὐκ ἄν τις δικαίως ἡγοῖτο τινὰ διαφορὰν, ἐν τῷ τῶν ἡμερῶν ἀριθμῷ;
τὸ γὰρ ἐν τοσούτοις ἔτεσι καὶ τὴν ἑβδόμην ἑωρᾶσθαι κρίνουσαν πολλάκις τε ἅμα καὶ τελέως, καὶ πιστῶς,
καὶ ἀκινδύνως, καὶ σαφῶς, καὶ προδήλως, καὶ χρηστῶς. καὶ τὴν ἕκτην τὰ τούτων ἐναντία, μεγάλης τινὸς
ἔχεται διαφορᾶς. τὸ δ' ἐμοὶ μὲν μή δέ ποτε τὴν δωδεκάτην, ὦφθαι κρίνουσαν. ἄλλῳ δέ τινι, σπανίως τε ἅ-
μα καὶ ἀτελῶς, καὶ ἀβεβαίως, καὶ μετὰ κινδύνου, καὶ ἀσαφῶς, καὶ ἀσήμως, καὶ κακῶς, οὐδ' αὐτὸ σμι-
30 κρὰν ἐνδείκνυται τὴν ἐν ταῖς ἡμέραις διαφοράν. πολλαὶ μὲν γὰρ αἱ κατὰ τὴν ἑβδόμην κρινόμεναι νόσοι
τελέως τε ἅμα, καὶ ἀσφαλῶς, καὶ ἀκινδύνως, καὶ σαφῶς, καὶ εὐσήμως, καὶ ἀγαθῶς. αἱ δ' ἐν τῇ δωδεκά-
τῃ, σπάνιαι μὲν οὕτως, ὡς ἡμῖν ὦφθαι, μηδέπω. κἂν εἴ τῳ δέ ποτε ἑώραται πρὸ ἡμῶν ἐν τῇ δωδεκάτῃ τῶν
ἡμερῶν ἐπιφανεῖσα ποτὲ κρίσις, ἢ ἀτελὴς, ἢ ἄπιστος, ἢ κινδυνώδης, ἢ ἀσαφὴς, ἢ ἄσημος, ἢ πάντως γ' ὦπται
πρὸς κακοῦ γινομένη. καλῶ δ' ἀτελῆ μὲν κρίσιν, ὅταν ὑπολείπηταί τι τοῦ νοσήματος. ἄπιστον δὲ, ὅταν ὑπο-
τροπιάζῃ. κινδυνώδη δὲ, τὴν μετὰ συμπτωμάτων σφαλερῶν. ἀσαφῆ δὲ, τὴν χωρὶς ἐκκρίσεως, ἢ τινὸς ἀπο-
στάσεως ἐπιφανοῦς. ἄσημον δὲ, τὴν ὑπὸ μηδεμιᾶς τῶν ἔμπροσθεν ἡμερῶν προδηλωθεῖσαν. ἡ κακὴ δὲ, ὅτι
πάντως εἰς ἀπώλειαν τελευτᾷ τοῦ κάμνοντος, οὐ δέομαι λέγειν. ἔμπαλιν δὲ, τελείαν μὲν καλῶ. τὴν μηδὲν
ὑπολείπουσαν τοῦ νοσήματος. πιστὴν δὲ καὶ βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ, τὴν μηκέτι ἐπαναφερομένην. ἀκίνδυνον
δὲ, τὴν ἄνευ συμπτωμάτων σφαλερῶν. οὕτω δὲ καὶ σαφῆ, τὴν μετά τινος ἐκκρίσεως, ἢ ἀποστάσεως φανε-
40 ρᾶς. εὔσημον δὲ, τὴν προδηλωθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐπιδήλου. ἀγαθὴν δὲ ὅτι τὴν εἰς ὑγείαν τελευτῶσαν χρὴ νοεῖν. οὐκ
ἄν τινα οἶμαι λαθεῖν. ἀλλ' ὅτι μὲν εἴπερ ταῦθ' οὕτως φαίνεται, μεγίστη διαφορὰ τῶν ἡμερῶν ἐστι πρὸς ἀλλήλας,
οὐδεὶς ἀντιλέξει. φήσει δ' ἴσως τις μηδὲν ἀληθὲς εἶναι τῶν εἰρημένων, ἀλλ' ἡμᾶς ἀργύριον εἰληφότας παρὰ τῶν
κρισίμων, ἐπεισάγειν αὐτὰς τοῖς κατ' ἰατρικὴν πράγμασιν, ὥσπερ τινὰς νόθους παῖδας εἰσποιοῦντας
γένει γνησίῳ. τί γὰρ ἂν καὶ παθόντες καταψευδοίμεθα τῶν φαινομένων, ἄλλο γε, ἢ ἀργυρίῳ δελεασθέν-
τες; οὐ γὰρ δὴ κατὰ γένος γε ἡμῖν αἱ κρίσιμοι προσήκουσιν, ἢ πολίτιδες, ἢ συνήθεις εἰσὶν, ἵν' αὐταῖς χωρὶς μι-
σθοῦ βοηθῶμεν. τί γὰρ ἂν εἴη καὶ βέλτιον, ἢ ἐκείναις κρισίμοις εἶναι νομισθείσαις, ἢ ἡμῖν ὡς εἰσὶν ἀποδεί-
ξασιν; ἀλλ' ὥσπερ καὶ τἄλλα τὰ διὰ τῆς πείρας γνωσθέντα δηλοῦμεν ἀδεκάστως, ἀδικώτατον εἶναι νομί-
ζοντες ἐγκαλύπτειν τἀληθὲς, οὕτω καὶ τὰς τῶν ἡμερῶν διαφορὰς, ἃς πολλάκις ἐθεασάμεθα, λέγομεν ὡς
εἴδομεν. ὅταν δὲ καὶ τοὺς ἀρίστους ἰατρούς τε ἅμα καὶ ἀνθρώπους, ἄμφω γὰρ ἦσαν, οἱ περὶ τὸν Διοκλέα τε καὶ
50 Ἱπποκράτην, καὶ τοὺς ἄλλους, ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐμνημόνευσα, τὴν αὐτὴν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν εὑρίσκωμεν
ἀπόφασιν πεποιημένους, ἔτι καὶ μᾶλλον, οἶμαι, θαρροῦμεν, ὡς ἀληθεύοντες. ἀλλ' οὐχ ὁμολογοῦσι φασὶν ἅ-
παντες οὗτοι περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν, ἀλλ' οἱ μὲν, πλείους. οἱ δὲ, ἐλάττους αὐτὰς εἶναι λέγουσιν. καὶ
τὰς μὲν, ὁ δέ τις φησὶν εἶναι κρισίμους. τὰς δ' ὁ δέ τις. οὐ τὰς αὐτὰς ἅπαντες, ἀλλ' ὡς ἂν ἑκάστῳ πα-
ρέστη τις γνώμη. τί οὖν ἂν πρὸς θεῶν εἴποι τις ἂν οἶμαι πρὸς αὐτούς; οὔ τι διαπεφώνηται τοῦθ' ὅλως
οὐκ εἶναι φατέ. καὶ μὴν, οὐκέτ' ἂν ὁμολογήσητε. τὸ μὲν γὰρ ἐπιμελεστέρας πείρας, ἐξετάσεώς τε
καὶ κρίσεως δεῖσθαι τὰ τοιαῦτα, πρὸς ἁπάντων ὡμολόγηται. τὸ δ' ὅλως ἀληθεύειν μηδένα τῶν δια-
φερομένων, οὐχ ὅπως ὑμεῖς οἱ δεινοὶ τῶν κρισίμων κατήγοροι. ἀλλ' οὐδ' οἱ τὴν Πυρρώνειον ἀπορίαν
πρεσβεύοντες, ἀποδέχονται. τὴν γὰρ ἀνεπίκριτον οὗτοι διαφωνίαν, οὐχ ἁπλῶς ἅπασαν ἐπινοοῦν

ἀγνείας τοῦ πράγματος εἶναι φασὶ σημεῖον. ἆρ' οὖν ἀδύνατον ἐπικρῖναι, τίς ἀληθεύει περὶ τῶν κρι-
σίμων ἡμερῶν, καὶ τίς ψεύδεται; ἢ δυνατὸν μὲν, ἀλλ' οὐ ῥᾴδιον. εἴ γε καὶ χρόνου δεῖται παμπόλλου,
καὶ ἀκριβείας ἱκανῆς. αἵ τε γὰρ ἀρχαὶ τῶν νοσημάτων, ἀσαφεῖς ἐνίοτε. καὶ πότερον ἐν ᾗ τις ἡμέρᾳ τῆς κρί-
σεως ὑπήρξατο ταύτην εἶναι τὴν κρίσιμον ὑποληπτέον, ἢ καθ' ἣν πρῶτον ἐλύθη τὸ νόσημα, δεῖται τι-
νὸς ἐπισκέψεως. ὁ μὲν γάρ τις οἶμαι θατέραν αὐτῶν. ὁ δὲ, ἑκατέραν ὑπολήψεται. καί τις ἴσως, οὐδέτε-
ρον. ἀλλ' εἰς ἣν ὁ πλεῖστος χρόνος τῆς κρίσεως ἀφίκετο, ταύτην εἶναι φήσει τὴν κρίσιμον. ὅταν οὖν πρὸς
τούτοις καὶ τοῦ πολλάκις αὐτὰ θεάσασθαι χρήζωμεν. ἣν δὲ τούτοις ἐπί τινων ἡμερῶν οὐ δυνατὸν, ὅσαι σπα-
νίως κρίνουσιν, ἢ κατά τινα τύχην. οὐ γὰρ ἀδύνατος ἡ ὑπόθεσις. εἰ ἐντύχοι τις ταῖς σπανίαις ἡμέραις πρώ-
ταις. ἔπειτα πρὶν ἀναμεῖναι τὴν μακρὰν κρίσιν ἀποφαίνονται περὶ αὐτῶν ὡς κρισίμων. ἐκ τῶν τοιούτων
10 ἁπάντων, ἀναγκαῖον ἐπιθολοῦσθαι τὴν ἀληθῆ τῶν κρισίμων ἡμερῶν ἱστορίαν. εἰ μὲν γὰρ ἐν ᾗ τις ἐκρίθη, κρί-
σιμον εἶναι ταύτην ἐλέγομεν, ῥᾴστη τ' ἂν οὕτως ἡ γνῶσις αὐτῶν ἐγίνετο. καὶ σχεδὸν ἁπάσαις ὑπῆρχεν ἂν εἶναι κρισί-
μοις. ἐπεὶ δ' οὔτι τὸ σπάνιον ἱκανὸν, ἀλλὰ χρὴ πολλάκις ὦφθαι κρινούσας. ἔτι τ' προσεῖναι τῇ κρίσει, τὰ μικρῷ
πρόσθεν ῥηθέντα, τό τε καλῶς, καὶ τὸ τελείως, καὶ τὸ ἀσφαλῶς, καὶ τὸ σαφῶς, καὶ προσέτι τὸ ἀκινδύνως.
καὶ τὸ μετὰ τοῦ προδεδηλῶσθαι, δῆλον ὡς εἰς σωστικὴν ἀπορίαν ἐμπίπτει τὸ σύμπαν. εἰ γάρ τινα μὲν, ὧν εἶπον,
προσείη. τινὰ δ' ἀπείη. καὶ ἰσάζοι γε τὰ παρόντα τοῖς μὴ παροῦσιν. ἢ βραχεῖα τις εἴη τῶν ἑτέρων ὑπεροχὴ,
δῆλον ὡς ἐν ἀμφιβολίᾳ καταστησόμεθα περὶ τῆς τοιαύτης ἡμέρας, εἴτε χρὴ ταύτην κρίσιμον καλεῖν, εἴτε μή.
τὸ μὲν γὰρ ἤτοι, πάντων ὑπαρχόντων, ὧν εἶπον, ἢ τῶν πλείστων τε καὶ μεγίστων. ἔτ' ἀμφιβάλλειν ὡς οὐκ οὔσης κρι-
σίμου, παντελῶς ἠλίθιον. ὥσπερ γε καὶ εἰ μηδὲν αὐτῶν. ἢ παντάπασιν ὀλίγα καὶ μικρὰ ἔχοντα δύ-
ναμιν ὑπάρχει. καὶ γὰρ καὶ ταύτην, ἐκ τῶν οὐ κρισίμων ἀριθμητέον, εἰ δ' εἴη τῶν ὑπαρχόντων αὐτῇ, καὶ μὴ ὑ-
20 παρχόντων βραχεῖά τις ἡ διαφορὰ, πρόδηλον ὡς εἰς ἀπορίαν καταστησόμεθα, πότερον ἐκ τῶν κρισίμων αὐ-
τὴν ἀριθμητέον ἐστὶν, ἢ μή. ἐγὼ γοῦν αὐτὸς, ἐκ μειρακίου μὲν, ὑπηρξάμην παραφυλάττειν τὰς κρισίμους ἡμέρας,
ἵνα τι κἀκ τῆς ἐμαυτοῦ πείρας ἐπικρίναιμι περὶ τῆς διαφωνίας αὐτῶν, οὐ μὴν ἤδη γε δύναμαι περί τινων
ἀποφήνασθαι σαφῶς, ὅσον ἐπὶ τῇ προγεγονυίᾳ μνήμῃ. δοκεῖ δέ μοι καὶ ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἂν ἀληθὴς ἀνὴρ, ἄ-
χρι πολλοῦ χρόνου καὶ αὐτὸς τὸ τοιοῦτον παθεῖν. ἔστι χρὴ τεκμήρασθαι τῶν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἐν
ᾧ παμπόλλας ἤθροισεν ἡμέρας εἰς ταυτὸν, ἃς ἐν τῷ προγνωστικῷ κἀν τοῖς ἀφορισμοῖς περικόπτειν φαίνεται.
δέδεικται δ' ἡμῖν ἤδη μὲν καὶ δι' ἑτέρων, ἀλλὰ καὶ νῦν οὐδὲν ἧττον ἔσται δῆλον ἐκ τῶν ἐφεξῆς εἰρησομένων ὡς
προτέραν αὐτῷ τὰ τῶν ἐπιδημιῶν γέγραπται βιβλία. βασανίζοντι διὰ τῆς πείρας ἔτι τὰ θεωρήματα
καὶ μὴ τολμῶντι καθόλου τισὶν ἀποφάσεσιν ἐπ' αὐτῶν χρῆσθαι. διό μοι καὶ δοκοῦσιν οἱ τὰς κρισίμους ἡμέρας
ἀναιροῦντες, ὡς οὐκ οὔσας, ὅτι διαπεφώνηται περὶ αὐτῶν τοῖς ἰατροῖς, οὐ πάνυ τοι τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης
30 προσεσχηκέναι τὸν νοῦν. ὡς εἴ γε προσεσχήκεσαν, οὐ μόνον ὅτι διαφέρονται περί τινων ἡμερῶν οἱ γράψαντες
περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι καὶ συμφωνοῦσιν ἐν ταῖς πλείσταις ἐνενόησαν. ἔπειτα τῆς ἑαυτῶν πείρας ἀναμνη-
σθέντες, ἐξεῦρον ἂν οἶμαι ῥᾳδίως ἑτέρας μὲν εἶναι φύσεως τὰς ὁμολογουμένας. ἑτέρας δ' ὑπὲρ ὧν δια-
φέρονται. τίς γὰρ ἢ τὴν ἑβδόμην, ἢ τὴν ἑνδεκάτην ἢ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἢ τὰς ἄλλας τὰς ὁμοίας οὐκ
εἶπε κρισίμους; οὐδεὶς ὁστισοῦν. φαίνονται γοῦν ἅπαντες ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος ἀποφαινόμενοι περὶ αὐτῶν.
καὶ μὴν εἴπερ ὑπὲρ ἁπασῶν ὡμολόγουν ἀλλήλοις, ἴσως ἄν τῳ παρῆν χωρὶς τοῦ κρῖναι καὶ βασανίσαι
τἀληθὲς, ἅπαντας αὐτοὺς ἐξῆς ἀκολουθῆσαι, τῷ πρώτως περὶ κρισίμων ἡμερῶν ἀποφηναμένῳ. διαφερο-
μένων δ' ἐν ταῖς πλείσταις, οὐκ ἔτ' ἐνδέχεται τοιοῦτον οὐδὲν ὑπονοεῖν. ἀλλ' ἐμοὶ μὲν καὶ θαυμάζειν ἐπέρχεται
τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τῇ περὶ τὴν ἀλήθειαν σπουδῇ. τὸ γὰρ μήτε τὰς αὐτὰς ἁπάσας εἰπεῖν. ἀλλ' ἔστιν ἐν αἷς διενε-
χθῆναι, μήτε εἰκῇ τούτοις καὶ ἀλόγως παθεῖν. ἀλλ' ὅσαι μὲν ἅπαντα διαφυλάττουσι τὰ τῶν κρίσεων γνωρίσμα-
40 τα, τὰ μικρῷ πρόσθεν ὑπ' ἐμοῦ λελεγμένα, ταύτας μὲν ὡσαύτως ἀναγράψαι σύμπαντας. ὅσαι δ' ἀμφιβο-
λίαν ἔχουσί τινα καὶ ἀπορίαν ἐκ τοῦ τινὰ μὲν, ὑπάρχειν αὐταῖς γνωρίσματα. τινὰ δ' οὐχ ὑπάρχειν. οὐκ ἔθ' ὡ-
σαύτως ἅπαντας ἀναγράψαι, τεκμήριον οὐ μικρόν ἐστι τοῦ φύσιν εἶναί τινα τῶν κρισίμων ἡμερῶν, ἰδίαν ἐ-
ξαίρετον. ἃς γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἡμῶν, ἐπὶ τὴν τῶν τοιούτων πεῖραν ἀφικόμενος ἀποφήναιτ' ἂν εἶναι
κρισίμους, ἐκ τοῦ διαφυλάττειν ἅπαντα τῶν κρίσεων τὰ γνωρίσματα, ταύτας καὶ παρ' ἐκείνοις ἐστὶν εὑρεῖν
ὁμολογουμένας. ὥσπερ αὖ καὶ ὅσας ἄπορον ἐκ πείρας κρῖναι, καὶ ταύτας διαπεφωνημένας. οὐδὲν οὖν ἔτω
γε τούτων μεῖζον ἕτερον ἡγοῦμαι τεκμήριον, ὑπὲρ τῶν κρισίμων ἡμερῶν τῆς φύσεως, ὡς τὸ περὶ μὲν τῶν
ἅπαντ' ἐχουσῶν τὰ κριτικὰ γνωρίσματα, ταῦτα καὶ παρ' ἐκείνοις ἔστιν εὑρεῖν συμφωνῆσαί τε πάντας. ὑ-
πὲρ ὧν δέ τις καὶ αὐτὸς ἠπόρησεν ὑπὲρ τούτων διενεχθῆναι. ἡ γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις διαφωνία, πίστιν βεβαί-
αν προσνέμει ταῖς ὁμολογουμέναις. ἄμεινον δ' ἦν ἄρα τοῖς σοφισταῖς, ἤδη ποτὲ μισῆσαι τὰ σοφίσματα, πε-
50 ρὶ μὲν δὴ τῶν πάντ' ἐχουσῶν τὰ γνωρίσματα καὶ πρὸς ἁπάντων ὁμολογουμένων, ἑτοίμως ἀποφήνασθαι.
σκοπεῖσθαι δὲ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν. ὡς τό γε διὰ τὴν ἐν ταύταις ἀπορίαν ὀλιγίσταις οὔσαις, ἀνατρέψαι τὴν
ἐν ταῖς πλείσταις εὐπορίαν, ἐσχάτως ἄλογον. φέρ' οὖν ἡμεῖς εἴπερ δὴ σπουδάζομεν ἀληθείας, ἐπιχειρήσω-
μεν ἀδεκάστως αὐτῶν τῇ κρίσει. καὶ πρώτας μὲν, προστησώμεθα καθάπερ τινὰς κανόνας τὰς ἅπαντ' ἐχού-
σας τὰ κριτικὰ γνωρίσματα. δευτέρας δὲ τάξωμεν, τὰς τούτων πλησίον. εἶτα τινὰ καὶ τρίτον καὶ τέταρ-
τον στῖχον ἐφεξῆς ποιησώμεθα. καὶ δείξωμεν ἑκάστου τὴν ἀξίαν. ἡ γὰρ τοιαύτη γνῶσις, εἰς τὰς ἰάσεις
τε καὶ λύσεις, μέγα διαφέρει, μήτε τοὺς ἐν πισταῖς ἡμέραις κριθέντας δι' ὑποψίας ἡμῶν ἑξόντων
ἂν, ἢ λεπτῶς διαιτησόντων, μήτε τοὺς ἐν ταῖς ἀπίστοις ἀφυλάκτως. πρώτην τοίνυν ἁπασῶν τῶν κρι-
σίμων ἡμερῶν, τὴν ἑβδόμην εἴπωμεν, οὐκ ἀριθμῷ δηλονότι καὶ τάξει πρώτην, ἀλλὰ δυνάμει τε

καὶ

καὶ ἀξιώματι. πάντα γὰρ ἔχει συλλαβοῦσα τὰ τῶν κρισίμων γνωρίσματα, καὶ γὰρ καὶ πλείστους
κρίνει, καὶ τελέως, καὶ μετὰ σαφοῦς ἐκκρίσεως, ἢ ἀποστάσεως, καὶ χωρὶς κινδύνου σφοδροῦ, καὶ του-
πίπαν αὐτὴν, ἡ τετάρτη προδηλοῖ. ἔτι γὰρ τῶν οὔρων τις ἐν ἐκείνῃ πάντως, ἢ τῶν πτυσμάτων, ἢ τῶν
διαχωρημάτων, ἢ ὀρέξεως, ἢ νοήσεως, ἢ αἰσθήσεως, ἢ τινὸς ἄλλου τοιούτου, σαφὴς ἐγίνετο μεταβολή. καὶ
τῇ δὲ τῇ μεταβολῇ, τὸ μὴ οὐχ ὁμοίαν ἀπαντῆσαι τὴν ἐν τῇ ἑβδόμῃ κρίσιν, ἀμήχανον. ἀγαθὴν μὲν, εἰ ἐπὶ τὸ χρη-
στὸν· πονηρὰν δὲ, εἰ ἐπὶ τὸ φαῦλον μεταβάλλοι. τὰ πολλὰ μὲν οὖν ἀγαθαὶ κρίσεις αἱ κατὰ τὴν ἑβδόμην
ἡμέραν. καὶ γὰρ αὖ καὶ τοῦτο ἐξαίρετον αὐτῇ πρόσεστιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θνήσκουσι τινὲς ἐν αὐτῇ, καὶ ῥοπὴν
ἀξιόλογον ἐπὶ χεῖρον ἔνιοι λαβόντες, ἔν τινι τῶν ἐφεξῆς κρισίμων ἀπόλλυνται. τὴν δὲ ἕκτην ἡμέραν, ὅσον ἀ-
πολείπεται τῆς ἑβδόμης τῷ πλήθει, τῶν ἐν αὐτῇ κρινομένων, τοσοῦτον πλεονεκτοῦσαν εὑρίσκω κακοη-
10 θείᾳ. καθάπερ ἐκ διαμέτρου τὴν φύσιν ἔχουσαν τῇ. ζ΄. καὶ γὰρ καὶ τῶν ἐν τῇ τετάρτῃ μεταβαλλόντων
ἐπὶ τὸ χεῖρον, οἱ πλεῖστοι κατὰ τὴν ἕκτην ἀπόλλυνται. τοὐναντίον δὲ αὖ πάλιν εἰ χρηστὴ γένηται ῥοπὴ, τὴν ἑβ-
δόμην ἀναμένει. κἂν εἰ σπανίως δέ ποτε μεταβολὴν ἀγαθὴν ἐν τῇ τετάρτῃ γενομένην ἡ ἕκτη παραλαβοῦ-
σα κρίνειν ἐπιχειρήσειεν, ἀμήχανον ὅσην ἐπιφέρει ταραχὴν καὶ κίνδυνον καὶ φόβον οὐ μικρόν. ὡς αὐτίκα
μάλα τεθνηξομένων τῶν ἀνθρώπων. καὶ γὰρ εἰ καταφέροιντο, καρῶ τι παραπλήσιον αὐτοῖς γίνεται. καὶ κεῖνται
τελέως, ἀναίσθητοί τε καὶ ἄφωνοι. καὶ εἴ τις ἔκκρισις ἐν αὐτοῖς γίνοιτο, λειποψυχοῦσί τε καὶ ἀσφυκτοῦσι,
καὶ ἀχροοῦσι, καὶ τρέμουσι, καὶ καταπίπτουσι, τῆς ἑβδόμης ἡμέρας ἀεὶ πρὸς λόγον τῆς ἐκκρίσεως τὴν εὐ-
φορίαν ἐπαυξούσης. ἀτὰρ οὖν καὶ κακοήθη, καὶ δριμέα, καὶ δυσώδη τὰ πολλὰ διαχωροῦσί τε καὶ ἐμοῦσι.
κατὰ τὰς ἑκταίας ἐκκρίσεις. ἱδρῶτες δὲ, σπάνιοι μὲν οἱ ὁμαλοὶ, καὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος, καὶ θερμοί. κἂν εἰ
γένοιντο δέ ποτε τοιοῦτοι. διακόπτονται τὰ πολλά. καὶ φόβος ἐπήρτηται τοῖς ὁρῶσι, μὴ σῶσιν. ἔστι δ' ὅτε πα-
20 ρωτίδας οὐκ εὐήθεις, ἢ καὶ ἰκτέρους ἐπήνεγκεν, ἢ τινὰ ἄλλην ἀπόστασιν ἀγῶνος ἑτέρου δεομένην εἰς λύσιν.
εἰ δὲ καὶ δι' οὔρων ποτὲ κρίνοιεν, οὐδὲ ταῦτα ἂν εὕροις χρηστὰ, καὶ γὰρ ὠμὰ, καὶ ἄχροα, καὶ λεπτὰ, καὶ μηδεμί-
αν ἀγαθὴν ὑπόστασιν ἔχοντα. ἀλλ' ἐνίοτε μὲν, ὡς ὀστρακώδη. ἐνίοτε δὲ, ψαμμώδη. πάντως δὲ, ἀνώμαλόν τε καὶ
ἄπεπτον, αὐτῷ τῷ πλήθει μόνον ὠφελοῦντα κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν, οἷς ἐπιφαίνεται. ταῦτα μὲν αὐτῆς
τὰ μετριώτατα τῶν ἔργων εἴ τις μέλλει σωθήσεσθαι. τοὺς πλείστους δὲ, τοὺς μὲν, αὐτίκα συνέκοψεν, ἢ ἀπέπνι-
ξεν αἱμορραγίαις λάβροις, ἢ κενώσεσιν ἀμέτροις, καὶ ἢ καὶ κατοχαῖς τισὶν, ἢ μανίαις. τοὺς δ' εἰς προὖπτον ὄλε-
θρον ἐνέβαλεν, ἰκτέρους ἐπαγαγοῦσα, καὶ παρωτίδας οὐ χρηστὰς ἐγείρουσα, καὶ μαρασμοῖς ἀνιάτοις ἐνίοτε πε-
ριβάλλουσα, καὶ τί γὰρ οὐ κακὸν ἐπιφέρει; καί μοι πολλάκις ἐπῆλθε τὴν μὲν τῆς ἑβδόμης ἡμέρας φύσιν,
εἰκάζειν βασιλεῖ. τὴν δὲ τῆς ἕκτης, τυράννῳ. προνοεῖται γὰρ ὁ μὲν, ὡς ἀγαθός τις ἄρχων, τοῖς ὑπ' αὐτὴν κρι-
νομένοις, ἢ τῆς κολάσεως ὑφεῖναι τοῦ μεγέθους, ἢ τὴν νίκην ἐπιλαμπρῦναι. τὴν δὲ τῆς ἕκτης ἡμέραν, ἔμπα-
30 λιν εἰκάσαις ἂν, ἢ ταῖς ὀλέθροις αὐτὴν ἐπιχαίρειν, ἢ ταῖς σωτηρίαις ἄχθεσθαι, καὶ ζητεῖν ὅποι τὸν θυμὸν ἐκ-
πλήσει, καὶ κακῶς δρᾶσαι τὸν εἰς αὐτὴν ἐμπεσόντα, καὶ μακρᾷ κολάσει περιβάλλουσα, διαχρήσεται. φέρ'
οὖν ἐνταῦθα γὰρ ὁ λόγος ἤδη μοι στήτω, πρὶν τῶν ἄλλων ἁπασῶν ἡμερῶν διέρχεσθαι τὴν φύσιν. εἴ τις ἔροι-
τό μοι περὶ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας εἰ κρίσιμος ὑπάρχει. κἄπειθ' ἑτοίμως ἀποκριναμένου μου περὶ τῆς ἕκτης ἐ-
πανερωτώη, τί ἂν ἀποκριναίμην αὐτῷ; εἰ μὲν γὰρ τὴν αὐτὴν προσηγορίαν ἐπιφέροιμι καὶ τῇδε, τάχ' ἄν τις
δόξειέ με καὶ τὴν φύσιν αὐτῆς ὁμοίαν ὑπολαμβάνειν. εἰ δ' ὅτι τὴν φύσιν ἐναντία, διὰ τοῦτο ταύτην, ἐξαιροίμην
τῶν κρισίμων, ἴσως ἄν τις ὑπονοήσειεν ἐκ ταὐτοῦ γένους ὑπάρχειν αὐτὴν τῇ δωδεκάτῃ τε, καὶ ἑκκαιδεκάτῃ,
περὶ ὧν ἔμπροσθεν εἶπον, ὡς οὐκ εἶδον αὐτὰς κρινούσας οὐδέπω πώποτε. περὶ μὲν δὴ τούτων, ἑτοίμως ἀποφα-
νοῦμαι καθάπερ εἶπον καὶ περὶ τῆς ἑβδόμης. τὰς μὲν γὰρ ὅτι μηδὲν ἔχουσι τῶν κριτικῶν γνωρισμάτων. οὐκ
εἶναι κρισίμους ἐρῶ. τὴν δ' ὅτι πάντα, διὰ τοῦτο κρίσιμον ὑπάρχειν. ἁπλῆν δ' οὕτως ὑπὲρ τῆς ἕκτης ἀπόφα-
40 σιν οὐκ ἔχω ποιήσασθαι. κρίνει μὲν γὰρ πολλάκις, ἀλλ' ἐπιβούλως τε καὶ πονηρῶς. ὥστ' εἴπερ ἀναγκάζοι μέ τις
ἀποκρίνασθαι περὶ αὐτῆς, οὐ λόγῳ μακρῷ χρησάμενος ὥσπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ὅτε διῄειν αὐτῆς ἅπασαν τὴν
φύσιν ἀλλ' ἐν κεφαλαίῳ περιλαβὼν, κακὴν ἂν εἴποιμι κρίσιμον εἶναι τὴν ἕκτην ἡμέραν, ὥσπερ τὴν ἑβδό-
μην ἀγαθήν. οὐ μὴν οὕτω γε προσήκει κατακλείειν ἑαυτὸν εἰς ἁπλῆν καὶ στενὴν ἀπόφασιν, ὑπὲρ πράγμα-
τος, οὐχ ἁπλοῦ. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ περὶ ὀνόματος ἀμιλλώμενοι λελήθασιν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν. οἱ μὲν
γὰρ, τὴν ἀθρόαν ἐν νόσῳ μεταβολὴν ἡγοῦνται κρίσιν. οἱ δ' εἰ μὴ προσείη τὸ ἐπ' ἀγαθῷ, κρίσιν οὔπω τὸ τοιοῦ-
τον ὀνομάζουσιν, ἔνιοι δὲ τούτων μὲν, ἑκάτερον, ἀποτέλεσμα κρίσεως εἶναί φασιν. τὴν κρίσιν δὲ αὐτὴν, τὸν με-
ταβλητικὸν ἐπιφανῶς ἐν ὀξεῖ καιρῷ σάλον ὑπάρχειν οἴονται, ἐξ αὐτῆς δηλονότι τοῦ νοσήματος τῆς φύσε-
ως γινόμενον, οὐκ ἔξωθεν. εἶτ' ἐρίζουσι περὶ τοῦ σημαινομένου μακρά. μὴ δ' αὐτὸ τοῦτο γινώσκοντες ὡς ἀπο-
χωρήσαντες τῶν ἰατρικῶν πραγμάτων, ἢ διαλεκτικοῖς, ἢ γραμματικοῖς, ἢ ῥήτορσι πρέπουσαν ἐπαναι-
50 ροῦνται σκέψιν. διαλεκτικοῦ μὲν γὰρ, ὑπὲρ ὀνομάτων ὀρθότητος σκοπεῖσθαι. ῥητόρων δὲ, καὶ γραμματι-
κῶν, εἰ σύνηθες τοῖς Ἕλλησι τοὔνομα. καὶ ταῦτα ποιοῦσιν ἔνιοι τῶν ἰατρῶν. εἰς τοσοῦτον, ἢ διαλεκτικῆς, ἢ
γραμματικῆς, ἢ ῥητορικῆς ἐπαΐοντες, εἰς ὅσον ὄνοι λύρας. οὗτοι μὲν οὖν καὶ τὰ τῶν ἰατρῶν ἀφέν-
τες καὶ τὰ τῶν ἄλλων κακῶς μεταχειρισάμενοι, καθ' ἑκάτερα πλημμελοῦσιν. ἡμεῖς δὲ, ὅπως μὲν ἄν
τις ἄριστα χρῷτο τοῖς ἰατρικοῖς ὀνόμασιν ἑτέρωθι δεδηλώκαμεν. ἐν δὲ τῷ παρόντι λόγῳ, τῶν ἡμερῶν
τὴν φύσιν ἐξηγήσασθαι προυθέμεθα, τοὺς σοφιστικοὺς λήρους ἑτέροις παρέντες, οἷς οὐ τῶν ἔργων τῆς τέχνης
φροντὶς, ἀλλὰ τοῦ φλυαρεῖν, ἐπὶ μειρακίων ὥσπερ διατριβαῖς. εἰρήσεται μὲν οὖν τι κἀν τοῖς ἐξῆς ὑ-
πὲρ τῶν προειρημένων ὀνομάτων, ἵν' ἔχῃ τις αὐτῶν λύειν τὰ σοφίσματα, διαστελλόμενος, τὰς ὁμωνυ-
μίας. ἐν δέ γε τῷ νῦν λόγῳ τῷ ἐνεστῶτι, τὸ χρήσιμον αὐτὸ διέλθωμεν πρότερον, ὥσπερ ἐν ἁπάσαις

ἐποιησάμεθα ταῖς πραγματείαις, ἵν᾽ ἤδη τις ἔχων ἐκεῖνα, καὶ καρπούμενος ἐκ περιουσίας, ἐλέγχειν μάθῃ, τοὺς
λήρους τῶν σοφιστῶν. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ὡς αὐτοῦ τῆς φλυαρίας αὐτῶν τῆς μακρᾶς ἔνεστιν ἐκμαθεῖν τοῖς εἰσαγο-
μένοις εἰς τὴν τέχνην ἅπασαν ἀκριβῶς τῶν ἡμερῶν τὴν φύσιν ἐξ αὐτῆς τῆς διδασκαλίας ἔργῳ μαθεῖν
ἐστι. καίτοι γε παντάπασιν ἀπέχεσθαι τῆς φλυαρίας αὐτῶν οὔπω δεδημοσιευμένης, ἀδύνατον. ἀμέλει καὶ ἡ-
μεῖς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις, καίπερ ἄκοντες, ὅμως αὐτῆς ἐφηψάμεθα. νόμιζε τοίνυν, ἐκεῖνα μὲν, ὅσα προοί-
μιόν τί μοι διὰ τὸ τῆς θεωρίας ἔνδοξον γεγονέναι. τὸ δὲ χρήσιμον αὐτὸ καὶ διαφέρον εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα,
νῦν λέγεσθαι πᾶν ἐφεξῆς. ὅτι μὲν χρήσιμον ὑπάρχει καὶ χωρὶς συνηγορίας ἐνδεικνύμενον. ὅτι δὲ καὶ ἀλη-
θὲς, οὐκ εὐθὺς φαινόμενον, ἀλλὰ τὴν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων κρίσιν ἀναμένον. ὥστε καὶ τοὺς ἀναλεξομέ-
νους αὐτὸ παρακαλέσαι καιρός. ἐπειδὰν ὥσπερ ἡμεῖς ἐκεῖνα μὲν ἅπαντα τὰ τῇδε γεγραμμένα παμπόλ-
10 λῳ χρόνῳ καὶ αὐτοὶ βασανίσωσιν ἐπὶ τῶν ἀρρώστων αὐτὰ, τό τ᾽ ἀποφαίνεσθαι τολμᾶν ὑπὲρ τῆς ἐν τοῖς εἰρη-
μένοις ἀληθείας. πρότερον δ᾽ ἤ, μὴ πάλιν οὖν αὖθις ἀρκτέον ἡμῖν ἐστὶν ἀφ᾽ ὧνπερ ἐξ ἀρχῆς τοῦ γράμματος ὑπηρ-
ξάμεθα, καὶ λεκτέον, ὅσα μὲν εἴρηται καὶ πρόσθεν διὰ κεφαλαίων ἀναλαμβάνουσιν ὡς ὑπομνῆσαι μόνον.
ὅσα δ᾽ οὔπω λέλεκται κατὰ διέξοδον ἑρμηνεύουσιν. εἴρητο μὲν δὴ ταῦτα, τὰς λύσεις τῶν νοσημάτων ὅσαι
ἀθρόαι γίνονται, δεῖσθαι τινὸς ἐκκρίσεως, ἢ ἀποστάσεως ἐπιφανοῦς. εἶναι δὲ τῶν ἡμερῶν ἐν αἷς γίνονται τὰς
φύσεις διαφερούσας. τὴν μὲν γὰρ ἑβδόμην καὶ πολλάκις λύειν, καὶ τελέως, καὶ πιστῶς, καὶ ἀγαθῶς, καὶ ἀκιν-
δύνως, καὶ σαφῶς, καὶ εὐσήμως. τὴν δ᾽ ἕκτην, πολλάκις μὲν καὶ αὐτὴν, ἀλλ᾽ οὐχ ὁμοίως τῇ ἑβδόμῃ. καὶ γὰρ
καὶ ποσότητι τῶν λυομένων ἀπολείπεσθαι καὶ τῷ τρόπῳ τῆς λύσεως πάμπολυ διαφέρειν. οὔτε γὰρ ἀγαθὰς
ὑπάρχειν αὐτὰς, ἀλλὰ τὰς πλείστας μοχθηράς, οὔτ᾽ εἴπερ ἀγαθὰς, πάντως καὶ τελείας. ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἰ τελείας,
εὐθὺς καὶ πιστάς. ὑποτροπιάζει γοῦν ἐνίοτε τὸ νόσημα, κἂν ἀκριβῶς δόξῃ λελύσθαι. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅτι τὸ μετὰ
20 κινδύνων τε καὶ ἀσαφῶς ἰδιαίτερον ἐστι τῆς ἕκτης ἡμέρας, καὶ τοῦτ᾽ εἴρηται. τό γε μὴν ἀσήμως, οὐ πάνυ τι
τῆς ἕκτης ἴδιον, ἀλλ᾽ ἔστιν αὐτῆς ὥσπερ καὶ τῆς ἑβδόμης, ἐπίδηλος ἡ τετάρτη. ταῦτα μὲν οὖν εἴρητο. προστιθέ-
σθω δὲ τὰ λείποντα. τῆς ἑβδόμης τὴν φύσιν, ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη μάλιστα μὲν μιμεῖται. πλησίον δ᾽ αὐτῶν
ἐστὶν, ἐνάτη τε καὶ ἑνδεκάτη, καὶ εἰκοστή. καὶ ταύταις ἐγγὺς ιζ΄. καὶ ε΄. καὶ μετὰ ταύτας, ἡ τετάρτη. καὶ μετὰ
ταύτην, ἡ τρίτη τε καὶ ἡ ιη΄. τῆς δ᾽ ἕκτης τὴν φύσιν, οὐδεμία μὲν ἀκριβῶς ἐμιμήσατο τῶν ἄλλων ἡμερῶν. εἰ
ποτε δ᾽ εἰς τὴν ὀγδόην ἡμέραν, ἢ τὴν δεκάτην, ἐμπέσῃ λύσις ἀθρόα νοσήματος, ὁμοιοῦται πως τῇ κατὰ τὴν ἕκτην
ἀλλὰ καὶ σπανίως ἐν ταύταις λύεται, καὶ οὔτε πιστῶς, οὔτε ἀγαθῶς, οὔτε τελείως. ἔτι τε πρὸς τούτοις, ἀσα-
φῶς τε ἅμα καὶ ἀσήμως, ὡς ἑτέρας εἶναι φύσεως αὐτὰς πρὸς τὰς ἔμπροσθεν εἰρημένας. ὥσπερ δ᾽ ἐν ταύ-
ταις οὐ λύεται νόσημα ἀθρόως, οὕτως οὐδ᾽ ἐν ταῖς ἐφεξῆς εἰρησομέναις δωδεκάτῃ καὶ ἑκκαιδεκάτῃ καὶ ἐννεα-
καιδεκάτῃ. μεταξὺ δὲ πως τούτου τοῦ στοίχου τοῦ νῦν εἰρημένου παντὸς τῶν μὴ λυουσῶν ἀθρόως ἡμερῶν, τῆς ὀγδό-
30 ης λέγω καὶ τῆς δεκάτης, καὶ τῆς δωδεκάτης, καὶ τῆς ἑκκαιδεκάτης, καὶ τῆς ἐννεακαιδεκάτης. καὶ τοῦ πρόσθεν
εἰρημένου τῶν λυουσῶν τῆς τε τρίτης καὶ τετάρτης, καὶ πέμπτης, καὶ ἕκτης, καὶ ἑβδόμης, καὶ ἐνάτης, καὶ
ἑνδεκάτης καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτης, καὶ ἑπτακαιδεκάτης καὶ ὀκτωκαιδεκάτης καὶ εἰκοστῆς ἡ τρισκαιδεκάτη
μάλιστα μοι φαίνεται τετάχθαι. μήθ᾽ ὁμοίως ἀπόβλητος οὖσα ταῖς ἐν τῷ δευτέρῳ στοίχῳ, μήθ᾽ ὁμοίως ταῖς ἐν
τῷ πρώτῳ λύειν πεφυκυῖα. τοιαύτη μέν τις ἡ τῶν εἰρημένων ἡμερῶν, ἄχρι τῆς εἰκοστῆς διαφορά. τὰς δ᾽ ἐφε-
ξῆς ἁπάσας, ὕστερον ἐρῶ. πρότερόν γε τοῦτ᾽ ἀναμνήσας ὅπερ ὑπηγόμην ὀλίγον ἔμπροσθεν. ὡς ὅσον εἰς τὰ ἔρ-
γα τῆς τέχνης διαφέρει, μακροῦ μὲν εἰς εὕρεσιν δεῖται χρόνου. βραχυτάτου δ᾽ εἰς διδασκαλίαν. τὸ δ᾽ ἄλλο πᾶν
ἤτοι λῆρος ἐστὶ σοφιστῶν, ἢ πρὸς τούτους ἀντιλογία. λῆρος μὲν οὖν οὖσα καὶ αὐτὴ, κάλλιον γὰρ ἦν αὐτῶν κατα-
φρονεῖν. ἀλλὰ διὰ τοὺς νέους ἐνίοτε τοὺς ὑπὸ τῶν σοφισμάτων ἐξισταμένους τῶν κατὰ φύσιν λογισμῶν, χώραν
ἀναγκαίαν λαμβάνουσα. τὸ οὖν προκείμενον ἤδη δέδεικται σαφῶς, ὡς καὶ χωρὶς τῶν ὀνομάτων τοῦ τε κρίνε-
40 σθαι καὶ κεκρίσθαι, καὶ κρίσεως, καὶ κρισίμου τὴν διήγησιν ἐποιησάμην τῆς τῶν ἡμερῶν διαφορᾶς. οὐκ ἐκ
λόγου τινὸς ἢ δόγματος τῶν ἀπορρήτων εἰσηγησάμενος, ἀλλ᾽ ἐκ μόνης τῆς πολυχρονίου πείρας ἀθροίσας τὴν
θεωρίαν. ὅστις δὲ ταύτην καταλιπὼν, ἢ πῶς ὁρίζεσθαι χρὴ τὴν κρίσιν, ἢ τίς λόγος ἐστὶ δι᾽ ὃν οὐχ ὁμοίως ἐν
ἁπάσαις ταῖς εἰρημέναις ἡμέραις αἱ κρίσεις γίνονται ζητεῖ, σοφισταῖς ἀφορμὴν ἀντιλογίας παρέξει, οἳ τοῖς
τοιούτοις λόγοις ἀντιλέγοντες, οἴονται τὸ πρᾶγμα διαβαλεῖν αὐτό. καθάπερ εἴ τις ταῖς ὀπτικαῖς αἰτίαις, ἃς οἱ
φιλόσοφοι λέγουσιν ἀντειπὼν, ἀνῃρηκέναι νομίζει τὴν ὄψιν. ἢ εἴ τις ἀπορήσας τοὺς περὶ τῆς κινήσεως λόγους,
ἢ τοὺς περὶ τόπου καὶ χρόνου καὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς οἴοιτο σὺν τοῖς λόγοις ἀνῃρηκέναι καὶ τὰ πράγματα.
τοιαύτη γάρ ἐστι καὶ ἡ τῶν σοφιστῶν κατά τε κρίσεως καὶ κρισίμων ἡμερῶν ῥητορεία. τὸ μὲν φαινόμενον αὐ-
τὸ, μὴ δυναμένων ὑπαλλάξαι. τὰ σημαινόμενα δὲ, μετατιθέντων, καὶ πρὸς ὁρισμούς τινας ἀντιλεγόντων.
καὶ τὰ περὶ τῆς φύσεως τῶν ἀριθμῶν δόγματα διασειόντων. ἀλλ᾽ ἥ γ᾽ ὑφ᾽ ἡμῶν ἄρτι γεγραμμένη διδασκα-
50 λία, τούτων μὲν οὐδενὸς ἐφήψατο. καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἀποφράττει τὸ τῶν σοφιστῶν στόμα. τὸ χρήσιμον δ᾽ αὐτὸ, διὰ τα-
χέων ἐκδιδάσκει. ὡσαύτως δ᾽ αὖ καὶ διὰ ταχέων ἐμνημόνευσα τὰς μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν διαφοράς, εἰ μή
τις γε κατεῖχεν ἀναγκαῖος λόγος ὃν καὶ αὐτὸν οἱ μὲν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὁρμώμενοι, καὶ μηδὲν τοῖς ἐναργῶς φαινο-
μένοις προσδοξάζοντες, ἀκριβῶς ἴσασιν. οὐ μὴν οἵ γε πρῶτον ἀναλαμβάνοντες τὴν τέχνην. ἔστι δ᾽ οὗτος τίς, ὁ
ζητῶν ἥτις ποτὲ τῶν νοσημάτων ἡ ἀρχή, καὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσι, καὶ ἀνορεκτοῦσι, καὶ κεφαλὰς βαρύνονται, καὶ νωθροὶ, καὶ δυ-
σκίνητοι, καὶ κοπώδεις γίνονται, καὶ μυρία τοιαῦθ᾽ ἕτερα πάσχουσιν, οἱ πλεῖστοι τῶν μελλόντων νοσήσειν. καὶ ταῦτ᾽ εἰσ-
βάλλει μὲν αὐτοῖς τὴν πρώτην σμικρά. παραύξεται δ᾽ ἀεὶ καὶ μᾶλλον κατὰ βραχὺ περιερχομένοις ἤδη καὶ τὰ
συνήθη πράττουσιν. ἐπειδὰν δὲ πρῶτον νικηθῶσιν ὑπὸ τοῦ δυσαρεστήματος, τηνικαῦτα κατακλίνονται. τίνα
δ᾽ οὖν ἀρχὴν τῷ νοσήματι θέσθαι προσήκει, χαλεπὸν εἶναι δοκεῖ. τὴν μὲν γὰρ ἀκριβῶς πρώτην, σχεδὸν ἀναίσθητον
ὑπάρχειν.

ὑπάρχειν. τὴν δ' ὅτε κατεκλίθη, κατακλίσεως μὲν ἀρχὴν εἶναι, νόσου δ' οὐκ ἔστι. καὶ γὰρ καὶ τὸ καρτερικοὺς
ὑπάρχειν καὶ ταλαιπώρους, καὶ τὸ κατέχεσθαι πρός τινος ἐπὶ πολιτικῆς πράξεως, ἢ καὶ βαδίζειν ὁδὸν μα-
κροτέραν, καὶ πόῤῥω τῆς τοῦ οἴκου καταγωγῆς εἶναι, καὶ δι' ἄλλας τοιαύτας αἰτίας, δύναταί τις οὔπω μὲν κατα-
κεκλίσθαι. κεκακῶσθαι δὲ, εἰ μέν γε καὶ μαλακός τις τὴν γνώμην καὶ ταλαίπωρος καὶ δειλὸς καὶ ὕποπτος,
ἐπὶ μικραῖς προφάσεσιν, εὐθὺς κατακλίνεται. τὴν τινὸς οὖν κατάκλισιν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ὑπολήψεται,
οὐκ ἄν τις ἐξεύροι ῥᾳδίως. καὶ μὴν εἰ μήτε τὴν πρώτην ἀκριβῶς ἀρχὴν οἷόν τε λαβεῖν ἐστι, μήτε τὴν κατάκλι-
σιν εὔλογον ὑποθέσθαι τοῦ νοσήματος ἀρχὴν ὑπάρχειν, δῆλον ὡς οὐδ' ἄλλον τινὰ χρόνον ἢ τὸν πρὸ τῆς κατα-
κλίσεως, ἢ τὸν μετ' αὐτήν. οἱ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν ἅπαντες, ἀδίκως ληφθήσονται τῆς πρώτης ἀρχῆς παρεφθεί-
σης. οἱ δ' αὖ μετὰ τὴν κατάκλισιν ἔτ' ἀδικώτερον. εἰ μὴ δ' ὁ ταύτης χρόνος ἀρχὴ τοῦ νοσήματος ὑπάρχει. τοιαῦ-
10 ται μὲν αἱ ἀπορίαι. λύσεις δ' αὐτῶν πολυειδεῖς. ἡ μὲν πρώτη καὶ μεγίστη, τὰς πολλὰς νόσους ἐξαίφνης εἰσβάλ-
λειν, ἢ ἅμα ῥίγεσιν, ἢ σὺν ἀλγήμασιν ἰσχυροῖς, μηδενὸς ὅλως αἰσθητοῦ συμπτώματος αὐτῶν προηγησαμένου. τὰς οὖν
ἄλλας ἐχούσας νόσους ἐν αἷς ἀσαφεῖς αἱ ἀρχαὶ, τὴν πεῖραν τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν ἐπὶ τῶν σαφεστάτων ποιοῦ-
μαι. καὶ γὰρ καὶ δειπνήσασιν εὐφορώτατα πολλοῖς καὶ γυμνασαμένοις καὶ λουσαμένοις, ἐξαίφνης εἰσέβα-
λε νόσημα. καθάπερ καὶ Ἱπποκράτης ἐπὶ πολλῶν ἀῤῥώστων ἔγραψεν, ὥσπερ αὖ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἱπποκρά-
της, ἐφ' ἑτέρων ἀῤῥώστων εἴωθε γράφειν. ὅτι πρὶν ὑπάρξασθαι νοσεῖν ὀρθοστάδην ἠνωχλοῦντο. καί τοι καὶ αὐτὸ
τοῦτο λέγοντες τὸ πρὶν ἄρξασθαι νοσεῖν, λελήθασιν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐξομολογούμενοι τἀληθές. ἀρχὴν γὰρ
τοῦ νοσεῖν, ἐκεῖνον εἶναι νομιστέον αὖθις τὸν χρόνον, ἡνίκα σαφῶς ἀρξάμενοι πυρέττειν κατεκλίθησαν. οὐ γὰρ δὴ
ταυτόν γε ἐστὶ κεφαλῆς ἄλγημα καὶ πυρετός. ὥσπερ οὐδ' ἀγρυπνία, καὶ ἀνορεξία, καὶ βάρος ὅλου τοῦ σώμα-
τος, ἢ κοπώδης αἴσθησις. ἀλλ' ἕκαστον τούτων ἕτερόν τι τοῦ πυρέττειν ὑπάρχον, ἀγγέλλει πυρετόν. σὺ μὲν οὖν, ὦ
10 σοφιστὰ, τὸν νοῦν τούτοις πρόσεχε. πυρετὸς δ' εἰσβαλὼν καὶ μάλιστ' ὀξὺς, οὔθ' ἡμᾶς λαθεῖν, οὔτ' ἰδιώτην οὐδένα δύνα-
ται. θὲς δ' εἰ βούλει καὶ λαθεῖν, ἀλλὰ θαυμάζοιμ' ἂν εἰ πλέον ὥρας λήσει τὸν κάμνοντα κἂν ἀναισθητότατος ᾖ.
νομιζέσθω τοίνυν εἰσβεβληκέναι δεκάτης ὥρας, ἔστω δ' ἡ κατὰ ἀλήθειαν ἀρχὴ μὴ δεκάτης, ἀλλὰ ἐνάτης ὥ-
ρας γεγενημένη. τί τοῦτο πρὸς τὰς κρισίμους ἡμέρας; πάνυ γ' οὖν ὡς ὁρᾷς παρὰ τοῦτο τὰ τῆς ἰατρικῆς τέ-
χνης ἔργα διαφθείρεται, παρ' ὅσον τῶν νοσούντων ἐνίους ἔλαθεν ὥρα μία, ἐγώ τοι πάντων ἰατρῶν ἀκριβέστα-
τος σύμπαντα τὰ τοιαῦτα παραφυλάξας Ἱπποκράτης ὥσπερ ὅτι πολλοὶ μὲν ἐξαίφνης ἤρξαντο πυρέττειν,
οὐδενὸς ἔμπροσθεν αὐτοῖς γενομένου συμπτώματος. ἔνιοι δ' ὀρθοστάδην ἐνοχληθέντες ἐνέγραψεν, οὕτω καὶ τὰς
κρίσεις ἐτήρησε ἀριθμουμένας, ἀφ' ἧς πρώτης ἡμέρας ἐπύρεξεν ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἀφ' ἧς ἤλγησε κεφαλὴν, ἤ τι τοιοῦ-
τον ἕτερον ἠνωχλήθη. ἐπὶ ταῖς τοιαύταις γὰρ ἀρχαῖς ἡ τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν ἐμπειρία τοῖς ἰατροῖς. σὺ δ' εἰ
30 ταῖς λόγῳ θεωρηταῖς ἀρχαῖς ἐπισκοπεῖσθαι βούλει, ταχὺ τοῦ τῆς ἀπαιδείας ἐφάψῃ δόγματος. ἀλλ' οὐχ ἥ γε
τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἰατρικὴ τοιαύτη, λόγῳ γὰρ θεωρητοὺς ἐκεῖνοι πυρετοὺς οὔτε διαγινώσκειν, οὔτε θεραπεύειν
ἠξίουν. οἱ δ' αἰσθητοὶ, καὶ σαφεῖς, καὶ μάλισθ' ὅταν ὀξεῖς ὦσιν, ἐφ' ὧν δὴ καὶ μάλιστα τῆς τῶν κρισίμων ἡμερῶν
θεωρίας χρῄζομεν, οὔτ' ἰδιώτην οὐδένα λαθεῖν, οὔτε ἰατρὸν δύνανται, τί δὴ καὶ βούλει; πότερον ἐκ τῶν ἐξαί-
φνης κατακλιθέντων ποιήσασθαι τὴν τήρησιν, ἢ τῶν ὀρθοστάδην ἐνοχληθέντων; Ἱπποκράτης μὲν γὰρ ἐπ' ἀμφο-
τέρων ποιησάμενος, τὰς αὐτὰς ἐπ' ἀμφοῖν ἀπεφήνατο κρισίμους. οὐχ ὅτε πρῶτον ἤλγησε τὴν κεφαλὴν, ἀλ-
λ' ὅτε πρῶτον ἐπύρεξε, τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ὑποθέμενος. οὕτω δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος, οἷς τῆς τέχνης ἐμέ-
λησεν, οὐ λόγων ψευδῶν πιθανῶς συγκεκροτημένων. ἡ μὲν δὴ τῶν νοσημάτων ἀρχὴ, παντὸς μᾶλλον εὔγνωστος
ἰατροῖς. εἰ δέ τις ἑαυτὸν ἐξαίρει τῆς προσηγορίας ταύτης, καὶ μήπω πείθεται, καὶ ληρεῖν οὐ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ
καὶ Ἱπποκράτην, καὶ Διοκλέα, καὶ τοὺς ἄλλους ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐμνημόνευσα νομίζει, νικάτω νίκην οὗτος
40 καδμείαν. ἐμοὶ γὰρ οὐ σοφιστὰς ἐξελέγχειν πρόκειται νῦν, ὅτι μὴ πάρεργον, ἀλλὰ τοῖς ἀλήθειαν σπουδάζου-
σιν, ἧς γνώσεως κοινωνῆσαι θεωρίας. ἔστω δή τις τοιοῦτος ἡμῖν ἄῤῥωστος ἐξ ὑποθέσεως, εἰς σαφήνειαν τῆς
διδασκαλίας προκείμενος. τῇ δεκάτῃ τῆς ἡμέρας ὥρᾳ πυρέττειν ὀξέως ἀρξάμενος, ἐφ' οὗ ζητεῖν ἐπιτρέψαντες
τοῖς σοφισταῖς τὴν λόγῳ θεωρητὴν ἀρχὴν, αὐτὴν τὴν δευτέραν ἡμέραν, ἢ εἴ τι ἀρχὴ ἑτέρα ἐν αὐτῇ ποιεῖται
παροξυσμὸς ἕτερος αἰσθητὴν καὶ σαφῆ παραφυλάξομεν. εἶθ' οὕτω καὶ τὴν τρίτην. εἶτ' εἴτε διὰ τρίτης. εἴτε καὶ
καθ' ἑκάστην ἡμέραν οἱ παροξυσμοὶ γίνονται, γνώσκωμεν, ἔτι δὲ τούτου μᾶλλον, εἴτ' ἐν ταῖς ἀρτίαις, εἴτ' ἐν ταῖς
περιτταῖς ἡμέραις παροξύνεται σφοδρότερον. ἔστω δὴ συνεχὴς μὲν ὁ πυρετὸς, διὰ τρίτης δ' οἱ παροξυσμοί.
καὶ τῇ τρίτῃ μὲν τῶν ἡμερῶν ἐνδεκάτης ὥρας. τῇ πέμπτῃ δὲ, νυκτὸς ὥρας πρώτης παροξυνέσθω. τῇ δὲ ἑβδό-
μῃ νυκτὸς ὥρας τρίτης. ἀεὶ γὰρ ὑποκείσθω δυοῖν ὥραιν ὑστερίζειν τὸν παροξυσμόν. ὥστε καὶ τῆς ἐνάτης νυκτὸς,
ὥρᾳ πέμπτῃ παροξυνθήσεται, καὶ τῆς ἐνδεκάτης, ἑβδόμῃ. ἔστω δὴ τούτῳ τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσια δι' ὅλου
τοῦ νοσήματος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕως τῆς ἐνδεκάτης νυκτός. κατὰ δὲ τὴν ἐνδεκάτην, εὐχρούστερά τε ἅμα γινέσθω τὰ
50 οὖρα, καί τινα καὶ λευκὴν νεφέλην ποιείσθω, πρότερον οὐ γεγενημένην. ἐνταῦθα, πρῶτον μὲν ἐλπὶς οὐ σμι-
κρὰ τοῖς γε ὄντως ἰατροῖς, ἐν τῇ ιδ. λυθήσεσθαι τὸ νόσημα. συμβαίνει μὴν πολλάκις ὑπερεκπίπτειν τὴν
λύσιν, εἰς τινὰ τῶν ἐφεξῆς ἡμερῶν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὅπως γίνεται τοῦ περὶ κρίσεων ἐστὶν ἴδιον λόγου. καὶ διὰ
τοῦτο ἐν ἐκείνῳ ῥηθήσεται. τὸ δέ γε νῦν ἐστιν, πρόκειται μὲν ὁ περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν λόγος, οὗ δ' ἕνεκα
τοῦ παραδείγματος ἐδεήθην, ἐγγὺς ἥκειν ἔοικεν. εἰσβαλέτω γὰρ ὁ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης νυκτὸς παροξυσμὸς, οἷα-
δήποτ' οὖν ὥρᾳ μετὰ ῥίγους. ἐνδέχεται γὰρ αὐτὸν καὶ προλαβεῖν τὴν ὥραν τὴν συνήθη, καὶ μὴ προλαβεῖν,
ἄμφω γὰρ γίνεται. καὶ πλέον γε θάτερον τὸ προλαβεῖν, ὅταν μέλλῃ γενήσεσθαι κρίσις. ἔστω δ' εἰ βούλει καὶ
δύσφορος ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἅπασα γεγενημένη πρὸς τὸ βεβαιότερον ἡμᾶς ἐλπίσαι τὴν κρίσιν. οὐ γὰρ ἐν-
δέχεται τὸν οὕτω νοσήσαντα μὴ κριθῆναι κατὰ τὸν ἐπὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης νυκτὸς ἀρξάμενον παροξυσμόν.

ἵν᾽ οὖν μηδὲν ἀδιόριστον εἴη, κείσθω μὲν, ἡ νὺξ δύσφορος. εἰσβαλλέτω δὲ ὁ παροξυσμὸς, ὥρας ὀγδόης μετὰ ῥίγους
σφοδροῦ. καὶ μηδὲν ἄλλο τῶν ταῖς κρίσεσι προσιόντων παρέστω σύμπτωμα. γινέσθω δὲ καὶ ὁ σφυγμὸς,
ἄτακτος μὲν καὶ ἀνώμαλος, ἀλλ᾽ αἱ πλείους κινήσεις, ὑψηλαὶ καὶ μεγάλαι φαινέσθωσαν. ὁ τοιοῦτος ἄῤῥωστος,
ἐπειδὰν ὁ μετὰ τοῦ ῥίγους γινόμενος παροξυσμὸς ἀπολάβῃ τὴν οἰκείαν ἀκμὴν, ἱδροῦν εὐθὺς ἄρχεται κρισί-
μως ἐν τῇ. ιδ. δηλονότι τῶν ἡμερῶν. οὕτως γὰρ συμβαίνει τῆς. ιγ. νυκτὸς, ὀγδόης ὥρας ἐσβάλλοντος
τοῦ παροξυσμοῦ. γινέσθω τοίνυν πρὸς λόγον ἀεὶ τῆς κενώσεως, εὐπνούστερός τε καὶ εὐκινητότερος, καὶ εὐσφυ-
κτότερος, καὶ εὐφορώτερος. καὶ δι᾽ ὅλης γε τῆς ἡμέρας ἱδρούτω πολλῷ καὶ θερμῷ, διὰ παντὸς τοῦ σώματος ὁ-
μαλῶς. εἶτ᾽ εἰς ἑσπέραν ἀκριβῶς ἀπύρετος γινέσθω. ὁ τοιοῦτος ἄῤῥωστος ἀσφαλῶς κέκριται. καὶ χρὴ λοιπὸν
ἀνατρέφειν αὐτὸν κατὰ βραχὺ, μηδὲν δεδιότας. ἥτε γὰρ ἡμέρα πιστὴ καὶ πάντα τὰ κριτικὰ γνωρίσματα συνέ-
10 δραμεν. ὅτι μὲν ἐπὶ τῆς. ια. ἡμέρας τὸ κρίσιμον ἐν τοῖς οὔροις ἐφάνη, σημεῖον εὐσήμου τῆς κρίσεως εὐλόγως
ῥηθείσης. ὅτι δ᾽ ἥτε νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ καὶ ἡ εἰσβολὴ μετὰ ῥίγους, καὶ ὁ τῶν σφυγμῶν σά-
λος ὁ κριτικὸς, καὶ οἱ ἱδρῶτες οἱ χρηστοὶ, διὰ τοῦτο σαφοῦς δικαίως ἂν ὀνομασθείσης. ὅτι δὲ ἄνευ συμπτωμάτων
φοβερῶν, διὰ τοῦτ᾽ ἀκινδύνου. καὶ μὲν δὴ καὶ τελείας μὲν, ὅτι τὸν πυρετὸν ἀπήλλαξε τελείως. ἀγαθῆς δὲ, διά
τε ταὐτὸ τοῦτο, καὶ ὅτι χωρὶς κινδύνου. τί δὴ οὖν ἔτι λείπει μαρτυρῆσαι τῇ κρίσει; τούτῳ μοι τὸν νοῦν ἤδη
προσέχειν, ὅτι πιστὴ, καὶ ἀσφαλὴς, καὶ φόβος οὐδεὶς ὑποτροπιάσαι τὸ νόσημα. πόθεν οὖν ἐλάβομεν τοῦτο; τῶν
μὲν γὰρ ἄλλων ἕκαστον, ἐξ ἑνός τινος, ἢ καὶ δυοῖν, ἢ πλειόνων μὲν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐξ ἁπάντων γε τῶν γεγενημένων. τὸ
δ᾽ ὅτι πιστὴ, πάντων δεῖται συναριθμουμένων, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ ἡ τῆς ἡμέρας φύσις. εἰ γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὧν
εἴρηκα γεγενημένων εἰς τὴν πεντεκαιδεκάτην, ἐξέπεσεν ἡ κρίσις, οὐκ ἂν ὁμοίως ἦν ἀσφαλής. τὸ τοίνυν ἀκριβῶς
πιστὸν ἐπισφραγίζεται παρὰ τῆς ἡμέρας, καὶ αὕτη τῶν κρισίμων ἡμερῶν ἡ χρεία. εἰ δέ τις ἡγεῖται μόνας
20 αὐτὰς δύνασθαι τὸ πᾶν, οὗτος οὐ μόνον ἀγνοεῖ πλέον, ἢ οὐ γινώσκει, ἀλλὰ καὶ τοῖς σοφισταῖς ἀφορμὴν ἀντιλογίας
παρέχει. ἐροῦσι γ᾽ οὖν εὐθέως εἰ τὸ πιστὸν ἐν ταῖς τῶν νοσημάτων λύσεσιν ἡ τῆς. ιδ. ἡμέρας παρείχετο φύσις,
ἐχρῆν εἴ γε καὶ χωρὶς ἱδρώτων πολλῶν, καὶ χρηστῶν ἀπήντησε, πιστὴν ὑπάρχειν αὐτήν. ὅπως δ᾽ ἐστὶ ληρώδης
ὁ λόγος, ἐγὼ μὲν, οὐδ᾽ ἐπιδεικνύναι τὴν ἀρχὴν ἠβουλήθην, ἀλλ᾽ ἕκαστον τῶν εἰς ἰατροὺς φοιτώντων εἰς τοσοῦτον
πεπεῖσθαι δεῖσθαι, πρὶν φοιτᾶν, ὡς τά γ᾽ οὖν οὕτω πρόδηλα σοφίσματα διαγινώσκειν δύνασθαι. ταχὺ γὰρ ὁ
τοιοῦτος λῆρος ἀνατρέπει πᾶν βοήθημα, μή τε φλεβοτομίαν ποτὲ βοηθεῖν ἀποφαίνων, εἴπερ γὰρ ἐβοήθει, τί
δήποτ᾽ οὖν οὐκ εὐθέως εἰς βαλανεῖον ἀπελύομεν τοὺς φλεβοτομηθέντας, ἀδεῶς τε διαιτᾶσθαι κελεύομεν, ἀλ-
λ᾽ ἐπὶ τῆς κλίνης συνέχομεν, καὶ λεπτῶς διαιτῶμεν. ἀλλὰ μὴ δὲ κατάπλασμα, καὶ γὰρ ἂν καὶ τοὺς καὶ τοὺς
ἐμπιπλαμένους τε καὶ λουομένους καὶ μεθυσκομένους ὠφελεῖ. ἀλλὰ μὴ δὲ κλυστῆρα, μηδ᾽ ἄλλο τῶν πάντων οὐ-
δέν. ὅμοιος γὰρ ὁ λῆρος. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τέχνην οὕτω θαυμαστὴν καὶ μεγάλην, ἀντὶ τῶν ἀσκληπιαδῶν τῶν πάλαι, νῦν
30 ἐργουργοί τε καὶ τελῶναι μετέρχονται, χρὴ δήπου καὶ ἡμᾶς ἐπαμύνειν αὐτῇ προπηλακιζομένῃ, καὶ λέγειν
ὡς εἴτε αἴτιον, εἴτε σημεῖον ὁτιοῦν. εἰ μὲν ἐν ἑνὸς ἢ ποιητικὸν ἢ δηλωτικὸν εἶναι λέγοιτο, δεῖξαι τις ἀληθεύειν αὐτὸ
περὶ τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ δεόμενον ἀεὶ παρουσίας ἑτέρου, καλῶς ἐξελέγχει τὴν δόξαν. εἰ δ᾽ ἤτοι ποιεῖν, ἢ δη-
λοῦν ἅμα πλείω συνιόντα τὸ δέ τι λέγοιτο, ληρώδης ὁ κατὰ μόνας ἕκαστον αὐτῶν προχειριζόμενος. οὐ γὰρ ἓν
ἕκαστον αὐτῶν ἰδίᾳ προσήκει διαβάλλειν ὡς οὐχ ἱκανὸν, ἀλλ᾽ ἅμα σύμπαντα. φαίης γ᾽ ἂν οὕτως, οἶμαι, κἂν εἰ
δέκα μὲν τινὲς οἷοί τ᾽ εἶεν ἐπαίρειν βάρος ὁτιοῦν. ἕκαστος δὲ ἰδίᾳ μὴ δύναιτο μηδὲν, εἰς τὴν τοῦ παντὸς ὄγκου συν-
τέλειαν εἰς φέρεσθαι τὸν ἕνα. τί δὴ βούλει; πότερον αἰτίας εἶναι τὰς κρισίμους ἡμέρας τῆς πιστῆς λύσεως τῶν
νοσημάτων, ἢ σημεῖα; κατ᾽ ἄμφω γὰρ ἑτοίμως ἐξελέγχεται τὸ σόφισμα. βούλει πρότερον αἰτίας ὑποθώμε-
θα, καθάπερ καὶ τὴν φλεβοτομίαν, καὶ τὸν κλυστῆρα, καὶ τὸ κατάπλασμα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον βοηθημά-
των, αἴτιον ὑγείας εἶναι φαμὲν. ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐκείνων, οὐδὲν οὕτως ἦν ἰσχυρὸν, ὡς ἄνευ τῶν ἄλλων ὑγιάζειν. οὕτως οὐ-
40 δ᾽ ἡ κρίσιμος ἡμέρα. πάλιν οὖν εἰ βούλει, μηκέτ᾽ αἰτίας αὐτὰς, ἀλλὰ σημεῖα λέγωμεν, οἷα κἀν τοῖς οὔροις, καὶ
διαχωρήμασι, καὶ πτύσμασι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς τοιούτοις ἐστίν. ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐκείνων οὐδὲν ἱκανὸν ἦν μόνον σω-
τηρίαν, ἢ θάνατον ἐνδείξασθαι. καὶ μὴν εἰ μήθ᾽ ὡς αἴτια, μήθ᾽ ὡς σημεῖα τὰς κρισίμους ἡμέρας ἀξιώσαιμεν ἀεὶ μό-
νας, ἢ δρᾶν, ἢ δηλοῦν ταυτὸν, ἀλλὰ μετὰ συνόδου πλειόνων, οὐκέτι οὐδένα λόγον ἕξει τὸ σόφισμα αὐτῶν. οὐ γὰρ
αὕτη βάσανος ὀρθὴ τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν τὸ καὶ χωρὶς τῶν ἄλλων σημείων τῶν κριτικῶν εἶναι πιστὰς, ἀλλ᾽ ἄλ-
λη τις ἥπερ δὴ καὶ ὄντως ἐστίν. εἰ γὰρ δὴ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὡσαύτως ἐχόντων ὑπαλλαχθείη μόνον ἡ κρίσιμος
ἡμέρα, πολὺ τοῦ πιστοῦ τῆς κρίσεως ἀφαιρεῖται. κἂν εἰ τῶν ἄλλων δὲ κριτικῶν σημείων μὴ πάνυ συμπεπληρω-
μένων προσθείης αὐτοῖς ἡμέραν κρίσιμον, ἕξεις τινὰ ἐλπίδα λύσεως ἀσφαλοῦς. καίτοι κἂν εἰ τοῦθ᾽ ὑπῆρχε μό-
νον ταῖς κρισίμοις ἡμέραις τὸ συντρέχειν αὐταῖς πολλάκις, ἤτοι τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν κρισίμων σημείων,
ἢ καὶ σύμπαντα, δίκαιον δήπου δ᾽ ἦν διά γε τοῦτο μόνον ἰδίαν τινὰ φύσιν ὑπολαβεῖν εἶναι ἡμερῶν κρισίμων. ὁ-
50 πότ᾽ οὖν πρὸς τούτῳ καὶ παρ᾽ ἑαυτῶν τι συνεισφέρουσιν, οὐ πολὺ δήπου μᾶλλον αὐτὰς τῶν μή τε συνεισφε-
ρουσῶν τι, μή τε τοῖς πολλοῖς τῶν κριτικῶν σημείων συντρεχουσῶν, ἀποκρινοῦμεν ὡς ἰδίαν μὲν ἐκείνων τὴν φύ-
σιν. ἰδίαν δὲ, τούτων ἐχουσῶν, ἐμοὶ μὲν, καὶ πάνυ δοκεῖ. πάλιν οὖν ἀποχωρήσαντες τῶν λυμαινομένων τοῖς καλ-
λίστοις τῆς τέχνης σοφιστῶν, ἀναμνησθέντες τε τῆς προγεγραμμένης ὑποθέσεως ὀλίγον ἔμπροσθεν, εἵνεκα σα-
φοῦς διδασκαλίας, τὸν ἄῤῥωστον ἐκεῖνον, ὃν συνεχῶς μὲν πυρέσσοντα, διὰ τρίτης δὲ παροξυνόμενον εἰς τὴν
ια. ἡμέραν ἀναγαγόντες τῷ λόγῳ, κριτικὸν ἐν τοῖς οὔροις ὑποθέμεθα, σημεῖον ἐσχηκέναι. κἄπειτα διὰ τῆς. ιδ.
κεκρίσθαι, νῦν μηκέθ᾽ οὕτως, ἀλλ᾽ ἔτ᾽ ἂν ἄκριτον εἰς τὴν πεντεκαιδεκάτην ἀναγαγόντες νύκτα, τὸν ἐν ταύτῃ παρο-
ξυσμὸν. ὁμοίως μὲν, εἰσβαλόντα μετὰ ῥίγους. ὡσαύτως δὲ, ἱδρῶτι κρινόμενον, ὑποθώμεθα κατὰ τὴν ἑκκαιδε-
κάτην ἡμέραν, ἵν᾽ ἐναργῶς μάθωμεν, ὅσην τινὰ δύναμιν ἡμέρα κρίσιμος ἔχῃ. πρότερον μὲν γὰρ, οὐδ᾽ ἂν καλῶς

ὁ τοιοῦτος ἱδρώσειεν, οὐδ' αὖ τελέως ἀπύρετος γένοιτο κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. εἰ δ' ἄρα τι καὶ παράδοξον ἀπαν-
τήσειεν, ἀλλ' ἄπιστός γε πάντως ἡ κρίσις, καί τι μικρὸν ἁμαρτόντος τοῦ κάμνοντος ὑποστρέψει πάλιν τὸ νόσημα.
πάλιν οὖν προχειρισάμενοι τὸν αὐτὸν ἄρρωστον, ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν ὑποθώμεθα τι κριτικὸν ἐσχηκέναι
σημεῖον, ὡς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς ἑνδεκάτης ὑπεθέμεθα, τούτῳ τὴν κρίσιν ἑβδομαίαν προσδέχεσθαι. θεω-
ρητὴ γὰρ ἐν μὲν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἑβδομάδων, ἡ ἑνδεκάτη. κατὰ δὲ τὴν πρώτην, ἡ τετάρτη, καὶ δηλοῦν πέφυ-
κεν. ὥσπερ ἡ ἑνδεκάτη τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. οὕτως ἡ δ'. τὴν ζ'. ὁποία τις ἔσται. γινέσθω δὲ κατὰ τὴν ἑβδό-
μην νύκτα περὶ τὴν τρίτην ὥραν ὁ παροξυσμὸς ὡς ἔμπροσθεν ὑπέκειτο, καὶ τὰ τοῦ ῥίγους καὶ τὰ τῶν σφυ-
γμῶν ὡσαύτως ἁπαντάτω. καὶ νυκτὸς ἤδη παυομένης ἱδροῦν ἀρχέσθω. κἄπειτα δι' ὅλης τῆς ἑξῆς ἡμέ-
ρας τῆς ὀγδόης ἱδρούτω καλῶς. εἶτ' ἀπύρετος εἰς τὴν ἑσπέραν γινέσθω. πρόσεχε δή μοι πάλιν ἐνταῦ-
10 θα τὸν νοῦν, οὗ γὰρ ἕνεκα προὐχειρισάμην τὸν ἄρρωστον, οὐ μικρόν ἐστι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν πρώτην ὑπόθεσιν ἐν
τῇ. ιγ'. νυκτὶ παροξυνθεὶς κρίσιμος, εἶτ' ἐν τῇ. ιδ'. γενόμενος ἀπύρετος, οὐ τρισκαιδεκαταῖος, ἀλλὰ τεσσα-
ρεσκαιδεκαταῖος, ἐλέγετο κεκρίσθαι. νυνὶ δὲ καίτοι τῶν ἱδρώτων, τῆς λύσεως τοῦ νοσήματος εἰς τὴν ὀγδόην
ἡμέραν ὅλην ἐκπεσόντων, ὅμως ἑβδομαῖος αὖ ὁ τοιοῦτος κεκρίσθαι λέγοιτο. προσέχειν γὰρ χρὴ τὸν νοῦν οὐθ'
ἁπλῶς τῶν παροξυσμῶν ταῖς ἀρχαῖς. εἰ καὶ μετὰ κριτικῶν εἰσβάλλουσι σημείων. οὐθ' ὅταν πρῶτον ἱδροῦν, ἢ
ἄλλως πως ὑπάρξωνται κρίνεσθαι. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο μόνον οὐ πιστόν, ἀλλ' οὐδ' ὅτε πρῶτον ἀπύρετοι γίνονται.
οὐ μὴν οὐδὲ τὰ δύο συνιόντα πλείονα τοῦ λοιποῦ τὴν δύναμιν ἐξ ἀνάγκης ἔχει. τὰ μὲν γὰρ τρία συνερχόμε-
να, δῆλον ὡς ἐξαιρεῖ πᾶν ζήτημα. λέγω δ' εἰ κατά τινα μίαν ἡμέραν ὅ τε παροξυσμὸς εἰσβάλλοι μετὰ τῶν κρι-
σίμων σημείων, ἥ τε κρίσις ὑπάρξαιτο καὶ ἡ τελεία λύσις ἀκολουθήσειεν. εἰ μέντοι μερισθείη, διοριζέσθω πρῶτον μὲν
καὶ μάλιστα ταῖς ἐπιδήλοις τε καὶ θεωρηταῖς ἡμέραις ὀνομαζομέναις. ἂν γὰρ ἤτοι τῆς τετάρτης, ἢ τῆς ἑνδε-
20 κάτης ἐπιδήλου γενομένης ἡ κρίσις ἐφάψηται καθ' ὁντινοῦν τρόπον, ἤτοι τῆς ἑβδόμης, ἢ τῆς. ιδ', ἐκείνων εἶναι
χρὴ νομίζειν αὐτήν. εἰ δ' ἐκπέσοι τελέως αὐτῶν ὡς μήτ' ἄρξασθαι κατ' αὐτάς, μήτε συμπληρωθῆναι, δῆλον ὡς
οὐκέτι μὲν ἐγχωρεῖ λέγειν ἑβδομαῖον, ἢ τεσσαρεσκαιδεκαταῖον κεκρίσθαι νόσημα. κατ' ἄλλην δέ τινα τῶν ἡμε-
ρῶν ἤ τις αὖ ὅλην τὴν κρίσιν ἐν αὐτῇ περιλάβοι. εἰ μέντοι μηδεμιᾶς ἐπιδήλου προηγησαμένης ἐξαίφνης γέ-
νοιτο κρίσις ἐφαπτομένη δυοῖν ἡμερῶν, εἰς ταῦτα ἀποβλέπων τὰ γνωρίσματα, διορίζεσθαι, ποτέρας αὐτῶν
ἐστίν. εἰς τὴν τῶν παροξυσμῶν ἀναλογίαν, εἰς τὴν τῶν ἡμερῶν φύσιν, εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν κριτικῶν καιρῶν, εἰς αὐτὸν τὸν
χρόνον τῆς κρίσεως. εἰ μὲν τὴν τῶν παροξυσμῶν ἀναλογίαν, ὧδε. ταῖς μὲν περιτταῖς, ἡμέραις, μᾶλλον πονοῦντος
τοῦ κάμνοντος, οἰκειοτέρα τῆς περιττῆς ἡμέρας, μᾶλλον ἡ κρίσις. ὥσπερ εἰ καὶ ταῖς ἀρτίαις, ἐκείνης ἴδιος. ἐν γὰρ
τοῖς παροξυσμοῖς αἱ κρίσεις γίνονται τοὐπίπαν. εἰς δ' αὐτὴν τῶν ἡμερῶν τὴν φύσιν. ὧδέ πως. εἴπερ ἀμφισβη-
τοῖτο. πότερον ἐνάτης ἐστὶν ἡμέρας, ἢ δεκάτης ἡ κρίσις. εἰ μὲν γὰρ ἀγαθή, καὶ τελεία, καὶ ἀκίνδυνος, ἐνάτης
30 μᾶλλον ἐστίν. εἰ δ' ἀτελής, καὶ φαύλη, καὶ κινδυνώδης, δεκάτης. εἰς δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν κριτικῶν καιρῶν ἐπει-
δὴ τρεῖς ἦσαν οὗτοι, ἡ ἀρχὴ τοῦ κριτικοῦ παροξυσμοῦ, ἡ ἀρχὴ τοῦ κριτικοῦ κινήματος, τὸ τέλος αὐτὸ τῆς κρί-
σεως, ἡ τοὺς δύο δεξαμένη καιροὺς εἰς ἑαυτὴν ἡμέραν, σφετερίζεται μᾶλλον τὴν κρίσιν. οὕτω δὴ καὶ αὐτὸς ὁ χρό-
νος ὁ τῆς κρίσεως ὁποτέρας ἂν ᾖ τῶν ἡμερῶν μακρότερος, ἐκείνῃ μᾶλλον προσνέμειν τὴν κρίσιν. εἰ μὲν δὴ τὰ τέ-
τταρα ταῦτα γνωρίσματα μίαν ἡμέραν εἰσηγοῖτο, ταύτῃ καὶ σοὶ προσνέμειν τὴν κρίσιν. εἰ δ' ἓν ἐξ αὐτῶν ἀπο-
λείποιτο, προσνέμειν ἔτι καὶ οὕτως. ἀλλ' ἤδη καὶ τὴν ἑτέραν αὐτῆς μεμερίσθαι νομιστέον. εἰ δ' ἴσα τὰ γνωρί-
σματα εἴη, καὶ τὴν κρίσιν οὕτω κοινὴν ἀμφοτέρων εἶναι τῶν ἡμερῶν ὑποληπτέον. ἐνίοτε δ' οὐ δυοῖν μόνον, ἀλλὰ
καὶ τριῶν ἡμερῶν ἡ κρίσις ἐφάπτεται. πάλιν οὖν ἐνταῦθα τὴν μέσην μὲν ὅσον ἐπὶ τῷ μήκει τοῦ χρόνου προ-
κριτέον. οὐ μὴν αὐτῇ γε τὸ σύμπαν δοτέον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν εἰ χωρὶς ἐπιδήλου τε καὶ θεωρητῆς ἡμέρας ἡ
κρίσις ἐγένετο, σκεπτέον. εἴρηται γὰρ ὅτι μεγίστην δύναμιν ἔχει τοῦτο. δεύτερον δὲ, καὶ τοῖς ἄλλοις κανόσι προσχρη-
40 στέον, οὓς νῦν ἤδη πέπαυμαι λέγων, ἀναλογίαν παροξυσμῶν, καὶ φύσιν ἡμερῶν, καὶ ἀριθμὸν κριτικῶν καιρῶν,
καὶ αὐτὸν τὸν τῆς κρίσεως χρόνον. ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τούτων αὐτάρκως διώρισται, πάλιν ἐπανελθόντες ὥσ-
περ ἔμπροσθεν, ἄχρι τῆς. κ'. ἡμέρας, οὕτως ἤδη τὰς μετ' ἐκείνην ἐξαριθμήσομεν κρισίμους. τοσοῦτον μόνον
ἔτι τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις ἤδη προσθέντες, ὅσον εἴς τε τὰ νῦν εἰρημένα χρήσιμον ὑπάρχει καὶ μηδὲν ἐν τοῖς ἤδη
λελεγμένοις ἀπολείψει ζήτημα. τί δ' ἐστὶ τοῦτο, περὶ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐν τοῖς νοσήμασι καὶ τῆς δευτέρας, οὐ-
δὲν εἴπομεν, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ καίτοι τοῖς γε περὶ τὸν Διοκλέα, καὶ αὗται κρίνειν ἔδοξαν. ὅπως οὖν χρὴ καὶ
περὶ τῶνδε γινώσκειν διοριστέον. εἰ μὲν γὰρ ἡ προηγουμένη τῆς λύσεως τοῦ νοσήματος ὀξεῖα ταραχὴ κατὰ τὸ
τοῦ κάμνοντος σῶμα κρίσις ὀνομάζεται, μήτε τὴν πρώτην ἡμέραν, μήτε τὴν δευτέραν ὑποληπτέον εἶναι κρισί-
μους. ὁ γὰρ οἷον σάλος ὁ προηγούμενος τῆς λύσεως, οὐδαμῶς ἐπιφανὴς ἐν ταύταις γίνεται. εἰ δὲ τὴν λύσιν ἁ-
πλῶς ὀνομαστέον ἐστὶ κρίσιν, εἶεν ἂν καὶ αἵδε κρίσιμοι. πάντες γοῦν οἱ ἐφήμεροι προσαγορευόμενοι πυρετοὶ, τὴν
50 λύσιν οἱ μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν εὐθὺς, οἱ δ' ἐν τῇ δευτέρᾳ ποιοῦνται. περὶ σημαινομένου τοίνυν ἡ ζήτη-
σις κἀνταῦθα μᾶλλον, ἢ περὶ πράγματος. αὐτὸ γὰρ τὸ πρᾶγμα τὸ λύεσθαι πολλοὺς τῶν πυρετῶν εὐθὺς ἐν ταῖς
πρώταις ἡμέραις, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. τῆς δ' αὐτῆς ἔχεται ζητήσεως κἀκεῖνο. πότερον ἐπειδὰν εἰς λύσιν τοῦ νοσήμα-
τος ἡ γινομένη ταραχὴ τελευτήσῃ κεκρίσθαι λεκτέον, ἢ κἂν ἀξιόλογός τις γένηται μεταβολή. καὶ μὲν δὴ καὶ
αὐτὸ τῆς λύσεως τοὔνομα πότερον ἐπειδὰν εἰς ὑγείαν ὁ κάμνων μεταστῇ μόνον ἐπενεκτέον ἐστὶν, ἢ κἀπειδὰν ἀκο-
λουθήσῃ θάνατος ἔτι λελύσθαι καὶ οὕτω λεκτέον τὸ νόσημα, πολλὴν ἔσχηκε ζήτησιν. ὅπῃ δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα
χρὴ ζητεῖν, αὖθις εἰρήσεται. νυνὶ δὲ ἐν τούτῳ τῷ πρώτῳ λόγῳ πρόκειταί μοι τὸ χρήσιμον αὐτῶν δεῖξαι μόνον, ὃ
καὶ χωρὶς ἀποδείξεων λογικῶν ἐξ ὑποθέσεως περαίνεσθαι δύναται. ὑποκείσθω γοῦν ἡμῖν ἡ μὲν τῆς ἀκριβοῦς
λύσεως ταραχὴ, κρίσιν ἁπλῶς ὀνομάζεσθαι. τῶν δ' ἄλλων, οὐδεμία κρίσις ἁπλῶς, ἀλλ' ἡ μὲν εἰς ὄλεθρον τελευ-

ποδα, καὶ ἡ κρίσις ὅλον τοῦτο καλείσθω. ἡ δ' ἀξιόλογον μὲν τὴν ῥοπὴν ποιησαμένη, μὴ λύσασα δὲ τὴν νόσον τελέως
ἐλλιπὴς κρίσις ὀνομαζέσθω. ἡ λοιπὴ δ' ἡ ῥοπὴν ἀξιόλογον, ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀτελής τε ἅμα, καὶ κακὴ προσαγορευέ-
σθω κρίσις. οὕτω μὲν ἐπειδὰν τελέως τε καὶ σαφῶς δηλῶσαι βουληθῶμεν, ἕκαστον ἰδίᾳ τῶν πραγμάτων·
ἐνίοτε δὲ, ταῖς ὀνομαζομέναις ἐλλειπτικαῖς ἑρμηνείαις χρώμενοι, κρίσεις ὀνομάζομεν ἁπάσας τὰς τέσσαρας δια-
φοράς, παραλιπόντες προσθεῖναι τὸ κακὴν, ἢ ἀτελῆ. καὶ ὡς τοῦτο τὸ τῆς ἐλλιποῦς ἑρμηνείας ἱκανῶς ἐστὶ συνή-
θες ἅπασιν ἀνθρώποις, εἴρηται μὲν, ἐπὶ πλέον ἐν ἑτέροις. εἰρήσεται δὲ, καὶ νῦν ὅσον ἐξαρκεῖ πρὸς τὰ πα-
ρόντα. χοίνικα γοῦν, καὶ πῆχυν, καὶ πόδα, καὶ τῶν ἄλλων τι μέτρων, οὔτ' ἐπειδὰν ᾖ τι μεῖζον τοῦ δέοντος, οὔτ'
ἐπειδὰν ἔλαττον, οὕτως ὀνομάζειν προσήκεν. ἐπειδὴ ποσοῦ τινὸς ὡρισμένου τῶν ὀνομάτων τῶν τοιούτων ἕκα-
στον ἐστὶ δηλωτικόν. ἀλλ' ὅμως καὶ τὴν ἐλάττονα καὶ τὴν μείζονα τοῦ δέοντος, ἔστιν ὅτε χοίνικα προσαγορεύομεν.
10 ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν πῆχύν τε καὶ τὸν πόδα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. ἀλλ' ὅταν ἀκριβῶς ἑρμηνεύωμεν, οὐ πῆχυν
ἁπλῶς, ἀλλὰ μέγαν πῆχυν καὶ μικρὸν ὀνομάζομεν. ἁπλῶς δὲ, τὸν δίκαιον μόνον. ἔστι δ' ὅτε καὶ καθ' ἐξοχὴν ὑπε-
ροχὴν ἕν τι τὴν τοῦ γένους ὅλου προσηγορίαν σφετερίζεται. ὥσπερ καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ λέγεσθαι φαμὲν τὸ
δέ τι, οὐ καὶ οὐδενὸς ἄλλου παρὰ τὸν Ὅμηρον ἀκουομένου, καί τοι μυρίοι γ' εἰσὶν ἄλλοι ποιηταί. τοιοῦτον δ' ἐστὶ καὶ
τὸ παρὰ τῷ κωμικῷ. καὶ σπάνιον ἐς ἄνθρωπος ὅτ' ἄνθρωπος. τὸν γὰρ ἄγριον, καὶ τὸν θηριώδη, καὶ τὸν ἀ-
νόητον, καὶ τὸν σκαιὸν, οὐ κατὰ τὴν ἀνθρώπου φύσιν ὑπάρχειν νομίζοντες, ἐπὶ τῶν κατορθοῦντας ἐν τῇ φύσει
τοὔνομα φέρομεν. εἴτ' οὖν οὕτω καθ' ὑπεροχήν τινα τὸ τῆς κρίσεως ὄνομα λέγομεν. εἴτε κατὰ τὸν πρότερον λόγον
ἑτέρου διαστείλασθαι καιροῦ. τὸ δ' εἰς τὰ ἔργα τῆς ἰατρικῆς διαφέρον, ἤδη περαίνεσθαι δύναται, κατὰ τὴν
τῶν προγεγραμμένων ὀνομάτων ὑπόθεσιν. ἡ μὲν γὰρ πάντ' ἔχουσα τὰ τῶν κρίσεων γνωρίσματα, κρίσις ἁ-
πλῶς. αἱ δ' ἄλλαι μετὰ προσθήκης ὀνομασθήσονται. καὶ μὲν δὴ κἂν εἰ μὴ τὴν τῆς ἀθρόας μεταβολῆς ταραχὴν,
20 ἀλλ' αὐτὴν μόνην μεταβολὴν ἀξιώσειέ τις ὀνομάζεσθαι κρίσιν, ἡ μὲν ἀγαθή τε ἅμα καὶ τελεία λύσις, ἁπλῶς
ἂν ὀνομάζοιτο κρίσις. αἱ δ' ἄλλαι, μετὰ προσθήκης ἅπασαι. τίνες μὲν οὖν αἱ μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν κρίσιμοι,
τοῦτο γὰρ καὶ ἔτι πρόκειται διελθεῖν, τὴν μὲν εἰκοστὴν πρώτην, οἱ περὶ τὸν Ἀρχιγένην τε καὶ Διοκλέα πρώ-
την πασῶν μάλιστα προσίενται. καὶ γὰρ ὁ Ἀρχιγένης, καὶ τῆς εἰκοστῆς αὐτὴν προσκρίνει. ἐμοὶ δ' οὐχ οὕτως ἐ-
φάνη, καθάπερ οὐδ' Ἱπποκράτει. δεδείξεται δὲ τοῦτο, διὰ τῶν ἐφεξῆς, ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῆς κζ΄. ἔχει
καὶ γὰρ ἐγὼ μὲν καὶ ταύτην προτάττω, τῆς κη΄. ἐκεῖνοι δ' ὑποτάττουσιν. ἔχει δὲ καὶ ἡ λδ΄. δύναμιν ἀξιόλο-
γον. καὶ ταύτης ἔτι μᾶλλον, ἡ τεσσαρακοστή. τούτων δ' ἧττον κρίνουσιν ἥ τε κδ΄. καὶ ἡ λα΄. καὶ πολὺ τούτων
ἔθ' ἧττον, ἡ λζ΄. ὡς ἐν μεθορίῳ τετάχθαι δοκεῖν τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν τε, καὶ μή. καὶ μᾶλλον ἐκ τῶν μὴ κρινου-
σῶν εἶναι. τὸ δ' ἄλλο πᾶν πλῆθος τῶν ἡμερῶν, τὸ μεταξὺ τῆς κ΄ καὶ τῆς μ΄, ἄκριτον ἅπαν ἐστίν. ἀκούειν δ' αὐ-
τὰς ἤδη λεγομένας ἐφεξῆς. κβ΄. καὶ κγ΄. καὶ κϛ΄. καὶ κθ΄. καὶ λ΄. καὶ λβ΄. καὶ λγ΄. καὶ λε΄. καὶ λϛ΄.
30 καὶ λη΄. καὶ λθ΄. αἱ σύμπασαι δώδεκα. φέρουσι δὲ, μεγάλους μὲν σάλους αἱ μέχρι τῆς ιδ΄. ἔγγιστα δὲ αὐτῶν
εἰσὶν αἱ μέχρι τῆς κ΄. αἱ δ' ἀπὸ τῆς δὲ σύμπασαι, αἱ μέχρι τῆς μ΄, ἐκλύουσι κατὰ βραχὺ τὸ ἀγωνιστικόν. ὡς αἵ γε
μετὰ τὴν μ΄. ἅπασαι, τελέως εἰσὶν ἔκλυτοι. πέψεσι μᾶλλον καὶ ἀποστάσεσι τὰς λύσεις τῶν νοσημάτων ἢ ἐκκρίσεσι
ποιούμεναι. γίνονται μὲν κἀν ταύταις ἐνίοτε δι' ἐκκρίσεων αἱ κρίσεις, ἀλλὰ σπάνιοί εἰσι, καὶ οὐ μέγαν ἔχουσι τὸν
ἀγῶνα. καὶ τὰ πολλὰ πλείοσιν ἡμέραις αἱ κρίσεις συμπληροῦνται. καὶ μάλισθ' ὅταν εἰς ἀπόσκημμα τρέπων-
ται. τῶν μὲν οὖν ἄλλων τῶν μετὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν, τελέως ἔοικεν ὁ Ἱπποκράτης καταφρονεῖν. ἑξηκο-
στὴν δὲ, καὶ ὀγδοηκοστὴν, καὶ ἑκατοστὴν εἰκοστὴν, ἐν λόγῳ τίθεται. μετὰ δὲ ταύτας τὰς μὲν ἐν ἑπτὰ μησί. τὰς δ' ἐν
ἑπτὰ ἔτεσι, κρίνεσθαι φησί. τὰς δ' ὡς ἔοικεν, ἐν διτταῖς ἐτῶν ἑβδομάσι καὶ τριτταῖς. εἰσὶ δ' οἳ καὶ τῆς μβ΄. καὶ
τῆς με΄. καὶ προσέτι τῆς μη΄. καί τινων ἑτέρων μνημονεύουσιν. ὑπὲρ ὧν ἁπασῶν ὁ λόγος ἡμῖν ἐφεξῆς ἔσται.
τοῖς μὲν οὖν πλείστοις ἰατροῖς ἀδύνατον εἶναι δοκεῖ προγνῶναι τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ κριθήσεται τὸ νόσημα. ταῖς δ' ἀ-
40 ληθείαις, οὐκ ἀδύνατον ἐστὶν, εἴ τις ἐπιμελῶς ἀναλεξάμενος τὴν Ἱπποκράτους θεωρίαν, ἐργάζεσθαι τὴν τέ-
χνην σπουδάσειεν. εἰ δ' ἤτοι πρὶν ἐκμαθεῖν ταύτην ἐπὶ τῶν ἀρρώστων τρίβοιτο, πλέον οὐδὲν ἕξει τοῦ κατατρί-
βεσθαι μάτην ἢ εἰ μάθοιεν αὐτὴν ἐπιμελῶς, ὀλιγωρήσειε δ' ἐργάζεσθαι, μακρῷ μὲν γὰρ θατέρου τοῦ μηδὲν προμε-
μαθηκότος ἀμείνων. ἐνδεῖ δ' οὐκ ὀλίγον, οὐδ' αὐτὸς πρὸς τὸ τέλειον. ὅς τις οὖν βούλεται προγνωστικὸς εἶναι
τῆς μελλούσης ἡμέρας κρίνειν τὸ νόσημα, τούτῳ πρῶτα μὲν ἁπάντων ἀκριβῶς ἐστὶ γνωστέα τὰ διὰ τοῦ προγνω-
στικοῦ γράμματος ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένα. δεύτερα δὲ, τὰ περὶ τῶν καταστάσεων, ἐν ἑτέροις βιβλίοις γε-
γραμμένα. κἄπειτα τὰ περὶ τῶν ἡλικιῶν τε καὶ φύσεων, καὶ ὡρῶν, καὶ χωρῶν, ὧν εἴρηται τινὰ, καὶ κατ'
αὐτὸ τὸ προγνωστικόν. ἐπειδὰν δὲ ταῦτ' ἐκμάθοι, τὴν κατὰ τοὺς σφυγμοὺς τέχνην ἐπιμαθὼν, οὐκ ἂν χαλεπῶς
προγνώσκοι τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. αὐτίκα γέ τοι νοσήματος ὀξέος μηδὲν τῶν κινδυνωδῶν σημείων ἔχοντος. εἰ
κατ' αὐτὴν τὴν τετάρτην ἡμέραν φανείη τι πέψεως ἀξιόλογον γνώρισμα, κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡ κρίσις ἀπαντή-
50 σεται. καὶ τοῦτ' εἴρηται μὲν οὑτωσὶ διὰ ταχέων. ἀληθὲς ὑπάρχει ἐν τοῖς μάλιστα τῷ δὲ ἀγνοοῦντι διαγινώσκειν
ὀλέθρια σημεῖα καὶ κινδυνώδη, καὶ σωτήρια, πλέον οὐδὲν ἐκ τοῦ λόγου. καίτοι κἂν εἰ ταῦτα πάντα διαγινώσκοι.
τὰ δὲ τῆς πέψεως ἀγνοεῖ, καὶ τῷδε πλέον οὐδὲν ἐκ τοῦ λόγου. τούτου δὲ χάριν ἠξίωσα τὸ προγνωστικὸν Ἱπποκρά-
τους, ἀναλέξασθαι σύγγραμμα. κινδυνωδῶν μὲν γὰρ συμπτωμάτων παρόντων, ἅμα τῷ τῆς πέψεως γνώρισμα
τι τῷ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν φανέντι, τὴν κρίσιν, εἰ μὲν ἐν ἀρτίαις ὁ παροξυσμὸς γίνοιτο. κατὰ τὴν ἕκτην
ἔσεσθαι προσδοκᾶν. εἰ δὲ ταύτην ὑπερβάλλοι, κατὰ τὴν ὀγδόην. εἰ δὲ ἐν περιτταῖς, κατὰ τὴν ἑβδόμην. ἀγαθῶν
δὲ σημείων παρόντων, κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν λυθήσεται τὸ νόσημα. τὰ μὲν γὰρ ὀλέθρια σημεῖα σὺν τοῖς τῆς
πέψεως γνωρίσμασιν οὐδ' ἂν γίνοιτό ποτε, χρὴ δ' οὐχ ἧττον καὶ ταῦτα σκοπεῖσθαι τῶν κινδυνωδῶν τε καὶ σω-
τηρίων. εἰ γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ πρῶτον φαίνοιτο, κατὰ τὴν ἑβδόμην ὁ θάνατος. εἴρηται δ' ὡς καὶ τοῦ ἡ κρίσις ἐ-

νομάζεται κακή. προσέχειν δὲ χρὴ ἐνταῦθα, τῷ μεγέθει τε καὶ πλήθει τῶν ὀλεθρίων σημείων. εἰ μὲν γὰρ πολ-
λὰ καὶ μεγάλα γίνοιτο κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν, τοῖς παροξυσμοῖς διορίζεσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος θανάτου
καὶ γνώσκειν μὲν, ἑκταῖον τεθνήξεσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐν ἀρτίαις παροξυνόμενον. ἑβδομαῖον δὲ ἐν περιτταῖς. εἴ-
ποτε δὲ καί τοι τῶν περιττῶν παροξυνουσῶν, ἡ ἕκτη προαπέκτεινε τὸν οὕτως ἔχοντα, διά τε τὴν ὀξύτητα τῆς
νόσου καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ δ. γινομένων συμπτωμάτων. διόπερ ἀκριβῶς χρὴ διαγνῶναι
καὶ εἶναι τοῦ κατὰ δύναμιν μεγέθους τῶν συμπτωμάτων. ἀλλ' ὅπως μὲν χρὴ τοῦτο διορίζεσθαι τοῦ κατὰ ταν-
ταοίαν, ἐν τοῖς περὶ κρίσεων λέγεται. πάντα δὲ ἐν πᾶσιν, οὐ χρὴ συγχεῖν καὶ ταράσσειν, ἀλλ' ὅσον αὐτῶν ἐστὶν
ἴδιον μόνον τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν, ἐνταυθοῖ διεξέρχεσθαι. πάνυ γὰρ ἀκριβῶς παραφυλάξαντες ἐπὶ τῶν
ὀξέως νοσούντων, εὕρομεν ἐπίδηλον ἀεὶ τὴν τετάρτην τῆς ἑβδόμης, ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ. τὸ δ' ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ, τοιόν
10 δ' ἐστὶ μηδενὸς ἐναντίου καὶ μεγάλου παρεμπεσόντος, ἢ ἔξωθεν, ἢ ἐξ αὐτῆς τοῦ νοσήματος τῆς φύσεως, ἢ καὶ τῆς
τοῦ κάμνοντος ἕξεως, ἡ τετάρτη πάντως προδηλοῖ τὴν ἑβδόμην. εἰ δ' ἔτι τῶν ἔξωθεν ἀδόκητον προσγένοιτο,
περὶ ὧν ἐφεξῆς ἐροῦμεν. ἢ καὶ τὸ νόσημα σφοδρῶς ἐπὶ τὴν κρίσιν, ἢ ἀμυδρῶς κινοῖτο, καὶ ἡ τοῦ κάμνοντος δύ-
ναμις ἰσχυρὰ ἢ ἄρρωστος ὑπάρχοι, προσέχειν ἐνταῦθα τὸν νοῦν, καὶ διορίζεσθαι, πότερον ἀπολέσθαι φθάσει,
πρὸ τῆς ζ. ἡμέρας, ἢ μετὰ ταύτην κριθήσεται. κακοῦ μὲν γάρ τινος ἔξωθεν ἀδοκήτου προσγενομένου, καὶ
τοῦ νοσήματος οὐκ ὀξέος ἁπλῶς, ἀλλὰ κατοξέος ὑπάρχοντος, καὶ τῆς τοῦ κάμνοντος δυνάμεως ἀσθενοῦς οὔσης,
οὐκ ἀναμένει τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, τὸ κατὰ τὴν τετάρτην γινόμενον κακὸν σημεῖον, ἀλλ' ἑκταῖος ὁ τοιοῦτος ἄρ-
ρωστος τεθνήξεται. καὶ μάλιστα εἰ παροξύνοιτο κατὰ τὰς ἀρτίους. εἰ δὲ μή τι ἔξωθεν ἁμαρτηθείη μηδὲν. ἥτε τοῦ
νοσήματος κίνησις εἴη μὴ πάνυ τοι κατόξυς, ὅτε κάμνων ἰσχυρὸς, εἰ μὲν σαφὲς ἐν τῇ τετάρτῃ τὸ κακὸν σημεῖον
ἐγένετο, κατὰ τὴν ἑβδόμην ὁ θάνατος. εἰ δ' ἀμυδρὸν, ὑπερβάλλει καὶ κατὰ τήνδε. καὶ τῶν παροξυσμῶν ἐν
20 ἀρτίαις μὲν γινομένων, ὀγδοαῖος. ἐν περιτταῖς δὲ, ἐνναταῖος τεθνήξεται. τίνα δὲ σαφῆ, καὶ τίν' ἀμυδρὰ καλῶ
σημεῖα, ἐν τοῖς περὶ κρίσεων εἴρηται, ἀλλὰ κἀν τῷδε τῷ λόγῳ προϊόντι δηλωθήσεται. πρότερον δὲ, περὶ τῶν
λειπόντων διορισμῶν, ἐπάνειμι. χρηστὸν γάρ τι κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐναργῶς φαινέσθω σημεῖον, καὶ μη-
δεὶς κίνδυνος ὑποπτευέσθω περὶ τὸν κάμνοντα, ἀδύνατον ἐνταῦθα τὸ μὴ οὐ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν κρῖναι
τὴν νόσον, εἴγε μηδὲν τῶν ἔξωθεν ἁμαρτάνηται. τίνα δ' ἐστι τὰ ἁμαρτανόμενα, τὰ μὲν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κάμνον-
τος δηλονότι. τὰ δ' ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν τούτων ἰατρῶν οἰομένων, εἰ μή τις εἰσελθὼν περὶ τὸν ἄρρωστον εἶτα πε-
ριεξωσάμενος, ἢ καταπλάσειεν, ἢ καταιονήσειεν, ἢ κλύσειεν, ἢ φλεβοτομήσειεν, ἢ σικυάσειεν, ἢ τρίψειεν, ἢ θρέ-
ψειεν, ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον ἐργάσαιτο, μηδὲν αὐτῷ πεπρᾶχθαι τεχνικόν. οὗτοι γὰρ ὁποσάκις ἂν εἰσέλθωσι πρὸς
τὸν νοσοῦντα, τοσαυτάκις ἁμαρτάνουσιν. οὐκοῦν ἐνδέχεται τὴν εἰς τὴν ἑβδόμην ἡμέραν παρασκευαζομένην
κρίσιν, ἐν ἐκείνῃ γενέσθαι, τοσούτων ἐν τῷ μεταξὺ πλημμεληθέντων. ἡ γάρ τοι τῆς φύσεως κίνησις, γίνεται
30 μὲν ἐν περιόδοις τεταγμέναις, κατά γε τὸν ἴδιον λόγον. κωλύεται δὲ ἐνίοτε φυλάττειν τὰς περιόδους ὑπὸ
τῶν ἔξωθεν εἰς αὐτὴν ἁμαρτανομένων. οὕτω γοῦν καὶ ὁ πάνυ θαυμαστὸς Ἱπποκράτης ἔλεγε. φύσις ἐξαρκεῖ παν-
τὰ πᾶσιν. εἰς δὲ ταύτην, ἔξωθεν μὲν, κατάπλασμα, κατάχρισμα, ἐμβροχὴ ὅλου τε καὶ μέρεος. οὕτω δὲ καὶ τὸν
ἰατρὸν ὑπηρέτην φύσεως ὀνομάζει τὸν ὄντως ἰατρὸν, οὐ φαρμακοπώλην τινὰ ἐκ τριόδου. τοσοῦτον γὰρ οὗτος
ἀπολεῖ τοῦ φύσεως ὑπηρέτης δικαίως ὀνομάζεσθαι, ὥστε τὰς ἐναντιωτάτας αὐτῷ μᾶλλον πρέπειν προσηγο-
ρίας, ἐχθρῷ καὶ πολεμίῳ τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ τῶν καμνόντων, εὐλόγως ἂν ὀνομασθέντι. διόντως οὖν καὶ ἡ-
μεῖς ἐπειδάν τις ἀξιώσει ἡμᾶς προειπεῖν ἐπί τινος ἀρρώστου τὸ μέλλον ἀποβήσεσθαι, μετὰ διορισμοῦ τὴν πρόρρη-
σιν ποιούμεθα, κριθήσεσθαι τόνδε τινὰ λέγοντες ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ πρῶτον μὲν ὑφ' ἡμῶν διαιτώμενον, οὐχ
ὑπ' ἄλλου τινὸς ἰατροῦ. ἔπειτα δὲ αὐτὸν οὐδὲν ἐξαμαρτόντα καὶ πράξαντα πάντα τὰ προσταττόμενα. καὶ τρί-
τον εἰ μηδὲν τῶν ἔξωθεν ἁμαρτηθείη τι μέγα. τίνα δὴ ταῦτά ἐστι τὰ ἔξωθεν, ὑπηκειλάμην γὰρ οὖν καὶ τοῦτο
40 διορίσασθαι, καιρὸς ἂν εἴη λέγειν. εἰ δή τις ἐμπρησμοῦ γινομένου κατὰ τὴν οἰκίαν, ἢ λῃστῶν ἐπελθόντων, ἢ πο-
ταμοῦ κατακλύσαντος ἐξαίφνης ἀναγκασθείη φυγεῖν, ὁπόση ἂν αὐτῷ βλάβη προσγένοιτο, τί δεῖ καὶ λέγειν;
οὕτω δὲ κἂν εἰ καταπίπτοντος ὀρόφου τινὸς, ἢ τοίχου γνοὺς ἐξαιφνίδιον ἐκπλαγῇ τε ἅμα καὶ φεύγειν ἐπιχει-
ρήσειεν, εἰ δὲ καὶ διὰ τοῦ κεράμου τι καταρρέοι, ἢ πλείονος ὑετοῦ γινομένου. κἄπειτα τοῦτ' ἐπιχεῖται τῇ κεφαλῇ
τοῦ κάμνοντος, ἢ εἰ καὶ ἄλλος αὐτὸν ὁπωσοῦν βρέξειεν, ὡς ἀναγκάσαι μεταστῆναί τε, καὶ ἀγρυπνῆσαι καὶ φο-
βηθῆναι καὶ τοῦτ' ἂν μεγάλως τὸν νοσοῦντα βλάψειεν. οὕτω δὲ καὶ θόρυβος γειτόνων, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἀ-
γρυπνίας αἴτιον, αὐτῷ γινόμενον, ἢ καί τις ἀγγελία λυπηρὰ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς ἑαυτοῦ βλάβης, καὶ τὴν
τῆς προρρήσεως ἀκρίβειαν, διαφθείρει. ὅσα μὲν γὰρ δι' αὐτὸ τὸ νόσημα μεταξύ τε τῆς προρρήσεως καὶ τῆς κρί-
σεως οἱ νοσοῦντες ἀγρυπνοῦσιν, οὐδὲν ταῦτα βλάπτειν τὴν πρόρρησιν. ὅσα δ' ἔξωθεν, ἀδόκητα προσγίνεται,
τούτων οὐδενὸς ἐστὶ προγνωστικὸς ὁ ἰατρός. ὅθεν οὐδὲ τὴν μέλλουσαν ἀπ' αὐτῶν ἔσεσθαι βλάβην, ὑπολογίσασθαι
50 δυνατὸν αὐτῷ καὶ προσθεῖναι τῇ κατὰ τὸν τοῦ νοσήματος λόγον ὑπαγορευομένῃ προρρήσει. ταῦτ' οὖν αὐτὰ
» καὶ ὁ Ἱπποκράτης εὐθὺς κατ' ἀρχὰς τῶν ἀφορισμῶν παραινεῖ λέγων. δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέον-
» τα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν. ἐγχώρησιν ἐξετάζειν τι καὶ βασανί-
ζειν ἔγνωκας τῶν ἡμετέρων αὐτός γε σὺ πρῶτον ἅπαντα ποίει τὰ δέοντα. καὶ δεύτερον δὲ καὶ ὁ νοσῶν εὐπει-
θὴς ἔστω σοι τὰ πάντα, καὶ μηδὲν ὑπ' ἀκολασίας ἁμαρτανέτω. καὶ τρίτον οἱ παρόντες αὐτῷ, μηδὲν πλημμε-
λείτωσαν. ὡς ἤτοι θυμὸν ἐγείρειν, ἐφ' οἷς ἁμαρτάνουσιν. ἢ λύπην, ἐφ' οἷς ἀκαίρως ἀγγέλουσιν. ἢ βλάβην, ἐφ' οἷς ἐλ-
λιπῶς παρασκευάζουσιν. ἀλλ' ἡ μὲν παρασκευὴ πᾶσα, πρὸ τοῦ τῆς κρίσεως ἑτοιμαζέσθω καιροῦ. τὰ δ' ὄψα κα-
λῶς ἐσκευάσθω. τὰ δὲ τῆς διακονίας ἄμεμπτα πάντα ἔστω. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὸ τέταρτον γένος, ὧν ὑπολογί-
ζεσθαι προσέταξεν. ὀνομάζει δὲ αὐτὸ περιλαβὼν ἐν ῥήματι, τῶν ἔξωθεν. καίτοι πολυειδὲς ὑπάρχον, ἀμεμ-

πτον ἔξω καὶ αὐτό. καὶ γὰρ ὑετοὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ ἀστραπαὶ, καὶ θόρυβοι γειτόνων, καὶ κύνες ὑλακτοῦντες ἔφοδοί τε λῃστῶν, καὶ κατάπτωσις οἰκίας, καὶ καταῤῥέον ὕδωρ, καὶ ποταμὸς ἐπελθὼν, ἐμπρησμοί τε καὶ πληκταὶ, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα, τῶν ἔξωθέν ἐστιν ἅπαντα. ταῦτ' οὖν τὰ γένη τὰ τέσσαρα, καὶ πολυειδῆ κατὰ μέρος ὑπάρχοντα ταῖς τῆς φύσεως κινήσεσιν ἐμποδὼν ἱστάμενα, διαφθείρει πολλάκις τὴν τάξιν τῶν περιόδων. ἐπεί τοι τῆς τετάρτης ἐναργὲς σημεῖον ἐνεγκούσης κριτικὸν, εἰ μήθ' ὁ ἰατρὸς ἁμάρτοι τι, μήθ' ὁ κάμνων, μήτε τῶν ὑπηρετουμένων μηδεὶς, ἀλλὰ μηδὲ τῶν ἔξωθέν τι πλημμεληθείη, κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἐξ ἀνάγκης ἡ κρίσις ἀπαντήσεται. δῆλον οὖν ἐστιν ὡς οὐκ ἄλλος μέν τίς ἐστιν ὁ ἀκριβῶς προγνωσόμενος. ἄλλος δέ τις ὁ διαιτήσων ὀρθῶς. ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν ἀναγκαῖον ἄμφω συνελθεῖν. εἰ μὴ μέλλοι διαφθείρεσθαι θάτερον ὑπὸ θατέρου. ὅτι μὲν γὰρ ἁμαρτηθὲν ὁτιοῦν τῶν κατὰ τὴν δίαιταν, οὕτω δὲ ὀνομάζω νῦν ἅπασαν τῆς νόσου τὴν ἐπιμέλειαν, ἐμποδίζει τὴν κρίσιν, ἱκανῶς ἐπιδέδεικται. ὅτι δ' οὐδὲ διαιτῆσαι καλῶς οἷόν τε χωρὶς τοῦ προγνῶναι τήν τ' ἀκμὴν τῆς νόσου καὶ τὴν κρίσιν, ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου δείκνυται γράμμασιν. εἴπερ οὖν ἀλλήλων δεῖται ταῦτα διὰ παντὸς, οὐκ ἄλλος μέν τις ἰατρὸς ὀρθῶς θεραπεύσειε. προγνώσεται δὲ ἀκριβῶς ἄλλος. ἀλλ' ὅστις ἂν ἄριστος ᾖ, προγνωστικός τέ ἐστιν ἅμα καὶ θεραπευτικὸς ὁ τοιοῦτος. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων, ἐπὶ πλέον ἑτέρωθι λέγεται. νυνὶ δὲ, εἰς ὅπερ ἐξ ἀρχῆς προὔκειτο, πάλιν ἐπάνιμεν. ἡ γάρ τοι τετάρτη τῶν ἡμερῶν, ἐπειδὰν ἐνέγκῃ σαφές τι σημεῖον ἀγαθὸν εἰς τὴν ἑβδόμην ἡμέραν προδηλοῖ τὴν κρίσιν ἀπαντήσεσθαι, μηδενὸς, ὧν εἴρηται, πλημμεληθέντος ἐν τῷ μεταξὺ, γινομένου δέ τινος ἁμαρτήματος, ἐπισκεπτέον αὐτοῦ τὸ μέγεθος. εἰ μὲν τι σμικρὸν εἴη, ἔσται μὲν καὶ οὕτως ἡ κρίσις ἑβδομαία. λείπει δ' αὐτήν τι τῶν τῆς κρίσεως ἀγαθῶν. εἴρηται δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅτι τὸ τελέως, καὶ ἀσφαλῶς, καὶ ἀκινδύνως καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα, ταῖς ἀγαθαῖς ὑπάρχει κρίσεσι. εἰ δ' εἴη μεῖζον τὸ πλημμεληθὲν, οὐδ' ἂν τὴν κρίσιν ἔτι κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἐπιτρέψειε γενέσθαι. προσέχειν οὖν δεῖ πᾶσιν ἐνταῦθ' ἀκριβῶς τὸν νοῦν, καὶ τεκμαίρεσθαι τῆς βλάβης τὸ μέγεθος. ἑρμηνεῦσαι μὲν γὰρ αὐτὸ, μὴ ὅτι χαλεπὸν, ἀλλὰ καὶ τελέως ἀδύνατον. τεχνικὸν δὲ ἐργάσασθαι τὸν μαθητὴν, ὥστε καὶ διαγνώσκειν τὰ τοιαῦθ' ἀκριβῶς, δυνατόν. ἀλλ' οὐ νῦν ὁ καιρὸς, οἰκειότερος γάρ ἐστι τῆς περὶ κρίσεων θεωρίας. πάλιν οὖν ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῦ λόγου μεταβῶμεν, ἀναμνησθῶμεν τε τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. ὑπέκειτο μέν τοι σημεῖον κριτικὸν καὶ σαφὲς καὶ ἰσχυρὸν ἐν τῇ δ΄. γεγενημένον ἡμέρᾳ τοῦ νοσήματος ὀξέος τε καὶ περιεστηκότος τὴν φύσιν ὑπάρχοντος. εἶτα ὅτι μηδενὸς πλημμεληθέντος μὲν, ἀγαθὴ τὰ πάντα κρίσις εἰς τὴν ἑβδόμην ἡμέραν προδηλοῦται. βραχέος δὲ παντελῶς ἁμαρτηθέντος, εἰς τὴν ζ΄. μὲν ἡμέραν καὶ οὕτως, οὐ μὴν ἀγαθὴ τελέως. εἰ δ' εἴη μέγα τὸ ἁμαρτηθὲν ὡς ἀφελέσθαι μὲν τῆς ζ΄. τὴν κρίσιν. εἰς δέ τινα τῶν ἐφεξῆς μετατιθέναι, προσέχειν ἐνταῦθα χρῆναι παρακελευόμεθα τῷ ποσῷ τῆς βλάβης. ὁ γὰρ ἀκριβῶς τοῦτο γνωρίζων, εἴσεται σαφῶς εἴτ' εἰς τὴν θ΄. ἡμέραν, εἴτ' εἰς τὴν ια΄. ἡ κρίσις μεταπεσεῖται. τὰ μὲν οὖν ἀκίνδυνα τελέως νοσήματα. χρονίζειν εἴωθεν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι. τὰ περιεστηκότα μὲν, οὐ μὴν ἄνευ κινδυνωδῶν συμπτωμάτων, ὀλέθρια γίνεται ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι. καί τοι καὶ τὰ τελέως ἀκίνδυνα, πολλῶν καὶ μεγάλων ἐφεξῆς γεγενημένων ἁμαρτημάτων, εἰς τὴν τῶν ὀλεθρίων μεταπίπτει φύσιν, καὶ οὐδὲν οἶμαι θαυμαστόν. ὅπου γὰρ καὶ τοῖς ὑγιαίνουσι τὰ μεγάλα τῶν ἁμαρτημάτων αἴτια νοσημάτων ὀλεθρίων γίνεται, τί χρὴ προσδοκᾶν ἐπὶ τῶν νοσούντων; ὥστ' ἤδη δῆλον, ὡς ὁ τῶν ἐπιδήλων τε καὶ κρισίμων ἡμερῶν λόγος, ὃν Ἱπποκράτης ἡμᾶς ἐδίδαξεν, οὐδ' ἐξετασθῆναι πρὸς ἄλλου τινὸς ἐν τοῖς φαινομένοις ὁμολογεῖ δύναται, πλὴν ὅς τις ἂν ὁμοίως ἐκείνῳ τεχνικὸς ὑπάρχει περὶ δίαιταν. οὗτος γὰρ μόνος ἐξεταστικὸς καὶ διαγνωστικός ἐστι τῆς τῶν ἁμαρτανομένων δυνάμεως, καὶ μόνος δύναται γνῶναι τῆς τε βλάβης τὸ μέγεθος, καὶ τῆς μελλούσης κρίνειν ἡμέρας τὴν μετάπτωσιν. ὥσπερ δὲ ἐν τοῖς ἀκινδύνοις νοσήμασιν ὑστερίζουσι τοσοῦτον αἱ κρίσεις, ὅσον ἂν ὑπὸ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ πλημμεληθέντων οἱ κάμνοντες βλαβῶσιν, οὕτως ἐν τοῖς ὀλεθρίοις προλαμβάνουσιν. εἰ γὰρ τῆς δ΄. ἡμέρας ἐν ἑαυτῇ ἤδη τὸ σῆμά τι θανατῶδες σημεῖον προδειξάσης, εἰς τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἡ κακὴ προδηλωθείη κρίσις, ἁμαρτηθείη δέ τι μεταξὺ, μὴ πάνυ τι σμικρὸν, οὐκ ἀναμένει τὴν ζ΄. ἡμέραν ἡ κρίσις. ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τὸ νόσημα κριθήσεται κακὴν δηλονότι κρίσιν. πότερον δὲ κατὰ τὴν ε΄. ἢ τὴν ϛ΄. ἔκ τε τῆς αὐτοῦ τοῦ νοσήματος ὀξύτητος διορισθήσεται, καὶ τοῦ τῆς βλάβης μεγέθους, καὶ τοῦ σχήματος τῶν παροξυσμῶν. ἐν περιτταῖς μὲν γὰρ γινομένων αὐτῶν, καὶ τοῦ νοσήματος ὄντος κατοξέος, καὶ τῶν ἁμαρτηθέντων οὐ πάνυ σμικρῶν, ἐν αὐτῇ τῇ δ΄. δηλονότι, θαυμαστὸν οὐδὲν ἐν τῇ πέμπτῃ τὸν ἄνθρωπον ἀποθανεῖν. εἰ δ' ἐν ἀρτίαις μὲν παροξύνοιτο, μὴ κατόξυ δ' εἴη τὸ νόσημα, μηδ' ἡ τῶν ἁμαρτημάτων βλάβη μεγάλη, τὴν ϛ΄. ἀναμένει. τὰ δὲ τοιαῦτα πάντα συγχεῖ τῶν ἐπιδήλων τε καὶ κρισίμων ἡμερῶν τὴν θεωρίαν. ὀλίγων μὲν ἰατρῶν, ὀρθῶς διαιτώντων. ὀλίγων δ' ἀῤῥώστων, εὐπειθῶν ὑπαρχόντων. ὀλίγων δὲ καὶ τῶν τὴν οἰκείαν ὑπηρεσίαν ἄμεμπτον ἐχόντων. ἔτι δ' ἐλαττόνων, οἷς οὐδὲν τῶν ἔξωθεν ἠναντιώθη. δεῖ τοίνυν ἀκριβῶς μὲν εἶναι θεραπευτικὸν καὶ προγνωστικὸν τὸν ἰατρόν. ἀκριβῶς δὲ, καὶ τοῦ τῆς βλάβης μεγέθους διαγνωστικὸν, ἵνα εἰ καὶ προείποι ποτὲ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, εἶτ' ἐν τῷ μεταξὺ τι βλαβῆναι τὸν κάμνοντα συμβαίη μεταθεῖναι καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς δυνηθείη τὴν πρόῤῥησιν. ἀλλ' ἐν τούτῳ πρόδηλον ὡς ὅς τις μὲν μικρὸς καὶ ταπεινὸς τὴν γνώμην ᾖ, οὐχ ὅπως ἀσκήσαι διαγινώσκειν ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἐπὶ τῶν ἀῤῥώστων, ἀλλ' οὐδ' αὐτὴν τὴν θεωρίαν ἐκμαθεῖν ὑπομένοι. γενναῖος δέ τις καὶ ἀληθείας ἑταῖρος, καὶ ταλαιπωρεῖν ἐπὶ τοῖς καλοῖς οὐκ ὀκνῶν, οὔτε τῶν θεωρημάτων τὸ χαλεπὸν, οὔτε τοῦ χρόνου τὸ μῆκος, οὔτε τῆς ἀσκήσεως τοῦ πόνου ὑπειδόμενος, ἐπὶ τὸ τέλειον ἀφίξεται τῶν εἰρημένων. ὡς μὴ μόνον ἡμέραν ἔχειν εἰπεῖν βεβαίως ἐνίοτε, ἀλλὰ καὶ τὴν ὥραν αὐτὴν ἐν ᾗ κριθῆναι τινὰ τῶν νοσούντων, ἢ ἀποθανεῖν ἀναγκαῖον. ἐπειδὰν γὰρ προγνῶς τὴν ἡμέραν ἐνίοτε, εἰ οὕτως ἔτυχε, τὴν τοῦ θανάτου. σκοπεῖσθαι χρὴ τοὐντεῦθεν, ἐν τίνι μάλιστα καιρῷ τοῦ παροξυσμοῦ βαρύνεται μεγάλως ὁ κάμνων. εἰ μὲν γὰρ εὐθὺς εἰσβάλλοντος αὐτοῦ καταψύχοιτό τε σφοδρῶς, καὶ δυσεκθέρμαν-

τος, καὶ ἄχρους μέχρι πλείστου μένοι, καὶ μικρόσφυκτος, ἢ ἄσφυκτος, καὶ κακόσφυκτος γένοιτο. ἢ κινηθῆ-
ναι νωθρὸς, ἢ καὶ κωματώδης, ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον πάσχει, τοῦτον ὑφορᾶσθαι μάλιστα τὸν καιρόν. εἰ δ' οὗτος μὲν μέτριος
εἴη, περὶ δὲ τὴν ἀκμὴν ἤτοι παραπαίοντα τὸν ἄῤῥωστον, ἢ καταφερόμενον, ἢ ἀλύοντα βλέποις, ἢ τοῦ πυρετοῦ
τὸ μέγεθος οὐχ ὑπομένοντα· διακαιόμενον δὲ σφοδρῶς, καὶ σκοτοδινιῶντα, καὶ κεφαλὴν ἀλγοῦντα, καὶ καρ-
διώσσοντα, καί τι τοιοῦτον ἕτερον πάσχοντα, τοῦτον ὑποπτεύειν μάλιστα τὸν καιρόν. εἰ δὲ καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρο-
ξυσμοῦ καὶ τῆς ἀκμῆς μετρίως γινομένων, ἡ παρακμὴ λειποψυχίας τινὰς, καὶ ἱδρῶτας ἀνωμάλους καὶ ψυ-
χροὺς, ἢ περὶ κεφαλὴν μόνον ἢ τράχηλον, ἢ στέρνον ἐπιφέρει. καὶ τοὺς σφυγμοὺς ἀμυδρούς τε καὶ μικροὺς ἐργάζοι-
το. καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, τοῦτον ὑφορᾶσθαι μάλιστα τὸν καιρὸν, εἰδέναι τε σαφῶς ἐν τῷ χειρίστῳ τοῦ παροξυσμοῦ
καιρῷ τεθνήξεσθαι τὸν ἄνθρωπον. καὶ μὴν εἰ τοῦτο διορισθείη τε καὶ γνωσθείη σαφῶς, οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν οὐδὲ
10 τὴν ὥραν εἰπεῖν τοῦ θανάτου. εἰ γὰρ καὶ τῆς δευτέρας ἡμέρας, εἰ τύχοι, καὶ τῆς τετάρτης τὸν σφοδρότατον
παροξυσμὸν ἐνεγκούσης, ἤπερ τῆς πρώτης τε καὶ τρίτης καὶ πέμπτης, εἰς τὴν ἕκτην ἡμέραν ὁ θάνατος προ-
δηλωθείη. φαίνοιτο δὲ καὶ τὸ χαλεπώτατον μέρος τοῦ παροξυσμοῦ, κατὰ τὴν εἰσβολὴν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ὥραν
ἕκτην γένοιτο, οὔτι χαλεπὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τεθνήξεσθαι τὸν ἄνθρωπον εἰπεῖν. καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ πειρῶμαι κα-
τασκευάζειν νῦν ὅπερ ἂν ἴσως οἰηθείη τις ὡς οὐκ ἐνδέχοιτο ποτὲ σφαλῆναι τὸν ἐκ τοιαύτης θεωρίας ὁρμώμε-
νον ἀλλ' ὅτι τὰ πλείω τεύξεσθαι τἀληθοῦς, οὐ πιθανοῖς λόγοις, ἀλλ' αὐτοῖς τοῖς ἔργοις διεδειξάμην. ἐκεῖνο δὲ
βίαιον οἶδα ποιοῦντας ἐνίους τῶν βασκαινόντων τοῖς ἀρίστοις, ἀξιοῦσι γὰρ ἀεὶ προλέγειν ἡμᾶς τὸ μέλλον, κἂν μη-
δὲν ἔχωμεν ἐνίοτε βέβαιον σημεῖον. καί τοι τοῖς ἱεροσκόποις τε καὶ τοῖς οἰωνισταῖς, ἐπεκθύεσθαι καὶ ἐπεξοιωνίζε-
σθαι συγχωροῦσιν, ὅταν ἀσαφῆ γένηται τὰ μαντεύματα. εἶθ' ἅμα μὲν ἀντιλέγουσιν ἡμῖν ὡς μείζονος, ἢ κατ'
ἄνθρωπον θεωρίας ἐφιεμένοις, ἅμα δ' ἐπὶ τῶν ἔργων οὕτω πικρῶς ἐξετάζουσι τὰς προῤῥήσεις, ὡς οὐ-
20 δένα τῶν μάντεων, ἀλλὰ γὰρ οὐ πρὸς τούτους ἀποβλέπειν, ἀλλ' εἰς αὐτὴν χρὴ τὴν ἀλήθειαν καὶ τῶν σημείων
τὰς δυνάμεις ἀκριβῶς ἀσκήσαντας, διαγινώσκειν. ἐπειδὰν ἀσφαλῶς οἷόν τε ᾖ διορίζεσθαι προλέγειν τηνικαῦ-
τα διατεινόμενον. εἰ δ' ἀσαφές εἴη τι, τὴν ἑξῆς ἡμέραν ἀναμένειν. εἰ δὲ καὶ μὴ κατ' αὐτὴν τι δυνάμεθα βεβαίως
προειπεῖν, ἄμεινον ἡσυχάζειν, ἢ προπετῶς ἀποφηνάμενον σφαλῆναι. ἐγὼ γ' οὖν ἐκ τῆς τοιαύτης ἀσφαλείας
ὁρμώμενος, οὐκ οἶδα σφαλεὶς ἐν προῤῥήσει χρόνου πολλοῦ. καί τοι κατὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ἀρχὴν τοῦ πυρετοῦ
πολλάκις ὑπὲρ ὅλης ἀποφηνάμενος αὐτοῦ τῆς φύσεως, ἢ τριταῖον εἰπὼν εἶναι τὸν εἰσβάλλοντα τοῦτον πυρε-
τὸν, ἢ τεταρταῖον, ἢ ἀμφημερινὸν, ἢ τούτων μὲν οὐδένα, συνεχῆ δέ τινα καὶ ὀξύν. οὐκ ἂν ὑπερβάλλοντα τὴν. δ'. ἡμέ-
ραν. ἀλλ' ἐπὶ πάσης ἀρχῆς οὐχ οἷόν τε διαγνῶναι τὸ μέλλον. ἀλλ' εἴ τις ἂν ἀκριβῶς ἐμφανίζει τὴν τοῦ νοσήματος
ἰδέαν. καὶ τοῦτο δὲ τῆς περὶ κρίσεων ἐστὶν ἤδη πραγματείας. πάλιν οὖν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανιτέον, καὶ
ῥητέον ὡς εἴ τις κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ὀξέως μὲν πυρέττει. μηδὲν δ' αὐτῷ προσείη κινδυνῶδες σημεῖον. εὑρε-
30 θείη δέ τι κἂν τοῖς οὔροις πέψεως γνώρισμα τῆς. δ. ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐξωτέρω λυθείη τὸ νόσημα. καὶ μὴν δὴ κἂν
εἰ πάντα ὀλέθρια κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν εὐθὺς εὑρίσκοιτο, τεθνήξεται πάντως οὐκ ἐξωτέρω τῆς. δ'. εἰ δέ
γε πυρέττοι μὲν ὀξέως, μηδὲν δὲ αὐτῷ παρείη τῶν ὀλεθρίων, ἀλλὰ μὴ δέ τι τῆς πέψεως γνώρισμα, τοῦτον οὐκ ἐνδέ-
χεται τεταρταῖον παύσασθαι. διορίζεσθαι δεῖ πάλιν ἐνταῦθα, πότερον ὥσπερ οὐδὲν ὑπάρχει γνώρισμα
πέψεως αὐτῷ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὐδὲ χρόνου γνώρισμα πολλοῦ, ἢ πρὸς τῷ τὰ τῆς πέψεως ἀπεῖναι σημεῖα,
καὶ τὰ τοῦ χρόνου πρόσεστιν. εἰ μὲν γ' ὥσπερ τὰ τῆς πέψεως, οὕτω καὶ τὰ τοῦ χρόνου τελέως σημεῖα ἀπείη, περὶ
τὴν δευτέραν τετράδα τὴν ἀκμὴν ἀπολήψεται τὸ νόσημα. εἰ δὲ καὶ χρόνου μακροῦ σημεῖον παρείη, πάντως μὲν
ὑπερπεσεῖται τὴν δευτέραν τετράδα, τουτέστι τὴν ἑβδόμην ἡμέραν. εἰς δὲ πόσον ἐκταθήσεται, τοῦτο οὐκ ἐγχω-
ρεῖ γινώσκειν εὐθὺς κατ' ἀρχὰς, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐφεξῆς ἡμέραις διορισθήσεται. τοσοῦτον δ' ἂν ἤδη πρὸς τῷ καλῶς
διαιτᾶν ἀπολαύσειας ἐκ τῆς εἰρημένης προγνώσεως γινώσκειν, ὅτι χρὴ τρέφειν ἤδη τοσοῦτον, ὡς ἂν ἐξ ὑστέρου μελ-
40 λούσης ἔσεσθαι τῆς ἀκμῆς. ὅκου μὲν γὰρ κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει. καὶ τῇ ἐσχά-
» τως λεπτοτάτῃ διαίτῃ, ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκα-
» ταβαίνειν, ὁπόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρα τῶν ἐσχάτων ᾖ, δηλονότι τὰ ἔσχατα τὴν ἀκμὴν λέγει τοῦ νοσήμα-
τος, εἴ γε δὴ καὶ τὸ κάτοξυ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχειν αὐτίκα φησί. τουτέστι τοὺς παροξυσμοὺς καὶ τὰ συμπτώμα-
τα. τοῦτο δὲ, οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀκμάζειν ἐστὶ τὸ νόσημα. τὸ δὴ τοιοῦτον νόσημα, τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν εὐθέως, ὅτι τὴν δευ-
τέραν ὑπερβήσεται τετράδα δηλοῦν, ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν; ἐπιγνοίης ἂν ἀκριβέστερον εἰς ὅ-
σον ἂν ἐκταθήσεται χρόνου μῆκος. ἐν δὲ τῇ. δ' κἂν ἐγγυτάτω στοχάσαιο τὴν μέλλουσαν ἀκμήν τε καὶ κρίσιν. εἰ
μὲν γὰρ τά τε τῆς ἀπεψίας σημεῖα, καὶ τὰ τοῦ χρόνου μηδὲν ἀξιόλογον ὑφειμένα φαίνοιτο, καὶ τῆς τρίτης τετρά-
δος ἐπὶ πλεῖον ἡ νόσος ἐκταθήσεται. εἰ δέ τινα σαφῆ ποιοῖτο μεταβολὴν, οὐ μὴν ἤδη γέ τι σημεῖον πέψεως ἐν
τῇ πρώτῃ τετράδι φαίνοιτο, περὶ τὴν τρίτην τετράδα προσδέχεσθαι τὴν κρίσιν. εἰ δ' ἄπεπτον ἔτι δὴ φαίνοιτο,
50 κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, οὐ μὴν ἐξαίρετόν τι καὶ μέγα χρόνου σημεῖον ἔχοι, ἐλπίζειν μὲν εἰς τὴν τετάρτην τε-
τράδα. τουτέστιν εἰς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἡμέραν ἐκταθήσεσθαι τὴν κρίσιν αὐτοῦ. διορίζεσθαι δ' ἀκριβῶς
ἐπὶ τῆς ἑνδεκάτης. ὡς γὰρ ἡ. δ'. τὴν ἑβδόμην, οὕτω καὶ ἡ ἑνδεκάτη τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην προδηλοῖ. σαφὲς
μὲν δή τι καὶ ἀκριβῶς πιστὸν ἤδη προδείξασα πέψεως σημεῖον, ἐν τῇ. ιδ. τὴν κρίσιν ἔσεσθαι φησί. ἀμυδρὸν δ' εἰ γένοι-
το, προσέχειν ἤδη τὸν νοῦν τοῖς ἄλλοις. εἰ μὲν γὰρ ὀξέως τε κινοῖτο τὸ νόσημα, καὶ μηδὲν τῶν ἄλλων κωλύει, τάχ'
ἄν που καὶ ἡ. ιδ'. κρίνειεν. εἰ δὲ μὴ, περὶ τὴν. ιζ'. ἡ κρίσις. εἰ δ' ὅλως μηδὲν ἐπὶ τῆς. ια'. προδηλωθείη, τὴν μὲν.
ιδ'. οὐκ ἐνδέχεται κρίνειν. σκοπεῖσθαι δὲ κἀνταῦθα τήν τε τοῦ νοσήματος ὅλου κίνησιν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα συμ-
πτώματά τε καὶ σημεῖα. πότερον περὶ τὴν. ιζ'. ἢ καὶ. ιη. ἐλπίζειν χρὴ τὴν κρίσιν, ἢ προσωτέρω γενέσθαι. ἐνίοτε
μὲν γὰρ καὶ κατὰ ταύτας κρίνεται. τὰ πολλὰ δὲ, καὶ κατὰ τὴν. κ'. ἐνίοτε δὲ, καὶ κατὰ τὴν. κα'. ἐπίδηλος δ' ἀμ-

φθῶν μὲν, ή. ιζ. καὶ μᾶλλον, τῆς. κ΄. ἢ δὲ. ιη΄. μόνης τῆς. κα΄. εἰ δέ τι καὶ κατ' ἀρχὰς εὐθὺς νόσημα. μὴ σφόδρα
ταχέως κινούμενον, ἀλλ' οἷον σμυχόμενον, εἰσβάλλει. καὶ τἄλλα αὐτῷ σημεῖα προσείη μακροτέρου χρόνου, τού-
του τοῦ νοσήματος οὐχ οἷόν τε κατ' ἀρχὰς προγνῶναι τὴν ἀκμήν. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἐντὸς τῆς. ιδ. κριθήσε-
ται, δῆλον. εἰς ὅσον δέ γε ἐκταθήσεται μῆκος, οὐδέπω δῆλον. ἀλλὰ χρὴ διορίζεσθαι πρῶτον μὲν, εἰ κιν-
δυνῶδές ἐστιν, ἢ ἀκίνδυνον. κινδυνώδους μὲν γὰρ ὄντος, καὶ σὺν τούτῳ τῆς δυνάμεως ἀῤῥώστου, φθάσειεν ἂν
ὁ ἄνθρωπος ἀποθανεῖν, πρὶν εἰς μακρὸν ἐκταθῆναι χρόνον. ἀκινδύνου δὲ, πόῤῥω πάντως ἡ κρίσις. οὐ γὰρ ἐν-
δέχεται ταχέως κριθῆναι, τὸ χρόνου μακροῦ προδεῖξαν γνώρισμα. πόσος οὖν χρόνος ἀκριβῶς αὐτῷ γε-
νήσεται, μὴ ὅτι κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἢ τὴν δευτέραν, ἢ τὴν τρίτην, ἀλλὰ μὴ δὲ κατὰ τὴν τετάρ-
την, ἐλπίζειν ἐξευρίσκειν ἀκριβῶς. ἀλλ' ἐν ταῖς ἐφεξῆς περιόδοις τῶν κρισίμων ἡμερῶν, ἔσται δῆλον.
10 ἤδη μὲν τῆς δευτέρας τετράδος ἐστί που στοχαζομένῳ πλατύτερον. ἀκριβέστερον δ' ἤδη τῆς τρίτης. εἰ μὲν
γὰρ ἕως τῆς. ζ΄. ἡμέρας τά τε τῆς ἀπεψίας τε καὶ τὰ χρόνου σημεῖα φαίνοιτο σφοδρότερα, πρὸ τῆς. κ. οὐκ ἐν-
δέχεται κριθῆναι. μετριωτέρων δὲ γινομένων, ἢ ἴσων διαμενόντων, ἐνδέχεται. ἐὰν οὖν ὅτι πρὸ τῆς. κ΄.
οὐκ ἐνδέχεται κριθῆναι, σαφῶς ἂν εἰδείης. εἰ δ' ὡς εἴρηται, σφοδρῶν τῶν γνωρισμάτων τοῦ χρόνου γι-
νομένων, ἐπισκέπτου τὴν τρίτην τετράδα. κἂν ἔτι καὶ κατὰ ταύτην ἐπιτείνηται τά τε τοῦ χρόνου καὶ
τὰ τῆς ἀπεψίας σημεῖα, πόῤῥω που τῆς. κ΄. ἐκταθήσεσθαι τὴν κρίσιν ἔλπιζε. μενόντων δ' ἴσων, ὅτι μὲν
κρινεῖσθαι μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἤδη καὶ σαφῶς λέγειν ἐγχωρεῖ. τὴν δ' ἡμέραν αὐτὴν, οὐκ οἷόν τε γινώσκειν ἤδη.
δηλώσει δὲ αὐτὴν, ἡ τρίτη τε καὶ τετάρτη τετράς. εἰ γὰρ ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐκλύοιτο τὰ τῆς ἀπεψίας ση-
μεῖα, τῇ μετὰ τὴν τρίτην ἑβδομάδα πρώτῃ τετράδι κριθήσεσθαι τὴν νόσον ἔλπιζε. μὴ πάνυ δ' ἀξιολόγου
γινομένης τῆς μεταβολῆς, εἰς τὴν τετάρτην ἑβδομάδα προβήσεται. τὰ δ' ἕως τῆς. ιδ. ἡμέρας ἄπε-
20 πτά τε παντάπασιν ὑπάρχοντα, καὶ βραδύτερόν πως κινούμενα νοσήματα, τῆς. μ΄. οὐκ ἂν ἐγγυτέρω
κριθείη. μετὰ δὲ τὴν. μ΄. ὅτι τὰ τῶν κρίσεων ἐκλύεται καὶ μάλιστα ταῖς κατὰ βραχὺ πέψεσιν, ἢ
ταῖς ἀθρόαις μεταβολαῖς τὰ νοσήματα λύεται, καὶ ἡμῖν μὲν ἔμπροσθεν εἴρηται, καὶ τοῖς
ἄλλοις δὲ πᾶσιν ὅσοις τῶν ἔργων τῆς τέχνης φροντὶς, οὕτω δοκεῖ, καθάπερ οὖν καὶ ἀρχιγένει. γίνον-
ται μὲν ποτὲ καὶ κατὰ ταύτας ὀξεῖαι μεταβολαὶ ὥσπερ κἂν τοῖς ἐφ' Ἱπποκράτους
γεγραμμένοις ἀῤῥώστοις ἐστὶν εὑρεῖν. ἡ δὲ τῆς προγνώσεως αὐτῶν μέθοδος αὕ-
τη. καθόλου γὰρ χρὴ τὰς δυνάμεις, ἐπίστασθαι τῶν σημείων. ὥσπερ οὖν
καὶ Ἱπποκράτης ἐκέλευσεν, εἰ μέλλοι τις ἔσεσθαι προγνωστικὸς ἀ-
κριβῶς. οἱ πολλοὶ δὲ τῶν ἰατρῶν ὅσοι γε τολμῶσιν ἅπτεσ-
θαι τῆς τοιαύτης θεωρίας. εἰς τὸν ἀριθμὸν ἀποβλέ-
30 πουσι τῶν σημείων, οὐκ εἰς τὰς δυνάμεις. ἀλλὰ περὶ
μὲν τούτων, κἀν τοῖς περὶ κρίσεων ὑπο-
μνήμασι λέγεται. καιρὸς δ' ἂν εἴη
μοι, τοῦ τῆς διαφωνίας ἅ-
πτεσθαι λόγου, καὶ κρίνειν
αὐτὴν πειρᾶσθαι
διά τε τῆς
ἐμπει-
ρίας, καὶ τοῦ λό-
γου. ταῦτα γὰρ δὴ
40 καὶ δι' ἑτέρων ἐδείκνυμεν,
ἐστὶ κριτήρια πάντων
τῶν ἐν ἰατρικῇ ζη-
τουμένων.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΚΡΙΣΙΜΩΝ ΗΜΕΡΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ. β'.

Σον μὲν εἰς τὰ τῆς ἰατρικῆς ἔργα χρήσιμον, ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ σύμπαν εἴρηται. διότι δ' οὐχ ἅπαντες ὑπὲρ ἁπασῶν ὡσαύτως ἔγραψαν, εἴρηται μὲν καὶ τῶν ἔμπροσθεν. ἀλλ' ὅπῃ σφαλῆναι μέν τισιν αὐτῶν, κατορθῶσαι δ' ἑτέροις ὑπῆρξεν, οὐκέτ' εἴρηται. τοῦτ' οὖν ἀναληπτέον ἐν τῷδε τῷ λόγῳ πρῶτον. ἔπειτα καὶ τὴν αἰτίαν ῥητέον. δι' ἣν, οὔθ' ἁπασῶν ἡμερῶν ἀριθμός ἐστι κριτικὸς, οὔθ' ὅσαι κρίνειν πεφύκασιν, ἴσην ἅπασαι ἔχουσι δύναμιν. ἀλλ' ἐπειδὴ πάντα τὰ κατὰ τὴν ἰατρικὴν τέχνην εὑρίσκεταί τε καὶ δοκιμάζεται. τὰ μὲν ἐμπειρίᾳ. τὰ δὲ, λόγῳ. τὰ δὲ συναμφοτέροις, πειρατέον κἀνταῦθα, δι' ἀμφοτέρων ὀργάνων ἐξελέγξαι μὲν τὸ ἡμαρτημένον. ἐπαινέσαι δὲ καὶ προσθέσθαι τὸ κατωρθωμένον. ὅτι μὲν οὖν ἡ πεῖρα τὰς εἰρημένας ἡμέρας πρεσβεύει, τοὺς μὲν ὑπ' ἐμοῦ παρατηρηθέντας ἀρρώστους εἰ γράψαιμι, τάχ' ἄν τῳ ψεύδεσθαι δόξαιμι. τοὺς δ' ὑφ' Ἱπποκράτους ὃν ἀληθέστατόν γε πάντων καὶ κρίνειν ἱκανώτατον ἅπαντες εἶναι πεπιστεύκαμεν, ἄμεινον εἶναί μοι δοκεῖ παραθέσθαι τῷ λόγῳ, καὶ πρῶτον μὲν, τοῦ συγκεχυμένου τε καὶ ἀδιορίστου κατὰ τὴν πεῖραν οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνημόνευσα, πρὸς τοὺς διορισμοὺς ἀναμνήσω. λέλεκται δ' ἐν αὐτοῖς πρῶτον ἓν μὲν. τὸ μὴ δεῖν ἐπὶ πάντων ἑξῆς τῶν ἀρρώστων τὴν ἐξέτασιν τῶν κρισίμων ἡμερῶν ποιεῖσθαι. μόνους δ' ἐκλέγειν ἐκείνους, καὶ ἀναλαμβάνειν εἰς τὴν βάσανον, ἐφ' ὧν μήτ' αὐτὸς ὁ ἰατρὸς ἥμαρτέ τι, μήθ' ὁ κάμνων, ἀλλὰ μήθ' οἱ παραμένοντες, ἢ καί τι τῶν ἔξωθεν ἀπήντησε βλαβερόν. ἔπειτα δὲ καὶ τὸ τὰς ἀρχὰς τῶν νοσημάτων, οὐκ ἐκ λόγου τινὸς, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ἐνεργείας λαμβάνειν, ὁπότε πρῶτον ὁ κάμνων αὐτὸς ᾔσθετο σαφῶς, οὕτως εἰσβάλλοντος αὐτῷ τοῦ νοσήματος, ὡς κοινώσασθαι βούλεσθαι τινὶ τῶν παρόντων ἰατρῶν. καὶ τρίτον, ἐπειδὰν εἰς πλείονας ἡμέρας ἐφεξῆς ἀλλήλων οὔσας ἡ κρίσις μερισθῇ, τίνες εἰσὶν οἰκεῖαι δύνασθαι διαγινώσκειν. εἰ μὴ γὰρ διορισάμενός τις ὑπὲρ τούτων, οὕτω τῇ πείρᾳ τὰς κρισίμους ἡμέρας ἐξετάζειν ἀφίκοιτο, πάμπολυ σφαλήσεται. τὸ μὲν δὴ κατὰ τὴν πεῖραν αὐτὴν, τοιόνδε τί ἐστι. τὸ δὲ κατὰ τὸν λόγον ὡς χρὴ κρίνεσθαι τὴν πεῖραν, ἐφεξῆς δίειμι. φυσικὸν εἶναι χρὴ τὸν ταῦτα κρινοῦντα, καὶ πεπεισμένον ἀκριβῶς ὅτι φύσις ἐξαρκεῖ πάντα πᾶσιν, καὶ ὡς προνοεῖται τοῦ σώματος ἡμῶν, ἄκραν τινὰ πρόνοιαν. ὅτι τε ταῖς οἰκείαις κινήσεσιν, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τεταγμέναις οὕτως καὶ ἡ φύσις χρῆται. τούτων δὲ τὰ μὲν, ἐκ τῶν περὶ χρείας μορίων ἔνεστι συλλογίσασθαι. δέδεικται γὰρ ἀκριβῶς, ἄκρα τις ἐν τῇ διαπλάσει τοῦ ζώου τέχνη τῆς φύσεως. τὰ δ' ἐν ταῖς τῶν κυημάτων αὐξήσεσίν τε καὶ τελειώσεσι, καὶ ἀποκυήσεσι. καθ' ἕκαστον γὰρ ζῶον ἡ τοῦ γένους οἰκεία προθεσμία τοῖς κυουμένοις ἅπασιν ἀκριβῶς, φυλάττεται. τεταγμένας δηλονότι τῆς φύσεως ἀεὶ τὰς κινήσεις ἐχούσης. οὕτω δὲ καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀποκύησιν αὔξησις ἑκάστου ζώου γίνεται. ἡ τελείωσις δὲ καὶ ἡ παρακμὴ, ἐν χρόνοις ὡρισμένοις γίνεται. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅστις τοῖς περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν ὡμίλησε. καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὅσα κατὰ μέρος ἡμῖν ὑπὲρ ἑκάστης γέγραπται τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, οἶμαι πεπεῖσθαι τοῦτον, εἰς ὅσον ἥκουσι προνοίας τε ἅμα καὶ τάξεως αἱ τῆς φύσεως κινήσεις. εἰ δή τις ὑπὲρ τούτων πέπεισται καὶ θαυμάζει τὴν τέχνην θ' ἅμα καὶ τὴν τάξιν τῆς φύσεως, ἀναμνησθεὶς αὖθις ὅσον ἀπολείπεται καὶ προνοίᾳ καὶ τάξει τῶν κατ' οὐρανὸν, ἀταξίαν τινὰ οἶμαι δώσει σύμφυτον τῇ τῆς ἐνταῦθα οὐσίας κινήσει. καὶ τὸ μὲν καλὸν ἅπαν, ὅσον ἂν ᾖ καλὸν ἐνταῦθα, καὶ μέντοι καὶ τὸ τεταγμένον τε καὶ τεχνικὸν, ἄνωθεν ἐγγίνεσθαι φύσει. τὸ δ' ἄτακτόν τε καὶ πεπλανημένον, ἐκ τῆς ἐνταῦθα ὕλης ὁρμᾶσθαι. καὶ ταῦθ' Ἱπποκράτης πρῶτος ἁπάντων, ὧν ἴσμεν, ἐπείσθη Ἑλλήνων. μετ' αὐτὸν δὲ, ἅπαντες οἱ ἄριστοι τῶν φιλοσόφων. εἰ δὲ μὴ μακρὸς ἔμελλεν ὁ λόγος ἔσεσθαι, τάχ' ἂν ὧν λέγουσιν ἀποδείξεων, εἰς πίστιν τῶν εἰρημένων δογμάτων, ἐμνημόνευσα. ἀλλὰ γὰρ ἀρκεῖ τῷ παρόντι λόγῳ καὶ ταῦτα. χρὴ τοίνυν τὸν ἰατρὸν ὅστις ἂν ἄξιος ἔσεσθαι μέλλῃ τῆς Ἱπποκράτους τέχνης, εἴπερ τι ἄλλο καὶ τοῦτο πεπεισμένον ἥκειν ἐπὶ τὸ κρίνειν τὴν πεῖραν. ὡς τεταγμένον τι χρῆμά ἐστιν ἡ φύσις. κἀπειδὰν κρατῇ τῆς ὕλης ἀναλογίαις τισὶν ὡρισμέναις, καὶ περιόδοις τεταγμέναις, αἱ κινήσεις αὐτῆς γίνονται. τὰ δ' ἀλόγως παρεμπίπτοντα ποτὲ καὶ συγχέοντα τὴν τάξιν, ἐπειδὰν μὴ πάντῃ κρατῇ τῆς ὕλης, ἀλλ' ἐμποδίζοιτό ποτε καὶ κωλύοιτο τοῖς ἑαυτῆς λόγοις κινεῖσθαι, τότ' αὐτῇ συμπίπτει. τοῦτο γὰρ εἴπερ εἴη πεπεισμένος, ἔπειτα ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἐκμάθοι. τό τε τῆς. ζ'. ἡμέρας ἐν ταῖς κρίσεσιν ἀσφαλὲς θ' ἅμα καὶ τέλειον, καὶ ἀκίνδυνον, καὶ εὔσημον. καὶ πολύ. τό τε τῆς. ιδ'. ταύτῃ παραπλήσιον. ἐκμάθοι δὲ καὶ ὡς ἡ μὲν. δ'. τῆς. ζ'. ἐστὶν ἐπίδηλος. ἡ δὲ. ια'. τῆς. ιδ'. εὐθὺς αὐτῷ παραστήσεται, σκέπτεσθαί τι περὶ τῆς. ζ'. ὅπου γὰρ καὶ τῆς πρώτης ἑβδομάδος διχῆ διαιρεθείσης. ἡ. δ'. δεξαμένη τὴν τομὴν ὁποῖόν τι τὸ τέλος ἔσται προδηλοῖ. καὶ τῆς δευτέρας ὡσαύτως, πῶς οὐκ ἄν τις εἰς ἔννοιαν ἀφίκοιτο τοῦ τελείαν μέν τινα εἶναι περίοδον ἑκάστην τῶν ἑβδομάδων, ἐπειδὴ τὸ μέσον ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ἴσον ἀφέστηκε καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν πρὸς ἄμφω κοινωνίαν, ὁμοίαν ἔχει. τὴν μὲν τετάρτην, ὁπόσα διὰ τῆς. α'. ἡμέρας οὐκ ἐπαύσατο, πειρᾶσθαι λύειν αὐτήν. τὴν. ια'. δ' αὖ πάλιν ὁπόσα διὰ τῆς. ζ'. εἰ δ' εἴη μεῖζον ἢ ὥστε μὴ διὰ τῆς τετάρτης ἡμέρας κριθῆναι τὸ νόσημα, προεργάσασθαι μὲν ταύτην. τὸ τέλος δὲ ἐπιτιθέναι τὴν. ζ'. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅσα κατὰ τὴν. ζ'. οὐκ ἐπαύσατο, τὴν. ια'. αὐτῆς ἐπιχειρεῖν. καὶ οὕτως ἢ αὐτὴν κρίνειν, ἢ προεργάζεσθαι τῇ. ιδ'. καὶ κατ' αὐτὴν εὐθὺς εἰς τὴν θεωρίαν ἵστασθαι. καὶ τὸ μὲν εἴτ' αὐτοὶ πεφύκασιν οἱ ἀριθμοὶ δρᾶν. εἴτε ἕπονται τεταγμέναις κινήσεσιν, οὐκ αὐτοὶ δρῶντες. ἀλλὰ ταῖς ἐν χρόνῳ τινὶ δρώσαις οὐσίαις ἑπόμενοι,

τοῖς φιλοσόφοις σκοπεῖσθαι παρίημι. τὸ δ' ἀμφοτέροις ὁμολογούμενον κοινῇ λαβών τις τὸ φαίνεσθαι τάς
τε κατ' οὐρανὸν οὐσίας ἀεὶ ταῖς οἰκείαις ἀναλογίαις τῆς κινήσεως κεχρημένας. ἤδη δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιγείοις ζώοις
ἐπειδὰν ἀκριβῶς ὑγιαίνωσιν, ἄλλην ἄλλῳ καὶ κυήσεως ἔτι καὶ ἀποκυήσεως καὶ αὐξήσεως καὶ τελειώσεως καὶ
ἀκμῆς καὶ παρακμῆς. καὶ διαλύσεως ἀναλογίαν ἀριθμοῦ, πιστεύσειε δήπου καὶ τὰς κρινούσας ἡμέρας, ἀριθμόν
τέ τινα τεταγμένον ἔχειν, συγχεῖσθαί τε τοῦτον ἔστιν ὅτε κατὰ τὰς νόσους, ὑπὸ τῶν παρὰ φύσιν διαθέσεων. εἰ
δ' εἴ τις ὡς καὶ πρόσθεν ἔφην ἐπὶ τὴν πεῖραν ἀφίκοιτο, πάμπολυ μὲν τὰς ἑβδομάδας εὑρήσει δυναμένας, ἐφε-
ξῆς δ' αὐταῖς, τὰς τετράδας. ἐπισκέψηται δέ, περὶ τῶν παρεμπιπτουσῶν ἡμερῶν. οἷον τρίτης. ε'. ς'. θ'. ἐκ τίνος
ποτὲ λόγου τὸ κρίνειν ἐσχήκασιν. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπιζητήσεται καὶ διερευνήσεται περὶ τῆς. ιζ'. καὶ. ιη. καὶ. κ. καὶ. κα'.
ἁπασῶν τε τῶν ταύταις ἀνάλογον ἑπομένων. εἰ μὲν γὰρ εἰς τὴν. κ'. ἡμέραν αἱ τρεῖς ἑβδομάδες τελευτῶσιν ὡς
10 Ἱπποκράτης οἴεται. χρὴ δήπου τὴν μὲν. ιζ'. ἐπίδηλον εἶναι τῆς. κ'. ἐκπίπτειν δὲ τοῦ πρώτου λόγου τῶν κρισίμων ἡμε-
ρῶν, τὴν. ιη. τε καὶ εἰκοστὴν πρώτην. εἰ δ' ὁλοκλήρους χρὴ συναριθμεῖσθαι τὰς ἑβδομάδας, ἐπίδηλος μὲν ἡ. ιη. τῆς.
κα'. γενήσεται. λόγον δ' οὐδὲν ἀκρίσιμον ἕξουσιν, ἥ θ' ἑπτακαιδεκάτη. καὶ. κ'. πρῶτον οὖν ὅπως ἡ πεῖρα περὶ τού-
των ἀποφαίνεται, διέλθωμεν. εἶθ' οὕτως ἐπὶ τὸν λόγον μεταβῶμεν. ἔστι δὲ ἡ τῆς πείρας ἀνάμνησις, ἐξ ὧν Ἱπ-
ποκράτης ἔγραψεν. ἀρξαμένοις ἡμῖν ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν ἐπιδημιῶν. ἐν μὲν οὖν τῇ δευτέρᾳ καταστάσει, τάδε
» γράφων. οἱ μὲν οὖν καῦσοι, ἐλάχιστοί γε γένοντο καὶ ἥκιστα τῶν καμνόντων οὗτοι ἐπόνησαν. οὔτε γὰρ αἱμοῤῥα-
» γία, εἰ μὴ πάνυ σμικρὰ καὶ ὀλίγοισιν. οὔτε παράληροι. τὰ δ' ἄλλα πάντα, εὐφόρως. ἐκρίνετο δὲ τούτοισι πάνυ
» εὐτάκτος. τοῖσι πλείστοισιν σὺν τοῖσι διαλείπουσι, ἐν ἑπτακαίδεκα ἡμέρῃσιν. εἶτα ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς τρίτης κα-
» ταστάσεως ἐπιμελέστερον ἔτι. περὶ τῶν κατὰ τὴν. ιζ'. κριθέντων, γράφει τόνδε τὸν τρόπον. τὰ δὲ περὶ τὰς κρί-
» σιας ἐξ ὧν ἐγινώσκομεν εἰ ὅμοια ἢ ἀνόμοια. οἷον οἱ δύο ἀδελφοὶ ἤρξαντο ὁμοῦ τὴν αὐτὴν ὥρην. κατέκειντο παρὰ
20 τὸ θέατρον. ἐπιγένεος ἀδελφεοί. τουτέων τῷ πρεσβυτέρῳ ἔκρινεν ἑκταίῳ. τῷ δὲ νεωτέρῳ ἑβδομαίῳ. ὑπέστρεψεν
» ἀμφοτέροις ὁμοῦ τὴν αὐτὴν ὥραν. διέλιπεν ἡμέρας. ε'. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς, ἐκρίθη ἀμφοτέροισιν ὁμοῦ τὸ σύμ-
» παν, ἑπτακαιδεκαταίοισιν. ἀλλ' οὔπω τοῦτο ἴσως ἀξιόπιστον εἰς τὸ κρίσιμον ἀποφήνασθαι τὴν. ιζ'. ἡμέραν εἰ δύο
» τινὲς ἐκρίθησαν ἐν αὐτῇ. προσέχωμεν οὖν τὸν νοῦν τοῖς ἐφεξῆς λεγομένοις. ἔκρινε δὲ τοῖς πλείστοισιν ἑκταίοισιν
» διέλιπεν, ἕξ. ἐκ δὲ τῶν ὑποστροφῶν, ἔκρινε πεμπταίοισιν. ἤδη τοῦτο ἀξιόλογον. εἰ καὶ κατὰ τὴν δευτέραν κατάστα-
» σιν ἑπτακαιδεκαταίους οἶδε κριθέντας πολλούς. καὶ κατὰ τὴν τρίτην οὐ μόνον τοὺς δύο ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ πάμ-
πολλους ἄλλους, οὓς ἑκταίους μὲν φησὶ κριθῆναι τὸ πρῶτον. ἔπειτα ἓξ διαλειπόντας, αὖθις πεμπταίους. ὅπερ
» ἐστὶν ἑπτακαιδεκαταίους ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. ἀλλὰ καὶ τούτοις ἐπιφέρων ἐρεῖ. οἷσι δ' ἔκρινεν ἑβδομαίοισι, διέλιπεν
» ἑπτά. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς ἔκρινε τριταίους. τουτέστι καὶ τούτους τὸ σύμπαν, ἑπτακαιδεκαταίοις. εἶτ' ἐφεξῆς
» πάλιν. οἷσι δὲ πεμπταίοισι διέλιπεν, ἑπτά. ἐλάμβανε δέ, τρεῖς. διέλιπε μίαν. ἐπελάμβανε μίαν. ἔκρινε δηλονότι,
30 καὶ τούτοις τὸ σύμπαν ἑπτακαιδεκαταίοισι. καὶ μὲν δὴ καὶ ἄλλους τινὰς ἑκταίους μὲν κριθῆναι φησὶ διέλιπε δέ,
ἕξ. ἐλάμβανε φησὶ. γ'. εἶτα διέλιπε. α'. καὶ. α'. ἐλάμβανε τὴν. ιζ'. αὐτὴν δηλονότι καθ' ἥνπερ καὶ ἔκρινεν. ἄλ-
λους δέ τινας ἑκταίους μὲν κριθῆναι φησὶ. διαλείπειν δ' ἑπτά. ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς, ἔκρινε φησὶ τεταρταίοις
τουτέστι τὸ σύμπαν, ἑπτακαιδεκαταίοις. οὐκ ἀρκεσθεὶς δὲ τῷ λόγῳ τούτῳ παντί, καίτοι μεγάλως ἐνδείκνυσθαι
δυναμένῳ τῆς. ιζ'. ἡμέρας, τὸ πρὸς τὴν κρίσιν ἰσχυρόν, ἐπήνεγκεν. ὃ δὲ τῶν διανοησαίμην οὐδενὶ διὰ τούτου τοῦ
τρόπου οἶδε ὑποστροφὴν γινομένην πάλιν. ὥστ' οὐ μόνον κρίνειν πολλάκις πέφυκεν, ἡ. ιζ'. ἀλλὰ καὶ βεβαίως.
οὐκοῦν τῶν παρεμπιπτουσῶν ἐστὶ κρισίμων, ἀλλὰ τῶν ἰσχυρῶν τε καὶ πρώτων. καὶ μὴν εἴπερ ἐξ ἐκείνων ἐστίν, εὔ-
λογόν τε αὐτὴν ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἀποσώζειν. εἰ μὲν οὖν συνημμένην τὴν τετρά-
δα, διανοήσαι μὲν καὶ σωζομένην ὡς ἄρχεσθαι μὲν ἐν τῇ. ιδ'. τελευτᾶν δὲ εἰς τὴν. ιζ'. ἔχοιμεν ἂν οὕτω σωζομέ-
νην τὴν περίοδον. εἰ δὲ διαζεύξαιμεν ὡς τὴν μὲν. ιδ'. ἡμέραν τέλος εἶναι τῆς δευτέρας ἑβδομάδος. ἄρχεσθαι δέ,
40 ἀπὸ τῆς. ιε'. τὴν τρίτην, οὐκ εἰς τὴν. ιζ'. οὕτως. ἀλλ' εἰς τὴν. ιη'. ἡ πρώτη τῆς τρίτης ἑβδομάδος ἀφίξεται τετράς. ἀλ-
λ' εἴπερ τὸ τἀληθές, εἰς τὴν. κα'. ἀναγκαῖον ἔσται τὴν τρίτην ἑβδομάδα τελευτᾶν. ὥσπερ γε εἰ καὶ τὴν. ιζ'. ὑποθοί-
μεθα, πέρας εἶναι τῆς. α'. κατὰ τὴν τρίτην ἑβδομάδα τετράδος, εἰς τὴν. κ'. ἡμέραν ἀφίξεται τὸ πέρας ταύτης τῆς
ἑβδομάδος. εὔλογον οὖν ἐνόμισεν ὁ Ἱπποκράτης ὥσπερ τὴν. ιζ'. ἡμέραν ἐβασάνισε διὰ τῆς πείρας, οὕτω καὶ τὴν. κ'.
βασανίσαι διὰ τῆς πείρας. κρίσιμος μὲν γὰρ εὑρεθεῖσα, μέγιστον ἔμελλεν ἔσεσθαι τῆς. ιζ'. μαρτύριον. ἐκπεσοῦσα δὲ
τῶν κρισίμων ἡμερῶν, ἢ ὅλως τῆς. κα'. ἐλαττωθεῖσα, ζήτημα κινήσειεν οὐ σμικρόν. εὔλογον γὰρ εἶναι δόξει τὴν μὲν.
ιζ'. ἰσχυροτέραν ὑπάρχειν τῆς. ιη. τὴν δ' εἰκοστὴν ἀσθενεστέραν τῆς. κα'. διὰ τοῦτ' οὖν ἐφεξῆς τοῖς περὶ τὴν. ιζ'. γε-
γραμμένοις ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ὑπὲρ τῆς. κ'. ὧδέ πως γράφει. οἷσι δὲ περὶ τὰ ὦτα ἐγένετο, ἔκρινε
μὲν εἰκοσταίοισι, κατέσβη δὲ πᾶσι καὶ οὐκ ἐξεπύησεν. ἀλλ' ἐπὶ κύστιν ἐτράπετο. καὶ τοῦτο μὲν ἱκανόν. ἀλλ' ἐφεξῆς
πάλιν ἐρεῖ. οἷσι δ' ἔκρινεν ἑβδομαίοισι. διέλιπεν ἐννέα. ὑπέστρεψεν. ἔκρινεν. ἐκ τῆς ὑποστροφῆς τεταρταίοισι.
50 δηλονότι τὸ σύμπαν εἰκοσταίοισι. εἶτ' ἐφεξῆς πάλιν οἷσι δ' ἔκρινεν ἑβδομαίοισι. διέλιπεν ἕξ. εἶθ' ὑπέστρεψε φη-
σί. κἄπειθ' ἑβδομαίοις ἔκρινεν ὅπερ ἐστὶν εἰκοσταίοισι τὸ σύμπαν. εἶτα βραχὺ προελθών. ἔστι δὲ οἷσιν ἔκρινεν
ἐνδεκαταίοισι φησὶ ὑποστροφὴ τεσσαρεσκαιδεκαταίοισιν, ἔκρινε τελέως εἰκοσταίοισι. εἶτ' ἐφεξῆς συνάπτων.
εἰ δέ τινες φησὶν ἐπεῤῥίγουν περὶ τὴν. κ'. τουτέοισιν ἔκρινε τεσσαρακοσταίοισιν. ὁρᾷς σύ μοι πάλιν ἐνταῦθα τὴν ἀκρί-
βειαν τοῦ ἀνδρός. οἶδεν ὅτι τῶν ἰσχυρῶν κρισίμων. τουτέστι τῶν κατὰ τετράδας τε καὶ ἑβδομάδας αὐξανο-
μένων. ἄν τέ τις τὴν. ιζ'. θῇ, καὶ τὴν. κ'. ἀναγκασθήσεται θέσθαι καὶ τὴν. μ'. καὶ ὥσπερ τὴν. κδ'. καὶ
τὴν. λα'. ἄν τε τὴν. κ'. εὐθὺς δηλονότι καὶ τὴν. ιδ. ιζ. τε καὶ τὴν. μ'. καὶ μὲν δὴ καὶ τὴν. μ'. ἐάν τις ἐν
ταῖς ἰσχυραῖς κρινούσαις τίθοιτο, δῆλον ὡς καὶ τοῦτο τὴν. ιζ'. καὶ τὴν. κ'. ἀναγκαῖον ἔσται προϋποθέσθαι.
μέχρι μὲν γὰρ τῆς. ιδ'. οὐδὲ μία διαφωνία· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς δὲ συγκέχυται πᾶν οὐ πάνυ τι τῇ πείρᾳ προσεχόν-

των τὸν

τοῦ τὸν νοῦν ἐνιῶν ἀλλὰ τῷ λόγῳ μόνῳ. ὡς ὁλοκλήρους ἑβδομάδας οἴεσθαι δεῖν ἐπιπλέκειν· εἶθ' οὕτω τὴν
α΄. καὶ κ΄. ἐν ταῖς ἰσχυραῖς κρισίμοις ἀριθμούντων. ἐξ ἀνάγκης δὲ διὰ ταῦτα καὶ τὴν ιη΄. καὶ τὴν, μβ΄.
τὴν μὲν, ὡς ἐπίδηλον τῆς κα΄. τὴν δ' ὡς ἓξ ἑβδομάδας συμπληροῦσαν. εὐχερεστέρα δὲ κατὰ τοῦτο ἡ βά-
σανος γίνεται τῶν κρισίμων ἡμερῶν. εἰ μὲν γὰρ ὁ ἀπὸ τῆς ιζ΄. στίχος ἅπας ἰσχυρότερος φαίνοιτο, διχόθεν ἑκάστη
τῶν ἡμερῶν ἕξει τὴν πίστιν, ἔκ τε τῆς ἰδίας πείρας κἀκ τῆς τῶν ἄλλων μαρτυρίας. εἰ δ' αὖ πάλιν ὁ ἀπὸ τῆς ιη΄.
πλεονάκις κρίνων εὑρίσκοιτο. καὶ τελέως. καὶ βεβαίως, ἀσθενέστερος οὗτος ὁ ἀπὸ τῆς ιζ΄. φανεῖται. ταῦτ' ἀγνοήσας
ὁ Ἱπποκράτης, ἁπάσας ἁπάσαις παρέβαλε, τὴν μὲν ιζ΄. ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἀρχὴ τῆς διαφωνίας, τῇ ιη΄. τῇ δὲ κ΄.
τὴν κ΄. πρώτην. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν κδ΄. τῇ κε΄. τὴν δ' αὖ κζ΄. τῇ κη΄. καὶ τὴν μὲν λα΄. τῇ λβ΄. τῇ δὲ λδ΄. τὴν
λε΄. τὴν δ' αὖ τεσσαρακοστὴν. τῇ μβ΄. ὁποτέρῳ δὲ τῶν στίχων ἡ ἐμπειρία μαρτυρεῖ, διὰ τῶν ἐπιδημιῶν ἐδήλωσεν
10 αὐτά τε ταῦτα γράψας, ἃ παρεθέμην ὀλίγον ἔμπροσθεν. ἔτι τε πρὸς τούτοις. εὐθὺ μὲν τῆς τρίτης καταστάσεως,
» ὧδέ πως. ἔκρινε δὲ τουτέοισιν ὡς τὸ πολὺ ἐνδεκαταίοισιν. ἔστι δὲ οἷσιν, εἰκοσταίοισιν ἐφεξῆς δὲ, τῶν ὀνόμασι γραφέντων
» ὑπ' αὐτοῦ ἀρρώστων, τὸν μὲν τρίτον τῇ τάξει μετὰ τὰς τρεῖς καταστάσεις γεγραμμένον Ἡρόφωντα. κατὰ τὴν ιζ΄.
» ἡμέραν κριθῆναί φησι. τὸν δὲ τέταρτον, ἡ Φιλίνου δὲ ἡ αὐτὴ γυνὴ κατὰ τὴν κ΄. ἀποθανεῖν. ἐφεξῆς δὲ αὐτῇ τῆς Ἐπι-
» κράτεος γυναικὸς μνημονεύει, περὶ ἧς ἐν τῷ τέλει τῆς ὅλης διηγήσεως. ὧδέ πως γράφει τεσσαρακοστῇ, ἤμεσεν ὀλί-
» γα χολώδεα. ἐκρίθη τελέως ἄπυρος ὀγδοηκοστῇ. μετὰ δὲ ταύτην, ἐχόμενον τῇ τάξει μνημονεύει Κλεανακτίδου γράφων
» ἐπὶ τῷ τέλει, τοῦ λόγου τουτί. ὀγδοηκοστῇ ἐρρίγωσε, πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβεν. ἵδρωσε πολλῷ. οὔρησεν, ὑπόστασις ἐρυθρή,
λείη. τελέως ἐκρίθη. δέκατος δ' ἐστὶν ἄρρωστος Κλαζομένιος. ὃν καὶ αὐτὸν ἐν τῇ μ΄. κριθῆναί φησι. καὶ μὴν ἡ μ΄. τοῦ στί-
χου τῆς ιζ΄. ἐστιν. ὥσπερ οὖν ἡ π΄. ἔδει δὲ τὴν μ΄. δευτέραν εἶναι κρίσιμον. εἰ καθ' ἑβδομάδας ὁλοκλήρους ἡ συνα-
ρίθμησις ἐγίνετο τῶν ἡμερῶν. οὕτω δὲ καὶ τὴν πδ΄. ἐχρῆν εὑρίσκεσθαι κρίνουσαν. οὐ τὴν π΄. οὐ μόνον τοίνυν ἐξ ὧν διη-
20 γεῖται κριθέντας πολλοὺς ἐν τῷ κατὰ τὴν ιζ΄. ἡμέραν στίχῳ, πρόδηλόν ἐστιν, ὡς ἰσχυρότερος οὗτος θατέρου ὑπάρ-
χει, ἀλλὰ κἀξ ὧν οὔτε τῆς ιη΄. ἐμνημόνευσεν, οὔτε τῆς κα΄. οὔτε τῆς κε΄. οὔτε τῆς κη΄. ἀλλ' οὔτε τῆς τριακοστῆς δευ-
τέρας. οὔτε τῆς λε΄. οὔτε τῆς μβ΄. οὔτε τῆς ξγ΄. οὔτε τῆς πδ΄. ἐν τοσούτων ἀρρώστων καταλόγῳ τῶν τ' ἰδίᾳ γρα-
φέντων αὐτῷ κατ' ὄνομα. καὶ τῶν δι' ἑνὸς ἑκάστου κεφαλαίου περιλαμβανομένων ἐν ἑκάστῃ καταστάσει τὸ μὴ πώ-
ποτε τῶν εἰρημένων ἡμερῶν μηδεμίαν εὑρεθῆναι κρίνουσαν, ἐναργῆ τὴν θατέρου τῶν στίχων ὑπεροχὴν ἐνδείκνυται. ὅ-
ταν γὰρ ἐξ ἐκείνου μὲν, καὶ πολλαὶ. καὶ πολλάκις. καὶ τελέως. καὶ βεβαίως. καὶ ἀγαθῶς. καὶ ὀρθῶς εὑρίσκωνται κεκρι-
κυῖαι, θατέρου δὲ τῶν στίχων μηδὲ μία καθ' ὅλον τὸ α΄. τῶν ἐπιδημιῶν ἀσφαλῆ κρίσιν ᾖ πεποιημένη, τὸ μὴ ὅτι τελέως
ἢ ἀγαθῶς ἀλλὰ μηδ' ὥστε ἀποκτεῖναι, παμπόλλην τινὰ τὴν ὑπεροχὴν εἶναι νομιστέον. ἆρ' οὖν ἐν τῷ πρώτῳ μὲν οὕ-
τως. ἐν τῷ τρίτῳ δ' ἑτέρως; ἢ κἀκεῖ τοὺς μὲν ἐν τῇ καταστάσει διηγούμενος ἑνὶ κεφαλαίῳ περιλαμβάνων εἶπεν ἅ-
παντας σχεδὸν τοὺς διασωθέντας. π΄. κριθῆναι. τῶν δὲ κατὰ μέρος ὧν ἐμνημόνευσεν ὀνόμασι, τοὺς μὲν ἐν τῇ μ΄. κρι-
30 θῆναί φησι. καὶ ναὶ μὰ δία γέ τινες ἐξ αὐτῶν, οὐκ ἀγεννῶς. οὐκ ἀσήμως καθάπερ ὁ τρίτον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ βιβλίου
γεγραμμένος ὁ ἐν τῷ Δεαλκέος κήπῳ κατακείμενος. τῇ γάρ φησι μ΄. διεχώρησε φλεγματώδεα. λευκά. ὑπό-
συχνα. ἵδρωσε πολλῷ. δι' ὅλου τελέως ἐκρίθη. τοὺς δέ τινας εἰς πάνυ μακρὸν ἐμπεσόντας, ὁμοίως καὶ αὐτοὺς κρι-
θῆναι τῷ τῆς κ΄. ἡμέρας πολλαπλασιαζομένης λόγῳ. καθάπερ καὶ τὸν ἔνατον ἀπὸ τῆς καταστάσεως γεγραμμέ-
νον Ἡρόπυθον ἐν π΄. τε. καὶ ἑκατοστῇ ἡμέρᾳ κριθῆναι τελέως φησίν. οὕτω δὲ καὶ κατὰ τὴν κδ΄. καὶ κατὰ τὴν κζ΄. καὶ
προσέτι κατὰ τὴν λδ΄. ἀνέγραψε τινὰς κριθέντας ἀγαθῶς θ' ἅμα καὶ ἀσφαλῶς καὶ τελέως, ἐν μὲν τῇ κδ΄. τὸν δέ-
κατον ἀπὸ τῆς καταστάσεως ἄρρωστον ὧδέ πως γράφων. τετάρτῃ καὶ κ΄. οὔρησε πολὺ λευκὸν πολλὴν ἔχον ὑπόστα-
σιν. ἵδρωσε θερμῷ δι' ὅλου ἄπυρος. ἐν ἑβδόμῃ δὲ καὶ εἰκοστῇ τὴν ἐν Ἀβδήροις παρθένον. ἀλλὰ καὶ ταύτην ἱδρώσα-
σαν πολλῷ τελέως ἄπυρον γενέσθαι φησί. γέγραπται δὲ αὕτη μετὰ τὴν κατάστασιν ἑβδόμη. ἐν δ' αὖ τῇ δ΄. καὶ λ΄.
τὸν ὄγδοον ἀπὸ τῆς αὐτῆς καταστάσεως Ἀναξίωνα. καὶ αὐτὸν ἱδρώσαντα τελέως ἄπυρον δι' ὅλου γενέσθαι φησί. καὶ
40 κριθῆναι. πιστῶς. οὐδεὶς δ' οὐδὲν τούτῳ τῷ βιβλίῳ κέκριται κατά τινα τῶν ἐκ θατέρου στίχου κρισίμων ἡμερῶν.
ἀλλὰ τὴν μὲν Δελεάρκους γυναῖκα κατὰ τὴν κα΄. ἀποθανεῖν φησί. σωθῆναι δ' οὐδένα κατ' οὐδεμίαν ἡμέραν τῶν ἐκ τοῦ
κατὰ τὴν ιη΄. στίχου. λέγεται μὲν οὖν κατὰ τὸ δεύτερον ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται σημαινόμενον. οὐχ ὁ σωθεὶς μόνον, ἀλλὰ
καὶ ὁ ἀποθανὼν κεκρίσθαι. ἀλλ' ὡς εἶπον οὐ μόνον οὐδεὶς ἐσώθη, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας. ἀλλ' οὐδ' ἀπέθανε. χωρὶς τῆς
Δελεάρκους γυναικός. ἐν δέ γε θατέρῳ στίχῳ, πάμπολλοι μὲν οἱ σωθέντες. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀπέθανόν τινες. ὧν πρὸ
ἑπτακαιδεκαταία μὲν ἡ ἐν Κυζίκῳ τεκοῦσα, τὰς διδύμους θυγατέρας. ἐν δ΄. τε καὶ κ΄. ὁ ἐν Λιβύῃ νεανίσκος.
ὁ πάντων ὕστατος ἀναγεγραμμένος. ζ΄. δὲ καὶ κ΄. ὁ τρίτος, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, Ἑρμοκράτης. πρώτῃ δὲ καὶ λ΄. ὁ ἐν Ἀβδή-
ροις, Ἀπολλώνιος, ὁ τρισκαιδέκατος ἀπὸ τῆς καταστάσεως γεγραμμένος. ὡς οὖν ἑβδομαίους πολλοὺς ἀποθανόν-
τας εἶδε καὶ εἰκοσταίους κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον, ὡς ἂν τῶν ἰσχυρὰν δύναμιν ἐχουσῶν ἡμερῶν οὐ μόνον σωζουσῶν,
ἀλλὰ καὶ ἀπολλουσῶν ἐνίοτε, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἑκάστην τῶν εἰρημένων ἐθεάσατο. καὶ σώζουσαν πολλοὺς
50 ἐνίοτε. καὶ τινὰς ἀποκτείνουσαν. καὶ γὰρ οὖν καὶ τὸν δεύτερον ἀπὸ τῆς καταστάσεως ἄρρωστον ὀγδοηκοστῇ φησὶν
ἀποθανεῖν. καὶ τὸν πρῶτον ἐν εἰκοστῇ καὶ ἑκατοστῇ. ὥσπερ οἶμαι καὶ τὸν τῆς πρώτης καταστάσεως τεσσαρεσκαιδεκα-
ταῖον. ἑβδομαίους τοὺς δὲ τρεῖς τοὺς πρὸ αὐτοῦ. καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν. οὐδεὶς γὰρ ἄλλος οὔτε ἐν τῷ πρώτῳ τῶν
ἐπιδημιῶν οὔτε ἐν τῷ τρίτῳ σωθεὶς, ἢ ἀποθανὼν εὑρίσκεται. κατὰ τὸν ἀπὸ τῆς ιη΄. ἡμέρας στίχον. ἀλλὰ καὶ πάν-
τες, οἱ μὲν, ἐντὸς, τῆς ἑπτακαιδεκάτης. κατὰ τὰς ὁμολογουμένας κρισίμους ἡμέρας ὑπὲρ ὧν οὐδεὶς τῶν περὶ ταῦτα ἐχόν-
των διαφέρεται. τῶν δὲ ἐξωτέρω προελθόντων, εἷς μόνος ἄρρωστος εὑρίσκεται κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, καὶ κ΄.
ἀποθανών. ἤρκει μὲν οὖν καὶ ταῦτα εἰς ἐπίδειξιν τοῦ μὴ λόγῳ τινὶ πεισθέντα τὸν Ἱπποκράτην, τὴν ιζ΄. ἡμέραν ὑπο-
θέσθαι εἶναι κρίσιμον, τῆς δ' εἰκοστῆς πρώτης ἀφελέσθαι τὸ δραστήριον. ἀλλ' ὑπὸ τῆς πείρας διδαχθέντα τι-
νικῶντα ζητεῖν τὴν αἰτίαν. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸ δεύτερον καὶ τὸ δ΄. καὶ τὸ ἕκτον τῶν ἐπιδημιῶν. ἢ αὐτοῦ

τοῦ Ἱπποκράτους ἐστὶν, ἢ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεσσαλοῦ γράμματα. καὶ τούτων ἐπὶ βραχὺ μνημονεύσω μέν. εὑρεθή-
σεται δὲ κἀνταῦθα κατὰ μὲν τὸ δεύτερον, τὴν κ΄. τε καὶ μ΄. ἡμέραν ἀναγράφων, κεκρικυῖαν. οὔτε δὲ τὴν κα΄.
οὔτ᾽ ἄλλην τινὰ τῶν ἀπ᾽ αὐτῆς. κατὰ δὲ τὸ τέταρτον τῶν ἐπιδημιῶν οὕτως ἁπάντων μνημονεύω. ὡς ὀλιγάκις μὲν
ἕως τῆς κ΄. ἀφικέσθαι, προελθεῖν δ᾽ ἅπαξ ἐξωτέρω μέχρι τῆς κδ΄. ὥστε κἀνταῦθα τὴν μὲν κ΄. ὡσαύτως ἐστὶν καὶ
τὴν κδ΄. ἐπίστασθαι κεκρικυῖαν. οὐ μὴν τῶν ἑτέρου στίχου τινά. καὶ μὴν καὶ κατὰ τὸ ἕκτον τῶν ἐπιδημιῶν ὀλί-
γων μὲν ἀρρώστων καὶ καταστάσεων μέμνηται φαίνεται. οὐδ᾽ ἐνταῦθα γινώσκων τινὰ. κατὰ τὰς ἐκ θατέρου στί-
χου κεκριμένον. εἰ δέ τι δεῖ καὶ τοῦ πέμπτου τῶν ἐπιδημιῶν μνημονεῦσαι, ὅπου περ ἂν ᾖ, κἀνταῦθα πεντή-
κοντα μὲν εἰσὶν οἱ σύμπαντες ἄρρωστοι. κέκριται δ᾽ οὐδεὶς αὐτῶν. οὔτε κατὰ τὴν ιγ΄. οὔτε κατὰ τὴν κα΄. οὐδ᾽ ὅ-
λως ἐν ἄλλῃ τινὶ τῶν ἐκ τοῦδε τοῦ στίχου. τῆς πείρας οὖν ἀκριβῶς προεισαγούσης εἰς τὰς κρισίμους ἡμέρας τὴν
10 ιζ΄. καὶ τὴν κ΄. ἔτι δὲ καὶ τὰς ἀπ᾽ αὐτῶν πάσας ἔνιοι τῶν ἰατρῶν οὐ πάνυ τι τῷ φαινομένῳ προσέχοντες τὸν νοῦν,
ὡς ἐφ᾽ ἕτοιμον ἀφίκοντο τὸν ἐκ τῆς τελείας ἑβδομάδος ἀριθμόν. εἶτά που καὶ κριθέντα τινὰ κατὰ τὴν πρώτην καὶ
εἰκοστὴν θεασάμενοι, πολὺ δὴ μᾶλλον ἐβεβαίωσαν τὴν ὑπόληψιν. καίτοι γ᾽ οὖν καὶ τὸ διαγνῶναι ποίας ἐστὶν ἡμέρας
ἴδιος ἡ κρίσις. ἐπειδὰν εἰς πλείονας τύχῃ μερισθεῖσα, διορισμοῦ δεῖται καθότι κἀν τῷ πρώτῳ δέδεικται λόγῳ. συμ-
βαίνει δὲ καὶ χρονιζόντων τῶν νοσημάτων, τὰς κρίσεις ἀποτίθεσθαι μὲν τὸ τῆς ταραχῆς σφοδρὸν καὶ τῆς ἀλλοιώσεως
τὸ σύντομον. εἰς δύο καὶ δὲ πολλάκις ἡμέρας, ἢ τρεῖς ἐκτείνεσθαι. πρόχειρον οὖν ἐν τούτῳ προσνέμειν τὴν κρίσιν τῶν
τριῶν ἡμερῶν, ἥτις ἂν βουληθῇ. πολλοὶ μὲν γὰρ τῶν ἰατρῶν, οὐδ᾽ ἀριθμοῦσιν ἔτι μετὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ποσταῖος
ὁ κάμνων ἐστί. καὶ μάλιστα ἢν ἐν τῷ μεταξὺ δόξας ἀπύρετος γεγονέναι, πάλιν ἀναπυρέξειεν. ἔνιοι δὲ κἂν ἀριθμήσω-
σι τῷ μερίζεσθαι τὰς κρίσεις εἰς πλείους ἡμέρας, ἀδιορίστως τε καὶ προπετῶς ἣν βούλονται τῶν ἡμερῶν ἀνατιθέασι.
διὰ ταῦτα γ᾽ οὖν αὐτὰ καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῶν ἀρρώστων. ἐνίοτε μὲν. ζ΄. φησὶν ἢ ἐνδεκάτῃ ἢ ιδ΄. κριθῆναι τὴν νό-
20 σον. ἐνίοτε δὲ περὶ τὴν κ΄. ἢ μ΄. ἤ τινα ἄλλην. ὥσπερ εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ καταστάσει τοῦ πρώτου τῶν ἐπιδη-
» μιῶν. ἐν μὲν γὰρ τῇ πρώτῃ φησίν. ἔκρινε δὲ τούτων οἷσι τὰ βραχύτατα γένοιτο, περὶ τὴν κ΄. τοῖσι δὲ πλείστοισι πε-
» ρὶ τὴν μ΄. πολλοῖσι δὲ, περὶ τὴν ὀγδοηκοστήν. ἐν δ᾽ αὖ τῇ δευτέρᾳ καταστάσει. ἔστι δ᾽ οἷσι φησὶν ἔκρινεν αὐτῶν ὀλίγοι-
» σιν, οἷσι τὰ βραχύτατα γένοιτο, περὶ εἰκοστήν. ἐν δὲ τῇ τρίτῃ, αἱμορραγέειν φησὶ μικρὸν ἤρξατο περὶ τετάρτην
» καὶ εἰκοστήν. καὶ γένοντο εἰς αἱμορραγίην, αἱ ἀποστάσιες Ἀντιφῶντι Κριτοβούλου ἀπεκρίθη. καὶ ἐπαύετο τελέως περὶ
» τὴν μ΄. οὐκ ἐμνημόνευσα δὲ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς τούτων τῶν ῥήσεων. ὁπότε καὶ τῶν πρώτων τῶν ἐπιδημιῶν παρετιθέ-
μην, ἄμεινον εἶναι νομίσας, ἁπάσας πρότερον ἐκθέσθαι τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς ἀκριβῶς μόναις ἐθεάσατο τὰ νοσή-
ματα κρινόμενα. διὰ τοῦτο οὐ δὲ γέγραπται τοὐπίπαν οὐδαμόθεν, τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ περὶ τὴν ε΄. ἢ τὴν ζ΄.
ἢ τὴν θ΄. κριθεὶς οὐδείς. ἀλλ᾽ ἁπλῶς, ἢ πεμπταῖος, ἢ ἑβδομαῖος. ἢ ἐναταῖος, ἀθρόως γὰρ αὗται κρίνουσιν. ὅσῳ δ᾽ ἂν
ἐξωτέρω προΐῃ τὰ νοσήματα καὶ χρονίζῃ, παύεται μὲν ἡ πρὸ τῆς ὀξείας ἀλλοιώσεως ταραχή. κατὰ βραχὺ δ᾽ αἱ κρίσεις
30 γινόμεναι. δι᾽ ὅπου ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐπιλαμβάνουσι τοὐπίπαν. ὡς γὰρ οὐδὲ μετ᾽ ἐκκρίσεως εἴωθε λύεσθαι τὰ πλεῖστα τῶν
χρονισάντων, ἀλλ᾽ ἤτοι δι᾽ ἀποστάσεων ἢ πέψεων. οὕτως οὐδ᾽ ὅταν μετὰ σαφέσιν ἐκκρίσεσιν ἢ ἀποστάσεσιν ἡ λύσις αὐτῶν γί-
νηται διὰ μιᾶς ἡμέρας τελειοῦται μόνης. ὅθεν οἶμαι τῶν ἰατρῶν ἔνιοι τὴν ἀρχὴν, οὐδὲ κρίνεσθαί φασι τὰ χρονί-
ζοντα τῶν νοσημάτων. οὐ γὰρ τὴν λύσιν ἁπλῶς εἶναι κρίσιν, ἀλλ᾽ ἤτοι τὴν ἀθρόαν ἢ τὴν πρὸ ταύτης σάλον. ἀλλ᾽ ὅτι γε τὸ
σημαινόμενον τῆς κρίσεως οὐκ ἀπηκριβωμένον φυλάττεται διὰ παντός. ἀλλὰ τὴν λύσιν αὐτὴν μόνην ὅπως ἂν γί-
νηται κρίσιν ὀνομάζουσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν, ἐξ αὐτῶν τε τῶν Ἱπποκράτους ἔνεστι μαθεῖν γραμμάτων. οὐχ ἥκιστα δὲ
κἀξ ὧν οἱ ἄλλοι παλαιοὶ γράφουσιν. οὕτως οὖν καὶ Διοκλῆς. τὴν πρώτην ἡμέραν ἐν ταῖς κρινούσαις ἀριθμεῖ. σα-
φῶς ἐνδεικνύμενος ὡς οὐδὲν ἄλλο τὴν κρίσιν, ὅτι μὴ τὴν λύσιν ὀνομάζει τοῦ νοσήματος. ἔσται δὲ δῆλον ἐξ αὐτῆς τῆς λέ-
ξεως ἐχούσης ὧδε. αὐτοῦ δὲ τοῦ πυρετοῦ ὧν τὰ αἴτια μήτ᾽ ἐν αὐτῷ τῷ σώματι διαλύεται κενούμενα καὶ μαιούμενά πως
μήτ᾽ ἐξικμάζεται μήτ᾽ ἀθρόως ὠμὰ ἐξάγεται. κατὰ δέ τινας χρόνων περιόδους πεφθέντα φαίνεται. ὁ μὲν ἐπιπολαιό-
40 τατος ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ κρίνεται. ἐν ἐλαχίστῳ γὰρ χρόνῳ τούτῳ τὰ αἴτια αὐτοῦ διαλύεται. καὶ γὰρ τὰ σηπόμενα. καὶ
πύον γινόμενα. ἔτι δὲ καὶ γάλα καὶ σὰρξ, πᾶσα ἀποτελουμένη. καὶ ὅλως τὰ πολλὰ τῶν κατὰ τὸ σῶμα γινομένων, καὶ κι-
νουμένων καὶ ἀλλοιουμένων κατ᾽ εἶδος. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ φαίνεται πρῶτον. καὶ ταῦτα μὲν ὁ Διοκλῆς. ὁ δ᾽ Ἱπποκράτης
οὐχ ἅπαξ. οὐδὲ δὶς ἀλλὰ πάνυ πολλάκις ἔν τε τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν. καὶ μάλιστα κἀν τῷ τρίτῳ. τὴν λύσιν μό-
νην τοῦ νοσήματος ὀνομάζει κρίσιν. οὐδεμιᾶς, οὔτ᾽ ἐκκρίσεως, οὔτ᾽ ἀποστάσεως σαφῶς προγεγενημένης. οὐ μὴν τού-
του γ᾽ ἕνεκεν ἡγητέον, ἄνευ ἐκκρίσεως πάσης φανερᾶς κρίνεσθαι τὰς χρονιζούσας νόσους. ὥσπερ οὐδὲ τὸ πλείους
ἡμέρας ἐξ ἀνάγκης ἐπιλαμβάνειν. ὀγδοηκοστῇ γ᾽ οὖν κριθῆναί τινα γράφων ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπι-
δημιῶν, ῥιγῶσαι τέ φησιν αὐτὸν καὶ ὀξέως πυρέξαι. καὶ ἱδρῶσαι πολλῷ. παρεθέμην δὲ τὴν λέξιν ὀλίγον ἔμπρο-
σθεν. ὁπότε τοῦ Κλεαντίδου κατὰ τὸ τρίτον τῶν ἐπιδημιῶν, ἐκ τοῦ τὴν τάξιν γεγραμμένου, τὴν διήγησιν ἐποιού-
μην. εὕροις δ᾽ ἂν καὶ ἄλλους ἀρρώστους, οὕς τ᾽ ἤδη παρεθέμην ἐν τῷδε τῷ λόγῳ, καὶ ὧν οὐδόλως ἐμνημόνευσα κεκρι-
50 μένους ἐναργῶς ἡμέρᾳ μιᾷ δι᾽ ἐκκρίσεως, ἐπὶ προήκοντι καὶ χρονίῳ νοσήματι. τούτοις οὖν μάλιστα προσέχειν χρὴ
τὸν νοῦν ὡς ἀκριβῶς διδασκούσαις τὴν τάξιν τῶν κρισίμων ἡμερῶν. εἰ γὰρ ὁ Κλεαντίδης οὗτος ὀγδοηκοστῇ ῥιγώσας
τε καὶ ὀξέως πυρέξας. ἐκρίθη ἱδρώσας, δῆλον ὡς μεγάλην τινὰ δύναμιν ὁ τῆς εἰκοστῆς ἀριθμὸς ἔχει. τούτου γὰρ
πολλαπλασιαζομένου τὴν ὀγδοηκοστήν. ὥσπερ καὶ τὴν μ΄. καὶ τὴν ἑξηκοστήν. καὶ τὴν ἑκατοστὴν εἰκοστὴν γενέσθαι συμβέβη-
κεν. εὑρήσεις δ᾽ ἄλλους ἀρρώστους ἐξωτέρω τῆς ιδ΄. κεκριμένους. δι᾽ ἐκκρίσεως ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις ὧν
ἐνίους ἤδη παρεθέμην. οἵ γε τοὺς μὴ νομίζοντας ἀθρόαν γενέσθαι κρίσιν ἐξωτέρω τῆς. μ. ἐξελέγχουσι καὶ τῶν κρισίμων
ἡμερῶν ἐνδείκνυνται τὴν τάξιν. ὅτι μὲν γὰρ ἐκλύεται κατὰ βραχὺ τὸ δι᾽ ἀγῶνός τε καὶ σάλου παύεσθαι τὰ νοσήματα
χρονίζοντα, καλῶς εἴρηται. τὸ δὲ μηδέποτε, διὰ μιᾶς ἡμέρας ὀξεῖαν αὐτῶν γενέσθαι μεταβολὴν, οὐκ ἔτ᾽ ὀρ-
θῶς. ὅταν γὰρ καὶ ῥῖγος εἰσβάλλῃ, σφοδρὸν ἅμα τῷ παροξυσμῷ τελέως οὐ γεγενημένον. ὅτε πυρετὸς ὀξύ-

τατός τε

πατός τε καὶ θερμότατος καὶ δύσφορος ἐπιγίνηται καὶ μετὰ ταῦθ' ἱδρὼς ἐξεκρίθη πολὺς ἀπύρετον ἀκριβῶς τὸν
ἄνθρωπον ἐργαζόμενος. εἴ τις οὐ φήσει τοῦτο κρίσιν εἶναι, προδήλως ἐρίζει. ἐγὼ δ' οὐκ εἴωθα τοῖς ἐριστικοῖς τὸ πλέον
ἀντιλέγειν, ἀλλ' ἐκεῖνο χρὴ μᾶλλον εἰδέναι γινόμενον. ὡς ἡμῖν τε τοῖς παραφυλάττουσιν ἐφάνη πολλάκις ἔν τε τοῖς ὑφ'
Ἱπποκράτους ἀναγεγραμμένοις ἀρρώστοις ἔστιν εὑρεῖν. τὸ τὰς τοιαύτας λύσεις τῶν χρονιζόντων νοσημάτων οὐχ ὅταν
ἐφεξῆς εἶεν μηδαμόθεν διακοπτόμενα, συμπίπτειν. ἀλλ' ἐπειδὰν λελύσθαι δοκοῦντα, πάλιν δευτέρας ὑποστρο-
φῆς ἐνάρξηται. συμβαίνει δὲ πολλάκις καὶ αὐτὰς τὰς κατὰ μέρος ὑποστροφὰς ἐν ἡμέραις τισὶ κρισίμοις ἄρχεσθαι.
καί τινα κρισίμων ἡμερῶν ἀριθμὸν προελθουσῶν, αὖθις ἐν ἑτέρᾳ τινὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν κρίνεσθαι. καὶ οὕτω
γίνεται τὰ μὲν κατὰ μέρος ἅπαντ' ὀξέα. τὸ σύμπαν δὲ χρόνιον. ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ διαλείμματα αὐτῶν, ἀριθμῷ τι-
νὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν περιγράφεται. καθάπερ εἴ τις ἑνδεκαταῖος κριθεὶς, ἀτελῆ κρίσιν ὑποστρέψειε τεσσα-
10 ρεσκαιδεκαταῖος. εἶτ' αὖθις εἰκοσταῖος κριθεὶς ἐλλιπῶς, ὑποστρέψειεν. ζ'. καὶ κ'. κἄπειτ' ἐντεῦθεν ὀξέως πάλιν
διανοσήσας, αὖθις ἐν μ. κριθείη. ταῦτα μὲν οὖν αὐτὸς ἕκαστος ἐπί γε τῶν νοσούντων, ὄψεται. προσεδρεύειν αὐ-
τοῖς ἐπιμελῶς ἐθελήσας, ἔν τε τοῖς ὑφ' Ἱπποκράτους γεγραμμένοις ἀρρώστοις ἐπισκοπούμενος. ὅτι δὲ καὶ τὴν
ιζ. μὲν τῆς ιη. καὶ τὴν κ'. τῆς κα'. ἰσχυροτέραν ἡγητέον εἶναι. δέδεικται σαφῶς ἤδη τῆς πείρας ἕνεκεν, τῆς
Ἱπποκράτους εἰ δὲ καὶ τῆς ἐμῆς πείρας ἐφεξῆς ἀεὶ μνημονεύσαιμι, μακρότερος μὲν ὁ λόγος ἔσται, πιστότερος
δ' οὐδὲν μᾶλλον. εἰ μὲν γάρ τις καὶ αὐτὸς παραφυλάττειν τὰ συμβαίνοντα τοῖς νοσοῦσιν ἐθέλοι, καὶ πιστεύειν τοῖς
ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένοις. οὐδὲν ἔτι τῆς ἡμετέρας πείρας ὁ τοιοῦτος δεήσεται. εἰ δ' ἤτοι πιστότερα τῶν ἐναργῶς
φαινομένων τὰ σοφίσματα, ὑπέλαβεν νενόμικεν, ἢ μηδὲν φροντίζει τῶν ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένων, οὐ μόνον οὐδὲν
ἕξει πλέον ἐκ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ διαπαίζειν αὐτὴν ἐπιχειρήσει. τῶν μὲν δὴ τοιούτων εἴ-
ρηται πολλάκις ὡς χρὴ καταφρονεῖν. εἰ δέ τις ἀληθείας ἐρᾷ, τὸν μὲν λῆρον τῶν σοφιστῶν ἀφεὶς, ἐπὶ δὲ τὴν πεῖραν
20 αὐτὸς ἀφικόμενος, ὅταν ὀκτακοσίους ἢ χιλίους ἀρρώστους θεάσηται, σαφῶς εἴσεται τοῦτον, οὐκ ἄλλα τὰ περὶ κρι-
σίμων ἡμερῶν ἀποφαινόμενον, ὧν Ἱπποκράτης ἐδήλωσεν οὔσης γὰρ καὶ χρείας καὶ φύσεως διττῆς τῶν κρισίμων
ἡμερῶν, καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν διπλῆν Ἱπποκράτης ἐποιήσατο. ἐν μὲν τοῖς ἀφορισμοῖς καὶ τῷ προγνωστικῷ
τῶν κατὰ τετράδας τε καὶ ἑβδομάδας ἐπιπλεκομένων ἀλλήλαις μνημονεύσας. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν
οὐ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν τῶν παρεμπιπτουσῶν. ὧν τὴν μὲν αἰτίαν τῆς παρεμπτώσεως, ἐν τοῖς
ἐφεξῆς ἐρῶ. τὸ δ' ὅτι καὶ φύσει καὶ χρείᾳ διαφέρουσιν ἀλλήλων ἤδη, δηλώσω. φύσει μὲν ὅτι καλῶς ἁπάντων γινομέ-
νων, εἰς τὰς κατὰ τετράδα περιόδους, αἱ κρίσεις ἀφικνοῦνται τοὐπίπαν. πλημμεληθέντων δέ τινων εἰς τὰς πα-
ρεμπιπτούσας μεθίστανται. τῇ χρείᾳ δὲ, διότι πρὸς μὲν τὸ γνῶναι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι κρίσιν, ἡ κατὰ τετράδα
περίοδος αὐτάρκης. εἰς δὲ τὸ κρῖναι τὴν ἤδη γεγενημένην, ἁπασῶν δεῖ ἀεὶ γινωσκομένων, ἵνα εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἀ-
σφαλεστέραν μὲν τὴν κρίσιν, τὴν ἐνναταίαν τῆς ὀγδοαίας. ἀπιστοτέραν δὲ τὴν ὀγδοαίαν τῆς ἐνναταίας ἡγούμε-
30 θα. τὸ μὲν οὖν πιστὸν ἢ ἄπιστον τῆς κρίσεως, εἰς τὸ καλῶς διαιτᾶν τοὺς ἤδη κεκριμένους διαφέρει. τὸ δ' ὁπηνίκα μά-
λιστα κριθήσονται προγινώσκειν, εἰς τοὺς μήπω κεκριμένους διαφέρει ἀναγκαῖον. εἰρήσεται μὲν οὖν τι καὶ τοῖς ἐφεξῆς
περὶ τούτου, ἀλλ' ὁ σύμπας λόγος ἐκ τῆς θεραπευτικῆς ἐστὶ μεθόδου. καὶ νῦν ἡμεῖς οὐ περὶ χρείας κρισίμων ἡμε-
ρῶν ἥκομεν, ἐροῦντες ὅτι μὴ πάρεργον. ἀλλὰ τὴν δύναμιν αὐτῶν ἅπασαν, ἐξηγήσασθαι βουλόμενοι. ἀπόχρη τοί-
νυν εἴς γε τὸ παρὸν, ἀναμνήσαντας τῶν Ἱπποκράτους ῥήσεων. ἐπὶ τὰ ἐφεξῆς ἤδη μετιέναι. κατὰ μὲν δὴ τὸ προ-
» γνωστικὸν, οὕτω φησίν, οἱ δὲ πυρετοὶ, κρίνονται, ἐν τῇσιν αὐτῇσιν ἡμέρῃσιν τὸν ἀριθμὸν. ἐξ ὧν τε περιγίνονται οἱ ἄνθρω-
» ποι καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται. οἵ τε γὰρ εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν, καὶ ἐπὶ σημείων ἀσφαλεστάτων βεβῶτες τεταρταῖοι
» κρίνονται. οἵ τε κακοηθέστατοι καὶ ἐπὶ σημείων δεινοτάτων βεβῶτες, τεταρταῖοι κτείνουσιν. ἢ πρόσθεν. ἡ μὲν πρώ-
» τη ἔφοδος αὐτῶν, οὕτω τελευτᾷ. ἡ δὲ δευτέρα, τετρὰς εἰς τὴν ζ'. περιάγεται. ἡ δὲ τρίτη, εἰς τὴν ια'. ἡ δὲ τετάρ-
» τη, εἰς τὴν ιδ'. ἡ δὲ πέμπτη, εἰς τὴν ιζ'. ἡ δὲ ἕκτη εἰς τὴν κ'. αὗται μὲν οὖν ἤδη διὰ τεσσάρων εἰς τὴν κ'. ἐκ
40 πολλαπλασιασμοῦ ἐκ προσθέσιος ἀφικνέονται. οὐ δύνανται δ' ὅλῃσιν ἡμέρῃσιν ἀριθμέεσθαι οὐδὲν τουτέων, ἀτρε-
» κέως οὐδὲ γὰρ ὁ ἐνιαυτός τε καὶ οἱ μῆνες. ὅλῃσιν ἡμέρῃσιν ἀριθμέεσθαι πεφύκασιν. μετὰ δὲ ταύτας, ἤγουν τὰς. κ'.
» τὰς ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν πρόσθεσιν ἡ πρώτη περίοδος διὰ τεσσάρων καὶ τριάκοντα ἡμερῶν ἡ δὲ δευ-
» τέρα. μ. ἡμερῶν ἡ δὲ τρίτη, ξ'. αὕτη μὲν ἡ ἐκ τοῦ προγνωστικοῦ ῥῆσις. ἐν δ' αὖ τοῖς ἀφορισμοῖς προειπὼν. ὡς τὰ ὀξέα τῶν
» νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσιν, ἐξῆς ἐπιφέρει, τῶν ἑπτὰ ἡ δ'. ἐπίδηλος, ἑτέρας ἑβδομάδος.
ἡ η'. ἀρχή. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ια'. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς δευτέρας ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν, ἡ ιζ'.
αὕτη γάρ ἐστιν τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς ιδ'. ζ'. δὲ, ἀπὸ τῆς ια'. ἐν μὲν δὴ τούτοις ἀμφοτέροις τοῖς συγγράμμασιν ἑβ-
δομάσι τε καὶ τετράσιν, ἀνατίθησιν ἁπάσας τῶν κρισίμων ἡμερῶν τὰς περιόδους. ἐν δ' αὖ τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδη-
» μιῶν, ἁπασῶν ἐφεξῆς μνημονεύει γράφων, ὧδε ἔστι δὲ πρώτη κρίσιμος τῶν περιόδων, τῶν ἐν ἀρτίῃσι κρινουσῶν
» τετάρτη. ς'. ι'. ιδ'. ιη'. κ'. κδ'. κη'. λ'. λδ'. μ'. ξ'. π'. ρκ'. τῶν δὲ ἐν τῇσι περισσῇσι περιόδοισι κρινουσῶν, πρώ-
50 τη. γ'. ε'. ζ'. θ'. ια'. ιζ'. κα'. κζ'. λα'. δῆλος οὖν ἐστὶν ὁ Ἱπποκράτης ἁπάσας ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ τὰς κρινούσας πε-
ριλαβὼν ἡμέρας. ὑπομνήματι γὰρ ἡ τοιαύτη παρασκευὴ προσήκουσα. δέδεικται ἡμῖν πολλάκις ὡς πρότερον
γέγραπται τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία τοῦ τε προγνωστικοῦ καὶ τῶν ἀφορισμῶν ὅτι δύναμιν ὑπομνημάτων ἔχει. κα-
τὰ λόγον οὖν ἐνταῦθα ἁπάσας μὲν ἔγραψε τὰς κρισίμους ἡμέρας. ἐν ἐκείνοις δὲ, μόνας τὰς μεγίστην δύναμιν
ἐχούσας καὶ τῷ λόγῳ τῆς αὐτῶν φύσεως ἀποτελουμένας. ὡς ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀποδείξομεν. ἔτι τε πρὸς τούτοις, οὐ
σμικρὰν χρείαν εἰς τὴν τῆς μελλούσης ἀκμῆς τε καὶ κρίσεως πρόγνωσιν παρεχομένας. διὰ τίνα μὲν οὖν αἰτίαν ὁ Ἱπ-
ποκράτης οὐ μίαν ἐν ἅπασι τοῖς βιβλίοις ἐποιήσατο κρισίμων ἡμερῶν διδασκαλίαν ἤδη δέδεικται σαφῶς, οὐκ
ἄδηλον δὲ οὐδέν. διότι τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς εἰς διαφωνίαν ἀφικέσθαι συνέβη περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν. οἱ μὲν γὰρ ὅτι
ἐν τῇ φύσει αὐτῶν ἐστιν οὐδόλως ἐνόησαν. οἱ δὲ, τὴν ἀρχὴν, οὐδὲ παρεφύλαξαν. ἀλλὰ τῷ λόγῳ τὸ σύμπαν

πέτρεψαν. ἔνιοι δὲ τὸ μὲν διὰ τῆς πείρας ἐξευρεῖν αὐτὰς ἧκον. ἀλλ' ἐσφάλησαν διττῶς. ἢ τῷ μηδὲν ὅλως διο-
ρίζεσθαι περὶ τῆς πείρας. ἢ τῷ προπετέστερον ἀποφαίνεσθαι. ἀλλ' ἡμῖν γε καὶ τίνα χρὴ διορίζεσθαι περὶ τῆς
πείρας, εἴρηται. καὶ οὐ χρὴ σπεύδειν ἀποφήνασθαι περὶ κρισίμων ἡμερῶν οὐδέν. ἄχρις ἂν αὐτὸς πολλῶν ἀῤ-
ῥώστων ἔτεσι πολλοῖς ἀκριβῶς τις παραφυλάξῃ. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τῶν ἐπετείων καταστάσεων αἱ διαφοραὶ
πάμπολλαί τινες ὑπάρχουσιν. ἐν γοῦν ὅλῳ θέρει ποτὲ, πλέον ἢ τετρακοσίους ἀνθρώπους ὀξέως νοσήσαντας
ἐθεασάμην ἅπαντας, ἢ ἑβδομαίους ἢ ἐναταίους κριθέντας. ἐν ἑτέρῳ δ' αὖθις ἔτει τοὺς μὲν, τεσσαρεσκαιδε-
καταίους. τοὺς δ' εἰκοσταίους. τοὺς πλείστους δ' ἐξ ὑποστροφῶν. ἐν ἄλλῳ δὲ, πεμπταίους μὲν αἱμοῤῥαγήσαντας παμ-
πόλλους. τελέως δ' ἑβδομαίους. ἢ ἐναταίους κριθέντας. οἶδα δὲ καὶ φθινοπώρῳ ποτὲ πάντας ἐνδεκαταίους
κριθέντας. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἀγαθὴν τὴν κρίσιν ἤνεγκεν. ἕτερον δὲ φθινόπωρον ἑκταίους ἔκρινεν ἅπαντας οὐκ ἀ-
10 γαθῶς. διὸ καὶ μᾶλλον ἔπεισί μοι θαυμάζειν τοὺς ὅλως οὐδεμίαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡγουμένους εἶναι διαφοράν. ἀλλ' ὁμοτί-
μους ἁπάσας ὑπάρχειν. ὅλαι γὰρ καταστάσεις πολλάκις, ἢ θερινῶν ἢ μετοπωρινῶν νοσημάτων, ἐν εἴδει ἔχου-
σι κρίσεων. ὡς κἂν ταῖς ὑφ' Ἱπποκράτους γεγραμμέναις ἐστὶ δῆλον. ἐν αἷς εἴ τις μὴ παντάπασιν ἐστὶ ῥᾴθυμος. ἄλ-
λοτε μὲν ἄλλην τῶν κρισίμων ἡμερῶν ὄψεται πλεονάσουσαν. οὐ μὴν ὀγδόην τε καὶ. ιβ΄. ἢ. ις΄. ἢ τινὰ τῶν τοιού-
των. ἐδίκασεν οὖν εἰς ἄμφω τὰ συνεστῶτα τὴν ὅλην ἰατρικὴν οἱ σοφισταὶ παρανομεῖν. τὴν πεῖραν τε καὶ τὸν λό-
γον. οὔτε γὰρ ἐν οἷς τῆς πείρας ἐστὶ χρεία ταύτην ἀναμένουσιν, ἀλλ' ὡς ἂν ἑκάστῳ παραστῇ ληροῦσιν. οὔτε τῶν ἐναρ-
γῶς φαινομένων ἐξευρίσκουσι τὰς αἰτίας. διὰ τοῦτο τοίνυν ὁ μέν τις αὐτῶν οὔτε κρίσιμον ἡμέραν. οὐδ' ὅλως
κρίσιν ὑπάρχειν φησίν. ὁ δὲ, κρίσιν μὲν εἶναί τινα, οὐ μὴν καὶ κρισίμους ἡμέρας. ὥσπερ δέον λόγῳ μᾶλλον, ἀλλ' οὐ πεί-
ρᾳ τὰς κρισίμους ἡμέρας καὶ τὰς κρίσεις ἐξευρίσκειν. ἢ φαυλοτέρων ὄντων, τῶν ὅσοι διὰ τῆς πείρας ἄμ-
φω μεμαθηκέναι φασίν. ἡμῖν μὲν τοίνυν ἔσοιμεθ' Ἡρόφιλόν τε καὶ Ξενοφῶντα καὶ Ἀσκληπιάδην ἐγνώμεθα, τάχ'
20 ἂν εἴη τις εἰς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους ἢ φθόνος. ἢ φιλονεικία. τῷ πρώτως δ' ἀκριβῶς αὐτὰς ἐξευρόντι διὰ τῆς πεί-
ρας ὡς τὰ τῶν ἐπιδημιῶν ἐνδείκνυται γράμματα πόθεν ἂν ἐπῆλθε τὸ προγνῶναι θεάσασθαι τινὰς, ἐξ ἑτέ-
ρου τοιούτου σοφιστάς. οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς καθ' Ἱπποκράτην χρόνοις. ἦσάν πω τινὲς, ὅμοιοι τούτοις. ἀλλ' ἕκαστος ἐκεί-
νων ἐξευρεῖν τι καὶ συντελεῖν εἰς τὴν τέχνην ἐσπεύδεν. οὐ λυμαίνεσθαι τοῖς ὀρθῶς εὑρημένοις. καὶ μὴν καὶ τοὺς
ἐμπειρικοὺς ὀνομαζομένους ἰατροὺς, ἐστὶ μὲν ἰδεῖν ὥσπερ τινὰς κοινοὺς ἐχθροὺς τῶν δογματιζόντων ἁπάντων ἐπιτη-
ροῦντας ὃ καταψεύσονται. μὴ μέν τοι μήτε κρισίμους ἡμέρας. μήτε κρίσεις ἀναιροῦντας ἀλλ' ὡς ἂν καὶ ἄλλο τι τῶν
ἐναργεστάτων καὶ ταῦτα ἄμφω τιθέντας. ἅλις ἤδη μοι σοφιστῶν ληρούντων. ἀλλ' ἐπὶ τὰ συνεχῆ τῶν εἰρημένων,
αὖθις ἐπάνειμι. πρότερόν γε κεφαλαιώσας, εἰς ἓν ἅπαντα τὰ προειρημένα. κρίσιμος μὲν γὰρ ἰσχυροτάτη
πασῶν ἡ. ζ΄. προδηλοῖ δ' αὐτὴν, ἡ. δ΄. δύο ταῦτ' ἔχουσα τό τε κρίσιμος εἶναι μικροτέρα, καὶ τὸ τῆς ἑβδό-
μης ἐπίδηλος. ἐφεξῆς δ' ἑνδεκάτη τε καὶ. ιδ΄. τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν τε καὶ φύσιν ἀποσώζουσαι πρὸς ἀλλή-
30 λας. ἥνπερ ἡ. δ΄. πρὸς τὴν. ζ΄. κἄπειθ' ἑξῆς πολλάκις μὲν ἡ. ιζ΄. πρὸς τὴν. κ΄. ὀλιγάκις δὲ, ἡ. ιη΄. πρὸς
τὴν κα΄. τὸν αὐτὸν ἔχει λόγον. ὅνπερ ἡ. δ΄. πρὸς τὴν. ζ΄. καὶ ἡ. ια΄. πρὸς τὴν ιδ΄. αὗται μὲν οὖν ὡς Ἱππο-
κράτης ἔλεγε, διὰ τεσσάρων εἰς τὴν. κ΄. ἐκ προσθέσιος ἀφικνοῦνται. παρεμπίπτουσι δ' αὐταῖς. ἐνάτη. καὶ
πέμπτη. καὶ τρίτη. πλείστους μὲν ἡ. θ΄. κρίνουσα. δευτέραν δὲ ἔχουσα δύναμιν ἡ. ε΄. καὶ μετὰ ταύτην, ἡ.
γ΄. περὶ δὲ τῆς. ς΄. εἴρηταί μοι καὶ πρόσθεν. ὡς κακὴ κρίσιμος ἐστίν. ἡ μέν τοι τρισκαιδεκάτη, πασῶν μὲν τῶν
κρινουσῶν ἀσθενεστάτη, πασῶν δὲ τῶν μὴ κρινουσῶν ἰσχυροτάτη, καθάπερ ἐν μεθορίῳ τινὶ τεταγμένη τῆς
ἑκατέρων δυνάμεως. ἀγωνιστικώταται μὲν οὖν κρίσεις, ὡς καὶ πρόσθεν εἶπον, αἱ μέχρι τῆς. ιδ΄. ἡμέρας,
ἧττον δὲ αὐτῶν, αἱ μέχρι τῆς. κ΄. ἐντεῦθεν δ' ἄχρι τῆς. μ΄. ἔτι τε καὶ μᾶλλον ἐκλύεται τὸ σφοδρόν. ἐπ' ἐκείνης δὲ,
τελέως ἔκλυτος γίνεται. ἡ δ' ἀναλογία τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν, ἄχρι παντὸς διαφυλάττεται. καθάπερ γὰρ ἡ. ιδ΄.
καὶ πέρας ἐστὶ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος, καὶ ἀρχὴ τῆς. γ΄. οὕτω καὶ ἡ. λδ΄. πέρας θ' ἅμα τῆς πέμπτης
40 ἐστὶ καὶ ἀρχὴ τῆς. ς΄. ὥς τε ἀεὶ τὰς τρεῖς ἑβδομάδας εἴκοσιν ἡμέραις περιγράφεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο τὴν.
ξ΄. ὡς καὶ πρόσθεν ἔφαμεν. οὐ τὴν. ξγ΄. γίνεσθαι κρίσιμον. ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν. π΄. τε καὶ. ρκ΄. ὡς γὰρ
τὸ τῶν κρίσεων ἀγωνιστικὸν ἐκλύεται κατὰ βραχὺ τοῦ χρόνου προϊόντος, οὕτω καὶ τὰς ἀσθενεῖς κρισίμους ἀ-
μαυροῦσθαι τελέως συμπίπτει. μόνας δ' ἄχρι παντὸς διαρκεῖν, ὅσαι περιγράφουσι τελείαν περίοδον ἀριθμῶν
κρισίμων. ἔοικε δ' ὅσα γε διὰ τῆς πείρας ἔνεστι μαθεῖν, πρώτη περίοδος τελεία, ἡ τῶν εἴκοσιν ἡμερῶν ὑπάρχειν. εἰ
μὲν γὰρ ἀεὶ κατὰ διάζευξιν ὁ τῆς. ζ΄. ἀριθμὸς προυχώρει. καθάπερ ἐπὶ τῶν πρώτων ἔχει δυοῖν, ἦν ἂν οὕτω γε καὶ
αὕτη ἡ. ζ΄. τελεία πρώτη περίοδος. ἐπεὶ δ' ἡ μὲν δευτέρα τῆς πρώτης διέζευκται, συνῆπται δ' ἡ τρίτη τῇ. β΄. δῆ-
λον, ὡς οὐκ ἔτι φυλάττεται μετὰ τὴν. ιδ΄. ἡμέραν, ἡ ἐξ ἀρχῆς ἀναλογία. μετὰ μέντοι τὴν. κ΄. ἡ αὐτὴ τῶν περιόδων
τάξις, ἄχρι παντὸς διαμένει. τῆς μὲν. λδ΄. ἀνάλογον τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ γινομένης ἐκ δυοῖν ἑβδομάδων διε-
ζευγμένων. τῆς δ' αὖ τεσσαρακοστῆς ἀνάλογον τῇ. κ΄. τὴν τρίτην ἑβδομάδα τὴν συνημμένην πληρούσης. τοῦτ' οὖν
50 αὐτὸ διδάσκων ἡμᾶς Ἱπποκράτης. ἐν τῷ προγνωστικῷ μετὰ τὸ περὶ τῆς. κ΄. ἡμέρας διελθεῖν, ἐφεξῆς ἐρεῖ. μετὰ
δὲ ταύτας ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν κόσμον. ἡ πρώτη διὰ τεσσάρων καὶ τριήκοντα ἡμερῶν. πρώτην
γὰρ εἶπε μετὰ τὴν. κ΄. ἡμέραν εἶναι. τὴν. λδ΄. ὡς περίοδον οὐχ ὡς ἡμέραν κρίσιμον. ἐπεὶ καὶ δ΄. καὶ. κα΄. μετὰ τὴν. κ΄.
ἐστὶ κρίσιμος. ἀλλ' ἐπειδὴ περί τε τῶν μικροτέρων περιόδων. αἳ δὴ τετράδες εἰσὶν, αὐτάρκως ἐδίδαξεν, καὶ περὶ
τῶν ἑβδομάδων αὐτῶν ἱκανῶς διεξῆλθεν, εὐθὺς ἐβουλήθη ἑξῆς τὰς ὑπολοίπους δύο περιόδους ἐπιδιδάξαι.
τήν τε ἐκ τῶν δύο ἑβδομάδων συγκειμένην, καὶ τὴν ἐκ τῶν τριῶν. ἀλλὰ τὴν μὲν ἐκ τῶν δύο οἷον ἡμιτελῆ τινὰ.
τὴν δ' ἐκ τῶν τριῶν, ἀκριβῶς τελείαν. εἴγε δὴ καὶ τὴν. μ΄. καὶ τὴν. ξ΄. καὶ τὴν. π΄. καὶ τὴν. ρκ΄. ἐκ τῆς. κ΄. πολλα-
πλασιαζομένης γίνεσθαι συμβέβηκε. τοῦτο οὖν αὐτὸ καὶ οὐκ ἄλλο γνώρισμα τελείας ἐστὶ περιόδου. ἤτοι συντι-
θεμένης ἀεὶ καὶ πολυπλασιαζομένης αὐτῆς, ἐφ' ἑαυτὴν, ἄλλης μηκέτι δεῖσθαι περιόδου καὶ μὴν οὐδὲ μία τῶν πρὸ

τῆς. κ΄.

της. ἡ δ' ὑπάρχει ἑβδομάς. ἥ τε γὰρ ζ'. εἴπερ ἑαυτὴν ἐπολυπλασίαζε διὰ παντός, εἴς τε τὴν κα'. ἂν ἐξέπιπτε, καὶ τὴν κη'. καὶ τὴν λε'. καὶ τὴν μβ'. ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη. τήν τε κη'. ὡσαύτως ἂν ἐποίει. καὶ τὴν μβ'. ἀλλὰ καὶ ἡ τετρὰς καὶ ἥδε. εἰ τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὴν ἂν ἐποιεῖτο, τὴν ὀγδόην ἂν ἀπειργάσατο. καὶ τὴν ιβ'. καὶ τὴν ιε'. ἰσχυρὰς κρισίμους. ὥσθ' αὕτη μὲν ἡ δ'. ἐναργῶς οὐδὲ περίοδός ἐστιν, ἀλλ' οἷον ἡμίσου περιόδου. τοῦ γὰρ ἑβδομάδος διχῆ τμηθείσης ἡ τετάρτη δεξαμένη τὴν τομήν, πέρας μέν ἐστι τῆς πρώτης τετράδος. ἀρχὴ δὲ τοῦ δευτέρας ἐγίνετο. τάχα δ' ἂν ἡ ἑβδομὰς αὕτη δόξειεν νομισθείη ἤδη τελεία περίοδος ὑπάρχειν. οὐ γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ ταύτης γε τὴν ζ'. ἡμέραν, ἀρχὴν τοῦ δευτέρας ἑβδομάδος εἶναι συμβέβηκεν. οὕτω γὰρ ἂν εἰς τὴν ιγ'. οὐκ εἰς τὴν ιδ'. ἐνέπιπτε τὸ τέλος αὐτοῦ. ἀλλ' ἐπεὶ πάλιν ἡ ιδ'. πέρας θ' ἅμα τῆς δευτέρας ἑβδομάδος, ἀρχή τε τῆς τρίτης ἐστίν, οὐκέτ' ἂν οὕτως γε τελεία περίοδος ἡ ἑβδομὰς ὑπάρχοι. δὶς μὲν γὰρ ἑαυτὴν ἐπολυπλασίαζε. τὸ τρίτον δέ, οὐκ ἠδυνήθη. καὶ μὴν εἰ διὰ μὲν τὰς δύο τὰς πρώτας ἑβδομάδας ἐν διαζεύξει γινομένας, ὁλόκληρόν τινα περίοδον ὑπολαμβάνειν χρὴ τὴν ἑβδομάδα. διὰ δὲ τὴν τρίτην συναφθεῖσαν, οὐκέθ' ὁλόκληρον, ἤτοι τελέως εἰς ἀπορίαν καταστῆναι ἀνάγκη τὸν λόγον, ἢ τὴν ἑβδομάδα πρώτην γέ τινα τῇ τάξει καὶ ἁπλῆν περίοδον ἡγητέον εἶναι. τὴν δὲ ἐκ τῶν κη'. ἡμερῶν συγκειμένην, δευτέραν τε ἅμα, καὶ σύνθετον, καὶ τελείαν. ἅπτεται δήπως οὗτος ὁ λόγος τοῦ σκέπτεσθαι, τίς τούτων ἐστὶ τῶν ἡμερῶν ἡ κρίνουσα τὰς ὀξείας νόσους. Ἱπποκράτους γὰρ εἰπόντος ἐν ἀφορισμοῖς, τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων, κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσιν, ἀφορμὴν ἐντεῦθεν εἰλήφασιν οἱ σοφισταὶ λήρων μακρῶν, ὧν ἁπάντων χωρὶς οἷόν τέ ἐστι καὶ προγνῶναι τὰς μελλούσας ἔσεσθαι κρίσεις καὶ δοκιμάσαι τὰς ἤδη γεγενημένας. εἰ γὰρ εἰκοσταῖον εἰ τύχοι προγνῶς κριθήσεσθαι τὸ νόσημα, τὴν δίαιταν ὁμολογοῦσαν αὐτῷ συστήσαιο, μέγιστα μὲν ἂν ὠφελήσαις τὸν κάμνοντα. καλεῖν δ' ἐξέστω σοι, καὶ ὀξὺ καὶ χρόνιον αὐτό, μηδεμιᾶς ὠφελείας ἢ βλάβης ἐκ τῆς προσηγορίας εἰς τὸν νοσοῦντα γιγνομένης. ἔστω γὰρ ὀξὺ καλεῖσθαι τὸ τοιοῦτον νόσημα. πάντων ὀρθῶς τῶν κατὰ τὴν δίαιταν ἐπὶ τοῦ κάμνοντος γεγενημένων. τί παρὰ τοῦτο χεῖρον, ἢ βέλτιον ἔσται; πάλιν οὖν εἰ βούλει, χρόνιον αὐτὸ προσαγόρευσον ἵν' εἰδῇς ὅτι μηδὲν ἐκ τούτου βελτίων ἢ χείρων ὁ κάμνων γίνεται. καθάπερ οὖν καὶ ἄλλα πολλὰ περὶ ὀνομάτων ἐρίζοντες οἱ σοφισταὶ τῶν μανθανόντων κατατρίβουσι τὸν χρόνον, οὕτω κἂν τῷ περὶ τῶν ὀξέων καὶ χρονίων διορίζεσθαι. εἰ γὰρ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, οὐ δύο μόνας οἴεσθαι χρὴ νοσημάτων διαφοράς, ἀλλὰ πάνυ πολλάς. εἴ γε καὶ τεταρταῖος πυρετὸς εἰς ἐτῶν ἀριθμὸν ἐξέπεσε τοσοῦτον, ἐν ὅσαις ἡμέραις ἕτερος ἐκρίθη. καί τις ἄλλη νόσος, εἰς μῆνας ἐξικνεῖται πολλούς. αὕτη μὲν οὖν ἡ πρώτη διαφορὰ τριττή. τῶν μέν, ἐν ἡμέραις. τῶν δέ, ἐν μησίν. τῶν δέ, ἐν ἔτεσιν ὅλοις κρινομένων. κατὰ μέρος δὲ πάλιν, ἐν μὲν τοῖς εἰς μῆνας ἐκπίπτουσι νοσήμασιν, οὐχ ὅμοιον δήπουθέν ἐστιν δυοῖν μηνῶν γενέσθαι τὴν λύσιν, ἢ ἑπτά. οὕτω δὲ κἀπειδὰν ἡμερῶν, ἢ ἐτῶν ἀριθμῷ λύεται τὰ νοσήματα, παμπόλλη διαφορά. τί γὰρ ὅμοιον ἢ τριταῖον, ἢ εἰκοσταῖον κριθῆναι. τί δ' ὅμοιον εἰκοσταῖον, ἢ τεσσαρακοσταῖον. εἰ μὲν δὴ τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἐθέλεις ἐξευρίσκειν διαφοράν, ὅσαι περ αἱ τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν εἰσὶ περίοδοι, τοσαύτας ἀναγκαῖον ἔσται σοι ποιεῖσθαι καὶ τὰς νόσους. ἑτέρας μὲν οὖν φύσεως ὑποθέμενος, ὥσπερ οὖν δὴ καὶ ἔστιν ἑτέρας, τὸ μὴ δυνάμενον ὑπερβαλεῖν τὴν πρώτην τετράδα. ἑτέρας δέ, τὸ τὴν ζ'. μὴ προβαῖνον. οὕτω δὲ καὶ τῆς ια'. καὶ τῆς ιδ'. καὶ τῆς ιζ'. καὶ τῆς κ'. ἁπασῶν τε τῶν ἐφεξῆς κρισίμων, ἴδιον ἑκάστης ἡγήσασθαι νόσημα. πρός μέντοι τὴν διδασκαλίαν, ἄμεινον ἐν μείζοσιν ὅροις αὐτὰ περιλαμβάνειν ὅπως μὴ πάμπολλα γίνοιτο. μὴ μέντοι μηδὲ πάλιν οὕτω μακροῖς ὡς ἐφεξῆς ἀλλήλων τάττειν, τὰ πάμπολυ διαφέροντα. ὅθεν οὐδὲ τοὺς δύο τὰ πάντα τῶν νοσημάτων εἴδη τιθεμένους, εἶτ' ἄτμητον αὐτῶν ἑκάτερον φυλάττοντας ἐπαινῶ, οὔτε τοὺς τοσαύτην εἶναι λέγοντας, ὅσαι περ αἱ τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν εἰσὶ περίοδοι. τίς ἂν οὖν ἡ ἀρίστη διδασκαλία γίνοιτο, καὶ μάλιστα τῇ χρείᾳ τῆς τέχνης ἐπιτήδειος. εἴ τις τῶν σοφιστῶν ἰατρῶν ἐπιχειρήσειεν ἰατρεύειν ἐπιμελῶς ἐάσας τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον θρόνον ἐφ' οὗ καθεζόμενος ὥσπερ τις μέγας βασιλεὺς ἐπιτρίβει τὰ μειράκια. τοῦτον οὖν ἀλλ' ὅτι πρὸς αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἐκδιδαχθήσεται τὸ χρήσιμον. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ πάντα θαυμαστὸς Ἱπποκράτης, ἀπὸ τῶν ἐναργῶν αὐτῶν ὁρμώμενος, ποτὲ μέν, οὕτω γράφει. ὅκου μὲν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους ἔχει πόνους καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ποτὲ δ' οὕτω τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσιν. εἶτ' αὖθις. αὗται μὲν οὖν διὰ τεσσάρων, εἰς τὰς κ'. ἐκ προσθέσιος ἀφικνέονται. εἶτ' αὖθις δὲ πάλιν, εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίην ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, ὁκόσα ξὺν πυρετοῖς ἐστί, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. καὶ μὲν δὴ καὶ τῆς ξ'. καὶ τῆς π'. καὶ τῆς ρκ'. αὖθις μέμνηται. καὶ ταύτας πάλιν καταλιπών, τὰς μὲν θερινὰς νόσους, χειμῶνος λύεσθαί φησι. τὰς δὲ χειμερινάς, θέρει. λέγει δὲ καὶ οὕτως. τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα, κρίνεται μέν, ἐν μ'. ἡμέρῃσι. τὰ δέ, ἐν ἑπτὰ μησί. τὰ δέ, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι. τὰ δέ, καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. αὗται πᾶσαι πρός τε διδασκαλίαν ἅμα σαφεῖ καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀρρώστων χρείαν, ἱκανῶς ὠφέλιμοι διαφοραί. καὶ γὰρ οὖν καὶ τὸ τῆς διαίτης εἶδος, ἕτερον ἐφ' ἑκάστης ἐστίν. γνοίης δ' ἂν μάλιστα τὸν αὐτὸν ἄρρωστον ἐν ἁπάσαις αὐταῖς ἐξ ὑποθέσεως ὑποβαλὼν τῷ λόγῳ. νεανίσκος δή τις ἰσχυρῶς, ἑαλωκέτω νοσήματι, κατὰ τὴν πρώτην τετράδα κριθήσεσθαι μέλλοντι. τὸν ἀφορισμὸν ἐπὶ τούτου μάλιστα προχειρισάμενος ἐκεῖνον. ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι, μήτε τροφήν τινα διδοὺς τούτῳ, μήτε μελίκρατον, ἢ ἄλλ' ὅτι τοιοῦτον. ἀλλὰ καὶ τοῦ ὕδατος ὅσον οἷόν τε φείδεσθαι κελεύει. τὸν αὐτὸν τοῦτον νεανίσκον ὑποθέμενος ἑβδομαῖον κριθήσεσθαι, βραχύ τι τῆς προειρημένης διαίτης ὑπαλλάξειν. ἤτοι μελίκρατον διδούς. ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον πόμα τῇ φύσει τοῦ νοσήματος οἰκεῖον ὡς Ἱπποκράτης ἐδίδαξε. προσδιορεῖς δὲ καὶ ταῦτα τὰ μὲν αὐτὸς ἀπό τινων σημείων, οἷον κράσεως. ἔθους. καὶ ἡλικίας ἀνευρίσκων. ἔνια δὲ καὶ τοῦ νοσοῦντος ἀναπυνθανόμενος εἰ στόμαχον ἰσχυρὸν ἔχει, μακρὰς ἀσιτίας φέρειν δυνάμενον. ἢ κακούμενον ἑτοίμως, καὶ ῥᾳδίως λυόμενον. οὕτω δὲ καὶ τὴν ἕξιν ἐπισκοπῶν

τ᾽ ἀνθρώπου, τὰ μὲν αὐτὸς ἐξ ὧν ἔμαθες ἐν τοῖς περὶ κράσεων ἐξευρίσκων. ἔνια δὲ, καὶ τοῦ νοσοῦντος ἀνα-
πυνθανόμενος. εἰσὶ γάρ τινες ἱκανῶς εὐδιαφόρητοι, καὶ διὰ τοῦτο μακροτέρας ἀσιτίας οὐ φέρουσιν. οὐ-
δ᾽ ἀνίσχυροι τὴν δύναμιν ἔμπροσθεν ὦσιν. εἰ δή σοι τὸ τοιοῦτον ἀνερωτῶντι καὶ αὐτῷ στοχαζομένῳ φαίνοιτο
καὶ ῥᾳδίως μὲν ὁ κάμνων διαφοροῖτο. ῥᾳδίως δ᾽ ὁ στόμαχος αὐτοῦ πέττει, πτισάνης χυλὸν ἀκριβῶς διηθημένον
» ἑκάστης ἡμέρας ὀλιγοστὸν διδόναι. καὶ μνημονεύω πάλιν ἐνταῦθα τῆς πρὸς Ἱπποκράτους εἰρημένης ὅσον εἵνεκα τοῦ
» ἐσιέναι τι καὶ κενεαγγείην μὴ γίνεσθαι πολλήν. αὐτῆς δὲ τῆς ζ΄ ἐνστάσης, μηκέτι τρέφειν. ἀλλὰ πρὸ μιᾶς ἢ
πρόσθεν ἔλαττον διδόναι. καὶ γὰρ οὖν καὶ περὶ τούτων, ἀκριβῶς ὑμᾶς ἐδίδαξεν ὁ παλαιὸς ἐν τῷ περὶ διαίτης
» ὀξέων. εἰ μέντοι τριταῖος, ἢ τεταρταῖος ὁ τοιοῦτος νεανίσκος ἐλπίζοιτο κριθήσεσθαι, μήτε τοῦ στομάχου τὴν
» κάκωσιν. μήτε τῆς ἕξεως τὴν κένωσιν ὑποπτεύειν. πρὸς μέντοι τῷ νέος ὑπάρχειν ἅμα καὶ ἰσχυρότατος ἐστὶ καὶ ῥᾳ-
10 δίως ἀσιτιῶν ἀνέχεσθαι μακρῶν, οὗτος ὁμολογήσει, καὶ δυσδιαφόρητός σοι φαίνοιτο. καὶ μηδὲν εἴη νόσημα νοσοῦν
» τοιοῦτον. ὡς ὀξυμέλιτος ἢ μελικράτου δεῖσθαι, τελέως ἀσιτεῖσθαι τοῦτον ἐγχωρεῖ τέως τῆς ζ΄. εἰ δ᾽ εἰς τὴν
» γ΄ ἢ δ΄ τετράδα κρίσιν ἔσεσθαι προσδοκήσειεν. οὐκέτ᾽ ἐγχωρεῖ τὸν τοιοῦτον. οὔτ᾽ ἐπ᾽ ἀσιτίας φυλάττειν. οὔτ᾽
ἐπὶ μόνου πόματος. ὥς τε οὐ σμικρά τις ἡ μεταβολὴ τῆς διαίτης. οὐκοῦν οὐ τῶν νοσημάτων ἡ διαφορὰ σμικρά.
καλείσθω δὴ τὸ μὲν ἄχρι τῆς ζ΄ ἐκτεινόμενον, κάτοξυ. τὸ δὲ καὶ περαιτέρω τοῦ προϊὸν, ἁπλῶς ὀξύ. μεμνημένων
ἡμῶν καὶ τῆς ἐν τῷ κατόξει διαφορᾶς. ἀκριβῶς μὲν γὰρ κάτοξυ τὸ μέχρι τῆς δ΄ ἡμέρας, οὐκ ἀκριβῶς δὲ τὸ
μέχρι τῆς ζ΄ ἐκτεινόμενον. οὕτω δὲ καὶ τῶν ὀξέων ἀκριβῶς μὲν, ὀξὺ, τὸ μέχρι τῆς ιδ΄. οὐκ ἀκριβῶς δὲ, τὸ μέ-
χρι τῆς κ΄. ὀξὺ μέντοι καὶ αὐτό. γένος δ᾽ ἄλλο νοσημάτων ἐστὶ τῶν δὲ, τὸ ἐκ μεταπτώσεως ὀξὺ μέχρι τῆς μ΄.
καλεῖν γὰρ ἄμεινον οὕτως αὐτό. διότι τῶν ὀξέων τινὸς ἐλλιπῶς κριθέντος, ἐν τῇ τῆς κ΄ ἡμέρας εἶτα θραυσθεί-
σης τῆς σφοδρότητος τὸ καταλειπόμενον, ἐν τῇ τῆς μ΄ εἴωθε λύεσθαι. ἔνια δ᾽ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, οἷον κωλυόμε-
20 νά τε καὶ βραδέως κινούμενα. καὶ μηδεμίαν ἀξίαν ἐν τῷ μεταξὺ ποιησάμενα μεταβολὴν, εἰς τὴν μ΄ ἐκτείνε-
ται. διττὴ δὲ καὶ τούτων ἡ φύσις. ἢ γὰρ εἰς ἀπυρεξίαν ἀκριβῆ τὰς παρακμὰς τῶν παροξυσμῶν ἔχει τε-
λευτώσας, ἢ συνεχὴς ὁ πυρετὸς ἀεὶ διαμένει. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα, τῆς τῶν ὀξέων φύσεως ἔχεσθαι δοκεῖ. τὰ δὲ ἕ-
τερα, σαφῶς ἐστὶν ἤδη χρόνια. πολλαχῆ μὲν δὴ καὶ ἄλλοθεν τὸν ἀρχηγέτην δίκαιον ἐπαινεῖν. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ταύ-
την ἄν τις γνωρίσειεν αὐτοῦ τὴν περὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα σπουδήν. ὅτι μὴ τοῖς χρόνοις μόνοις ψιλοῖς ἀλλὰ καὶ τῇ
κινήσει γε καὶ φύσει μᾶλλον ὀξὺ ἢ κάτοξυ προσαγορεύειν νόσημα. τὸ γὰρ ἀργῶς τε καὶ βραδέως. καὶ
μετὰ διαλειμμάτων ἀπυρέτων ἕως τῆς μὲν τεσσαρακοστῆς ἐκτεινόμενον, οὐκ ἄν τις εὖ φρονῶν ἔτι καλέσειεν
ὀξὺ φησί. καὶ γὰρ εἰ θᾶττον τῆς μ΄ παύοιτο, τοιοῦτον ὑπάρχον ἤδη χρόνιόν ἐστιν. ἕτερα δὲ νοσήματα βραχυχρό-
νια μὲν ὀνομάζει. δίκαιον δ᾽ εἶναί φησιν, μήτ᾽ ὀξέα, μήτε χρόνια προσαγορεύεσθαι. καθάπερ τοὺς μικρούς τε καὶ
ἀκινδύνους πυρετούς. οὗτοι γὰρ ὅτι μὲν οὐκ εἰσὶ χρόνιοι, πρόδηλον. ἀποκεχωρήκασι μέντοι τῆς τῶν ὀξέων φύ-
30 σεως. ὀξὺ γὰρ δὴ τοῦτ᾽ εἶναί φησιν ὃ ἂν ᾖ διὰ ταχέων κινδυνῶδες. ὁρᾷς οὖν ὅτι καὶ λύσεως ἐνίοτε τὴν αὐτὴν ἐ-
χούσης προθεσμίαν, ἢ ὀξὺ τὸ νόσημα καλέσομεν ἢ οὐκ ὀξὺ, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐνίοτε μὲν, τὸ μὲν, ὀξὺ
τὸ δὲ, χρόνιον, αὐτῇ τῇ κινήσει μόνῃ διορίζοντες. οἶδα γ᾽ οὖν πολλοὺς ἕως τῆς μ΄ ἡμέρας ἐν συνεχεῖ πυρετῷ γι-
νομένους. οὕτω δὲ καλῶ δηλονότι τὸν μὴ παυόμενον εἰς ἀπυρεξίαν. ὥσθ᾽ ὅτι μὲν οὐκ ἦν χρόνιος ἡ τοιαύτη νόσος.
ἔχειν εἰπεῖν, οὐ μὴν οὐδ᾽ ἁπλῶς γ᾽ ὀξεῖαν αὐτὴν ὀνομάζειν εὔλογον. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ τά τ᾽ ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα
τῆς ἀκριβοῦς λύσεως ὅρον ἔχει τὸν ἐσχατώτατον τὴν μ΄ ἡμέραν. ἔνια δὲ ὅλῳ παντὶ τῷ ἐν συνεχείᾳ πυρετῷ μέχρι ταύ-
της ἐξετάθη, κείσθω καὶ οὗτος ὁ χρόνος ἐνίοτε μὲν ἤδη χρονίων σαφῶς νοσημάτων τῶν ἐχόντων διάλειμμα ὡς
» ἔμπροσθεν εἶπον. ἐνίοτε δ᾽ ὀξέων ἐστὶ κριτικός. ὅτι περ οὖν ὁ Ἱπποκράτης ἔλεγεν ἐν τῷ προγνωστικῷ. εὔπνοιαν δὲ χρὴ
» νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν ἐς σωτηρίην ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν ὁκόσα ξὺν πυρετοῖς ἐστὶ καὶ
» ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. οὐ γὰρ ἁπλῶς ὀξέων εἶπε καίτοι δυνάμενος εἰπεῖν. ἀλλὰ μετὰ προσθήκης τοῦ
40 ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. ὡς ὄντων τινῶν ὀξέων ἃ τῆς παντελοῦς λύσεως ἕνεκα εἰς αὐτὴν ἐκτείνεται
τὴν ἡμέραν. τὰ μὲν οὖν ἁπλῶς ὀξέα τῆς κ΄. οὐκ ἂν ἐξωτέρω προβαίη μὴ κριθέντα. τὰ δὲ εἰς μ΄ ἐκπίπτοντα,
ποτὲ μὲν, αὐτὰ ταῦτ᾽ ἐστί. τὰ ἐν τοῖς τῆς ιδ΄ ἐλλιπῶς κριθέντα. ποτὲ δὲ ὧν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐμνημόνευσα μὴ
πάνυ τι πολλάκις γινόμενα. καὶ μὴν δὴ καὶ τρίτα τὰ σαφῶς ἤδη βραδέα τοῖς ὀξέσιν ἀντιδιαιρούμενα. τὴν
μ΄ ἡμέραν ἔχει κρίσιμον. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ὀλίγον ὕστερον ἐροῦμεν. ὅλον δὲ τὸ προειρημένον γένος, τῶν ἐκ
μεταπτώσεως ὀξέων ὀνομαζέσθω. δέδεικται μὲν οὖν ἡμῖν, καὶ δι᾽ ἑτέρων καὶ μάλιστα ἐν τῷ τρίτῳ τῶν περὶ δυ-
σπνοίας ὡς ἐν τῷ προγνωστικῷ γράμματι περί τε τῶν ἁπλῶς ὀξέων διαλέγεται καὶ προσέτι τῶν ἐκ μετα-
πτώσεως ἐκείνων ἀποτελουμένων. ὅταν οὖν ἐπὶ τελευτῆς μὲν βιβλίου καθόλου ποιούμενος τὴν ἀπόφασιν εἴ-
» πῃ, ταῦτα δὲ λέγω περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων καὶ ὅσα ἐκ τουτέων γίνεται. κατὰ μέρος δὲ, περὶ μὲν ὑδρώ-
» πων, ὧδέ πως. οἱ δὲ ὕδρωπες οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημάτων γινόμενοι, πάντες κακοί. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ
50 ὅταν περὶ τῶν ἐμπύων τε καὶ φθισικῶν ὀνομαζομένων καὶ τῶν ἐξ ἀποστήματος εἰς χρόνον ἐμπιπτόντων μακρό-
τερον ὁ λόγος αὐτῷ γίνηται. σαφῶς δηλοῖ ὡς οὐκ ἐπελάθετο μὲν τοῦ προκειμένου. τὰ δὲ ἐκ τῶν ὀξέων νοσημά-
» των γινόμενα κἂν ᾖ χρόνια, διέρχεται. οὕτως οὖν κἀκεῖνα εἴρηται. αἱ δ᾽ ἄλλαι ἐκπυήσιες αἱ πλεῖσται ῥήγνυν-
» ται. αἱ μὲν, εἰκοσταῖαι. αἱ δὲ, τριακοσταῖαι. αἱ δὲ, τεσσαρακοσταῖαι. αἱ δὲ, πρὸς ἑξήκοντα ἡμέρῃσιν ἀφικνέονται. καὶ
μὴν δὴ κἀν τῷ καταλόγῳ τῶν κρισίμων ἡμερῶν τῶν κατὰ τὸ προγνωστικὸν, ἕως τῆς ξ΄ ἡμέρας προέβη δεόν-
τως. ἐπεὶ γὰρ οὐ περὶ τῶν ὀξέων μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ τούτων γινομένων ὁ λόγος ἦν αὐτῷ. προσηκόντως οἶμαι
κἀν ταῖς κρισίμοις αὐταῖς, κἀν τῇ περὶ ῥήξεως τῶν ἀποστημάτων διδασκαλίᾳ, τῆς ξ΄ ἡμέρας ἐμνημόνευσε.
ταύτην οὖν τὴν διδασκαλίαν οἱ μὴ νοήσαντες εἰκῇ καὶ μάτην ἐν τούτοις πλέκουσι ζητήματα, μάχεσθαι νομί-
» ζοντες, τῷ δὲ τῷ λόγῳ τῷ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς εἰρημένῳ, τῷ φάσκοντι, τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων ἐν τεσσαρεσκαίδεκα

ἡμέρῃσι κρίνεται. ὥσπερ οὐκ αὐτοῦ τοῦ Ἱπποκράτους ἀκριβῶς ἐνδειξαμένου τῷ λόγῳ. τῶν ἐκ μεταπτώσε-
ως ὀξέων τὴν φύσιν ἑτέραν τῆς τῶν ἁπλῶς ὀξέων. αὐτὸ γὰρ δὴ τοὐναντίον ἐστὶν ἢ ἐκεῖνοι νομίζουσιν. εἰ μὴ
γὰρ διττὴν ἠπίστατο τῶν ὀξέων τὴν φύσιν. ἑτέραν μὲν τῶν ἁπλῶς ὀξέων. ἑτέραν δὲ, τῶν ἐκ μεταπτώσεως,
οὐκ ἂν διωρίσατο, τῇ προσθήκῃ τὴν ἀπόφασιν. ἀλλ' ἁπλῶς εἶπεν ἄν· εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην
δύναμιν ἔχειν, ἐς σωτηρίαν, ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσιν νοσήμασι. νυνὶ δ' ἐπειδὴ τὴν τοιαύτην λέξιν ἠπίστατο. τῶν ἁπλῶς
ὀξέων ἐσομένην ἐνδεικτικὴν, οὐ μὴν ἐβούλετο γ' οὕτως. ἀλλὰ σὺν αὐτοῖς καὶ τ' ἄλλα περιλαβεῖν, εὐλόγως
προσέθηκε, πρῶτον μὲν, τὸ ὁπόσα σὺν πυρετοῖς ἐστι. μηκέτι προσγράψας τοῖσι συνεχέσιν, ὅπερ ἴδιον ἦν,
τῶν ἁπλῶς ὀξέων. ἔπειτα δὲ καὶ τὸ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. ὡς ἂν ἄλλων τινῶν ὄντων ὀξέων ἃ οὐκ
ἐν. μ΄. ἡμέρῃσι κρίνεται. πανταχόθεν οὖν αὐτῷ διώρισταί τε καὶ δέδεικται σαφῶς, ἡ φύσις τοῦ νοσήματος
ὑπὲρ ὧν ὁ σύμπας ἐστὶ κατὰ τὸ προγνωστικὸν λόγος. οἱ δ' ἐξηγηταὶ, τὰ σαφῶς εἰρημένα, ζητοῦσιν ἀσαφῆ
ποιῆσαι. τὸ μὲν οὖν ὀνόματος προσθήκῃ λύειν ἐπιχειρεῖν ὃ πλέκουσι ζήτημα, συγγνωστόν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ποιήσου-
σιν, οἱ οὕτω γράφοντες. εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν, κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν ἐς σωτηρίαν, ἐν πᾶσι τοῖσιν
ὀξέσι νοσήμασιν. ὁκόσα σὺν πυρετοῖς ἐστὶ καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. τινὲς δὲ καὶ μὴ προσγράφον-
τες ἐν τῇ ῥήσει τὸ, καὶ ὁκόσα, συνυπακούειν δεῖ φασὶν ἵν' ὁ λόγος αὐτῷ γίνηται διπλοῦς. ὁ μὲν ἕτερος περὶ
τῶν ὀξέων νοσημάτων ὑπὲρ ὧν ἀπεφήνατο κατὰ τοὺς ἀφορισμούς. ὁ δ' ἕτερος ὑπὲρ τῶν ἄλλων ὅσα σὺν πυ-
ρετοῖς ἐστὶ καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται. τὸ δὲ μηδὲ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς οἴεσθαι τὴν. ιδ΄. ἡμέραν κρί-
σιμον. ἀλλὰ κἀκεῖ δεκατέσσαρας τὰς πάσας ὑπολαμβάνειν, ἀφαιρεῖσθαι τὸν Ἱπποκράτην κρισίμους ἡμέ-
ρας ὑπάρχειν. εἶναι γὰρ τοσαύτας, εἴ τις ἀπὸ τῆς τρίτης, ἣ πρώτη πασῶν κρίνειν πέφυκεν, ἀριθμήσειεν
ἄχρι τῆς. μ΄. οὐ μικρᾶς καταγνώσεως ἄξιον. οὔτε γὰρ ὡς ἰατροὶ τοῦτο λέγουσιν, οὔθ' ὡς ἀριθμεῖν γινώσκοντες. οὔ-
θ' ὡς ἀναγινώσκειν εἰδότες. ἰατροὶ γὰρ ὄντες, ἠπίσταντο τὸ ἂν πρῶτον μὲν, ὡς οὐδὲν τῶν ἀκριβῶς ὀξέων, εἰς τὴν. μ΄.
ἡμέραν ἀφικνεῖται μὴ κριθέν. ἔπειτα δὲ καὶ ὡς οὐδὲ τεσσαρεσκαίδεκα τὸν ἀριθμόν εἰσιν, αἱ μέχρι τῆς. μ΄. κρί-
σιμοι. κατὰ τοῦτο δὲ, οὐδ' ἀριθμεῖν ἄν τις αὐτοὺς ἐπίστασθαι φαίη. πλείους γάρ εἰσι τῶν δεκατεσσάρων. τό τε
ἀληθὲς αὐτὸ καὶ τὸ φαινόμενον ἐπὶ τῶν ἔργων σκοπουμένοις. καὶ μέντοι καὶ τὸ πρὸς Ἱπποκράτους ἐν τῷ
πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν εἰρημένον. ἔμπροσθεν δὲ, παρέγραψα τὴν λέξιν ἐκείνην ἐν ᾗ διδάσκει τὰς κρισί-
μους ἡμέρας ἁπάσας εἴ τις ἀριθμεῖν, ἐπίσταται, πλείους εὑρήσει τῶν. ιδ΄. μέχρι τῆς. μ΄. γινομένας. εἰ δὲ τὰς
κατὰ τετράδας μόνας ἀριθμεῖ τις, ἴσως γὰρ ἐπὶ τούτῳ ἐξελεγχόμενοι πάλιν μεταβήσονται, ἐλάττους εἰσὶν,
αἱ δὲ τῶν. ιδ΄. ὅτι δ' οὐδ' ἀναγινώσκειν ἴσασιν οἱ τὰ τοιαῦτα λέγοντες, ὧδ' ἂν μάλιστα γνοίης. εἰ μὲν οὖν
ἐν τῷ προγνωστικῷ τὴν. μ΄. ἡμέραν κρίσιμον εἶπεν εἶναι τῶν ὀξέων. ἔπειτα ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἐν τεσσα-
ρεσκαίδεκα ἡμέρῃσιν τὰς πάσας ἔλεγεν αὐτὰ κρίνεσθαι, τότ' γ' ἐνεχώρει τι τοιοῦτον ὧν ἐκεῖνοι λέγουσιν
ἐπινοεῖν. ἐπεὶ δὲ κἀν τῷ προγνωστικῷ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἔφησεν αὐτὰ κρίνεσθαι, κἀν τοῖς ἀφορι-
σμοῖς ἐν τεσσαρεσκαίδεκα, γελοιότατόν ἐστι τῆς αὐτῆς λέξεως ἄλλοτ' ἄλλως ἀκούειν. ἀμείνους δὲ τούτων οἱ
μὴ ζητοῦντες τὸν λόγον ἀποδεῖξαι, ὁμολογοῦντες. ἀλλ' ἄλλου μὲν εἶναι τοὺς ἀφορισμοὺς ἀνδρός. ἄλλου
δὲ τὸ προγνωστικὸν φήσαντες. ἀλλ' οὗτοι θαυμαστοὶ τῆς μεγαλοψυχίας. ὅτι δὲ τὸ χρήσιμον εἰς τὴν τοιαύ-
την διδασκαλίαν ὁ Ἱπποκράτης ἐπισκοπούμενος ἀεὶ τὰ μὲν ἁπλῶς ὀξέα τὴν. ιδ΄. ὅρον ὀρθῶς ἔφησεν ἔ-
χειν. τῶν δ' ἐκ μεταπτώσεως ὀξέων τὰ μὲν τὴν. μ΄. τὰ δὲ τὴν. ξ΄. αὐτάρκως ἐπιδέδεικται. χρὴ δὲ εἰ-
δέναι, καθόλου περὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων ὡς ὅσα ποσοῦ τινος εἰς μόρια διαιρουμένου γίνεται, ἔχει τὴν
σωρητικὴν χρείαν ἑπομένην. δεῖ τοιγαροῦν οὕτω τέμνειν ἐπιχειρεῖν, ὡς μήτε τὰ πολὺ διαφέροντα μό-
ρια συνάπτειν ἀλλήλοις, ὥσπερ εἰς ὀλίγα τεμνομένου τοῦ παντὸς ποσοῦ γίνεται, μήθ' οὕτω πολλὰ ποιεῖν ὡς τὸ
τῆς διδασκαλίας χρηστὸν ὑπερεκπίπτειν. ὡς οὖν ἐνδέχεται τὰ κάλλιστα διελεῖν, οὕτω μοι φαίνεται τέμνε-
σθαι τὰ πρὸς Ἱπποκράτους. πρῶτον μὲν γὰρ τὰ κάτοξεα μέχρι τῆς. ζ΄. ἐνδείκνυται περιϊέναι, δι' ὧν ὡς ἔφην
ἐν ἀφορισμοῖς εἶπεν ἐσχάτως χρῆναι λεπτῶς διαιτᾶν αὐτά. εἶτα μετὰ ταῦτα ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἄχρι
τῆς. ζ΄. τινὰς ἐν ἀσιτίᾳ φυλάττειν παντελεῖ. ἔπειτα δὲ καὶ τὴν. ιδ΄. τῶν ἁπλῶς ὀξέων τέλος ἐπέθετο. κἄ-
πειτα μέχρι τῆς. κ΄. προύβη. αὖθις δὲ καθ' ἕκαστον εἶδος νόσου ἄχρι τῆς. μ΄. καὶ αὖθις τὸ καθ' ἕκαστον, ἕως
τῆς. ξ΄. εἶτ' αὖθις ὅρον ἔταξεν τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν τὴν. ρ΄. τε καὶ εἰκοστὴν ἐποιήσατο. τεττάρων δηλονότι
μηνῶν ὑπάρχοντα χρόνον. ἑξῆς δὲ τὰ μὲν, ἐν μηνῶν ἀριθμῷ κριτικῶν. τὰ δὲ, ἐν ἐτῶν λύεσθαι λέγει. τὸ μὲν
οὖν εἰς τὴν διδασκαλίαν χρήσιμον, τοῦτ' ἐστί. παρεμπίπτει δὲ τινὰ λογικὰ ζητήματα παραμυθίαν ἐπιζητοῦν-
τα. καθάπερ οἶμαι καὶ τόδε. τῶν ὀξέων ὁμολογουμένων εἶναι νοσημάτων. ἔνια τὴν. ιδ΄. ἡμέραν ὑπερβαί-
νοντα φαίνεται, καὶ διὰ τοῦτο καὶ Διοκλῆς οὐ τὴν. ιδ΄. ἀλλὰ τὴν. κ΄. πρώτην ὅρον αὐτὴν ἐπέθετο. κατὰ τοῦτο
μὲν ἁμαρτάνων, ὅτι μὴ τὴν. κ΄. μᾶλλον, ἀλλὰ τὴν. κα΄. ὅρον αὐτῶν ἐπιτέθετο. οὐ μὴν ἐκεῖνός γε πάντως σφαλ-
λόμενος ἐν τῷ. ιδ΄. ὑπερβαίνειν. ἴσμεν γάρ τινας τῶν ὀξέως διανοσησάντων ἑπτακαιδεκαταίους τε καὶ εἰκο-
σταίους κριθέντας. ὥσπερ ἀμέλει καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ἱπποκράτει ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐπιδημίοις ἐστὶν εὑρεῖν. πῶς
οὖν εἴπερ τοῦτο οὕτως ἔχει, καὶ φαίνεταί τινα τῶν ὀξέων νοσημάτων ὑπερβαίνοντα τὴν. ιδ΄. ὅρον αὐτῶν τὴν
δὲ τὴν ἡμέραν ἐν ἀφορισμοῖς ἐποιήσατο, πρόχειρον μὲν ἦν φάναι. σπάνιον μὲν εἶναι τοῦτο, πλειστάκις δὲ θά-
τερον ἀποβαίνειν εἴωθεν. ἔστι δ' ὅτε τὸν Ἱπποκράτην μόνον ἀποφαίνεσθαι τὸ πλειστάκις ὀφθὲν, ἐν οὐδενὶ λόγῳ
τὸ σπάνιον τιθέμενον. ἀλλὰ καὶ βαθυτέρας τινὸς ἔχεται γνώμης ἡ ἀπόφασις, ἄν τις αὐτὴν ἐξετάζῃ προ-
σηκόντως. ὅσα γὰρ εἰς τὴν. ιζ΄. ἡμέραν. ἢ τὴν. κ΄. ἐξέπεσεν ἀκριβῶς ὀξέα νοσήματα, πάντως ἤρξατο ταῦτα
καθάπερ ὑποβρύχια βραδέως τε καὶ οἷον μεμολυσμένως κινεῖσθαι. κἄπειτα τὰ μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τετρά-
δι. τὰ δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ τὴν τῶν ἀκριβῶς ὀξέων ἀπολαμβάνοντα κίνησιν, εἰς τὴν. ιζ΄. τε καὶ. κ΄. ἐξέπεσεν,

αὐτὸς τῆς ιδ΄. καὶ ταῦτα, τῆς ἑαυτῶν κριθέντα. τὰ γὰρ ἐν τῇ τετράδι τῶν ἡμερῶν ἀπαρξάμενα τῆς ὀξύτητος, ἔπειτα ἑπτακαιδεκαταῖα κριθέντα, δῆλον ὡς οὐχ ὑπερέβη τὴν ἑαυτῶν ιδ΄. οἶδε δὲ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Διοκλῆς καὶ οἱ ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες οἱ παλαιοί. φρενιτικοὺς γοῦν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, οὐ πάνυ τι γίνεσθαι φασίν. εἰ τοίνυν τις ἀρξάμενος φρενιτίζειν, ἤτοι πεμπταῖος, ἢ ἑβδομαῖος, ἢ ἑπτακαιδεκαταῖος, ἢ εἰκοσταῖος κριθείη, πρόδηλον ὡς αὐτὸς τῆς ἑαυτοῦ τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐκρίθη. κατὰ τοῦτο δὴ καὶ μάλιστα μείζω τὴν κ΄ ἡμέραν, εἰς ἀμφιβολίαν ἐμπεσεῖν, ἐπαμφοτερίζουσαν τῇ δυνάμει. τῷ πολλάκις μὲν τὰ μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, ὀξέα νοσήματα, γινόμενα κρίνειν. ἐνίοτε δὲ, ἐπικρίνειν τὰ προκριθέντα. τῶν γὰρ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ὀξέων οὐδὲν εἰς ταύτην ἐμπίπτει μὴ προκριθέν. εἰ δ' ἔν τινι τῶν ἔμπροσθεν ἡμερῶν ἐλλιπῶς κεκριμένον αὕτη τελέως ἀπαλλάξειεν, οὐκ ἀναιρεῖ τὸ τῶν ὀξέων νοσημάτων τὴν ιδ΄. εἶναι πέρας. ὅσα δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν ὑποβρύχιά τε καὶ μολυνόμενα φαίνεται καὶ μετὰ ταύτην ἕως τῆς μ΄. τοιαῦτα μείναντα, πάλιν ὀξύνεται, ταῦτα χρόνια δικαίως ἄν τις ὀνομάσειεν. ὥσπερ γε τῶν ὀξέων μὲν σαφῶς ἔν τινι τῶν πρὸ τῆς κ΄. κριθέντων, οὐκ ἀσφαλῶς. εἶτα διαλειπόντων. κἄπειθ' ὑποστρεψάντων. εἶτ' αὖθις ὀξέων γινομένων. κἄπειτ' ἐν τῇ μ΄. κριθέντων, διαπορήσειεν ἄν τις. εἴθ' ἁπλῶς ὀξέα καλεῖν αὐτὰ προσήκει, εἴτ' ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα. πολὺ δὲ μᾶλλον εἰ χρόνια. ἐν μὲν δὴ τοῖς ἀμφιβόλοις τε καὶ ἀσαφέσιν, οὐ χρὴ ζητεῖν ἀπόφασιν ἀσφαλῆ. κατὰ γὰρ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, ἀεὶ χρὴ γίνεσθαι τὰς ἀποφάσεις ἀσφαλεῖς, ἐν οἷς δὲ ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων φύσις ἀκριβῶς ἁπλῆ, σαφῆ καὶ ἁπλῆν ἐνταῦθα χρὴ ποιεῖσθαι τὴν ἀπόφασιν. ἐπεί τοι καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀφορισμοὺς ὁ Ἱπποκράτης ἡνίκα τὴν ιδ΄. ἡμέραν ὅρον ἔθετο τῶν ὀξέων νοσημάτων, εὐθὺς καὶ τῆς ιζ΄. ἐμνημόνευσε γράφων ὧδε. θεωρητὴ πάλιν, ἡ ιζ΄. αὕτη γάρ ἐστι δ΄. μὲν ἀπὸ τῆς ιδ΄. ζ΄. δὲ ἀπὸ τῆς ια΄. ἐμφαίνει γὰρ κἀνταῦθα περὶ τῆς κ΄. ὡς ἂν δευτέρου τινὸς ὅρου τῶν ὀξέων. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον αὔταρκες ἤδη μῆκος ἔχει, καταπαύσω τῇδε τὸν ἐνεστῶτα λόγον. ὅσον δ' ὑπόλοιπόν ἐστι τῆς περὶ κρισίμων ἡμερῶν θεωρίας, ἐν τῷ μετὰ τοῦτο σύμπαν, εἰρήσεται.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΚΡΙΣΙΜΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Τῷ δὲ καὶ τὰς αἰτίας ἐσκέφθαι κάλλιον εἶναι δοκεῖ, δι' ἃς οὐκ ἐν ἁπάσαις ἡμέραις αἱ νόσοι κρίνονται, τούτῳ καὶ τάδε σύγκειται. χρὴ μέντοι καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς εὑρέσεως τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν αὐτῷ ὁμολογεῖσθαι, καθ' ὅτι κἀν τῷ πρὸ τούτου γράμματι λέλεκται. διτταὶ δ' εἰσὶν αὗται κατὰ γένος. ὑπὸ μὲν τῆς πείρας ἐναργῶς μαρτυρούμεναι. τῷ τε μὴ πᾶσαν ἡμέραν ὁμοίως εἶναι κρίσιμον. ἰσχυροτάτην δὲ δύναμιν ὑπάρχειν ταῖς καθ' ἑβδομάδα περιόδοις. δευτέραν δὲ, ταῖς κατὰ τετράδα. παρεμπίπτειν δέ τινας ἔξω τούτων. ἀλλὰ καὶ τὸ μήτε πάσας, ἀλλήλων διεζεῦχθαι τὰς ἑβδομάδας, ἀλλὰ καί τινας ἐξ αὐτῶν καὶ συνάπτεσθαι. μήτε πάσας τὰς τετράδας. ἀλλὰ καὶ τούτων τὰς μὲν διαζεύγνυσθαι. τὰς δὲ καὶ συνάπτεσθαι. καὶ τὸ τὰς κρίσεις γίνεσθαι τοὐπίπαν. ἐν μὲν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, ἐν περιτταῖς ἡμέραις. ἐν δ' αὖ τοῖς χρονίοις, ἐν ταῖς ἀρτίαις, ἅπαντά γε τὰ τοιαῦτα περὶ ὧν ἔμπροσθεν εἴρηται, πρὸς τῆς ἐμπειρίας ἱκανῶς μαρτυρεῖται. τῷ λόγῳ δ' ἐξιχνεύουσιν ἡμῖν τὰς τούτων αἰτίας. ἐφαίνετο δύο ἀρχὰς θέσθαι χρῆναι τὰς πρώτας ἁπάντων τῶν γινομένων. ἄτακτον μὲν, τὴν ἐκ τῆς ἐνταῦθ' ὕλης ὁρμωμένην. ἐν τάξει δέ τινι καὶ κόσμῳ προϊοῦσαν ἀεὶ, τὴν ἐκ τῶν κατ' οὐρανὸν, ἅπαντα γὰρ τὰ τῇδε πρὸς ἐκείνων κοσμεῖται. καὶ δὴ καὶ νῦν ἤδη συναμφοτέροις. τοῖς τε ἐκ τῆς πείρας γνωσθεῖσι. καὶ οἷς ὁ λόγος ὑφηγήσατο πειρᾶσθαι χρὴ, πάντων τῶν κατὰ τὸν λόγον καὶ κατ' αὐτὴν πεῖραν τῶν κατὰ τὰς κρισίμους ἡμέρας, ἐξευρίσκειν τὰς αἰτίας ἐνθένδεν ποθὲν ἀρξαμένους. πάντων μὲν τῶν ἄνωθεν ἄστρων ἀπολαυόντων τῆς δυνάμεως. ἀλλ' ὁ μάλιστα κοσμῶν τὰ τῇδε καὶ ῥυθμίζων καὶ διατάττων, ὁ ἥλιος ἐστίν. οὐ γὰρ δὴ ἄλλος γέ τις ἦρος καὶ θέρους. φθινοπώρου τε καὶ χειμῶνος αἴτιος. οὐδ' ἄλλος ἐπιφανῶς οὕτως, οὔτ' ἐξ ἰλύος γηΐνης ζῶα γεννᾶν πέφυκεν. οὔτε καρποὺς τελειοῦν. οὔτ' εἰς ὀχείαν τε καὶ τὴν τοῦ γένους διαμονὴν ἐκκαλεῖσθαι τὰ ζῶα. μεγάλα μὲν καὶ τὰ τῆς σελήνης ἔργα, περὶ τὴν ἐνταῦθα οὐσίαν, ἀλλὰ τῶν ἡλίου δεύτερα. καὶ γὰρ ἀεὶ τοὺς μῆνας αὕτη διατάττει. καὶ μάλιστ' ἐπιφανῶς ἐν τοῖς θαλαττίοις ζώοις. ἀλλά τοι καὶ αὐτὸ τοῦτο, δι' ἥλιον ἔχει. νέον μὲν γὰρ αὐτῇ τὸ φῶς ὅταν ἡλίου πρῶτον ἀπολαύῃ. τοσοῦτον δὲ αὐτῆς ἀεὶ πεφώτισται μέρος, ὁπόσον ὁ ἥλιος ὁρᾷ. τελέως δ' ἐκλείπει καὶ ἀφώτιστος γίνεται, τῆς γῆς ἐπισκοτούσης αὐτῇ. ὥστε ἐκ τῶν πρὸς ἥλιον ἀποστάσεων, ἁπάσας ἔχει τὰς μεταβολάς. καὶ γὰρ καὶ πλήρης ἐστὶν, ἐπειδὰν διάμετρος ᾖ. καὶ διχότομος, ἐπειδὰν τετράγωνος. καὶ ἀμφίκυρτος, ἐπειδὰν τρίγωνος. καὶ μηνοειδὴς, ἐπειδὰν ἑξάγωνος. καὶ νέα τότε πρῶτον, ὅταν ἀπὸ συνόδου φαίνηται. καὶ ἀφανὴς παντάπασιν, ἐπειδὰν ὑπ' ἐκείνου περιλάμπηται. καὶ καρποὺς οὖν παχύνει. καὶ τὰ ζῶα, πιαίνει. καὶ τὰς τῶν καταμηνίων ταῖς γυναιξὶ προθεσμίας διαφυλάττει. καὶ τὰς τῶν ἐπιλήπτων τηρεῖ περιόδους. ἐξ ὧν ἡλίου πλέον ἢ ἔλαττον μεταλαμβάνει. πάντα μὲν γὰρ ἁδρὰ πέφυκεν, ἀμυδρὰ γίνεται, μηνοειδοῦς γινομένης αὐτῆς. ἅπαντα δὲ ἰσχυρὰ πεπληρωμένης. ὥστε καὶ τοὺς καρποὺς ἐν τῷδε, πεπαίνει τε καὶ αὔξει τάχιστα. καὶ τὰ νεκρὰ σώματα, διασήπει. καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν αὐγὴν αὐτῆς κοιμηθέντας, ἢ καὶ ἄλλως ἐπὶ πλέον διατρίψαντας, ὠχροὺς καὶ καρη-

βασιλικοὺς, ἀπεργάζεται. οὕτω μὲν οὖν ἡλίου σελήνη τὰ πάντα δέεται. οὕτω δ' ἥλιος εἰς οὐδὲν τῶν μεγί-
στων οὔτ' ἄλλου τινὸς τῶν ἄστρων, οὔτ' αὐτῆς τῆς σελήνης. οὐδεὶς γὰρ ὁ κωλύσων αὐτὸν, οὐδ' ἕτερος δημιουργεῖν.
ἣν ἵνα κατὰ κορυφὴν ἡμῶν ἵσταται. οὐ κρύος ἐπιφέρειν, εἰ ταπεινὸς ἐνθ' φέρηται. οὐκ ἰσημερίας διατάττειν ἑκα-
τέρας εἰ συμμέτρως ἢ λοξός. ἀλλ' αὐτὸς μὲν δὴ βασιλεύς τις μέγιστος ἐστίν. ἡ σελήνη δ' ὕπαρχος οὐ σμικρός.
ἐν μέσῳ τε γὰρ ἐκείνου, καὶ ἡμῶν τεταγμένη, τὸν περίγειον εἰκότως ἐπιτροπεύει τόπον. οὐ δυνάμεως ὑπερο-
χῇ παρὰ τοὺς ἄλλους πλανήτας, ἀλλ' ἐγγύτητι πλεονεκτοῦσα. διὰ τοῦτο πάντων μὲν κρύος κατέχει τὸν παρ'
ἡμῖν τόπον, ἐπειδὰν ὁ ἥλιος εἰς τὰ χειμέρια φέρηται. καὶ πάντως θάλπος, ἐπειδὰν κατὰ κορυφὴν ἡμῶν, ἢ πλη-
σίον τε ταύτης φέρηται. τὰς κατὰ μέρος δ' ἐν ἑκάστῳ τῶν μηνῶν ἡμέρας, ἡ σελήνη διατάττει. σμικρὰς μετα-
βολῆς ἐξουσίαν ἔχουσα. καὶ ταύτην οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐξ ὧν ὑφ' ἡλίου βλέπεται. σφοδρότεραι μὲν οὖν αἱ με-
10 ταβολαὶ κατὰ τὰς πρὸς ἥλιον αὐτῆς εἰσὶ συνόδους. καὶ προσέτι τὰς πανσελήνους φάσεις ὀνομαζομένας.
ἐλάττους δὲ τούτων, ἐν ταῖς διχοτόμοις. ἀμυδραὶ δ' ἐν ταῖς ἀμφικύρτοις τε καὶ μηνοειδέσιν. ἰσχυροτάτων μὲν
γὰρ εἰς ἀλλοίωσιν τῶν ἔμπροσθεν ὄντων τῷ συνεῖναι τε καὶ καταλάμπεσθαι, φαινομένη γὰρ πως, ἀφανὴς νῦν
ἐστίν. ἐφεξῆς δ' ἡ διάμετρος στάσις, ὡς ἂν διορίζουσα καὶ δίχα τέμνουσα. τὰς ἐναντιωτάτας τῆς σελήνης δια-
θέσεις. ἰσχυροτάτη τῶν ἄλλων ἐστίν. ὅτι δ' ἐναντιωτάτη διάθεσις αὔξησις μειώσει, οὐδὲν δέομαι δεικνύειν. ἐφε-
ξῆς δὲ ταύτης τῆς συνόδου τε καὶ τῆς πανσελήνης αἱ διχότομοι δύο μέσον ἑκάτερα τέμνουσα. τὸν μὲν τῆς
αὐξήσεως χρόνον. ἡ προτέρα. τὸν δ' αὐτῆς μειώσεως, ἡ δευτέρα. πάντων δ' ἔσχαται τε καὶ ἀμυδρόταται ῥοπαὶ
τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος ἐν ταῖς μηνοειδέσι καὶ ταῖς ἀμφικύρτοις φάσεσι γίνονται. καὶ μᾶλλόν γε ἐν ταῖς
ἀμφικύρτοις, οὐδεμία γὰρ ἐν αὐταῖς μεγάλη μεταβολὴ καθάπερ ἐν ταῖς μηνοειδέσιν. ὥστε οὐδὲ ὕβρεως κακῶς
αὐτῶν καταφρόνησιν. ὡς ἂν ἀμυδρῶν ὑπαρχουσῶν. ἐπαινεῖν τε χρὴ τοὺς γράψαντας ὑπὲρ αὐτῶν. ὡς οὐδὲ τὸ
20 σμικρότατον παραλιπόντας. ἴδιον δ' ἐξαίρετον αἵ τ' ἐν ταῖς πανσελήνοις ῥοπαὶ, καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον αἱ
κατὰ τὰς συνόδους ἰσχύουσιν. αἱ μὲν, γὰρ ὀξυτάτας εὐθὺς ποιοῦνται τὰς μεταβολάς. αἱ σύνοδοι δ' ἀνωμά-
λους τε καὶ χρονίας. οὐδὲν γὰρ ἔχεις σαφῶς ἀποφῆσαι, πρὶν φανῆναι τὴν σελήνην. πολὺς δ' οὗτος ὁ χρό-
νος ὁ τῆς κρίσεως ἐστὶν ὅλου σχεδὸν τοῦ ζῳδίου. τὴν δ' ἐκ τῆς αὐξήσεως εἰς τὴν μείωσιν μεταβολὴν, ἀκριβῶς διο-
ρίζει στιγμή. καὶ ταύτην ἡ σελήνη δῆλον ὡς ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ παραλλάσσει, κατὰ λόγον μὲν οὖν ὀξεῖαι μὲν
αἱ πανσέληνοι. καὶ χρόνιαι δὲ, αἱ συνοδικαὶ μεταβολαί. καὶ γὰρ ὁ τῆς κρύψεως χρόνος ὅμοιος ἑαυτῷ. καὶ ὁ
τῆς πρώτης φάσεως ἐγγὺς κρύψεως. καὶ τῇ σμικροτάτῃ τοῦ φαινομένου τῆς πανσελήνου μορίου καὶ τῇ τῆς
αὐγῆς ἀμυδρότητι καὶ τῷ βραχυχρονίῳ τῆς ὑπεργείου φορᾶς. ἀσφαλὴς οὖν ἡ κρίσις ἀποτελεῖται τῆς ἐν ὅ-
λῳ τῷ μηνὶ γενησομένης καταστάσεως ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾗ πρώτη καὶ σαφὴς ἡ σελήνη, καὶ χρό-
νον ἀξιόλογον ὑπὲρ γῆς ἤδη φαίνεται. καὶ φῶς αἰσθητὸν ἀποπέμπει. καὶ σκιὰν ἐναργῶς δείκνυσιν. ἡ πρώτη
30 δ' ἡμέρα μέχρι τοσούτου τὴν σελήνην ὑπὲρ γῆς ἔχει φερομένην, μέχρις ἂν ἔτι καὶ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς ἐπέχῃ τὸ
μετὰ τὴν δύσιν. ὥστ' ἐν ταύτῃ μὲν, τῷ τοῦ ἡλίου συγκαταδύεται φωτί. πολλάκις δὲ καὶ προκαταδύεται.
πρῶτον δὲ σαφὴς ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν φαίνεται. καὶ ποτὲ μὲν μᾶλλον. ποτὲ δὲ ἧττον. καὶ τοῦτο δ' αὐτῇ
συμπίπτει παρὰ τὸ ποσὸν τῆς πρὸ ἥλιον ἀποστάσεως, αὐτὸ δὲ τὸ ποσὸν τῆς ἀποστάσεως, διά τε τὴν ἰδίαν τῆς σε-
λήνης γίνεται κίνησιν. οὐ γὰρ ἴσον ἀεὶ κινεῖται. καὶ διὰ τὴν τοῦ πλάτους ἐξάλλαξιν. καὶ διὰ τὴν τῶν ζῳδίων δύ-
σιν οὐκ ἰσόχρονον οὖσαν. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι διὰ τὸν τῆς προγεγενημένης συνόδου καιρόν. ὥστ' οὐκ ἀεὶ μὲν εἷς ὁ
χρόνος ἐστὶν ἐν ᾧ φαίνεται σαφῶς ἡ σελήνη. τοὐπίπαν δὲ, τρεῖς ἡμέρας τὰς περὶ σύνοδον ἀόρατος γίνεται τε-
λέως. ἐν αἷς οὔπω τὰ παρ' ἡμῖν ἀλλοιοῦν ἱκανή. καί πως εἰς ταὐτὸν ὁ χρόνος αὐτῆς συμβαίνει. τῆς τ' οἰκείας περιό-
δου, τῆς τ' εἰς ἡμᾶς ἐνεργείας. ἡ μὲν γὰρ περίοδος, ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν ἐστίν, ἐπιλαμβανουσῶν τρίτον ἔγγι-
στα μέρος. ἐν τῷ τοσούτῳ γοῦν χρόνῳ, τὸν τῶν ζῳδίων κύκλον ἅπαντα διέρχεται. ἡ δὲ τῆς πρὸς ἡμᾶς φάσεως
40 ὅτι καὶ ἥδε πρὸς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ὁμολογεῖ, σαφῶς εἴσῃ, τοῦ παντὸς χρόνου μηνιαίου τὸν τῆς κρύψεως ἀφε-
λών. ὅτι δ' ὁ μηνιαῖος χρόνος οὐ τελέως τριάκοντα ἐστὶν ἡμερῶν, ἀλλ' ἥμισύ που, καὶ τούτῳ προσδεῖ μιᾶς ἡμέ-
ρας Ἱππάρχῳ μὲν ἀποδέδεικται δι' ἑνὸς ὅλου βιβλίου. γινώσκεται δὲ ἤδη καὶ τοῖς ἰδιώταις σχεδὸν ἅπασιν.
ὡς τῶν μηνῶν. ὁ μὲν ἕτερος ὁ κοῖλος ὑπ' αὐτῶν ὀνομαζόμενος ἐννέα καὶ κ'. ἡμερῶν ἐστίν. ὁ δ' ἕτερος ὁ πλή-
ρης. τριάκοντα. χρὴ γὰρ ἀμφοτέρων ἐννέα καὶ πεντήκοντα γίνεσθαι τὰς πάσας ἡμέρας. εἴπερ ὅλως ἐστὶν
ἑκάτερος ἡμίσους ἀποδέων τριάκοντα. ὥσπερ οὖν τὸν ὅλον ἐνιαυτὸν ὁ ἥλιος, οὕτως ἡ σελήνη διατάττει τὸν μῆ-
να. καθ' ἑβδομάδα τῆς ἀλλοιώσεως ἐν αὐτῇ γιγνομένης. ἀπό τε γὰρ τῆς πρώτης φάσεως ἐπὶ τὴν διχότομον.
ἀπό τε ταύτης, ἐπὶ τὴν πανσέληνον, ἑκάτερος μὲν ὁ χρόνος, ἡμερῶν ἐστὶν ἑπτά. συναμφότερα δὲ, τεσσαρεσ-
καίδεκα. κατὰ ταῦτα δὲ κἂν εἰ μετὰ τὴν διχοτομηναίαν ἕως τῆς δευτέρας διχοτόμου συναριθμήσεις ἑπτὰ
ε ταύτας εὑρήσεις τὰς ἡμέρας καὶ τὰς λοιπὰς δὲ τὰς μέχρι τοῦ παντελῶς ἀφανισθῆναι τὴν σελήνην,
50 ἑπτά. τὸ δ' ὅτι μεταβάλλει μεγάλας μεταβολὰς ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ. ἐν τε τῷ πρώτως κρύπτεσθαι καὶ πάλιν
αὖ πρώτως φαίνεσθαι τὴν σελήνην, οὔτ' ἄλλος τις τῶν ἀνθρώπων ἀγνοεῖ καὶ μάλιστα πάντων, οἷς περ δὴ καὶ
μάλιστα μέλει τούτων, γεωργοῖς τε καὶ ναύταις. καὶ στάσιν τε καλοῦσι τηνικαῦτα τοῦ ἀέρος. ἐπειδ' ἂν ἡ σελήνη
πρώτως φανεῖσα κατά τινα τῶν ἀνέμων ἵσταται. λέγει γοῦν που καὶ ὁ Ἄρατος ἀληθέστατα λέγων, ἀπὸ τῆς
» πρῶτον ἀπὸ συνόδου φανείσης σελήνης. Εἰ δέ κεν οἱ κεράων τὸ μετέωρον ὦ ἐπινεύοι. Δεδέχθαι βορέω. ὅτε ἠ ὑπτιάει
σι νότοιο. Αὐτὰρ ἐπὴν πρωτέασαν ὅλην περὶ κύκλος ἑλίσσῃ. Πάντα ἐρευθομένοις. μάλα κἐν τέ τε χείμερος εἴη.
καὶ μὲν δὴ καὶ ταῦτα λέγει κατὰ τὴν αὐτὴν βίβλον. σήματα δ' οὐ μάλα πᾶσιν ἐπ' ἤμασι πάντα τέτυκται.
Ἀλλ' ὅσα μὲν τριτάτῃ τε τεταρτῇ τε πέλονται, μέσφα διχαζομένης διχάδος γε μὴν, ἄχρις ἐς ἔπαυ τήν. σημαί-
νει διχοτόμηνον. αὐτὰρ πάλιν ἐκ διχομηνίης εἰς διχάδα φθιμένην. δέχεται γε μὴν αὐτὴν καὶ τετράς. μηνὸς ἀπερ-

χομένου. ἡ δὲ τετάρτη ἀπιόντος. οὐκ εἰς ἅπαντα φησὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς χρόνον ἐξαρκεῖν τὰ σημεῖα τῆς πρώτης
φάσεως. μεταβολὰς δέ τινας φέρειν, τάς τε διχοτόμους καὶ πανσελήνους. ἅπασα δ' ὀξύῤῥοπος μεταβολὴ
κρίσις ὀνομάζεται. καὶ τήν γε σύστασιν ἐπὶ τῆς μηνοειδοῦς σελήνης μάλιστα λέγουσιν. ἐφεξῆς μεταφέρουσιν
ἐπὶ τὴν πανσέληνον, ὡσαύτως ὀνομάζοντες, ἰσχυρὰς ἂν γὰρ καὶ ἥδε δυνάμεις ἔχῃ, ταύτης δ' ἀσθενέστεραι μέν·
ἀλλὰ κρίνουσαι μὲν καὶ αὗται τὸ περιέχον αἱ διχότομοι στάσεις εἰσίν, ὥσθ' ὅτι μὲν ὁ μὴν ἀπὸ σελήνης ἀλλοιοῦ-
ται καθ' ἑβδομάδας, ἤδη πρόδηλον. ὅτι δὲ καὶ τὰ ἄλλα σύμπαντα πράγματα, ἐμοὶ μὲν οὐκέτι ὁμοίως ἅπα-
σι γνώριμον, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα παραφυλάξασιν ἐπιμελῶς ὁμολογεῖται. καὶ ἡ μετὰ τὴν σύλλη-
ψιν τοῦ σπέρματος ἅπασα κύησις. οὐδὲν δ' ἧττον αὐτῆς καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀποκύησιν αὔξησις. ἅπασαί τε πράξεις ἀρ-
χὴ τὰς μεγάλας ἀλλοιώσεις, εἰς ἑβδοματικὰς ἴσχει περιόδους, ὅσα γὰρ ἐφήμερα συμπίπτει πᾶσι τοῖς οὖσι,
10 τούτων ἡ σελήνη τετήρηται τὴν αἰτίαν ἔχειν. καὶ μάλιστα ἀλλοιοῦσα αὐτὰ κατὰ τὰς τετραγώνους καὶ διαμέ-
τρους στάσεις. εἰ γὰρ ἐν ταύρῳ τῆς σελήνης οὔσης ἐγένετο σύλληψις τοῦ σπέρματος. ἢ ἀποκύησις. ἢ τινὸς ὅλως
ἀρχὴ πράγματος, ἐπειδὰν ἐν λέοντι καὶ σκορπίῳ καὶ ὑδροχόῳ περιερχομένη τοῦ ζωδιακοῦ γίνηται, τὰς
μεγάλας αὐτοῦ ποιήσηται μεταβολάς. ἀλλ' ἡ μὲν τῷ λέοντι τετράγωνος στάσις, ἑβδομάδος ἐστὶ μιᾶς. ἡ δὲ διάμε-
τρος ἡ ἐν τῷ σκορπίῳ, δυοῖν. οὕτω δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸν ὑδροχόον, ἡ δευτέρα τετράγωνος στάσις εἰς τὴν τρίτην ἑβδο-
μάδα περαίνει. καὶ τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης γίνεται, διὰ τὸ τὴν σελήνην ὡς εἴρηται καὶ πρόσθεν ὅλον τὸν ζωδιακὸν
ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἡμέραις διεξέρχεσθαι, μετά τινος ἐπικειμένου μορίου, τρίτου μάλιστα μιᾶς ἡμέρας. εἰ γὰρ
δεῖ τὸν ὅλον κύκλον ἐν τοσούτῳ χρόνῳ διέρχεσθαι, πρόδηλον ὡς τὸ τέταρτον αὐτοῦ μέρος ὀλίγου δεῖν ἐν ἡμέ-
ραις. ζ΄. διανύσει. τούτου μὲν οὖν καὶ πάνυ χρὴ μεμνῆσθαι τὰ μέλλοντα, τοῦ μὴ τελείας ἡμέρας. ζ΄. περιγρά-
φεσθαι, τὴν εἰς τὸ τετράγωνον τῆς σελήνης μετάστασιν. ἐκεῖνο δ' αὖθις ἀναληπτέον. ὅπερ δὲ καὶ ἡμεῖς παραφυ-
20 λάξαντες ἀληθέστατον εὕρομεν ἀεὶ τὸ πρὸς τῶν αἰγυπτίων ἀστρονόμων εὑρημένον. ὡς ἡ σελήνη τὰς ἡμέρας
ὁποῖαί τινες ἔσονται, δηλοῦν πέφυκεν. οὐ τοῖς νοσοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑγιαίνουσιν. εἰ μὲν γὰρ πρὸς τοὺς
εὐκράτους ἵσταιτο τῶν πλανητῶν, οὓς δὴ καὶ ἀγαθοποιοὺς ὀνομάζουσιν, ἀγαθὰς ἀπεργάζεσθαι τὰς ἡμέρας.
εἰ δὲ πρὸς τοὺς δυσκράτους, ἀνιαράς. ἔστω γοῦν ἀποκυισκομένου τινός, ἐν μὲν τῷ κριῷ, τοὺς ἀγαθοποιούς. ἐν δὲ τῷ
ταύρῳ, τοὺς κακοποιοὺς εἶναι πάντως οὕτως ὁ ἄνθρωπος. ἐπειδὰν μὲν ἐν κριῷ καὶ καρκίνῳ. καὶ ζυγῷ. καὶ αἰγο-
κέρωτι γένηται ἡ σελήνη, καλῶς ἀπαλλάσσει. ἐπειδὰν δή τοι τὸν ταῦρον αὐτὸν ἢ τι τῶν τετραγώνων. ἢ τὸ διά-
μετρον αὐτοῦ ζώδιον ἐπέχῃ, κακῶς τηνικαῦτα καὶ ἀνιαρῶς διάγει. καὶ δὴ καὶ νοσημάτων ἀρχαὶ τῷδε κάκι-
σται μὲν ἐν ταύρῳ. καὶ λέοντι. καὶ σκορπίῳ. καὶ ὑδροχόῳ. τῆς σελήνης οὔσης. ἀκίνδυνοι δὲ καὶ σωτήριοι τὸν
κριὸν καὶ τὸν καρκίνον καὶ τὸν ζυγὸν καὶ τὸν αἰγόκερων διερχομένης. καὶ τὰς ἀλλοιώσεις τὰς μεγάλας, ἃς ἐν
τοῖς τετραγώνοις τε καὶ διαμέτροις, ἔφαμεν γίγνεσθαι καθ' ἑβδομάδα. ἐν μὲν τοῖς ὀλεθρίοις νοσήμασιν, ὀλεθρί-
30 ας καὶ αὐτάς. ἐν δ' αὖ τοῖς περιεστηκόσιν, ἀγαθάς, ἀνάγκη γίνεσθαι. καὶ διὰ τοῦθ' Ἱπποκράτης μέμφεται μά-
λιστα τὰς ἐν ταῖς κρινούσαις ἡμέραις ἀλλοιώσεις ἐπὶ τὸ χεῖρον. ὀλεθρίου γὰρ νοσήματος σύμπτωμα, καθάπερ
οἶμαι τοὐναντίον. ἐπιεικοῦς. εἰ δέ τις καὶ αὐτοῦ τούτου ζητεῖν τὴν αἰτίαν, τοῦ τὸ μέγιστον δύνασθαι τὰς τετραγώ-
νους τε καὶ διαμέτρους στάσεις, ἐπὶ πλεῖστον ἀποχωρεῖ τοῦ προκειμένου. πρόκειται γὰρ νυνί, οὐ τὰς πρώτας αἰ-
τίας ἁπάντων τῶν κατ' ἀστρονομίαν ζητεῖν. ἀλλὰ τὰς εἰς τὰ παρόντα χρησίμους. χρήσιμοι δ' εἰσὶν αἰτίαι τῆς
ἑβδομάδες ἐξηγούμεναι φύσιν. πάλιν οὖν αὐτὰς ἀναλάβωμεν ἐπὶ κεφαλαίων. αἱ τῆς σελήνης τετράγωνοί τε
καὶ διάμετροι στάσεις, ἐπὶ μὲν ἀγαθαῖς ταῖς ἀρχαῖς, ἀγαθὰς ποιοῦσι τὰς ἀλλοιώσεις. ἐπὶ δὲ μοχθηραῖς, μο-
χθηράς. καὶ ταῦτα πρός τε τοῖς ἀστρονόμοις ὁμολογεῖσθαι, πάρεστιν εἰ βούλει καὶ σοὶ παραφυλάξασθαι. εἰ δὲ μὴ
τ' αὐτὸς παρατηρεῖν ἐθέλοις τὰ τοιαῦτα μήτε τοῖς τηρήσασι πιστεύεις, τῶν νῦν ἐπιπολαζόντων τις εἶ σοφι-
στῶν. οἳ λόγῳ κατασκευάζειν ἡμᾶς ἀξιοῦσι τὰ σαφῶς φαινόμενα, δέον αὖ τοὐναντίον ἐκ τῶν ἐναργῶς φαινο-
40 μένων ὁρμωμένους, περὶ τῶν ἀδήλων συλλογίζεσθαι. πρὸς τὴν ἰδίαν οὖν ἀρχὴν ἅπαν πρᾶγμα τὰς ἐφε-
ξῆς περιόδους ἁπάσας ὁμολογούσας ἔχει. περίοδοι δ' εἰσίν. αἱ μέν, δι' ἡμερῶν ἀριθμοῦ τινός. αἱ δέ, διὰ μηνῶν.
αἱ μὲν δὴ διὰ τῶν ἡμερῶν, ἑβδοματικαί εἰσι καὶ πρὸς τὴν σελήνην ἀνήκουσιν. αἱ δέ, διὰ μηνῶν εἰς ἥλιον ἀνα-
» φέρονται. τὸν δὲ τρόπον γιγνόμεναι. πάλιν γὰρ ἀπὸ τῶν Ἱπποκράτους ἀρκτέον ῥήσεων. τὰς μὲν θερινὰς νό-
» σους, ἐν χειμῶνι λέγοντος λύεσθαι. τὰς δὲ χειμερινάς, ἐν θέρει. αὕτη μέν σοι προθεσμία κρίσεων ἐστὶ χρονίων τε
καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ἐνιαυσιαίων νοσημάτων. οἷάπερ ἐν τοῖς ὀξέσιν, ἡ τῆς. ιδ΄. ὁ γὰρ ἐν μέχρι τῆς πανσελήνου χρό-
νος, ἥμισυς ὑπάρχων ὅλης τῆς σεληνιακῆς περιόδου, τὸν αὐτὸν ἔχει λόγον τῷ μέχρι θέρους ἐκ χειμῶνος δια-
στήματι. καὶ μὲν δὴ καὶ ὁ ἀπὸ τῆς πανσελήνου, μέχρι τῆς κρύψεως χρόνος ἀνάλογός ἐστι τῷ μέχρι χειμῶνος ἐκ
θέρους διαστήματι. τούτων δ' ἑκατέρου διχῆ τμηθέντος, ἐν μὲν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, ἡ ἑβδομάς ἐστιν. ἐν δ' αὖ τοῖς
χρονίοις, αἱ τῶν ἐπιφανεστάτων ἄστρων εἰσὶν ἐπισημασίαι, καθ' ἃς ἔαρ καὶ θέρος καὶ χειμὼν καὶ φθινόπωρον ἀ-
50 φορίζεται. οὐ γὰρ δὴ ἴσων γε ἡμερῶν ἀριθμῷ διήρηται ταῦτα κατ' οὐδένα τῶν ἀστρονόμων. ἀλλὰ ταῖς τοῦ πε-
ριέχοντος ἡμᾶς ἀέρος μεταβολαῖς ἐπισήμοις διακρίνεται καί σοι πάλιν ἑτέρῳ λόγῳ, καθάπερ ἡ ἑβδομὰς ὀξέ-
ων νοσημάτων κριτική, τὸν αὐτὸν τρόπον ὥρας ἐνιαυσιαίου μεταβολή, χρονίων ἔσται νοσημάτων λυτική, ἵνα τὴν
μὲν ἐν χειμῶνι συστᾶσαν νόσον, ἔαρ λύσῃ τὴν δ' ἐν ἦρι, θέρος. ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν μὲν ἐν θέρει, φθινόπωρον.
τὴν δ' ἐν ἐκείνῳ, χειμών. ἐν δὲ ταῖς ἐν τῷ μηνὶ τετράσιν, ἀνάλογον αἱ τῶν ὡρῶν εἰσὶν ἑκάστης διχῆ τμηθείσης μοί-
ρας. καὶ λέγεταί γε πρὸς τῶν ἀστρονόμων, ὥσπερ ἀρχή τις εἶναι καὶ τελευτὴ τῶν ὡρῶν ἑκάστης ἐπιτολῆς.
ἢ δύσεσιν ἄστρων ἐπιφανῶν ὁριζομένη, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ μεσότης ἑτέρου πάλιν ἄστρου φάσει διωρι-
σμένη. τὰς οὖν τῶν νοσημάτων ἐν μέρει μεταβολὰς ἁπάσας. ἢ ὡς πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν αὐτῶν. ἢ ὡς πρὸς τὴν
τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος ῥοπήν, ἀνάγκη γίγνεσθαι. τῶν μὲν οὖν πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρχήν, ἐξηγεῖσθαι τὴν σε-

ἡλίου· τὴν δ' ὡς πρὸς τὴν τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος ῥοπήν· ἐν ὅλῳ μὲν, τῷ ἐνιαυτῷ, ὑπ' ἡλίου· ἐν ἑκάστῳ δὲ τῶν
μηνῶν, τὴν σελήνην. ἐκ δὲ τούτων συμβαίνει τὰς μὲν, ἰσχυροτάτας μεταβολὰς εἶναι· τὰς δ' ἰδίας ἑκάστῳ καθ'
ἑβδομάδα δηλονότι γιγνομένας· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συνεπιμίγνυσθαι πως αὐταῖς, τὰς ἐκ τοῦ περιέχοντος· ὡς
τὸ εἰκότως, ἐκ τοῦ διαπαντὸς ὡσαύτως γίνεσθαι, μεταπίπτουσιν οὕτως εἰς τὸ πλειστάκις. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπιτα-
ράττει τὴν τάξιν αὐτῶν· ἥ τε βία τῶν παροξυσμῶν ἀναγκάζουσα προεκρήγνυσθαι τὰς κρίσεις· ὡς ἐφεξῆς ἐ-
ροῦμεν· ἥ τ' εἰς τοὺς νοσοῦντας πλημμέλεια πολυειδὴς γινομένη, αὐτῶν παρά τε τῶν ἰατρῶν. εἴ γε χρὴ καλεῖν ἰατροὺς,
οὐ λυμεῶνας τῆς τέχνης, τούτους δὴ τοὺς νῦν ἐπιπολάζοντας. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἐξ ὧν οἱ κάμνοντες ἁμαρτάνου-
σι. καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν δ' ἐνίοτε. καὶ διά τι τῶν ἔξωθεν καὶ πρόσθεν εἴρηται. θαυμάζειν οὖν χρὴ τῶν ἑβ-
δομαδικῶν περιόδων τὴν δύναμιν. εἰ τοσούτων αἰτιῶν διακοπτόντων αὐτὰς, ὅμως ἐπικρατέστεραι πολὺ τῶν
10 ἄλλων εὑρίσκονται· κατὰ μὲν τὰς ὀξείας νόσους, αἱ παρεμπίπτουσαι κρίσιμοι πλείους εἰσίν· ὅτι καὶ τὸ σῶμα
πρὸς μεταβολὴν ἐπιτήδειον. ἐν κινήσει τε καὶ ταραχῇ μεγάλῃ καθεστηκός. ἐν δὲ ταῖς χρονιωτέραις, ὁδῷ καὶ
τάξει μᾶλλον πρόεισιν ἡ τῶν ἑβδομάδων περίοδος. ἀρκτέον οὖν αὖθις, ἀπὸ τῶν ὀξέων ἁπασῶν ἐφεξῆς τῶν
κρινουσῶν ἡμερῶν τὰς αἰτίας ἐξιχνεύοντας. ἐν μὲν δὴ τῇ πρώτῃ, τοὺς ἐφημέρους λύεσθαι συμβαίνει πυρετούς·
οὐ μὴν ἤδη μετ' ἀγῶνός τε καὶ ταραχῆς ἀξιολόγου. καίτοι νομίζουσιν ἔνιοι καὶ Ἱπποκράτην τὰς κρινούσας ἡ-
μέρας ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν καταλέγοντα· καὶ τῆς πρώτης μεμνημονευκέναι, κατὰ διττὸν τρόπον
ἁμαρτάνοντες. περίοδος γὰρ πρώτη καὶ οὐχ ἡμέρα πρώτη γέγραπται σαφῶς, ἐν τῷ τῶν περιττῶν καὶ ἀρ-
τίων καταλόγῳ καθάπερ οὖν ἐν τῷ τῶν ἀρτίων, περίοδον πρώτην εἰπὼν, ἐπιφέρει τὴν τετάρτην ἡμέραν
οὕτως ἐν τῷ τῶν περιττῶν, τὴν τρίτην. ἔτι δὲ μᾶλλον ἀγνοοῦσιν οἱ τὸ κατ' ἀρχὰς τοῦ προγνωστικοῦ γεγραμ-
μένον ἐπὶ τοῦ νεκρώδους προσώπου. τὸ κρίνεται ἐν ἡμέρῃ καὶ νυκτὶ, ἢν διὰ ταύτας τὰς προφάσιας τὸ πρό-
20 σωπον τοιοῦτον ᾖ, μή πω γινώσκοντες, ὡς ἐπὶ τοῦ δοκιμάζεται, καὶ ἀναγνωρίζεται λέλεκται. τούτοις μὲν οὖν
ἐατέον. ἀρχὴν δὲ τῶν μετὰ σάλου τινὸς ἀλλοιουσῶν ὀξέως κρινουσῶν τὰς νόσους ἡμερῶν, τὴν τρίτην ἀπὸ τῆς ἀρ-
χῆς θετέον ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται. μηδεμίαν ἔχουσαν ἤδη πρὸς τὴν πρώτην ἑβδομάδα κοινωνίαν. ἀλλ' ἐκ τῶν
παρεμπιπτουσῶν ὑπάρχουσαν. ἡ μὲν γὰρ τετράς· ὅτι δίχα τμηθείσης τῆς ἑβδομάδος ἀποτελεῖται. καὶ διὰ τοῦ-
το μεγάλην ἔχει δύναμιν, ἔμπροσθεν εἴρηται. κρίνουσι δ' οὐχ ἧττον τῆς δ'. ἡμέρας, ἥ, γ'. τε καὶ ε'. καίτοι παρεμ-
πίπτουσι δι' οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὅτι μετὰ τῶν παροξυσμῶν αἱ κρίσεις γίνονται. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ αὐτὸ πρός τε τῆς
ἐμπειρίας μαρτυρεῖται. καὶ τῷ λόγῳ σκοπουμένοις, οὐκ ἄδηλος ἡ αἰτία. ὁ γὰρ τῆς ταραχῆς βίαιος, ἀναγκά-
ζει τὴν φύσιν ἀποτρίβεσθαι τὰ λυποῦντα καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ. δύναμις μὲν γάρ ἐστιν αὐτῇ τῶν ἀλλοτρίων ἐκ-
κριτική. καθότι δέδεικται πρότερον ἐν τοῖς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν. ὁ καιρὸς δὲ τῆς ἐνεργεί-
ας ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεώς ἐστι. τότε γὰρ ἐνεργεῖν, ἐδείκνυτο κατὰ φύσιν ἁπάντων ἐπιτε-
30 λουμένων, ὅταν ἐκείνη παύηται. ἀλλ' ἀναγκάζηται ποτὲ πρὸ τῆς τελείας πέψεως ἀποτρίβεσθαι τὰ λυ-
ποῦντα. ὥσπερ ἐνίοτε συμπεπληρωμένης ἤδη τῆς πέψεως. ἔτι μέλλει καὶ βραδύνει δι' ἀρρωστίαν. ἀμφότερα δ' ἐστὶν
αὐτὰ θεάσασθαι σαφῶς ἐπὶ τῆς γαστρός. ἐρεθισθεῖσα τε γὰρ οὐχ ὑπομένει τὸν τῆς πέψεως χρόνον· ἀλλ'
εὐθὺς ἐκκρίνει σὺν τῷ λυποῦντι καὶ τὸ χρηστόν. ἤδη τε πεπεμμένον αὐτάρκως. ἐνίοτε βραδύνει τε καὶ μέλλει
τὸ περιττὸν ἐκκρίναι δι' ἀρρωστίαν. ἐν δέ γε τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν ὁ τῆς παντελοῦς πέψεως καιρὸς ὅρος ἐστὶν αὐ-
τῇ τῆς τῶν περιττωμάτων ἀποκρίσεως. ὃν οὔτε προλαμβάνει. οὔτ' ἔμελλεν ἔτι παρόντος. ἀλλ' ὡς ἐπὶ τῆς γα-
στρὸς, οὕτω καθ' ὅλον ἐδείκνυτο τὸ σῶμα, δύναμις ὑπάρχειν ἐν ἑκάστῳ τῶν μορίων. ἀποκριτικὴ τῶν ἀλλοτρίων
ἥ τις οἶμαι καὶ τὰς κρίσεις ἐν ταῖς νούσοις ἀπεργάζεται. καὶ διὰ τοῦτο ἄρισται γίνονται κρίσεις ὅταν ἤδη πεπεμμέ-
να τὰ κατὰ τὸ ζῶον ὑπάρχῃ πάντα. τὸ δὲ προεκρήγνυσθαι. καὶ γὰρ οὕτως ὀνομάζειν εἴωθεν Ἱπποκράτης, αὐτὸ
μοχθηρόν ἐστιν. ὁμοῦ γὰρ τοῖς λυποῦσιν ἐκκρίνεται τὰ χρηστά. καὶ γίνεται τοῦτο τῆς φύσεως ἐρεθισθείσης. ἤτοι
40 πρός τινος τῶν ἔξωθεν. ἢ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι ἐμπεριεχομένων. ἔξωθεν μὲν οὖν ἐστιν ὅτ' ἰατρὸς οὐκ ὀρ-
θῶς τι πράξας. ὅτε κάμνων. οἵ θ' ὑπηρέται, τά τ' ἄλλα τὰ ἰδίως ἔξωθεν ὀνομαζόμενα. τὰ δ' ἐν τῷ σώματι, τά τε
νοσήματά ἐστιν αὐτά. καὶ τὰ τούτων αἴτια. καὶ οἱ παροξυσμοί. νόησον δή μοι τοιοῦτόν τι συμβαῖνον ἐπὶ τῆς φύ-
σεως. οἷ ἤδη συνέπεσεν. ἀνθρώποις ἀσθενέσι. προπηλακισθεῖσιν ὑπό τινων ἰσχυροτέρων ἐξορμῆσαι πρὸ τοῦ δέον-
τος. ἀπαρασκευάστοις τε μαχομένοις ἡττηθῆναι. καὶ μὴν καὶ φορτίον ἀποθέσθαι τίς βουλόμενος. ἄκων ἐνίο-
τε συγκατέπεσεν αὐτῷ. καί τις σφοδρότερον θέων εἶτ' οὐκέτι κατέχειν ἑαυτὸν δυνηθεὶς, ἄκων ἠνέχθη κατὰ φά-
ραγγος. ἅπαντα ταῦτα παραδείγματα κακῶν ἐστι κρίσεων. ὑπὲρ ὧν ἐπὶ πλέον μὲν ἐν τοῖς περὶ κρίσε-
ων ἐροῦμεν. εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν ἀναγκαῖον οἷόν τι καὶ τὸ προεκρήγνυσθαι, βούλεται δηλοῦν ὁ Ἱπποκρά-
της, ἐξηγήσασθαί μου προελομένου. καὶ γὰρ ἀδύνατόν ἐστι περὶ κρισίμων ἡμερῶν ἐπιχειρήσαντά τι διέρχε-
σθαι μὴ καὶ περὶ κρίσεως εἰπεῖν τι· ἢ καὶ περὶ κρίσεως διδάσκοντα, μὴ καὶ περὶ κρισίμων ἡμερῶν διελθεῖν.
50 ἀλλ' ἐπανάγειν χρὴ τὸν λόγον ἐπὶ τὸ προκείμενον ἀεί. καὶ τοσοῦτον ἅπτεσθαι τῶν παρακειμένων, ὅσον ἀναγ-
καῖον. ἓν δή τι τῶν ἐρεθιζόντων τὴν φύσιν ἐστί. καὶ οἷ προπηλακιζόντων ὁ παροξυσμός, οὐκ ἐπιτρέπων ἡσυ-
χάζειν οὐδὲ μένειν. ἀλλ' ἐπεγείρων τε καὶ κινῶν. καὶ ὡς ἂν εἴποι τις εἰς διαμάχην προκαλούμενος. ὅθεν ἐπὶ τῶν ὀξέ-
ων νοσημάτων ἐν περιτταῖς ἡμέραις ἡ κρίσις. οὕτω γὰρ καὶ παροξύνεται. τίς μὲν οὖν ἐστιν ἡ αἰτία, δι' ἣν ἐν τοῖς
ὀξέσι νοσήμασι, διὰ τρίτης οἱ παροξυσμοὶ γίνονται τοὐπίπαν. ἐν δὲ τοῖς γε χρονίοις ἤτοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· ἢ
διὰ τετάρτης, οὐκ εὐπετές ἐστιν εὑρεῖν, οὔτε νῦν ἀναγκαῖόν ἐστι ζητεῖν. ὅτι δ' οὕτως συμβαίνει φαίνεταί τε καὶ
πρὸς τὰ παρόντα λόγον ἐξ ἀρχῆς ἔχει. θεμένων γὰρ ὥσπερ καὶ φαίνεται. δεύτερος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς παρο-
ξυσμὸς εἰς τὴν τρίτην ἡμέραν ἐκπεσεῖται. τρίτος δ' εἰς τὴν πέμπτην. τέταρτος δ' εἰς τὴν ἑβδόμην. πέμπτος
δ' εἰς τὴν θ'. εἰς περιττὰς δὲ σύμπαντες. ἐπεὶ τοίνυν ἡ φύσις οὐκ ἀεὶ τοῖς προσήκουσι καιροῖς ἐξορμῶσα κρίνει

τὰς νόσους. ἀλλ' ἐξεθιζομένη πολλάκις ἄλλοτε πρὸς ἄλλων αἰτίων, ἀφ' ὧν ἐστι συνεχέστατα γινόμενος ἐν τοῖς
ὀξέσι νοσήμασιν ὁ παροξυσμὸς, ἐδείχθη δ' οὗτος εἰς περιττὰς ἐμπίπτων, εὐλόγως ἐν περιτταῖς αἱ πλεῖσται κρί-
σεις γίνονται τῶν ὀξέων νοσημάτων, οὐκ αὐτῶν τῶν ἡμερῶν πρώτως τὴν τοῦ κρίνειν ἐχουσῶν δύναμιν. ἀεὶ γὰρ
τούτῳ χρὴ προσέχειν τὸν νοῦν, ἀλλὰ κατά τι συμβεβηκὸς οὕτως ἀπαντῶντος. προείρηκε δὲ, ὡς οἶμαι σαφῶς
ἤδη τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο. διότι γὰρ ἐν παροξυσμοῖς αἱ κρίσεις τῶν νοσημάτων γίνονται τοὐπίπαν, εἰς τὰς πε-
ριττὰς δ' ἡμέρας ἐμπίπτουσιν οὗτοι, διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν αἱ κρίσεις ἐν περιτταῖς. εἰ δέ γε ὁ τῶν ἡμερῶν
ἀριθμὸς ἦν αὐτὸς ὁ τὴν δύναμιν ἔχων τοῦ κρίνειν, οὐκ ἐχρῆν πολλάκις μὲν ἐν ταῖς περιτταῖς, ὀλιγάκις δ' ἐν ταῖς ἀρ-
τίαις, ἀλλὰ διαπαντὸς μὲν ἐν ταῖς περιτταῖς μηδέποτε δ' ἐν ταῖς ἀρτίαις κρίνεσθαι τὰς ὀξείας νόσους. οὐ δὲ γὰρ
ὁ τῆς ζ'. ἀριθμὸς ἢ ὁ τῆς δ'. αἴτιοι τῆς κρίσεώς εἰσιν, ἀλλ' ὅτι τῆς σελήνης νεωτεροποιούσης καὶ μεταβαλλούσης
10 τὰ περὶ τὴν γῆν, συμβέβηκε καὶ τὰς τῶν κινήσεων περιόδους εἰς τούτους πρώτους ἐξήκειν τοὺς ἀριθμούς,
εἰκότως ἐν αὐταῖς ὡς προθεσμίαι τῶν ἀλλοιώσεων εὑρίσκονται. οὐ γὰρ ὑπὸ τῶν ἀριθμῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς σελήνης
αἱ μεταβολαὶ τοῖς ἐπιγείοις, ᾧ δ' εἶναι τὸ μεταβάλλον ἐν κινήσει, χρόνος ἀναγκαῖος ἔζευκται ταῖς μεταβο-
λαῖς. ὥς τε ὑπ' ἀνάγκης καὶ ἀριθμός. οὔκουν ὅτι θῆλυς μὲν ὁ ἄρτιος ἅπας ἀριθμὸς, ἄρρην δ' ὁ περιττὸς, αἱ κρί-
σεις τῶν ὀξέων ἐν περιτταῖς. οὔτε γὰρ ἁπλῶς ἰσχυρότερος ὁ περιττὸς τοῦ ἀρτίου. οὔτ' εἴπερ ἰσχυρότερος ἤδη
θῆλυς ὁ ἀσθενέστερος. οὔτ' εἰ θῆλυς μὲν οὗτος, ἄρσην δ' ὁ ἕτερος, εὔλογον ἐν μὲν τοῖς ἄρρεσιν ἀριθμοῖς τὰς ὀξείας
κρίνεσθαι νόσους, ἐν δὲ ταῖς θήλεσι, τὰς χρονίας. ἅπαντα γὰρ ὅσα ληροῦσι περὶ ἀριθμῶν δυνάμεως, οὕτως
ἀφόρητον ἔχει τὴν ἀτοπίαν, ὥστε μοι γε πολλάκις θαυμάζειν ἐπῆλθεν εἰ οὕτως ὁ Πυθαγόρας ἐκεῖνος ἅμα τε σο-
φὸς ἦν ἀνὴρ, ἅμα τε τοσοῦτον ᾤετο δύνασθαι τοὺς ἀριθμούς. ἀλλ' οὐ νῦν καιρὸς ἀντιφλυαρεῖν αὐτοῖς. ἱκανὸν δὲ
εἰς τὰ παρόντα τό τε τὴν σελήνην ἀλλοιοῦν τὰ περίγεια. καὶ μάλιστα μὲν καθ' ἑβδομάδα τὰς μεγάλας ἐργά-
20 ζεσθαι μεταβολάς. ἐφεξῆς δ' αὐτῶν κατὰ τετράδα τὰς μικράς. ὅτι τε παροξυσμοῦ δεῖται τοὐπίπαν ἡ κρί-
σις. ὅτι τε διὰ τρίτης ἐν τοῖς ὀξέσιν οἱ παροξυσμοί. τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀναγκαῖον ἔσται τὰς ὀξείας νόσους
ἐν περιτταῖς μᾶλλον ἡμέραις κρίνεσθαι. διὰ τοῦτο γοῦν ἡ τρίτη τε καὶ ἡ ε'. κρίνουσιν εὐλόγως, οὐκ ἐκ τῆς σεληνιακῆς πε-
ριόδου λαβοῦσαι τὸ κρίνειν, ἀλλ' ἤτοι τὴν μέλλουσαν ἐν τῇ δ'. κρίσιν ἀπαντήσεσθαι, τῆς τρίτης προλαβού-
σης τῇ βίᾳ τοῦ παροξυσμοῦ. εἰ καὶ νὴ διὰ τῆς φύσεως ὑπὸ καμάτου τε ἅμα καὶ τοῦ μὴ βιασθῆναι κατὰ μὲν τὴν
δ'. ἡμέραν ἡσυχίαν ἀγούσης. κινηθείσης δ' ἐπὶ τὴν κρίσιν ἐν τῇ ε'. φαίνεται γὰρ αὕτη μὲν ὀλίγον ὑστερίζειν τῆς
ὄντως κρισίμου. προλαμβάνει δ' ὀλίγον ἡ τρίτη καὶ τὸ κρίνειν ἐσχηκέναι, διότι πλησίον οὖσαι τῆς ὄντως κρισί-
μου τοὺς παροξυσμοὺς ἐδέξαντο. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ θ'. τῶν ἡμερῶν ἐν τῷ μέσῳ τεταγμένη δύο κρισίμων. ἑβδό-
μης τε καὶ ια'. ἤτοι τὴν οὐ γεγενημένην ἐπὶ τῆς ζ'. ἡμέρας κρίσιν, ἢ τὴν ἐπὶ τῆς ια'. ἐσομένην αὐτὴ σφετερί-
ζεται κρίσιν. σπανιώτερον μὲν τὴν τῆς ζ'. πολλάκις δὲ, τὴν τῆς ια'. ἡ μὲν γὰρ ἰδία τῆς ζ'. ἡμέρας κρίσις οὐκ ἂν εἰς τὴν
30 θ'. ποτ' ἀφίκοιτο μὴ πολλῶν ἁμαρτηθέντων. δειχθήσεται δὲ τοῦτο, ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ὑπομνήμασιν. ἡ δὲ
τῆς ια'. ἔμπαλιν, ὅταν ἀκριβῶς τε πάντα πράττηται καὶ βίαιος ὁ τῆς ἐνάτης ἡμέρας γένηται παροξυσμός. ἀ-
πόδειξις δ' ἐναργεστάτη τοῦ διὰ τὰς σφοδροτάτας τῶν παροξυσμῶν τὰς τοιαύτας παρεμπίπτειν ἡμέρας.
τὸ μηκέθ' ὁμοίως ἐπὶ προηκόντων γίνεσθαι τῶν νοσημάτων. ὡς γὰρ καὶ τὰ τῆς σφοδρότητος, οὕτω καὶ τὰ τοῦ
πλήθους ἐκλύεται τῶν παρεμπιπτουσῶν ἡμερῶν. οὕτω δὲ δή τι βίαιον ἔχει σφοδρότης παροξυσμοῦ πρὸς
κρίσιν. ὥστ' ἐν ἁπάσαις σχεδόν τι ταῖς ἡμέραις ἐστὶν ἰδεῖν κρινόμενα τὰ κατόξεα νοσήματα. τό τε γὰρ πρώτας
αὐτῶν ἡ ζ'. τῶν ἡμερῶν ἐστι κρίνειν δήπου πεφυκυῖα. καὶ πρὸ ταύτης, οὐχ ἡ δ'. μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ γ'. καὶ ἡ ε'.
καὶ ἡ ς'. δέχονται ποτὲ κρίσεις. ἐζήτηται δ' ὡς ἐλέγετο καὶ περὶ τῆς α'. εἰ κρίνει. λοιπὴ τοίνυν ἡ δευτέρα βε-
βαίως τοῦ κρίνειν ἐκπέπτωκεν. ἔστω δ' εἰ βούλει, καὶ ἡ α'. ἀλλὰ καὶ ἡ τρίτη γε καὶ δ'. καὶ ε'. καὶ ς'. καὶ ζ'. κρί-
νουσιν ἅπαξ. καὶ πᾶσαι αἱ μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ἐν τοῖς κατοξέσιν ἡμέραισι κρίνουσαι φαίνονται.
40 διὰ τὴν σφοδρότητα τῶν παροξυσμῶν. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ ς'. τῶν ἡμερῶν, οὔτ' ἐκ τῶν κατὰ περίοδον οὖσα
κρισίμων, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ περιττῷ, διὰ τοῦτο καὶ αὕτη δέχεται κρίσεις παμπόλλας, ὅτι τῆς ὑστάτης τῶν κα-
τόξεων ἐντός ἐστιν. ἅπαντα δὲ τὰ τοιαῦτα, δυοῖν θάτερον, ἢ σύνοχον ἔχει τὸν πυρετὸν, οὕτω δ' ὀνομάζουσι τὸν
ἀπὸ τῆς πρώτης συστάσεως ἄχρι τῆς κρίσεως ὁμότονον ὡς εἴρηται χωρὶς αἰσθητῆς παρακμῆς, ἢ εἰ καὶ σαφεῖς ἔ-
χει τάς τε παρακμὰς καὶ τοὺς παροξυσμοὺς, οὐ διὰ τρίτης μόνον ἔχει σαφεῖς, ἀλλὰ κἀν ταῖς μέσαις αὐτῶν.
ὥσπερ καὶ ὁ ἡμιτριταῖος. ἡ μὲν οὖν πρώτη διαφορὰ τῶν κατόξεων, εἷς τίς ἐστι παροξυσμὸς, ὥστ' οὐδὲν
ὅσον γε ἐπὶ τῷ παροξυσμῷ πλεονεκτήσουσιν αἱ περιτταὶ τῶν ἀρτίων. ὁμοίου τε τοῦ πυρετοῦ κατὰ πάσας τὰς
ἡμέρας ὑπάρχοντος. ἡ δευτέρα δὲ, κἂν διὰ τρίτης ἔχῃ τοὺς μεγάλους παροξυσμούς. καὶ τὰς οἷον ἀρχὰς τῶν
περιόδων, ἀλλ' ἥ γε μέση, τηλικοῦτον καὶ αὐτὴ φέρει πολλάκις ἐν τοῖς κατοξέσι τὸν παροξυσμὸν, ὡς τῶν ἐν
ἄλλοις τισὶ νοσήμασι μεγάλων παροξυσμῶν μηδὲν ἀποδεῖν. ὅταν οὖν ἐπείγηται μὲν ὡς ἐπὶ τὴν ἑβδόμην τὸ
50 νόσημα, καὶ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἐν ταύτῃ κριθήσεσθαι μέλλει, τὸ δὲ μέγεθος τοῦ μέσου παροξυσμοῦ κατα-
ναγκάσῃ τὴν φύσιν ἐξορμῆσαι πρὸς τὴν κρίσιν, οὐ περιμείνασαν τὸν οἰκεῖον καιρὸν, ἢ καί τι προσγένηται τῶν ἔ-
ξωθεν ἐρεθιζόντων αὐτὴν, οὕτως ἡ κρίσις ἐν τῇ ς'. προεκρήγνυται, αὕτη μὲν οὖν τοσούτῳ χείρων ἐστὶ τῆς ἐσο-
μένης ἐπὶ τῆς ζ'. ὅσῳ καὶ φθάνει. χειρίστη δὲ κρίσις ἡ ἑκταία καθ' ἕτερον γίνεται τρόπον, ὃν ἐπὶ πλέον μὲν
ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ἐροῦμεν. ἐκείνης γὰρ ἐστὶ τῆς πραγματείας οἰκεῖον, ἀγαθὰς καὶ κακὰς διελέσθαι κρί-
σεις. ἐνταῦθα δὲ, πρόκειται μόνον περὶ τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν διελθεῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ κατέστην ἅπαξ τὰ περὶ τῆς
ς'. ἡμέρας εἰπεῖν ἅπαντα, καὶ τοῦτ' ἔτι προσθήσω διὰ κεφαλαίων. εἰσβάλλει τινὰ νοσήματα τὴν δευτέραν τῆς
πρώτης ἔχοντα βαρυτέραν. καὶ τὴν τετάρτην, τῆς τρίτης. καὶ ὅλους τοὺς παροξυσμοὺς ἐν ἀρτίοις. ὄντα μὲν
ὡς ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ἀποδειχθήσεται, τῆς τῶν χρονίων φύσεως. φθάνοντα δ' ὡς ὀξέα κρίνεσθαι διὰ σφοδρότη-

τα. ταῦτα καὶ δευτεραίους μὲν ἀναιρεῖ. καὶ τεταρταίους. ἑκταίους δὲ πλείστους. ἐπὶ μὲν γὰρ δὴ τῆς δευτέ-
ρας ἡμέρας, ἰσχύει πως ἡ φύσις ἔτι. κατὰ δὲ τὴν. δ΄. ἰσχύει μὲν ἔτι κἀπὶ ταύτης μᾶλλον, ἢ κατὰ τὴν. ϛ΄. ἀλλ'
οὔπω διαγωνίζεσθαι τολμᾷ. κατὰ δὲ τὴν. ϛ΄. ἡ σφοδρότης τοῦ παροξυσμοῦ πολλάκις ἐκκαλεῖται μὲν αὐτὴν
ἐπὶ τὸν ἀγῶνα. δυοῖν δὲ θάτερον ἢ κατέπεσεν αὐτῇ καὶ κατεσβέσθη πρὶν ἐκκρῖναι τὰ λυποῦντα. ἢ τὸ μὲν πλεῖ-
στον αὐτῶν ἐξέκρινε. τὸ λοιπὸν δ' οὐκ ἔτι ἴσχυσεν. ἀλλ' ὑπ' ἀρρωστίας τε καὶ καμάτου τελέως ἀναπέπτωκέ τε καὶ κεῖ-
ται πάρετος. εἶτ' εἰ μὲν ἐν τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ δυνηθείη πως ἑαυτὴν ἀνακτήσασθαι κατὰ βραχὺ πέψει τὴν
νόσον. εἰ δ' εἴη τὰ λείψανα τῆς νόσου μείζω τοῦ κατ' αὐτὴν τόνου, τοσοῦτον ἐπιβιοῖ χρόνον ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ὅ-
σον ἐξαρκεῖν ἡ φύσις ἔτι δύναται. τεθνήξεται δὲ μετὰ ταῦτα. περὶ μὲν δὴ τῶν παρεμπιπτουσῶν ἡμερῶν
αὐτάρκως εἴρηται. διὰ τί δ' ἄμφω κρίνουσιν ἥ τε. κ΄. καὶ. κα΄. πολὺ δὲ μᾶλλον ἡ εἰκοστὴ, πρῶτον μὲν ὅτι χρόνιον
10 ἤδη τὸ τοιοῦτον νόσημα καὶ τοὺς παροξυσμοὺς αἱ ἄρτιαι λαμβάνουσιν. εἶθ' ὅτι καὶ ἡ ἑβδομὰς, οὐκ ἔστιν ὁλοκλήρων
ἡμερῶν ἑπτὰ καθότι καὶ πρόσθεν εἴρητο. καὶ τοῦτο ἠνίξατο καὶ Ἱπποκράτης, ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ προγνωστικῷ.
» αὗται μὲν οὖν διὰ τεσσάρων εἰς τὴν. κ΄. ἐκ προσθέσιος ἀφικνέονται. μετὰ ταῦτα ἐπήνεγκεν. οὐ δύναται δὲ ὅλη-
» σιν ἡμέρῃσιν οὐδὲν τούτων ἀτρεκέως ἀριθμέεσθαι. οὐδὲ γὰρ ὁ ἐνιαυτός τε καὶ οἱ μῆνες ὅλῃσιν ἡμέρῃσιν πεφύκα-
σιν ἀριθμέεσθαι. ὡς ὁ ἐνιαυτὸς ἐπὶ ταῖς. ε΄. καὶ. ξ΄. καὶ. τ΄. ἡμέραις ἐπικείμενον ἔχει μόριον ἡμέρας μεῖζον ἢ τέ-
ταρτον. ὅτε μὴν ἥμισυ τῆς μιᾶς ἡμέρας ἀπολείπεται τοῦ τριακονθημέρος ὑπάρχειν, οὕτως καὶ ἡ ἑβδομὰς
ἕκτῳ μάλιστα μέρει μιᾶς ἡμέρας ἀπολείπεται τοῦ τέλεον ὑπάρχειν ἡμερῶν ἑπτά. συμβαίνει τοι γὰρ οὖν
οὐ μιᾶς καὶ εἴκοσι ἡμερῶν γίνεσθαι τὰς τρεῖς ἑβδομάδας ὁλοκλήρων. ἀλλὰ ἀπολείπεσθαι σχεδὸν ὅλῳ τῷ ἡμί-
σει μέρει τῆς μιᾶς ἡμέρας, καὶ διὰ τοῦτο ἐπαμφοτερίζειν τὸν ἀριθμόν. οὐ μᾶλλόν τι τῶν εἴκοσι ἐγγὺς, ἢ τῶν
ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ὑπάρχοντα. τῆς γὰρ ὅλης σεληνιακῆς περιόδου ἑπτὰ καὶ εἴκοσι ἡμερῶν οὔσης καὶ προσέτι
20 τρίτου μέρους μιᾶς ἡμέρας. καὶ διὰ τοῦτο ἑκάστης ἑβδομάδος ἑπτὰ γινομένης ἡμερῶν ἀπολιπουσῶν ἕκτον αἱ
τρεῖς ἑβδομάδες ἡμερῶν. κ΄. καὶ ἡμισείας ἔσονται. πλησίον οὖν ὑπάρχουσαν αὐτῇ, τὴν ἀκριβῆ περίοδον ἡ
εἰκοστὴ σφετερίζεται, τοῦ χρονίζειν ἤδη τὰ τοιαῦτα νοσήματα. καὶ τοὺς παροξυσμοὺς ἐναντίοις ἴσχειν. ὧν δ' ἐν
περιτταῖς οἱ παροξυσμοὶ, τούτων καὶ αἱ κρίσεις εἰς τὴν. κα΄. ἐμπίπτουσιν. ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἡ περίοδος τῆς σελή-
νης, ἀλλὰ καὶ ὁ μηνιαῖος χρόνος, ὁ τῆς φάσεως ἔχει τινὰ δύναμιν ὡς ἐλέγομεν. αὕτη μὲν γὰρ ἡ κατὰ τὸν ζωδιακὸν
περίοδος οἰκειοτάτη ἑκάστῳ τῶν πραγμάτων ἐστὶ ταῖς ἰδίαις ἀρχαῖς. ὁ δ' αὖ μηνιαῖος χρόνος, ὁ τῆς φάσεως ἀλ-
λοιῶν τὸν περίγειον ἀέρα, κοινῇ πᾶσιν ἡμῖν διαφέρει. ἐδείχθη δὲ καὶ οὗτος ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν ὡς ἔγγι-
στα δεόντως. διὰ τοῦτ' εἰκότως ἡ ἑβδομὰς ἔτι μικροτέρα γενήσεται τῆς ἔμπροσθεν εἰρημένης. εἴτε γὰρ ἀπὸ τῶν
λ΄. βουληθείης ἀφελεῖν, τὰς τρεῖς ἐκείνας τὰς ἡμέρας τὰς περὶ σύνοδον, ἐν αἷς ἔτ' ἄκριτον ἦν τὸ περιέ-
χον. εἴτ' ἀπὸ τῶν. κθ΄. καὶ ἡμισείας ὁ λοιπὸς χρόνος ἐν ᾧ σαφὲς ἔχει φῶς ἡ σελήνη. κατὰ μὲν τὸν πρότερον,
30 ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν γενήσεται. κατὰ δὲ τὸν δεύτερον, εἴκοσι καὶ ἓξ, καὶ ἡμισείας. ἐπεὶ τοίνυν ἀλλοιώσεις
ἔφαμεν γίνεσθαι τοῖς σώμασιν ἡμῶν. τὰς μὲν, ἰδίας. τὰς δὲ, κοινάς. ἰδίας μὲν, ὡς πρὸς τὰς ἰδίας ἀρχάς. κοινὰς
δὲ, τὸ συναπολαύειν τοῦ περιέχοντος. εἰς ταὐτὸν δὲ συμβαίνει ἑκατέρας τῆς σελήνης τὰς περιόδους. καὶ βρα-
χεῖ τινι λείπεσθαι τὰς κοινὰς τῶν ἰδίων, ἀφαιρεθήσεται δ' ἔτι καὶ κατὰ τοῦτο τοῦ τῆς ἑβδομάδος ἀριθμοῦ. συ-
νεπιμιγνυμένης γὰρ τῆς κοινῆς τῇ ἰδίᾳ καὶ οὔσης ὀλιγοχρονιωτέρας, ἀνάγκη καὶ κατὰ τοῦτο παραθραύε-
σθαί τι τοῦ τῆς ἑβδομάδος ἀριθμοῦ. καὶ οἷον ἐν μεθορίῳ γίνεσθαι τινὶ τοῦ κοινοῦ καὶ τοῦ ἰδίου. καλῶ δ' ἴδιον
μὲν, τὸν ἐκ τῆς ζωδιακῆς περιόδου γινόμενον. ἑκάστῳ γὰρ ἡμῶν, αὐτὸς διαφέρει. κοινὸν δὲ, τὸν ἐκ τῆς μηνιαί-
ας, ὃν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔδειξα. μὴ δ' ὅλως ὑπάρχειν ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐὰν τ' ἀπὸ μὲν τοῦ μηνιαίου χρό-
νου τοῦ ἀκριβοῦς ὃς ἀπολείπεσθαι τῶν τριάκοντα ἡμερῶν ἡμίσει μάλιστα μιᾶς ἡμέρας ἐλέγετο τὰς τρεῖς ἀ-
φέλῃς ἡμέρας τὰς περὶ σύνοδον, αἱ λοιπαὶ δηλονότι τῶν ἑπτὰ καὶ εἴκοσι ἡμερῶν ἔσονται μείους ἥμισυ τῆς
40 μιᾶς ἡμέρας. ἀλλ' οὗτος οὖν ὁ χρόνος ὁ διαιρούμενος εἰς τὰς ἑβδομάδας, οὐχ ὁ σύμπας μηνιαῖος. ὥσθ' ὁ κοι-
νὸς χρόνος τῆς ἑβδομάδος, ὁ τὸ περιέχον ἀλλοιῶν, ἐλάττων ἔσται τοῦ καθ' ἕκαστον ἰδίου. δύνασθαι δὲ καὶ οὗτος ἐ-
λέγετο, καὶ διὰ τοῦτο παραθραύειν τι τοῦ χρόνου τῆς ἑτέρας ἑβδομάδος. ὥσθ' ὁ μέσος ἀμφοῖν, ὁ οἷον μικτὸς ἐξ
αὐτῶν ἐπὶ πλέον ἀφαιρήσει τῆς ἑβδομάδος ἐκ τοῦ μέρους. τὸ μὲν οὖν ἀκριβὲς ἢ τῆς μίξεως ἢ τῆς ἀφαιρέ-
σεως, ὁ θεὸς οἶδεν. ὅσον δὲ ἀνθρωπίνῳ στοχασμῷ συμβάλλειν ἐγχωρεῖ, πιθανώτερον ἐστὶ μέσον ἀμφοῖν ποιῆσαι τὴν
περίοδον τῶν ἐξ αὐτῶν κοινῶν. ἐπεὶ τοίνυν ὁ μὲν τῆς φάσεως ἐστὶ τῆς ἐναργοῦς καὶ δραστηρίου χρόνος. κϛ΄. ἡ-
μερῶν καὶ ἡμισείας. ὁ δὲ τῆς ζωδιακῆς περιόδου. κ΄. καὶ. ζ΄. καὶ τρίτον. δῆλον ὡς ὁ μέσος αὐτῶν. κ΄. καὶ. ϛ΄.
ἡμερῶν ἔσται, καὶ προσέτι μάλιστα μορίου μιᾶς ἡμέρας ἡμίσεος τρίτον, καὶ. ιβ΄. συνθεὶς γὰρ ἀμφοτέρους
τοὺς χρόνους εἶτα ἥμισυ λαβὼν, εὑρήσεις τὸ μέσον. ἀλλ' οὗτος ὁ χρόνος ὁ μέσος ἀπολείπεται τῶν ἑπτὰ καὶ. κ΄.
ἡμερῶν δωδεκάτῳ μάλιστα μέρει μιᾶς ἡμέρας. εἰ μέντοι τέμοις αὐτὸν εἰς τέτταρα, τὸν ἀκριβῆ χρόνον εὑρή-
50 σεις τῆς ἑβδομάδος. οὐχ ἕκτῳ μόνον, μιᾶς ἡμέρας ἀπολειπόμενον, ἀλλ' ἔτι πλέον. λαμβανέσθω γοῦν τῶν. κϛ΄.
καὶ ἡμίσεως τρίτον. ιβ. τὸ τέταρτον μέρος. ἔσται δὲ χρόνος ἡμερῶν. ϛ΄. ἡμίσεως πέμπτον, καὶ προσέτι μορί-
ων ἄλλων ἐπικειμένων μικροτέρων. ἅπερ ἐστὶ. ξ΄. πρῶτα. καὶ. ρκ΄. αἱ δεύτερα. ο΄. δὲ καὶ. μ΄. ὁ δ' αὐτὸς χρό-
νος καὶ οὗτος ἂν λέγοιτο ἡμερῶν. ϛ΄. καὶ ἡμίσεως καὶ ἕκτου. καὶ. κδ΄. καὶ μη΄. ὁ δὲ τηλικοῦτος χρόνος, ἀπο-
λείπεται τοῦ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, τετάρτῳ μέρει μιᾶς ἡμέρας. καὶ ἔτι πρὸς τὸν ἀκριβῆ λόγον, ξ΄. τε καὶ. ρκ΄. καὶ σμ΄.
καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, αἱ τρεῖς ἑβδομάδες ἡμερῶν, εἴκοσιν ἔσονται. καὶ προσέτι μορίου τινὸς ἡμέρας, α΄.
ἕκτου. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἀκριβολογουμένοις, ὀλίγον ὑπερβάλλει τῆς. κ΄. ἡμέρας. ὁ τῶν τρι-
ῶν ἑβδομάδων ἀριθμός. καὶ ταύτης ἔσται πολὺ μᾶλλον, ἢ τῆς. κα΄. οἰκεῖος. ἐμοὶ μὲν δέδεικται κατά τε τὸ ἀλη-
θὲς αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους γνώμην, ὅτι μηδὲν τούτων ὅλῃσιν ἡμέρῃσιν ἀτρεκέως ἀριθμεῖσθαι δύ-

νται. τουτέστιν, ἀπηκριβωμένως τε καὶ ἀπηρτισμένως. οὔθ' ἡ ἑβδομὰς. οὔθ' ἡ τετρὰς. οὔθ' ὁ μὴν, οὔθ' ὁ ἐνιαυτὸς. οὔτ'
ἄλλο τῶν ἁπάντων οὐδέν. ὅστις δὲ τῇ τῶν λόγων ἀκριβείᾳ δυσχεραίνει, τοῦτον οὐδεὶς ἀναγκάζει μανθάνειν αὐτούς.
ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ πρῶτον αὐτῷ, τῆσδε τῆς πραγματείας ὑπόμνημα. εἰ δὲ μὴ πάνυ τις ἀργὸς εἴη, προσθέτω μὲν καὶ
τὸ δεύτερον. ἀπεχέσθω δὲ τοῦ τρίτου. ἡμεῖς γοῦν ταῦτα καὶ αὐτοὶ γινώσκομεν ὀλίγοις παντελῶς γεγραφότες
οὐδὲ τούτοις γε ἑκόντες. ἀλλ' ἴσασιν οἱ θεοὶ, καὶ καλείσθωσαν μάρτυρες, ὅτι πολλὰ βιασθέντες ὑπό τινων ἑταίρων,
ἠναγκάσθημεν αὐτοῖς γράψαι ταῦτα. μωροὶ τ' ἂν εἴημεν εἰ δημόσιον ἄκουσμα νομίζοιμεν εἶναι, λόγον τοιοῦ-
τον. ἔτι γὰρ τοῖς πολλοῖς ἀκούειν ἴδιον ἀμήτορα μὲν τὴν μονάδα. τολμᾶν δὲ τὴν δυάδα. καὶ καθ' ἕτερον τρόπον. ἰδέ-
αν μὲν τὴν μονάδα. τὴν δυάδα δὲ, ὕλην ἄπειρον, εἶτ' ἐφεξῆς τὴν τριάδα πεπερασμένην ἁρμονίαν. ἢ τέλειον ἀριθμὸν
καὶ α'. ἢ στερεὸν ἢ ἐπίπεδον. ὅτι τ' ἂν αὐτοῖς δοκῇ λέγουσιν ἄλλοι ἄλλο. καὶ ἀθηνᾶν γέ τινα καλοῦσιν ἀριθμὸν. ἕτερον δ'
10 ἄρτεμιν. ἀπόλλωνα δ' ἄλλον. ὥσπερ οὖν οὐκ ἀγνοοῦμεν, οὕτως οὐδὲ λέγειν ὑπομένομεν. οὐδὲ μίαν ἐπιστημονικὴν
ἀπόδειξιν ἐπάγειν τοῖς λόγοις αὐτῶν δυνάμενοι. καὶ τοῖς γε φίλοις, ἐδείξαμεν ἤδη πολλάκις. ὡς τὰς τοι-
αύτας τις χρώμενος ψυχρολογίας, εἴτ' ἐπαινεῖν ὁντινοῦν ἀριθμὸν. εἴτε καὶ ψέγειν βούλοιτο, πρόχειρον αὐτῷ.
κινδυνεύουσι γὰρ εἰς τοὔσχατον ἥκειν ἠλιθιότητος, οἱ τὰ τοιαῦτα ληροῦντες, ὡς ἐπειδὰν ἢ περὶ τῆς ἑβδομά-
δος, ἢ περί τινος ἄλλου λέγωσιν, οὐκ ἀρκεῖσθαι μόνοις τοῖς τοιούτοις ψυχρεύμασιν ὥς τι πλειάδες ἑπτὰ καὶ τῶν
ἄρκτων ἑπτάστερος ἑκατέρα. καὶ γὰρ καὶ ὀνομάζουσιν οὕτως. ἀλλὰ καὶ τῶν ἑπταπύλων θηβῶν μνημονεύουσι
καὶ δηλονότι τῶν ἐπὶ θήβαις ἑπτά. καί τοι τί πρὸς ἔπος, εἰ πλειάδες ἑπτά. δίωνα πλευριτικὸν γενόμενον, ἑβ-
δομαῖον κριθῆναι. καὶ γὰρ ἄλλοτε μὲν ἐνναταῖος. ἄλλοτε δὲ, δεκαταῖος ἐκρίθη. τί δ' ὅμοιον. εἰ ἑπτὰ νείλου στόματα.
θέωνα περιπνευμονικὸν γενόμενον ἑβδομαῖον κριθῆναι. καὶ γὰρ ἄλλοτε μὲν, τεταρταῖος ἄλλοτε δὲ πεμπταῖος ἐκρί-
θη. ἀλλ' ὥσπερ κἂν τοῖς ἄλλοις ἅπασι διττή τις τῶν φαύλων ἁπάντων ἐστὶν ἡ φύσις ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις, οὕτω καὶ
20 ἐνταῦθα τινὲς μὲν ὅλως μισοῦσι καὶ τοὺς τἀληθῆ λέγειν περὶ ἑβδομάδος ἐπιχειροῦντας, ἐσχάτως ὄντες μισο-
λόγοι. τινὲς δὲ εἰς τοσαύτην ἐμπίπτουσι φλυαρίαν, ὡς καὶ τῶν μηδὲν προσηκόντων μνημονεύειν. ἑκατέρᾳ φησὶ
τῶν ἄρκτων, ἀστέρων ἐστὶν ἑπτά. πρῶτον μὲν, οὐκ ἀληθεύεις. ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἐσχάτην αὐτῶν ἀμαθίαν κατηγορεῖ. κείσθω
γοῦν ἀληθές. ἀλλ' οὔθ' ὁ βοώτης, οὔθ' ὁ δι' αὐτῶν τῶν ἄρκτων δράκων, ἀστέρων ἐστὶν ἑπτά. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. οὔθ'
ὁ ἐγγόνασιν. οὔθ' ὁ ὀφιοῦχος. οὔτε καρκίνος. ἢ λέων. οὔθ' ὅλως οὐδὲν τῶν ιβ'. ζωδίων, ἐν οἷς οἱ πλανῆται φέρονται.
καί τοι ὅτι τὰ τῇδε κοσμοῦσιν οὗτοι καὶ διατάττουσιν οὐ τοῖς ἀστρονόμοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρίστοις ἅπα-
σιν ὡμολόγηται φιλοσόφοις. οὔτ' οὖν τοὺς φλυαροῦντας ἀποδέχεσθαι χρὴ, καὶ τοὺς ἀποδιδράσκοντας ἀεὶ τοιαύ-
την θεωρίαν, μὴ προσαναγκάζειν. ἐμοὶ δ' οὖν αὐτὸ τὸ ἀληθὲς εἰς ὅσον ἀνθρώπῳ δυνατὸν εὑρῆσθαι νομίζω. γι-
γνωσκόμενον μέν που καὶ πρόσθεν Ἱπποκράτει. καθότι διὰ τῆς προγεγραμμένης ῥήσεως ἐνεδείξατο. ῥᾳθυ-
μίᾳ δὲ τῇ τῶν πολλῶν, σιωπηθέν. ἐγὼ δ' οὔτ' ἄλλο τι παρ' Ἱπποκράτους μάτην εὑρίσκω γεγραμμένον. οὔθ' ὅτι μη-
30 δὲν τούτων ὅλαις ἡμέραις ἀκριβέως ἀριθμεῖσθαι δύναται. καὶ λαβὼν ἀρχὴν ὁμολογουμένην οὐκ ἀστρονό-
μοις μόνον, ἢ φυσικοῖς φιλοσόφοις, ἀλλὰ καὶ γεωργοῖς, καὶ ναύταις. καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὡς ἡ σελήνη τὸν
περίγειον ἐπιτροπεύει τόπον, οἷον ὕπαρχός τις οὖσα μεγάλου βασιλέως, τοῦ ἡλίου, ταῖς ταύτης περιόδοις ἐπέδει-
ξα τὰς κρινούσας ἡμέρας ἑπομένας. ἐπέδειξα δὲ, καὶ τῶν παρεμπιπτουσῶν ἡμερῶν τὰς αἰτίας. καὶ διότι τὰς τρεῖς
ἑβδομάδας οὐκ εἰς τὴν κα'. ἀλλ' εἰς τὴν κ'. μᾶλλον ὁ Ἱπποκράτης ἀξιοῖ περιάγεσθαι. τούτων δ' ἀποδεδειγμέ-
νων, οὐδὲν ἔτι χαλεπὸν εὑρεῖν. οὐδὲ διατί τὴν μὲν πρώτην ἑβδομάδα τῆς δευτέρας, διαζεύγνυσι. συνάπτει δὲ ταύ-
την, τῇ τρίτῃ. οὔτε γὰρ τὴν δευτέραν τῇ πρώτῃ συνάπτειν εὔλογον ἦν, εἰς τὴν ιδ', ἀφικνουμένης τῆς κρίσεως, οὔτε
τὴν τρίτην τῇ δευτέρᾳ διαζευγνύναι. τῆς κ'. μᾶλλον ἢ τῆς κα'. ἐκδεχομένης τὰς κρίσεις. ἐπειδὴ τῶν ἑβδομάδων αὐ-
τῶν. αἱ δύο μόναι πρῶται διαζεύγνυνται. συνάπτεται δ' ἡ τρίτη, δῆλον ὡς καὶ τῶν τετράδων ἔνιαι μὲν ἐξ ἀνάγκης συ-
ναφθήσονται. διαζευχθήσονται δ' ἕτεραι. ἡ μὲν οὖν δευτέρα τετρὰς καὶ ἡ πρώτη, συναφθήσονται διότι μι-
40 ᾶς ἑβδομάδος τῆς πρώτης δίχα τμηθείσης, ἑκατέρα μόριον ἐστί. ἡ δὲ τρίτη, τῆς δευτέρας διαζευχθήσεται. διότι
καὶ ἡ ἑβδομὰς ἡ δευτέρα, τῆς πρώτης διεζεύγνυτο. συναφθήσεται δὲ, ἡ τρίτη, τῇ τετάρτῃ. διότι τῆς δευτέ-
ρας ἑβδομάδος ἑκατέρα μόριον ἐστίν. αὕτη δ' οὖν πάλιν ἡ τετάρτη τῇ ε'. συναφθήσεται. διὰ τὴν τρίτην ἑβ-
δομάδα συναφθεῖσαν τῇ δευτέρᾳ. συναφθήσεται δὲ καὶ ἡ ϛ'. τετρὰς, τῇ ε'. κατὰ τὴν ιζ'. ἡμέραν. ὡς ἂν τῆς
τρίτης ἑβδομάδος ἑκατέρα μέρος ὑπάρχουσα. εἰς μὲν οὖν τὸ καλῶς διαιτῆσαι, χρησιμώτατόν ἐστι προγνῶ-
ναι τὸν χρόνον τῆς κρίσεως. εἴτε δ' ὀξὺ χρὴ καλεῖν, εἴτε χρόνιον. εἴτ' ἄλλως πως ὀνομάζειν τόδε τὸ νόσημα, τὸ κα-
τὰ τὴν κ'. ἡμέραν εἰ οὕτως ἔτυχε κριθησόμενον οὐδὲν ὠφελεῖ τὸν κάμνοντα. δύναται γάρ τις μηδὲν φθεγ-
ξάμενος ἀλλὰ μηδὲ νοήσας ὅλως, ὅτι ποτὲ χρὴ καλεῖν αὐτὸ, καλῶς διαιτῆσαι τὸν νοσοῦντα. μηδέν γε τῶν
ἄλλων παραλιπὼν ἃ πρὸς τοῦτο διαφέρει. τὸ μὲν ἀληθὲς ἅμα καὶ χρήσιμον, εἴρηταί μοι. τὸ δὲ τοῦ σοφιστι-
κοῦ λήρου περαινέσθω. μετὰ ταῦτα δεικνυόντων ἡμῶν κἀνταῦθα, πόσον ἀγνοοῦσι τοῦ προσήκοντος οἱ πλεῖ-
50 στοι τῶν ἰατρῶν. οἴονται γὰρ ὀξὺ μὲν καλεῖσθαι νόσημα, τὸ ταχέως κρινόμενον. ἐναντίον δ' ὑπάρχειν αὐτῷ,
τὸ χρόνιον. ἔχει δ' οὐχ οὕτω τἀληθές. ἀλλ' ἔστι γάρ τι νόσημα βραχυχρόνιον μὲν οὐ πάντως δ' ὀξύ. καὶ τούτῳ μὲν, ἐναν-
τίον ἐστὶ, τὸ χρόνιον ἢ πολυχρόνιον. ἢ ὅπως ἄν τις ἑτέρως ἐθέλοι καλεῖν αὐτό. τῷ δ' ὀξεῖ, φύσις ἑτέρα νοσήματος
ἀντίκειται. οὐδὲν ἴδιον ὄνομα κεκτημένη. καὶ τοῦτ' εἰκότως ἐγίνετο. τοῦ γὰρ ὀξέος νοσήματος. ὡς ὁ μὲν ἀρχιγέ-
νης ὑπεγράφετο, τοῦ μετὰ συντόμως κινδυνώδους. ὡς δ' Ἱπποκράτης ἔλεγε, τοῦ μετὰ πυρετῶν συνεχῶς γι-
γνομένου συμβεβηκὸς. ἐξ ἀνάγκης ἔσται τὸ ταχέως κρίνεσθαι. κατὰ μὲν γὰρ τὸ τῆς κινήσεως εἶδος, ὀξὺ προ-
σηγόρευται. παύσασθαι δ' ἀναγκαῖον αὐτὸ, διὰ ταχέων, ὡς ἂν ἐπειγόμενον πρὸς τὴν οἰκείαν τελευτήν. αὐτὸ γὰρ
τοῦτ' ἐστὶ τὸ ταχέως κινεῖσθαι τὸ συρρεῖν ἐπὶ τὸ πέρας. ἔσται δὴ πάντως βραχυχρόνιον μέν. κατ' ἄλλο μέντοι καὶ
ἄλλο τῶν ἐν αὐτῷ, τό τ' ὀξὺ καὶ τὸ βραχυχρόνιον εἰρήσεται. διὰ μὲν γὰρ τὸ τῆς κινήσεως ἠπειγμένον, ὀξύ

διότι

διότι δ' οὐχ οἷόν τε χρονίζειν αὐτῷ ταχέως κινουμένῳ, βραχυχρόνιον ὀνομασθήσεται. ἡ φύσις δ' ἄλλη νοσήματος αὐτῷ παράκειται, πολλοὶ γὰρ τῶν ἐφημέρων πυρετῶν, διά τινα ψύξιν, ἢ ἔγκαυσιν ἐπιπόλαιον, ἢ κόπον βραχὺν, ἢ ἀγρυπνίαν, ἢ λύπην, ἢ μέθην, ἢ θυμὸν, ἤ τι τοιοῦτον ἐγένοντο, μικροί τε ἅμα καὶ βραχεῖς, καὶ τελέως ἀκίνδυνοι. καὶ τούτους οὐδεὶς οὔτε ἰδιώτης, οὔτε ἰατρὸς ὀξὺ νόσημα καλεῖν εἴθισται. τὸ μὲν οὖν ὀξὺ τοῦ βραχυχρονίου σαφῶς ἐν αὐτοῖς τούτοις διακέκριται. τὸ δὲ βραδὺ, τῷ πολυχρονίῳ συνεχύθη. καίτοι γ' οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει ἔννοιαν. εἴ γε τὸ μὲν, ὀξύ. τὸ δ' ὀλιγοχρόνιον, κατ' ἀντίθεσιν εἴρηται. πᾶν μὲν οὖν ὀξὺ, πάντως ὀλιγοχρόνιον, καὶ πᾶν χρόνιον ἐξ ἀνάγκης βραδὺ, οὐ μὴν οὔτ' εἰ βραχυχρόνιον ὀξὺ πάντως. οὔτ' εἰ βραδὺ, πολυχρόνιον. ἐξ οὖν τῆς τοιαύτης ὑπαλλάξεως, οὐ πάνυ τι σαφοῦς ὑπαρχούσης τοῖς πλείστοις τῶν ἰατρῶν. οὐ μόνον αἱ προσηγορίαι συνεχύθησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν αἱ διαγνώσεις.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΙΝΩΣΚΕΙΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ὅσον μὲν ἐπὶ τοῖς πολλοῖς τῶν ἰατρῶν ὦ Ἐπίγενες, ἀδύνατόν ἐστι προγινώσκειν τὰ τοῖς κάμνουσιν ἐσόμενα, καθ' ἑκάστην νόσον. ἀφ' οὗ γὰρ οἱ τὸ δοκεῖν μᾶλλον ἢ εἶναι σπουδάσαντες, οὐ κατὰ τὴν ἰατρικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας τέχνας ἐπλεόνασαν, ἠμέληται μὲν τὰ κάλλιστα τῶν τεχνῶν. ἤσκηται δ' ἐξ ὧν ἄν τις εὐδοκιμήσειεν παρὰ τοῖς πολλοῖς εἰπεῖν τι καὶ πρᾶξαι πρὸς ἡδονήν. κολακεύεσθαι θωπευτικῶς προσαγορεύειν ἑκάστης ἡμέρας, τοὺς πλουτοῦντάς τε καὶ δυναμένους ἐν ταῖς πόλεσι συμπροέρχεσθαι. παραπέμπειν προερχομένους οἴκαδε. δορυφορεῖν ἐν τοῖς δείπνοις, βωμολοχεύεσθαι, τινὲς δ' αὐτῶν οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν ἱματίων καὶ δακτυλίων πολυτελείᾳ καὶ τῷ πλήθει τῶν ἀκολουθούντων. καὶ σκευῶν ἀργυρῶν παρασκευῇ τοὺς ἰδιώτας ἀναπείθουσιν, ὡς ἀξιοζήλωτοί τινες ὄντες. ἐκ τούτων οὖν ἁπάντων, τὰ μὲν ἥδοντες. τὰ δ' ἐκπλήττοντες ἀνθρώπους ἀπείρους ἀληθινῆς κρίσεως πραγμάτων. ὡς μὲν οὗτοι νομίζουσιν, ἀγαθῶν πολλῶν τυγχάνουσιν. ὡς δ' ἐγὼ φαίην ἂν οὕτως ὄντων ἀγαθῶν ἄλλων, αὐτοὶ ψευδῆ ὑπειλήφασιν. ἅτε δ' ὄντες τοιοῦτοι, τἄλλα παρέχομεν οὐκ ὀκνοῦσιν. ἐλαχίστῳ τε χρόνῳ τὰς τέχνας ἐπαγγελλόμενοι διδάσκειν ἀθροίζουσι πλῆθος μαθητῶν. ἐξ ὧν καὶ αὐτοὶ προσλαμβάνουσι τὸ δύνασθαι κατὰ τὰς πόλεις, ἐν αἷς διατρίβουσιν. αὕτη μὲν οὖν κοινὴ τῶν τεχνῶν ἁπασῶν δυστυχία, κατείληφε τὸν νῦν βίον. ἡ δὲ τῆς ἰατρικῆς ἐστι μὲν πολυειδής. ἀλλ' ἔτι τῶν κατὰ αὐτὴν ἔγνωκα προχειρίσασθαι τῶν ἐμοὶ μάλιστα διαφερόντων. ὅταν γάρ τις ἰατρὸς τῷ νόμῳ μεμαθηκότων αὐτὴν ἢ παραφροσύνην ἐσομένην ἐπινοσοῦντος, ἢ ῥῖγος, ἢ καταφορὰν, ἢ αἱμοῤῥαγίας, ἢ παρωτίδας, ἢ ἀπόστασιν ἄλλην ἐς ὁτιοῦν μέρος, ἢ ἔμετον, ἢ ἱδρῶτας, ἢ κοιλίαν ταραχθησομένην, ἢ συγκοπὴν, ἤ τι τῶν τοιούτων προείπῃ ἄλλο ξένον τε καὶ τέρας τοῖς ἰδιώταις ὑπ' ἀηθείας φαίνεται. καὶ τοσοῦτον ἀποδεῖ τοῦ θαυμάζεσθαι παρ' αὐτοῖς ὁ προειπὼν, ὥστε ἀγαπήσειεν ἂν, εἰ μὴ καὶ γόης τις εἶναι δόξειεν. ὀλίγοι δέ τινες αὐτῶν οὐκ ἀπογινώσκουσι μὲν ὡς ἀδυνάτου τῆς τοιαύτης θεωρίας. ἐρωτῶσι δ' εὐθέως καὶ αὐτὸν τὸν προειπόντα, καὶ τοὺς ἄλλους ἰατροὺς, εἰ καὶ τοῖς ἔμπροσθεν εὕρηταί τι τοιοῦτον, ἢ μόνου αὐτοῦ τοῦ προειπόντος ἐστὶν εὕρημα. τοὐντεῦθεν οὖν ἀναγκαῖον γίγνεται, τοὺς μὲν ἰατροὺς ἀποκρυπτομένους σφετέραν ἀμαθίαν. ἴσως δέ τινας καὶ ὄντως ἀγνοοῦντας, οὐδενὶ φάναι τῶν ἔμπροσθεν οὐδὲν τοιοῦτο γεγράφθαι, γόητα δ' εἶναι τὸν ἐπιδεικνύμενον τοιαύτην πρόῤῥησιν. αὐτὸν δὲ τὸν προειπόντα, μηδ' ὅτι γέγραπται πολλοῖς τῶν ἔμπροσθεν καὶ μάλιστα τῷ Ἱπποκράτει τῷ πάντων ἡμῖν τῶν καλῶν ἡγεμόνι τολμᾶν εἰπεῖν, αἰδοῖ τε ἅμα τῶν παρόντων ἰατρῶν καὶ μίσους ὑποψίᾳ. μήθ' ὡς αὐτὸς εὑρηκὼς εἴη ψεύδεσθαι γὰρ οὕτως, καὶ μᾶλλον μισηθήσεσθαι πρὸς αὐτῶν. ἄπορον δὴ πανταχόθεν ἐρωτήματος ὑπεχόμενος ὀκνῶν οἶμαι καὶ διαβουλευόμενος αὐξάνει μὲν τὴν τῆς γοητείας ὑποψίαν αὐτῷ τῷ μέλλειν ἀεί. τελευταῖον δὲ φθόνον ἐφ' ἑαυτὸν ἤγειρεν ὥστ' ἐπιβουλεύεσθαι πρὸς αὐτῶν. πρώτη μέντοι τῆς φαρμακείας ἐνέδρα, δευτέρα δὲ, ἣ Κόϊντος ἥλω. βελτίων μὲν ὢν ἰατρὸς τῶν καθ' ἑαυτόν. ἐκβληθεὶς δὲ τῆς πόλεως ὡς ἀναιρῶν τοὺς νοσοῦντας. ὥστε δυοῖν θάτερον ἀναγκαῖον γίνεται παθεῖν τὸν φιλοσόφως τὴν τέχνην μετιόντα. καὶ τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἀξίως ἢ παραπλησίως Κοΐντῳ φυγαδευθέντων, λαμπρὰ τῆς αἰσθήσεως τὰ ἐπίχειρα κομίσασθαι ἢ διαβαλλόμενόν τε καὶ φανερῶς εἰ μὲν ἀτολμηρότερος εἴη τὰ μὲν ἀπολογούμενον. τὰ δ' ὑποπτήσσοντα, λαθὼν βίον ζῆν. ἀεὶ τρέμοντα καὶ τι πείσεσθαι προσδοκῶντα πρὸς τῷ καὶ τὴν τῆς γοητείας ὑποψίαν αὐξάνειν. εἰ δ' εὐτονώτερος ὢν ὁμόσε χωρεῖ, καὶ διαμάχηται μόνος πολλοῖς πανούργοις ἀνθρώποις καὶ πολλοὺς ἀδικωτάτους τρόπους ἠσκηκόσιν αὐτὸς ἐκ παιδίας, καὶ μαθημάτων ὁρμώμενος, καὶ τῶν τοιούτων ἄπειρος κακῶν, ἤτοι κατὰ κράτος ἁλόντα γενέσθαι τὸ λοιπὸν ἐπ' ἐκείνοις ὅτι ἂν αὐτῷ χρῆσθαι βουληθῶσιν ἢ εἴπερ ἐπιπλέον ἀντέχοι καὶ διαγωνίζοιτο τύχῃ τινὶ χρησάμενος θαυμαστῇ, τὸ μὲν οὖν ἀεὶ πολεμεῖν τε καὶ πολεμεῖσθαι τὸν χείριστον τῶν πολέμων, ὃν ὀνομάζουσιν ἐμφύλιον, ἐκφεύγειν μὴ δύνασθαι. συμβαίνειν οὖν ἀναγκαῖον ἐν πολλοῖς τῶν οὕτως παρεσκευασμένων, καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι τετιμήκασιν ἀλήθειαν εἰλικρινῶς οὐ διά τι τῶν ἔξωθεν ἀλλ' αὐτὴν δι' ἑαυτῆς, ὅταν ἅπαξ πειραθῶσι τῆς κατεχούσης τὸν νῦν βίον ἀδικίας, καὶ γνῶσι σα-

φῶς ὡς οὐδὲν ἔσονται τοῖς ἀνθρώποις ὄφελος, ὑπαναχωρεῖν τοῦ τῶν πολλῶν συνεδρίου, καὶ ὥσπερ ἐν χει-
μῶνι μεγάλῳ καὶ ζάλῃ πνευμάτων, ἑαυτοὺς γοῦν σῶσαι βουληθέντας. οὕτω δὴ τοῖς πολλοῖς μὲν ἀγνῶστοι,
γνώριμοι δὲ καὶ φίλοι μάλιστα μὲν καὶ πρῶτον θεοῖς, εἶτα τῶν ἀνθρώπων τοῖς ἀρίστοις ἐν ἡσυχίᾳ βιοῦσιν
ἐπιτρέψαντες τοῖς πανούργοις εὐδοκιμεῖν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις. πάντων δὲ τούτων τὰ αἴτια τοῖς
ἀνθρώποις ἐστὶ τῶν πλουτούντων ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ δυναμένων ἡ τρυφή. οἱ περαιτέρω ἡδονῆς τὴν ἀρετῆς τετι-
μηκότες, ἐν οὐδενὶ λόγῳ τίθενται τὸ τι καλὸν ἐγνωκότας ἄλλοις τε τοῖς ὑφηγήσασθαι δυναμένοις. φίλοι δ'
αὖθις τοῖς τὰς ἡδονὰς ἐκπορίζουσιν εἰσί. καὶ τούτους πλουτίζουσι. καὶ θαυμάζουσι. καὶ ὑψηλοὺς αἴρουσιν. ὥσ-
τε τῶν μὲν ὀρχηστῶν καὶ τῶν ἡνιόχων, εἰκόνας ποιοῦνται τοῖς τῶν θεῶν ἀγάλμασι συνέδρους. τῶν δ' ἀπὸ
τῶν μαθημάτων τοσαῦτα τιμῶσιν, ὅσα τῆς χρείας αὐτῶν δέονται. τὸ γὰρ ἐν ἑκάστῳ καλὸν οὐ θεωροῦσιν.
10 οὔτε τῶν δεινῶν αὐτῶν ἀνέχονται. ἀλλὰ γεωμετρίας μὲν καὶ ἀριθμητικῆς, ὅσον εἰς ἀναλωμάτων λογισμοὺς
καὶ οἰκίας κατασκευήν. ἀστρονομίας δὲ καὶ μαντικῆς, ὅσον εἰς τὸ προγινώσκειν τίνων κληρονομήσουσι, χρήζουσιν
ὥσπερ γε καὶ μουσικῆς, ὅσον εἰς ἡδονὴν ἀκοῆς. τὴν δὲ τούτων συμπάντων τὸ κῦρος ἔχουσαν φιλοσοφίαν, ἀποδεικ-
τικῆς θεωρίας οὐδὲν αὐτοῖς μέλει. πλὴν ὅσον ἡ χρεία προσάγει τινὰς τῶν ῥητορικῶν αἰσχρῶν ἐργάνῃ πα-
νούργῳ τῇ σοφιστικῇ καλουμένῃ χρῆσθαι θεωρίᾳ. φιλοσοφίας γὰρ αὐτῆς οὐδὲν ἐπαΐουσιν ἀλλὰ πάντων μα-
θημάτων ἀχρηστότατον τοῦτο νενομίκασιν ὁμοίως τὸ κέγχρον τρυπῶντι. ὅμοιοι τούτοις εἰσίν, οἱ καὶ τῆς ἰατρικῆς τὴν
» ἀναγκαίαν χρείαν ἐρῶσιν μόνην οὐδὲ ταύτην ὀρθῶς. ἀλλ' ὡς Πλάτων πού φησιν. εἰ δέοι κρίνεσθαι παρὰ παισὶν
» ἢ ἀνθρώποις ἄφροσιν ἰατρὸν καὶ μάγειρον, ὁ μάγειρος ἂν οὐκ ὀλίγῳ δή τινι, ὑπερενήνεκτο. ταῦτ' οὖν ἐγὼ γινώσκων
κατὰ τὴν προτέραν ἐπιδημίαν ἐν Ῥώμῃ μοι γενομένην, οὐδὲν ὑφορώμενος ἐπεδεικνύμην οὐ διὰ λόγων ψιλῶν,
ἀλλὰ τοῖς ἔργοις τοῖς τε τῆς ἐσομένων προγνώσεως καὶ τῆς θεραπείας ἄχρι τοῦ γενέσθαι τι τοιοῦτον, ὡς ἐπίστασαι σὺ
20 ὁ μάλιστα παρὼν τῇ νόσῳ πάσῃ μέχρι τέλους ἀπ' ἀρχῆς, Εὐδήμου τοῦ περιπατητικοῦ φιλοσόφου. ἤρξατο μὲν
γὰρ ἡμέρᾳ τινὶ μετὰ λουτρὸν ἀνωμαλία τις αὐτῷ, φρίκη δι' ἀρχὰς ὥρας ὀγδόης δι' ἣς ἀναγκασθεὶς ἀσιτῆσαι κατὰ
τὴν ὑστεραίαν ἀμέμπτως διάγων, ὑπέλαβεν ἀσφαλέστερον εἶναι τὴν ὀγδόην ὥραν ὑπερβάλλειν. ὡς δ' οὐ κατ' αὐ-
τὴν ἀπήντησέ τι δυσχερὲς ἀσιτήσαντί γε μέχρι τῆς ἐνάτης καὶ πρόσω, οὐδεμία παραλλαγή τις ἐφαίνετο.
λουσάμενός τε καὶ βραχέα προσενεγκάμενος, αὖθις τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ συνεγίνετο μὲν ὡς ἔθος ἡμῖν. ἀσφαλείας
δ' ἕνεκεν ἔδοξεν αὐτῷ καὶ κατ' ἐκείνην ὑπερβάλλειν τὰς ὑπόπτους ὥρας. ἐλούσατο οὖν μετὰ τὴν ὀγδόην*,
καὶ τραφεὶς εὐφόρως ἐπέπειστο μηδὲν αὐτῷ γενήσεσθαι δυσχερές. ἐν τῇ τετάρτῃ δὲ τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾗ συγγενό-
μενος ἡμῖν αὖθις τὸ βαλανεῖον ἐστέλλετο, μειδιάσας τε ἅμα καὶ ἀποβλέψας πρός σε, πότερα ἔφη καὶ κατὰ
ταύτην δὲ τὴν ἡμέραν τετάρτην οὖσαν ἀσφαλέστερόν ἐστιν ὑπερβάλλειν τὴν ὀγδόην ὥραν, ἢ τῷ λουτρῷ χρηστέον ἤδη
σὺ μὲν οὖν ὡς οὐδενὸς ἐσομένου δυσχεροῦς ἐκέλευσας αὐτίκα λουσόμενον. ὅτε ἄλλοι πάντες οἱ παρόντες. ἐγὼ
30 δ' ἐσιώπων μόνος. ἐρομένου δὲ αὐτοῦ περὶ τῆς σιωπῆς ἀπεκρινάμην, οὐκ εἶναί μοι τελέως ἀνύποπτον ἀρχὴν
γεγονέναι τεταρταίας περιόδου κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἐν ᾗ γε μὲ τὸν σφυγμὸν ἐκέλευσας ἅψασθαι. πρὸς δὲ
μὴ προεγνωκέναι με πρότερον κατὰ φύσιν σου σφυγμὸν, ὁποῖος τίς ἐστι. οὗ χωρὶς οὐχ οἷόν τε τὰς βραχείας αὐ-
τοῦ μεταβολὰς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐπιγνῶναι σαφῶς οὐδὲν ἀπεφηνάμην, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πλέον ἔχω τι
τῆς τότε μοι γενομένης ὑποψίας εἰπεῖν. ἐλούσατό τε οὖν εὐφόρως, καὶ ἐτράφη μετρίως. εἶτα περὶ τὴν
ἑσπέραν μετακαλεσάμενός με καὶ πάλιν τὸν σφυγμὸν αὐτοῦ κελεύσας ἅψασθαι, τὴν αὐτὴν ἀπόφασιν ἤκου-
σεν ἣν πρὸ τοῦ λουτροῦ. καὶ μᾶλλον ἔτι θαρσαλεώτερον ἢ τότε. διὰ τοῦτ' οὖν ἔδοξε τὴν ἑξῆς ἡμέραν ἑβδό-
μην μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐσομένην. τετάρτην δὲ ἀπ' ἐκείνης, ἀκριβέστερον παραφυλάξαι. καὶ διατρίψας αὖθι
τῆς οἰκίας, ἐλούσατό τε καὶ σιτίων προσηνέγκατο πλειόνων. ὡς οἴεσθαι τελέως ἀπύρετον αὐτὸν εἶναι φαίνων. ἐγὼ
μὲν οὖν ἐρομένῳ σοι, μέμνησαι γὰρ πάντως καὶ τοῦτο, τὴν ὑποψίαν μένειν ἔφην ὡς μικροτάτης τινὸς αὐτῷ
40 τεταρταίας περιόδου προοίμιον εἴη συμβαῖνον, ἐχειάθην αὖθι τὸ λουτρόν. ἔχων αὖθις σκέψασθαί τινα περὶ τὴν
ἑσπέραν ἄῤῥωστον, οὐκ ἐγγὺς οἰκοῦντα. λουσάμενος δ' Εὔδημος, ἐτράφη μὲν εὐθέως. οὐ μετὰ πολὺ δὲ, θερ-
μασίας ᾔσθετο δι' ὅλου τοῦ σώματος, ἣν ἐν τῷ ποθέντι πόματι γεγονέναι νομίσας, οἴνου γὰρ παλαιοῦ προσ-
ηνέγκατο κατὰ τὴν ὑστεραίαν, αὐτὸ τοῦτο διηγήσατο τῶν συνήθων ἰατροῖς. αἰτιασαμένων τε κἀκείνων ἐπί-
μως τὸν οἶνον, οὐδὲν ἔτι νομίσας ἔσεσθαι, δυσχερὲς ἐν τῇ τετάρτῃ μετὰ τὴν γενομένην θερμασίαν, ἐλούσατό τε
καὶ διαιτήθη τῷ συνήθει τρόπῳ. σαφῶς δὲ πυρέττειν ἀρξάμενος, ἐπείσθη τεταρταίου μὲν εἶναι τὴν πε-
ρίοδον. ἐπῄνει δὲ τοὐντεῦθεν ἐμὲ μόνον, ὡς ἀκριβῶς ἁπτόμενον σφυγμοῦ κατὰ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον ἐν
φιλοσόφῳ θεωρίᾳ μόνῃ πεπεισμένος ἀξιόλογον ἕξιν εἶναι μοι. τῶν δὲ κατὰ τὴν ἰατρικὴν ἐν παρέργῳ πε-
φροντικέναι. καὶ γὰρ ἐπέπειστο τοῦ πατρὸς αὖθι φιλοσοφίαν ἄγοντός με, προσταχθὲν αὐτῷ δι' ὀνείρων ἐναργῶν, ἐκ-
διδάξαι καὶ τὰ τῆς ἰατρικῆς, οὐχ ὡς πάρεργόν τι μάθημα, τοῦτο συνέβη μοι γεγονέναι τό τε κατά τινα τύ-
50 χην ὡς οἶσθα καὶ αὐτὸς νενοσηκότος τινὸς ἀνθρώπου κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ φθινοπώρου, νόσον ὀξεῖαν. εἶτα κατὰ
τὴν ἀνάληψιν ἀρξαμένου περὶ πέμπτην ὥραν πυρέττειν θεάσασθαι τὸν ἄνθρωπον ἀποφήνασθαί σοι παρόντι, σα-
φεστάτην εἰσβολὴν εἶναι τεταρταίου περιόδου. ὁπότε γὰρ κατὰ τὴν ἀναλογίαν, ἡ διὰ τὴν τετάρτην ἀνταπό-
δοσις ἐγένετο, πυθόμενος παρὰ σοῦ τὴν γενομένην πρόῤῥησιν ὁ Εὔδημος ἔτι μᾶλλον ἐπείσθη προσέχειν ἐμοί.
ὥς τε ἐπειδὴ προύβαινεν ὁ κατὰ τὴν περίοδον παροξυσμὸς εἰς μέγεθος, ἀθροίσας τοὺς ἀρίστους τῶν κατὰ τὴν
πόλιν ἰατρῶν ἠξίωσε σκέψασθαι περὶ τῆς θεραπείας τοῦ νοσήματος. ἐγὼ δὲ ἑκὼν ἀπελείφθην. οὐ βουλόμε-
νος ἁμιλλᾶσθαι διὰ λόγων αὐτοῖς, ὡς δὲ τοῖς ἐνδοξοτάτοις αὐτῶν ἔδοξε τῆς θηριακῆς αὐτὸν πιεῖν, ἕωθεν ἐκεί-
νῃ τῶν ἡμερῶν ἐν ᾗ προσεδοκώμενος ἦν ὁ διὰ τῆς τετάρτης παροξυσμὸς ἔσεσθαι, χωρισθέντι αὐτῷ ὡς οἶσθα σοῦ
παρόντος ἐπυνθάνετό μου τίνα τὴν ἐλπίδα, τῆς τοῦ φαρμάκου χρήσεως ἔχοιμι. γινώσκεις οὖν ὅπως ἀπε-

κρινάμην

κεινάμην αὐτῷ μηδὲν ἀμφιβάλλων, ὡς οὐ μόνον οὐδὲν ὀνήσει τὸ φάρμακον, ἀλλὰ καὶ διπλοῦν ἐργάσεται
τὸν τεταρταῖον. καὶ τὴν γ' αἰτίαν ἐρωτήσαντος αὐτοῦ, δι' ἣν οὕτως ἀπεκεινάμην. ἄπεπτον ἔφην ἔτι εἶναι
τὸ νόσημα. τό τε φάρμακον ὅταν κακοχυμίαν ἄπεπτον, καὶ μάλιστα ἐν χειμῶνος ἀρχῇ, μέχρι μὲν τοῦ
ταράξαι δύνασθαι προσαγαγεῖν, οὐ μὴν οὔτε πέψαι τελέως, οὔτε διαφορῆσαι. ταῦτα μὲν οὖν ἀπο-
κεινάμην ἐγὼ τῷ Εὐδήμῳ. κατὰ δὲ τὴν ὑστεραίαν ἕωθεν ἀφικόμενοι πρὸς αὐτὸν οὐδέπω παρόντων ἡμῶν,
ἔδοσαν τὸ φάρμακον. αἰσθανθέντι διηγήσασθαι τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων αὐτῷ, καὶ ἅμα θεασάμενος μετ'
ἐκστάσεως ὡς ὑποχομένους τοὺς ἀφικνουμένους ἰατροὺς ἅπαντας, ὀνήσειν αὐτὸν οὐ σμικρὰ τὴν τοῦ φαρμά-
κου προσφοράν. γενομένου δὲ τοῦ παροξυσμοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐν ᾗπερ συμβαίνειν οὕτως ἔφασαν
ἐπὶ τῆς πρώτης πόσεως, ὡς κινεῖσθαι, καὶ μοχλεύεσθαι τὸ νόσημα, δεύτερον πόντα ἀπαλλάττεσθαι
10 τελέως, εἰ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ προσδοκᾶται γενησόμενος ὁ διὰ τετάρτης παροξυσμός. ὁμοίως ἕω
θεν αὐτοῦ προσενέγκαιτο. ἐκεῖνοι μὲν οὕτως εἰπόντες, ἐχωρίσθησαν εὐέλπιδες. οὐ περιμείνας δὲ τὴν
ἑξῆς περίοδον ὁ τεταρταῖος ἀπροσδοκήτως ἐνέβαλε τὴν ὀγδόην ὥραν, ἰσχυρότερος ἢ κατὰ τὴν προ-
τέραν ἡμέραν ἐγεγόνει. ἐλθοῦσιν οὖν ἕωθεν αὐτοῖς ὡς εἴθιστο δεύτερον. ἐδόκει διδόναι τοῦ φαρμάκου.
καὶ δὴ καὶ δόντες ἐπὶ τῆς ἀναλόγου τῷ προτέρῳ παροξυσμῷ τὸ φάρμακον, ἐχωρίσθη. ὅτε οὖν ἀ-
νάλογος ὢν τῷ προτέρῳ παροξυσμῷ, κατ' αὐτὸν ἀπήντησε καὶ ὁ μετ' αὐτὸν ἐπιγενόμενος δεύτερον. ἐφ' ὧ
κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐπυνθάνετό μου, τίνα προσδοκίαν ἔχοιμι τῶν μελλόντων. ἐγὼ δὲ ὡς εἴθιστο κατα-
μαθὼν αὐτοῦ τὴν κίνησιν τῶν ἀρτηριῶν νῦν μὲν ἔφην ἀποκρίνασθαι σοι τι πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀσφα-
λῶς ἀδύνατος ὑπάρχω. ἕωθεν δὲ τάχα ἂν δυνηθείην. θεασάμενος ἅπαντα τὰ διὰ τῆς νυκτὸς οὐρηθη-
σόμενα. παραγενόμενος οὖν ἀπὸ τῆς ἕω καὶ θεασάμενος αὐτά, ἐαθῆναί τε κελεύσας, αὖθις ἐὰν οὐ-
20 ρήσῃ τι μεταξὺ περὶ τετάρτην ὥραν ἔφην ἀφίξεσθαι. καὶ μὴν καὶ παραγενόμενος, ὡς ἐθεασάμην
τε τὰ οὖρα καὶ τῶν σφυγμῶν ἐπιπλέον ἡψάμην, ἀπεφηνάμην αὐτῷ τρίτον τετάρτου γενήσεσθαι
παροξυσμόν, ὡς περὶ τὴν αὐτὴν ὥραν. ἐγὼ μὲν οὖν ἐχωρίσθην. ὀλίγον δ' ὕστερον ἐπισκεψάμενοι τὸν Εὔ-
δημον ἀφίκοντο, σέργιός τε καὶ ὁ παῦλος, ὃς οὐ μετὰ πολὺν χρόνον, ἔπαρχος ἐγένετο τῆς πόλεως.
καὶ φλάβιος, ὑπατικὸς μὲν ὢν ἤδη καὶ αὐτός. ἐσπουδακὼς δὲ περὶ τὴν ἀριστοτέλους φιλοσοφίαν, ὥς
περ καὶ ὁ παῦλος, οἷς διηγησάμενος ἅπαντα ὁ Εὔδημος τὰ κατ' ἐμέ, λυπεῖν ἔφη τὴν σήμερον ἐσομέ-
νην πρόρρησιν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος παροξυσμοῦ, παραφυλάττειν δ' ὅπως ἀποβήσοιτο. γενομένου δὲ κἀ-
κείνου περὶ τὴν αὐτὴν ὥραν τοῖς προγεγενημένοις, ὁ μὲν Εὔδημος ἐθαύμαζέ τε, καὶ τοῖς ἐπισκο-
πουμένοις αὐτὸν ἅπασιν ἐδήλου τὰς ἐμὰς προρρήσεις. ἦσαν δ' οὗτοι σχεδὸν ἅπαντες, οἱ κατὰ τὴν ῥω-
μαίων πόλιν ἀξιώματί τε καὶ παιδείᾳ προὔχοντο. ὁ δ' οὖν Βοηθὸς ἀκηκοὼς εἰς ἄκρον ἠσκῆσθαί με τὴν
30 ἀνατομικὴν θεωρίαν, ἔτυχεν ἤδη παρακαλῶν ἐπιδεῖξαί τι περὶ φωνῆς τε, καὶ ἀναπνοῆς. ὅπως τε γί-
γνοιτο, καὶ διὰ τίνων ὀργάνων. ὡς οὖν ἐγνώρισέ μου τὸ ὄνομα, καὶ τοῦτ' αὐτὸ τῷ τε Παύλῳ διηγήσατο,
καὶ μετὰ τὴν πεῖραν ἔφη παρακαλεῖν με δεῖξαί τι καὶ αὐτῷ, πάνυ γὰρ ἔφη δεῖσθαι τῆς θέας τῶν κα-
τὰ τὰς ἀνατομὰς φαινομένων ὁ Παῦλος, ὁμοίως δὲ καὶ Βάρβαρος ὁ θεῖος τοῦ βασιλεύοντος Λουκίου κα-
τὰ τὴν μεσοποταμίαν ὀνομαζομένην ὄντος ὑπάρχειν ἐδεῖτο τοῦ μαθήματος καὶ αὐτὸς ὥσπερ ὁ Παῦ-
λος. ὕστερον δὲ καὶ Σεβῆρος, ὕπατος μὲν ὤν. ἐσπουδακὼς δὲ καὶ περὶ τὴν Ἀριστοτέλους φιλοσοφίαν. ὅπως
μὲν οὖν τὰ κατὰ τὰς ἀνατομὰς ἐγένετο γινώσκοντί σοι βραχείας ἀναμνήσεως δεήσει, μικρὸν ὕστερον ἐσο-
μένης. ἐπὶ δὲ κατὰ τὸν Εὔδημον ἐπάνειμι, καταπονούμενος γὰρ ὑπὸ τῶν τριῶν τεταρταίων, ἀπήλπι-
στο πρὸς τῶν ἰατρῶν ὄντος ἤδη, που μέσου χειμῶνος, ἐγὼ δέ, καὶ οὐχ διδασκάλῳ μέν, ἀλλά, καὶ κατατυχὼν
οἰκεῖν αὐτοῦ πλησίον ἀνάγκην εἶχον, ὑπακούειν δὶς τῆς ἡμέρας καλοῦντι. καταγελῶν δέ μου κατὰ τὸν
40 καιρὸν ἐκεῖνον Ἀντιγένης εἷς τῶν Κοΐντου μαθητῶν συνήγορος δὲ καὶ Μαρίνῳ πρωτεύειν τε τῶν ἰατρῶν πεπι
στευμένος, ἅπαντάς τε τοὺς πολυδυναμένους ἰώμενος, οὐκ οἶδ' ὅτι δόξαν αὐτῷ τοῖς ἐπαινοῦσι κατα-
γελῶν ἔφασκεν. ὀλίγον ὕστερον αὐτοὺς γνώσεσθαι, τινὰ τυγχάνουσιν ἐπαινοῦντες, ὅταν ἐκφερόμενον ἴ-
δωσιν Εὔδημον, καὶ ταῦτα λέγων πρὸς τοὺς παρόντας ἰδιώτας, ἀποστρέφων ἐνίοτε μὲν τὸν λόγον. ἀπο-
βλέπων τε πρὸς τοὺς ἰατροὺς ἔφασκεν. Εὔδημον ἑξηκοστὸν καὶ τρίτον ἔτος ἄγοντα, τρὶς ἑλόντα τεταρταί-
ους ἐν μέσῳ χειμῶνος, θεραπεύειν ὑπισχνεῖται Γαληνός, σὺ μὲν οὖν Ἐπιγένες φίλτατε, τάς τε μετα-
ταῦτα γενομένας προρρήσεις ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν θεραπείαν, οἶδ' ὅτι κηρύττων διετέλεσας. ἐμοὶ δ' ἀρ-
χὴ φθόνου τότε πρῶτον ἐγένετο. θαυμαζόμενος ὡς ἐπί τε βίου σεμνότητος, καὶ τοῖς κατὰ τὴν τέ-
χνην ἔργοις. ἐκ γὰρ τῶν τριῶν τεταρταίων, τὸν μὲν πρῶτον ἀρξάμενον ἐν τῇ δὲ παύσασθαι τῇ ἡμέ-
ρᾳ προειπών, ἐθαυμάσθην. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦ δευτέρου τὴν προθεσμίαν τῆς λύσεως ἠλήθευσα, ἅπαντες μὲν
50 ἐξεπλάγησαν. ἐπὶ τοῦ τρίτου γοῦν, ἀποτυχεῖν με τοῖς θεοῖς ηὔχοντο παυσαμένου. δὲ κἀκείνου, κα-
τὰ τὴν ὑπ' ἐμοῦ προρρηθεῖσαν ἡμέραν, οὐκ ἐπὶ ταῖς προρρήσεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ θεραπείᾳ δόξαν ἔ-
σχον οὐ σμικράν. ὁ γοῦν Ἀντιγένης, μόνον οὐ κατὰ γῆς ἐδύετο διὰ τὰς προπετῶς αὐτῷ γενομένας εἰς ἐμὲ
βλασφημίας. ὁμοίως δ' αὐτῷ καὶ Μαρτιανός. οὗ καὶ αὐτοῦ κατά τε τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἔτι τε πρότερον
ὡς ἀνατομικωτάτῳ, δόξα μεγάλη παρὰ τοῖς ἰατροῖς νεανίσκοις ἦν. ἐσπουδάζετο δὲ δύο βιβλία τῶν ὑπ'
αὐτοῦ γεγραμμένων ἀνατομῶν. ἀνιαθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς ἐφ' οἷς Εὔδημος οὐ μόνον ἐπαινεῖσθαι χρῆναί με
πρὸς ἅπαντα δικαίως, ἀλλὰ καὶ θαυμάζεσθαι δεῖν ἔφασκεν, οὐκ ἐξ ἰατρικῆς τὰς προρρήσεις, ἀλλ' ἐκ μαν-
τικῆς γίνεσθαι ταύτας ὑπ' ἐμοῦ διέβαλε. καὶ τήν γε μαντικὴν ἥν τινα λέγοι ἄν, πυνθανομένων τινῶν

ἐνίοτε μὲν, οἰωνιστικὴν ἔφασκεν. ἐνίοτε δὲ θυτικήν. ἔστι δ' ὅτε συμβολικὴν, ἢ μαθηματικήν. ὕστατον δέ τι παρὰ τῷ
Εὐδήμῳ τοιοῦτον ἐγένετο. τοῦ τρίτου τῶν τεταρταίων τῆς ἡμέρας ἐνστάσης, ἐν ᾗ τελείαν ἀπαλλαγὴν αὐτῷ
προειρήκειν ἔσεσθαι, παραγενόμενος ὁ Μαρτιανὸς πρὸς τὸν Εὔδημον ὥρας ἐνάτης, οὐ σμικρῷ σφοδρότερον,
ἀλλὰ καὶ πάνυ πολλῷ τοῦ προγεγενημένου παροξυσμοῦ τὸν νῦν ὄντα φήσαι ὑπάρχειν. ἐχρῆν εἰ ἀληθῆ παρα-
χρῆμα φαιδρῷ τῷ προσώπῳ, φανερῶς ἐνδεικνύμενος ἐπὶ χαίρειν, ὡς ἀποτετευγμένης τῆς προρρή-
σεως. αἰσθανόμενος δὲ ὁ Εὔδημος εὐφορίας ὁποίας οὔπω πρότερον ᾔσθετο, καὶ μέντοι καὶ θαρρῶν
ὡς οὐ σφαλησομένῳ μοι κατὰ τὴν πρόρρησιν, ἀναμένειν ἀφικέσθαι τινὰ καὶ ἄλλον ἰατρόν. ἀφικο-
μένου δὲ οὐχ ἑνὸς μόνου, ἀλλὰ καὶ δυοῖν, καὶ τριῶν, ἐπετήρουν γὰρ ἅπαντες ὅπως ἀποβῇ τὰ κατὰ
τὴν πρόρρησιν, εὐχόμενοι κἂν ἐπί γε τοῦ τρίτου τῶν τεταρταίων ἀτυχῆσαί με τῆς τε προρρήσεως καὶ
10 τῆς ἀπ' αὐτῆς θεραπείας. ὁ μὲν Εὔδημος ἠξίου τε κἀκείνους ἀποφήνασθαι πῶς ἔχειν αὐτοῖς τὰ κατ' αὐ-
τὸν δοκοίη. τὴν δ' αὐτὴν ἀπόκρισιν ἀκούσας ἣν ὁ Μαρτιανὸς πεποίηται, καὶ προσχὼν ὁμοίως κἀκείνοις
ὡς Μαρτιανοῦ φαιδροτέροις γεγονόσιν, ἐνενόησε μὲν καὶ αὐτὸς ἐπιχαίρειν αὐτοὺς ὡς ἀποτετευγμένης
τῆς προρρήσεώς τε καὶ θεραπείας. ἐπεὶ δὲ χρονίζων ἐγὼ παρὰ τὸ ἔθος, ἐν ἐπισκέψει τινὶ κατεχόμενος,
ἔπεμπε συνεχῶς πρός με, πλησίον οἰκοῦντα καθάπερ ἔφην. ἐπικριθῆναι τὴν εὐφορίαν, ἣν εἶχεν ὑπ'
ἐμοῦ βουλόμενος. ὡς δ' οὖν ἀφικόμην, οὐδὲ καθίσαι με περιμείνας, ἐξέτεινε τὴν χεῖρα, κελεύων ἅψα-
σθαι τῶν σφυγμῶν. ἁψαμένου δὲ, μετὰ σπουδῆς ἐπυνθάνετο τί ποτε ἀγγέλλοιμι, κἀγὼ μειδιάσας, τί ἄλ-
λο ἔφην ἢ ἀγαθά. ποῖα εἶπε ταῦτα ἰδικῶς μοι φράσον. ἐγὼ δ' οὐκ ἀρκέσει ἔφην σοι τὸ κεφάλαιον αὐ-
τὸ ἀθρόως ἀκηκοότι χαίρειν ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις. οὐδαμῶς εἶπεν, ἀκοῦσαι γὰρ ποθῶ καὶ κατὰ μέρος.
ἄκουε δὴ ἀπαλλαγήσῃ τῇ νυκτὶ ταύτῃ τελέως ἁπάσης τῆς νοσώδους διαθέσεως. ὧν ἐπιγινομένων καὶ τῶν
20 ἐσομένων αὐτῇ συμπτωμάτων ἁπάντων, ἡ λύσις ἀκολουθήσει. καὶ τοῦτ' ἔφην ἄρτι μοι διὰ τῶν σφυγ-
μῶν δεδηλωκέναι, τὴν διοικοῦσαν σου τὸ σῶμα φύσιν; ἐπεγηγερμένην ἤδη καὶ κινουμένην, ὡς ἐκβα-
λεῖν ἐκ τοῦ σώματος ἅπασαν οὖσαν ἐν σοὶ μοχθηρίαν τὴν ἐν τοῖς κατὰ τὸ σῶμα χυμοῖς. πῶς οὖν δὴ παρὰ
τῆς φύσεως ταῦτα λέγεις σοι δεδηλῶσθαι, οὐ γὰρ δὴ φθεγξάμενοί γε ταῦτ' εἶπε. ἀπόκριναί μοι. πάν-
τως γὰρ οἶσθα παρακολουθῆσαί με τῷ λόγῳ μᾶλλον ἁπάντων τούτων τῶν ἰαλέμων ἰατρῶν. ὅτι τὴν
κίνησιν ἔφην τῶν ἀρτηριῶν εἰς ὕψος ἀνήγαγεν ἐπὶ πλέον τῆς ἐφ' ἑκάτερον διαστάσεως. ὅπερ ἀεὶ ποι-
εῖν εἴωθεν ἐγχειροῦσα τὸ λυποῦν ἐκκρίνειν τοῦ σώματος. ἐπὶ τούτοις ῥηθεῖσιν ὁ Εὔδημος ὑπολαβὼν ἔφη ἀλλ'
ἐπεὶ πολλαὶ τῆς ἐκκρίσεως ὁδοὶ τέτμηνται τῇ φύσει. καὶ γὰρ ἔμετος καὶ γαστὴρ καταῤῥήξασα, τάχα
δὲ καὶ οὔρων πλῆθος ἱδρώτων τε πολλῶν ἐκκρίσεις, αἱμοῤῥαγία τε καὶ συνήθης αἱμοῤῥοῒς ἀναστομω-
θεῖσα, κένωσιν ἀθρόαν ἐργάζεται. τῆς σῆς ἂν εἴη τέχνης ἔργον οἰκεῖον, ἑρμηνεῦσαί μοι τὸ τῆς κενώσε-
30 ως εἶδος. αἱμοῤῥαγίας μὲν οὖν ἔφην ἐσομένης, τάδε, καὶ τάδε προηγεῖται σημεῖα. καθάπερ γε καὶ
ἱδρώτων, ταυτί. προστέθεικα δ' ἐν τῷ λόγῳ, καὶ τὰ τῶν ἐμέτων προηγούμενα. τῆς δὲ διὰ τῆς κάτω
γαστρὸς κενώσεως ἀθρόας κριτικῆς, οὐδὲν ἔχομεν ἴδιον ἐξαίρετον σημεῖον. ἀλλ' ἐκ τοῦ μηδὲν τῶν ἄλλων
παρεῖναι, καταλείποιτ' ἂν ἐλπίζειν ἐπὶ σοῦ γενήσεσθαι ταύτην. διαλεκτικῶς ἔφη συνελογίσω τὴν εὕ-
ρεσιν τοῦ γενησομένου. ταῦτα μὲν ἑσπέρας οὔσης ἤδη διελέχθημεν ἀλλήλοις. παραγενόμενος δ' ἕωθεν, ἠ-
κουσας αὐτὸς σὺ τοῦ κεφαλαίου τῆς προρρήσεως, οὐχ ὑπομένοντος μετρίως φθέγγεσθαι τοῦ φιλοσό-
φου καθάπερ εἴωθε. κεκραγότος δὲ πρὸς ἅπαντας ἡμᾶς τοὺς εἰσιόντας φίλους, ὡς ὁ Πύθιος Ἀπόλλων
διὰ τοῦ Γαληνοῦ στόματος ἐβουλήθη θεσπίζειν τοῖς νοσοῦσι μετὰ τοῦ θεραπεύειν αὐτοὺς, ἀπαλλάττειν τε
τελέως αὐτοὺς ἐν ἡμέρᾳ τῇ προῤῥηθείσῃ. τὴν γοῦν γεγενημένην λύσιν τοῦ νοσήματος, πέπεισμαι γὰρ
ἤδη τελέως ὑγιαίνειν ἐπαγγειλάμενος ἐκ πολλοῦ, καὶ τῆς θεραπείας καὶ τῆς προρρήσεως ἔτυχον. ἀ-
40 πήλλαξε δέ με τριῶν τεταρταίων, οὓς ἐξ ἀκαίρου πόσεως τοῦ θηριακοῦ φαρμάκου περιπεσὼν, ὁπότε και-
ρὸς αὐτῆς ἐγένετο μηδὲν ἐκείνων φθεγγομένων, δοὺς οὗτος, ἀπήλλαξέ με καταγελώμενος ὑπ' αὐτῶν,
εἴ γε νομίζει γέροντα χειμῶνος ὥρᾳ κάμνοντα τρισὶ τεταρταίοις ἀπαλλάξειν. οἱ μὲν ἰδιῶται τῆς
ἰατρικῆς τέχνης ἀκούοντες ταῦτα, κοινὸν ἀγαθὸν ἡγούμενοί με τοῖς ἐν ῥώμῃ γενήσεσθαι, πάντες ἔχαι-
ρον, ὁ δ' οὐκ ἰατρὸς μόνον ἀλλὰ καὶ φίλος εἶναι μαρτυρούμενος Μαρτιανὸς ἀκούσας τήν τε κατὰ τὴν γε-
γονυῖαν ἡμέραν ἀπόφασιν μου περὶ τῆς ἐν ταῖς ἀρτηρίαις κινήσεως ἣν ἐκεῖνοι θορυβώδη νομίζοντες οὐ κρι-
τικὴν ἐδεδίεσαν. εὑρόντες κατὰ φύσιν ἀκριβῶς ἔχοντα τὸν Εὔδημον ἐπαινέσαι μὲν οὐδ' ἄχρι ῥήματος
ἑνὸς ὑπέμεινέ με. καταβὰς δὲ εἰς τὸ σανδαλάριον, ἀπήντησέ μοι κατὰ τύχην. εὐθέως δὲ μήτε προσαγο-
ρεύσας ὡς ἔθος εἶχεν, ἐπύθετο πότερον ἀνεγνωκὼς εἴην τὸ δεύτερον τῶν Ἱπποκράτους προρρητικῶν, ἢ ὅ-
λως ἀγνοοίην τὸ σύγγραμμα, κἄπειτα ἀκούσας ὡς ἀνεγνωκὼς εἴην, καί μοι δοκοῖεν ὀρθῶς ἔνιοι τῶν
50 ἰατρῶν, οὐκέτι εἶναι τῶν γνησίων Ἱπποκράτους βιβλίων αὐτὸ, καὶ προσηκόντως ἀποφήνασθαι. πάντως
γοῦν γινώσκεις ἔφη τῶν γεγραμμένων ἐν αὐτῷ. ἐγὼ δὲ τοιαῦτα μὲν οὐ μαντεύομαι. πρὸς τί δὲ νῦν ἔ-
φην εἴρηταί σου νῦν τοῦτο. καὶ ὡς ἄρτι κεχωρίσθαι παρ' Εὐδήμου θαυμάζοντος ἔλεγεν ἐπὶ τῆς χθὲς ἑσπέρας
ἁψάμενόν σε τὸν σφυγμὸν προειπεῖν ἔκκρισιν ἔσεσθαι διὰ τῆς κάτω γαστρὸς, ἐφ' ἧς μηκέτι πυρέξειν. εἰπόν-
τος οὖν αὐτοῦ ταῦτα μόνον ἀποκρινάμενος ἐγὼ, παρ' Εὐδήμου ταῦτ' ἀκήκοας, οὐ παρ' ἐμοῦ, παρῆλθον αὐ-
τίκα. πορευθείς τε πρὸς τὸν Εὔδημον, ἀπήγγειλα τὸ γεγονός. ἐθαύμαζέ τε τὴν κακόνοιαν τῶν εὐδοκιμούντων
ἰατρῶν ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει. ὃ ἢ κατὰ λόγον ἔφη μοι τοῦτο πεπονθέναι, ἀπεικάζων τοῖς ἐν πατρίδι τὸν τῇ ἢ κα-

τοὺς πλείους αἰτίας εἰς ἄκρον ἥκοντας κακοηθείας, καὶ διῆλθεν ἁπάσας ἑξῆς ὧδέ πως. μὴ νόμιζε τοὺς ἀγα-
θοὺς ἄνδρας ἐν ταύτῃ τῇ πόλει γίνεσθαι πονηρούς. ἀλλ᾽ ὅσοι φθάνουσιν εἶναι πονηροί, πραγμάτων ὕ-
λην εὑρόντες ἐνταῦθα κέρδη πολὺ μείζονα τῶν ἐν ταῖς ἔξω πόλεσιν ἔχουσιν, ὁρῶντες πεπλουτηκότας ὁμοί-
ως αὐτοῖς πολλούς, ἐμιμήσαντο τὰς πράξεις αὐτῶν πολυειδεῖς οὔσας ἐκ πλειόνων αἰτιῶν, εἰς ἔσχατον ἥκειν
* πονηρίας. ἐρῶ δ᾽ ἔτι τινὰς αὐτῶν, ὡς ἂν ἐκ πολλοῦ χρόνου πεπειραμένος. οὐ γὰρ μόνον ἡ φύσις, οὐδὲ ἡ τῶν
κερδαλέων πραγμάτων ὕλη τὴν πονηρίαν ηὔξησε τῶν φύσει πονηρῶν, ἀλλὰ καὶ μάθησις ἠκολούθησε
πανουργίας ὁδῶν, ἃς ἑώρων ὁσημέραι γινομένας ὑπὸ τῶν ὁμοίων ἑαυτοῖς. εἶτα ἐν τῷ μιμεῖσθαι ταύ-
τας ἐτρίβη τότε, κἂν φωραθῶσιν ὑπό τινος πανουργοῦντες. ἐπ᾽ ἄλλους ἔχειν ἀγνοοῦντας ἑαυτῶν μεταβαί-
νειν. οἷς ἐκ τῆς πρώτης πείρας ὧν πράττοντες κακῶς ἐγνώσθησαν ἀσφαλέστερον προσφέρονται. οὐ σμι-
10 κρὰν ἔχει δύναμιν οὐδ᾽ αὐτὸ πρὸς μηδέποτε παύεσθαι πανουργοῦντας. οἱ δ᾽ ἐν ταῖς σμικραῖς πόλεσιν,
οὔθ᾽ ὑπὸ μεγέθους κερδῶν δελεαζόμενοι, καθάπερ οἱ τῆσδε, γινωσκόμενοί τε ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν πολιτῶν,
εἰ καὶ μικρὸν ἁμάρτοιεν, ἀγύμναστον ἔχουσι τὴν θεωρίαν. ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸ μὴ γιγνώσκεσθαι πρὸς ἁπάν-
των ἃ πράττουσιν ἑκάστοτε πανουργοῦντες, αὐξάνει τὴν κακίαν τῆς φύσεως αὐτῶν. ἐπιτίθενται γὰρ τοῖς
ἀγνοοῦσιν αὐτοὺς ἀπροοράτοις καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἀντιδάκνειν αὐτούς, οἳ διὰ ἁπλότητα γνώμης μὴ δύναν-
ται καθάπερ αὐτοὶ δάκνουσιν ἀλλήλους ἐάν τι καὶ σμικρὸν ἀδικηθῶσιν. ὡς οὖν οἱ παρ᾽ ἡμῶν λῃσταὶ βεν-
θοῦσι μὲν ἀλλήλοις ἐπὶ τῇ τῶν ἄλλων ἀδικίᾳ. ἑαυτοῖς δὲ φείδονται, κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον οἱ τῇδε
καθ᾽ ἡμῶν ποιοῦντες τὰς συνωμοσίας, μόνῳ τούτῳ διαφέροντες τῶν λῃστῶν τῷ κατὰ τὴν πόλιν, οὐκ ἐν
τοῖς ὄρεσι κακουργεῖν. ἀλλὰ τό γέ μοι προκείμενον ἔφη ἀκήκοας ἤδη πολλάκις. ὡς ἐπειδὰν ἡ κατὰ τὴν
πατρίδα μου στάσις παύσηται, παραχρῆμα θεάσῃ με τῆς πόλεως τῆσδε χωριζόμενον, καὶ ὀλιγοχρόνιον ἔ-
20 τι ποιήσεις τὴν ἐνταῦθα διατριβήν, ὥστε θᾶττον ἀπαλλαγῆναι τῆς πανουργίας τῶν μοχθηρῶν τού-
των ἀνθρώπων. ἀλλ᾽ οὔτε γιγνώσκουσιν ὁ Εὔδημος ἔφη δεδογμένον σοι τοῦτο, καὶ εἰ γνῶσιν ὥσπερ αὐτοὶ ψεύ-
δονται, πάντας σε νομιοῦσιν ὁμοίως αὐτοῖς ψεύδεσθαι. καὶ ὥσπερ αὐτοὶ τῶν ἀπόρων τε καὶ ἀπαιδεύτων ὄν-
τες ἐν ταῖς πατρίσιν οὐ δυνάμενοι, διὰ τὸ γιγνώσκεσθαι τἄλλα ὅσα προείρηκα πανουργοῦντες μαθεῖν εἰς
τήνδε τὴν πόλιν ἧκον, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους οἴονται παραγεγονότας εἰς αὐτήν, καὶ οὐκ ἂν ἐθελῆσαι πρὶν
ἀθροίσουσιν ἀργύριον ἀπαλλαγῆναι. κἂν ἀκούσωσιν ὑπὸ τῶν πολιτῶν σου τὸ γένος καὶ τὴν κτῆσιν, ὡς
οὐκ ἐκ τῶν ἀπόρων εἴης, κατασκευάσασθαι πάντως ὑπὸ σοῦ φήσουσιν ἕνεκα τῆς τῶν ἀκουσόντων ἀπάτης.
ἃ γὰρ αὐτοὶ πεπράχασιν, περὶ πάντων ὑπονοοῦσιν. εἰπόντος οὖν Εὐδήμου ταῦτα καὶ τοιαῦθ᾽ ἕτερα, καὶ προσ-
θέντος ὡς εἰ μὴ ταῖς πανουργίαις ἡμᾶς βλάψαι δυνηθεῖεν, ἐπὶ τὴν διὰ τῶν φαρμάκων ἐπιβουλὴν ἔρ-
χονται, καὶ φάντος γε ἐν τῇ διηγήσει νεανίσκον τινὰ πρὸ ἐτῶν ὡς δέκα παραγενόμενον εἰς τὴν πόλιν. ἐπι-
30 δεικνύντα τε δι᾽ ἔργων ὁμοίως ἐμοὶ τὴν ἐν τῇ τέχνῃ παρασκευὴν ὑπὸ φαρμάκων ἀναιρεθῆναι, μεθ᾽ ὧν
ἧκε δυοῖν οἰκετῶν. χάριν ἔφη γιγνώσκω σοι φίλτατε διδάσκαλε, πάντα μοι διηγησαμένῳ τὰ τῆς πονηρίας
αὐτῶν. ἐγὼ γὰρ ἀσφαλῶς ἐμαυτὸν φυλάξω, χωρήσας αὐτοῖς ὁμόσε καταφωρῶν τε τὴν ἀμαθίαν αὐτῶν
ἐργασάμενος ἀπαλλάξομαι τῆς μεγάλης τῆσδε, καὶ πολυανθρώπου πόλεως, εἰς τὴν ὀλιγάνθρωπόν τε καὶ
σμικρὰν ἐν ᾗ πάντες ἴσμεν ἀλλήλους ἐκ τίνων τε γεγόναμεν, ὅπως τε παιδείας ἔχομεν, καὶ κτήσεως
καὶ τρόπου, καὶ βίου. τραπόμενος οὖν ἐπὶ τὸ τὴν ἀμαθίαν αὐτῶν καὶ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἐλέγχειν
οὐκ ἐφρόντισα. ἀλλὰ τόν τε προειρημένον νεανίσκον, ᾧ παραγενόμενος εὐθέως κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἔ-
φθην εἰσβολὴν παροξυσμοῦ τεταρταίου πυρετοῦ γεγονέναι παραλαβών, ἐθεράπευσα. τὴν προθεσμίαν
τῆς λύσεως τοῦ νοσήματος ὡς ἐπ᾽ Εὐδήμου προειπών, ὑπό σοῦ τε παρακληθεὶς ἄνθρωπόν τινα Χαριλαμ-
ποῦς τοῦ κοιτωνίτου μὲν ὡς ἅπαντες οἱ νῦν Ἕλληνες ὀνομάζουσι, σωματοφύλακος δὲ ὡς οἱ πρότερον ἀττι-
40 κίζοντες, νευρόφωτον γενόμενον, ἐθεράπευσα, μηδενὸς τῶν κατὰ τὴν αὐλὴν ἰατρῶν δυναμένου τοῦτο ποιῆ-
σαι. καὶ μετὰ αὐτὸν ἐν τῷ Σανδαλαρίῳ ῥήτορος Διομήδους, οὗ μηδ᾽ αὐτοῦ τῶν ἐκ τῆς αὐλῆς οἱ εὐδοκιμώτα-
τοι τὴν διάθεσιν τοῦ νοσήματος ηὕρισκον, ἀλλὰ διὰ τῶν ἐναντίων ἢ προσῆκεν, ἐποιοῦντο τὴν θεραπείαν. ἡ-
μέραις ὀλίγαις προνοησάμενος τελέως χρόνιον τὸ νόσημα, καὶ τοῦ θέρους ἐπιστάντος ἐπὶ τῶν πρωτευόντων
ἐν τῇ Ῥώμῃ προρρήσεις τε καὶ θεραπείας ἐποιησάμην, ἀξίας ἐπαίνου μεγάλου, καὶ πολλὴ δόξα παρὰ
πᾶσιν ἦν ὡς οἶσθα, καὶ μέγα τοὔνομα Γαληνοῦ, συνηυξάνετό τε τῇ δόξῃ φθόνος ἐκ τῶν οἰομένων εἶναί τι
καὶ αὐτῶν, ὡς ἂν ἐν παντὶ μέρει τῆς τέχνης ὑπ᾽ ἐμοῦ νικωμένων. ἔλεγόν τε περιθέοντες τὴν πόλιν, ἄλλος
ἄλλο τι διαβάλλων. ὁ μὲν ὡς κατὰ τύχην ἰασάμην τόν δέ τινα, ῥιψοκινδύνῳ τρόπῳ θεραπείας χρησάμε-
νος. ὁ δ᾽ ὡς ἐκ μαντικῆς αἱ προρρήσεις, καὶ οὐκ ἐκ θεωρίας ἰατρικῆς γίγνοιντο. προσεγένετο δέ, καὶ τὸ κα-
τὰ τὴν ζήτησιν, ἣν πρὸς τοὺς στωϊκούς τε καὶ περιπατητικοὺς ἐποιησάμην, ἀθροίσαντος αὐτοὺς τοῦ Βοηθοῦ.
50 καὶ κατὰ ταῦτα τῆς Ἰούστου γυναικός, ἧς συντηκομένης ἄνευ τοῦ φαίνεσθαί τι μόριον πεπονθέναι ἐξεῦρον
οὐ μόνον ἐρῶσαν ἀλλὰ καὶ τίνος ἤρα, καὶ μικρὸν ὕστερον ὅθεν εὗρον τοῦτο λεχθήσεται. τὸν δὲ κατὰ τὸν πρὸς
τοὺς στωϊκούς τε καὶ περιπατητικοὺς ἀγῶνα, παρόντων καὶ ἄλλων τινῶν ἅμα αὐτοῖς ἰατρῶν τε καὶ φιλο-
σόφων ἀναμνήσω σε πρῶτον. ὅθεν ἤρξατο διελθών. ἵν᾽ εἰ καί τινων τῶν ἀξίων κοινωνίας τοιούτων λόγων
ἐθελήσαις μεταδοῦναι, τουτὶ τὸ γράμμα τὴν ἀκολουθίαν ἅπασαν ἤδη τῶν γενομένων. καὶ μὴ δια-
παντὸς ἀσχολίαν ἔχῃς αὐτὸς διηγούμενος, ὅσα διά τε τῶν ἔργων τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἀνύτομέν τε
καὶ τῶν ἐπ᾽ αὐταῖς λόγων ἐπιχειρήμασι τοὺς φθονεροὺς ἰατρούς τε καὶ φιλοσόφους ἐλέγχοντα. προ-
» πηλακιζόμενος γὰρ ὑπ᾽ αὐτῶν ἐπὶ τοῦτ᾽ ἦλθον, Ὁμήρου με παιδεύσαντος ἄνδρ᾽ ἐπαμύνασθαι, ὅτε

τῆς προτέρας χαλεπήν. τοιαύτην οὖν ἀρχὴν ἔσχεν ἡ πρὸς αὐτοὺς συνουσία. Φλάβιος Βοηθὸς ὑπατικὸς
ἀνὴρ, ὅπως μὲν ἦν φιλόκαλός τε καὶ φιλομαθὴς, οἶσθα καὶ σύ. διδασκάλῳ δ᾽ ἐχρῆτο τῶν περιπατητικῶν
δογμάτων Ἀλεξάνδρῳ τῷ Δαμασκηνῷ, γινώσκοντι μὲν καὶ τὰ τοῦ Πλάτωνος. ἀλλὰ τοῖς Ἀριστοτέλους προσ-
κειμένῳ μᾶλλον. ὁπότ᾽ οὖν παρεκάλεσέ με διδάξαι διὰ τῶν ἀνατομῶν, ὅπως ἀναπνοή τε καὶ φωνὴ γίνε-
ται, παρεσκεύασεν ἐρίφους τε καὶ χοίρους πλείστους, πιθήκων γὰρ οὐδὲν ἔφην δεῖσθαι τὴν ἀνατομήν.
ὁμοίως τε τὴν κατασκευὴν ἐχόντων οὐ μόνον τούτων τῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ τῶν πεζῶν σχεδὸν ἁπάντων, ὅσα
φωνὴν ἔχει μεγάλην. ἐπιτηδειότερα τῶν μικροφώνων εἶναι παρασχεῖν ἐνδεικτικὰ λήμματα, πρὸς τὴν
τοῦ προκειμένου πίστιν. παρῆσαν δ᾽ ἐν τῇ μελλούσῃ γενήσεσθαι δείξει καὶ ἄλλοι μέν τινες. ἀτὰρ οὖν καὶ Ἀ-
δριανὸς ὁ ῥήτωρ, οὔπω σοφιστεύων, ἀλλ᾽ ἔτι συνὼν τῷ Βοηθῷ. καὶ Δημήτριος Ἀλεξανδρεὺς ἑταῖρος Φαβω-
ρίνου. δημοσίᾳ λέγων ἑκάστης ἡμέρας εἰς τὰ προβαλλόμενα κατὰ τὴν ἰδέαν τῆς Φαβωρίνου λέξεως. ἐ-
μοῦ δὲ πρὶν ἀνατέμνειν εἰπόντος ὡς αὐτὸς μὲν δείξαιμι τὰ ἐκ τῆς ἀνατομῆς φαινόμενα, συλλογίσασθαι δὲ
τὰ ἐξ αὐτῶν περαινόμενα οὐκ ἐμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁπάντων μᾶλλον ἐλπίζοιμι δύνασθαι τὸν διδά-
σκαλον Ἀλέξανδρον. οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ὡς ἐπιεικῆ τὸν λόγον ἀπεδέξαντο, τιμὴν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἔχον-
τες. καὶ ἅμα προτροπὴν εἰς τὴν ὅλην οὐσίαν αὐτοῦ φιλονεικίας γενέσθαι. γινώσκεις γὰρ ὡς ἐπὶ τούτῳ τῷ πά-
θει πρὸς ἁπάντων, καὶ Ἀλέξανδρος ἐγινώσκετο, καθάπερ καὶ τότε σαφῶς ἐδήλωσε. δείξειν γὰρ ὑποσχομέ-
νου νεύρων λεπτοτάτων, ὡς εἶναι τριχοειδῆ συζυγίαν τινὰ τοῖς τοῦ φάρυγγος μυσὶν ἐκφυομένην. τοῖς μὲν
ἐκ τῶν ἀριστερῶν μερῶν, τοῖς δὲ, ἐκ τῶν δεξιῶν. ἐφ᾽ οἷς βρόχῳ διαληφθεῖσιν ἢ τμηθεῖσιν ἄφωνον γίνεται τὸ
ζῶον οὔτ᾽ εἰς τὴν ζωὴν τι βλαπτόμενον, οὔτ᾽ εἰς τὴν ἐνέργειαν, ὁ Ἀλέξανδρος ὑποτυχὼν πρὶν δειχθῆναι,
τοῦτο πρῶτον ἔφησεν ἄν σοι συγχωρηθῇ τοῖς διὰ τῶν αἰσθήσεων φαινομένοις πιστεύειν ἡμᾶς δεῖν. ἀκούσας
δ᾽ ἐγὼ ταῦτα, καταλιπὼν αὐτοὺς ἐχωρίσθην, ἓν μόνον φθεγξάμενος, ὡς ἐσφάλην οἰόμενος ὡς εἰς τοὺς
ἀγροικοπυρρωνίους ἥκειν, ἢ οὐκ ἂν ἀφικνεῖσθαι. ἐμοῦ δὲ χωρισθέντος, οἵ τ᾽ ἄλλοι τοῦ Ἀλεξάνδρου κατέγνωσαν
ὅ τ᾽ Ἀδριανὸς καὶ ὁ Δημήτριος, ἐχθρῶς ἀεὶ διακείμενοι πρὸς τὴν φιλονεικίαν αὐτοῦ, πιθανὴν ἀφορμὴν
ἔχειν ἐπιτιμῆσαι σφοδρῶς. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς φιλολόγοις ἅπασιν, ὅσοι κατὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων πόλιν ἦσαν
ἐγνώσθη τοῦτο, καὶ τῷ Σεβήρῳ, καὶ τῷ Παύλῳ, καὶ τῷ Βαρβάρῳ, πάντες οὖν σφοδρῶς ἐπετίμησαν αὐτῷ.
καὶ παρόντων αὐτῶν ἠξίωσαν γενέσθαι τὰς ἀνατομάς. ἀθροίσαντες εἰς αὐτὸ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὅσοι κατὰ
τὴν ἰατρικήν τε καὶ φιλοσοφίαν ἦσαν ἔνδοξοι. γινομένης δὲ πλείοσιν ἡμέραις τῆς συνουσίας, καὶ δείξαν-
τος ἐμοῦ, τὴν μὲν εἰσπνοὴν οὐ γίνεσθαι διαστελλομένου τοῦ θώρακος, τὴν δ᾽ ἐκπνοὴν συστελλομένου, δεί-
ξαντος δὲ καὶ τοὺς μῦς ὑφ᾽ ὧν τε διαστέλλονται, καὶ πρὸς τούτοις γε τὰ εἰς αὐτοὺς καθήκοντα νεῦρα τὴν ἔκφυσιν
ἐκ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ποιούμενα, καὶ ὡς μὲν ἀβίαστος ἔξω φορὰ τοῦ πνεύματος, ἐκπνοὴν ἄψοφον ἐργά-
ζοιτο, βιαίαν δ᾽ εἶναι τὴν ἑτέραν αὐτῆς γινομένην μετὰ ψόφου, ἣν ἐκφύσησιν ὀνομάζομεν. ἐπιδείξαν-
τος δὲ καὶ ὡς ἡ τοιαύτη μόνη κατὰ τὴν διὰ τοῦ φάρυγγος ἔξοδον ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν χόνδρον πληττομένη, τὴν
φωνὴν ἐργάζοιτο, καὶ ὡς ὑπὸ μυῶν οὗτοι κινοῖντο, καὶ ὡς τὰ νεῦρα τὰ τούτοις κινοῦντα κακωθέντα,
τὴν ἀφωνίαν ἐργάζοιτο. καὶ τῶν παραφθεγξαμένων ὁπότε ἐδείκνυον ταῦτα πάντων ἐλεγχθέντων, ὁ
Βοηθὸς ἐδεήθη μου χεῖν αὐτῷ ὑπομνήματα καὶ πέμψαντός γε αὐτοῦ τοὺς διὰ σημείων ἠσκημένους ἐν τά-
χει γράφειν ὑπηγόρευσα πάντα τά τε δειχθέντα καὶ λεχθέντα μὴ προορώμενος εἰ μέλλει δώσειν αὐτὰ πολ-
λοῖς, καὶ μέχρι γε νῦν ὦ Ἐπίγενες οὐδὲν ἐτόλμησέ τις ἀντειπεῖν αὐτοῖς ἐτῶν ἐν τῷ μεταξὺ γεγονότων ιε΄.
καίτοι γε διαβουλευομένων γε πολλῶν ἀντειπεῖν, ὅπως ἀκουσθῶσιν αὐτὸ τοῦτο μόνον ὡς ἀντειρήκασιν. οὐ
μὴν τολμώντων γε εἰς κρίσιν ἐπὶ φιλολόγων ἀνδρῶν ἀγαγεῖν τὰ γραφέντα. λοιπὸν οὖν ὅπερ ὑπεσχό-
μην ἐφεξῆς σοι διηγήσομαι. ἣν λέξαι καὶ προσθεῖναι δεῖ τῷ παρόντι λόγῳ, μάλιστ᾽ ἐπειδὴ καὶ τῶν σοφιστῶν
ἰατρῶν ἔνιοι, διηγούμενοι τίνι λόγῳ τὸν ἔρωτα τῆς παλλακῆς τοῦ πατρὸς Ἐρασίστρατος ἐγνώρισε γράψαι τῶν
ἀρτηριῶν τοὺς σφυγμοὺς τοῦ νεανίσκου σφυζουσῶν ἐρωτικῶς ἐξευρεῖν αὐτὸν, οὐκέθ᾽ ὑπομείναντες εἰπεῖν ἐκ τῶν
σφυγμῶν εὑρεθῆναι. καὶ ἔτι τῆς πατρὸς παλλακῆς ἐγὼ δ᾽ ὅπως μὲν Ἐρασίστρατος ἔγνω τοῦτο λέγειν οὐκ
ἔχω. ὅπως δὲ αὐτὸς ἔγνων ἤδη σοι φράσω. παρεκλήθη μὲν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τῆς γυναικὸς ὡς ἀγρυπνού-
σης ἐν ταῖς νυξὶ, καὶ μεταβαλλούσης ἑαυτὴν ἄλλοτε εἰς ἄλλο σχῆμα κατακλίσεως. εὑρὼν δ᾽ ἀπύρετον, ἐπυ-
θόμην ὑπὲρ ἑκάστου τῶν κατὰ μέρος αὐτῇ γεγονότων, ἐξ ὧν ἴσμεν ἀγρυπνίας συμβαινούσης. ἡ δὲ μό-
γις ἢ οὐδόλως ἀπεκρίνετο. ὡς μάτην ἐρωτωμένη ἐνδεικνυμένη. καὶ τὸ τελευταῖον ἀποστραφεῖσα τοῖς
μὲν ἐπιβεβλημένοις ἱματίοις ὅλῳ τῷ σώματι σκεπάσασα πᾶσαν ἑαυτήν. ἄλλῳ δέ τινι μικρῷ ταραντινιδίῳ
τὴν κεφαλὴν, ἔκειτο καθάπερ οἱ χρῄζοντες ὕπνου. χωρισθεὶς οὖν ἐγὼ, δυοῖν θάτερον ἐνόησα πά-
σχειν, ἢ μελαγχολικῶς δυσθυμεῖν, ἢ τι λυπουμένην, οὐκ ἐθέλειν ὁμολογεῖν. εἰς τὴν ὑστεραίαν οὖν ἀνεβαλό-
μην ἀκριβέστερον διασκέψασθαι περὶ αὐτῶν καὶ πορευθεὶς τὸ μὲν πρότερον ἤκουσα τῆς παραμενούσης οἰ-
κέτιδος, ὡς ἀδύνατον αὐτὴν ἄρτι θεάσασθαι. δεύτερον δ᾽ ἐπανελθὼν ὡς ἤκουσα πάλιν ταυτὸ, τρίτον πά-
λιν ἧκον. εἰπούσης δέ μου τῆς θεραπαίνης ἀπαλλάττεσθαι, μὴ βούλεσθαι γὰρ ἐνοχλεῖσθαι τὴν γυναῖκα,
καὶ γνοὺς αὐτὴν ἐμοῦ χωρισθέντος λελουμένην τε καὶ τὰ συνήθη προσενηνεγμένην, ἧκον τῇ ὑστεραίᾳ.
καὶ μόνος διαλεχθεὶς τῇ θεραπαίνῃ πολυειδῶς, ἔγνων σαφῶς τινὶ λύπῃ τειρομένην, ἣν ἐξεῦρον κατὰ τύ-
χην. ὁποίαν οἶμαι καὶ Ἐρασιστράτῳ γενέσθαι. προεγνωσμένου γάρ μοι τοῦ μηδὲν εἶναι κατὰ τὸ σῶμα πάθος,
ἀλλ᾽ ὑπὸ ψυχικῆς τινος ἀηδίας ἐνοχλεῖσθαι τὴν γυναῖκα. συνέβη κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ὃν ἐσκόπουν αὐ-
τὴν βεβαιωθῆναι τοῦτο. παραγενομένου τινὸς ἐκ τοῦ θεάτρου, καὶ φάσκοντος ὀρχούμενον ἑωρακέναι Πυλάδην ἠλλάγη

γὰρ αὐτῆς

γὰρ αὐτῆς καὶ τὸ βλέμμα, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου, κἀγὼ θεασάμενος τοῦτο τῷ καρπῷ τῆς γυναικὸς
ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα τὸν σφυγμὸν εὗρον ἀνώμαλον ἐξαίφνης πολυειδῶς γινόμενον, ὅς τις δηλοῖ τὴν ψυχὴν τε-
θορυβῆσθαι. ὁ αὐτὸς οὖν καὶ τοῖς ἀγωνιῶσι περί τι πρᾶγμα συμβαίνει. κατὰ τὴν ὑστεραίαν οὖν εἰπὼν ἀκο-
λούθῳ τινὶ τῶν ἐμῶν, ὅταν ἐπισκεψάμενος ἔλθω πρὸς τὴν γυναῖκα, μετ᾽ ὀλίγον ἀφικόμενον ἀπαγγεῖλαί
μοι, μόρφον ὀρχεῖσθαι σήμερον. εὐθὺς ἤγγειλεν ἄτρεπτον εὗρον τὸν σφυγμόν. ὁμοίως δὲ, καὶ κατὰ τὴν ἑξῆς
ἡμέραν ποιήσας ἀγγελθῆναι περὶ τοῦ τρίτου τῶν ὀρχηστῶν, ὁμοίως μείναντος ἀτρέπτου τοῦ σφυγμοῦ. κα-
τὰ τὴν τετάρτην ἀκριβῶς νύκτα πάνυ παραφυλάξας, ἡνίκα πυλάδης ὀρχούμενος ἠγγέλθη πα-
ραχθέντα πολυειδῶς αὐτὸν εὗρον οὕτως ἐρῶσαν τοῦ πυλάδου τὴν γυναῖκα. καὶ τοῦτο παραφυλαχθὲν ἀκρι-
βῶς ἐν ταῖς ἐφεξῆς ἡμέραις, εὑρέθη βεβαίως. καθάπερ γε καί τινος ἄλλου τῶν πλουσίων δοῦλος οἰκονόμος
10 ὁμοίως κάμνων ἐγνώσθη μοι. λυπούμενος γὰρ ἐν τῷ μέλλειν ἀποδιδόναι λογισμοὺς ὧν διῴκησεν ἐν οἷς ἠ-
πίστατο λεῖπον οὐκ ὀλίγον ἀργύριον ὑπὸ τῆς φροντίδος ἠγρύπνει τε, καὶ λυπούμενος ἐτήκετο. προειπὼν
δὲ αὐτοῦ τῷ δεσπότῃ μηδὲν εἶναι σωματικὸν πάθημα τῷ πρεσβύτῃ, σκέψασθαι συνεβουλευσάμην, ὅτι
φοβοῖτο μέλλοντος αὐτοῦ τοὺς λόγους ὧν ἐνεχείρισεν ἀπαιτεῖν, καὶ διὰ τοῦτο λυποῖτο. γινώσκων οὐκ ὀλί-
γον ἐν αὐτοῖς εὑρήσεσθαι λοιπόν. ἐπειδὴ καλῶς ἔφηκε στοχάζεσθαι, τοῦτο συνεβούλευσα βεβαίας ἕνε-
κεν διαγνώσεως εἰπεῖν αὐτῷ ὅσον ἔχει παρακείμενον ἀργύριον, αἰτῆσαι τοῦτο, μήπως ἐξ αἰφνιδίου τελευ-
τήσαντος ἀπόληται, μεταστάσης εἰς ἄλλον οἰκέτην τῆς διοικήσεως, οὗ μή πω πεῖραν ἔχει. παρὰ γὰρ ἐκείνου
μὴ χρήζειν ἀπαιτήσεως λογισμῶν. ὡς δὲ ὁ δεσπότης αὐτῷ ταῦτα διελέχθη. πεισθεὶς οὐκ ἐξετασθήσεσθαι καὶ
διὰ τοῦτο γενόμενος ἄλυπος ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν τὴν κατὰ φύσιν ἕξιν τοῦ σώματος ἀνεκτήσατο. τί δήποτ᾽
οὖν ἐλάνθανε τοὺς ἔμπροσθεν ἰατροὺς, τήν τε προειρημένην γυναῖκα, καὶ τὸν προειρημένον οἰκέτην ἐπι-
20 σκοπούμενοι. ἐκ γὰρ κοινῶν ἐπιλογισμῶν εὑρίσκεται τὰ τοιαῦτα, κἂν βραχεῖαν ἐπιστήμην ἔχει τῆς ἰα-
τρικῆς θεωρίας. ἐγὼ μὲν ἡγοῦμαι διότι μηδεμίαν ἔχουσι διάγνωσιν ὧν τὸ σῶμα διὰ τῆς ψυχῆς πάθη πάσχειν εἴω-
θεν. ἴσως δὲ ὅτι οὐδὲ διὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς φόβους ἐξαίφνης τὴν ψυχὴν ταράξαντας οἱ σφυγμοὶ τρέπονται
γινώσκουσιν. ὅπερ Ἐρασίστρατος ἐπιστάμενος ἐπὶ τῆς αὐτῆς οἰκίας τῷ νοσοῦντι τῆς γυναικὸς ὑπαρχούσης, εὐκο-
λώτερον ἐξεῦρεν. ὡς ἂν δυναμένου αὐτοῦ συνεχέστερον ὁρᾶσθαι τὸν νεανίσκον μὴ διὰ πλειόνων ἡμερῶν καθά-
περ ὁ πυλάδης, οὐδ᾽ οὖν οὐδὲ τό τε φαινομένου, ἀλλ᾽ ἀκουομένου, ἐκταράττειν τὴν γυναῖκα. λέγονται οὖν ἐρωτικῶς
κινούμενοι σφυγμοὶ, τῶν οὐ γινωσκόντων ἔρωτος μὲν οὐδένα δηλωτικὸν σφυγμὸν εἶναι. θορυβουμένης δὲ ψυχῆς
ἐφ᾽ ὅτῳ μηδέποτε τοὺς σφυγμοὺς ἀλλοιοῦσθαι, μήτε τὴν κατὰ φύσιν ὁμαλότητα, μήτε τὴν τάξιν ἀποσώζον-
τας. ἐν οὖν ἔτι προσθεὶς ἐφ᾽ οὗ παραχρῆμα μὲν ἐξεπλάγη βοηθὸς ἀκούσας δ᾽ ὅπως εὑρέθη, θαυμάζειν οὐκέτι
ἔφασκεν. ἀλλὰ τῶν ἀγνοούντων τὸ θεώρημα καταγινώσκειν ὡς ἀμαθῶν, ἐπ᾽ ἄλλο τι μεταβήσομαι. νοσήσαντος
30 γὰρ αὐτοῦ θατέρου τῶν υἱῶν, εἶτα ῥωσθέντος, ὑποστρέψαντός τε τοῦ νοσήματος. εἶτ᾽ αὖθις παυσαμένου, καὶ μετὰ
ταῦτα πάλιν ἐπιπυρέξαντος τοῦ παιδὸς, ἐμοῦ τε λέγοντος ἐσθίειν αὐτὸν λάθρα. τὰ γὰρ ἐν τῷ φανερῷ διδό-
μενα, πρὸς τῷ ταῖς ποιότησιν ὑπάρχειν ἐπιτήδεια, καὶ τῇ ποσότητι σύμμετρα εἶναι, τὴν μητέρα τοῦ παιδὸς
ὑποσχομένην ἀκριβῶς αὐτὸν φυλάξαι ἐπέστησε φύλακα, παρακαθημένην τε δι᾽ ὅλης τῆς ἡμέρας, ἀποκωλύου-
σάν τε τοὺς εἰς τὸν οἶκον ἐκεῖνον εἰσιόντας, κατὰ τὸν οἶκον αὐτοῦ κοιμωμένου. ἀποκεκλεισμένην ἔσωθεν ἀκριβῶς
ἀπ᾽ αὐτῆς ἐπειδὴ τέτρασιν ἡμέραις οὕτω φυλαττόμενος ἐθερμάνθη διὰ τῆς νυκτὸς, ὁ βοηθὸς ἀγανακτήσας
με καὶ παραλαβὼν, ἦγεν εἰς τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὸν παῖδα. συνηκολούθησαν δ᾽ αὐτῷ, καὶ οἱ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπαν-
τῶντες. ἐν οἷς ἦσθα, καὶ σύ. κατελάβομεν δὲ, ἐκ μὲν τοῦ κοιτῶνος ἅμα τῇ μητρὶ προεληλυθότα τὸν παῖδα πρὸς
ἕτερον οἴκημα, ἐν ᾧ καὶ κλίνη. καθ᾽ ἣν ἡ μήτηρ τοῦ παιδὸς ἐκαθέζετο. σκίμπους δέ τις ἔξωθεν μικρὸν τῆς μέσου
αὐτοῦ κατωτέρω. καθ᾽ οὗ τὸν παῖδα κατακλίνασα, παρεφύλαττεν, ὡς μηδεὶς αὐτῷ προσέρχοιτο. καθέδρα δὲ
40 ἦν μία τοῦ σκίμποδος. οἷα σύμμετρον ἐφ᾽ ἑαυτῇ ἐπ᾽ αὐχένι ἔχουσι. καταντικρὺ δὲ τοῦ σκίμποδος πρὸς τοῖς
ἄνω πέρασι τῆς κλίνης ἐφεξῆς ἀλλήλων ἔκειντο δύο βάθραι. καθ᾽ ὧν ὁ βοηθὸς ἡμᾶς καθίσας αὐτὸς τῇ γυναικὶ
παρακαθεσθεὶς, ἤγαγεν γαληνὸν ἔφη τοῦτον ὅπως ἀκούσῃ παρὰ σοῦ παρὰ τῆς ἀκριβοῦς φυλακῆς ἐν ταύ-
ταις ταῖς ἡμέραις γεγενημένης τοῦ παιδὸς ὡς οὐδὲν ἐν τῇ διαίτῃ πλημμελοῖτο. θεασάμενός τε πρότερον ὄν-
τως ἐπύρεξε διὰ τῆς νυκτὸς, ἢ σὺ φάσκουσά μοι θερμότερον αὐτὸν γεγονέναι παρελογίσθης ὑπὸ δειλίας
ὡς οἰηθῆναι πυρετὸν εἶναι τὴν θερμότητα, δι᾽ ἄλλην ἴσως αἰτίαν γινομένην ὅπως διάγει σαφῶς ἡμῖν δηλώ-
σειεν. ἅμα δὲ καὶ τὰ τῆς διαίτης αὐτῷ πάντα σε διδάξειεν. ἁψάμενος οὖν ἐγὼ τῆς κατὰ τὸν καρπὸν ἀρτηρίας
τοῦ παιδὸς ἀπύρετον μὲν αὐτὸν ἔφην εἶναι, παρέχειν δέ μοι σκωμμάτων ἀρχὴν τοῖς ὀνομάζουσί με μάντιν ὑπο-
τυχὼν οὖν ὁ βοηθὸς ἔφη. κἀγὼ πρὸς ἐκείνους ὡς οἶσθα καλεῖν εἴωθά σε μάντιν ὄντα, ὅταν τοιοῦτον εἴπῃς, ὁποῖον
οἱ αὐτίκα χρυσίου φάσκουσιν ἀδύνατον εἶναι διὰ τῶν τῆς ἰατρικῆς θεωρημάτων γνωσθῆναι. ἀλλά τοι μέχρι δεῦ-
50 ρο πάντ᾽ ἔφην ἐλέγξαι τοι τὰ τοιαῦτα διὰ θεωρίας ἰατρικῆς εὑρισκόμενα. καί τινας τῶν ἰατρῶν αὐτὰ
γεγραφότων. λέγειν οὖν ἐκέλευέ μοι πάντες ἤδη τὸ μάντευμα. κἀγὼ δεηθεὶς ὑμῶν ἅπαξ ἔτι συγχωρήσειν
μοι τῶν σφυγμῶν ἅψασθαι τοῦ παιδὸς. ἐπειδὴ τοῦτ᾽ ἔπραξα, μαρτυρήσεις ἔφην ὦ βοηθὲ μηδένα μοι παρα-
γινομένῳ μετά σου διαλεγομένων ἡμῶν δι᾽ ὅλης τῆς ὁδοῦ προσεληλυθότα τὸ μέλλον λέγεσθαι μάντευμα, με-
μηνυκέναι φαίνεται οὖν αὐτοῦ μαρτυρήσειν, οἶσθα ὅπως γελάσας ἐγὼ προσέχειν τε καὶ ἀκούειν ὑμᾶς ἐκέλευσα
τὸ τοῦ μάντεως θέσπισμα τοιόνδε τι φήσας εἶναι. τῷ κυλλῷ τούτῳ κατὰ τὸν οἶκον τοῦτον ἀποκέκρυπταί τι
τῶν ἐδωδίμων ὅπως ὅταν εἰς τὸ βαλανεῖον ἡ μήτηρ αὐτοῦ πορευομένη κλείσῃ τὸν οἶκον, εἶτα ὑπὲρ ἀσφαλείας
εἰς γλωττόκομον ἐμβάλλουσι τὴν κλεῖν κατασημαίνηται. τοῦτο δ᾽ ἀκούω ποιεῖν αὐτὴν ἑκάστοτε. κατακεκρυμμέ-
νον ἀνελόμενος ὁ υἱὸς αὐτῆς οὕτως προσενέγκηται. ταῦτ᾽ ἀκούσας βοηθὸς, εὐθέως ἐξορμήσας πρὸς τὸν παῖδα

συναρπάζει τε, καὶ μετακομίσας αὖθις τὴν κλίνην στερηθῆναι τὸν σκίμποδα κελεύσας, ἐπειρᾶτο κατακε-
κρυμμένον ὡς αὐτίκα φανησόμενον. ἐπειδὴ τὰ τ' ἄλλα βλαστήματα πάντα καὶ τὸ ὑπεστρωμένον αὖθις ἀνετι-
νάχθη, τὸ γνάφαλον ἐξῆς ἀνετίναξεν. εἶτα τὴν καθέδραν ἐπάρας, ἐπεσκοπεῖτο μή τι κατακεκρυμμένον ἐπ'
αὐτῇ φανείη. ὡς δ' οὐδὲν οὐδ' οὕτως ἐφάνη, μετακομίσας ἀπὸ τῆς κλίνης τὸ παιδίον αὖθις τὸν σκίμποδα τὴν
κλίνην ὅλην ἀναστορέσας, ἐκέλευσεν αὖθις στρώννυσθαι. γελάσας τε, τί φησιν ὁ μάντις λέγει. θαυμάσας δ' ἔγωγε διό-
τι μηδὲν εὗρεν ἐφ' ὧν ὤετο κατακεκρυμμένον, ὃ μόνον ἀζήτητον ὡς οὐδενὸς ὑποπτεύοντος ἐν αὐτῷ περιέχεσθαι τὸ
ζητούμενον ἐπάρας ἀνέσεισεν. ἦν δὲ τοῦτο παντελῶς σμικρὸν τῆς μητρὸς αὐτοῦ παραντινίδος ἐπικείμενον τῇ
καθέδρᾳ. σεισθέντος δ' αὐτοῦ, μέρος ἄρτου τὸ περιεχόμενον ὑπ' αὐτοῦ κατὰ γῆς ἔπεσε. καὶ ὑμεῖς πάντες ἀνακε-
κράγατε μέγιστον, ἅμα τῷ βοηθῷ γελῶντες, καὶ τὴν μαντικὴν ἐπαινοῦντες. ὁ δ' οὖν βοηθὸς ὑπὸ πάντας γε-
10 λῶν ἐθαύμαζε. πῶς ὁ σφυγμὸς εἴη καὶ τὸ κατακεκρυμμένον ἐδώδιμον, ἱκανὸν ἐστὶ δηλοῦν. ἀλλὰ τό γε μέλλειν ὑπὸ
τοῦ παιδὸς ἔσεσθαι λουομένης τῆς μητρὸς ἐμήνυσα. κἀγὼ πρὸς αὐτὴν ἔπειτ' ἔφην. ὡς δριμύτητι. μὴ γινωσκόντων
τοῦτο τῶν σφυγμῶν, ὁ γαληνὸς ἐτεκμήρατο. κλεισθείσης γὰρ ἀκριβῶς τῆς θύρας κατὰ πολλὴν σχολὴν τὴν
ἐδωδὴν αὐτοῦ τῷ παιδὶ γίνεσθαι δυναμένην ἀδεῶς οὐ χαλεπὸν ἦν τεκμήρασθαι. ἀλλά γε καὶ ὅτι κατακέκρυπτα-
ι, καὶ τὸ κατακεκρυμμένον, ἐδώδιμον ἐστὶν, ὁ μὲν σφυγμὸς οὐκ ἤγγειλέ μοι. τεταραγμένον δ' αὐτὸν θεασάμε-
νος, ἐνόησα καθάπερ ἐπὶ τῆς ἐρώσης γυναικὸς καὶ τοῦ φοβουμένου δούλου τὴν ταραχὴν, ἐπὶ ψυχικῷ τινι πάθει
γίνεσθαι, ἀπυρέτου τελέως γε ὄντος τοῦ παιδός. ἐρωτήσεις οὖν ἴσως ἐκ τίνος ἐτεκμηράμην ἐδώδιμον εἶναι τὸ κα-
τακεκρυμμένον. ἄκουε δὴ καὶ περὶ τούτου τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς. οὔτε δίκην μέλλων ἐρεῖν ὁ παῖς. οὔτε πα-
λαίειν. ἢ παγκρατιάζειν. ἢ ὅλως ἐπιδείκνυσθαι πλεονέκτημά τι σωματικὸν ἢ ψυχικόν. οὐδ' ὅλως ἐγκαλούμενος
τι διαμένουσιν ἴσχειν. ἀκούσας οὖν ὁ βοηθὸς ταῦτα, νὴ τοὺς θεοὺς ἔφη θαυμάζειν. εἰ οὕτως ἔγνωσα φάρμακα τῶν
20 ἰατρῶν οὐδεὶς οἶδεν. εὔδηλον γὰρ ὅτι μήτ' αὐτοὶ τοιοῦτον ἔργον ἐπιδείξαιντο πώποτε. καὶ σὲ πάντα μᾶλλον ἢ ἐξ
ἰατρικῆς αὐτὰ πράττειν φασίν. ἐοίκασι δ' ἔφη μὴ μόνον ἀγνοεῖν ὁποῖος ἐστὶ τῶν ἀγωνιώντων ὁ σφυγμὸς. ἀλ-
λὰ μὴ δ' εἴπερ ἔγνω τις αὐτῶν κατὰ τύχην ἃ προσελογισάμην, προσεπιλογίσασθαι δύνασθαι. ἔστι δὲ μήτε
φύσει συνετοὶ, μήτε μαθήσει γεγυμνάσθαι τὸν λογισμόν. ἀλλά γε τῆς κακοηθείας ἔφην ἔργα γεγυ-
μνασμένοι τε εἰσὶ καὶ σοφοί. τούτων μὲν οὖν ὧν ἐπίγνως, αὐτὸν ἔχω μάρτυρά σε. πολλῶν δ' ἄλλων ἑ-
τέρους ἁπάντων τῶν πραχθέντων μοι κατὰ τὴν πρώτην ἐπιδημίαν. ἤκουες δ' αὐτὸ παρ' αὐτῶν τῶν
ὑπ' ἐμοῦ θεραπευθέντων. ἀλλ' οὖν ὄντως θαυμάσιον πραχθὲν ὃ οὐ μόνον με παραδοξολόγον ὡς ἔμπρο-
σθεν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ὠνόμαζον, ἀλλὰ καὶ παραδοξοποιὸν ἐποίησα κληθῆναι. ἡ γὰρ τοῦ βοηθοῦ γυ-
νὴ τῷ καλουμένῳ ῥῷ γυναικείῳ περιπεσοῦσα κατ' ἀρχὰς μὲν αἰδουμένη τοὺς ἀξιολόγους ἰατροὺς, ὧν εἷς
ἤδη κἀγὼ πᾶσιν ἐδόκουν εἶναι, ταῖς συνήθεσι μαίαις ἀρίσταις οὔσαις τῶν κατὰ τὴν πόλιν, ἑαυτὴν
30 ἐπέτρεπεν. ὡς δ' οὐδὲν ὠφελεῖτο, πάντας ἡμᾶς ὁ βοηθὸς ἀθροίσας ἐπεσκοπεῖτο τί χρὴ ποιεῖν. ὡς δὲ συνω-
μολογήθη κατὰ τὴν γεγραμμένην ὑφ' Ἱπποκράτους τε καὶ τῶν ἀρίστων μετ' αὐτὸν ἰατρῶν θεραπείαν
ἅπαντα πράττειν ἀξιώσαντος αὐτοῦ συνεχῶς ἐπιφαίνεσθαί μοι ταῖς ὑπηρετούσαις αὐτῷ γυναιξὶν ὁρᾷν
τε τὰς ὕλας τῶν κατὰ μέρος βοηθημάτων. πρὸς τὸν καθόλου σκοπὸν ἀποβλέποντα κεφάλαιον ἔχον-
τα, ξηραίνειν μὲν οὐ μόνον τῆς μήτρας τὰ χωρία, ἀλλὰ καὶ σύμπαν τὸ σῶμα προσφέρειν τε καὶ ἀλειμ-
μάτων συμφερόντων τοῖς γυναικείοις τόποις, ἐποίουν οὕτως. ἐπεὶ δὲ ταῦτα πράττειν ἐφαίνετο χείρων ἡ διά-
θεσις ἀποτελουμένη, κατὰ τὸ εἰκὸς ἀπορία πᾶσιν ἡμῖν ἐγίνετο, καὶ ζητοῦσιν ἑτέραν ἀγωγὴν θεραπείας ἐφ'
ἣν μεταβῶμεν, οὔτ' ἐκ λογισμοῦ τις ηὕρισκεν, οὔτ' ἐκ πείρας ἀνεμεμνήσκετο βελτίω τις ὑπὸ τῶν ἀ-
ρίστων ἰατρῶν ὁμολογουμένης. ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὄγκος τις ὤφθη κατὰ τὴν γαστέρα, παραπλήσιος τῷ γι-
νομένῳ ταῖς κυούσαις. ὧν ἔνιαι τῶν θεραπευουσῶν αὐτὴν γυναικῶν ᾠήθησαν ὄντως ἐπὶ κυήσει γίνεσθαι
40 οὐ μὴν τῶν γε ἄλλων ἰατρῶν τις ἐπείθετο. τὰ γὰρ ἐκκρινόμενα γνωρίσματα τοῦ ῥοῦ τοῦ γυναικείου, καθ' ἑ-
κάστην ἡμέραν ἀντεμαρτύρει τῇ δόξῃ ταύτῃ. τῆς φυλαττούσης οὖν αὐτὴν ἣν ἐπεπιστεύκει μὲν ἀρίστην εἶναι
τά τ' ἄλλα πραττούσης ὡς ἐπὶ κυούσης, λουούσης τε καθ' ἑκάστην ἡμέραν, συνέβη κατὰ τὸν πρῶτον οἶκον τοῦ
βαλανείου, σφοδροτάτης ὠδῖνος γινομένης, οἷαι ταῖς τικτούσαις εἰώθασι συμπίπτειν, ὑδατῶδες ὑγρὸν
ἐκκενωθῆναι τοσοῦτον ὡς λειποθυμήσασαν, ἐξενεχθῆναι τοῦ βαλανείου τὴν γυναῖκα. καλουσῶν δὲ καὶ κε-
κραγυιῶν τῶν ἀμφ' αὐτὴν, οὐδεμιᾶς δὲ, οὐ δὲ πόδας, οὐ δὲ χεῖρας, οὐ δὲ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ὃ δὴ καὶ
στόμαχον ὀνομάζουσι κατὰ τὸ συνήθες, ἀνατριβούσης, ἐγὼ κατὰ τύχην ἑστὼς πρὸ τῆς ἔξω θύρας τοῦ βαλανείου
κραυγῆς ἀκούσας, εἰσεπήδησα καὶ θεασάμενος ἀπεψυγμένην αὐτὴν εἰς χεῖρας λαβὼν ναρδίνου μύρου
τὸν στόμαχον ἀνατρίβειν ἐγκελευσάμενος ταῖς παρούσαις, μὴ μάτην ἑστάναι κεκραγυίας. ἀλλὰ τὰς μὲν
τοὺς πόδας ἐκθερμαίνειν, τὰς δὲ τὰς χεῖρας. ἐνίας δ' ὀσφραντὰ προσφέρειν τῇ ῥινί. τότε μὲν ἀνεκτησά-
50 μεθα ταχέως αὐτήν. ἐδεῖτο δὲ μεγάλως ἡ μαῖα, προσαλείσης ἐπὶ τῇ κενώσει τῆς γαστρὸς, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ
σφαλῆναι ἐπὶ τῇ τοῦ τίκτειν δόξῃ. ἀλλ' ἐπὶ τὸ διατεταγμένον ἀπιστοῦσιν ἡμῖν ἀντιλέγειν, ὡς ἐπιστημονικῶς
εἰδυῖα τὸ πρᾶγμα, ἀποροῦντος δ' ἑκάστου ὅτι δεῖν πράττειν, καὶ μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῷ πρόσθεν ἰᾶσθαι
τὴν γυναῖκα, κατατολμῶντες ἐφ' ἕτερον μεταβῆναι. φροντίζοντι νύκτωρ ἐπῆλθέ τοιόνδε τι. λειποψυχί-
ας αὐτῇ γεγενημένης ὡς ἔφην, ὁπότε καὶ τὰς γυναῖκας εἶπον οὐδὲν μὲν βοηθεῖν. ἑστάναι δὲ κλαιούσας
ἐμαυτόν τε μύρον νάρδινον εἰς τὰς χεῖρας λαβόντα τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, καὶ τὸ ὑποχόνδριον παρατεί-
βειν, ἀνεμνήσθην ὅτι τοσαύτην εὗρον ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις μαλακότητα τῶν ὑποχονδρίων μυῶν, ὡς ἐμέ γε καὶ
ἐν ἀρχῇ βιαιότερον, ἀνατρίβειν αὐτὰ διεγνωκότα, φοβηθέντα μὴ θλίψας τὴν σάρκα πελιδνὸν ἐρ-
γάσωμαί τι μόριον, ἀποστῆναι τοῦ βιαίου. ὡς γὰρ αὖτις ἄκρως εἰκάσαι βουληθείη παραπλήσια γάλακτι

μὲν πηγνυμένῳ εἰς τυροῦ γένεσιν· οὐ μὴν ἤδη γε πεπηγότι, κατεφάνη μοι τὰ κατὰ τὸ ὑποχόνδριον ἅπαντα·
τοῦ μὲν οὖν ξηραίνειν τὴν ἄμετρον ὑγρότητα τοῦ πάθους ὑδατώδους ὄντος τυροῦ, πάντες ἔχεσθαι διεγνώκειμεν·
ἐξευρεῖν δὲ τρόπον ἰάσεως οὐ ξηραινούσης ὕλης μόνον, ἀλλὰ καὶ θερμαινούσης δέον ὅπως μὴ τήκοιτο τὸ σῶμα,
ψυχρᾶς κράσεως ἀμέτρως ὑπάρχον. καὶ μάλιστ' ἐπειδὴ θέρους ὥρα. κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἡμεῖς τοὐναντίον ἐπράτ-
τομεν. ἐν θαλαττίᾳ ψάμμῳ θερμῇ κατακλίναντες αὐτήν. λουσάμενος δέ τι καὶ ἄλλο κοινότερον ἁμάρτη-
μα κατὰ τὰ πλεῖστα τῶν παθῶν. ἑκάστοτε γιγνόμενον ὑπὸ τῶν ἰατρῶν κενούντων μὲν τὸ περιττόν. ὅπως
δὲ μὴ γένηται παραπλήσιον τῷ κενωθέντι, παραλειπόντων ἐννενοηκότα τὸν σκοπὸν τῆς διαίτης ποιήσασθαι.
διά τε πόματος ἐλαχίστου, καὶ τρίψεως ὅλου τοῦ σώματος. ἔτι τε χρήσεως οὔπω σκευαζομένης. οὐ διὰ πίττης τε
καὶ ῥητίνης, ἀλλὰ διὰ μέλιτος μόνου μέχρι πλείονος μὲν ἑψηθέντος. ἀποψυχθέντος δ' εἰς τοσοῦτον, ὡς τούτῳ
δὴ τῷ κατὰ τὰς κρήνας ὕδατι θέρους ὥρᾳ παραπλήσιον εἶναι. καθάπερ δὲ διὰ τοῦ δέρματος ἔγνων ἄμει-
νον εἶναι διαφορεῖν τε περιττὴν ὑγρότητα, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐρητικοῖς τε φαρμάκοις ἐπὶ τὴν κύστιν αὐ-
τὴν ποδηγεῖν. ἐπιμελεῖσθαι δὲ τοῦ καὶ διὰ κάτω γαστρὸς ὑπάγεσθαι. πειρασθεὶς δ' ἐν ταῖς μετὰ τὴν ἀθρό-
αν ἔκκρισιν ἡμέραις ἐφεξῆς ὡς ἑπτά, καθ' ἃς ὁ μὲν Βοηθὸς ἅπαντας ἡμᾶς ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ παρεκάλει σκο-
πεῖσθαι τινὰ θεραπείας τρόπον, ἀπαγαγὼν αὐτὸν ἀπὸ τῶν παρόντων οἰκετῶν τε καὶ φίλων ἐπὶ τῆς οἰκί-
ας διελέχθην. οὐδὲν εἰπὼν ἄχρι τήμερον οὐ δὲ καθ' ἕν με σφαλέντα τῶν ἰατρικῶν ὅρων ἐπιστάμενος ἐπι-
σκέψαι κατὰ σαυτὸν εἰ συγχωρεῖς δέκα ταῖς πάσαις, βούλομαι πρᾶξαι περὶ τὴν γυναῖκά σου. κἂν μὲν
ἄμεινον ἔχειν ἑκάστοτε φαίνηται, μετὰ ταῦτα ἄλλαις τοσαύταις ἐπιτρέψεις μοι πράττειν τι περὶ αὐτήν. εἰ δὲ
μή, τό γε κατ' ἐμὲ χωρισθήσομαι τελέως αὐτῆς. ἑτοίμως δέ μοι συγχωρήσαντος αὐτοῦ πρῶτον μὲν ὑδραγωγῷ
φαρμάκῳ διὰ τῆς κάτω γαστρὸς ἐκένωσα. μετὰ ταῦτα δὲ πίνειν ὕδωρ ἀφεψηθέντος ἀσάρου τε καὶ σελί-
νου. ἐπεὶ δὲ ταῖς πρώταις ἡμέραις, δύο τούτων γενομένων οὐδὲν ἐφάνη τοῦ ῥοῦ, κατὰ τὴν τρίτην ἔδωκα πά-
λιν οὐ πολὺ τὸ διὰ τῆς κάτω γαστρὸς ἐκκενοῦντος τὸ ῥέπον ἔμπροσθεν εἰς τὴν μήτραν οὐ μόνον δι' οὔρων, ἀλλὰ καὶ
διὰ τῆς κάτω γαστρὸς παροχετεύειν βουλόμενος, καὶ μετ' αὐτὸ ἔχριόν τε τῷ μέλιτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνέτριβόν τε
τὸ σῶμα, τὰ μὲν πρῶτα, διὰ σινδόνων μαλακωτάτων, εἶτα διὰ σκληροτάτων. ἐδίδουν τε κρέα τῶν ὀρείων ὀρνίθων.
ἰχθύων δὲ πετραίων. ὡς δὲ διὰ τούτων ἡμέραις ιε. τῆς θεραπείας γενομένης οὐδὲν ὅλως ἐφάνη τοῦ πάθους γνώρι-
σμα, γνοὺς ὁ Βοηθὸς μεῖζον ἢ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν εἰργασμένον με τελέως ἐκθεραπεῦσαι τὴν διάθεσιν ἐδεῖτο.
ὑποθήκας τε δοῦναι πρὸς τὸν λοιπὸν χρόνον ὅπως μηκέθ' ὁμοίως νοσήσειε. ἐπειδὲ πληρωθέντος τοῦ μηνὸς,
εὔχρους τε ἦν ἀκριβῶς, ὡς μηδὲν ἀπολείπειν ἀκριβῶς τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως, οὐδὲν δὲ τοῦ ῥεύματος ἐπεφαίνη, τετρα-
κοσίους μὲν ἔπεμψέ μοι χρυσοῦς. ηὔξησέ τε τὸν φθόνον τούτων τῶν γενναίων ἰατρῶν ἐφ' οἷς ἐτύγχανεν ἐπαι-
νῶν με. καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ἕτοιμος ἦν ὥσπερ ὅτε Σεβῆρος τὸ μηνῦσαι τὰ κατ' ἐμὲ τῷ τε κατὰ τὴν τῶν
Ῥωμαίων πάλιν ὄντι Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Ἀντωνίνῳ αὐτοκράτορι. Λούκιος γὰρ ἀπεδήμει τῆς πόλεως ἕνεκα τοῦ
Παρθικοῦ πολέμου γενηθέντος ὑπὸ Βολογέσου. κἀγὼ θεασάμενος αὐτῶν τὴν ὁρμὴν καὶ δείσας μὴ φθα-
σάντων τι πρᾶξαι κωλυθῶ τῆς ἐς Ἀσίαν ἐπανόδου, παρεκάλεσα βραχὺν ἐπισχεῖν χρόνον. ἐγὼ γὰρ ἔφην ἐ-
ρεῖν αὐτοῖς τὸν καιρὸν, ὁπόταν βουληθῶσι τοῦτό μοι γενέσθαι. καὶ τοίνυν ὅταν ἐπυνθανόμην πεπαῦσθαι τὴν
στάσιν, ἄφνω τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἐξῆλθον, ὡς δῆθεν εἰς Καμπανίαν ἀπιών. οὐκ καταλιπὼν οἰκέτην φυλάτ-
τοντα τὰ κατὰ τὴν οἴκησιν. ᾧ προσέταξα πλοῖον ἐπιτηρῆσαί τι τῶν εἰς Ὀστίαν ἐξιόντων ἡμέρᾳ μιᾷ τῶν ἐκ
τῆς Βιβούρας κερκούρων παραλαβόντα τινὰ πωλῆσαί τε τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν ἐξελθεῖν τε παραχρῆμα, καὶ
τῆς νεὼς ἐπιβάντα, κατὰ τὸν ἐπὶ Σικελίας πλοῦν εἰς τὴν πατρίδα παραγενέσθαι. ταῦτα μὲν οὖν ὀλί-
γον ὕστερον ἐπράχθη. ἐγὼ δ' ἀνακαμπτὴ γενόμενος εἶτ' ἐκεῖθεν ἔπλευσα μὲν εἰς τὸ Βρεντήσιον. ἀφικόμενος δὲ,
ὥρισα κατὰ τὴν πρώτην ἀναγομένην ναῦν. εἶτ' ἐς Δυρράχιον. εἶτ' ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος πλέοι, διαπεραιωθῆναι
δεδιὼς μή τις ἄρα τῶν πολὺ δυναμένων ἀνδρῶν, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ γνούς μου τὴν ἔξοδον ὡς δρα-
πέτου πέμψας στρατιώτην εἰς Ῥώμην ἐπανελθεῖν κελεύσειε. ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως μετὰ μίαν ἡμέραν εἰς Κασσιό-
πην ἔπλευσα. ζητοῦντες δέ με οἱ ἐν Ῥώμῃ φίλοι, παρά τε τοῦ καταλειφθέντος οἰκέτου πυνθανόμενοι ποῦ ποτ'
εἴην, ἀκούοντες δὲ ἐν τῇ Καμπανίᾳ διατρίβειν με τὸ μὲν πρῶτον ὑπόπτευον τὸ γεγονός. προϊόντος δὲ τοῦ χρό-
νου μήθ' ὁρῶντες μήτε τὸν ἐμὸν ἄνθρωπον ἐν Ῥώμῃ, ἔγνωσαν πεποιηκότα μετὰ ἐξ ἀρχῆς λεγόμενα καὶ τότε
μόγις ἐπείσθησαν ἅπαντες οἱ πρόσθεν ἀπιστοῦντες ὄντως προσκεῖσθαί μοι καταλιπεῖν τὴν Ῥώμην, ὅτι μὴ ψευ-
δῶς, ἀλλ' ἀληθῶς ἔφασκον τοῦτο. μετὰ χρόνον δ' οὐ πολὺν, ἐπανεληλυθότος τοῦ Λουκίου, πολέμου δ' ἑτέρου τοῦ
πρὸς Γερμανοὺς πολεμηθέντος αὐτοῖς ἀρχὴ καθεστήκει. γενομένου λόγου περὶ τῶν ἔργοις, οὐ λόγοις ἐπιδει-
κνυμένων ἰατρικήν τε, καὶ φιλοσοφίαν, οὐκ ὀλίγοι τῶν περὶ αὐτοὺς, ὠνόμαζον ἐμὲ τοιοῦτον ὑπάρχειν. ἐξορ-
μηκότες οὖν ἤδη τῆς πόλεως ὡς ἐπὶ τὸν πόλεμον ὁρμηκότες τε τοῦ χειμῶνος ἐν Ἀκυληΐᾳ διατρίψαι, παρε-
σκευακότες τε καὶ συγκροτοῦντες τὸ στράτευμα, πέμπουσιν ὡς ἐμὲ κελεύοντες ἥκειν ὡς αὐτούς. ἀλλὰ τοῦ Λου-
κίου κατὰ μέσον τοῦ χειμῶνος μεταστάντος εἰς θεούς, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κομίσας εἰς Ῥώμην τὸ σῶμα, καὶ ποιή-
σας ἀμφ' αὐτῷ τὰ νομιζόμενα, τῆς ἐπὶ τοὺς Γερμανοὺς ὁδοιπορίας εἴχετο κελεύων ἕπεσθαι κἀμέ. χρηστὸν δ'
ὄντα καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην ὡς οἷόν τε πεῖσαι καταλιπεῖν ἐν τῇ Ῥώμῃ με. καὶ γὰρ διὰ ταχέων ἐπα-
νήξειν. παντὶ δ' οὖν τῷ τῆς ἀποδημίας αὐτοῦ χρόνῳ, μεμνημένος τῆς συνήθους κακοηθείας τῶν κατὰ τὴν πό-
λιν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων, ἔγνων ἀναχωρεῖν αὐτῆς ἄλλοτε εἰς ἄλλο χωρίον. ἐν ᾧ περ αὖ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κό-
μοδος, ὑπὸ Πειθολάῳ τρεφόμενος ἐντολὰς ἔχοντι παρ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου καλεῖν πρὸς τὴν
ἐπιμέλειαν τοῦ παιδὸς εἰ νοσήσειέ ποτε, παρὰ προσδοκίαν δ' αὐτοῦ χρονίσαντος ἐν τῷ Γερμανικῷ πολέμῳ παν-
τὶ τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλὰς πραγματείας ἔγραψα, φιλοσόφους τε καὶ ἰατρικὰς, ἃς ὑποστρέψαντος τοῦ βα-

πλέως εἰς τὴν Ῥώμην αἰτήσασι τοῖς φίλοις ἔδωκα. παρὰ μόνοις ἐκείνοις ἐλπίσας αὐτὰς ἔσεσθαι. ὡς εἴγε ἠπι-
στάμην ἐκδοθήσεσθαι τοῖς ἀναξίοις, οὐκ ἂν οὐδ᾽ ἐκείνοις ἔδωκα, καλῶ δ᾽ ἀναξίους, ὅσοι μοχθηροὶ τὴν ψυχὴν, οὐκ
ἕνεκα τοῦ μαθεῖν τι πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ἥκουσιν. ἀλλ᾽ ὅπως ἐπηρεάσαι τινὰ δυνηθῶσιν ἐξ αὐτῶν. ἐν τούτοις
οὖν τοῖς βιβλίοις ἡ θεωρία πᾶσα γέγραπται, τῆς τε διὰ τῶν σφυγμῶν προγνώσεως, καὶ τῶν ἄλλων προ-
γνωστικῶν σημείων. ἣν δὲ πρόγνωσιν ἐποιησάμην τοῦ θατέρου τοῦ κυιντιαλίου υἱέων, ἐξ αὐτοῦ βουληθέντι σοι μα-
θεῖν ἐκ τίνος θεωρίας ἐγένετο ῥᾳδία καὶ καταφανὴς τὴν περὶ κρίσεων πραγματείαν ἀναγνόντι, γεγυμνα-
σμένῳ τὸν λογισμὸν ἐκ παιδὸς ἐν γεωμετρίᾳ τε καὶ διαλεκτικῇ. τοῖς πολλοῖς δὲ τούτοις ἰατροῖς, ὅσοι τῆς μὲν ἐν
τοῖς ἔργοις γυμνασίας ἀπέστησαν, εἰς πανουργίαν δ᾽ ἐκτραπόμενοι, τὴν ἐπ᾽ αὐτῇ τέχνην ἤσκησαν οὔτε γνω-
σθῆναί τι τῶν γεγραμμένων δύνανται, οὔτε ἀκουσθῆναι. ὁ Σέξτος οὖν ἤρξατο μὲν ὀξύτατα νοσεῖν ὡς μὴ δύνα-
10 σθαι τὴν ζ΄. ἡμέραν ὑπερβαλεῖν ἄνευ κρίσεως. ἡ τις δ᾽ αὐτοῦ τούτου πρόγνωσις ἐστὶ διὰ τῶν περὶ κρίσεως
ὑπομνημάτων γέγραπται, δι᾽ ὧν καὶ ὅτι προσεκρήγνυται πολλάκις ἡ κρίσις οὐ περιμείνασα τὴν πιστῶς κρί-
νουσαν δεδήλωται. συμβῆναι δὲ τοῦτο τῷ Σέξτῳ δυνάμενον, ἔγνων κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν ὡς προειπεῖν
ὄρθρῳ μὲν Πειθολάῳ τῷ κοιτωνίτῃ ὅτι θεσπίζοι με περὶ τῶν μελλόντων. ἤρετο γὰρ οὗτος, ἐπειδὴ προεπει-
ρᾶτό μου πολλὰ τῶν δοκούντων τοῖς σοφωτάτοις ἰατροῖς ἀδύνατον εἶναι προειρηκότος. ἀπεκρινάμην οὖν αὐ-
τῷ γελάσας. τῆς μὲν ζ΄. ἡμέρας ἐξωτέρω μὴ δύνασθαι προελθεῖν τὸ νόσημα. κριθήσεσθαι δὲ πάντως ἢ
ἑκταῖον ἢ ἑβδομαῖον. ἑκταῖον μὲν οὖν κριθὲν ὑποστρέφειν αὐτό. ἑβδομαῖον δὲ βεβαίαν ἕξειν τὴν κρί-
σιν. ἔσεσθαι μέντοι τὴν κρίσιν ἐξ ἀνάγκης δι᾽ ἱδρῶτος. ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν οὕτως γε ἐκρίθη φι-
λόνεικος ὢν ἐσχάτως ὁ Σέξτος ὅπως ἐλέγξῃ ἐμὲ μὴ γινομένης ὑποστροφῆς, ἐλούετο μὲν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν. οὔ-
τε δ᾽ οἶνον ἔπινεν, οὔτε προσενέγκατό τι πλὴν χυλοῦ πτισάνης, ἢ αὐτὴν, ἢ μετὰ ψίχας ἄρτου. πολλάκις δὲ καὶ
20 αὐτὸς τὸν ἄρτον ἐν ὕδατι βρέξας ἠρκεῖτο μόνον ταῦτα ποιήσας ἄχρι τῆς ιβ΄. ἡμέρας ἐκαυχήσατο κατ᾽ αὐ-
τὴν νενικηκέναι μου τὴν πρόγνωσιν. ἔπειτα δὲ κατὰ τὴν τρισκαιδεκάτην ἡμέραν ὕδατι δόντος οἴου βραχύ τι ζω-
τῷ καὶ τὴν ὅλην δίαιταν ἁδροτέραν βραχὺ ποιήσασθαι τοῖς δ᾽ ἔμπροσθεν. ἔτι μέντοι φυλάττειν λεπτὴν ἀλ-
λὰ κατά τε τὴν ἑξῆς ἡμέραν ἀπὸ τῆς πρώτης κατακλίσεως. ιδ΄. οὖσαν ἀρξάμενος πυρέττειν, ἐκέλευσε μηδέ-
να μοι δηλῶσαι, νομίζων μηδὲ σφοδρὸν ἔσεσθαι τὸν πυρετὸν, μηδὲ πλέον ἡμέρας μιᾶς ἐκταθήσεσθαι αὐ-
τόν. ἐπεὶ δὲ προϊούσης τῆς ἡμέρας ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐσφοδρύνετο, Κλαύδιος Σεβῆρος ὑποστρέφων εἰς τὴν ἑαυ-
τοῦ οἰκίαν πλησίον οὖσαν τῆς ἐκείνου, πυθόμενος αὐτὸν πυρέττειν, εὑρών τε σφοδρῶς ἤδη πυρέττοντα, πρῶ-
τον μὲν ἐπύθετο τίνα γνώμην ἐγὼ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ γεγενημένου πυρετοῦ νῦν αὐτῷ φαινομένην ἔχω, ἀκού-
σας τε παρ᾽ αὐτοῦ τὸ ἀληθὲς, ὡς διὰ φιλονεικίαν οὐκ ἐδήλωσε πορευθῆναί τινα πρός με, καὶ κελεύσας πα-
ραβαλεῖν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Σέξτου, καὶ μετὰ ταῦτα, πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι. τούτων γινομένων ἐπυνθά-
30 νετο τί μοι δοκεῖ περὶ τῆς ὑποστροφῆς τοῦ νοσήματος. ἀπεκρινάμην οὖν αὐτῷ ὅπερ καὶ τῷ Σέξτῳ προειρή-
κειν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας λυθήσεσθαι τὴν ἐμβολὴν ταύτην, ἱκανῶς θερμοῦ γινομένου τοῦ πυρετοῦ κατὰ αὐ-
τάς. εἶτα κριθησομένου κατὰ τὴν ἑπτακαιδεκάτην ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἡμέραν. ὁ Σέξτος οὖν ἡδέως ἀκούσας τὴν ἐν
τάχει γενησομένην λύσιν, ἑτοίμως ἐπίστευσεν. ὃ γὰρ ἕκαστος βούλεται δηλονότι, τοῦτο καὶ οἴεται γενήσεσθαι. Σεβῆρος δ᾽,
ὅτι οὐκ ἂν σφαλείην ὑπὲρ τοῦ σωθήσεσθαι τὸν Σέξτον ἐπίστευσέ μοι. τὸ δὲ τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ τελέως ἀπαλλαγείη τοῦ νοσή-
ματος οὐκ ἐπίστευε δύσκολον ἦν. νομίζων ἄνευ τοῦ περιμεῖναι, κἂν τὴν ἑξῆς ἡμέραν ἀποφήνασθαί τι βέβαιον ὑπὲρ τῆς
εἰς τετάρτην ἡμέραν ἐσομένων. ἅτε δ᾽ οὕτως διακείμενος, ἔπεμψεν ὄρθρου βαθέως ἐπὶ τὴν οἰκίαν Σέξτου περιμένον-
τά τε καὶ πρὸς αὐτὸν ἄξοντα, μετὰ τὴν ἐσομένην ἐπίσκεψιν. ὡς δὲ θεασάμενος τὸν Σέξτον ἐπορεύθην πρὸς αὐτὸν, ἀν-
τιφήσεις οἷς χθὲς εἶπες, ἢ διαμένεις ἐπὶ τῶν αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ νῦν μᾶλλον ἔφην ἢ χθὲς ἀποφήνασθαί μοι τὰ αὐ-
τὰ, μετ᾽ ἄριστον αὖθις με καλέσας ἤρετο πάλιν εἰ βεβαίως εἴην πεπεισμένος Σέξτῳ ἐσομένης κρίσεως. ἤκου-
40 σεν οὖν παρ᾽ ἐμοῦ μᾶλλον ἢ χθὲς ἔχειν διατείνασθαι, πότερον φυλάττομεν τὴν αὐτὴν γνώμην ἐπὶ τοῖς προει-
ρημένοις, ἤ τι καὶ μετακινοῖμι τῶν ῥηθέντων, ἤκουσεν οὐδὲν μὲν ἐκείνων κινεῖν, προστίθεσθαι δέ τι τοῖς εἰρη-
μένοις ἔχειν. καὶ ὃς αὖθις ἤρετο. τί τοῦτ᾽ ἐστὶν. ἤκουσεν ὅτι διελθούσης τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἡμέρας ἄρξασθαι
τὸν ἱδρῶτα περὶ δευτέραν ὥραν νυκτερινήν. ἆρ᾽ οὖν ἔφη καὶ Πειθολάῳ ταῦτ᾽ εἶπας; εἰρηκέναι τε ἔφην αὐ-
τῷ καὶ πεπεῖσθαί γε ἐκεῖνον ὡς οὐκ ἂν σφαλείην ἐν τῇ προρρήσει, καὶ θεραπείᾳ. πάντως οὖν ἔφη καὶ τῷ
αὐτοκράτορι δεδηλωκέναι τὸν Πειθόλαον ἴσως ἔφην οὗτος ἔφη. ἐμοὶ δ᾽, οὐ μέλει τῆς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις δόξης
οὐ γὰρ περιέρχομαι κηρύττων τὰς ἐμὰς προγνώσεις τε καὶ θεραπείας. ἵνα μᾶλλον οἱ ἰατροί τε καὶ φιλόσο-
φοί με μισῶσι, γόητά τε, καὶ μάντιν ἕτερά τε κατ᾽ ἐμοῦ τοιαῦτα θρυλοῦντες. ὑμῖν δὲ τοῖς φίλοις, ὅσοι κατε-
γνώκατε τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἐκ τῆς τούτων ἀμαθίας ἐπιδείκνυμι τὴν μὲν τέχνην ἀξίαν Ἀπόλλωνός τε καὶ
Ἀσκληπιοῦ. τοὺς δὲ ἰατροὺς τούτους ὑβρίζειν αὐτήν. ὥσπερ καὶ τοὺς φιλοσόφους φιλοσοφίαν οἵ γε μηδενὸς ἰδιώτου
50 βέλτιον βιοῦντες ὀνομάζουσιν αὑτοὺς ὀνόματι σεμνῷ τῷ τῆς φιλοσοφίας. ταῦτα μὲν εἶπον τῷ Σεβήρῳ.
σὺ δὲ ὦ Ἐπίγενες ὡς ἔγνως τὴν κακοήθειαν τῶν ἰατρῶν σχεδὸν ἁπάντων εὐχομένων φανερῶς ἀποτυχεῖν με, πεμ-
πόντων τε δι᾽ ὅλης ἡμέρας τοὺς γνωσομένους, τε καὶ ἀγγέλλοντας αὐτοῖς τὸ γενησόμενον, οὐ γὰρ εἰδέναι με τῷ
Σεβήρῳ καὶ Πειθολάῳ προειρηκότα δείλης ὀψέσθαι ἐσομένην τὴν ἀρχὴν τῆς κρίσεως. ἐπεὶ δὲ περὶ τὴν ζ΄.
ὥραν ἐπιπαροξυνθέντα τὸν Σέξτον ἐπύθοντο, καταγελῶντες, καὶ φανερῶς ἐπιχαίροντες, ἅπασι τοῖς ἀπαντῶ-
σιν ἔλεγον κερτομοῦντες. ὡς ἡ θαυμαστὴ μαντεία τοῦ Γαληνοῦ, κατὰ τοὐναντίον ἀπέβη. γινομένης μέντοι τῆς
κρίσεως ὡς προειρήκειν κατὰ τὴν προτεραίαν, ἔφασαν ἐπομένην ἐναλλὰξ, ἐτρέποντο πάντες αἰσχυνόμενοι.
καίτοι ταῦτα τῆς προγνώσεως οὐδὲν ἐχούσης θαυμαστόν. ὡς ἔδειξά σοι διά τε τῶν εἰς πρῶτον ἐπιδημιῶν ὑπο-
μνημάτων, ἔτι τε τὴν περὶ τῶν κρίσεων πραγματείαν. τούτοις μέντοι τοῖς ἰατροῖς οὐ μόνον ἀγνοεῖν ὑπάρχει τὰ

γεγραμμένα τοῖς παλαιοῖς, ἀλλὰ μὴ δὲ τὰς ἡμέρας ἀριθμεῖν ἔτι μετὰ τὴν ξʹ. καὶ μάλιστα ἐὰν ἀπύρετος γενό-
μενος ὀκτὼ μηνῶν αὖθις ἐξ ὑποστροφῆς πυρέττει. καίτοι παρ' Ἱπποκράτους κατὰ τὰ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία γεγρα-
μμένων ἁπασῶν τῶν ἡμερῶν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἀρρώστων, ἄχρι τῆς ἐσχάτης λύσεως, οὐ μόνον ἡ κατὰ τὴν ιδʹ. ἡμέραν,
ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ξʹ. ηʹ. πʹ. τύχη γεγενημένη. αὕτη μὲν οὖν ἡ πρόρρησις ὡς ἔφην, ὡς εἰ καὶ θαυμαστὴ τοῖς πολλοῖς
τούτοις ἰατροῖς ἔδοξεν, ἀλλ' οὐ τοιαύτη γε κατ' ἀλήθειαν ἦν. ὥσπερ οὐδ' εἰ μετὰ γνώσεως τῶν ἐνεστώτων θερα-
ραπεία τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Κομόδου κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ἐκείνου γενομένη. θαυμαστὴ δ' ὄντως, ἡ νῦν ἐπ' αὐτοῦ
τοῦ βασιλέως συμβᾶσα. δόξαντος μὲν καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἰατρῶν ὅσοι συναπεδήμησαν αὐτῷ πα-
ροξυσμόν τινα πυρετικὸν ἄρξασθαι. σφαλέντων δὲ πάντων, καὶ τῆς δευτέρας ἢ τρίτης ἡμέρας ἕωθεν καὶ
περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν. εἰλήφει δὲ τῆς προτεραίας τοῦ διὰ τῆς ἀλόης πικροῦ φαρμάκου πρώτης ὥρας. εἶτα
10 τῆς θηριακῆς, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσφέρεσθαι, καὶ τό τε προσενεγκαμένου περὶ ὥραν ὡς
ἕκτην, εἶτα λουσαμένου περὶ δυσμὰς ἡλίου καὶ βραχὺ τραφέντος ἐπιγενομένων ὅλης τῆς νυκτὸς στρόφων ἅμα
τῇ διὰ τῆς κάτω γαστρὸς κενώσει. καὶ διὰ τοῦτο πυρέξαντος αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἰατρῶν θεασαμένων ἡσυχά-
σαι τε κελευσάντων, εἶτα ῥοφήματι θρεψαμένων ὥρας θʹ. ἐμοῦ δὲ μετὰ ταῦτα κληθέντος, ὅπως καὶ αὐτὸς
ἐν τῷ παλατίῳ κοιμηθείην, ἧκέ τις καλῶν ἡμᾶς ἄρτι λύχνων ἡμμένων ὡς τὸν αὐτοκράτορα στελλόμενον. ὡς δὲ
τριῶν ὄντων τῶν ἕωθέν τε καὶ περὶ τὴν ἕω ἑωρακότων αὐτὸν ἁψαμένων τε τῶν σφυγμῶν, ἐπισημασίας ἀρχὴν τὴν
εἶναι πᾶσιν ἐφαίνετο, σιωπῶν ἑστήκειν ἐγώ. προσβλέψας με πρῶτον ἐπύθετο, διατί τῶν ἄλλων ἁψαμένων,
ἐγὼ μόνος οὐχ ἡψάμην. εἶπον οὖν αὐτῷ τότε, δὶς ἤδη τούτων ἡμμένων. ἤδη δὲ ἴσως καὶ κατὰ τὴν μετὰ σοῦ γε-
γενημένην αὐτοῦ ἀποδημίαν. ἐγνωσμένης τῇ πείρᾳ τῆς ἰδιότητος τῶν σφυγμῶν σου, μᾶλλον αὐτοὺς ἐλπίζω διαγι-
νώσκεσθαι τὴν ἐνεστῶσαν ἄρτι διάθεσιν. ὡς δ' εἰπόντος μου ταῦτα, καὶ αὐτὸν ἐμὲ κελεύσαντα ἅψασθαι, φανέντος μοι
20 τοῦ σφυγμοῦ παρὰ τὸ κοινὸν μέτρον ἁπάσης ἡλικίας τε, καὶ φύσεως, ἀφεστηκέναι τοῦ δηλοῦντος ἀρχὴν ἐπισημασίας, ἀν-
πεφηνάμην εἰσβολὴν μὲν οὐδεμίαν εἶναι πυρετοῦ. θλίβεσθαι δὲ αὐτοῦ τὸν στόμαχον ὑπὸ τῆς εἰλημμένης τροφῆς. φλεγμα-
τωθείσης μὲν πρὸ ἐκκρίσεως, ἐμφαινούσης δ' ἔπαινόν τινα τῆς διαγνώσεως αὐτῇ λέξει τῇδε, τρὶς ἐφεξῆς εἰπὼν
αὐτό ἐστιν, αὐτὸ τοῦτο, ὃ εἶπες ἐστίν. αἰσθάνομαι γὰρ ὑπὸ ψυχροτέρας τῆς τροφῆς βαρυνόμενος. ἤρετο τί
ποιεῖν χρή. ἐγὼ δ' ἀπεκρινάμην ἅπερ ἔγνων. καὶ ἐλέχθη μοι πρὸς αὐτὸν ὡς εἰ ἄλλος τις ἦν ὁ διακείμενος οὕτως
ἔδωκα ἂν αὐτῷ, καθάπερ εἴωθα πιεῖν οἶνον πεπέρεως ἐπιπάσας. ἐφ' ὑμῶν δὲ τῶν βασιλέων ἀσφαλεστά-
τοις βοηθήμασιν εἰωθότων χρῆσθαι τῶν ἰατρῶν, ἀρκεῖ ναρδίνῳ μύρῳ θερμῷ δεύσαντα μᾶλλον ἐρίου, θεῖ-
ναι κατὰ τοῦ στόματος τῆς κοιλίας. ὁ δὲ καὶ ἄλλως εἰπὼν ἔθος ἐκείνῳ ὅταν ποτὲ μέμψηται τὸν στόμαχον αἰει-
λημμένον, πορφυρᾶ τε ἔρια τὸ νάρδινον μύρον ἐπιτιθέναι θερμόν. κελεύσας τε Πειθολάῳ πρᾶξαι τοῦτο, καὶ
ἡμᾶς ἀπολῦσαι. ἐπιθέντος δ' αὐτοῦ καὶ τῶν ποδῶν ἐκθερμανθέντων, ὑπὸ τῶν ἀνατριβόντων θερμαῖς ταῖς
30 χερσὶν, ᾔτησεν οἶνον σαβῖνον, καὶ πεπέρεως ἐπιβαλὼν ἔπιε. καὶ τῷ Πειθολάῳ μετὰ τὸ πιεῖν, ὡς ἰατρὸν ἔχων
ἕνα καὶ τοῦτον ἐλεύθερον πάνυ, διετέλει τε περὶ ἐμοῦ λέγων ἀεὶ καθάπερ οἶσθα, καὶ σύ. τῶν μὲν ἰατρῶν πρῶ-
τον εἶναι. τῶν δὲ φιλοσόφων, μόνον. ἐπεπείρατο γὰρ ἤδη πολλῶν οὐ μόνον φιλοχρημάτων, ἀλλὰ καὶ φι-
λονείκων, καὶ φιλοδόξων, καὶ φθονερῶν, καὶ κακοήθων. ὥσπερ οὖν ἔφην ἐγὼ, ταύτης τῆς ἐπισκέψεως,
οὐδεμίαν ἄλλην ἡγοῦμαί μοι γεγονέναι θαυμαστοτέραν. ἐζητημένου γὰρ ἅπασι τοῖς ἄριστα τὴν περὶ τοὺς σφυ-
γμοὺς τέχνην ἀσκήσασιν, ὧν εἷς καὶ Ἀρχιγένης ἐγένετο τί σημεῖον ἴδιον ἐπισημασίας ἐπὶ τινῶν μὲν ἐν ἀρχῇ,
τῆς κατὰ τὴν ἀρτηρίαν συστολῆς εὑρίσκεσθαι φασκόντων αὐτόν. τινῶν δὲ μηδήλως ἔχεσθαι τὴν εἶναι τὴν συστολήν,
ἐπιτυχήσας ἐγὼ, τί γὰρ ἄλλο φαίη τις αἰσθητικωτάτην ἔχων τῆς παρὰ μικρὸν ἐν τοῖς σφυγμοῖς διαφορᾶς,
ἁμαρτανόντων εἰς τοσοῦτον ἐνίων ἰατρῶν ἐπειράθην, ὧν ἀρχομένης ἐπισημαίνεσθαι τινὸς εἰς τὸ βαλανεῖον ἐκπέμ-
πειν ἢ τραφῆναι κελεύειν ἐκώλυσα. διαπαντὸς οὖν ἀκριβῶς ἐμαυτοῦ πεπειραμένος διαγνόντος ἀρχὴν παροξυ-
40 σμοῦ πρότερον μὲν ἴσως, ὅμως δ' ἐτόλμησα βασιλεῖ διατεινάμενος εἰπεῖν οἷ πρῶτον ἡψάμην ἐν αἰτίαν ἀπόφα-
σιν. ἧς αὐτός τε καθ' ἑαυτὸν ἐδόξαζε, καὶ τῶν ἰατρῶν ἤκουε. τὸ μέντοι κατὰ Κόμοδον ἔχειν μὲν φασὶ μεγίστην.
τῇ δ' ἀληθείᾳ πάμπολυ λείπεται τοῦδε, τῆς παλαίστρας γὰρ ἀπαλλαγέντος αὐτοῦ πρὶν σιτίων ὥρας ὀγδόης
εἰσέβαλε θερμὸς ἱκανῶς πυρετός. ἁψαμένῳ δέ μοι τῶν σφυγμῶν, φλεγμαίνειν τι μόριον ἐφαίνετο, καὶ
ταῦτα ἀκούσας ὁ Πειθόλαος θαυμάζειν ἔφησεν εἰ τῶν παρισθμίων ἡ φλεγμονὴ τὸν σφυγμὸν ἠλλοίωσε τοῦ
παιδὸς, οὐδὲν γὰρ ἄλλο μέρος αὐτοῦ φλεγμαίνει. κἀν τούτῳ διανοίξας αὐτῷ τὸ στόμα κελεύει μοι θεάσασθαι
φανέντων δὲ τραχέων καὶ λίαν ἐρυθρῶν, οὐ μέντοι μέγαν ὄγκον ἐχουσῶν τῆς φλεγμονῆς ἠρόμην τίς ὁ ἀνατρεί-
ψας εἴη στοματικῷ φαρμάκῳ σφοδροτέραν τῆς ἁρμοζούσης τῷ παιδὶ στῦψιν ἔχοντι. τοῦ δὲ φανέντος ἑαυτὸν
εἶναι τὸν ἀνατρίψαντα τῷ διὰ μέλιτος καὶ κηροῦ φαρμάκῳ μεταβαλεῖν μὲν ἐπὶ μελίκρατον ἐναφεψημένων
ῥόδων ἐκέλευσα. καὶ τούτῳ μόνῳ χρῆσθαι διά τε τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἐχομένης ἡμέρας ὅλης πολλάκις ἅμα τῇ
50 μετ' αὐτὴν νυκτί. τῇ δὲ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἕωθεν ἐπειδὴ τά τε τῆς φλεγμονῆς ἐπέπαυτο, τελέως ἀπύρετός
τε μικροῦ δ' ἦν ὁ παῖς, ἔπεισα δ' οὖν τὸν Πειθόλαον εἰς βαλανεῖον ἐγγὺς ὂν τοῦ κοιτῶνος εἰσαγαγόντα, μεθ' οὗ
πολὺ τῷ κατὰ τὴν πύελον ὕδατι χρήσασθαι. διαβρεχομένων μὲν ἁπάντων τῶν ἄλλων μορίων, μόνης δὲ
τῆς κεφαλῆς καταντλουμένης δαψιλῶς τραφέντι αὐτῷ περὶ τρίτην ὥραν ἧκεν Ἀννία Φαυστίνη συγγενὴς οὖσα
τῷ αὐτοκράτορι ἔγγιστα παραιτουμένη. διότι δευτεραῖον αὐτὸν οὐκ οἶδε. χθὲς γὰρ ἔφην μετ' ἄριστον ἐγνωκέναι
περὶ τοῦ γενομένου πυρετοῦ καὶ τούτοις ἔτι προσετίθει δῆλον εἶναι μέλλοντας ἡμᾶς ὑπερβάλλειν τὴν ὀγδόην
καθ' ἣν εἰσέβαλεν ὁ παροξυσμός. μειδιάσας οὖν ὁ Πειθόλαος. πῶς δὲ οὐ μέλλομεν ἔφη τὸν θεσσάλειον ὑπερ-
βάλλειν διάτριτον. ἀλλὰ Γαληνὸς οὗτος ἔφη θεασάμενος ἕωθεν ἰσχνόν τε πυρέξειν ἔφη. καὶ μέντοι καὶ λούειν
αὖθις ἑσπέρας ἐπηγγείλατο. καὶ δεῖπνον παρέχειν ὁ ποῖον ὑγιαίνων δειπνεῖ. ταῦτα ἀκούσασα βραχύ τι χρό-

νεν αὐτόθι διατρίψας ἡ Φαυστῖνα λαβομένη τῆς χειρὸς αὐτῇ συνεξήγαγεν ἰατρόν τινα τῶν συνηκολουθηκό-
των αὐτῇ μεθοδικῶν παίζουσα, Γαληνὸν ἔφη τοῦτον ἴσθι μὴ λόγοις ἀλλ' ἔργοις ὑμῖν τοῖς μεθοδικοῖς πολεμεῖν.
πολλάκις γὰρ ἤδη πολλοὺς τῶν ἀρξαμένων, ἔλουσέ τε καὶ ἔδωκεν οἴνου πιεῖν. ἐνίους δὲ καὶ κατὰ τὴν πρώτην.
ἐνίους τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν ἀπέλυσεν ἐπὶ τὰς συνήθεις πράξεις. ἐν ᾗ πάντες ἡμεῖς τὰς πρώτας ἡμέρας δύο
προασιτῆσαι κελεύσαντες, ὑπερβάλλειν τὰς ὑπόπτους ὥρας κατακειμένους φυλάττεσθαι. καὶ νῦν οὖν ἔφη
τῆς ἐπιστήμης βέβαιον ἐπιδείκνυται βασιλικοῦ παιδὸς ἀποδημοῦντος τοῦ πατρὸς ἐν ταῖς πρώταις δύο πυ-
ρέξαντος σφοδρῶς ὡς καὶ ὑμεῖς χθὲς ἠκούσατε. κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν οὐχ ὑπερβάλλειν ὡς ὑμεῖς ἀξιοῦ-
τε τὴν ὀγδόην ὥραν ἀναμείνας, ἀλλ' ἤδη λούσας τε καὶ θρέψας ὅτε, τροφεὺς αὐτῷ Πειθόλαος ἀκριβέστατος
ὢν περὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς δειλίαν εἶναι τὴν ἀκρίβειαν αὐτοῦ, διὰ τὸ προπειρᾶσθαι τῆς τέχνης τοῦ ἀνδρὸς ἐπεί-
10 σθη, καὶ λοῦσαι καὶ θρέψαι πρὸ τῆς ὑπόπτου. ἡ μὲν τοιαῦτα ἔλεγε διαβαδίζουσα μέχρι τοῦ ὀχήματος. ἐγὼ
δὲ μελλούσης αὐτῆς ἐπιβαίνειν αὐτοῦ χαριζόμενος εἶπον. ἐποίησάς με πολὺ μᾶλλον, ἢ πρόσθεν ὑπὸ τῶν ἰα-
τρῶν μισεῖσθαι. χαρισθείς τε τῷ Πειθολάῳ, διηγούμην τε αὐτός. καὶ μέντοι καὶ ὅτι διὰ τοὺς τοιούτους ἰα-
τροὺς ἀναγκαίως ἔγραψα τὰς πραγματείας, μίαν μὲν τὴν περὶ τὰς διαφορὰς τῶν πυρετῶν. ἑτέραν δὲ τὴν περὶ
τῶν κρισίμων ἡμερῶν. καὶ τρίτην τὴν περὶ τῶν κρίσεων. ἐπιδεικνὺς ὑφ' Ἱπποκράτους γεγράφθαι τὴν θεω-
ρίαν ἐφ' ἧς ἄν τις προγινώσκει τὰ γενησόμενα περὶ τοὺς ἀρρώστους. οἱ δ' οὕτως εἰσὶν ἀφυεῖς ὥστε μηδὲ μετὰ τῆς
ἐμῆς ἐξηγήσεως δύνασθαι αὐτὰ μαθεῖν. αὐτὸς γὰρ σὺ Ἐπίγενες φίλτατε τὰ γεγραμμένα μοι περὶ τούτων
ἁπάντων ὧν ἐθεάσω με προλέγοντα, γινώσκεις ἐπιδεδειγμένα πρὸς Ἱπποκράτους εἰρῆσθαι. μόνην αὐτοῖς
προσθέντος, τὴν περὶ τοὺς σφυγμοὺς θεωρίαν. ἥνπερ καὶ μόνην οὐκ ἐξειργάσατο, καθάπερ οἱ μετ' αὐτὸν
ἄλλος ἄλλό τι προσθεὶς αὐτῇ μέχρι καθ' ἡμᾶς χρόνου ἐπεκόσμησαν. καὶ γὰρ ἡ γνῶσις τῶν τοῦ σώματος διαθέ-
20 σεων ἀκριβοῦς γνώσεως ἢ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι πρόγνωσις. καὶ τό γε παρόντος γενόμενον ἡνίκα περὶ
φλεβοτομίας ἐσκέπτοντο τῶν ἐν Ῥώμῃ πρωτευόντων ἔνιοι, διὰ τῶν ὑπομνημάτων ὧν ἐποίησα δείκνυται.
δεδειγμένων ἐφ' Ἱπποκράτους τελεώτατα. πέμπτην γὰρ ἡμέραν ἦγε τοῦ νοσήματος ὁ νεανίσκος. ἐφαίνετο δὲ
παραλελεῖφθαι τὸ τῆς φλεβοτομίας βοήθημα, δεομένου τοῦ πάθους ἐν ἀρχῇ γενομένου περὶ δευτέραν ἢ
τρίτην, ἢ πάντως γε τὴν τετάρτην ἡμέραν αὐτήν. εἶτ' ἐπειδὴ μήθ' ἡ ὥρα τοῦ ἔτους, μήθ' ἡλικία τοῦ κάμνον-
τος, ὥσπερ γε μήθ' ἡ κατὰ τὴν ζωτικὴν δύναμιν ἀσθένεια, μήθ' ἡ προγεγενημένη δίαιτα τοῦ νοσήματος ἀντε-
δείκνυτο. πάντα δ' ἀλλήλοις ὡμολόγει τὴν φλεβοτομίαν ἐνδεικνύμενα, συνεβούλευσαν οἱ ἰατροὶ τέμνειν τὴν
φλέβα προσηκότως φρονοῦντες. ἐγὼ δὲ περινοήσας ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ φαινόμενα, τὰ πρὸς Ἱπποκρά-
τους εἰρημένα τῶν αἱμορραγήσειν μελλόντων σημεῖα. καλῶς μὲν ἔφην αὐτοὺς ὁρίζειν τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ αἵματος
ἔρχεσθαι δὲ ἐπὶ τοῦτο καὶ τὴν φύσιν ἐπειγομένην ἀποκρῖναι τὸ βαροῦν αὐτήν. καὶ τοῦτο αὐτίκα μάλα γε-
30 νήσεσθαι, κἂν ἡμεῖς μὴ ποιῶμεν. οἱ μὲν ἰατροὶ ταῦτ' ἀκούσαντες ἐθαύμαζον δῆθεν. ἐξαναστάντος δ' ἐπὶ τῆς
κλίνης τοῦ νοσοῦντος ὡς ἀναπηδῆσαι θέλοντος. ἐρωτηθέντος δὲ τίνος ἕνεκεν ἀναπηδήσει. μηδενὸς ὄντος, φα-
νέντος δὲ τὸν ἐρυθρὸν ὄφιν ἐξέρποντα τῆς ὀροφῆς θεασάμενον αὐτὸν δεῖσθαι, μή πως ἀποσφαλεὶς ἐπ' αὐ-
τὸν κατενεχθείη. καὶ διὰ τοῦτο φυγεῖν τὸν τόπον ἐν ᾧ κατέκειτο. τοῖς μέντοι, οὐδέν τι συντελεῖν ἐδόκει τοῦτο
πρὸς τὴν μέλλουσαν αἱμορραγίαν. ἐμοὶ δὲ τά τ' ἄλλα διασκεψαμένῳ πάντα, καὶ τὸ κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ῥι-
νὸς ἄχρι τοῦ μήλου θεασαμένῳ, τήν πως ἀμυδρὰν ἐρυθρότητα, πολὺ δή τι νῦν ἐμφανεστέραν γενομένην, ἐπί-
δοξον ὅσον οὔπω κατὰ τὸν δεξιὸν μυκτῆρα τῆς αἱμορραγίας ἔσεσθαι σαφῶς ἐφαίνετο. καί τινι τῶν παρόν-
των οἰκετῶν τοῦ κάμνοντος ἠρέμα διαλεχθεὶς ἀγγεῖον ἔχειν ἕτοιμον ὑπὸ τὴν ἐφεστρίδα τῶν ἐπιτηδείων δέξασ-
θαι τὸ αἷμα, κἄπειτα φθεγξάμενος εἰς ἐπήκοον πάντων ἰατρῶν, ἐὰν βραχύτατον προσμείνωσι, θεάσασθαι
τὸν ἄνθρωπον ἐκ δεξιοῦ μυκτῆρος αἱμορραγοῦντα. τῶν δὲ γελασάντων ἐν τῷ προειρῆσθαι προσκεῖσθαι κατὰ
40 τὸν λόγον τὸν δεξιὸν μυκτῆρα. καὶ μὴν ἔφην ἢ ἀμφότερα δεῖ γενέσθαι, ἢ περὶ θάτερά με σφαλῆναι. ὑπὸ
γὰρ τῆς θεωρίας ἀμφότερα τὴν πρόγνωσιν ἔχει, τό θ' αἱμορραγῆσαι τὸν νοσοῦντα, τό θ' ἐκ δεξιοῦ μυκτῆρος.
ἐφ' ᾧ τε κεκινῆσθαι προσέχειν ἠξίωσα τῷ κινουμένῳ τὸν κρύπτοντα τὸ ἀγγεῖον, ὅπως ἐπειδὰν ἤδη τὸ αἷμα τοῦ
μυκτῆρος ἐκχεόμενον προσδραμὼν ὑποθῇ τὸ σκεῦος, ἅμα τε οὖν ἔλεγον ταῦτα καὶ τὸν δάκτυλον ᾑμαγμένον
ἐξείλκυσεν. ὅ τε οἰκέτης προσδραμὼν, ὑπέθηκεν αὐτῷ τὸ ἀγγεῖον, ἐφ' ᾧ μεγίστης κραυγῆς ὡς οἶσθα γενομένης,
οἱ μὲν ἰατροὶ πάντες ἔφυγον. ἐγὼ δ' ἐρομένῳ σοι τὴν θεωρίαν τῆς προγνώσεως ἐδήλωσα πᾶσαν ἐκ τῶν ὑφ'
Ἱπποκράτους εἰρημένων δεδιδαγμένος. ἔτι δὲ καὶ τοῦτο προσέθηκα σφοδρὰν ἔσεσθαι προσδοκᾶν τὴν αἱμορ-
ῥαγίαν. ἥ τε γὰρ ὁρμὴ τῆς φύσεως ἐστὶν ἰσχυρά. καὶ ἡ νόσος ἄπεπτος. εἰώθασι δὲ τοῖς τοιούτοις αἰτίοις ἄμετροι κε-
νώσεις γίγνεσθαι. διὸ καὶ παραμεῖναι χρόνον τῷ κάμνοντι κάλλιον εἶναι νομίσας, ἔπεμψα τὸν ἀκόλουθόν μου παῖ-
δα, κομίσοντα σικύαν μεγάλην ἀφανῶς τοῖς πολλοῖς ἐν τάχει τε αἵματος πολλοῦ κατὰ τὸ ἀγγεῖον ἀθροισθέν-
50 τος ἕτερον αἰτήσας δεξάμενος τὸ αἷμα καὶ τὸν σταθμὸν ἰδὼν τοῦ κενουμένου λιτρῶν ὄντα. δ'. καὶ ἡμισείας ἀ-
νάρροπον τὸν κάμνοντα σχηματίσας, καὶ ψυχρὸν ὀξύκρατον ἀναρροφεῖν τῷ μυκτῆρι κελεύσας, ἐπιθείς τε τῷ
μετώπῳ σπόγγον ἐκ ψυχροῦ βεβρεγμένον μελικράτου, καὶ τὰ κῶλα διαδήσας, ὡς οὐδὲν ὅλως ἤνυσε ταῦτα,
τὴν σικύαν κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον ὑποβαλὼν, εὐθέως ἔστησα τὴν αἱμορραγίαν. ὅπερ ὅτι καὶ αὐτὸ τῆς Ἱππο-
κράτους ἐστὶ τέχνης, ἐδήλωσά σοι. καὶ μὴ διὰ τοῦτο καὶ ταῦτα καὶ τἄλλα πάνθ' ὅσα διὰ τῶν ἔργων ἐπεδειξάμην ἐ-
γράφη. καὶ γὰρ ῥῖγος ἐσόμενον ὅπως χρὴ προγινώσκειν, ἔγραψα. καὶ διάρροιαν γαστρὸς ἔμετόν τε καὶ πλῆ-
θος οὔρων ἀμέτρων, ἢ ἐπίσχεσιν, ἱδρῶτάς τε καὶ παρωτίδας ἐσομένας. ἀποσκήμματός τε παραφροσύνην τε
καὶ παραφορὰν. ἅπαντα τἄλλα συμπτώματα. τινὰ δὲ ὡς ἔφην καὶ πρόσθεν ὁ προμαθὴς ταῦτα προσεπι-
λογίζεται πρὸς ἑαυτῆς καθάπερ ἐπὶ τοῦ βοηθοῦ παιδὸς προεπιλογισάμην ἐγὼ ἐπί τε τῆς ἐρώσης. καὶ

τοῦ διὰ φόβον ἀθυμοῦντος ἐξήγγειλας ὡς οἶσθα. καὶ τοιόνδε τι περιπεσόντος μου, τὸ πολλοὺς ἐξέπληξεν ἡ
πρόγνωσις. οἰκονόμος γάρ τις ἅπαντα διοικῶν ὀρθῶς, τὰ τοῦ δεσπότου, καὶ διὰ τοῦτο τιμώμενος, ἑτέρων
αὐτὸν ἰατρῶν ἰωμένων, ἐπειδὴ μὲν ἑβδομαῖος ἵδρωσε. τῇ δευτεραίᾳ διαλείποντα τὸν σφυγμὸν εὑ-
ρόντες αὐτοῦ, κακοήθη διάθεσιν ἐν τῷ σώματι φωλεύειν ἔδοξαν, σφαλέντες μεγάλως. εἶτα τῆς οἰκίας ἐξελ-
θόντος ἅμα τῷ δεσπότῃ τοῦ νεανίσκου, κατὰ τύχην ἀπήντησάν μοι διηγησάμενοι μετὰ τὰ προγεγονότα καὶ
τὰ παρόντα συμπτώματα, τί ποτε σημαίνει τὸ κατὰ τὸν σφυγμὸν ἀλόγως γεγονὸς, ἐδέοντο μαθεῖν. κἀγὼ
πυθόμενος πλησίον εἶναι τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ κατέκειτο, συνῆλθον αὐτοῖς ἁψάμενός τε σφυγμὸν τοῦ νεανίσκου,
κατὰ γὰρ αὐτὴν τὴν αἰσθητικὴν διάθεσιν εἶπον σοι πολλάκις οὐκ ὀλίγα σφάλλονται καὶ τῶν ἀξιολόγων
ἰατρῶν ἔνιοι. μέγαν ἡγούμενοι τὸν οὐ μέγαν σφυγμόν. ὥσπερ γε ἐνίοτε καὶ ταχὺν οὐ ταχὺν. ἢ τὸν βραδύν.
10 ὡσαύτως δὲ περὶ τῶν ἀμυδρῶν τε καὶ σφοδρῶν καὶ σκληρῶν, καὶ μαλακῶν σφυγμῶν διάγνωσιν σφάλ-
λονται. καὶ μᾶλλον ἔτι περὶ τὴν τῶν ἀτάκτων τε καὶ τεταγμένων ὁμαλῶν τε καὶ ἀνωμάλων ἐν ἀθροίσ-
ματί τε καὶ κατὰ μίαν διαστολήν, δι' οὓς κἀγὼ τέτταρα περὶ τῆς διαγνώσεως τῶν σφυγμῶν ἔγραψα βι-
βλία προηγούμενα τεττάρων ἑτέρων. ἃ περὶ τῶν ἐν σφυγμοῖς αἰτιῶν ἐπιγέγραπται. δεῖται γὰρ ἀμ-
φότερα τῶν πραγματειῶν ἡ περὶ τῆς διὰ τῶν σφυγμῶν πρόγνωσις ἐν τέτρασί τε καὶ αὐτὴ γεγραμμένη
βιβλίοις, δι' ἣν καὶ αἱ προειρημέναι δύο τυγχάνουσιν οὖσαι. χρησιμωτάτης δὲ τῆς καθ' ἕνα σφυγμὸν ἀνωμαλίας
οὔσης, ὡς ἐπιδέδεικται γυμνασίας ἰσχυροτέρας αἰσθανομένους, ὡς μὴ δὲ πράττειν ἢ ὑπομένειν ἃ πρότερον ἀ-
μέμπτως ἔπραττον, ἀλλὰ κατακλιθῆναί τε καὶ δεῖσθαι σκεμμάτων. καὶ τοῦτο παθόντας ἐνίους μὲν, ὥραις
φισὶ τοῦ φυγεῖν αὐτὴν τὴν γλωσσολαλίαν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βλάβη ἕως ὧδε. πολλῆς δεομένης εἰς διάγνωσιν. ὡς ἂν
πολλὰς ἐχούσης διαφορὰς. ὅταν ὁ σφυγμὸς ὅτε κατὰ μίαν ἐνέργειαν, ὅτε κατὰ πλείους ἐφεξῆς ἀλλή-
20 λων μηδὲν ἔχει παρὰ φύσιν ἄλλο, πλὴν τοῦτο μόνον ὃ κατὰ διάλειψιν γίνεται. γινώσκειν οὖν χρὴ τὸ τοιοῦτον
ἐκ γενετῆς εἶναι συμπτώματα. διαγινώσκεσθαι δὲ χαλεπώτατόν ἐστιν. μᾶλλον δ' ἀδύνατον ἄνευ τοῦ πα-
σῶν τῶν κατὰ τοὺς σφυγμοὺς διαφορῶν ἀκριβῶς αἰσθάνεσθαι. θεασάμενος οὖν τὸν ἄνθρωπον οὕτως ἔ-
χοντα συνεβούλευσά τε τοῖς ἰατροῖς ἀναληπτικῶς ἄγειν αὐτὸν ἀσφαλῶς κεκρυμμένον. εἶθ' ὅταν προέρ-
χηται ἤδη καὶ τὰ συνήθη πράττει τότε τῶν σφυγμῶν ἁψαμένους αὐτοῦ, διαλιπόντας εὑρήσειν ἔφην
ὡς καὶ νῦν. τοῦτο γὰρ αὐτῷ φύσει συμβεβηκέναι, οὐκ ἐξ ὑποπιπτούσης αἰτίας τινὸς νοσώδους. ἐκ μὲν
οὖν τοῦ παραχρῆμα τὸ ῥηθὲν αὐτοῖς ἄπιστον ἐφαίνετο. κατὰ δὲ τὸν ἑξῆς λόγον ἅπαντα διαλιπόντα μίαν
πληγὴν τὸν σφυγμὸν εὑρίσκεσθαι ἄλλοτε καθ' ἄλλον ἀριθμόν. ὕστερον δέ ποτε προσελθόντες μοι, παρεκά-
λουν ἀληθεῦσαί μου. διὰ τίνος σημείου τὴν φύσιν ἐγνώρισα τοῦ νεανίσκου τοιαύτην οὖσαν. ἀπεκρινάμην οὖν
αὐτοῖς ὅπερ ἤκουσα ποτὲ εἰπεῖν Ἰσοκράτην τὸν ῥήτορα τῶν ἑταίρων πυνθανομένων περὶ τῶν ἐν τῇ ἀσκή-
30 σεως. εἰδυνήσεται, καὶ ἀσκήσας ἐν τοσούτῳ χρόνῳ ἕκαστον τῶν προβαλλομένων εἰπεῖν ὡς ἑώρα λέγοντα τὸν Ἰσο-
κράτην. φασὶ γὰρ ἀποκρίνασθαι τῷ μειρακίῳ τὸν ἄνδρα. σὺ μὲν ἂν ὦ παῖ συνηξάμην μὲν κἂν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ δύ-
* νασθαι μαθεῖν ὅπερ πυνθάνῃ. αὐτὸς δ' ἂν ἐμοὶ τοῦ κατὰ γνώμην ἀφυίαν ἔτεσι πολλοῖς ἀσκήσας αὐτόν.
γνώσεσθαι δὲ ἔφην ὅσαι παρὰ φύσιν εἰσὶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς διαφοραὶ τουτὶ τὸ βιβλίον ἀναγνόν-
τες. ἣν δὲ τὸ πρῶτον περὶ τοῦ τὰς τῶν σφυγμῶν διαφορὰς ἁπάσας διαγινώσκειν. ἀπαγο-
μένων ἀσκήσεως τὴν ὁδὸν ἐν τέτταρσι γεγράφθαι βιβλίοις. ἃ λαβεῖν ἔξεστιν ἡμῖν ὅ-
ταν ἀπὸ στόματός μου τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ δὲ τῷ βιβλίῳ διαφορὰς εἴπητε.
τοῦτ' οὖν ὦ Ἐπίγενες ἀξιόλογον ἔργον ἰατρικῆς προγνώσεως ἐστὶν ὥς-
περ καὶ τὸ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα τῆς δοκούσης αὐτῷ εἰσβο-
λῆς γεγενῆσθαι τοῦ παροξυσμοῦ. τῶν δ' ἄλλων ὅσα θαυ-
40 μάζουσιν οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν, οὐδὲν οὐδ' ἐγγὺς ὅ-
μοιόν ἐστι. τοῖς δὲ θαυμαστὸν γὰρ εἶναι φαίνε-
ται διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἄγνοιαν, οὐδ'
ἑαυτὰ τοῖς νομίμως ἠσκηκόσι τὰ
κατὰ τὴν τέχνην, οὐκ ἔ-
χοντα δύσκολον τὴν
πρόγνωσιν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΞ ΕΝΥΠΝΙΩΝ
ΔΙΑΓΝΩΣΕΩΣ.

Ο ἐνύπνιον δὲ ἡμῖν ἐνδείκνυται διάθεσιν τοῦ σώματος. πυρκαϊὰν μέν τις ὁρῶν ὄναρ,
ὑπὸ τῆς ξανθῆς ὀχλεῖται χολῆς. εἰ δὲ καπνὸν, ἢ ἀχλὺν, ἢ βαθὺ σκότος, ὑπὸ
τῆς μελαίνης χολῆς. ὄμβρος δὲ, ψυχρὰν ὑγρότητα πλεονάζειν ἐνδείκνυται. χιὼν
δὲ καὶ κρύσταλλος καὶ χάλαζα, φλέγμα ψυχρόν. δεῖ δὲ καὶ τῷ καιρῷ, καὶ τῇ λη-
φθείσῃ τροφῇ προσέχειν. ὁ γὰρ χιονίζεσθαι δοκῶν, εἰ κατ' εἰσβολὴν παροξυ-
10 σμοῦ μετὰ ῥίγους, ἢ φρίκης, ἢ καταψύξεως γενομένης, τοῦτ' ἐμφαντασθῇ, τῷ
καιρῷ τὸ πλέον, οὐ τῇ διαθέσει τοῦ σώματος εἰδέναι χρή. κατὰ μέντοι τὴν πα-
ρακμὴν τοιοῦτον ὄναρ θεασάμενος, βεβαιοτέραν ἡμῖν ἔνδειξιν ἐργάσηται τῆς
τῶν ἐπικρατούντων χυμῶν ψυχρότητος. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐὰν μὴ ἐδηδοκότες
ὦσί τι τῶν φλεγματικῶν ἐδεσμάτων, ὧν ἐν τῇ γαστρὶ περιεχομένων, ἐνδέχεται τοιαύτην τινὰ γενέσθαι φαν-
τασίαν, καί τοι τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διαθέσεως οὐκ οὔσης ὁμοίας. ἐπεὶ δὲ ἐν τοῖς ὕπνοις, οὐκ ἐπὶ
ταῖς τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ διαθέσεσι φαντάζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν συνήθως ἡμῖν πραττομένων ὁσημέραι,
ἔνια δὲ ἐξ ὧν πεφροντίκαμεν, καὶ δή τινα μαντικῶς ὑπ' αὐτῆς προδηλοῦνται, καὶ γὰρ τοῦτο τῇ πείρᾳ μαρ-
τυρεῖται, δύσκολος ἡ διάγνωσις τοῦ σώματος γίγνεται ἐκ τῶν τοῦ σώματος ὁρμωμένων ἐνυπνίων. εἰ μὲν γὰρ
ἀπὸ τῶν ἐφ' ἡμέρας πραττομένων ἢ φροντιζομένων, ἔδει διακρίνειν αὐτὸ μόνον, οὐδὲν ἂν ἦν χαλεπὸν, ὅσα μηδὲ
20 πέπρακται, μὴ δὲ φροντίζεται, ταῦτα ἐκ τοῦ σώματος ὁρμᾶσθαι δοκεῖν. ἐπεὶ δὲ καὶ μαντικὰ τινὰ συγχωροῦ-
μεν εἶναι, πῶς ταῦτα διακριθείη τῶν ἀπὸ τοῦ σώματος ὁρμωμένων οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν. ἐθεάσατο γοῦν τις τὸ ἕ-
τερον τῶν σκελῶν λίθινον γεγονέναι, καὶ τοῦτο ἔκριναν πολλοὶ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα δεινῶν, ὡς πρὸς τοὺς
δούλους τείνειν τὸ ὄναρ, ἀλλ' ἐπαρελελύθη τὸ σκέλος ἐκεῖνο ὁ ἄνθρωπος, οὐδενὸς ἡμῶν προσδοκήσαντος τοῦτο. τὸν
μὲν γὰρ παλαιστῇ ἐν αἵματος δεξαμενῇ δόξαντα ἑστάναι, καὶ μόγις αὐτῆς ὑπερέχοντα, πλῆθος αἵματος ἔχειν
ἐτεκμηράμεθα, καὶ δεῖσθαι κενώσεως. τινὲς δὲ ἱδροῦν κριτικῶς μέλλοντες, λούεσθαι καὶ κολυμβᾶν ἔδοξαν ἐν
θερμῶν ὑδάτων δεξαμεναῖς. οὕτω δὲ καὶ ἡ τοῦ πίνειν φαντασία χωρὶς τοῦ ἐμπλᾶσθαι, διψῶσι πάνυ συμ-
βαίνει, καθάπερ καὶ τοῦ ἐσθίειν ἀπλήστως τοῖς πεινῶσι, τοῦ δὲ ἀφροδισιάζειν, τοῦ σπέρματος πληρώσεσιν. ἔοικε γὰρ
ἐν τοῖς ὕπνοις εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ εἰσδῦσα, καὶ τῶν ἐκτὸς ἀποχωρήσασα αἰσθητῶν, τῆς κατὰ τὸ σῶ-
μα διαθέσεως αἰσθάνεσθαι, πάντων τε ὧν ὀρέγεται, τούτων ὡς ἤδη παρόντων λαμβάνειν φαντασίαν. καὶ
30 εἴπερ ἔχει ταῦθ' οὕτως, οὐδὲν εἴη θαυμαστὸν, ὁπότε μὲν ὑπὸ πλήθους χυμῶν ἡ ψυχικὴ δύναμις ἐνοχλεῖται
βαρυνομένη, μόλις μὲν κινουμένους ἑαυτοὺς γὰρ ὄναρ φαντάζεσθαι, καὶ βαστάζοντας ἄχθη τινά. τοὐναν-
τίον δὲ, ὅταν ἡ κούφη τε καὶ ἀπέριττος ἡ τοῦ σώματος διάθεσις, ἤτοι πετομένους, ἢ θέοντας ὠκύτατα
τοὺς οὕτω διακειμένους ὁρᾶν ὄναρ, ὁμοιουμένων ἀεὶ τῶν φαντασμάτων τῆς ψυχῆς, ταῖς τοῦ
σώματος διαθέσεσιν, ἄχρι καὶ τῶν δυσωδῶν, ἢ εὐωδῶν ἀπέρχεσθαι δοκεῖν. οἱ μὲν γὰρ
ἐν κόπρῳ καὶ βορβόροις διατρίβειν ἑαυτοὺς φαντασθέντες, ἤτοι τοὺς χυμοὺς
ἐν αὐτοῖς μοχθηροὺς καὶ δυσώδεις καὶ σεσηπότας ἔχουσιν, ἢ πλῆθος
κόπρου περιεχομένης ἐν τοῖς ἐντέροις. τοὺς δὲ ἔμπαλιν τούτων
διακειμένους καὶ δοκοῦντας ἐν εὐώδεσι τόποις διατρίβειν,
ἐναντίαν ἔχειν ἐν τῷ σώματι διάθεσιν ἡγητέον. ἃ τοί-
40 νυν ὁρῶσιν οἱ κάμνοντες ἐν τοῖς ἐνυπνίοις καὶ
πράττειν δοκοῦσι, συνδείξεται πολ-
λάκις ἡμῖν, ἐνδείας τε καὶ
πλεονεξίας, καὶ
ποιότητας
χυμῶν.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΥΠΟΥ ΓΡΑΨΑΝΤΑΣ Η ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΟΔΩΝ.

Τοῖς μὲν παλαιοῖς ἰατροῖς ἀπόχρη μόνον τοῦτο εἰποῦσιν, ὡς κατὰ περίοδον ἐνίοις τῶν νοσημάτων οἱ παροξυσμοὶ γίγνονται, μηκέτι προστιθεμένοις τί σημαίνει τοὔνομα ἡ περίοδος. ἠπίσταντο γὰρ Ἕλλησιν ἀνθρώποις γράφοντες τὰ βιβλία, σαφῶς εἰδόσιν, ὡς ἐπειδὰν δι' ἴσου χρόνου γίγνηταί τι ταὐτὸν τῷ εἴδει, τὸν χρόνον τοῦτον ἅπαντες Ἕλληνες ὀνομάζουσι περίοδον. οὕτω γοῦν ὀλυμπιακάς τέ τινας καὶ πυθιακὰς ἐκάλουν περιόδους. οἱ νεώτεροι δὲ πρῶτον μὲν ἐπεισήγαγον ταῖς περιόδοις τὴν τοῦ τύπου προσηγορίαν. εἶθ' οἱ μὲν ταὐτὸν ἡγοῦνται σημαίνεσθαι πρὸς τῆς περιόδου φωνῆς, καὶ τάξις, καὶ τύπος. οἱ δὲ οὐ ταὐτόν. ἐρίζουσι δὲ πάντα ταῦτα ἐπιχειροῦσιν, ἄλλοι ἄλλως, οὐ μόνον κατασκευάζοντες τοὺς ἰδίους ὅρους, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῶν ἄλλων ἀντιλέγοντες. ὅσοι μὲν οὖν ἄχρι τῆς περὶ τοὺς ὅρους φιλοτιμίας προεληλύθασι συγχωροῦντες ἐκ τῶν τριῶν ὀνομάτων ἕν τι σημαίνεσθαι τύπου, καὶ περιόδου, καὶ τάξεως, ἐλάττονα φλυαροῦσι. ὅσοι δὲ περίοδον μὲν ὀνομάζουσι τὸν χρόνον, δι' ὃν τι ταὐτὸν γίγνεται· τύπον δὲ, οὐχ ἁπλῶς ἅπαντα τὸν τοιοῦτον χρόνον, ἀλλ' ὅταν ὁλοκλήροις ἡμέραις τε καὶ νυξὶ περιγράφηται, μακρᾶς οὗτοι καὶ ἀχρήστου φλυαρίας καταβάλλονται, καὶ διὰ τοῦθ' αὑτῶν τε καὶ τῶν μαθητῶν κατατρίψαντες τὸν χρόνον, ὅταν ἤδη τοὺς κάμνοντας ἀφίκωνται, χείρους εἰσὶν ἰδιώτου παντός. ἰδιώτης μὲν γὰρ νοῦν ἔχων, ἐπειδὰν θεάσηταί τινα καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενον, κἂν θ' ὑστερῇ σμικρὸν ὁ παροξυσμὸς, κἄν τε προλαμβάνῃ, φαντασίαν τινὰ ἔχει περιόδου τῆς καλουμένης ἀμφημερινῆς. εἰ δέ τις καὶ φιλόπονος εἴη καὶ φιλίατρος, ἔννοιά τις αὐτὸν εἰσέρχεται δυοῖν τριταίοιν ἢ τριῶν τεταρταίων, καὶ τοῦτο ἀξιοῖ διορισθῆναι πρὸς τῶν ἰατρῶν. οἱ δὲ ταῖς εἰρημέναις ὑποθέσεσι δουλεύοντες, ἐὰν ἐντύχωσιν ἀρρώστῳ δυοῖν ὥραιν ἑκάστης ἡμέρας τὸν παροξυσμὸν ἔχοντι προληπτικὸν, εἴκοσι μὲν εἶναι, καὶ δυοῖν ὥραιν φασὶ τὴν περίοδον, τὸν δ' ὅλον τύπον οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλά τινα σύνθετον ὑπάρχειν, νομίζουσιν. εἶτα ζητήσαντες ἱκανῶς, καὶ λογισάμενοι κατὰ σφᾶς αὐτοὺς, οἱ μὲν ἤδη δακτύλων, οἱ δὲ καὶ ἤδη διαγράμματος ἔν τινι βιβλίῳ γεγραμμένῳ, δώδεκά φασιν εἶναι δωδεκαταίους, τὸν τοιοῦτον τύπον. γελώντων δὲ ἤδη τούτοις τῶν ἀκουσάντων, ἀγανακτοῦσιν. ἔτι δὲ μᾶλλον ὅταν ὥρᾳ μιᾷ ποτὲ θεάσωνται τὸν παροξυσμὸν προλαμβάνοντα, καὶ τότε ἀποφαίνονται. δ'. εἶναι καὶ κ'. εἰκοσοτεταρταίους, αὐτοί τε καταγελῶνται, καί τινα τοῖς ἄλλοις ἰατροῖς ὑποψίαν ἀγνοίας παρὰ τοῖς ἰδιώταις παρασκευάζουσιν. ὅταν γὰρ ἐκείνους ἐκ βιβλίου θεάσωνται μετὰ σεμνότητος τινὸς εὑρίσκοντας ὥς τι μέγιστον πρᾶγμα κδ'. εἰκοσοτεταρταίους, ἐπέρχεται καταγινώσκειν αὐτοῖς ἁπάντων τῶν ἀναγινωσκόντων τὰ βιβλία, καὶ μᾶλλον τοῖς ἀλόγῳ τριβῇ μεταχειριζομένοις τὴν τέχνην ἑαυτοὺς ἐπιτρέπουσιν. ἐὰν γοῦν τις ἕπηται ταῖς ὑποθέσεσι τῶν τὰ τοιαῦτα ληρούντων ἰατρῶν καὶ τὸν τριταῖον, ὅταν ἤτοι προλαμβάνῃ μίαν ὥραν, ἢ ὑστερίζῃ, πάντα μᾶλλον, ἢ τριταῖον εὑρεῖ. τὸν μὲν γὰρ προλαμβάνοντα, τεττάρων καὶ κ'. ὄντα, φησὶ τεσσαρακοστογδοαῖον ἐπιπλοκὴν εἶναι. τὸν δὲ ὑστερίζοντα πεντηκοσταῖον καὶ τοῦτον εὑρεῖ, ε'. καὶ κ'. εἶναι. τίς μὲν οὖν ἤρξατο πρῶτος τῆς ἐμπλήκτου ταύτης σοφίας, οὐκ οἶδα, ἡνίκα δ' ἐγὼ πρῶτον ἤκουσα τοῦ γε μηνύοντος αὐτὴν, ἐρῶ. μεθεστήκει μὲν ἐξ ἀνθρώπων ἔναγχος Ἀντωνῖνος, ὁ μετ' Ἀδριανὸν γενόμενος αὐτοκράτωρ, ἦρχε δὲ τότε Σεβῆρος, ἑαυτὸν μὲν Ἀντωνῖνον μετονομάσας, εἰς δὲ τὴν τῆς ἀρχῆς κοινωνίαν προσλαβὼν Λούκιον καὶ μετονομάσας Σεβῆρον. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πρῶτον ἀκούσας ἐθαύμασα τοὺς προβάλλοντας ὧδέ πως. ἐὰν πέντε τις ὥραις παροξυνόμενος, ἀνίεται δυοῖν, ὡς εἶναι τὴν ὅλην περίοδον ὡρῶν. ζ'. καὶ τοῦτ' ἐφεξῆς γίγνηται, τίνα χρὴ νομίζειν τὸν τύπον. ἀπεκρινάμην οὖν εὐθέως αὐτῷ, μὴ δ' οἷόν τε γενέσθαι τοῦτο. τοὺς γὰρ ὀλιγοχρονίους οὕτω παροξυσμοὺς μακρὰς ποιεῖσθαι τὰς παρακμὰς, καὶ τοὔπαν γε καὶ εἰς ἀπυρεξίαν ἀφικνεῖσθαι. σὺ δὲ παροξυσμὸν μὲν, ἔφην, διηγῇ νοσήματος ἐπιεικέστατον, τῇ συνεχείᾳ δὲ τῶν περιόδων, ὀλεθριώτατον αὖθις ἀποφαίνεις αὐτόν. μηδὲν, ἔφη, σκόπει τό γε νῦν πότερον ἀδύνατός ἐστιν ἡ ὑπόθεσις, ἢ δυνατὴ, γυμνασίας δ' ἕνεκα τὰ τοιαῦτα συγχώρει ζητεῖσθαι. πρὸς γὰρ τὴν τῶν ποικίλων τύπων εὕρεσιν, εὐπορωτέρους ἡμᾶς ἐργάζεται. ἐκείνῳ μὲν οὖν ὅτι τὸ τοιοῦτον γυμνάσιον ἀπορωτέρους ἡμᾶς ἐργάζεται μᾶλλον, ἤπερ εὐπορωτέρους, ἐπειράθην ἐνδείξασθαι τότε. νυνὶ δὲ τοῖς ἄλλοις ἐπιδείξω προδιηγησάμενος ἥτις ποτ' ἐστὶν ἡ χρεία τῆς τοιαύτης θεωρίας. ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν οὕτω χρήσιμόν ἐστι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πυρετοῖς, ὡς τὸ προγινώσκειν τὰς ἀρχὰς τῶν ἐσομένων παροξυσμῶν, ἐὰν μέν τις εὐθέως ἀπ' ἀρχῆς οἷός τε ᾖ στοχασμῷ τεχνικῷ τοῦτ' ἐξεργάζεσθαι, μέγιστα τὸν κάμνοντα δι' ὅλου τοῦ νοσήματος ὠφελήσει. ἐὰν δ' εὐθὺς μὲν ἐξ ἀρχῆς ἀδυνατήσῃ, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου δυνηθῇ, κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον ὀνήσει τὸν κάμνοντα. καὶ ὅσῳ γὰρ θᾶττον εἰς πρόνοιαν ἀφίκηται τῆς τοῦ νοσήματος ἰδέας, τοσούτῳ πλείονα χρόνον ὠφελήσει τὸν νοσοῦντα. πειρατέον μὲν οὖν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς διαγινώσκειν ὁποῖός τίς ἐστιν ὁ πυρετὸς, ὡς ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ὑπομνήμασι δέδεικται, καὶ τά γε πολλὰ βεβαίως ἐστὶ γνῶναι τοῦτο διὰ τῶν ἐν ἐκείνοις γνωρισμάτων. εἰ δέ τις ἀμφιβολία γενηθείη κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἐν τῇ δευτέρᾳ διακριτέον αὐτὴν, εἰ δὲ καὶ ταύτην γέ ποτε ἐκφύγοι, τῇ τρίτῃ γε πάντως γνωρισθήσεται. εἰ δ' ἄρα καὶ ταύτην γέ ποτε διεκφύγοι κατὰ τὸ σπάνιον, ἀλλ' ἐν τῇ τετάρτῃ ἐξ ἀνάγκης γνωρισθήσεται. εἰ δὲ μὴ δ' ἐν ταύτῃ τις ἤδη τὴν ἰδέαν τοῦ νοσήματος ἐγνώρισεν, ἀλλ' ἔτ' ἀπορεῖ, πολὺ μέρος οὗτος τῆς τέχνης ἀγνοεῖ. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ οἱ παροξυσμοὶ πάντες, οἱ ἐν τοῖς πυρετοῖς, ἤτοι καθ' ἑκάστην

ἡμέραν, ἢ διὰ τρίτης, ἢ διὰ τετάρτης ἀπαντῶσιν. ἐν μὲν τοῖς πλείστοις νοσήμασιν, ἐφ' ὧν δὴ καὶ μάλιστα ἐστὶ χρεία
τῆς προγνώσεως τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι παροξυσμοῦ διὰ τρίτης, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἐν ὀλιγίστοις δέ τισι
διὰ τετάρτης. ἀλλ' ἴσως τίς φησι τῶν νεωτέρων τουτωνὶ σοφιστῶν, καὶ διὰ πέμπτης ἡμέρας γίγνεσθαι τι-
νὰς περιόδους, καὶ δι' ἕκτης, καὶ ἑβδόμης, καὶ τινὰς ἄλλας ἄχρι παμπόλλων ἡμερῶν ἐκτεινομένας, οὓς
ὄντως ἐστὶ μακαρίσαι τῆς θαυμαστῆς συνέσεως, εἰ μὴ παρακολουθοῦσιν, ἐξ ὧν λέγουσιν ἄρδην ἀναιροῦντες τὸ
χρήσιμον ἁπάσης τῆς περὶ τύπων πραγματείας. ὅσοι μὲν γὰρ ἀγνοεῖν ὁμολογοῦντες ἀπὸ τῆς πρώτης ἡ-
μέρας εἴδη διαγινώσκειν πυρετῶν, ἀναμένουσι τὰς μέχρι τῆς τετάρτης, οὔτε πεμπταίαν τινὰ περίοδον, οὔθ'
ἑκταίαν, οὔτε τούτων ἐξωτέρω τινὰ ἑωρακέναι φάσκοντες, εἰ καὶ μὴ τῇ β'. καὶ τῇ γ'. τῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ
ταῖς γ' ἑξῆς ἐλπίζειν τι δύνανται περὶ τοῦ μέλλοντος παροξυσμοῦ. τοῖς δ' εἰς πολὺ πλῆθος ἡμερῶν ἐκ-
10 τείνουσι τὰς περιόδους ἀδύνατον προγνῶναι τὸν ἐσόμενον παροξυσμόν. αὐτίκα γοῦν τῷ κατὰ τὴν πρώτην
ἡμέραν ἠργμένῳ δυνατόν ἐστι καὶ ἀμφημερινῷ καὶ τριταίῳ, καὶ τεταρταίῳ, καὶ πεμπταίῳ, καὶ πᾶσι
τοῖς ἐφεξῆς ὑπάρχειν. ἐὰν οὖν γενηθῇ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν παροξυσμός, ἄν τε καὶ μή, περὶ τῆς
τρίτης ἡμέρας ἐλπίζειν οὐδὲν ἕξουσιν, οἱ τὰς μακρὰς περιόδους εἰσηγούμενοι. καὶ τοίνυν ὑποκείσθω μετὰ
τὴν πρώτην ἡμέραν, μήτ' ἐν τῇ δευτέρᾳ, μήτ' ἐν τῇ τρίτῃ, μήτ' ἐν τῇ τετάρτῃ γεγονέναι παροξυσμόν. οἱ μὲν τὰς
τρεῖς μόνας εἰδότες περιόδους ἀνιστᾶσί τε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς κλίνης, καὶ τῶν συνήθων ἔχεσθαι κελεύουσιν,
ἀπηλλάχθαι νομίζοντες ἁπάσης ὑποψίας. οἱ δὲ καὶ τὰς ἑξῆς, ὅσαι πολυήμεροι, γίγνεσθαι φάσκοντες, ὁμοίως
ὑποπτεύειν τὴν ε'. ἡμέραν εἰσὶ δίκαιοι, καθάπερ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἔμπροσθεν, οὕτω δὲ καὶ τὴν ς'. καὶ τὴν
ζ'. καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐφεξῆς ὑποπτεύουσιν. εἰ δὲ καὶ γένοιτό τις καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἡμερῶν παροξυ-
σμός, ἄδηλον εἴτε κατ' ἀμφημερινοῦ σχῆμα πρὸς τὸν ἐν τῇ πρώτῃ γεγονότα τὴν ἀναλογίαν ἐφύλαξεν, εἴτ' ἐστὶν
20 ἑτέρας ἀρχὴ περιόδου. κατὰ ταῦτα δ', εἰ καὶ κατὰ τὴν τρίτην ἤδη τῇ δευτέρᾳ γενηθείη. τῷ γὰρ ἀ-
γνοοῦντι διαγινώσκειν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἴτε ἀμφημερινός ἐστιν, εἴτε τριταῖος, εἴτ' ἄλλος τις πυρετός, ἄδηλον
εἴθ' εἷς ἐστὶν ἀμφημερινός, εἴτε δυοῖν ἐπιπλοκὴ τριταίων, εἴτε καὶ τριῶν τεταρταίων. καὶ περὶ τῶν ἄλλων
δὲ τῶν μειζόνων περιόδων, ὁ αὐτὸς λόγος. ὅτι μὲν οὖν ὅσοι νομίζουσι πολλὰς εἶναι περιόδους, οὐ μόνας τὰς
τρεῖς, οὐδέποτε δυνήσονται προγνῶναι τὸν ἐσόμενον παροξυσμόν, ἤδη δέδεικται. λέγομεν δ' ἐφεξῆς περὶ τῶν
μόνας τὰς τρεῖς ἡγουμένων, οὐ μὴν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως ἑκάστην διαγινωσκόντων, ἀλλ' ἐκ τῶν κατὰ τοὺς παρο-
ξυσμοὺς ἀνταποδόσεων, οὕτω γὰρ εἰώθασιν ὀνομάζειν αὐτοὶ τὰς ἀναλογίας τῶν παροξυσμῶν. οἱ τοιοῦτοι δ' εἰ
μὴ διὰ παντός, ὥσπερ οἱ πρότεροι, τὸν ἐσόμενον παροξυσμὸν ἀγνοήσουσιν, ἀλλὰ μέχρι τῆς τετάρτης, ἢ πέμπτης
ἡμέρας ἐξ ἀνάγκης. ὑποκείσθω γὰρ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν, ἕνα γεγονέναι παροξυσμόν, ἐν δὲ τῇ δευτέ-
ρᾳ, δύο, καὶ δύο πάλιν ἐν τῇ τρίτῃ, καὶ δύο κατὰ τὴν τετάρτην. ἐνδέχεται μὲν οὖν καὶ τοιαύτην εἶναι τὴν
30 ἐπιπλοκὴν τῶν ἁπλῶν περιόδων, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν, ἀμφημερινὸν ἤρχθαι. κατὰ δὲ τὴν δευτέραν,
τριταῖον. ἐν δὲ τῇ τρίτῃ δύνασθαι μὲν καὶ τριταῖον, δύνασθαι δὲ καὶ τεταρταῖον. ἄδηλον γὰρ ἔτι πρὸ
τῆς πέμπτης. εἴτ' ἐν τῇ τετάρτῃ τοῦ τε κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἀρξαμένου τεταρταίου δεύτερον παροξυ-
σμόν, καὶ τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν τριταίου δεύτερον. εὔδηλον δὲ ὡς ἡ πέμπτη τῶν ἡμερῶν, δύο παροξυσμοὺς
ἕξει. τοῦ τε κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἀρξαμένου τριταίου τὸν δεύτερον, καὶ τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν
ἀρξαμένου τεταρταίου τὸν δεύτερον. ἡ δ' ἕκτη τοῦ κατὰ τὴν τρίτην ἠργμένου τεταρταίου τὸν δεύτερον, καὶ
τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν τριταίου τὸν τρίτον. ἐνδέχεται δὲ τῶν ἄλλων ὡσαύτως ἐχόντων ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν
ἤρχθαι δύο τριταίους ἄλλους. ἢ δύο τεταρταίους ἄλλους. ἐπεὶ γὰρ ἡ τετάρτη τῶν ἡμερῶν κατὰ τὴν τοιαύτην
ὑπόθεσιν οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὴν τρίτην κοινωνίαν, ἐνδέχεται καὶ δύο τριταίους καὶ δύο τεταρταίους καὶ τρι-
ταῖον καὶ τεταρταῖον ἕνα κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἄρξασθαι. θαυμάσαι δ' ἐστὶ τὰς τοιαύτας ἐπιπλοκὰς
40 συντιθέντων, εἰ μηδέποτε ἐνενόησαν ἐνδέχεσθαι τῶν δύο τύπων εἰς τὴν αὐτὴν ὥραν συνελθεῖν τοὺς παροξυσμούς,
ὅπερ εἰ γένοιτο, διέφθαρται τὰ τῆς ἀνταποδόσεως αὐτοῖς γνωρίσματα. κατὰ γοῦν τὴν προκειμένην ὑπόθε-
σιν ἐγχωρεῖ τὸν μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἀρξάμενον τεταρταῖον ὥρᾳ δευτέρᾳ, τὸν δὲ τεταρταῖον ἐνδεκά-
τῃ. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, εἷς ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν ἐστὶ παροξυσμὸς ὁ κατὰ τὴν δευτέραν ὥραν. οὐ μὴν
ἕνα λέγουσι ποτὲ γίνεσθαι κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὑπόθεσιν, ἀλλ' ἀεὶ δύο. θέασαι δ' ὅπως ἐγχωρεῖ καὶ τρεῖς ἅμα
παροξυσμοὺς εἰς μίαν ὥραν συνδραμεῖν, καὶ διὰ τοῦτ' οὐκ ἀγνοηθῆναι τὴν ἐπιπλοκὴν τοῖς εἰδόσιν ἑκάστου τύπου
τῶν ἁπλῶν διαγινώσκειν τὸ εἶδος. ὑποκείσθω γὰρ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἦχθαι τεταρταῖον ὥρᾳ τρίτῃ.
ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν τριταῖον. ἐν δὲ τῇ τρίτῃ, κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἀμφημερινόν. ἀνάγκη δὴ
τούτων ὑποκειμένων ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἡμερῶν, ὥρᾳ τρίτῃ γίνεσθαι παροξυσμὸν ἕνα, τῶν τριῶν περιόδων ἐς
ταυτὸν ἀλλήλαις ἀφικομένων. ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν ἔγραψε τοῦτο. πάντες δὲ ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος ἤδη τῇ
50 προειρημένῃ νῦν ὑποθέσει κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν τρεῖς λέγουσι γίνεσθαι παροξυσμούς, ἄν τε τις ἀναγρά-
* ψῃ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἅπαξ ὑποθῆται τὸν κάμνοντα παροξυνόμενον. ἔνιοι μὲν ἁπλῶς ἀμφημερινὸν ἀποφαί-
νονται. τινὲς δὲ ἐνδέχεσθαι φασὶ καὶ δύο τριταίους εἶναι, καὶ τρεῖς τεταρταίους. ὅπως μέντοι χρὴ διακρίνειν
αὐτούς. οἱ πλείους μέν, οὐδὲ ὅλως ἐζήτησαν. ἔνιοι δέ, τῇ διαφορᾷ τεκμαίρονται τῶν ὡρῶν, ὥσπερ οὐκ ἐνὸν ὥρας
ἕκτης εἰ τύχοι, πάντας εἰσβάλλειν ἐν διαφερούσαις ἡμέραις. ὅπερ εἰ γένοιτο, συμβήσεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν
ἕνα φαίνεσθαι παροξυσμόν, ἐπιπλεκομένων ἀλλήλαις τῶν τριῶν περιόδων, ἀμφημερινῆς, καὶ τριταίας, καὶ
τεταρταίας. ἡ μὲν γὰρ πρώτη τῶν ἡμερῶν, τὴν τεταρταίαν ἕξει μόνην. ἡ δὲ δευτέρα, τὴν τριταίαν. ἡ δὲ τρίτη,
τὴν ἀμφημερινήν. ἡ δὲ τετάρτη ἅμα πάσας τὰς τρεῖς εἰς ἕνα χρόνον συνεληλυθυίας. ἐφ' αἷς ἡ πέμπτη πάλιν ἡ-
μέρα τὴν ἀμφημερινὴν ἕξει μόνην. ἡ δ' ἕκτη πρὸς ταύτην καὶ τὴν τριταίαν. ἡ δὲ ζ'. τὰς τρεῖς εἰς ἕνα χρόνον
συνεληλυθυίας.

συνεληλυθυίας. ἄδηλον οὖν, ὡς εἴρηται, πότερον ἀμφημερινός ἐστιν, ἢ δύο τριταίων μίξις, ἢ τριταίων καὶ τεταρταίων, ἢ τεταρταίου καὶ τριταίου, καὶ ἀμφημερινοῦ. καὶ μὴν οὐχ ἡ αὐτὴ θεραπεία τριταίου, καὶ τεταρταίου, καὶ ἀμφημερινοῦ, πλὴν εἰ καὶ τοῦτο νομίζουσιν. ἀφ' οὗ γὰρ ἐπιπόλασεν ἀπαιδευσία τε ἅμα καὶ ἀναισχυντία τῶν ἐπιτηδευόντων τὴν τέχνην, θαυμαστὸν οὐδέν ἐστιν ἀγνοεῖσθαί τισι καὶ τὰ τηλικαῦτα, ἀλλ' ἡμεῖς γινώσκομεν εἰς ὅσον διαφερούσης δέονται θεραπείας ἀμφημερινὸς εἷς, τριταῖοι δύο, καὶ τριταῖοι τεταρταίοις, ὡς οὐχ οἷόν ἐστι διακεῖναι κατὰ τοὺς ἀγνοοῦντας ἑκάστου πυρετοῦ τὴν ἰδέαν. καὶ πολλάκις ἤδη τῶν καμνόντων ἐθεασάμεθα δυσὶν τριταίοις ἐπὶ πλείονα ἀμφημερινὸν εἶναι νομίζοντας εἶναι τοὺς θεραπεύοντας, οὓς μόγις ἐπείσαμεν ὑπὸ δυεῖν τριταίων ἐνοχλεῖσθαι τὸν κάμνοντα. λυθέντος μὲν γὰρ αὐτῶν προτέρου τοῦ πραοτέρου, καταληφθέντος δὲ μόνου τοῦ χαλεπωτέρου. ἅπαντες οὖν ἐοίκασιν, οἱ τὰ τῶν τύπων βιβλία γεγραφότες, οὐδὲν φροντίσαι τῆς εἰς τὴν πρόγνωσίν τε καὶ δίαιταν ἐξ αὐτῶν ὠφελείας. ἀλλ' ὥσπερ λέγουσιν, οὕτω καὶ ποιῆσαι, γυμνάσματα τοῖς νέοις γράψαι ταῦτα, παραπλήσια τοῖς τῶν δείπνων αἰνίγμασιν. εἰ μὲν οὖν αὐτοὺς ἁπλῶς βούλονται γυμνάζειν, ἐνῆν τοῦτο πράττειν, ἐπί τε γεωμετρίαν ἄγουσι, καὶ ἀριθμητικήν, καὶ λογιστικήν, καὶ διαλεκτικήν. εἰ δ' ἕνεκα τοῦ προγνῶναι τὸν ἐρχόμενον παροξυσμὸν ἤδη τὸ γυμνάσιον ἀφικνοῦνται τοῦτο, τοῦ παντὸς ἁμαρτάνουσι διὰ μοχθηρῶν ὁδῶν ἰέναι τοὺς νέους ἀναπείθοντες, ἐξ ὧν οὐδὲν εὑρίσκουσιν, οὔτ' εἰς πρόγνωσιν, οὔτ' εἰς θεραπείαν χρηστόν, οὐδὲ αὐτοὺς ἑαυτοὺς διδάξαι διαγινώσκειν παροξυσμὸν ἀμφημερινοῦ πυρετοῦ, καὶ τριταίου, καὶ τεταρταίου, καὶ ἡμιτριταίου, καὶ τριταιοφυοῦς, ἑκάστου τε τῶν ἄλλων, ὅσοι μὴ μόνον κατὰ τὸ σχῆμα τῶν περιόδων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὅλην φύσιν ἀλλήλοις διαφέρουσιν. ὡς ὅς τις γε τούτους ἐπίσταται γνωρίζειν, ἄχρηστος αὐτοῖς πᾶσα ἡ τῶν τύπων θεωρία. κάλλιον δ' ἂν ἴσως εἰπεῖν, ὡς αὕτη μὲν ἅπασα ματαία. τῷ δὲ ἀσκήσαντι διὰ τῶν ἰδίων σημείων ἕκαστον τῶν πυρετῶν γνωρίζειν, οὐ μόνον κέρδος ἐστὶ τὸ τῆς ματαίου φλυαρίας καταφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ προγινώσκειν γε τὸ τῆς διαίτης εἶδος ἑκάστῳ πρόσφορον. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἔτ' ἀνεκτοί, καὶ γὰρ Ἀγαθῖνος ἀνὴρ οὐχ ὁ τυχὼν εἰς τὴν τοιαύτην ὑπεσύρη διδασκαλίαν. οἱ δ' ἑπτὰ ποιοῦντες ὡρῶν περιόδους ἐδέοντο μὲν οὐχ ἡμῶν, ἀλλὰ Φιλιστίωνος, ἢ τινὸς τοιούτου τοῦ διαπαίζοντος αὐτῶν τὸν λῆρον. ἐπεὶ δ' ἠνάγκασάν με τινὲς τῶν νεωτέρων δεηθέντες, ἣν ἐγὼ παίζων αὐτοὺς ἐδίδαξα μέθοδον εἰς εὕρεσιν τῶν ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν τύπων, ἐν γράμμασι καταθέσθαι, δι' ἐκείνους ἀνέθηκα καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ μίαν ἡμέραν οὐχ ἑκών. ἀρξώμεθα οὖν ἤδη τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἐνθένδε. Τύπον οὗτοι καλοῦσιν οὐχ ἅπασαν περίοδον, ἀλλ' εἴ τις ἂν ἐξ ὁλοκλήρων ἡμερῶν τε καὶ νυκτῶν συγκέκτηται, καὶ καθ' ἕκαστόν γε πλῆθος ἡμερῶν ἴδιον εἶναι βούλονται τύπον. οὐ δὲ κ'. ἢ λ'. μόνον ἡμερῶν, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐξωτέρω τὰς τῶν τύπων περιόδους ἐκτείνοντες. ἐν δὲ τοῖς τύποις τούτοις ὁ τοῦ παροξυσμοῦ χρόνος ἤδη παροξυσμόν, οὐκέτι μὲν τύπος, αὐτὸ δὲ τοῦτο μόνον ὀνομάζεται αὐτοῖς περίοδος. ἐπυθόμην δή τινα καὶ βιβλίον ὅλον οὐ σμικρὸν γεγραφηκέναι, διδάσκοντα, πῶς ἄν τις ἐφ' ἑκάστῃ περιόδῳ παροξυντικῇ προβληθείσῃ, τότ' εὐθὺς εὑρίσκει καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν τύπων, καὶ νὴ τοὺς θεοὺς ἐθαύμασα, τίνα ποτ' ἐστιν ἃ λέγει κατὰ τὸ βιβλίον. ἡ γάρ τοι μέθοδος ἐξ ὧν ἄν τις εὑρίσκοι πόσων ἐστὶ τύπων ἐπιπλοκή, δι' ἐλαχίστων ἐπῶν διδαχθῆναι δύναται, τοιαύτη τις οὖσα. τὸν ἀριθμὸν τῶν ὡρῶν ἑκάστου τύπου πρόχειρον ἔχειν προσήκει, ἤτοι διὰ μνήμης, ἢ γεγραμμένον ἐν χαρτίῳ. τοῦ μὲν ἀμφημερινοῦ, τὸν τῶν κδ'. τριταίου δὲ τὸν τῶν ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα, καὶ οὕτως ἐφεξῆς, τεταρταίου μὲν οβ'. πεμπταίου δὲ ϟϛ'. ἑκταίου ρκ'. ἑβδομαίου δὲ ρμδ'. καὶ τῶν ἄλλων ὡς τοῦτο τὸ διάγραμμα τὸ ὑποτεταγμένον ἔχει.

τύποι	ὧραι.
ἀμφημερινός.	κδ'.
τριταῖος.	μη'.
τεταρταῖος.	οβ'.
πεμπταῖος.	ϟϛ'.
ἑκταῖος.	ρκ'.
ἑβδομαῖος.	ρμδ'.
ὀγδοαῖος.	ρξη'.
ἐναταῖος.	ρϟβ'.
δεκαταῖος.	σιϛ'.
ἑνδεκαταῖος.	σμ'.
δωδεκαταῖος.	σξδ'.
τρισκαιδεκαταῖος.	σπη'.
τεσσαρεσκαιδεκαταῖος.	τιδ'.
πεντεκαιδεκαταῖος.	τλϛ'.
ἑξκαιδεκαταῖος.	τξ'.
ἑπτακαιδεκαταῖος.	τπδ'.
ὀκτακαιδεκαταῖος.	υη'.
ἐννακαιδεκαταῖος.	υλβ'.
εἰκοσταῖος.	υνϛ'.
εἰκοστὸς πρῶτος.	υπ'.
εἰκοστὸς δεύτερος.	φδ'.
εἰκοστὸς τρίτος.	φκη'.
εἰκοστὸς τέταρτος.	φνβ'.
εἰκοστὸς πέμπτος.	φοϛ'.
εἰκοστὸς ἕκτος.	χ'.
εἰκοστὸς ἕβδομος.	χκδ'.
εἰκοστὸς ὄγδοος.	χμη'.
εἰκοστὸς ἔνατος.	χοβ'.
τριακοστός.	χϟϛ'.
τριακοστὸς πρῶτος.	ψκ'.
τριακοστὸς δεύτερος.	ψμδ'.
τριακοστὸς τρίτος.	ψξη'.
τριακοστὸς τέταρτος.	ψϟβ'.
τριακοστὸς πέμπτος.	ωιϛ'.
τριακοστὸς ἕκτος.	ωμ'.
τριακοστὸς ἕβδομος.	ωξδ'.
τριακοστὸς ὄγδοος.	ωπη'.
τριακοστὸς ἔνατος.	ϡιβ'.
τεσσαρακοστός.	ϡλϛ'.
τεσσαρακοστὸς πρῶτος.	ϡξ'.
τεσσαρακοστὸς δεύτερος.	ϡπδ'.
τεσσαρακοστὸς τρίτος.	α,η'.
τεσσαρακοστὸς τέταρτος.	α,λβ'.
τεσσαρακοστὸς πέμπτος.	α,νϛ'.
τεσσαρακοστὸς ἕκτος.	α,π'.
τεσσαρακοστὸς ἕβδομος.	α,ρδ'.
τεσσαρακοστὸς ὄγδοος.	α,ρκη'.
τεσσαρακοστὸς ἔνατος.	α,ρνβ'.
πεντηκοστός.	α,ροϛ'.

τοιοῦτον ἐχέτωσαν ἐν χαρτίῳ διάγραμμα ἐσκευασμένον οἱ μὴ δυνάμενοι ῥᾳδίως λογίζεσθαι. μετὰ δὲ τὴν
τούτου παρασκευὴν ἐπισκοπείσθωσαν, ὁ προβληθεὶς παροξυσμὸς τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περιοδικῶν
ὡρῶν, οὗ τινος πρῶτος τῶν γεγραμμένων ἀριθμός ἐστι μόριον. εὑρόντες γὰρ αὐτὸν ἕξουσι τὸ γένος τοῦ τύπου.
γένος δὲ, ἢ εἶδος, ἢ ἰδέαν, ἢ φύσιν ἐν τῷ παρόντι λέγειν, οὐ διοίσει. τῶν δὲ ἀριθμῶν τῶν τύπων εὑρεθέντων, κα-
τὰ τὸ μόριον. εἰ μὲν γὰρ τρίτον εἴη τὸ μόριον, ὁ κατὰ τὴν περίοδον ἀριθμὸς τῶν ὡρῶν τοῦ τύπου, τρεῖς ὀρθῶς
ἀλλήλοις ἐκείνους περιπεπλέχθαι τοὺς τύπους. εἰ δὲ τέταρτον, τέτταρας. εἰ δὲ πέμπτον, πέντε, παρώ-
νυμον ἀεὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦ μορίου ποιούμενος. ἵνα δὲ καὶ διὰ παραδείγματος εὑρεθῇ σαφεστέρα ἡ μέθοδος,
ἔστω τινὰ παροξύνεσθαι μὲν ὥρας ϛʹ. ἐξανίεσθαι δὲ δυοῖν, ὥστε τὴν ὅλην περίοδον ὑπάρχειν ὡρῶν ὀκτὼ,
κατὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἐπισκέψῃ, τί μόριόν ἐστι τὰ ηʹ. τῶν κδʹ. εἶθ' εὑρὼν, ὅτι τρίτον, ἀμφημερινοὺς
10 ὀρθῶς ἐπιπεπλέχθαι τρεῖς. ἀμφημερινοὺς μὲν, ὅτι τοῦ τῶν κδʹ. ἀριθμοῦ μόριόν ἐστιν ὁ τῶν ὀκτώ. τρεῖς δὲ,
ὅτι τρίτον. ὑποκείσθω δὲ πάλιν ἑκκαίδεκα ὡρῶν εἶναι τὴν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περίοδον, ἐπεὶ
τοίνυν τὰ δεκαὲξ, τῶν κδʹ. οὐδέν ἐστι μόριον, τῶν δὲ μηʹ. τρίτον ἐστι. τὰ δὲ μηʹ. τριταίων ἐστὶν ἀριθμὸς περιό-
δου, τριταίους ὀρθῶς πυρετοὺς τρεῖς ἀλλήλοις ἐπιπεπλέχθαι. ὑποκείσθω πάλιν ἡ τῶν παροξυσμῶν περίο-
δος ὡρῶν ὑπάρχειν ὀκτωκαίδεκα. μόριον δέ ἐστιν οὗτος, οὔτε τῶν κατὰ τὸν ἀμφημερινὸν ὡρῶν ἀριθμῶν, οὔτε
τῶν κατὰ τὸν τριταῖον, ἀλλὰ τοῦ κατὰ τὸν τεταρταῖον, ὅς ἐστιν οβʹ. φύσεις οὖν ἐπιπεπλέχθαι τεταρ-
ταίους ἀλλήλοις τέτταρας. τεταρταίους μὲν, ὅτι ἐκ τοῦ τῶν οβʹ. ὡρῶν ἀριθμοῦ. τέτταρας δὲ, ὅτι τέταρ-
τον ἐστὶ μόριον ὁ τῶν ὀκτωκαίδεκα ὡρῶν ἀριθμὸς, τοῦ τῶν οβʹ. ὑποκείσθω πάλιν ἡ τῶν παροξυσμῶν πε-
ρίοδος ὡρῶν εἶναι εʹ. μόριον δέ εἰσιν αἱ εʹ. τῶν ρκʹ. εἰκοστοτέταρτον, ὀρθῶς οὖν εἶεν τύπους ἑκταίους ἐπι-
πεπλεγμένους ἀλλήλοις κδʹ. ὑποκείσθω πάλιν ἡ τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς ὡρῶν περίοδος ζʹ. μόριον
20 δὲ εἰσὶν αὗται τῶν ρξηʹ. τουτέστιν ὀγδοαίου τύπου, τὸ εἰκοστοτέταρτον, ὀρθῶς οὖν εἶναι τύπους ὀγδοαίους
εἰκοσιτέτταρας. ὑποκείσθω πάλιν ἡ τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περίοδος ὡρῶν θʹ. μόριον δὲ εἰσὶν αὗται
τῶν σιϛʹ. εἰκοστοτέταρτον. αὗται δὲ αἱ σιϛʹ. περίοδός ἐστι δεκάτου τύπου. γενήσονται γοῦν ἐπὶ τῆς ὑποθέ-
σεως ταύτης, δεκαταῖοι τύποι τέτταρες καὶ εἴκοσιν. ὑποκείσθω πάλιν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περίοδος
ὡρῶν δέκα. δωδέκατον δέ ἐστι μέρος ἀριθμὸς οὗτος τῶν ρκʹ. ὅς τις ἐστὶν ἑκταίας περιόδου, διὰ ταῦτα οὖν
ἑκταῖοι γενήσονται δώδεκα. ὑποκείσθω πάλιν ἡ κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περίοδος ὡρῶν ὑπάρχειν ἕνδεκα.
μετρεῖται δὲ ὁ τῶν σξδʹ. ἀριθμὸς ὑπὸ τῶν ἕνδεκα κατὰ τὸν κδʹ. ἔσονται οὖν κδʹ. ἀλλήλοις ἐπιπλε-
κόμενοι τύποι δωδεκαταῖοι. διότι κατὰ τὸν τῶν κδʹ. ἀριθμὸν ὁ τῶν ιαʹ. μετρεῖ τὸν τοῦ δωδεκαταίου τύ-
που τῶν ὡρῶν ἀριθμὸν, ὅς τις ἐστὶν ὁ τῶν σξδʹ. ἀεὶ τοίνυν εὑρεθήσεταί σοι τὸ μὲν εἶδος τῶν τύπων ἐκ τῶν
ἐν τῷ διαγράμματι γεγραμμένων ἀριθμῶν. τὸ δὲ πλῆθος αὐτῶν ἐκ τοῦ γνῶναι πόσον ἐστὶ τὸ τοῦ ἀριθμοῦ μέ-
30 ρος, ὁ τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς ὡρῶν ἀριθμός. ὅπερ ταὐτόν ἐστι τῷ γνῶναι κατὰ τίνα τῶν ἀριθμῶν, ὁ κα-
τὰ τοὺς παροξυσμοὺς μετρεῖ τὸν τοῦ τύπου. παρονομάζεται γὰρ ἀλλήλοις ὅ τ' ἀριθμὸς οὗτος, καὶ τὸ μόριον. οὐδὲν
γοῦν διαφέρει τρίτον εἶναι μέρος φάναι τῶν ιβʹ. τὸν τῶν δʹ. ἀριθμὸν, ἢ μετρεῖσθαι πρὸς τοὺς τέσσαρας τὸν
δώδεκα κατὰ τὸν τρία. ταυτὸν δέ ἐστι τούτῳ κἂν οὕτως εἴπωμεν, ὁ τέσσαρα τὸν δώδεκα μετρεῖ κατὰ τὸν τρία.
γράψας οὖν πάλιν ἐν κεφαλαίοις βραχέσι τὴν μέθοδον, ἐφ' ἕτερον ἐφεξῆς μεταβήσομαι λόγον. ἔσονται
δ' ὥσπερ τινὲς αὐτῆς ἀφορισμοὶ τοιοίδε. Ἐπισκέπτεσθαι χρὴ τῶν κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περιόδων τὰς
ὥρας πόσον μέρος εἰσὶ τῶν κατὰ τοὺς τύπους ὡρῶν. ὁ μὲν γὰρ τῷ μέρει παρονομαζόμενος ἀριθμὸς, τὸ πλῆθος
ἔσται τῶν τύπων. ὁ δ' ὑπὸ τούτων μετρούμενος, αὐτὸς ὁ τύπος. ἑτέρᾳ δὲ λέξει ταυτὸν ἑρμηνευθήσεται ὅπως,
τῆς κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περιόδου τὸν ἀριθμὸν τῶν ὡρῶν ἐπισκέπτου, κατὰ τίνα μετρεῖ τῶν ἐκ τοῦ διαγράμ-
ματος ὁντιναοῦν. αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ ἐκ τοῦ διαγράμματος ἀριθμὸς, τὸ εἶδος τῶν τύπων δηλώσει. καθ' ὃν δὲ τοῦτον
40 ἐμέτρησεν ὁ τῆς περιόδου, τὸ πλῆθος αὐτῶν. ἄλλῃ δὲ λέξει ταυτὸν οὕτως ἑρμηνευθήσεται. ὁ κατὰ τοὺς πα-
ροξυσμοὺς ἀριθμὸς τῶν περιοδικῶν ὡρῶν ὁσάκις ἂν μετρῇ τινὰ τῶν κατὰ τοὺς τύπους, τοσαυτάκις ὁ τύπος
ἐκεῖνος ἑαυτῷ συμπλέκεται. συμπλέκεσθαι δὲ ἢ ἐπιπλέκεσθαι λέγειν, οὐ διοίσει. πολλαῖς δὲ καὶ ἄλλαις λέξεσιν
ἐστὶν ἑρμηνεῦσαι τὴν αὐτὴν μέθοδον, ἀλλ' ἀρκεῖ καὶ μέχρι τοσούτου προεληλυθέναι τῆς ματαιοτεχνίας αὐ-
τῶν, ἵνα καὶ διὰ βραχέων κεφαλαίων ἐπιδεῖξαι δυνηθῶμεν ἕκαστον τῶν ἑπομένων ἁμαρτημάτων, ἀρξάμενοι
πάλιν ἀπὸ τῶν προχειροτέρων. Ἐπειδὴ γὰρ ὅταν ἡ κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς περίοδος ὡρῶν ᾖ δώδεκα.
δύνανται μὲν εἶναι καὶ δύο ἀμφημερινοί. δύνανται δὲ, καὶ τριταῖοι τέτταρες, καὶ τεταρταῖοι δ' οὐδὲν ἧττον ἕξ,
καὶ ὀκτὼ πεμπταῖοι, καὶ δέκα ἑκταῖοι, καὶ δώδεκα ἑβδομαῖοι, καὶ δεκατέσσαρες ὀγδοαῖοι, καὶ δεκαὲξ ἐνναταῖοι, καὶ
δεκαοκτὼ δεκαταῖοι. πάλιν οὖν κατὰ τόνδε τὸν τρόπον ὁδὸς εὑρίσκεται φλυαρίας οὐ σμικρᾶς, στῆναι μὴ δυνα-
μένη, μηδέ τινα σκοπὸν ὡρισμένον ἔχειν, ἔνθα περιγράφειν αὐτὴν ἀναγκαῖον ἔσται. τί γὰρ μᾶλλον ἄχρι τῶν
50 ὀκτωκαίδεκα δεκαταίων, ἢ τῶν εἴκοσιν ἑνδεκαταίων, ἢ τῶν εἴκοσι δύο δωδεκαταίων προαιρεῖσθαι προσήκει,
ἢ τινὸς τῶν ἐφεξῆς περιόδων; ἔξεστι γὰρ λέγειν εἴκοσι τέσσαρας μὲν εἶναι τεσσαρεσκαιδεκαταίους. ἓξ δὲ καὶ
εἴκοσι πέντε ἑξκαιδεκαταίους, ὀκτὼ δὲ ἐπὶ ταῖς κεʹ. καὶ ιʹ. ὁμοίως τε τούτοις ἔξεστι δὴ προστιθέναι. διάκορον
μὲν γὰρ ἤδη ἐστὶ καὶ κατὰ τοὺς ἀμφημερινούς ἐστιν. ἔτι δὲ ληρωδέστερον ἐπὶ τῶν τριταίων, καὶ τεταρ-
ταίων, καὶ πολὺ μᾶλλον ἁπάντων τῶν ἐφεξῆς, ἢ γοῦν τῶν ἑκκαίδεκα ὡρῶν περίοδος οὐδὲν μᾶλλον ἐστὶ
τριῶν τριταίων, ἢ ἓξ πεμπταίων, ἢ ἑβδομαίων θʹ. δύναται δὲ αὕτη δώδεκα μὲν ἐνναταίων εἶναι. πεν-
τεκαίδεκα δὲ, δεκαταίων. ὀκτωκαίδεκα, τρισκαιδεκαταίων. ἑνὸς δὲ ἐπὶ τῶν κʹ. πεντεκαιδεκαταίων, ἀνά-
λογόν τε τῶν ἐφεξῆς ἁπάντων. ἀλλ' ἐμοὶ, τὴν ὁδὸν ἀρκεῖ μόνον ἐνδεδεῖχθαι τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀ-
πωλείας τοῦ χρόνου. καὶ γάρ τοι καὶ ἡ τῶν εʹ. καὶ ιʹ. ὡρῶν περίοδος, ἐνδειξάμενος γὰρ ἔτι
καὶ τὴν ταύτης ὁδὸν ἐπ' ἄλλο τι μεταβήσομαι, τεττάρων μέν ἐστι τεταρταίων, ὀκτὼ δὲ ἑβδομαίων,

δεκαταίων δ᾽ ἑκκαίδεκα, καὶ τούτων ἁπάντων ἐστὶν ἑκάστου μέθοδος, ὥς τε ἐπὶ δακτύλων λογίσασθαι μὴ δεηθέντα διαγράμματος. ἀλλ᾽ ἐγὼ μὲν αὐτὴν παιδείας ἕκαστον τούτων ἀρκεῖν οἴομαι τοῖς προλαβοῦσι παραχρῆμα, διὰ τὸ γεγυμνάσθαι τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἐν ἀριθμοῖς. ἀγύμναστος δὲ ἄνθρωπος οὐ μηνῶν, ἀλλ᾽ ἐτῶν ὅλων εἰς αὐτὸν δεῖται χάριν τοῦ γενέσθαι σοφὸς ἐν ἀχρήστοις πράγμασιν, ἃ μετὰ σπουδῆς τινὲς ἀλλήλοις προβάλλοντες οὐκ αἰδοῦνται. ὅτι μὲν οὖν ἁμαρτάνουσι διττὰ πάντες οἱ τὰ περὶ τύπων ὑπομνήματα γράψαντες, οὔτε τὰς ἰδέας τῶν νοσημάτων διδάσκοντες, οὔτε τοῖς ἀχρήστοις τρίβοντες τὸν χρόνον, αὐτάρκως ἡγοῦμαι δεδεῖχθαι, ἐπειδὴ ἠνάγκασαν ἡμᾶς ἐάσαντας χρήσιμα, τὸν χρόνον εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀντιλογίαν ἀναλίσκειν, ἂν ἐνδείξωμεν αὐτοῖς εἰς ὅσον ἀναισθησίας ἥκουσιν αὐτοί τε καὶ οἱ προσέχοντες αὐτοῖς, ὥς τι διδάσκουσι χρήσιμον. ὁμολογήσαντες γὰρ αὐτοῖς περὶ πράγματος ἀδυνάτου γίγνεσθαι σφίσι τοὺς λόγους, ὅμως ὥς τι γυμνάσιον αὐτοὺς μεταχειριζόμενοι, τί δή ποτε τῆς ὅλης θεραπείας, οὐ δ᾽ αὐτῷ χιλιοστῷ μέρει γυμνάζονται, πρὸς τῷ καὶ μάχεσθαι τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν ἀλλήλαις, ἃς καὶ πρώτας σοι δίειμι. τινὲς μὲν αὐτῶν ἄχρι τῶν ε. καὶ ι. ἡμερῶν, τύπων ὑποτίθενται προέρχεσθαι τὰς περιόδους. ἄλλοι δὲ μέχρι τῶν μηνιαίων. εἰσὶ δὲ καὶ οἱ μέχρι δυοῖν ἢ τριοῖν μηνοῖν. ἐγὼ δὲ τίνα μὲν ἔχω γνώμην, ὑπὲρ ὧν Ἱπποκράτης εἶπεν, ἐξωτέρω τοῦ τεταρταίου περιόδου, ἐν ἑτέροις ἐδήλωσα, δι᾽ ὧν ἐδίδασκον, ὡς ἐμαυτὸν πείθω θεωρίαν χρήσιμον τῇ τέχνῃ. νυνὶ δὲ, οὐ γὰρ διδάξαι μοι τὶ πρόκειται κατὰ τόνδε τὸν λόγον, ἀλλ᾽ ἐξελέγξαι τοὺς μήτε τὰ χρήσιμα γράφοντας, ἐπαινοῦντάς τε θεωρίαν ἀχρηστοτάτην, ἐπὶ πρώτους τρέψομαι, τοὺς ἄχρι τοῦ πεντεκαιδεκαταίου τύπου, γυμνασίας ἕνεκα, προϊέναι φάσκοντας. ἀνατρέποντες γὰρ οὗτοι τὴν ἑαυτῶν ὑπόθεσιν ἑτέραις ὑποθέσεσιν ἃς προστιθέασιν οὐκ αἰσθάνονται. εἰ γὰρ ὁ διὰ κ. καὶ γ. ὡρῶν παροξυνόμενος πυρετὸς οὐκ ἔστιν ἀμφημερινὸς προληπτικὸς, ἀναγκαῖον αὐτὸν εἶναι τέτταρας καὶ εἴκοσιν εἰκοσιτεταρταίους. ὥσπερ οὖν καὶ τὸν ὑστεροῦντα μίαν ὥραν εἰκοσιεκταίους εἶναι, καὶ τὰ κ. τε καὶ τέτταρας. οὔκουν ἀληθεύουσιν, εἰς ε. καὶ ι. ἡμέρας ἐκτείνεσθαι τοὺς τύπους ὑποτιθέμενοι. πολὺ δὲ μᾶλλον ὅταν ἤτοι τριταίων ἢ τεταρταίων ἢ δὴ πεμπταίων περιόδων ὥραις ἤτοι δυοῖν ἢ τρισὶν ὑστερίζουσαν ἢ προλαμβάνουσαν εἰς ἐπιπλοκὰς τύπων ἄγωσιν, ὁμοίως τοῖς εἰκοσιτέτταρσιν εἰκοσιεκταίους, ἵνα γὰρ ἐάσας τὴν πεντεκαιδεχημέρων αὐτῶν περίοδον, ἐπὶ τὴν τοῦ πεμπταίου παραγένωμαι. κατὰ τοῦτον τὸν τύπον, ἐὰν μὲν προλάβῃ μίαν ὥραν ὁ παροξυσμὸς, εἴκοσι καὶ τέτταρες ἐννενηκονταεκταῖοι γενήσονται. ἐὰν δὲ ὑστερίζῃ, ἐννενηκοντοογδοαῖοι πάλιν κδ΄. εἰ δ᾽ αὐτὰ δεῖ, ὑποτίθενται τινὰς ἤδη προλαμβάνοντας καὶ ὑστερίζοντας ἀναιροῦσι ἄρδην ἑαυτῶν τὴν ὑπόθεσιν, ὥς τε ἐν μὲν ὁλοκλήροις ἡμέραις τε καὶ νυξὶ περιγράφεσθαι τοὺς τύπους ἀναγκαῖον αὐτοὺς ὑποτίθεσθαι, ἢ οὐκ ἔστιν τι ληροῦσιν. ὑποκειμένου δ᾽ αὐτοῦ, προήξουσιν εἰς μακρὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν οἱ τύποι, κἂν ἐκεῖνοι μὴ θέλωσι. κάλλιον οὖν ἴσως ποιοῦσιν οἱ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθέως ὑποτιθέμενοι τὸν ἀριθμὸν τῶν κατὰ τύπους ἡμερῶν ἀπερίληπτον ὑπάρχειν. εἰ γὰρ καὶ μηδὲν ἄλλο λέγουσι, καλῶς γε ἐκφεύγουσι τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀντιλογίαν, οὐχ ὥσπερ οἱ πρόσθεν ὑπὸ σφῶν αὐτῶν καταβάλλονται, μέχρι πεντεκαιδεχημερῶν ὑποτιθέμενοι προϊέναι τοὺς τύπους. ἀναγκαζόμενοι δὲ χρῆσθαι μὴ μόνοις τοῖς ἐκ πολλῶν δεκάδων συγκειμένοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐξ ἑκατοντάδων. ἐπεὶ τοίνυν ἀδύνατόν ἐστιν αὐτοῖς φυγεῖν τὸ πλῆθος τῶν τύπων, ἀδύνατον δή που καὶ τὰς ἐπιπλοκὰς ἀλλήλοις ἐπιπλέκοντας φεύγειν. ἀλλὰ καθάπερ οἱ τοὺς τρεῖς τύπους ὑποθέμενοι μόνους ὑπάρχειν ἀμφημερινὸν καὶ τριταῖον καὶ τεταρταῖον ὅμως ἐκ τῆς ἐπιπλοκῆς αὐτῶν συζυγίας ἀποτελοῦσι πολλὰς, οὕτως ἀναγκαῖον ἔσται καὶ τούτοις ἐπιπλέκειν ἀλλήλους ἅπαντας τοὺς τύπους. ὡς οὖν ἐπιπλέκουσι τοὺς τρεῖς λέγοντες, ἑαυτῷ μὲν πρῶτον ἕκαστον, ἔπειτ᾽ ἀλλήλοις, οὕτως ἀναγκαῖον ἔσται καὶ τούτοις ἐπιπλέκειν. ἀρξώμεθα οὖν ἀπὸ τοῦ πεμπταίου, καὶ δείξομεν αὐτοῖς, ὅπως ἐπιπλεκόμενος τῷδε παμπόλλας ποιήσει συζυγίας, οὐδὲν διαφέροντος εἰ μὴ συζυγίας, ἀλλ᾽ ἐπιπλοκὰς ὀνομάζοι τις αὐτάς. Μία μὲν γὰρ ἡ συζυγία τοιαύτη. τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἀρχέσθω πεμπταῖος εἶθ᾽ ἡ τρίτη τε καὶ τετάρτη καθαρευέτω πυρετοῦ παντὸς, ἡ πέμπτη μὲν τοῦ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἀρξαμένου πεμπταίου τὸν δεύτερον ἐχέτω παροξυσμὸν, ἡ δ᾽ ἕκτη τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν, εἶτα τῆς ζ΄. καὶ τῆς η΄. καθαρευουσῶν ἡ μὲν ἐννάτη τὸν τρίτον ἐχέτω παροξυσμὸν τοῦ πρώτου τῶν πεμπταίων. ἡ δὲ δεκάτη τοῦ δευτέρου καὶ αὐτὴ τὸν τρίτον ἐφεξῆς. καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ὁ τέταρτος πεμπταῖος προερχέσθω, διαφέροντος οὐδὲν εἰς τὰ παρόντα, διπλοῦν πεμπταῖον, ἢ δύο πεμπταίους λέγειν, ὅπερ οὐδ᾽ αὐτὸ συγχωροῦσιν ἅπαντες. Ἑτέρα συζυγία δυοῖν πεμπταίων. ἡ πρώτη τῶν ἡμερῶν ἕνα παροξυσμὸν ἑνὸς ἐχέτω πεμπταίου μέθοδον, δευτέρα δὲ καθαρευέτω, κἄπειθ᾽ ἡ τρίτη τὸν ἕτερον πεμπταῖον ἀρχόμενον ἐχέτω, σωζομένης τῆς ἀναλογίας ἐν ταῖς ἐφεξῆς ἡμέραις. Ἄλλη συζυγία δυοῖν πεμπταίοιν. ἡ μὲν πρώτη τῶν ἡμερῶν τὸν ἕτερον αὐτῶν. ἡ δὲ τετάρτη, τὸν ἕτερον ἀρχόμενον ἐχέτω, τῶν ἑξῆς ἡμερῶν τὴν ἀναλογίαν φυλαττουσῶν. Τετάρτη συζυγία δυοῖν πεμπταίοιν. ὁ μὲν ἕτερος αὐτῶν εἰσβαλλέτω κατὰ τὴν πρώτην νύκτα. πέμπτη συζυγία δυοῖν πεμπταίοιν. ὁ μὲν ἕτερος αὐτῶν, ἀρχέσθω κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. ὁ δὲ ἕτερος κατὰ τὴν δευτέραν νύκτα. ἕκτη συζυγία δυοῖν πεμπταίοιν. ὁ μὲν ἕτερος ἀρχέσθω κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. ὁ δ᾽ ἄλλος κατὰ τὴν τρίτην νύκτα. ἑβδόμη συζυγία δυοῖν πεμπταίοιν. ὁ μὲν ἕτερος ἀρχέσθω κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. ὁ δ᾽ ἄλλος κατὰ τὴν τετάρτην νύκτα. ταύτας οὖν τὰς ἑπτὰ συζυγίας ἐξελέξαμεν ὑποθέμενοι τὸν πρότερον τῶν πεμπταίων ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν ἄρχεσθαι. πάλιν δὲ ἄλλας. ζ΄. ποιήσομεν ὑποθέμενοι τὸν πρότερον αὐτῶν ἄρχεσθαι τῆς πρώτης νυκτὸς. ἐὰν οὖν οὕτως ἐπιπλέξωμεν αὐτῷ καὶ τὸν ἑκταῖον, εὔδηλον ὡς

πλείους αἱ συζυγίαι γενήσονται καὶ πλείους ἔτι τὸν ἑβδομαῖον ἐπιπλεκόντων, ἢ καὶ πολὺ πλείους ἔτι τὸν ὀγδοαῖον,
ἢ καὶ τὸν δεκαταῖον. ἵνα μηδὲν εἴπω περὶ τῶν εἰκοσταίων καὶ τριακοσταίων, καὶ τεσσαρακοσταίων. ὅσοι τε τούτοις
ἐδυσχέραναν ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενοι ταῖς ὑποθέσεσιν αὐτῶν. ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐασθήτωσαν ἐν τῷ παρόντι, γινέσθω δὲ
ἡμῖν ἄχρι τοῦ δεκαταίου. κἀμοὶ πρῶτον ἐννόησον, ὡς νῦν ὁπότε διπλοῦς ὁ πεμπταῖος γίγνεται, τὰς συζυγίας
εἴπομεν, ἐὰν δὲ τριπλοῦς γεννηθείη, δῆλον ὅτι πλῆθος οὐκ ὀλίγον ἄλλο γίνεται συζυγιῶν. ἐγχωρεῖ δή που καὶ
τετραπλοῦν αὐτὸν γενέσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἑνὸς εἰσβάλλοντος παροξυσμοῦ πενταπλοῦς δ' ἂν γένοιτο μι-
χθέντος τῷ τετραπλῷ κατὰ μίαν νύκτα πέμπτου τινὸς παρὰ τοῖς εἰρημένοις τέτταρσι πεμπταίοις, καὶ τούτου πάλιν
αὐτοῦ τετραχῶς, ἢ γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ νυκτὶ τὴν ἀρχὴν δύναται λαβεῖν, ἢ τινὶ τῶν ἐφεξῆς, ἤτοι τῇ δευτέρᾳ, ἢ τῇ
τρίτῃ, ἢ τῇ τετάρτῃ. ἢ τῇ πέμπτῃ. ἡ δ' αὐτὴ ποικίλη τούτοις ἐστὶ καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους τύπους, καὶ μᾶλλον ἔτι κα-
10 τὰ τοὺς πολυημεροτέρους αὐτῶν. ἐὰν οὖν ἐπιπλέκῃς ἅπασαν τὴν τοῦ πεμπταίου ποικιλίαν, τῇ κατὰ τὸν
ἑκταῖον, ἐννοεῖς, οἶμαι, πόσον ἔσται πλῆθος, ἐὰν δὲ μίξαις αὐταῖς καὶ τὸν ἑβδομαῖον, ἢ ὀγδοαῖον, ἢ τινὰ τῶν
ἐφεξῆς, εἶτα πάλιν ἐκ τεττάρων τύπων οὕτως ἀλλήλοις ἐπιπεπλεγμένων ἑτέρας ποιήσεις συζυγίας, εἶτ' ἐκ
πέντε, κἄπειτ' αὖθις ἐκ πλειόνων, οἶμαί σε λογίζεσθαι πόσος ἀριθμὸς ἔσται συζυγιῶν, ἢ πόσων δεήσει βιβλίων
εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν. ὁποία γάρ τις ἡ κατ' αὐτὰς ἔσται πλοκή, πειράσομαί σοι διὰ βραχέων ἐνδεί-
ξασθαι, τὴν ἀρχὴν τῷ λόγῳ τὴν δὲ τιθέμενος. Καθ' ἕκαστον τῶν τύπων πρότερον δεήσει τὴν ποικιλίαν τῶν
συζυγιῶν διελθεῖν, ὡς ἐπὶ τοῦ πεμπταίου μικρὸν ἔμπροσθεν ἔδειξα, μετὰ ταῦτα ἐπιπλέκειν ἀλλήλαις αὐτάς,
πρῶτον μὲν μίαν συζυγίαν τῶν ἐκ τοῦ πεμπταίου, φέρε εἰπεῖν, μιᾷ τῇ κατὰ τὸν ἑκταῖον, ὡς ἐκ δυοῖν συζυγιῶν
γενέσθαι τινὰ τρίτην ἄλλην. εἶθ' ἑξῆς ἁπάσας ἁπάσαις ἐπιπλέκειν. εἶθ' οὕτω μίαν δυοῖν. εἶτα τρισίν. εἶτα πλείοσιν
ἄχρι περ ἂν ἁπάσας τοῦ συμπλεκομένου τύπου τὰς συζυγίας ἀναμίξῃς τῇ μιᾷ. μετὰ δὲ ταῦτα δύο συζυγίας
20 ἑνὸς τύπου τοῦ πεμπταίου μιᾷ καθ' ἑκάστην τῶν ἄλλων μιγνύειν. εἶτα δυοῖν, ἢ τρισίν, ἢ τέτταρσιν, ἄχρι περ ἂν ἁπά-
σας ἀλλήλαις ἐπιπλέξῃς. εἶθ' οὕτω πάλιν τέτταρας συζυγίας ταῖς καθ' ἕκαστον τύπον μιγνύειν. εἶτα πέντε.
κἄπειτα ἓξ μέχρι περ ἂν ἁπάσας τοῦ πεμπταίου τὰς συζυγίας ἁπάσαις τῶν ἄλλων ἀναμίξῃς, οὐχ ὁμοῦ δηλο-
νότι πάντων, ἀλλ' ἑκάστου κατὰ μόνας, οἷον τὰς τοῦ πεμπταίου ταῖς κατὰ τὸν ἑβδομαῖον. εἶθ' οὕτω ταῖς κατὰ
τὸν ὀγδοαῖον, ἢ τὸν ἐνναταῖον, ἢ τὸν δεκαταῖον, ἢ τινα τῶν ἐφεξῆς. εἶθ' ὥσπερ τὸν πεμπταῖον ἑκάστῳ τῶν ἄλλων
ἔμιξας, οὕτως ἤδη τὸν δεκαταῖον ἑκάστῳ τῶν ἄλλων μιγνύειν. ἔπειθ' ἑβδομαῖόν τε καὶ ὀγδοαῖον, καὶ τοὺς
ἄλλους. ὅταν δὲ ταῦτα ποιήσῃς, ἀναγκαῖον ἔσται τριῶν τύπων τὰς συζυγίας ἁπάσας ἁπάσαις ἐπιπλέ-
κειν, εἶτα τεττάρων, εἶτα πέντε, κἄπειθ' ἕξ, εἶτα ἑπτά, καὶ οὕτω κατὰ τὸ ἑξῆς, ἄχρι περ ἂν ἁπάσας ἁπάντων
ἐπιπλέξωμεν. ὅτι δ' οὕτω πολὺ πλῆθος ἔσται τῶν συζυγιῶν, ὡς δυσαριθμήτους γενέσθαι μυριάδας ἤδη νο-
μίζω κατανοεῖν τινά, κἂν ἄπειρος ἀριθμοῦ ᾖ. δύναται δὲ καὶ τοῖς ἀριθμητικοῖς κοινωσάμενος τὸν λόγον ἀ-
30 κοῦσαι παρ' αὐτῶν τὸ πλῆθος. ἐγὼ γὰρ ἐὰν ἐπιδεικνύναι νυνὶ αὐτῷ βουληθῶ, βιβλίου μοι δεήσει μείζο-
νος, ὧν οἱ ταῦτα ληροῦντες ἔγραψαν, οὐκ ἐννοήσαντες ὅτι μυριοστοῦ μορίου τῶν ἐπιπλοκῶν ἥψαντο. καίτοι
γ' ἀδολεσχήσαντες πολλά. εἰ μὲν οὖν χρήσιμον εἶναι νομίζουσιν ἐπιπλέκειν ἀλλήλοις τοὺς τύπους, ἴστωσαν τοῦ
χρησίμου τὸ μυριοστὸν μέρος εὑρηκότες. εἰ δ' ἄχρηστον, αἰσθανθέντες ἤδη ποτέ, καλέτωσαν ἐπὶ τὰς βίβλους τὸν
Ἥφαιστον, ἢ κἂν αὐτοὶ μὴ καλέσωσιν, ὁ χρόνος αὐτὰς διαφθερεῖ. τίς γὰρ ἐξ αὐτῶν ἄλλος ἔτι γράψει; τίς δέ, οὐ
καὶ ταύτας ἤδη κατατεμὼν εἰς τὰς ἐφημέρους χρείας ἀναλώσει; τούτων ἤδη γεγραμμένων, καί τισι τῶν
* ἑταίρων ἐκδιδομένων, ἠξιωσάντων ἑτέρων μαθεῖν ὅπως ἂν ἢ τοῦ διαγράμματος, ἐγὼ παραχρῆμα τοῖς προ-
βάλλουσιν ἀποκρίνομαι τὸ πλῆθος τῶν τύπων. ἔστιν οὖν ἡ μέθοδος, οὐχ ἑτέρου τινὸς γένους, ἀλλ' ἀποπεπτω-
κυῖα τῇ προτέρᾳ. πεισθήσῃ δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ἔχειν ἀναμνησθεὶς πρότερον, ἀεί τε πρόχειρον ἔχων τὴν μνήμην
αὐτῶν, ὡς ἡμέραν ὀνομάζομεν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, τὸν συγκείμενον χρόνον ἔκ τε τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός,
40 ὅνπερ ἔνιοι προσαγορεύουσι νυχθήμερον. οὕτω γοῦν καὶ τὸν ἐνιαυτὸν εἶναι λέγομεν ἡμερῶν. τξε΄. καὶ τε-
τάρτου. μιᾶς μὲν οὖν ἡμέρας τέτταρες ἐπὶ ταῖς. κ΄. ὧραι γίγνονται. δυοῖν δὲ ὀκτὼ καὶ τετταράκον-
τα. τριῶν δὲ δύο καὶ ἑβδομήκοντα. τὰ δ' ὀνόματα τοῖς τύποις, οὐκ ἀπὸ τῶν συμπληρουμένων ἡμε-
ρῶν ἐστιν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀνταποδόσεως τοῦ παροξυσμοῦ. τριταῖον μὲν ὀνομάζομεν, ᾧ διὰ τρίτης ἡμέ-
ρας ὁ παροξυσμὸς γίγνεται, δυοῖν μεταξὺ δηλονότι καὶ συμπληρωθεισῶν. τεταρταῖον δέ, ᾧ κατὰ τε-
τάρτην, τριῶν κἀπὶ τούτῳ μεταξὺ συμπληρουμένων ἡμερῶν, ἐπί τε τῶν ἄλλων ἀνάλογον, ὥσθ' ὅταν
εὕρῃς περίοδον τύπου τεττάρων ἡμερῶν, πεμπταῖον ἐρεῖς αὐτόν. οὐ ταὐτὸν γάρ ἐστι διὰ πέμπτης τε πα-
ροξύνεσθαι, καὶ πέντε ἡμερῶν ἔχειν περίοδον. ἐν μνήμῃ τοίνυν θέμενος ταῦτα πάλιν ἀναμνήσθητί μοι τῆς
εἰρημένης ἔμπροσθεν ἐπὶ τῷ διαγράμματι μεθόδου. λέλεκται δ' ὅτι τὸν προβληθέντα περιοδικῶν ἀρι-
θμὸν ὡρῶν, ὃς ἐν τῷ μεταξὺ δυοῖν ἀρχῶν γίνεται παροξυσμός, ἐπισκέπτου πότερον μετρεῖται ἐν τῷ δια-
50 γράμματι περιεχόμενον ἀριθμὸν ὁντινοῦν. ἦσαν δ' ἐκεῖνοι κατὰ πολλαπλασιασμὸν ὡρῶν. κδ΄. γινόμενοι.
ἵνα οὖν χωρὶς διαγράμματος αὐτὸς εὑρίσκῃς ἐπὶ δακτύλου ταῦτα ταυτὶ πρᾶττε. τοῦ μὲν ἓξ καὶ ὀκτὼ προ-
βληθέντος, εὐκαίρως ἂν εὕρῃς τέσσαρας μὲν ἀμφημερινοὺς γινομένους, ὅταν ἓξ ὡρῶν προβεβλημένη πε-
ρίοδος ᾖ. τρεῖς δ', ὅταν ὀκτώ. τοῦ δ' ἑπτὰ προβληθέντος, ἢ τινὸς ἄλλου τῶν μὴ μετρούντων τὸν τῶν. κδ΄. ὡρῶν
ἀριθμόν, ἐπισκέπτου πότερον ἔχει τι μέρος ὁ προβληθείς, ἢ οὐδέν, ὅτι μὴ τὴν μονάδα. εἰ μὲν ἔχει τι παρὰ τὴν
μονάδα μέρος ἄλλο, καθάπερ ὁ μὲν ἐννέα τὸ τρίτον. ὁ δὲ. ε΄. καὶ ι΄. τὸ τρίτον τε τὸ καὶ πέμπτον, ἐπισκέπτου ποῖον
αὐτοῦ τῶν μερῶν κοινόν ἐστι πρὸς τὸν τῶν. κδ΄. εὐθέως γοῦν τρίτον μὲν ὁ τῶν. κδ΄. ὡρῶν ἀριθμὸς ἔχει, πέμ-
πτον δ' οὐκ ἔχει, καθάπερ ὁ τῶν. ιε΄. ἐὰν μὲν οὖν προβεβλημένη περίοδος ὡρῶν ἐννέα τύχῃ, τὸ τρίτον μὲν
ταύτης λήψῃ, τὸ τρίτον δὲ καὶ τῶν. κδ΄. τὰ ὀκτώ, καὶ φήσεις ὀκτὼ τύπους εἶναι τρισὶν ἡμέραις περι-
γραφομένους.

γραφομένους. ἠξίουν δέ σε μεμνῆσθαι τοὺς τοιούτους τύπους τεταρταίους ὀνομάζεσθαι. εἰ δὲ ιε. ὡρῶν περίοδος εἴη, τῶν μὲν ιε. τὸ τρίτον λαβὼν, πέντε ἡμερῶν εἶναι τοὺς τύπους, ὅπερ ἐστὶν, ἑκταίους. τῶν δὲ κδ΄, ἐπειδὴ καὶ τούτων τὸ τρίτον ὀκτὼ γίγνεται, τοσούτους ἐρεῖς εἶναι καὶ τοὺς ἑκταίους τύπους. εἰ δὲ μηδὲν μετρεῖ ὁ προβεβλημένος ἀριθμὸς ἢ ὅσος περ ἐστὶν ὁ. ζ΄. κδ΄. ὀγδοαίους. οὕτω δὲ καὶ εἰ δέκα ὡρῶν ἡ προβεβλημένη περίοδος, κδ΄. εἶναι τοὺς τύπους ἐνδεκαημέρους ἐρεῖς, ὅπερ ἐστὶ ἐνδεκαταίους. οὕτω δὲ καὶ εἰ τρεισκαίδεκα ὡρῶν ἡ περίοδος ἦ, δ΄. ἐπὶ τοῖς. κ΄. ὡσαύτως δὲ κἂν μείζων ἡ προβεβλημένη περίοδος τῶν. κδ΄. ὡρῶν, εἰ μὲν μηδὲν ἔχοι μέτρον κοινὸν πρὸς τὸν τῶν. κδ΄. ὥσπερ ἐπὶ τοῦ τῶν ε. καὶ κ΄. συμβέβηκε, τέτταρας καὶ κ΄. ἐρεῖς εἶναι εἰκοσοεκταίους τύπους, ὥσπερ γε καὶ κ΄. εἰ δ᾽ εἴη τι κοινὸν μέτρον ἀμφοῖν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ζ΄. καὶ κ΄, τὸ τρίτον ἐστὶν, ὀκτὼ φήσεις εἶναι δεκαταίους. ἐπειδὴ τῶν μὲν κ΄. καὶ δ΄. τὸ τρίτον ἐστὶν η΄. τῶν δὲ κδ΄. * τὸ τρίτον. δῆλον γὰρ ὅτι τοῦ δεκαταίου τύπου περίοδος ἐστὶν ἡμερῶν θ΄. συμπληρουμένων, αἵτινες ὡρῶν ἀριθμὸν ἐργάζονται σις΄. οὗ μέρος ὄγδοον ἐστὶν ὁ προβεβλημένος ἀριθμὸς κζ΄. ὡρῶν τ̃ ἀποπέπτωκεν οὖν ἡ μέθοδος αὕτη τῆς κατὰ τὸ διάγραμμα κοινῆ προειρημένης, τοσοῦτον ἐκείνης διαλλάττουσα, τῷ δύνασθαι καὶ χωρὶς τοῦ διαγράμματος εὑρεῖν τινὰ πρῶτον ἀριθμὸν ὡρῶν ἡμερησίαις περιόδοις μετρούμενον, οὗ μέρος ὁ προβεβλημένος ἐστίν. τὸ δὲ θεώρημα τοῦτο δέδεικται, καὶ πρὸς Εὐκλείδου κατὰ τὸ τῶν στοιχείων, ἕβδομον δὲ αὐτοῦ ἐστι κεφάλαιον. τὸ δὲ μεῖζον κοινὸν ἀμφοτέρων τῶν ἀριθμῶν χρὴ λαμβάνοντας σκέψασθαι, ποσάκις ἑκάτερον μετρεῖ τὸν ἀριθμὸν τὸ κοινὸν τοῦτο μέτρον, οἷον ἐπὶ τοῦ ε. καὶ ι. καὶ τοῦ τῶν κδ΄. πρῶτον κοινὸν μέτρον ἐστὶν, ὁ τῶν τριῶν ἀριθμὸς, οὗτος δὲ, τὸν ε. καὶ ι. μετρεῖ κατὰ τὸν ε. τὸν δὲ κδ΄. κατὰ τὸν η. ἐὰν οὖν ε. πολλαπλασιάσῃς ἐπὶ τὸν τῶν κδ΄. ἐάν τε τὸν η. οὖν ἐπὶ τῶν. ιε. τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν εὑρήσεις γινόμενον, ὥσπερ ρκ΄. ὡρῶν, ἡμερῶν δὲ δηλονότι ε. καὶ διὰ τοῦτο τὸν τύπον δεκαταῖον ἐρεῖς. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, εἰ τρεισκαίδεκα ὡρῶν ὁ προβεβλημένος ἀριθμὸς εἴη, κοινῇ μετρήσουσιν, οὗτός τε καὶ ὁ τῶν κδ΄. τῶν ἐξ ἀμφοτέρων ἀλλήλων πολλαπλασίων γινόμενος, ὅσπερ ἐστὶν ὁ τῶν τιβ΄. ἐπειδὴ τῶν πρώτων καλουμένων ἀριθμῶν ἐστὶν ὁ τρεισκαίδεκα. προσαγορεύουσι γὰρ οὕτως, ὧν οὐκ ἔστι κοινὸν μέτρον μονάδος. ὁ μὲν οὖν ἀριθμὸς, ὅσον ἀμφότεροι μετροῦσιν ἔσται τιβ΄. τρεισκαιδεκάκις γὰρ οὗτος ἔχει τὰς κδ΄. ὥρας. ὁ δὲ τύπος ἡμερῶν ἔσται τελείων τριῶν καὶ ι΄. τουτέστι τεσσαρεσκαιδεκαταῖος. ἐπειδὴ τετράκις τε καὶ εἰκοσάκις οὗτος μετρεῖ τὸν τῶν τιβ΄. τὸ πλῆθος τῶν τύπων ἔσται. δ. ἐπὶ τῶν κ΄. ἐχέτω γοῦν ἤδη καὶ ταύτην ἀπόδειξιν τῆς μεθόδου. καίτοι γ᾽ οὐ βουληθέντος ἐμοῦ διδάσκειν ὑμᾶς ἄχρηστα πράγματα. κάλλιον γὰρ ἦν αὐτῶν ὅλως καταφρονεῖν μεμνημένους τοῦ Πυθικοῦ παραγγέλματος, ὡς φείδεσθαι προσήκει χρόνου

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΥΠΩΝ.

Ολλῶν πλατύτερον ὑπὲρ τῆς περὶ τύπων θεωρίας πεπραγματευμένων, ἀναγκαῖον ἡγησάμην αὐτὸς ὁριστικώτερον, καὶ κατὰ περιγραφὴν ἐπιδραμεῖν ταῦτα, οὕτω δύναται εὐθύμητον οἰόμενος τοῖς νεωστὶ προσιοῦσι τῇ τέχνῃ τὸ πρᾶγμα, ὄν τε ἁπλοῦν, καὶ μετὰ τὴν ἁπλουστέραν κατάληψιν, δυσκολώτερον, καὶ καθάπερ ἐξ ἑτοίμου τοῖς πολλοῖς ἐντυγχάνειν. Ἀρκτέον δ᾽ ἐντεῦθεν. τύπος ἐστὶ τάξις ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως. περίοδος δέ ἐστι χρόνος ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως ἐν νοσήμασι γινόμενος. ὀλίγα τῶν παθῶν οὐ τυποῦται ὡς ἀφωνία. παράλυσις. καὶ ἐλεφαντίασις, καὶ τὰ τούτοις ἀνάλογα. τὰ πλεῖστα δὲ τῶν παθῶν τυποῦται μὲν, ἀλλὰ σπανιώτερον, πάντων δὲ μάλιστα πυρετοὶ τυποῦνται, δίχα τῶν συνεχῶν τῶν διηνεκῶν λεγομένων, ἢ τῶν ἀτάκτων. τῶν τύπων, οἱ μέν εἰσι πρῶτοι. οἱ δὲ, δεύτεροι. καὶ οἱ μὲν, ἑστῶτες. οἱ δὲ, κινούμενοι, καὶ πάλιν οἱ μὲν εἰσὶν ἁπλοῖ. οἱ δὲ σύνθετοι. πρῶτοι μὲν οὖν εἰσὶν, οἱ μὲν, μικρὰν ἔχοντες τὴν ἐπισημασίαν. μακρὰν δὲ, τὴν ἄνεσιν, οἷοι τριταῖοί τε καὶ τεταρταῖοι. δεύτεροι δὲ οἱ μακρὰν μὲν, ἔχοντες τὴν ἐπισημασίαν. μικρὰν δὲ, τὴν ἄνεσιν, οἷος ὁ ἀμφημερινὸς, καὶ ὁ παρεκτεταμένος ἡμιτριταῖος, τῶν δὲ παρεκτεταμένων, οὗτος μόνος ἐξηλλαγμένος παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὠνόμασται. ἑστῶτες δέ εἰσιν, οἱ ἐν ταῖς αὐταῖς ὥραις ἐπισημαίνοντες καὶ ἀνιέντες. κινούμενοι δὲ, οἱ ἀεὶ ἄλλαις ὥραις ἐπισημαίνοντες, ὧν οἱ μὲν φθάσαντες, καὶ προδόντες τὰς ὥρας τάχιον, προληπτικοὶ λέγονται. οἱ δὲ βραδύνοντες, ὑστερητικοί. ἁπλοῖ δέ εἰσιν, οἱ μίαν ἐπίτασιν ποιούμενοι. σύνθετοι δὲ, οἱ ἐκ πλειόνων ἐπισημασιῶν, καὶ ἀνέσεων συνεστῶτες. τῶν δὲ συνθέτων τύπων οἱ μὲν, ἐξ ὁμογενῶν συνίστανται. οἱ δὲ, ἐξ ἑτερογενῶν. ἐξ ὁμογενῶν μὲν, ὅταν ἀμφημερινὸς, λέγω δὲ χάριν, ἁπλοῦς διπλῷ ἀμφημερινῷ συμπλέκεται. ἢ τριταῖοι διπλοῖ, ἢ δύο τριταῖοι τυγχάνουσιν, ἢ πάλιν δύο καὶ τρεῖς τεταρταῖοι. ἐξ ἑτερογενῶν δὲ ὅταν ἀμφημερινὸς, λόγου χάριν, τριταίῳ συμπλακῇ, ἢ τριταῖος τεταρταίῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν μὴ τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντων. Ἀμφημερινὸς δέ ἐστιν ὁ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, μίαν ἐπισημασίαν, καὶ τὴν αὐτὴν ἔμμετρον ἐν τῷ μήκει, καὶ μίαν, καὶ τὴν αὐτὴν ἄνεσιν ποιούμενος. Τριταῖος δέ ἐστιν ὁ διὰ τρίτης μίαν, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπισημασίαν σύμμετρον ἐν τῷ μήκει, καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἄνεσιν ποιούμενος. Τεταρταῖος δ᾽ ἐστὶ ὁ διὰ τετάρτης μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ποιούμενος ἄνεσιν. τὰ αὐτὰ δὲ νοείσθω περὶ πεμπταίου καὶ ἑβδομαίου, καὶ εἴ τις ἄλλη τύπων εὑρίσκεται τάξις. Ἀμφημερινῷ δὲ παρέπεται ὑγρότης ἕξεως, καὶ φλεγματώδεις ἔμετοι, καὶ δίψος οὐκ ἐπιτεταμένον, καὶ βαρυσμὸς τοῦ σώματος ὅλου, καὶ ὕπνος καρώδης, καὶ καταφορικὸς, καὶ σφυγμὸς μέγας, καὶ ἀραιὸς, καὶ χαῦνος. τὸ πρόσωπον ὑπόπελιδνον, καὶ χαῦνον, καὶ πεπονῶδες, καὶ πολλὴν ἐμφαῖνον τὴν τῆς ὕλης καχεξίαν, καὶ τροπήν. καὶ σπλὴν δὲ ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ, παρακολουθήσει σκληρώδης. χρονίζοντος δ᾽ αὐτοῦ, τρομώδεις καὶ ληθαργώδεις καταφοραὶ, καὶ θώρακος ῥευματισμοὶ, καὶ παρεγχύσεις ὑδερικαί. συνίσταται δὲ μάλιστα, ἐπὶ στομάχῳ κακοπραγοῦντι. Παρέπεται δὲ τριταίῳ δίψος ἐπιτεταμένον, ἔκκαυσις, δριμεῖς καὶ χολώδεις ἔμετοι, ἀσιτίαι, καὶ ῥιπτασμοί. κατὰ πολλὰ μὲν τῶνδε ῥίγη προηγοῦνται. ποτὲ δὲ καὶ περίψυξις. σφυγμὸς δὲ τοῖς τριταΐζουσι, μικρὸς καὶ πυκνὸς παρέπεται. αἱ νύκτες αἱ πρὸ τῶν παροξυντικῶν ἡμερῶν δύσφοροι γίγνονται, ἐπιτεινομένης δὲ τῆς νόσου, οὐκέτι γίγνονται δύσφοροι, ἀλλὰ καὶ πυρετοὺς ἴσασιν. καὶ οὕτω πυρέττοντες μεταβάλλουσί ποτε τὸν τριταῖον, εἰς ἡμιτριταῖον. ἔστι δὲ πάντων τύπων ἀλυπότερος ὁ τύπος οὗτος, καὶ μάλιστα ἐὰν συστῇ ἐν θέρει. παρασεσημείωται δὲ ὁ Ἱπποκράτης λέγων. τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον. σπανίως δὲ χρονίζει, καὶ μάλιστα εἰ μὴ συστῇ φθινοπώρου λήγοντος ἤδη, καὶ τῷ χειμῶνι προσάπτοντος, ἔστι δὲ καὶ τὰ οὖρα ξανθά. πάρεστι δὲ τούτοις, καὶ ἀγρυπνία. Πάντα δὲ ὅσα παρακολουθεῖ τῷ τριταίῳ, καὶ ἡμιτριταίῳ ταῦτα συμβέβηκε, καὶ γὰρ καὶ τοῦ αὐτοῦ κεκοινωνήκασι γένους, διὰ τρίτης ποιούμενοι τάς τε τῶν ἀνέσεων, καὶ τῶν παροξυσμῶν ἀνταποδώσεις. ἴδιον δὲ περὶ τῶν τύπων τῶν ἡμιτριταίων συμβέβηκεν ἡ παρέκτασις τῶν ἐπισημασιῶν, καὶ τὸ μετὰ περιψύξεως ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ταῖς ἀκμαῖς μηδέπω συντετελεσμέναις προσεισφρεῖν ἃς ἰδίως ἐπαναδιπλάσεις καλοῦμεν. ἔστι δὲ κινδυνώδης ὁ ἡμιτριταῖος, οὐ μόνον τοῦ στομάχου καὶ τοῦ ἱδρώδους καθαπτόμενος, καὶ καθόλου τῶν μέσων, ἀλλὰ καὶ ληθαργικὰς ἐπιφέρων καταφορὰς, καὶ παρακρουστικὰς ἀγρυπνίας. ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ συγκοπτικὰς διαφορήσεις. γλῶσσάν τε ἰσχυρῶς ξηραίνει, καὶ λειποθυμίαν ἀπεργάζεται, σφοδρῶς κινῶν τὰ ἐν τῷ βάθει, καὶ καθόλου ἄγριός τέ ἐστι καὶ κινδυνωδέστατος οὗτος ὁ τύπος. ἔσθ᾽ ὅτε μὲν δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας συνίσταται καθάπερ καὶ οἱ λοιποὶ τύποι. ποτὲ δ᾽ ἀπὸ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἡμέρας ἄρχεται. ὥστε μεγίστη αἰτία ἀπάτης γίνεται τοῖς ἰατροῖς, τῇ τοιαύτῃ εἰσβολῇ. γίνεται δὲ καὶ ἀπὸ τριταίου παρεκταθέντος. καὶ λυόμενος ἐνίοτε, εἰς τριταῖον ἀποστρέφει. ποτὲ δὲ καὶ διακόπτεται τοῦ μήκους τοῦ κατὰ τὴν ἐπισημασίαν, εἰς β´ τριταίους, καὶ ἀμφημερινούς. πλεονάζει δὲ ἐπὶ μὲν τῆς φύσεως, τῆς κατὰ τοὺς ἄνδρας. ἡλικίας δὲ, τῆς κατὰ τοὺς ἀκμάζοντας. ὥρας δὲ, μᾶλλον τῆς φθινοπωρινῆς, ὅτε καὶ λίαν κινδυνώδης τυγχάνει. ἔστι δὲ οὐ πάντοτε συνεχὴς, ἀλλὰ καὶ διαλείπων εὑρίσκεται. παραδίδοται δὲ ἀφ᾽ Ἱπποκράτους, τὸ μὴ μόνον αὐτὸν ἐν τοῖς ὀξέσι καταριθμεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς χρονίζουσιν. ἔχει δὲ καὶ τὰς κατὰ τὸ μέγεθος διαφορὰς τρεῖς. ὁ μὲν γὰρ σμικρός ἐστιν ἡμιτριταῖος. ὁ δὲ μέσος. ὁ δὲ μέγας. σμικρὸς μὲν οὖν ἐστιν, ὁ παρὰ τὰς εἴκοσι τέσσαρας ὥρας στρεφόμενος. μέσος δὲ, ὁ παρὰ τὰς τριακονταέξ. μέγας δὲ, ὁ παρὰ τὰς τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ, ὃς δὴ συνεγγίζει τῷ συνεχεῖ πυρετῷ. τινὲς δὲ φασὶ τὸν ἡμιτριταῖον οὕτως ὀνομασθῆναι, ὡς τὸ ἡμικύκλιον, καὶ ἡμισφαίριον, λέγοντες αὐτὸν

ἐλάττονα τοῦ ἡμίσεος τῆς τριταϊκῆς περιόδου. ἄλλοι δέ φασι τὸν ἡμιτριταῖον ὀνομασθῆναι, ὡς καὶ τὸν ἡμιό-
λιον ἀριθμόν. ὥστε τῆς τριταϊκῆς ἐπισημασίας, λόγου χάριν, ἐκ δώδεκα ὡρῶν συγκειμένης, τὸν ἡμιτρι-
ταῖον μὲν ἐμπεριλαμβάνειν τὰς ιβ. ὥρας τοῦ τριταίου, προστιθέναι δὲ ταύταις καὶ τὸ ἥμισυ τῶν ιβ'.
καὶ τὰς πάσας γίνεσθαι, δέκα καὶ ὀκτώ, ὡς εἶναι, ἥμισυ μείζονα τῶν τριῶν κατὰ περίοδον τύπων, ἀμφημε-
ρινοῦ, τριταίου, καὶ τεταρταίου, ὥστε ὡρῶν αὐτὸν εἶναι εἴκοσι καὶ τεσσάρων. ὁ Ἀγάθινος ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν
τριταῖον ἐπιφορᾶς φησὶν ὀνομασθῆναι τὸν ἡμιτριταῖον, διὰ τρίτης γὰρ ἐπισημασίαι ἀμφοτέροις. πότερον οὖν
ὥραις, ἢ διαστήμασι χαρακτηρίζεται ὁ ἡμιτριταῖος, κατὰ μὲν τὸν Ἀγάθινον, οὔτε ὥραις, οὔτε διαστήμασιν. ἀμ-
φότερα γὰρ ταῦτα, παρηλλαγμένον ἔχει τὸ μέγεθος, ὡς καὶ ἡμιτριταῖον ἀπεριορίστως ἔχειν τὴν σύστασιν
ἐν πλάτει, ὥραις τε ὡς παρεπομέναις. τεταρταίῳ δὲ παρακολουθεῖ ῥίγη συντόνα. καὶ φλεγματώ-
10 δεις ἔμετοι. καὶ σπληνὸς φλεγμονή. καὶ διόγκωσις. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἀνορεξία, καὶ σιελισμὸς παρέπεται.
ποτὲ δ' ἐκ τῶν ἐναντίων, ὄρεξις ἐπιτεταγμένη. βηχίον τε ποτὲ συμπάρεστιν αὐτῷ, καταφθειρομένης τῆς
ὀρέξεως. διὰ τοῦτο δύσλυτοι. καὶ χρονιώτεροι παρὰ πάντας τοὺς τύπους, ὥστε καὶ μέχρι διετοῦς προβαί-
νειν. ἐπιπλέκεται δὲ σφοδρυνόμενος αὐτὸς ἑαυτῷ, ὥστε β'. καὶ γ'. ἀποτελεῖν τεταρταίους, ἢ καὶ
μέχρι τινὸς συνεχείας προβαίνειν. καὶ πάλιν ἐκείνους μετριάζων, εἰς ἕνα περιίσταται. γίνονται δὲ ἐνίοτε
καὶ κινδυνώδεις, διὰ τὰ πεπλεγμένα αὐτῷ συμπτώματα, ὥστε φθίσιν τὸ τελευταῖον, ἢ παρεγχύσεις
ὑδρωπικὰς ἀποτελεῖν. πλεονάζει δὲ μάλιστα φθινοπώρῳ, καὶ ἔστι μάλιστα δύσλυτος. ὁ δὲ θερινὸς, ἀλυπώτα-
τος. καὶ κατὰ πολὺ μὲν ἄλλων προηγησαμένων ἐπιγίνεται ἀτάκτως. σπανίως δ' ὅτε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς ἀρ-
χῆς συνίσταται. σφυγμὸς δὲ τοῖς τριταΐζουσιν, οὐκ ἐπὶ τοσοῦτον παρέπεται σμικρὸς τῷ μεγέθει, ἐφ' ὅσον
τοῖς τεταρταΐζουσι, οὐ δὲ μὴν ἐπὶ τοσοῦτον διογκοῦται, ἐφ' ὅσον τῇ ἀμφημερινῇ νόσῳ τυγχάνει. μεσότης γὰρ
20 τῶν σφυγμῶν ἐν τύπῳ τούτῳ, κατὰ τοὺς σφυγμοὺς εὑρίσκεται. ἔστι δ' ὅτε καὶ κατ' ἀρχὰς τῶν ἐπισημασιῶν
σφοδρότερος παρὰ τοὺς ἐν τῷ κατὰ φύσιν εὑρίσκεται. οἱ μὲν ἀποσώζοντες τὰ τυπικὰ τῶν ἡμερῶν κινήμα-
* τα παρὰ τρεῖς. οἱ δὲ ἀτυπώτατοι, παρ' ἕνα. οἱ μὲν οὖν ἀποσώζοντες τὰ τυπικὰ τῶν ἡμερῶν, κινήματα. ἤτοι
παρὰ τὴν συνήθη τῶν ὡρῶν προλαμβάνουσιν, ἢ ἐφυστεροῦσιν. ἄτακτοι δὲ γίνονται, καὶ παρὰ τὸ εἶδος τῶν κι-
νήσεων. ὥστε ποτὲ μὲν, προλαμβάνουσι. ποτὲ δὲ, ἐφυστερίζουσιν, ἀτάκτως δὲ ἑκάτεροι. παρὰ τὸ ποτὲ μὲν, κινεῖ-
σθαι ἀτάκτως. ποτὲ δὲ, ἵστασθαι. μηδέποτε δὲ τεταγμένως, ἔνθα παρ' οὐδενὸς κεκώλυται. μένοντος τοῦ κατὰ
τὰς ἡμέρας σχήματος. ἐν ταῖς ἐπὶ μέρει συμφοραῖς ἀταξίαις μόναις. οἱ δὲ ἀτυπώτατοι, παρὰ πάντας μὲν τοὺς
κατειλεγμένους τρόπους, καὶ παρὰ τὴν τάξιν γίνονται τῶν ἡμερῶν. τινὲς μὲν, ἐπισημαίνουσιν. τινὲς δὲ, παν-
τελῶς εἰσὶν ἄτακτοι. τὰς δὲ ἐπὶ ἄλλους διαφορὰς, πλείονας εἶναι συμβέβηκεν. ἔξεστι δὲ σκοπεῖν τῷ προειρη-
μένῳ τρόπῳ, καὶ συμπλέκειν ὡς ἂν βούληται τὰ τῶν προειρημένων τύπων ἰδιώματα. τύπων δὲ διπλοῦνται
30 οἱ πρῶτοι καλούμενοι. οἱ ἀμφημερινὸς. τριταῖος. τεταρταῖος. ἀμφημερινὸς μὲν οὖν ἐστὶ διπλοῦς ὁ καθ' ἑκάστην
ἡμέραν δὶς ἐπισημαίνων ὁμοίως, δίς τε ἐπανιείς. δύο τριταῖοι δὲ τυγχάνουσιν, ὁπότε διαφόρων ἐπισημασιῶν
καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιγινομένων ἑαυτοῖς διὰ τρίτης ἀπαντῶσι. τεταρταῖοι δὲ, ὁπότ' ἂν μιᾶς ἡμέρας γινο-
μένης καλῆς, ἑξῆς δυσὶν ἡμέραις συμβαίνει πυρέσσειν. τῶν διὰ τεσσάρων σχημάτων καθ' ἑκάστην τῶν ἐπισημασιῶν
τῶν ὡρῶν ἀποσωζομένων. ἐπιπλέκεται δὲ ἀμφημερινὸς τριταίῳ, ὅταν ἡ μὲν α. τῶν ἡμερῶν δὶς ἐπισημαί-
νει, καὶ δὶς ἀνίει. ἡ δ' ἑξῆς, ἅπαξ. τρίτη δὲ πάλιν, ὁμοίως πρώτῃ. ἐπιπλέκεται δὲ ἀμφημερινὸς τεταρταίῳ.
ὅταν τῇ μὲν α. δὺς ἐπισημαίνει. ταῖς δ' ἑξῆς δυσὶν, ἅπαξ. τῇ δ'. δὲ ὁμοίως, δίς. συμπλέκονται δὲ ἀλλήλοις,
ἀμφημερινὸς τριταῖος καὶ τεταρταῖος. ὅταν ἡ μὲν α. τῶν ἡμερῶν, τρεῖς ἐπισημασίας ἔχῃ. καὶ τρεῖς ἐπανέ-
σεις. ἡ δὲ β'. μίαν. ἡ δὲ γ'. δύο. καὶ ἡ δ'. τρεῖς. καὶ ἡ ε'. μίαν. ἡ ϛ'. δὲ, δύο. ἑβδόμη δὲ, πάλιν, τρεῖς. καὶ αἱ λοι-
παὶ τὴν αὐτὴν ταῖς πρώταις τάξιν φυλάττουσι. καὶ καθ' ἕτερον τρόπον συμβάλλουσιν οἱ τύποι καὶ εἰς τὸ αὐτὸ
40 σχῆμα παραγίνονται. ἐπιπλέκεται δὲ τριταῖος τεταρταίῳ. ὅταν ἡ μὲν α. τῶν ἡμερῶν, δύο ἐπισημασίας ἔχῃ,
καὶ δύο ἀνέσεις. ἡ δὲ β'. μὴ δ' ὅλως. τρίτη δὲ, ἅπαξ. καὶ τετάρτη πάλιν ὁμοίως, ὡσαύτως καὶ αἱ ἑξῆς. ἐπιπλέκεται
δὲ τριταῖος, τεταρταῖος, καὶ πεμπταῖος. ὅταν, τῇ μὲν α. τῶν ἡμερῶν, ἐπισημανθῆναι συμβῇ. τῇ β'. δ' ἀνα-
στῆναι καὶ πάλιν τῇ τρίτῃ, τριταῖος. καὶ τῇ τετάρτῃ, τεταρταῖος. καὶ τῇ πέμπτῃ ἅμα ἅπαξ. καὶ ἄλλως δὲ πῶς τοι-
ούτου τοῦ τύπου ἡ εἰσβολὴ γίνεται. οὐδὲν ἧττον εἰς τὸν αὐτὸν τύπον τῆς τάξεως ἐμπιπτούσης τῆς τριταίου πρὸς
τὸν ἡμιτριταῖον συμπλοκῆς, καθάπερ ἐπὶ τῆς ὑπογραφῆς ἔχει. ταύτης τῇ α. ἤρξατο ἀπὸ ἑσπέρας, μετὰ
ῥίγους, καὶ ἔλυσε ἕως πρωΐ. παρέμεινε δὲ, ἕως ὥρας ὀγδόης. εἶτα ἐπέπεσεν ἐπισημασία μετὰ περιψύξεως, καὶ
μένει τὴν ἐρχομένην νύκτα, καὶ τῆς ἡμέρας, ἕως ὥρας η'. καὶ πάλιν ἄνεσις ἀκολουθεῖ. εἶτα εἰς τὴν νύκτα
πάλιν ἐπισημασία μετὰ ῥίγους, καὶ εἰς ἡμέραν πάλιν ἄνεσις, ὁμοία τῇ ἀναλόγῳ. καὶ ἑξῆς κύκλος ὁμοίως.

Τρεῖς εἰσὶν αἱ πᾶσαι διδασκαλίαι, τάξεως ἐχόμεναι. πρώτη μὲν, ἡ ἐκ τῆς τοῦ τέλους ἐννοίας κατὰ ἀνάλυσιν γινομένη. δευτέρα δὲ, ἡ ἐκ συνθέσεως τῶν κατὰ τὴν ἀνάλυσιν εὑρεθέντων. τρίτη δὲ, ἡ ἐξ ὅρου διαλύσεως, ἣν νῦν ἐνιστάμεθα. καλεῖν δ' ἔξεστι τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν, οὐ μόνον ὅρου διάλυσιν, ἀλλὰ καὶ διάπτυξιν, ὥς τινες ὀνόμασαν, ἢ ἀνάλυσιν, ἢ διαίρεσιν, ἢ ὡς ἕτεροί τινες, ἐξάπλωσιν, ἢ ἐξήγησιν ὡς ἄλλοι. ἐπεχείρησαν μὲν οὖν ἔνιοι τῶν Ἡροφιλείων, τοιαύτην ποιήσασθαι διδασκαλίαν, ὡς καὶ Ἡρακλείδης ὁ Ἐρυθραῖος. ἐπεχείρησαν δὲ καὶ τὴν κατὰ σύνθεσιν, αὐτοί τε οἱ Ἡροφίλειοι, καί τινες τῶν Ἐρασιστρατείων τε, καὶ Ἀθήναιος ὁ Ἀτταλεύς. οὐδεὶς μέντοι γε τῶν πρὸ ἡμῶν ἔγραψε τὴν ἐκ τῆς τοῦ τέλους ἐννοίας ἀρχομένην διδασκαλίαν, ἐξ ἧς αἱ τέχναι πᾶσαι συνίστανται κατὰ μέθοδον. ἀλλ' ἐκείνην μὲν, ἑτέρωθεν διήλθομεν. ἐνταῦθα δὲ, τὴν ὁρικὴν ποιησόμεθα διδασκαλίαν. ὅσον τι ἀπολείπεται τῆς κατὰ ἀνάλυσιν, ἀξιώματί τε καὶ μεθόδῳ, τοσοῦτον πλεονεκτοῦσαν εὑρήσομεν εἰς σύνοψίν τε τοῦ ὅλου καὶ μνήμην τῶν κατὰ μέρος. εὐμνημόνευτα γὰρ ἱκανῶς ἐκ τοῦ τοῦ ὅρου διαλύσεως ἅπαντα, διὰ τὸ περιέχειν ὅλης τῆς τέχνης ἐν ἑαυτῷ τὰ κεφάλαια τὸν ἄριστον ὅρον, ὃν πρότινες καὶ οὐσιώδη ὀνομάζουσιν, ἀντιδιαιρούμενοι τοῖς νοηματικοῖς προσαγορευομένοις. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων οἷς ὁρίζονται πράγμασιν. οὗτοι δὲ ἀπὸ τῆς οὐσίας αὐτῆς συνίστανται. ἡ δὲ κατὰ μέρος ἐξεργασία συμπάσης τῆς ἰατρικῆς θεωρίας, ἐν πολλαῖς ἡμῖν ἑτέραις γέγραπται πραγματείαις, αἷς ἔξεστι χρῆσθαι πρὸς τὰς τρεῖς διδασκαλίας. ἀλλὰ νῦν γε τῆς ὁριστικῆς ὑπαρξόμεθα τοσοῦτον ἔτι προσθέντες, ὡς μόνα τὰ κεφάλαια, καὶ οἷον συμπεράσματα, τῶν κατὰ διέξοδον ἀποδεδειγμένων, εἴρηται νῦν.

Ἰατρική ἐστιν, ἐπιστήμη ὑγιεινῶν καὶ νοσωδῶν, καὶ οὐδετέρων. οὐ διαφέρει δὲ οὐδ' εἰ νοσερῶν τις εἴποι. τὸ μὲν οὖν τῆς ἐπιστήμης ὀνόματος κοινῶς τε καὶ οὐκ ἰδίως ἀκούειν χρή. τὸ δὲ ὑγιεινὸν καὶ τὸ νοσῶδες καὶ τὸ οὐδέτερον, τριχῶς ἕκαστον λέγεται. τὸ μὲν, ὡς σῶμα. τὸ δὲ, ὡς αἴτιον. τὸ δὲ, ὡς σημεῖον. καὶ γὰρ τὸ ἐπιδεκτικὸν σῶμα τῆς ὑγείας, καὶ τὸ ποιητικὸν, καὶ φυλακτικὸν αὐτῆς αἴτιον, καὶ τὸ δηλωτικὸν σημεῖον, ἅπαντα ταῦτα καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες ὑγιεινά. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νοσώδη, τά τε ἐπιδεκτικὰ νόσων σώματα, καὶ τὰ ποιητικά τε καὶ φυλακτικὰ νόσων αἴτια, καὶ τὰ δηλωτικὰ σημεῖα. καὶ δὴ καὶ τὰ οὐδέτερα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον σώματά τε καὶ αἴτια, καὶ σημεῖα. καὶ ἔστι κατὰ πρῶτον μὲν λόγον ἐπιστήμη, τῶν ὑγιεινῶν αἰτίων ἰατρική. δι' ἐκεῖνα δ' ἤδη, καὶ τῶν ἄλλων. δεύτερον μὲν, τῶν νοσωδῶν. τρίτον δὲ, τῶν οὐδετέρων. καὶ δὴ καὶ μετὰ ταῦτα τῶν σωμάτων. πρῶτον μὲν κἀνταῦθα, τῶν ὑγιεινῶν. ἐφεξῆς δὲ, τῶν νοσερῶν. εἶτα, τῶν οὐδετέρων. καὶ περὶ τῶν σημείων δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. ἐν μέντοι ταῖς πράξεσι, προτέρα μὲν τῶν σωμάτων ἡ διάγνωσις ἐκ τῶν σημείων δηλονότι. μετὰ ταῦτα δὲ, ἡ τῶν ἐπ' αὐτοῖς αἰτίων εὕρεσις. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ δηλωτικὸν καὶ τὸ ἐπιδεκτικὸν διχῶς ἕκαστον λέγεται. τὸ μὲν, ἁπλῶς. τὸ δὲ, ἐν τῷ νῦν, ἰστέον ἀμφοῖν οὖσαν ἐπιστήμην τὴν ἰατρικήν. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἁπλῶς διχῶς λέγεται. τό, τε διὰ παντὸς, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἔστιν ἀμφοτέρων τούτων ἐπιστήμη ἡ ἰατρική. τὸ δὲ οὐδέτερον, αἴτιόν τε καὶ σημεῖον καὶ σῶμα, τό τε ἁπλῶς λεγόμενον, καὶ τὸ ἐν τῷ νῦν, τριχῶς ἕκαστον λέγεται. τὸ μὲν, τῷ μηδετέρου τῶν ἐναντίων μετέχειν. τὸ δὲ, τῷ ἀμφοτέρων. τὸ δὲ, τῷ ποτὲ μὲν, τοῦδε. ποτὲ δὲ, τοῦδε. τούτων δ' αὐτῶν τὸ δεύτερον, κατὰ δύο τρόπους λέγεται. ποτὲ μὲν, τῷ μετέχειν ἑκατέρου τῶν ἐναντίων ἐξ ἴσου. ποτὲ δὲ, τῷ πλέον θατέρου. ἔστι δὲ καὶ καθόλου τοῦ ὅρου κατὰ τὴν λέξιν, ἀμφιβολία τις, ἣν καὶ αὐτὴν χρὴ διελέσθαι. ἐν γὰρ τῷ λέγειν τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην ὑπάρχειν ὑγιεινῶν καὶ νοσερῶν καὶ οὐδετέρων, σημαίνεται μὲν, καὶ τὸ πάντων τῶν κατὰ μέρος. σημαίνεται δὲ καὶ τὸ ὁποίων. σημαίνεται δὲ καὶ τὸ τινῶν. ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων, ἀπειρόδειξόν τε καὶ ἀδύνατον. τὸ δὲ τινῶν, ἐλλιπές τε καὶ οὐ τεχνικόν. τὸ δ' ὁποίων, τεχνικόν τε ἅμα καὶ διαρκὲς εἰς ἅπαντα τῆς τέχνης τὰ κατὰ μέρος, ὅπερ καὶ περιέχεσθαι φαμὲν, ἐν τῷ τῆς ἰατρικῆς ὅρῳ. ἀρξώμεθα οὖν ἀπὸ τῶν σωμάτων πρῶτον, ὁποῖά τινα τά θ' ὑγιεινὰ καὶ τὰ νοσώδη καὶ τὰ οὐδέτερα τυγχάνει ὄντα. μετὰ δὲ ταῦτα, τὸν περὶ τῶν σημείων τε καὶ αἰτίων διεξέλθωμεν λόγον. ὑγιεινὸν ἐστὶν ἁπλῶς σῶμα, τὸ ἐκ γενετῆς εὔκρατον μὲν ὑπάρχον, τοῖς ἁπλοῖς καὶ πρώτοις μορίοις. σύμμετρον δὲ, τοῖς ἐκ τούτων συγκειμένοις ὀργανικοῖς. ὑγιεινὸν δὲ νῦν ἐστι σῶμα, τὸ κατὰ τὸ παρὸν ὑγιαῖνον. ἔστι δὲ δή που καὶ τοῦτο, καθ' ὃν ὑγιαίνει χρόνον, εὔκρατόν τε καὶ σύμμετρον. οὐ τὴν ἀρίστην εὐκρασίαν τε καὶ συμμετρίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν. αὐτοῦ δὲ τοῦ ἁπλῶς ὑγιεινοῦ σώματος, διαπαντὸς μὲν, τοιοῦτόν ἐστι, τὸ εὐκρατώτατόν τε καὶ συμμετρότατον. ὡς τὸ πολὺ δὲ, τὸ τῆς ἀρίστης κατασκευῆς ἀπολειπόμενον οὐ πολλῷ. νοσῶδες δὲ ἐστὶν ἁπλῶς σῶμα. τὸ ἐκ γενετῆς, ἤτοι δύσκρατον τοῖς ὁμοιομερέσιν, ἢ ἀσύμμετρον τοῖς ὀργανικοῖς, ἢ ἀμφότερα. νοσῶδες δὲ νῦν ἐστι σῶμα, τὸ νοσοῦν, ἐν ᾧ λέγεται χρόνῳ τοιοῦτον ὑπάρχειν. εὔδηλον δὲ, ὡς καὶ τοῦτο, καθ' ὃν λέγεται χρόνον εἶναι νοσῶδες, ἤτοι δύσκρατόν ἐστιν ἐν τοῖς ὁμοιομερέσιν, ἢ ἀσύμμετρον τοῖς ὀργανικοῖς, ἢ ἀμφότερον. καὶ δὴ καὶ διαπαντὸς νοσῶδές ἐστιν, ὅτι περ ἂν ἐκ γενετῆς ἤτοι δυσκρατώτατον ὑπάρχῃ ἐν ἁπλοῖς καὶ πρώτοις μορίοις ἅπασιν ἢ τισὶν ἢ τοῖς κυριωτάτοις. ἢ καὶ τοῖς ὀργανικοῖς ἀσυμμετρότατον, ὁμοίως καὶ ἐν τούτοις ἢ πᾶσιν ἢ τισὶν, ἢ τοῖς κυριωτάτοις. ὡς τὸ πολὺ δὲ νοσῶδές ἐστι σῶμα, τὸ τοῦ τοιούτου τῆς κακίας ἀπολειπόμενον. οὔπω δ' ἐν τῷ μέσῳ καθεστηκός. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ οὐδέτερον σῶμα τριχῶς ἐλέγετο. τὸ μὲν τῷ μηδετέρας τῶν ἄκρων διαθέσεων μετέχειν. τὸ δὲ τῷ ἀμφοτέρων. τὸ δὲ τῷ ποτὲ μὲν, τῆσδε. ποτὲ δὲ, τῆσδε. κατὰ μὲν τὸ πρῶτον σημαινόμενον, οὐδέτερον ἔσται σῶμα, τὸ μέσον ἀκριβῶς ὑπάρχον, τοῦ τε ὑγιεινοτάτου σώματος, καὶ τοῦ νοσωδεστάτου. καὶ τούτου τὸ μὲν ἁπλῶς τοιοῦτον ἐστὶ, ὅτι περ ἐκ γενετῆς τοιοῦτον καθεστήσατο. τὸ δὲ νῦν, ὅτι οὖν κατὰ τὸ παρὸν τὸ μέσον ὑπάρχει τοῦ τε ὑγιεινοτάτου, καὶ τοῦ νοσωδεστάτου. αὐτοῦ δὲ τοῦ ἁπλῶς. τὸ μὲν διαπαντὸς τοιοῦτον, ὅτι περ ἂν ἐν ἁπάσαις ταῖς ἡλικίαις διαμένῃ τοιοῦτον. τὸ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὸ καὶ μεταβολάς τινας λαμβάνον. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαινόμενον, οὐδέτερον ἔσται σῶμα. τὸ τῶν ἐναντίων ἅμα διαθέσεων μετέχον ἐκ γενετῆς. ἤτοι καθ' ἓν μόριον. ἢ κατὰ δύο διαφέροντα. καθ' ἓν μὲν, εἰ κατὰ τὴν ἑτέραν ἀντίθεσιν εὔκρατον εἴη τῶν δραστικῶν ποιοτήτων. ἢ κατ' ἀμφοτέρας μέν. ἀλλὰ περὶ τὴν διάπλασιν. ἢ τὸ μέγεθος. ἢ τὸν ἀριθμὸν τῶν μορίων. ἢ τὴν θέσιν ἐσφαλμένον. ἢ ἔμπαλιν ἐν τούτοις μὲν, κατωρθωμένον ἅπασιν ἢ τισίν. ἐν δὲ τῇ κράσει, διημαρτημένον. ἐν διαφέρουσι δὲ μορίοις, καὶ κατὰ πάσας τὰς ἀντιθέσεις δυνατόν τι τῶν ἐναντίων ἅμα μετέχειν. καὶ διαπαντὸς μὲν τοιοῦτον, τὸ κατὰ πάσας τὰς ἡλικίας

μένον ὅμοιον. ὡς τὸ πολὺ δ' ἐστὶ, τὸ καὶ μεταβάλλον κατά τι. οὕτως δὲ κἀν τῷ νῦν οὐδέτερον ἔσται σῶμα, κατὰ τὸ
δεύτερον σημαινόμενον. ἢ τῷ πολλὰ ἐν μέρει. τὰ μὲν ἔχειν ὑγιεινά. τὰ δὲ νοσερὰ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ. ἢ τῷ πολλὰ
διαφέροντα μόρια. κατὰ δὲ τὸ τρίτον σημαινόμενον, οὐδέτερον ἔσται σῶμα, τὸ ποτὲ μὲν, ὑγιεινόν. ποτὲ δὲ νοσερὸν
ἐν μέρει γινόμενον. ὥσπερ ἐνίοις ὑπῆρξε. παισὶ μὲν οὖσιν, ὑγιεινοῖς γενέσθαι. νεανίσκοις δὲ γινομένοις, νοσεροῖς. ἢ
ἔμπαλιν. ἐν ἑνὶ δὲ χρόνῳ, τὸ οὕτως οὐδέτερον, ἀκριβῶς μὲν, οὐκ ἐγχωρεῖ συστῆναι. κατὰ πλάτος δ' ἐγχωρεῖ. ἴσμεν
δὲ ὅτι τὸ νῦν διχῶς λέγεται, καὶ ὁποῖον ἕκαστόν ἐστιν αὐτάρκως διώρισται. περὶ δὲ τῶν σημείων, ἐφεξῆς ἂν εἴη ῥητέον. ἔστι
δὲ καὶ τούτων ὑγιεινὰ μὲν, ὅσα τῆς τε παρούσης ὑγείας ἐστὶ διαγνωστικὰ, καὶ τῆς μελλούσης ἔσεσθαι προγνωστικὰ καὶ τῆς
προγεγενημένης ἀναμνηστικά. νοσώδη δὲ τά τε τῆς παρούσης νόσου διαγνωστικὰ, καὶ τῆς προγεγενημένης ἀναμνη-
στικὰ, καὶ τῆς μελλούσης ἔσεσθαι προγνωστικά. κατὰ ταῦτα δὲ, καὶ τὰ οὐδέτερα. τά τε τῶν οὐδετέρων διαθέσεων δια-
10 γνωστικὰ, καὶ προγνωστικὰ, καὶ ἀναμνηστικὰ, καὶ τὰ μηδὲν ὅλως δηλοῦντα τῶν διαθέσεων, ἢ τὰ μηδὲν μᾶλλον ὑγιεινὴν,
ἢ νοσερὰν δηλοῦντα διάθεσιν, καὶ τὰ κατά τι μὲν ὑγιεινὴν. κατά τι δὲ, νοσερὰν δηλοῦντα διάθεσιν. καὶ τὰ ποτὲ μὲν
ὑγιεινήν. ποτὲ δὲ νοσώδη. καὶ ταῦτα δὲ κατὰ τοὺς τρεῖς χρόνους ὁμοίως τοῖς ὑγιεινοῖς τε καὶ νοσώδεσι καλεῖται δ' ἐνίοτε
πρὸς τῶν παλαιῶν ἰατρῶν, ἅπαντα ταῦτα τὰ σημεῖα προγνωστικά. κἀν τῶν ἐνεστώτων ἢ προγεγονότων ᾖ δηλω-
τικά. καὶ ἡ χρεία μεγάλη μὲν τῶν διαγνωστικῶν τε καὶ προγνωστικῶν ἐλάττων δὲ τῶν ἀναμνηστικῶν. ὄντων
οὖν σωμάτων ὑγιεινῶν. τῶν μὲν ἁπλῶς. τῶν δὲ ἐν τῷ νῦν. ἅπερ δὴ καὶ ὑγιαίνοντα λέγεται. τῶν ἁπλῶς
ὑγιεινῶν σωμάτων, διττὴν ἔφαμεν εἶναι τὴν διαφοράν. τῷ τὰ μὲν, διὰ παντὸς ὑπάρχειν τοιαῦτα. τὰ
δὲ, ὡς τὸ πολύ. διὰ παντὸς μὲν, ὅσα τὴν ἀρίστην ἔχει κατασκευήν. ὡς τὸ πολὺ δὲ, ὅσα μὴ πολλῷ ταύ-
της ἀπολείπεται. τὰς διαγνώσεις δὲ αὐτῶν, ἀπό τε τῶν ὑπαρχόντων κατὰ τὸν τῆς οὐσίας αὐτῶν λό-
γον χρὴ ποιεῖσθαι, καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης τούτοις ἑπομένων ἐνεργειῶν τε καὶ συμπτωμάτων, ἃ δὴ καὶ συμβε-
20 βηκότα καλοῦμεν ἰδίως. ἀπὸ μὲν τῆς οὐσίας αὐτῆς. τῶν ἐν ἀρίστῃ κατασκευῇ, συμμετρία τῶν ὁμοιομε-
ρῶν ἐν θερμότητι καὶ ψυχρότητι, καὶ ξηρότητι, καὶ ὑγρότητι. τῶν δ' ὀργανικῶν, ἐν ποσότητι, καὶ
πηλικότητι τῶν συντιθέντων αὐτὰ, καὶ προσέτι διαπλάσει τε καὶ θέσει τῶν μορίων ἑκάστου καὶ ὅλου τοῦ
ὀργάνου. ἀπὸ δὲ τῶν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένων τοῖς ὁμοιομερέσιν, ὡς μὲν πρὸς τὴν ἁφὴν, ἐν σκληρότητι καὶ
μαλακότητι συμμετρία. πρὸς δὲ τὴν ὄψιν, εὐχροιά τε καὶ ἡ κατὰ λειότητα καὶ δασύτητα συμμε-
τρία. κατὰ δὲ τὰς ἐνεργείας, ἡ τελειότης, ἣν δὴ καὶ ἀρετὴν αὐτῶν ὀνομάζομεν. τῶν δὲ τοῖς ὀργανι-
κοῖς ἑπομένων, ἐν συμμετρίᾳ τε καὶ κάλλει τῶν τοῦ παντὸς σώματος ὀργάνων, ἔτι τε τῇ τῶν ὑπαρ-
χουσῶν αὐτοῖς ἐνεργειῶν ἀρετῇ. τῆς μὲν οὖν ἀρίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος, τὰ διαγνωστικὰ ση-
μεῖα ταῦτά ἐστι. τῶν δ' ἀπολειπομένων μὲν αὐτῆς. ὑγιεινῶν δ' ἔτι. τὰ μὲν ἐν τῇ τῶν ὁμοιομερῶν ἔσφαλ-
ται κράσει μικρόν τι σφάλμα. τὰ δὲ ἐν τῇ τῶν ὀργανικῶν, μικρόν τι κἀνταῦθα, καὶ ἤτοι πάντων, ἢ
30 τινῶν, ἢ καθ' ἑκάτερον. τὰ δὲ γένη τῶν σφαλμάτων τὰ αὐτὰ τοῖς τὴν ἀρετὴν αὐτῶν συμπληροῦσι.
κρᾶσις μὲν, ἐν τοῖς ὁμοιομερέσιν. ἀριθμὸς δὲ, καὶ διάπλασις καὶ μέγεθος καὶ θέσις, ἐν τοῖς ὀργανικοῖς.
ἀμφοῖν δὲ κοινὸν, ἡ ἕνωσις, ἣν δὴ καὶ συνέχειαν αὐτῶν ὀνομάζομεν. ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς τούτοις γένεσι,
καὶ ἡ τῶν νοσωδῶν σωμάτων ἐστὶ κακία, καθ' ἑκάτερον τοῦ νοσώδους τὸ σημαινόμενον. ὅρος δ' ἀμφοῖν ἐστι
διακριτικὸς ἡ τῆς ἐνεργείας αἰσθητὴ βλάβη. τὰ δὲ τῆς ἀρίστης ἀπολειπόμενα κατασκευῆς σώματα βρα-
χύ τι, βέβλαπται μὲν δήπου καὶ αὐτὰ κατά γε τὴν ἀλήθειαν. οὐ μὴν αἰσθητόν γε τοῦτο διορίζει. τοι-
γαροῦν αὐτὰ τὸ μᾶλλον τε καὶ ἧττον, ἔν τε ταῖς ἐνεργείαις, καὶ τῷ τοῖς νοσώδεσιν αἰτίοις ἀπομάχεσθαι.
τὰ δέ γε ἁπλῶς νοσώδη σώματα διώρισται, τῷ τε ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν νοσωδῶν αἰτίων νικᾶσθαι, καὶ τῷ
πολύ τι κατὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἐνεργειῶν ἀπολείπεσθαι. γίνεται γοῦν ἀμφοῖν ἐν μέσῳ τὰ οὐδέτερά τε
καὶ ἁπλῶς λεγόμενα, καὶ τὰ σύν τινι πλάτει. καὶ τμηθήσεται τὸ τῆς ὅλης ὑγείας πλάτος εἰς τρία
40 μόρια πλάτος ἔχοντα καὶ αὐτὰ συχνόν. ὧν τὸ μὲν πρῶτον, ἔσται τῶν ὑγιεινῶν σωμάτων. τὸ δὲ
δεύτερον, τῶν οὐδετέρων. τὸ δὲ τρίτον, τῶν νοσωδῶν. οἷς ἐφεξῆς ἐστι τὰ ἤδη νοσοῦντα σώματα,
βλάβαις αἰσθηταῖς ἐνεργειῶν ἀφωρισμένα. τὰ μὲν οὖν ὀλιγωδυνά τε καὶ ὧν αἱ κινήσεις πλημμελεῖς εἰσιν,
ἢ ὅλως ἀπολώλασιν, ἐναργεῖς ἔχει τοὺς ὅρους. ὅσα δ' ἀτόνους κέκτηται τὰς ἐνεργείας. ἐν μὲν ταῖς μεγίσταις
ἀποστάσεσιν, εὐδιάκριτα. κατὰ δὲ τὰς μικροτέρας, ἀμφίβολον, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὸ γένος τοῦτο τῆς
βλάβης, ἡ μηδετέρου τῶν ἐναντίων ἐνεργειῶν μετέχουσα συνίσταται διάθεσις, ἣν καὶ αὐτὴν ἔφα-
μεν οὐδετέραν ὀνομάζεσθαι. πάντων τούτων αἰσθήσει διακρινομένων, οὐκ αὐτῇ τῶν πραγμάτων τῇ
φύσει. κίνδυνος γὰρ εἰς τὸ τῆς ἀκαταληψίας ὑποσυρῆναι δόγμα. καὶ τοίνυν καὶ τὰ σημεῖα. τῶν ὑγιαι-
νόντων μὲν σωμάτων, ἀλλ' ἤτοι νοσωδῶν, ἢ ὑγιεινῶν ὑπαρχόντων, τῷ ποσῷ τῆς ἀποστάσεως διοίσει, θεμέ-
νων ἡμῶν. ἄκρους μὲν ὅρους, ἐναντίους ἀλλήλοις, τήν τε ἀρίστην κατασκευὴν, καὶ τὴν ἄρτι γινομένην
50 νόσον. ἐπισκοπουμένων δὲ, ὁποτέρῳ τούτων ἐστὶν ἐγγυτέρω τὰ δοκιμαζόμενα σώματα. τὸ μὲν γὰρ ἐγ-
γυτέρω τῆς ἀρίστης κατασκευῆς, ὑγιεινόν. τὸ δὲ ταύτης μὲν πορρωτέρω, τοῦ δ' ἤδη νοσοῦντος ἐγγυ-
τέρω, νοσῶδες. τὸ δ' ἀμφοῖν μεταξὺ, καὶ ἴσον ἑκατέρων ἀπέχειν φαινόμενον, οὐδέτερον ἔσται τοῦτο. τῆς
μὲν οὖν ἀρίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος, εἴρηται τὰ γνωρίσματα. τῶν δ' ἀπολειπομένων αὐτῆς, ἰσά-
ριθμα μὲν τὰ γένη, ἐν τῷ μᾶλλον τε καὶ ἧττον τέμνεσθαι δυναμένων. ἀφωρισμένων δὲ εἰς τρία μόρια, τὰ
σημεῖα τοῦ νοσώδους σώματος ἁπλῶς εὑρήσομεν. ἐξ αὐτῶν γὰρ ἔσται δῆλα, καὶ τὰ λοιπὰ δύο πλάτη. κα-
τὰ γένος μὲν οὖν εἴρηται πρόσθεν ἐν τῷ τῆς ἀρίστης κατασκευῆς λόγῳ. κατ' εἶδος δὲ, νῦν εἰρήσεται διελο-
μένων ἡμῶν πρότερον τὰ μόρια. τέσσαρες δ' αὐτῶν εἰσιν αἱ πᾶσαι διαφοραί. τὰ μὲν γὰρ ἀρχαί τινές
εἰσιν. τὰ δὲ, ἀπ' ἐκείνων ἐκπέφυκε. τὰ δὲ, οὔτ' ἄλλων ἄρχει τῆς διοικήσεως, οὔθ' ὑπ' ἄλλων ἄρχε-
ται, συμφύτους ἔχοντα τὰς διοικούσας αὐτὰ δυνάμεις. ἔνια δὲ συμφύτους τε ἅμα καὶ ἐπιρρύτους

ἔχει

ἔχει. ἀρχαὶ μὲν οὖν εἰσιν, ἐγκέφαλος, καρδία, ἧπαρ, καὶ ὄρχεις. ἀπ' ἐκείνων δ' ἐκπέφυκε κἀκείνοις ὑπηρετεῖ, νεῦρα μὲν καὶ νωτιαῖος μυελὸς, ἐγκεφάλῳ. τῇ καρδίᾳ δ' ἀρτηρίαι. φλέβες δ' ἥπατι. τὰ σπερματικὰ δ' ἀγγεῖα, τοῖς ὄρχεσιν. αὐτὰ δὲ αὑτὰ διοικεῖ, χόνδρος, ὀστοῦν, σύνδεσμος, ὑμὴν, ἀδὴν, πιμελὴ, σὰρξ ἁπλῆ. τὰ δ' ἄλλα πάντα μόρια κοινὴν τούτοις ἔχοντα τὴν ἑαυτῶν διοίκησιν, ἀρτηριῶν τε καὶ φλεβῶν, καὶ νεύρων προσδέεται. τριχῶν δὲ καὶ ὀνύχων, οὐ διοίκησις τίς ἐστιν, ἀλλὰ γένεσις μόνη. αὗται μὲν οὖν αἱ τῶν μορίων διαφοραί. σημεῖα δ' ἑκάστου τῆς κράσεως ἐφεξῆς εἰρήσεται, τὴν ἀρχὴν ἀπ' ἐγκεφάλου ποιησαμένων ἡμῶν. Ἔστι δὲ πέντε τὰ σύμφυτα γένη τῶν γνωρισμάτων αὐτοῦ. ἓν μὲν, ἡ τῆς συμπάσης κεφαλῆς διάθεσις. δεύτερον δὲ, ἡ τῶν αἰσθητικῶν ἐνεργειῶν ἀρετή τε καὶ κακία. καὶ τρίτον, ἡ τῶν πρακτικῶν. καὶ τέταρτον, ἡ τῶν ἡγεμονικῶν. καὶ πέμπτον, ἡ τῶν φυσικῶν. ἄλλο δὲ γένος ἐπὶ τούτοις ἅπασιν, ἡ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν αὐτῷ προσπιπτόντων ἀλλοίωσις. ἡ μὲν δὴ τῆς συμπάσης κεφαλῆς διάθεσις, ἔκ μεγέθους τε καὶ σχήματος αὐτῆς λαμβάνεται καὶ τριχῶν. ἡ μὲν οὖν μικρὰ κεφαλὴ, μοχθηρᾶς ἐγκεφάλου κατασκευῆς ἴδιον σημεῖον. ἡ μεγάλη δὲ, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀγαθῆς κατασκευῆς σημεῖον. ἀλλ' εἰ μὲν διὰ ῥώμην ἐγένετο τῆς ἐγχωρίου δυνάμεως, ὕλην χρηστήν τε καὶ πολλὴν δημιουργούσης, ἀγαθὸν σημεῖον. εἰ δὲ διὰ μόνης τῆς ὕλης τὸ πλῆθος, οὐκ ἀγαθόν. διοριστέον οὖν ἐστιν αὐτὰ, τῷ τε σχήματι καὶ τοῖς ἀπ' αὐτοῦ πεφυκόσι. τῷ σχήματι μὲν, εἰ εὔρυθμος. ἀεὶ γὰρ ἀγαθὸν τοῦτο σημεῖον. τοῖς δ' ἀπ' αὐτοῦ πεφυκόσιν, εἰ καρτεραύχην τέ ἐστι, καὶ τοῖς ἄλλοις ὀστοῖς ἄριστα διάκειται. καὶ εἰ τὸ νευρῶδες αὐτῷ σύμπαν, εὐσαφές τέ ἐστι καὶ εὔτονον. οἰκεῖον δὲ σχῆμα κεφαλῆς, ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις σφαῖραν ἀκριβῆ, κηρίνην ἑκατέρωθεν ἠρέμα πεπιλημένην. ἀνάγκη γὰρ τῆς τοιαύτης, κυρτότερα μὲν ἢ κατὰ σφαῖραν γίνεσθαι τά τε ὄπισθεν καὶ τὰ ἔμπροσθεν. εὐθύτερα δὲ, τὰ ἑκατέρωθεν. εἰ δ' ἡ κατ' ἰνίον ἐξοχὴ μειωθείη τινὶ, συνεπισκέπτου τά τε νεῦρα καὶ τὸν αὐχένα σὺν τοῖς ἄλλοις ὀστοῖς. κατὰ φύσιν μὲν γὰρ ἐχόντων, ἐνδείᾳ τῆς ὕλης, οὐ δυνάμεως ἀρρωστίᾳ τοιοῦτος ἐγένετο. φαυλοτέρων δὲ ὑπαρχόντων, ἀσθενὴς ἡ ἀρχή. τὰ πολλὰ δὲ ταῖς κατ' ἰνίον ἐλλείψεσιν, ἀσθένεια τῶν εἰρημένων ἕπεται καὶ σπάνιον πάνυ τὸ μὴ τοιοῦτον. καὶ τὴν φοξοτέραν δὲ κατ' ἰνίον ὡσαύτως ἐπισκέπτου κεφαλήν. ὥσπερ τοῖς ἐφ' ὅλης αὐτῆς μεγάλης γινομένοις διορισμοῖς. ὡς τὰ πολλὰ δὲ κἀνταῦθα ζῶ εὐρύθμῳ τῷ σχήματι γινομένης τῆς παρεγκεφαλίδος, ἀγαθὸν σημεῖον, ἣν ἔνιοι τῶν ἰατρῶν, ὀπίσθιον ἐγκέφαλον ὀνομάζουσιν. ὥσπερ οὖν καὶ ἔστιν ὀπίσθιος, ὁριζόμενος τῇ λαμβδοειδεῖ ῥαφῇ. τοῦ νωτιαίου δ' ἐστὶν ἀρχὴ, τὸ μόριον τοῦτο, καὶ δι' ἐκείνου, ἁπάντων τῶν καθ' ὅλον τὸ ζῶον νεύρων πρακτικῶν. αὐτὸ δὲ τὸ ὄπισθεν μέρος καθ' αὑτὸ, παντάπασιν ὀλίγων αἰσθητικῶν μετέχει. παμπόλλων δὲ, τῶν πρακτικῶν. ὥσπερ γε καὶ θάτερον τὸ πρόσθιον. αἰσθητικῶν μὲν, παμπόλλων. ὀλίγων δὲ, τῶν πρακτικῶν. ὥστε καὶ καλῶς διακείμενα ἐρρωμένας ἕξει τὰς ἀποφύσεις ἑκάτερον τὰς ἰδίας. Οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ περὶ τῶν ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς τῶν κατὰ τὸ μέτωπον διορισμοὶ, τοῖς ὄπισθεν, εἰ σμικρότητά τε καὶ μέγεθος αὐτοῦ βλέποντι καὶ σχῆμα καὶ τὰς ἐνταῦθα αἰσθήσεις. ὄψιν τε καὶ γεῦσιν καὶ ὄσφρησιν. ἀλλήλων γάρ ἐστι γνωρίσματα, καὶ ἀλλήλοις μαρτυρεῖ. τά τε ἀπὸ τῆς ἀρχῆς πεφυκότα, τῇ τῆς ἀρχῆς ἀρετῇ τε καὶ κακίᾳ, καὶ ἡ ἀρχὴ, τοῖς ἀπ' αὐτῆς. Ἡ μέντοι τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν ἀρετή τε καὶ κακία, τῆς ἀρχῆς μόνης ἐστὶν αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν γνώρισμα. καλῶ δὲ ἡγεμονικὰς ἐνεργείας, τὰς ὑπὸ τῆς ἀρχῆς μόνης γινομένας. ἀγχίνοια μὲν οὖν, λεπτομεροῦς οὐσίας ἐγκεφάλου γνώρισμα. βραδυτὴς δὲ διανοίας, παχυμεροῦς. εὐμάθεια δ' εὐτυπώτου. καὶ μνήμη, μονίμου. οὕτω δὲ καὶ ἡ μὲν δυσμάθεια, δυστυπώτου. ἡ δ' ἐπιλησμοσύνη, διαρρεούσης. καὶ τὸ μὲν εὐμετάβολον ἐν δόξαις, θερμῆς. τὸ δὲ μόνιμον, ψυχρᾶς. Ἔτι δέ μοι δοκῶ λείπεσθαι δύο γένη γνωρισμάτων. ὧν ἐξ ἀρχῆς ὑπεσχόμην ἐρεῖν. ἓν μὲν, τὸ τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν. ἕτερον δὲ, τὸ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων. ἔσται δὲ κοινὸς ὑπὲρ ἀμφοῖν ὁ λόγος. εἰ μὲν εὔκρατος ὁ ἐγκέφαλος ὑπάρχει κατὰ τὰς τέσσαρας ποιότητας, ἁπάντων τῶν εἰρημένων ἕξει μετρίως. καὶ τῶν περιττωμάτων, ὅσα δι' ὑπερῴας, ἢ ὤτων, ἢ μυκτήρων ἐκκαθαίρεται καὶ τούτων ἕξει μετρίως. ἥκιστά τε βλαβήσεται, πρὸς ἁπάντων τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων, ὅσα θερμαίνει καὶ ψύχει. καὶ ξηραίνει καὶ ὑγραίνει. τοῖς τοιούτοις αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς. βρέφεσι μὲν οὖσιν, ὑπόπυρροι. παισὶ δὲ, ὑπόξανθοι. τελειουμένοις δὲ, γίνονται ξανθαί, μεταξύ πως οὖσαι τῶν τε ἀκριβῶς οὔλων καὶ ἁπλῶν. οὐ μὴν οὐδὲ φαλακροῦνται ῥᾳδίως. ἀκούειν δὲ χρὴ τῶν εἰρημένων τε καὶ ῥηθησομένων γνωρισμάτων, ὡς ἐπὶ εὐκράτων οἰκήσεων. ὅσα δὲ κατὰ τὰς τρίχας οὐκ ἐπιχωρίων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν χυμῶν κράσεως ἀνάλογον ἔχουσι τῇ κράσει τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον. εἰ δὲ θερμότερος εἴη τοῦ συμμέτρου, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν ἀντίθεσιν εὔκρατος. εἰ μὲν ἐπὶ πλέον εἴη θερμότερος, ἰσχυρὰ πάντα τὰ ῥηθησόμενα γενήσεται γνωρίσματα. βραχείας δὲ τῆς ὑπερβολῆς ὑπαρχούσης, ἀμυδρά. κοινὸς δὲ οὗτος ὁ λόγος ἐπὶ πάντων εἰρήσθω μοι τῶν μορίων, τῶν ἐν πάσαις ταῖς κράσεσι μελλόντων λέγεσθαι γνωρισμάτων. ἑξῆς δ' οὖν σημεῖα τῆς ἐν ἐγκεφάλῳ θερμότητος ἐπὶ τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις. ἐρυθρότερα καὶ θερμότερα τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν σύμπαντα. καὶ αἱ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς φλέβες αἰσθηταί. αἱ τρίχες τούτοις γεννηθεῖσαι, ταχέως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φύονται. πολλῷ μὲν οὖν θερμοτέροις τῶν εὐκράτων, μέλαιναι καὶ ἰσχυραὶ καὶ οὖλαι γίνονται. μὴ πολλῷ δὲ, ὑπόξανθοι μὲν τὸ πρῶτον. εἶτα μελαίνονται. προϊόντων δὲ ταῖς ἡλικίαις, φαλακροῦνται, καὶ μᾶλλον γε οἱ ἐπὶ πλέον θερμοί. περιττώματα δὲ, καθ' ὑπερῴαν καὶ μυκτῆρας, ὀφθαλμούς τε καὶ ὦτα, βραχέα καὶ πέπονα τούτοις ἐστίν. πεπληρωμένης δὲ τῆς κεφαλῆς ἐνίοτε συνεχῶς καὶ μάλιστα αὐτοῖς, ὅταν ἀφυλάκτως διαιτῶνται, τὸ τοιοῦτον συμβαίνει. πλείω μὲν, ἀλλ' οὐκ ἄπεπτα τὰ περιττώματα γίνεται. πληροῦνται δὲ καὶ βαροῦνται τὴν κεφαλὴν ὑπὸ θερμαινόντων ἐδεσμάτων τε καὶ πομάτων καὶ ὀσμῶν. καὶ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων ἁπάντων, ἐν οἷς ἐστι καὶ ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ. ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ μὴ μόνον εἴη θερμὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ ὑγρά, βραχύϋπνοι αἱ τοιαῦται κρά-

σεις ἀφικνοῦνται, πρὸς τῷ μηδὲ βαθεῖς αὐτοὺς γίνεσθαι. ψυχροτέρου δὲ ἡ προσήκει ἐγκεφάλου γνω-
ρίσματα· περιττώματα πλείω κατὰ τὰς οἰκείας ἐκροάς. καὶ αἱ τρίχες εὐθεῖαι τε καὶ πυῤῥαὶ καὶ μόνι-
μοι. καὶ μετὰ πολλὺν χρόνον τοῦ γεννηθῆναι φυόμεναι λεπταὶ καὶ ἄτροφοι τὸ πρῶτον. καὶ ῥαδίως ὑπὸ τῶν
ψυχρῶν αἰτίων βλάπτονται. καὶ κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον τῆς βλάβης καταῤῥόοις τε καὶ κορύζαις ἁλίσκονται.
οὐ μὴν οὐδ' ἁπτομένοις θερμὰ τὰ περὶ τὴν κεφαλήν. οὐδ' ὁρῶσιν ἐρυθρά. καὶ τῶν ὀφθαλμῶν αἱ φλέβες
ἀόρατοι. καὶ ὑπνωδέστεροί πως εἰσί. ξηροτέρου δ' ἐγκεφάλου γνωρίσματα, τὸ ἀπέριττον ἐν ταῖς ἐκροαῖς. καὶ τὸ
τῶν αἰσθήσεων ἀκριβές. ἀγρυπνητικοὶ δ' εἰσί. καὶ τρίχας ἰσχυροτάτας μὲν καὶ τάχιστα φύουσι γεννηθέντες.
οὔλας μᾶλλον ἢ εὐθείας. φαλακροῦνται δ' ἐν τάχει. ὑγροτέρου δὲ τρίχες ἁπλαῖ. καὶ οὐδόλως φαλακροῦνται.
καὶ αἱ αἰσθήσεις ἀχλυώδεις εἰσί. καὶ περιττωμάτων πλῆθος. ὕπνοι τε πολλοὶ καὶ βαθεῖς. αὗται μὲν αἱ ἁπλαῖ δυ-
σκρασίαι. σύνθετοι δὲ θερμὴ μὲν καὶ ξηρὰ πρώτη καθ' ἣν ἀπέριττοί τε εἰσί. καὶ ἀκριβεῖς ταῖς αἰσθήσεσι. καὶ ἀ-
10 γρυπνητικώτατοι. καὶ φαλακροῦνται ταχέως. ἡ πρώτη μέντοι γένεσις τῶν τριχῶν ταχίστη τέ ἐστι καὶ εὐ-
τραφεστάτη. μελανότριχές τε καὶ οὐλότριχές εἰσι. καὶ θερμοὶ ψαυόντων τῆς κεφαλῆς. ἐρυθροί τε μέχρι τῶν
τῆς ἀκμῆς χρόνων. εἰ δ' ὑγρότης προσείη τῇ θερμότητι βραχὺ μὲν. καὶ ὑπερβαλλουσῶν ἀμφοτέρων τὸ σύμμε-
τρον, εὔχροιά τε καὶ θερμότης. καὶ αἱ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς φλέβες μεγάλαι. καὶ περιττώματα πλείω, μετρίως
πέπονα. καὶ αἱ τρίχες εὐθεῖαι καὶ ὑπόξανθοι. καὶ οὐ φαλακροῦνται ῥαδίως. πληροῦνται δὲ καὶ βαρύνονται
τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τῶν θερμαινόντων. εἰ δὲ καὶ ὑγραίνοιντο, πολὺ δήπου μᾶλλον, ἡνίκα καὶ πλῆθος ἴσχου-
σι περιττωμάτων. ἐὰν δ' ἤδη πλείστου ὑγρότητός τε καὶ θερμότητος ἥκωσι, νοσώδης τούτοις ἡ κεφαλή. καὶ
περιττωματικὴ καὶ ῥαδίως ὑπὸ τῶν ὑγραινόντων τε καὶ θερμαινόντων βλαπτομένη. νότος δ' αὐτῇ πολέμιος
ἀεί. ἄριστα δ' ἐν τοῖς βορείοις διάγουσιν. οὐ μὴν οὐδ' ἐγρηγορέναι δύνανται μέχρι πλείστου. ὕπνῳ τ' ἤδη τρέψαντες
ἑαυτούς. ἅμα τε κωματώδεις εἰσὶ καὶ ἄγρυπνοι. καὶ φαντασιώδεις τοῖς ἐνείρασιν. καὶ αἱ ὄψεις ἀχλυώδεις. καὶ
20 αἱ αἰσθήσεις οὐκ ἀκριβεῖς. εἰ δὲ πολλῷ μὲν εἴη τοῦ συμμέτρου θερμότερος ὁ ἐγκέφαλος. ὀλίγῳ δ' ὑγρότερος με-
νοῦσι τὰ τῆς θερμῆς κράσεως γνωρίσματα, μιχθήσονται δὲ αὐτοῖς ἀμυδρῶς τὰ τῆς ὑγρότητος. ὥσ-
περ καὶ εἰ πολλῷ μὲν ὑγρότερος. ὀλίγῳ δ' εἴη θερμότερος, ἐναργῆ μὲν ἔσται καὶ σφοδρὰ τὰ τῆς ὑγρότητος.
ἀμυδρὰ δὲ τὰ τῆς θερμότητος γνωρίσματα. κοινὸς δ' οὗτος ὁ λόγος ἤδη πασῶν ἐστι τῶν κατὰ συζυγίαν δυσ-
κρασιῶν. αἱ ψυχραὶ δ' ἅμα καὶ ξηραὶ κράσεις ἐγκεφάλου. ψυχρὰν καὶ ἄχρουν ἀποτελοῦσι τὴν κεφαλὴν, ὅσον
ἐφ' ἑαυταῖς. ἀεὶ γὰρ χρὴ μεμνῆσθαι τοῦ κατ' ἀρχὴν διορισμοῦ, προσεπιλογιζόμενον, ὅσον ἐκ τῆς τῶν χυμῶν κράσεως
ἀλλοιοῦνται τὰ κατ' αὐτόν. εὐθὺς δ' αἱ τοιαῦται κράσεις, ἄφλεβοί τε κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς εἰσι. καὶ πρὸς τῶν
ψυχρῶν αἰτίων ἑτοίμως βλάπτονται. διὸ καὶ ἀνωμάλως ὑγιαίνουσι. ποτὲ μὲν κωφότατοι τὰς κεφαλὰς, ἀ-
πέριττοί τε τὰς ἐκροάς. ἐνίοτε δὲ καταῤῥόοις τε καὶ κορύζαις ἤδη σμικροῖς αἰτίοις ἑτοίμως ἁλισκόμενοι. αἱ δ'
αἰσθήσεις αὐτοῦ, ἐν νεότητι μὲν, ἀκριβεῖς τέ εἰσι καὶ ἄμεμπτοι τὰ πάντα. προϊοῦσι δὲ, ἀπομαραίνονται ταχέως,
30 καὶ συλλήβδην φάναι, ταχύγηροι τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν ἅπαντές εἰσι. διὸ καὶ πολιοῦνται ταχέως. αἱ τρί-
χες δ' αὐτοῖς γεννηθεῖσι μὲν, αὔξονται μόγις ἄτροφοι καὶ πυῤῥαί. προήκοντι δὲ τῷ χρόνῳ. κρατούσης μὲν ἤδη
πλέον τῆς ψυχρότητος, ἤπερ τῆς ξηρότητος, οὐ φαλακροῦνται. τοὔμπαλιν δὲ εἰ συμβαίη τὴν ξηρότητα μὲν
πλεῖστον κρατῆσαι, τῆς ὑγρότητος. τὴν ψυχρότητα δὲ, τῆς θερμότητος, ὀλίγον οἱ τοιοῦτοι φαλακροῦνται. αἱ
δ' ὑγραὶ καὶ ψυχραὶ κράσεις ἐγκεφάλου, κωματώδεις ἐργάζονται. καὶ ὑπνηλούς. καὶ φαύλους ταῖς αἰσθή-
σεσι. καὶ περιττωματικούς. εὐψύκτους τε καὶ εὐπληρώτους τὴν κεφαλήν. εὐαλώτους τε καταῤῥόοις καὶ κορύ-
ζαις. οὐ μὴν οὐδὲ φαλακροῦνται οἱ τοιοῦτοι. ταυτὶ μὲν οὖν ἐστι τὰ σημεῖα τῶν ἐγκεφάλου κράσεων. ἐξ αὐτῶν
δ' ὁρμώμενος ἐφ' ἕκαστον ὄργανον αἰσθήσεως, ἴθι τὰς διαγνώσεις μεταφέρων. ἀρκέσει δ' ἐπ' ὀφθαλμῶν μό-
νον εἰπεῖν. ὅσοι μὲν ἁπτομένοις ἐναργῶς εἰσι θερμοί. καὶ κινοῦνται ῥαδίως τε καὶ πολλάκις. καὶ φλέβας εὐρείας
ἔχουσι, θερμοὶ σύμπαντές εἰσι. ψυχροὶ δὲ οἱ τούτοις ἐναντίοι. καὶ ὑγροὶ μὲν, οἱ μαλακοί τε ἅμα καὶ πλή-
40 ρεις ὑγρότητος. ξηροὶ δὲ οἱ αὐχμηροί τε ἅμα καὶ σκληροί. καὶ βλάπτονται μὲν ὑπὸ τῶν ὁμοίων αἰτίων τῇ
κράσει ῥαδίως. ὠφελοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων τῇ ἐμμέτρῳ χρήσει. ἀλλὰ τοῦτό γε κοινὸν ἤδη πάσῃ δια-
γνώσει. κράσεως ἅπαντος μορίου, μέγεθος δ' ὀφθαλμῶν ἅμα μὲν εὐρυθμίᾳ τε καὶ τῇ τῶν ἐνεργειῶν ἀρετῇ,
πλῆθος οὐσίας εὐκράτου ἐξ ἧς διεπλάσθησαν ἐνδείκνυται. τὸ δ' ἄνευ τούτων, πολλὴν μὲν τὴν οὐσίαν. οὐκ εὔ-
κρατον δὲ δηλοῖ. μικρότης δ' ὀφθαλμῶν ἅμα μὲν εὐρυθμίᾳ τε καὶ τῇ τῶν ἐνεργειῶν ἀρετῇ, ὀλίγην μὲν, ἀλ-
λ' εὔκρατον ἐνδείκνυται τὴν οὐσίαν ἐξ ἧς διεπλάσθησαν. ἅμα δ' ἀρυθμίᾳ τινὶ καὶ κακίᾳ τῶν ἐνεργειῶν, ὀ-
λίγην τε ἅμα καὶ φαύλην εἶναι σημαίνει τὴν οὐσίαν αὐτῶν. τὰ δὲ κατὰ χρόας, ὧδε χρὴ διορίζεσθαι.
γλαυκοὶ μὲν ὀφθαλμοὶ λάμποντες ὑγρότητος καθαρᾶς τε καὶ οὐ πολλῆς, φωτὸς λαμπροῦ γίνονται περιου-
σίᾳ. μέλανες δ' ἔμπαλιν. οἱ δ' αὖ μεταξὺ, κατὰ τὰς ἀνὰ μέσον αἰτίας. γλαυκὸς μὲν οὖν ὀφθαλμός. ἤτοι
διὰ μέγεθος. ἢ λαμπρότητα κρυσταλλοειδοῦς. ἢ προπετῆ θέσει. ἢ διὰ τὴν τοῦ λεπτοῦ καὶ ὑδατώδους ὑγροῦ
50 τοῦ κατὰ τὴν κόρην ὀλιγότητά τε καὶ καθαρότητα γίνεται. πάντων μὲν ἅμα συνελθόντων, ὁ γλαυ-
κότατος. εἰ δὲ τὰ μὲν αὐτῶν παρῇ. τὰ δὲ μὴ, τῷ μᾶλλον τε καὶ ἧττον ἐν γλαυκότητι διωρίσαται. μέ-
λας δ' ὀφθαλμός. ἢ διὰ τὴν σμικρότητα τοῦ κρυσταλλοειδοῦς. ἢ διὰ τὸ ἐν βάθει θέσει. ἢ ὅτι λαμπρόν τε καὶ αὐγοει-
δὲς, ἀκριβῶς οὐκ ἔστιν. ἢ ὅτι τὸ λεπτὸν ὑγρὸν. ἤτοι πλέον. ἢ οὐ καθαρόν ἐστιν. ἢ διά τινα τούτων. ἢ διὰ πάντα
πέφυκε γίνεσθαι. τὸ μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον ἐν αὐτοῖς, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται. τὸ μὲν οὖν λεπτὸν ὑγρὸν, ὑ-
δατωδέστερόν τε καὶ πλέον γινόμενον, ὑγρότερον ἀποφαίνει τὸν ὀφθαλμόν. ὥσπερ γε καὶ εἰ παχύ-
τερον, ἢ ἔλαττον γένοιτο, ξηρότερον. τὸ δὲ κρυσταλλοειδὲς. εἰ μὲν σκληρότερον εἴη, ξηρότερον. εἰ δὲ
μαλακώτερον,

μαλακώτερον ὑγρότερον. οὕτως δὲ καὶ εἰ μὲν ὑπερβάλλει τῆς συμμετρίας τὸ λεπτόν, ξηρότερον·
εἰ δ' ἀπολείποιτο, τοὐναντίον. περὶ δὲ τῶν τῆς καρδίας κράσεων, ἑξῆς λεγέσθω. πρότερόν γε τούτου ἀνα-
μνησάντων ἡμῶν· ὡς ἕκαστον μέρος ἤτοι θερμότερον ἢ ψυχρότερον· ἢ ξηρότερον. ἢ ὑγρότερον· ἑαυτοῦ γεγονέναι
φαμὲν, οὐ πρὸς ἕτερόν τι παραβάλλοντες. ὅπως τ' αὖ ἡ καρδία γένηται τινὶ φύσει ψυχροτέρα, πολὺ θερμότερον
τὴν κρᾶσιν ἐστὶν, ἐγκεφάλου τοῦ θερμοτάτου. τῆς μὲν οὖν θερμοτέρας ὡς πρὸς τὴν οἰκείαν συμμετρίαν καρδίας ση-
μεῖα. τὰ μὲν ἀχώριστά τε καὶ οἰκεῖα, μέγεθος ἀναπνοῆς. καὶ σφυγμοῦ τάχος. καὶ πυκνότης ἐστίν. εὐτολμία τε καὶ
τὸ πρὸς τὰς πράξεις ἄοκνον. εἰ δ' ἐπὶ πλεῖστον ἥκει θερμότητος, ὀξυθυμία τε καὶ μανιώδης θρασύτης. ἔστι δὲ καὶ λά-
σιος αὐτοῖς ὁ θώραξ. καὶ μάλιστα τὰ στέρνα. καὶ τὸ καθ' ὑποχόνδριον, ὅσα τούτοις πλησίον. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ καὶ
τὸ σύμπαν σῶμα, θερμὸν ἐπὶ θερμῇ τῇ καρδίᾳ γίνεται. πλὴν εἰ μὴ μεγάλως ἀντιπράττει τὸ ἧπαρ. εἰρήσεται
10 δ' ὀλίγον ὕστερον ἅπαντος τοῦ σώματος τὰ γνωρίσματα. καὶ μέντοι καὶ ἡ τοῦ θώρακος εὐρύτης, θερμότητος γνώ-
ρισμα. πλὴν εἰ μὴ κἀνταῦθα μεγάλως ὁ ἐγκέφαλος ἀντιπράξειεν. ἐπειδὴ τὸ μὲν τοῦ νωτιαίου μέγεθος, ἀνάλογόν
ἐστιν ἐκείνῳ τὰ πολλά. τηλικοῦτοι μὲν οἱ σπόνδυλοι τὸ μέγεθος. ἡλίκος ὁ νωτιαῖος. ὥς τε καὶ ἡ ῥάχις ὅλη. συμ-
πήγνυται δὲ ὁ θώραξ ἐπὶ τὸ κατὰ τὸ μετάφρενον αὐτῆς μέρος, καθάπερ ἐπὶ τρόπιν ναῦς. ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἕξει
τὸ μὲν μῆκος, ἴσον τῷ μεταφρένῳ. τὸ δ' εὖρος. ὅταν μὲν ἀνάλογον, τῷ πάχει τῶν σπονδύλων ἡ σύμπηξις αὐτοῦ γί-
νηται κατ' ἐκείνους. ὅταν δὲ ἡ τῆς καρδίας θερμότης κρατήσασα διαφυσήσῃ τε καὶ ἀνευρύνῃ κατὰ τὴν πρώτην
γένεσιν, ἀνάλογον τῇ ταύτης θερμότητι. διὸ καὶ ὅταν μὲν ἐπὶ σμικρᾷ κεφαλῇ ὁ θώραξ εὐρὺς ᾖ, μέγιστον γίνεται
γνώρισμα τῆς κατὰ τὴν καρδίαν θερμότητος. ὅταν δ' ἐπὶ μεγάλῃ, σμικρὸς, ἰδικώτατον καὶ τοῦτο σημεῖον ἐστὶ καρ-
δίας ψυχροτέρας. εἰ δ' ἀνάλογον ἔχει τὴν κεφαλὴν τοῖς ἄλλοις σημείοις, διορίζου τὰ τῆς καρδίας, ὡς ἐκ θώρα-
κός γε τηλικότητος οὐδὲν ληψόμενος. ἐπὶ δὲ ψυχροτέρας καρδίας, σφυγμοὶ μικρότεροι τῶν συμμέτρων, οὐ μὴν
20 βραδύτεροί γε ἐξ ἀνάγκης, ἢ ἀραιότεροι. ἡ ἀναπνοὴ δέ. εἰ μὲν τοσοῦτον μικρότερος ὁ θώραξ, ὅσον ἡ καρδία ψυ-
χροτέρα, τοῖς σφυγμοῖς ἀνάλογον. εἰ δὲ μείζων ἢ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς ψύξεως, οὐ μικροτέραν μόνον, ἀλλὰ καὶ βρα-
δυτέραν καὶ ἀραιοτέραν δηλοῖ τὴν φύσιν. οἱ τοιοῦτοι καὶ ἄτολμοι εἰσὶ. καὶ λήθαργοι. καὶ μελληταί. καὶ ψιλὸν αὐ-
τοῖς τὸ στέρνον τριχῶν ἐστι. περὶ δὲ σμικρότητος αὐτοῦ διοριστέον ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ περὶ τῆς
ὅλου τοῦ σώματος θερμότητος. ἡ δὲ ξηροτέρα καρδία, τοὺς σφυγμοὺς ἐργάζεται σκληροτέρους. καὶ τὸν θυμὸν οὐχ ἕ-
τοιμον μέν. ἄγριον δὲ καὶ δυσπαυστον. ὡς τὰ πολλὰ δὲ καὶ ὅλον τὸ σῶμα ξηρότερον, εἰ μὴ τὰ καθ' ἧπαρ ἀντιπράτ-
τει. ὑγροτέρας δὲ καρδίας σημεῖα, σφυγμοὶ μαλακοί. καὶ ἦθος εὐκίνητον μὲν πρὸς ὀργήν. εὐκατάπαυστον δέ. καὶ
τὸ σύμπαν σῶμα ὑγρότερον, πλὴν εἰ μὴ τὰ καθ' ἧπαρ ἀντιπράττει. κατὰ δὲ συζυγίαν τῶν πρώτων ποιοτήτων αἱ
δυσκρασίαι τῆς καρδίας, ὧδε ἔχουσι. Θερμῆς καὶ ξηρᾶς καρδίας οἱ σφυγμοὶ σκληροί. καὶ μεγάλοι. καὶ τα-
χεῖς. καὶ πυκνοί. καὶ αἱ ἀναπνοαὶ μεγάλαι τε καὶ ταχεῖαι καὶ πυκναί. καὶ πολὺ δὴ μᾶλλον εἰς τάχος ἐπιδιδόασι καὶ
30 πυκνότητα, συναυξηθέντος ἀνάλογον τῇ καρδίᾳ τοῦ θώρακος. πάντων οὗτοι λασιώτατοι τὰ κατὰ τὸ στέρνον
εἰσὶ καὶ τὸ ὑποχόνδριον. εἰς δὲ τὰς πράξεις ἕτοιμοι. καὶ θυμικοί. καὶ ταχεῖς. καὶ τυραννικοὶ τοῖς ἤθεσι. καὶ γὰρ
ὀξύθυμοι καὶ δυσπαυστοι. περὶ δὲ τῆς ἅπαντος τοῦ σώματος κράσεως ἔτι τε τῆς τοῦ θώρακος εὐρυχωρίας, ἀνάλο-
γον τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις, διοριστέον. εἰ δ' ὑγρότης ἐπικρατήσειεν ἅμα θερμότητι, λάσιοι μὲν ἧττον οἱ τοιοῦ-
τοι τῶν προειρημένων. ἕτοιμοι δὲ εἰς τὰς πράξεις, οὐδὲν ἧττον. οὐ μὴν ἄγριός γε ὁ θυμὸς, ἀλλ' εἰς ὀργὴν μόνον ἕτοι-
μοι. οἱ σφυγμοὶ δὲ μαλακοί τε καὶ μεγάλοι καὶ ταχεῖς καὶ πυκνοί. καὶ ἡ ἀναπνοὴ τοῦ μὲν θώρακος ἀνάλογον
ἔχοντος τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὴν αὐτὴν ἰδέαν τοῖς σφυγμοῖς. μικροτέρου δὲ γινομένου, τοσοῦτον θάττων τε καὶ
πυκνοτέρα τῶν προειρημένων, ὅσον καὶ ὁ θώραξ μικρότερός ἐστι. πολλῆς δὲ τῆς κατὰ τὴν κρᾶσιν ἐκ ῥοπῆς γινο-
μένης, καὶ μάλιστα εἰ κατὰ τὴν ὑγρότητα συμπέσῃ τοῦτο, πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἔτι καὶ τὰ σηπεδονώδη νοσήματα
διαφθειρομένων τε καὶ σηπομένων αὐτοῖς τῶν χυμῶν συμπίπτει. καὶ αἱ ἐκπνοαί, μείζους τε καὶ θάττους τῶν
40 εἰσπνοῶν. κἀν τοῖς σφυγμοῖς ἡ συστολή, ταχεῖα. ὑγροτέρας δὲ καὶ ψυχροτέρας καρδίας. οἱ μὲν σφυγμοὶ μαλα-
κοί. τὸ δὲ ἦθος, ἄτολμόν τε καὶ δειλὸν καὶ ὀκνηρόν. εἰσὶ δὲ καὶ ψιλοὶ τριχῶν οἱ τοιοῦτοι τὰ στέρνα. καὶ ἥκιστα μη-
νιῶσιν. ὥσπερ καὶ εἰς ὀργὴν οὐχ ἕτοιμοι. τὰ δὲ κατὰ θώρακα καὶ τὸ σύμπαν σῶμα, τοῖς ἔμπροσθεν ὡσαύτως διο-
ριστέον. ἡ ψυχροτέρα δὲ καὶ ξηροτέρα καρδία, τοὺς μὲν, σφυγμοὺς, σκληροὺς ἐργάζεται καὶ μικρούς. τὴν δὲ ἀνα-
πνοὴν, εἰ μὲν ἀνάλογον τῇ ψυχρότητι μικρὸς ὁ θώραξ γένοιτο, σύμμετρον. εἰ δὲ μείζων, ἀραιὰν καὶ βραδεῖαν.
ἀοργητότατοι πάντων οὗτοι. βιασθέντες μέντοι ποτὲ ὀργισθῆναι, φυλάττουσι τὴν μῆνιν. εἰσὶ δὲ καὶ ἄτριχοι
τὰ στέρνα πάντων μάλιστα. περὶ δὲ σμικρότητος τοῦ θώρακος, ἔτι τε τῆς τοῦ ὅλου σώματος ψυχρότητος, ὁμοίως
διοριστέον. ἓν κοινὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἐκεῖνο μεμνημένον, ὡς ὅσα περὶ ἠθῶν. ἢ νῦν. ἢ κατ' ἄλλον τινὰ
γέγραπται λόγον, εἰς διάγνωσιν κράσεως, οὐχ ὑπὲρ τῶν ἐκ φιλοσοφίας. ἢ χρηστῶν. ἢ μοχθηρῶν ἠθῶν ἐγγι-
γνομένων, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐμφύτων ἑκάστῳ λέλεκται. ἥπατος θερμοτέρου γνωρίσματα. φλεβῶν εὐρύτης.
50 ἡ ξανθὴ χολὴ πλείων. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τῆς ἀκμῆς καὶ ἡ μέλαινα. θερμότερον αὐτοῖς τὸ αἷμα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ
τὸ σύμπαν σῶμα. πλὴν εἰ μὴ τὰ κατὰ τὴν καρδίαν ἀντιπράττει. δασύτης τῶν καθ' ὑποχόνδρια καὶ γαστέρα.
ψυχροτέρου δὲ στενότης φλεβῶν. φλέγμα πλεῖον. αἷμα ψυχρότερον. καὶ ἡ σύμπασα τοῦ σώματος ἕξις ψυ-
χροτέρα, εἰ μὴ πρὸς τῆς καρδίας θερμαίνοιτο. ψιλὰ τριχῶν ὑποχόνδριά τε καὶ γαστήρ. ξηροτέρου δέ. τὸ
μὲν αἷμα, παχύτερον καὶ ὀλιγώτερον. αἱ φλέβες δὲ, σκληρότεραι. καὶ ἡ σύμπασα τοῦ σώματος ἕξις
ξηροτέρα. ὑγροτέρου δέ. τὸ μὲν αἷμα, πλεῖόν τε καὶ ὑγρότερον. αἱ φλέβες δὲ μαλακώτεραι. οὕτως
δὲ καὶ τὸ σύμπαν σῶμα. πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὴν καρδίαν ἀντιπράττει. θερμοτέρου δὲ ἅμα καὶ ξηροτέ-
ρου ἥπατος γνωρίσματα, λασιώτατον ὑποχόνδριον. αἷμα παχύτερόν τε ἅμα, καὶ ξηρότερον. ἡ ξανθὴ
χολὴ πλείστη. κατὰ δὲ τὴν ἀκμὴν καὶ ἡ μέλαινα. φλεβῶν εὐρύτης τε καὶ σκληρότης. οὕτως δὲ καὶ

τὸ σύμπαν σῶμα. θερμότης μὲν γὰρ ἡ ἐκ καρδίας ὁρμωμένη, νικῆσαι δύναται τὴν ἐξ ἥπατος ὁρ-
μωμένην ψυχρότητα. καθάπερ καὶ ἡ ψυχρότης τὴν θερμότητα. τὴν ξηρότητα δὲ, οὐχ οἷόν τε πρὸς 5
τοὐναντίον ὑπὸ τῆς καρδίας ὑγροτέρας γινομένης ἀχθῆναι. μεταξὺ δέ ἐστιν ἡ ἀφ' ἥπατος ὑγρότης τῶν εἰρημέ-
νων. μᾶλλον μὲν δὲ ὑπὸ τῆς ἐν καρδίᾳ νικᾶται ξηρότητος, ἤπερ ἡ ξηρότης ὑπὸ τῆς ὑγρότητος. ἧττον δὲ τῆς θερ-
μότητος. ἔτι δὲ μᾶλλον ἧττον τῆς ψυχρότητος. δυσνικητοτάτη δ' αὕτη, τῶν ἐξ ἥπατος ὁρμωμένων ποιοτήτων. εὔ-
δηλον οὖν ὡς ἐπειδὰν εἰς ταὐτὸ συνδράμωσιν αἱ τῶν ἀρχῶν ἀμφοτέρων κράσεις, ὅλον ἀκριβῶς τὸ σῶμα κατ' ἐ-
κείνας διατίθεται. λεχθήσεται δὲ ὀλίγον ὕστερον αὐτῶν τὰ γνωρίσματα. τὸ δὲ ὑγρότερον ἅμα καὶ θερμότερον ἧ-
παρ, ἧττον μὲν τοῦ θερμοτέρου καὶ ξηροτέρου τὰ καθ' ὑποχόνδριον ἐργάζεται λάσια. πλεῖστον δ' αἷμα καὶ φλέβας
μεγάλας, καὶ τὴν ἕξιν ὑγροτέραν καὶ θερμοτέραν, εἰ μὴ τὰ κατὰ τὴν καρδίαν ἀντιπράττει. εἰ δὲ ἐπὶ πλέον ἀμ-
10 φοτέραις ταῖς ποιότησιν ἐκτραπείη τοῦ κατὰ φύσιν, ἑτοίμως ἁλίσκεται τοῖς σηπεδονώδεσι καὶ κακοχύμοις νο-
σήμασιν. ἔτι μᾶλλον εἰ ἐπὶ πλεῖστον μὲν αὐξηθείη, τὸ ὑγρὸν. ἐπ' ὀλίγον δὲ, τὸ θερμόν. εἰ δ' ἔμπαλιν ἐπ' ὀλίγον μὲν αὐξη-
θείη, τὸ ὑγρὸν. ἐπὶ πλεῖστον δὲ, τὸ θερμὸν, ἥκιστα κακόχυμοι γίνονται. τὸ δ' αὖ ὑγρότερον καὶ ψυχρότερον ἧπαρ, ἄ-
τριχον μὲν ἔχει τὸ ὑποχόνδριον. αἷμα δ' ἐργάζεται φλεγματικώτερον, ἅμα φλεβῶν στενότητι. καὶ τὸ σύμπαν σῶ-
μα παραπλησίως ἔχον, εἰ μὴ πρὸς τῆς καρδίας ἐς τἀναντία μετάγοιτο. τὸ δὲ ψυχρότερον καὶ ξηρότερον ἧπαρ,
ὀλίγαιμόν τε καὶ στενόφλεβον ἐργάζεται τὸ σῶμα καὶ ψυχρότερον. ὑποχόνδριόν τε ψιλὸν, εἰ μὴ κἀνταῦθα νικήσειεν
ἡ καρδία. τῆς δὲ τῶν ὄρχεων κράσεως, ἡ θερμὴ μὲν, ἀφροδισιαστική τέ ἐστι καὶ ἀρρενόγονος καὶ γόνιμος, καὶ ταχέως δα-
σύνει τὰ γεννητικὰ μόρια. συνεφάπτεται δὲ καὶ τῶν πέριξ. ἡ ψυχροτέρα δὲ τἀναντία. καὶ ἡ μὲν ὑγρὰ πολύσπερ-
μός τε ἐστὶ καὶ ὑγρόσπερμος. ἡ ξηρὰ δὲ, ὀλιγόσπερμός τε καὶ μετρίως παχύσπερμος. ἡ θερμοτέρα δὲ καὶ ξηροτέρα,
παχυσπερμοτάτη τέ ἐστι καὶ γονιμωτάτη, καὶ τάχιστα πρὸς συνουσίαν ἐπεγείρει τὸ ζῶον εὐθέως ἐξ ἀρχῆς.
20 ἀτὰρ οὖν οἱ τοιοῦτοι, δασύνονται τάχιστα τὰ γεννητικὰ μόρια, καὶ σύμπαντα τὰ πέριξ. ἄνω μὲν, ἄχρι τῶν κα-
τὰ τὸν ὀμφαλὸν χωρίων. κάτω δὲ, μέχρι μέσων μηρῶν. ὁρμητικὴ μὲν οὖν ἡ τοιαύτη κρᾶσις ἱκανῶς ἐπ' ἀφροδίσια.
τάχιστα δὲ ἐμπιπλαμένη. καὶ εἰ βιάσαιτο, βλαπτομένη. συνελθούσης δὲ ὑγρότητος τῇ θερμότητι, λάσιοι μὲν,
ἧττον οἱ τοιοῦτοι. πολύσπερμοι δὲ μᾶλλον. ὁρμῶν ὀρέγονταί γε μᾶλλον τῶν ἑτέρων. ἐξαρκοῦσι δ' ἀβλαβέστερον ἀφροδι-
σίοις πλείοσιν. εἰ δ' ἱκανῶς ἄμφω συναυξηθείη τό ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν, οὐδ' ἀβλαβῶς ἀπέχονται τῶν ἀφροδισίων.
εἰ δ' ὑγρότεροι καὶ ψυχρότεροι τὴν κρᾶσιν οἱ ὄρχεις γίνονται, ψιλὰ τὰ πέριξ τριχῶν, καὶ βραδέως ἀφροδισιά-
ζειν ἄρχονται. καὶ οὐδ' ὁρμητικοὶ πρὸς τὴν ἐνέργειαν εἰσίν. ὑδατῶδες δὲ καὶ λεπτὸν αὐτοῖς τὸ σπέρμα, καὶ
ἄγονον καὶ θηλύγονον. ἡ ψυχροτέρα δὲ καὶ ξηροτέρα κρᾶσις, ὁμοία μὲν τἄλλα, τοῖς προειρημένοις. παχύτε-
ρον δ' αὐτοῖς τὸ σπέρμα καὶ παντάπασιν ὀλίγον. αἱ δ' ὅλου τοῦ σώματος ἕξεις, εἴρηνται μέν που καὶ πρόσθεν,
ὡς ὁμοιοῦνται καρδίᾳ καὶ ἥπατι. κρατεῖ δὲ ἡ ὁμοιότης τοῦ σφοδροτέραν ἔχοντος ἡντιναοῦν τῶν πρώτων
30 ποιοτήτων, ἃς δὴ καὶ δραστικὰς ὀνομάζουσιν. ὅλου δὲ τοῦ σώματος ἡ ἕξις, ἐπ' ἐκείνων λέγεται μάλιστα τῶν
μορίων, ὅσα θεωμένοις ὑποπίπτει πρῶτα. μύες δέ εἰσιν οὗτοι πᾶσι τοῖς ὀστοῖς περιβεβλημένοι. σύνθε-
τοί τινες σάρκες, ἔκ τε τῆς ἁπλῆς καὶ πρώτης σαρκὸς, ἔτι τε τῶν ἰνῶν αἷς αὗται περιπεφύκασιν. ἡ
γὰρ οἰκεία τῶν μυῶν οὐσία, ταῦτ' ἐστὶν ἄμφω. τὰ δ' εἰς αὐτοὺς ἥκοντα τῶν ἀγγείων, οἷον ὀχετοί τινές εἰσιν,
οὐ συμπληροῦντες αὐτῶν τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ὑπηρετοῦντες εἰς διαμονήν. εἰρήσεται γοῦν καὶ τὰ τῆς τούτων
κράσεως γνωρίσματα, κατὰ τὴν εὔκρατον οἴκησιν. ἐξαλλάττουσι αἱ δύσκρατοι τὸ δέρμα, καθ' ἑαυτὰς τυποῦσαι. καὶ
διαφθείρουσιν ἔνια τῶν γνωρισμάτων. οὕτως δὲ καὶ εἰ κατὰ τὴν εὔκρατον χώραν ὥρᾳ θέρους ἑαυτὸν ἡλίῳ τις παραβάλ-
λοι γυμνὸν, ἐξαλλάξει τῶν γνωρισμάτων ὅσα κατὰ χρόαν τέ ἐστι, καὶ τὴν ἐν μαλακότητι καὶ σκληρότητι σύστασιν. εἰ δ'
ὥσπερ εὔκρατόν ἐστι τὸ χωρίον, οὕτως καὶ αὐτὸς εὐκράτως διαιτῷτο. μήτ' ἐξοπτώμενος ἐν ἡλίῳ γυμνὸς ἑκάστης ἡ-
μέρας ἐπὶ πλεῖστον, ἀλλὰ μήθ' ὥσπερ ἔνιοι δίκην παρθένου σκιατραφούμενος, ἀκριβῆ τὰ τῆς κράσεως ἐνδείξεται
40 γνωρίσματα. τοίνυν ὡς ἤδη τούτου τοῦ λόγου γινωσκομένου, προσέχωμεν ἤδη τὸν νοῦν αὐτοῖς. Συμμέτρου κράσεως
γνωρίσματα πρὸς ὅλην τοῦ ζώου τὴν ἕξιν. ἡ χροιὰ μὲν ἐξ ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ συμμιγής. αἱ τρίχες δὲ ξανθαὶ μετρίως.
καὶ οὖλαι τὰ πολλά. συμμετρία δὲ σαρκώσεως ἐν ποσότητι καὶ ποιότητι. μέσον γὰρ ἀκριβῶς ἐστὶ τὸ τοιοῦτον σῶ-
μα πασῶν τῶν ὑπερβολῶν, ὡς ἂν καὶ νοουμένων τε καὶ λεγομένων πρὸς αὐτό. καὶ γὰρ τὸ παχὺ σῶμα, πρὸς τοῦτο λέ-
γεται παχύ. καὶ τὸ λεπτὸν ὡσαύτως πρὸς τοῦτο. πολύσαρκόν τε καὶ ὀλιγόσαρκον. καὶ πιμελῶδες καὶ σκληρὸν καὶ μα-
λακὸν. καὶ λάσιον καὶ ψιλὸν. οὐδὲν οὖν τούτων ἐστὶ σύμμετρον. ἀλλ' οἷος ὁ Πολυκλείτου κανὼν εἰς ἄκρον ἥκει συμμε-
τρίας ἁπάσης, ὡς ψαυόντων μὲν, μήτε μαλακὸν φαίνεσθαι. μήτε σκληρὸν. μήτε θερμὸν. μήτε ψυχρόν. ὁρώντων δὲ μή-
τε λάσιον. μήτε ψιλόν. μήτε παχύ. μήτε ἰσχνόν. ἤ τινα ἑτέραν ἔχον ἀμετρίαν. ὅσα δὲ τοῦ συμμέτρου θερμότερα μέν
ἐστιν. οὐ μὴν ὑγρότερά γε. ἢ ξηρότερα κατὰ τὸ σαρκῶδες γένος, καὶ ὑπὲρ τούτου γὰρ ὁ ἐνεστηκὼς λόγος, φαίνεται
μὲν δήπου καὶ ἁπτομένοις θερμότερα τοσοῦτον, ὅσον περ ἐστὶ τῇ κράσει θερμότερα, λασιώτερα δὲ τοσοῦτον ἔσται,
50 ὅσον περ καὶ θερμότερα. καὶ πιμελῆς ἧττον ἔχοντα. τῇ χροιᾷ δὲ ἐξέρυθρα. καὶ μελανότριχα. ψυχροτέρας κράσεως
σημεῖα, τὸ ἄτριχον. τὸ πιμελῶδες. τὸ ψυχρὸν ἁπτομένοις. ἡ χροιὰ δ' αὐτοῖς ἅμα ταῖς θριξὶ πυρροτέρα. πολλῆς δὲ
τῆς ψύξεως οὔσης, πελιδνή πως ἐστί. καὶ καλεῖν ἔθος ἐστὶν ἐνίοις τῶν ἰατρῶν τοὺς τοιούτους, μολιβδοχρῶτας. ἡ δὲ
ξηροτέρα κρᾶσις, ἰσχνοτέρα τε ἐστὶ καὶ σκληροτέρα τῆς εὐκράτου τοσοῦτον, ὅσον περ ἂν ἢ ξηροτέρα. τὰ δ' ἄλλα
παραπλήσιος. καὶ ἡ ὑγροτέρα δὲ τὰ μὲν ἄλλα, παραπλήσιος, εὐσαρκωτέρα τε καὶ μαλακωτέρα. καὶ μὴν καὶ
κατὰ συζυγίαν τῶν πρώτων ποιοτήτων αἱ δυσκρασίαι γινόμεναι, σύνθετον ἔχουσι καὶ τὴν τῶν γνωρισμάτων
ἰδέαν. ἡ μὲν γὰρ θερμοτέρα καὶ ξηροτέρα, λασιωτέρα. καὶ θερμοτέρα. καὶ σκληροτέρα. καὶ ἀπίμελος ἐστί. καὶ
ἰσχνή. καὶ μελανόθριξ. εἰ δὲ ἐπὶ πλέον ἥκει θερμότητος, καὶ μελάγχρους. ἡ θερμοτέρα καὶ ὑγροτέρα κρᾶσις μαλα-
κωτέρα τε καὶ πολυσαρκοτέρα καὶ θερμοτέρα τῆς ἀρίστης κράσεως εἰς τοσοῦτον ἐστὶν, εἰς ὅσον ἀμφοτέραις αὐξη-

θῇ ταῖς

θῆ ταῖς ποιότησιν. ἐπὶ πλεῖστον δὲ αὐξηθεῖσα τοῖς σηπεδονώδεσιν ἑτοίμως ἁλίσκεται νοσήμασιν, ὅτι καὶ κακό-
χυμος ἑτοίμως γίγνεται. εἰ δ' ὀλίγῳ μὲν, ὑγροτέρα. παμπόλλῳ δ' εἴη, θερμοτέρα, καὶ μαλακώτεροι μὲν ὀλί-
γῳ τῶν συμμέτρων οἱ τοιοῦτοι, καὶ σαρκωδέστεροι. λασιώτεροι δὲ οὐκ ὀλίγῳ. καὶ μὲν δὴ καὶ ἀπιμέλοις, οὐκ ὀλί-
γῳ θερμότεροι. μέλαιναι δ' αὐτοῖς αἱ τρίχες. καὶ ἡ σὰρξ ἄπιμελος. εἰ δ' ὀλίγῳ μὲν εἴη, θερμοτέρα. παμπόλλῳ
δὲ, ὑγροτέρα, μαλακὴ τούτοις ἐστὶν ἡ σὰρξ καὶ πολλή. καὶ τὸ χρῶμα συμμιγὲς ἐξ ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ. καὶ ψαυόν-
των ὀλίγῳ θερμότεροι. συλλήβδην δ' εἰπεῖν ἐπὶ τῶν κατὰ συζυγίαν κράσεων, ἀεὶ τῆς ἐπικρατούσης ποιότη-
τος, ἐπικρατήσει τὰ γνωρίσματα. ἡ ψυχροτέρα δὲ καὶ ὑγροτέρα κρᾶσις, ἐπ' ὀλίγον μὲν ἀμφοῖν ηὐξημένων, ἄ-
τριχός τε ἐστὶ καὶ λευκὴ καὶ μαλακὴ καὶ παχεῖα καὶ πιμελώδης. ἐπὶ πλεῖον δὲ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ ἀναλογίαν
τῆς τῶν ποιοτήτων αὐξήσεως. ἡ χροιὰ δὲ, ἅμα ταῖς θριξὶ, πυῤῥά. καθάπερ γε καὶ εἰ ἐπὶ πλεῖστον ἀμφοῖν ηὐξημέ-
10 νων, πελιδνή. εἰ δ' ἄνισος ἡ αὔξησις εἴη τῶν ποιοτήτων, ἐπικρατήσει τὰ τῆς μᾶλλον ηὐξημένης ἴδια. εἰ δὲ τὸ ψυ-
χρὸν ἅμα τῷ ξηρῷ κατ' ἴσον αὐξηθείη, φύσει σκληρὸν καὶ ἰσχνὸν ἴσχουσι τὸ σῶμα καὶ ἄτριχον. ἀπιμέλοις δὲ ψυ-
χρόν. ἡ πιμελὴ δὲ ὅμορος αὐτοῖς, καί τοί γε ἰσχνοῖς οὖσι, παρέσπαρται τῇ σαρκί. τὰ δὲ τῶν τριχῶν καὶ τῆς χροιᾶς,
ἀνάλογον τῷ μέτρῳ τῆς ψυχρότητος. μεταπεσούσης δὲ τῆς θερμῆς καὶ ξηρᾶς κράσεως ἐν τῷ χρόνῳ τῆς παρακ-
μῆς εἰς τὴν ξηράν τε καὶ ψυχρὰν, ἡ ἕξις τῶν τοιούτων ἰσχνὴ καὶ σκληρὰ καὶ μελαγχολική, διὰ τοῦτο μέλαινά τε
ἅμα καὶ δασεῖα. κρατούσης μὲν τῆς ἑτέρας τῶν ποιοτήτων παρὰ πολύ. τῆς δ' ἑτέρας ὀλίγον τι τοῦ συμμέ-
τρου παραλλαττούσης, ἐπικρατήσει μὲν τὰ τῆς ἐπικρατούσης. ἀμυδρὰ δὲ ἔσται τὰ τῆς ἑτέρας γνωρίσματα.
ἐπὶ πᾶσι δὲ τοῖς εἰρημένοις τε καὶ μέλλουσι λέγεσθαι, κοινὸν γνώρισμα κράσεως. εἰ μὲν εὔψυκτον εἴη τὸ μόριον,
ἤτοι ψυχρότητος, ἢ ἀραιότητος. εἰ δὲ δύσψυκτον, ἤτοι θερμότητος, ἢ πυκνότητος. εἰ δ' ὑπὸ τῶν ξηραινόντων
βλάπτοιτο, αὐχμηρόν τε καὶ ξηρὸν καὶ δυσκίνητον γίνοιτο, ξηρότητος. ὥσπερ γε καὶ εἰ βαρύνοιτο πρὸς τῶν
20 ὑγραινόντων, ὑγρότητος. ἐπιβλέπειν δὲ καὶ εἰ ὡσαύτως ἀλλήλοις ἅπαντες οἱ μύες, ἢ οὐχ ὡσαύτως κέκραν-
ται, συνεπισκοπουμένου ἐν ἅπασι πηλικότητα τῶν ὑποβεβλημένων ὀστῶν. ἐνίοτε γοῦν ἰσχνότερον εἶναι δο-
κεῖ τὸ μόριον, οὐκ ὂν ἰσχνότερον, ὅσον ἐπὶ τοῖς μυσὶ. διὰ δὲ τὴν στενότητα τῶν ὀστῶν, τοιοῦτον φανταζόμενον. οὕ-
τως δὲ καὶ παχύτερον ἐνίοις εἶναι δοκεῖ πολλάκις, οὐ διὰ τὴν εὐρύτητα τῶν ὀστῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ τῆς σαρκὸς πλῆ-
θος. ἥτις αὐξανομένη τε καὶ μειουμένη, σκληροτέρα τε καὶ μαλακωτέρα γινομένη, ἢ ξηρότερον ἢ ὑγρότερον ἀπο-
φαίνει τὸ μόριον. ἡ μὲν οὖν ὀλίγη τε καὶ σκληρὰ, τὸ ξηρότερον. ἡ πολλὴ δὲ καὶ ἡ μαλακὴ, τὸ ὑγρότερον. οὕτω δὲ
καὶ αἱ μεταξὺ χῶραι τῶν ὁμοιομερῶν σωμάτων. ἤτοι πλέον ὑγρὸν ἐν αὐταῖς, ἢ ἔλαττον περιέχουσαι. καὶ ἤτοι
παχύτερον ἢ λεπτότερον. ἢ ὑγρότερον ἢ ξηρότερον ἀποφαίνει τὸ μόριον. ὑγρότερον μὲν, ἔνθα λεπτοτέρα τε
καὶ πλείων ἐστὶν ἡ ὑγρότης. ξηρότερον δὲ, ὅπου παχυτέρα τε αἷμα καὶ ἐλάττων. αὐτὰ μὲν γὰρ τὰ στερεὰ τοῦ σώ-
ματος μόρια, τὰ ὄντως στερεὰ καὶ πρῶτα, κατ' οὐδένα τρόπον οἷόν τέ ἐστιν ὑγρότερα ποιεῖν. ἀλλ' ἱκανὸν, εἰ κωλύει τις
30 αὐτὰ μὴ διὰ ταχέων ξηραίνεσθαι. τὰς δὲ διαλαμβανούσας αὐτὰ χώρας, ἔνεστι πληροῦν ὑγρότητος. ἤτοι τοιᾶς
ἢ τοιᾶς. τοιαύτη δέ ἐστιν ἡ οἰκεία τροφὴ τῶν ὁμοιομερῶν ἐκ παραθέσεως, οὐ δι' ἀγγείων ἑλκομένη. κοινὸς δὲ καὶ οὗ-
τος ὁ λόγος ἁπάντων ἐστὶ τῶν μορίων, καὶ ῥηθήσεται καὶ αὖθις ἐν τῇ τῶν ὑγιεινῶν αἰτίων διδασκαλίᾳ. νυνὶ δὲ
τῶν ἐφεξῆς ἐχώμεθα. γαστρὸς γνωρίσματα τῆς μὲν φύσει ξηροτέρας, εἰ ταχέως διψώδεις γίγνοιντο, καὶ ὀ-
λίγον αὐτοῖς ἀρκοίη ποτόν. καὶ βαρύνοιντο τῷ πλείονι. καὶ κλύδωνας ἴσχοιεν. ἢ ἐπιπολάζει τὸ περιττεῦον αὐ-
τοῖς. ἐδέσμασί τε χαίροιεν ξηροτέροις. ὑγροτέρας δὲ, εἰ μήτε διψώδεις γίγνοιντο. καὶ τὸ πλεῖον ὑγρὸν ἀλύπως
φέροιεν. ἐδέσμασί τε χαίροιεν ὑγροτέροις. ἡ δὲ θερμοτέρα φύσει γαστὴρ, πέττει μὲν ἄμεινον, ἢ ὀρέγεται. καὶ πολὺ μᾶλ-
λον ὅσα σκληρὰ καὶ δυσαλλοίωτα. διαφθείρεται γὰρ ἐν αὐτῇ τὰ εὐαλλοίωτα. χαίρουσα δὲ τοῖς θερμοῖς ἐδέσ-
μασί τε καὶ πόμασιν, οὐδ' ὑπὸ τῶν ψυχρῶν οὐδὲν βλάπτεται, κατά γε τὴν ἔμμετρον χρῆσιν. ἡ δὲ ψυχροτέρα
φύσει γαστὴρ, ὀρεχθῆναι μὲν ἀγαθή. πέψαι δὲ, οὐκ ἀγαθή. καὶ μάλιστα ὅσα δυσαλλοίωτα καὶ ψυχρὰ τῶν ἐδεσμά-
40 των ἐστίν. ὀξύνεται γοῦν ἑτοίμως ἐν αὐτῇ, διὰ τοῦτο καὶ ὀξυρεγμιώδης ἐστὶν ἡ τοιαύτη γαστήρ. καὶ χαίρει μὲν τοῖς
ψυχροῖς. βλάπτεται δὲ ῥᾳδίως, ἀμετρότερον χρησαμένη. οὕτως δὲ καὶ τῶν ἔξωθεν αὐτῇ προσπιπτόντων ψυχρῶν οὐ
φέρει τὴν πολυχρόνιον ὁμιλίαν. ὥσπερ οὐδ' ἡ θερμὴ, τῶν θερμῶν. αἱ μέντοι διὰ νόσον ἐν τῇ γαστρὶ δυσκρασίαι,
ταύτῃ διαφέρουσι τῶν ἐμφύτων, ἢ τῶν ἐναντίων ἐπιθυμοῦσιν, οὐ τῶν ὁμοίων ὥσπερ αἱ σύμφυτοι. αἱ δὲ κατὰ συζυγίαν
ἐν τῇ γαστρὶ δυσκρασίαι, διὰ τῆς τῶν ἁπλῶν γνωρισθήσονται συνθέσεως. ἀκριβῶς δὲ χρὴ προσέχειν τὸν νοῦν
τοῖς εἰρημένοις, διακρίνοντας αὐτὰ τῶν ῥηθησομένων. οὐ μόνον γὰρ ἡ κοιλία διψώδεις τε καὶ ἀδίψους ἐργάζεται,
καὶ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ πόματος ὀρεκτικούς, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ θώρακα σπλάγχνα, καρδίαν καὶ πνεύμονα. ἀλλ' οἵ
γε διὰ τὴν τούτων θερμότητα διψῶντες, εἰσπνέουσί τε πλέον. ἐκφυσῶσί τε μακρόν. αἰσθάνονταί τε κατὰ τὸν
θώρακα τοῦ καύματος. οὐχ ὥσπερ οἱ διὰ τὴν γαστέρα. κατὰ ὑποχόνδρια. καὶ μὲν δὴ πίνοντες, οὐκ εὐθέως ἡσυ-
χάζουσι, καὶ τὸ ψυχρὸν πόμα ἴσχησιν αὐτῶν μᾶλλον τὴν δίψαν, ἤπερ τὸ πολὺ θερμόν. ἀναψύχει δὲ αὐτοὺς καὶ
50 ὁ ψυχρὸς ἀὴρ εἰσπνεόμενος, οὐδὲν ἐπικουφίζων τοὺς ἐκ γαστρὸς διψώδεις. οὕτως δὲ καὶ οἱ ἐναντίως ἔχοντες
ὑπὸ τῆς ψυχρᾶς εἰσπνοίας αἰσθητῶς ἀνιῶνται. καὶ μέγιστόν ἐστι τοῦτο γνώρισμα τῆς ἐν πνεύμονι ψυχρότητος.
ὥσπερ δὲ εἰσπνέοντες ψυχρὸν αἰσθάνονται σαφῶς ἀνίας τε καὶ ψύξεως, οὕτως τὸ θερμὸν αὐτοῖς ἐστι φίλιον.
ἀλλὰ καὶ φλεγματικὰ περιττώματα χρεμπτόμενοι. καὶ μετὰ βηχὸς ἀναπτύουσιν. αἱ ξηρότητες δὲ τοῦ πνεύμονος
ἀπέριττοί τε εἰσὶ καὶ καθαραὶ τῷ φλέγματι. καθάπερ αἱ ὑγρότητες ἀλαμπῆ μὲν ἐργάζονται καὶ βραγχώ-
δη τὴν φωνήν. ἐντρέχει δ' αὐτοῖς περιττώματα μεῖζόν τε καὶ ὀξύτερον φθέγξασθαι προαιρουμένοις. οὐ
μὴν αὐτό γε τὸ τῆς φωνῆς μέγεθος ὑπὸ τῆς θερμότητος αὐτῆς. ὥσπερ οὐδ' ἡ σμικρότης ὑπὸ τῆς ψυ-
χρότητος γίνεται. ἀλλὰ τὸ μὲν, εὐρύτητι τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ἐκφυσήσει τε σφοδροτέρᾳ. σμικρότης δὲ τοῖς ἐναντίοις
ἀκολουθεῖ. ὥστε οὔτε διαπαντὸς, οὔτε πρώτως, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός τε καὶ μόναις ταῖς συμφύτοις κράσεσι

οὐ τοῖς αἰσθητηρίοις ἕπεται τὸ τῆς φωνῆς μέγεθός τε καὶ ἡ σμικρότης. ὅτι γὰρ τοιάδε τὰ ὄργανα διὰ τὴν κρά-
σιν ἐγένετο. τοῖς τοιούτοις δὲ ἕπεται τοιάδε φωνή, ἐκ φωνῆς ἔνεστι περὶ τῆς συμφύτου κράσεως συλλογίζεσθαι.
καὶ γὰρ ἡ λεία φωνή, λειότητι τῆς ἀρτηρίας ἕπεται. καθάπερ ἡ τραχεῖα, τραχύτητι. λειότης μὲν οὖν ἀρτηρίας
συμμετρία κράσεως ἕπεται. τραχύτης δὲ, ξηρότητι. τραχύτης μὲν γὰρ ἐστὶν ἀνωμαλία, κατὰ ξηρὸν σῶμα. τὴν
δὲ ἀρτηρίαν ἐργάζεται σκληρὰν μὲν, ἡ τῶν ὁμοιομερῶν αὐτῆς μορίων ξηρότης. ἀνώμαλον δὲ, ἡ τῶν παρεσπαρ-
μένης τούτοις ὑγρότητος ἔνδεια. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὔτε ἡ ὀξεῖα φύσει φωνὴ χωρὶς στενότητος φάρυγ-
γος, οὔθ᾽ ἡ βαρεῖα χωρὶς εὐρύτητος δύναται γενέσθαι. στενότης μὲν οὖν, ἐμφύτου ψυχρότητος ἔκγονος ἐστίν. εὐρύτης
δὲ, θερμότητος. ἀνάλογον δὲ ταῖς φυσικαῖς διαφοραῖς τῶν φωνῶν, αἱ κατὰ πάθος ἀποτελοῦνται. γνωρίσματα καὶ
αὗται γινόμεναι τῶν ἐργαζομένων αἰτίων. περὶ ὧν αὐτάρκως ἐν τοῖς περὶ φωνῆς διώρισται. τὰ δ᾽ ἄλλα μό-
10 ρια τοῦ ζώου τὰ ἐντὸς, ἀμυδρὰ τῆς κράσεως ἔχει τὰ γνωρίσματα. πειρατέον δὲ ὅμως αὐτὰ, διά τε τῶν ὠφε-
λούντων καὶ βλαπτόντων διαγινώσκειν. ἔτι κατὰ τὰς τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἐνεργείας. εἴρηται δ᾽ ἐν τῷ τελευ-
ταίῳ περὶ τῶν ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτίων, ἥτις ἑκάστης δυνάμεως ἀρετή τε καὶ κακία ἡ προηγουμένη κρᾶσίς ἐστιν
τὰ μὲν οὖν τῶν κράσεων γνωρίσματα, καὶ ἤδη λέλεκται. τὰ δὲ περὶ τὸ μέγεθος ἤτοι τὴν διάπλασιν. ἢ
τὸν ἀριθμόν. ἢ τὴν θέσιν ἐσφαλμένα. ὅσα μὲν ὑποπίπτει ταῖς αἰσθήσεσιν, γνωρισθῆναι ῥᾴδιον. τῶν δ᾽ οὐχ ὑποπι-
πτόντων, τὰ μὲν, δύσγνωστα. τὰ δὲ, ἄγνωστά ἐστιν. τὸ μὲν οὖν τῆς κεφαλῆς μέγεθός τε καὶ σχῆμα, καὶ ζωὴν αὐτῆς τοῦ ἐγ-
κεφάλου, πρόδηλόν τε ἐστι, καὶ πρόσθεν εἴρηται. κατὰ ταυτὰ δὲ καὶ τὸ τοῦ θώρακος. οὕτως δὲ καὶ ὅσα κατ᾽ ὠ-
μοπλάτας. ἢ ὤμους. ἢ βραχίονας. ἢ πήχεις. ἢ ἄκρας χεῖρας. ἢ ἰσχίον. ἢ μηρόν. ἢ κνήμην ἢ πόδας, οὐ χαλεπὸν
διαγινώσκειν. αὖ τε κατὰ τὴν διάπλασιν ἐσφαλμένον ἤ τι τῶν τοιούτων. αὖ τε κατὰ τὸ μέγεθος. αὖ τε κατὰ τὸν ἀ-
ριθμόν. ἢ τὴν συνθέσιν τῶν συντιθέντων αὐτά. πρόδηλοι δὲ καὶ αἱ τῆς ἐνεργείας ἐφ᾽ ἑκάστου βλάβαι. τὰ δ᾽
20 ἐντὸς τοῦ σώματος, οὐ πάντα διαγνωσθῆναι δυνατόν. γαστέρα μὲν γάρ τινος οὕτω σμικράν τε καὶ στρογγύλην καὶ προ-
πετῆ κατὰ τὸ ὑποχόνδριον ἐθεασάμην, ὡς ἐναργῶς φαίνεσθαι κατὰ, περιγραφὴν ἰδίαν ὁρῶσί τε καὶ ἁπτο-
μένοις, οὕτως δὲ καὶ κύστιν τινὸς ἐθεασάμην, ἐγκειμένην τε καὶ σμικρὰν, ὥστ᾽ εἴ ποτε χρονίσειε περὶ τὴν ἔκκρι-
σιν τῶν οὔρων, ὄγκος ἐφαίνετο περιγεγραμμένος ἐναργῶς. οὐ μὴν τῶν ἄλλων τι τῶν ἐντὸς ἐναργῆ διάγνωσιν
παρέσχε μοί ποτε. πειρᾶσθαι μέντοι χρὴ διαγινώσκειν, ὡς οἷόν τε ἐστιν, ἀρετήν τε καὶ κακίαν αὐτῶν εἰ καὶ μὴ κα-
τ᾽ ἐπιστήμην βεβαίαν, ἀλλ᾽ οὖν κατὰ στοχασμόν τινα τεχνικὸν, οἷον εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἐστὶν ἥπατος. εἶδον γάρ τινας
ἤδη καὶ πολλούς. στενὰς μὲν φλέβας ἔχοντας. ἄχρουν δὲ τὸ σύμπαν σῶμα. καὶ εἰ βραχὺ πλείω προσενέγκαιντο
τροφῆς. καὶ μᾶλλον εἰ φυσώδη. καὶ παχεῖα καὶ γλίσχρα. τοὺς μὲν, ὥσπερ τινὸς βάρους ἐγκειμένου καὶ κρεμαμένου
κατὰ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον αἰσθανομένους ἐν βάθει. τοὺς δὲ, τάσεως ὀδυνώδους. ἐστὶ τούτων οὖν εἰκός ἐστι, καὶ
μικρὸν εἶναι τὸ ἧπαρ, καὶ στενὸν ταῖς διεξόδοις. ἕτερον δ᾽ ἐθεασάμην φλεγματικὸν μὲν, ὅλην τὴν ἕξιν. ἐμοῦν-
30 τα δὲ ἑκάστης ἡμέρας, χολὴν ὠχράν. ἔγνων οὖν χρῆναι καὶ τὰ διαχωρήματα αὐτοῦ θεάσασθαι. καὶ ὀλίγιστον
εἶχε χολῆς. ἐτεκμηράμην οὖν τούτῳ τὸ χολῶδες ὑγρὸν ἐξοχετεῦον τὸν πόρον, οὐ μικρὰν ἑαυτοῦ μοῖραν εἰς τὸν
πυλωρὸν τῆς γαστρὸς ἀποπέμπειν, ὥσπερ ἐνίων φαίνεται ζώων. ἐξ ὧν δῆλον, ὡς ἐν τοῖς ἀδήλοις τῇ αἰσθήσει με-
γάλα συντελεῖ πρὸς διάγνωσιν, ἥ τε τῶν ἐξ ἀνατομῆς φαινομένων γνῶσις. ἥ τε τῶν ἐνεργειῶν τε καὶ τῶν χρειῶν
εὕρεσις. ὅστις οὖν διαγνωστικὸς εἶναι βούλεται, τῶν, ὡς εἴρηται νῦν, ἐσφαλμένων σωμάτων, ἐν ταῖς ἀνατο-
μαῖς αὐτὸν γυμνάσασθαι ἐστι. καὶ ἐν ταῖς τῶν ἐνεργειῶν τε καὶ χρειῶν εὑρέσεσι. γέγραπται δὲ περὶ πάντων ἰδίᾳ
καθ᾽ ἑτέρας πραγματείας, περὶ ὧν ἐστὶ τελευτῇ τοῦ λόγου παντὸς ἐρήσεται, χάριν τοῦ γινώσκειν τοὺς φιλομα-
θεῖς ἕκαστον, ὧν ἂν ὀρεχθῶσι μαθεῖν, ἐκ ποίας μάλιστα πραγματείας ἀναλέγεσθαι χρή. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων,
ἅλις. ὅσα δὲ ἐν τῷ νῦν ἐστὶ νοσώδη σώματα, τουτέστιν ὅσα νοσεῖ, διαγινώσκειν χρὴ καὶ ταῦτα. ταῖς μὲν αἰσθήσεσιν
ὑποπίπτοντα, τῇ μεταβολῇ τῶν κατὰ φύσιν αὐτοῖς ὑπαρχόντων. ἐν μεγέθει. χροιᾷ. σχήματι. καὶ ἀριθμῷ. καὶ
40 θέσει. καὶ τῇ κατὰ σκληρότητα καὶ μαλακότητα. καὶ θερμότητα. καὶ ψυχρότητα διαφορᾷ. μὴ φαινόμενα
δὲ, καθόλου μὲν φάναι, ταῖς βλάβαις τῶν ἐνεργειῶν. ἢ τοῖς ἐκκρινομένοις. ἢ ταῖς ὀδύναις. ἢ τοῖς ὄγκοις, τοῖς
παρὰ φύσιν. ἢ τισὶ τούτων. ἢ πᾶσι. κατὰ μέρος δὲ, τὰς μὲν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον νοσώδεις διαθέσεις. ἢ τοῖς τῆς
παραφροσύνης εἴδεσιν. ἢ ταῖς τῶν αἰσθητικῶν ἢ φαντασιῶν βλάβαις. ἢ ταῖς τῶν προαιρετικῶν. ἢ τοῖς ἐκκρινομέ-
νοις δι᾽ ὑπερῴας καὶ ῥινὸς καὶ ὤτων. ἢ ταῖς τῶν κατ᾽ αὐτῶν ὀδυνῶν διαφοραῖς. τὰς δὲ κατὰ τὴν καρδίαν, ἔκ
τε τῶν τῆς δυσπνοίας εἰδῶν καὶ παλμῶν τῶν κατ᾽ αὐτήν. ἔτι τε τῶν κατ᾽ αὐτὴν σφυγμῶν. καὶ ταῖς ἀρτη-
ρίαις. ὀξυθυμίας τε καὶ ἀθυμίας. καὶ πυρετῶν καὶ καταψύξεων. καὶ τῶν ἐν τῷ χρώματι διαφορῶν. ἀλγημάτων
τε τῶν κατ᾽ αὐτήν. τὰς δὲ καθ᾽ ἧπαρ ἔκ τε τῆς τῶν χυμῶν ἐνδείας τε καὶ πλεονεξίας. ἐκτροπῆς τε τῆς εἰς τὸ
παρὰ φύσιν καὶ ἀχροίας. καὶ προσέτι τοῖς κατὰ τὴν ἀνάδοσιν. ἢ θρέψιν. ἢ τὴν τῶν περιττωμάτων ἔκκρισιν ὑ-
παλλαττομένοις. ἀλλὰ καὶ τοῖς βάρεσι τοῖς κατ᾽ αὐτό. καὶ ὄγκοις καὶ ἀλγήμασιν, οὐ τοῖς ἐγχωρίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ κα-
50 τὰ συμπάθειαν ὅσα γίνεται κατά τινα δυσπνοίας ἰδέαν καὶ βηχὸς. οὕτως δὲ καὶ κατὰ τὴν γαστέρα, τοῖς τε τὴν πέψιν
τε καὶ τὴν ὄρεξιν ὑγρᾶς ἢ ξηρᾶς προσφορᾶς ἢ περιττωμάτων ἔκκρισιν ἁμαρτανομένοις. ὡσαύτως δὲ λυγξίν. ἐρυ-
γαῖς. ναυτίαις. ἐμέτοις. αὐταῖς τῶν ἐμουμένων ταῖς ἰδέαις. καὶ μέν γε καὶ ὅσα κατὰ θώρακα, δυσπνοίαις. βηξίν. ὀ-
δύναις, ταῖς κατ᾽ αὐτόν. τῇ τῶν ἀναβηττομένων διαφορᾷ. καὶ κατὰ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν νοσήματα, δύσπνοιά
τε καὶ βὴξ. ἥ τε κατὰ τὸν τόπον ὀδύνη. τά τε ἀναπτυόμενα. καὶ αἱ τῆς φωνῆς βλάβαι γνωρίζουσιν. ἀνάλο-
γον δὲ κἀπὶ τῶν ἄλλων μορίων ἁπάντων. ἐξ ὄγκου. καὶ ὀδύνης. καὶ βλάβης ἐνεργειῶν. ἔτι τε τῆς τῶν ἐκ-
κρινομένων διαφορᾶς, αἱ διαγνώσεις ἔσονται. ὄγκους μὲν δὴ τοὺς παρὰ φύσιν, ἐν φλεγμοναῖς, καὶ σκίῤ-
ῥοις, καὶ οἰδήμασιν ἐξεταστέον. ἄλγημα δὲ, καθ᾽ ὃν ἂν ὑπάρχῃ τόπον, ἤτοι συνεχείας λύσιν, ἢ ἀλλοίω-
σιν ἀθρόαν ἐνδείκνυται. λύεται μὲν οὖν ἡ συνέχεια, τομῇ. καὶ διαβρώσει. καὶ θλάσει. καὶ τάσει.

ἀλλοιοῦται

ἀλλοιοῦται δὲ ἡ οὐσία θερμότητι, καὶ ψυχρότητι, καὶ ξηρότητι, καὶ ὑγρότητι. βλάπτεται δὲ ἡ ἐνέργεια
τριχῶς, ἢ ἀῤῥώστως, ἢ πλημμελῶς, ἢ μηδόλως γιγνομένη. ὅσα δ' ἐκκρίνεται. τὰ μὲν, ὡς μόρια τῶν πεπον-
θότων. τὰ δὲ, ὡς περιττώματα. τὰ δὲ, ὡς ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα, κατὰ φύσιν ἕκαστον ἔνδειξιν ἰδίαν ποιεῖ-
ται. λέλεκται δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐπιπλέον, ἐν τῇ τῶν πεπονθότων τόπων πραγματείᾳ. μηδε-
νὸς αὐτὴν τὴν μέθοδον τῶν ἔμπροσθεν ἀγαγόντος. ἢ τὸ τέλειον ἀποδόντος, ὡς πρὸς οὐδ' ἄλλην οὐδὲ μίαν ὧν ὑ-
πήρξαντο μὲν οἱ παλαιοί. οὐ συνετέλεσαν δέ. τῶν μὲν δὴ νοσούντων σωμάτων, ἐξ ἐκείνης τῆς πραγματείας
μανθάνειν χρὴ τὰ γνωρίσματα. τῶν νοσησόντων δὲ καὶ τῶν ὑπαθησομένων ἐκ τῆς δε τῆς μεθόδου. τὰ μὲν οὖν
τῶν νοσούντων, ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ἰδέαν ἐστὶ, τῶν τε τοῖς ὑγιαίνουσι καὶ τοῖς νοσοῦσι συμβαινόντων. κατὰ φύσιν
μὲν γὰρ, ἅπαντα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑπάρχει. παρὰ φύσιν δὲ τοῖς νοσοῦσι, καθ' ὅσον νοσοῦσιν. ἐν μεθορίῳ δὲ τούτων
10 ἐστὶ τὰ δηλωτικὰ τῶν νοσωδῶν. ἔνια μὲν ἐκ τοῦ γένους ὑπάρχοντα τῶν κατὰ φύσιν, ἀλλὰ ποσότησιν ἢ ποιότη-
σιν, ἢ καιροῖς ὑπηλλαγμένα. τινὰ δὲ ἐκ τῶν παρὰ φύσιν μὲν, ἀλλὰ μικρότερα τῶν ἐν ταῖς νόσοις. καὶ γὰρ ὥσπερ
καὶ αἱ διαθέσεις μὲν αὗται τῶν σωμάτων, ὅσα νοσήσειν ὑπέδειξα, τῶν οὐδετέρων εἰσὶ καὶ τὰ δηλοῦντα αὐ-
τὰς σημεῖα. πρώτως μὲν γὰρ ταῦτα, ὑγείαν δηλοῖ. δευτέρως δὲ, τὰς νόσους. καὶ γίνεται τὰ αὐτὰ σημεῖα κα-
τὰ τὴν πρός τι χρῆσιν, οὐδέτερά τε καὶ νοσώδη. τὰ μὲν τὴν ἤδη διάθεσιν δηλοῦντα, οὐδέτερα. τὰ δὲ τὴν ἐσομένην
προδηλοῦντα, νοσώδη. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὅσα τοῖς νοσοῦσιν ἐπιφαίνεται σημεῖα σωτήρια λεχθήσεται μὲν
ὑγιεινὰ, διότι τὴν ἐσομένην ὑγείαν προδηλοῖ. λεχθήσεται δὲ καὶ νοσερὰ, καθ' ὅσον τὴν ὑπάρχουσαν νόσον ἐνδείκνυται. καὶ
δῆλον ὡς ὅσα πρὸς ἀμφοῖν ἐστὶ δηλωτικὰ, λεχθείη ἂν οὐδέτερα καθ' ἕν τι τῶν σημαινομένων τῆς οὐδετέρας φωνῆς. οὐδὲν
δὲ θαυμαστὸν τὰ αὐτὰ σημεῖα τρεῖς ἔχειν λόγους ἐν διαφερούσαις χρήσεσιν, ὑγιεινά τε καὶ νοσερὰ καὶ οὐδέτε-
ρα λεγόμενα. καθ' ἑκάτερον δὲ σημαινόμενον, ὅσα τοῖς ἀνακομιζομένοις ἐκ νόσων ὑπάρχει σημεῖα, λέγομεν
20 οὐδέτερα. καθ' ὃ οἶμαι, καὶ τὰ τῶν ἐν γήρᾳ. ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα, πλείοσιν ὑποπέπτωκεν ἐννοίαις τε καὶ λό-
γοις. ὅσα δὲ τοῖς ἀμέμπτως ὑγιαίνουσιν ὑπάρχει, μόνῃ τῇ τῶν ὑγιεινῶν ἐννοίᾳ. καὶ ὅσα τοῖς νοσοῦσι μὴ προ-
δηλοῦντα τὴν ἐσομένην ὑγείαν, μόνῃ καὶ ταῦτα τῇ τῶν νοσωδῶν ὑποπέπτωκεν ἐννοίᾳ. περὶ μὲν δὴ
τούτων, ἑξῆς εἰρήσεται. τὰ δὲ τῆς μελλούσης νόσου προγνωστικὰ, διέλθωμεν πρότερον. διττῆς δὲ οὔσης τῆς
αὐτῶν διαφορᾶς, προχειρισώμεθα πρότερον, τὰ ποσότησιν. ἢ ποιότησιν, ἢ καιροῖς. ἐν αὐταῖς ταῖς οἰκείαις ἰδέαις
ἐξηλλαγμένα τῶν κατὰ φύσιν. οἷον ὄρεξιν σιτίων ἐπιτεταμένην. ἢ ἐκλελυμένην. ἢ μὴ κατὰ τὸν συνήθη
καιρόν. ἢ οὐ συνήθων ἐδεσμάτων ἀπόκρισιν τῶν περιττωμάτων τῆς τροφῆς ἐλαττόνων. ἢ πλειόνων. ἢ ὑγρο-
τέρων. ἢ σκληροτέρων. οὕτως δὲ καὶ τῶν ὑγρῶν περιττωμάτων ἔνδειαν καὶ πλεονεξίαν παρὰ τὸ κατὰ φύσιν ἢ
χροιᾶς. ἢ συστάσεως ἐξάλλαξις. ἢ καιροῦ κενώσεως. ἀγρυπνία τε καὶ πλείων ὕπνος. ἢ οὐκ ἐν καιρῷ τῷ συνή-
θει. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ περὶ πόμα πλεῖον. ἢ ἔλαττον. ἢ θερμὸν. ἢ ψυχρὸν ἐπιθυμία παρὰ τὸ σύνηθες. ὥσπερ
γε καὶ ἡ περὶ τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσις ἄμετρος. ἢ ἄκαιρος ἐπιθυμία. ἱδρῶτες πλείους τοῦ δέοντος ἢ ἐλάττους.
30 ὄκνος εἰς τὰς κινήσεις. ἢ πειρωμένων κινεῖσθαι, βαρύτης. ἢ ἔκλυσις ἰσχυρά. καταμηνίων κρύψις, ἢ πλείων, ἢ
ἐλάττων κένωσις. οὕτω δὲ καὶ ἡ δι' αἱμοῤῥοΐδων. ἀλλὰ καὶ ἡ κατ' αὐτὴν τὴν ἐδωδὴν, ἢ πόσιν, οὐχ ὁμοία τῇ
πρόσθεν ἡδονῇ, γνώρισμά ἐστι μέλλοντος νοσήματος. οὕτως δὲ καὶ ἡ τῆς διανοίας ἀμβλύτης οὐ κατὰ φύσιν, ἐπι-
λησμοσύνη τις ἀήθης οἱ φαντασιωδέστεροι τῶν ἔμπροσθεν ὕπνοι. καὶ μὴν δὴ καὶ ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις καὶ ὄψις ἀμβλύ-
τεραί τε καὶ ἀχλυωδέστεραι. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅσα κατὰ φύσιν ὑπῆρχε. τὰ μὲν, αὐξανόμενα. τὰ δὲ, μειού-
μενα. τὰ δὲ, καιροῖς τισὶν ἢ ποσότησιν ἢ ποιότησιν ἐξαλλαττόμενα. καὶ τὸ εἶδος καὶ τοῦ σώματος ὄγκος, ἐλάττων τε καὶ
μείζων γινόμενος. ἐρυθρότερός τε καὶ λευκότερος. ἢ οἷον πελιδνότερος καὶ μελάντερος. ἐρυγαί τε καὶ πταρμοὶ
καὶ φῦσαι πλείους ἢ ἐλάττους τῶν κατὰ φύσιν. οὕτως δὲ καὶ ὅσα διὰ ῥινῶν. ἢ ὑπερῴας. ἢ ὤτων, οἷς ὁ ἐγκέ-
φαλος ἐκκαθαίρεται, ποσότησιν. ἢ ποιότησιν. ἢ καιροῖς ἐξαλλαττόμενα. ταῦτα μὲν ἅπαντα τοῦ γένους τῶν κατὰ
φύσιν ἐστίν. δῆξις δὲ γαστρὸς. ἢ κατὰ στόμαχον. ἢ κατά τι τῶν ἐντέρων. ἢ ἐπὶ τοῖς διαχωρουμένοις. ἢ ἐμουμένοις. ἢ οὐ-
40 ρουμένοις. ἢ τις ἕτερος μέτριος πόνος ἐκ τοῦ γένους μέν ἐστι τῶν παρὰ φύσιν. οὔπω δὲ νοσεῖν οἱ οὕτως ἔχοντες λέγονται,
καθάπερ οὐδ' οἱ βαρυνόμενοι τὴν κεφαλήν. ἢ ἀλγοῦντες. ὅταν γε μηδέπω διὰ ταῦτα πρὸς τὰ συνήθη τῶν ἔργων
ἐμποδίζωνται. καὶ ὅ γε τοῦ νοσεῖν ὅρος, οὗτός ἐστιν ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι. καὶ διὰ τοῦτ' ἐν τῷ πρός τι τὴν αὐ-
τὴν διάθεσιν ἤδη τε νοσώδη καὶ οὐδετέραν ἐροῦμεν ἔτι. πρὸς γὰρ τὴν ῥώμην τῆς φερούσης ῥᾳδίως. ἢ νικωμένης
ἤδη δυνάμεως, ἤτοι νόσος ἐστὶν ἢ οὐδετέρα διάθεσις ἑκάστη τῶν εἰρημένων. οὕτως δὲ καὶ ὅσα κατὰ τὰς αἰσθήσεις
οὐκ ἐν τῷ μᾶλλον τε καὶ ἧττον ἀλλήλων διενηνόχασιν, ἀλλ' ὅσα τῷ γένει παρὰ φύσιν εἰσὶ, καὶ ταῦτ' ἐστὶ νοσώδη ση-
μεῖα, μέχρι περ ἂν ᾖ σμικρὰ, καὶ μηδέπω τῶν εἰθισμένων πράξεων ἀπάγειν ἱκανά. τοιαῦτα δ' ἐστὶ κατὰ μὲν τὴν
γεῦσιν, ὅταν ἁλμυρᾶς, ἢ πικρᾶς, ἢ τινὸς ἑτέρας ποιότητος ἔμφασις, ἢ τοῖς ἐσθιομένοις τε καὶ πινομένοις ἅπασιν.
ἢ καὶ χωρὶς τοῦ προσφέρεσθαί τι τὸ σίαλον αὐτὸ φαίνηται τοιοῦτον. κατὰ δὲ τὴν ὄσφρησιν, ὅταν ἤτοι τινὸς αἰσθα-
νόμεθα μιᾶς ποιότητος, οὐδενὸς ὀσφρητοῦ παρόντος. ἢ καὶ προσφερόντες πλείω τε καὶ διαφέροντα, πάντων
50 αὐτῶν ὡς ὁμοίων αἰσθανόμεθα. πολλάκις δὲ, οὐδ' ὅλως αἴσθησις ἢ μὲν οὐδενὸς ἢ δυσώδους τινὸς γίνεται. μηδενὸς
παρόντος, δυσώδους. κατὰ δὲ τὴν ἀκοὴν, ἦχοι καὶ ψόφοι τοῦ παρὰ φύσιν εἰσίν. ὥσπερ γε καὶ κατὰ τὴν ὄψιν
ὅσα προφαίνεσθαι δοκεῖ. μέλανά τε καὶ ὀρφνώδη. καὶ κυανὰ. καὶ πυρὰ, καὶ ξανθὰ. τὰ μὲν, στρογγύλα. τὰ δὲ, προ-
μήκη. καὶ τὰ μὲν ἰσχνὰ. τὰ δὲ παχέα. παραπέτασθαι πάντα δοκοῦντα. κατὰ δὲ τὴν ἁπτικὴν αἴσθησιν, ὅταν
ἀνωμαλία τις, ἢ πύκνωσις, ἢ βάρος, ἢ τάσις, ἢ ναρκώδης, ἢ ἑλκώδης διάθεσις ἐμφαίνηται κατ' ὅλην τὴν ἕξιν.
οὕτως δὲ καὶ καθ' ὁτιοῦν μόριον, ἢ τάσις, ἢ θλίψις, ἢ δῆξις, ἢ βαρύτης, ὅταν σμικραί τινες ὦσι καὶ μὴ μόνιμοι,
τὴν μὲν διάθεσιν, οὐδετέραν εἶναι δηλοῦσι. προσαγγέλλουσι δὲ νόσον. ὅσα δὲ ἐν τοῖς ἤδη νοσοῦσιν γίνεται σημεῖα. τὰ

μὲν ὑγείαν δηλοῦντα. τὰ δὲ θάνατον. ὑγιεινὰ μὲν, τὰ πρότερα. τὰ δὲ ἕτερα τῷ γένει μὲν νοσερά. κατ᾽ εἶδος δὲ
ὀλέθρια λέγεται. λαμβάνεται δὲ καθόλου μὲν εἰπεῖν, ἔκ τε τῶν ἐνεργειῶν ἀρετῆς τε καὶ κακίας. κατὰ μέ-
ρος δὲ ἐκ τῆς τῶν κατὰ μέρος ἐνεργειῶν. ὧν τὰ μὲν γένη πρόσθεν εἴρηται. πρῶτον μὲν, τὸ τῶν ἀρχῶν. δεύτε-
ρον δὲ τὸ τῶν ἀπ᾽ ἐκείνων πεφυκότων. καὶ τρίτον τῶν ἰδίαν μὲν ἐχόντων διοίκησιν, ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν, ἀποφύ-
σεις τινὰς δεχομένων. τὸ γὰρ δὴ τέταρτον γένος τῶν τότε ῥηθέντων ἐξ ἑαυτοῦ μὲν, ἄχρηστον εἰς τὰς προγνώσεις.
κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, κἀκ τούτων ἔσται ποτὲ πρόγνωσις. ὥσπερ γε κἀκ τῶν περιττωμάτων διὰ παντὸς. ἐκ
τούτων μὲν λέγω συμπαθείας. ἐκ δὲ τῶν περιττωμάτων, ὅτι πέψεως καὶ ἀπεψίας ἐν αὐτοῖς ἐστὶ σημεῖα. ὥστε οὐκ
ἐνδέχεται μὴ δηλοῦν αὐτὰ διὰ παντὸς ἤτοι τὴν φύσιν ἐπικρατεῖν τῆς ὕλης. ἢ τὴν ὕλην τῆς φύσεως. ἢ οὐδέ-
τερον οὐδετέρου. ὑγιεινὰ μὲν σημεῖα λεχθήσεται, κρατούσης τῆς φύσεως. νοσώδη δὲ. κρατουμένης. οὐδέτερα δὲ
10 τὰ ἐν ταῖς ἰσοσθενέσι μάχαις. τὰ μὲν δὴ τῆς ἐναργοῦς πέψεως σημεῖα, τῶν ὑγιεινῶν ἐστί. καθάπερ καὶ τὰ τῆς
ἀπεψίας, νοσερά. τὰ δὲ οὔτε πέψιν οὔτε ἀπεψίαν ἐναργῶς ἐνδεικνύμενα, τῆς τῶν οὐδετέρων ἐστὶ φύσεως. οὐδέτε-
ρα δὲ καὶ ὅσα νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δὲ τοὐναντίον δηλοῖ. καθάπερ οἱ μελαινόμενοι δάκτυλοι. τοιαῦτα δ᾽ ἐστὶ καὶ
τὰ κριτικὰ συμπτώματα. λέλεκται δὲ ὑπὲρ ἁπάντων αὐτῶν, ἐν τοῖς περὶ κρίσεων. ὥσπερ καὶ περὶ τῶν
καθ᾽ ἑκάστην ἐνέργειαν ἐν τοῖς περὶ συμπτωμάτων αἰτίοις. ἐκ τούτων οὖν χρὴ τὴν κατὰ μέρος ἅπασαν αὐ-
τῶν ὕλην ἀναλέγεσθαι. ἐγὼ δὲ μῆκος φειδόμενος, ἐνταυθοῖ μὲν ἤδη καταπαύσω τὸν περὶ τῶν σημείων λό-
γον. μεταβήσομαι δὲ ἐπὶ τὸν τῶν αἰτίων. Ἐπεὶ δὲ καὶ τούτων ἐστὶ τὰ μὲν ὑγιεινά. τὰ δὲ νοσερά. τὰ δὲ
οὐδέτερα, πρῶτον περὶ τῶν ὑγιεινῶν ὁ λόγος ἔσται. ἐπεὶ δὲ καὶ τούτων αὐτῶν. τὰ μὲν ἐστὶ φυλακτικά. τὰ
δὲ ποιητικὰ τῆς ὑγείας. ἔστι δὲ καὶ χρόνῳ καὶ ἀξιώματι πρότερα τὰ φυλακτικὰ τῶν ποιητικῶν, ἀπὸ τῶν
φυλακτικῶν ἀρκτέον. οὗτος τοίνυν οὐχ εἷς τοῦ ὑγιεινοῦ σώματος, ἀλλὰ πλειόνων, ὡς ἔμπροσθεν διώρισται, κα-
20 θ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ἴδιον ἔσται τὸ φυλακτικόν, ὅτι καὶ πᾶν αἴτιον ἐν τῷ πρός τι. πάλιν οὖν κἀνταῦθα τὴν ἀρχὴν ἀπὸ
τῆς ἀρίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος ποιητέον, ἐπισκεπτομένους τὰ πρὸς ταύτην ὑγιεινά. τὴν δὲ εὕρεσιν αὐ-
τῶν ἡ τοῦ πράγματος αὐτοῦ φύσις ὑπαγορεύει. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἀπαθὲς καὶ ἀναλλοίωτον τὸ σῶμα, διὰ παντὸς
ἂν ἔμενεν ἡ ἀρίστη κατασκευή, καὶ οὐδὲν ἂν ἐδεῖτο τέχνης ἐπιστατούσης αὐτῷ. ἐπειδὴ δὲ ἀλλοιοῦται καὶ δια-
φθείρεται καὶ τρέπεται, μὴ φυλάττον ἣν εἶχεν ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν, ἐπικουρίας ἐν τοσούτῳ δεῖται, καθ᾽ ὅ-
σους οὖν τρόπους ἀλλοιοῦται, τοσαῦτα γένη καὶ τῶν ἐπικουριῶν ἕξει. τουτέστι τῶν φυλακτικῶν αἰτίων. ἃ
πρόδηλον ἤδη. κἀξ αὐτῶν τῶν εἰρημένων ἐπανορθωτικὰ τῷ γένει τετυχηκεν ὄντα. τῷ δὲ κατὰ βραχὺ ποιεῖσθαι
τὰς ἐπανορθώσεις, πρὶν ἀθρόον ἀπαντῆσαι τὸ βλάβος, οὐ προφυλακτικὰ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι κακοῦ
πρὸς τῶν ἰατρῶν κέκληται, ἀλλὰ φυλακτικὰ τῆς παρούσης κατασκευῆς. ἀλλοιοῦται τοίνυν τὸ σῶμα. πρὸς μέν τι-
νων ἐξ ἀνάγκης. πρὸς δέ τινων οὐκ ἐξ ἀνάγκης. λέγω δὲ ἐξ ἀνάγκης μὲν, οἷς ἀδύνατον αὐτῷ ἐστὶ μὴ πλησιάζειν.
30 οὐκ ἐξ ἀνάγκης δὲ, τὰ λοιπά. τὸ μὲν τῷ περιέχοντι διὰ παντὸς ὁμιλεῖν. ἐσθίειν τε καὶ πίνειν. καὶ ἐγρηγορέναι
καὶ ὑπνοῦν, ἀναγκαῖον αὐτῷ. ξίφεσι δὲ καὶ θηρίοις, οὐκ ἀναγκαῖον. ὅθεν ἐν μὲν τῷ προτέρῳ γένει τῶν αἰτίων.
ἡ περὶ τὸ σῶμα τέχνη καταγίνεται. κατὰ δεύτερον, οὐκέτι. ὁπόσα τοίνυν ἐστὶ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἀλλοιοῦντα τὸ
σῶμα. διελόμενοι καθ᾽ ἕκαστον αὐτῶν ἴδιον γένος αἰτίων ὑγιεινῶν εὑρήσομεν. ἓν μὲν, ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος
ἀέρος ὁμιλίας. ἕτερον δὲ, ἐκ κινήσεως καὶ ἡσυχίας ὅλου τε τοῦ σώματος καὶ κατὰ τὰ μόρια. τρίτον, ἐξ ὕ-
πνου καὶ ἐγρηγόρσεως. τέταρτον, ἐκ τῶν προσφερομένων. πέμπτον, ἐκ τῶν ἐκκρινομένων, ἢ ἐπεχομέ-
νων. ἕκτον, ἐκ τῶν ψυχικῶν παθῶν. ὑπὸ τούτων γὰρ ἁπάντων ἀνάγκη τὸ σῶμα διατίθεσθαί πως. ὑπὸ
μὲν γὰρ τοῦ περιέχοντος, ἤτοι θερμαινόμενον. ἢ ψυχόμενον. ἢ ξηραινόμενον. ἢ ὑγραινόμενον. ἢ κατὰ συζυ-
γίαν τούτων πάσχον. ἢ καθ᾽ ὅλην τὴν οὐσίαν ἀλλοιούμενον. ἐκ κινήσεως δὲ καὶ ἡσυχίας ἀμέτρων ἀμφοῖν γινο-
μένων. ἢ θερμαινόμενον. ἢ ξηραινόμενον. ἢ ψυχόμενον, ἢ ὑγραινόμενον, ἢ κατὰ συζυγίαν τι τούτων πάσχον. οὕτω
40 δὲ καὶ ἐξ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως ἀνάγκη πάσχειν αὐτό. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκ τῶν προσφερομένων ἢ ἐκκρι-
νομένων, ἢ ἐπεχομένων. ἅπαντα γὰρ ταῦτα. τὰ μὲν ἄντικρυς. τὰ δὲ μέσων ἑτέρων αἰτίων ἀλλοιοῖ τὸ σῶμα
καὶ διαφθείρει τὴν ὑγείαν. καὶ γέγραπται περὶ τούτων αὐτῶν ἰδίᾳ καθ᾽ ἕκαστον ἐν τῇ τῶν ὑγιεινῶν πραγμα-
τείᾳ. τὰ μὲν οὖν ἅπαντα τὰ νῦν εἰρημένα γένη τῶν ὑγιεινῶν αἰτίων, ὗλαι τινὲς ὑπάρχουσι. μετὰ δὲ τῆς δεού-
σης χρήσεως, αἴτια γίνεται φυλακτικά τε καὶ ὑγιεινά. διαμαρτανόμενα δὲ τῆς συμμετρίας, νοσώδη κα-
θίσταται. ὥστε δῆλον ἤδη κἀκ τούτων, ὡς οὐχ ἑτέρας μὲν οὐσίας τῶν ἐκτὸς τούτων πραγμάτων ὑγιεινὰς
ἡμῖν. ἑτέρας δὲ, νοσερὰς ὑποληπτέον. ἀλλὰ τὰς αὐτὰς ἐν τῷ πρός τι. ποτὲ μὲν ὑγιεινὰς. ποτὲ δὲ νοσώδεις γι-
νομένας. ἡνίκα μὲν γὰρ δεῖται κινήσεως τὸ σῶμα, τὸ μὲν γυμνάσιον ὑγιεινόν. ἡ δὲ ἡσυχία, νοσερόν. ἡνίκα δὲ ἀνα-
παύσεως, ὑγιεινὸν μὲν ἡ ἡσυχία. νοσερὸν δὲ, τὸ γυμνάσιον. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ σιτίων καὶ πομάτων καὶ τῶν
ἄλλων ἁπάντων. ἕκαστον γὰρ ἐπειδὰν δεομένῳ τῷ σώματι προσάγηται μετὰ τῆς οἰκείας ποσότητος καὶ ποιό-
50 τητος, ὑγιεινὸν γίνεται. τῷ δὲ ἤτοι μηδόλως δεομένῳ προσφερόμενον, ἢ οὐκ ἐν τῷ προσήκοντι μέτρῳ, νοσῶδες
καθίσταται. καὶ δύο εἰσὶν οὗτοι σκοποὶ περί τε τὸ ὑγιεινὸν καὶ τὸ νοσερὸν, ἡ ποιότης τε καὶ ἡ ποσότης τοῦ προσ-
φερομένου. τὸ γὰρ καὶ τὸν καιρὸν ὡς ἕτερόν τι τούτων τρίτον ἐπεισάγειν ἐν τοῖς εἰρημένοις περιεχόμενον, οὐκ εὔ-
λογον. εἰ γὰρ δεῖται τὸ σῶμα τοιοῦδε καὶ τοσοῦδε τοῦ προσφερομένου, δηλονότι καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τὸν δέοντα
προσφέρηται. καὶ ἡ γένεσις τῷ καιρῷ, ἐκ τοῦ ῥευστὸν καὶ εὐμετάβλητον εἶναι τὸ θνητὸν σῶμα, καὶ δεῖ-
σθαι κατὰ τὰς μεταβολὰς, ἄλλοτ᾽ ἀλλοίων τῶν ὠφελούντων, ὥστε οὐκ ἔστιν ἐν τῷ γένει τρίτον ἐν
τοῖς εἰρημένοις ὁ καιρός. εἰς δὲ τὴν διδασκαλίαν αὐτῷ, πολλάκις ὡς τρίτῳ χρώμεθα, διὰ τὴν εἰρημέ-
νην αἰτίαν. ἐπεὶ δὲ ἐν τούτοις τοῖς σκοποῖς, τά τε ἄλλα τῶν αἰτίων τῶν ὑγιεινῶν, καὶ τὸ νῦν ἡμῖν
προκείμενον.

προκείμενον ἐστὶ γένος. αὖθις ἀναλάβωμεν αὐτά. τῇ τοίνυν ἀρίστῃ κατασκευῇ τοῦ σώματος ἐπει-
δὰν εὔκρατον ᾖ τὸ περιέχον, ἁρμόσει συμμετρία, τῶν τε ἄλλων ἀκριβής, ὧν ἀρτίως εἶπον. ἡσυχίας τε
καὶ κινήσεως. καὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως. καὶ τῶν προσφερομένων τε καὶ ἐκκρινομένων. ἐπειδὰν δὲ δύ-
σκρατον, εἰς τοσοῦτον καὶ τὰς συμμετρίας ἐξαλλάττειν προσήκει, εἰς ὅσον καὶ τὰ τῆς εὐκρασίας διέφθαρται.
σκοποὶ δὲ τῆς συμμετρίας ἐπὶ μὲν τοῦ περιέχοντος, ὡς μήτε φρίττειν, διὰ κρύος. μήθ' ἱδροῦν, διὰ θάλπος. ἐν δὲ
τοῖς γυμνασίοις, ὅταν πρῶτον ἄρξηται πονεῖν τὸ σῶμα, καταπαύειν εὐθύς. ἐν δὲ τοῖς ἐδέσμασι, πέψεως ἀκρί-
βεια, καὶ διαχωρήσεως συμμετρία κατά γε τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποσόν. ἰσάζει δέ πως ἐπὶ τούτων ἡ ὄρεξις τῇ πέψει,
ὥστε οὐδ' ἐπιστάτου δέονται, τοῦ τὸ ποσὸν ἑκάστου τῶν προσφερομένων μετρήσοντος. ἡ γὰρ ἀρίστη φύσις ὅσον
ὀρέγεται, τοσοῦτον καὶ πέττει καλῶς. οὕτω δὲ καὶ τῶν ὕπνων τὸ ποσόν, ἡ φύσις αὐτὴ μετρεῖ τοῖς ἐν ἀρί-
10 στῃ κατασκευῇ. καὶ παύονται τηνικαῦτα ὑπνοῦντες ὅταν μηκέτι δέηται δὲ τὸ σῶμα. καὶ δὴ καὶ οὕτως αὐ-
τῶν διαιτωμένων, ἐν ταῖς ἐκκρίσεσιν, οὐδὲν πλημμελεῖται κατὰ γαστέρα, καὶ, οὖρα καὶ ὅλον τὸ σῶ-
μα. τὰς μὲν γάρ, ἡ συμμετρία τῶν προσφερομένων. τὴν δὲ καθ' ὅλον τὸ σῶμα διαπνοὴν, ἡ τῶν γυμνασί-
ων ὑγιεινὴν ἀπεργάζεται. ἀπέχεσθαι δὲ δηλονότι τῆς ἀμετρίας αὐτοὺς χρὴ ἁπάντων τῶν ψυχικῶν παθῶν.
ὀργῆς. λύπης. θυμοῦ. φόβου καὶ φθόνου. ἐξίστησι γὰρ καὶ ταῦτα, καὶ ἀλλοιοῖ τὸ σῶμα τῆς κατὰ φύσιν συστάσεως.
ἀφροδισίων δὲ κατὰ μὲν Ἐπίκουρον, οὐδεμία χρῆσις ὑγιεινή. κατὰ δὲ τὸ ἀληθές, ἐκ διαλειμμάτων τη-
λικούτων, ὡς ἐπὶ ταῖς χρήσεσι μήτ' ἐκλύσεως αἰσθάνεσθαι, καὶ κουφότερον αὐτὸν ἑαυτοῦ δοκεῖν γεγο-
νέναι, καὶ εὐπνούστερον. ὁ δὲ καιρὸς τῆς χρήσεως, ὅταν ἀκριβῶς μέσον ᾖ τῶν ἔξωθεν περιστάσεων ἁπα-
σῶν τὸ σῶμα μήθ' ὑπερπεπληρωμένον. μήτ' ἐνδεές. μήθ' ὑπερεψυγμένον. μήθ' ὑπερτεθερμασμένον, ἢ ἐξη-
ραμμένον, ἢ ὑγρασμένον ἀμέτρως. εἰ δὲ καὶ διαμαρτάνοιεν ποτὲ, σμικρὸν ἔστω τὸ διαμαρτανόμενον. ἄμεινον δὲ τε-
20 θερμασμένῳ μᾶλλον, ἢ ὑπερεψυγμένῳ. καὶ ὑπερπεπληρωμένῳ, ἢ ἐνδεεῖ καὶ ὑγρασμένῳ, ἢ ἐξη-
ραμμένῳ τῷ σώματι κεχρῆσθαι τοῖς ἀφροδισίοις. ποιότητα δὲ ἑκάστου τῶν εἰρημένων ἐπὶ τῆς ἀρίστης κατα-
σκευῆς ἐκλέγεσθαι. γυμνασίου, μὲν ἐν ᾧ πάντα τὰ μόρια τοῦ σώματος ἀνάλογον κινεῖται, καὶ μὴ τὸ μὲν ὑπερ-
πονεῖν. τὸ δὲ ἐνδεέστερον πονεῖν. τῶν δὲ ἐσθιομένων τε καὶ πινομένων, τὸ εὐκρατώτατον. ταῦτα γὰρ οἰκειότερα ταῖς
εὐκράτοις φύσεσιν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. εἰ δέ τι τῆς ἀρίστης κατασκευῆς ἀπολείποιτο τὸ σῶμα, μὴ πολ-
λῷ δὲ τοῦτο, καὶ τὰ φυλακτικὰ δὴ τῆς ὑγείας αἴτια κατὰ τὴν ἀναλογίαν ὑπηλλαγμένα γενήσεται. πλεόνων
δὲ τοιούτων ὄντων σωμάτων καθ' ἕκαστον γένος ἰδίᾳ ῥητέον. τὸ μὲν οὖν τῇ κράσει παραλλάττον, ἐν μέντοι τῇ συμ-
μετρίᾳ τῶν ὀργανικῶν μορίων μὴ παραλλάττον, διττὴν ἰδέαν ἔχει τῶν ὑγιεινῶν αἰτίων. ἑτέραν μὲν, τῶν φυ-
λαττόντων αὐτοῦ τὴν κρᾶσιν. ἑτέραν δὲ, τῶν ἐπὶ τὴν ἀρίστην ἀγόντων. τὰ μὲν δὴ φυλάττοντα τὴν κρᾶσιν αὐτοῦ,
τοσοῦτον παραλλάξει τῶν ἐπὶ τῆς εὐκρατωτάτης φύσεως αἰτίων, ὅσον περ καὶ ἡ τοῦ σώματος ὅλου κρᾶσις
30 ἐκείνης παραλλάττει. τὰ μὲν γὰρ θερμότερα σώματα, θερμοτέρων δεῖται διαιτημάτων. τὰ δὲ ψυχρότερα, ψυ-
χροτέρων. καὶ τὰ μὲν ξηρότερα, ξηροτέρων. τὰ δὲ ὑγρότερα, ὑγροτέρων, καὶ κατὰ συζυγίαν τὰ θερμότε-
ρα καὶ ξηρότερα, τῶν θερμοτέρων καὶ ξηροτέρων, καὶ τούτοις ἀνάλογον ἐπὶ τῶν λοιπῶν τεττάρων συζυγιῶν.
χρήσεται γὰρ ταῖς ὕλαις τῶν αἰτίων ὀρθῶς, ὁ τὰς συμφύτους αὐτῶν δυνάμεις ἐπιστάμενος. οἷον ὅτι κίνησις
μὲν καὶ ἔνδεια. καὶ ἀγρυπνία. καὶ ἔκκρισις. καὶ πάντα τὰ ψυχικὰ πάθη, ξηραίνει τὸ σῶμα. τὰ δ' ἐναντία
τούτοις, ὑγραίνει. οὕτως δὲ καὶ περὶ τῶν θερμαινόντων καὶ ψυχόντων ἐπιτηδευμάτων, καὶ ἐδεσμάτων, καὶ
πομάτων, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἁπάντων τῶν κατὰ τὸ σῶμα. γινώσκων τις τὰς ὕλας καὶ τὰς δυνάμεις, ὑγιεινοῖς
αἰτίοις χρήσεται, τὰς ὁμοίας τοῖς ὁμοίοις προσφέρων, ὅταν γε φυλάττειν βούληται τὴν τοῦ σώματος κρᾶσιν, ἣν
παρέλαβεν. εἰ δ' ἐξαλλάττειν ἐθέλει καὶ μετάγειν ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἕτερον ἐστὶν ἐνταῦθα γένος αἰτίων ὑγιεινῶν.
ἐναντίον μὲν τοῖς προειρημένοις. ἴσον δὲ ἀπέχον ἐπὶ θάτερα τῶν εὐκράτων τε καὶ μέσων, ἃ ταῖς ἀρίσταις φύ-
40 σεσιν ἁρμόττειν ἐλέγομεν, τὴν γοῦν θερμοτέραν καὶ ξηροτέραν κρᾶσιν, οὐ τὰ θερμὰ καὶ ξηρὰ διαιτήματα ποιή-
σειεν ἂν εὔκρατον ἀκριβῶς, ἀλλὰ τοσοῦτον τῆς εὐκράτου ψυχρότερά τε καὶ ὑγρότερα ταῖς κράσεσιν, ὅσον καὶ
ἡ φύσις τῆς φύσεως ἦν θερμοτέρα καὶ ξηροτέρα. τὸ μὲν γὰρ τοιοῦτον γένος τῶν αἰτίων, ἐπανορθοῦται τὰς
συμφύτους δυσκρασίας. τὸ δὲ ἕτερον τὸ προειρημένον, διαφυλάττει. χρεία δὲ ἑκατέρων ἐν μέρει τοῖς ἰατροῖς ἐπα-
νορθοῦσθαι μὲν ἐπὶ πολλῆς σχολῆς, κατὰ βραχὺ μετάγοντας ἐπὶ τὸ βέλτιον, οὐ γὰρ φέρουσιν αἱ φύσεις τὰς
ἀθρόας ἀλλοιώσεις. φυλάττειν δ' ἐν ταῖς κατὰ τὰς ἀναγκαίας ἀσχολίας. πῶς οὖν καὶ τὸ τοιοῦτον εἶδος τῶν
αἰτίων φυλακτικὸν ὀνομάζομεν; ἔπρεπε γὰρ αὐτὸ μᾶλλον ἴσως ἀλλοιωτικόν τε καὶ θεραπευτικόν, καὶ τῶν
συμφύτων ἁμαρτημάτων ἐπανορθωτικὸν κεκλῆσθαι, ὅτι πρὸς ὅλον τὸ γένος τῆς ὑγείας ἀναφέροντες, οὐ
πρὸς τὰς κατ' εἶδος αὐτῆς διαφοράς. ὅσα μὲν ὑγιαίνοντας φυλάττει, φυλακτικὰ πάντα κεκλήκαμεν, ἐάν τε
πρὸς τῷ φυλάττειν τὴν ὑγείαν, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἄγει τὴν ὅλην κρᾶσιν. ἄν τε φυλάττῃ τὴν ἐξ ἀρχῆς. ὅσα δὲ
50 χείρονα τὴν κατάστασιν ἀποτελεῖ, νοσερά. τῶν μὲν οὖν ὁμοίως δυσκράτων ἅπασι τοῖς τοῦ σώματος μέρεσιν, ὁμοία
καὶ ἡ ἐπιμέλεια. τῶν δ' οὐχ ὁμοίων, οὐχ ὁμοία. δύναται γὰρ ἡ μὲν γαστὴρ, ψυχροτέρα τοῦ προσήκοντος ὑπάρ-
χειν. ἡ κεφαλὴ δὲ, θερμοτέρα, καὶ δεῖσθαι τῶν οἰκείων ἑκατέρα. κατὰ ταυτὰ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μο-
ρίων, ἢ ὑγρότερον, ἢ ξηρότερον, ἢ θερμότερον, ἢ ψυχρότερον ὑπάρχει τοῦ συμμέτρου, τῶν οἰκείων τῆς δυσκρα-
σίας δεῖσθαι διαιτημάτων. οὔτ' οὖν ἐξ ἴσου γυμνάσομεν ἅπαντα τῶν τοιούτων τὰ μόρια τοῦ σώματος, οὔθ'
ὡσαύτως ὑγρανοῦμεν καὶ ξηρανοῦμεν, ἤ τι τῶν ἄλλων πράξομεν. ἐπὶ πλέον δὲ λέγεται περὶ αὐτῶν
ἐν τῇ τῶν ὑγιεινῶν πραγματείᾳ. τὰ δὲ τῶν ὀργανικῶν μορίων αἴτια ὑγιεινά, κατὰ τὸ σφάλμα κἀνταῦθα τῆς ἀρί-

στῆς κατασκευῆς ἀλλήλων διενήνοχεν. ἄλλα μὲν γάρ ἐστιν ὑγιεινά, τῶν παρὰ τὴν διάπλασιν σφαλμάτων. ἄλλα
δὲ τῶν παρὰ τὸ μέγεθος, ἢ τὸν ἀριθμόν, ἢ τὴν θέσιν. ἐν μὲν οὖν τῇ διαπλάσει πλείω τὰ σφάλματα, καὶ γὰρ
καὶ τὸ σχῆμα τοῦ μορίου, καὶ εἴ πού τις ἐν αὐτῷ κοιλότης ἐστὶ κατὰ φύσιν, ἢ στόμιον, ἢ πόρος, ἢ τραχύτης τις, ἢ λειό-
της, ὅταν ἐξίσταται τῆς οἰκείας συμμετρίας, ἐπ᾽ ὀλίγον μὲν τοῦτο πάσχοντα, τῆς τῶν ὑγιαινόντων σωμάτων ἔχεται
προσηγορίας. ἐπὶ πλέον δέ, τῆς τῶν νοσωδῶν. εἰ δ᾽ ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς βλάπτειν τὴν ἐνέργειαν, ἤδη νοσεῖν. κατὰ
δὲ τὸ ποσόν, ἡ ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις εἰς τὰς αὐτὰς ἄγει διαφοράς. ἐν ἀριθμῷ δὲ λεῖπον ἢ πλεονάζον
ὁτιοῦν τῶν ὁμοιομερῶν ἕν, ἢ πλείω. τούτου τοῦ γένους εἰσὶ καὶ ὅσαι παρὰ φύσιν ἐν ἡμῖν οὐσίαι συνίστανται.
λοιπὸν δ᾽ ἐστὶ γένος ἄλλο, παρὰ τὴν θέσιν ἑκάστου τῶν ἁπλῶν μορίων, ἐν ᾧ καὶ αὐτῷ τέτταρες αἱ πᾶσαι γί-
νονται διαφοραί. πρώτη μέν, ἡ ἀρίστη. δευτέρα δέ, ἡ βραχύ τι παραλλάττουσα, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἔτι τὸ ὑγιεινὸν
10 ἀποτελοῦσα σῶμα. καὶ τρίτη, νοσερόν, ὅταν ἐπὶ πλέον ἐξίσταται. καὶ τετάρτη, τὸ ἤδη νοσοῦν, ὅταν
ἐπὶ πλεῖστον. ὅσα μὲν οὖν ἡμάρτηται μόρια κατὰ σχῆμα, καθάπερ ὅσα βλαισά, καὶ ῥαιβά, καὶ λοξά, ταῦτα
νεογενῆ μὲν ἔτι καὶ ἁπαλὰ διαπλάσει τε καὶ ἐπιδέσει, εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανέρχεται. σκληρὰ δ᾽ ἐφθά-
σειεν αὐξηθέντα γενέσθαι, τὴν ἐπανόρθωσιν οὐ προσίεται. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσα περὶ κοιλότητος ἡμάρ-
τηται, καὶ ταῦτα ὡσαύτως ἐπανορθοῦται μέν, αὐξανόμενα. τελειωθέντα δέ, οὐ δύναται. μικρὰς μὲν οὖν
κοιλότητας, ἐπίδεσίς τε καὶ ἡσυχία. μεγάλας δέ, ἐνέργειά τε τῶν μορίων, καὶ κατάληψις ἐργάζεται
πνεύματος. οὕτως δὲ καὶ ὅσα κατὰ πόρους, ἢ στόμια, καὶ μὲν δὴ καὶ ὅσα μείζω τοῦ δέοντος, ἡσυχία τε καὶ
ἐπίδεσις ἐπιτήδειος, ἐλάττονα πέφυκεν ἐργάζεσθαι. μείζω δ᾽ ἀποτελεῖται τὰ μόρια κινήσει τῇ κατὰ φύ-
σιν ἅμα τρίψει συμμέτρῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα πέφυκεν ἐπισπᾶσθαι πλέον αἷμα. τῶν δὲ λειπόντων μο-
ρίων. ὅσα μὲν ἐξ αἵματος ἔχει τὴν γένεσιν, οὐκ ἀδύνατος ἡ ἐπανόρθωσις. ὅσα δ᾽ ἐκ σπέρματος, ὀλίγου δεῖν
20 ἀδύνατος. ἔστι δ᾽ ὅμως αὐτ᾽ αὐτῶν ἐνίοτε ποιεῖν ἕτερα παραπλήσια ἐκείνοις ἔχοντα τὴν χρείαν. ἁπάντων
δ᾽ αὐτῶν ἡ μὲν φύσις, ἐστὶ δημιουργός. ὁ δ᾽ ἰατρός, ὑπηρέτης. ὅσα δὲ περιττεύει κατ᾽ ἀριθμόν, ἀφαίρεσις ἐστὶν
αἴτιον ὑγιεινόν. ἐπισκέπτεσθαι δὲ ἐφ᾽ ὧν δυνατόν. εἰ δ᾽ ἀδύνατον φαίνοιτο μετατιθέναι πειρᾶσθαι. ἡ δ᾽ αὐτὴ
καὶ τῶν παρὰ τὴν θέσιν ἡμαρτημένων ἐπανόρθωσις. εὔδηλον δὲ ὡς δύο καὶ τρία πολλάκις ἁμαρτήματα
δύναται συστῆναι περὶ μόριον ἕν. ὥσπερ ἐπὶ τοῦ τὴν γαστέρα μικράν τε ἅμα καὶ στρογγύλην, καὶ κατὰ
τοῦ διαφράγματος ἐπικειμένην ἔχοντος. ἡμάρτητο γὰρ ἐν αὐτῇ μέγεθός τε καὶ διάπλασις καὶ θέσις. ἦν
δὲ καὶ τῇ κράσει ψυχροτέρα. ταύτην εἰς μὲν τὸ κατὰ φύσιν ἄγειν, ἀμήχανον ἦν. ὥσπερ δὲ ἧττον ὑπ᾽ αὐτῆς ἐνο-
χλεῖσθαι δυνατόν. ἐπειδὴ γὰρ ἐδυσπνόει πληρωθείσης τῆς γαστρός, ἐλάττονά τε καὶ τρόφιμα, καὶ μὴ βα-
ρέως ὑπιόντα προσεφέρετο διὰ τῆς ἡμέρας. ἄλλῳ δὲ ἐμφράξεως ἐν ἥπατι διὰ τὴν στενότητα τῶν ἀγγείων συνε-
χέστατα γινομένης, ὑγιεινὸν αἴτιον ἐξευρέθη ἡ λεπτύνουσα δίαιτα. λοιπὴ οὖν ἔτι γε ἐν κοινὸν ὁμοιομερῶν τε καὶ
30 ὀργανικῶν ἐστίν, ἡ λύσις τῆς συνεχείας, ἣν ἴσως τις οὐ συγχωρήσει τοῖς ἀμέμπτως ὑγιαίνουσιν ὑπάρξαι ποτέ. ἔστι γὰρ ἀεὶ
πάθος, οὐκ εἰδὼς ὁμοίαν ἀπορίαν ἐσομένην ὑπὲρ ἁπάντων τῶν γενῶν. εἰ μὴ γὰρ ἐνεργείας αἰσθητὴ βλάβη διορίζοι
τὸ νόσημα τῆς ὑγείας, ἀλλὰ κατὰ τὸ ποιὸν τῆς διαθέσεως ἐπινοοῖτο μόνον, ἀναγκαῖον ἔσται τὸ τῆς ἀειπαθείας
προσδέξασθαι δόγμα, μηδενὸς ἀρίστας ἔχοντος ἁπάσας τὰς ἐνεργείας. ἀλλὰ τοῦτο μέν, ὡς ἂν λογικώτερον σκέμ-
μα, καθ᾽ ἑαυτὸ λόγου τυγχανέτω. τὰ δ᾽ ὡς πρὸς τοὺς ὁμολογουμένως νοσοῦντας ὑγιεινὰ τῶν αἰτίων, ἐξῆς διέλ-
θωμεν, ἀπὸ τοῦ τῆς δυσκρασίας ἀρξάμενοι γένους. διοριστέον οὖν ἐνταῦθα πρότερον ἅπερ ὀλίγου δεῖν
ἅπαντες οἱ ἰατροὶ παραλείπουσιν. ὡς ἄλλα μέν ἐστιν ὑγιεινά, τῆς ἤδη γεγενημένης δυσκρασίας. ἄλλα δέ, τῆς ἔτι
γινομένης. ὥσπερ γε καὶ τῆς γενησομένης ἄλλα. ταύτης μὲν τῆς ὑστάτης. τὰ μέν, ἐν τῷ προφυλακτικῷ μέ-
ρει τῆς τέχνης ἐστί. τὰ δέ, ἐν τῷ ὑγιεινῷ. τῆς δὲ πρώτης ἁπασῶν, ἐν τῷ θεραπευτικῷ μόνῳ. τῆς δ᾽ ἀμφοῖν μέσης
λεχθείσης, ἐν τῷ προφυλακτικῷ τε καὶ θεραπευτικῷ. τὴν μὲν γὰρ ἤδη γεγενημένην τε καὶ οὖσαν νόσον,
40 ἰᾶσθαι χρή. τὴν δ᾽ οὔπω μὲν οὖσαν, ἐσομένην δέ, ἐκ τῆς κατὰ τὸ σῶμα διαθέσεως κωλῦσαι γενέσθαι. τῆς γινομένης
δὲ τὸ μὲν ἤδη γεγονός, ἰᾶσθαι. τὸ γενησόμενον δέ, κωλῦσαι γενέσθαι. κωλυθήσεται δέ, τῆς διαθέσεως, ἐφ᾽ ᾗ γίνεσθαι
πέφυκεν, ἀναιρεθείσης. ὀνομάζεται δὲ ἡ τοιαύτη διάθεσις, αἰτία προηγουμένη. γεγονυῖα δὲ νόσος ἤδη, θεραπευθή-
σεται, τῆς διαθέσεως, ὑφ᾽ ἧς πρώτης ἡ κατὰ φύσιν ἐνέργεια βλάπτεται, λυθείσης. ἥνπερ δὴ καὶ φαμὲν αὐτὴν
εἶναι τῆς νόσου τὴν αἰτίαν. ἡ δ᾽ ἴασις ἓν μὲν ἔχει καὶ πρῶτον τὸν κοινότατον σκοπὸν αὐτῷ τῷ μέλλοντι λυθήσε-
σθαι, τὸ ἐναντίον. ἐκ τούτου γὰρ τοῦ γένους ἐστί, πάντα τὰ δημιουργοῦντα τὴν ὑγείαν αἴτια. κατὰ μέρος δ᾽ ἐκ τῶν
καθ᾽ ἕκαστον ἐναντίων. τῇ μὲν οὖν θερμῇ διαθέσει, τὸ ψυχρὸν αἴτιον ἐναντίον ἐστί. τῇ ψυχρᾷ δὲ, τὸ θερ-
μόν. ἐπί τε τῶν ἄλλων, ἀνάλογον. εἰ γὰρ ἄμετρον μέν, ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν. ἔμμετρον δέ, τὸ κατὰ φύσιν,
ἀνάγκη πᾶσα τὸ ἄμετρον ὑπὸ τοῦ κατὰ τοὐναντίον ἐμμέτρου, πρὸς τὸ σύμμετρον ἐπανελθεῖν. εὔδηλον δὲ
ὡς τὸ κατὰ δύναμιν, οὐ τὸ κατὰ φαντασίαν θερμαῖνον καὶ ψύχον, ὅσα τ᾽ ἄλλα τοιαῦτα ληπτέον ἐστί.
50 καλῶ δὲ κατὰ δύναμιν μέν, ὅπερ ὄντως τε καὶ ἀληθῶς ὂν λέγεται. κατὰ φαντασίαν δέ, τὸ τῇ προ-
χείρῳ μὲν αἰσθήσει τοιοῦτον εἶναι φανταζόμενον. ὄντως δ᾽ οὐκ ὂν τοιοῦτον. ὅπως δὲ χρὴ γνωρίζειν
αὐτά, κατὰ τὴν περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεως εἴρηται πραγματείαν. εἰς δὲ τὴν εὕρεσιν
τῶν ὑγιεινῶν αἰτίων, ὅσα μὲν ὡς πρὸς τὴν ἤδη γεγενημένην νόσον ἐστὶν ὑγιεινά, τῇ μεθόδῳ χρηστέον, ᾗ τὸ
κατὰ φαντασίαν τοῦ κατὰ δύναμιν διορίζεται. ὅσα δὲ ὡς πρὸς τὴν ἔτι γινομένην αὐτῇ τε ταύτῃ, καὶ
προσέτι καθ᾽ ἣν ἐξευρίσκεται τὰ τῶν νοσημάτων αἴτια. φέρε γάρ, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις
ἀνάπτεσθαι πυρετόν. ἔνδειξις ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἀλλοίωσίς τε καὶ κένωσις ἐστιν. ἀλλοίωσις μέν, ἡ παύουσα

τὴν σηπεδόνα, μενούσης τῆς οὐσίας. κένωσις δέ, ἡ ὅλην ἐκ τοῦ σώματος ἐξάγουσα τὴν οὐσίαν. ἀλλὰ τὸ μὲν
εἰρημένον εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως, πέψις ἐστίν, ἣν ὑπό τινων αἰτίων ἐγχειρεῖ ποιεῖν ἐξευρόντες, ἐν ἐκείνοις ἂν ἔχοιμεν
ἤδη τὴν γνῶσιν τῶν οὕτως ὑγιεινῶν. αἱ κενώσεις δὲ διά τε φλεβοτομίας, καὶ κλυστήρων, καὶ οὔρων, καὶ τῆς
κατὰ τὸ δέρμα διαπνοῆς εἰσίν. ἔτι δέ, ἀντισπάσεως, καὶ μετοχετεύσεως εἰς ἕτερον. τούτου γὰρ τοῦ γένους
ἐστί, καὶ τὸ καταμήνια κινῆσαι, καὶ αἱμορροΐδας ἀναστομῶσαι, καὶ διὰ ῥινῶν, καὶ ὑπερῴας καθαίρει·
ἐξευρόντες οὖν κἀνταῦθα τὰς ὕλας, αἷς ἐν ποιότητι, καὶ ποσότητι, καὶ καιρῷ, καὶ τρόπῳ τῆς χρήσεως
προσφερομέναις ἡ κένωσις γίνεται, κατ' αὐτὸ τὸ μέρος τῆς τέχνης εὕροιμεν ἂν ὑγιεινά. καὶ γέγραπται πάν-
των ἡ εὕρεσις ἐν τῇ θεραπευτικῇ πραγματείᾳ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐπὶ ταῖς ἄλλαις δυσκρασίαις ταῖς
τρισίν, ἓν κοινὸν ἔχοντες παράγγελμα, τὸ ποιοῦν ἑκάστην αὐτῶν αἰτίαν ἐκκόπτειν πρότερον. εἶθ' οὕτως ἥκειν
10 ἐπὶ τὸ γεγονὸς ὑπ' αὐτοῦ νόσημα, τὴν τῶν ὑγιεινῶν αἰτίων εὕρεσιν ποιησόμεθα. κατὰ δὲ τὰς συνθέτους δυ-
σκρασίας, ἡ γ' ἐκ τῶν ἁπλῶν σύνθεσις ἐνδείξεται, τὰ ὑγιεινὰ παραγγέλματα. κἀνταῦθ' ἐχόντων ἡμῶν
ἀνάλογον τῷ μεγέθει τῆς δυσκρασίας, τὸ πρὸς ἐκείνην ἁρμόττον ἐξευρίσκειν οἷον, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἐν δέκα μὲν
ἀριθμοῖς ἐπὶ τὸ θερμότερον ἐξέστηκέ τι τοῦ κατὰ φύσιν. ἑπτὰ δ' ἐπὶ τὸ ξηρότερον. εἶναι δήπου χρὴ τὸ ὑγιει-
νὸν αἴτιον ἐπὶ ταῖς τοιαύταις διαθέσεσι, δέκα μὲν ἀριθμοῖς, ψυχρότερον. ἑπτὰ δέ, ὑγρότερον. εἰ μὲν οὖν
αὐτῷ τῷ πεπονθότι μορίῳ προσάγοιτο τοιοῦτον φάρμακον, εἰς τοσοῦτον ἔστω ψυχρότερόν τε καὶ ὑγρότερον,
εἰς ὅσον ἡ ἔνδειξις κελεύει. διὰ βάθους δὲ κειμένου τοῦ πεπονθότος, ἐπιτεχνᾶσθαι χρὴ τοιοῦτον ἐργάζεσθαι τὸ
ὑγιεινόν, ὡς μὴ φθάνειν ἐκλύεσθαι κατὰ τὴν ὁδόν. εἰ μὲν οὖν θερμότερον εἶναι δέοιτο τοῦ συμμέτρου, μὴ το-
σοῦτον μόνον ἔστω θερμότερον, ὅσου δεῖται τὸ πάθος, ἀλλ' ἐξ ἐπιμέτρου προσκείσθω, τὸ διὰ τὴν θέσιν ἀναγ-
καῖον προσερχόμενον. εἰ δὲ ψυχρότερον, οὐχ ἁπλῶς χρὴ τοσοῦτον ποιεῖν αὐτὸ ψυχρότερον, ἀλλὰ καὶ
20 τὴν ὕλην σκοπεῖσθαι πρότερον. εἰ μὲν γὰρ παχυμερὴς ἐστίν, οὐχ ὁδοιπορήσει μέχρι βάθους πολλοῦ. τοὐναν-
τίον δὲ πᾶν ἐργάζεται πυκνῶσαν τὴν ἐπιφάνειαν. εἰ δὲ λεπτομερὲς ὑπάρχει, δύναιτ' ἂν ἐξικνεῖσθαι μέχρι
πλείονος βάθους. οὕτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὑγραινόντων καὶ ξηραινόντων, τὸ παχυμερὲς καὶ λεπτομερὲς τῆς
οὐσίας ἐπισκεπτέον. ἀπὸ μὲν δὴ τῆς θέσεως τοῦ πεπονθότος, ἡ ἔνδειξις εὑρίσκει τὸ ὑγιεινὸν ὡς εἴρηται νῦν.
ἀπὸ δὲ τῆς διαπλάσεώς τε καὶ καὶ θέσεως, ὅταν ἐκροὰς αἰσθητὰς ἔχῃ συντετρημένας εἰς ἕτερον, ἢ μὴ δὲ
μίαν ἔχῃ. τὰς μὲν γὰρ εἰς τὰ κυριώτατα φερούσας ἐκροάς, ἀποτρεψόμενοι, ἐρεθίσομεν δέ, τὰς εἰς κυριώ-
τατα. δῆλον δὲ ὡς τῶν ποιούντων αἰτίων τὴν δυσκρασίαν, ἡ διὰ τῆς κενώσεως ἐστὶν ἴασις. αὐτῶν γὰρ τῶν δυ-
σκρασιῶν μόνον ἀλλοίωσις ἴασις ἐστί. λυθείσης δὲ τῆς συνεχείας, ὁ μὲν τῆς ἰάσεως σκοπός, ἕνωσις. ἐπὶ μὲν τῶν ὀργα-
νικῶν μορίων, ἀδύνατος. ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοιομερῶν, οὐκ ἀεὶ δυνατός. ἀλλ' ἐνίοις, ὡς ἐν τοῖς σαρκώδεσι, κόλ-
λησις ἴασις ἐστίν, οὐ διοίσει δὲ οὐδ' εἰ σύμφυσιν ὀνομάζεις. ἡγεῖται δ' αὐτῆς, ὅταν μεῖζον γένηται τὸ τραῦμα, προ-
30 σαγωγὴ τῶν διεστώτων μορίων, ἐκ τοῦ τῆς διαπλάσεως ὑπάρχουσα γένους. ἵνα δ' αὐτὴ γένηται μόνιμος, ἐπι-
δέσεις ἡ συνάγουσα τὰ διεστῶτα, καὶ ἀγκτῆρες, καὶ ῥαφαὶ χρήσιμοι. κολλᾷ μὲν οὖν τὰ διεστηκότα, καὶ
τὴν ἐξ ἀρχῆς ἕνωσιν ἀποδίδωσιν ἡ φύσις. ἡμέτερον δ' ἔργον ἓν μὲν ὡς εἴρηται, τὸ συνάγειν εἰς ταυτὸ τὰ
διεστῶτα. δεύτερον δέ, τὸ φυλάττειν ὡς συνήχθη. καὶ τρίτον, ὡς μηδὲν ἐμπεσεῖται τῶν χειλῶν μεταξὺ προ-
νοεῖσθαι. καὶ τέταρτον, αὐτὴν τοῦ μορίου τὴν οὐσίαν ὑγιεινὴν διαφυλάττειν. τὸ μὲν δὴ πρῶτόν τε καὶ δεύτερον
ὡς ἄν τις ποιήσειεν, εἴρηται. τὸ δὲ τρίτον, ἐν μὲν τῷ συνάγειν τὰ διεστῶτα γίνοιτ' ἄν, εἰ μηδὲν ἔξωθεν ἐμπίπτειν
ἐάσομεν. ὡς πολλάκις γε θρίξ, ἢ ἔλαιον, ἢ ὑγρότης τις ἑτέρα μεταξὺ στᾶσα τῶν κολληθησομένων, ἐκώλυσεν
αὐτῶν τὴν ἕνωσιν. ἐν δὲ τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ, διὰ τῶν ὑπορρύσεων, ἡ τοῦ τρίτου σκοποῦ φυλακή. τὴν
δ' ὑπόρρυσιν αὐτήν, ἐξ ἐπιδιαιρέσεως καὶ ἀντιδιαιρέσεως καὶ σχήματος ἐπιτηδείου ποιηστέον. ἡ δ' οὐσία τοῦ μέ-
ρους ὑγιεινὴ φυλαχθήσεται, διὰ τῶν μετρίως ξηραινόντων. αὕτη μὲν ἡ ἴασις ἐστὶ συνεχείας λύσεως ἐν σαρ-
40 κώδει μορίῳ γεγενημένης, αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν μόνης. εἰ δ' ἑτέρῳ τινὶ μιχθείη νοσήματι, πλείους οἱ σκοποὶ τῶν
ἐνδείξεων, οὓς ἐν ταῖς τῶν συνθέτων, ἢ ἐπιπεπλεγμένων, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλοι, διδασκαλίαις
ἐξῆς ἐροῦμεν. ἐν δὲ τῷ παρόντι λόγῳ πρὸς τὰς λοιπὰς τῆς ἑνώσεως λύσεις ἰτέον. κάταγμα τοίνυν ἐστί, τῆς ἐν
ὀστῷ συνεχείας λύσις. ἀνίατον δὲ ὄν, ὅσον ἐπὶ τῷ πρώτῳ σκοπῷ. κατὰ δεύτερον δὲ δή τινα τρόπον, ἰα-
τόν πως γίνεται. πρῶτος μὲν οὖν σκοπός, ἡ σύμφυσις, οὐ δυναμένη διὰ σκληρότητα τοῦ μορίου γενέσθαι.
δεύτερον δέ, ἡ δέσις διὰ πώρου δεσμοῦντος ἐν κύκλῳ τὸ κάταγμα. γένεσις δὲ τῷ πώρῳ, καθ' ὅσον μὲν ἐξ ὕλης καὶ
ἀποφύσεως γίνεται, κοινὴ πρὸς τὰ ἄλλα. καθ' ὅσον δὲ ἐγγύς ἐστιν ὀστῷ τὴν ἰδέαν, ἐκ τῆς ἐκείνου τροφῆς. μα-
λακὸν δέ, καὶ παιδικὸν ὀστοῦν, καὶ συμφῦναι δυνατόν. σπανίως δὲ καὶ ἡ τοῦδε τοῦ πάθους γένεσις ἄνευ συμ-
πλοκῆς. ὡς τὰ πολλὰ γὰρ οἱ παρακείμενοι μύες, ἅμα τοῖς ἄλλοις σώμασι πάσχουσι, ῥηγνυμένων τῶν ὀστῶν. ὥστε καὶ
ὁ σκοπὸς τῆς θεραπείας, διττός. ἕτερος μέν, ὁ ἐπὶ τοῖς ὀστοῖς. ἕτερος δέ, ὁ ἐπὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὰ σώμασιν. ὁ μὲν δὴ
50 τοιοῦτος, ἐν ταῖς τῶν σαρκωδῶν μορίων ἐπιπεπλεγμέναις διαθέσεσιν εἴρηται. περὶ δὲ τῶν καταγμάτων, ἐν τῷ δὲ
ῥητέον. ἐπεὶ γὰρ καὶ τούτων ἡ ἴασις ἐστὶν ἐκ πωρώσεως. ἵνα δ' αὐτὴ γένηται, τῆς οἰκείας τροφῆς δὲ ὀστοῦ δὴ χρεία. τὸ
περίττωμα δὲ τοῦτο, καὶ τῇ ποιότητι καὶ τῇ ποσότητι σύμμετρον εἶναι χρή. διὰ τοῦτ' ἀγωγῆς δεῖται τῆς τοσοῦ-
τον καὶ τοιοῦτον τὸ ἐπιρρέον αἷμα τοῖς ὀστοῖς παρασκευαζούσης, ἐξ οἵου καὶ ὅσου γενήσεται πῶρος. ἐπεὶ
δ' ἐκχεῖται τοῦτο διὰ τῶν ῥαγῶν τοῦ κατεαγότος ὀστοῦ, σκοπεῖν αὐτοῦ χρὴ τὸ πλῆθος τε καὶ τὴν ποιό-
τητα, καὶ οὕτως ἢ ξηραντικωτέραν ποιεῖσθαι τὴν ἀγωγὴν ἢ ὑγραντικωτέραν. ἅπερ ἐπὶ πλέον ἐν τοῖς

τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασι λέλεκται. Νεύρου δὲ καὶ τένοντος νύγμα, διὰ τὸ περιττὸν τῆς
αἰσθήσεως, καὶ διότι συνεχές ἐστι πρὸς τὴν ἀρχὴν τὸ μόριον, ἕτοιμον ἐπικαλέσασθαι σπασμούς, καὶ μά-
λισθ' ὅταν μηδὲν διαπνέηται πρὸς τὰ ἐκτός, τυφλωθείσης τῆς τοῦ δέρματος τρώσεως. ἀναστομοῦν χρὴ τοῦτο τοί-
νυν, καὶ ξηραίνειν οὐσίᾳ λεπτομερεῖ, διικνεῖσθαι δυναμένῃ πρὸς τὸ βάθος ἄχρι τοῦ τετρωμένου νεύρου. λέλε-
κται δὲ καὶ περὶ τούτου τελέως, ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου γράμμασιν. ἐν μὲν δὴ ταῖς ἁπλαῖς
τοῦ δὲ τοῦ γένους διαθέσεσιν, ἡ τῶν ὑγιεινῶν αἰτίων ἰδέα τοιάδε. κατὰ δὲ τὰς συνθέτους, ἐπιπέπλεκται τοῖς
ἕλκεσι. πρώτη μὲν, κοιλότης. ἣν, οὐκ ἄλλην διάθεσιν, ἀλλ' ἕλκους ἡγοῦνται διαφοράν. ἔστι δὲ, οὐ δια-
φορὰ τό γε τοιοῦτον, ἀλλ' ἕτερόν τι γένος ὅλου τοῦ νοσήματος, ἐν ᾧ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἐστιν ἀπώλεια. καὶ τοίνυν
καὶ ἡ ἴασις ἐπὶ διττῷ πάθει, διττοῦ δεῖται σκοποῦ. ἡ μὲν γὰρ τῆς συνεχείας λύσις, ἑνώσεως. ἡ δὲ τῆς
οὐσίας ἀπώλεια, γενέσεως χρῄζει. λελεγμένοι δ' εἰσὶν ὀλίγον ἔμπροσθεν οἱ τῆς γενέσεως σκοποί, καὶ μὲν δὴ
10 καὶ ὡς χρὴ πρῶτον ἰᾶσθαι τήνδε τὴν διάθεσιν. ἐφεξῆς, ἐν οὖν ἐπιχειρεῖν αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις ἐν-
δείκνυται. ὅταν οὖν ἀναπληρωθῇ μὲν, τὸ κοῖλον. ὁμαλὸν δὲ, τὸ ἕλκος ὑπάρχῃ πᾶν, ἕτερον τῶν σκοπῶν ἀνευ-
ρῆσθαι συμβαίνει. μέσης γὰρ τῆς νεογενοῦς σαρκὸς ἱσταμένης τῶν χειλῶν τοῦ ἕλκους, ἑνωθῆναι μὲν ἀδύνατον
τὰ διεστῶτα. σκοπὸν δ' ἄλλον ἰάσεως ἐξευρεῖν χρή. τὴν δ' εὕρεσιν, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν ἕξομεν, ὃ περιποιῆ-
σαι τῷ μορίῳ προσήκει. κατὰ φύσιν δ' ἦν αὐτῷ, σκέπεσθαι δέρματι. τοῦτ' οὖν ἢ μὲν ἔστι ποιητέον, ἢ εἴπερ ἐστὶν
ἀδύνατος ὁ σκοπὸς, ὅμοιόν τι δέρματι. τὴν γοῦν σάρκα δερματώδη ποιητέον ἐστίν. ἔστι δὲ τοιαύτη, ξηραινομένη
τε ἅμα καὶ τυλουμένη. ξηραινόντων δὲ καὶ στυφόντων ἀδήκτως ἔσται χρεία φαρμάκων εἰς τὰς ἐπουλώ-
σεις. οὕτως δὲ κἂν ῥύπος ἐπιτραφῇ. σκοπὸς μὲν, ἀπορρύψαι. φάρμακον δὲ ὑπειπεῖν, τὸ ῥυπτικόν. εἴρη-
ται δ' αὐτῶν ἐν τοῖς περὶ φαρμάκων ἡ ὕλη. καὶ μὲν δὴ καὶ εἰ φλεγμονή τις, ἢ θλάσις, ἢ σκίρρος, ἢ οἴδημα κα-
τὰ τοῦ ἕλκους εἴη, θεραπευτέον ἐκεῖνα πρότερα διὰ τῶν εἰρημένων μεθόδων. οὕτως δὲ καὶ εἰ ἐπιρρέοι τι τῷ ἕλ-
20 κει, κατὰ τὴν τῶν ἐπιρρεόντων ἴασιν. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ δυσκρασία τις εἴη κατὰ τὸ ἡλκωμένον, ἐπὶ τὰ τῆς
δυσκρασίας πρότερον ἰέναι βοηθήματα, καὶ περὶ μὲν τούτων, ἅλις. Ἐπὶ δὲ τὸ παρὰ τὴν διάπλασιν
ἰτέον ἤδη γένος, εἰς πλείους διαφορὰς τεμνόμενον. ἀλλ' ἀπὸ τοῦ σαφεστάτου τὴν ἀρχὴν τῷ λόγῳ θετέον, ὃ κα-
τὰ τὴν τοῦ σχήματος ἐξάλλαξιν γίνεται. τῶν μὲν οὖν ἔτ' αὐξανομένων οἷόν τε τὸ σχῆμα τῶν πλείστων μορίων
ἐπανορθώσασθαι. τῶν δ' ηὐξημένων, οὐκέτι. σκοπὸς δ' ὧν οἷόν τε θεραπεῦσαι πρὸς τοὐναντίον ἀπάγειν τῆς δια-
στροφῆς. εἰ δὲ κατάγματος οὐκ ὀρθῶς διαπλασθέντος ἡμάρτηταί τινος κώλου σχῆμα, πωρωθῆναι φθάσαν-
τος, ἐὰν ἔτι πρόσφατος ὁ πῶρος ὑπάρχῃ, καταξάντα χρὴ διαπλάττειν αὖθις ὀρθῶς. εἶτα, πωροῦν. ἔστι
δὲ ἡ ἔμφραξις ἐκ ταυτοῦ γένους τῶν νοσημάτων. ἡ μὲν ὑπὸ γλίσχρων καὶ παχέων γινομένη χυμῶν, ἕνα μὲν
ἔχουσα καὶ αὐτὴ σκοπὸν ἐναντίον τῷ πάθει τὴν ἔκφραξιν. αἴτια δὲ ὑπειπεῖν, τά τε ῥυπτικὰ καὶ τμητι-
κὰ τῶν φαρμάκων. ἡ δ' ὑπὸ κόπρου σκληρᾶς ἐμφραχθείσης ἐντέρῳ, προτέραν μὲν ἕξει τὴν τῆς σκληρό-
30 τητος ἐπανόρθωσιν ἐξ ὑγρῶν καὶ λιπαρῶν κλυσμάτων. ἑξῆς δὲ, τὴν κένωσιν ἐκ δριμέων. ἡ δ' ὑπὸ λίθου κατὰ
κύστιν. ἐν μὲν τῷ παραυτίκα, τὴν μετάθεσιν. ἰάσεως δὲ παντελοῦς ἕνεκα, τὴν διὰ τομῆς κομιδήν. ἡ δὲ τῆς
παρὰ φύσιν περιεχομένης ὑγρότητος ἴασις, ἐν τῇ παντελεῖ κενώσει. καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐμπύων. ἡ δ' ἄμε-
τρος πλήρωσις, ἐν ἀμέτρῳ κενώσει. καθάπερ ἐπὶ τοῦ κατὰ τὰς φλέβας αἵματος. ὡσαύτως καὶ ὅσοις κα-
τὰ γαστέρα, καὶ ἔντερα, ἢ ἀρτηρίαν, ἢ πνεύμονα πύον, ἢ αἷμα περιέχεται, παντελοῦς κενώσεως δεῖ-
ται. τοῦ δὲ πλείονος ἐδέσματος, ἢ πόματος ἔτι τε προσφάτου, κατὰ τὴν ἀποκένωσιν ἡ ἐπανόρθωσις. ὅσα μὲν
οὖν ἐν πνεύμονί τε καὶ θώρακι περιέχεται, μετὰ βηχῶν μὲν, ἡ κένωσις. ὑπὸ δὲ φαρμάκων λεπτυντικῶν.
ὅσα δὲ καθ' ἧπαρ, ἢ φλέβας, ἢ ἀρτηρίας, ἢ νεφρούς, ἤτοι δι' οὔρων, ἢ γαστρός. ἀλλὰ δι' οὔρων μὲν, ὑπὸ
τῶν λεπτυνόντων σφοδρῶς. διὰ γαστρὸς δὲ, ὑπὸ τῶν ἑλκτικῶν τε καὶ ἀναστομωτικῶν. ὅσα δὲ κατὰ
τὴν ἄνω γαστέρα, δι' ἐμέτων. ὅσα δὲ κατὰ τὴν κάτω, δι' ὑπαγωγῆς. ὅσα δὲ ὑπὸ τῷ δέρματι, διὰ τομῆς, ἢ
40 καύσεως, ἢ φαρμάκων καυστικῶν. οὕτως δ' ἐνίοτε καὶ ὅσα κατά τινα κοιλότητα φυσικὴν ὡς ἐπὶ θώρα-
κος. ἐν δὲ κεφαλαίῳ, τῶν μὲν παρὰ φύσιν ἔν τισι μέρεσι περιεχομένων σκοπὸς τῆς ἰάσεως, ἄρσις ἐστίν.
εἰ δ' ἀδύνατος γενέσθαι, μετάθεσις. ὅσα δὲ οὐ τῷ γένει παρὰ φύσιν, ἀλλὰ τῷ ποσῷ, σκοπὸς τούτων,
ἡ ἀποκένωσις. ἡ δ' εὕρεσις τῶν ἰασομένων αὐτά, μέρος μέν τι κἀξ αὐτῆς λαμβάνεται τῆς διαθέσεως. ἡ
πλείστη δὲ, ἐκ τῶν πεπονθότων μορίων. ὅσα δὲ ἐν τῷ τετραχῶσθαι παρὰ φύσιν ἔχει, τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῖς
ἀντεισακτέον λειότητα. κατὰ μὲν οὖν ὀστοῦν, ξύοντα. κατὰ δὲ ἀρτηρίαν, ἢ γλῶτταν, ἐκλεαίνοντα
δι' ὑγρῶν ἀδήκτων καὶ γλίσχρων. ὅσα δὲ τῷ λεῖα γενέσθαι παρὰ φύσιν ἔχει, τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῖς ἀντει-
σακτέον τραχύτητα, διά τε φαρμάκων ἱκανῶς ῥυπτικῶν, καὶ διὰ βραχείας σύψεως. ὅσαι δὲ ἐμφράξεις,
ἢ στενοχωρίαι νοσήμασιν ἑτέροις ἕπονται, θεραπευτέον ἐκεῖνα πρότερα. δέδεικται δ' ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν
νοσημάτων διαφορᾶς, ὡς φλεγμοναῖς καὶ σκίρροις καὶ οἰδήμασι καὶ ξηρότησιν ἐνίοτε ἀμέτροις ἔτι τε μοχθη-
50 ροῖς σχήμασιν αὐτῶν τῶν περιεχόντων σωμάτων, ἕπεται πολλάκις τὰ εἰρημένα. καθάπερ καὶ ὄγκοις τισὶ τῶν
πέριξ σωμάτων. εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλληλα τῶν εἰρημένων ἐπιπλέκοιτό τινα, τὰς ἐνδείξεις ἔχει ποικίλας. ἀρ-
κέσει δ' ἐφ' ἑνός, ὡς ἐπὶ παραδείγματος ποιήσασθαι τὸν λόγον. ἐπὶ πλέον γὰρ ὑπὲρ ἁπάντων ἐν τοῖς θερα-
πευτικοῖς λέγεται. ὑποκείσθω τοίνυν ἐπιρρεῖν τινὶ μέρει πλῆθος αἵματος, ὡς διατείνεσθαι τὰ κατὰ τὸ μόρι-
ον ἀγγεῖα, μὴ τὰ μεγάλα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ σμικρὰ τὰ πρότερον ἐκφεύγοντα τὴν ὄψιν. ἐκ δὲ τοῦ πεπλη-

ρεῖσθαι φαινόμενα νῦν. ὥσπερ γε ἐπ᾽ ὀφθαλμῶν ὁρᾶται σαφῶς ἐνίοτε διὰ τὴν λευκότητα τοῦ χιτῶνος.
εἰκὸς δὲ δήπου, καὶ ἄλλα τῶν μὴ ὁρωμένων ἀγγείων διατετάσθαι μεμεστωμένα, μηδέπω μὴ δι᾽ αὐτὰ φαι-
νόμενα διὰ τὴν σμικρότητα, καὶ δὴ κίνδυνος ἐκχυθῆναι τὸ διϊδρούμενον ἐκ τῶν ἀγγείων, εἰς τὰς με-
ταξὺ χώρας τὰς κενὰς, ἢ καὶ παρεκκεχύσθαι μικρὸν ἤδη. τοῦ τοιούτου πάθους ἡ ἴασις, ἕξει μὲν δήπου σκο-
πὸν, τὴν κένωσιν, ἢ ἵνα σαφέστερον εἴπωμεν, ἀποκένωσιν, ἐπειδὴ τὸ πάθος ἦν ἐν τῷ πεπληρῶσθαι τὸ μό-
ριον ἀμέτρως. ἀναγκαῖον δὴ τὸ παλινδρομῆσαν ἐκκενωθῆναι τὸ περιττὸν, ἢ δι᾽ αὐτοῦ τοῦ πεπονθότος μο-
ρίου. παλινδρομήσει μὲν οὖν, ἢ ὠσθὲν, ἢ ἑλχθὲν, ἢ παραπεμφθὲν, ἢ κατά τι τούτων, ἢ κατὰ πάντα
δι᾽ αὐτοῦ δὲ τοῦ πεπονθότος ἐκκενωθήσεται. τὸ μέν τι φανερῶς τε καὶ αἰσθητῶς. τὸ δὲ εἰς ἀτμοὺς λεπτυνθέν.
εἰ μὲν οὖν εἴη τὸ σύμπαν σῶμα πληθωρικώτερον, οὐ χρὴ διὰ τοῦ πεπονθότος τόπου ἐκκενοῦν. εἰ μὲν γὰρ ἀμυ-
10 χαῖς ἢ τομαῖς αἰσθητῶς ἐκκενώσομεν ὀδυνήσαντες, ἐπισπασόμεθα πλέον διὰ τὴν ὀδύνην. εἰ δὲ τοῖς θερμαί-
νουσι διαφορεῖν ἐπιχειρήσομεν, ἕλξομεν διὰ τὴν θερμότητα πλέον εἰς τὸ μέρος, ἢ φορήσομεν. εἰ δ᾽ αὖ βουλοίμεθα
παλινδρομεῖν ἀναγκάζειν τὸ ἐπιρρυέν, οὐκ ἂν δέξαιτο μεστὸν ὑπάρχον τὸ σῶμα. πρὸς ἄμφω τοίνυν ταῦτα χρὴ
κενῶσαι τὸ ὅλον, ἢ ἀντισπάσαι γε πάντως εἰς ἄλλα χωρία τὸ ἐπιρρέον τῷ πεπονθότι. τοῦτο δὲ ἐργασάμενον
ἀπωθεῖσθαι τοῦ μορίου πρότερον, ἢ διαφορεῖν ἐπιχειρεῖν. ἑτοιμοτέρα γὰρ ἡ κένωσις ὅσῳ διὰ μειζόνων. ἀπο-
κρουσόμεθα δ᾽ ἐκ τοῦ πεπονθότος, εἰ στύφοιμέν τε καὶ ψύχοιμεν. ἀλλὰ καὶ τὰ κενωθέντα πρὸς ἑαυτὰ
ἀποκρουόμεθα ἕλξει. δέδεικται γὰρ καὶ τοῦτο διὰ τοῦ περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων λόγου. καὶ δὴ καὶ πα-
ραπέμψει τὰ ἀγγεῖα, τονωθέντα τοῖς στύφουσι φαρμάκοις. εἰ μὲν οὖν ἅπαν οὕτω παλινδρομήσει, καλῶς ἂν
ἔχοι. καταλειφθέντος δέ τινος ἐν τῷ μορίῳ, ἐχρῆν μὲν δήπου τι γλίσχρον [illegible] ὑπάρχειν, ἢ πα-
χὺ, καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἐσφηνῶσθαι δυσλύτως. δύναται δὲ καὶ μὴ τοιοῦτον ὂν, εἰς τὰς μεταξὺ χώρας ἐκκεχύ-
20 σθαι. τότ᾽ οὖν ἥκειν ἤδη καιρὸς ἐνταῦθα τὸ κενοῦν αὐτὸ διὰ τοῦ πεπονθότος, ἐπιθέντα τοῖς ὑπερκειμένοις
ἀποκρουστικὰς τῶν ἐπιρρεόντων δυνάμεις. ἐκκενώσεις δὲ μάλιστα, εἰ κατὰ τὰς μεταξὺ χώρας τεκμαίροιο
περιέχεσθαί τι δι᾽ ἀμυχῶν τε ἅμα καὶ διὰ φαρμάκων διαφορητικῶν. ἀλλ᾽ ἐπεὶ τὰ διαφοροῦντα πάντα θερ-
μὰ ταῖς δυνάμεσιν ὑπάρχει. τῆς δ᾽ αὐτῆς ἐστι κράσεως ἔργον, τὸ δάκνειν, ὅταν ἀμετρότερον ᾖ θερμὰ, φυλα-
κτέον ἐν αὐτοῖς τὰ πάνυ θερμὰ, καὶ μάλιστα ἦν ἐπιπολῆς τὸ πεπονθός. ὀδυνήσεται γὰρ οὐ σμικρῶς, ἂν
ἅμα πεπονθῇ καὶ δάκνηται, ὀδύνη τε πᾶσα παροξύνει τὰ ῥεύματα. τὸ μετρίως οὖν θερμὸν, ἐνταῦθα
τούτων ἀνώδυνον. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐὰν ὑγρὸν ὑπάρχῃ, καὶ μέντοι καὶ ἱκανόν ἐστι διαφορῆσαι τὸ ἐπιπολῆς. εἰ
καὶ μὴ σφοδρὸν εἴη τὸ διαφορητικὸν φάρμακον. εἰ δὲ τὰ μὲν ἐπιπολῆς ἀπαθῆ παντάπασιν ὑπάρχει. διὰ
βάθους δ᾽ εἴη τὸ κενώσεως δεόμενον, ἐπιτεῖναι καὶ αὐξῆσαι δεῖ τοῦ διαφορητικοῦ τὴν θερμασίαν. κινδυνεύσει
γὰρ ἐκλυθῆναι, πρὶν εἰς τὸ βάθος ἀφικέσθαι. οὐ μὴν οὐδ᾽ ἀνιάσει τι τὰ ἐπιπολῆς ὧν ψαύσει, διότι μὴ πέ-
30 πονθεν. ὥστε καὶ νῦν ἐς ταὐτὸν ἄμφω συμβαίνει, πρὸς τὴν τῶν θερμοτέρων τε ἅμα καὶ δριμυτέρων φαρ-
μάκων χρῆσιν, τά τ᾽ ἐπιπολῆς ἀνεχόμενα, καὶ τὰ διὰ βάθους δεόμενα. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἔνδειξιν ἐκ τοῦ μο-
ρίου ἐλάβομεν. Ἑξῆς δὲ σκοπῶμεν εἰ λείπει τι πρὸς τὴν ἴασιν. ἔοικε γὰρ λείπειν, οὐ μικρά. τῶν πεπον-
θότων αὐτῶν, ἐν οἷς ἐστι τὸ περιττὸν τοῦ ῥεύματος. ἔνια μὲν ἀραιὰ καὶ χαῦνα, καὶ μαλακὰ τὴν φύσιν ἐστίν.
ἔνια δὲ πυκνὰ καὶ πεπιλημένα καὶ σκληρά. τὰ μὲν οὖν πρότερα, ῥᾳδίως ἐκκενοῦνται. τὰ δ᾽ ἕτερα, δρι-
μυτέρων δεῖται τῶν κενωσόντων αὐτὰ, καὶ προσέτι, λεπτομερεστέρων. εἰ δὲ καὶ κατὰ συχνοῦ κεῖνται
βάθους, ἔτι δὴ καὶ μᾶλλον. αὕτη σοι πάλιν ἔνδειξις ἑτέρα παρὰ τῆς οὐσίας τοῦ πεπονθότος. ἄλλη δ᾽ ἀπὸ
τῆς διαπλάσεως ἅμα καὶ θέσεως. ὑποκείσθω γὰρ εἰ οὕτως ἔτυχεν ἐν ἥπατι τὴν προειρημένην εἶναι διά-
θεσιν ἐν τοῖς στενοῖς πέρασι τῶν ἀγγείων ἐσφηνωμένων ὑγρῶν ἤτοι γλίσχρων, ἢ παχέων, ἢ πολλῶν. ἆρ᾽ οὐχ
ἕτοιμον ἐδέσμασί τε καὶ πόμασι λεπτυντικοῖς. τὸ πάχος μὲν πρῶτον ἅμα τῇ γλισχρότητι λεπτομερὲς ἐργά-
40 ζεσθαι. θάτερον δὲ, μὴ διὰ τῶν ἀοράτων καὶ στενῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ δι᾽ εὐρέων ὁδῶν ἐκκενοῦσθαι τὸ λυποῦν. εὐρύ-
τεραι γάρ εἰσι κατὰ τὸ ἧπαρ αἱ φλέβες, ὥσπερ καὶ πλεῖσται. τελευτῶσι δ᾽ αἱ μὲν ἐν τοῖς κυρτοῖς, εἰς
τὴν κοίλην. αἱ δ᾽ ἐν τοῖς σιμοῖς, ἐνταῦθα πύλαις, ὥστ᾽ ἤδη σοι ῥᾷστον, ἐν ὁποτέραις αὐτῶν αἱ σφηνώσεις, ἐκκενοῦν
ἑτοίμως αὐτάς, ἕλκονται μὲν εἰς τὴν γαστέρα, διὰ τῶν ἑλκτικῶν ὅσα τῶν ὑγρῶν ἐσφήνωτο, κατὰ τὰς ἐν τοῖς
σιμοῖς φλέβας. ἐπ᾽ οὖρα δὲ προτρέπεται διὰ τῆς κοίλης φλεβὸς, ὅσα κατὰ τὰς ταύτης φλέβας. ἑτέρα
δὲ ἐνταῦθα ταῖς προειρημέναις ἔνδειξις ἀφ᾽ ἥπατος, ὡς ἀρχῆς φλεβῶν. ἐπεὶ γὰρ οὐχ ἑαυτὸ μόνον, ὥσπερ τὰ
πλεῖστα μόρια τοῦ ζώου διοικεῖν πέφυκεν, ἀλλ᾽ ἐπιπέμπει δύναμιν ταῖς φλεψὶ, κίνδυνός ἐστιν ἐὰν κωλύσω-
μεν αὐτοῦ τὸν τόνον ἐπιβροχαῖς τε καὶ καταπλάσμασι χαλαστικοῖς, αὐτό τε πρῶτον ἀτονῆσαι περὶ τὴν ἐνέρ-
γειαν, ἀτόνους τε συμπάσας ἐργάσασθαι τὰς φλέβας. ὅθεν ἐπιμιγνύναι χρὴ τῶν στυφόντων τι φαρμάκων
ἐν ταῖς θεραπείαις αὐτοῦ. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ διὰ βάθους ἐστὶ συχνοῦ, κίνδυνος ἐκλυθῆναι τὴν δύναμιν τοῦ στύφον-
50 τος, ἐὰν μὴ ποδηγῆται πρός τινος ἑτέρας οὐσίας λεπτομεροῦς, οἷάπερ ἡ τῶν ἀρωμάτων ἐστί. κάλλιον δὲ εἰ
αὐτὸ τὸ στῦφον φάρμακον εὐθὺς εἴη καὶ ἄρωμα. συμφύτους γὰρ ἔχον δύο ποιότητάς τε καὶ δυνάμεις, ἰσχυρό-
τερον ἐνεργήσει. καὶ τοίνυν ἐκκενούσθω καὶ ἤδη τὸ παρὰ φύσιν εἰς τὸ μόριον ἐγχεθέν. ἐχέτω δὲ τὴν συμμε-
τρίαν τῶν χυμῶν τὴν κατὰ φύσιν. ἐπισκεπτέον ἡμῖν ἐν τούτῳ μήτι πρὸς τῆς τοῦ ῥεύματος ποιότητος ἠλ-
λοιώθη τὴν κρᾶσιν. εἰ μὲν φλεγματικώτερον ἦν, ψυχθέν. εἰ δὲ χολωδέστερον, θερμανθέν. ἵνα καὶ ταύτην αὐτοῦ
τὴν δυσκρασίαν ἰασάμενοι τελέως ὑγιὲς ἀποφαίνωμεν. ἰασόμεθα δὲ, τὴν ἐναντίαν ἀντεισάγοντες ποιότητα.

καθάπερ ἐν ταῖς τῶν δυσκρασιῶν εἴρηται θεραπείαις. εἰς ὅσον ἕκαστον ἐγένετο θερμότερον, ψύχοντες εἰς τοσοῦτον,
ὥστ' ἐνταῦθα πάλιν ἀναγκαῖον ἐπίστασθαι τὴν κατὰ φύσιν εὐκρασίαν αὐτοῦ. πῶς γὰρ ἂν εἰδείημεν; ὁπόσῳ τοῦ
κατὰ φύσιν ἐστὶ ψυχρότερον, ἢ θερμότερον, ἢ πότε ψύχοντες παυσόμεθα μὴ γινώσκοντες τὸ μέτρον τῆς κατὰ
φύσιν θερμότητος. οὕτω δὲ καὶ εἰ τὸ ψυχρότερον γενόμενον θερμαίνομεν, μὴ γινώσκοντες τὸ μέτρον αὐτοῦ τῆς κα-
τὰ φύσιν ψυχρότητος, οὐχ οἷόν τε ἡμῖν οὔτ' εὐπορῆσαι τοῦ θερμαίνοντος οἰκείως. οὔτε παύσασθαι θερμαί-
νοντας. ἐπειδὴ καὶ περὶ τούτων αὐτάρκως εἴρηται, μεταβαίνειν ἤδη καιρὸς ἐπὶ τὰ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, οὐ
κατὰ φύσιν ἔχοντα. διττῆς δὲ οὔσης αὐτῶν τῆς διαφορᾶς, οἷς μὲν ἐλλιπές τι μόριον, ἐργάζεσθαι τοῦτο σκο-
πὸς ὑπηρετοῦντας δηλονότι τῇ φύσει, καθ' ὃν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἴρηται τρόπον. οἷς δ' αὖ περιττεύει, τοῦτ' ἐκ-
κόπτειν αὐτὰ, ἤτοι διὰ σμίλης, ἢ διὰ πυρὸς, ἢ διὰ φαρμάκου καυστικοῦ. ταυτὶ μὲν οὖν ἅπαντα σχεδὸν,
10 δυνατόν ἐστιν ἰάσασθαι. γεννῆσαι δ' οὐχ ἅπαντα δυνατὸν, ὡς ἐν τῷ περὶ σπέρματος ἀποδέδεικται, λόγῳ.
τινὰ δὲ κἂν αὐτὰ μὴ δυνατὸν ᾖ γεννῆσαι, ποιῆσαι γοῦν ἀντ' αὐτῶν ἕτερόν τι δυνατόν. ὡς τοῦ τοῦ ὀδόντος τελέως ἐξαι-
ρεθέντος, οὐσίαν ἑτέραν ἐν τῇ κατ' αὐτὸν χώρᾳ διαφέρουσαν ὀστοῦ τε καὶ σαρκός. ἔστι δ' ἡ γινομένη κατὰ τὴν χώραν
αὐτῶν, καθάπερ τις σὰρξ πωροειδὴς, ἢ πῶρος σαρκοειδὴς καὶ τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, εἰς τὸ πωρωδέστατον μεθίσταται,
κατ' ἀρχὰς σαρκοειδὴς μᾶλλον οὖσα. καθότι δ' αὖ μόριον ἀπολλύμενον, οὔτε τὴν αὐτὴν οὐσίαν κατ' εἶδος, οὔθ'
ὁμοίαν ἐργάσασθαι δυνάμεθα, τρίτος ἡμῖν σκοπὸς ἐξευρεῖν τινὰ κόσμον, ὡς ἐπὶ κολοβωμάτων. ἐπικοινω-
νεῖ δὲ δηλονότι τὸ γένος ὅλον τοῦτο τῷ κατὰ τὸ πηλίκον. ὅσον γὰρ αὐτοῦ περὶ τὸ κατὰ φύσιν ἐστὶν, ἐκείνῳ πλη-
σιάζει. τὸ δ' ἐν τοῖς τῷ γένει παρὰ φύσιν, ἀποκεχώρισται μόνον. ἐφ' οὗ πρῶτος μὲν σκοπὸς, ἡ ἀφαίρεσις. εἰ δ' ἀδύ-
νατος οὗτος, ἡ μετάθεσις. δεύτερος ὡς ἐπὶ τῶν ὑποχυμάτων. ὅσα δ' οὐχ ὅλοις μορίοις, ἀλλ' ἐν μέρεσι μορίων,
ἐλλείπει τε καὶ ὑπερβάλλει τοῦ κατὰ φύσιν. ἀνάθρεψις μὲν, ἡ γένεσις, ἐπὶ τῶν ἐλλιπόντων. ἀφαίρεσις δὲ
20 καὶ καθαίρεσις, ἐπὶ τῶν ὑπερβαλλόντων. ὅθεν οὔτε σκοπὸς ἐπ' αὐτῶν ἕτερος, οὔτ' ἰδέα φαρμάκων ἑτέρα
κατὰ γένος. ἀλλ' ἐπὶ τὸ λοιπὸν ἔτι γε ἰτέον τῶν ὑγιεινῶν αἰτίων, ὅσον ἐπανορθωτικόν ἐστι τῶν παρὰ τὴν
θέσιν ἐσφαλμένων σωμάτων. οἷον ἐξαρθρήματα, καὶ ἔντερον ἐν ὀσχέῳ. γίνεται δὲ τὸ μὲν, ἐκ βιαίας τάσεως,
ἢ ὤσεως. τὸ δὲ, ἐξ ἀνευρύνσεως ἢ ῥήξεως τοῦ περιέχοντος. ὥστε καὶ ἡ ἴασις τῷ μὲν ἐξ ἀντιτάσεώς τε καὶ τῆς
εἰς τοὐναντίον, εἰ παρήλλαξεν, ὤσεως. τῷ δὲ ἐκ τοῦ στεγανὸν ἐργάσασθαι τὸ περιέχον. ἐξ ὧν δ' ἄν τις μεθόδων
τὰ κατὰ μέρος ἐξευρίσκοι, διὰ τῆς θεραπευτικῆς πραγματείας δεδήλωται. ἑξῆς δ' ἂν εἴη λέγειν ὅσα κατὰ
τὸν ἔμπροσθεν λόγον ἀνεβαλλόμεθα. καλοῦσι δὲ αὐτὰ προφυλακτικά. τριττὴ δ' ἐστὶ καὶ τούτων ἥ γε κατὰ
γένος διαφορά. πρώτη μὲν, ὑγιαίνοντος ἀμέμπτως τοῦ ἀνθρώπου. δευτέρα δὲ, ἢ μεμπτῶς. ἡ τρίτη δὲ, νοσοῦν-
τος. τὸ μὲν οὖν πρῶτον γένος, ἐκ τῆς ὑγιεινῆς ἐστὶ πραγματείας, διττὸν ὑπάρχον, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται.
τὸ δεύτερον δὲ, ἐκ τῆς προφυλακτικῆς. τὸ δὲ τρίτον, ἐκ τῆς θεραπευτικῆς. ἐν χυμοῖς δὲ μάλιστα τὴν σύστα-
30 σιν ἔχει σύμπαν τοῦτο τὸ γένος. οὓς οὔτε γλίσχρους εἶναι προσήκει, οὔτε παχεῖς, οὔτε πολλοὺς, οὔτ' ἐπι-
πλέον θερμοὺς ἢ ψυχροὺς, οὔτε δακνώδεις, οὔτε σηπεδονώδεις, οὔτε δηλητηρίους. αὐξηθέντες γὰρ, αἴτιοι
καθίστανται νοσημάτων. αὐξάνονται δὲ ποτὲ μὲν, ὑπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας, ὑφ' ἧσπερ αὐτοὺς ἐγέννησε τὸ πρῶ-
τον. ἔστι δὲ ὅτε συναλλοιοῦντες ἑαυτοῖς τοὺς κατὰ τὸ σῶμα χυμούς. σκοπὸς δ' ἐστὶ καὶ τούτων ὁ τῆς ἰάσεως,
διττός. ἀλλοίωσίς τε καὶ κένωσις. ἀλλοιοῦνται μὲν οὖν ἤτοι πεττόμενοι πρὸς αὐτοῦ τοῦ σώματος, ἢ ὑπό τινων
φαρμακωδῶν δυνάμεων. ἐν αἷς εἰσὶ καὶ αἱ θεραπεύουσαι τοὺς ἰοὺς τῶν ἰοβόλων ὀνομαζομένων ζώων. ἔτι τε
τὰ δηλητήρια φάρμακα μεταβάλλουσαι. κενοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν θερμῶν ἱκανῶς φαρμάκων, καὶ καθάρ-
σεων, καὶ κλυστήρων, καὶ ἱδρώτων, καὶ ἐμέτων. αὗται μὲν αὐτῶν αἱ κοιναὶ κενώσεις. ἴδιαι δὲ ἐν τῶν τόπων
ἐν οἷς ἀθροισθῶσι λαμβάνονται, καθάπερ ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς δεδήλωται. καὶ τὸ τρίτον καὶ τέταρτον μάλιστα
περί τε κόπων ἡμῶν διεξιόντων. ὅσαι τε ἄλλαι παράκεινται τοῖς κόποις διαθέσεις. ἐκκενοῦνται γὰρ ἑτοιμότερον.
40 οἱ μὲν ἐν ταῖς πρώταις φλεψὶ, διὰ γαστρός. οἱ δ' ἐν ταῖς μεθ' ἧπαρ, δι' οὔρων. οἱ δὲ καθ' ὅλην τὴν ἕξιν, δι' ἱδρώτων
ὥσπερ γε καὶ οἱ κατὰ τὴν κεφαλὴν, ἤτοι δι' ὑπερῴας, ἢ διὰ ῥινῶν, ἢ δι' ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐν ταῖς τοῦ
θώρακος εὐρυχωρίαις, διὰ φάρυγγος ἅμα καὶ βηχός. οἱ δὲ κατὰ νεφροὺς ἢ κύστιν, δι' οὔρων. ἀντίσπασις δὲ κοι-
νὴ πρὸς ἁπάντων τῶν μερῶν ἔνδειξις ἐστὶ τὰ ποῤῥωτάτω. παροχέτευσις δὲ, ἐπὶ τὰ πλησίον. ἅπαντα δ' οὖν
ὅσα θεραπεύει τὰς τοιαύτας διαθέσεις, ὑγιεινὰ προσαγορεύομεν αἴτια. καθάπερ νοσερὰ, τὰ προσαύξοντα.
καὶ οὐδέτερα, τὰ μήτε βλάπτοντα, μήτε ὠφελοῦντα. δύναιτο δ' ἄν τις αὐτὰ, μήτ' αἴτια προσαγορεύειν
ὅλως. ἀδιάφοροι εἰσὶν οἱ πολλοὶ τῶν σοφιστῶν. ἀμελοῦντες μὲν αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐξευρίσκειν τὴν δια-
φορὰν. ἐν δὲ τοῖς ὀνόμασι τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου διατρίβοντες. εἴρηται δ' ἐπὶ πλέον ἐν ἑτέροις πρὸς αὐτούς. τὸ
μὲν δὴ προφυλακτικὸν τῆς τέχνης τοιόνδε. τὸ δ' ἀναληπτικόν τε καὶ ἀνθρεπτικὸν, ἐπὶ τῶν ἀνακομιζομέ-
νων ἐκ νόσου καὶ γερόντων. ὁποία δέ τις ἐστὶ καὶ ἡ τούτων διάθεσις, ὑπὸ τίνων τε μάλιστα αἰτίων, εἰς τὸ κατὰ
50 φύσιν ἐπανέρχεται, τελεώτατα μὲν, ἐν τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου δεδήλωται. διὰ κεφαλαίων
δ' ἂν ῥηθείη καὶ νῦν. ἡ μὲν οὖν διάθεσις ἐστὶ τοιάδε. χρηστὸν μὲν. ἀλλ' ὀλίγον τὸ αἷμα, καὶ σὺν αὐτῷ, τότε ζωτι-
κὸν ὀνομαζόμενον πνεῦμα, καὶ τὸ ψυχικόν. αὐτὰ δὲ τὰ στερεὰ μόρια, ξηρότερα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αἱ δυ-
νάμεις αὐτῶν ἀῤῥωστότεραι, καὶ διὰ ταύτας ὅλον τὸ σῶμα ψυχρότερον. αἴτια δ' ὑγιεινὰ, τὰ τὴν εἰρημένην
ἐπανορθούμενα διάθεσιν, ἐν ἑνὶ μὲν κεφαλαίῳ περιλαβεῖν. ὅσα ταχεῖαν μὲν καὶ ἀσφαλῆ θρέψιν ἐργάζεται.
κατὰ μέρος δὲ, συμμέτροις κινήσεσι καὶ σιτίοις καὶ πόμασι καὶ ὕπνοις. εἰσὶ δὲ ὗλαι τῶν μὲν κινήσεων, αἱ αἰω-

ραι, καὶ περίπατοι καὶ τρίψεις, καὶ λουτρὰ. καὶ εἰ πολὺ βελτίους ἤδη τούτοις γίνοιντο, καὶ τῶν συνήθων
ἔργων ἐπ' ὀλίγον ἀπτέσθωσαν. τῶν δὲ σιτίων κατ' ἀρχὰς μὲν ὑγρὰ καὶ εὔπεπτα καὶ μὴ ψυχρά. προϊόντων δὲ, καὶ
τροφιμώτερα. πόμα δὲ ἐπὶ τὸ πλεῖον, οἶνος. ἡλικίᾳ μὲν, σύμμετρος. ἰδίᾳ δὲ, καθαρός τε καὶ διαυγὴς. ἤτοι λευ-
κὸς ἢ ὑπόξανθος. ὀσμῇ ἡδὺς. ἐν τῷ γεύεσθαι, μήθ' ὑδατώδη τὸ πᾶν. μήτε τινὰ σφοδρὰν ἐνδεικνύμενος
ποιότητα. μήτ' οὖν γλυκύτητα. μήτε δριμύτητα. μήτε πικρότητα. λέγεται δ' ὡς ἀρτίως εἶπον, ἐν τοῖς θε-
ραπευτικοῖς ἤδη πλεῖστον ὑπὲρ αὐτῶν. νυνὶ γὰρ οὐ διελθεῖν ἅπαντα τὰ κατὰ μέρος ἡμῖν πρόκειται. μό-
νον δ' ἀναμνῆσαι τῶν κεφαλαίων, ὧν ἐν ἑτέραις πραγματείαις ἐποιησάμεθα τὴν διέξοδον. ἃς προσγράψας
ὁπόσαι τέ εἰσι καὶ ποῖαι, καταπαύσω τὸν λόγον ἐνταῦθα. εἴρηται μὲν οὖν καὶ πρόσθεν ὡς ἔστιν ἓν ἄλλο
βιβλίον, ἐν ᾧ περὶ συστάσεως τῆς ἰατρικῆς τέχνης διερχόμεθα. προηγεῖται δ' αὐτοῦ τὰ πρότερα δύο περὶ
10 τεχνῶν συστάσεως. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἅμα τῷ νῦν περαιωθέντι χωρὶς τῶν κατὰ διέξοδον ἐστὶ πραγματειῶν.
ἐκεῖναι δὲ τήνδε τὴν τάξιν ἔχουσι. περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων, ἓν βιβλίον ἐστίν. ἑξῆς δ' αὐτῷ
τρία περὶ κράσεων. ὧν τὰ μὲν δύο, περὶ τῶν ἐν τοῖς ζώοις ἐστὶ κράσεων. τὸ δὲ τρίτον, ὑπὲρ τῶν ἐν τοῖς φαρ-
μάκοις. διὸ καὶ τὴν περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεως πραγματείαν, οὐχ οἷόν τε κατανοῆσαι κα-
λῶς, ἄνευ τοῦ τὸ τρίτον ἀκριβῶς ἀναγνῶναι περὶ κράσεων. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο βιβλίον μικρὸν ἑπόμενον τοῖς
πρώτοις δύο περὶ κράσεων, τὸ περὶ τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας ἐπιγραφόμενον. ὁμοίως δ' αὐτῷ καὶ ἄλλα δύο μικρά.
τὸ μὲν περὶ τῆς ἀρίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος. τὸ δὲ, περὶ εὐεξίας. τρίβιβλος δ' ἄλλη πραγματεία, ἡ περὶ
φυσικῶν δυνάμεών ἐστιν. ἣν εἴτε μετὰ δύο περὶ κράσεων. εἴτε μετὰ τὸ περὶ στοιχείων ἀναγνῶναί τις ἐθέλοι, δύναιτ'
ἂν ἕπεσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐν πλείοσι πραγματείαις ὑπὲρ τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν διέξειμεν. ἐπεὶ δὲ εἰς τὰς ἀπο-
δείξεις αὐτῶν οὐ σμικρὸν ὄφελος ἐστὶ τὰ διὰ τῶν ἀνατομῶν φαινόμενα, πρώταις ἐκείναις ἐγγυμνάσασθαι προ-
20 σήκει. ἔστι δὲ, χρησιμωτάτη μὲν αὐτῶν, ἡ τῶν ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων. ἄλλαι δέ τινες ἔξω αὐταῖς πλείους. ἐν
δυοῖν μὲν, περὶ ἀνατομικῆς διαφωνίας. ἐν ἑνὶ δὲ, περὶ τῆς τῶν τεθνεώτων ἀνατομῆς. οἷς ἐφεξῆς δύο, περὶ τῆς
ἤδη τῶν ζώντων. ἐν ἄλλοις δέ τισι κατὰ μέρος τοῖς εἰσαγομένοις ἐποιησάμεθα τὰ περὶ ὀστῶν. καὶ ἡ τῶν μυ-
ῶν ἀνατομὴ καὶ ἡ τῶν νεύρων, καὶ ἡ τῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν. καί τινα τοιαῦτα ἕτερα τῶν τοιούτων
ἐστί. καὶ εἰ κατὰ φύσιν τὸ ἐν ἀρτηρίαις αἷμα. τὰ δὲ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ἀποδεικνύοντα δύο μέν εἰσι
περὶ μυῶν κινήσεων. τρία δὲ περὶ θώρακος καὶ πνεύμονος κινήσεως. οἷς ἐφεξῆς ὑπὲρ τῶν τῆς ἀναπνοῆς αἰ-
τίων. οἷς ἕπεται, τὰ περὶ φωνῆς. ὑπὲρ ἡγεμονικοῦ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσα περὶ φυσικῶν, ἢ ψυχικῶν
ἐνεργειῶν ζητεῖται, διὰ πολυβίβλου πραγματείας ἐδηλώσαμεν, ἣν περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος
δογμάτων ἐπιγραφόμενον. ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶ τῆς θεωρίας, καὶ τὰ περὶ σπέρματος ἰδίᾳ γεγραμμένα.
καὶ προσέτι, τῆς Ἱπποκράτους ἀνατομῆς. οἷς ἅπασιν, ἡ περὶ χρείας μορίων ἕπεται πραγματεία. εἰς δὲ τὰς
30 διαγνώσεις τῶν νοσημάτων, ἥ τε περὶ πεπονθότων τόπων, καὶ ἡ περὶ σφυγμῶν πραγματεία χρήσιμος ὑπάρ-
χει, καθ' ἣν καὶ τὰς προγνώσεις διδάσκομεν. ἡγεῖται δὲ τῆς περὶ σφυγμῶν, δύο βιβλία. τὸ περὶ χρείας
ἀναπνοῆς, καὶ τὸ περὶ χρείας σφυγμῶν. αὕτη δὲ ἡ περὶ τῶν σφυγμῶν, εἰς τέτταρα μέρη νενέμηται. πρῶ-
τον μὲν, τὸ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν. δεύτερον δὲ, τὸ τῆς διαγνώσεως. καὶ τρίτον, τὸ περὶ τῶν ἐν τοῖς σφυγμοῖς
αἰτίων. καὶ τέταρτον, περὶ τῆς διὰ τῶν σφυγμῶν προγνώσεως. ἐκ τούτου τοῦ γένους ἐστὶ, καὶ τὸ τοῖς εἰσαγο-
μένοις περὶ σφυγμῶν γεγραμμένον. ἐννοῶ δὲ καὶ ἄλλο τι ποιῆσαι βιβλίον ἕν, οἷον ἐπιτομὴν ἁπάντων,
ὅπερ ἤτοι τέχνην περὶ σφυγμῶν, ἢ ἐπιτομὴν ἐπιγράψω. χρήσιμα δὲ εἰς τὴν τοιαύτην θεωρίαν ἐστὶ καὶ δι' ὧν
ἐξηγοῦμαι τε ἅμα καὶ κρίνω, τὸ περὶ σφυγμῶν Ἀρχιγένους βιβλίον. εἰς δὲ τὰς προγνώσεις, χρησιμωτά-
τη μάλιστα ἐστὶν ἡ περὶ κρίσεων πραγματεία. προηγεῖται δ' αὐτῆς, ἡ περὶ τῶν κρισίμων. ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ δυ-
σπνοίας πρός διάγνωσίν τε τῆς παρούσης διαθέσεως καὶ πρόγνωσιν τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν περὶ τὸν
40 κάμνοντα, χρήσιμος ὑπάρχει. ταῦτα τε οὖν ἅπαντα, καὶ σὺν αὐτοῖς ἔνια μονόβιβλα ἐστὶ γινώσκεσθαι χρήσιμα.
καθάπερ τὸ περὶ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων, καὶ τὸ περὶ τῆς ἰατρικῆς ἐμπειρίας, καὶ τὸ περὶ τῆς λεπτυνού-
σης διαίτης. ἔτι τε τὸ περὶ τῆς φλεβοτομίας πρὸς Ἐρασίστρατον, καὶ τὸ περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων. ὡσαύ-
τως δὲ καὶ τὸ περὶ πλήθους. ἕτερά τε τινὰ τοιαῦτα. πάντων δὲ ἀναγκαιότερα πρὸς τὴν θεραπευτικὴν μέ-
θοδόν ἐστιν, τό, τε περὶ τῆς τῶν νοσημάτων διαφορᾶς, καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων, καὶ τρίτον ἐπ' αὐτοῖς
ἐν ᾧ τὰς αἰτίας τῶν νόσων, διέξειμεν. ἐφ' οἷς ἄλλα τρία, ἐν οἷς τὰς ἐν τοῖς συμπτώμασιν αἰτίας, ἐξηγούμεθα.
τά τε περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων δυνάμεως ἐστὶν, ὧν ἔμπροσθεν ἐμνημόνευσα, καὶ τὰ περὶ συνθέσεως φαρ-
μάκων. οἷς τὰ τῆς θεραπευτικῆς ἕπεται μεθόδου. γεγραμμένης ἡμῖν ἰδίᾳ, καὶ τῆς τῶν ὑγιεινῶν πραγματείας.
ὅτι δὲ καὶ πρὸ ἁπάντων τούτων ἐγγεγυμνάσθαι χρὴ τῇ περὶ τῆς ἀποδείξεως πραγματείᾳ, τὸν μέλλοντα
λογικῶς μεταχειρίζεσθαι τὴν τέχνην, ἐν τῷ περὶ τῆς ἀρίστης αἱρέσεως ἐπιδέδεικται γράμματι. περὶ δὲ τῶν
50 ἄλλων συγγραμμάτων τε καὶ ὑπομνημάτων ὧν ἐγράψαμεν, οὐκ ἀναγκαῖον ἐστὶ διέρχεσθαι νῦν. ὑπὲρ ἁπάν-
των γε μέλλοντας ἑρεῖν ἑτέρωθι. καθ' ἓν ἴσως ἢ δύο βιβλία τὴν ἐπιγραφὴν ἕξοντα. Γαληνοῦ περὶ τῶν
ἰδίων βιβλίων.

ΤΕΛΟΣ.

*** a b c d e f g h i k l m n.

aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh iii kkk lll mmm nnn ooo ppp qqq rrr ſſſ ttt uuu xxx.

Omnes quaterniones, præter k ſexternionem, ccc, & xxx quinterniones, n hhh iii kkk lll nnn ooo terniones, ***, & uuu duerniones.

VENETIIS IN AEDIBVS AL-
DI, ET ANDREAE ASV-
LANI SOCERI MEN-
SE APRILI M·D·XXV·

ALDVS M. R.